Redactor: IOANA CRACĂ

Dicționarul a fost publicat cu sprijinul
Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului

ISBN 973-637-034-8

Tiparul executat la Regia Autonomă „Monitorul Oficial"

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – AL. ROSETTI"

micul dicționar academic

VOLUMUL III
LITERELE I–Pr

EDITURA UNIVERS ENCICLOPEDIC
BUCUREȘTI, 2003

MICUL DICȚIONAR ACADEMIC (MDA)
elaborat sub egida
ACADEMIEI ROMÂNE
PREȘEDINTE
Acad. **EUGEN SIMION**

DE CĂTRE **INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – AL. ROSETTI"**
DIN BUCUREȘTI AL **ACADEMIEI ROMÂNE**

DIRECTOR
Acad. **MARIUS SALA**

LUCRAREA A FOST ÎNCEPUTĂ SUB CONDUCEREA Acad. **ION COTEANU**

Redactori responsabili: Acad. **MARIUS SALA** și **ION DĂNĂILĂ**
Micul dicționar academic (**MDA**) a fost redactat și revizuit în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" din București al Academiei Române, de următorul colectiv :

Redactori:

dr. Melania Bădic
Alina Barbu
Rodica Bogdan
Anca Boldea
Valentina Cărare
Victor Celac
Ștefan Colceriu
Ion Dănăilă
Viorel Deliu
Claudia Ene
Garofița Gligor
Daniela Grădinescu
Liliana Hoinărescu
Alexandru Daniel Mardale
dr. Mihaela Marin
dr. Cătălina Mărănduc
Nicoleta Mihai
Anabella Niculescu-Gorpin
dr. Mihaela Popescu
dr. Carolina Popușoi
Claudia Silișteanu
Lidia Slăninoiu
dr. Doina Sparionoapte
Florin Sterian
Gabriela Stoica
Gabriela Șerban
dr. Adriana Ștefănescu
Oana Tittel
Nicoleta Tiugan
dr. Radu Nicolae Trif
Aurelia Ulici
dr. Florin Vasilescu
Violeta Vizireanu

Colaboratori:

Cristina Borzan
Monica Busuioc
Anca Cristina Gherman
Eugenia Guțulescu
Silvia Săvulescu
Anca Sevcenco
Oana Sitaru
Corina Stancu
Maria Zbarcea

Revizori:

dr. Melania Bădic (litera Î, litera M porțiunea MORĂI–MUZUC)
dr. Cătălina Mărănduc (litera P porțiunea P–PIZZICATO)
Nicoleta Mihai (literele J, K, N, litera L parțial, litera P porțiunea AC–PRĂDAT)
dr. Mihaela Popescu (litera O, litera L parțial)
dr. Florin Vasilescu (litera I, litera M porțiunea M–MORAVURI)

• La porțiunea PRĂDĂTURĂ– PYA au mai lucrat ca revizori următorii redactori:
Anca Boldea, Garofița Gligor, Anabella Gloria Niculescu-Gorpin și dr. Doina Sparionoapte

Abrevieri și sigle actualizate:
dr. Florin Vasilescu:

Revizie etimologii:
Ion Robciuc, pentru limbile: slavă veche, slavonă, limbi slave moderne
Ștefan Colceriu, pentru limbile: latină, greacă, neogreacă, germană

Revizie finală și coordonarea volumului:
dr. Cătălina Mărănduc

Operatori date: Elena Dosan, Elena Daniela Ionescu, Dragoș Lixandru, Georgeta Mihaela Manole, Eliza Negoiță, Ionuț Nicolae, Teodora Tacu, Roxana Andreea Teodorescu, Daniela Rozmalin.

LISTA ABREVIERILOR FOLOSITE ÎN MICUL DICȚIONAR ACADEMIC (MDA)

NB. Abrevierile cu **inițială majusculă** indică domenii, iar cele **cursive** trimit la părți de vorbire. În interiorul parantezei explicative prima abreviere începe cu majusculă, următoarele fiind scrise cu inițială minusculă. Abrevierile scrise cu majusculă în această listă rămân ca atare chiar dacă nu ocupă primul loc în paranteza explicativă. În paranteza dreaptă, în secțiunea de plural, indicațiile morfologice pot apărea cu caractere drepte.

A

a.	anul
a	adjectiv
A și:	accentuat și
abr	abreviat, abreviere
abs	absolut
Ac	acuzativ
Acl	artă culinară
acp	adesea construit cu prepoziții
ad	adjectiv demonstrativ
ada	articol demonstrativ adjectival
adf	adjectiv demonstrativ feminin
adi	adesea ironic
adm	adjectiv demonstrativ masculin
Aer	aeronautică
af	adjectiv feminin
afi	adjectiv feminin invariabil
afp	adjectiv feminin plural
afpt	adjectiv feminin pluralia tantum
agm	anglicism
Agb	agrobiologie
Agc	agrochimie
Agg	agrogeologie
Agi	agrometeorologie
Agl	agrologie
Agn	agronomie
Agr	agricultură
Agt	agrotehnică
Aht	arhitectură
ai	adjectiv interogativ
ain	adjectiv invariabil
air	adjectiv interogativ-relativ
aî	adjectiv de întărire
alb	albaneză, albanez(ul)
Alg	algebră
Alh	alchimie
Alp	alpinism
am	adjectiv masculin
amer	americană, american(ul)
amp	adjectiv masculin plural
ampt	adjectiv masculin pluralia tantum
an	adjectiv neutru
anh	adjectiv nehotărât
anhi	adjectiv nehotărât invariabil
Ant	antichitate
aor	aorist al lui „ “
ap	adjectiv la plural
ap.	apud
Apc	apicultură
aplr	adesea la plural
apr	adjectiv pronominal
aps	adjectiv posesiv
ar	armeană, armenesc(ul)
ara	articol adjectival
ard	articol demonstrativ
are	adesea repetat
arg	argou, argotic
arf	argotic și familiar
arh	articol hotărât
arm	aromână, aromânesc(ul),
arp	articol posesiv
Ari	artilerie
Arl	arheologie
arm	aromână, aromân (ul)

arn	articol nehotărât
arp	articol(ul) posesiv
art.	articol(ul), articole(le), articulat(ă)
Art	artă, artistic
arti	articol invariabil
asir	adesea cu sens ironic
Asb	astrobiologie
Asl	astrologie
asm	americanism
asr	astăzi rar
Asn	astronautică
Ast	astronomie
At:	atestare
Atm	anatomie
Atp	antropologie
aug	augmentativ
aus	austriacă, austriac(ul)
Aut	autovehicule
av	adverb
avi	adverb interogativ
avng	adverb negativ
avnh	adverb nehotărât
avr	adverb relativ
Avț	aviație

B

Bac	bacteriologie
Ban	Banat
Bas	Basarabia
Bbl	bibliologie
bbm	barbarism
Bch	biochimie
Bfz	biofizică
bg	bulgară, bulgar(ul)
bgm	bulgărism
Bib	bibliografie
Bis	termen bisericesc
Blg	biologie
Bot	botanică
Buc	Bucovina

C

c	conjuncție
Car	cartografie
cca	circa
ccd	construit cu dativul
ccr	concretizat
cdp	calchiat după
ceh	cehă, ceh(ul)
cf, Cf	confer
cfîn	ca formulă de încheiere
Chm	chimie
Chr	chirurgie
c.i.	complementul indică...
Cib	cibernetică
Cig	cinematografie
Cj	conjunctiv prezent
Cmr	comerț
Cnd	condițional
Cng	cinegetică
Cns	construcții
C-o	condițional-optativ prezent
Com	comunicații, comunicare
Cor	coregrafie
Cos	cosmologie
Cot	cosmonautică
Crl	criminologie
Crm	criminalistică
crp	creație personală
Crș	Crișana
csc	cu sens colectiv
cscj	cu schimbare de conjugare
Csg	cosmografie
Csl	consulting
Csm	cosmetică
csn	cu sens cantitativ
csnp	cu sens neprecizat (probabil)
csp	creație spontană
css	cu schimbare de sufix
ct	catalană, catalanul
Ctb	contabilitate
ctc	ca termen de comparație
ctm	contaminare între „ “ și „ “
Cul	artă culinară
cvni	cuvânt internațional

D

d.	despre
D	dativ
dal	dialectal
dc	denumire comercială
dep	depreciativ
Dgt	dogărit
d. Hr.	după Hristos
Dlg	dulgherit
Dob	Dobrogea
Dpl	diplomație
dr	dacoromână, dacoromânesc(ul)
drr	derivat regresiv
Drt	drept

E

E: etimologie
ebr ebraică, ebraic(ul)
ec element de compunere
Ech echitație
Ecl ecologie
Ecn economie
Ecp economie politică
eg engleză, englezesc(ul)
Elh electrotehnică
Elt electronică
Emb embriologie
Ent entomologie
Erg ergonomie
Est estetică
etc. etcaetera
euf eufemistic

F

f feminin
[f. a.] fără an
fact factitiv
fam familiar
Far farmacie
fasc. fasciculă, fascicule(le)
fcr formă coruptă
[f. e.] fără editură
Fer feroviar
fig figurat
Fin finanțe
Fit fitopatologie
Fiz fizică
fîr franțuzism învechit și rar
[f. l.] fără localitate
Flt filatelie
Flz filozofie
fn formă neaccentuată / forme neaccentuate
Fnl fonologie
fo formație onomatopeică
Fol folclor
Fon fonetică
For fortificații
form formație
Fot fotografie
fr franceză, franțuzesc(ul)
Frc farmacologie
frî franțuzism învechit
frm franțuzism
frp formulă de politețe
frr franțuzism rar
fșa folosit și absolut
[f. t.] fără tipografie
Fzl fiziologie
Fzn fizică nucleară

G

G genitiv
Gch geochimie
G-D genitiv-dativ
Gen genetică
ger germană, german(ul)
Gfz geofizică
Ggf geografie
Ghm geohidrometrie
gîr germanism învechit și rar
Glg geologie
Gmf geomorfologie
gmi glumeț și ironic
gmî germanism învechit
gms germanism
gmsr germanism rar
Gmt geometrie
gmț glumeț
gr greacă, grecescul
grc grecism
grî grecism învechit
Grm gramatică
grr grecism rar
Grz gerunziu
Gth geotehnică

H

h harta
Hdr hidrologie
Hid hidrografie
hip hipocoristic
Hld heraldică
Hor horticultură
Hpm hipism
hpu hiperurbanism

I

i interjecție
idș idiș
Iht ihtiologie
Im imperfect
imp impropriu
Imt imperativ
In infinitiv
Ind industrie

Inf	informatică
Ing	inginerie
int	interogativ
Inț	industrie țărănească
inv	invariabil
ir	istroromână, istroromânesc(ul)
irn	ironic
Ist	istorie
it	italiană, italienesc(ul)
itî	italienism învechit
itm	italienism
itr	italienism rar
iuz	ieșit din uz

Î

îac	în același compus
îacs	în aceeași construcție
îacr	în aceeași corelație cu „ “
îae	în aceeași expresie
îaf	în aceeași formă
îal	în aceeași locuțiune
îarg	învechit și argotic
îas	în aceeași sintagmă
îc	în compusul „ “ / compusele „ “, „ “
îcn	în construcții negative
îcr	în corelație cu …
îcrî	în construcții corelative cu el însuși
îcs	în construcția „ “/ construcțiile „ “, „ “
îdt	în dicționare(le) din trecut
îe	în expresia „ “ / expresiile „ “, „ “
îf	în forma „ “ / formele „ “, „ “
î. Hr.	înainte de Hristos
îl	în locuțiune(a), locuțiuni(le)
îla	în locuțiunea adjectivală „ “ / locuțiunile adjectivale „ “, „ “
îlav	în locuțiunea adverbială „ “ / locuțiunile adverbiale „ “, „ “
îlc	în locuțiunea conjuncțională „ “ / locuțiunile conjuncționale „ “, „ “
îljv	în locuțiunea adjectivală și adverbială „ “
îlp	în locuțiunea pronominală
îlpp	în locuțiunea prepozițională „ “/ locuțiunile prepoziționale „ “, „ “
îls	în locuțiunea substantivală “ “/ locuțiunile substantivale
îlv	în locuțiunea verbală „ “/ locuțiunile verbale „ “, „ “
înv	învechit
îoc	în opoziție cu ...
îrg	învechit și regional
îs	în sintagma „ “ / sintagmele „ “, „ “
îvp	învechit și popular
îvr	învechit și rar

J

jap	japoneză, japonez(ul)
Jrn	jurnalism
Jur	științe juridice

L

la	locuțiune adjectivală
lat	latină, latinesc(ul)
lat. med.	latina medie
lav	locuțiune adverbială
lc	locuțiune conjuncțională
Lin	lingvistică
Lit	literatură
liv	livresc
lm	latina medievală, latinesc(ul) medieval
Log	logică
lp	latina populară, latinesc(ul) popular
lpl	la plural
lpp	locuțiune prepozițională
ls	locuțiune substantivală
lsg	la singular
lt	latina târzie
ltî	latinism învechit
ltm	latinism
ltr	latinism rar
lv	locuțiune verbală

M

m	masculin (după litere cursive care indică partea de vorbire)
Mak	marketing
Man	management
Mar	Maramureș
Mat	matematică
mbg	mediobulgară
Mcb	microbiologie
Mdv	medicină veterinară
Mec	mecanică
Med	medicină
Met	meteorologie
mg	maghiară, maghiar(ul)
mgm	maghiarism
mgî	maghiarism învechit
mgr	mediogreacă
Mil	termen militar
Min	minerit

Mit mitologie
ml moștenit din latinescul
Mlg mineralogie
mlp moștenit din latina populară
Mol Moldova
Mor morărit
Mp mai mult ca perfect
mpl mai ales la plural
Mpp medicină populară
mr megleno-română, megleno-românesc(ul)
mrc mai ales ironic
Mrn marină
ms manuscris
Msm mass-media
mss manuscrise
mtf metaforic
Mtg metalurgie
Mtp mitologie populară
Mtr metrologie
Mun Muntenia
Muz muzică

N

n neatestat(ă)
n neutru (după alte litere cursive care indică partea de vorbire)
na numeral adverbial
Nav navigație
nc numeral cardinal
nct necunoscut(ă)
ncv numeral colectiv
nd numeral distributiv
ned nedefinit
neg negativ
nf numeral fracționar
ngr neogreacă, neogrecesc(ul)
nm numeral multiplicativ
no numeral ordinal
nob neobișnuit
np nume propriu
nr. număr(ul)
nrc nerecomandabil
ns nesigură
Num numismatică

O

Olt Oltenia
Opt optică
Orn ornitologie

P

p persoana
p plural (după alte litere cursive care indică partea de vorbire)
p. pagină, pagini(le)
P: pronunțat
pad prin apropiere de...
Pal paleontologie
pan prin analogie
Par participiu
Pat patologie
pbl probabil
Pc perfect compus
pcf prin confuzie
pcn prin contaminare
Pct pictură
pd pronume demonstrativ
pdf pronume demonstrativ feminin
Pdl pedologie
pdm pronume demonstrativ masculin
Ped pedagogie
Pes pescuit
pex prin extensiune
Pf perfect
pfm popular și familiar
pgn prin generalizare
Pgr poligrafie
pin pronume interogativ
pir pronume interogativ relativ
pî pronume de întărire
Pl: plural
Plg plugărie
pll pluralul lui „ “
Plu plutărit
pm prin metonimie
pmz prin metateză
pn poloneză, polonez(ul)
png pronume negativ
pnh pronume nehotărât
Pol politică
Pom pomicultură
pop popular
por portugheză, portughez(ul)
pp prepoziție, prepoziția, prepoziții(le)
ppl pronume personal de politețe
ppr pronume personal
pps pronume posesiv
prc prin restricție
prcn probabil contaminare între...
pref prefață

prf pronume reflexiv
prl pronume relativ
prli pronume relativ invariabil
prt peiorativ
prv provensală, provensalul
Ps perfect simplu
Psa psihanaliză
Psh psihologie
Psr păstorit
P și: pronunțat și:
pvb postverbal al lui „ “
Pzi prezentul indicativ

R

r la umărul indicației de pagină = recto
Rad radio(difuziune)
reg regional
Rel religie
rep repetat
Ret retorică
rom română, românescul
rrm limba rromani
rs rusă, rusesc(ul)
rsî rusism învechit
rsm rusism
rtr retoromană

S

s substantiv
s singular (după alte litere cursive care indică partea de vorbire)
S și: scris și:
sa substantiv articulat
săs săsească, săsesc(ul)
săsm săsism
sbm sârbism
scl siciliană, sicilianul
Scm scrimă
Scp sculptură
sec. secol(ul), secole(le)
sem semitică, semitic(ul)
sf substantiv feminin
sf. sfârșitul
sfa substantiv feminin articulat
sfi substantiv feminin invariabil
sfm substantiv feminin și masculin
sfn substantiv feminin și neutru
sfp substantiv feminin plural
sfpt substantiv feminin pluralia tantum
sfs substantiv feminin singular
sfsa substantiv feminin singular accentuat
sfst substantiv feminin singularia tantum
Sg singular
sgp singular refăcut după plural(ul)
si substantiv invariabil
Si: sinonim
Sil silvicultură
sl slavă, slav(ul)
slî slavonism învechit
slm slavonism
slv slavonă, slavon(ul)
sm substantiv masculin
sma substantiv masculin articulat
smf substantiv masculin și feminin
Smg semasiologie
smi substantiv masculin invariabil
smn substantiv masculin și neutru
smnf substantiv masculin, neutru și feminin
smp substantiv masculin plural
smpt substantiv masculin pluralia tantum
sms substantiv masculin singular
smst substantiv masculin singularia tantum
sn substantiv neutru
sna substantiv neutru articulat
snf substantiv neutru și feminin
sni substantiv neutru invariabil
snm substantiv neutru și masculin
snp substantiv neutru plural
snpt substantiv neutru pluralia tantum
sns substantiv neutru singular
Soc sociologie
sp spaniolă, spaniol(ul)
sp substantiv plural
spc specializat
spm spaniolism
Spt sport
srb sârbă, sârbesc(ul)
ss substantiv singular
ssa substantiv singular articulat
sst sens suspect
Stl stilistică
Sts statistică
sv slovenă, sloven(ul)
svc slovacă, slovac(ul)

Ș

șdp și depreciativ
șfg și la figurat
șhp și hipocoristic
șîac și în aceeași construcție

șîc	și în compusul „ “ / compusele „ “, „ “
șîcs	și în construcția „ “ / construcțiile „ “, „ “
șîe	și în expresia „ “ / expresiile „ “, „ “
șîf	și în forma „ “ / formele „ “, „ “
șîs	și în sintagma „ “ / sintagmele „ “, „ “
șlp	și la plural
șls	și la singular
Șnt	științele naturii
ș. u.	și următoarele

T

Tăb	tăbăcărie
tc	turcă, turcesc(ul)
tcî	turcism învechit
tcm	turcism
tcr	turcism rar
Teg	telegrafie
Teh	tehnică
Tel	telecomunicații
Tex	textile
Thl	tehnologie
Tip	tipografie
Tlg	teologie
Tlv	televiziune
tom	tom(ul), tomuri(le)
Top	topografie
trp	termen injurios pentru...
Trs	Transilvania
trv	trivial
Tsm	Turism
tt	tătară, tătărăsc(ul)

Ț

Țes	țesătorie

U

ucm	ucrainism
ucr	ucraineană, ucrainean(ul)
udp	urmat de determinări introduse prin prepoziția „ “ / prepozițiile „ “, „ “
Urb	urbanistică

V

v	la umărul indicației de pagină = verso
v	verb(ul), verbe(le)
V:	variantă, variante(le)
va	verb auxiliar
var	varietate
Vc	vocativ
vc	verb copulativ
vcim	verb copulativ impersonal
Ves	vestimentație
vfr	vechiul francez
vgr	vechiul grec
vi	verb intranzitiv
vi(a)	verb intranzitiv (și absolut)
vif	verb intranzitiv factitiv
viim	verb intranzitiv, impersonal
Viit	viitor
vim	verb impersonal
vimp	verb impersonal pasiv
vir	verb intranzitiv, reflexiv
virp	verb intranzitiv, reflexiv, pasiv
virr	verb intranzitiv reflexiv reciproc
virt	verb intranzitiv, reflexiv, tranzitiv
virtf	verb intranzitiv, reflexiv, tranzitiv factitiv
vit	verb intranzitiv, tranzitiv
vit(f)	verb intranzitiv, tranzitiv (factitiv)
Vit	viticultură
vit(a)	verb intranzitiv, tranzitiv (și absolut)
vitr	verb intranzitiv, tranzitiv, reflexiv
viu	verb intranzitiv absolut
Vop	vopsitorie
vp	verb predicativ
vr	verb reflexiv
vra	verb reflexiv absolut
vri	verb reflexiv, intranzitiv
vrim	verb reflexiv, impersonal
vrp	verb reflexiv, pasiv
vrr	verb reflexiv, reciproc
vrt	verb reflexiv, tranzitiv
vrtf(a)	verb reflexiv, tranzitiv factitiv folosit și absolut
vru	verb reflexiv unipersonal
vsa	verb semiauxiliar
vsl	vechea slavă, vechiul slav
vt	verb tranzitiv
vt(a)	verb tranzitiv (și absolut)
vt(f)	verb tranzitiv (factitiv)
vtf(a)	verb tranzitiv factitiv (și absolut)
vtfr	verb tranzitiv, factitiv, reflexiv
vti	verb tranzitiv, intranzitiv
vtim	verb tranzitiv impersonal
vtir	verb tranzitiv, intranzitiv, reflexiv
vtr	verb tranzitiv, reflexiv
vtra	verb tranzitiv, reflexiv absolut
vtrf	verb tranzitiv, reflexiv factitiv
vtri	verb tranzitiv, reflexiv, intranzitiv
vtrm	verb tranzitiv și reflexiv impersonal
vtrp	verb tranzitiv, reflexiv pasiv

vtrr	verb tranzitiv, reflexiv reciproc	**Z**	
vtru	verb tranzitiv, reflexiv și unipersonal	Zid	zidărie
vtu	verb tranzitiv unipersonal	Zlg	zoologie
vu	verb unipersonal	Zth	zootehnie
vz, Vz	vezi		

SIGLE*

A

A I–IX = Material (manuscris) cules în anchetele dialectale efectuate de institutele de lingvistică ale Academiei Republicii Populare Române în anii 1949 ș. u.: I (Valea Crișului Negru), II (Valea Sebeșului), III (Valea Jiului), IV (Țara Hațegului), V (Valea Bistriței), VI (Valea Moldovei), VII (Maramureș), VIII (Valea Sucevei), IX (regiunea Bacău).

AARON, A. = Vasilie Aaron, *Anul cel mănos, bucuria lumei*. Un cântec în stihuri îndemânatece... Sibii, în privileghiata Tipografie a lui Ioan Bart, 1820.

AARON, P. = Vasilie Aaron, *Patimile și moartea a Domnului și mântuitorului nostru Isus Hristos*. În stihuri alcătuite de... Brașov, în Tipografia lui Gheorghie de Șobel, 1805.

AARON, P. F. = Vasilie Aaron, *Praxisul forumurilor bisericești*. Alcătuit [sau tradus?] de... [Manuscris din 1805; Bibl. Academiei Române, cota 862].

AARON, S. H. = Vasilie Aaron, *Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase, fiicei lui Aristef, mai marelui din Milet*. Prin..., în versuri alcătuită, și acum întîi tipărită. Sibii, în Tipografia lui Ioan Bart, 1821.

F. AARON, G. = Florian Aaron, *Manual de geografia cea mică pentru trebuința tinerilor începători*. București, 1839.

F. AARON, I. I–III = Florian Aaron, *Idee repede de istoria prințipatului Țării Românești*. Tomul I–III. București, în Tipografia lui I. Eliad, I: 1835; II: 1837; III: 1838.

F. AARON, I. L. = F. Aaron, *Elemente de istoria lumii pentru trebuința tinerimei începătoare* ... București, Tipografia Colegiului, 1847.

P. AARON, P. = P. P. Aaron, *Păstoriceasca poslanie sau dogmatica învățătură a bisericii Răsăritului*... Tipărită... în Blaj, 1760, de Petru Sibianul, tipograf.

T. AARON, S. A. = Theodor Aaron, *Scurtă apendice la Istoria lui Petru Maior*... La Buda, cu tipariul C[răieștii] Universității din Pesta, 1828.

AAT = [Fragmente de algebră, aritmetică și trigonometrie; manuscris muntean din 1801, fără titlu; Bibl. Academiei Române, cota 1081].

ABC = *ABC sau alphavit pentru folosul și procopsala școalelor celor normalești a neamului românesc*. Blaj, 1783.

ABC MAR. = *ABC marinăresc*. Vocabular de termeni marinărești în cinci limbi: româna, engleza, franceza, germana și italiana. [f.l.], [f.e.], [f.a.].

ABC SĂN. = *ABC-ul sănătății*. Enciclopedie medicală populară. București, Editura medicală, 1964.

ABEȚEDAR = Gr. Pleșoianu și Gh. Libriér, *Abețedar greco-român*... București, 1825.

ADAM, R. = Ioan Adam, *Rătăcire*. Roman. București, Editura „Cartea românească", [1926].

ADAM, S. = Ioan Adam, *Sybaris*. Roman. București, Editura autorului, 1902.

AETHIOPICA = *A lui Iliodor istorie ethiopicească*. Cinci cărți. [Manuscris din 1772; Bibl. Academiei Române, cota 355].

AGÂRBICEANU, A. = Ion Agârbiceanu, *Arhanghelii*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1956.

---

* În cazul primei atestări, At:, după sigla lucrării, cu cifre romane este indicat volumul (unde este cazul), apoi, cu cifre arabe, pagina și rândul unde se află cuvântul respectiv.

AGÂRBICEANU, D. Ţ. = Ion Agârbiceanu, *De la ţară*. Budapesta, Institutul tipografic şi de editură „Luceafărul", 1906.

AGÂRBICEANU, L. T. = I. Agârbiceanu, *Legea trupului* (Povestea unei vieţi). Roman. Bucureşti, Editura Librăriei Universală Alcalay & Co., 1926.

AGÂRBICEANU, O. I ş. u. = Ion Agârbiceanu, *Opere*. [Vol.] I ş. u. [Bucureşti], Editura pentru literatură, 1962 ş. u.

AGÂRBICEANU, P. M. = I. Agârbiceanu, *Popa Man*. Povestire după o legendă. Bucureşti, Editura Librăriei H. Steinberg, 1920.

AGÂRBICEANU, S. = Ion Agârbiceanu, *Strigoiul*. [Bucureşti], Editura pentru literatură, 1969.

AGÂRBICEANU, S. P. = Ion Agârbiceanu, *Schiţe şi povestiri*. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1954]. (Biblioteca pentru toţi).

AGRONOMIA (18...) = *Agronomia*. Diurnal de agricultură şi economia rurală. Bucureşti, 1859–1861.

AGROTEHNICA I–II = G. Ionescu-Şişeşti – Irimie Staicu, *Agrotehnica*. Vol. I–II. Ministerul agriculturii şi silviculturii. Bucureşti, Editura agro-silvică de stat, 1958.

AHILEU = [Metastasio], *Ahileu la ostrovul Sirului*. [Comedie tradusă – probabil de Al. Beldiman – în Moldova] „din limba grecească pe limba moldovinească". [Manuscris din 1783; Bibl. Academiei Române, cota 1818].

ALAS = „Adevărul literar şi artistic". Seria a 2-a. Bucureşti, 1920–1939.

ALBINEŢ, M. = I. F. Sobernheim, *Macroviotica sau regule pentru păstrarea sănătăţei şi prelungirea vieţei*. Alcătuită în limba ghermană de..., iar pe cea românească tradusă de Ioan T. Albineţ... Ieşi, în tipografia Albinei, 1838.

ALBOTEANU, GRAM. = *Gramatica românească*. Întocmită de... şi predată în Seminarul de la Socola. [Manuscris din jurul anului 1835; Bibl. Academiei Române, cota 3609].

ALBOTEANU, GRAM. ROM. = *Gramatică românească*. Întocmită de... şi predată în Seminarul de la Socola începînd cu anul 1804. [Manuscris din anii 1809–1810; Bibl. Academiei Române, cota 539].

ALECSANDRI, F. = V. Alecsandri, *Farmazonul din Hîrlău*. Comedie în trii acte... Iaşi, la Cantora Foaiei săteşti, 1840. (Repertoriul Teatrului naţional din Iaşi, nr. 1).

ALECSANDRI, I. S. = V. Alecsandri, *C. C. Iorgu de la Sadagura sau nepotu-i salba dracului*. Comedie în 3 acte. Iaşi, la Institutul Albinei, 1844.

ALECSANDRI, M. C. = V. Alecsandri, *Modista şi cinovnicul*. Comedie într-un act... Iaşi, 1841. (Repertoriul Teatrului naţional din Iaşi, nr. 7).

ALECSANDRI, O. = V. Alecsandri, *Opere alese*. I: *Poezii*. Ediţie îngrijită de G. C. Nicolescu. Bucureşti, Editura pentru literatură şi artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., 1949.

ALECSANDRI, O. I–X = Vasile Alecsandri, *Opere*. [Vol.] I-III. Text ales şi stabilit de G. C. Nicolescu şi Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Studiu introductiv, note şi comentariu de G. C. Nicolescu. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966; [vol.] IV-VI. Text ales şi stabilit, note şi variante de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Bucureşti, Editura Minerva, 1974-1979. [vol.] VII. Text ales şi stabilit, note şi comentarii de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Indice şi glosar de Gheorghe Chivu. Bucureşti, Editura Minerva, 1981; [vol.] VIII-X. Ediţie îngrijită, traduceri, note şi indici de Marta Anineanu. Bucureşti, Editura Minerva, 1981-1985.

ALECSANDRI, O. P. = Vasile Alecsandri, *Opere complete. Proza*. A doua ediţie populară, Bucureşti, „Minerva", 1910. (Biblioteca scriitorilor români).

ALECSANDRI, P. I–III = Vasile Alecsandri, *Opere complete. Poesii*. Volumul I: *Doine şi lăcrimioare*; volumul II: *Mărgăritărele*; volumul III: *Pasteluri şi legende*. Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp., 1875; citatele din volumul al III-lea au fost extrase atât din ediţia din 1875 (paginată de la 1 la 194 şi, în continuare, de la 2 la 144), cât şi din *Opere complete. Poezii*. Vol. II. Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp., 1896.

ALECSANDRI, POEZII = Vasile Alecsandri, *Poezii*. Vol. II. (*Opere complete*). Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp., 1896.

ALECSANDRI, P. P. = Vasile Alecsandri, *Poesii populare ale românilor*. Adunate şi întocmite de... Bucureşti, Tipografia lucrătorilor asociaţi, 1866.

ALECSANDRI, PR. = Vasile Alecsandri, *Opere complete: Proza*. Ed. II-a, Bucureşti, Minerva, 1910 (Biblioteca scriitorilor români).

ALECSANDRI, S. = V. Alecsandri, *Scrisori*. Publicație îngrijită de Il. Chendi și E. Carcalechi. [Vol.] I. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1904.
ALECSANDRI, S. L. = V. Alecsandri, *Salba literară*... Iași, Tipografia lui Adolf Bermann, 1857.
ALECSANDRI, T. = Vasile Alecsandri, *Opere complete*. Partea întîia: *Teatru*. Volumul I: *Canțonete comice, scenete și operete*; volumul II: *Vodeviluri*; volumul III: *Comedii*; volumul IV: *Drame*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1875.
ALECSANDRI, T. I–II = V. Alecsandri, *Teatru*. Cu o introducere de G. Orzea și F. I. Bociort. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [vol. I] 1952, [vol. II] 1953. (Clasicii români).
ALEXANDRESCU, A. = Voltaire, *Alzira sau americanii*. Tragedie în cinci acte. Tradusă de Gr. Alexandrescu. București, în Tipografia lui Eliad, 1835.
ALEXANDRESCU, E. N. = Florian, *Eliezer și Neftali*. Poem tradus de Gr. Alexandrescu. București, în Tipografia lui Eliad, 1832.
ALEXANDRESCU, M. = Grigore Mihail Alexandrescu, *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule*. București, Tipografia națională a lui Ștefan Rassidescu, 1863.
ALEXANDRESCU, MEROPA = Voltaire, *Meropa*. Tragedie în cinci acte. Tradusă de Gr. Alexandrescu. București, Tipografia C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.
ALEXANDRESCU, O. I = Gr. Alexandrescu, *Opere*. [Vol. I]. Ediție critică, note, variante și bibliografie de I. Fischer. Studiu introductiv de Silvian Iosifescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
ALEXANDRESCU, P. = Gr. Alexandrescu, *Poezii*. Ediție completă. Iași, la Cantora Foaiei sătești, 1842.
ALEXANDRESCU, POEZII = Gr. Alexandrescu, *Poezii*. București. Tipărite la Zaharia Carcalechi, 1838
ALEXANDRESCU, S. = Gr. Alexandrescu, *Suvenire și impresii. Epistole și fabule*. București, 1847.
ALEXANDRIA = *Istoria lui Alexandru cel Mare*. A cincea ediție. București, tipărită la Iosef Copainig, 1850.
ALEXANDRIA (1746) = *Alexandrie a marelui împărat Alecsandru Machidon*... [Manuscris din 1746; Bibl. Academiei Române, cota 438].
ALEXANDRIA (1784) = *Alexandria*. [Manuscris din 1784; Bibl. Academiei Române, cota 1155].
ALEXANDRIA (1794) = *Istoria a Alexandrului celui Mare din Machedonia și a lui Darie din Persida împăraților*. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1794.
ALEXANDRIA (1799) = *Viața și povestea și lucrurile marelui Alexandru Machedon*. [Manuscris din 1799; Bibl. Academiei Române, cota 270].
ALEXANDRU, I. M. = Tiberiu Alexandru, *Instrumente muzicale ale poporului român*, București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1956
ALEXI, W. = Theochar Alexi, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch. Zweite verbesserte und vervollständigte Auflage*. Kronstadt (Brasso), Verlag von H. Zeidner, 1906.
ALEXICI, L. P. = Dr. G. Alexici, *Texte din literatura poporană română*, adunate de... Tomul I. Poesia tradițională. Budapesta, Editura autorului, 1899.
ALGEBRA VIII = *Algebra*. Manual pentru clasa a VIII-a de Gh. Dumitrescu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
ALGEBRA IX = *Algebra*. Manual pentru clasa a IX-a de G. Dumitrescu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
ALGEBRA X = *Algebra* pentru clasa a X-a reală. Manual de Iacob Crișan și Alexandru Pop. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1963.
ALIL XVI ș. u. = *Anuar de lingvistică și istorie literară*. [Iași]. Tomul XVI-XXVII (1965-1979/80); *Anuar de lingvistică și istorie literară. A. Lingvistică*. Tomul XXVIII (1981/82) ș. u. Universitatea „Al. I. Cuza" Iași, Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor, Editura Academiei R. S. R.
AL LUPULUI, P. G. = Nicolaie Al Lupului, *Posada Gurenilor*. Povestiri din alte vremi. Craiova, Editura Tiparul „Prietenii științei", [f. a.].
ALR I = *Atlasul lingvistic român*. Partea I. Material netipărit.
ALR I/I, I/II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române din Cluj. Partea I (ALR I), vol I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui*. Cluj, Muzeul limbii române, 1938; vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*. Sibiu, Muzeul limbii române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.

ALR II = *Atlasul lingvistic român*. Partea II. Material netipărit.
ALR II/I = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române. Partea II (ALR II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*. B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*. Sibiu, Muzeul limbii române. Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.
ALR SN I–III = *Atlasul lingvistic român*, serie nouă. Vol. I: A. *Agricultură*; B. *Morărit*; C. *Grădinărit*; D. *Pomărit*; E. *Viticultură*; F. *Cînepa*; G. *Albinărit*. Vol. II: A. *Creșterea vitelor*; B. *Carul, căruța, sania*; C. *Păsări de curte*; D. *Păstorit*; E. *Lîna, torsul, țesutul*; F. *Meserii*; G. *Pădurărit*. Vol. III: A. *Plante*; B. *Cîinele, pisica*; C. *Animale sălbatice*; D. *Păsări sălbatice*; E. *Vînătoare*; F. *Tîrîtoare, amfibii*; G. *Pescuit*; H. *Insecte*; I. *Timpul*; J. *Configurația terenului*; K. *Ape, umiditate, navigație*; L. *Comunicații*; M. *Națiuni, categorii sociale, administrație*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, vol. I–II: 1956; vol. III: 1961.
ALR SN IV ș. u. = *Atlasul lingvistic român*, serie nouă. Vol. IV ș. u. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969 ș. u.
ALRM I/I, I/II = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române din Cluj. Partea I (ALRM I), vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui*. Cluj, Muzeul limbii române, 1938; vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*. Sibiu, Muzeul limbii române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.
ALRM II/I = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române. Partea II (ALRM II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*; B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*; C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*. Sibiu, Muzeul limbii române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.
ALR – M I ș. u. = *Micul atlas lingvistic român pe regiuni. Maramureș*. Vol. I ș. u. de Petre Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969 ș. u.
ALRM SN I = *Micul atlas lingvistic român*, serie nouă. Vol. I: A. *Agricultură*; B. *Morărit*; C. *Grădinărit*; D. *Pomărit*; E. *Viticultură*; F. *Cînepă*; G. *Albinărit*; H. *Creșterea vitelor*; I. *Carul, căruța, sania*; J. *Păsări de curte*; K. *Păstorit*; L. *Lîna, torsul, țesutul*; M. *Meserii*; N. *Pădurărit*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956.
ALRM SN II ș. u. = *Micul atlas lingvistic român*, serie nouă. Vol. II ș. u. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967 ș. u.
ALRT II = Emil Petrovici, *Texte dialectale* culese de... Suplement la Atlasul lingvistic român II. Muzeul limbii române. Sibiu–Leipzig, 1942.
ALR – T I ș. u. = *Micul atlas lingvistic român pe regiuni. Transilvania*. [Vol.] I ș. u. de Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți. București, Editura Academiei Române, 1992 ș. u. (Academia Română. Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu")[1].
ALR – T = *Micul atlas lingvistic român pe regiuni. Transilvania*. Material netipărit.
AMFILOHIE, E. = Amfilohie Hotiniul, *Elementi aritmetice arătate firești*. Iași, 1795.
AMFILOHIE, G. = Amfilohie Hotiniul, *De obște gheografie pe limba moldovenească*. Scoasă de pe Gheografia lui Bufier... Acum întâi tipărită în zilele prealuminatului și preaînălțatului domnului nostru Alexandru Ioan Calimah voevod... în sfânta Mitropolie în Iași, 1795.
AMFILOHIE, G. F. = Amfilohie Hotiniul, *Gramatica fizicii*. [Traducere din limba italiană de...; manuscris de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Academiei Române, cota 1627].
ANANIA, R. = Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*. [București], Cartea Românească, 1983.
ANATOMIA = Ministerul Învățământului Public, *Anatomia și fiziologia omului*. Manual unic pentru clasa a IX-a și a X-a medie. București, Editura de stat, 1948.
AN. DOBR. I ș. u. = „Analele Dobrogei". Revista Societății culturale dobrogene. Director C. Brătescu. Constanța, Cernăuți. Anul (1920) ș. u.
ANDRIEVICI, A. = Francisc Moènik, *Aritmetică*. Traducere din limba germană de Samoil Andrievici. Viena, 1850.
ANGHEL, Î. G. = D. Anghel, *În grădină*. Poem. București, Atelierele grafice I. V. Socec, [1905].
ANGHEL, P. = D. Anghel, *Poezii*. București, Editura „Cartea românească", [1946]. (Pagini alese).

---

[1] Cifrele de la numărător arată numărul de ordine al hărții, cele de la numitor – localitățile anchetate. Pentru aflarea corespondențelor acestor din urmă cifre cu numele localității, vz. *Anexa a V-a* din *Dicționarul limbii române (DLR)*, tomul XII, partea I, litera Ț.

ANGHEL, PR. = D. Anghel, *Opere complecte. Proză*. București, Editura „Cartea românească", 1924.
ANGHEL – IOSIF, C. L. = D. Anghel și St. O. Iosif, *Cireșul lui Luccullus*. București, „Minerva", 1910.
ANGHEL – IOSIF, C. M. I–II = D. Anghel și St. O. Iosif, *Caleidoscopul lui A. Mirea*. Publicat de... București, „Minerva", volumul I: 1908, volumul II: 1910.
AN. IST. NAȚ. I ș. u. = „Anuarul Institutului de istorie națională", publicat de Alex. Lapedatu și Ioan Lupaș. Cluj. An. I (1922) ș. u.
ANON. CAR. = *Anonymus Caransebesiensis* [„Dictionarium valachico-latinum", vechi glosar român-latin], publicat în revista „Tinerimea română", publicațiune a Societății literare cu același nume, sub direcțiunea lui Gregorie G. Tocilescu, noua serie, Tipografia corpului didactic, volumul I, fasc. III, p. 326–380.
ANTIM, O. = Antim Ivireanul, *Opere*. Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel. București, Editura Minerva, 1972.
ANTIM, P. = Antim Ivireanul, *Predice*, făcute pe la praznice mari de... 1709 –1716. Publicate după manuscrisul de la 1781 cu cheltuiala Ministeriului Cultelor și al Instrucțiunei Publice de Prof. I. Bianu. Cu notițe biografice despre Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul de P.S.S. Melchisedec. București, 1886.
ANTIPA, D. = Dr. Gr. Antipa, *Regiunea inundabilă a Dunării*. Starea ei actuală și mijloacele de a o pune în valoare. Cu 3 hărți, 106 figuri în text și 23 tabele fototipice. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1910.
ANTIPA, F. I. = Dr. Gr. Antipa, *Fauna ichtiologică a României*. Cu 31 tabele în fototipice. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1909. (Academia Română. Publicațiunile fondului Vasile Adamachi, no. XVI).
ANTIPA, P. = Dr. Gr. Antipa, *Pescăria și pescuitul în România*. Cu 403 figuri în text și 75 tabele. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, 1916. (Academia Română. Publicațiunile fondului Vasile Adamachi. Tomul VIII. Nr. XLVI).
ANT. LIT. POP. I = *Antologie de literatură populară*. Vol. I: *Poezia*. [Întocmit de Institutul de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R.]. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953.
ANTONESCU, D. = G. M. Antonescu, *Dicționar rumân. Mic repertor de cunoștințe generali*... București, Imprimeria națională a lui Stephan Rassidescu, 1862.
C. ANTONESCU, P. = Prof. C. S. Antonescu, *Peștii din apele Republicii Populare Române*. București, Editura agro-silvică de stat, 1957.
P. ANTONESCU, A. = Petre Antonescu, *Amenajamentul pădurei după munții statului. Mușuroaiele mari și mici din jud. Muscel*. (Extras din Buletinul Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerciului și Domeniilor). București, 1903.
P. ANTONESCU, S. = Petre Antonescu, *Studiu general pentru punere în exploatare de complexe forestiere*. (Extras din Buletinul Ministerului Domeniilor). București, 1902.
ANTROP. = P. Vasici-Ungurean, *Antropologhia sau scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale*. În Buda, la Crăiasca Tipografia a Universitatei ungurești, 1830.
AO = *Anunmirea ofițiilor sau caselor de vamă cele negutătorești în țările Galiția și Ladomeria și în ceale lângă dânsele adunate, de intrare*... Lemberg, 1778 [Foaie volantă].
AP. = *Atlasul peștilor din apele R. P. R.* de Th. Bușniță – I. Alexandrescu. București, Editura științifică, 1963.
APA MINER. = Dr. Vidmann, *Despre apa minerală de la Balta Albă*. Descriere povățuitoare. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.
APE MIN. = L. Steege, *Apele minerale de la Slănic, în Moldova. În privirea analoghiilor cu ape minerale streine și a lucrărei terapeutice*. Iași, Institutul Albinei, 1854.
APOLZAN, P. I. = Lucia Apolzan, *Portul și industria casnică textilă în Munții Apuseni*. București, Institutul de științe sociale al României, 1944. (Sociologia României. 5. Biblioteca de sociologie, etică și politică).
I. APOLZAN, U. = I. Apolzan, *Uneltele de mînă de la lemnărit*. Partea primă. I. *Rîndelele*. II. *Dălțile*. III. *Ferestraele*. Sibiu, Drotloff, 1908. (Biblioteca meseriașului, nr. 1).
APOSTOL, LEX. ZOOL. = Dr. Odiseu Apostol, *Lexicon zoologic*. Partea I. Cluj, Tip. „Ardealul", 1936. (Biblioteca cercetașului naturalist, no. 2).
AR (18...) = „Albina românească". Gazetă politică-literală. Ieși, Tipografia Albinei, 1829–1850.
ARCHIRIE = *Istoria lui Anadam cu unchiu-seu Archirie*. [Manuscris din 1777; Bibl. Academiei Române, cota 4104].
ARDELEANU, D. = C. Ardeleanu, *Diplomatul, tăbăcarul și actrița*. Roman. (Ediția II-a, a 10 mie). București, Editura „Cartea românească", 1928.

ARDELEANU, U. D. = C. Ardeleanu, *Am ucis pe Dumnezeu*. Roman. București, Editura „Cartea românească", [1929].
ARDELEANU, V. P. = C. Ardeleanu, *Viermii pămîntului*. Roman. București, Adevărul [f. a.]
ARGHEZI, B. = Tudor Arghezi, *Cu bastonul prin București*. [București], Editura pentru literatură, 1961.
ARGHEZI, C. J. = Tudor Arghezi, *Cartea cu jucării*. Ediția a IV-a. București, Editura tineretului, 1958.
ARGHEZI, C. O. = Tudor Arghezi, *Cîntare omului*. Stihuri de... [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1956.
ARGHEZI, F. = T. Arghezi, *Frunze*. [București], Editura pentru literatură, 1961.
ARGHEZI, L. = T. Arghezi, *Lina*. [București], Editura pentru literatură, 1965.
ARGHEZI, P. N. = Tudor Arghezi, *Poarta neagră*. București, Cultura națională, [1930].
ARGHEZI, P. T. = Tudor Arghezi, *Pagini din trecut*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].
ARGHEZI, S. I ș. u. = T. Arghezi, *Scrieri*. Vol. I-XXII. București, Editura pentru literatură, [1962-1969].
ARGHEZI, S. P. = Tudor Arghezi, *Stihuri pestrițe*. [București], Editura tineretului, 1957.
ARGHEZI, S. XXIII ș. u. = Tudor Arghezi, *Scrieri*. [Vol.] 23 ș. u. [București], Editura Minerva, [1972 ș. u.].
ARGHEZI, T. C. = Tudor Arghezi, *Tablete de cronicar*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1960.
ARGHEZI, V. = Tudor Arghezi, *Versuri*. Ediție definitivă îngrijită de autor. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1936.
ARGHEZI, VERS. = Tudor Arghezi, *Versuri*. Cu o prefață de Mihai Beniuc. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1959.
ARH. FOLK. I ș. u. = *Anuarul Arhivei de folklor*. Publicat de Ion Mușlea. Cluj-București, Academia Română. Anul I (1932) ș. u.
ARHIVA I ș. u. = „Arhiva Societății științifice și literare din Iași". Iași. Anul I (1889) ș. u.
ARHIVA R. I–II = „Arhiva românească". Subt redacția lui M. Kogălniceanu. Iași, tom. I–II, 1841–1845.
ARH. OLT. I ș. u. = „Arhivele Olteniei". Publicație trimestrială sub direcțiunea d-lui Dr. Ch. Laugier. Craiova, Anul I (1922) ș. u.
ARH. SOM. I ș. u. = „Arhiva someșeană". Revistă istorico-culturală. Năsăud. Anul I (1924) ș. u.
ARICESCU, A. R. = C. D. Aricescu, *Arpa română*. București, Tipografia sfintei mitropolii, 1852.
ARICESCU, F. = C. D. Aricescu, *Florica*. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.
ARICESCU, P. E. = C. D. Aricescu, *Procesul și esilul meu la Snagov*. București, Tipografia jurn[alului] Naționalul, 1859.
ARISTIA, PLUT. = C. Aristia, *Plutarh*. Paralella sau viețele bărbaților illustri. Tradus din elenește de... Tomul I. București, Tip. Colegiului național, 1857. [S-au extras numai cuvintele cuprinse în glosar].
ARISTIA, P. R. = C. C. Aristia, *Prințul român*. Stanțe epice închinate românilor. București, [Tipografia Colegiului Național Sfântul Sava], 1843.
ARISTIA, S. = Alfieri, *Saul*. Traducere de C. Aristia. București, Tipografia lui Eliad, 1836.
ARISTIA, V. = Alfieri, *Virginia*. Tragedie în cinci acte, tradusă de C. Aristia. București, Tipografia lui Eliad, 1836.
ARITM. (1805) = Gr. Obradovici, *Povățuirea cătră învățătura socoatei sau aritmetica*. La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității din Peștiu, 1805.
ARITM. (1806) = *Povățuire cătră aritmetică sau învățătura numerilor*. Buda, tipărită cu cheltuiala Crăieștii Tipografii a Universităței unguрești, 1806.
ARITM. (1823) = *Aritmeti*[ca] *sau știința socotelii*. [Manuscris din 1823].
ARTAXERXU = [Metastasio], *Artaxerxu*. [Traducere din neogreacă făcută, probabil, de Al. Beldiman; manuscris din 1808; Bibl. Academiei Române, cota 1187].
ARVINTE, TERM. = V. Arvinte, *Terminologia exploatării lemnului și a plutăritului*, în „Studii și cercetări științifice". Filologie. Anul VIII (1957), fasc. I, p. 1–185. (Academia Republicii Populare Române. Filiala Iași).
ASACHI, ALGHEBRA = Gh. Asachi, *Alghebra*. Acea întăia oare scrisă în limba românească, spre folosul și învățătura junimei Moldovii, în anul 1817, de comisul..., mădulare Academiii de Roma. Iași, 1818. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 447].
ASACHI, A. LIT. = Gh. Asachi, *Adaos literar la Monitorul oficial a Moldovei*, de Anul nou 1861. Iassy, Institutul Albinei române.

ASACHI, ARITMETICA = Gh. Asachi, *Aritmetica*. [Copie manuscrisă după cursul ținut de... între 1814–1818; Bibl. Seminarului matematic din Iași, cota 1916/1].
ASACHI, E. I–III = Gh. Asachi, *Elemente de matematică* de aga..., mădulari Academiei de Roma. Partea I: *Aritmetică*. Partea II: *Alghebră*. Partea III: *Gheometria elementară*. Ieși, în Tipografia Albinei, 1836–1838.
ASACHI, E. D. = Gh. Asachi, *Elena Dragoș de Moldavia*. Dramă istorică originală. În 3 acte. Iași, 1863.
ASACHI, F. = Gh. Asachi, *Fabule*, întâie oară în limba română versuite de... A patra ediție adăogită cu viața lui Esop. Iași, Institutul Albinei, 1862.
ASACHI, FABULE = Gh. Asachi, *Fabule*. Versuite de... mădular Academiei de Roma și a mai multor soțietăți învățate. Ediția a treia, adăogită. Iași, 1844.
ASACHI, G. = Gh. Asachi, *Elementurile gheometriei teoreticești*. [Traducere manuscrisă, copie după cursul ținut de Gh. Asachi între anii 1814 și 1818; Bibl. Academiei Române, cota 2496].
ASACHI, I. = I. Kaidanov, *Istoria Imperiii rosiene*. Tradusă de aga Gheorghe Asachi, mădular Academiii de Roma. Partea I. Ieși, în privileghiata Tipografie a Albinei, 1832. Partea II-a, 1833.
ASACHI, Î. = Gh. Asachi, *Expoziția stărei învățăturilor publice în Moldova de la a lor restatornicire, 1828, până la anul 1843 și o socotință pentru a lor îmbunătățire*. Iași, 1845.
ASACHI, L. = Gh. Asachi, *Lexicon de conversație*. Prelucrat și publicat de o soțietate literară supt direcția agăi... Broșura I. [Iași, Institutul Albinei], 1842.
ASACHI, L. M. = Gh. Asachi, *Lupta moldovenilor cu cavalerii crucieri la anul 1423*. Iași, 1845.
ASACHI, M. = Gh. Asachi, *Elemente de matematică*. De postelnicul..., mădulari a mai multor academii. Partea I: *Aritmetica*. [Ediția a II-a], Iași, la Institutul Albinei, 1843.
ASACHI, M. H. = Gh. Asachi, *Mirtil și Hloe*. Pastorală. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1850.
ASACHI, N. = Felice Romani, *Norma*. Tragedie lirică, compusă de... Tradusă de Gh. Asachi. Ieși, la Institutul Albinei, 1838.
ASACHI, O. I-II = Gh. Asachi, *Opere*. I-II. Ediție critică și prefață de N. A. Ursu. București, Editura Minerva, 1973.
ASACHI, P. = Gh. Asachi, *Poesii*. A lui..., mădulari Academiei de Roma. Ieși, Tipografia Albinei, 1836.
ASACHI, PED. = A. von Kotzebue, *Pedagogul*. Comedia-vodevil... prelucrată pentru Teatrul național de aga G. Asachi. Ieși, Tipografia Albinei, 1839.
ASACHI, P. R. = Gh. Asachi, *Petru-Rareș*. Dramă istorică în patru părți, de... Partea I. Iași, Institutul Albinei, 1853.
ASACHI, R. = Gh. Asachi, *Relație de starea învățăturilor publice în Moldova, pe anul școlar 1839/1840*. Iași, Institutul Albinei, 1841.
ASACHI, S. L. I–II = Gh. Asachi, *Scrieri literare*. [Vol. I și II]. Ediție îngrijită, cu prefață, note și glosar de N. A. Ursu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957]. (Biblioteca pentru toți).
ASACHI, T. B. = Gh. Asachi, *Turnul Butului*. Dramă originală în 3 acte, dupre tradiții poporane. Iași, Tipografia Institutului Albinei române, 1863.
ASACHI, Ț. = Gh. Asachi, *Țiganii*. Idil cu cântece de... Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1856.
ASACHI, V. = Gh. Asachi, *Voichița de Romanie*. Dramă originală istorică de... Iași, Institutul Albinei române, 1863.
D. ASACHI, T. = Dimitrie Asachi, *Topografia sau elemente de inginerie aplicate la hotărârea moșiilor*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1854.
E. ASACHI, Î. = Silvio Pellico, *Despre îndatoririle oamenilor*. Tradus de... Ermiona Asachi. Iași, Institutul Albinei, 1843.
L. ASACHI, J. = *Jucăreia norocului sau istorisirea pentru prințipul Menșcikov, carele pe vremea lui Petru cel Mare au fost slăvit în toată Europa*. Acum s-au tălmăcit pe limba românească, cu oarecare adăogite cuvinte spre podoaba limbii și a bunei înțelegeri, prin... Lazăr Asachi. În orașul Iașului, la anul 1816.
LEON ASACHI, B. = B. de Saint-Pierre, *Bordeiul indienesc*... [Tradus] de Leon Asachi, arhimandrit a mitropoliei Iașului. Tipărit în Iași, 1821.
AȘEZ. = [*Așezământul lui Iosif II pentru cadastru*]. Sibiu, 1786.
ATILA, P. = F. R. Atila, *Peștii și pescuitul*. București, Editura Librăriei Frățilă, 1916.

B

B (1938) = *Biblia adică dumnezeiască scriptură a Vechiului și a Noului Testament,* tradusă după textele originale ebraice și grecești de preoții profesori Vasile Radu și Gala Galaction. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938.

BABEȘ, O. A. I = V. Babeș, *Opere alese.* Vol. I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954.

BACALBAȘA, M. T. = Anton Bacalbașa, *Moș Teacă. Din cazarmă.* București, Editura Librăriei E. Graeve, 1893.

BACALBAȘA, S. A. I-II = Anton Bacalbașa, *Scrieri alese.* [Vol] I-II. București, Editura pentru Literatură, 1965.

BACONSKY, V. = A. E. Baconsky, *Versuri,* București, Editura Tineretului, 1964

BACOVIA, O. = G. Bacovia, *Opere.* București, Fundația pentru literatură și artă, 1944.

BALADE, I–III = *Balade populare românești.* I–III. Ediții critice de folclor-genuri. București, Editura pentru literatură, 1964.

BANUȘ, P. = Maria Banuș, *Poezii.* [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1958.

BANUȘ, Z. = Maria Banuș, *Ziua cea mare* (În *Teatru,* vol. II, [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).

BARANGA, I. = Aurel Baranga, *Iarbă rea* (În *Teatru,* vol. I, [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).

BARANGA, R. F. = Aurel Baranga, *Rețeta fericirii sau Despre ceea ce nu se vorbește.* Piesă în trei acte. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957].

BARANGA, V. A. = Aurel Baranga, *Vocea Americii.* București, Editura pentru literatură și artă, 1949

BARANGA – MORARU, F. = Aurel Baranga și Nicolaie Moraru, *Pentru fericirea poporului* (în *Teatru* vol. I, [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).

BARASCH, B. = Iuliu Barasch, *Manualul de botanică silvică.* București, Imprimeria statului, 1861.

BARASCH, I. = Iuliu Barasch, *Cursul de igienă populară.* Seria I, partea generală, cuprinde 12 lecțiuni. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1857.

BARASCH, I. F. = Iuliu Barasch, *Despre unele din institutele filantropice în Europa.* București, Tipografia Colegiului național, 1853.

BARASCH, I. N. = Iuliu Barasch, *Istoria naturală potrivită pe înțelegerea copiilor, cu întrebări și figuri.* De G. Beleze. Tradusă din franțuzește cu adnotații... Ediția a doua. București, Tipografia Colegiului național, 1856.

BARASCH, M. I–III = Iuliu Barasch, *Minunele naturei.* Conversații asupra deosebitelor objecte interesante din științele naturale, fizică, himie și astronomie, compuse de... Tomul I–III. București, Tipografia Colegiului național, 1852.

BARBU, G. = Eugen Barbu, *Groapa.* Roman. Ediția a IV-a. [București], Editura pentru literatură, 1968.

BARBU, I. I-IV = Eugen Barbu, *Incognito.* Ciné-roman. București, I, Editura Albatros, 1975; II, Editura Eminescu, 1977; III, Editura Eminescu, 1978; IV, Editura Eminescu, 1980.

BARBU, P. = Eugen Barbu, *Prînzul de duminică.* [București], Editura pentru literatură, 1962.

BARBU, PRINC. = Eugen Barbu, *Princepele.* Roman. [București], Editura pentru literatură, 1962.

BARBU, S. N. = Eugen Barbu, *Săptămîna nebunilor.* București, Editura Albatros, 1981.

BARBU, Ș. N. = Eugen Barbu, *Șoseaua Nordului.* Roman. [București], Editura pentru literatură și artă, [1959].

BARBU, Z. = Eugen Barbu, *Cît în 7 zile.* [București], Editura pentru literatură și artă, 1960.

G. BARBU, A. V. = G. Barbu, *Arta vindecării în Bucureștii de odinioară.* București, Editura științifică, 1967.

I. BARBU, J. S. = Ion Barbu, *Joc secund.* [București], Editura pentru literatură, 1966.

I. BARBU, O. = Ion Barbu, *Ochean.* [București], Editura pentru literatură, 1964.

BARCIANU = Sab. Pop-Barcianu, *Dicționar român-german și german-român.* Partea I-a: *Română-germană.* Ediția a treia. Revidat și complectat de dr. P. Barcianu. Sibii, W. Krafft, 1900.

BARCIANU, V. = Sab. Pop-Barcianu, *Vocabulari roman-nemțesc...* Sibii, Tipariul și editura lui Teodoru Steinhausen, 1868.

BARIȚ I ș. u. = *George Barit și contemporanii săi.* Vol. I ș. u. Ediție de Ștefan Pascu, Iosif Pervain, Ioan Chindriș. Coordonatori: Ștefan Pascu și Iosif Pervain. București, Editura Minerva, 1973 ș. u. (Studii și documente).

BARIȚIU, P. A. I–III = George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei.* Pre două sute de ani din urmă. Sibiu, Tipografia W. Krafft, volumul I: 1889; volumul II: 1890; volumul III: 1891.

BARIȚIU, S. A. = Gheorghe Barițiu, *Studii și articole.* Cu o prefață de Dr. Ioan Lupaș. Sibii, Editura Asociațiunii, 1912.

BAR. – MUNT., W. = Georg Baritz und Gabriel Munteanu, *Deutsch-rumänisches Wörterbuch*. Bearbeitet und in dessen romänischen Theile mit etlichen Tausend Wörtern bereichert von ... Herausgeber und Verleger Rudolph Orgidan. [Band I-II], Kronstadt, Römer &Kramner. I: 1853; II: 1854.

BARONZI, C. I–VIII = Al. Dumas, *Contele de Monte-Cristo*. Traducere de G. A. Baronzi. Vol. I–VIII. București, Librar-editor George Ioanid, 1857.

BARONZI, I. C. I–V = M. Guizot, *Istoria civilizațiunii în Francia*. Edițiune nouă. Traducere de G. Baronzi. Vol. I–V. București, Tipografia națională a lui Romanov & Comp., 1856–1859.

BARONZI, I. G. = A. Dumas, *Iacobinii și girondinii*. [*Le chevalier de Maison-Rouge*]. Traducere de G. A. Baronzi. București, Librar-editor George Ioanid, 1855. (Biblioteca literară).

BARONZI, I. L. I–IV = Alexandre Dumas, *Isaak Lakedem*. Tradus de G. A. Baronzi. [Vol. I–IV]. București, Tipografia bisericească, 1855–1856.

BARONZI, L. = George Baronzi, *Opere complete*. Vol. I: *Limba română și tradițiunile ei*. Galați, G. D. Nebunely și fii, 1872.

BARONZI, M. I–II = Eugène Sue, *Matilda sau memoriile unei femei june*. Tradusă de George A. Baronzi. Vol. I–II. București, Imprimeria sfintei mitropolii, 1853–1854. (Biblioteca literară).

BART, E. = Jean Bart (Eug. Botez), *Europolis*. Roman. Cu o prefață de G. Călinescu. Ediția III-a. București, Editura „Cugetarea", [1939].

BART, S. M. = Jean Bart, *Schițe marine*. [București], Editura tineretului a C. C. al U.T.M., 1953.

BASSARABESCU, S. N. = I. A. Bassarabescu, *Schițe și nuvele*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953].

BASSARABESCU, V. = I. A. Bassarabescu, *Vulturii*. Schițe și nuvele. Ediția II. București, Editura „Cartea românească", [1925].

BĂCESCU, P. = Dr. Mihai Băcescu, *Peștii, așa cum îi vede țăranul pescar român*. Studiu etnozoologic, zoogeografic și bioeconomic de... București, Imprimeria națională, 1947. (Institutul de cercetări piscicole al României. Monografia nr. 3, 1946).

BĂCESCU, PĂS. = Mihai C. Băcescu, *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1961].

BĂLĂȘESCU, D. R. – FR. = Nifon Bălășescu, *Dicionari romano-frances*. Volum I. Fascicul I. București, Tipografia mitropolitului Nifon, 1859.

BĂLĂȘESCU, GR. = Nicolau Bălășescu, *Gramatica română*. Pentru seminarii și clase mai înalte (*Gramatica daco-romana*). Sibiu, în privileghiata Tipografie a lui Gheorghi de Clozius, 1848.

BĂLCESCU, M. V. = Nicolae Bălcescu, *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul*, urmată de scrieri diverse de... Publicație de pre decisiunea Societății Academice Române însoțite cu o precuventare și note de A. I. Odobescu. [București], 1878.

BĂLCESCU, O. I-IV = N. Bălcescu, *Opere*. Ediție critică de G. Zane și Elena G. Zane. [Vol.] I-II: *Scrieri istorice, politice și economice 1844-1847, 1848-1852*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974-1982; [vol.] III: *Românii supt Mihai Voevod Viteazul*. Volum îngrijit de Daniela Poenaru. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986; [Vol.] IV: *Corespondență. Scrisori, memorii, adrese, documente, note și materiale*. București, Editura Academiei, 1990.

BĂLCESCU, P. A. = N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei pînă acum*. Iași, La Cantora Foaiei sătești, 1844.

BĂNULESCU, C. M. = Ștefan Bănulescu, *Cartea milionarului*. Roman. [Vol.] I. *Cartea de la Metopolis*. București, Editura Eminescu, 1977.

BĂNULESCU, I. = Ștefan Bănulescu, *Iarna bărbatilor*. Nuvele. Ediția a II-a [București], Editura pentru literatură, 1966.

BĂNUȚ, T. P. = A. P. Bănuț, *Tempi passati*. Umor și satiră din Ardealul de ieri. București, Editura „Bucovina" 1931.

BĂRAC, A. = Ioan Bărac, *Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena cea Măiastră și cu părul de aur*. Adecă: O închipuire, subt care se înțelege luarea țării Ardealului prin Traian chesariul Râmului. București, 1852.

BĂRAC, A. E. = Ioan Popovici Bărac, *Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena cea Măiastră și cu părul de aur*. Adecă: O închipuire supt care să înțălege luarea țării Ardealului prin Traian, chesariul Râmului... În privileghiata Tipografie din Brașov, 1809.

BĂRAC, R. = Ioan Bărac, *Risipirea cea de pre urmă a Ierusalimului, care s-au împlinit după cuvântul ce s-au zis că nu va rămânea piatră pe piatră*. Scoasă din cartea lui Iosif Flavie pre scurt și în 9 cântări, în stihuri, alcătuită de... București, 1821.

BĂRAC, S. = [*Scrieri în proză și în versuri*]. Întocmite de Ioan Bărac. 1842–1845. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 209].

BĂRAC, T. = I. Bărac, *Toată viața, istețiile și faptele minunatului Til Buhoglindă, cele de râs și minunate la cetire, spre trecere de vreme, în zilele sau ceasurile omului cele de odihnă*, după limba nemțească tălmăcită și acum a doua oară tipărită. Brașov, 1846.

B. DARW. = *Bazele darwinismului*. Manual pentru clasa a XI-a de Traian Tretiu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

BELDICEANU, P. = N. Beldiceanu, *Poezii*, cu un studiu introductiv de I. Vitner. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).

BELDIMAN, A. = S. Gessner, *Moartea lui Avel*. De... Acum întâi tălmăcită din limba franțozească în cea românească. La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1818.

BELDIMAN, ALEXII = Fr. G. Ducray Duminil, *Alexii sau căsuța din codru*. Acum întâi tălmăcită din limba franțuzească întru ce moldovenească de cel mai gios iscălit Aleco Beldeman. [Manuscris din 1806; Bibl. Academiei Române, cota 1781].

BELDIMAN, E. = Vornicul Alecu Beldiman, *Eterie sau jalnicile scene prilejite în Moldovia din rezvrătirile grecilor, prin șeful lor Alexandru Ipsilanti, venit din Rusia la anul 1821*, de... Editată de banul și cavaleriul Alecu Balica. Iași, Tipografia Buciumului român, 1861.

BELDIMAN, IST. = Abatele Prévost, *Istorie cavalieriului de Grie și a iubitii sale Manon Lesco*, care tălmăcindu-se de pe limba franțuzască în limba moldovenească prin osteneala și osârdie dreptii dumisale banului Aleco Beldiman, s-au prescris acum de mine, în anul 1815... Costachi Borș. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 193].

BELDIMAN, Î. = Gh. A. Rückert, *Învățătură sau povățuire pentru facerea pâinii ceii de obște mai neagră, pentru cea albă de casă pentru făina cea spre întrebuințarea bucatelor, pentru hrișî, și altele, din cartofle, pentru sămănatul lor, lucrarea și păstrarea lor*. Alcătuită de către... în limba nemțească, acum întâi tălmăcită întru cea grecească de către Dimitrie Samurcaș. Iași, în Tipografia sfintei mitropolii, 1818. [Tradusă, după textul lui D. Samurcaș, de Alex. Beldiman].

BELDIMAN, M. = J. Fr. Regnard, *Minegmii sau frații cei de gemine*. [Traducere din limba franceză făcută de Al. Beldiman în 1803; manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 3095].

BELDIMAN, N. P. I–II = Florian, *Istoria lui Numa Pompilie, al doilea crai al Romii*. Tălmăcită din limba franțozească de dumnealui postelnicul Alexandru Beldiman... Vol. I–II. Iași, 1820.

BELDIMAN, N. POMP. = Florian, *Numa Pompilii, al doilea crai al Râmului*. Tomul al doilea... Tălmăcită de pe franțuzâie de Alexandru Beldiman, paharnic, la leat 1795. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 3192].

BELDIMAN, O. = Voltaire, *Tragodia lui Orest*. De preaînvățatul... marele postelnic Alexandru Beldiman, acum întâi tălmăcită din limba franțozească în cea românească. La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1820.

BELDIMAN, S. = *Elisaveta sau cei surguniți în Siberia*. [Dramă tradusă de Al. Beldiman în 1815; manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 437].

BELDIMAN, SAP. = [I. Fr. Regnard], *Tragodia lui Sapor*. Tradusă de Aleco Beldiman. Iași, 1801. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 3106].

BELDIMAN, T. = [*Istoria lui Tarlo*. Traducere din limba franceză de Al. Beldiman; manuscris din 1786; Bibl. Academiei Române, cota 25].

BELDIMAN, TR. = Vornicul Alecu Beldiman, *Tragedia sau mai bine a zice Jalnica Moldovei întâmplare după răsvrătirea Grecilor*, 1821. În *Cronicele României*, Ediția M. Kogălniceanu. Tom. III. București, 1874, p. 337–433.

I. BELDIMAN, I. = Ioan Beldiman, *Istorie a celor mai gingașe amoruri a Parisului*. Din ce grecească s-au tălmăcit în limba moldovenească, prin osteneala și osârdie dreptii sale... S-au prescris de mine iscălitul la 1818, Costachi Borș. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 126].

BELEA, P. A. = Dr. Octavian Belea, *Primul ajutor și îngrijirea sănătății*. Pentru activul Crucii roșii. Crucea roșie a R. P. R., București, 1959.
BENIUC, A. R. = Mihai Beniuc, *Un om așteaptă răsăritul*. Versuri. [București], Editura de stat, 1946.
BENIUC, C. P. = *Cîntece de pierzanie*, Colecția abecedar [f. a.].
BENIUC, M. = Mihai Beniuc, *Mărul de lîngă drum*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1954.
BENIUC, M. C. I = Mihai Beniuc, *Pe muche de cuțit*. Roman. [Vol.] I. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1959.
BENIUC, M. V. = Mihai Beniuc, *Materia și visele*. București, Editura pentru literatură, 1961.
BENIUC, P. = Mihai Beniuc, *Despre poezie*. Studii literare. [București], Editura pentru literatură și artă, [1953].
BENIUC, S. = Mihai Beniuc, *Steaguri*. Poeme. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R., 1951.
BENIUC, V. = Mihai Beniuc, *Versuri alese*. [București], Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R. P. R., 1949.
BENIUC, V. A. I–II = Mihai Beniuc, *Versuri alese*. [Vol.] I–II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955. (Biblioteca pentru toți).
BENIUC, V. CUC. = Mihai Beniuc, *În Valea Cucului*. Comedie în trei acte. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1959.
BERINDEI, D. = Mihai Berindei, *Dicționar de jazz*. Cuvînt înainte de Mihai Brediceanu. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
BERTOLDO = G. Croce, *Viața lui Bertoldo și a lui Bertoldino, feciorul lui, dinpreună și a lui Cacasino, nepotul lui*. Acum întâi culeasă din cărți istoricești foarte desfătătoare. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1799.
BIANU, D. S. = Doctorul Vasile Bianu, *Doctorul de casă, sau Dicționarul sănătății*. Buzău, Imprimeria Al. Georgescu, 1910.
I. BIANU, D. R. = Ioan Bianu, *Documente românești reproduse după originale sau după fotografii*. Partea I. Epoca dinainte de Matei Basarab (1632) și Vasile Lupu (1634). Tomu I, fasc. 1–2 (1576–1632). București. Inst. de arte grafice Carol Göbl, 1907. (Biblioteca Academiei Române).
BIBICESCU, P. P. = I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*. Culese și adnotate de... București, Imprimeria statului, 1893.
BIBLIA (1688) = *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi și ale cei noao leage toate*, care s-au tălmăcit dupre limba elinească, spre înțeleagerea limbii rumânești cu porunca prea bunului creștin și luminatului domn Ioan Șărban Cantacozino Basarab Voievod și cu îndemînarea dumnealui Costadin Brîncoveanul marele logofăt... Tipăritu-s-au... în scaunul mitropoliei Bucureștilor... la anul 1688.
BIBLIA $(1688)^2$ I ș. u. = *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*. Pars I: *Genesis*, Iași, 1988 (Universitatea „Al. I. Cuza" Iași, Albert-Ludwigs-Universität – Freiburg).
BÎRLEA, L. P. M. I-II = Ion Bîrlea, *Literatură populară din Maramureș*. [Vol.] I-II. [București], Editura pentru literatură, 1968.
BÎRLEA, B. = Pr. I. Bîrlea, *Balade, colinde și bocete din Maramureș*. București, Editura Casei școalelor, 1924.
BÎRLEA, C. P. = Pr. I. Bîrlea, *Cântece poporane din Maramureș. Descântece, vrăji, farmece și desfaceri*. Culese de... București, Editura Biblioteca Casei școalelor, 1924.
O. BÎRLEA, A. P. I-III = Ovidiu Bîrlea, *Antologie de proză populară epică*. [Vol.] I-III. [București], Editura pentru literatură, 1966.
I. BÎRSEANU, P. C. = Ion Bârseanu, *Primele cânturi*. Budapesta, 1906.
BL I ș. u. = *Bulletin linguistique*. Faculté des lettres de Bucarest. Publié par A. Rosetti. București –Paris–Copenhague. Vol. I (1933) ș. u. Vezi și BULL. LINGU.
BLAGA, G. = Lucian Blaga, *Gîndirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*. [București], Editura științifică, 1966.
BLAGA, H. = Lucian Blaga, *Hronicul și cîntecul vîrstelor*. [București], Editura tineretului, [1965].
BLAGA, L. U. = *Din lirica universală*. Tălmăciri de Lucian Blaga. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
BLAGA, M. M. = Lucian Blaga, *Meșterul Manole*. Dramă. București, Editura Eminescu, 1977.

BLAGA, O. I ş. u. = Lucian Blaga, *Opere*. [Vol.] I ş. u. Ediţie critică de George Gană. Bucureşti, Editura Minerva, 1982 ş. u. (Ediţii critice).
BLAGA, P. = Lucian Blaga, *Poezii*. Un cuvânt înainte de George Ivaşcu. [Bucureşti], Editura pentru literatură, 1962.
BLAGA, POEZII = Lucian Blaga, *Poezii*. [Bucureşti], Editura pentru literatură, 1966.
BLAGA, T. CULT. = Lucian Blaga, *Trilogia culturii. Orizont şi stil. Spaţiul mioritic. Geneza metaforei şi sensul culturii*. Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1944 (Biblioteca de filosofie românească).
BLAGA, T. CUN. = Lucian Blaga, *Trilogia cunoaşterii. Eonul dogmatic. Cunoaşterea luciferică. Censura transcendentă*. Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1943 (Biblioteca de filosofie românească).
BLAGA, T. VAL. = Lucian Blaga, *Trilogia valorilor. Ştiinţă şi creaţie. Gîndire magică şi religie. Artă şi valoare*. Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1946 (Biblioteca de filosofie românească).
BLAGA, Z. = Lucian Blaga, *Zări şi etape*. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968.
BLANDIANA, P. = Ana Blandiana, *Poezii*. [Bucureşti], Editura Cartea Românească, [1974].
BO = *Buletinul oficial al Republicii Populare Române*. [Bucureşti], 1952 ş. u.
BOBB, Î. = Ioan Bobb, *Înştiinţare... despre râdicarea capitulumului în Blaj la anul 1808*... Tipărită în Blaj, cu tipariul Seminariului.
BOCĂNEŢU, T. A. = Al. Bocăneţu, *Terminologia agrară în limba română*. Studiu filologic – istoric – cultural (în revista „Codrul Cosminului", II–III, 1925–1926, p. 119–274).
BOCEANU, GL. = Ion Boceanu, *Glosar de cuvinte din judeţul Mehedinţi*. Bucureşti, 1913 (Anal. Acad. Rom. Tom. XXXV, Memoriile Secţ. literare).
BOGDAN, C. M. vezi N. A. BOGDAN, C. M.
BOGDAN, D. ŞT. I–II = Ioan Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*. Publicate de... Volumul I: *Hrisoave şi cărţi domneşti 1457–1492*. Volumul II: *Hrisoave şi cărţi domneşti 1493–1503*. Bucureşti, Socec şi Co., 1913.
BOGDAN, O. = I. Bogdan, *Documentul răzeşilor din 1484 şi organizarea armatei moldovene în sec. XV*. Bucureşti, Carol Göbl, 1908. (Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II-a. Tom. XXX. Memoriile Secţiunii istorice).
D. BOGDAN, GL. = Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor româneşti din documentele slavo-române*. Bucureşti, 1946. (Institutul de studii şi cercetări balcanice. Seria filologică, nr. 1). Vezi şi BOGDAN, C. M.
N. A. BOGDAN, C. M. = N. A. Bogdan, *Din trecutul comerţului moldovenesc şi mai ales al celui ieşan*. Productele solului, porturi, târguri şi iarmaroace... documente, memorii şi note culese şi comentate de... Tipărite din iniţiativa şi cu o prefaţă a d-lui N. V. Ştefăniu... cu 89 ilustraţii. Iaşi, Institutul modern de arte grafice N. V. Ştefăniu & D. Staierman, [1925].
BOGZA, A. Î. = Geo Bogza, *Anii împotrivirii*. Reportaje, pamflete, articole 1934–1939. [Bucureşti], Editura tineretului a C.C. al U.T.M., 1953.
BOGZA, C. O. = Geo Bogza, *Cartea Oltului*. Bucureşti, [Editura Fundaţiilor], 1945.
BOGZA, M. S. = Geo Bogza, *Meridiane sovietice*. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1953].
BOGZA, P. C. = Geo Bogza, *Pagini contemporane*, 1944–1956. Bucureşti, Editura tineretului, 1957.
BOGZA, Ţ. = Geo Bogza, *Ţara de piatră*. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1951].
BOGZA, V. J. = Geo Bogza, *Oameni şi cărbuni în Valea Jiului*. [Bucureşti], Editura de stat, 1947.
BOJINCĂ, A. I–II = Damaschin T. Bojincă, *Anticile romanilor – Antiquitates Romanorum*. Acum întâia oară româneşte scrise. Vol. I–II. Buda, Tipariul Universitatei din Pesta. I: 1832; II: 1833.
BOJINCĂ, D. = Damaschin T. Bojincă, *Diregătoriul bunei-creştere*. Spre îndreptarea multor părinţi şi bun-folosul tinerimei române. Buda, Tipografia Universitatei ungureşti, 1830.
BOJINCĂ, R. = Damaschin T. Bojincă, *Răspundere dezgustătoare la Cîrtirea cea în Hale, în anul 1823 sub titula: Erweis, dass die Walachen nicht römischer Abkunft sind (adecă arătare cum că romànii nu sînt viţă de romani)*. Buda, în Crăiasca Tipografie a Universitatei ungureşti din Pesta, 1828.
BOLINTINEANU, B. = D. Bolintineanu, *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*. De... Bucureşti, Tipografia naţională a lui J. Romanov et Comp., 1859.
BOLINTINEANU, C. = D. Bolintineanu, *Călătorii în Palestina şi Egipt*. Iaşi, Tipografia Buciumului român, 1856.
BOLINTINEANU, C. P. = D. Bolintineanu, *Cântece şi plângeri*. Iaşi, Tipografia Buciumului român, 1852.
BOLINTINEANU, O. = Dimitrie Bolintineanu, *Opere*. Cu un studiu introductiv de Al. I. Ştefănescu. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură ştiinţifică şi didactică, 1951.

BOLINTINEANU, P. I–II = Dimitrie Bolintineanu, *Poezii*. Culegere ordinată de chiar autorul, cu o prefață de G. Sion. Vol. I: *Legende istorice, Florile Bosforului, Basme, Note*; vol. II: *Macedonele, Reverii, Diverse*. București, Editura Librăriei Socec, 1877.

BOLINTINEANU, POEZII = D. Bolintineanu, *Colecție din poesiile domnului*... Tipărite cu fondurile Asoțiației literare... București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1847.

BOLLIAC, M. = Cezar Boliac, *Meditații*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.

BOLLIAC, O. = Cezar Boliac, *Opere alese*. [București], Editura de stat, 1950. (Clasicii români).

BOLLIAC, P. = Cezar Bolliac, *Poesii nouă*. București, Tipografia lui Eliad, 1847.

BORDEIANU, P. = T. Bordeianu, *Curs de pomologie*. Partea III-a. [București], Editura Institutului agronomic „N. Bălcescu", 1957.

BORZA, D. = Borza Al., *Dicționar etnobotanic* cuprinzând denumirile populare românești și în alte limbi ale plantelor din România. Colaborator principal: Al. Beldie. Colaboratori: Val. Butură, V. Codoreanu, I. Morariu, A. Nyárády, C. Papp, Viorica Păun, Șt. Péterfi, I. Popu-Cîmpeanu, Gh. Silaghi, I. Tăzlăuanu, Em. Țopa. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, 319 p.

BOTA, P. = Ioan Bota, *Culegere din cele mai frumoase povești*. Ediția II. Brasso Editura Librăriei Ciurcu, 1910.

BOTANICA = *Botanica*. Manual pentru clasa a VIII-a de I. Ciobanu – Eugen Ghișa – Traian Tretiu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

BOTEZ, A. = Dr. Pagliano, *Arta vindecărei pentru părinți sau Doctorul de casă*. Tradus din limba germană de S. Botez. Iași, Tipografia „Minervei", 1861.

D. BOTEZ, F. S. = Demostene Botez, *Floarea soarelui*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1953.

D. BOTEZ, P. A. = Demostene Botez, *Prin ani*. Versuri. [București], Editura pentru literatură și artă, 1958.

D. BOTEZ, P. O. = Demostene Botez, *Povestea omului*. Versuri. [Iași], Editura „Viața românească", [f. a.].

I. BOTEZ, B. I–II = Ioachim Botez, *Însemnările unui belfer*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, [I]: 1935, [II]: 1939. (Scriitori români contemporani).

I. BOTEZ, ȘC. = Ioachim Botez, *Schițe și însemnări din școala de ieri și de azi*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953].

ION BOTEZ, STR. = Ion G. Botez, *Strângerea și păstrarea produselor agricole*. [București], Casa școalelor, [f. a.].

BOTEZAT, U. = A. von Kotzebue, *Uniforma feldmareșalului Velington*. Comodie în un act... Acum întâia dată tălmăcită și tipărită în limba românească de Samuil Botezat. Iași, 1835.

BOTTA, S. I-III = Emil Botta, *Scrieri*. [Vol.] I-III. Ediție îngrijită de Ioana Diaconescu. Prefață de Al. Piru. București, Editura Minerva, 1980-1987.

BOUREANU, S. P. = Radu Boureanu, *Sîngele popoarelor*. Poeme. [București], Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R. P. R., [1948]. (Cartea poporului).

BR (18...) I ș. u. = *Bibliotecă românească*. Întocmită în 12 părți după numărul celor 12 luni. Întâia oară tipărită pentru nația românească, prin Zaharie Carcalechi, ferlegher de cărți a Crăieștii și mai marei Tipografii din Buda a Universitatei Ungariei. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1821, 1829, 1830, 1834.

BRAD, O. = Ion Brad, *Mă uit în ochii copiilor*. București, Editura pentru literatură, 1962.

BRAD, T. = Ion Brad, *Cu timpul meu*. București, Editura tineretului, 1958.

BRAN, S. = Emiliu Bran, *Graiul românesc din Selagiu de lângă Someș*. (În ziarul „Tribuna", Sibii, a. VI 1889, nr. 121).

BRANDZA, D. = Dr. D. Brandza, *Flora Dobrogei*. Edițiunea Academiei Române, îngrijită de Sabba Ștefănescu. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1898.

BRANDZA, FL. = Doctorul D. Brandza, *Prodromul florei române sau enumerațiunea plantelor pînă astăzi cunoscute în Moldova și Valachia*. București, Tipografia Academiei Române, 1879–1883.

BRĂESCU, A. = [Gh.] Brăescu, *Amintiri*. București, Editura „Cartea românească", 1937.

BRĂESCU, M. vezi I. BRĂESCU, M.

BRĂESCU, M. B. = Maiorul Gheorghe Brăescu, *Maiorul Boțan*. Schițe umoristice. București, Editura „Viața românească", 1921.

BRĂESCU, O. A. I–II = Gh. Brăescu, *Opere alese*. Text ales și stabilit, studiu introductiv, note și bibliografie de Niculaie Gheran. Vol. I–II. București, Editura pentru literatură, 1962.

BRĂESCU, V. = Gh. Brăescu, *Doi vulpoi*. Schițe umoristice. [București], Alcalay & Calafeteanu, [1925].

BRĂESCU, V. A. = Gh. Brăescu, *Din vechea armată*. Schițe umoristice. Ediție îngrijită și adnotată de G. C. Nicolescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă [1951].

I. BRĂESCU, M. = Ion Brăescu, *Măsurătoarea pămîntului la români, din vechime pînă la punerea în aplicare a sistemului metric*. București, Atelierele grafice Socec, 1913. Vezi și BRĂESCU, M.

BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. = Ioan Al. Brătescu-Voinești, *Întuneric și lumină*. Nuvele și schițe. Iași, „Viața românească", 1914.

BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. = Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, *În lumea dreptății*. Iași, 1926.

BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. = I. Al. Brătescu-Voinești, *Proză. Întuneric și lumină. În lumea dreptății*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.

BRĂTIANU, E. = Gheorghe I. Brătianu, *O enigmă și un miracol istoric: poporul român*. Cu 5 planșe și 2 hărți afară de text. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1940.

BRĂTIANU, T. = Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Valeriu Râpeanu. București, Editura Eminescu, 1980.

BRÂNCUȘ, V. A. = Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

BREBAN, A. = Nicolae Breban, *Animale bolnave*. Ediția a II-a. București, Editura Tineretului, 1969.

BREBAN, HER. = Vasile Breban, *Graiul comunei Hereclean, jud. Sălaj*. Teză de licență, 1933. (Arh. Muzeului Limbii Române, Nr. T. 38).

V. BREBAN, D. = Vasile Breban, *Dicționar al limbii române contemporane. De uz curent*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.

V. BREBAN, D. G. = Vasile Breban, *Dicționar general al limbii române*. [București], Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.

BREBENEL, GR. P. = I. B. Brebenel, *Graiul popular, în jurul ocupațiunilor și obiceiurilor țăranului român de pe vatra Oltului în Transilvania*. (În jurnalul „Țara Oltului", Făgăraș, 1907, nr. 25–30 și 1909, nr. 12–36, 38, 44, 45).

BRESLAȘU, D. = Marcel Breslașu, *Dialectica poeziei sau Cîntece despre cîntec*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.

BREZOIANU, A. = Ion Brezoianu, *Curs elementar de agricultură și de economia rurală*. Tradus de... I. *Plugăria*. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1850.

BREZOIANU, Î. = Ion Brezoianu, *Învățătorul primar sau povețe și sfaturi pentru a pregăti pe învățătorii primari la cariera lor și a-i călăuzi în lucrarea foncțiilor lor*. Tradus din frantozește de... București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1848.

BREZOIANU, R. = Ion Brezoianu, *Rudiment agricol universal prin întrebări și răspunsuri sau Agricultura învățata prin pricipii săi, aplicabili la a sa pracică în toate țărele și climele*. De D. marchisul de Travanet și tradus în românește de... [București], tipărit în Tipografia lui Iosif Copainig, 1850.

BUCAVNA = *ABC sau bucavna, spre folosul scolelor neamului romanesc*. Sibiu, 1783.

BUCOVINA (18...) = *Bucovina*. Gazetă românească pentru politică, religie și literatură. Cernăuți, Tipografia lui Ioan Ekhardt și fiu. Anul I (1848) ș. u.

BUCUȚA, R. V. = Emanoil Bucuța, *Românii dintre Vidin și Timoc. Cu un adaus de documente, folklor, glosar, fotografii, hărți de...* Tip. Cartea Românească, 1923.

BUCV. = *Bucvari sau începere de învățătură celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești*. Tipăritu-s-au în chesaro-crăiasca cetate Beci... prin chir Iosif Lavrentie Curtbec, 1771.

BUCVARI = *Bucvari. Pentru pruncii cei românești, carii să află în crăia ungurească și hotarele ei împreunate*. S-au tipărit în Beci, la Iosif Curtbec, 1781.

BUD, P. P. = Tit Bud, *Poezii populare din Maramureș*, adunate de... București, 1908. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii III).

BUDAI-DELEANU, LEX. = Ion Budai-Deleanu, *Lexicon românesc-nemțesc și nemțesc-românesc* alcătuit de Ioanu Budai, chesaro-crăiescul sfetnic la județul nemeșilor în Livău. În patru tomuri. [Manuscris din 1818; Bibl. Academiei Române, cotele 3728–3731].

BUDAI-DELEANU, M. = Metastasio, [*Temistocle*]. [Traducere manuscrisă fragmentară de I. Budai-Deleanu, făcută în jurul anului 1810; Bibl. Academiei Române, cota 2427].

BUDAI-DELEANU, O. I-II = I. Budai-Deleanu, *Opere*. Ediție critică de Florea Fugariu. Studiu introductiv de Al. Piru. București, Editura Minerva, [vol.] I-II, 1974-1975.

BUDAI-DELEANU, T. GR. I-III = I. Budai-Deleanu, *Temeiurile gramaticii românești*. Partea I: *Ortografia*. Partea II–III: *Morfologia și sintaxa*. [Manuscris de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Academiei Române, cotele 2425–2426].

BUDAI-DELEANU, T. V. = I. Budai-Deleanu, *Trei viteji*. Ediție și glosar de J. Byck, cu o prefață de I. Oană. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955. (Biblioteca pentru toți).

BUDAI-DELEANU, Ț. = I. Budai-Deleanu, *Țiganiada*. Ediție îngrijită de J. Byck. Studiu introductiv de Ion Oană. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Clasicii români).

BUDAI-DELEANU, ȚIG. = [I. Budai-Deleanu], *Țiganiada sau tabăra țiganilor*. Poemation eroi-comico-satiric, alcătuit din douăsprezece cântece de Leonachi Dianeu. Îmbogățit cu multe însemnări și luări-aminte: critice, filozofice, istorice, filologhice și gramatece, de către Mitru Perea și alții mai mulți. [Manuscris din 1800; Bibl. Academiei Române, cota 2429].

BUGHICI, D. = Dumitru Bughici, *Dicționar de forme și genuri muzicale*. Prefață de Ion Dumitrescu. București, Ed. Muzicală, 1974.

BUGNARIU, N. = Iuliu Bugnariu, *Dicționar poporal*. Cuvinte românești din jurul Năsăudului, de popor grăite și tot pentru popor alcătuite. Adunate de dascălul... (În ziarul „Gazeta de Transilvania", Brașov, 1887, nr. 251–265; 1888, nr. 48–49).

BUJOR, S. = Paul Bujor, *Scrieri alese*. [București], Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R.P.R., [1951]. (Biblioteca pentru toți).

BUJOREAN, B. L. = Dr. George Bujorean, *Boli, leacuri și plante de leac cunoscute de țărănimea română*. Sibiu, Editura Asociațiunii „Astra", 1936 (Biblioteca poporală a Asociațiunii „Astra", an. 26, nr. 229–233).

BUL. COM. IST. I ș. u. = „Buletinul Comisiei istorice a României", publicat de Ion Bogdan. București, Atelierele grafice Socec. Vol. I (1915) ș. u.

BULET. GRĂD. BOT. I ș. u. = „Buletinul de informații al Grădinii botanice și al Muzeului botanic de la Universitatea din Cluj". Cluj. Anul I (1921) ș. u.

BULETIN, F. (18...) = „Buletin". Foaie oficială. Iași, 1833–1859.

BULETIN, G. (18...) = „Buletin". Gazetă administrativă [ulterior: Gazetă oficială]. București, 1832–1859.

BUL. FIL. I ș. u. = „Buletinul Institutului de filologie română «Alexandru Philippide»". Universitatea din Iași. Director Iorgu Iordan. Iași. Vol. I (1934) ș. u.

BULL. LINGU. = „Bulletin linguistique". Faculté des lettres de Bucarest, Institut de linguistique roumaine, Publié par A Rosetti, Paris–Bucarest–Copenhague, 1922–1948. Vezi și BL.

BUTURĂ, E. B. I-II = Valer Butură, *Enciclopedie de etnobotanică românească*. [Vol. I]. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979; vol. II: *Credințe și obiceiuri despre plante*. Paris, 1988 (Sociétés européennes).

BUTURĂ, EG. = Valer Butură, *Etnografia poporului român. Cultura materială*. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978.

BUZNEA, C. = D. N. Darvar, *Culegere de înțelepciune*. Scrisă în limba grecească de..., iar acum tălmăcită în cea rumânească de Iancu Nicolaie [Buznea] Moldovean. București, 1827.

BUZNEA, F. = Iancu Buznea, *Filosoful indian sau Chipul de a trăi cineva fericit în soțietate*. Acum întîia oară tălmăcit rumânește din cel franțuzesc de... Iași, Tipografia sfintei mitropolii, 1834.

BUZNEA, M. = Iancu Nicola [Buznea], *Manual de patriotizm*. Tălmăcit și mai adăogat de... Iași, Tipografia sfintei mitropolii, 1829.

BUZNEA, P.V. = *Pavel și Virghinia*. Alcătuită franțuzește de Bernarden de la Sen-Pier ... Acum întîia oară tălmăcită și tipărită rumânește de Iancu Buznea. Iași, 1831.

BUZURA, O. = Augustin Buzura, *Orgolii*, Roman. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977.

BV I–IV = Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508–1830*. București. Tom. I (1508–1716), 1903. Tom. II (1716–1808), 1910. Tom. III (1809–1830), fasc. I–II, 1912; fasc. III–VIII [Ioan Bianu și Dan Simonescu], 1936. Tom. IV (Adăogiri și îndreptări) [Ioan Bianu și Dan Simionescu], 1944.

C

CABA, SĂL. = Caba Vazul, *Szilágy vármegye román népe, nyelve és népköltészete.* Irta... Beci, 1918.

CADE = I. - Aurel Candrea – Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat.* Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I. - Aurel Candrea. Partea II: *Dicționarul istoric și geografic universal* de Gh. Adamescu. București, Editura „Cartea românească", [1926–1931].

CAF I ș. u. = *Caietele Arhivei de Folclor.* [Vol.] I ș. u. Iași, 1979 ș. u. (Universitatea „Al. I. Cuza" – Iași; Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor; Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei).

CAIAN, P. = Demetrie Caian, *Predică despre statul milităresc și semnele lui de învingere.* [Blaj], 1927.

CAIET = *Caiet de istoria naturală și botanică. Caiet pentru economia rurală* – care să paradosește de către d. d. Leon Filipescul. [Manuscris; note luate la lecțiile lui L. Filipescu de Ioan Cernătescu, în 1842; Bibl. Academiei Române, cota 43].

CALAFATI, A. S. = Fr. Th. Marie de Baculard d'Arnaud, *Adelson și Salvini.* Poveste englezască sau jalnică tîmplare. Tălmăcită de pe acea franțuzască pe limba moldovenească de Fotis Calafati. [Manuscris din 1806; Bibl. Academiei Române, cota 558].

CALENDAR (18...) = *Calendar pentru poporul românesc* (devenit apoi *Calendar pentru români*). [Cu suplimentul *Almanah de învățătură și petrecere*]. Iași, 1847–1862. [Editat anual, de Gh. Asachi].

CALENDAR (1841) = *Calendar pe anul de la Hristos 1841.* Iași.

CALENDAR BUC. (18...) = *Calendar* [apărut la București], anul 1838 ș. u.

CALENDARI (1733) = *Calendari.* Acum întîi rumânesc alcătuit de pe cel sîrbesc. Brașov, 1733.

CALENDARI (1802) = *Calendari românesc vechi a lui Iulian pă anul de la Hristos 1802... lîngă care s-au mai adăogat Calendariul nou nemțesc a lui Gregorian.* Sibii, Tipografia a lui Ioann Bart.

CALENDARIU (1794) = *Calendariu la anul de la nașterea lui Hristos 1794, cari e prost, cuprinzînd în sine 365 de zile.* Vienna, la slaveno-sîrbeasca, româneasca privigheliata tipografie.

CALENDARIU (1814) = *Calendariu ce slujește pre 100 de ani, începând de la anul 1814 până în anul 1914.* Acum întîi românește alcătuit... La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, [1814].

CALENDARIU (1820) = *Calendariu pe anul lui Hristos 1820, care este bisect și să cuprinde din 366 de zile. Întocmit pe gradurile și clima marelui prințipat al Ardealului și a altor țări învecinate.* Sibii, Tipografia lui Ioann Bart.

CALENDARIU (1844) = *Calendariu pe anul de la Hristos 1844, întocmit pe gradurile și clima țării ungurești a marelui principat al Ardealului, a Țării Românești și a Munteniei...* în Buda, la Crăiasca Tipografie a Universității ungurești.

CALENDARIU BUDA (18...) = *Calendariu pe anul de la Hristos 18...* În Buda, 1817 ș. u.

CALENDARIU IAȘI (18...) = *Calendariu pe anul de la Hristos 18...* Iași, 1821 ș. u.

CALIMACH = *Codul Calimach.* Ediție critică. Lucrare întocmită de un colectiv condus de acad. Andrei Rădulescu. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.

CAMILAR, C. = Eusebiu Camilar, *Cordun.* Roman. București, Editura Fundațiilor, 1942. (Scriitori români contemporani).

CAMILAR, C. P. = Eusebiu Camilar, *Cartea poreclelor.* [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.

CAMILAR, N. I–II = Eusebiu Camilar, *Negura.* Roman. [București], Editura de stat, volumul I: 1949, volumul II: 1950.

CANDREA, F. = I. Aurel Candrea, *Folklorul medical român comparat.* Privire generală. Medicina magică. [București], Casa școalelor, 1944.

CANDREA, Ț. O. = I. A. Candrea, *Graiul din Țara Oașului.* (Extras din „Buletinul Societății filologice", II). București, Atelierele Socec, 1907.

CANELLA, V. = C. Canella, *Vocabular de câteva vorbe sinonime.* Tradus de... întîia ediție. București, Tip. Națională, 1867.

CANTACUZINO, A. = Montesquieu, *Arsachie și Ismenia.* Istorie din parte Răsăritului, scrisă după franțuzăște de... Și este tălmăcită de I[oan] C[antacuzino] la let 1794, iar de mine s-au prescris la let 1803. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 3099].

CANTACUZINO, N. P. = Florian, *Numa Pompilius, al doilea crai al Romii...* Pă frantuzește scris de monsiul Florian și tălmăcit de I[oan] C[antacuzino], 1796. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 1550].

CANTEMIR, D. = Dimitrie Cantemir, *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul.* Iași, 1698

CANTEMIR, HR. = Principele Dimitrie Cantemir, *Hronicul vechimei romano-moldo-vlahilor*, publicat sub auspiciile Academiei Române... de Gr. C. Tocilescu. (Cu un portret și două facsimile), București, Inst. de arte grafice Carol Göbl, 1901.

CANTEMIR, I. I. I-II = Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*. [Vol.] I-II. București, Editura pentru Literatură, 1965.

CANTEMIR, IST. = Operele principelui Dimitrie Cantemir. Tipărite de Societatea Academică Română. Tom.VI: *Istoria ieroglifică*. (Operă originală inedită scrisă în limba românească la 1704). București, 1883.

CANTEMIR, O. V = Operele Principelui Demetriu Cantemir. Tipărite de Societatea Academică Română. Tom. V. Partea I: *Evenimentele Cantacuzinilor și Brâncovenilor*. Partea II: *Divanul*. Publicate și însoțite cu o prefață și un glosariu de G. Sion. București, Carol Göbl, 1878.

CANTEMIR, O. C. I = Dimitrie Cantemir, *Opere complete*. [Vol.] I: *Divanul*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și comentarii de Virgil Cândea. Text grecesc de Maria Marinescu-Himu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974.

CANTEMIR, O. C. IV = Dimitrie Cantemir, *Opere complete*. [Vol.] IV: *Istoria ieroglifică*. Text stabilit și glosar de Stela Toma. Prefață de Virgil Cândea. Studiu introductiv, comentarii, note, bibliografie și indici de Nicolae Stoicescu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973.

CANTEMIR, S. M. = Dimitrie Cantemir, *Scrisoarea Moldovei* de..., care acum întâi s-au tipărit. În sfânta monastire Neamțul, la anul 1825.

CANTUNIARI, L. M. = Dr. Șt. N. Cantuniari, *Lexic mineralogic petrografic*. București, Editura tehnică, [f. a.].

CARABELLA, A. D. = A. D. Carabella, *Animale dăunătoare agriculturii*. [București], Casa școalelor, [1943].

CARACOSTEA, E. = D. Caracostea, *Expresivitatea limbii române*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1942 (Biblioteca enciclopedică).

CARAFOLI, AERODIN. = Acad. Elie Carafoli, *Aerodinamica*. [București], Editura tehnică, 1951.

CARAFOLI–OROVEANU, M. F. I = Acad. E. Carafoli și T. Oroveanu, *Mecanica fluidelor*. Vol. I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1952.

CARAGEA, L. = *Legiuire a prea înălțatului și prea pravoslavnicului domn și oblăduitoriu a toată Ugrovlahiia, Io Ioan Gheorghe Caragea Vv*. Tipărită în privileghiata Tipografie... Mavrogheni, București, 1818.

CARAGIALE, M. = I. L. Caragiale, *Momente*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1901.

CARAGIALE, N. F. = I. L. Caragiale, *Notițe și fragmente literare*. București, Editura Librăriei Stork & Müller, 1897. (Biblioteca pentru toți).

CARAGIALE, N. S. = I. L. Caragiale, *Note și schițe*. București, Editura Librăriei C. Sfetea, 1892.

CARAGIALE, O. I–VII = I. L. Caragiale, *Opere*. Vol. I–VII. [Ediție îngrijită de Paul Zarifopol (vol. I–III) și Șerban Cioculescu (vol. IV–VII)]. București, Cultura națională și Fundația regală pentru literatură și artă, 1930–1942.

CARAGIALE, S. = I. L. Caragiale, *Schițe*. (Traduceri și originale). Iași, Editura Librăriei școalelor Frații Șaraga, 1897.

CARAGIALE, S. N. = [I. L.] Caragiale, *Schițe nouă*. București, Editura „Adevărul", 1910.

CARAGIALE, S. U. = I. L. Caragiale, *Schițe ușoare*. București, Editura Librăriei Carol Müller [1896]. (Biblioteca pentru toți), 1896.

CARAGIALE, T. II = I. L Caragiale, *Teatru*. Vol. II. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, [f. a.].

M. I. CARAGIALE, C. = Mateiu Ion Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*. București, Editura „Cartea românească", [1929].

M. I. CARAGIALE, O. = Mateiu I. Caragiale, *Opere*. Ediție, studiu introductiv și note de Barbu Cioculescu. București, Editura Fundației Culturale Române, 1994.

CARCALECHI, C. = Zaharia Carcalechi, *Carte de mână împreună cu Calendariul pre anul 1825, carele se cuprinde 365 de zile, cum și Ghenealoghia a împăraților, crailor și a prințipilor din Europa și alte folositoare lucruri și istorii*. Cu cinci icoane. Prin... Buda, în Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1825.

CARDAȘ, C. P. = Gh. Cardaș, *Cântece poporane moldovenești*. Editura Librăriei diec., Arad, 1926. (Cu un glosar). (Biblioteca Semănătorul, nr. le 157–159).

CARIBOLU, C. = C. Caribolu, *Carte de doftorii de orice boală, bună și încercată întru toate* de... [Manuscris de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Academiei Române, cota 4743].

CARTE TREB. I–II = *Carte trebuincioasă pentru dascalii școalelor de jos neunite, în chesaro-crăiștile țări de moștenire*. [Două volume]. Vienna, Iosif Curțbec, 1785.

CARTOJAN, C. P. I-II = N. Cartojan, *Cărțile populare în literatura românească*. Vol. I: *Epoca influenței sud- slave*. București, Editura Casei Școalelor, 1929; vol. II: *Epoca influenței grecești*. Cu 15 planșe afară de text. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1938.

CAS (18...) = „Curier de ambe sexe". Jurnal literar, 1836–1849. A doua ediție. București, Tipografia Heliade și asociați, 1862.

CATANELE = Șt. St. Tuțulescu și P. Danilescu, *Monografia istorică, economică, culturală, socială a satului Catanele din districtul Dolj*. Craiova, Librăria și stabilimentul grafic Fane Constantinescu, 1908.

CAT. MAN. I–II = *Catalogul manuscriptelor românești*. Edițiunea Academiei Române. [Tomul I] întocmit de Ioan Bianu, București, 1899. Tomul II întocmit de Ioan Bianu și R. Caracaș, București, Socec & C. Sfetea, 1913.

CATON = [Metastasio], *Caton*. Dintr-ale lui... [Manuscris din jurul anului 1800; Bibl. Academiei Române, cota 3454].

CAZABAN, V. = Al. Cazaban, *Din vremea ceea*... Schițe și nuvele. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].

CAZIMIR, GR. = Otilia Cazimir, *Grădina cu amintiri. Și alte schițe*. București, Cartea românească, [1929].

CAZIMIR, L. U. = Otilia Cazimir, *Lumini și umbre*. Iași, Editura „Viața românească", [1923].

CAZIMIR, P. = Otilia Cazimir, *Poezii*. București, Editura Fundațiilor, 1939.

CĂLĂTORIE, I–IV = *A toată lume călătorie sau înștiințare de lumea nouă și cea veche*. Tomu I–IV. [Traducere a operei abatelui Delaporte; I–III manuscris din 1785. Bibl. Univ. Iași, cota IV–18; IV: manuscris din 1788, Bibl. Academiei Române, cota 3771].

CĂLINESCU, B. = G. Călinescu, *Estetica basmului*. [București], Editura pentru literatură, 1965.

CĂLINESCU, B. I. = G. Călinescu, *Bietul Ioanide*. Roman. Ediția a II-a. [București], Editura pentru literatură, 1965.

CĂLINESCU, C. N. = G. Călinescu, *Cartea nunții*. Roman. [București], Editura „Adevărul" S. A., [f.a.].

CĂLINESCU, C. O. = G. Călinescu, *Cronicile optimistului*. Cu un cuvânt înainte al autorului. București, Editura pentru literatură, 1964.

CĂLINESCU, E. = G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*. Ediția a treia revăzută. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938. (Scriitorii români contemporani).

CĂLINESCU, E. O. I–II = G. Călinescu, *Enigma Otiliei*. [Vol.] I–II. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.

CĂLINESCU, I. = G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946. (Scriitorii români contemporani).

CĂLINESCU, I. C. = G. Călinescu, *Viața lui Ion Creangă*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938. (Scriitorii români contemporani).

CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. = George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941.

CĂLINESCU, IST. = George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*. Ediția a 2-a, rev. și adăugită. Editată și prefațată de Al. Piru. București, „Minerva", 1982.

CĂLINESCU, L. L. = G. Călinescu, *Lauda lucrurilor*. [București], Editura pentru literatură, 1963.

CĂLINESCU, N. = G. Călinescu, *Trei nuvele*. [București], [1949]. (Colecția Contemporanul).

CĂLINESCU, O. I ș. u. = G. Călinescu, *Opere*. [Vol.] I ș. u. [București], Editura pentru literatură, 1965 ș. u.

CĂLINESCU, S. = G. Călinescu, *Scrinul negru*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1960].

CĂLINESCU, S. C. L. = G. Călinescu, *Studii și cercetări de istorie literară*. [București], Editura tineretului, [1966].

CĂLINESCU, T. S. P. = George Călinescu, *Texte social-politice 1944–1965*. București, Editura politică, 1971, 254 p.

CĂPĂȚINEANU, B. = Stanciu Căpățineanu, *Bibliotecă desfătătoare și plină de învățătură*. Tradusă din franțuzește de... [Sibiu], 1830.

CĂPĂȚINEANU, M. = Stanciu Căpățineanu, *Mitologhie pe limba românească*. [Sibiu], 1830.

CĂPĂȚINEANU, M. R. = Montesquieu, *Mărimea romanilor sau băgare de samă asupra pricinilor înălțării și căderii lor*. Tradusă din franțozește de Stanciu Căpățineanu. [Sibiu], 1830.

CĂPĂȚINEANU, S. = Voltaire, *Sadic sau ursitoarea:* Istorie asiaticească de... Tradusă din franțozește de S. Căpățineanu. 1831.

CĂRȚI POP. I = *Cărți populare*, I, *Floarea darurilor*. Text stabilit, studiu filologic și lingvistic, glosar de Alexandra Moraru (p. 15-117); *Sindipa*. Text stabilit, studiu lingvistic și filologic, glosar de Magdalena Georgescu (p. 197-324). București, Editura Minerva, 1996.
CĂTANĂ, B. = Gheorghe Cătană, *Balade poporale*, din gura poporului bănățean, culese de... Brașov, Editura Librăriei Ciurcu, 1895.
CĂTANĂ, P. B. I–III = Gheorghe Cătană, *Poveștile Bănatului*, culese din gura poporului bănățan de... Tomul I–III. Gherla, Tipografia „Aurora“, 1893–1895.
CC I ș. u. = *Codrul Cosminului*. Buletinul Institutului de Istorie și Limbă. Cernăuți, Universitatea din Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura Glasul Bucovinei. Anul I (1924) ș. u.
CCM = *Condica criminalicească a Moldaviei*. Iași, 1838.
CCR = Tim. Cipariu, *Crestomația sau Analecte literarie din cărțile mai vechi și nouă românești*... Blasiu, 1858.
C. CRIM. = *Partea întîi și a doua a Condicii criminalicești, ce s-au alcătuit în scurt pentru multa feliurime a faptelor criminalicești*. Iași, Tipografia sfintei mitropolii, 1826.
CDDE = I. A Candrea [și] Ov. Densusianu, *Dicționar etimologic al limbii române. Elementele latine. (A–Putea)*. București, Socec, 1907–1914.
CERNA, P. = P. Cerna, *Poezii*. București, „Minerva“, 1910.
CERNE, D. M. = Titus Cerne, *Dicționar de muzică. Voci și instrumente*. Vol. I: A–D; Vol. II: E–L. Iași, „Viața românească“, [1934].
CF = „Cercetări filozofice“. Revistă de filozofie. Academia Republicii Populare Române. București. Anul I (1955) ș. u.
CHEIA ÎN. = *Cheia înțelesului*. Scoasă pre limbă rum[â]nească. București, 1678.
CHENDI, S. I-III = Ilarie Chendi, *Scrieri*. [Vol.] I-III, Ediție, prefață, tabel cronologic, note și comentarii de Dumitru Bălăeț. București, Editura Minerva, 1988-1990 (Scriitori români).
CHESARIE, M. octombrie (1776) = *Mineiul, luna lui octomvrie*, care s-au tipărit acum întîi rumânește..., prin osârdiia sfinții sale iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfânta episcopie a Râmnicului, la anul de la Hristos 1776.
CHESARIE, M. noiembrie (1778) = *Mineiul, luna lui noiemvrie*, care s-au tipărit acum întîi rumânește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfânta episcopie a Râmnicului, la anul de la Hristos 1778.
CHESARIE, M. ianuarie (1779) = *Mineiul, luna lui ianuarie*, care s-au tipărit acum întîi rumânește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfânta episcopie a Râmnicului, la anul de la Hristos 1779.
CHESARIE, M. februarie (1779) = *Mineiul, luna lui fevruarie*, care s-au tipărit acum întîi rumânește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfânta episcopie a Râmnicului, la anul de la Hristos 1779.
CHESARIE, M. martie (1779) = *Mineiul, luna lui martie*, care s-au tipărit acum întîi rumânește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfânta episcopie a Râmnicului, la anul de la Hristos 1779.
CHESARIE, M. decembrie (1779) = *Mineiul, luna lui dechemvrie*, care s-au tipărit acum întîi rumânește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfânta episcopie a Râmnicului, la anul de la Hristos 1779.
CHEST. I–VIII = *Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbei române. Chestionarul* I–VIII (I. *Calul*. Cluj, „Ardealul“, 1922; II. *Casa*. Sibiu, „Dacia Traiană“, 1926; III. *Firul*. Cluj, „Ardealul“, 1929; IV. *Nume de loc și nume de persoane*. Cluj, „Ardealul“, 1930; V. *Stîna, păstoritul și prepararea laptelui*. Cluj, „Ardealul“, 1931; VI. *Stupăritul*. Cluj, „Ardealul“, 1933; VII. *Instrumente muzicale*. Cluj, „Cartea românească“, 1935; VIII. *Mîncări și băuturi*. Cluj, „Ardealul“, 1937). Muzeul limbei române.
CHIM. AN. CALIT. = Acad. prof. Raluca Ripan, prof. Ervin Popper, prof. Candin Liteanu, *Chimie analitică calitativă. Semimicroanaliza*. Ediția a doua. București, Editura tehnică, 1957.
CHIRIAC = *Călătoriile călugărului Chiriac de la Mănăstirea Secul*. Publicate cu introducere și adnotări de G. Giuglea. București, Tip. cărților bisericești, 1937.
CHIRIACOPOL, D. Î. = Necolaie Chiriacopol, *Douăsprezece învățături folositoare. Pentru fimeile acele îngreoate, pentru ceasul nașterii, pentru lehusia, pentru chipul a să hrăni copiii cei mici și pentru boalele lor*. Alcătuite de doftorul... Iași, Tipografia sfintei mitropolii [a] Moldovei, 1827.
CHIRIȚĂ, P. = Dr. Const. D. Chiriță, *Pedologie generală*. București, Editura agro-silvică de stat, 1955.
CHIRIȚESCU, GR. = M. I. Chirițescu, *Grănicerul*. București, „Minerva“, 1912.

CHREST. ROM. = Teodor Racoce, *Chrestomaticul românesc sau adunare a tot feliul de istorii și alte făptorii, scoase din autorii di pe osebite limbi*... Parte întîia. S-au tălmăcit de către... Cernăuți, Petru Ecart, 1820.
CIAUȘANU, GL. = G. F. Ciaușanu, *Glosar de cuvinte din județul Vâlcea*. București, Imprim. națională, 1931. (Academia Română. Memoriile Secțiunii literare. Seria III. Tom. V. Mem. 6).
CIAUȘANU, R. SCUT. = G. F. Ciaușanu, *Răsuri scuturate*. Schițe și amintiri. Cu o prețuire de maestrul I. Al. Brătescu-Voinești. Craiova, Tipografia „Speranța", [f. a.].
CIAUȘANU, V. = G. F. Ciaușanu, G. Fira și C. M. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vâlcea și împrejurimi*, cu un glosar. București, Cultura națională, 1928. (Academia Română. Din viața poporului român. XXXV).
CIHAC, I–II = A. de Cihac, *Dictionnaire d'etymologie daco-romane*. Vol. I. *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort A/M., Ludolphe St. Goar; Berlin, A. Asher; Bucarest, Socec, 1870. Vol. II. *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, Francfort Ludolphe St. Goar; Berlin, S. Calvary; București, Sotschek, 1879.
J. CIHAC, I. N. = J. Ch. Cihac, *Istoria naturală*. Întîia oară în limba românească compusă de doctorul medeținei și cavaler... Cu 20 stampe litografiate. Ieși, Institutul Albinei, 1837.
CINEMA = *Cinema*. Revistă lunară de cultură cinematografică. București. Anul I (1963) ș. u.
CIOCÎRLAN, P. P. = Ion Ciocîrlan, *Pe plai*. Schițe de la țară. București, Institutul de arte grafice „M. Eminescu", [f. a.].
CIOCULESCU, C. = Șerban Cioculescu, *Caragialiana*. București, Editura Eminescu, 1974.
CIOCULESCU, I. C. = Șerban Cioculescu, *Itinerar critic*. București, Editura Eminescu, 1973.
CIORAN, C. A. = Emil Cioran, *Cartea amăgirilor*. București, Editura Cugetarea, [1936].
CIORAN, C. D. = Emil Cioran, *Pe culmile disperării*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1934 (Operele premiate ale scriitorilor tineri români).
CIORAN, R. = Emil Cioran, *Revelațiile durerii. Eseuri*. Ediție îngrijită de Mariana Vartic și Aurel Sasu. Prefață de Dan C. Mihăilescu. Cluj, Editura Echinox, 1990.
CIORĂNESCU, D. ET. = Alejandro Cioranescu, *Diccionario Etimológico Rumano*. Fasc. 1-7. Universidad de La Laguna, 1958-1966 (Biblioteca Filológica).
CIPARIU, C. = Timotei Cipariu, *Compendiu de gramateca limbei române*. Blasiu, Tipariul Sem[inariului] diecesan, 1855.
CIPARIU, O. I ș. u. = Timotei Cipariu, *Opere*. [Vol.] I ș. u. Ediție îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil. Introducere de Gavril Istrate. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987 ș. u.
CIPRIAN, S. I-II = G. Ciprian, *Scrieri*. [Vol.] I: *Amintiri. Măscărici și mîzgălici;* [vol.] II: *Teatru*. [București], Editura pentru Literatură, 1965.
CIȘMAN, FIZ. I–II = Prof. Alexandru Cișman, *Fizica generală*. [Vol]. I–II. București, Editura tehnică, 1956–1857.
CIUPALĂ, T. = I. Ciupală, *Terminologia întrebuințată la plutăria lemnelor pe Bistrița*. (În „Revista pădurilor", București, XXVII, aug.-sept. 1913).
CÎMPEANU, GR. ROM. = P. M. Cîmpeanu, *Gramatica românească*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1848.
C. ÎNȚEL. = *Cartea înțelepciunii populare*. Proverbe. Ediție îngrijită, prefațată [„Despre proverbe"] și bibliografie de Ion Dodu Bălan. București, Editura Minerva, 1974.
CÎRLOVA, P. = N. Nicoleanu, *Poezii și proză*. Vasile Cîrlova, *Poezii*. C. Stamati, *Poezii și proză*. Publicație îngrijită de G. Bogdan-Duică. București, „Minerva", 1906. (Biblioteca scriitorilor români). Vezi și NICOLEANU, P.
CL = „Cercetări de lingvistică". [Cluj], Academia Republicii Populare Române. Filiala Cluj. Institutul de lingvistică. Anul I (1956) ș. u.
CLEMENS = Andreas Clemens, *Kleines walachisch-deutsch und deutsch-walachisches Wörterbuch*. Hermannstadt, bei W. H. Thierry, Buch-und Kunsthändler, 1823.
CLIMESCU, A. = Constantin Climescu, *Aritmetica raționată*. Curs de științile matematice pentru școlile secundare. Ediția II, corectată, Iași, H. Goldner, 1806.
CM I–II = *Cronicari munteni*. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. Studiu introductiv de Eugen Stănescu. I: Stolnicul Constantin Cantacuzino. Anonimul Cantacuzinesc (abreviat: ANON. CANTAC.) Radu Popescu. II: Radu Greceanu. Anonimul Brâncovenesc (abreviat: ANON. BRÂNCOV.). București, Editura pentru literatură, 1961.
CME = [Circulară monetară], foaie volantă. [Cluj], 1811.

CMG = [Circulară monetară], foaie volantă. [Cluj], 1811.

CN = *Cărticica năravurilor bune pentru tinerime*. Acum întîi de pre nemție pre românie întoarsă. Sibii, Tipografia lui Ioann Bart, 1819.

COBÎLCESCU, G. = Gr. Cobîlcescu, *Eleminte de geologie pentru clasele gimnaziale*. Prelucrată după [F. S.] Beudant de... Iași, Tipografia lui Goldner, 1859.

COCEA, P. = N. D. Cocea, *Pamflete antidinastice*. [București], Editura de stat, 1949.

COCEA, S. I-II = N. D. Cocea, *Scrieri*. [Vol.] I-II, București, [vol.] I: Editura pentru literatură, 1969; [vol.] II: Editura Minerva, 1970.

COD. CRIM. = *Codica criminală*. A doua oară tipărită ... Eșii, Tipografia Albinei, 1838.

CODEX STURDZ. = *Codex Sturdzanus*. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediție de text și indice de cuvinte de Gheorghe Chivu. București, Editura Academiei Republicii Române, 1993.

COD. PEN. R. P. R. = V. Papadopol, I. Stoenescu, V. Protopopescu, *Codul penal al Republicii Populare Române*. Adnotat. [București], Editura de stat pentru literatură juridică, 1948.

COD. PEN. R. S. R. = *Codul penal al Republicii Socialiste România,* comentat și adnotat. *Partea generală*. București, Editura Științifică, 1972.

COD. PEN. R. S. R.[2] = Teo Vasiliu (coord.), Doru Pavel (coord.), George Antoniu ...*Codul penal al Republicii Socialiste România,* comentat și adnotat. *Partea specială*. Vol. I. Prefață de Emil Nicolcioiu. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975.

COD. PUȘC. = Constantin Lacea, *Codicele Pușcașul*. (Extras din „Revista filologică", Cernăuți, a. I, 1927, nr-le 1, 2, p. 67–84).

CODRESCU, C. I–II = Hariet Beecher Stowe, *Coliba lui Moș Toma sau Viața negrilor în sudul Statelor Unite din America*. Traducere de pe a lui León Pilatte de T. Codrescu... Tomul I–II. Iași, Tipografia Buciumului român, 1853.

CODRESCU = Th. Codresco, *Dicționariu franceso-romanu, dupre editiunea Domnilor P. Poienaru, F. Aron și G. Hill*. Sporitu și adaugitu cu latinește depe dicționariulu lui Boiste. Volumenulu I. A-H. Volumenului II. I-Z, Iasii, 1859.

CODRESCU, D. P. = Thieres, *Despre dreptul proprietății*. Tradus de Teodor Codrescu. Iași, Tipografia Buciumului român, 1850. (Suplementul „Zimbrului").

CODRESCU, GR. FR. = T. Codrescu, *Mică gramatică franțeză, pentru învățătura tinerimei moldo-române*. Dupre Noël și Șapsal. Publicată... de T. Codrescu. Partea I. Ieși, Institutul Albinei, 1841.

CODRU-DRĂGUȘANU, C. = I. Codru-Drăgușanu, *Călătoriile unui român ardelean în țară și în străinătate* (1835–44) (Peregrinul transilvan). Ediție prefăcută în stilul literar de astăzi de Constantin Onciu, cu o prefață de N. Iorga. Vălenii de Munte, Editura „Neamul românesc", 1910.

CODRU-DRĂGUȘANU, R. = Ioan Germaniu Codru [-DRĂGUȘANU], *Rudimentele gramaticei romane*. Extrase din *Tentamen criticum* cu adaus de regule simple si diverse anotaciuni pentru usul școlarilor începători. București, Tipografia Colegiului Sfântu-Sava, 1848.

COD. SILV. = *Cel mai vechi cod silvic românesc. Orânduiala de pădure pentru Bucovina*, dată de împăratul Iosif al II-lea în 1786. Publicată cu introducere și indice de Gh. T. Kirileanu. București, Göbl, 1908.

COD. TOD. = Dr. Nicolaie Drăganu, *Două manuscripte vechi. Codicele Todorescu* și *Codicele Marțian*. Studiu și transcriere de... Edițiunea Academiei Române. București, Librăriile Socec et. Comp. și C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Wiena, Gerold et Comp., 1914.

COD. ȚIV. = *Codica țivilă sau politicescă a Prințipatului Moldovii*. Ieși, privileghiata Tipografie a Albinei, 1833. [„A" după indicația paginii însemnează „Tâlcuirea" de la sfârșitul cărții].

COD. VOR. = Ion al lui G. Sbiera, *Codicele Voronețean*, cu un vocabulariu și studiu asupra lui de... Cernăuți, 1885.

COD. VOR.[2] = *Codicele Voronețean*. Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mariana Costinescu. București, Editura Minerva, 1981

COLUMNA I ș. u. = „Columna lui Traian". Revistă mensuală pentru istorie, linguistica și psicologia poporană. Sub direcțiunea d-lui B. P. Hasdeu. București. Anul I (1870) ș. u.

COMAN, GL. = Petre Coman, *Glosar dialectal*. București, Monitorul oficial și Imprimeria națională, 1939. (Academia Română, Memoriile Secțiunii literare. Seria III. Tom IX, Mem. 5).

COMODIA = *Comodia ce s-au lepădat la vistierie, care s-au urmat între cei mai gios arătați, avînd nădejdi unii de Hangerliu a veni domn, și alții de Mihai vodă Șuțu, frică fiindu-le dă Calimah.* [Manuscris din 1821; Bibl. Academiei Române, cota 5531).

COM. SAT. I ș. u. = „Comoara satelor". Revistă lunară de folclor. Blaj, Anul I (1923) ș. u.

COMȘA, N. Z. = Prof. D. Comșa, *Nana Zamfira*. Îndrumări din economia casnică și grădinărit. Cu 20 ilustrații în text. Sibiu, Tipografia Cavaleriei, Editura autorului, 1929.

CONACHI, L. = *Tragodia Lentor*. [Traducere din limba franceză de C. Conachi; manuscris din 1805; Bibl. Academiei Române, cota 4746].

CONACHI, P. = Logofătul Costachi Konaki, *Poesii*. Alcătuiri și talmăciri. Partea I. [Ed. II]. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, [1886].

CONCORDIA = *Concordia*. Jurnal politic și literar. București, 1857.

CONDICA = *Condica de comerciu cu anexele ei*... Acum întâia oară tipărită. București, Tipografia lui I. Eliad, 1840.

CONDICA O. = *Condică penală ostășească, cu procedura ei și osebit suplement pentru starea de împresurare*... București, Tipografia Colegiului național, 1852.

CONOFAU, V. = Zisu Conofau, *Descriere pentru boala vărsatului celui mare, pentru întinderea și primejdiile ei și pentru mântuitoarea aflare și întrebuințare a vacținei sau a altoiului cu puroi de vacă*. Alcătuită și dată în tipar de... București, Tipografia lui Eliade, 1833.

P. CONSTANT, O. = Paul Constant, *Oameni cu cioc*. Schițe umoristice. Craiova, „Ramuri", 1939.

P. CONSTANT, R. = Paul Constant, *Râia*. Roman. Craiova, „Ramuri", 1936.

CONSTANTINESCU, R. I = Nicolae Constantinescu, *Relațiile de rudenie în societățile tradiționale. Reflexe în folclorul românesc*. [Vol.] I. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987.

CONSTANTINESCU, S. I-III = Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*. [Vol.] I-III. [București], Editura pentru literatură, [vol.] I-II: 1967; [vol.] III: 1969.

CONST. R. P. R. = *Constituția Republicii Populare Române*. [București], Editura pentru literatură politică, 1952.

CONST. R. S. R. = *Constituția Republicii Socialiste România*. București, Consiliul de Stat, 1980.

CONTA, O. C. = Vasile Conta, *Opere complete*. Volumul I. În românește de Ana Conta-Kernbach și dr. P. Zosin. București, Cultura națională, 1923. (Biblioteca filozofică).

CONTA, O. F. = Vasile Conta, *Opere filosofice*. Ediție revăzută și însoțită de o introducere de N. Petrescu. București, Editura „Cartea românească", [f. a.].

CONTEMP. = „Contemporanul". Săptămânal politic, social, cultural, Seria a II-a. [București], 1948 ș. u.

CONTEMPORANUL I ș. u. = „Contemporanul". Revistă literară și științifică. Redactori: V. G. Morțun și I. Nădejde. Iași, Anul I (1881) ș. u.

CONTRIBUȚII I–III = *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*. [Vol.] I–III. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956 [I]; 1958 [II]; 1962 [III]. (Academia Republicii Populare Române. Institutul de lingvistică).

CONV. GEOM. = [A. Marin], *Moș Pătru sau învățătorul de sat. Convorbiri asupra geometriei*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1839.

CONV. LIT. I ș. u. = „Convorbiri literare". Iași, apoi București. Anul I (1867–1868) ș. u.

CONV. MEC. = [A. Marin], *Moș Pătru sau învățătorul de sat. Convorbiri asupra mecanicei*. București, 1842. (Biblioteca pentru tinerimea română. Tomul IV).

CORBEA, A. = Dumitru Corbea, *Anii tineri*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].

CORBEA, D. = Teodor Corbea, *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*. [Manuscris autograf din ultimii ani ai sec. al XVII-lea, ante 1703; Bibl. Academiei Române, Filiala Cluj, cota 43].

CORCEA, B. = Avram Corcea, *Balade poporale*, culese de... Caransebeș, 1889.

CORESI, EV. = Diaconul Coresi, *Carte de învățătură (1581)*, publicată de Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici. Vol. I. Textul. București, Atelierele grafice Socec et Comp., 1914. (Comisia istorică a României).

CORESI, L. = Diaconul Coresi, *Lucrul Apostolesc. Apostolul*. Tipărit de... în Brașov la anul 1563. București, Cultura națională, 1930. (Academia Română. Secțiunea literară. Texte de limbă din sec. XVI, reproduse în fascimile, îngrijite de I. Bianu. IV).

CORESI, LIT. = *Liturghierul lui Coresi*. Text stabilit, studiu introductiv și indice de Al. Mareș. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969.

CORESI, M. = *Fragment din Molitvenicul diaconului*... (1564). În *Prinos lui D. A. Sturza*. București, 1903, p. 235–276.

CORESI, PS. = Diaconul Coresi, *Psaltirea*, publicată românește la 1577 de... Reprodusă cu un studiu bibliografic și un glosar comparativ de B. Petriceicu-Hasdeu. Edițiunea Academiei Române. Tomul I: Textul. București, Tipografia Academiei Române, 1881.

CORESI, PS. SL.-ROM. = Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589*. Text stabilit, introducere și indice de Stela Toma. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976 (Academia Republicii Socialiste România. Comisia de texte românești vechi).

CORESI, TETR. = *Tetraevanghelul* diaconului Coresi. Reimprimat după ediția primă din 1560-61 de arhiereul dr. Gherasim Timuș Piteșteanu. Cu o prefață de Constantin Erbiceanu. București, Tipografia cărților bisericești, 1889.

CORESI, TETR.[2] = *Tetraevanghelul tipărit de Coresi*, Brașov. 1560-1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Mănicești, 1574. Ediție alcătuită de Florica Dimitrescu, București, Editura Academiei, 1963.

CORNEA, E. I–II = Dionisie Piru Tesaleanul, *Encolpiul doctorilor sau medicina practică, cuprinzând 363 de boale numite elinește, italienește și românește, cunoștința patimelor, caracterul, cauzele (pricinele) și vindecarea sau cura lor, fisiologhia și anatomia trupului omenesc, materia sau medicina vindecărei, dietetica (paza), ighiena (ținerea sănătăței)*. Adunate din cărțile osebiților doctori (medici) de... Tipărită de a doua oară în Atena la anul 1840, iară acum tradusă pe română și tipărită prin postelnicul D. Cornea. Tomul I–II. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1849.

COSERIU, M. B. = Eugen Coșeriu, *Material lingvistic basarabean*, în „Arhiva". Revistă de istorie, filologie și cultură românească. Organul Societății Istorico-Filologice din Iași, XLVII, 1940, p. 93-100.

COSERIU, S. E. = Eugenio Coseriu, *Semantisches und Etymologisches aus dem Rumänischen*, în *Verba et vocabula*. Ernst Gamilscheg zum 80. Geburtstag. Herausgegeben von Helmut Stimm und Julius Wilhelm. München, Wilhelm Fink Verlag, 1968, p. 135-145.

COSMOGRAFIE = *Această carte ce să cheamă Cosmografie, adecă izvodirea lumii*, s-au scris în zilele măriii sale prealuminatului Io Scarlat Grigorie Ghica voievod... în anii de la zidirea lumii 7275, iară de la Hristos 1766. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 1556].

L. COSTIN, GR. BĂN. = Lucian Costin, *Graiul bănățean*. Studii și cercetări. Timișoara, „Cartea românească", 1926.

L. COSTIN, GR. BĂN. II = Lucian Costin, *Graiul bănățean*. [Vol.] II. Turnu-Severin, Tipografia Luiza I. Niculescu Și Ion N. Bojneagu, 1934.

L. COSTIN, M. B. = Lucian Costin, *Mărgăritarele Banatului*. (Mare colecție de folclor). Din popor adunate și poporului redate. Ediția I. Timișoara „Cartea românească", [f. a.].

M. COSTIN, ap. GÎDEI = Al. Gîdei, *Studiu asupra cronicarilor moldoveni din punct de vedere al limbei, metodei și cugetărei*... Cu o prefață de V. A. Urechia. București, 1898.

M. COSTIN, O. = Miron Costin, *Opere*. Ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1958.

N. COSTIN, C. = Antonio de Guevara, *Ceasornicul domnilor*. Traducere din limba latină de Nicolae Costin. Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel. București, Editura Minerva, 1976.

N. COSTIN, L. = Nicolaie Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601*. Ediție cu o introducere de Ioan Șt. Petre. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1942. (Scriitori români vechi).

N. COSTIN, L.[2] = Nicolae Costin, *Opere*. [Vol.] I: *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601 și de la 1709 la 1711*. Ediție cu un studiu introductiv, note, comentarii, indice și glosar de Const. S. Stoide și I. Lăzărescu. Cu prefață de G. Ivănescu, Iași, Editura Junimea, 1976.

COSTINESCU = Ion Costinescu, *Vocabular româno-francesu*. București, 1870.

COȘBUC, AE. = P. Vergilius Maro, *Opere complete*. Partea I: *Aeneis*. Traducere în formele originale de George Coșbuc. București, Editura Librăriei C. Sfetea, 1896.

COȘBUC, B. = George Coșbuc, *Balade și idile*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1893.

COȘBUC, F. = George Coșbuc, *Fire de tort*. Versuri. Ediția II. București, C. Sfetea, 1898.

COȘBUC, O. A. I ș. u. = G. Coșbuc, *Opere alese*. [Vol.] I–VI. Ediție îngrijită și prefață de Gavril Scridon. București, Editura Minerva, 1966-1982; [vol.] VII-VIII. Ediție critică de Gh. Chivu, prefață și comentarii de Alexandru Duțu. București, Editura Minerva, 1985-1988.
COȘBUC, P. I–II = G. Coșbuc, *Poezii*. [Vol.] I–II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Clasicii români).
COȘBUC, S. = *Sacontala*. Poemă indiană. Traducere liberă după *Calidasa* de George Coșbuc. [București], Editura „Cartea românească", [f. a.].
COTEANU, PL. = I. Coteanu, *Prima listă a numelor românești de plante*. București, Institutul de lingvistică română, 1942. (Seria II. Studii 1).
COTEANU, R. L. = I. Coteanu, *Româna literară și problemele ei principale*. București, Editura Științifică, 1961.
COTEANU, S. E. = I. Coteanu, *Structura și evoluția limbii române*. (De la origini până la 1860). București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981.
COTEANU, S. F. = I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973.
COTEANU, S. F. II = I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*. [Vol.] II: *Limbajul poeziei culte*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1985.
COTRUȘ, V. = Aron Cotruș, *Versuri*. Antologie de Ovidiu Cotruș. Prefață de Ion Dodu Bălan. București, Editura Minerva, 1978.
CP = T. Cipariu, *Principia de limba și de scriptura*. Edițiunea II revediuta si inmultita. Blasiu, 1866.
CPÎ II = *De lipsă cărtice pentru învățători a neuniților rumâneștilor mai mici școale în împără[teștile]și crăieștile țări*. Partea a doua. Viena, Iosif Curțbec, 1785.
C. PRAV. I–II = *Carte de pravilă, ce cuprinde legele asupra faptelor răle și a călcărilor grele de poliție*. Partea întâi. *Carte de pravilă asupra grelilor călcări a politiceștilor orânduieli atingătoare de poliție*. Parte a două. Cernăuți, Peter Echard, 1807.
CR (18...) = Curierul românesc. Gazetă politică, comercială și literară. București, 1829 ș. u. Editori: I. Eliad și C. Moroiu.
CRĂINICEANU, IG. = Dr. Gheorghe Crăiniceanu, *Igiena țăranului român*. Locuința, încălțămintea și îmbrăcămintea. Alimentațiunea în diferite regiuni ale țării și în diferite timpuri ale anului. București, Carol Göbl, 1895.
CREANGĂ, A. = Ioan Creangă, *Scrierile lui*... Vol. II: *Diverse*. Iași, Tipolitografia H. Goldner, 1892. [Cuprinde *Amintiri din copilărie*, p. 1–129].
CREANGĂ, GL. = Al. Vasiliu, învățător, (Tătăruși-Suceava) și Gh. T. Kirileanu, *Tălmăcire cuvintelor mai neobicinuite*, făcută de... (în formă de glosar la: Ion Creangă, *Opere complete*. Cu o prefață și un indice. Ediție nouă revăzută. București, „Minerva", 1906.
CREANGĂ, O. = Ion Creangă, *Opere*. Ediție critică cu note, variante și glosar de G. T. Kirileanu. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939. (Scriitorii români moderni).
CREANGĂ, O. I-II = Ion Creangă, *Opere*. I-II. Ediție îngrijită, note, variante, glosare și bibliografie de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuși. Studiu introductiv de Iorgu Iordan, București, Editura Minerva, 1970.
CREANGĂ, P. = Ioan Creangă, *Scrierile lui*... Vol. I: *Povești*. Iași, Tipolitografia H. Goldner, 1890.
CREȚEANU, M. = George Cretzianu, *Melodii intime*. București, Imprimeria sântei Metropolie, 1855.
CRITIL = *Critil și Andronius*. Acum întâi tipărită... de pre limba grecească pre limba noastră moldovenească... Iași, în sfânta Mitropolie, 1794.
CRLV I = *Crestomația limbii române vechi*, volumul I (1521-1639), alcătuit de Emanuela Buză, Magdalena Georgescu, Alexandru Mareș și Florentina Zgraon. Coordonator Alexandru Mareș. București, Editura Academiei Române, 1994.
CROHMĂLNICEANU, L. R. I-III = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*. Vol. I-III. București, Editura Minerva, 1972 ș. u.
CUCIURAN, D. = Gh. Cuciuran, *Descrierea celor mai însemnate spitaluri din Ghermania, Englitera și Frânția, spre introducerea planului pentru urzârea unui spital central în Iași*. Compusă de... Iași, Institutul Albinei, 1842.
CUCIURAN, M. = Gh. Cuciuran, [*Memoriu pentru înființarea spitalului de boli venerice*]. Iași, 1849. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 4488].
CUCIURAN, P. = Gh. Cuciuran, *Povățuiri pentru sătenii Moldovei la tâmplare de holeră*. Iași, 1848.

CUGETĂRI, I–II = Oxenstiern, [*Cugetări*]. [Traducere manuscrisă din limba franceză. Cartea I, 1799, Bibl. Academiei Române, cota 2773; Cartea a II-a, 1780, Bibl. Academiei Române, cota 96].
CULIANU, A. = N. Culianu, *Curs elementar de algebră*. Edițiunea a IV-a. Iași, 1890.
CULIANU, C. = N. Culianu, *Curs de cosmografie pentru uzul școalelor secundare*. Iași, Tipografia națională, 1895.
CULT. C. = *Învățătură despre cultura sau lucrarea cânepei*. Buda, Tipografia Universitatei din Pesta, 1828.
CUPARENCU, V. = Ioan Cuparencu, *Învățătura practică a medicinei veterinare*. Iași, Tipografia H. Goldner, 1860.
CURIOSUL (18...) = „Curiosul". Gazetă de literatură, industrie, agricultură și noutăți. București, [1836–1837].
CUV. = Fontenelle, *Cuvântări pentru mulțimea lumilor, alcătuite de Fontenel filosoful și tâlmăcite pe limba rumânească...* [Manuscris de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Academiei Române, cota 1383].
CUV. D. BĂTR. I–III = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrîni*. București, Tomul I. *Limba română vorbită între 1550–1600,* Studiu paleografico-linguistic de... Cu observațiuni filologice de Hugo Schuchard, 1878. Tomul II. *Cărțile poporane ale romănilor în secolului XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, 1879. Tomul III. *Istoria limbei române*. Partea I: *Principie de linguistica*, 1881.
CUV. D. BĂTR.[2] I–III = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrîni*. Tomul I. *Limba română vorbită între 1550–1600,* Studiu paleografico-linguistic de B. Petriceicu Hasdeu...; Tomul II. *Cărțile poporane ale românilor în secolului XVI ...*; Tomul III. *Istoria limbei române*. Partea I. *Principie de linguistica*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G. Mihăilă. București, Editura didactică și pedagogică, [vol.] I-III, 1983-1987.
CV = *Cum vorbim*. Revistă pentru studiu și explicarea limbii române. București, Anul I (1949) ș. u.

D

DA = *Dicționarul limbii române*. Tomul I, partea I: *A–B*. București, Librăriile Socec, 1913; Tomul I, partea II: *C*. București, Tipografia ziarului „Universul", 1940; Tomul I, partea III, fascicula I: *D – de*. București, „Universul", 1949; Tomul II, partea I: *F–I*. București Imprimeria națională, 1934; Tomul II, partea II, fascicula I: *J – lacustru*. București, „Universul", 1937; Tomul II [partea III]: *Ladă–lojniță* [fără editură și an]. (Academia Română).
H. DAICOVICIU, D. = Hadrian Daicoviciu, *Dacii*. București, Editura științifică, 1965.
DACIA LIT. = „Dacia literară", subt redacția lui Mihail Kogălniceanu. Ediția a doua. Iași, 1859.
DALAMETRA, D. = I. Dalametra, *Dicționar macedo-român*. Edițiunea Academiei Române. București, Carol Göbl, 1906.
DAMÉ, T. = Fr. Damé, *Încercare de terminologie poporană română*. București, Stabilimentul grafic I. V. Socec, 1898.
DAMÉ, $T._2$ = Frédéric Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français ... comprenant le lexique roumain-français et français-roumain de la terminologie paysanne*. Bucarest, Librairie Socecu & Cie, 1900.
DA ms = *Dicționarul limbii române,* manuscris existent în arhivele institutelor de lingvistică ale Academiei Române.
DAN, P. = Dimitrie Dan, *Stâna la Românii din Bucovina. (Schiță folclorică)*. În „Junimea literară", Cernăuți, 1923.
DAN, U. = Pavel Dan, *Urcan bătrânul*. Nuvele. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938.
DANIELOPOLU, F. N. I–II = Acad. D. Danielopolu, *Probleme de farmacodinamie nespecifică*. Vol. I. *Bazele „farmacodinamiei nespecifice" și „terapeuticii nespecifice"*. Vol. II. *Medicamentele considerate ca avînd acțiune digitalică*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954.
DAP = Georgeta Stoica, Paul Petrescu, Maria Bocșe, *Dicționar de artă populară românească*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
DAS = *Ducere de mână către aritmetică sau socoteală, pentru treaba pruncilor rumânești celor neuniților ce se învață în școale cele mice*. Tipărită în Vienna, la Iosif, nobil de Curțbec, 1777.
D. ASTR. = *Dicționar de astronomie și astronautică*. Coordonator general Călin Popovici. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
DAVIDOGLU, C. = Mihail Davidoglu, *Cetatea de foc*. (În *Teatru*, vol. II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).
DAVIDOGLU, M. = Mihail Davidoglu, *Minerii*. Dramă în 3 acte. [București], Editura de stat, 1949.
DAVIDOGLU, O. = Mihail Davidoglu, *Omul din Ceatal*. Dramă în 3 acte (8 tablouri). [București], Editura „Europolis", 1948.
DAVILA, O. = Alexandru Davila, *Opere complete. Din torsul zilelor*. [Vol.] I-II. Editura „Oltenia", București.

DAVILA, V. V. = Alexandru Davila, *Vlaicu Vodă*. Dramă în 5 acte, în versuri. Ediția a VI-a. [București], Editura „Cartea românească", [1938].
D. BIOL. = Teofil Crăciun – Virginia Crăciun, *Mic dicționar de biologie*. București, Editura Albatros, 1976.
DC =*Dicționar de chimie*. Elaborat de un colectiv sub coordonarea dr. Grigore Bălănescu. București, Editura tehnică, 1964.
DCR = Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente* (DCR). [București], Editura Albatros, 1982.
DDC = Mircea Costin, Mircea Mureșan, Victor Ursa, *Dicționar de drept civil*. Redactor coordonator: Gheorghe Gheorghe. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
D. DIPL. = *Dicționar diplomatic*. București, Editura Politică, 1979.
DDRF = Frédéric Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français*. [Vol. I–IV]. Bucarest, Imprimérie de l'état, 1893–1895.
D. DR. I. = *Dicționar de drept internațional*. Coordonator Ionel Cloșcă. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
D. ECOL. = Petre Neacșu, Zoe Apostolache-Stoicescu, *Dicționar de ecologie*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
D. EC. POL. = *Dicționar de economie politică*. Redactor responsabil: N. N. Constantinescu. București, Editura Politică, 1974.
DELAMARINA, P. B. = Victor Vlad Delamarina, *Poesii bănățenești*. Întocmiri. Adunate de Dr. Valeriu Braniște. Lugoj, 1902.
DELAVRANCEA, A. = [Barbu] Delavrancea, *Apus de soare*. Dramă în IV acte. București, Socec & Comp., 1912.
DELAVRANCEA, H. T. = [Barbu] Delavrencea, *Hagi-Tudose*. Tipuri și moravuri. București, Editura Librăriei Socec, 1903.
DELAVRANCEA, O. I-X = Barbu Delavrancea, *Opere*. [Vol.] I ș. u. Ediție îngrijită de B. Cazacu, V. Rusu și I. Șerb cu o prefață de B. Cazacu. București, Editura pentru Literatură, 1968 ș. u.
DELAVRANCEA, O. II = [Barbu] Delavrancea, *Opere*. Vol. II: *Teatru*. Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Aurel Martin. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954]. (Clasicii români).
DELAVRANCEA, S. = [Barbu] Delavrancea, *Sultănica*. București,Tipolitografia St. Mihalescu, 1885.
DELAVRANCEA, T. = [Barbu] Delavrancea, *Trubadurul*. București, Ig. Haimann, 1887.
DELAVRANCEA, V. V. = B. Delavrancea, *Între vis și viață*. București, Socec, 1903.
DEMETRESCU, O. = Traian Demetrescu, *Opere alese*. Ediție îngrijită și comentată de Geo Șerban. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]. (Biblioteca pentru toți).
DEMETRIUS, A. = Lucia Demetrius, *Album de familie*. Nuvele, București, Editura Fundațiilor regale, [1945]. (Scriitori români contemporani).
DEMETRIUS, C. = Lucia Demetrius, *Cumpăna*. Piesă în trei acte. [București], Editura de stat, [1949].
DEMETRIUS, C. M. = Lucia Demetrius, *Cei de mâine. Trei generații. Arborele genealogic*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].
DEMETRIUS, V. = Lucia Demetrius, *Vadul nou*. (În *Teatru*, vol. II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).
D. ENC. = *Dicționar enciclopedic*. [Vol.] I: A-C (1993), [vol.] II: D-G (1996), [vol.] III: H-K (2000), [vol.] IV: L-N (2001). București, Editura enciclopedică.
DENSUSIANU, H. L. R. vezi DHLR.
DENSUSIANU, L. = Ovid Densusianu, *Literatura română modernă. Școala latinistă. Începuturile literaturii poetice*. Ediția a IV-a. București, „Cugetarea" Georgescu Delafras, [1943].
DENSUSIANU, L. A. = Ovid Densusianu, *Limanuri albe*. București, Editura „Vieții nouă", 1912.
DENSUSIANU, Ț. H. = Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*. București, Socec & Co., 1915.
DER = *Dicționar enciclopedic român*. Vol. I: *A–C* (1962), vol. II: *D–J* (1964). București, Editura politică.
DERS = *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române. 1374-1600*. Redactor responsabil: Gh. Bolocan. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981.
DESC. AM. = I. H. Campe, *Descoperirea Americii*. O carte foarte folositoare, alcătuită de... Acum întîi... pre românie tălmăcită și dată afară la lumină. Tomul I, cu 4 figuri. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei din Pesta, 1816.

DESCR. APE = M. Wertheimer, *Descrierea tuturor apelor minerale din România și unele din străinătate, cele mai cunoscute și obicinuite, precum și o indicație despre modul întrebuințărei lor...* București, Tipografia santei Mitropolii, 1853.
DESCR. AȘEZ. = Carol Munde, *Descriere cu de-amănuntul asupra așezământului de cură cu apă rece și asupra metodului de tămăduire a lui Prisnit...* Tălmăcită din nemțește și românește. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1840.
DESEN. ARH. = Carol Valștain [=Wallenstein], *Elemente de deseniu și de arhitectură.* București, Tipografia lui I. Eliad, 1836.
DEȘLIU, C. = Dan Deșliu, *Ceva mai greu.* Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1958.
DEȘLIU, G. = Dan Deșliu, *Goarnele inimii.* București, Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R., 1949.
DEȘLIU, M. = Dan Deșliu, *Minerii din Maramureș.* Poem. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].
DEȘLIU, N. = Dan Deșliu, *În numele vieții.* Poeme. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R., [1950].
D. ETNOL. = Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnologie. I. Terminologie. II. Personalități.* București, Editura Albatros, 1979.
DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX).* Conducătorii lucrării: acad. Ion Coteanu, dr. Luiza Seche, dr. Mircea Seche. Redactori: Alexandra Burnei, Elena Ciobanu, Eugenia Contraș, Zorela Creța, Valentina Hristea, dr. Lucreția Mareș, Elena Stângaciu, Zizi Ștefănescu-Goangă, Tatiana Țugulea, Ileana Vulpescu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.
DEX–S = *Supliment la Dicționarul explicativ al limbii române (DEX-S).* Conducătorii lucrării: acad. Ion Coteanu, Ion Dănăilă, Nicoleta Tiugan. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988 (Academia Republicii Socialiste România. Institutul de Lingvistică din București).
DEX^2 = *Dicționarul explicativ al limbii române.* Ediția a II-a. Conducătorii lucrării: acad. Ion Coteanu , Lucreția Mareș. Redactori: Larisa Avram, Corina Gheorghe, Daniela Grădinescu, Eugenia Guțulescu, Irina Koch, dr. Lucreția Mareș, Georgeta Mitran, Eleonora Popa, Ariadna Ștefănescu, Radu Trif, Romana Tulbure. București, Editura Univers Enciclopedic, 1998 (Academia Republicii Socialiste România. Institutul de Lingvistică din București).
D. FIL. = *Dicționar de filozofie.* București, Editura Politică, 1978.
D. FILAT. = Marcel Dănescu, *Dicționar filatelic.* București, Editura Sport-Turism, 1979.
D. FIZ. = *Dicționar de fizică.* București, Editura Enciclopedică Română, 1972.
DHLR I–II = Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine.* Paris, Ernest Leroux. Tome premier: *Les origines*, 1901. Tome II: *Le seizième siècle*, 1938.
DIACONOVICI-LOGA, CH. = C. Diaconovici-Loga, *Chemare la tipărirea cărților românești și versuri pentru îndreptarea tinerilor,* făcute de... Buda, Tipariul Crăieștii Universități a Ungariei, 1821.
DIACONOVICI-LOGA, GR. ROM. = C. Diaconovici-Loga, *Gramatica românească pentru îndreptarea tinerilor.* Acum întîia oară lucrată prin... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariii, 1822.
DIACONOVICI-LOGA, O. = C. Diaconovici-Loga, *Ortografia sau dreapta scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii românești.* Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungare, 1818.
DIACONU, P. = Ion Diaconu, *Păstoritul în Vrancea.* București, 1930. (Extras din „Grai și suflet", revista Institutului de filologie și folclor).
DIACONU, VR. = Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei.* Etnografie. Folclor. Dialectologie. București, Atelierele grafice Socec et Co., 1930 (Institutul de filologie și folclor).
DIACONU, Ț.V. = Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei. Etnografie. Folclor. Dialectologie.* [Vol.] I-II, București, Editura pentru Literatură, 1969; [Vol.] III-IV: *Miorița.* Ediție îngrijită și studiu introductiv de Paula Diaconu Bălan. București, Editura Minerva, 1989.
DIARIU (1817) = *Diariu sau zioariu pe anul de la Hristos 1817, cel ce are 365 de zile.* Acum întâia oară ... tipărit ... cu toată cheltuiala dumnealui Pashal Gheorg Ceapo... Buda, Chesaro-crăiasca Tipografie a Universitatei din Pestu.
DIETET. = P. Vasilici-Ungurean, *Dietetica sau Învățătura a păstra întreagă sănătate; a domoli boalele; a se feri de primejdia morții și a se mântui dintr-însa.* Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1831.
D. INF. = *Dicționar de informatică.* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.

DIMOV, T. = Leonid Dimov, *Texte*. Prefață de Mircea Iorgulescu. București, Editura Albatros, 1980 (Cele mai frumoase poezii).

T. DINU, Ț. O. = Titu Dinu, *Graiul din Țara Oltului*. București, Atelierele Socec et Co., 1923. Extras din revista „Grai și suflet".

DIONISIE, C. = Dionisie Eclesiarcul, *Chronograful Tierei Rumanești, de la 1764 pana la 1815*, scris de... la anul 1814. [în TES. II, 159 ș. u.].

DÎ = *Pentru descoperirea a multor împărății și locuri, care s-au descoperit și s-au aflat de portugali*. [Manuscris din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; Bibl. Academiei Române, cota 3533].

D. Î. LAT.-ROM. = Gh. Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicționarul împrumuturilor latino-romanice în limba română-veche (1421-1760)*. București, Editura Științifică, 1992 (Institutul de lingvistică din București).

DÎMBOVIȚA (18...) = „Dîmbovița". Foaie politică și literară. București. Redactor responsabil: Dimitrie Bolintineanu. Anul I (1858) ș. u.

DJP = *Dicționar juridic penal*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.

DL = *Dicționarul limbii române literare contemporane*. Vol. I–IV. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române. Volumul I: *A–C* (1955); volumul al II-lea: *D–L* (1956); volumul al III-lea: *M–R* (1957); volumul al IV-lea: *S–Z* (1958). (Academia Republicii Populare Române).

DLR = *Dicționarul limbii române*. Serie nouă. Coordonare: acad. Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu, Marius Sala, Gheorghe Mihăilă și Mircea Seche, Ion Dănăilă, Elena Ciobanu (București), Vasile Breban, Bela Kelemen, Ioana Anghel, Felicia Șerban (Cluj), Doina Cobeț, Corneliu Morariu (Iași). Tomul VI: M, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1965–1968; Tomul VII, partea 1: N, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1971; Tomul VII, partea 2: O, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969; Tomul VIII: P, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972–1984; Tomul IX: R, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975; Tomul X: S, Editura Academiei Române, 1986–1994; Tomul XI, partea 1: Ș, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978; Tomul XI, partea 2–3: T, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1982–1983; Tomul XII, partea 1: Ț, Editura Academiei Române, 1994; Tomul XII, partea 2: U, Editura Academiei Române, 2002; Tomul XIII: V–VIZURINĂ, Editura Academiei Române, 1997–2002; Tomul XIV: Z, Editura Academiei Române, 2000.

DLR ms = *Dicționarul limbii române*. Serie nouă; manuscrise existente în arhivele institutelor de lingvistică ale Academiei Române: Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti", București; Institutul de lingvistică și Istorie literară „Sextil Pușcariu", Cluj-Napoca; Institutul de filologie „Alexandru Philippide", Iași

DLRV = Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon. *Dicționarul limbii române literare vechi (1640-1780)*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.

DM = *Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, București, Academia Republicii Populare Române, a fost elaborat de Institutul de Lingvistică din București al Academiei R. P. R., sub direcția prof. univ. D. Macrea. *Comisia de revizie finală:* prof. univ. Dimitrie Macrea, conf. univ. Ilie Stanciu, Mircea Seche, Ana Canarache, Gheorghe Bulgăr. *Au colabort parțial:* acad. Iorgu Iordan, prof. univ. Jacques Byck, Nicolae Dănilă, Florența Sădeanu. *Revizori:* Cecilia Burghelea, Eugenia Contraș, Florica Ficșinescu, Ion Gheție, Gherghina Haneș, Maria Iliescu, Ecaterina Ionașcu, Georgeta Marin, Dimitrie Marmeliuc, Luiza Seche, Maria Turdeanu. *Redactori:* Petre Alexandrescu, Dan Bugeanu, Elena Ciobanu, Valentina Hristea, Virgil Orghidan, Lidia Sadoveanu-Cucu, Gheorghe Șerban, Zizi Ștefănescu-Goangă, Valeriu Șuteu, Marina Vlasiu, Ileana Zamfirescu. *Au colaborat parțial:* Jana Albin, Andrei Avram, Dorina Bârsan, Alexandrina Burnei, Ana Buzi, Steliana Costin, Ileana Dinescu, Nasica Mayer, Liana Nadolu, Ludmila Paicu, Rodica Rahmil, Flora Șuteu, Angela Vasiliu. *Colectivul de etimologii:* Ion Șiadbei, Stela Cismaș, Ion Popescu, Alexandrina Tzureau. *Au colaborat parțial:* Grigore Brîncuș, Gheorghe Mihăilă, Florica Dimitrescu-Niculescu, Alexandru Niculescu. *Colectivul de ilustrații:* Alexandru Alexe, Lipa Alămaru, Marcel Condor, Ilie Costescu, Ioan Drugă, Nicolae Popescu, Viorel Radu. *Colectivul de corectură:* Ion Lecca, Aurelia Brezeanu, Beatrice Grămescu, Octav Minculescu, Marieta Pietreanu. *Colectivul de tehnoredacție:* Valter Grigoriu, Elena Babi, Petre Brumă, Elena Preda.

D. MAR. = Anton Bejan – Mihai Bujeniță, *Dicționar de marină*. București, Editura Militară, 1979.

DMC = *Ducere de mână către cinste și direptate adecă la copiii rumâneștii neuniții, cei ce în școale cele mici să învață, spre cetanie rânduită cartea*. Beci, Iosif de Curțbec, 1777.

D. MEC. = *Dicționar de mecanică*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.

D. MED. = *Dicționar medical*. Vol. I-II, București, Editura Medicală, 1969.

D. MUZ. = Iosif Sava – Luminița Vartolomei, *Dicționar de muzică*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.

DN = Florin Marcu – Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. București, Editura științifică, 1961.

DN² = Florin Marcu – Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. Ediția a II-a. București, Editura științifică, 1968.

DN³ = Florin Marcu – Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. Ediția a III-a. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978.

DN⁴ = Florin Marcu – Constant Maneca, *Noul dicționar de neologisme*. Ediția a IV-a. București, Editura Academiei Române, 1997.

DOC. = document

DOC. AGR. I-II = *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*. Vol. I: *Țara Românească*. Vol. II: *Moldova*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române [1961].

DOC. EC. = *Documente privitoare la economia Țării Românești, 1800–1850*. Culese de J. Cojocaru. Vol. I–II. [București], Editura științifică, 1958.

DOC. Î. (XVI) = *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*. Text stabilit și indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareș. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979.

DOFTORII = *Carte de doftorii foarte de mare folos cercate*. [Manuscris de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Academiei Române, cota 1171].

DOINAȘ, A. P. = Ștefan Augustin Doinaș, *Alfabet poetic*. Prefață de Aurel Martin. București, Editura Minerva, 1978.

DOINE = *1000 Doine, strigături și chiuituri*, culese de mai mulți învățători zeloși. Culegere de doine, strigături și chiuituri, ce se obicinuiesc la jocurile și petrecerile noastre poporale. Brașov, Ciurcu, 1891.

DOMBROWSKI = Ritter von Dombrowski, *Materialien zu einer Ornis Rumäniens* (în „Buletinul Societății de științe" din București, XII, p. 296–336). București, 1903.

DOMBROWSKI, P. = Robert Ritter von Dombrowski, *Păsările României (Ornis Romaniae)*. Descriere sistematică și biologico-geografică, completată, ilustrată și prelucrată. Traducere din limba germană, prelucrare și completare de prof. Dionisie Linția. Vol. I. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946. (Biblioteca enciclopedică 1).

DONICI, F. = Al. Donici, *Fabule*. Cu o prefață de Emil Boldan. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952]. (Biblioteca pentru toți).

DONICI, F. I–II = Al. Donici, *Fabule*. Cartea I–II. Ediția a doua. Iași, Cantora Foaiei sătești, 1842.

DONICI, Ț. = A. Pușkin, *Țiganii*. Tălmăcită din limba rosienească de Alexandru Donici. București, 1837.

DOSOFTEI, MOL. = D. Pușchilă, *Molitvelnicul lui Dosoftei*. Studiu de... București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, 1914. Academia Română. (Extras din „Analele Academiei Române", seria II, tom. XXXVI, 1913–1914. Memoriile Secțiunii literare, p. 1–114).

DOSOFTEI, MOLIT. = Dosoftei, *Molităvnic de-nțăles*. Iași, Tiparnița Sfintei Mitropolii, 7189 [1681].

DOSOFTEI, O. I = Dosoftei, *Opere*. [Vol.] I: *Versuri*. Ediție critică de N. A. Ursu. Studiu introductiv de Al. Andriescu. București, Editura Minerva, 1978.

DOSOFTEI, PAR. = Dosoftei, *Parimiile preste an*. [Iași], 7191 [1683].

DOSOFTEI, PS. = Dosoftei, mitropolitul Moldovei (1671–1686), *Psaltirea în versuri*, publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea de la 1673 de prof. Bianu. București, 1887, Edițiunea Academiei Române.

DOSOFTEI, V. S. = Mitropolitul Dosoftei, *Viața și petreacerea svinților*. Iaș, 1682 [„ II" după V. S. înseamnează „partea a II-a"].

DP = Ing. Zissu Karniol, ing. Carol Neumann, prof. Radu Țițeica, *Dicționar politehnic*. București, Editura tehnică, 1957.

DPEA = *Dictionnaire de la presse écrite et audiovisuelle*. Espagnol – français – italien – portugais – roumain. Avec index. Paris, La Maison du Dictionnaire, 1981.

D. PED. = *Dicționar de pedagogie*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979.
D. POL. = *Dicționar politic*. București, Editura Politică, 1975.
D. PSIH. = Paul Popescu-Neveanu, *Dicționar de psihologie*, București, Editura Albatros, 1978.
DR. I ș. u. = „Dacoromania". Buletinul Muzeului limbii române condus de Sextil Pușcariu. Cluj, Anul I (1920–1921) ș. u.
DRAGOMIR, O. M. = Nicolaie Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni din Săliște și comunele din jur*. Cluj. „Ardealul", 1926. (Extras din „Lucrările Institutului de geografie al Universității din Cluj", vol. II, 1926).
DRAGOMIRESCU, T. P. = M. Dragomirescu, *Teoria poeziei cu aplicare la literatura română*. București, Tip. Gutenberg, 1906.
DRĂGANU, ROM. = Nicolaie Drăganu, *Românii în veacurile IX–XIV, pe baza toponimiei și a onomasticei*. București, Imprimeria națională, 1933. (Academia Română. Studii și cercetări. XXI).
DRĂGHICEANU, C. = Mathei Drăghiceanu, *Elemente de cosmographia prelucrate în usul școalelor secundare*. Text + charta. București, H. C. Wartha, 1866.
DRĂGHICI, D. = V. Drăghici, *Doctorul și iconomul casnic sau Reteti pentru tot soiul de boali omenești*. Iași, Tipografia lui Adolf Bermann, Podul vechi, 1858.
DRĂGHICI, R. = Sardariul Vasile Drăghici, *Robinson Cruzoe, sau Întâmplările cele minunate a unui tânăr*, compus de Kampe și tradus pe românie de... Parte I (p. 1–136) – II (p. 137–338). Ieși, Tipografia Albinei, 1835.
M. DRĂGHICI, F. I, III = *Fizica sau știința firii*. Partea I, III. În limba românească tradusă de Meletie Drăghici. [Manuscris de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Academiei Române, cotele 3304–3305].
MANOLACHE DRĂGHICI, I. = Manuil [=Manolache] Drăghici, *Iconomia rurală și dumesnică sau învățătură pentru lucrarea pământului și îmbunătățirea gospodăriei de câmp și de casă*. Culeasă din cărți în limbi străine de postelnicul... Iași, Tipolitografia Albinei, 1834.
MANOLACHE DRĂGHICI, R. = Manolachi Drăghici, *Rețete cercate în număr de 500 din bucătăria cea mare a lui Robert, întâiul bucătar a curții Franției*. Potrivit pentru toate stările. Tradus de postelnicul... Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1846.
DRESDA = *Trista întâmplare a cetății Dresda*. De la spargerea încoace a podului până la apărarea cetății. La Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei unguresti, 1814.
DREV = *Dicționarul limbii române pentru elevi*. Redactori responsabili: Luiza Seche și Mircea Seche. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983.
DRLU = *Dicționariu rumanesc, latinesc și unguresc*. Din orenduiala excelenții sale preasfințitul Ioann Bobb, vladicul Făgărașului... în două tomuri. Cluj, cu tipariul Tipografiii Colegiumului reformaților, prin Stephan Török. Tom. I: *A–L*, 1822: tom. II: *M–Z*, 1823.
DS = *Dicționar tehnic silvic* (Român-francez-german-englez-italian-ungar-rus) de ing. Aurelian Ionescu și ing. Ștefan Sprangate. București, Tip. „Tirajul", 1936.
DSR = Luiza Seche și Mircea Seche, *Dicționarul de sinonime al limbii române* (DSR). [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1982.
D. SUP. = *Datorințele supușilor către monarhul lor*. Pentru folosul școalelor românești celor din Țara Ungurească și din părțile eii împreunate. Buda, Tipografia Universitatei unguresti, 1806.
DT = *Dicționar tehnic*. [București], Editura tehnică, 1953.
DTL = *Dicționar de termeni literar*. Coordonator: Al Săndulescu. Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976.
DTT = *Dicționar de termeni tehnici*. Elaborat sub conducerea prof. dr. docent Radu Țițeica. București, Editura Tehnică, 1992.
DUMISTRĂCEL, INFL. L. LIT. = Stelian Dumistrăcel, *Influența limbii literare asupra graiurilor dacoromâne*. București, Editura științifică și enciclopedică, 1978.
DUMISTRĂCEL, EXPR. = Stelian Dumistrăcel, *Expresii românești. Biografii-motivații*. Iași, Institutul European, 1997.
DUMITRACHE = Biv vel stol[nic] Dumitrache, *Istoria evenimentelor din Orient cu referință la principatele Moldova și Valahia din anii 1769–1774*, scrisă de... și editată, după copia lui Necolai Piteșteanul din anii 1782, de V. A. Urechia. București, Tipografia Academiei Române, 1889. Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II. Tom. X. Memoriile Secțiunei istorice, p. 351 ș. u.

DUMITRAȘCU, STR. = N. I. Dumitrașcu, *Strigoii*. Din credințele, datinile și povestirile poporului român. București, Cultura națională, 1929. (Academia Română. Din viața poporului român XXXVIII).

A. DUMITRIU, E. = Anton Dumitriu, *Eseuri. Știință și cunoaștere. Alétheia. Cartea întîlnirilor admirabile*. București, Editura Eminescu, 1986 (Biblioteca Eminescu).

DUNĂREANU, CH. = N. Dunăreanu, *Chinuiții*. Nuvele și schițe din viața de port. București, „Minerva“, 1907.

DUNĂREANU, N. = N. Dunăreanu, *Nuvele și schițe*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952].

DUNĂREANU, R. = N. Dunăreanu, *Răsplata*. Nuvele. București, „Minerva“, 1908.

DZ = *Dissertație a lui Ioann Burgher M. D. despre zahar carele din must de tulei de cucuruz și de jugastru se face*. Scurtată și pre limba rumânească prefăcută. La Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universitatei ungurești din Peșta, 1813.

D. ZOOT. = *Dicționar enciclopedic de zootehnie*. Sub redacția lui Ion Dinu. București, Editura Ceres, 1982.

E

EC. AGR. = *Probleme de economie agrară*. București, Editura de stat pentru literatură politică, 1957. (În ajutorul celor ce studiază probleme de economie concretă).

ECONOMIA = *Povățuire cătră Economia de câmp*, pentru folosul școalelor românești celor din Țara Ungurească și din părțile ei împreunate. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1806.

EFTIMIU, C. = Victor Eftimiu, *Cocoșul negru*. Fantezie dramatică în șase acte. București, Editura „Viața românească“, 1920.

EFTIMIU, Î. = Victor Eftimiu, *Înșir-te mărgărite!... Strămoșii. Rapsozii*. București, Editura Librăriei Socec, 1922.

EFTIMIU, N. = Victor Eftimiu, *O nuntă aristocratică*. Nuvele. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952].

EG = *Elementuri de gheografie pentru trebuința tinerilor începători*. [București], 1834.

EGT = *Elementuri despre gheometrie. Elementuri despre trigonometria dreptliniată*. [Manuscris dintre anii 1820–1830; Bibl. Univ. Iași, cota III–11].

EL. AN. = *Elemente de anatomie descriptivă*. București, 1857.

ELEM. ALG. = Hippolyte Sonnet, *Întâile elemente de alghebră a lui*... Traduse din franțuzește de D. P[aulid], cu un adaos din ale sale lucrări. București, Tipografia Colegiului național, 1852.

ELEM. G. = *Elementele gheografiei, cuprinzătoare preliminarelor și descrierei ghenerale a cinci părți a pământului*. Partea I. Iași, Tipografia s[fintei] Mitropolii, 1834.

M. ELIADE, C. = Mircea Eliade, *În curte la Dionis*. Cu un cuvânt înainte al autorului. Ediție și postfață de Eugen Simion. [București], Cartea Românească, 1981.

M. ELIADE, C. B. = Mircea Eliade, *Cosmologie și alchimie babiloniană*. [București], Vremea 1937.

M. ELIADE, D. = Mircea Eliade, *Domnișoara Cristina*. Roman. București, Editura Cultura Națională. [f. a.]

M. ELIADE, M. = Mircea Eliade, *Maitreyi*. Roman. Ediție definitivă. București, Editura Cugetarea, [f. a.]

M. ELIADE, O. I ș. u. = Mircea Eliade, *Opere* I. Romane. Ediție îngrijită și variante de Mihai Dascal și Mircea Handoca. Studiu introductiv de Ion Bălu. București, Editura Minerva, 1994.

EMINESCU, G. P. = M. Eminescu, *Geniu pustiu*. Roman inedit. Cu o introducere critică și cu note de Ion Scurtu. București, Editura „Minerva“, 1904.

EMINESCU, I. V. = M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă*. Vălenii de Munte, „Neamul românesc“, 1909.

EMINESCU, L. P. = M. Eminescu, *Opere complete*. Vol. I: *Literatură populară*. Scrieri inedite. București, Editura „Minerva“, 1902. [S-a utilizat *Motive din popor*, p. 100–219].

EMINESCU, N. = Mihail Eminescu, *Nuvele*. Iași, Editura Librăriei școalelor Frații Șaraga, [f. a.].

EMINESCU, O. I, IV = Mihai Eminescu, *Opere*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. [Vol]. I: *Poezii tipărite în timpul vieții*. București, Editura Fundația regală pentru literatură și artă, 1939; vol. IV: *Poezii postume*. București, Editura Academiei R. P. R., 1952.

EMINESCU, O. VI ș. u. = Mihai Eminescu, *Opere*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. [Vol]. VI, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963; [vol.] VII ș. u. [Ediție critică întemeiată de Perpessicius, îngrijită de un colectiv de cercetători de la Muzeul Literaturii Române], București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977 ș. u.

EMINESCU, P. = Mihai Eminescu, *Poesii*. Ediția a șaptea. București, Socecu, 1895.
EMINESCU, P. L. = Mihai Eminescu, *Proză literară*. Ediție îngrijită de Eugen Simion și Flora Șuteu. Cu un studiu introductiv de Eugen Simion. București, Editura pentru literatură, 1964.
EMINESCU, P. P. = Mihai Eminescu, *Poesii postume*, publicate de Nerva Hodoș. București, „Minerva“, 1902.
EMINESCU, S. P. = Mihai Eminescu, *Scrieri politice și literare*. Manuscrise inedite și culegeri din ziare și reviste. Vol. I (1870–1877). Ediție critică. București, „Minerva“, 1905.
ENC. AGR. = *Marea enciclopedie agricolă*. Director C. Filipescu. [Vol. I–V]. București, Editura P. A. S.Vol. I: 1937; vol.II: 1938; vol. III: 1940; vol. IV: 1942; vol. V: 1943.
ENC. ROM. = *Enciclopedia română*, publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, de Dr. C. Diaconovici. Sibiu, W. Kraft. Tomul I: *A–Copenhaga*, 1898; tomul II: *Copepode–Keman*, 1900; tomul III: *Kemet–Zymotic* 1904.
ENC. TEHN. I–II = Ing. Nic. P. Constantinescu, *Enciclopedia invențiunilor tehnice*. [Vol. I–II]. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939 (I), 1942 (II). (Biblioteca informativă).
ENC. TEHN. III = Ing. Nic. P. Constantinescu, *Enciclopedia invențiunilor tehnice*. Vol. III. București, Fundația pentru Literatură și Artă, 1946.
ENC. VET. = General veter. Gr. Hortopan, *Enciclopedia veterinară*. Creșterea și boalele animalelor domestice. Ediția II-a. București Tipografia „Revista geniului“, [f. a.].
EPISCUPESCU, A. = Șt. V. Episcupescul, *Apele metalice ale Rumînii mari*. Cercetate, descrise și însoțite cu o dietetică și macroviotică... de... Buzău, Tipografia sfintei episcopii, 1837.
EPISCUPESCU, O. Î. = Vasilie Episcupescul, *Oglinda înțelepciunii, cunoștința sineșului, cuprinzătoare de antropologhie și cosmologhie, spre aflare puterilor omului și ale naturii*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1843.
EPISCUPESCU, PRACTICA = Ștefan Vasilie Episcupescul, *Practica doctorului de casă, cunoștința apărării ș-a tămăduirii boalelor bărbătești, femeiești și copilărești*. C-o prescurtare de hirurgie, de materia medică și veterinerie, pentru doctor și norod. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1846.
EPISCUPESCU vz și PISCUPESCU.
EPURE, P. = Ioan Epure, *Poesii și cîntece poporale din Bănat*, culese de... Brașov, Ciurcu, 1892.
ER = [*Curs de economie rurală*]. [Manuscris moldovenesc de la jumătatea sec. al XIX-lea; probabil o traducere din limba franceză; Bibl. Academiei Române, cota 785].
ETIMOL. = *Tretaj pentru tihnologia etimolog[hică]*. [Fragment de gramatică. Manuscris moldovenesc, semnat „Theofan, 1810“; Bibl. Academiei Române, cota 3051].
EUSTATIEVICI, GR. RUM. = Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, *Gramatica rumânească*. Brașov, 1757. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 583].
EUSTATIEVICI, I. = Dimitrie Eustatievici, *Scurt izvod pentru lucruri de obște și de chilin în scrisori de multe chipuri*. De pre limba slovenească pre limba rumânească scoasă... Sibii, Chesarocrăiasca rumânească privileghiata a Răsăritului Tipografie a lui Petru Bart, 1792.
EUSTATIEVICI, P. = *Ducere de mână sau povățuire către aritmetica sau socoteală, pentru întrebuințarea pruncilor rumânești celor neuniți ce să învață în școalele cele mici*. Îndreptată în limba românească prin Dimitrie Eustatievici... Sibii, Tip. Petru Bart, 1789.
EUSTRATIE, PRAV. = *Carte românească de învățătură de la Pravilele împărătești și de la alte giudețe. Cu zisa și toată cheltuiala a lui Vasile Voievodul... din multe scripturi tălmăcită din limba ilenească în limba românească*. Botoșani, 1875.
EUSTRATIE, PRAV. = Eustratie, *Pravila aleasă* [Manuscris din 1632; Bibl. Academiei Române, Filiala Cluj, cota 41].[2]
EV. CONT. = *Evidența contabilă. Curs elementar*. Seria manualelor 1949/50. Ediția a II-a (Min. Finanțelor).
EVERAC, C. L. = Paul Everac, *A cincea lebădă*. (Seria Teatru comentat). Vol. I-II. [București], Editura Eminescu, 1982.
EV. SL. -ROM. = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu 1551-1553*. Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici. Studiu introductiv istoric de L. Demény. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1971.

[2] Cifrele de la numărător arată numărul paginii, cele de la numitor – numărul rândului. Prin menționarea rândului se face deosebirea de EUSTRATIE, PRAV. = *Carte românească de învățătură* ...

F

F (18...) = „Familia", foaie enciclopedică și beletristică cu ilustrațiuni. Pesta, apoi Oradea Mare. Redactor responsabil, proprietar și editor: Iosif Vulcan. Anul I (1865), ș. u.

FABIAN-BOB = V. Fabian-Bob, *Gheografia elementară cuprinzătoare preliminarelor și descrierei gheneralе a celor cinci părți a pământului*. Compusă de... Ediția a doua. Iași, tipografia Albinei, 1840.

FACTOR, M. = A. Factor, *Manualul meu. Carte de obște folositoare pentru economii de casă și de câmp*. Dată la lumină de... București, Tipografia lui Eliad, 1837.

FAUNA R. P. R. I–II = *Fauna Republicii Populare Române*. Vol I–II. București, Editura Academiei R. P. R., 1958. (Academia Republicii Populare Române).

FAUNA R. P. R. VIII_1 = *Fauna Republicii Populare Române. Insecta*. Vol. VIII, fascicula I. [București], Editura Academiei R. P. R., 1951. (Academia Republicii Populare Române).

FAUNA R. P. R. Î. I = *Fauna Republicii Populare Române. Îndrumător*. Partea I. [București], Editura Academiei R. P. R., 1951. (Academia Republicii Populare Române).

FĂTU, D. = Dr. A. Fătu, *Descrierea și întrebuințarea apei simple și a apelor minerale din Moldova*. Compusă de... Iași, Tipografia romăno-franceză, 1851.

FĂTU, M. = Anastasie Fătul, *Manual pentru învățătura moașelor*. Compus de banul... Iași, Tipografia Buciumului român, 1852.

FD I ș. u. = *Fonetică și dialectologie*. [București], Editura Academiei R. P. R., Vol. I. (1958) ș. u. (Academia Republicii Populare Române, Institutul de lingvistică din București).

F. DUM. I–II = *Foaia duminecii, spre înmulțirea cei de obște folositoare cunoștințe*. Alcătuite de o soțietate de învățați. [Partea I–II]. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1837.

FILARET, M. aprilie = *Mineiul, luna lui aprilie,* carele s-au tipărit acum întâi rumânește... prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Râmnicului... la anul de la Hristos 1780.

FILARET, M. mai = *Mineiul, luna lui mai,* 1780 carele s-au tipărit acum întâi rumânește... prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Râmnicului... la anul de la Hristos 1780.

FILARET, M. iunie = *Mineiul, luna lui iunie,* carele s-au tipărit acum întâi rumânește... prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Râmnicului... la anul de la Hristos 1780.

FILARET, M. iulie = *Mineiul, luna lui iulie,* carele s-au tipărit acum întâi rumânește... prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Râmnicului... la anul de la Hristos 1780.

FILARET, M. august = *Mineiul, luna lui august,* carele s-au tipărit acum întâi rumânește... prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Râmnicului... la anul de la Hristos 1780.

FILIMON, C. I–II = Nicolaie Filimon, *Ciocoii vechi și noi*. În „Revista română" II și III (București), 1862, 1863.

FILIMON, O. I–II = Nicolaie M. Filimon, *Opere*. [Vol. I–II]. Ediție, glosar și bibliografie de George Baiculescu. Cu o introducere de George Ivașcu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957]. (Clasicii români).

FILIPESCU, D. I–II = Leon Filipescu, *Dascalul agronomiei sau mânoducătorul practic în toate ramurile economiei*. De pe limba ghermană, a d[umnealui] Șlipf, cu adaosuri pentru Prințipate, prelucrat de... Partea I–II, cu figuri. Iași, Institutul Albinei, 1844.

FIS. = T. E. Ciocanelli, *Estract de fisiognomie, fisionomie și patognomie*. După Lavater, Kiuro de la Șambru, la Porta, Lebrun și alți fisionomiști... întocmit de... București, Tipografia bisericească din sfânta Mitropolie, 1855.

FIZIOGN. = Mihai Strilbițki, *Curioznică și în scurt arătare celor ce iubesc a cerca vrednice învățături din Fiziognomie*. Tălmăcită di pe limba nemțească în cea rusască, cum și pe limba aceasta moldovenească. S-au tălmăcit și s-au tipărit în tipografie cea politicească de popa... Iași, 1785.

FL (1838) = „Foaie literară pe I semestru al anului 1838". Întocmită de redactorul Gheorghe Bariț. Anul I-lea. Brașov, tipărită la Ioan Gött.

FL. A. = *Flori alese din poezia populară*. Antologia poeziei lirice. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1960.

FLACĂRA = „Flacăra". Revistă social-politică și literar-artistică. [București], Piața Scânteii, 1963 ș. u.

FL. D. (1680) = *Floarea darurilor*. [Manuscris din 1680; Bibl. Academiei Române, cota 1436].

FLECHTENMACHER, T. = I. Morison, *Tractație despre izvorul sănătății și pricina boalilor*. [Traducere de Cr. Flechtenmacher, Iași; manuscris din 1829–1831; Bibl. Academiei Române, cota 368].

FLORA MOLD. I–III = I. Szabo, *Flora Prinţipatului Moldovei*. Iaşi. [Manuscris în trei volume, 1840–1842; Bibl. Muzeului de ist. nat. al Univ. Iaşi, cota II 503].
FLORA R. P. R. I–VI = *Flora Republicii Populare Române*. Flora Republicae Popularis Romanicae. Vol. I–VI. [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1952–1958. (Academia Republicii Populare Române).
FLOREA, T. F. = Ion A. Florea, *Terminologia fierăriei în mediul rural din Moldova şi Bucovina. Glosar*. Iaşi, 1981 (Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi. Centrul de Lingvistică, Istorie Literară şi Folclor).
FLORESCU, G. = Florian, *Gemenii din Bergam*. Comedie într-un act, tradusă de la... de praporşcicul I. Florescul. Bucureşti, Tipografia lui I. Eliad, 1836.
FLORIAN, R. I-II = Mircea Florian, *Recesivitatea ca structură a lumii*. Vol. I-II. Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de Nicolae Gogoneaţă şi Ioan C. Uvanciu. Bucureşti, Editura Eminescu, 1983-1987.
FM (18...) = „Foaie pentru minte, inimă şi literatură". Braşov, 1838–1865.
FN = Emil Vârtosu, *Foletul novel*. Calendarul lui Constantin Vodă Brâncoveanu. 1693–1704. Bucureşti, 1942.
FOCHI, D. E. = Adrian Fochi, *Datini şi eresuri populare de la sfârşitul secolului al XIX-lea; răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densuşianu*. Bucureşti, Editura Minerva, 1976.
FOLC. MOLD. I–II = *Folclor din Moldova*. [Vol.] I–II. Texte alese din colecţii inedite. [Bucureşti], Editura pentru literatură, 1969.
FOLC. OLT.- MUNT. I–V = *Folclor din Oltenia şi Muntenia*. Texte alese din colecţii inedite. [Bucureşti], Editura pentru literatură şi Editura Minerva, 1967-1970.
FOLC. TRANSILV. I–II = *Folclor din Transilvania*. I–II. Texte alese din colecţii inedite. Cu un cuvânt înainte de Mihai Beniuc. [Bucureşti], Editura pentru literatură, 1962.
FONTANIN, C. = G. Mar. Fontanin, *Curs elementariu de geografia fisică şi matematică*. Cu o introducţiune în studiul geografiei. De... În usul tinerimii studioase. Bucureşti, Tipografia Colegiului naţional, 1855.
FORM. CUV. I ş. u. = *Formarea cuvintelor în limba română*. Volumul I. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.
FRĂŢILĂ, S. Î. = Frăţilă Bene, *Scurtă învăţătură pentru vărsatul cel mântuitori*. Scrisă de... Dată a doua oară la lumină, mai avuţită. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei de la Pestu, 1817.
FRÂNCU–CANDREA, M. = Teofil Frâncu şi George Candrea, *Românii din Munţii Apuseni (Moţii)*. Scriere etnografică cu 10 ilustraţiuni în fotografie. Bucureşti, Tipografia modernă, 1888.
FRÂNCU–CANDREA, R. = Teofil Frâncu şi George Candrea, *Rotacismul la Moţi şi Istrieni*. Bucureşti, 1886.
FRIEDWAGNER, R. V. = Dr. Mathias Friedwagner, *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*. I. Band: *Liebslieder*. Mit 380 von Alex Voievidca aufgezeichneten Melodien, 6 farbigen Bildern, einer Auswahl von 100 Liedern in deutscher Übersetzung und einer Karte herausgegeben von ... Würzburg, Konrad Triltsch Verlag, 1940.
FROLLO, V. = I. L. Frollo, *Vocabularu italiano-român*. Partea I. Peste, 1869.
FRUNZĂ, Z. = Eugen Frunză, *Zile slăvite*. Versuri. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1951].
FULEA, B. = Moisi Fulea, [*Bucoavnă de normă*]. De... Sibiu, [1815].
FUND. = *Fundamentalnice legi pentru graniţa militărească al Carlstadului, Varasdinului, Banalului, Slavoniei şi a Bănatului*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungureşti, 1808.
FUNDESCU, L. P. I–II = I. C. Fundescu, *Literatura populară, basme, oraţii, păcăliturì şi ghicitori*, adunate de... Cu o introducere despre literatura populară de d. B. P. Hajdeu. Ediţiunea a IV revăzută şi adăogită. Vol. I: *Basme*. Bucureşti, Tipolitografia Dor. P. Cucu, 1896. Vol. II: *Anecdote, păcăliturì, ghicituri şi oraţii*. Bucureşti, H. Steinberg, 1896.
FURNICĂ, D. C. = Dum. Z. Furnică, *Documente privitoare la comerţul românesc 1473–1868*. Cu o scrisoare a d-lui profesor N. Iorga. Publicate de... Bucureşti, Tipografia România nouă. Theodor I. Voinea, 1931.
FURNICĂ, I. C. = D. Z. Furnică, *Din istoria comerţului la români, mai ales băcănia*. Publicaţiune de documente inedite 1593–1855. Bucureşti, Socec, 1908.
FURTUNĂ, C. = Dumitru Furtună, *Cuvinte scumpe*. Taclale, povestiri şi legende româneşti. Cu un glosar la sfârşit. Culese de... Bucureşti, Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, 1914. (Academia Română. Din viaţa poporului român. Culegeri şi studii. XXIII).

FURTUNĂ, V. = Dumitru Furtună, *Vremuri înțelepte*. Povestiri și legende românești. Culese de... București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria națională, 1913. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XV).

G

GALACTION, A. = Gala Galaction, *Opere alese*. Vol. II: *Articole*. Ediție îngrijită de Teodor Vîrgolici, cu o introducere de D. Micu. Editura pentru literatură,1961.

GALACTION, O. = Gala Galaction, *Opere*. [Vol.] I. București, Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R. P. R., 1949.

GALACTION, O. A. I–II = Gala Galaction. *Opere alese*. I. *Doctorul Taifun. Roxana. Papucii lui Mahmud*. II. *Nuvele și povestiri*. București, Editura de stat pentru literatură și artă, vol. I: 1956; vol. II: 1958.

GALAN, B. I–II = V. Em. Galan, *Bărăgan*. [București], vol. I, Editura de stat pentru literatură și artă, [1954]; vol. II, Editura Tineretului, 1959.

GALAN, Z. R. = V. Em. Galan, *Zorii robilor*. Roman. Ediția a II-a. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].

GÁLDI, M. PHAN. = Gáldi Ladislas, *Les mots d'origine néogrecque en roumain à l'époque des Phanariotes*. Budapest, 1939.

GANE, N. I–III = N. Gane, *Novele*. Vol. I–III. Ediția a VI-a. [București], Editura „Viața românească", 1921. (Biblioteca pentru toți).

C. GANE, TR. V. = C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*. Vol. II. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1935. (Scriitori români contemporani).

GAVRIL, NIF. = Chir Gavriil Protul, adecă marele Sfetagorei, *Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului*... Scrisă de... București, Tipografia cărților bisericești, 1888.

GĂMULESCU, E. S. = Dorin Gămulescu, *Elemente de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân*. București - Pančevo, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974.

GCR I–II = M. Gaster, *Chrestomație română*. Texte tipărite și manuscrise (sec. XVI–XIX), dialectale și populare, cu o introducere, gramatică și un glosar româno-francez de... Vol. I: *Introducere, gramatică, texte (1550–1710)*. Vol. II: *Texte (1710–1830). Dialectologie, literatură populară, glosar*. Leipzig–București, F. A. Brockhauss–Socec & Co., 1891.

GENILIE, G. = I. Genilie, *Geografie istorică, astronomică, naturală și civilă a continentelor în general și a României în parte*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.

GENILIE, P. = I. Genilie, *Prințipuri de geografie sau începuturi de geografie statistică, politică, fizică și astronomică*. București, Tipografia Colegiului național, 1841.

GENILIE, PRINCIP. = I. Genilie, *Principe de geografie pentru tinerimea studioasă*. [Ediția a doua]. București, Tipografia Colegiului național, 1851.

GEOGR. DAC. = V. Popescu-Scriban, *Mică geografie a Daciei, Moldovei și a Țărei Românești*. Publicată de pitariu... Ieși, Tipografia Albinei, 1838.

GEOGR. MAT. = *Gheografia matimatică, naturală, politică*. [Note manuscrise aparținând lui Ioan Belciugățeanu, datate: 1837, ianuarie 6; Bibl. Academiei Române, cota 776].

GEOGR. N. = V. Fabian și D. Gusti, *Geografia nouă pentru shoalele începătoare*. Partea astronomică și fizică, de răposatul paharnic V. Fabian. Partea politică cu geografia Moldovei, de stolnicul D. Gusti. Ediția a III-a. Iași, Institutul Albinei, 1843.

GEOLOGIA = *Geologia*. Manual pentru clasa a XI-a de Ion Băncilă. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

GEOMETRIA A. M. = Al. Costinescu, *Geometria pentru studenții... din Academia mihăileană*. De paharnicul... [Manuscris din secolul al XIX-lea; Bibl. Academiei Române, cota 1814].

GEOMETRIE VIII = *Geometrie*. Manual pentru clasa a VIII-a de Cezar Coșniță și G. D. Simionescu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

GEOMETRIE IX = *Geometrie*. Manual pentru clasa a IX-a de G. D. Simionescu și Cezar Coșniță. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

GEOM. SP. = *Geometrie în spațiu*. Manual pentru clasa a X-a reală de Cezar Coșniță. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

GEORGESCU-TISTU, B. = N. Georgescu-Tistu, *Folclor din județul Buzău*. București, Cultura națională, 1928 (Academia Română. Din viața poporului român. XXXIV).

GEORGESCU-TISTU, O. B. = N. Georgescu-Tistu, *Orientări bibliologice*. București, 1938.

GHELASE, U. P. = Gh. I. Ghelase, *Tehnica pescuitului*. Vol. II: *Uneltele de pescuit și confecționarea lor*. [București], Editura

GHEOGRAFIA, II = *Partea a doua a gheografiii pentru arătarea globului*. [Manuscris din 1802; Bibl. Academiei Române, cota 1152].

GHEOGRAFIE = *Gheografie noauă, care cearcă de obște toată fața a sferii*... [Traducere manuscrisă din grecește făcută în Moldova pe la 1780; Bibl. Arhivelor Statului –Iași, cota 121].

GHEOM.-TRIGON. = *Începuturile gheometriii a lui Volfii, a căria parte cea întăi arată începuturile a gheometriei ce să zice epipedos, adecă măsurare de câmp. Începuturile trigonomeriii cei di pi câmp*. [Traducere manuscrisă din neogreacă făcută în Moldova în jurul anului 1800; Bibl. Academiei Române, cota 923].

GHEORGACHI, CER. (1762) = Dan Simonescu, *Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi, 1762*. Studiu și text de... București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939. [Secția istorică III. Studii].

GHERASIM, IST. = Voltaire, *Istoria craiului Sveziei Carol 12*. [Traducere manuscrisă din limba franceză făcută de arhimandritul Gherasim din Iași, la 1792; Bibl. Univ. Iași, cota IV –5].

GHERASIM, T. = Abatele Prau, *Taina francmasonilor*, care acum întăi s-au tălmăcit de pe limba franțozască pe limba moldovenească de chir Gherasim... la velet 1787, oct. 20. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 451].

GHEREA, ST. CR. I–III = I. Gherea (C. Dobrogeanu) *Studii critice*.Volumul I, edițiunea 2-a, București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1890; volumul II, edițiunea II, București, „Viața românească", 1923; volumul III, edițiunea 3-a, București, „ Viața românească", [f. a.].

GHERGHEL, O. = *Omu de lume sau sontice regule cuviinții, grației, mai alesului mod a vieței și a adevăratelor blîndețe, spre întribuințarea tinerimei romanești*. Acum întîi pe limba dacoromană tradus și adaus de Vasile Gherghely de Csokotis. Viena, Tipografia lui Dimitrie Davidovici, 1819.

GHEȚIE, R. M. = Ion Gheție, *Dicționar român-maghiar pentru școală și privați. Román-magyar szótár*. Budapest, 1896.

I. GHEȚIE, B. I-II = Ion Gheție, *Biruitorii* [vol.] I-II. București-Chișinău, Editura Litera Internațional, 2î.

I. GHEȚIE, B. D. = Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.

GHIBĂNESCU, I. Z. I–VI = Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*. (Documente slavo-române). Vol. I–VI. Iași, Tipografia Dacia, 1906–1923; Huși, 1924–1933.

GHIBĂNESCU, S. I. I–XXXV = Gh. Ghibănescu, *Surete și ivzoade*. Publicate de... Vol. I–XXXV. Documente slavo-române. Iași, 1906–1933.

GHICA, A. = Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*. Nouă scrisori către V. Alecsandri. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1889.

GHICA, C. E. I–III = Ion Ghica, *Convorbiri economice*. Edițiunea a treia. Vol. I–III. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1887.

GHICA, S. = Ion Ghica, *Scrisori către V. A lecsandri*. Edițiune nouă. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1887.

GHICA – STURDZA, A. = Ion Ghika și Dimitrie A. Sturdza, *Ajutorul comerciantului, al agricultorului și al inginerului. Greutăți și măsuri*. București, Socec și Comp., 1873.

I. D. GHICA, P. = Molière, *Precioasele*. Comedie într-un act, tradusă de... București, Tipografia lui Eliad, 1835.

GIUGLEA, C. L. = George Giuglea, *Cercetări lexicografice. Elemente latine în limba română*. I. București, Inst. de arte grafice Carol Göbl, 1909.

GIUGLEA, U. = G. Giuglea, *Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dakorumänischen Sprache*. Centrul de studii și cercetări privitoare la Transilvania. Sibiu, 1944.

GIUGLEA–VÂLSAN, R. S. = G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din* Serbia. Culegere de literatură populară. Cu hartă, fotografii, note, glosar de... București, Tipografia Curții Regale, F. Göbl Fii, 1913.

C. GIURESCU, P. O. = Constantin C. Giurescu, *Istoricul podgoriei Odobeștilor din cele mai vechi timpuri pînă la 1918*. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969.

GÎ = „Gazeta învățămîntului". Organ al Ministerului Învățămîntului, Culturii și al Uniunii sindicatelor din instituțiile de învățămînt și cultură. [București], 1961 ș. u.

GÎRLEANU, L. = Em. Gîrleanu, *Din lumea celor care nu cuvîntă*. Ediția IV. București, Editura Librăriei Universala Alcalay & Co., 1927.

GÎRLEANU, N. = Em. Gîrleanu, *Nucul lui Odobac*. Nuvele și schițe. București, „Minerva", 1910.

GL = „Gazeta literară". Organ săptămînal al Uniunii scriitorilor din Republica Populară Română. București. Anul I (1954) ș. u.

GL. OLT. = *Glosar dialectal Oltenia* întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.

GLOSAR REG. = V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1961].

GL. V. J. = *Glosar din Valea Jiului*. [Material manuscris cules din Valea Jiului].

GM (18...) = „Gazeta din Moldavia". Urma Albinei românești, cu a ei foileton. Iași. Anul I (1850) ș. u.

GOGA, C. P. = Octavian Goga, *Ne cheamă pământul*. Poezii. București, Editura „Minerva", 1909.

GOGA, P. = Octavian Goga, *Poezii*. București, „Minerva", 1907.

GOGA, POEZII = Octavian Goga, *Poezii*. Text ales și stabilit, prefață, note, bibliografie de I. D. Bălan. București, Editura pentru literatură, 1963.

GOGA, Ț. N. = Octavian Goga, *Țara noastră*. Anul III (1922) ș. u. Cluj- București.

GOLESCU, E. = Neofit Vamva, *Elementuri de filosofie morală*. Alcătuite de... și tălmăcite în limba românească, spre folosul tinerilor români, de Constantin Radovici dintre Golești. București, Tipografia de la Cișmea, 1827.

GOLESCU, Î. = Constantin (Dinicu) Golescu, *Însemnare a călătoriei mele, făcută în anul 1824, 1825, 1826*. Tipărită din nou și însoțită de o introducere de Nerva Hodoș. București, Tipografia „Cooperativa", 1910.

GOLESCU, P. = [Dinicu Golescu], *Adunare de pilde bisericești și filosofești, de întâmplări vrednice de mirare, de bune gândiri și bune năravuri, de fapte istoricești și anecdote*. Tălmăcite de pre limba grecească în cea românească de Constantin din Golești. Deosebită în trei părți. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1826.

GOLESCU, S. = Dinicu Golescu, *Scrieri*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie, glosar și indice de Mircea Anghelescu. București, Editura Minerva, 1990.

GOLESCU, T. = [DINICU GOLESCU], *Adunare de tractaturile ce s-au urmat între preaputernica înpărăție a Russiii și nalta Poartă*... Tălmăcită de Constandin Radovici din Golești. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1826.

I. GOLESCU, B. = Iordache Golescu, *Băgări de seamă asupra canoanelor gramaticești*, de... București, Tipografia lui Eliad, 1840.

I. GOLESCU, C. = *Condica limbii rumânești*. Alcătuită dă dumnealui... [Manuscris în șapte volume, circa 1832; Biblioteca Academiei Române, cotele 844–850].

I. GOLESCU, S. A. = Iordache Golescu, *Scrieri alese. Teatru. Pamflete. Proză. Versuri. Traduceri. Excerpte din Condica limbii românești și din Băgări de seamă asupra canoanelor grămăticești*. Ediție și comentarii de Mihai Moraru. Tabel biobibliografic și repere critice de Coman Lupu. Cuvânt înainte și coordonare de Al. Rosetti. [București], Cartea Românească, 1990 (Mari scriitori români).

GOLOGAN, C. R. = N. G. Gologan, *Cercetări privitoare la trecutul comerțului românesc din Brașov*. București, 1928.

GORJAN, H. I–IV = I. Gherasim Gorjan, *Halima sau povestiri mitologhicesti arabești, pline de băgări de seamă, și de întâmplări foarte frumoase și de mirare*... [Vol.] I–IV. [București], tom. I și II: 1835; tom. III: 1837; tom. IV: 1838.

GOROVEI, C. = Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor*. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1898.

GOROVEI, CR. = Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*. București, Librăriile Socec & Comp., Pavel Suru, C. Sfetea, 1915. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXVII).

GOROVEI, D. = Artur Gorovei, *Descântecele românilor*. Studiu de folklor. București, Imprimeria Națională, 1931 (Academia Română. Din viața poporului român, XL).

GORUN, F. = Ion Gorun, *Goethe, Faust*. Tragedie. Traducerea de... București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1906.

GRAIUL, I. = *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români*, publicate de I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. Speranția. [Vol.] I. București, Socec & Co., 1906.

GRAIUL, II. = *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români*, publicate de I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. Speranția. [Vol.] II. București, Socec & Co., 1908.

GRAM. MOLD. = *Verb-scrib-reguleta sau Gramatica moldovoromânească*. Prescrise de-al doilea din cărțile d[sale] d-[lui] Gheorghe Dimitriu, în Seminaria Socola. [Manuscris din jurul anului 1840; Bibl. Academiei Române, cota 528].

GRAM. ROM.[1] I–II = *Gramatica limbii române*. Vol. I: *Vocabularul, fonetica și morfologia*; vol. al II-lea: *Sintaxa*. [București], Editura Academiei R. P. R., 1954. (Academia Republicii Populare Române).

GRAM. ROM.[2] I–II = *Gramatica limbii române*. I–II. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.

GRANDEA, S. = Grigore H. Grandea, *Scrieri*. Prefață, text ales și stabilit, note de Pavel Țugui. București, Editura Minerva, 1975.

GRAUR, E. = Al. Graur, *Etimologii românești*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.

GRAUR, F. L. = Al. Graur, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*. [București], Editura Academiei R. P. R., 1954.

GRAUR, I. L. = Al. Graur, *Introducere în lingvistică*. București, Editura științifică, 1958.

GRAUR, N. P. = Al. Graur, *Nume de persoane*. București, Editura științifică, 1965.

GRAUR, S. L. = Acad. Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*. [București], Editura Academiei R. P. R., 1955.

GRĂDIȘTEANU, D. P. = Molière, *Domnu Pursoniac*. Comedie în trei acte. Tradusă de d. Gr. Grădișteanul fiul... București, 1836.

GR. BĂN. = Romul S. Molin, *Din graiul bănățenilor*. (Glosar publicat în „Noua revista română", București, 1910, vol. VIII, nr-le 13–14, p. 191–196.

GRECEANU, Î. = Polyzois Contos, *Învățături de multe științe, folositoare copiilor creștinești cei ce vor vrea să învețe și să știe dumnezeiasca scriptură*. Așăzate de dascălul..., iar acum tălmăcite dupre cea grecească pre limba românească... [de] Nicodim Greceanul. Sibii, Tipografia lui Ioann Bart, 1811.

GRECESCU, FL. = Doctorul D. Grecescu, *Conspectul florei României. Plantele vasculare indigene și cele naturalizate ce se găsesc pe teritoriul României, considerate sub punctul de vedere sistematic și geografic*. București, Tipografia „Dreptatea", 1898.

GRECU, P. = Vasile Grecu, *Cărți de pictură bisericească bizantină*. Cernăuți, Tiparul „Glasul Bucovinei", 1936.

GREGORIAN, CL. = M. Gregorian, *Graiul din Clopotiva*. (Extras din revista „Grai și suflet", VII, București, 1937).

GRIGORIE, L. = Ioan Damaschin, *Loghică, care acum întâi s-au tălmăcit în limba patriei, cu îndemnarea preasfințitului mitropolit al Ugrovlahiei chir Grigorie... de carele iaste și tălmăcită*. București, Tipografia sfintei mitropolii, 1826.

GRIGORIU, E. = S. Gessner, *Erast*. Povestire de o tragedie păstorească. Împărțită în două părți, și tălmăcită din limba nemțească în limba grecească... iar acum tălmăcită în limba moldovenească de către dumneaei sărdăreasa Zoița, din îndemnul soțului său... Costachi Grigoriu. [Iași], 1822.

GRIGORIU-RIGO, M. P. I–II = Gr. Grigoriu-Rigo, *Medicina poporului*. Memoriul I: *Boalele oamenilor*. Memoriul al II-lea: *Boalele vitelor*. Bucuresti, Göbl, 1907. (Extras din Analele Academiei Române. Seria II. Tom. XXX. Memoriile Secțiunii literare).

GRIGURCU, C. R. = Gheorghe Grigurcu, *Critici români de azi*. București, Editura Cartea Românească, 1981.

GR. R. (1835) = *Gramatică rumânească*. Tipărită cu cheltuiala din casa școalelor publice și primită în clasurile de începători. București, Tipografia lui Eliad, 1835.

GR. R. (1853) = *Gramatică românească*. Primită în clasele de începători ale școalelor publice. A douăsprezecea ediție. București, Libräria lui A. Daniilopulul, 1853.

GR. R. N. I–II = *Gramatică românească și nemțască pentru tinerimea națională*. Vol. I–II. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1838–1839.

GR. S. I ș. u. = „Grai și suflet". Revista Institutului de filologie si folclor publicată de Ovid Densusianu. București, Atelierele Socec & Co. Vol. I (1924) ș. u.

GS = *Gheografie a tuturor stăpânirilor*. [Manuscris din 1834; Bibl. Academiei Române, cota 2771].
GT (18...) = „Gazeta de Transilvania". Redactor: George Barițiu. Brașov. Anul I (1839) ș. u.
GTN (18...) = „Gazeta Teatrului național". București. Anul I (1835) ș. u.
GUSTI, G. V. = D. Gusti, *Geografia veche*. Pentru clasele colegiale din Academia Mihăileană. Iași, Institutul Albinei, 1843.
D. GUSTI, P. A. = Dimitrie Gusti, *Pagini alese*. București, Editura științifică, 1965.
GULIAN, B. C. = Constantin I. Gulian, *Bazele istoriei și teoriei culturii*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.

H

H I–XVIII = *Răspunsuri la Chestionarul lingvistic al lui B. P. Hasdeu* (Manuscris legat în 18 volume; cifra romană indică volumul manuscrisului, cea arabă localitatea anchetată).
HALIMA (1783) = *Halima*. [Manuscris din 1783; Bibl. Academiei Române, cota 2587].
HAMANGIU, C. C. = Const. Hamangiu, *Codul civil român*. Conform textului oficial. Precedat de Constituțiune și un index alfabetic. București, Carol Müller, 1897. (Biblioteca pentru toți).
HASDEU, I. C. I–II = B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor. Pamîntul țărei românești*. Volumele I–II. București, Imprimeria statului și Tipografia Antoniu Mănescu, 1875.
HASDEU, I. C. [2] = B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș. Studiu introductiv și note de Manole Neagoe. București, Editura Minerva, 1984.
HASDEU, I. V. = B. Petriceicu-Hasdeu, *Ion-Vodă cel cumplit*. București, Imprimeria Ministerului de Resbel, 1865.
HASDEU, R. V. = B. Petriceicu-Hasdeu, *Răzvan și Vidra*. Poemă dramatică în cinci cânturi. București, Editura Leon Alcalay, 1909. (Biblioteca pentru toți).
HASDEU, S. I. = B. P. Hasdeu, *Sarcasm și ideal*. 1887–1896. Ultimii nouă ani de literatură. București, Socec, 1897.
HASDEU, T. C. = B. P. Hasdeu, *Trei crai de la răsărit*. Comedie în 2 acte. București, 1879.
HELIADE, A. = I. Eliad, *Aritmetica lui L. B. Francoeur*. Tradusă și pusă în lucrare în Școala națională din Sfântul Sava de... București, Tipografia lui Eliad, 1832.
HELIADE, AMF. = I. Eliad, *Amfitrion*. Comedie în trei acte, de la Mollier. Tradusă de... București, Tipografia lui Eliad, 1835.
HELIADE, B. = I. Eliad, *Bărbatul bun*. Din povestirile morale ale lui Marmontel. Tradus de... București, Tipografia lui Eliad, 1832.
HELIADE, C. = I. Eliad, *Culegere din scrierile lui..., de proză și de poezie*. București, Tipografia lui Eliad, 1836. [Ediția cu 144 de pag.].
HELIADE, D. C. = I. [Heliade-] R[ădulescu], *Don Chischot de la Mancha*. Din scrierile lui M. Cervantes. Tradus în românește din franțozește după Florian de... București, Tipografia lui Eliad, 1840.
HELIADE, D. J. = I. Eliade, *Don Juan*. De la lord Byron. Poemă epică, tradusă de... București, Tipografia lui Eliade, 1847.
HELIADE, F. = *Lucrările Soțietății filarmonice de la 1 dechemvrie 1833 pînă la 1 aprilie 1835*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
HELIADE, F. B. = I. Eliad, *Femeia bună*. Din povestirile morale ale lui Marmontel. Tradusă de... București, Tipografia lui Eliad, 1832.
HELIADE, GRAM. = I. Eliad, *Gramatică românească*. [Manuscris anterior anului 1828; Bibl. Academiei Române, cota 4796].
HELIADE, GR. P. = I. Eliad, *Regulile sau gramatica poeziii*. Traduse în rumânește de... București, 1831. (Adaos literal la „Curierul românesc", partea a II-a).
HELIADE, GR. ROM. = I. Eliad, *Gramatică românească*. De... [Sibiu], 1828.
HELIADE, GR. ROM.[2] = Ion Heliade Rădulescu, *Gramatică românească*. Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo. București, Editura Eminescu, 1980.
HELIADE, HR. = I. Eliad, *Hristianismu la începutul său. Ecstract din Cele din urmă zile ale lui Pompei*. Imitație... de... București, Tipografia lui Eliad, 1836.

HELIADE, L. B. I–III = I. Eliade, *Din scrierile lui lord Byron*. Partea I–III. Traduse de... București, Tipografia lui Eliad, 1834.

HELIADE, M. = Voltaire, *Fanatismul sau Mahomet proorocul*. Tragedie în cinci acte, tradusă de I. Eliad. București, Tipografia lui Eliad, 1831.

HELIADE, M. P. = I. Eliade, *Meditații poetice*. Dintr-ale lui A. de La Martin. Traduse și alăturate cu alte bucăți originale prin... [f. l.], 1830.

HELIADE, O. I–II = I. Heliade-Rădulescu, *Opere*. Tomul I–II. Ediție critică, cu introducere, note și variante de D. Popovici. București, Fundația regală pentru literatură și artă. I: 1939; II: 1943.

HELIADE, O.[2] I ș. u. = I. Heliade-Rădulescu, *Opere*. Ediție critică de Vladimir Drimba. Cu un studiu introductiv de Al. Piru. București, Editura pentru literatură; [vol.] I-IV, 1967-1985.

HELIADE, PARALELISM = I. Heliade, *Paralelism între limba română și italiană*. (Partea a II-a cu titlul: *Paralelism între dialectele român și italian sau forma ori gramatica aqestor două dialecte*...). Partea I–II. [București, Tipografia lui Heliade], 1840–1841.

HELIADE, V. = I. Eliade, *Vocabular de vorbe streine în limba română, adică: slavone, ungurești, turcești, nemțești, grecești etc.* București, Tipografia lui Eliade, 1847.

HEM = B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*. Tomul I–III. Bucuresti, Stabilimentul grafic Socec și Teclu. Tom I–II: 1887; tom III: 1893. [Add. după numărul volumelor I–III însemnează „Addenda"].

HEPITES, B.-A. = C. C. Epitis, *Însușire fisică a apei minerale numită Balta-Albă*. București, Tipărit de Zaharia Carcalechi, 1847.

HEPITES, Î. = C. Hepites, *Însemnări asupra pietrilor meteorice și asupra puțurilor arteziene*. Adunate de... Brăila. [Manuscris din 1835; Bibl. Academiei Române, cota 2859].

HERODOT (1645) = *Herodot* (1645). Traducere românească publicată după manuscrisul găsit în mănăstirea Coșula de N. Iorga. Vălenii de Munte, Tip. „Neamul românesc", 1909.

HERODOT[2] = Herodot, *Istorii*. Ediție îngrijită de Liviu Onu și Lucia Șapcaliu. Prefață, studiu filologic, note, glosar de Liviu Onu. Indice de Lucia Șapcaliu. București, Editura Minerva, 1984 (Ediții critice).

HERZ.–GHER. M. I ș. u. = E. Herzog și V. Gherasim, *Glosarul dialectului Mărginean*, în „Codrul Cosminului", I–VII (1924–1932). Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura „Glasul Bucovinei".

HILL, GRAM. LAT. = Gheorghe Hill, *Începuturi de gramatică latină*. Pentru clasele de limba latină, în Colegiul Sfântul Sava. București, Tipografia Colegiului, 1842.

HODOȘ, C. = E. Hodoș, *Cântece bănățene*. Cu un răspuns d-lui Dr. G. Weigand. Caransebeș [Editura proprie], [1898].

HODOȘ, P. P. = Enea Hodoș, *Poezii poporale din Banat*. Culegere I publicată de... Caransebeș, editor Enea Hodoș, 1892.

HOGAȘ, DR. I–II = C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*. București, Fundația regală pentru literatură și artă. Vol. I: *Amintiri dintr-o călătorie în Munții Neamțului*, 1944. Vol. II: *Răzlețe și diverse*, 1947.

HOGAȘ, H. = Calistrat Hogaș, *Cuconul Ioniță Hrisanti*. București, „Cartea românească", [1938].

HOGAȘ, M. N. = Calistrat Hogaș, *În Munții Neamțului*. Ediția III. București, Editura „Cartea românească", [1937].

HOL = *Povățuiri pentru holeră*. [București; foi volante din 1829–1830].

HOLBAN, R. = Maria E. Holban, *Un raport francez despre Moldova (1828) al consulului Lagan*. Buletinul comisiei istorice a României, vol. IX. București, Tip. „Datina românească", 1930.

A. HOLBAN, O. I-III = Anton Holban, *Opere*. [Vol.] 1-3. Studiu introductiv, ediție îngrijită, note și bibliografie de Elena Beram. București, Editura Minerva, 1972-1975 (Scriitori români).

HOREA, C. = Ion Horea, *Coloană în amiază*. Versuri. București, Editura pentru literatură, 1961.

HOREA, P. = Ion Horea, *Poezii*. București, Editura pentru literatură și artă, 1956.

HRISOVERGHI, A. = Al. Dumas, *Antoni*. Dramă în cinci acte. Din compunerile lui... Tradus în românește de A. Hrisoverghi. București, Tipografia lui Eliad, 1837.

HRISOVERGHI, P. = A. Hrisoverghi, *Poezii*. Ediție completă. Iași, Cantora Foaiei sătești, 1843.

HRISTEA, P. E. = Theodor Hristea, *Probleme de etimologie*. Studii, articole, note. București, Editura științifică, 1968.

HUBOGI, Î. = I. Hubogi, *Oarecare învățături pentru căutarea boalelor și prăsirea vitelor domestice*. Alcătuite și întâia oară date la lumină în limba rumânească, pentru folosul de obște, de... București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1842.

HURMUZAKI, XI = Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*. Vol. XI (1517–1612), cuprinzând documente adunate, adnotate și publicate de Neculai Iorga, sub auspiciile Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice și ale Academiei Române, București, 1900.

I

IA I–II = *Istoria Americăi*... acum întăi tălmăcită în dialectul moldovenesc prin osteneala smeritului Gherasim, arhimandrit mitropoliei Iașului. [Traducere manuscrisă din grecește; tom I, 1800; tom II, 1795; Bibl. Univ. – Iași, cota IV–17].

IACOB, MAT. SUP. = Caius Iacob, *Curs de matematici superioare*. București, Editura tehnică, 1957.

IACOV, SYN. = Iacov, mitropolitul Moldovei, *Synopsis*, adecă adunare de multe învățături care acum întâi s-au tipărit întru acestași chip... Iași, 1757.

IARCU, D. S. I–II = J. Jaclot, *Doppia scriptură sau ținerea catastișelor, în partidă simplă și în partidă îndoită*. Alcătuită în douăzeci și una de lecții... [Traducere din limba franceză de D. Iarcu]. Partea I–II. București, Tipografia lui Eliade, 1844–1845.

IARCU, R. G. = Demetri Iarcu, *Romanul glumeț. Anecdote (308), culese și aranjate ast-felu de*... București, 1874

IARCU, S. A. = Dimitrie Iarcu, *Mesuri și greuteți sau Aritmetica soțială*. Culeasă și tipărită de... București, Tipografia „Secolului", 1857.

IBRĂILEANU, A. = G. Ibrăileanu, *Adela. Fragment din jurnalul lui Emil Codrescu (iulie-august 189...)*. București, Editura „Adevărul", [f. a.].

IBRĂILEANU, O. I-X = G. Ibrăileanu, *Opere*. Ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru. Prefață de Al. Piru. București, Editura Minerva. [vol.] I-X, 1974-1981.

IBRĂILEANU, S. = G. Ibrăileanu, *Scriitori români și străini*. Iași, Editura „Viața românească", 1926.

IBRĂILEANU, S. L. = G. Ibrăileanu, *Studii literare*. București, „Cartea românească", [1930].

IBRĂILEANU, SP. CR. = G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*. Ediția II. Iași, „Viața românească", 1922.

I. C., POEZII = I[oan] C[antacuzino], *Poezii nouă*. [Dubăsari sau Movilău, 1796?].

IC. LUM. (184...) = „Icoana lumei". Foaie pentru îndeletnicirea moldoromânilor. Iași, 1840–1841; 1845–1846.

I. CR. I ș. u. = „Ion Creangă", revistă de limbă, literatură și artă populară. Bîrlad, Anul I (1954) ș. u.

IEUD = *Manuscrisul de la Ieud*. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977.

IL = „Iașul literar". Revistă a Uniunii scriitorilor din R. P. R. Filiala Iași. Anul I (1954) ș. u.

IMBERIE (1789) = *Imberie și Margarona*. [Manuscris din 1789; Bibl. Academiei Române, cota 1817].

I. NAT. = Gh. Șincai, *Istoria naturei sau a firei*. [Traducere manuscrisă din limba germană, după Helmuth, de pe la 1810; Bibl. Filialei din Cluj a Academie Române, fondul Oradea, cota 40].

INSTR. = [*Instrucțiuni pentru iertarea dezertorilor*]. Cluj, 1796. [Foaie volantă].

INSTR. D. = [*Instrucțiuni pentru iertarea dezertorilor*]. Cluj, 1797. [Foaie volantă].

INSTRUCȚIE = *Instrucție pentru școalele romanești în Bănat*. Buda, Tipografia Universității ungurești, 1809.

INSTRUCȚII = *Instrucții* [date de Iosif al II-lea, împăratul Austriei]. Sibiu, 1787.

INSTRUCȚIUNI = [*Instrucțiuni pentru evidența populației*]. Sibiu, 1785. [Foaie volantă].

IOANOVICI, TEHN. = Dr. ing. Liviu Ioanovici, *Tehnologia mecanică*. Ediția a VII-a [București], Editura de stat, 1949.

E. IONESCU, E. = Eugen Ionescu, *Eu*. Ediție îngrijită de Mariana Vartic. Cu un prolog la *Englezește fără profesor* de Gelu Ionescu și un epilog de Ion Vartic. Cluj, Editura Echinox, 1990.

G. IONESCU, C. T. = George Ionescu, *Călăuza tipografului*. Cu un rezumat din istoricul tipografiei de la invențiune și până în zilele noastre. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1906. [S-au extras termenii din *Vocabularul de cuvinte tipograficești* de la p. 407 ș. u.].

I. IONESCU, B. C. = Ion Ionescu, *Calendar pentru bunul cultivator*. Edițiunea a treia. București, Tipografia statului-Nifon, 1861.

I. IONESCU, C. = Ioan Ionescu, *Calendar pentru bunul gospodar*. Iaşi, Cantora Foaiei săteşti, 1845.
I. IONESCU, D. = Ion Ionescu, *Agricultura română din judeţul Dorohoi*. Bucuresti, Imprimeria statului, 1866.
I. IONESCU, F. = I. Ionescu de la Brad, *Ferma modelă şi Institutul de agricultură în Moldavia*. Iaşi, Tipografia Institutului Albinei, 1847.
I. IONESCU, M. = Ion Ionescu, *Agricultura română din judeţul Mehedinţi*. Bucureşti, Imprimeria statului, 1868.
I. IONESCU, P. = Ion Ionescu, *Agricultura română din judeţul Putna*. Bucureşti, Imprimeria statului, 1869.
I. IONESCU, V. = I. Ionescu de la Brad, *Vitele albe din Englitera*. Traducţie. Iaşi, Institutul Albinei, 1842.
R. IONESCU, C. = R. Ionescu, *Cânturi intime*. Poesii, Bucureşti, Librăria A. Danilopol, 1854.
T. V. IONESCU, E. = Theodor V. Ionescu, *Electricitatea*. Curs... Bucureşti, Editura tehnică, 1957.
IONESCU-BOTENI, S. N. = Ion Ionescu-Boteni, *Din satul nostru*. Nuvele şi schiţe. Bucureşti, „Minerva", 1908.
IONESCU-MUSCEL, FIL. = Prof. ing. Iosif Ionescu-Muscel, *Curs de filatură*. Bucureşti, Editura „Tehnica textilelor", 1947.
IONESCU-MUSCEL, ŢES. = Prof. ing. Iosif Ionescu-Muscel, *Tratat de ţesătorie*. Bucureşti, Editura „Tehnica textilelor", 1948.
IONESCU-RION, C. = Raicu Ionescu-Rion, *Culegere de articole*. Cu o prefaţă de Pompiliu Andronescu-Caraioan. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1951]. (Biblioteca pentru toţi).
IONESCU-RION, S. = Raicu Ionescu-Rion, *Scrieri*. Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1964.
IONESCU–TEODOSIU, J. Ş. = D. Ionescu şi Gr. Teodosiu, *Jocuri şcolare, pentru uzul familiilor şi al şcoalelor*. Ediţia a II-a. Bucureşti, Steinberg, 1905.
IONICĂ-CIOBANU, C. B. = Apostol Ionică şi Ion R. Ciobanu, *Compendiu de botanică*, Bucureşti, Editura Medicală, 1977.
IORDACHE, M. E. = Gheorghe Iordache, *Mărturii etnolingvistice despre vechimea meseriilor populare româneşti*. Studiu cu privire specială la Oltenia. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1980.
IORDAN, G. = Iorgu Iordan, *Gramatica limbii române*. Bucureşti, „Cartea românească", [1937].
IORDAN, L. M. = Iorgu Iordan, *Lexicul graiului din sudul Moldovei* (în revista „Arhiva", organul Soc. istorico-filologice, Iaşi, anul XXVIII, 1921, p. 186-202).
IORDAN, L. R. = Acad. prof. Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*. [Bucureşti], 1956. (Ministerul Învăţămîntului).
IORDAN, L. R. A. = Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor"*. [Ed. a II-a]. Bucureşti, Editura Socec et. Co., [1948].
IORDAN, N. L. I = Acad. Iorgu Iordan, *Nume de locuri româneşti în Republica Populară Română*. Volumul I. [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1952.
IORDAN, STIL. = Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*. Bucureşti, Institutul de linguistică română, 1944. (Societatea română de linguistică. Seria II. Studii 4).
IORDAN, T. = Iorgu Iordan, *Toponimia românească*. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.
IORGA, A. I–II = N. Iorga, *Anciens documents de droit roumain*. Avec une préface contenant l'histoire du droit coutumier roumain. Volume I–II. Paris–Bucarest, 1930–1931.
IORGA, B. R. = N. Iorga, *Braşovul şi românii. Scrisori şi lămuriri*. Bucureşti, Socec, 1905. [în Iorga, S. D. X].
IORGA, C. D. = N. Iorga, *Câteva documente de cea mai veche limbă românească. (Sec. al XV-lea şi al XVI-lea)*. Bucureşti, Carol Göbl, 1906. (Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II. Tom. XXVIII. Memoriile Secţiunii istorice No. 2).
IORGA, C. I., I–III = N. Iorga, *Istoria românilor în chipuri şi icoane*. Volumul I–III. Bucureşti, „Minerva", 1905–1906.
IORGA, D. B. I–II = N. Iorga, *Documente româneşti din arhivele Bistriţei. (Scrisori domneşti şi scrisori private)*. Partea I–II. Bucureşti, Socec & Comp., 1899–1900.
IORGA, I. L. I–III = N. Iorga, *Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte. În legătură cu dezvoltarea culturală a neamului*. Vol. I–III. Vol. I: Bucureşti, Editura „Minerva", 1907; vol. II: Bucureşti, Editura „Minerva", 1908; Vol. III: Vălenii de Munte, Editura „Neamul Românesc", 1909.
IORGA, L. I–II = N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688–1821)*. Vol. I–II. Bucureşti, Editura „Minerva", 1901.
IORGA, L. R. = N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*. Bucureşti, Socec, 1904.

IORGA, N. R. A. I–II = N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara ungurească*. Vol. I–II. București, „Minerva", 1906.
IORGA, N. R. B. = N. Iorga, *Neamul românesc în Bucovina*. București, „Minerva", 1905.
IORGA, O. = N. Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*. Ediție îngrijită, note, comentarii de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu. București, Editura Minerva, 1984.
IORGA, P. A. I-II = N. Iorga, *Pagini alese*. [Vol.] I-II. București, Editura pentru literatură, 1965.
IORGA, S. D. I–XXXI = N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*. Vol. I–XXXI. București, „Minerva", 1901–1906.
IORGA, S. N. = N. Iorga, *Scrisori de negustori*. București, 1925.
IORGA, V. F. = N. Iorga, *Viața femeilor în trecutul românesc*. Vălenii de Munte, „Neamul Românesc", 1910.
IORGOVICI, O. = Paul Iorgovici, *Observații de limba rumânească*... Buda, Tip. Crăiasca Universitate, 1799.
IOSIF, A. P. = Alexandru Petőffi, *Apostolul și alte poezii*. Traduceri libere de Șt. O. Iosif. [București], Editura Librăriei „Universala", [f. a.]. (Bibl. pentru toți, nr. 99).
IOSIF, P. = Șt. O. Iosif, *Poezii* (1901–1902). București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1902.
IOSIF, PATR. = Șt. O. Iosif, *Patriarhale*. Poesii. București, Editura „Viața românească", 1922.
IOSIF, T. = Șt. O. Iosif, *Tălmăciri*. București, Editura „Minerva", 1909.
IOSIF, V. = Șt. O. Iosif, *Versuri*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952]. (Biblioteca pentru toți).
IOVESCU, N. = Ion Iovescu, *Nuntă cu bucluc*. Roman. București, „Cugetarea", [1935].
IPOCRAT = *Alegerile lui Ippocrat*. [Manuscris din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; Bibl. Univ. Iași, cota VI–1].
IRIMIE, P. = Cornel Irimie, *Portul popular din zona Perșanilor. Țara Oltului*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].
ISAC, O. = Emil Isac, *Opere*. Ediție definitivă, îngrijită de Miron R. Paraschivescu. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.
ISANOS, P. = Magda Isanos, *Poezii*. Antologie, postfață și bibliografie de Magda Ursache. București, Editura Minerva, 1974.
ISANOS, Ț. L. = Magda Isanos, *Țara luminii*. Versuri. București, Editura pentru literatură și artă, 1946.
ISANOS, V. = Magda Isanos, *Versuri*. București, Editura pentru literatură, 1964.
ISER = Andrei Iser, *Vocabular românesc-nemțesc*. Brașov, I. Gött, 1850.
ISIS (185...) = *Isis sau Natura*. Jurnal pentru răspândirea științelor naturale și ecsacte în toate clasele. Redijat de doctor Iulius Barasch. București, Imprimeria națională a lui I. Romanov et Comp. Anul I (1856) ș. u.
ISMINI = [Eumathios Macrembolites, *Întâmplările lui Ismini și ale Isminiei*]. [Manuscris din 1789; Bibl. Univ. Iași, cota II–69].
ISPIRESCU, L. = P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*. Adunate din gura poporului. București, Tipografia Academiei Române, 1892.
ISPIRESCU, M. V. = P. Ispirescu, *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*. Edițiunea a doua. București, Tipografia Academiei Române, 1885.
ISPIRESCU, O. I-II = P. Ispirescu, *Opere*. Ediție îngrijită, note și variante, glosar și bibliografie de Aristița Avramescu. Studiu introductiv de Corneliu Bărbulescu. [Vol.] I. București, Editura pentru literatură, 1969; [vol.] II. București, Editura Minerva, 1971.
ISPIRESCU, U. = P. Ispirescu, *Din poveștile unchiașului sfătos*. Basme păgânești întocmite de... Cu o precuvântare de A. I. Odobescu. Partea I. București, Tipografia Academiei Române, 1879.
IST. AM. = *Istoria Americăi*... acum întâi tălmăcită în dialectul moldovenesc prin osteneala smeritului arhimandrit Gherasim... [Manuscris din 1795; Bibl. Academiei Române, cota 40].
IST. A. Z. = Vincent Voiture, *Istoria lui Alțidalis și a Zelidiei*. [Traducere manuscrisă din limba franceză, de la 1783; Bibl. Academiei Române, cota 343].
IST. CAROL XII = *Istoria craiului Sfeziei Carol al XII-lea*, tălmăcită pe limba moldovinească de sfinția sa... Gherasim, arhimandritul mitropoliei Iașului, despărțită în 8 cărți. [Manuscris din 1799; Bibl. Academiei Române, cota 4619].

IST. L. ROM. LIT. = *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532 – 1780)* de Gheorghe Chivu, Mariana Costinescu, Constantin Frîncu, Ion Gheție, Alexandra Roman Moraru și Mirela Teodorescu. Coordonator: Ion Gheție. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977.

IST. L. ROM. I, ș. u. = *Istoria limbii române* [Comitetul general de coordonare: acad. Al. Rosetti, redactor responsabil, B. Cazacu și I. Coteanu, redactori responsabili adjuncți ș. a.] București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964 ș. u.

IST. LIT. ROM. I ș. u. = *Istoria literaturii române* [Lucrare colectivă condusă de acad. G. Călinescu, apoi de acad. E. Petrovici]. București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964 ș. u.

IST. M. = Ioan Albineț, *Manual de istoria principatului Moldaviei*... Partea I. Iași, 1845.

IST. NAT = Gh. Șincai, *Vocabulari ce ține de istoria naturei.* [Manuscris dintre anii 1804–1808; Bibl. Filialei Cluj a Academiei Române fondul ORADEA, cota 125].

ISTRATI–LONGINESCU, CH. = Dr. C. I. Istrati și G. G. Longinescu, *Curs metodic de chimie și mineralogie pentru licee și cursuri speciale.* Ediția IV. București, Carol Göbl. 1908.

IST. R. M. = *Istorie lui Raimond și a Mărinei, amorezați, și a maică sa Ameliei.* [Manuscris din 1808; Bibl. Academiei Române, cota 445].

IST. ROM. I ș. u. = *Istoria României.* [Comitetul de coordonare: acad. P. Constantinescu-Iași; acad. Em. Condurachi; acad. C. Daicoviciu; acad. A. Oțetea; acad. D. Prodan ș. a.] [București], Editura Academiei Populare Române, 1960 ș. u.

IST. T. I ș. u. = *Istoria teatrului în România.* [Lucrare colectivă sub îngrijirea acad. G. Oprescu]. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1965 ș. u.

IST. Ț. R. = *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717.* Cronică anonimă. Ediție întocmită de Constantin Grecescu. [București], Editura științifică, 1959.

IST. UNIV. I–IV = *Prescurtarea istorii universale.* Tălmăcită după cea elinească în limba noastră românească... de chir Grigorie. București. Vol. I–II: 1826; vol. III–IV: 1827.

IVASIUC, I. = Alexandru Ivasiuc, *Interval.* Roman, București, Editura pentru Literatură, 1968.

IVASIUC, P. = Alexandru Ivasiuc, *Păsările.* Roman, București, Editura Minerva, 1977.

IVĂNESCU, I. L. R. = Gheorghe Ivănescu, *Istoria limbii române.* Iași, Editura Junimea, 1980.

IVELA, D. M. = A. I. Ivela, *Dicționar muzical ilustrat.* București, Editura Librăriei „Universala" – Alcalay Co., [1927].

IZV. I ș. u. = „Izvorașul", revistă muzicală și populară. Turnu-Severin, Tipografia și Legătoria de cărți Victor P. Măldărescu. Anul I (1920) ș. u.

IZVOADE = C. Giurescu, *Izvoadele lui Tudose Dubău, Miron Logofătul și Vasile Demian.* București, Atelierele grafice Socec et Comp., 1915. (În „Buletinul Comisiei istorice a României „, vol I. Cu 6 planșe în fotocopie).

Î

ÎNCEPUTURI = *Începuturi temeinice ale istoriii de obște.* Istorii vechi. Partea dintăi. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1798.

ÎNDREPTAREA = *Îndreptarea dregătoriilor de ținerea sănătății de grije purtătoare*... Cluj, 1831. [Foaie volantă].

ÎNDR. MORAL. = *Îndreptări moralicești, tinerilor foarte folositoare.* Cu cheltuiala jupânului Ioann Logofet. Buda, Tipografia Universitatei unguréști din Peșta, 1813.

ÎNSEMNARE = *Însemnare pentru cîte doftorii să află întru această cărticică.* [Manuscris anterior anului 1788; Bibl. Academiei Române, cota 3750].

ÎNȘTIINȚARE = *Înștiințare*... scoasă de Soțietatea filosofească a neamului rumânesc în mare prințipatul Ardealului. [Sibii, 1975].

ÎNTÎMPL. = *Întîmplările războiului franțozilor și întoarcerea lor de la Moscova ș. c. l.* Tălmăcită de pre nemție... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei unguréști, 1814.

ÎNV. ADEV. = A. Szöts și J. Eckstein, *Învățătură adevărată pre scurt a vindeca boala sfranțului.* Sibii, Petru Bart, 1803.

ÎNVĂȚĂTURĂ = *Învățătură pentru ferirea și doftoria boalelor ale vitelor celor cu coarne, precum și a cailor, a oilor și a porcilor.* Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1816.

ÎNV. DASC. = *Învățături către dascalii normalicești a școalelor neunite din marele prințipat al Ardealului*. Sibii, 1809.
ÎNV. FRĂG. = L. Mitterpacher, *Învățătură despre cultura sau creșterea frăgarilor și a vermilor de mătasă*... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei din Pesta, 1823.
ÎNV. IN. = *Învățătură despre semănarea inului, pentru Bohemia, Moravia și Silezia*. Liov, 1804.
ÎNV. LUCR. = *Învățătură pentru lucrătorii de tăbacă în Țara Ungurească și Galiția*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei din Peșta, 1823.
ÎNV. POM = Fr. Heintl, *Învățătură pentru prăsirea pomilor*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1812.
ÎNV. ȘT. = *Mult de lipsă și folositoare învățături și științe despre mai multe lucruri*. [Traducere manuscrisă din grecește, din 1832; Bibl. Univ. Cluj, cota 1938/85].
ÎNV. TAB. = *Învățătură pentru sămănătorii de tăbac din Bucovina*. Liov, [circa 1800].
ÎNV. VIN. = Ludovic Mitterpacher, *Învățătură despre agonisirea viței de vie și despre măiestria de a face vin, vinars și oțet*. Întocmită de autorii Șaptal, Rozier, Parmentier și Dussieux, și întru acest chip scurtată de..., iară acum prefăcută în limba românească. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești din Peșta, 1813.
ÎNV. ZĂH. = I. Neuhold, *Învățătură de a face sirup și zăhar din mustul tuleilor de cucuruz, după ce s-au cules cucuruzul de pre ei*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1812.

J

JAHRESBER. I ș. u. = Gustav Weigand, *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänische Seminar) zu Leipzig*. Leipzig, Johann Ambrosius Barth. Vol. I–XXIX, 1894–1921.
JARNÍK – BÎRSEANU, D. = Dr. Ioan Urban Jarník și Andrei Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*. Date la iveală de... București, 1885. (Edițiunea Academiei Române).
JARNÍK – BÎRSEANU, D.[2] = Dr. Ioan Urban Jarník și Andrei Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*. Ediție definitivă (studiu introductiv, inedite, note și variante) de Adrian Fochi. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968.
JEBELEANU, C. = Eugen Jebeleanu, *Ceea ce nu se uită*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1945.
JEBELEANU, S. H. = Eugen Jebeleanu, *Surîsul Hiroshimei*. Ediția a II-a. [București], Editura tineretului, [1966].
JEBELEANU, V. A. = Eugen Jebeleanu, *Versuri alese*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1954.
JIANU, C. = Nicolaie Jianu, *Cumpăna luminilor*. Roman. [București], Editura tineretului a C. C. al U.T.M., 1952.
JIPESCU, O. = Gligore M. Jipescu, *Opincaru, cum este și cum tribuie să hie săteanu*. Scriere-n limba țăranului muntean. București, 1881.
JN = „Justiția nouă". Revistă juridică democratică. București, Editura cooperativei Justiția nouă. An I, 1945.
JOJA, S. L. = Ath. Joja, *Studii de logică*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960.
JUD. ROM. SOC. = *Județele României Socialiste*. București, Editura politică, 1969.
JUN. LIT. I ș. u. = „Junimea literară". Revistă literară și științifică sub direcția unui comitet de redacție. Editor și redactor responsabil: I. Nistor. Cernăuți, Suceava. Anul I (1904) ș. u.

K

KIRIȚESCU, G. = Alexandru Kirițescu, *Gaițele și alte piese de teatru*. Studiu introductiv și note de Valeriu Râpeanu. București, Editura Eminescu, 1986.
KIRIȚESCU, R. = Const. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*. [Vol.] I: *Originile și pregătirea războiului nostru*. II. *Campania din 1916*. București, România Nouă, 1922.
KLEIN, D. = Gáldi László, Samuelis Klein, *Dictionarium Valachico-Latinum*. (Erdélyi Tudományos Intézet). Budapest, 1944.
KLOPȘTOCK, F. = *Sărmanul Klopștock, Feciorul lui nenea Take Vameșul. Biblia unui trecut 1879–1925* [Vol.] II, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1935.
KOGĂLNICEANU, A. = M. Kogălniceanu, *Album istoric și literar*. Ilustrat cu 12 litografii. Iași, Librăria nouă, [1845].
KOGĂLNICEANU, C. = M. Kogălniceanu, *Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie națională în Academia mihăileană, rostit în 24 noiembrie 1843*. București, Editura Librăriei Socec et Co., 1909. (Biblioteca românească enciclopedică Socec, nr. 52).

KOGĂLNICEANU, O. I-V = M. Kogălniceanu, *Opere*. [Vol.] I-V. Ediție critică publicată sub îngrijirea lui Dan Simionescu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974-1984.
KOGĂLNICEANU, S. = M. Kogălniceanu, *Scrisori (1834–1849)*. Cu o prefață, un indice de lucruri, de nume proprii și de cuvinte de Petre V. Haneș. București, „Minerva", 1913.
KOGĂLNICEANU, S. A. = Mihail Kogălniceanu, *Scrieri alese*. Omul. Opera. Comentarii. Ediție îngrijită de prof. Al. I. Ștefănescu. [București], Editura de stat, 1948.
KOTZEBUE, U. = [August] Kotzebue, *Urârea de oameni și pocăința*. [Traducere manuscrisă din 1816; Bibl. Academiei Române, cota 2911].
KRETZULESCU, A. = N. A. Krețulescu, *Manual de anatomie descriptivă*. București, 1843.
KRETZULESCU, M. = F. E. Fodéré, *Manual pentru îngrijitorii și îngrijitoarele de bolnavi, pentru îngrijitoarele de femei lehuze, pentru moașe și pentru mume de familie îndeobște*. De... Tradus în românește [de N. A. Kretzulescu]. București, Tipografia lui Eliade, 1842.

L

L = „Luceafărul". Revistă a Uniunii scriitorilor din R. P. R. [București]. Anul I (1958) ș. u.
LABIȘ, P. = Nicolaie Labiș, *Primele iubiri*. Poezii. [București], Editura pentru literatură, 1962.
LAMBRIOR, S. = A. Lambrior, *Studii de lingvistică și folcloristică*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion Nuță. Iași, Editura Junimea, 1976.
LAURIAN, F. = A. Delavigne, *Manual de filosofie*. Lucrat după programma Universității de la Paris din 1840... Tradusă de A. Treb. Laurian. București, Colegiul național, 1846.
LAURIAN, M. III = T. Laurian, *Manual de geografie pentru clasa III a școalelor primare din Moldavia*. Lucrat după metodul inductiv... Edițiunea a doua. Iași, Tipografia lui Goldner, 1857.
LAURIAN, M. IV = A. T. Laurian, *Manual de geografie pentru clasa IV-a [ș]coalelor primare din Moldavia*. Iași, Tipografia Buciumului român, 1857.
LAZARINI, M. = Prof. G. Lazarini, *Matematică*. Partea I-a. Iași, Tipografia româno-francesă, 1854.
LAZĂR, A. = Gh. Lazăr, *Aritmetică matematicească*. București. [Manuscris din 1821; Bibl. Academiei Române, cota 2787].
LAZĂR, P. T. = [Gh. Lazăr?], *Povățuitoriul tinerimei cătră adevărata și dreapta cetire*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei a Ungariei, 1826.
LAZĂR, T. = Gh. Lazăr, *Trigonometria cea dreaptă*. București. [Manuscris din 1821; Bibl. Academiei Române, cota 2788].
LĂCUSTEANU, A. = *Amintirile colonelului Grigore Lăcusteanu*, publicate și adnotate de Radu Crutzescu. Cu un comentar istoric de I. C. Filitti. București, Fundația regală pentru literatură și artă..., 1935. (Biblioteca documentară).
LĂNCRĂNJAN, C. I–III = Ion Lăncrănjan, *Cordovanii*. Roman. I–III. București, Editura pentru literatură, 1963.
LĂZĂRESCU, S. = A. Lăzărescu, *Sanuto*. Dramă în cinci acte. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1851.
LB = *Lesicon romanesc-latinesc-unguresc-nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat*, seu: *Lexicon valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*. Budae, 1825.
LECA, CR. = A. von Kotzebue, *Cruciații*. [Dramă tradusă de Constantin Leca]. Craiova, 1839.
LEG. COND. = *Învățătură a însuși stăpânitoarei măriri Ecaterinii II cătră orînduita epitropie preste alcătuirea arătării a unii noao Legiuitoare condică*. Tălmăcită pre limba moldovenească și tipărită... de Toma II logofet, la anii de la Hristos 1773. [Iași].
LEG. EC. PL. = *Legislația economiei planificate*. București, 1949.
LEGIUIRE = *Legiuire a prea înălțatului și prea pravoslavnicului domn și oblăduitoriu a toată Ungrovlahia, Io Ioan Gheorghe Caragea Vv*. Tipărită în privileghiata Tipografie ... Mavrogheni, București, 1818.
LEON, ST. = *Pentru științа stihiilor, unde să cuprinde și alte științi*... [Tălmăcită de preasfinția sa mitropolitu Leon din limba franțuzască în ce moldovinească...]. [Manuscris din 1814; Bibl. Academiei Române, cota 194].
N. LEON, MED. = Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală a poporului român*. București, 1903 (Extras din „Analele Academiei Române". Seria II. Tom. XXV. Memoriile Secțiunii științifice)

LESNEA, A. = George Lesnea, *Argint*. Poezii. București, Editura „Cartea românească", [1938].
LESNEA, C. D. = George Lesnea, *Cântec deplin*. Versuri. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1934. (Scriitori români contemporani).
LESNEA, I. = George Lesnea, *Izvod*. Poezii. [București], Casa școalelor, 1943.
LESNEA, P. E. = George Lesnea, *Poeme de Serghei Esenin*. [Traduse de...]. A treia ediție. Iași, Cartea Moldovei, 1943.
LESNEA, VERS. = George Lesnea, *Versuri*. [București], Editura pentru literatură, 1964.
LET. I–III = M. Kogălniceanu, *Letopisițile Țării Moldovii*, publicate pentru întâiași dată de... Tom. I–III. Iași, [La Cantora Foaiei sătești și Institutul Albinei românești]. Tom I: KOGĂLNICEANU, p. I –XXXVIII, M.COSTIN, p. 214–348, URECHE, p. 95–207, N. COSTIN, p. 35--89 și A 6–29, 40–54, 59–105, EVSTRATIE LOGOFĂTUL, A 3–4, MISAIL CĂLUGĂRUL, A 4–5, SIMION DASC., P. 4,30 – 37, 55 –58, 1852; tom II: N. COSTIN, p. 3–130, AXINTE URICARIUL, p. 133–192, NECULCE, p. 195–458, 1845; tom III: MUSTE, p. 7–80, AMIRAS, p. 85–174, CANTA, p. 177–178, E. KOGĂLNICEANU, p. 189–286, GHEORGACHI, p. 289 –324 1846. [Indicația „A" după vol. I însemnează „Apendicele" tomului I].
LET.[2] I–III = Mihail Kogălniceanu, *Cronicele României sau Letopisețele Moldaviei și Valahiei*. A doua edițiune... Tom. I–III. București, Imprimeria națională, Tom. I–II: 1872; tom. III: 1874.
LEU, P. = Corneliu Leu, *Patriarhii*. Roman, București. Editura Cartea Românească, 1979.
LEX. BOBB = *Dictionariu rumanesc, lateinesc si unguresc den orenduiala pre osfintitului Ioan Bobb, vladeicul Fagarasului*. Cluj, 1822.
LEXIC REG. = *Lexic regional*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960. (Societatea de științe istorice și filologice).
LEXIC REG. II = *Lexic regional*. [Vol.] 2. Redactor coordonator: Lucreția Mareș. București, Editura Științifică, 1967.
LEX. MARS. = Dr. Carlo Tagliavini, *Il „Lexicon Marsilianum". Dizionario latino-rumeno-ungherese del sec. XVII*. Studio filologico e testo. București, Cultura națională, 1930, (Academia Română. Études et recherches. V).
LEX. MIL. = *Lexicon militar*. București, Editura Militară, 1980.
LEX. TEHN. vezi LTR.
LIICEANU, Î. = Gabriel Liiceanu, *Încercare în politropia omului și a culturii*. [București], Cartea Românească, [1981].
LIICEANU, J. = Gabriel Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș. Un model paideic în cultura umanistă*. Ediție revăzută și adăugită. București, Humanitas, 1991.
LINȚIA, P. II–III = Dionisie Linția, *Păsările din R. P. R.* Vol. II–III. [București], Editura Academiei R. P. R., 1954–1955.
LIT. ANTIMONARHICĂ = *Din literatura antimonarhică*. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).
LITINSCHI, M. = D. Litinschi, *Manual de agronomie practică pentru Moldova*. Iași, Tipografia Buciumului român, 1853.
LEX. BUD. vezi LB.
LIUBA – IANA, M. = Sofronie Liuba și Aurelie Iana, *Topografia satului și hotarului Măidan*. [Urmată de *Studiu despre celți și numele de localități*, de dr. At. M. Marienescu]. Caransebeș, 1895. [S-a utilizat numai *Topografia satului și hotarului Măidan*].
LL I ș. u. = „Limbă și literatură". București, Societatea de științe istorice și filologice. Vol. I (1955) ș. u.
LM = A. T. Laurian și I. C. Massim, *Dicționariul limbei romane*. După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborată ca proiect. București, Noua tipografie a laboratorilor români. Tomu I (*A–H*), 1871 [în realitate: 1873]; tomu II (colaboratori Iosef Hodoș și G. Barițiu: *I–Z*), 1876; tom III: *Glossariu, care cuprinde vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor, cum și cele de origine înduioasă*, 1871 [în realitate: 1877].
LÖBEL, C. = Teofil Löbel (Löbel Efendi), *Contribuțiuni la stabilirea originii orientale a unor cuvinte românești*. București, Institutul de arte grafice, Carol Göbl, 1908. (Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II. Tom. XXX. Memoriile Secțiunii literare).
LOKOTSCH, E. W. = Karl Lokotsch, *Etymologisches Wörterbuch der europäischen (germanischen, romanischen und slavischen) Wörter orientalischen Ursprungs*. Heidelberg, Carl Winter, 1927.
LOVINESCU, C. IV, V, VII, VIII = Eugen Lovinescu, *Critice*. Ediție definitivă, [București], Editura Ancora, IV, V, VII: 1928; VIII: 1914–1923.

LOVINESCU, M. = E. Lovinescu, *Memorii* (1900–1916). București, Cugetarea, [f. a.].
LOVINESCU, S. I = E. Lovinescu, *Scrieri*. I ș. u. Ediție de Eugen Simion. [București], Editura pentru Literatură (apoi Editura Minerva), 1969 ș. u.
H. LOVINESCU, C. S. = Horia Lovinescu, *Citadela sfărîmată*. Dramă în 3 acte. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].
H. LOVINESCU, T. = Horia Lovinescu, *Teatru*. [București], Editura de stat pentru literatură, [1963].
LP = *Scurtă arătare despre luarea Parisului și alte întâmplări*. De la un iubitori de pace. Buda, Crăiasa Tipografie a Universitatei unguresti, 1814.
L. ROM. = „Limba română". [București]. Academia Republicii Populare Române. (Institutul de lingvistică). Anul I (1952) ș. u.
LTR = *Lexiconul tehnic român*. București, Editura tehnică, Vol. I: 1949; vol. II: 1950; vol. III : 1951; vol. IV: 1952; vol. V: 1954; vol. VI–VII: 1955. Vezi și LEX. TEHN.
LTR^2 = *Lexiconul tehnic român*. I ș. u. Elaborare nouă. Întocmită prin îngrijirea A.S.I.T. de un colectiv sub conducerea prof. Remus Răduleț. București, Editura tehnică, 1957 ș. u.
LUC. I ș. u. = „Luceafărul". Revistă literară. Budapesta. Vol. I (1901) ș. u.
LUCACI, M. = V. Lucaci, *Manual de epidemicile boale ale dobitoacelor*. București, Imprimeria santei metropolie, 1855.
LUCR. FOL. = C. Vinețchi, *Această cărticică, cea acum întâiași dată s-au tipărit și s-au tălmăcit după limba leșască pre limba rumânească, care cuprinde întru sine multe lucruri spre folosul a toată obștea, atât oamenilor cât și dobitoacelor...* [București], 1806.
LUCR. PĂMÂNT. = *Oarecare secreturi ale lucrării pământului și ale meșteșugului sădirii*. Tălmăcite dintru o carte a unui dascal vestit și iscusit în meșteșugul lucrării de pământ, adecă al plugului. [București], 1796.
LUNGIANU, C. = Mihail Lungianu, *La Cruci. Icoane de la țară*. Ediția a II-a.
LUNGIANU, CL. = Mihail Lungianu, *Clacă și robot. Icoane din viața țărănimii*. A III-a tipăritură adăugită și revăzută. București, Socec & Co., 1921.
LUPAȘ, C. I. I-II = *Cronicari și istorici români din Transilvania*. Școala Ardeleană. [Vol.] I-II. Ediție comentată de I. Lupaș. Craiova, „Scrisul Românesc".

M

M = „Muzica". Revista Uniunii compozitorilor din R. P. R. și a Ministerului Învățământului și Culturii. [București]. Anul I (1951) ș. u.
MA = [Manuil Glyzounios Hiotul, *Manual de aritmetică practică*]. [Traducere manuscrisă din grecește, din 1793; Bibl. Academiei Române, cota 1316].
MACARIE^1, GRAM. = Macarie arhimandritul, *Gramatica mold[ovenească]*. Iași. [Manuscris de pe la 1770; Bibl. Academiei Române, cota 102].
MACARIE^2, I. = Macarie ieromonahul, *Irmologhion sau Catavasieri musicesc, care cuprinde în sine catavasiile praznicilor împărătești și ale născătoarei de Dumnezeu, ale triodului și ale penticostariului...* Acum întâiași dată tipărită... Alcătuit românește... după cel grecesc, de smeritul... Viena, 1823.
MACARIE^2, T. = Macarie ieromonahul, *Teoriticon sau Privire cuprinzătoare a meșteșugului musichiei bisericești după așezământul sistimii ceii nooă*. Acum întâiași dată tipărită... Tălmăcită din grecește pre limba românească de smeritul... Vienna, 1823.
MACAROVICI, CH. = C. Gh. Macarovici, *Chimie generală*. Manual pentru școli tehnice, București, 1958.
MACAROVICI, GHIM. CANT. = Prof. dr. Const. Gh. Macarovici, *Manual de chimie analitică cantitativă. Gravimetria*. București, Editura tehnică, 1956.
MACEDONSKI, O. I–IV = Alexandru Macedonski, *Opere*. Ediție critică cu studii introductive, note și variante de Tudor Vianu, București, Fundația regală pentru literatură și artă. Vol. I: *Poezii*, 1939; vol. II: *Teatru*, 1939; vol. III: *Nuvele, schițe și povestiri*, 1944; vol. IV: *Articole literare și filosofice*, 1946. (Scriitori români).
MACHEN = François-Thomas-Marie de Baculard D'Arnaud, *Istoria lui Machen*. Povestire englezească, scrisă de pe franțuzască de Abati Arno și tălmăcită, aceasta cum și cele ce urmează, de I[oan] C[antacuzino] la anul 1794. [Copie manuscrisă din 1803; Bibl. Academiei Române, cota 3099].

MACREA, F. = Dimitrie Macrea, *Probleme de fonetică*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953.

MAER, I. = Gavriil Grigore Maer, [*Instrucțiuni la moartea Mariei Thereza*]. Blaj, 1780. [Foaie volantă].

MAGAZIN = *Magazin*. Revistă săptămânală. București, 1956 ș. u.

MAGAZIN IST. = *Magazin istoric*. [Revistă de cultură istorică. Societatea de științe istorice și filologice din Republica Socialistă România]. Anul I (1967) ș. u.

MAG. IST. = *Magazin istoric pentru Dacia*. Supt redacția lui A. Treb. Laurian și Nicol. Bălcescu. Tom. I–V. București, Colegiul național, 1845–1847.

MAIOR, D. = P. Maior, *Dialog pentru începutul limbii română întră nepot și unchi*. Buda, Typis Regiae Universitatis Ungaricae, 1819. [Anexă la *Ortographia romana sive latino-valachica* a aceluiași].

MAIOR, I. B. = Petru Maior, *Istoria besericei românilor, atât a cestor dincoace precum și a celor din colò de Dunăre*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei din Pesta, 1813.

MAIOR, IST. = Petru Maior de Dicio-Sân-Martin, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*. Întocmită de... iar acum pretipărită prin Iordachi de Mălinescu... Buda, Tipariul Crăieștei Tipografie a Universitatei unguresti, 1834.

MAIOR, P. = P. Maior, *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității unguresti, 1809.

MAIOR, PRED. = P. Maior, *Prediche sau învățături la toate duminecile și sărbătorile anului*. [Părțile I–III]. Buda, 1810–1811.

MAIOR, RĂSP. = [Petru Maior], *Răspunsul la cârtirea carea s-au dat asupra persoanei... autorului Istoriei ceii pentru începutul românilor în Dachia*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1814.

MAIOR, S. I-II = P. Maior, *Scrieri*. Vol. I-II. Ediție critică alcătuită de Florea Fugariu. București, Editura Minerva, 1976.

MAIOR, T. = Fénelon, *Întâmplările lui Telemah, fiului lui Ulise (Odisseys), întocmite de...* Acum întăi de pre limba italienească pre limba românească prefăcute de Petru Maior de Dicio-Sămărtin. Tomul I. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei din Pestu, 1818.

MAIORESCU, CR. I–III = Titu Maiorescu, *Critice (1867–1892)*. Ediție nouă și sporită. Vol. I–III. București, Socec & Comp., 1892–1893.

MAIORESCU, CRITICE = Titu Maiorescu, *Critice*. [București], Editura pentru literatură, 1966.

MAIORESCU, D. I–IV = Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare, cu priviri asupra dezvoltării politice a României...* Vol. I: (1866–1876); vol. II: (1876–1881); vol. III: (1881–1888); vol. IV: (1888–1895). București, Socec, 1897, 1899, 1904.

MAIORESCU, D. V = Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare, cu priviri asupra dezvoltării politice a României...* Vol. V: (1895–1899). București, Ed. Minerva, 1915.

MAIORESCU, L. = Titu Maiorescu, *Logica*. Ediția a cincea. București, Socec & Comp., 1898.

MAIORESCU, O. = Titu Maiorescu, *Opere*. Ediție îngrijită, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon. Studiu introductiv de Eugen Todoran. București, Editura Minerva, [vol.] I-IV, 1978-1988.

MAIORESCU, P. F. = Titu Maiorescu, *Prelegeri de filosofie*. Ediție îngrijită, note, comentarii și indice de Grigore Traian Pop, Alexandru Surdu. Cuvânt înainte de Grigore Traian Pop. Craiova, Scrisul Românesc, 1980.

MAN. GÖTT = Ștefan Pașca, *Manuscrisul italian-român din Göttingen* (în revista „Studii italiene", II 1935, p. 119–136).

MANIFEST (1813) = *Manifestul înălției sale înpăratului Austriei, craiul Ungariei și al Bohemiei*. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universitatei unguresti, 1813.

MAN. ING. AGR. = *Manualul inginerului agronom*. [Vol.] I. București, Editura agrosilvică de stat, 1959.

MAN. ING. CHIM. = *Manualul inginerului chimist. Tabele fizico-chimice și tehnice* [de] prof. dr. ing. Costin D. Nenițescu, ing. Viorica Ioan. Volumul I. [București], Editura tehnică, 1951.

MAN. ING. P. = *Manualul inginerului petrolist. Forajul sondelor de țiței și gaze*. Partea III-a: *Metode speciale de foraj*. București, Editura tehnică, 1957.

MANIU, S. I-II = Adrian Maniu, *Scrieri. Versuri*. [Vol.] I–II. [București], Editura pentru Literatură, 1968.

MANIU, V. P. = Adrian Maniu, *Versuri în proză. (Poeme în proză. Frunze moarte. Însemnări apoetice. Cartea păcii)*. București, Editura pentru Literatură, 1965.

MAN. ÎNV. = *Manuductor pentru învăţătorii sholasticeşti sau îndreptare către cuviincioasa împlinire a diregătoriei învăţătoreşti*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1818.

MAN. JUR. (1814) = *Manualul juridic al lui Andronachi Donici*. Ediţie critică. (Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc scris). [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.

MAN. LEG. = [*Mic manual de legi despre buna orânduială şi datoria fiecăreia din instanţele şi din slujbele Principatului Valahiei, privitoare la cârmuire*...] Bucureşti, 1780. [Text în limba neogreacă şi română; titlul dat numai în greceşte].

MANOLESCU, I. = Dr. N. Manolescu, *Igiena ţăranului*. Locuinţa, luminatul şi încălzitul ei, îmbrăcămintea, încălţămintea, alimentaţiunea ţăranului în deosebitele epoce ale anului şi în deosebitele regiuni ale ţărei. Scriere premiată şi tipărită de Academia Română, Bucureşti, Carol Göbl, 1895.

N. MANOLESCU, A. N. I-III = Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*. Eseu despre romanul românesc. Bucureşti, Editura Minerva, vol. I: 1980; vol. II: 1982; vol. III: 1983.

N. MANOLESCU, C. M. = N. Manolescu, *Contradicţia lui Maiorescu*. Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1970.

N. MANOLESCU, M. P. = Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*. Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1968.

MAN. SĂNĂT. = B. Raspail, *Manualul sănătăţii sau medicina şi farmacia domestice*. Tradus în limba română de I. B[rezoianu]. Bucureşti, Tipografia Santei Mitropolii, 1852.

MARCOVICI, C. = Serdarul Simeon Marcovici, *Culegere din cele mai frumoase nopţi ale lui Yung*. A doua ediţie, îndreptată şi adăugită... Bucureşti, Tipografia lui Eliad, 1835.

MARCOVICI, D. = Paharnicu Simeon Marcovici, *Datoriile omului creştin. Întemeiate pe învăţăturile Sfintei Scripturi*. Bucureşti, 1839.

MARCOVICI, R. = Simeon Marcovici, *Curs de retorică*. Bucureşti, Tipografia lui Eliad, 1834.

MARCOVICI, V. = [M-me de Tencin], *Viaţa contelui de Comminj sau triunful virtuţii asupra patimii amorului*. Romanţ moral, tălmăcit din franţozeşte de Simeon Marcovici. Bucureşti, 1830.

MARCOVICI, VEL. = Marmontel, *Velisarie*. Scriere morală, compusă în limba franţozească de... şi tradusă slobod în cea rumânească de... Sim. Marcovici. Bucureşti, Tipografia curţii lui Fr. Valbaum, 1843.

MARDARIE, L. = Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc şi tâlcuirea numelor din 1649*. Publicate cu un studiu, note şi indicele cuvintelor româneşti de Grigorie Creţu. Cu mai multe facsimile. Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti, Carol Göbl, 1900.

MARGELA, GRAM. I–II = Ştefan Margela, *Gramatică rusască şi rumânească*. Închipuită de... şi tipărită de Dipartamentul opşteştei îmvăţări. Tom întîi [şi al doilea]. Sanktpetersburg, 1827.

MARIAN, CH. = S. Fl. Marian, *Chromatica poporului român*. Discurs de recepţiune, rostit în şedinţa Academiei Române de la 12 martie 1862. Bucureşti, Tipografia Academiei Române, 1882. (Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II. Tom V. Secţ II: Memorii şi notiţii).

MARIAN, D. = S. Fl. Marian, *Descântece poporane române*, culese de... Suceava, Tipografia lui R. Eckhardt, 1886.

MARIAN, H. = Sim. Fl. Marian, *Hore şi chiuituri din Bucovina*, adunate de... Bucureşti, Socec & Comp., 1910. (Din viaţa poporului român. Culegeri şi studii. IX. Academia Română).

MARIAN, INS. = Sim. Fl. Marian, *Insectele în limba, credinţele şi obiceiurile românilor*. Studiu folkloristic. Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1903.

MARIAN, Î. = S. Fl. Marian, *Înmormântarea la români*. Studiu etnografic de... Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti, Litotipografia Carol Göbl, 1892.

MARIAN, NA. = S. Fl. Marian, *Naşterea la români*. Studiu etnografic. Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti, Litotipografia Carol Göbl, 1892.

MARIAN, NU. = S. Fl. Marian, *Nunta la români*. Studiu istorico-etnografic comparativ. Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti, Tipografia Carol Göbl, 1899.

MARIAN, O. I–II = S. Fl. Marian, *Ornitologia poporană română*. Tom. I–II. Cernăuţi, Tipografia lui R. Eckhardt, 1883.

MARIAN, P. P. = Simeon Fl. Marian, *Poesii poporale despre Avram Iancu*. Adunate şi publicate de... Suceava, Editura autorului, 1900.

MARIAN, SA. = S. Fl. Marian, *Satire poporane române*. Adunate de... Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp., 1893.

MARIAN, S. R. I–III = Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la români*. Studiu etnografic. Vol. I–III. I: *Cârnilegile*; II: *Păresimile*; III: *Cincizecimea*. Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1898–1901.

MARIAN, S. R.^{2} I–II = Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*. Ediţie îngrijită şi introducere de Iordan Datcu. [Bucureşti], Editura Fundaţiei Culturale Române, 1994.

MARIAN, T. = S. Fl. Marian, *Tradiţii poporane române din Bucovina*. Adunate de... Bucureşti, Imprimeria statului, 1895.

MARIAN, V. = S. Fl. Marian, *Vrăji, farmece şi desfaceri*. Adunate de ... Bucureşti, Litotipografia Carol Göbl, 1893. (Extras din Analele Academiei Române. Seria II. Tom. XV. Memoriile Secţiunei literare).

MARIAN–ŢIŢEICA, FIZ. I–III = Victor Marian şi Radu Ţiţeica, *Curs de fizică generală*. Vol. I–II. Cluj, Editura Lepage, 1947–1948.

MARIN, F. = C. Pouillet, *Noţiuni generale de fizică şi de meteorologie spre usul junimei*. Traduse de A. Marin. Bucureşti, 1857.

MARIN, P. = A. Marin, *Prescurtare de cunoştinţe uzuale*. A doua ediţie. Bucureşti, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1842.

MARIN, PR. I–II = J. Pelouze şi Ed. Frémy, *Prescurtare de himie*. Tradusă în limba română... de Alexie Marin. Bucureşti, tomu întîi, 1852; tomu II, 1854.

S. MARIN, C. B. = Sanda Marin, *Carte de bucate*. Ediţia a VII-a. Bucureşti, Editura tehnică, 1969.

MARINESCU, P. A. = Gh. Marinescu, *Pagini alese din opera lui*... Cu studiu introductiv de prof. C. I. Gulian. [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955.

MARINO, D. I = Adrian Marino, *Dicţionar de idei literare*. [Vol.] I, [Bucureşti], Editura Eminescu, 1973.

MARKI, E. = [Anton de Marki], *Auszug aus der für Normal und Hauptschulen vorgeschriebenen deutschen Sprachlehre in deutscher und wallachischer Sprache, enthaltend das Wichtigste der deutschen und wallachischen Sprache*... Tschernowitz, Petrus Echardt, 1810.

MARŢIAN, S. = Dionisie Pop Marţian, *Studii sistematice în economia politică*. Partea primă: *Economia socială*. Bucureşti, Imprimeria mitropolitului Nifon, 1858.

MARX, C. = Karl Marx, *Capitalul*. Bucureşti, Editura politică, 1956.

MAT. DIALECT. I = *Materiale şi cercetări dialectale*. [Vol.] I. [Bucureşti], 1960. (Academia Republicii Populare Române. Filiala Cluj. Institutul de lingvistică).

MATEESCU, B. = C. N. Mateescu, *Balade*, adunate de... Cu o prefaţă de N. Iorga. Vălenii de Munte, „Neamul românesc“, 1909.

MAT. FOLK. = *Materialuri folkloristice*. Culese şi publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor şi Învăţământului Public prin îngrijirea lui Gr. G. Tocilescu. Volumul I (*Poesia poporană,* partea I–II) – II. Bucureşti, Tipografia Corpului didactic, 1900.

MAT. MEDIC. = M. Wertheimer, *Manual de materie medicală*. Bucureşti, 1858.

MĂN. SUCEVIŢA = M. A. Musicescu şi M. Berza, *Mănăstirea Suceviţa*. [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958. (Monografii de monumente. I).

MĂRGINEANU, C.U. = Nicolae Mărgineanu, *Condiţia umană. Aspectul ei bio-psiho-social şi cultural*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1973.

MĂRGINENII = *Mărginenii Sibiului. Civilizaţie şi cultură populară românească*. Coordonatori: Cornel Irimie, Nicolae Dunăre, Paul Petrescu. Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985 (Institutul de Cercetări Etnologice şi Dialectologice, Muzeul Brukental, Sibiu).

MĂRUŞCA, BR. = Iuliu Măruşca, *Graiul românesc din Bihor, com. Brusturi, pl. Tileagd*. Teză de licenţă, 1933. (Arhiva Muzeului Limbii Române, Nr. T. 36).

MĂS. GR. = *Măsurile şi greutăţile româneşti şi moldoveneşti în comparaţie cu ale celorlalte neamuri*. Bucureşti, Tipografia C. A. Rosetti şi Winterhalder, 1848.

MĂŢĂU = Petre Coman, *Toponomastica şi antroponomastica comunei Măţău, jud. Muscel*. (Manuscris), 1932.

MDA ms = *Micul dicţionar academic*, manuscris.

MDD = *Mic dicţionar diplomatic român*. [Lucrare colectivă]. Bucureşti, Editura politică, 1967.

M. D. ENC. = *Mic dicţionar enciclopedic*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1972.

M. D. ENC.^{2} = *Mic dicţionar enciclopedic*. Ediţia a II-a. Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978.

M. D. LINGV. = Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*. București, Editura Albatros, 1980.
MDT = *Mic dicționar tehnic*. [București], Editura tehnică, 1950.
MEHEDINȚI, G. F. = S. Mehedinți, *Geografia fizică pentru clasa V-a secundară*. București, Socec, 1901.
MEHEDINȚI, P. = S. Mehedinți, *Pământul*. Text-atlas pentru clasa IV primară urbană și pentru divizia III, anul II al școalelor rurale. București, Alcalay, 1905.
MEHEDINȚI, R.= S. Mehedinți, *România, schiță geografică*, în „Călăuza oficială și catalogul expozițional, autorizat de comisariatul general". București, Socec & Co. , 1906 (pp. 1- 25).
M. E. HORT. = *Mică enciclopedie de horticultură*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
MELIK, G. = I. M. Melik, *Elemente de geometrie*. Edițiunea a IX-a. Iași, Tipolitografia H. Goldner, 1897.
MERA, L. B. = I. T. Mera, *Din lumea basmelor*. Cu 87 ilustrațiuni originale. București, „Minerva", 1906.
MEȘT. DOFT. I–II = *Meșteșugul doftoriii*. [Cartea întîi]. *Meșteșugul doftoricesc*. [Cartea a doua]. [Traducere manuscrisă din neogreacă a operei lui Fr. Pápai *Pax corporis*, făcută în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; Bibl. Academiei Române, cotele 933 și 4841].
MEȘT. MOȘ. = I. Sporer, *Meșteșugul moșârii pentru învățătura moașelor la Institutul maternității din București*. București, Tipografia lui August Ruof, 1839.
MEYER-LÜBKE, ROM. GRAM. = Wilhelm Meyer-Lübke, *Grammatik der romanischen Sprachen*. Leipzig, Reisland, 1890-1899. Erster Band: *Lautlehre*. Zweiter Band: *Formenlehre*. Dritter Band: *Synzax*.
MEYER-LÜBKE, R. WB. = Wilhelm Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, von ..., Heidelberg, Winter, 1911, ed. 2, 1930.
MG I = *Monografia geografică a Republicii Populare Române*. I. *Geografia fizică*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960.
MH = Florian, *Mirtil și Hloe*. Pastorala a lui... [Traducere manuscrisă; copie din 1820; Bibl. Academiei Române, cota 2364].
MICU, C. = Samuil Micu, *Carte de rogacioni, pentru evlavia omului creștin*. Viena, tipărită de Joseph de Kurzbek, 1779.
MICU, L. = Baumeister, *Loghica, adecă partea cea cuvântătoare a filosofiei*. [Traducere de S. Micu]. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universitatei Peștii, 1799.
MICU, L. F. = Baumeister, *Legile firei, itica și politica sau filosofiia cea lucrătoare*. În patru părți împărțită și întru acest chip așăzată pre limba românească [de S. Micu]. [Partea întâi]. *Filosofiia cea lucrătoare a rânduialelor dreptului firei*. [Partea a doua]. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1800.
MICU, P. = *Praxisul furumului bisericesc*. De Samuil Micu. [Manuscris din jurul anului 1800; Bibl. Academiei Române, cota 414].
MICU, ST. = *Statuta sau legile scaonilor săsești din Ardeal*... [Traducere manuscrisă de Samuil Micu; 1802; Bibl. Filialei din Cluj a Academiei Române, cota 184].
MICU, T. I–II = Samuil Micu, *Teologhia moralicească sau Bogoslovia, carea cuprinde învățătura năravurilor celor bune și a vieții creștinești... Cartea a doua a Teologhiei moralicești, carea cuprinde învățătura despre contracturi și osibite detorii a fiștecărui stat, și despre darul lui Dumnezeu și tainele sfintei biserici și celelalte*. Acum întâi tipărită. Blaj, 1796.
MIHAIL, L. = Mihail Logofătul, *Lexicon slavo-român*, întocmit în Târgoviște în anul 1678. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 1348].
Z. MIHAIL, T. P. = Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978.
MIHALE, O. = Aurel Mihale, *Ogoare noi*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953].
MIHALI, C. = Simeon Mihali, *Compediu de istoria naturală pentru începători*. Ediția a II-a. Blaj, 1856.
MIHALIC, O. = C. Mihalic de Hodocin, *Observații asupra stărei pădurilor din Valea Bistriței de sus*. Iași, Institutul Albinei, 1840.
MIHALIC, P. = C. Mihailic [=Mihalic] de Hodocin, *Proiect pentru băi publice și o shoală de înotat*... și *Disertația despre folosul unui asemenea așezământ*... Iași, Institutul Albinei, 1843.
MIHĂESCU, D. A. = Gib Mihăescu, *Donna alba*. [București], Editura pentru literatură, 1968.

MIHĂESCU, O. I ș. u. = Gib Mihăescu, *Opere*. [Vol.] I ș. u. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și variante de Al. Andriescu. București, Editura Minerva, 1976 ș. u. (Scriitori români).

MIHĂESCU, R. = Gib I. Mihăescu, *Rusoaica. Bordeiul pe Nistru al locotenentului Ragaiac*. Cu o prefață de Cezar Petrescu. Postfață de Marian Papahagi. Cluj, Casa de Editură Echinox, 1990.

H. MIHĂESCU, GR. = H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române până în secolul al XV-lea*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966.

MIHĂILĂ, D. = G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi* (sfârșitul sec. X – începutul sec. XVI). București, Editura Enciclopedică Română, 1974.

MIHĂILĂ, Î. = G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română*. Studiu lexico-semantic. București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960.

MIJLOCIRI = Nils Nyström, *Mijlociri noaнă aflate păntru stângerea focului*. Tălmăcit din limba șvețască în nemțască și moldovenească. Liov, Tipariu lui Piller, 1794.

MILLE, V. P. = C. Mille, *Versuri și proză*. Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de G. C. Nicolescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Biblioteca pentru toți).

MILLO, A. = Matei Millo, *Aritmetica*. Arătare pentru pravilele întîie, pentru cele alte feliuri, prifacere a celor mari în mai mici și a celor mici în mai mari, cu povățuiri la toate pravilele. [Manuscris din 1795; Bibl. Academiei Române, cota 4566].

MILOSÎRDIA = [Metastasio], *Milosîrdia lui Tit*. [Traducere manuscrisă din grecește, 1784; Bibl. Academiei Române, cota 181].

MIL. TIT. = Metastasio, *Milostivirea lui Tit*. [Traducere manuscrisă din grecește, din jurul anului 1800; Bibl. Academiei Române, cota 3454].

MINEIUL (1776) = Chir Chesarie, episcopul Rîmnicului, *Mineiul*, luna lui octombrie, care s-au tipărit acum întâi rumânește... 1776.

MINERVA = *Minerva. Enciclopedie română*. Cu peste 1000 de clișee în text, 100 hărți simple, 10 cărți în colori și 50 de planșe artistice. Cluj, Editura Comitetului de Redacție al Enciclopediei Române Minerva, 1930.

MINULESCU, V. = Ion Minulescu, *Versuri*. Cu o postfață de acad. Tudor Vianu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.

MINULESCU, VERS. = Ion Minulescu, *Versuri*. [București], Editura pentru literatură, 1964.

MIORIȚA = Adrian Fochi, *Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte*. Cu un studiu introductiv de Pavel Apostol. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1964].

MIRONESCU, S. = I. I. Mironescu, *Scrieri*. București, Editura pentru literatură, 1968.

MIRONESCU, S. A. = I. I. Mironescu, *Scrieri alese*. Cu o prefață de Sanda Radian. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Biblioteca pentru toți).

MISSAIL, A. = G. Missail, *Prescurtare de astronomie populară*. Tradusă din franțozește. București, Tipografia August Ruof, 1839.

MITT. = W. Meyer-Lübke, *Mitteilungen des Rumänisches Instituts an der Universität*. Wien. Erster Band. Heidelberg, 1914.

MÎNCĂRILE = *Carte întru care să scriu mîncările de peaște i raci, stridii, melci, legumi, ierburi și alte mîncări de sec și de dulce dupre orînduiala lor*. [Manuscris de la 1749, v. și GCR II, 42 ș. u.].

MÎNDRESCU, I. G. = Simion C. Mîndrescu, *Influența culturei germane asupra noastră. Influența germană asupra limbei române*. Iași, Tip. „Dacia", 1904.

MÎNDRESCU, L. P. = Simion C. Mîndrescu, *Literatură și obiceiuri poporane din comuna Râpa de Jos, comitatul Mureș – Turda (Transilvania)*. Publicate de... București, Tipografia F. Göbl fii, 1892.

MÎNDRESCU, UNG. = Simeon C. Mîndrescu, *Elemente ungurești în limba română*. București, Tipografia F. Göbl fii, 1892.

MN (18...) = „Muzeul național". Gazetă literală și industrială. Suplement la „Curierul românesc". [Redactor: I. Heliade-Rădulescu]. București. Anul I (1836) ș. u.

MO (1860) = „Monitorul oastei". Ziar oficial al Țerii Românești. Imprimeria Buciumului român. Iași. Anul 1860. Volumul I. Edițiunea a doua.

MOGOȘ- IANC., C. = Gheorghe Mogoș și Alexandru Ianculescu, *Compendiu de anatomie și fiziologie a omului*. [București], Editura științifică, [1972].
MOLDOVAN, Ț. N. = I. Silvestru Moldovan, *Țara noastră*. Descrierea părților Ardealului de la Murăș spre miazăzi și Valea Murășului. Sibii, 1894.
MOLIN, R. B. = R. S. Molin, *Românii din Banat*. Timișoara, 1928. (Extract din revista „Arhivele Olteniei", 1927, nr. 33 și 1928, nr. 34).
V. MOLIN, V. T. = Virgil Molin, *Vocabularul tipografului*. [București], Editura Uniunea camerelor de muncă, 1940. (Biblioteca de tehnică și artă meșteșugărească. Nr. 8).
MOLITVEÑIC (sec. XVII) = Nicolae Drăganu. *Un fragment din cel mai vechi molitvenic românesc*. (În revista „Dacoromania", II 1922, p. 254–326).
MOLNAR= [I. Molnar], *Wörterbüchlein deutsch und wallachisches. Vocabularium nemțesc și românesc*. Sibii, 1822.
MOLNAR, D. = Ioan Molnar, *Deutsch-walachische Sprachlehre*. Wien, Joseph Edlen von Kurzbek, 1788.
MOLNAR, E. S. = Ioan Molnar, *Economiia stupilor*. Vienna, Iosif de Curțbec, 1785.
MOLNAR, I. = Millot, *Istorie universală, adecă de obște, care cuprinde în sine întâmplările veacurilor vechi*. Întocmită prin... întâia dată tălmăcită în limba românească [de I. Molnar]. Tomul întâi. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universitatei Peștii, 1800.
MOLNAR, RET. = Ioan Molnar, *Retorică, adecă învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări*. Acum întâi izvodită pe limba românească, împodobită și întemeiată cu pildele vechilor filosofi și dascali bisericești. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universitatei Peștii, 1798.
MON. IST. I ș. u. = „Buletinul Comisiunii monumentelor istorice". Publicațiune trimestrială. București. Anul I (1908) ș. u.
MON. OF. = „Monitorul oficial". București, 1906 ș. u.
MONTAN, S. = Gh. Montan, *Străinul în Pesta*. Adecă o vorbire între un străin din Țara turcească și între un cetățean din Pesta... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1816.
MORARIU, D. N. = Alexandru Leca Morariu, *Dela noi. Povești bucovinene*. Suceava, 1915. Tipografia Societății „Școala Română".
MORARIU, PL. = Iuliu Morariu, *Noi numiri populare românești de plante*. (În revista „Arhiva someșană". Năsăud, 1937, nr. 23, p. 453–468).
MOROIANU, S. = George Moroianu, *Chipuri din Săcele*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, [1938]. (Col. Cartea satului, 29).
MOXA = *Cronica lui Mihail Moxa*. În *Cuvente den bătrâni*, I, p. 337 ș. u.
MOXA, C. = Mihail Moxa, *Cronica universală*. Ediție critică, însoțită de izvoare, studiu introductiv, note și indici de G. Mihăilă. București, Editura Minerva, 1989.
MOZAICUL (18...) = „Mozaicul". Editat de Constantin Leca. Craiova, 1838–1839.
MS. I ș. u. = *Manuscriptum*, Revistă trimestrială editată de Muzeul Literaturii Române. București, Anul I (1970) ș. u.
MUMULEANU, C. = Paris Mumuleanu, *Caracteruri*. București, Tipografia de la Cișmeaua lui Mavroghene, 1825.
MUMULEANU, P. = Paris Mumuleanu, *Poezii ale lui*... București, 1837.
MUMULEANU, PL. = Paris Mumuleanu, *Plângerea și tânguirea Valahiei*. Buda, Tipografia crăieștei Universitate din Pesta, 1825.
MUMULEANU, R. = B. P. Mumuleanu, *Rost de poezii, adecă stihuri*. Acum întâi alcătuite în limba românească... București, în cea de nou făcută tipografie, 1820.
MUREȘANU, I. = Cr. Salțman și Carol Han, *Icoana creșterei rele cu mijloace de a o face și mai rea*. Ca un îndreptariu pentru oricare părinte înțelept... tradusă și prelucrată pentru români de Andrei Murășanu. Brașov, Tipografia lui Ioan Bart, 1848.
MUREȘANU, P. = Andrei Mureșianu, *Din poesiele lui*... Brașov, cu tipariul lui Ioane Gött, 1862.
MURGOCI–LUDWIG, M. = Dr. G. M. Murgoci și dr. E. Ludwig, *Noțiuni de mineralogie*. Manual pentru clasa VI liceală... București, Göbl, 1902.
MURNU, GR. = George C. Murnu, *Studiu asupra elementului grec antefanariot în limba română*. București, Tipografia F. Göbl fii, 1894.

MURNU, I. = Omer, *Iliada. Douăsprezece cânturi,* traduse în versuri de George Murnu. Budapesta, Institutul de arte grafice și editură „Luceafărul", 1906.
MURNU, O. = Homer, *Odiseea*. În românește de George Murnu. [București], Cultura națională, [1924].
MUSCEL = C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, *Sărbătorile poporului cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele. Culegere din părțile Muscelului.* București, 1909. (Din viața poporului român. Culegeri și studii. VII. Academia Română).
MUȘATESCU, T. = Tudor Mușatescu, *Teatru*. Postfață și note de Mihai Vasiliu. [București], Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1958].
MUTSO, O. = Gh. Mutso, *Scurtă ortografie a limbei dacoromână, cu strămoșeștile, latineștile litere*. Pesta, 1829.

N

NAGY, P. = Nagy Jenö, *Portul popular maghiar din Trascău*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].
NALR – B = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat*. Material netipărit.[3]
NALR – B I ș. u. = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat.* I ș. u., de Eugen Beltechi, Ion Faiciuc și Nicolae Mocanu. Sub conducerea lui Petre Neiescu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980 ș. u.
NALR – C = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Crișana*. Material netipărit.
NALR – MB I ș. u. = *Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina.* [Vol.] I ș. u. de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987 (Academia Republicii Socialiste România; Universitatea „Al. I. Cuza"; Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor Iași).
NALR – MD ș. u. = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*. Material netipărit.
NALR – O I ș. u. = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia.* I ș. u., întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu de Teofil Teaha, Ion Ionică și Vateriu Rusu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967 ș. u.
NAPOLEON = *Napoleon Bonaparte ce au fost și ce iaste. O întocmită arătare despre viiața și faptele lui, dimpreună cu bătaia ce s-au întâmplat la luarea Parisului până la ducerea lui în insula Elba*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1815.
NARCHIS = J. J. ROUSSEAU, *Narchis sau îndrăgitul însuși de sine*. Comedie de... tălmăcită de I[oan] C[antacuzino] la anu [1]794. [Copie manuscrisă din 1803; Bibl. Academiei Române, cota 3099].
NATURA, I ș. u. = „Natura". Revistă științifică de popularizare, publicată sub îngrijirea lui G. Țițeica și G. G. Longinescu. București. Anul I (1905–1906) ș. u.
NAUM, IST. ART. = Alexandru Naum, *Istoria artei de la începutul creștinismului până în secolul al XIX-lea*. Volumul I: *Vechea artă creștină în apus*. București, Tipografia „Cultura", 1925.
NĂDEJDE, C.V. = Sofia Nădejde, *Din chinurile vieții*. Text ales și stabilit, studiu introductiv și bibliografie de Victor Vișinescu. [București], Editura pentru Literatură, 1968.
NEAGOE, ÎNV. = *Învățăturile bunului și credinciosului domn al Țării Românești, Neagoe Basarab Vvd. către fiul său Teodosie Vvd.* București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1843.
NEAGOE, ÎNV.[2] = *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*. Text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu. Cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv și note de Dan Zamfireescu și G. Mihăilă. București, Editura Minerva, 1970.
NEAGU, Î. = Fănuș Neagu, *Îngerul a strigat*. Roman. București, Editura Eminescu, 1975.
NECULCE, CR. = I. Neculce, *Cronica lui...* Ediție îngrijită de Al. Procopovici, Vol. I-II. Craiova, Scrisul Românesc, 1932.

---

[3] Cifrele de la numărător arată numărul întrebării, cele de la numitor – localitățile anchetate. Pentru aflarea corespondenței acestor din urmă cifre cu numele localității, vz. *Anexa a V-a* de la sfârșitul suplimentului bibliografic din DLR, tomul XII (Litera Ț – partea I).

NECULCE, L. = Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei* și *O samă de cuvinte*. Text stabilit, glosar, indice și studiu introductiv de Iorgu Iordan. Ediția a II-a, revăzută. [București], Editura de stat pentru literatură și artă. 1959.

NECULUȚĂ, Ț. D. = D. Th. Neculuță, *Spre țărmul dreptății*. Cu un studiu introductiv de Maria Banuș. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).

NEGRUZZI, A. = Victor Hugo, *Angelo, tiranul Padovei*. Tradus de... C. Negrutți. București, Tipografia lui Eliad, 1837.

NEGRUZZI, A. P. = C. Negruzzi, *Aprodul Purice*. Anecdot istoric. Ieși, Tipografia Albinei, 1837.

NEGRUZZI, B. = Victor Hugo, *Ballade*. Traduse de C. Negruzzi. Iași, la Cantora Foaiei sătești, 1845.

NEGRUZZI, C. = C. Negruzzi, *Carantina*. Comedie-vodevil într-un act. Prelucrat de... Iași, Tipografia franțezo-română, 1851.

NEGRUZZI, M. T. = Victor Hugo, *Maria Tudor*. Tradusă de d. C. Negrutți. București, Tipografia lui Eliad, 1837.

NEGRUZZI, O. I-III = C. Negruzzi, *Opere*. Ediție critică publicată sub îngrijirea acad. Tudor Vianu. Cu studiu introductiv, comentarii și variante de Liviu Leonte. București, Editura Minerva, [vol.] I-III, 1974-1986.

NEGRUZZI, P. T. = C. Negruzzi, *Păcatele tinerețelor. Amintiri din junețe. Fragmente istorice. Neghină și pălămidă. Negru pe alb*. Iași, Tipografia lui Adolf Berman, 1857.

NEGRUZZI, S. I–III = Constantin Negruzzi, *Scrierile lui*... Volumul I: *Păcatele tinerețelor*; volumul II: *Poezii*; volumul III: *Teatru*. București, Librăria Socec & Comp., 1872–1873.

NEGRUZZI, T. = V. Ducange și M. Dinaux, *Triizeci ani sau viața unui jucători de cărți*. Melodramă în trii zile. Tradusă din franțozește de căminariul C. Negrutți. Ieși, Tipografia Albinei, 1835.

I. NEGRUZZI, A. = Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea"*, București, Editura Viața Românească, 1921.

I. NEGRUZZI, S. I–VI = Iacob Negruzzi, *Scrieri complecte*. Vol. I–VI. I: *Copii de pe natură. Scrisori*. II: *Poesii*. III: *Mihai Vereanu. Primblări prin munți*. IV: *Teatru*. V: *Pe malul mării. Din Carpați. Traduceri din Schiller*. VI: *Traduceri din Schiller*. București, Socec & Comp., 1893–1897.

NEGULESCU, F. R. = P. P. Negulescu, *Filosofia Renașterii*. Prefață de Răzvan Theodorescu. Ediție îngrijită de G. Pienescu. București, Editura Eminescu, 1986.

NEGULESCU, G. = P. P. Negulescu, *Geneza formelor culturii. Priviri critice asupra factorilor ei determinanți*. Ediție și studiu introductiv de Z. Ornea. București, Editura Eminescu, 1984.

NEGULICI = I. D. Negulici, *Vocabular român de toate vorbele străbune reprimite pînă acum în limba română, și de toate cele ce sunt a se mai primi d-acum înainte, și mai ales în științe*. București, Tipografia Colegiului, 1848.

NEGULICI, E. I–II = L. Aimé Martin, *Educația mumelor de familie sau civilisația neamului omenesc prin femei*. Tradusă slobod după a patra ediție de I. D. Negulici. București, Tipografia lui Fr. Walbaum, vol. I: 1844; vol. II: 1846.

NENIȚESCU, C. O. I–II = Acad. ing. Costin D. Nenițescu, *Tratat elementar de chimie organică*. Ed. IV. București, Editura tehnică, vol. I: 1956; vol. II: 1958.

NEP. VIND. = Dr. P. Vasici-Ungureanu, *Neputința și-a ei totală vindecare cu mijloace simple cercate prin esperiență și aprobate de mulți pătimași*. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1846.

NICA, L. VAM. = N. C. Nica, *Lexicon vamal* cuprinzând: denumirea comercială (uzuală) a mărfurilor, prevăzute cu art. respectiv de taxare, cu taxele vamale și modul de taxare, conform tarifului vamal român din 1929. București, [Craiova, Tip. „Scrisul românesc"], 1930.

NICHIFOR, P. = Em. I. Nichifor, *Allgemeine Handlungs-und Wechsel Ordnung* sau *Pravilă comercială, care cuprinde regulile comerțiii, ale catastifelor și ale vexelilor și socoteala interesurilor ș. a.* Acum întâiași dată tălmăcită după cea germănească, de... Brașov, Tipografia lui Johann Gött, 1837.

NICOLAU, P. = Pierre Blanchard, *Plutarh nou sau pe scurt scrierea vieților celor mai vestiți bărbați și muieri a toate neamurilor, din cele mai vechi vremi până în vremile noastre*. În limba franțozească de..., iar acum întăi pentru nația românească pre românie tălmăcită și dată la lumină. Tomul I, cu 26 chipuri. Cu toată cheltuiala d[umnealui] Nicola Nicolau. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1819.

NICOLEANU, P. vezi CÎRLOVA, P.

NISTOR, H. W. = Dr. I. Nistor, *Handel und Wandel in der Moldau bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*. Nach den Quellen dargestellt von ...Czernowitz, Pardini, 1912.

NIȚESCU, ȘT. N. = A. von Kotzebue, *Ștefu Nerod sau ce știi, aceasta la ce e bună*. Farsă într-un act după a lui Kotzebue. Tradusă de I. Nițescu. București, Tipografia lui Eliad, 1835.

NOICA, D. = Constantin Noica, *Devenirea întru ființă*. Vol. I: *Încercare asupra filosofiei tradiționale*. Vol. II: *Tratat de ontologie*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
NOICA, R. = Constantin Noica, *Rostirea filozofică românească*. București, Editura Științifică, 1970.
NOICA, S. R. = Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei*. București, Editura Eminescu, 1978.
NOM. MIN. I–II = *Nomenclatura minimală a produselor și utilajului*. Vol. I–II. Volumul I: *Nomenclatura*; Vol. II: *Indice alfabetic*. Ediția a II-a. București, Imprimeria națională, 1949. (Comisiunea de Stat a Planificării. Institutul central de statistică).
NOM. PROF. = *Nomenclatura profesiunilor și întreprinderilor, cuprinzând și codul profesiunilor*. București, 1933. (Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale. Institutul de demografie și recensământ).
NORME ȘI PRECIZĂRI = *Terminologia științifică românească*. I: *Norme și precizări generale. Științe matematice și fizice*. București, Imprimeria națională, 1940. (Academia Română).
NOVACOVICIU, C. B. I–II = Emilian Novacoviciu, *Cuvinte bănățene* adunate de... Oravița, Tipografia Felix Weiss, 1925.
N. REV. R. I ș. u. = „Noua revistă română pentru politică, literatură, știință și artă". București, Anul I (1900) ș. u.
N. TEST. (1648) = *Noul Testament sau împăcarea au leagea noao*... În cetatea Bălgradului, 1648.
NUNTA = *Nunta la români*. Antologie din poezia ceremonialului nunții. Prefață de M. Beniuc. Ediție îngrijită de I. Moanță. București, Editura Minerva, 1977.
NUȚĂ, D. I = Ion Nuță, *Dicționar de termeni viticoli*. [Vol.] I: *Denumiri pentru soiuri de struguri*. Iași, 1989 (Universitatea „Al. I. Cuza" – Iași. Centrul de Lingvistică, Istorie, Literatură și Folclor).

O

OBLĂDUIREA = T. Thornton, *Starea de acum din Oblăduirea gheograficească, orășenească și politicească a prințipaturilor Valahiei și a Moldaviei*... Tipărită la Paris în anul 1812, iar acum tălmăcită în limba românească... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1826.
OBRADOVICI, D. = Gr. Obradovici, *Datorințele a subdaților, adecă suptpușilor, cătră monarhul lor, spre întrebuințarea în școalele cele românești naționalnice*. Traduse de pre limba cea nemțească, și cu nește adaogeri mai direse prin... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1805.
ODOBESCU, ICON. TR. = A. I. Odobescu, *Iconografia lui Traian*. București, Stabilimentul grafic Socec & Teclu, 1888 (extras din „Convorbiri literare").
ODOBESCU, O. I ș. u. = A. I. Odobescu, *Opere*. [Vol.] I. Ediție critică publicată sub îngrijirea acad. Tudor Vianu. Text critic și variante de G. Pienescu. Note acad. Tudor Vianu și V. Cîndea; [vol.] II. Ediție critică publicată sub îngrijirea prof. univ. Al. Dima. Text critic și variante de Marta Anineanu. Note de Virgil Cîndea; [vol.] V_1. Studiu introductiv, comentarii de Alexandru Avram. Text stabilit și variante de Marian Ciucă; [vol.] VIII-XIII. Introducere de prof. univ. Al. Dima. Text stabilit, note și indice de Nadia Lovinescu, Filofteia Mihai, Rodica Bichiu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1965-1996.
ODOBESCU, S. I–III = A. I. Odobescu, *Scrieri literare și istorice ale lui*... Volumul I–III. București, Editura Librăriei Socec, 1887.
OLLĂNESCU, H. A. P. = Quintus Horatius Flaccus, *Ad Pisones (Ars Poetica)*. Traducțiune în versuri de Dumitru Constantin Ollănescu. Edițiunea I. București, Carol Göbl, 1891.
OLLĂNESCU, H. O. = Quintus Horatius Flaccus, *Ode, epode, carmen saeculare*. Traducțiune în versuri de Dumitru Constantin Ollănescu. Volumul I. București, Socec & Comp., 1891.
OLLĂNESCU, T. = Dimitrie C. Ollănescu, *Teatrul la români*. București, Carol Göbl. Partea I. *Datine, năravuri, jocuri, petreceri, spectacole publice și altele*, 1897. Partea II. *Teatrul în Țara Românească*, 1798–1898. Întâiul memoriu, 1898. (Extrase din Analele Academiei Române. Seria II. Tom. XVIII [și] XX. Memoriile Secțiunii literare).
ONCESCU, G. = N. Oncescu, *Geologia Republicii Populare Române*. București, Editura tehnică, 1957.
OPRESCU, A. M. = G. Oprescu, *Considerații asupra artei moderne*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București, Editura Meridiane, 1969.
OPRESCU, I. A. I–IV = G. Oprescu, *Manual de istoria artei*. Vol. I–IV. Ediția II-a. București, Editura Universul, 1943–1946.
OPRESCU, S. = G. Oprescu, *Scrieri despre artă*. București, Editura Meridiane, 1966.

ORBONAȘ, MEC. = I. Orbonaș, *Manual de atelier mecanic*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1935.

OR. EC. = Gr. Obradovici, *Carte de mână pentru bineorânduita economie, lucrarea câmpului și pentru plămădirea și pândirea a vitelor și a pasărilor celor casnice*. Tradusă de pre limba cea serbească prin... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1807.

ORESCU, T. = A. Orescu, *Tratație asupra geometriei descriptive*. Tomul I. Traducție din franțuzește după Louis Etienne Lefevre de Fourcy. București, 1851.

ORESTE = Voltaire, *Oreste, fiul Clitimnestrii și a lui Agamemnon*. [Traducere manuscrisă din 1823; Bibl. Academiei Române, cota 3696].

ORG. SĂN. = *Organizarea ocrotirii sănătății*. Sub redacția prof. dr. T. Ilea, prof. dr. L. Grom și conf. dr. P. Pruteanu. București, Editura medicală, 1956.

ORÎND. P. = [*Orânduiala paraclisurilor împărătești*]. Iași, Tipografia cea politicească a lui Mihail Strilbițchi, 1789.

ORÎNDUIALA = [*Orânduiala căsătoriei soțiilor foștilor militari, morți sau dispăruți în timpul războiului*]. Sibiu, [1803]. [Foaie volantă].

ORTOGR. = *Ortografie sau scrisoare dreaptă, pentru folosul școalelor neamicești*. Vienna, Iosif Curțbec, 1784.

OȘTIREA = *Oștirea franțezilor în Rosia la leat 1812*. Cu adeogare de oareșcare cărți împărătești, publicuite în vremea războiului. Tălmăcită după cea grecească în limba rumânească de Parascheva, clucerul de arie... București, 1826.

OTESCU, CR. = I. Otescu, *Credințele țăranului român despre cer și stele*. București, [1907] (Analele Academiei Române. Mem. Secț. lit. Seria II. Tom. XXIX).

OȚĂLEA, A. F. = Nicolea Oțălea, *Alese fabule*. Ediție îngrijită și prefață de Mircea Popa. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985.

OȚETEA, R. = Andrei Oțetea, *Renașterea și reforma*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941. (Scriitori români contemporani).

OȚETEA, T. V. = A. Oțetea, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în țările românești, 1821–1822*. București, 1945. (Institutul de studii și cercetări balcanice. Seria istorică, nr. 5).

P

PALEOLOGU, S. L. = Alexandru Paleologu, *Spiritul și litera. Încercări de pseudocritică*. București, Editura Eminescu, 1970.

PALEOLOGU, T. = Alexandru Paleologu, *Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*. Ediția a doua. București, Editura Vitruviu, 1995.

PALIA (1581) = *Palia d'Orăștie*. (1581–1582). I: *Préface et livre de la Genèse*, publiés avec le texte hongrois et une introduction par Mario Roques. Les premières traductions roumaines de l'Ancien Testament. Paris, Champion, 1925.

PALLADI, C. = Teodor Palladi, *Către toți iubitorii de lumină compatrioți, cinste și închinăciune*. [Prospect la publicațiunea „Împrumutată învățătură"; București, 1824].

PAMFILE, A. R. = Tudor Pamfile, *Agricultura la români*. Studiu etnografic cu un adaus despre măsurătoarea pământului și glosar. București, Librăriile Socec și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold, 1913. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, XVII).

PAMFILE, B. = Tudor Pamfile, *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări după datinile și credințele poporului român*, adunate din comuna Țepu (Tecuci). București, Librăriile Socec & Comp., 1911. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XII).

PAMFILE, C. = Tudor Pamfile, *Cimilituri românești*. Introducțiune și glosar, București, 1908 (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. II).

PAMFILE, CER. = Tudor Pamfile, *Cerul și podoabele lui după credințele poporului român*. București, Librăriile Socec & Comp., Pavel Suru, C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1915 (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXVI).

PAMFILE, COM. = Tudor Pamfile, *Mitologie românească*. II. *Comorile*. București, Librăriile Socec & Comp., 1916. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXX).

PAMFILE, CR. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Crăciunul.* Studiu etnografic, București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914 (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XX).

PAMFILE, C. Ț. = Tudor Pamfile, *Cântece de țară*, adunate de... București, Socec, 1913. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XIII).

PAMFILE, D. = Tudor Pamfile, *Diavolul învrăjbitor al lumii, după credințele poporului român.* București, Librăriile Socec & Comp., 1914. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXV).

PAMFILE, DUȘM. = Tudor Pamfile, *Mitologie românească. I. Dușmani și prieteni ai omului.* București, Librăriile Socec, 1916. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXIX).

PAMFILE, I. C. = Tudor Pamfile, *Industria casnică la români.* Trecutul și starea ei de astăzi. Contribuțiuni de artă tehnică și populară. București, Tipografia „Cooperativa", 1910. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. VIII).

PAMFILE, J. I–III = Tudor Pamfile, *Jocuri de copii,* adunate din satul Țepu (jud. Tecuci). [București].Vol. I: (Analele Academiei Române. Tom. XXVIII. Memoriile Secț. literare), 1906; vol. II: (Analele Academiei Române. Tom. XXIX. Memoriile Secț. literare), 1907; vol. III: (Acad. Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. VI), 1909.

PAMFILE, S. T. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului.* Studiu etnografic. București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XIX).

PAMFILE, S. V. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile de vară la români.* Studiu etnografic. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria națională, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1910. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XI).

PAMFILE, VĂZD. = Tudor Pamfile, *Văzduhul după credințele poporului român.* București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1916. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXVII).

PAMFILE–LUPESCU, CROM. = Tudor Pamfile și Mihai Lupescu, *Cromatica poporului român.* București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXIV).

PANAITESCU, C. R. = P. P. Panaitescu, *Introducere în istoria culturii românești.* București, Editura Științifică, 1969.

PANAITESCU, O. Ț. = P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova. Orînduirea feudală.* [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964.

PANN, A. = Anton Pann, *Înțeleptul Archir și nepotul său Anadam.* Ediția a doua. București, Tipografia lui Anton Pann, 1854.

PANN, E. I–V = Anton Pann, *Noul Erotocrit,* compus în versuri. Tomul I–V, Sibiu, Klozius, 1837.

PANN, G. M. = Anton Pann, *Mică gramatică musicală, teoretică și practică, care coprinde în sine învățătura a tuturor semnelor și a scărilor musicii bisericești.* București, Tipografia A. Pann, 1854.

PANN, H. = Anton Pann, *Nesdrăvăniile lui Nastratin Hogea.* Culese și versificate de... București, Tipografia lui Anton Pann, 1853.

PANN, P. V. I–III = Anton Pann, *Culegere de proverburi sau Povestea vorbei.* De prin lume adunate și iarăși la lume date. București, Tipografia lui Anton Pann. Partea I: 1852; partea a II-a și a III-a: 1853.

PANN, Ș. I–II = Anton Pann, *O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș Albu.* București. Tipografia lui Anton Pann. Partea I. A doua ediție, 1853. Partea II. [Întâia ediție]. 1852.

PANȚU, PL. = Zach. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român.* Vocabular botanic cuprinzând numirile române, franceze, germane și științifice. București, Minerva, 1906.

PANȚU, PL.² = Zach. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român.* Vocabular botanic cuprinzând numirile române, franceze, germane și științifice. Ediția II-a. București, Editura Casa școalelor, 1929.

PANȚU, V. B. = Zach. C. Panțu, *Vocabular botanic, cuprinzând numirile științifice și populare ale plantelor.* București, Minerva, 1902. (Extras din „Buletinul Erbariului Institutului Botanic din București", Anul I).

I. PANȚU, C. = I. C. Panțu, *Curs complet de corespondență comercială cu esplicarea terminilor comerciali.* Ediția a doua prelucrată și augmentată. Brașov, Mureșianu, 1904.

I. PANȚU, PR. = I. C. Panțu, *Procent, promil, interese și teoria conturilor curente*. Ediția II-a... Brașov, Ciurcu, 1910.
PANU, A. I-II = G. Panu, *Amintiri de la „Junimea" din Iași*. Vol. I, București, Editura Societății Anonime pe Acțiuni Adevărul, 1908; vol. II, București, Noua Tipografie Brozer & Parzer, 1910.
PAPADAT-BENGESCU, C. = Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach. Drumul ascuns*. Postfață de Silvian Iosifescu. [București], Editura de Stat pentru Literatură și Artă [1957].
PAPADAT-BENGESCU, R. I-II = Hortensia Papadat-Bengescu, *Rădăcini*. Roman. [Vol.] I-II. Ediție îngrijită, tabel cronologic și note de Gheorghe Radu. Prefață de Dana Dimitriu. București, Editura Minerva, 1974.
PAPADAT-BENGESCU, O. I ș. u. = Hortensia Papadat-Bengescu, *Opere*. Roman. [Vol.] I ș. u. Ediție și note de Eugenia Tudor. Prefață de Const. Ciopraga. București, Editura Minerva, 1972 ș. u. (Scriitori români).
PAPAHAGI, P. A. = Per. Papahagi, *Parallele Ausdrücke und Redensarten im Rumänischen, Albanesischen, Neugriechischen und Bulgarischen*. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der philosophischen Fakultät der Universität Leipzig. Leipzig, Barth, 1908.
T. PAPAHAGI, C. A. = Tache Papahagi, *Cercetări în Munții Apuseni*. București, 1925. (Extras din revista „Grai și suflet", vol. II).
T. PAPAHAGI, C. L. = T. Papahagi, *Contribuții lexicale*. București, Socec, 1939.
T. PAPAHAGI, M. = Tache Papahagi, *Graiul și folclorul Maramureșului*. București, Cultura națională, 1925. (Academia Română. Din viața poporului român. XXXIII).
PAPU, C. N. = Edgar Papu, *Din clasicii noștri*. Contribuții la ideea unui protocronism românesc. București, Editura Eminescu, 1977.
PARAB. = M. Wertheimer, *Curs de parabolanologhie pentru formare de garde malade (îngrijitori de bolnavi)*... Aranjată după d[umnealui] doctoru Schmidt, profesor de parabolanologhie, de... București, Imprimeria Nifon mitropolitul, 1857.
PARACLIS (1639) = N. Drăganu, *Cea mai veche carte rakoczyană*. (În „Anuarul Institutului de istorie națională" de pe lîngă Universitatea din Cluj I, 1921–1922). Cluj, Institutul de arte grafice „Ardealul", 1922.
PARASCHIVESCU, C. Ț. = M. R. Paraschivescu, *Cîntice țigănești*. [București], Editura tineretului, [1969].
PARHON, B. = Acad. C. I. Parhon, *Bătrînețea și tratamentul ei*. Problema reîntineririi. București. Editura de stat pentru literatura medicală, 1948.
PARHON, O. A. I = C. I. Parhon, *Opere alese*. Vol. I. [București], Editura Academiei R. P. R., 1954.
PAS, L. I–II = Ion Pas, *Lanțuri*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, vol. I: 1950; vol. II: 1951.
PAS, Z. I–IV = Ion Pas, *Zilele vieții tale*. [București], Editura de stat, vol. I–II: 1949; vol. III–IV: 1950.
PASCADI, A. = Ion Pascadi, *Arta de la A la Z*. Iași, Editura Junimea, 1978.
PASCU, C. = Giorge Pascu, *Despre cimilituri*. Studiu filologic și folcloric. Partea I. București, Librăria Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria națională, 1911. (*Analele Academiei Române*. Seria II. Tomul XXXIII. Memoriile Secțiunii literare).
PASCU, S. = Dr. G. Pascu, *Sufixele românești*. Edițiunea Academiei Române. București, 1916.
PAȘCA, GL. = Ștefan Pașca, *Glosar dialectal*, alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni. București, Cultura națională, 1928. (Academia Română. *Memoriile Secțiunii literare*. Seria III. Tom. IV. Mem. 3).
I. PAȘCA, M. = *Meșteșugul lungimei de viață prin doftoreasca grije a trupului și a sufletului*. [Traducere manuscrisă din limba latină, făcută de Iosif Pașca în 1815; Bibl. Filialei din Cluj a Academiei Române, fondul Oradea, cota 79 a].
PAT. CHIR. = Dr. P. Protici, *Elemente de patologia chirurgicală*. [Curs manuscris copiat de studentul Vlădescu Vasile. București, 1859; Bibl. Academiei Române, cota 707].
PATENT = *Patent pentru ținerea sărbătorilor*. Blaj, 1787. [Foaie volantă].
PAULETI, C. = *Cîntări și strigături românești de cari cîntă fetele și feciorii jucînd, scrise de Nicolaie Pauleti în Roșia, în anul 1838*. Ediție critică, cu un studiu introductiv de I. Mușlea, 1962.
PAULINI, GRAM. = V. Paulini, *Gramatica româno-latină. Partea etimologică*. Prelucrată de... Ieși, Institutul Albinei, 1840.
PAVEL, P. M. = Emilia Pavel, *Portul popular moldovenesc*. [Iași], Editura Junimea, 1976.

PAVEL, S. E. = Emilia Pavel, *Studii de etnologie românească*. Prefață de Romulus Vulcănescu. Iași, Editura Junimea, 1990.

PAVEL, S. Ț. = Emilia Pavel, *Scoarțe și țesături populare*. București, Editura Tehnică, 1989.

PAVLESCU, E. = Eugen Pavlescu, *Economia breslelor în Moldova*. București, Fundația „Regele Carol I", 1939.

PAVLESCU, M. N. = Eugen Pavlescu, *Meșteșul și negoț la românii din sudul Transilvaniei (sec. XVII-XIX)*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.

PĂCALĂ, M. R. = Victor Păcală, *Monografia comunei Rășinari*. Sibiu, Tiparul Tipografiei arhidiecezane, 1915.

PĂCALĂ, R. = Victor Păcală, *Din etnografia comunei Rășinari*. Construcțiunea și întocmirea locuinței și a celorlalte clădiri economice. (În revista „Transilvania", Sibiu, XLI 1901, p. 57–84).

PĂMÎNTEANUL = *Pămînteanul*. București, 3 iulie–25 septembrie 1839.

PĂSCULESCU, L. P. = Nicolaie Păsculescu, *Literatură populară românescă*. Adunată de... Cu 30 arii notate de Gheorghe Matei. București, Librăria Socec, Viena, Gerold, Leipzig, O. Harrassowitz, 1910. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. V).

PĂTRĂȘCANU, S. A. = D. D. Pătrășcanu, *Schițe și amintiri*. Iași, „Viața românească", 1909.

PĂTRĂȘCANU, C. = D. D. Pătrășcanu, *Candidat fără noroc*. Ediție, studiu introductiv și note de Ilie Dan. [Iași], Editura Junimea, 1987.

PĂUN-PINCIO, P. = Ioan Păun-Pincio, *Poezii, proză, scrisori*. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).

PÂRVAN, G. = Vasile Pârvan, *Getica*. O protoistorie a Daciei. București, Cultura națională, 1926. (Academia Română. *Memoriile Secțiunii istorice*. Seria III. Tomul III. Mem. 2).

PÂRVAN, I. F. = Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice*. Patru lecții inaugurale. București, Editura „Cartea românească", 1920.

PÂRVU, M. R. = Dr. Gogu Pârvu, *Minerale și roci*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

PELIMON, C. I. = A. Pelimon, *Coliba indiană și poesii diverse*. București, Tipografia Iosef Copainig, 1850.

PELIMON, I. = Al. Pelimon, *Impresiuni de călătorie în România*. București, Imprimeria națională a lui Iosif Romanov et Comp., 1858.

PELIMON, S. = Al. Pelimon, *Suliotul. Grecia liberă*. Poezii. București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1847.

PENESCU, M. = I. Penescu, *Manual de economia casnică sau datoriile morale și materiale ale stăpâniei de casă*. Pentru învățătura fetelor. București, Tipografia lui Anton Pann, 1846.

PENESCU, PR. = I. Penescu, *Prințipuri de agricultură, cu adăogire de cele patru lucruri din aritmetică cu numere întregi și câteva sentenții morale*. Prelucrată de... București, Tipografia lui Anton Pann, 1845.

PERPESSICIUS, M. I–IV = Perpessicius, *Mențiuni critice*. Seria I (1923–1927), București, Editura literară a Casei școalelor, 1928; II, București, Editura Fundațiilor, 1934; III, București, Editura Fundațiilor, 1936; IV, București, Editura Fundațiilor, 1938.

PERPESSICIUS, S. = Perpessicius, *Scut și targă*. Poezii. București, Tipografia „Jockey-club", Ion C. Văcărescu, 1926.

PETICĂ, O. = Șt. Petică, *Opere*. [București], Imprimeria națională, 1938. (Scriitori români uitați).

CAMIL PETRESCU, B. = Camil Petrescu, *Bălcescu*. Dramă, 3 acte, 15 tablouri. [București], Editura de stat, 1949.

CAMIL PETRESCU, N. = Camil Petrescu, *Nuvele*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Biblioteca pentru toți).

CAMIL PETRESCU, O. I–III = Camil Petrescu, *Un om între oameni*. Roman. Vol. I–III. [București], Editura tineretului a C.C. al U.T.M., I: 1953; II: 1955; III: 1957.

CAMIL PETRESCU, P. = Camil Petrescu, *Patul lui Procust*. Roman. [București], Editura națională Ciornei, [f. a.].

CAMIL PETRESCU, P. V. = Camil Petrescu, *Cei care plătesc cu viața*. Nuvelă. [București], Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R. P. R., [1947]. (Cartea poporului, 35).

CAMIL PETRESCU, T. I–III = Camil Petrescu, *Teatru*. Vol. I–III. București, Fundația regală pentru literatură și artă, vol. I–II: 1946; vol. III: 1947. (Scriitori români contemporani).

CAMIL PETRESCU, U. N. = Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.

CAMIL PETRESCU, V. = Camil Petrescu, *Versuri. Ideea. Ciclul morței*. [București], Cultura națională, [1923].

C. PETRESCU, A. = Cezar Petrescu, *Aurul negru*. Roman. [București], Editura de stat, 1949.

C. PETRESCU, A. R. = Cezar Petrescu, *Ajun de revoluție 1848*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954].

C. PETRESCU, C. V. = Cezar Petrescu, *Calea Victoriei*. Roman. București, Editura națională S. Ciornei, [1931].

C. PETRESCU, Î. I–II = Cezar Petrescu, *Întunecare*. Roman. Partea I–II. Craiova, Editura „Scrisul românesc", 1928.

C. PETRESCU, O. P. I–II = Cezar Petrescu, *Oraș patriarhal*. Roman [Vol.] I–II. București, Editura „Cugetarea", [f. a.].

C. PETRESCU, R. DR. = Cezar Petrescu, *Comoara regelui Dromichet*. Roman. [București], Editura națională S. Ciornei, [f. a.].

C. PETRESCU, S. = Cezar Petrescu, *Scrisorile unui răzeș*. [București], Cultura națională, [1922].

PETRI, V. = S. Petri, *Vocabularul portativ românesc-nemțesc și nemțesc-românesc*. Sibiu, G. de Clozius, 1861.

PETROVICI, P. = Villaume, *Pedagoghia și metodica pentru învățătorii shoalelor orășenești și sătești*. Acum întâi pre limba dacoromânească tradusă și prefăcută de Naum Petrovici... Buda, Crăiasca Tipografia a Universitatei Ungariei, 1818.

E. PETROVICI, S. = Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*. Volum îngrijit de I. Pătruț, B. Kelemen, I. Mării. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.

I. PETROVICI, I. = Ion Petrovici, *Introducere în metafizică*. Ediția II-a complectată. București, Editura Școalelor, 1929.

PHILIPPIDE, O. A. = Alexandru Philippide, *Opere alese. Teoria limbii*. Editate de G. Ivănescu și Carmen –Gabriela Pamfil. Cu studiu introductiv și comentarii de G. Ivănescu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984.

PHILIPPIDE, P. = Alexandru Philippide, *Istoria limbii române*. Volumul întîi. *Principii de istoria limbii*. Iași, Tipografia națională, 1894.

AL. PHILIPPIDE, A. = Al. A. Philippide, *Aur sterp*. Poeme. Iași, 1922.

AL. PHILIPPIDE, S. = Al. A. Philippide, *Stânci fulgerate*. Poeme. București, Cultura națională, 1930.

AL. PHILIPPIDE, S. I ș. u. = Alexandru Al. Philippide, *Scrieri*. Vol. I ș. u. București, Editura Minerva, 1976 ș. u.

AL. PHILIPPIDE, V. C. = Alexandru Philippide, *Vis și căutare*. Poeme. București, Editura Cartea Românească, 1979.

PILDE = *Pilde filosofești*. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1795.

PILLAT, P. = Ion Pillat, *Poezii*. [București], Editura pentru literatură, 1965.

PILLAT, P. I-II = Ion Pillat, *Poezii*. Vol. I-II. Antologie de Dinu Pillat. Prefață de Mircea Tomuș. București, Editura pentru Literatura, 1967.

PIRAMIDA = *Vrednica de pomenire biruință, ce în vremea noastră s-au făcut, sau Piramida cea din tunuri înălțată în marea cetate Moscva*... La Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1815.

PISCUPESCU, M. = Șt. V. Piscupescu, *Mijloace și leacuri de ocrotirea ciumii*. Alcătuite și întocmite, spre ajutoriul și folosul neamului românesc. București, 1824.

PISCUPESCU, O. = Dohtorul Ștefan Vasilie Piscupescu, *Oglinda sănătății și a frumuseții omenești. Mijloace și leacuri de ocrotirea și de îndreptarea stricăciunilor*. Alcătuită și întocmită spre folosul neamului românesc. București. Tipografia de la Cișmea, 1829.

PITIȘ, ȘCH. = G. I. Pitiș, *Nunta în Șcheiu pînă pe la 1830*. (În „Revista nouă", I, p . 104–112 și 150–156). *Jocuri de petrecere* (În „Revista nouă", I, p. 231–236). *Comori* (În „Revista nouă", I, p. 434–437).

PÎCLEANU, I. I–II = Torquato Tasso, *Ierusalimul liberat*. Poemă epică în două volume. Traducție în proză... de Atanasie N. Pîcleanu. Tomul I–II. București, Tipografia lui Iosef Kopainig, 1852.

PÎRVESCU, C. = Pompiliu Pîrvescu, *Hora din Cartal*. Cu arii notate de C. M. Cordoneanu. București, 1908. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. I).

PLATON, M. = C. Platon, *Manual de gramatică română*. Compusă după scrierile celor mai buni autori. Iași, Institutul Albinei, 1845.

PLEȘOIANU, A. = Gr. Pleșoianu, *Abețedar franțezo-românesc*. Pentru tinerii începători. Acum întâiu cules și într-acestași chip cu rumânește întocmit. A doua ediție. [Sibiu], 1829.

PLEȘOIANU, AB. = Gr. Pleșoianul, *Abețedar înlesnitor pentru învățătura copiilor*. [Sibiu], 1828.

PLEȘOIANU, A. L. = Marmontel, *Aneta și Luben*. Istorie adevărată, din poveștile morale ale lui... Tradusă din franțuzește de G. Pleșoianul. [Sibiu], 1829.

PLEȘOIANU, A. M. = Gr. Pleșoianu, *Abețedar moral și religios sau leții scose din Sfânta Scriptură*. Acum întâi tradus din franțuzește și adăugat, pentru învățătura copiilor. [f. l.], 1833.
PLEȘOIANU, C. = Gr. Pleșoianul, *Cele dintâi cunoștințe pentru trebuința copiilor care încep a citi*. Traduse din franțozește și adăogate de... [Sibiu], 1828.
PLEȘOIANU, GRAM. = M. Fournier, *Limba franțuzească și ortografia ei, arătată prin prinsipuri în 24 de leții; au Gramatecă franțuzească, prin ajutorul căria poate să învețe cinevași, singur și fără dascăl, a vorbi ș-a scri regulat*. Acum întâi și cu rumânește spre folosul tinerimii r[omâne], de G. Pleșoianul. [Sibiu], 1830.
PLEȘOIANU, T. I–IV = [Fénelon], *Întâmplările lui Telemah, fiul lui Ulise*. Acum întâi traduse din franțuzește de G. Pleșoianul. Ediție în patru tomuri. [Sibiu], 1831.
PLEȘU, M. M. = Andrei Pleșu, *Minima moralia. Elemente pentru o etică a intervalului*. [București], Cartea Românească, 1988.
PLEȘU, O. = Andrei Pleșu, *Ochiul și lucrurile*. București, Editura Meridiane, 1986.
PL. MED. = D. Gr. Constantinescu și Elena Maria Hațieganu, *Plantele medicinale*. (Proprietățile lor terapeutice și modul de folosire). București, Editura Medicală, 1979.
PLOPȘOR, C. = [C. S.] Nicolaescu-Plopșor, *Ceaur*. Povești oltenești. Craiova, Tiparnița „Craiova“, 1928.
PLOPȘOR, V. O. = C. S. Nicolaescu-Plopșor, *Vorbe oltenești*. [București], Tipografia „Convorbiri literare“, 1922. (Extras din „Convorbiri literare“, anul 1922).
PLR I-II = *Presa literară românească*. Articole-program de ziare și reviste (1789-1948). Ediție în două volume, note, bibliografie și indici de I. Hangiu. [București] Editura pentru literatură, 1968.
PLUSC, D. = T. Plusc, *Dezertație sau descrierea apelor minerale de la Borca, din țânutul Sucevii, în Moldova*. Acum dată la lumină... Ieși, Tipolitografia Albinei, 1834.
PO = *Palia de la Orăștie 1581-1582*. Text –facsimile –indice. Ediție îngrijită de Viorica Pamfil. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968.
PODARIU, FL. = Doctorul T. Podariu, *Flori de pe cîmpie*. Poezii poporale, culese de... Sibiu, Asociațiunea (Astra), 1929. (Biblioteca poporală a Asociațiunii „Astra“, nr. 16).
PODOLEANU – LUCA, C. B. = Lucia Podoleanu – Thea Luca, *Carte de bucate*. București, Editura Ceres, 1980.
POEN. – AAR. – HILL = P. Poenar, F. Aaron, G. Hill, *Vocabular franțezo-românesc*. După cea din urmă ediție a Dicționarului de Academia Franțozească, cu adăogare de multe ziceri, culese din deosebite dicționare de ... București, Tipografia Colegiului Sf. Sava, Tomul I: 1840; tomul II: 1841.
POENARU, E. A. = P. Poenaru, *Elemente de algebră, după Appeltauer*. Tradus din latinește, cu oarecare modificații, de... București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1841.
POENARU, G. = P. Poenaru, *Elemente de geometrie, după Legendre*. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
POENARU, Î. = P. Poenaru, *Învățături pentru prăsirea duzilor și creșterea gândacilor de mătasă, adunate și întocmite pe clima Țării Românești*. București, Tipografia C. A. Rosetti și Winterhalder, 1849.
I. POENARU, D. L. = I. B. Henry (Des Vosges), *Curs elementariu de desemnulu liniariu de agrimensură (arpentage) și de architectură*. Tradus în românește de I. M. Poenaru. A 5-a edițiune (cu littere). București, Imprimeria statului, 1865.
POGOR, HENR. = Voltaire, *Henriada*. Tradusă de comisul V. Pogor. București, Tipografia lui Eliad, 1838. [S-au extras numai cuvintele cuprinse în glosar].
POLIZU = G. A. Polizu, *Vocabular româno-german*, compus și întocmit cu privire la trebuințele vieței practice de..., înavuțit și cores de G. Bariț. Brașov, 1857.
POLIZU, H. = [G. A. Polizu], *Mica hirurgie*. București, 1844.
POLIZU, P. = G. A. Polizu, *Prescurtare de anatomie descriptivă, cu scurte notițe fiziologice care deslușesc lămurit tot ce se petrece în om*. București, Imprimeria națională a lui I. Romanov et Comp., 1859.
POLIZU, T. = G. A. Polizu, [*Tratat de mică chirurgie*]. București, [1859].
POMPILIU, B. = Miron Pompiliu, *Balade populare române*, adunate de... Iași, 1870.
PONI, CH. = Petru Poni, *Curs de chimie elementară, fundat pe teoria atomică*. Edițiunea a treia. Iași, 1891.
PONI, F. = Petru Poni, *Elemente de fisică*. Edițiunea VII-a. Iași, Tipografia H. Goldner, 1897.
PONTBRIANT, D. = Raoul de Pontbriant, *Dicționar româno-frances*. București – Götingen–Paris, 1862.

PONTURI = *Ponturi* alcătuite prin obșteasca adunare de preaosfinţitul mitropolit, cu dumnealor veliţii boieri, pentru urmarea ce are să se păzească a avaeturilor și a împlinelelor i altele. 1815, ianuarie 1.
POP. = Text popular (reprodus dintr-o culegere, dintr-un autor cult etc.).
A. POP, CHIRURG. = Prof. dr. Alexandru Pop, *Elemente de chirurgie*. Sibiu, Editura H. Welther, 1943.
D. POP, M. = Dariu Pop, *Mărturii strămoșești*. Note paleografice pe margini de cărţi bisericești sătmărene. Satu Mare, Athenaeum, 1938.
G. POP, A. = D. G. Popp, *Prescurtare de aritmetică spre întrebuinţarea școalelor începătoare*. București, Tipografia lui Eliad, 1833.
G. POP, E. = G. Pop, *Elemente de aritmetică raţională*. Tradus din franţozește de... București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1850.
G. POP, G. = G. Pop, *Elemente de geometrie teoretică și practică*. [Traducere din limba franceză]. București, 1852.
I. POP, L. = Ioan Pop, *Lecţii de analisă logică*... Culese și așezate în românește, după alte asemenea lucrări, pentru trebuinţa școalelor elementare, de... București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1848.
T. POP, D. J. = Dr. Traian Pop, *Dicţionar juridic român-maghiar și maghiar-român*. Cluj, „Ardealul", 1921.
POPA, B. = Victor Ion Popa, *Bătaia*. București, Editura „Vremea", [1942].
POPA, S. = Victor Ion Popa, *Sfîrlează cu fofează*. Ediţia a IV-a. [București], Editura tineretului, 1967.
POPA, T. = Victor Ion Popa, *Teatru*. Ediţie îngrijită de Ștefan Cristea. Cu o prefaţă de Sanda Radian. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].
POPA, V. = Victor Ion Popa, *Velerim și Veler Doamne*. Roman. București, Editura Cultura naţională, [f. a.].
POPESCU, B. I–IV = N. D. Popescu, *Carte de basme*. Culegere de basme și legende populare adunate de... Vol. I, II și III, ed. II; vol. IV, ed. III. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 1892.
D. R. POPESCU, I. Ș. = Dumitru Radu Popescu, *Viaţa și opera lui Tiron B.* [Vol.] I, *Iepurele șchiop*. București, Editura Cartea Românească, 1980.
D. R. POPESCU, V. R. = D. R. Popescu, *Vînătoarea regală*. Roman. București, Editura Eminescu, 1973.
A. POPESCU, O. = Ion Apostol Popescu, *Oraţii de nuntă. Colăcării, cîntece și strigături alese de pe Valea Someșului*. Ilustraţii de Călin Popescu și Marin Muștea. București, Editura Minerva, 1979.
R. SP. POPESCU, G. G. = Radu Sp. Popescu, *Graiul gorjenilor de lîngă munte*. Craiova, Scrisul românesc, 1980.
SP. POPESCU, M. G. = Spiridon Popescu, *Moș Gheorghe la expoziţie*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R., [1950]. (Biblioteca pentru toţi).
POPORUL = „Poporul suveran". Gazetă politică și literară. București, 1848.
POPOVICI, C. = Toma Popovici, *Tristă cuvântare la îngroparea strălucitului și înalt învăţatului domn Naum Petrovici*... Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1824.
D. POPOVICI, P. E. = D. Popovici, *Poezia lui Mihai Eminescu*. Prefaţă de Ioana Petrescu. [București], Editura Tineretului, [1969].
I. POPOVICI, R. D. I = Iosef Popovici, *Rumaenische Dialekte*. [Band] I: *Die Dialekte der Munteni und Pădureni im Hunyader Komitat*, Halle a. d. S. Verlag von Max Niemeyer, 1905.
N. POPOVICI, O. = Nicolaie Horga Popovici, *Oglindă arătată omului înţelept*... Buda, Crăiasca Tipografie a Universităţii unguresti, 1807.
T. POPOVICI, S. = Titus Popovici, *Străinul*. Roman. Ediţia a II-a. [București], Editura tineretului, 1956.
T. POPOVICI, SE. = Titus Popovici, *Setea*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].
TIM. POPOVICI, D. M. = Timotei Popovici, *Dicţionar de muzică cu mai multe ilustraţiuni*. Sibii, W. Kraft, 1905.
POPOVICI-BĂNĂŢEANU, V. M. = Ion Popovici-Bănăţeanu, *Din viaţa meseriașilor*. Nuvele. Ediţia a doua. București, Editura Librăriei Alcalay, [f. a.]. (Biblioteca pentru toţi).
POPOVICI-KIRILEANU, B. = A. Popovici-Kirileanu, *Descrierea moșiei regale Broșteni judeţul Suceva*. București, Instit. de arte grafice Carol Göbl, 1906.
I. POPP, T. = Ioan Popp, *Tractat de puntuaţiune*. București, Christ. Ionnin et Romanov, 1858.
V. POPP, A. M. = Vasilie Popp, *Despre apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna și despre întrebuinţarea acelorași în deschilinite patimi*... Sibii, Tipografia lui Ioan Bart, 1821.
PORONCA DIV. = *Copii de pe poronca d*[*umnealui*] *deplin-împuternicitului prezident divanurilor către înaltul comitet a stărpirei boalei molipsitoare*. [Iași, 1829–1830]. [Foaie volantă].

PORȚILE DE FIER = Cornelia Cohuț și Magdalena Vulpe, *Graiul din zona „Porțile de Fier"*. I. *Texte. Sintaxă*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973.

PORUCIC, E. = T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba română din Basarabia*, în „Arhivele Basarabiei", revistă de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru, sub conducerea d-lor T. G. Bulat și C. N. Tomescu. Publicație trimestrială. Chișinău, Tipografia Eparhială Cartea Românească. Anul X (1930), p. 1-33, 186-202, 315-331, 467-476.

PORUNCĂ = [*Poruncă pentru depunerea jurământului de către locuitorii din Bucovina*]. Dată de Maria Thereza, împărăteasa Austriei. Tipografia episcopiei Blajului din Ardeal, [1777]. [Foaie volantă].

POTECA, C. P. = Eufrosin Poteca, *Cuvinte panighirice și moralnice*. București, Tipografia sfintei mitropolii, 1829.

POTECA, F. = Heineccius, *Filosofia cuvântului și a năravurilor, adecă loghica și itica elementare, cărora să pune înainte istoria filosoficească*. Scrise întâi latinește... apoi traduse în limba elinească... iar acum în limba românească de Eufrosin Dimitrie Poteca. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1829.

POTECA, G. = Dim. Darvar, *Mai nainte gătire spre cunoștința de Dumnezeu prin privirea celor ce sînt*. Tălmăcită din limba grecească de smeritul întru ieromonahi Eufrosin Dimitrie Poteca. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1818.

POTECA, I. = Eufrosin Poteca, *Ideile faptelor mele pă anul 1828, pînă la aprilie 1829*. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 1564].

POTLOG, D. A. = Alexe S. Potlog, *Dicționar practic de agronomie*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.

POTRA, D. = George Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594-1821)*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1961].

POV. = I. Seligher, *Povățuire pentru curățenia gurii și păstrarea sănătății dinților și a altor boale ale gurii*. București, 1828.

POVĂȚ. (18...) = „Povățuitoriul sănătăței și a economiei". Foaie periodică pentru poporul românesc. Supt redacția dr. C. Vîrnav. Iași, 1844–1845.

POVĂȚ. ÎNV. = Gr. Obradovici, *Scurtă de mână povățuire către modrul cel înainte scris de învățătură, pentru învățătorii cei de sate și orașă (vernaculi)*. [Traducere manuscrisă din limba germană, 1810; Bibl. Filialei din Cluj a Academiei Române, fondul Oradea, cota 180].

POVĂȚUIRI = *Povățuiri pentru holera morbus*. [București, 1829]. [Foaie volantă].

POV. HOL. = Mihail Chifalov, *Povață nouă împotriva holerii, adecă măsuri de pază și lecuire*. Tradusă de... București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1847.

POV. ȚĂR. = *Povestea țărilor și a împărățiilor câte-s în pământul Asiei. Cosmografie, ce să zice împărțeala pământului pre hotară și pre alte semne ce sunt în cercurile ceriului*. [Traducere manuscrisă fragmentară de pe la 1703; Bibl. Academiei Române, cota 1436].

PR. = *Păstrătorul prunciei și tinereții sau mijloace de a se întrebuința la creșterea copiilor, de la nașterea lor până în vârsta de pubertate (junie)*. Tălmăcit din limba franțozească în cea românească spre folosul românilor. București, 1835.

PRALE, P. = Ioan Prale, *Psaltirea prorocului și împărat David*. În versuri alcătuită. Brașov, Tipografia Franțisc de Șobeli, 1827.

PRAV. = *Pravila Moldovei din vremea lui Vasile Lupu*, însoțită 1. de izvoarele sale, 2. de varianta sa muntenească întrupată în *Îndreptarea legii* a lui Matei Basarab, de S. G. Longinescu, 3. de tălmăcirea sa în franțuzește de A. Patrogneț. (Vol. I din *Legi vechi românești și izvoarele lor*). București, Carol Göbl, 1912. [Varianta din paranteză, urmată de indicația MUNT., reprezintă textul sau forma corespunzătoare din *Îndreptarea legii*].

PRAV. COND. (1780) = *Pravilniceasca Condică (1780)*. Ediție critică. București, Editura Academiei R. P. R., 1957. (Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc scris).

PRAV. GOV. = *Pravila* aceasta iaste direptătoriu de leage, tocmeala sfinților apostoli tocmite de zece săboară către aceasta și a preacuvioșilor părinți învățătorilor lumei. Tipăritu-s-au în tipari prealuminatului domn Io Matei Basarab voievod a toată țara Ungrovlahiei în mănăstirea Govora vleat 7148 iară de la nașterea lui Hristos 1640.

PRAVILA (1788) = *Pravilă de obște asupra faptelor rele și a pedepsi*[*rii lor*]. Tipărită în Vienna, cu tiparul lui Iosif de Kurțbec, 1788.

PRAVILA (1814) = *Adunare cuprinzătoare în scurt din cărțile împărăteștilor pravile.* Acum întâi tipărită... Alcătuită cu osteneala și osârdia boiarului Moldaviei Andronaki Donici. Iași, 1848.
PRAV. LUCACI = *Pravila ritorului Lucaci.* Text stabilit, studiu introductiv și indice de I. Rizescu, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1971.
PRAV. MOLD. = *Carte românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe*, cu zisa și cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul. Iași, 1646.
PR. DRAM. = *Primii noștri dramaturgi.* Ediție îngrijită și glosar de Al. Niculescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1956]. (Clasicii români).
PR. DREPT = *Principii de drept.* București, Editura științifică, 1959. (Ministerul Justiției).
PRECUP, P. = Emil Precup, *Păstoritul în Munții Rodnei.* Cluj, Inst. de arte grafice „Ardealul", 1926. (Biblioteca „Dacoromaniei". nr. 3).
PREDA, C. I. P. I-III = Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni.* I – III. București, Editura Cartea Românească, 1980.
PREDA, DELIR. = Marin Preda, *Delirul.* București, Editura Cartea Românească, 1975.
PREDA, D. = Marin Preda, *Desfășurarea.* Ediția II-a. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954].
PREDA, I. = Marin Preda, *Intrusul.* Roman. [București], Editura pentru literatură, 1968.
PREDA, Î. = Marin Preda, *Întîlnirea din pămînturi.* Nuvele. [București], Editura „Cartea românească", [1948].
PREDA, M. = Marin Preda, *Moromeții.* [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].
PREDA, M. II = Marin Preda, *Moromeții.* II. [București], Editura pentru literatură, 1967.
PREDA, M. S. = Marin Preda, *Marele singuratic.* București, Editura Cartea Românească, 1973.
PREDA, R. = Marin Preda, *Risipitorii.* [București], Editura pentru literatură, [1962].
PREDETICI, D. = Anton Predetici Nasodi, *Dictionarum trium linguarum. Germano-Latina et Daco-Romana.* [Manuscris autograf din 1793, Bibl. Academiei Române, Filiala Cluj, cota 457-459].
PRETORIAN, DR. C. = Alexandru Pretorian, *Noțiuni de drept constituțional și administrativ, pentru usul școalelor publice din țară.* Edițiunea IV-a, corectată și adăogită. București, Alcalay, 1899.
PREV. ACCID. = *Prescripțiuni tehnice pentru prevenirea accidentelor de muncă.* București, 1949.
PRIBEAGUL, P. R. = Petru Tincra Pribeagul, *Pietre rămase.* (Contribuție la monografia județului Arad). București, Imprim. națională, 1936.
PROB. GEOGR. I–II = *Probleme de geografie.* Vol. I–II. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, I: 1954, II: 1955.
PROB. LIT. N. = *Probleme ale literaturii noi în R. P. R.*. București, Editura de stat pentru literatură și artă, [1952].
PRODAN, I. I-III = Acad. D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea.* Vol. I-III. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968.
PRODAN, R. H. I-II = D. Prodan, *Răscoala lui Horea.* Ediție nouă, revăzută. Vol. I-II. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
PRODAN, S. = Acad. D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum.* Ediție nouă, refăcută. București, Editura Științifică, 1967.
PRODAN – BUIA, F. I. = I. Prodan – Al. Buia, *Flora mică ilustrată a Republicii Populare Române.* [Ediția a IV-a]. București, Editura agrosilvică, [1961].
PROPĂȘIREA = [„Propășirea"]. Foaie științifică și literară. Iași, 1844.
PROT. – POP., N. D. = E. Protopopescu și V. Popescu, *Nou dicționar portativ de toate zicerile radicale și streine reintroduse și introduse în limbă, coprinzând și termeni științifici și literari.* Volumul I–II. București, T. Teodorescu, 1862.
PSALT. = *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII* traduse din slavonește. Edițiune critică de I. A. Candrea. I: Introducere. II: Textul și glosarele. București, Socec et Comp., 1916. (Comisia istorică a României). [Pentru variantele paralele citate se folosesc abrevierele editorului].
PSALT. (1651) = *Psaltirea ce să zice cântarea a fericitului proroc și împărat David.* Bălgrad (Alba-Iulia), 1651. [După glosarul întocmit de Ion Popp și publicat în revista „Jahresbericht", III, p.170–182].
PSALT. HUR. = *Psaltirea Hurmuzaki.* [Manuscris din sec. al XVI-lea; Bibl. Academiei Române, cota 3077].

PSALT. SCH. = *Psaltirea scheiană (1482)*, publicată de prof. I. Bianu. Tomul I: *Textul în facsimile și transcriere cu variantele din Coresi (1577)*. București, Carol Göbl, 1889.
PUȘCARIU, C. S. = Sextil Pușcariu, *Cercetări și studii*. Ediție îngrijită de Ilie Dan. Prefață de G. Istrate. București, Editura Minerva, 1974.
PUȘCARIU, D. V. = Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895-1906)*. [București], Editura pentru literatură, 1968.
PUȘCARIU, ET. WB. = Dr. Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I: Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*. Heidelberg, K. Winter, 1905.
PUȘCARIU, L. R. I = Sextil Pușcariu, *Limba română*. Vol. I: *Privire generală*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1940. (Biblioteca enciclopedică).
PUȘCARIU, L. R. II = Sextil Pușcariu, *Limba română*. Vol. II: *Rostirea*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.
PUȘCARIU, M. = Sextil Pușcariu, *Memorii*. Ediție de Magdalena Vulpe. Prefață de Ion Bulei. Note de Ion Bulei și Magdalena Vulpe. București, Editura Minerva, 1978.
PV = *Poeziile Văcăreștilor*, cu un studiu asupra poeților Văcărești de Al. Odobescu. București, 1908.

R

RALEA, F. = Mihail Ralea, *Cele două Franțe*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1956].
RALEA, E. O. = Mihai Ralea, *În Extremul Occident. Note de drum din Antile, California, Canada*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955]. Vezi și RALEA, O.
RALEA, O. vezi RALEA, E. O.
RALEA, S. T. I–III = Mihail Ralea, *Scrieri din trecut*. [Vol.] I–III. [București], Editura de stat pentru literatură și artă. I: *În literatură*, 1957; II: *În filozofie*, 1957; III : *În literatură și filozofie*, 1958.
RĂDULESCU, S. = Anton V. Rădulescu, *Silvicultură generală*. [București], Editura agro-silvică, 1956.
RĂDULESCU-CODIN = C. Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, cu o introducere de dr. Gustav Weigand. Ediția I. Câmpulung, [1901].
RĂDULESCU-CODIN, Î. = C. Rădulescu-Codin, *Îngerul românului. Povești și legende din popor*. București, Librăriile Socec & Comp., 1913. (Academia Română. Din viața poporului român, Culegeri și studii. XVII).
RĂDULESCU-CODIN, L. = C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, adunate din Oltenia și din Muscel de... București, Librăriile Socec & Comp., 1910. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. X).
RĂDULESCU-CODIN, L. P. I = C. Rădulescu-Codin, *Literatura populară*. [Vol.] I: *Cîntece și descîntece ale poporului*. Cu 50 arii populare. Ediție critică de Ioan Șerb și Florica Șerb. Studiu introductiv de Dan Simonescu. București, Editura Minerva, 1986 (Ediții critice de folclor).
RĂDULESCU-CODIN, L. TR. = C. Rădulescu-Codin, *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii Mușcelului*. București, Atelierele grafice Cultura națională, 1929. (Academia Română. Din viața poporului român. XXXIX).
RĂDULESCU-CODIN, M. N. = C. Rădulescu-Codin, *Muscelul nostru*. I: *Comuna Corbi și locuitorii săi*. Istoric și legende. Întindere, populațiune. Portul, cântece, obiceiuri. Situația economică. Lămuriri asupra rostului și cuprinsului monografiei județului și a celor 63 de comune. Cu hărți, vederi, figuri și arii populare. Cîmpulung, N. Vlădescu, 1922.
RĂDULESCU-MOTRU, P. = Constantin Rădulescu-Motru, *Personalismul energetic*. [București], Editura Casei Școalelor, 1927.
RĂȘCANU, L. = Petru Rășcanu, *Lefile și veniturile boierilor Moldovei în 1776*. Document de la Grigore A. Ghica Vv, publicat cu o introducere de... Iași, Tipografia națională, 1887.
REBREANU, I. = Liviu Rebreanu, *Ion*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].
REBREANU, J. = Liviu Rebreanu, *Jar*. Roman. București, Adevărul, 1934.
REBREANU, N. = Liviu Rebreanu, *Trei nuvele*. București, Cultura națională, [1924].
REBREANU, NUV. = Liviu Rebreanu, *Nuvele*. [București], Editura tineretului, 1957.

REBREANU, O. I-XIV = Liviu Rebreanu, *Opere*. Text ales și stabilit, note, comentarii și variante de Niculae Gheran și Nicolae Liu. Studiu introductiv de Al. Piru. [Vol.] 1-3, [București], Editura pentru Literatură, 1968; [vol.] 4-14, [București], Editura Minerva, 1970-1989.
REBREANU, P. S. = Liviu Rebreanu, *Pădurea spînzuraților*. Roman. Ed. II. București, „Cartea românească", [1922].
REBREANU, R. I–II = Liviu Rebreanu, *Răscoala*. Roman. Volumul I–II. [București], Editura „Adevărul", [1932]
REG. ORG. = *Regulamentul organic* [al Țării Românești]. București, 1832.
REG. ORG. MOLD. = [*Regulamentul organic al Moldovei*]. [Manuscris din 1831; Bibl. Univ. Iași, cota VI – 61].
REG. SCOLAST. = *Regulele scolasticești, care sînt orînduite și așezate pentru ținerea și procopseala școalelor românești celor din Țara Ungurească și din părțile ei împreunate*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei unguerești, 1806.
REG. SHOLAST. = *Regulele sholastice, care sînt orînduite și așezate pentru ținerea și procopseala shoalelor românești celor din Țara Ungurească și din părțile ei împreunate*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1816.
REGULAMENT = *Regulament ostășesc pentru miliția pămînteneascӑ a prințipatului Valahiii*. [București, 1832].
REGUL. ORG. = *Regulamentul organic, întrupat cu legiuirile din anii 1831, 1832 și 1833, și adăogat, la sfîrșit, cu legiuirile de la anul 1834 pînă acum, împărțite pe fiecare an, precum și cu o scară deslușită a materiilor*. Acum a doua oară tipărit. București, tipărit la pitarul Z. Carcalechi, 1847.
REGUL. ORG. MOLD. = *Regulamentul organic a prințipatului Moldovei*. Ieși, Tipografia Albinei, 1837.
RESMERIȚĂ, D. = Alexandru Resmeriță, *Dicționarul etimologico-semantic al limbei române*. Craiova, Institutul de editură „Ramuri", 1924.
RETEGANUL, CH. = Ion Pop-Reteganul, *Cine nu știe striga, ceteascӑ cartea asta, adecă chiuituri de care strigă feciorii...*, adunate din popor de... Edițiunea II. Gherla, A. Todoran, 1897.
RETEGANUL, P. I–V = Ioan Pop-Reteganul, *Povești ardelenești*. Culese din gura poporului de... Partea I-V. Brașov, Editura Librăriei Nicolae Ciurcu, 1888.
RETEGANUL, P. P. = I. Pop-Reteganul, *Povești din popor*. Sibiu, 1895.
RETEGANUL, TR. = Ion Pop-Reteganul, *Trandafiri și viorele*. Poesii populare culese și ordinate de... Edițiunea II, amplificată. Gherla, „Aurora", 1891.
RET. ROM. = *Retorica românească*. Antologie. Ediție îngrijită, prefață și note de Mircea Frînculescu. București, Editura Minerva, 1980.
REȚ. HOL. = *Rețetă pentru boala ce să numește holera morbus*. [Iași], 1831. [Foaie volantă].
REȚ. MED. = [*Rețete medicale*]. [Manuscris de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Academiei Române, cota 1320].
REV. CRIT. I ș. u. = „Revista critică literară". Director Ar. Densușianu. Iași. Anul I (1893) ș. u.
REV. IST. I ș. u. = „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", sub direcțiunea lui Gregoriu G. Tocilescu. București. Anul I (1893) ș. u.
REV. NOUĂ I ș. u. = „Revista nouă". Director B. P. Hasdeu. București. Anul I (1888) ș. u.
REV. PĂD. XXVII = „Revista pădurilor". Tom. XXVII. Sibiu, 1895.
RF I–II = „Revista filologică". Organ al Cercului de studii filologice de pe lângă Facultatea de filozofie și litere din Cernăuți. Director Al. Procopovici. Cernăuți. Vol. I–II, 1927–1928.
RÎMNICEANU = [Naum Rîmniceanu, *Introducere în gramatica grecească și românească*]. [Manuscris grecesc și românesc din 1805; Bibl. Academiei Române, cota 1492].
RÎMNICEANU, H. = Naum Rîmniceanu, *Hristoitie*. [Manuscris românesc și grecesc de la începutul secolului al XIX-lea; Bibl. Academiei Române, cota 1487].
RÎND. JUD. = *Rînduiala judecătorească de obște*. Pentru Bohemie, Moravie, Silesie, Austrie de jos de Enț și de sus de Enț, dimpreună cu hotarăle ei împreunată... Vienna, Iosif de Curțbec, 1787.
RÎND. N. = *Rînduiala despre neutralitate*. Sibiu, 1803. [Foaie volantă].
RÎNDUIALA = *Rînduiala căsătoriilor*. Sibiu, 1786. [Foaie volantă].
RL = „România liberă". Organul sfaturilor populare din Republica Populară Română. București, 1952 ș. u.
ROGOZ, E. = Ion Rogoz, *Ecologia faunei acvatice din Cîmpia Olteniei*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979.
ROMANESCU, ZEȚ. = Vasile Romanescu, *Istoria unei cărți*. I: *Zețarul*. București, „Cartea românească", 1934.
ROMANIA = „Romania". [Ziar]. București, ianuarie-decembrie 1838.

ROMANO, B. I–II = Dionisie Romano, *Bibliotica tinerilor începători sau culegere de întîile cunoştinţele trebuincioase pentru învăţătura copiilor ce încep a ceti*. Tradusă din franţozeşte de ierodiaconul... Bucureşti, tipărită la Zaharia Carcalechi. Partea I: 1837; partea a II-a: 1838.
ROMÂNIA LITERARĂ = *România literară*. Săptămânal de literatură şi artă. Anul I (1968) ş. u.
ROMÂNUL (18...) = „Românul". Ziariu politic, comercial, literar. Bucureşti. Anul I (1857) ş. u.
ROMÂNUL GLUMEŢ = *Românul glumeţ*. Basme, legende, tradiţiuni, oraţiuni de anul nou de nuntă, cântece populare vechi, ghicitori, povestea vorbii sau proverburi etc. Partea I: *Proverburi şi ghicitori*. Bucureşti, Tipografia Thiel & Weiss, 1874.
ROM. LIT. = *România literară*. Foaie periodică, sub direcţia d-lui V. Alecsandri. Iaşi, Tipografia franco-română, 1855.
ROSETTI, B. = Alexandre Rosetti, *Lettres roumaines de la fin du XVI-e et du début du XVII-e siècle tirées des archives de Bistritza (Transylvanie) publiées par*... Bucureşti, Socec et Co., 1926. (Institutul de Filologie şi Folclor).
ROSETTI, I. L. R. = Alexandru Rosetti, *Istoria limbii române. De la origini pînă la începutul secolului al XVII-lea*. Ediţie definitivă. [Bucureşti], Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1986.
ROSETTI, I. L. R. I = Alexandru Rosetti, *Istoria limbii române*. I. *Limba latină*. Ediţia a treia, revăzută şi adăugită. Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1960.
ROSETTI, I. SL. = Acad. Al. Rosetti, *Influenţa limbilor slave meridionale asupra limbii române* (*sec. VI–XII*). Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, [1954].
ROSETTI, L. R. I–IV, VI = Al. Rosetti, *Istoria limbii române*. [Vol.] I–IV, VI. Bucureşti, Fundaţia regală pentru literatură şi artă, 1938–1946.
ROSETTI, S. L. = Acad. Al. Rosetti, *Studii lingvistice*. [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955.
ROSETTI – BYCK, G. = Al. Rosetti – J. Byck, *Gramatica limbii române*. Ediţia a doua revăzută şi adăogită. Bucureşti, Editura Universul, 1945.
ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I = Acad. Al. Rosetti – B. Cazacu, *Istoria limbii române literare*. [Vol.] I. De la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea. Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1961.
C. A. ROSETTI, C. = C. A. Rosetti, *Ceasurile de mulţumire ale lui*... Bucureşti, Tipografia curţii a lui Fred. Walbaum, 1843.
A. ROSETTI, N. I. = C. A. Rosetti, *Note intime 1844–1859*, scrise zilnic... Adnotate şi publicate de Vintilă C. A. Rosetti. Vol. I. 1844–1846. Bucureşti, 1902. (Pagini din trecut).
ROŞCA, E. T. = D. D. Roşca, *Existenţa tragică. Încercare de sinteză filozofică*. Ediţie definitivă. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968.
RT = *Romanul Troadei*. [Manuscris din 1766; Bibl. Academiei Române, cota 1283].
RUDOW, XVII–XIX, XXII = W. Rudow, *Neue Belege zu turkischen Lehnwörten im Rumänischen* (În revista „Zeitschrif für romanische Philologie „, Halle, vol. XVII–XIX. *Neue Belege zu rumänischen Wörtern nichttürkischen Herkunft* (ib. vol. XXII).
RUS, I. I–III = Ioan Rus, *Icoana pământului sau carte de gheografie*. Tom. I–III. Blaj, Tipografia seminariului, 1842.
RUSET, E. = [Corneille], *Eraclie, împărat al Răsăritului*. Tragedie în cinci acturi de Corneil şi tradusă din franţozeşte de D. I. Roset. [f. l.], [f. t.], 1831.
RUSET, Z. = Molière, *Zgîrcitul*. Comedie în cinci acte de la... Tradusă de I. Ruset. Bucureşti, Tipografia lui I. Eliad, 1836.
RUSSO. S. = Alexandru Russo, *Scrieri*. Publicate de Petre V. Haneş. Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1908.
RUSSU, L. T. = I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*. [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1859.

S

S = „Steaua". Revistă a Uniunii scriitorilor din R. P. R. Cluj. Anul I (1954) ş. u.
SADOVEANU, A. L. = Mihail Sadoveanu, *Aventură în lunca Dunării*. [Bucureşti], Editura tineretului, 1954.
SADOVEANU, B. = Mihail Sadoveanu, *Baltagul*. Roman. Bucureşti, Editura „Cartea Românească", [1930].
SADOVEANU, D. = Mihail Sadoveanu, *Dureri înăbuşite*. Bucureşti, „Minerva", 1904.

SADOVEANU, D. P. = Mihail Sadoveanu, *Divanul persian*. Poveste orientală. București, Editura „Cartea românească", [1946].
SADOVEANU, E. = Mihail Sadoveanu, *Evocări*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954]. (Studii literare).
SADOVEANU, F. J. = Mihail Sadoveanu, *Frații Jderi*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1953.
SADOVEANU, Î. A. = Mihail Sadoveanu, *Împărăția apelor*. Ediție revăzută. București, Editura „Cartea Românească", [1947].
SADOVEANU, M. = Mihail Sadoveanu, *Mormîntul unui copil*. București, „Minerva", 1906.
SADOVEANU, M. C. = Mihail Sadoveanu, *Mitrea Cocor*. Ediția a II-a. [București], Editura pentru literatură și artă a Ununii scriitorilor din R. P. R., 1950.
SADOVEANU, N. F. = Mihail Sadoveanu, *Nada Florilor*. Amintirile unui pescar cu undița. [București], Editura tineretului, 1951.
SADOVEANU, N. P. = Mihail Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*. Povestire istorică. [București], Editura tineretului a C.C. al U.T.M., [1952].
SADOVEANU, O. I–XVIII = Mihail Sadoveanu, *Opere*. Vol. I–XVIII. București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1954–1959.
SADOVEANU, O. XIX ș. u. = Mihail Sadoveanu, *Opere*. [Vol.] 19 ș. u. București, Editura pentru literatură [1964-1967] și Editura Minerva [1970 ș. u.].
SADOVEANU, O. L. = Mihail Sadoveanu, *Ostrovul lupilor*. București, Editura „Cartea Românească", [1941].
SADOVEANU, P. = Mihail Sadoveanu, *Povestiri*. București, Editura „Minerva", 1904.
SADOVEANU, P. C. = Mihail Sadoveanu, *Poezia cimiliturilor*. [București]. Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R., [1949]. (Cartea poporului, 62)
SADOVEANU, P. M. = Mihail Sadovenu, *Păuna Mică*. București, Editura [Cartea românească], [1948].
SADOVEANU, P. S. = Mihail Sadoveanu, *Povestiri de seară*. București, „Minerva", 1910.
SADOVEANU, Ș. = Mihail Sadoveanu, *Șoimii*. Roman. București, „Minerva", 1904.
SADOVEANU, T. F. = Mihail Sadoveanu, *Trenul fantomă*. Roman. București, [f. e.], 1906.
SADOVEANU, V. F. = Mihail Sadoveanu, *Valea Frumoasei*. Ediția a III-a. București, Editura „Cartea românească", [1947].
SADOVEANU, Z. C. = *Zodia cancerului*. Roman istoric. București, Editura „Cartea românească", [1946].
I. M. SADOVEANU, S. = Ion Marin Sadoveanu, *Sfîrșit de veac în București*. Ediție îngrijită de I. Oprișan. Repere istorico-literare de Ana-Maria Sireteanu. București, Editura Minerva, 1975.
SAHIA, N. = Alexandru Sahia, *Nuvele*. [București], Editura de stat, [1948].
SAHIA, S. A. = Alexandru Sahia, *Scrieri alese*. Cu un cuvînt înainte de G. Macovescu și o postfață de Pompiliu Marcea. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1960.
SAHIA, U.R.S.S. = Alexandru Sahia, *U.R.S.S. azi*. [Craiova], Editura „Ramuri", [1935].
SANDU-ALDEA, A. M. = C. Sandu-Aldea, *Ape mari*. Nuvele și schițe. București, „Minerva", 1910.
SANDU-ALDEA, D. N. = C. Sandu-Aldea, *Două neamuri*. Roman. București, „Minerva", 1906.
SANDU-ALDEA, D. P. = C. Sandu[-Aldea], *Drum și popas*. Note de drum. Schițe. București, „Minerva", 1904.
SANDU-ALDEA, S. = Constantin Sandu[-Aldea], *Selecțiunea metodică a cerealelor și bazele științifice ale selecțiunii*. București, „Minerva", 1907.
SANDU-ALDEA, U. P. = C. Sandu-Aldea, *În urma plugului*. Nuvele și schițe. București, „Minerva", 1905.
SANIELEVICI, R. = Prof. Alex. Sanielevici, *Radioactivitatea*. (Fenomene și legi generale). Vol. I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956.
SAVA, DOC. I–II = Aurel V. Sava, *Documente putnene*. Publicate cu un studiu introductiv de... Prefață de prof. N. Iorga. [Vol.] I–II. Chișinău, 1929–1931.
SĂGHINESCU, S. = V. Săghinescu, *Scrutare Dicționarului universal al limbei române,* de Lazăr Șăineanu... Iași, 1898.
SĂGHINESCU, V. = V. Săghinescu, *Vocabular românesc de vreo câteva mii cuvinte, cu o critică minuțioasă și cu îndreptar erorilor „Dicționarului universal al limbei române" de Lazăr Șăineanu* etc. Iași, 1901–1902.
SĂM. I ș. u. = „Sămănătorul". Revistă literară săptămânală. București. Anul I (1901) ș. u.

SĂULESCU, GRAM. ROM. I–III = Gh. Săulescu, *Gramatică românească sau observații grămăticești asupra limbei românești*. Pentru școalele normale și ghimnaziale. Partea I-ia etimologhică, II sintactică, III de prosodia limbei românești și de versificație, la care s-au adaos mai multe exempluri de versuri. Iași, Tipografia sfintei mitropolii, partea I–II: 1833; partea a III-a: 1834.

SĂULESCU, HR. I–II = Gh. Săulescu, *Hronologhia și istoria universală*. Prelucrată pe scurt de... Tom. I–II. Ieși, 1837.

SĂULESCU, Î. = Gh. Săulescu, *Întîiele cunoștințe de litere și de idei, pentru tinerimea școalelor începătoare*. Ieși, Tipografia Albinei, 1832.

SĂVULESCU, M. U. I–II = Acad. Traian Săvulescu, *Monografia uredinalelor din Republica Populară Română*. [Vol.] I–II. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1953. (Academia Republicii Populare Romîne).

SĂVULESCU, PAT. VEG. = Acad. Traian Săvulescu, *Patologia vegetală*. Generalități, fitoterapie, viroze și bacterioze. [București], 1946-1947. [Curs litografiat].

SĂVULESCU, USTIL. I–II = Prof. Tr. Săvulescu, *Ustilaginalele din Republica Populară Română*. [Vol.] I–II. [București], Editura Academiei R. P. R., 1957. (Academia Republicii Populare Romîne).

SB = „Scrisul bănățean". Revistă a Uniunii scriitorilor din R. P. R. Timișoara. Anul I (1949) ș. u.

S. BĂRB. = D. I. Sebeni, *Sculamentul bărbaților și femeilor, cu doctoriile sale apărătoare și lecuitoare*. București, Tipografia lui Eliad, 1837.

SBIERA, F. S. = Dr. Ion G. Sbiera, *Familia Sbiera după tradițiune și istorie* și *Amintiri din viața autorului*. Cernăuți, R. Eckhardt, 1899.

SBIERA, P. = Ion al lui G. Sbiera, *Povești populare românești*. Din popor luate și poporului date de... Cernăuți, Editura proprie, Tipografia arhiepiscopală, 1886.

SCARĂ = *Scară a cuvintelor celor streine și celor făcute din firea limbii, care cuvinte au cerut neapărat trebuința a să metahirisi în alcătuirea pravililor*. În Iașul Moldaviei, 1815.

SCAVINSCHI, M. = Cr. W. Hufeland, *Macroviotică sau metodul a lungi viața ominiască*. Alcătuită prin... Acum întâia oară tradusă din limba ghermană întru această română prin spițăriul D. Scavinschii. [Manuscris de pe la 1830; Bibl. Academiei Române, cota 409].

SCAVINSCHI, O. = D. Scavinschi, *Odă din partea opștiei întru slava nunții luminării sale prințesii Elenco Sturza, ce să prăznuiește astăzi, octomvrii 18. Anul 1825*. [2 foi].

SCÎNTEIA = „Scînteia". Organ al Comitetului Central al P. M. R. [București], 1952 ș. u.

SCL = „Studii și cercetări lingvistice". [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne. Institutul de lingvistică din București. Anul I (1950) ș. u.

SCLF = „Studii și cercetări de istorie literară și folclor". București, Editura Academiei Republicii Populare Romîne. Anul I (1952) ș. u.

SCRIBAN, D. = August Scriban, *Dicționaru limbii românești*. (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme). Edițiunea întîia. Iași, Institutul de arte grafice „Presa bună", 1939.

S. C. ȘT. (CLUJ) = „Studii și cercetări științifice". Academia R. P. R. Filiala Cluj. Anul I (1950) ș. u.

S. C. ȘT. (IAȘI) = „Studii și cercetări științifice. Filologie". Academia R. P. R. Filiala Iași. Anul I (1950) ș. u.

SCURTU, T. = Vasile Scurtu, *Termenii de înrudire în limba română*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966.

SEBASTIAN, J. = Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanța*. București, Editura pentru Literatură, 1964.

SEBASTIAN, T. = Mihail Sebastian, *Opere. Teatru*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.

SEVASTOS, C. = Elena Didia Odorica Sevastos, *Cîntece moldovenești*. Iași, Tipografia națională, 1888.

SEVASTOS, N. = Elena Sevastos, *Nunta la români*. Studiu istorico-etnografic-comparativ. (Edițiunea Academiei Române). București, Tipografia Carol Göbl, 1889.

SEVASTOS, P. = Elena D. O. Sevastos, *Povești*. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, [1892]. (Colecțiunea Șaraga. No. 1).

SEVERIN, S. = C. I. V. Severin, *Sinonimele limbii române cu radicali diferiți în raport mai cu seamă la lucrurile divine, la cult și la terminologia eclesiastică*. Vol. I Iași, „Viața românească", 1923.

SFC I–III = *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*. Vol. I–III. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române. Vol. I: 1959; vol. II: 1961; vol. III: 1962. (Institutul de lingvistică din București).

SFC IV–V = *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*. Vol. IV–V. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967-1969.

SG I–III = *Studii de gramatică*. Vol. I–III. [București], Editura Academiei R. P. R. Vol. I: 1956; vol. II: 1957; vol. III: 1961. (Institutul de lingvistică din București).

SIBINEANU, C. = Ioan Sibineanu, *Despre vestita cometa anului 1834 și despre sistema soarelui*. Traduse de... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1833.

SIHLEANU, A. = Al. Sihleanu, *Armonii intime*. București, Imprimeria lui Ferdinand Om, 1857.

SIMA, M. = Gr. Sima al lui Ion, *Materialuri de limbă*. (În „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", vol. II, 183 ș. u.).

SIMB. PL. = Petru Moaler, *Simbolul plinelor de bucurie simțiri*... Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1829.

SIMION DASC., LET. = Simion Dascălu, *Letopisețul Țării Moldovei pînă la Aron Vodă (1359–1595) întocmit după Grigorie Ureche, vornicul, Istratie logofătul și alții*... Ediție de Const. Giurescu cu o prefață de I. Bogdan. București, Socec et Co., 1916 (Comisia istorică a României).

SIMION, D. P. = Eugen Simion, *Dimineața poeților*. Eseu despre începuturile poeziei române. București, Editura Cartea Românească, 1980.

SIMION, S. R. I-III = Eugen Simion, *Scriitori români de azi*. I-III. București, Editura Cartea Românească, I: 1974; II: 1976; III: 1984.

SIMIONESCU, FL. = Prof. I. Simionescu, *Flora României*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939. (Biblioteca enciclopedică).

SIMIONESCU, F. R. = Prof. I. Simionescu, *Fauna României*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938. (Biblioteca enciclopedică).

SINDIPA (1704) = *Sindipa filozoful*. [Manuscris din 1704; Bibl. Academiei Române, cota 1436].

SINDIPA (1786) = *Sindipa filozoful*. [Manuscris din 1786; Bibl. Academiei Române, cota 830].

SION, C. = Gh. Sion, *Ceasurile de mulțemire a lui*... Iași, Cantora Foaiei sătești, 1844.

SION, M. = A. de Lamartine, *Moartea lui Socrat*. De... Tradusă de Gheorghe Sion. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1847.

SION, P. = G. Sion, *Proză. Suvenire contimpurane*. Ediție îngrijită, cu un studiu introductiv, glosar și note de Radu Albala. București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1956. (Biblioteca pentru toți).

SION, POEZII = George Sion, *Din poesiile lui*... București, Imprimeria națională Iosif Romanov et Comp., 1857.

SIROE = [Metastasio, *Siroe*]. [Traducere manuscrisă din neogreacă, din 1784; Bibl. Academiei Române, cota 181].

SIROIU = [Metastasio], *Siroiu*. [Traducere manuscrisă din neogreacă, din jurul anului 1800; Bibl. Academiei Române, cota 3454].

SLAVICI, N. I–II = Ioan Slavici, *Novele*. Vol. I–II. București, Editura Librăriei Socec. Vol. I: 1892; vol. II: 1896.

SLAVICI, O. I–II = Ioan Slavici, *Opere*. Vol. I: *Nuvele*. Vol. II: *Mara*. [București]. Editura de stat pentru literatură și artă, 1952.

SLAVICI, O. I–XIII = Ioan Slavici, *Opere*. Sub îngrijirea unui colectiv. Prefață de D. Vatamaniuc. [Vol.] 1-2, București, Editura pentru Literatură, 1967; [vol.] 3-13, București, Editura Minerva, 1970-1984 (Scriitori români).

SLAVICI, P. = Ioan Slavici, *Pădureanca*. Novelă. Sibii, Tipariul Tipografiei archidiecezane, 1884. (Biblioteca poporală a „Tribunei". nr. 1)

SLAVICI, V. P. = I. Slavici, *Vatra părăsită*. Nuvelă din popor. București, Editura „Minerva", 1900.

SLĂTINEANU, A. = [Metastasio], *Ahilefs la Schiro*. Fapta lui chir Metastazie, chesaricescului poetic. Acum întâi tălmăcită de pe grecie de către dumnealui Iordache Slătinean, vel paharnic, în Bucureștii Țării Rumunești, la a[nul] 1797, iară la sfîrșit s-au adăugat *Istoria lui Sofronim*... Sibii, Tipografia lui Martin Hohmaister.

SLOV. = *Bucvari sau începere de învățătură celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești*, ce s-au tipărit acum întîi cu porunca preaosfințitului mitropolit al Moldovii kir Iacov, în sfânta Mitropolie, în Iași. Leat 1755.

SNOAVA, I – IV = *Snoava populară românească*. [Vol.] I-IV. Ediție critică de Sabina-Cornelia Stroescu. Prefață de Mihai –Alexandru Canciovici. București, Editura Minerva, 1984-1989 (Ediții critice de folclor – genuri).

SOARE, MAȘ. = D. D. Soare, *Elemente de mașini*. București, Institutul de doc. bibliografie și Edit. tehnică, 1949.
SOBARU, EC. PLAN. = Al. Sobaru, *Economia și planificarea comerțului socialist în R. P. R.* București, Editura științifică, 1957.
SOB. HRIS. = *Sobornicescul Hrisov* (1785, 1835, 1839). Ediție critică. [București], Editura Academiei R. P. R., 1958. (Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc scris. IV).
SORBUL, T. = Mihail Sorbul, *Teatru*. Prefață de Florin Tornea. [București], Editura pentru Literatură, 1963.
SORESCU, D. = Marin Sorescu, *Descîntoteca*. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1976.
SORESCU, I. = Marin Sorescu, *Iona*. (Teatru). [București], Editura pentru literatură, 1968.
SORESCU, L. L. I-III = Marin Sorescu, *La Lilieci*. Poeme. [Cartea 1] București, Editura Eminescu, 1973, [Cărțile 2 și 3], București, Editura Cartea Românească, 1977, 1980.
SORESCU, P. = Marin Sorescu, *Poeme*. Versuri. [București], Editura pentru literatură, 1965.
SORESCU, S. = Marin Sorescu, *Singur printre poeți. Parodii*. [București], Editura pentru literatură, 1964.
SORESCU, U. = Marin Sorescu, *Unde fugim de-acasă. (Aproape teatru, aproape poeme, aproape povești)*. [București], Editura tineretului, [1966].
SOVEJA, O. = Soveja [= S. Mehedinți], *Oameni de la munte*. Ediția II. București, Socec, 1921.
SP I–II = *Gheografia sau scrierea pămîntului*. Întocmită după orînduiala cea mai nouo, așezată pentru 4 părți ale pămîntului, adecă: Europa, Asia, Africa, America, cu tot cuprinsul lor. Acum întîi... tălmăcită și dată afară la lumină. Tomul I–II. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1814[–1815].
SPIC. = „Spicuitorul moldo-român". Jurnal scientific, literar și industrial, rediguit de o soțietate de literați. Iașii, Institutul Albinei, 1841.
SPORTUL = *Sportul*. Ziar al Consiliului național pentru educație fizică și sport. [București], 1968 ș. u.
SP. POP. = „Sportul popular". București, Organ al Uniunii de cultură fizică și sport din Republica Populară Română. București, 1959 ș. u.
STAMATI vz. STAMATI, V.
STAMATI, D. = Pah. T. Stamati, *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*. Întîia ediciune. Iași, Tipografia Buciumului român, 1851.
STAMATI, F. = Teodor Stamati, *Fizica elementară pentru clasele colegiale din prințipatul Moldovei*. Compilată după F. Crișu de... întăia ediție. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1849.
STAMATI, M. = T. Stamati, *Manual de istoria naturală, prescurtat pentru tinerimea românească*. Ieși, Institutul Albinei, 1841.
STAMATI, V. = Pah. Teodor Stamati, *Vocabulariu de limba germană și română cu adăogirea celor mai obicinuite și în conversăciune primite cuvinte străine*. Iașii, Tipografia Buciumului Român, 1852. (Vz și STAMATI).
C. STAMATI, G. = Florian, *Galatia*. Tragodie păstorescă a domnului... tălmăcită de pe limba grecească pe limba moldovinească de Constantin Stamate. Ieși, 1808. [Manuscris; Bibl. Academiei Române, cota 3502].
C. STAMATI, P. = N. Nicoleanu, *Poezii și proză*. Vasile Cîrlova, *Poezii*. C. Stamati, *Poezii și proză*. Publicație îngrijită de G. Bogdan-Duică. București, „Minerva", 1906. (Biblioteca scriitorilor români).
C. STAMATI, POV. = C. Stamati, *Povestea povestelor*. Iași, Cantora Foaiei sătești, 1843.
STANCU, C. = Zaharia Stancu, *Clopotul de aur*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939.
STANCU, D. = Zaharia Stancu, *Desculț*. Roman. Ediția a IV-a. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952].
STANCU, M. I. = Zaharia Stancu, *Ce mult te-am iubit*. 1923–1943. [București], Editura pentru literatură, 1968.
STANCU, P. S. = Zaharia Stancu, *Poeme simple*. 1923–1943. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
STANCU, R. A. I–V = Zaharia Stancu, *Rădăcinile sînt amare*. [Vol.] I–V. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958-1959].
STANCU, Ș. = Zaharia Stancu, *Șatra*. Roman. Editai a II-a. [București], Editura pentru literatură, 1969.
STANCU, U.R.S.S. = Zaharia Stancu, *Călătorind prin U.R.S.S.* Note și impresii de drum. Ediția a doua. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].
STĂNCESCU, B. = Dumitru Stăncescu, *Basme, culese din gura poporului*. Cu o prefață de Ionnescu-Gion. București, Haimann, 1892.
STĂNESCU, C. R. = Nichita Stănescu, *Cartea de recitire*. [București], Editura Cartea Românească, [1972].

STĂNESCU, D. S. = Nichita Stănescu, *În dulcele stil clasic*. București, Editura Eminescu, 1970.
STĂNESCU, R. = Nichita Stănescu, *Respirări*. București, Editura Sport- Turism, 1982.
STĂNILOAIE, O. = Dumitru Stăniloaie, *Ortodoxie și românism*. Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1939.
STĂNOIU, C. I. = Damian Stănoiu, *Călugări și ispite*. Scene din viața mănăstirilor. București, Editura „Cartea românească", [1928].
STEAUA (18...) = „Steaua Dunării". Jurnal politic, literar și comercial. Sub redacția lui M. Kogălniceanu. Iași. Anul I (1855) ș. u.
STEINHARDT, J. = N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*. Ediție îngrijită și postfață de Virgil Ciomoș. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991.
STERE, S. = C. Stere, *Scrieri*. Ediție, studiu introductiv și note de Z. Ornea. [București], Editura Minerva, 1979.
STERESCU, N. = St. Sterescu, *Nărojii*. (Poveste populară din Gorj, cu note lingvistice). (În revista „Convorbiri literare", XLVI 1912, p. 1044–1055 și 1164–1168).
ST. INST. = [D. Țichindeal], *Arătare despre acestor nouă întroduse sholasticesti instituturi ale nației românești, sîrbești și grecești*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei unguрești din Peșta, 1813.
STÎNCĂ, MED. SOC. = Ștefan Stîncă, *Mediul social ca factor patologic*, cu un studiu introductiv și adnotări de Samuil Iszak. [București], Editura Academiei R. P. R., 1956.
ST. LEX. = [Grămăticul Staicu], *Lexicon slavo-român*. [Manuscris de pe la 1660; Bibl. Academiei Române, cota 312].
STOIAN, PĂST. = I. Stoian, *Păstoritul în Rîmnicul Sărat*. (În revista „Grai și suflet", VI 1934).
STOICA, VÂN. = Coriolan Stoica, *Călăuza vânătorului*. Cluj, „Cartea românească", 1937.
N. STOICA, C. B. = Nicolae Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului*. Studiu introductiv, ediție, glosar și indice de Damaschin Mioc. Ediția a 2-a revăzută. Timișoara, Editura Facla, 1981.
STOICESCU, C. S. = Nicolae Stoicescu, *Curieri și slujitori*. Contribuții la istoria armatei române. București, Editura militară, 1968.
STOICESCU, D. = Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*. Sec. XIV-XVII. București, Editura Enciclopedică Română, 1971.
STOICESCU, S. D. = Nicolae Stoicescu, *Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova (Sec. XIV-XVII)*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968.
STOILOV, T. F. = Acad. S. Stoilov, *Teoria funcțiilor de o variabilă complexă*. Vol. I: *Noțiuni și principii fundamentale*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954.
STREINU, L. U. = Vladimir Streinu, *Studii de literatură universală*. Ediție întocmită și prefațată de George Muntean. București, Editura Univers, 1973.
STREINU, P. C. I-III = Vladimir Streinu, *Pagini de critică* [Vol.] 1-3. București, Editura Minerva, 1974.
STREINU, V. M. = Vladimir Streinu, *Versificația modernă. Studiu istoric și teoretic asupra versului liber*. București, Editura pentru literatură, 1966.
STUDII = „Studii". Revistă de știință, filozofie, arte. București. Anul I (1948) ș. u.
STURDZA, M. N. = Dimitrie A. Sturdza, *Memoriu asupra numismaticei românești*. București, Tip. Soc. Academice Române, 1878. (Extract din „Columna lui Traian", 1877, no. 10–11).
STURDZA, N. = Dimitrie Sturdza, *Numismatica română*. București, Tipografia națională C. N. Rădulescu, 1878.
SȚ = *Cei de obște articuli pentru soțietățile și țehurile de supt crăimea Ungariei*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei unguрești, 1813.
SUCEVEANU, I. A. I–IV = W. Robertson, *Istoria Americii*. [Traducere din grecește de C. Suceveanu. În patru volume manuscrise, Iași, 1818–1920; Bibl. Univ. din Iași, cota III – 23]
SUCIU, S. = Moise Suciu, *Semnul bucuriei și a poftei inimei*... Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1829.
SUFL. OLT. I ș. u. = *Suflet oltenesc*. Culegeri și cercetări folcloristice. Anul I (1927) ș. u.

Ș

ȘA = *Școala Ardeleană*. [Vol.] I-II. Ediție critică, note, bibliografie și glosar de Florea Fugariu. Introducere de Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor. București, Editura Minerva,1983.
ȘANDRU, F. = Dumitru Șandru, *Folclor românesc*. Ediție îngrijită de Tudora Șandru Olteanu. Prefață de Ovidiu Bîrlea. București, Editura Minerva, 1984.

ȘANDRU – BRÎNZEU, JINA = D. Șandru și F. Brînzeu, *Printre ciobanii din Jina*. București, Socec, 1934. (Extras din revista „Grai și suflet", vol. V, VI).

ȘĂINEANU = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*. Craiova, [1896].

ȘĂINEANU[2] = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*. A doua edițiune cu totul prelucrată și adăugită. Craiova, Institutul de editură „Samitca", I. Samitca și D. Baraș 1908.

ȘĂINEANU, D. U. = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. A opta edițiune. Revăzut și adăogit la ediția VI-a. Ortografia Academiei Române. [Craiova], Editura „Scrisul românesc", [1930].

ȘĂINEANU, Î. = Lazăr Șăineanu, *Încercare asupra semasiologiei limbei române*. Studii istorice despre transițiunea sensurilor. Cu o alocuțiune prefațată de B. P. Hasdeu. București, Tipografia Academiei Române, 1887.

ȘĂINEANU, T. = L. Șăineanu, *Elemente turcești în limba română*. București, Tipografia Academiei române, 1885.

ȘCHEI = *Acte, documente și scrisori din Scheii Brașovului*. Text ales și stabilit, note de Vasile Oltean. București, Editura Minerva, 1980.

ȘCOLERIU, L. = Toader Școleriu, *Lecțione, adecă cuvîntare, scoase de la întîie parte a gramaticii*... Pentru învățătura limbii moldovenești și rusești. Ieși, în Tipografie cea politicească, 1789.

ȘEZ. I ș. u. = „Șezătoarea". Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director: Artur Gorovei. Fălticeni. Anul I (1892) ș. u.

ȘINCAI, C. = Gheorghe Gavriil Șincai, *Catehismul cel mare, cu întrebări și răspunsuri*. Alcătuit și întocmit pentru folosul și procopsala tuturor școalelor normălești a neamului românesc. Blaj, Tipariul seminariului, 1783.

ȘINCAI, HR. I–III = Georgie Șincai din Șinca, *Hronica românilor și a mai multor neamuri încît au fost ele așa de amestecate cu românii cît lucrurile, întîmplările și faptele unora fără de ale altora nu se pot scrie pe înțeles*. Din mai multe mii de autori, în cursul de 34 ani culeasă. [Tom.] I–III. Iași, 1853–1854.

ȘINCAI, HR., în CALENDAR (18...) = Gheorghe Șincai din Șinca, *Hronica românilor și a mai multor neamuri, încît au fost așa de amestecate cu românii, cît lucrurile, întîmplările și faptele unora fără de ale altora nu se pot scrie pre înțeles*. Din mai multe mii de autori în cursul de 34 de ani culeasă... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești din Pesta, 1808. [Tipărit ca adaos la *Calendarul de Buda* din 1808–1809].

ȘINCAI, Î. = G. Șincai, *Îndreptare către arithmetică*. Întîia parte... Blaj, Tipariul seminariului, 1785.

ȘINCAI, ÎNV. = Gh. Șincai, *Învățătura firească spre surparea superstiției norodului*. [Traducere manuscrisă din limba germană, după Helmuth, dintre anii 1804–1808; Bibl. filialei din Cluj a Academiei Române, fondul Oradea, cota 39].

ȘINCAI, O. I–III = Gheorghe Șincai, *Opere. Hronica românilor*. Ediție îngrijită și studiu asupra limbii de Florea Fugariu. Prefață și note de Manole Neagoe. [București], Editura pentru literatură, [vol.] I-III, 1967-1969.

ȘINCAI, P. P. = Gh. Șincai, *Prima principia latinae grammatices quae ad usum scholarum valachico-nationalium propter majorem incipientium puerorum facilitatem, adjecta Valachica lingva, în hunc ordinem redegit*... Balasfalvae, Typis seminarii diocesani, MDCCLXXXIII [= Blaj, 1783].

ȘIO I–II$_{1-2}$ = Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturei române*. I. *Introducerea*. II. *Vocabularul*. 1. *Vorbe populare*. 2. *Vorbe istorice*. București, Socec, 1900.

Ș. TAINE = Eustratie, *Șeapte taine a besearicii*. Iași, 1644.

ȘTEFANELLI, D. C. = T. V. Ștefanelli, *Documente din vechiul ocol al Cîmpulungului Moldovenesc*. Culese, adnotate și publicate de... Cu mai multe iscălituri facsimilate în text și 19 reproduceri fascimilate de documente originale. Edițiunea Academiei Române. București, Socec, 1915.

ȘTEFĂNESCU, C. = Theodor Ștefănescu, *Curs de contabilitate în partidă dublă*. [A patra edițiune]. București, 1896.

T

T = „Teatru". Revistă lunară editată de comitetul de stat pentru cultură și artă și de Uniunea scriitorilor din R. P. R. [București], 1961 ș. u.

TAFRALI, S. = O. Tafrali, *Scene din viața dobrogeană*. București, Nițeanu, 1906.

TAMÁS, ET. WEB = Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen (Unter Berücksichtigung der Mundartwörter)*. București, Akadémiai Kiadó, 1966.

TAVERNIER, A. = Alcibiad Tavernier, *Amărunturi apărătoare și higienice pentru miserere sau holera morbus și alte boale epidemice*. [Text billingv francez-român]. București, [f. t.], 1831.

T. DIAL. B. N. = *Texte dialectale și glosar Bistrița-Năsăud*. Publicate de Maria Marin și Marilena Tiugan. [București], 1987 (Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice. Seria II. Texte și glosar, 5).

T. DIAL. D. = *Texte dialectale și glosar Dobrogea*. Publicate de Paul Lăzărescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Nicolae Saramandu. [București], 1987 (Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice. Seria II. Texte și glosar, 5).

T. DIAL. M. I-II = *Texte dialectale. Muntenia*. I-II. Sub conducerea lui B. Cazacu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, I: 1973, II: 1975.

T. DIAL. M. III = *Texte dialectale. Muntenia*. [Vol.] III. Publicate de Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe. [București], 1976 (Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice. Sectorul de dialectologie. Seria II. Texte și glosare, 4).

T. DIAL. M. B. = *Noul Atlas Lingvistic pe Regiuni. Moldova și Bucovina. Texte dialectale*. Culese de Stelian Dumistrăcel și publicate de Doina Hreapcă și Ion-Horia Bîrleanu. [Vol.] I, partea 1. Iași, Editura Academiei Române, 1993; [vol.] I, partea a 2-a. Iași, Editura Academiei Române, 1995.

T. DIAL. O. = *Texte dialectale. Oltenia*. Publicate sub redacția lui Boris Cazacu, membru corespondent al Academiei, de Cornelia Cohuț, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Șuteu și Magdalena Vulpe. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.

TDRG = Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsche Wörterbuch*. [Band I–III]. Bukarest Staatsdruckerei. I: 1903; II: 1911; III: 1924.

TEAHA, C. N. = Teofil Teaha, *Graiul din valea Crișului Negru*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1961. (Academia Republicii Populare Române. Institutul de lingvistică).

TEAMPE, O. S. = Radu Teampe, *Oglinda statului bisericesc și politicesc sau învățătura năravurilor celor bune și a vieții creștinești*. Tom. I. Brașov, Tipografia Ioan Gatt, 1835.

TELEGRAFUL (18...) = „Telegraful român". Ziar. Sibiu, 1853 ș. u.

TELEMAH, I–II = Fénélon, *Întîmplările lui Telemah, fiul lui Odisefs*. Vol. I (cărțile 1–5) –II (cărțile 6–10). [Traducere manuscrisă din neogreacă de la 1772; Bibl. Academiei Române, cota 262].

TELEMAHOS = Fénélon, *Întîmplările lui Telemahos, fiului lui Ulises*. [Traducere manuscrisă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Academiei Române, cota 1576].

TEM. GHEOM. I–II = *Temeiurile gheometriii*. [Manuscris de pe la 1820, probabil o copie după cursul lui Gh. Lazăr; Bibl. Academiei Române, cota 1189].

TEMPEA, GRAM. = Radu Tempea, *Gramatică românească*. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1797.

TEODOREANU, C. B. = Ionel Teodoreanu, *În casa bunicilor*. Ediția a III-a. București, „Cartea românească" [1942].

TEODOREANU, L. = Ionel Teodoreanu, *Lorelei*. Roman. București, „Cartea românească" [1935].

TEODOREANU, M. II = Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*. Vol. II: *Drumuri*, Ediția I. București, „Cartea românească", [1926].

TEODOREANU, M. U. = Ionel Teodoreanu, *Masa umbrelor. Întoarcerea în timp*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957].

TEODOREANU, U. C. = Ionel Teodoreanu, *Ulița copilăriei*. București, Editura „Cartea românească" 1935.

TEODORESCU, P. P. = G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*. Culegere de... București, Tipografia modernă, 1885.

TEODORESCU, P. P.^{2} = G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*. Ediție critică, note, glosar, bibliografie și indice de George Antofi. Prefață de Ovidiu Papadima. București, Editura Minerva, 1962.

A. TEODORESCU, A. = A. Teodorescu, *Aritmetică sau învățătura socotelilor*. Acum întîia oară întocmită... Iași, Tipografia sf. mitropolii, 1839.

TEODORI, A. = Al. Teodori, *Scurtă arătare despre om și despre întocmirile lui*. (În calendarul *Carte de mînă pentru nația românească*. Buda, 1825).

TEODOROVICI, I. = Pavel Kengyllácz, *Istoria universală sau a toată lumea*... Acum întîia oară pre limba românească prefăcută și așezată de Ioann Theodorovici. Partea I, cu o mapă despre pămîntul făgăduinței sau Palestina – Historia universalis, pars I. Buda, Crăiasca Universitate din Pesta, 1824.

TEODOROVCI, M. = Ioan Teodorovici, *Moralnice sentenții sau folositoare pilde*. Traduse [de]... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1813.

TEODOROVICI, P. = Leopold Simani, *Pruncii cei părăsiți, ajutoriul lui Dumnezeu și purtătorii de grijă a unei bătrîne și credincioasă crescătoare încredințați*... acum în limba românească așăzată de Ioan Theodorovici. Cu o figură în aramă tăiată. Buda, Crăiasca tipografie a Universitatei din Pesta, 1830.

TES. I–III = A. Papiu Ilarian, *Tesauru de monumente istorice pentru România, atît de vechi tipărite, cît și manuscripte*, cea mai mare parte străine, adunate, publicate cu prefațiuni și note ilustrate de... Tom. I–III. București, Tipografia națională, 1862–1864.

TETRAEV. (1574) = *La versione rumena del Vangelo di Matteo, tratta del Tetrevangelion del 1574* (ms. del Museo Britanico: Horbey 6311 b), e publicata per la prima volta da M. Gaster, în „Archivio glottologico italiano", vol. XII, p. 197–253; *Tetraevanghelul diaconului Coresi din 1561*, prelucrat de dr. M. Gaster. București, Imprimeriile statului, 1929.

TEULESCU, C. = A. de Lamartine, *Istoria lui Cesar*. Tradusă de D. P. Teulescu. București, Tipografia națională a lui Roman et C-nie, 1856.

TEULESCU, I. = George Sand, *Indiana*... [Tradusă] de P. Teulescu. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1847.

TEXTE ROM. (XVI) = *Texte românești din sec. al XVI-lea*. Sub coordonarea lui Ion Gheție. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1982.

TEXTE ROM.² (XVI) = *Cele mai vechi texte românești*. Contribuții filologice și lingvistice. Coordonare de Ion Gheție. București, Tipografia Universității, 1982.

THEODORESCU, C. = Cicerone Theodorescu, *Un cîntec din ulița noastră*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1953.

THEODORESCU, V. I–II = Cicerone Theodorescu, *Versuri alese*. [Vol.] I–II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955.

TIMPUL (18...) = „Timpul". Jurnal politic-comercial. București, 1856–1857.

TIN. ROM. = *Sholasticescul fruct al tinerimii romane din libera crăiască cetate Pesta, carele în cursul de vează l-au făcut, și la publica examenare, în 2 septemvrie 1824, s-au arătat*. Buda, Tipariul Universitatei din Pesta, 1824.

TITULESCU, D. = Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*. București, Editura politică, 1967.

TÎMPEANUL, G. = Serdariul Scarlat Tîmpeanul, *Gheografia Țării Rumânești*. București, Tipografia pitarului Constandin Pencovici, 1840.

T. LINGV. GEN. = *Tratat de lingvistică generală*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1971.

TOCILESCU, MON. I–II = G. G. Tocilescu, *Monumetele epigrafice și sculpturali ale Museului național de antichități din București*, publicate sub auspiciile Academiei Române. Partea I–II, colecțiunea epigrafică a Museului pînă la anul 1881. București, 1902–1908.

TODORAN, GL. = Romulus Todoran, *Mic glosar dialectal*. Alcătuit după două manuscrise din Biblioteca centrală de la Blaj din 1887. Cluj, „Cartea românească" 1949.

TOMESCU, GL. = Mircea Tomescu, *Glosar din județul Olt*. Slatina, Tipografia „Tiparul Oltului", 1944. (Aspecte lingvistice și folclorice din județul Olt. II).

TOMICI, C. A. = Ioan Tomici, *Cultura albinelor sau învățătura despre ținerea stupilor în magaținuri*. Tradusă și prin iscusința din mai mulți ani cercată și prin folosul de comun întocmită, prin... Buda, Tipariul Crăieștei Universitatei din Pesta, 1823.

TOMICI, C. B. = Ioan Tomici, *Cultura bombițelor sau învățătura despre ținerea și creșterea omidelor sau goangelor de mătasă*. Ca o adăogare mult folositoare lîngă ținerea stupilor în magaținuri. Tradusă după manipulația cea mai nouă și îndreptată a domn[ului] Iosif Blașcovici... întocmită prin... Buda, Tipariul Crăieștei Universitatei din Pesta, 1823.

TOMICI, Î. = Ioan Tomici, *Scurte învățături pentru creșterea și buna purtare a tinerimei romană*. Buda, 1827.

TOPÎRCEANU, B. = G. Topîrceanu, *Balade vesele și triste*. Ediția IV-a. București, Editura „Cartea românească", [1931].

TOPÎRCEANU, M. = G. Topîrceanu, *Migdale amare*. Versuri umoristice și fanteziste. Ediția IV-a. București, Editura „Cartea românească", [1947].

TOPÎRCEANU, O. A. I-II = G. Topîrceanu, *Opere alese*. Vol. I-II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1959.
TOPÎRCEANU, P. O. = G. Topîrceanu, *Parodii originale*. Ediția III-a. Iași, „Viața românească", 1927.
TOPÎRCEANU, S. A. = G. Topîrceanu, *Strofe alese. Balade vesele și triste*. Iași, Editura „Viața Românească", 1920.
TRIBUNA = „Tribuna". Săptămînal de cultură. Cluj. Anul I (1857) ș. u.
TRIGON. DR. = D. P[aulid], *Elemente de trigonometrie drept-liniată și sferică*. București, Tipografia colegiului Sfântul Sava, 1850.
TRIGONOM. = *Trigonometrie*. Manual pentru clasa a X-a reală de O. Sacter. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
TRIGONOMETRIE = *Trigonometrie*. Manual pentru clasa a X-a umanistică de Popescu Gh., Schüszler Alfred. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
TUDORAN, O. = Radu Tudoran, *Al optzeci și doilea*. [București], Editura pentru literatură, 1966.
TUDORAN, P. = Radu Tudoran, *Toate pînzele sus!* [București], Editura tineretului, 1954.
TULBURE, V. R. = Victor Tulbure, *Vioara roșie*. Poeme. [București], Editura de stat, 1948. (Biblioteca de buzunar, 72).
TURCU, E. = Ioan Turcu, *Escursiuni pe munții Țărei Bîrsei și ai Făgărașului, din punctul „La om" de pe „Bucegi" Până dincolo de „Negoiul"*. Descrieri, întregite cu schițe istorice despre castelele și Țara Făgărașului. Brașov, Mureșianu, 1896.
TURNESCU, C. = N. Turnescu, *Curs de clinică chirurgicală*. [Copie manuscrisă de Vasile Vlădescu, București, 1859; Bibl. Academiei Române, cota 1706].
TURNESCU, MED. OP. = N. Turnescu, *Curs elementar de medicină operatorie sau de operație*. [Copie manuscrisă de Vasile Vlădescu, București, 1857; Bibl. Academiei Române, cota 1705].
TZARA, P. = Tristan Tzara, *Primele poeme ale lui ...* și *Insurecția de la Zürich* prezentată de Sașa Pană. [București], Editura Cartea Românească, [1971].

Ț

ȚICHINDEAL, A. M. = Dosithei Obradovici, *Adunare de lucruri moralicești, de folos și spre veselie...* Acum în limba dacoromânească traduse prin părintele Dimitrie Țichindeall. Partea întîi. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1808.
ȚICHINDEAL, F. = Dimitrie Țichindeal, *Filosoficești și politicești prin fabule moralnice învățături*. Acum întîia oară culease și întru acest chip pre limba dacoromânească întocmite, Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universitatei ungurești din Peșta, 1814.
ȚICHINDEAL, S. = Dosithei Obradovici, *Sfaturile a înțelejerii cei sănătoase...* Acuma întîia dată întoarse de pre limba serbească și întru acest chip în limba dacoromânească așezate. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universitatii Peștii, 1802.
ȚIPLEA, P. P. = Alexandru Țiplea, *Poezii populare din Maramureș*, adunate de... București, Carol Göbl, 1906. (Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II. Tom. XXVIII. Memoriile Secțiunii literare).
ȚOIU, G. = Constantin Țoiu, *Galeria cu viță sălbatică*. Roman. București, Editura Eminescu, 1976.
ȚOIU, Î. = Constantin Țoiu, *Însoțitorul*. Roman. București, Editura Eminescu, 1981.
ȚOPA, C. = Emilian Țopa, *Contribuțiuni etnobotanice*. Cernăuți, 1938. (Extras din „Buletinul Facultății de științe din Cernăuți", vol. XI, 1937, p. 217–224).

U

UDRESCU, GL. = D. Udrescu, *Glosar regional Argeș*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.
ULIERU, C. = Dr. George Ulieru, *Din carnetul unui medic de plasă*. Însemnări. București, Editura pentru literatură și artă, 1948. (Scriitorii noștri contemporani).
UNIVERSUL (18...) = „Universul". [Ziar]. Noutăți din toată natura, cultura, literatura. București, 1845–1848.
UNIVERSUL I ș. u. = *Universul*. Cotidian de informație politică și culturală, cu pagină literară. Anul I (1882) ș. u.

URECHE, L. = Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P. P. Panaitescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955.

URICARIUL I– XXV = Theodor Codrescu, *Uricariul cuprinzetoriu de hrisoave, anaforale și alte acte din suta a XV– XIX, atingătoare de Moldova*. Sub redacțiunea dsale... Vol. I–XXV. Iași, 1852–1895.

URSU, C. = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române. Studii și note filologice*. Iași, Editura Cronica, 1997.

URSU, T. Ș. = N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*. București, Editura științifică, 1962.

USC. CER. = Dr. Udelco, [*Învățături pentru uscarea și curățirea cerealelor*. Cluj], 1788. [Foaie volantă].

V

VAHMAN, M. = I. Vahman, *Principuri generale de muzică europeenească modernă*. București, Tipografia C. A. Rosetti și Winterhalder, 1846.

VAIDA = Vasile Vaida, *Material jargon de dialect sălăgian* [În ziarul „Tribuna, Sibiu“, 1890, nr 83 ș. u.].

VALIAN, V. = I. A. Vallian [=Vaillant], *Vocabular purtăreț rumânesc-franțozesc și franțozesc-rumânesc, urmat de un mic vocabular de omonime*. București, Tipografia lui Friderih Valbaum, 1839.

VARLAAM, C. = Varlaam, mitropolitul Moldovei, *Cazania (1643)*. [ed. de J. Byck], București, Editura Fundațiilor, 1943 (Scriitori români vechi).

VARLAAM, O. = Varlaam, *Opere. Răspunsul împotriva catihismului calvinesc*. Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mirela Teodorescu. București, Editura Minerva, 1984.

VARLAAM–IOASAF = Varlaam și Ioasaf. [Manuscris din 1786; Bibl. Academiei Române, cota 9].

VARLAAM–SADOVEANU = *De la Varlaam la Sadoveanu*. Studii despre limba și stilul scriitorilor. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].

VARONE, D. = G. T. Niculescu-Varone, *Dicționarul jocurilor românești*. Coreografie populară. București, 1931.

VARONE, D.^{2} = G. T. Niculescu-Varone și Elena Costache Găinariu-Varone, *Dicționarul jocurilor românești*. București, Editura Litera, 1979.

VARONE, JOC. ROM. N. = G. T. Niculescu-Varone, *Jocuri românești necunoscute*. Cu un indice alfabetic și bibliografic al tuturor jocurilor noastre populare. București, Imprimeriile „Independența“, 1930.

VARONE, J. R. = G. T. Niculescu-Varone, *Alte jocuri românești necunoscute*. Noi contribuții la folclorul nostru coreografic. București, 1931.

VASICI, M. I–II = Cr. W. Hufeland, *Macroviotica sau măiestria a lungi viața*. După... Tradusă și întocmită pentru orice român cultivat de dr. Pavel Vasici.Tomul I–II. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1844–1845.

VASILIU, C. = Alexandru Vasiliu, *Cîntece, urături și bocete de-ale poporului*, adunate de... însoțite de 43 arii notate de d-na Sofia Teodoreanu. București, 1909. (Academia Română. *Din viața poporului român*. Culegeri și studii. VII),

VASILIU, P. L. = Alexandru Vasiliu, *Povești și legende*, culese de... București, Cultura națională, 1928. (Academia Română. Din viața poporului român. XXXVI).

E. VASILIU, I. = Emanuel Vasiliu, *Introducere în teoria textului*. București, Editura Științifică, 1990.

VATRA = „Vatra“, foaie ilustrată pentru familie. București. Directori: I. Slavici, I. L. Caragiale și G. Coșbuc. Anul I (1894), ș. u.

VĂCĂRESCUL, GR. = Ianache Văcărescul, *Observații sau băgări dă seamă asupra regulelor și orînduielilor grammaticii românești*. În tipografia sfintei episcopii a Râmnicului, 1787.

VĂCĂRESCUL, I. I–II = Ianache Văcărescul, *Istoria preaputernicilor împărați otomani*. Tomul I-II. [Manuscris din 1788–1784; Bibl. Academiei Române, cotele 2905 și 2906].

VĂCĂRESCUL, IST. = Ianache Văcărescul, *Istorie a preaputernicilor împărați otomani*, adunată și alcătuită pe scurt... (în TES. II, p. 237 ș. u.).

I. VĂCĂRESCUL, B. = [Racine], *Britanicul*.Tragedie de Ioan Rasin, 1669. De marele logofăt Iancu Văcărescul lucrată. [Manuscris din 1827; Bibl. Academiei Române, cota 251].

I. VĂCĂRESCUL, E. = Fr. Ziegler, *Ermiona, mireasa lumei ceilalte*. Tragedie patetică în cinci acturi, tradusă din nemțește... de d[umnealui] I. Văcărescul. București, Tipografia lui Eliad, 1834.

I. VĂCĂRESCUL, G. = [A. von Kotzebue], *Gredinaru orb sau aloiul înflorit*. Comedie cu cîntece în două acte, tradusă de d[umnealui] marele logofăt I. Văcărescul. București, Tipografia lui Eliad, 1836.

I. VĂCĂRESCUL, P. = I. Văcărescul, *Colecție din poeziile d-lui marelui logofăt...* [Prefață de I. Voinescu II]. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1848.
I. VĂCĂRESCUL, P. A. = Iancu Văcărescul, *Poezii alese*. Din ale marelui logofăt... [București], 1830.
I. VĂCĂRESCUL, R. = Heinric Joseph von Collin, *Regulu*. Traghedie tradusă de Iancu Văcărescul. București, 1834.
VĂTĂȘIANU, I. I = Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române*. Vol. I: *Arta în perioada de dezvoltare a feudalismului*. [București], Editura Academiei Republici Populare Române, 1959.
VÂLSAN, O. A. = George Vâlsan, *Opere alese*. Sub redacția prof. dr. docent Tiberiu Morariu, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România. București, Editura Științifică, 1961.
VEISA, I. = [Dr. Tollhausen], *Instrucție în scurt de prințipurile ighienismului sau a sistemii morizoniane și de întrebuințarea doftoriei universale de veghetaluri*. Aduse în limba moldovenească de pe acele franțuzești... tălmăcite [de căminarul C. Veisa] de pe însuși cartea dumisale Morizon, ce au ieșit în limba germană. Iași, Tipografia s[fintei] mitropolii, [1836].
VIANU, A. P. = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*. [București], Editura contemporană, 1941.
VIANU, E. = Tudor Vianu, *Estetica*. Ediția a treia. București, Editura Fundațiilor, 1945. (Biblioteca de filozofie).
VIANU, L. R. = Tudor Vianu, *Studii de literatură română*. [București], Editura didactică și pedagogică, 1965.
VIANU, L. U. = Tudor Vianu, *Studii de literatură universală și comparată*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1963].
VIANU, M. = Tudor Vianu, *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957].
VIANU, P. = Tudor Vianu, *Postume. Istoria ideii de geniu. Simbolul artistic. Tezele unei filozofii a operei*. București, Editura pentru literatură universală, 1966.
VIANU, S. = Tudor Vianu, *Probleme de stil și de artă literară*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955]. (Studii literare).
VICIU, COL. = Alexiu Viciu, *Colinde din Ardeal*. Datini de Crăciun și credințe populare. Culegere cu anotațiuni și glosar. București, Librăriile Socec & Co., 1914. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXII).
VICIU, F. = Alexiu Viciu, *Flori de cîmp. Doine, strigături, bocete, balade*. Colecție de folclor inedită, publicată, cu un studiu introductiv, note, indici și glosar de R. Todoran și I. Taloș. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976.
VICIU, GL. = Alexiu Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. Adunate și explicate de... București, Carol Göbl, 1906. (Extras din Analele Academiei Române. Seria II. Tom. XXIX. Memoriile Secțiunii literare).
VICIU, S. GL. = Alexiu Viciu, *Suplement la Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. Adunate și explicate de... București, Cultura națională, 1925. (Academia Română. Mem. Secț. lit. Seria III. Tom. III. Mem. 2).
VIDA, GRAM. = Gheorghe Vida, *Gramatică practică romano-franțozască*. Buda, Tipariul Crăieștii Universități, 1833.
VINEA, L. I-II = Ion Vinea, *Lunatecii*. [Vol.] I-II. [București], Editura pentru literatură, 1965.
VINEA, O. I ș. u. = Ion Vinea, *Opere*. [Vol.] I ș. u. Ediție critică și prefață de Elena Zaharia Filipaș. București, Editura Minerva, 1984 ș. u. (Scriitori români).
VINTILĂ, O. = Petru Vintilă, *Oamenii și faptele lor. Poeme*, [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R., 1949.
VISSARION, B. = I. C. Vissarion, *Ber-Căciulă*. Povestiri. Ediția IV. București, Editura „Cartea românească", [1943].
VISSARION, FL. = I. C. Vissarion, *Florica și alte nuvele*. București, Librăria nouă, 1916.
VISSARION, Î. = I. C. Vissarion, *Învietorul de morți*. București, Fundația regală pentru literatură, [1935]. (Cartea satului).
VÎN. PESC. = „Vînătorul și pescarul sportiv". Revista vînătorilor și pescarilor sportivi din Republica Populară Română. București, 1960 ș. u.
VÎRCOL, M. = V. Vîrcol, *Din graiul popular al județului Mehedinți*. (În „Noua revistă română", București, 1910, vol. VIII, nr. 3).
VÎRCOL, V. = V. Vîrcol, *Graiul din Vâlcea*. București, Atelierele grafice Socec, 1910. (Publicațiunile Societății filologice. I).

VÎRNAV, F. = Rollin, *Frumusețile a istoriei românești sau tabla întîmplărilor cari au înveșnicit pe romani.* Acum întâieși dată tălmăcită de pe limba franțuzască pe limba moldovenească prin serdariul Vasilie Vîrnav. [Manuscris din 1823; Bibl. Academiei Române, cota 175].

VÎRNAV. F. M. I–II = Muratori, *Filosofia moralicească.* [Două volume]. [Traducere manuscrisă din neogreacă de Vasile Vîrnav, făcută în 1825; Bibl. Academiei Române, cotele 183 și 189].

VÎRNAV, G. P. = Chesar Beccaria, *Pentru greșele și pedepsi, politicește prăvite.* De pe limba grecească vulgare în moldove[nească tăl]măcită de banul Vasilie Vîrnav. [Manuscris din 1824; Bibl. Academiei Române, cota 185].

VÎRNAV, L. = Condillac, *Loghica sau întăile tălmăciri meșteșugului de a să socoti cineva bine.* Scrisi de... și acum întâieși dată de pe grecească pe limba moldovenească tălmăcită de banul Vasile Vîrnav [Manuscris din 1825; Bibl. Academiei Române, cota 425].

C. VÎRNAV, H. = Costachi Vîrnav, *Despre holera epidemiască sau istoria ei în scurt, chipul în care să arată și în care să lățește, cît și mijloacele de a să feri și de a să vindeca de ea și fără doftor.* Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1848.

VLAHUȚĂ, CL. = A. Vlahuță, *Clipe de liniște.* (Nuvele). București, Editura Librăriei Socec, 1899.

VLAHUȚĂ, D. = A. Vlahuță, *Dan.* București, Graeve, 1894.

VLAHUȚĂ, N. = A. Vlahuță, *Nuvele.* București, Stabilimentul grafic Socec și Teclu, 1886.

VLAHUȚĂ, O. A. = A. Vlahuță, *Opere alese.* Ediție îngrijită de Mariana Șora și Silvian Iosifescu. [București], Editura de stat, 1949. (Clasicii români).

VLAHUȚĂ, O. A. I–III = Al. Vlahuță, *Opere alese.* Cu o prefață de Mariana Șora. Vol. I–III. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952–1953]. (Biblioteca pentru toți)

VLAHUȚĂ, P. = Al. Vlahuță, *Poesii vechi și nouă.* A treia ediție. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 1894

VLAHUȚĂ, R. P. = A. Vlahuță, *România pitorească.* Ed. VI. [București], Editura „Minerva“, 1908.

VLAHUȚĂ, S. A. I–III = A. Vlahuță, *Scrieri alese.* Vol. I–III. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii și bibliografie de Valeriu Rîpeanu. București, Editura pentru literatură, 1963–1964.

VLASIU, A. P. = Ion Vlasiu, *Am plecat din sat.* București. Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.

VLASIU, D. = Ion Vlasiu, *Drum spre oameni.* București. Editura pentru literatură, 1961.

VLĂDESCU, M. = G. M. Vlădescu, *Moartea fratelui meu.* [București], Editura tineretului, [1965].

VOCEA OLTULUI = *Vocea Oltului.* Jurnal politic și literariu. Craiova, 1857.

VOICULESCU, L. = V. Voiculescu, *Toate leacurile la îndemână.* [București], Fundația culturală, 1935. (Cartea satului. 4).

VOICULESCU, P. = V. Voiculescu, *Povestiri.* [Vol.] I: *Capul de zimbru.* II: *Ultimul Berevoi.* [București], Editura pentru literatură, 1966.

VOICULESCU, POEZII, I-II = V. Voiculescu, *Poezii.* I-II. [București], Editura pentru literatură, 1968.

VOINESCU II, B. = Molière, *Bădăranul boierit.* Comedie în cinci acte... tradusă de d[umnealui] căpitanul I. Voinescu [II]. [București], Tipografia lui Eliad, 1836.

VOINESCU II, M. = A. von Kotzebue, *Misantropia și pocăința.* Dramă în cinci acte... tradusă de d[umnealui] maiorul Voinescul II. București, Tipografia lu Eliad, 1837.

VORNIC, O. = Tiberiu Vornic, *Oameni sub patrafir.* Roman. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R., [1950].

VORNIC, P. = Tiberiu Vornic, *Sub pajura împărăției.* Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954].

VOROBCHIEVICI, A. M. = Is. Vorobchievici, *Manual de armonia musicală.* Cernăuți, Tipariul lui Rudolf Echardt, 1869.

VORONCA, D. I-II = Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică.* Ediție îngrijită de Victor Durnea. Studiu introductiv de Lucia Berdan. Iași, Editura Polirom, [vol.] I-II, 1998-1999.

VRĂNCEANU, G. D. I–II = Gheorghe Vrănceanu, *Lecții de geometrie diferențială.* Vol. I–I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1951–1952.

VRĂNCEANU, GEOM. AN. = Gh. Vrănceanu, *Geometrie analitică și proiectivă.* [București], Editura tehnică, 1954.

V. ROM. = „Viața românească“. Revistă lunară de literatură a Uniunii scriitorilor din R. P. R. București, 1952 ș. u.

VUIA, P. = Romulus Vuia, *Portul popular al pădurenilor din regiunea Hunedoara*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1959].
VUIA, PĂST. = Romulus Vuia, *Tipuri de păstorit la români (sec. XIX – începutul sec. XX)*. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1964.
VUIA, Ț. H. = R. Vuia, *Țara Hațegului și regiunea Pădurenilor*. Cluj, „Ardealul", 1926. (În „Lucrările Institutului de geografie al Universității din Cluj", vol. II 1924–1925, p. 35–152).
VULCAN, T. =*Tractat despre vindecarea morburilor poporului de la țară*. [Manuscris autograf al lui Samuil Vulcan de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Filialei din Cluj a Academiei Române, fondul Oradea, cota 283].
VULCĂNESCU, D. = Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*. *Schiță fenomenologică*, în *Izvoare de filosofie*. Vol. II, 1943. Culegere de studii și texte îngrijită de Const. Floru, Const. Noica și Mircea Vulcănescu. București, Bucovina, 1944.
Vulpescu, P. = Romulus Vulpescu, *Poezii*. [București], Editura pentru literatură, 1965.

W

WEIGAND, B. B. = Prof. Dr. Gustav Weigand, *Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*. Lepizig, Barth, 1904.

X

XENOPOL, I. R. I–XIV = A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*. Ediția III-a îngrijită de I. Vlădescu. Vol. I–XIV. București, „Cartea românească", [1925–1930].

Y

YGREC, M. N. = Doctorul Ygrec, *Medicul nostru*. Dicționar enciclopedic medical. Consultații medicale, chirurgicale, higienă, medicină și higienă socială... București, „Adevărul", [1931].

Z

ZALOMIT, E. F. = A. Charma, *Elemente de filosofie*. Traduse... de I. Zalomit. București, Tipografia Colegiului național, 1854.
D. ZAMFIRESCU, A. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. V. *Anna*. Craiova, „Scrisul românesc", 1938.
D. ZAMFIRESCU, Î. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. IV *Îndreptări*. Craiova, „Scrisul românesc", 1937.
D. ZAMFIRESCU, O. I- VIII = Duiliu Zamfirescu, *Opere*. [Vol.] I-V, ediție îngrijită, prefață, cronologie, note, glosar, indici și bibliografie de Mihai Gafița; [vol.] VI, ediție de Ion Adam șiGeorgeta Adam; [vol.] VII-VIII, ediție îngrijită de Al. Săndulescu. București, Editura Minerva, 1970-1985.
D. ZAMFIRESCU, R. = Duiliu Zamfirescu, *În război*. Roman. Edițiune populară. București, Editura Tipografiei „Clemența", 1902.
D. ZAMFIRESCU, T. S. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. II. *Tănase Scatiu*. Craiova, „Scrisul românesc", 1936.
D. ZAMFIRESCU, V. Ț. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. I. *Viața la țară*. Craiova, „Scrisul românesc", 1939.
G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I–II = George Mihail Zamfirescu, *Maidanul cu dragoste*. Roman, Volumul I–II. București, Editura naționala Ciornei, [f. a.].
G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I–II = George Mihail Zamfirescu, *Sfînta mare nerușinare*. Roman, [Vol] I–II. București, Editura „Cartea românească", [1935-1936].
ZANNE, P. I–X = Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*. Vol. I–X. [București], Editura Librăriei Socec, 1895 – 1912.
ZARIFOPOL, A. L. I-II = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*. [Vol.] I-II. Ediție îngrijită, note, bibliografie și studiu introductiv de Al. Săndulescu. București, Editura Minerva, 1971.
ZEITSCHRIFT, I ș. u. = *Zeitschrift für romanische Philologie*, herausgegeben von Dr. Gustav Gröber. Halle. Vol. I (1876) ș. u.
ZILOT, CRON. = Zilot Românul, *Scrierile inedite* ale lui... publicate de Gr. G. Tocilescu. (În „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", vol. V, p. 58–88, 331–358).

ZIMBRUL (18...) = „Zimbrul". [Ziar]. Iași. Anul I (1850) ș. u.
ZOBA, S. = Ioan Zoba din Vinț, *Sicriul de aur*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Anton Goția. București, Editura Minerva, 1984 (Restitutio).
ZOOLOGIA = *Zoologia*. Manual pentru clasa a IX-a de C. Bogoescu, Emil Sanielevici, C. Nițescu-Vernescu. București, Editura pentru stat didactică și pedagogică, 1962.

I

i[1] *smi* **1** A unsprezecea literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet notat cu litera i[1] **(1)**, vocală închisă, nerotunjită, din seria anterioară. **3** (Îe) **A pune punctul pe ~** A reda esențialul într-o discuție. **4** (Îae) A sublinia faptele semnificative.

i[2] *c* [At: PSALT. SCH. 39 / E: vsl ***и***] (Slî; liv) Și.

i[3] *i* [At: ALECSANDRI, T. 10 / E: fo] (Are) Exprimă: **1** Surprindere. **2** Mulțumire. **3** Bucurie. **4** Admirație. **5** Dezaprobare.

ia[1] *c* [At: NECULCE, ap. TDRG / E: srb ***ia***] (Mol; înv; are) Sau ... sau.

ia[2] *i* [At: DOSOFTEI, V. S. 102/1 / V: ***iem*** / E: ns cf bg ***я***] **1** Cuvânt care apare înaintea unui imperativ, spre a atrage atenția interlocutorului asupra îndemnului care i se va da Si: (pop) *ian*. **2** Iată! **3** Cuvânt care corespunde unui gest demonstrativ. **4** Cuvânt care apare înaintea unui pronume demonstrativ sau a unui adverb spre a atrage atenția interlocutorului asupra lor. **5** (Îe) **~ așa** Numai întâmplător, fără nici o intenție precisă. **6** Cuvânt care arată indiferența față de ceea ce urmează. **7** Cuvânt care introduce un răspuns.

iaba *sf* [At: H II, 271 / Pl: *~le* / E: bg ***яба***] (Agr; reg) Furcă de lemn cu 5-7 dinți.

iabangiu *sm* [At: DUMITRACHE , ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc ***yabanği***] (Tcî; rar) Străin.

iabașa *sf* vz ***iavașa***

iabălușă *sf* [At: H XIV, 398 / Pl: *~șe* / E: ***iaba*** + *-(l)ușă*] **1-2** (Agr; reg; șhp) Iaba (mică) Si: (reg) *iabăluță* **(1-2)**.

iabăluță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***iaba*** + *-(l)uță*] (Agr; reg) **1-2** (Șhp) *iabălușă* **(1-2)**. **3** (Spc) Furcă de lemn cu cinci dinți, cu care se pun grăunțele cu pleavă în mașina de vânturat.

iabraș, ~ă *a* vz ***abraș***

iac *sm* [At: DA ms / Pl: *iaci* / E: fr ***yack***] Mamifer rumegător din Tibet, mai mic decât bivolul, cu corpul masiv, acoperit de păr lung de culoare brună și cu o cocoașă pe ceafă (*Poephagus grunniens*).

iaca[1] *sf* [At: TARIF (1870) ap. DA ms / Pl: *~le* / E: tc ***yaka***] **1** (Înv) Guler de haină femeiască. **2** (Fam; îe) **A ferfeli (cuiva) ~ua** A face de rușine (pe cineva).

iaca[2] *i* vz ***iacă***[2]

iaca[3] *sf* [At: HOGAȘ, DR. II, 8 / Pl: ? / E: nct] (Înv) Tutun de cea mai bună calitate.

iacă[1] *sf* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: ? / E: ngr ***γιαγιά***] (Îvr) Bunică.

iacă[2] *i* [At: PALIA (1581) ap. TDRG / V: ***~ca, iaga, iahî, ~tă, ~tălăi, ~tăvi*** / E: ***ia + ca***] **1** Iată. **2** Cuvânt care exprimă apariția bruscă. **3** Cuvânt care exprimă mirarea în fața unei întâmplări neașteptate.

iacătă *i* vz ***iacă***[2]

iacătălăi *i* vz ***iacă***[2]

iacătăvi *i* vz ***iacă***[2]

iachint *sm* vz ***iacint***

iacint *sm* [At: ALEXANDRIA, 52 / V: ***~chint, ~tă*** *sf* / Pl: *~nți* / E: fr ***jacinthe***] **1** (Bot; îiv) Zambilă (*Hyacinthus orientalis*). **2** (Min; înv) Varietate de topaz.

iacintă *sf* vz ***iacint***

iacnie *sf* vz ***iahnie***

iacobin, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***jacobin***] **1** *sm* Călugăr dominican. **2** *smf* Membru al celei mai radicale grupări revoluționare, în perioada revoluției din Franța din 1789-1794. **3** *smf* (Pex) Democrat cu idei avansate. **4-5** *a* Care aparține iacobinilor **(1-2)**. **6-7** *a* Care se referă la iacobini **(1-2)**.

iacobinism *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***jacobinisme***] Doctrină a iacobinilor **(2)**.

iactant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***iactans, -ntis***] (Rar) Înfumurat.

iactanță *sf* [At: DN[3] / Pl: *~țe* / E: lat ***iactantia***, fr ***jactance***] (Liv) **1** Înfumurare. **2** Vanitate. **3** Lăudăroșenie.

iacut *s* [At: (a. 1583) HURMUZAKI, XI, 398 / Pl: ? / E: tc ***jakut***] (Înv) Rubin.

iad[1] *sn* [At: PSALT. SCH. 39/6 / Pl: (înv) *~uri* / E: vsl ***адъ, адъ***] **1** (Bis) Loc în care, după moarte, sufletele păcătoșilor ar fi supuse la chinuri veșnice Si: *gheenă, infern*. **2** (Fig) Situație chinuitoare, greu de suportat. **3** (Îs) *Zgomot ca în* (sau *de*) *~* Zgomot asurzitor. **4** (Îs) *~ de întuneric* Beznă. **5** (Fig) Mizerie. **6** (Fig) Chin sufletesc. **7** (Îvr) Foc mare.

iad[2] *sn* [At: PSALT. SCH. 454/2 / Pl: *~uri* / E: vsl ***ядь***] (Slî; liv) **1** Venin. **2** Otravă.

iadă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 251 / Pl: *iede* / E: ***ied***] **1-2** Pui de sex feminin al caprei (domestice sau) sălbatice.

iadără *sf* vz ***iederă***

iaderă *sf* vz ***iederă***

iadeș *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1027 / V: ***ied~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***yades***] **1** Os, în formă de furcă, de la pieptul păsărilor, format din oasele claviculelor sudate în partea inferioară. **2** (Fig) Joc care începe prin ruperea iadeșului **(1)**.

iadrilă *sf* vz ***iadrină***

iadrină *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 511 / A: nct / V: ***~ilă*** / Pl: *~ne* / E: vsl ***ядрина***] **1-2** (Înv) Pânză (de corabie).

iaga *i* vz ***iacă***[2]

iagă *sf* vz ***uiagă***

iagăr *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 281/15 / V: ***ieg~, iegher*** / Pl: *~i* / E: ger ***Jäger***] **1** (Gmî; în armata austro-ungară) Vânător. **2** (Ban) Pădurar.

iagărel *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. 27 / V: ***ieg~*** / Pl: *~rei* / E: ***iagăr*** + *-el*] **1-4** (Șhp) Iagăr **(1-2)** (tânăr).

iagări *v* vz ***iegări***

iagma *sf* vz ***iama***

iagmaladisi *vt* [At: DUMITRACHE, ap. ȘIO / Pzi: *~sesc* / E: tc ***yagmalamak***] (Tcî) A jefui.

iagnie *sf* vz ***iahnie***

iagod *sm* vz ***agud***

iaguar *sm* vz ***jaguar***

iahî *i* vz ***iacă***[2]

iahnâie *sf* vz ***iahnie***

iahnea *sf* vz ***iahnie***

iahnie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 288 / V: ***iacn~, iagn~, ~nâie, ~nea, ianâie, icnea, icnie, iehnea, ignea, ignie, ihn~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***yahni***] Fel de mâncare turcească, scăzută, preparată din legume (mai ales din fasole boabe), din pește sau din carne.

iaht *sn* [At: BENIUC, C. P. 109 / S și: *iacht, yacht* / Pl: *~uri* / E: fr ***yacht***] **1** Navă mică și elegantă, cu pânze sau cu propulsie mecanică, pentru un număr mic de pasageri, folosită pentru călătorii de plăcere. **2** Ambarcație sportivă cu vele folosită pentru regate.

iahting *sn* [At: DN[3] / S și: *iachting, yachting* / Pl: *~uri* / E: eg ***yachting***] Sport nautic practicat cu ambarcațiuni cu vele.

iahtman *sm* [At: DN[3] / P: *~man, ~men* / S și: *yachtman* / Pl: *~i* / E: eg ***yachtsman***, fr ***yachtman***] Sportiv care practică iahtingul.

iai *i* [At: ANON. CAR / E: mg ***jaj***] **1** (Trs) Cuvânt care exprimă durerea Si: *vai*. **2** Cuvânt cu care se strigă caprele.

iaiecinița *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (Buc) ***iesni~*** / Pl: *~țe* / E: pn ***jajecznica***] (Îrg) Omletă.

iaina *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 19/2 / P: *ia-i~* / V: ***iena*** (p: *i-e~*) / E: ngr ***ὕαινα***] (Înv) Hienă.

ialac *sn* [At: COMAN. GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Vas de lemn din care se dă păsărilor să bea apă Si: *teică, troacă*.

ial-agasi *sn* vz ***el-agasi***

iala *i* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / E: ns cf *gheal!*] Cuvânt care exprimă un îndemn adresat boilor să ia jugul sau să îl lase jos.

ialei *i* vz ***elei***

ialoghița *sf* vz ***ialovița***

ialogița *sf* vz ***ialovița***

ialojița *sf* vz ***ialovița***

ialomița *sf* vz ***ialovița***

ialomițean, ~ă [At: DEX-S / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Ialomița*** + *-ean*] **1** *smf* Persoană născută și crescută în județul Ialomița. **2-3** *smf, a* (Locuitor) din județul Ialomița. **4-5** *a* Care se referă la (județul Ialomița sau) la ialomițeni (**1-2**). **6** *a* Care provine din județul Ialomița.

ialomițeancă *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ence* / E: ***ialomițean*** + *-că*] **1-2** Ialomițeană (**1-2**).

ialovat *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / A: nct / Pl: *~veți* / E: ucr ***яловець***] (Bot; Buc) Ienupăr (*Juniperus communis*).

ialovița *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 76/15 / V: ***alo~, ~oghi~, ~ogi~, ~oji~, ~omi~, iloi~, ilov~, ~lvi~*** / Pl: *~țe, ~ți* / E: bg ***яловица***, srb ***jalovica***] **1** (Îrg) Vacă mare și grasă. **2** (Fig; dep) Femeie mare și grasă. **2** (Înv) Bir plătit în vaci.

ialvița *sf* vz ***ialovița***

iama *sfa* [At: (a. 1715), ap. ȘIO / V: ***iagma*** / E: tc ***yama***] **1** (Îe) **A da ~** A da năvală. **2** (Îae) A jefui. **3** (D. averi; îae) A risipi. **4** (Înv; îlv) **A face ~ cuiva** A omorî. **5** (Îe) **A umbla ~** A călca tot în picioare. **6** (Îlv) **A da ~ prin** A risipi.

iamac *sm* [At: (a. 1784-1785) IORGA, S. D. VI, 187 / V: ***emaci, iem~*** / Pl: *~aci* / E: tc ***yamak***] (Tcî) **1** Ucenic. **2** (Spc) Oameni recrutați spre a completa o armată.

iamaș *sn* vz ***imaș***

iamăt *sms* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: ***iama*** + *-ăt*] (Reg; îe) **A da ~** A face pagube mari în semănături.

iamb *sm* [At: EMINESCU, P. 228 / Pl: *~i* / E: fr ***iambe***, lat ***iambus***] Picior de vers compus din două silabe, dintre care, în prozodia antică, prima este scurtă și a doua lungă, iar în prozodia modernă, prima este neaccentuată și cea de-a doua accentuată.

iambic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***iambique***, lat ***iambicus***] **1** Care aparține iambilor. **2** Referitor la iambi. **3** Care e scris în iambi Si: (înv) *iambicesc*. **4** (Îs) *Metru ~* Sistem de versificație care are la bază iambul.

iambicesc, ~ească *a* [At: PSALT. 323/32 / V: (înv) ***~mnicesc*** / Pl: *~ești* / E: vsl ***ямбическы***] (Înv; d. versuri) Iambic (**3**).

iamnicesc, ~ească *a* vz ***iambicesc***

iamurluc *sn* vz ***imurluc***

ian *i* [At: COD. VOR. 40/12 / V: (reg) ***en***, (înv) ***iane, iani*** / E: ***ia***[2] + ***ni*** (-ne)] (Pop) Ia[2] (**1**).

ianat *sn* vz ***inat***

ianâc, ~ă *a* [At: CV 1949, nr. 9, 33 / Pl: *~âci, ~âce* / E: nct] (Reg) Zăpăcit.

ianâie *sf* vz ***iahnie***

iancăl *sn* vz ***iancăr***

iancăr *sn* [At: CADE / V: ***iancăl*** / Pl: *~e* / E: ger ***Jacke***] (Ban) Un fel de veston sau jiletcă cu mâneci.

iane *i* vz ***ian***

iangăș *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Fiecare dintre drugii (mai simpli, fără colțari) care se pun la car pentru a aduce de la câmp cerealele.

iangân *sn* [At: (a. 1794), ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc ***yangyn***] (Tcî) **1** Foc. **2** Incendiu.

iangângiu *sm* [At: BELDIMAN, ap. LET[2] III, 413 / Pl: *~ii* / E: tc ***yangynği***] (Tcî) **1** Persoană care incendiază. **2** Pompier.

ianginer *sm* vz ***ienicer***

iani *i* vz ***ian***

ianicer *sm* vz ***ienicer***

ianiceresc, ~ească *a* vz ***ieniceresc, ~ească***

ianicerime *sf* vz ***ienicerime***

ianiger *sm* vz ***ienicer***

ianuar *sns* vz ***ianuarie***

ianuarie *sms* [At: CONTEMP. 1950, nr. 170, 6/4 / P: *~nu-a~* / V: ***~ar, ~nvarie*** / E: vsl ***ианоуарий***] Prima lună a anului, având 31 de zile Si: (pop) *gerar, sărindar*.

ianvarie *sms* vz ***ianuarie***

iapă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 75 / V: (înv) ***iape*** / Pl: *iepe*, (rar) *iepi* / E: ml ***equa***] **1** Femelă a calului. **2** (Pop; îe) **A necheza ca o ~** A căuta dragoste. **3** (Îe) **A bate șaua (ca) să priceapă (sau să înțeleagă) ~pa** A da să se înțeleagă ceva în mod indirect. **4** (Îae) A face aluzie la ceva. **5** (Îe) **A avea burtă de ~** A nu se mai sătura mâncând. **6** (Gmț; îe) **A fi neam cu cineva după ~pa popii** A fi neam foarte îndepărtat. **7** (Dep; îe) **Du-te unde și-a dus mutul ~pa** Dispari de-aici! **8** (Pop; îe) **Când îi dai îi fată ~pa, când îi ceri îi moare mânzul** Se zice despre cel care este nerecunoscător sau rău platnic. **9** (Pop; îe) **Dezleagă-ți ~pa de la gard** Vorbește mai clar! **10** (Pop; îe) **Dă-ți, popo, pintenii și bate ~pa cu călcâiele** Se zice când cineva a dat cu împrumut un lucru de care și el însuși are nevoie. **11** (Pop; îe) **A umbla până îți stă ~pa** A umbla fără oprire. **12** (Înv; îcs) *~ prăpădită* Joc de copii cu cărți, în care unul dintre jucători trebuie să ghicească cine are o anumită carte. **13** (Ent; rar; îe) **~pa-dracului** Libelulă (*Libellula*). **14** (Fig; dep) Femeie grasă. **15** (Reg) Cantitate de porumb ce se poate încărca pe o iapă. **16** (Reg) Cobiliță la plug. **17** (Lpl) Coarne ale plugului. **18** (Reg) Tălpig la războiul de țesut Si: *iepar*. **19** Matcă a joagărului Si: *iepar*. **20** (Reg) Lemn în chingă de care se leagă mânzul. **21** (Mor; lpl) Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. **22** (Lpl) Bare de lemn de aceeași grosime cu căpriorii. **23** (Reg) Dispozitiv așezat deasupra vetrei sau a cuptorului care atrage fumul și scânteile în casele fără coș. **24** (Lpl) Dispozitive ale batozei care scutură și despart grăunțele de paie.

iapângea *sf* vz ***ipingea***

iapornița *sf* [At: PAMFILE, J. I, ap. DA ms / Pl: *~țe* / E: ***iapă*** + *-orniță*] (Reg) Termen depreciativ pentru femei.

iaprac *sm, a* [At: ANTIPA, F. 98 / Pl: *~aci* / E: ns cf tc *yaprak* „foaie, frunză"] **1-2** (Cmr; șîs *somn ~*) (Somn) care este ceva mai mic Cf *somotei, moacă*.

iar[1] *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ns cf tc *jar*] (Reg) Braț secat al unei ape.

iar[2] [At: PSALT. SCH. 416 / V: *~ră*, (Ban) *ar*, (înv) *ară, are, eră, ere, eri, ~e* / E: nct] **1** *av* Cuvânt care arată că acțiunea se repetă Si: *iarăși*. **2** *av* De asemenea. **3** *av* La fel. **4** *av* Tot. **5** *av* (După „și" sau „dar") Acum. **6** *av* (După „și" sau „dar") Cu toate acestea. **7** *av* (După „și" sau „dar") În același timp. **8** *av* (Îvr; îcs) *Cândai ... ~* În caz că ... atunci. **9** *c* (Înv; exprimă opoziția) Dar. **10** *c* (Înv) Însă. **11** *c* Și. **12** *c* (Înv; după o propoziție negativă) Ci. **13** *c* (Înv; introduce o întrebare) Oare.

iarașbirău *sm* [At: BUD. P. P. 19/ Pl: *~ăi* / E: mg ***járás-biró***] (Mgî; Trs) Judecător de ocol.

iară[1] *av, c* vz ***iar***[2]

iară[2] *sf* [At: H X. 15 / Pl: *~re* / E: rs ***яра***] (Înv; șîc **grâu-~**) Grâu de primăvară.

iarăși *av* [At: VARLAAM. C., ap. DA / V: (înv) *~le, ~te* / E: ***iară*** + ***și***] **1** Din nou. **2** De asemenea. **3** În același timp. **4** Cu toate acestea.

iarășile *av* vz ***iarăși***

iarășite *av* vz ***iarăși***

iarbă *sf* [At: COD. VOR. 144/15 / Pl: (înv) *ierbi, ~be, ierburi* / E: ml ***herba***] **1** Nume generic dat plantelor erbacee, anuale sau perene, cu părțile aeriene verzi, subțiri și mlădioase, folosite pentru hrana animalelor. **2** (Îe) **Paște murgule, ~ verde** Va trebui să aștepți mult și bine până ți se va întâmpla ceea ce îți dorești. **3** (Îe) **Din pământ, din ~ verde** Cu orice preț Si: *neapărat*. **4** Nutreț verde, proaspăt cosit. **5** (Lpl) Buruieni de tot felul. **6** Pajiște. **7** (Bot; reg; îc) **~-rea** Plantă otrăvitoare nedefinită mai îndeaproape. **8** (Pfm; îs) *~ rea* Om rău, primejdios. **9** (Reg; îe) **A fi de-o ~ cu cineva** A fi de aceeași vârstă sau de același neam cu cineva. **10** (Îe) **Când mi-o crește ~ba-n barbă** Niciodată. **11** (Îe) **A crește ~ba pe sub cineva** A fi leneș. **12** (Pop; îs) *Ierburi de leac* Plante medicinale. **13** (Îas) Plante cu care se condimentează mâncărurile. **14** (Arg) Nume dat marihuanei sau hașișului. **15** (Îe) **A merge la ~ verde** A merge la picnic. **16** (Reg; îc) **~-albă, ~ba-boierului, ~ba-canarului, ~ba-cănărașului, ~ba lui Timofte, ~ba-mâței, ~ba-popilor, ~ba-preoților, ~ba-șarpelui, ~ba-șerpii, ~ba-șiertească, ~-bălaie, ~-boierească, ~-crestată, ~-dalbă, ~-de-mătase, ~-ghilană, ~-neagră și mare, ~-sură, ~-șerpească, ~-șiertească, ~-tărcată, ~-tărcățică, ~-vărgată** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze vărgate cu linii albe-roșiatice, cultivată mai ales prin grădini Si: *ierbăluță, panglicuță* (*Phalaris arundinacea*). **17** (Bot; reg; îc) **~ba-albinei, ~ba-albinelor, ~ba-ciutei** Dumbravnic (*Melittis melisophyllum*) **18** (Bot; reg; îc) **~-alunecoasă, ~-aspră, ~-țeapănă** Țăpoșică (*Nardus stricta*). **19** (Mtp; îc) **~ba-apelor** Un anumit fel de iarbă (1) care răsare în locurile unde apar la suprafață izvoarele și pe care nu o recunoaște decât cel inițiat. **20** (Bot; reg; îc) **~ba-asinului** Luminiță (*Oenothera biennis*). **21** (Reg; îc) **~ba-aerului, ~ba-fiarelor, ~ba-cerii, ~ba-ferii, ~ba-fierului, ~ba-rândunelei** Plantă erbacee veninoasă, cu frunze opuse, acoperite cu peri, cu flori albe-gălbui (*Cynachum vincetoxicum*). **22** (În basme; îc) **~ba-fiarelor** Iarbă (1) cu putere miraculoasă, cu ajutorul căreia se poate deschide orice ușă. **23** (Pex; fig; îac) Putere supranaturală care poate ajuta la ceva greu de obținut. **24** (Bot; reg; îc) **~ba-bolnavului, ~ba-balaurului, ~ba-roșie, ~ba-șarpelui** Răculeț (*Polygonum bistorta*). **25** (Bot; reg; îc) **~ba-bălții** Coada-vulpii (*Alopecurus pratensis*). **26** (Bot; reg; îac; șîc **~ba-băteață**) Păiuș (*Descampsia caespitosa*). **27** (Bot; reg; îc) **~ba-boierilor, ~ba-boierului, ~ba-boilor** Ricin (*Ricinus communis*). **28** (Bot; reg; îc) **~ba-boierului, ~-broștească** Barba-boierului (*Ajuga laxmanni*). **29** (Bot; reg; îc) **~ba-boierului** Brusture (*Arctium lappa*). **30** (Bot; reg; îc) **~ba-broaștelor** Mică plantă, din familia hidrocharitaceelor, cu frunze lucioase, rotunde care plutesc la suprafața apei și cu flori albe Si: *limba-broaștei, mușcatul-broaștelor* (*Hydrocharis morus-ranae*). **31** (Bot; reg; îc) **~ba-bubei, ~ba-bubelor** Omag (*Aconitum callibotryon*). **32** (Bot; reg; îc) **~ba-cailor, ~-dulce** Flocoșică (*Holcus lanatus*). **33** (Bot; reg; îc) **~ba-calului** Părul-porcului (*Festuca sulcata*). **34** (Reg; îc) **~ba-carelor** Plantă medicinală pusă în apa de baie pentru copiii care nu pot să meargă (*Senecio erraticus*). **35** (Reg; îc) **~ba-căprioarei** Planta *Donoricum hungaricum*. **36** (Bot; reg; îc) **~ba-cârtițelor, ~ba-mătrililor, ~ba-zgăibii** Silnic (*Glechoma hederaceum*). **37** (Bot; reg; îc) **~ba-căsunatului, ~ba-căsunăturii** Stupiniță (*Platanthera bifolia*). **38** (Bot; reg; îc) **~ba-cătanelor, ~ba-porcului, ~ba-sărăciei, ~-cătunească** Busuioc sălbatic (*Galinsoga parviflora*). **39** (Bot; reg; îc) **~ba-cerbilor, ~ba-câinelui** Pieptănariță (*Cynosurus cristatus*). **40** (Bot; reg; îc) **~ba-ciobanului, ~-voinicească** Varga-ciobanului (*Dipsacus silvestris*). **41** (Bot; reg; îc) **~ba-ciumei** Ciumărea (*Galega officinalis*). **42** (Bot; reg; îc) **~ba-ciutei** Cujdă (*Doronicum austriacum*). **43** (Bot; reg; îac; șîc **~ba-lupului**) Turtă (*Carlina acaulis*). **44** (Reg; îc) **~ba-câmpului, ~ba-vântului** Plantă cu tulpini noduroase și cu flori verzui-alburii sau violete Si: *păiuș* (*Agrostis stolonifera*). **45** (Bot; reg; îc) **~ba-cocoșului** Cocoșei de câmp (*Adonis aestivalis*). **46** (Bot; reg; îac) Stupitul-cucului (*Cardamine pratensis*). **47** (Bot; reg; îc) **~ba-codrului, ~ba-lupului** Mătrăgună (*Atropa belladona*). **48** (Reg; îc) **~ba-coifului, ~ba-fierului, ~ba-jermilor, ~ba-viermilor** Plantă otrăvitoare care crește pe piatră de cremene (*Aconitum napellus*). **49** (Bot; reg; îc) **~ba-cristoforului, ~ba-fiarelor, ~ba lui Hristofor, ~ba-orbaltului, ~ba-Sfântului-Cristofor, ~-de-orbant** Orbalț (*Actaea spicata*). **50** (Bot; reg; îc) **~ba-crucii** Smântânică (*Galium cruciata*). **51** (Bot; reg; îac; șîc **~ba-tăieturii**) Gențiană (*Gentiana cruciata*). **52** (Bot; reg; îc) **~-crucii, ~ba-lui-Sfântu-Ion, ~ba-sângelui, ~ba-spaimei, ~ba-spurcății, ~-sunătoare** Sunătoare (*Hypericum perforatum*). **53** (Bot; reg; îac; șîc **~-lăptoasă, ~-lipitoare**) Amăreală (*Polygala comosa*). **54** (Bot; reg; îc) **~ba-cucului, ~ba-iepurelui, ~-tremurătoare** Tremurătoare (*Briza media*). **55** (Bot; reg; îac) Planta *Orobache alba*. **56** (Bot; reg; îac; șîc **~-de-lămâioară**) Cimbru (*Thymus vulgaris*). **57** (Reg; îc) **~ba-culorilor, ~-neagră** Plantă care se folosește ca leac împotriva eczemelor (*Filipendula vulgaris*). **58** (Bot; reg; îc) **~ba-curelei** Năgară (*Stipa capillata*). **59** (Reg; îc) **~ba-datului, ~ba-faptului, ~ba-fecioarei, ~ba-feciorilor, ~ba-surpăturii, ~-de-surpătură** Plantă care se folosește în medicina populară Si: *fecioară* (*Herniaria glabra*). **60** (Bot; reg; îc) **~ba-degetelor, ~-cu-cinci-foi** Cinci-degete (*Potentilla reptans*). **61** (Reg; îc) **~ba-degetului, ~-de-plămâni, ~-de-tripăl** Plantă care se folosește în tratamentul bolilor de plămâni Si: *degetar* (*Digitalis grandiflora*). **62** (Bot; reg; îc) **~ba-dintelui** Dințură (*Odontites rubra*). **63** (Bot; reg; îc) **~ba-dracului** Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **64** (Bot; reg; îc) **~ba-dragostei** Limba-cucului (*Botrychium lunaria*). **65** (Reg; îc) **~ba-drumurilor** Planta *Chenopodium murale*. **66** (Bot; reg; îc) **~ba-eretei, ~ba-găinilor** Vulturică (*Hieracium pilosella*). **67** (Reg; îc) **~ba-faptului** Mică plantă erbacee din familia crassulaceelor, cu tulpină șerpuitoare, frunze cilindrice și flori albe, care crește pe stâncile de calcar (*Sedum album*). **68** (Bot; reg; îc) **~ba-fânului, ~-mirositoare** Vițelar (*Anthoxanthum odoratum*). **69** (Bot; reg; îc) **~ba-fecioarelor** Pelin (*Artemisia absinthum*). **70** (Reg; îc) **~ba-fetei, ~-moale** Plantă cu frunze liniare, lanceolate cu flori în corimb (*Stellaria holostea*). **71** (Reg; îc) **~ba-frântului, ~ba-sasului** Plantă folosită în medicina populară pentru tratarea herniei, a durerilor de mijloc și de stomac Si: *sănișoara* (*Sanicula europaea*). **72** (Bot; reg; îc) **~ba-frigurilor** Albăstriță (*Centaurea cysnus*). **73** (Reg; îac; șîc **~-de-curcă, ~-de-friguri, ~-gonitoare-de-friguri, ~-începătoare-de-sânge**) Plantă care se folosește în medicina populară pentru tratarea frigurilor, ca tonic, stomahic și febrifug (*Centaurium umbellatum*). **74** (Bot; reg; îc) **~ba-fumului, ~-de-curcă** Fumăriță (*Fumaria officinalis*). **75** (Bot; reg; îc) **~ba-găii, ~ba-găii-amară** Amăruță (*Picris hieracioides*). **76** (Bot; reg; îc) **~ba-găinii, ~ba-găinilor** Gălbenuși (*Crepis setosa*). **77** (Reg; îc) **~ba-gâștei, ~ba-sclintiturii** Plantă folosită în medicina populară împotriva frigurilor și a scrântiturii (*Potentilla anserina*). **78** (Reg; îc) **~ba-gâtului** Mică plantă erbacee din familia scrofulaceelor, cu tulpină păroasă, frunze moi și flori galbene, care crește pe locurile umede de pe coastele munților (*Tozzia alpina*). **79** (Bot; reg; îc) **~ba-gusteriței, ~-creață** Izmă (*Mentha longifolia*). **80** (Bot; reg; îc) **~ba-iepurelui, ~ba-iepurilor** Susai (*Sonchus oleracesus*). **81** (Bot; reg; îc) **~ba-întruielelor** Grozamă (*Genista sagittalis*). **82** (Bot; reg; îc) **~ba-junghiului** Dioc (*Centaurea phrygia*). **83** (Bot; reg; îac; șîc

~ba-tăieturii) Ochiul-boului (*Chrysanthemum leucanthemum*). **84** (Reg; îc) **~ba-junghiurilor, ~-de-holbură, ~-de-junghiuri** Plantă folosită în medicina populară contra junghiurilor (*Geranium pratense*). **85** (Bot; reg; îc) **~ba-limbii, ~-de-durerea-gâtului** Ouşor (*Streptopus amplexifolius*). **86** (Bot; îc) **~ba-limbricilor** Unghia-găii (*Astragalus glycyphyllus*). **87** (Reg; îc) **~ba-lingurii, ~-mare** Plantă folosită în medicina populară contra rănilor şi hepatitei (*Inula britannica*). **88** (Bot; reg; îc) **~ba-lui-Antonie, ~ba-lupăriei, ~ba-şopârlei, ~-neagră** Busuioc-sălbatic (*Prunella vulgaris*). **89** (Bot; reg; îc) **~ba-lui-ceas-rău** Cervană (*Lycopus europaeus*). **90** (Reg; îc) **~ba-lui-cel-slab, ~ba-năpârcii, ~ba-şarpelui** Plantă folosită în medicina populară împotriva surmenajului, anemiei, durerilor de dinţi şi a brâncii la porci (*Echium vulgare*). **91** (Bot; reg; îc) **~ba-lui-Daraboi, ~-dulce, ~-tare** Lemn-dulce (*Glycyrrhiza echinata*). **92** (Reg; îc) **~ba-lui-Dumnezeu** Plantă folosită în medicina populară contra durerilor de stomac Si: *lemnul-Domnului* (*Artemisia abrotanum*). **93** (Bot; reg; îc) **~ba-lui-Sfântul-Gheorghe, ~ba-mărgăritarului** Lăcrămioare (*Convallaria majalis*). **94** (Bot; reg; îc) **~ba-lui-Sfântul-Ion, ~ba-Sfântului-Ion** Sburătoare (*Chamaenerion angustifolium*). **95** (Bot; reg; îc) **~ba-lui-Sfântul-Ion** Măselariţă (*Hyosciamus niger*). **96** (Bot; reg; îc) **~ba-lui-Sfântul-Ion, ~ba-Sfântului-Ion** Cinsteţ (*Salvia glutinosa*). **97** (Bot; reg; îac) Jale (*Salvia pratensis*). **98** (Bot; reg; îc) **~ba-lui-Tat, ~ba-lui-Tate, ~ba-lui-Taten, ~ba-lui-Tatic, ~ba-lui-Tatie, ~ba-lui-Tatin, ~ba-lui-Tatol, ~ba-lutatinului, ~ba-tatii, ~-băloasă, ~-întăritoare, ~-neagră** Tătăneasă (*Symphytum officinale*). **99** (Bot; reg; îc) **~ba-lui-Timofte** Iarba-iepurelui (*Phleum alpinum*). **100** (Bot; reg; îac; şîc **~ba-lui-Timoftei, ~ba-lui-Timofteu, ~ba-lui-Timofti**) Timoftică (*Phleum pratense*). **101** (Bot; reg; îc) **~ba-lupului, ~ba-ciutei, ~ba-tunului** Borşişor (*Sempervivum schlechani*). **102** (Reg; îac; şîc **~ba-urechii, ~-de-tun, ~-de-urechi, ~-grasă**) Plantă cultivată adesea pe case, şuri, grajduri, cu credinţa că apară împotriva trăsnetului, folosită în medicina populară împotriva durerilor de urechi Si: *urechelniţă* (*Sempervivum tectorum*). **103** (Reg; îc) **~ba-măgarului** Plantă folosită în medicina populară contra durerilor de dinţi Si: *scaiul-dracului* (*Eryngium campestre*). **104** (Bot; reg; îc) **~ba-mălcedului, ~-potcă** Trei-fraţi-pătaţi (*Viola arvensis*). **105** (Reg; îc) **~ba-mării, ~-de-mare** Plantă erbacee acvatică, din familia potamogetonaceelor, cu flori verzi, care creşte pe fundul mării, formând adesea întinse livezi submarine (*Zostera marina*). **106** (Bot; reg; îc) **~ba-mărinului, ~ba-cerii, ~-băloasă** Planta *Centaurea austriaca*. **107** (Bot; reg; îc) **~ba-cerii, ~ba-mărinului** Albăstriţă (*Centaurea jacea*). **108** (Bot; reg; îc) **~ba-mărinului** Corobatică (*Centaurea nigrescens*). **109** (Bot; reg; îc) **~ba-mătrişii** Râjnică (*Cardamine impatiens*). **110** (Bot; reg; îc) **~ba-mâţei, ~-vântului, ~-flocoasă** Cătuşnică (*Nepeta cataria*). **111** (Bot; reg; îac) Poala Sfintei Marii (*Nepeta pannonica*). **112** (Bot; reg; îc) **~ba-mâţului, ~ba-pisicii, ~ba-pisicilor** Valeriană (*Valeriana officinalis*). **113** (Bot; reg; îc) **~ba-metricii** Floare-de-perină-broştească (*Anthemis macrantha*). **114** (Bot; reg; îc) **~ba-minciunii** Plantă folosită în medicina populară contra tusei ale cărei frunze se pun pe răni pentru a opri sângerarea (*Plantago cornuti*). **115** (Bot; reg; îc) **~ba-mlaştinei** Pipirig (*Juncus conglomeratus*). **116** (Bot; reg; îac) Rugină (*Juncus effusus*). **117** (Bot; reg; îac) Pipirig (*Juncus inflexus*). **118** (Bot; reg; îac) Mălaiul-cucului (*Luzula piosa*). **119** (Bot; reg; îc) **~ba-muncilor** Trifoi-alb (*Trifolium repens*). **120** (Bot; reg; îc) **~ba-nebunilor, ~-strănutătoare, ~-şerpească** Spânz (*Helleborus niger*). **121** (Reg; îac) Spânz. (*Helleborus purpurascens*). **122** (Reg; îc) **~ba-negeilor** Plantă folosită în medicina populară împotriva negilor (*Teucrium montanum*). **123** (Bot; reg; îc) **~ba-nigeilor** Juslen (*Sedum hispanicum*). **124** (Reg; îc) **~ba-nisipului** Planta *Corynephorus canescens*. **125** (Bot; reg; îc) **~ba-o-mie-bună** Frăsinel (*Dictamnus albus*). **126** (Bot; reg; îc) **~ba-oilor, ~ba-şoarecelui, ~-strănutătoare** Coada-şoricelului (*Achillea millefolium*). **127** (Bot; reg; îc) **~ba-orbalţului** Rotungioare (*Homogyne alpia*). **128** (Bot; reg; îc) **~ba-faptului, ~ba-osului, ~ba-rănii, ~-de-răni, ~-de-vatăm, ~-de-vătămătură** Vătămătoare (*Anthyllis vulneraria*). **129** (Bot; reg; îc) **~ba-osului, ~ba-ovăzului, ~ba-vântului** Obsigă (*Bromus sterilis*). **130** (Bot; Mar; îc) **~ba-osului** Arbust mic cu tulpini ramificate, cu frunze opuse şi cu flori galbene, folosit în medicina populară contra diareei sau care se dă la vitele care se umflă Si: *mălăoaie* (*Helianthemum alpestre*). **131** (Reg; îc) **~ba-osului, ~ba-ursului** Plantă folosită în medicina populară contra febrei (*Helianthemum nummularium*). **132** (Bot; reg; îc) **~ba-osului** Mălăoaia-stâncilor (*Helianthemum rupifragum*). **133** (Bot; reg; îc) **~ba-ovăzului, ~ba-vântului** Obsigă (*Bromus japonicus*). **134** (Bot; reg; îac) Secărea (*Bromus secalinus*). **135** (Bot; reg; îc) **~ba-păduchelui, ~ba-păduchilor** Pintenel (*Pedicularis paustris*). **136** (Bot; reg; îc) **~ba-păduchilor, ~-de-strănutat** Rotoţele-albe (*Achillea ptarmica*). **137** (Bot; reg; îac) Clocotici (*Rhinanthus minor*). **138** (Bot; reg; îac) Bălbisă (*Stachys silvatica*). **139** (Bot; reg; îc) **~ba-pălăriei, ~ba-părului** Brusture (*Petasites hybrudus*). **140** (Bot; reg; îc) **~ba-pământului, ~ba-plămânilor, ~ba-plumânei, ~ba-plumânului** Mierea-ursului (*Pulmonaria officinalis*). **141** (Bot; reg; îc) **~ba-părului** Perişor (*Elymus asper*). **142** (Bot; reg; îc) **~ba-pârciului, ~ba-sângelui, ~-de-pârci** Năpraznică (*Geranium robertianum*). **143** (Bot; reg; îc) **~ba-piciorul-găinii** Floare-de-leac (*Ranunculus repens*). **144** (Reg; îc) **~ba-porcilor,** (reg) **~ba-jermilor, ~ba-purecilor, ~ba-puricelului, ~-roşie, ~ba-ţânţarilor, ~ba-viermilor, ~-amară, ~-creaţă, ~-iute** Plantă folosită în medicina populară care se pune în încălţăminte contra bătăturilor sau pe rănile vitelor ca să nu facă viermi (*Polygonum persicaria*). **145** (Reg; îc) **~ba-porcilor, ~ba-tunului, ~-de-grădină, ~-grasă, ~-grasă-de-grădină** Plantă cu tulpina ramificată şi întinsă pe pământ, cu frunze cărnoase, lucioase şi flori galbene (*Portulaca oleracea*). **146** (Bot; reg; îc) **~ba-porcului, ~-sărată** Brâncă (*Lobaria pulmonaria*). **147** (Bot; reg; îc) **~ba-porcului, ~-grasă, ~-grasă-de-ghiol, ~-sărată** Brâncă (*Salicornia europaea*). **148** (Bot; reg; îc) **~ba-porcului, ~-sărată** Săricică (*Salsola kali*). **149** (Bot; reg; îac; şîc **~-de-trânji, ~-neagră**) Buberic (*Scrophularia nodosa*). **150** (Bot; reg; îc) **~ba-porcului, ~-sărată** Brâncă (*Stereum hirsutum*). **151** (Bot; reg; îc) **~ba-porcului** Plevaiţă (*Xeranthemum annuum*). **152** (Bot; reg; îc) **~ba-porumbilor** Găinuşi (*Isopyrum thalictroides*). **153** (Reg; îc) **~ba-purecilor, ~ba-puriceilor, ~ba-puricelui, ~ba-viermilor, ~-iute, ~-roşie** Plantă folosită în medicina populară veterinară în tratamentul rănilor de la picioarele viţeilor şi pentru colorarea lânei în galben Si: *dintele-dracului* (*Polygonum hydropiper*). **154** (Bot; reg; îc) **~ba-puricilor, ~ba-puricelui, ~-amară, ~-creaţă, ~-de-făcut-copii, ~-roşie** Planta *Polygonum lapathifolium*. **155** (Bot; reg; îc) **~ba-puricelui** Puricică (*Pulicaria vulgaris*). **156** (Bot; reg; îc) **~ba-raiului** Vetrice (*Chrysanthemum macrophyllum*). **157** (Bot; reg; îc) **~ba-ratelor,** (reg) **~-rea** Mană-de-apă (*Glyceria aquatica*). **158** (Bot; reg; îc) **~ba-rândunelei, ~ba-rândunicii, ~-de-negei, ~-de-negi** Rostopască (*Chelidonium majus*). **159** (Bot; reg; îc) **~ba-rândunelei-mici** Roşuţă (*Anagalis caerulea*). **160** (Bot; reg; îac) Untişor (*Ficaria verna*). **161** (Bot; reg; îc) **~ba-roilor, ~ba-albinelor, ~ba-stupilor, ~ba-stupului** Roiniţă (*Melissa officinalis*). **162** (Bot; reg; îc) **~ba-sasului** Coada-calului (*Hippuris vulgaris*). **163** (Bot; reg; îc) **~ba-săgeţii** Săgeata-apei (*Sagittaria sagittifolia*). **164** (Bot; reg; îc) **~ba-sângelui, ~-de-lângoare, ~-de-lungoare** Gălbinele (*Lysimachia vulgaris*). **165** (Bot; reg; îc) **~ba-Sfintei-Marii** Planta *Hierochloë australis*. **166** (Bot; reg; îc) **~ba-Sfintei-Sofia** Pelinită (*Artemisia pontica*). **167** (Reg; mtp; îc) **~ba-smeului, ~ba-urechii, ~-de-urechi, ~-grasă, ~-grasă-de-urechi, ~-groasă** Plantă cu puteri miraculoase (*Sedum maximum*). **168** (Bot; reg; îc) **~ba-smizii, ~-smidă, ~-smiză** Dumbeţ (*Teucrium chamaedrys*). **169** (Bot; reg; îc) **~ba-soarelui** Arnică (*Arnica montana*). **170** (Bot; reg; îac) Vanilie-sălbatică (*Heliotropium europaeum*). **171** (Bot; reg; îac; şîc **~-dulce**) Barba-caprei (*Tragopogon orientalis*). **172** (Bot; reg; îc) **~ba-somnului** Urechea-porcului (*Salvia verticillata*). **173** (Bot; reg; îac) Papanaşi (*Trifolium arvense*). **174** (Bot; reg; îc) **~ba-spurcului, ~-întăritoare** Vineriţă (*Ajuga reptans*). **175** (Bot; reg; îac; şîc) **~-înfărinată, ~-piciorul-gâştei** Spanacul-ciobanilor (*Chenopodium bonus-henricus*). **176** (Bot; reg; îc) **~ba-stupului** Apărătoare (*Calamintha*

clinopodium). **177** (Bot; reg; îc) **~ba-surpăturii** Feciorică (*Herniaria incana*). **178** (Reg; îc) **~ba-surzilor** Mică plantă erbacee din familia saxifragaceelor, cu tulpina dreaptă și flori albe-gălbui care crește prin regiuni stâncoase (*Saxifraga aizoon*). **179** (Bot; reg; îc) **~ba-șarpelui** Coada-zmeului (*Calla palustris*). **180** (Bot; reg; îac; șîc **~ba-șerpilor**) Ferigă (*Dryopteris filix-mas*). **181** (Reg; îc) **~ba-șarpelui, ~ba-vătămăturii** Plantă folosită în medicina populară sau care se usucă și se dă la vite pentru a da mai mult lapte Si: *muma-pădurii* (*Lathraea squamaria*). **182** (Reg; îc) **~ba-șarpelui** Plantă care se folosește în medicina populară la spălatul rănilor provocate de mușcătura șerpilor Si: *mâna-Maicii-Domnului* (*Orchis maculata*). **183** (Bot; reg; îac) Șopârliță (*Veronica chamaedrys*). **184** (Bot; reg; îac) Șopârliță (*Veronica latifolia*). **185** (Bot; reg; îac) Șopârliță (*Veronica teucrium*). **186** (Bot; reg; îc) **~ba-șerii** Buruiană-de-ghing (*Gentiana praecox*). **187** (Bot; reg; îc) **~ba-șoarecului** Pliscul-cucoarei (*Erodium cicutarium*). **188** (Reg; îc) **~ba-șopârlei, ~ba-șopârlelor, ~roșie** Plantă cu rizom gros, cărnos, cu tulpina terminată în spic, cu frunze ovale și flori mici, albe-roz (*Polygonum viviparum*). **189** (Bot; reg; îc) **~ba-tainei** Lăcrămiță (*Catabrosa aquatica*). **190** (Bot; reg; îc) **~ba-bubii, ~ba-tăieturii, ~ba-tâlharului, ~ba-vântului, ~de-rană, ~de-răni** Vindecea (*Betonica officinalis*). **191** (Bot; reg; îc) **~ba-tăieturii** Lumânărică (*Gentiana asclepiadaea*). **192** (Bot; reg; îac; șîc **~ba-fierului, ~de-târtil**) Închcietoare (*Sideritis montana*). **193** (Bot; reg; îc) **~ba-tâlharului** Tâlhărea (*Mycelis muralis*). **194** (Reg; îc) **~ba-ciutei, ~ba-tunului, ~ba-urechii, ~de-șoaldină, ~de-trânji, ~grasă** Plantă cu frunze ovale, cu flori galbene în corimb (*Sedum acre*). **195** (Bot; reg; îc) **~ba-ciutei, ~ba-tunului, ~ba-urechii** Rujă (*Sedum rosea*). **196** (Bot; reg; îc) **~ba-untului, ~ba-vântului** Verigel (*Orobanche caryophzllacea*). **197** (Bot; reg; îc) **~ba-untului** Crăielici (*Orobanche lutea*). **198** (Bot; reg; îc) **~ba-urâciunii** Garofiță (*Dianthus carthusianorum*). **199** (Bot; reg; îac) Garofițe-de-munte (*Dianthus compactus*). **200** (Bot; reg; îc) **~ba-ursului** Pedicuță (*Lycopodium clavatum*). **201** (Bot; reg; îac) Ciupercă nedefinită mai îndeaproape (*Ramaria aurea*). **202** (Bot; reg; îc) **~ba-vătămăturii, ~ghimpoasă** Ghimpariță (*Crypsis aculeata*). **203** (Bot; reg; îc) **~ba-vătămăturii** Scrântitoare (*Potentilla argentea*). **204** (Bot; reg; îc) **~ba-vântului** Neghină (*Agrostemma githago*). **205** (Reg; îac) Plantă cu frunze liniare, cu flori violacee sau verzi în spicule (*Apera spica-venti*). **206** (Bot; Trs; îac) Steliță (*Aster amellus*). **207** (Bot; reg; îac) Coamă-de-aur (*Aster linosyris*). **208** (Bot; reg; îac; șîc) **~ba-câinelui, ~câinească** Pir-gros (*Cynodon dactylon*). **209** (Bot; reg; îc) **~ba-vântului** Opaiță (*Melandryum album*). **210** (Bot; reg; îac) Dedițel (*Pulsatilla vulgaris*). **211** (Bot; reg; îc) **~ba-voinicului** Năsturel (*Nasturtium officinale*). **212** (Bot; reg; îac) Brâncuță (*Sisymbrium officinale*). **213** (Bot; reg; îc) **~ba-vrăjitoarei** Tilișcă (*Circaea lutetiana*). **214** (Reg; îc) **~ba-vulturului** Plantă din familia compozitelor cu frunze lanceolate sau liniare, cu flori galbene în capitule (*Hieracium umbellatum*). **215** (Bot; reg; îc) **~ba-zgăibii** Spanac-porcesc (*Chenopodium hybridum*). **216** (Reg; îac; șîc **~ de zgăibi, ~ de zgaibă**) Planta *Lapsana communis*. **217** (Bot; reg; îc) **~ba-zgăibii** Căldărușa-popii (*Nicandra physaloides*). **218** (Reg; îc) **~albastră** Plantă din familia gramineelor, cu frunze plane, îngrămădite la baza tulpinei, care crește prin locuri umede (*Molinia coerulea*). **219** (Reg; îc) **~albă de slatină, ~de-gălbează, ~de-sare, ~de-sărătură** Planta *Puccinelia distans*. **220** (Bot; reg; îc) **~amară, ~creață, ~mare** Granat (*Chrysanthemum parthenium*). **221** (Bot; reg; îc) **~amară, ~creață** Schinel (*Cnicus bedictus*). **222** (Bot; reg; îc) **~băloasă** Colacul-babei (*Alchemilla acutiloba*). **223** (Bot; reg; îc) **~bărboasă** Pelin negru (*Artemisia vulgaris*). **224** (Bot; reg; îac; șîc **~ghimpoasă**) Costrei (*Echinochloa crus-galli*). **225** (Bot; reg; îc) **~căiasă, ~lungă-de-lac, ~lungoare** Urda-vacii (*Cardaria draba*). **226** (Bot; reg; îc) **~ce-moaie-vinele, ~întăritoare-a-vinelor** Canale (*Impatiens balsamina*). **227** (Bot; reg; îc) **~costrei** Mohor (*Setaria verticillata*). **228** (Bot; reg; îc) **~de-apă, ~flocoasă, ~lânoasă** Siminoc (*Gnaphalium uliginosum*). **229** (Bot; reg; îc) **~de-bahnă** Ierboi-de-bahnă (*Beckmannia erucaeformis*). **230** (Bot; reg; îc) **~de-boale, ~de-lângoare, ~de-lungoare, ~de-rană, iarbă-de-toate-boalele** Usturoiță (*Alliaria officinalis*). **231** (Reg; îc) **~de-bou-sălbatică** Planta *Anchusa ochroleuca*. **232** (Bot; reg; îac) Limba-boului (*Anchusa officinalis*). **233** (Bot; reg; îc) **~de-cale, ~grasă-de-grădină** Pătlagină (*Plantago major*). **234** (Bot; reg; îac) Pătlagină (*Plantago media*). **235** (Bot; reg; îc) **~de-cositor** Coada-calului (*Equisetum arvense*). **236** (Bot; reg; îac) Pipirig (*Equisetum hiemale*). **237** (Bot; reg; îc) **~de-crescut-părul** Torțel (*Cuscuta epithymum*). **238** (Bot; reg; îc) **~ba-căpșunăturii, ~de-dat, ~flocoasă** Talpa-gâștii (*Leonurus cardiaca*). **239** (Bot; reg; îc) **~de-dureri** Coada-cocoșului (*Polygonatum latifolium*). **240** (Reg; îac; șîc **~de-dureri**) Plantă al cărei rizom se folosește în medicina populară contra podagrei (*Polygonatum odoratum*). **241** (Bot; reg; îc) **~de-friguri** Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*). **242** (Bot; reg; îc) **~de-ghiață** Gheață (*Mesembrianthemum crystallinum*). **243** (Bot; reg; îc) **~de-greutate** Suliman (*Ajuga genevensis*). **244** (Bot; reg; îc) **~de-inimă-rea, ~roșie** Punga-babei (*Pulicaria dysenterica*). **245** (Bot; reg; îc) **~de-întruiele** Cânepioară (*Eupatorium cannabinum*). **246** (Bot; reg; îc) **~de-margină, ~văpsătoare** Roaibă (*Rubita tinctorum*). **247** (Bot; reg; îc) **~de-munte** Păiuș (*Festuca ovina*). **248** (Bot; reg; îc) **~de-negei** Aior (*Euphorbia esula*). **249** (Bot; reg; îac; șîc **~de-râie**) Alior (*Euphorbia helioscopia*). **250** (Bot; reg; îc) **~de-om-sărac** Avrămească (*Gratiola officinalis*). **251** (Bot; reg; îc) **~de-păr** Buruiană-de-păr (*Chara*). **252** (Bot; reg; îc) **~de-păsări** Scânteuță (*Anagallis arvensis*). **253** (Bot; reg; îac) Rocoină (*Stellaria media*). **254** (Reg; îc) **~de-perină** Plantă folosită la vopsitul în galben Si: *floare-de-perină* (*Anthemis tinctoria*). **255** (Bot; reg; îc) **~de-piatră** Sulfină (*Melilotus officinale*). **256** (Reg; îc) **~de-plămâni** Plantă medicinală folosită contra durerilor de piept (*Centaurea micranthos*). **257** (Bot; reg; îc) **~de-rovină** Bumbăcariță (*Eriophorum vaginatum*). **258** (Reg; îc) **~de-sărătură** Planta *Suaeda maritima*. **259** (Reg; îc) **~de-slatină** Planta *Poa bulbosa vivipara*. **260** (Bot; reg; îc) **~de-smidă** Struna-cocoșului (*Cerastium vulgatum*). **261** (Bot; reg; îc) **~de-soponit, ~de-tăietură** Săpunariță (*Saponaria officinalis*). **262** (Bot; reg; îc) **~de-Sudan** Costrei (*Sorghum halepense*). **263** (Reg; îc) **~de-șoaldină** Planta *Sedum hillebrandii*. **264** (Bot; reg; îc) **~de-talan** Ruscuță-primăvăratică (*Adonis vernalis*). **265** (Reg; îc) **~de-țelină, ~englezească** Plantă folosită în medicina populară la băi contra reumatismului Si: *zizanie* (*Lolium perene*). **266** (Bot; reg; îc) **~de-urechi** Ciupercă din familia pezizaceelor Si: *urechea-babei* (*Peziza aurantia*). **267** (Bot; reg; îac) Năvalnic (*Phyllitis scolopendrium*). **268** (Bot; reg; îac; șîc **~grasă**) Gheață (*Sedum spectabile*). **269** (Bot; reg; îc) **~de-vătăm** Linăriță (*Linaria vulgaris*). **270** (Bot; reg; îc) **~de-zugrăvit, ~văpsătoare** Drobușor (*Isatis tinctoria*). **271** (Bot; reg; îc) **~deasă, ~dulce-de-baltă** Hirușor (*Poa annua*). **272** (Bot; reg; îc) **~deasă** Firișca-șopârlelor (*Poa alpina*). **273** (Bot; reg; îac) Firicea (*Poa bulbosa*). **274** (Reg; îac) Plantă cu tulpini subțiri, cu frunze înguste și flori verzi, dispuse în panicule (*Poa nemoralis*). **275** (Bot; reg; îac) Firuță (*Poa pratensis*). **276** (Bot; reg; îac) Șuvar-de-munte (*Poa trivialis*). **277** (Bot; reg; îc) **~dulce, ~dulce-de-baltă** Rourică (*Glyceria fluitans*). **278** (Bot; reg; îc) **~dulce** Lemn-dulce (*Glycyrrhiza glabra*). **279** (Bot; reg; îac) Planta *Nonnea atrata*. **280** (Bot; reg; îac) Barba-caprei (*Tragopogon pratensis*). **281** (Reg; îac; șîc **~dulce-de-munte, ~dulce-de-pădure**) Plantă cu frunze lanceolate, cu sporangii pe ambele părți ale nervurii mediane (*Polypodium vulgare*). **282** (Bot; reg; îc) **~flocoasă** Siminoc (*Helichrysum arenarium*). **283** (Bot; reg; îac; șîc **~neagră**) Talpa-lupului (*Leonurus marrubiastrum*). **284** (Bot; reg; îc) **~flocoasă, ~mambie** Voronic (*Marrubium vulgare*). **285** (Bot; reg; îc) **~frumoasă** Bănuți (*Bellis perenis*). **286** (Bot; reg; îc) **~grasă, ~lăptoasă** Amăreală (*Polygala vulgaris*). **287** (Bot; reg; îc) **~grasă, ~iarbă-grasă-de-grădină** Agurijoară (*Portulaca grandiflora*). **288** (Reg; îc) **~grasă** Planta *Sedum purpureum*. **289** (Bot; reg; îc) **~grasă-de-grădină, ~nodoroasă, ~roșie** Troscot (*Polygonum aviculare*). **290** (Reg; îc) **~împușcată, ~ba-stârpitului** Plantă care se folosește în medicina populară amestecată cu rachiu contra durerilor de stomac (*Hypochoeris maculata*). **291** (Bot; reg; îc) **~înfăinată**

Fragă-tătărască *Chenopodium foliosum*). **292** (Reg; îc) **~lată** Planta *Carex digita*. **293** (Bot; reg; îac) Stânjenei (*Iris germanica*). **294** (Reg; îc) **~lăptoasă** Plantă folosită în medicina populară ca purgativ drastic și contra afecțiunilor biliare Si: *buruiană-de-venin* (*Euphorbia lathyris*). **295** (Reg; îac) Planta *Polygala major*. **296** (Bot; reg; îc) **~lipitoare** Lipicioasă (*Galium aparine*). **297** (Bot; reg; îc) **~macriș** Măcriș (*Rumex acetosa*). **298** (Reg; îc) **~mare, ~mare-frumoasă**, (Mun) **~neagră** Plantă erabacee cu tulpina păroasă și ramificată, cu frunze mari și flori galbene, folosită în medicina populară contra tusei, febrei tifoide, râiei, durerilor de cap și căderii părului Si: *oman* (*Inula helenium*). **299** (Reg; îc) **~mare** Planta *Inula oculus-christi*. **300** (Bot; reg; îac) Limba-oii (*Leuzea salina*). **301** (Reg; îac) Plantă folosită în medicina populară contra bubelor și uneori la vopsitul unui material în negru Si: *zârnă* (*Solanum nigrum*). **302** (Bot; reg; îc) **~mucedă** Flocoșele (*Filago arvensis*). **303** (Reg; îc) **~neagră** Plantă din familia ericaceelor cu frunze mici liniare și flori albe sau trandafirii folosită în medicina populară contra tăieturilor (*Calluna vulgaris*). **304** (Bot; reg; îac) Orăștică (*Lathyrus niger*). **305** (Bot; reg; îac) Izmă-creață (*Mentha crispa*). **306** (Bot; Olt; îac) Izmă-bună (*Mentha piperita*). **307** (Reg; îac) Planta *Prunella grandiflora*. **308** (Bot; reg; îac) Busuioc-sălbatic (*Prunella laciniata*). **309** (Reg; îac) Plantă cu frunze dințate și cu flori brune-purpurii la exterior și galbene-verzui la interior folosită în medicina populară pentru vindecarea rănilor și a sifilisului (*Scrophularia alata*). **310** (Bot; reg; îc) **~noduroasă** Golomăț (*Dactylis glomerata*). **311** (Bot; reg; îc) **~puturoasă** Puciognă (*Bifora radians*). **312** (Bot; reg; îac) Coriandru (*Coriandrum sativum*). **313** (Bot; reg; îc) **~rădăcină** Angelină-sălbatică (*Angelica sylvestris*). **314** (Reg; îc) **~rea** Planta *Aconitum tauricum*. **315** (Bot; reg; îc) **~roșie** Cârligioare (*Bidens cernuus*). **316** (Bot; reg; îac) Dentiță (*Bidens tripartitus*). **317** (Bot; reg; îac; șîc **~sălbatică**) Trestie-de-câmp (*Calamagrotis epigeios*). **318** (Reg; îc) **~roșie** Plantă folosită în medicina populară pentru proprietățile sale diuretice Si: *slăbănog* (*Impatiens noli-tangere*). **319** (Bot; reg; îac) Hrișcă-deasă (*Polygonum dumetorum*). **320** (Bot; reg; îac) Pungulița (*Thlaspi arvense*). **321** (Bot; reg; îc) **~roșie-brostească** Sălcuță (*Polygonum amphibitum*). **322** (Bot; reg; îc) **~roșie-tătărească** Hrișcă-tătărească (*Fagopyrum tataricum*). **323** (Reg; îc) **~roșioară** Planta *Silene acaulis*. **324** (Reg; îc) **~săracă** Planta *Onobrychis viciaefolia*. **325** (Reg; îc) **~scăioasă** Plantă cu tulpini difuze, ramificate, cu frunze plane, rigide, cu cili și cu flori verzui sau violacee în spicule (*Tragus racemosus*). **326** (Bot; reg; îc) **~sfântă** Lemnul-Maicii-Domnului (*Santolina chamaecyparissus*). **327** (Reg; îc) **~spornică, ~ba-fiarelor, ~ba-fierului** Plantă folosită în medicina populară pentru tratarea rănilor, a abceselor, a durerilor de cap, de ficat, de splină și de rinichi Si: *sporici* (*Verbena officinalis*). **328** (Bot; reg; îc) **~stricătoare** Cruciuliță (*Senecio vulgaris*). **329** (Bot; reg; îc) **~șerpească** Steregoaie (*Veratrum nigrum*). **330** (Bot; reg; îc) **~treirăi** Trei-răi (*Hepatica nobilis*). **331** (Bot; reg; îc) **~untoasă** Foaie-grasă (*Pinguicula vulgaris*). **332** (Reg; îc) **~usturoasă** Plantă păroasă, cu frunze oblongii, dințate adânc pe margine, cu flori roșii-purpurii în verticile, mirosind slab a usturoi (*Teucrium scordium*). **333** (Reg; îc) **~vântoasă** Planta *Kochia prostrata*. **334** (Reg; îc) **~ba-vulturului** Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene (*Hieracium umbellatum*). **335** (Bot; reg; îc) **~ba-zgaibei** Zgrăbunțică (*Lapsana communis*). **336** (Pop; îc) **~ba-dracului** Tutun. **337** (Înv; îc) **~de pușcă** sau, rar, **~vânătorească** Praf de pușcă. **338** (Înv; îc) **~ba-acului** Stibiu sulfurat Cf *antimoniu*. **339** (Înv; îc) **~ba-băii** Auripigment. **340** (Înv; îc) **~pucioasă** Pucioasă. **341** (Reg) Trei fire ale urzelii trecute prin ițe și spată, luate ca unitate.

iarc *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: srb ***jarak***] (Sbm; Ban) **1** Șanț mare de hotar. **2** Șanț roman.

iard *sm* [At: CONV. LIT. XLIV/2, 55[2] / S și: *yard* / Pl: *~rzi* / E: eg ***yard***] Măsură englezească de lungime, egală cu 0,9144 m.

iare *av, c* vz ***iar***[2]

iarl *sm* [At: DN[3] / P: *iarl* / S și: (rar) *jarl* / Pl: *~i* / E: fr ***jarl***] Titlu dat conților danezi și scandinavi în Evul Mediu.

iarlâc *sn* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 145/17 / V: ***er~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***yarlyk***] (Înv) **1** Ordin dat de către un han tătăresc. **2** Permisie scrisă dată de către un han tătăresc.

iarma[1] *sm, a* [At: ANTIPA, F. I, 98 / Pl: ? / E: ns cf tc *yarma*] **1-2** (Cmr; șîs ***somn ~***) (Somn) care are mărime mijlocie.

iarma[2] *sf* [At: COMAN, GL. / V: ***~mă*** / Pl: *~me* / E: srb ***jarma***] (Reg) Urluială de cereale care se folosește ca hrană pentru animale.

iarmaroc *sn* [At: MUSTE, ap. LET. III, 50/13 / V: ***er~*** / Pl: *~oace* / E: ucr ***ярмарок***] **1** (Mol) Târg ținut la date fixe Si (pop): *bâlci*. **2** (Reg) Gaură mare în pământ în care se aruncă mingea sau osul la jocul „de-a poarca".

iarmă *sf* vz ***iarma***[2]

iarna [At: DOSOFTEI, V. S. 159/22 / Pl: *ierni*, (înv) *ierne*, (rar) *iernuri* / E: ml ***hiberna*** *(tempora)*] **1** *sf* Anotimp friguros, care urmează după toamnă și precedă primăvara, cuprins între solstițiul de la 22 decembrie și echinocțiul de la 21 martie. **2** *sf* (Fig) An. **3** *sf* (Înv) Zăpadă. **4** *sf* (Îvr; nob) Furtună. **5** *av* (Îf *iarna*) În timpul iernii. **6** *sf* (Îla) **De ~** Care sunt necesare în timpul iernii. **7** *sf* (Îal) Care se face iarna. **8** *sf* (Îe) **Face din ~ vară** Se zice despre omul harnic, care muncește mult indiferent de condiții. **9** *sf* (Îlav) **La ~** Când va veni iarna. **10** *sf* (Îal) La iarna viitoare. **11** *sf* (Îlav) **De cu ~** Atâta timp cât mai este încă iarnă (**1**). **12** *sf* (Îlav) **Astă ~** Iarna (**5**) trecută.

iaroviza [At: CV 1949, nr. 4, 25 / Pzi: *~zez* / E: rs ***яровизировать***] **1** *vr* (D. plante) A trece printr-unul dintre stadiile de dezvoltare individuală a plantelor, care urmează imediat după germinație și care se desfășoară, în afară de alte condiții, la o temperatură specifică fiecărei plante. **2** *vt* A supune semințele plantelor de cultură, înainte de însămânțare, unui procedeu agrotehnic de tratare care face ca plantele să răsară mai devreme, să se dezvolte mai repede și să dea recolte mai bogate.

iarovizare *sf* [At: IORDAN, L. R. 35 / Pl: *~zări* / E: ***iaroviza***] **1** Trecere prin unul dintre stadiile de dezvoltare individuală a plantelor, care urmează imediat după germinație și care se desfășoară, în afară de alte condiții, la o temperatură specifică fiecărei plante. **2** Procedeu agrotehnic de tratare a semințelor plantelor de cultură înainte de însămânțare, care face ca plantele să răsară mai devreme, să se dezvolte mai repede și să dea recolte mai bogate.

iarovizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***iaroviza***] **1** (D. plante) Care a trecut printr-unul dintre stadiile de dezvoltare individuală a plantelor, care urmează imediat după germinație și care se desfășoară, în afară de alte condiții, la o temperatură specifică fiecărei plante. **2** (D. semințe) Care a fost tratat înainte de însămânțare, printr-un procedeu agrotehnic care face ca plantele să răsară mai devreme, să se dezvolte mai repede și să dea recolte mai bogate.

iartagan *sn* vz ***iatagan***

iarvant *sm* vz ***arvune***

iasac *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 264/25 / Pl: *~uri* / E: tc ***yasak***] (Tcî) Dispoziție prin care se interzice ceva.

iasacciu *sm* [At: DUMITRACHE, ap. ȘIO / V: (înv) ***ies~, azaghiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***yasakčy***] (Tcî) Soldat turc care escorta străinii ce mergeau în Turcia.

iasâc *sn* [At: FILIMON, C. 29 / V: ***iazâc, izic*** / Pl: ? / E: tc ***iazy*** „scris"] (Înv) **1** Revers al medaliei. **2** (Îe) **A juca la ~ și tura** A juca rișca.

iasca *sf* [At: ALECSANDRI, T. 601 / V: (rar) ***iașcă, iațcă*** / Pl: (rar) *iești* / E: ml *esca* „hrană"] **1** Nume dat mai multor ciuperci parazite în formă de copită de cal, uscate și tari, care cresc pe trunchiul arborilor și care, tratate special, erau folosite, în trecut, la aprins focul sau, în medicina populară, ca hemostatic Si: *babiță*[1] (**3**), *băcălie*[2] (**1**), *copită* (**3**). **2** (Cns; reg) Bucată de lemn care se adaugă unei bârne mai scurte. **3-4** (Îe) **A (se) face ~** sau **ca ~** A (se) usca. **5** (Fig; îac) A slăbi foarte mult.

ia-seară *av* vz ***seară***

iasele *sfp* vz ***iesle***

iaslă *sf* vz ***iesle***

iasle *sfp* vz ***iesle***

iasmă[1] *sf* vz ***iazmă***

iasmă[2] *sf* vz *izmă*

iasmă[3] *sf* vz *agheasmă*

iasmin *sn* [At: COTEANU, PL. 13 / Pl: ? / E: ger *Jasmin*] (Bot) **1** (Trs, Buc) Iasomie (**1**) (*Jasminum officinale*). **2** (Îc) **~-de-grădină** Sirinderică (*Philedelphus coronarius*).

iasomie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 101 / V: *asmonie, asonie, aşumie*, (înv) *~iu* *sn* / Pl: *~ii* / E: ngr (γ)ιασουμί] **1** Mic arbust din familia oleaceelor, originar din India, cu ramuri lungi şi verzi, cu flori albe, plăcut mirositoare, cultivat la noi prin parcuri şi grădini Si: (reg) *iasmin* (**1**) (*Jasminum officinale*). **2** Lemn de iasomie (**1**). **3** (Îc) **~-sălbatică** Arbust mic, din familia oleaceelor, cu ramurile colţuroase, cu frunze puţin încovoiate şi obtuze, cu flori galbene, plăcut mirositoate, cultivat uneori ca plantă decorativă (*Jasminum bretticans*).

iasomiu *sn* vz *iasomie*

iasp *sn* vz *iaspis*

iaspie *sf* vz *iaspis*

iaspis *sn* [At: BIBLIA (1688), 59/1 / V: *iasp, ~ie* *sf* / Pl: *~uri* / E: ngr **ἴασπις**] (Mlg; înv) Jasp.

iast, ~ă *pd, ad* vz *acesta*

iastă-dată *lav* vz *astă-dată*

iaste[1] *pd, ad* vz *acesta*

iaste[2] *pd, ad* vz *ăsta*

iaşcă *sf* vz *iască*

iaşchie *sf* vz *aşchie*

iaşcic *s* [At: ALRM II/I, h. 297 / Pl: ? / E: rs **ящик**] (Reg) Oboroc.

iaşmac *sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 55 / Pl: *~ace*, (înv) *~uri* / E: tc *yaşmak*] (Tcî) Văl cu care turcoaicele îşi acopereau faţa.

iatac *sn* [At: (a. 1715) ap. DA / V: (Mol) *iet~*, (înv) *atac* / Pl: *~uri* / E: tc *yatak*] **1** (Înv) Pat. **2** (Reg) Cameră mică de culcare Si: *dormitor*. **3** (Reg) Spaţiu dintre vatră sau sobă şi perete, unde se culcă adesea copiii şi bătrânii. **4** (Reg) Încăpere dintr-o casă. **5** (Reg) Încăpere în care se păstrează provizii. **6** (Înv; fig) Gazdă de hoţi. **7** (Reg) Unealtă cu care se ridică paiele pe acoperişul casei.

iatagan *sn* [At: DIONISIE, C. 180 / V: (reg) *iet~*, (Mol) *harţagan, iar~, ~teg~, iert~, iertăg~, ietăg~, ieteg~* / Pl: *~e* / E: tc *yatagan*] (Înv) Sabie turcească, de lungime medie, curbată, cu lama lată şi cu două tăişuri.

iatan *sn* [At: H XIV, 353 / Pl: *~e* / E: ns cf *iatagan*] (Îvr) Cuţit mare folosit ca armă.

iată *i* [At: TETRAEV. (1574), ap. GCR I, 9/4 / V: *ietă*, (reg) *etă, ete, etete* / E: bg **ето**] **1** Cuvânt prin care se atrage atenţia asupra cuiva sau a ceva. **2** (Urmat de forma neaccentuată a pronumelui personal) Indică apariţia cuiva *Iată-mă(-s)*, (pop) *ia(că)tă-mă-s*. **3** (Şîcs, îvp, *iată-vă-l-ăi, iată-o-i*) Uite! **4** (Pop; după „când", „numai ce") Cuvânt care exprimă surpriza.

iategan *sn* vz *iatagan*

iatman *sm* vz *hatman*

iatralipt *sm* [At: DN[2] / Pl: *~pţi* / E: fr *iatralipte*] Medic care tratează bolnavii cu ajutorul alifiilor şi al fricţiunilor.

-iatric [At: DN[3] / P: *~i-a-tric* / E: fr *-iatrique*, it *-iatrico*] Element secund de compunere savantă cu sensul: **1** Terapeutic. **2** Curativ.

-iatrie [At: DN[3] / P: *~i-a-tri-e* / E: fr *-iatrie*] Element secund de compunere savantă cu sensul: **1** Tratament. **2** Îngrijire.

iatro- [At: DN[3] / P: *ia~* / E: fr *iatro-*] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Medic. **2** Tratament.

iatrochimie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr *iatrochimie*] (Liv) Parte a alchimiei care aplica chimia în medicină, considerând procesele fiziologice numai ca fenomene chimice.

iatrofizică *sf* [At: DEX-S / Pl: (rar) *~ici* / E: fr *iatrophysique*, eg *iatrophysics*] (Med; rar) Concepţie materialist-mecanicistă care explică toate procesele fiziologice prin legi ale fizicii.

iatrogen, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr *iatrogène*] (Med; rar) **1** Produs prin iatrogenie. **2** Specific iatrogeniei. **3** De iatrogenie.

iatrogenie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr *iatrogénie*] (Med; rar) **1-2** Stare psihică (produsă sau) agravată pe cale psihogenă de către medic, de tratament sau de condiţiile spitalizării.

iatrolepsie *sf* [At: DN[3] / P: *ia~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr *iatrolepsie*] (Med) Absorbţie a medicamentelor prin piele, făcută cu ajutorul unei fricţiuni.

iatrologie *sf* [At: DN[3] / P: *ia~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr *iatrologie*] (Liv) **1-2** (Ştiinţă şi) practică medicală.

iatromanţie *sf* [At: DN[2] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr *iatromancie*] (Liv) **1** Prezicere a evoluţiei bolilor de care va suferi cineva. **2** Indicare aprioricǎ a tratamentului adecvat.

-iatru [At: DN[3] / P: *i-a-tru* / E: fr *-iatre*] Element secund de compunere savantă cu sensul: **1** Medic. **2** Îngrijitor.

iaţă *sf* [At: AXINTE URICARIUL, ap. T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~ţe* / E: tc *iatsy*] (Tcm) Rugăciune la mahomedani.

iaţcă *sf* vz *iască*

iaurgerie *sf* [At: BL IX, 60 / P: *ia-ur-ge-ri-e* / Pl: *~ii* / E: *iaurgiu* + *-ărie*] (Înv) **1-2** Loc în care se prepară (sau se vinde) iaurt (şi alte produse lactate). **3** Restaurant ieftin, în care se consumau în special produse lactate.

iaurgiu *sm* [At: LEG. EC. PL. 298 / V: *iugur~* / P: *~ia-ur-giu* / Pl: *~ii* / E: tc *yoğurtçu*] (Înv) **1-2** Persoană care prepara (şi vindea) iaurt (şi alte produse lactate).

iaurt *sn* [At: NEGRUZZI, S. I 286 / V: (reg) *iguri* / A şi: (înv) *iaurt* / Pl: *~uri* / E: tc *yoğurt*] **1** Produs lactat cu gust uşor acid, plăcut, cu aromă specifică, preparat din lapte de vacă, oaie, capră sau bivoliţă prin fermentare cu bacterii lactice din adaosul de maia. **2** (Pfm; îe) **A sufla şi-n ~** A fi extrem de precaut. **3** (Pfm; îe) **A turna ~ peste smântână** A fi o gospodină nepricepută. **4-5** (Pfm; îe) **A pune piper şi-n ~** A-şi bate joc de ceea ce ai (în cantitate mare).

iavaş *av* [At: STANCU, D. 39 / E: tc *yavaş*] (Pfm; îlav) **Iavaş-iavaş** Fără grabă.

iavaşa *sf* [At: ENC. VET. 92 / V: (reg) *iahaşa, ievaşa* / Pl: *~le* / E: tc *yevaşa*] (Tcm) **1** Instrument în formă de cleşte sau de laţ cu care se strânge botul animalelor (pentru a le imobiliza) atunci când sunt supuse unor operaţii dureroase. **2** (Iuz) Ochelari cu lentilele prinse între ele de un arc. **3** (Înv; îe) **A-i atârna cuiva iabaşa de nas** A domina pe cineva. **4** (Îae) A păcăli pe cineva.

iavlenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 15/2 / Pl: *~ii* / E: vsl **явление**] (Liv; înv) Apariţie a unei entităţi benefice.

iaz *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 347/35 / Pl: *~uri* / E: vsl **язъ**] **1** Lac artificial format prin oprirea sau devierea unui curs de apă, destinat pisciculturii, irigaţiilor etc. **2** Lac mic natural, format în albia unui râu prin adunarea apei într-o adâncitură de teren. **3** Baraj la un lac, eleşteu etc. Si: *dig*, (reg) *hatie, val, zăton*. **4** (Pop; îe) **A fi cu borşul la foc şi cu peştele în ~** A promite un lucru care nu poate fi realizat. **5** (Reg) Apă curgătoare al cărei curs a fost deviat intenţionat, pentru a pune în mişcare o moară. **6** (Reg) Vale strâmtă şi adâncă.

iazacgiu *sm* vz *iazagiu*

iazagiu *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 87/36 / V: (reg) *aza~, ~acgiu, iez~* / Pl: *~ii* / E: tc *yaziği*] (Înv) Secretar turc (într-o cancelarie) Si: (înv) *diac, grămătic, logofăt, pisar, uricar*.

iazăr *sn* vz *iezer*

iazâc *sn* vz *iasâc*

iazâr *sn* vz *iezer*

iazer *sn* vz *iezer*

iazmă[1] *sf* [At: MARCOVICI, D. 167/21 / V: *iasmă* / Pl: *iezme*, (îvr) *iasme*, (îvr) *iesme* / E: nct] **1** (În superstiţii) Arătare stranie şi monstruoasă. **2** (Pop) Vedenie. **3** (Fig) Om foarte slab. **4** (Fig) Femeie foarte slabă şi urâtă. **5** (Mtp) Fiinţă care este schilodită de iele.

iazmă[2] *sf* vz *iasmă*

iazmă[3] *sf* vz *agheasmă*

iăgărel *sm* vz *iagărel*

iăsăle *sfp* vz *iesle*

ibatic *sn* vz *embatic*

ibă *sf* vz **hibă**
ibărsic *sn* vz **ibirsic**
ibărșfung *sn* [At: BUL. FIL. IV, 87 / Pl: *~uri* / E: ger **Überschwung**] (Gms; Trs) Centură militară.
ibânc, ~ă [At: DIONISIE, C. 222 / V: (reg) **iebân~, obân~** / Pl: *~nci* / E: nct] (Reg) **1** *sf* Pătură cu care se acoperă caii. **2** *a* (D. lână) Încâlcit.
ibdi *vr* [At: DA ms / Pzi: *~desc* / E: nct] (Reg; pbl) A se nimeri.
iberic, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **ibérique**, it **iberico**] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Peninsulei Iberice. **3** *a* Referitor la Peninsula Iberică. **4** *a* Din Peninsula Iberică.
iberis *sm* [At: DEX / Pl: *~iși* / E: fr **iberis**] Plantă ornamentală din familia cruciferelor, cu flori dispuse în racem la vârful ramificațiilor Si: (pop) *limbușoară* (*Iberis umbellata*).
ibex *sm* [At: DEX / Pl: *~ecși* / E: lat (Capra) **ibex**] Specie de capră sălbatică cu coarne mari și curbate (*Capra ibex*).
ibghiu, ~ie *a* vz **ibiu**
ibghiv, ~ă *a* vz **ibiu**
ibi vz **iubi**
ibicar *s* [At: (a. 1816) T. PAPAHAGI, C. L. ap. DA / Pl: nct / E: nct] Țesătură nedefinită mai îndeaproape.
ibidem *av* [At: DA ms / S și: (abr) *ib., ibid.* / E: lat **ibidem**] (Cu privire la un text deja citat) **1** În același loc. **2** În aceeași lucrare a aceluiași autor.
ibirsic *sn* [At: PAȘCA, GL. / V: **ibăr~** / Pl: *~uri* / E: ger **Übersicht**] (Min; gms) **1** Spărtură făcută de mineri în straturile de cărbune sau în piatră pentru a uni două galerii. **2** Loc (în mină) prin care se scoate piatra dintr-o galerie inferioară.
ibis *sm* [At: TEODOREANU, M. II, 119 / Pl: *~iși* / E: fr **ibis**, lat **ibis**] **1** Pasăre asemănătoare berzei, cu pene albe pe corp și negre pe cap și pe coadă, cioc lung, curbat în jos, care trăiește în țările calde și se hrănește cu insecte (*Threskionis aetiopica*). **2** Pasăre asemănătoare berzei, cu pene roșii pe corp și negre pe cap și coadă, cu ciocul lung, curbat în jos, care trăiește în țările calde și se hrănește cu insecte (*Guara rubra*).
ibiu, ~ie *a* [At: CHEST. II, 461/364 / V: (reg) **ibghiu, ibghiv, ~ă** / Pl: *~ii* / E: lat ***ibi** + *-iu*] (Reg; d. băutură sau mâncare) **1** Gustos. **2** Înviorător.
ibneu *sm* vz **ipneu**
ibohnic, ~ă *smf* vz **ibovnic**
ibomnic, ~ă *smf* vz **ibovnic**
ibomnicuță *sf* vz **ibovnicuță**
iboreț *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 5/2 / Pl: *~i* / E: nct] (Îvr) Iubitor.
ibostareț, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: **iboste** + *-areț*] (Îvr) Îndrăgostit.
ibostarnic, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici, ~ice* / E: **iboste** + *-arnic*] (Îvr) Iubitor.
iboste *sf* [At: COD. VOR. 127 / V: (îvr) **iub~, lib~** / Pl: *~sti* / E: vsl **любость**] (Îvp) **1-2** Iubire (fizică). **3** (Fig; îs) *~a banilor* (sau *argintului*) Zgârcenie.
ibostnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 40$_2$ / Pl: *~ici* / E: **iboste** + *-nic*] (Înv) **1** Iubit. **2** Amant.
ibovnic, ~ă *smf* [At: DOSOFTEI, V. S. 5/2 / V: (îrg) **~ohnic, ~omnic, iub~** / Pl: *~ici* / E: vsl **любовникъ**] (Pop) **1** Iubit. **2** Amant.
ibovnicea *sf* [At: MAT. FOLK. 173 / Pl: *~ele* / E: **ibovnică** + *-ea*] **1-4** (Îvp; șhp) Ibovnică (**1-2**) (tânără și dragă) Si: (îvp) *ibovnicuță* (**1-4**).
ibovnicel *sm* [At: ȘEZ. I, 115 / Pl: *~ei* / E: **ibovnic** + *-el*] **1-4** (Îvp; șhp) Ibovnic (**1-2**) (tânăr și drag).
ibovnici *vr* [At: PAMFILE, C. Ț. 29 / Pzi: *~cesc* / E: **ibovnic**] (Mol; udp „cu") **1** A se iubi cu cineva. **2** A întreține relații sexuale stabile.
ibovnicire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: **ibovnici**] **1** Iubire cu cineva Si: *ibovnicit* (**1**). **2** Întreținere de relații sexuale stabile Si: *ibovnicit* (**2**).
ibovnicit *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: **ibovnici**] **1-2** Ibovnicire (**1-2**).
ibovnicuță *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 684 / V: **ibomn~** / Pl: *~țe* / E: **ibovnică** + *-uță*] **1-4** (Îvp; șhp) Ibovnicea (**1-4**).
ibra *sf* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 169/2 / Pl: *~le* / E: tc **ibra**] (Tcî) Acord scris.
ibraș, ~ă *a* vz **abraș**
ibric *sn* [At: BIBLIA (1688), 96 / Pl: *~ice* / E: tc **ibrik**] **1** (Înv) Vas de metal sau de pământ, în formă de urcior (ornamentat) în care se ține apa. **2** Vas cilindric de metal, cu cioc și coadă lungă, în care se fierbe cafeaua, ceaiul etc. **3** (Pan) Vas mic de tablă, prevăzut cu o țeavă subțire prin care curge uleiul cu care se ung diverse piese. **4** (Mol) Ceașcă.
ibricel *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 146 / Pl: *~e* / E: **ibric** + *-el*] **1-8** (Șhp) Ibric (**1-4**) (mic).
ibrid, ~ă *a* vz **hibrid**
ibrior *a, sm* vz **imbrohor**
ibrișim *sn* vz **ibrișin**
ibrișimgiu *sm* [At: FILIMON, C. II 325 / Pl: *~ii* / E: tc **ibrișimci**] **1-2** (Înv) (Fabricant sau) negustor de ibrișin.
ibrișin [At: ANON. CAR. / V: (reg) *~șim*, (înv) **eb~** / Pl: *~uri* / E: tc **ibrișim**] **1** *sn* Fir de ață albă sau colorată, răsucită, din bumbac sau din mătase, folosit mai ales la brodat și la împletit. **2** *sn* Papiotă cu ibrișin (**1**). **3** *av* (Pop; d. activități; îe) **A merge ~** A se desfășura rapid, fără greutate. **4** *sn* (Pfm; îe) **A da** (sau **a-i trage**) **cuiva cu ~ul pe la nas** A ironiza pe cineva. **5** *sn* (Buc) Fir de bumbac de culoare albă sau neagră. **6** *sn* (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.
ibum *sn* [At: DN^2 / Pl: ? / E: fr **ibum**] Lege a vechilor evrei potrivit căreia văduva fără copii trebuia să se căsătorească cu fratele soțului ei.
ibung *sn* [At: BUD, P. P. 44 / Pl: *~uri* / E: ger **Übung**] (Reg; gmî) Exercițiu militar.
ic^1 *sn* [At: ECONOMIA, 129/20 / Pl: *~uri* / E: mg **ik**] (Reg) **1** Pană de lemn cu diverse întrebuințări. **2** Pană de despicat lemne. **3** Fâșie îngustă de pământ.
ic^2 *sm* [At: DA ms / Pl: *ici* / E: nct] (Reg) **1** Copil alintat. **2** Copil neastâmpărat.
icastic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf it *icastico*] (Liv) Care reprezintă realitatea în imagini artistice.
icăluță *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Cordeluță croșetată purtată sub mărgele.
icea *av* vz **ici**
iceberg *sn* [At: DA ms / P: *aisberg* / Pl: *~uri* / E: eg **iceberg**] Bloc (enorm) de gheață desprins dintr-o banchiză polară, care plutește pe ocean.
ichilic *sm* [At: GORJAN, H. IV, 6/17 / V: **echi~** / Pl: *~ici* / E: tc **ikilik**] (Tcî) **1** Monedă turcească de argint care a circulat în Țările Române în prima jumătate a sec. al XIX-lea. **2** Veche unitate de măsură de capacitate, egală cu 50 de dramuri.
ici *av* [At: ALEXANDRESCU, M. 5 / V: (reg) **icea** / E: ml ***hic-ce**] **1-4** (Pop) Aici (**1-3, 7**). **5** (Pfm; îlav) **(Pe) ~ (pe) colo** (sau **~ și colo** ori **ba ~ ba colo**) Din loc în loc (la distanță mare). **6** (Pop; îlav) **~ și ~** Cât de cât. **7** (Îal) Când și când.
ici- [At: DA / E: tc **iç**] (Înv) Element prim de compunere pentru cuvinte care desemnau diferite demnități turcești, cu semnificația: **1** Slujitor. **2** Subordonat.
iciaga *sm* [At: E. VĂCĂRESCU, ap. ȘIO / P: *ici-a~* / Pl: *~le* / E: tc **iç agasy**] (Înv) **1-2** Slugă (sau eunuc) al unui înalt dregător turc. **3** (Pgn) Slujitor la curtea domnească.
iciceauș *sm* [At: CONDICĂ (1776), ap. ȘIO / P și: (înv) *~cia~* / Pl: *~i* / E: tc **iç çauș**] (Înv) Gardă de corp a domnitorului (care purta și steagul) Si: (înv) *icioglan*.
iciciohodar *sm* [At: FOTINO, ap. DA / Pl: *~i* / E: tc **iç çohodar**] (Înv) **1-2** Cizmar (sau vânzător de cizme) la curtea domnească.
icioglan *sm* [At: DA ms / V: (îrg) **~ol~** / Pl: *~i* / E: tc **içolan**] (Înv) Iciceauș.
iciolan *sm* vz **icioglan**
icirliu *sm* [At: (sf. sec. XVIII) LET. III, 260/7 / Pl: *~ii* / E: nct] (Înv) Curtean care locuia în palatul domnesc.
icnea *sf* vz **iahnie**
icneală *sf* [At: MAT. FOLK. I 624 / Pl: *~eli* / E: **icni** + *-eală*] (Pop) Icnet.

icnet *sn* [At: CAMILAR, N. II, 70 / Pl: *~e* / E: *icni*] Geamăt scurt și adânc Si: (pop) *icneală, icnire* (2), *icnitură, sughiț, suspin*.

icni[1] [At: ISPIRESCU, L. 134 / V: (reg) *hicni, ihni* / Pzi: *~nesc* / E: bg ***икнам***] **1** *vi* A scoate un sunet caracteristic (de durere, pentru a voma etc.). **2** *vt* A voma. **3** *vt* (Inv) A izbi pe cineva de un obiect, făcându-l să icnească (**1**).

icni[2] *vt* [At: LIUBA–IANA, M. 101 / Pzi: *~nesc* / E: *ic*[1]] (Trs) **1-2** A bate un ic[1] (**1-2**) pentru (a despica sau) a înțepeni un lemn.

icni[3] *vr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: *ic*[2]] (Reg; fig; d. copii) A fi neastâmpărat.

icnie *sf* vz *iahnie*

icnire[1] *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: *icni*[1]] (Nob) **1** Producere a unui icnet. **2** (Ccr) Icnet. **3** Vomitare.

icnire[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *icni*[2]] (Rar) **1-2** Batere a unui ic[1] (**1-2**) pentru (a despica sau) a înțepeni un lemn.

icnitură *sf* [At: PISCUPESCU, O. 207/9 / Pl: *~ri* / E: *icni* + *-tură*] (Pop) Icnet.

icoană *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 195 / V: (înv) *icona* / Pl: *~ne* / E: vsl ***икона***] **1** Imagine pictată care reprezintă diferite divinități sau scene religioase și care servește ca obiect de cult. **2** (Înv; pex) Reprezentare grafică. **3** (Fig) Imagine. **4** (Fig) Chip. **5** (Reg; îe) **A purta pe cineva (pe) la ~ne** A purta cu vorba pe cineva. **6** (Reg; îae) A purta pe cineva prin tribunale, intentându-i procese.

icona *sf* vz *icoană*

iconar *sm* [At: MARDARIE, L. 152 / Pl: *~i* / E: *icoană* + *-ar*] **1** Pictor de icoane (**1**). **2** (Rar) Vânzător de icoane (**1**).

iconărie *sf* [At: H XVIII, 75 / Pl: *~ii* / E: *iconar* + *-ie*] Meserie a iconarului (**1**).

iconic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 280 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *iconique*, eg *iconic*] **1** Referitor la imagine. **2** Care aparține imaginii. **3** Care are caracter de reproducere figurativă. **4** (D. semne) Asemănător cu realitatea pe care o indică Cf *simbolic*.

iconică *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 9/14 / Pl: *~ici* / E: *icoană* + *-ică*] **1-2** (Rar) Iconiță (**1-2**).

iconiță *sf* [At: LET. III, 193/34 / Pl: *~țe* / *icoană* + *-iță*] **1-2** (Șhp) Icoană (**1**) (mică) Si: *iconică* (**1-2**), *iconuță* (**1-2**).

icono- [At: DN[3] / E: fr *icono-*] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Icoană. **2** Imagine.

iconoborenie *sf* [At: (a. 1754) CAT. MAN. I, 95 / Pl: (rar) *~ii* / E: vsl ***иконоборьнъ***] (Înv) Iconoclasm.

iconoboreț *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 63 / Pl: *~i* / E: *iconobornic* css] (Înv) Iconoclast.

iconobornic *sm* [At: DA / Pl: *~ici* / E: vsl ***иконоборьникъ***] (Înv) Iconoclast.

iconoclasm *sn* [At: DN[3] / Pl: (nob) *~e* / E: fr *iconoclasme*] Mișcare socială, politică și religioasă din sec. VIII-IX în Imperiul Bizantin, care, sub forma luptei împotriva cultului icoanelor, a fost îndreptată împotriva aristocrației ecleziastice și laice Si: (îvr) *iconomahie*.

iconoclast, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 265 / Pl: *~aști, ~e* / fr *iconoclaste*] **1** *smf* Partizan al iconoclasmului. **2-3** Care aparține (iconoclaștilor (**1**) sau) iconoclasmului. **4-5** Referitor (la iconoclaști (**1**) sau) la iconoclasm.

iconoclastie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr *iconoclastie*] (Liv) **1** Caracter iconoclast (**3**). **2** Atitudine de iconoclast (**1**).

iconodul, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr *iconodule*] (Liv) Adept al cultului icoanelor.

iconodulie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *iconodulie*, it *iconodulia*] (Liv) Cult exagerat și superstițios al imaginilor sacre.

iconograf, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr *iconographe*] **1** *smf* Specialist în iconografie. **2-3** *smf, a* (Pictor) care pictează icoane (**1**).

iconografic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *iconographique*] **1** Care aparține iconografiei (**1**). **2** Referitor la iconografie (**1**).

iconografie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr *iconographie*] **1** Disciplină care studiază reprezentările în diverse arte plastice. **2** Studiu al diferitelor reprezentări ale unui anumit subiect în artele plastice. **3** Totalitate a imaginilor documentare referitoare la o epocă, la o problemă, la o localitate etc. **4** Colecție de portrete de oameni celebri.

iconolatrie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr *iconolâtrie*] (Liv) Adorare a icoanelor.

iconolatru, ~ră *smf* [At: DA / Pl: *~ri, ~re* / E: fr *iconolâtre*] (Liv) **1** Persoană care se închină la icoane. **2** Persoană care manifestă adorație pentru icoane. **3** (Din punctul de vedere al iconoclaștilor) Catolic.

iconolog, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr *iconologie*] **1-3** Specialist în iconologie (**1-2, 4**).

iconologic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *iconologique*, it *iconologico*] **1-3** Care aparține iconologiei (**1-2, 4**). **4-6** Referitor la iconologie (**1-2, 4**).

iconologie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr *iconologie*] **1** Știință care studiază caracteristicile personajelor din diverse mitologii pentru a ajuta artiștii la reprezentarea lor plastică. **2** Disciplină care studiază icoanele. **3** (Ccr) Tratat despre icoane. **4** (Pex) Explicare și interpretare a reprezentărilor figurate, a emblemelor etc. **5** Ramură a paleontologiei care studiază urmele de locomoție lăsate de vertebrate pe unele sedimente.

iconom *sm* vz *econom*

iconomah *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 240 / Pl: *~i* / E: ngr ***εἰκονομάχης***] (Înv) Iconoclast.

iconomahie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ngr ***εἰκονομαχία***] (Îvr) Iconoclasm.

iconometru *sn* [At: DN[2] / Pl: *~re* / E: fr *iconomètre*] **1** (Fot) Vizor cu ajutorul căruia se poate observa corectitudinea încadrării imaginii unui obiect care urmează să fie fotografiat. **2** (Med) Aparat pentru măsurarea asimetriei imaginii retiniene dintre cei doi ochi.

iconomisi *v* vz *economisi*

iconoscop *sn* [At: ENC. TEHN. / Pl: *~oape, ~uri* / E: fr *iconoscope*] **1** (Teh) Instrument care arată, la o scară micșorată, un cadru care trebuie fotografiat. **2** (Elt; în televiziune) Analizator care traduce imaginea într-o serie de impulsuri electrice. **3** (Elt) Tub electronic cu ecran fotosensibil.

iconostas *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 427 / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: vsl ***иконостасъ***] **1** Catapeteasmă. **2** Pupitru, în biserică, pe care se sprijină icoane.

iconostrof *sn* [At: DA / Pl: *~oafe* / E: fr *iconostrophe*] (Tch) Instrument optic care dă imaginea răsturnată a unui obiect.

iconuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: *icoană* + *-uță*] **1-2** (Rar; șhp) Iconiță (**1-2**).

icos *sn* [At: MINEIUL (1766) 4[2]/2 / A și: *icos* / Pl: *~e* / E: ngr ***ἴχχος***] Cântare bisericească la slujba utreniei.

icosaedru *sn* [At: DA / Pl: *~re* / E: fr *icosaèdre*] (Gmt) Poliedru cu 20 de fețe.

icosar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 118 / V: (reg) *~osar, icus~, icușar* / Pl: *~i* / E: ngr ***εικοσάρι***] (Înv) **1-2** Monedă veche turcească (de argint sau) de aur. **3** Salbă din icosari (**2**).

icosaraș *sm* [At: SEVASTOS, N. 299 / Pl: *~i* / E: *icosar* + *-aș*] **1-4** (Îvr; șhp) Icosar (**1-2**) (mic).

icositetraedru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr *icositétraèdre*] (Gmt) Poliedru cu 24 de fețe plane.

icoșar *sm* vz *icosar*

icram *sn* [At: GORJAN, H. I, 99/33 / Pl: *~uri* / E: tc *ikram*] (Tcî) Ospitalitate.

icran *sn* vz *icrană*

icrană *sf* [At: ANTIPA, F. I. 270 / V: (reg) *~rea~*, *icran* *sn* / Pl: *~ne* și *~crene* / E: *icre* + *-an*] (Iht; reg) Femelă a morunului.

icraș *sm* [At: BĂCESCU, P. 43 / Pl: *~i* / E: *icre* + *-aș*] (Iht; reg) Păstrăv plin de icre.

icră *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~re* / E: vsl ***икра***] **1-2** (Mpl) Ovule (de pește sau) de rac. **3** (Lpl; îs) *~re negre* Icre de culoare cenușie sau neagră, produse de morun, nisetru sau păstrugă Si: *caviar*. **4** (Lpl; îs) *~re de Manciuria* Icre roșii-portocalii produse de anumiți pești din Oceanul Pacific. **5** (Fig; pop; lpl; îe) *~re verzi* Lucru imaginat, imposibil. **6** (Reg;

îas) Salată de pătlăgele verzi tocate, preparate cu ceapă, oțet și untdelemn. **7** (Gmț) Organe interne ale omului. **8** (Fam; rar) Bombe aruncate din avion. **9** (D. fructe; îla) **Cu ~re** Cu pulpa moale și maronie (fără a fi stricată). **10** (Ban; d. porumb; îla) **În ~** Necopt. **11** (Reg) Mușchi de la pulpa piciorului.

icreană *sf* vz ***icrană***

icrișoară *sf* [At: CREANGĂ, A. 121 / Pl: *~re* / E: ***icră*** + *-ișoară*] **1-4** (Lpl; șhp) Icre **(1-2)** (foarte bune).

icros, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***icră*** + *-os*] (Rar; d. pești) Plin de icre.

ictenie *sf* vz ***ectenie***

icteo vz ***ihtio***

icter *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ngr ἴκτερος] (Med) **1** Boală a ficatului și a vezicii biliare caracterizată prin colorarea în galben a pielii și a mucoaselor prin impregnarea acestora cu pigmenți biliari Si: (pop) *gălbinare*. **2** (Îs) ~ *mecanic* Icter posthepatic cu retenție biliară.

icteric, ~ă [At: DA ms / V: (înv) ***iht~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***icter*** + *-ic*] (Med) **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de icter **(1)**. **3** *a* Caracteristic icterului **(1)**. **4** *a* De icter **(1)**.

ictiosaur *sm* vz ***ihtiozaur***

ictus *sn* [At: PARHON, B. 81 / Pl: *~uri* / E: fr ***ictus***] **1** (În versificația antică) Intensificare a pronunțării în partea cea mai reliefată a unei măsuri metrice. **2** (Muz) Note puternic accentuate, în primele măsuri ale unei piese. **3** (Med) Stare patologică de șoc, manifestată brusc și intens, însoțită de cădere. **4** (Med; îs) ~ *apoplectic* Apoplexie. **5** (Med; îs) ~ *epileptic* Criză de epilepsie manifestată prin pierderea bruscă a cunoștinței și prin convulsii.

icusar *sm* vz ***icosar***

icușar *sm* vz ***icosar***

icuț *sn* [At: LB / V: (reg) ~*uz* / Pl: *~uri* / E: ***ic*** + *-uț*] **1-4** (Șhp) Ic[1] **(1-2)** (mic).

icuz *sn* vz ***icuț***

iczamân *sn* vz ***examen***

ide *sfp* [At: DA / E: fr ***ides***, lat ***idus***] (În calendarul roman) **1** A cincisprezecea zi a lunilor martie, mai, iulie și octombrie și a treisprezecea zi a celorlalte luni ale anului. **2** (Îs) *~le lui Marte* Data morții lui Iulius Caesar. **3** (Liv; îas) Dată fatidică.

idea *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~eez* / E: it ***ideare***] (Liv) A imagina planuri, scheme etc. ce urmează a fi puse în aplicare.

ideabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf it *ideabile*] (Liv) **1-2** Care se poate (gândi sau) imagina.

ideal, ~ă [At: ODOBESCU, S. III, 52 / P: *i-de-a~* / Pl: *~i, ~e*, **(6-7)** *~uri* / E: fr ***idéal***, lat ***idealis***] **1** *a* Care atinge perfecțiunea Si: *desăvârșit, perfect*. **2** *a* Care ține de domeniul ideilor, al gândirii. **3** *a* Ireal. **4** *a* Imaterial. **5** *a* Spiritual. **6** *sn* Scop suprem spre care se îndreaptă conștient și metodic aspirațiile și activitatea creatoare umană în toate domeniile. **7** *sn* Grad suprem, foarte greu de atins într-un anumit domeniu.

idealism *sns* [At: MAIORESCU, CR. I, 82 / P: *i-de-a~* / E: fr ***idéalisme***] **1** (Flz) Orientare fundamentală opusă materialismului, care consideră spiritul (conștiința, gândirea) ca factor primordial, iar materia (natura, existența) ca factor secund, derivat. **2** (Flz; îs) ~ *obiectiv* Idealism **(1)** care consideră factorul spiritual drept o realitate de sine stătătoare, independentă de conștiința individuală. **3** (Flz; îs) ~ *subiectiv* Idealism **(1)** care identifică spiritul cu conștiința individuală, negând existența independentă de acesta a realității materiale. **4** (Rar) Caracter al unei persoane idealiste **(4)**.

idealist, ~ă [At: MAIORESCU, D. III, 283 / P: *i-de-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***idéaliste***] **1** *a* Care aparține idealismului **(1)** Si: (rar) *idealistic* **(1)**. **2** *a* Referitor la idealism **(1)** Si (rar) *idealistic* **(2)**. **3** *smf* Adept al idealismului **(1)**. **4-5** *smf, a* (Persoană) care aspiră spre un ideal **(5)**. **6-9** *smf, a* (Euf) (Persoană) lipsită (de simțul realității sau) de simț practic.

idealistic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***idealist*** + *-ic*] (Rar) **1-2** Idealist **(1-2)**.

idealitate *sfs* [At: DA / P: *i-de-a~* / E: fr ***idéalité***] (Liv) Caracter ideal **(1)**.

idealiza *vt* [At: ODOBESCU, S. II, 51 / P: *i-de-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***idéaliser***] A atribui unui lucru sau unei ființe calități excepționale.

idealizant, ~ă *a* [At: DN[2] / P: *i-de-a~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***idéalisant***] (Rar) Care idealizează.

idealizare *sf* [At: DA / P: *i-de-a~* / Pl: *~zări* / E: ***idealiza***] **1** Atribuire de calități excepționale unei ființe sau unui lucru. **2** Transfigurare a realității într-o operă de artă, în vederea realizării unui ideal **(1)** estetic.

idealizat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, III, 51 / P: *~de-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***idealiza***] Căruia i se atribuie calități excepționale.

ideare *sf* [At: DN[3] / P: *i-de-a~* / Pl: (rar) *~eări* / E: ***idea***] (Rar) Imaginare de planuri, scheme etc.

ideat, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *i-de-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***idea***] (Rar; d. planuri, scheme etc.) Imaginat.

ideatic, ~ă *a* [At: DN[2] / P: *i-de-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***idéatique***] **1** Referitor la idei Si: *ideativ* **(2)**. **2** De idei Si: *ideativ* **(3)**.

ideativ, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *i-de-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***ideative***] (Rar) **1** Care generează idei. **2-3** Ideatic **(1-2)**.

ideație *sf* [At: PARHON, B. 67 / V: (iuz) ***~iune*** / P: *~de-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***idéation***] Proces psihic de formare și de înlănțuire a ideilor.

ideațiune *sf* vz ***ideație***

ideclíu *sm* vz ***edecliu***

idee *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 67 / P: *~e-e* / Pl: *idei* / E: fr ***idée***, lat ***idea***] **1** Orice formă a cunoașterii logice Si: *concept, noțiune*. **2** Teză fundamentală Si: *principiu*. **3** Gândire. **4** Inspirație. **5** Judecată. **6** Concepție. **7** Opinie. **8** Convingere. **9-10** (Îe) **A (nu) avea ~ de ceva** A (nu) avea cunoștințe sumare despre un lucru. **11** (Fam; îe) **Ce ~!** Exprimă dezaprobarea (față de un gând, o propunere etc.). **12** Sugestie. **13** Proiect. **14** (Fam; im; îs) *~ fixă* Obsesie legată de un anumit lucru. **15** (Rar) Panică. **16-17** (Fam; îe) **A băga** (pe cineva) **la o ~** (sau **la idei**) ori **a intra la o ~** (sau **la idei**) A face pe cineva să-i fie (sau a-i fi) teamă. **18** (Fam; îlav) **O ~ de...** O cantitate mică. **19** (Fam; îe) **N-am (nici o) ~** Nu știu. **20** (Muz) Frază muzicală scurtă care servește compozitorului ca motiv în compunerea unei piese.

idelciu *sm* vz ***edecliu***

idem *av* [At: EMINESCU, I. V. 23 / S și: (abr) *id* / E: lat ***idem***] (Indică repetarea întocmai a unor date, titluri, citate etc. reproduse anterior) **1** Același lucru. **2** La fel.

idempotență *sf* [At: LTR[2] / Pl: (rar) *~țe* / E: fr ***idempotence***] (Mat) Proprietate a elementelor unei mulțimi care, prin compunere cu ele însele, rămân neschimbate.

idenie *sf* [At: I. CR. III, 251 / Pl: *~ii* / E: ns cf *vedenie*] (Reg) Încercare.

identic, ~ă [At: MAIORESCU, CR. II, 125 / V: (pop; nrc) ***ind~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***identique***] **1** *a* Care coincide întru totul cu ceva sau cu cineva. **2** *av* La fel Si: *aidoma, întocmai*.

identifica [At: HASDEU, I. C. 49 / V: (pop; urc) ***ind~*** / Pzi: *~tific* / E: fr ***identifier***] **1** *vt* A stabili identitatea unei persoane sau a unui lucru Si: *a recunoaște*. **2** *vt* A considera ca fiind identice **(1)** două sau mai multe obiecte, ființe etc. **3** *vr* (Udp „cu") A se simți întocmai ca cineva sau ceva Si: *a se confunda*. **4** *vr* (Udp „cu") A acționa așa cum ar face-o altcineva. **5** *vr* (Udp „cu") A deveni același cu ... Si: *a se contopi*.

identificabil, ~ă *a* [At: IORGA, L. I, 421 / Pl: *~i, ~e* / E: ***identifica*** + *-bil*] **1-2** Care poate fi identificat[2] **(1-2)**.

identificare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I 348 / Pl: *~cări* / E: ***identifica***] **1** Stabilire a identității unei persoane sau a unui lucru Si: *recunoaștere*. **2** Stabilire a unui raport de identitate între două lucruri, obiecte etc. **3** Senzație de a fi întocmai ca cineva sau ceva. **4** Acționare în același mod în care ar face-o altcineva. **5** Confundare. **6** Contopire.

identificat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***identifica***] **1** Căruia i s-a stabilit identitatea **(4)** Si: *recunoscut*. **2** Confundat. **3** Contopit.

identificație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***identification***] Proces prin care o persoană se confundă cu altă persoană.

identitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 50 / V: (pop; nrc) *ind~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***identité***, lat ***identitas, -atis***] **1** Coincidență, în toate aspectele, cu sine însuși. **2** (Log; îs) *Principiul ~tății* Principiu fundamental al gândirii care impune ca formele logice să păstreze unul și același sens în decursul aceleiași operații. **3** Asemănare perfectă. **4** Ansamblu de date prin care se identifică (1) o persoană. **5** (Mat) Relație de egalitate în care intervin anumite variabile, adevărată pentru orice valori ale acestor elemente.

ideo- [At: DN³ / P: *i-de-o-* / E: fr ***idéo-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Referitor la idee. **2** De idei.

ideofrenie *sf* [At: DN² / P: *i-de-o~* / E: fr ***idéofrénie***] (Med) Boală mintală caracterizată printr-o anomalie a ideilor.

ideogenie *sfs* [At: DN³ / P: *i-de-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***idéogénie***] (Rar) Formare a ideilor.

ideografic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 401 / P: *~de-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***idéographique***] **1** Care aparține ideografiei. **2** Referitor la ideografie. **3** Care este scris cu ideograme.

ideografie *sf* [At: DA ms / P: *i-de-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***idéographie***] Sistem de scriere cu ajutorul ideogramelor.

ideogramă *sf* [At: DL / P: *i-de-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***idéogramme***] Sistem grafic care notează un cuvânt nu prin litere, ci prin desemnarea noțiunii.

ideolog, ~ă [At: GHEREA, ST. CR. III, 18 / P: *i-de-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***idéologue***] **1** *smf* Persoană care formulează, reprezintă și apără ideologia unui grup sau a unei clase sociale. **2** *a* (Imp) Ideologic (**1**).

ideologic, ~ă *a* [At: COD. PEN. R. P. R. 496 / P: *i-de-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***idéologique***] **1** Care aparține ideologiei Si: (imp) *ideolog* (**2**). **2** Referitor la ideologie. **3** Care exprimă o ideologie.

ideologicește *av* [At: CONTEMP. 1948, nr. 110, 12/1 / P: *i-de-o~* / E: ***ideologic*** + *-este*] (Liv) **1** Din punct de vedere ideologic. **2** Din punctul de vedere al unei ideologii.

ideologie *sf* [At: V. ROM. decembrie 1950, 181 / P: *i-de-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***idéologie***] **1** Totalitate a ideilor și concepțiilor care reflectă interesele unei clase sau pături sociale și care servesc la consolidarea sau la schimbarea relațiilor sociale existente. **2** (Prc) Totalitate a ideilor și concepțiilor care constituie partea teoretică a unui curent, a unui sistem etc. **3** Știință care are ca obiect studiul ideilor, legilor și al originii lor.

ideomotor, ~oare *a* [At: DN³ / P: *i-de-o~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *fr* ***idéo-moteur***] **1** Psihomotor. **2** (Îs) *Proces ~* Proces prin care toate reprezentările mentale umane se prelungesc în acțiuni.

ideră *sf* [At: ȚIPLEA, P. P. 71 / Pl: *~re* / E: mg ***vider***] (Mrm) Vadră.

idiclîu *sm* vz ***iedecliu***

idil *sn* vz ***idilă***

idilă *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 26 / V: (înv) ***idil*** *sn* / Pl: *~le* / E: fr ***idylle***, ger ***Idyll***] **1** Specie de poezie lirică și erotică, din sfera bucolică, în care este prezentată, în formă optimistă sau idealizată, viața și dragostea în cadrul campestru și pastoral Si: *bucolică*. **2** Mică aventură amoroasă, naivă și tandră. **3** (Pgn) Relație amoroasă. **4** (Fig) Viață rurală idealizată.

idilic, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1950, nr. 223, 2/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***idyllique***] **1** Care se petrece ca într-o idilă (**1**) Si: *bucolic, pastoral*. **2** (D. natură) Rustic. **3** (D. locuri, natură) Singuratic. **4** (D. sentimente) Naiv. **5** (D. scriitori) Care compune idile (**1**).

idilism *sn* [At: CONTEMP. 1950, nr. 179, 7/4 / Pl: *~e* / E: ***idilă*** + *-ism*] **1** Caracter rustic, idealizat, al unei opere literare sau al unei literaturi. **2** Caracter romanțios, sentimental, al unei opere de artă. **3-4** Preferință pentru elemente idilice (**2, 4**).

idiliza *vt* [At: DN² / Pzi: *~zez* / E: ***idilă*** + *-iza*] **1-2** A (vedea sau a) prezenta un fapt de viață mai frumos și mai bun decât este în realitate.

idilizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***idiliza***] **1-2** (Prezentare sau) imaginare a unui fapt de viață mai frumos decât este în realitate.

idilizat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***idiliza***] **1-2** (Prezentat sau) imaginat într-o lumină mult mai bună decât este în realitate.

idio- [At: DN³ / P: *~di-o~* / E: fr ***idio-***] Element prim de compunere savantă cu sensul „propriu".

idioblast *sn* [At: DN³ / P: *i-di-o~* / E: fr ***idioblaste***] (Bot) Celulă vegetală care conține ulciuri, gume etc.

idioblastic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *i-di-o~* / E: fr ***idioblastique***] (D. cristale) Dezvoltat într-o formă cristalografică proprie.

idiocromatic, ~ă *a* [At: DN² / P: *i-di-o~* / E: fr ***idiochromatique***] (D. minerale) Care are culoare proprie.

idiocromatism *sn* [At: DN² / P: *i-di-o~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***idiochromatisme***] Proprietate a anumitor minerale de a avea o anumită culoare, caracteristică lor.

idiolect *sn* [At: DN3/ P: *i-di-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***idiolecte***] (Lin) **1** Structură a unui idiom, așa cum apare ea la un anumit vorbitor. **2** Dialect vorbit de un anumit individ.

idiom *sn* [At: ANTIM, P. 205 / V: (înv) *~ă* *sf* / P: *i-di-om* / Pl: *~uri*, (înv) *~oame, ~ome* / E: fr ***idiome***] **1** (Înv) Însușire. **2** (Lin) Limbă. **3** (Lin) Dialect. **4** (Lin) Grai.

idiomatic, ~ă [At: DA ms / P: *i-di-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***idiomatique***] **1-3** Care aparține unui idiom (**2-4**). **4-6** Referitor la un idiom (**2-4**).

idiomatism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***idiomatisme***] (Lin) **1-3** Particularitate lingvistică a unui idiom (**2-4**).

idiomă *sf* vz ***idiom***

idiomorf, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***idiomorphe***] (D. minerale) Cristalizat într-o formă cristalină proprie.

idiomorfism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***idiomorphisme***] Proprietate a unui mineral de a fi idiomorf.

idiopatic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *i-di-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***idiopathique***] **1** Care aparține idiopatiei. **2** Referitor la idiopatie.

idiopatie *sf* [At: DA ms / P: *i-di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***idiopathie***] (Med) Boală independentă de alte boli ale organismului.

idioplasmă *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 9/5 / P: *i-di-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***idioplasme***] (Blg) Substanță celulară ipotetică, cu rol important în procesele ereditare.

idiosincrasie *sf* [At: HASDEU, I. C. 171 / P: *i-di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***idiosyncrasie***] (Med) Reacție de intoleranță sau de sensibilitate a unor indivizi la unele medicamente, alimente, mirosuri etc., manifestată de obicei prin urticarie.

idiostil *sn* [At: DEX-S / P: *i-di-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***idiostyle***] (Lin) Stil individual.

idiot, ~oată [At: DELAVRANCEA, S. 126 / P: *i-di-ot* / Pl: *~oți, ~oate* / E: fr ***idiote***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de idioție (**1**) Si: *cretin, tâmpit*. **3-4** *smf, a* (Pfm; pex) (Om) prost.

idiotip *sn* [At: DEX-S / P: *i-di-o~* / Pl: *~uri* / E: eg ***idiotipe***] (Blg) **1** Totalitate a materialului genetic din celulă. **2** Genotip. **3** Constituent determinant antigenic situat în regiunea variabilă a moleculei de imunoglobină.

idiotism *sn* [At: (a. 1787) E. VĂCĂRESCU, ap. ODOBESCU, S. I, 299 / V: (înv) *~ă* *sf* / P: *i-di-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***idiotisme***] **1-2** Expresie (sau construcție) caracteristică unei limbi, care nu poate fi tradusă cuvânt cu cuvânt în altă limbă.

idiotismă *sf* vz ***idiotism***

idiotiza *vtr* [At: DA ms / P: *i-di-o~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***idiotiser***] **1-2** A (se) idioți (**1-2**). **3-4** (Pfm; pex) A (se) prosti.

idiotizare *sf* [At: DEX / P: *i-di-o~* / Pl: *~zări* / E: ***idiotiza***] **1-2** Idioțire (**1-2**).

idiotizat, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *i-di-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***idiotiza***] **1** Idioțit (**1**). **2** (Pfm; pex) Prostit².

idiotrofic, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *i-di-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***idiotrophique***] (Blg) Caracterizat prin idiotrofism.

idiotrofism *sn* [At: DEX-S / P: *i-di-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***idiotrophisme***] (Blg) Proprietate pe care o au unele organisme de a-și asigura propria nutriție.

idioțenie *sf* [At: DA ms / P: *i-di-o~* / Pl: *~ii* / E: ***idiot*** + *-enie*] **1** Lipsă totală de inteligență. **2** (Pex) Atitudine, vorbă sau faptă prostească Si: *idioție* (**2**), *neghiobie, nerozie, tâmpenie*. **3** Idioție (**1**).

idioți vtr [At: DA ms / P: *i-di-o~* / Pzi: *~țesc* / E: *idiot*] **1-2** A deveni (sau a face să devină) idiot (2) Si: *a se idiotiza* (**1-2**). **3-4** (Pfm; pex) A (se) prosti.

idioție sf [At: CARAGIALE, T. II, 195 / P: *i-di-o~* / Pl: *~ii* / E: *idiot* + *-ie*] **1** Debilitate mintală congenitală maximă, caracterizată prin incapacitatea vorbirii și a deprinderilor elementare și prin rămânerea la nivelul intelectual al unui copil de doi ani Si: *cretinism, idioțenie* (**2**). **2** Idioțenie (**1**).

idioțire sf [At: MDA ms / P: *i-di-o~* / Pl: *~ri* / E: *idioți*] Ajungere în starea de idiot (1) Si: *idiotizare* (**1**). **2** (Pfm; pex) Pierdere a inteligenței Si: *idiotizare* (**2**).

idioțit, ~ă a [At: MDA ms / P: *i-di-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *idioți*] **1** Care a ajuns în starea de idiot (1) Si: *idiotizat* (**1**). **2** (Pfm; pex) Prostit[2].

idiș sns [At: CONTEMP. 1949, nr. 164, 8/2 / E: fr *yiddish*, ger *jüdisch*] Idiom german cu numeroase elemente ebraice vorbit de evreii așchenazi.

idiță sf [At: TEODORESCU, P. P. 394 / V: (reg) **ied~, iederiță, iti~, iud~** / Pl: *~țe* / E: nct] (În descântece) Șerpoaică.

ido sns [At: DEX / E: fr *ido*] Limbă internațională, formată prin simplificarea limbii esperanto.

idol sm [At: COD.VOR. 158/3 / Pl: *~i* / E: vsl **идолъ**] **1** Divinitate păgână reprezentată printr-o statuie sau chip cioplit. **2** Reprezentare materială a unei divinități păgâne. **3** Obiect de cult în religiile păgâne. **4-5** (Fig) Persoană sau lucru care formează obiectul unui cult. **6** (Pop) Diavol.

idolaică sf vz **idoloaică**

idolaș sm [At: ODOBESCU, S. II, 145 / Pl: *~i* / E: *idol* + *-aș*] **1-12** (Șhp) Idol (**1-6**) (mic).

idolatra vt [At: VĂCĂRESCUL, P. 365/25 / Pzi: *~rez* / E: fr *idolatrer*, it *idolatrare*] (Iuz) **1** A adora un idol (**1**). **2-3** A idolatriza (**2-3**). **4** A adora.

idolatrare sf [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: *idolatra*] (Iuz) **1** Idolatrie (**1**). **2-3** Idolatrizare (**1-2**). **4** Adorare.

idolatric, ~ă a [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *idolâtrique*] **1** Care se referă la idolatrie (**1**). **2** Care aparține idolatriei (**1**). **3** Cu caracter de idolatrie (**1**).

idolatrie sf [At: CANTEMIR, HR. 252 / V: (înv) **~lola~** / Pl: *~ii* / E: fr *idolâtrie*] **1** Adorare a idolilor (**1**), în religiile politeiste Si: (iuz) *idolatrare* (**1**), (îvr) *idoloslujenie* (**1**). **2** (Fig) Iubire exagerată Si: (îvr) *idoloslujenie* (**2**). **3** (Fig) Adorație.

idolatriza vt [At: ANGHEL–IOSIF, C. L. 44 / Pzi: *~zez* / E: *idolatru* + *-iza*] **1** A slăvi pe cineva sau ceva ca pe un idol Si: (înv) *a idolatra* (**2**). **2** A iubi pe cineva în mod exagerat Si: (înv) *a idolatra* (**3**). **3** A adora.

idolatrizare sf [At: CONTEMP. 1948, 105, 3/6 / Pl: *~zări* / E: *idolatriza*] **1** Slăvire a cuiva sau a ceva ca pe un idol Si: *idolatrare* (**2**). **2** Iubire exagerată pentru cineva Si: *idolatrare* (**3**). **3** Adorare.

idolatrizat, ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *idolatriza*] **1** Care este slăvit ca un idol. **2** Care este iubit în mod exagerat. **3** Adorat.

idolatru, ~ă smf, a [At: NEAGOE, ÎNV. 255/24 / V: (înv) **~lola~** / Pl: *~ri, ~re* / E: ngr **εἰδωλολάτρης**, vsl **идололлатръ**, fr *idolâtre*] **1-2** (Persoană) care se închină la idoli Si: (îvr) *idolean* (**1-2**), *idolniciar* (**1-2**), *idoloslugaș* (**1-2**), *idoloslujbnic* (**1-2**), *idoloslujitel* (**1-2**), *idoloslujitor* (**1-2**). **3-4** (Fig) (Persoană) care iubește pe cineva sau ceva în mod exagerat Si: (îvr) *idolean* (**3-4**), *idolniciar* (**3-4**), *idoloslugaș* (**3-4**), *idoloslujbnic* (**3-4**), *idoloslujitel* (**3-4**), *idoloslujitor* (**3-4**).

idolean, ~ă smf, a [At: DOSOFTEI, V. S. 158/1 / Pl: *~eni, ~ene* / E: *idol* + *-ean*] **1-4** (Îvr) Idolatru (**1-4**).

idolesc, ~ească a [At: DOSOFTEI, V. S. 97/2 / Pl: *~ești* / E: *idol* + *-esc*] (Înv) Care se referă la idoli.

idoliță sf [At: JIPESCU, O. 144 / Pl: *~țe* / E: *idol* + *-iță*] (Rar) **1** Divinitate păgână feminină. **2** Reprezentare a unei divinități păgâne feminine. **3** Spirit malefic. **4-5** (Fig) Femeie (rea). **6** Drăcoaică.

idolniciar, ~ă smf, a [At: DOSOFTEI, V. S. 97[1] / Pl: *~i, ~e* / E: *idolniță* + *-ar*] **1-4** (Îvr) Idolatru (**1-4**).

idolniță sf [At: DOSOFTEI, V. S., 92[1] / Pl: *~țe* / E: vsl **идолъница**] (Înv) Templu al idolilor.

idoloaică sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 138 / V: **~lai~** / Pl: *~ce* / E: *idol* + *-oaică*] (Pop) Drăcoaică.

idololatrie sf vz **idolatrie**

idololatru smf, a vz **idolatru**

idolos, ~oasă a [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: *idol* + *-os*] (Reg) **1** Care se referă la idoli. **2** Care se referă la un om rău. **3** (Îs) *Inimă ~oasă* Inimă rea.

idoloslugaș, ~ă smf, a [At: DOSOFTEI, V. S. II, 25/1 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *idoloslujbnic*] (Îvr) **1-4** Idolatru (**1-4**).

idoloslujbnic, ~ă smf, a [At: DOSOFTEI, V. S. II, 74/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: **идолослоужьбьникъ**] (Îvr) **1-4** Idolatru (**1-4**).

idoloslujenie sf [At: DOSOFTEI, MOL., ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: vsl **идолослоужение**] (Îvr) **1-2** Idolatrie (**1-2**).

idoloslujitel, ~ă smf, a [At: DOSOFTEI, V. S. 15/2 / Pl: *~i, ~e* / E: **идолослоужитель**] (Înv) **1-4** Idolatru (**1-4**).

idoloslujitor, ~oare smf, a [At: DOSOFTEI, V. S. 204/1 / Pl: *~i, ~oare* / E: *idol* + *slujitor*, cf vsl **идолослоужитель**] **1-4** Idolatru (**1-4**).

idoma av vz **aidoma**

idoneism sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *idoneisme*] Curent filozofic epistemologic relativist și neoraționalist care își confruntă permanent principiile cu experiența.

idră sf vz **hidră**

idrișai sm vz **indrușaim**

idro- vz **hidro-**

idropicesc, ~ească a vz **hidropicesc**

idropicos, ~oasă a vz **hidropicos**

idropisie sf vz **hidropizie**

idropizie sf vz **hidropizie**

ie[1] sf [At: (a. 1760) IORGA, B. R. 224 / V: *iie* / Pl: *ii*, (reg) *iuri* / E: ml (vestis) *linea*] **1** Bluză femeiască specifică portului național românesc, confecționată din pânză albă de bumbac, de in sau de borangic, împodobită la gât, la piept și la mâneci cu diverse cusături, uneori cu mărgele. **2** (Reg; îla) **Ca o ~ fără bâzări** Neîmpodobit.

ie[2] sf [At: PSALT. (1651), ap. CCR 106/12 / V: (Ban) *iu sn* / S și (înv): *iie* / Pl: *ii* și, (rar) *iuri* / E: ml *ilia*] **1** Parte moale a abdomenului la vite Cf *deșert, flămânzare, stinghie*. **2** Parte dintre pântece și organul sexual la cal. **3** Piele ce atârnă sub pieptul boului Si: *gușă, salbă*. **4** (La om) Intestine. **5** Chișiță a calului.

ie[3] av [At: POMPILIU, B. 1009 / V: *e* / E: ger *ja*] (Trs) Da.

iea- vz **ia-**

iebâncă af, sf vz **ibâncă**

ied sm [At: CORESI, EV. 1, [2]/10 / V: (înv) *ed* / Pl: *iezi* / E: ml *haedus*] **1** Pui de sex bărbătesc al caprei, până la un an. **2** Pui de sex bărbătesc al căprioarei. **3** Pui de sex bărbătesc al caprei negre. **4** (Ast; pop; îs) *Iezii caprei* Grup de trei stele mici în jurul stelei principale din constelația Vizitiului.

iedecciu sm vz **edecciu**

iedecliu sm vz **edecliu**

iederă sf [At: ANON. CAR. / V: **ed~, ~re**; (reg) **ia~, iadără** / E: ml *hedera*] (Bot) **1** Plantă agățătoare sau târâtoare din familia arabiaceelor, cu frunze verzi strălucitoare și cu flori mici, galbene-verzui, cultivată ca plantă decorativă (*Hedera felix*). **2** Smirdar (*Rhododendron kotschyi*). **3** Saschiv (*Vinca herbaceea*). **4** (Îc) **~albă** Arbust din familia timeleaceelor cu tulpina întinsă pe pământ, cu frunze pieloase și flori albe-gălbui, aglomerate în capitule (*Daphne blagayana*). **5** (Îc) **~cu-cinci-foi** Viță de Canada (*Paothenocissus quinquefolia*). **6** (Îc) **~căprească** Planta (*Hedera arborea*)

iedere sf vz **iederă**

iederiță sf vz **idiță**

iedeș sn vz **iadeș**

iedișor sm vz **iezișor**

iediță[1] sf [At: H XVI, 225 / V: **edi~, ezi~, iezi~** / Pl: *~e* / E: *ied* + *-iță*] **1-2** (Șhp) Iadă (mică).

iediță[2] *sf* vz *idiță*
iedui [At: VICIU, GL. / Pzi: ~*esc* / E: *iad*] (Reg) 1 *vt* A chinui. 2 *vt* A face pe cineva să muncească din greu. 3 *vr* A trăi greu.
ieduire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: *iedui*] 1 Chinuire. 2 Silire a cuiva să muncească din greu. 3 Trai greu.
iedulet sm [At: POLIZU / Pl: ~*i* / E: *ied* + -*(u)leț*] 1-8 (Șhp) Ieduț (1-8).
ieduț sm [At: TDRG / V: *ed*~ / Pl: ~*i* / E: *ied* + -*uț*] 1-8 (Șhp) Ied (1-4) (mic) Si: *iedulet* (1-8), *iezișor* (1-8).
ieduță sf [At: TDRG / Pl: ~*țe* / E: *ied* + -*uță*] 1-4 (Șhp) Iadă (1-2) (mică).
iefca sf vz *iofca*
iefta v vz *iepta*
ieften, ~ă a, av vz *ieftin*
ieftenătate sf vz *ieftinătate*
ieftenі v vz *ieftini*
ieftenire sf vz *ieftinire*
ieftenit[1] *sn* vz *ieftinit*[1]
ieftenit[2], *~ă a* vz *ieftinit*[2]
ieftenșig sn vz *ieftenșug*
ieftenșug sn [At: PSALT. SCH. 158 / V: *eften~, eftenșig, ~șig, ~eșig, ~eșug, ~tișug* / Pl: ~*uri* / E: *ieftin* + -*șug*] (Înv) 1 Îndurare. 2 Ieftinătate.
ieftеșig sn vz *ieftenșug*
ieftеșug sn vz *ieftenșug*
iefticä sf vz *ofticä*
ieftin, ~ă [At: COD. VOR. 133/13 / V: *eften, ef~, ~ten* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ngr **εὐθηνός**] 1-2 *a, av* (Care se vinde) cu un preț mic. 3-4 *av, a* (În mod convenabil. 5 *av* (Îe) **A scăpa ~** A ieși dintr-o situație dificilă, fără urmări serioase. 6 *a* (Fig) Banal. 7 *a* (Fig) Fără valoare. 8 *a* (Fig; înv) Îndurător. 9 *a* (Fig; înv) Darnic.
ieftinătate sf [At: PSALT. 168 / V: *efte~, efti~, ~ten~* / Pl: ~*tăți* / E: *ieftin* + -*ătate*] 1 Calitate de a fi ieftin. 2 Situație caracterizată prin prețuri mici. 3 (Înv) Belșug. 4 (Înv) Îndurare. 5 (Înv) Dărnicie.
ieftineață sf [At: DOSOFTEI, PS. 224 / Pl: ~*țe* / E: *ieftin* + -*eață*] (Înv) 1 Îndurare. 2 Dărnicie.
ieftini [At: COD. VOR., ap. DA ms / V: *efteni, ef~, ieftenі* / Pzi: ~*nesc* / E: *ieftin*] 1-2 *vtr* A (se) reduce prețul. 3 *vr* A-și pierde valoarea. 4 *vt(a)* (Înv) A se îndura.
ieftinie sf [At: CORESI, EV. 156/33 / V: *ef~* / Pl: ~*ii* / E: *ieftin* + -*ie*] (Înv) 1 Îndurare. 2 Dărnicie.
ieftinire sf [At: I. PANȚU, PR. 137 / V: *~ten~* / Pl: ~*ri* / E: *ieftini*] 1 Reducere a prețului. 2 Pierdere a valorii. 3 (Înv) Îndurare.
ieftinit, ~ă a [At: DEX / V: *~ten~* / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *ieftini*] (D. mărfuri, servicii etc.) Cu preț mai mic decât înainte.
ieftinșig sn vz *ieftenșug*
ieftior, ~oară a, av [At: GORJAN, H. II, 203 / P: *~ti-or* / E: *ieftin* + -*ior*] 1-8 (Fam; șhp) Ieftin (1-4) (mai puțin).
ieftișug sn vz *ieftenșug*
iegăr sm vz *iagăr*
iegări vt [At: ȚIPLEA, P. P. 27 / V: (reg) *iag~* / Pl: ~*resc* / E: *iagăr*] (Reg) 1 A face serviciul de pădurar. 2 A vâna.
iegher sm vz *iagăr*
ieguță sf [At: DA ms / Pl: ~*țe* / E: *iagă* + -*uță*] (Reg, șhp) Cinzeacă.
iegverem [At: ALRM II/1, h. 303 / Pl: ~*i sm*, ~*e sn* / E: mg *jégverem*] (Reg) 1 *sn* Ghețărie. 2 *sm* Ghețar.
iehnea sf vz *iahnie*
ielcheme sfp [At: DA / E: tc *yelken*] (Iuz) Pânză de corabie.
ielcovan sm [At: CANTEMIR, IST. 12 / V: *al~, el~* / Pl: ~*i* / E: tc *yelkovan*] (Orn; îrg) Pescăruș (*Alcedo atthis*).
iele sfp [At: GORJAN, H. I, 37/22 / E: *ele*] 1 (Mtp) Ființe imaginare, înfățișate ca niște fete frumoase, îmbrăcate în alb, care apar noaptea, vrăjindu-i, prin dansul și cântecul lor, pe cei care le văd, aceștia îmbolnăvindu-se de epilepsie sau pierzându-și mințile. 2 (Pop, îs) *Luatul ~lor* Nebunie. 3 (Pop; îc) **Lepădătură-de-~** Furuncule (mici) pe gambe. 4 (Bot; îc) **Coada-~lor** Silnic (*Glechoma hederaceum*). 5 (Bot; îac) Planta *Glechoma hirsutum*.
ieliște sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~*ti* / E: nct] (Reg, d. case, îlv) **A rămâne în ~** A se părăgini.
ielit sn [At: H IV, 91 / Pl: ~*uri* / E: *iele*] (Reg) Boală neprecizată mai îndeaproape.
ieliță sf [At: BARCIANU / Pl: ~*țe* / E: tc *yel* + -*iță*] (Pop) Vânt rece.
iem i vz *ia*[2]
iemac sm vz *iamac*
ienat sn vz *inat*
iená sf vz *iaină*
ienăci vr [At: PAMFILE, B. / Pzi: ~*cesc* / E: ns] (Iuz) 1 A se zăpăci. 2 A se sminti. 3 A se ului. 4 (Fig) A se pierde.
ienăcire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: *ienăci*] 1 Zăpăceală. 2 Smintire. 3 Uluire. 4 (Fig) Pierdere de sine.
ienculeasă af [At: DA ms / Pl: ~*ese* / E: ns] (Reg; îs) *Pară ~* Pară lunguiață.
ienibahar sms [At: (a. 1825) FURNICĂ, D. 311 / V: *en~, ini~, inipaar, inipaliar* / E: tc *yenibahar*] (Bot) 1 Plantă exotică cu fructe mici, rotunde și maro-negricioase (*Myrtus pimenta*). 2 Fructe ale plantei *Myrtus pimenta*, care se folosesc drept condimente. 3 (Pop; îf *ini~*) Ienupăr (1) (*Juniperus communis*).
ienicear sm vz *ienicer*
ienicer sm [At: M. COSTIN, ap. ȘIO I, 150/2 / V: *ian~, ianginer, ianiger, ~cear, ~igel, ini~* / Pl: ~*i* / E: tc *yeniçeri*] 1 Soldat din corpul de elită al vechii infanterii turcești, recrutat la început dintre prizonierii de război, iar mai târziu dintre copiii turciți ai populațiilor creștine. 2 (Fig) Om crud. 3 (Înv) Tâlhar.
ienicerеsc, ~ească a [At: BELDIMAN, ap. LET III[2], 399 / V: *ian~, ini~* / Pl: ~*ești* / E: *ienicer* + -*esc*] 1 Care aparține ienicerilor (1). 2 Privitor la ieniceri (1). 3 Care este caracteristic ienicerilor (1). 4 (Fig) Sălbatic. 5 (Înv) Tâlhăresc.
ienicerime sf [At: COȘBUC, F. 114 / V: *ian~* / Pl: ~*mi* / E: *ienicer* + -*ime*] (Rar) 1 Armată a ienicerilor (1). 2 Mulțime de ieniceri (1).
ienigel smf vz *ienicer*
ieniță sf [At: H IV, 104 / Pl: ~*țe* / E: ns] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.
iențănă af [At: DR II, 706 / Pl: ~*ne* / E: ger *Hinzel(birne)*] (Reg; îs) *Pară ~* Pară mare galbenă, cu pete roșii și cu gust fad.
ienupăr sm [At: PANȚU, PL. / V: *anaperi, inipăr, iniper, iuniper* / Pl: ~*i* / E: ml *juniperus*] (Bot) Arbust din familia pinaceelor, peren, ramificat și drept, cu frunzele ascuțite, grupate câte trei, cu florile fără înveliș, cu fructele globuloase și negricioase, care crește în regiunile muntoase Si: (reg) *archiș, archit, boabe de brad, bradul ciumei, brazi pitici, brădișor, bultimoacă, cetină, finior, ghipăr, globurău, holomoacă, ialovăț, inibahar, jip-mic, jneapăn, moleta, șolovăț, turtel* (*Juniperus communis*). 2 (Pop) Ienibahar (1). 3 (Bot; reg; îc) **~-pitic** Ghipăr (*Juniperus sibirica*). 4 (Bot; șîc **~-mare**) Jep[1] (1) (*Pinus mugo*).
ienuperă sf [At: DA ms / Pl: ~*re* / E: *ienupăr*] (Bot; pop) Fruct al ienupărului (1).
iepar sn [At: H VIII, 307 / Pl: ~*e* / E: *iapă* + -*ar*] (Reg) Iapă (19).
iepaș sm [At: NECULCE, L. 160, ap. PAPAHAGI, GL. / V: *ep~* / Pl: ~*i* / E: *iapă* + -*aș*] (Îrg; prt) Moldovean.
iepărie sf [At: CDDE / Pl: ~*ii* / E: *iapă* + -*ărie*] (Pop) Herghelie de iepe.
iepângea sf vz *ipângea*
iepesc, ~ească a [At: ȘEZ VII, 91 / V: *ep~* / Pl: ~*ești* / E: *iapă* + -*esc*] (Pop) 1 Care se referă la iapă. 2 (Îs) *Râie ~ească* Boală nedefinită mai îndeaproape.
iepilă sf [At: LIUBA-IANA, M. 101 / Pl: ~*le* / E: *iapă* + -*ilă*] (Reg) Cobiliță (1).
iepingea sf vz *ipângea*
iepoștină sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~*ne* / E: *iapă* + -*oștină*] (Reg; prt) 1 Femeie grasă și leneșă. 2 Fată cu comportare indecentă.

iepșoară *sf* vz ***iepușoară***

iepșună *sf* [At: ISPIRESCU. L. 161 / V: *~ne* / Pl: *~ne*, *~ni* / E: ***iapă*** + *-șună*] **1-2** (Pop; șhp) Iepușoară (**1-2**). **3** (Fig; prt) Femeie grasă. **4** (Fig; prt) Femeie cu comportare indecentă.

iepșune *sf* vz ***iepșună***

iepta *vr* [At: ECONOMIA 184/1 / V: ***iefta*** / Pzi: *~tez* / E: ml ***iectare***] **1** (Trs; iuz) A se avânta (**1**). **2** (Trs; iuz) A se reface. **3-4** A se afla (**1-2**).

iepuramă *sf* [At: CDDE / Pl: *~me* / E: ***iepure*** + *-amă*] (Ban) Iepurime (**1**).

iepuran *sm* [At: DEX-S / Pl: *~i* / E: ***iepure*** + *-an*] **1-8** (Zlg; aug) Iepuroi (**1-8**).

iepurar *sm* [At: MARIAN. O., I, 153 / Pl: *~i* / E: ***iepure*** + *-ar*] **1** (Reg) Copoi. **2** (Orn) Pasăre de pradă din familia pajurei, care se hrănește mai ales cu iepuri Si: *hultan-de-piatră*, *vultur-mare* (*Aquila fulva*). **3** (Orn) Pasăre de pradă de dimensiuni mai mici, care se hrănește cu rozătoare Si: *vultur-gălbui* (*Aquila chrysaetos*). **4** (Buc) Țăran care lucra vara pe pământurile marilor proprietari și care purta căciulă din blană de iepure.

iepurariță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: cf ger ***Hasenspat***] (Pop) Umflătură la piciorul calului.

iepuraș *sm* [At: PAMFILE, CR. 202 / Pl: *~i* / E: ***iepure*** + *-aș*] **1-8** (Șhp) Iepure (**1-4**) (mic) Si: *iepurel* (**1-8**), *iepurică* (**1-8**), *iepuruț* (**1-8**). **9** (Pop; îcs) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **10** (Pop; lpl) Mușchi dorsali. **11** (Pop) Parte a căruței.

iepură *sf* vz ***iepure***

iepurărie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 212 / Pl: *~ii* / E: ***iepure*** + *-ărie*] **1** (Pop) Mulțime de iepuri. **2** (Pop) Loc unde trăiesc (mulți) iepuri. **3-4** (Fig; pop) Frică. **5** (Fig) Poltrocrevie.

iepure *sm* [At: DOSOFTEI, PS. 356 / V: ***ep~***, ***~ră*** *sf* / Pl: *~ri* / E: ml ***lepus, -oris***] **1** Gen de mamifere rozătoare, cu urechile lungi, cu doi incisivi suplimentari pe falca superioară, cu picioarele de dinapoi mai lungi decât cele de dinainte și cu coada scurtă Si: (reg) *șoldan*, *vătui* (*lepus*). **2** (Îc) **~-de-mosc** Iepure domestic, cu carne comestibilă (*Lepus cuniculus*). **3** (Îc) **~-berbec-francez** Iepure cu urechi lungi de aproximativ 45 cm, în greutate de 6-8 kg și de culoare cenușie. **4** (Îc) **~-uriaș-belgian** Iepure în greutate de 5-8 kg, cu corpul lung de 60-70 cm. **5** (Reg; îs) *~ de două hotare* Locuitori în zona de frontieră, care își schimbă domiciliul dintr-o țară în alta, pentru a scăpa de serviciul militar. **6** (Pop; îe) **A ajuns griva ~le** S-a apropiat timpul să răspundă pentru faptele sale. **7** (Pop; îe) **A prinde ~le cu mâna** A face o încercare zadarnică. **8** (Pop; îe) **Nu știi de unde sare ~le** O împrejurare favorabilă poate oricând să apară. **9** (Pop; îlav) **Câți ~ri în biserică** Deloc. **10** (Pop, îs) *Brânză de ~* Ceva inexistent. **11** (Fig; fam; înv) Elev care fuge de la școală. **12** (Fig; fam; înv) Student care e lăsat să mănânce la cantină fără să plătească. **13** (Îcs) *De-a ~le* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **14** (Bot) Specie de struguri nedefinită mai îndeaproape. **15** (Mun, Trs) Fâșie de carne de lângă coloana vertebrală a porcului. **16** (Reg) Carne de pe pântecele porcului, care face legătura cu capetele coastelor. **17** (Pop) Parte a plugului. **18** (Pop) Supapă prin care intră aerul în foale, la fierărie. **19** (Îs) *Buză de ~* Defect anatomic care se caracterizează prin despicarea buzei inferioare. **20** (Pop) Boală la vite care se manifestă prin ruperea uneia dintre buze. **21** (Reg) Mănunchi de spice nesecerate lăsate în lan.

iepurel *sm* [At: MARIAN, SA. 235 / Pl: *~ei* / E: ***iepure*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Iepuraș (**1-8**). **9** (Bot; reg; îf *~ei*) Sparanghel (**1**).

iepuresc, ~ească [At: ANON. CAR. / V: ***ep~*** / Pl: mf *~ești* / E: ***iepure*** + *-esc*] **1** *a* Care se referă la iepure (**1**). **2** *a* (Bot; îs) *Mere ~ești* Soi de mere cu coaja roșiatică și gust sălciu. **3** *sf* (Pop; art) Dans popular jucat de obicei după masa de cununie. **4** *sf* (Bot; reg) Soi de struguri nedefinit mai îndeaproape.

iepurește *av* [At: CREANGĂ, A. 49 / V: ***ep~*** / E: ***iepure*** + *-ește*] **1** În felul iepurilor. **2** (Pop; îe) **A fugi ~** A fugi repede, ferindu-se de cineva. **3** (Pop; fig, îe) **A sta ~** A sta la pândă, gata de fugă. **4** (Pop; îe) **A dormi ~** A dormi ușor, sculându-se la cel mai mic zgomot. **5** (Pop; îe) **A înota ~** A înota cu mișcări precipitate și cu un mare consum de energie.

iepuri [At: ANON. CAR. / Pzi: *~resc*, (reg) *iepur* / E: ***iepure***] **1** *vi* (Înv) A vâna iepuri. **2** *vi* (Înv; fam) A mânca pe fugă. **3** *vt* (Fam; îe) **Dumnezeu să-l ~e!** Dumnezeu să-l ierte! **4** *vt* (Fam; îae) Dumnezeu să-l apere!

iepurică *smf* [At: PAMFILE, J. I., ap. DA / Pl: *~ici* / E: ***iepure*** + *-ică*] **1-8** (Șhp) Iepuraș (**1-8**). **9-10** (Șhp) Iepuroaică (**1**) (mică). **11** (Fam; fig) Fată zburdalnică.

iepurilă *sms* [At: PAȘCA, GL. 35 / E: ***iepure*** + *-ilă*] **1** (Fam; fig; prt) Persoană fricoasă. **2** (Fam, îc) **Rilă-~** Iepure isteț, personaj din basmele pentru copii.

iepurime *sf* [At: GALAN, Z. R. 218 / Pl: *~mi* / E: ***iepure*** + *-ime*] **1** Mulțime de iepuri. **2** Totalitate a iepurilor. **3** (Fig; înv; d. oameni) Persoane greu de stăpânit.

iepurină *sf* [At: PAȘCA, GL. 35 / Pl: *~ne* / E: ***iepure*** + *-ină*] (Reg) Femeie fertilă cu mulți copii.

iepurire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iri* / E: ***iepuri***] (Rar) **1** Vânare a iepurilor Si: *iepurit*^{1} (**1**). **2** (Fam; înv) Mâncare pe fugă Si: *iepurit*^{1} (**2**).

iepurit^1 *sn* [At: H V, 122 / Pl: *~uri* / E: ***iepuri***] **1-2** Iepurire (**1-2**).

iepurit^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***iepuri***] **1** Vânat^2. **2** (Pex) Fugărit^2.

iepuroaică *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 240 / Pl: *~ice* / E: ***iepure*** + *-oaică*] **1** Femelă a iepurelui Si: *iepuroaie*. **2** (Bot) Soi de struguri nedefinit mai îndeaproape.

iepuroaie *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 209 / Pl: *~* / E: ***iepure*** + *-oaie*] (Reg) Iepuroaică (**1**).

iepuroi *sm* [At: CREANGĂ, P. 304 / Pl: *~* / E: ***iepure*** + *-oi*] **1-8** (Zlg; aug) Iepure (**1-4**) (mare) Si: *iepuran* (**1-8**). **9-12** Iepure (**1-4**) bătrân. **13** (Prt; fig) Drac (**1**). **14** (Trs; înv; fam) Elev de liceu.

iepuruț *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***iepure*** + *-uț*] (Rar; șhp) **1-8** Iepuraș (**1-8**).

iepușoară *sf* [At: ȘEZ. III, 37 / V: ***iepș~*** / Pl: *~re* / E: ***iapă*** + *-ușoară*] **1-2** (Șhp) Iapă (**1**) (mică) Si: *iepuță* (**1-2**). **3** Iapă slabă.

iepuță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***iapă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp; rar) Iepușoară (**1-2**).

ier *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: vsl ***керъ***] **1** Două litere din alfabetul chirilic. **2** Vocală scurtă notată cu litera ier (**1**).

ierar *s* [At: CHEST. II, 392/61 / Pl: nct / E: nct] (Reg; csnp) Acaret (**1**).

ierarchie *sf* vz ***ierarhie***

ierarh *sm* [At: MINEIUL (1776), 188^2/1 / V: (înv) ***~rș***, (rar) ***hi~*** / P: *ie~*, *i-e~* / Pl: *~i* / E: vsl ***нкрархъ***] (Bis) Conducător bisericesc (episcop, mitropolit etc.).

ierarhic, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 251 / V: ***er~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***hiérarchique***] **1** Care se referă la ierarh. **2** (Înv) Care se referă la ierarhie (**4**). **3** Care respectă raporturile de subordonare din cadrul unei ierarhii (**3**). **4** Care urmează ordinea importanței. **5** Care urmează ordinea gradului.

ierarhicește *av* [At: COSTINESCU / E: ***ierarhic*** + *-ește*] (Înv) În mod ierarhic (**3-5**).

ierarhie *sf* [At: MINEIUL (1776), 13 / V: ***hi~***, ***hierarchie***, ***~rchi~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hiérarchie***, rs ***иерархия***] **1** Autoritate (**1**). **2** Putere. **3** Sistem de subordonare în ordinea importanței funcțiilor (religioase, administrative etc.). **4** (Iuz) Regiune condusă de un ierarh. **5** (Fig) Gradație.

ierarhiza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***hiérarchiser***] **1** A stabili o ierarhie (**3**). **2** A pune în ordine ierarhică. **3** A stabili o gradație.

ierarhizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***ierarhiza***] **1** Stabilire a unei ierarhii. **2** Punere în ordine ierarhică. **3** Stabilire a unei gradații.

ierarhizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***ierarhiza***] **1** Organizat pe baza unor relații stricte de subordonare. **2** Structurat în ordinea importanței. **3** Gradat.

ierarș *sm* vz ***ierarh***

ierba *vt* [At: CDDE / Pzi: *~bez* / E: ***iarbă***] (Ban) A trata un animal bolnav cu spânz.

ierbar^1 *ai* [At: H XVI, 103 / E: ***iarbă*** + *-ar*] (Reg; îs) *Timp ~* Primăvara, în lunile martie și aprilie.

iérbar[2] *sm* [At: (a. 1685) N. IORGA, BUL. COM. IST. V, 212 / V: ***er~*** / Pl: *~i* / E: ns cf *ierbărit*] (Înv) Persoană însărcinată cu strângerea ierbăritului.

ierbar[3] *sn* [At: DAMÉ, T. 32 / Pl: *~e* / E: ***iarbă*** + *-ar*] (Zlg, pop) Prima dintre cele patru cavități ale stomacului rumegătoarelor Si: *borhan* **(1)**, *burduhan* **(1)**, *rumen*.

ierbar[4] *sn* [At: DA / V: (înv) ***he~*** / Pl: *~e* / E: ***iarbă*** + *- ar* (cdp fr *herbier*)] **1** Colecție de plante uscate, presate între foi de hârtie (sugativă) și păstrate în cutii sau în mape etichetate și aranjate sistematic pentru studiile de botanică. **2** Mapă specială în care se păstrează un ierbar **(1)**.

ierbăluță *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~țe* / E: ***iarbă*** + *-ăluță*] (Reg) **1** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu o înălțime de până la 1,5 m, cu frunze late, cu florile dispuse într-un spic, de culoare verde-albăstrie sau violetă, specifică zonelor umede Si: *dumorî* (*Phalaris arundinacea*). **2** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunzele colorate în prima fază în dungi verzi și albe-roz și ulterior devenind gălbui Si: *iarbă-albă* (*Phalaris picta*).

ierbărie *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 255/34 / V: ***er~*** / Pl: *~ii* / E: ***iarbă*** + *-ărie*] **1** (Csc) Plante ierboase crescute spontan Si: *bălărie* **(1)**. **2** (Înv) Provizie de praf de pușcă. **3** (Înv) Depozit de praf de pușcă. **4** (Înv) Fabrică de praf de pușcă.

ierbărit *sn* [At: (a. 1685) N. IORGA, BUL. COM. IST. V, 212 / V: ***er~*** / Pl: *~uri* / E: ***iarbă*** + *-ărit*] **1** (Înv) Impozit perceput în Țara Românească, în sec. XVII-XVIII, de la negustorii de vite și de la măcelari. **2** (Înv) Impozit pentru pășunat, plătit de ciobani, la trecerea granițelor uneia dintre țările române. **3** (Reg) Taxă plătită de ciobani proprietarului unui izlaz. **4** (Reg) Drept de pășunat. **5** (Reg) Loc destinat pentru pășunatul vitelor. **6** (Reg) Teren nearabil, pe care crește numai iarbă. **7** (Reg) Teren pe care crește iarbă pentru cosit. **8** (Reg) Păscut al oilor. **9** (Reg) Iarbă pe care o pasc oile. **10** (Reg) Hrănire a vitelor cu ierburi proaspăt cosite. **11** (Reg) Bani pentru băutură ceruți de prietenii mirelui, la plecarea din casa părintească a miresei.

ierbișioară *sf* vz ***ierbușoară***

ierbivor, ~ă *a* vz ***erbivor***

ierboaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***iarbă*** + *-oaică*] (Bot; reg) Floarea-soarelui (*Helianthus annus*).

ierboi *s* [At: DA ms / Pl: nct / E: ***iarbă*** + *-oi*] (Bot; reg) **1** Floarea-soarelui (*Helianthus annus*). **2** (Îc) **~-de-bahnă** Iarbă de bahnă (*Beckmannia erucaeformis*).

ierbos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 46/1 / V: ***er~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***iarbă*** + *-os*] **1** (D. pământ) Acoperit cu iarbă (multă). **2** (Bot, d. plante) Erbacee.

ierbotăcină *sf* [At: ECONOMIA, 70/17 / V: ***er~*** / Pl: *~ne* și *~ni* / E: cf *iarbă*] (Reg) **1** Vegetație erbacee dăunătoare în culturile agricole Si: *ierbotină* **(1)**. **2** (Reg; csc) Buruieniș.

ierbotină *sf* [At: ECONOMIA, 154/15 / V: ***er~*** / Pl: *~ni* / E: cf *iarbă*] (Reg) **1** Ierbotăcină **(1)**. **2** (Reg; csc) Buruieniș.

ierbșoară *sf* vz ***ierbușoară***

ierbuliță *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 338/7 / Pl: *~țe* / E: ***iarbă*** + *-uliță*] **1-12** (Șhp) Iarbă **(1, 5-6, 12-14)** (tânără) Si: *ierbușoară* **(1-12)**, *ierbuță* **(1-12)**.

ierbușoară *sf* [At: CANTEMIR, IST. 194 / V: ***erbișioară, erbișoara, erbu~, ~bișioa~, ~bșoa~*** / Pl: *~re* / E: ***iarbă*** + *-ușoară*] **1-12** (Șhp) Ierbuliță **(1-12)**.

ierbuță *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 49 / Pl: *~țe* / E: ***iarbă*** + *-uță*] **1-12** (Șhp) Ierbuliță **(1-12)**.

ierdaș *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: mg ***járda***] (Reg) **1** Iugăr **(1)**. **2** Suprafață de teren de dimensiuni neprecizate.

ierdașie *sf* [At: CHEST. IV, 96 / Pl: *~ii* / E: cf ***ierdaș***] (Reg; csnp) Bucată îngustă de pământ.

iere *c* vz ***iar***

iereasă *sf* vz ***eres***

ierec *sn* [At: CONTEMPORANUL, VI, 38 / Pl: *~uri* / E: tc ***yarek***] (Rar) Canal natural prin care se scurge apa din lacuri și mlaștini într-un fluviu sau râu.

ierec *sm* vz ***eric***

ieremiadă *sf* [At: DA ms / P: *~mi-a~* / Pl: *~de* / E: fr ***jérémiade***] **1-2** (Liv) Lamentare (fără sfârșit) Si: *văicăreală*.

ieres *sn* vz ***eres***

ierete *sn* vz ***erete***

ieretecire *sf* vz ***ereticire***

iereu *sm* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~ei* / E: vsl ***иерей***] (Înv) Preot **(1)**.

iergălaș *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: mg ***nyargalás***] **1-2** (Reg) Larmă (mare).

ierghelie *sf* vz ***herghelie***

ierhă *sf* [At: ȘEZ. V, 72/17 / Pl: ? / E: mg ***irha***, ucr ***ирха***] (Reg) Piele de oaie bine tăbăcită, care se aplică la bundiță și pe care se cos flori Si: *meșină*.

ieri[1] [At: BIBLIA (1688), 129/1 / V: ***eri*** / E: ml ***heri***] **1** *av* În ziua precedentă celei în curs. **2** *av* (Îs) ~ *noapte* În noaptea precedentă celei de astăzi. **3** *av* (Îs) ~ *dimineață* În dimineața precedentă celei de astăzi. **4** *av* (Îs) ~ *seară* În seara precedentă celei de astăzi. **5** *av* (Îlav) **De azi, de ~** sau **de ~, de alaltăieri** ori **mai ~** De curând. **6** *sn* (Liv) Trecut. **7** (Fam; îe) **A căuta ziua de ~** A căuta ceva ce nu mai există.

ieri[2] *c* vz ***iar***

ieri[3] *s* [At: CHEST. V, 41 / Pl: nct / E: ns] (Reg) Loc îngrădit, din jurul casei, unde dorm mieii.

ieric *sn* vz ***eric***

ieritic, ~ă *a* vz ***eretic***

ieriță *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***ir~*** / Pl: *~țe* / E: bg ***ерица***] (Bot; reg) **1** Grâu de primăvară. **2** (Înv) Grâu de vară, mic și roșiatic. **3** (Îf *ir~*) Torțel (*Cuscuta europaea*).

ieriu *s* [At: CHEST. V, 63 / Pl: nct / E: ns] (Reg) Teren mocirlos, impropriu construirii de case.

ierliu, ~ie *a* [At: BELDIMAN, T. 361, cf. 375 / V: ***er~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***yerli***] (Înv) Indigen **(1)**.

iermelic *sm* vz ***irmilic***

ierna [At: COD. VOR. 98/14 / V: ***er~*** / Pzi: *~nez* / E: ml ***hibernare***] **1** *vi* A petrece iarna. **2** *vt* A adăposti animalele domestice (vite, oi) în timpul iernii. **3** *vt* A hrăni animalele domestice în timpul iernii. **4** A hiberna **(1)**.

iernare *sf* [At: COD. VOR. 86/4 / V: ***er~*** / Pl: *~nări* / E: ***ierna***] **1** Petrecere a iernii Si: *iernat*[1] **(1)**, *iernatură* **(1)**. **2** Adăpostire a animalelor domestice (vite, oi) în timpul iernii Si: *iernat*[1] **(2)**, *iernătură* **(2)**. **3** Hrănire a animalelor domestice în timpul iernii Si: *iernat*[1] **(3)**, *iernatură* **(3)**. **4** Hibernare. **5** (Reg; ccr) Colibă a celui care păzește oile iarna.

iernat[1] *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 236/20 / V: ***er~*** / Pl: *~uri* / E: ***ierna***] **1-3** Iernare **(1-3)**. **4** Hibernare.

iernat[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ierna***] Care este îngrijit în timpul iernii.

iernatec, ~ă *a* vz ***iernatic***

iernatic, ~ă [At: ANON. CAR. / V: ***ernatec, er~, ~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***iarnă*** + *-atic*] **1** *a* Care este caracteristic iernii Si: (pop) *iernăreț* **(1)**. **2** *a* Care trăiește iarna. **3** *a* Care se menține până iarna târziu. **4** *a* (Pop; d. locuri) În care nu pătrunde soarele Si: *răcoros* **(1)**. **5** *a* (D. locuri) În care iarna începe mai devreme și durează mai mult decât de obicei. **6** *a* (Pop; îs) *Timp* ~ Vreme cu vânturi reci. **7** *a* (D. oameni) Căruia nu-i este frig iarna. **8** *a* (Fig; d. oameni) Posomorât. **9** *a* (Fig; d. oameni) Introvertit. **10** *a* (Prt; fig; d. oameni) Bătrân. **11** *a* (Pop; d. viței, mânji, miei) Fătat iarna. **12** *a* (Pop; d. păsări) Care nu migrează iarna. **13** *a* (Îs) *Mere ~ice* Soi de mere care se păstrează bine iarna Si: *mere iernărețe* **(2)**. **14** *a* (Reg; îs) *Păr ~ice* Varietate de păr altoit, nedefinită mai îndeaproape. **15** *a* (Reg; îs) *Pere ~ice* Napi porcești (*Helianthus tuberosus*). **16** *sn* (Înv) Tabără militară de iarnă. **17** *sn* (Pop; ccr) Adăpost pentru turme în timpul iernii. **18** *sn* (Pop) Nutreț uscat pentru iarnă. **19** *sn* (Pop) Întreținere pe timpul

iernii. **20** *sn* (Pop) Taxă pentru hrana vitelor în timpul iernii. **21** *sn* (Reg) Taxă plătită de mire înainte de plecarea, împreună cu mireasa, de la ospățul de nuntă.

iernăreț, ~eață [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~e* / E: ***iarnă*** + *-ăreț*] **1** *a* Iernatic (**1**). **2** *a* (Pop; îe) *Mere ~e* Mere iernatice (**13**). **3** *a* (Pop; îs) *Pere ~e* Soi de pere tari care se păstrează bine iarna. **4** *sf* (Reg) Soi de struguri albi și tari, care se păstrează bine iarna. **5** *sfp* (Bot; reg) Crizantemă (*Chrysanthemum indicum*).

iernătoare *sf* [At: CHEST. V, 14/61 / Pl: *~ori* / E: ***ierna*** + *-ătoare*] (Reg) Loc în care sunt hrănite oile în timpul iernii.

iernător *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***ierna*** + *-ător*] Bazin străbătut de un curent permanent de apă, în care se pun toamna peștii scoși din heleșteie.

iernătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***ierna*** + *-tură*] (Rar) **1-3** Iernare (**1-3**). **4** Hibernare.

iernița *sf* [At: CDDE / Pl: *~țe* / E: ***iarnă*** + *-iță*] **1-8** (Șhp) Iarnă (**1-4**) (scurtă) Si: (pop) *iernuță* (**1-8**).

iernos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***iarnă*** + *-os*] **1** Care este caracteristic iernii. **2** (D. vreme) Rece ca iarna.

iernoșa *vr* [At: REV. CRIT. III, 157 / Pzi: *~șez* / E: ***iernos***] (Rar) A se instala iarna devreme.

iernuța *sf* [At: CHEST. V, 174/24 / Pl: *~țe* / E: ***iarnă*** + *-uță*] (Pop; șhp) **1-8** Iemiță (**1-8**).

ieroagă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~age* / E: ns] (Reg) Loc neted și adâncit.

ierodiacon *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 30/1 / P: *ie-ro-di-a~* / V: ***hie~*** / Pl: *~i* / E: vsl **иеродиаконъ**] (Rel) **1** Călugăr diacon. **2** (Imp) Conducător al diaconilor.

ierodiaconă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 30 / Pl: *~ne* / E: cf ***ierodiacon***] (Înv) Ierodiaconiță.

ierodiaconiță *sf* [At: (a. 1711) IORGA, S. D. XIII, 105 / V: ***er~*** / Pl: *~țe* / E: ***ierodiacon*** + *-iță*] (Înv; bis) Femeie, în general văduvă, consacrată serviciului bisericii, îngrijirii bolnavilor etc. Si: *ierodiaconă*.

ierog *sn* vz ***ierugă***

ieroglifă *sf* vz ***hieroglifă***

ieroglific, ~ă *a* vz ***hieroglific***

ieromonah *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 198/21 / V: (înv) ***eromonac***, (înv) ***eromonas, hie~*** / Pl: *~i* / E: ngr **ἱερομόναχος**, vsl **иеромонахъ**] (Bis) Călugăr cu funcție de preot.

ierosi[1] *vt* [At: DA ms / P: *i-e~* / V: ***fie~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr **ἱερώνομαι**] (Bis) A învesti pe cineva cu darul preoției Si: *a hirotoni*.

ierosi[2] *vt* vz ***irosi***

ierosilie *sf* [At: PRAV. MOLD. 107/1 / P: *ie~* și (înv) *i-e~* / Pl: *~ii* / E: ngr **ἱεροσυλία**] (Bis; înv) Sacrilegiu (**1**).

ierosilios, ~oasă [At: PRAV. MOLD. 107/2 / P: *ie~* și (înv) *i-e~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ierosilie*** + *-os*] (Înv) **1-2** *smf, a* (Bis) (Persoană) care comite un sacrilegiu. **3** *smf* Hoț de biserici.

ierosire[1] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***ierosi***[1]] (Rel) Învestire a cuiva cu darul preoției.

ierosire[2] *sf* vz ***irosire***

ierosit[1] *am* [At: PRAVILA, ap. TDRG / P: *ie~* și (înv) *i-e-~* / Pl: *~iți* / E: ***ierosi***] (Înv; d. oameni) Care este înzestrat cu darul preoției.

ierosit[2]***, ~ă*** *a* vz ***irosit***[1]

ierta [At: CORESI, EV. 47/25 / S și: *e~* / Pzi: *iert* / E: ml ***liberto, -are***] **1** *vt* (Înv) A elibera pe cineva din robie. **2** *vt* (Pex) A elibera pe cineva de ceva. **3** *vt* (Spc; înv) A scuti de serviciul militar. **4** *vt* A scăpa pe cineva de ceva. **5** *vt* A dispensa pe cineva de o sarcină. **6** *vt* A scădea cuiva o parte din datorie. **7** *vt* A dezlega pe cineva de un jurământ, o făgăduială. **8** *vt* A nu mai urmări pe cineva. **9** *vt* (Înv; îe) **A ~t-o** sau **l-a ~t Dumnezeu** Datorită vârstei, acea persoană nu mai are legături sexuale. **10** *vt* (Îae; d. femei) Nu mai are menstruație. **11** *vt* (Îae) A murit. **12** *vt* A permite cuiva ceva. **13** *vt* A avea posibilitatea de a face ceva. **14** *vi* A-i fi sortit. **15** *vt* A nu pedepsi pe cineva pentru o vină. **16** *vt* A trece cu vederea greșelile cuiva. **17** *vt* (D. divinitate) A acorda mântuirea cuiva care a greșit și apoi s-a pocăit. **18** *vt* (Îe) **Dumnezeu să-l ~te** (sau **Fie ~t**) Despre cei morți nu mai trebuie reținut nimic rău. **19** *vt* (Îe) **Doamne ~tă-mă** A fi conștient că a spus sau a gândit ceva necuviincios. **20** *vt* A scuza. **21-22** *vt* (Îe) **Mă ~ți** Expresie politicoasă stereotipă care introduce o replică sau o rugăminte. **23** *vr* A se împăca cu cineva într-un moment solemn, cerându-și iertare unul altuia. **24** *vr* (Îvp) A se spovedi. **25** *vt* (Înv) A săruta pe cineva la despărțire. **26** *vt* (Înv) A-și lua rămas-bun înainte de a părăsi pe cineva. **27** *vr* (Înv) A renunța la ceva.

iertagan *sn* vz ***iatagan***

iertare *sf* [At: MINEIUL (1776) 43 [2]/2 / Pl: *~tări* / E: ***ierta***] **1** (Înv) Eliberare a cuiva din robie Si: (înv) *iertăciune* (**1**), (rar) *iertat*[1] (**1**). **2** (Pex) Eliberare a cuiva de ceva Si: (înv) *iertăciune* (**2**), (rar) *iertat*[1] (**2**). **3** (Spc; înv) Scutire de serviciul militar Si: (înv) *iertăciune* (**3**), (rar) *iertat*[1] (**3**). **4** Scăpare a cuiva de ceva Si: (înv) *iertăciune* (**4**), (rar) *iertat*[1] (**4**). **5** Dispensare a cuiva de o sarcină Si: (înv) *iertăciune* (**5**), (rar) *iertat*[1] (**5**). **6** Scădere a unei părți din datoria cuiva Si: (înv) *iertăciune* (**6**), (rar) *iertat*[1] (**6**). **7** Dezlegare a cuiva de un jurământ, o făgăduială Si: (înv) *iertăciune* (**7**), (rar) *iertat*[1] (**7**). **8** Încetare a urmăririi cuiva Si: (înv) *iertăciune* (**8**), (rar) *iertat*[1] (**8**). **9** Permisiune acordată cuiva de a face ceva Si: (înv) *iertăciune* (**9**), (rar) *iertat*[1] (**9**). **10** Posibilitate de a face ceva Si: (înv) *iertăciune* (**10**), (rar) *iertat*[1] (**10**). **11** Predestinare de a face ceva Si: (înv) *iertăciune* (**11**), (rar) *iertat*[1] (**11**), *iertat*[1] (**11**). **12** Renunțare la pedepsirea cuiva pentru o vină Si: (înv) *iertăciune* (**12**), (rar) *iertat*[1] (**12**). **13** Trecere cu vederea a greșelilor cuiva Si: (înv) *iertăciune* (**13**), (rar) *iertat*[1] (**13**). **14** Acordare a mântuirii de către divinitate cuiva care a greșit și apoi s-a pocăit Si: (înv) *iertăciune* (**14**), (rar) *iertat*[1] (**14**). **15** Scuză. **16** (Îe) **A se ruga de ~** A-și cere scuze. **17** (Șîe **să am ~**, **să avem ~**) Exprimare politicoasă prin care se captează bunăvoința interlocutorului înaintea unei replici sau a unei rugăminți Si: (înv) *să avem iertăciune* (**16**). **18** Împăcare cu cineva într-un moment solemn Si: (înv) *iertăciune* (**17**). **19** (Înv) Sărutare la despărțire Si: (înv) *iertăciune* (**18**). **20** (Înv) Rămas-bun înainte de a părăsi pe cineva Si: (înv) *iertăciune* (**19**). **21** (Înv) Renunțare la un obicei Si: (înv) *iertăciune* (**20**).

iertaș *sn* [At: CHEST. IV, 99 / Pl: ? / E: mg ***irtás***] (Reg) Loc defrișat de curând, în mijlocul unei păduri Si: (reg) *iertăoaie*.

iertat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***ierta***] (Rar) **1-14** Iertare (**1-14**).

iertat[2]***, ~ă*** *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 37 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ierta***] **1** (Înv) Care a fost eliberat din sclavie. **2** (Pex) Care a fost eliberat de ceva. **3** (Spc; înv) Care a fost scutit de serviciul militar. **4** Care a scăpat de ceva. **5** Care a fost dispensat de o sarcină. **6** Căruia i s-a scăzut o parte din datorie. **7** Care a fost dezlegat de un jurământ, o făgăduială. **8** Care nu mai este urmărit. **9** Căruia i s-a acordat permisiunea de a face ceva. **10** Care poate să facă ceva. **11** Care este predestinat să facă ceva. **12** Care nu a fost pedepsit pentru o vină. **13** Căruia i s-au trecut cu vederea greșelile. **14** Căruia i s-a acordat mântuirea de către divinitate, după ce a greșit și apoi s-a pocăit. **15** Care a fost scuzat. **16** Care s-a împăcat cu cineva într-un moment solemn. **17** (Înv) Care a fost sărutat la despărțire. **18** (Înv) Care și-a luat rămas-bun. **19** (Înv) Care s-a lăsat de ceva.

iertăciune *sf* [At: VARLAAM, C. 34 / S și: (înv) *er~* / Pl: *~ni* / E: ***ierta*** + *-ciune*] (Înv) **1-14** Iertare (**1-14**). **15** Scuză. **16** (Îs) **Să avem ~** Să avem iertare (**17**). **17-20** Iertare (**18-21**).

iertăgan *sn* vz ***iatagan***

iertăoaie *sf* [At: DA ms / Pl: *~oi* / E: nct] (Reg) Iertaș.

iertător, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 8/20 / S și: (înv) *e~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ierta*** + *-tor*] **1** (Înv) Care eliberează din sclavie. **2** (Pex) Care eliberează pe cineva de ceva. **3** (Spc; înv) Care scutește pe cineva de serviciul militar. **4** Care scapă pe cineva de ceva. **5** Care dispensează pe cineva de o sarcină. **6** Care scade cuiva o parte dintr-o datorie. **7** Care dezleagă pe cineva de un jurământ, de o făgăduială. **8** Care renunță să mai urmărească pe cineva. **9** Care acordă cuiva permisiunea de a face ceva. **10** Care renunță să mai pedepsească pe cineva pentru o vină. **11** Care trece cu vederea greșelile cuiva. **12** (D. divinitate) Care mântuiește pe cineva care a greșit și apoi s-a pocăit. **13** Care scuză pe cineva.

ierugă *sf* [At: I. IONESCU. M. 393 / V: ***~rog*** *sn*, ***ir~*** / S și: (înv) *e~* / Pl: *~ugi* / E: rs **яруга**] **1** Canal prin care se abate apa la moară. **2** Loc unde se strânge apa care cade de pe roata morii. **3** (Reg) Braț secat al unei ape. **4** (Reg) Izvor latent. **5** Pârâu mai mare. **6** (Reg; îf *~rog*) Șanț făcut prin holde ca să se scurgă apa.

ieruncă *sf* [At: BARONZI. I. L. I. 118 / V: ***ir~, rie~*** / Pl: *~nci* / E: nct] **1** (Orn) Găinușă sălbatică, mai mare decât sitarul, cu un cerc roșu în jurul ochilor și moț pe cap. **2** (Orn) Fugău (*Tetrao lagopus*). **3** (Reg) Varietate de oaie nedefinită mai îndeaproape.

ierupen *sm* vz ***ienupăr***

ierușcă *sf* [At: MARIAN. O. II. 214 / V: ***eruscă*** / Pl: *~șci* / E: cf *ierunca*] (Buc) Ierunca (**1**).

iesacciu *sm* vz ***iasacciu***

iesălar *sn* [At: CHEST. II. 422 / Pl: *~e* / E: ***ieslă*** + *-ar*] (Reg) Deschizătură în peretele șurii, care comunică cu grajdul și pe unde se dă de mâncare vitelor.

iesca *v* vz ***isca***

iescariu *sm* [At: IORDAN. ap. BL. IX. 62 / Pl: *~ii* / E: ***iască*** + *-ariu*] (Reg) Lemn sau trunchi de copac putred, găunos.

iescă *sf* [At: DENSUSIANU. Ț. H. 122 / Pl: ? / E: ***iescale***] (Reg) Iesle (**1**).

iescăle *sf* [At: DENSUSIANU. Ț. H. 368 / Pl: ? / E: ***iesle***] (Reg) Iesle (**1**).

iescos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***iască*** + *-os*] (Rar) Ca iasca.

iesculiță *sf* [At: CORCEA. B. 127 / V: ***ieșc~*** / Pl: *~țe* / E: ***iască*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Iască (mică).

ieslă *sf* vz ***iesle***

iesle *sfp* [At: DOSOFTEI. V. S. 237 / V: ***iasele, iaslă, ias~, ~lă, iasăle*** / E: vsl **ясли**] **1** Jgheab unde se dă hrană vitelor. **2** Grătar pe care se dă hrană vitelor Si: (reg) *iezal*. **3** (Reg) Dig pe malul râului, pentru a preveni inundațiile.

iesm *sn* vz ***iezm***

iesniță *sf* vz ***iaiecinită***

iest[1] *sms* [At: DA ms / E: vsl **ѥсть**] **1-2** Nume al celei de a șasea literă a alfabetului chirilic (având și valoarea cifrei 5).

iest[2], ***iastă*** *pad* vz ***ăsta, asta***

iestăc *sn* [At: DA ms / V: ***istic*** / Pl: *~uri* / E: tc ***iastyk***] **1** Răsadniță de zarzavaturi și legume. **2** Loc unde se țin răsaduri sub bălegar.

iestimp *av* vz ***estimp***

iestre *sf* [At: GIUGLEA. U. 87 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Viespe.

iesuvit, ~ă *smf, avz* ***iezuit***

ieșchie *sf* vz ***așchie***

ieșchiță *sf* vz ***așchiță***

ieșculiță *sf* vz ***iesculiță***

ieșean, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Iași*** + *-ean*] **1-2** *smf* Persoană născută și crescută în municipiul sau județul Iași. **3-4** *smf, a* (Locuitor) din municipiul sau județul Iași. **5-6** *a* Specific (ieșenilor sau) județului Iași. **7-8** *a* Care aparține (ieșenilor sau) județului Iași.

ieșeancă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~nce* / E: ***ieșean*** + *-că*] **1-4** Ieșeană (**1-4**).

ieși *vi* [At: COD. VOR. 42/1 / V: (reg) ***inși, iși*** / Pzi: *ies* / E: ml ***exeo, -ire***] **1** (Îoc *a intra*) A se deplasa dintr-un spațiu închis, în afara lui. **2** A trece din interiorul în exteriorul a ceva. **3-4** (Fig; îe) **A ~ la (între) oameni** (sau **în lume**) A frecventa (prima oară) societatea. **5** (Fig; îe) **A ~ cu dosul la oameni** A nu se purta cum trebuie în societate. **6** (Fig; îlv) **A ~ la lumină** (sau **la iveală**) A se face observat. **7** (Fig; îal) A se deconspira. **8** (Înv; îlv) **A ~ de față** A se prezenta. **9** (Îlv) **A ~ la pensie** A se pensiona. **10** (Înv; îlv) **A ~ deasupra** A se revela. **11-12** (Îlv) **A ~ afară, (la scaun** sau **la poiană**) A defeca sau a urina. **13** (D părți ale unui întreg; îe) **A ~ în afară** A fi proeminent. **14** A pleca de acasă. **15** (D. un bolnav) A nu mai fi nevoit să stea în casă. **16** (Spc) A se plimba. **17** (Spc) A fi eliberat din detenție. **18** (Înv; îe) **A ~ la luptă** A începe războiul. **19-20** (Îe) **A ~ înaintea** (sau **în calea, în drumul**) A întâlni pe cineva (pentru prima oară). **21** (Îe) **A ~ în întâmpinarea cuiva** A primi cordial pe cineva. **22** (Fig; îae) A ghici dorințele, gândurile cuiva înainte de a fi exprimate. **23** (D. manifestări ale oamenilor, plâns, țipăt etc.) A se manifesta. **24** (D. fenomene) A se produce. **25** (Îlv) **A nu-i mai ~ din cap** A fi obsedat de ceva. **26** (Îlv) **A-i ~ din cap** A uita ceva. **27-28** (Îe) **A-i ~ vorba din gură** A vorbi ce nu trebuie (fără să vrea). **29-30** (Îe) **A-i ~ un sfânt din gură** A spune ceva (înțelept sau) dorit de auditori. **31** (Îe) **A-i ~ pe nas** A se întoarce în rău binele de care se bucură cineva. **32** (Îae) A se sătura până peste cap de ceva. **33** (Îe) **A-i ~ ochii din cap** A i se bulbuca ochii. **34** (Îae) A nu mai putea suporta, a fi prea mult de muncit, de așteptat etc. **35** (Îlv) **A-i ~ sufletul** A nu mai putea de oboseală. **36** (Îal) A muri. **37** (D. aștri) A răsări. **38** (D. o carte) A fi publicată. **39** (D. un obicei) A fi la modă. **40** (D. o veste, d. faimă) A se răspândi. **41** (Înv; îe) **A ~ pârâș asupra cuiva** A pârî pe cineva de ceva. **42** (Îe) **A-i ~ vorbe** A se vorbi de rău despre cineva. **43** (Îe) **A ~ (de) mincios** A căpăta faimă de mincinos. **44** (Îe) **A ~ de minciună** A se dovedi neadevărat. **45** (D. ființe) A se naște. **46** (Înv; d. ființe) A-și avea originea în... **47** (D. plante) A răsări. **48-49** (Înv; d. produse) A fi fabricat (sau extras de) undeva. **50** (D. apă) A izvorî. **51** (D. o boală de piele) A apărea pe trup. **52** (Fig) A nu mai fi bănuit de ceva. **53** (Nob; îlv) **A ~ din lume (către Dumnezeu** sau **dintre noi)** A muri. **54** (Îlv) **A ~ de la** (sau **din**) **modă** A se demoda. **55-56** (Fig) A scăpa de o primejdie sau dintr-o situație grea. **57** (Fig) A demisiona dintr-o funcție. **58** (Fig) A părăsi o credință. **59** (Îlv) **A ~ din cuvântul** (sau **de sub autoritatea**) **cuiva** A se răzvrăti. **60** (Îal) A se emancipa. **61** (Îlv) **A-și ~ din minți** A înnebuni. **62** (Îlv) **A-și ~ din fire** (sau **din sărite** ori **din răbdări**) A se înfuria. **63** (Îlv) **A-și ~ din răbdări** A nu mai avea răbdare. **64** (Înv; îlv) **A-și ~ din piele** A nu mai putea de bucurie. **65** (D. pete) A se curăța. **66** (D. culori) A se decolora la spălat sau la soare. **67** (Îlv) **A ~ la liman** A scăpa teafăr. **68** (Îal) A reuși un lucru foarte dificil. **69** (Îal) A ajunge la o țintă, la un scop. **70** (Îlv) **A ~ la covrigi** (sau **la pepeni**) A sărăci. **71** (Îal) A falimenta. **72** (Înv; îlv) **A ~ la vâpsea** (sau **~ la capăt bun**) A sfârși cu bine. **73** (Înv; îlv) **A ~ la obraze** A parveni. **74** (Îe) **A ~ la larg** A ajunge în loc deschis. **75** (Îae) A se simți liber. **76** (Îe) **A ~ basma** (sau **batistă**) **curată** A nu mai fi bănuit de nimic rău. **77** (Îe) **A ~ tobă de carte** A deveni foarte învățat. **78** (Înv) A fi consecința a ceva. **79** (Înv; la măsurători, la operații aritmetice) A fi egal cu... **80** (D. semănături) A recolta o anumită cantitate de pe o unitate de suprafață. **81** (Înv) A se emite un act. **82** (Înv) A se realiza. **83** (Înv) A se sfârși într-un anumit fel. **84** (Înv) A dispărea. **85** (Înv) A pleca. **86** (Înv) A-și lua rămas-bun de la cineva. **87** (Înv) A părăsi pe cineva sau ceva. **88** (Înv) A se lăsa de ceva. **89** (În superstiții; îe) **A-i ~ cuiva de bine** A-i merge bine. **90** (În superstiții; îe) **A-i ~ cu rău** (sau **de-a-ndoaselea**) A-i merge rău.

ieșind *sn* [At: SOARE. MAȘ. 83 / Pl: *~uri* / E: ***ieși***] Proeminență pe suprafața unui obiect.

ieșire *sf* [At: PSALT. SCH., ap. DA ms / Pl: *~ri* / E: ***ieși***] **1** (Îoc *intrare*) Deplasare dintr-un spațiu închis, în afara lui Si: (rar) *ieșit*[1] (**1**), *ieșitură* (**1**). **2** Trecere din interiorul unui obiect, în exteriorul lui Si: (rar) *ieșit*[1] (**2**), *ieșitură* (**2**). **3** (Ccr) Loc pe unde se face trecerea din interior în exterior și invers Si: (rar) *ieșit*[1] (**3**), *ieșitor* (**3**), *ieșitură* (**3**). **4-5** (Fig; îs) *~ în lume* Apariție (pentru prima oară) în societate. **6** (Fig; îls) **~ la lumină** (sau **la iveală**) Apariție. **7** (Fig; îal) Deconspirare. **8** (Îls) **~ la pensie** Pensionare. **9** (Înv; îls) **~ deasupra** Revelare. **10-11** (Euf; îls) **~ afară** (sau **la scaun** ori **la poiană**) (Defecare sau) urinare. **12** (Med; pop; îls) **~ afară** Diaree. **13** (Med; pop; îls) **~ afară cu sânge** Dizenterie. **14** (Med; pop; îls) **~a șezutului** Ieșire a rectului. **15** Plecare de acasă Si: (rar) *ieșit*[1] (**4**), *ieșitura* (**4**). **16** (Spc) Deplasare a unui bolnav care nu mai este nevoit să stea în casă Si: (rar) *ieșit*[1] (**5**), *ieșitură* (**5**). **17** (Spc) Plimbare. **18** (Spc) Eliberare din detenție Si: (rar) *ieșit*[1] (**7**), *ieșitură* (**7**). **19** (Reg; îs) *~a muștei* Roire a albinelor. **20-21** (Spc; în internatele școlare; îs) (*Bilet de*) *~ în oraș* (Bilet care certifică o) permisiune dată elevilor interni de a pleca în oraș pentru scurt timp. **22-23** (Îs) *~ înaintea* (sau *în calea, în drumul*) Întâlnire (pentru prima oară). **24** (Îs) *~ în întâmpinarea cuiva* Primire cordială a cuiva. **25** (Fig; îas) Ghicire a gândurilor sau dorințelor cuiva înainte de a fi rostite.

26 Manifestare (neașteptată) a sentimentelor unui om (plâns, țipăt etc.) Si: (rar) *ieșit[1]* (13), *ieșitură* (8). 27 Caracter observabil al unor fenomene Si: (rar) *ieșit[1]* (14), *ieșitură* (9). 28 (Îs) *~a ochilor din cap* Bulbucare a ochilor. 29 (Îls) **~a sufletului** Moarte. 30 Răsărit al aștrilor Si: (rar) *ieșit[1]* (16), *ieșitură* (10). 31 Publicare a unei cărți Si: (rar) *ieșit[1]* (17). 32 Apariție și impunere a unei mode Si: (rar) *ieșit[1]* (18). 33 Răspândire a unei știri, a faimei etc. Si: (rar) *ieșit[1]* (19). 34 Naștere a unei ființe Si: (rar) *ieșit[1]* (20). 35 (Înv; d. ființe) Origine. 36 Răsărire a plantelor Si: (îvr) *ieșit[1]* (22), *ieșitură* (11). 37-38 (Înv) (Fabricare sau) extragere de undeva a unui produs Si: (îvr) *ieșit[1]* (23-24). 39 (Înv) Izvor al unei ape Si: (îvr) *ieșit[1]* (25), *ieșitură* (12). 40 Apariție a unei boli de piele pe trup Si: (îvr) *ieșit[1]* (26), *ieșitură* (13). 41 (Îls) **~ din modă** Demodare. 42 (Înv) Scăpare dintr-o primejdie sau dintr-o situație grea Si: (îvr) *ieșit[1]* (27), *ieșitură* (14). 43 (Înv) Demisie dintr-o funcție Si: (îvr) *ieșit[1]* (28), *ieșitură* (15). 44 (Înv) Părăsire a unei credințe Si: (îvr) *ieșit[1]* (29), *ieșitură* (16). 45 (Îls) **~ din cuvântul** (sau **de sub autoritatea**) **cuiva** Răzvrătire. 46 (Îal) Emancipare. 47 (Îls) **~ din minți** Nebunie. 48 (Îls) **~ din fire** (sau **din sărite** ori **din răbdări**) Furie mare. 49 (Îls) **~ din răbdări** Nerăbdare. 50 Dispariție a unor pete prin spălare Si: (îvr) *ieșit[1]* (33), *ieșitură* (17). 51 Decolorare a unor materiale prin spălare sau expunere la soare Si: (îvr) *ieșit[1]* (34), *ieșitură* (18). 52 (Îls) **~ la covrigi** sau **la pepeni** Sărăcire. 53 (Îal) Faliment. 54 (Înv; îls) **~ la obraze** Parvenire. 55 (Înv; îs) *~ la larg* Sentiment al libertății. 56 (Înv) Consecință. 57 (Înv) Rezultat. 58 (Înv) Recoltă pe o unitate de suprafață Si: (îvr) *ieșit[1]* (41), *ieșitură* (19). 59 Emitere a unui act Si: (îvr) *ieșit[1]* (42), *ieșitură* (20). 60 (Înv) Sfârșit. 61 (Înv) Plecare. 62 (Înv) Dispariție. 63 (Înv) Rămas-bun. 64 (Înv) Părăsire. 65 (Înv) Renunțare la un obicei Si: (îvr) *ieșit[1]* (47), *ieșitură* (26). 66 (Înv; d. mărfuri) Transport în afara depozitului Si: (îvr) *ieșit[1]* (48), *ieșitură* (27). 67 (Ctb; înv; îoc *intrare*) Cheltuire. 68 (Ctb; înv; îas) Expediere a corespondenței de afaceri Si: (îvr) *ieșit[1]* (50), *ieșitură* (29). 69 (În superstiții; îs) *~ cu plin* (sau *cu sec*) Întâmpinare a cuiva cu un vas plin (sau cu un vas gol), ceea ce se crede că e semn bun (sau semn rău) Si: (îvr) *ieșit[1]* (51), *ieșitură* (30).

ieșit[1] *sn* [At: PSALT. HUR., ap. DHLR II, 436 / V: (înv) *~ă sf* / Pl: *~uri* / E: ***ieși***] **1-5** (Rar) Ieșire (**1-3,15-16**). **6** (Spc) Plimbare. **7** (Rar) Ieșire (**18**). **8** (Reg; îs) *~ul muștelor* Roire a albinelor. **9-10** (Îs) *~ul înaintea* (sau *în calea, în drumul*) Întâlnire (pentru prima oară). **11** (Îs) *~ul în întâmpinarea cuiva* Primire cordială a cuiva. **12** (Fig; îas) Ghicire a gândurilor sau dorințelor cuiva înainte de a fi rostite. **13-14** (Rar) Ieșire (**26-27**). **15** (Îls) **~ul sufletului** Moarte. **16-20** (Rar) Ieșire (**30-34**). **21** (Înv; d. ființe) Origine. **22-29** (Îvr) Ieșire (**36-40, 42-44**). **30** (Rar; îls) **~ul din minți** Nebunie. **31** (Îls) **~ul din fire** (sau **din sărite** ori **din răbdări**) Furie mare. **32** (Rar; îls) **~ul din răbdări** Nerăbdare. **33-34** (Îvr) Ieșire (**50-51**). **35** (Rar; îls) **~ul la covrigi** sau **la pepeni** Sărăcire. **36** (Îal) Faliment. **37** (Înv; îls) **~ul la obraze** Parvenire. **38** (Înv; îs) *~ul la larg* Sentiment al libertății. **39** (Înv) Consecință. **40** (Înv) Rezultat. **41** (Îvr) Ieșire (**58**). **42** (Înv) Sfârșit. **43** (Înv) Plecare. **44** (Înv) Dispariție. **45** (Înv) Rămas-bun. **46** (Înv) Părăsire. **47-48** (Îvr) Ieșire (**65-66**). **49** (Ctb; înv; îoc *intrare*) Cheltuire. **50-51** (Îvr) Ieșire (**68-69**). **52** (Înv; d. Israel) Exod. **53** (Înv) Răspântie a drumurilor. **54** (Îrg; îls) **~ul de pe brânză** Desfacere a unei stâne, fiecare proprietar de oi luându-și brânza cuvenită după numărul oilor.

ieșit[2], ~ă *a* [At: PRAV., ap. DA ms. 1040 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ieși***] **1** Care s-a deplasat dintr-un spațiu închis, în afara lui Si: (înv) *ieșitor* (**1**). **2** Care a trecut din interiorul în exteriorul a ceva Si: (înv) *ieșitor* (**2**). **3-4** (Fig; îs) *~ la* (ori *între*) *oameni* (sau *în lume*) Care frecventează (prima oară) societatea. **5** (Fig; îs) *~ cu dosul la oameni* Care nu se poartă cum trebuie în societate. **6** (Fig; îla) **~ la lumină** (sau **la iveală**) Observabil. **7** (Fig; îal) Deconspirat. **8** (Înv; îla) **~ de față** Prezentat. **9** (Îla) **~ la pensie** Pensionat. **10** (Înv; îla) **~ deasupra** Revelat. **11-12** (Îla) **~ afară** (**la scaun** sau **la poiană**) Care a defecat sau a urinat. **13** (D. părți ale unui întreg; îla) **~ în afară** Proeminent. **14** Plecat de acasă. **15** (D. bolnavi) Care nu mai este nevoit să stea în casă. **16** (Spc) Care se plimbă. **17** (Spc) Eliberat din detenție. **18** (Înv; îs) *~ la luptă* Care începe războiul. **19-20** (Îs) *~ înaintea* (sau *în calea, în drumul*) Întâlnit (pentru prima oară). **21** (Îs) *~ în întâmpinarea cuiva* Care primește cordial pe cineva. **22** (Fig; îas) Care ghicește dorințele, gândurile cuiva înainte de a fi exprimate. **23** (Rar; d. plâns, țipăt etc.) Manifestat. **24** (D. fenomene) Care s-a produs. **25** (Îla) **~ din cap** Uitat. **26** (D. aștri) Răsărit. **27** (D. un volum) Publicat. **28** (D. modă) Care s-a impus. **29** (D. știri, vești, faimă) Răspândit. **30** (Înv; d. o pâră) Exprimat. **31** (Rar; îs) *~ de minciună* Dovedit a fi minciună. **32** (D. ființe) Născut. **33** (D. ființe) Originar din... **34** (D. plante) Răsărit. **35-36** (D. produse) Care este (fabricat sau) extras de undeva. **37** (D. ape) Izvorât. **38** (D. boli de piele) Apărut pe trup. **39** (Fig) Care nu mai este bănuit de ceva. **40** (Nob; îla) **~ din lume** (**către Dumnezeu** sau **dintre noi**) Mort. **41** (Îla) **~ de la** (sau **din**) **modă** Demodat. **42** (Fig) Scăpat de o primejdie sau dintr-o situație grea. **43** (Fig) Demisionat. **44** (Fig) Care și-a părăsit credința. **45** (Îla) **~ din cuvântul** (sau **de sub autoritatea**) **cuiva** Răzvrătit. **46** (Îal) Emancipat. **47** (Îla) **~ din minți** Nebun. **48** (Îla) **~ din fire** (sau **din sărite** ori **din răbdări**) Furios. **49** (Îla) **~ din răbdări** Nerăbdător. **50** (Înv; îla) **~ din piele** Foarte bucuros. **51** (D. pete) Care a dispărut la spălat. **52** (D. culori) Care s-a decolorat la spălat sau la soare. **53** (Îla) **~ la liman** Scăpat teafăr. **54** (Îal) Care a reușit ceva foarte dificil. **55** (Îal) Care a realizat un scop. **56-57** (Îla) **~ la covrigi** (sau **la pepeni**) Care a sărăcit sau care a dat faliment. **58** (Înv; îla) **~ la văpsea** (sau **la capăt bun**) Care s-a sfârșit cu bine. **59** (Înv; îla) **~ la obraze** Parvenit. **60** (Îs) *~ la larg* Ajuns într-un loc deschis. **61** (Îas) Eliberat. **62** (Reg; îs) *~ basma* (sau *batistă*) *curată* Care nu mai este bănuit de nimic rău. **63** (Îs) *~ tobă de carte* Care a devenit foarte învățat. **64** (Înv) Care este consecința a ceva. **65** (Înv; la măsurători, la operații aritmetice) Care este egal cu... **66** (D. semănături) Care a fost recoltat într-o anumită cantitate pe unitatea de suprafață. **67** (Înv; d. un act) Emis. **68** (Înv) Realizat. **69** (Înv) Care s-a sfârșit într-un anumit fel. **70** (Înv) Dispărut. **71** (Înv) Plecat. **72** (Înv) Care își ia rămas-bun de la cineva. **73** (Înv) Care a părăsit pe cineva sau ceva. **74** (Înv) Care s-a lăsat de ceva.

ieșitar *sm* [At: CHEST. V, 57 / Pl: *~i* / E: ***ieșit*** + *-ar*] (Reg) Loc de ieșire din strungă.

ieșită *sf* vz ***ieșit[1]***

ieșitor, ~oare [At: VARLAAM, C. 196/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ieși*** + *-tor*] **1-2** Ieșit[2] (**1-2**). **3** (Înv) Ieșire (**3**). **4** (Înv) Loc pentru defecat și urinat.

ieșitură *sf* [At: PSALT., ap. GCR I, 230/11 / Pl: *~ri* / E: ***ieși*** + *-tură*] **1-5** (Rar) Ieșire (**1-3, 15-16**). **6** (Spc) Plimbare. **7** (Rar) Ieșire (**18**). **8-10** (Rar) Ieșire (**26-27, 30**). **11-16** (Îvr) Ieșire (**36, 39-40, 42-44**). **17** (Înv) Consecință. **18** (Înv) Rezultat. **19-20** (Îvr) Ieșire (**58-59**). **21** (Înv) Sfârșit. **22** (Înv) Plecare. **23** (Înv) Dispariție. **24** (Înv) Rămas-bun. **25** (Înv) Părăsire. **26-27** (Îvr) Ieșire (**65-66**). **28** (Ctb; înv; îoc *intrare*) Cheltuire. **29-30** (Înv) Ieșire (**68-69**).

ieșniță *sf* [At: HERZ.-GHER. M. IV-V, 188 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Omletă. **2** Omletă la care se adaugă lapte dulce și mălai.

ieșți *vtr* [At: COMAN, GL. / Pl: *~esc* / E: nct] (Reg; d. cai) **1-2** A (se) acupla (**3**).

ietac *sn* vz ***iatac***

ietagan *sn* vz ***iatagan***

ietă[1] *i* vz ***iată***

ietă[2] *i* vz ***iete***

ietăcel *sn* [At: GORJAN, H. I, 105/14 / Pl: *~e* / E: ***iatac*** + *-el*] **1-10** (Șhp) Iatac (**1-5**) (mic) Si: *ietăcuț* (**1-10**).

ietăcuț *sn* [At: CONTEMPORANUL, II, 487 / Pl: *~e* / E: ***iatac*** + *-uț*] **1-10** (Șhp) Ietăcel (**1-10**).

ietăgan *sn* vz ***iatagan***

iete *i* [At: PAMFILE, D. 107 / V: *~tă* / E: cf *ia te uită*] Interjecție care exprimă: **1** Mirare. **2** Ciudă. **3** Revoltă.

ietegan *sn* vz ***iatagan***

ieteră *sf* [At: ANTIPA, P. 61 / V: *et~, ~tră* / Pl: *~ri* și *~re* / E: nct] (Mol) **1** Instrument de pescuit. **2** Vârșă de plasă cu trei sau patru cercuri și cu aripi.

ietră *sf* vz ***ieteră***

ievașa *sf* vz ***iavașa***
iezagiu *sm* vz ***iazagiu***
iezar *sm* [At: ȘEZ. V, 72 / Pl: *~i* / E: ***iezi*** + *-ar*] (Reg) Turmă de iezi.
iezăl *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 76 / Pl: *~e* / E: nct] (Mar) Iesle (1).
iezăr *sn* vz ***iezer***
iezărel *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 58 / Pl: *~e* / E: ***iezer*** + *-el*] **1-16** (Șhp) Iezer **(1-8)** (mic).
iezări [At: CONTEMPORANUL, V, 392 / V: ***~rî, ~zeri, iz~, izărî*** / Pzi: *~resc* / E: ***iezăr***] **1-2** *vtr* A (se) scufunda sub apă. **3-4** *vtr* A (se) inunda. **5** *vr* A se îngropa în pământ. **6** *vr* A se ascunde. **7** *vr* A dispărea.
iezărire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***iezări***] **1** Scufundare în apă. **2** Inundare. **3** Îngropare în pământ. **4** Ascundere. **5** Dispariție.
iezărit, ~ă *a* [At: ȘEZ. I, 136 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***iezări***] **1** Scufundat sub apă. **2** Inundat. **3** Îngropat în pământ. **4** Ascuns. **5** Dispărut.
iezărî *v* vz ***iezări***
iezătură *sf* [At: CONACHI, P. 42 / V: ***~zit~, izit~,*** (înv) ***ezet~*** Pl: *~ri* / E: ***iezăr*** + *-tură*] **1** Stavilă în calea apei Si: *iezitură* (1). **2** (Lpl) Zăgazuri între care curge apa abătută spre moară. **3** Baraj mare de pământ și împletituri de nuiele, care blochează întreaga vale a unei ape Si: *iezitură* (2). **4** Canal de apă al morii.
iezâr *sn* vz ***iezer***
iezer *sn* [At: PSALT. SCH. 380/10 / V: ***iazăr, iaz~, iazâr, ~zăr, ~zâr*** / Pl: *~e* / E: vsl ***кєзєро***] **1** Lac adânc. **2** Golf de mare. **3** Lac de munte. **4** Iaz. **5** Baltă. **6** Heleșteu. **7** Ghiol. **8** (Reg) Loc adânc într-o apă, unde nu se poate ajunge la fund. **9** (Reg) Loc mocirlos. **10** (Reg; îs) *Drum de ~* Drum mai jos decât grădinile sau ogoarele.
iezeri *v* vz ***iezări***
iezi *vt* [At: CANTEMIR, I. I, 138 / V: ***izi*** / Pzi: *~zesc* / E: srb ***jaziti***] **1** (Înv) A stăvili apa ridicând un dig. **2** (Fig; înv) A stăvili o invazie.
iezidură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ctm ***iaz*** + ***zid***] (Reg) **1-2** Iezătură **(1,3)**.
iezină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: nct] (Îrg) Pedeapsă.
iezine *sm* vz ***viezure***
iezire *sm* vz ***viezure***
iezișor *sm* [At: DA ms / V: ***iedi~*** / Pl: *~i* / E: ***ied*** + *-ișor*] **1-8** (Șhp) Ieduț **(1-8)**.
iezit, ~ă *a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 306/25 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***iezi***] (Înv) **1** Stăvilit. **2** Baricadat. **3** Blocat.
iezitură *sf* vz ***iezătură***
iezită *sf* vz ***iediță***
iezm *sm* [At: ODOBESCU, I. 263 / V: ***iesm*** / Pl: *~i* / E: tc ***yesem***] (Min; trî) Jad alb-verzui.
iezuit, ~ă [At: N. COSTIN, ap. LET². I, 440 / V: (înv) ***ezovit, iesuvit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***jézuite***, ger ***Jesuit***, rs ***иезуит***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din ordinul catolic „Societatea lui Iisus", fondat în 1534 de Ignațiu de Loyola. **3-4** *smf, a* (Om) ipocrit. **5-6** *a* Care se referă (la iezuiți (1) sau) la ordinul iezuiților Si: *iezuitic* **(1-2)**. **7-8** *a* Specific (iezuiților (1) sau) ordinului iezuiților Si: *iezuitic* **(3-4)**. **9-10** *a* Care provine (de la iezuiți (1) sau) de la ordinul iezuiților Si: *iezuitic* **(5-6)**. **11-12** *a* Care aparține (iezuiților (1) sau) ordinului iezuiților Si: *iezuitic* **(7-8)**.
iezuitic, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***jésuitique***] (Prt) **1-8** *a* Iezuit **(5-12)**. **9-11** *av* În mod iezuit **(4, 7-8)**.
iezuitism *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***jésuitisme***, ger ***Jesuitismus***] **1** Sistem moral, social și religios al călugărilor iezuiți. **2** Doctrină iezuită. **3** (Fig; prt) Ipocrizie. **4** (Fig; prt) Șiretenie.
iezune *sm* vz ***viezure***
iezure *sm* vz ***viezure***
iezurean *sn* [At: CHEST. IV, 54b / Pl: *~ene* / E: ***iazuri*** + *-ean*] (Reg) Loc unde se adapă vitele.
iezușor *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 192 / Pl: *~oare* / E: ***iaz*** + *-ușor*] **1-10** (Șhp) Iaz **(1-3,5-6)** (mic).
ififliu, ~ie *a* [At: CARAGIALE, S. N. 22 / Pl: *~ii* / E: tc ***hafifli*** „ușor"] (Mun; fam; înv) Cu o situație financiară precară.
ifos *sn* [At: CONACHI, P. 32 / Pl: *~e* / E: ngr ***ὕφος***] **1** (Înv) Demnitate. **2** (Înv) Ținută în raport cu rangul social înalt. **3** (Prt) Atitudine îngâmfată. **4** (Prt) Orgoliu care nu este întemeiat pe nici o calitate. **5-6** (Prt) Pretenție (de rang social sau) de valoare intelectuală care nu se justifică în realitate. **7** (Înv; îe) **A cânta cu ~** A cânta patetic.
ifosard, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~rzi, ~e* / E: ***ifos*** + *-ard*] **1-2** (Fam; rar) (Persoană) care-și dă ifose.
iftira *sf* [At: BELDIMAN, E. 412 / V: ***ef~*** / Pl: *~le* / E: tc ***iftira***] **1** (Înv) Năpastă. **2** Calomnie.
iga *i* vz ***inga***
igan, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Zburdalnic.
igapo *sf* [At: DN³ / Pl: nct / E: nct] Pădure ecuatorială din câmpia Amazonului, situată pe locuri joase, mereu inundată.
igă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *igi* / E: mg ***iga*** „jug"] (Reg) Plug.
igârcit, ~ă *a* vz ***zgârcit***
ighemon *sm* vz ***hegemon***
ighemonicesc, ~ească *a* [At: (a. 1799) URICARIUL, I, 85 / V: ***eghim~*** / Pl: *~ești* / E: ***ighemon*** + *-icesc*] **1-3** (Înv) Referitor la hegemon **(1, 3-4)**. **4-6** Specific hegemonului **(1, 3-4)**. **7-9** Care provine de la hegemon **(1, 3-4)**. **10-12** Care aparține hegemonului **(1, 3-4)**. **13** (Pex) Distins. **14** (Pex) Nobil.
ighemonicon *sn* [At: ALECSANDRI, T. 70 / V: ***ighim~*** / Pl: *~oane* / E: ngr ***ἡγεμονικόν***] **1-2** (Grî) Aspect sau comportare de mare boier. **3** Mărire îngâmfată. **4** Lux boieresc. **5** Ceremonie fastuoasă.
ighemonicos, ~oasă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1746 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ngr ***ἡγεμονικός***] **1** (Grî) De neam mare. **2** (Prt) Care se comportă ca o persoană de neam mare.
ighemonie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 136 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἡγεμονία***] **1-3** (Înv) Demnitate de hegemon **(1, 3-4)**. **4-6** Exercitare a stăpânirii de hegemon **(1, 3-4)**.
ighi *v* vz ***iubi***
ighiemun *sm* vz ***hegeemon***
ighimon *sm* vz ***hegemon***
ighimonicon *sn* vz ***ighemonicon***
ighire *sf* vz ***ivire***
igienă *sf* [At: ȘĂINEANU, D.U. / V: ***hi~*** / V: *i-gi-e~* / Pl: *~ne* / E: fr ***hygiène***] **1** Ramură a medicinei care elaborează norme de apărare a sănătății oamenilor, pe baza studiului interdependenței între sănătate și mediul înconjurător, condițiile de trai și relațiile sociale. **2** Ansamblu de reguli și măsuri practice pentru apărarea sănătății. **3** (Ccr; îs) *~a mediului* Igiena (2) mediului înconjurător. **4** (Ccr; d. oameni; îs) *~ personală* Întreținere a curățeniei propriului trup. **5** (Ccr; îs) *~a culturilor* Ansamblu de măsuri pentru a preveni pagubele provocate de dăunătorii animali sau vegetali plantelor de cultură sau produselor derivate din acestea. **6** (Ccr; îs) *~a pădurii* Măsuri profilactice pentru a împiedica pătrunderea dăunătorilor în păduri, pentru a mări rezistența pădurilor la dăunători și pentru a proteja organismele auxiliare care combat dăunătorii. **7** (Ccr; îs) *~a muncii* Protecția muncii. **8** (Ccr; îs) *~ mentală* Măsuri pentru păstrarea sănătății mentale, pentru prevenirea tulburărilor psihice.
igienic, ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hygiénique***] **1** Conform normelor igienei **(2)**. **2-5** Referitor la igienă **(1-4)**. **6-9** Specific igienei **(1-4)**. **10-13** Care aparține igienei **(1-4)**. **14** (Pex) Curat.
igienist, ~ă *smf* [At: RESMERIȚĂ, D. / V: ***hi~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***hygiéniste***] (Med) Specialist în igienă **(1)**.
igieniza *vt* [At: DEX-S / Pzi: *~zez* / E: ***igienă*** + *-iza*] **1-2** A face să devină igienic **(1,14)**.
igienizare *sf* [At: DEX-S / Pl: *~zări* / E: ***igieniza***] **1** Conformare la normele igienei **(2)**. **2** (Pex) Curățenie.
igienizat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: ***igieniza***] **1** Care este făcut să corespundă principiilor igienei **(2)**. **2** (Pex) Curat.
igiptean, ~ă *smf* vz ***egiptean***

iglă sf [At: PASCU. C. 169 / Pl: *~le* / E: bg, rs **игла**, srb *igla* „ac"] (Reg) Andrea (**1**).

iglice sf vz **aglică**

iglicel sm [At: DA ms / Pl: *~cei* / E: **aglicel**] (Bot; Ban) Aglicel (*Primula officinalis*).

igligea sf vz **eglengea**

iglindisi v vz **eglendisi**

igliță sf [At: CARAGIALE, M. 308 / V: **~țe, ing~** / Pl: *~țe* / E: srb **iglica** „ac mic"] **1** (Mun) Ac mare cu vârful în formă de cârlig, cu care se fac dantele Vz *croșetă*. **2** (Pes) Instrument de împletit năvoade Si: *suveică de plasă*. **3** (Pes) Prăjină cu care se împing pe sub gheață frânghiile năvodului. **4** (Reg) Scândurică îngustă, scobită la ambele capete, pe care se deapănă ața și cu care se formează și se înnoadă ochiuri de plasă. **5** (Reg) Furculiță fixată de capătul unei prăjini, cu care se pescuiește. **6** (Reg) Balustradă a scării.

igliţe sf vz **igliță**

iglou sn vz **iglu**

iglu sn [At: DEX / V: **~lou** / Pl: *~uri* / E: fr **iglou**] Colibă din blocuri de gheață în care locuiesc eschimoșii în regiunile polare.

ignam sm vz **ignamă**

ignamă sf [At: SCRIBAN. D. / V: *ignam sm* / Pl: *~me* / E: fr **igname**] **1** Plantă exotică având tuberculi comestibili de dimensiuni foarte mari (*Cardum gairdneri*). **2** Planta asemănătoare *Discorea balatas*.

ignar, ~ă a [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr **ignare**] (Liv) **1** Incult. **2** Ignorant.

ignat sms [At: PAMFILE, CR. 197 / V: (reg) **~ați, ihn~** / E: vsl **игнатк**] **1** (Cu referire la sărbătoarea de Ignat, 20 decembrie, când se taie porcii pentru Crăciun) **A îngrășa porcul la ~** A începe o treabă prea târziu, fără șanse de a o termina la timp. **2** (Îe) **I-a venit** (sau **își așteaptă**) **~ul** Se apropie de moarte.

ignați smp vz **ignat**

ignea sf vz **iahnie**

igneaz sm [At: I. CR. III, 156 / Pl: *~eji* / E: nct] (Reg) Țigan lăieș.

igneoară sf [At: H III, 402 / P: *~ne-oa~* / Pl: *~re* / E: **iahnie** + *-oară*] **1-2** (Șhp) Ihneluță (**1-2**).

igni¹- [At: DN³ / E: fr **igni-**] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Foc. **2** Referitor la foc. **3** Specific focului. **4** Care aparține focului. **5** Care provine de la foc.

igni² v vz **icni**

ignicol sm [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr **ignicole**] (Liv; rar) Adorator al focului.

ignicolor, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr **ignicolore**, lat **ignicolor**] (Rar) De culoarea focului.

ignie sf vz **iahnie**

ignifug, ~ă [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 37 / Pl: *~ugi, ~uge* / E: fr **ignifuge**] **1** *a* (D. materiale) Care nu se aprinde în contact cu o flacără. **2-3** *sn, a* (Substanță) care face neinflamabile obiectele combustibile.

ignifuga vt [At: DA ms / Pzi: *~ughez* / E: fr **ignifuguer**] A face neinflamabil prin impregnare cu o substanță ignifugă (**3**).

ignifugare sf [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 55 / Pl: *~gări* / E: **ignifuga**] Tratare cu substanțe ignifuge (**3**), pentru a deveni neinflamabil.

ignipunctură sf [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr **ignipuncture**] (Med) Aplicare a unor puncte de ardere pe un țesut cu ajutorul cauterului.

ignitor sn [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: fr **igniteur**, eg **ignitor**] (Elh) Electrod de aprindere la un ignitron.

ignitron sn [At: LTR / Pl: *~oane* / E: eg, fr **ignitron**] (Elh) Tub redresor cu un singur anod, cu descărcare în vapori de mercur și cu un electrod auxiliar de aprindere Si: *excitron*.

ignitubular, ~ă a [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr **ignitubulaire**] (Teh; d. cazane) Prevăzut cu un cilindru prin care trec mai multe tuburi străbătute de flacără pentru vaporizarea apei.

igniție sf [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: **~iune** / Pl: *~ii* / E: fr **ignition**] (Teh) **1** Procedeu de aprindere prin intermediul unui ignitor. **1** (Imp) Aprindere la motorul automobilului.

ignițiune sf vz **igniție**

ignobil, ~ă a [At: SAHIA, U.R.S.S. 193 / Pl: *~i, ~e* / E: fr **ignoble**] (Frm) **1** Lipsit de noblețe. **2** Josnic. **3** Infam.

ignominie sf [At: CONTEMP. 1949, nr. 160, 3/4 / Pl: *~ii* / E: fr **ignominie**] (Frm) **1** Lipsă de noblețe. **2** Josnicie. **3** Infamie.

ignora vt [At: ODOBESCU, S. III, 643 / Pzi: *ignor* și (înv) *~rez* / E: fr **ignorer**, it **ignorare**] **1** A nu cunoaște. **2** A nu avea informații despre ceva. **3** (C. i. persoane) A nu băga în seamă. **4** (C. i. persoane) A nu saluta deliberat. **5** A neglija. **6** A nesocoti. **7** A desconsidera.

ignorabil, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr **ignorable**, it **ignorabile**] **1** Care poate fi trecut cu vederea. **2** Care nu trebuie cu necesitate cunoscut. **3** Care poate fi desconsiderat.

ignorant, ~ă smf, a [At: BĂLCESCU, M. V. 4 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr **ignorant**, it **ignorante**, ger **ignorant**] **1-2** (Persoană) care nu are cunoștințe elementare. **3-4** (Persoană) care nu are studii. **5-6** (Om) incult. **7-8** (Persoană) care nu cunoaște ceva.

ignorantism sn [At: MACEDONSKI, O. IV, 128 / Pl: *~e* / E: fr **ignorantisme**] (Frm) Doctrină și sistem social al celor care slăvesc ignoranța și cred că știința este dăunătoare Si: *obscurantism*.

ignoranță sf [At: NEGRUZZI, S. I, 200 / Pl: *~țe* / E: fr **ignorance**, lat **ignorantia**] **1** Necunoaștere (a unor secrete) Si: (înv) *ignorație* (**1**). **2** Lipsă a unor cunoștințe elementare Si: (înv) *ignorație* (**2**). **3** Lipsă de învățătură Si: (înv) *ignorație* (**3**). **4** Neștiință. **5** Prostie.

ignorare sf [At: CONTEMP. 1948, nr. 101, 1/1 / Pl: *~rări* / E: **ignora**] **1** Neștiință. **2** Necunoaștere. **3** Lipsă a informațiilor despre ceva. **4** Lipsă de atenție acordată unor persoane. **5** Refuz de a saluta la întâlnirea cu o persoană cunoscută. **6** Neglijare. **7** Nesocotire. **8** Desconsiderare.

ignorat, ~ă a [At: SAHIA, U.R.S.S. 154 / Pl: *~ați, ~e* / E: **ignora**] **1** Neștiut. **2** Necunoscut. **3** Despre care nu se cunosc informații. **4** (D. oameni) Căruia nu i se acordă atenție. **5** (D. oameni) Care nu este salutat în mod deliberat. **6** Neglijat. **7** Nesocotit. **8** Desconsiderat.

ignorație sf [At: STAMATI, D. / Pl: *~ii* / E: **ignora** + *-ție*] **1-3** Ignoranță (**1-3**). **4** Neștiință. **5** Prostie.

ignoratio elenchi s [At: DEX / Pl: nct / E: lat **ignoratio elenchi**] **1-2** Eroare logică constând în substituirea (involuntară sau) sofistică a tezei de demonstrat printr-o altă teză.

igomăn sm vz **egumen**

igrasală sf [At: CHEST. II, 386/22 / V: **~risea~** / Pl: *~seli* / E: **igrasie** + *-eală*] (Înv) Igrasie (**1**).

igrasie sf [At: DRĂGUȘANU, C. 229 / V: **eg~** / Pl: *~ii* / E: ngr **ὑγρασία**] **1** Umiditate în zidurile unei clădiri Si: (înv) *igrasală*. **2** (Îe) **A trage ~** A deveni umed. **3-4** (Fig; îe) **A avea ~ la cap** A fi prost sau nebun.

igrasios, ~oasă a [At: CHEST. II, 73/136 / P: *~si-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: **igrasie** + *-os*] **1** (D. pereți) Umed. **2** (D. pereți) Care are igrasie. **3** (D. un teren) Mocirlos.

igreț sm [At: PAMFILE, S. V. 154 / Pl: *~i* / E: bg **игреџ**, mg **igrec**] (Reg) Lăutar.

igretă sf vz **egretă**

igriseală sf vz **igrasală**

igrițiu [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] **1** *a* (Trs) Cu o expresie de acreală pe față. **2** *a* (Mol) Beat. **3** *a* (Mun) De calitate proastă. **4-5** *av, a* (Mun) (În mod) superficial.

igrometrie sf vz **higrometrie**

igrometru sn vz **higrometru**

igroscop sn vz **higroscop**

iguan sm vz **iguană**

iguană sf [At: DA ms / V: *iguan sm* / Pl: *~ne* / E: fr **iguane**] **1** (Lpl) Gen de șopârle mari din America de Sud, din regiunile tropicale și subtropicale, viu colorate, cu creastă dințată pe spate, vânate pentru carnea și ouăle lor. **2** Animal din genul iguanelor (**1**).

iguanodon sm [At: CADE / V: **~t** / Pl: *~i* / E: fr **iguanodon**] **1** (Lpl) Gen de reptile fosile uriașe, bipede, din ordinul dinozaurienilor, cu corpul terminat printr-o coadă enormă, care le servea drept sprijin în timpul șederii pe loc. **2** Animal din genul iguanodonilor (**1**).

iguanodont *sm* vz ***iguanodon***

iguci *smi* [At: DA ms / E: nct] (Olt) Berbec cu clopot, care conduce turma.

igumăn *sm* vz ***egumen***

igumen *sm* vz ***egumen***

igumenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 244/2 / Pl: ~*ii* / E: vsl ***игоумения***] (Îvr) **1** Egumenă. **2** Stareță.

igurt *sn* vz ***iaurt***

igurțeală *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L., ap. DA ms / V: ***iug~*** / Pl: ~*eli* / E: ***igurt*** + *-eală*] (Reg; d. brânză; îla) **Din** (sau **la**) **~** Care este moale ca iaurtul.

iha *i* [At: ȘEZ. V, 101 / V: ***~i, ihoa, ii~*** / E: ***i*** + ***ha***] (Adesea cu finala prelungită) Cuvânt care exprimă: **1** Mirare. **2** Bucurie. **3** Regret. **4-5** Strigăt cu care (se alungă uliul sau) se sperie găinile.

ihai *i* vz ***iha***

ihana *i* [At: CONV. LIT. XLIV, 661 / E: ***iha*** + ***na***] **1-3** Iha (**1-3**).

ihi *i* [At: MARIAN, Î. 17 / E: ucr ***ихи***] (Buc) Cuvânt care exprimă surpriza în fața unei situații neplăcute.

ihnat *sms* vz ***ignat***

ihnea *sf* vz ***iahnie***

ihneluță *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 87 / Pl: ~*țe* / E: ***ihnea*** + *-eluță*] **1-2** (Șhp) Iahnie (puțină) Si: *igneoară* (**1-2**).

ihneumon *sm* [At: SADOVEANU, V. F. 85 / S și: *ich~* / P: *~ne-u-mon* / Pl: ~*i* / E: fr ***ichneumon***] **1** Mic mamifer carnivor care trăiește în Africa și Asia, cu picioare scurte și coada lungă, ca o nevăstuică, ușor de domesticit, utilizat în distrugerea șerpilor și a șoarecilor și considerat sfânt de vechii egipteni (*Herpestes ichneumon*). **2** (Înv) Ihneumonid (**2**).

ihneumonic, ~ă *a* [At: SADOVEANU, V. F. 85 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ihneumon*** + *-ic*] **1-2** Referitor la ihneumon (**1-2**). **3-4** Specific ihneumonului (**1-2**). **5-6** Care aparține ihneumonului (**1-2**).

ihneumonid *sn* [At: DEX / P: *~ne-u-mo~* / Pl: *~e* / E: fr ***ichneumonidés***] **1** (Lpl) Familie de insecte himenoptere cu abdomenul lung și pedunculat, ale căror larve parazitează alte insecte (*Pimpla*). **2** Insectă din familia ihneumonidelor (**1**) Si: (înv) *ihneumon* (**2**).

ihni *v* vz ***icni***

ihnie *sf* vz ***iahnie***

iho *i* [At: PAMFILE, J. III, 303 / E: ns cf ***ho***] (Pop) **1** Destul! **2** Stai! **3** Mergi mai încet!

ihoa *i* vz ***iha***

ihoho *i* vz ***mihoho***

ihoți *vi* [At: DA ms / Pzi: *~țesc* / E: fo] (Reg) **1** A hohoti. **2** A chicoti.

ihtenie *sf* vz ***ectenie***

ihteric, ~ă *a* vz ***icteric***

ihtio- [At: DN[3] / V: (înv) ***icteo-*** / E: fr ***ichtyo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) pește. **3** Specific peștelui. **4** Care aparține peștelui. **5** Care provine de la pește.

ihtiocol *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr ***ichtyocole***] Clei de pește folosit la lipit și la limpezirea vinurilor.

ihtiodont *sm* [At: DN[3] / Pl: *~nți* / E: fr ***ichtyodonte***] Dinte fosil de pește.

ihtiofag, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ti-o~* / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***ichtyophage***, ger ***Ichthyophage***] Care se hrănește cu pește.

ihtiofagie *sf* [At: DN[3] / P: *~ti-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ichtyophagie***] Hrănire exclusivă cu pește.

ihtiofauna *sf* [At: LTR[2] / P: *~ti-o-fa~* / Pl: *~ne* / E: fr ***ichtiofaune***] **1-2** Totalitate a speciilor de pești care se găsesc în apele de pe un anumit teritoriu sau de pe întreg globul pământesc.

ihtiol *sn* [At: LTR / P: *~ti-ol* / Pl: *~uri* / E: fr ***ichtyol***] Produs obținut prin distilarea șisturilor bituminoase și folosit în medicină ca antiseptic, antipruriginos etc.

ihtiolit *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iți* / E: fr ***ichtyolithe***] Pește fosil, pietrificat.

ihtiolog, ~ă *smf* [At: DEX / P: *~ti-o-* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***ichtyologue***, ger ***Ichthyolog***] Specialist în ihtiologie Si: (înv) *ihtiologist*.

ihtiologic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ti-o-* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ichtyologique***] **1** Referitor la ihtiologie. **2** Specific ihtiologiei. **3-4** Care aparține ihtiologiei sau ihtiologilor. **5** Care provine de la ihtiologie.

ihtiologie *sf* [At: DA ms / Pl: *~gii* / E: fr ***ichtyologie***] Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul peștilor.

ihtiologist *sm* [At: DA ms / Pl: *~giști* / E: fr ***ichtyologiste***] Ihtiolog.

ihtiomorf, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ichtyomorphe***] **1-2** Cu formă sau aspect de pește.

ihtiopatologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***ichtyopatologie***] (Zlg) Ramură a ihtiologiei care studiază bolile peștilor.

ihtiornis *sm* [At: DEX / Pl: *~iși* / E: fr ***ichtyornis***] Pasăre fosilă de apă asemănătoare pescărușului, cu aripi bine conformate, cu o creastă pe stern, care se hrănea cu pește.

ihtioscop *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oape* / E: fr ***ichtyoscope***] Dispozitiv pentru observarea directă a aglomerațiilor de pești marini.

ihtiozaur *sm* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 103 / P: *~ti-o~* / V: (înv) ***ictiosa~*** / S și: *~osa~* / Pl: *~i* / E: fr ***ichtyosaure***] Reptilă marină uriașă din era mezozoică, având corpul fusiform, ca al unui pește.

ihtioză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***ichtyose***] Boală de piele care se caracterizează prin uscarea și întărirea tegumentelor și formarea de solzi asemănători celor de pește.

ihtiozic, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ichtyosique***] **1** Referitor la ihtioză. **2** Specific ihtiozei. **3** Care aparține ihtiozei. **4** Care provine de la ihtioză.

ii[1] *i* [At: CARAGIALE, O. I, 48 / E: fo] Cuvânt care exprimă: **1** Plictiseală. **2** Regret. **3** Ciudă. **4** Rușine.

ii[2] *vi* [At: PSALT. 328/17 / Pzi: nct / E: ml ***eo, ire***] (Înv) **1** A merge. **2** A pleca.

iie *sf* vz ***ie***[2]

iiha *i* vz ***iha***

iișoară[1] *sf* [At: JARNÍK–BÂRSEANU, D. 399 / Pl: *~re* / E: ***ie***[1] + *-șoară*] **1-2** (Șhp) Ie[1] (**1**) (mică) Si: *iiuță* (**1-2**).

iișoară[2] *sf* vz ***viișoară***

iiuță *sf* [At: MARIAN, NA. 331 / Pl: *~țe* / E: ***ie***[1] + *-uță*] **1-2** (Șhp) Iișoară (**1-2**).

ijdăni *v* vz ***ijderi***

ijdănire *sf* vz ***ijderire***

ijdăranie *sf* [At: N. MILESCU, ap. LET[2], I, 99 / V: ***~răn~, ~der~, ~deren~*** / Pl: *~ii* / E: ***ijderi*** + *-anie*] (Înv) **1** Origine. **2** Naștere. **3** Început.

ijdărănie *sf* vz ***ijdăranie***

ijdări *v* vz ***ijderi***

ijdărî *v* vz ***ijderi***

ijdărât, ~ă *a* vz ***ijderit***

ijderanie *sf* vz ***ijdăranie***

ijderenie *sf* vz ***ijdăranie***

ijderi [At: MOXA, 349/2 / V: ***~dăni, ~dări, ~dărî, izdăni, izdărî, izd~*** / Pzi: *~resc* / E: ns cf *zădărî*] (Înv) **1** *vt* A crea. **2** *vt* A descoperi ceva. **3** *vt* A iscodi ceva. **4** *vt* A scormoni. **5-6** *vtr* A (se) înteți. **7** *vt* A zădărî. **8** *vi* A-și avea originea în... **9** *vi* A se naște din...

ijderire *sf* [At: ȘEZ. III, 16 / V: ***~dăni~, izdăni~*** / Pl: *~ri* / E: ***ijderi***] **1** (Înv) Creare. **2** Descoperire. **3** Iscodire. **4** Scormonire. **5** Ințețire. **6** Zădărâre. **7** Origine. **8** (Și în imprecații) Naștere.

ijderit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 332 / V: ***~dărât, izdănit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ijderi***] (Înv) **1** Creat. **2** Descoperit. **3** Iscodit. **4** Scornit. **5** Ințețit. **6** Zădărât. **7** Care își are originea în... **8** Născut.

ijderitor *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***izd~*** / Pl: *~i* / E: ***ijderi*** + *-tor*] (Înv) Creator.

ijderitură *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ***izd~, izdăr~*** / Pl: *~ri* / E: ***ijderi*** + *tură*] (Înv) **1** Creație. **2** Origine.

ikebana *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr, eg ***ikebana***] **1** Artă de aranjare a florilor, având la bază principii și simboluri ale filozofiei și civilizației japoneze. **2** Aranjament floral ce respectă principiile ikebanei (**1**).

ilaciu, ~ă *as* [At: DAMÉ, T. 28 / V: ***ilac, laciu*** / E: ns, pbl css *ilău*] (Înv) **1** (D. vite) Cu coarne scurte. **2** (D. coarnele vitelor) Scurte și crescute în lături.

ilam *sn* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 205 / Pl: ? / E: tc ***ilam***] **1** (Jur; înv) Sentință scrisă, prin care se dă cuiva câștig de cauză.

ilar, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***hi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hilare***] (Frm) **1** (D. oameni) Care manifestă ilaritate. **2** Ilariant **(1)**.

ilariant, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ri-ant* / V: ***hi~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***hilarant***] **1** Care stârnește râsul (general) Si: *hazliu, ilar* **(2)**. **2** (Îs) *Gaz ~* Protoxid de azot, folosit ca anestezic general.

ilaritate *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 337 / V: ***hi~*** / E: fr ***hilarité***, lat ***hilaritas, -atis***] Explozie de râs colectivă, provocată de ceva amuzant.

ilativ, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***illatif***, lat ***illativus***] **1** *a* Care conchide Si: *conclusiv*. **2** *sn* Caz gramatical care, în anumite limbi, indică direcția.

ilațiune *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ni* / E: fr ***illation***, lat ***illatio***] (Bis) Intrare în proprietatea bisericii a averii persoanei care se călugărește.

ilăr *sm* vz ***iler***

ilăstau *sn* vz ***ilistău***

ilăstrău *sn* vz ***ilistău***

ilău *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 75 / V: (înv) ***ileu***, (nob) ***ghilău*** / Pl: *ilaie, ~äie, ileie* / E: mg ***üllő***] (Reg) **1** *sn* Nicovală. **2** *sn* (Îe) **A fi între ciocan și ~** A fi într-o situație critică, din care nu există posibilitate de ieșire. **3** *sn* Ciocan mare Si: *baros*. **4** *sna* Dans popular nedefinit mai îndeproape. **5** *sna* Melodie după care se execută ilăul **(4)**.

ileană *sf* [At: MARIAN, INS. 11 / Pl: *~ene* / E: ***Ileana***, cf ngr ʿΕλένη] Insectă coleopteră de mărimea unui cărăbuș, de culoare verde-arămie cu pete albe pe elitre, care se hrănește cu sucul florilor Si: (reg) *cărăbuș verde, gândac-verde, gândac-de-trandafir* (*Cetonia aurata*).

ileandru *sm* vz ***leandru***

ilec *sn* vz ***ilic***

ilecel *sn* vz ***ilicel***

ilechi *sn* vz ***ilic***

ilectru *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 40 / Pl: ? / E: ngr **ἤλεκτρον**] (Înv) Chihlimbar.

ilegal, ~ă [At: COD. PEN. R.P.R. 363 / Pl: *~i, ~e* / E. fr ***illégal***] **1** *a* Care nu este în conformitate cu legea Si: *nelegal*. **2** *a* Care încalcă legea Si: *ilicit* **(1)**. **3** *a* Care nu este admis de lege. **4** *a* (D. activități) Care se desfășoară în ascuns. **5** *a* (Pex) Care servește unei activități ilegale **(4)** Si: *clandestin, conspirativ*. **6** *sm* (Rar) Persoană urmărită pentru activitatea sa ilegală **(4)**.

ilegalist, ~ă [At: V. ROM., noiembrie 1950, 44 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***ilegal*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care desfășoară în ascuns o activitate politică Si: *partizan* **(4)**. **3** Membru al unui partid scos în afara legii. **4** (Iuz) Activist al mișcării muncitorești trecute în ilegalitate **(10)**.

ilegalitate *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 107, 2/1 / Pl: *~tăți* / E: fr ***illégalité***] **1-4** Caracter al unui lucru sau al unei fapte ilegale **(1-4)**. **5-9** (Ccr) Act ilegal **(1-5)**. **10** Situație în care se află o persoană sau o organizație politică scoasă în afara legii.

ilegaliza *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 199 / Pzi: *~zez* / E: ***ilegal*** + *-iza*] A scoate în afara legii.

ilegalizare *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 113, 2/3 / Pl: *~zări* / E: ***ilegaliza***] (Rar) Scoatere în afara legii.

ilegalizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ilegaliza***] Care a fost scos în afara legii.

ilegibil, ~ă *a* [At: IORGA, L. I. 273 / V: ***iligi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: it ***illegibile***] (Nob) Ilizibil **(1)**.

ilegitim, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***illégitime***] (Liv) **1** (Jur) Care nu este legitim Si: *nelegitim*. **2** (Jur; îs) *Copil ~* Copil născut în afara căsătoriei. **3** (Pex) Care nu este îndreptățit, întemeiat.

ilegitimitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***illégitimité***] Lipsă de legitimitate Si: *nelegitimitate*.

ileită *sf* [At: DN[3] / P: *i-le-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***iléite***] (Med) Inflamație a ileonului.

ilenesc, ~ească *a* vz ***elenesc***

ilenuță *sf* [At: MARIAN, INS. 32 / Pl: *~țe* / E: ***ileană*** + *-uță*] (Ent) **1-2** (Șhp) Ileană (mică) (*Cetonia aurata*). **3** (Șîc **~ta-cea-păduchioasă**) Gândac de culoare neagră, lung de 15-20 mm, care trăiește în gunoiul de grajd Si: (reg) *băligar* (*Geotrupes stercorarius*).

ileocecal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / P: *i-le-o~* / E: fr ***iléo-cecal***] (Med) **1** Referitor la ileon și la cecum. **2** Care aparține ileonului și cecumului. **3** Care este specific ileonului și cecumului.

ileon *sn* [At: ENC. VET. 39 / V: ***ileum*** / Pl: *~oane* / E: fr ***iléon***] (Atm) Porțiune terminală a intestinului subțire.

ileopatie *sf* [At: DN[3] / P: *i-le-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***iléopathie***] (Med) Denumire generică pentru afecțiunile ileonului.

ileostomie *sf* [At: DN[3]/ P: *i-le-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***iléostomie***] (Med) Operație prin care se realizează un anus contra naturii la nivelul ileonului.

ileotifus *sn* [At: DN[3] / P: *i-le-o~* / E: fr ***iléo-typhus***] Formă de febră tifoidă în care leziunile ating segmentul inferior al ileonului.

iler[1] *sn* [At: PISCUPESCU, O. 243 / A și: *iler* / V: ***ilăr***, (sst) ***ilez, ilere*** *snp* / Pl: *~uri* / E: ngr **ἴλερη**] (grî) Pojar.

iler[2] *sm* vz ***filer***

ilere *snp* vz ***iler***

ilesteu *sn* vz ***eleșteu***

ileșan, ~ă *sf, a* [At: CHEST. V, 76 / Pl: *~șeni, ~șene* / E: nct] (Buc) **1-2** (Oaie) cu lână albăstrie.

ilet *sn* [At: ALRM II/I, h. 295 / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Acaret.

iletiu *sn* [At: VAIDA / Pl: *~ii* / E: mg ***élet***] (Mgm) Cantitate de grâne pentru măcinat.

ileu *sn* vz ***ilău***

ileum *sn* vz ***ileon***

ileus *sn* [At: DN[3] / P: *i-le-us* / E: fr ***iléus***] (Med) **1** Oprire a tranzitului intestinal. **2** Ocluzie intestinală prin răsucire.

ilez *sm* vz ***iler***

ilfovean, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Ilfov*** + *-ean*] **1** *smf* Persoană născută și crescută în județul Ilfov. **2-3** *smf, a* (Locuitor) din județul Ilfov. **4-5** *a* Care se referă (la județul Ilfov sau) la ilfoveni. **6-7** *a* Care aparține (județului Ilfov sau) ilfovenilor.

ilfoveancă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ence* / E: ***ilfovean*** + *-că*] **1-2** Ilfoveană **(1-2)**.

ilhac *sn* [At: (a. 1803) ȘIO, ap. DA ms / E: tc ***ilhak***] (Trî; îlv) **A face ~** A anexa.

iliac[1] *sm* vz ***liliac***

iliac[2]***, ~ă*** [At: DA ms / Pl: *~aci, ~ace* / P: *i-li-ac* / E: fr ***iliaque***, lat ***iliacus***] (Atm) **1** *a* (D. oase, mușchi) Care este așezat în regiunea șoldurilor. **2-3** *sn, a* (Șîs *os ~*) Fiecare din cele două oase care formează partea anterioară și laterală a bazinului.

ilian *sn* [At: ALRM II/I, h. 406 / Pl: *~iene* / E: nct] (Dob) Lighean.

ilic *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***ilec, ilechi, ~iec, elec, elechi*** / Pl: *~uri, ~ice* / E: tc ***yelek***] **1** (Mun; Mol) Haină țărănească fără mâneci, din postav, dimie sau catifea, încheiată cu găitane, nasturi sau copci. **2** (Reg) Haină scurtă cu mâneci Si: *surtuc*. **3** (Reg) Cojoc lung, confecționat din postav roșu și piele de dihor. **4** (Reg) Flanelă.

ilicar *sm* [At: H V, 17 / Pl: *~i* / E: ***ilic*** + *-ar*] (Reg) **1-4** Croitor de ilice **(1-4)**.

ilicel *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 256 / V: ***ilec~*** / Pl: *~e* / E: ***ilic*** + *-el*] **1-8** (Reg; șhp) Ilic **(1-4)** (mic).

ilichie *sf* [At: FILIMON, C. I, 602 / Pl: *~ii* / E: ngr **ἡλικία**] (Mun; Mol; grî) Vârstă.

ilicit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 477 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***illicite***, lat ***illicitus***] **1** Ilegal **(2)**. **2-3** Contrar (unei legi sau) unei norme. **4** (Pex) Necinstit.

ilicitate *sf* [At: COD. PEN. R.P.R. 137 / E: ***ilicit*** + *-itate*] (Jur; nob) **1** Interzicere a unui lucru, a unei acțiuni. **2-4** Faptă, acțiune ilicită **(1-3)**. **5-7** Caracter ilicit **(1-3)**.

iliec *sn* vz ***ilic***

ilie-pălie *sms* [At: TDRG / E: ***Ilie + păli***] (Mtp; reg) Sărbătoare pe 21 iulie, ținută de țăranii români, de teamă ca Sfântul Ilie să nu le distrugă holdele.

iligibil, ~ă *a* vz ***ilegibil***

ilileac *sm* vz ***liliac***

ililie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Iarbă asemănătoare cu colilia.

ilimerizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ns, cf ger *illimerisation*] (Glg) Migrațiune a particulelor coloidale de argilă în sol.

ilimitat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***illimité***, lat ***illimitatus***] (Rar) Nelimitat.

ilinîu *sn* [At: MDT / Pl: ? / E: nct] (Chm) Element identificat pe cale spectrală în monazit, neizolat încă în stare pură.

ilioi, ~oaie *smf* [At: T. PAPAHAGI, M. 130 / Pl: *i-li-oi* / Pl: *~, ~oaie* / E: ***iele*** + *-oi*] (Mar; în superstiții) Apariție supranaturală răufăcătoare Cf *strigoi*.

ilion *sn* [At: DA ms / Pl: *~oane* / E: fr ***ilion***] (Atm) Porțiune superioară a osului iliac, care formează partea laterală a bazinului.

ilir, ~ă [At: TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: drr *Ilиria*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația de bază a vechii Ilirii, regiune din zona muntoasă de pe partea estică a Mării Adriatice. **3-4** *smf, a* (Persoană) care era originară din vechea Ilirie. **5** *smp* Popor care locuia pe teritoriul vechii Ilirii. **6-7** *a* Care aparține (Iliriei sau) ilirilor (**5**). **8-9** *a* Referitor (la vechea Ilirie sau) la iliri (**5**). **10** *sf* Limbă indo-europeană vorbită în vechea Ilirie.

ilis *sn* vz ***iliș***

ilistău *sn* [At: KLEIN, D. 123 / V: ***ilăs~, ilăstrău*** / Pl: *~äie* / E: mg ***élesztő***] (Mgm; Trs) **1** Drojdie. **2** Aluat. **3** (Bot) Hamei (*Humulus lupulus*).

iliș *sn* [At: (a. 1448) ARHIVA R. I, 153 / V: ***ilis*** / Pl: *~uri* / E: mg ***élés*** „gustare"] **1** (Înv; Mol; în evul mediu) Impozit pe cereale. **2** (Îs) *Pecetea ~ului* Registru pe care se însemnau dările. **3** (Reg) Jeț.

ilișar *sm* [At: BOGDAN, D. ȘT. II, 607 / Pl: *~i* / E: ***iliș*** + *-ar*] (Înv; Mol) Dregător care strângea ilișul (**1**).

iliton *sn* [At: (a. 1821) IORGA, S. D. XIII, 128 / E: ngr ***εἱλητόν***, vsl ***илитонъ***] (Bis; înv) Pânză cu care se învelește locul din altar unde sunt ținute vasele pentru sfintele daruri.

ilizi *vr* [At: N. REV. R. XI, nr. 3, 86 / Pzi: *~zesc* / E: ns cf *hlizi*] (Reg) A se hlizi.

ilizibil, ~ă *a* [At: DA ms / V: (înv) ***inl~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***illisible***] (Liv) **1** Care nu poate fi citit Si: *indescifrabil, necitеț*, (nob) *ilegibil*. **2** (Pex) Care se citește foarte greu.

ilizibilitate *sf* [At: DEX-S / Pl: *~tăți* / E: fr ***illisibilité***] (Liv) Caracter ilizibil al scrisului.

illit *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***illite***] (Min) Mineral argilos potasic care se desface în foi.

illium *sn* [At: DEX-S / Pl: ? / E: fr ***illium***] Aliaj conținând nichel, crom, cupru, anticorosiv, rezistent la temperaturi înalte, folosit în construirea aparatelor chimice.

ilmenit *sn* [At: MDT / Pl: *~e* / E: fr ***ilménite***] (Min) Oxid natural de fier și de titan, care se găsește în unele șisturi cristaline.

iloave *sfp* [At: VICIU, GL. / E: ns cf ucr *яловий* „sterp, netrebnic, fără folos"] (Reg) Afirmații lipsite de seriozitate sau de temei Si: *baliverne, brașoave, palavre*.

iloghiță *sf* vz ***ialoviță***

ilogic, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 118 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***illogique***] Care contrazice logica Si: *absurd*.

ilogicitate *sf* [At: DEX² / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***illogicité***] **1** (Rar) Lipsă de logică. **2** Caracter ilogic.

ilogism *sn* [At: DEX² / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***illogisme***] (Rar) Caracter a ceea ce este ilogic.

iloiță *sf* vz ***ialoviță***

ilot *sm* [At: ALECSANDRI, T. 33 / V: ***hi~, hel~*** / Pl: *~oți* / E: fr ***ilote***, lat ***ilota***] **1** (În vechea Spartă) Persoană lipsită de drepturi cetățenești, cu o situație intermediară între omul liber și sclav, aparținând statului și putând fi împrumutată proprietarilor de pământ. **2** (Fig) Persoană exploatată, disprețuită, căreia nu i se recunosc drepturile Si: *paria*. **3** (Rar) Om decăzut.

ilotism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***ilotisme***] **1** (Ant) Condiție a unui ilot (**1**). **2** (Liv; rar) Stare de asuprire. **3** (Liv; pex) Stare de ignoranță. **4** (Rar) Decădere morală.

iloviță *sf* vz ***ialoviță***

iltis *sm* [At: DDRF / Pl: *~iși* / E: ger ***Iltis***] (Zlg; rar) Dihor (*Putorius putorius*).

ilumina [At: CAMIL PETRESCU, V. 89 / Pzi: *~nez* / E: fr ***illuminer***, lat ***illuminare***] **1** *vt* A produce și a răspândi lumină (artificială) într-o încăpere, pe o stradă etc. **2** *vt* A împodobi un oraș sau un edificiu cu multe lumini cu ocazia unei sărbători, serbări etc. **3** *vr* (Fig; d. fața, ochii oamenilor) A străluci de bucurie, de mulțumire etc. Si: *a se bucura, a se înveseli, a se înviora*.

iluminare *sf* [At: RALEA, E. O. 95 / Pl: *~nări* / E: ***ilumina***] **1** Producere și răspândire a luminii (artificiale) într-o încăpere, pe o stradă etc. Si: *iluminat¹* (**1**). **2** Împodobire a unui oraș sau a unui edificiu cu multe lumini, cu ocazia unei sărbători, serbări etc. Si: *iluminat¹* (**2**). **3** (Fiz) Cantitate de lumină care cade pe o unitate de suprafață într-o secundă. **4** (Fig) Revelație. **5** (Flz; fig) Trezire a spiritului, a atenției etc. Si: *iluminat¹* (**3**).

iluminat¹ *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 20 / Pl: ? / E: ***ilumina***] **1-3** Iluminare (**1-2, 5**). **4-5** (Fiz) Tehnică (a producerii și) a răspândirii luminii artificiale. **6** (Elh; îs) *~ direct* Sistem de iluminat¹ (**4**) în care cea mai mare parte a fluxului luminos ajunge direct, fără reflexie, refracție etc., la obiectele de iluminat. **7** (Îs) *~ indirect* Sistem de iluminat¹ (**4**) în care cea mai mare parte a fluxului luminos ajunge la obiecte prin intermediul unor suprafețe difuzante. **8** (Îs) *~ de avertizare* Lumină intermitentă care se declanșează pentru a atrage atenția asupra funcționării defectuoase a unor sisteme, instalații, aparate. **9** (Îs) *~ de siguranță* Sistem de lămpi electrice, cu generator propriu, care asigură iluminarea în cazul întreruperii alimentării prin rețeaua electrică publică.

iluminat², ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 254 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ilumina***] **1** *a* (D. un oraș, un edificiu, o stradă) Luminat cu lumină artificială. **2** *a* (Ast; d. un corp ceresc) Care primește lumină de la alt corp. **3** *a* (Fig; d. oameni) Extrem de mulțumit, de fericit. **4** *a* (Fig) Înveselit. **5-6** *smf, a* (Fig) (Persoană) care este înțeleaptă, inspirată. **7** *a* De inspirație divină.

iluminator, ~oare [At: DEX-S / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ilumina*** + *-tor*] **1** *a* Care iluminează (**1**). **2** *smf* (Rar) Iluminist (**1**).

iluminație *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / V: (pop) ***luminație, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***illumination***, it ***illuminazione***] **1** Lumină puternică. **2** Iluminare puternică a unui oraș, a unei străzi, cu ocazia unei sărbători. **3** (Fig; înv) Revelație.

iluminațiune *sf* vz ***iluminație***

iluminism *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***illuminisme***] **1** Curent ideologic și cultural antifeudal din sec. XVIII-XIX, care preconiza înlăturarea nedreptăților sociale și perfecționarea morală prin răspândirea culturii, a „luminii" în popor. **2** Concepție religioasă care afirmă existența inspirațiilor directe de la divinitate.

iluminist, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***illuministe***] **1-4** *smf, a* (Adept) al iluminismului (**1-2**). **5-6** *a* Care este specific iluminismului (**1-2**). **7-8** *a* Privitor la iluminism (**1-2**).

ilusiv *av* vz ***iluziv***

ilustra [At: GHICA, S. 57 / Pzi: *~rez* / E: fr ***illustrer***, lat ***illustrare***] **1** *vr* (Înv) A deveni celebru într-un anumit domeniu Si: *a se remarca*. **2** *vt* A reprezenta (printr-un desen, printr-o imagine etc.). **3** *vt* A lămuri mai bine o problemă prin exemple, prin fapte, prin gesturi. **4** *vt* A împodobi cu ilustrații (o carte, un text etc.).

ilustrare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 7 / Pl: *~rări* / E: ***ilustra***] **1** Remarcare a cuiva într-un anumit domeniu. **2** Reprezentare (printr-un desen, imagine etc.). **3** Lămurire a unei probleme prin exemple, prin fapte, prin gesturi. **4** Împodobire cu ilustrații a unei cărți, a unui text etc.

ilustrat, ~ă *a* [At: VINTILĂ, O. 19 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ilustra***] **1** *a* (Nob; d. oameni) Care a devenit celebru, ilustru. **2** *a* Care a fost lămurit printr-un

exemplu. 3 *a* (D. un text, un ziar, o carte etc.) Care este împodobit cu ilustrații. 4-5 *sf, a* (Carte poștală) care are pe una din fețe o imagine fotografiată sau desenată.

ilustrativ, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 160, 2/5 / Pl: *~i, ~e* / E: ***ilustrat*** + *-iv*] 1 Care exemplifică. 2 Care demonstrează ceva.

ilustrativism *sn* [At: DEX-S / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***illustrativisme***] 1-2 Caracter ilustrativ (1-2). 3 Tendință (exagerată) de a folosi exemplificările.

ilustrator, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***illustrateur***] 1-2 *smf, a* (Artist plastic) care execută ilustrațiile unei cărți, ale unei reviste etc. 3 *a* (D. exemple) Lămuritor.

ilustrație *sf* [At: CARAGIALE, N. F. 5 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***illustration***, lat ***illustratio***] 1 (Înv; îf *ilustrațiune*) Persoană ilustră, care s-a remarcat într-un anumit domeniu Si: *celebritate*. 2 Desen, gravură etc. care împodobește sau explică un text. 3 (Îs) ~ *muzicală* Acompaniament, fond muzical sau efecte sonore care însoțesc un film mut, un spectacol de teatru, o evocare literară etc. 4 (Îas) Fragmente sau bucăți muzicale executate ca exemplificări la o expunere de specialitate. 5 (Îs) ~ *de carte* Domeniu al graficii prin care se prezintă tipuri sau momente esențiale ale unui text literar și având, uneori, un rol ornamental.

ilustrațiune *sf* vz ***ilustrație***

ilustrie *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 88_1 / S și: *ill~* / Pl: *~ii* / E: lat ***illustris***] (Îvr) Vestit.

ilustrisim, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: it ***illustrissimo***, fr ***illustrisime***] (Ca titlu de onoare sau termen respectuos de adresare pentru unii prelați catolici) 1 Mărit. 2 Slăvit.

ilustritate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: ***ilustru*** + *-tate*] (Înv; Trs) 1 Om strălucit. 2 Titlu dat personalităților bisericești, judecătorilor de la fosta curte de casație, rectorului universității etc.

ilustru, ~ă *a* [At: GHICA, S. 161 / Pl: *~uștri, ~re* / E: fr ***illustre***, lat ***illustris***] Strălucit, celebru prin calitățile sale deosebite.

ilutație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***illutation***] Îmbăiere într-un nămol medicinal.

iluvial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***illuvial***] Rezultat prin iluviere.

iluviere *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***illuviation***] (Glg) Proces de acumulare în sol a produselor rezultate din aluviuni.

iluzie *sf* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 12 / V: (înv) ***~iune*** / E: fr ***illusion***, lat ***illusio, ~onis***] 1 Percepție denaturată a lucrurilor din realitate. 2 (Fig) Situație în care o ficțiune sau o aparență este considerată drept realitate. 3 Speranță nefondată. 4 Himeră. 5 (Îe) **A-și face ~ii** A spera în lucruri irealizabile Si: *a se amăgi*. 6 (Îe) **A-și pierde ~iile** A rămâne dezamăgit.

iluziona [At: DA / Pzi: *~nez* / E: fr ***illusionner***] (Frm) 1-4 *vtr* A(-și) face iluzii (2-3). 5-6 *vtr* A (se) amăgi.

iluzionabil, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *~zi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***iluziona*** + *-bil*] (Rar) Care poate fi iluzionat.

iluzionare *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 104 / Pl: *~nări* / E: ***iluziona***] (Nob) 1-2 Credință în iluzii (2-3). 3 Amăgire.

iluzionat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***iluziona***] 1-2 Care și-a făcut iluzii (2-3). 3 Amăgit.

iluzionism *sn* [At: DA ms / P: *~zi-o~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***illusionisme***] 1 Tendință a cuiva de a se amăgi. 2 (Rar) Ansamblu de idei, de convingeri sau de păreri bazate pe iluzii. 3 Profesiune a iluzionistului (2). 4 Spectacol prezentat de iluzionist (2) Si: *scamatorie*. 5 (Art) Ansamblu de procedee tehnice menite să creeze iluzia realității.

iluzionist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***illusioniste***] (Înv) 1 Persoană care își face iluzii (3). 2 Scamator.

iluziune *sf* vz ***iluzie***

iluzor, ~ă *a* vz ***iluzoriu***

iluzoric, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 269 / S și: (înv) *~uso~* / E: ***iluzoriu*** + *-ic*, cf ger *illusorisch*] (Gmr) 1-2 Iluzoriu (1-2).

iluzoriu, ~ie *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 274 / V: ***iluzor*** / E: fr ***illusoire***, lat ***illusorius***] 1 Care există numai prin iluzie Si: *amăgitor, înșelător*, (gmr) *iluzoric* (1). 2 Care nu se poate realiza Si: *himeric, zadarnic*, (gmr) *iluzoric* (2).

im¹ *sm* [At: PALIA (1582), ap. DHLR II / V: ***imă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ml ***limus***] 1 (Reg) Noroi. 2 Murdărie (mai ales pe corp). 3 Cerumen. 4 Excremente de oaie.

im² *sn* [At: (a. 1741) URICARIUL, V. 35/10 / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv; Mol; csnp) Măsură pentru cereale.

ima [At: DOSOFTEI, V. S. 196 / Pzi: *imez* / E: ***im¹***] 1-2 *vtr* (Reg) A (se) murdări cu noroi sau cu excremente Si: *a (se) întina*. 3 *vt* (Fig) A adresa injurii.

imacula *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 236 / Pzi: *~lez* / E: ***imaculat***] (Rar; nob) 1 A face (ceva sau pe cineva) fără prihană. 2 A curăța perfect.

imaculare *sf* [At: RALEA, E. O. 286 / Pl: *~lări* / E: ***imacula***] 1 Purificare. 2 Curățare perfectă.

imaculat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 252 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imacula***] 1 Care este fără pată Si: *curat, pur*. 2 (Fig) Cu o ținută morală impecabilă.

imagina *vt* [At: SAHIA, N. 49 / Pzi: *~nez* / E: fr ***imaginer***, lat ***imaginari***] 1 A-și închipui ceva. 2 (Pex) A inventa.

imaginabil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. F. 28 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imaginable***, lat ***imaginabilis***] Care poate fi imaginat cu ușurință.

imaginar, ~ă [At: ALEXANDRESCU, M. 383 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imaginaire***] 1 *a* Care există numai în imaginație Si: *fictiv, închipuit*. 2 *sn* Domeniu al imaginației. 3 *a* (Mat; d. numere) Care reprezintă rădăcina pătrată a unui număr real negativ.

imaginare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 166 / Pl: *~nări* / E: ***imagina***] 1 Reprezentare mentală a unor lucruri inexistente. 2 (Pex) Inventare.

imaginat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imagina***] 1 Închipuit. 2 Inventat. 3 Creat.

imaginativ, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imaginatif***] Dotat cu o imaginație vie.

imaginație *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 38 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***imagination***, lat ***imaginatio, ~onis***] 1 Capacitate umană de a crea noi reprezentări sau idei pe baza percepțiilor, reprezentărilor sau ideilor acumulate anterior. 2 (Pex) Reprezentare produsă de imaginație (1) Si: *fantezie, închipuire*.

imaginațiune *sf* vz ***imaginație***

imagină *sf* vz ***imagine***

imagine *sf* [At: MDT / V: (rar) ***~nă*** / Pl: *~ni* / E: lat ***imago, ~inis***, fr ***image***] 1 Reflectare senzorială în conștiință a unui obiect, sub forma unor percepții sau reprezentări. 2 (Spc) Reprezentare vizuală sau auditivă. 3 (Ccr) Obiect perceput prin simțuri. 4 Reproducere a unui obiect prin intermediul unui sistem optic. 5 (Art) Reprezentare plastică a înfățișării unui obiect, persoane, peisaj din realitate. 6 Reflectare artistică a realității prin sunete, cuvinte, culori etc., în muzică, în literatură, în arte plastice etc. 7 (Fiz) Figură obținută prin unirea punctelor în care se întâlnesc razele de lumină sau prelungirile lor reflectate sau refractate. 8 (Îs) ~ *reală* Imagine (7) care se formează din reuniunea directă a razelor reflectate pe un ecran. 9 (Îs) ~ *virtuală* Imagine (7) care se formează dincolo de suprafața unei oglinzi, prin prelungirea razelor luminoase. 10 (Lit) Figură de stil Si: *trop*. 11 Idee. 12 (Gmt) Proiecție. 13 Aspect exterior al unei persoane Si: *look*. 14 Mod cum este percepută o persoană în societate.

imagism *sn* [At: DEX-S / Pl: (rar) *~e* / E: eg ***imagism***, fr ***imagisme***] 1 Tendință în poezia și proza modernă de a sugera mesajul prin imagini (vizuale sau auditive) și nu discursiv. 2 Ansamblu de imagini (10) existent într-o creație literară imagistică.

imagist *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***imagist***] 1-2 (Adept) al imagismului. 3-4 (Scriitor) care include în opera sa multe imagini (10) frumoase.

imagistic, ~ă [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 12/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***imagist*** + *-ic*] (Rar) 1 *a* Care se referă la imagini. 2-3 *sf, a* (Gen de poezie sau de proză) în care predomină imaginile. 4 *sf* Ansamblu de imagini care există în imagistică (2).

imago *sfi* [At: DEX / E: fr ***imago***] Nume generic pentru stadiul adult al insectelor.

imagologie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***imagologie***] Ramură a sociopsihologiei care cercetează sistematic reprezentările pe care le au popoarele sau clasele sociale despre ele.

imală *sf* [At: H XVIII, 268 / Pl: ? / E: ***im***[1] + *-ală*] **1** (Reg) Murdărie. **2** Noroi. **3** Pământ amestecat cu paie folosit la construirea caselor Si: *chirpici* cf *muruială*. **4** Loc mlăștinos, rămas în urma inundării unei văi. **5** Jeg. **6** Cerumen.

imăla *vr* [At: H XVIII, 276 / Pzi: *~lez* / E: ***imală***] (Reg) A se murdări.

imălos, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***imală*** + *-os*] (Îrg) Murdar.

imător, ~oare *a* [At: CANTEMIR, IST. 114 /Pl: *~i, ~oare* / E: ***ima*** + *-tor*] (Îrg) **1** Care murdărește. **2** (Fig) Jignitor.

imam *sm* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 249 / V: *~an* / Pl: *~i* / E: tc ***imam***] **1** Preot sau prelat musulman. **2** Conducător al rugăciunii colective într-o moschee. **3** Titlu purtat de unii suverani musulmani (care dețin și conducerea bisericii).

imamat *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr *imamat*] Stat musulman condus de un imam.

imambaialdi *sni* [At: DA ms / E: tc ***imambayaldi***] Mâncare rece pregătită din pătlăgele vinete împănate.

imamea *sf* [At: (a. 1826) URICARIUL, XXII, 312 / V: ***~anea, imom~, imum~*** / E: tc ***imame***] (Tcî) Capăt al ciubucului, prin care se trage fumul.

iman *sm* vz ***imam***

imanea *sf* vz ***imamea***

imanent, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***immanent***, lat ***immanens, -ntis***] **1** Care este propriu naturii obiectului, neputând fi despărțit de acesta Si: *intrinsec* (**1**). **2** Care acționează din interiorul obiectului Si: *intrinsec* (**2**). **3** Condiționat de esența obiectului Si: *intrinsec* (**3**). **4** (În concepția idealistă despre lume) Care există și acționează prin sine însuși, nedeterminat de o cauză exterioară. **5** (Îs) *Filozofia* (sau *școala*) *~ă* Filozofie (sau școală) care afirmă că existența, realitatea reprezintă conținutul conștiinței.

imanentism *sn* [At: DEX–S / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***immanentisme***] (Fil) Doctrină idealist-subiectivă care afirmă că existența, realitatea reprezintă exclusiv proiecția conștiinței.

imanentist *smf, a* [At: DEX–S / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***immanentiste***] **1-2** (Adept) al imanentismului.

imanență *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: fr ***immanence***, lat ***immanentia***] **1-4** Însușire de a fi imanent (**1-4**).

imare *sf* [At: DOSOFTEI, MOL. 73 / Pl: *imări* / E: ***ima***] (Îrg) **1** Murdărie. **2** Pătare.

imarmen *sn* [At: (a. 1652), ap. TDRG / Pl: ? / E: ngr ***εἱμαρμένη***] (Grî) Soartă.

imaș *sn* [At: (a. 1805) URICARIUL, II, 129 / V: ***iam~, em~, inim~*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: mg ***nyomas***] **1** Teren necultivat pe care crește iarbă, folosit pentru pășunat Si: *izlaz, pășune, suhat, toloacă*. **2** (Trs) Vale unde cresc anini Si: *prund*. **3** (Trs) Loc puțin roditor. **4** (Trs; fig; pex) Om sărac Si: *sărăntoc*. **5** (Reg) Băligar de oaie.

imat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 52 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ima***] (Înv) **1** Murdar. **2** Pătat. **3** (Fig) Întinat.

imaterial, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***immaterial***, lat ***immaterialis***] **1** Care există numai în conștiință Si: *spiritual*. **2** (Pex) Lipsit de formă precisă, de contur, de consistență.

imaterialism *sn* [At: DEX–S / P: *~ri-a~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***immatérialisme***] (Fil) Concepție idealistă după care realitatea există numai în conștiință, ca idei.

imaterialist, ~ă *smf, a* [At: DEX–S / P: *~ri-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***immatérialiste***] (Fil) (Adept) al imaterialismului.

imaterialitate *sf* [At: DA ms / P: *~ri-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***immatérialité***] Caracter imaterial.

imaterializa *vtr* [At: ALAS 20 XII, 1936, 6 / P: *~ri-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***immatérializer***] **1-2** A (se) face imaterial.

imaterializare *sf* [At: DEX–S / P: *~ri-a~* / Pl: *~zări* / E: ***imaterializa***] Trecere din stare materială în stare imaterială.

imaterializat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imaterializa***] Care a trecut din stare materială în stare imaterială.

imă *sf* vz ***im***[1]

imăciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 34 / Pl: *~ni* / E: ***im***[1] + *-ăciune*] (Înv) **1** Murdărie. **2** Pată.

imbecil, ~ă [At: SADOVEANU, P. S. 180 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imbécile***, lat ***imbecillus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) cu capacități mintale foarte reduse Si: *cretin, idiot*, (rar) *inept, nerod, prost, stupid, tâmpit*, (îvp) *becisnic, nătărău, neghiob, netot*. **3** *a* Care trădează imbecilitate (**1**).

imbecilitate *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 112 / Pl: *~tăți* / E: fr ***imbécillité***, lat ***imbecillitas, -atis***] **1** Deficiență mintală gravă, caracterizată prin incapacitate de a depăși nivelul intelectual al vârstei preșcolare Si: *idioțenie, nerozie, tâmpenie*, (îvp) *becisnicie, neghiobie*. **2-3** Comportare sau vorbă de imbecil (**1**) Si: *inepție, stupiditate, prostie*.

imbeciliza *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: ***imbecil*** + *-iza*] **1-2** (A aduce pe cineva sau) a ajunge în stare de imbecilitate (**1**) Si: *a (se) îndobitoci, a (se) tâmpi*, (rar) *a (se) idiotiza*.

imbecilizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***imbeciliza***] Ajungere în stare de imbecilitate (**1**) Si: *îndobitocire, tâmpenie*, (rar) *idiotizare*.

imbecilizat, ~ă *a* [At: ARDELEANU, U. D. 175 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imbeciliza***] Care a ajuns în stare de imbecilitate (**1**) Si: *cretinizat, idioțit, tâmpit*.

imber *sm* vz ***ghimber***

imberb *sm, a* [At: EMINESCU, P. 230 / Pl: *~i* / E: fr ***imberbe***, lat ***imberbus***] (Liv) **1-2** (Tânăr) căruia nu i-a apărut încă barba. **3-4** (Pex) (Persoană) fără barbă. **5-6** (Fig; prt) (Tânăr) care-și dă aere de om matur.

imbibiție *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***imbibition***] **1** (Liv) Îmbibare cu un lichid. **2** (Blg) Proces fizico-chimic de pătrundere a apei în celulele vegetale, în țesuturi etc.

imbir *sm* vz ***ghimber***

imbiriu *sm* vz ***ghimber***

imblocație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***imblocation***] Mod de îngropare a celor excomunicați, prin acoperirea lor cu pământ și cu pietre, în mijlocul unui câmp.

imbold *sn* [At: LESNEA, I. 52 / V: (înv) ***îm~*** / Pl: *~uri* / E: ***îmboldi*** drr] Ceea ce stimulează la o acțiune Si: *impuls, îndemn, stimulent*.

imbrica *vt* vz ***îmbrica***

imbricare *sf* vz ***îmbricație***

imbricat, ~ă *a* vz ***îmbricat***

imbricație *sf* vz ***îmbricație***

imbrifug, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ugi, ~uge* / E: fr ***imbrifuge***] (D. materiale) Care nu poate fi pătruns de ploaie.

imbrihor *sm* vz ***imbrohor***

imbroc *sm* vz ***uncrop***

imbroglio *sfs* [At: DA ms / P: *~bro-lio* / S și: *imbrolio* / E: it ***imbroglio***] (Itm) **1** Confuzie. **2** Încurcătură. **3-4** (În arta dramatică) (Piesă de teatru cu) intrigă foarte complicată, voit confuză și deznodământ surprinzător și clarificator. **5** (Muz) Denumire dată unor complicații ritmice care încurcă tactul.

imbrohor *sm* [At: M. COSTIN, ap. DA / V: ***~rih~, imirah~, mirah~, miriah~*** / Pl: *~i* / E: tc ***imbrojor***] (Tcî) **1** Funcție de comis trimis de Poarta otomană pentru a mazili pe domn sau pentru a da învestitura noului domn. **2** Persoană cu funcția de imbrohor (**1**). **3** (Îc) **Buiuc-~** Funcție de mare comis al sultanului. **4** (Îac) Persoană cu funcția de imbrohor (**3**).

imbruc *sn* vz ***ghiumbruc***

imdat *sn* [At: DUMITRACHE, ap. ȘIO / Pl: ? / E: tc ***imdad***] (Tcî) **1** Trupe de ajutor. **2** Dare în bani către Poarta Otomană, pentru întreținerea trupelor trimise în ajutor. **3** Impozit.

ime *i* [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 54 / E: mg ***ime***] (Mgm; rar) Privește!

imediat, ~ă [At: GALACTION, O. I, 116 / P: *~di-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***immédiat***, lat ***immediatus, -a, -um***] **1** *a* Care se produce fără mijlocirea altuia Si: *nemijlocit*. **2** *a* Care se situează sau urmează fără trecerea unui interval de timp sau de spațiu Si: *după, îndată, lângă, numaidecât*. **3** *a* Care urmează să se producă fără întârziere. **4** *a* Care se află la o distanță foarte mică de cineva sau de ceva. **5** *av* Nemijlocit. **6** *av* Îndată. **7** *av* Numaidecât. **8** *av* Pe loc. **9** *av* (Pop) Acum. **10** *sn* Timp foarte apropiat.

imediatețe *sf* [At: DEX-S / P: *~di-a~* / Pl: *~ți* / E: ***imediat*** + *-ețe*] (Rar) **1-3** Caracter imediat (**1-3**) al unei acțiuni, al unui fapt etc. **4** Urgență.

imelman *sn* [At: DN^3 / A și: *im~* / Pl: ? / E: fr ***immelmann,*** ger ***Immelmann***] Figură acrobatică aeriană constând dintr-o jumătate de luping urmată de un semitonou.

imemorabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***immémorable***, lat ***immemorabilis***] **1** Care este foarte îndepărtat în timp. **2** Imemorial (**2**).

imemorial, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 199 / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***immémorial***] **1** Care este dintr-o epocă îndepărtată Si: *străvechi*. **2** Care nu se mai poate ține minte Si: *imemorabil* (**2**), *uitat*.

imen *sn* vz ***himen***

imeni *sms* [At: TARIF, ap. ȘIO / E: tc ***jemeni***] (Înv) Pânză în dungi care acoperea divanurile.

imens, ~ă [At: MACEDONSKI, O. I, 130 / S și: (înv; nrc) *imenz* / Pl: *~nși, ~e* / E: fr ***immense***] **1** *a* Foarte mare. **2** *a* Care nu se poate măsura Si: *enorm, nemărginit, nemăsurat, vast*. **3** *a* Alcătuit din mulți oameni sau unități. **4** *sn* (Rar) Spațiu nemărginit.

imensitate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 216 / Pl: *~tăți* / E: fr ***immensité***] **1-2** Mărime sau întindere extraordinar de mare Si: *vastitate*. **3** Lucru ce copleșește prin proporțiile sale uriașe. **3** Număr extrem de mare. **4-5** (Fig) Fenomen de o (intensitate sau) importanță extraordinară.

imeră *sf* vz ***himeră***

imerge *vt* [At: DN^3 / Pzi: *imerg* / E: eg ***immerge,*** fr ***immerger***] **1-2** (Teh; rar) A scufunda (total sau) parțial un corp într-un mediu fluid Si: (rar) *a imersa* (**1-2**).

imergent, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***immergent***] (D. raze, unde) Care străbate un anumit mediu.

imergere *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***imerge***] **1-2** (Teh) Scufundare (totală sau) parțială a unui corp într-un mediu fluid Si: (rar) *imersare* (**1-2**).

imergibil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: ***imerge*** + *-bil*] **1-2** (Teh) Care poate fi imersat (**1-2**).

imers, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~rși, ~e* / E: ***imerge***] **1-2** (Teh) Imersat (**1-2**).

imersa *vt* [At: DEX-S/ Pzi: *~sez* / E: ***imers***] **1-2** (Rar) A imerge (**1-2**).

imersare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~sări* / E: ***imersa***] **1-2** (Rar) Imergere (**1-2**).

imersat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imersa***] **1-2** Care este scufundat (total sau) parțial în lichid Si: *imers* (**1-2**).

imersie *sf* vz ***imersiune***

imersiune *sf* [At: DEX / P: *~si-u~* / V: *~ie* / E: fr ***immersion***, lat ***immersio, -onis***] **1** Scufundare a unui corp într-un lichid. **2** Stare a unui corp scufundat într-un lichid. **3** Pătrundere a unui corp ceresc în conul de umbră al altui corp ceresc.

imiclâc *sn* vz ***emiclic***

imiclic *sn* vz ***emiclic***

imide *sfp* [At: DN^3 / E: fr ***imides***] (Chm) Combinații organice ciclice care conțin în ciclu grupa =NH.

imigra *vi* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: fr ***immigrer***, lat ***immigro, -are***] (Îoc *emigra*) A veni într-o țară străină cu scopul de a se stabili acolo.

imigrant, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***immigrant***] Persoană care imigrează.

imigrare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***imigra***] Imigrație.

imigrație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***immigration***] **1** Stabilire într-o țară străină. **2** (Pex) Stare a celui imigrat. **3** Totalitate a imigrărilor dintr-o perioadă dată.

imine *sfp* [At: DN^3 / E: fr ***imines***] (Chm) Clasă de combinații organice rezultate prin înlocuirea a doi atomi de hidrogen din molecula de NH_3 printr-un radical organic bivalent.

iminei *smp* [At: I. GOLESCU, C. 181 / V: ***~nii*** / E: tc ***yemeni***] (Iuz) **1** Pantofi de modă turcească, cu căputa înconjurând călcâiul, făcuți din marochin și purtați odinioară de boieri. **2** Jumătăți de ghete. **3** Pantofi cu vârful ascuțit, purtați în trecut de țărani. **4** Opinci cu talpă de lemn.

iminent, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 225 / V: (înv) ***~nint*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***imminent***, lat ***imminens, -entis***] **1-2** Care este gata să se producă și nu se poate (amâna sau) opri Si: *inevitabil*. **3** Amenințător.

iminență *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~țe* / E: fr ***imminence***] **1-2** Stare a unui lucru sau a unei situații iminente (**1-2**). **3** Amenințare a unui lucru rău care trebuie să se întâmple.

imineuași *smp* [At: PAMFILE, I. C. 349 / E: ***imineu*** + *-aș*] (Șhp) **1-8** Iminei (**1-4**) (mici, pentru copii).

iminigiu *sm* [At: (a. 1820), ap. DA ms / Pl: *~gii* / E: tc ***yemenniği***] (Iuz) Cizmar de iminei.

iminii *smp* vz ***iminei***

iminint, ~ă *a* vz ***eminent***

imirahor *sm* vz ***imbrohor***

imis, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. 291 / Pl: *~iși, ~e* / E: lat ***immistur***] (Ltî) Imaculat.

imiscibil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***immiscible***] (Liv) Care nu poate fi amestecat.

imiscibilitate *sf* [At: DN^3 / Pl: *~tăți* / E: fr ***immiscibilité***] (Liv) Calitate de a fi imiscibil.

imisi *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) A tânji.

imisit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***imisi***] Pipernicit.

imiș *sm* [At: H II, 82 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Nume al unui cântec popular.

imita *vt* [At: PANN, P. V. II, 21/6 / Pzi: *imit*, (rar) *~tez* / E: fr ***imiter***] **1** A adopta întocmai felul de gândire, de comportare etc. al cuiva. **2** A lua pe cineva ca exemplu. **3** A reproduce felul de a vorbi, de a cânta sau gesturile caracteristice ale cuiva. **4** A lua ca model opera sau felul de a lucra al unui artist, al unui scriitor etc. **5** A reproduce cu fidelitate Si: *a copia*.

imitabil, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 334 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1-5** Care poate fi imitat (**1-5**).

imitando *av* [At: DN^3 / E: it ***imitando***] (Muz; ca indicație de execuție) Imitând.

imitare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 47 / Pl: *~tări* / E: ***imita***] **1** Adoptare întocmai a felului de gândire, de comportare al cuiva Si: *imitație* (**1**). **2** Utilizare drept exemplu Si: *imitație* (**2**). **3** Reproducere a felului de a vorbi, de a cânta, a gesturilor etc. ale cuiva Si: *imitație* (**3**). **4** Luare ca model a operei unui artist Si: *imitație* (**4**). **5** Reproducere cu fidelitate Si: *imitație* (**5**). **6-7** Imitație (**1-2**).

imitat, ~ă *a* [At: ALEXANDRESCU, M. 317 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imita***] **1** (D. felul de a gândi, comportare etc.) Adoptat întocmai. **2** Utilizat drept exemplu. **3** (D. felul de a vorbi, de a cânta, gesturi etc.) Reprodus. **4** Luat ca model. **5** Reprodus cu fidelitate. **6** Contrafăcut.

imitativ, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 38 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imitatif***] **1** Care imită sunete. **2** (Îs) *Armonie ~ă* Frază sau vers care, prin eufonie, sugerează un zgomot din natură sau un obiect.

imitator, ~oare *smf, a* [At: RALEA, E. O. 127 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***imita*** + *-tor*] **1-10** (Persoană) care imită (**1-5**) pe cineva sau ceva.

imitatoraș, ~ă *smf* [At: ODOBESCU, S. III, 102 / Pl: *~i, ~e* / E: ***imitator*** + *-aș*] **1-10** (Dep) Imitator (**1-5**) (slab).

imitație *sf* [At: ODOBESCU, III 50/19 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***imitation***, lat ***imitatio, -onis***] **1** (Ccr) Obiect copiat după un model Si: *copie, imitare* (**6**). **2** Reluare a unei teme sau a unui motiv muzical pe diferite trepte de înălțime Si: *imitare* (**7**). **3-8** Imitare (**1-5**).

imitațiune *sf* vz ***imitație***

imixtiune *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 17 / Pl: *~ni* / E: fr ***immixtion***] Amestec nemotivat și nedorit în treburile altcuiva.

imn *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 206 / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: fr ***hymne***, lat ***hymnus***] **1-2** (Poezie sau) cântec solemn compus pentru preamărirea unei idei, a unui eveniment, a unui erou (legendar etc.). **3** (Spc) Cântec religios de preamărire a divinității. **4** (Spc; șîs *~ de stat*) Cântec solemn apărut o dată cu formarea statelor naționale și adoptat oficial ca simbol al unității naționale sau de stat.

imnar *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: ***imn*** + *-ar*] (Înv) Carte bisericească de imnuri (**3**).

imnător, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 197 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***imn*** + *-ător*] (Înv; nob) **1** Care preamărește cu imnuri. **2** Cu imnuri. **3** Ca un imn.

imnic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hymnique***] **1** Cu caracter de imn. **2** De natura imnului.

imnodie *sf* [At: GAZETA SĂTEANULUI, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ngr ***ὑμνῳδία***] **1** Cântare de laudă. **2** Șir de imnuri.

imnologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf fr *hymnologique*] **1** Referitor la imnologie. **2** De imnologie.

imnologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~gii* / E: fr ***hymnologie***] Știință care studiază poezia imnică.

imobil¹ *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 316 / Pl: *~e* / E: fr ***immeuble***, lat ***immobilis***] **1-2** Clădire (mai mare).

imobil², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***immobile***, lat ***immobilis***] **1** Neclintit. **2** Imobiliar (**1**).

imobiliar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***immobilier***] **1** (D. bunuri materiale) Care nu poate fi transportat Si: *imobil²* (**2**). **2** Care se ocupă de bunuri imobiliare (**1**).

imobilism *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***immobilisme***] Atitudine de opoziție sistematică și permanentă față de orice inovație, invenție, progres Si: *închistare*.

imobilist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***immobiliste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al imobilismului. **3** *a* Referitor la imobilism. **4** *a* Care provine din imobilism.

imobilitate *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 261 / Pl: *~tăți* / E: ***imobil*** + *-itate*] **1** Nemișcare. **2** (Med) Hidrocefalee.

imobiliza *vt* [At: IBRĂILEANU, A. 132 / Pzi: *~zez* / E: fr ***immobiliser***] **1** A aduce pe cineva sau ceva în stare de nemișcare, de neclintire. **2** A priva pe cineva de libertatea de mișcare. **3** A investi mari disponibilități într-o întreprindere, într-o afacere (scoțându-le din circuitul normal). **4** A face un vehicul inutilizabil. **5** (Pex) A face un bun indisponibil.

imobilizare *sf* [At: LEG. EC. PL. 200 / Pl: *~zări* / E: ***imobiliza***] **1** Aducere a cuiva într-o stare de nemișcare. **2** Privare a cuiva de libertatea de mișcare. **3** Investire a unor mari disponibilități într-o întreprindere, într-o afacere, scoțându-le din circuitul normal. **4** Imposibilitate de utilizare a unui vehicul. **5** Aducere a unui bun în stare de indisponibilitate. **6** Metodă terapeutică prin care se imobilizează unul sau mai multe segmente ale corpului.

imobilizat, ~ă *a* [At: SAHIA, N. 73 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imobiliza***] **1** Făcut imobil. **2** Privat de libertatea de mișcare. **3** (D. vehicule) Inutilizabil. **4** (D. bunuri materiale) Nefolositor. **5** Nevalorificat.

imola *vt* [At: DN³ / Pzi: *~lez* / E: fr ***immoler***, lat ***immolare***] (Liv) **1** A jertfi. **2** A ucide.

imolație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: cf fr *immolation*] (Rar) **1** Jertfire. **2** Ucidere.

imomea *sf* vz ***imamea***

imondice *snp* [At: DN³ / E: fr ***immondices***] (Frr) **1** Murdării. **2** Gunoaie.

imoral, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. II, 275 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***immoral***] **1** Care este contrar moralei. **2** Care încalcă principiile moralei. **3** Care nu are nici un principiu moral.

imoralism *sm* [At: DEX / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***immoralisme***] Teorie care contestă valoarea normelor și judecăților morale dintr-o epocă dată, negând prin aceasta morala însăși.

imoralist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***immoraliste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al imoralismului. **3** *a* Referitor la imoralism. **4** *a* Specific imoralismului.

imoralitate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 221 / Pl: *~tăți* / E: fr ***immoralité***] **1** Caracter a ceea ce este imoral. **2** Comportare, faptă, vorbă imorală. **3** Nelegiuire.

imortal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***immortalis***, fr ***immortel***] (Rar) Nemuritor.

imortalitate *sf* [At: PARHON, B. 115 / Pl: *~tăți* / E: fr ***immortalité***] (Frm) Nemurire.

imortaliza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: fr ***immortaliser***] **1-2** A face ca o persoană, o operă sau o acțiune să trăiască veșnic în memoria oamenilor (prin prezentarea într-o operă de artă).

imortalizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***imortaliza***] **1-2** Dobândire a unui caracter nemuritor (prin prezentarea într-o operă de artă).

imortalizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imortaliza***] **1** Care a căpătat caracter nemuritor. **2** (D. evenimente, întâmplări etc.) Care a fost înfățișat într-o operă de artă.

imortelă *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~le* / E: fr ***immortelle***] **1** (Mpl) Siminoc. **2** (Lpl) Flori-de-paie. **3** (Îc) **~galbenă** Plantă erbacee ornamentală cu tulpina dreaptă și flori galbene (*Helichrysum orientale*).

imos, ~oasă [At: ȚICHINDEAL, F. 63/8 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ml ***limosus***] (Reg) **1** *a* Murdar. **2** *a* Plin de noroi. **3** *av* (Îe) **A umbla ~** A umbla cu haine murdare.

imoșa *vr* [At: REV. CRIT. III, 157 / V: *~și* / Pzi: *~șez* / E: ***imos***] (Reg) A murdări.

imoșală *sf* [At: DA ms / V: ***~șea~*** / Pl: *~șeli* / E: ***imoșa*** + *-eală*] (Reg) Murdărie.

imoșeală *sf* vz ***imoșală***

imoși *v* vz ***imoșa***

impacient, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 78 / P: *~ci-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***impatient***, lat ***impatiens, -ntis***] (Liv) **1** Nerăbdător. **2** Îngrijorat.

impacienta *vr* [At: I. TEODOREANU, M. II, 148 / P: *~ci-en~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***impatienter***] (Liv) **1** A-și pierde răbdarea. **2** A se îngrijora.

impacientare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***impacienta***] (Liv) **1** Nerăbdare. **2** Neliniște.

impacientat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***impacienta***] (Liv) **1** Nerăbdător. **2** Neliniștit.

impacientă *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 274 / V: (înv) ***~ați~*** / Pl: *~țe*, (Mol) *~ți* / E: fr ***impatience***] (Liv) **1** Nerăbdare. **2** Neliniște.

impact *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***impact***, lat ***impactus***] **1** (Liv) Ciocnire a două sau mai multe corpuri. **2** Influență a unei idei, a unei lucrări etc. asupra unei persoane, asupra evenimentelor. **3** Șoc. **4** Surpriză. **5** (Fiz; îs) *Punct de ~* Loc unde un proiectil lovește ținta.

impacta *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~tez* / E: ***impact***] (Med) A menține în contact strâns două suprafețe, două fragmente de oase fracturate etc.

impactare *sf* [At: DEX-S / Pl: *~tări* / E: ***impacta***] (Med) Menținere în contact strâns a două suprafețe, a două fragmente de oase fracturate etc.

impactor *sn* [At: DEX-S / Pl: *~oare* / E: fr ***impacteur***] (Med) Aparat folosit pentru impactarea fragmentelor osoase prin prinderea în șuruburi.

impalpabil, ~ă *a* [At: CAZIMIR, GR. 186 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impalpable***] **1** Care nu poate fi pipăit. **2-3** (Pex) (De dimensiune sau) de intensitate foarte mică Si: *minuscul, imperceptibil*.

impalpabilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~ități* / E: fr ***impalpabilité***] **1-3** (Rar) Caracter a ceea ce este impalpabil (**1-3**).

impaludare *sf* [At: DN³ / Pl: *~dări* / E: cg, fr ***impaludation***] **1** Apariție și înmulțire a cazurilor de malarie într-un teritoriu. **2** (Îs) *~ terapeutică* Malarioterapie.

impar, ~ă *a* [At: ALGEBRA, VII, 27, ap. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impair***] (D. numere) Care nu este divizibil cu doi Si: *fără soț*.

imparabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imparable***] (Spt; d. lovituri) Care nu poate fi parat.

imparabilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***imparabil*** + *-itate*] (Rar; Spt) Însușire a unei lovituri de a fi imparabilă.

impardonabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impardonnable***] (Frm) De neiertat.

imparicopitat, ~ă [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***impar*** + ***copitat***] **1** *a* (D. animale) Care are un număr impar de degete cu copite Si: (rar) *imparidigitat*. **2** *snp* Ordin de mamifere erbivore imparicopitate (**1**). **3** *sn* (Șls) Mamifer din ordinul imparicopitatelor (**2**).

imparidigitat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***imparidigité***] (Rar) Imparicopitat (**1**).

imparipenat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***imparipenné***] (D. frunzele compuse) Care prezintă perechi de frunzulițe de o parte și de alta a unui ax comun, iar în vârf o frunzuliță nepereche.

imparisilabic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***imparisyllabique***] (D. substantive și adjective) A cărui temă nu are același număr de silabe în cursul declinării.

imparitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***imparité***] **1** (D. numere întregi) Însușire de a nu fi divizibil cu doi. **2** Inegalitate.

impartajabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impartageable***] (Rar) Care nu poate fi împărțit.

imparțial, ~ă [At: MACEDONSKI, O. IV, 45 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impartial***] **1** *a* Care face o apreciere obiectivă. **2-3** *av, a* (În mod) nepărtinitor.

imparțialitate *sf* [At: CARAGIALE, ap. CADE / P: *~ți-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***impartialité***] Calitate de a fi imparțial Si: *nepărtinire, obiectivitate*.

impas *sn* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 178 / Pl: *~uri* / E: fr ***impasse***] **1** (Înv) Străduță deschisă numai la una dintre extremitățile ei Si: *fundac, hudiță, înfundătură*. **2** (Fig) Situație dificilă din care nu se poate ieși.

impasabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impassable***] (Frm) **1** Care nu poate fi trecut. **2** (Fig) Care nu poate fi trecut cu vederea.

impasibil, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 238 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impassible***, lat ***impassibilis***] Nepăsător.

impasibilitate *sf* [At: CĂLINESCU, I. 20 / Pl: *~tăți* / E: fr ***impassibilité***, lat ***impassibilitas, -atis***] Nepăsare.

impațiență *sf* vz ***impaciență***

impecabil, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 91 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imppeccable***, lat ***impeccabilis***] **1** *a* Care nu greșește. **2** *a* Care este fără cusur Si: *ireproșabil, perfect*. **3** *av* Fără nici o greșeală. **4** *av* În mod desăvârșit.

impecabilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***impeccabilité***, lat ***impeccabilitas, -atis***] (Rar) **1-2** Calitate a ceea ce este impecabil (**1-2**). Si: *desăvârșire, perfecțiune*.

impedanță *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~țe* / E: fr ***impedance***, ger ***Impedanz***] (Fiz) **1** Mărime electrică egală cu raportul dintre valoarea efectivă a tensiunii electrice aplicate unui anumit circuit și valoarea efectivă a intensității curentului electric absorbit de circuit. **2** Mărime egală cu raportul dintre presiunea sonoră a unui sistem acustic și fluxul acustic corespunzător.

impediment *sn* [At: MARIAN, NA. 167 / Pl: *~e* / E: lat ***impedimentum***, cf it *impedimento*] Obstacol în calea realizării unei intenții.

impegat *sm* vz ***impiegat***

impenetrabil, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 117 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impénétrable***, lat ***impenetrabilis***] **1** Care nu lasă să intre nimic în el. **2** Care nu poate fi străpuns. **3** Prin care nu se poate pătrunde cu privirea. **4** (Fig) De neînțeles. **5** (Fig) Ascuns. **6** Care își ascunde gândurile, sentimentele, planurile etc. **7** (Fiz) Care ocupă un spațiu astfel încât exclude de acolo orice alt corp.

impenetrabilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***impénétrabilité***] **1-6** Însușire a ceea ce este impenetrabil (**1-6**). **7** (Fiz) Imposibilitate ca două molecule sau corpuri să ocupe în același timp același spațiu.

impenetrant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***impénétrante***] (Rar) Care nu (poate) pătrunde (adânc) în ceva.

impenitent, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***impénitent***] (Liv) Care nu are remușcări.

impenitență *sf* [At: DN[3] / Pl: *~țe* / E: fr ***impenitence***] (Liv) Lipsă de remușcări.

imperativ, ~ă [At: TEODOREANU, M. II, 166 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impératif***, lat ***imperativus***] **1** *a* Care ordonă Si: *poruncitor*. **2** *a* (Înv; îs) *Mandat ~* Obligație a deputatului ales de a vota așa cum i-au cerut alegătorii. **3-4** *sn, a* (Grm; șîs *mod ~*) (Mod verbal personal) prin care se exprimă un ordin, un îndemn, o rugăminte etc. **5** *a* (Grm; îs) *Propoziție ~ă* Propoziție care exprimă un ordin, un îndemn, o rugăminte etc. **6** *av* În mod poruncitor. **7** *sn* Necesitate categorică și necondiționată Si: *obligație*. **8** *sn* (Flz; îs) *~ categoric* Principiu enunțat de Kant, după care obligația morală are un caracter absolut, necondiționat, spre deosebire de cerințele condiționate ale vieții cotidiene.

imperator *sm* [At: (a. 1757) GCR. II, 53/15 / Pl: *~i* / E: lat ***imperator***] **1-2** (Înv) Împărat (al romanilor). **3** (Înv) Țar al Rusiei. **4** Titlu onorific conferit generalilor romani de către soldați sau de către senat după repurtarea unei mari victorii. **5-8** Persoană care purta titlul de imperator (**1-4**).

imperatrice *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: it ***imperatrice***, fr ***imperatrice***] (Rar) **1** Soție a unui imperator roman. **2** (În Imperiul roman) Împărăteasă.

imperatriță *sf* [At: CANTA, ap. LET. III, 175/12 / Pl: *~țe* / E: rs ***императрица***] (Înv) Țarină a Rusiei.

imperceptibil, ~ă [At: HOGAȘ, H. 90 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imperceptible***] **1** *a* Care nu poate fi perceput. **2** *a* (Pex) Foarte mic. **3-4** *av, a* (În mod) insesizabil.

imperceptibilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***imperceptibilité***] **1-3** Însușire a ceea ce este imperceptibil (**1-2,4**).

imperfect, ~ă [At: RALEA, E. O. 139 / Pl: *~cți, ~e* / E: lat ***imperfectus***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care are defecte, lipsuri Si: *nedesăvârșit*. **3-4** *sn, a* (Grm; șîs) *Timp ~* (Timp verbal) care aparține modului indicativ și care exprimă o acțiune din trecut, neterminată în momentul la care se referă vorbirea.

imperfectibil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imperfectible***] (Rar) Care nu este perfectibil.

imperfectiv, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imperfectif***] (Grm) **1-2** (Mod) care arată că acțiunea verbului este în desfășurare, fără să indice termenul sau rezultatul ei. **3-4** (Mod) care arată că acțiunea verbului se repetă, fără să indice termenul sau rezultatul ei.

imperfecție *sf* vz ***imperfecțiune***

imperfecțiune *sf* [At: ODOBESCU, ap. CADE / V: ***~cție*** / Pl: *~ni* / E: fr ***imperfection***, lat ***imperfectio, -onis***] **1** Însușire a ceea ce este nedesăvârșit. **2** Mic defect care face ca un lucru să nu fie perfect.

imperforat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***imperforé***] (Atm; d. organe) Care are orificiile închise.

imperforație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***imperforation***] (Atm) Lipsă a orificiului natural al unui organ.

imperial, ~ă [At: (a. 1774) URICARIUL, I, 171 / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impérial***, lat ***imperialis***] **1-2** *a* Care aparține (împăratului sau) imperiului. **3-4** *a* Care se referă (la împărat sau) la imperiu. **5** *a* (Fig) Măreț. **6** *smp* Soldați ai vechiului Imperiu German. **7** *sm* (Înv; șîs *vultur ~*) Monedă rusească de aur, în valoare de 10 ruble, în epoca țarismului. **8-9** *sf* Etaj (acoperit) al unor vehicule de transport în comun.

imperialism *sn* [At: DA ms / P: *~ri-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***impérialisme***] **1** Politică de extindere a dominației unei națiuni asupra altor țări străine. **2** Politică de dobândire de posesiuni coloniale și de menținere a lor. **3** Țară care duce o politică de imperialism (**2**). **4** (În concepția marxistă) Fază superioară de dezvoltare a capitalismului, caracterizată prin supremația capitalului financiar și a politicii de expansiune și de dominație generalizată. **5-6** (Pgn) Tendință de dominație (colectivă sau) individuală.

imperialist, ~ă [At: DA ms / P: *~ri-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***impérialiste***] **1-6** *a* Care aparține imperialismului (**1-6**). **7-12** *a* Care se referă la imperialism (**1-6**). **12-15** *smf* Adept al imperialismului (**1-2, 5-6**). **16** *smf* Mare capitalist.

imperie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: rs ***империя***] (Înv) Imperiu.

imperios, ~oasă [At: ODOBESCU, S. II, 60 / P: *~ri-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***impérieux,*** lat ***imperiosus***] **1-2** *a, av* (Într-un mod) neapărat necesar. **3** *a* Care cere o rezolvare imediată.

imperiosamente *av* [At: HASDEU, I. C. 106 / E: fr ***impérieusement***, it ***imperiosamente***] (Iţî) În mod imperios.

imperisabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impérissable***] (Rar) Etern.

imperisabilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: ***imperisabil*** + *-itate*] (Rar) Însușire a ceea ce este veșnic.

imperiu *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 7/14 / Pl: *~ii* / E: lat ***imperium***] **1** Stat monarhic care are în frunte un împărat Si: *împărăție*. **2** Autoritate suverană. **3** Teritoriu cuprinzând un stat dominant (marea metropolă) și posesiunile sale coloniale. **4** (Îla) **Sub imperiul** ... Dominat de ...

impermeabil, ~ă [At: IBRĂILEANU, A. 7 / P: *~me-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imperméable***, lat ***impermeabilis***] **1** *a* Care nu lasă să treacă prin el un fluid. **2** *sn* Haină de ploaie, făcută dintr-un material impermeabil (1) Si: *fulgarin*.

impermeabilitate *sf* [At: DA ms / P: *~me-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***imperméabilité***] Calitate de a fi impermeabil (**1**).

impermeabiliza *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***imperméabiliser***] (Rar) **1-2** A (se) face impermeabil (**1**).

impermeabilizare *sf* [At: DEX / P: *~me-a~* / Pl: *~zări* / E: ***impermeabiliza***] **1-2** Proces prin care un material (este făcut sau) devine impermeabil (**1**).

impermeabilizat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***impermeabiliza***] Care a devenit impermeabil (**1**).

impermutabil, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impermutable***] **1** Care nu poate fi permutat. **2** (Rar) Care nu poate fi transferat.

impersonal, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 113 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impersonnel***, lat ***impersonalis***] **1** Care nu se referă la nici o persoană. **2** (Fig) Lipsit de personalitate. **3** (Grm; d. forme verbale) Care exprimă o acțiune ce nu este atribuită nici unei persoane, nu are subiect propriu-zis și se folosește numai la persoana a III-a singular. **4** Obiectiv.

impersonalitate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 207 / Pl: *~tăți* / E: fr ***impersonnalité***] **1-3** Caracter a ceea ce este impersonal (**1-3**). **4** (Fig) Detașare.

impersonaliza *vt* [At: DEX / Pl: *~zez* / E: eg ***impersonalize***] (Lit) A face ca stilul să devină impersonal, dând impresia de obiectivitate.

impersonalizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***impersonaliza***] (Lit) Obiectivare a stilului Si: *impersonalizat¹*.

impersonalizat¹ *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: ***impersonaliza***] (Rar) Impersonalizare.

impersonalizat², ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***impersonaliza***] Care a devenit impersonal.

impertinent, ~ă [At: NEGRUZZI, S. III, 60/2 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***impertinent***, lat ***impertinens, -ntis***] **1-2** *smf, a* (Om) obraznic. **3** *av* Cu obrăznicie.

impertinență *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1384 / V: (înv) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***impertinence***] **1** Obrăznicie. **2** Nerușinare.

impertinenție *sf* vz ***impertinență***

imperturbabil [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 103 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imperturbable***, lat ***imperturbabilis***] **1** *a* Care nu poate fi tulburat de nimic Si: *flegmatic, placid*. **2** *a* Care denotă stăpânire de sine Si: *calm, liniștit*. **3** *av* Cu calm.

imperturbabilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***imperturbabilité***] (Rar) **1** Lipsă de reacție afectivă Si: *flegmatism*. **2** Stăpânire de sine. **3** Calm.

impesta *vt* [At: DA ms / V: (cscj) ***~ti*** / Pzi: *~tez* / E: it ***impestare***, fr ***empester***] (Rar) **1** A molipsi de ciumă. **2** (Pex) A molipsi de o boală contagioasă. **3** A răspândi un miros urât, greu. **4** (Fig) A corupe.

impestare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***impesta***] (Rar) **1** Molipsire de ciumă Si: *impestat¹* (**1**). **2** (Pex) Molipsire cu o boală contagioasă Si: *impestat¹* (**2**). **3** Răspândire a unui miros urât, greu Si: *impestat¹* (**3**). **4** (Fig) Corupere.

impestat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***impesta***] **1-3** Impestare (**1-3**). **4** (Fig) Corupere.

impestat², ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: ***~tit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***impesta***] (Iuz) Molipsit de ciumă.

impesti *v* vz ***impesta***

impestit, ~ă *a* vz ***impestat***

impetiginos, ~oasă [At: DN³ / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***impétigineux***] (Med) *smf, a* **1-2** (Bolnav) de impetigo.

impetigo *sni* [At: YGREC, M. N. 260 / E: fr ***impétigo***] (Med) Boală de piele contagioasă manifestată prin apariția unor bășicuțe seroase și purulente care se sparg, formând cruste gălbui care nu lasă urme Si: (pop) *bube dulci, pecingine, rofii, spurcat*.

impetrație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: lat ***impetratio***, fr ***impétration***] (Rar) Intervenție prin care cineva obține o favoare, un beneficiu.

impetuos, ~oasă [At: STAMATI, D. / P: *~tu-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***impétueux***, lat ***impetuosus***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care se manifestă cu o forță de nestăpânit Si: *năvalnic, tumultuos*. **3-4** *av, a* (Pex) (Într-un mod) violent.

impetuoso *av* [At: DN³ / P: *~u-o~* / E: it ***impetuoso***] (Muz; ca indicație de execuție) Cu înflăcărare.

impetuozitate *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 514 / P: *~tu-o* / Pl: *~tăți* / E: fr ***impétuosité***] **1** Manifestare a unei forțe nestăpânite. **2** (Pex) Violență.

impiegat *smf* [At: NEGRUZZI, S. I, 301 / V: (iuz) ***~peg~, împe~, îm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: it ***impiegato***] **1** (Iuz) Funcționar de stat de grad inferior. **2** Persoană care organizează și controlează mișcarea trenurilor într-o gară.

impieta *vi* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 237 / P: *~pi-e~* / V: ***îm~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***empiéter***] (Udp „asupra") **1** (Înv) A manifesta dispreț față de cele sfinte. **2** A disprețui legile morale. **3** A jigni ceva unanim respectat. **4** A se amesteca în domeniul de activitate al altcuiva. **5** A se face stăpân pe proprietatea altcuiva. **6** A-și aroga drepturi inexistente. **7** A încălca un drept al altcuiva. **8** A îngrădi libertatea cuiva.

impietare *sf* [At: ARISTIA, PLUT., ap. DA ms / P: *~pi-e~* / Pl: *~tări* / E: ***impieta***] **1** (Înv) Dispreț față de cele sfinte. **2** Dispreț față de legile morale. **3** Jignire a ceva unanim respectat. **4** Amestec în domeniul de activitate al altcuiva. **5** Stăpânire a proprietății altcuiva. **6** Arogare a unor drepturi inexistente. **7** Încălcare a unui drept al altcuiva. **8** Îngrădire a libertății cuiva.

impietate *sf* [At: CADE / Pl: *~tăți* / E: fr ***impiété***, lat ***impietas, -atis***] **1** Lipsă de respect față de ceva considerat sfânt Si: *sacrilegiu*. **2** (Pex) Atitudine jignitoare față de cineva sau ceva care merită venerație.

impila *v* vz ***împila***

impilare *sf* vz ***împilare***

impilat¹ *sn* vz ***împilat¹***

impilat², ~ă *a* vz ***împilat²***

impilator, ~oare *a* vz ***împilator***

impiu, ~ie [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 136 / A și: *îm~* / Pl: *~ii* / E: fr ***impie***] (Frm; iuz) **1-2** *smf, a* (Persoană) care dovedește impietate. **3** *a* Necredincios. **4** *a* Imoral. **5** *a* Nelegiuit.

implacabil, ~ă *a, av* [At: ALECSANDRI, T. 1734 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***implacable***, it ***implacabile***, lat ***implacabilis***] **1-2** (În mod) neîmblânzit. **3-4** (În mod) neînduplecat. **5-6** (În mod) neiertător. **7-8** (În mod) neîmpăcat.

implacabilitate *sf* [At: CADE / Pl: *~tăți* / E: fr ***implacabilité***] **1** Neîmblânzire. **2** Neînduplecare. **3** Neîndurare. **4** Neîmpăcare.

implant *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***implant***] (Med) **1** Țesut, organ sau obiect cu rol funcțional implantat. **2** Medicament solid introdus într-un țesut în vederea unei acțiuni sau resorbții lente.

implanta *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***implanter***] **1** (Frm) A planta. **2** (Frm) A răsădi. **3** (Med; d. organe, medicamente, țesuturi, obiecte cu rol funcțional) A introduce pe cale chirurgicală într-un organism. **4** (Fig) A transfera un fenomen, un obicei etc. dintr-un spațiu în altul, dintr-o societate în alta.

implantare *sf* [At: PARHON, B. 125 / Pl: *~tări* / E: ***implanta***] **1** (Frî) Plantare. **2** (Frî) Răsădire. **3** (Med) Introducere pe cale chirurgicală într-un organism a unor medicamente, organe, țesuturi, obiecte cu rol funcțional Si: *implantat[1]* (**3**), *implantație* (**3**). **4** (Fig) Transferare a unui fenomen, a unui obicei etc. dintr-un spațiu în altul, dintr-o societate în alta Si: *implantat[1]* (**4**), *implantație* (**4**).

implantat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***implanta***] **1** (Frî) Plantare. **2** (Frî) Răsădire. **3-4** Implantare (**3-4**).

implantat[2], ~ă [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***implanta***] **1** (Frî) Plantat[2]. **2** (Frî) Răsădit[2]. **3** (Med; d. organe, medicamente, țesuturi, obiecte cu rol funcțional) Introdus pe cale chirurgicală într-un organism. **4** (Fig; d. fenomene, obiceiuri) Care a fost transferat dintr-un spațiu în altul, dintr-o societate în alta.

implantație *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***implantation,*** ger ***Implantation***] **1** (Înv) Plantare. **2** (Înv) Răsădire. **3-4** Implantare (**3-4**).

implantațiune *sf* vz ***implantare***

implantologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***implantologie***] Disciplină medicală care se ocupă cu studiul implantelor sau transplantelor în chirurgia generală, în stomatologie etc.

implementa *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: eg ***implement***] (Liv) **1** A pune în funcțiune. **2** A îndeplini. **3** A realiza. **4** A aplica. **5** A integra.

implementare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***implementa***] (Liv) **1** Punere în funcțiune Si: (rar) *implementat[1]* (**1**). **2** Îndeplinire. **3** Realizare. **4** Aplicare. **5** Integrare.

implementat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***implementa***] (Rar) **1** Implementare (**1**). **2** Îndeplinire. **3** Realizare. **4** Aplicare. **5** Integrare.

implementat[2], ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***implementa***] (Liv) **1** Pus în funcțiune. **2** Care a fost îndeplinit. **3** Care a fost realizat. **4** Care a fost aplicat. **5** Care a fost integrat.

implex, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ecși, ~e* / E: fr ***implexe***] (Rar; d. opere literare) În care peripețiile sunt numeroase și complicate.

implica *vt* [At: COD. PEN. R.S.R. 557 / Pzi: *~ic* / E: fr ***impliquer,*** it ***implicare***] **1** (Înv) A conține. **2** A avea drept consecință. **3** A angaja pe cineva într-o afacere. **4** A include pe cineva într-o acuzație.

implicare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***implica***] **1** (Înv) Conținere. **2** Consecință logică Si: *implicat[1]* (**2**), *implicație* (**2**). **3** Angajare a cuiva într-o afacere Si: *implicat[1]* (**3**), *implicație* (**3**). **4** Includere a cuiva într-o acuzație Si: *implicat[1]* (**4**), *implicație* (**4**).

implicat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***implica***] **1** (Înv) Conținere. **2-4** Implicare (**2-4**).

implicat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***implica***] **1** (Înv) Conținut[2]. **2** Care este o consecință logică a ceva. **3** Angajat într-o afacere. **4** Inclus într-o acuzație.

implicație *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 113, 5/2 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***implication,*** it ***implicazione,*** lat ***implicatio, -onis***] **1** Fapt cuprins în mod implicit în altul. **2-4** Implicare (**2-4**). **5** (Log) Relație între două concepte în care adevărul sau falsitatea unuia atrage după sine cu necesitate adevărul sau falsitatea celuilalt concept.

implicațiune *sf* vz ***implicație***

implicit, ~ă [At: COD. PEN. R.P.R. 544 / V: (înv) *~e* / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***implicite,*** lat ***implicitus***] (Îoc *explicit*) **1** *a* Cuprins într-o afirmație fără a fi exprimat în mod formal. **2-3** *av, a* (În mod) subînțeles. **4-5** *av, a* (În mod) inductiv.

implicite *av* vz ***implicit***

implora *vt* [At: MACEDONSKI, O. I, 252 / Pzi: *~or* / E: fr ***implorer,*** it, lat ***implorare***] **1** A ruga pe cineva cu umilință. **2** A ruga stăruitor, cu insistență. **3** A chema în ajutor. **4** A cere ceva cu insistență, cu lacrimi, unui superior. **5** A cere mila divinității.

implorare *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 76 / Pl: *~rări* / E: ***implora***] **1** Rugăminte adresată cuiva cu umilință Si: *implorat[1]* (**1**), *implorație* (**1**). **2** Rugăminte stăruitoare, insistentă Si: *implorat[1]* (**2**), *implorație* (**2**). **3** Chemare în ajutor Si: *implorat[1]* (**3**), *implorație* (**3**). **4** Cerere insistentă, cu lacrimi, adresată unui superior Si: *implorat[1]* (**4**), *implorație* (**4**). **5** Cerere a milei divinității Si: *implorat[1]* (**5**), *implorație* (**5**).

implorat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***implora***] **1-5** Implorare (**1-5**).

implorat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***implora***] **1** Care este rugat cu umilință. **2** Care este rugat insistent. **3** Care este chemat în ajutor. **4** Căruia i se cere ceva în mod insistent, cu lacrimi.

implorator, ~oare *smf, a* [At: PAS, Z. I, 76 / V: ***~rât~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***implora*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care roagă pe cineva cu umilință. **3-4** (Persoană) care roagă pe cineva insistent. **5-6** (Persoană) care cheamă în ajutor. **7-8** (Persoană) care cere ceva insistent, cu lacrimi, unui superior. **9-10** (Persoană) care cere mila divinității.

implorație *sf* [At: DEX / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***imploration***] **1-5** Implorare (**1-5**).

implorațiune *sf* vz ***implorație***

implorător, ~oare *smf, a* vz ***implorator***

implozie *sf* [At: DEX / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***implosion***] (Îoc *explozie*) **1** Pătrundere rapidă a aerului într-o încăpere vidată când pereții acesteia sunt distruși. **2** (Fon) Moment inițial al articulării unei consoane ocluzive, care constă în închiderea totală a organului fonator.

imploziune *sf* vz ***implozie***

imploziv, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***implosif***] (Fon) **1** Care se referă la implozie (**2**). **2** Articulat prin implozie (**2**). **3** Specific imploziei (**2**). **4** De implozie (**2**).

impluviu *sn* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: lat ***impluvium***] (Ant) Spațiu descoperit în atriumul unei case romane, unde se afla un bazin pentru colectarea apei de ploaie.

impolitețâ *sf* vz ***impolitețe***

impolitețe *sf* [At: DA ms / V: ***~ță*** / Pl: *~ți* / E: fr ***impolitesse***] **1** Lipsă de politețe. **2** Faptă, atitudine sau comportare necuviincioasă Si: *bădărănie, mojicie, necuviință*.

imponderabil, ~ă [At: CAMIL PETRESCU, V. 101 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impondérable,*** it ***imponderabile***] **1** *a* Care se află în stare de imponderabilitate. **2** *a* (Fig) Imperceptibil. **3** *a* (Fig) Subtil. **4** *sn* (Fig) Elemente, împrejurări mărunte care nu pot fi apreciate cu exactitate.

imponderabilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***impondérabilité***] **1-2** (Caracter sau) stare a unui corp a cărui greutate se reduce datorită ieșirii sale din câmpul gravității terestre. **3-4** (Caracter sau) stare a unui corp a cărui greutate se anulează datorită intervenției unei forțe de sens contrat. **5** (Fig) Caracter imperceptibil. **6** (Fig) Subtilitate.

impopular, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impopulaire***] Care nu place poporului Si: *nepopular*.

impopularitate *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 106 / Pl: *~tăți* / E: fr ***impopularité***] Lipsă de popularitate Si: *nepopularitate*.

import *sn* [At: ZAHARESCU, E. P. 134 / Pl: *~uri* / E: ger ***Import***] **1** Totalitate a operațiilor prin care se introduc într-o țară bunuri cumpărate din străinătate, în vederea comercializării Si: (înv) *importație* (**1**). **2** (Îla) **De ~** Importat[2] (**1**). **3** (Îal) Străin de realitățile locale Si: *importat[2]* (**3**). **4** (Ccr) Totalitatea mărfurilor importate de o țară.

importa[1] *vt* [At: DA ms / Pzi: *import,* (rar) *~tez* / E: fr ***importer,*** it ***importare***] **1** A introduce într-o țară produse dintr-o altă țară. **2** (Fig) A prelua obiceiuri, mode etc. străine.

importa[2] *vi* [At: ODOBESCU, S. III, 384 / Pzi: p 3 *~ortă,* (Trs) *~oartă* / E: fr ***importer,*** it ***importare***] A prezenta importanță, interes pentru cineva.

importabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***importable***] Care poate fi importat.

important, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1386 / V: (înv) *~e* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***important***] **1** Care are o deosebită însemnătate. **2** (D. persoane) Care are autoritate. **3** (D. persoane) De vază. **4** (Irn) Care se crede om de seamă. **5** (Irn) Arogant.

importante *a* vz ***important***

importantisim, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 68 / Pl: *~i, ~e* / E: it ***importantissimo***] (Itr) Foarte important.

importanță *sf* [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 438 / V: ***~ten~, ~tanție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***importance***] **1** Însemnătate. **2** (D. persoane) Autoritate. **3-4** (Îlav) **Cu ~** Cu convingerea (nejustificată) că spune sau face ceva important. **5** (Îe) **A-și da ~** A se crede superior, comportându-se ca atare. **6** (Îla) **Plin de ~** Îngâmfat.

importanție *sf* vz ***importanță***

importare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***importa[1]***] Introducere într-o țară a unor produse dintr-o altă țară Si: *importat[1]* **(1)**. **2** (Fig) Preluare din altă țară a unor obiceiuri, mode etc. Si: *importat[1]* **(2)**.

importat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***importa[1]***] **1-2** Importare **(1-2)**.

importat[2], ~ă *a* [At: ZAHARESCU, E. P. 142 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***importa[1]***] **1** Care a fost introdus într-o țară prin import **(1)** dintr-o altă țară. **2** (D. un obicei, o modă) Preluat dintr-o altă țară. **3** (Fig) Străin de realitățile locale.

importator, ~oare [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 210 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***importateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se ocupă de importuri. **3** *a* Care importă[1] **(2)**.

importație *sf* [At: (a. 1835) URICARIUL VIII, 134 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***importation***] (Înv) **1** Import **(1)**. **2-3** (Obiect sau) obicei importat[2] **(1-2)**.

importațiune *sf* vz ***importație***

importență *sf* vz ***importanță***

importun, ~ă [At: ARISTIA, PLUT., ap. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***importun***, lat ***importunus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care importunează.

importuna *vt* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 178 / Pzi: *~nez* / E: fr ***importuner***, it ***importunare***] **1-2** (A plictisi sau) a incomoda pe cineva cu vizite, cu stăruințe etc.

importunare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***importuna***] **1-2** (Plictisire sau) incomodare a cuiva cu vizite, cu stăruințe etc.

importunat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***importuna***] **1-2** (Plictisit sau) stingherit Cf *importuna*.

importunitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***importunité***, it ***importunita***, lat ***importunitas***] Stăruință, atitudine, prezență care plictisește sau stingherește.

imposibil, ~ă [At: GHEREA, ST. CR. III, 238 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impossible***, it ***impossibile***, lat ***impossibilis***] **1** *a* Care nu poate exista. **2-3** *av, a* (În mod) irealizabil. **4-5** *av, a* (În mod) intolerabil. **6** *sn* (Îe) **A face ~ul** A face tot ce este cu putință. **7-8** *sn* Ceea ce este (aproape) cu neputință de realizat. **9-10** *a, av* (Care este) cu neputință.

imposibilitate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 52 / Pl: *~tăți* / E: fr ***impossibilité***, it ***impossibilitá***, lat ***impossibilitas***] Neputință.

impostație *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 10 / Pl: *~ii* / E: it ***impostazione***] (Muz) Pregătire a vocii (pentru a cânta).

impostă *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***imposte***, it ***imposta***] Bloc de piatră ieșit în afară față de nivelul zidăriei, servind ca sprijin pentru o boltă, un arc etc.

impostor, ~oare *smf* [At: SEBASTIAN, T. 58 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***imposteur***, it ***impostore***, lat ***impostor***] **1** Persoană care urmărește să profite în mod nemeritat prin minciună sau prefăcătorie Si: *mincinos, șarlatan*. **2-3** Persoană care se substituie altcuiva (pentru a profita de avantajele cuvenite acestuia).

impostură *sf* [At: BARANGA, V. A. 20 / Pl: *~ri* / E: fr ***imposture***, lat, it ***impostura***] **1-2** Înșelătorie a unui impostor **(1-2)**.

impotent, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT., ap. DA ms / V: ***~put~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***impotens, -ntis***, fr ***impotent***, it ***impotente***] **1** *a* Care nu are energia să facă ceva Si: *neputincios*. **2-3** *sm, a* (Bărbat) incapabil de a săvârși actul sexual.

impotență *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***~put~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***impotence***, lat ***impotentia***, it ***impotenza***] **1** Lipsă de putere Si: *neputință*. **2** (Med) Incapacitate a unui mascul de a îndeplini actul sexual.

impoza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***imposer***] **1-5** A impune **(3-5,7-8)**.

impozabil, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 38 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imposable***] **1-3** Care poare fi impus **(3-5)**. **4** Care poate fi obligat să plătească impozite.

impozant, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 225 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***imposant***] Care impune admirație altora prin înfățișare, mărime sau autoritate Si: *măreț, arătos, impunător, falnic*.

impozare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***impoza***] **1-2** Impunere **(2-3)**. **3** (Ccr) Impozit. **4** Impresionare. **5** Afirmare.

impozat, ~ă *a* [At: I. IONESCU, P. 36 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***impoza***] (Înv) **1** Impus **(1)**. **2** (D. o pedeapsă, o prevedere) Aplicat[2]. **3** (D. impozite) Fixat[2]. **4** Impus **(4)**.

impozit *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: lat ***impositum***] **1** Contribuție obligatorie în bani cerută cetățenilor unui stat pentru acoperirea cheltuielilor publice Si: *dare, dajdie*. **2** (Înv) Bir.

impozita *vt* [At: DEX–S / Pzi: *~tez* / E: ***impozit***] **1** A prevedea prin lege perceperea unui impozit. **2** A stabili impozitul datorat de cineva. **3** A percepe un impozit.

impozitare *sf* [At: DEX–S / Pl: *~tări* / E: ***impozita***] **1** Prevedere prin lege a perceperii unui impozit. **2** Stabilire a impozitului care trebuie plătit de cineva. **3** Percepere a unui impozit.

impracticabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impracticable***, it ***impracticabile***] **1** Care nu poate fi pus în practică. **2** (D. drumuri) Pe care nu se poate umbla.

impracticabilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***impracticabilité***] **1** Caracteristică a unui proiect, plan etc. de a nu putea fi pus în practică. **2** Stare a unui drum pe care nu se poate umbla.

imprecație *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 346 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***imprecation***, it ***imprecazione***] **1** (Liv) Blestem. **2** Figură de stil care conține un blestem.

imprecațiune *sf* vz ***imprecație***

imprecis, ~ă *a* [At: ARDELEANU, U. D. 221 / Pl: *~iși, ~e* / E: fr ***imprécis***, it ***impreciso***] Care este lipsit de precizie Si: *neprecis, nesigur, vag*.

imprecizie *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***imprécision***, it ***imprecisione***] Lipsă de precizie.

impreciziune *sf* vz ***imprecizie***

impregna *vtr* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 63 / Pzi: *~nez* / E: fr ***imprégner***, lat ***impraegnare***] **1-2** (Șfg) A (se) îmbiba cu o substanță lichidă pentru a căpăta impermeabilitate, rezistență etc.

impregnabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imprégnable***] Care poate fi impregnat.

impregnabilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***imprégnabilité***] Calitate de a fi impregnabil.

impregnant, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: ***impregna*** + *-ant*] **1-2** (Produs chimic) care impregnează.

impregnare *sf* [At: HERESCU, ap. DA ms / Pl: *~nări* / E: ***impregna***] **1-2** (Operație de) îmbibare cu o substanță (lichidă) pentru a căpăta impermeabilitate, rezistență etc.

impregnat, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 308 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***impregna***] Îmbibat cu o substanță (lichidă) spre a căpăta anumite însușiri.

impregnație *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***impregnation***, it ***impregnazione***, ger ***Imprägnation***] **1** (Glg) Distribuție neregulată a unor substanțe minerale în masa rocilor. **2** Suprafață rezultată prin impregnare.

impregnațiune *sf* vz ***impregnație***

impregnol *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: ***impregna*** + *-ol*] Substanță de culoare albă, obținută din parafină, cu care se impregnează materialele textile.

impremeza *vt* vz ***impremieza***

impremieza *vt* [At: CORESI, PS. 144 / V: ***~primeza, ~meza*** / Pzi: *~zez* / E: ***im-*** + ***primiez***] (Înv) **1** (Rar) A înjumătăți. **2** (Reg) A despărți cu un zid, gard etc.

impresar *sm* [At: CARAGIALE, O. 239 / V: ***~rio, ~riu*** / Pl: *~i* / E: fr ***impresario***, it ***impresario***] **1** Persoană care mijlocește sau organizează

reprezentații teatrale, concerte etc. **2** Persoană care mijlocește angajarea unor artiști, sportivi etc.

impresarial, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***impressarial***] (Rar) **1** De impresar. **2** De impresariat. **3-4** Referitor (la impresar sau) la impresariat. **5-6** Care aparține (impresarului sau) impresariatului.

impresariat *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***impresar***] **1** Instituție care mijlocește sau organizează reprezentații teatrale, concerte etc. **2** Activitate a unui impresar (**2**).

impresario *sm* vz ***impresar***

impresariu *sm* vz ***impresar***

imprescriptibil, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, A. 55 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imprescriptible***] Care nu se prescrie.

imprescriptibilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***imprescriptibilité***] Valabilitate permanentă.

impresie *sf* [At: RUSSO, S. 31 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat ***impression, -onis***, fr ***impression***] **1** Efect lăsat în conștiința omului de lucruri sau de întâmplări cu care vine în contact. **2** Gânduri, imagini întipărite în amintire. **3-4** (Îe) **A da** (sau **a face, a produce, a lăsa, a cauza**) **o ~** (**bună** sau) **rea** A obține prin înfățișare, gesturi, vorbă o atitudine (favorabilă sau) defavorabilă a cuiva. **5** (Îe) **A da** (sau **a face, a lăsa**) **~ia că** A determina pe cineva să-și formeze o părere despre cineva sau ceva. **6** (Îae) A părea că... **7** (Îe) **A face** (sau **a produce**) **~ asupra cuiva** A impresiona pe cineva. **8** (Îe) **A fi sub ~ia** A fi stăpânit de imaginile sau de amintirile unei întâmplări trăite. **9** Senzație. **10** Părere. **11** (Îe) **A avea ~ia că** A presupune că... **12** (Lpl) Puncte de vedere, aprecieri fugitive asupra unui fapt, asupra unei întâmplări etc. **13** (Îf *~iune*) Amprentă a desenului papilar al degetelor, palmelor și tălpilor picioarelor. **14** (Îf *~iune*) Imprimare.

impresiona *vt* [At: MAIORESCU, D. IV, 498 / Pzi: *~nez* / E: fr ***impressionner***, it ***impressionare***] **1** A produce o impresie asupra cuiva Si: *a afecta, a atinge, a emoționa, a înduioșa, a mișca*. **2** (D. lumină) A acționa asupra substanței fotosensibile de pe o placă, de pe un film sau de pe o hârtie fotografică, dând naștere unui proces chimic datorită căruia se înregistrează o imagine.

impresionabil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 171 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***impressionnable***, it ***impressionabile***] **1** Care poate fi ușor impresionat. **2** (D. oameni) Sensibil.

impresionabilitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 148 / Pl: *~tăți* / E: fr ***impressionnabilité***] **1** Capacitate de a fi impresionabil Si: *emotivitate, sensibilitate*. **2** (D. substanțe fotosensibile) Capacitate de a da naștere, sub acțiunea luminii, unui proces chimic prin care se înregistrează o imagine.

impresionant, ~ă *a* [At: SADOVEANU, Z. C. 20 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***impressionnant***] **1** Care produce o impresie puternică Si: *emoționant, tulburător*. **2** Uluitor. **3** Impunător.

impresionare *sf* [At: DN³ / Pl: *~nări* / E: ***impresiona***] **1** Producere a unei impresii puternice asupra cuiva Si: *emoționare, sensibilizare*. **2** (D. lumină) Acțiune asupra substanței fotosensibile de pe o placă, de pe un film sau de pe o hârtie fotografică, ce dă naștere unui proces chimic datorită căruia se înregistrază o imagine.

impresionat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. IV, 105 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***impressionnant***] **1** Emoționat. **2** Uluit. **3** (D. materiale fotografice) Care a suferit schimbări chimice sub acțiunea luminii.

impresionism *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***impressionnisme***] Mișcare artistică apărută în a doua jumătate a sec. XIX, caracterizată prin renunțarea la contururile precise, la detalii, la clarobscur, spre a reda cât mai sugestiv lumina (în pictură), prin modelarea fragmentară a suprafețelor (în sculptură), printr-o mare libertate a formelor, lărgirea cadrului tonal și subiectivitatea coloritului (în muzică), prin tendința de a reda impresii fugitive și cele mai intime nuanțe personale (în literatură).

impresionist, ~ă [At: V. ROM. decembrie 1950, 185 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***impressionniste***] **1-2** *a* Care aparține (impresionismului sau) impresioniștilor. **3-4** *a* Referitor (la impresionism sau) la impresioniști. **5** *a* (Art) Care folosește mijloace artistice specifice impresionismului. **6** *smf* Creator impresionist. **7** *smf* Adept al impresionismului.

impresiune *sf* vz ***impresie***

impressum *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~uri* / E: lat ***impressum***] (Rar) Firmă a tipografiei care apare pe o tipăritură.

imprevizibil, ~ă *a* [At: LEG. EC. PL. 257 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imprévisible***] Care nu poate fi prevăzut.

imprevizibilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***imprévisibilité***] Imposibilitate de a fi prevăzut.

imprima *vtr* [At: NEGRUZZI, S. I, 336 / Pzi: *imprim, ~mez* / E: fr ***imprimer***] **1-2** A lăsa urme prin apăsare, deformare. **3-4** A tipări. **5-6** (Tex) A transpune pe o pânză desene colorate. **7-8** A înregistra sunete pe o bandă. **9-10** (Fig) A comunica. **11-12** (Fig) A determina.

imprimabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imprimable***] **1** De imprimat. **2** Care se poate imprima.

imprimantă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***imprimante***] (Inf) Dispozitiv periferic prin intermediul căruia sunt extrase datele din calculatoare prin înscrierea automată a caracterelor alfanumerice sau grafice pe hârtie.

imprimare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 415 / Pl: *~mări* / E: ***imprima***] **1** Întipărire de urme pe o suprafață prin apăsare. **2** (Tex) Transpunere pe o pânză a unor desene colorate. **3** Înregistrare de sunete pe o bandă. **4** Tipărire. **5** (Fig) Comunicare. **6** (Fig) Impunere.

imprimat, ~ă [At: ODOBESCU, S. III, 638 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imprima***] **1** *a* Care este tipărit. **2** *a* (D. țesături) Pe care sunt aplicate desene colorate. **3** *sn* Formular-tip folosit în întreprinderi și în instituții pentru întocmirea de acte oficiale. **4** *sn* Publicație cu caracter administrativ (adresă, registru etc.) folosită în întreprinderi și instituții. **5** *sn* (Lpl) Publicații tipărite.

imprimatur *smi* [At: DA ms / E: lat ***imprimatur***] Text căruia i s-a dat bunul de tipar.

imprimerie *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 63 / Pl: *~ii* / E: fr ***imprimerie***] **1** Tipografie. **2** Industrie a lucrărilor grafice. **3** Atelier, secție dintr-o întreprindere textilă în care se imprimă țesături.

imprimeu *sn* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***imprimé***] **1** Țesătură imprimată cu modele colorate. **2** Desen imprimat pe o țesătură.

imprimeza *v* vz ***imprimieza***

improb, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***improbe***] (Rar) Necinstit.

improbabil, ~ă *a* [At. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***improbable***] **1** Care este puțin probabil. **2** Care nu se poate proba. **3** Incert.

improbabilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***improbabilité***] **1** Probabilitate redusă. **2** Însușire de a nu putea fi probat. **3** Incertitudine.

improbant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***improbant***] (Rar) **1** Care nu probează ceva. **2** Care nu are valoare de probă. **3** Incert.

improbitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***improbité***] (Liv) Lipsă de probitate.

impromptu *sn* [At: DEX / P: *empromtü* / Pl: *~uri* / E: fr ***impromptu***] Improvizație muzical-instrumentală cu caracter liric, tumultuos.

improprietate *sf* [At: DEX / P: *~pri-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***impropriété***, lat ***improprietas, -atis***] (Lin) **1** Neutilizare a sensului propriu, ci a altui sens al unui termen, al unei construcții. **2** (Îs) *~a termenilor* Utilizare a cuvintelor cu sens impropriu (**1**).

impropriu, ~ie [At. GHEREA, ST. CR. III, 207 / Pl: *~ii* / E: lat ***improprius***, fr ***impropre***, it ***improprio***] **1-2** *a, av* (D. cuvinte, expresii etc.) (Într-un mod) care nu este conform cu sensul propriu. **3-8** *a, av* (Într-un mod) (nepotrivit,) (incorect sau) neindicat. **9** *a* Necorespunzător.

improviza [At: RUSSO, S. 43 / V: (nob) *îm~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***improviser***] **1** *vt* A compune ocazional și spontan un discurs, o piesă muzicală etc. **2** *vt* A face ceva la repezeală, pentru nevoile momentului, din ceea ce se găsește. **3** *vr* (Înv) A se face ocazional ceva pentru care nu există o competență sau o pregătire specială.

improvizare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 73 / Pl: *~zări* / E: ***improviza***] **1-4** Improvizație (**1-4**).

improvizat[1] *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***improviza***] **1-2** Improvizație (**1-2**).

improvizat²*, ~ă** *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 342 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***improviza] **1** (D. un discurs, o piesă muzicală, un obiect etc.) Care este compus sau alcătuit ocazional și spontan. **2** Care îndeplinește o funcție sau care face o acțiune ocazional, fără a avea o pregătire necesară.

improvizator*, ~oare** [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***improviza + -*tor*] **1-6** *smf, a* (Persoană) care improvizează (**1-3**). **7** *smf* Persoană care are talent și cunoaște arta improvizației (**5**).

improvizatoric*, ~ă** *a* [At: DEX / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***improvizator + -*ic*] (Rar) **1-4** Care se referă la improvizație (**1-4**). **5-8** Care este specific improvizației (**1-4**).

improvizație *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 10 / V: (înv) **~iune** / Pl: ~*ii* / E: fr ***improvisation***] **1** Compunere ocazională și spontană a unui discurs, a unei piese muzicale etc. Si: *improvizare* (**1**), *improvizat¹* (**1**). **2** Realizare spontană a ceva care răspunde nevoilor momentane, din ceea ce se găsește Si: *improvizare* (**2**), *improvizat¹* (**2**). **3** (Ccr) Discurs, piesă muzicală compusă ocazional și spontan Si: *improvizare* (**3**). **4** (Ccr) Lucru făcut la repezeală Si: *improvizare* (**4**). **5** Artă care stabilește regulile după care se poate face o improvizație (**3**).

improvizațiune *sf* vz ***improvizație***

imprudent*, ~ă** [At: CĂLINESCU, E. O. II, 42 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***imprudent, lat ***imprudens, ~ntis***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care acționează fără prudență Si: *nechibzuit, neprevăzător, nesocotit*. **3** *av* Fără prudență.

imprudență *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 271 / Pl: ~*țe* / E: fr ***imprudence***, lat ***imprudentia***] **1** Lipsă de prudență Si: *neprevedere, nesocotință*. **2** Faptă, vorbă etc. riscantă Si: *nechibzuință, nesocotință*.

impuber*, ~ă** *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 272 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***impubère] (Frm) Care nu a atins încă vârsta pubertății.

impudic*, ~ă** *a* [At: BRĂESCU, V. 73 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***impudique, it ***impudico***, lat ***impudicus***] **1** Care nu este pudic. **2** Nerușinat.

impudicitate *sf* [At: DEX / Pl: ~*tăți* / E: fr ***impudicité***] **1-2** Impudoare (**1-2**).

impudoare *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ori* / E: fr ***impudeur***] **1** Lipsă de pudoare Si: *impudicitate, nerușinare*. **2** Atitudine sau faptă, vorbă etc. lipsită de rușine Si: *impudicitate, nerușinare*.

impuls *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 334 / Pl: ~*uri* / E: lat ***impulsus***] **1** Mișcare imprimată unei persoane sau unui corp de o forță exterioară Si: (rar) *impulsie* (**1**). **2** Variație bruscă, intensă și de scurtă durată, a unei mărimi variabile Si: (rar) *impulsie* (**2**). **3** (Fig) Tendință spontană, adesea cu caracter imperios, provocată de un factor psihologic, emoțional Si: (rar) *impulsie* (**3**). **4** (Fzl) Mișcare bruscă și momentană, determinată de acțiunea stimulenților nervoși și orientată spre executarea unui anumit act. **5** (Fiz) Mărime fizică egală cu produsul dintre masa și viteza unui corp în mișcare. **6** (Chm; îs) *Radiație de* ~ Radiație care nu are caracter de mișcare periodică.

impulsa *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 236 / Pzi: ~*sez* / E: ***impuls***] (Rar) **1** A îndemna (**1**). **2-3** A impulsiona (**2-3**).

impulsie *sf* [At: DA ms / V: (rar) **~iune** / Pl: ~*ii* / E: fr ***impulsion***, lat ***impulsio, -onis***] (Rar) **1-3** Impuls (**1-3**).

impulsiona *vt* [At: MACEDONSKI, O. IV, 28 / P: ~*si-o~* / Pzi: ~*nez* / E: ***impuls*** + -*iona*, cf fr *impulser*] **1** A îndemna (**1**). **2** A imprima o mișcare Si: (rar) *a impulsa* (**2**). **3** A produce un impuls (**1**) Si: (rar) *a impulsa* (**3**).

impulsionare *sf* [At: DN² / Pl: ~*nări* / E: ***impulsiona***] **1** Îndemn. **2** Imprimare a unei mișcări Si: *impulsionat¹* (**2**). **3** Producere a unui impuls (**1**) Si: *impulsionat¹* (**3**).

impulsionat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) ~*uri* / E: ***impulsiona***] **1** Îndemn. **2-3** Impulsionare (**2-3**).

impulsionat²*, ~ă** *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***impulsiona] **1** Îndemnat². **2** Căruia i s-a imprimat o mișcare.

impulsiune *sf* vz ***impulsie***

impulsiv*, ~ă** *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 92 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***impulsif, it ***impulsivo***] Care este înclinat să acționeze sub influența primului impuls Si: *nestăpânit, nestăvilit, violent*.

impulsivitate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 266 / Pl: ~*tăți* / E: fr ***impulsivité***] Tendință de a acționa sub influența primului impuls (**3**) Si: *nestăpânire, nestăvilire, violență*.

impulsor *sn* [At: DEX / Pl: ~*oare* / E: fr ***impulseur***] (Teh) Rotor de pompă centrifugă.

impunător*, ~oare** *a* [At: ODOBESCU, S. III, 76 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***impune + (*ă*)*tor*] Care impune respect, admirație, teamă etc. prin calități, prestigiu, cantitate, dimensiuni Si: *măreț, falnic, arătos, impozant, considerabil*.

impune [At: RUSSO, S. 77 / V: (nob) **îm~** / Pzi: *impun* / E: lat ***imponere***] **1-2** *vtr* A (se) constrânge (pe sine însuși sau) pe cineva să accepte sau să urmeze ceva împotriva voinței sale Si: *a (se) obliga*. **3** *vt* A face ca o idee, o măsură, o directivă etc. să fie acceptată și urmată Si: (rar) *a impoza* (**1**). **4** *vt* A face necesară îndeplinirea unei acțiuni Si: (rar) *a impoza* (**2**). **5** *vt* A aplica o pedeapsă, o prevedere etc. Si: (rar) *a impoza* (**3**). **6** *vrim* A trebui. **7** *vt* (Fin) A supune pe cineva unui impozit Si: (rar) *a impoza* (**4**). **8** *vi* A impresiona (prin dimensiuni, calități etc.) Si: (rar) *a impoza* (**5**). **9** *vr* A căpăta prestigiu Si: *a se afirma*. **10** *vr* A birui (**1**). **11** *vt* (În ritul catolic; îe) **A ~ mâinile** A pune mâinile pe capul cuiva pentru binecuvântare. **12** *vt* A face ca o persoană să devină respectată, stimată sau temută.

impunere *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 48 / Pl: ~*ri* / E: ***impune***] **1** Constrângere (**1**). **2** Aplicare a unei pedepse, a unei prevederi etc. Si: *impozare* (**1**), *impozat¹* (**1**). **3** (Fin) Operație fiscală care constă în stabilirea persoanei, a termenului și a sumei ce urmează să fie plătită statului ca impozit Si: *impozare* (**2**), *impozat¹* (**2**). **4** (Ccr) Impozit (**1**). **5** Impresionare. **6** Afirmare. **7** Biruire (**2**). **8** (În ritul catolic; îs) ~*a mâinilor* Binecuvântare prin punerea mâinilor pe capul cuiva.

impunitate *sf* [At: COD. PEN. R.P.R. 318 / Pl: ~*tăți* / E: lat ***impunitas, -atis***, fr ***impunité***, it ***impunita***] **1** Lipsă de pedeapsă. **2** (Jur; spc) Scutire de pedeapsă a unui infractor din cauza unor împrejurări speciale, prevăzute de lege.

impupare *sf* [At: DN³ / Pl: ~*pări* / E: *im-* + ***pupă***] (Blg) Trecere din stadiul de larvă în stadiul de pupă².

impur*, ~ă** *a* [At: CAMIL PETRESCU, V. 15 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***impurus, fr ***impur***, it ***impuro***] **1** Care nu este curat Si: *murdar, necurat*. **2** (Fig) Corupt. **3** (Chm) Amestecat cu altă substanță lipsită de valoare sau care nu este utilă. **4** (Trs; d. un caiet) Maculator.

impurifica *vt* [At: DN³ / Pzi: *impurific* / E: *im³*- + ***purifica***] (Rar) **1** A murdări. **2** A polua.

impurificare *sf* [At: DN³ / Pl: ~*cări* / E: ***impurifica***] **1** (Rar) Murdărire. **2** Poluare. **3** (Chm) Amestecare cu altă substanță lipsită de valoare sau care nu este utilă Si: *impurificat¹* (**3**).

impurificat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***impurifica***] **1** (Rar) Murdărire. **2** Poluare. **3** Impurificare (**3**).

impurificat²*, ~ă** *a* [At: DEX-S / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***impurifica] **1** (Rar) Care este murdar. **2** Care este poluat. **3** Care conține o substanță lipsită de valoare, inutilă.

impuritate *sf* [At: CADE / Pl: ~*tăți* / E: fr ***impureté***, lat ***impuritas, -atis***, it ***impurita***] **1** Lipsă de curățenie Si: *murdărie, spurcăciune*. **2-3** Stare a unui mediu (cu toxicitate ridicată sau) cu microbi etc. **4-5** (Corp sau) substanță străină care se găsește în masa altui corp sau a unui material (și a cărei prezență determină modificarea proprietăților materialului). **6** (Fig) Atitudine morală contrară purității Si: *viciu*.

impus*, ~ă** *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 279 / Pl: ~*uși*, ~*e* / E: ***impune] **1** (D. o idee, o directivă, o acțiune etc.) Care este acceptat și urmat împotriva voinței, prin constrângere Si: *impozat²* (**1**), *obligatoriu*. **2** (D. o pedeapsă, o prevedere) Aplicat². **3** (D. impozite) Fixat². **4** (D. un artist, un savant) A cărui valoare este cunoscută, unanim acceptată Si: *impozat²* (**4**).

imputa [At: TETRAEV. (1574), 206 / V: (înv) **îm~** / Pzi: *imput*, (rar) ~*tez* / E: lat ***imputo***, fr ***imputer***, it ***imputare***] **1** *vi* (Reg; îf *îm~*) A socoti. **2** *vi* (Reg; pex; îf *îm~*) A regreta cheltuielile făcute pentru pomenirea

morților. **3-4** *vtri* A (i se) reproșa cuiva fapte, atitudini, gesturi nepotrivite, condamnabile Si: *a blama, a certa, a dojeni, a învinui, a mustra, a ocărî*. **5** *vr* (Înv) A se certa. **6** *vt* (Fin) A face pe cineva răspunzător de o pagubă adusă unei instituții, întreprinderi (unde lucrează), obligându-l la despăgubiri. **7** (Fin) A trece (o sumă, o cheltuială, o datorie) în contul altei sume.

imputabil, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 239 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imputable***, it ***imputabile***] (D. o atitudine, un gest nepotrivit, o pagubă etc.) **1** De care cineva poate fi învinuit Si: *imputativ* (**2**). **2** Reprobabil.

imputabilitate *sf* [At: COD. PEN. R.P.R., 156 / Pl: *~tăți* / E: fr ***imputabilité***] (Jur) Situație în care se găsește o persoană căreia i se atribuie săvârșirea cu intenție a unei fapte pedepsite de legea penală.

imputare *sf* [At: COD. VOR. 85/9 / V: (înv) ***îm~*** / Pl: *~tări* / E: ***imputa***] **1** (Înv; îf *îm~*) Socotire. **2** (Reg; pex; îf *îm~*) Regretare a cheltuielilor făcute pentru pomenirea morților Si: *imputație* (**2**). **3** Reproș. **4** Blestem. **5** (Înv) Ceartă. **6** (Jur) Învinovățire. **7** (Fin) Stabilire a obligației de despăgubire ce revine cuiva, pentru o pagubă adusă unei instituții, întreprinderi Si: *imputație* (**7**). **8** (Ccr) Sumă care trebuie plătită pentru o pagubă adusă unei instituții, întreprinderi Si: *imputație* (**8**). **9** (Fin; Jur) Compensare a unei sume sau a unei pedepse cu altă sumă sau cu altă pedeapsă Si: *imputație* (**9-10**). **10** (Fin; îs) *Justa ~ a cheltuielilor* Utilizare a creditelor pentru destinația prevăzută în planul inițial.

imputat, ~ă [At: PSALT. HUR. 226/1 / V: (înv) ***îm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imputat***] **1** *av* (Reg; îf *îm~*) Cu măsură. **2** *a* (Înv; d. oameni, lucruri) Căruia i se reproșează ceva Si: *blamat, certat, dojenit, învinuit, mustrat, ocărât*. **3** *a* (D. oameni) Certat cu cineva. **4** *a* (D. fapte, acțiuni etc.) De care cineva e făcut răspunzător.

imputație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 200 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***imputation***, lat ***imputatio, -onis***] **1** (Înv; îf *îm~*) Socotire. **2** Imputare (**2**). **3** Reproș. **4** Blestem. **5** (Înv) Ceartă. **6** (Jur) Învinovățire. **7-10** Imputare (**7-10**).

imputativ, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imputatif***] **1** Care învinovățește. **2** Imputabil (**1**).

imputator, ~oare [At: CORESI, PS. 116 / V: ***~tător***, (înv) ***îm~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***imputa*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Reg; îf *împutator*) (Persoană) care socotește. **3** *sm* (Bis; înv) Divinitate atotsupremă. **4-5** *smf, a* (Persoană) care face reproșuri Si: *dojenitor, învinuitor*.

imputațiune *sf* vz ***imputație***

imputător, ~oare *smf, a* vz ***imputator***

imputent, ~ă *a* vz ***impotent***

imputență *sf* vz ***impotență***

imputrescibil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***imputrescible***] (Teh; d. materiale) Care nu putrezește.

imputrescibilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***imputrescibilité***] (Teh) Calitate a unui material de a nu putrezi.

imputrescibiliza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: ***imputrescibil*** + *-iza*] (Teh) A trata materiale textile cu substanțe de protecție împotriva microorganismelor care pot produce degradări biochimice.

imputrescibilizare *sf* [At: DEX-S / Pl: *~zări* / E: ***imputrescibiliza***] (Teh) Tratare a materialelor textile cu substanțe de protecție împotriva microorganismelor care pot produce degradări biochimice.

imputrescibilizat, ~ă [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imputrescibiliza***] (D. materiale textile) Care a fost tratat cu substanțe de protecție împotriva microorganismelor.

imrec *pd* [At: MOLITVELNIC (1669), ap. GCR. I, 183 / E: vsl ***имрекъ*** „zi-i pe nume"] (Slî) Cutare.

imuabil, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 124 / P: *i-mu-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***immuable***] Care nu se modifică Si: *constant, neschimbător, statornic*.

imuabilitate *sf* [At: RALEA, E. O. 83 / P: *i-mu-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***immuabilité***] Constanță.

imumea *sf* vz ***imamea***

imun, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***immunis***, it ***immune***] **1** (Med) Care nu poate contracta o anumită boală infecțioasă. **2** (Înv; în orânduirea feudală) Scutit de impozite, de sarcini, de îndatoriri.

imund, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1947, nr. 760 / Pl: *~nzi, ~e* / E: lat ***immundus***] **1** (Liv; șfg) Foarte murdar. **2** Dezgustător la înfățișare.

imundicitate *sf* [At: DEX-S / Pl: *~tăți* / E: fr ***immondicité***] **1** (Liv; șfg) Murdărie foarte mare Si: *imundiție* (**1**). **2** Însușire de a fi dezgustător Si: *imundiție* (**2**).

imundiție *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ii* / E: it ***immondizia***] **1-2** (Liv; șfg) Imundicitate (**1-2**).

imunitar, ~ă [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***immunitaire***] (Blg) Cu caracter de imunitate (**1**).

imunitate *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL I, 179 / S și: (înv) *immu~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***immunité***, it ***immunita***, lat ***immunitas, -atis***] **1** (Med) Rezistență a organismului față de acțiunea microbilor patogeni sau a produșilor toxici ai acestora. **2** (Jur) Calitate a unei persoane de a nu putea fi trasă la răspundere, de a nu i se putea aplica nici o pedeapsă în cazul în care ar comite un fapt penal. **3** (Înv; în societatea medievală) Privilegiu acordat sau recunoscut la cerere, printr-un act al monarhului, stăpânilor de pământ, de a judeca, de a strânge impozite, de a ridica la oaste etc. pe domeniile lor, fără amestecul reprezentanților puterii centrale. **4** Ansamblu de drepturi de care se bucură unele categorii de persoane. **5** (Îs) *~ parlamentară* Situație de care se bucură membrii unei adunări legislative, de a nu putea fi urmăriți sau arestați fără aprobarea organului din care fac parte. **6** (Îs) *~ diplomatică* Inviolabilitate juridică de care se bucură reprezentanții diplomatici, familiile lor etc. **7** (Fig) Imposibilitate de a fi atins de vreun rău.

imuniza [At: COD. PEN. R.P.R. 550 / Pzi: *~zez* / E: fr ***immuniser***] **1-2** *vtr* (Med) (A face pe cineva să devină sau) a deveni nereceptiv la o boală microbiană în urma unui tratament sau a faptului că a avut în trecut această boală. **3-4** *vtr* (Fig) (A face pe cineva să devină sau) a deveni insensibil la ceva. **5** *vt* (Jur) A face ca o persoană să nu poată fi trasă la răspundere.

imunizant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***immunisant***] (Med) Care face un organism imun (**1**) la o boală microbiană.

imunizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***imuniza***] **1** Proces prin care un organism devine nereceptiv la o boală microbiană în urma unui tratament sau a faptului că a avut în trecut această boală. **2** (Pex) Transformare a cuiva care devine insensibil la un rău. **3** (Jur) Punere în situația de a nu putea fi tras la răspundere.

imunizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***imuniza***] **1** (Med) Care (este făcut sau) a devenit imun (**1**) la o boală microbiană. **2** (Fig) Care a devenit insensibil la un rău. **3** (Jur) Care nu poate fi tras la răspundere.

imuno- [At: DN³ / E: ***imun***] Element prim de compunere cu semnificația: **1-2** (Referitor la) imunitate. **3** De imunitate. **4** Al imunității.

imunochimic, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***immunochemical***] **1** Care este specific imunochimiei. **2** Referitor la imunochimie. **3** Care aparține imunochimiei.

imunochimie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***immunochimie***, cf eg *immunochemistry*] Domeniu interdisciplinar care studiază din punct de vedere chimic componentele celulelor microbiene ale plantelor și animalelor capabile să participe la procesele imunitare.

imunodepresiv, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***immunodépressif***] (Med) Imunosupresiv.

imunoelectroforeză *sf* [At: DEX-S / P: *~no-e~* / Pl: *~ze* / E: eg ***immunoelectrophoresis***] (Med) Adaptare a tehnicii electroforetice la studiile imunochimice.

imunogen, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***immunogène***] (Blg; d. substanțe) Care are proprietatea de a da imunitate (**1**).

imunogenetic, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***immunogenetic(s)***, fr ***immunogénétique***] **1** *sf* Ramură a geneticii care studiază complexitatea proceselor de imunitate (**1**). **2** *a* Care se referă la imunogenetică (**1**). **3** *a* Care aparține imunogeneticii (**1**).

imunoglobulină *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ne* / E: eg ***immunoglobulin***] (Blg) Glicoproteină care are funcție de anticorp.

imunologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***immunologic***, fr ***immunologique***] (Blg) **1** Care aparține imunologiei. **2** Referitor la imunologie.

imunologie *sf* [At: DEX / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***immunologie***] Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul imunității.

imunopatolog, ~ă *smf* [At: DEX–S / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***imunopatologie***] Specialist în imunopatologie.

imunopatologie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: eg ***immunopathology***] Ramură a imunologiei care studiază imunitatea organismului în relație cu boala.

imunoprofilaxie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***immunoprophylaxie***] Prevenire a unei boli contagioase prin imunizare cu vaccinuri, seruri specifice etc.

imunosupresie *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ii* / E: eg ***immunosuppression***] (Med) Scădere sau diminuare a imunității organismului după iradiere, droguri, toxine microbiene.

imunosupresiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***immunosuppressive***] (Med; d. substanțe, tratamente) Care inhibă procesele imunogenetice Si: *imunodepresiv*.

imunoterapie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***immunothérapie***] **1-2** (Metodă de) tratament care constă în administrarea de seruri și vaccinuri care conțin anticorpi specifici bolii respective.

imunotransfuzie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***immunotransfusion***] (Med) Transfuzie de sânge recoltat de la donatori imunizați în prealabil contra unor boli infecțioase.

imurluc *sn* [At: MARDARIE, L. 4077 / V: ***em~, ermul~, iam~, irmul~*** / Pl: ? / E: tc ***jamurluk***] (Tcm) Manta de postav purtată de bărbați la țară Si: *dulamă, ghebă, ipingea*.

imutabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***immutabilis***] (Rar) Imuabil.

imutabilitate *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 13 / Pl: *~tăți* / E: fr ***immutabilité***] (Rar) Imuabilitate.

imvi *v* vz ***ivi***

in[1] *i* [At: PAPAHAGI, M. 89 / E: fo] Ia!

in[2] *sn* [At: N. COSTIN, L. 44/13 / Pl: *~uri* / E: ml ***linum***] **1** (Bot) Plantă erbacee din familia linaceelor, cu tulpina subțire și ramificată în partea superioară, cu frunze înguste și mici, cu flori albastre sau albe, întrebuințată ca plantă textilă și oleaginoasă, în medicina populară și ca nutreț pentru păsări Si: *in adevărat, in de cultură* (*Linum usitatissimum*) **2** (Bot; reg; îc) **~-de-câmp** Ineață (*Linum austriacum*) **3** (Bot; reg; îac) Planta *Linum perenne*. **4** (Bot; reg; îc) **~-de-munte** Plantă erbacee din familia linaceelor cu tulpină rotundă, netedă și flori mari, albastre (*Linum extraaxillare*). **5** (Bot; reg; îc) **~-galben** Plantă erbacee din familia linaceelor cu flori galbene (*Linum flavum*). **6** (Bot; reg: îc) **~-mare** Plantă erbacee din familia linaceelor cu flori mari liliachii și alburii spre bază Si: *in-păros* (*Linum hirsutum*). **7** (Bot; reg; îc) **~-sălbatic** Linariță (*Linaria vulgaris*). **8** (Prc) Sământă de in (**1**). **9** (Mpl) Loc cultivat cu in (**1**). **10** Lan de in (**1**). **11** Fibră textilă obținută prin prelucrarea inului. **12** (Pex) Pânză făcută din in (**11**).

inabil, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inhabile***, it ***inabilis***] (Liv) **1** Lipsit de îndemânare în activitățile practice. **2** (Pex) Care nu știe să se descurce într-o anumită situație. **3** (Jur) Care nu are o anumită capacitate legală.

inabilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~ități* / E: fr ***inhabilité***] **1** (Liv) Lipsă de abilitate practică Si: *neîndemânare, stângăcie*. **2** (Pex) Lipsă a capacității de a se descurca într-o anumită situație. **3** (Jur) Lipsă a unei capacități legale.

inabordabil, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inabordable***] (Liv) **1** De care nu te poți apropia Si: *inaccesibil* (**2**), *neabordabil*. **2** (D. oameni) Cu care nu se poate avea o conversație pentru că este mândru, supărăcios sau nu se poate ajunge la el Si: *inaccesibil* (**3**). **3** (D. oameni) Căruia nu i se poate cere nimic Si: *inaccesibil* (**4**).

inacceptabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inacceptable***] **1** Care nu poate fi acceptat Si: *neacceptabil*. **2** Inadmisibil (**1**).

inacceptare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: cf fr *inacception*] Respingere.

inaccesibil, ~ă *a* [At: GALACTION, O. I, 14 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***inaccessibilis***, fr ***inaccessible***, it ***inaccessibile***] **1** (D. un spațiu) În care nu se poate avea acces. **2-4** Inabordabil (**1-3**).

inaccesibilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: lat ***inaccessibilitas***, fr ***inaccessibilité***] **1** Însușire de a fi inabordabil (**1**). **2** Neputință de a avea un dialog cu cineva. **3** Neputință de a cere ceva cuiva.

inacciu, ~ie *a* [At: GORJAN, H. I, 52/$_5$ / V: ***~aciu, inăgiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***'inadğy***] (Înv)**1** (Mun) Încăpățânat. **2** (Mun; fig; d. culori) Intens. **3** (Reg; d. oameni; îf *inăgiu*) Răzbunător. **4** (Ban; d. oameni) Invidios.

inaciu, ~ie *a* vz ***inacciu***

inacomodabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inaccommodable***] **1** Care nu se poate obișnui să trăiască în alt mediu Si: *inadaptabil*. **2** (D. oameni) Care nu se poate acomoda (cu o situație sau) cu o persoană.

inacordabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inaccordable***] Care nu se poate acorda.

inacostabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inaccostable***] Care nu poate fi acostat.

inactiv, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 41 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inactif***] **1** Lipsit de activitate. **2** (Chm) Lipsit de reactivitate. **3** (Fiz) Static.

inactiva [At: DN[3] / Pzi: *~vez* / E: fr ***inactiver***] **1-2** *vtr* A face să devină sau a deveni inactiv (**1**) Si: *a (se) anihila* (**1-2**). **3** *vt* (Chm) A face să nu reacționeze Si: *a neutraliza*.

inactivare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~vări* / E: ***inactiva***] **1-2** Operație sau proces prin care ceva este făcut inactiv (**1-2**) Si: *anihilare* (**1-2**).

inactivat, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inactiva***] **1-2** Care a devenit inactiv (**1-2**).

inactivism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Inaktivismus***] **1** Mod de viață care evită contactul cu lumea exterioată. **2** (Rar) Accentuare a atitudinii inactive.

inactivitate *sf* [At: SAHIA, N. 215 / Pl: *~tăți* / E: fr ***inactivité***] Lipsă de activitate Si: (liv) *inacțiune* (**1**).

inactual, ~ă [At: CĂLINESCU, E. O. 28 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inactuel***] **1** *av, a* (Într-un mod) care este lipsit de actualitate.

inactualitate *sf* [At: DEX–S / Pl: *~tăți* / E: fr ***inactualité***] **1** Lipsă de actualitate (**1**). **2** Însușire de a fi inactual (**2**).

inacțiune *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 333 / Pl: *~ni* / E: fr ***inaction***] (Liv) Lipsă de acțiune Si: *inactivitate* (**1**).

inacuzabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inaccusable***] Care nu poate fi acuzat (**1**).

inadaptabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inadaptable***] Care nu se poate adapta să trăiască într-un alt mediu Si: *inacomodabil* (**1**).

inadaptabilitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: ***inadaptabil*** + *-itate*] Lipsă de adaptabilitate.

inadaptare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: cf fr *inadaptation*] **1-2** Imposibilitate de adaptare (**1-2**) Si: *neadaptare*.

inadaptat, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~ați, ~e* / E: cf fr *inadapté*] **1-2** Care nu s-a adaptat (**1-2**) Si: *neadaptat*.

inadecvare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~vări* / E: cf fr *inadéquation*] Lipsă de adecvare (**1**) Si: *nepotrivire*.

inadecvat, ~ă [At: DA ms / S și: (iuz) *~cuat* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***inadéquat***] **1-2** *av, a* (În mod) nepotrivit (**1**).

inaderent, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inadhérent***] Lipsit de aderență.

inaderență *sf* [At: CONTEMP. 1950, nr. 179, 7/2 / Pl: *~țe* / E: fr ***inadhérance***] (Liv) **1** Lipsă a aderenței (**1**) Si: *neaderență*. **2** Incapacitate de a adera.

inadmisibil, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 16 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inadmisible***] Care nu poate fi admis Si: *inacceptabil* (**2**).

inadmisibilitate *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 263 / Pl: *~tăți* / E: fr ***inadmissibilité***] Caracteristică a ceea ce este inadmisibil.

inadvertent, ~ă *sf* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inadvertant***] (Liv) **1** Lipsit de atenție (1) Si: *distrat*. **2** Care nu se potrivește.

inadvertență *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 5/3 / Pl: *~țe* / E: fr ***inadvertance***] **1** Lipsă de atenție. **2** (Ccr) Greșeală făcută din neatenție.

inaghie *sf* [At: PAMFILE, A. R. 34 / V: ***inagie, inăgie*** / Pl: *~ii* / E: cf tc *inağy*] **1** (Pop) Încăpățânare. **2** (Reg) Ranchiună. **3** (Ban; îf *inăgie*) Invidie. **4** (Reg îe) **A face în inăgie cuiva** A face în necazul cuiva.

inagie *sf* vz ***inaghie***

inalienabil, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 123 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inaliénable***] (Jur) Care nu poate fi înstrăinat.

inalienabilitate *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 316 / Pl: *~tăți* / E: fr ***inaliénabilité***] (Jur) Calitate a unui bun de a nu putea fi înstrăinat.

inalienare *sf* [At: DN³ / Pl: *~nări* / E: cf fr *inaliénation*] **1** (Jur) Imposibilitate de alienare (1). **2** Calitate a ceea ce este inalienabil.

inalterabil, ~ă *a* [At: GALACTION, O. A. I, 18 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inaltérable***] **1** Care nu se alterează. **2** (Fig; d. sentimente) Incoruptibil.

inalterabilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***inaltérabilité***] **1-2** (Rar) Calitate de a fi inalterabil (**1-2**).

inam *sn* [At: (a. 1814) URICARIUL I, 208/10 / Pl: *~uri* / E: tc ***inam***] (Tcî) Permis de călătorie.

inamic, ~ă [At: ȘINCAI, HR. III, 243/12 / V: ***inem~, inim~, înim~, nemic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***inimicus***] **1-2** *smf, a* Dușman (**1-2**). **3-4** *av, a* (În mod) dușmănos.

inamicie *sf* [At: SCL 1950, 74 / Pl: *~ii* / E: ***inamic*** + *-ie*] (Iuz) Dușmănie (**1**).

inamiciție *sf* vz ***inimiciție***

inamisibil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inamissible***] (Liv) **1** Care nu se poate pierde. **2** Care nu poate fi luat.

inamit *am* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți* / E: cf *năimit*] **1-2** (Trs) Angajat (**1-2**).

inamora *v* vz ***înamora***

inamorare *sf* vz ***înamorare***

inamorat¹ *sn* vz ***înamorat¹***

inamorat², ~ă *a* vz ***înamorat²***

inamovibil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. IV, 278 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inamovible***] **1** (D. funcționari) Care nu poate fi destituit, revocat sau înlocuit. **2** (D. funcție) Din care nu poate fi destituit cineva.

inamovibilitate *sf* [At: ALECSANDRI, T. I, 33 / Pl: *~tăți* / E: fr ***inamovibilité***] **1-3** Calitate de a fi inamovibil (1). **4** Drept de a fi inamovibil (**1**).

inanalizabil, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 174 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inanalysable***] Care nu poate fi analizat (**1**) Si: *neanalizabil*.

inani *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: ? / E: nct] (Trs) A angaja (**1-2**) Si: *a tocmi*.

inanimat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***inanimé***] Lipsit de viață Si: *neînsuflețit*.

inanitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***inanité***] (Rar) Deșertăciune (**1**).

inaniție *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***inanition***] (Med) Stare patologică a organismului cauzată de lipsa cronică de hrană, manifestată prin slăbiciune extremă, scădere a forței fizice, amețeli.

inapelabil, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: it ***inappellabile***] (Jur) Care are caracter definitor.

inapetență *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: fr ***inapétence***] **1** (Med) Lipsă a poftei de mâncare, întâlnită în boli febrile, digestive, cronice Si: *anorexie* (**1**). **2** (Pgn) Lipsă a dorinței de a face ceva.

inaplicabil, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inapplicable***] Care nu poate fi pus în practică Si: *neaplicabil*.

inaplicabilitate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: fr ***inapplicabilité***] Imposibilitate de a fi pus în practică.

inapreciabil, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (înv) ***~eți~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inappréciable***] (Liv) Care, datorită calităților deosebite, nu poate fi prețuit, evaluat Si: *inestimabil*.

inaprețiabil, ~ă *a* vz ***inapreciabil***

inapt, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~pți, ~e* / E: fr ***inapte***] **1** Nepotrivit pentru o anumită sarcină, slujbă etc. **2** Lipsit de putere, de forța (fizică) de a face ceva.

inaptitudine *sfs* [At: CONTEMP. 1949, nr. 162, 2/1 / Pl: *~ni* / E: fr ***inaptitudine***] (Liv) **1** Lipsă de aptitudine. **2** Nepricepere.

inar *sm* [At: (a. 1741) IORGA, S. D. VI, 366 / Pl: *~i* / E: ***in²*** + *-ar*] (Înv) **1** Cultivator de in. **2** Negustor de in.

inariță *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~țe* / E: ***in²*** + *-ariță*] **1** Plantă erbacee, acvatică, cu florile verzui, asemănătoare cu inul (*Najas minor*). **2** Plantă din familia naiadaceelor, asemănătoare cu inul (*Najas marina*).

inarmonie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***inharmonie***] (Rar) Lipsă de armonie.

inarticulabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inarticulable***] **1** Care nu poate fi articulat. **2** Care nu poate fi exprimat clar, ușor.

inarticulat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***inarticulé***] Care nu este sau nu a fost articulat.

inasimilabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inassimilable***] Care nu poate fi asimilat.

inasortabil, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inassortable***] Care nu poate fi asortat (la culoare sau) mărime.

inaș *sm* [At: (a. 1807) IORGA, S. D. XII, 215 / Pl: *~i* / E: mg ***inas***] (Trs) **1** Slugă tânără Cf *băiat, fecior*. **2** Ucenic.

inat *sn* [At: ȚICHINDEAL, F. 457 / V: ***ian~, ien~*** / Pl: *~uri* / E: srb ***inat***] **1** (Ban; sbm) Invidie. **2** Sfadă. **3** (Îf *ianat, ienat*) Dușmănie. **5** (Îf *ianat, ienat*; îlav) **Cu ~** Cu dușmănie.

inatacabil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. IV, 571 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inattaquable***] **1** Care nu poat fi atacat. **2** (Jur) Care nu poate fi contestat.

inate *sf* [At: BARCIANU / Pl: ? / E: nct] Plantă erbacee acvatică din familia umbeliferelor, cu flori mici, albe, care formează umbele mari Si: (reg) *mărăraș* (*Oenante aquatica*).

inaț *sn* [At: DR. XI, 78 / Pl: *~e* și *~uri* / E: ***in*** + *-aț*] (Reg) Teren cultivat cu in.

inaudibil, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inaudible***] **1** Care nu se poate auzi. **2** (Pex) Imperceptibil. **3** Care se aude cu mare dificultate.

inaugura *vt* [At: RUSSO, S. 11 / V: ***în~*** / Pzi: *~rez* și (nob) *inaugur* / E: lat ***inaugurare***, fr ***inaugurer***] **1** A deschide în mod solemn activitatea unui așezământ, a unei expoziții, a unui local etc. **2** (Pgn) A marca începutul într-o activitate, într-un domeniu. **3** (Spc) A dezveli în mod solemn un monument.

inaugural, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inaugural***] **1** Referitor la (o) inaugurare Si: (înv) *inaugurativ* (**1**). **2** De inaugurare Si: (înv) *inaugurativ* (**2**).

inaugurare *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 84 / Pl: *~rări* / E: ***inaugura***] **1** Deschidere solemnă a activității unui așezământ, a unei expoziții, a unui local etc. Si: (rar) *inaugurat¹* (**1**), (înv) *inaugurație* (**1**). **2** (Pgn) Marcare a începutului unei activități, unui domeniu Si: (rar) *inaugurat¹* (**2**), (înv) *inaugurație* (**2**). **3** (Spc) Dezvelire solemnă a unui monument Si: (rar) *inaugurat¹* (**3**), (înv) *inaugurație* (**3**).

inaugurat¹ *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 62 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***inaugura***] **1-3** (Rar) Inaugurare (**1-3**).

inaugurat², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inaugura***] **1** Deschis. **2** Început. **3** (D. monumente) Dezvelit.

inaugurator, ~oare *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***inauguration***] **1-2** (Persoană) care inaugurează o expoziție, un local etc. **3-4** (Persoană) care marchează începutul unei activități, unui domeniu. **5-6** (Persoană) care dezvelește în mod solemn un monument.

inaugurativ, ~ă *a* [At: SBIERA, F. 301 / Pl: *~i, ~e* / E: ***inaugura*** + *-ativ*] **1-2** (Înv) Inaugural (**1-2**).

inaugurație *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***inauguratio, -onis***, fr ***inauguration***] **1-3** (Înv) Inaugurare (**1-3**).

inaugurațiune *sf* vz ***inaugurație***

inautentic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***inauthentique***] Care nu este autentic.

inautenticitate *sfs* [At: DN³ / P: *~a-u~* / E: fr ***inauthenticité***] Lipsă de autenticitate.

ină *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *ine* / E: ngr **ἴνα**] (Grî) **1** Fibră. **2** Fiecare din fibrele de gheață care se fac atunci când începe să înghețe apa.

inăgie *sf* vz ***inaghie***

inăgiu, ~ie *a* vz ***inacciu***

inărică *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~ici* / E: ***inar*** + *-ică*] (Bot; Buc) Linariță (*Linaria vulgaris*).

inărie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***in²*** + *-ărie*] **1** Câmp semănat cu in² Si: *inet* **(1)**, *ineț* **(1)**. **2-4** (Csc) Cantitate mare de in² **(1, 11-12)** Si: *inet* **(2-4)**.

inăriță *sf* [At: SIMIONESCU, FL. 273 / Pl: *~țe* / E: ***in²*** + *-ăriță*] **1** Pasăre mică înrudită cu sticletele, cu fruntea roșie, gușa neagră și pieptul roz, care se hrănește mai ales cu semințe de in Si: *țințar* (*Carduelis flammea*). **2** (Îs) **~-mare** sau **~-cu-cioc-lung** Pasărea *Carduelis flammea holbaeli*. **3** (Orn; îc) **~-cu-cap-roșu** Scatiu cu cap roșu (*Carduelis flammea cabaret*). **4** (Îc) **~-verde** (sau **-galbenă**) Pasărea *Serinus canaria serinus*. **5** (Bot) Inariță **(1)** (*Najas minor*).

inășel *sm* [At: VICIU, COL. / Pl: *~ci* / E: ***inaș*** + *-el*] (Trs) Servitor.

inătoare *sfi* [At: PAMFILE, DUȘM. 126 / E: nct] (Pop) **1** Sărbătoare de Ignat (20 decembrie). **2** Vrăjitoare închipuită de popor ca o femeie urâtă și avară, care devorează lumea.

inc *sn* [At: CUV. D. BĂTR. II, 230 / V: ***hinchi*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Poftă de râs, de joc, de zburdălnicii. **2** (Ccr) Chicot. **3** (Rar) Dorință sexuală. **4** (Îe) **A umbla de-a ~ului** A căuta să se joace.

incablură *sf* [At: GHICA, S. 405 / Pl: *~ri* / E: fr ***encâblure***] (Mrn) Lungime mijlocie (185-200 m) a unui cablu care servește ca unitate de măsură.

incaci, ~ce *a* [At: MÂNDRESCU, L. P. 150 / Pl: ~, *~ace* / E: pbl ***inc*** + *-aci*] (Reg; rar) Zburdalnic.

incadra *v* vz ***încadra***

incadrare *sf* vz ***încadrare***

incadrat¹ *sn* vz ***încadrat¹***

incadrat², ~ă *a* vz ***încadrat²***

incadrator, ~oare *smf* vz ***încadrator***

incadror *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***encadreur***] **1-2** (Rar) Încadrator **(1-2)**.

incalcare *sf* vz ***încălcare***

incalculabil, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 70 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incalculable***] **1** Care nu poate fi calculat, fiind foarte (mare sau) numeros. **2** Care are implicații complexe, nebănuite.

incalificabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: *in-* + ***calificabil***] **1** Care este atât de rău, încât nu se poate califica. **2** Care depășește orice măsură.

incandescent, ~ă *a* [At: ENC. TEHN. 9 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***incandescent***] **1-2** Care se află în stare de incandescență **(1-2)**.

incandescență *sfs* [At: PONI, F. 309 /Pl: *~țe* / E: fr ***incandescence***] **1** Stare a unui corp care, datorită temperaturii ridicate, emite lumină (și radiații infraroșii). **2** (Fig) Luminozitate intensă. **3** (Îs) *Lampă cu ~* Lampă electrică în care lumina se produce prin încălzirea unui fir metalic la temperaturi înalte și într-un spațiu vidat.

incantat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***incantatus***] (Liv) Vrăjit.

incantatoriu, ~ie *a* [At: DN³/ Pl: *~ii* / E: fr ***incantatoire***] (Liv) Cu caracter de incantație **(1)**.

incantație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***incantation***] (Liv) **1** Formulă magică (rostită sau cântată în vederea obținerii unui efect supranatural). **2** (Fig) Stare de încântare **(2)** Si: *delectare, farmec*.

incapabil, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 67 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incapable***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu este capabilă să facă ceva. **3** *a* (Pex) Nepriceput. **4** *a* (Jur; spc) Lipsit de capacitatea legală de a se bucura de anumite drepturi.

incapacitate *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 98 / Pl: *~tăți* / E: fr ***incapacité***] **1** Lipsă a uneia sau a mai multor capacități. **2** Neputință de a face ceva. **3** (Pex) Nepricepere. **4** (Jur; spc) Situație în care se află cineva care nu are capacitatea legală de a se bucura de anumite drepturi.

incarbonizare *sf* vz ***încarbonizare***

incarcerație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***incarcération***] **1** (Liv) Încarcerare. **2** (Med) Strangulare a unei hernii.

incarna [At: GR. BĂN. / V: ***în~*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***incarner***, lat ***incarnare***] **1-2** *vtr* A (se) întrupa. **3-4** *vtr* A (se) transforma în om. **5** *vr* A lua o formă concretă, reală. **6** *vt* (Fig) A juca un rol într-o piesă. **7** *vr* (D. unghii) A crește în carne.

incarnare *sf* [At: DA ms / V: ***în~*** / Pl: *~nări* / E: ***incarna***] **1** Întrupare. **2** Transformare în om Si: *incarnație* **(2)**. **3** Concretizare. **4** Interpretare a unui rol într-o piesă. **5** Creștere a unei unghii în carne Si: *incarnație* **(4)**.

incarnat¹ *sn* [At: STAMATI, D. / V: ***în~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***incarnat***, it ***incarnato***] (Rar) Culoare roșie-vișinie (asemănătoare cu a cărnii).

incarnat², ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 84/ V: ***în~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***incarna***] **1** Întrupat. **2** Transformat în om. **3** Concretizat. **4** (D. personajele din piese de teatru) Interpretat. **5** (Îs) *Unghie ~ă* Unghie crescută în carne Si: *onixiris*.

incarnație *sf* [At: ALAS 21 VI, 1935, 2/1 / V: (înv) ***~ iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***incarnation***] **1** Întrupare. **2** Incarnare **(2)**. **3** Concretizare. **4** Incarnare **(5)**.

incarnațiune *sf* vz ***incarnație***

incartadă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr ***incartade***] (Liv) **1** Nebunie. **2** Extravaganță. **3** (Pex) Poznă.

inca *a* vz ***incaș***

incas *smf, a* vz ***incaș***

incasa *v* vz ***încasa***

incasabil, ~ă *a* [At: DEX/ Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incassable***] **1-2** Care nu se sparge (ușor).

incasare *sf* vz ***încasare***

incasat¹ *sn* vz ***încasat¹***

incasat², ~ă *a* vz ***încasat²***

incasator, ~oare *smf* vz ***încasator***

incaso *sns* [At: FIN. COLH. 149 / S și: *~asso* / E: it ***incasso***, ger ***Inkasso***, rs **инкассо**] (Fin; Cmr) Sistem de decontare prin care, din însărcinarea unui creditor, banca încasează în contul acestuia o sumă de bani de la debitor.

incastelură *sf* [At: ENC. VET. 92 / V: ***în~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***encastelure***] (Mdv) Boală la cai care atacă în special copitele din față, făcându-i să șchiopăteze.

incastra *vt* vz ***încastra***

incaș, ~ă [At: DEX / V: ***inca*** *a*, *~as* / Pl: *~ași, ~e* / E: fr ***incas, inca***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care făcea parte dintr-un trib indian din zona de nord-est și central andină a Americii de Sud. **3** *a* Care aparține incașilor **(1)**. **4** *a* Referitor la incași **(1)** Cf *precolumbian*.

incavație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: eg ***incavation***] (Rar) Adâncitură.

incendia [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 173 / P: *~di-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***incendier***] **1** *vt(a)* A da foc (unei clădiri, păduri etc.) Vz *a aprinde*. **2** *vt(a)* (Fig; rar) A da o culoare roșu aprins. **3** *vr* (Nob) A se înroși la față. **4-5** *vt(a)* (Fig) A îndemna (la războaie sociale sau) la acțiuni violente.

incendiar, ~ă [At: I. NEGRUZZI, S. V, 233 / P: *~di-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***incendiarius***] **1-2** *a* Care (provoacă sau) poate provoca un incendiu. **3** *a* Care este special făcut pentru a provoca un incendiu. **4** *smf* (Înv) Incendiator **(1)**. **5** *a* (Fig; rar) De culoare roșu aprins. **6** *a* (Fig) Care provoacă revolte sociale. **7** *a* (Fig) Care instigă la acțiuni violente.

incendiare *sf* vz ***incendiere***

incendiat, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~di-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***incendia***] **1-2** Care (a luat foc sau) a fost incendiat **(1)**. **3** (Fig) Căruia i s-a dat culoarea roșu-aprins. **4-5** (Fig) Instigat (la revoltă sau) la acțiuni violente.

incendiator, ~oare *smf, a* [At: DA ms / P: *~di-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***incendia*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care provoacă un incendiu. **3-6**

(Persoană) care îndeamnă (la revoltă sau) la acțiuni violente Si: *instigator, provocator*.

incendiere *sf* [At: DA ms / V: **~iare** / P: *~di-e~* / Pl: *~ri* / E: ***incendia***] **1** Aprindere (a unei clădiri, păduri etc.) Si: (înv) *aprinsură*. **2** Colorare în roșu aprins. **3-4** (Fig) Instigare (la revoltă sau) la acțiuni violente.

incendiu *sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 246 / Pl: *~ii* / E: lat ***incendium***] Foc mare care cuprinde o clădire, o pădure etc. producând pagube mari Si: (pop) *pârjol, pojar*.

incert, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 142 / Pl: *~rți, ~e* / E: lat ***incertus***] Care nu este cert Si: *îndoielnic, nesigur, schimbător*.

incertitudine *sf* [At: RALEA, E. O. 189 / Pl: *~ni* / E: lat ***incertitudo, -inis***, fr ***incertitude***, it ***incertitudine***] (Îoc *certitudine*) **1** Lucru îndoielnic, nesigur. **2** Lipsă de certitudine Si: *ezitare, îndoială, nesiguranță*.

incesibil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incessible***] (Jur; d. bunuri) Care nu poate fi cedat sau pus gaj.

incesibilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***incessibilité***] (Jur) Calitate a unui bun de a fi incesibil.

incest [At: GHEREA, ST. CR. II, 286 / Pl: *~uri* / E: lat ***incestus***] **1** *sn* Legătură sexuală imorală și ilegală între rude primare. **2-3** (Înv) *a* Incestuos (**1-2**).

incestuos, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / P: *~tu-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***incestuosus***] **1** Cu caracter de incest. **2** (D. oameni) Vinovat de incest.

inch *sm* [At: LTR / P: *inci* / Pl: *~i* / E: eg ***inch***] Unitate de măsură pentru lungime, egală cu 2,54 cm, folosită în Anglia și în Statele Unite ale Americii.

inchieta [At: DA / V: **în~** / P: *~chi-e~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***inquiéter***] (Frî) **1** *vt* A provoca cuiva neliniște, tulburare, supărare. **2** *vr* A fi cuprins de neliniște, tulburare etc.

inchietant, ~ă *a* [At: DA ms / V: **în~** / P: *~chi-e~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inquiétant***] (Frî) **1** Care provoacă neliniște. **2** Care dă motive de îngrijorare.

inchietare *sf* [At: DA ms / V: **în~** / P: *~chi-e~* / Pl: *~tări* / E: ***inchieta***] (Frî) **1-3** Stare de (neliniște,) (tulburare sau) nerăbdare.

inchietat, ~ă *a* [At: DA ms / V: **în~** / P: *~chi-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inchieta***] (Frî; d. oameni) **1** Neliniștit. **2** Tulburat. **3** (Rar) Nerăbdător.

inchietudine *sf* [At: DA ms / V: **în~** / P: *~chi-e~* / Pl: *~ni* / E: fr ***inquiétude***] (Frî) **1** Neliniște. **2** Tulburare. **3** (Rar) Nerăbdare.

inchizitor *sm* [At: BOGZA, P. M. 52 / V: (înv) **incviz~** / Pl: *~i* / E: fr ***inquisiteur***] **1** Judecător din tribunalul ecleziastic al inchiziției (**1**). **2** (Fig) Anchetator aspru.

inchizitorial, ~ă *a* [At: DA / P: *~ri-al* / V: (înv) **incviz~** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inquisitorial***] **1-2** Care se referă la inchiziție (**1**) sau la inchizitor (**1**). **3** (Fig) Care are caracterul unei cercetări sau percheziții riguroase.

inchiziție *sf* [At: BOUREANU, S. P. 6 / V: (înv) **încviz~, ~iune** / Pl: *~ii* / E: fr ***inquisition***] **1** Instituție a bisericii catolice care judeca și condamna la ardere pe rug pe cei acuzați de erezie, vrăjitorie și pe cei care își manifestau sub orice formă ostilitatea sau nesupunerea față de biserica catolică. **2** (Fig) Cercetare sau percheziție etc. riguroasă.

inchizițiune *sf* vz ***inchiziție***

incident, ~ă [At: CĂLINESCU, E. O. I, 52 / V: (înv) **~e** *sn* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***incident***] **1** *sn* Întâmplare neașteptată care apare în cursul desfășurării unei acțiuni. **2** *sn* (Îs) *~ de frontieră* Ciocnire armată între grănicerii a două state vecine. **3** *sn* (Fig) Dificultate. **4** *sn* (Lit) Eveniment intercalat în acțiunea principală a unei drame, epopei, roman etc., care poate influența desfășurarea conflictului. **5** *sn* (Jur) Obiecție secundară și neașteptată ridicată în cursul unui proces de către una dintre părți. **6** *sn* (Jur; îe) **A ridica un ~** A interveni în dezbaterea unui proces cu o problemă accesorie pentru a împiedica sau a întârzia terminarea procesului. **7-8** *sf, a* (Grm) (Propoziție) intercalată între părțile altei propoziții sau fraze. **9** *a* (Fiz; îs) *Rază ~ă* Rază de lumină care cade pe suprafața unui corp sau pe suprafața care separă două medii.

incidental, ~ă *a, av* [At: GHICA, S. 91 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incidentel***] **1-2** (Care intervine) întâmplător.

incidente *sn* vz ***incident***

incidență *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: fr ***incidence***] **1** (Fiz) Întâlnire a unor raze de lumină între ele sau cu o suprafață. **2** (Fiz; îs) *Punct de ~* Punct în care o rază de lumină întâlnește un corp sau suprafața de separație a două medii. **3** (Fiz; îs) *Unghi de ~* Unghi format de cele două raze care se întâlnesc. **4** (Fiz; îas) Unghi format de raza incidentă cu perpendiculara pe suprafața întâlnită în punctul de incidență. **5** (Fiz; îs) *Plan de ~* Plan care conține raza incidentă și perpendiculara în punctul de incidență. **6** Situație în care se aplică o lege juridică. **7** (Îe) **A fi sub ~ța legii** A fi pasibil de a suporta rigorile legii. **8** (Med) Totalitate a cazurilor de îmbolnăvire provocate de o anumită boală infecțioasă pe o perioadă dată, raportată la populația totală.

incifra *v* vz ***încifra***

incifrare *sf* vz ***încifrare***

incifrat¹ *sn* vz ***încifrat¹***

incifrat², ~ă *a* vz ***încifrat²***

incinera *vt* [At: DA / Pzi: *~rez* / E: lat ***incinerare***, fr ***incinérer***] **1** A arde complet un obiect. **2** (Spc) A arde un cadavru, transformându-l în cenușă.

incinerare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***incinera***] **1** Ardere completă a unui obiect Si: *incinerație* (**1**). **2** (Spc) Transformare a unui cadavru în cenușă prin ardere Si: *incinerație* (**2**).

incinerat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***incinera***] **1** (D. obiecte) Ars complet. **2** (Spc; d. cadavre) Transformat în cenușă prin ardere.

incinerație *sf* [At: DA ms / V: **~iune** / Pl: *~ii* / E: fr ***incinération***] **1-2** Incinerare (**1-2**).

incinerațiune *sf* vz ***incinerație***

incintă *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 296 / Pl: *~te* / E: fr ***enceinte***] **1** Spațiu mare închis în interiorul unei construcții. **2** Suprafață de teren înconjurată din toate părțile de construcții, de amenajări. **3** (Îs) *~ acustică* Casetă de lemn, plastic etc. de construcție specială în care sunt fixate unul sau mai multe difuzoare în scopul ameliorării caracteristicilor acustice ale acestora Si: *boxa*.

incipient, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 12/5 / P: *~pi-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***incipiens, -ntis***, it ***incipiente***] **1** Care se află la început Si: *începător*. **2** (Med; d. boli) Care încă nu se manifestă cu toată virulența și este mai ușor de tratat.

incipit *sn* [At: IORGA, L. R. 87 / P și: *in~* / Pl: *~uri* / E: lat ***incipit*** „începe"] Formulă introductivă dintr-o carte tipărită sau dintr-un manuscris antic sau medieval, care cuprindea titlul lucrării și numele autorului.

incisiv¹ *sm, a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 14/4 / Pl: *~i* / E: fr ***incisive***] **1-2** (Dinte) lat, cu rădăcinile neramificate, aflat în planul anterior al arcadelor dentare, sus și jos, folosit pentru tăierea alimentelor.

incisiv², ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. 137 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incisif***] (D. un evaluator, judecător) **1** Pătrunzător. **2** Foarte sever. **3** Foarte critic.

incisivitate *sf* [At: CONTEMP. 1950, nr. 211, 2/5 / Pl: *~tăți* / E: ***incisiv*** + *-itate*] (Rar) **1** Putere de a pătrunde fondul problemei. **2-3** Însușire de a fi (foarte sever sau) foarte critic.

incita *vt* [At: DA / Pzi: *incit* / E: lat ***incitare***, fr ***inciter***] (Liv) **1** A ațâța porniri agresive. **2** A instiga la ceva rău. **3** (Fig) A deschide o discuție polemică. **4** (Blg) A aduce un organism într-o stare de concentrare în care reacționează rapid la stimuli reduși ca intensitate.

incitabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incitable***] **1-4** Care poate fi incitat (**1-4**).

incitabilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***incitabilité***] **1** Stare de incitare. **2** Capacitate de a fi incitat.

incitant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***incitant***] Care incită Si: *incitator*, (rar) *incitativ*.

incitare *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 164, 12/4 / Pl: *~tări* / E: ***incita***] **1** Ațâțare a unor porniri agresive Si: (liv) *incitație* (**1**), (rar) *incitat¹* (**1**). **2** Îndemnare la ceva rău Si: *instigare*, (liv) *incitație* (**2**), (rar) *incitat¹* (**2**). **3** (Fig) Deschidere a unei discuții polemice Si: (liv) *incitație* (**3**), (rar) *incitat¹* (**3**). **4** (Blg) Aducere a unui organism într-o stare de concentrare

în care reacționează rapid la stimuli reduși ca intensitate Si: (liv) *incitație* (4), (rar) *incitat*[1] (4).

incitat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***incita***] **1-4** Incitare (**1-4**).

incitat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***incita***] **1** Ale cărui porniri agresive au fost ațâțate. **2** Instigat la ceva rău. **3** (Fig) Implicat într-o discuție polemică. **4** (Blg; d. un organism) Adus într-o stare de concentrare în care reacționează rapid la stimuli reduși ca intensitate.

incitativ, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incitatif***] (Rar) Incitant.

incitator, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***incita*** + *-tor*] Incitant.

incitație *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 8/1 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***incitatio,*** fr ***incitation***] **1-4** (Liv) Incitare (**1-4**). **5** (Blg; îoc *inhibiție*) Stare în care un organism reacționează rapid la stimuli reduși ca intensitate.

incitațiune *sf* vz ***incitație***

inciza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: fr ***inciser***] **1-2** A face o incizie (**1-2**). **2** A orna cu ajutorul inciziilor (**3**).

incizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***inciza***] **1-2** Executare a unei incizii (**1-2**). **3** Ornare cu ajutorul inciziei (**3**).

incizie *sf* [At: DA / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***incisio, -onis,*** fr ***incision***] **1** (Med) Tăietură, secționare făcută într-un țesut cu un bisturiu sau alt instrument chirurgical Si: *incizură* (**2**). **2** Tăietură făcută în scoarța unui arbore, cu scopul de a opri și de a dirija o mai mare cantitate de substanțe nutritive către inflorescențe, provocând astfel o creștere mai mare a fructelor și grăbirea coacerii lor. **3** Zgâriere a suprafeței unui obiect din lut, piatră etc. cu ajutorul unui instrument special pentru ornamentare. **4** Ornament realizat prin incizie (**3**).

inciziune *sf* vz ***incizie***

incizură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***incisure***] **1** (Atm) Adâncitură pe suprafața unei structuri anatomice. **2** (Med) Incizie (**1**). **3** (Teh) Crăpătură.

inclavare *sf* [At: VITNER, CR. 44, ap. DA ms / Pl: *~vări* / E: fr ***enclaver***] (Nob) Element străin introdus într-un întreg (relativ) omogen.

inclement, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inclément***] (Liv) Neiertător.

inclemență *sf* [At: DN[3] / Pl: *~țe* / E: fr ***inclémence***] (Liv) Refuz de acordare a iertării.

inclina *v* vz ***înclina***[2]

inclinare *sf* vz ***înclinare***

inclinat, ~ă *a* vz ***înclinat***

inclinație *sf* vz ***înclinație***

inclinogramă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~me* / E: eg ***inclinogram***] (Teh) Grafic în care se reprezintă proiecția în plan orizontal a poziției axei unei sonde, incluzând variația înclinării cu adâncimea și variația azimutului corespunzător.

inclinometrie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***inclinométrie***] (Teh) Operație de măsurare și înregistrare a poziției în spațiu a unei găuri de sondă.

inclinometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: eg ***inclinometer,*** fr ***inclinomètre***] **1** (Teh) Aparat pentru măsurare și înregistrare a poziției în spațiu a unei găuri de sondă. **2** Instrument care servește la măsurarea unghiurilor de înclinare a unei nave în raport cu orizontul. **3** Instrument care indică înclinația magnetismului pământului.

include *vt* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 155 / Pzi: *includ* / E: lat ***includere***] **1** (îoc *exclude*) A cuprinde în ceva. **2** A îngloba. **3** A conține. **4** (Fig) A presupune.

includere *sf* [At: CV 1950, nr. 1, 41 / Pl: *~ri* / E: ***include***] **1** Cuprindere în ceva. **2** Înglobare în ceva. **3** Conținere. **4** (Fig) Presupunere. **5** (Lin) Așezare a unui element între altele două, care, în mod obișnuit, stau strâns unite.

inclus, ~ă *a* [At: PARHON, B. 28 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***include***] **1** Care face parte din ceva. **2** Care este înglobat în ceva. **3** Conținut[2]. **4** (Fig) Presupus.

inclusiv *av* [At: CĂLINESCU, O. II, 209 / E: fr ***inclusif***] **1** Împreună cu. **2** Și cel din urmă (dintr-o serie, dintr-o listă).

incluxa *vt* [At: CV 1950, nr. 4, 36 / Pzi: *~xez* / E: nct] (Trs) **1** A prinde. **2** A închide.

incluziune *sf* [At: MDT / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***inclusion,*** lat ***inclusio, -onis***] **1** Particulă de metal străin conținută în masa unui corp solid. **2** Defect de fabricație al unei piese, datorat prezenței unor incluziuni (**1**) sau unor particule metalice izolate în masa ei. **3** (Mat) Proprietate care constă în faptul că oricare element al unei mulțimi aparține și altei mulțimi.

incoagulabil, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *~co-a~* / E: *~i, ~e* / E: fr ***incoagulable***] (Șfg) Care nu se coagulează sau nu poate fi coagulat.

incoagulabilitate *sf* [At: DEX-S / P: *~co-a~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***incoagulabilité***] Lipsă a procesului de coagulare.

incoativ, ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / P: *~co-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inchoatif,*** lat ***inchoativus***] (Grm; d. verbe) Care exprimă începutul unei acțiuni.

incoercibil, ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / P: *~co-er~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incoercible***] **1** (Liv; d. oameni) Care nu poate fi constrâns. **2** (Fiz; d. gaze) Care nu poate fi comprimat într-un recipient.

incoercibilitate *sf* [At: SCRIBAN, D. / P: *~co-er~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***incoercibilité***] **1** Incapacitate de a fi constrâns. **2** Proprietate a unui gaz de a nu putea fi comprimat într-un recipient.

incoerent, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 297 / V: ***~ohe~*** / P: *~co-e~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***incohérent***] **1** (D. oameni) Lipsit de logică în gândire sau în manifestări. **2** (D. manifestări ale oamenilor) Lipsit de logică. **3** (D. stil) Care nu poate fi înțeles.

incoerență *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 47 / V: ***~ohe~*** / P: *~co-e~* / Pl: *~țe* / E: fr ***incohérence***] Lipsă de logică în gândire sau în acțiune.

incogitabil *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***incogitable,*** it ***incogitabile***] **1** Ceea ce nu poate fi gândit. **2** Ceea ce nu poate fi conceput. **3** Ceea ce nu poate fi înțeles.

incognito *av* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 287 / V: (înv) ***~on~, inconit*** / E: fr, it ***incognito***] (În legătură cu o personalitate aflată într-o călătorie) **1** Fără să fie cunoscut. **2** În ascuns. **3** Cu nume fals.

incognoscibil, ~ă *a* [At: GALACTION, O. I, 232 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incognoscible***] (Flz) Care nu poate fi cunoscut de rațiunea omenească, deși se presupune că există în realitate.

incognoscibilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***incognoscibilité***] (Flz) Însușire de a fi incognoscibil.

incoherent, ~ă *a* vz ***incoerent***

incoherență *sf* vz ***incoerență***

incolinism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***incolinisme***] (Blg) Formă de conviețuire a două organisme în care unul folosește gazda numai ca adăpost.

incolor, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incolore***] **1** *a* Care nu are culoare Si: (îvr) *incolorat* (**1**). **2** *a* (Fig; d. oameni) Care nu are personalitate. **3-4** *av, a* (D. creații literare, artistice) (Într-un mod) searbăd.

incolorat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***incolor*** + *-at*] (Îvr) Incolor (**1**).

incombustibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incombustible***] (D. corpuri solide, lichide, gazoase) Care nu poate să ardă Si: *necombustibil.*

incombustibilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***incombustibilité***] Însușire a unui corp solid, lichid sau gazos de a nu fi combustibil.

incomensurabil, ~ă *a* [At: CULIANU, A. 61 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incommensurable***] **1** Care nu poate fi măsurat. **2** Foarte mare. **3** (D. două mărimi) Care nu au o unitate de măsură comună, care să se cuprindă de un număr întreg de ori în fiecare dintre ele.

incomensurabilitate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: fr ***incommesurabilité***] **1** Însușire a unui corp de a fi incomensurabil (**1**) din cauza dimensiunilor prea mari. **2** Imposibilitate de evaluare din cauza valorilor prea mari. **3** Caracteristică a unor mărimi de a fi incomensurabile (**3**).

incomestibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incomestible***] **1** Care nu este bun de mâncat Si: *inconsumabil* (**1**), *necomestibil.* **2** (D. un aliment) Care și-a pierdut calitatea de a fi comestibil Si: *inconsumabil* (**2**).

incomod, ~ă *a, av* [At: HASDEU, I. C. XII / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***incommode***, lat ***incommodus***] **1-2** (Într-un mod) care nu este comod. **3-4** (Într-un mod) supărător.

incomoda *vt* [At: HASDEU, I. C. 54 / Pzi: *~dez* / E: fr ***incommoder***] **1** A tulbura liniștea cuiva. **2** A supăra pe cineva. **3** A încurca pe cineva.

incomodant, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***incommodant***] **1-2** (Într-un mod) care jenează. **3-4** (Într-un mod) care supără.

incomodare *sf* [At: DA / Pl: *~dări* / E: ***incomoda***] **1** Tulburare a liniștii cuiva Si: (rar) *incomoditate* (**2**), (îvr) *incomodație*. **2** Supărare a cuiva Si: (rar) *incomoditate* (**3**). **3** Încurcare a cuiva.

incomodat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***incomoda***] **1** Căruia i s-a tulburat liniștea. **2** Pe care îl supără ceva. **3** Care este încurcat de cineva.

incomodație *sf* [At: (a. 1749) IORGA, S. D. XII, 51 / Pl: *~ii* / E: ***incomoda*** + *-ție*] (Îvr) Incomodare (**1**).

incomoditate *sn* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***incommodité***] (Rar) **1** Lipsă de comoditate. **2-3** Incomodare (**2-3**). **4** Neplăcere.

incomparabil, ~ă *av, a* [At: CARAGIALE, M. 182 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incomparable***] **1-2** (Într-un mod) care nu se poate compara.

incompatibil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 102 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incompatible***] **1** Care nu poate exista simultan cu altceva sau cu altcineva. **2** Care nu este compatibil cu ceva sau cu cineva. **3** (D. funcții, profesiuni) Care se află în raport de incompatibilitate una față de alta.

incompatibilitate *sf* [At: PRETORIAN, DR. C. 23 / Pl: *~tăți* / E: fr ***incompatibilité***] **1** Lipsă de compatibilitate Si: *nepotrivire*. **2** Nepotrivire de grupă sangvină între două persoane. **3** (Jur) Interdicție legală ca o persoană să poată ocupa, simultan, două funcții, două atribuții contradictorii prin caracterul lor. **4** (Mat) Însușire a unui sistem de ecuații de a nu admite soluții comune pentru toate ecuațiile din sistem.

incompetent, ~ă [A: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***incompétent***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu este competentă. **3** *a* (D. o instituție, un organ de stat) Care nu are puterea legală de a judeca, de a cerceta sau de a rezolva o anumită problemă.

incompetență *sf* [At: DA / V: (înv) ***~tin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***incompétence***] Lipsă de competență.

incompetință *sf* vz ***incompetență***

incomplect, ~ă *a, av* vz ***incomplet***

incomplet, ~ă *av, a* [At: DA / Pl: *~eți, ~e* / V: (nrc) ***~ect*** / E: fr ***incomplet***] **1-2** (Într-un mod) care nu este complet Si: *necomplet*.

incomplex, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ecși, ~e* / E: lat ***in-complexus***] (Înv) **1** Lipsit de complexitate. **2** Simplu.

incomprehensibil, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incompréhensible***] Care nu poate fi înțeles, cuprins cu mintea.

incomprehensibilitate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: fr ***incompréhensibilité***] **1** Caracter a ceea ce este incomprehensibil. **2** Lipsă de înțelegere.

incomprehensiune *sf* [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: fr ***incompréhension***] **1-2** Incapacitate (de a înțelege sau) de a fi înțeles.

incomprehensiv, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incompréhensif***] **1-2** (Într-un mod) care este lipsit de înțelegere.

incompresibil, ~ă *a, av* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incompressible***] **1-2** (Într-un mod în) care nu se poate comprima Si: *necompresibil*.

incompresibilitate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: fr ***incompressibilité***] Însușire a unui corp de a nu putea fi comprimat Si: *necompresibilitate*.

incomunicabil, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incommunicable***] **1-2** *a, av* (Într-un mod) care nu trebuie să fie comunicat Si: *intransmisibil* (**2-3**). **3** *a* Care nu poate fi comunicat Si: *intransmisibil* (**4**).

incomunicabilitate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: fr ***incommunicabilité***] **1-2** Însușire de a fi incomunicabil (**2, 4**).

incomutabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incommutable***] **1** (Jur; d. pedepse) Care nu poate fi comutat. **2** (Mat; d. elementele unei ecuații) Care nu permite schimbarea ordinii.

incomutabilitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***incommutabilité***] **1-2** Însușirea de a fi incomutabil (**1-2**).

inconceptibil, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: it ***inconcettible***] (Liv) Care este de neconceput Si: *imposibil*.

inconciliabil, ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inconciliable***] (D. idei, concepții, propuneri etc.) Care nu poate fi conciliat Si: *ireconciliabil, neconciliabil*.

inconciliabilitate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: ***inconciliabil*** + *-itate*] Caracter a ceea ce este inconciliabil.

inconel *smi* [At: LTR / E: eg ***Inconel***, fr ***inconel***] Aliaj pe bază de nichel, rezistent la temperaturi înalte și la coroziune.

inconformism *sn* [At: DEX-S / Pl: *~e* / E: *in-* + ***conformism***] (Rar) Nonconformism.

inconfort *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***inconfort***] (Rar) Lipsă de confort Si: *disconfort*.

inconfortabil, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inconfortable***] **1-2** Neconfortabil.

incongelabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incongelable***] Care nu poate fi congelat.

incongruent, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / P: *~gru-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***incongruens, -ntis***, it ***incongruente***] **1** Care nu este potrivit cu ceva Si: *nepotrivit*. **2** Care nu este în concordanță cu ceva Si: *neconcordant*.

incongruență *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 167 / P: *~gru-en~* / Pl: *~țe* / E: lat ***incongruens, -ntis***, it ***incongruenzia***] **1** Nepotrivire. **2** Neconcordanță.

inconit *av* vz ***incognito***

inconito *av* vz ***incognito***

inconscient, ~ă *a* vz ***inconștient***

inconsciență *sf* vz ***inconștiență***

inconsciu, ~ie *smf, a, av* vz ***inconștiu***

inconsecuent, ~ă *a* vz ***inconsecvent***

inconsecvent, ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / V: (iuz) ***~cue~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inconséquent***, lat ***inconsequens, -tis***] (Liv) Care nu este consecvent Si: *schimbător*.

inconsecvență *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~țe* / E: fr ***inconséquence***, lat ***inconsequentia***] Lipsă de consecvență în idei sau în acțiuni.

inconsistent, ~ă *a* [At: GOGA, Ț. N. VI, 1265 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inconsistant***] **1** Lipsit de consistență, de soliditate Si: *moale, neconsistent*.

inconsistență *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: fr ***inconsistance***] **1** Lipsă de consistență, de soliditate. **2** (Log) Proprietate a unei formule sau teorii deductive de a fi în același timp adevărată și falsă.

inconsolabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inconsolable***] Care este de neconsolat.

inconstant, ~ă *a, av* [At: LM / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inconstant***] **1-2** (Într-un mod) care nu este statornic.

inconstanță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: fr ***inconstance***] Lipsă de constanță Si: *nestatornicie*.

inconstatabil, ~ă *av, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inconstatable***] **1-2** (Într-un mod) care nu se poate constata.

inconstituțional, ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~i, ~e* / E: *in-* + ***constituțional***] (Înv) Neconstituțional.

inconsumabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inconsommable***] (Fam) **1-2** Incomestibil (**1-2**). **3** (D. resurse) Care nu poate fi consumat. **4** (D. resurse) Inepuizabil.

inconștient, ~ă [At: LM / P: *~ști-ent* / V: ***~nsci~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inconscient***] **1-2** *smf, a* (Om) care nu este conștient Si: (iți) *inconștiu* (**1-2**). **3-4** *a, av* (Care este făcut) fără participarea conștientă a voinței Si: (iți) *inconștiu* (**3-4**).

inconștiență *sf* [At: DA / P: *~ști-en~* / V: ***~nsci~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***inconscience***] **1** Totalitate a fenomenelor psihice care scapă conștiinței.

2 Lipsă a unei atitudini raționale față de realitatea din jur. 3 Stare sufletească în care omul nu-și dă seama de actele sale.

inconștiu, ~ie [At: DA ms / V: *~nsciu* / Pl: *~ii* / E: it ***inconscio***] (Iți) **1-2** *smf, a* Inconștient (**1-2**). **3-4** *av, a* Inconștient (**3-4**).

incontestabil, ~ă *a, av* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incontestable***] **1-2** (Într-un mod) care nu poate fi contestat.

incontestabilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***incontestabilité***] (Liv) Caracter a ceea ce este incontestabil (**2**).

incontestat, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: *in-* + ***contestat***] Care nu poate fi contestat.

incontinent, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***incontinent***] (Liv) **1-2** (Om) lipsit de moderație. **3-4** (Om) desfrânat. **5-10** (Om) care suferă de incontinență (**1-3**).

incontinență *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~țe* / E: fr ***incontinence***] **1-3** Eliminare involuntară din corp de (fecale,) (urină sau) lapte. **4** (Pan) Neputință de a-și înfrîna unele dorințe sau acțiuni. **5** (Pan; fam) Logoree.

incontinuu *av* vz ***încontinuu***

inconvenabil, ~ă *a, av* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 12 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inconvenable***] (Într-un mod) care nu convine.

inconvenient *sn* [At: COSTINESCU / P: *~ni-ent* / Pl: *~e* / E: fr ***inconvénient***, lat ***inconveniens, -tis***] **1** Neajuns. **2** Dezavantaj. **3** Dificultate. **4** Obstacol.

inconveniență *sf* [At: RALEA, E. O. 358 / P: *~ni-en~* / Pl: *~țe* / E: fr ***inconvenance***] **1** Neajuns. **2** Dezavantaj. **3** Dificultate. **4** Obstacol.

inconvertibil, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inconvertible***] Care nu este convertibil.

incoordonare *sf* [At: DEX-S / P: *~co-or~* / Pl: *~nări* / E: eg, fr ***incoordination***] **1** Lipsă de coordonare a acțiunilor unor persoane care formează un colectiv Si: *necoordonare*. **2-3** (Med) Lipsă de coordonare a mișcărilor cauzată de (leziuni ale sistemului nervos sau) stări patologice ale aparatului locomotor Si: *necoordonare*.

incoordonat, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~co-or~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *in-* + ***coordonat***] Dezordonat în mișcări.

incorect, ~ă *av, a* [At: ODOBESCU, S. II, 352 / P: *~cți, ~e* / E: fr ***incorrect***] **1-2** (Într-un mod) care nu este corect Si: *eronat, greșit, inexact, necorect*. **3-4** (Într-un mod) care nu este cinstit Si: *înșelător, necinstit, neonest*.

incorectitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: ***incorect*** + *-itate*] (Înv) Incorectitudine (**1**).

incorectitudine *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ni* / E: *in-* + ***corectitudine***] **1** Lipsă de corectitudine Si: *înșelătorie, necinste, necorectitudine, șarlatanie*, (înv) *incorectitate, incorecție*. **2** (Lpl) Porțiuni greșite dintr-o lucrare, dintr-un desen etc.

incorecție *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 360 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***incorrection***] (Înv) Incorectitudine (**1**).

incorecțiune *sf* vz ***incorecție***

incorigibil, ~ă [At: MAIORESCU, CR. I, 313 / V: ***~riji~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incorrigible***] **1-2** *a, av* (Într-un mod) care nu poate fi îndreptat. **3** *a* (D. oameni) Care persistă în greșeli.

incorigibilitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***incorrigibilité***] (Rar) **1** Neputință de a se corija. **2** Însușire a ceea ce este incorigibil (**2**). **3** Persistență în greșeli.

incorijibil, ~ă *a* vz ***incorigibil***

incorpora *v* vz ***încorpora***

incorporabil, ~ă *a* vz ***încorporabil***

incorporal, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Jur) **1** Care nu are existență materială. **2** Fără corp.

incorporare *sf* vz ***încorporare***

incorporat¹ *sn* vz ***încorporat¹***

incorporat², ~ă *a* vz ***încorporat²***

incorporație *sf* vz ***încorporație***

incorporațiune *sf* vz ***încorporație***

in corpore *av* [At: SAHIA, N. 40 / E: lat ***in corpore***] Împreună.

incoruptibil, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 258 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***incorruptibilis***, fr ***incorruptible***] **1** Care nu poate fi corupt Si: *integru, onest*. **2** Care nu poate fi influențat în luarea sau schimbarea unei decizii.

incoruptibilitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***incoruptibilité***] **1** Integritate. **2** Cinste exemplară.

incot *sn* vz ***încot***

incoti¹ *vi* [At: ION CR. II, 40 / Pzi: *~tesc* / E: ***inc***] (Reg) A râde pe înfundate Si: *a chicoti*.

incoti² *v* vz ***încoti²***

increabil, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~cre-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *incréable*] Care nu se poate crea.

increat, ~ă [At: DN³ / P: *~cre-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***incréé***] (Liv) **1** *sn* Ceea ce preexistă formei în care urmează să se constituie la un moment dat. **2-3** *sn, a* (Ceea ce este) etern. **4** *a* Care există fără a fi fost creat.

incredibil, ~ă *a* [At: COD. PEN. R.P.R. 545 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***incredibilis***, fr ***incrédible***, it ***incredibile***] **1** Care este de necrezut. **2** Care este greu de crezut. **3** Ciudat.

incredibilitate *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***incrédibilité***, it ***incredibilità***] (Rar) **1** Caracteristică a unui lucru de a fi greu de crezut. **2** Caracteristică a unui lucru de a fi de necrezut. **3** Ciudățenie.

incredul, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 421 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incrédule***] **1** (Frm) Care nu crede ceva cu ușurință. **2** Care este greu de convins. **3** Căruia nu-i vine să creadă ceea ce i se spune. **4** Care nu are încredere în ceva sau cineva fără o verificare serioasă Si: *neîncrezător*. **5** (Rar) Ateu.

incredulitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***incrédulité***] **1** (Rar) Lipsă de încredere. **2-3** Neîncredere (în ceea ce i se spune sau) într-o persoană. **4** Scepticism. **5** (Rar) Ateism.

increment *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: lat ***incrementum***, fr ***incrément***, it ***incremento***] **1** Creștere. **2** Nutriment introdus în corpul animal și utilizat în organism. **3** (Fiz) Contribuție a particulelor structurale, interatomice la valoarea unei mărimi fizice care caracterizează o anumită structură moleculară.

incremental, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***increment*** + *-al*] (Rar; d. mărimi scalare) Care se referă la un increment (**3**).

incret *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: ger ***Inkret***] **1-2** Increție (**1-2**).

increție *sf* [At: DN³ / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***incrétion***] (Med) **1** Secreție glandulară care rămâne în interiorul organismului Si: *incret* (**1**). **2** Secreție endocrină Si: *incret* (**2**).

increțiune *sf* vz ***increție***

incrimina [At: MACEDONSKI, O. I, 267 / V: ***în~*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***incriminer***, it ***incriminare***] **1** *vt* A acuza pe cineva de săvârșirea unei crime. **2** *vt* (Pgn) A acuza. **3** *vr* A se învinovăți unul pe altul. **4** *vt* (Jur) A stabili prin lege că o anumită categorie de fapte constituie infracțiune și se pedepsește ca atare Si: *a pedepsi, a penaliza, a sancționa*.

incriminabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incriminable***] Care poate fi incriminat.

incriminare *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 340/10 / V: ***în~*** / Pl: *~nări* / E: ***incrimina***] **1** Acuzare de săvârșire a unei crime Si: *penalizat¹* (**1**). **2** (Pgn) Acuzare. **3** Învinovățire reciprocă Si: *penalizat¹* (**3**). **4** (Jur) Stabilire prin lege că o anumită categorie de fapte constituie infracțiune și se sancționează ca atare Si: *penalizat¹* (**4**). **5** (Îs) *Conținutul ~nării* Determinare a condițiilor cerute pentru existența unei infracțiuni. **6** (Îas) Categorie de fapte incriminate.

incriminat, ~ă [At: DA / V: ***în~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***incrimina***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este acuzată de crimă. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este învinuită de ceva. **5** *a* Care a dat naștere la o învinuire. **6** *a* Care este pedepsit de lege. **7** *a* Penalizat.

incriminator, ~oare *a* [At: DA / V: ***~iu, în~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***incrimina*** + *-tor*] **1-4** Care incriminează (**1-4**).

incriminatoriu, ~ie *a* vz ***incriminator***

incriminație *sf* [At: DA ms / V: ***~iune, în~, încriminațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***incrimination***] (Înv) **1-5** Incriminare (**1-5**).

incriminațiune *sf* vz ***incriminație***

incrusta [At: KLOPȘTOCK, F. 263 / V: ***în~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***incruster***, lat ***incrustare***] **1** *vt* A împodobi un obiect aplicând ornamente care se înfig în scobituri anume făcute în suprafața lui. **2** *vr* (D. săruri dizolvate) A se depune sub formă de crustă pe pereții interiori ai unei conducte, ai unui recipient, ai unui rezervor etc. **3** *vr* (Fig) A se întipări.

incrustant, ~ă *a* [At: DN³ / V: ***în~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***incrustant***] Care are proprietatea de a acoperi corpurile cu o crustă minerală.

incrustare *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 10 / V: ***în~*** / Pl: *~tări* / E: ***incrusta***] **1** Împodobire a unui obiect, aplicând ornamente înfipte în scobituri anume făcute în suprafața lui. **2** (D. săruri dizolvate) Depunere sub formă de crustă pe pereții interiori ai unui obiect. **3** (Fig) Întipărire. **4** (Ccr) Incrustație (**2**).

incrustat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 151 / V: ***în~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***incrusta***] **1** (D. obiecte) Împodobit cu ornamente înfipte pe suprafață. **2** (D. ornamente) Înfipt pe suprafața unui obiect. **3** (Fig) Întipărit. **4** Înscris. **5** În forma unei cruste.

incrustație *sf* [At: MURGOCI–LUDWIG, M. 40 / V: ***în~***, (înv) ***~iune***, ***încrustațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***incrustation***] **1** Procedeu de fixare în suprafața unui material a unui alt material, de obicei mai prețios. **2** Ornament înfipt pe suprafața unui obiect Si: *incrustare* (**4**). **3** Crustă de săruri depuse, în anumite condiții, pe suprafața unui obiect.

incrustațiune *sf* vz ***incrustație***

in-cuarto *ai* vz ***in-cvarto***

incub *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***incube***] Spirit rău care chinuiește oamenii, mai ales femeile, în timpul somnului.

incuba [At: DN³ / Pzi: *~bez* / E: fr ***incuber***] **1** *vt* (Med) A introduce un agent patogen pentru a mări rezistența organismului. **2** *vr* A se supune operației de incubație.

incubare *sf* [At: DN³ / Pl: *~bări* / E: ***incuba***] **1** Introducere a unui agent patogen pentru a mări rezistența organismului. **2** Operație de incubație.

incubat, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***incuba***] (Med; d. organisme) În care a fost introdus un agent patogen, pentru a-i mări rezistența.

incubator *sn* [At: MDT / Pl: *~oare* / E: fr ***incubateur***] **1** Instalație de clocire artificială special amenajată, pentru asigurarea condițiilor de temperatură, umiditate, ventilație, întoarcerea ouălor, securitate etc., necesare dezvoltării normale a embrionului din ou. **2** Cameră în care se asigură dezvoltarea, în condiții optime, a copiilor născuți prematur.

incubație *sf* [At: BIANU, D. S / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***incubation***, lat ***incubatio, -nis***] **1** Proces de dezvoltare, naturală sau artificială, a embrionului de păsări sub influența anumitor factori fizici (temperatură, umiditate etc.) **2** Timp cuprins între primul contact al organismului cu microbii sau virușii unei boli și primele simptome ale bolii provocate de aceștia.

incubațiune *sf* vz ***incubație***

inculca *vt* [At: ODOBESCU, S. II, 70 / V: ***în~*** / Pzi: *inculc* / E: fr ***inculquer***, lat ***inculcare***] (Liv) A întipări în mintea cuiva, prin repetare, o idee, o normă de purtare, o concepție etc.

inculcare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***inculca***] (Liv) Întipărire în mintea cuiva, prin repetare, a unei idei, a unei norme de purtare, a unei concepții etc.

inculcat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inculca***] Care s-a întipărit în mintea sau în conștiința cuiva.

inculpa *vt* [At: DA / Pzi: *inculp* / E: fr ***inculper***, lat ***inculpare***] (Jur) A acuza pe cineva în fața unei instanțe judecătorești Si: *a învinovăți*.

inculpare *sf* [At: DA / Pl: *~pări* / E: ***inculpa***] (Jur) Acuzare a cuiva în fața unei instanțe judecătorești Si: *imputare, învinuire*.

inculpat, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inculpa***] (Jur) **1-2** (Persoană) acuzată de o culpă. **3-4** (Persoană) trimisă înaintea unei instanțe judecătorești pentru săvârșirea unui delict Si: *acuzat²*, *învinuit²* (**7-8**).

incult, ~ă [At: EMINESCU, P. 296 / Pl: *~lți, ~e* / E: fr ***inculte***, lat ***incultus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) lipsită de cultură Si: *necultivat*. **3-4** *smf, a* (Prc) Agramat (**1-2**). **5** *a* (D. stil, formă etc.) Neîngrijit.

incultură *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 10/2 / Pl: *~ri* / E: fr ***inculture***] **1-2** (Lipsă de cultură sau) cultură insuficientă a unei persoane.

inculța *v* vz ***încălța***

incumba *vi* [At: MARIAN, NA. 164 / V: ***în~*** / Pzi: 3 *incumbă* / E: lat ***incumbere***] (D. sarcini, îndatoriri) A fi de datoria cuiva Si: *a reveni*.

incunabul *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 344 / Pl: *~e* / E: fr ***incunable***, lat ***incunabulum***] **1** Carte care datează din primii ani ai introducerii tiparului (înainte de 1500). **2** (Pex) Carte foarte veche (și prețioasă).

incurabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incurable***, lat ***incurabilis***] **1** (D. boli) Care nu poate fi vindecat. **2** (D. ființe) Care suferă de o boală nevindecabilă. **3** (Pex; d. un defect moral) Care nu mai poate fi corectat.

incurabilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***incurabilité***] **1-2** Imposibilitate (de a se vindeca sau) de a fi vindecat. **3** (Pex) Imposibilitate de a corecta un defect moral.

incurba *vt* [At: DEX / Pzi: *~bez* / E: fr ***incurber***, it, lat ***incurvare***] (Rar) A curba.

incurbare *sf* [At: DN³ / Pl: *~bări* / E: ***incurba***] (Rar) Curbare.

incurbat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***incurba***] (Rar) Curbat.

incurge [At: LM / Pzi: 3 *incurge* / E: *in-* + ***curge***] (Înv) **1-2** *vti* A intra cu violență Si: *a invada, a năvăli*. **3** *vi* (D. bani, acte care se înaintează unei instituții) A intra.

incurgere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***incurge***] (Înv) **1** Năvălire. **2** Intrare a banilor sau a unor acte într-o instituție.

incurie *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 345 / Pl: *~ii* / E: lat ***incuria***, fr ***incurie***] (Liv) Neglijență.

incuriozitate *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~tăți* / E: ns cf fr *incuriosité*] (Liv) Lipsă de interes.

incurs, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~rși, ~e* / E: ***incurge***] (Înv; d. bani sau acte) Intrat.

incursie *sf* vz ***incursiune***

incursiune *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, $\sim/_{31}$ / V: (rar) ***~ie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***incursion***, lat ***incursio, -onis***] **1** (Mil) (Pătrundere sau) invazie de scurtă durată (urmată de retragere), pe un teritoriu străin sau în pozițiile inamicului. **2** Atac prin surprindere dat pentru distrugerea unui obiectiv, pentru luare de prizonieri sau de informații etc. **3** (Fig) Cercetare a unui subiect străin de preocupările obișnuite Si: *divagare, excurs*. **4** (Spt; pan) Pătrundere în porțiunea de teren a adversarului.

incusă *sf, a* [At: DEX / Pl: *~se* / E: fr ***incuse***] **1-2** (Medalie sau monedă veche) care are o față în relief, iar cealaltă scobită.

in-cvarto *smi, ain* [At: DEX / V: ***~-cua~*** / S și: *~-qua~* / E: fr ***in-quarto***] **1-2** (Carte) care are formatul obținut prin îndoirea în patru a colii de hârtie imprimată, alcătuind opt pagini.

incvizitor *sm* vz ***inchizitor***

incvizitorial, ~ă *a* vz ***inchizitorial***

incviziție *sf* vz ***inchiziție***

indamină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: eg, fr ***indamine***] (Chm) Colorant organic albastru sau albastru-verzui.

indan *a* [At: LTR² / Pl: *~i* / E: eg ***indan***] (Chm) Hidrocarbură obținută din gudroane, insolubilă în apă, solubilă în dizolvanți organici.

indantren *sn* [At: LTR / V: ***~rona*** *sf* / Pl: ? / E: eg, fr ***indanthrene***] (Chm) Colorant sintetic albastru, folosit în imprimarea textilă.

indantronă *sf* vz ***indantren***

inde *av* [At: COD. VOR. $62/_5$ / V: (înv) ***înde*** / E: lat ***inde***] **1** (Îrg) Unde. **2** (Îrg; construit cu „de") De unde. **3** (Înv) Când.

indec *i* [At: PĂSCULESCU, L. P. 350 / E: fo] (Reg; are) Cuvânt care imită zgomotul făcut de broaște.

indecent, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***indecent***, it ***indecente***, lat ***indecens, -ntis***] **1-2** Care (încalcă sau) contrazice legile decenței Si: *impudic, necuviincios, nerușinat*.

indecență *a* [At: DA / Pl: *~țe* / E: lat ***indecentia***, fr ***indecence***, it ***indecenza***] **1** Lipsă de decență Si: *necuviință, nerușinare*. **2-3** Vorbă sau faptă indecentă (**1-2**).

indecis, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 75 / V: (iuz) ~**iz** / Pl: ~*iși*, ~*e* / E: lat ***indecisus***, fr ***indecis***, it ***indeciso***] **1** Care nu este decis Si: *nedecis, nehotărât, șovăielnic*. **2** Care nu este bine determinat Cf *vag*.

indeciz, ~ă *a* vz ***indecis***

indecizie *sf* [At: RALEA, E. O. 145 / V: ~***iune*** / Pl: ~*ii* / E: fr ***indecision***] Lipsă de hotărâre Si: *nehotărâre, șovăială*.

indeciziune *sf* vz ***indecizie***

indeclinabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***indeclinabilis***, fr ***indeclinable***, it ***indeclinabile***] (Grm) Care nu se declină Si: *nedeclinabil*.

indeclinabilitate *sf* [At: DN^3 / Pl: ~*tăți* / E: ns cf fr *indeclinabilite*] Caracter al cuvintelor indeclinabile.

indecompozabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indecomposable***] (Frm; d. elemente) Care nu se poate descompune.

indefinibil, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 101 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *in-* + ***definibil*** cf it *indefinibile*] **1** Care nu se poate defini Si: *nedefinibil, nedeterminat, nelămurit, neprecis*(rar) *indefinisabil*. **2** Care nu se poate explica.

indefinisabil, ~ă *a* [At: DN^2 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indéfinissable***] (Rar) Indefinibil (1).

indefinit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: lat ***indefinitus***, fr ***indéfini***, it ***indefinito***, ger ***Indefinit***] Nedefinit.

indeformabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indéformable***] (Rar) Care nu poate fi deformat Si: *nedeformabil*.

indefrișabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indéfrichable***] (Rar) Care nu poate fi defrișat Si: *nedefrișabil*.

indehiscent, ~ă *a* [At: DN / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***indéhiscent***] (Bot; d. fructe) Care nu se deschide spontan la maturitate, pentru a pune în libertate semințele.

indehiscență *sf* [At: DN^2 / Pl: ~*țe* / E: fr ***indéhiscence***] (Bot) Însușire a fructelor indehiscente.

indelbini *vi* [At: MOLNAR-PIUARIU, ap. DR. IV, 392 / Pzi: ~*nesc* / E: nct] (Îrg) A clipi.

indelebil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. S. 71 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***indelebilis***, fr ***indélébile***, it ***indelebile***] (Liv) Care nu se poate uita.

indelebilitate *sf* [At: DEX / Pl: (rar) ~*tăți* / E: fr ***indélébilité***] Însușire de a fi indelebil.

indelicat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: fr ***indélicat***] (Rar) Nedelicat.

indelicatetă *sf* vz ***indelicatete***

indelicatețe *sf* [At: DA ms / V: ~***tă*** / Pl: ~*ți* / E: fr ***indélicatesse***] **1** Lipsă de delicatețe. **2-3** Vorbă sau faptă jignitoare Si: *nedelicatețe*.

indemn, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indemne***] **1** (Jur) Care nu a suferit pagube. **2** Care nu a suferit răni.

indemnitate *sf* [At: I. IONESCU, D. 487 / Pl: ~*tăți* / E: fr ***indemnité***, lat ***indemnitas, -atis***] **1** (Iuz) Indemnizație (2). **2** (Rar; îs) *Bilet de ~* Confirmare de nevinovăție emisă de parlament.

indemniza *vt* [At: STAMATI, D. / V: ***în~*** / Pzi: ~*zez* / E: fr ***indemniser***] **1-2** (Jur) A despăgubi pe cineva (pentru o pagubă sau) pentru cheltuielile făcute Si: *a desdăuna*.

indemnizabil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indemnisable***] **1** Care poate fi despăgubit. **2** Care trebuie despăgubit.

indemnizare *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 383 / V: (reg) ***în~*** / Pl: ~*zări* / E: ***indemniza***] **1-2** Despăgubire a cuiva (pentru o pagubă sau) pentru cheltuielile făcute. **3** (Rar) Indemnizație (1).

indemnizat, ~ă *a* [At: DA ms / V: (reg) ***în~*** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***indemniza***] **1-2** Care a fost despăgubit (de o pierdere sau) de o cheltuială Si: *desdăunat*.

indemnizație *sf* [At: DA / V: (reg) ***în~*** / Pl: ~*ii* / E: fr ***indemnisation***] **1** Sumă acordată unui salariat în afara retribuției, pentru a acoperi cheltuielile făcute de acesta în îndeplinirea unei sarcini de serviciu Si: (rar) *îndemnizare* (3). **2** Despăgubire pentru un prejudiciu, o pagubă etc. **3** Sumă acordată, pe lângă salariul de bază, pentru deținerea unei funcții de conducere, a unui titlu de merit etc. Si: *spor*. **4** Contravaloare în bani a unei plăți în natură. **5** Sumă plătită salariaților în timpul concediului de odihnă sau medical.

indemnizațiune *sf* vz ***indemnizație***

indemnos, ~oasă *a* [At: CORESI, EV. 278/6 / P: ~*oși*, ~*oase* / E: ***indemn*** + *-os*] (Îvr) Dispus la ceva Si: *aplecat, înclinat*.

indemonstrabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***indemonstrabilis***, fr ***indémonstrable***] Care nu poate fi demonstrat.

indemonstrabilitate *sf* [At: DN^3 / Pl: ~*tăți* / E: fr ***indémonstrabilité***] **1** Imposibilitate de a demonstra ceva. **2** Însușire a ceea ce este indemonstrabil.

indemontabil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indémontable***] Care nu poate fi demontat.

indenegabil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: it ***indenegabile***] (Liv) Indeniabil.

indeniabil, ~ă *a* [At: DN^3 / P: ~*ni-a~* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indéniable***] (Frm) Incontestabil.

indentație *sf* [At: DN^3 / Pl: ~*ii* / E: fr ***indentation***] (Ggf) Adâncitură a coastei marine.

indentic, ~ă *a* vz ***identic***

indentifica *v* vz ***identifica***

indentitate *sf* vz ***identitate***

independent, ~ă [At: BĂLCESCU, M. V. 9 / V: ~***e*** / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***indépendant***, it ***independente***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care nu depinde de nimeni sau de nimic Si: *liber, de-sine-stătător, neatârnat*. **3-4** *av, a* (În mod) autonom. **5-6** *sf, a* (Îs) *Fire* (sau *natura*) *~ă* (Persoană) căreia îi place să trăiască fără să țină seama de părerea altora. **7** *a* Care se bizuie pe propiile sale forțe. **8** *a* Cu inițiative personale. **9** *av* Fără relație cu altceva. **10** *av* (Îlpp) **~ de** Fără a ține seama de ...

independență *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 9/8 / V: (înv) ~***ție***, ~***dință***, ~***dință*** / Pl: ~*țe* / E: fr ***indépendance***] **1** Suveranitate națională. **2** Autonomie. **3** Neatârnare economică și socială a unei persoane sau a unei clase sociale. **4** Libertate de a privi ceva în mod independent. **5** Proprietate a unui sistem axiomatic, constând în aceea că nici una din axiomele sale nu este deductibilă din celelalte. **6** Situație a unei persoane care judecă lucrurile și acționează în mod independent.

independenție *sf* vz ***independență***

independință *sf* vz ***independență***

independinte *a* vz ***independent***

inderogabil, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *in-* + ***derogabil***] (Jur; d. legi, regulamente etc.) Care nu permite derogări.

indescifrabil, ~ă *a* [At: BRĂTESCU, V. 35 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indéchiffrable***] **1** (D. un text sau despre scris) Care nu se poate descifra Si: *ilizibil, necitet, nedescifrabil*. **2** De neînțeles.

indescriptibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indescriptible***] Care nu se poate descrie.

indestructibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indestructible***] (Șfg) Care nu se poate distruge.

indestructibilitate *sf* [At: DA / Pl: ~*tăți* / E: fr ***indestructibilité***] (Rar) Imposibilitate de a fi distrus.

indeșirabil, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***indéchirable***] (D. țesături, tricotaje etc.) Care nu se poate deșira (ușor) Si: *nedeșirabil*.

indeterminabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***indeterminabilis***, fr ***indéterminable***] Care nu se poate determina Si: *nedeterminabil*.

indeterminare *sf* [At: DN^3 / Pl: ~*nări* / E: *in-* + ***determinare***] **1** Nedeterminare. **2** Lipsă de hotărâre Si: *indeterminație*.

indeterminație *sf* [At: DN^3 / Pl: ~*ii* / E: fr ***indétermination***] **1** Nedeterminare. **2** Indeterminare (2).

indeterminism *sn* [At: DN^3 / Pl: (rar) ~*e* / E: fr ***indéterminisme***] (Îoc *determinism*) Concepție filozofică ce neagă existența legilor obiective ale dezvoltării, absolutizează întâmplarea, ignorând necesitatea, contestă principiul cauzalității și afirmă că mersul lucrurilor și activitatea oamenilor sunt expresia unei abstracte „libertăți de voință".

indeterminist, ~ă [At: DN^3 / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***indéterministe***] **1** *a* Referitor la indeterminism. **2-3** *smf, a* (Adept) al indeterminismului.

index *sn* [At: GHICA, S. 92 / Pl: ~*uri*, (rar) ~*e* , ~*ecși* / E: lat ***index***, fr ***index***, ger ***Index***] **1** Listă (alfabetică) a numerelor, termenilor sau materiilor

cuprinse într-o lucrare Si: *indice*. **2** Lucrare de sine stătătoare cuprinzând liste de publicații, instituții, adrese etc. **3** Listă a cărților interzise de biserica catolică, întocmită de un organ special format din cardinali și numit „Congregația indexului". **4** (Fig; îe) **A pune la ~** A trece o lucrare în lista cărților interzise. **5** (Fig; îae) A exclude pe cineva de la cinstirea cuvenită. **6** (Fig; îae) A socoti pe cineva nedemn. **7** (Fig; îae) A nesocoti pe cineva. **8** (Îae) A pune pe cineva la respect. **9** (Îs) ~ *bibliografic* Lucrare de îndrumare bibliografică cuprinzând lista principalelor scrieri privitoare la o problemă, însoțită uneori de adnotări asupra conținutului lor. **10** (Atm) Deget arătător.

indexa *vt* [At: DN³ / Pzi: *~xez* / E: fr ***indexer***] **1** (Rar) A întocmi un index. **2** A introduce un autor, un cuvânt etc. într-un indice. **3** A atribui un indice de clasificare unui document. **4** (Spc) A corela salariile cu nivelul prețurilor, prin hotărâre de guvern.

indexare *sf* [At: DN³ / Pl: *~xări* / E: ***indexa***] **1** Întocmire a unui index (**1**). **2** Introducere a unui autor, a unui cuvânt etc. într-un indice. **3** Atribuire a unui indice de clasificare unui document. **4** Corelare a salariilor cu nivelul prețurilor. **5** Sumă de bani stabilită prin indexare (**4**).

indexat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***indexa***] **1** (D. cuvinte, autori etc.) Care a fost introdus într-un index (**1**). **2** (D. salarii) Corelat cu nivelul creșterii prețurilor.

indezirabil, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indésirable***] **1** *a* Nedorit. **2** *a* Neplăcut. **3** *a* Inoportun. **4-5** *smf, a* (Persoană) care se află în dizgrația autorităților unei țări sau a unui regim, fiind socotită primejdioasă. **6** *smf* Emigrant pe care o țară refuză să-l primească.

indian¹ *sn* [At: DA / P: *~di-an* / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***indienne***] **1** Țesătură de bumbac subțire și fină, albită, vopsită sau imprimată, originară din India, din care se confecționează obiecte de lenjerie. **2** Lenjerie confecționată din indian¹ (**1**).

indian², ~ă [At: UDRIȘTE NĂSTUREL, ap. GCR. I, 130/5 / P: *~di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***indien***] **1-2** *smf, a* (Persoană) originară din India. **3-4** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Indiei. **5-6** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația indigenă a Americii Si: *amerindian*. **7-8** *a* Care aparține (Indiei sau) populației acestei țări Si: (rar) *indic* (**1-2**), *indienesc* (**1-2**). **9-10** *a* Caracteristic (Indiei sau) populației ei Si: (rar) *indic* (**3-4**), *indienesc* (**3-4**). **11-12** *a* Referitor (la India sau) la populația ei Si: (rar) *indic* (**5-6**), *indienesc* (**5-6**). **13** *a* (Imp) Care aparține populației indigene a Americii. **14** *a* Referitor la populația indigenă a Americii. **15** *a* Caracteristic amerindienilor. **16** *a* (Îs) *Limbi ~iene* Grup de limbi indo-europene vorbite în India. **17** *a* (Îas) Limbi vorbite de amerindieni.

indiană¹ *sf* [At: DA / P: *~di-a~* / E: cf ger *Indianer(krapfen)*] Prăjitură umplută cu frișcă și acoperită cu glazură de ciocolată.

indiană² *sf* vz ***indian¹***

indianism *sn* [At: DEX / P: *~di-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***indianisme***] **1** Indianistică (**2**). **2** Idiotism propriu limbilor vorbite în India.

indianist, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *~di-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***indianiste***, it ***indianista***] Specialist în indianistică Si: *indolog*.

indianistică *sf* [At: DN³ / Pl: *~di-a~* / E: it ***indianistica***] **1** Disciplină care se ocupă cu studiul limbii și al civilizației Indiei de dinaintea penetrației europene Si: *indianism* (**1**), *indologie* (**1**). **2** Studiu al limbilor, al dialectelor și al civilizației indiene² contemporane Si: *indologie* (**2**).

indic, ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 290 / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***indicus***] (Rar) **1-6** Indian² (**7-12**).

indica *vt* [At: GHICA, S. 138 / Pzi: *indic* / E: fr ***indiquer***, lat, it ***indicare***] **1** A arăta spre cineva sau ceva. **2** A semnala. **3** A anunța. **4** A desemna. **5** A face cunoscut. **6** (D. tratamente) A recomanda. **7** (D. medicamente) A prescrie.

indican *sn* [At: DN³ / E: fr ***indican***] Substanță organică din indigo și din urină.

indicanemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***indicanémie***] (Med) Prezența a indicanului în sânge.

indicanurie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***indicanurie***] (Med) **1** Prezența a indicanului în urină. **2** Analiză de determinare a cantităților de indican din urină.

indicare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***indica***] **1-2** Punere în evidență a cuiva sau a ceva (cu degetul sau) cu ajutorul unui indicator Si: *indicat¹* (**1-2**), *indicație* (**1-2**). **3** Semnalare. **4** Anunțare. **5** Desemnare. **6** Aducere la cunoștință Si: *indicat¹* (**5**). **7** Recomandare a unui tratament Si: *indicat¹* (**6**), *indicație* (**7**). **8** Prescriere a unui medicament Si: *indicat¹* (**7**), *indicație* (**8**).

indicat, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 164 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***indica***] **1** Arătat. **2** Semnalat. **3** Anunțat. **4** Desemnat. **5** Adus la cunoștință. **6** Recomandat. **7** Prescris.

indicativ, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indicatif***, lat ***indicativus***] **1** *a* (Rar) Care indică (**1**). **2** *a* (Rar) Care îndrumă. **3** *a* (Grm; îs) *Mod ~* Mod personal care exprimă, de obicei, o acțiune prezentată de vorbitor ca fiind reală Si: (înv) *arătător*. **4** *sn* Element care servește pentru a indica ceva. **5** *sn* Denumire convențională, uneori sub forma unui număr, atribuită unităților militare, comandanților, unor ofițeri etc. pentru păstrarea secretului și pentru nerecunoașterea de către inamic. **6** (Rad; Tlv) Semnal de identificare la începutul sau sfârșitul emisiunii. **7** (Îs) *~ de apel* Apelativ convențional format din litere sau cifre care servește la identificarea locului de origine sau a expeditorului unui mesaj telegrafic sau radiofonic.

indicator, ~oare [At: ODOBESCU, S. III, 501/2 / V: (înv) ***~cât~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***indicateur***] **1** *a* Care face cunoscut. **2** *sn* Obiect folosit pentru a face cunoscut. **3** *sn* Text tipărit care folosește ca îndrumător într-un anumit domeniu. **4** *sn* Aparat, instrument sau dispozitiv folosit la indicarea anumitor mărimi, fenomene, informații etc. **5** *sm* Semn de indicare a direcției sau a distanței pe un drum. **6** *sn* (Îs) *~ de pantă* Înclinometru. **7** *sn* (Îs) *~ de acord* Ochi magic. **8** *sn* Expresie numerică pentru caracterizarea cantitativă a unui fenomen social-economic din punctul de vedere al compoziției, structurii, schimbării în timp, al legăturii reciproce cu alte fenomene etc. **9** *sn* Substanță folosită pentru determinarea caracterului acid sau bazic al altei substanțe sau a sfârșitului unei reacții chimice. **10** *sf* (Mat) Curbă auxiliară care ajută la studiul curbelor și al suprafețelor.

indicație *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 181 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***indication***, lat ***indicatio, -onis***] **1-2** Indicare (**1-2**). **3** Explicare. **4** Indiciu. **5** Relație. **6** Semn. **7-8** Indicare (**7-8**). **9** Îndrumare.

indicațiune *sf* vz ***indicație***

indicător, ~oare *a, sn* vz ***indicator***

indice [At: ALGEBRA, 147 / Pl: *~ici, ~ice* / E: it, fr ***indice***, lat ***index, -icis***] **1** *sm* Număr sau literă mai ales în dreapta sus față de alt număr (literă sau cuvânt) care îi precizează valoarea sau înțelesul. **2** *sm* Cifră dintr-un plan economic care arată nivelul cantitativ și calitativ care trebuie atins. **3** *sm* Indicație numerică ce evaluează matematic diferite fenomene, acțiuni etc. **4** *sm* (Fiz; îs) *~ de refracție* Mărime optică ce exprimă raportul dintre sinusurile unghiurilor de incidență și cele de refracție ale unei raze de lumină care pătrunde în vid sau într-un mediu transparent. **5** *sm* (Blg; îs) *~ antropometric* Raport procentual între diferitele dimensiuni ale corpului omenesc. **6** *sm* Semn cu care se notează un domeniu de cunoștințe sau o anumită problemă într-un sistem de clasificare. **7** *sm* Ac mobil al unui aparat care arată pe o scară gradată valoarea mărimii măsurate. **8** *sn* Index (**1**). **9** *sm* (Îs) *~ de clasificare zecimală* Combinație de cifre și litere cu care se notează publicațiile într-un sistem de clasificare după conținut.

indicibil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, M. 208 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indicible***] (Frm) Care nu se poate spune Si: *inefabil, inexprimabil*.

indiciu *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 32 / Pl: *~ii* / E: lat ***indicium***, fr ***indice***] **1** Semn aparent în funcție de care se deduce existența unui lucru, a unui fenomen etc. **2** Particularitate după care se poate recunoaște ceva. **3** (Jur) Faptă sau împrejurare care, privită în legătură cu alte fapte sau împrejurări, servește ca probă într-un proces.

indict *sn* vz ***indiction***

indiction *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 1/6 / V: (înv) ***indict, ~ă*** *sf* / P: *~ti-on* / Pl: *~oane* / E: vsl ***индиктионъ***] **1** (Înv) Perioadă de 15 ani fără legătură cu fenomenele astronomice care au servit la alcătuirea calendarelor și al cărei punct de plecare este anul 313 d. Hr. **2** Ciclu pascal care cuprinde o perioadă de 532 de ani, socotită de la 1 septembrie, anul creației 5508 (după calendarul iudaic). **3** Începutul anului bisericesc, 1 septembrie.

indictiona *sf* vz ***indiction***

indicțiune *sf* [At: DN^3 / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***indiction,*** lat ***indictio, -onis***] **1** (Liv) Convocare pentru o zi anumită a unui conciliu. **2** (Îs) *~ romană* Perioadă de cincisprezece ani care separă în vechea Romă, începând cu domnia împăratului Constantin, două ridicări extraordinare de impozite. **3** (Ast) Perioadă convențională de cincisprezece ani.

indienesc, ~ească *a* [At: UDRIȘTE NĂSTUREL, ap. GCR. I, 15/38 / Pl: *~ești* / E: ***indian^2*** + *-esc*] **1-6** (Rar) Indian^2 **(7-12)**.

indienește *av* [At: POLIZU / E: ***indian^2*** + *-ește*] (Nob) **1-3** Ca indienii^2 **(1, 3, 5)**. **4-5** În limba indiană^2 **(16-17)**.

indiferent, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 150 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***indifférent,*** lat ***indifferens, -ntis***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care nu exprimă nici un fel de interes Si: *impasibil, nepăsător*. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care nu prezintă nici o însemnătate. **5** *av* (Îlc) **~ dacă** Fără a acorda importanță faptului că... **6** *av* (Îal) Fie că... **7** *av* (Îlpp) **~ de...** Fără a ține seamă de... **8** *av* (Îal) Oricare ar fi... **9-10** *av, a* (Într-un mod) lipsit de afecțiune. **11** *av* (Îlv) **A (-i) fi ~** A nu-i păsa.

indiferentism *sn* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 5/3 / Pl: *~e* / E: fr ***indifférentism***] (Rar) Indiferență (1).

indiferență *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 346 / V: (înv) ***~ție, ~rin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***indifférence,*** lat ***indifferentia***] **1** Lipsă de interes față de ceva sau de cineva Si: *impasibilitate, nepăsare*, (rar) *indiferentism*. **2** Lipsă de afecțiune Si: *insensibilitate, răceală*.

indiferenție *sf* vz ***indiferență***

indiferință *sf* vz ***indiferență***

indigean, ~ă *smf, a* vz ***indigen***

indigen, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ***~ean, ~e*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indigène***, lat ***indigens***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este originară dintr-o anumită țară Si: *autohton, băștinaș*, (pop) *pământean*. **3** *a* (D. plante) Care crește într-o anumită țară. **4** *a* (D. animale) Care trăiește în acea țară. **5** *a* (D. mărfuri) Care se produce în propria țară.

indigena *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 237 / Pzi: *~nez* / E: ***indigen***] (Înv) **1** A naturaliza. **2** A încheia formele legale pentru ca o marfă străină să poată circula într-o anumită țară.

indigenare *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 21/33 / V: ***în~*** / Pl: *~nări* / E: ***indigena***] **1** (Înv) Recunoaștere a dreptului de cetățenie. **2** Întocmire a documentelor necesare vânzării în țară a unor mărfuri importate.

indigenat^1 *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 18/8 / V: (reg) ***~ije~, în~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***indigénat***] (Înv) **1** Drept de încetățenire într-un stat Si: *naturalizare*, (înv) *împământenire*. **2** Statut al indigenului (1).

indigenat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***indigena***] (Înv) Căruia i s-a recunoscut dreptul de cetățenie.

indigene *sm* vz ***indigen***

indigent, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***indigent***, lat ***indigens***] (Liv) Nevoiaș.

indigență *sf* [At: CĂLINESCU, I. 299 / Pl: (rar) *~țe* / E: fr ***indigence***, lat ***indigentia***] (Liv) Sărăcie.

indigest, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ești, ~e* / E: fr ***indigeste***, lat ***indigestus***] **1** Care nu poate fi digerat ușor. **2** (Fig; d. scrieri) Greu de urmărit. **3** (Fig) Confuz. **4** (Fig) Neplăcut.

indigestie *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 359 / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***indigestion***, lat ***indigestio, -onis***] Tulburare digestivă provocată de excese alimentare, alimente alterate, stări nervoase etc. și manifestată prin dureri de stomac, stări de vomă, diaree etc.

indigestiune *sf* vz ***indigestie***

indiget, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~eți, ~e* / E: lat ***indigenues***, cf fr *indigète*] (Ant) **1** Zeu indigen. **2** Patron al unui oraș.

indigitamenta *snp* [At: DN^3 / E: lat ***indigitamenta***] (Ant) Formule și invocații populare adresate zeilor indigeți.

indigna *vtr* [At: IORGA, L. I. 265 / Pzi: *~nez* / E: fr ***indigner,*** lat ***indignari***] **1-2** A (se) mânia din cauza unei fapte nedrepte, rușinoase etc. Si: *a (se) întărâta*, (înv) *a bănui*, (reg) *a (se) oțărî*.

indignare *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 19 / Pl: *~nări* / E: ***indigna***] **1** Sentiment de revoltă provocat de o nedreptate Si: (iuz) *indignație* **(1)**. **2** Sentiment de mânie provocat de o insultă Si: (iuz) *indignație* **(2)**. **3** Sentiment de dispreț provocat de o acțiune nedemnă Si: (iuz) *indignație* **(3)**.

indignat, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 57 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***indigna***] **1-3** Cuprins de indignare **(1-3)** Si: *revoltat*.

indignație *sf* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 19/15 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***indignation,*** lat ***indignatio, -onis***] **1-3** (Iuz) Indignare **(1-3)**.

indignațiune *sf* vz ***indignație***

indignitate *sf* [At: DN^3 / Pl: *~tăți* / E: fr ***indignité***, lat ***indignitas, -atis***] (Liv) **1** Lipsă de demnitate. **2** Nemernicie.

indigo [At: PONI, CH. 76/16 / V: ***~u*** / Pl: *~uri* / E: fr ***indigo***] **1** *sn* Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, aflată între albastru și violet. **2** *a* Care are culoarea indigo **(1)**. **3** *sn* Materie colorantă albastru închis, extrasă din frunzele mai multor plante tropicale sau obținută sintetic din anilină sau acid antranilic, folosită la colorarea textilelor. **4** *sn* Plantă tropicală din care se extrage indigoul **(3)** (*Indigofera*). **5** *sn* Hârtie specială folosită la copiere Si: *hârtie-carbon*, (iuz) *plombagină*. **6** *sn* (Chm; îs) *Alb de ~* Principiu colorant al indigoului **(3)**, pulbere cristalină solubilă în alcool și în eter Si: *indigotină*.

indigoferă *sf* [At: DEX–S / Pl: *~re* / E: lat ***Indigofera***] **1** (Lpl) Gen de plante leguminoase cu numeroase specii răspândite în țările calde, din care se extrage indigoul **(3)**. **2** (Lsg) Plantă din genul indigoferelor **(1)**.

indigosol *sm* [At: DEX–S / Pl: *~i* / E: fr, eg ***indigosol***] (Chm) Colorant pe bază de indigou **(3)** folosit la imprimarea sau vopsirea firelor în soluție neutră.

indigotier *sm* [At: DEX / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: fr ***indigotier***] Arbust tropical din care se extrage indigoul **(3)**.

indigotină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: nct] Alb de indigo **(6)**.

indigou *sn* vz ***indigo***

indijenat *sn* vz ***indigenat***

indilat, ~ă *a* [At: ȘEZ. IX, 36 / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *îndrila*] (Reg; d. haine, stofe) Tighelit.

indilit, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Rar) Foarte bătrân.

indimenticabil, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, ap. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: it ***indimenticabile***] (Liv) De neuitat.

indirect, ~ă [At: HASDEU, I. C. 52 / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***indirect,*** lat ***indirectus***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care nu este direct Si: *ocolit*. **3-4** *av, a* (În mod) mediat. **5-6** *sn, a* (Grm; șîs *caz ~*) Nume generic pentru cazurile genitiv, dativ, acuzativ. **7** *a* (Lit; îs) *Vorbire ~ă* Procedeu de redare a spuselor sau a gândurilor unui personaj prin subordonarea comunicării față de un verb sau alt cuvânt de declarație, prin prezența unui număr mare de elemente de relație etc. **8** *a* (Lit; îs) *Stil ~* Stil în care autorul redă frecvent în mod indirect vorbirea personajelor. **9** *a* (Lit; îs) *Stil ~ liber* Stil în care autorul redă vorbirea personajelor fără a folosi verbe de declarație și elemente de relație, în amestec liber cu propriile sale idei. **10** *a* (Grm; îs) *Complement ~* Parte secundară de propoziție asupra căreia se răsfrânge în mod indirect **(1)** acțiunea verbului. **11** *a* (Grm; îs) *Completivă ~ă* Propoziție subordonată care îndeplinește în frază funcția de complement indirect **(10)**. **12** *a* (Ecn; îs) *Impozit ~* (sau *contribuții ~e*) Impozit inclus în prețul anumitor produse. **13** *a* (Mil; îs) *Tragere ~ă* Tragere asupra unor ținte invizibile, dirijată prin calcule matematice.

indiscernabil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indiscernable***] (Rar) **1** Care nu se poate discerne. **2** Care nu poate fi prezentat cu precizie.

indiscernabilitate *sf* [At: DN^3 / Pl: *~tăți* / E: fr ***indiscernibilité***] **1** Dificultate în discernere. **2** Caracter a ceea ce este indiscernabil.

indisciplinabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indisciplinable***, it ***indisciplinabile***] Care nu poate fi disciplinat.

indisciplinat, ~ă *smf, a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 291 / V: (înv) ***~sip~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***indiscipliné***] **1-2** (Persoană) care nu este disciplinată Si: *nesupus*. **3-4** Dezordonat.

indisciplină *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: fr ***indiscipline***, it ***indisciplina***] **1** Lipsă de disciplină. **2** (Pex) Dezordine.

indiscret, ~ă [At: STAMATI / Pl: *~eți, ~e* / E: lat ***indiscretus***, it ***indiscreto***, ger ***indiskret***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se amestecă în mod nedelicat în problemele altora. **3-4** *smf, a* (Persoană) care încearcă să surprindă lucruri intime. **5** *a* (D. privire) Care încearcă să surprindă lucruri intime. **6-7** *smf, a* (Om) curios. **8-9** *smf, a* (Om) lipsit de tact la vorbă sau în ceea ce privește relațiile cu semenii.

indiscreția *sf* vz ***indiscreție***

indiscreție *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 51 / V: (înv) ***~iă, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***indiscretio***, fr ***indiscrétion***, it ***indiscrezione***] **1** Lipsă de discreție. **2** Destăinuire a unor secrete încredințate de către cineva. **3** (Pex) Lipsă de tact la vorbă sau în ceea ce privește relațiile cu oamenii. **4** Curiozitate. **5-8** (Faptă sau) vorbă indiscretă (**2, 4**).

indiscrețiune *sf* vz ***indiscreție***

indiscutabil, ~ă [At: MAIORESCU, D. I, 201 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indiscutable***] **1-2** *a, av* (Într-un mod) care nu poate fi pus în discuție Si: *evident, incontestabil, neîndoielnic, sigur*.

indisiplinat, ~ă *smf, a* vz ***indisciplinat***

indisoare *sf* [At: MARIAN, D. 117 / Pl: *~ori* / E: nct] (Mol; înv) Insolație.

indisolubil, ~ă *a, av* [At: IBRĂILEANU, A. 174 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indissoluble***, lat ***indisolubilis***] **1-4** (Într-un mod) care nu se poate (desface sau) dezbina.

indisolubilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***indissolubilité***] **1-2** Imposibilitate de a fi (desfăcut sau) dezbinat.

indispensabil, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 399 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indispensable***] **1-2** *av, a* (În mod) absolut necesar. **3** *smp* Izmene.

indispensabilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***indispensabilité***] Calitate de a fi absolut necesar.

indisponibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indisponible***] **1** Care nu poate fi folosit. **2** (Jur; d. bunuri sau drepturi) De care nu se poate dispune. **3** (D. mașini) Care nu este în stare de funcționare. **4** Ocupat.

indisponibilitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***indisponibilité***] **1** Imposibilitate de a dispune de ceva sau de cineva. **2** Incapacitate de funcționare. **3** (D. oameni) Lipsă de solicitudine.

indispozat, ~ă *a* [At: DUMITRIU, ap. DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***indisposé*** „ușor bolnav, iritat"] (Frm; irn) Indispus.

indispoziție *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 37 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***indisposition***, it ***indisposizione***] **1** Lipsă de voie bună Si: *indispunere* (**1**). **2** Proastă dispoziție Si: *indispunere* (**2**). **3** Boală ușoară Si: *indispunere* (**3**).

indispozițiune *sf* vz ***indispoziție***

indispune *vtr* [At: DA / Pzi: *~pun* / E: fr ***indisposer*** cf *pune*] **1-2** A(-și) strica buna dispoziție. **3-4** A (se) mâhni.

indispunere *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: ***indispune***] **1-3** Indispoziție (**1-3**).

indispus, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~uși, ~e* / E: ***indispune***] **1** Care nu e bine dispus. **2** Care este mâhnit temporar. **3** Supărat. **4** A cărui sănătate este ușor și temporar afectată. **5** (D. femei) Care este la menstruație.

indistinct, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***indistinct***, lat ***indistinctus***] (Liv) Care nu se distinge bine Si: *neclar*.

indistinctibil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***indistinct*** + *-bil*] (Liv) Care nu poate fi dintins.

indistincție *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***indistinction***] **1** Neclaritate. **2** Lipsă de distincție. **3** Vulgaritate.

indiu *sn* [At: MACAROVICI, CH. 173 / V: ***~m*** / E: fr ***indium***, ger ***Indium***] Element chimic, metal maleabil, alb-argintiu, care se găsește în cantități mici în blendă și care este folosit la acoperirea suprafețelor metalice, în unele aliaje.

indium *sn* vz ***indiu***

individ, ~ă *smf* [At: BĂLCESCU, M. V. 2/15 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***individu***, lat ***individuum***] **1** Ființă de origine vegetală sau animală privită ca unitate distinctă a speciei din care face parte. **2** Exemplar dintr-o categorie de ființe. **3** Persoană privită ca o unitate distinctă Si: *ins*. **4-6** (Prt) Om (necunoscut,) (suspect sau) vrednic de dispreț. **7** (Înv; îe) **A face pe ~ul** A se purta urât.

individual, ~ă [At: BĂLCESCU, M. V. 2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***individuel***] **1** *a* (Îoc *social*) Care se referă la individ (**3**). **2** *a* (Îoc *social*) Specific unui individ (**3**) Si: *personal, propriu*. **3** *a* (Îoc *social*) Care aparține unui individ (**3**). **4** *a* Care este executat de un individ. **5** *sm* (Iuz; îoc *colectivist, colhoznic*) Țăran care nu a intrat în gospodăria colectivă. **6-7** *av* (În mod) izolat. **8-9** *a* Care e făcut (de sau) pentru o singură persoană. **10** *sn* (Grm; înv) Singular.

individualism *sn* [At: (a. 1869) URICARIUL XIV, 145 / P: *~du-a~* / S și: (înv) *~izm* / Pl: *~e* / E: fr ***individualisme***] **1** (Îoc *colectivism*) Denumire generică pentru concepțiile etice care iau ca punct de plecare individul (**3**) izolat, independent de societate. **2** Atitudine a celui care subordonează interesele obștești celor personale, fiind preocupat exclusiv de propria persoană. **3** (Nob) Individualitate.

individualist, ~ă [At: DA ms / P: *~du-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***individualiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se izolează de interesele sau de preocupările colective. **3-4** *smf, a* (Adept) al individualismului (**1**). **5-6** (Pex) *smf, a* Egoist. **7** *a* Specific individualismului (**1**). **8** *a* Care se referă la individualism (**1**). **9** *a* Care aparține individualismului (**1**).

individualitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 363 / P: *~du-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***individualité***] **1** Totalitate a particularităților specifice unui individ sau unei persoane, care deosebesc un individ (**1**) de altul Si: (nob) *individualism* (**3**). **2** Persoană cu însușiri morale sau intelectuale deosebite Si: *personalitate*. **3** Însușire de a reprezenta o existență proprie și distinctă ca individ (**1**).

individualiza *vt* [At: HASDEU, I. C. 66 / P: *~du-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***individualiser***] **1** A scoate în evidență trăsăturile specifice ale unei persoane, ale unui fapt, ale unei situații etc. **2** A considera pe cineva sau ceva în mod individual. **3** A da cuiva un caracter propriu, făcându-l să se deosebească de ceilalți. **4** A determina un lucru prin caracterele sale individuale.

individualizant, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *~du-a~* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***individualiza*** + *-ant*] (Rar) Individualizator.

individualizare *sf* [At: DA / P: *~du-a~* / Pl: *~zări* / E: ***individualiza***] **1** Scoatere în evidență a trăsăturilor specifice unui individ. **2** Luare în considerare a cuiva în mod individual, făcându-l să se deosebească de alții Si: *individuație* (**2**). **3** Determinare a unui lucru prin caracterele sale individuale. **4** Adaptare și aplicare a unei concepții, a unei legi etc. la un caz particular. **5** Întruchipare a ideii artistice în imagini concrete, individuale. **6** Întruchipare a unei tendințe, a unei relații (sociale) etc. în figuri individuale tipice.

individualizat, ~ă *a* [At: DA / P: *~du-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***individualiza***] **1** (D. indivizi) Scos în evidență prin trăsături specifice. **2** Considerat în mod individual, pentru a-l face să se deosebească de ceilalți. **3** Separat. **4** Conturat prin trăsături specifice.

individualizator, ~oare *a* [At: DA ms / P: *~du-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***individualiza*** + *-tor*] Care individualizează Si: (rar) *individualizant*.

individuație *sf* [At: RALEA, E. O. 244 / P: *~du-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***individuation***] **1** (Psh) Ceea ce deosebește un individ de altul. **2** Individualizare (**2**).

indiviz, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***indivisus***, fr ***indivis***, it ***indiviso***] **1** (Jur; d. persoane, drepturi) Care posedă o proprietate în indiviziune. **2** (Jur; d. bunuri) Care este în indiviziune.

indivizar, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indivisaire***] (Jur) **1** Persoană cu drepturi indivize. **2** Persoană care este proprietar în indiviziune cu alții Si: (înv) *codevălmaș, devălmaș*.

indivizibil, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C.C. IX, ap. DA / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***indivisibilis, -e,*** fr ***indivisible***] Care nu se poate împărți Si: *nedivizibil, neîmpărțibil.*

indivizibilitate *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 83 / Pl: *~tăți* / E: fr ***indivizibilité***] **1** Caracter a ceea ce nu se poate împărți Si: *nedivizibilitate.*

indivizie *sf* vz ***indiviziune***

indiviziune *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 728 / V: *~ie* / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***indivision***] **1** Drept de proprietate exercitat de mai multe persoane în același timp, fiecare cu o cotă-parte, asupra unui bun considerat indivizibil Si: *coproprietate,* (înv) *devalmașie.* **2** Situație a unei persoane cu drept de indiviziune (1).

indixi *vr* [At: LB / Pzi: *~xez* / E: nct] (Îrg) A se îngrămădi.

indocil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indocile,*** lat ***indocilis***] **1** Care nu este docil Si: *neascultător, nesupus,* (rar) *neînțelegător.*

indocilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: lat ***indocilitas, -atis,*** fr ***indocilité***] **1** Lipsă de docilitate Si: *neascultare, nesupunere,* (rar) *neînțelegere.* **2** Caracter al celui indocil.

indo-european, ~ă [At: DA ms / Pl: *~eni, ~ene* / E: fr ***indo-européen***] **1-2** *sf, a* (Șîs) *Limbi ~ene* Familie de limbi reprezentând continuarea unei limbi neatestate în texte, dar reconstituită, în esență, cu ajutorul metodei comparativ istorice. **3** *smp* Denumire dată unui grup de populații care trăiau în mileniul III î. Hr. în Asia Centrală, de unde au emigrat mai târziu spre vest și sud-vest. **4-5** *a* Care aparține (limbilor indo-europene (1) sau) indo-europenilor (3). **6-7** *a* Specific (limbilor indo-europene (1) sau) indo-europenilor (3). **8-9** *a* Care se referă (la limbile indo-europene (1) sau) la indo-europeni (3).

indo-fenol *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***indephénol***] Materie colorantă albastră obținută prin acționarea unui fenat alcalin asupra unei amine.

indo-iranian, ~ă [At: DEX / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***indo-iranien***] **1-2** *sf, a* (Șîs) *Limbi ~iene* Grup de limbi ale familiei indo-europene, din care fac parte sanscrita (limba literară clasică a Indiei), limbile și dialectele indiene și cele iraniene. **3** *smp* Veche populație care trăia pe teritoriul care astăzi aparține Indiei și Iranului. **4-5** *a* Specific (indo-iranienilor sau) limbilor vorbite de aceștia. **6-7** *a* Referitor (la limbile indo-iraniene sau) la indo-iranieni. **8-9** *a* Aparținând grupului lingvistic (indo-iranian sau) populațiilor indo-iraniene.

indol *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: ger ***Indol,*** fr, eg ***indole***] **1** (Chm) Compus chimic obținut din indigo și gudroanele cărbunelui de pământ, de culoare albă, cristalizat și folosit în industria cosmetică, în chimie ca reactiv etc. **2** (Med) Produs rezultat prin degradarea triptopanului din alimente sub acțiunea bacteriilor intestinale, eliminat prin materiile fecale și contribuind cu scatolul la mirosul specific al acestora.

indolent, ~ă *a* [At: GALACTION, O. A. I, 112 / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***indolens, -ntis,*** fr ***indolent,*** it ***indolente***] **1** Nesimțit. **2** Nepăsător. **3** Apatic. **4** Leneș. **5** Lipsit de energie.

indolență *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: lat ***indolentia,*** fr ***indolence,*** it ***indolenza***] **1** Nesimțire. **2** Nepăsare. **3** Apatie. **4** Lene. **5** Lipsă de energie.

indolină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: ger ***Indolin,*** fr, eg ***indoline***] (Chm) Substanță albastră obținută prin hidrogenarea indolului (1), folosită în industria coloranților.

indolog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger ***Indolog***] Indianist.

indologie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: ger ***Indologie***] **1-2** Indianistică (1-2).

indolor, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indolore***] Nedureros.

indomptabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *indomptable*] (Frr) Care nu poate fi stăpânit Si: *neîmblânzit.*

indonezian, ~ă [At: DEX / P: *~zi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***indonésien***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Indoneziei. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Indonezia. **5-6** *a* Care aparține (Indoneziei sau) populației ei. **7-8** *a* Referitor (la Indonezia sau) la populația acestei țări. **9-10** *a* Specific (Indoneziei sau) populației ei. **11** *sf* Limbă vorbită de indonezieni (1). **12** *sfp* (Îs) *Limbi ~e* Familie de limbi vorbite în sud-estul Asiei și în Malaiezia.

indoor, ~ă *ain, av* [At: DN³ / P: *indor* / E: eg ***indoor***] **1-2** (D. competiții sportive) (Care se desfășoară) în sală sau pe teren acoperit.

indrașaia *sf* vz ***indrușaim***

indrașaim *sm* vz ***indrușaim***

indrică *sf* vz ***intrigă***

indrișai *smi* [At: I. GOLESCU, C. / V: *~e sf* / E: nct] **1** (Bot) Indrușaim (1). **2** (Înv; pbl) Esență de trandafiri.

indrișaia *sf* vz ***indrușaim***

indrișaie *sf* vz ***indrișai***

indrișaim *sm* vz ***indrușaim***

indrișain *sn* vz ***indrușaim***

indroșaim *sm* vz ***indrușaim***

indrușaim *sm* [At: FILIMON, C. II, 640 / V: ***droș~, dr~, endriș~, ~rașaia*** *sf,* ***~raș~, ~rișaia*** *sf,* ***~riș~, ~rișain, ~roș~, ~in, mân~*** / P: *~șa-im* / Pl: *~i* / E: tc ***itirșahi, itrișahi***] **1** Plantă agățătoare decorativă din familia leguminoaselor, cu flori roșii, violete sau albe Si: *sângele-voinicului* (*Lathyrus odoratus*). **2** (Reg) Mușcată (*Pelargonium odoratissimum*).

indrușain *sn* vz ***indrușaim***

indubitabil, ~ă *a, av* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***indutable,*** lat ***indutabilis***] **1-2** (În mod) neîndoielnic.

induce *vt* [At: HASDEU, I. C. 19 / V: (înv) ***în~*** / Pzi: *induc* / E: lat ***induco, -ire*** cf *deduce, introduce*] **1** A determina pe cineva să facă un lucru. **2** (Îlv) **A ~ în eroare** (rar **greșeală**) A înșela. **3** (Log) A face un raționament inductiv. **4** A produce un câmp electric prin inducție electromagnetică.

inducere *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ri* / E: ***induce***] **1** Determinare a cuiva să facă un lucru. **2** (Îls) **~ în eroare** Amăgire. **3** (Log) Emitere a unui raționament inductiv. **4** Producere a unui câmp electric prin inducție electromagnetică.

inductanță *sf* [At: LTR / Pl: *~țe* / E: fr ***inductance***] (Fiz) Mărime caracteristică unui circuit electric sau unei perechi de circuite electrice alăturate, egală cu raportul dintre fluxul magnetic care străbate suprafața mărginită de conturul unuia dintre circuite și intensitatea curentului electric care produce acest flux Si: *inductivitate.*

inductar *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 30/26 / Pl: *~i* / E: pn ***indukt*** + *-ar*] (Îvr) Vameș.

inductiv, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inductif***] **1** Care procedează prin inducție (1). **2** Care se bazează pe inducție (1). **3** (Îs) *Metodă ~ă* Metodă de cercetare care își organizează raționamentele pornind de la particular la general, de la cauză la efect.

inductivitate *sf* [At: LTR / Pl: *~tăți* / E: fr ***inductivité***] (Fiz) Inductanță.

inductometru *sns* [At: LTR² / Pl: *~re* / E: fr ***inductomètre***] Aparat pentru măsurarea curenților de inducție (3).

inductor, ~oare [At: PONI, F. 292 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***inducteur***] **1-2** *a* (D. procese fizice) Care (produce sau) influențează un alt proces, cu care evoluează concomitent. **3** *sn* Organ al unei mașini electrice, al unui aparat electric etc. care produce fluxuri magnetice inductoare. **4** *sn* Mic generator de curent alternativ, cu magneți permanenți, acționat manual și folosit în instalațiile telefonice pentru producerea semnalului de apel. **5-7** *a* Care (produce,) (transmite sau) determină inducția (3). **8** *a* (D. curent electric) Care produce un alt curent, numit indus.

inducție *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 110 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***induction,*** lat ***inductio, -onis***] **1** Formă fundamentală de raționament, care realizează trecerea de la particular la general, de la consecință la principiu, de la efect la cauză. **2** (Ccr) Consecință obținută pe baza inducției (1). **3** (Fiz) Acțiune reciprocă între două corpuri distante dintre care cel puțin unul are o încărcătură electrică sau este magnetizat. **4** (Îs) *Self ~* Excitație a unei forțe electromagnetice de inducție (3) în propriul circuit al curentului, când intensitatea acestuia variază. **5** Producere sau influențare a unui fenomen de către un alt fenomen altfel decât printr-o acțiune mecanică nemijlocită. **6** (Îs) *~ magnetică* Mărime fizică vectorială care, împreună cu intensitatea câmpului magnetic, determină macroscopic starea magnetică a câmpului electromagnetic din corpuri. **7** (Îs) *~ electrică*

Mărime fizică vectorială care, împreună cu intensitatea câmpului electric, determină macroscopic starea electrică a câmpului electromagnetic din corpuri. **8** (Îs) ~ *electromagnetică* Fenomen de apariție a unei tensiuni electromotoare într-un circuit străbătut de un flux magnetic variabil. **9** (Îs) ~ *electrostatică* Separare a sarcinilor electrice și redistribuire a lor pe suprafața unui conductor, datorită acțiunii unui câmp electric. **10** Mecanism nervos prin care o stare de excitație sau de inhibiție aflată într-un centru nervos favorizează sau determină apariția stării opuse într-un alt centru nervos. **11** Producere a unui curent electric într-un circuit prin varierea fluxului magnetic.

inducțiune *sf* vz ***inducție***

indulgent, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***indulgent,*** it ***indulgente,*** lat ***indulgens, -tis***] **1-2** *smf, a* (Îoc *sever*) (Persoană) care iartă ușor Si: *iertător*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care manifestă indulgență **(1)** Si: *îngăduitor, tolerant*. **5** *a* Care trece cu vederea. **6** *a* Care se arată bun cu cei care au greșit Si: *iertător, îngăduitor*.

indulgență *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 341 / V: ***~ghenție, ~ghînție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***indulgence,*** lat ***indulgentia***] **1** Atitudine îngăduitoare față de greșeli Si: *bunătate, îngăduință, toleranță*. **2** Iertare totală sau parțială a păcatelor pe care biserica catolică o acordă credincioșilor ei în schimbul unei sume de bani. **3** (Ccr) Document ce conține textul rugăciunilor care trebuie să fie spuse pentru a obține această iertare.

indulghenție *sf* vz ***indulgență***

indulghînție *sf* vz ***indulgență***

indult *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: lat ***indultum,*** fr ***indult***] Privilegiu acordat de papă, care conferă puteri excepționale.

indument *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***indument,*** it ***indumento,*** lat ***indumentum***] **1** (Nob) Obiect de îmbrăcăminte. **2** (Nob) Îmbrăcăminte. **3** (Bot) Strat des de peri de pe suprafața unor frunze.

induplicat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***indupliqué***] (D. frunze) Cu marginile îndoite înăuntru.

indura *vr* [At: DEX / Pzi: 3 *~rează* / E: fr ***indurer***] (Med; d. țesuturi) A se întări.

indurație *sf* [At: DA / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***induration,*** lat ***induratio***] (Med) **1** Proces patologic caracterizat prin creșterea consistenței unui țesut sau a unui organ. **2** Bătătură.

indurațiune *sf* vz ***indurație***

indurescent, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: cf lat *indurescere* „a se întări"] (Blg; d. un organ sau țesut) **1** Compact. **2** Rezistent. **3** Dur.

indus, ~ă [At: CĂLINESCU, E. O. I, 109 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***induce***] **1** *a* Care este împins sau îndemnat să facă un lucru. **2** *a* (Îla) **~ în eroare** Înșelat. **3** *a* (Flz) Stabilit sau conchis prin inducție **(1)**. **4** *a* (Fiz; d. tensiuni electromotoare și curenți electrici) Care se produce prin inducție **(8)** electromagnetică. **5-6** *a* (D. fenomene fizice) Care este (produs sau) influențat de un alt proces fizic cu care evoluează concomitent. **7** *sn* Parte componentă a unui sistem electromagnetic în care se produc tensiunile electromotoare induse de câmpul magnetic al inductorului.

industani *sn* vz ***hindustani***

industrial, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 73 / P: *~tri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***industriel***] **1** *a* Care aparține industriei. **2** *a* Care se referă la industrie. **3** *a* Care este produs sau fabricat în industrie. **4** *a* Care se bazează pe industrie. **5** *a* Cu o industrie dezvoltată. **6** *a* (Îs) *Chimie ~ă* Ramură a chimiei care se ocupă cu aplicarea proceselor chimice în tehnica fabricației. **7** *a* (Îs) *Plante ~e* Plante agricole cultivate în vederea prelucrării lor. **8** *a* (Îs) *Cantități ~e* Cantități foarte mari. **9** *a* (Îs) *Producție ~ă* Producție pe scară largă. **10** *sm* (Înv) Industriaș **(1)**.

industrialism *sn* [At: DA / V: (iuz) ***~izm*** / P: *~tri-a~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***industrialisme***] **1** Predominare a industriei. **2** Preferință pentru industrie sau pentru lumea industrială. **3** Sistem care consideră industria ca scop principal. **4** Tendință spre industrializare. **5** Orientare în gândirea economică preconizând dezvoltarea industriei și ridicarea acesteia la nivel de ramură principală a economiei. **6** Teorie economică în care se acordă preponderență industriei în activitatea economică.

industrializa [At: SCRIBAN, D. / P: *~tri-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***industrialiser***] **1** *vt* A dezvolta industria. **2** *vt* A da unei țări un caracter industrial. **3** *vr* (D. țări) A face să treacă la marea industrie mecanizată. **4** *vt* A introduce tehnica mecanică în locul celei manuale Si: *a mecaniza*. **5** *vt* A promova metode, procedee (tehnice, organizatorice) industriale în diverse ramuri. **6** *vt* A transforma o materie primă în produse industriale.

industrializare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 354 / P: *~tri-a~* / Pl: *~zări* / E: ***industrializa***] **1** Dezvoltare a industriei. **2** Proces de transformare a unei țări agrare într-o țară industrială dezvoltată prin crearea marii industrii mecanizate. **3** Introducere a tehnicii mecanice în locul celei manuale. **4** Aplicare a unor metode, procedee (tehnice, organizatorice etc.) specific industriale în alte ramuri. **5** Prelucrare industrială a unor materii prime și transformare a lor în produse industriale.

industrializat, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~tri-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***industrializa***] **1** (D. economie) Care este dezvoltată. **2** (D. țări) Care are caracter industrial. **3** (D. țări) Care a trecut la marea industrie mecanizată. **4** (D. producție) În care a fost introdusă tehnica mașinistă în locul celei manuale. **5** (D. metode, procedee tehnice, organizatorice, industriale) Care a fost aplicat în diverse ramuri ale economiei.

industrializm *sn* vz ***industrialism***

industriaș *sm* [At: (a. 1831) URICARIUL, II, 217 / P: *~tri-aș* / Pl: *~i* / E: ***industrie*** + *-aș*] **1** Proprietar al unei întreprinderi industriale Si: *fabricant*, (înv) *industrial* **(10)**, *industrios*. **2** Conducător al unei întreprinderi industriale. **3** (Înv) Meseriaș.

industrie *sf* [At: (a. 1834) URICARIUL, V, 355/24 / Pl: *~ii* / E: fr ***industrie,*** lat ***industria***] **1** (Înv) Meserie. **2** (Înv; îls) *Cavaler de ~* Escroc. **3** Ramură a producției materiale și a economiei naționale, în cadrul căreia au loc, pe scară largă, activitățile de exploatare a bunurilor naturale și transformarea acestora, precum și a altora, în mijloace de producție și în bunuri de consum. **4** (Îs) ~ *de bază* Producție de bunuri materiale care cuprinde industria extractivă a materiilor prime, care se găsesc în subsol, industria grea de prelucrare a minereului de fier și de obținerea mijloacelor de producție, industria chimică, pentru obținerea de produse din materiile prime naturale. **5** (Îs) ~ *ușoară* Producție având ca obiect obținerea bunurilor de consum. **6** (Îs) ~ *agricolă* Cultivare intensă a solului, bazată pe folosirea în mare măsură a mecanizării și a îngrășămintelor. **7** (Cu determinări indicând felul) Ramură industrială.

industrios, ~oasă [At: HASDEU, I. C. 103 / P: *~tri-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***industrieux,*** lat ***industriosus***] **1** *a* Harnic. **2** *a* Îndemânatic. **3** *sm* (Înv) Industriaș **(1)**.

indut *sm* [At: DN³ / Pl: nct / E: lat ***indutus***] Persoana care îl ajută pe diacon la marile liturghii catolice.

induvie *sf* [At: DN³ / P: *~vi-e~* / V: ***~viu*** *sn* / Pl: nct / E: fr ***induvie***] (Bot) **1** Organ de diseminare al fructului, provenind din periantul florii, cum sunt egretele la alchene. **2** Frunză redusă, solzoasă sau membranoasă.

induviu *sn* vz ***induvie***

ineață *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~ețe* / E: ***in²*** + *-eață*] **1** (Bot; reg) Planta erbacee *Linum austriacum*, cu tulpini numeroase, cu frunze linear-lanceolate, cu flori albastre azurii, care crește prin fânețe nisipoase, pe coline aride, câmpuri etc. Si: (reg) *in-de-câmp, inușor* **(1)**. **2** (Bot; reg) Plantă erbacee cu tulpini numeroase și cu flori albastre Si: (reg) *in-de-câmp, inușor* **(2)** (*Linum perenne*). **3** (Bot; reg) Plantă erbacee cu flori albe, care crește prin livezi, pe munte etc. Si: (reg) *inușor, mărgeluță* (*Linum catharticum*). **4** (Reg) Inărie.

inebranlabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inébranlable***] (Liv) Care este neclintit Si: *ferm, solid*.

inechitabil, ~ă *a, av* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inéquitable***] **1-2** (În mod) nedrept.

inechitate *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***inic~*** / Pl: *~tăți* / E: *in-* + ***echitate***] Nedreptate.

inechivalvă [At: DEX-S / Pl: *~ve* / E: eg ***inequivalve,*** fr ***inéquivalve***] (Zlg; îs) *Cochilie ~* Cochilie formată din două valve inegale.

inecuație *sf* [At: DN / P: *~cu-a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***inéquation***] Inegalitate între două expresii algebrice, care este valabilă numai pentru anumite valori date variabilelor.

inedit, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 5 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***inédit***, lat ***ineditus***] **1** Care se publică pentru prima oară. **2** (Fig) Necunoscut mai înainte. **3** (Fig) Neobișnuit.

ineducabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inéducable***] Care nu poate fi educat.

inefabil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. S. 12/12 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ineffable***, lat ***ineffabilis***] (Liv) Care nu se poate exprima prin cuvinte Si: *inexprimabil, negrăit*.

inefabilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***ineffabilité***] (Rar) **1** Caracter inefabil. **2** Ceea ce este inefabil.

ineficace *ain, av* [At: CADE / E: fr ***inefficace***, lat ***inefficax, -acis***] **1-2** Ineficient (**1-2**).

ineficacitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***inefficacité***] Lipsă de eficacitate Si: *ineficiență*.

ineficient, ~ă *a, av* [At: DN³ / P: *~ci-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: *in-* + ***eficient***] **1-2** (Într-un mod) care nu este eficient Si: *ineficace* (**1-2**), *neeficient*.

ineficiență *sf* [At: DEX-S / P: *~ci-en~* / Pl: *~țe* / E: ***in²-*** + ***eficiență***] Ineficacitate.

inegal, ~ă *a, av* [At: MAIORESCU, D. IV, 68 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inégal***] **1-2** (Într-un mod) care nu este egal Si: *neegal*. **3-4** (Într-un mod) care nu este la fel. **5-6** (Într-un mod) care vădește o lipsă de echilibru între forțe, valori etc. **7-8** (În mod) schimbător. **9-10** (D. un teren) (În mod) accidentat.

inegalabil, ~ă *a, av* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inégalable***] **1-2** (Într-un mod) care nu poate fi comparat cu nimic sau cu nimeni (prin calitățile pe care le posedă) Si: *neegalabil*.

inegalitate *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 131 / Pl: *~tăți* / E: fr ***inégalité***] **1** Lipsă de egalitate Si: *disproporție, imparitate, neegalitate*. **2** Lipsă de uniformitate. **3** Relație matematică între două mărimi sau expresii care arată că una este mai mare sau mai mică decât cealaltă Si: *neegalitate*. **4** Imparitate.

inegaliza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: ***inegal*** + *-iza*] (Rar) A face inegal.

ineism *sn* [At: DN³ / P: *~ne-ism* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***innéisme***] Doctrină filozofică fundată pe ideea caracterului înnăscut al anumitor structuri mentale.

ineist, ~ă [At: DN³ / P: *~ne-ist* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***innéiste***] **1** *smf* Adept al ineismului. **2-3** *a* Care aparține (ineismului sau) ineiștilor (**1**). **4-5** *a* Referitor (la ineism sau) la ineiști (**1**). **6-7** *a* Caracteristic (ineismului sau) ineiștilor (**1**).

inel *sn* [At: COD. VOR. 116/10 / V: (înv) ***inen, îrel*** / Pl: *~e* / E: ml ***anellus***] **1** Cerc mic de metal, de obicei prețios, cu pietre scumpe, care se poartă ca podoabă pe deget. **2** (Îs) *~ de logodnă* sau (înv) *de credință* ori *de încredințare* Inel (**1**) pe care îl dă un bărbat viitoarei soții ca simbol al legăturii lor și al intenției lui de a o lua în căsătorie. **3** (Îs) *~ de cununie* Verighetă. **4** (Pfm; d. persoane; îe) **A fi tras (ca) prin(tr-un) ~** A fi suplu. **5** (Îrg; îcs) *De-a ~ul* De-a inelușul (**9**). **6** (Ast) Fâșie circulară de lumină. **7** (Ast; îs) *~ul lui Saturn* Cerc luminos care înconjoară planeta Saturn. **8** Obiect în formă de cerc (din diferite materiale), având diverse întrebuințări practice Si: *belciug, verigă, za*. **9** (Teh; lpl) Cercuri care cuprind fusul, făcute dintr-o bucată cu el, menite să îl protejeze de presiunea axială și transversală. **10** (Teh; îs) *~ de ungere* Verigă fixă sau mobilă prin care trece fusul și care aduce, în timpul rotirii, uleiul din godeu. **11** (Pes) Verigă groasă de fier, în formă de inel (**8**), de 10 cm diametru, de care se leagă cu o sfoară cele 60 de ochiuri care formează marginea de plasă a gurii de sus a prostovolului. **12** (Lpl) Găuri la lumânările jugului Si: (reg) *cercei, colbe*. **13** (Lpl) Aparat de gimnastică format din două cercuri atârnate fiecare de câte o frânghie, la o anumită distanță de pământ. **14** (Pex) Probă sportivă care se execută la inele (**13**). **15** Arteră de circulație, cu traseu circular sau poligonal, care înconjoară o localitate și leagă capetele șoselelor exterioare care conduc la această localitate. **16** (Bot; mpl) Zone circulare concentrice care se observă într-o secțiune transversală făcută în tulpina sau rădăcina plantelor lemnoase și care indică vârsta acestora și creșterea lor în grosime. **17** (Lpl) Striuri concetrice pe solzi care permit evaluarea vârstei la pești. **18** (Zlg) Fiecare dintre segmentele din care este alcătuit corpul unor viermi. **19** (Nob; fig) Element de legătură Si: *verigă*. **20** (Mpl) Buclă de păr Si: *cârlionț, colțișor, zuluf*. **21** (Fig) Idee care unește Si: *verigă*. **22** (Chm) Catenă în care primul atom de carbon este unit cu ultimul atom.

inelaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***inel*** + *-aj*] (Sil) Operație de fixare a unor inele cleioase pe trunchiul arborilor, pentru a bara calea insectelor sau a omizilor care urcă la coroană.

inelar, ~ă [At: CULIANU, C. 311 / Pl: *~i, ~e* / E: ***inel*** + *-ar*] **1** *a* În formă de inel (**1**) Cf *inelat*. **2** *sm* Deget aflat între cel mijlociu și el mic, pe care se poartă, de obicei, inelul. **3** (Ent) Fluture dăunător, galben-cafeniu, care depune ouă în formă de inel (**1**) pe ramurile pomilor fructiferi și ale stejarilor și a cărui larvă provoacă mari pagube (*Gastropacha menstria*). **4-5** *sm* (Fabricant sau) vânzător de inele.

inelaș *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***inel*** + *-aș*] **1-8** (Șhp) Inel (**1-3, 8**) (mic) Si: *ineluș* (**1-8**), *inelut* (**1-8**).

inelat, ~ă [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 595 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inel*** + *-at*] **1** *a* (D. păr, blană etc.) În formă de inel (**1**) Si: *buclat, cârlionțat*. **2** *a* (Rar; d. degete) Împodobit cu inele (**1**). **3** *a* Care este format din inele (**8**). **4** *a* (Îs) *Viermi ~ați* Viermi al căror corp este alcătuit dintr-un șir de inele (**18**). **5-6** *sfp* (Zlg) (Grup de) animale al căror corp este alcătuit din inele (**18**).

inelegant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inélégant***] (Rar) Care nu este elegant în vorbire, în purtare etc. Si: *neelegant*.

inelegantă *sf* [At: PAS, Z. IV, 140 / Pl: *~țe* / E: fr ***inélégance***] (Rar) **1** Lipsă de eleganță, de finețe, de tact în vorbire, în purtare. **2-3** (Vorbă sau) comportare lipsită de tact, de finețe Si: *neeleganță*. **4** (Pex) Grosolănie.

ineligibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inéligible***] **1** (D. persoane) Care nu are calitățile cerute de lege pentru a fi ales Si: *neeligibil*. **2** (D. organe ale unui stat) Care nu este rezultat în urma unor alegeri Si: *neeligibil*.

ineligibilitate *sf* [At: DEX / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***inéligibilité***] **1-2** Caracter a ceea ce este ineligibil (**1-2**).

ineluctabil, ~ă [At: PARHON, B. 144 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inéluctable***, lat ***ineluctabilis***] (Liv) **1** *a* Care nu poate fi împiedicat Si: *inevitabil* (**1**), *neeluctabil*. **2** *a* Cu care nu se poate lupta Si: *neeluctabil*. **3** *av* Neapărat.

ineluctabilitate *sf* [At: DEX / E: fr ***inéluctabilité***] (Liv) Inevitabilitate.

ineluș *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~șe* / E: ***inel*** + *-uș*] **1-8** (Șhp) Ineaș (**1-8**). **9** (Îrg; îcs) *De-a ~l* sau *de-a ~u'nvârtecuș* ori *~-bunghelus* Joc de copii în care unul stă culcat cu fața la pământ, și trebuie să ghicească la care dintre copiii care îl împung cu degetul în spate se află un inel Si: *de-a inelul* (**5**).

inelut *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***inel*** + *-uț*] **1-8** (Șhp) Inelus (**1-8**).

inemă *sf* vz ***inimă***

inemic, ~ă *sm* vz ***inamic***

inemic *sm* vz ***inamic***

inemicie *sf* vz ***inimicie***

inen *sf* vz ***inel***

inenarabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inénarrable***] (Nob) **1** Care nu poate fi povestit. **2** Extraordinar.

inept, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 503 / Pl: *~pți, ~e* / E: fr ***inepte***, lat ***ineptus***] **1** Care nu e apt pentru ceva. **2** Lipsit de orice aptitudine. **3** Prost. **4** Nătâng.

inepție *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 133 / Pl: *~ii* / E: fr ***ineptie***] **1-2** (Vorbă sau) faptă prostească. **3** Absurditate.

inepuizabil, ~ă *a* [At: DA / P: *~pu-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inépuisable***] (Șfg) **1** Care nu poate fi epuizat. **2** Interminabil. **3** (Pex) Extrem de abundent.

inepuizabilitate *sf* [At: DA ms / P: *~u-i~* / Pl: *~tăți* / E: ***inepuizabil*** + *-(i)tate*] **1-3** (Rar) Caracter a ceea ce este inepuizabil (**1-3**).

ineranță *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: it ***inerranza***] (Liv) Principiu romano-catolic care susține infailibitatea textului biblic.

inerent, ~ă *a* [At: ARDELEANU, D. 118 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inherent***, lat ***inhaerens, -entis***] Care aparține în mod firesc la ceva sau cuiva.

inerență *sf* [At: MAIORESCU, L. 48 / S și: (înv) *inher~* / Pl: *~țe* / E: fr ***inhérence***] (Rar) Caracter a ceea ce este inerent.

inerm, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inerme***] **1** (Bot; d. plante) Lipsit de spini. **2** (Zlg; d. animale) Lipsit de ace. **3** (Zlg; d. animale) Fără dinți ascuțiți.

inert, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~rți, ~e* / E: fr ***inerte***, lat ***iners, -tis***] **1** (D. oameni și lucruri) Care este nemișcat Vz *neînsuflețit*. **2** (D. oameni) Care este inactiv din fire Si: *apatic, indolent, molatic, molâu*, (reg) *zăcaș*. **3** (D. ființe) Care este amorțit Si: *adormit*. **4** (Fiz; d. corpuri) Care are inerție (1). **5** (Fiz; d. masa corpurilor) Care influențează inerția. **6** (Chm; d. elemente sau substanțe) Lipsit de capacitatea de a reacționa cu alte elemente sau alte substanțe.

inerțial, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: ***inerție*** + *-al*] (Fiz) **1** Referitor la inerție. **2** De inerție. **3** (Îs) *Sistem* ~ Sistem de referință în raport cu care se verifică principiul inerției.

inerție *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 334 / Pl: *~ii* / E: fr ***inertie***, lat ***inertia***] **1** (Fiz) Proprietate a corpurilor de a-și păstra starea de repaus sau de mișcare în care se află atât timp cât nu sunt supuse acțiunii unei forțe exterioare. **2** Proprietate a unui sistem fizico-chimic sau tehnic de a reacționa slab sau cu întârziere la acțiunea factorilor externi. **3** (Fig) Tendință a unei persoane sau a unei colectivități de a rămâne în repaus, în inactivitate. **4** (Fig) Lipsă de voință Si: *apatie, indolență*. **5** (Med; îs) ~ *uterină* Lipsă de contracție și retractare a mușchiului uterin după naștere.

inerva *vtr* [At: DEX / Pzi: p 3 *~vează* / E: fr ***innerver***] **1-2** A (se) produce o stare de excitare a sistemului nervos. **3-4** A (se) forma rețeaua de nervi a unui organ, a unui țesut.

inervare *sf* [At: DEX / Pl: *~vări* / E: ***inerva***] **1** Excitare a sistemului nervos. **2** Formare a rețelei de nervi a unui organ, a unui țesut. **3** Inervație (1).

inervat, ~ă *a* [At; MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inerva***] **1** (D. sistemul nervos) Excitat². **2** (D. un organ sau țesut) Care are o rețea bogată de nervi.

inervație *sf* [At: DEX / V: (înv) *~iune* / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***innervation***] **1** Ansamblu al formațiilor nervoase periferice, care constituie aparatul nervos al unui țesut sau al unui organ Si: *inervare* (3). **2** Activitate fiziologică caracteristică nervilor.

inervațiune *sf* vz ***inervație***

inesențial, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***innessentiel***] (Rar) Care nu este esențial Si: *neesențial*.

inespugnabil, ~ă *a* vz ***inexpugnabil***

inestetic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***inesthétique***] **1** Care nu este conform principiilor esteticii Si: *neestetic*. **2** Urât.

inestimabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inestimable***, it ***inestimabile***, lat ***inaestimabilis***] (Liv) **1** Care nu poate fi estimat Si: *inapreciabil, inevaluabil* (1), *neestimabil*. **2** Care este foarte valoros Si: *inevaluabil* (2), *prețios, scump*.

inestinguibil, ~ă *a* vz ***inextingibil***

inet *sn* [At: DR. XI, 69, 71, 80 / Pl: *~uri* / E: ***in²*** + *-et*] **1-4** (Reg; csc) Inărie (1-4).

ineț [At: H II, 130 / Pl: *~uri, ~i* / E: ***in²*** + *-eț*] (Reg) **1** *sn* Inărie (1). **2** *sm* Planta *Linaria vulgaris*.

inevaluabil, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~u-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inévaluable***] **1-2** (Liv) Inestimabil (1-2).

inevitabil, ~ă [At: GHICA, S. 228 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inévitable***, it ***inevitabile***, lat ***inevitabilis***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care nu se poate evita Si: (liv) *ineluctabil* (1), *neeluctabil*. **3** *av* Neapărat.

inevitabilitate *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 162, 15/1 / Pl: *~tăți* / E: fr ***inévitabilité***] Ceea ce este inevitabil (2) Si: *fatalitate*, (liv) *ineluctabilitate*.

inexact, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***inexact***] **1** Care nu este exact. **2** Care nu face lucrurile cum ar trebui să le facă. **3** Care face greșeli. **4** Care nu face lucrurile la timp. **5** Nepunctual. **6** Neadevărat.

inexactitate *sf* [At: MAIORESCU, D. III, 336 / Pl: *~tăți* / E: *in-* + ***exactitate***] **1** Lipsă de exactitate Si: *neexactitate*. **2-3** (Ccr) Afirmație (inexactă sau) greșită Si: *eroare, neadevăr*. **4** Lipsă de punctualitate. **5** Neadevăr.

inexcitabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexcitable***] **1** Care nu poate fi excitat Si: (rar) *neexcitabil*. **2** Care nu se mai excită.

inexcitabilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***inexcitabilité***] **1** Lipsă de excitabilitate Si: (rar) *neexcitabitate*. **2-3** Caracteristică a ceea ce este inexcitabil (2-3).

inexecutabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexécutable***] Care nu se poate executa Si: *neexecutablil*.

inexigibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexigible***] (Frm; liv) Care nu poate fi pretins.

inexigibilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***inexigibilité***] Caracter a ceea ce este inexigibil.

inexistent, ~ă *a* [At: ARDELEANU, U. D. 56 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inexistant***] **1** Care nu există Si: *neexistent, nul*. **2** (Fig; d. oameni) Lipsit de importanță Si: *neglijabil, neremarcabil, nevaloros, șters*. **3** (Fig; fam; d. persoane) Care nu joacă nici un rol.

inexistență *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 40 / Pl: *~țe* / E: fr ***inexistence***] Neființă.

inexorabil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. IV, 4 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexorable***, lat ***inexorabilis***] **1** Care nu poate fi înduplecat Si: *neînduplecat*. **2** Inflexibil. **3** Sever peste măsură. **4** Care cere neapărat să fie satisfăcut.

inexorabilitate *sf* [At: LM / S și: (îvr) *~esso~* /Pl: *~tăți* / E: fr ***inexorabilité***] (Rar) **1** Neînduplecare. **2** Inflexibilitate. **3** Severitate exagerată.

inexperiență *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 307 / P: *~i-en~* / Pl: *~țe* / E: fr ***inexpérience***] (Rar) Lipsă de experiență Si: *neexperiență*.

inexperimentat, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***inexpérimenté***] **1** (D. oameni) Lipsit de experiență. **2** (D. medicamente, tratamente, invenții) Care n-a fost încă testat, experimentat.

inexpiabil, ~ă *a* [At: IORGA, L. I, 315 / P: *~i-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexpiable***] Care nu poate fi ispășit.

inexplicabil, ~ă *a, av* [At: MAIORESCU, D. IV, 510 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexplicable***, it ***inexplicabile***, lat ***inexplicabilis***] **1-2** (Într-un mod) care nu poate fi explicat Si: *neexplicabil*. **3-4** (Într-un mod) care nu poate fi înțeles. **5-6** (În mod) straniu.

inexploatabil, ~ă *a* [At: DA / P: *~ploa~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexploitable***] Care nu poate fi exploatat Si: *neexploatabil*.

inexploatat, ~ă *a* [At: DA / P: *~ploa~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***inexploité***] (Rar) Care nu este exploatat Si: *neexploatat*.

inexplorabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexplorable***] Care nu poate fi explorat Si: *neexplorabil*.

inexplorat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***inexploré***] Care nu este explorat Si: *necercetat, neexplorat*.

inexplozibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexplosible***] Care nu este explozibil Si: *neexplozibil*.

inexpresiv, ~ă *a, av* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexpressif***] (Într-un mod) care este lipsit de expresivitate Si: *neexpresiv, șters*.

inexprimabil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 73 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexprimable***] Care nu poate fi redat prin cuvinte Si: *neexprimabil*, (liv) *indicibil, inefabil*.

inexpugnabil, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 40 / V: ***~esp~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexpugnable***, lat ***inexpugnabilis***] (Liv; d. locuri fortificate) Care nu poate fi cucerit Vz *inatacabil*.

inexpugnabilitate *sf* [At: DN³ / Pl: (nob) *~tăți* / E: fr ***inexpugnabilité***] (Rar) Caracter a ceea ce este inexpugnabil.

inextensibil, ~ă *a* [At: MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. I, 103 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inextensible***] Care nu se poate extinde Si: *neextensibil*.

inextensibilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (nob) *~tăți* / E: fr ***inextensibilité***] (Rar) Imposibilitate de a se extinde.

in extenso *lav* [At: CADE / E: lat ***in extenso***] **1** Pe larg. **2** În detaliu. **3** În întregime.

inexterminabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inexterminabile***] (Liv) Care nu poate fi exterminat.

inextingibil, ~ă *a* [At: DA / V: (înv) ***~estingui~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inextinguible***] (Liv) **1** Care nu poate fi făcut să înceteze. **2** (Pex) Care nu încetează.

inextirpabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inextirpable***] Care nu poate fi extirpat.

in extremis *lav* [At: DA ms / E: lat ***in extremis***] **1** În ultimă instanță. **2** Pe patul de moarte.

inextricabil, ~ă *a* [At: GALACTION, O. A. I, 58 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inextricable,*** lat ***inextricabilis***] (Liv) Care nu poate fi descurcat, fiind prea complicat.

inextricabilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***inextricabilité,*** lat ***inextricabilitas, -atis***] Complicație.

infailibil, ~ă *a, av* [At: GHEREA, ST. CR. III, 145 / V: ***~ali~*** / P: *~a-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infailible***] **1-2** (Într-un mod) care nu poate greși Si: *desăvârșit, perfect*. **3-4** (Într-un mod) care își atinge scopul cu siguranță.

infailibilitate *sf* [At: (a. 1859) URICARIUL V, 134/1 / V: ***~fal~*** / P: *~a-i~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***infailibilité***] Caracter aceea ce este infailibil (2) Si: *desăvârșire, perfecțiune*.

infalibil, ~ă *a* vz ***infailibil***

infalibilitate *sf* vz ***infailibilitate***

infam, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 48 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infâme,*** it ***infame,*** lat ***infamis***] **1-2** *smf, a* (Om) josnic. **3** *a* Rușinos. **4** *a* (Fig; d. vreme) Urât. **5-6** *smf, a* (Om) care merită oprobriul public. **7-8** *smf, a* Ticălos. **9** *a* (Fig) Oribil. **10** *a* (Fig) Groaznic.

infama *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~mez* / E: lat, it ***infamare***] (Liv) **1** A defăima. **2** A dezonora. **3** A acuza pe nedrept.

infamant, ~ă *a* [At: GHICA, S. 142 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***infamant,*** it ***infamante***] **1** Care atrage oprobriul. **2** Degradant. **3** Dezonorant.

infamare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~mări* / E: ***infama***] (Liv) **1** Defăimare. **2** Dezonorare. **3** Acuzare pe nedrept.

infamat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***infama***] (Liv) **1** Defăimat[2]. **2** Dezonorat[2]. **3** Calomniat[2].

infamator, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: it ***infamatore***] (Liv) Care calomniază Si: *calomniator, defăimător, infamant*.

infamie *sf* [At: GHICA, S. I, 143 / P: *~i-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***infamie,*** lat ***infamia***] **1** Ticăloșie. **2** (Înv; îs) *Stâlpul ~i* Loc unde erau legați unii infractori și criminali pentru a putea fi loviți de mulțime. **3** (Fig; îe) **A țintui** (sau **a pune**) **la stâlpul ~** A supune oprobriului public Si: *a condamna, a înfiera*.

infant, ~ă *smf* vz ***infante***

infante, ~ă [At: NEGRUZZI, S. III, 265/7 / V: ***~nt*** / Pl: *~nți, ~e* / E: it, sp ***infante***] (Înv) **1** *sm* Titlu dat copiilor regilor Spaniei și ai Portugaliei, în afară de primul născut. **2** *smf* Persoană cu titlul de infante (1).

infanter *sm* [At: MAT. FOLK. 736 / Pl: *~i* / E: drr ***infanterist***] (Mil; reg) Infanterist.

infanterie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 75/21 / A și: (reg) *~rie* / Pl: *~ii* / E: rs ***инфантерия,*** fr ***infanterie***] **1** (Mil) Corp de armată care luptă pe jos Vz *pedestrime*. **2** (Îs) *~ ușoară* Infanterie cu arme ușoare, folosită la recunoașteri, la hărțuieli și la urmărirea dușmanului. **3** (Îs) *~ moto* Corp de infanterie (1) dotat cu autovehicule pentru transportul personalului și al utilajului tehnic de luptă în timpul deplasărilor. **4** (Îs) *~ marină* Corp de armată din forțele maritime care luptă pe uscat în sprijinul unităților de marină.

infanterist *sm* [At: DA / Pl: *~iști* / E: rs ***infanterist,*** ger ***Infanterist***] (Mil) Militar din infanterie (1) Si: *pedestraș, pedestru,* (arg) *pifan,* (reg) *infanter, odivoi*.

infanticid, ~ă [At: DA ms / Pl: *~izi, ~e,* **(2-3)** *~uri* / E: fr ***infanticide***] **1** *a* (Liv) Care ucide un copil. **2** *sn* (Jur) Ucidere a unui copil Si: *pruncucidere*. **3** *sn* (Jur) Ucidere a propriului copil Si: *pruncucidere*.

infantil, ~ă *a* [At: ANGHEL–IOSIF, C. M. I, 97 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infantile,*** lat ***infantilis***] **1** Care este specific copiilor. **2** Referitor la copii. **3** (Med; îs) *Paralizie ~ă* Poliomielită. **4** (Med; îs) *Holeră ~ă* Holeră care atacă pe copii. **5** (Îs) *Clinică ~ă* Clinică în care sunt îngrijiți copiii mici. **6** (Fig) Neserios.

infantilism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***infantilisme***] **1** Anomalie în dezvoltarea corporală și psihică, caracterizată prin persistența, la vârsta adultă, a unor trăsături morfologice și funcțioase specifice copilăriei. **2** (Fig) Lipsă de seriozitate.

infarct *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***infarctus,*** ger ***Infarkt***] **1** Boală care constă în distrugerea unui organ sau a unei părți dintr-un organ ca urmare a astupării unei artere sau a unei vene terminale. **2** (Îs) *~ miocardic* Boală datorată producerii infarctului în miocard, în urma obstruării unei ramuri a arterei coronare. **3** Astupare a unui vas de sânge, care are ca urmare distrugerea țesutului pe care acesta îl hrănește.

infarctizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***infarct*** + *-izare*] Producere a unei necroze într-un țesut în urma suprimării aportului de sânge.

infarctogen, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infarctogène***] (Med) Care produce un infarct (1).

infatigabil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. VII, 176 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infatigable***] (Liv) **1** Neobosit. **2** Zelos.

infatua *vr,* (rar) *vt* [At: DEX / P: *~tu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***infatuer***] (Liv) **1-2** A (se) înfumura.

infatuare *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 105, 11/5 / P: *~u-a~* / Pl: *~uări* / E: ***infatua***] (Prt) Mulțumire de sine Si: *înfumurare, îngâmfare*.

infatuat, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~u-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***infatua,*** cf fr *infatué*] (Prt) Încântat de sine însuși Si: *îngâmfat, înfumurat*.

infect, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 36 / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***infect,*** lat ***infectus***] **1** Care răspândește un miros greu Si: *împuțit, puturos*. **2** Care inspiră dezgust. **3** Stricat. **4** (D. obiecte) Cu aspect neîngrijit. **5** Murdar. **6** Urât. **7** De calitate proastă. **8** Rău. **9** (D. oameni și manifestările lor) Cu caracter josnic Si: *mârșav, oribil*.

infecta [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***infecter***] **1-2** *vtr* (A face să miroasă) sau a mirosi urât Si: *a se împuți*. **3** *vt* A produce o infecție. **4-5** *vtr* A (se) molipsi de o boală. **6** *vt* A contamina (o regiune, aerul etc.) cu substanțe sau germeni vătămători. **7-8** *vtr* (Fig) A (se) corupe.

infectant, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***infectant***] **1** Care răspândește un miros urât. **2** Infecțios (2). **3** Care produce infecții (1). **4** Care contaminează o regiune, aerul etc. cu substanțe sau germeni vătămători. **5** (Fig) Care corupe.

infectare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***infecta***] **1** Poluare a aerului. **2** Contractare a unei infecții (1) Si: *contagiere, contaminare, infecție* (2), *molipsire*. **3** Răspândire de microbi Si: *contagiere, contaminare, molipsire*. **4** (Fig) Corupere.

infectat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***infecta***] **1** (D. aer) Poluat[2]. **2** Care a contractat o infecție (1) Si: *contagiat, contaminat, molipsit*. **3** (D. regiuni, aer etc.) Contaminat. **4** (Fig) Corupt.

infectocontagios, ~oasă *a* [At: DEX / P: *~gi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***infect + contagios***] (D. boli) Care contaminează, răspândindu-se rapid.

infecție *sf* [At: BIANU, D. S. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***infection***] **1** Proces rezultat din pătrunderea și dezvoltarea în organism a unor agenți patogeni (paraziți, microbi sau viruși) și din reacția țesuturilor la acest atac, manifestată prin inflamații, supurații, cangrene etc. **2** (Med) Infectare (2). **3** Miros urât produs de un corp organic în descompunere Si: *duhoare, miasmă, putoare*. **4** (Fig) Decădere morală.

infecțios, ~oasă *a* [At: BIANU, D. S., ap. DA / P: *~i-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***infectieux***] **1** (D. microbi, substanțe etc.) Care produce infecție (1). **2** (D. boli) Care se transmite de la o ființă la alta Si: *contagios, infectant* (2), *molipsitor*. **3** (D. boli) Provocat de o infecție (1).

infecțiozitate *sf* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***infectiosité***] Capacitate a unui germen de a pătrunde într-un organism receptiv, de a se menține și înmulți în așa fel, încât transmiterea de la organismul invadat la altul să se poată face cu ușurință.

infecțiune *sf* vz ***infecție***

infecund, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~nzi, ~e* / E: fr ***infécond***] Care nu este fecund Si: *infertil, neroditor, steril, sterp*.

infecunditate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: lat ***infecunditas, -atis***, fr ***infécondité***] (Rar) **1** Lipsă de fecunditate Si: *nerodire, sterilitate*. **2** Lipsă de productivitate Si: *nerodire, sterilitate*.

infelia *v* vz ***înfelia***

infera *vi* [At: DEX / V: ***în~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***inférer***] **1** (Frm) A trage o concluzie generală din mai multe fapte particulare. **2** (Rar) A face o inferență.

inferență *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: fr ***inférence***] (Log) Operație prin care se ajunge la o anumită concluzie care, deși nu este logic derivabilă din premise, are un anumit grad de probabilitate.

inferior, ~oară [At: (a. 1859) URICARIUL V, 171/18 / P: *~i-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***inférieur***, lat ***inferior***] **1** *a* Care este așezat dedesubt. **2** *a* (D. ape curgătoare sau d. regiuni de pe cursul lor) Situat mai aproape de vărsare decât de izvor. **3** *a* Care este din punct de vedere numeric mai mic decât altul. **4** *a* Care are un rang, o funcție sau un grad mai mic decât altul. **5** *sm* Subaltern (într-o ierarhie). **6** *a* Care este de calitate mai proastă. **7** *a* Care nu este la fel de bun ca altul. **8** *a* Mai puțin frumos. **9** *a* (În vechea organizare a școlii; îs) *Curs ~* Ciclu de învățământ cuprinzând primele patru clase ale liceului.

inferioritate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***infériorité***] **1** Slăbiciune. **2** Scădere. **3** Dezavantaj (în comparație cu ceva). **4** Calitate mai proastă decât a altuia. **5** Situație de subordonare în cadrul unei ierarhii.

inferiorizare *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 11/4 / Pl: *~zări* / E: ***inferioriza***] **1** Punere în inferioritate. **2-4** Diminuare (a importanței,) (a calității sau) a valorii.

infermentescibil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infermentescible***] Care nu este susceptibil de a fermenta.

infern *sn* [at: EMINESCU, P. 215 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***infernum***, it ***inferno***] **1** Loc unde sunt aruncate sufletele celor păcătoși, după moarte, pentru a fi supuse la chinuri veșnice Si: *iad, gheenă, hades, tartar*. **2** (Fig) Loc de dezordine și de confuzie. **3** (Fig) Viață plină de chinuri. **4** (Fig) Situație chinuitoare, greu de suportat. **5** (Fig) Tortură sufletească. **6** (Liv) Colecție de cărți licențioase, formând în bibliotecile mari o serie aparte, la care accesul este limitat.

infernal, ~ă *a* [At: (a. 1848) URICARIUL, X, 19 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***infernalis***, fr ***infernal***, it ***infernale***] **1** Din infern. **2** Referitor la infern. **3** Diabolic. **4** (Îs) *Mașină ~ă* Bombă cu explozie întârziată, folosită de teroriști în atentate. **5** (Fig) Groaznic. **6** (Fig) Înspăimântător.

infertil, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 322 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infertile***] **1** Care nu este fertil Si: *sterp*. **2** Care nu este productiv. **3** (Fig) Fără rezultate.

infertilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***infertilité***] **1** Lipsă de fertilitate Si: *sterilitate*. **2** Lipsă de productivitate. **3** (Fig) Lipsă de rezultate.

infesta *vt* [At: I. IONESCU, P. 231 / Pzi: *~tez*, p 3 *~tează*, (rar) *~festă* / E: fr ***infester***, lat, it ***infestare***] **1** A pustii prin năvăliri Si: *a invada, a bântui*. **2** A cotropi. **3** A distruge. **4** A contamina cu paraziți dăunători.

infestare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***infesta***] **1** Pustiire prin năvăliri Si: *infestație* (**1**). **2** Cotropire. **3** Distrugere. **4** (Med) Pătrundere a unor paraziți în organism Si: *infestație* (**4**).

infestat, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 476 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***infesta***] **1** Bântuit de invadatori. **2** Cotropit. **3** Distrus. **4** Contaminat cu paraziți.

infestație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ții* / E: fr ***infestation***] **1** Infestare (**1**). **2** Cotropit. **3** Distrus. **4** Infestare (**4**).

infibulație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***infibulation***] Operație practicată de unele populații primitive pentru a suprima acuplarea, constând din unirea cu ajutorul unui inel a labiilor sau a prepuțului.

infidel, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***infidelis***, fr ***infidèle***] **1** Care nu este fidel Si: *necredincios*. **2** (Spc; d. soți) Care are relații amoroase în afara căsătoriei. **3** Nestatornic. **4** Care-și încalcă angajamentele față de cineva. **5** Inexact. **6-7** Care (nu exprimă sau) nu respectă adevărul, realitatea. **8** (Liv; d. memorie) Care nu poate reține nimic cu exactitate. **9-10** (Îs) *Traducere ~* Traducere (incorectă sau) literară.

infidelitate *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 101 / Pl: *~tăți* / E: lat ***infidelitas, -atis***, fr ***infidélité***] **1** Lipsă de fidelitate Si: *necredință*. **2** (Spc) Relație amoroasă în afara căsătoriei. **3** Inconstanță. **4** (Ccr) Faptă care dovedește nestatornicie în dragoste. **5** Inexactitate. **6** Neadevăr.

infiltra [At: ALEXANDRESCU, M. 162 / Pzi: *~rez* / E: fr ***infiltrer***] **1** *vr* (D. lichide) A pătrunde treptat în porii corpurilor solide. **2-3** *vtr* (Fig) A (se) strecura pe nesimțite. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) insinua.

infiltrare *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 364 / Pl: *~rări* / E: ***infiltra***] **1** Pătrundere a lichidelor prin porii corpurilor solide Si: *infiltrat¹* (**1**), *infiltrație* (**1**). **2** (Fig) Strecurare pe nesimțite Si: *infiltrat¹* (**2**). **3** (Fig) Insinuare.

infiltrat¹ *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***infiltrat***, ger ***Infiltrat***] **1-2** Infiltrare (**1-2**). **3** Acumulare într-un organ sau într-un țesut a leucocitelor sau a altor celule ca reacție la pătrunderea unor agenți infecțioși, traumatici, alergici etc. **4** (Fig) Insinuare.

infiltrat², ~ă [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***infiltra***] **1** *a* (D. lichide) Turnat puțin câte puțin în ceva. **2** *a* Care a pătruns în ceva. **3** *sn* (Șîs *~ TBC*) Leziune incipientă a tuberculozei pulmonare, cauzată de reactivarea unor focare vechi de infecție tuberculoasă sau de apariția unei noi infecții. **4** *a* (D. lucruri sau materii) Umezit. **5** *a* (Med; îs) *Țesut ~* Țesut în care s-au acumulat elemente celulare pentru a combate un agent vătămător (microbian).

infiltrație *sf* [At: MDT / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***infiltration***] **1** Infiltrare (**1**). **2** Pătrundere a apei în sol, datorită forței gravitației, forțelor capilare și, uneori, presiunii hidrostatice. **3** Pătrundere a unui fluid într-un mediu. **4** Cantitate de apă provenită din precipitațiile atmosferice, care pătrunde în pământ, în zidurile unei construcții etc. **5** Pătrundere și localizare a unui agent vătămător într-o celulă, într-un țesut sau într-un organ. **6** Boală provocată de un agent vătămător. **7** Injectare a unei părți a organismului cu un medicament.

infiltrațiune *sf* vz ***infiltrație***

infim, ~ă *a* [At: CARAGIALE, S. N. 108 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infime***] **1** (D. rang, grad, specie etc.) Cel mai mic Si: *minuscul*. **2** Neimportant.

infinit, ~ă [At: MAIORESCU, CR. I, 53 / Pl: *~iți, ~e* / E: lat ***infinitus***, fr ***infini***, it ***infinito***] **1** *a* Nesfârșit. **2** *a* (Pex) Foarte mare. **3** *a* (Îlav) **La ~** În chip nelimitat. **4** *a* (Îal) *~* Fără încetare. **5-6** *sn* Ceea ce (pare că) nu are limită în spațiu sau în timp Si: *nesfârșit, nemărginit*. **7** *sn* Cantitate mai mare decât oricare alta. **8** *sn* (Mat) Cea mai mare valoare spre care tinde o mărime variabilă. **9** *sn* (Ast) Regiune a spațiului conținând puncte care au cel puțin una dintre coordonate variabilă. **10** *sn* (Mat; îs) *~ mic* Cantitate variabilă care tinde către zero, fără a lua această valoare. **11** *sn* (Mat; îs) *~ mare* Cantitate variabilă care crește nemărginit în valoare absolută. **12** *sn* Categorie care exprimă natura absolută a materiei, proprietatea ei de a fi nelimitată în spațiu sau în timp Si: *nesfârșit*.

infinitate *sf* [At: ZAMFIRESCU, R. 71 / Pl: *~tăți* / E: lat ***infinitas, -atis***, fr ***infinité***] **1-2** (Cantitate sau număr) nelimitat(ă).

infinitezimal, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 33 / S și: *~esi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infitésimal***] **1** Foarte mic Si: *minuscul*. **2** (Mat) Relativ la mărimi extrem de mici. **3** (Îs) *Calcul ~* Calcul care operează cu mărimi infinitezimale. **4** (Îas) Calcul care cuprinde calculul integral și cel diferențial. **5** (Mat; d. mărimi varibile) Care tinde către zero.

infinitism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***infinitisme***] (Flz) Concepție opusă finitismului, care admite că universul este infinit.

infinitiv *sn, a* [At: MAIOR. IST. 246/27 / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: ***infinitivus***, fr ***infinitif***] **1-2** (Grm) (Mod nepersonal, considerat drept forma-tip a verbului,) care denumește acțiunea exprimată de verb fără referire la nuanțele ei modale, temporale sau personale.

infinitival, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***infinitiv*** + *-al*] **1** Care privește infinitivul. **2** Care este specific infinitivului. **3** Care provine din infinitiv. **4** La infinitiv.

infirm, ~ă *smf, a* [At: ODOBESCU, S. II, 94 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***infirmus***, fr ***infirme***, it ***infirmo***] **1-2** (Persoană) care are o infirmitate Si: *neputincios, handicapat*. **3-4** (Om) ciung. **5-6** (Om) șchiop.

infirma *vt* [At: DA / Pzi: *~firm* / E: fr ***infirmer***, lat ***infirmare***] **1** (Îoc *a confirma*) A dovedi ca neadevărat. **2** A anula o sentință, un mandat de arestare etc. **3** A abroga un act, o măsură ca fiind nelegală. **4** A invalida.

infirmabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infirmable***] **1-4** Care poate fi infirmat (**1-4**).

infirmare *sf* [Atr: DA / Pl: *~mări* / E: ***infirma***] **1** Dovedire a nevalabilității. **2** Anulare a unei sentințe, a unui mandat de arestare. **3** Abrogare a unui act ilegal Si: *infirmat¹* (**3**). **4** Invalidare.

infirmat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***infirma***] **1** Dovedit ca neadevărat. **2** Anulat. **3** Abrogat. **4** Invalidat.

infirmativ, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infirmatif***] (Jur) Care anulează o sentință.

infirmerie *sf* [At: (a. 1873) URICARIUL, XXII 474 / V: (înv) ***~fer~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***infirmerie***] **1-2** Local sau încăpere unde (se îngrijesc sau) se examinează bolnavii dintr-un internat, dintr-o cazarmă, închisoare etc.

infirmier, ~ă *smf* [At C. PETRESCU, Î. II, 72 / P: *~mi-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infirmier***] Cadru sanitar care îi ajută pe medici și îngrijește bolnavii într-un spital sau într-o infirmerie Si: (înv) *bolnicer*.

infirmitate *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 248 / Pl: *~tăți* / E: lat ***infirmitas, -atis***, fr ***infirmité***, it ***infirmita***] **1** Defect fizic congenital sau dobândit în urma unui accident, a unei boli etc. Si: *handicap, neputință*, (pop) *beteșug*. **2** (Fig) Slăbiciune morală. **4** (Fig) Imperfecțiune.

infix *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***infixe***, ger ***Infix***] (Lin) Consoană inserată în interiorul rădăcinii unui cuvânt și care are valoare morfologică.

inflama *vr* [At: DA / Pzi: *~mez* / E: lat ***inflammare***, fr ***enflammer***] **1** (Med; d. un țesut, un organ etc.) A suferi o imflamație Si: (pop) *a boboti* Cf *a se tumefia*. **2** (D. materiale) A se aprinde ușor.

inflamabil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. 113 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inflammable***] **1** (D. corpuri, materiale) Care se aprinde ușor și arde repede. **2** (Fig; d. oameni, irn) Care se înflăcărează. **3** (Chm) Care produce, la o temperatură relativ joasă, gaze sau vapori care împreună cu aerul atmosferic pot da un amestec de combustibil.

inflamabilitate *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 352 / Pl: *~tăți* / E: fr ***inflaminabilité***] Capacitate a unui obiect de a se aprinde ușor.

inflamare *sf* [At: DA / Pl: *~mări* / E: ***inflama***] **1** (Med) Suferire a unei inflamații (**1**) de către un organ sau țesut. **2** Aprindere și ardere rapidă a unui element chimic, a unui material etc.

inflamat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inflama***] **1** (Med; d. o parte a corpului) Care a suferit o inflamație. **2** (Fig; rar; d. persoane) Înflăcărat. **3** Aprins.

inflamator, ~oare *a* [At: HASDEU, I. C. 179 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***inflama*** + *-tor*] **1** (Med) Care produce o inflamație (**1**). **2** Manifestat printr-o inflamație (**1**). **3** Care se aprinde ușor.

inflamatoriu, ~ie *a* vz ***inflamator***

inflamație *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 33 / V: ***~țiune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***inflammation***, lat ***inflammatio, -onis***] (Med) **1** Proces patologic cauzat de un excitant chimic, fizic și mai ales microbian și manifestat prin durere, temperatură, înroșirea și umflarea locului bolnav Si: *inflamare* (**2**), (pop) *aprindere, obrinteală, obrintire*. **2** (Pgn) Umflătură.

inflamațiune *sf* vz ***inflamație***

inflație *sf* [At: ZAHARESCU, E. P. 113 / V: (înv) ***~iune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***inflation***] Fenomen constând în creșterea cantității de hârtie-monedă, care nu mai are acoperire în aur și mărfuri, ducând astfel la scăderea puterii de cumpărare a banilor.

inflaționist, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: ***inflație*** + *-onist*] **1** Care se referă la inflație. **2** Care favorizează inflația. **3** Caracteristic inflației.

inflațiune *sf* vz ***inflație***

inflexibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***inflexibilis***, fr ***inflexible***] **1** (Îoc *flexibil*) Care nu se poate îndoi Si: *neflexibil*. **2** (Fig) Neînduplecat. **6** Ferm.

inflexibilitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***inflexibilité***] **1** Imposibilitate de a fi îndoit. **2** (Fig) Neînduplecare. **3** (Fig) Fermitate.

inflexie *sf* vz ***inflexiune***

inflexiune *sf* [At: ALGEBRA. 134 / V: (rar) ***~xie*** *sf* / Pl: *~xi-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***inflexio, -onis***, fr ***inflexion***] **1** Înclinare (pe nesimțite). **2** Îndoire ușoară Si: *mlădiere*. **3** (Fiz) Refracție a razelor luminoase. **4** (Fig) Schimbare a înălțimii unui sunet. **5** Schimbare a tonului vocii Si: *modulare*. **6** (Îs) *~ osoasă* Incurbare osoasă. **7** (Mat) Schimbare de sens a concavității unei curbe plane. **8** (Mat; îs) *Punct de ~* Punct în care curba își schimbă sensul concavității.

inflicțiune *sf* [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: fr ***infliction***, lat ***inflictio, -onis***] (Rar) Pedeapsă.

inflige *vt* [At: MAIORESCU, D. I 346 / Pzi: *~lig* / E: fr ***infliger***] (Înv; rar) A pedepsi.

inflorescență *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: fr ***inflorescence***] **1** Așezare a florilor pe lujer. **2** Totalitate a florilor dispuse pe lujer.

influent, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 270 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***influent***, it ***influente***] **1** Cu influență. **2** Puternic.

influența [At: DA / Pzi: *~țez* / E: fr ***influencer***] **1-2** *vit* A exercita o influență asupra unei ființe sau a unui lucru Si: *a înrâuri*.

influențabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***influençable***] Care poate fi influențat cu ușurință.

influențare *sf* [At: DA / Pl: *~țări* / E: ***influența***] Exercitare a unei influențe (**1**).

influențat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***influența***] Care a suferit o influență¹ (**1**) Si: *înrâurit*.

influență¹ *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL, I , 177/20 / V: (înv) ***~ție, ~uință*** / Pl: *~țe* / E: fr ***influence***] **1** Acțiune exercitată asupra unei ființe sau a unui lucru, putând să-i modifice conținutul, caracterul, forma etc. **2** (Fiz; îs) *Electrizare prin ~* (înv *electrică*) Separare a sarcinilor electrice și redistribuire a lor pe suprafața unui conductor, datorită acțiunii unui câmp electric Si: *inducție electrostatică*. **3** (Fig) Autoritate. **4** Putere. **5-6** Acțiune exercitată de o persoană asupra alteia (deliberat, pentru a-i schimba caracterul, evoluția, sau) involuntar, prin prestigiul, autoritatea, puterea de care se bucură. **7** (Jur; îs) *Trafic de ~* Delict prin care o persoană determină o autoritate să ia o hotărâre favorabilă, prin înlesnirea de o obține foloase necuvenite.

influență² *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: it ***influenza***] (Med; înv) Gripă.

influenție *sf* vz ***influență¹***

influință *sf* vz ***influență¹***

influx *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***influx***] **1** (Fzl; îs) *~ nervos* Propagare a unei excitații de-a lungul unei fibre nervoase. **2** (Fiz) Număr de particule produse de acceleratoare care trec prin unitatea de arie a unei suprafețe perpendiculare pe direcția de mișcare a particulelor. **3** Fluid ipotetic căruia i se atribuie anumite efecte organice.

influxie *sf* [At: MOLNAR, DR. IV, 386 / Pl: *~xii* / E: lat ***influxis***] (Iuz) Secreție (a unei glande).

in-folio [At: NEGRUZZI, S. I, 4 / P: *~li-o* / E: lat ***in folio***] **1-2** *sni, ain* (Format al unui volum) în care coala de hârtie imprimată este împăturită în două, formând patru pagini. **3** *sni* Carte in folio (**2**).

inform *a* [At: ODOBESCU, S. II, 3/6 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***informe***, lat ***informis***] **1** Lipsit de o formă precisă Cf *amorf*. **2** (Fig) Grosolan. **3** (Fig) Cu altă formă decât cea așteptată. **4** Diform. **5** Disproporționat. **7** (Fig) Imperfect. **8** (Fig) Disgrațios.

informa [At: NEGRUZZI, S. I, 325 / Pzi: *~mez* / E: fr ***informer***] **1** *vt* A furniza noi date. **2** *vt* A aduce la cunoștință elemente ascunse. **3** *vr* A strânge informații despre ceva Si: *a cerceta*. **4** *vr* A se interesa de cineva.

informal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***informal***, fr ***informel***] **1** (Rar) Neceremonios. **2** Simplu. **3** (D. relațiile sociale) Care se desfășoară în absența determinărilor și cadrelor instituționale, oficiale, formale Si:

familiar, neprotocolar. 4 (D. pictură) Caracterizat prin lipsa oricărei organizări a materiei picturale Si: *abstract*. 5 (D. pictori) Care practică arta abstractă.

informare *sf* [At: DA / Pl: *~mări* / E: ***informa***] 1 Furnizare a unor date noi. 2 Aducere la cunoștință a unor elemente ascunse. 3 Strângere a unor informații despre ceva. 4 Interesare despre cineva. 5 Comunicare. 6 Știre. 7-8 Informație (3-4).

informat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***informa***] 1 Care a fost pus la curent. 2 Căruia i s-au dat informații. 3 Care a primit relații complete. 4 Care culege la timp informații. 5 Bazat pe informații exacte.

informatică *sf* [At: DEX / E: fr ***informatique***] 1 Știință care studiază prelucrarea automată a informațiilor. 2 Domeniu de cercetare care studiază bazele științifice ale activității de informare și documentare Si: (rar) *informatologie*.

informatician, ~ă *smf* [At: DN^3 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***informaticien***] Specialist în informatică (1).

informativ, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***informatif***] 1-2 Care (se) informează. 3 Care are rolul de a informa. 4 (Înv; îs) *Vot ~* Vot consultativ. 5 (Îs) *Notă ~ă* Notă prin care se aduc la cunoștință anumite informații. 6 De informație Si: *informațional*. 7 Care se referă la informație. 8 Caracteristic informației.

informatologie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: nct] (Rar) Informatică (2).

informator, ~oare *a* [At: HASDEU, I. C. 184 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***informateur***] 1 Persoană care dă relații exacte. 2 Autor de la care culegem informații. 3 (Jur) Persoană chemată în fața instanței numai spre a da informații, nu și pentru a depune mărturie. 4 Spion.

informație *sf* [At: ODOBESCU, S.II, 183 / V: *~iune sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***information***, lat ***informatio, -onis***] 1 Comunicare. 2 Știre. 3 Relație care pune pe cineva la curent cu ceva Si: *informare* (7). 4 Lămurire asupra unei persoane, a unui lucru Si: *informare* (8). 5 Totalitate a materialului de informare și de documentare Si: *izvor, sursă*. 6 Fiecare dintre elementele noi, în raport cu cunoștințele prealabile, cuprinse în semnificația unui simbol sau a unui grup de simboluri (text scris, mesaj vorbit, imagini plastice, indicație a unui instrument etc.). 7 (Îs) *Teoria ~i* Teorie matematică a proprietăților generale ale surselor de informație, ale canalelor de transmisie și ale instalațiilor de păstrare și de prelucrare a informațiilor. 8 (Blg; îs) *~ genetică* Totalitate a materialului genetic dintr-o celulă capabilă să creeze secvențe de aminoacizi care, la rândul lor, formează proteine active.

informațional, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***informational***] 1 De informație. 2 Care conține o informație. 3 (D. învățământ) Care urmărește transmiterea culturii în mod obiectiv.

informațiune *sf* vz ***informație***

informitate *sf* [At: RALEA, E. O. 261 / Pl: *~tăți* / E: fr ***informité***] (Nob) Stare a ceea ce este inform.

infortiat *sn* [At: DN^3 / P: *~ti-at* / Pl: *~uri* / E: fr ***infortiat***, lat ***infortiatus***] Nume dat de glosatori părții a doua a digestelor.

infra^1- [At: DN^3 / E: fr ***infra-***, cf lat *infra*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 De mai jos. 2 Dedesubt. 3 Dincolo de.

infra^2 *av* [At: DN^3 / E: lat ***infra***] (În notația bibliografică) 1 Dedesubt. 2 Mai jos.

infraacustic, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***infra-acustique***] (Fiz; d. vibrații acustice) A cărei frecvență se află sub limita inferioară a domeniului de audibilitate.

infractor, ~oare *smf* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***infracteur***] Persoană care a comis o infracțiune.

infracție *sf* vz ***infracțiune***

infracțional, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***infracțiune*** + *-al*] 1 Care aparține unei infracțiuni (5). 2 Referitor la o infracțiune (5). 2 Cu caracter de infracțiune (5).

infracționalitate *sf* [At: DN^3 / P: *~ți-o* / Pl: *~tăți* / E: ***infracțional*** + *-itate*] Totalitate a infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă de timp Vz *criminalitate*.

infracțiune *sf* [At: ODOBESCU, S. I. 324 / V: *~ție* / Pl: *~ni* / E: fr ***infraction***, lat ***infractio, -onis***] 1-4 Încălcare (a unei legi,) (a unui ordin,) (a unui tratat sau) a unei reguli prestabilite Si: *violare*. 5 Faptă care prezintă pericol social, constând în săvârșirea cu vinovăție a unei abateri de la legea penală, și care este sancționată de lege.

inframicrob *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: ***infra^1- + microb***] (Fiz) Microorganism de dimensiuni foarte reduse, puțin evoluat și incomplet organizat, care nu-și poate realiza singur metabolismul și care se găsește ca parazit în celula vie.

inframicrobian, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~bi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***inframicrob*** + *-ian* cf *inframicrobien*] 1 Care aparține inframicrobilor. 2 Referitor la inframicrobi. 3 Cauzat de inframicrobi.

inframicrobiolog, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***inframicrobiologie***] Specialist în inframicrobiologie.

inframicrobiologie *sf* [At: DN^3 / P: *~bi-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: ***infra^1- + microbiologie***] Ramură a biologiei care studiază inframicrobii Si: *virusologie*.

infrangibil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *infrangible*] (Frr) 1 Care nu se poate frânge. 2 Care nu se poate sparge. 3 Care nu se sfărâmă.

infranșisabil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infranchissable***] (Frr) Peste care nu se poate trece.

infraroșu, ~ie [At: MDT / S și: *infra-roșu* / Pl: *~șii* / E: lat ***infra^1- + roșu***] 1 *a* (Îs) *Radiații ~șii* Radiații electromagnetice invizibile penetrante, cu efect termic pronunțat, situate în spectru între limita roșie a domeniului luminii vizibile și microundele radioelectrice. 2 *sn* Domeniu spectral al radiațiilor infraroșii, situat între limita roșie a spectrului vizibil și radiațiile herziene.

infrasonor, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infra-sonore***] 1 Referitor la infrasunete. 2 Care aparține infrasunetelor. 3 Caracteristic infrasunetelor. 4 (Îs) *Oscilații ~e* Oscilații supersonice.

infrastructural, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: ***infrastructură*** + *-al* (după it *infrastrutturale*)] 1 Care aparține infrastructurii. 2 Caracteristic infrastructurii. 3 Referitor la infrastructură.

infrastructură *sf* [At: MDT / Pl: *~ri* / E: fr ***infrastructure***] 1 Bază. 2 Ansamblu al instalațiilor de la sol necesare decolării, aterizării, adăpostirii și întreținerii avioanelor. 3 Ansamblu al elementelor care susțin partea principală a unei construcții, a unui drum. 4 Sistem de relații între elementele fundamentale ale unui macrosistem (social). 5 Elemente ale bazei tehnico-materiale a unei societăți (situație geografică, economică etc.).

infrasunet *sn* [At: MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. II, 1 / Pl: *~e* / E: lat ***infra^1- + sunet***] Vibrație mecanică a unui mediu, care se propagă sub formă de unde, ca și sunetele, dar având o frecvență mai mică decât acestea nu este percepută de ureche, ci numai de simțul tactil.

infraviral, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: ***infravir***(us) + *-al*] 1 Referitor la un infravirus. 2 Caracteristic unui infravirus. 3 Specific unui infravirus. 4 De infravirus.

infravirus *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uși* / E: fr ***infravirus***] Acid nucleic autonom care determină anumite afecțiuni, printre care și cancerul.

infrecventabil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infréquentable***] (Rar) Care nu poate fi frecventat.

infructescență *sf* [At: DN^3 / Pl: *~țe* / E: fr ***infructescence***] (Bot) Ciorchine de fructe.

infructuos, ~oasă *a* [At: DA / P: *~tu-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***infructueux***, lat ***infructuosus***] Care nu dă rezultatele așteptate Si: *nefructuos, inutil*.

inful *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, A. $28/_{33}$ / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: pn ***infula***, fr ***infule***, lat ***infula***] 1 (Înv; îf *~ă*) Mitră de episcop. 2-3 Bandă sacră de lână albă (care încununa fruntea preoților sau) cu care se împodobeau victimele în vechea Romă.

infulă *sf* vz ***inful***

infundibul *sn* [At: DN^2 / Pl: ? / E: fr, lat ***infundibulum***] (Atm) Canal în formă de pâlnie, care se află în diferite organe.

infundibuliform, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infundibuliforme***] (Blg; d. organe) În formă de pâlnie.

infuz, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infus***] (D. cunoștințe, virtuți) Înnăscut.

infuza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***infuser***] **1** A introduce un lichid într-un corp. **2** A turna apă clocotită peste o plantă pentru a obține o infuzie. **3** A înmuia bețele de chibrit în parafină.

infuzare *sf* [At: LTR / Pl: *~zări* / E: ***infuza***] **1** Introducere a unui lichid într-un corp. **2** Turnare de apă clocotită peste o plantă pentru a obține o infuzie. **3** Înmuiere a bețelor de chibrit în parafină.

infuzat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***infuza***] **1** (D. un lichid) Introdus într-un corp. **2** (D. plante medicinale) Opărit pentru a obține o infuzie. **3** (D. bețe de chibrit) Înmuiat în parafină.

infuzibil, ~ă *a* [At: PONI, F. 119 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***infusible***, it ***infuzibile***] (D. unele materiale) **1** Care nu se poate topi. **2** Care se topește numai la temperaturi foarte înalte.

infuzibilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: cf fr *infusibilité*] **1** Imposibilitate de topire a unui material. **2** Topire a unui material numai la temperaturi foarte înalte.

infuzie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I 49 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***infusion***] **1** Soluție apoasă obținută prin opărirea unei plante în scopul extragerii principiilor active pe care le conține. **2** Medicament reprezentat de infuzie (**1**). **3** (Fig) Pătrundere. **4** Încrucișare a unei rase neameliorate cu o rasă ameliorată timp de una sau două generații.

infuziune *sf* vz ***infuzie***

infuzor¹ *sm* [At: EMINESCU, N. 65 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: fr ***infusoire***, lat ***infusorius***] **1** (Lpl) Clasă de protozoare cu corpul acoperit cu cili, cu ajutorul cărora se deplasează. **2** (Lsg) Animal din clasa infuzorilor (**1**).

infuzor² *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***infusoir***] Recipient cu capac, în care se prepară infuziile.

infuzoriu *sm* vz ***infuzor¹***

inga *i* [At: MARIAN, NU. 192 / V: *iga* / E: nct] (Reg) Iată!

ingambament *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: it ***ingambamento***] (Lit) Procedeu de versificație constând în continuarea ideii poetice în versul următor, fără a marca aceasta prin vreo pauză Si: *enjambament, rejet*.

ingemena *v* vz ***îngemăna***

ingenios, ~oasă *a* [At: HASDEU, I. C. 123 / P: *~ni-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***ingénieux***, it ***ingegnoso***, lat ***ingeniosus***] **1** Inventiv. **2** Iscusit. **3** Elaborat cu inventivitate, cu măiestrie, cu iscusință.

ingeniozitate *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 255 / Pl: *~tăți* / E: fr ***ingéniosité***] **1** Inventivitate. **2** Iscusință. **3** (Ccr) Procedeu (lucru etc.) ingenios (**3**).

ingeniu *sm* [At: ODOBESCU, S. II, 255 / Pl: *~ni-u* / Pl: (rar) *~ii* / E: lat ***ingenium***] (Liv) **1** Inteligență. **2** Agerime.

ingenuitate *sf* [At: MAIORESCU, D. III, 24 / P: *~nu-i~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***ingénuité***, lat ***ingenuitas***] **1** Simplitate. **2** Naivitate. **3** Nevinovăție. **4** Puritate. **5** Candoare.

ingenuu, ~uă [At: DA ms / Pl: *~ui, ~ue* / E: fr ***ingénu***, it ***ingenus***, lat ***ingenuus***] **1** *a* (D. oameni) Simplu. **2** *a* (D. oameni) Naiv. **3** *a* (D. oameni și manifestările lor) Candid. **4** *a* (D. oameni și manifestările lor) Sincer. **5** *sf* (În teatru) Rol care prezintă o tânără fată naivă. **6-9** *sf* (Pex) Persoană ingenuă (**1-4**). **10** *sf* Actriță care joacă în rolul de ingenuă (**5**).

inger *sm* vz ***înger***

ingera [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: fr ***ingérer***] **1** *vt* (Med) A înghiți alimente, medicamente etc. **2** (Rar) *vr* A interveni fără a fi solicitat.

ingerabil, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ingérable***] Care poate fi înghițit.

ingerare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***ingera***] **1** (Med) Înghițire a unor alimente, medicamente etc. Si: *ingerat¹* (**1**), *ingestie* (**1**). **2** Intervenție fără a fi solicitat Si: *ingerat¹* (**2**).

ingeraș *sm* vz ***îngeraș***

ingerat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ingera***] **1-2** Ingerare (**1-2**).

ingerat², ~ă *a* [At: ANATOMIA, 255 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ingera***] **1** (Med) Care a fost înghițit.

ingerel *sm* vz ***inginer***

ingerență *sf* vz ***ingerință***

ingeresc, ~ească *a* vz ***îngeresc***

ingerește *av* vz ***îngerește***

ingerință *sf* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 379/15 / V: *~ren~* / Pl: *~țe* / E: fr ***ingérence***] **1-3** Amestec (nedorit,) (ilegal sau) forțat în viața unei persoane, a unui stat etc. Cf *intervenție*.

ingestie *sf* [At: PARHON, B. 21 / V: (înv) ***~iune*** / E: fr ***ingestion***] (Med) Ingerare (**1**).

ingestiune *sf* vz ***ingestie***

inghinal, ~ă *a* [At: DN² / V: ***~gui~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inguinal***] **1** Care aparține abdomenului. **2** Referitor la abdomen. **3** Care se găsește în regiunea abdominală.

ingiar *sm* vz ***înger***

inginer, ~ă *smf* [At: (a. 1803) URICARIUL, III, 21/10 / V: (Mol) ***~iu, ~nier***, (reg) ***injerel, ingerel*** / Pl: *~i* / E: fr ***ingénieur***, ger ***Ingenieur***, it ***ingegnere***, rs ***инженер***] **1** Specialist cu o pregătire tehnică și teoretică obținută într-un institut de învățământ superior, care prestează o activitate de proiectare, de cercetare, de organizare și de conducere a proceselor tehnologice dintr-o întreprindere. **2** Titlu deținut de un inginer (**1**). **3** (Înv; arg; șîs *~de poduri*) Vagabond. **4** (Înv; fam; îs) *Plan de ~ chior* Vorbire cu dublu sens.

inginerаș *sm* [At: ARDELEANU, V. P. 15 / Pl: *~i* / E: ***inginer*** + *-aș*] **1-2** (Fam; șhp) Inginer (**1**) (tânăr). **3-5** (Prt) Inginer (care a absolvit recent,) (insuficient pregătit sau) incapabil.

inginereasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: ***inginer*** + *-easă*] **1** (Fam) Ingineră (**1**). **2** Soție de inginer.

inginеresc, ~ească *a* [At: DA ms / Pl: *~ești* / E: ***inginer*** + *-esc*] **1-2** Care aparține (inginerului sau) ingineriei. **3-4** Referitor (la inginer sau) la inginerie.

inginerește *av* [At: DA ms / E: ***inginer*** + *-ește*] În felul inginerilor.

ingineri *vi* [At: IORDAN, ap. DA ms / Pzi: *~resc* / E: ***inginer***] (Nob) A construi solid (ca inginerii).

inginerie *sf* [At: IORGA, L. II, 52 / Pl: *~ii* / E: ***inginer*** + *-ie*] **1** Profesie a inginerului Si: (îvr) *inginerlâc*. **2** (Îs) *~ genetică* Modificare a structurii genetice a unui organism prin introducerea de gene noi, aparținând unor organisme din aceeași specie sau din specii diferite, prin inserarea de gene sintetizate artificial sau prin reorganizarea materialului genetic propriu.

inginerіță *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 186 / Pl: *~țe* / E: ***inginer*** + *-iță*] **1** (Fam) Ingineră (**1**).

inginerlâc *sm* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***inginer*** + *-lâc*] (Îvr) Inginerie (**1**).

inglendisi *v* vz ***eglendisi***

inglez, ~ă *smf* vz ***englez***

inglezesc, ~ească *a* vz ***englezesc***

inglezește *av* vz ***englezește***

inglindisi *v* vz ***eglendisi***

inglingea *sf* vz ***eglengea***

ingliță *sf* vz ***igliță***

inglizește *av* vz ***englezește***

ingrat, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***ingratus***, fr ***ingrat***, it ***ingrato***] **1-2** *smf, a* (Om) nerecunoscător. **3** *a* Dificil. **4** *a* Necorespunzător eforturilor depuse. **5** *a* Care produce mai puțin decât trebuie. **6** *a* Dezavantajos. **7-8** *av, a* (În mod) nerecunoscător.

ingratitudine *sf* [At: GHICA, S. 200 / Pl: *~ni* / E: lat ***ingratitudo, -inis***, fr ***ingratitude***, it ***ingratitudine***] **1** Nerecunoștință. **2** Dificultate. **3** Dezavantaj.

ingredient *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 234 / V: (înv) ***~diint*** / P: *~di-ent* / Pl: *~e*, (înv) *~inte* / E: fr ***ingrédient***, it ***ingrediente***] **1** Substanță care intră ca accesoriu în compoziția unui medicament, a unui aliment etc. pentru a-i conferi anumite calități sau ca material de umplutură Si: (iuz) *ingredientă*. **2** Condiment. **3** Mirodenie.

ingredientă *sf* [At: MARIAN, NU. 108 / V: (înv) ***~enție*** *sf* / Pl: *~țe* / E: ger ***Ingredienz***] (Iuz) Ingredient (**1**).

ingredienție *sf* vz ***ingredientă***

ingrediint *sn* vz ***ingredient***

ingresiune *sf* [At: MEHEDINȚI, G. F. / Pl: *~ni* / E: lat ***ingression***, fr ***ingression***] **1** Năvală. **2** Avansare locală a mării peste uscat în urma mișcărilor de scufundare a scoarței terestre.

inguinal, ~ă *a* vz ***inghinal***

ingurgita *vt* [At: RALEA, E. O. 46 / V: ***în~*** / Pzi: *~tez* / E: lat ***ingurgito, -are***, fr ***ingurgiter***] A înghiți.

ingurgitare *sf* [At: C. PETRESCU, Î. II, 144 / V: ***în~*** / Pl: *~tări* / E: ***ingurgita***] Înghițire.

ingurgitat[1] *sn* [At: DA / V: ***în~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***ingurgita***] Înghițire.

ingurgitat[2], ~ă *a* [At: DA / V: ***în~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ingurgita***] (D. alimente) Înghițit[2].

ingurgitație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***ingurgitation***] Ingurgitare.

inhala *vt* [At: BIANU, D. S. / Pzi: *~lez* / E: fr ***inhaler***, lat ***inhalo, -are***] A absorbi pe căile respiratorii aer, vapori, gaze, lichide, prafuri etc. Si: *a aspira, a inspira*.

inhalant, ~ă *sn, a* [At: DN[4] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inhalant***] **1-2** (Substanță) care se pune în apă clocotită, pentru inhalații.

inhalare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***inhala***] Absorbire pe căile respiratorii a unor vapori, gaze, lichide, prafuri etc. Si: *aspirare, inhalat[1], inhalație, inspirare*.

inhalat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***inhala***] Inhalare.

inhalat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inhala***] (D. aer, vapori, gaze, lichide, prafuri) Absorbit pe căile respiratorii Si: *aspirat, inspirat*.

inhalator *sn* [At: DA ms / Pl: *~oare* / E: ***inhala*** + *-tor*] **1** Aparat pentru inhalații. **2** Aparat care furnizează piloților de avion oxigenul necesar unei respirații normale în condițiile zborului la înălțimi mari, unde presiunea aerului este scăzută. **3** Stabiliment, în stațiile termale, în care pacienții sunt expuși vaporilor, gazelor și emanațiilor ce se degajă din izvoare.

inhalație *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / V: (înv) ***~iune*** / E: fr ***inhalation***, lat ***inhalatio***] Inhalare.

inhalațiune *sf* vz ***inhalație***

inhiba [At: ANATOMIA, 235 / Pzi: *~hib* / E: lat ***inhibeo, -ere***, fr ***inhiber***] **1** *vt* A încetini un proces fiziologic Si: *a frâna, a împiedica*, (înv) *a inhibiționa* (**1**). **2-3** *vtr* (D. oameni) A (se) emoționa, nemaiputând să-și desfășoare activitatea în mod normal Si: *a se bloca*, (înv) *a inhibiționa* (**2**).

inhibant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: ***inhiba*** + *-ant*] Inhibitor.

inhibare *sf* [At: DEX / Pl: *~bări* / E: ***inhiba***] **1** Încetinire a unui proces fiziologic Si: *inhibat[1]* (**1**). **2** Emoționare excesivă a unei persoane, care o împiedică să-și desfășoare activitatea în mod normal Si: *inhibat[1]* (**2**).

inhibat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***inhiba***] **1-2** Inhibare (**1-2**).

inhibat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inhiba***] **1** (D. acțiuni, procese fiziologice, reacții chimice etc.) Încetinit în desfășurare Si: *frânat, împiedicat*. **2** (D. oameni) Care are rețineri.

inhibină *sf* [At: DN[4] / Pl: *~ne* / E: ger ***Inhibin***] **1-2** Substanță antibacteriană inhibitoare, secretată (de unele țesuturi epiteliale sau) de unele plante. **3** (Spc) Hormon testicular cu acțiune frenatoare asupra hipofizei.

inhibitiv, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 81 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inhibitif***] **1-2** Inhibitor (**1-2**).

inhibitor, ~oare [At: RALEA, E. O. 98 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***inhibiteur***] **1-2** *a* Care inhibă (**1-2**) Si: *inhibitiv* (**1-2**). **3-4** *sm* (Chm) Substanță chimică adăugată în proporții mici pentru a (încetini sau) împiedica anumite reacții chimice. **5-6** (Med) *sm* (Preparat sau) tratament care împiedică dezvoltarea unui agent patogen, frânează desfășurarea unui proces fiziologic etc.

inhibitoriu, ~ie *adj* vz ***inhibitor***

inhibiție *sf* [At: RALEA, E. O. 72 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***inhibition***] **1** (Med) Proces fundamental al activității nervoase, opus excitației, care se manifestă prin diminuarea, frânarea sau suprimarea efectelor excitației. **2-3** (Chm) Fenomen (de oprire sau) de micșorare a vitezei de desfășurare a unei reacții chimice cu ajutorul inhibitorilor (**3-4**).

inhibiționa *vt* [At: RALEA, E. O. 136 / Pzi: *~nez* / E: ***inhibiție*** + *-iona*] (Înv; în filozofia idealistă) **1-2** A inhiba (**1-2**).

inhibițiune *sf* vz ***inhibiție***

inhuma *v* vz ***înhuma***

inhuman, ~ă *a* vz ***inuman***

inhumare *sf* vz ***înhumare***

inhumat[1] *sn* vz ***înhumat***

inhumat[2], ~ă *a* vz ***înhumat***

inhumator, ~oare *a* vz ***înhumator***

inhumație *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***inhumation***] (Rar) Înmormântare.

inhumațiune *sf* vz ***inhumație***

inibahar *sms* vz ***ienibahar***

inic, ~ă *a* [At: GHICA, S. 621 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***inique***] (Frr) **1** Care nu este echitabil. **2** Care nu este corect.

inicer *sm* vz ***ienicer***

inicercă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 360/27 / Pl: *~rci* / E: ***inicer*** + *-că*] (Înv) Pușcă de ienicer.

inicerеsc, ~ească *a* vz ***ieniceresc***

ini- vz ***inio-***

inichitate *sf* vz ***inechitate***

inie *sf* [At: CORESI, PS. 410 / A și: *inie* / Pl: *~ii* / E: vsl ***иниѥ***] (Reg) **1** Gheață moale și sfărâmicioasă care se topește ușor și plutește pe apă în special toamna și primăvara. **2** Sloiuri de gheață, duse de apa râurilor toamna și primăvara. **3** Apă care a început să înghețe. **4** Strat subțire de gheață în formare. **5** Apă amestecată cu gheață. **6** Conținut al unui butoi în care lichidul a înghețat. **7** Bucată de gheață.

iniencefal *sm* [At: DN[4] / Pl: *~i* / E: fr ***iniencéphale***] Monstru care prezintă iniecefalie.

iniencefalie *sf* [At: DN[4] / Pl: *~ii* / E: fr ***iniencéphalie***] Monstruozitate constând în retroflexia capului, cu fața orientată în sus, ceafa (inionul) lipsind.

inigea *sf* [At: GRAIUL, I, 54 / E: tc ***inğe***] (Înv) Tutun tăiat mărunt, importat din Turcia.

inigel *sm* vz ***negel***

inigoci *sn* vz ***mineogoci***

inigos *sm* [At: ALRM. I/I, h. 77 / Pl: *~oși* / E: nct] (Reg) Neg.

inima [At: ZANNE, P. II, 206 / Pzi: *~mez* / E: ***inimă***] **1** *vt* A încuraja. **2** *vr* A prinde curaj.

inimaginabil, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 9/2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inimaginable***] **1** Care nu se poate imagina. **2** (Pex) Care nu poate exista.

inimaginabilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: it ***inimaginabilità***] **1-2** (Rar) Însușire de a fi inimaginabil (**1-2**).

inimare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~mări* / E: ***inima***] Încurajare.

inimariu *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ii* / E: ***inimă*** + *-ariu*] (Îvr) Inimos.

inimaș *sn* vz ***imaș***

inimat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 328 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inima***] (Înv) **1** Încurajat. **2** Animat.

inimă *sf* [At: PSALT. 5/30 / V: (înv) ***inemă, înemă, eni~, îremă, iremă***, (reg) ***iri~, irmă, ermă*** / Pl: *~mi*, (înv) *~me* / E: ml ***anima***] **1** Organ intern musculos, central, al aparatului circulator, situat în partea stângă a toracelui, care are rolul de a asigura, prin contracții ritmice, circulația sângelui în organism, la om și la animalele superioare Si: *cord*. **2** Piept. **3** (Pfm) Regiune epigastrică din apropierea inimii Si: *burtă, pântece, rânză, stomac*. **4** (Pfm; îe) **Pe ~ma goală (sau nemâncată)** Pe nemâncate. **5** (Pop; îe) **A i se pune soarele drept ~** A i se face foame. **6** (Pop; îe) **A (se) simți greu la ~** A i se face greață. **7** (Reg; îe) **A lovi la ~** A se îmbolnăvi de diaree. **8** (Îe) **A (mai) prinde (la) ~** A scăpa de senzația de slăbiciune după ce a mâncat. **9** Obiect în formă de inimă. **10** (Spc; la jocul de cărți) Cupă. **11** Carte de joc cu semnul de cupă. **12** (Spc; la jocul de cărți; îs) *~ neagră* Pică. **13** (Îas) Carte de joc cu semnul de pică. **14** (Bot; reg; îs) *~ma domnului* Plantă originară din Japonia (*Dicentia spectabilis*). **15** Piesă sau element de construcție care ocupă un loc central într-un sistem tehnic

sau într-un element al acestuia. **16** (Spc; la plante) Parte de mijloc a trunchiului Si: *miez, măduvă*. **17** (Pop; îs) *~ma copacului* Măduvă a copacului. **18** (Îs) *~ma vinului* Cea mai concentrată parte, care de obicei se scoate, când vinul îngheață iarna. **19** (Irn; îe) **A rupe ~ma târgului** A face o afacere proastă. **20** (Irn; îae) A impresiona pe cineva foarte tare. **21** (Îrg; îs) *~ma pământului* Cristal sau diamant de Marmația, folosit la farmece. **22** (Ast; pbl; îs) *~ma scorpionului* Stea numită Antares, din constelația Scorpion. **23** (Spc; îs) *~ma carului* (ori *căruței*) Lemn care leagă cele două osii (de dinainte și de dinapoi) ale carului Si: (Olt) *inimoi*. **24** (Muz) Bețișor de lemn fixat între pod și tabla de rezonanță la instrumentele de arcuș. **25** (Fig) Simbol al sentimentelor. **26** (Fig) Centru al vieții sufletești. **27** (Fig; îlav) **Din** (sau **de la**) **~** Deschis, fără reticențe. **28** (Pfm; fig; îe) **A-i merge** (cuiva ceva) **la ~** A-i plăcea ceva foarte mult. **29** (Fig; îe) **A avea ceva pe ~** sau **a-i sta** (cuiva ceva) **pe ~** A fi chinuit de un gând neîmpărtășit. **30** (Pop; fig; îe) **A-și răcori** (sau **săra**) **~ma** A spune cuiva ceva pe șleau. **31** (Îae) A se răzbuna. **32** (Fig; îe) **A coace pe cineva la ~** A dori cuiva răul. **33** (Fig; îe) **A da (și) ~ma (din sine)** A se dedica trup și suflet unei acțiuni, idei etc. **34-35** (Fig; îe) **A avea ~ tare** (sau **de piatră** ori **împietrită**) sau **a i se împietri (cuiva) ~ma** (A fi sau) a deveni insensibil la orice sentiment, durere, bucurie etc. **36** (Pop; fig; îs) *~ neagră* (sau, rar, *putredă*) Persoană rea. **37** (Fig; îe) **A pune ceva la ~** A se supăra pentru ceva mai mult decât merită. **38** (Fig; îe) **A-și călca pe ~** A face ceea ce rațiunea, pudoarea, demnitatea etc. ar trebui să te împiedice să faci. **39-40** (Fam; fig; îe) **A avea pe cineva la** (sau **în**) **~** (A îndrăgi sau) a simpatiza pe cineva. **41** (Pfm; fig; îe) **A crește ~ma din** (sau **în**) **cineva** A fi foarte bucuros. **42** (Pop; fig; îe) **A râde ~ma în cineva** sau **a-i râde (cuiva) ~ma** A se simți foarte bine. **43** (Pop; fig; îe) **A unge pe cineva la ~** A face plăcere cuiva. **44** (Fig; îe) **Cât îi cere ~ma** Cât vrea. **45** (Fig; îlav) **După** (sau **pe**) **voia ~mii** După cum îi e dorința. **46** (Pop; fig; îe) **A arde (a încinge** sau **a frige) la ~** A simți o durere puternică. **47** (Pop; fig; îe) **A-l seca** (sau **strica**) **la ~** sau **a-i seca ~ma** A provoca cuiva o durere sfâșietoare. **48** (Pfm; fig; îe) **A (i se) rupe** (sau **frânge**) **~ma** sau **a fi cu ~ma ruptă** (sau **frântă**) A-i fi milă. **49** (Fig; îe) **A topi (cuiva) ~ma** sau **a i se topi (cuiva) ~ma** sau **a se topi la ~ (de dragoste, dor)** A suferi foarte tare din dragoste. **50** (Pop; fig; îe) **A i se sfârși ~ma** sau **a se sfârși la ~** A avea o senzație de epuizare. **51** (Reg; fig; îe) **A(-i) zbura ~ma cuiva** A muri din cauza unei emoții puternice. **52** (Pfm; fig; îs) *~ rea* Întristare. **53** (Fig; îe) **A(-și) face ~ rea** (sau **amară**) A (se) supăra pe cineva. **54** (Fig; îs) *~ albastră* Suflet trist, îndurerat. **55** (Fig; îe) **A fi cu ~ma (în)frântă** A fi foarte îndurerat. **56** (Fig; îe) **A frânge ~ma (cuiva)** A supăra pe cineva foarte rău. **57** (Pop; fig; îe) **A strica ~ma (cuiva)** A indispune pe cineva. **58** (Pfm; fig; îe) **A rămâne cu ~ma friptă** A rămâne dezolat. **59** (Fig; îe) **A-i trece** (sau **a-i da cu**) **un fier ars** (sau **roșu**) **prin ~** A-i produce cuiva, printr-o veste rea, neașteptată, o durere puternică. **60** (Fam; fig; îs) *~ma mea* Formulă adresată unei ființe iubite. **61** (Fam; fig; îe) **A-i cădea (cu tronc) la ~** A-i deveni simpatic. **62** (Fig; îae) A se îndrăgosti. **63** (Pop; fig; îe) **A avea foc la ~** A dori foarte mult. **64** (Fig; îe) **A-i rămâne cuiva ~ma la...** A rămâne cu gândul la cineva sau la ceva care i-a plăcut. **65** (Fig; îe) **A avea tragere de ~ (pentru)** sau **a-l trage** (pe cineva) **~ma să...** A se simți atras să facă ceva. **66** (Pop; îs) *~ fierbinte* Dor mare. **67-68** (Fig; d. oameni; îljv) **Cu ~** Bun. **69** (Fig; îls) **~ deschisă** Sinceritate. **70** (Fig; îls) **~ dreaptă** Dreptate. **71** (Fig; îls) **~ curată** Puritate. **72** (Fig; îls) **~ de aur** Bunătate. **73-74** (Fig; îs) *Slab de ~* (Temător sau) fără putere. **75** (Pop; fig; îe) **A fi moale la ~** A nu avea voință. **76** (Pop; fig; îe) **A (se) muia la ~** A deveni îndurător. **77** (Fig; îe) **A-l lăsa** (sau **a-l îndura**) **~ma** A se îndupleca. **78** (Fig; îs) *Băiat de ~* Tânăr cumsecade. **79-80** (Fig; îe) **A avea (prea multă) ~** A fi (prea) sentimental. **81** (Fig; îe) **A-i spune ~ ma** A avea o presimțire. **82** (Fig) Cuget. **83** (Înv; fig) Intenții ascunse. **84** (Fig; îe) **A fi cu ~ma împăcată** A fi cu conștiința împăcată. **85** (Înv; fig; îe) **A sta** (sau **ședea**) **grecește** (sau **călare**) **pe ~ma cuiva** A-i cunoaște cuiva toate gândurile tainice. **86** (Fig; îe) **A nu-l trage ~ma** A nu avea nici un impuls. **87** (Fig; îe) **A-și lua ~ma în dinți** (sau (o) ~) A învinge frica. **88** (Fig; îe) **A strica cuiva ~ma** A-i strica cuiva o plăcere. **89** (Pop; fig; îe) **A prinde (la) ~** A-și reveni. **90-91** (Fig; îe) **A-i veni (cuiva) ~ma la loc** A-și reveni după un moment de (spaimă sau) descurajare. **92** (Pop; fig; îe) **A băga ~ în cineva** A-l îmbărbăta. **93** (Pop; fig; îe) **A-i ține cuiva ~ma** A-l consola. **94** (Fam; fig; îe) **A i se face (cuiva) ~ma cât un purice** sau, pop, **a i se împuțina cu ~ma** A se emoționa, anticipând greutăți sau pericole. **95** (Fig; îe) **A-i cădea ~ma în călcâi** (sau **jos**) A se speria. **96** (Fig; îe) **A i se tăia ~ma (cuiva)** A fi cuprins de slăbiciune, pierzându-și curajul. **97** (Fig; îlav) **Cu** (sau **din**) **toată ~ma** sau **din ~** (ori **adâncul ~mii**) sau **cu dragă ~** Cu mare plăcere. **98** (Pop; fig; îe) **A fi fără ~** sau **a fi rău** (sau **negru** ori **câinos**) **la ~** ori **a avea ~ haină** (sau **sălbatică**) A fi om rău. **99** (Pex) Ființă. **100** (Fig) Centru. **101** (Fig) Interior. **102** Parte esențială a unui lucru.

inimei *smp* vz ***iminei***

inimic, ~ă *smf, a* vz ***inamic***

inimicie *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: ***inem~*** /Pl: *~ii* / E: ***inimic*** + *-ie*] (Înv) Ură.

inimiciție *sf* [At: COSTINESCU / V: *inam~* / Pl: *~ii* / E: lat ***inimicitia***] (Liv) Ură.

inimioară *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~re, iri~*** / Pl: *~re* / E: ***inimă*** + *-ioară*] **1-20** (Șhp) Inimă (**1-3, 9-13, 16, 60**) (mică) Si: (pop) *inimiță* (**1-20**), *inimucă* (**1-20**). **21** (Spc) Articulație metalică a ratierei la războiul de țesut, care servește la ridicarea ițelor. **22** (Reg; îf *iri~*) Țeavă de soc care se umple cu tort cu ajutorul sucalei. **23** (Reg) Mistrie mică, ascuțită, folosită la netezirea formelor de turnătorie.

inimioare *sf* vz ***inimioară***

inimitabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inimitable***, it ***inimitabile***, lat ***inimitabilis, -e***] Care nu poate fi imitat Si: *neimitabil, unic*.

inimiță *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 171 / Pl: *~țe* / E: ***inimă*** + *-iță*] **1-20** (Pop; șhp) Inimioară (**1-20**). **21** (Fig) Curaj.

inimoi *sn* [At: DAMÉ, T. 9 / Pl: *~oaie* / E: ***inimă*** + *-oi*] (Reg) Inimă (**23**).

inimos, ~oasă [At: PSALT. 4/16 /V: ***în~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***inimă*** + *-os*] **1** *a* Curajos. **2** *sm* Viteaz. **3** *a* Generos. **4** *a* Care suferă, care se consumă foarte mult pentru ceva. **5** *a* (Rar) Făcut din toată inima. **6** *a* (Îvr; îla) **Greu ~** Mânios.

inimoșa *vt* [At: DA ms / Pzi: *~șez* / E: ***inimos***] (Rar) A încuraja.

inimoșat, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 91 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inimoșa***] (Înv) Încurajat.

inimoșește *av* [At: JIPESCU, O. 17 / E: ***inimos*** + *-ește*] (Nob) Cu mult curaj.

inimoșie *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 440 / Pl: *~ii* / E: ***inimos*** + *-ie*] (Înv) **1** Curaj. **2** Vrednicie.

inimucă *sf* [At: MARIAN, Î. 560 / Pl: *~uci* / E: ***inimă*** + *-ucă*] **1-20** (Pop; șhp) Inimioară (**1-20**).

inimușcă *sf* [At: CDDE / Pl: *~ște* / E: ***inimă*** + *-ușcă*] (Țes; reg) **1** Fir pe fuscel de care se leagă cocletele. **2** Mică furcă de fier care străbate țeava suveicii.

inimuță *sf* [At: MARIAN, NU. 8 / V: ***inimiță*** / Pl: *~țe* / E: ***inimă*** + *-uță*] **1-20** (Pop; șhp) Inimioară (**1-20**).

ininteligent, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***inintelligent***] Lipsit de inteligență.

ininteligență *sf* [At: DN^3 / Pl: (rar) *~țe* / E: fr ***inintelligence***] Lipsă de inteligență.

ininteligibil, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 253/16 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inintelligible***, it ***inintelligibile***] Care nu se poate înțelege Si: *confuz, neclar, neinteligibil*.

ininteligibilitate *sf* [At: DN^3 / Pl: *~tăți* / E: fr ***inintelligibilité***] **1** Însușire de a fi ininteligibil. **2** Confuzie.

inio- [At: DN^4 / E: fr ***ini(o)-***] Element prim de compunere cu sensul: **1-2** (Referitor la) occipital.

inion *sm* [At: DEX / P: *i-ni-on* / Pl: *~i* / E. fr ***inione***] Protuberanță externă a osului occipital, considerată reper în măsurătorile antropometrice.

inipahar *sms* vz ***ienibahar***

iniopag *sm* [At: DN[4] / Pl: ~*agi* / E: fr ***iniopage***] Monstru caracterizat prin unirea a doi indivizi prin oasele occipitale.

inipahar *sm* vz ***ienibahar***

inipăr *sm* vz ***ienupăr***

iniper *sm* vz ***ienupăr***

inistru *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: ? / E: ger ***Ginster***] (Bot) Drobiță (*Genista tinctoria*).

inișor *sm* [At: MARIAN, NU. 257 / Pl: ~*i* / E: ***in*** + *-ișor*] **1** (Hip) In. **2** (Bot; reg; șîc) **~de-alior** Linariță (*Linaria vulgaris*).

iniște *sf* [At: EMINESCU, P. 232 / Pl: ~*ti* / E: ***in*** + *-iște*] (Reg) **1** Loc unde au fost semănate cânepă și in Si: *inuliște*. **2** Cultură de in.

iniță *sf* [At: DRĂGHICI, R. 78/6 / Pl: ~*țe* / E: ***in*** + *-iță*] **1** (Reg) Turtă de semințe de in, din care s-a extras uleiul. **2** (Bot; reg) Cușciucă (*Cuscuta epilinum*). **3** (Bot; reg) Torțel (*Cuscuta epithymum*).

iniția [At: GHICA, S. 100 / Pzi: ~*iez* / E: fr ***initier***, it ***iniziare***] **1-4** *vtr* A (se) documenta într-un domeniu de activitate (nou sau) secret. **5** *vt* A pune bazele unei acțiuni. **6** *vt* A îndruma în practica unei religii. **7** *vt* (Pgn) A face cunoscute elementele esențiale ale unei discipline. **8** *vt* A primi pe cineva în rândul celor care practică un anumit cult. **9-10** *vt* A declanșa (o explozie sau) o reacție.

inițial, ~ă [At: EMINESCU, N. 44 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***initial***, lat ***initialis***] **1-2** *a*, *av* (Care este) de început. **3** *sf* Literă cu care se începe un cuvânt. **4** *sf* (Spc) Literă mare cu care începe un nume. **5** *sf* (Pex) Literă mare. **6-7** *sf* Abreviere (a prenumelui și) a numelui unei persoane, formată din inițiale (**2**). **8** *sf* Text cules cu inițiale (**5**).

inițializa *vt* [At: DN[4] / Pzi: ~*zez* / E: fr ***initialiser***] (Inf) A anula conținutul memoriei calculatorului electronic prin aducere la zero, în scopul începerii prelucrării de noi date.

inițializare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*zări* / E: ***inițializa***] Anulare a conținutului memoriei calculatorului electronic prin aducere la zero, în scopul prelucrării de noi date.

inițializat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***inițializa***] **1** (D. memorie) Anulat. **2** (D. calculator) Cu memoria ștearsă.

inițiare *sf* vz ***inițiere***

inițiat, ~ă [At: CARAGIALE, N. S. 30 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***iniția***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care posedă suficiente cunoștințe într-un domeniu. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) documentată într-un domeniu de activitate secret. **5-6** *smf*, *a* (Persoană) primită în rândurile unui anumit cult. **7** *a* (D. o acțiune) Căreia i se pun bazele. **8** *a* (D. explozii, reacții) Declanșat.

inițiatic, ~ă *a* [At: CONTEMP, 1949, nr. 126, 12/6 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: it ***iniziatico***] (Liv) **1-2** De inițiere (**1-2**). **3** Care poate fi înțeles numai de cei inițiați Si: *ezoteric*.

inițiativă *sf* [At: (a. 1865) URICARIUL, X, 369 / Pl: ~*ve* / E: ger ***Initiative***, fr ***initiative***, it ***iniziative***] **1** Materializare a unei idei, concretizată în propunerea, organizarea sau începerea unei acțiuni de către cineva, care antrenează după sine și pe alții. **2** Însușire a cuiva gata să întreprindă ceva din propriu îndemn. **3-4** (Îe) **A lua ~va** (sau **a avea ~a**) **(unei lucrări)** A începe o acțiune (primul sau) din îndemn propriu. **5-6** (Îe) **Din proprie ~** Fără a fi (îndemnat sau) silit de altcineva.

inițiator, ~oare *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***iniția*** + *-(ă)tor*, lat ***initiator***] **1-2** (Persoană) care inițiază (**5**) ceva Si: *promotor*.

inițiere *sf* [At: DA / V: ~***iare*** / Pl: ~*ri* / E: ***iniția***] **1-2** Documentare într-un domeniu de activitate (nou sau) secret. **3** Punere a bazelor unei acțiuni. **4** Îndrumare în practica unei religii. **5** (Pgn) Predare a elementelor de bază ale unei discipline. **6** Primire a cuiva în rândul celor care practică un cult. **7** (Ccr) Ceremonie prin care cineva este introdus în misterele unui cult, în secretele unei asociații. **8-9** Declanșare (a unei explozii sau) a unei reacții.

injecta [At: BENIUC, C. P. 45/14 / Pzi: ~*tez* / E: fr ***injecter***] **1** *vt* A introduce, cu ajutorul seringii, un medicament lichid într-un organism. **2** *vt* A introduce, sub presiune, în masa unui corp sau într-un spațiu închis, un fluid sau o suspensie de material pulverulent. **3** *vr* (D. ochi) A se congestiona. **4** *vt* (Fig) A insufla.

injectabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***injectable***] Care poate fi injectat.

injectare *sf* [At: LTR / Pl: ~*tări* / E: ***injecta***] **1** Introducere a unui lichid cu ajutorul seringii într-un organism etc. **2** Introducere, sub presiune, în masa unui corp sau într-un spațiu închis a unui fluid sau a unei suspensii de material pulverulent. **3** Congestionare. **4** (Fig) Insuflare.

injectat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 44 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***injecta***] **1** (D. medicamente lichide) Introdus prin injectare în organism. **2** (D. ființe, materiale etc.) Care a suferit o injectare. **3** (D. fluide) Introdus prin injectare într-un spațiu închis sau în masa unui corp. **4** (D. ochi) Congestionat.

injectiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***injectif***] (Mat; d. funcții) În care un element al celei de-a doua mulțimi are în plus un antecedent.

injector [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 627 / Pl: ~*oare* / E: fr ***injecteur***] **1** *sn* (Med) Instrument folosit pentru a introduce un lichid într-o cavitate. **2** *sn* (Teh) Aparat care servește la injectarea combustibilului lichid sau pulverulent în camera de ardere a unui motor cu ardere internă sau care, la instalațiile cu focar, servește la amestecarea combustibilului cu aerul carburant și la suflarea acestui amestec în focar. **3** *sn* Aparat care servește la alimentarea cu apă a cazanelor de abur în care apa este antrenată de un curent de abur sub presiune, dispozitiv folosit la unele turbine hidraulice. **4** *sn* Parte dintr-un atomizator care reglează gradul de umidificare al unei săli. **5** *a* Care servește pentru injectare (**1**).

injecție *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: ~*ii* / V: (înv) ~***iune*** / E: fr ***injection***] **1** (Med) Introducere, pe cale intravenoasă, intramusculară etc. cu ajutorul seringii, a unui medicament în stare lichidă. **2** Lichid introdus prin injecție (**1**). **3** (Teh) Procedeu de executare a pieselor de dimensiuni mici, constând în turnarea sub presiune a materialului necesar, topit în tipare. **4** (Teh) Introducere sub presiune a unui fluid sau a suspensiilor unui corp pulverulent, într-un material sau într-un spațiu închis. **5** (Mat) Funcție injectivă. **6** (Îs) *Motor cu ~* Motor în care amestecul carburant se dozează cu un injector electronic, fără ajutorul carburatorului.

injecțiune *sf* vz ***injecție***

injonctiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***injonctif***] **1** (Rar) Cu caracter de injoncțiune. **2** (Lin) Poruncitor.

injoncțiune *sf* [At: GHICA, S. 638 / Pl: ~*ni* / E: fr ***injonction***] (Rar) **1** Presiune, intervenție puternică făcută asupra cuiva. **2-3** Ordin (formal) precis.

injuria *vt* [At: DA ms / Pzi: ~*iez* / E: fr ***injurier***] A aduce cuiva o injurie (**1**) Si: *a insulta*, *a jigni*, *a ofensa*.

injuriat, ~ă *a* [At: COD. PEN. R. P. R. 552 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***injuria***] Căreia i s-a adus o injurie (**1**) Si: *insultat*, *jignit*, *ofensat*.

injurie *sf* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 239 / Pl: ~*ii* / E: fr ***injure***] **1** Infracțiune care constă în lezarea onoarei sau reputației unei persoane prin cuvinte, gesturi sau acte jignitoare Si: *insultă*, *invectivă*, *jignire* (**1**). **2** (Rar) Acțiune cu efect vătămător.

injurios, ~oasă *a* [At: COD. PEN. R. P. R. 450 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: fr ***injurieux***] **1** Care are caracter de injurie (**1**) Si: *insultător*, *jignitor*, *ofensator*. **2** Care conține o injurie (**1**).

injust, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*uști*, ~*e* / E: fr ***injuste***] Nedrept.

injustețe *sf* [At: CONTEMP, 1949, nr. 120, 7/1 / Pl: ~*ți* / E: ***in***[2]- + ***justețe***] **1** Nedreptate. **2** Inexactitate. **3** Neadevăr. **4** Incorectitudine.

injustiție *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 256 / Pl: ~*ii* / E: fr ***injustice***] **1** Nedreptate. **2-3** (Fapt sau) afirmație injustă.

inlandsis *sni* [At: DN[3] / E: fr ***inlandsis***] (Rar) Calotă glaciară.

inlizibil, ~ă *a*, *av* vz ***ilizibil***

inmagazina *v* vz ***înmagazina***

inmagazinare *sf* vz ***înmagazinare***

inmagazinat[1] *sn* vz ***înmagazinat***[1]

inmagazinat[2]***, ~ă*** *a* vz ***înmagazinat***[2]

inmatricula *v* vz ***înmatricula***

inmatriculare *sf* vz ***înmatriculare***

inmatriculat[1] *sn* vz *înmatriculat*[1]

inmatriculat[2], *~ă a* vz *înmatriculat*[2]

inmatriculație sf vz *înmatriculație*

inmănuchia v vz *înmănunchia*

in memoriam lav [At: DEX / E: lat *in memoriam*] În amintirea cuiva sau ceva.

innavigabil, ~ă a [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: lat *innavigabilis*, fr *innavigable*] Care nu este navigabil Si: *nenavigabil*.

innocent, ~ă smf, a vz *inocent*

innocente av [At: DN^4 / E: it *innocente*] (Muz; ca indicație de execuție) Simplu și nevinovat.

innocient, ~ă a, smf vz *inocent*

innocință sf vz *inocență*

in nuce lav [At: DN^4 / E: lat *in nuce*] (Liv) În formă condensată.

ino- [At: DN^4 / E: eg *ino-*, cf gr *ις, ινος*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) fibră.

inobedient, ~ă a [At: DN^4 / Pl: *~nți, ~e* / E: *in-* + *obedient*] Nesupus.

inobediență sf [At: DN^4 / Pl: *~țe* / E: *in-* + *obediență*] Lipsă de obediență Si: *nesupunere*.

inobservabil, ~ă a [At: DA ms / E: lat *inobservabilis*, fr *inobservable*] Care nu se poate observa Si: *neobservabil*.

inobservanță sf [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: fr *inobservance*] Neobservare.

inobservație sf [At: DA ms / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *inobservation*] **1** Nerespectare a legilor, a regulamentelor. **2** Neîndeplinire a angajamentelor, a obligațiilor.

inobservațiune sf vz *inobservație*

inoc sm [At: PSALT. HUR. / Pl: ? / E: vsl **инокъ**] (Îvr) Călugăr.

inocent, ~ă smf, a [At: EMINESCU, N. 34 / V: (înv) *innocient, inno~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *innocent*, it *innocente*, lat *innocens, -tis*] **1-4** (Persoană) care (este sau) pare plină de nevinovăție Si: *candid*. **5-6** (Persoană) care nu face rău Si: *inofensiv*. **7-8** (Irn) (Persoană) naivă.

inocență sf [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) *innocință* / Pl: *~țe* / E: lat *innocentia*, fr *innocence*, it *innocenza*] **1** Candoare. **2** Nevinovăție. **3** (Irn) Naivitate.

inoceram sm [At: LTR / V: *~us* / Pl: *~i* / E: lat *inoceramus*, ger *Inoceramen*] **1** (Lpl) Grup de scoici fosile din jurasic și cretacic cu cochilia groasă, ovoidă. **2** (Șls) Scoică din grupul inoceramilor (1).

inoceramus sm vz *inoceram*

inocesc, ~ească a [At: DOSOFTEI, MOL. 105^a / Pl: *~ești* / E: vsl **иночьскъ**] (Îvr) Călugăresc.

in octav ai vz *in octavo*

in octavo si, ain [At: DA / V: (înv) *~tav* / E: fr *in-octavo*, lat *in-octavo*] **1-2** (Tip) (Format de carte) în care coala de hârtie e îndoită în opt, formând 16 pagini. **3-4** (Carte) de format in octavo (2).

inocuitate sf [At: DEX / P: *~cu-i~* / E: fr *innocuité*] (Med) Însușire a unui agent fizic, chimic, biologic de a nu constitui un pericol pentru organism.

inocul sm [At: DN^4 / Pl: *~i* / E: fr *inoculum*] Microorganism introdus într-un corp sau mediu de cultură prin inoculație.

inocula vt [At: BARCIANU / V: (rar) *în~*, (înv; cscj) *înoculi* / Pzi: *~lez* / E: lat *inoculo, -are*, fr *inoculer*] **1** (Med) A introduce în organism o substanță, un ser, un vaccin etc. pentru precizarea diagnosticului unei boli, experiențe, imunizare etc. **2** (Fig) A sădi în mintea cuiva, încetul cu încetul, anumite concepții, idei etc.

inoculabil, ~ă a [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr *inoculable*] **1-2** Care se poate inocula (**1-2**).

inoculabilitate sf [At: DN^4 / Pl: *~tăți* / E: fr *inoculabilité*] **1-2** Însușire de a fi inoculabil (**1-2**).

inoculare sf [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: *inocula*] **1** (Med) Introducere în organism a unui ser, vaccin sau a unei alte substanțe cu scopul de a experimenta, diagnostica, imuniza etc. Si: *inoculație* (1). **2** (Fig) Sădire în mintea cuiva, încetul cu încetul, a unor idei, concepții etc. Si: *inoculație* (2).

inoculat, ~ă a [At: ECONOMIA, 132/18 / V: (nob) *în~*, (înv) *înoculit* / Pl: *~ați, ~e* / E: *inocula*] **1** (D. seruri, vaccinuri) Injectat. **2-3** (D. oameni; șfg) Care a suferit o inoculare (**1-2**).

inoculație sf [At: ECONOMIA, 131/10 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat *inoculatio, -onis*, fr *inoculation*, it *inoculazione*] **1-2** Inoculare (**1-2**). **3** (Hor) Introducere a altoiului pentru altoire.

inocuu, ~uă a [At: DN^3 / Pl: *~ui, ~ue* / E: lat *innocuus*] **1** (Liv) Care nu produce nici o vătămare Si: *inofensiv*. **2** (Fig; rar) Nevinovat.

inodor, ~ă a [At: PONI, CH. 41 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *inodore*, it *inodoro*] Fără miros Si: *nemirositor*.

inofensiv, ~ă a [At: C. PETRESCU, Î. II, 135 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *inoffensif*, it *inoffensivo*] Care nu face rău Si: *nevătămător*.

inofensivitate sf [At: DEX / E: *inofensiv* + *-itate*] Însușire de a fi inofensiv.

inomabil, ~ă a [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *innomable*] (Liv) **1** Care nu poate fi numit. **2** (Fig) Dezgustător.

inombrabil, ~ă a [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr *innombrable*] (Frm) Care nu poate fi numărat Si: *nenumărabil*.

inoperabil, ~ă a [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *inopérable*] Care nu poate fi operat Si: *neoperabil*.

inoperant, ~ă a [At: C. PETRESCU, Î. II, 144 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *inopérant*] **1-2** Lipsit (de efect sau) de rezultat Si: *ineficace, neoperant*. **3** (Pex) Care nu este utilizabil.

inoperanță sf [At: DN^4 / Pl: *~țe* / E: *inoperant* + *-anță*] **1-3** (Rar) Caracter inoperant (**1-3**).

inopinat, ~ă a, av [At: BRĂESCU, M. B. 161 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr *inopiné*, lat *inopinatus*] **1-2** Neașteptat.

inoplasmă sf [At: DN^3 / Pl: *~me* / E: fr *inoplasme*] Protoplasmă nediferențiată care face parte din sarcoplasma mușchiului.

inoplemenic sm [At: DOSOFTEI, V. S. 2/1 / Pl: *~ici* / E: vsl **иноплеменьникъ**] (Îvr) Străin.

inoportun, ~ă av, a [At: MAIORESCU, CR. II, 84 / Pl: *~i, ~e* / E: lat *inopportunus*, fr *inopportun*, it *inopportunno*] **1-2** (Într-un mod) nepotrivit Si: *neoportun*. **3-4** (Într-un mod) care incomodează.

inoportuna vti [At: I. TEODOREANU, L. 130 / Pzi: *~nez* / E: *inoportun*] (Rar) **1-2** A incomoda. **3-4** A deranja.

inoportunare sf [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: *inoportuna*] **1** Incomodare. **2** Deranjare.

inoportunat, ~ă smf, a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *inoportuna*] **1-2** (Persoană) care este deranjată de cineva.

inoportunitate sf [At: RALEA, E. O. 308 / Pl: *~tăți* / E: lat *inopportunitas*, fr *inopportunité*] **1** Incomodare. **2** Deranjare. **3** Lipsă a unei oportunități.

inopozabil, ~ă a [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr *inopposable*] **1** (D. un act juridic) Care nu poate fi invocat de alte persoane și în alte cazuri decât cele determinate de lege Si: *neopozabil*. **2** (D. deget) Care nu are libertate de mișcare față de celelalte degete de la același membru.

inopozabilitate sf [At: DEX / E: fr *inopposabilité*] **1-2** Însușire de a fi inopozabil (**1-2**) Si: *neopozabilitate*.

inorganic, ~ă a [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *inorganique*, it *inorganico*] (Rar) Anorganic.

inorie sf vz *enorie*

inoroc smn vz *inorog*

inorod smn vz *inorog*

inorog [At: PSALT. HUR., ap. PSALT. 37/12 / V: (înv) *~oc, ~od, ~oh* / Pl: *~ogi*, (înv) *~oghi*, (3) *~uri* / E: vsl **инорогъ**] **1** *sm* Animal fabulos imaginat sub forma unui cal cu un corn în frunte, întâlnit mai ales în arta și în literatura medievală. **2** *sm* (Îvr) Rinocer. **3** *sn* (Îvr) Corn de rinocer.

inoroh smn vz *inorog*

inosital sm [At: DN^4 / Pl: *~i* / E: fr *inositol*] Substanță chimică aparținând complexului de vitamine B, cu important rol în creștere Si: *inozită* (2).

inoslavnic sm [At: DOSOFTEI, V. S. II, 12 / Pl: *~ici* / E: vsl **инославьникъ**] (Îvr) Eretic.

inospitalier, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inhospitalier***] **1** Care nu este bucuros de oaspeți Si: *neospitalier*. **2** Care nu-și primește bine oaspeții. **3** Care nu știe să se poarte cu oaspeții. **4** (Fig) Sălbatic.

inospitalitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***inhospitalité***] Lipsă de ospitalitate față de musafiri.

inotrop, ~ă *a* [At: DN[4] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inotrope***] **1** Referitor la contractilitatea fibrei musculare. **2-3** Care acționează asupra contractilității mușchilor (inimii).

inova *vi* [At: (a. 1865) URICARIUL, X, 373 / S și: (înv) *inno~* / V: (înv) ***în~*** / Pzi: *~vez* / E: lat ***innovo, -are***, fr ***innover***, it ***innovare***] **1** A introduce o noutate într-un domeniu, într-un sistem etc, îmbunătățindu-l Cf *inventa*. **2** (Pex) A înnoi.

inovare *sf* [At: DA ms / V: (rar) ***în~*** / S și: (înv) *inno~* / Pl: *~vări* / E: ***inova***] **1** Introducere a unei noutăți într-un domeniu, sistem etc., îmbunătățindu-l. **2** (Pex) Înnoire.

inovat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 121 / S și: (înv) *inno~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inova***] **1** Perfecționat[2]. **2** (Pex) Înnoit[2].

inovator, ~oare *smf, a* [At: ALECSANDRI, T. 30 / V: (înv) ***no~, înnovător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***innovateur***] **1-4** (Persoană) care realizează o inovație (**1-2**). **5-6** (Persoană) care inovează (**1**) ceva. **7-8** (Persoană) care înnoiește.

inovație *sf* [At: (a. 1865) URICARIUL, X, 373 / V: (înv) ***~iune*** (S și: *innovațiune*) / Pl: *~ii* / E: fr ***innovation***, lat ***innovatio, -onis***] **1** Schimbare făcută într-un domeniu, într-un sistem etc. în scopul de a-i îmbunătăți calitățile. **2** Rezolvare a unei probleme de tehnică sau de organizare a muncii cu scopul îmbunătățirii productivității muncii, perfecționării tehnice etc.

inovațiune *sf* vz ***inovație***

inox *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***inox***] **1-2** (Metal sau) aliaj cu proprietăți inoxidabile. **3** (Pex) Obiect din inox (**1-2**).

inoxidabil, ~ă *a* [At: IOANOVICI, TEH. 74 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inoxydable***, it ***inoxidabile***] **1** (D. substanțe) Care nu se poate combina cu oxigenul. **2** (D. obiecte) Care este rezistent la oxidare în contact cu aerul, apa. **3** (D. metale, aliaje etc.) Care nu ruginește Si: *neoxidabil*.

inozit *sn* vz ***inozită***

inozită *sf* [At: LTR / V: ***inozit*** *sn* / S și: *~osi~* / Pl: *~te* / E: fr ***inosite***] **1** Inflamație a țesutului fibros. **2** Inosital.

in petto *lav* [At: DN[4] / E: lat ***in petto*** „în piept"] (Liv) În secret.

in-plano *sni, ain* [At: DEX / At: lat ***in plano***] **1-2** (Format al unei cărți sau al unui ziar) în care coala de hârtie nu este îndoită, alcătuind o filă sau două pagini. **3-4** (Carte sau ziar) de format in-plano (**2**).

input *sn* [At: DEX / E: eg ***input***] **1** Intrare. **2** Energie, forță introdusă într-un sistem tehnic. **3** Elemente inițiale ale unui anumit procedeu, proces, fenomen etc. Si: *intrare* (**17**). **4** Introducere de date într-un sistem electronic. **5** (Îs) ~ *output* Raport dintre energia sau forța introdusă într-un sistem tehnic, fizic sau natural și energia sau forța produse de acestea. **6** Ansamblu de operații privind elaborarea datelor la un calculator electronic.

in quarto *sni, ain* [At: DA / E: fr ***in-quarto***, lat ***in-quarto***] **1-2** *ai* (Format al unei cărți) în care coala de hârtie e îndoită în patru, formând 8 pagini. **3-4** (Carte) de format in quarto (**2**).

ins *sm* [At: DEX / Pl: *inși* / E: ml ***ipsus***] **1** Individ. **2** (Îs) *Tot ~ul* Fiecare.

insaliva *vt* [At: DA ms / Pzi: *~vez* / E: ***în-*** + ***salivă***, cf *insalivație*] (Fzl) A înmuia alimentele cu salivă.

insalivare *sf* [At: DA ms / Pl: *~vări* / E: ***insaliva***] Înmuiere a alimentelor cu salivă Si: *insalivat[1]*.

insalivat *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***insaliva***] Înmuiat cu salivă.

insalivație *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***insalivation***] Insalivare.

insalivațiune *sf* vz ***insalivație***

insalubritate *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. III, 8/2 / Pl: *~tăți* / E: fr ***insalubrité***] **1** Însușire de a fi insalubru. **2** (Ccr) Faptă sau obiect insalubru.

insalubriza *vtr* [At: DN[4] / Pzi: *~zez* / E: ***insalubru*** + *-iza*] **1-2** (A face să devină sau) a deveni insalubru.

insalubrizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***insalubriza***] **1-2** (Ajungere sau) aducere într-o stare insalubră.

insalubrizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***insalubriza***] **1-2** Care (a ajuns sau) a fost adus într-o stare insalubră.

insalubru, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ri, ~re* / E: lat ***insaluber***, fr ***insalubre***, it ***insalubre***] Care este dăunător sănătății, prin nerespectarea regulilor de igienă Si: *neigienic, nesănătos*.

insanitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***insanité***] (Rar) **1** Nebunie. **2** Faptă sau vorbă de om nebun.

insatisfacție *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I 67 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: *in-* + ***satisfacție***] Nemulțumire.

insatisfacțiune *sf* vz ***insatisfacție***.

insațiabil, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 268 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***insatiabilis***, fr ***insatiable***, it ***insaziabile***] (Rar) **1** Care nu se mai satură Si: *avid, lacom, nesătul*.

insațiabilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***insatiabilité***] (Rar) Calitate de a fi insațiabil Si: *insațietate* (**1**), *aviditate*.

insațietate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: *in-* + ***sațietate***] (Rar) Lăcomie.

inscriptibil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inscriptibile***] (Mat) Care poate fi înscris într-o suprafață, într-un cerc sau într-o sferă dată.

inscripție *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL, IV, 303/3 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***inscriptio, -onis***, fr ***inscription***] **1** Text scurt, de obicei gravat pe piatră, pe metal sau în lemn, pentru a consacra memoria unei persoane, a unui eveniment etc. **2** (Rar) Înscriere. **3** (Jur; îs) ~ *ipotecară* Menționare a unei ipoteci în registre speciale.

inscripționa *vt* [At: DN[4] / Pzi: *~nez* / E: ***inscripție*** + *-ona*] **1** A face o inscripție (**1**). **2** A înscrie.

inscripționare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***inscripționa***] **1** Realizare a unei inscripții (**2**). **2** Înscriere.

inscripționat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inscripționa***] **1** Pe care s-a făcut o inscripție (**2**). **2** Înscris[2].

inscripțiune *sf* vz ***inscripție***

inscusit, ~ă *a* vz ***iscusit***

inscusință *sf* vz ***iscusință***

insect *sn* vz ***insectă***

insectar *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***insectă*** + *-ar*] **1** Colecție de insecte conservate prin anumite procedee și clasate după anumite criterii. **2** Cutie specială în care se păstrează un insectar (**1**).

insectă *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 230 / V: ***~sect*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***insecte***] (Ent) **1** (Lpl) Clasă care cuprinde mici animale nevertebrate din încrengătura artropodelor, cu corpul format din segmente diferențiate în cap, torace și abdomen, cu trei perechi de picioare articulate, respirând prin trahee sau prin tegumentul care este chitinizat și care se dezvoltă prin metamorfoză. **2** (Șls) Animal care face parte din clasa insectelor (**1**). **3** (Îs) ~ *dăunătoare* Insecte care atacă plantele, animalele și oamenii sau produsele vegetale și animale.

insecti- [At: DN[3] / V: ***~to-*** / E: fr ***insecti-, insecto-***] Element prim de compunere cu sensul: **1-2** (De) insectă. **3** Referitor la insecte.

insecticid, ~ă [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***insecticide***] **1-2** *sn, a* (Substanță chimică, sintetică sau naturală) care ucide insectele dăunătoare. **3** *sn* (Îs) ~ *remanent* Substanță toxică persistentă un timp oarecare după aplicare, acționând în continuare asupra insectelor.

insectifug, ~ă *sn, a* [At: LTR[2] / V: ***~tof~*** / Pl: *~ugi, ~uge* / E: fr ***insectifuge***] **1-2** (Substanță chimică) producătoare, prin miros, gust, culoare sau alte proprietăți, a îndepărtării insectelor dăunătoare.

insectivor, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***insectivore***] **1-2** *sn, a* (Animal) care se hrănește cu insecte. **3** *snp* Ordin de mamifere, de talie în general mică, cu dinți ascuțiți, a căror hrană principală o constituie insectele. **4** *sn* (Șls) Animal din ordinul insectivorelor (**3**).

insecto- vz ***insecti-***

insectofug, ~ă *sn, a* vz ***insectifug***

insectofungicid, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~izi, ~e* / E: ***insectă + fungicid***] **1-2** (Substanță) care combate atât insectele dăunătoare cât și ciupercile parazite.

insecuritate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***insecurité***] Stare de nesiguranță.

insecutor *sm* [At: DN[2] / Pl: *~i* / E: cf lat *secutor*] Gladiator cu sabie și scut mare care lupta cu retiarii.

inselberg *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: ger ***Inselberg***] Munte din regiunile tropicale sau de deșert, rămas izolat dintr-un masiv muntos dispărut.

insemina *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: fr ***inséminer***] (Blg) A fecunda pe cale artificială Si: *a însămânța*.

inseminare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***insemina***] (Blg) Fecundare pe cale artificială.

inseminat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***insemina***] (Blg) Fecundat pe cale artificială Si: *însămânțat*.

inseminație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***insémination***] Inseminare.

insenescență *sf* [At: DN[3] / Pl: *~țe* / E: fr ***insénescence***] Absență a procesului de îmbătrânire.

insensibil, ~ă [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (înv) ***~nzi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***insensibilis***, fr ***insensible***, it ***insensibile***] **1-2** *smf, a* (Persoană) lipsită de sensibilitate Si: *nesimțit*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care nu este impresionată de nimic Si: *nepăsător, rece*. **5-8** *av, a* (Într-un mod) insensibil (**2, 4**). **9-10** *av, a* (În mod) imperceptibil.

insensibilitate *sf* [At: CĂLINESCU, I. 23 / Pl: *~tăți* / E: fr ***insensibilité***, lat ***insensibilitas, -atis***] **1** Lipsă a sensibilității generale sau parțiale, întâlnită în unele boli nervoase sau psihice ori provocată cu ajutorul unor substanțe anestezice. **2** Lipsă de sensibilitate Si: *nesensibilitate*. **3** (Pex) Lipsă de emotivitate, impresionabilitate. **4** (Fig) Indiferență.

insensibiliza [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: fr ***insensibiliser***] **1** *vt* A face să nu simtă nici o durere Si: *a amorți*. **2-3** *vtr* A (se) face insensibil.

insensibilizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***insensibiliza***] **1** Reducere a sensibilității cuiva la durere. **2** Pierdere a sensibilității.

insensibilizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***insensibiliza***] **1** Care și-a pierdut sensibilitatea la durere. **2** Care a devenit insensibil.

insensibilizator, ~oare *a* [At: DN[4] / Pl: *~i, ~oare* / E: ***insensibiliza*** + *-tor*] (Rar) **1-2** Care face insensibil (**2, 4**).

insenzibil, ~ă *smf, a* vz ***insensibil***

inseparabil, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 72 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inséparable***, it ***inseparabile***, lat ***inseparabilis***] Care nu se poate despărți de cineva sau de ceva.

inseparabilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***inséparabilité***] Stare a ceea ce este inseparabil.

insera *vt* [At: CARAGIALE, O. 469/4 / Pzi: *~rez*, (rar) *inser* / E: fr ***insérer***] **1** A introduce un fragment într-un text (tabel, șir de numere etc.). **2** A introduce o informație într-un ziar. **3-4** (Teh) A fixa o piesă (într-un locaș din interiorul altei piese sau) între alte două piese. **5** (Teh) A introduce un material în masa altui material.

inserabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***insérable***] **1-5** Care se poate insera (**1-5**). **6-10** Care trebuie inserat (**1-5**).

inserare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 548 / V: (nob) ***în~*** / Pl: *~rări* / E: ***insera***] **1** Introducere a unui adaos într-un text, tabel etc. Si: *inserat[1]* (**1**), *insert* (**1**). **2** Introducere a unui anunț, a unei informație într-un jurnal etc. Si: *inserție* (**1**), *inserat[1]* (**2**), *insert* (**2**). **3-4** (Teh) Fixare a unei piese (în interiorul altei piese sau) între alte două piese Si: *inserat[1]* (**3-4**). **5** (Teh) Introducere a unui material în masa altui material Si: *inserat[1]* (**5**).

inserat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***insera***] **1-5** Inserare (**1-5**).

inserat[2], ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 102 / V: (nrc) ***în~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***insera***] **1-2** Atașat (de ceva sau) în interiorul unui obiect. **3** Introdus într-un text. **4** (Teh; d. materiale) Introdus în masa altui material.

inseria *v* vz ***înseria***

insert, ~ă [At: DEX / Pl: *~e* / E: eg. fr ***insert***, it ***inserto***] **1-2** *sn* Inserare (**1-2**). **3-4** *sn* (Spc) (Cadru fix sau) scurtă scenă animată inclusă în acțiunea unui film. **5** *a* (Blg) Fixat pe un organ.

inserție *sf* [At: GRECESCU, FL. 6 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***insertion***, lat ***insertio, -onis***] **1** Inserare (**4**). **2** Strat de material (metalic sau textil) inclus în structura altui material sau cuprins între fețele de contact pentru a-i mări rezistența la rupere sau la sfâșiere. **3** Fixare. **4** (Atm) Loc de fixare pe os a capătului terminal al unui mușchi.

inserțiune *sf* vz ***inserție***

insesizabil, ~ă [At: DA / V: (înv) ***~ezisa~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***insaisissable***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care nu poate fi perceput prin simțuri sau cunoscut Si: *imperceptibil, nesesizabil*. **3** *a* (Jur; d. bunuri sau d. drepturi) Care nu poate fi urmărit de către creditorii titularului bunului sau dreptului.

insesizabilitate *sf* [At: DEX / E: fr ***insaisissabilité***] **1** Imperceptibilitate. **2** (Jur; d. lucruri sau d. drepturi) Imposibilitate de urmărire de către creditorii titularului lucrului sau dreptului.

insezisabil, ~ă *a, av* ***insesizabil***

insidios, ~oasă *a, av* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 102 / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***insidiosus***, fr ***insidieux***] **1-2** (D. oameni) (Într-un mod) care caută să înșele Si: *perfid, viclean*. **3-4** (Med; d. o boală) (Într-un mod) care apare pe nesimțite, fără manifestări vizibile. **5-6** (D. gaze de luptă) (Într-un mod) care își manifestă acțiunea asupra organismului mai târziu.

insignă *sf* [At: (a. 1834) URICARIUL, VIII, 192 / V: (iuz) ***~niu*** *sn* / E: lat ***insignia***, fr ***insigne***] Mic obiect, de diverse forme, purtat pe piept, la șapcă etc. și care indică, prin imagini simbolice sau indicații grafice, apartenența cuiva la o organizație, la un club etc.

insignifiant, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 7/6 / P: *~fi-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***insignifiant***] (Liv) Fără însemnătate Si: *insignificant, neimportant, neînsemnat*.

insignifianță *sf* [At: DEX / P: *~fi-an~* / V: ***~fien~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***insignifiance***] (Liv) Lipsă de însemnătate.

insignificant, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 594 / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***insignificante***] Insignifiant.

insignifiență *sf* ***insignifianța***

insigniu *sn* vz ***insignă***

insinua [At: NEGRUZZI, S. I, 243 / V: (înv; cscj) ***~ui***, (îvp) ***în~*** / Pzi: *~uez*, (înv) *~inui* / E: fr ***insinuer***, lat ***insinuare***] **1** *vt* A strecura cu dibăcie o aluzie, o idee calomnioasă, răutăcioasă. **2-3** *vtr* A (se) strecura undeva pe nesimțite Si: *a (se) infiltra*. **4-5** *vtr* (Trs) A (se) înscrie la cuvânt.

insinuant, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 268 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***insinuant***, it ***insinuante***] **1-2** Care (se) insinuează (**1-2**) Si: *insinuator*.

insinuare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 178 / Pl: *~uări* / E: ***insinua***] **1** Aluzie calomnioasă. **2** Strecurare pe nesimțite.

insinuat, ~ă *a* [At: BOGZA, C. O. 324 / E: ***insinua***] **1** (D. aluzii, idei calomnioase, răutăcioase) Strecurat cu dibăcie. **2** Care a pătruns undeva pe nesimțite.

insinuator, ~oare *a* [At: DEX / P: *~nu-a~* / Pl: *~i* / E: fr ***insinuateur***] **1-2** Insinuant (**1-2**).

insinuație *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 260 / Pl: *~ii* / E: lat ***insinuatio***, fr ***insinuation***, it ***insinuazione***] **1-2** Insinuare (**1-2**).

insinui *v* vz ***insinua***

insipid, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 118 / Pl: *~izi, ~e* / E: lat ***insipidus***, fr ***insipide***, ger ***Insipid***] **1** (D. corpuri chimice, substanțe etc.) Fără gust. **2** (D. alimente) Fad. **3** (Fig) Fără spirit. **4** (Fig) Fără haz Si: *anost*.

insipiditate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***insipidité***] **1** Lipsă de gust. **2** (Fig) Lipsă de spirit.

insista *vi* [At: ARISTIA, PLUT. / Pzi: *~sist*, (înv) *~tez* / E: fr ***insister***] **1** A persevera într-o acțiune Si: *a persista, a stărui*. **2** (Pex) A se ruga insistent pentru ceva. **3** (Udp „asupra") A scoate în evidență Si: *a accentua, a reliefa, a sublinia*.

insistanță *sf* vz ***insistență***

insistare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***insista***] Perseverare în ceva.

insistent, ~ă *a, av* [At: TEODOREANU, M. II, 133 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***insistant***, it ***insistente***] **1-2** Perseverent.

insistență *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 106 / V: (înv) ***~tan~, ~tin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***insistance***, it ***insistenza***] **1** Perseverență. **2** Rugăminte insistentă.

insistință *sf* vz **insistență**

in situ *lav* [At: LTR[2] / E: lat ***in situ***] (Liv) La fața locului.

insițiune *sf* [At: DN[4] / Pl: ~*ni* / E: lat ***insitio, -onis***, „altoire"] (Hld) Partiție realizată în câmpul unui scut, centru al vârfului inferior al scutului triunghiular.

insociabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***insociabilis***, fr ***insociable***, it ***insociabile***] Care nu este sociabil Si: *neprietenos*, *nesociabil*.

insociabilitate *sf* [At: DA ms / Pl: ~*tăți* / E: fr ***insociabilité***] (Rar) Caracter al celui insociabil Si: *nesociabilitate*. **2** Lipsă de sociabilitate.

insolație *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. 167 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: ~*ii* / E: lat ***insolatio, -onis***, fr ***insolation***] **1** Stare patologică provocată de expunerea îndelungată a corpului la acțiunea razelor solare și care se manifestă prin febră, dureri de cap, amețeli, greață, delir etc. Si: (îrg) *indisoare*. **2** Vătămare provocată pomilor tineri prin excesul de căldură. **3** Iluminare a unei suprafețe de către razele solare. **4** Tratament prin expunere la soare.

insolațiune *sf* vz **insolație**

insolent, ~ă *a, av* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: (înv) ***~lin~*** / E: lat ***insolens, -ntis***, fr ***insolent***] **1-2** Impertinent.

insolență *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ***~lin~*** / Pl: ~*țe* / E: lat ***insolentia***, fr ***insolence***] **1** Impertinență. **2** Faptă sau vorbă obraznică, nerușinată etc.

insolint, ~ă *a, av* vz **insolent**

insolință *sf* vz **insolență**

insolit, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 86 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: fr ***insolite***, lat ***insolitus***] **1-2** (Care surprinde prin caracterul său) neobișnuit.

insolubil, ~ă *a* [At: MURGOCI–LUDWIG, M. 49 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***insolubilis***, fr ***insoluble***, it ***insolubile***] **1** (D. substanțe) Care nu este solubil Si: *nesolubil*. **2** (Fig) Care nu se poate soluționa.

insolubilitate *sf* [At: DA ms / Pl: ~*tăți* / E: fr ***insolubilité***] **1** Proprietate a unui corp de a fi insolubil (**1**). **2** (Fig) Proprietate a unei probleme de a nu putea fi soluționată.

insolubiliza *vt* [At: DN[3] / Pzi: ~*zez* / E: fr ***insolubiliser***] **1** A face o substanță să devină insolubilă (**1**). **2** (Fig) A face ca o problemă să nu poată fi soluționată.

insolubilizare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*zări* / E: ***insolubiliza***] **1** Conferire unei substanțe a proprietății de a fi insolubilă (**1**). **2** (Fig) Influențare a unei probleme astfel încât să devină insolubilă (**2**).

insolubilizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***insolubiliza***] **1** (D. substanțe) Care a devenit insolubilă (**1**). **2** (Fig; d. probleme) Care s-a agravat, astfel încât nu mai poate fi soluționată.

insolvabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***insolvable***] **1** Care nu-și poate plăti datoriile. **2** Care se află în stare de insolvabilitate Si: *falit*, *nesolvabil*.

insolvabilitate *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 66 / Pl: ~*tăți* / E: fr ***insolvabilité***] Situație în care se află un debitor ale cărui bunuri sunt de o valoare mai mică decât totalitatea obligațiilor care ar urma să fie satisfăcute cu acele bunuri Si: *insolvență*.

insolvent, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: ger ***insolvent***, it ***insolvente***] **1-2** (Persoană) care este insolvabilă.

insolvență *sf* [At: DA ms / Pl: ~*țe* / E: ger ***Insolvenz***, it ***insolvenza***] Insolvabilitate.

insomniac, ~ă [At: DN[4] / Pl: ~*aci*, ~*ace* / E: fr ***insomniaque***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de insomnie. **3** *a* Care provoacă insomnie.

insomnie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~*ii* / E: lat ***insomnia***, fr ***insomnie***] **1** (Med) Tulburare a mecanismului de reglare a centrului nervos somn-veghe, care se manifestă prin lipsă de somn sau prin reducere a duratei și a profunzimii somnului și care este întâlnită în astenii, boli psihice, nevroze etc. **2** (Pgn) Lipsă de somn.

insondabil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 387 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***insondable***] **1** Care nu poate fi sondat. **2** (Fig) Care nu poate fi explicat.

inspecta *vt* [At: DA ms / Pzi: ~*tez* / E: fr ***inspecter***] **1** A verifica activitatea unei persoane, a unei instituții etc. pe baza unei însărcinări speciale. **2** (Pex) A examina ceva cu atenție.

inspectare *sf* [At: DA ms / Pl: ~*tări* / E: ***inspecta***] **1** Verificare a activității unei persoane, a unei instituții etc. pe baza unei însărcinări speciale. **2** (Pex) Examinare cu atenție.

inspectat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***inspecta***] **1** Controlat. **2** (Pex) Examinat.

inspectoară *sf* vz **inspector**

inspector, ~oare *smf* [At: (a. 1737) IORGA, S.D. XII, 36 / V: (înv) ***isp~***, ***~toară*** *sf*, ***~re*** *sm* / A și: ~*tor* / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: lat ***inspector***, fr ***inspecteur***] Persoană împuternicită să controleze activitatea unei persoane, a unei instituții etc.

inspectorat *sn* [At: DA ms / Pl: ~*e* / E: fr ***inspectorat***, rs ***инспекторат***] **1** Funcție de inspector. **2** Perioadă de timp în care cineva își exercită funcția de inspector. **3** Serviciu care cotrolează activitatea unei unități subordonate. **4** Local în care funcționează un inspectorat (**3**).

inspecție *sf* [At: CONTEMPORANUL, VI/II, 199, ap. DA / V: (rar) ***~iune***, ***is~*** / Pl: ~*ii* / E: lat ***inspectio, -onis***, fr ***inspection***] **1** Control autorizat al unei activități. **2** Cercetare a îndeplinirii anumitor dispoziții. **3** (Ccr) Grup de persoane care inspectează.

inspecțiune *sf* vz **inspecție**

inspicient *sm* [At: ALEXI, W. / P: ~*ci-ent* / Pl: ~*nți* / E: ger ***Inspizient***] (Gmf; Trs) **1** Inspector. **2** Supraveghetor.

inspira [At: ANATOMIA, 85 / V: (rar) ***în~*** / Pzi: ~*pir*, (înv) ~*rez* / E: lat ***inspiro, -are***, fr ***inspirer***] **1** *vi* (Fzl) A inhala aer în plămâni. **2-4** *vt* (Fig) A face să se nască în conștiința cuiva (un gând,) (un sentiment sau) o hotărâre Si: *a sugera*. **5** *vt* (Spc) A determina la cineva avântul creației. **6** *vr* A primi un impuls pentru o anumită creație. **7** *vr* (Fig; udp „din", „de la") A se ghida după... **8** *vr* (Irn; udp „din", „de la") A copia din...

inspirare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 185 / Pl: ~*rări* / E: ***inspira***] **1** (Fzl) Inhalare a aerului în plămâni. **2-4** (Fig) Sugerare cuiva (a unui gând,) (a unui sentiment sau) a unei hotărâri. **5** Provocare a avântului creației. **6** Primire a unui impuls pentru o anumită creație. **7** (Fig) Ghidare după ceva. **8** (Irn) Copiere din ceva.

inspirat, ~ă [At: ANATOMIA, 80 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***inspira***] **1** *a* (Fzl; d. aer) Inhalat în plămâni. **2** *a* (D. persoane) Care a primit inspirație. **3** *a* Căreia i s-a sugerat o idee, un sentiment, o acțiune, o atitudine etc. **4** *a* (D. creații ale spiritului) Făcut cu ajutorul unei sugestii. **5** *a* (D. persoane; pex d. acțiuni ale lor) Care acționează în urma unui îndemn lăuntric. **6-7** *smf, a* (Persoană) stăpânită de entuziasmul creației artistice. **8-9** *smf, a* (Persoană) care poate comunica spiritual cu divinitatea. **10** *a* (D. creații ale spiritului, opere de artă) Care are o înaltă valoare estetică. **11** *av* (Îe) **A fi (bine) ~** A avea o idee, o inițiativă bună.

inspirator, ~oare [At: MAIORESCU, D. IV, 290 / V: (înv) ***~rât~*** / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: fr ***inspirateur***, it ***inspiratore***, rs ***inspirator***] **1** *a* (Fzl) Care ajută la inhalarea aerului în plămâni. **2-3** *smf, a* (Persoană) care influențează pe cineva. **4-5** *smf, a* (Persoană) care inspiră (**5**) pe cineva.

inspirație *sf* [At: GHICA, S. 43 / V: (înv) ***~iune***, ***~răciune*** / Pl: ~*ii* / E: lat ***inspiratio, -onis***, fr ***inspiration***] **1** (Fzl) Inhalare a aerului în plămâni, primul timp al respirației. **2** Influență. **3** Îndemn lăuntric. **4** (Fig) Entuziasm creator. **5** Complex de idei creatoare. **6** (Fig) Idee, soluție apărută pe neașteptate în conștiință.

inspirațiune *sf* vz **inspirație**

inspiráciune *sf* vz **inspirație**

inspirátor, ~oare *smf, a* vz **inspirator**

instabil, ~ă *a* [At: IORGA, L. I 335 / A și: ~*sta*~ / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***instabilis***, fr ***instable***, it ***instabile***] **1** (D. sisteme fizice, tehnice, d. obiecte) Care își modifică starea de echilibru Si: *nestabil*. **2** (Fig) Variabil. **3** (Chm; d. substanțe) Care reacționează rapid și are tendința de a se transforma în altă substanță.

instabilitate *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 162 9/3 / Pl: *~tăți* / E: lat ***instabilitas, -atis***, fr ***instabilité***] **1** Modificare a echilibrului. **2** Capacitate de a reacționa rapid. **3** Capacitate de a se transforma rapid în altceva.

instala [At: IORGA, L. I, 533 / Pzi: *~lez* / E: fr ***installer***, it ***installare***] **1** *vt* A pune pe cineva (cu o oarecare solemnitate) într-un post de răspundere Si: (înv) *a instălui* (1) Cf *înscăuna*. **2-3** *vtr* A (se) stabili într-un loc Si: (înv) *a instălui* (2). **4** *vr* A se așeza comod pe un scaun Si: (înv) *a instălui* (3). **5** *vt* (Teh; șfg) A monta o instalație, o aparatură tehnică, o mașină etc. Si: (înv) *a instălui* (4).

instalare *sf* [At: (a. 1851) URICARIUL, V, 147/27 / Pl: *~lări* / E: ***instala***] **1** Învestire solemnă a cuiva într-un post de răspundere Si: *instalat[1]* (1) Cf *înscăunare*. **2** Stabilire într-un loc Si: *instalat[1]* (2). **3** Așezare comodă pe un scaun Si: *instalat[1]* (3). **4** (Teh; șfg) Montare a unei instalații, a unei aparaturi tehnice, a unei mașini etc. Si: *instalat[1]* (4).

instalat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***instala***] **1-4** Instalare (1-4).

instalat[2], ~ă *a* [At: GHICA, S. 110 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***instala***] **1** Învestit într-o funcție. **2** Mutat într-o locuință. **3** (Teh; d. mașini, aparate, instalații) Montat.

instalator, ~oare *smf* [At: LEG. EC. PL. 289 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***installateur***] Persoană specializată în lucrările de montare și de reparare a unor instalații sau aparate tehnice.

instalație *sf* [At: (a. 1812) BV III, 55 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***installation***, ger ***Installation***] **1** Instalare (4). **2** (Înv) Ansamblu de clădiri și anexe proiectat pentru un anumit scop. **3** Ansamblu de construcții, mașini etc. montate astfel încât să formeze un tot în scopul executării unei anumite funcțiuni sau operații în procesul de producție. **4** (Îs) ~ *electrică* Ansamblu unitar de conductoare, aparate, mașini etc. destinate producerii sau utilizării energiei electrice.

instaminat, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf lat *in-* + *stamen*] (D. flori) La care semințele nu se dezvoltă.

instant *ain* [At: DEX-S / E: eg ***instant***] **1** Instantaneu. **2** (D. mâncăruri sau băuturi) Care se prepară repede, fără fierbere, prin dizolvare.

instantaneitate *sf* [At: DA ms / P: *~ne-i~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***instantanéité***] Caracter a ceea ce este instantaneu.

instantaneu, ~ee [At: MACAROVICI, CH. 137 / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***instantané***] **1-2** *a, av* (Care se produce) foarte repede. **3-4** *a, av* (Care durează) foarte puțin timp. **5-6** *a, av* (Care apare) brusc. **7** *sn* Imagine sau fotografie obținută prin expunerea unei plăci sau a unui film pe durată foarte scurtă. **8** *a* (Fiz; d. mărimi) Care se referă la un anumit moment sau care este definit pentru un anumit moment. **9** *sn* Expunere scurtă la fotografiere.

instanță *sf* [At: (a. 1735) IORGA, S. D. XII, 231/31 / V: (înv) ***~ție, insțanție, istanție, ișțanție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***instance***, lat ***instantia***] **1** (Trs) Cerere. **2** Memoriu înaintat unei autorități judecătorești pentru rezolvarea unui litigiu. **3** (Îvp; îe) **A băga ~ție** A depune plângere. **4** (Reg; rar) Judecătorie. **5** (Șîs ~ *judecătorească*) Organ de stat însărcinat cu soluționarea litigiilor dintre persoanele fizice sau dintre acestea și persoanele juridice. **6** (Îs) *Prima* ~ Instanță în compentența căreia este judecarea unui proces pentru întâia oară. **7** (Îe) **În ultimă ~** În cele din urmă.

instanție *sf* vz ***instanță***

instaura *vt* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: lat ***instauro, -are***, fr ***instaurer***] **1-3** A pune bazele (unui regim,) (unui sistem politic sau) unei guvernări. Si: *a institui*. **4** A introduce pentru prima oară un obicei, o modă etc. Si: *a stabili*.

instaurare *sf* [At: CARAGIALE, T. 81 / Pl: *~rări* / E: ***instaura***] **1-3** Punere a bazelor (unui regim,) (unui sistem politic sau) unui guvern. **4** Introducere pentru prima oară a unui obicei, a unei mode etc.

instaurat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***instaura***] **1** Care este statornicit. **2** Stabilit^2. **3** Introdus^2.

instaurator, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***instaurateur***] **1-2** (Persoană) care instaurează.

instaurație *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***instauration***, it ***instaurazione***] **1-2** (Rar) Instaurare (1-2). **3** (Est) Act prin care se constituie o operă de artă ca realitate originală, inexistentă înaintea creației artistice.

instiga *vt* [At: ODOBESCU, S. III, 416 / Pzi: *instig*, (rar) *~ghez* / E: lat ***instigo, -are***, fr ***instiguer***, it ***instigare***] A incita.

instigare *sf* [At: GALAN, Z. R. 330 / Pl: *~gări* / E: ***instiga***] Incitare.

instigat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***instiga***] Incitat^2.

instigator, ~oare *smf, a* [At: GHICA, S. 133 / V: (înv) ***~găt~*** / A: (rar) *~gat~* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***instigator***, fr ***instigateur***] **1-2** (Persoană) care instigă.

instigație *sf* [At: DA ms / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***instigatio, -onis***, fr ***instigation***] (Rar) Incitare.

instigațiune *sf* vz ***instigație***

instigător, ~oare *smf, a* vz ***instigator***

instălui *v* [At: ȘINCAI, HR. III, 198/35 / Pzi: *~esc* / E: mg ***installálni***] (Trs; înv) **1-4** A instala (1-4).

instătut *sn* vz ***institut***

instila *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: lat ***instillo, -are***, fr ***instiller***] A administra picătură cu picătură un medicament lichid în scopuri terapeutice sau profilactice.

instilare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***instila***] Administrare a unui medicament lichid picătură cu picătură în scopuri terapeutice.

instilator *sn* [At: DA ms / Pl: *~oare* / E: ***instila*** + *-tor*] (Med) Instrument care servește la instilații.

instilație *sf* [At: A. POP. CHIRURG. 611 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***installatio, -onis***, fr ***instillation***] Administrare a unui medicament lichid picătură cu picătură într-o cavitate a unui organ, în scopuri terapeutice sau profilactice.

instilațiune *sf* vz ***instilație***

instinct *sn* [At: CONACHI, P. 292 / Pl: *~e* / E: lat ***instinctus***, fr ***instinct***] **1** Complex de reflexe înnăscute, necondiționate, proprii indivizilor dintr-o anumită specie și care le asigură dezvoltarea organismului, alimentarea, reproducerea, apărarea. **2** (Fig) Presimțire.

instinctiv, ~ă [At: HASDEU, I. C., ap. DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***instinctif***] **1-2** *a, av* (Într-un mod) care se face din instinct. **3** *a* Care ține de instinct. **4** *a* Referitor la instinct.

instinctivitate *sf* [At: DN^3 / Pl: *~tăți* / E: fr ***instinctivité***] **1** Caracter instinctiv. **2** Atitudine a celui care se lasă condus de instincte.

instinctual, ~ă *a, av* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 5/1 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***instinctual***] **1-4** Instinctiv (1-4).

institua *v* vz ***institui***

institui *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 304 / V: (cscj) *~ua* / Pzi: *institui* / E: fr ***instituer***, lat ***instituo, -ere***] **1-2** A înființa (prin lege). **3** A numi pe cineva într-o funcție. **4** (Jur) A desemna pe cineva drept moștenitor.

instituire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***institui***] **1-2** Înființare a ceva (prin lege). **3** Numire a cuiva într-o funcție. **4** (Jur) Desemnare a cuiva ca moștenitor.

instituit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 101 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***institui***] **1** Înființat^2. **2** Numit în funcție. **3** (Jur) Desemnat moștenitor.

institut *sn* [At: GOLESCU, Î. 138 / V: (îvp) ***~stăt~, înstăt~*** / Pl: *~e* / E: fr ***institut***, ger ***Institut***, lat ***institutum***] **1** Fundație. **2** Instituție (1). **3** Instituție în care se fac cercetări științifice de specialitate. **4** Instituție de învățământ superior. **5** (Înv) Local în care funcționează un institut (4). **6** (Înv) Școală particulară de grad secundar, de obicei cu internat. **7** (Lpl) Opere elementare de drept roman. **8** (Înv) Instituție (2).

institutor, ~oare *smf* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***instituteur***] **1-2** (Nob) Persoană care instituie (1-2). **3** (Iuz) Învățător la oraș. **4** (Înv) Persoană care se ocupa de instruirea unui copil.

instituție *sf* [At: (a. 1848) URICARIUL, X, 5/16 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***institutio, -onis***, fr ***institution***] **1** Organizație de stat care desfășoară activități cu caracter social, cultural, administrativ etc. Si: *institut* (1). **2** Formă de organizare socială a raporturilor sociale, potrivit normelor juridice stabilite pe domenii de activitate Si: *institut* (8). **3** Formă

de organizare socială cu caracter suprastructural. **4** Organizație care desfășoară o activitate de interes internațional.

instituțional, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***institutionnel***] **1** Care aparține unei instituții. **2** Privitor la o instituție. **3** Care se face în cadrul unei instituții. **4** Organizat oficial.

instituționalism *sn* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~e* / E: ger ***Instituzionalismus***] Doctrină economică apărută în deceniile al treilea și al patrulea ale sec. XX, ai cărei reprezentanți consideră că economia politică trebuie să aibă ca obiect studierea anumitor categorii politice și juridice, precum și unele fenomene social-economice, denumite impropriu „instituții".

instituționaliza *vt* [At: DN^3 / P: *~ți-o~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***institutionnaliser***] **1** A oficializa. **2** A interna (un copil într-un centru de plasament sau) un bătrân într-un azil.

instituționalizare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~zări* / E: ***instituționaliza***] **1** Oficializare. **2** Internare (a unui copil într-un centru de plasament sau) a unui bătrân într-un azil.

instituționalizat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***instituționaliza***] **1** Care are caracter oficial. **2** (D. copii) Internat într-un centru de plasament. **3** (D. bătrâni) Internat într-un azil.

instituțiune *sf* vz ***instituție***

instrua *v* vz ***instrui***

instructaj *sn* [At: SCÎNTEIA, 1949, nr. 1321 / Pl: *~e* / E: rs ***инструктаж***] **1** Pregătire a unei persoane sau a unui colectiv în vederea desfășurării unei activități. **2** Totalitate a îndrumărilor date în cadrul unui intructaj (1).

instructiv, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 21 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***instructif***] **1** Care instruiește. **2** Plin de informații utile. **3** Din care se poate învăța.

instructivitate *sf* [At: DN^3 / Pl: (rar) *~tăți* / E: cf fr *instructivité*] (Rar) Caracter instructiv.

instructor, ~oare *smf, a* [At: DA / A și: *-tor* / V: (înv) ***inșt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***instructeur***, ger ***Instruktor***, rs ***инструктор***] **1-2** (Persoană) care instruiește pe alții. **3-4** (Spc) (Militar) care instruiește o trupă.

instrucție *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 147 / V: (înv) ***en~, inșt~, ișt~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***instruction***, rs ***инструкция***] **1** Ansamblu de cunoștințe, priceperi și deprinderi, predate cuiva sau căpătate de cineva, prin care se urmărește însușirea unei culturi generale și a unei specializări profesionale Si: *instrucțiune* (2), *învățătură, învățământ*. **2** (Fri) Știință. **3** Instrucțiune (3). **4** Ordin scris sau verbal care se dă cuiva pentru a ști cum să procedeze. **5** Pregătire a ostașilor în vederea însușirii teoriei și practicii miltare. **6** (Jur) Activitate de cercetare a cauzelor penale. **7** (Îs) *Judecător de ~* Magistrat însărcinat cu cercetarea cauzelor penale.

instrucțiune *sf* [At: CONV. LIT. XLIII, 1053/ P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***instruction***, lat ***instructio, -onis***] **1** Indicație dată cuiva cu privire la îndeplinirea unui lucru. **2** Instrucție (1). **3** (Lpl) Îndrumări date de către conducerea unui organ ierarhic superior organelor administrative în subordine Si: *instrucție* (3). **4** Text sau broșură care conține instrucțiuni (3). **5** Unitate sintactică a programului unui calculator, conținând informația și indicând operația de efectuat.

instrui [At: ODOBESCU, S. III, 11 / V: (înv) ***~ua***, (reg) ***inștrua*** / Pzi: *~iesc* / E: fr ***instruire***] **1-2** *vtr* A (se) pregăti într-un domeniu Si: *a învăța*. **3** *vr* A-și dezvolta cultura generală. **4** *vt* A pregăti ostașii în vederea însușirii teoriei și practicii militare. **5** *vt* (Jur) A ancheta, culegând probe, mărturii etc.

instruire *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 201 / Pl: *~ri* / E: ***instrui***] **1** Pregătire într-un domeniu. **2** Dezvoltare a unei culturi generale. **3** Pregătire a ostașilor în vederea însușirii teoriei și practicii militare. **4** (Jur) Anchetare a unui caz, culegând probe, mărturii etc.

instruit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 262 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***instrui***] **1** (D. oameni) Care este bine pregătit într-un domeniu. **2** (D. oameni) Care posedă cunoștințe de cultură generală. **3** (D. ostași) Care și-a însușit cunoștințele de teorie și practică militară. **4** (Jur) Anchetat^2.

instrument *sn* [At: CANTEMIR, HR. 86/35 / V: (înv) ***istrom~, is~, ostro~, stro~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***instrumentum***, fr ***instrument***] **1-2** (Unealtă sau) aparat cu care se efectuează o anumită operație. **3** (Înv) Aparat de precizie. **4** (Fig) Persoană, fapt etc. de care se servește cineva pentru atingerea unui scop. **5** (Lin; îs) *~ gramatical* Cuvânt cu funcție exclusiv gramaticală, care nu se poate utiliza singur în vorbire, ci numai împreună cu cuvintele pe care le leagă. **6** (Jur; îs) *~ juridic* Act, probă scrisă prin care se atestă existența unui drept. **7** (Cmr; îs) *~ de plată* Atestare scrisă prin care se ordonă sau se efectuează o plată. **8** (Muz) Aparat construit pentru a produce sunete muzicale. **9** (Îs) *~ de ratificare* Document special prin care se ratifică un tratat internațional.

instrumenta *vt* [At: ODOBESCU, S. III, 101 / Pzi: *~tez* / E: fr ***instrumenter***] **1** (Muz) A orchestra o melodie. **2** A executa o bucată muzicală la unul sau mai multe instrumente. **3** A efectua o instrumentație (4). **4** (Jur) A redacta un contract, un dosar penal, un proces verbal sau alt act public.

instrumental, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***instrumental***] **1** Făcut cu ajutorul instrumentelor. **2** (Grm; îs) *Cazul ~* Caz care exprimă locul sau instrumentul cu care se execută o acțiune. **3** (Grm; îs) *Complement circumstanțial ~* Complement circumstanțial care arată instrumentul cu care se realizează o acțiune.

instrumentalism *sn* [At: DN / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***instrumentalisme***, rs ***инструментализм***] **1** Concepție filozofică potrivit căreia noțiunile, categoriile și teoriile științifice nu reflectă realitatea obiectivă, fiind numai niște instrumente pentru săvârșirea unor acțiuni utile individului. **2** Școală formalistă în poezie care își propune să creeze efecte lirice prin combinații sonore muzicale, expresive Vz *simbolism*.

instrumentalist, ~ă [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: eg, ger ***instrumentalist***] **1-2** *smf, a* (Adept) al instrumentalismului (1). **3-4** *smf, a* (Adept) al instrumentalismului (2). **5-6** *a* Caracteristic (instrumentaliștilor sau) instrumentalismului (1). **7-8** *a* Caracteristic (instrumentaliștilor sau) instrumentalismului (2). **9-10** *a* Referitor (la instrumentaliști sau) la instrumentalism (1). **11-12** *a* Referitor (la instrumentaliști sau) la instrumentalism (2).

instrumentalitate *sf* [At: HEM 1095 / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***instrumental*** + *-itate*] (Rar; nob) **1-4** Funcție de instrument (1-4). **5** Însușire de a fi instrumental (1).

instrumentar *sn* [At: LEG. EC. PL. 38 / Pl: *~e* / E: ***instrument*** + *-ar*] Totalitate a intrumentelor necesare într-o anumită activitate.

instrumentare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***instrumenta***] **1** Orchestrare a unei bucăți muzicale. **2** Executare a unei bucăți muzicale la unul sau mai multe instrumente. **3** Efectuare a unei instrumentații (4). **4** (Jur) Redactare a unui contract, a unui proces-verbal, a unui dosar penal sau a unui alt act politic.

instrumentat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***instrumenta***] **1** (D. melodii) Orchestrat^2. **2** (D. bucăți muzicale) Executat la unul sau mai multe instrumente. **3** Căruia i s-a efectuat o instrumentație (4). **4** (Jur; d. contracte, procese verbale, dosare penale, acte publice) Redactat^2.

instrumentator, ~oare *smf, a* [At: COD. PEN. R. P. R. 336 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***instrumenta*** + *-(a)tor*] **1-8** (Persoană) care instrumentează (1-4).

instrumentație *sf* [At: HOGAȘ, M. N. 86 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***instrumentation***, ger ***Instrumentation***] **1** (Muz) Orchestrație. **2** (Imp) Ansamblu de instrumente. **3** Ramură a teoriei muzicale care se ocupă cu descrierea particularităților instrumentelor și cu folosirea lor în orchestră și în compoziție. **4** (Teh) Extragere, cu ajutorul unor dispozitive speciale, a unei unelte sau a unei piese rămase accidental într-un puț de petrol.

instrumentațiune *sf* vz ***instrumentație***

instrumentist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***instrumentiste***] Persoană care cântă la un anumit instrument într-o orchestră.

insubmersibil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***insubmersible***] (Rar) Care nu poate fi scufundat Si: *nesubmersibil*.

insubmersibilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***insubmersibilité***] **1** Imposibilitate de a fi scufundat. **2** Capacitate a unei nave de a pluti în condiții grele și anormale.

insubordinare *sf* vz ***insubordonare***

insubordinat *a* vz ***insubordonat***

insubordinație *sf* vz ***insubordonație***

insubordinațiune *sf* vz ***insubordonațiune***

insubordonanță *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 263 / Pl: *~țe* / E: nct] (Rar) Insubordonare.

insubordonare *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 161, 8/12 / V: ***~din~*** / Pl: *~nări* / E: *in-* + ***subordonare***] Nesupunere la ordinele autorităților Si: *indisciplină, insubordonație, neascultare, nesubordonare.*

insubordonat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***insubordonné***] Indisciplinat.

insubordonație *sf* [At: DA ms / V: ***~din~***, ***~dinațiune***, ***~iune*** / E: fr ***insubordination***] (Frî) Insubordonare.

insubordonațiune *sf* vz ***insubordonație***

insucces *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 497 / Pl: *~e* / E: fr ***insuccès***, it ***insuccesso***] Lipsă de succes Si: *eșec, nereușită.*

insuficient, ~ă [At: IORGA, L. I, 91 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***insufficient***, it ***insufficiente***] **1-2** *a, av* (Într-un mod) care nu este suficient din punct de vedere cantitativ. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care nu satisface calitativ Si: *nesatisfăcător.* **5** *sm* Calificativ sub limita de trecere la un examen.

insuficiență *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 16 / P: *~ci-en~* / Pl: *~țe* / E: lat ***insufficientia***, it ***insufficienza***] **1** Situație a ceea ce este insuficient. **2** Incapacitate funcțională a unui organ. **3** Scădere a capacității funcționale a unui organ. **4** Stare deficitară a unei funcțiuni complexe a organismului. **5** (Îs) ~ *cardiacă* Stare patologică manifestată prin imposibilitatea miocardului de a mai asigura un debit cardiac suficient în raport cu nevoile organismului.

insufla [At: MINEIUL (1776), 66 $^{1}/_{1}$ / V: (înv) ***în~*** / Pzi: *insuflu* / E: fr ***insuffler***, it ***insufflare***, cf *inspira, însufleți*] **1** *vt* (Înv) A sufla în ceva. **2** *vt* A introduce sub presiune gaze, vapori sau substanțe pulverulente în interiorul unui spațiu închis, pentru a îmbunătăți desfășurarea proceselor care se produc în instalația respectivă. **3-4** *vt* (Fig) A provoca cuiva (un anumit sentiment sau) o anumită idee. **5** *vt* A sugera cuiva o idee. **6** *vt* (Înv) A însufleți. **7** *vr* (Îvp; îe) **A se în~ de sus** A deveni inspirat **(9)**.

insuflare *sf* [At: MINEIUL (1776), 24 $^{2}/2$ / V: (înv) ***în~*** / Pl: *~lări* / E: ***insufla***] **1** (Înv) Suflare în ceva. **2** Introducere sub presiune a unor gaze, vapori sau substanțe pulverulente în interiorul unui spațiu închis, pentru a îmbunătăți desfășurarea proceselor care se produc în instalația respectivă Si: *insuflație* **(2)**. **3-4** (Fig) Provocare (a unui sentiment sau) a unei anumite idei etc. **5** Sugerare a unei idei. **6** (Înv) Însuflețire.

insuflat, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 124 $^{2}/2$ / V: (înv) ***în~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***insufla***] **1** (D. gaze, vapori, pulberi) Care a fost introdus sub presiune în interiorul unui spațiu închis. **2** (D. sentimente) Provocat[2]. **3** (D. idei) Sugerat. **4** Însuflețit. **5** Inspirat.

insuflator *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***insuflateur***] Instrument medical care servește la insuflații.

insuflație *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***insufflation***, it ***insufflazione***] **1** (Med) Introducere sub presiune a unui gaz sau a unei substanțe pulverulente într-o cavitate a organismului în scop terapeutic sau pentru stabilirea diagnosticului. **2** Insuflare **(2)**.

insuflațiune *sf* vz ***insuflație***

insuflător, ~oare *smf, a* [At: COSTINESCU / V: ***în~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***insufla*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Înv) (Persoană) care inspiră pe cineva.

insulan, ~ă *smf, a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 213 / Pl: *~i, ~e* / E: ***insulă*** + *-an*] (Îvr) **1-2** Insular **(3-4)**.

insular, ~ă [At: IORGA, L. II, 100 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***insularis***, fr ***insulaire***, it ***insulare***, ger ***Insular***] **1** *a* Care se află pe o insulă. **2** *a* Caracteristic unei insule. **3-4** *smf, a* (Locuitor) al unei insule. **5** *a* Originar dintr-o insulă.

insulă *sf* [At: DRĂGHICI, R. 7/20 / Pl: *~le* / E: lat ***insula***] **1** Întindere de pământ înconjurată din toate părțile de apă, situată fie într-un ocean, într-o mare sau într-un lac, fie între brațele unei ape curgătoare. **2** (Fig) Grup de obiecte de același fel care se diferențiază de mediul înconjurător. **3** (Îs) ~ *plutitoare* Formație compactă de rădăcini și ramuri de plante rupte care plutesc pe un curs de apă, având aspectul unei insule **(1)** Si: *plaur.*

insulică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***insulă*** + *-ică*] (Rar; șhp) **1-6** Insuliță **(1-6)**.

insulină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 645 / Pl: *~ne* / E: fr ***insuline***] Hormon secretat de pancreas, care reglează metabolismul glucidelor, lipidelor, protidelor și mineralelor din organism.

insulinoterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***insulinothérapie***] (Med) Tratament cu insulină.

insuliță *sf* [At: CAMILAR, C. 25 / Pl: *~țe* / E: ***insulă*** + *-iță*] **1-6** (Șhp) Insulă **(1-3)** (mică).

insulta *vt* [At: MAIORESCU, D. IV, 502 / Pzi: *insult*, (rar) *~tez* / E: lat ***insulto, -are***, fr ***insulter***, it ***insultare***] A jigni **(5)** pe cineva Si: (iuz) *a insultarisi*, (frr) *a invectiva.*

insultare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***insulta***] **1** Ofensare a unei persoane Si: *insultat*[1]. **2-3** (Ccr) Insultă **(1-2)**.

insultarisi *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1403 / Pzi: *~sesc* / E: ***insulta***] (Iuz) A insulta.

insultat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***insulta***] Insultare **(1)**.

insultat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***insulta***] Jignit[2] **(5)**.

insultă *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 59 / Pl: *~te* / E: fr ***insulte***] **1-2** (Cuvânt sau) faptă injurioasă la adresa cuiva Si: *insultare* **(2-3)**. **3** Ofensare.

insultător, ~oare *a* [At: IORGA, L. II, 633 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***insulta*** + *-(ă)tor*] Care insultă.

insuperabil, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***insuperabilis***] (Ltî; Trs, Buc) Peste care nu se poate trece Si: *nebiruit, neînvins.*

insuportabil, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 62 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***insupportable***] **1** Care nu poate fi suportat Si: (frm) *intenabil* **(3)**. **2** Care este greu de suportat. **3** (D. oameni) Cu caracter nesuferit.

insurect, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~cți, ~e* / E: lat ***insurrectus***] **1-2** Insurgent **(1-2)**.

insurecție *sf* [At: (f. a.) IORGA, S. D. XVII, 124 / V: (înv) ***~enț~*** / Pl: *~ii* / E: lat ***insurrectio, -onis***, fr ***insurrection***] Formă de luptă deschisă, organizată și armată dusă împotriva unui regim, a unei autorități sau pentru îndepărtarea unor armate ocupante Si: *insurgență, răsmeriță, rebeliune, revoltă, revoluție.*

insurecțional, ~ă *a* [At: CV 1950, nr. 3, 11 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***insurrectionnel***] **1** Referitor la insurecție. **2** Caracteristic insurecției. **3** De insurecție. **4** Care admite și răspândește ideile insurecției Si: *revoluționar.*

insurenție *sf* vz ***insurecție***

insurgent, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~gint*** / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***insurgens, -ntis***, ger ***Insurgent***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care participă la o insurecție Si: *răsculat, răzvrătit*, (înv) *insurect* **(1-2)**. **3** (Spc) Nume dat coloniștilor americani, care s-au ridicat împotriva Angliei în sec. XVIII.

insurgență *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: fr ***insurgence***] (Rar) Insurecție.

insurgint, ~ă *smf, a* vz ***insurgent***

insurmontabil, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 16/5 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***insurmontable***] (Liv; d. obstacole, dificultăți) **1** Care nu poate fi depășit. **2** Peste care nu se poate trece.

inșanjabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *inchangeable*] (Liv) Care nu se poate schimba.

inși *v* vz ***ieși***

instanție *sf* vz ***instanță***

instructor *smf* vz ***instructor***

instrucție *sf* vz ***instrucție***

intabula *vt* [At: ȘINCAI, HR. III, 276/26 / V: (înv) ***în~***, (îvp) ***întab~*** / Pzi: *~lez*, (înv) *~tabul* / E: ger ***intabulieren***, it ***intabulare***] **1** (Înv; Mol) A trece un amanet în condica divanului. **2** (Jur) A înscrie definitiv un act

de proprietate sau un drept real imobiliar în cartea funciară Cf *înregistra*, *înrola*. 3 (Reg; îf *întabula*) A mânca.

intabulare *sf* [At: MAIORESCU, D. IV 348 / V: ***în~*** / Pl: *~lări* / E: ***intabula***] 1 (Înv; Mol) Trecere a unui amanet în condica divanului. 2 (Jur) Înscriere definitivă a unui act de proprietate sau a unui drept real imobiliar în cartea funciară. 3 (Reg; îf *întabulare*) Mâncare.

intabulat, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: ***în~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intabula***] 1 (Înv; Mol; d. un amanet) Trecut în condica divanului. 2 (Jur; d. un act de proprietate) Înscris definitiv în cartea divanului. 3 (Reg; îf *întabulat*) Mâncat.

intabulație *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Intabulation***] (Rar) **1-2** Intabulare (**1-2**).

intabulațiune *sf* vz ***intabulație***

intact, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. II, 220 / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***intacte***, lat ***intactus***] 1 Neatins. 2 (Pex) Integru. 3 Teafăr.

intalie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***intaille***] Piatră dură, gravată, folosită mai ales la inele ca sigiliu.

intangibil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intangible***] 1 Care nu poate fi atins. 2 Care trebuie să rămână intact.

intangibilitate *sf* [At: DN^3 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***intangibilité***] **1-2** (Liv) Însușire de a fi intangibil (**1-2**).

intarsiatură *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: it ***intarsiatura***] (Rar) Intarsie.

intarsie *sf* [At: LTR / V: *~io si* / Pl: *~ii* / E: it ***intarsio***] 1 Tehnică folosită la ornamentarea mobilierului, care constă din incrustarea în lemn a unor plăcuțe și fâșii din os, fildeș, sidef etc. sau din lemn de altă culoare Si: *intarsiatură* (**1**). 2 Ornament realizat prin intarsie (**1**) Si: *intarsiatură* (**2**).

intarsio *si* vz ***intarsie***

integra [At: SAHIA, U.R.S.S. 203 / V: ***în~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***intégrer***] **1-2** *vtr* A (se) include într-un grup. **3-4** *vtr* A (se) încorpora într-un tot. 5 *vt* (Spc) A instala pe cineva într-o funcție. 6 *vr* (D. o parte izolată) A alcătui un întreg împreună cu alte părți. 7 *vt* (Mat) A calcula dintr-o funcție dată altă funcție a cărei derivată este funcția dată. 8 *vt* (Mat) A calcula soluția unei ecuații diferențiale sau a unei ecuații cu derivate parțiale.

integrabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intégrable***] **1-4** Care poate fi integrat (**1, 3, 7-8**).

integraf *sn* [At: MDT / Pl: *~uri* / E: ***integra***] Aparat pentru trasarea curbelor integrale corespunzând unei curbe date.

integral, ~ă [At: I. NEGRUZZI, S. I, 279 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intégral***] **1-2** *av, a* (În mod) complet. 3 *a* Care se referă la întreg. 4 *a* (Îs) *Făină ~* Făină brută, necernută, obținută prin măcinarea grâului. 5 *a* (Îs) *Pâine ~* Pâine fabricată din făină integrală. 6 *a* (Mat; îs) *Calcul ~* Capitol al analizei matematice care studiază integralele. 7 *a* (Mat; îs) *Ecuație ~ă* Ecuație în care se efectuează o integrare asupra funcției necunoscute. 8 *a* (Fig) Care nu face concesii. 9 *sf* (Mat) Simbol folosit pentru a indica operația de integrare. 10 *sf* Funcție care se obține prin integrarea unei funcții date, a unei ecuații diferențiale sau a unei ecuații cu derivate parțiale.

integralism *sn* [At: DN^3 / Pl: (nob) *~e* / E: cf it *integralismo*] 1 Curent de avangardă în literatura dintre cele două războaie mondiale care proclamă eliberarea de sub autoritatea oricăror dogme estetice, logice, etice sau sociale. 2 Aspirație către actualizarea completă a propriei ideologii în viața social-politică.

integralist, ~ă *smf* [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***integralista***] 1 Adept al integralismului (**1**). 2 (Fam) Student care a trecut toate examenele unui an.

integralitate *sf* [At: RALEA, E. O. 166 / Pl: *~tăți* / E: fr ***intégralité***] 1 Însușire a ceea ce este întreg, complet. 2 Caracter de sistem. 3 Însușire de a constitui un întreg, care nu poate fi redus la suma părților sale componente. 4 Proprietate a unei expresii diferențiale de a admite o integrală.

integrant, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 17 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***intégrante***] 1 Care întregește, completează. 2 (Îs) *Parte ~ă* Parte care intră în mod necesar în componența unui tot.

integrare *sf* [At: LEG. EC. PL. 141 / Pl: *~rări* / E: ***integra***] 1 Includere într-un colectiv Si: *integrație* (**1**). 2 Încorporare într-un tot Si: *integrație* (**2**). 3 (Spc) Punere a unei persoane într-o funcție Si: *integrație* (**3**). 4 (Mat) Calculare a unei integrale Si: *integrație* (**4**). 5 Obținere a integralei unei ecuații diferențiale sau a unei ecuații cu derivate parțiale Si: *integrație* (**5**). 6 Operație prin care se obține funcția primitivă a altei funcții date Si: *integrație* (**6**).

integrat, ~ă [At: V. ROM. august-septembrie1937, 121 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***integra***] 1 *a* Inclus într-un colectiv. 2 Înglobat într-un tot. 3 *a* (D. persoane) Încadrat într-o funcție. 4 *sn* (Șîs) *Circuit ~* Microcircuit în care un număr de elemente de circuit sunt asociate inseparabil și interconectate electric astfel încât, pentru specificare, testare, întreținere și vânzare, formează un tot indivizibil.

integrator, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***intégrateur***] **1-2** *sn, a* (Aparat) care efectuează calculul numeric al integralelor unei ecuații diferențiale. 3 *sn* Circuit electric caracterizat printr-o constantă de timp ce determină viteza cu care acest circuit răspunde la semnalele aplicate.

integrație *sf* [At: DN^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***intégration***] (Rar) **1-6** Integrare (**1-6**).

integraționist, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***intégrationiste***] **1-6** Referitor la integrare (**1-6**). **7-12** Care aparține integrării (**1-6**). **13-18** Care provine din integrare (**1-6**).

integrism *sn* [At: DN^3 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***intégrisme***] 1 Atitudine a unor catolici care, susținând că mențin integritatea doctrinei, refuză adaptarea la condițiile societății moderne. 2 (Îs) *~ musulman* Mișcare extremistă care urmărește impunerea în societate, prin orice mijloace, a principiilor formale ale islamismului Si: *fundamentalism islamic*. 3 (Pex) Atitudine care susține aplicarea riguroasă a principiilor formale ale unei doctrine.

integrist, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***intégriste***] **1-3** *a* Referitor la integrism (**1-3**). **4-9** *smf, a* (Adept) al integrismului (**1-3**).

integritate *sf* [At: (a. 1866) URICARIUL, X, 365 / Pl: *~tăți* / E: fr ***intégrité***] 1 Cinste. 2 Incoruptibilitate. **3-4** Însușire de a fi (întreg și) indivizibil. 5 (Îs) *~ teritorială* Principiu de bază al dreptului internațional potrivit căruia fiecare stat are dreptul să-și exercite deplin și nestingherit suveranitatea asupra teritoriului său.

integrometru *sn* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***intégromètre***] Aparat pentru calcularea ariei unei figuri plane, a volumului unei figuri de revoluție etc.

integru, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 154 / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***intègre***] Cinstit.

integument *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr, lat ***integumentum***] (Blg) Înveliș al ovulului.

intelect *sn* [At: GHEREA, ST. CR. II, 16 / Pl: *~e* / E: fr ***intellect***, lat ***intellectus***] **1-2** Capacitate (de a gândi și) de a cunoaște Si: *minte*. 3 Capacitate de a avea o activitate rațională. 4 Capacitate de a opera cu noțiuni Si: *gândire, rațiune*.

intelectiv, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intellectif***] (Rar) 1 De inteligență. **2-9** Intelectual (**1-8**).

intelectual, ~ă [At: GHEREA, ST. CR. III, 384 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intellectual***, lat ***intellectualis***] **1-4** *a* Care aparține intelectului (**1-4**) Si: *intelectiv* (**2-5**). **5-8** *a* Care se referă la intelect (**1-4**) Si: *intelectiv* (**6-9**). 9 *smf* Persoană care posedă o pregătire de specialitate temeinică și lucrează în domeniul artei, al științei, tehnicii etc. 10 *smf* Persoană care aparține intelectualității (**1**).

intelectualicește *av* [At: GHEREA, ST. CR. I, 328 / E: ***intelectual*** + *-icește*] **1-8** În mod intelectual (**1-8**). **9-12** Din punct de vedere intelectual (**1-4**).

intelectualism *sn* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 147 / Pl: (rar) *~e* / E: ***intellectualisme***] 1 Doctrină potrivit căreia procesele afective și voliționale se reduc la cele intelectuale. 2 Concepție potrivit căreia intelectul este capabil de a înțelege lumea. 3 Doctrină care reduce actul moral la cunoaștere, considerând că înțelegerea binelui implică săvârșirea lui. 4 (Nob) Preferință exagerată pentru preocupările intelectuale. 5 (Îvr)

Tendință de a exagera însemnătatea preocupărilor intelectuale. **6** (Prt) Prețiozitate intelectuală.

intelectualist, ~ă [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 5/3 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***intelectual*** + *-ist*] **1-12** *smf, a* (Adept) al intelectualismului (**1-6**). **13-18** *a* Referitor la intelectualism (**1-6**).

intelectualitate *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 105, 1/4 / P: *~tu-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***intellectualité***] **1** Categorie socială formată din oameni pentru care munca intelectuală reprezintă sursa principală de existență. **2** Caracter a ceea ce este intelectual. **3** Ansamblu al calităților intelectuale. **4** Totalitate a intelectualilor. **5** Mulțime de intelectuali.

intelectualiza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: ***intelectual*** + *-iza*, cf fr *intellectualiser*] (Rar) **1-2** A face să devină intelectual (**9-10**). **3-4** A privi (sau a trata) ceva sau pe cineva din punctul de vedere al intelectualului (**9**). **5** A transforma totul în noțiuni.

intelectualizare *sf* [At: RALEA, E. O. 105 / P: *~tu-a~* / Pl: *~zări* / E: ***intelectualiza***] **1-2** Pregătire a unei persoane în scopul integrării ei în categoria intelectualilor (**9-10**). **3-4** Privire (sau tratare) a ceva sau a cuiva din perspectiva intelectualului (**9**). **5** Transformare a orice în noțiuni.

intelectualizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intelectualiza***] **1-2** Care s-a pregătit pentru a deveni un intelectual (**9-10**). **3-4** Care (privește sau) tratează orice din perspectiva intelectualului (**9**).

inteligent, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 19/5 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***intelligent***, lat ***intelligens, -ntis***] **1-2** Care este înzestrat cu inteligență (**1-2**) Si: *ager, deștept, pătrunzător*. **3-4** Care denotă inteligență (**1-2**).

inteligență *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 119 / V: (înv) ***~gin~, ~ție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***intelligence***, lat ***intelligentia***, ger ***Intelligenz***] **1** Capacitate de a înțelege ușor și bine fenomenele, lucrurile etc., pe baza experienței acumulate anterior Cf *deșteptăciune, înțelepciune*. **2** Înțelegere profundă a unor idei, mai ales din domeniul culturii și tehnicii. **3** (Pex) Persoană inteligentă. **4** (Înv) Intelectualitate. **5** (Îs) ~ *artificială* Capacitate a sistemelor tehnice evoluate de a obține performanțe cvasiumane.

inteligenție *sf* vz ***inteligență***

inteligibil, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 369 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intelligible***] **1-2** Care poate fi înțeles (ușor) Si: *clar*. **3-4** (D. sunet) Care se aude (bine) Si: *deslușit, limpede*. **5** (Flz) Care poate fi cunoscut numai de rațiune.

inteligibilitate *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***intelligibilité***] **1-5** Însușire de a fi inteligibil (**1-5**).

inteligință *sf* vz ***inteligență***

intemperant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***intempérant***] (Liv) Necumpătat.

intemperanță *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: fr ***intempérance***] (Liv) Necumpătare.

intemperat, ~ă *a* [At: DN³/ Pl: *~ați, ~e*/ E: fr ***intempéré***] (Liv) Necumpătat.

intemperie *sf* [At: I. IONESCU, M. 201 / Pl: *~ii* / E: fr ***intempérie***] (Mpl) **1** Stare atmosferică neprielnică. **2** Vreme rea.

intempestiv, ~ă *a, av* [At: HASDEU, I. C. 163/ Pl: *~i, ~e*/ E: fr ***intempestif***, lat ***intempestivus***] (Liv) **1-4** (În mod) neașteptat (și nedorit).

intempestivitate *sf* [At: BOGZA, C. O., ap. DA ms / Pl: *~tăți*/ E: fr ***intempestivité***] **1-2** (Frm; liv) Însușire de a fi intempestiv (**2, 4**).

intenabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intenable***] (Frm) **1** Care nu poate fi susținut. **2** Care nu poate fi păstrat. **3** (Fig) Insuportabil (**1**).

intendant *sm* vz ***intendent***

intendatură *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: ger ***Intendatur***] (Mil; înv) Intendență (**2**).

intendent, ~ă [At: STAMATI / V: ***~dant*** *sm* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***intendant***, lat ***intendens, -ntis***] **1** *smf* Administrator al unei instituții, case etc. Cf *epistat, pristav, vătaf, vechil*. **2** *sm* (Înv, șîs ~ *militar*) Ofițer din intendență (**2**).

intendență *sf* [At: STAMATI / V: ***~ție, ~tin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***intendence***] **1** (Rar) Meserie de indendent (**1**). **2** (Mil; înv) Serviciu din cadrul armatei care asigura aprovizionarea trupelor cu hrană și echipament Si: *intendatură*.

intendenție *sf* vz ***intendență***

intens, ~ă [At: VLAHUȚĂ, D. 250 / Pl: *~nși, ~e* / E: fr ***intense***] **1-2** *a, av* (D. un sentiment, o acțiune etc.) (Care este) foarte puternic Si: *intensiv* (**1-2**), *profund, viu*. **3** *sf* (Înv) Intensitate (**1**).

intensie *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***intention***] (Înv) Intensitate (**1**).

intensifica *vtr* [At: SAHIA, N. 109 / Pzi: *intensífic* / E: fr ***intensifier***] **1-2** A (se) face mai intens (**1**) Si: *a (se) întări, a (se) înteți, a (se) mări*.

intensificare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***intensifica***] **1-2** Creștere în intensitate (**1-2**).

intensificat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intensifica***] **1-2** Care a crescut în intensitate (**1-2**).

intensificator, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: ***intensifica*** + *-tor*] Care intensifică (**1**).

intensitate *sf* [At: MAIORESCU, R. 276 / Pl: *~tăți* / E: fr ***intensité***] **1** Grad de forță, putere Si: (înv) *intens* (**3**), *intensie, intensivitate* (**1**). **2** (Fiz) Valoare a anumitor mărimi Si: (înv) *intensivitate* (**2**). **3** (Fon; îs) *Accent de ~* Accent caracterizat prin forța cu care se rostește un sunet. **4** (Ecn; îs) *~a muncii* Grad de încordare al muncii, căruia îi corespunde un anumit consum de energie musculară și nervoasă a lucrătorului.

intensiune¹ *sf* [At: DN³ / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: eg ***intension***] (Log) Totalitate a caracteristicilor necesare unui obiect pentru a putea fi definit.

intensiune² *sf* vz ***intensie***

intensiv, ~ă [At: MAIORESCU, D. IV, 70 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intensif***] **1-2** *a, av* Intens (**1-2**). **3** *a* Care se face în ritm încordat. **4** *a* (Îoc *extensiv*) Care se referă la intensitate (**1**). **5** *a* Care cuprinde mai puțin în suprafață și mai mult în cantitate. **6** *a* (Îs) *Agricultură ~ă* Agricultură care folosește mijloace tehnice înaintate, pentru a obține o producție cât mai mare în raport cu suprafața cultivată. **7** *a* (Îs) *Cultură ~ă* Cultură după regulile agriculturii intensive (**6**). **8** *a* (D. mărimi fizice) Care, prin compunerea mai multor sisteme tehnice, își păstrează valoarea neschimbată.

intensivitate *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~tăți* / E: fr ***intensivité***] **1-2** Intensitate (**1-2**).

intenta *vt* [At: HAMANGIU, C. C. 105 / Pzi: *~tez* / E: fr ***intenter***] (Jur) A da în judecată.

intentare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***intenta***] (Jur) Dare în judecată.

intentat, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 34 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intenta***] (Jur; d. procese, acțiuni în justiție) Pornit în instanță.

intenție *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 182 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***intention***, lat ***intentio, -onis***] **1** Dorință de a face ceva Si: *plan, proiect*. **2** Scop. **3** (Îlav) **Cu ~** Intenționat (**4**). **4** (Îlav) **Fără ~** Involuntar (**2**). **5** (Îlc) **Cu ~ia să ...** Cu gândul de a... **6** (Îlpp) **Cu ~ia de a...** În dorința de a ... **7** (Îe) **A face cuiva proces de ~ii** A învinui pe cineva de gânduri pe care nu le-a avut. **8** (Îe) **A avea ~ii serioase** A fi hotărât să facă ce și-a propus. **9** (Îae) A fi hotărât să ia în căsătorie pe cineva. **10** (Jur) Caracteristică a unei persoane de a fi conștientă de caracterul ilicit al faptei sale.

intenționa *vt* [At: C. PETRESCU, CV 106 / Pzi: *~nez* / E: fr ***intentionner***, cf it *intenzionare*] A avea intenția (**1**) de a face ceva Si: *a dori, a plănui, a proiecta*.

intențional, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 94 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intentionnel***] **1** Care se referă la intenție (**1**). **2-3** Intenționat (**1-2**). **3** (Jur) Săvârșit cu intenție (**10**).

intenționalism *sn* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~e* / E: ger ***Intentionalismus***] Concepție etică formalistă, care susține că orice activitate trebuie judecată numai după intențiile urmărite și nu după rezultatul ei.

intenționalitate *sf* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***intentionnalité***] Deliberare.

intenționare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***intenționa***] Existență a intenției cuiva de a face ceva.

intenționat, ~ă [At: ODOBESCU, S. III, 343 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intenționa***] **1** *a* Care are o intenție (**1**) oarecare Si: *intenționat* (**2**). **2** *a* Care este făcut cu un anumit scop Si: *intenționat* (**3**). **3-4** *a* (D. oameni; îe) **Bine** (sau **rău**) **~** Cu intenții (bune sau) rele. **5** *av* Dinadins.

intențiune *sf* vz ***intenție***

inter¹ *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***inter***] Jucător ofensiv, la dreapta sau stânga centrului înaintaș dintr-o echipă de fotbal sau handbal.

inter-² [At: DN³ / E: fr, it ***inter-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Între. **2** Reciproc.

interacționa *vi* [At: DN³ / Pzi: *~nez* / E: ***interacțiune***] **1-3** A stabili un raport de interacțiune (**1-3**).

interacționare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***interacționa***] **1-3** Interacțiune (**1-3**).

interacțiune *sf* [At: ANATOMIA, 5 / Pl: *~ni* / E: fr ***interaction***] **1** Influențare reciprocă a faptelor, a fenomenelor etc Si: *interacționare* (**1**). **2** (Fiz) Acțiune reciprocă între corpuri, fenomene, sisteme fizice etc Si: *interacționare* (**2**). **3** (Fiz) Formă de legătură între corpuri, realizată direct sau prin intermediul câmpurilor fizice Si: *interacționare* (**3**).

interaliat, ~ă *a* [At: CONTEMP, 1948, nr. 3/4 / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***interallié***] Care are loc între aliați.

interanual, ~ă *a, av* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interannuel***] **1-2** (Care are loc) în cursul anului.

interarticular, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interarticullaire***] **1-2** (Med) (Care se află) între articulații.

interasistență *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: ***inter²- + asistență***] **1** Asistență reciprocă în școli, universități. **2** (Rar) Întrajutorare.

interastral, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interastral***] **1-2** *a, av* (Care se află) între aștri. **3** *a* Care are loc între aștri.

interatomic, ~ă [At: MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. I, 132 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***interatomique***] (Fiz) **1-2** *a, av* (Care se află) între atomi. **3** *a* Care se exercită între atomi.

interatracție *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***interattraction***] (Blg) Atracție reciprocă.

interauricular, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***inter²- + auricular***] Dintre auricule.

interaxilar, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interaxillaire***] **1-6** (Blg) (Care este situat) între două axile, ramuri sau în unghiul format de acestea.

interbelic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***inter²- + belic***] **1** Dintre două războaie. **2** (Spc) Dintre cele două războaie mondiale.

intercala *vtr* [At: I. IONESCU, M. 59 / Pzi: *~lez* / E: fr ***intercaler***, lat ***intercalare***] **1-2** A (se) introduce ceva într-un șir. **3-4** A (se) adăuga printre altele Cf *a introduce*.

intercalar, ~ă *a* [At: CULIANU, C. 198 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intercalaire***] **1** Intercalat² (**1**). **2** (Îs) *Zi ~ă* Zi adăugată lunii februarie în anii bisecți pentru a se menține acordul dintre anul civil și cel astronomic. **3** (Îs) *Cultură ~ă* Cultură a unei plante târzii printre rândurile de plante timpurii.

intercalare *sf* [At: RALEA, E. O. 101 / Pl: *~lări* / E: ***intercala***] **1** Introducere a ceva într-un șir Si: *intercalație* (**1**). **2** Adăugare printre altele Si: *intercalație* (**2**). **3** (Ccr) Obiect intercalat² (**1**).

intercalat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intercala***] **1** Care este introdus printre altele Si: *intercalar* (**1**). **2** (Grm; șîs *propoziție ~ă*) Propoziție inserată între părțile altei propoziții.

intercalator, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***intercala*** + *-tor*] **1-2** (Rar) Care intercalează (**1, 3**).

intercalație *sf* [At: CULIANU, C. 197 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / Pl: *~ii* / E: fr ***intercalation***] **1-2** Intercalare (**1-2**). **3** Adăugare a unei zile lunii februarie, în anii bisecți. **4** Rocă sterilă cuprinsă într-un zăcământ.

intercalațiune *sf* vz ***intercalație***

intercapilar, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intercapillaire***] **1-2** (Atm) (Care este situat) între vasele capilare.

intercardinal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***intercardinal***] (Îs) *Punct ~* Fiecare dintre cele patru direcții aflate între punctele cardinale, care servesc la determinarea precisă a unui punct pe glob.

interca *v* vz ***ințărca***

intercat¹ *sn* vz ***ințărcat¹***

intercat², ~ă *a* vz ***ințărcat²***

interceda *v* vz ***intercede***

intercedare *sf* vz ***intercedere***

intercedat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interceda***] (Liv) În favoarea căruia s-a intervenit.

intercede *vi* [At: DN³ / V: ***~da*** / Pzi: *interced* / E: fr ***intercéder***] (Liv) A interveni în favoarea cuiva Si: (liv) *a interceda*.

intercedere *sf* [At: DN³ / V: ***~dare*** / Pl: *~ri* / E: ***intercede***] (Liv) Intervenire în favoarea cuiva Si: (rar) *intercesiune*.

intercelular, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intercellulaire***] **1-2** (Care se află) între celulele unui țesut.

intercepta *vt* [At: TEODOREANU, M. II, 362 / Pzi: *~tez* / E: fr ***intercepter***] **1** A prinde un obiect în timpul mișcării lui. **2** A prinde ceva ce era destinat altcuiva. **3** (Spc) A asculta convorbirile telefonice ale unei persoane (utilizând mijloace tehnice speciale). **4** (Spc) A citi corespondența destinată cuiva (pentru a afla date ce ar putea să incrimineze acea persoană). **5** (Spt; îe) **A ~ mingea** (sau **balonul**) A opri mingea să ajungă la cel căruia îi era destinată. **6** (Gmt) A intersecta (**1**).

interceptabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***intercepta*** + *-bil*] **1-6** (Rar) Care poate fi interceptat (**1-6**).

interceptare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 542 / Pl: *~tări* / E: ***intercepta***] **1** Prindere a unui obiect în timpul mișcării lui Si: (înv) *interceptație* (**1**), *intercepție* (**1**). **2** Prindere a unui obiect destinat altcuiva Si: (înv) *interceptație* (**2**). **3** (Spc) Ascultare a convorbirilor telefonice cu mijloace tehnice speciale Si: (înv) *interceptație* (**3**). **4** (Spc) Citire a corespondenței destinate cuiva în scopul aflării de date care ar putea să-l incrimineze Si: (înv) *interceptație* (**5-6**). **5** (Spt) Oprire a mingii trimise adversarului, prin interpunerea pe traiectoria ei Si: (înv) *interceptație* (**7**), *intercepție* (**2**). **6** (Gmt) Intersectare.

interceptat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intercepta***] **1** Prins în timpul mișcării. **2** (D. obiecte destinate cuiva) Prins de altcineva. **3-4** (D. convorbiri telefonice) Ascultat (cu mijloace tehnice speciale). **5-6** (D. corespondență) Citit (în scopul aflării de date incriminatoare). **7** (Spt; d. mingi) Oprit să ajungă la jucătorul căruia îi era destinat. **8** Intersectat².

interceptație *sf* [At: DA ms / V: (iuz) ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: ***intercepta*** + *-ție*] (Înv) **1-5** Interceptare (**1-5**). **6** (Gmt) Intersectare.

interceptațiune *sf* vz ***interceptație***

interceptor *sn* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***intercepteur***] Avion de vânătoare foarte rapid, conceput special pentru misiuni de intercepție (**4**).

intercepție *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***interception***] **1-2** Interceptare (**1, 5**). **3** (Spt; îcs) *Joc de ~* Sistem de joc bazat pe interceptarea mingii pasată de adversari între ei. **4** (Mil) Atac asupra aparatelor inamice cu avioane de vânătoare speciale sau cu proiectile teleghidate cu propulsie automată.

intercesiune *sf* [At: DN³ / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***intercession***] (Rar) Intercedere.

interchineză *sf* [At: DN³ / V: ***~cin~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***intercinèse***] (Blg) Stare de repaus a nucleului între două diviziuni succesive.

intercineză *sf* vz ***interchineză***

interclus, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 152 / Pl: *~uși, ~e* / E: lat ***interclusus***] (Ltr) Inclus (**1**).

intercolhoznic, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***inter²- + colhoznic***] (Iuz) **1-2** (Care are loc) între colhozuri.

intercolonament *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***entrecolonnement***] Spațiu liber între două coloane.

intercolonial, ~ă [At: DN³ / P: *~ni-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intercolonial***] **1-2** *a, av* (Care are loc) între colonii. **3** *a* Care se referă la relațiile dintre colonii.

intercom *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: eg ***intercom***] **1** (Teh) Interfon. **2** Sistem de comunicații interior între pilot și echipajul unui avion.

intercomunal, ~ă [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intercommunal***] **1-2** *a, av* (Care are loc) între comune. **3** *a* Care se referă la relațiile dintre comune.

intercomunicație *sf* [At: NOM. MIN. / Pl: *~ii* / E: fr ***intercommunication***] **1** Conexiune (1). **2** Conversație între doi sau mai mulți interlocutori. **3** Comunicație reciprocă, în ambele sensuri.

intercondiționa *vri* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***inter²- + condiționa***] **1-2** (D. fenomene, procese, elemente ale unui sistem) A (se) stabili un raport de interdependență (**1**).

intercondiționare *sf* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***intercondiționa***] **1** Stabilire a unui raport de interdependență. **2** (Ccr) Interdependență (**1**).

intercondiționat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intercondiționa***] Interdependent.

interconecta *vt* [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: fr ***interconnecter***] A lega împreună mai multe rețele electrice, care funcționau până atunci independent.

interconectare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***interconecta***] **1** Legare împreună a mai multor rețele electrice, care funcționau până atunci independent. **2** (Ccr) Interconexiune (**2**).

interconectat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interconecta***] Care stabilește conexiuni între elemente ce funcționau înainte independent.

interconexiune *sf* [At: LEG. EC. PL. 432 / Pl: *~ni* / E: fr ***interconnexion***] **1** Conexiune între lucruri sau fenomene. **2** (Teh) Legătură stabilită între rețele electrice prin linii de transport al energiei electrice Si: *interconectare* (**2**). **3** Ansamblu al mijloacelor tehnice necesare realizării interconexiunii (**2**).

interconfesional, ~ă [At: SBIERA, F. S. 213 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interconfessional***] **1-2** *a, av* (Care are loc) între confesiuni. **3** *a* Care se referă la relația dintre confesiuni.

interconsonantic, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***interconsonnantique***] **1-2** (Fon) (Care este plasat) între două consoane.

intercontinental, ~ă [At: TEODOREANU, M. II, 201 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intercontinental***] **1** *a* Care se află între continente. **2-3** *a, av* (Care are loc) între continente.

intercooperatist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: ***inter²- + cooperatist***] **1** *a* Care se referă la relațiile dintre cooperative. **2-3** *a, av* (Care are loc) între cooperative.

intercostal, ~ă [At: CARAGIALE, O. VII, 55 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intercostal***] (Atm) **1-2** *a, av* (Care se referă la spațiul) dintre două coaste. **3-4** *a, av* (Care este situat) între două coaste. **5** *a* (D. dureri) Care este localizat în regiunea dintre coaste. **6** *a* (Îs) *Nevralgie ~ă* Durere de spate cauzată de o răceală Si: *junghi*.

intercurent, ~ă *a, av* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***intercurrent***, cf *recurent*] **1-2** (Care survine) în cursul unui fenomen. **3-4** (Med; d. o boală) (Care survine) în cursul unei alte maladii.

interdental, ~ă [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***inter²- + dental***] **1-2** *a, av* (Care are loc) între dinți. **3-4** *a, av* (Care se referă la spațiul) dintre dinți. **5** *a* (D. consoane) Produs prin plasarea vârfului limbii înapoia dinților.

interdentar, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interdentaire***] **1-2** (Care este situat) între dinți.

interdepartamental, ~ă [At: LEG. EC. PL. 270 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interdépartamental***] **1-2** *a, av* (Care se stabilește) între departamente. **3** *a* Care are loc între departamente. **4** *a* Care coordonează activitatea diferitelor departamente.

interdependent, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 3/3 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***interdépendant***] Care se află strâns legat și condiționat de un lucru, proces, fenomen cu care se află în raport de dependență reciprocă Si: *intercondiționat²*.

interdependență *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 9/6 / Pl: *~țe* / E: fr ***interdépendance***] **1-2** (Legătură și) condiționare reciprocă între lucruri, procese, fenomene etc Si: *intercondiționare* (**1-2**). **3** Categorie a dialecticii care desemnează totalitatea formelor de legătură dintre obiectele și fenomenele naturii, ale gândirii sau ale societății.

interdict¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: lat ***interdictum***] **1-2** (În Evul Mediu) Pedeapsă dată de biserica catolică, prin care se interzicea (temporar sau) definitiv unui preot sau unei colectivități să oficieze cultul divin sau să participe la el. **3** (În dreptul roman) Ordonanță a pretorului, pronunțată mai ales în materie de posesiune.

interdict², ~ă *smf* [At: HAMANGIU, C. C. 475 / Pl: *~cți, ~e* / E: lat ***interdictus***] **1-2** (Jur; iuz) Interzis² (**3-4**).

interdicție *sf* [At: I. IONESCU, P. 190 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***interdiction***, lat ***interdictio, -onis***] (Jur) **1** Interzicere a săvârșirii anumitor fapte sau acte Si: *oprire, prohibiție*. **2** (Spc) Măsură legală prin care se interzice unui răufăcător sau alienat mintal executarea anumitor acte juridice Si: *interzicere* (**2**), *interzis¹* (**2**). **3** (Spc) Interzicere a exercitării drepturilor civile sau politice unei persoane ca o măsură represivă sau de protecție Si: *interzicere* (**3**), *interzis¹* (**3**). **4** Situație în care se află persoana aflată sub interdicție (**4**). **5** (Îe) **A pune pe cineva sub ~** A declara pe cineva incapabil să-și exercite drepturile civile.

interdicțiune *sf* vz ***interdicție***

interdigital, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interdigital***] **1-2** (Care are loc) între degete. **3-4** (Care se referă la spațiul) dintre degete.

interdisciplinar, ~ă [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interdisciplinaire***] **1** *a* Care aparține mai multor discipline. **2-3** *a, av* (Care stabilește relații) între mai multe discipline sau științe. **4** *a* (D. domenii ale științei) Care este fundamentat pe transferul de metodologii și concepte între discipline.

interdisciplinaritate *sf* [At: DEX / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***interdisciplinarité***] Transfer de concepte și metodologii dintr-o disciplină în alta.

interelectrodic, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***inter²- + electrodic***] (Rar) **1-2** *a, av* (Care este situat) între electrozi. **3** *a* Care are loc între electrozi.

interes *sn* [At: (a. 1779) BUL. COM. IST. V, 270 / V: ***en~*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***intérêt***] **1** Preocupare de a obține un avantaj, un succes, un profit. **2** Efort depus pentru atingerea anumitor scopuri. **3** Avantaj (**2**). **4** Succes. **5** Profit. **6** (Îlaj) **De ~ general** (sau **public**) De importanță socială. **7** (Lpl; îe) **A-și face ~ele** A fi preocupat numai de rezolvarea problemelor personale. **8** (Îe) **A fi în ~ul cuiva** A fi spre binele cuiva. **9** (Îe) **A fi de mare ~** A fi de mare folos sau importanță. **10** (Îs) *~ economic* Categorie a materialismului istoric, care desemnează interesul (**1**) drept stimul fundamental al activității umane. **11** (Rar) Dobândă. **12** (Jur; îs) *Daune ~e* Despăgubire bănească pentru repararea unui prejudiciu. **13** (Psh) Orientare activă și durabilă a cuiva spre anumite lucruri, din dorința de a le cunoaște sau înțelege. **14** Înțelegere sau simpatie față de cineva sau ceva. Si: *grijă, solicitudine*. **15** (Înv; îe) **A purta cuiva ~** A avea grijă de cineva. **16** (Îae) A se interesa de cineva. **17** Plăcere provocată de ceva care atrage atenția sau stârnește curiozitatea Si: *atracție*. **18** (Îlv) **A-și da ~ul** A se preocupa.

interesa [At: (a. 1821) IORGA, S. N. 168 / V: (cscj) ***~terisi*** / Pzi: *~sez* / E: fr ***interesser***, it ***interessare***] **1** *vt* A trezi curiozitatea cuiva Si: *a interesirui* (**1**), (înv) *a interisarisi* (**1**). **2** *vt* A trezi interesul (**13**) cuiva Si: *a interesirui* (**2**), (înv) *a interisarisi* (**2**). **3** *vt* (Fam; îe) **Ce te ~sează ?** Ce te privește ? **4** *vt* A face pe cineva părtaș la o acțiune, la un câștig Si: *a interesirui* (**3**), (înv) *a interisarisi* (**3**). **5** *vt* A atrage pe cineva într-o afacere Si: *a interesirui* (**4**), (înv) *a interisarisi* (**4**). **6** *vr* (Udp „de", înv. „la") A manifesta grijă sau simpatie pentru ceva sau cineva Si: *a se interesirui* (**5**), (înv) *a se interisarisi* (**5**), *a se preocupa*. **7** *vr* A se informa despre ceva sau cineva Si: *a se interesirui* (**6**), (înv) *a se interisarisi* (**6**). **8-9** *vt* (Med) A implica un organ, un țesut etc. (afectându-l).

interesant, ~ă *a* [At: (a. 1816) URICARIUL, V, 207/ Pl: *~nți, ~e*/ E: fr ***intéressant***] **1-2** Care interesează (**1-2**) Si: (înv) *interesător* (**1-2**). **3** (D. o persoană) Care atrage privirile, admirația celorlalți Si: *atrăgător*. **4** Care place. **5** Demn de atenție Si: *aparte, bizar, ciudat*.

interesare *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 162, 2/2 / Pl: *~sări* / E: ***interesa***] **1** Trezire a curiozității cuiva. **2** Trezire a interesului (**13**) cuiva. **3** Atragere a cuiva într-o afacere. **4** Manifestare de grijă sau simpatie pentru ceva sau cineva. **5** Informare despre ceva sau cineva. **6-7** (Med; rar) Implicare a unui organ, țesut etc. (cu afectarea acestuia).

interesat, ~ă *a* [At: (a. 1785) URICARIUL, IV, 33/23 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interesa***] **1** Care este preocupat de a obține un avantaj, un succes, un

profit. **2** Care are un interes într-o afacere. **3** Care urmărește numai interesul personal. **4** Curios. **5-6** (Med; d. organe, țesuturi etc.) Implicat (și afectat).

interesător, ~oare *a* [At: CAT. MAN. I, 25 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***interesa*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Înv) Interesant (**1-2**).

interesirui *vtr* [At: DA ms / V: ***întrer~*** / Pzi: *~esc* / E: ger ***interesieren***] **1-6** (Înv) A (se) interesa (**1-2, 4-7**).

interfațare *sf* [At: DEX / Pl: *~țări* / E: ***interfață***[2]] (Elt) Interconectare a părților unui sistem sau a unor aparate astfel încât ele să își poată îndeplini funcția corect și coordonat.

interfață[1] *sf* [At: DEX / Pl: *~fețe* / E: ***inter***[2]***- + față***] Suprafață de separare a porțiunilor care reprezintă faze diferite într-un sistem fizico-chimic.

interfață[2] *sf* [At: DEX / Pl: *~fețe* / E: fr, eg ***interface***] (Elt) Dispozitiv care convertește semnalele electronice, astfel încât două aparate sau sisteme să poată comunica între ele.

interfazic, ~ă *a, av* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***interphasic***, fr ***interphasique***] **1-2** (Care are loc) între faze.

interfera *vi* [At: DN[3] / Pzi: *~rez* / E: fr ***interférer***] **1** (Fiz; d. unde sau mișcări vibratorii) A produce interferențe (**2**) Si: *a se suprapune*. **2** (Pgn) A se întâlni, încrucișându-se.

interferare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***interfera***] **1** (Fiz) Suprapunere a undelor sau a mișcărilor vibratorii. **2** (Pgn) Încrucișare.

interferat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interfera***] **1** (D. unde sau mișcări vibratorii) Care produce interferențe. **2** (Pgn) Încrucișat[2].

interferent, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***interférent***] **1** (Fiz) Care prezintă interferență (**2**). **2** (Pgn; d. fenomene sau întâmplări) Care se suprapune peste alt fenomen sau întâmplare.

interferență *sf* [At: MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. II, 21 / Pl: *~țe* / E: fr ***interférence***] **1** Combinare a unor întâmplări, fapte, fenomene etc. **2** Fenomen de suprapunere a două sau mai multor mișcări vibratorii, provenite din surse diferite. **3** Intensificare sau slăbire a intensității undelor prin suprapunerea lor.

interferențial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interférentiel***] **1-3** Care se referă la interferență (**1-3**).

interferometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***interférométrique***] Care se referă la interferometrie.

interferometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***interférométrie***] Ansamblu al metodelor de măsurare a mărimilor fizice, care se bazează pe interferență (**2**).

interferometru *sn* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***interféromètre***] **1** Instrument optic, folosit pentru determinarea unor mărimi cu ajutorul interferenței (**2**). **2** Aparat pentru măsurarea vitezei de propagare a undelor sonore și ultrasonore, precum și a absorției acestora într-un anumit mediu.

interferon *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: eg ***interferon***, fr ***interféron***] (Bch) Glicoproteină sintetizată în celulele animale după o infecție virală, având proprietăți antivirale.

interfibrilar, ~ă *a, av* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interfibrillaire***] **1-2** (Care are loc) în interiorul țesutului fibrilar.

interfix *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: nct] (Lin) Segment constituit din consoana *-l-*, precedată cel mai adesea de o vocală și intercalat la joncțiunea temei cu sufixul.

interfluviu *sn* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***interfluve***] Porțiune de teren care desparte două văi.

interfolia *vt* [At: DA / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***interfolier***] A intercala file albe între paginile tipărite ale unei cărți.

interfoliat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interfolia***] (D. paginile unei cărți) Printre care s-au intercalat file albe.

interfolicular, ~ă *a, av* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***inter***[2]***- + folicular***] **1-2** (Care este situat) între foliculi. **3-4** (Care se referă la spațiul) dintre foliculi.

interfoliere *sf* [At: DN[3] / P: *~li-e~* / Pl: *~ri* / E: ***interfolia***] Intercalare de file albe între paginile tipărite ale unei cărți.

interfon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***interphone***] Aparat telefonic, care permite comunicarea numai în interiorul unei clădiri sau unui apartament Si: *intercom*.

integalactic, ~ă *a, av* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***intergalactic***, fr ***intergalactique***] **1-2** (Ast) (Care se află) între galaxii. **3-4** (Care se referă la spațiul) dintre galaxii.

intergenezic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***intergénésique***] (Îs) *Interval ~* Timp care separă două nașteri consecutive ale unei femei.

interglacial, ~ă *a, sn* vz ***interglaciar***

interglaciar, ~ă [At: LTR / P: *~ci-ar* / V: ***~al*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interglaciaire***] **1** *sn* Interglaciație. **2** *sn* Depozit apărut în timpul unei interglaciații. **3** *a* (D. perioade geologice) Cuprins între două glaciații. **4** *a* Care se referă la interglaciație. **5** *a* Care aparține interglaciației.

interglaciație *sf* [At: DN[2] / P: *~ci-a~* / Pl: *~ii* / E: ***interglaciar***] (Glg) Interval de timp cu climă caldă, cuprins între două glaciații Si: *interglaciar* (**1**).

interi *v* vz ***întări***

interiecție *sf* vz ***interjecție***

interim [At: DA / E: fr ***intérim***, lat ***interim***] **1-2** *sn* (Rar) Interimat (**1-2**). **3** *av* În mod provizoriu. **4** *av* Ținând locul altuia. **5** *ai* (Înv; îs) *Ministru ad-~* Ministru care ocupă funcția provizoriu până la întoarcerea titularului sau până la numirea unui nou ministru.

interimar, ~ă [At: MAIORESCU, D. I, 479 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intérimaire***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care exercită provizoriu o funcție în locul titularului. **3** *a* Care durează puțin timp.

interimat *sn* [At: MAIORESCU, D. 398 / Pl: *~e* / E: fr ***intérimat***] **1** Situație în care o funcție este exercitată provizoriu de către o altă persoană și nu de titular Si: *interim* (**1**). **2** Perioadă de timp în care se exercită interimatul (**1**) Si: *interim* (**2**). **3** (Spc) Funcție interimară a unui ministru.

interindividual, ~ă *av, a* [At: DN[3] / P: *~du-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interindividuel***] **1-2** (Într-un mod) care privește raporturile dintre indivizi.

interior, ~oară [At: (a. 1865) URICARIUL, X, 370 / P: *~ri-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***intérieur***, lat ***interior***] **1** *a* Intern (**1**). **2** *a* (Fig) Care se referă la partea sufletească a omului. **3** *a* (Fig) Care nu se manifestă în afară Si: *lăuntric*. **4** *a* (Fig; îs) *For ~* Conștiință (**7**). **5** *sn* Parte dinăuntru a unui obiect, a unei camere, a unei locuințe etc. **6** *sn* (Spc) Mobilă și aranjament dintr-o cameră, dintr-o locuință, dintr-un apartament etc. **7** *sn* Tablou reprezentând partea dinăuntru a unei camere sau scene de familie. **8** *sn* (Cin; lpl) Scene care se petrec în casă. **9** *sn* (Fig) Structură sufletească a omului. **10** *sn* Post telefonic funcționând printr-o centrală care leagă liniile exterioare cu posturile telefonice din camere, birouri ale unei clădiri, instituții etc. **11** (Îlav) **În ~** Înăuntru.

interioritate *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***intériorité***] **1** Caracter a ceea ce este interior Si: *subiectivitate*.

interioriza [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***intérioriser***] **1** *vt* A reflecta în conștiință, prin prisma propriei sensibilități, fenomene ale realității exterioare. **2** *vr* A-și înăbuși manifestările exterioare. **3** *vr* A se refugia în trăiri interioare.

interiorizare *sf* [At: SAHIA, ap. DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~zări* / E: ***interioriza***] **1** Reflectare prin prisma conștiinței a unor realități aparținând lumii exterioare. **2** Înăbușire a manifestărilor exterioare. **3** Refugiere în trăirile interioare. **4** (În teatru) Redare exclusivă a conflictelor sufletești, înlăturând elementele exterioare, convenționale.

interiorizat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ri-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interioriza***] **1** Care este reflectat în conștiința cuiva. **2** (D. oameni) Care își înăbușă manifestările exterioare, refugiindu-se în trăire interioară.

interisarisi *vrt* [At: DA ms / Pzi: *~sesc* / E: cf ger *interessieren*] **1-6** (Înv) A (se) interesa (**1-2, 4-7**).

interisi *vtr* vz ***interesa***

interita *v* vz ***întărâta***

interitare *sf* vz ***întărâtare***

interitat[1] *sn* vz ***întărâtat***[1]

interitat[2]***, ~ă*** *a* vz ***întărâtat***[2]

interjecție *sf* [At: CANTEMIR, IST. 147 / V: (înv) ***~rie~, întreiepciune, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***interjection,*** lat ***interjiectio, -onis***] (Grm) Parte de vorbire neflexibilă, fără funcție sintactică, ce exprimă stări sufletești sau imită sunete, zgomote etc.

interjecțiune *sf* vz ***interjecție***

interjudețean, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***inter***[2]***- + județean***] **1-2** *a, av* (Care are loc) între județe. **3** *a* Care privește mai multe județe.

interlinear, ~ă *a* vz ***interliniar***

interlingvistică *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ici* / E: fr ***interlinguistique***] Parte a lingvisticii care studiază structura și noțiunile de bază ale tuturor limbilor.

interlinia *vt* [At: DA / P: *~ni-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***interligner***] A despărți prin interlinii (**1**).

interliniar, ~ă *a* [At: BUL. COM. IST. I, 18 / V: ***~near*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interlinéaire***] **1-2** Care este scris sau tipărit între linii. **3** (Îs) *Ediție ~ă* Ediție de texte latine sau grecești în care sub fiecare rând se află traducerea literară.

interliniat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***interlinia***] Interliniere.

interliniat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interlinia***] Despărțit prin interlinii (**1**).

interlinie *sf* [At: DN[3] / V: ***~niu*** *sn* / Pl: *~ii* / E: fr ***interligne***] **1** Spațiu care se lasă între două rânduri de litere scrise sau tipărite sau între două linii ale portativului muzical Si: (înv) *întrelinie*. **2** (Pgr) Linie de plumb mai puțin înaltă decât literele, folosită la răritul rândurilor de text Si: *durșus*. **3** Linie la suprafața tegumentelor, corespunzând traiectului unei articulații.

interliniere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***interlinia***] Despărțire prin interlinii (**1**) Si: *interliniat*[1].

interliniu *sn* vz ***interlinie***

interlock *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: eg, fr ***interlock***] **1** Mașină de tricotat cu două rânduri de ace pe un singur cilindru. **2** Tricot indeșirabil. **3** (Cin) Sistem de înregistrare sincronă a imaginii și a sunetului aferent prin antrenarea cu aceeași viteză la înregistrare și redare a peliculei de imagine și a benzii magnetice audio.

interlocutiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interlocutif***] (Rar) Interlocutoriu.

interlocutor, ~oare *smf* [At: GHICA, S. 462 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***interlocuteur***] **1-2** Persoană care vorbește cu altcineva sau care participă la o conversație Cf *convorbitor*.

interlocutoriu, ~ie *a* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***interlocutoire***, it ***interlocutorio***] (Jur) Care are caracter de interlocuțiune (**1**) Si: *interlocutiv*.

interlocuție *sf* vz ***interlocuțiune***

interlocuțiune *sf* [At: DN[3]/ P: *~ți-u~* / V: ***~uție*** (Pl: *~ii*) / Pl: *~ni* / E: fr ***interlocution***] **1** (Jur) Hotărâre judecătorească precedentă față de sentința finală a unui proces. **2** Convorbire.

interlop, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interlope***] (Liv; d. mediu, relații, afaceri) **1** Care are reputație proastă. **2** Suspect. **3** Certat cu legea. **4** (Îs) *Lume ~ă* Lume a răufăcătorilor.

interludiu *sn* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: it ***interludio,*** fr ***interlude***] **1** (Muz) Bucată muzicală scurtă, care face legătura între două momente mai importante ale operei. **2** (Pex) Piesă muzicală care leagă între ele două momente ale unei lucrări dramatice. **3** (Pgn; liv) Moment de liniște între două evenimente importante sau dramatice.

interlunar, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interlunaire,*** lat ***interlunaris***] Care se referă la interlunie.

interlună *sf* vz ***interlunie***

interlunie *sf* [At: DN[3] / V: ***~nă, ~niu*** *sn* / Pl: *~ii* / E: fr ***interlune***, it ***interlunio***] Perioadă, înainte de apariția lunii noi, în care luna este invizibilă.

interluniu *sn* vz ***interlunie***

intermaxilar, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intermaxillaire***] **1-2** *a, av* (Care este situat) între maxilare. **3** *a* Care are loc între maxilare.

intermed *sn* vz ***intermediu***

intermedia *vt* [At: MAIORESCU, D. IV, 614 / P: *~di-a* / Pzi: *~iez* / E: ***intermediu***] **1-2** A servi ca intermediar (**5-7**) Si: *a înlesni, a mijloci*.

intermediar, ~ă [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 48 / V: (înv) ***~ezi~*** / P: *~di-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intermédiaire***, it ***intermediare***] **1** *a* Care se află cuprins între elementele extreme ale unei mulțimi. **2** *a* Care este relativ la mijloc. **3** *a* Care face trecerea de la o stare la alta. **4** *a* Mijlociu. **5-6** *smf* Persoană care, în schimbul unui avantaj bănesc, (face legătura între vânzător și cumpărător sau) încheie o tranzacție între două părți, cu împuternicirea acestora Si: *mijlocitor*, (înv) *transmițător*. **7** *smf* Persoană care înlesnește încheierea unor afaceri Si: *mijlocitor, misit, samsar*.

intermediare *sf* vz ***intermediere***

intermediat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intermedia***] **1-3** (D. o vânzare, tranzacție, afacere) Care a fost realizată prin intermediar (**5-7**).

intermediere *sf* [At: MAIORESCU, D. 614 / V: ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***intermedia***] **1** Intervenire (**6**). **2-4** Îndeplinire a rolului de intermediar (**5-7**) într-o vânzare, tranzacție, afacere.

intermediu *sn* [At: HASDEU, I. C. 153 / V: ***~med*** / Pl: *~ii* / E: fr ***intermède***, it ***intermedio***] **1** Ceea ce se află la mijloc între două elemente (permițând exercitarea acțiunii unuia asupra celuilalt). **3** (Îlpp) **Prin ~ul cuiva** (sau **a ceva**) Prin mijlocirea cuiva sau a ceva. **4** (Chm; iuz) Substanță adăugată pentru a facilita amestecul celorlalte ingrediente. **5** (Muz) Mică lucrare dramatică, de obicei comică, muzicală ori coregrafică, executată ca divertisment în antracte Si: *intermezzo*.

intermenstrual, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intermenstruel***] (Med) **1** Din perioada dintre două menstre. **2** Referitor la perioada dintre două menstre.

intermetalic, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***intermétallique***] (Îs) *Compus ~* Compus format între componentele unui aliaj, cu rețea și proprietăți diferite de cele ale componentelor.

intermeziar, ~ă *smf, a* vz ***intermediar***

intermezzo *sn* [At: DA / P: *~mețo* / Pl: (rar) *~uri* / E: it ***intermezzo***] **1** Antract. **2** Divertisment muzical intercalat într-o reprezentație muzicală. **3** Episod orchestral independent într-o operă. **4** Piesă instrumentală scurtă de formă liberă.

interminabil, ~ă [At: CARAGIALE, M. 294 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interminable***, lat ***interminabilis***] **1** *a* Care nu se mai termină. Si: *nesfârșit*. **2-3** *a, av* (Care este) de dimensiuni foarte mari.

interministerial, ~ă [At: SCÎNTEIA, 1947, nr. 744 / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interministériel***] **1-2** *a, av* (Care are loc) între mai multe ministere. **3-4** *a, av* (Care se referă la relația) dintre ministere. **5** *a* Care privește mai multe ministere.

intermitent, ~ă [At: MAIORESCU, L. 75 / V: (înv) ***~tint*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***intermitent***] **1** *a* Care încetează și reîncepe la anumite intervale Cf *periodic*. **2** *a* Care acționează cu întreruperi Si: *discontinuu*. **3** *a* (Îs) *Puls ~* Puls ale cărui bătăi încetează la intervale egale. **4** *av* Din când în când.

intermitență *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~tin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***intermittence***] **1** Lipsă de continuitate în desfășurarea unei acțiuni. Si: *discontinuitate*. **2** (Med) Interval de timp care separă accesele de criză ale unei boli, când bolnavul se simte mai bine. **3** (Îs) *~a cordului* (sau *pulsului*) Oprire momentană a inimii, ca urmare a unei stări emoționale, nervoase sau a unei boli de inimă. **4** (Îlav) **Cu ~** Intermitent (**4**).

intermitint, ~ă *a* vz ***intermitent***

intermitință *sf* vz ***intermitență***

intermodulație *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***intermodulation***] (Fiz) Distorsiune a unui semnal electric în cursul transferării lui într-un circuit, caracterizată prin apariția unor frecvențe rezultate din combinația diverselor componente ale semnalului.

intermolecular, ~ă [At: PONI, F. 4 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intermoléculaire***] **1-2** *a, av* (Care se află) între mai multe molecule. **3** *a* Care se referă la spațiul dintre molecule. **4** *a* Care are loc între mai multe molecule.

intermundiu *sn* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: lat ***intermundia***] (Ant) Spațiu între lumi unde filozofii epicurieni plasau lăcașul zeilor.

intermuscular, ~ă *a, av* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intermusculaire***] **1-2** (Atm) (Care este situat) între mușchi Cf *intramuscular*.

intern, ~ă [At: HASDEU, T. C. 19 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interne***] **1** *a* Care se află înăuntrul unui obiect, al unei ființe, al unui spațiu etc. Si: *interior* (1), (îiv) *intestin*^{2}. **2** *a* (Atm; îs) *Organe ~e* Organe situate în cavitatea toracică și abdominală. **3** *a* (Med; îs) *Boli ~e* Boli ale organelor din interiorul corpului. **4** *a* (Teh; îs) *Motor cu ardere ~ă* Motor care folosește energia unui combustibil ars în interiorul cilindrului. **5** *a* (Ecn; îs) *Piață ~ă* Circulație a mărfurilor în interiorul unei țări. **6** *a* (Mat; îs) *Unghi ~* Unghi format din două drepte concurente tăiate de o secantă. **7** *a* (D. medicamente; îla) **De** (sau **pentru**) **uz ~** Care se ia pe cale orală. **8** *a* (D. cărți, documente, acte; îal) Care poate fi consultat numai în condiții speciale în interiorul unei instituții. **9-10** *smf, a* (Elev) care locuiește într-un internat Si: (înv) *înlountraș*. **11** *smf* (Iuz) Student sau absolvent în medicină admis pe bază de concurs să facă practică într-un spital.

interna *vt* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 45 / Pzi: *~nez* / E: fr ***interner***] **1** A instala un bolnav în spital pentru tratament Si: *a spitaliza*. **2** A ține pe cineva închis într-un ospiciu, lagăr, școală de corecție pentru reeducare sau supraveghere.

internare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R./ Pl: *~nări*/ E: ***interna***] **1** Instalare a unui bolnav într-un spital pentru tratament Si: *internat*^{1} (1), *spitalizare*. **2** (Ccr) Fișă pe baza căreia cineva se poate interna într-un spital Si: *internat*^{1} (2). **3-4** Ținere a cuiva închis într-un ospiciu, lagăr, spital pentru (reeducare sau) supraveghere Si: *internat*^{1} (3-4).

internat^1 *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 74/ Pl: *~e*/ E: fr ***internat***] **1-4** Internare (1-4). **5** (Ccr) Loc în școală în care elevii primesc locuință și întreținere. **6** Situație a unui intern (9). **7** Stagiu de practică efectuat în spitale și în clinici de studenții din ultimii ani la medicină sau de absolvenți. **8** (Înv; îs) *Examen de ~* Examen pentru ocuparea funcției de intern (11). **9** (Arg; înv) Închisoare.

internat^2, ***~ă*** *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interna***] **1** Care a fost instalat într-un spital pentru tratament. **2-3** Care a fost închis într-un ospiciu, lagăr, școală de corecție pentru (reeducare sau) supraveghere.

internațional, ~ă [At: (a. 1869) URICARIUL, XIV, 27 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***international***] **1** *a* Care are loc între mai multe țări. **2** *a* Care privește relațiile dintre mai multe țări. **3** *a* La care participă mai multe țări. **4** *a* Care are o importanță ce depășește granițele unei singure țări. **5** *a* (Îs) *Limbă ~ă* Limbă de largă circulație în afara granițelor, folosită mai ales oficial, în relațiile diplomatice. **6** *a* (Îs) *Drept ~* Totalitate a normelor de drept care reglementează raporturile dintre state. **7** *a* (Îs) *Oraș ~* Oraș foarte important pe plan mondial. **8** *a* (Îs) *Monedă ~* Monedă cu putere de circulație în toate țările. **9** *smf* Sportiv care reprezintă țara într-o competiție internațională (1).

internațională *sfs* [At: DA ms / P: *~ți-o~* / E: fr ***internationale***] **1** Asociație a partidelor și organizațiilor muncitorilor din mai multe țări. **2** Competiție sportivă internațională (3).

internaționalism *sn* [At: CONTEMP. 1948, nr. 105, 8/1 / P: *~ți-o~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***internationalisme***] **1** Solidaritate, cooperare liber-consimțită între națiuni, popoare, țări etc. egale în drepturi, în scopul sprijinului reciproc. **2** Doctrină potrivit căreia diversele interese naționale trebuie să fie subordonate unui interes general, supranațional.

internaționalist, ~ă [At: CONTEMP. 1949, nr. 158, 7/3 / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***internationaliste***] **1** *a* Specific internaționalismului (2). **2** *a* Care aplică principiile internaționalismului (2). **3** *a* Referitor la internaționalism (2). **4-5** *smf, a* (Adept) al internaționalismului (2).

internaționalitate *sf* [At: DN^3 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***internationalité***] **1-4** Caracter a ceea ce este internațional (1-4).

internaționaliza *vt* [At: DN^3 / P: *~ți-o~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***internationaliser***] **1-4** A da un caracter internațional (1-4).

internaționalizare *sf* [At: DN^3 / P: *~ți-o~* / Pl: *~zări* / E: ***internaționaliza***] **1-4** Dobândire a unui caracter internațional (1-4).

internaționalizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***internaționaliza***] **1-4** Care a dobândit un caracter internațional (1-4).

internist, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Internist***] **1-2** (Medic) specialist în boli interne.

internod *sn* [At: SANDU-ALDEA, S. 166 / V: (înv) *~iu* / Pl: *~uri* / E: lat ***internodium***] Porțiune a tulpinii unor plante cuprinse între două noduri.

internodiu *sn* vz ***internod***

internunciu *sm* vz ***internunțiu***

internunțiatură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***internunțiu*** + *-(a)tură*] **1** Perioadă cât cineva este internunțiu. **2** Calitate de internunțiu.

internunțiu *sm* [At: BĂLCESCU, M. V. 176 / V: (înv) ***~nciu*** / Pl: *~ii* / E: lat ***internuntius***] **1** Ambasador extraordinar al Papei pe lângă un guvern, în absența nunțiului papal ordinar. **2** (Înv) Ambasador al Austriei pe lângă Curtea Otomană.

interoccidental, ~ă *a, av* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***inter***^{2}**- +** ***occidental***] **1-2** (Care are loc) între statele din vestul Europei. **3-4** (Care se referă la relațiile) dintre la statele din vestul Europei.

interoceanic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***interocéanique***] **1-2** *a, av* (Care se află) între două oceane. **3** *a* Care leagă două oceane.

interoceptiv, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interoceptif***] (Blg; d. senzații) Care apare în urma acțiunii impulsurilor de la nivelul organelor interne.

interoceptor *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: eg ***interoceptor***, fr ***interocepteur***] (Blg) Terminație nervoasă a unui analizator intern care culege și transmite impulsuri primite de la organele interne.

interocular, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interoculaire***] (Rar) Interpupilar.

interoga *vt* [At: DA / Pzi: *~ghez* / E: fr ***interroger***, lat ***interrogare***] **1** A pune cuiva întrebări insistente Si: *a chestiona*. **2** (Jur) A pune întrebări unui martor sau inculpat. **3** (Spc) A supune la un interogatoriu (3). **4** A examina (prin întrebări) un elev, student, candidat etc. pentru a-i evalua nivelul cunoștințelor.

interogare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: ***interoga***] **1** Adresare cuiva de întrebări insistente Si: *chestionare, interogat*^{1} (1), *interogație* (1). **2** (Jur) Adresare de întrebări unui inculpat sau unui martor Si: *interogat*^{1} (2), *interogație* (2). **3** Supunere la un interogatoriu (3) Si: *interogat*^{1} (3), *interogație* (3). **4** Examinare prin întrebări a unui elev, student, candidat etc. pentru a-i evalua nivelul cunoștințelor Si: *interogat*^{1} (4), *interogație* (4). **5** (Ccr) Întrebare. **6** (Ccr) Cercetare.

interogat^1 *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***interoga***] **1-4** Interogare (1-4).

interogat^2, ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interoga***] **1** Căruia i s-au pus întrebări Si: *întrebat*. **2** Cercetat. **3** Supus la un interogatoriu (3). **4** Examinat pentru a i se evalua nivelul cunoștințelor.

interogativ, ~ă [At: IBRĂILEANU, A. 185 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interrogatif***] **1** *a* (D. ton) Care exprimă o întrebare Si: *întrebător*, (înv) *interogator*^{2}. **2** *a* (Grm; îs) *Pronume ~* Pronume care conferă frazei o valoare de întrebare. **3** *a* (Grm; îs) *Adverb ~* Adverb care conferă frazei valoare de întrebare. **4** *a* (Grm; îs) *Adjectiv ~* Adjectiv care conferă frazei valoare de întrebare. **5-6** *sf, a* (Șîs *propoziție ~ă*) (Propoziție) prin care se formulează direct sau se reproduce o întrebare.

interogator^1 *sn* vz ***interogatoriu***

interogator^2, ***~oare*** *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***interrogateur***] (Înv) Interogativ (1).

interogatoriu *sn* [At: MAIORESCU, D. II, 33 / V: ***~tor***, (pop) ***~triga~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***interrogatoire***] **1** (Jur; șîe **a lua un ~**) Totalitate a întrebărilor puse de un judecător unei părți implicate într-un proces, care contribuie la rezolvarea cazului. **2** (Ccr) Act în care este consemnat interogatoriul (1). **3** Totalitate a întrebărilor pe care un organ polițienesc le pune unui suspect. **4** (Fam; pex) Întrebări puse de un superior inferiorului, pentru a afla adevărul despre un fapt.

interogație *sf* [At: BRĂESCU, M. B. 138 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***interrogation***, lat ***interrogatio, -onis***] **1-4** Interogare (1-4). **5** (Ccr)

întrebare. **6** (Îs) ~ *retorică* Procedeu retoric constând în adresarea unor întrebări, nu pentru a obține un răspuns ci pentru a comunica o idee, o atitudine.

interogațiune *sf* vz ***interogație***

interorganic, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***interorganique***] **1-2** *a, av* (Care este situat) între organe. **3** *a* Care are loc între organe.

interosos, ~oasă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***interosseux***] **1-2** (Care este situat) între oase.

interpapilar, ~ă [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interpapillaire***] **1-2** *a, av* (Care este situat) între papile. **3** *a* Care are loc între papile.

interparietal, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interpariétal***] **1-2** (Care este situat) între parietale.

interparlamentar, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interparlementaire***] **1** *a* Care privește mai multe parlamente. **2** *a* Care reunește membrii mai multor parlamente. **3** *a* Care are loc în cadrul parlamentului. **4** *a* Care se referă la relația dintre parlamente. **5-6** *a, av* (Care are loc) între parlamente.

interpătrundere *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 151 / Pl: *~ri* / E: cdp fr ***interpénétration***] (Rar) **1-2** Interpenetrație **(1-2)**.

interpedicular, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interpédonculaire***] **1-2** (Atm) (Care este situat) între pediculii celebrali.

interpela *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1630 / Pzi: *~lez* / E: fr ***interpeller***, lat ***interpellare***] **1** A cere cuiva să dea un răspuns sau să dea socoteală în legătură cu o chestiune. **2** (Spc) A cere explicații în parlament, unui membru al guvernului, asupra modului de rezolvare a unor probleme. **3** (Jur) A soma.

interpelant, ~ă *smf, a* [At: MAIORESCU, D. IV, 174 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***interpellant***] **1-6** Interpelator **(1-6)**.

interpelare *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 135 / Pl: *~lări* / E: ***interpela***] **1** Cerere adresată cuiva (de a da răspuns sau) de a da socoteală în legătură cu o chestiune Si: *interpelație* **(1)**. **2** (Ccr) Conținut al unei interpelări **(1)** Si: *interpelație* **(2)**. **3** (Spc) Solicitare adresată de parlament unui ministru prin care i se cer explicații asupra modului de rezolvare a unor probleme Si: *interpelație* **(3)**. **4** (Jur) Somare. **5** (Nob) Chemare.

interpelat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interpela***] **1** Care a fost întrebat. **2** Care a fost silit să răspundă. **3** (D. un ministru) Căruia i s-au cerut de către parlament explicații asupra modului de rezolvare a unor probleme. **4** (Jur) Somat. **5** (Nob) Chemat.

interpelator, ~oare *smf, a* [At: MAIORESCU, D. I, 110 / V: (rar) ***~lăt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***interpellateur***] **1-6** (Persoană) care face o interpelare **(1-2, 4)** Si: *interpelant* **(1-6)**.

interpelație *sf* [At: MAIORESCU, D. III, 357 / V: (înv) ***~iune, ~lățiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***interpellation***] (Rar) **1-3** Interpelare **(1-3)**.

interpelațiune *sf* vz ***interpelație***

interpelător, ~oare *smf, a* vz ***interpelator***

interpelățiune *sf* vz ***interpelație***

interpenetra *vrr* [At: DN³ / Pzi: *~rez* / E: fr ***interpénétrer***] A se pătrunde reciproc.

interpenetrare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***interpenetra***] Pătrundere reciprocă a două sau mai multe elemente, substanțe, fenomene Si: *interpătrudere* **(1)**, *interpenetrație* **(1)**, *întrepătrundere* **(1)**.

interpenetrat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interpenetra***] Care s-au pătruns reciproc.

interpenetrație *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 164, 11/2 / Pl: *~ii* / E: ***interpénétration***] **1** Interpenetrare. **2** (Spc) Osmoză.

interplanetar, ~ă [At: MEHEDINȚI, G. F. 20 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interplanétaire***] **1-2** *a, av* (Care este situat) între planete. **3** *a* Care are loc între planete. **4** *a* (Îs) *Stație ~ă* Stație-releu pentru zborurile cosmice.

interpola *vt* [At: MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. II, 62 / Pzi: *~lez* / E: fr ***interpoler***, lat ***interpolare***] **1** A intercala într-un text cuvinte sau fraze care nu aparțin originalului pentru a-l explica sau completa. **2** (Mat) A intercala într-un șir de valori cunoscute, una sau mai multe mărimi determinate sau estimate. **3** (Mat) A determina valoarea unei funcții într-un punct al unui interval, cunoscând valoarea ei în extremitățile intervalului.

interpolar, ~ă *a, av* [At: PONI, F. 260 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interpollaire***] **1-2** (Care este situat) între cei doi poli (ai unei baterii electrice).

interpolare *sf* [At: BUL. COM. IST. II, 89 / Pl: *~lări* / E: ***interpola***] **1** Intercalare într-un text a unor cuvinte neexistente în textul original Si: *interpolat¹* **(1)**, *interpolație* **(1)**. **2** (Ccr) Text interpolat **(1)** Si: *interpolat¹* **(2)**, *interpolație* **(2)**. **3** (Mat) Procedeu prin care se obțin termenii intermediari ai unei serii de valori numerice, din care se cunosc numai câțiva termeni caracteristici Si: *interpolat¹* **(3)**. **4** (Mat) Determinare a valorii într-un punct a unei funcții, pe baza valorilor ei de la extremități Si: *interpolat¹* **(4)**.

interpolat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***interpola***] **1-4** Interpolare **(1-4)**.

interpolat², ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 567 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interpola***] **1** (D. cuvinte, fraze) Introdus de altcineva într-un text original. **2** (D. un text) În care au fost introduse interpolări **(2)**. **3** (Mat; d. mărimi determinate sau estimate) Intercalat într-un șir de valori cunoscute. **4** (Mat; d. valoarea unei funcții) Determinat pe baza valorilor de la extremități.

interpolator, ~oare *smf, a* [At: BUL. COM. IST. II, 167 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***interpolateur***, lat ***interpolator***] **1-2** (Persoană) care interpolează **(1)** un text. **3** Falsificator al unei scrieri.

interpolație *sf* [At: BUL. COM. IST. V, 15 / V: (înv) ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***interpolation***, lat ***interpolatio, -onis***] **1-2** Interpolare **(1-2)**.

interpolațiune *sf* vz ***interpolație***

interpoziție *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***interposition***] **1** Interpunere **(1)**. **2** Poziție a unui corp situat la mijloc între alte două corpuri. **3** (Fig) Intervenție în favoarea cuiva a unei autorități. **4** (Jur; îs) ~ *de persoane* Act prin care o persoană apare în locul alteia pentru a-i facilita unele avantaje, pe care nu le-ar putea obține direct.

interpozițiune *sf* vz ***interpoziție***

interpret, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 37 / Pl: *~eți, ~e* / E: fr ***interprète***, lat ***interpres, -etis***] **1** Persoană care traduce simultan și oral ceea ce spune cineva într-o altă limbă Si: (înv) *tălmaci, translator*. **2** Persoană care explică (și comentează) un text, o lege etc Si: *comentator, exeget, interpretator* **(3)**. **3** (Fig) Persoană care exprimă aspirațiile unei colectivități. **4** Persoană care face cunoscute alteia voința, dorința sau sentimentele cuiva Si: *exponent, reprezentant*. **5** Actor. **6** Cântăreț.

interpreta *vt* [At: MAIORESCU, D. IV, 416 / Pzi: *~tez* / E: fr ***interpréter***] **1** A da o anumită semnificație unui fapt. **2** (Spc) A explica și comenta un text. **3** A înțelege într-un anumit fel acțiunile sau spusele cuiva. **4** A reda prin mijloace adecvate conținutul unei opere muzicale, dramatice, literare etc. **5** A juca un rol într-un film, într-o piesă de teatru etc. **6** A executa o bucată muzicală.

interpretabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interprétable***] **1** Care poate fi interpretat **(1)**. **2** (Pex) Echivoc **(1)**.

interpretare *sf* [At: GHICA, S. 588 / Pl: *~tări* / E: ***interpreta***] **1** Atribuire a unui sens unui lucru, unui fenomen Si: *interpretat¹* **(1)**, (înv) *interpretațiune* **(1)**. **2** (Spc) Atribuire a unui sens oarecare unui text, unei legi etc. Si: *interpretat¹* **(2)**, *interpretațiune* **(2)**. **3** Sens, semnificație acordată unui fapt, unui fenomen etc. Si: *interpretat¹* **(3)**, (înv) *interpretațiune* **(3)**. **4** (Spc) Comentare, explicație dată unui text (vechi) Si: *interpretat¹* **(4)**, (înv) *interpretațiune* **(4)**. **5** Redare prin mijloace adecvate a conținutului unei opere muzicale, dramatice, literare etc. Si: *interpretat¹* **(5)**. **6** Operație logică prin care variabilele dintr-o formulă sunt înlocuite cu valori corespunzătoare lor.

interpretat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***interpreta***] **1-5** Interpretare **(1-5)**.

interpretat², ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. IV, 644 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***interpreta***] **1** (D. un lucru, un fenomen etc.) Căruia i s-a dat un anumit sens. **2** (D. un text) Comentat (și explicat). **3** (D. o operă muzicală, dramatică, literară etc.) Al cărui conținut a fost redat prin mijloace adecvate. **4** (D. un rol într-o piesă, într-un film etc.) Jucat². **5** (D. o bucată muzicală) Cântat².

interpretativ, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. III, 386 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interprétatif***] **1-3** Care servește la interpretare (**1, 2, 5**). **4-6** Care poate fi interpretat (**1-3**). **7** Care explică.

interpretator, ~oare *smf* [At: DA ms / V: (înv) ***~tat~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***interprétateur***] (Rar) **1-5** Persoană care interpretează (**1-5**).

interpretație *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 75 / V: (înv) ***~iune*** (Pl: *~ni*) / P: *~ți-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***interprétation***, lat ***interpretatio, -onis***] **1-5** Interpretare (**1-5**). **6** Traducere.

interpretațiune *sf* vz ***interpretație***

interpretător, ~oare *smf* vz ***interpretator***

interprofesional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***inter²- + profesional***] **1** Care interesează mai multe profesiuni. **2** Care se bazează pe transferul de tehnici și metode între două sau mai multe profesiuni.

interpsihologie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***interpsychologie***] Domeniu al psihologiei sociale, care studiază relațiile dintre indivizi în condițiile imitației considerată ca lege a vieții psihice.

interpuncta *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~tez* / E: ger ***interpunktieren***] (Nob) A pune semnele de punctuație între cuvinte sau propoziții.

interpunctuație *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***inter²- + punctuație***] Punere a semnelor de punctuație într-un text Si: (nob) *interpuncție*.

interpuncție *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ger ***Interpunktion***] (Nob) Interpunctuație.

interpune [At: MAIORESCU, D. IV, 288 / Pzi: *interpun* / E: lat ***interponere***] **1** *vr* A interveni ca mijlocitor între două persoane spre a le face să ajungă la o înțelegere Si: *a intermedia, a mijloci*. **2** *vr* A se amesteca în relațiile dintre două persoane. **3-4** *vtr* A (se) pune ceva între două momente, obiecte etc.

interpunere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***interpune***] **1** Mijlocire între două persoane (pentru realizarea unei înțelegeri) Si: *intermediere, interpus¹* (**1**), *intervenție, mediere*. **2** Intervenție (nedorită) în relațiile dintre două persoane Si: *interpus¹* (**2**). **3** Așezare a ceva între două momente, obiecte etc. Si: *interpus¹* (**3**).

interpupilar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***inter²- + pupilar***] Care se află între centrele optice ale celor două cristaline ale ochilor omului Si: *interocular*.

interpus¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***interpune***] **1-3** Interpunere (**1-3**).

interpus², ~ă [At: HAMANGIU, C. C. 193 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***interpune***] **1** *a* Pus la mijloc, între două obiecte. **2** *smf* Persoană care intervine, ca mijlocitor, între două persoane (spre a le face să ajungă la o înțelegere, spre a le ușura o tranzacție etc.) Si: *intermediar, mediator, mijlocitor*.

interraional, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***inter²- + raional***] **1** *a* Care privește mai multe raioane. **2** *a* Care ține de mai multe raioane. **3-4** *a, av* (Care are loc) între mai multe raioane. **5** *a* Care se referă la relațiile dintre mai multe raioane.

interregional, ~ă [At: DEX / P: *~gi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***inter²- + regional***] **1** *a* Care privește mai multe regiuni. **2** *a* Care ține de mai multe regiuni. **3-4** *a, av* (Care are loc) între mai multe regiuni. **5** *a* Care se referă la relațiile dintre mai multe regiuni.

interregn *sn* [At: IORGA, L. I, 128 / S și: *~ere~* / Pl: *~uri* / E: fr ***interrègne***, lat ***interregnum***] **1** Interval de timp dintre moartea unui rege și alegerea altuia. **2** Perioadă în care un stat este lipsit de suveran. **3** (Pex) Interval de timp în care un stat este lipsit de conducere.

interrelație *sf* [At: M. ROSENTHAL, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: ***inter²- + relație***] Raport de reciprocitate între mai multe obiecte.

interscapular, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr, lat *interscapulum*] **1-2** (Atm) (Care este situat) între omoplați.

interscapulotoracic, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***interscapulothoracique***] **1-2** (Atm) (Care se situează) între torace și interscapulum.

interscapulum *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~uri* / E: fr, lat ***interscapulum***] Parte a corpului situată între omoplați.

interschimbabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: cdp fr *interchangeable*] (D. elementele unui sistem tehnic) Care se poate schimba, care se poate înlocui unul cu altul Si: *interșanjabil*.

interschimbabilitate *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***inter²- + schimbabilitate***] Proprietate a unor piese de a se putea înlocui una cu cealaltă Si: *interșanjabilitate*.

intersecta *vtr* [At: GEOM. SP. 43 / Pzi: *~tez* / E: fr ***intersecter***] (D. drumuri) **1-2** A face o intersecție (**1**) Si *a (se) încrucișa, a (se) întretăia*. **3-4** (Gmt; d. drepte) A avea un punct comun cu o altă dreaptă. **5-6** (Gmt; d. suprafețe, volume) A avea mai multe puncte comune cu o altă suprafață, cu un alt volum. **7-8** (Mat; d. mulțimi) A avea unul sau mai multe elemente comune cu o altă mulțime.

intersectare *sf* [At: LTR / Pl: *~tări* / E: ***intersecta***] **1** Formare de către două sau mai multe drumuri a unei intersecții (**1**). **2** (Gmt) Existență a unui punct comun între două drepte. **3** (Gmt) Existență a mai multor puncte comune între două suprafețe sau între două volume. **4** (Mat) Existență a unuia sau a mai multor elemente comune între două mulțimi.

intersectat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intersecta***] **1** (D. drumuri) Care se încrucișează cu un alt drum. **2** (Gmt; d. drepte) Care are un punct comun cu o altă dreaptă. **3** (Gmt; d. suprafețe, volume) Care are mai multe puncte comune cu o altă suprafață, cu un alt volum. **4** (Mat; d. mulțimi) Care are unul sau mai multe elemente comune cu o altă mulțime.

intersecting *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~uri* / E: eg, fr ***intersecting***] (Tex) Laminor cu câmp dublu de ace, pentru lână pieptănată, folosit la filare.

intersecție *sf* [At: MELIK, G. 161 / V: (înv) ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***intersection***] **1** Loc unde se încrucișează două drumuri Si: *întretăiere*. **2** (Gmt) Punct comun a două drepte. **3** (Gmt) Mulțime a punctelor comune a două suprafețete sau a două volume. **4** (Mat) Totalitate a elementelor comune a două mulțimi.

intersecțiune *sf* vz ***intersecție***

intersexualitate *sf* [At: DEX / P: *~xu-a~* / E: fr ***intersexualité***] (Blg) Fenomen care constă în schimbarea sexului, în stadiile târzii ale dezvoltării individuale a unui animal sau a unei plante dioice Si: *hermafroditism*.

intersideral, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intersidéral***] **1-3** Interstelar (**1-3**).

intersistolă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***intersystole***] (Med) Timp dintre sistola auriculelor și cea a ventriculelor inimii.

intersolar, ~ă *a, av* [At: IORDAN, L. R. A. 200 / Pl: *~i, ~e* / E: ***inter²- + solar***] **1-2** (Care este situat) între mai mulți sori.

interspațiu *sn* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ***inter²- + spațiu***] **1-2** (Rar) (Spațiu liber sau) distanță dintre două obiecte, piese etc. **3** (Ast) Spațiu cosmic inergalactic.

interstadial, ~ă [At: DN³ / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***interstadial***, ger ***Interstadial***] **1** *sn* Interval de climă mai caldă în timpul unei glaciații, când are loc regresiunea ghețarilor Si: *interstadiu*. **2** *a* Specific interstadialului (**1**). **3** *a* Referitor la interstadial (**1**). **4** *a* Care aparține unui interstadial (**1**).

interstadiu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***interstade***] (Glg) Interstadial (**1**).

interstatal, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 159 / Pl: *~i, ~e* / E: ***inter²- + statal***] **1** *a* Care privește mai multe state. **2-3** *a, av* (Care are loc) între state. **4** *a* Care se referă la relațiile dintre mai multe state.

interstelar, ~ă [At: ENC. TEHN. 106 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interstellaire***] **1-2** *a, av* (Care se află) între stele Si: *intersideral* (**1-2**). **3** *a* Referitor la spațiul dintre stele Si: *intersideral* (**3**).

intersticiu *sn* vz ***interstițiu***

interstițial, ~ă *a* [At: ANATOMIA, 27 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interstitiel***] **1-3** Care se află într-un interstițiu (**1-3**). **4-6** Care provine dintr-un interstițiu (**1-3**). **7-9** Care se referă la un interstițiu (**1-3**). **10** (Med; d. un lichid) Care se află în spațiile dintre celule. **11** (Med; îs) *Țesut ~* Țesut conjunctiv care se află între elementele în funcție ale unui organ,

formând masa lui principală. **12** (D. leziuni, inflamații) Care s-a localizat în țesutul conjunctiv al unui organ.

interstițiu *sn* [At: IORGA, L. R. 11 / V: (înv) ***~iciu*** / Pl: *~ii* / E: fr ***interstice***, lat ***interstitium***] **1** Spațiul liber dintre două piese ale aceluiași sistem sau două corpuri aflate unul lângă altul Si: (înv) *luft*. **2** (Fiz) Spațiu care separă moleculele unui corp. **3** (Rar) Interval de timp.

interșanjabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interchangeable***] (Frm) Interschimbabil.

interșanjabilitate *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***interchangeabilité***] (Frm) Interschimbabilitate.

interșcolar, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 200 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interscolaire***] **1-2** *a, av* (Care are loc) între mai multe școli. **3** *a* Care se referă la relațiile dintre mai multe școli. **4** *a* Privitor la mai multe școli.

intertenție *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: lat ***intertentio***] (Trs; Iți) Pensie alimentară.

intertip *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr ***intertype***] Mașină tipografică de cules și turnat litere în rânduri, care are matrițe cu dinți tăiați pe toată grosimea lor și cu care se poate culege la distanță, prin transmisie telegrafică.

intertrigo *sn* [At: DN² / Pl: (nob) *~uri* / E: fr ***intertrigo***] Inflamație localizată la cutele naturale ale pielii Si: *opăreală*.

intertropical, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intertropical***] **1-2** *a, av* (Care este situat) între cele două tropice. **3** *a* Care se referă la spațiul dintre cele două tropice.

intertug *sn* [At: CV 1949, nr. 5, 29 / Pl: *~uri* / E: cf ger *Zug*] (Min) Intersecție a galeriilor din mină.

interuman, ~ă *a, av* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***interhuman***] **1-2** (Care are loc) între oameni.

interupție *sf* [At: ARHIVA, R. II, III/1 / S și: *~erru~* / V: (înv) ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***interruption***] (Înv) Întrerupere.

interupțiune *sf* vz ***interupție***

interurban, ~ă [At: SAHIA, U. R. S. S. 38 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interurbain***] **1-2** *a, av* (Care are loc) între două sau mai multe orașe. **3** *a* Care leagă două sau mai multe orașe. **4** *a* Care este situat între două sau mai multe orașe. **5** *a* (D. o centrală, o instalație) Care deservește mai multe localități. **6-7** *sn, a* (Telefon) care stabilește legătura între două localități.

interval *sn* [At: HASDEU, I. C. 29 / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***intervalle***, lat ***intervallum***] **1** Perioadă de timp între două fenomene, evenimente consecutive Si: *răstimp*. **2** Distanță în spațiu între două obiecte sau puncte Cf *interstițiu* (**1**). **3** (Mat) Ansamblu de puncte sau numere cuprinse între două valori date. **4** (Muz; șîs *~ muzical*) Diferență de înălțime dintre două sunete muzicale.

intervalometru *sn* [At: LTR / Pl: *~re* / E: eg ***intervalometer***] Dispozitiv mecanic, atașat la un aparat fotografic automat, care reglează timpul dintre două expuneri succesive.

interveni *vi* [At: (a. 1776) URICARIUL, I, 180/1 / Pzi: *intervin* / E: fr ***intervenir***, lat ***intervenire***] **1** A se situa între două fenomene, evenimente. **2** A lua parte la ceva. **3** A intra în acțiune în ajutorul cuiva. **4** (Spc) A intra în vorbă cu cineva. **5** A se amesteca pentru a mijloci o împăcare, o înțelegere etc. **6** A face demersuri în favoarea sa sau a altcuiva. **7** (D. fapte, evenimente etc.) A apărea pe neașteptate Si: *a surveni*.

intervenire *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 160 / Pl: *~ri* / E: ***interveni***] (Înv) **1** Situare între două fenomene, evenimente Si: *intervenție* (**1**). **2** Participare la ceva Si: *intervenție* (**2**). **3** Intrare în acțiune în ajutorul cuiva Si: *intervenție* (**3**). **4** (Spc) Intrare în vorbă cu cineva Si: *intervenție* (**4**). **5** Amestec al cuiva pentru a mijloci o împăcare, o înțelegere etc. Si: *intervenție* (**5**). **6** Insistență pe lângă o persoană influentă spre a obține o favoare pentru sine sau pentru altcineva Si: *intermediere* (**1**), *intervenție* (**6**). **7** Survenire neașteptată a unui fapt, a unui eveniment etc. Si: *intervenție* (**7**).

intervenit, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. II, 21 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***interveni***] **1** Care s-a situat între două fenomene, evenimente. **2** Care a luat parte la ceva. **3** Care a apărut pe neașteptate.

intervenție *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 633 / V: (înv) ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***intervention***, lat ***interventio, -onis***] **1-7** Intervenire (**1-7**). **8** (Ccr) Discurs rostit. **9** (Șîs *~ armată* sau *militară*) Invazie armată a unui stat de către alt stat. **10** Amestec al unui stat în treburile interne ale altui stat. **11** (Med; șîs *~ chirurgicală*) Operație chirurgicală. **12** (Îs) *Echipă de ~* Echipă special constituită care intră în acțiune pentru a înlătura urmările unui accident, ale unei catastrofe etc.

intervenționism *sn* [At: CONTEMP. 1948, nr ~, 4/5 / P: *~ți-o~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***interventionisme***] **1** Amestec al unei puteri în afacerile interne ale unui stat independent pentru a-i schimba sau a-i aservi regimul politic. **2** (Ecn) Doctrină economică potrivit căreia este necesar ca statul să intervină pe piața internă pentru a influența prețul mărfurilor, raportul dintre cerere și ofertă etc.

intervenționist, ~ă [At: CONTEMP. 1949 nr. 158, 3/4 / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***interventioniste***] **1-10** *smf, a* (Persoană) care intervine (**2-6**). **11-14** *smf, a* (Adept) al intervenționismului (**1-2**). **15-16** *a* Care este specific intervenționismului (**1-2**).

intervențiune *sf* vz ***intervenție***

interversibil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***interversible***] **1** Care poate fi intervertit (**1**). **2** (Fig; rar) Care poate fi răstălmăcit.

interversiune *sf* [At: DA ms / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***interversion***] **1** Intervertire (**1**). **2** (Fig; rar) Răstălmăcire.

intervertebral, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intervertébral***] **1-2** (Atm) (Care este situat) între vertebre.

interverti *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tesc* / E: fr ***intervertir***] **1** A schimba ordinea sau locul elementelor dintr-o serie dată. **2** (Fig; rar) A răstălmăci.

intervertire *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 231 / Pl: *~ri* / E: ***interverti***] **1** Schimbare a ordinii sau a locului unui lucru sau element Si: *interversiune* (**1**). **2** (Fig; rar) Răstălmăcire.

intervertit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***interverti***] **1** (D. ordinea unor obiecte) Schimbat. **2** (Fig; rar; d. sens) Răstălmăcit.

intervia *vt* [At: DN³ / Pzi: *~iez* / E: eg ***interview***] **1-2** (Înv) A intervieva.

interviat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intervia***] **1-2** (Înv) Intervievat² (**1-2**).

intervieva *vt* [At: DA ms / P: *~vi-e~* / Pzi: *~vez* / E: fr ***interviewer***] **1-2** A lua cuiva un interviu (**1, 3**) Si: (înv) *a intervia* (**1-2**).

intervievare *sf* [At: DEX / Pl: *~vări* / E: ***intervia***] **1-2** Luare a unui interviu (**1, 3**).

intervievat, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~vi-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intervieva***] **1-2** Căruia i s-a luat un interviu (**1, 3**).

interviu *sn* [At: SCÎNTEIA, 1947, nr. 743 / Pl: *~uri* / E: eg ***interview***] **1** Convorbire, difuzată în mass-media, între o personalitate politică sau culturală și un ziarist, în cursul căreia acesta îi pune întrebări în legătură cu diverse probleme (de actualitate). **2** (Ccr) Text al unui interviu (**1**). **3** (Soc) Convorbire a unui anchetator cu persoanele supuse unei cercetări sociologice. **4** Convorbire între un angajator și un candidat în vederea obținerii unui loc de muncă.

intervocalic, ~ă *a, av* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***intervocallique***] **1-2** (D. sunete) (Care se află) între două vocale.

interzice [At: IORGA, L. I, 201 / Pzi: *~zic* / E: fr ***interdire***, lat ***interdicere***] **1** *vt* A nu permite cuiva să facă ceva. **2** *vr* A-și reprima o pornire, o înclinație. **3** *vt* (Jur) A lua cuiva, prin sentință judecătorească, dreptul de a dispune de bunurile sau de persoana sa. **4** *vt* A nu permite fabricarea sau comercializarea unui produs Si: *a prohibi*.

interzicere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***interzice***] **1** Oprire a cuiva de a face un lucru Si: *interzis¹* (**1**). **2-3** Interdicție (**2-3**). **4** Prohibire a fabricării sau comercializării unui produs Si: *interzis¹* (**4**).

interzis¹ *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***interzice***] **1** Interzicere (**1**). **2-3** Interdicție (**2-3**). **4** Interzicere (**4**).

interzis², ~ă [At: HAMANGIU, C. C. 98 / Pl: *~iși, ~e* / E: ***interzice***] **1** *a* Care este oprit, nepermis. **2** *smf* Persoană căreia i s-a ridicat, prin hotărâre judecătorească, exercitarea drepturilor sale Si: *interdict* (**1**). **3** *smf* Persoană

pusă sub interdicție (3) Si: *interdict* (2). 4 (Fam) Foarte mirat. 5 (Fam) Șocat.

interzonal, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ger **interzonal**] **1-2** *a, av* (Care este situat) între două zone. **3** *a* Referitor la spațiul dintre două zone.

intestat, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: lat **intestatus, -a, -um**] (Jur) **1** (D. persoane) Care nu și-a făcut testamentul. **2** (Îe) **A muri ~** A muri fără a lăsa testament.

intestin[1] *sn* [At: CAMIL PETRESCU, V. 61 / Pl: *~e* / E: fr **intestin**, lat **intestinum**] **1** Parte a aparatului digestiv, la oameni și la unele animale, în formă de tub, alcătuit din două părți distincte, care se întinde de la stomac până la anus Si: *maț*. **2** (Îs) *~ul gros* Ultimă parte a intestinului (1), mai groasă, care se termină la anus. **3** (Îs) *~ul subțire* Parte mai lungă a intestinului (1), care începe de la stomac și se continuă cu intestinul (2) gros.

intestin[2]*, ~ă a* [At: CARAGIALE, O. VII, 23 / Pl: *~i, ~e* / E: fr **intestin**, lat **intestinus**] (Liv) Intern (1).

intestinal, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr **intestinal**] **1** *a* Care aparține intestinului (1). **2** *a* Care se referă la intestin (1). **3** *a* Care se produce în intestin (1). **4-5** *a, av* (Care se află) în intestin (1).

intim, ~a [At: NEGRUZZI, S. I, 327 / A și: *intim* / Pl: *~i, ~e* / E: fr **intime**, lat **intimus**] **1** *a* Care constituie partea esențială a unui lucru, a unei probleme etc. Si: *lăuntric*. **2** *a* Care are la bază o legătură strânsă, profundă. **3** *a* Bazat pe o legătură esențială, de natură materială. **4** *a* (Fig) Apropiat. **5** *a* (D. oameni) Legat de cineva printr-o prietenie foarte strânsă sau prin relații foarte apropiate. **6** *smf* Prieten foarte bun Si: *confident*. **7** *a* Familiar. **8** *a* Care se referă la viața particulară a cuiva Si: *personal, secret*. **9** *a* Caracteristic unui mediu restrâns sau familiar. **10** *a* Care are loc într-un cadru restrâns sau familiar.

intima vt [At: DA ms / V: **~mia** / Pzi: *~mez* / E: fr **intimer**, lat **intimare**] (Jur; rar) A se apăra împotriva motivelor invocate de partea care a folosit o cale de atac împotriva unei sentințe judecătorești.

intimare sf [At: DA ms / Pl: *~mări* / E: **intima**] (Jur; rar) Cerere prin care o persoană se apără împotriva motivelor invocate de partea care a folosit o cale de atac împotriva unei sentințe judecătorești.

intimat[1] *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 218/25 / Pl: *~e* / E: **intima**] **1** Cerere prin care o persoană se apără împotriva motivelor invocate de partea care a folosit o cale de atac împotriva unei sentințe judecătorești. **2** (Iuz) Ordin (1).

intimat[2]*, ~ă* [At: COD. PEN. R. P. R. 518 / Pl: *~ați, ~e* / E: **intima**] (Jur; rar) **1-2** *smf, a* (Persoană) care într-o cale de atac asupra unei sentințe judecătorești se apără împotriva motivelor invocate de partea care a folosit calea de atac. **3** *smf* Parte într-un proces care se află în situația unui pârât în caz de recurs sau în altă cale de atac.

intimație sf [At: DA ms / V: (înv) *~iune* (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr **intimation**] (Jur; frr) **1** Notificare. **2** Intimare (2). **3-4** Act de procedură prin care se face (notificarea sau) intimarea (2).

intimațiune sf vz **intimație**

intimă sf [At: PARHON, B. 16 / Pl: *~me* / E: lat **intima**] (Blg) Parte dinăuntru a pereților unui vas sanguin.

intimia v vz **intima**

intimida [At: VLAHUȚĂ, D. 203 / Pzi: *~dez* / E: fr **intimider**] **1** *vr* A deveni timid. **2** *vt* A face pe cineva să devină timid. **3** *vt* A insufla cuiva teamă, frică Si: *a înfricoșa, a speria*. **4** *vr* A simți teamă, frică etc. Si: *a se speria*. **5-6** *vtr* A (se) zăpăci.

intimidabil, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: **intimida** + *-bil*] **1-3** Care poate fi intimidat (2-3, 5) (ușor).

intimidare sf [At: MAIORESCU, D. IV, 118 / Pl: *~dări* / E: **intimida**] **1** Lipsă de îndrăzneală. **2** Determinare a cuiva să-și piardă siguranța de sine. **3** Insuflare cuiva a unor sentimente de teamă, frică. **4** Zăpăcire.

intimidat, ~ă a [At: CĂLINESCU, E. O. I, 33 / Pl: *~ați, ~e* / E: **intimida**] **1** Lipsit de îndrăzneală. **2** Care exprimă nesiguranță de sine. **2** Înfricoșat[2]. **3** Zăpăcit[2].

intimism sn [At: DEX / Pl: (rar) *~e* / E: fr **intimisme**] Tendință a unor artiști de a exprima în operele lor sentimente cu caracter strict personal.

intimist, ~ă [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: fr **intimiste**] **1** *a* Care este caracteristic intimismului. **2** *a* Care se referă la intimism. **3-4** *smf, a* (Adept) al intimismului. **5-6** *smf, a* (Artist) care exprimă în opera sa sentimente cu caracter strict personal. **7** *smf* Pictor de interioare.

intimitate sf [At: MACEDONSKI, O. IV, 135 / Pl: *~tăți* / E: fr **intimité**] **1** Legătură strânsă (de natură materială). **2** Prietenie bazată pe legături strânse. **3** (Îe) **A fi** (sau **a trăi**) **în ~a cuiva** (sau **în ~ cu cineva**) A avea legături strânse de prietenie cu cineva. **4** (Euf; îae) A trăi împreună cu cineva având raporturi sexuale. **5** Profunzime a unui gând, sentiment. **6** Cadru restrâns, familial. **7** (Lpl) Chestiuni intime, personale.

intimiza vt [At: DEX-S / Pzi: *~zez* / E: **intim** + *-iza*] A crea o atmosferă familiară.

intimizare sf [At: DEX-S/ Pl: *~zări*/ E: **intimiza**] Creare a unei atmosfere familiare.

intimizat, ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: **intimiza**] (D. atmosferă) Familiar.

intină sf [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr **intine**] (Bot) Membrană internă protectoare a grăuntelui de polen și a sporilor ferigii.

intindență sf vz **intendență**

intinerar sn vz **itinerar**

intiri v vz **întiri**

intirire sf vz **întirire**

intirit, ~ă a vz **întirit**

intisap sn [At: VĂCĂRESCUL, IST. 283 / Pl: *~uri* / E: tc **intisab**] (Tcî; iuz) **1** Dependență. **2** (Îe) **A face ~** A aparține la ceva.

intitula [At: ȘINCAI, HR. 8/32 / V: (pop) **în~**, (înv; cscj) *~li*, **întituli** / Pzi: *~lez* / E: fr **intituler**, lat **intitulare**] **1** *vt* A da titlu unei scrieri. **2** *vt* A numi într-un anumit fel ceva sau pe cineva. **3** *vr* A purta un titlu Si: *a se numi*.

intitulare sf [At: IORGA, N. R. A. I, 191 / V: (pop) **în~, întitulire** / Pl: *~lări* / E: **intitula**] **1** Denumire a unei scrieri. **2** Numire a cuiva sau a ceva într-un anumit fel. **3** Purtare a unui titlu. **4** (Ccr) Titlu.

intitulat, ~ă a [At: NEGRUZZI, S. I, 221 / V: (pop) **în~** / Pl: *~ați, ~e* / E: **intitula**] **1** Căruia i s-a dat un titlu. **2** Care a fost numit într-un anumit fel. **3** Care poartă un titlu Si: *denumit, numit*.

intituli v vz **intitula**

intiță sf [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) **1** Plantă din familia primulacee, folosită în medicina populară veterinară Si: *scânteuța* (*Anagallis arvensis*). **2** Roșuță (*Anagallis caerulea*). **3** Rocoțea (*Stellaria graminea*).

intolerabil, ~ă a [At: IORGA, L. I, 322 / Pl: *~i, ~e* / E: fr **intolérable**] **1** Care nu se poate tolera Si: *inacceptabil* (1), *inadmisibil, netolerabil*.

intolerant, ~ă a [At: C. PETRESCU, Î. II, 185 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr **intolérant**] **1-2** Care nu tolerează nici o (greșeală sau) abatere de la norme Si: *neîngăduitor, netolerant*.

intoleranță sf [At: MAIORESCU, CR. III, 174 / Pl: *~țe* / E: fr **intolérance**] **1** Refuz de a tolera (greșeli sau) nesupunere la norme Si: *neîngăduință, netoleranță*. **2** (Log) Incapacitate a unui sistem de a tolera abateri de la norme. **3** (Med) Incapacitate organică de a suporta anumite medicamente sau alimente.

intona [At: NEGRUZZI, S. II, 123 / V: (pop) **în~** / Pzi: *~nez* / E: it **intonare**] **1** *vt* A da tonul pentru începerea unui cântec. **2** *vt* (Pgn) A cânta. **3** *vt* (Buc) A rosti cu un anumit ton un cuvânt, o frază etc. Si: *a accentua*. **4-5** *vtr* (Fig; înv) A (se) insista asupra unui lucru.

intonare sf [At: ODOBESCU, S. III, 128 / V: (pop) **în~** / Pl: *~nări* / E: **intona**] **1** Dare a tonului pentru începerea unui cântec. **2** (Pgn) Cântare. **3** (Buc) Accentuare a unui cuvânt, a unei fraze etc. **4** (Fig; înv) Insistare asupra unui lucru.

intonat, ~ă a [At: DA ms / V: **în~** / Pl: *~ați, ~e* / E: **intona**] **1** Cântat. **2** Rostit cu un anumit ton Si: *accentuat, modulat*.

intonație *sf* [At: ODOBESCU, S. I. 225/ V: (rar) **~iune** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***intonation***] **1** (Muz) Emitere corectă a înălțimii unui sunet. **2** Începere a unei bucăți muzicale. **3** Variație de înălțime a vocii în timpul vorbirii Si: *accent, inflexiune, ton.*

intonațional, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***intonational***] **1-2** Care aparține intonației **(1, 3)**. **3-4** Care provine de la intonație **(1, 3)**. **5-6** Referitor la intonație **(1, 3)**. **7-8** Specific intonației **(1, 3)**.

intonațiune *sf* vz ***intonație***

intoxica [At: SANDU-ALDEA, A. M. 111 / Pzi: *~oxic* și (rar) *~chez* / E: fr ***intoxiquer***, lat ***intoxicare***] **1-2** *vtr* A(-și) introduce în organism substanțe toxice Si: *a (se) otrăvi*, (pop) *a (se) adăpa* **(12)**, *a (se) învenina*. **3-4** *vtr* (Fam; rar) A (se) plictisi peste măsură. **5** *vt* (Fam; rar) A agasa. **6** *vr* (Fam; rar) A fi agasat.

intoxicant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***intoxicant***] Care intoxică **(1)** Si: *otrăvitor.*

intoxicare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 91 / Pl: *~cări* / E: ***intoxica***] **1** Introducere în organism a unor substanțe toxice Si: *intoxicație* **(1)**, (pop) *înveninare, otrăvire.* **2** (Fam; rar) Plictisire peste măsură. **3** (Fam, rar) Agasare.

intoxicat, ~ă *a* [At: GALAN, Z. R. 377 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intoxica***] **1** Îmbolnăvit prin introducerea în organism a unor substanțe toxice Si: *otrăvit*, (pop) *înveninat.* **2** (Fam; rar) Plictisit peste măsură. **3** (Fam; rar) Agasat.

intoxicație *sf* [At: DA ms / V: (înv) **~iune** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***intoxication***] **1** Intoxicare **(1)**. **2** Acumulare în organism a unor substanțe toxice Si: *otrăvire*, (pop) *înveninare.* **3** Boală apărută în urma intoxicării **(1)**. **4** (Pex) Stare a unei persoane intoxicate.

intoxicațiune *sf* vz ***intoxicație***

intra[1] [At: COD. VOR. 10/6 / V: (pop) ***în~, un~*** / Pzi: *intru,* (reg, p 2) *inți* / E: ml ***intro, -are***] **1** *vi* (D. ființe; udp „în", „întru", „prin") A trece din afară înăuntru. **2** *vi* A merge dintr-un loc deschis într-unul închis. **3** *vi* A începe să frecventeze o societate. **4** *vi* (Îe) **A ~ în pământ** A muri. **5** *vi* (Fig; îae) A dispărea. **6** *vi* (Îe) **A ~ în foc pentru cineva** A se expune la un mare pericol pentru cineva. **7** *vi* (Îae) A garanta pentru cineva. **8** *vi* (Îe) **A ~ mesa** A se păcăli. **9** *vi* (Îlv) **A ~ la mijloc** A interveni **(5)**. **10** *vi* (Îe) **A ~ în** (sau **într-un**) **păcat** A comite o nelegiuire, o faptă urâtă. **11** *vi* (Fig; îe) **A ~ pe mâna cuiva** A ajunge la discreția cuiva. **12** *vi* (Îae) A fi luat la bătaie. **13** *vi* (Îe) **A ~ într-o belea** (sau **în ghinion, în încurcătură, în necaz** ori **la apă**) A da peste un necaz, un neajuns, o neplăcere. **14** *vi* (Îe) **A ~ cu sila la cineva** A veni nepoftit și cu insistență obraznică. **15** *vi* (Îlv) **A ~ în** (sau **la**) **mănăstire** A se călugări. **16** *vi* (Îlv) **A ~ în spital** A se interna **(1)**. **17** *vi* (Fig; îe) **A ~ în pământ de rușine** A-i fi foarte rușine. **18** *vi* (Imt) A îndemna să intre **(1)** pe cineva care bate la ușă. **19** *vi* (Îvp) A ajunge. **20** *vtf* (Îvp) A face să intre Si: *a băga, a vârî.* **21** *vi* (Înv; udp „către") A se îndrepta spre cineva. **22** *vi* (Înv) A se apropia. **23** *vi* A pătrunde. **24** *vi* (Îe) **A ~ cuiva în voie** (sau **pe plac**) A satisface toate dorințele, gusturile cuiva. **25** *vi* (Fig; îe) **A ~ cuiva pe sub piele** A câștiga bunăvoința cuiva (prin mijloace dubioase). **26** *vi* (Fig; îae) A fi plăcut de cineva. **27** *vi* (Fig; îae) A câștiga prin insistențe și servicii bunăvoința cuiva. **28** *vi* (Fam; îe) **A ~ în favoarea** (înv. **favorul** sau **în grațiile cuiva**) A deveni cuiva plăcut, simpatic. **29** *vi* (Îvp; îe) **A ~ în groazele morții** A fi cuprins de frică la apropierea morții. **30** *vi* (Îe) **A ~ în agonie** A se lupta cu moartea. **31** *vi* (Îe) **A ~ în** (ori **la**) **cheltuială** sau **cheltuieli** A face cheltuieli. **32** *vi* (Înv; îe) **A ~ epitrop** A fi numit epitrop. **33** *vi* (Înv; îe) **A ~ chezăș** A deveni garant. **34** *vi* (Înv; îe) **A ~ cumpărător** A se oferi să cumpere ceva. **35** *vi* (Înv; îe) **A ~ în județ** (sau **judecată**) A se judeca cu cineva. **36** *vi* (Înv; îe) **A ~ sub judecată** A fi dat în judecată. **37** *vi* (Fig; udp „în") A apuca o vârstă, o epocă. **38** *vi* (Fig; udp „cu", „în") A se asocia cu cineva. **39** *vi* (Prt; îe) **A ~ în cârd cu cineva** A face afaceri dubioase cu cineva. **40** *vi* (Fig) A îmbrățișa o meserie, o ocupație. **41** *vi* (Îe) **A ~ la stăpân** A se angaja ucenic sau servitor în casa cuiva. **42** *vi* (Îae) A ajunge sub stăpânirea sau sub influența cuiva. **43** *vt* (Jur; îe) **A ~ în posesie** A lua în stăpânire un bun imobil sau mobil în urma acordării dreptului de judecată. **44** *vi* (Fig; îe) **A ~ în joc** (sau **horă**) A se amesteca într-o afacere. **45** *vi* (Îe) **A ~ în gura satului** A ajunge subiect de bârfă. **46** *vi* (Îvp; îe) **A ~ în delă** A avea necazuri. **47** *vi* A participa. **48** *vi* A se amesteca în ceva. **49** *vi* (Înv; îe) **A ~ la presupus** A bănui. **50** *vi* (Pfm; îe) **A ~ la** (sau **în**) **griji** A fi îngrijorat. **51** *vi* (Îe) **A ~ la gânduri** A deveni suspicios. **52** *vi* (Îe) **A ~ la idei** (sau **la o idee**) A deveni suspicios. **53** *vi* (Îe) **A ~ într-o belea** (sau **încurcătură, impas, necaz**) A avea de îndurat un necaz, o încurcătură etc. **54** *vi* (Îe) **A ~ în vorbă** (sau **discuție**) **cu cineva** A începe o discuție cu cineva. **55** *vi* (Pop; îae) A începe să aibă relații de dragoste cu o persoană de sex opus. **56** *vi* (Pop; îae) A începe discuții privind căsătoria. **57** *vi* (Pop; îe) **A ~ la tocmeală cu cineva** A începe tratative cu cineva. **58** *vi* (Pop; îae) A cădea de acord cu cineva. **59** *vi* (Îe) **A ~ în materie** A începe expunerea subiectului, temei, studiului etc. **60** *vi* (Îe) **A ~ de serviciu** A începe garda la un spital, unitate militară etc. **61** *vi* (Îe) **A ~ în război** (sau **în luptă, în acțiune** etc.) A începe războiul, lupta, acțiunea etc. **62** *vi* (La jocurile de noroc) A miza. **63** *vi* (Înv; îe) **A ~ plată** A rămâne cu datorii. **64** *vi* A adera la o organizație, asociație etc. **65** *vi* (D. obiecte ascuțite) A se înfige în ceva Si: *a introduce, a pătrunde, a vârî.* **66** *vi* (D. fenomene, idei) A pătrunde. **67** *vi* A se strecura. **68** *vi* A ajunge în... **69** *vi* (Îlv) **A ~ boala în cineva** (sau **în oasele cuiva**) A se îmbolnăvi. **70** *vi* (Îlv) **A ~ frica** (sau **spaima, groaza**) **în cineva** A se înspăimânta. **71** *vi* (Înv; îe) **A ~ glasul** (sau **strigarea**) **în** (sau **întru, la, pe**) **urechile (cuiva)** A ajunge la cunoștința cuiva. **72** *vi* (Îe) **A ~ (cuiva) ceva în cap** A se convinge de ceva. **73** *vi* (Îae) A reține ceva. **74** *vi* (Îae) A fi obsedat de o idee. **75** *vi* (Pfm; îe) **N-a ~t vremea** (sau **n-au ~t zilele**) **în sac** Este timp destul. **76** *vi* (Îe) **A ~ în** (sau **sub**) **stăpânirea cuiva** A ajunge în puterea cuiva. **77** *vi* (Îe) **A ~ (cuiva ceva) în sânge** A deveni un act reflex, un obicei, o necesitate. **78** *vi* (Îe) **A ~ în sufletul cuiva** A plictisi pe cineva cu amabilități și insistențe. **79** *vi* (Îae) A-i deveni cuiva drag. **80** *vi* A avea loc Si: *a încăpea.* **81** *vi* (Mat) A se cuprinde de un anumit număr de ori în alt număr. **82** *vi* (D. materiale) A fi necesar într-o anumită proporție pentru realizarea unui anumit produs. **83** *vi* A face parte integrantă din ceva. **84** *vi* (D. țesături, textile; îe) **A ~ la apă** A-și micșora dimensiunile după spălare. **85** *vi* (D. oameni; îae) A ajunge într-o situație grea, neplăcută. **86** *vi* (D. regulamente, legi, tratate; îe) **A ~ în vigoare** A începe să se aplice. **87** *vi* A începe executarea unei bucăți muzicale. **88** *vi* (D. sume de bani) A se aduna. **89** *vi* (D. armate) A ocupa un teritoriu. **90** *vi* A promova un examen de admitere. **91** *vi* A ocupa un loc într-o instituție de învățământ.

intra[2]- [At: DN[3] / E: fr, it ***intra-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** În interiorul. **2** Înăuntru.

intraatomic, ~ă [At: ENC. TEHN. / P: *~tra-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***intra[2]- + atomic***] **1** *a* Care se află în interiorul atomului. **2-3** *a, av* (Care se petrece) în interiorul atomului.

intracardiac, ~ă *a, av* [At: DN[3] / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***intracardiaque***] **1-2** (Care se află) în interiorul inimii.

intracarpatic, ~ă *a, av* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***intra[2]- + carpatic***] **1-2** (Care este situat) în interiorul arcului Munților Carpați.

intracelular, ~ă [At: PARHON, B. 109 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intracellulaire***] **1** *a* Care se află în interiorul celulei. **2-3** *a, av* (Care se petrece) în interiorul celulei.

intracerebral, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intracérébral***] **1** *a* Care se află în interiorul creierului. **2-3** *a, av* (Care se petrece) în interiorul creierului.

intracolinar, ~ă [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***intra[2]- + colinar***] **1-2** *a, av* (Care este situat) între coline. **3** *a* Care este înconjurat de coline.

intracontinental, ~ă *a, av* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: eg, fr ***intracontinental***] **1-2** (Care este situat) în interiorul unui continent.

intracranian, ~ă *a, av* [At: DN[3] / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***intracranien***] **1-2** (Atm) (Care este situat) în craniu.

intractabil, ~ă *a* vz ***intratabil***

intracutan, ~ă [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***intrakutan***] **1** *a* Care se află în piele. **2-3** *a, av* (Care are loc) în piele.

intradă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: ger ***Intrade***, it ***intrata***] **1** Parte introductivă, în ritm de marș, a unei compoziții muzicale din sec. XVI-XVII. **2** (Pgn) Scurtă uvertură a unei compoziții muzicale ciclice. **3** Parte intermediară între două dansuri.

intradermic, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***intradermique***] **1-2** *a, av* (Care este situat) în dermă. **3** *a* Care se face în dermă.

intradermoreacție *sf* [At: DEX / P: *~re-ac~* / Pl: *~ii* / E: fr ***intradermo-reaction***] Reacție imună folosită pentru stabilirea diagnosticului în bolile infecțioase și pentru a cerceta susceptibilitatea organismului față de agenți toxici, față de antibiotice etc.

intrados *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr ***intrados***] **1** Suprafață interioară concavă a unui arc, bolți, scări etc. **2** (Aer) Suprafață inferioară a unei aripi de avion. **3** (Aer) Linie inferioară a conturului unui profil aerodinamic.

intraductibil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: *in-* + ***traductibil***] Care nu poate fi tradus.

intraductibilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: ***intraductibil*** + *-itate*] Caracter intraductibil.

intrageosinclinal *sn* [At: LTR² / P: *~ge-o~* / Pl: *~e* / E: ***intra²-*** + ***geosinclinal***] (Glg) Fosă alungită și adâncită a unui geosinclinal în care se acumulează sedimente.

intraglaciar, ~ă *a, av* [At: DN³ / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intraglaciaire***] **1-2** (Care se găsește) în masa unui ghețar.

intraglandular, ~ă [At: PARHON, B. 33 / Pl: *~i, ~e* / E: ***intra²-*** + ***glandular***] (Med) **1** *a* Care se află în interiorul glandelor. **2-3** *a, av* (Care are loc) în interiorul glandelor.

intrahepatic, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***intrahépathique***] **1-2** *a, av* (Care este situat) în interiorul ficatului. **3** *a* Care are loc în interiorul ficatului.

intralingvistic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***intra-linguistique***] Care are loc într-o limbă.

intramagmatic, ~ă [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***intra²-*** + ***magmatic***] (Glg) **1-2** *a, av* (Care se află) în interiorul magmei. **3** *a* Care s-a consolidat în adâncimea scoarței terestre.

intramolecular, ~ă [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intramoléculaire***] **1** *a* Care se află în interiorul moleculelor. **2-3** *a, av* (Care are loc) în interiorul moleculelor.

intramontan, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***intramontan***] **1-2** *a, av* (Care se află situat) între munți. **3** *a* Care are loc între munți. **4** *a* (Îs) *Depresiune ~ă* Regiune joasă înconjurată de munți.

intramundan, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***intramundan***] (Liv) Care se află în lume.

intramuscular, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intramusculaire***] (Atm) **1-2** *a, av* (Care se află) în mușchi. **3** *a* Care se produce în mușchi. **4** *a* (D. injecții) Care este făcut în mușchi.

intranazal, ~ă *a, av* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intranasal***] **1-2** (Care se introduce) prin nas.

intransigent, ~ă *av, a* [At: MAIORESCU, CR. III, 419 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***intransigeant***] **1-2** (Într-un mod) care nu acceptă compromisuri sau concesii Vz *neînduplecat*.

intransigență *sf* [At: C. PETRESCU, Î. III, 67 / Pl: *~țe* / E: fr ***intrasingeance***] **1** Calitate a celui intransigent. **2-3** (Atitudine sau) purtare intransigentă, care nu admite compromisuri sau nu face concesii.

intransitiv, ~ă *a* vz ***intranzitiv***

intransmisibil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intransmissible***] **1** Care nu poate fi transmis Si: *netransmisibil*. **2-3** Incomunicabil (**2-3**).

intransportabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intransportable***] Care nu poate fi transportat.

intranuclear, ~ă *a, av* [At: DN³ / P: *~cle-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intranucléaire***] **1-2** (Fiz) (Care se află) în interiorul nucleului.

intranzitiv, ~ă [At: DA ms / V: ***~nsi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intransitif***] (Grm) **1** *a* Care nu este tranzitiv Si: *netranzitiv*. **2-3** *sn, a* (Verb) care nu poate avea complement direct, deoarece exprimă o acțiune ce nu se exercită în mod direct asupra unui obiect.

intranzitivitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***intransitivité***] **1** Însușire de a nu fi tranzitiv. **2** (Grm) Caracter al unui verb intranzitiv (**3**). **3** (Log; Mat) Relație în care nu se transmite un raport de tranzitivitate între elemente sau termeni.

intraocular, ~ă [At: DEX / P: *~tra-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intra-oculaire***] (Atm) **1-2** *a, av* (Care se exercită) în interiorul ochiului. **3** *a* (Îs) *Tensiune ~ă* Tensiune din interiorul ochiului.

intrapelvian, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***intrapelvien***] **1-2** *a, av* (Atm) (Care este situat) în interiorul bazinului. **3** *a* Care se petrece în interiorul bazinului.

intraperitoneal *a, av* [At: DN³ / P: *~ne-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***intraperitoneal***] **1-2** (Atm) (Care este situat) în cavitatea peritoneală. **3** Care se petrece în cavitatea peritoneală.

intrapleural, ~ă [At: DN³ / P: *~ple-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intrapleural***] **1-2** *a, av* (Atm) (Care se află) în cavitatea pleurală. **3** *a* Care se petrece în cavitatea pleurală.

intrarahidian, ~ă [At: DEX / P: *~di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***intrarachidien***] **1-2** *a, av* (Atm) (Care se află) în interiorul coloanei vertebrale. **3** *a* Care se petrece în interiorul coloanei vertebrale.

intrare *sf* [At: PSALT. 269/32 / V: (îvr) ***în~*** / Pl: *~rări* / E: ***intra***] **1** (Îoc *ieșire*) Trecere din afară înăuntru. **2** Trecere dintr-un loc deschis într-un loc închis Si: *intrat¹* (**1**). **3** Permisiune de a intra. **4** Drept de a intra Si: *acces*. **5** (Fig; înv) Apropiere de cineva Si: *închinare*. **6** Începere a frecventării unei societăți. **7** (Îls) **~ în spital** Internare (**1**). **8** (Înv; îoc *sfârșit*) Introducere. **9** (Îvp) Determinare a unui obiect să intre în ceva Si: *băgare*. **10** Asociere cu cineva în scopul săvârșirii unei fapte reprobabile. **11** (Fig) Îmbrățișare a unei profesii. **12** Amestecare într-o afacere. **13** Implicare a cuiva în ceva. **14** (Îs) ~ *în serviciu* Angajare într-un post. **15** (Îas) Începere a efectuării unei gărzi într-un spital sau într-o unitate militară. **16** (Jur; îs) ~ *în vigoare* Punere în aplicare a unei legi, a unui regulament etc. **17** (Îs) ~ *în război* (sau *în luptă*) Începere a ostilităților sau a participării la un război. **18** Mizare la jocurile de noroc. **19** Aderare la o organizație, la o asociație. **20** Înfigere în ceva a unui obiect ascuțit. **21** Pătrundere a unor idei într-o colectivitate. **22** Strecurare a ceva într-un spațiu închis. **23** (Îs) ~ *în posesie* Obținere a proprietății și a dreptului de folosință asupra unui obiect. **24** (Mat; înv) Cuprindere de un anumit număr de ori în alt număr. **25** Proporție sau cantitate în care un material este necesar pentru realizarea unui anumit produs. **26** Apartenență la ceva. **27** (Ctb) Înscriere a unei sume de bani sau a altor valori la rubrica de credit Si: *încasare*. **28** (Ctb) Înregistrare la sosire. **29** (Ctb; îs) *Registru de ~* Registru în care se trec adresele, rapoartele, petițiile etc. înregistrate la intrare. **30** (Îs) ~ *la apă* Micșorare a dimensiunilor unui obiect textil în urma spălării. **31** (Muz; d. dirijor; îe) **A da ~a** A face un semn pentru ca o voce sau un instrument să intervină (după o pauză) în execuția bucății muzicale, printre alte instrumente sau voci. **32** (Muz; ccr) Moment al intervenției unui instrument, al unei voci, al unui grup de instrumente în execuția unei bucăți muzicale. **33** (Fin) Adunare a unor sume de bani într-un cont Si: *intrat¹* (**2**). **34** Loc sau deschizătură pe unde se intră Cf *poartă, ușă*. **35** Stradă mică, înfundată la capăt Si: *fundătură*. **36** (Elt) Punct sau aparat prin care un semnal este introdus într-un sistem. **37** Ansamblu al influențelor și informațiilor care parvin unui sistem, organism, mecanism Si: *input* (**3**). **38** Ocupare a unui teritoriu de către o armată. **39** Promovare a unui examen de admitere. **40** Ocupare a unui loc într-o instituție de învățământ Si: *intrat¹* (**3**).

intrasol *sn* [At: MDT / Pl: *~uri* / E: nct] (Teh) Agent de înmuiere care împiedică formarea sărurilor insolubile de calciu în apa de spălare a materiilor textile.

intraspecific, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***intraspécifique***] **1-2** (Blg) (Care are loc) în interiorul aceleiași specii.

intrat¹ *sn* [At: PSALT. 269/10 / V: (înv) ***în~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***intra***] **1-3** Intrare (**2, 33, 40**).

intrat²*, *~ă [At: (a. 1803) URICARIUL IV, 149/4 / V: (înv) ***în~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intra***] **1** *a* Care a trecut din afară înăuntru. **2** *a* Care a trecut dintr-un loc deschis într-un loc închis. **3** *a* Care are permisiunea de a intra. **4** *a* Care are posibilitatea de a intra. **5** *a* Care are dreptul de a intra. **6** *a* (Înv) Care s-a apropiat de cineva. **7** *a* Care a început să frecventeze o societate. **8** *a* (Îla) **~ în pământ** Mort. **9** *a* (Îal) Dispărut². **10** *a* (Îla) **~ în mănăstire** Călugărit². **11** *a* (Îla) **~ în spital** Internat². **12** *a* Introdus². **13** *a* Forțat să încapă în ceva. **14-15** *a* Care s-a asociat cu cineva (în scopul săvârșirii unei fapte reprobabile). **16** *a* Care a îmbrățișat o profesie. **17** *a* (Îs) *~ la stăpân* Care s-a angajat în serviciul cuiva. **18** *a* Care s-a amestecat într-o afacere. **19** *a* (Îs) *~ în gura satului* (sau *lumii*) Care dă prilej de bârfe. **20** *a* Care își începe participarea la ceva. **21** *a* Care s-a implicat în ceva. **22** *a* (Îs) *~ în vorbă* (sau *în discuție*) Care a început o conversație cu cineva. **23** *a* (Îs) *~ în serviciu* Angajat într-un post. **24** *a* (Îas) Care începe efectuarea unei gărzi într-un spital sau într-o unitate militară. **25** *a* (Jur; d. legi, regulamente; îs) *~ în vigoare* Care începe să fie pus în aplicare. **26-27** *a* (Îs) *~ în război* (sau *în luptă*) Care a început (ostilitățile sau) participarea la un război. **28** *a* Aderat² la o organizație, la o asociație. **29** *a* (D. un obiect ascuțit) Înfipt în ceva. **30** *a* (D. idei) Pătruns în conștiință. **31** *a* Care s-a strecurat într-un spațiu închis. **32** *a* Care a ajuns undeva. **33** *a* (Jur; îs) *~ în posesie* Care a obținut proprietatea și dreptul de folosință asupra unui obiect. **34** *a* (Îs) *~ în sânge* Care s-a transformat în act reflex. **35** *a* (Mat; înv; d. numere) Care se cuprinde de un anumit număr de ori în alt număr. **36** *a* (D. materiale) Care este necesar într-o anumită proporție sau cantitate pentru obținerea unui produs. **37** *a* (D. materiale textile; îs) *~ la apă* Care s-a micșorat după spălat. **38** *a* Care aparține la ceva. **39** *a* Introdus într-o rubrică. **40** *a* (Fin; d. bani) Înscris la rubrica de credit. **41** *sfp* (Ctb; rar; îoc *ieșite*) Hârtii, acte sau scrisori sosite la un oficiu, instituție etc. **42** *a* (Fin; d. bani) Adunat într-un cont. **43** *a* (D. informații) Preluat în memoria calculatorului. **44** *a* (D. armate) Care a ocupat un teritoriu străin. **45-46** *smf, a* (Candidat) care a trecut examenul de admitere. **47-48** *smf, a* (Candidat) care a ocupat un loc într-o unitate de învățământ.

intratabil*, *~ă *a* [At: COSTINESCU / V: (îrg) ***~act~*** / Pl: *~i, ~e* / E: it ***intrattabile***, lat ***intractabilis***] **1** Cu care nu se poate trata Si: (înv) *neînduplecat*. **2** (D. o maladie) Care nu poate fi tratată.

intrată *sf* vz ***intradă***

intratoracic*, *~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***intrathoracique***] **1-2** *a, av* (Atm) (Care se află) în cavitatea toracică. **3** *a* Care se petrece în cavitatea toracică.

intraurban*, *~ă [At: DEX / P: *~tra-ur~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***intra²- + urban***] **1-2** *a, av* (Care se află) în interiorul unui oraș. **3** *a* Care are loc în interiorul unui oraș.

intrauterin*, *~ă [At: DEX / P: *~tra-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intra-utérin***] **1-2** *a, av* (Care este situat) în interiorul uterului. **3** *a* Care are loc în interiorul uterului.

intravascular*, *~ă [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intravasculaire***] **1-2** *a, av* (Atm) (Care este situat) în interiorul vaselor sangvine. **3** *a* Care are loc în interiorul vaselor sangvine.

intravenos*, *~oasă *a, av* [At: DEX / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***intraveineux***, it ***intravenoso***] **1-2** (D. injecții, medicamente) (Care se face) în venă.

intravilan [At: MDT / Pl: *~e* / E: ***intra²-*** + lat ***villanus***] **1-2** *sn, a* (Zonă) care cuprinde suprafața unui oraș sau a unui sat. **3** *av* În interiorul suprafeței unui oraș sau a unui sat.

intrazonal*, *~ă [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***intrazonal***] **1-2** *a, av* (Care se află) în interiorul unei zone. **3-4** *a, av* (Care se formează) în aceeași zonă.

intrătură *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***în~*** / Pl: *~ri* / E: ***intra*** + *-(ă)tură*] (Reg) **1** Intrând (1). **2** (Lpl) Vârtej. **3** Adâncitură într-o stâncă, într-un perete etc. **4** (Lpl) Noduri în lemn Si: *nodozități*, (pop) *vârtejuri*.

intrând *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***intra***] **1** Adâncitură făcută într-un zid pentru a permite plasarea unei mobile Si: *firidă*, (reg) *intrătură*. **2** Parte interioară a unei construcții.

intrepid*, *~ă *a* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***în~*** / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***intrépide***, lat ***intrepidus***] (Liv) **1** Curajos. **2** Tenace.

intrepiditate *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ***în~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***intrépidité***] (Liv) **1** Curaj. **2** Tenacitate.

intrica [At: DN³ / Pzi: *~ric* / E: it, lat ***intricare***] (Liv) **1-2** *vtr* A (se) intersecta la întâmplare. **3-4** *vtr* A (se) confunda. **5-6** *vtr* A (se) încurca. **7** *vi* A intriga (2).

intricare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~cări* / E: ***intrica***] (Liv) **1** Intersectare la întâmplare Si: *intricație* (2). **2** Confundare. **3** Încurcare. **4** Intrigare (2).

intricat*, *~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intrica***] (Liv) **1** Intersectat la întâmplare. **2** Confundat. **3** Încurcat. **4** Intrigat (2).

intricație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: lat ***intricatio, -onis***, fr ***intrication***] (Blg) **1** Amestecare. **2** Intricare (1).

intrică *sf* vz ***intrigă***

intriga [At: SANDU-ALDEA, A. M. 112 / Pzi: *intrig*, (înv) *~ighez* / E: fr ***intriguer***, it ***intrigare***] **1** *vt* (C. i. persoane) A deștepta curiozitatea, îngrijorarea, suspiciunea cuiva, punându-l pe gânduri Si: (înv) *a intrigarisi* (1). **2** *vi* (Înv) A face sau a băga intrigi Si: *a complota, a unelti*, (înv) *a intrigarisi* (2), (liv) *a intrica* (7).

intrigant*, *~ă *smf, a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 386 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***intrigant***] **1-2** (Persoană) care face sau bagă intrigi (1) Si: (nob) *intrigaș*.

intrigare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~gă[ri]* / E: ***intriga***] **1** Trezire a suspiciunii, curiozității, neliniștii cuiva. **2** (Rar) Plăsmuire de intrigi.

intrigarisi [At: ALECSANDRI, T. 862 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἰντριγκάρω***] (Grî) **1-2** *vtr* A intriga (**1-2**). **3** *vt* A câștiga ceva prin intrigi.

intrigaș *sm* [At: JIPESCU, O. 64 / Pl: *~i* / E: ***intrigă*** + *-aș*] (Nob) Intrigant (1).

intrigat*, *~ă [At: STAMATI, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intriga***] **1** *a* Care este nerăbdător să afle sau să știe ceva care îl îngrijorează, față de care are suspiciuni. **2** *av* Cu îngrijorare. **3-4** *a, av* (Înv) Supărat. **5-6** *a, av* Nedumerit.

intrigă *sf* [At: (a. 1819) URICARIUL I, 127 / V: (pop) ***~ică, indrică*** / Pl: *~igi* / E: fr ***intrigue***] **1** Acțiune ascunsă care urmărește învrăjbirea oamenilor pentru a trage foloase din confuzia și animozitățile create Si: (pop) *uneltire*. **2** (Pfm; îe) **A face** (sau **a băga, a vârî** ori **a iscodi**) **~** (sau **~igi**) A încerca să realizeze un scop prin intrigi (1). **3** (Îvp; îe) **A fi** (cu cineva) **la ~ică** A fi vrăjmași de moarte. **4** Schemă generală de fapte și de acțiuni care reprezintă subiectul unor opere literare. **5** Incident din care izbucnește conflictul într-o operă literară.

intrinsec*, *~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 51 / Pl: *~eci, ~ece* / E: fr ***intrinsèque***, lat ***intrinsecus***] **1** Care există prin sine însuși (independent de relațiile sale cu alt lucru). **2** Care constituie partea lăuntrică, proprie și esențială a unui lucru **3** (Îs) *Valoare ~ă* Valoare pe care o are un lucru în mod absolut, prin el însuși. **4** (Fiz; d. semiconductoare) A cărui conducție electrică nu este condiționată de existența impurităților.

intro- [At: DN³ / E: it, fr ***intro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Înăuntru. **2** Spre interior.

introducător*, *~oare *smf, a* [At: IORGA, L. I, 282 / V: (înv) ***în~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***introduce*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Persoană) care face ca ceva sau cineva să intre undeva. **3-6** (Persoană) care face ca o persoană să fie (primită sau) invitată de către cineva. **7-8** (Persoană) care face ca cineva să fie admis într-o organizație, instituție etc. **9-10** (Persoană) care ajută pe cineva să se inițieze într-un domeniu de activitate. **11-12** (Persoană) care introduce o concepție, o teorie. **13-14** (Persoană) care instituie un obicei.

introduce [At: MARCOVICI, C. 5/12 / V: (înv) ***în~*** / Pzi: *~duc* / E: lat ***introducere***] **1** *vt* A face ca ceva sau cineva să intre undeva Si: *a băga, a vârî*. **2** *vt* A îngloba. **3-4** *vr* A intra undeva (cu forța sau) pe furiș. **5-6** *vt* A face ca o persoană să fie (primită sau) invitată de către cineva. **7** *vt* A face ca cineva să fie admis într-o organizație, instituție etc. **8** *vt* A ajuta pe cineva să se inițieze într-un domeniu de activitate. **9** *vt* A pune în practică. **10** *vt* A institui un obicei. **11** *vt* A adăuga. **12** *vt* A pune la locul potrivit. **13** *vt* A efectua. **14-15** *vtr* A(-și) face loc.

introducere *sf* [At: (a. 1849) URICARIUL XIII, 378 / V: ***în~*** / Pl: *~ri* / E: ***introduce***] **1** Determinare a pătrunderii unui obiect undeva Si: *introducție* (**1**). **2** Înglobare în ceva Si: *introducție* (**2**). **3-4** Intrare undeva (cu forța sau) pe furiș Si: *introducție* (**3-4**). **5-6** Determinare a (primirii sau) a invitării unei persoane de către cineva Si: *introducție* (**5-6**). **7** Determinare a primirii cuiva într-o organizație, instituție etc. Si: *introdus*[1] (**7**), *introducție* (**7**). **8** Ajutare a cuiva să se inițieze într-un domeniu de activitate Si: *introducție* (**8**). **9** Punere în practică Si: *introducție* (**9**). **10** Instituire a unui obicei Si: *introducție* (**10**). **11** Punere la locul potrivit Si: *introducție* (**11**). **12** Adăugare. **13** Efectuare. **14** (Ccr) Capitol sau parte de început a unei opere (literare) în care sunt prezentate personajele, intențiile autorului, noțiunile fundamentale etc. Si: *introducție* (**12**), *prefață*, (înv) *precuvântare*. **15** Parte de început a unei compoziții artistice, scrisori etc. Si: *introducție* (**13**). **16** (Muz) Frază muzicală mai scurtă sau mai lungă care precedă o piesă Si: *introducție* (**14**). **17** (Muz) Uvertură. **18** Lucrare științifică în care se expun noțiunile generale, elementare dintr-un anumit domeniu Si: *introducție* (**15**). **19** (Iuz) Intrare în vigoare a unei legi.

introductiv, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 348 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***introductif***] **1** Care face ca ceva sau cineva să intre undeva. **2-3** Care face ca o persoană să fie (primită sau) invitată de către cineva. **4** Care face ca cineva să fie admis într-o organizație, instituție etc. **5** Care ajută pe cineva să se inițieze într-un domeniu de activitate. **6** Care introduce o concepție, o teorie. **7** Care instituie un obicei. **8** Care pune în practică o teorie. **9-11** Care servește ca introducere (**14-16**). **12-14** Care se află în introducere (**14-16**).

introductor *sn* [At: MDT / Pl: *~i* / E: fr ***introducteur***] (Șîs ~ *automat*) Mecanism care servește la introducerea pânzei în mașinile de apretură.

introducție *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 274 / V: ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***introduction***] (Înv) **1-15** Introducere (**1-11, 14-16, 18**).

introducțiune *sf* vz ***introducție***

introdus, ~ă *a* [At: RUSSO, S. 32 / V: (înv) ***în~*** / Pl: *~uși, ~e* / E: ***introduce***] **1** Care este pus înăuntru. **2** Înglobat. **3-4** Intrat undeva (cu forța sau) pe furiș. **5** (D. oameni) Care are relații cu multă lume. **6** Care a fost admis într-o organizație, instituție etc. **7-8** Care este (primit sau) invitat de către cineva. **9** Care a fost ajutat să se inițieze într-un anumit domeniu. **10** Care cunoaște bine o problemă. **11** Pus în practică. **12** (D. un obicei, o practică) Instituit. **13** Adăugat. **14** Pus la locul potrivit. **15** Care și-a făcut loc.

introgresiune *sf* [At: DN[3] / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***introgression***] (Blg) Formare de noi specii prin hibridare vegetativă.

introiecție *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***introjection***] **1** (Flz) Reprezentare subiectivă în conștiința omului a lumii exterioare, care duce la separarea realității externe de lumea interioară, psihică. **2** (Psh) Mecanism psihologic, prin care individul imită conștient unele comportamente ale altcuiva, integrându-le propriei sale personalități.

introiecțiune *sf* vz ***introiecție***

introitus *sn* [At: DN[3] / P: *~io-i~* / E: lat ***introitus***] (Rel) Rugăciune de început a mesei.

intromisie *sf* vz ***intromisiune***

intromisiune *sf* [At: DN[3] / V: (înv) ***~sie*** (Pl: *~ii*) / Pl: *~ni* / E: fr ***intromission***] (Rar) **1** Introducere a unui corp în interiorul altuia. **2** (Spc) Introducere a penisului în vagin.

introna *v* vz ***întrona***

intropatie *sf* [At: DN[3] / P: *~i-i* / E: fr ***intropathie***] Concept din estetica germană a sec. XX, care desemnează proiectarea, transpunerea noastră simpatetică în obiectele exterioare.

introrș, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~rși, ~e* / E: fr ***introrse***, lat ***introrsum***] (Bot; d. stamine) Ale cărei antere se deschid spre interiorul florii.

introspecta *vr* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: fr ***introspecter***] (Psh) A-și observa propriile trăiri psihice.

introspectare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***introspecta***] (Psh) Introspecție (**1**).

introspectat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***introspecta***] (Psh) Care și-a observat propriile trăiri psihice.

introspectiv, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***introspectif***] **1** Care se folosește de introspecție (**1**). **2** Care se bazează pe introspecție (**1**). **3** Care ține de introspecție (**1**). **4** Care se referă la introspecție (**1**).

introspecție *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 365/ V: (înv) ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***introspection***] (Psh) **1** Analizare a propriei vieți psihice Si: *autoobservare, introspectare*. **2** Studiu psihologic bazat pe introspecție (**1**).

introspecțiune *sf* vz ***introspecție***

introversiune *sf* [At: DN[3] / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***introversion***] (Psh) **1** Orientare a conștiinței către propriul eu. **2** Tendință de a se închide în sine neglijând lumea exterioară.

introvertit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***introverti***] (Psh; d. oameni) **1** Care este orientat către propriile trăiri interioare. **2** Obsedat de propriile trăiri interioare.

intrus, ~ă *smf, a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 75 / Pl: *~uși, ~e* / E: fr ***intrus***] **1-2** (Persoană) care se introduce undeva sau la cineva fără a fi invitată. **3-4** (Pex; șfg) (Persoană) nechemată. **5-6** (Pex; șfg) (Persoană) nedorită.

intrusiune *sf* vz ***intruziune***

intrusiv, ~ă *a* vz ***intruziv***

intruzie *sf* vz ***intruziune***

intruziune *sf* [At: IORGA, L. II, 58/ V: (înv) ***~usi~, ~truzie*** (Pl: *~ii*) / Pl: *~ni* / E: fr ***intrusion***] **1** Introducere nejustificată, nedreaptă a cuiva într-o societate, funcție etc. **2** (Glg) Proces de pătrundere și de solidificare a magmei în crăpăturile scoarței terestre sau de-a lungul suprafețelor cu rezistență slabă. **3** (Ccr) Corp de roci formate în urma intruziunii (**2**). **4** Pătrundere a apei marine în apele dulci din vecinătatea litoralului sau din râurile confluente. **5** (Atm) Pătrundere a unei formațiuni anatomice într-o alta învecinată.

intruziv, ~ă *a* [At: DEX / V: ***~usiv*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intrusif***] (Șîs) *Rocă ~ă* Rocă eruptivă formată prin intruziune (**2**).

intuba *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~bez* / E: fr ***intuber***] (Med) A supune un bolnav operației de intubație.

intubare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~bări* / E: ***intuba***] Intubație.

intubat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***intuba***] (Med; d. un bolnav) Supus operației de intubație.

intubație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***intuba*** + *-ație*] (Med) Introducere a unei sonde într-un organ tubular în scopul aplicării unor substanțe medicamentoase, anestezice sau în scopul golirii de conținutul patologic Si: *intubare*.

intui *vt* [At: CĂLINESCU, I. 311 / Pzi: *~esc* / E: ***intuiție***] **1** A cunoaște ceva prin intuiție (**1**). **2** A pătrunde repede esența problemelor pe baza unor cunoștințe temeinice sau a experienței acumulate.

intuire *sf* [At: BOGZA, C. O. 109 / P: *~tu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***intui***] **1** Cunoaștere directă prin intuiție (**1**) Si: *intuit*[1] (**1**). **2** Pătrundere rapidă a esenței problemelor pe baza unor cunoștințe temeinice sau a experienței acumulate Si: *intuit*[1] (**2**).

intuit, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~tu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***intui***] Cunoscut prin intuiție (**1**).

intuitiv, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 5 / P: *~tu-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***intuitif***, it ***intuitivo***] **1** Care se bazează pe intuiție (**1**). **2** (Ped; îs) *Metodă ~ă* Metodă în pedagogie, care îmbină prezentarea teoretică cu observarea directă a obiectelor sau a fenomenelor.

intuiție *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 231/20 / V: (înv) ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***intuition***, it ***intuizione***] **1** Capacitate a conștiinței de a percepe esența unui fenomen sau a unui obiect în mod spontan, fără a se servi de raționamente. **2** Principiu didactic conform căruia procesul predării și însușirii cunoștințelor trebuie să pornească de la reflectarea senzorială, nemijlocită a obiectelor și fenomenelor studiate. **3** Descoperire bruscă, neașteptată a unei soluții. **4** Capacitate de a prevedea desfășurarea unor evenimente.

intuiționism *sn* [At: CONTEMP. 1949, nr 120, 7/5 / P: *~tu-i-ți-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***intuitionisme***] **1** Curent filozofic care opune rațiunii intuiția, concepută ca o facultate analogă cu instinctul, cu simțul artistic sau cu revelația divină, considerând că intuiția pătrunde nemijlocit în esența obiectelor. **2** Orientare metodologică ce consideră că în matematică trebuie avute în vedere numai entitățile pe care le putem construi prin intuiție. **3** Curent idealist subiectiv care susține că noțiunile morale nu pot fi fundamentate decât în mod intuitiv.

intuiționist, ~ă [At: DEX / P: *~tu-i-ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***intuitionniste***] **1-6** *smf, a* (Adept) al intuiționismului (**1-3**). **7-9** *a* Referitor la intuiționism (**1-3**).

intuițiune *sf* vz ***intuiție***

intumescent, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***intumescent***] (Med; d. țesuturi) Care începe să se umfle.

intumescență *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: fr ***intumescence***] **1** (Med) Umflătură. **2** (Rar) Creștere locală a nivelului unei ape.

intuziasm *sn* vz ***entuziasm***

intususcepțiune *sf* [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: fr ***intussusception***] Introducere într-un corp organizat a unei substanțe care servește la creșterea lui.

intură *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~re* / E: nct] (Bot; reg) **1** (Șîs *~ galbenă*) Ghintură (*Gentiana lutea*). **2** (Șîs *~galbenă, ~ roșie*) Ghintură (*Gentiana punctata*). **3** (Șîs *~ otință*) Fierea pământului (*Gentiana cruciata*). **4** (Șîs *~ rândunie*) Lumânărică (*Gentiana asclepiadea*).

inturea *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~ele* / E: ***intură*** + *-ea*] (Bot; reg; șhp) **1-8** Intură (**1-4**) (mică) Si: *inturică* (**1-8**).

inturică *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ele* / E: ***intură*** + *-ică*] (Bot; reg; șhp) **1-8** Inturea (**1-8**).

inulază *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***inulase***] Diastază care transformă inulina în fructoză.

inulină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***inuline***] (Chm) Polizaharid al fructozei, care se găsește în rizomul unor plante.

inuliște *sf* [At: DR. XI, 71 / Pl: *~iști* / E: nct] (Reg) Iniște (**1**).

inuman, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 324 / V: ***inhu~***, (înv) ***înhu~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inhumain***, lat ***inhumanus***] **1** Care nu este uman Si: *neomenesc, neuman*. **2** (Pex) Feroce. **3** Care nu este caracteristic omului. **4** (Pex) De proporții uriașe.

inunda *vt* [At: I. GOLESCU, C. I, 30 / Pzi: *~und* și (rar) *~dez* / E: fr ***inonder***, lat ***inundare***] **1** (D. ape) A se revărsa peste maluri, acoperind o întindere de pământ Si: *a îneca, a potopi, a revărsa*. **2** (Pex; șfg) A pătrunde în cantitate mare într-un spațiu închis. **3** (Spc) A face să pătrundă o cantitate de apă într-un strat petrolier pentru mărirea presiunii interne a zăcământului. **4** (D. sudoare, lacrimi, lumină etc.) A acoperi din abundență.

inundabil, ~ă *a* [At: V. ROM. decembrie 1950, 58 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inondable***] (D. un teren) **1-2** Care poate fi inundat (**1-2**). **3-4** Care este în situația de a fi inundat (**1-2**).

inundare *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 104 / Pl: *~dări*/ E: ***inunda***] **1** Revărsare a apei peste maluri și acoperire a unei întinderi de pământ cu ape. **2** Pătrundere în cantitate mare într-un spațiu închis. **3** Pătrundere a apei într-un strat petrolifer. **4** (D. sudoare, lacrimi, lumină) Revărsare din abundență.

inundat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 151 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inunda***] **1** Acoperit cu apă. **2** Peste care s-a revărsat apa unui râu. **3** (D. spații restrânse) Pătruns de o cantitate mare de lichid. **4** (D. un strat petrolifer) Peste care a fost revărsată o cantitate mare de apă. **5** (Fig) Muiat din belșug. **6** (Fig) Acoperit din abundență de sudoare, lacrimi, lumină etc.

inundație *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 11 / V: (înv) ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***inondation***, lat ***inundatio, -onis***] **1** Acoperire a unei porțiuni de uscat cu o mare cantitate de apă, provenită din ploi, revărsarea apelor etc. **2** (Ccr) Cantitate mare din apa râurilor sau a fluviilor, revărsată peste maluri, ca urmare a creșterii debitului, cauzată de abundența ploilor sau de topirea bruscă a zăpezilor Cf *potop, puhoi*. **3** (Pex; fig) Invazie de ființe sau de lucruri. **4** (Med) Pătrundere de lichid într-un tub sau organ cavitar.

inundațiune *sf* vz ***inundație***

inușor *sm* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~i* / E: ***in*** + *-șor*] **1-2** (Bot; reg) Ineață (**1-2**) (*Linum austriacum* și *Linum perenne*).

inutil, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 321 / A și: (îvr) *inutil* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inutile***, lat ***inutilis***] **1** *a* Care nu este folositor Si: *nefolositor, neutil*, (înv) *netrebuincios, zadarnic*. **2** *av* De prisos.

inutilitate *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 172 / Pl: *~tăți* / E: fr ***inutilité***, lat ***inutilitas, -atis***] **1** Lipsă de utilitate Si: *neutilitate, zădărnicie*. **2-4** Lucru, vorbă, faptă de prisos.

inutiliza *vt* [At: CUV. LIB. 20 IV, 1935, 9/5, ap. DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***inutiliser***] (Rar) **1-2** A face ca ceva (să fie sau) să rămână inutil.

inutilizabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inutilisable***] Care nu poate fi utilizat.

inutilizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***inutiliza***] (Rar) **1** Imposibilitate de a fi utilizat. **2** Nefolosire.

inutilizat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, R. DR. 181 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inutiliza***] **1** Neîntrebuințat. **2-3** (Făcut să devină sau) devenit inutil Si: *nefolositor*.

inuță *sf* [At: DAMÉ, T. 184 / Pl: *~țe* / E: ***in*** + *-uță*] (Bot; reg) Scânteuță (*Anagallis arvensis*).

inuzabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inusable***] (Frm) Care nu se strică prin folosire.

inuzitat, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 253 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***inusité***, lat ***inusitatus***] Care nu se folosește Si: *nefolosit, neîntrebuințat, neobișnuit, neuzitat*.

invada *vt* [At: GHEREA, ST. CR. III, 313 / Pzi: *~dez* / E: it ***invadare***] **1** A intra într-o țară sau pe un teritoriu străin, prin forța armelor, prădând și pustiind Si: (înv) *a călca, a cotropi, a năvăli*. **2** (Fig) A pune stăpânire pe ceva sau pe cineva Si: *a copleși, a cuprinde*. **3** (D. plante și animale dăunătoare) A se întinde în număr mare pe o suprafață, producând mari pagube Si: *a năpădi*.

invadare *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 141 / Pl: *~dări* / E: ***invada***] **1** Intrare într-o țară sau pe un teritoriu străin, prin forța armelor, prădând și pustiind. **2** (Fig) Supunere a ceva sau a cuiva. **3** Întindere pe o suprafață a unui mare număr de plante sau animale dăunătoare, ce produc mari pagube Si: *năpădire*.

invadat, ~ă *a* [At: BOGZA, P. N. 55 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***invada***] **1** (D. o țară, un teritoriu) Ocupat prin forța armelor, prădat și pustiit Si: *cotropit*. **2** (Fig) Care a fost cuprins repede și violent din toate părțile. **3** (D. suprafețe) Pe care se întind un mare număr de plante sau animale dăunătoare, producând mari pagube.

invadator, ~oare *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~oare* / E: ***invada***] **1-2** (Persoană, stat, armată) care invadează un teritoriu străin Si: *cotropitor, năvălitor*, (rar) *invadent*.

invadent, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***invadente***] (Rar) Invadator (**1**).

invagina *vr* [At: DN³ / Pzi: 3 *~nează* / E: fr ***invaginer***] (Med; d. porțiuni ale intestinelor) A se întoarce spre interior prin invaginație.

invaginat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***invagina***] (Med; d. porțiuni ale intestinelor) Întors spre interior prin invaginație.

invaginație *sf* [At: DEX / V: ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***invagination***] (Med) Formă de ocluziune intestinală produsă prin pătrunderea unui segment intestinal în segmentul imediat următor Si: *invaginare*.

invaginațiune *sf* vz ***invaginație***

invalid, ~ă [At: CONACHI, P. 226 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***invalide***, lat ***invalidus***] **1** *a* Care nu este valid. **2-3** *smf, a* (Persoană) care are o infirmitate din cauza căreia este inapt de muncă Si: *infirm* (**1-2**), *mutilat, schilodit*.

invalida *vt* [At: DA ms / Pzi: *~dez* / E: fr ***invalider***] **1** (Jur) A constata și a declara nevalide anumite acte de procedură. **2-3** A declara nevalabilă

(alegerea membrilor organelor reprezentative sau) împuternicirea delegaților la conferințe, congrese etc.

invalidabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***invalidable***] **1-2** Care poate fi invalidat (**1-2**). **3-4** Care trebuie să fie invalidat (**1-2**).

invalidare *sf* [At: DA ms / Pl: *~dări* / E: ***invalida***] (Jur) **1** Declarare ca invalide a unor acte de procedură. **2** Declarare ca nevalabilă a alegerii membrilor organelor reprezentative sau a împuternicirii delegațiilor la conferințe, congrese etc.

invalidat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***invalida***] (Jur) **1** (D. un act de procedură) Care a fost declarat nul Si: *anulat, infirmat* (**2**). **2** (D. alegeri sau împuterniciri) Declarat nevalabil.

invaliditate *sf* [At: SAHIA, U.R.S.S. 102 / Pl: *~tăți* / E: fr ***invalidité***] **1** Lipsă de validitate a unui act, mandat etc. Si: *nulitate*. **2** Infirmitate (**1**).

invar *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***invar***] Oțel aliat cu mult nichel și cu un coeficient de dilatație foarte mic, folosit la fabricarea instrumentelor și a aparatelor de mare precizie.

invariabil, ~ă [At: DA / P: *~ri-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***invariable***] **1-2** *a, av* (Într-un mod) care nu variază. **3** *a* (Grm; d. cuvinte) Care nu prezintă flexiune.

invariabilitate *sf* [At: RALEA, E. O. 264 / Pl: *~tăți* / E: fr ***invariabilité***] **1-2** Caracter a aceea ce este invariabil (**1-2**).

invariant [At: MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. I, 43 / V: *~ă sf* / Pl: *~nți* / E: fr ***invariant***] **1** *a* (D. un fenomen, legi ale naturii etc.) Invariabil (**1**). **2** *sm* Mărime, relație sau proprietate care rămâne neschimbată în urma unor transformări de natură fizică sau matematică. **3** *sf* (Mat) Funcție de coeficiență care rămâne neschimbată când se trece de la un sistem de axe la altul. **4** *sm* (Est) Existență în toate domeniile artei a unor elemente permanente, imuabile de-a lungul evoluției istorice a artelor.

invariantă *sf* vz ***invariant***

invarianță *sf* [At: DN[3] / Pl: *~țe* / E: fr ***invariance***] **1-2** Menținere neschimbată a unei mărimi sau a sistem de numere într-o anumită transformare.

invazie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 262 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***invasion***, lat ***invasio***] **1** Intrare neașteptată a unei armate inamice într-o țară cu scopul de a o cuceri Si: *cotropire*, (înv) *călcătură*. **2** (Pex) Venire neașteptată și în număr mare a cuiva sau a ceva într-un anumit loc Si: *cotropire, năvălire*. **3** (Fig) Apariție de idei, obiceiuri, mode etc. **4** Apariție rapidă și masivă, cu caracter de calamitate, a unor specii de plante sau animale dăunătoare ori parazite, într-o regiune. **5** (Med) Stadiu în evoluția ciclică a unor boli infecțioase, care durează de la apariția primelor semne de boală până la instalarea fenomenelor clinice caracteristice.

invaziune *sf* vz ***invazie***

invaziv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***invasive***] (Med) **1-2** Cu caracter de invazie (**4-5**). **3** (D. tratamente sau proceduri medicale) Care acționează într-un mod violent (și oarecum împotriva naturii organismului).

invăr *sn* [At: H VI, 143 / A: nct / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Mâncare nedefinită mai îndeaproape.

invectiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***invettivo***] (Liv) Cu caracter de injurie (**1**).

invectiva *vt* [At: MACEDONSKI, O. IV, 77 / Pzi: *~vez* / E: fr ***invectiver***] (Frr) A insulta.

invectivare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~vări* / E: ***invectiva***] (Frr) Insultare.

invectivat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***invectiva***] Insultat.

invectivă *sf* [At: IORGA, L. II, 618 / Pl: *~ve* / E: fr ***invective***, lat ***invectivae***] **1** Injurie (**1**). **2** Procedeu stilistic care constă în folosirea în literatură a expresiilor violente, agresive.

inventa *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 347 / Pzi: *~tez* / E: fr ***inventer***] **1** A născoci ceva nou, care nu exista până atunci. **2** (Spc) A face o descoperire tehnică. **3** (Fig) A găsi ceva sau pe cineva la repezeală, pentru anumite ocazii. **4** A prezenta drept reale anumite lucruri imaginare Si: *a născoci, a scorni*. **5** (Pex; fig) A minți.

inventar *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 146 / V: (înv) ***~iu, ~ium, ivintal, ivin~*** / Pl: *~e* / E: fr ***inventaire***, lat ***inventarium***] **1** Registru cu statut de act, în care sunt enumerate și descrise cantitativ și valoric toate bunurile care se află într-o gospodărie, într-o instituție, într-un magazin etc. **2** (Pex) Totalitate a bunurilor din inventar (**1**). **3** (Pgn) Listă exactă, amănunțită. **4** (Pgn) Înșirare (a unor fapte, întâmplări etc.) Si: *enumerare*. **5** (Îs) ~ *viu* Totalitate a vitelor și a păsărilor dintr-o gospodărie. **6** (Îs) ~ *mort* Totalitate a uneltelor, a mașinilor, a mijloacelor de transport aparținând gospodăriei sau întreprinderii. **7** (Ilv) **A face ~ul** A inventaria (**1**). **8** (Jur; îs) *Beneficiu de ~* Beneficiu acordat moștenitorului de a nu plăti datoriile succesiunii decât până la suma cuprinsă în inventar. **9** (Jur; ilav) **Sub beneficiu de ~** Cu rezerva de a controla și verifica înainte de a admite ceva.

inventare *sf* [At: PUȘCARIU, ap. DA ms / Pl: *~tări* / E: ***inventa***] **1** Născocire a ceva nou, inexistent până atunci. **2** Efectuare a unei descoperiri tehnice. **3** Găsire a ceva sau a cuiva la repezeală, pentru anumite ocazii. **4** Prezentare drept reale a unor lucruri imaginare. **5** (Pex) Mințire. **6** (Ccr) Invenție (**1**).

inventaria *vt* [At: DA / P: *~ri-a* / Pzi: *~iez* / E: it ***inventariare***] **1-3** A întocmi un inventar (**1-2, 5**) Si: (iuz) *a inventoria* (**1-3**).

inventariat[1] *sn* [At: DA ms / P: *~ri-at* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***inventaria***] **1-3** Inventariere (**1-3**).

inventariat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / P: *~ri-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inventaria***] **1-3** Care este trecut în inventar (**1-2, 5**) Si: (iuz) *inventariat* (**1-3**).

inventariere *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 3/1 / P: *~ri-e~* / Pl: *~ri* / E: ***inventaria***] **1-3** Înregistrare în inventar (**1-2, 5**) Si: *inventariat*[1] (**1-3**).

inventariu *sn* vz ***inventar***

inventarium *sn* vz ***inventar***

inventat, ~ă *a* [At: BUL. COM. IST. II, 29 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inventa***] **1** Născocit. **2** Descoperit. **3** (Fig) Găsit în grabă. **4** (Fig) Imaginar (**1**).

inventator, ~oare *smf* [At: SCÎNTEIA, 1949, nr. 1347 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***inventa*** + *-tor*] **1** Persoană care a născocit ceva nou, inexistent până atunci Si: (iuz) *inventor* (**1**). **2** Persoană care a realizat o invenție (**1**) Si: (iuz) *inventor* (**2**).

inventică *sf* [At: DEX–S / Pl: (rar) *~ici* / E: ***invent(a)*** + *-ică*] Disciplină care studiază sistematic procesul invenției (**1**) și condițiile stimulării creativității.

inventiv, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inventif***] (D. oameni, mintea lor etc.) **1-2** Care poate inventa (**1-2**) Si: *ager, ingenios* (**1**), (îrg) *invențios*. **3** Care găsește ușor soluții pentru orice problemă.

inventivitate *sf* [At: TEODOREANU, L. 231 / Pl: *~tăți* / E: ***inventiv*** + *-itate*] Imaginație creatoare Si: *ingeniozitate* (**1**).

inventor *sm* [At: ODOBESCU, S. I, 32 / Pl: *~i* / E: fr ***inventeur***] (Iuz) **1-2** Inventator (**1-2**).

inventoria *vt* [At: ODOBESCU, S. I, 256 / P: *~ri-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***inventorier***] (Frm; iuz) **1-3** A inventaria (**1-3**).

inventoriat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inventoria***] (Iuz) **1-2** Inventariat[2] (**1-2**).

invenție *sf* [At: LB / V: ***~iune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***invention***, lat ***inventio, -onis***] **1** Realizare tehnică dintr-un domeniu al cunoașterii, care prezintă noutate și progres față de stadiul cunoscut până atunci Si: *inventare* (**3**). **2** (Ccr) Lucru nou creat. **3** (Fig) Putere de a inventa. **4** Afirmație care susține ca adevărate lucruri inexistente, imaginare. **5** (Pex) Minciună. **6** Căutare și alegere a ideilor și argumentelor adecvate într-un discurs sau a ideilor și temelor corespunzătoare într-o creație artistică. **7** (Muz; îf *invențiune*) Mică piesă muzicală, în stil contrapunctic, imitativ, specifică barocului. **8** (Muz; îf *invențiune*) Fantezie, improvizație cu caracter polifonic.

invențios, ~oasă *a* [At: LM / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***invenție*** + *-os*] (Înv; Trs) Inventiv (**1**).

invențiune *sf* vz ***invenție***

inverificabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***invérifiable***] Care nu poate fi verificat.

invernal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***invernal***] (Rar) **1-3** Iernatic (**1-3**).

invers, ~ă [At: EMINESCU, N. 84 / A și: *invers* / Pl: *~rși, ~e* / E: fr ***inverse***, lat ***inversus***] **1-2** *a, av* (Care este) opus direcției inițiale. **3-4** *a, av* (Care se face) de la sfârșit către început. **5-6** *a, av* Întors pe dos. **7-8** *a* (Mat; îs) (*Cantități* sau) *numere ~e* (Cantități sau) numere al căror produs este egal cu unitatea. **9** *av* (Mat; îs) *Raport ~ proporțional* Raport între două mărimi, cantități, valori care depind una de alta în așa fel încât, dacă una crește de un număr de ori, cealaltă scade de același număr de ori. **10** *av* (Mat; îs) *Mărimi* (sau *valori*) *~ proporționale* Mărimi (sau numere) care se află în raport invers (**8**) proporțional. **11** *a* (Chm; îs) *Reacție ~ă* Reacție ce se desfășoară în sens contrar reacției directe.

inversa *vt* [At: BUL. COM. IST. V, 147 / Pzi: *~sez* / E: fr ***inverser***] **1-2** A schimba ordinea (inițială sau) normală. **3** A face ceva în mod contrar ordinii firești. **4-5** A întoarce (pe dos). **6** A răsturna. **7** (Spc) A schimba sensul curentului electric.

inversare *sf* [At: DA ms / Pl: *~sări* / E: ***inversa***] **1-2** Schimbare a ordinii (inițiale sau) firești Si: *inversiune* (**1-2**). **3** Realizare a ceva în mod contrar ordinii firești Si: *inversiune* (**3**). **4-5** Întoarcere (pe dos) Si: Si: *inversiune* (**4-5**). **6** Schimbare a sensului curentului electric. **7** Răsturnare.

inversat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***inversa***] **1** Făcut invers (**4**). **2** Așezat invers (**2**). **3-4** Întors (pe dos). **5** Răsturnat.

inversie *sf* vz ***inversiune***

inversiune *sf* [At: MACAROVICI, CH. 455 / V: ***~versie*** (Pl: *~ii*) / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***inversion***] **1-5** Inversare (**1-5**). **6** (Grm) Schimbare a ordinii obișnuite a cuvintelor în frază pentru a obține efecte stilistice. **7** Schimbare a sensului. **8** (Mat) Transformare a unei figuri prin schimbarea punct cu punct a pozițiilor punctelor figurii. **9** (Fiz; îf *~sie*) Schimbare de semn a unui parametru în funcție de altul. **10** (Chm; îf *~sie*) Transformare a unei substanțe optic-active în alta, asemănătoare ca structură. **11** (Chm; îf *~sie*; șîs *~sia zaharozei*) Transformare a zaharozei în glucoză prin hidroliză. **12** (Med) Așezare a organelor într-o poziție diferită față de cea normală. **13** (Îs) *~ sexuală* Homosexualitate. **14** Procedeu de transformare directă a unui negativ fotografic în pozitiv. **15** (Muz) Răsturnare a vocilor în contrapunctul dublu. **16** (Muz) Întoarcere a ordinii în care se succed tonurile într-o frază. **17** (Glg; îs) *~ de relief* Stadiu avansat de evoluție a reliefului când formele inițiale pozitive devin negative și invers.

inversiv, ~ă *a* [At: IORGA, L. I, 274/ Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inversif***] **1-2** Care inversează (**1-2**). **3-4** Care este făcut invers (**1-2**). **5-7** Care conține o inversiune (**1-3**).

inversor *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***inverseur***] **1** Dispozitiv pentru inversarea sensului mișcării organelor mobile ale unei mașini, ale unui vehicul etc. **2** Dispozitiv care inversează sensul unui curent electric.

invertază *sf* [At: MACAROVICI, CH. 558 / Pl: *~ze* / E: fr ***invertase***, ger ***Invertase***] (Blg) Enzimă produsă de drojdia de bere și de mucoasa intestinală, care transformă zahărul în fructoză și glucoză Si: *invertină*.

inverti *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tesc* / E: fr ***invertir***] **1-2** A realiza o inversiune (simetrică). **3** (Chm) A transforma zahărul în glucoză și zaharoză sub acțiunea invertazei. **4** (Pex) A transforma. **5** (Chm) A descompune prin hidroliză o subtanță optic-activă cu putere rotatorie mai mare.

invertină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***invertine***] (Blg) Invertază.

invertire *sf* [At: MACAROVICI, CH. 558 / Pl: *~ri* / E: ***inverti***] **1** Realizare a unei inversiuni simetrice. **2** (Chm) Transformare a zahărului în glucoză și în fructoză sub acțiunea invertazei. **3** (Chm) Descompunere prin hidroliză a unei subtanțe optic-active cu putere rotatorie mai mare. **4** (Pex) Transformare. **5** (Îs) *~ sexuală* Homosexualitate.

invertit, ~ă [At: MACAROVICI, CH., 558 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***inverti***] **1** *a* (Chm; d. zahăr) Transformat în glucoză și în fructoză sub acțiunea invertazei. **2-3** *sm, a* (Liv) Homosexual.

invertor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: eg ***inverter***] (Elt) Mutator care transformă curentul electric continuu în curent alternativ.

investi[1] *vt* [At: DA / Pzi: *~tesc* / E: fr ***investir***, lat ***investire***] **1** (Jur; înv) A prevedea cu toate formele legale. **2** (Ecn) A plasa un fond, un capital într-o întreprindere cu scopul de a obține profit.

investi[2] *v* vz ***învesti***

investiga *vt* [At: DA / Pzi: *~ghez* / E: lat, it ***investigare***] A face investigații Si: *a cerceta*.

investigare *sf* [At: SBIERA, F. S. 294 / Pl: *~gări* / E: ***investiga***] Investigație.

investigat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***investiga***] Care a fost cercetat.

investigativ, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***investigative***] (Liv) Care are caracter de investigație.

investigator, ~oare *smf, a* [At: GHICA, S. 64 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***investigateur***] **1-2** (Persoană) care face investigații.

investigatoriu, ~oare *smf, a* vz ***investigator***

investigație *sf* [At: I. IONESCU, M. 98 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***investigation***, lat ***investigatio, -onis***] Cercetare minuțioasă, făcută sistematic, cu scopul de a descoperi ceva Si: *investigare*, (înv) *cercare* (**9**).

investigațiune *sf* vz ***investigație***

investire *sf* [At: LEG. EC. PL. 186 / Pl: *~ri* / E: ***investi***] **1** (Jur; înv) Prevedere cu toate formele legale. **2** Investiție (**1**).

investit, ~ă *a* [At: ALEXANDRESCU, M. 165 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***investi***] **1** (Înv) Îmbrăcat. **2** (Înv; d. acte) Prevăzut cu toate formele legale. **3** (D. un capital) Plasat într-o afacere sau întreprindere.

investiție *sf* [At: SAHIA, U.R.S.S. 73 / V: ***~țiune*** (Pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: ger ***Investition***] **1** Plasare a unui capital într-o întreprindere cu scopul de a obține profit Si: *investire* (**2**). **2** (Ccr) Capital investit (**3**). **3** Alocare de către stat a unei sume sau a altor mijloace materiale pentru crearea de noi fonduri fixe sau pentru lărgirea, reutilizarea și modernizarea celor existente. **4** (Ccr) Mijloace materiale alocate.

invetera *vr* [At: DA ms / V: ***în~*** / Pzi: *~rez* / E: lat ***inveterare***, fr ***invétérer***] **1** (D. vicii, boli, prejudecăți etc.) A se înrădăcina. **2** A îmbătrâni practicând răul sau viciul. **3** A se învechi în rele.

inveterare *sf* [At: DA ms / V: ***în~*** / Pl: *~rări* / E: ***invetera***] (Rar) **1** Înrădăcinare a unei boli, a unei prejudecăți, a unui viciu etc. **2** Practicare a răului sau a viciului. **3** Îmbătrânire în rele.

inveterat, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. S. 161 / V: ***în~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***invetera***] **1** (D. boli, obiceiuri, prejudecăți etc.) Înrădăcinat. **2** (D. oameni) Care a îmbătrânit practicând răul sau viciul.

invidia *vt* [At: NEGRUZZI, S. I. 107 / P: *~di-a* / Pzi: *~iez* / E: it ***invidiare***] **1** A fi stăpânit de invidie față de cineva Si: *a pizmui*. **2** A râvni ceea ce aparține altuia.

invidiare *sf* vz ***invidiere***

invidiat[1] *sn* [At: BUL. COM. IST. I, 35 / P: *~di-at* / Pl: (rar) *~uri* /E: ***invidia***] **1-2** Invidiere (**1-2**).

invidiat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / P: *~di-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***invidia***] **1** Care provoacă invidie Si: *pizmuit*[2]. **2** (D. bunurile altuia) Râvnit[2].

invidie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 100 / P: *~di-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***invidia***] Sentiment de părere de rău, ciudă, necaz provocat de succesele sau situația bună a altuia Si: *ciudă* (**5**), *pizmă*.

invidiere *sf* [At: DA ms / P: *~di-e~* / V: ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***invidia***] **1** Suferință provocată de un sentiment de ciudă sau de necaz față de cineva Si: *invidiat*[1] (**1**). **2** Râvnire a bunurilor altuia Si: *invidiat*[1] (**2**).

invidios, ~oasă [At: MACEDONSKI, O. I, 75 / P: *~di-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: it ***invidioso***, lat ***invidiosus***] **1-2** *smf, a* (Om) stăpânit de invidie. **3-4** *a, av* (Într-un mod) care trădează invidie.

invincibil, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 269 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***invincible***, lat ***invincibilis***] Care nu poate fi învins Si: *imbatabil, nebiruit*.

invincibilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***invincibilité***] Calitate a celui invincibil.

inviolabil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. VII, 246 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***inviolable,*** lat ***inviolabilis***] **1** Care nu poate fi încălcat. **2** (Jur) Care se află legal la adăpost de orice urmărire, atingere sau pedepsire.

inviolabilitate *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / P: *~vi-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***inviolabilité***] **1-2** Calitate de a fi inviolabil (**1-2**).

invita vt [At: NEGRUZZI, S. I, 68 / V: (înv) ***în~***, (reg) ***îngi~*** / Pzi: *~vit* / E: fr ***inviter***, it ***invitare***] **1** A ruga pe cineva să ia parte la o anumită activitate. **2** A convoca la o întrunire. **3** (Spc) A chema pe cineva la o masă, la o petrecere etc.

invitare *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 373 / Pl: *~tări* / E: ***invita***] (Rar) **1** Rugăminte adresată cuiva să participe la o anumită activitate Si: *invitat[1]* (**1**). **2** Convocare la o întrunire Si: *invitat[1]* (**2**). **3** (Spc) Chemare a cuiva la o masă, la o petrecere etc. Si: *invitat[1]* (**3**).

invitat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***invita***] **1-3** Invitare (**1-3**).

invitat[2], ~ă [At: CĂLINESCU, E. O. I, 110 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***invita***] **1-2** *smf, a* (Persoană) chemată să ia parte la o activitate. **3-4** *smf, a* (Persoană) convocată să se prezinte undeva. **5** *smf* Musafir.

invitator, ~oare *smf, a* [At: DA ms / V: (înv) ***~tăt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***invita*** + *-tor*] (Rar) **1-6** (Persoană) care invită (**1-3**).

invitație *sf* [At: C. PETRESCU, C. V., 26 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***invitation***, lat ***invitatio, -onis***] **1** Rugăminte. **2** Chemare. **3** Convocare (**1**). **4** (Ccr) Document tipărit prin care cineva este invitat undeva.

invitațiune *sf* vz ***invitație***

invită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***invite***] (La jocul de cărți, la scrimă etc.) Deschidere.

invitător, ~oare *a* vz ***invitator***

in vitro *av* [At: DN[3] / E: lat ***in vitro***] (În legătură cu desfășurarea unui proces biologic) **1** În afara organismului viu. **2** În laborator.

in vivo *av* [At: DN[3] / E: lat ***in vivo***] (În legătură cu desfășurarea unui proces biologic) În interiorul organismului viu.

invizibil, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***invisible***, lat ***invisibilis***] **1** *a* Care nu se poate vedea. **2** *a* (Gmț) Extrem de mic. **3** a (Îlv) **A se face ~** A dispărea. **4-5** *sn, a* (Șîs *ac ~*) (Ac de păr) mic și subțire.

invizibilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***invisibilité***, lat ***invisibilitas, -atis***] **1-2** Însușire a ceea ce este invizibil (**1-2**).

invoca *vt* [At: (a. 1776) URICARIUL I, 180 / V: (rar) ***în~*** / Pzi: *invoc* / E: lat ***invocare***, fr ***invoquer***] **1** A chema în ajutor, de obicei o divinitate. **2** A cita ceva în favoarea sa. **3** A se referi la ceva ce poate servi ca argument în susținerea unei afirmații.

invocare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 276 / Pl: *~cări* / E: ***invoca***] **1-4** Invocație (**1-4**).

invocat, ~ă *a* [At: COD. PEN. R. P.R. 72 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***invoca***] **1** Chemat în ajutor. **2** Citat în favoarea sa. **3** Adus ca probă.

invocator, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***invoca*** + *-tor*] **1-6** (Persoană) care invocă (**1-3**).

invocație *sf* [At: ZAMFIRESCU, R., 112 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***invocation***, lat ***invocatio, -onis***] **1** Chemare în ajutor, de obicei a unei divinități Si: *invocare* (**1**). **2** Citare de fapte în sprijinul unei teze Si: *invocare* (**2**). **3** (Spc) Chemare, cu valoare stilistică, adresată de către poet muzei sau unor divinități ca să-l inspire Si: *invocare* (**3**). **4** (Spc) Procedeu stilistic prin care oratorul sau scriitorul interpelează un personaj, de obicei istoric, absent Si: *invocare* (**4**).

invocațiune *sf* vz ***invocație***

involua *vi* [At: DEX / P: *~lu-a* / Pzi: *~uez* / E: ***involuție***] **1** A se întoarce de la o stare sau o formă superioară de dezvoltare la una inferioară Si: *a decădea, a regresa*. **2** A se întoarce în timp.

involuare *sf* [At: DEX / P: *~lu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***involua***] **1-5** Involuție (**1-5**).

involuat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***involua***] **1** Care s-a întors la stadiul de dezvoltare anterior. **2** Care a regresat. **3** Care s-a întors în timp.

involucel *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***involucelle***] (Bot; șhp) **1-4** Involucru (**1-2**) (mic).

involucru *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 102 / Pl: *~re* / E: fr ***involucre***, lat ***involucrum***] (Bot) **1** Totalitate a bracteelor care se află la baza unei flori sau a unei inflorescențe. **2** Lamă care învelește pălăria tânără a unei ciuperci, înainte ca aceasta să iasă din pământ.

involuntar, ~ă *a, av* [At: VLAHUȚĂ, D., 257 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***involontaire***, lat ***involuntarius***] **1-2** (Care este făcut) fără voie Si: *neintenționat*.

involut, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~uți, ~e* / E: lat ***involutus***] (Bot; d. un organ) Răsucit spre interior.

involutiv, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***involutif***] **1-3** *a* (Liv) Care are caracter de involuție (**1-3**). **4-6** *av* În mod involutiv (**1-3**).

involuție *sf* [At: PARHON, B. 52 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***involution***, lat ***involutio, -ionis***] **1** (Blg) Modificare regresivă a unui organ sau organism Si: *involuare* (**1**). **2** (Pgn) Proces de transformare regresivă Si: *involuare* (**2**). **3** Întoarcere în timp Si: *involuare* (**3**). **4** Proces fiziologic care constă în revenirea unui organ, care a suferit o mărire de volum, la dimensiunile, poziția și consistența normală Si: *involuare* (**4**). **5** (Ccr) Situație a unui organ întors la dimensiunea sa normală Si: *involuare* (**5**). **6** (Mat) Transformare biunivocă a unei mulțimi în ea însăși. **7** (Mat) Omografie reciprocă. **8** (Flz) Trecere de la eterogen la omogen, de la multiplu la unitate. **9** (Glg) Ondulație a unor straturi subțiri de sedimente sau roci detritice, care apar sub influența acțiunii înghețului.

involuțiune sf vz ***involuție***

invulnerabil, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 8 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***invulnérable***, lat ***invulnerabilis***] **1** Care nu poate fi rănit. **2-3** (Pex) Care nu poate fi (atacat sau) învinuit. **4** Care nu poate fi atins.

invulnerabilitate *sf* [At: TEODOREANU, L. 231 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***invulnérabilité***] **1-4** Caracter a ceea ce este invulnerabil (**1-4**).

io[1] *sms* [At: (a. 1610) GCR. I, 44/7 / E: vsl ***ѩ***] (Înv) Formulă întrebuințată înaintea numelor de domnitori, mai întâi în Muntenia (sec. XIV), apoi în Moldova (sec. XV), în documentele, inscripțiile scrise în slavonă (uneori și în alte limbi), ulterior și în cele românești.

io[2] *av* vz ***iuo***

io[3] *pp* vz ***eu***

ioachim *sm* [At: BĂLCESCU, M. V. 109 / P: *io-a~* / Pl: *~i* / E: ger ***Ioachims (taler)***] (Înv) Monedă germană care a circulat și în țările române Si: *taler*.

ioanit, ~ă [At: DEX / P: *i-oa~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ger ***Iohannit***, fr ***Ioannite***] **1-2** *sm, a* (Persoană) care făcea parte dintr-un ordin monaho-cavaleresc înființat în Palestina în sec. XII. **3** *a* Care aparține ioaniților (**1**). **4** *a* Referitor la ioaniți (**1**).

ioajdă *sf* vz ***iojdă***

ioarcă *sf* [At: H XVIII, 139 / Pl: *~rce* / E: cf *lioarcă, mioarcă*] Broască râioasă.

iobag *sm* [At: LEX. MARS. / V: ***~giu, ~aj, obaciu, o~, obagiu, ubagiu*** / Pl: *~agi* / E: mg ***jobbágy***] **1** Țăran legat de pământ, fără drept de strămutare, dependent de stăpânul feudal și obligat să-i facă acestuia prestații în muncă, în natură sau în bani Si: *jeler, rumân, șerb, vecin*, . **2** (Reg; rar) Agricultor.

iobagial, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~gi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***iobag*** + *-(i)al*] (Rar; liv; nob) Care se referă la iobag (**1**).

iobagiță *sf* vz ***iobăgiță***

iobagiu *sm* vz ***iobag***

iobăgel *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. 20 / Pl: *~ei* / E: ***iobag*** + *-el*] **1-4** (Șhp) Iobag (**1-2**) (mic de statură).

iobăgi [At: I. GOLESCU, C. I. 260 / V: ***obăci*** / Pzi: *~gesc* / E: ***iobag***] **1-2** *vi* (Înv) (A sluji și) a trăi ca un iobag (**1**). **3-4** *vtr* A aduce pe cineva sau a ajunge din starea de om liber în cea de iobag (**1**).

iobăgie *sf* [At: (a. 1833) IORGA, S. D. XII, 181 / V: ***obăcie, obăgie*** / Pl: *~ii* / E: ***iobag*** + *-ie*] **1** Sistem de relații bazat pe proprietatea stăpânului feudal asupra pământului și pe dependența personală a țăranului față de stăpânul feudal. **2** Stare de iobag (**1**) Si: *clacă, rumânie, servitute, șerbie*,

vecinătate. 3 Muncă făcută în calitate de iobag (1). 4 (Îrg) Moșie. 5 (Îrg) Casă.

iobăgime *sf* [At: ZILOT. CRON. 84 / V: *ho~* / Pl: *~mi* / E: *iobag* + *-ime*] (Înv) 1 Totalitate a celor care trăiesc în stare de iobagi (1). 2 Mulțime de iobagi (1).

iobăgire *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 162, 8/2 / Pl: *~ri* / E: *iobăgi*] 1 Muncă a omului aflat în stare de iobag (1). 2 Existență a celui aflat în stare de iobag (1) Si: *șerbire*. 3-4 (Aducere a cuiva sau) ajungere din starea de om liber în cea de iobag (1).

iobăgist, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iști*, *~e* / E: *iobag* + *-ist*] (Rar) 1 Care se referă la iobăgie. 2 În felul iobăgiei.

iobagiță *sf* vz ***iobăgiță***

iobăgiță *sf* [At: (a. 1713) BUL. COM. IST. II, 271 / V: *~bag~* / Pl: *~țe* / E: *iobag* + *-iță*] 1 Soție de iobag (1). 2 Fiică de iobag (1).

iobniță *sf* [At: BUL. FIL. XI-XII 475 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Femeie depravată.

ioc *av* [At: ȚICHINDEAL, F. 286 / E: tc *yok*] (Pfm) 1 Nu. 2 Nimic. 3 Deloc. 4 Câtuși de puțin.

iod^1 *sn* [At: IORGA, N. R. A. I, 255 / Pl: (rar) *~uri* / E: fr *iode*] 1 Element chimic solid cu aspect de cristale lamelare, negre-cenușii, cu luciu metalic și miros pătrunzător, foarte volatil, ușor solubil în alcool, întrebuințat în medicină. 2 (Îe) *Tinctură de ~* Soluție de iod în alcool, folosită la dezinfectarea plăgilor.

iod^2 *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: fr *yod*] (Fon; rar) Iot.

iodat^1 *sm* [At: MACAROVICI, CH. 142 / Pl: *~ați* / E: fr *iodate*] Sare a acidului iodic.

iodat^2, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați*, *~e* / E: *iod* + *-at*] 1 Care conține iod^1. 2 Preparat cu iod^1.

iodemie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr *iodémie*] (Fzl) 1 Prezență a iodului^1 în sânge. 2 Cantitate de iod^1 în sânge.

iodhidric *a* [At: LTR / Pl: *~ici* / E: fr *iodhydrique*] (Îs) *Acid ~* Acid rezultat din combinarea iodului^1 cu hidrogenului.

iodic *am* [At: MACAROVICI, CH. 284 / Pl: *~ici* / E: fr *iodique*] (Îs) *Acid ~* Acid obținut prin oxigenarea iodului^1 cu acid azotic concentrat.

iodide *sfp* [At: DN^3 / E: fr *iodides*] Erupții cutanate, provocate de produse iodice, în special de iodura de potasiu.

iodism *sn* [At: DEX / Pl: nct / E: fr *iodisme*] Intoxicație cu iod^1 sau cu compuși ai iodului^1.

iodit *sn* [At: MDT / Pl: *~iți* / E: fr *iodite*] (Chm) Iodură naturală de argint.

iodiza *vtr* [At: DEX / Pzi: 3 *~zează* / E: *iod^2* + *-iza*] (Fon; rar) A se iotaciza (1-4).

iodizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: *iodiza*] (Fon) 1-2 Iotacizare (1-2).

iodizat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați*, *~e* / E: *iodiza*] (Fon; d. sunete) 1-2 Iotacizat^2 (1-2).

iodler *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ger *Jodler*] 1 Fel de a cânta specific locuitorilor de munte din Tirol, Bavaria și Elveția, constând într-o serie de vocalize care trec frecvent de la registrul normal al vocii la cel de falset. 2 Cântec bazat pe iodler (1).

iodoform *sns* [At: BIANU, D. S. / E: fr *iodoforme*, ger *Iodoform*] Substanță solidă, de culoare galbenă, cu miros caracteristic, neplăcut și persistent, foarte puțin solubilă în apă, întrebuințată în medicină ca antiseptic, anestezic, cicatrizant etc.

iodometric, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *iodométrique*] 1 Care aparține iodometriei. 2 Referitor la iodometrie.

iodometrie *sf* [At: LTR / Pl: (rar) *~ii* / E: fr *iodométrie*] (Chm) Totalitatea metodelor de dozare cantitativă a diferitelor substanțe care reacționează cu o soluție de iod^1.

iodur *sm* vz ***iodură***

iodurare *sf* [At: LTR / Pl: *~rări* / E: cf fr *ioduration*] (Chm) Introducere a iodului^1 în molecula unei substanțe organice.

iodură *sf* [At: MACAROVICI, CH. 478 / V: (iuz) *iodur sm* / Pl: *~ri* / E: fr *iodure*] 1 Sare a acidului iodhidric. 2 Combinație de iod^1 cu un alt element chimic.

iodurie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr *iodurie*] (Med) 1 Prezență a iodului^1 în urină. 2 Cantitate de iod^1 prezentă în urină.

iofca *sf* [At: COSTINESCU / V: *ief~*, *efca* / Pl: *~le* / E: tc *yufka*] (Mun) 1 (Lpl) Paste făinoase în formă de pătrățele, amestecate cu brânză. 2 (Lpl; îf *efca*) Foițe subțiri de aluat frământat cu ouă și unt. 3 (Îf *efca*) Prăjitură nedefinită mai îndeaproape.

iofcăluță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: *iofca* + *-ăluță*] (Șhp) 1-6 Iofca (1-3) (mică).

iofobie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr *iophobie*] Teamă patologică de a fi otrăvit.

iohaș *sm* [At: CHEST. V, 4/27 / Pl: *~i* / E: mg *juhász*] (Reg; rar) Läptar.

iohimbină *sf* vz ***yohimbină***

ioite *i* [At: HEM, ap. PAMFILE, B. 26 / V: *iotă*, *iote*, *ioti*, *iui*, *iuite* / E: *ia uite*] (Pop) Cuvânt prin care cineva este făcut atent asupra unui lucru Si: *iată*, *uite*.

iojdă *sf* [At: PAMFILE, I. C. 212 / V: *ioaj~* / Pl: *~de* / E: ns cf *oajdă*] (Trs) Viță de vie.

iolă *sf* [At: DA ms / S și: *yolă* / Pl: *~le* / E: fr *yole*] Ambarcațiune sportivă, îngustă și ușoară, cu o velă prinsă de un catarg, condusă de o singură persoană.

ioldaș *sm* vz ***ghioldaș***

iolomânzdră *sf* vz ***salamandră***

iolut *sn* [At: H II, 289 / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) Troscot (*Polygonum aviculare*).

ion *sm* [At: MACAROVICI, CH. 102, cf 211 / P: *i-on* / Pl: *~i* / E: fr *ion*] 1 Atom, moleculă sau grupare de atomi, care are un exces de sarcină electrică pozitivă sau negativă, provenită din diferența dintre numărul de protoni și numărul de electroni. 2 (Îs) *~-gram* Sumă a greutăților atomilor dintr-un ion, exprimată în grame.

ionatan [At: DEX / S și: *jonathan* / P: *io~* / Pl: *~i*, *~e* / E: eg *jonathan*] 1-2 *sm*, *a* (Șîs *măr ~*) Specie de măr originar din S.U.A., cu coroana deasă și voluminoasă, cu frunze cenușii-argintii și cu fructul foarte gustos. 3-4 *sn*, *a* (Șîs *măr ~*) Fruct al ionatanului (1), de mărime mijlocie, cu suprafața netedă, de culoare roșie-sângerie cu pete albicioase și dungi carmin, zemos, dulce-acrișor și plăcut aromat.

iongar *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: ger *Jünger*] (Reg) Tânăr ajutor de miner.

iongări *vti* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~resc* / E: *iongar*] (Reg) 1-2 A arunca lucrurile inutile. 3-4 A curăți locul de lucru din mină.

iongărire *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 42 / Pl: *~ri* / E: *iongări*] (Reg) 1 Aruncare a lucrurilor inutile. 2 Curățare a locului de lucru din mină. 3 Transportare.

ionian, ~ă [At: SCRIBAN, D. / P: *i-o-ni-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr *ionien*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care făcea parte din populația de bază a Ioniei. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) originară din Ionia. 5 *smp* Grup de populație din Grecia antică, alungat de dorieni și stabilit în insulele din Marea Egee și malul apusean al Asiei Mici. 6-7 *a* Care aparținea (Ioniei sau) populației ei Si: *ionic^1* (1-2). 8-9 *a* Care se referă (la Ionia sau) la populația ei Si: *ionic^1* (3-4). 10 *a* (Îs) *Școala ~ă* Filozofie ionică^1 (7).

ionic^1, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 103 / P: *i-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *ionique*] 1-4 *a* Ionian (6-9). 5-6 *sm*, *a* (Șîs *vers ~*) (Picior de vers antic) format din patru silabe, două lungi și două scurte. 7 *a* (Îs) *Filozofie ~ă* Cel mai vechi curent filozofic materialist grec, apărut în Ionia, în sec. VII-VI î. Hr., care explică universul prin reducerea tuturor lucrurilor la un principiu unic (apa, aerul, focul etc.). 8-9 *sn*, *a* (Stil, ordin arhitectonic) caracterizat prin coloane zvelte cu capitelul împodobit cu volute, friză continuă etc. 10 *a* (D. construcții sau elemente arhitectonice) În stil ionic (9).

ionic^2, ~ă *a* [At: LTR / P: *i-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *ionique*] 1 Care aparține ionilor (1). 2 *a* Care se referă la ioni (1). 3 (Îs) *Produs ~* Produs între concentrația anionilor și a cationilor dintr-o soluție. 4 (Îs) *Reacție ~ă* Reacție care se produce între ioni și care are loc, de cele mai multe ori, din cauza acțiunii electrostatice dintre ioni. 5 (Îs) *Emisiune termo-~ă* Emisiune de electroni produsă de corpurile incandescente.

ioniu *sn* [At: LTR / P: *i-o-niu* / Pl: *~ii* / E: ger ***Ionium***, fr ***ionium***] Izotop radioactiv al toriului, care se obține din uraniu prin dezintegrare.

ioniza *vt* [At: LTR / P: *i-o~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***ioniser***] **1** A produce ionizarea (**1**) unui mediu. **2** (Med) A folosi ionizarea (**2**).

ionizant, ~ă *a* [At: LTR / P: *i-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***ioniza*** + *-ant*] **1-2** Care (poate) produce ionizarea (**1**).

ionizare *sf* [At: MACAROVICI, CH. 181 / P: *i-o~* / Pl: *~zări* / E: ***ioniza***] (Chm) **1** Proces fizic al cărui rezultat este formarea de ioni (**1**) Si: *ionizație*. **2** Tratament medical care constă în introducerea în organism a ionilor Si: *ionoterapie*.

ionizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ioniza***] **1** (D. mediu) În care s-a produs ionizarea (**1**). **2** (Med; d. organism) Tratat prin ionizare (**2**).

ionizator *sn* [At: DEX-S / P: *i-o~* / Pl: *~oare* / E: fr ***ionisateur***] Generator de ioni (**1**).

ionizație *sf* [At: LTR / P: *i-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ionisation***] (Rar) Ionizare (**1**).

ionofon *sn* [At: LTR² / P: *i-o~* / Pl: *~oane* / E: fr ***ionophone***] Traductor electroacustic care transformă direct elergia electrică în energie acustică.

ionometru *sn* [At: LTR / P: *i-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***ionomètre***] (Fiz) Instrument pentru determinarea intensității unei radiații radioactive.

ionону́ă *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***ionone***] Substanță chimică cu miros puternic de violete, întrebuințată în parfumerie.

ionoplastie *sf* [At: ENC. TEHN. I, 389 / P: *i-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ionoplastie***] (Chm) Metalizare a unui corp prin trecerea unui curent printr-un gaz rarefiat.

ionosferă *sf* [At: LTR / P: *i-o~* / P: *~re* / E: fr ***ionosphère***] Pătură superioară a atmosferei, cuprinsă aproximativ între 100 și 1000 km, în care gazele componente sunt rafiate și încărcate cu ioni (**1**).

ionosferic, ~ă *a* [At: LTR / P: *i-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ionosphérique***] **1** Care aparține ionosferei. **2** Care se referă la ionosferă.

ionoterapie *sf* [At: DEX / P: *i-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ionothérapie***] (Med) Ionizare (**2**).

iorăș *sm* [At: H III, 362 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

iorcea *av* [At: DR. IV, 178 / E: ns cf *iorga*] (Reg; mai ales îe) **A umbla ~** A umbla fără astâmpăr.

iordan *sn* [At: PSALT. SCH. 242/15 / Pl: *~e* / E: vsl ***нордань***] **1** (În religia creștină) Slujbă religioasă în ziua de Bobotează (6 ianuarie), amintind de botezul Mântuitorului în râul Iordan și constând în sfințirea apei și stropirea cu apa sfințită. **2** (În religia creștină; pex) Sărbătoare de Bobotează. **3** (Reg; pex) Petrecere cu ocazia sărbătorilor de iarnă. **4** (Pfm; îe) **A umbla cu ~e** A spune vorbe goale. **5** (Pfm; îae) A se ține de lucruri neserioase.

iordanian, ~ă [At: DEX / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***jordanien***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Iordaniei. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Iordania. **5** *smp* Populație din Iordania. **6-7** *a* Care aparține (Iordaniei sau) iordanienilor (**5**). **8-9** *a* Referitor la (Iordania sau) la iordanieni (**5**).

iordâna *v* vz ***iordâni***

iordâneală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~eli* / E: ***iordâni*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Iordănire (**2-3**).

iordâni [At: MARIAN, SE. I, 225 / V: (cscj) ***~na*** (Pzi: *~nez*) / Pzi: *~nesc* / E: ***iordan***] (Pop) **1** *vt* A ura în ziua de Bobotează. **2-3** *vtr* A (se) stropi cu apă sfințită în ziua de Bobotează. **4-5** *vtr* (Pex) A (se) lovi cu bulgări de zăpadă în ziua de Sf. Ioan. **6** *vr* A petrece în ziua de Bobotează.

iordânire *sf* [At: ȘEZ. V, 145 / Pl: *~ri* / E: ***iordâni***] (Pop) **1** Urare în ziua de Bobotează Si: *iordânit¹* (**1**). **2** Stropire cu apă sfințită în ziua de Bobotează Si: *iordâneală* (**1**), *iordânit¹* (**2**). **3** Aruncare cu bulgări de zăpadă în ziua de Sf. Ioan Si: *iordâneală* (**2**), *iordânit¹* (**3**). **4** Petrecere în ziua de Bobotează Si: *iordânit¹* (**4**).

iordânit¹ *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~uri* / E: ***iordâni***] (Pop) **1-4** Iordănire (**1-4**).

iordânit², ~ă [At: ȘEZ. VI, 90 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***iordâni***] (Pop) **1** *a* (Rel; d. apă) Sfințit. **2** *a* (D. ființe) Stropit cu apă sfințită în ziua de Bobotează. **3-4** *smf, a* (Persoană) căreia i se urează în noaptea de Bobotează spre Sf. Ion.

iordânitor *sm* [At: MARIAN, S. R. I, 227 / Pl: *~i* / E: ***iordâni*** + *-tor*] (Pop) Colindător în noaptea de Bobotează spre Sfântul Ion.

iordovană *sf* vz ***iorgovană***

iorga *av* [At: DR. IV, 178 / E: tc ***yorga***] **1** (Reg) Fără răbdare. **2** (Buc; îe) **A umbla ~** A umbla mereu, fără astâmpăr.

iorgan *sn* [At: H II, 274 / Pl: *~e* / E: tc ***yorgan***] (Reg) **1** Țesătură țărănească de pus pe pat sau în căruță. **2** Plapumă din iorgan (**1**).

iorgangerie *sf* [At: ȘIO, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: ***iorgangiu*** + *-ărie*] (Îrg) **1** Meserie a iorgangiului. **2** Magazin în care se vând iorgane (**2**). **3** Atelier în care se confecționează iorgane (**2**).

iorgangiu *sm* [At: N. A. BOGDAN, C. M. 101 / Pl: *~ii* / E: tc ***yorganği***] (Înv) Plăpumar.

iorgantin *sn* vz ***organdi***

iorgovan *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: srb ***jorgovan***] (Bot; Ban) Liliac (*Syringa vulgaris*).

iorgovană *sf* [At: HEM 1531 / V: ***ardioane*** *sf*, ***ardoan*** *sm* (P: *~do-an*), ***~rdo~*** / Pl: *~ne* / E: nct] **1-2** (Trs) (Soi de) struguri albi.

iorgusa *av* [At: ȘEZ. V, 101 / E: ns cf *iorga*] **1** (Reg; îe) **A umbla ~** A se agita mult pentru a obține ceva. **2** (Reg; îae) A umbla de colo-colo, fără rost.

iorj *sm* [At: BĂCESCU, P. 107 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Ghiborț (*Acerina cernua*).

iorlan *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: cf *ghiorlan*] (Buc) Leneș.

iornorog *sm* vz ***inorog***

iorsag *sn* vz ***iosag***

iort *av* [At: ZILOT, CRON. 87 / E: tc ***yord***] (Tcî; îe) **A se da ~** A se plăti întocmai.

iortoman, ~ă *a* vz ***ortoman***

iortomănesc, ~ească *a* vz ***ortomănesc***

iortomănește *av* vz ***ortomănește***

iortomănos, ~oasă *a* vz ***ortomănos***

iorton *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oane* / E: nct] (Trs) Construcție anexă pe lângă o gospodărie Si: *acaret*.

iortopală *sf* [At: I. CR. V, 376 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) **1** (Îlav) **Cu ~la** Cu totul. **2** (Îal) Cu grămada. **3-4** (Îal) Fără să se mai țină cont (de măsură sau) de vreo regulă.

iosag *sn* [At: (a. 1696) IORGA, S. D. XII, 234 / V: ***isag, iors~*** / Pl: *~uri, ~age* / E: mg ***jószág***] (Trs) **1** Proprietate. **2** Avere. **3** Moșie. **4** Gospodăria și animalele mari din jurul ei. **5** (Pex) Toate clădirile de pe lângă casă, ce țin de gospodărie. **6** Lucru valoros.

iosăgaș *sm* [At: ȚIPLEA, P. P., ap. DA ms / Pl: *~i* / E: ***iosag*** + *-aș*] (Trs; șhp) **1-12** Iosăgel (**1-12**).

iosăgel *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. ap. DA ms / Pl: *~e* / E: ***iosag*** + *-el*] (Șhp) **1-12** Iosag (**1-6**) (mic) Si: *iosăgaș* (**1-12**), *iosăguț* (**1-12**).

iosăguț *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. ap. DA ms / Pl: *~e* / E: ***iosag*** + *-uț*] (Trs; șhp) **1-12** Iosăgel (**1-12**).

iot *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ger ***Jot***] (Fon) Sunet asemănător cu semivocala *i*, foarte scurt, apărut la finalul cuvintelor după o consoană sau înaintea unei vocale palatale la început de cuvânt sau de silabă, notat de obicei în diverse alfabete fonetice cu *y*, *j* sau *í* Si: *iod²*.

iotacism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***iotacisme***] (Fon) **1-2** Iotacizare (**1-2**). **3** Evoluție a unei vocale sau a unui diftong spre iot (**2**).

iotaciza *vtr* [At: DA ms / Pzi: 3 *~zează* / E: cf *iotacism*] **1-2** (D. consoane) A (se) palataliza sub influența unui iot Si: *a (se) iodiza* (**1-2**). **3-4** (D. vocale) A primi un iot înaintea sa, la început de cuvânt sau de silabă Si: *a (se) iodiza* (**3-4**).

iotacizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***iotaciza***] (Fon) **1** Palatalizare a unei consoane sub influența unui iot Si: *iodizare* (**1**), *iotacism* (**1**). **2**

Apariție a unui iot înaintea unei vocale palatale la început de cuvânt sau de silabă Si: *iodizare* (**2**), *iotacism* (**2**).

iotacizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***iotaciza***] (Fon) **1** (D. consoane) Palatalizat sub influența unui iot Si: *iodizat* (**1**). **2** (D. vocale) Care primește un iot înainte, la început de silabă sau de cuvânt Si: *iodizat* (**2**). **3** (Îs) *Verb ~* Verb din limbile romanice care în latină avea un *e* sau un *i* înaintea terminației *-o* a persoanei întâi de la indicativ prezent.

iotă¹ *i* vz ***iote***

iotă² *sfs* [At: VLAHUȚĂ, N. 184 / E: ngr ***ἰῶτα***, it, fr ***iota***] **1** Nume grecesc al literei *i*. **2** (Pfm; îlav) **(Nici) o ~** Nimic.

iote *i* vz ***ioite***

iotesie *sf* [At: PRAVILA BIS., ap. TDRG / S și: *~the~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***υἱοτεσία***] (Grî) Adopție.

ioti *i* vz ***ioite***

iov *sm* vz ***iovă***

iova *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 14/38 / V: ***ova*** / Pl: *~le* / E: tc ***yova***] (Tcî) Taxă impusă creștinilor din Imperiul Otoman.

iovă *sf* [At: N. LEON, MED. 44 / V: ***iov*** *sm* / Pl: *~ve* / E: ns cf srb *iva*, ucr, bg *ива*] (Bot; reg) **1** Specie de salcie care crește prin pădurile de la munte Si: *bază, răchită-moale, răchită-puturoasă, salcie-moale* (*Salix Capraea*). **2** Zălog (*Salix cinerea*).

ip *i* [At: ȘEZ. V, 101 / P: *iip* / E: fo cf *up*] (Reg) Strigăt la nuntă.

ipac *av* [At: (a. 1521) SCRISOAREA LUI NEACȘU, ap. DA / E: vsl ***инакъ***] (Slî) De asemenea.

ipat *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 11/2 / Pl: *~ați* / E: ngr ***ὕπατος***] (Grî) Consul.

ipatic *sm* [At: MINEIUL (1776), 40 / Pl: *~ici* / E: ngr ***υπατικός***] (Grî) Consul.

ipatie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 94/2 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ὑπατεία***] (Grî) Consulat.

ipăn *ain, av* vz ***ipen***

ipângea *sf* vz ***ipingea***

ipcărige *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~igi* / E: nct] (Reg) Plantă erbacee perenă, din familia cariofilaceelor, cu tulpină ramificată de la bază, cu frunze liniare sau lanceolate și cu numeroase flori albe-roz mici, grupate în panicule Si: *gipsariță, iperige* (**1**), *ipsoriță* (*Gypsophila paniculata*).

ipeca *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***ipéca***] (Med) Ipecacuana (**2**).

ipecacuana *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***ipécacuana***] **1** Plantă originară din America de Sud, ale cărei rădăcini se întrebuințează în medicină ca expectorant și vomitativ (*Uragoga Ipecacuanha*). **2** (Med) Pulbere care se extrage din rădăcinile ipecacuanei (**1**) utilizată ca expectorant și vomitiv Si: *ipeca*.

ipen [At: VAIDA / V: ***ipăn, ~e, ipine*** / E: mg ***épsen***] **1** *ain* (Mgm; Trs; d. persoane) Sănătos. **2** *av* Tocmai.

ipene *ain, av* vz ***ipen***

ipeni *vr* [At: VAIDA / Pzi: *~nesc* / E: ***ipen***] (Mgm; Trs) A se însănătoși.

iper- vz ***hiper-***

iperbolă *sf* vz ***hiperbolă***

iperbolic, ~ă *a* vz ***hiperbolic***

iperborean, ~ă *a* vz ***hiperborean***

iperige *sfp* [At: PANȚU, PL.² / E: nct] (Bot; reg) **1** Ipcărige (*Gypsophila paniculata*). **2** Garoafe-de-munte (*Dianthus superbus*).

iperita *vt* [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: fr ***ypériter***] A infecta cu iperită.

iperitare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***iperita***] Infectare cu iperită.

iperită *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr ***ypérite***] Substanță toxică vezicantă, cu aspect de lichid uleios, folosită ca armă chimică în primul război mondial.

ipiconie *sf* [At: ALRM II/I, h. 221 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Inventar.

ipidemie *sf* vz ***epidemie***

ipilă *sf* [At: PAMFILE, I. C. 132 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) **1** Parte de mijloc a carului, care leagă osia de dinainte de cea de dinapoi. **2** Prăjină lungă de lemn, folosită la strânsul fânului. **3** Par lung și gros.

ipine¹ *ain, av* vz ***ipen***

ipine² *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ / E: nct] (Mgî; Trs) Rațiune.

ipingea *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 50 / V: ***epan~, epân~, ep~, iapăn~, iapân~, iepân~, ipân~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***yapincak***] **1** (Înv) Manta bărbătească făcută din dimie sau din postav, fără mâneci, cu glugă, împodobită cu găitane Si: *imurluc, zeghe* Cf *bobou, burcă, căpeneag, dulamă, sarică, suman, șubă, zăbun*. **2** (Reg) Manta pentru ploaie. **3-4** (Îrg) Material din care se confecționa ipingeaua (**1-2**). **5** (Trs) Glugă. **6** (Reg) Pătură care se pune sub șa.

ipistat *sm* vz ***epistat***

ipistimie *sf* vz ***epistimie***

ipitroapă *sf* vz ***epitroapă***

ipitrop *sm* vz ***epitrop***

ipitropie *sf* vz ***epitropie***

ipitrup *sm* vz ***epitrop***

ipneu *sm* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***ibn~*** / Pl: *~ei* / E: tc ***ibn ben*** „fiu"] (Tcî) Slugă.

ipno- vz ***hipno-***

ipo- vz ***hipo-***

ipochimen *smn* [At: CANTEMIR, IST. 39 / A și: *~mcn* / Pl: *~i, ~e* / E: gr ***ὑποκείμενον***] (Grî; prt) Individ.

ipocomisar *sm* [At: ZAMFIRESCU, ap. CADE / Pl: *~i* / E: ngr ***ὑπο*** + ***comisar***] **1-2** (Grî) Subofițer (de poliție).

ipocondriacos, ~oasă *a* [At: POLIZU / P: *~dri-a~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ngr ***ὑποχονδριακός***] (Nob) **1-2** Ipohondru (**2, 4**).

ipocondric, ~ă *a* vz ***ipohondric***

ipocondrie *sf* vz ***ipohondrie***

ipocondrism *sn* [At: TEODOREANU, M. II, 438 / Pl: *~e* / E: ***ipocondrie*** + *-ism*] (Nob) Ipohondrie (**1**).

ipocondru¹, ~ă *a, smf* vz ***ipohondru***

ipocondru² *sn* vz ***hipocondru***

ipocoristic, ~ă *a* vz ***hipocoristic***

ipocris *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ngr ***ὑπόκρισις***] (Înv) Ipocrizie.

ipocrit, ~ă [At: MARCOVICI, C. 104/23 / V: ***hi~***, *sm* (nob) ***hipocrită*** / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***hypocrite***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se arată altfel decât este Si: *fățarnic, prefăcut*. **3** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care trădează fățărnicie. **3** *av* În mod fățarnic.

ipocritism *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 280 / Pl: (rar) *~e* / E: ***ipocrit*** + *-ism*] (Îvr) Ipocrizie.

ipocrizie *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 281 / V: ***hi~*** / S și: *~isie* / Pl: *~ii* / E: fr ***hypocrisie***] Afișare a unei atitudini false Si: *falsitate, fățărnicie, prefăcătorie*, (îvr) *ipocritism*.

ipodiacon *sm* [At: PRAV., ap. TDRG / V: ***ipofdiiacon*** / P: *~di-a~* / A și: *~díacon* / Pl: *~i*, (rar) *~ieconi* / E: ngr ***ὑποδιάκονος***] (Bis; grî) Subdiacon.

ipodiaconie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***ipodiacon*** + *-ie*] (Bis; grî) Funcție de ipodiacon.

ipodidascal *sm* [At: (a. 1765) URICARIUL I, 274/23 / V: ***~căl*** / Pl: *~i* / E: ngr ***ὑποδιδάσκαλος***] (Grî) Învățător.

ipodidascăl *sm* vz ***ipodidascal***

ipodrom *sn* vz ***hipodrom***

ipodromiu *sn* vz ***hipodrom***

ipodrum *sn* vz ***hipodrom***

ipofdiiacon *sm* vz ***ipodiacon***

ipogastric, ~ă *a* vz ***hipogastric***

ipogastru *sn* vz ***hipogastru***

ipogeu *sn* [At: CANTEMIR, IST. 75 / V: (înv) ***~gheu*** / Pl: *~ee* / E: ngr ***ὑπόγειον***, lat ***hypogeum***, fr ***hipogée***] (Înv) Construcție subterană în care se depuneau morții.

ipogheu *sn* vz ***ipogeu***

ipohondriac, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 121 / V: ***hipoco~, h~, ~oco~*** / P: *~dri-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: ngr ***ὑποχονδριακός***] (Îvr) Ipohondric (**1-4**).

ipohondric, ~ă a [At: POLIZU / V: *h~, ~ocon~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypocondriaque***] **1-2** Caracteristic (ipohondrului sau) ipohondriei Si: (îvr) *ipohondriac* (**1-2**). **3-4** Ipohondru (**2, 4**).

ipohondrie sf [At: NEGRUZZI, S. I, 207 / V: ***hipocon~, h~, ~ocon~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hypocondrie***] **1** Stare psihică morbidă, caracterizată prin neliniște continuă, teamă și preocupare obsesivă de starea sănătății proprii Si: (nob) *ipocondrism*. **2** Idee fixă a cuiva care crede că suferă de o boală pe care în realitate nu o are. **3** (Înv; imp) Melancolie.

ipohondru, ~ă [At: GHICA, ap. CADE / V: *h~, ~oco~* / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***hypocondre***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este preocupată excesiv de starea sănătății sale. **3-4** *smf, a* (Persoană) care crede că suferă de o boală pe care nu o are în realitate. **5** *a* (Înv; imp) Melancolic.

ipolips sms vz ***ipolipsis***

ipolipsă sfs vz ***ipolipsis***

ipolipsis sfs [At: (a. 1764) URICARIUL, I, 313/10 / V: ***~ps*** *sms*, ***~psă*** / S și: *yp~* / E: ngr **ὑπόληψις**] (Grî) **1** Considerație. **2** (Îlv) **A avea (pe cineva) la ~** A respecta pe cineva. **3** (Îe) **A avea ~ asupra cuiva** (sau **la cineva**) A avea trecere, a fi în mare cinste la cineva. **4** (Îe) **A da ~ la cineva** A inspira (cuiva) încredere.

ipopotam sm vz ***hipopotam***

ipopsie sf [At: CANTEMIR, IST. 320 / Pl: *~ii* / E: ngr **ὑποψίς**] (Grî; rar) Bănuială.

ipopsifia vt [At: MELCHISEDEC, ap. TDRG / Pzi: *~iez* / E: ***ipopsifiu***] (Grî) **1** A propune candidatura cuiva la episcopie. **2** A susține candidatura cuiva la episcopie.

ipopsifios sm vz ***ipopsifiu***

ipopsifiu sm [At: GHEORGACHI, LET. III, 320/30 / V: ***~ios*** / Pl: *~ii* / E: ngr **ὑποψήφιος**] (Grî) Candidat la episcopie.

ipopt, ~ă a [At: POLIZU / Pl: *~pți, ~e* / E: ngr **ὕποπτος**] (Înv) Care dă de bănuit.

ipostas sn vz ***ipostază***

ipostat am [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați* / E: ngr **ὑποστάτης**] (Tlg; înv; d. Sfânta Treime) Identic în ceea ce privește natura sa.

ipostatic, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypostatique***, lat ***hypostaticus***] Care ține de ipostază (**2**) Si: *substanțial*, (înv) *ipostatnic*.

ipostatnic, ~ă a [At: MINEIUL (1776) 38/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ipostas*** + *-nic*] (Tlg; înv) Ipostatic.

ipostază sf [At: MINEIUL (1776), 246 / V: (înv) ***~as*** *sn* / Pl: *~ze* / E: fr ***hypostase***, ngr **ὑπόστασις**] **1** (La Platon) Fiecare dintre cele trei substanțe spirituale (individul, intelectul și sufletul) care împreună cu materia constituie lumea inteligibilă. **2** (Tlg) Fiecare entitate a trinității. **3** Stare în care se găsește cineva sau ceva. **4** Fază de transformare în care ajunge cineva sau ceva. **5** (Grm) Schimbare a categoriei gramaticale. **6** Aspect.

ipostazia vt [At: DN[3] / Pzi: *~iez* / E: cf ger *hypostasieren*, eg *hypostatize*] **1** A prezenta ceva imaginar ca fiind real. **2** (Log) A transforma arbitrar o entitate fictivă sau accidentală, o relație, o însușire, un concept într-o substanță propriu-zisă. **3** (Lin) A substitui o categorie gramaticală.

ipostaziat, ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ipostazia***] **1** (D. un lucru imaginar) Prezentat ca fiind real. **2** (Log; d. o entitate fictivă) Transformat arbitrar într-o substanță propriu-zisă. **3** (Lin; d. categorii gramaticale) Substituit[2].

ipostaziere sf [At: DEX / P: *~zi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***ipostazia***] **1** Prezentare a ceva imaginar ca find real. **2** Transformare mentală a unei relații, a unei însușiri sau a unei noțiuni într-o realitate de sine stătătoare. **3** (Log) Transformare arbitrară a unei entități fictive sau accidentale (a unui cuvânt, a unui concept) într-o substanță propriu-zisă. **4** (Lin) Substituire a unei categorii gramaticale.

ipotat sm vz ***deputat***

ipoteca vt [At: HAMANGIU, C. C. 440 / V: (înv) ***h~*** / Pzi: *~chez* / E: fr ***hypothéquer***] A supune un bun imobil unei ipoteci.

ipotecar, ~ă a [At: I. IONESCU, P. 190 / V: (înv) ***h~, ~iu*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypothécaire***] **1** (D. o creanță, un creditor) Care are drept de ipotecă. **2** Garantat printr-o ipotecă. **3** Referitor la ipotecă.

ipotecare sf [At: DA ms / V: (înv) ***h~*** / Pl: *~cări* / E: ***ipoteca***] **1** Punere a unui bun imobil sub ipotecă Si: *ipotecat[1]* (**1**). **2** Garantare a unui credit printr-o ipotecă Si: *ipotecat[1]* (**2**).

ipotecariu, ~ie a vz ***ipotecar***

ipotecat[1] sn [At: DA ms / V: (înv) ***h~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***ipoteca***] **1-2** Ipotecare (**1-2**).

ipotecat[2], ~ă a [At: HAMANGIU, C. C. 446 / V: (înv) ***h~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ipoteca***] (D. un bun imobil) Grevat de o ipotecă.

ipotecă sf [At: PRAVILA (1814), 111/4 / V: (înv) ***h~, ~tichi*** / Pl: *~eci* / E: fr ***hypothèque***, lat ***hypoteca***, ngr **ὑποθήκη**] Drept real pe baza căruia creditorul poate vinde bunul imobil primit în garanție de la un debitor, în cazul când acesta nu își plătește datoria la termen.

ipotenuză sf [At: DA / V: (înv) ***h~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***hypoténuse***] Latură care se opune unghiului drept într-un triunghi dreptunghic.

ipotes sf vz ***ipoteză***

ipotesis sfs vz ***ipoteză***

ipotetic, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 34 / V: (înv) ***h~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypothétique***, ngr **ὑποθετικός**] **1** *a* Bazat pe o ipoteză (**1**). **2-3** *a, av* (În mod) prezumtiv. **4-5** *a, av* (În mod) nesigur. **6** *a* (Log) Care este compus din două judecăți categorice legate prin cuvintele „dacă... atunci".

ipoteză sf [At: P. MAIOR, IST. 12 / V: (înv) ***h~, ~esis, ~es*** / Pl: *~ze* / E: fr ***hypothèse***, ngr **ὑπόθεσις**] **1** Presupunere enunțată pe baza unor fapte cunoscute, cu privire la anumite legături între fenomene care nu pot fi observate direct sau cu privire la esența fenomenelor, la cauza sau la mecanismul intern care le produce. **2** Presupunere cu caracter provizoriu, formulată pe baza datelor experimentale existente la un moment dat sau pe baza intuiției. **3** (Mat) Ansamblul proprietăților date la începutul unei demonstrații și cu ajutorul cărora se obțin noi propoziții. **4** (Mat) Componentă cu caracter prezumtiv a unei teoreme.

ipotichi sf vz ***ipotecă***

ipotipoză sf vz ***hipotipoză***

ipovol sn [At: PRAVILA (1814), 128/9 / V: ***~on, ~vul, ~vulon*** / Pl: ? / E: ngr **ὑπόβολον**] (Jur; grî) Parte din averea bărbatului pe care o primea femeia la moartea acestuia, peste zestrea ei.

ipovolon sn vz ***ipovol***

ipovul sn vz ***ipovol***

ipovulon sn vz ***ipovol***

iproceaia av vz ***iproci***

iproci av [At: (a. 1650) CHRONOGRAF, ap. GCR I, 145/22 / V: ***~a, ~ceaia*** (S și: *~ceaa*) / E: vsl **и прочиѥ**] (Slî; arc) Și așa mai departe Cf *ipac*.

iprocia av vz ***iproci***

ipso- vz ***hipso-***

ipsocromie sf vz ***hipsocromie***

ipsofon sn [At: DEX / Pl: *~oane* / E: ger ***Ipsophon***] (Iuz) Dispozitiv bazat pe înregistrarea și pe redarea magnetică a vocii, care primește și înregistrează mesajele telefonice în absența abonatului.

ipsomă sf [At: (a. 1799) IORGA, S. D. XXII, 281 / Pl: *~me* / E: ngr **ὕψωμα**] (Grî; rar) Anafură.

ipsoriță sf [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***gipsăriță*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Ipcărige (*Gypsophila paniculata*).

ipsos sms [At: POLIZU / V: (înv) ***~sus*** / E: ngr **γύψος**] Praf alb folosit în construcții, obținut prin deshidratarea parțială sau totală a ghipsului măcinat, care amestecat cu apă se întărește repede.

ipsosi vt [At: PANN, S. II, 78/2 / Pzi: *~sesc* / E: ***ipsos***] (Înv) **1** A lipi un geam cu ipsos Si: *a chitui*. **2** A presăra o plantă cu ipsos.

ipsosit, ~ă a [At: I. IONESCU, C. 38/9 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ipsosi***] (Înv) **1** (D. geamuri sau alte elemente de construcție) Lipit cu ipsos Si: *chituit*. **2** (D. plante) Presărat cu ipsos.

ipsus sms vz ***ipsos***

ipui *vi* [At: PAMFILE, A. R. 87 / Pzi: 3 *~esc* / E: ns cf *puieț*] (Pop; d. plante) A face puieți Si: (reg) *a înfrăți*.

ipuiete *sm* [At: PAMFILE, A. R. 87 / Pl: *~eți* / E: cf *puiete*] (Reg) Puiet.

ipulat *sn* vz ***ipulet***

ipuleat *sn* vz ***ipulet***

ipulet *sn* [At: KLEIN, D. 139 / V: ***~lat, ~eat*** / Pl: *~uri* / E: mg ***épület***] (Reg) **1** Clădire. **2** (Lpl) Totalitate a clădirilor care țin de o gospodărie Si: *acaret*.

ipuli [At: KLEIN, D. 188 / V: ***~lui*** / Pzi: *~lesc* / E: mg ***épülni***] **1** (Reg) *vt* A construi. **2** *vr* A-și construi acareturi. **3** *vr* (Pex) A se îmbogăți.

ipului *v* vz ***ipuli***

ir *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: mg ***ír***] (Pop) Alifie pe care o prepară femeile la țară din diferite grăsimi, plante etc., utilizată ca medicament sau preparat cosmetic.

ira *av* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Rapid.

iracan *sm* vz ***sărăcan***

iradea *sf* [At: DA / Pl: (rar) *~ele* / E: tc ***irade***] (Tcî) Decret al sultanului.

iradia [At: JAR, E. 131 / P: *~di-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***irradier***, lat ***irradiare***] **1-2** *vti* A împrăștia raze de lumină, de căldură etc. Si: *a (se) propaga*. **3-4** *vti* (Pan) A (se) răspândi dintr-un punct central în toate părțile. **5** *vi* (D. radiații) A cădea pe suprafața unui corp. **6-7** *vti* (Fig) A radia. **8-9** *vtr* A (se) expune unei radiații (periculoase).

iradiant, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 62 / P: *~di-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***irradiant***] (Rar) Care iradiază **(5)**.

iradiare *sf* vz ***iradiere***

iradiat, ~ă *a* [At: BOGZA, C. O. 65 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***iradia***] **1** (D. raze) Emis. **2** (Fig) Împrăștiat în toate direcțiile. **3** Expus unei radiații (periculoase).

iradiație *sf* [At: MDT/ V: (înv) ***~iune*** / P: *~di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***irradiation***, lat ***irradiatio***] **1** Iradiere **(1)**. **2** (Fiz) Expunere a unui corp, a unui material etc. la acțiunea unui flux de fotoni sau de particule. **3** (Pex) Fascicul de raze luminoase sau calorice emise de o sursă. **4** (Med) Expunere accidentală a organismului la radiațiile substanțelor radioactive, urmată de tulburări organice Si: *iradiere* **(4)**. **5** (Med) Expunere a organismului la acțiunea unor radiații electromagnetice, în scopuri terapeutice Si: *iradiere* **(5)**.

iradiațiune *sf* vz ***iradiație***

iradiere *sf* [At: DA ms / V: ***iare*** / P: *~di-e~* / Pl: *~ri* / E: ***iradia***] **1** Emisiune de raze de lumină, de căldură etc. Si: *iradiație* **(1)**. **2** Împrăștiere dintr-un punct central în toate părțile. **3** Cădere a radiațiilor pe suprafața unui corp. **4-5** Iradiație **(4-5)**. **6** (Med; Fzl) Răspândire a unei excitații sau inhibiții de la un centru nervos la altul. **7** (Îs) *~ dureroasă* Propagare a durerii de-a lungul unui nerv.

irakian, ~ă [At: DEX / P: *~ki-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***irakien***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Irakului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Irak. **5** *smp* Populație din Irak. **6-7** *a* Care aparține (Irakului sau) populației lui. **8-9** *a* Care se referă (la Irak sau) la populația lui.

irambașcă *sm* vz ***harambașă***

iramburbsabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *irremboursable*] **1** Care nu se poate rambursa. **2** Care nu trebuie rambursat.

iranian, ~ă [At DEX / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***iranien***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din din populația de bază a Iranului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Iran. **5** *smp* Populație din Iran. **6-7** *a* Care apaține (Iranului sau) populației lui. **8-9** *a* Care se referă (la Iran sau) la populația lui. **10** (Îs) *Limbi ~iene* Grup de limbi indo-europene vorbite în Iran și în regiunile Mării Caspice.

iranist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Iranist***] **1** *smf* Specialist în iranistică **(1)** Si: *iranistic* **(3)**, *iranolog*. **2** *a* (Rar) Iranistic **(2)**.

iranistic, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***iranistick***] **1** *sf* Disciplină care studiază comparativ limbile și literaturile iraniene Si: *iranologie*. **2** *a* De iranistică **(1)** Si: (rar) *iranist* **(2)**. **3-4** *smf, a* (Rar) (De) iranist **(1)**.

iranolog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***iranologue***] Iranist **(1)**.

iranologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***iranologie***] Iranistică **(1)**.

irascibil, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 278 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irascible***, lat ***irascibilis***] Care se supără, se înfurie ușor Si: *iritabil*.

irascibilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***irascibilité***] **1** Caracter al celui irascibil Si: *iritabilitate*. **2** (Spc; med) Stare psihică particulară, manifestată prin reacții intense, violente, agresive, ca răspuns la încordări psihice minime.

iraser *sn* [At: DEX–S / P: *ireizăr* / Pl: *~e* / E: eg ***eraser***] Generator cuantic care produce radiații electromagnetice în domeniul infraroșu.

irat *sn* [At: (a. 1806) URICARIUL V, 49/12 / V: ***e~, ha~*** / E: tc ***irad***] (Tcm; iuz) **1** Venit al domnului de pe urma dărilor încasare. **2** (Pgn) Venit. **3** (Spc) Impozit.

irato *av* [At: DN³ / E: it ***irato***] (Muz; ca indicație de execuție) Cu furie.

irațional, ~ă *a* [At: CULIANU, A. 171 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrationnel***, lat ***irrationalis***] **1** Care nu se conduce după gândirea logică. **2** Care este fără judecată. **3** (Mat; îs) *Număr ~* Număr real care nu se poate reprezenta printr-un raport între două numere întregi. **4-5** (Mat; îs) *Ecuație* (sau *expresie*) *~ă* Ecuație sau expresie care conține atât puterile întregi, cât și puterile fracționare ale elementelor ei. **6** (Grm) Care nu are rațiune de a fi din punct de vedere etimologic.

iraționalism *sns* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 7/5 / P: *~ți-o~* / E: fr ***irrationalisme***] Concepție filozofică în care se postulează primatul intuiției, al instinctului, al trăirii, al inconștientului sau al altor facultăți iraționale, asupra rațiunii.

iraționalist, ~ă [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***irrationaliste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al iraționalismului. **3** *a* Referitor la iraționalism. **4** *a* Propriu iraționalismului.

iraționalitate *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 158, 10/2 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***irrationalité***] Însușire a ceea ce este irațional **(1)**.

iră *sf* vz ***irhă***

irbis *sm* [At: DEX / Pl: *~iși* / E: ger ***Irbis***] Mamifer carnivor din familia felinelor, asemănător cu pantera (*Panthera uncia*).

irbiță *sf* [At: H XVIII, 25 / Pl: *~țe* / E: srb ***jarebica***] (Orn; reg) Potârniche (*Perdrix perdrix*).

ircă[1] *sf* [At: STĂNOIU, C. I. 50 / Pl: *irci* / E: mg ***irka***] (Mgî) Caiet.

ircă[2] *sf* vz ***hircă***

ircov *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 31 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Firul apei.

ire *av, c* vz ***iar***[2]

ireal, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, V. 25 / P: *~re-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irréel***] **1** Care nu există în realitate Si: *fantastic, imaginar*. **2** Care pare că nu este real. **3** Care este neobișnuit în realitate. **4** (D. moduri verbale, propoziții condiționale, concesive sau comparative) Care prezintă acțiunea ca ipoteză nerealizată sau nerealizabilă.

irealitate *sf* [At: GALACTION, O. 343 / P: *~re-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***irréalité***] (Rar) **1** Ceea ce se opune realității Si: *nerealitate*. **2-4** Caracter a ceea ce este ireal **(1-3)**.

irealizabil, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 238 / P: *~re-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irréalisable***] Care nu se poate realiza Si: *himeric, nerealizabil*.

irean *sn* [At: H XVIII, 284 / Pl: *~uri* / E: nct] (Bot; reg) Hrean (*Armoracia rusticana*).

irează *sf* [At: JIPESCU, O. 155 / Pl: *~eze* / E: cf *ires*] (Îrg) **1** Ființă anormală. **2-3** (Pex) Om de nimic (făcător de rele).

ireconciliabil, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1950, nr. 224, 3/1 / P: *~li-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irréconciliable***] **1** (Liv) Care nu se poate pune de acord. **2** Care nu se poate împăca Si: *nereconciliabil*. **3** (Pex) Intransigent.

irecuperabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrécupérable***] **1** Care nu este recuperabil. **2** (D. ființe) Care suferă de o boală incurabilă. **3** (Pex; d. părți ale corpului) Care nu poate fi vindecat. **4** (Fig; d. oameni) Care suferă de un defect moral ce nu (mai) poate fi vindecat.

irecuzabil, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 31 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrécusable***, lat ***irrecusabilis***] (Liv) **1** Care nu poate fi recuzat. **2** (Pex) Care nu poate fi respins Si: (liv) *irefragabil*.

iredent, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, R. DR. 121 / V: (imp) ***irid~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***irredento***] (Rar) Iredentist (**4**).

iredentism *sns* [At: DA ms / V: (imp) ***irid~*** / E: it ***irredentismo***, fr ***irrédentisme***] Mișcare politică de eliberare națională a unor teritorii aflate sub ocupație străină, devenită, după primul război mondial, mișcare anexionistă și naționalistă.

iredentist, ~ă [At: VLAHUȚĂ, D. 40 / V: (imp) ***irid~*** / Pl *~iști, ~e* / E: it ***irredentista***, fr ***irrédentiste***] **1-2** *smf, a* (Partizan) al iredentismului. **3** *a* Referitor la iredentism. **4** *a* Care aparține iredentismului. **5** *a* Care propagă iredentismul Si: (rar) *iredent*.

ireductibil, ~ă [At: RALEA, E. O. 66 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irréductible***] **1-2** *a* Care nu mai poate fi (redus sau) simplificat. **3** *a* (Fig) Care nu poate fi aplanat. **4-5** *a, av* (Fig) (Care este) neînduplecat.

ireductibilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***irréductibilité***] **1-4** Caracter a ceea ce este ireductibil (**1-4**).

ireflexivitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: cf fr *irréflexivité*] (Log) Relație contrară reflexivității.

irefragabil *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***irrefragabilis***, fr ***irréfragable***] (Liv) Irecuzabil (**2**).

irefutabil, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, I. II 125 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irréfutable***, lat ***irrefutabilis***] (Liv) **1-2** Care nu poate fi (combătut sau) respins.

irefutabilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***irréfutabilité***] (Liv) **1-2** Caracter a ceea ce este irefutabil (**1-2**).

iregular, ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 257 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrégulier***] (Nob) Neregulat.

iregularitate *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~tăți* / E: fr ***irrégularité***, lat ***irregularitas, -atis***] **1** Lipsă de regularitate. **2** Faptă, atitudine etc. care constitue o abatere de la o lege sau de la un regulament.

irelevant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***irrelevant***] **1** Care nu prezintă importanță. **2-3** Neinteresant (dintr-un anumit punct de vedere).

ireligios, ~oasă *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 84 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***irréligieux***] (Rar) **1** Ateu. **2** (Prc) Care nu practică riturile nici unei religii.

ireligiozitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***irréligiosité***] **1** Lipsă de credință Si: *ireligiune* (**1**). **2** Lipsă a practicilor religioase Si: *ireligiune* (**2**).

ireligiune *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 79 / Pl: *~ni* / E: fr ***irréligion***] (Frm) **1-2** Ireligiozitate (**1-2**).

iremă *sf* vz ***inimă***

iremediabil, ~ă [At: VLAHUȚĂ, D. 3/8 / P: *~di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrémédiable***, lat ***irremediabilis***] **1-2** *a* Care nu se poate (remedia sau) îndrepta Si: *neremediabil*. **3-4** *a, av* (În mod) categoric. **5-6** *a, av* (În mod) definitiv.

iremisibil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl *~i, ~e* / E: fr ***irrémissible***] (Liv) De neiertat.

iremisibilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***irrémissibilité***] (Liv) Caracter a ceea ce este iremisibil.

iremunerabil *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrémunerable***] **1** Care nu poate fi remunerat. **2** Care nu trebuie remunerat.

irenic *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***irenico***] (Liv) Care inspiră pace.

irenism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***irénisme***] **1** Orientare teologică ce susține unificarea diferitelor confesiuni creștine pe baza a ceea ce au ele în comun. **2** (Liv) Ideologie a păcii.

irenist, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***iréniste***] **1-4** (Adept) al irenismului (**1-2**).

ireno- [At: DN³ / E: it ***ireno-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) pace. **3** Pacific. **4** Pacificator.

irenologie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***irénologie***] Domeniu al politologiei care se ocupă cu studierea măsurilor pentru menținerea păcii sau pentru restabilirea ei.

ireparabil, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 270 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irréparable***, lat ***irreparabilis***] **1-3** Care nu se mai poate repara, îndrepta sau corecta Si: *nereparabil*.

ireprehensibil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrépréhensible***] (Liv) Căruia nu i se poate imputa nimic.

irepresibil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrépressible***] (Liv) **1** Care nu poate fi reprimat. **2** Care nu trebuie reprimat.

ireproșabil, ~ă [At: GHEREA, ST. CR. I, 287 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irréprochable***] **1** *a* Căruia nu i se poate reproșa nimic. **2** *a* Care este fără cusur Si: *desăvârșit, impecabil, nereproșabil, perfect*. **3** *av* Fără cusur Si: *desăvârșit*.

ireproșabilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***iréprochabilité***] **1-2** Calitate a ceea ce este ireproșabil (**1-2**).

ires *sn* vz ***eres***

iresă *sf* vz ***eres***

ireș *am* vz ***iriș***

irespectuos, ~oasă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 170 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***irrespectueux***] Nerespectuos.

irespirabil, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 29 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrespirable***, lat ***irrespirabilis***] (D. aer, atmosferă) **1** Care nu se poate respira Si: *nerespirabil*. **2** Care produce senzații de sufocare.

iresponsabil, ~ă [At: ARDELEANU, U. D. 245 / Pl: *~i, ~e* / E: ***irresposable***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu poate răspunde de actele sale (reprobabile). **3-4** *smf, a* (Persoană) lipsită de simțul răspunderii Si: *neresponsabil*. **5** *av* Lipsit de simțul răspunderii.

iresponsabilitate *sf* [At: PARHON, B. 180 / Pl: *~tăți* / E: fr ***irresponsabilité***] **1-2** Însușire a celui iresponsabil (**2, 4**) Si: *neresponsabilitate*. **3** (Jur) Scutire de răspundere penală.

iretractabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrétractable***] **1** Care nu se poate retracta. **2** Care nu trebuie retractat.

ireu *sm* [At: (a. 1847) URICARIUL X, 43 / Pl: *~ei* / E: mg ***ürü***] (Zlg; mgî) Berbec.

ireverență *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 66 / Pl: *~țe* / E: fr ***irrévérence***] (Liv) Lipsă de respect Si: *necuviință, nereverență*.

ireverențios, ~oasă *a, av* [At: GHICA, S. 137 / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***irrévérencieux***] **1-2** (Într-un mod) care dovedește lipsă de respect Si: *necuviincios, nerespectuos, nereverențios*.

ireversibil, ~ă [At: BOGZA, C. O. 11 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irréversible***] **1** *a* (D. fenomene, transformări etc.) Care se poate produce numai într-un singur sens. **2** *a, av* (Într-un mod) din care nu se mai poate reveni la starea inițială Si: *nereversibil*. **4** *a* (Fiz) Ale cărui urme nu mai pot fi înlăturate după survenirea la starea inițială.

ireversibilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***irréversibilité***] **1** Proprietate a unei transformări, a unui proces etc. de a nu se putea produce în natură decât într-un singur sens. **2** Proprietate a unei transformări, proces etc. de a nu mai putea reveni la starea inițială.

irevocabil, ~ă *a, av* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 623 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrévocable***, lat ***irrevocabilis***] **1-4** (Într-un mod) care nu se poate (revoca sau) schimba. **5-6** Asupra căruia nu se poate reveni Si: *definit, hotărât, nerevocabil*.

irevocabilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***irrévocabilité***] **1-3** Însușire a ceea ce este irevocabil (**2, 4, 6**).

irez *sm* vz ***erede***

irezistibil, ~ă *a, av* [At: MAIORESCU, CR. I, 61 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrésistible***] **1-2** (Într-un mod) căruia nu i se poate rezista.

irezistibilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***irrésistibilité***] Calitate de a fi irezistibil (**2**).

irezolvabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***rezolvabil***] Care nu poate fi rezolvat.

irezonabil, ~ă *a, av* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irraisonnable***] **1-2** (Care este) lipsit de judecată sau de comportare rațională. **3-4** Care nu se menține în limite normale, obișnuite. **5** Care este necorespunzător cu valoarea lucrului de cumpărat.

irghie *sf* [At: CHEST. VIII, 106/19 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; îe) **A avea ~ la burtă** A putea să bea mult, fără să se îmbete.

irha *sf* [At: CADE / V: *er~*, ***ier~***, ***iră*** / Pl: *~he* / E: mg ***irha***] **1** Piele de oaie sau de vițel, mai ales albă, foarte subțire, tăbăcită. **2** (Îf *iră*, *ierhă*) Curelușă subțire folosită de ciobani pentru a coase cojoacele. **3** (Lpl) Locuri de sub picioare, la o piele de animal, unde nu este păr. **4** (Îf *iră*) Blană rasă de păr.

irid- vz ***irido-***

iridacee *sfi* [At: DN² / E: fr ***iridacées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee monocotiledonate, cu flori de obicei decorative. **2** Plantă din familia iridacee (**1**).

iridectomie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***iridectomie***] (Med) Secționare a unei porțiuni din iris.

irident, ~ă *a* vz ***iredent***

iridentism *sn* vz ***iredentism***

iridentist, ~ă *a* vz ***iredentist***

iridescent, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***iridescent***] (Liv) Care schimbă culorile (precum curcubeul).

iridiu *sn* [At: MDT / V: ***~m*** / Pl: ? / E: fr ***iridium***] Element chimic, metal greu, alb-argintiu, foarte dur, puțin ductil, cu temperatura de topire foarte înaltă, folosit la confecționarea unor instrumente fizice și chirurgicale, a vârfurilor de peniță pentru stilouri sau, sub forma aliajelor cu platina, pentru cupluri termoelectrice.

iridium *sn* vz ***iridiu***

irido- [At: DN³ / V: ***~id-*** / E: fr ***irido-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) iris. **3** Referitor la iris.

iridodializă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***iridodalyse***] (Med) Separare sau rupere traumatică ori chirurgicală a irisului din inserția sa.

iridoplegie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***iridôplegie***] (Med) Paralizie a irisului.

iridoscop *sn* [At: DEX / Pl: *~oape* / E: fr ***iridoscope***] (Med) Instrument folosit pentru examinarea irisului.

iridoscopie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***iridoscopie***] Examinare a irisului cu ajutorul iridoscopului.

iridotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***iridotomie***] (Med) Secționare chirurgicală a irisului, pentru a crea o pupilă artificială.

iriga *vt* [At: DA / Pzi: *irig*, (pop) *~ghez* / E: fr ***irriguer***, lat ***irrigare***] **1** A uda un teren arabil cu apa din irigații. **2** A realiza lucrări de irigații. **3** (D. sânge) A circula normal într-un organism, într-un organ, într-un țesut.

irigabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irrigable***] (D. terenuri) **1** Care poate fi irigat. **2** Care trebuie irigat. **3** Care are sistem de irigații.

irigare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: ***iriga***] **1** Udare a unui teren cu apa din irigații Si: *irigat¹* (**1**), *irigație* (**2**). **2** Realizare a unor lucrări de irigații Si: *irigat¹* (**2**), *irigație* (**3**). **3** Circulare normală a sângelui într-un organism, într-un organ, într-un țesut Si: *irigat¹* (**3**).

irigat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***iriga***] **1-3** Irigare (**1-3**).

irigat², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***iriga***] **1** (D. terenuri) Pe care s-au amenajat lucrări de irigație. **2** (D. terenuri) Udat². **3** (D. organe) Prin care sângele circulă normal.

irigator *sn* [At: DA ms / Pl: *~oare* / E: fr ***irrigateur***] (Med) Aparat cu care se fac clisme sau spălături interne Si: (pop) *clistir*.

irigație *sf* [At; VLAHUȚĂ, D. 96 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***irrigation***, lat ***irrigatio***] **1** Ansamblu de lucrări care privesc realizarea unui sistem de canale din care se face udarea controlată a terenurilor arabile. **2-3** Irigare (**1-2**).

irigațiune *sf* vz ***irigație***

irigoi *sn* [At: N. REV. R. VIII, 86 / Pl: *~oaie* / E: nct] (Reg) Groapă cu apă Si: (reg) *crov*.

irigoscopie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***irrigoscopie***] (Med) Examen radiologic al colonului după introducerea unei substanțe de contrast pe cale rectală.

irimă *sf* vz ***inimă***

irimic *sm* vz ***irmic***

irimie *sms* [At: REV. CRIT. IV, 144 / E: np ***Irimia***] (Reg) Om demn de compătimire.

irimioară *sf* vz ***inimioară***

irimuță *sf* vz ***inimuță***

irindea¹ *sfa* [At: H IX, 484 / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) **1** Dans țărănesc vioi, săltăreț. **2** Melodie după care se joacă irindeaua (**1**).

irindea² *sf* vz ***rindea***

irioci *smp* vz ***uruioc***

iris [At: C. PETRESCU, Î. I, 22 / Pl: *~iși* (*sm*), *~uri* (*sn*) / E: fr ***iris***, lat ***iris***] **1** *sn* Membrană colorată, circulară a ochiului, situată înaintea cristalinului, în mijlocul căreia se află pupila. **2** *sn* Diafragmă cu diametru variabil, folosită la instrumentele optice pentru a regla fasciculul de lumină care pătrunde în instrument. **3** *sm* (Bot; reg) Stânjenel (*Iris florentina*).

iriș, ~ă [At: CĂTANĂ, P. B. II, 138 / V: ***ireș*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***erös***] (Trs; mgm) **1** *a* Tare. **2** *a* Sănătos. **3** *a* (Pex) Adevărat. **4** *a* (Pex) Curat. **5** *av* (Îe) **A semăna ~** A semăna leit.

irita *vtr* [At: SLAVICI, N. II, 35 / Pzi: *irit* / E: fr ***irriter***, lat ***irritare***] **1-2** A (se) înfuria. **3-4** A (se) produce o ușoară congestie sau o inflamație dureroasă.

iritabil, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 294 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irritable***, lat ***irritabilis***] Care se irită, se supără ușor Si: *irascibil, supărăcios*.

iritabilitate *sf* [At: PARHON, B. 74 / Pl: *~tăți* / E: fr ***irritabilité***, lat ***iritabilitas, -atis***] **1-4** Proprietate de a se irita (**2, 4**) (ușor). **5** Stare a celui iritabil Si: *irascibilitate*. **6** (Fzl) Proprietate generală a materiei vii de a reacționa la acțiunea unor factori externi prin modificarea metabolismului.

iritant, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 65 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***irritant***] **1** Care irită, supără Si: *agasant, enervant, iritativ* (**1**), *iritator* (**1**). **2** Care produce iritații, inflamații Si: *iritativ* (**2**), *iritator* (**2**).

iritare *sf* [At: CARAGIALE, T. I, ap. DA ms / Pl: *~tări* / E: ***irita***] **1** Stare de enervare, de surescitare nervoasă Si: *iritație* (**1**). **2** Congestie ușoară sau inflamație (dureroasă) a unui organ, a pielii etc. Si: *iritație* (**2**).

iritat, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL, VI/II, 199 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***irita***] **1** Care se află în stare de enervare, de surescitare nervoasă, de mânie trecătoare Si: *ațâțat, enervat, surescitat*. **2** Care este inflamat, ușor congestionat.

iritativ, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irritatif***] **1-2** Iritant (**1-2**).

iritator, ~oare *a* [At: DA ms / V: (înv) ***~tăt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***irita*** + *-tor*] **1-2** Iritant (**1-2**).

iritație *sf*]At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***irritation***, lat ***irritatio***] **1-2** Iritare (**1-2**)

iritațiune *sf* vz ***iritație***

iriță *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***iritis***] (Med) Inflamație a irisului, care se manifestă prin dureri locale, imposibilitate de a suporta lumina, prin contracția pupilei, decolorarea irisului etc.

irităor, ~oare *a* vz ***iritator***

iritic, ~ă *a* vz ***eretic***

iriticie *sf* vz ***ereticie***

iriță *sf* vz ***ieriță***

iriza [At: PAS, Z. IV, 42 / Pzi: *~zez* / E: fr ***iriser***] **1** *vt* (Rar) A vopsi (ceva) în culorile curcubeului. **2** *vi* A luci (în culori asemănătoare cu ale curcubeului).

irizabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***irisable***] (Rar) Care poate luci (ca un curcubeu).

irizant, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 227 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***irisant***] (Nob) Care reflectă culorile curcubeului.

irizare *sf* [At: MURGOCI-LUDWIG, M. 49 / Pl: *~zări* / E: ***iriza***] **1** (Rar) Vopsire în culorile curcubeului Si: *irizat¹* (**1**). **2** (Spc) Apariție a culorilor spectrului solar pe unele minerale Si: *irizat¹* (**2**). **3** Emitere de culori asemănătoare cu ale curcubeului Si: *irizat¹* (**3**). **4** (Pex) Luciu metalic Si: *irizat¹* (**4**).

irizat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***iriza***] **1-4** Irizare (**1-4**).

irizat², **~ă** *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 351 / Pl ~*ați*, ~*e* / E: ***iriza***] **1** Care reflectă culorile curcubeului. **2** (Pex) Lucitor (asemenea metalelor).

irizație *sf* [At: DA ms / V: (înv) ~***iune*** / Pl: ~*ii* / E: fr ***irisation***] Colorație similară curcubeului, apărută în urma unui proces de interferență a luminii albe prin straturi transparente subțiri.

irizațiune *sf* vz ***irizație***

irijâi *v* vz ***hârșii***

irijâitură *sf* vz ***hârșiitura***

irlandez, **~ă** [At: DEX / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***irlandais***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Irlandei. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care este originară din Irlanda. **5** *smp* Populație a Irlandei. **6-7** *a* Care aparține (Irlandei sau) populației ei. **8-9** *a* Care se referă (la Irlanda sau) la populația ei.

irliu *a*, *sm* vz ***erliu***

irmafrodit, **~ă** *a* vz ***hermafrodit***

irmă¹ *sf* vz ***inimă***

irmă² *sf* [At: DA ms / Pl: ~*me* / E: nct] (Reg) Supurație.

irmic *smi* [At: COMAN, GL. / V: ***irim~*** / E: tc ***irmik***] **1** (Îf *irimic*) Produs intermediar rezultat din măcinarea industrială a grâului, folosit ca făină furajeră. **2** (Reg) Făină (de grâu) de calitate inferioară.

irmilic [At: ALECSANDRI, P. P. 135 / V: ***ierme~*** / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: tc ***irmilik***] **1** *sm* (Iuz) Monedă turcească de argint, mai rar de aur, care a circulat și la noi, mai ales în Moldova, în prima jumătate a secolului XIX Si: *icosar*. **2** *sn* (Rar; art.) Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **3** *sn* (Rar; art) Melodie după care se execută irmilicul (**2**).

irimizea *sf* vz ***cârmâzea***

irimiziu, ~***ie*** *a* vz ***cârmâziu***

irmologhion *sn* [At: TDRG / Pl: ? / E: ngr ***εἱρμολογιον***] (Grî) Carte care cuprinde irmoase.

irmos *sn* [At: (a. 1768) CATAVASIER, ap. BV II, 177 / Pl: ~*oase* / E: vsl ***ирмосъ***] (Înv) Primă strofă dintr-o cântare bisericească.

irmuluc *sn* vz ***imurluc***

iroagă *sf* vz ***viroagă***

iroas *sm* vz ***erou***

iroasă *sf* [At: PAPAHAGI, M. 129 / V: ~***ază*** / Pl: ~*se* / E: cf *irează*, *eres*] (Mar; Mtp) Ființă supranaturală.

iroavă *sf* [At: PLOPȘOR, V. O. / Pl: ~*ve* / E: cf *iroagă*] (Reg) **1** Vâlcea largă. **2** Padină mult alungită din care, în urma ploilor, se scurge apa. **3** (Pex) Vale.

iroază *sf* vz ***iroasă***

irochez, **~ă** [At: DEX / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***iroquois***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care face parte dintr-o unitate de triburi indiene din nordul S.U.A. și din Canada. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) originară dintr-un trib irochez (**2**). **5** *smp* Populația triburilor irocheze (**2**). **6** *a* Care aparține irochezilor (**5**). **7** *a* Care se referă la irochezi (**5**).

irod *sm* [At: TDRG / Pl: ~*ozi* / E: vsl ***иродъ***] **1** (Lpl) Veche dramă populară de origine creștină, reprezentând nașterea lui Hristos, pe care tinerii costumați o joacă în perioada Crăciunului Si: (pop) *vicleim*. **2** Fiecare dintre colindătorii costumați care umblă cu irozii (**1**). **3** (Pex; reg) Fiecare din cei trei crai de la răsărit care jucau în irozi (**1**). **4** (Pex; reg) Soldat al lui Irod care juca în irozi (**1**). **5** (Fig; irn) Cabotin.

irodeasă *sf* [At: PAMFILE, S. V. 60 / Pl: ~*ese* / E: ***irod*** + -*easă*] (Pop) Patroană a călușarilor.

irodianca *sfa* [At: MARIAN, V. 163 / Pl: ~*ance* / E: ***irodie*** + -*ancă*] (Mtp) Irodie¹ (**1**).

irodie¹ *sf* [At: MARIAN, Î. 177 / Pl: ~*ii* / E: cf *irodiada*] (Mtp) **1** Personaj de sex feminin asemănător cu ielele Si: (pop) *irodianca*. **2** (Imp) Zâna zânelor.

irodie² *sf* vz ***erodiu***

irodiece *sfp* [At: PAMFILE, S. V. 23 / V: ***ier~*** / E: nct] (Mtp) Iele.

irodion *sm* vz ***erodiu***

irodiță *sf* [At: PAMFILE, DUȘM. 260 / Pl: ~*țe* / E: ***irodie*** + -*iță*] **1-4** (Șhp) Irodie¹ (**1-2**) (mică) Si: *irodițea* (**1-4**).

irodițea *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 384 / Pl: ~*ele* / E: ***irodiță*** + -*ea*] **1-4** (Mtp; șhp) Irodiță (**1-4**).

iroesc, **~ească** *a* [At: DA ms / Pl: ~*ești* / E: ***irou*** + -*esc*] (Înv) **1-9** Eroic (**1-9**).

iroic, **~ă** *a*, *av* vz ***eroic***

iroicesc, **~ească** *a* vz ***eroicesc***

iroicește *av* vz ***eroicește***

iroină *sf* vz ***eroină***

irois *sm* vz ***erou***

iroism *sn* vz ***eroism***

iroismos *sn* vz ***eroism***

iroizm *sn* vz ***eroism***

iroizmos *sn* vz ***eroism***

iroiu *sm* vz ***erou***

ironic, **~ă** *a* [At: STAMATI, D. / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***ironique***] **1** (D. oameni) Căruia îi place să facă ironii, să ia în râs Si: *batjocoritor*, *zeflemist*. **2-3** Care (conține sau) exprimă o ironie (**1**) Si: *înțepător*, (înv) *ironicesc* (**1-2**).

ironicesc, **~ească** *a* [At: CANTEMIR, IST. 149 / Pl: ~*ești* / E: rs ***иронический***] (Înv) **1-2** Ironic (**2-3**).

ironicește *av* [At: DA ms / E: ***ironic*** + -*ește*] (Nob) În mod ironic.

ironie *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 32 / Pl: ~*ii* / E: fr ***ironie***] **1** Vorbă, frază, expresie sau afirmație etc. care conține o batjocură la adresa cuiva sau a ceva, folosind semnificații opuse sensului lor obișnuit Si: *persiflare*, *zeflemea*. **2** (Îe) **~ia sorții** Joc neașteptat al întâmplării.

ironist, **~ă** [At: DEX / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***ironiste***] **1-2** *smf*, *a* (Scriitor) care folosește stilul ironic (**2**). **3** *a* (Rar) Care denotă ironie. **4** *a* (D. o operă literară) Care are un stil ironic (**2**).

ironiza [At: C. PETRESCU, C.V. 153 / Pzi: ~*zez* / E: fr ***ironiser***] **1-2** *vt* A avea o atitudine ironică (**2-3**) față de ceva sau de cineva Si: *a persifla*, *a zeflemisi*.

ironizare *sf* [At: DEX / Pl: ~*zări* / E: ***ironiza***] **1-2** Atitudine ironică (**2-3**) față de ceva sau de cineva Si: *persiflare*, (rar) *ironizat¹* (**1-2**), *zeflemisire*.

ironizat, **~ă** *smf*, *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***ironiza***] **1-2** Care este obiectul unei ironii.

ironizator, **~oare** *smf*, *a* [At: DEX / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: fr ***ironisateur***] **1-2** (Persoană) care ironizează.

irosală *sf* vz ***iroseală***

iroseală *sf* [At: (a. 1786) IORGA, S. D. 313, ap. DA / V: (înv) ***f~***, (reg) **~*sală*** / Pl: ~*eli* / E: ***irosi*** + -*eală*] Irosire.

irosi [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (înv) ***f~***, ***ier~*** / Pzi: ~*sesc* / E: cf *afierosi*] **1** *vr* (Înv; d. lichide) A se prelinge. **2-3** *vtr* A (se) împrăștia în exces și fără folos Si: *a (se) pierde*, *a (se) risipi*. **4** *vr* (Fig; d. oameni) A depune eforturi mari și inutile într-o anumită direcție. **5** *vr* (Îrg; d. case) A se surpa.

irosire *sf* [At: (a. 1835) URICARIUL VIII, 141 / V: ***ier~*** / Pl: ~*ri* / E: ***irosi***] **1** Prelingere a unor lichide Si: *irosit¹* (**1**). **2** Împrăștiere în exces și fără folos. **3** (Fig) Depunere de eforturi mari și inutile într-o anumită direcție. **4** Pierdere. **5** (Îrg) Surpare a unei case.

irosit, **~ă** *a* [At: IOSIF, P. 46 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***irosi***] **1** (Înv; d. lichide) Prelins². **2** Risipit². **3** (Fig; d. oameni) Ratat². **4** (Reg; d. oameni) Bețiv și necinstit.

. ***irou*** *sm* vz ***erou***

irtaș *sn* [At: CV 1950, nr. 2, 30 / Pl: ~*uri* / E: mg ***irtás***] (Reg) **1** Laz. **2** (Îe) **A face ~** A scoate butucii din pământ.

iruc, **~ă** *a* [At: I. CR. V, 376 / Pl: ~*uci*, ~*uce* / E: nct] (Reg; d. oameni) **1** Harnic. **2** Vioi.

irugă *sf* vz ***ierugă***

irumpe *v* vz ***irupe***

irumpere *sf* vz ***irupere***

iruncă *sf* vz ***ieruncă***

irupe *vi* [At: C. PETRESCU, R. DR. 249 / V: ***~umpe*** / Pzi: *irup* / E: lat ***irrumpere***] **1-2** (A ieși la iveală sau) a se manifesta brusc și cu putere Si: *a izbucni, a năpădi*. **3** (Fig) A se revărsa.

irupere *sf* [At: DA ms / V: ***~ump~*** / Pl: *~ri* / E: ***irupe***] **1** (Ieșire la iveală sau) manifestare bruscă și puternică Si: *irupție* **(1-2)**, *izbucnire, năpădire*. **2** Revărsare bruscă a apelor unui râu Si: *irupt[1]* **(3)**, *irupție* **(3)**, *năpădire, năvălire*. **3** (Fig) Revărsare.

irupt, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~pți, ~e* / E: ***irupe***] **1-2** Care (a ieșit la iveală sau) s-a manifestat brusc și cu putere. **3** (D. apa unui râu) Care s-a revărsat brusc.

irupție *sf* [At: C. PETRESCU, C.V. 300 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***irruption,*** lat ***irruptio***] **1-3** Irupere **(1-3)**. **4** (Fig) Revărsare.

irupțiune *sf* vz ***irupție***

isa *i* [At: COMAN, GL. / A: nct / E: nct] **1** (Reg) Cuvânt cu care se asmut câinii. **2** (Îe) **A lua la ~** A trage la răspundere pe cineva.

isadelf, ~ă *sm, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isadelphe***] **1-2** (Blg) (Monstru dublu) ai cărui indivizi sunt egal dezvoltați.

isag *sn* vz ***iosag***

isagogică *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ici* / E: fr ***isagogique***] (Liv) Introducere.

isagogie *sf* [At: DA / Pl: *~ ii* / E: ngr ***εἰσαγωγή***] Introducere în Sfânta Scriptură.

Isaia-dănțuiește *smi* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *I-sa-i-a ~* / E: nct] **1** Cântare care se interpretează la sfârșitul ceremoniei cununiei și care începe cu aceste cuvinte. **2** (Îlv) **A cânta** (sau **a juca**) **~** A se cununa.

isalobară *sf* vz ***izalobară***

isanomală *sf* vz ***izanomală***

isăli *v* [At: PĂSCULESCU, L. P. 140 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1** A apărea. **2** A ieși. **3** A țâșni. **4** A proveni.

isănție *sf* vz ***esență***

isca [At: (a. 1814) URICARIUL IV, 304/15 / V: ***es~, ies~, înes~*** / Pzi: *isc* / E: bg ***искам***] **1-2** *vrt* (A lua ființă sau) a face să ia ființă. **3-4** *vrt* (A apărea pe neașteptate sau) a face să apară. **5** *vt* (Pex) A născoci.

iscadron *sn* vz ***escadron***

iscare *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 38 / Pl: *~cări* / E: ***isca***] **1** Înființare. **2** Ivire pe neașteptate.

iscarliu *sm* vz ***ascherliu***

iscat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***isca***] **1** Înființare. **2** Iscare (2).

iscat[2], ~ă *a* [At: MAIOR, IST. 189/15 / V: ***es~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***isca***] **1** Care s-a înființat. **2** Ivit pe neașteptate. **3** Născocit.

iscăleală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***iscăli*** + *-eală*] Iscălire.

iscăli *vtir* [At: GCR I, 76/3 / Pzi: *~lesc* / E: vsl ***искалити, искалъ***] **1-3** A(-și) scrie numele pe textul unui act oficial, al unei scrisori, al unei chitanțe etc. pentru a întări, a autentifica etc. Si: *a (se) semna*.

iscălire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***iscăli***] Scriere a numelui pe textul unui act oficial, al unei scrisori, al unei chitanțe etc. pentru a întări, a autentifica etc. Si: *iscălit[1]*.

iscălit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***iscăli***] Iscălire.

iscălit[2], ~ă *a* [At: PRAVILA (1814), 42/11 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***iscăli***] **1** (D. persoane) Subscris. **2** (D. texte, documente, acte) Care poartă semnătura autorului sau emitentului.

iscălitor *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 85/2 / Pl: *~i* / E: ***iscăli*** + *-tor*] (Îvp) **1** Notar. **2** Secretar. **3** Persoană care semna pentru alții.

iscălitură *sf* [At: (a. 1657) GCR I, 136/2 / Pl: *~ri* / E: ***iscăli*** + *-tură*] **1** Nume al unei persoane scris de ea însăși pe un act oficial, pe o scrisoare, pe o chitanță etc. pentru a le certifica Si: *semnătură*. **2** (Pex) Fel în care se semnează cineva. **3** (Pex) Aprobare dată prin semnare. **4** (Înv; îe) **A plăsmui ~ra altuia** A falsifica semnătura cuiva.

ischemic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ischémique***] (Med) **1-2** *smf, a* (Bolnav) de ischemie. **3** *a* Referitor la ischemie. **4** *a* Provocat de ischemie.

ischemie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***ischémie***] (Med) Întrerupere a circulației sangvine într-un țesut sau organ, din cauza unui spasm arterial sau astupării unui vas.

ischialgie *sf* [At: DEX / P: *~chi-al~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ischialgie***] (Med) Nevralgie sciatică.

ischiatic, ~ă *a* [At: DEX / P: *~chi-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ischiatique***] (Med) Al ischionului.

ischion *sn* [At: DA ms / P: *~chi-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***ischion***] Una din cele trei părți care formează osul iliac.

ischiuzar, ~ă *smf, a* [At: ALECSANDRI, T. 106 / V: ***ișchi~, ius~, iuș~*** / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***isgüzar***] (Tcî) **1-2** (Om) dibaci, șmecher.

ischiuzarie *sf* vz ***ischiuzarlie***

ischiuzarlâc *sn* [At: FILIMON, C. I, 602 / V: ***ius~, iușchi~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***isgüzarlyk***] (Tcî) **1** Dibăcie. **2** Șiretenie.

ischiuzarlie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1231 / V: ***~rie*** / Pl: *~ii* / E: ***ischiuzarlâc***] (Înv) **1-2** Ischiuzarlâc **(1-2)**.

iscoadă *sf* [At: (a. 1633), ap. MAG. IST. I, 344/19 / Pl: *~de*, (înv) *~di* / E: ***iscodi***] (Înv) **1** Iscodire. **2** Pândă. **3** Născocire. **4** Persoană însărcinată să facă, pe ascuns, cercetări sau să obțină informații în interesul cuiva Si: *spion*. **5** (Reg) Copil neastâmpărat.

iscoda *v* vz ***iscodi***

iscodaci, ~e *a* [At: SANDU-ALDEA, SĂM. IV, 866 / Pl: *~, ~ace* / E: ***iscodi*** + *-aci*] (Înv) **1-2** Iscoditor **(7, 9)**.

iscodeală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***iscodi*** + *-eală*] (Înv) **1** Spionare. **2-4** Iscodire **(2-4)**. **5** (Înv) Descoperire. **6** (Înv) Născocire. **7** (Înv) Iscare.

iscodenie *sf* [At: CARAGIALE, S. 114 / Pl: *~ii* / E: ***iscodi*** + *-enie*] (Înv) Invenție.

iscodi [At: ZAPIS (1603), ap. DA / V: (rar) ***~oti***, (cscj) ***~da*** / Pzi: *~desc* / E: vsl ***исходити***] **1** *vt* A spiona. **2** *vt* A cerceta ceva sau pe cineva cu atenție. **3** (Jur; înv) A verifica un act pentru a vedea dacă au fost îndeplinite condițiile stipulate. **4** *vt* A pune cuiva întrebări insistente (pentru a se informa sau) pentru a afla un secret. **5** *vt* (Înv) A descoperi. **6** *vt* (Înv) A inventa. **7** *vr* (Înv) A se isca.

iscodire *sf* [At: GCR. II, 159/30 / Pl: *~ri* / E: ***iscodi***] **1** Spionare. **2** Cercetare cu atenție Si: *iscodeală* **(2)**, *iscodit[1]* **(2)**, *iscoditura* **(2)**. **3** Punere a unor întrebări insistente (cu scopul informării sau) al aflării unui secret Si: *iscodeală* **(3)**, *iscodit[1]* **(3)**, *iscoditură* **(3)**. **4** (Înv) Descoperire. **5** (Înv) Născocire. **6** (Înv) Iscare.

iscodit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***iscodi***] **1-6** Iscodire **(1-6)**.

iscodit[2], ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 187 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***iscodi***] **1** Spionat[2]. **2** Cercetat cu atenție. **3** Căruia i se pun întrebări insistente în scopul informării sau al aflării unui secret. **4** (Înv) Descoperit[2]. **5** (Înv) Născocit[2].

iscoditor, ~oare [At: COD. VOR. 161/4 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***iscodi*** + *-tor*] **1** *a* (Înv) Care caută să obțină ceva. **2-3** *smf, a* (Persoană) care caută să înțeleagă, să afle, să observe cu de-amănuntul. **4-5** *a, av* (Care este) bănuitor. **6-7** *smf, a* (Persoană) care pune întrebări insistente (pentru a se informa sau) căutând să descopere un secret Si: (înv) *iscodaci* **(1-2)**. **8-9** *smf, a* (Persoană) care inventează Si: *născocitor*, (înv) *iscodaci* **(3-4)**. **10-11** *av, a* (Într-un mod) curios. **12** *a* (Prt) Care răspândește minciuni.

iscoditură *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***iscodi*** + *-tură*] (Rar) **1** Spionare. **2-3** Iscodire **(2-3)**. **4** (Înv) Descoperire. **5** (Înv) Născocire. **6** (Înv) Iscare.

iscodnic *sm* [At: COD. VOR. 122/2 / Pl: *~ici* / E: vsl ***исходьникъ***] (Înv) **1** Spion. **2** Sol.

iscol *sn* vz ***ispol***

iscosi *v* vz ***iscusi***

iscosință *sf* vz ***iscusință***

iscosit, ~ă *a* vz ***iscusit***

iscoti *v* vz ***iscodi***

iscrăși *vt* [At: MAIOR, IST. 250/19 / Pzi: *~șesc* / E: nct] (Înv; nob) A născoci.

iscurie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***ischurie***] (Med) **1-2** (Greutate sau) neputință de a urina.

iscurtă *sf* vz ***escortă***

iscusat, ~ă a [At: PĂSCULESCU, L. P. 207 / Pl: *~ați, ~e* / E: ngr **έξκουσάτος**] (Îrg) Care este scutit de impozite.

iscuseală sf [At: DDRF / Pl: *~eli* / E: *iscusi + -eală*] (Înv) Abilitate.

iscusenie sf [At: M. COSTIN, LET. I, 8/19 / V: *~cos~* / Pl: *~ii* / E: *iscusi + -enie*] (Înv) **1** Capacitate de a înțelege Si: *comprehensiune, pătrundere.* **2** Dezvoltare culturală (a unei națiuni).

iscusi [At: DOSOFTEI, MOL., ap. DA / V: *~cosi* / Pzi: *~sesc* / E: vsl **искоусити**] (Înv) **1** *vt* A pune la încercare Si: *a ispiti, a tenta.* **2-3** *vtr* A (se) învăța. **4** *vr* A căpăta experiență. **5** *vr* A deveni îndemânatic. **6** *vr* (Rar) A ajunge celebru. **7** *vr* A deveni șiret. **8** *vr* A scoate în evidență în mod exagerat propriile merite. **9** *vr* (Fig; d. oameni) A se rafina.

iscusie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 70 / Pl: *~ii* / E: *iscusi*] (Înv) Aptitudine înnăscută într-un anumit domeniu Si: *talent.*

iscusime sf [At: TDRG / Pl: *~mi* / E: *iscusi + -ime*] (Înv) **1** Inteligență. **2** Îndemânare.

iscusință sf [At: (a. 1785) GCR II, 144/19 / V: *ins~, ~cos~, ~uși~* / Pl: *~țe, ~ți* / E: *iscusi + -ință*] **1** Ușurință de a face un lucru ca urmare a unei bune deprinderi sau înclinații Si: *abilitate, dexteritate, dibăcie,* (înv) *iscusire* **(1)**, *îndemânare, pricepere.* **2** Agerime a minții Si: (înv) *iscusire* **(2)**, *inteligența, istețime.* **3** (Pex) Capacitate de a-și ascunde adevăratele intenții (reprobabile) Si: (înv) *iscusire* **(3)**, *viclenie.* **4** Talent.

iscusire sf [At: PRAV. 1101 / Pl: *~ri* / E: *iscusi*] **1-4** Iscusință **(1-4)**.

iscusit, ~ă [At: NEAGOE, ap. GCR I, 169/18 / V: *ins~, ~cos~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *iscusi*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are multă experiență Si: *expert, priceput.* **3-4** *smf, a* (Persoană) cu pregătire într-un anumit domeniu Si: *învățat.* **5-6** *a, av* (În mod) inteligent. **7-8** *a, av* (În mod) viclean. **9-10** *a, av* (Care este) făcut cu pricepere, cu măiestrie, cu artă. **11** *a* (Înv; d. oameni, națiuni) Cu o cultură avansată Si: *civilizat.* **12** *a* (Înv; irn; d. oameni) Infatuat. **13** *a* (Înv; d. oameni) Cu aspect fizic plăcut Si: *arătos, chipeș.* **14** *a* (Înv) Fin. **15** *a* (Înv) Bun pentru un anumit lucru Si: *potrivit.*

iscusitor, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 209/1 / V: *~șit~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *iscusi + -tor*] **1-2** *smf, a* Om viclean. **3** *sm* (Spc) Diavol.

iscusitură sf [At: (a. 1777) FURNICĂ, I. C. 56 / Pl: *~ri* / E: *iscusit + -ură*] (Înv) **1** Obiect ornamental Si: *podoabă.* **2** Model cu care se decorează diverse obiecte.

iscușenie sf [At: (a. 1635-1645) IORGA, D. B. I, 56 / Pl: *~ii* / E: vsl **искоушеник**] (Înv) **1** Ispită **(5)**. **2** Cercetare.

iscușință sf vz ***iscusință***

iscușitor, ~oare smf, a vz ***iscusitor***

isdăni v vz ***ijderi***

isetru sm vz ***nisetru***

ishod sm [At: PALIA (1581) ap. GCR I, 37/35 / Pl: *~uri* / E: vsl **исходъ**] (Înv) Carte din Biblie numită „Exodul".

isică sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 166 / Pl: *~ici* / E: ns cf bg *осика*] (Reg) Plantă cu miros plăcut nedefinită mai îndeaproape.

isichie sf vz ***isihie***

isihasm sn [At: MDA ms / Pl: *~e* / E: *isihie*] Disciplină ascetică de origine monastică, organizată în sec. XIII-XIV în scopul renașterii spirituale și teologice, ce utiliza rugăciunea lui Iisus ca metodă pentru obținerea stării de concentrare și pace lăuntrică.

isihast sm [At: DA / Pl: *~aști* / E: ngr **ἡσυχία**] Ascet care caută pacea lăuntrică și înălțarea spirituală prin isihasm.

isihastru sm vz ***sihastru***

isihăstrie sf vz ***sihăstrie***

isihie sf [At: (a. 1816) IORGA, S. N. 167 / V: *~ichie* / Pl: *~ii* / E: ngr **ἡσυχία**] **1** (Grî; Mun; Mol) Viață liniștită, lipsită de griji Si: *tihnă.* **2** (Grî) Odihnă. **3** Stare de concentrare și pace lăuntrică obținută prin repetarea continuă a rugăciunii lui Iisus.

isimbra v vz ***sâmbra***

isimerie sf [At: CANTEMIR, IST. 131 / Pl: *~ii* / E: ngr **ἰσημερία**] (Grî) Ecuator.

isirgiu sm [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 248/37 / Pl: *~ii* / E: tc *esirği*] (Tcî; Lit) Negustor de sclavi.

islam sm [At: ALECSANDRI, ap. ZEITSCHRIFT XVIII, 97 / Pl: (nob) *~uri* / E: fr *islam*] **1** Cult religios întemeiat în sec. al VII-lea de Mahomed și răspândit în Asia și Africa Si: *islamism, mahomedanism.* **2** (Pex) Totalitate a mahomedanilor. **3** (Pex) Totalitate a țărilor sau a popoarelor de religie mahomedană.

islamic, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *islamique*] **1** Care aparține islamismului. **2** Referitor la islamism.

islamism sn [At: DA ms / Pl: (rar) *~e* / E: fr *islamisme*] Islam (1).

islamiza vtr [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr *islamiser*] **1-2** A (se) converti la islamism. **3-4** A (se) conferi un caracter islamic.

islamizare sf [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: *islamiza*] **1** Convertire la islamism Si: *islamizație* **(1)**. **2** Conferire a unui caracter islamic Si: *islamizație* **(2)**.

islamizat, ~ă a [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: *islamiza*] **1** Care a trecut la islamism. **2** Care a luat un caracter islamic.

islamizație sf [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *islamisation*] **1-2** Islamizare (1-2).

islandez, ~ă [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr *islandais*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Islandei. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Islanda. **5** *a* Care aparține Islandei. **6-7** *a* Care aparține islandezilor **(1, 3)**. **8** *a* Care se referă la Islanda. **9-10** *a* Care se referă la isladezi **(1, 3)**. **11** *smp* Populație de bază a Isladei. **12** *sfa* Limbă islandeză.

islaz sn vz ***izlaz***

isledi v vz ***sledi***

isloagă sf vz ***ișloagă***

islutură sf [At: H XIV, 213 / Pl: *~ri* / E: cf *huătură*] (Îrg) **1-2** Boală (umană) nedefinită mai îndeaproape.

ismă sf vz ***izmă***

ismarand sn vz ***smarald***

ismărânzel sn vz ***smărânzel***

ismerit, ~ă a vz ***smerit***

ismini v vz ***izmeni***

ismintit, ~ă a vz ***smintit***

ismișoară sf vz ***izmișoară***

ismolenci sfp vz ***smolenci***

ismui vtr [At: ȘEZ. III, 35 / V: *izm~* / Pzi: *~esc* / E: ns cf *aghesmui*] **1-2** A (se) stropi cu agheasmă. **3-4** A (se) spăla cu agheasmă.

ismuliță sf vz ***izmuliță***

ismușoară sf vz ***izmușoară***

ismuță sf vz ***izmuță***

isn- vz ***izn-***

isnaf [At: (a. 1783) URICARIUL II, 43 / V: *izn~,* (înv) *esn~* / Pl: *~uri* (1), *~i* (2-3) / E: tc *esnaf*] (Înv) **1** *sn* Breaslă. **2** *sm* Breslaș. **3** *sm* Persoană care este cea mai importantă dintr-o familie.

isnafgiu sm [At: ARHIVA IV, 63 / Pl: *~ii* / E: *isnaf + -giu*] (Înv) Breslaș.

isnaflâc sn [At: ȘIO, ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: tc *esnaflyk*] (Înv) **1** Meserie a celor care aparțineau unei bresle. **2** Obicei al celor din aceeași breaslă.

iso- vz ***izo-***

isocol, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr *isocole*] (Grm; d. o perioadă) Ale cărei membre au aceeași lungime.

isodiu sn [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ns cf it *isodie*] (Liv) Cântec de intrare al corului satiric în teatrul antic grec.

isoglosă sf [At: DA ms / S și: *izo~* / Pl: *~se* / E: fr *isoglosse*] (Lin; îs) *Linie de ~* Linie care marchează, pe o hartă lingvistică, limitele răspândirii unui fenomen fonetic, lexical sau morfologic.

isolă sf [At: MAIOR, IST. 167 / Pl: *~le* / E: it *isola*] (Înv) Insulă.

ison sn [At: ALECSANDRI, T. 4 / A și: *ison* / E: ngr **ἴσον**] **1** Sunet prelungit, folosit în scopul acompanierii unei melodii vocale sau instrumentale. **2** (Pex) Parte muzicală, instrumentală sau orchestrală, care însoțește și susține un solist sau un ansamblu coral Si: *acompaniament.* **3** (Spc; Ban; îe) **A cânta p(r)e ~** A cânta pe un ton gros, din gât, care acompaniază cântecul din fluier. **4** (Îe) **A ține (cuiva) ~ul** A acompania o melodie. **5** (Fam; îae) A aproba, a susține faptele cuiva.

isonar *sm* [At: CREANGĂ, A. 75 / Pl: *~i* / E: ***ison*** + *-ar*] (Înv) Persoană care ținea isonul **(2)** la cântările bisericești.

isop *sm* [At: PSALT. 99/24 / V: ***izop*** / Pl: *~i* / E: vsl ***исопъ***] **1** Mic arbust exotic cu flori albastre, mai rar roșii sau albe, cultivat ca plantă ornamentală și medicinală (*Hyssopus officinalis*). **2** Plantă cu flori trandafirii, mai rar albe, ale cărei rădăcini se utilizează la scoaterea petelor de pe stofe Si: (pop) *ciulin, odogaci, săpunariță* (*Saponaria officinalis*).

isopagă *sf* vz ***izopagă***

isopan *a* [At: DN^{3} / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***isopan***] Ortocromatic.

isopectă *sf* vz ***izopectă***

isopicnă *sf* vz ***izopicnă***

isopie *sf* [At: GCR. I. 350/16 / A și: *isopie* / E: ***Isop*** + *-ie*] Carte care conține viața fabulistului Esop.

isoscel *a* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***isoscèle***, lat ***isosceles***] **1** (D. un triunghi) Care are două laturi egale. **2** (D. un trapez) Ale cărui laturi neparalele sunt egale.

isoscop *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~oape* / E: ger ***Isoskop***] Tub electric asemănător cu orticonul, având în loc de condensator un dispozitiv generator de câmp electric și în care fasciculul de electroni este modulat.

ispas^{1} *sn* vz ***ispașă***

ispas^{2} *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 411/37 / E: vsl ***съпасъ***] Sărbătoare creștină ortodoxă care se prăznuiește la 40 de zile după Paști Si: *Înălțarea Domnului*.

ispașă *sf* [At: PRAV. 337 / S și: *~șe* / V: ***ispas*** *sn* (Pl: *~uri*), ***ispașie*** / Pl: *~șe, ~păși* / E: drr ***ispăși***] **1** Pagubă cauzată de vite pe câmp Si: *ispășenie* **(1)**. **2** Constatare a pagubei făcute de vite pe ogorul, în iarba, în grădina cuiva Si: *ispășenie* **(2)**, *ispășire* **(1)**, *ispășit^{1}* **(1)**. **3** (Pex) Amendă plătită pentru stricăciunile făcute de vitele intrate pe un teren străin Si: *ispășenie* **(3)**.

ispăsi *v* vz ***spăsi***

ispășanie *sf* vz ***ispășenie***

ispășenie *sf* [At: FILIMON, ap. TDRG / V: *~șan~* / Pl: *~ii* / E: ***ispăși*** + *-enie*] **1-3** Ispașă **(1-3)**. **4** Ispășire **(2)**.

ispăși *vt* [At: (a. 1725) IORGA, S. D. XIV, 273 / V: ***spăși*** / Pzi: *~șesc* / E: vsl ***съпаснти***] **1** (Înv) A cerceta și a evalua o pagubă făcută de vite pe proprietatea altuia. **2** A răscumpăra o greșeală prin suferință Si: (liv) *a expia*. **3** A executa o pedeapsă privativă de libertate în urma condamnării. **4** A suferi pentru o faptă comisă de altcineva. **5** A ierta de păcate Si: *a mântui*.

ispășire *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 196 / V: ***spășire*** / Pl: *~ri* / E: ***ispăși***] **1** (Înv) Ispașă **(2)**. **2** Răscumpărare a unei greșeli prin suferință Si: (liv) *expiare, ispășenie* **(4)**. **3** Executare a unei condamnări privative de libertate. **4** Suferință pentru o faptă comisă de altă persoană. **5** Iertare de păcate Si: *mântuire*.

ispășit, ~ă *a* [At: SEVASTOS, N. 237 / V: ***sp~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ispăși***] **1** Care și-a răscumpărat greșelile prin suferință. **2** Care a executat o condamnare privativă de libertate. **3** Care suferă pentru fapte comise de alte persoane. **4** Iertat de păcate Si: *mântuit*. **5** (Înv) Umilit^{2}.

ispășitor, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ispăși*** + *-(i)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care ispășește **(2)**. **3** *a* (Îs) *Țap ~* Persoană pusă să suporte consecințele pentru greșelile altora.

ispecție *sf* vz ***inspecție***

isperemânt *sn* vz ***experiment***

isperiință *sf* vz ***experiență***

isperimânt *sn* vz ***experiment***

isperință *sf* vz ***experiență***

ispion, ~oană *smf* vz ***spion***

ispisoc *sn* [At: (a. 1604) IORGA, S. D. XI, 48 / Pl: *~oace* / E: rs ***список***] (Înv) (Șîc *~ de întăritură*) Act emis de un suveran, prevăzut cu pecetea domnească, care servea ca titlu de proprietate Si: *carte (domnească), hrisov*.

ispitaci *am* [At: TEODORESCU, P. P. 177 / Pl: *~* / E: ***ispiti*** + *-aci*] (Îvp) Priceput.

ispită *sf* [At: COD. VOR. 109/13 / Pl: *~te*, (rar) *~iți* / E: drr ***ispiti***] **1** (Înv) Încercare de a afla ceva Si: *cercetare, examinare, ispiteală* **(1)**, *scrutare*. **2** (Înv) Încercare dificilă de a obține ceva Si: *ispiteală* **(2)**, *stăruință, trudă*. **3** (Înv) Probă la care era supus cineva pentru a i se constata iubirea, răbdarea, credința etc. Si: *ispiteală* **(3)**. **4** (Îvr) Încercare a puterii sau a îndemânării într-o întrecere cu alte persoane Si: *concurs, exercițiu, ispiteală* **(4)**, *întrecere, probă*. **5-6** Ceea ce exercită o mare forță de atracție, un îndemn (spre rău) Si: *ademenire, ispiteală* **(5-6)**, *ispitină* **(1-2)**, *seducție*. **7** (Bis) Tentație de a păcătui Si: *ispitină* **(3)**. **8** (Pex) Păcat. **9** (Înv) Experiență.

ispiteală *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 15 / Pl: *~eli* / E: ***ispiti*** + *-eală*] (Înv) **1-6** Ispită **(1-6)**. **7** Examinare.

ispitenă *sf* vz ***ispitină***

ispiti [At: PSALT. 16/14 / Pzi: *~tesc* / E: vsl ***испитати***] **1** *vt(a)* (Înv) A examina cu atenție Si: *a cerceta, a se documenta, a studia*. **2** *vt* (Înv) A urmări pe furiș Si: *a spiona*. **3** *vt* (Înv) A obține informații prin întrebări multe și insistente Si: *a descoase*. **4** *vr* A face o introspecție. **5** *vt* (Înv) A căuta. **6** *vt* (Îvr) A găsi. **7** *vt* (Înv) A aprecia valoarea a ceva Si: *a considera*. **8-9** *vtr(a)* (Înv) A face tot posibilul pentru realizarea unui lucru Si: *a (se) sili, a se strădui, a (se) trudi*. **10-11** *vtr* (Înv) A îndrăzni. **12** *vt* A avea intenția de a provoca un rău cuiva. **13** *vt* A încerca să afli un secret. **14** *vr* (Îvr) A-și pune la încercare puterile sau îndemânarea, prin participarea la o întrecere. **15** *vt* (Îvp) A pretinde. **16-19** *vtr* (A ademeni sau) a se lăsa ademenit (spre rău) Si: *a ademeni, a seduce*. **20** *vt* (Înv) A trece prin încercări dificile Si: *a păți*.

ispitină *sf* [At: PSALT. 120/6 / V: ***~tenă*** / Pl: *~ne* / E: vsl ***испытънъ***] (Îvr) **1-3** Ispită **(5-7)**. **4** (Pex) Păcat.

ispitire *sf* [At: COD. VOR. 139/12 / Pl: *~ri* / E: ***ispiti***] **1** (Înv) Examinare atentă Si: *cercetare, ispitit^{1}* **(1)**. **2** (Înv) Urmărire pe furiș Si: *ispitit^{1}* **(2)**. **3** (Înv) Obținere de informații prin întrebări multe și insistente Si: *ispitit^{1}* **(3)**. **4** (Înv) Efectuare a unei introspecții Si: *ispitit^{1}* **(4)**. **5** Apreciere a valorii Si: *ispitit^{1}* **(5)**. **6** Încercare prin toate mijloacele posibile de a realiza ceva Si: *ispitit^{1}* **(6)**. **7** Intenție de a provoca un rău cuiva Si: *ispitit^{1}* **(7)**. **8** Încercare de a afla un secret Si: *ispitit^{1}* **(8)**. **9** Punere la încercare prin participarea la o întrecere Si: *ispitit^{1}* **(9)**. **10** (Nob) Încercare a gustului Si: *gustare, ispitit^{1}* **(10)**. **11-12** Ademenire (spre ceva rău) Si: *ispitit^{1}* **(11-12)**, *ispititură* **(1-2)**. **13** (Înv) Experiență acumulată trecând prin încercări dificile Si: *ispitit^{1}* **(13)**. **14** (Bis) Tentație spre săvârșirea unui păcat Si: *ispititură* **(3)**.

ispitit^{1} *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***ispiti***] **1-13** Ispitire **(1-13)**.

ispitit^{2}, ~ă *a* [At: COD. VOR. 139/14 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ispiti***] **1** Examinat cu atenție Si: *cercetat*. **2** (Înv) Priceput. **3** (Înv) Descoperit. **4** (Înv) Pus la încercare. **5** (Înv; d. metale) Verificat dacă e bun. **6-7** Îndemnat (spre rău). **8** (Înv) Trecut prin multe încercări. **9** (Bis) Tentat să săvârșească un păcat.

ispititor, ~oare *smf, a* [At: PSALT. 9/16 / V: (înv) ***~iu*** / E: ***ispiti*** + *-tor*] **1-6** (Persoană) care ispitește **(1-3)**. **7-10** (Persoană, obiect) care (ademenește sau) care amăgește. **11-12** (Persoană) care pune la încercare. **13-16** (Persoană) care îndeamnă (spre rău). **17-18** (Bis) (Forță) care tentează spre săvârșirea unui păcat.

ispititoriu, ~oare *a* vz ***ispititor***

ispititură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***ispiti*** + *-ură*] (Înv) **1-3** Ispitire **(11-12, 14)**.

isplica *v* vz ***explica***

isplicare *sf* vz ***explicare***

isplicat, ~ă *a* vz ***explicat***

ispol *sn* [At: DAMÉ, T. 126 / V: ***iscol*** / Pl: *~oale* / E: bg ***изпол***] (Pop) Vas de lemn sub formă de lingură, folosit la scoaterea apei din luntre (servind uneori și la băut) Si: *căuș, răscol, scafă, scofiță*.

ispolin *sm* [At: PSALT. HUR., ap. PSALT. 31/21 / V: ***spolen*** / Pl: *~i* / E: vsl ***исполинъ***] (Slî) Persoană înaltă și robustă Si: *uriaș*.

ispoveadnic *sm* [At: CORESI, ap. DHLR II, 512 / Pl: *~ici* / E: vsl ***исповѣдьникъ***] (Slî) Duhovnic.

ispovedi v vz *spovedi*
ispovedui v vz *spovedui*
ispramnic sm vz *ispravnic*
ispravă sf [At: CORESI, EV. 40/24 / Pl: ~răvi, (înv) ~ve / E: vsl **исправа**] 1 (Jur; înv) Hotărâre dată de o autoritate. 2 Rezultat al unei acțiuni îndeplinite cu succes Si: *reușită*. 3 (Pex) Acțiune îndrăzneață și riscantă Si: *aventură*. 4 (Îe) **Fără nici o ~** Fără rezultat, fără folos Si: *zadarnic*. 5 (Înv) Act obținut de la o autoritate. 6 Îndeplinire a unei acțiuni dificile. 7 (Îe) **A face ~** A duce la bun sfârșit o misiune Si: *a îndeplini*. 8 (Înv; îlv) **A aduce în ~** A realiza. 9 (D. oameni; îla) **De ~** Care inspiră încredere Si: *cumsecade, onest, vrednic*. 10 (Îal; d. acțiuni) Vrednic de luat în seamă Si: *bun, remarcabil*. 11 (D. oameni; îla) **Fără (de nici o, nici de o) ~** Care nu inspiră încredere Si: *nesăbuit, neserios, netrebnic*. 12 (Îal; d. acțiuni) Fără nici un rezultat. 13 (Îvr) Conducere administrativă a unui stat, a unei regiuni etc. Si: *administrație*. 14 (Înv) Instituție. 15 (Înv; îlv) **A face ~ de...** A procura. 16 (Înv) Însușire. 17 (Înv) Capacitate de a face ceva Si: *facultate, putință*. 18 Terminare a unei acțiuni. 19 (Îlav) **De ~** Definitiv. 20 (Înv; îe) **De toată ~va** Cu desăvârșire. 21 (Înv; îe) **A dormi de toată ~a** A fi mort. 22 (Mtp) Spirit rău. 23-24 (Irn) Faptă regretabilă (dar lipsită de gravitate) comisă de cineva Si: *năzdrăvănie, poznă*.
ispravlenie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 133/2 / Pl: ~ii / E: vsl **исправлѥниѥ**] (Slî) Faptă bună Si: (înv) *isprăvitură, realizare*.
ispravnic [At: VARLAAM, C. 25/1 / V: ~amn~ / Pl: ~ici / E: rs **исправник**] (Înv) 1 sm Persoană aflată într-o funcție de conducere (logofăt, vornic, hatman) Si: *căpetenie, cârmuitor, comandant, conducător, șef*. 2 sm (Spc) Guvernator. 3 sm (Reg; șîs ~ *de curte*) Administrator. 4 sm (Reg; îas) Inspector. 5 sm (Jur) Persoană care acționează în numele cuiva Si: *mandatar, procurator, reprezentant*. 6 sm (Îe) **A fi cuiva ~** A îndeplini o misiune în interesul cuiva. 7 sm Păzitor. 8 sm Moștenitor. 9 sm Persoană căreia i s-a încredințat strângerea dărilor într-un județ. 10 am (Trs; sst; d. oameni) Harnic.
isprămniceasă sf vz *isprăvnicească*
isprămnicel sm vz *isprăvnicel*
isprăvanie sf vz *isprăvenie*
isprăvenie sf [At: PISCUPESCU, O. 269 / V: ~vanie / Pl: ~ii / E: *isprăvi* + -*enie*] 1 Isprăvire. 2 (Înv; îlav) **De ~** Desăvârșit.
isprăvi [At: PSALT. 9/15 / P: (dal) ~răi / V: ~rivi / Pzi: ~vesc / E: vsl **исправити**] 1-2 vtr(a) (Înv) A (se) corecta. 3 vt(a) (Jur; înv) A rezolva o cauză prin darea unei sentințe, a unei hotărâri. 4 vt(a) A duce la bun sfârșit o acțiune Si: *a izbuti, a reuși*. 5 vt (Înv) A obține ceva de la cineva după multe stăruințe Si: *a dobândi*. 6 vt (Pgn; înv) A lucra pentru ceva. 7 vt (Nob) A îngriji pe cineva. 8-9 vtr A (se) termina o acțiune începută. 10-11 vtr (Îe) **A (se) ~ de moară** A nu mai avea ce măcina. 12 vr (Fig; îae) A rămâne fără bani. 13 vt (Pop) A ucide pe cineva.
isprăvire sf [At: COD. VOR. 57/9 / Pl: ~ri / E: *isprăvi*] 1 (Înv) Corectare. 2 (Înv) Izbândă. 3 (Jur) Rezolvare a unei cauze prin darea unei sentințe Si: *isprăvit*[1] (3). 4 Terminare a unei lucrări, a unei acțiuni Si: *executare, isprăvenie* (1), *isprăvit*[1] (4), *sfârșire*. 5 Obținere a ceva de la cineva după multe stăruințe Si: *isprăvit*[1] (5). 6 Lucrare pentru cineva Si: *isprăvit*[1] (6). 7 (Nob) Îngrijire a cuiva Si: *isprăvit*[1] (7). 8 Terminare a unei acțiuni începute Si: *isprăvit*[1] (8). 9-10 Rămânere (fără provizii sau) fără bani Si: *isprăvit*[1] (9-10). 11 (Pop) Ucidere a cuiva Si: *isprăvit*[1] (11).
isprăvit[1] sn [At: GOLESCU, Î. 65 / Pl: ~uri / E: *isprăvi*] 1 Corectare. 2 (Înv) Izbândă. 3-11 Isprăvire (3-11). 12 (Îlav) **Pe ~te** Pe sfârșite.
isprăvit[2], *~ă* a [At: CORESI, EV. 434/21 / Pl: ~iți, ~e / E: *isprăvi*] 1 Desăvârșit. 2 (D. misiuni) Îndeplinit[2]. 3 (D. acțiuni, lucrări) Încheiat[2]. 4 (D. ființe) Care a atins vârsta maturității Si: *dezvoltat, matur*. 5 (Pop) Ucis[2].
isprăvitor [At: DA ms / V: ~iu / E: *isprăvi* + -(*i*)*tor*] (Înv) 1-2 sm Persoană care face corecturile (finale) într-o carte. 3-4 smf, a (Persoană) care izbândește. 5-6 smf, a (Persoană) care încheie o acțiune, o lucrare. 7-8 smf, a (Persoană) care îndeplinește o misiune.
isprăvitoriu sm vz *isprăvitor*
isprăvitură sf [At: LEX. MARS. 235 / Pl: ~ri / E: *isprăvi* + -*tură*] (Înv) Executare a unei acțiuni, a unei lucrări Si: *realizare*.
isprăvnicat sn [At: CARAGEA, L. 21/7 / Pl: ~uri / E: *ispravnic* + -*at*] (Înv) 1 Conducere a unei instituții, a unui stat etc. Si: *cârmuire*. 2 Instituție care constituie forul administrativ și polițienesc dintr-un județ, reprezentând aici puterea centrală Si: *prefectură*.
isprăvnicească sf [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 60 / V: ~ămn~ / Pl: ~cese / E: *ispravnic* + -*ească*] (Înv) 1-4 Soție a ispravnicului (1-4).
isprăvnicel sm [At: BELDIMAN, TR. 12/14 / V: ~ămn~, *sprămn~* / Pl: ~cei / E: *ispravnic* + -*el*] (Înv) 1-18 (Șhp) Ispravnic (1-9) (tânăr). 19 (Spc) Administrator al unei moșii care are în subordine argații și subordonat al vătafului Cf *logofăt, vechil*.
isprăvnicesc, *~ească* a [At: (a. 1803) URICARIUL VII, 377 / Pl: ~ești / E: *ispravnic* + -*esc*] (Înv) 1 De ispravnic. 2 Privitor la ispravnic. 3 Care aparține isprăvniciei. 4 Referitor la isprăvnicie.
isprăvnici [At: NERGUZZI, S. I, 239 / Pzi: ~icesc / E: *ispravnic*] (Înv) 1 vi A îndruma un grup de oameni. 2 vt A conduce o instituție, o organizație, având întreaga răspundere în domeniul respectiv Si: *a conduce, a guverna*. 3 vt A administra o moșie sau o subdiviziune teritorială a unui stat. 4 vt A împuternici pe cineva să facă ceva. 5 vt A îndeplini o misiune. 6 vt A termina o lucrare, o acțiune. 7-8 vtr A (se) face prefect.
isprăvnicie sf [At: M. COSTIN, ap. DA / Pl: ~ii / E: *ispravnic* + -*ie*] (Înv) 1 Funcție a ispravnicului (1-2). 2-3 Birou al ispravnicului (1-2) Si: *prefectura*.
isprăvnicit, *~ă* a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *isprăvnici*] (Înv) Învestit într-o funcție de conducere.
ispuziție sf vz *expoziție*
israelit, *~ă* smf, a vz *izraelit*
israilime sf [At: DOSOFTEI, PS. 250 / V: *izr~*, *zrailime* / Pl: (rar) ~mi / E: *Israil* + -*ime*] (Înv) Popor evreiesc.
israiltean, *~ă* smf, a [At: COD. VOR. 32/11 / V: (slî) ~*tin*, *izr~* / Pl: ~eni, ~ene / E: *Israel* + -*ean*] Izraelit.
israilteanin, *~ă* a, smf vz *israiltean*
israiltenesc, *~ească* a [At: ANTIM, P. 44 / P: ~ra-il~ / V: *izr~* / E: *israiltean* + -*esc*] (Înv) Evreiesc.
ist, *iastă* [At: RUSSO, S. 104 / Pl: iști, iaste / G-D: istui, istei, istor / E: cf *ista*] (Reg) 1 ad (Antepus) Acest (1). 2 ad (D. unități de timp; antepus) Prezent. 3 ad (Antepus) Dintr-un timp foarte apropiat de vorbitor Si: *ista* (7). 4 smf (Înv; dep) Individ *Niște iste*.
ista, *iasta* [At: DEX / Pl: iștia, iestea / G-D: istuia, isteia, istora / E: ml ***istus, -a, -um**] (Reg) 1-4 pd (Reg) Aceasta[1] (1-4). 5 ad (Postpus) Acest (1). 6 ad (D. unități de timp; postpus) Prezent. 7 (Postpus) Ist (3).
istacti sf vz *stacti*
istalalt, *iastalaltă* pd, ad [At: CREANGĂ, P. 38 / A și: *istalalt*, *iastalaltă* / V: ~*ant*, *istl~*, *istl~* / Pl: iștialalți, iestealalte / G-D: istuilalt, isteilalte, istorlalți / E: *ist(a)* + *alalt*] (Mol) 1-2 Acela (care, din doi sau din două grupuri, este mai în apropierea vorbitorului) Si: *ăstălalt, cestălalt*.
istalant, *iastalantă* pd vz *istalalt*
istan, *~ă* a [At: LB / Pl: ~i, ~e / E: ns cf srb *istina* „adevăr"] (Înv) Conform cu adevărul Si: *adevărat*.
istanție sf vz *instanță*
istană af, av vz *istină*
istâc sn vz *estâc*
istâplenie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 68/2 / E: vsl **исталѥниѥ**] (Îvr) Extaz.
istecior, *~oară* a [At: DR. VI, 242 / Pl: ~i, ~oare / E: *isteț* + -(*i*)*or*] (Hip) Isteț.
istecime sf [At: CANTEMIR, IST. 215 / Pl: ~ni / E: *isteț* + -*cime*] (Înv) Istețime.
ister- vz *histero-*
isterează sf vz *histeresis*
isteric, *~ă* [At: CAMIL PETRESCU, V. 45 / V: *hi~* / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *hystérique*] 1-2 smf, a (Persoană) care suferă de isterie. 3-4 av, a (Într-un mod) asemănător cu manifestările isteriei Si: (înv) *istericos* (1-2).

istericale *sfp* [At: GORJAN, H. II, 123 /V: (înv) ***~con*** *sn* / E: cf ngr ***ὑστερικόν***] **1** Acces de isterie. **2** (Prt) Manifestări asemănătoare cu ale persoanelor suferinde de isterie.

istericos, ~oasă [At: CONV. LIT. XLIV, 205 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***isteric*** + *-os*] (Înv; prt) **1-2** *a, av* Isteric **(3-4)**. **3** *a* Care suferă de accese de isterie. **4** *a* (Pex; d. animale) Nărăvaș.

istericon *sn* vz ***istericale***

isterie *sf* [At: ZAMFIRESCU, R. 96 / V: ***hi~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hystérie***] (Med) Boală nervoasă caracterizată prin apariția unor simptome neurologice foarte variate, accese de râs sau de plâns, convulsii, sufocări, sugestie sau autosugestie etc., nejustificate de prezența unor leziuni și declanșate prin șocuri emotive Si: *isterism* **(1)**.

isterigen, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hystérigène***] **1** Care produce isterie. **2** Care produce isterism **(2)**.

isterisi *vt* [At: (a. 1805) IORGA, S. D. XIV, 161 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ὑστερῶ***] (Grî; Mun; Mol) A lipsi pe cineva de ceva (de un drept, privilegiu etc.) Si: *a deposeda*.

isterism *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1315 / Pl: *~e* / E: fr ***hystérisme***] **1** (Înv) Isterie. **2** Formă de maladie psiho-nervoasă caracterizată prin instabilitate emotivă, imaturitate afectivă și tulburări somatice a căror origine nu este demonstrabilă.

isterisit, ~ă *a* [At: (a. 1783) BUL. COM. IST. V, 279 / V: (înv) ***~rit, istir~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***isterisi***] (Grî; Mun; Mol) Care este lipsit de un drept, privilegiu etc. Si: *deposedat*.

istero- vz ***histero-***

isterit, ~ă *a* vz ***isterisit***

isteroid, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~ro-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***hystéroïde***] Asemănător cu isteria.

isterologie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* /E: it ***isterologia***] Figură retorică prin care se spune întâi ce ar fi trebuit spus în al doilea rând.

isteț, ~eață [At: DOSOFTEI, V. S. 122/2 / V: (nob) ***~treț*** / Pl: *~i, ~e* / E: vsl ***истичъ***] **1-2** *smf, a* (Om) care se manifestă printr-o agerime a minții remarcabilă. **3** *a* (D. mintea și firea oamenilor) Care manifestă agerime, ingeniozitate. **4** *a* Iscusit. **5-6** *a, av* (Înv) (În mod) sprinten. **7-8** *a, av* (În mod) curajos. **9** *a* (Îrg) Voios.

istețeală *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 15/2 / Pl: *~eli* / E: ***isteți*** + *-eală*] (Înv) **1** Istețime **(1)**. **2** Îndrăzneală. **3** Vioiciune.

isteți *vr* [At: NEGRUZZI, S. II, 218 / Pzi: *~țesc* / E: ***isteț***] (Înv) A deveni isteț.

isteție *sf* [At: MINEIUL (1776) 34 2/2 / Pl: *~ii* / E: ***isteț*** + *-ie*] (Înv) **1** Istețime **(1)**. **2** Îndrăzneală. **3** Vioiciune.

istețime *sf* [At: MINEIUL (1776) 125 2/2 / Pl: *~mi* / E: ***isteț*** + *-ime*] **1** Agerime a minții Si: *istețeală* **(1)**, *isteție* **(1)**. **2** (Înv) Îndrăzneală. **3** (Înv) Vioiciune.

istic *sn* vz ***iestac***

istileah *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 246/11 / Pl: *~uri* / E: tc ***ystylah***] (Tcm; iuz) Idiotism.

istină [At: ȘEZ. I, 276 / V: ***~tănă*** *af, av*, ***~na*** *a* / E: srb ***istina***] (Înv) **1** *ain* În conformitate cu adevărul Si: *adevărat*. **2** *av* Într-adevăr.

istirisit, ~ă *a* vz ***isterisit***

istit *av* [At: LB / E: pbl ***istan*** css] (Trs) Întocmai.

istiță *sf* [At: ȘEZ. I, 118 / Pl: ? / E: nct] (Reg; csnp: într-un descântec de mușcătură de șarpe) Cuvânt care rimează cu peștiță.

istlalt, iastlaltă *pl* vz ***istalalt***

istlant, iastlantă *pd* vz ***istalalt***

istm *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 187/33 / Pl: *~uri* / E: fr ***isthme***] (Ggf) Fâșie îngustă de pământ care leagă două continente sau o peninsulă de un continent și care separă două mări sau două golfuri.

istmic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isthmique***, lat ***isthmicus***] **1** Care aparține unui istm. **2** (Rar; îs) *Jocuri ~e* Serbări la vechii greci care se organizau din doi în doi ani în Istmul Corintic, în timpul cărora aveau loc întreceri de lupte, alergări, aruncarea discului și a suliței etc.

isto- vz ***histo-***

istocan *sm* vz ***istucan***

istologic, ~ă *a* vz ***histologic***

istologie *sf* vz ***histologie***

istor *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 88/2 / Pl: *~i* / E: drr ***istoric***] (Îvr) **1-2** Istoric **(10, 12)**. **3** (Prc) Istoriograf.

istoresc, ~ească *a* vz ***istoricesc***

istori *v* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 15/2 / Pzi: *~resc* / E: ***istorie***] (Îvr) A istorisi.

istoria *v* vz ***historia***

istoriat, ~ă *a* vz ***historiat***

istoric, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 17/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***historicus***, fr ***historique***, it ***istorico***] **1** *a* Care aparține istoriei Si: (înv) *istoricesc* **(1)**. **2** Privitor la istorie Si: (înv) *istoricesc* **(2)**. **3** *a* Care a intrat în istorie Si: (înv) *istoricesc* **(3)**. **4** *a* Important pentru istorie Si: (înv) *istoricesc* **(4)**. **5** *a* (îoc *imaginar, inventat, fabulos*) Care s-a întâmplat în realitate. **6** *a* (îoc *antediluvian, preistoric*) Care s-a petrecut în timpuri cunoscute, (relativ) de curând. **7** *a* (îs) *Nume ~* Nume celebru în istorie. **8** *a* (D. romane) Cu subiect din istorie. **9** *a* Bazat pe istorie, ca metodă de cunoaștere. **10** *smf* Autor al unor opere sau studii istorice **(2)** Si: *istor* **(1)**, *istoriograf* **(2)**, *istornic* **(1)**. **11** *smf* (Prc) Istoriograf. **12** *smf* Specialist în istorie Si: *istor* **(2)**, *istoriograf* **(3)**, *istornic* **(2)**. **13** *sns* Expunere a unui eveniment, a trecutului unei instituții, societăți etc., în mod simplu și în ordinea în care s-au produs faptele sau în care s-au succedat fazele. **14** *sf* (Înv) Istorie **(1)**.

istoricesc, ~ească *a* [At: (a. 1683) APOSTOL, ap. GCR. I, 261/2 / V: ***~resc*** / E: ***istoric*** + *-esc*] (Înv) **1-4** Istoric **(1-4)**.

istoricește *av* [At: MAIORESCU, CR. I, 335 / E: ***istoric*** + *-ește*] **1** (Înv) Cronologic. **2** După cerințele istoriei. **3** Din punct de vedere istoric.

istoricitate *sf* [At: DN^3 / /Pl: *~tăți* / E: cf fr *historicité*] **1-4** Caracter istoric **(1-4)**.

istoriciza *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~zez* / E: nct] **1-4** A da un caracter istoric **(1-4)**.

istorie *sf* [At: VARLAAM, C. 188/2 / A și: (înv) *istorie* / Pl: *~ii* / E: lat ***historia***] **1** Totalitate a evenimentelor referitoare la trecutul omenirii. **2** Povestire a evenimentelor importante, a trecutului și a evoluției unuia sau a mai multor popoare. **3** (Ccr) Scriere care conține o istorie **(2)**. **4** Obiect de învățământ care studiază istoria **(1-2)**. **5** Știință care studiază dezvoltarea treptată a societății omenești. **6** Povestire a faptelor din trecutul unei persoane remarcabile Si: *biografie*. **7** Totalitate a faptelor trecute din viața unui individ. **8** Povestire (documentată) a unei epoci sau a unui eveniment Cf *monografie*. **9** Știință care studiază dezvoltarea și schimbările succesive dintr-un anumit domeniu. **10-11** Relatare a unor fapte (imaginare, în formă literară, sau) reale, într-o desfășurare gradată Si: *narațiune, povestire*. **12** Povestire hazlie, glumeață Si: *anecdotă*. **13** Întâmplare. **14** Încurcătură. **15** (Înv; mpl) Atitudine afectată, plină de pretenții Si: *fasoane, mofturi, nazuri*. **16** (Înv; arg) Penis.

istoriere *sf* vz ***historiere***

istorio- [At: DN^3 / P: *~ri-o* / E: fr ***historio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) istorie. **3** Referitor la istorie.

istorioară *sf* [At: GOLESCU, ap. GCR. II, 257/1 / Pl: *~re* / E: ***istorie*** + *-oară*] **1-10** (Șhp) Istorie **(10-14)** (scurtă). **11** Scurtă povestire moralizatoare, distractivă Si: *snoavă*, (liv) *istoriolă* **(1)**. **12** Povestire inventată Si: (pop) *scornitură*, (liv) *istoriolă* **(2)**.

istoriograf *sm* [At: CANTEMIR, IST. 347 / P: *~ri-o~, ~rio~* / Pl: *~i* / E: fr ***historiographe***] **1** Persoană căreia i s-a încredințat, în trecut, în mod oficial, scrierea istoriei unei epoci, a unei domnii etc. Si: (înv) *istor* **(3)**, *istoric* **(11)**, *istornic* **(3)**. **2-3** (Pex) Istoric **(10,12)**.

istoriografic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***historiographique***] **1-2** *a* Care aparține istoriografiei **(1-2)**. **3-4** *a* Referitor la istoriografie **(1-2)**.

istoriografie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 347 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***historiographie***] **1** Știință auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul evoluției concepțiilor istorice și al operelor istorice. **2** Totalitate a scrierilor

istorice (dintr-o țară, dintr-o anumită perioadă de timp, cu privire la o anumită problemă etc.).

istoriolă *sf* [At: (a. 1794) IORGA, S. D. XIII, 17 / Pl: *~le* / E: ***istorie*** + *-olă*] (Îvr; liv) **1-2** Istorioară (**11-12**).

istorisi *vti* [At: DRĂGHICI, R. 83/11 / Pzi: *~sesc* / E: ***istorie*** + *-isi*] **1-2** A povesti.

istorisire *sf* [At: DRĂGHICI, R. 19/3 / Pl: *~ri* / E: ***istorisi***] Povestire.

istorisit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***istorisi***] Povestire.

istorisit[2], *~ă* *a* [At: DA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***istorisi***] Povestit[2].

istorism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: rs ***историзм***, fr ***historisme***, ger ***Historismus***] Principiu de bază al metodei dialectice în cercetarea științifică, potrivit căruia evenimentele și fenomenele se studiază în procesul apariției, dezvoltării și dispariției lor, în strânsă legătură cu condițiile istorice concrete care le-au dat naștere.

istorist, *~ă* [At: DN[3] / Pl: *~iști*, *~e* / E: rs ***историст***] **1** *a* Care se referă la istorism. **2** *a* Care aparține istorismului. **3** *smf* Adept al istorismului.

istornic *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 246/15 / Pl: *~ici* / E: ***istorie*** + *-nic*] (Îvr) **1-2** Istoric (**10, 12**). **3** (Prc) Istoriograf.

istov, *~ă* [At: COD. VOR. 62/12 / A și: *istov* / V: ***~u*** / Pl: *~uri*, *~e* / E: vsl ***истовъ*** „adevărat"] **1** *av* (Îvr; îf *istovu*) Adevărat. **2** *av* (Îvr; îf *istovu*) Exact. **3** *av* (Îvr; îf *istovu*) Amănunțit. **4** *sn* (Înv) Sfârșit. **5** *sn* (Înv) Capăt. **6-7** *sn* (Mol; ivr; îljv) **De ~** sau **cu tot ~ul** (Care se face) până la sfârșit. **8-9** *sn* (Mol; ivr; îal) (În mod) desăvârșit. **10-11** *sn* (Mol; ivr; îal) (Care se face) pentru totdeauna. **12-13** *sn* (Mol; ivr; îal) (În mod) integral. **14** *sn* (Înv; îe) **A bate de ~** A bate cumplit. **15** *sn* (Mol; ivr; îlav) **Fără ~** Fără sfârșit. **16** *sn* (Înv) Moarte. **17-18** *sn* (Înv; îljv) **De ~** (Care este) de moarte. **19** *sn* (Înv) Încheiere a unui cont Si: *decontare*, *socoteală*. **20** *sn* (Înv) Termen de plată. **21** *sn* (Înv) Sumă datorată.

istova *av* [At: HERZ. - GHER., M. IV, 193 / E: ***istov*** + *-a*] (Reg) **1** (Îlv) **A da ~ (pe cineva)** A istovi (**5**). **2** (Îlav) **Cu ~** Cu totul.

istoveală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***istovi*** + *-eală*] (Pop) **1** (Înv) Ivire. **2** (Înv) Naștere. **3** (Înv) Sfârșire. **4-9** Istovire (**4-9**).

istovi [At: DOSOFTEI, V. S. 235/1 / Pzi: *~vesc* / E: ***istov***] **1** *vr* (Înv) A se arăta. **2** *vr* (Înv) A se naște. **3-4** *vtr* A (se) sfârși. **5-6** *vtr* A (se) slei de puteri. **7-8** *vtr* (Înv) A (se) distruge. **9-10** *vtr* (Înv) A (se) omorî. **11** *vt* (Înv; c. i. bani) A pierde. **12** *vt* (Înv; c. i. bani) A cheltui. **13** *vt(a)* (Înv) A achita o datorie. **14** *vt(a)* (Înv) A lichida o afacere.

istovire *sf* [At: (a. 1814) URICARIUL I, 223 / Pl: *~ri* / E: ***istovi***] **1** (Înv) Ivire. **2** (Înv) Naștere. **3** (Înv) Sfârșire. **4** Oboseală puternică Si: *istoveală* (**4**). **5** (Înv) Distrugere prin epuizarea resurselor Si: *istoveală* (**5**). **6** (Înv) Pierdere a banilor Si: *istoveală* (**6**), *istovit*[1] (**6**). **7** (Înv) Cheltuire a tuturor banilor Si: *istoveală* (**7**). **8** (Înv) Achitare a unei datorii Si: *istoveală* (**8**). **9** (Înv) Lichidare a unei afaceri Si: *istoveală* (**9**).

istovit, *~ă* *a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 353/25 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***istovi***] **1** (Înv) Ivit. **2** Născut. **3** Sfârșit. **4** (D. ființe) Obosit. **5** (D. ființe) Slăbit. **6** (D. ființe) Epuizat. **7** Distrus prin epuizarea resurselor. **8** (D. bani) Pierdut. **9** (D. bani) Cheltuit în totalitate. **10** (D. datorii) Achitat. **11** (D. afaceri) Lichidat.

istovitor, *~oare* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***istovi*** + *-tor*] **1** *a* Care epuizează. **2** *a* Care distruge. **3** *a* Care duce ceva la bun sfârșit. **4** *a* Extenuant. **5** *smf* (Înv; d. afaceri, bani) Lichidator.

istovu *av* vz ***istov***

istrate *smi* [At: PAMFILIE, J. II, ap. DA ms / E: ***Istrate***] (Pop) Om prost, cu care nu se poate înțelege nimeni.

istravă *sf* [At: IORGA, S. D. XVIII, 18, ap. DA / V: ***~revă*** / Pl: *~ve* / E: ***istrăvi***] (Îrg) **1** Risipă. **2** Pierdere. **3** Stricăciune.

istrăvi *vtr* [At: VARLAAM, C. 13/1 / V: (înv) ***~rivi***, ***~rovi***, ***isvriti*** / Pzi: *~vesc* / E: vsl ***сътравити*** „a consuma"] (Îrg) **1-2** A (se) risipi. **3-4** A (se) pierde. **5-6** A (se) păgubi.

istrăvire *sf* [At: PRAV. MOLD. 120/21 / Pl: *~ri* / E: ***istrăvi***] (Îrg) **1** Risipă. **2** Pierdere. **3** Pagubă.

istrăvit, *~ă* *a* [At: CONACHI, P. 228 / V: ***~riv~***, ***isvritit*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***istrăvi***] (Îrg) **1** Risipit. **2** Pierdut. **3** Păgubit. **4** Prădat.

istrăvitor, *~oare* *a* [At: MARIAN, NU. 43 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***istrăvi*** + *-tor*] (Îrg) **1** Risipitor. **2** Păgubitor. **3** Prădător.

istreț, *~eață* *a* vz ***isteț***

istrevă *sf* vz ***istravă***

istrion *sm* vz ***histrion***

istriță *sf* [At: H I, 354 / Pl: *~țe* / E: ***Istrița***] (Îrg) Vânt care bate dinspre Istrița, zonă din Buzău.

istrivi *v* vz ***istrăvi***

istrivit, *~ă* *a* vz ***istrăvit***

istroment *sn* vz ***instrument***

istroromân, *~ă* [At: DEX / Pl: *~i*, *~e* / E: ***Istria*** + ***român***] **1** *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de limbă română care trăiește în Peninsula Istria. **3** *a* Care aparține istroromânilor (**1**). **4** *a* Privitor la istroromâni (**1**). **5** *sf* Dialect al limbii române vorbit în Peninsula Istria.

istrovi *v* vz ***istrăvi***

istrucție *sf* vz ***instrucție***

istrument *sn* vz ***instrument***

istucan *sm* [At: PSALT. 161/32 / V: ***~toc~*** / Pl: *~i* / E: vsl ***истоуканъ***] (Slî) Idol.

iștealenie *sf* vz ***iștelenie***

ișteali *v* vz ***ișteli***

iștealit, *~ă* *a* vz ***iștelit***

iștealitor, *~oare* *smf*, *a* vz ***iștelitor***

iștelеanie *sf* vz ***iștelenie***

iștelenie *sf* [At: VARLAAM, C. II, 85 / V: ***~țeal~***, ***~ean~*** / Pl: *~ii* / E: vsl ***исцѣленик***] (Îvr) Vindecare.

ișteli [At: VARLAAM, C. 175/2 / V: *~eali* / Pzi: *~lesc* / E: vsl ***исцѣлити***] (Îvr) **1-2** *vtr* A (se) vindeca. **3** *vt* A repara.

iștelit, *~ă* *a* [At: CANTEMIR, IST. 272 / V: ***~eal~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ișteli***] (Îvr) Vindecat[2].

iștelitor, *~oare* *smf*, *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 34/1 / V: ***~eal~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***ișteli*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** Vindecător.

isv- vz ***izv-***

isvar *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vin fiert cu zahăr.

isvriti *v* vz ***istrăvi***

isvritit, *~ă* *a* vz ***istrăvit***

iș *i* [At: PĂSCULESCU, L. P. 78 / V: *iușe* / E: fo] (Pop) Cuvânt care sugerează zgomotul frunzelor bătute de vânt.

ișala *i* [At: GHICA, S. 28 / V: *inșaa* / E: tc ***inș allah***] (Trî; pop) **1** Bravo! **2** Ura!

ișcătuie *sf* vz ***șcătulă***

ișcatulă *sf* vz ***șcătulă***

ișcoală *sf* vz ***școală***

ișcolă *sf* vz ***școală***

ișcutuie *sf* vz ***șcătulă***

ișchiuzar, *~ă* *smf*, *a* vz ***ischiuzar***

iși *v* vz ***ieși***

ișitoare *sf* vz ***ieșitoare***

ișlic *sn* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***șlic*** / Pl: *~ice* / E: tc ***başlik***] **1-4** (Tcî) Căciulă (de blană scumpă sau) de postav, de format mare, (cilindrică sau) cu fundul pătrat, din alt material, purtată de domni, de boieri și uneori de soțiile lor, iar mai târziu de negustori, de lăutari etc. **5** (Înv; îe) **A călca pe colțul ~ului** sau **a pocni la coada ~ului** A jigni.

ișlicar *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 327 / V: ***șl~*** / Pl: *~i* / E: ***ișlic*** + *-ar*] (Tcî) **1** Persoană care purta ișlic (**1-4**). **2** (Pex) Boier conservator, refractar la ideile progresiste. **3** Fabricant de ișlice (**1-4**). **4** Negustor de ișlice (**1-4**).

ișlicărie *sf* [At: (a. 1785), ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: ***ișlicar*** + *-ie*] (Înv) **1** Meserie a ișlicarului (**3**). **2-3** Local unde (se confecționau sau) se vindeau ișlice.

ișlicel *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***ișlâc*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Ișlic (**1-4**) (mic).

isloagă *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***isl~***, *~oc* *sn*, *~og* *sn* / Pl: *~ogi* / E: mg ***islog***] (Mgm; reg) Garnitură de pe haine Si: (pop) *bănuței*, *fluturași*.

işloc *sn* vz ***işloagă***

işlog *sn* vz ***işloagă***

işor, ~oară *a* vz ***uşor***

işpector, ~oare *smf* vz ***inspector***

iştalău *sn* [At: CABA, SĂL. / V: ***~ăloage*** *sfp* / Pl: *~tălaie* / E: mg ***istálló***] (Mgî; Trs) Grajd pentru cai.

iştăloage *sfp* vz ***iştalău***

iştoreț, ~eață *a* [At: CV 1949, nr. 4, 33 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Trs) **1** Deştept. **2** Vioi.

iştrucție *sf* vz ***instrucție***

itacism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***itacisme***] Sistem potrivit căruia litera grecească *e* se pronunță *i* (ita).

ital, ~ă [At: N. COSTIN, ap. TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***ιταλό***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este din Italia. **3-6** *a* Italian (**6-9**).

italian, ~ă [At: (a.1808) FURNICĂ, I. C., 265 / V: (înv) ***tal~, tăl~*** / P: *~li-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: it ***italiano***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Italici. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Italia. **5** *smp* Populație a Italiei. **6-7** *a* Care aparține (Italiei sau) italienilor (**5**) Si: *ital* (**3-4**), *italic* (**3-4**), *italienesc* (**1-2**). **8-9** *a* Privitor (la Italia sau) la italieni (**5**) Si: *ital* (**5-6**), *italic* (**5-6**), *italienesc* (**3-4**). **10** *sf* Limbă de origine latină, oficială în Italia Si: (îvr) *italienie*. **11** *sm* (Îrg) Om bine făcut.

italiancă *sf, a* [At: DA / V: ***tal~, tăl~*** / Pl: *~ience* / E: ***italian*** + *-că*] **1-4** Italiană (**1-4**).

italic, ~ă [At: CARAGIALE, M. 137 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***italique***, lat ***italicus***] **1** *a* Care aparține Italiei antice. **2** *a* Privitor la Italia antică. **3-6** *a* Italian (**6-9**). **7-8** *sf, a* (Tip) (Literă) cursivă.

italienesc, ~ească *a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 283 / P: *~li-e~* / V: ***tal~, tălăniesc, tăl~*** / Pl: *~eşti* / E: ***italian*** + *-esc*] **1-4** Italian (**6-9**).

italieneşte *av* [At: RUSSO, S. 15 / E: ***italian*** + *-eşte*] **1** În felul italienilor (**5**). **2** În limba italiană (**10**).

italienie *sfs* [At: ŞINCAI, HR. I, 322/35 / P: *~li-e~* / V: (înv) ***tăl~*** / E: ***italian*** + *-ie*] (Îvr) Italiană (**10**).

italienism *sn* [At: RUSSO, S. 39 / P: *~li-e~* / Pl: *~e* / E: it ***italianismo***, fr ***italianisme***] **1-2** Expresie sau cuvânt împrumutat (fără necesitate) din limba italiană (**10**). **3** Curent lingvistic din sec. XIX care urmărea să apropie prin mijloace artificiale limba română de limba italiană.

italienist, ~ă [At: DEX / P: *~li-e~* / Pl: *~işti, ~e* / E: ***italian*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Adept) al italienismului (**3**). **3** *a* Privitor la italienism (**3**). **4** *smf* Specialist în limba, literatura şi cultura italiană.

italienistică *sfi* [At: DN[3] / P: *~li-e~* / E: ns cf it *italianista*] Studiu al limbii, literaturii şi culturii italiene.

italieniza *vt* [At: DN[3] / P: *~li-e~* / Pzi: *~zez* / E: it ***italianeggiare***, fr ***italianiser***] **1** A da cuvintelor o formă italienească. **2** A imita pe italieni.

italienizant, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~li-e~* / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***italianeggiante***, fr ***italianisant***] Care urmăreşte italienizarea limbii.

italienizare *sf* [At: DN[3] / P: *~li-e~* / Pl: *~zări* / E: ***italieniza***] **1** Încercare de a da cuvintelor o formă italienească. **2** Imitare a italienilor.

italienizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***italieniza***] **1** (D. cuvinte) Căruia i s-a dat o formă italienească. **2** Care imită pe italieni.

italioți *smp* [At: DEX / P: *~li-o~* / E: fr ***Italiotes***] Populații de limbă indo-europeană care au locuit în antichitate în centrul Italiei.

italofil, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***italòfilo***] **1-2** (Persoană) care admiră tot ce este italian. **3-4** (Persoană) care susține cauza italienilor.

itate *sf* vz ***etate***

-ită [At: DN[3] / E: fr ***-ite***] Element secund de derivare savantă a unor termeni medicali indicând prezența unei inflamații.

item[1] *av* [At: DN[3] / E: lat ***item***] (Liv) **1** De altfel. **2** În plus.

item[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Lin) **1** Unitate lexicală de bază Si: *cuvânt*. **2** Unitate gramaticală de bază Si: *categorie gramaticală*. **3** În gramatica transformațională, unitate lingvistică minimală Si: *morfem*. **4** Unitate lingvistică de bază, asupra căreia se efectuează modificări în formarea enunțurilor.

iterativ, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***itératif***, lat ***iterativus***] (Grm; d. forme verbale sau propoziții temporale) Care exprimă o acțiune repetată Si: *frecventativ*.

iterație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***itération***] **1** (Mat) Repetare a unui procedeu de calcul, prin aplicarea lui la rezultatul calculului din etapa precedentă. **2** (Pex) Repetare.

ithica *sf* vz ***etică***

ithică *sf* vz ***etică***

iticesc *sf* vz ***etic***

itichi *sf* vz ***etică***

iticlâc *sn* [At: BELDIMAN, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: tc ***itµk***] (Tcî; rar) Conversație.

itidenție *sf* vz ***intendență***

itinerant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***itinérant***] Care se deplasează din loc în loc pentru a desfăşura o anumită activitate sau o anumită profesie.

itinerar *sn* [At: CARAGIALE, M. 124 / V: ***int~, ~iu*** / Pl: *~e*, (rar) *~i* / E: fr ***itinéraire***, lat ***itinerarius***] **1** Drum pe care se desfăşoară o călătorie, cu indicarea localităților parcurse Si: (înv) *marşrut*. **2** Indicator care cuprinde stațiile şi orele de plecare şi de sosire ale unui vehicul pe un parcurs.

itinerariu *sn* vz ***itinerar***

itlac *sn* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 150/33 / Pl: *~uri* / E: tc ***itlak***] (Tcî; liv) **1** Punere în libertate a unui prizonier Si: *eliberare*. **2** (Îc) **~ferman** Ordin scris de un sultan sau în numele lui pentru eliberarea unui prizonier sau iertarea unui surghiunit.

itos *sni* [At: DN[3] / E: fr ***ithos***] Parte a retoricii care se ocupa cu moravurile, opunându-se patosului.

itros *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 14/2 / V: ***itru*** / Pl: ? / E: nct] (Îvp) Utrenie.

itru *sms* vz ***itros***

ituvă *sf* vz ***etuvă***

iț[1] *sn* vz ***ițe***

iț[2] *sm* [At: PAŞCA, GL. / Pl: *iți* / E: nct] (Reg) Copil neastâmpărat.

ița[1] *i* [At: PAMFILIE, J. II, 357 / E: fo] **1-2** (Are) Cuvânt care imită sunetul produs (de vânt sau) de coasă în iarbă.

ița[2] *i* [At: PAMFILIE, J. II, 330 / V: ***iții*** / E: nct] (Mol) Cuvânt rostit în jocul „de-a v-ați ascunselea" de către copilul care s-a ascuns.

ița[3] *vi* [At: DA ms / Pzi: *ițez* / E: ***ița***[1]] (Îvp) **1** A mişca cu neastâmpăr din picioare din cauza unei dureri mari. **2** A umbla fără o țintă precisă, deranjându-i pe cei din jur.

ița[4] *v* vz ***hița***

ițan *sm* [At: DELAVRANCEA, S. 261 / Pl: *~i* / E: ***iță*** + *-an*] (Rar) Locuitor de la munte.

ițar [At: I. IONESCU, P. 544 / Pl: *~e* (**1-2**), *~i* (**3-4**) / E: ***ițe*** + *-ar*] **1** *sn* (Îrg) Sulişor de care se leagă ițele. **2** *sn* (Îrg) Scripete de ițe. **3-4** *sm* (Lpl) Pantaloni lungi, (strâmți sau) încrețiți pe picior, confecționați dintr-o țesătură din bumbac sau din lână, specifici portului popular țărănesc. **5** *sms* (Îrg) Pânză groasă țesută în patru ițe.

iță[1] *sf* [At: (a. 1783) URICARIUL XXI, 268/20 / Pl: *ițe* / E: ml ***licia*** (pll *licium*)] **1** (Lpl) Fire de lână răsucită sau bumbac răsucit pentru urzit sau, mai rar, pentru împletit cu andreaua. **2** (Pex; lpl) Fire nevedite, aşezate vertical, astfel încât țesătoarea să poată să le schimbe locul cu ajutorul iepelor (**18**), care le face să urce şi să coboare alternativ pentru a trece prin ele suveica cu firul de bătătură. **3** Dispozitiv la războiul de țesut, format dintr-o ramă dreptunghiulară pe care sunt fixate sârme sau sfori paralele, prin ochiurile cărora trec firele de urzeală pentru formarea rosturilor. **4** (Pex) Fiecare dintre firele cu ochiuri care fac parte din iță (**3**). **5** (Fig) Fir din plasa țesută de un păianjen. **6** (Pfm; îe) **A încurca cuiva ițele** A strica planurile cuiva. **7** (Pfm; îae) A produce confuzie. **8** (Pfm; îae) A complica lucrurile. **9** (Pfm; îe) **A se încurca ițele** Se foloseşte atunci când o problemă se complică. **10** (Pfm; îe) **A descurca ițele** A rezolva o problemă complicată. **11** (Pop; îe) **A fi în patru ițe** A fi beat.

12 (Îae) A fi strâns legat afectiv de cineva. 13 (Reg; îc) **Ițe de lemn** Fibre de lemn cu care se coase ceva.

iță² *sf* vz *iție*

ițărași *smp* [At: C. PETRESCU, R. DR. 62 / E: *ițar* + *-aș*] **1-4** (Șhp) Ițari (**3-4**) (mici).

ițâi vz *iți*

itcan *sm* [At: H XIII. 266 / Pl: *~i* / E: ns cf *chițcan*] (Zlg; îvp) Șobolan.

ițe *sf* vz *iție*

iți *vr* [At: CREANGĂ, P. 24 / V: *ițâi*, *~ii*, *ițâi* / Pzi: *ițesc* / E: ns cf *ițiiʹ*] (Pop) **1** A se arăta pe furiș, pentru un moment. **2** A se ivi numai cu capul. **3** A arunca o privire repede și curioasă. **4** A privi pe furiș.

iție *sf* [At: ANON. CAR. / P: *~ți-e* / V: *iță²*, *ițe* / Pl: *~ii* / E: mg *icce*] (Reg; mgî) **1** Măsură de capacitate pentru lichide egală cu trei sferturi de litru Si: (îrg) *fele*. **2** (Pex) Conținut al unei iții (**1**).

iții¹ *i* [At: DA / V: *ițiiu* / E: fo] **1** Cuvânt care exprimă surprinderea la o apariție neașteptată. **2** (Îrg; într-un joc de copii; îe) **A face ~** A scoate puțin capul afară din locul în care s-a ascuns, pentru a da un semnal convențional.

iții² *v* vz *iți*

ițiire *sf* vz *ițire*

ițiiu *i* vz *iții¹*

ițire *sf* [At: DDRF / V: *ițiire* / Pl: *~ri* / E: *iți*] **1** Apariție furișată, pentru un moment. **2**. Ivire numai a capului cuiva. **3** Privire pe furiș. **4** Apariție momentană a cuiva sau a ceva. **5** Privire rapidă și curioasă, urmată de retragere.

ițit, *~ă* *a* [At: SBIEREA, F. S. 138 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *iți*] **1** Care se arată pe furiș. **2** Care se ivește numai cu capul. **3** Care aruncă o privire rapidă și curioasă. **4** Care privește pe furiș.

iu¹ *av* vz *iuo*

iu² *i* [At: MARIAN, NU. 349 / V: *iui* / E: fo] (Pop) **1** Cuvânt care exprimă spaima. **2** (Rep) Strigăt la horă care însoțește textul strigăturilor.

iuă *av* vz *iuo*

iub *sn* [At: (a. 1784) ap. GCR. II, 137/21 / Pl: *~uri* / E: *iubi*] (Înv) Iubire (**3**).

iubareț, *~ă* *a* vz *iubăreț*

iubăreț, *~eață* *smf*, *a* [At: PAMFILIE, J. I. / V: *~bar~* / Pl: *~i*, *~e* / E: *iubi* + *-ăreț*] **1-2** (Persoană) care iubește cu patimă Si: *iubitor*, (pop) *iubeț*.

iubeț, *~eață* [At: N. COSTIN, ap. LET I, 53/12 / V: *~bieț* / Pl: *~i*, *~e* / E: *iubi* + *-eț*] **1** *a* (Înv; udp „de"; d. oameni) Căruia îi place ceva sau cineva foarte mult Si: *altiat*. **2-3** *smf*, *a* (Pop) Iubăreț (**1-2**). **4** *smf* (Cu sens pasiv) Persoană foarte dragă.

iubi [At: COD. VOR. 112/4 / V: *ibi* / Pzi: *~besc*, (înv) *ibesc* / E: vsl **любити**] **1-2** *vt* (Îoc *a urî*) A simți pentru cineva sau ceva (o mare) afecțiune. **3-4** *vt* (Îoc *a urî*) A avea pentru cineva sau pentru ceva (o mare) simpatie și admirație. **5** *vt* (Și, înv, îlv **a ~ mai mult** (sau **mai bine, mai vârtos**) **să...** ori **a mai ~**) A prefera. **6** *vt* (Înv) A alege. **7** *vt* (Înv) A pofti. **8** *vt* (Înv) A dori ceva. **9** *vt(a)* A avea o mare atracție fizică pentru cineva. **10-11** *vtr* A avea sentimente de dragoste (unul pentru celălalt). **12-13** *vtrr* A avea relații sexuale (unul cu altul).

iubieț, *~eață* *smf*, *a* vz *iubeț*

iubila vz *jubila*

iubire *sf* [At: PSALT. 235/5 / Pl: *~ri* / E: *iubi*] **1** Afecțiune puternică pentru cineva sau pentru ceva Si: *iubit¹* (**1**). **2** Sentiment puternic de simpatie și admirație pentru cineva sau pentru ceva Si: *iubit¹* (**2**). **3** Atracție față de cineva Si: *iubit¹* (**3**), (înv) *iub*. **4** (Ivp) Alegere a ceva Si: *iubit¹* (**4**). **5** (Înv) Poftă. **6** (Înv) Dorință. **7** Atracție fizică pentru cineva Si: *iubit¹* (**7**), (înv) *iuboste*, (îvp) *iubuseță*. **8** Îndrăgostire de cineva Si: *iubit¹* (**8**). **9-10** Sentimente de dragoste (împărtășite) pentru cineva Si: *iubit¹* (**9-10**). **11** Relație sexuală Si: *iubit¹* (**11**). **12** (Înv; îlv) **A avea (pe cineva) la ~** A iubi. **13** (Înv; îe) **A avea ceva la ~** A-i plăcea foarte tare. **14** (Nob; îe) **A face ~** A avea o relație sexuală.

iubit¹ *sn* [At: (a. 1682) ap. GCR I, 254/23 / V: (pop) *~ă* *sf* / E: *iubi*] **1-4** Iubire (**1-4**). **5** (Înv) Poftă. **6** (Înv) Dorință. **7-11** Iubire (**7-11**). **12** (Pop; îe) **A-i face cuiva de ~** A face cuiva farmece de dragoste.

iubit², *~ă* [At: COD. VOR. 10/10 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *iubi*] **1** *a* (D. ființe, lucruri) Pe care cineva îl îndrăgește foarte mult Si: *drag*. **2** *a* (D. ființe, lucruri) Care este simpatizat și admirat foarte mult. **3** *a* (Înv) Ales. **4** *a* (Înv) Preferat. **5** *a* (D. oameni) Pentru care cineva are sentimente erotice. **6** *smf* Persoană pentru care o alta are sentimente de iubire (**9**). **7** *smf* Amant.

iubită *sf* vz *iubit¹*

iubitor, *~oare* [At: CORESI, EV. 5/14 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *iubi* + *-tor*] **1-18** *smf*, *a* (Persoană) care iubește (**1-4**, **9-13**). **19** *a* Căruia îi place ceva foarte mult. **20-21** *a*, *av* (Care este) plin de dragoste. **22** (Înv; îls) **~ de oameni** Filantrop.

iubițel, *~ea* *smf* [At: SBIERA, P. 43 / Pl: *~ei*, *~e* / E: *iubit²* + *-el*] (Șhp) **1-4** Iubit² (**6-7**) (mic).

iubițică *sf* [At: BARONZI, L. / Pl: *~ele* / E: *iubit²* + *-ică*] (Șhp) **1-4** Iubită² (**6-7**) (mică).

iublou *sn* vz *hublou*

iuboste *sf* vz *iboste*

iubov *sn* vz *libov*

iubovnic *sm* vz *ibovnic*

iubuseță *sfs* [At: PĂSCULESCU, L. P. 140 / E: ns pbl cți *iubire* + *frumusețe*] (Îvp; pentru rimă) Iubire (**7**).

iuc *sn* [At: (sec. XVI) IORGA, S. D. XXII, 30 / Pl: *~uri* / E: tc *yuk*] (Tcî) Greutate maximă care poate fi încărcată pe un cal.

iucman *sm* vz *iuhman*

iucsucea *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ele* / E: tc *yüksükçe*] (Reg) **1** Plantă folosită în medicina populară contra tusei, durerilor de stomac și de inimă Si: *călin* (*Viburnum opulus*). **2** Plantă folosită în medicina populară contra scrântiturilor și a umflăturilor Si: *dârmoz* (*Viburnum lantana*).

iucunditate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: lat *iucunditas*] (Ltm) **1** Farmec. **2** Plăcere.

iudaic, *~ă* *a* [At: DA / V: (înv) *ju~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *judaïque*, lat *judaicus*] **1-2** Care aparține (Iudeei sau) populației ei. **3-4** Care se referă (la Iudeea sau) la populația ei.

iudaism *sn* [At: DA / V: (înv) *ju~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr *judaïsme*] Mozaism.

iudă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 384/18 / Pl: *~e* / E: vsl **Юда**] **1** Om trădător. **2** Om fățarnic. **3** (Înv) Cămătar. **4** (Înv; arg) Agent de poliție care lucrează sub acoperire. **5** (Îvp) Duh necurat, spirit rău, purtător de vânturi care, după credința poporului, locuiește în Dunăre, în lacuri sau în mare, luând diferite înfățișări Si: *vidră*. **6** (Pop; lpl) Iele. **7** (Reg) Vânt puternic ce îi trădează pe vânători. **8** (Reg) Grămadă de arbori răsturnați. **9** (Îvp) Copil obraznic.

iudeiancă *sf* [At: COD. VOR. 63/8 / Pl: *~nce* / E: *iudeian(in)* + *-că*] (Înv) Evreică.

iudeianin *sm* [At: COD. VOR 11/8 / Pl: *~i* / E: vsl **Юдеанинъ**] (Înv) Evreu.

iudeiesc, *~iască* *a* [At: COD. VOR 66/9 / V: *~desc* / Pl: *~ești* / E: *iudeu* + *-esc*] (Înv) **1-2** Care aparține evreilor sau religiei lor.

iudesc, *~ească* *a* vz *iudeiesc*

iudeu [At: COD. VOR. 2/1 / Pl: *~ei* / E: vsl **Юдеи**] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care făcea parte din populația de bază a Iudeei. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care era originară din Iudeea. **5** *smp* (Înv) Evreu (**3**).

iudi *vt* [At: PAMFILE, DUȘM. 29 / Pzi: *~desc* / E: vsl **Юдити**] (Înv; d. drac) A îndemna pe cineva să facă ceva rău Si: *a ațâța*.

iudiță *sf* vz *idiță*

iuftă *sfs* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 70 / V: *~ftă* / E: nct] (Îrg) **1** Început al unei afaceri. **2** Căutare a unei mărfi, a unui articol de comerț. **3** Grabă.

iuft *sn* [At: CREANGĂ, A. 103 / V: *iuht* / Pl: *~uri* / E: rs **юфть**] **1** Piele groasă de bovină tăbăcită vegetal cu coajă de stejar și de mesteacăn și impermeabilizată cu ulei de mesteacăn, întrebuințată pentru fețe de

încălțăminte. **2** (Înv; îe) **A rămâne ~ de parale** A nu mai avea nici un ban.

iuftă *sfs* vz ***iufă***

iugă *sfs* [At: DR. I. 282 / E: bg ***fyr***, srb ***jug***] (Reg) Vânt de sud.

iugăr *sn* [At: MAIORESCU, CR. III, 135 / V: ***ju~*** / Pl: *~e* / E: lat ***iugerum***] (Trs) Veche unitate de măsură pentru suprafețele agrare, egală cu 0,5775 ha.

iugoslav, ~ă [At: ODOBESCU, S. III, 395 / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***Iugoslavia***] **1** *a* (Înv) Slav din sud. **2-3** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația Iugoslaviei. **4-5** *smf, a* (Persoană) originară din Iugoslavia. **6-7** *a* Care aparținea (Iugoslaviei sau) locuitorilor ei. **8-9** *a* Care se referă (la Iugoslavia sau) la locuitorii ei.

iugurgiu *sm* vz ***iaurgiu***

iugurțeală *sf* vz ***igurțeală***

iuhă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: mg ***juha***] (Trs; mgî) Lemn care se pune sub car pe ramurile oiștei pentru a o ține ridicată sau a-i da direcție.

iuhman *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / V: ***iuc~*** / E: nct] (Reg) Drac (**1**).

iuht *sn* vz ***iuft***

iui[1] *i* vz ***iu***[2]

iui[2] *vi* [At: MARIAN, NU. 722 / P: *i-u-i* / Pzi: *~esc* / E: ***iu***[2] + *-ui* cf *chiui*] (Rar) **1** A chiui. **2** A striga.

iuit *sn* [At: DEX / P: *i-u-it* / Pl: *~uri* / E: ***iui***[2]] (Rar) **1** Chiuit. **2** Strigăt.

iuitură *sf* [At: ARH. FOLK. I, 137 / P: *i-u-i~* / Pl: *~ri* / E: ***iui***[2] + *-ură*] (Rar) **1** Chiuit. **2** Strigăt.

iuiuleat *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 237/2 / Pl: *~uri* / E: ns cf mg *jaj*, srb *juj*] (Îvr) Vaiet.

iujdă *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***iușdă*** / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Muncă grea Si: *trudă*.

iujdeală *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***iușd~*** / Pl: *~eli* / E: ***iujdi***] (Reg) **1** Trudire. **2** Opintire. **3** Suferință pricinuită de boală.

iujdi *vr* [At: VICIU GL. / V: ***iușdi*** / Pzi: *~desc* / E: nct] (Reg) **1** A se munci. **2** A se sili. **3** A se zbate. **4** A se chinui din pricina unei boli. **5** A se opune cuiva.

iuli *sms* vz ***iulie***

iulian *am* [At: DA / P: *~li-an* / E: lat ***iulianus***, fr ***julien***] (Îs) *Calendar* ~ Calendar stabilit din ordinul lui Iulius Cezar în anul 46 î. Hr.

iulie *smi* [At: PARACLIS (1639), 25 / V: ***iuli*** / P: *~li-e* / E: vsl ***ию́лий***] A șaptea lună a anului Si: (pop) *cuptor* (**26**).

iulus *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: cf fr *iule*] Miriapod cu corp cilindric care se hrănește cu vegetale și care, în caz de pericol, se răsucește în spirală.

iumbruc *sn* vz ***ghiumbruc***

iumruc *sn* vz ***ghiumbruc***

iunac *sm* [At: GRAIUL II, 151 / Pl: *~aci* / E: srb ***junak***] (Reg) Viteaz.

iuncăr *sm* vz ***iuncher***

iuncher *sm* [At: CARAGIALE, ap. CADE / V: ***~căr*** / Pl: *~i* / E: rs ***юнкер***, ger ***Junker***] **1** (Mil; înv) Elev al unei școli militare Si: *cadet*. **2** Mare proprietar de pământ provenit din nobilimea militară germană.

iuncherie *sfs* [At: D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***iuncher*** + *-ie*] (Mil; rar) **1** Perioadă petrecută ca iuncher (**1**). **2** Calitate de iuncher (**1**).

iuncherime *sf* [At: DEX / Pl: *~mi* / E: ***iuncher*** + *-ime*] (Csc) Clasă a marilor proprietari de pământ germani care proveneau din nobilimea militară.

iuni *sm* vz ***iunie***

iunie *smi* [At: CORESI, EV. 1/23 / V: ***iuni, ~iu*** / E: vsl ***июний***] A șasea lună a anului Si: *cireșar* (**2**).

iunior *am* vz ***junior***

iuniper *sm* vz ***ienupăr***

iuniu *smi* vz ***iunie***

iuo *av* [At: COD. VOR. 16/7 / P: *iu-o* / V: ***io, iu, iuă*** / E: nct] (Îrg) Unde.

iură[1] *i* [At: GRAIUL II, 126 / E: mg ***jere*** „vino"] (Reg) Cuvânt care exprimă: **1** Un îndemn ca cineva să alerge. **2** Un îndemn ca cineva să vină.

iură[2] *sfs* [At: DA / Pl: *~re* / E: lat ***ius, iuris***] (Trs; înv) Facultate de științe juridice.

iuraș *sn* vz ***iureș***

iurci *i* [At: VISSARION, FL. 30 / E: fo] (Rar) **1-2** Cuvânt care imită sunetul produs de lovitura (cu biciul sau) cu palmele.

iureș [At: URECHE, ap. LET. I, 95/38 / V: ***~raș, ~riș, ~ruș*** / Pl: *~uri* / E: tc ***yürüyüș***] **1** *sn* Atac. **2** *sn* Năvală. **3** *sn* Mers impetuos. **4** *sn* (Îlv) **A da** (**sau a face**) **~** A năvăli. **5** *av* Repede. **6** *av* Impetuos. **7** *av* (În exclamații) Înainte!

iurgan *sn* [At: I. CR. V, 278 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Plapumă.

iuriș *sn* vz ***iureș***

iurt *sn* [At: CV 1950, nr. 1, 52 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Grup de case. **2** Parte a satului.

iurtă *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: rs ***юрта***] Locuință demontabilă specifică pentru populațiile nomade mongole sau turcice, de formă conică (la mongoli) sau semisferică (la turci), alcătuită dintr-un schelet din zăbrele de lemn în formă de cerc, acoperit cu pâslă.

iurț *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om șchiop.

iuruc-bairac *sn* [At: DA ms / P: *~ba-i~* / Pl: *~ace, ~uri* / E: tc ***yürük*** + ***bairak***] (Tcî) Steag alb domnesc care se purta la paradă pentru a arăta direcția marșului.

iuruc-bairactar *sm* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 317/7 / Pl: *~i* / E: tc ***yürük-bairakdar***] (Tcî) Persoană care purta iuruc-bairacul.

iuruguță *sf* [At: (a.1789) ȘTEFANELLI, D. C. 182 / Pl: *~țe* / E: ***ierugă*** + *-uță*] **1-12** (Șhp) Ierugă (**1-6**) (mică).

iuruș vz ***iureș***

iurusi *vi* [At: ALECSANDRI, P. P. 210 / Pzi: *~șesc* / E: ***iuruș***] (Îvp) A da năvală.

iuschiudar *sni* [At: H II, 282 / E: tc ***yous*** „rotund"] (Tcî) Roată de moară.

iuschiuzar *sm* vz ***ischiuzar***

iuschiuzarlâc vz ***ischizarlâc***

iusdănit, ~ă *a* [At: ZANNE, P. IV, 475 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *iujdă*] (Reg; îe) **A fi ~ de mă-sa** A avea ghinion în toate.

iusluc *sm* vz ***iuzluc***

iustiție *sf* vz ***justiție***

iustuca *sf* [At: I. CR. II, 3 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Moment în care o acțiune atinge momentul maxim Si: *apogeu, toi*.

iuș[1] *i* vz ***iș***

iuș[2] *sn* [At: (a. 1782) VAIDA / Pl: *~uri* / E: mg ***ius***] (Trs; mgî) Drept de moștenire.

iușcă[1] *sf* [At: C. PETRESCU, R. DR. 324 / Pl: *~ște, ~ști* / E: cf *femeiușcă*] **1-2** (Rar; îe) **~ de femeie** Femeie (temperamentală sau) plină de șiretenie.

iușcă[2] *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: *~ște* / E: nct] (Mol) **1** Biciușcă (**2**). **2** Lovitură cu biciușca (**2**).

iușcă[3] *sf* [At: DR. IV, 825 / V: ***~șpa*** / Pl: *~ște* / E: ucr ***юшка***] (Mol; înv) **1** Zeamă subțire. **2** Ciorbă de pește.

iușchiuzar *smf, a* vz ***ischiuzar***

iușchiuzarlâc vz ***ischizarlâc***

iușdă *sf* vz ***iujdă***

iușdeală *sf* vz ***iujdeală***

iușdi vz ***iujdi***

iușe *i* vz ***iș***

iușni [At: SEVASTOS, N. 15 / V: ***~ști*** / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Mol) **1** *vi* A face zgomotul caracteristic biciului. **2** *vt* A lovi cu biciul.

iușniță *sf* [At: I. CR. V, 375 / Pl: *~țe* / E: ***iușni*** + *-iță*] (Mol) **1** Bici (**1**). **2** Cravașă.

iușor, ~oară *a* vz ***ușor***

iușpă *sf* vz ***iușcă***[3]

iuști[1] *i* [At: NĂDEJDE, ap. TDRG / E: fo] (Rep) Cuvânt care imită sunetul produs de lovitura unui bici.

iuști[2] vz ***iușni***

iușura vz ***ușura***

iut, ~ă *a* vz ***iute***

iutac, ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***iute*** + *-ac*] (Reg) **1** (D. oameni) Iute (**14**). **2** Impetuos.

iută *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~te* / E: ger ***Jute***, it ***iuta***] **1/2** Plante anuale cu tulpina înaltă până la 3 m, și groasă de 1-2 cm, cu frunze galbene, ovale, cultivate în regiunile tropicale pentru fibrele textile extrase din tulpină (*Corchorus olitorius* și *capsularis*). **3** Fibră textilă obținută din tulpina iutei (**1-2**), folosită la fabricarea pânzei de sac, a covoarelor etc.

iute [At: PSALT. 68/10 / V: ***iut, ~ă, ~ti*** / Pl: *iuți* / E: vsl ***нютъ***] **1** *a* (D. gust) Care produce o senzație gustativă usturătoare Si: *picant, piperat.* **2** *a* (D. băutură) Care dă senzația că arde. **3** *a* (D. miros) Tare și neplăcut. **4** *a* (D. leșie) Concentrat. **5** *a* (D. transpirație) Acidă și cu miros neplăcut. **6** *a* (Nob; d. sunete) Strident. **7** *a* (Nob; d. sunete) Răsunător. **8** *a* (D. durere) Violent. **9** *a* (D. durere) Puternică și apărută pe neașteptate. **10** *a* (Fig) Cumplit. **11** *a* (Fig) Dur. **12** *av* Tare. **13** *a* (D. lame de metal, mai ales de oțel) Tăios. **14** *a* (Fig; d. oameni, temperament; și îla **~ de oțele**) Om care se enervează repede Si: *coleric,* (reg) *iutac* (**1**), *iutegan* (**2**), *iutos* (**1**). **15** *a* (D. patimi, furie) Violent. **16** *a* (Fig; d. oameni; îe) **~ de fire** Care nu se poate stăpâni. **17** *a* (Fig; d. oameni) Muncitor. **18** *a* (Fig; d. oameni) Activ. **19** *a* (Fig; d. animale folosite la tracțiune) Care aleargă repede. **20** *a* (Fig; d. ființe, acțiunile lor) Rapid. **21** *a* (Fig; d. ființe, acțiunile lor) Instantaneu. **22** *a* (Fig; d. picioare) Sprinten. **23** *av* Aspru. **24** *av* Rău. **25** *av* Greu. **26** *av* Fără întârziere. **27** *a* (Rep) În mare grabă. **28** *sma* (Mtp; îc) **~le-pământului** Ființă fără brațe, care fuge atât de repede încât prinde iepurii din fugă. **29** *sma* (Îf *iutele, iuțile*) Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape.

iutegan, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***~tig~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***iute*** + *-gan*] (Reg; d. oameni) **1** Vrednic. **2** (D. oameni) Iute (**14**). **3** Inimos.

iuti *a* vz ***iute***

iuticel, ~e [At: DA / Pl: *~ei, ~e* / E: ***iute*** + *-icel*] **1-10** *a, av* Iutișor (**1-10**). **11-18** *a* (Șhp) Iutișor (**11-18**).

iutigan, ~ă *a* vz ***iutegan***

iutișor, ~oară [At: TEODORESCU, P. P. 154 / V: (reg) ***iuți~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***iute*** + *-ișor*] **1-10** *a, av* (Într-un mod) mai puțin iute (**18-22**) Si: *iuticel* (**1-10**). **11-18** (Șhp) *a* (Mai puțin) iute (**1-4**) Si: *iuticel* (**11-18**). **19** *smp* (Bot; reg; îf *iuțișori*) Iuțari.

iutremie *sf* vz ***utrenie***

iuțală *sf* i ***iuțeală***

iuțani *smp* [At: PANȚU, PL.² / E: ***iuțari*** css] (Bot; reg) Iuțari (*Lactarius piperatus*).

iuțari *smp* [At: PANȚU, PL.² / E: ***iute*** + *-ar*] (Bot; Mol) Ciupercă comestibilă din familia agaricaceelor cu pălăria albă-gălbuie, fragedă, piperată, care conține un suc lăptos Si: *burete-acru, burete-lăptos,* (Trs) *burete-pipărat, bureți-albi, iuțani, iuțel, iuțișori* (**5**) (*Lactarius piperatus*).

iuțeală *sf* [At: PANN, E. I, 41/13 / V: ***~țală*** / Pl: *~eli* / E: ***iuți*** + *-eală*] **1** Gust înțepător Si: *iuțime* (**1**). **2** Gust picant Si: *iuțime* (**2**). **3** (Fig) Mânie. **4** (Fig) Vigilență. **5** (Fig) Viteză. **6** (Fig) Grabă. **7** (Înv; îs) *Cai de ~* Cai de curse. **8** (Olt) Arsuri la stomac. **9** (Îlav) **Cu ~la fulgerului** Extrem de repede.

iuțel *sm* [At: CV 1950, nr. 4, 40 / Pl: *~i* / E: ***iute*** + *-el*] (Bot; reg) Iuțari (*Lactarius piperatus*)

iuțele *sfp* [At: NOVACOVICIU, C. B. 12 / E: ***iute*** + *-ele*] (Reg) Ardei sau castraveți piperați și murați în oțet.

iuți [At: CORESI, EV. 198/33 / Pzi: *~țesc* / E: ***iute***] **1-2** *vtr* (D. oameni) A (se) enerva. **3-4** *vtr* (Fig; d. oameni) A (se) ațâta. **5** *vr* (Reg; d. fenomene ale naturii) A se aspri. **6** *vt* (Îlv) **A ~ pasul** (sau **mersul**) A se grăbi. **7** *vr* (Reg; d. oameni) A munci repede și serios. **8** *vr* (Reg; d. animale) A se neliniști. **9** *vr* (D. cursul apelor) A curge mai repede. **10** *vt* (Înv) A căli metalele. **11-12** *vr* (D. mâncăruri, băuturi etc) A deveni iute (**1-2**). **13** *vr* (Înv; d. boală) A se acutiza. **14** *vr* (Pop; d. oameni; îe) **Se ~ește tărâța în borș** A se înfuria. **15** *vr* (Pop; d. oameni; îe) **A se ~ ca piperul** A se supăra.

iuțime *sf* [At: CORESI, EV. 420/14 / Pl: *~mi* / E: ***iute*** + *-ime*] **1-2** (D. gust) Iuțeală (**1-2**). **3** (Fig) Enervare. **4** Grabă. **5** (Reg) Muncă rapidă și serioasă. **6** (Reg) Neliniștire. **7** (Înv; d. boală) Durere acută. **8** (Înv) Necaz mare. **9** (Pop) Comportament aspru. **10** (Pop) Asuprire.

iuțire *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 388 / Pl: *~ri* / E: ***iuți***] **1** Condimentare a mâncării. **2** (Fig) Enervare a unei ființe. **3** (Fig) Ațâțare a unei ființe. **4** (Reg) Întețire a unor fenomene ale naturii. **5** (Reg) Muncă rapidă și serioasă. **6** (Reg) Neliniștire a animalelor. **7** Curgere mai rapidă a unei ape. **8** (Înv) Călire a metalelor. **9** (Înv) Acutizare a unei boli.

iuțișor *a, av* vz ***iutișor***

iuțit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***iuți***] **1** Grăbit. **2** Rapid. **3** (D. gust) Usturător. **4** (D. gust) Picant. **5** (D. gust) Înțepător.

iuțos, ~oasă *a* [At: (sec. XVIII), CAT. MAN. XXIV, 83 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***iute*** + *-os*] (Înv, d. oameni) Iute (**14**).

iuvi vz ***ivi***

iuvire *sf* vz ***ivire***

iuvit¹ *sn* vz ***ivit¹***

iuvit², ~ă *a* vz ***ivit²***

iuxtă *sf* vz ***juxtă***

iuz *sn* vz ***iz***

iuzbașă *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***~șe*** / Pl: *~și* / E: tc ***jüzbašy***] (Tcî) Comandant peste o sută de fustași Si: *sutaș.*

iuzbășoaie *sf* [At: BOGDAN, GL. / Pl: *~* / E: ***iuzbașă*** + *-oaie*] (Tcî) Soție de iuzbașă.

iuzbașe *sm* vz ***iuzbașă***

iuzluc *sm* [At: (a.1819) FURNICĂ, I. C. XXIX / V: ***ius~, iz~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***jüzlük***] (Înv) **1** Veche monedă turcească de argint având o valoare de o sută de parale (în unele epoci mai puțin). **2** (Mol) Monedă de 25 de copeici Si: *sfertac.*

ivală *sf* vz ***iveală***

ivalist, ~ă *smf, a* [At: ALRM II, ap. DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: nct] **1-2** (Reg) (Om) ciung.

ivan *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***Ivan***] (Buc) Om prost.

ivanghelie *sf* vz ***evanghelie***

ivanghilie *sf* vz ***evanghelie***

ivantar *sn* vz ***inventar***

ivăr *sn* [At: EMINESCU, P. 255 / V: ***ivor***, (reg) ***velv~, verv~, verver, virv~*** / Pl: *~e* / E: ns cf săs *virol*] **1** (Trs) Clanță la ușă. **2** (Mun) Zăvor. **3** (Mun) Încuietoare. **4** (Mol) Teasc mic pentru stors resturile de struguri, care se manevrează cu o pârghie.

ivără *sf* [At: H XIV, 349 / V: ***iveră*** / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) Dovleac (*Cucurbita pepo*).

ivală *sf* vz ***iveală***

iveală *sf* [At: N. COSTIN, LET. II, 96/14 / V: ***ivală*** / Pl: *iveli* / E: ***ivi*** + *-eală*] **1** Înfățișare. **2** Apariție. **3** Scoatere la lumină. **4** Evidențiere. **5** (Îlav) **La ~** În fața cuiva. **6** (Îe) **A ieși la ~** A apărea. **7** (Îae) A fi publicat. **8** (Îae) A se înfățișa. **9** (Îe) **A scoate la ~, a da la ~** A destăinui. **10** (Îae) A scoate din ascunziș.

iveră *sf* vz ***ivără***

ivi [At: COD. VOR. 77/12 / V: (reg) ***imvi***, (înv) ***iuvi*** / Pzi: *ivesc* / E: vsl ***авити***] **1** *vt* (Înv) A scoate ceva la lumină. **2** *vt* (Înv) A pune ceva în evidență. **3** *vt* (Înv) A aduce ceva la cunoștința cuiva. **4** *vt* (Înv) A demonstra ceva. **5** *vr* A se arăta brusc. **6** *vr* A se arăta dintr-o ascunzătoare. **7** *vr* (Înv) A se da de gol. **8** *vr* A se manifesta. **9** *vr* (Îvr; îlv) **A se ~ la cineva** A se duce. **10** *vr* (Îvr; îal) A se prezenta. **11** *vr* (Înv; îe) **A se ~ pre sine** A se declara. **12** *vr* (Îe) **A se ~ între obraze** A se vedea la față.

ivilichiu, ~ie *a* [At: LB / A și: (înv) *~lichiu* / Pl: *~ii* / E: tc ***evvelki***] (Tcî) Subțire și înalt Si: *zvelt.*

ivintal *sn* vz ***inventar***

ivintar *sn* vz ***inventar***

ivire *sf* [At: COD. VOR 160/8 / V: (reg) ***ighire***, (înv) ***iuvire*** / Pl: *~ri* / E: ***ivi***] **1** Scoatere la lumină Si: *ivit¹* (**1**). **2** Punere în evidență Si: *ivit¹* (**2**). **3** Aducere la cunoștință Si: *ivit¹* (**3**). **4** Demonstrare. **5** Apariție bruscă

Si: *ivit*[1] (5). **6** Apariție a cuiva dintr-o ascunzătoare Si: *ivit*[1] (**6**). **7** Deconspirare a ceva tăinuit Si: *ivit*[1] (**7**). **8** Manifestare. **9** (Înv; îlav) **În ~** În văzul tuturor Si: *ostentativ*.

ivit*[1]** *sn* [At: MARIAN, Î. 17 / V: ***iuvit*[1]** / Pl: *~uri* / E: ***ivi] **1-3** Ivire (**1-3**). **4** Demonstrare. **5-7** Ivire (**5-7**). **8** Manifestare.

ivit*[2], *~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 131/1 / V: ***iuvit*[2]** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ivi***] **1** (Tlg; înv) Care se manifestă. **2** Care este evident Si: *incontestabil*. **3** (Înv) Care este cercetat. **4** (Înv) Care este documentat. **5** (Înv) Care este descoperit. **6** (Fig) Care este dat pe față. **7** Care apare brusc. **8-9** Care se arată (dintr-o ascunzătoare).

ivoar *ain* [At: DN[3] / E: fr ***ivoire***] Alb ca de ivoriu (**1**).

ivor *sn* vz ***ivăr***

ivorin *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***ivoirin***] Fildeș fabricat sintetic.

ivoriu *smi* [At: (a. 1594) HURMUZACHI XI, 395 / V: (înv) ***avor*** / E: fr ***ivoire***] **1** Fildeș. **2** (Atm) Dentină.

iz *sn* [At: I. IONESCU, C. 194/22 / V: ***iuz*** / Pl: *~uri* / E: mg ***iz***] **1** Miros deosebit, plăcut, al mâncării, băuturii. **2** Aromă particulară. **3** Gust neplăcut. **4** Miros neplăcut.

izabel *ain* [At: DN[3] / E: fr ***isabelle***] **1** Galben-deschis. **2** Alb-murdar. **3** De culoarea cafelei cu lapte. **4** (D. animale) Care are corpul acoperit uniform cu păr galben Si: *șarg*.

izadă *sf* vz ***izidă***

izafla vz ***izăfla***

izalobară *sf* [At: DN[3] / V: ***isa~*** / Pl: *~re* / E: fr ***isallobare***] Linie care unește pe o hartă meteorologică punctele în care presiunea atmosferică a variat cu aceeași cantitate între două observații consecutive.

izamăm *sn* vz ***examen***

izamen *sn* vz ***examen***

izamin *sn* vz ***examen***

izanormală *sf* [At: DN[3] / V: ***isa~*** / Pl: *~le* / E: fr ***isanormale***] Curbă care leagă pe un grafic punctele de abatere egală față de valoarea normală a unui fenomen sau element oarecare.

izădă *sf* vz ***izidă***

izădiș *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uri* / E: mg ***idezes***] (Mgî: reg) Citație.

izăfla *vtr* [At: H XVIII, 175 / V: ***izaf~, izef~*** / Pzi: *izaflu* / E: ***afla***] (Îrg) **1-2** A (se) descoperi. **3-4** A (se) inventa.

izăflare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: ***izăfla***] (Îrg) **1** Invenție. **2** Născocire.

izăflat *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***izăfla***] (Îrg) **1** Invenție. **2** Născocire.

izăflat*[2], *~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***izăfla***] **1** Inventat[2]. **2** Născocit[2].

izări vz ***iezeri***

izărî vz ***iezeri***

izâdă *sf* vz ***izidă***

izâdi vz ***izidi***

izână *sn* vz ***izină***

izânban *sn* [At: CV 1949, nr. 9, 32 / Pl: *~uri* / E: ger ***Eisenbahn***] (Ban; înv) Tren.

izâni *v* vz ***izini***

izânire *sf* vz ***izinire***

***izânit*[1]** *sn* vz ***izinit*[1]**

izânit*[2], *~ă *a* vz ***izinit*[2]**

izbai *sn* [At: TDRG / Pl: *~uri* / E: ***izbi*** + *-ai*] (Reg) **1** Izbitură. **2** Lovitură. **3** Trântă.

izbaș *sm* vz ***izbașă***

izbașă *sm* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 321/29 / V: ***izbaș*** / Pl: *~și* / E: cf *iuzbașă*] (Tcî; sec. XVIII) Secretar însărcinat cu corespondența al curții domnești și al Marelui Divan.

izbavă *sf* [At: NĂDEJDE, ap. TDRG / Pl: *~vi* / E: ***izbăvi***] (Mol) **1** Mântuire. **2** Salvare.

izbă*[1]** *sf* [At: SEVASTOS, ap. TDRG / Pl: *~be* / E: ***izbi] (Îvp) **1** Izbitură. **2** Trântă.

***izbă*[2]** *sf* [At: DELAVRANCEA, ap. CADE / Pl: *~be* / E: rs **изба**] **1-2** Căsuță (de lemn) specifică satelor rusești.

izbășie *sf* [At: GOLESCU, Î. 62 / Pl: *~ii* / E: ***izbașă*** + *-ie*] (Înv) Ocupație a izbașului.

izbătură *sf* vz ***izbitură***

izbăvi *vtr* [At: COD. VOR 142/12 / V: (înv) ***~bovi*** / Pzi: *~vesc* / E: vsl **избавити**] **1-2** A (se) mântui. **3-4** A (se) salva.

izbăvință *sf* [At: VARLAAM, C. 43/1 / Pl: *~țe* / E: ***izbăvi*** + *-ință*] (Înv) **1** Mântuire. **2** Salvare.

izbăvire *sf* [At: CORESI, EV. 86/21 / Pl: *~ri* / E: ***izbăvi***] **1** Mântuire. **2** Salvare.

izbăvit, ~ă *a* [At: PSALT. 228/5 / V: (înv) ***~bov~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***izbăvit***] **1** Mântuit[2]. **2** Salvat[2].

izbăvitor, ~oare [At: DOSOFTEI, PS. 60 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***izbăvit*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care mântuiește. **3** *sma* (Bis) Iisus Hristos.

izbâcnire *sf* vz ***izbucnire***

izbâdă *sf* [At: I. CR. IV, 251 / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Risipă.

izbândă *sf* [At: PSALT. 308/1 / Pl: *~nzi, ~de* / E: ***izbândi***] **1** Victorie. **2** (Îvr) Răzbunare. **3** (Înv) Răscumpărare. **4** Succes.

izbândi [At: PSALT. 318/13 / Pzi: *~desc* / E: vsl **избыти** (Pzi: **избѫдѫ**)] **1-2** *vi*, (înv) *vr* A birui în luptă. **3** *vt* A-și face dreptate. **4** *vr* (Înv) A se judeca. **5-6** *vtr* (Înv) A (se) răzbuna. **7** *vt* (Înv) A răscumpăra. **8** *vt* (Înv) A răsplăti. **9** *vr* (Înv; imp) A se mântui. **10** *vt* (Pop) A aduce la îndeplinire. **11** *vi(a)* A reuși.

izbândire *sf* [At: NECULCE, LET. II, 352/35 / Pl: *~ri* / E: ***izbândi***] **1** Biruință în luptă Si: *izbândit*[1] (**1**). **2** Restabilire a dreptății Si: *izbândit*[1] (**2**). **3** (Înv) Hotărâre favorabilă a justiției Si: *izbândit*[1] (**3**). **4** (Înv) Răzbunare. **5** (Înv) Răscumpărare. **6** Răsplată. **7** (Înv; imp) Mântuire. **8** Reușită într-o activitate Si: *izbândit*[1] (**8**). **9** (Pop) Aducere la îndeplinire a unei obligații sau misiuni Si: *izbândit*[1] (**9**).

izbândit*[1]** *sn* [At: (a. 1793) GCR II, 294 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***izbândi] **1-3** Izbândire (**1-3**). **4** (Înv) Răzbunare. **5** (Înv) Răscumpărare. **6** Răsplată. **7** (Înv; imp) Mântuire. **8-9** Izbândire (**8-9**).

izbândit*[2], *~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***izbândi***] **1** Îndeplinit[2]. **2** Reușit[2]. **3** (Înv; imp) Mântuit[2].

izbânditor, ~oare *smf, a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 261 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***izbândi*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care învinge. **3-4** (Nob) (Persoană) care se răzbună.

izbeală *sf* [At: GOROVEI, CR. 21 / Pl: *~eli* / E: ***izbi*** + *-eală*] **1-2** Izbitură (**1-2**).

izbeleaște *sf* vz ***izbeliște***

izbeliște *sf* [At: SADOVEANU, P. S. 36 / V: ***~leș~*** / Pl: *~ti* / E: ***izbeală*** + *-eliște*] **1** Loc expus vântului, intemperiilor. **2** Loc pustiu. **3** Loc părăsit. **4** (Fig) Situație primejdioasă. **5** (Îe) **A lăsa de ~** A lăsa la voia întâmplării. **6** (Îla) **De ~** Fără nici un rost. **7** (Înv; d. copii; îal) Nelegitim. **8** (Pop; d. animale; îal) Fără stăpân. **9** (Reg; d. fete; îal) Desfrînată.

izbi [At: PSALT. (1651), 175 / V: ***izghi*** / Pl: *~besc* / E: vsl **извити**] **1-2** *vtr* A (se) lovi cu putere. **3** *vt(a)* A lovi tare cu piciorul. **4** *vt(a)* A trânti. **5** *vr* (D. inimă) A bate cu putere. **6** *vr* A se lovi cu pumnii în piept din desperare. **7** *vt* (Îrg; c. i. pereți) A vărui. **8** *vt* (Îrg; c. i. pereți) A lipi cu pământ. **9** *vt* (Înv; îlv) **A ~ cu foc** A trăsni. **10** *vt* (Fig; d. lumină) A străluci puternic. **11** *vt* (Fig; d. lumină) A cădea drept în fața cuiva. **12** *vt* (Fig; d. nenorociri, necazuri) A apărea pe neașteptate și a lovi cumplit. **13** *vt* (Fig; d. cuvinte, fapte) A-și atinge scopul. **14** *vr* A se lovi cu putere de un obiect. **15** *vr* A se zbate. **16** *vr* A se arunca în toate părțile. **17** *vt(a)* A ataca. **18** *vt* (D. proiectile) A atinge ținta. **19** *vt* (Înv) A pedepsi. **20** *vt* (Înv) A bate. **21** *vt* (Fig) A impresiona puternic Si: *a frapa*. **22** *vt* (Îrg; îlv) **A ~ în trecere** A întrece. **23** *vr* (Pop) A semăna cuiva.

izbici [At: DA / Pzi: *~cesc* / E: cf *zbici*] **1** *vr* (Îvp) A se usca. **2** *vt* (Mol; Pan) A goli până la ultima picătură. **3** *vt* (Olt) A limpezi rufe.

izbici *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***izbi*** + ***bici***] (Îrg) Bici.

izbire *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 125 / Pl: *~ri* / E: ***izbi***] **1** Lovire puternică de ceva, de cineva sau cu ceva Si: *izbit*[1] (**1**). **2** Lovitură cu piciorul Si:

izbit^1 (2). 3 Trântire a ceva sau a cuiva Si: *izbit*^{1} (3). 4 Bătaie puternică a inimii Si: *izbit*^{1} (4). 5 Lovire cu pumnii în piept de disperare Si: *izbit*^{1} (5). 6-7 (Îrg) (Văruire sau) lipire cu pământ a pereților Si: *izbit*^{1} (6-7). 8 (Înv; îls) ~ **cu foc** Trăsnet. 9 Strălucire puternică a luminii Si: *izbit*^{1} (8). 10 Cădere a luminii drept în fața cuiva Si: *izbit*^{1} (9). 11 (Fig) Lovitură cumplită și neașteptată a unor necazuri Si: *izbit*^{1} (10). 12 Atingere a scopului prin cuvinte, fapte Si: *izbit*^{1} (11). 13 Lovire puternică de un obiect Si: *izbit*^{1} (12). 14 Repezire violentă în toate părțile Si: *izbit*^{1} (13). 15 (Fig) Impresionare a cuiva de către ceva sau cineva Si: *frapare, izbit*^{1} (14), *surpindere*. 16 (Pop) Asemănare cu cineva Si: *izbit*^{1} (15). 17 (Fig) Pedepsire. 18 (Înv) Atac.

izbit^1 *sn* [At: DA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***izbi***] 1-15 Izbire (1-7, 9-16). 16 (Fig) Pedepsire. 17 (Înv) Atac.

izbit^2***, ~ă*** *a* [At: ODOBESCU, S. III, 54 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***izbi***] 1 Care este lovit puternic de ceva sau de cineva. 2 Care este repezit violent în ceva sau în cineva. 3 Trântit la pământ. 4-5 (D. pereți) Care este (văruit sau) lipit cu lut. 6 (Înv) Trăsnit^2. 7 (Fig; d. oameni) Care este lovit de lumină drept în față sau în ochi. 8 (Fig) Afectat puternic de necazuri mari și neașteptate. 9 Care se lovește puternic de un obiect. 10 Care se zbate. 11 (Înv) Atacat. 12 (Înv) Pedepsit^2. 13 (Fig; d. oameni) Impresionat de ceva sau de către cineva Si: *frapat, surprins*.

izbitor, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 142 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***izbi*** + *-tor*] 1 Care loveste puternic ceva sau pe cineva. 2 Care repede violent ceva sau pe cineva. 3 (Fig; d. lumină) Care cade puternic drept în fața sau în ochii cuiva. 4 (Înv) Care atacă. 5 (Fig) Care impresionează puternic pe cineva Si: *frapant, surprinzător*.

izbitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***izbăt~*** / Pl: ~ri / E: ***izbi*** + *-tura*] 1 Lovitură puternică Si: *izbeală* (1). 2 Repezire violentă în ceva sau în cineva Si: *izbeală* (2). 3 (Înv) Atac. 4 Trântitură. 5 (Med) Contuzie. 6 (Pop) Zvâcnire. 7 (Pop) Pulsație. 8 (Pop) Boală de inimă la copii.

izboti *v* vz ***izbuti***

izbovi *v* vz ***izbăvi***

izbovit, ~ă *smf, a* vz ***izbăvit***

izbranic, ~ă *a* [At: (a. 1715) IORGA, S. D. XIII, 136 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf vsl *избьранъ* „ales"] (Slî) Tradus.

izbrăni [At: (a. 1704) APOSTOL, ap. BV I, 457 / Pzi: *~nesc* / E: vsl ***избиранти***] (Slî) 1-2 *vtr* A(-și) clarifica o situție, lichidând o afacere. 3-4 *vtr* A sfârși un proces juridic. 5-6 *vtr* A(-și) plăti o datorie. 7 *vt* A clarifica.

izbrănire *sf* [At: (a. 1741) URICARIUL, IV, 407/12 / Pl: *~ri* / E: ***izbrani***] (Slî) 1 Clarificare a unei situații prin lichidarea unei afaceri. 2 Terminare a unui proces juridic. 3 Achitare a unei datorii. 4 Clarificare.

izbrănit, ~ă *a* [At: (a. 1660) BUL. COM. IST. IV, 20 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***izbrăni***] (Slî) 1 (D. situații) Clarificat prin lichidarea unei afaceri. 2 (D. un proces juridic) Terminat. 3 (D. o datorie) Plătită. 4 Clarificat.

izbuc *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: nct] Izvor de apă cu debit intermitent.

izbucneală *sf* [At: BARCIANU / V: ***sbuc~, zbuc~, zbug~*** / Pl: *~neli* / E: ***izbucni*** + *-eală*] (Înv) 1-6 Izbucnire (1-6). 7 (Pan) Zvâcnire. 8 (Pan) Smucire.

izbucni *vi* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 231/29 / V: ***sbuc~, zbuc~, zbug~*** / Pzi: ~nesc / E: bg ***избукнувам***] 1 (D. apă) A izvorî cu putere Si: *a țâșni*. 2 (D. foc, lumină) A se aprinde brusc. 3 (Fig; d. pasiuni, revolte) A lua naștere brusc. 4 (D. arme de foc) A face explozie într-un moment neașteptat. 5 (D. vulcani) A erupe în mod neașteptat. 6 (D. oameni) A începe să țipe sau să se manifeste violent. 7-8 (D. oameni; șîs ~ *în plâns*, ~ *în râs*) A începe brusc (să plângă sau) să râdă. 9 (Înv) A zvâcni. 10 (Înv) A smuci.

izbucnire *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 6 / V: ***sbuc~, zbuc~, zbug~***, (înv) ***izbâc~*** / Pl: *~ri* / E: ***izbucni***] 1 Izvorâre a apei cu putere Si: *țâșnire*, (înv) *izbucneală* (1). 2 Aprindere bruscă a focului sau a luminii Si: (înv) *izbucneală* (2). 3 (Fig) Naștere bruscă a unei pasiuni sau revolte Si: (înv) *izbucneală* (3). 4 Explozie neașteptată a unei arme de foc Si: (înv) *izbucneală* (4). 5 Erupție neașteptată a unui vulcan Si: (înv) *izbucneală* (5). 6 Manifestare zgomotoasă sau violentă a unui om Si: (înv) *izbucneală* (6). 7 (Pan) Zvâcnire. 8 (Pan) Smucire.

izbucnit, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), 274^2 / V: ***sbuc~, zbuc~, zbug~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***izbucni***] 1 (D. apă) Care izvorăște cu putere. 2 (D. foc sau lumină) Care se aprinde brusc. 3 (Fig; despre pasiuni sau revolte) Care se naște brusc. 4 (D. sunetul produs de armele de foc) Neașteptat. 5 Care erupe în mod neașteptat. 6 (Înv) Zvâcnit. 7 (Înv) Smucit.

izbucnitor, ~oare *a* [At: MAIORESCU CR. II, 339 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***izbucni*** + *-tor*] (Rar) 1-6 Care izbucnește (1-8). 7 (Fig; d. oameni) Irascibil.

izbuti [At: NEGRUZZI, S. I, 179 / V: (înv) ***izboti*** / Pzi: *~esc* / E: nct] 1-2 *vti* A reuși. 3 *vi* (Ban) A se însănătoși.

izbutire *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 355/16 / Pl: *~ri* / E: ***izbuti***] 1 Reușită. 2 (Ban) Însănătoșire.

izbutit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***izbuti***] 1 Reușit^2. 2 Care a avut succes. 3 (Ban) Care s-a însănătoșit.

izda [At: CADE / Pzi: *~desc* / E: srb ***izdati*** „a da afară"] (Ban; sbm) 1-2 *vtr* A (se) îmbolnăvi. 3 *vt* A trăda. 4 *vt* A denunța.

izdat *sn* [At: H XVIII, 28 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***izda***] (Ban; sbm) 1 Boală. 2 (Îe) **Du-te la ~ !** Du-te la dracu. 3 Drac.

izdâni *v* vz ***ijderi***

izdânire *sf* vz ***ijderire***

izdânit, ~ă *a* vz ***ijderit***

izdăritură *sf* vz ***ijderitură***

izdări *v* vz ***ijderi***

izderi *v* vz ***ijderi***

izderitor *sm* vz ***ijderitor***

izderitură *sf* vz ***ijderitură***

izeclean, ~ă *a* [At: COD. VOR. 123/3 / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***izetlen*** „neplăcut"] (Îvr) 1 (D. vânturi) Care bate cu putere. 2 Aspru.

izecleni *vr* [At: COD. VOR. 3/9 / Pzi: *~nesc* / E: mg ***izetlenitni***] (Îvr) 1 A se împietri. 2 A se întări.

izefla *v* vz ***izăfla***

izeltat, ~ă *a* vz ***exaltat***

izentalp, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Isenthalpe***] 1 *a* (D. un sistem sau un proces fizic) A cărui entalpie rămâne constantă Si: *izentalpic*. 2 *sf* Linie care unește pe o diagramă punctele cu aceeași entalpie.

izentalpic, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isentalpique***] Izentalp (1).

izentrop, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***isentrop***] (D. un sistem sau un proces fizic) A cărui entropie rămâne constantă Si: *izentropic*.

izentropic, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isentropique***] Izentrop.

izgnanie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 86/1 / Pl: *~ii* / E: vsl ***изгнаник***] (Slî) Exil.

izghi vz ***izbi***

izgoană *sf* [At: ANTIM, ap. TDRG / Pl: *~ne* / E: ***izgoni***] 1 (Trs) Goană. 2 (Trs) Vânătoare. 3 (Înv) Exil.

izgon *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 319/29 / Pl: nct / E: ***izgoni***] (Înv) Trupă militară mică.

izgoni [At: CORESI, EV. 203/3 / V: ***sgo~, zgo~*** / Pzi: *~nesc* / E: vsl ***изгонити***] 1 *vt* A obliga pe cineva să plece. 2 *vt* A fugări. 3 *vt* (Fig) A determina dispariția unui fenomen Si: *a alunga*. 4 *vt* (Înv) A demite pe cineva. 5 *vt* A exila. 6 *vt* A persecuta. 7 *vr* (Trs) A se grăbi.

izgonire *sf* [At: VARLAAM, C. 60 / V: ***sgo~, zgo~*** / Pl: *~ri* / E: ***izgoni***] 1 Obligare a cuiva să plece Si: *izgonit*^{1} (1). 2 Fugărire. 3 (Fig) Determinare a dispariției unui fenomen Si: *izgonit*^{1} (3). 4 (Înv) Demitere a unei persoane Si: *izgonit*^{1} (4). 5 Exilare. 6 (Înv) Persecuție.

izgonit^1 *sn* [At: MDA ms / V: ***sgo~, zgo~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***izgoni***] 1 Izgonire (1). 2 Fugărire. 3-4 Izgonire (3-4). 5 Exilare. 6 (Înv) Persecuție.

izgonit^2***, ~ă*** *a* [At: NEAGOE-VODĂ , ap. CGR I, 169/14 / V: ***sgo~, zgo~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***izgoni***] 1 Care este obligat să plece. 2 Fugărit. 3 Demis. 4 Exilat. 5 (Înv) Persecutat.

izgonitor, ~oare smf, a [At: MINEIUL (1776), 188 2/2 / Pl: *~i, ~e* / E: *izgoni + -tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) care obligă pe cineva să plece. **3-4** (Persoană) care fugărește pe cineva. **5-6** (Persoană) care demite pe cineva. **7-8** (Persoană) care exilează pe cineva. **9-10** (Persoană) care persecută pe cineva.

izgorât, ~ă a [At: DA ms / V: *isg~* / Pl: *~âți, ~e* / E: *izgorî*] (Reg) **1** (D. cereale și fân) Încins. **2** (D. spicul de grâu) Uscat. **3** (D. cereale) Răsărite.

izgorî vr [At: I. IONESCU, C. 123/26 / Pzi: *~resc* / E: vsl **изгорѣти** „a arde"] (Reg; d paie, cereale) A se încinge, stricându-se.

izi v vz *iezi*

izic sn vz *iasâc*

izidă sf [At: VICIU, GL. / V: *izadă, izădă, izâdă* / Pl: *~e* / E: *izidi*] (Reg) Risipă.

izidi vtr [At: VICIU, GL. / V: *izadi, izădi, izâdi* / Pzi: *~desc* / E: bg **изядам**] **1-2** (Îrg; d. bunuri materiale, averi) A (se) risipi.

izidire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *izidi*] (Îrg) Risipire a averilor.

izidit, ~ă a [At: DA ms / V: *izad~, izăd~, izâd~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *izidi*] (Îrg; d. bunuri materiale, averi) Risipit[2].

iziditor, ~oare smf, a [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~i, ~oare* / E: *izidi*] (Îrg) **1-2** (Persoană) care risipește.

izină sf [At: PĂCALĂ, M. R. 525 / V: (reg) *izână* / Pl: *~ne* / E: srb *jezina*] (Reg) **1** Slăbiciune provocată de traiul în mizerie. **2** (Îe) **A scoate pe cineva din ~** A-l ridica deasupra nevoilor. **3** (Îe) **A băga pe cineva în ~** A-l înfricoșa foarte rău. **4** Murdărie mare. **5** Murdărie a rufelor purtate până se înnegresc. **6** Murdărie de pe trup Cf *jeg, lip, rapan*. **7** Rugină. **8** (Îe) **A băga rufele la ~** A spăla rufele fără a le curăța bine. **9** (Îae) A muia rufele foarte murdare în apă rece, încât murdăria nu mai poate fi curățată. **10** (D. rufe; îe) **A intra în ~** A se înnegri de praf și transpirație. **11** (Îe) **A scoate rufele din ~** A le spăla foarte bine, până se albesc.

izineală sf [At: I. CR. II, 104 / Pl: *~eli* / E: *izină + -eală*] (Reg) **1** Izinire (1). **2** Închircire. **3** Schimonosire. **4** Degenerare. **5-7** Izinire (5-7).

izini [At: ARH. OLT. VI, 108 / V: *izâni* / Pzi: *~nesc* / E: *izină*] (Reg) **1** *vi* A slăbi din cauza traiului prost. **2** *vr* A se închirci. **3** *vr* A se schimonosi. **4** *vi* A degenera. **5** *vi* A nu avea grijă de cineva sau de ceva. **6-7** *vtr* (D. rufe) A (se) murdări foarte rău. **8-9** *vtr* (D. rufe) A (se) îmbâcsi de murdărie din cauza spălării cu apă rece (în amestec cu alte rufe mai murdare).

izinire sf [At: MDA ms / V: *izân~* / Pl: *~ri* / E: *izini*] (Reg) **1** Slăbire din cauza traiului prost Si: *izineală* (1). **2** Închircire. **3** Schimonosire. **4** Degenerare. **5** Neîngrijire a cuiva sau a ceva Si: *izineală* (5). **6** Murdărire extremă a rufelor Si: *izineală* (6). **7** Îmbâcsire de murdărie a rufelor din cauza spălării cu apă rece (în amestec cu alte rufe și mai murdare) Si: *izineală* (7).

izinit, ~ă a [At: STANCU, D. 183 / V: *izân~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *izini*] (Reg) **1** Pipernicit. **2** Slăbănog din cauza traiului prost. **3** Schimonosit de suferință. **4** Foarte murdar. **5** (D. rufe) Îmbâcsit de murdării care nu se mai pot spăla. **6** Învechit din cauza multei și desei întrebuințări. **7** Ruginit.

izirciț sn vz *exercițiu*

izirțirui vt [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *izițir + -ui*] (Iuz) **1** A exersa. **2** (Mil; spc) A face instrucție.

izitură sf vz *iezătură*

izițir sn vz *exercițiu*

izî[1] vt [At: DA ms / Pzi: nct / E: nct] (Reg) A mânca.

izî[2] v vz *iezi*

izlaz sn [At: LB / Pl: *~uri* / E: bg **излаз** „ieșire"] **1** Câmp necultivat. **2** Câmp folosit ca pășune. **3** (Șîs *~ comunal*) Pășune comună a satului. **4** (Pop; d. vite; îlav) **În ~** În libertate. **5-6** (Pop; d. oameni; îe) **A-și trece viața în ~** A-și pierde vremea (huzurind).

izlă sf [At: DA ms / Pl: *~le* / E: bg **искра** „scânteie"] (Reg) **1** Scânteie. **2** (Pex) Obiect extrem de mic.

izluc sm vz *iuzluc*

izmană sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 317/26 / S și: (înv) *ism~* / V: *~mea~* / Pl: *~mene* / E: vsl **измѣна**] **1** (Mpl) Obiect de lenjerie bărbătească acoperind corpul de la talie la glezne Si: (reg) *braci, gaci, indispensabili*, (fam) *nădragi*. **2** (Rar; lpl) Pantaloni femeiești, purtați pe sub fustă. **3** (Fig) Bărbat. **4** (Pop; îe) **A fi cu ~menele pe băț** A fi foarte sărac. **5** (Pfm; îlav) **~mene pe călător** În mod superficial. **6** (Îal) Cu pretenții neîntemeiate. **7** (Îal) În mod nestatornic. **8** (Pop; îe) **A da ~mene pe călător** A încredința ceva de preț unei persoane necinstite. **9** (Pop; îls) **~mene acre** Om pipernicit. **10** (Imp; prt) Pantaloni. **11** (Pan) Lemn care leagă doi căpriori la acoperiș.

izmă sf [At: TETRAEV. (1574), 241 / V: *iaz~*, (pop) *iasmă, ismă* / Pl: *~me* / E: mg *izmat*] **1** (Reg; șîc **~bună**) Plantă erbacee perenă din familia labiatelor, cu un plăcut și puternic miros caracteristic, cu frunze pețiolate și flori roșii-violete dispuse în spice la vârful ramurilor Si: *mentă* (*Mentha piperita*). **2** (Bot; reg; îc) **~creață, ~bătrânească, ~turcească** Specie de izmă cu frunze pețiolate și crețe, folosită în industria farmaceutică Si: *mentă-creață* (*Mentha crispa*). **3** (Bot; reg; îc) **~ma-broaștei, ~ma-apei, ~ma-bălților** Specie de izmă cu frunze dințate și flori roz care formează un spic globular, care crește prin locuri mlăștinoase Si: *minta-broaștei* (*Mentha aquatica*). **4** (Bot; reg; îc) **~sălbatică, ~proastă** Specie de izmă cu frunze lipsite de pețiol și peduncul, cu flori alb-roz care formează spice cilindrice, care crește prin lunci Si: *minta-calului, minta-de-câmpuri, vaștiniță* (*Mentha silvestris*). **5** (Bot; reg; îc) **~a-pădurilor, ~de-munte, ~sălbatică** Izmușoară (2) (*Calaminthha officinalis*). **6** (Bot; reg; îc) **~a-Maicii-Preceste** Calomfir (*Tanacetum balsamita*). **7** (Bot; reg; îc) **~a-stupilor** Roiniță (*Melissa officinalis*). **8** (Bot; reg; îc) **~proastă** Boejniță (*Mentha longifolia*). **9** (Reg; îac) Busuiocul-cerbilor (*Mentha pulegium*). **10** (Bot; reg; îc) **~ turcească** Planta *Mentha suaveolens*. **11** (Înv) Bandă încrețită la gulerul cămășii.

izmânar sm [At: PĂCALĂ, M. R. 27 / Pl: *~i* / E: cf *izmă*] (Bot; reg) Bureți pestriți (*Amanita muscaria*).

izmănuță sf [At: MANOLESCU, I. 235 / V: *~men~* / Pl: *~țe* / E: *izmană + -uță*] **1-6** (Șhp) Izmană (**1-2, 10**) (mică).

izmeană sf vz *izmană*

izmeneală sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~eli* / E: *izmeni + -eală*] **1** (Înv) Izmenire (1). **2** (Înv) Transformare. **3-4** Izmenire (**3-4**). **5** Urâțire. **6-8** Izmenire (**6-8**). **9** Fudulire. **10** Sclifosire. **11** Răsfățare.

izmeni [At: CORESI, EV. 81/38 / S și: (înv) *ism~* / V: *ismini* / Pzi: *~nesc* / E: vsl **измѣнити** „a schimba"] **1** *vt* (Înv) A da altă înfățișare. **2-3** *vtr* (Înv) A (se) schimba. **4-5** (Înv) *vtr* A (se) schimba din bine în rău. **6-7** *vtr* (Înv) A (se) transforma din om cinstit în mișel. **8-9** *vtr* (Înv) A (se) face din frumos urât. **10** *vr* (Înv) A se îmbolnăvi, devenind slab și neputincios. **11** *vr* (Înv) A-și pierde mințile. **12** *vr* (Fam) A se preface, dându-se drept ceea ce nu este. **13** *vr* (Fam) A se fuduli. **14** *vr* (Fam) A se sclifosi. **15** *vr* (Fam) A se răsfăța.

izmenire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *izmeni*] (Înv) **1** Schimbare a înfățișării cuiva sau a ceva Si: *izmeneală* (**1**), *izmenitură* (**1**). **2** Transformare. **3** Înrăutățire a unei situații Si: *izmeneală* (**3**), *izmenitură* (**3**). **4** Involuție a cuiva de la om cinstit la mișel Si: *izmeneală* (**4**), *izmenitură* (**4**). **5** Urâțire. **6** Îmbolnăvire a cuiva, care devine slab și neputincios Si: *izmeneală* (**6**), *izmenitură* (**6**). **7** Pierdere a sănătății mintale Si: *izmeneală* (**7**), *izmenitură* (**7**). **8** Prefăcătorie prin care cineva încearcă să pară ce nu este Si: *izmeneală* (**8**), *izmenitură* (**8**). **9** Fudulire. **10** Sclifosire. **11** Răsfățare.

izmenit, ~ă a [At: BELDIMAN, N. P. II, 41/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: *izmeni*] (Înv) **1** Căruia i s-a dat o altă înfățișare. **2** Transformat. **3** Schimbat din bine în rău. **4** Care a devenit din om cinstit, mișel. **5** Care s-a îmbolnăvit, devenind slab și neputincios. **6** Care și-a pierdut mințile. **7** Prefăcut. **8** Care încearcă să pară ceea ce nu este. **9** Înfumurat. **10** Sclifosit. **11** Răsfățat[2].

izmenitură sf [At: MUSCEL, 30 / Pl: *~ri* / E: *izmeni + -tură*] (Înv) **1** Izmenire (1). **2** Transformare. **3-4** Izmenire (**3-4**). **5** Urâțire. **6-8** Izmenire (**6-8**). **9** Fudulire. **10** Sclifosire. **11** Răsfățare.

izmenuță *sf* vz ***izmănuță***

izmișoară *sf* [At: MAT. FOLK. 1202 / V: ***ism~*** / Pl: *~re* / E: ***izmă*** + *-ișoară*] (Bot; reg; șhp) **1-23** Izmușoară (**1-23**).

izmomală *sf* [At: DA ms / Pl: *~meli* / E: *iz-* + ***momeală***] **1-2** Momeală (**1-2**).

izmomi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~mesc* / E: *iz-* + ***momi***] **1-3** A momi (**1-3**).

izmui *v* vz ***ismui***

izmuliță *sf* [At: MAT. FOLK. 387 / V: ***ism~*** / Pl: *~țe* / E: ***izmă*** + *-uliță*] (Bot; reg; șhp) **1-23** Izmușoară (**1-23**).

izmușoară *sf* [At: PANȚU, PL.^{2} / V: ***ism~*** / Pl: *~re* / E: ***izmă*** + *-ușoară*] (Reg) **1** Plantă erbacee din familia labiate, cu frunzele rotund-ovale, pețiolate, ușor dințate și florile purpurii albăstrii și fructele nucule brune, care crește prin locuri aride și înflorește în iulie-august Si: *izmișoară* (**1**), *izmuliță* (**1**), *izmuță* (**1**) (*Calaminthia Nepeta*). **2** Izma-pădurilor Si: *izmă* (**5**), *izmișoară* (**2**), *izmuliță* (**2**), *izmuță* (**2**) (*Calaminthia officinalis*). **3-23** (Șhp) Izmă (**1-10**) (mică) Si: *izmișoară* (**3-23**), *izmuliță* (**3-23**), *izmuță* (**3-23**).

izmuță *sf* [At: ȘEZ. I, 273 / V: ***ism~*** / Pl: *~țe* / E: ***izmă*** + *-uță*] (Bot; reg; șhp) **1-23** Izmușoară (**1-23**).

iznaf *smn* vz ***isnaf***

iznavă *sf* vz ***iznoavă***

iznoavă *sf* [At: VARLAAM, C. 144/1 / V: ***~navă, ~ou*** *sn*, ***~ouă, ~ov*** *sn*, / Pl: *~ve* / E: vsl **изъ нова** „din nou"] (Înv) **1** (Pop) Noutate. **2** (Pop) Născocire. **3** (Pop; îlav) **De ~** Din nou. **4** (Pop; îal) Cu totul. **5** (Pop; îla) **De ~** Înnoit^2. **6** (Pop; îls) **Lucru de ~** Înnoire. **7** (Mol) Ghidușie. **8** (Mol) Petrecere. **9** Bazaconie. **10** (Trs) Om mic.

iznou *sn* vz ***iznoavă***

iznouă *sf* vz ***iznoavă***

iznov *sn* vz ***iznoavă***

iznovi *vr* [At: VÎRCOL, V. / S și: (înv) *isn~* / Pzi: *~vesc* / E: ***iznoavă***] (Reg) A se răspândi vorba despre ceva.

izo- [At: DA / S și: *iso-* / E: fr ***iso-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Egal. **2** La fel.

izoamplitudine *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~ni* / E: ger ***Isoamplitude***] (Met) Linie care unește pe o hartă punctele cu aceeași amplitudine a temperaturii medii sau extreme a aerului dintr-o anumită perioadă de timp.

izoanabază *sf* [At: DN^3 / S și: *iso~* / Pl: *~ze* / E: eg ***isoanabase***] (Glg) Linie care unește pe o hartă punctele în care scoarța terestră are aceeași viteză de înălțare.

izobar, ~ă [At: PONI, F. 179 / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isobare***] **1** *a* Cu presiune constantă. **2** *a* (D. procese sau transformări ale unui sistem fizic) Care au loc la presiune constantă. **3** *sf* Linie care unește pe o diagramă sau pe o hartă punctele de egală presiune. **4-5** *sm, a* (Fiecare dintre atomii) care au aceeași masă atomică, dar numere atomice diferite.

izobat, ~ă [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***isobathe***] **1** *a* Care are aceeași adâncime. **2** *sf* Linie care unește, pe o hartă marină sau geologică, punctele cu aceeași adâncime față de o suprafață de referință.

izobutan *sn* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~e* / E: fr ***isobutane***] Gaz inflamabil incolor, folosit ca materie primă la producerea benzinei pentru avioane.

izobutenă *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***isobutène***] Carbură etilenică extrasă prin cracarea petrolului.

izocaren, ~ă *a* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isocarène***] (D. volumele unei nave scufundate în apă) Care sunt egale, dar de forme diferite.

izocatabază *sf* [At: DN^3 / S și: *iso~* / Pl: *~ze* / E: fr ***isocatabase***] (Glg) Linie care unește pe o hartă punctele cu aceeași viteză a mișcării de scufundare a scoarței terestre.

izochimen, ~ă *sf, a* [At: DN^3 / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isochimène***] **1-2** (Linie care unește pe o hartă punctele) care au aceeași temperatură medie în timpul iernii.

izochinolină *sf* [At: DN^3 / S și: *iso~* / Pl: *~ne* / E: fr ***isoquinoline***] (Chm) Compus cu caracter aromatic obținut din gudron de cărbune, care se folosește în sinteza coloranților, a unor medicamente etc.

izoclin, ~ă [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isocline***] **1** *a* Cu aceeași înclinație. **2** *a* Cu pante egale. **3** *sf* Linie care unește pe o hartă punctele suprafeței terestre cu aceeași înclinație magnetică.

izoclinal, ~ă *a* [At: LTR^2 / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isoclinal***] (Glg; îs) *Structură ~* Asociație de cute având flancurile paralele cu aceeași înclinare.

izocor, ~ă [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isochore***] **1** *a* (D. transformările unui sistem fizic) Care se face la un volum constant. **2** *sf* Linie pe o diagramă, de-a lungul căreia un sistem fizic are același volum.

izocorie *sf* [At: DN^3 / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isocorie***] (Atm) Egalitate a pupilelor la ambii ochi.

izocrom, ~ă *a* [At: LTR^2 / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***isochrom***, fr ***isochrome***] (D. două lumini) Care produc aceeași senzație de culoare când acționează simultan asupra retinei.

izocromatic, ~ă *a* [At: LTR^2 / S și: *iso~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isochromatique***] **1** De culoare uniformă. **2** (Fot; d. pelicule) Sensibil la toate culorile spectrului.

izocromazie *sf* [At: DN^3 / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: ger ***Isochromasie***] Colorație analogă a unor obiecte.

izocron, ~ă [At: CULIANU, C. 15 / V: ***~ohr~*** / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isochrone***] **1** *a* (D. fenomene) Care se repetă la intervale de timp egale. **2** *a* Care are o durată egală cu un altul. **3** *sf* Linie care unește pe o diagramă punctele egal depărtate în timp de un eveniment dat.

izocronism *sn* [At: DA ms / S și: *iso~* / Pl: *~e* / E: fr ***isochronisme***] **1** Însușire de a fi izocron (**2**). **2** Proprietate a unor fenomene periodice de a se repeta în mod identic după o anumită perioadă de timp. **3** Stare a două celule nervoase sau musculare având aceeași cronaxie.

izodimorf, ~ă [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isodimorphe***] (Chm) Care prezintă izodimorfism.

izodimorfism *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***isodimorphisme***] (Chm) Proprietate a unor compuși izomorfi de a forma cristale mixte.

izodinamic, ~ă [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isodynamique***] **1** *a* Care are sau produce aceeași energie. **2** *sf* Curbă care unește în diagrama unui sistem fizico-chimic punctele cu aceeași energie. **3** *a* Care are aceeași componentă orizontală a câmpului magnetic. **4** *sf* Linie care unește, pe o diagramă, punctele de egală intensitate a componentei orizontale a câmpului magnetic.

izodinamie *sf* [At: DN^3 / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isodynamie***] Identitate de valoare energetică a două sau mai multe alimente.

izodont, ~ă *a* [At: DN^3 / S și: *iso~* / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***isodont***] (Blg) **1** Referitor la izodonție. **2** Care prezintă izodonție. **3** Specific izodonției. **4** Care aparține izodonției.

izodonție *sf* [At: DN^3 / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isodontie***] (Blg) Dentiție formată din același tip de dinți.

izoedric, ~ă *a* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isoédrique***] (D. corpuri geometrice) Care are fețele egale.

izoelectric, ~ă *a* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isoélectrique***] (D. un curent electric) Care se menține la același potențial.

izoentalpie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***isoenthalpie***] Entalpie constantă.

izofigmă *sf* [At: LTR^2 / S și: *iso~* / Pl: *~me* / E: nct] Linie care unește pe o hartă punctele cu aceeași frecvență de apariție a cutremurelor de pământ.

izogam, ~ă *smf, a* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isogame***] **1-2** (Organism inferior sau plantă) la care elementele de reproducție care se unesc pentru a produce celula ou sunt identice.

izogamă *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~me* / E: fr ***isogamme***] Linie care unește pe o hartă punctele de egală valoare a accelerației gravitaționale.

izogamet *sm* [At: DN^3 / Pl: *~eți* / E: ger ***Isogameten***] (Lpl) Gameți masculini și feminini identici din punct de vedere morfologic.

izogamie *sf* [At: DEX / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isogamie***] (Blg) Proprietate a unor organisme vegetale inferioare de a se înmulți prin izogameți.

izogen, ~ă *a* [At: DN³ / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***isogen***] (Blg; d. țesuturi) Care are aceeași origine embrionară cu un alt țesut.

izogeoterm, ~ă *sf, a* [At: MDT / P: *~ge-o~* / S și: *iso~* / Pl: *~me* / E: fr ***isogéotherme***] (Linie care unește pe o hartă meteorologică toate punctele terestre) cu aceeași temperatură medie a solului Si: *geoizotermă*.

izoglosă *sf* vz ***isoglosă***

izogon, ~ă [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isogone***] **1** *a* (D. corpuri geometrice) Care are unghiuri egale. **2** *sf* Linie pe o hartă care unește punctele terestre de egală declinație magnetică.

izogramă *sf* [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~me* / E: fr ***isogramme***] (Fiz) Linie care unește pe o hartă punctele terestre cu egală valoare a accelerației gravitaționale.

izohalin, ~ă *sf, a* [At: DN³ / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isohaline***] (Glg) **1-2** (Linie pe o hartă care unește punctele) cu salinitate constantă.

izohelie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ger ***Isohelie***] Procedeu fotografic de separație a tonurilor, constând în a face, pornind de la negativul original, două noi negative, dintre care unul conține detaliile luminilor celor mai înalte, iar al doilea detaliile umbrelor celor mai profunde.

izohietă *sf* [At: LTR / P: *~hi-e~* / S și: *iso~* / Pl: *~te* / E: fr ***isohyète***] Linie pe o hartă, care unește punctele de pe suprafața terestră unde cad cantități egale de apă provenită din precipitații.

izohipsă *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~se* / E: fr ***isohypse***] Linie care unește pe hartă punctele cu aceeași altitudine Si: *curbă de nivel*.

izohron, ~ă *a* vz ***izocron***

izola [At: C. PETRESCU, C.V. 50 / Pl: *~lez* / E: fr ***isoler***] **1** *vt* A separa total un lucru de cele învecinate. **2-3** *vtr* (Spc) A (se) despărți un bolnav contagios de oamenii sănătoși pentru a împiedica transmiterea bolii. **4** *vt* A împiedica trecerea căldurii, a frigului, a umezelii, a zgomotului etc. dintr-un mediu sau dintr-un corp în altul, folosind materiale izolante. **5** *vt* A separa un corp prin care trece curent electric de alte corpuri bune conducătoare de electricitate, folosind materiale rău conducătoare de electricitate, pentru a evita pierderile de energie, electrocutarea sau scurt-circuitarea. **6-7** *vtr* (Fig) A (se) îndepărta de semenii săi, de viața socială.

izolabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isolable***] **1-5** Care poate fi izolat (**1-2, 4-6**).

izolament *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***isolement***, it ***isolamento***] **1-2** Material izolant folosit pentru a izola (**4-5**) un corp sau un mediu de cele înconjurătoare.

izolant, ~ă [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***isolant***] **1-2** *sm, a* (Material) care are proprietatea de a împiedica transmiterea căldurii, frigului, umezelii, zgomotului etc. dintr-un corp sau dintr-un mediu în altul. **3-4** *sm, a* (Material) rău conducător de electricitate. **5** *a* (Lin; îs) *Limbă ~ă* Limbă în care nu există flexiune și valoarea morfo-sintactică a cuvintelor depinde de topică, accent etc.

izolare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1950, nr. 1634 / Pl: *~lări* / E: ***izola***] **1** Separare totală a unui lucru de cele învecinate. **2** (Spc) Despărțire a unui bolnav contagios de oamenii sănătoși pentru a împiedica transmiterea bolii. **3** Împiedicare a trecerii căldurii, frigului, umezelii, zgomotului etc. dintr-un mediu sau dintr-un corp în altul Si: *izolat¹* (**3**). **4** Separare a unui corp prin care trece curent electric de alte corpuri bune conducătoare de electricitate, folosind materiale rău conducătoare de electricitate, pentru a evita electrocutarea, scurt-circuitarea sau pierderile de energie Si: *izolație* (**2**). **5** (Fig) Îndepărtare a cuiva de semenii săi, de viața socială Si: *izolat¹* (**5**).

izolat, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 51 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***izola***] **1** Separat total de obiectele învecinate. **2** (Spc; d. un bolnav contagios) Despărțit de oamenii sănătoși pentru a evita transmiterea bolii. **3** (D. corpuri sau medii) Care este împiedicat de un izolant (**1**) să primească frig, căldură, umezeală, zgomot etc. din corpurile sau mediile învecinate. **4** (D. un corp încărcat cu electricitate) Care nu transmite sarcini electrice corpurilor bune conducătoare din jur, deoarece este protejat de un izolant (**3**). **5** (Fig; d. oameni) Îndepărtat de semenii săi, care nu participă la viața socială.

izolator, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***isolateur***, ger ***Isolator***] **1-5** *a* Care izolează (**1-5**). **6-7** *sn, a* (Material) izolant (**2**). **8** *sn* (Pex) Obiect confecționat dintr-un izolator (**6**). **9-10** *sn, a* (Material) rău conducător de electricitate Si: *dielectric*. **11** *sn* Piesă, obiect confecționat dintr-un izolator (**9**).

izolație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***isolation***] **1-2** Izolare (**3-4**). **3** (Ccr) Strat de material izolant (**2, 4**) așezat între două medii sau între două sisteme fizice. **4** (Spc; îs) *Bandă de ~* Fâșie îngustă de pânză sau plastic îmbibată cu o substanță adezivă, cu ajutorul căreia se învelesc firele electrice pentru a fi izolate.

izolaționism *sn* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***isolationnisme***] Politică externă dusă de o țară care nu participă la soluționarea problemelor internaționale.

izolaționist, ~ă [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***isolationniste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al izolaționismului. **3** *a* Referitor la izolaționism. **4** *a* Specific izolaționismului. **5** *a* Care provine din izolaționism.

izolațiune *sf* vz ***izolație***

izolinie *sf* [At: DN³ / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: ***izo-*** + ***linie***] Linie pe o diagramă, care unește punctele în care o mărime are aceeași valoare.

izolog, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***isologue***] (Chm; d. corpuri) Care are o compoziție analogă cu altul.

izomagnetică *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~ici* / E: fr ***isomagnétique***] Linie care unește pe o hartă punctele de valoare constantă a magnetismului terestru.

izomer, ~ă [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isomère***] (Chm) **1-2** *smf, a* (Substanță, combinație, nucleu atomic) compus(ă) din aceleași elemente și în aceleași proporții, dar cu proprietăți diferite datorită modului diferit de grupare a elementelor în interiorul moleculei.

izomeric, ~ă *a* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isomérique***] **1-2** Referitor (la izomer sau) la izomerie. **3-4** Specific (izomerului sau) izomeriei. **5-6** Care aparține izomerului sau izomeriei.

izomerie *sf* [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isomérie***] **1** Însușire a unor substanțe de a avea proprietăți fizice și chimice deosebite, deși au molecule alcătuite dintr-un număr identic de atomi. **2** Însușire a nucleelor atomice ale aceluiași element chimic de a avea stări de energie și proprietăți radioactive diferite.

izomeriza *vt* [At: DA ms / S și: *iso~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***isomériser***] A transforma o substanță sau o combinație într-un izomer al său.

izomerizare *sf* [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~zări* / E: ***izomeriza***] Transformare a unei substanțe sau a unei combinații într-un izomer al său.

izomerizat, ~ă *a* [At: MDA ms / S și: *iso~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***izomeriza***] (D. substanțe, combinații) Care a fost transformat într-un izomer al său.

izometric, ~ă *a* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isométrique***] **1** (D. cristale) Care are mărime egală. **2** (D. versuri) Cu măsură egală. **3** (Îs) *Perspectivă ~* Perspectivă ale cărei axe de comparație sunt paralele și egale Si: *perspectivă axonometrică*.

izometrie *sf* [At: DN³ / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isométrie***, ger ***Isometrie***] **1-3** Însușire de a fi izometric (**1-3**).

izometropie *sf* [At: DN³ / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isométropie***] (Med) Ametropie egală la ambii ochi.

izomorf, ~ă *a* [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isomorphe***] **1** Care se referă la aceeași formă. **2** (D. substanțe) Care prezintă identitate de structură. **3** (D. cristale) Cu formă asemănătoare. **4** (Blg; d. organe, organisme) Care se aseamănă din punct de vedere morfologic.

izomorfie *sf* [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isomorphie***] **1-2** Izomorfism (**1, 3**).

izomorfism *sn* [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~e* / E: fr ***isomorphisme***] **1** Identitate de structură între două fenomene Si: *izomorfie* (**1**). **2** (Mat) Corespondență biunivocă între două mulțimi cu aceeași structură și același număr de elemente. **3** (Chm) Însușire a două substanțe cu compoziție analogă de a cristaliza în aceleași forme cristaline Si: *izomorfie* (**2**). **4** (Lin)

Termen structuralist care desemnează paralelismul de structură dintre silabă, cuvânt și propoziție sau frază.

izonefă *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~fe* / E: fr ***isonèphe***] Linie care unește pe o hartă punctele terestre având aceeași nebulozitate.

izonomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***isonomie***] **1** Termen folosit în democrația ateniană pentru a desemna egalitatea cetățenilor în fața legii. **2** (Mlg) Analogie în modul de cristalizare.

izoosmie *sf* [At: DN[3] / P: *~zo-os~* / Pl: *~ii* / E: ger ***Isosmie***] Proprietate a două soluții (organice) de a avea aceeași presiune osmotică Cf *izotonie*.

izoosmotic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~zo-os~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***isosmotisch***] Cu aceeași presiune osmotică Si: *izotonic* (**1**).

izopagă *sf* [At: LTR / V: *iso~* / Pl: *~age* / E: fr ***isopage***, ger ***Isopage***] Linie care unește pe hartă punctele de pe cursurile de apă cu aceeași durată a podului de gheață.

izopectă *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~te* / E: fr ***isopecte***] Linie care unește pe o hartă punctele în care înghețul apei se produce în aceeași zi.

izopicnă *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~ne* / E: ger ***Isopykne***] Linie pe o diagramă, de-a lungul căreia un sistem fizic are aceeași densitate.

izopletă *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~te* / E: fr ***isoplèthe***] (Met) Linie care unește pe o hartă punctele de egală valoare a diverselor elemente meteorologice.

izopod *sn* [At: DA ms / S și: *iso~* / Pl: *~e* / E: fr ***isopodes***] **1** (Lpl) Ordin de crustacee care au toracele format din șapte segmente libere, la fiecare fiind atașată câte o pereche de picioare. **2** Animal din ordinul izopodelor (**1**).

izopolimorf, ~ă *a* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isopolymorphe***] **1** (D. substanțe sau minerale) Care cristalizează în mai multe forme diferite. **2** Care se referă la izopolimorfism. **3** Care este specific izopolimorfismului.

izopolimorfie *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isopolymorphie***] Izopolimorfism.

izopolimorfism *sn* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~e* / E: eg ***isopolymorphism***] Proprietate a unor substanțe sau minerale de a cristaliza în mai multe forme diferite Si: *izopolimorfie*.

izopren *sm* [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~i* / E: fr ***isoprène***] Hidrocarbură nesaturată din care, prin polimerizare, se obține cauciucul.

izopropilic, ~ă *an* [At: LTR / Pl: *~ice* / E: ***izo- + propilic***] (Chm; îs) *Alcool ~* Alcool obținut prin reducerea acetonei sau prin sinteza gazelor de cracare, folosit în industrie și în cosmetică.

izopter *sn* [At: DN[3] / S și: *iso~* / Pl: *~e* / E: fr ***isoptères***, eg ***isopteres***] **1** (Lpl) Ordin de insecte cu corpul moale, cu mandibule puternice și clești bine dezvoltați, incluzând termitele. **2** Insectă din ordinul izopterelor (**1**).

izoseistă *sf* [At: LTR[2] / P: *~se-is~* / S și: *iso~* / Pl: *~te* / E: fr ***isoséiste***] Linie care unește pe hartă punctele cu aceeași intensitate de manifestare a unui seism.

izospori *smp* [At: LTR[2] / S și: *iso~* / E: fr ***isospores***] (Bot) Spori identici care se găsesc la plantele inferioare.

izosporie *sf* [At: DN[3] / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: ger ***Isosporie***] Proprietate a unor plante de a produce izospori.

izostatic, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isostatique***] **1** Referitor la izostazie. **2** Specific izostaziei. **3** Care aparține izostaziei.

izostazie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***isostasie***] (Glg) Teorie potrivit căreia între diversele compartimente ale scoarței terestre ar exista un echilibru relativ datorită diferențelor de densitate a materialelor lor.

izosteră *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~re* / E: fr ***isostère***] Linie în diagrama unui sistem fizico-chimic, unind punctele în care volumul specific al sistemului care se transformă rămâne constant.

izotahă *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~he* / E: fr ***isotache***, ger ***Isotache***] (Glg) Linie pe o hartă care unește punctele unui curs de apă în care apa are aceeași viteză.

izoteră *sf* [At: LTR[2] / S și: *iso~* / Pl: *~re* / E: fr ***isotère***] (Met) Linie care unește pe o hartă punctele cu aceeași temperatură medie în timpul verii.

izoterm, ~ă [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isotherme***] **1** *a* Cu aceeași temperatură medie Si: *izotermic* (**1**). **2** *a* Cu temperatură constantă Si: *izotermic* (**2**). **3-4** *sf* Linie care unește, pe o hartă geografică sau pe o diagramă, punctele cu aceeași temperatură (medie). **5** *sf* Vehicul de transport cu o instalație specială care menține o temperatură constantă.

izotermic, ~ă *a* [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isothermique***] **1-2** Izoterm (**1-2**).

izotermie *sf* [At: DN[3] / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isothermie***] (Fiz) Stare caracterizată prin menținerea unei temperaturi constante.

izotip, ~ă [At: DN[3] / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isotype***] **1** *a* (D. substanțe) Care cristalizează în aceleași forme, fără a forma cristale mixte. **2** *sn* (Bot) Tip al unei specii de plantă pentru două sau mai multe areale geografice.

izotipie *sf* [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isotypie***] Proprietate a unor substanțe chimice de a cristaliza în același mod, fără a forma cristale mixte.

izotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***isotomie***, ger ***Isotomie***] (Bot) **1** Tip de ramificație în două sau mai multe ramuri egale. **2** Diviziune a unui organ în două părți egale.

izotonic, ~ă *a* [At: DN[3] / S și: *iso~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***isotonique***] Izoosmotic.

izotonie *sf* [At: DN[3] / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isotonie***] **1** Echilibru molecular între două soluții separate de o membrană organică și care au aceeași presiune osmotică Cf *izoosmie*. **2** Proprietate a unor nuclee atomice de a avea același număr de neutroni.

izotop, ~ă *sn, a* [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isotope***] **1-2** (Element chimic sau corp simplu) care are proprietăți chimice identice cu altul, aflându-se pe același loc în tabelul lui Mendeleev, dar are o greutate atomică diferită de a celuilalt element sau corp simplu.

izotopie *sf* [At: DA ms / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isotopie***] **1** Calitate a două sau mai multe elemente sau corpuri simple de a fi izotopi (**1**). **2** Proprietate a unor elemente chimice de a fi formate din mai mulți izotopi stabili sau radioactivi, naturali sau artificiali. **3** (Lit) În analiza stilistică, ansamblu ordonat de categorii semantice, mai larg decât un câmp semantic, făcând posibilă lectura unitară și uniformă a unui text poetic ambiguu.

izotron *sn* [At: LTR[2] / S și: *iso~* / Pl: *~oane* / E: fr ***isotron***] Aparat nuclear pentru separarea izotopilor.

izotrop, ~ă *sn, a* [At: MDT / S și: *iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***isotrope***] (Fiz; îoc *eolotrop*) **1-2** (Corp) care are aceleași proprietăți fizice în toate direcțiile. **3-4** (Material) care are aceleași proprietăți mecanice în toate direcțiile.

izotropie *sf* [At: LTR / S și: *iso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***isotropie***] **1-2** Proprietate a unui corp de a fi izotrop (**2**,**4**).

izraelit, ~ă [At: DEX / P: *~ra-e~* / V: ***isr~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***israélite***] **1-2** *smf, a* (Persoană) de religie mozaică. **3** *smf* (Prc) Evreu (**3**). **4-5** *a* Evreiesc (**1-2**).

izrailime *sf* vz ***israelime***

izrailtean, ~ă *smf, a* vz ***israelitean***

izrailtenesc, ~ească *a* vz ***israelitenesc***

izuletiu *sn* [At: VAIDA, ap. DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Miros urât Si: *duhoare*.

izumit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 80/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: vsl ***изоумити***] (Îvr) **1** Zăpăcit. **2** Uluit. **3** Înnebunit.

izvarniță *sf* [At: H XVIII, ap. DA / Pl: *~țe* / E: ucr ***юзварниця***] (Mar) Zer.

izvârjanie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 77/2 / Pl: *~ii* / E: vsl ***извръжение***] (Înv; Bis) Caterisire.

izvârji *vt* [At: PRAV. GOV., ap. TDRG / Pzi: *~esc* / E: ***извръзати***] (Înv; Bis) A caterisi.

izvi *vir* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *~vesc* / E: nct] (Reg; d. fructe, zarzavaturi) **1-2** A răsări.

izvod *sn* [At: MOXA, 400/7 / S și: *isv~* / Pl: *~oade* / E: vsl ***изводъ***] (Înv) **1** Obârșie. **2** Arhetip. **3** Compilație. **4** Copie cu adnotări și adăugiri. **5** Versiune amplificată a unui text de cronică. **6** (Pgn) Manuscris. **7** (Îlv)

A lua ~ A se documenta. **8** (Pbl) Sens curent al unui cuvânt. **9** Povestire. **10** Concept. **11** Schiță. **12** Probă. **13** Copie. **14** Model de cusătură sau broderie. **15** Tip de clădire. **16** (Pex) Exemplu. **17** Însemnare. **18** Listă. **19** Tabel. **20** Registru de cheltuieli. **21** Inventar al obiectelor din casă. **22** Afiș.

izvodelnic, ~ă *a* [At: CAT. MAN. II, 181 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***izvodi*** + *-elnic*] (Înv) Izvoditor.

izvodi [At: URECHE, ap. LET. I, 117/2 / S și: *isv~* / Pzi: *~desc* / E: vsl ***извοдити***] **1-2** *vtr* (Îvp) A (se) inventa. **3-4** *vtr* (Îvp) A (se) descoperi. **5-6** *vtr* (Îvp) A (se) născoci. **7-8** *vtr* (Înv) A (se) compune. **9-10** *vtr* (Înv) A (se) scrie. **11-12** *vtr* (Înv; spc) A (se) compila. **13-14** *vtr* (Înv) A (se) traduce. **15-16** *vtr* (Înv) A (se) copia (un model, o cusătură, o carte etc.). **17** *vt* (Înv; Buc) A imita. **18** *vr* (Reg) A se contura. **19** *vr* (Reg) A se înființa. **20** *vi* (Reg; d. zarzavaturi) A răsări.

izvodire *sf* [At: (a. 1640) BV I, 120 / Pl: *~ri* / E: ***izvodi***] (Înv) **1** Inventare. **2** Descoperire. **3** Născocire. **4** Compunere. **5** Scriere. **6** Compilare. **7** Alcătuire. **8** Istorisire. **9** Traducere. **10** Copiere. **11** Imitare.

izvodit[1] *sn* [At: IORGA, L. R. 162 / Pl: *~uri* / E: ***izvodi***] (Îvr) **1** Inventare. **2** Descoperire. **3** Născocire. **4** Compunere. **5** Scriere. **6** Compilare. **7** Alcătuire. **8** Istorisire. **9** Traducere. **10** Copiere. **11** Imitare.

izvodit[2]***, ~ă*** *a* [At: N. TEST. (1648), ap. GCR I, 125/37 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***izvodi***] (Înv) **1** Inventat[2]. **2** Descoperit[2]. **3** Născocit[2]. **4** Compus[2]. **5** Scris[2]. **6** Compilat[2]. **7** Alcătuit[2]. **8** Istorisit[2]. **9** Tradus[2]. **10** Copiat[2]. **11** Imitat[2].

izvoditor, ~oare [At: CANTEMIR, HR. 139 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***izvodi*** + *-tor*] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care născocește. **3-4** *smf, a* (Persoană) care compilează. **5** *smf* Autor. **6** *smf* Istoric. **7** *smf* Traducător. **8** *smf* Imitator. **9** *smf* Copist.

izvoditură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 172 / Pl: *~ri* / E: ***izvodi*** + *-tură*] (Înv) **1** Inventare. **2** Descoperire. **3** Născocire. **4** Compunere. **5** Scriere. **6** Compilare. **7** Alcătuire. **8** Istorisire. **9** Traducere. **10** Copiere. **11** Imitare.

izvor *sf* [At: COD. VOR. 125/4 / S și: (înv) *isv~* / Pl: *~oare* / E: vsl ***изворъ***] **1** Apă subterană care iese la suprafața pământului. **2** Loc unde apare un izvor (**1**). **3** (Îc) **~ul tămăduirii** sau, pop, **Izvoarele Maicii Precesta** Zi de vineri din Săptămâna luminată, când există credința că apele izvoarelor au puteri tămăduitoare. **4** (Înv) Vale. **5** (Înv) Torent. **6** (Îls) **Spor și ~** Belșug. **7** (Fig) Origine a unui lucru Si: *obârșie*. **8** (Fig; pex) Cauză. **9** (Fig) Text original. **10** (Rar) Autor al unui izvor (**9**).

izvorar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***izvor*** + *-ar*] (Înv) Meșter care găsește izvoare pentru puțuri.

izvoraș *sn* [At: PANN, E. II, 42 / Pl: *~e* / E: ***izvor*** + *-aș*] (Șhp) **1-4** Izvor (**1-2**) (mic) Si: *izvorel* (**1-4**), (reg) *izvuc* (**1-4**).

izvorâre *sf* [At: MINEIUL (1776), 128 / Pl: *~ri* / E: ***izvorî***] **1** (D. ape) Ieșire la suprafața pământului a izvoarelor Si: *izvorât*[1] (**1**), (îvp) *izvorâtură* (**1**). **2** Curgere a lacrimilor, sângelui, sudorii Si: *izvorât*[1] (**2**), (îvp) *izvorâtură* (**2**). **3** (Fig) Obârșie. **4-5** (Fig) Apariție (pe neașteptate) Si: *izvorât*[1] (**4-5**). **6** (Îvp) Oferire cu dărnicie Si: *izvorât*[1] (**6**).

izvorât[1] *sn* [At: PSALT. HUR., ap. DA ms / V: (îvr) ***~rnit*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***izvorî***] **1-2** Izvorâre (**1-2**). **3** (Fig) Obârșie. **4-6** Izvorâre (**4-6**).

izvorât[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~âți, ~e* / E: ***izvorî***] **1-2** (D. izvoare) Care (a izvorât sau) izvorește. **3** Care își are obârșia. **4-5** Care a apărut (pe neașteptate).

izvorâtor, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 145 / V: (înv) ***~rit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***izvorî*** + *-tor*] (Înv) **1** *a* Care face să izvorască. **2** *a* Care izvorăște. **3-4** *smf, a* (Persoană) de la care se trage obârșia. **5-6** *smf, a* (Persoană) de la care provine ceva.

izvorâtură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 175 / Pl: *~ri* / E: ***izvorât*** + *-ură*] (Îvp) **1-2** Izvorâre (**1-2**). **3** (Fig) Obârșie.

izvorel *sn* [At: HODOȘ, P. P. 146 / Pl: *~e* / E: ***izvor*** + *-aș*] (Șhp) **1-4** Izvoraș (**1-4**).

izvori *v* vz ***izvorî***

izvoritor, ~oare *a, smf* vz ***izvorâtor***

izvorî [At: CORESI, EV. 65/21 / V: (înv) ***~ri*** (S și: *isvori*) / Pzi: *~răsc*, (reg) *~resc*; Cj: (reg) *să izvoară* / E: ***izvor***] **1** *vi* (D. ape) A ieși la suprafața pământului Si: *a țâșni*. **2** *vi* (Pan; d. lacrimi, sânge, sudoare etc.) A curge. **3** *vi* (Fig) A-și avea obârșia. **4-5** *vi* (Fig) A apărea (pe neașteptate). **6** *vtf* (Îvp) A oferi cu dărnicie.

izvornit *sn* vz ***izvorât***[1]

izvoros, ~oasă *a* [At: VÂRCOL. V. 23 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***izvor*** + *-os*] (Pop) Cu multe izvoare.

izvozel *sn* [At: CANTEMIR, HR. 80 / Pl: *~e* / E: ***izvod*** + *-el*] **1-22** (Șhp) Izvod (**6, 9, 11-14, 17-21**) (mic).

izvozi *vt* [At: IORGA, L. I, 223 / Pzi: *~zesc* / E: ***izvod***] (Înv) A specifica.

izvrăti *vt* [At: (a. 1699) BV I, 371 / Pzi: *~tesc* / E: vsl ***извратити***] (Îvr) A răstălmăci.

izvrătit, ~ă *a* [At: MAG. IST. IV, 235/11 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***izvrăti***] (Îvr) Răstălmăcit.

izvuc *sn* [At: T. PAPAHAGI, C. A. 68 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; șhp) **1-4** Izvoraș (**1-4**).

Î

î *smi* **1** A douăsprezecea literă a alfabetului limbii române. **2** Vocală închisă, nerotunjită, din seria medială. **3** Sunet î **(2)**, notat cu litera î **(1)** când apare la începutul sau la sfârșitul cuvintelor ori într-un derivat cu prefix de la o bază începând cu litera î.

îâhî *i* vz ***îhî***

îhî *i* [At: CREANGĂ, P. 164 / V: ***îâhî*** / E: fo] (Pfm) Cuvânt care exprimă: **1** Aprobarea. **2** Certitudinea.

îleu *i* [At: CONTEMPORANUL VI, 7 / E: fo] (Pfm) Aoleu.

îmbadeu, ~eie *a* vz ***îmbadiu***

îmbadiu, ~ie *a* [At: SEVASTOS, N. 126 / V: **~deu** / Pl: *~ii* / E: ns cf tc *abeden*] (Iuz; csnp) Frumos.

îmbalansa *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~sez* / E: *în-* + ***balansa***] (Reg; d. activități) **1** A amâna. **2** A lăsa încurcat. **3** A nu încheia.

îmbalansat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbalansa***] (Reg) **1** (D. activități) Neterminat. **2** (D. activități) Încurcat. **3** (D. activități) Amânat. **4** (D. oameni) Nehotărât.

îmbarca *vtr* [At: DRĂGHICI, R. 281 / S și: (înv) *înb~* / V: (înv) ***am~*** / Pzi: *îmbarc* / E: *în-* + ***barcă*** cf fr *embarquer*] **1-2** A (se) urca pe o navă pentru a călători sau pentru a transporta mărfuri pe apă. **3-4** (Pgn) A (se) îmbarca **(1-2)** în orice mijloc de transport.

îmbarcare *sf* [At: DA / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~cări* / E: ***îmbarca***] **1** Urcare a unor persoane sau mărfuri pe o navă pentru a călători sau pentru a fi transportate pe apă. **2** (Pgn) Îmbarcare **(1)** în orice mijloc de transport.

îmbarcat, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL III, 774 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbarca***] **1** (D. persoane, mărfuri) Urcat pe o navă pentru a călători sau pentru a fi transportat pe apă. **2** (Pgn) Urcat în orice mijloc de transport.

îmbăbușa *vt* [At: RUSSO, S. 109 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~șesc* / E: *în-* + ***babuși***] (Îvr) A încălța cu babuși.

îmbăbușat, ~ă *a* [At: RUSSO, S. 109 / Pl: *~ați, ~e*/ E: ***îmbăbușa***] (Îvr) Încălțat cu babuși.

îmbăgioa *v* vz ***îmbăgiua***

îmbăgiua *vt* [At: CONV. LIT. XLIV$_2$, 132 / V: (reg) ***~ioa*** / Pzi: *~uez* / E: ml ****ambagella***] (Reg) **1** A duce cu vorba. **2** A împiedica realizarea unei acțiuni. **3** A ademeni. **4** A înșela. **5** A seduce. **6** A cuprinde.

îmbăgiuat, ~ă *a* [At: REV. CRIT. II, 96 / P: *~giu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbăgiua***] (Reg) **1** Care este dus cu vorba. **2** Care este împiedicat de la realizarea unei acțiuni. **3** Care este ademenit. **4** Care este înșelat. **5** Care este sedus. **6** (Fig; d. vreme) Schimbătoare. **7** Care este cuprins.

îmbăi *v* vz ***îmbăia***

îmbăia *vtr* [At: PRAVILA (1652), ap. TDRG / S și: (înv) *înb~* / P: *~bă-ia* / V: (rar) ***~ăi*** / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***baie***[1]] (Pop) **1-2** A (se) scălda în baie Si: (reg) *a (se) feredui*. **3-4** (Pex) A (se) scălda.

îmbăiat, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 96 / S și: (înv) *înb~* / P: *~bă-iat* / V: (rar) ***~it*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbăia***] (Pop) **1** Care a fost scăldat în baie. **2-3** Care s-a scăldat (în baie).

îmbăibăra *vr* [At: H XI, 306 / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *~rez* / E: nct] (Reg; pbl) A sări în picioare.

îmbăiera [At: CANTEMIR, IST. 197 / S și: (îrg) *înb~* / P: *~ă-ie~* / V: (reg) ***~ira*** / Pzi: *~baier* / E: *în-* + ***baieră***] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) lega cu băieri. **3** *vt* (Fig) A îmbina.

îmbăierare *sf* [At: DA / S și: (îrg) *înb~* / P: *~bă-ie~* / V: (reg) ***~ir~*** / Pl: *~rări* / E: ***îmbăiera***] (Reg) **1** Legare cu băieri Si: (reg) *îmbăierat*[1] (1), *îmbăierătură* (1). **2** (Fig) Îmbinare.

îmbăierat, ~ă *a* [At: GORJAN, H. 176 / S și: (îrg) *înb~* / P: *~bă-ie~* / V: (reg) ***~ir~, ~boior~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbăiera***] (Reg) **1** Legat cu băieri Si: (reg) *îmbălțat* **(2)**. **2** (Îf *îmboiorat*) Care este împodobit.

îmbăierătură *sf* [At: DA / S și: (îrg) *înb~* / P: *~bă-ie~* / V: (reg) ***~ir~*** / Pl: *~ri* / E: ***îmbăiera*** + *-tură*] (Reg) **1** Îmbăierare **(1)**. **2** (Fig) Îmbinare.

îmbăiere *sf* [At: DEX / S și: (înv) *înb~* / P: *~bă-ie~* / V: (rar) ***~ire*** / Pl: *~ri* / E: ***îmbăia***] **1-2** Scăldare (în baie) Si: *îmbăiat*[1] **(1-2)**, (înv) *îmbăietură* **(1-2)**.

îmbăietură *sf* [At: I. GOLESCU, p. ZANNE, P. VIII, 116 / S și: (înv) *înb~* / P: *~bă-ie~* / V: (rar) ***~it~*** / Pl: *~ri* / E: ***îmbăia*** + *-tură*] **1-2** (Înv) Îmbăiere.

îmbăira *v* vz ***îmbăiera***

îmbăirare *sf* vz ***îmbăierare***

îmbăirat, ~ă *a* vz ***îmbăierat***

îmbăirătură *sf* vz ***îmbăierătură***

îmbăire *sf* vz ***îmbăiere***

îmbăit, ~ă *a* vz ***îmbăiat***[2]

îmbăitură *sf* vz ***îmbăietură***

îmbăla *vt* [At: CORESI, PS. 73/31 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~lez*, (reg) *îmbal*, (înv) *îmbăl* / E: *în-* + ***bale***] **1** (Pop) A umple de bale Si: (pop) *a îmbăloșa* **(1)**. **2** (Pop) A umezi cu salivă. **3** (Reg) A muia cu salivă firul în timpul torsului manual. **4** (Înv; fig) A calomnia. **5** (Înv; fig) A insulta. **6** (Înv; fig) A înjura. **7** (Înv; fig) A folosi cuvinte vulgare la adresa cuiva Si: (înv) *a îmbălăcări* **(4)**. **8** (Pop) A plescăi.

îmbălare *sf* [At: JIPESCU, O. 11 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~lări* / E: ***îmbăla***] **1** (Pop) Umplere de bale Si: *îmbălătură* **(3)**. **2** (Pop) Umezire cu salivă Si: *îmbălătură* **(4)**. **3** (Reg) Muiere cu salivă a firului de tors în timpul torsului manual Si: *îmbălătură* **(5)**. **4** (Înv; fig) Calomnie. **5** (Înv; fig) Insultă. **6** (Înv; fig) Înjurătură. **7** (Înv; fig) Utilizare a unor cuvinte vulgare la adresa cuiva Si: *îmbălăcăritură* **(4)**, *îmbălătură* **(9)**. **8** (Pop) Plescăire.

îmbălat, ~ă *a* [At: CREANGĂ, GL. / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbăla***] **1** (Pop) Plin de bale. **2** (Pop) Muiat cu salivă. **3** (Fig; d. cuvinte, expresii) Trivial. **4** (Înv; fig) Calomniat. **5** (Înv; fig) Insultat. **6** (Înv; fig) Înjurat.

îmbălăcări *vt* [At: LB / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~resc* / E: ctm ***îmbăla*** + ***bălăcări***] (Înv; fig; fam) **1** A calomnia. **2** A insulta. **3** A înjura. **4** A îmbăla **(7)**.

îmbălăcăritură *sf* [At: LB / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: ***îmbălăcări*** + *-tură*] (Înv; fig; fam) **1** Calomnie. **2** Insultă. **3** Înjurătură. **4** Îmbălare **(7)**.

îmbălăciune *sf* [At: CAMILAR, N. 177 / Pl: *~ni* / E: **îmbăla** + *-ciune*] (Pop) **1** Cuvânt trivial. **2** (Fig) Femeie depravată.

îmbălătură *sf* [At: MOXA, 363/17 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: **îmbăla** + *-(ă)tură*] **1** (Pop; ccr) Urmă de salivă. **2** (Pop; ccr) Ceea ce este încărcat de bale. **3-5** Îmbălare (**1-3**). **6** (Înv; fig) Calomnie. **7** (Înv; fig) Insultă. **8** (Înv; fig) Înjurătură. **9** Îmbălare (**7**).

îmbălega *v* vz ***îmbăliga***

îmbălgina *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~nez* / E: nct] (Reg) A face ochii mari de mirare, spaimă, curiozitate etc.

îmbăliga *vtr* [At: CALENDARIU (1814), 168/24 / S și: (înv) *înb~* / V: (înv) ***~lega*** / Pzi: 3 *îmbaligă* / E: *în-* + ***băliga***] (Înv) **1-2** A (se) băliga.

îmbălmăji *vt* [At: DA ms / S și: (îrg) *înb~* / V: (reg) ***~bol~, ~bolmoji*** / Pzi: *~jesc* / E: *în-* + ***balmăji***] **1-3** (Reg) A bălmăji (**1-2, 4**).

îmbălora [At: CREANGĂ, GL. / V: (reg; cscj) *~ri* / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *~rez, ~resc* (îf *îmbălori*) / E: ***îmbăla*** + *-ora*] **1** *vt* (Îrg) A umple gura de salivă. **2** *vt* (Îrg; fig) A insulta. **3** *vt* (Îrg; fig) A mustra pe cineva fără motiv. **4** *vt* (Reg; fig; îf *îmbălori*) A spune lucruri triviale. **5** *vr* (Reg; fig; îaf) A se făli.

îmbălori *v* vz ***îmbălora***

îmbăloșa [At: M. I. CARAGIALE, C. 116 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~șez* / E: cf *bălos*] (Pop) **1** *vt* A îmbăla (**1**). **2** *vr* A face bale.

îmbăloșat, ~ă *a* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 94 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbăloșa***] (Pop) Plin de bale.

îmbălsăma *vt* [At: MACEDONSKI, O. I, 20 / S și: (înv) *înb~* / V: (rar; cscj) ***~mi*** / Pzi: *~mez*, (înv) *~mesc*, 3 *~mează* / E: *în-* + ***balsam***] **1** (Med) A impregna țesuturile unui cadavru cu anumite substanțe chimice introduse prin artere pentru a împiedica sau pentru a întârzia putrefacția Si: (rar) *a bălsăma* (**1**). **2** (P 3; d. flori, parfumuri) A umple aerul cu miros plăcut și pătrunzător Si: *a bălsăma* (**2**), *a înmiresma, a miresma, a parfuma.*

îmbălsămare *sf* [At: DEX / S și: (înv) *înb~* / V: (rar) ***~mire*** / Pl: *~mări* / E: ***îmbălsăma***] **1** (Med) Impregnare a țesuturilor unui cadavru cu anumite substanțe chimice introduse prin artere pentru a împiedica sau pentru a întârzia putrefacția Si: (rar) *bălsămare* (**1**). **2** Umplere a aerului cu miros plăcut (și pătrunzător) de flori, parfum etc. Si: *înmiresmare, miresmare, parfumare.*

îmbălsămat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 24 / V: (rar) ***~mit***[2] / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbălsăma***] **1** (Med; d. cadavre) Care este impregnat cu anumite substanțe pentru a împiedica sau pentru a întârzia putrefacția Si: (rar) *bălsămat*[2] (**1**). **2** (D. flori, parfumuri) Care răspândește un miros plăcut (și pătrunzător) Si: *înmiresmat, miresmat, parfumat.* **3** În care s-a răspândit un miros plăcut, plin de miresme Si: *înmiresmat, miresmat, parfumat.*

îmbălsămi *v* vz ***îmbălsăma***

îmbălsămire *sf* vz ***îmbălsămare***

îmbălsămit[1] *sn* vz ***îmbălsămat***[1]

îmbălsămit[2]***, ~ă*** *a* vz ***îmbălsămat***[2]

îmbălța *vt* [At: MARIAN, NU. 546 / S și: (înv) *înb~* / V: (reg; cscj) ***~ți*** (Pzi: *~țesc*) / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***balț***[1]] (Reg) A pune vălul pe capul miresei Si: (reg) *a înhobota.*

îmbălțare *sf* [At: MARIAN, NU. 247 / S și: (înv) *înb~* / V: (reg) ***~țire*** / Pl: *~țări* / E: ***îmbălța***] (Reg) Punere a vălului pe capul miresei Si: *înhobotare* (**1**).

îmbălțat, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 247 / V: (reg) ***~țit*** / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbălța***] (Reg) **1** (D. mireasă) Care este acoperită cu vălul Si: (reg) *înhobotată.* **2** (D. o haină) Îmbăierat[2] (**1**).

îmbălți *v* vz ***îmbălța***

îmbălțire *sf* vz ***îmbălțare***

îmbălțit, ~ă *a* vz ***îmbălțat***

îmbărăca *vt* [At: DA / S și: (înv) *înb~* / Pzi: 3 *~racă* / E: *în-* + ***baracă***] (Îvr) A acoperi cu brumă.

îmbărăcat, ~ă *a* [At: LB / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbărăca***] (Îvr) Acoperit cu brumă Si: *brumat.*

îmbărbăta [At: PSALT. SCH. 54/6 / S și: (înv) *înb~* / V: (îvr; cscj) ***~ăți*** / Pzi: *~tez*, (îvr) *~ățesc* (îf *îmbărbăți*) / E: *în-* + ***bărbat***] **1** *vr* (Înv) A deveni bărbat. **2-3** *vtr* A(-și) insufla bărbăție, curaj Si: *a (se) încurja.*

îmbărbătare *sf* [At: DRĂGHICI, R. 33 / S și: (înv) *înb~* / V: (îvr) ***~ățire*** / Pl: *~tări*, (îvr) *~ățiri* (îf *îmbărbățire*) / E: ***îmbărbăta***] Încurajare.

îmbărbătat, ~ă *a* [At: PANN, E. I, 40/22 / S și: (înv) *înb~* / V: (îvr) ***~ățit***[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbărbăta***] Încurajat.

îmbărbătător, ~oare *a* [At: DEX / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îmbărbăta*** + *-tor*] Care îmbărbătează (**2**).

îmbărbăți *v* vz ***îmbărbăta***

îmbărbățire *sf* vz ***îmbărbătare***

îmbărbățit[1] *sn* vz ***îmbărbătat***[1]

îmbărbățit[2]***, ~ă*** *a* vz ***îmbărbătat***[2]

îmbărbura *vtr* [At: HEM 2517 / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***bărbura***] (Reg; în superstiții) **1-2** A (se) însemna cu semnul sfintei cruci la bărbie, frunte, obraji, cu zeama fructelor de călin (sau cu miere), în ziua Sf. Barbara (4 decembrie), ca să nu se îmbolnăvească de vărsat.

îmbărburare *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 408 / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~rări* / E: ***îmbărbura***] (Reg; în superstiții) **1** Închinare în ziua Sfintei Barbara, 4 decembrie, a bărbiei, a frunții, a obrajilor, cu fructe de călin sau cu miere, ca să nu se îmbolnăvească de vărsat Si: (reg) *îmbărburat*[1] (**1**). **2** (Ccr) Semn în formă de cruce, făcut în ziua Sfintei Barbara, la bărbie, frunte, obraji, cu zeama fructelor de călin sau cu miere, ca să nu se îmbolnăvească de vărsat Si: (reg) *îmbărburat*[1] (**2**).

îmbărburat[1] *sn* [At: DA ms / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~uri* / E: ***îmbărbura***] **1-2** (Reg; în superstiții) Îmbărburare (**1-2**).

îmbărburat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbărbura***] (Reg; în superstiții) Care este închinat la bărbie, frunte, obraji, cu zeama fructelor de călin sau cu miere, în ziua Sfintei Barbara, ca să nu se îmbolnăvească de vărsat.

îmbărburător, ~oare *smf* [At: MUSCEL, 90 / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îmbărbura*** + *-(ă)tor*] (Reg; în superstiții) Persoană care închină (**6**) copilul la bărbie, frunte, obraji, cu degetul arătător muiat în miere sau în zeama fructelor de călin, în ziua Sfintei Barbara, ca să nu se îmbolnăvească de vărsat.

îmbărburătură *sf* [At: CHEST. V, 156/58 / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~ri* / E: ***îmbărbura*** + *-tură*] (Reg) Semn făcut la urechile oilor pentru a putea fi recunoscute.

îmbăta [At: PRAV. 1034 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *îmbăt* / E: ml ****imbibitare***] **1-2** *vtr* A (face să ajungă sau) a ajunge în starea de beție Si: (pfm) *a (se) afuma, a (se) aghesmui, a (se) ameți, a (se) amnări, a (se) căli, a (se) cârpi, a (se) chercheli, a (se) cherchezi, a (se) flecni, a (se) flecui, a (se) învinoșa, a (se) rătuti, a (se) sfinți, a (se) tămâia, a (se) trăsni, a (se) turti.* **3-4** *vtr* (Pfm; îe) **A (se) ~ cuc** (sau **clei, criță, crup, lulea, tun, turtă**) A (se) îmbăta (**1-2**) foarte tare. **5-6** *vtr* (Pfm; îe) **A (se) ~ cu apă rece** (sau **chioară**) A (se) zăpăci. **7-8** *vtr* (Pfm; îae) A (se) înșela. **9** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ lesne** A nu ține la beție. **10** *vt* (Pan; d. mirosuri, arome puternice) A produce o stare asemănătoare cu beția Si: *a ameți.* **11-12** *vtr* (Pan; fig) A (se) tulbura.

îmbătare *sf* [At: BIBLIA (1688), 184_1 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~tări* / E: ***îmbăta***] **1** (Înv) Băutură alcoolică Si: (înv) *îmbătătură.* **2** Aducere în starea de beție Si: (pfm) *afumare, aghesmuire, amețeală, amnăreală, călire, cârpire, cherchelitură, flecnire* (**4**), *flecuire*[3] (**4**), *învinoșare, rătutire, sfințire, tămâiere, trăsnire, turtire.* **3** (Fig) Tulburare adâncă, plăcută, cauzată de miresme, senzații sau sentimente puternice Si: *amețeală, euforie, încântare.*

îmbătat, ~ă *a* [At: BELDIMAN, N. P. I, 13 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbăta***] **1** (Rar) Care este amețit de băutură Si: *beat,* (pfm) *afumat, aghesmuit, amnărit, călit, cârpit, cherchelit, cherchezit, flecnit, flecuit, învinoșat, rătutit, sfințit, tămâiat, trăsnit, turtit.* **2** (Fig) Amețit de miresme, senzații plăcute sau de sentimente puternice Si: *fericit, încântat.*

îmbătăciune *sf* [At: MARIAN, NA. 226 / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~ni* / E: ***îmbăta*** + *-ciune*] (Reg) Epilepsie.

îmbătător, ~oare [At: NEGRUZZI, S. I, 256 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: **îmbăta** + *-(ă)tor*] **1** *a* (Rar; d. băuturi alcoolice) Care îmbată (1). **2** *a* (D. arome, miresme) Care tulbură mintea Si: *amețitor*. **3** *a* (Fig) Care farmecă Si: *încântător, plăcut*. **4** *sf* (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

îmbătătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 205/18 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: **îmbăta** + *-tură*] (Înv; ccr) Îmbătare (1).

îmbătrâni [At: PSALT. SCH. 114 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + **bătrân**] **1** *vi* (D. ființe) A deveni bătrân Si: (îvp) *a bătrâni*. **2** *vi* (Fig; rar; d. obiecte) A se uza. **3** *vtf* A face pe cineva să devină bătrân (provocându-i supărări, griji etc.) Si: (îvp) *a bătrâni*. **4** *vtf* A face pe cineva să pară mai bătrân decât este în realitate Si: (îvp) *a bătrâni*. **5** *vi* (Pfm; îe) **A ~ în vatră** A rămâne fată bătrână. **6** *vt* (Teh) A schimba structura, proprietățile și aspectul unor materiale sau produse, pentru a le da aspectul unui lucru vechi. **7** *vt* (Ind) A trece lent și repetat un metal de la o temperatură ordinară la una joasă, de la o stare instabilă la una stabilă, pentru a obține un metal ale cărui calități să nu se mai schimbe.

îmbătrânire *sf* [At: BACOVIA, O. 229 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: **îmbătrâni**] **1** (D. ființe) Trecere treptată spre bătrânețe Si: *îmbătrânit*[1] (1), (îrp) *bătrânire*. **2** (Fig; rar; d. obiecte) Uzare. **3** (D. ființe) Aplicare a anumitor transformări exterioare pentru a face ca cineva să pară mai bătrân decât este în realitate Si: *îmbătrânit*[1] (3), (îvp) *bătrânire*. **4** (Teh) Tratament realizat unor materiale sau produse, pentru a le da cât mai repede aspectul unui lucru vechi. **5** (Ind) Procedeu de trecere lentă și repetată a unui metal de la o temperatură ordinară la una joasă, de la o stare instabilă la una stabilă, pentru a obține un metal ale cărui calități să nu se mai schimbe.

îmbătrânit, ~ă *a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 220/5 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: **îmbătrâni**] **1** (D. ființe) Care a devenit bătrân Si: (îvp) *bătrânit*. **2** (D. ființe) Care are înfățișare de om mai bătrân decât este Si: (îvp) *bătrânit*. **3** (Fig; rar; d. obiecte) Uzat. **4** (Fig) Fără vigoare Si: (îvp) *bătrânit*.

îmbătrânitor, ~oare *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 245 / S și: (înv) *înb~* / / Pl: *~i, ~oare* / E: **îmbătrâni** + *-(i)tor*] (Rar; d. acțiuni, procese etc.) Care face pe cineva să îmbătrânească (1).

îmbățoșa *vr* [At: PAMFILE, A. R. 152 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + **bățos**] (Fam) **1** A deveni rigid sau aspru. **2** (Fig) A deveni inflexibil.

îmbățoșare *sf* [At: DEX / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~șări* / E: **îmbățoșa**] (Rar) **1** Înăsprire. **2** (Fig) Inflexibilitate.

îmbățoșat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **îmbățoșa**] (Rar) **1-2** Îmbățoșare (**1-2**).

îmbățoșat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbățoșa**] (Fam) **1** Care a devenit rigid, aspru. **2** (Fig) Care a devenit inflexibil.

îmbâcseală *sf* [At: DEX / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~eli* / E: **îmbâcsi** + *-eală*] **1** Umplere de praf, de murdărie sau de mirosuri. **2** Senzație de înăbușeală dată de aerul unei încăperi. **3** (Reg) Umplere a ceva îndesând sau înghesuind Si: *înțesare, ticsire*.

îmbâcsi [At: DA / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~sesc* / E: *în-* + **bâcsi**] **1-2** *vtr* A (se) umple de praf, de murdărie sau de mirosuri. **3** *vr* (D. aer) A deveni înăbușitor. **4** *vt* (Reg) A umple ceva, îndesând sau înghesuind Si: *a înțesa, a ticsi*.

îmbâcsit, ~ă *a* [At: LM / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: **îmbâcsi**] **1** Care este plin de praf, de murdărie sau de mirosuri. **2** (Reg) Care este umplut peste măsură Si: *îndesat, înghesuit, înțesat, ticsit*. **3** (Pfm; îe) **A fi (cam) ~ la minte** A fi prost.

îmbârca *vtr* [At: VICIU, GL. / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *îmbârc* / E: ctm **aburca** + **câ̂rcă** (cu schimbare de prefix)] (Reg) **1-2** A (se) urca pe ceva, suindu-se în spatele cuiva Si: (reg) *a (se) aburca*.

îmbârfi *vtr* [At: DA / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~fesc* / E: *în-* + **bârfi**] (Îvr) **1-2** A (se) bârfi.

îmbârgăleței, ~ea *a* vz **îmbârligățel**

îmbârliga *vt* [At: DA / S și: (înv) *înb~* / Pzi: 3 *~gă* / E: *în-* + **bârliga**] (Reg) **1** (C. i. animale) A-și ridica coada, încârligată, cu vârful în sus Si: (reg) *a bârliga*. **2** (Fig; îe) **Am ~t-o** Se spune atunci când intri într-o mare încurcătură.

îmbârligat, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. I, 537 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbârliga**] (Reg) **1** (D. coada sau coarnele unor animale) Care este ridicat (în formă de arc) în sus Si: (reg) *bârligat, îmbârligățel*. **2** (Fig; d. treburi, afaceri) Care sunt cam încurcate.

îmbârligățel, ~ea *a* [At: ȘEZ. VIII, 110 / S și: (înv) *înb~* / V: (reg; pmz) ***~rgălețel*** / Pl: *~ei, ~ele* / E: **îmbârligat** + *-el*] (Reg; hip; d. coada sau coarnele unor animale) Îmbârligat (**1**).

îmbârlița *vr* [At: COMAN, GL. / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~țez* / E: **îmbârliga** css] (Reg; d. animale de tracțiune) A se împiedica în mers (în jug sau în ham).

îmbârna *vt* [At: CĂTANĂ, P. B. II, 61 / S și: (îrg) *înb~* / V: (îrg; cscj) ***~ni*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + **bârnă**] (Reg) A pune bârnele la o casă.

îmbârnat, ~ă *a* [At: TEODORESCU, P. P. 155 / S și: (îrg) *înb~* / V: (îrg) ***~nit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbârna**] (Reg) **1** (D. o casă) Care are bârnele puse. **2** (D. mâini; csnp) Care sunt încrucișate ca două bârne. **3** (D. mâini; csnp) Groase ca bârnele. **4** (D. mâini; csnp) Pline de crăpături ca bârnele.

îmbârni *v* vz **îmbârna**

îmbârnit, ~ă *a* vz **îmbârnat**

îmbârzoia *vr* [At: DA ms / S și: (îrg) *înb~* / P: *~zo-ia* / Pzi: *~zoi* / E: *în-* + **bârzoia**] (Reg) A se supăra din cauza unui necaz Si: (reg) *a se bârzoia*, (pop) *a se zburli*.

îmbârzoiat, ~ă *a* [At: DA / S și: (îrg) *înb~* / P: *~zo-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbârzoia**] (Reg) Care este supărat din cauza unui necaz Si: (pop) *zburlit*.

îmbâzoi *vt* [At: PĂSCULESCU, L. P. 296 / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: 3 *~oaie* / E: *în-* + **bâzoi**[1]] (Reg; subiectul este un animal) A ține coada ridicată în sus.

îmbegsi *vtrr* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 98 / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *~sesc* / E: *în-* + **begsi**] (Reg) **1-2** A (se) lovi ușor cu cotul sau cu pumnul Si: (reg) *a (se) begsi, a (se) ghionti, a (se) înghioldi, a (se) înghionti*.

îmbelciugat, ~ă *a* [At: DAMÉ, T. 28 / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + **belciugat**] **1** (Reg; d. coarnele animalelor) Belciugat. **2** (Pex; d. animale) Care are coarnele belciugate.

îmbelșuga *vt* [At: MARCOVICI, D. 12/13 / S și: (înv) *înb~* / V: (reg) ***~bie~, ~bil~*** / Pzi: *~ghez* / E: *în-* + **belșug**] (Rar) A face pământul să dea roade îmbelșugate.

îmbelșugare *sf* [At: BELDIMAN, N. P. I, 9/1 / S și: (înv) *înb~* / V: (reg) ***~bie~, ~bil~*** / Pl: *~gări* / E: **îmbelșuga**] **1** (Rar) Fertilizare a pământului. **2** Belșug. **3** (Pex) Îndestulare.

îmbelșugat, ~ă *a* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 144/13 / S și: (înv) *înb~* / V: (reg) ***~bie~, ~bil~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbelșuga**] **1** Care există din belșug Si: *abundent, bogat*, (reg; rar) *îmbelșugător* (**1**). **2** (Pex) Care are din abundență din cele necesare Si: *abundent, bogat, îndestulat*, (reg; rar) *îmbelșugător* (**2**).

îmbelșugător, ~oare *a* [At: TDRG / S și: (îrg) *înb~* / V: (reg) ***~bie~, ~bil~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: **îmbelșuga** + *-(ă)tor*] (Reg; rar) **1-2** Îmbelșugat (**1-2**).

îmberbeca *vt* [At: LB / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *îmberbec* / E: *în-* + **berbece**] (Îvr) A împinge cu putere, ca un berbec.

îmberdosit, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ngr **ἐμπερδεύω**] (Reg; rar; d. oameni) Care este împovărat peste măsură cu treburi.

îmberegăți *vt* [At: ALRM I/II, h. 410 / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + **beregată**] (Reg) A sugruma.

îmbeti *vt* [At: CDDE, nr. 143 / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + **bată**] (Reg) **1** A îndoi o batistă. **2** A aranja hainele, podoabele, lucrurile din casă Si: (reg) *a chiti*[1] (**5**).

îmbetit, ~ă *a* [At: VASILIU, C. / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + **beat** + *-it*] (Mol) Amețit de băutură Si: *îmbătat* (**1**).

îmbezna [At: ANTIM, P. 175 / S și: (îrg) *înb~* / V: (reg; cscj) **~ni** / Pzi: *~nez*, 3 *~nește* / E: *în-* + **beznă**] **1** *vt* (Înv) A arunca pe cineva în prăpastie. **2** *vrim* (Reg) A se face întuneric.

îmbeznare *sf* [At: DA / S și: (îrg) *înb~* / V: (reg) **~nire** / Pl: *~ri* / E: **îmbezni**] (Reg; rar; șfg) Întunecare.

îmbezni *v* vz **îmbezna**

îmbeznire *sf* vz **îmbeznare**

îmbi, ~be *ncv* [At: PSALT. 284/21 / E: ml ***ambi, ambae**] (Înv) Amândoi.

îmbia [At: VARLAAM, C. 308/2 / S și: (înv) *înb~* / P: *~bi-a* / Pzi: *~ii*, (înv) *~iu* și *~iez* / E: ns cf ml **inviare*] (Pfm) **1-2** *vtrr* A (se) îndemna stăruitor să facă sau să primească ceva Si: *a (se) invita, a (se) pofti*. **3** *vr* (Rar) A se lăsa poftit. **4** *vr* (Rar) A se oferi. **5-6** *vtr* (Rar; d. persoane de sex opus) A (se) uni. **7** *vt* (Fig) A atrage.

îmbială *sf* [At: ISPIRESCU, L. 339 / S și: (înv) *înb~* / P: *~bi-a~* / Pl: *~ieli* / E: **îmbia** + *-ală*] **1-3** (Pfm; rar) Îmbiere **(1-3)**.

îmbiare *sf* vz **îmbiere**

îmbiat[1] *sn* [At: JIPESCU, O. 5 / S și: (înv) *înb~* / P: *~bi-at* / Pl: (rar) *~uri* / E: **îmbia**] **1-3** (Pfm; rar) Îmbiere **(1-3)**.

îmbiat[2], ~ă *a* [At: (a. 1626-1627) DOC. I, 143 / S și: (înv) *înb~* / P: *~bi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbia**] (Pfm) **1** Care este îndemnat cu stăruință să facă sau să primească ceva Si: *invitat, poftit*. **2** (Rar; d. persoane) Care s-a oferit să facă ceva. **3** (Fig) Care este atras de ceva Si: *ademenit, ispitit*.

îmbiba *vtr* [At: I. IONESCU, D. 476 / S și: (înv) *im~, înb~* / Pzi: *îmbib* / E: fr **imbiber**, lat **imbibere**] **1-2** A (se) pătrunde de un lichid sau de un gaz Si: *a (se) impregna, a (se) umezi*. **3-4** (Rar; fig) A (se) pătrunde de o idee, de o teorie etc. Si: *a (se) îndoctrina*.

îmbibare *sf* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 160 / S și: (înv) *im~, înb~* / Pl: *~bări* / E: **îmbiba**] **1** Pătrundere a unui corp solid de un lichid sau de un gaz Si: *impregnare, umezire*, (rar) *îmbibație* **(1)**. **2** (Rar; fig) Pătrundere a unei conștiințe de o idee, de o teorie etc. Si: *îndoctrinare*, (rar) *îmbibație* **(2)**.

îmbibat, ~ă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 38 / S și: (înv) *im~, înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbiba**] **1** (D. un corp solid) Care este pătruns de un lichid sau de un gaz Si: *impregnat, umezit*. **2** (Rar; fig) Care este pătruns de o idee, de o teorie etc. Si: *îndoctrinat*.

îmbibație *sf* [At: ENC. TEHN. I, 209 / S și: (înv) *im~, înb~* / V: (înv) **~iune** / Pl: *~ii* / E: **îmbib** + *-ație*] (Rar) **1-2** Îmbibare **(1-2)**.

îmbibațiune *sf* vz **îmbibație**

îmbiecios, ~oasă *a* [At: LB / S și: (înv) *înb~* / P: *~bi-e~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: **îmbia** + *-(ă)cios*] (Îvr; d. persoane) Care se lasă mult îmbiat **(1)**.

îmbielșuga *v* vz **îmbelșuga**

îmbieșlugare *sf* vz **îmbelșugare**

îmbielșugat, ~ă *a* vz **îmbelșugat**

îmbielșugător, ~oare *a* vz **îmbelșugător**

îmbiere *sf* [At: PANN, P.V. I, 118/21 / S și: (înv) *înb~* / P: *~bi-e~* / V: (reg) **~iare** / Pl: *~ri* / E: **îmbia**] (Pfm) **1** Îndemn stăruitor de a face sau a primi ceva Si: *invitație, poftire*, (pfm; rar) *îmbială* **(1)**, *îmbiat[1]* **(1)**, *îmbietură* **(1)**. **2** (Rar) Ofertă a cuiva de a face ceva Si: (pfm; rar) *îmbială* **(2)**, *îmbiat[1]* **(2)**, *îmbietură* **(2)**. **3** (Fig) Atracție spre ceva Si: (pfm; rar) *îmbială* **(3)**, *îmbiat[1]* **(3)**, *îmbietură* **(3)**.

îmbietor, ~oare *a* [At: ODOBESCU, S. II, 244 / S și: (înv) *înb~* / P: *~bi-e~* / Pl: *~i, ~oare* / E: **îmbia** + *-tor*] (Pfm) **1-2** Care îmbie **(1, 7)**.

îmbietură *sf* [At: SBIERA, P. 252 / S și: (înv) *înb~* / P: *~bi-e~* / Pl: *~ri* / E: **îmbia** + *tură*] **1-3** (Pfm; rar) Îmbiere **(1-3)**.

îmbilșuga *v* vz **îmbelșuga**

îmbilșugare *sf* vz **îmbelșugare**

îmbilșugat, ~ă *a* vz **îmbelșugat**

îmbilșugător, ~oare *a* vz **îmbelșugător**

îmbiltoșa *vr* [At: MAT. FOLK. 1076 / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + **bilț** + *-oșa*] (Reg; csnp) A se scutura în timpul dansului, astfel încât să se zbârlească mițele cojocului.

îmbina [At: GCR II, 22/12 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *îmbin* / E: ml ***imbinare**] **1-2** *vtr* A (se) asocia pentru a realiza un tot Si: *a (se) alătura, a (se) împreuna, a (se) îngemăna, a (se) lega, a (se) uni*. **3** *vr* (Pfm; îe) **Se ~nă ziua cu noaptea** Se spune când începe să se facă ziuă.

îmbinare *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 130 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~nări* / E: **îmbina**] **1** Unire într-un tot Si: *alăturare, asamblare, asociere, împerechere, împletire, împreunare, îngemănare, legare*, (înv) *îmbinătură* **(1)**. **2** (Ccr) Ansamblu rezultat din asocierea mai multor elemente. **3** (Reg; ccr) Loc unde se realizează o îmbinare **(1)** Si: (înv) *îmbinătură* **(2)**. **4** (Reg; spc) Loc unde se întâlnesc două văi sau două râuri. **5** (Teh; înv) Element care unește două sau mai multe piese. **6** (Teh; înv; pex) Porțiune unde se îmbină **(1)** două sau mai multe piese.

îmbinat, ~ă *a* [At: MAIOR, IST. 32/3 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbina**] Care este unit cu altul într-un tot Si: *alăturat, asamblat, asociat, împerecheat, împletit, împreunat, îngemănat, legat*.

îmbinător, ~oare *smf, a* [At: POLIZU / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: **îmbina** + *-tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) care îmbină **(1)**.

îmbinătură *sf* [At: LM / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: **îmbina** + *-(ă)tură*] (Înv) **1-2** Îmbinare **(1, 3)**.

îmbinde *vr* [At: MAT. FOLK. 1527 / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: 3 *~* / E: ctm **îmbina + întinde**] (Reg; csnp; d. bube) A se întinde pe o suprafață mai mare.

îmbiserica *v* vz **îmbiserici**

îmbiserici *vtr* [At: PANN, A. 8/14 / S și: (înv) *înb~* / V: (înv; cscj) **~ica** / Pzi: *~icesc* / E: *în-* + **biserică** cf vsl **въцрькъвити**] (Înv) **1-2** A (se) introduce în rândul credincioșilor.

îmbizui *vtr* [At: DA / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *îmbizui* / E: *în-* + **bizui**] (Îrg) **1-2** A (se) bizui.

îmbla *v* vz **umbla**

îmblăcei *smp* vz **îmblăciu**

îmblăci *v* vz **îmblăti**

îmblăcire *sf* vz **îmblătire**

îmblăciri *smp* vz **îmblăciu**

îmblăcit[1] *sn* vz **îmblătit[1]**

îmblăcit[2], ~ă *a* vz **îmblătit[2]**

îmblăcitor, ~oare *smf, a* vz **îmblătitor**

îmblăciu *sn* [At: URECHE, ap. LET. I, 185/31 / S și: (îrg) *înb~* / A și: *~ăciu* / V: (reg) **~cei** *smp*, **~iri** *smp*, **~ățiu**, **mlă~**, **umblăcii** *snp*, **umb~** / Pl: *~ie*, (îrg) *~ii* / E: **îmblăcit** + *-iu*] (Reg) **1** Unealtă agricolă rudimentară, formată dintr-o prăjină lungă, la capătul căreia este legat un băț gros și mobil, cu care se lovesc spicele de cereale sau păstăile de legume pentru a li se scoate boabele Si: (reg) *îmblăciug*, (reg; rar) *îmblău*. **2** (Prc) Prăjină de la îmblăciu **(1)**. **3** (Pan; îf *îmblăcei*) Briceag rudimentar cu lama atârnând ca îmblăciul **(2)**.

îmblăciug *sn* [At: PAMFILE, A. R. 198 / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~uri* și *~uge* / E: cf *îmblăciu*] (Reg) Îmblăciu **(1)**.

îmblăni *vt* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 237/8 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + **blană**] **1** A căptuși cu blană un obiect de îmbrăcăminte Si: (înv) *a blăni, a blănui, îmblănui*. **2** (Cns; reg) A căptuși ceva cu scândură groasă Si: *a pardosi*. **3** (Cns; reg) A pune tocuri la fereastră. **4** (Reg; fig; gmț) A bate pe cineva.

îmblănire *sf* [At: DA ms / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: **îmblăni**] **1** Căptușire cu blană a unui obiect de îmbrăcăminte Si: *îmblănit[1]* **(1)**, (înv) *blănire, blănuire, îmblănuire*. **2** (Cns; reg) Căptușire cu scândură groasă a unui element de construcție Si: *pardosire*. **3** (Cns; reg) Așezare a tocurilor la fereastră. **4** (Reg; fig; gmț) Bătaie.

îmblănit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 199 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: **îmblăni**] **1** (D. îmbrăcăminte) Căptușit cu blană Si: (înv) *blănit, blănuit, îmblănuit*. **2** (Reg; d. elemente de construcție) Care este căptușit cu scândură groasă Si: *pardosit*. **3** (Reg; d. ferestre) Cu tocul așezat.

îmblănui *vt* [At: DA ms / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~esc* / E: *în-* + **blănui**] (Înv) Îmblăni **(1)**.

îmblănuire *sf* [At: DA ms / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: ***îmblănui***] (Înv) Îmblănire (**1**).

îmblănuit, ~ă *a* [At: DA ms / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îmblănui***] (Înv) Îmblănit^{2} (**1**).

îmblăti *vt* [At: ECONOMIA 32/5 / S și: (înv) *înb~* / V: (reg) ***~ăci, îml~, umblăci, um~*** / Pzi: *~esc* / E: vsl ***млатити***] (Reg) **1** A bate cerealele, plantele cu păstăi etc. cu îmblăciul (**1**) repede pentru a scoate semințele. **2** (Pan; fig) A bătători pământul, mișcând, din picioare în timpul dansului. **3** (Fig) A bate rău pe cineva Si: (reg) *a ciomăgi*.

îmblătire *sf* [At: MARDARIE, L. 1826 / S și: (înv) *înb~* / V: (reg) ***~ăcire, îml~, umblăcire, um~*** / Pl: *~ri* / E: ***îmblăti***] (Reg) **1** Batere a cerealelor sau a plantelor cu păstăi etc. cu îmblăciul (**1**) pentru a scoate semințele Si: (reg) *îmblătit^{1}* (**1**). **2** (Pan; fig) Bătătorire a pământului prin mișcări iuți în timpul dansului Si: (reg) *îmblătit^{1}* (**2**). **3** (Fig) Bătaie gravă Si: (reg) *îmblătit^{1}* (**3**), *ciomăgire*.

îmblătit^{1} *sn* [At: ECONOMIA 54/14 / S și: (înv) *înb~* / V: (reg) ***~ăcit^{1}, îml~, umblăcit, um~*** / Pl: *~uri* / E: ***îmblăti***] (Reg) **1-3** Îmblătire (**1-3**). **4** (Pex) Perioadă de timp când se face îmblătirea (**1**).

îmblătit^{2}, ~ă *a* [At: LB / S și: (înv) *înb~* / V: (reg) ***~ăcit, îml~, umblăcit, um~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îmblăti***] (Reg) **1** (D. cereale, plante cu păstăi) Bătut cu îmblăciul (**1**) pentru a li se scoate semințele. **2** (Pan; fig; d. pământ) Bătătorit prin mișcări iuți din picioare în timpul dansului. **3** (Fig; d. persoane) Bătut măr Si: (reg) *ciomăgit*.

îmblătitor, ~oare *smf, a* [At: (a. 1750) GCR II, 59/2 / S și: (înv) *înb~* / V: (reg) ***~ăci~, îml~, umblăci~, um~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îmblăti*** + *-tor*] (Reg) **1-2** (Persoană) care îmblătește (**1**).

îmblătiu *sn* vz ***îmblăciu***

îmblău *sn* [At: I. GOLESCU, C. I, ap. DA ms / S și: *înb~* / Pl: *~ăie* / E: cf *îmblăciu*] (Reg; rar) Bici cu care se bate grâul pentru a se scoate boabele Si: *îmblăciu* (**1**).

îmblăzni *vtr* [At: DA / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***sablazni***] (Înv) **1-2** (A duce sau) a cădea în ispită.

îmblânzeală *sf* [At: CDDE nr. 166 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~zeli* / E: ***îmblânzi*** + *-eală*] **1** (Înv) Mângâiere. **2-5** Îmblânzire (**2-5**).

îmblânzi [At: PSALT. SCH. 287 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~zesc* / E: *în-* + ***blând***] **1** *vt* (Înv) A mângâia. **2** *vt* A deprinde un animal (sălbatic) să se supună omului (pentru a aduce foloase) Si: *a domestici*, (înv) *a blânzi*. **3-4** *vtr* (A face să devină sau) a deveni mai blând Si: *a (se) calma, a (se) domoli, a (se) liniști, a (se) potoli*, (înv) *a (se) blânzi*. **5** *vr* (Fig; d. furtună, vânt, voce etc.) A scădea în intensitate Si: *a se domoli*, (înv) *a se blânzi*.

îmblânzire *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 409/10 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: ***îmblânzi***] **1** (Înv) Mângâiere. **2** (Înv) Bunăvoință față de cineva Si: *blândețe, îmblânzeală* (**2**), (înv) *blânzire*. **3** Deprindere a unui animal (sălbatic) să se supună omului (pentru a se aduce foloase) Si: *domesticire, îmblânzeală* (**3**), (înv) *blânzire*. **4** Aducere în stare de blândețe Si: *calmare, domolire, îmblânzeală* (**4**), *liniștire, potolire*, (înv) *blânzire*. **5** (Fig) Atenuare a unor situații, măsuri, legi, pedepse etc. Si: *îmblânzeală* (**5**), (înv) *blânzire*.

îmblânzit, ~ă *a* [At: ISPIRESCU, L. 7 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îmblânzi***] **1** (D. animale sălbatice) Deprins să se supună omului (pentru a aduce foloase) Si: *domesticit*, (înv) *blânzit*. **2** Care a devenit (mai) blând Si: *calmat, domolit, liniștit, potolit*, (înv) *blânzit*.

îmblânzitor, ~oare [At: MINEIUL (1776) 2/2 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îmblânzi*** + *-tor*] **1** *smf* (Spc) Persoană care se ocupă cu îmblânzirea (**3**) animalelor sălbatice dând reprezentanții publice, mai ales la circ. **2-3** *smf, a* (Persoană) care îmblânzește (**3**).

îmblederi *vt* [At: COMAN, GL. / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *~resc* / E: ctm ***împleti*** + rs ***бредить***] (Reg) A împleti inestetic, numai de formă, un gard din nuiele.

îmblet *sn* vz ***umblet***

îmblezna *vr* [At: H XVIII, 174 / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + bg ***блазня***] (Reg) A se uita cu mult interes, fiind frapat de ceva sau cineva.

îmbloji *v* vz ***îmbolboji***

îmblojit, ~ă *a* vz ***îmbolbojit***

îmboaltă *sf* [At: CHEST. II, 117/9 / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~te* / E: *în-* + ***boltă***] (Cns; reg) Bârnă care se pune deasupra ușilor și a ferestrelor, pentru a întări pereții Si: (reg) *boiandrug*.

îmboanghina *v* vz ***îmboghina***

îmboboci [At: ALECSANDRI, P. III, 24 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: 3 *~ocește* / E: *în-* + ***boboc***] **1** *vi* (D. plante) A face boboci Si: *a înflori*. **2** *vi* (D. muguri) A începe să se desfacă. **3** *vt* (Fig; pop; subiectul este înțepăturile insectelor) A umfla pielea ca niște boboci.

îmbobocire *sf* [At: DA / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: ***îmboboci***] **1** Înflorire a plantelor. **2** Desfacere a mugurilor.

îmbobocit, ~ă *a* [At: CONACHI, P. 53 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îmboboci***] **1** (D. plante) Care are boboci. **2** (D. flori) Care este în stadiul de boboc. **3** (D. muguri) Care este pe cale să se desfacă. **4** (Fig; pop; d. fete) Foarte tânără. **5** (Fig; pop; d. locul înțepat de insecte) Umflat ca un boboc.

îmboboroja *v* vz ***îmbolboji***

îmboborojat, ~ă *a* vz ***îmbolbojit***

îmboborojî *v* vz ***îmbolboji***

îmboborojit, ~ă *a* vz ***îmbolbojit***

îmbodoli [At: SBIERA, P. 21/12 / S și: (îrg) *înb~* / V: (reg) ***~oldori, ~oldorî, ~ondoli, ~ondori*** / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *bundă*] (Reg) **1-2** *vtr* (C. i. persoane) A (se) înfășura bine în haine multe sau groase, pentru a se feri de frig Si: (reg) *a (se) încotoșmăna, a (se) încroșna, a (se) înfofoli*. **3** *vt* (Prc; c. i. sugari) A înfășa. **4** *vt* (Pex; fig; c. i. obiecte) A acoperi cu un strat gros.

îmbodolit, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 105 / S și: (îrg) *înb~* / V: (reg) ***~oldorât, ~oldorit, ~ond~, ~ondorit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îmbodoli***] (Reg) **1-2** *a, av* (D. persoane) (Care este) înfășurat bine în haine multe sau groase, pentru a se feri de frig Si: (reg) *încotoșmănat, încroșnat, înfofolit*. **3** *a* (Prc; d. sugari) Înfășat. **4** *a* (Pex; fig; d. obiecte) Acoperit cu un strat gros.

îmbodroja *v* vz ***îmbolboji***

îmbodrojat, ~ă *a* vz ***îmbolbojit***

îmbogăta *v* vz ***îmbogăți***

îmbogăți *vtr* [At: CORESI, ap. GCR I, 27/32 / S și: (înv) *înb~* / V: (înv; cscj) *~ta* / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***bogat***] **1-2** (A face să devină sau) a deveni bogat Si: *a (se) înavuți* (**1-2**), *a (se) înstări* (**1-2**), (îvp) *a (se) bogăți*. **3-4** A (se) adăuga noi elemente unui bun material sau spiritual Si: *a (se) amplifica, a (se) dezvolta, a (se) mări*.

îmbogățire *sf* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 10 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: ***îmbogăți***] **1-2** (Determinare a cuiva să posede avere sau) posedare a unei averi Si: *înavuțire* (**1-2**). **3** Adăugare de noi elemente unui bun material sau spiritual Si: *amplificare, dezvoltare, mărire*.

îmbogățit, ~ă [At: MAIOR, IST. 258/13 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îmbogăți***] **1** *a* Care a devenit bogat Si: *îmburghezit* (**3**), *înavuțit, înstărit*. **2** *smf* (Prt) Persoană care a făcut de curând avere prin mijloace necinstite Si: *îmburghezit* (**4**). **3** *a* (D. lucruri concrete sau noțiuni abstracte) Care a devenit mai numeros, mai complex Si: *amplificat, dezvoltat*.

îmbogățitor, ~oare *smf, a* [At: (a. 1654) IORGA, C. I. I, 23 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îmbogăți*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** (Persoană) care face ca ceva să se îmbogățească (**4**).

îmbogheri *vr* [At: DA ms / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: 3 *~rește* / E: *în-* + ***boaghe^{2}*** + *-eri*] (Reg; d. sânge) A provoca o congestie din cauza unui aflux excesiv.

îmboghina *vi* [At: I. CR. VII, 251 / S și: (îrg) *înb~* / V: (îrg) ***~oanghi~*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***boaghe^{3}*** + *-ina*] (Reg) **1** A sta cu capul aplecat asupra unui lucru. **2** (Îf *îmboanghina*) A arunca un obiect ascuțit astfel încât să cadă cu vârful în pământ.

îmboghinat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmboghina***] (Reg; d. cap) Care este aplecat.

îmboi *vr* [At: CADE / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *îmboi* și *~esc* / E: ns cf *îmboghina*] A se da peste cap Si: *a se rostogoli*.

îmboiorat, ~ă *a* vz ***îmbăierat***

îmboiș av [At: DA / S și: (îrg) *înb~* / E: **îmboi** + *-iș*] (Reg; șîlav **de-a ~ul** sau **de-a ~ele**) Rostogolit peste cap.

îmbojora v vz **îmbujora**

îmbojorat, ~ă a vz **îmbujorat**

îmbolboji vtr [At: LB / S și: (îrg) *înb~* / V: (reg) **~bloji, ~oboroja, ~oboroji, ~odroja, ~ondroji, ~broboroji** / Pzi: *~jesc* / E: ctm **îmbodoli** + **obloji**] (Reg) **1-2** A(-și) pune cataplasme Si: (reg) *a (se) obloji*. **3-4** A (se) înfășura pentru a se deghiza Si: *a (se) masca*. **5-6** A (se) înveli bine ca să nu se vadă. **7-8** (Îf *îmbondroji*) A(-și) acoperi fața. **9-10** (Îf *îmboboroji*) A (se) îmbrăca cu ceva larg, într-un mod ridicol. **11-12** (Îf *îmboboroja*) A(-și) acoperi gâtul cu podoabe.

îmbolbojit, ~ă a [At: GORJAN, H. I, 77 / S și: (îrg) *înb~* / V: (reg) **~blojit, ~oborojat, ~oboro~, ~odrojat, ~ondro~, ~broboro~** / Pl: *~iți, ~e* / E: **îmbolboji**] (Reg; d. persoane) **1** Căreia i s-a aplicat o cataplasmă Si: (reg) *oblojit*. **2** Care este înfășurat pentru a nu putea fi recunoscut Si: *mascat*. **3** (Și d. lucruri) Învelit bine ca să nu fie văzut. **4** (Îf *îmbondrojit*) Cu fața acoperită. **5** (Îf *îmboborojit*) Care este îmbrăcat cu ceva larg, într-un mod ridicol. **6** (Îf *îmboborojat*) Cu gâtul acoperit cu podoabe. **7** (Îaf; d. păsări domestice) Care are la gât o excrescență în formă de mărgele.

îmbold sn vz **imbold**

îmboldeală sf [At: LB / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~eli* / E: **îmboldi** + *-eală*] (Înv) **1-4** Îmboldire (**1-4**). **5** Înghesuială.

îmboldi [At: (a. 1747) GCR II, 41/20 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~desc* / E: *în-* + **boldi**] **1** *vt* A împunge un animal cu bățul spre a-l îndemna la mers, la tras Si: (reg) *a boldi* (**1**). **2** *vt* A împunge cu coarnele sau cu un obiect ascuțit. **3** *vt* (Fig) A îndemna pe cineva la o acțiune Si: *a stimula*, (pfm) *a ațâța*. **4-5** *vtr* A (se) lovi ușor cu coatele Si: (pop) *a (se) ghionti, a (se) îmbrânci*.

îmboldire sf [At: CONACHI, P. 6 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: **îmboldi**] **1** Împungere a unui animal cu bățul pentru a-l îndemna la mers, la tras Si: (înv) *îmboldeală* (**1**), *îmbolditură* (**1**). **2** Împungere cu coarnele sau cu un obiect ascuțit Si: (înv) *îmboldeală* (**2**), *îmbolditură* (**2**). **3** (Fig) Stimul. **4** Lovire ușoară cu coatele Si: (pop) *ghiontire, îmbrâncire*, (înv) *îmboldeală* (**4**), *îmbolditură* (**4**).

îmboldit, ~ă a [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 194 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: **îmboldi**] **1** (D. animale) Îndemnat la mers sau la tras prin împungere cu bățul. **2** (D. părți ale corpului) Care este împuns cu un obiect ascuțit. **3** (Fig) Care este îndemnat la o acțiune Si: *stimulat*, (pfm) *ațâțat*.

îmbolditor, ~oare a [At: LB / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: **îmboldi** + *-tor*] (Rar; fig) **1** Care stimulează la acțiuni Si: *stimulator*. **2** (D. vorbe) Care înțeapă Si: *caustic, înțepător, usturător*.

îmbolditură sf [At: CANTEMIR, IST. 156 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: **îmboldi** + *-tură*] (Înv) **1-4** Îmboldire (**1-4**).

îmboldorât, ~ă a, av vz **îmbodolit**

îmboldori v vz **îmbodoli**

îmboldorit, ~ă a, av vz **îmbodolit**

îmboldorî v vz **îmbodoli**

îmboldoșit, ~ă a [At: I. CR. VII, 251 / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + **boldoașe**] (Reg) Care are sânul plin de ghemotoace.

îmbolmăji v vz **îmbălmăji**

îmbolmoji v vz **îmbălmăji**

îmbolnăvi [At: VARLAAM, C. 154 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~vesc* / E: *în-* + **bolnăvi**] **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni bolnav Si: (îvp) *a (se) bolnăvi*. **3** *vt* (Reg) A schilodi. **4** *vt* (Fig) A supăra pe cineva.

îmbolnăvire sf [At: MINEIUL (1776) 72/2 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: **îmbolnăvi**] **1** Căpătare a unei boli Si: *infectare, îmbolnăvit*[1] (**1**), *molipsire*. **2** (Fig) Provocare a supărării cuiva Si: *îmbolnăvit*[1] (**2**).

îmbolovăni [At: DA ms / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + **bolovăni**] **1** *vt* A bolovăni (**1**). **2** *vr* A se umfla cât un bolovan.

îmbolovănit, ~ă a [At: DA ms / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: **îmbolovăni**] **1** Bolovănit (**1**). **2** Umflat cât un bolovan.

îmbolzi v vz **îmbulzi**

îmbolzit, ~ă a vz **îmbulzit**

îmbomborat, ~ă a [At: DA ms / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + **bomborat**] (Reg) Supărat.

îmbondoli v vz **îmbodoli**

îmbondolit, ~ă a, av vz **îmbodolit**

îmbondori v vz **îmbodoli**

îmbondorit, ~ă a, av vz **îmbodolit**

îmbondroji v vz **îmbolboji**

îmbondrojit, ~ă a vz **îmbolbojit**

îmbonghina v vz **îmboghina**

îmbonța v vz **îmboța**

îmbonțat, ~ă a vz **îmboțat**

îmbora v vz **îmboura**

îmborăscăi v vz **îmbroscăi**

îmborboi vtr [At: I. CR. III, 119 / S și: (îrg) *înb~* / V: (reg; cscj) **~ora** / Pzi: *~esc* / E: cf *îmbomborat*] (Reg) **1-2** A (se) supăra. **3-4** (Îf *îmborbora*) A (se) întrista.

îmborbora v vz **îmborboi**

îmborda v vz **îmburda**

îmbordare sf vz **îmburdare**

îmbordat, ~ă a vz **îmburdat**

îmboroșcăi v vz **îmbroșcăi**

îmborțoșa [At: DA / S și: (îvp) *înb~* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + **borțos**] (Pop) **1** *vr* A deveni burtos. **2** *vt* (Spc) A face ca o femeie să devină gravidă Si: *a însărcina*.

îmborțoșare sf [At: MDA ms / Pl: *~șări* / E: **îmborțoșa**] **1** Creștere în pântece. **2** (Spc) Graviditate a unei femei.

îmborțoșat, ~ă af [At: PĂSCULESCU, L. P. 102 / S și: (îvp) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmborțoșa**] (Pop) **1** Care a crescut în pântece Si: *pântecos*. **2** (Spc; d. femei) Care este gravidă Si: *însărcinată*.

îmbosoiat, ~ă a [At: I. CR. VII, 251 / S și: (îrg) *înb~* / P: *~so-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *în-* + mg *boszú*] (Reg) Supărat.

îmboșântat, ~ă a [At: DA / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + mg **boszontani**] (Reg) Supărat.

îmbotfora vtr [At: DA / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: ? / E: *în-* + **botfor**] (Îrg) **1-2** A (se) încălța cu botfori.

îmbotforat, ~ă a [At: GANE, ap. TDRG / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbotfora**] (Îrg) Care este încălțat cu botfori.

îmboța vr [At: H XVIII, 174 / S și: (îrg) *înb~* / V: (reg) **~onța**, (cscj) **~ți** / Pzi: *~țez* / E: *în-* + **boț**] (Reg) **1** A se supăra. **2** (Sst; îf *îmboți*) A se răsfăța.

îmboțat, ~ă a [At: DDRF / S și: (îrg) *înb~* / V: (reg) **~onțat, ~țit** / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmboța**] (Reg) **1** Care este supărat Si: (reg) *bosumflat, îmbomborat, îmbosoiat, îmboșântat, îmbufnat*. **2** (Sst; îf *~țit*) Răsfățat.

îmboura [At: CDDE / S și: (îrg) *înb~* / P: *~bo-u~* / V: (îrg) **~ora** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + **bour**] **1** *vt* (Îrg) A înfiera cu bourul (**7**). **2** *vr* (Reg) A căpăta forma coarnelor unui bour. **3** *vt* (Reg; c. i. urechea la animale) A ciuli.

îmbourat, ~ă a [At: PAMFILE, VĂZD. 107 / S și: (îrg) *înb~* / P: *~bo-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmboura**] (Reg; d. timp, cer) Întunecat.

îmbrăca [At: CORESI, EV. 11/30 / S și: (înv) *înb~* / Pzi: *îmbrac* / E: ml ***imbracare**] **1-2** *vtr* A(-și) acoperi corpul cu veșminte spre a (se) feri de frig sau a(-și) ascunde goliciunea. **3-4** *vtr* (Pex) A(-și) pune o haină Si: (îvp) *a (se) înveșmânta*. **5** *vr* (Pan; d. viețuitoare) A se acoperi din nou cu pene sau cu păr. **6-7** *vtr* (Îe) **A (se) ~ bine** A (se) îmbrăca (**3-4**) cu haine fine, de calitate. **8-9** *vtr* (Îae) A (se) îmbrăca (**3-4**) la modă. **10-11** *vtr* A(-și) procura hainele necesare. **12-13** *vtr* A(-și) lucra hainele necesare. **14** *vr* A purta haine de o anumită croială, de o anumită calitate. **15** *vt* A furniza îmbrăcăminte (unei persoane, unui oraș etc.). **16** *vr* (Pex; fig; d. pomi, pădure) A înverzi. **17** *vt* (Pex; c. i. perna, plapuma) A înfăța. **18** *vt* (Pan; c. i. o carte, un caiet sau un alt obiect) A acoperi cu ceva pentru a proteja. **19** *vt* (Pan; c. i. o armă) A împodobi mânerul cu metal prețios. **20** *vt* (Pan; d. icoane, bijuterii) A fereca în aur, argint etc. **21-22** *vtr* (Fig) A (se) acoperi. **23-24** *vtr* (Fig) A(-și) ascunde adevăratul aspect. **25-26**

vtr (Fig) A (se) prezenta sub o altă formă. **27** *vr* (Bis; fig) A îmbrățișa o credință religioasă. **28** *vt* (Pop; fig; îe) **A ~ pe cineva** A-l îmbogăți. **29** *vt* (Pop; fig; îae) A-l împovăra cu o sarcină. **30** *vt* (Pop; fig; îae) A face cuiva un rău. **31** *vt* (Pop; fig; îe) **A ~ (pe cineva) cu ușa** A face pe cineva să plece. **32** *vt* (Pop; fig; îe) **A ~ ușa** A fugi. **33** *vt* (Pop; fig; îe) **A ~ pășunile cu vite** A scoate la păscut un număr mare de vite în raport cu suprafața pășunii. **34** *vt* (Pop; fig; îe) **A ~ un lan** (sau **o moșie**) A împărți un lan (o moșie) pentru a fi lucrat(ă). **35** *vt* (Pop; fig; îe) **A ~ ziua** A face cât mai multe lucruri utile pe parcursul zilei. **36** *vt* (Pop; fig; d. case, lanuri etc.; îe) **A fi ~(ă) de foc** A arde. **37** *vr* (Pop; urmat de *ca să...*) A-și lua un angajament. **38-39** *vtr* (Înv; fig) A (se) dota cu calități morale sau fizice. **40-41** *vtr* (Înv; fig) A (se) pregăti. **42** *vt* (Îrg; fig) A investi capital în ceva. **43** *vt* (Îrg; fig) A repartiza o dare pe luni la mai multe persoane.

îmbrăcare *sf* [At: COD. VOR. 153 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~cări* / E: ***îmbrăca***] **1** (Îvp) Îmbrăcăminte (1). **2** (Îvr) Strângere a banilor Si: *îmbrăcat¹* (1). **3** (Reg) Înșirare pe fusul mașinilor de țesut Si: *îmbrăcat¹* (2). **4** Acoperire a corpului cu veșminte pentru a-l feri de frig sau a-i ascunde goliciunea Si: *îmbrăcat¹* (3). **5** (Pex) Punere a unei haine pe corp Si: *îmbrăcat¹* (4), *înveșmântare*, (nob) *îmbrăcătură* (1). **6** (Pan) Acoperire (din nou) a viețuitoarelor cu pene sau cu păr Si: *îmbrăcat¹* (5). **7** (Rar) Procurare a hainelor necesare Si: *îmbrăcat¹* (6). **8** (Rar) Confecționare a hainelor necesare Si: *îmbrăcat¹* (7). **9** (Rar) Furnizare a îmbrăcămintei (către o persoană, un oraș etc. Si: *îmbrăcat¹* (8). **10** (Pex; fig) Înverzire a pomilor, a pădurii Si: (pex; fig) *îmbrăcat¹* (9). **11** (Pex) Înfățare a pernei sau a plapumei Si: *îmbrăcat¹* (10). **12** (Pan; rar) Învelire a unui caiet, a unei cărți etc. Si: *îmbrăcat¹* (11). **13** (Pan) Acoperire a unei piese sau a unei construcții cu material special pentru a izola sau a o proteja Si: *îmbrăcat¹* (12). **14** (Pan) Împodobire a mânerului unei arme cu metal prețios Si: *îmbrăcat¹* (13). **15** Ferecare a unei icoane, bijuterii etc. în aur, argint etc. Si: *îmbrăcat¹* (14). **16** (Fig; pex) Acoperire. **17** (Fig) Ascundere sub aparențe a adevăratului aspect Si: (fig; rar) *îmbrăcat¹* (16). **18** (Fig) Prezentare sub o altă formă Si: (fig) *îmbrăcat¹* (17).

îmbrăcat¹ *sn* [At: DA / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~uri* / E: ***îmbrăca***] **1-14** Îmbrăcare (2-15). **15** (Fig; rar) Acoperire. **16-17** Îmbrăcare (17-18).

îmbrăcat²*, *~ă *a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 413/7 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbrăca***] **1** (D. oameni) Care are corpul acoperit cu haine Si: *înveșmântat*. **2** (Pan; d. viețuitoare) Acoperit din nou cu pene sau cu păr. **3** (D. haine) Purtat. **4** (Pex; fig; d. pomi, pădure) Care a înverzit. **5** (Pex; d. așternut) Înfățat. **6** (Pan; d. o piesă, o construcție) Acoperit cu material special, care izolează sau protejează. **7** (Pan; d. arme) Care are mânerul împodobit cu metal prețios. **8** (Pan; d. icoane, bijuterii) Care este ferecat în aur, argint etc. **9** (Fig) Care este acoperit. **10** (Fig; pex) Acoperit. (Fig) Care se prezintă sub o altă formă.

îmbrăcăciune *sf* [At: PSALT. HUR., ap. DA ms / S și: (înv) *înb~* / V: (înv) *~ure* / E: ***îmbrăca*** + *-ciune*] (Înv) Îmbrăcăminte (1).

îmbrăcăciure *sf* vz ***îmbrăcăciune***

îmbrăcământ *sn* vz ***îmbrăcăminte***

îmbrăcăminte *sf* [At: (a. 1581) CORESI, ap. GCR I, 29/36 / S și: (înv) *înb~* / V: (înv) ***~mânt*** *sn* / Pl: (rar) *~nți* (2-5) / E: ***îmbrăca*** + *-ăminte*] **1** (Csc) Totalitate a obiectelor care îmbracă (1) corpul omenesc Si: *haine, straie, veșminte*, (îvp) *îmbrăcare* (1), (înv) *îmbrăcăciune*. **2** (Rar) Materie, precum hârtie; plastic etc. cu care se învelesc copertele unui caiet, ale unei cărți etc. **3** (Ccr) Strat de material cu care se acoperă o piesă sau o construcție pentru a o izola sau a o proteja. **4** (Reg) Placentă. **5** (Reg) Ramă de lemn a ferestrei Si: (reg) *îmbrăcătură* (2).

îmbrăcător, ~oare *smf, a* [At: DA / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îmbrăca*** + *-(ă)tor*] (Îrg) **1-2** (Persoană) care îmbracă (3). **3-4** (Persoană) care trebuie îmbrăcată (3).

îmbrăcătură *sf* [At: TDRG, ap. DA / S și: (îrg) *înb~* / Pl: *~ri* / E: ***îmbrăca*** + *-(ă)tură*] **1** (Nob) Îmbrăcare (5). **2** (Reg) Îmbrăcăminte (5). **3** (Agr; îrg) Parte metalică a rariței.

îmbrăcățel, ~ea *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 42 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***îmbrăcat²*** + *-el*] (Pop; hip) Care este îmbrăcat (1).

îmbrăcina *vtr* [At: LB / S și: (îrg) *înb~* / Pzi: *îmbrăcin* / E: *în-* + ***brăcină***] (Îrg) **1-2** A(-și) lega izmenele cu brăcinarul. **3-4** A (se) încinge cu brăcina.

îmbrățare *sf* [At: COȘBUC, AE. 160 / Pl: *~țări* / E: ml ***imbratiare***] (Crp) Îmbrățișare (1).

îmbrățâșa *v* vz ***îmbrățișa***

îmbrățișa [At: BIBLIA (1688) / V: (înv) ***~țâșa***, ***~țoșa*** / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***brățiș***] **1-2** *vtrr* A (se) lua în brațe¹ (unul pe altul), în semn de afecțiune. **3** *vt* (Fig) A adera la o profesie, idee, metodă etc. **4** *vt* (Fig) A-și însuși o profesie, doctrină, metodă etc. **5** *vt* (Fig) A înconjura din toate părțile Si: *a învălui*. **6** *vt* (Fig) A cuprinde cu privirea. **7** *vt* (Fig) A include în sfera preocupărilor. **8** *vt* (Fig) A se consacra unei profesiuni. **9** *vt* (Fig) A conține.

îmbrățișare *sf* [At: MINEIUL (1776) / V: ***~țoș~*** / Pl: *~șări*, (rar) *~șeri* / E: ***îmbrățișa***] **1** Luare în brațe¹ în semn de afecțiune Si: *îmbrățare, îmbrățișat¹* (1). **2** (Euf; rar) Împreunare (3) sexuală Si: *îmbrățișat¹* (2). **3** (Fig) Alegere a unei profesii, metode etc. Si: *îmbrățișat¹* (3). **4** (Fig) Aderare la o idee, preocupare, activitate etc. Si: *îmbrățișat¹* (4). **5** (Fig) Însușire a unei profesii, doctrine, metode etc. Si: *îmbrățișat¹* (5). **6-7** (Fig) Cuprindere (cu mintea sau) cu privirea specifică unei anumite activități Si: *îmbrățișat¹* (6-7). **8** (Fig) Primire a cuiva cu afecțiune Si: *îmbrățișat¹* (8). **9** (Fig) Înconjurare din toate părțile Si: *învăluire, îmbrățișat¹* (9). **10** (Fig) Cuprindere cu privirea Si: *îmbrățișat¹* (10). **11** (Fig) Includere în sfera preocupărilor Si: *îmbrățișat¹* (11). **12** (Fig) Consacrare unei profesiuni Si: *îmbrățișat¹* (12). **13** (Fig) Conținere.

îmbrățișat¹ *sn* [At: DA ms / V: ***~țoș~*** / Pl: *~uri* / E: ***îmbrățișa***] **1-12** Îmbrățișare (1-12). **13** (Fig) Conținere.

îmbrățișat², ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 108 / V: ***~țoș~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbrățișa***] **1** Luat în brațe. **2** (D. o profesie, idee, metodă) Însușită. **3** (Fig) Înconjurat din toate părțile Si: *învăluit²*. **4** (Fig) Cuprins cu privirea. **5** (Fig) Inclus în sfera preocupărilor. **6** (Fig) Consacrat unei profesiuni. **7** (Fig) Conținut.

îmbrățoșa *v* vz ***îmbrățișa***

îmbrățoșare *sf* vz ***îmbrățișare***

îmbrățoșat¹ *sn* vz ***îmbrățișat¹***

îmbrățoșat², ~ă *a* vz ***îmbrățișat²***

îmbrăzda *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~dez* / E: *în-* + ***brazdă***] (Agr) A brăzda.

îmbrăzdar *sn* [At: PAMFILE, A. R. 39 / Pl: *~e* / E: *în-* + ***brăzdar***] (Agr) Brăzdar.

îmbrâna *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***brâu***] (Rar) A încinge cu brâul.

îmbrânat, ~ă *a* [At: MARIAN, D. 332 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbrâna***] (Rar) Încins cu brâul.

îmbrânca *v* vz ***îmbrânci***

îmbrâncat, ~ă *a* vz ***îmbrâncit²***

îmbrânceală *sf* [At: SLAVICI, N. II, 326 / Pl: *~eli* / E: ***îmbrânci*** + *-eală*] **1-2** Îmbrâncire (1-2).

îmbrânci [At: PANN, E. II, 138/23 / V: (cscj) ***~nca***, ***zb~*** / Pzi: *~ncesc* / E: *în-* + ***brâncă¹***] **1** *vt* A da brânci. **2** *vt* A împinge pe cineva cu putere. **3** *vt* A da afară. **4** *vt* A respinge brusc. **5** *vi* A merge greu, din cauza bătrâneții, slăbiciunii, sărăciei. **6** *vi* (Îe) **A ~ncat de tot** A slăbit. **7** *vi* (Îae) A sărăcit. **8** *vi* (Îae) Umblă pe brânci.

îmbrâncire *sf* [At: (a. 1794) GCR. II, 153/22 / S și: (înv) *înb~* / Pl: *~ri* / E: ***îmbrânci***] **1** Împingere a cuiva cu un brânci Si: *busculadă, îmbrânceală* (1), *îmbrâncit¹* (1), *îmbrâncitură* (1) Vz *ghiontuială*. **2** Împingere bruscă și violentă, repetată, între mai multe persoane Si: *îmbrânceală* (2), *îmbrâncit¹* (2), *îmbrâncitură* (2). **3** Dare afară Si: *îmbrâncit¹* (3), *îmbrâncitură* (3). **4** Respingere bruscă Si: *îmbrâncit¹* (4), *îmbrâncitură* (4). **5** Mers greu (din cauza bătrâneții, slăbiciunii, sărăciei) Si: *îmbrâncit¹* (5). **6** (Înv; fig) Îndemnare insistentă către ceva Si: *îmbrâncit¹* (6). **7** (Înv; fig) Stimulare. **8** (Înv; fig) Alungare.

îmbrâncit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***îmbrânci***] **1-6** Îmbrâncire (1-6). **7** (Înv; fig) Stimulare. **8** (Înv; fig) Alungare.

***îmbrâncit²*, ~ă** *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 253 / V: **~ncat** / Pl: *~iți, ~e* / E: **îmbrânci** + *-(i)tor*] **1** Căruia i s-a dat brânci. **2** Împins brusc și cu violență. **3** Repezit. **4** Dat afară. **5** Respins. **6** (Reg) Neputincios. **7** Care merge greu din cauza bătrâneții. **8** (Fig; asr) Îndemnat insistent către ceva. **9** (Fig; asr) Stimulat.

îmbrâncitor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: **îmbrâncit** + *-(i)tor*] **1-8** (Persoană) care îmbrâncește (**1-4**).

îmbrâncitură *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 21 / Pl: *~ri* / E: **îmbrânci** + *-(i)tură*] **1-4** Îmbrâncire (**1-4**). **5** Ghiont.

îmbrânzi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~zesc* / E: *în-* + **brânzi**] **1-2** A (se) brânzi.

îmbreană *sf* [At: BĂCESCU, P. 45 / Pl: *~ene* / E: nct] (Iht) Mreană (*Barbus barbus*).

îmbrebena [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: *în-* + **breabăn**] **1** *vt* A împodobi o pânză, o cămașă etc. cu flori țesute sau brodate Si: *a înflora*. **2** *vr* A se împodobi cu flori.

îmbrebenat, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, S. 59 / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbrebena**] Împodobit cu flori.

îmbredeli [At: REV. CRIT. III, 157 / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + **bredel**] (Reg) **1** *vt* A strânge un laț sau o sfoară în jurul unui obiect, cu ajutorul unui bredel. **2** *vr* (Îe) **Mi s-au ~t băierile** Mi s-au încurcat treburile de nu le mai pot desface. **3** *vr* (Îe) **A se ~ cu cineva** A avea o relație amoroasă cu cineva. **4** *vt* A coase repede și prost. **5** *vt* A însăila prost. **6** *vt* A tricota prost. **7** *vt* (Îe) **Ai ~t-o** Ai lucrat ceva de mântuială.

îmbrejitură *sn* [At: CHEST. II, 49 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Casă urâtă.

îmbreza *vt* [At: PAMFILE, S. T. 151 / Pzi: *~zez* / E: *în-* + **breaz**] (Reg) A face (cuiva) un semn în frunte.

îmbrezăia *vt* [At: MDA ms / P: *~ză-ia* / Pzi: *~iez* / E: *în-* + **brezăia**] (Reg) A brezăia.

***îmbrezăiat*, ~ă** *a* [At: JIPESCU, O 132 / P: *~ză-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbrezăia**] **1** Împodobit ca o brezaie. **2** (Pex; prt) Îmbrăcat. **3** Aranjat.

îmbrezăiere *sf* [At: MDA ms / P: *~ză-ie~* / Pl: *~ri* / E: **îmbrezăia**] Împodobire exagerată, ca a unei brezăi.

îmbrica *vt* [At: DEX–S / V: **im~** / Pzi: *îmbric* / E: fr **imbriquer**] A suprapune parțial, asemenea solzilor de pește, țiglelor ori șindrilei de pe acoperiș.

îmbricare *sf* [At: DN³ / V: **im~** / Pl: *~cări* / E: **îmbrica**] Suprapunere parțială, asemenea solzilor de pește, țiglelor ori șindrilei de pe acoperiș Si: *imbricație* (**1**).

***îmbricat*, ~ă** *a* [At: DN³ / V: **im~** / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbrica**] (D. elemente componente; spc. d. părți ale plantelor) Suprapus parțial, asemenea solzilor de pește sau țiglelor.

îmbricație *sf* [At: DEX / V: **im~** / Pl: *~ii* / E: fr **imbrication**] **1** Îmbricare. **2** Ornament sculptat în relief, pictat sau traforat, care imită solzii de pește sau țiglele de pe un acoperiș.

îmbrigada *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 202, 243 / Pzi: *~dez* / E: fr **embrigader**] (Frî) A aduna mai mulți oameni sub o conducere comună.

îmbrobodea *sf* [At: MARIAN, NU. 767 / Pl: *~ele* / E: **îmbrobodeală**] (Pfm) Broboadă.

îmbrobodeală *sf* [At: MARIAN, Î. 302 / V: / Pl: *~eli* / E: **îmbrobodi** + *-eală*] (Pop) **1-5** Îmbrobodire (**1-5**). **6** (Ccr) Obiect care servește la îmbrobodit (**2**) Si: *broboadă*.

îmbrobodi [At: PANN ap. GCR. II, 362 / V: **împr~, împropodi** / Pzi: *~desc îmbrobod* / E: *în-* + **broboadă**] **1-2** *vtr* A(-și) acoperi capul cu o broboadă, cu o basma etc. **3-4** *vtr* (Fig) A (se) învălui. **5** *vt* (Fam) A convinge pe cineva să accepte realitățile așa cum îi sunt înfățișate, împiedicându-l să vadă adevăratul lor aspect. **6** *vt* (Fig) A amăgi. **7** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva (la ochi)** A cuceri pe cineva. **8** *vt* (Îae) A înșela. **9** *vt* (Fig) A spânzura.

îmbrobodire *sf* [At: PAMFILE, I. C. 363 / Pl: *~ri* / E: **îmbrobodi**] **1** Acoperire a capului cu o broboadă, cu o basma etc. Si: *îmbrobodeală* (**1**), *îmbrobodit¹* (**1**). **2** (Fig) Ascundere a adevărului sub aparențe înșelătoare Si: *îmbrobodeală* (**2**), *îmbrobodit¹* (**2**), *învăluire*. **3** Amăgire a unei persoane Si: *îmbrobodeală* (**3**), *îmbrobodit¹* (**3**). **4** Cucerire a cuiva Si: *îmbrobodeală* (**4**), *îmbrobodit¹* (**4**). **5** (Fig) Convingere a unei persoane de a accepta realitatea așa cum îi este înfățișată, împiedicând-o să vadă adevăratul ei aspect Si: *îmbrobodeală* (**5**), *îmbrobodit¹* (**5**).

îmbrobodit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **îmbrobodi**] **1-5** Îmbrobodire (**1-5**).

***îmbrobodit²*, ~ă** *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 133 / Pl: *~iți, ~e* / E: **îmbrobodi**] **1** Care are capul acoperit cu o broboadă, cu o basma etc. **2** (Fig; d. adevăr) Ascuns. **3** (D. bărbați) Amăgit. **4** (D. bărbați) Înșelat. **5** Convins să accepte realitatea așa cum îi este înfățișată, împiedicându-l să vadă adevăratul ei aspect.

îmbroboditor, ~oare [At: BARCIANU / V: (înv) **împropoditoare** *sf* / Pl: *~i, ~oare* / E: **îmbrobodi** + *-(i)tor*] **1-8** *smf, a* (Persoană) care îmbrobodește (**1, 3, 5-6**). **9** *sf* (Ccr) Broboadă.

îmbrobona *vtr* [At: MDA ms / V: (cscj) **~ni** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + **brobona**] **1-2** A (se) broboni.

îmbrobonat, ~ă *a* [At: MDA ms / V: **~nit** / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbrobona**] Brobonat (**2**).

îmbroboni *v* vz **îmbrobona**

îmbrobonit, ~ă *a* vz **îmbrobonat**

îmbroboroji *v* vz **îmbolboji**

îmbroborojit, ~ă *a* vz **îmbolbojit**

îmbroșcăi [At: H I, 7 / V: **~borăscăi, ~bor~** / Pzi: *~esc* / E: bg **borièkam**] (Reg; d. vite) **1** *vr* A se împunge. **2** *vi* A mugi provocând la luptă.

îmbruci *v* [At: CHEST. V, supliment / Pzi: *îmbruc* / E: nct] (Reg) A înțepa.

***îmbrucit*, ~ă** *a* [At: GIUGLEA – VÂLSAN, R. S. 95 / Pl: *~iți, ~e* / E: **îmbruci**] (Reg) **1** Înțepat. **2** Atins. **3** Vătămat.

îmbrumat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbruma**] **1-2** Brumat (**1-2**).

îmbubi *v* vz **împupi**

îmbruji *vr* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~jesc* / E: *în-* + **bruji**] (Trs) A se bate cu bulgări de pământ, de zăpadă.

îmbubița *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~țez* / E: nct] (Reg) A îndemna pe cineva la lucruri nepotrivite.

îmbuca [At: CANTEMIR, IST. 115 / Pzi: *îmbuc* / E: ml ***imbuccare**] **1** *vt* A băga în gură ceva de mâncare. **2** *vt* A mânca ceva bucată cu bucată. **3** *vt* A înghiți dintr-o dată Si: *a înfuleca*. **4** *vt* A mânca repede. **5** *vt* A gusta. **6** *vt* (Pgn) A mânca. **7** *vt* (Îe) **A ~ precum lupul** (sau **lupește**) A mânca cu lăcomie. **8** *vt* (Nob) A pune la gură un instrument pentru a sufla în el. **9** *vt* (Reg; d. alimente destinate copiilor mici) A mesteca în gură, înainte de a fi dat copilului, pentru a putea fi digerat mai ușor. **10-11** *vtr* A (se) îmbina două lucruri la extremitățile lor Si: *a (se) angrena, a (se) împreuna*. **12** *vt* (Îe) **A ~ două țevi** A le introduce una într-alta. **13-14** *vtr* (D. o rană) A (se) închide.

îmbucare *sf* [At: MURNU, O. 175 / Pl: *~cări* / E: **îmbuca**] **1** Luare a ceva de mâncare în gură Si: *îmbucat¹* (**1**), *îmbucătură* (**1**). **2** Înghițire bucată cu bucată Si: *îmbucat¹* (**2**). **3** Înghițire dintr-o dată Si: *îmbucat¹* (**3**), *înfulecare*. **4** Mâncare în grabă Si: *îmbucat¹* (**4**). **5** Gustare. **6** (Pgn) Luare a mesei Si: *îmbucat¹* (**6**). **7** (Nob) Punere la gură a unui instrument pentru a sufla în el Si: *îmbucat¹* (**7**). **8** (Reg) Mestecare în gură a alimentelor destinate copiilor mici, înainte de a le da copilului, pentru a le putea digera mai ușor Si: *îmbucat¹* (**8**). **9** Îmbinare a două obiecte la extremitățile lor Si: *îmbucat¹* (**9**), *îmbucătură* (**5**). **10** (Ccr) Încheietură a bârnelor la unghiurile unei case Si: *îmbinare, îmbucat¹* (**10**), *îmbucătură* (**6**), *împreunare, încheiere*. **11** Închidere a unei răni Si: *îmbucat¹* (**11**).

îmbucat¹ *sn* [At: CĂTANĂ, P. 3. III, 93 / Pl: *~uri* / E: **îmbuca**] **1-4** Îmbucare (**1-4**). **5** Gustare. **6-11** Îmbucare (**6-11**).

îmbucat², ~ă *a* [At: I. IONESCU, C. 81/25 / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbuca**] **1** (D. mâncare) Băgat în gură. **2** Înghițit. **3** Mâncat bucată cu bucată. **4** Înghițit dintr-o dată Si: *înfulecat*. **5** Mâncat cu repeziciune. **6** Gustat. **7** (Pgn) Mâncat. **8** (Nob; d. un instrument de suflat) Pus la gură. **9** (Reg; d. alimente destinate copiilor mici) Mestecat în gură, înainte de a fi dat

copilului, pentru a putea fi digerat mai ușor. **10** (D. două lucruri) Îmbinate la extremitățile lor. **11** (D. o rană) Închisă.

îmbucări [At: I. CR. III, 345 / Pzi: *~resc* / E: **îmbucare**] **1** *vt* A hrăni vitele. **2** *vr* (Nob; d. vite) A se hrăni. **3** *vr* (Nob; d. vite) A se sătura.

îmbucătari *v* vz ***îmbucături***

îmbucătăți *vt* [At: ARDELEANU, V. P. 213 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + **bucată**] A tăia ceva în bucăți Si: *a fragmenta*, (rar) *a îmbucăți*.

îmbucătățire *sf* [At: CONTEMP., 1949, nr. 126, 13/5 / Pl: *~ri* / E: **îmbucătăți**] Tăiere a ceva în bucăți Si: *fragmentare*.

îmbucătățit, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~iți, ~e* / E: **îmbucătăți**] Care este divizat în bucăți Si: *fragmentat*.

îmbucători *v* vz ***îmbucături***

îmbucătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: **îmbuca** + *-(ă)tură*] **1** Îmbucare (1). **2** Bucată de mâncare care se poate înghiți dintr-o dată Si: *bucătură, dumicat, înghițitură, sorbitură*. **3** (Nob) Fel de mâncare Si: *bucată*. **4** (D. instrumentele muzicale de suflat) Orificiu prin care pătrunde aerul. **5-6** Îmbucare (**5-6**).

îmbucături [At: LB / V: ***~tări, ~tori*** / Pzi: *~resc* / E: **îmbucătură**] (D. oameni și animale) **1** *vt* A hrăni. **2** *vt* A îngriji. **3** *vr* A se înfrupta.

îmbucăturuță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: **îmbucătură** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Îmbucătură (2) (mică).

îmbucăți *vt* [At: DA ms / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + **bucăți**] (Rar) A bucătăți.

îmbucși *vt* [At: DA ms / Pzi: *~șesc* / E: *în-* + **bucși^2**] (Reg) **1-2** A bucși^2 (**1-2**). **3** A sângera abundent *bucși^2* (**3**).

îmbucura *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: *în-* + **bucura**] (Înv) **1-2** A (se) bucura.

îmbucurător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: **îmbucura** + *-(ă)tor*] Care aduce bucurie.

îmbufna *vr* [At: GORJAN, H. II, 203/36 / V: (nob) ***~unfa, ~uvna*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + **bufnă**] (Fam) A se bosumfla.

îmbufnare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: **îmbufna**] (Fam) Bosumflare.

îmbufnat, ~ă *a* [At: IORDAN, STIL. 363 / V: ***~uvn~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbufna**] (Fam) **1** Bosumflat. **2** (Rar) Indispus.

îmbufnatic, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: **îmbufna** + *-(a)tec*] **1-2** (Fam) Care se îmbufnează ușor.

îmbuiba [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 64/30 / Pzi: *îmbuib*, (rar) *~bez* / E: nct] **1** *vt* (D. stomac) A umple până la refuz cu mâncare. **2** *vt* A oferi cuiva totul, fără măsură. **3** *vt* A dormi peste măsură. **4-5** *vtr* (A da cuiva să mănânce și să bea sau) a mânca și a bea peste măsură Si: *a (se) ghiftui, a (se) îndopa*. **6-7** *vtr* A (se) îmbiba. **8** *vr* (D. plante care cresc într-o regiune umedă) A se înmulți. **9** *vr* (Fig) A se extinde peste măsură.

îmbuibare *sf* [At: CALENDARIU (1814), 170/13 / Pl: *~bări* / E: **îmbuib**] **1** Umplere a stomacului până la refuz. **2** Oferire cuiva a tot ce dorește, fără măsură. **3** Somn excesiv. **4** Consumare de mâncare sau băutură peste măsură Si: *ghiftuire, îndopare*. **5** Înmulțire a plantelor care cresc într-o regiune umedă. **6** (Fig) Extindere peste măsură. **7** Îmbibare. **8** (Rar) Îmbinare.

îmbuibat, ~ă *a* [At: PANN, P. V. II, 115/4 / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbuiba**] **1** (D. stomac) Umplut până la refuz. **2** Care a mâncat și a băut peste măsură Si: *ghiftuit, îndopat^2* (**3**). **3** Îmbibat (1). **4** (D. plante care cresc într-o regiune umedă) Înmulțit (2) peste măsură. **5** (Fig) Extins peste măsură.

îmbuibăcios, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 223 / Pl: *~oși, ~oase* / E: **îmbuiba** + *-(ă)cios*] **1-4** (Înv) Îmbuibător (**1-4**).

îmbuibător, ~oare *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 319 / Pl: *~i, ~oare* / E: **îmbuiba** + *-(ă)tor*] **1-4** Care îmbuibă (**1-2, 4-5**) Si: (înv) *îmbuibăcios* (**1-4**).

îmbuieci [At: DA ms / P: *~bu-ie~* / Pzi: *~ecesc* / E: *în-* + **buieci**] (Reg) **1** *vi* (D. vegetație) A crește din abundență Si: *a buieci* (**1**). **2** *vi* (D. vegetație) A crește peste măsură în detrimentul rodului Si: *a buieci* (**2**). **3** *vi* (D. vite) A se dezvolta și a se înmulți foarte bine Si: *a buieci* (**3**). **4** *vi* (D. pământ) A deveni foarte roditor Si: *a buieci* (**4**). **5** *vi* A zburda. **6** *vr* A se îngâmfa. **7** *vt* A face pe cineva să-și piardă capul de îngâmfare Si: *a buieci* (**7**).

îmbuiestru, ~iastră *a* [At: DA ms / P: *~bu-ies~* / Pl: *~eștri, ~re* / E: *în-* + **buiestru**] **1-2** Buiestru (**2, 4**).

îmbuigui *vr* [At: DOSOFTEI, MOL., 67 / P: *~gu-i* / Pzi: *~esc* / E: ns cf *băigui*] (Înv) A se rătăci.

îmbuimăci *vr* [At: DA ms / Pzi: *~ăcesc* / E: *în-* + **buimăci**] (Reg) A se zăpăci.

îmbujora [At: MARIAN, D. 33 / V: ***~boj~*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + **bujor**] **1** *vr* (D. obraji) A se înroși, a se aprinde ca un bujor (**1**). **2** *vr* (D. oameni) A se înroși la față. **3** *vtf* (Rar) A face să se înroșească.

îmbujorare *sf* [At: DA ms / V: ***~boj~*** / Pl: *~rări* / E: **îmbujora**] Înroșire a obrajilor sau a feței.

îmbujorat, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: ***~boj~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbujora**] **1** Care se face roșu ca bujorul (1) Si: *rumen*. **2** (Spc; d. obrajii cuiva) Aprinși.

îmbulgări *vtrr* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: *în-* + **bulgări^2**] **1-2** A(-și) arunca unii altora cu bulgări de zăpadă Si: *a bulgări^2* (**1-2**).

îmbuli *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + **buli^2**] (Reg) A toarce prost Cf *buli^2*.

îmbuluci *vr* [At: DA ms / V: ***~ugi*** / Pzi: *~ucesc* / E: *în-* + **buluci**] **1-3** A (se) buluci (**1-3**).

îmbulugi *v* vz ***îmbuluci***

îmbulzală *sf* vz ***îmbulzeală***

îmbulzeală *sf* [At: GCR. II, 22/33 / V: ***~zală*** / Pl: *~eli* / E: **îmbulzi** + *-eală*] (Ccr) Îmbulzire (**1**).

îmbulzi [At: NECULCE, ap. LET. I, 232/32 / V: ***~bol~*** / Pzi: *~zesc* / E: *în-* + **bulz**] **1** *vt* A face pe cineva să stea ghemuit Si: *a înghesui*. **2** *vr* A se îngrămădi în număr mare Si: *a se înghesui*. **3** *vr* (Spc; d. oi) A se așeza una lângă alta din cauza căldurii). **4** *vr* A da năvală printr-o mulțime Si: *a năvăli*. **5** *vt* (Fig) A insista pe lângă cineva pentru rezolvarea unei probleme. **6** *vt* (Șfg) A împresura. **7** *vt* (Fig) A oferi din belșug. **8** *vt* A vârî pe cineva sau ceva într-un spațiu strâmt sau aglomerat. **9** *vr* (Înv; șfg) A se congestiona.

îmbulzire *sf* [At: GORJAN, H. II, 104/15 / Pl: *~ri* / E: **îmbulzi**] **1** Îngrămădire în număr mare într-un spațiu strâmt Si: *îmbulzit^1* (**1**), *înghesuire*. **2** Năvălire prin mulțime Si: *îmbulzit^1* (**2**). **3** (Fig) Insistență pentru rezolvarea unei probleme Si: *îmbulzit^1* (**3**). **4** (Fig) Împresurare. **5** (Rar) Așezare a oilor laolaltă (din cauza căldurii) Si: *îmbulzit^1* (**5**).

îmbulzit^1 *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: **îmbulzi**] **1-3** Îmbulzire (**1-3**). **4** (Fig) Împresurare. **5** Îmbulzire (**5**).

îmbulzit^2, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776) 1962/2 / V: ***~bol~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: **îmbulzi**] **1** Care se îmbulzește (**1**) Si: *îmboldit, împins, înghesuit, îngrămădit, năpădit*. **2** (Șfg) Împresurat. **3** (Reg; d. oameni) Cocoșat. **4** (Reg; d. cai) Mic și gras.

îmbulzitor, ~oare *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: **îmbulzi** + *-(i)tor*] (Rar) Care îmbulzește (**1**).

îmbulzitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: **îmbulzi** + *-(i)tură*] Îmbulzeală.

îmbumba^1 *vt* [At: BARONZI, L. 110 / V: (Mol) ***~bia*** / Pzi: *~bez* / E: *în-* + **bumb**] (Mol; Trs) **1** A coase nasturi Si: *a bumbi*. **2** A încheia în nasturi un obiect de îmbrăcăminte.

îmbumba^2 *v* vz ***îmbumbi***

îmbumbare *sf* [At: DA ms / Pl: *~bări* / E: **îmbumba^1**] (Mol; Trs) **1** (Rar) Coasere a nasturilor Si: *îmbumbat^1* (**1**), *îmbumbătură* (**1**). **2** Încheiere a unei haine cu nasturi Si: *îmbumbat^1* (**2**), *îmbumbătură* (**2**).

îmbumbat^1 *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **îmbumba^1**] **1-2** Îmbumbare (**1-2**).

îmbumbat^2, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 607 / Pl: *~ați, ~e* / E: **îmbumba^1**] **1** Încheiat cu nasturi. **2** (Fig; d. caracterul oamenilor) Nesociabil. **3** (Fig; d. caracterul oamenilor) Rigid.

îmbumbăcat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 87 / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *îmbumbica* css] (Înv) **1** Orbit de furie. **2** Instigat.

îmbumbăci *v* vz ***îmbumbica***

îmbumbătoare *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 513 / Pl: *~ori* / E: ***îmbumba***[1] + *-(ă)toare*] **1** (Îrg) Încheietoare. **2** Fâșie albă de pe marginea cojocului, prevăzută cu nasturi.

îmbumbător *sn* [At: DA ms / Pl: *~oare* / E: ***îmbumba***[1] + *-(ă)tor*] (Înv) Cârlig cu care se încheiau nasturii la încălțăminte și la mănuși Si: *croșetă*.

îmbumbătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***îmbumba***[1] + *-(ă)tură*] **1-2** Îmbumbare (**1-2**).

îmbumbi *vi* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~ba*** / Pzi: *~bez* / E: ns cf mg *bomb*] (Reg) A înmuguri.

îmbumbia *v* vz ***îmbumba***[1]

îmbumbica *vt* [At: DA ms / V: (cscj) ***~băci*** / Pzi: *~băcesc* / E: lat ***in*** + ***bombico -are***] (Reg) **1** A instiga. **2** (Îf *îmbumbăci*) A îmbăta pe cineva.

îmbuna [At: VARLAAM, C. 306/2 / V: (cscj) ***~ni*** / Pzi: *~nez*, (Trs) *îmbun* / E: *în-* + ***bun***] **1** *vt* A face pe cineva să devină mai bun. **2** *vr* A se îndrepta (din punct de vedere moral). **3-4** *vtr* A (se) liniști. **5-6** *vtr* A (se) consola. **7-8** *vtr* A (se) încuraja. **9-10** *vtr* A (se) binedispune. **11** *vt* (Înv) A convinge. **12** *vt* (Reg) A promite. **13** *vt* A se face plăcut cuiva printr-o atitudine lingușitoare. **14** *vt* (Înv) A face bine cuiva. **15** *vt* A face pe cineva fericit. **16-17** *vtrr* A (se) împăca cu cineva. **18** *vt* A spera să obțină ceva printr-o bună purtare. **19** *vr* (Reg; d. știuleții de porumb) A fi aproape copt. **20** *vr* (D. vreme) A se îndrepta. **21-22** *vtr* (Șfg) A (se) îmblânzi.

îmbunare *sf* [At: CALENDARIU (1844), 61/3 / Pl: *~nări* / E: ***îmbuna***] **1** Determinare a cuiva să devină mai bun din punct de vedere moral Si: *îmbunat*[1] (**1**), *îndreptare*. **2** Potolire. **3** Consolare. **4** Încurajare. **5** Binedispunere. **6** (Înv) Convingere. **7** (Reg) Promisiune. **8** (Asr) Mângâiere. **9** (Asr) Încurajare. **10** (Iuz) Lingușire. **11** Împăcare. **12** (Șfg) Îmblânzire. **13** Îndreptare a vremii Si: *îmbunat*[1] (**13**). **14** (Ban; ccr) Înțelegere cu privire la zestre Si: *îmbunat*[1] (**14**).

îmbunat[1] *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***îmbuna***] **1** Îmbunare (**1**). **2** Potolire. **3** Consolare. **4** Încurajare. **5** Binedispunere. **6** (Înv) Convingere. **7** (Reg) Promisiune. **8** (Asr) Mângâiere. **9** (Asr) Încurajare. **10** (Iuz) Lingușire. **11** Împăcare. **12** (Șfg) Îmblânzire. **13-14** Îmbunare (**13-14**).

îmbunat[2]***, ~ă*** *a* [At: CORESI, PS. 391 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbuna***] **1** Devenit mai bun din punct de vedere moral. **2** Potolit. **3** Consolat. **4** Încurajat. **5** Binedispus. **6** Convins. **7** Care a făcut o promisiune. **8** Care a fost făcut fericit. **9** Împăcat. **10** Determinat prin purtare bună să ofere ceva. **11** (Reg; d. știuleții de porumb) Aproape copt. **12** (D. vreme) Îndreptată. **13** (Înv) Împodobit. **14** (Asr) Care a câștigat bunăvoința cuiva.

îmbunăciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 8/2 / Pl: *~ni* / E: ***îmbuna*** + *-ăciune*] (Înv) Înduplecare.

îmbunătăța *v* vz ***îmbunătăți***

îmbunătățare *sf* vz ***îmbunătățire***

îmbunătățat[1] *sn* vz ***îmbunătățit***[1]

îmbunătățat[2]***, ~ă*** *a* vz ***îmbunătățit***[2]

îmbunătăți [At: BIBLIA (1688) 274[1] / V: (înv) ***~ța*** (cscj; Pzi: *~țez*), ***îmbunăți*** / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***bunătate***] **1-2** *vtr* (A face ca ceva să fie mai bun sau) a deveni mai bun. **3** *vt* (Imp) A aproba. **4-5** *vtr* (A face să capete sau) a căpăta o valoare sau o calitate superioară. **6-7** *vtr* A (se) ameliora. **8-9** *vtr* A (se) îndrepta.

îmbunătățimare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 181 / Pl: *~mări* / E: cf *îmbunătăți*] (Înv) Dăruire de bunătăți.

îmbunătățimat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 51/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *îmbunătățit*] (Înv) Care săvârșește numai fapte bune.

îmbunătățire *sf* [At: DRĂGHICI, R. 153/21 / V: (înv) ***~țare*** / Pl: *~ri* / E: ***îmbunătăți***] **1** Determinare a cuiva să devină mai bun Si: *îmbunătățit*[1] (**1**). **2** (Imp) Aprobare. **3** Ameliorare. **4** Îndreptare. **5** Conferire a unei valori sau a unei calități superioare Si: *îmbunătățit*[1] (**5**). **6** (Teh) Denumire generică pentru procedee menite să dea unui material o calitate superioară, care să-l facă apt pentru o utilizare specială Si: *îmbunătățit*[1] (**6**). **7** (Met) Tratament termic al unui metal sau al unui aliaj, care constă într-o încălzire la o temperatură superioară punctului de transformare, urmată de o răcire bruscă într-un mediu gazos, lichid sau granular, în vederea măririi durității, mai ales a stratului superficial Si: *îmbunătățit*[1] (**7**). **8** (Agr; mpl; șîs *~funciară*) Lucrare de tehnică agricolă, făcută pentru a fertiliza terenurile neproductive, slab productive sau degradate prin dirijarea rațională a apei Si: *îmbunătățit*[1] (**8**).

îmbunătățit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***îmbunătăți***] **1** Îmbunătățire (**1**). **2** (Imp) Aprobare. **3** Ameliorare. **4** Îndreptare. **5-8** Îmbunătățire (**5-8**).

îmbunătățit[2]***, ~ă*** *a* [At: URICARIUL II, 268 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îmbunătăți***] **1** Care a devenit mai bun. **2** (Imp) Aprobat. **3** Care a dobândit o valoare sau calitate superioară. **4** Ameliorat. **5** Îndreptat. **6** (Înv) Virtuos.

îmbunător, ~oare [At: URECHE, ap. LET. I, 154/19 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îmbuna*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care îmbunează (**1**). **2** *a* Împăciuitor. **3-4** *smf, a* (Persoană) care lingușește.

îmbunătură *sf* [At: VARLAAM, C. II, 63/2 / Pl: *~ri* / E: ***îmbuna*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1** Promisiune. **2** Măgulire. **3** Lingușire.

îmbunăți *v* vz ***îmbunătăți***

îmbunfa *v* vz ***îmbufna***

îmbungeni *vtr* [At: CV 1950, nr. 4, 36-37 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1-2** A (se) murdări.

îmbuni *v* vz ***îmbuna***

îmbura *vtr* [At: LB / Pzi: 3 *~rează* / E: *în-* + ***bură***[1]] **1-2** A se acoperi de ceață sau de brumă.

îmburat, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***bură***[1]] Acoperit de ceață sau de brumă.

îmburda [At: LB / V: ***~bor~*** / Pzi: *îmburd* / E: nct] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) răsturna. **3-4** *vtr* A (se) rostogoli. **5-6** *vtr* A (se) prăbuși. **7-8** *vtr* A (se) trânti la pământ. **9** *vr* (Îe) **Gardul cu proptele nu se ~dă** Cel care este protejat învinge. **10** *vi* (Îe) **E ~t cu leagănul** E nebun. **11** *vi* (D. case; îf *îmborda*) A se ruina. **12** *vt* (Înv; fig) A nimici.

îmburdare *sf* [At: MDA ms / V: ***~bor~*** / Pl: *~dări* / E: ***îmburda***] **1** Răsturnare. **2** Rostogolire. **3** Prăbușire. **4** Trântire la pământ. **5** (Îf *îmbordare*) Ruinare a unei case. **6** (Înv; fig) Nimicire.

îmburdat, ~ă *a* [At: KLEIN, D. / V: ***~bor~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmburda***] **1** Răsturnat. **2** Rostogolit. **3** Prăbușit. **4** Trântit la pământ. **5** (D. case; îf *îmbordat*) Ruinat.

îmburdătură *sf* [At: CHEST. II, 50 / Pl: *~ri* / E: ***îmburda*** + *-(ă)tură*] (Reg) **1** Casă sărăcăcioasă. **2** Casă ruinată.

îmburghezi *vr* [At: PAS, Z. I, 12 / Pzi: *~zesc* / E: fr ***embourgeoiser***] (Frm) **1** A deveni burghez Si: *a (se) burghezi*. **2** A deprinde obiceiuri de burghez. **3** (Pex) A se îmbogăți (**2**).

îmburghezire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***îmburghezi***] **1** Intrare în clasa burgheziei. **2** Deprindere a obiceiurilor burgheze. **3** (Pex) Înavuțire.

îmburghezit, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 161, 10/5/ Pl: *~iți, ~e* / E: ***îmburghezi***] **1** Intrat în clasa burgheziei. **2** Deprins cu obiceiuri de burghez. **3-4** (Pex) Îmbogățit (**1-2**).

îmburghia *vt* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 6/2 / P: *~ghi-a* / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***burghia***] A sfredeli ca un burghiu.

îmburica[1] *vr* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / Pzi: *~ichez* / E: *în-* + ***burica***[1]] (Pop) A se grozăvi.

îmburica[2] *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~ichez* / E: *în-* + ***burica***[2]] A tăia ombilicul fătului la naștere.

îmburința *v* vz ***îmburița***

îmburița [At: CV 1950, nr. 4, 37 / V: ***~ința*** / Pzi: *~țez* / E: nct] (Reg) **1** *vr* A lăsa capul în jos. **2-3** *vtr* (Îf *îmburința*) A (se) supăra pe cineva. **4** *vr* (Îf *îmburința*) A se bosumfla.

îmburițat, ~ă *a* [At: NOVACOVICI, C. L. 12 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmburița***] (Reg) Care ține capul în jos.

îmburnoșa *vtr* [At: MDA ms / Pzi: *~șez* / E: nct] (Îrg; sfg) **1-2** A (se) întuneca. **3-4** A (se) posomorî.

îmburnoșat, ~ă *a* [At: FURTUNĂ, C. 115 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmburnoșa***] **1** Întunecat. **2** Posomorât.

îmbursuca *vr* [At: MDA ms / Pzi: *îmbursuc* / E: *în-* + ***bursuca***] (Pfm) **1** A se îmbufna. **2** A se înfuria.

îmburtoșa *v* vz ***îmbortoșa***

îmburțoșa *v* vz ***îmborțoșa***

îmburuiena *vr* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / P: *~ru-ie~* / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***buruiena***] (Înv) A se umple de buruieni.

îmburuienat, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~rui-ie~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmburuiena***] (Rar) Plin de buruieni.

îmburzoiat, ~ă *a* [At: AGÂRBICEANU, ap. LUC. III, 176/ P: *~zo-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***bârzoiat***] (Reg; d. animale) Cu coada ridicată.

îmburzului *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***burzului***] **1-2** A (se) zbârli. **3-4** (Fig) A se irita. **5-6** (Fig) A (se) revolta.

îmbușona *vt* [At: DEX² / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***bușon***] (Rar) A astupa o sticlă cu un bușon.

îmbușonare *sf* [At: DEX² / Pl: *~nări* / E: ***îmbușona***] (Rar) Astupare a unei sticle cu un bușon.

îmbușonat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbușona***] (D. sticle) Astupat cu un bușon.

îmbuta *vr* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: ***în but***] (Reg) A face în ciudă cuiva.

îmbutelia *vt* [At: DEX² / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***embouteiller***] **1** A umple sub presiune o butelie, o sticlă, închizând-o apoi ermetic. **2** (C. i. un lichid, un gaz) A introduce în recipiente închise ermetic.

îmbuteliat, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îmbutelia***] **1** (D. un recipient) Umplut sub presiune, apoi închis ermetic. **2** (D. un lichid, un gaz) Introdus în recipiente închise ermetic.

îmbuteliere *sf* [At: DEX² / P: *~li-e~* / Pl: *~ri* / E: ***îmbutelia***] **1** Umplere sub presiune a unei butelii, a unei sticle, închizând-o apoi ermetic. **2** Introducere a unui lichid sau a unui gaz într-o sticlă sau într-o butelie închisă ermetic.

îmbutoia *vt* [At: COSTINESCU / P: *~to-ia* / Pzi: *~iez* / E: ***în*** + ***butoi***] A turna vin în butoaie.

îmbutuci *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~cesc* / E: ***în*** + ***butuci***] (Îrg) A băga picioarele, mâinile sau gâtul unui arestat sau ale unui prizonier într-un butuc Si: *a butuci*.

îmbutuși [At: LB / V: (cscj) ***~șa*** / Pzi: *~șesc, ~șez* / E: *în-* + ***butuși***] **1** *vt* (Trs) A împinge ceva sau pe cineva. **2** *vt* (Trs) A urni pe cineva din loc în forța Si: *a burduși, a buși, a ghionti*.

îmbuvnat, ~ă *a* vz ***îmbufnat²***

îmbuznat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *bosnat*] Posomorât.

îmbuzunări *vt* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: ***în*** + ***buzunar***] (Nob) **1** A băga ceva în buzunare. **2** A căuta ceva în buzunarele cuiva. **3** A fura.

îmfla *v* vz ***umfla***

îmiit, ~ă *a* vz ***înmiit***

îmlădia *v* vz ***înmlădia***

îmlădios, ~oasă *a* vz ***înmlădios***

îmlăti *v* vz ***îmblăti***

îmlătire *sf* vz ***îmblătire***

îmlătit¹ *sn* vz ***îmblătit¹***

îmlătit², ~ă *a* vz ***îmblătit²***

îmlătitor, ~oare *smf, a* vz ***îmblătitor***

îmmărita *v* vz ***mărita***

împacheta *vt* [At: IBRĂILEANU, A. 194 / Pzi: *~tez* / E: ***în*** + ***pacheta***] **1** A face pachet. **2** A strânge obiecte într-un sac, într-o ladă etc. în vederea transportului. **3** A pune cu scop terapeutic comprese cu nămol, cu parafină etc. pe o parte bolnavă a corpului.

împachetare *sf* [At: DA ms / V: (Trs) ***pachetare*** / Pl: *~tări* / E: ***împacheta***] **1** Ambalare. **2** Învelire cu scop terapeutic a unei părți bolnave a corpului în comprese cu nămol, cu parafină Si: *împachetat¹* (2).

împachetat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***împacheta***] **1** Ambalare. **2** Împachetare (2).

împachetat², ~ă *a* [At: DA ms / V: (Trs) ***pachetat*** /Pl: *~ați, ~e* / E: ***împacheta***] **1** (D. obiecte) Ambalat. **2** (D. o parte bolnavă a corpului) Învelit cu scop terapeutic în comprese cu nămol, cu parafină etc.

împaiat, ~ă *a* vz ***împăiat¹***

împalida *vr* [At: MACEDONSKI, O. I 223 / Pzi: *~dez* / E: *în-* + ***palid***] A deveni palid din cauza emoțiilor Si: *a se îngălbeni*.

împarfuma *vtr* [At: IORDAN, L. R. A. 202 / Pzi: *~mez* / E: *în-* + ***parfuma***] **1-2** (Rar; nrc) A (se) parfuma.

împarfumat, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 202 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împarfuma***] (Rar; nrc) Parfumat².

împarțare *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pl: *~țări* / E: ns cf *împărțire*] (Reg) Împărțire între copii a averii rămase de la părinți.

împatriare *sf* vz ***împatriere***

împatriere *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 26 / V: ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***împatria***] (Nob) Repatriere.

împatroni *vr* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 279/50 / Pzi: *~nesc* / E: it ***impadronirsi***] (Îvr) A se face stăpân pe ceva.

împăca [At: CORESI, EV. 46/22 / Pzi: *împac* / E: ml *****impacare***] **1-2** *vtrr* (Udp „cu") A restabili raporturile de prietenie, de înțelegere cu cineva Si: *a (se) reconcilia, a (se) împăciui*, (înv) *a păcelui* (1). **3** *vt* (Rar) A satisface pe cineva Si: (înv) *a păcelui* (2). **4** *vr* (Rar) A se răzbuna pe cineva. **5** *vt* (Fig) A îmblânzi pe cineva. **6** *vt* A aplana o neînțelegere, un conflict. **7** *vr* A se reconcilia cu cineva. **8** *vrr* A se înțelege cu cineva (într-o chestiune bănească) Si: *a conveni, a se învoi*. **9** *vt* (Îe) **A ~ și capra și varza** (sau **capra cu varza**) A aduce armonie între două contraste. **10** *vrr* A trăi în bună înțelegere cu cineva. **11** *vr* A se familiariza cu ceva. **12** *vr* A se convinge de ceva. **13** *vt* A potoli pe cineva, dându-i satisfacție Si: (înv) *a păcelui* (3).

împăcare *sf* [At: COD. VOR. 126/13 / Pl: *~cări* / E: ***împăca***] **1** Restabilire a raporturilor de prietenie, de înțelegere cu cineva Si: *împăcat¹* (1), (înv) *împăcăciune* (1), *împăcăluire* (1), *împăcătură* (1), *împăceluire* (1), *împăciuială* (1), *împăciuire* (1), *păceluire* (1), *păceluit¹* (1), *păciuire* (1), *păciuilire* (1). **2** (Rar) Satisfacere a cuiva Si: *împăcat¹* (2), (înv) *împăcăciune* (2), *păceluire* (2), *păceluit¹* (2), *păciuire* (2), *păciuilire* (2). **3** (Rar) Răzbunare pe cineva Si: *împăcat¹* (3), (înv) *împăcăciune* (3). **4** (Fig) Îmblânzire a cuiva Si: *împăcat¹* (4), (înv) *împăcăciune* (4). **5** Aplanare a unei neînțelegeri, a unui conflict Si: *împăcat¹* (5), (înv) *împăcăciune* (5), *împăcăluire* (2), *împăcătură* (2), *împăceluire* (2), *împăciuială* (2), *împăciuire* (2). **6** Reconciliere cu cineva Si: *împăcat¹* (6), (înv) *împăcăciune* (6), *împăcăluire* (3), *împăcătură* (3), *împăceluire* (3), *împăciuială* (3), *împăciuire* (3). **7** (Ccr) Înțelegere cu cineva într-o chestiune bănească Si: *convenție, învoială, împăcat¹* (7), (înv) *împăcăciune* (7). **8** Trai în bună înțelegere cu cineva Si: *împăcat¹* (8), (înv) *împăcăciune* (8). **9** Familiarizare cu ceva Si: *împăcat¹* (9), (înv) *împăcăciune* (9). **10** Încredințare de adevărul unei idei Si: *împăcat¹* (10), (înv) *împăcăciune* (10). **11** Potolire a cuiva, dându-i satisfacție Si: *împăcat¹* (11), (înv) *împăcăciune* (11), *păceluire* (3), *păceluit¹* (3).

împăcat¹ *sn* [At: CARAGEA, L. 47/17 / Pl: *~uri* / E: ***împăca***] **1-11** Împăcare (**1-11**).

împăcat², ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 11 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împăca***] **1** Liniștit. **2** Care și-a restabilit raporturile de prietenie cu cineva Si: *împăceluit* (1), *împăciuit* (1). **3** Satisfăcut. **4** (Rar) Care s-a răzbunat pe cineva. **5** Îmblânzit². **6** (D. un conflict) Aplanat. **7** Reconciliat. **8** Care s-a înțeles cu cineva într-o chestiune bănească. **9** Înduplecat². **10** Care trăiește în bună înțelegere cu cineva. **11** Familiarizat cu ceva. **12** Convins. **13** Potolit².

împăcăcios, ~oasă *a* [At: ANTIM, P. 29 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***împăca*** + *-(ă)cios*] (Îvr) **1** Conciliant. **2** Care poate fi mulțumit cu ușurință.

împăcăciune *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 36 / Pl: *~ni* / E: ***împăca*** + *-(ă)ciune*] (Înv) **1-11** Împăcare (**1-11**).

împăcălui *vtrr* [At: CDDE / Pzi: *~iesc* / E: ***împăca*** + *-lui*] (Înv) **1-2** A (se) împăciui (**1-2**).

împăcăluire *sf* [At: PRAVILA (1814) 106/10 / Pl: *~ri* / E: ***împăcălui***] (Înv) **1-3** Împăcare (**1, 5-6**).

împăcător, ~oare [At: BIBLIA (1688), 240/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împăca*** + *-(ă)tor*] **1-6** *smf, a* (Persoană) care împacă (**1, 6-7**) Si: *împăciuitor* (**1-6**). **7** *sf* Jertfă de împăcare.

împăcătură *sf* [At: CORESI, E. 38/37 / Pl: *~ri* / E: ***împăca*** + *-ură*] (Înv) **1-3** Împăcare (**1, 5-6**). **4** Liniștire. **5** Pace. **6** Iubire a păcii. **7** Fire pașnică și împăciuitoare.

împăcelui *vtrr* [At: DDRF / V: ***păcelui*** / Pzi: *~iesc* / E: ctm ***împăcălui*** + ***pace***] (Îrg) **1-2** A împăciui (**1-2**).

împăceluire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 353 / V: (înv) ***păceluire*** / Pl: *~ri* / E: ***împăcelui***] (Înv) **1-3** Împăcare (**1, 5-6**).

împăceluit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împăcelui***] (Înv) **1** Împăcat² (**1**). **2** Mulțumit.

împăciui *vtrr* [At: DIONISIE, C. 163 / V: (înv) ***păciui*** / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***păciui***] **1-2** (A convinge pe cineva să facă pace sau) a face pace cu cineva Si: (îvr) *a împăcălui* (**1-2**), (îrg) *a împăcelui* (**1-2**), *a păciui* (**1-2**).

împăciuială *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ieli* /E: ***împăciui*** + *-eală*] **1-3** Împăcare (**1, 5-6**).

împăciuire *sf* [At: (a. 1776) IORGA, S. D. XII 92 / V: (înv) ***păciuire*** / Pl: *~ri* / E: ***împăciui***] **1-3** Împăcare (**1, 5-6**).

împăciuit, ~ă *a* [At: MĂRGĂRITARE (1746), ap. TDRG / V: ***păciuit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împăciui***] **1** Împăcat² (**1**). **2** Potolit². **3** Satisfăcut.

împăciuitor, ~oare *smf, a* [At: IORGA, L. II, 615 / V: (înv) ***păciuitor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împăciui*** + *-tor*] **1-6** Împăcător (**1-6**).

împăciuitorism *sns* [At: SCÎNTEIA, 1951, nr. 1947 / E: ***împăciuitor*** + *-ism*] **1** Atitudine de împăcare, de conciliere a unor divergențe. **2** Încercare de aplanare a conflictelor sociale, ideologice etc. **3** (Pgn) Îngăduință exagerată față de greșelile cuiva.

împăciuitorist, ~ă [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1330 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***împăciuitor*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Adept) al împăciuitorismului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care manifestă împăciuitorism (**1**). **5-6** *smf, a* (Persoană) care practică împăciuitorismul (**2**). **7-9** *a* Care se referă la împăcitorism (**1-3**).

împâcli *vr* [At: DA / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***pâclă***] A se acoperi cu pâclă.

împâclit, ~ă *a* [At: (a. 1648) GCR I, 130 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împâcli***] Acoperit cu pâclă.

împăcura *v* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***păcura***] (Rar) A se umple cu păcură.

împădăiet, ~ă *a* vz ***împădiat***

împădiat, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~dăiet*** / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) Neglijat.

împădurări *v* vz ***împăduri***

împăduri *vt* [At: I. IONESCU, M. 131 / V: ***~urări*** / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***pădure***] A planta arbori pentru a forma o pădure.

împădurire *sf* [At: CRĂINICEANU, I. G. 17 / Pl: *~ri* / E: ***împăduri***] Plantare de arbori pentru a forma o pădure.

împădurit, ~ă *a* [At: LEG. EC. PL. 443 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împăduri***] Acoperit cu păduri.

împăgâna *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***păgâna***] **1-2** (Îoc *încreștina*) (A face pe cineva să trecă sau) a trece de la creștinism la o altă religie.

împăgânat, ~ă *a* [At: PAMFILE, C. Ț. 71 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împăgâna***] (Îoc *(în)creștinat²*) Care a trecut de la creștinism la o altă religie.

împăia¹ *vri* [At: GIUGLEA, C. 19 / Pzi: *~iez* / E: ml *****impalliare***] **1-2** A crește oilor lână nouă, scurtă și moale, primăvara.

împăia² *vt* [At: DA ms / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***pai***, după fr *empailler*] A umple cu paie pielea jupuită de pe un animal, spre a-i da acestuia un aspect asemănător cu cel natural.

împăiajena *v* vz ***împăienjeni***

împăiajenare *sf* vz ***împăienjenire***

împăială *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 293 / Pl: *~ieli* / E: ***împăia¹*** + *-ală*] Lână scurtă și moale a oilor, care crește primăvara.

împăianjena *v* vz ***împăienjeni***

împăiat¹, ~ă *a* [At: MARIAN, ap. DA ms / V: (reg) ***~pai~, ~iet*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împăia¹***] **1** (D. oi) Cu lână nouă. **2** (D. lână) Care nu se desprinde. **3** (Fig; d. om; îla) **Cu barba ~ă** Căruia începe să îi crească barbă.

împăiat², ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 52 / V: ***~iet*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împăia²***] (D. animale) A cărui piele a fost jupuită și umplută cu paie pentru a-i da un aspect asemănător cu cel natural.

împăiejena *v* vz ***împăienjeni***

împăiejenare *sf* vz ***împăienjenire***

împăiejeni *v* vz ***împăienjeni***

împăiejenire *sf* vz ***împăienjenire***

împăiejenit, ~ă *a* vz ***împăienjenit***

împăiejina *v* vz ***împăienjeni***

împăiejinare *sf* vz ***împăienjenire***

împăienjăni *v* vz ***împăienjeni***

împăienjănire *sf* vz ***împăienjenire***

împăienjănit, ~ă *a* vz ***împăienjenit***

împăienjena *v* vz ***împăienjeni***

împăienjenare *sf* vz ***împăienjenire***

împăienjenat, ~ă *a* vz ***împăienjenit***

împăienjeneală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***împăienjeni*** + *-eală*] (Rar) Împăienjenire.

împăienjeni [At: MAG. IST. IV 340 / V: *~ejeni*, *împânjăni*, *împângeni*, ***~poiji~***, (cscj) ***~iajena***, ***~ianjena***, ***~iejena***, ***~iejina***, ***~na***, ***~ingina*** / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***păianjen***] **1-2** *vtr* A (se) acoperi cu pânze de păianjen. **3** *vr* (Fig; d. ochi) A nu mai vedea bine. **4** *vr* (Fig; d. vedere) A-și pierde claritatea Si: *a se încețoșa*. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) tulbura.

împăienjenire *sf* [At: ODOBESCU, S. I 139 / V: ***~iajenare, ~ianjenare, ~äiejenare, ~iej~, ~aiejinare, ~jănire, ~jenare, ~păinginare, ~păinjin~, împângen~, împânjen, împoijin~*** / Pl: *~ri* / E: ***împăienjeni***] **1** Acoperire cu pânze de păianjen. **2** (Fig) Încețoșare. **3** (Fig) Tulburare.

împăienjenit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II 236 / V: ***~inge~, ~jă~, ~păingi~, ~jănat, ~păinj~, ~jinat, ~inje~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împăinjeni***] **1** Acoperit cu fire de păinejn. **2** Plin de păienjeniș. **3** (Fig; d. ochi) Care nu mai distinge bine obiectele. **4** (D. vedere) Lipsit de claritate Si: *încețoșat*.

împăiere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***împăia²***] **1** Umplere cu paie a pielii unui animal, spre a-i da acestuia un aspect asemănător cu cel natural. **2** (Rar) Fază de formare a paiului la cereale.

împăiet¹, ~ă *a* vz ***împăiat¹***

împăiet², ~ă *a* vz ***împăiat²***

împăingina *v* vz ***împăienjeni***

împăinginare *sf* vz ***împăienjenire***

împăinginat, ~ă *a* vz ***împăienjenit***

împăinjenit, ~ă *a* vz ***împăienjenit***

împăinjinire *sf* vz ***împăienjenire***

împăinvăna *v* vz ***împăivăni***

împăivănat, ~ă *a* vz ***împăivănit***

împăivăni *vt* [At: PAMFILE, I. C. 213 / V: ***~invăna, împoivăna, păivăni, poivăni*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***paivan***] (Reg) A priponi calul pentru a-l opri să iasă dintr-o anumită zonă.

împăivănit, ~ă *a* [At: BIBICESCU, P. P. 308 / V: ***~nat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împăivăni***] (Reg; d. cal) Priponit.

împăjești *vr* [At: BUD, P. P. / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***pajiște***] A se acoperi cu iarbă.

împământa *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***pământ***] (Teh; d. fire electrice) A lega la pământ.

împământare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***împământa***] (Teh; d. fire electrice) Legare la pământ.

împământat, ~ă *a* [At: GRAIUL II. 204 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împământa***] **1** (Rar) Care a fost împroprietărit cu pământ. **2** (D. fire electrice) Care este legat la pământ.

împământeni [At: NEGRUZZI, S. I, 422 / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***pământean***] **1-2** *vtr* A (se) stabili într-un loc. **3-4** *vtr* A (se) integra în viata localnicilor Si: *a (se) naturaliza*. **5-6** *vtr* (Fig; d. obiceiuri, idei etc.) (A face să prindă sau) a prinde rădăcini. **7-8** *vtr* A (se) introduce. **9-10** *vtr* A (se) generaliza. **11** *vt* A îngropa. **12** *vt* (În Evul Mediu, în țările

române) A acorda cuiva printr-un act domnesc calitatea și drepturile de pământean.

împământenire *sf* [At: HAMANGIU, C. C. X, ap. DA / Pl: *~ri* / E: ***împământeni***] **1** Stabilire într-un loc. **2** Integrare în viața localnicilor Si: *naturalizare*. **3** (Fig) Introducere a unor noi idei, obiceiuri. **4** Înrădăcinare a unor noi idei, obiceiuri. **5** (Fig) Generalizare. **5** Îngropare. **6** (Înv) Acordare a calității și a drepturilor de pământean, în Evul Mediu, în țările române.

împământenit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împământeni***] **1** Naturalizat. **2** Generalizat. **3** Introdus. **4** Îngropat. **5** (În evul mediu, în țările române; d. persoane) Căreia i s-a acordat dreptul de pământean.

împământenitor, ~oare *smf, a* [At: CĂLINESCU, ap. IORDAN, L. R. A. 166 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împământeni*** + *-(i)tor*] **1-2** (Persoană) care împământenește.

împăna [At: CANTEMIR, IST. 204 / V: (înv) ***~pen~***, (css) ***~nui*** / Pzi: *~nez*, (înv) *împen* / E: ml ****impinno, -are***] **1** *vr* (D. păsări) A se acoperi cu pene. **2** *vt* (C. i. săgeți) A pune pene la partea de jos, ca să poată zbura mai ușor. **3-4** *vt* (C. i. un obiect aflat într-o cavitate) A astupa cu pene, cârpe etc., (ca să nu poată fi văzut sau) ca să nu poată ieși afară. **5-6** *vtr* A (se) împodobi cu pene sau cu alte ornamente, mai ales flori. **7-8** *vtr* (Pgn) A (se) împodobi. **9-10** *vtr* (Fig; d. pădure, livadă etc.) A se umple de flori și de verdeață. **11** *vt* (Teh) A reduce jocul dintre două sau mai multe piese introducând între ele pene de lemn sau de metal. **12** *vt* (Pgn) A umple un spațiu. **13** *vt* A încheia două bucăți făcându-le să se îmbuce una în alta. **14** *vt* A introduce în crestăturile făcute într-o bucată de carne sau în unele legume bucățele de usturoi, de slănină etc. **15** *vt* (Fig) A supraveghea un loc așezând paznici în diferite zone ale acestuia. **16** *vt* (C. i. oi) A duce la păscut. **17** *vt* (Îe) **A ~ un lan (cu secerători)** A așeza secerătorii la locurile lor Cf *a îmbrăca*. **18** *vt* (Îlv) **A ~ o fugă** A fugi.

împănare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***împăna***] **1** Acoperire a păsărilor cu pene. **2** Așezare a unor pene la coada săgeții, ca să zboare mai ușor. **3** Împodobire cu pene sau cu alte ornamente, mai ales flori. **4** (Pex) Împodobire. **5** (Fig) Umplere a pădurii, livezii etc. de flori și verdeață. **6** (Teh) Reducere a jocului dintre două sau mai multe piese introducând între ele pene de lemn sau de metal. **7** (Pgn) Umplere a unui spațiu. **8-9** Astupare a unei cavități cu pene, cârpe etc. (pentru a nu se vedea sau) pentru a nu putea ieși ceea ce se află înăuntru. **10** Introducere în crestăturile făcute într-o bucată de carne sau în legume a unor bucățele de usturoi, de slănină etc. **11** (Fig) Înțesare a unui loc cu paznici. **12** Înfigere a unei pene pentru a despica un trunchi de copac. **13** Strângere a două bucăți de lemn printr-o pană.

împănat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 65/24 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împăna***] **1** (D. păsări) Acoperit cu pene. **2** (Înv; d. săgeți) Căreia i s-a fixat o pană de pasăre în capătul neascuțit pentru a putea zbura mai ușor la lansare. **3** Care este prevăzut cu o pană. **4** (Reg) Împodobit cu flori. **5** Plin de flori. **6** (D. un loc, un teren etc.) Înțesat. **7** (D. carne sau d. unele legume) În care s-au introdus bucăți de usturoi, de slănină etc. **8** (Teh; d. piese sau unelte formate din bucăți) Înțepenit, fixat cu o pană de lemn sau de metal, pentru a-i reduce jocul.

împănătură *sf* [At: PRECU, P. 23 / Pl: *~ri* / E: ***împăna*** + *-(ă)tură*] (Mar) Tăietură la urechea oilor.

împăndăra [At: JIPESCU, O. 54 / V: (reg; cscj) *~ri* (Pzi: *~resc*) / Pzi: *împăndăr, ~rez* / E: nct] (Îrg) **1** *vt* A răspândi. **2** *vt* A însămânța un teren. **3-4** *vtr* (Reg; îf *împăndări*) A (se) răspândi inegal, în toate direcțiile.

împăndări *v* vz ***împăndăra***

împăndra *vt* [At: LB / Pzi: *~rez* / E: ns cf *împăndra*] (Înv) **1** A cheltui fără rost. **2** A strica.

împăns, ~ă *a* vz ***împins***

împănui *v* vz ***împăna***

împănuit, ~ă *a* vz ***împănat***

împănușa *vr* [At: MARIAN / Pzi: *~șez* / E: ***împănușa***] (D. porumb) A se înveli în pănușă.

împănușat, ~ă *a* [At: MARIAN / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împănușa***] (D. porumb) Învelit în pănușă.

împăpuri *vt* [At: DEX² / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***papură***] A astupa cu papură interstițiile unui vas cu doage.

împăpurit, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 74 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împăpuri***] (D. bălți, terenuri etc.) Pe care a crescut papura.

împăpușa *vi* [At: PAMFILE, A. 88 / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***păpușă***] (Reg; d. porumb) A lega păpuși.

împăra [At: PRAV. MOLD. 91 / Pzi: *~rez* / E: ml ***impalo, ~are***] (Îvr) **1** *vt* A bate pari în pământ. **2** *vt* A pune araci la vie. **3** *vt* (Reg) A coase cu un ac gros. **4** *vr* A se înțepa. **5** *vt* A face public ceva.

împărat *sm* [At: PSALT. 2/3 / V: (îvr) ***părat*** / Pl: *~ați* / E: ml ****imperator***] **1** Suveran suprem al unui imperiu. **2** (Îcs) *De-a ~tu'* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **3** (La jocul cu arșice) Bei. **4** (Orn; reg; îc) **~tul-păsărilor** Împărățel (*Troglodytes troglodytes*). **5** (Iht; reg; îc) **~ul-năbușcei** Babușcă de culoare roșie-cărămizie, din bălțile Dunării. **6** (Iht; reg; îc) **~ul-cegăi** Cegă (*Pungitius platygaster*). **7** (Iht; reg; îc) **~ul-crapului** Varietate de crap nedefinită mai îndeaproape Si: *boiernaș* (**3**). **8** (Iht; reg; îc) **~ul-plăticăi** Plătică (*Abramis brama*). **9** (Fig) Conducător. **10** (Fig) Stăpân. **11** (Rel) Dumnezeu. **12** (Fig; în orațiile de nuntă șîs *~ul mare*) Mire. **13** (Fig; în jocul popular brezaia) Vătaf. **14** (Ast; fig; îs) *Stelele ~aților* Steaua polară Si: *candela cerului, steajăr*.

împărăchetură *sf* [At: VARLAAM, C. 191_2 / Pl: *~ri* / E: ***împereche*** + *-tură*] (Înv) Împerechere.

împărăteasă *sf* [At: CORESI, EV. 546/4 / V: (înv) ***părăteasă*** / Pl: *~ese* / E: ***împărat*** + *-easa*] **1** Soție de împărat (**1**). **2** Femeie care conduce un imperiu. **3** (Rel) Maica Domnului. **4** (Fig; în orațiile de nuntă) Mireasă. **5** (Apc; reg) Matcă. **6** (Bot; reg) Plantă din familia cucurbitaceelor, veninoasă, agățătoare, cu flori albe-verzui, care crește pe gardurile viilor și prin grădini, a cărei rădăcină se folosește ca purgativ Si: *brei, cucurbete, cucurbețea, mutătoare, mutătoare-cu-poame-negre, tidvă-de-pământ* (*Bryonia alba*). **7** (Bot; reg; îc) **~sa-buruienilor** Mătrăgună (*Atropa belladona*).

împărătesc, ~ească *a* [At: COD. VOR. 146/11 / Pl: *~ești* / E: ***împărat*** + *-esc*] **1-3** Care ține (de împărat (**1**) sau) de împărăteasă (**1-2**). **4-6** (De împărat (**1**) sau) de împărăteasă (**1-2**). **7-9** Propriu (împăratului (**1**) sau) împărătesei (**1-2**). **10-12** Referitor (la împărat (**1**) sau) la împărăteasă (**1-2**) Cf *crăiesc, domnesc, regal, regesc*. **13** (Îs) *Pravilă ~ească* Lege a împăratului bizantin. **14** (Rel; îs) *Ușile ~ești* Uși din mijlocul altarului deasupra cărora se află icoana Domnului Iisus Hristos. **15** (Îs) *Sărbători* (sau *praznice*) *~ești* Sărbători religioase legate îndeosebi de viața Mântuitorului Iisus Hristos. **16** (Înv; îs) *Boală ~ească* Icter. **17** (Îs) *Pere ~ești* Pere turcești, rotunde. **18** (Înv; îs) *Galbeni ~ești* Monedă austriacă cu efigia împăratului. **19** (Pop; după mg *országos bolond* îs) *Nebun ~* Nebun de legat. **20** (Îs) *Bețiv ~* Alcoolic. **21** (Îs) *Zi ~ească* Duminică. **22** Mare. **23** Excepțional. **24** Maiestuos.

împărătește *av* [At: CORESI, EV. 326/19 / E: ***împărat*** + *-este*] **1** În chip împărătesc. **2** Ca împărații. **3** Foarte bine. **4** În fericire.

împărătiță *sf* [At: GORJAN, H. IV, 14/28 / Pl: *~te* / E: ***împărat*** + *-iță*] (Pop; șhp) **1-2** Împărăteasă (tânără). **3** Fată de împărat.

împărătoi *smi* [At: RETEGANUL, P. I, 34 / E: ***împărat*** + *-oi*] (Aug; fam; irn) **1-2** Împărat (**1**) (mare).

împărătuș *sm* [At: MARIAN, O. I, 304 / Pl: *~i* / E: ***împărat*** + *-uș*] **1** (Orn; reg) Împărățel (*Troglodytes troglodytes*). **2** (Reg) Omușor.

împărățel *sm* [At: MARIAN, O. I, 304 / Pl: *~ei* / E: ***împărat*** + *-el*] (Orn; reg) Pasăre foarte mică, isteață și îndrăzneață, cu penele de pe spate ruginii, și pe pântece roșietice, cu coada mică, ridicată Si: *bourel, cioclejel*, (Ban) *curtubeș, gâtejel*, (Trs) *împăratul-pasărilor, împărătuș*, (*Pâț-*)*împărătuș*, (Mol) *ochii-boului, ochiul-boului, panciaruș, parantuș, pănțăruș, sfredelaș, sfredeleac, sfredeluș, șofrac, șofrăcuț, țanțaruș* (*Troglodytes troglodytes*).

împărăți *vi* [At: PSALT. 86/12 / Pzi: *~țesc* / E: ***împărat***] **1** (Rar) A face pe cineva împărat. **2** A stăpâni o țară în calitate de împărat. **3** (Pex; pop) A guverna. **4** A trăi bine. **5** (Înv) A fi împărat.

împărăție *sf* [At: COD. VOR. 3/8 / V: (înv) ***părăție*** / Pl: *~ii* / E: ***împărat + -ie***] **1** Imperiu. **2-3** Persoană (a împăratului sau) a împărătesei. **4-5** Demnitate (de împărat sau) de împărăteasă. **6-7** Rang (de împărat sau) de împărăteasă. **8** Domnie. **9** (Fig; Bis) Imperiu al lui Dumnezeu. **10** (Înv) Guvern al Imperiului otoman. **11-12** (Fig; reg) Putere (mare). **13** Domnitor. **14** Sultan. **15** (Îs) *~ia ta* (sau *voastră*) Formulă de adresare către un împărat. **16** (Îs) *~ia cerului* Rai.

împărățire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***împărăți***] **1** Ridicare a cuiva la rangul de împărat Si: (rar) *împărățit¹* (1). **2** Conducere a unui imperiu Si: (rar) *împărățit¹* (2). **3** (Pex; pop) Guvernare. **4** (Fig; pop) Trai bun Si: (rar) *împărățit¹* (4). **5** (Înv) Stare de a fi împărat Si: (rar) *împărățit¹* (5).

împărățit¹ *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 671 / Pl: *~uri* / E: ***împărăți***] (Rar) **1-2** Împărățire (1-2). **3** (Pex; pop) Guvernare. **4-5** Împărățire (4-5).

împărățit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împărăți***] (Rar) **1** (D. oameni) Care a fost încoronat împărat. **2** (D. un imperiu) Guvernat.

împărățitor, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 179/35 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împărăți + -tor***] Care conduce ca un împărat.

împărățitoriu, ~oare *a* vz ***împărățitor***

împărechea *v* vz ***împerechea***

împărecheare *sf* vz ***împerechere***

împărecheat *a* vz ***împerecheat***

împărechere *sf* vz ***împerechere***

împărechetură *sf* [At: VARLAAM, C. 191₂ / Pl: *~ri* / E: ***împerechea + -tură***] (Înv) Împerechere.

împăroșa *vtr* [At: (a. 1652) DOC. ap. TDRG / V: ***~rușa***, (cscj) ***~și*** / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***păros***] (Rar) **1-2** A (se) acoperi cu păr.

împăroșare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~șări* / E: ***împăroșa***] Acoperire cu păr a pielii.

împăroșat, ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 246 / V: ***~rușat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împăroșa***] (Rar) Plin de păr.

împăroși *v* vz ***împăroșa***

împărtăliște *sf* [At: LB / Pl: *~ti* / E: ***împărțeală*** + *-iște*] (Reg) Împărțire.

împărtășa *v* vz ***împărtăși***

împărtășanie *sf* [At: IORGA, C. I. II, 56 / V: ***~șenie*** / Pl: *~ii* / E: ***împărtăși*** + *-anie*] (Prc) **1-2** Cuminecătură (1-2). **3-4** (Îe) **A fi aproape de ceva** (sau **de cineva**) **ca turcul de ~** A fi foarte departe de ceva sau de cineva.

împărtășenie *sf* vz ***împărtășanie***

împărtăși [At: (a. 1683) APOSTOL, ap. TDRG / V: ***~șa, ~toșa*** / Pzi: *~șesc* / E: *în-* + ***părtaș***] **1-2** *vtr* A (se) face (pe cineva) părtaș la ceva. **3** *vr* A primi din ... **4-5** *vtr* (Bis) A (se) cumineca (1-2). **6** *vt* A accepta punctul de vedere al cuiva. **7-8** *vtrr* A (se) destăinui cuiva ceva. **9** *vt* A împărți cu cineva ceva. **10** *vr* A se molipsi. **11** *vt* (Nob) A da și altuia. **12** *vt* A primi o parte din ceva.

împărtășire *sf* [At: MINEIUL (1776) 49¹/2 / V: ***~teș~*** / Pl: *~ri* / E: ***împărtăși***] **1** (Înv) Devenire a cuiva părtaș la ceva Si: *împărtășit¹* (1). **2** Primire a unei părți din ceva Si: *împărtășit¹* (2). **3-4** (Înv) Parte pe care (o are sau) o ia cineva Si: *împărtășit¹* (3-4). **5-6** (Iuz) Cuminecare (1-2). **7-8** (Iuz) Comunitate (de idei sau) de sentimente Si: *împărtășit¹* (7-8). **9** (Înv) Primire a unui lucru din partea altcuiva Si: *împărtășit¹* (9). **10** (Nob) Oferire a ceva altcuiva Si: *împărtășit¹* (10). **11** Molipsire. **12** Destăinuire. **13** Acceptare a punctului de vedere al cuiva Si: *împărtășit¹* (13). **14** Participare la ceva Si: *împărtășit¹* (14). **15-16** Cuminecare (1-2).

împărtășit¹ *sn* [At: CONTEMP. III, 428 / Pl: *~uri* / E: ***împărtăși***] **1-4** Împărtășire (1-4). **5-6** (Iuz) Cuminecare (1-2). **7-10** Împărtășire (7-10). **11** Molipsire. **12** Destăinuire. **13-14** Împărtășire (13-14). **15-16** Cuminecare (1-2).

împărtășit², ~ă *a* [At: ȘEZ. VIII, 26 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împărtăși***] **1** Comunicat² (1-2). **2** (D. o idee) Acceptat de altcineva. **3** Destăinuit². **4** La care se ia parte împreună cu altcineva. **5** Primit de la cineva. **6** Oferit și altcuiva. **7** Molipsit. **8** (Bis) Cuminecat².

împărteșire *sf* vz ***împărtășire***

împărtoșa *v* vz ***împărtăși***

împărțanie *sf* [At: PRAV. COM. 170, ap. DA ms / V: ***~țenie*** / Pl: *~ii* / E: ***împărți*** + *-anie*] (Înv) Împărțire.

împărțaștină *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 223 / Pl: *~ni* / E: ***împărți*** + *-aștină*] (Mar) Împărțire.

împărțeală *sf* [At: PRAV. MOLD. 83 / V: ***~țală*** / Pl: *~eli*, (înv) *~ele* / E: ***împărți*** + *-eală*] **1** (Înv) Divorț. **2-3** (Spc) Împărțire a unor bunuri (prin acord între părți sau) prin lege Si: *partaj*. **4** (Ccr) Lucru împărțit. **5** (Iuz: îs) *Act de ~* Act de partaj.

împărțenie *sf* vz ***împărțanie***

împărți [At: PSALT. SCH. 106 / Pzi: *împart* / E: ml **impartire*] **1** *vt* (Înv) A alege un lucru sau o ființă dintre altele de același fel. **2-3** *vtrr* A (se) separa în părți. **4-5** *vtr* (Jur; înv) A divorța. **6** *vt* (Înv; c. i. nunta) A anula. **7** *vt* (Înv; c. i. femeia) A părăsi. **8** *vr* (Înv) A se îndepărta de cineva. **9** *vt* (Înv) A scoate un element dintr-o mulțime Si: *a izola*. **10-11** *vtr* A (se) diviza în părți. **12-13** *vtr* A (se) despărți în două sau în mai multe părți spre a le distribui. **14-15** *vr* (Înv) A-și diviza averea în mai multe părți și a o distribui (creditorilor sau) moștenitorilor. **16** *vt* (Jur; înv) A lăsa un copil să plece de la casa părintească. **17** *vt* (Rar) A clasifica. **18** *vt* (Îoc *a înmulți*) A efectua operația de împărțire a unui număr prin altul. **19** *vt* (Tip) A distribui literele după tipărire, la locurile respective în casă (38). **20** *vt* (Îe) **A nu avea ce ~** (sau **a nu avea nimic de ~t**) **cu cineva** A nu avea nimic în comun cu cineva. **21** *vt* (Îe) **A-i ~ cuiva colacul** A vedea pe cineva mort. **22** *vu* (Pop) A-i fi sortit cuiva ceva. **23-24** *vtr* A (se) răspândi. **25** *vt* (Pop) A cheltui risipind. **26** *vt* A împărtăși o părere, o idee cu cineva. **27** *vt* A comunica ceva cuiva. **28** *vi* A participa împreună cu cineva la un eveniment, la o manifestare etc.

împărțire *sf* [At: CORESI, EV. 14 / Pl: *~ri* / E: ***împărți***] **1** (Înv) Alegere a unui lucru sau a unei ființe dintre altele de același fel Si: *împărțit¹* (1), (înv) *împărțiște* (1). **2** Separare în părți Si: *împărțit¹* (2), (înv) *împărțiște* (2). **3** (Jur; înv) Divorț. **4** (Înv) Anulare a nunții Si: *împărțit¹* (4), (înv) *împărțiște* (4). **5** (Înv) Părăsire a femeii Si: *împărțit¹* (5), (înv) *împărțiște* (5). **6** Îndepărtare de cineva Si: *împărțit¹* (6), (înv) *împărțiște* (6). **7** (Înv) Izolare a unui element dintr-o mulțime Si: *împărțit¹* (7), (înv) *împărțiște* (7), *împărțitură* (1). **8-9** Desfacere în două sau în mai multe părți a unui întreg pentru a le distribui Si: *împărțit¹* (8-9), (înv) *împărțiște* (8-9), *împărțitură* (2-3). **10-11** (Înv) Separare și distribuire a averii către (creditori sau) moștenitori Si: *împărțit¹* (10-11), (înv) *împărțiște* (10-11), *împărțitură* (4-5). **12** (Jur; înv) Emancipare a unui copil de sub tutela părintească Si: *împărțit¹* (12), (înv) *împărțiște* (12). **13** (Mat; îoc *înmulțire*) Efectuare a operației de divizare a unui număr prin altul Si: *împărțit¹* (13). **14** (Tip) Distribuire a literelor, după tipărire, la locurile respective în casă (38) Si: *împărțit¹* (14). **15** (Pex) Distribuire. **16** Răspândire. **17** (Pop) Risipă. **18** (Rar) Clasificare. **19** Împărtășire a unei păreri sau idei cu cineva Si: *împărțit¹* (19). **20** Comunicare a unui lucru cuiva Si: *împărțit¹* (20). **21** Participare împreună cu o altă persoană la un eveniment, la o manifestare etc. Si: *împărțit¹* (21).

împărțiște *sf* [At: VAIDA / Pl: *~ti* / E: ***împărți*** + *-iște*] **1-2** (Reg) Împărțire (1-2). **3** (Jur; înv) Divorț. **4-12** Împărțire (4-12).

împărțit¹ *sn* [At: CORESI, PS. 411 / Pl: *~uri* / E: ***împărți***] **1-2** Împărțire (1-2). **3** (Jur; înv) Divorț. **4-14** Împărțire (4-14). **15** (Pex) Distribuire. **16** Răspândire. **17** (Pop) Risipă. **18** (Rar) Clasificare. **19-21** Împărțire (19-21).

împărțit², ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 299 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împărți***] **1** (Înv) Separat. **2** (Jur; înv) Divorțat. **3** (Înv; d. o femeie) Părăsit. **4** (Înv; d. nuntă) Anulat. **5** (Înv) Îndepărtat de cineva. **6** (Înv) Scos dintr-o mulțime Si: *izolat*. **7** Desfăcut în părți. **8-9** (Jur; înv; d. avere) Divizat în două sau mai multe părți și distribuit (creditorilor sau) moștenitorilor. **10** (Jur; înv; d. un copil) Eliberat de sub tutela părintească. **11** (Rar) Clasificat. **12** (Mat; îoc *înmulțit*) Divizat. **13** (Tip; d. litere) Așezat, după tipărire, la locul

respectiv în casă (**38**). **14** Distribuit. **15** Împrăștiat. **16** Împărtășit. **17** Transmis cuiva. **18** (Pop) Predestinat.

împărțitor, ~oare [At: VARLAAM, C. II, 57 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împărți*** + *-tor*] **1** *a* (Înv) Care trebuie să fie împărțit. **2** *a* (Înv; d. boli) Contagios. **3** *a* Care împarte. **4** *sm* (Mat; îoc *deîmpărțit*) Divizor. **5** *sm* (Înv) Poștaș.

împărțitură *sf* [At: IORGA, D. B. I, 43 / Pl: *~ri* / E: ***împărți*** + *-tură*] **1-5** Împărțire (**7-11**). **6** (Înv) Divorț. **7** Porție.

împărușa *v* vz ***împăroșa***

împărușat, ~ă *a* vz ***împăroșat***

împăsoia *vt* [At: PSALT. 54/38 / V: ***~ona*** / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***păsa*** cf *îngreuia*] (Înv) A apăsa.

împătima *v* vz ***împătimi***

împătimi [At: COSTINESCU / V: (cscj) ***~ma*** / Pzi: *~mesc* / E: *în-* + ***patimă***] **1** *vt* A face pe cineva să sufere. **2-3** *vtr* (Rar) A (se) pasiona.

împătimire *sf* [At: EMINESCU, P. 188 / Pl: *~ri* / E: ***împătimi***] (Rar) **1** Provocare de suferințe cuiva. **2** Pasiune adâncă.

împătimit, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 132 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împătimi***] **1** Supus la suferințe. **2** Plin de patimă Si: *pasionat*.

împătra *vi* [At: I. CR. III, 119 / Pzi: *~rez* / E: ml ****impatrare***] (Reg) A da de bucluc.

împătrat, ~ă *a* vz ***împătrit***

împătri *vt* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***patru***] **1** (Înv) A împărți în patru. **2** A mări de patru ori Si: (liv) *a cvadrupla*.

împătricat, ~ă *a* [At: ȘEZ. VII, 8 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împătri*** + *-icat*] (Înv) **1-2** Împătrit (**1-2**).

împătrire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***împătri***] **1** (Înv) Împărțire în patru. **2** Mărire de patru ori.

împătrit, ~ă *a* [At: PRAV. COM. 178 / V: ***~rat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împătri***] **1** (Înv) Împărțit în patru. **2** Care este de patru ori mai mare Si: (liv) *cvadruplu*. **3** Mărit de patru ori.

împătura *vt* vz ***împături***

împăturare *sf* vz ***împăturire***

împăturat[1] *sn* vz ***împăturit[1]***

împăturat[2], ~ă *a* vz ***împăturit[2]***

împăturătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***împătura*** + *-ură*] **1** Împăturire. **2** (Ccr) Obiect împăturit.

împături *vt* [At: CALENDARIU (1814) 181/15 / V: (cscj) ***~ra*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***pătură***] **1** (D. o pânză, haină, hârtie etc.) A strânge prin îndoire repetată. **2** (Ilv) **A o ~ra** A fugi.

împăturire *sf* [At: DA ms / V: ***~rare*** / Pl: *~ri* / E: ***împături***] Strângere a unei haine, a unei pături, a unei pânze etc. prin îndoirea de mai multe ori Si: *împăturit[1]*.

împăturit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~rat*** / Pl: *~uri* / E: ***împături***] Împăturire.

împăturit[2], ~ă *a* [At: SLAVICI, N. I, 244 / V: ***~rat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împături***] **1** (D. o pânză, haină, hârtie) Strâns prin îndoirea de mai multe ori. **2** Învelit.

împăuna [At: RUSSO, S. 103 / V: ***păuna, păuni*** / P: *~pă-u~* / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***păun*** cf fr *pavaner*] **1** *vt* A pune pene (de păun) la pălărie. **2** *vt* (Pex) A împodobi. **3** *vt* (Pex) A împestrița. **4** *vr* (Fig) A se făli.

împăunare *sf* [At: DEX / P: *~pă-u~* / Pl: *~nări* / E: ***împăuna***] **1-2** Așezare a penelor (de păun) la pălărie. **3** (Pex) Împodobire. **4** (Pex) Împestrițare. **5** (Fig) Fudulire.

împăunat, ~ă *a* [At: BOUREANU, S. P. 18 / P: *~pă-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împăuna***] **1-2** (D. pălărie) Împodobit cu pene (de păun). **3** (Pex) Împodobit. **4** (Pex) Împestrițat. **5** (Fig) Înfumurat.

împăvărat, ~ă *a* vz ***împovărat***

împăvăzat, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***pavăză*** + *-at*] (Rar) Înarmat cu o pavăză.

împăviști *vr* [At: REV. CRIT. IV, 339 / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***pajiște***] (Reg) A se face pajiște.

împâcli *vr* [At: DEX / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***pâclă***] (Rar) **1** A se acoperi cu pâclă. **2** A dobândi un aspect tulbure.

împâclire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***împâcli***] (Rar) **1** Acoperire cu pâclă. **2** Dobândire a unui aspect tulbure.

împâclit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împâcli***] **1** Acoperit cu pâclă. **2** Mohorât.

împângeni *v* ***împăienjeni***

împângenire *sf* vz ***împăienjenire***

împângenit, ~ă *v* vz ***împăienjenit***

împânjăni *v* vz ***împăienjeni***

împânjănire *sf* vz ***împăienjenire***

împânjănit, ~ă *a* vz ***împăienjenit***

împânge *v* vz ***împinge***

împânzi [At: I. IONESCU, C. 45/16 / Pzi: *~zesc* / E: *în-* + ***pânză***] **1** *vt* A acoperi o întindere de loc. **2-3** *vtr* (D. privire) A (se) tulbura. **4** (Mrn) *vt* A desface pânzele. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) răspândi. **7** *vt* (Îe) **A i se ~ cuiva ochii (sau vederile)** A i (se) împăienjeni privirea.

împânzire *sf* [At: ARDELEANU, U. D. 104 / Pl: *~ri* / E: ***împânzi***] **1-2** Acoperire (cu o pânză) a unei suprafețe. **3** Tulburare a privirii. **4** Răspândire pe o întindere mare. **5** Înțesare a unui spațiu.

împânzit, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL, VII, 107 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împânzi***] **1** Care a fost întins ca o pânză pusă la uscat. **2** Acoperit. **3** (D. o mulțime) Răspândit pe o întindere mare. **4** (D. ochi, privire) Care a devenit tulbure Si: *împăienjenit*.

împâsli [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***pâslă***] **1-2** *vtr* (D. tricotaje de lână) A (se) face des și îndesat ca pâsla. **3** *vt* (D. păr sau barbă) A acoperi fața, crescând des ca pâsla. **4** *vr* (D. o blană lungă, mătăsoasă) A se încurca, devenind ca o pâslă. **5** *vr* (Fig; pfm; îe) **A o ~** A ajunge într-o situație dificilă.

împâslire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***împâsli***] **1** Dobândire a unui aspect asemănător pâslei de către tricotajele de lână. **2** Acoperire a feței de către barba deasă ca pâsla. **3** Încurcare a blănii lungi, mătăsoase, devenind ca pâsla. **4** (Fig) Ajungere într-o situație dificilă.

împâslit, ~ă *a* [At: CARAGIALE, S. 139 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împâsli***] **1** Care a devenit ca pâsla. **2** (D. păr) Des și încâlcit ca pâsla. **3** (D. urechi) Înfundat. **4** (D. față) Acoperit cu peri deși, neîngrijiți, încurcați. **5** (D. plante) Cu peri mici și deși Si: *pâslos*.

împâslitură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***împâsli*** + *-tură*] Țesătură cu aspect de pâslă.

împcili *v* vz ***împila***

împedeca[1] *v* vz ***împiedica[1]***

împedeca[2] *v* vz ***împiedica[2]***

împedica *v* vz ***împiedica[1]***

împegat *sm* vz ***impiegat***

împeleca [At: ȘEZ. VI, 120 / V: ***împcel~*** / S și: *~pie~* / P și: *~pie~* / Pzi: *împelec* / E: ctm ***împiedica*** + ***împila***] (Reg) **1** *vt* (D. cal) A împiedica[1] (**1**). **2-3** *vr* (Pex) A se împiedica[1] (**7-8**).

împelecat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împeleca***] (Reg) **1** (D. cal) Împiedicat[2] (**1**). **2-3** (Pex) Împiedicat[2] (**4-5**).

împelețat, ~ă *a* vz ***împelițat***

împelina *vtr* [At: MAT. FOLK. I, 560 / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***pelin***] **1-2** A (se) face amar ca pelinul. **3-4** (Fig) A (se) necăji.

împelinat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împelina***] **1** Care a devenit amar ca pelinul. **2** (Fig) Necăjit[2].

împelișătură *sf* vz ***împelișetură***

împelișetură *sf* [At: CHEST. V, 156 / V: ***~șăt~*** / Pl: *~ri* / E: ns cf *împelița*] (Reg) Semn făcut la urechile oilor.

împelița *vr* [At: VARLAAM, C. II, 41 / V: ***~pie~*** / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***peliță***] (Înv) A se întrupa.

împelițare *sf* [At: M. COSTIN ap. GÂDEI / V: ***~pie~*** / Pl: *~țări* / E: ***împelița***] (Înv) Întrupare.

împelițat[1] *sn* [At: PSALT. SCH. 526 / V: ***~pie~*** / Pl: *~uri* / E: ***împelița***] (Înv) Întrupare.

împelițat[2], ~ă [At: CANTEMIR, IST. 89 / V: ***~pie~***, (Mar) ***~erl~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împelița***] **1** *a* (Nob) Prevăzut cu o peliță. **2** *a* (Înv) Întrupat.

3 *a* (Îs) *Drac* ~ Copil neastâmpărat și obraznic. **4** *a* Rău. **5** *a* (Mar; rar; îf *împerlițat*) Mândru. **6** *sma* Drac. **7-8** *smf, a* (Pfm) (Persoană) afurisită. **9-10** *smf, a* (Ban) (Persoană) vicioasă, cu deprinderi urâte, incapabilă să se îndrepte.

împelma *v* vz ***împielma***

împena *v* vz ***împăna***

împenge *v* vz ***împinge***

împenit, ~ă *a* [At: I. CR. III, 305 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *în-* + ***pană***] (Reg) Fixat cu ajutorul unei pene.

împens, ~ă *a* vz ***împins²***

împepena *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: ~*nez* / E: *în-* + ***pepene***] (Reg) A se îngrășa.

împerciuna *vt* [At: TDRG / Pzi: ~*nez* / E: *în-* + ***perciune***] (Mol) A îndoi cu ciocanul vârful cuiului care a ieșit de cealaltă parte a lemnului și a-l bate apoi lățindu-l, ca să nu mai poată fi scos.

împerechea [At: PRAV. MOLD. 334 / V: (Mol) ***~păr~*** / S și: ~*chia* / P și: ~*chia* / Pzi: ~*chez* / E: *în-* + ***pereche***] **1** *vr* (Înv) A se despărți. **2** *vr* (Înv) A se învrăjbi. **3-4** *vtr* A (se) uni pentru a forma o pereche Si: *a (se) asocia*. **5** *vt* A potrivi perechile de animale în vederea montei. **6** *vrr* A săvârși actul sexual Si: *a se împreuna*.

împerecheare *sf* vz ***împerechere***

împerecheat, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 228 / V: (Mol) ***~păr~***, ***împărechet*** / S și: ~*chiat* / P și: ~*chiat* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***împerechea***] **1** (Înv) Despărțit. **2** (Înv) Învrăjbit. **3** (Înv) Îndoielnic. **4** Care formează o pereche. **5** (Pop; d. animale) Potrivit în vederea montei. **6** Împreunat trupește.

împerechere *sf* [At: VARLAAM, C. 189 / V: (Mol) ***~păr~***, ***~chea~***, ***împărecheare*** / S și: ~*chie~* / P și: ~*chie~* / Pl: ~*ri* / E: ***împerechea***] **1** (Înv) Despărțire. **2** (Înv) Vrajbă. **3** (Înv) Îndoială. **4** Punere împreună a două lucruri pentru a forma o pereche. **5** Potrivire a perechilor de animale în vederea montei. **6** (Pfm) Săvârșire a actului sexual Si: *împreunare*.

împerlițat, ~ă *a* vz ***împelițat²***

împestri *v* vz ***împistri***

împestrici *v* vz ***împistrici***

împestrit, ~ă *a* vz ***împistrit²***

împestrița *vtr* [At: ARHIVA R. I, VI/13 / V: (cscj) ***~ți*** / Pzi: ~*țez* / E: *în-* + ***pestrița***] **1-2** A (se) face pestriț Si: *a împistri* **(1)**, *a (se) împistrici* **(1-2)**.

împestrițare *sf* [At: DA ms / V: ***~pis~*** / Pl: ~*țări* / E: ***împestrița***] **1** Dobândire a unui aspect pestriț Si: *împestrițat¹* **(1)**, *împistricire* **(1)**, *împistricit¹* **(1)**, *împistricitură* **(1)**. **2** (Fig) Amestec de elemente variate, eterogene Si: *împestrițat¹* **(2)**.

împestrițat¹ *sn* [At: DA ms / V: ***~pis~*** / Pl: ~*uri* / E: ***împestrița***] **1-2** Împestrițare **(1-2)**.

împestrițat², ~ă [At: BĂLCESCU, M. V. 554 / V: ***~pis~***, ***pestrițat*** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***împestrița***] **1** *a* Care are culori diferite amestecate neomogen Si: *împistricit* **(1)**, *împistrit²* **(1)**, *pestriț*. **2** *a* (Pex) Constituit din elemente variate, nepotrivite Si: *pestriț*. **3** *sm* Om răutăcios.

împestrițătură *sf* [At: CONV. LIT. XLV, 365 / V: ***~pis~***, ***pestrițătură*** / Pl: ~*ri* / E: ***împestrița*** + -*(ă)tură*] **1-2** Alăturare (stridentă) de culori. **3** (Pex; șdp) Amestec de elemente variate, nepotrivite **(2-3)**.

împestriți *v* vz ***împestrița***

împeteca *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 202 / V: ***~tica***, (cscj) ***~eci***, ***~tici*** / Pzi: *împetec* / E: *în-* + ***petec***] (Rar) **1** A pune un petec Si: *a cârpi*. **2** A pune laolaltă o serie de petece.

împetecare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*cări* / E: ***împeteca***] (Rar) **1** Fixare de petice Si: *cârpire*. **2** Prindere laolaltă a unei serii de petece.

împetecat, ~ă *a* [At: KLOPȘTOC, F. 282 / V: ***~tic~***, ***~ecit***, ***~ticit*** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***împeteca***] (Rar) **1** Cu petice Si: *cârpit, peticit*. **2** Rupt în bucăți Si: *zdrențuit*.

împetecătură *sf* [At: KLOPȘTOC, F. 325 / V: ***~tic~*** / Pl: ~*ri* / E: ***împeteca*** + -*tură*] **1-2** (Rar; d. pânză, hârtie etc.) Bucată (cu multe petice sau) formată din petice Si: *ruptură, zdreanță*.

împeteci *v* vz ***împeteca***

împetecit, ~ă *a* vz ***împetecat***

împetelat, ~ă *a* [At: MÎNDRESCU, L. P. 71/11 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *în-* + ***peteală*** + -*at*] Împodobit cu beteală.

împetricit, ~ă *a* [At: CORESI, ap. DHLR II, 558 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: nct] (Îrg) Amorțit din cauza frigului.

împeți *vt* [At: CADE / Pzi: ~*țesc* / E: *în-* + ***peți***] (Pop) A peți.

împiciorăga *v* vz ***împicioronga***

împicioroga *v* vz ***împicioronga***

împiciorogare *sf* vz ***împiciorongare***

împiciorogat¹ *sn* vz ***împiciorongat¹***

împiciorogat², ~ă *a* vz ***împiciorongat²***

împiciorogi *v* vz ***împicioronga***

împicioronga *vr* [At: MANOLESCU, Î. 70 / V: ***~oga***, (nob) ***~răga***, (cscj) ***~ogi*** / Pzi: ~*ghez* / E: *în-* + ***picioroangă***] (Pop) **1** (D. un pui de animal) A începe să pășească. **2** (D. un bolnav) A-și reveni în urma unei boli Si: *a se întrema*.

împiciorongare *sf* [At: DA ms / V: ***~oga~*** / Pl: ~*gări* / E: ***împicioroga***] (Pop) **1** (Ccr) Primi pași făcuți de un pui de animal. **2** Însănătoșire.

împiciorongat, ~ă *a* [At: PAMFILE, D. 253 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***împicioroga***] **1** (D. un pui de animal) Care a început să meargă. **2** (D. un bolnav) Însănătoșit.

împidicătură *sf* vz ***împiedicătură***

împiedeca *v* vz ***împiedica¹***

împiedecare *sf* vz ***împiedicare***

împiedecat¹ *sn* vz ***împiedicat¹***

împiedecat², ~ă *a* vz ***împiedicat²***

împiedecător, ~oare *a smf* vz ***împiedicător***

împiedecătoriu *sm* vz ***împiedicător***

împiedecătură *sf* vz ***împiedicătură***

împiedica¹ [At: CORESI EV. 17/2 / V: ***~pedeca***, ***~ped~***, ***~piedeca*** / Pzi: *împiedic* / E: ml **impedico, -are*] **1** *vt* (D. animale) A pune piedică la picioare (prin legare) ca să nu mai poată fugi Si: *a împeleca* **(1)**. **2** *vt* A înfrâna roțile unui vehicul pentru a-l face să meargă mai greu. **3** *vt* (Îe) **~că la deal sau despiedică la vale** Se spune despre un om îndărătnic, care face lucrurile pe dos. **4** *vt* A pune cuiva o piedică pentru a-l face să cadă la pământ. **5** *vt* (Fig) A ține în loc pe cineva sau ceva Si: *a opri*. **6** *vt* A pune piedica de siguranță la mecanismul armelor de foc. **7-8** *vr* A se lovi cu piciorul de un obstacol (și a cădea) Si: *a se împeleca* **(2-3)**, *a se poticni*. **9** *vr* (Îlv) **A se ~ în picioare** A se împletici. **10-11** *vr* (Îe) **A i se ~ (cuiva) limba** A nu putea articula bine sunetele din cauza beției. **12** *vr* (Îlv) **A se ~ la vorbă** A gângăvi. **13** *vr* (Fig) A da mereu peste cineva sau peste ceva care supără, stingherește.

împiedica² *vtr* [At: PĂCALĂ, M. R. 310 / V: ***~deca*** / Pzi: *împiedic* / E: ns cf *împiedena*] (Trs) **1-2** (Rar; d. materiale textile) A se îndoi în lungime (și a coase ulterior cu mașina din greșeală cele două părți).

împiedicare *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 301/18 / V: ***~dec~***, ***~pedec~*** / Pl: ~*cări* / E: ***împiedica¹***] **1** Fixare a unei piedici la picioarele unui animal, pentru a împiedica fuga Si: *împelecare* **(1)**, *împelecat¹* **(1)**, *împiedicat¹* **(1)**. **2** Înfrânare a roților unui vehicul pentru a-l face să meargă mai greu Si: *împiedicat¹* **(2)**. **3** Punere în calea cuiva a unei piedici pentru a-l face să cadă la pământ Si: *împiedicat¹* **(3)**. **4** (Fig) Ținere în loc a cuiva sau a ceva Si: *împiedicat¹* **(4)**. **5-6** Lovire cu piciorul de un obstacol (și cădere) Si: *împelecare* **(2-3)**, *împelecat¹* **(2-3)**, *împiedicat¹* **(5-6)**, *poticnire*. **7** (Îrg; ccr) Obstacol. **8** Împleticire a pașilor Si: *împiedicat¹* **(7)**. **9** Așezarere a piedicii de siguranță la mecanismul armelor de foc Si: *împiedicat¹* **(8)**. **10-11** Neputință a articulării sunetelor, din cauza consumului de alcool Si: *împiedicat¹* **(9-10)**. **12** Vorbire nedeslușită, greoaie, însoțită de repetiția silabelor Si: *gângăvire, împiedicat¹* **(11)**.

împiedicat¹ *sn* [At: DA ms / V: ***~dec~*** / Pl: ~*uri* / E: ***împiedica¹***] **1-11** Împiedicare **(1-6, 8-12)**.

împiedicat², ~ă *a* [At: N. COSTIN, L. II, 86/30 / V: ***~dec~*** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***împiedica¹***] **1** (D. animale) Care are picioarele legate spre a nu

putea fugi Si: *împelecat²* (1). **2** (D. roțile vehiculelor) Cu piedică Si: *înțepenit*. **3** Căruia i s-a pus în cale o piedică pentru a-l face să cadă la pământ. **4** (Fig) Oprit. **5-6** Care s-a lovit cu piciorul de un obstacol (și a căzut la pământ) Si: *împelecat¹* (2-3). **7** (D. arme de foc) Cu piedica de siguranță pusă. **8** Gângav. **9** (D. vorbire, stil) Greoi.

împiedicământ *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***împiedica¹*** + *-(ă)mânt*] (Înv) Piedică.

împiedicător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 53 / V: (înv) ***~pedec~***, (înv) ***~decătoriu*** (1), (reg; 2) ***~elecătoare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împiedica*** + *-(ă)tor*] **1** *sm* (Înv) Diavol. **2** *sf* Funie cu care se leagă picioarele unui animal spre a nu putea fugi. **3** *sf* Piedică ce se pune la o roată, spre a o înfrâna Si: *târșă*. **4-11** *smf, a* (Persoană) care împiedică (4-5, 7-8).

împiedicătură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 297 / V: (Înv) ***~pid~, ~dec~*** / Pl: *~ri* / E: ***împiedica*** + *-tură*] (Rar) Piedică.

împiega *v* vz ***închega***

împiegat *smf* vz ***impiegat***

împielița *v* vz ***împelița***

împielițare *sf* vz ***împelițare***

împielițat¹ *sn* vz ***împelițat¹***

împielițat², ~ă *a* vz ***împelițat², ~ă***

împielma [At: POPOVICI, R. D. 186 / V: (reg) ***închel~, ~pel~*** / Pzi: *împielm* și *~mez* / E: *în-* + ***pielm***] **1** *vt* A înveli aluatul cu pielm. **2** *vt* A amesteca făina cu mălai, pentru a prepara turte. **3-4** *vtr* A (se) închega. **5** *vt* (Fig) A uni. **6** *vr* A se întrema după boală. **7** *vt* A încropi apa caldă cu apă rece. **8** *vt* (Fig; d. situații grele, neplăcute, etc.) A îmbunătăți.

împielmare *sf* [At: MDA ms / V: (reg) ***închel~*** / Pl: *~mări* / E: ***împielma***] **1** Învelire a aluatului cu pielm. **2** Amestecare a făinei cu mălai, pentru a prepara turte. **3** Închegare. **4** Unire. **5** Întremare după boală. **6** Încropire a apei calde cu apă rece. **7** (Fig) Îmbunătățire a unei situații grele, neplăcute, etc.

împielmat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / V: (reg) ***închel~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împielma***] **1** (D. aluat) Învelit cu pielm. **2** (D. mălai) Amestecat cu făină. **3** Închegat². **4** (Fig) Unit. **5** (D. oameni) Întremat după boală. **6** (D. apă caldă) Încropit cu apă rece.

împieptoșa *vr* [At: DEX² / V: (cscj) *~și* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***pieptos***] **1** A-și încorda mușchii pieptului în semn de semeție. **2** A se opinti din piept pentru a ridica o greutate.

împieptoșat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împieptoșa***] **1** Semeț. **2** Care și-a încordat mușchii pieptului pentru a ridica o greutate.

împieptoși *v* vz ***împieptoșa***

împieptoșire *sf* vz ***împieptoșare***

împierci *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~rcesc* / E: *în-* + ***pierci***] (Reg) **1-2** A (se) chirci (1).

împiercit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împierci***] (Reg) Chircit (1).

împieta *v* vz ***impieta***

împietra *v* vz ***împietri***

împietrat, ~ă *a* vz ***împietrit²***

împietri [At: PSALT. 312/2 / V: (cscj) ***~ra, petri*** / S și: *~pet~* / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***piatră***] **1-2** *vtr* A (se) transforma în stană de piatră Si: *a împietroșa* (1-2). **3-4** *vtr* A (se) face tare ca piatra Si: *a împietroșa* (3-4). **5-6** *vtr* (Fig) (A face să devină sau) a deveni insensibil ca o piatră Si: *a împietroșa* (5-6), *a înlemni* (3-4). **7** *vi* A înțepeni. **8-9** *vit* (A nu mai mișca sau) a face să nu mai miște Si: *a împietroșa* (8-9). **10-11** *vtr* (Reg; d. dinți) A (se) strepezi. **12** *vt* (Îrg) A nuanța ceva folosind un colorant mineral sub formă de piatră. **13** *vt* (Reg; îe) **A ~ ouă** A vopsi ouă în galben.

împietrire *sf* [At: MINEIUL (1776) 85 / S și: *~pet~* / Pl: *~ri* / E: ***împietri***] **1** Transformare în stană de piatră Si: *împietroșare* (1). **2** Întărire ca piatra Si: *împietroșare* (2). **3** (Fig) Insensibilitate. **4** Înțepenire. **5** Încetare a oricărei mișcări Si: *împietroșare* (5). **6** (Reg) Strepezire a dinților Si: *împietroșare* (6). **7** (Îrg) Nuanțare cu ajutorul unui colorant mineral ca o piatră Si: *împietroșare* (7). **8** (Mpp; îs) *~ea vinelor* Aterom.

împietrit, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 325 / S și: *~pet~* / V: ***~rat, ~pit~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împietri***] **1** Transformat în stană de piatră Si: *împietroșat* (1). **2** Întărit ca piatra Si: *împietroșat* (2). **3** Care a devenit insensibil ca o piatră Si: *împietroșat* (3). **4** Înțepenit. **5** Care a încetat orice mișcare Si: *împietroșat* (5). **6** (Reg; d. dinți) Strepezit. **7** (Îrg) Care a fost colorat cu ajutorul unui colorant mineral sub formă de piatră. **8** (Reg; d. ouă) Colorat în galben.

împietroșa [At: CANTEMIR, IST. 146 / V: (cscj) *~și* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***pietros***] **1-6** *vtr* A (se) împietri (1-6). **7** *vi* A împietri (7). **8-9** *vit* A împietri (8-9).

împietroșare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 94 / V: *~șire* / Pl: *~șări* / E: ***împietroșa***] **1-3** Împietrire (1-3). **4** Înțepenire. **5-7** Împietrire (5-7).

împietroșat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 12 / V: *~șit* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împietroșa***] **1-3** Împietrit (1-3). **4** Înțepenit. **5** Împietrit (5).

împietroși *v* vz ***împietroșa***

împietroșire *sf* vz ***împietroșare***

împietroșit, ~ă *a* vz ***împietroșat²***

împietrui *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 201 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***pietrui***] A pietrui.

împietruire *sf* [At: MDT 245 / Pl: *~ri* / E: ***împietrui***] Pietruire.

împietruit, ~ă *a* [At: ARDELEANU, U. D. 135 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împietrui***] Pietruit².

împila [At: ECONOMIA 41/7 / V: ***im~*** (cscj) ***~li, ~pcili, încili*** / Pzi: *~lez* / E: ml ****impillare***] **1** *vt* A călca în picioare. **2** *vr* A nu se mai dezvolta. **3** *vt* A presa fânul. **4** *vt* (Reg) A împiedica un cal legându-i capul de un picior, spre a nu putea fugi. **5** *vt* A apăsa. **6** *vt* (Fig) A îndupleca. **7** *vt* A face să se aplece spre pământ. **8** *vt* A împovăra peste măsură. **9** *vt* A asupri. **10** *vt* A biciui. **11** *vt* (Nob) A disprețui.

împilare *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL I, 180 / V: ***im~*** / Pl: *~lări* / E: ***împila***] **1** Călcare în picioare Si: *împilat¹* (1). **2** Oprire prematură a dezvoltării Si: *împilat¹* (2). **3** Presare a fânului Si: *împilat¹* (3). **4** (Reg) Împiedicare a unui cal legându-i capul de un picior, spre a nu putea fugi Si: *împilat¹* (4). **5** Apăsare. **6** (Fig) Înduplecare. **7** Aplecare spre pământ Si: *împilat¹* (7). **8** Împovărare peste măsură Si: *împilat¹* (8). **9** Asuprire. **10** Biciuire. **11** (Nob) Dispreț.

împilat¹ *sn* [At: DA ms / V: ***im~*** / Pl: *~uri* / E: ***împila***] **1-4** Împilare (1-4). **5** Apăsare. **6** (Fig) Înduplecare. **7-8** Împilare (7-8). **9** Asuprire. **10** Biciuire. **11** (Nob) Dispreț.

împilat², ~ă *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 47 / V: ***im~, ~lit, înci~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împila***] **1** Călcat în picioare. **2** A cărui dezvoltare s-a oprit prematur. **3** (D. fân) Presat². **4** (Reg; d. cal) Împiedicat prin legarea capului de unul dintre picioare, spre a nu fugi. **5** Apăsat². **6** (Fig) Înduplecat². **7** Făcut să se aplece spre pământ. **8** Împovărat peste măsură. **9** Asuprit². **10** Biciuit². **11** (Nob) Disprețuit².

împilator, ~oare *smf, a* [At: (a. 1839) URICARIUL V, 9/7 / V: ***im~, împilăt~, ~lăt~, ~lătoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împila*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care calcă în picioare ceva. **3-4** (Persoană) care presează fânul. **5-6** (Persoană) care împiedică un cal. **7-8** (Persoană) care apasă. **9-10** (Fig) (Persoană) care înduplecă. **11-12** (Persoană) care face pe cineva sau ceva să se aplece spre pământ. **13-14** (Persoană) care împovărează peste măsură pe cineva. **15-16** (Persoană) care asuprește pe cineva. **17-18** (Persoană) care biciuiește pe cineva. **19-20** (Nob) (Persoană) care disprețuiește pe cineva sau ceva.

împilător, ~oare *a* vz ***împilator***

împilătoriu, ~oare *a* vz ***împilator***

împildui *vi* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***pildui***] A pildui.

împili¹ *v* vz ***împila***

împili² [At: LB / V: ***încheli, închili*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A prinde sau a strânge ceva în șuruburi. **2** (Fig) A încremeni. **3** A rămâne nemișcat.

împilit¹, ~ă *a* vz ***împilat²***

împilit², ~ă *a* [At: HERZ. - GHER. IV, 211 / V: ***închel~, închil~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împili²***] **1** Încremenit². **2** Nemișcat².

împilostri *vt* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***pilostri***] A prilosti.

împindi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~desc* / E: *în-* + ***pândi***] A pândi.

împingător, ~oare [At: CANTEMIR, HR. 201 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împinge*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care împinge. **3-4** *smf, a* (Persoană) care îndeamnă pe cineva la ceva. **5-6** *smf, a* (Persoană) care silește pe cineva la ceva. **7** *sm* Instrument, dispozitiv cu care se împinge ceva. **8** *sf* (Spc) Unealtă de scândură cu care se împing cerealele de pe arie spre grămadă. **9** (Spc) *sn* Accesoriu la armele de foc care servește la împinsul proiectilului pe țeavă.

împingătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***împinge*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1** Ghiont. **2** Îmbrâncire (2).

împinge^{1} [At: PSALT. SCH. 186/6 / V: ***~pân~, ~pen~*** / Pzi: *împing* / Ps: *~nsei* (înv) *~inșu* / Par: *~ins* / E: ml ****impingo, -ere***] **1** *vt* A mișca prin forță ceva sau pe cineva schimbându-i poziția în direcția dorită. **2** *vt* A face să avanseze. **3** *vt* (Fig) A face să se producă un fenomen. **4** *vt* A muta ceva din loc fără violență. **5** *vrr* A se lupta. **6** *vr* A-și face loc într-o mulțime. **7** *vrr* (Îe) **A se ~ cu vorba** A se îndemna. **8** *vi* A apăsa cu putere, a se lăsa cu toată greutatea spre a urni pe cineva sau ceva din loc. **9** *vi* (Îe) **A ~ la roată cu cineva** A ajuta pe cineva. **10** *vi* A merge din greu. **11** *vt* (Prt) A interveni pentru cineva ca să ajungă, din punct de vedere social, la o situație nemeritată. **12** *vt* (Înv) A dovedi. **13** *vt* (Fig) A respinge. **14** *vt* (Fig) A izgoni. **15** *vt* (Fig) A îndemna pe cineva spre ceva. **16** *vt* (Fig) A sili pe cineva să facă ceva. **17** *vt* (Îe) **A ~ păcatul** (sau **păcatele**, sau **dracul**, ori **mititelul**) **să facă ceva** A face ceva regretabil. **18** *vt* (Fig) A determina pe cineva soarta, destinul, condițiile obiective să ajungă într-o anumită situație. **19** *vt* A duce, a purta până departe. **20** *vr* A se înghesui pentru a putea înainta. **21** *vt* A îmbrânci. **22** *vt* (Reg) A cheltui. **23** *vt* A plăti. **24** *vt* (Îlv) **A ~ bani (cuiva)** A mitui **(pe cineva)**.

împinge^{2} *vt* [At: DR III, 734 / Pzi: *împing* / Ps: *~nsei* / Par: *~ins* / E: ml ****impendo, -ere***] A plăti.

împingere *sf* [At: BELDIMAN, N. P. I, 151/25 / Pl: *~ri* / E: ***împinge***^{1}] **1** Mișcare prin forță a ceva sau a cuiva schimbându-i poziția în direcția dorită Si: *împins*^{1} (1). **2** Provocare a avansării unui obiect Si: *împins*^{1} (2). **3** (Fig) Determinare a producerii unui fenomen Si: *împins*^{1} (3). **4** Mutare din loc a unui obiect fără violență Si: *împins*^{1} (4). **5** Luptă. **6** Înghesuire prin mulțime pentru a putea înainta Si: *împins*^{1} (6). **7** Apăsare cu putere în ceva Si: *împins*^{1} (7). **8** (Ccr) Îmbrâncire (2). **9** Mers din greu Si: *împins*^{1} (9). **10** (Fig) Intervenție făcută cu scopul de a ajuta pe cineva să ajungă, din punct de vedere social, la o situație nemeritată Si: *împins*^{1} (10). **11** (Înv) Dovedire. **12** (Fig) Respingere. **13** (Fig) Izgonire. **14-15** (Fig) Îndemnare sau silire a cuiva de a săvârși un anumit lucru Si: *împins*^{1} (**14-15**). **16** (Fig) Determinare a cuiva de către soartă, destin, condiții obiective să ajungă într-o anumită situație Si: *împins*^{1} (**16**). **17** (Ccr) Sprijin, participare la efortul cuiva Si: *împins*^{1} (**17**). **18** (Irn) Mituire.

împins^{1} *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***împinge***] **1-4** Împingere (**1-4**). **5** Luptă. **6-7** Împingere (**6-7**). **8** (Ccr) Îmbrâncire (2). **9-10** Împingere (**9-10**). **11** (Înv) Dovedire. **12** (Fig) Respingere. **13** (Fig) Izgonire. **14-17** (Fig) Împingere (**14-17**). **18** (Irn) Mituire.

împins^{2}***, ~ă*** *a* [At: PSALT. 248/9 / V: (înv) ***împăns, ~pens*** / Pl: *~nși, ~e* / E: ***împinge***] **1** Care și-a schimbat poziția fiind mișcat prin forță. **2** A cărui avansare este provocată de cineva sau de ceva. **3** (Fig; d. fenomene) A cărui producere este determinată de cineva sau de ceva. **4** Mutat din loc fără violență. **5** Agresat^{2}. **6** Dat la o parte de cineva care își face loc într-o mulțime. **7** Care este apăsat cu putere. **8** (Fig) Ajutat^{2}. **9** (Fig) Pentru care s-a intervenit astfel încât să ajungă la o situație socială nemeritată. **10** (Fig) Respins^{2}. **11** (Fig) Izonit^{2}. **12-13** (Fig) Îndemnat sau silit de cineva să facă ceva. **14** (Fig) Determinat de către soartă, destin, condiții obiective, să ajungă într-o anumită situație.

împinsătură *sf* [At: CĂTANĂ, P. B. II, 41 / Pl: *~ri* / E: ***împins*** + *-ătură*] **1** Ghiont. **2** Îmbrâncitură (2).

împintena *vt* [At: CADE / V: (cscj) ***~ni*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***pinten***] (D. cai) A fi înțepat cu pintenii de către călăreț pentru a alerga mai repede.

împintenat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1319 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împintena***] (D. cai) Înțepat cu pintenii de către călăreț, pentru a alerga mai repede.

împinteni *vt* vz ***împintena***

împirit, ~ă *a* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 101 / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***pieri***] (Trs) **1** Leșinat. **2** Amețit. **3** Lihnit de foame.

împirona *vt* vz ***împironi***

împironi *vt* [At: DA ms / V: (cscj) ***~na*** / Pzi: *~nesc* / E: *în* + ***pironi***] A pironi.

împistreală *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. DA / Pl: *~eli* / E: ***împistri*** + *-eală*] **1** Ornament. **2** Broderie.

împistri *vt* [At: CANTEMIR, IST. 143 / V: ***închi~, ~pes~*** / Pzi: *~resc* / E: vsl **пьстрити** cf *împestrița*] **1** A împestrița (1). **2** A broda. **3** A împodobi (4). **4** A face crestături în lemn Si: *a împistrici* (4). **5** A colora. **6** A împodobi cu desene Si: *a împistrici* (6). **7** A încondeia ouă de Paști Si: *a împistrici* (7).

împistrici [At: DA ms / V: ***~pes~*** / Pzi: *~icesc* / E: cf *împestrița, împistri*] **1-2** *vtr* A (se) împestrița (**1-2**). **3** *vt* A broda. **4** *vt* A împodobi (4). **5** *vt* A împistri (4). **6** *vt* A colora. **7-8** *vt* A împistri (6-7).

împistricit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împistrici***] **1** Împestrițat^{2}. **2** Brodat. **3** Împodobit. **4** (D. lemn) Împistrit (4). **5** Colorat. **6** Împistrit (6). **7** (D. ouă) Încondeiat.

împistrire *sf* [At: BIBLIA (1688) 177/1 / Pl: *~ri* / E: ***împistri***] **1** Împestrițare (1). **2** Brodare. **3** Înfrumusețare. **4** Crestare ornamentală a lemnului Si: *împistrit*^{1} (4). **5** Colorare. **6** Împodobire cu desene Si: *împistrit*^{1} (6). **7** Încondeiere a ouălor de Paști Si: *împistrit*^{1} (7).

împistrit^{1} *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***împistri***] **1** Împestrițare (1). **2** Brodare. **3** Înfrumusețare. **4** Împistrire (4). **5** Colorare. **6-7** Împistrire (**6-7**).

împistrit^{2}***, ~ă*** *a* [At: BIBLIA (1688) 22/2 / V: ***~pes~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împistri***] **1** Împestrițat (1). **2** Brodat. **3** Împodobit. **4** (D. lemn) Care a fost crestat ornamental Si: *împistricit* (4). **5** Colorat. **6** Care a fost împodobit cu desene Si: *împistricit* (6), *încrestit* (4). **7** (D. ouă) Încondeiat.

împistritor, ~oare [At: BIBLIA (1688) 177/1 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împistri*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care împestrițează. **3-4** *smf, a* (Persoană) care brodează. **5-6** *smf, a* (Persoană) care împodobește. **7** *smf* Cioplitor care ornamentează lemnul. **8-9** *sn, a* (Substanță) care colorează. **10** *smf* Persoană care împodobește obiectele cu desene sau încondeiază ouăle de Paști.

împistritură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 46/2 / Pl: *~ri* / E: ***împistri*** + *-tură*] **1** Împestrițare (1). **2** Varietate de culori. **3** Ornament. **4** Podoabă. **5** Zugrăveală.

împistrița *v* vz ***împestrița***

împistrițare *sf* vz ***împestrițare***

împistrițat^{1} *sn* vz ***împestrițat***^{1}

împistrițat^{2}***, ~ă*** *a* vz ***împestrițat***^{2}

împistrițătură *sf* vz ***împestrițătură***

împitrit, ~ă *a* vz ***împietrit***^{2}

împizma *vt* [At: DA ms / V: (cscj) ***~mi*** / Pzi: *~mez* / E: *în-* + ***pizmă***] (Înv) A pizmui.

împizmi *vt* vz ***împizma***

împizmoșa *vt* [At: DA ms / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***pizmoșa***] (Înv) A pizmui.

împizmui [At: CADE / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***pizmui***] (Înv) **1** *vr* A se dușmăni cu cineva Si: (înv) *a împizmului* (1). **2** *vt* A pizmui.

împizmului [At: NECULCE, ap. CADE / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***pizmă*** + *-ului*] (Înv) **1** *vr* A se împizmui (1). **2** *vt* A pizmui.

împlatoșat, ~ă *a* vz ***împlătoșat***^{2}

împlăsălat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***în*** + ***plăsele*** *-at*] (D. cuțite) Care este fixat în plăsele.

împlășca *vt* [At: DA ms / Pzi: *împlășc* / E: *în-* + ***plașcă***] (Reg; d. haine) A îmbrăca numai pe un umăr sau pe amândoi.

împlășcat, ~ă *a* [At: JAHRESBER. VIII, 85 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împlășca***] **1** (D. haine) Care este pus doar pe umeri. **2** (D. oameni) Care are haina pusă pe umeri.

împlătoșa *vtr* [At: HERODOT (1645) 137 / V: (cscj) *~și* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***platoșă***] **1-2** A (se) acoperi cu o platoșă. **3-4** (Fig) A (se) înarma cu credința creștină.

împlătoșat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 93/26 / V: ***~lat~, ~șit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împlătoșa***] **1** Acoperit cu o platoșă. **2** (Fig) Înarmat cu credința creștină.

împlătoși *v* vz ***împlătoșa***

împlătoșire *sf* vz ***împlătoșare***

împlătoșit, ~ă *a* vz ***împlătoșat***

împlânta [At: DOSOFTEI, V. S. 129/1 / Pzi: *împlânt* și (înv) *~tez* / E: ml * ***implantare***] **1** *vt* (Înv) A sădi o plantă. **2-3** *vtr* A (se) înfige cu vârful în pământ. **4-5** *vtr* A (se) străpunge cu un corp ascuțit. **6** *vt* (Ccr) A îngropa o legumă în nisip spre a o păstra. **7** *vt* (Fig; rar) A fixa. **8** *vt* (Fig) A pironi. **9** *vt* A introduce ceva într-un lichid. **10** *vr* (Fig) A se îngloda în datorii. **11** *vr* (Fig) A fi covârșit de neputința de a scăpa de ceva.

împlântare *sf* [At: CALENDARIU (1814) 66/12 / V: (înv) ***plântare*** / Pl: *~tări* / E: ***împlânta***] **1** (Înv) Sădire a unei plante Si: *împlântat*[1] (1), *împlântație* (1). **2** Înfigere cu vârful în pământ Si: *împlântat*[1] (2), *împlântație* (2). **3** Străpungere cu un corp ascuțit Si: *împlântat*[1] (3), *împlântație* (3). **4** (Ccr) Îngropare a unei legume în nisip spre a se păstra Si: *împlântat*[1] (4), *împlântație* (4). **5** (Fig) Fixare. **6** (Fig) Pironire. **7** Introducere a unui obiect într-un lichid Si: *împlântat*[1] (7), *împlântație* (7). **8** Înglodare (3). **9** (Fig) Covârșire, neputință de a scăpa de ceva Si: *împlântat*[1] (9), *împlântație* (9).

împlântat[1] *sn* [At: DA ms / V: (înv) ***plântat*** / Pl: *~uri* / E: ***împlânta***] **1-4** Împlântare (1-4). **5** (Fig) Fixare. **6** (Fig) Pironire. **7** Împlântare (7). **8** Înglodare (3). **9** Împlântare (9).

împlântat[2] ***~ă*** *a* [At: PSALT. SCH. 304 / V: (înv) ***plântat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împlânta***] **1** (Înv; d. plante) Sădit[2]. **2** Înfipt cu vârful în pământ. **3** Străpuns cu un corp ascuțit. **4** (Pex; d. legume) Îngropat în nisip spre a se păstra. **5** (Fig) Fixat[2]. **6** (Fig) Pironit[2]. **7** (D. obiecte) Introdus într-un lichid. **8** Înglodat[2] (3). **9** (Fig) Care este covârșit de imposibilitatea de a scăpa de ceva.

împlântație *sf* [At: CHEST. IV, 102/569 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: *în-* + ***plantație***] **1-4** Împlântare (1-4). **5** (Fig) Fixare. **6** (Fig) Pironire. **7** Împlântare (7). **8** Înglodare. **9** Împlântare (9). **10** (Reg; ccr) Pădure tânără, semănată de curând.

împlântațiune *sf* vz ***împlântație***

împle *vtr* [At: DA ms / V: *~a* / Pzi: *împlu* / E: *în-* + ***umple***] **1-2** A umple.

împleteceală *sf* vz ***împleticeală***

împletecetură *sf* vz ***împleticitură***

împleteci *v* vz ***împletici***

împletecină *af* vz ***împleticină***

împletecire *sf* vz ***împleticire***

împletecit, ~ă *a* vz ***împleticit***

împletecitură *sf* vz ***împleticitură***

împleti [At: DOSOFTEI, V. S. 125 / V: (înv) ***~pre~, pleti*** / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + vsl **плєтѫ, плєсти**] **1** *vt* A așeza împreună mai multe fire sau mănunchiuri de fire, încrucișându-le sau înnodându-le după un anumit sistem. **2-3** *vtr* (Fig) A (se) amesteca sentimente, intenții etc. diferite. **4** *vt* A strânge părul în cozi. **5** *vt* A prepara colacii din benzi de aluat, imitând cozile. **6** *vt* A lega în formă de cununi flori sau alte ornamente. **7** *vt* A face din nuiele flexibile coșuri, garduri, obiecte de mobilier. **8** *vt* A face rogojini din fascicule de plante uscate. **9** *vt* A confecționa din fire înnodate, din nuiele, din flori etc. diferite obiecte de îmbrăcăminte sau de podoabă, cu ajutorul andrelei, croșetei etc. Si: *a croșeta, a tricota*. **10** *vr* (D. plante) A crește dese, încurcate, răsucite unele în jurul altora. **11** *vt* (Fig; înv) A unelti. **12** *vi* (Rar) A mișca repede picioarele în timpul dansului. **13** *vrr* (Fig) A se încrucișa. **14** *vrr* (Fig) A se îmbina.

împleticeală *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~tec~*** / Pl: *~eli* / E: ***împletici*** + *-eală*] **1-6** Împleticire (1-6). **7** Încurcare. **8** Amestecare. **9** Înlănțuire. **10** Împleticire (10).

împleticel *am* [At: I. CR. IV, 163 / Pl: *~ei* / E: ***împletit*** + *-cel*] **1-2** (Șhp) Împletit.

împletici [At: CANTEMIR, IST. 126 / V: (înv) ***~teci, ~tuci, ~pre~*** / Pzi: *~icesc* / E: ***împleti*** + *-ici*] **1** *vr* (D. plante agățătoare) A se cățăra pe alte plante. **2** *vr* (D. șarpe) A se încolăci. **3** *vr* (Înv; d. oameni) A-și frânge mâinile de disperare. **4** *vr* (D. picioarele omului) A se împiedica. **5** *vr* (Pex; d. oameni) A merge clătinându-se. **6** *vr* (Fig; d. vorbe, gânduri) A se zăpăci. **7-8** *vtr* (D. obiecte) A (se) încurca. **9-10** *vtr* (D. obiecte) A (se) amesteca. **11-12** *vtrr* A (se) înlănțui unul de altul. **13** *vr* (Pan; d. limbă) A se încurca în timpul vorbitului. **14** *vr* (D. oameni) A articula cuvintele cu greutate.

împleticină *af* [At: GOROVEI, C. 44 / V: (înv) ***~tec~, ~tuc~, plitucină*** / Pl: *~ne* / E: ***împletici*** + *-ină*] (Pop; csnp) **1** Indescifrabil. **2** Împiedicat. **3** Șovăitor.

împleticire *sf* [At: (a. 1701) IORGA, S. D. XXII, 226 / V: (înv) ***~tec~*** / Pl: *~ri* / E: ***împletici***] **1** Cățărare a plantelor agățătoare Si: *împleticeală* (1), *împleticitură* (1). **2** Încolăcire a șarpelui Si: *împleticeală* (2), *împleticitură* (2). **3** (Înv) Frângere a mâinilor din cauza disperării Si: *împleticeală* (3), *împleticitură* (3). **4** Împiedicare a picioarelor sau a limbii Si: *împleticeală* (4), *împleticitură* (4). **5** Clătinare în timpul mersului Si: *împleticeală* (5), *împleticitură* (5). **6** (Fig) Zăpăcire a vorbelor sau a gândurilor Si: *împleticeală* (6), *împleticitură* (6). **7** Încurcare. **8** Amestecare. **9** Înlănțuire. **10** Dificultate în articularea cuvintelor Si: *împleticeală* (10), *împleticitură* (10).

împleticit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 79/2 / V: (înv) ***~tec~, ~tuc~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împletici***] **1** (D. plante agățătoare) Cățărat[2]. **2** (D. șerpi) Încolăcit[2]. **3** (Înv; d. oameni) Care își frânge mâinile. **4** (D. picioarele sau limba omului) Împiedicat[2]. **5** (D. oameni) Cu mers șovăielnic. **6** (Fig; d. vorbe, gânduri) Lipsit de claritate. **7** Încurcat[2]. **8** Amestecat[2]. **9** (Lpl) Înlănțuiți unul de altul.

împleticitură *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 42 / V: (înv) ***~tec~*** / Pl: *~ri* / E: ***împletici*** + *-tură*] **1-6** Împleticire (1-6). **7** Încurcare. **8** Amestecare. **9** Înlănțuire. **10** Împleticire (10).

împletire *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 60 / Pl: *~ri* / E: ***împleti***] **1** Așezare împreună a mai multor fire sau mănunchiuri de fire, încrucișându-le sau înnodându-le după un anumit sistem Si: *împletit*[1] (1), *împletitură* (1). **2** (Fig) Amestecare a unor sentimente, intenții etc. diferite Si: *împletit*[1] (2), *împletitură* (2). **3** Pieptănare a părului în cozi Si: *împletit*[1] (3), *împletitură* (3). **4** Preparare a colacilor din benzi de aluat, imitând cozile Si: *împletit*[1] (4), *împletitură* (4). **5** Legare în formă de cununi a florilor sau a altor ornamente Si: *împletit*[1] (5), *împletitură* (5). **6** Confecționare din nuiele flexibile a unor coșuri, garduri, obiecte de mobilier Si: *împletit*[1] (6), *împletitură* (6). **7** Confecționare a unor rogojini din fascicule de plante uscate Si: *împletit*[1] (7), *împletitură* (7). **8** Confecționare din fire înnodate a unor obiecte de îmbrăcăminte sau de podoabă, cu ajutorul andrelelor, croșetei etc. Si: *împletit*[1] (8), *împletitură* (8). **9** Creștere a plantelor răsucite unele în jurul altora, dese și încurcate Si: *împletit*[1] (9), *împletitură* (9). **10** (Fig) Uneltire. **11** (Rar) Mișcări repezi din picioare în timpul dansului Si: (rar) *împletit*[1] (11), *împletitură* (11).

împletit[1] *sn* [At: PAMFILE, DUȘM. 117 / Pl: *~uri* / E: ***împleti***] **1-9** Împletire (1-9). **10** (Fig) Uneltire. **11** (Rar) Împletire (11).

împletit[2], ***~ă*** *a* [At: BIBLIA (1688) 68/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împleti***] **1** (D. fire sau mănunchiuri de fire) Așezat împreună cu altele, încrucișat sau înnodat după un anumit sistem. **2** (Fig; d. sentimente, intenții diferite) Amestecat[2]. **3** (D. păr) Pieptănat în cozi. **4** (D. colaci) Preparat din benzi de aluat, imitând cozile. **5** (D. flori sau alte podoabe) Legat în formă de cunună. **6** (D. coșuri, garduri, obiecte de mobilier) Confecționat din nuiele flexibile. **7** (D. rogojini) Confecționat din fascicule de plante uscate. **8** (D. obiecte de îmbrăcăminte sau de podoabă) Confecționat din fire înnodate, cu ajutorul andrelelor, croșetei sau altor unelte. **9** (D. plante) Care cresc răsucite unele de altele, dese, încurcate. **10** (Fig) Uneltit[2]. **11** (Rar; d. picioarele dansatorilor) Mișcat repede în timpul dansului.

împletitor, ~oare [At: (a. 1649) IORGA, S. D. X, 111 / V: / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împleti*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care împletește (**1**). **3** *sf* Panglică cu care se împletește părul. **4-5** *smf, a* (Persoană) care prepară colaci împletiți. **6-7** *smf, a* (Persoană) care confecționează coșuri, garduri, obiecte de mobilier din nuiele flexibile. **8-9** *smf, a* (Persoană) care împletește rogojini din fascicule de plante uscate. **10-11** *smf, a* (Persoană) care confecționează din fire obiecte de îmbrăcăminte sau podoabă cu ajutorul andrelelor, croșetei sau altor unelte.

împletitură *sf* [At: COD. VOR. 169/7 / V: (înv) ***pletitură*** / Pl: *~ri* / E: ***împleti*** + *-tură*] **1-9** Împletire (**1-9**). **10** (Fig) Uneltire. **11** (Rar) Împletire (**11**). **12** (Ccr) Obiect confecționat prin împletire. **13** (Ccr) Ornament. **14** (Fig) Încurcătură. **15** (Înv) Lanț.

împletoșat, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 213 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***pletos***] (Înv; d. oameni) Pletos.

împletuci *v* vz ***împletici***

împletucină *af* vz ***împleticină***

împletucit, ~ă *a* vz ***împleticit***

împlineală *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 87/20 / Pl: *~eli* / E: ***împlini*** + *-eală*] **1-3** Împlinire (**1-3**). **4** (Imp) Înlocuire. **5** (Imp) Compensare. **6-10** Împlinire (**6-10**). **11** Îngrășare. **12-26** Împlinire (**12-26**). **27** (Înv; pex) Faptă.

împlini [At: (a. 1661) URICARIUL XXV, 60 / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***plini***] **1** *vt* (Înv) A umple un gol. **2-3** *vtr* (Înv) A (se) face plin. **4** *vt* A lichida o lipsă. **5** *vt* (Imp) A înlocui. **6** *vt* (Imp) A compensa. **7** *vt* (Înv) A completa locurile neocupate. **8** *vt* A ajunge la numărul cerut. **9** *vt* A completa o fracție până când devine număr întreg. **10** *vt* A trăi un număr de ani, a atinge o anumită vârstă. **11** *vr* A trece vremea până la un anumit termen dat. **12-13** *vtr* (Îe) **A i se ~ cuiva** sau **a o ~ cu cineva** A (se) pune capăt unei relații. **14-15***vtr* (Îae) A o păți rău cu cineva. **16** *vr* (D. corpul oamenilor) A se îngrășa. **17-18** *vtr* A (se) termina de achitat o datorie. **19** *vt* (Înv) A executa un datornic. **20** *vt* A duce la bun sfârșit o însărcinare, o misiune. **21** *vt* (Înv) A completa un formular. **22-23** *vtr* A (se) îndeplini o dorință, un vis. **24** *vt* A realiza un scop propus. **25** *vt* A satisface capriciile cuiva. **26** *vt* A îndestula nevoile cuiva. **27** *vt* A ține o promisiune. **28** *vt* A respecta o lege, o dispoziție. **29** *vt* A se supune unei porunci. **30** *vt* A avea funcția de... **31** *vt* A executa o condamnare. **32** *vt* A îndeplini o formalitate. **33** *vt* (Înv; pex) A termina ceva. **34** *vt* (Înv; pex) A face ceva. **35** *vr* (Fig) A se desăvârși. **36-37** (Înv) *vtr* A (se) adeveri o prorocie, o prevestire. **38** *vt* (Îe) **A-și ~ somnul** A dormi suficient.

împlinire *sf* [At: CALENDARIU (1814) 1/9 / Pl: *~ri* / E: ***împlini***] **1** (Înv) Umplere a unui gol Si: *împlineală* (**1**), *împlinit[1]* (**1**). **2** (Înv) Umplere a unui recipient Si: *împlineală* (**2**), *împlinit[1]* (**2**). **3** Lichidare a unei lipse Si: *împlineală* (**3**), *împlinit[1]* (**3**). **4** (Imp) Înlocuire. **5** (Imp) Compensare. **6** (Înv) Completare a locurilor neocupate Si: *împlineală* (**6**), *împlinit[1]* (**6**). **7** Ajungere la numărul cerut Si: *împlineală* (**7**), *împlinit[1]* (**7**). **8** Completare a unei fracții până când devine număr întreg Si: *împlineală* (**8**), *împlinit[1]* (**8**). **9** Atingere a unei anumite vârste Si: *împlineală* (**9**), *împlinit[1]* (**9**). **10** Trecere a vremii până la un anumit termen dat Si: *împlineală* (**10**), *împlinit[1]* (**10**). **11** Îngrășare. **12** Achitare a unei datorii Si: *împlineală* (**12**), *împlinit[1]* (**12**). **13** (Înv) Executare a unui datornic Si: *împlineală* (**13**), *împlinit[1]* (**13**). **14** Ducere la bun sfârșit a unei însărcinări, a unei misiuni Si: *împlineală* (**14**), *împlinit[1]* (**14**). **15** (Înv) Completare a unui formular Si: *împlineală* (**15**), *împlinit[1]* (**15**). **16** Îndeplinire a unei dorințe, a unui vis Si: *împlineală* (**16**), *împlinit[1]* (**16**). **17** Realizare a unui scop propus Si: *împlineală* (**17**), *împlinit[1]* (**17**). **18** Satisfacere a capriciilor cuiva Si: *împlineală* (**18**), *împlinit[1]* (**18**). **19** Îndestulare a nevoilor cuiva Si: *împlineală* (**19**), *împlinit[1]* (**19**). **20** Respectare a unei promisiuni Si: *împlineală* (**20**), *împlinit[1]* (**20**). **21** Respectare a unei legi, a unei dispoziții Si: *împlineală* (**21**), *împlinit[1]* (**21**). **22** Supunere la o poruncă Si: *împlineală* (**22**), *împlinit[1]* (**22**). **23** Îndeplinire a funcției de... Si: *împlineală* (**23**), *împlinit[1]* (**23**). **24** Executare a unei condamnări Si: *împlineală* (**24**), *împlinit[1]* (**24**). **25** Îndeplinire a unei formalități Si: *împlineală* (**25**), *împlinit[1]* (**25**). **26** (Înv; pex) Încheiere a unei acțiuni Si: *împlineală* (**26**), *împlinit[1]* (**26**). **27** (Înv; pex) Faptă.

împlinit[1] *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***împlini***] **1-3** Împlinire (**1-3**). **4** (Imp) Înlocuire. **5** (Imp) Compensare. **6-10** Împlinire (**6-10**). **11** Îngrășare. **12-26** Împlinire (**12-26**). **27** (Înv; pex) Faptă.

împlinit[2], ~ă *a* [At: CONACHI, P. 295 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împlini***] **1** (Înv; d. un gol) Umplut[2]. **2** (Înv; d. un recipient) Plin. **3** (D. o lipsă) Lichidat[2]. **4** (Imp) Înlocuit[2]. **5** (Imp) Compensat. **6** (Înv; d. locuri neocupate) Completat[2]. **7** Ajuns la numărul cerut. **8** (D. fracții) Completat până devine număr întreg. **9** (D. o vârstă) La care s-a ajuns. **10** (D. vreme) Ajuns la un anumit termen. **11** (D. trupul oamenilor) Îngrășat[2]. **12** (D. o datorie) Din care s-a achitat ultimul rest. **13** (Înv; d. un datornic) Executat[2]. **14** (D. o însărcinare sau misiune) Dus la bun sfârșit. **15** (Înv; d. un formular) Completat. **16** (D. un vis, o dorință) Îndeplinit[2]. **17** (D. un scop) Realizat[2]. **18** (D. capricii) Satisfăcut[2]. **19** (D. nevoi) Îndestulat[2]. **20** (D. promisiuni) Ținut[2]. **21** (D. legi, dispoziții) Respectat[2]. **22** (D. porunci) La care cineva s-a supus. **23** (D. funcții) Îndeplinit[2]. **24** (D. condamnări) Executat[2]. **25** (D. formalități) Îndeplinit[2]. **26** (Înv; pex) Terminat[2]. **27** (Înv; pex) Înfăptuit[2].

împlinitor, ~oare [At: MINEIUL (1776) 126 1/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împlini*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care umple un gol sau un recipient. **3-4** *smf, a* (Persoană) care lichidează o lipsă. **5-6** *smf, a* (Imp) (Persoană) care înlocuiește sau compensează ceva. **7** *sm* (Înv; îs) *Divan ~* Putere executivă. **8-9** *smf, a* (Persoană) care încasează o datorie. **10** *sm* (Înv; spc) Portărel. **11-12** *smf, a* (Persoană) care este însărcinată cu executarea unei dispoziții sau misiuni. **13-14** *smf, a* (Înv) (Persoană) care completează un formular. **15-16** *smf, a* (Persoană) care îndeplinește un vis, o dorință a cuiva. **17-18** *smf, a* (Persoană) care realizează un scop propus. **19-20** *smf, a* (Persoană) care satisface capriciile cuiva. **21-22** *smf, a* (Persoană) care îndestulează nevoile cuiva. **23-24** *smf, a* (Persoană) care își ține o promisiune. **25-26** *smf, a* (Persoană) care se supune unor legi, dispoziții etc. **27-28** *smf, a* (Pex) (Persoană) care înfăptuiește ceva.

împlut[1] *sn* vz ***umplut[1]***

împlut[2], ~ă *a* vz ***umplut[2]***

împlutură *sf* vz ***umplutură***

împocălui *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A împacheta.

împocia *vt* [At: DA ms / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***poci***] (Reg) A bate țăruși ca semn că este oprită trecerea.

împodoba *v* vz ***împodobi***

împodobat *a* vz ***împodobit***

împodobi [At: VARLAAM, C. 322 / V: (cscj) ***~ba*** / Pzi: *~besc* / E: *în-* + ***podoabă***] **1-2** *vtr* A (se) găti. **3** *vr* (Îe) **A (se) ~ la părțile ascunse** A-i crește părul la organele genitale. **4** *vt* (Fig; rar) A da culoare, relief prin adăugarea unei podoabe Si: *a agrementa, a împistri* (**3**), *a împistrici* (**4**). **5** *vt* (Înv) A învrednici. **6** *vt* A orna. **7-8** *vtr* (Fig) A (se) înzestra.

împodobire *sf* [At: (a. 1775) URICARIUL I, 198 / Pl: *~ri* / E: ***împodobi***] **1** Decoare. **2** (Ccr) Podoabă. **3** Înfrumusețare. **4** (Fig) Progres.

împodobit[1], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 17/2 / V: (îvp) ***~bat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împodobi***] **1** Care este gătit. **2** (Fig) Înzestrat. **3** (D. stil) Figurat. **4** (Înv; nob; d. oameni) Plinuț.

împodobit[2] *sn* [At: JARNÍK-BÂRSEANU, D. 286 / E: ***împodobi***] **1-4** Împodobire (**1-4**).

împodobitor, ~oare [At: BIBLIA (1688), 273/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împodobi*** + *-(i)tor*] **1** *a* Care împodobește. **2** *a* Care înfrumusețează. **3** *sm* (Înv) Garderobier.

împofilat, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) Îmbufnat.

împogodeală *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. CADE / Pl: *~eli* / E: ***împogodi*** + *-eală*] (Reg) Bună înțelegere.

împogodi [At: TDRG / Pzi: *~desc* / E: *în-* + ***pogodi***] **1** *vrr* (Pop) A cădea de acord asupra unei acțiuni Si: *a se înțelege, a se învoi*. **2** *vrr* A se sfătui. **3** *vi* (Olt) A complota. **4** *vr* (Reg) A se gândi. **5** *vrr* (Reg) A se înțelege bine. **6** *vrr* (Reg) A se potrivi. **7** *vr* (Ban) A se tocmi asupra prețului unui lucru care este evaluat în vederea încheierii unei tranzacții, a compensării unei pagube etc. Si: *a se târgui*. **8** *vt* (Reg) A angaja.

împohorat, ~ă *a* vz **împovărat**
împoijini *v* vz **împăienjeni**
împoijinire *sf* vz **împăienjenire**
împoijinit, ~ă *a* vz **împăienjenit**
împoivăna *v* vz **împăivăni**
împolat, ~ă *a* [At: ȘEZ. XX, 111 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***poală***] (D. păr sau măr) Încărcat cu fructe pe poale.
împolărit, ~ă *a* [At: ALEXICI, L. P. 145 / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***polărit***] (Înv) Împolat.
împologat, ~ă *a* vz **împologit**
împologit, ~ă *a* [At: I. IONESCU, C. 132/17 / V: ***~gat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***pologit***] **1** (Pop; d. iarbă, holde etc.) Doborât din cauza vântului, a ploii etc. **2** (Reg; d. maluri, pante etc) Cu înclinație mică. **3** (Mun) Îmbelșugat.
împomcișa *v* vz **împoncișa**
împomcit, ~ă *a* vz **împoncit**
împomila *vt* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *~lez* / E: nct] (Reg; d. vite) A lega de coarne și de piciorul stâng dinainte, ca să nu poată intra prin lanurile de grâu.
împonceșitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 147 / Pl: *~ri* / E: ***imponceși*** + *-tură*] **1** (Fig; înv) Sfadă. **2** (Înv) Dezbinare.
împonci *vr* [At: NECULCE, ap. LET. II, 266/2 / V: (îvp) ***~ngi*** / Pzi: *~ncesc* / E: *în-* + ***poancă***] (Îrg) **1** A se certa cu cineva. **2** (Îf *împongi*) A se îndrepta în goană către cineva.
împonciș [At: MARIAN, O. I, 151 / Pl: *~i, ~e* / E: *în-* + ***ponciș***] **1** *a* (Reg; d. terenuri, suprafețe) Puternic înclinat Si: *abrupt*. **2** *sn* Povârniș. **3** *a* (Înv) Strâmb. **4** *av* (Pop) De-a curmezișul. **5** *av* (Înv; pex) Din sens opus. **6** *av* (Înv; fig) Împotrivă. **7** *a* (Reg; d. privire, ochi) Sașiu. **8** *av* (Pop; determinînd verbele „a se uita", „a privi") Chiorâș. **9** *av* (Fig) Cu răutate. **10** *sn* (Reg) Cifra 5 la numărători în cadrul jocurilor de copii.
împoncișa [At: PSALT. 23/26 / V: (înv) ***~pom~***, (cscj) ***~și*** / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***ponciș*** cf *imponci*] (Înv) **1** *vr* A se împotrivi cuiva. **2** *vr* (Îf *împoncişi*) A se contrazice. **3** *vr* A ajunge într-o situație conflictuală. **4** *vt* A amenința pe cineva cu arma. **5** *vt* A încrucișa armele. **6** *vr* A se uita urât la cineva. **7** *vt* A înfige un obiect ascuțit.
împoncișare *sf* [At: CANTEMIR, HR. 205 / V: ***~șire, ~pun~*** / Pl: *~șări* / E: ***împoncișa***] (Înv) **1** Împotrivire. **2** Contrazicere a cuiva. **3** Situație conflictuală. **4** Amenințare a cuiva cu arma. **5** Încrucișare a armelor. **6** Privire dușmănoasă către cineva. **7** Înfigere a unui obiect ascuțit.
împoncișat, ~ă *a* [At: PRAV., ap. CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împoncișa***] (Înv) **1** Care se împotrivește. **2** (Fig) Răzvrătit. **3** Contrar. **4** Amenințat[2]. **5** Încrucișat. **6** Care privește dușmănos. **7** (D. un obiect ascuțit) Înfipt[2].
împoncișetoriu, ~ie *a* vz **împoncișător**
împonciși *v* vz **împoncișa**
împonicișire *sf* vz **împoncișare**
împoncișitoriu, ~oare *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (îvp) ***~șet~*** / Pl: *~ii, ~oare* / E: ***împoncişi*** + *-(i)toriu*] (Înv) **1** Care se opune. **2** Care contrazice.
împoncit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 150/1 / V: (îvp) ***~pom~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împonci***] (Înv) **1** Opus. **2** Potrivnic.
imponghila *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: nct] (Reg) **1** A însăila. **2** A coase prost. **3** A împunge cu acul.
imponghilătură *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 268 / Pl: *~ri* / E: ***imponghila*** + *-tură*] (Reg) Început de cusătură rară.
împongi *v* vz **împonci**
împontori *vr* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***pont*** + *-ori*] (Reg) A adresa cuiva, din când în când, o vorbă răutăcioasă.
împopistra [At: HERODOT (1645), 272 / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***popistra***] (Înv) **1-2** *vt* A împestrița (prin împroșcare). **3** *vr* (Ban; d. fructe) A începe să se coacă schimbându-și coloritul. **4** *vt* (Mar) A broda.
împopistrat, ~ă *a* [At: STANCU, D. 72/ Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***popistrat***] **1-2** (Îrg) Împestrițat (prin împroșcare).
împoplici *vr* [At: DA ms / Pzi: *~icesc* / E: *în-* + srb ***popletem, poplesti***] (Reg) A se încurca.
împopona *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: ns cf *poponete*] (Reg) **1-2** A (se) împopoțona (**1-2**).
împoponat, ~ă *a* [At: ȘEZ. IX, 117 / V: (îrg) ***~prop~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împopona***] (Reg) **1** Împopoțonat (**1**). **2** (Fig) Îngâmfat.
împopora *vtr* [At: CADE / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***popor***] **1-2** (Nob; d. teritoriu) A (se) popula.
împoporat, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 55 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împopora***] (Înv) Populat.
împopoța *vtr* [At: DA ms / V: (îvp) ***~poputa, ~prep~*** / Pzi: *~țez* / E: nct] **1-2** (Reg) A (se) împopoțona (**1-2**).
împopoțat, ~ă *a* [At: CREANGĂ, P. 284 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împopoța***] (Reg) **1** Împopoțonat (**1**). **2** (Fig) Îngâmfat.
împopoțăna *v* vz **împopoțona**
împopoțona *vtr* [At: NEGRUZZI, S. III, 75 / V: ***~țăna*** / Pzi: *~nez* / E: ***împopoța*** + ***împopona***] (Fam) **1-2** A (se) împodobi peste măsură Si: (reg) *a (se) împopona* (**1-2**), *a (se) împopoța* (**1-2**), *a (se) înzorzona*.
împopoțonare *sf* [At: IORGA, B. 19 / Pl: *~nări* / E: ***împopoțona***] (Fam) Împodobire exagerată.
împopoțonat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 421 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împopoțona***] (Fam) **1** Împodobit peste măsură Si: (reg) *împoponat* (**1**), *împopoțat* (**1**). **2** (Fig) Îngâmfat. **3** (Fig) Onorat pentru merite nereale. **4** (Fig) Lipsit de modestie.
împopuța *v* vz **împopoța**
împorneală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: *în-* + ***porneală***] (Îvp) Porneală.
împosesui *vt* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pzi: *~uesc* / E: *în-* + ***posesie***] (Îrg) A arenda.
împosesuire *sf* [At: CAT. MAN. 211 / Pl: *~ri* / E: ***împosesui***] (Îrg) Arendare.
împosoca *vr* [At: STANCU, D. 7 / Pzi: *împosoc* / E: *în-* + ***posac***] (Reg) A se uita posomorât Si: *a se bosumfla, a se încrunta*.
împosocat, ~ă *a* [At: STANCU, D. 325 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împosoca***] (Reg) **1** Încruntat. **2** Bosumflat. **3** Posac.
împospăia [At: PSALT. 305 / Pzi: *~iesc* / E: *în-* + ***pospăia***] **1** *vt* (Îrg) A acoperi presărând. **2** *vt* (Spc; îvr) A tencui. **3** *vt* (Reg) A murdări. **4-5** *vt* (Fig) A executa (în mod superficial sau) cu greutate. **6** *vt* (C. i. alimente) A mânca repede, puțin, de ici și de colo, în silă. **7** *vt* (Înv) A instrui în mod superficial. **8-9** *vr* (Fig; reg) A se îmbrăca (sumar sau) cu puțină cheltuială cu scopul de a salva aparențele. **10-11** *vtr* (Reg) A (se) face mai pufos, mai afânat.
împostat, ~ă [At: PĂSCULESCU, L. P. 137 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) (Csnp; îf *împostatele*) **1** *a* Frumoase. **2** *sfp* Iele.
împota *v* vz **împuta**
împotat, ~ă *a* vz **împutat**
împotcovi *vtr* [At: URECHE, ap. LET. I, 160/16 / Pzi: *~vesc* / E: *în-* + ***potcovi***] (Îvp) **1-2** A (se) potcovi.
împoticăli *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***poticăli***] (Reg) A suferi.
împotmoli [At: MAT. FOLC. 66 / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***potmol***] **1-2** *vtr* A (se) înțepeni în nămol. **3** *vr* (D. un râu sau un lac) A-și micșora adâncimea prin depunerea de aluviuni pe fundul albiei Si: *a (se) înnămoli, a (se) îngloda*. **4** *vr* (Fig) A nu putea fi soluționat.
împotmolire *sf* [At: PAMFILE, AR. 105 / V: (îvp) ***potmolire*** / Pl: *~ri* / E: ***împotmoli***] **1** Înțepenire în nămol. **2** (Hdr) Proces de ridicare a fundului albiei unui curs de apă prin depuneri de aluviuni Si: *înnămolire, îngloḍare*.
împoțona *v* vz **împopoțona**
împoțoțona *v* vz **înțoțona**
împoțoțonare *sf* vz **înțoțonare**
împoțoțonat, ~ă *a* vz **înțoțonat**
împotriva *pp* vz **împotrivă**
împotrivă [At: TETRAEV. (1574), 245 / V: (îvp) ***~va, ~protivă*** / S și: (nrc) *în potrivă* / E: *în-* + ***potrivă***] **1** *pp* (Înv; asr; îf *împotriva*) Asemenea

cuiva. **2** *pp* (Înv; îf *împotriva*) În comparație cu... **3** *pp* (Înv; îf *împotriva*) Față de... **4** *pp* (Înv; îf *împotriva*) În loc de... **5** *pp* (Înv; îf *împotriva*) În conformitate cu... **6** *pp* (Îf *împotriva*) În dreptul. **7** *pp* (Îf *împotriva*) Contra. **8** *pp* (Înv; îf *împotriva*) În fața. **9** *pp* (Rar; îf *împotriva*) Către. **10** *av* (Cu sens local; rar) În față. **11** *av* Contrar. **12** *av* (Îe) **A fi (sau a sta, a se pune** etc.) ~ A se împotrivi. **13** *av* (Îae) A rezista. **14** *av* (Îe) **A zice** (sau **a răspunde, a vorbi** etc.) ~ A contrazice. **15** *a* (Înv) Potrivnic.

împotriveală *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 32 / Pl: *~eli* / E: ***împotrivi*** + *-eală*] **1-3** Împotrivire (**1-3**).

împotrivi [At: CANTEMIR, HR. 344 / V: ***~protivi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***împotrivă***] **1** *vr* A se opune. **2** *vr* (Fig) A se contrazice. **3** *vt* (Rar) A pune față în față. **4** *vr* (Rar) A se lua la întrecere cu cineva. **5** *vt* (Rar) A face să se potrivească.

împotrivire *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II 315 / V: (îvp) ***~protiv~*** / Pl: *~ri* / E: ***împotrivi***] **1** Opoziție. **2** Piedică. **3** Contrazicere. **4** (Îlv) **A face (a sta în, a fi cu)** ~ A se opune. **5** (Rar) Întrecere cu cineva. **6** (Rar) Obținere a unei potriviri.

împotrivit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 256 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împotrivi***] (Îvr) **1** Opus. **2** (Înv) Potrivit.

împotrivitor, ~oare [At: GHEORGACHI, ap. LET. III. 324 / V: ***~protiv~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împotrivi*** + *-(i)tor*] (Înv) **1-4** *smf, a* (Persoană) care se împotrivește (**1-2**) Si: *opozant*. **5-6** *smf* (Îlv) **A se face** ~ A se împotrivi (**1-2**). **7** *smf* (Pex) Dușman.

împotrivitură *sf* [At: MAG. IST. IV, 151 / V: (îvp) ***~protiv~*** / Pl: *~ri* / E: ***împotrivi*** + *-tură*] (Înv) **1** Opoziție. **2** Piedică. **3** Contrazicere.

împotrivnic, ~ă *smf, a* [At: PSALT. HUR. 64 ʳ/21 / V: ***~protiv~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: *în-* + ***potrivnic***] **1-2** Potrivnic (**1-2**).

împotrivnicire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***împotrivire*** + ***împotrivnic***] (Înv) **1** Opoziție. **2** Piedică. **3** Contrazicere.

împotros *av* [At: PĂCALĂ, M. R. 139 / E: nct] (Reg) Asemănător (întru câtva).

împovăială *sf* vz ***împohoială***

împovălat, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 116 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***povăli***] (Reg) Murdar.

împovăra [At: (a. 1827) URICARIUL, VII, 101 / V: (înv) ***~vora, povăra*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***povară***] **1** *vt* A încărca pe cineva sau ceva cu o povară. **2** *vr* A lua asupra sa o povară. **3** *vt* A copleși. **4** *vt* A însărcina cu o misiune grea. **5-6** *vtr* (D. femei) (A face să rămână sau) a rămâne însărcinată.

împovărare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***împovăra***] **1** Încărcare a cuiva cu o povară. **2** Asumare a unei poveri. **3** Copleșire. **4** Însărcinare cu o misiune grea. **5** Sarcină a unei femei.

împovărat, ~ă *a* [At: (a. 1827) URICARIUL VII, 94 / V: (înv) ***împăv~, împohor~, împovor~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împovăra***] **1** Încărcat cu poveri. **2** Care și-a asumat o povară. **3** Copleșit[2]. **4** Care a primit o misiune grea. **5** (D. femei) Însărcinată. **6** (Fig) Năpădit de tristețe. **7** (Fig) Năpădit de frământări sufletești.

împovărător, ~oare *a* [At: IONESCU, D. 104 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împovăra*** + *-tor*] Care împovărează.

împovărni [At: VĂCĂRESCUL, IST. 276 / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***povărni***] (Înv) **1-2** *vit* A povărni. **3** *vr* A se povărni.

împovoia *vt* [At: N. REV. R. (1910) 86 / Pzi: *~iez* / E: srb ***povoi***] **1** (Ban) A împleti nuiele printre parii gardului. **2** (Pex) A îndoi un lucru.

împovora *v* vz ***împovăra***

împovorat, ~ă *a* vz ***împovărat***

împoza *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: *în-* + ***poza***] (Îvp) **1-2** A (se) poza.

împrăfoșa *vt* [At: COSTINESCU / V: ***împrăoșa*** / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***prăfos***] A umple de praf.

împrăfoșat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împrăfoșa***] Plin de praf.

împrăfui *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***prăfui***] **1-2** A (se) prăfui.

împrăschia *v* vz ***împrăștia***

împrăsili *vr* [At: JIPESCU, O. 48 / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***prăsilă***] A se reproduce.

împrăși *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~șesc* / E: *în-* + ***prăși***] **1-2** A (se) prăși.

împrăștia [At: DOSOFTEI, V. S. 21 / V: (îvp) ***~ăschia*** / Pzi: *împrăștii* / E: *în-* + ***praștie***] **1-2** *vtr* (A face să plece sau) a pleca în poate direcțiile. **3-4** *vtr* (A face să fugă sau) a fugi în toate părțile. **5-6** *vtr* A (se) risipi. **7-12** *vtr* (Pan) A (se) dezmembra (prin cădere) (prin rupere sau) prin răsturnare. **13-14** *vt* (Fig) A face să dispară (gândurile sau) o stare sufletească apăsătoare. **15-16** *vtr* (D. lichide) A (se) răspândi. **17-18** *vtr* (D. avere) A (se) cheltui. **19-20** *vtr* (D. umflături) A (se) dezumfla. **21-22** *vtr* (Pgn; fig) A (se) extinde. **22-23** *vtr* (D. gospodărie; sfg) A (se) nărui.

împrăștiare *sf* vz ***împrăștiere***

împrăștiat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 158 / V: (înv) ***~iet*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împrăștia***] **1** (D. lucruri) Risipit. **2** (D. oameni) Distrat. **3** (D. oameni) Dezorganizat.

împrăștiere *sf* [At: I. IONESCU, C. 55 / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***împrăștia***] **1-2** (Plecare sau) alungare în toate direcțiile. **3** Fugă în toate părțile. **4** Risipire. **5-7** Dezmembrare (prin cădere) (prin rupere sau) prin răsturnare. **8-9** (Fig) Dispariție (a gândurilor sau) a unei stări sufletești apăsătoare. **10** Răspândire a lichidelor. **11** Cheltuire a averii. **12** Dezumflare a unui abces. **13** (Șfg) Năruire a unei gospodării. **14** (Pgn; fig) Extindere.

împrăștiet, ~ă *a* vz ***împrăștiat***

împrăștietor, ~oare *a* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 262 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împrăștia*** + *-tor*] **1** (Rar) Care împrăștie. **2** Care difuzează. **3** (Înv) Risipitor.

împrăura *vt* [At: DA ms / V: (înv) ***~reora, ~roura, ~rouri*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***proura***] (Înv) A proora.

împrânda *v* [At: LUC. IV, 309 / Pzi: nct / E: nct] (Reg) A avea gânduri rele.

împregeta *vit* [At: DA ms / Pzi: *~eget* / *în-* + ***pregeta***] (Înv) **1-2** A pregeta.

împregiuraș *sm, a* vz ***împrejuraș***

împregiurat, ~ă *a* vz ***împrejurat***

împrejmui *vt* [At: VĂCĂRESCU, P. 163 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***preajmă***] **1** A așeza un gard, pietre etc. de jur împrejurul unui loc pentru a-l delimita de rest Si: *a îngrădi*. **2** (Fig) A împresura.

împrejmuire *sf* [At: BĂLCESCU M. N. 63 / S și: (rar; nrc) *~eșm~* / Pl: *~ri* / E: ***împrejmui***] **1** Așezare a unui gard de jur-împrejurul unui loc pentru a-l delimita de rest Si: *împrejmuit[1]* (**1**). **2** (Ccr) Gard. **3** (Înv) Împrejurime. **4** (Fig) Împresurare.

împrejmuit[1] *sn* [At: I. IONESCU, M. 317 / Pl: *~uri* /E: ***împrejmui***] **1** Împrejmuire (**1**). **2** (Fig) Împresurare.

împrejmuit[2], ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, III, 367 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împrejmui***] (D. locuri, terenuri etc.) Care este închis de jur-împrejur cu gard Si: *îngrădit*.

împrejmuitor, ~oare *a* [At: ODOBESCU, S. I, 172 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împrejmui*** + *tor*] **1** Care împrejmuiește. **2** Înconjurător.

împrejur [At: VARLAAM, C. 109 / V: (înv) ***~egiur, ~ul*** / E: ***în*** + ***pre*** + ***jur***] **1-2** *av* (În sau) pe locul înconjurător. **3** *av* (Șîe) **Stânga-m~** Comandă militară la care persoana căreia i se ordonă face o întoarcere de 180° spre stânga. **4** *av* (Șîe) **A lua (pe cineva)** ~ A-l zori cu vorba, cerându-i socoteală. **5-6** *av* (Îlav) **(De) jur-~** (Din sau) în toate părțile. **7** *av* (D. plante; îe) **A crește** ~ A se face tufă. **8** *av* (Îe) **A umbla pe-mprejur** A umbla pe căi lăturalnice. **9** *av* (Îlav) **Prin** ~ Prin apropiere. **10** *av* (Îlav) **De prin** ~ Din apropiere. **11** *av* (Înv; îe) **Roată** ~ Peste tot spațiul înconjurător. **12** *av* (Înv) Aproximativ. **13** *pp* (Îf *împrejurul*) În jurul.... **14** *pp* (Îf *împrejurul*) Prin apropierea. **15** *pp* (Îf *~ul*) Din apropierea. **16** *sn* (Înv; mpl) Împrejurime. **17** *sn* (Înv; îc) **~gură** Gura hainei. **18** *sn* (Înv; îc) **~piept** Parte a hainei care înconjoară pieptul. **19** *sn* (Înv; îc) **~stanție** Circumstanță. **20** *sn* (Înv) Circumferință. **21** *sn* (Înv; îc) **~stare** Împrejurare. **22** *av* Aproape.

împrejura [At: PSALT. (1651) ap. JAHRESBER III, 176 / V: (înv) ***~egiu~*** / Pzi: *împrejur* / E: ***împrejur***] **1** *vt* (Îrg) A cuprinde din toate părțile Si: *a împrejmui, a înconjura, a ocoli*. **2-3** *vtr* (Îvp) A (se) înveli de jur-împrejur. **4-5** *vtr* A (se) încinge la brâu cu ceva.

împrejurare *sf* [At: MARCOVICI, D. 16 / V: (înv) ***~egiu~*** / Pl: *~rări* / E: ***împrejura***] **1** Cuprindere din toate părțile. **2** Învelire de jur-împrejur. **3** Încingere la brâu cu ceva. **4** (Înv) Împresurare. **5** (Înv) Împrejurime. **6** Situație în care se află cineva Si: *circumstanță, întâmplare, ocazie*. **7** (Îlav) **După ~rări** Potrivit situației. **8** (Îal) De la caz la caz. **9** (Înv) Asediu.

împrejuraș [At: CANTEMIR, HR. 170 / V: (înv) ***~egiu~, prejuraș, penpre~*** / Pl: *~i* / E: ***împrejur*** + *-aș*] (Îvr) **1** *sm* Locuitor din apropiere Si: *vecin*, (înv) *împrejurean*. **2** *a* Care se află mereu în jurul cuiva sau a ceva.

împrejurat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 101 / V: (înv) ***~egiu~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împrejura***] **1** Înconjurat. **2** Înfășurat.

împrejurean *sm* [At: BIBLIA (1688) 112^2 / Pl: *~i, ~eni* / E: ***împrejur*** + *-ean*] (Înv) Locuitor din apropiere Si: *împrejuraș* (**1**).

împrejurime *sf* [At: C. NEGRUZZI, S. I. 107 / Pl: *~mi* / E: ***împrejur*** + *-ime*] **1-2** (Loc sau) ținut din apropiere Si: *împrejmuire* (**3**), *preajmă, vecinătate*.

împrejurul *pp* vz ***împrejur***

împrelung, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ngi, ~nge* / E: *în-* + ***prelung***] (Înv) Prelung.

împrelungat, ~ă *a* [At: PANN, E. II, 20 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***prelungat***] **1** (Înv) Prelung. **2** Care durează de foarte multă vreme.

împremieza [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: *în-* + ***premieza***] **1** *vt* (Înv) A înjumătăți. **2** *vr* (Ban) A se învecina.

împremiezare *sf* [At: PSALT. 210/2 / Pl: *~zări* / E: ***împremieza***] (Înv) Jumătate.

împremiezat, ~ă *a* [At: CDDE / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împremieza***] (Ban) Învecinat.

împreora *v* vz ***împrăura***

împresădit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***presădit***] (Înv) Presădit.

împresăra *vt* [At: DA ms / Pzi: *împresar*, (reg) *~rez* / *în-* + ***presăra***] (Înv) A presăra.

împresărătură *sf* vz ***împresurătură***

imprescurtat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***prescurat***] (Înv) Prescurtat.

împresura *vt* [At: VARLAAM, C. 323_1 / V: (înv) ***~săra***, (cscj) *~ri* / Pzi: *împresor*, (înv) *împresur* / E: *în-* + lat ***pressuro, -are***] **1** A înconjura din toate părțile. **2** A cuprinde cu brațele Si: *a îmbrățișa*. **3** (Înv) A deposeda pe cineva în mod abuziv. **4** (Înv) A strivi ceva sub greutatea proprie sau a unui obiect. **5** (Înv) A sugruma. **6** (Înv) A acoperi cu pământ. **7** A împiedica creșterea și dezvoltarea plantelor Si: *a înăbuși*. **8** (Fig) A copleși. **9** (Jur) A uzurpa. **10** A încercui pentru a prinde. **11** A asedia.

împresurare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 137 / Pl: *~rări* / E: ***împresura***] **1** Înconjurare din toate părțile Si: (înv) *împresurătură* (**1**). **2** Cuprindere cu brațele Si: (înv) *împresurătură* (**2**). **3** (Înv) Deposedare în mod abuziv a unei persoane Si: (înv) *împresurătură* (**3**). **4** (Înv) Strivire sub greutatea proprie sau a unui obiect Si: (înv) *împresurătură* (**4**). **5** Sugrumare. **6** Acoperire cu pământ Si: (înv) *împresurătură* (**6**). **7** Împiedicare a creșterii și dezvoltării plantelor Si: (înv) *împresurătură* (**7**). **8** (Fig) Copleșire. **9** (Jur) Uzurpare a unui drept Si: (înv) *împresurătură* (**9**). **10** Încercuire pentru a prinde Si: (înv) *împresurătură* (**10**). **11** Asediere.

împresurat, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 144 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împresura***] **1** Înconjurat din toate părțile. **2** Cuprins cu brațele. **3** Deposedat în mod abuziv. **4** Strivit sub greutatea proprie sau a unui obiect. **5** Sugrumat. **6** (Înv) Îngropat. **7** (D. plante) A cărui creștere este împiedicată. **8** Năpădit. **9** (Șîla **~ de lucru**) Foarte ocupat. **10** (Fig) Copleșit. **11** (D. drepturi) Uzurpat. **12** (Înv; îe) **E ~ de diavol** Este îndrăcit. **13** (Jur; iuz) Silit. **14** Încercuit pentru a fi prins. **15** Asediat.

împresurător, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împresura*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care înconjoară din toate părțile. **3-4** (Persoană) care cuprinde cu brațele. **5-6** (Persoană) care deposedează în mod abuziv pe cineva. **7-8** (Persoană) care strivește ceva sub greutatea proprie. **9-10** (Persoană) care sugrumă. **11-12** (Persoană) care îngroapă. **13-14** (Persoană) care uzurpă un drept. **15-16** (Persoană) care încercuiește o ființă pentru a o prinde. **17-18** (Persoană) care asediază.

împresurătură *sf* [At: (a.1657) GCR I, 174/2 / V: ***~săr~*** / Pl: *~ri* / E: ***împresura*** + *-ură*] (Înv) **1-4** Împresurare (**1-4**). **5** Sugrumare. **6-7** Împresurare (**6-7**). **8** (Fig) Copleșire. **9-10** Împresurare (**9-10**). **11** Asediere.

împresuri *v* vz ***împresura***

împreteni *v* vz ***împriteni***

împreti *v* vz ***împelti***

împretici *v* vz ***împletici***

împreuna [At: CORESI, E. 20/10, ap. COD. VOR. 160/6 / V: ***~ura*** / Pzi: *împreun, împreun* / E: ***împreună***] **1-2** *vtr* A (se) aduna la un loc. **3-4** *vtr* A (se) uni. **5-6** *vtr* A (se) îmbina. **7-8** *vtrr* (A săvârși sau) a face să săvârșească actul sexual. **9** *vt* (Rar) A întruni. **10-11** *vtr* A (se) căsători. **12** *vr* A se întâlni. **13** *vt* (Înv) A întâmpina.

împreunare *sf* [At: CORESI, E. III, 20 / Pl: *~nări* / E: ***împreuna***] **1** (Îvp) Adunare la un loc Si: (înv) *împreunătură* (**1**). **2** Unire. **3** Îmbinare. **4** Loc unde se îmbină ceva Si: (înv) *împreunătură* (**4**). **5** (Înv) Contact sexual Si: (înv) *împreunăciune, împreunătură* (**5**). **6** (Înv) Întrunire. **7** Căsătorie. **8** Întâlnire. **9** (Înv) Întâmpinare.

împreunat, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688) p_2 8/27 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împreuna***] **1** (Îvp) Care s-a adunat la un loc cu alții. **2** (Pgn) Unit. **3** Îmbinat. **4** Care săvârșește actul sexual. **5** Însoțit. **6** Căsătorit. **7** Încheiat. **8** Care s-a întâlnit cu cineva. **9** (Înv) Întâmpinat.

împreună [At: PSALT. SCH. 3 / V: (înv) *~ură* / E: *în-* + ***preună***] **1** *av* La un loc. **2** *av* (Îe; rar) **A fi ~ cu cineva** A săvârși un act sexual. **3** *av* (Îae) A trăi în concubinaj. **4** *a* (Înv; îc) **~formă** Aceeași formă. **5** *a* (Înv; îc) **~locuitor(iu)** Conlocuitor. **6** *av* (Înv; îc) **~lucra** A conlucra. **7-8** *a, smf* (Înv; îc) **~lucrător** Colaborator (**1-2**). **9** *a* (Înv; îc) **~lucrare** Conlucrare. **10** *av* (Înv; îc) **~sunătoare** Consonanță. **11** *a* (Înv; îc) **~vre(a)me** Contemporaneitate. **12-13** *av* (Înv; îc) **~vorbitor(iu)** (Persoană) cu care se poartă o convorbire. **14** *av* În același timp. **15** *a* (Înv; îc) **~ființă** Aceeași ființă.

împreunăciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 204_2 / Pl: *~ni* / E: ***împreuna*** + *-(ă)ciune*] (Înv) Împreunare (**5**).

împreunător, ~oare *smf* [At: BIBLIA (1688) 279^1 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împreuna*** + *-(ă)tor*] (Înv) **1** *smf* Tovarăș. **2** *sf* Cratimă. **3-4** *smf, a* (Persoană) care unește.

împreunătură *sf* [At: ISPIRESCU ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***împreuna*** + *-(t)ură*] (Înv) **1** Împreunare (**1**). **2** Unire. **3** Îmbinare. **4-5** Împreunare (**4-5**). **6** (Înv) Întrunire. **7** Căsătorie. **8** Întâlnire. **9** (Înv) Întâmpinare.

împreura *v* vz ***împreuna***

împrevești *vti* [At: DA ms / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***prevești***] (Înv) **1-2** A privești.

împrici *vtrr* [At: DA ms / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + ***prici***] (Înv) **1-2** A prici.

împricina [At: MARIAN, SA. 65 / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***pricină***] (Pop) **1** *vrr* A găsi pricină de judecată cu cineva. **2** *vt* A se judeca cu cineva. **3** *vt* (Pex) A învinui pe cineva de ceva.

împricinare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***împricina***] **1** Ceartă care provoacă un proces. **2** Judecare cu cineva. **3** (Pex) Învinuire a cuiva de ceva.

împricinaș, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: *în-* + ***pricinaș***] (Îvp) Pricinaș.

împricinat, ~ă *smf, a* [At: (a. 1839) URICARIUL XIV, 216 / V: (înv) ***pricinat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împricina***] **1-2** (Persoană) care este acuzată într-un proces. **3-4** (Persoană) care participă la un proces. **5-6** (Pex) (Persoană) învinuită de ceva.

împrieateni *v* vz ***împrieteni***

împrieteni [At: (a. 1841) PANN, ap. GCR 362 / V: (înv) ***~prieat~, ~priit~, ~ret~, ~tini*** / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***prieten***] **1** *vt* A face pe cineva prieten cu altcineva Si: (înv) *a împrietenoși* (**1**), *a împrietnici* (**1**). **2** *vr* A deveni prieten cu cineva Si: (înv) *a se împrietenoși* (**2**), *a se împrietnici* (**2**).

împrietenire *sf* [At: (a. 1715) GCR II. 17/24 / V: (înv) ***~priit~*** / Pl: *~ri* / E: ***împrieteni***] **1** Determinare a unor persoane să se împrietenească. **2** Legare a unei prietenii cu cineva.

împrietenoșa *v* vz ***împrietenoși***

împrietenoși *vtr* [At: ȘINCAI. HR II 208/21 / V: (cscj) ***~șa***, ***~tin~*** / Pzi: *~șesc* / E: *în-* + ***prietenos***] **1-2** (Înv) A (se) împrieteni (**1-2**).

împrietini *v* vz ***împrieteni***

împrietnici *vtr* [At: BIBLIA (1688), 361[1] / Pzi: *~icesc* / E: *în-* + ***prietnic***] (Înv) **1-2** A (se) împrieteni (**1-2**).

împriiteni *v* vz ***împrieteni***

împriitenire *sf* vz ***împrietenire***

împrilăstit, ~ă *a* [At: DA ms / V: (înv) ***~los~***, ***~loșt~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***prilostit***] (Înv) Prilestit.

împrileji *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~jesc* / E: *în-* + ***prileji***] (Înv) **1-2** A (se) prileji.

împrilostit, ~ă *a* vz ***împrilăstit***

împriloștit, ~ă *a* vz ***împrilăstit***

împrimăvăra *vri* [At: LB / Pzi: 3 *~rează* / E: *în-* + ***primăvară***] **1-2** A se face primăvară.

împrimăvărare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***împrimăvăra***] Venire a primăverii.

împrimbla *vtr* [At: DA ms / Pzi: *împrimblu* / E: *în-* + ***primbla***] (Înv) **1-2** A (se) plimba.

împrimejdui *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / *în-* + ***primejdui***] (Înv) **1-2** A (se) primejdui.

împrimeni *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / *în-* + ***primeni***] (Înv) **1-2** A (se) primeni.

împrimez *sn* [At: CHEST. II, 123/8 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Perete despărțitor între camere.

împrinde [At: N. TESTAMENT (1648) ap. CP 162/6 / Pzi: *împrind* / E: *în-* + ***prinde***] (Trs; înv) **1** *vt* A prinde. **2** *vr* A se agăța. **3** *vr* A se îndrăgosti.

împriponi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***priponi***] A priponi.

improbodi *v* vz ***îmbrobodi***

împrocesua *v* [At: DA ms / Pzi: *~uez* / E: *în-* + ***proces***] (Jur; rar) A acționa în justiție.

împrocesuare *sf* [At: DA ms / Pl: *~uări* / E: ***împrocesua***] (Jur; rar) Acționare în justiție.

împrocesuat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împrocesua***] (Jur; rar) Acționat în judecată.

împrohita *vt* [At: DOSOFTEI. PS. 65 / V: (cscj) ***~ti*** / Pzi: *împrohit* / E: *în-* + ***prohită***] (Înv) A batjocori.

împrohiti *v* vz ***împrohita***

împrohodit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Mar) Acoperit cu năframă.

împromut *av, sn* vz ***împrumut***

împroor *sns, am* [At: DA ms / V: ***~our*** / Pl: (îvr) *~i* / E: *în-* + ***prour***] (Îrg) **1-2** Proor.

împropia *v* [At: CANTEMIR, IST. 30 / Pzi: *~iez* / E: nct] (Înv; csnp) A apropia.

împropodi *v* vz ***îmbrobodi***

împroponat, ~ă *a* vz ***împoponat***

împroprietări *vt* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***proprietar***] **1** (D. stat) A atribui cuiva dreptul de proprietate asupra unui teren, asupra unei locuințe etc. **2** (Înv) A restitui țăranilor pământurile acaparate în mod abuziv de către moșierimea exploatatoare.

împroprietărire *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 132 / Pl: *~ri* / E: ***împroprietări***] **1** Atribuire a dreptului de proprietate asupra unui teren, asupra unei locuințe Si; *împroprietărit[1]* (**1**). **2** (Înv) Restituire a pământurilor acaparate în mod abuziv de către moșierimea exploatatoare Si: *împroprietărit[1]* (**2**).

împroprietărit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***împroprietări***] **1-2** Împroprietărire (**1-2**).

împroprietărit[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împroprietări***] Care este sau a fost pus în stăpânirea unei proprietăți.

împropti *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***propti***] (Înv) **1-2** A (se) propti.

împrorătoare *sf* [At: ARH. FOLK. VII, 57 / Pl: *~ori* / E: ***împroora*** + *-(ă)toare*] (Reg) Stropire.

împrospăta [At: CANTEMIR, HR. 288 / V: (înv) ***prospăta*** / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***proaspăt***] **1-2** *vtr* A (se) reînnoi. **3-4** *vtr* (Fig) A (-și) aduce aminte. **5-6** *vtr* A (se) înviora. **7-8** *vt* A face să fie din nou proaspăt (prin schimbare parțială sau) prin înlocuire. **9** *vt* (Înv) A repeta. **10** *vt* (Înv) A reîncepe.

împrospătare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***împrospăta***] **1** Reînnoire. **2** Înviorare. **3** (Fig) Revigorare a memoriei. **4-5** Redare a prospețimii (prin schimbare parțială sau) prin înlocuire. **6** (Înv) Repetare. **7** (Înv) Reîncepere.

împrospătat, ~ă *a* [At: ODOBESCU III, 17 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împrospăta***] **1** Înnoit. **2** Înviorat. **3** A cărui memorie a fost revigorată. **4-5** Căruia i-a fost redată prospețimea (prin schimbare parțială sau) prin înlocuire. **6** (Înv) Repetat[2]. **7** (Înv) Reînceput[2].

împrosti *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***prosti***] (Înv) **1-2** A (se) prosti.

împrostire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *în-* + ***prostire***] (Înv) Prostire.

împroșca [At: MOXA 404/4 / Pzi: *împroșc* / E: vsl **прочкать**] **1** *vi* (Înv; d. lichide) A țâșni cu putere, stropind în toate părțile. **2** *vt* A murdări pe cineva stropind cu un lichid. **3** *vt* A azvârli pietre, lemne, proiectile etc. din toate părțile, fără încetare. **4** *vt* (Fig) A batjocori. **5** *vt* (Fig; șîlv **a ~ cu noroi pe cineva**) A calomnia. **6-7** *vt* (Înv) A bombarda (cu lovituri de tun). **8** *vt* (Teh) A pulveriza sub presiune un lichid sau o pulbere pe suprafața unui obiect. **9** *vt* A arunca lături și noroi stropind în toate părțile. **10** *vt* (Înv; șfg) A risipi.

împroșcare *sf* [At: MINEIUL (1776) 76½ / Pl: *~cări* / E: ***împroșca***] **1** Stropire cu un lichid Si: (înv) *împroșcătură* (**1**). **2** Murdărire a cuiva stropind cu un lichid Si: (înv) *împroșcătură* (**2**). **3** Azvârlire cu pietre, lemne, proiectile etc. din toate părțile, fără încetare Si: (înv) *împroșcătură* (**3**). **4** (Fig) Batjocorire. **5** (Fig) Calomniere. **6-7** (Înv) Bombardare (cu lovituri de tun) Si: (înv) *împroșcătură* (**6-7**). **8** (Teh) Pulverizare sub presiune a unui lichid sau a unei pulberi pe suprafața unui obiect Si: (înv) *împroșcătură* (**8**). **9** Aruncare a lăturilor și a noroiului stropind în toate părțile Si: (înv) *împroșcătură* (**9**). **10** (Înv; șfg) Risipire.

împroșcat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI. V. S. 15/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împroșca***] **1** Stropit cu un lichd. **2** Murdărit prin stropire. **3** Lovit din toate părțile, fără încetare, cu pietre, lemne, proiectile etc. **4** Ucis. **5** Batjocorit[2]. **6** Calomniat[2]. **7-8** (Înv) Bombardat (cu lovituri de tun). **9** (Teh) Peste care s-a pulverizat un lichid, o pulbere. **10** Peste care s-a aruncat apă și noroi din toate părțile. **11** (Înv; șfg) Risipit[2].

împroșcătură *sf* [At: DOSOFTEI. V. S. 126/1 / Pl: *~ri* / E: ***împroșca*** + *-ătură*] **1-3** Împroșcare (**1-3**). **4** (Fig) Batjocorire. **5** (Fig) Calomniere. **6-9** Împroșcare (**6-9**). **10** (Ccr) Urmă lăsată prin împroșcare Si: *pată, stropitură*.

împrotivă *a, av, pp* vz ***împotrivă***

împrotivi *v* vz ***împotrivi***

împrotivitor, ~oare *smf, a* vz ***împotrivitor***

împrotivitură *sf* vz ***împotrivitură***

împrotocola *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: ger ***Improtokollieren***] (Trs; jur) A înscrie într-un protocol.

împroțăni *vr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1** A se înțepeni. **2** A se îndârji.

împroțăpi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~pesc* / E: *în-* + ***proțăpi***] (Înv) **1-2** A (se) proțăpi.

improur *sns, am* vz ***împroor***

împroura *v* vz ***împrăura***

improuri *v* vz ***împrăura***

improviza *v* vz ***improviza***

împruji *vi* [At: DA ms / Pzi: *~jesc* / E: *în-* + ***pruji***] (Îrg) A pruji.

împrumut [At: PSALT. SCH. 368 / V: (înv) ***~rom~*** *av, sn,* (îvp) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ml **in promutuum*] **1-2** *sn* (Oferire cuiva sau) luare de la cineva pentru un anumit interval de timp a unui bun care urmează să fie restituit ulterior Si: *împrumutare* (**1-2**), *împrumutat[1]* (**1-2**), (înv) *împrumutătură* (**1-2**). **3-6** *sn* (Ccr) (Obiect sau) sumă de bani care (se dă cuiva sau) se ia de la cineva pentru un anumit interval de timp, urmând să fie restituit(ă) ulterior. **7** *sn* (Îs) *~ de stat* Operație de atragere în circuitul bugetar a diverselor resurse bănești, care se realizează prin emiterea de obligații. **8** *sn* (Ccr; îas) Obligație emisă de stat pentru atragerea resurselor bănești. **9** *sn* (Lin) Cuvânt, construcție lexicală etc. luată din altă limbă. **10-11** *sn* (Îlv) **A da** (sau **a lua, a cere**) **cu ~** A împrumuta (**1-2**). **12** *sn* (Îla) **De ~** Care este luat cu împrumut (**2**) de la cineva. **13** *sn* (Îal; fig) Imitat. **14** *sn* (Muz; îs) *Acorduri de ~* Acorduri străine tonalității, care însă, din cauză că nu se rezolvă în tonica tonalității căreia îi aparține, nu produc modulație. **15** *sn* (Îe) **A fi ca** (sau **a părea**) **de ~** A nu i se potrivi ceva cuiva. **16** *sn* (Înv; îc) **~deator** (sau **dătătoriu**) Persoană care dă ceva cu împrumut Si: *împrumutător*. **17** *av* (Înv) Cu condiția de a restitui după un anumit interval de timp și în anumite condiții tot ceea ce a fost primit ca împrumut (**2**).

împrumuta [At: PSALT. 69/35 / Pzi: *împrumut,* (înv) *~tez* / E: ***împrumut***] **1-2** *vtr* (A da cuiva sau) a lua de la cineva un bun care urmează să fie restituit. **3-4** *vtr* (A da cuiva sau) a lua de la cineva o sumă de bani, urmând a fi restituită o sumă echivalentă ca valoare. **5** *vt* (Lin) A prelua cuvinte dintr-o altă limbă. **6** A adopta obiceiuri ale unei alte comunități. **7** (Pex) A imita.

împrumutare *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 217/28 / Pl: *~tări* / E: ***împrumuta***] **1-2** Împrumut (**1-2**). **3-4** (Oferire cuiva sau) luare de la cineva a unei sume de bani, urmând a fi restituită o sumă echivalentă ca valoare Si: (pop) *împrumutat[1]* (**3-4**), (înv) *împrumutătură* (**3-4**). **5-6** (Îlav) **Cu ~** (Cu) împrumut (**1-2**). **7** (Lin) Preluare a unor cuvinte din altă limbă Si: *împrumutat[1]* (**5**). **8** Preluare a unor obiceiuri ale altei comunități Si: (pop) *împrumutat[1]* (**6**), (înv) *împrumutătură* (**5**). **9** (Pex) Imitare. **10** (Pop) Zile împrumutate[2] (**5**).

împrumutat[1] *sn* [At: ZANNE, P. V, 337 / Pl: *~uri* / E: ***împrumuta***] (Pop) **1-2** Împrumut (**1-2**). **3-6** Împrumutare (**3-4, 7-8**). **7** (Pex) Imitare.

împrumutat[2], ~ă [At: ȘINCAI, HR. III, 89/3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împrumuta***] **1-2** *a* (D. bunuri) Care este (dat cuiva sau) luat de la cineva, urmând să fie restituit ulterior. **3-4** (D. sume de bani) Care este (oferită sau) luată de la cineva, urmând a fi restituită o sumă echivalentă ca valoare. **5** *a* (Pop; îs) *Zile ~e* Perioadă de timp cuprinsă între 12 și 24 martie. **6** *a* (Lin; d. cuvinte, construcții lexicale) Preluat din altă limbă. **7** *a* (D. obiceiuri) Care este adoptat de la o altă comunitate. **8** *a* (D. frumusețe) Obținută prin mijloace artificiale. **9** *a* (Înv) Reciproc. **10** *a* Imitat. **11-12** *smf* Persoană care a luat de la cineva (un bun sau) o sumă de bani care urmează să fie restituit(ă) ulterior Si: *datornic, debitor, împrumutător* (**2**).

împrumută *sf* vz ***împrumut***

împrumutător, ~oare [At: PSALT. 235/38 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împrumuta*** + *(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care împrumută (**1**). **3-4** *smf, a* (Persoană) de la care se împrumută (**2**) ceva. **5** *a* (Lin; înv; d. limbi) De la care se preiau cuvinte. **6** *a* (D. popoare, comunități) De la care se adoptă obiceiuri. **7** *a* Care este imitat.

împrumutătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***împrumuta*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1-2** Împrumut (**1-2**). **3-5** Împrumutare (**3-4, 8**).

împublicarisi *vt* [At: (a. 1825) BV III, 457 / Pzi: *~sesc* / E: *în-* + ***publicarisi***] (Înv) A publica.

împuchitat, ~ă *a* [At: I. CR. IV, 91 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***puchitel*** + *-at*] Care are haina împodobită cu puchiței.

împuciciune *sf* vz ***împuțiciune***

împuciuciune *sf* vz ***împuțiciune***

împudra *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***pudră***] (Înv) **1-2** A (se) pudra.

împudrătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***împudra*** + *-(ă)tură*] (Înv) Pudrare.

împufat, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, S. 107 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***puf*** + *-at*] (Crp) **1** Plin de puf Si: *pufos*. **2** (Fig) Cețos.

împui *vt* vz ***împuia***

împuia [At: ANON. CAR. / P: *~pu-ia* / Pzi: 3 *~iază,* (reg) *~puie* / E: *în-* + ***pui***] (Pop) **1** *vta* (D. animale) A face pui Si: *a căței, a făta, a se înmulți, a plodi*. **2** *vta* (Fig; d. bube) A se întinde. **3** *vir* (D. dragoste) A încolți. **4** *vt* (Îe) **A ~ urechile** (sau **capul, sufletul**) **cuiva** A face să intre o idee în mintea cuiva, repetând-o la nesfârșit. **5** *vt* (Îae) A ameți cu vorba. **6** *vt* (Reg) A împodobi cu ornamente Si: *a împestrița*.

împuiare *sf* v ***împuiere***

împuiat, ~ă *a* [At: MARIAN, O. I, 436 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împuia***] (Pop) Care este împodobit cu ornamente Si: *împestrițat*.

împuiere *sf* [At: ATILA, P. 162 / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***împuia***] (Pop) **1** Naștere a unor pui de către animale Si: *cățelire, fătare, înmulțire, plodire*. **2** (Fig) Întindere a bubelor. **3** Încolțire a dragostei. **4** Amețire cu vorba, repetând mereu același lucru. **5** Împodobire cu ornamente Si: *împestrițare*.

împuietură *sf* vz ***împuitură***

împuitură *sf* [At: HODOȘ, C. 46 / V: (înv) ***~iet~*** / Pl: *~ri* / E: ***împuia*** + *-tură*] (Pop) Cusătură cu cruciulițe pe piept, pe poale și pe mânecile cămășilor țărănești.

împujăica *vrr* [At: DA ms / Pzi: nct / E: nct] (Reg) A se lua la întrecere Si: *a concura, a se întrece, a rivaliza*.

împujăicat *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***împujăica***] (Reg) Luare la întrecere Si: *concurat, întrecut, rivalizat*.

împulăi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** A striga pe cineva care se află în depărtare folosind cuvântul „pu". **2** A alunga pe cineva cu huiduieli.

împulbărat, ~ă *a* vz ***împulberat***

împulbera *vtr* [At: MAT. FOLK. 1197 / Pzi: *împulber* / E: *în-* + ***pulbere***] (Rar) **1-2** A (se) prăfui.

împulberat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 102 / V: (înv) ***~băr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împulbera***] (Înv) Acoperit de praf.

împuleca *vt* [At: GR. S. 239 / Pzi: *împulec* / E: nct] (Reg; îe) **A i se ~ (cuiva) limba** A i se încurca cuiva limba.

împulpa *vr* [At: P. MAIOR, IST. 255 / Pzi: *împulp* / E: *în-* + ***pulpă***] (Înv) **1-2** A se întrema (**1-2**). **3** A cuteza (**1**). **4** A se îndesa.

împulpat, ~ă *a* [At: ECONOMIA 125/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împulpa***] (Înv) **1** (D. legume) Cărnos. **2** (D. oameni) Instigat.

împuncișare *sf* vz ***împoncișare***

împune *v* vz ***impune***

împungaci, ~ace *a* [At: PAMFILE, D. / Pl: *~, ~ace* / E: ***împunge*** + *-aci*] (Pop; d. vite) Care are obiceiul de a împunge cu coarnele Si: *împungător* (**4**).

împungaș, ~ă *a* [At: DAMÉ, T. 68 / Pl: *~i, ~e* / E: ***împungaci*** css] (Pop) Împungaci.

împungăleală *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eli* / E: ***împungăli*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Coasere (într-un ritm lent sau) fără rost. **3** Coasere de proastă calitate.

împungăli *vta* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: ***împunge*** + *-ăli*] (Reg; mai ales d. începători) **1-2** A coase (încet sau) fără dibăcie. **3** A face o cusătură prea migăloasă.

împungări *vt* [At: BUL. FIL. IV, 66 / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***pângări***] (Reg) A mânca de dulce în zi de post.

împungător, ~oare *a* [At: BIBLIA (1688), 54/2 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împunge*** + *-(ă)tor*] (Reg) **1** Care împunge (**1**). **2** (Fig; d. ochi, privire) Pătrunzător. **3** (Fig; d. vorbe) Ofensator. **4** (D. vite) Împungaci.

împungătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***împunge*** + *-(ă)tură*] **1-6** Împungere (**1-6**). **7** (Fig) Contrazicere. **8** (Fig) Ofensare. **9-11** Împungere (**9-11**).

împunge [At: PRAV. 63 / Pzi: *împung*; Ps: ~*unse*; Par ~*uns* (înv) ~*unt* / E: ml *(***im***)***pungo***] **1** *vta* (D. obiecte cu vârf ascuțit) A înțepa. **2** *vr* (D. cal; fig d. om; îe) **A se ~** (sau **înțepa**) **orzul** (sau **ovăzul**) A fi neliniștit. **3** *vr* (Îae) A-i merge foarte bine cuiva. **4** *vt* (D. oameni) A înfige un obiect cu vârf ascuțit în ceva sau cineva Si: *a înjunghia, a înțepa, a străpunge*. **5** *vt* A stimula cu ajutorul unui obiect ascuțit Cf *a imboldi*. **6** *vi* (Pop; îlv) **A (o) ~ (la**, rar **de) fugă** A fugi. **7** *vr* A-și înfige involuntar un obiect ascuțit într-o parte a corpului Si: *a se înțepa, a se răni*. **8** *vr* (Fig) A se cufunda **(3)**. **9** *vt* (D. animale cu coarne) A lovi cu coarnele. **10** *vta* (D. insecte cu ac) A înțepa. **11** *vr* (Fig) A se contrazice. **12** *vt* (Fig) A ofensa. **13** *vt* (Fig) A simți o durere ascuțită și discontinuă. **14** *vt* (Fig) A ironiza. **15** *vr* (Fig; d. copii) A se bate **(118)** în joacă.

împungere *sf* [At: MINEIUL (1776). 92 / Pl: ~*ri* / E: ***împunge***] **1** Înțepare de către un obiect cu vârf ascuțit Si: *împungătură* **(1)**, *împunsătură* **(1)**, *înjunghiere, străpungere*, (înv) *împunsoare* **(1)**, *împunsură* **(1)**. **2** Înfingere de către cineva a unui obiect ascuțit în ceva Si: *împungătură* **(2)**, *împunsătură* **(2)**, (înv) *împunsoare* **(2)**, *împunsură* **(2)**. **3** (Spc) Înjunghiere cu o armă ascuțită Si: *împungătură* **(3)**, *împunsătură* **(3)**, (înv) *împunsoare* **(3)**, *împunsură* **(3)**. **4** Stimulare cu ajutorul unui obiect ascuțit Si: *împungătură* **(4)**, *împunsătură* **(4)**, (înv) *împunsoare* **(4)**, *împunsură* **(4)**. **5** Lovire cu coarnele de către un animal Si: *împungătură* **(5)**, *împunsătură* **(5)**, (înv) *împunsoare* **(5)**, *împunsură* **(5)**. **6** Înțepare cu acul de către o albină Si: *împungătură* **(6)**, *împunsătură* **(6)**, (înv) *împunsoare* **(6)**, *împunsură* **(6)**. **7** (Fig) Contrazicere. **8** (Fig) Ofensare. **9** (Fig) Durere ascuțită și discontinuă Si: *împungătură* **(9)**, *împunsătură* **(9)** *junghi*, (înv) *împunsoare* **(9)**, *împunsură* **(9)**. **10** (Fig) Vorbă ironică Si: *împungătură* **(10)**, *împunsătură* **(10)**, (înv) *împunsoare* **(10)**, *împunsură* **(10)**. **11** (Fig) Bătaie în joacă între copii Si: *împungătură* **(11)**, *împunsătură* **(11)**, (înv) *împunsoare* **(11)**, *împunsură* **(11)**.

împungit, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK. F. 169 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *în-* + ***pungă*** + *-it*] **1** (D. gură) Strâns ca o pungă cu șnur. **2** (D. un ambalaj, o geantă) Care s-a deformat, luând forma unei pungi.

împunoia *vi* [At: DA ms / Pzi: ~*iez* / E: *în-* + ***puroia***] (Reg) A puroia.

împuns, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), ap. DA / Pl: ~*nși*, ~*e* / E: ***împunge***] **1** Înțepat. **2** Stimulat cu ajutorul unui obiect ascuțit. **3** Rănit. **4** (D. legătura unei cărți) Care nu permite deschiderea ușoară a cărții. **5** (Fig) Ofensat. **6** (Irn) Tăvălit.

împunsătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*ri* / E: ***împunge*** + -(*ă*)*tură*] **1-6** Împungere **(1-6)**. **7** (Fig) Contrazicere. **8** (Fig) Ofensare. **9-11** Împungere **(9-11)**. **12** Împungere **(2)** cu acul la cusături. **13** (Ccr) Loc unde a pătruns acul sau vârful ascuțit al altui obiect.

împunsoare *sf* [At: LB / Pl: ~*ori* / E: ***împuns*** + -*oare*] (Înv) **1-6** Împungere **(1-6)**. **7** (Fig) Contrazicere. **8** (Fig) Ofensare. **9-11** Împungere **(9-11)**.

împunsură *sf* [At: VARLAAM, C. 136/2 / V: (înv) ***~ntu~*** / Pl: ~*ri* / E: ***împuns*** + -*ură*] (Înv) **1-6** Împungere **(1-6)**. **7** (Fig) Contrazicere. **8** (Fig) Ofensare. **9-11** Împungere **(9-11)**.

împunt, ~ă *a* [At: H IX. 389 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: cf *împunge*] (Reg; îs) *Măr* ~ Măr cu puncte pe coajă.

împunta *vt* [At: VISSARION, B. 278 / Pzi: ~*tez* / E: *în-* + ***punt***] **1** (Rar) A puncta. **2** A număra. **3** A nota.

împuntură *sf* vz ***împunsură***

împupăza [At: JIPESCU, O. 55 / V: ***~peza*** / Pzi: ~*zez* / E: *în-* + ***pupăză***] **1** *vr* A se îmbrăca fără gust, în culori țipătoare, pretențios etc. **2** *vt* (Fig) A da cuiva un aspect pestriț și pretențios.

împupeza *v* vz ***împupăza***

împupi *vi* [At: BARONZI, L. 110 / V: (reg) ***îmbubi*** / Pl: ~*pesc*, (rar) *împup* / E: *în-* + ***pup***] (Reg) **1** A înmuguri. **2** A încolți. **3** A îmboboci. **4** A înflori.

împupit, ~ă *a* [At: MARIAN, Î. 175 / V: (reg) ***îmbubit*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***împupi***] (Ban) **1** Înmugurit. **2** Încolțit. **3** Îmbobocit. **4** Înflorit.

împuputa *v* vz ***împopoța***

împurpura [At: DA ms / Pzi: ~*rez*, (reg) *împurpur* / E: *în-* + ***purpură***] **1** *vr* A se înroși în obraji de emoție. **2** *vt* A vopsi în roșu.

împurpurare *sf* [At: DEX / Pl: ~*rări* / E: ***împurpura***] **1** Înroșire în obraji de emoție. **2** Vopsire în roșu.

împurpurat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***împurpura***] **1** Roșu în obraji de emoție. **2** Vopsit în roșu.

împustiat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *în-* + ***pustiat***] Pustiit.

împușca [At: ȘINCAI, HR. II, 198/21 / Pzi: *împușc* / E: *în-* + ***pușcă***] **1** *vi* A face să iasă prin explozie proiectilul unei arme de foc. **2-3** *vi* (Fig) A produce pocnete (asemănătoare cu cele) de pușcă. **4** *vi* (Îc) **~că-n-lună** Om îndrăzneț, dar nesocotit. **5** *vi* A detona o încărcătură explozivă. **6-7** *vtr* A (se) omorî prin împușcare **(1)**. **8-9** *vtr* A (se) răni cu proiectilul tras de o armă de foc. **10** *vt* (Spc) A executa un condamnat prin împușcare. **11** *vi* (D. lichide) A țâșni cu putere în afară dintr-un spațiu închis Si: *a exploda, a împroșca*. **12** *vi* (D. tencuieli pe pereți) A se degrada prin umflare, cojire etc. Si: *a se coji, a se coșcovi, a se scoroji*. **13** *vt* A nimeri, țintind cu o armă într-un anumit punct. **14** *vt* (Arg) A câștiga repede și ușor, printr-un expedient, o sumă mare de bani. **15** *vt* (Arg) A risipi repede o sumă de bani. **16** *vt* (Fam; îe) **A ~ francul** A avea o situație materială precară. **17** *vt* (Fam; îae) A trăi din expediente. **18** *vt* (Arg) A găsi din întâmplare un obiect. **19** *vt* A introduce, cu un aparat special, cuie într-o suprafață betonată.

împușcare *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 138 / Pl: ~*cări* / E: ***împușca***] **1** Ieșire prin explozie a proiectilului unei arme de foc Si: *descărcătură, împușcat[1]* **(1)**, *împușcătură* **(1)**. **2-3** (Fig) Producere de pocnete (asemănătoare cu cele) de pușcă Si: *împușcat[1]* **(2-3)**, *împușcătură* **(2-3)**. **4** Detonare a unei încărcături explozive Si: *împușcat[1]* **(4)**, *împușcătură* **(4)**. **5-6** (Omorâre sau) rănire survenită în urma tragerii cu o armă de foc Si: *împușcat[1]* **(5-6)**, *împușcătură* **(5-6)**. **7** (Spc) Executare prin împușcare a unui condamnat Si: *împușcat[1]* **(7)**, *împușcătură* **(7)**. **8** Țâșnire în afară dintr-un spațiu închis a lichidelor Si: *explozie, împroșcare, împușcat[1]* **(8)**, *împușcătură* **(8)**. **9** Degradare a vopselelor, tencuielilor aplicate pe pereți, prin umflare, cojire etc. Si: *coșcovire, împușcat[1]* **(9)**, *împușcătură* **(9)**, *scorojire*. **10** Nimerire prin țintire cu o armă într-un anumit punct Si: *împușcat[1]* **(10)**, *împușcătură* **(10)**. **11** (Arg) Câștigare rapidă, în general printr-un expedient, a unei sume mari de bani Si: *împușcat[1]* **(11)**, *împușcătură* **(11)**. **12** (Arg) Risipire rapidă a unei sume de bani Si: *împușcat[1]* **(12)**, *împușcătură* **(12)**. **13** (Arg) Găsire întâmplătoare a unui obiect Si: *împușcat[1]* **(13)**, *împușcătură* **(13)**. **14** Introducere, cu un aparat special, a unor cuie într-o suprafață betonată Si: *împușcat[1]* **(14)**, *împușcătură* **(14)**.

împușcat[1] *sn* [At: (a. 1800) ap. DDRF / Pl: ~*uri*, (rar) ~*e* / E: ***împușca***] **1-14** Împușcare **(1-14)**.

împușcat[2], ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 117/16 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***împușca***] **1** (D. glonț) Descărcat dintr-o armă de foc. **2** (Îe) **A fugi** (sau **a ieși, a se duce**) **(ca) ~** A se deplasa foarte repede. **3-4** (D. oameni, vânat etc.) (Ucis sau) rănit prin tragere cu o armă de foc. **5** (Spc) Executat[2]. **6** (D. lichide) Țâșnit cu putere în afară dintr-un spațiu închis Si: *explodat, împroșcat[2]*. **7** (D. vopsele, tencuieli) Degradat prin umflare, cojire etc. Si: *cojit, coșcovit, scorojit*. **8** Nimerit prin țintire cu o armă într-un anumit punct. **9** (D. explozibile) Detonat. **10** (Arg; d. sume de bani) Câștigat repede și ușor, în general printr-un expedient. **11** (Arg; d. sume de bani) Risipit repede. **12** (Arg) Găsit din întâmplare. **13** (D. pereți de beton) În care s-au introdus, cu un aparat special, cuie.

împușcător, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***împușca*** + -(*ă*)*tor*] **1-2** (Persoană) care descarcă o armă de foc. **3-6** (Persoană) care produce pocnete (asemănătoare cu) ale unei arme de foc. **7-8** (Persoană) care detonează un explozibil. **9-12** (Persoană) care (omoară sau) rănește prin împușcare. **13-14** (Persoană) care execută prin împușcare un condamnat. **15-16** (Persoană) care nimerește prin țintire cu o armă într-un anumit punct. **17-18** (Persoană) care introduce, cu un aparat special, cuie într-un perete de beton.

împușcătură *sf* [At: C. NEGRUZZI, S. I, 173 / Pl: *~ri* / E: ***împușca*** + *-tură*] **1-14** Împușcare (**1-14**). **15** Distanță până la care ajunge proiectilul unei arme de foc. **16** (Min) Încărcătură explozivă introdusă într-o rocă sau într-un zăcământ de minereu spre a le sfărâma.

împuta *v* vz ***imputa***

împutare *sf* vz ***imputare***

împutat[1] *sn* vz ***imputat***[1]

împutat[2], ***~ă*** *a* vz ***imputat***[2]

împutăciune *sf* [At: PALIA (1582) / Pl: *~ni* / E: ***împuta*** + *-ciune* cf lat *imputatio*] (Înv) **1** Mustrare. **2** Ceartă.

împutător, ~oare *smf, a* vz ***imputator***

împutera *v* vz ***împuteri***

împuteri *vtr* [At: LB / V: (cscj) **~ra** / Pzi: *~resc* / E: ***în*** + ***putere***] **1-2** A (se) întări.

împuternici [At: BIBLIA (1688) ap. DA / Pzi: *~icesc* / E: *în-* + ***puternic***] **1-2** *vtr* (Îvp) A (se) întări (**1-2**). **3** *vr* (Îvp) A se întrece în forță. **4** *vr* (Îvp) A se opinti. **5** *vr* (Îvp) A se însănătoși. **6** *vt* (Jur) A da cuiva un mandat Si: *a autoriza*. **7** *vt* A autoriza pe cineva să facă ceva.

împuternicire *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 160 / Pl: *~ri* / E: ***împuternici***] **1** (Rar) Întărire. **2** (Reg; îs) *~a stupilor* Împreunare a stupilor în vederea întăririi stupului rezultat, prin păstrarea indivizilor celor mai puternici. **3** (Înv) Întrecere în forță Si: *împuternicit*[1] (**2**). **4** (Îvp) Opintire. **5** (Îvp) Însănătoșire. **6** (Jur) Mandatare. **7** (Ccr) Mandat. **8** Autorizare a cuiva să facă ceva Si: *împuternicit*[1] (**6**). **9** (Îlav) **Din ~a (cuiva)** Fiind autorizat de cineva.

împuternicit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***împuternici***] **1** (Rar) Întărire. **2** Împuternicire (**3**). **3** (Îvp) Opintire. **4** (Îvp) Însănătoșire. **5** (Jur) Mandatare. **6** Împuternicire (**8**).

împuternicit[2], ***~ă*** [At: BĂLCESCU, M. V. 31 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împuternici***] **1** *a* Întărit. **2** *a* Însănătoșit. **3-4** *smf, a* (Jur) (Persoană) care este autorizată să săvârșească ceva în numele altcuiva Si: *mandatar, plenipotențiar, reprezentant*.

împuternicitor, ~oare [At: COSTINESCU / V: (înv) **~iu** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***împuternici*** + *-(i)toriu*] (Îvr) **1** *a* Care întărește Si: *fortifiant, întăritor, întremător*. **2** *a* Care însănătoșește. **3-4** *smf, a* (Persoană) care mandatează pe cineva să facă ceva în numele său.

împuternicitoriu *smf, a* vz ***împuternicitor***

împuturoșit, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 5 / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***puturoșit***] **1** Care a căpătat un miros urât Si: *infectat, împuțit* (**2**), *mirositor*. **2** (Fig) Care a devenit foarte leneș.

împuțeală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***împuți*** + *-eală*] **1-4** Împuțire (**1-4**). **5** (Fig) Trândăvire. **6** (Trv) Bășire. **7** (Ccr) Obiect care a intrat în putrefacție Si: *împuțiciune* (**7**). **8** (Ccr) Miros greu care iese dintr-un corp care a intrat în putrefacție Si: *împuțiciune* (**8**), *împuțitură* (**7**), *putoare*.

împuți [At: PSALT. SCH. 118 / Pzi: *împut* și (reg) *împuț, împuțesc* / E: ml ****imputesco***] **1** *vr* A intra în putrefacție. **2** *vr* A căpăta (**1**) un miros rău din cauza alterării. **3** *vr* (Îe) **A se ~ brânza (între două sau mai multe persoane)** A se strica relațiile de prietenie. **4** *vtf* A face să intre în putrefacție Si: *a infecta*. **5-6** *vt* A umple un spațiu cu miros greu (ca) de corp intrat în putrefacție. **7** *vr* (Fig) A se trândăvi. **8** *vr* (Trv) A se băși.

împuțicenie *sf* [At: PHILIPPIDE, P. 151 / Pl: *~ii* / E: ***împuțit*** + *-enie*] **1-4** Împuțire (**1-4**). **5** (Fig) Trândăvire. **6** (Trv) Bășire.

împuțicios, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 219 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***împuți*** + *-icios*] (Înv) Care pute Si: *împuțit, puturos*.

împuțiciune *sf* [At: CORESI, EV. 309/27 / V: (înv) **~ucici~, ~uciuci~** / Pl: *~ni* / E: ***împuți*** + *-iciune*] (Rar) **1-4** Împuțire (**1-4**). **5** (Fig) Trândăvire. **6** (Trv) Bășire. **7-8** Împuțeală (**7-8**). **9** Loc unde se află lucruri intrate în putrefacție Si: *împuțitură* (**8**). **10** (Pex) Murdărie.

împuțina [At: PSALT. 232/$_9$ / Pzi: *~nez*, (rar) *împuțin* / E: *în-* + ***puțin***] **1-2** *vtr* A (se) reduce numeric. **3-4** *vtr* A (se) reduce cantitativ. **5-6** *vtr* A (se) reduce în dimensiuni Si: *a descrește, a (se) diminua, a (se) micșora, a scădea*. **7** *vr* (Spc) A slăbi. **8** *vr* (Spc) A-i scădea forța fizică. **9** *vr* (Îe) **A i se ~ (cuiva) sufletul (sau a se ~ cu inima)** A se descuraja. **10** *vr* (Îae) A se înfricoșa.

împuținare *sf* [At: (a. 1815) URICARIUL I, 228 / Pl: *~nări* / E: ***împuțina***] **1** Reducere a numărului Si: *împuținat*[1] (**1**). **2** Reducere a cantității Si: *împuținat*[1] (**2**). **3** Reducere a dimensiunilor Si: *împuținat*[1] (**3**). **4** (Spc) Reducere a forței fizice Si: *împuținat*[1] (**4**). **5** (Spc) Slăbire. **6** (Fig) Descurajare. **7** (Fig) Înfricoșare.

împuținat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***împuțina***] **1-4** Împuținare (**1-4**). **5** (Spc) Slăbire. **6** (Fig) Descurajare. **7** (Fig) Înfricoșare.

împuținat[2], ***~ă*** *a* [At: OLLĂNESCU, H. O. 29 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***împuțina***] **1-3** Care a scăzut (numeric) (cantitativ sau) ca mărime Si: *micșorat*. **4** Care a scăzut ca intensitate Si: *diminuat*. **5** Slăbit. **6** Redus ca forță fizică. **7** (Fig) Descurajat[2]. **8** (Fig) Înfricoșat[2].

împuțire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***împuți***] **1** Intrare în putrefacție Si: *împuțeală* (**1**), *împuțicenie* (**1**), *împuțiciune* (**1**). **2** Căpătare (**1**) a unui miros rău din cauza alterării. Si: *împuțeală* (**2**), *împuțicenie* (**2**), *împuțiciune* (**2**). **3-4** Umplere a unui spațiu cu un miros greu, (ca) de corp intrat în putrefacție Si: *împuțeală* (**3-4**), *împuțicenie* (**3-4**), *împuțiciune* (**3-4**). **5** (Fig) Trândăvire. **6** (Trv) Bășire.

împuțit, ~ă *a* [At: PRAV. 977 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***împuți***] **1** Care a intrat în putrefacție. **2** Care miroase rău din cauza alterării Si: *infectat, împuturoșit, mirositor*. **3** (Îe) **A avea gura ~ă** A fi un mincinos. **4** (Fig) Leneș. **5** Murdar. **6** (Trv) Bășinos.

împuțitură *sf* [At: I. CR. II, 175 / Pl: *~ri* / E: ***împuți*** + *-tură*] **1-4** Împuțire (**1-4**). **5** (Fig) Trândăvire. **6** (Trv) Bășire. **7** Împuțeală (**8**). **8** Împuțiciune (**9**). **9** (Pex) Murdărie.

în *pp* [At: COD. VOR. 33/6 / V: **-n**, (înv) **(î)r, îm** / E: ml ***in***] **1** Indică interiorul unui spațiu *În borcan*. **2** Indică un spațiu în interiorul căruia se derulează o acțiune *Cântă în pădure* Cf *prin*. **3** (Fig) Indică starea unui lucru, a unui fapt etc. *Este în extaz* Cf *întru*. **4** Indică intrarea într-un anumit spațiu *Merg în Asia*. **5** Indică mișcarea într-un anumit spațiu *Aleargă în hol*. **6** Indică o acțiune incipientă *Se pune în mișcare*. **7** Indică trecerea dintr-o stare în alta *Se preface în cerb*. **8** Indică o transformare *Se schimbă în bine*. **9** Indică suprafața unui spațiu *S-au așezat în scaune* Si: *pe*. **10** Indică direcția spre locul sau spre ținta acțiunii, speranței etc. *Se arată în prag* Si: *asupra, la, pe*. **11** Indică ideea de așezare *Stă în loc*. **12** Indică ideea de legare *Pune boii în jug*. **13** Indică ideea de fixare *Înfipt în pământ*. **14** (Îcr *din, dintru, de la*) Indică repetabilitatea mișcării *Din loc în loc*. **15** (Spc) Din. **16** (Spc) Între. **17** (Spc) La. **18** Peste. **19** Spre. **20** Indică ideea de limitare *În margine* Si: *asupra, în dreptul, la*. **21** Înainte. **22** Indică ideea de instrument *Prind în clește* Si: *cu, de, din, pe, prin*. **23** Indică ideea de preț sau echivalență *Socotesc în lei* Si: *cu, în loc de, pentru*. **24** (Îlav) **~ cinste** (sau **dar**) Gratuit. **25** (Îlpp) **~ urma** Indică ideea de consecință Si: *ca, drept*. **26** Indică ideea de măsură, cantitate *Volum în litri* Si: *cu, de, pe*. **27** (Îcr *din, de*) Indică ideea de progresie *Din ce în ce*. **28** Indică ideea de distribuție *În sferturi*. **29** (Îs) *~ două rânduri, ~ trei rânduri* etc. Indică ideea de multiplicitate Si: *de două ori, de trei ori* etc. **30** Indică modul în care se face sau se derulează o acțiune *În salturi*. **31** (Spc) Indică forma unui obiect *În trei muchii* Si: *cu*. **32** Prin. **33** După. **34** (Îs) *~ numele* (sau *baza, temeiul*) Indică autoritatea, baza, temeiul din care pornește o acțiune. **35** (Înv) Indică ideea de comparație *Îmbrăcat în marinar* Si: *ca*. **36** Indică intervalul de timp care se scurge de la un anumit moment *Vin în trei ore* Si: *după, peste*. **37** Indică obiectul de care se atârnă ceva *Pus în cui*. **38** Indică o parte a corpului care (nu) este acoperită, îmbrăcată, etc. *În picioarele goale*. **39** Indică timpul în care se petrece o acțiune *Termin în trei ore*. **40** Indică o cauză *În frig*. Cf *din pricina, în urma*. **41** (Îlpp) **~ vederea** Indică scopul *În vederea victoriei*. **42** (Lin; pop) Indică limba în care se comunică *În grecește* Si: *pe*.

înacoace *av* vz ***încoace***

înacolo *av* vz ***încolo***

înacoperi *vt* [At: ROSETTI, L. R. VI, 212 / Pzi: *înacopăr* / E: *în-* + ***acoperi***] (Înv) **1-2** A acoperi (**1, 7**).

înadins *av* [At: DA ms / S și: *înna~* / E: *în-* + ***adins***] Intenționat.

înafară *av* [At: BARCIANU / S și: *înna~* / E: *în-* + ***afară***] Afară.

înagurida *vr* [At: PONTBRIANT / Pzi: *~dez* / E: ***agurida***] (Rar; d. struguri) A rămâne acri.

înalt *sns* [At: (a. 1813) URICARIUL XIV, 235 / E: *în-* + ***naht*** **1-2** (Înv; Îljv) **În ~** În numerar Si: *peșin*.

înaiintre *av* vz ***înainte***

înainta [At: DRĂGHICI, R 276/10 / V: (cscj) ***~ti***, (înv) ***nainta*** / S și: *înn~* / Pzi: *~tez* / E: ***înainte***] **1** *vi* A merge înainte în spațiu Si: *a avansa* (1-3). **2** *vi* A se întinde. **3** *vi* (Fig) A progresa. **4** *vi* (Fig) A merge înainte în timp Si: *a se desfășura*. **5** *vi* (Fig; d. ceas) A merge foarte repede. **6-7** *vtf* (Rar) A face pe cineva sau ceva (să se dezvolte sau) să progreseze. **8-9** *vti* (A ridica pe cineva sau) a fi ridicat într-o funcție mai importantă. **10** *vt* (Fig) A expedia. **11-12** *vt* (Spc) A expedia sau a prezenta celor în drept un act, o petiție, o lucrare administrativă. **13** *vt* (Fig; d. o idee, o opinie, etc.) A exprima. **14** *vt* (Înv) A avansa o sumă de bani. **15** *vi* (Fig; d. oameni; îe) **A ~ în vârstă** A îmbătrâni.

înaintare *sf* [At: GORJAN, H. IV, 66/120 / V: (înv) ***~tire*** / S și: *înn~* / Pl: *~tări* / E: ***înainta***] **1** Avansare în spațiu. **2** Extindere în spațiu. **3** Progresare. **4** (Fig) Avansare în timp. **5** Funcționare prea rapidă a ceasurilor. **6-7** (Rar) Impulsionare a (dezvoltării sau) a progresului cuiva sau a cevaț. **8** Ridicare a unei persoane într-o funcție mai importantă. **9** Obținere a unei funcții mai înalte. **10** (Fig) Expediere. **11-12** (Expediere sau) prezentare celor în drept a unui act, a unei petiții, a unei lucrări administrative. **13** Exprimare a unei opinii. **14** (Înv) Avansare a unei sume de bani (14). **15** (Fig; îs) *~ în vârstă* Îmbătrânire.

înaintaș, ~ă [At: C. NEGRUZZI, S. I, 37 / V: (înv) ***na~, năi~*** / S și: *înn~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***înainte*** + *-aș*] **1** *a* Care merge înainte. **2** *a* Care este în față. **3-4** *smf, a* (D. animale de tracțiune) Înhămat înaintea rotașilor. **5** *sm* (Fig) Persoană care, prin activitatea sau prin lucrările sale, a pregătit activitatea altora Si: *precursor*. **6** *sm* (Spt) Jucător din linia de atac a unei echipe Si: *atacant* (17). **7** *sm* (Arg; iuz) Hoț intrat în slujba poliției. **8** *smp* (Arg) Ochelari (1).

înaintat, ~ă *a* [At: (a. 1835) URICARIUL VIII 126/20 / V: (înv) ***~tit, naintat, năintat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înainta***] **1** Care a avansat în spațiu. **2** Care s-a extins în spațiu. **3** (D. părți ale unei clădiri) Ieșit în afară. **4** Care a făcut progrese. **5** Avansat în timp Si: *târziu* (1). **6** (D. ceasuri) Care funcționează prea repede. **7** A cărui dezvoltare a fost impulsionată. **8** (Înv) Progresist. **9-10** (Care avansează pe cineva sau) este avansat într-o funcție importantă. **11** Expediat[2]. **12-13** (D. acte, petiții, lucrări administrative) (Expediat sau) prezentat celor în drept. **14** (D. opinii, idei) Exprimat. **15** (Înv; d. sume de bani) Avansat. **16** (Fig; d. oameni; îs) *~ în vârstă* Bătrân.

înainte [At: COD. VOR. 46/13-14 / V: ***~a***, (înv) ***ainte, îrainte, rainte*** (reg) ***aintre, amainte, înaintre, înaintre, înante, înantre, mainte, mainti, mâinte, naintre, nainte, năinte*** / S și: *înn~*, *nainte* / E: ml **in ab ante*] **1** *av* În față. **2** *av* (Șfg) În frunte. **3** *av* Mai devreme. **4** *av* Mai întâi. **5** *av* (Îlav) **Mai ~** În continuare. **6** *av* (Îal) Mai demult. **7** *av* (Îal) Mai repede decât altcineva sau altceva. **8** *av* (Îe) **De mai ~** De mai demult. **9** *av* (Îlav) **Cu... (mai) ~** sau **(mai) ~ cu...** Exprimă cât timp a trecut de la întâmplarea de care este vorba. **10** *av* (Îlav) **~ vreme** Odinioară. **11** *av* (Îc) **~-mergător** Înaintaș (5). **12** *av* (Îac; pex) Persoană cu vederi înaintate. **13** *av* (Îlav) **De azi** (sau **aici, acum** etc.) De azi sau aici, acum, etc. încolo. **14** *av* (Îe) **A o lua cuiva ~** A întrece pe cineva. **15** *av* (Îe) **A ieși ~** A fi cel dintâi. **16** *av* (Îe) **A-i da cuiva ~** A oferi un avantaj. **17** *av* (Îe) **A pune ~** A aduce o dovadă. **18** *av* (Înv; îae) A pretexta. **19** *av* (Înv; îe) **A vedea ~** A prevedea. **20** *pp* (Înv; îe) **A sta ~a cuiva** A se opune. **21** *pp* (Îf *înaintea*) Mai devreme decât... **22** *pp* (Îf *înaintea*) Anterior. **23** *pp* (Îf *înaintea*) În fața cuiva sau a ceva. **24** *pp* (Îf *înaintea*) De față cu... **25** *pp* (Îf *înaintea*) Față de... **26** *av* (Îe) **A ieși** (cuiva) **~** A întâmpina. **27** *av* (Șfg; îe) **A se apleca ~** A se înclina. **28** *av* Demult. **29** *av* (Înv) Până când. **30** *av* Mai presus. **31** *pp* (Înv; îf *înaintea*) În prezența cuiva. **32** *pp* În comparație cu... **33** *sf* (Înv; îc) **~-veste** Prevestire. **34** *sf* (Înv; îc) **~-cuvântare** Prefață. **35** *av* (Îc) **~-grăitor** Profet. **36** *av* (Îc) **~-născut** Prim născut. **37** *sf* (Înv) Parte anterioară. **38** *sf* (Reg) Bătătură (3). **39** *a* (Înv) Prealabil. **40** *a* (Înv) Vechi.

înainti *v* vz ***înainta***

înaintire *sf* vz ***înaintare***

înaintit, ~ă *a* vz ***înaintat***

înaintre *av* vz ***înainte***

înalbăstri [At: DLR ms / Pzi: *~resc* / *în-* + ***albăstri***] **1** *vt* A da unui obiect o culoare albastră mai intensă. **2-4** *vir* (Fig) (A avea) (a căpăta sau) a răspândi o lucire albastră. **5** *vt* A clăti rufele în apă amestecată cu albăstreală.

înalbăstrit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înalbăstri***] **1** Care este vopsit într-o culoare (mai) albastră. **2-4** (Care are) (a căpătat sau) răspândește o lucire albastră. **5** (D. rufe) Clătit în apă amestecată cu albăstreală.

înaljos [At: LET. I, 192/37 / V: ***~ltgios, ~ltjos*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) **1** *av* În pantă descendentă. **2** *sn* Nedreptate. **3** *sn* Neajuns. **4** *sn* (Îe) **A face cuiva ~ul** A nedreptăți pe cineva. **5** *sn* Jignire. **6** *sn* Pagubă.

înalsus [At: (a. 1703) URICARIUL XVI, 46 / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) **1** *av* În pantă ascendentă. **2** *sn* Urcuș (1).

înalt, ~ă [At: CORESI, PS. 277/4 / V: (înv) ***analt, înant, îralt, nalt, nant, ralt*** / Pl: *~lți, ~ea, ~uri* sn / E: ml ***in altum***] **1** *a* Care se ridică mult în sus. **2** *a* (D. persoane) Care este de statură mare. **3** *a* (D. sunete) Acut (4). **4** *a* (Fig; d. tensiunea curentului electric; d. presiuni) Care are valoare sau măsură mare. **5** *a* (Fiz; d. frecvență) Care are un număr mare de perioade pe unitatea de timp. **6-7** *a* (Fig; d. persoane) Care este situat pe o treaptă (socială sau) valorică importantă Si: *superior, important*. **8** *a* (Fig; d. persoane) Nobil. **9** *a* (D. stil) Elevat (3). **10** *a* (Fig; rar) Profund. **11** *a* (Înv) Semeț (1). **12** *sn* (Gfg) Altitudine. **13** *sn* (Fig; îs) *~ul cerului* Boltă cerească. **14** *a* Distins. **15** *a* Măreț. **16** *a* Generos. **17** *a* Eminent. **18** *a* (Înv) Trufaș. **19** *sn* Înălțime. **20** *a* (Îs) *~ă fidelitate* Calitate a unor aparate sau sisteme electroacustice de a reda cât mai fidel semnalele sonore.

înaltgios *sn, av* vz ***înaljos***

înaltjos *sn, av* vz ***înaljos***

înamora [At: NEGRUZZI, S. I, 38 / V: (îvr) ***in~*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***amor***] (Liv) **1** *vr* A se îndrăgosti. **2** *vi* (Rar) A provoca îndrăgostirea cuiva.

înamorare *sf* [At: EMINESCU, P. 198 / V: (îvr) ***in~*** / Pl: *~rări* / E: ***înamora***] (Liv) **1** Îndrăgostire. **2** (Rar) Provocare a îndrăgostirii.

înamorat, ~ă [At: ȚICHINDEAL, F. 305/10 / V: (îvr) ***in~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înamora***] (Liv) **1-2** *a, smf* Îndrăgostit. **3** *a* (Rar) De dragoste.

înamoreza *vr* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: *în-* + ***amoreza***] A se amoreza.

înant, ~ă *a* vz ***înalt***

înante *av* vz ***înainte***

înantre *av* vz ***înainte***

înapoi[1] [At: DOSOFTEI, PS. 288/42 / V: ***~a, înăp~, îra~, na~, năp~, ra~*** / S și: *înna~* / E: *în-* + ***apoi***] **1** *av* În direcția contrară înaintării Si: *în spate, îndărăt*. **2** *av* (Îlv) **A da ~** A se retrage. **3-4** *av* (Îal; fig) A ceda (într-o discuție sau) într-o acțiune. **5** *av* (Îal; fig) A fi în regres. **6** *av* (Îlv) **A veni ~** A reveni. **7** *av* (Îlv) **A se da ~** A se codi. **8** *av* (Îla) **Rămas ~** Retardat. **9** *i* (Reg; îf *rapoi*) Cuvânt cu care sunt mânate animalele. **10** *av* (Reg; îe) **Târ năp~, târ năinte** Boală nedefinită mai îndeaproape. **11** *av* (Înv) Mai sus. **12** *av* La locul de proveniență. **13** *av* În locul unde a fost mai înainte. **14** *av* (Îlv) **A da (ceva) ~** A restitui. **15** *av* (Îe) **A-și lua vorba ~** A-și retrage făgăduiala făcută. **16** *av* (Îae) A reveni asupra celor spuse, rectificându-le. **17** *av* Cu o treaptă mai jos. **18** *av* Inferior altora ca valoare. **19** *av* La o dată anterioară celei prezente. **20** *pp* (Îf *înapoia*) În urma. **21** *pp* Îndărătul cuiva sau a ceva.

înapoi[2] *v* vz ***înapoia***

înapoia[1] [At: MARCOVICI, C. 113/7 / V: (înv) ***înapoi, napoia*** / S și: *înn~* / Pzi: *~iez* / E: ***înapoi***] **1** *vt* A restitui. **2-3** *vtr* (Iuz) A (se) întoarce. **4** *vt* (Iuz; îe) **A ~ pe cineva în lucru** A împiedica pe cineva să muncească. **5** *vt* (Iuz; îae) A împiedica pe cineva să-și dezvolte inteligența. **6** *vt* (Iuz; fig) A disprețui. **7** *vt* (Iuz; fig) A umili. **8** *vr* (Fig) A rămâne în urmă. **9** *vi* (Fig) A regresa.

înapoia[2] *pp* vz ***înapoi***[1]

înapoiaș, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***înapoi + -aș***] Care e situat înapoi.

înapoiat, ~ă *a* [At: BACOVIA, O. 233 / V: (înv) ***~iet, na~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înapoia***[1]] **1** (D. lucruri) Restituit. **2** (D. persoane) Care a revenit în locul de unde a plecat. **3** Care este împiedicat să muncească. **4** (Fig) Care are mintea insuficient dezvoltată Si: *arierat*. **5** (D. persoane, popoare, țări etc.) Care a rămas în urmă din punct de vedere politic, social, cultural, economic etc. **6** (Îvr) Retrogradat[2]. **7** (Îvr) Disprețuit[2]. **8** (Îvr) Umilit[2].

înapoiere *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 145 / Pl: *~ri* / E: ***înapoia***[1]] **1** Restituire. **2** Revenire la locul din care s-a plecat. **3** Împiedicare a cuiva să muncească. **4** Împiedicare a cuiva să-și dezvolte inteligența. **5** (Îs) ~ *mintală* Dezvoltare mintală inferioară a unui individ, față de vârsta pe care o are. **6** (Îas) Insuficientă dezvoltare psihică și intelectuală a unui individ. **7** Rămânere în urmă din punct de vedere politic, social, cultural, economic etc. **8** (Fig) Retrogradare. **9** (Fig) Regres. **10** (Fig) Disprețuire. **11** (Fig) Umilire.

înapoiet, ~ă *a* vz ***înapoiat***

înapoișurea *av* [At: BIBLIA (1688), ap. DA ms / E: ***înapoi*** + *-iș* + *-urea*] (Ban; înv) Cu spatele înainte.

înarcat, ~ă *a* [At: EMINESCU, ap. TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***arc*** + *-at*] (Înv) **1** În forma unui arc. **2** Împodobit cu podoabe în formă de arc.

înarenda *vt* [At: DA ms / Pzi: *~dez* / E: *în-* + ***arenda***] (Nob) A arenda.

înarginti *vt* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 284 / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***argint***] (Înv) A arginta.

înargintit, ~ă *a* [At: POMPILIU, B. 70 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înarginti***] (Înv) Poleit cu argint.

înaripa [At: MARDARIE, L 3042 / V: (înv; cscj) ***~pi*** / S și: *înna~* / Pzi: *~pez* / E: *în-* + ***aripă***] **1** *vt* A înzestra pe cineva sau un obiect cu aripi. **2** *vr* (Șfg) A-și lua avânt. **3** *vt* (Fig) A da avânt.

înaripare *sf* [At: DA ms / Pl: *~pări* / E: ***înaripa***] **1** Înzestrare a unei ființe sau a unui obiect cu aripi. **2** (Fig) Avântare. **3** Însuflețire.

înaripat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 276 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înaripa***] **1** Care are aripi. **2** (Fig) Plin de elan.

înaripi vz ***înaripa***

înarma [At: COD. VOR. 157/5 / V: (înv) ***întrar~, îrăr~*** / Pzi: *~mez*, (rar) *înarm* / E: *în-* + ***armă***] **1-2** *vtr* A (-și) procura arme. **3-4** *vtr* A (se) pregăti de luptă prin înzestrare cu armament. **5** *vr* (Îe) **A se ~ cu răbdare** A aștepta cu stăpânire de sine desfășurarea faptelor. **6** *vt* (Rar) A echipa o corabie. **7** *vi* (Îvr) A face pregătiri pentru apărare. **8** *vt* (Fig; îe) **A ~ cu...** A prevedea cu...

înarmare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 156, 3/5 / Pl: *~mări* / E: ***înarma***] **1** Procurare de arme Si: *înarmat*[1] **(1)**. **2** Pregătire de luptă prin înzestrare cu armament Si: *înarmat*[1] **(2)**. **3** (Rar) Echipare a unei corăbii Si: *înarmat*[1] **(3)**. **4** (Îvr) Pregătire pentru apărare Si: *înarmat*[1] **(4)**. **5** (Fig; îs) ~ *cu* Dotare cu...

înarmat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***înarma***] **1-4** Înarmare **(1-4)**.

înarmat[2]***, ~ă*** *a* [At: MARCOVICI, C. 17/20 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înarma***] **1** Înzestrat cu arme. **2** Care este pregătit de luptă. **3-4** (Îljv) **~ până-n dinți** (Care este) foarte bine înarmat **(1)**. **5** (Fig) (Înzestrat sau) prevăzut cu...

înarticula *vt* [At: DA / Pl: *~lez* / E: ger ***inartikulieren***] (Jur; trs; iuz) A introduce în codul unei țări un articol de lege.

înarticulare *sf* [At: DA / Pl: *~lări* / E: ***înarticulare***] (Jur; Trs; iuz) Introducere în codul unei țări a unui articol de lege.

înarticulat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înarticula***] (Trs; d. articole de lege) Care a fost introdus în codul unei țări.

înasedii *vt* [At: E. VĂCĂRESCU, IST. 261 / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***asediu***] (Înv; nob) A asedia.

înaspri *v* vz ***înăspri***

înaugura *v* vz ***inaugura***

înaulma *vt* [At: GORJAN, H. II, 93/9 / Pzi: *~mez* / E: *în-* + ***aulma***] (Nob) A închiria.

înaura *v* vz ***înauri***

înaurel, ~ică *a* [At: DA ms / Pl: *~ei, ~ele* / E: *în-* + ***aurel***] (Rar) Auriu.

înauri *vt* [At: CONACHI, P. 287 / V: (rar; cscj) ***~ra*** / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***aur***] (Îvp) **1-3** A auri[2] **(1-3)**.

înaurit, ~ă *a* [At: (a. 1773) CONDICA, ap. GCR II, 86 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înauri***] (Îvp) **1-3** Aurit **(1-3)**.

înavuți *vtr* [At: I. IONESCU, M. 195 / S și: *înna~* / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***avut***] **1-2** A (se) îmbogăți **(1-2)**.

înavuțire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***înavuți***] **1-2** Îmbogățire **(1-2)**.

înavuțit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înavuți***] (Rar) **1-2** Îmbogățire **(1-2)**.

înavuțit[2]***, ~ă*** *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 232 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înavuți***] Îmbogățit[2] **(1)**.

înavuțitor, ~oare *a* [At: I. IONESCU, D. 262 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înavuți*** + *-(i)tor*] **1** (Rar) Care îmbogățește pe cineva. **2** (Fig) Care fertilizează.

înăbușeală *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 105 / S și: (înv) *înnă~* / Pl: *~eli* / E: ***înăbuși*** + *-eală*] **1** Sufocare. **2** Zăduf. **3** (Pex) Aer greu.

înăbuși [At: COSTINESCU / S și: (înv) *înnă~* / Pzi: *~șesc* / E: *în-* + ***năbuși***] **1-2** *vt* (Rar) A-i țâșni cuiva (lacrimile sau) sângele. **3** *vt* (D. buruieni) A se dezvolta împiedicând creșterea și dezvoltarea plantelor Si: *a năpădi*. **4** *vt* (Nob) A înfășura pe cineva cu multe haine ca să transpire și să-i scadă febra. **5** *vt* (Fig) A potoli, prin violență, manifestări, acțiuni sau mișcări sociale Si: *a reprima*. **6-7** *vtr* A (se) sufoca. **8-9** *vt* A acoperi focul cu cenușă pentru (a-l stinge sau) a-l face să ardă mocnit.

înăbușire *sf* [At: DA ms / S și: (înv) *înnă~* / Pl: *~ri* / E: ***înăbuși***] **1-2** (Rar) Țâșnire (a lacrimilor sau) a sângelui Si: *înăbușit*[1] **(1-2)**. **3** Împiedicare a creșterii și dezvoltării plantelor de către buruieni Si: *înăbușit*[1] **(3)**. **4** Înfășurare a cuiva în multe haine pentru a transpira ca să-i scadă febra Si: *înăbușit*[1] **(4)**. **5** Reprimare a acțiunilor, mișcărilor și manifestărilor sociale Si: *înăbușit*[1] **(5)**. **6** Sufocare. **7-8** Acoperire a focului cu cenușă pentru (a-l stinge sau) a-l face să ardă mocnit Si: *înăbușit*[1] **(7-8)**.

înăbușit[1] *sn* [At: DDRF / S și: (înv) *înnă~* / Pl: *~uri* / E: ***înăbuși***] **1-5** Înnăbușire **(1-5)**. **6** Sufocare. **7-8** Înnăbușire **(7-8)**.

înăbușit[2]***, ~ă*** *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 340 / S și: (înv) *înnă~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înăbuși***] **1** (D. plâns) Estompat. **2** (D. sunete) Fără vibrații puternice. **3** (D. plante etc.) Acoperit cu buruieni. **4** (D. mișcări, răscoale etc.) Reprimat. **5** (D. persoane) Sufocat. **6** (D. alimente) Fiert în aburi (vasul fiind acoperit cu capac). **7** (D. voce) Fără putere Si: *înecat, stins*. **8** (Îlav) **Pe ~e(le)** Mod de preparare a cărnii, legumelor etc. în vase bine acoperite.

înăbușitor, ~oare *a* [At: DA ms / S și: (înv) *înnă~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înnăbuși*** + *-tor*] **1** Sufocant. **2** Asfixiant.

înăclăi *vtr* [At: ARDELEANU, U. D. 240 / V: (reg) ***~lei*** / S și: (înv) *înnăclăi* / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***naclăi***] **1-2** *vtr* A (se) murdări cu substanțe lipicioase. **3-4** *vtr* A (se) îndopa cu grăsime. **5-6** *vr* (A se sătura sau) a se scârbi de mâncare. **7** *vt* A dezamăgi.

înăclăit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înăclăi***] **1** Care s-a murdărit cu substanțe lipicioase. **2** Îndopat cu grăsime. **3-4** (Săturat sau) scârbit de mâncare. **5** Dezamăgit.

înăclei *v* vz ***înăclăi***

înăcreală *sf* [At: ȘEZ. VII, 98 / V: (îvp) ***năcreală*** / Pl: *~eli* / E: ***înăcri*** + *-eală*] **1-2** (Pop) Substanță acrită prin fermentare Si: *acreală*. **3** (Reg) Dospire **(5)**. **4** (Pop) Mâncare acră sau înăcrită. **5** (Pop) Substanță cu care se înăcrește o mâncare.

înăcri [At: (a. 1814) CALENDARIU 181/22 / V: (îvp) ***năcri*** / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***acru***] **1-2** *vtr* (Pop) A (se) acri **(1-2)**. **3** *vr* (D. alimente) A se altera, devenind acru prin fermentare. **4** *vr* (Pop; fig; d. oameni) A deveni ursuz. **5** *vr* (Pop; fig; d. oameni; îe) **A i se ~ cuiva (de ceva sau de cineva)** A se sătura de ceva sau de cineva. **6-7** *vtr* (Pop; fig; d. oameni; îe) **A i (se) înăcri sufletul** A (se) supăra. **8-9** *vtr* (Îae) A (se) plictisi.

înăcrime *sf* [At: KLEIN, D. 65 / Pl: *~mi* / E: ***înăcri*** + *-ime*] (Iuz) **1** Acrime **(1)**. **2-4** Înăcrire **(3-5)**.

înăcrire *sf* [At: KLEIN, D. 65 / V: (îvp) ***năcrire*** / Pl: *~ri* / E: ***înăcri***] **1-2** (Pop) Acrire **(1-2)**. **3** Alterare a alimentelor prin fermentare Si: *înăcrime* **(2)**, *înăcrit*[1] **(3)**. **4** (Fig) Posomorâre a oamenilor Si: *înăcrime*

(3), *înăcrit*[1] (4). **5** (Fig) Lehamite a cuiva de ceva sau de cineva Si: *înăcrime* (4), *înăcrit*[1] (5). **6-7** (Fig; îs) *~a sufletului* Supărare. **8** (Îas) Plictiseală.

înăcrit[1] *sn* [At: DA / V: (îvp) ***năcrit*** / Pl: *~uri* / E: ***înăcri***] **1-2** (Pop) Acrire (**1-2**). **3-5** Înăcrire (**3-5**).

înăcrit[2], ***~ă*** [At: COȘBUC, AE. 207 / V: (îvp) ***năcrit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înăcri***] **1** *a* (Pop; d. alimente) Acrit prin fermentare. **2** *a* (Pop) Care devine acru prin adăugarea unei substanțe. **3** *a* (Rar) Pătruns de un miros acru. **4** *a* (Fig) Dureros (**3**). **5-6** *smf, a* (Fig) (Om) răutăcios.

înăcritor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înăcri*** + *-itor*] Care înăcrește.

înădușeală *sf* [At: CANDREA, F. / S și: (înv) *înnă~* / Pl: *~eli* / E: ***înăduși*** + *-eală*] (Reg) **1** Insuficiență respiratorie. **2** Transpirare. **3** Aer greu.

înăduși [At: HOGAȘ, H. 33 / S și: (înv) *înnă~* / Pzi: *~șesc* / E: *în-* + ***năduși***] **1-3** *vitr* (Reg) A (se) năduși. **4** *vr* (D. foc) A mocni.

înădușire *sf* [At: HELIADE, O. II, 352 / Pl: *~ri* / *în-* + ***nădușire***] (Rar) Nădușire.

înădușit, ~ă *a* [At: GORJAN, H. I, 47/20 / Pl: *~iți, ~e* / *în-* + ***nădușit***] (Rar) Nădușit[2].

înăgări *v* vz ***innăgări***

înăinte *av* vz ***înainte***

înălbeală *sf* [At: MAT. FOLK. 67 / V: (îvp) ***nălbeală*** / Pl: *~eli* / E: ***înălbi*** + *-eală*] (Pop) **1-3** Înălbire (**1-3**). **4** Fardare. **5** Decolorare. **6** (Rar) Încăruntire. **7** (Fig) Curățare. **8** Înălbire (**8**). **9** Fard de culoare albă.

înălbi [At: BELDIMAN, V. P. I, 82/4 / V: (îvp) ***nălbi*** / Pzi: *~besc* / E: *în-* + ***albi***] **1-4** *vir* A deveni (mai) alb. **5-6** *vtr* (Pop) A (se) farda. **7** *vt* A vopsi în alb. **8** *vt* A decolora. **9** *vi* (Rar) A încărunți. **10-11** *vtr* (Fig) A (se) curăța. **12-13** *vtr* (Fig) A (se) purifica de păcate.

înălbire *sf* [At: MARIAN, CH. 52 / Pl: *~ri* / E: ***înălbi***] **1-2** Schimbare a culorii în (mai) alb Si: *înălbeală* (**1-2**), *înălbit*[1] (**1-2**). **3** (Pop) Vopsire în alb Si: *înălbeală* (**3**), *înălbit*[1] (**3**). **4** Fardare. **5** Decolorare. **6** (Rar) Încăruntire. **7** (Fig) Curățare. **8** (Fig) Purificare de păcate Si: *înălbeală* (**8**), *înălbit*[1] (**1-2**).

înălbit[1] *sn* [At: DA / V: (îvp) ***nălbit*** / Pl: *~uri* / E: ***înălbi***] **1-3** Înălbire (**1-3**). **4** Fardare. **5** Decolorare. **6** (Rar) Încăruntire. **7** (Fig) Curățare. **8** Înălbire (**8**).

înălbit[2], ***~ă*** *a* [At: DA / V: (îvp) ***nălbit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înălbi***] **1** Care își schimbă culoarea în mai alb. **2** Vopsit în alb. **3** Decolorat[2]. **4** (Pop) Fardat[2]. **5** (Rar) Încăruntit[2]. **6** (Fig) Curățat[2].

înălteasă *af* [At: MARIAN, V. 236 / V: (îvp) ***nălteasă*** / Pl: *~ese* / E: ***înalt*** + *-easă*] (Fig; pop) Nobilă.

înălticel, ~ea *a* [At: ISPIRESCU, L. 244 / V: (îvp) ***nălticel*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***înalt*** + *(i)cel*] **1-10** (Pop; șhp) Înalt (**1-2, 7-9**) Si: *înălticică* (**1-10**), *înălțișor* (**1-10**), *înălțuț* (**1-10**).

înălticică *af* [At: DA ms / Pl: *~icele* / E: ***înalt*** + *-(i)cică*] **1-10** (Pop; șhp) Înălticea (**1-10**).

înălțișor, ~oară *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 176 / V: (îvp) ***nălțișor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înalt*** + *-ișor*] **1-10** (Pop; șhp) Înălticel (**1-10**).

înălțuț, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 55 / V: (îvp) ***nălțuț*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***înalt*** + *-uț*] **1-10** (Pop; șhp) Înălticel (**1-10**).

înălța [At: COD. VOR. 12[1]/4 / V: (înv) ***irălța, nălța*** / S și: *înnă~* / Pzi: *înalț* / E: ml **inaltiare*] **1-2** *vtr* A (se) ridica. **3** *vt* (D. clădiri) A construi (**2**). **4-8** *vi* (Îe) **A ~ din umeri (umerele, cu umerele)** A strânge din umeri, exprimând (neputință) (nedumerire) (neștiință sau) nepăsare. **9** *vi* (D. corpurile cerești) A se ivi pe bolta cerească. **10-11** *vt* (Îe) **A (-și) ~ ochii** A privi în sus (în semn de nesupunere). **12** *vr* (Înv; îe) **A se ~ la preț** A se scumpi. **13-14** *vtr* (Fig) A (se) ridica în rang Si: *a (se) înnobila*. **15** *vt* (Îe) **A ~ glasul** A ridica vocea, tonul Si: *a striga, a țipa*. **16** *vt* (Fig; d. faptele cuiva) A lăuda. **17** *vt* (Fig; îe) **A ~ numele lui Dumnezeu** A slăvi pe Dumnezeu. **18** *vr* (Fig; înv) A se mândri peste măsură. **19** *vt* (Fig) A perfecționa. **20-21** *vtr* (Înv; îe) **A (se) ~ la tron** A prelua domnia. **22-23** *vtr* (Înv; îe) **A (se) ~ pe cal** A încăleca. **24** *vt* A face să fie mai înalt prin ridicare și așezare pe un obiect. **25** *vr* A deveni mai înalt Cf *a crește*. **26** *vr* (D. clădiri, monumente) A se ivi în toată înălțimea. **27** *vr* (D. glas, sunete) A se auzi limpede. **28-29** *vtr* (Fig) A (se) ridica din punct de vedere spiritual.

înălțare *sf* [At: PSALT. SCH. 6/14 / V: (înv) ***irăl~, nălțare*** / S și: *înnă~* / Pl: *~țări* / E: ***înălța***] **1** Ridicare. **2** Construire de clădiri Si: *înălțat*[1] (**2**). **3** Ivire a corpurilor cerești pe boltă Si: *înălțat*[1] (**3**). **4-5** Ridicare a ochilor (în semn de nesupunere) Si: *înălțat*[1] (**4-5**). **6** (Fig) Ridicare în rang Si: *înălțat*[1] (**6**). **7** Ridicare a vocii, a tonului Si: *înălțat*[1] (**7**). **8** (Fig) Lăudare. **9** (Fig) Slăvire. **10** (Fig; înv) Aroganță (**1**). **11** (Fig) Progres. **12** (Înv) Urcare a unui monarh pe tron Si: *înălțat*[1] (**12**). **13** (Bis; îs) *~a Domnului* Sărbătoare religioasă celebrată la 40 de zile după Paști în cinstea ridicării la ceruri a lui Iisus Hristos. **14** (Bis; îs) *~a Crucii* Sărbătoare religioasă celebrată la 14 septembrie în amintirea apariției crucii în biserica din Ierusalim. **15** (Înv; ca titulatură) Alteță. **16** (Înv) Încălecare. **17** (Cer; rar) Superioritate morală, intelectuală etc. Si: *înălțat*[1] (**14**). **18** Creștere în înălțime a copiilor Si: *înălțat*[1] (**15**). **19** Ivire în toată măreția a unui monument Si: *înălțat*[1] (**16**).

înălțat[1] *sn* [At: PSALT. 195/1 / S și: *înnă~* / Pl: (rar) *~e, ~uri* / E: ***înălța***] (Înv) **1** Ridicare. **2-7** Înălțare (**2-7**). **8** (Fig) Lăudare. **9** (Fig) Slăvire. **10** (Fig; înv) Aroganță (**1**). **11** (Fig) Progres. **12** (Înv) Înălțare (**12**). **13** Încălecare. **14-16** Înălțare (**14-16**).

înălțat[2], ***~ă*** [At: MOXA 361/3 / S și: *înnă~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înălța***] **1** *a* Ridicat. **2** *a* (Înv) Înalt (**1**). **3** *a* (Înv; d. domnitori, prelați) Slăvit. **4** *sm* (Fig; înv) Nobil.

înălțător, ~oare [At: IORGA, L. I, 494 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înălța*** + *-ător*] **1** *a* Care ridică la înălțime. **2** *a* (Fig) Care ridică la o stare morală superioară. **3-4** *smf, a* (Nob) (Persoană) care face să se ridice clădiri, monumente etc. Si: *arhitect, ctitor*. **5-6** *smf, a* (Persoană) care ridică în rang pe cineva. **7-8** *smf, a* (Persoană) care laudă pe cineva. **9** *sn* Dispozitiv mecanic sau optic de ochire la armele de foc, care permite să se dea țevii înclinarea necesară pentru lovirea țintei.

înălțătură *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 224 / Pl: *~ri* / E: ***înălța*** + *-tură*] (Rar) Ridicătură (de pământ) Si: *colină*[1], *deal* (**1**), *înălțime* (**6**), *movilă*.

înălție *sf* [At: PALIA (1581) ap. GCR I, 36/33 / Pl: *~ii* / E: ***înalt*** + *-ie*] (Înv) **1** Loc înalt Si: *înălțime* (**1**). **2** Cer (**4**). **3** (Fig) Persoană care are o funcție, un rang, o demnitate înaltă. **4** (Înv; ca titulatură) Alteță.

înălțime *sf* [At: VARLAAM, C. 266 / V: (îvr) ***nălțime*** / S și: (înv) *înnă~* / Pl: *~mi* / E: ***înalt*** + *-ime*] **1** Dimensiune a unui corp, măsurată de la bază până la partea cea mai ridicată. **2** Distanță de la nivelul pământului sau de la un nivel orizontal până la un punct situat deasupra lui. **3-4** (Mat) Perpendiculară trasată din vârful (unui corp sau al) unei figuri geometrice pe bază. **5** (Fiz) Punct ridicat deasupra nivelului pământului. **6** (Pex) Cer (**1**). **7** Loc înalt Si: *culme* (**1**), *deal, înălțătură* (**1**). **8** (Fiz) Număr de vibrații pe secundă ale unui sunet. **9** Calitate a unei voci, a unui instrument etc. de a se ridica la note înalte. **10-11** (Fig) Rang (înalt). **12** (Pex) Prețuire. **13** (Fig) Stare de superioritate intelectuală, morală etc. **14** (Fig; îe) **A fi la ~(a) (cuiva, a ceva)** A se prezenta așa cum cere situația. **15** (Îae) A fi egal valoric cu cineva. **16** (Înv; art.; cu *pps*) Termen de adresare către o persoană cu o funcție importantă.

înămiezi *sfp* [At: CARAGIALE, O. I, 32 / E: *în-* + ***nămiezi***] (Pop) Amiază.

înăpârli *vi* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***năpârli***] A năpârli.

înăpoi *av, pp* vz ***înapoi***

înăpustit, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 124 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Rar) Care a plecat (în lume) după ce a abandonat totul.

înărăvi *vr* [At: DIONISIE, C. 389 / Pzi: *~vesc* / E: *în-* + ***nărăvi***] A se nărăvi.

înăscoci *vtr* [At: PISCUPESCU, O. 92/3 / Pzi: *~ocesc* / E: *în-* + ***născoci***] **1-2** A (se) născoci.

înăslitură *sf* [At: PSALT. 158 / Pl: *~ri* / E: *în-* + ***năslitură***] (Înv) **1** Dorință. **2** Poftă. **3** Imbold.

înăspreală *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***năspreală*** / Pl: *~eli* / E: ***înăspri*** + *-eală*] (Reg) **1** Înăsprire. **2** (Îf *năspreală*) Gust al mustului când dă în fiert. **3** (Pop) Scrobeală pentru rufe.

înăspri [At: P. MAIOR, IST. 102/22 / V: (înv) ***înas~, năspri*** / S și: (înv) *înnă~* / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***aspru***] **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni aspru la pipăit. **3** *vr* (D. glas) A se aspri. **4** *vr* (D. vin) A căpăta un gust acidulat, a deveni înțepător. **5** *vr* (Rar; d. culori) A se închide. **6-7** *vtr* (Fig) A (se) face mai sever. **8-9** *vtr* (Fig) A (se) face mai necomunicativ. **10** *vr* (D. trăsăturile feței) A căpăta o expresie de seriozitate, de severitate. **11** *vr* (D. vreme) A se face mai rece. **12** *vt* A face ca o situație să devină mai grea. **13** *vr* (D. relațiile dintre oameni) A se încorda. **14** *vr* (D. conflicte) A se agrava. **15** *vt* (Reg) A scrobi o rufă.

înăsprime *sf* [At: PANN, S. I, 63/8 / Pl: *~mi* / E: ***înăspri*** + *-ime*] (Rar) Asprime.

înăsprire *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***năsprire*** / Pl: *~ri* / E: ***înăspri***] **1** Asprire la pipăit Si: *înăsprit*^{1} **(1)**. **2** Răgușire a glasului Si: *înăsprit*^{1} **(2)**. **3** (Șîs *~a vinului*) Moment în care mustul capătă un gust acidulat datorită fierberii Si: *înăsprit*^{1} **(3)**. **4** Închidere a unei culori Si: *înăsprit*^{1} **(4)**. **5** Severitate. **6** Necomunicativitate. **7** Dobândire a unei expresii severe de către trăsăturile feței Si: *înăsprit*^{1} **(7)**. **8** Răcire a vremii Si: *înăsprit*^{1} **(8)**. **9** Înrăutățire a situației Si: *înăsprit*^{1} **(9)**. **10** Încordare a relațiilor dintre oameni Si: *înăsprit*^{1} **(10)**. **11** Agravare a unui conflict Si: *înăsprit*^{1} **(11)**. **12** Scrobire a unei rufe Si: *înăsprit*^{1} **(12)**.

înăsprit^{1} *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***înăspri***] (Rar) **1-4** Înăsprire **(1-4)**. **5** Severitate. **6** Necomunicativitate. **7-12** Înăsprire **(7-12)**.

înăsprit^{2}***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***năsprit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înăspri***] **1-2** Care a devenit (mai) aspru la pipăit. **3** (D. glas) Răgușit. **4** (D. vin) Care a căpătat un gust acidulat. **5** (D. culori) Care s-a închis. **6** (D. oameni) Sever. **7** (D. oameni) Necomunicativ. **8** (D. față) Ale cărei trăsături au căpătat o expresie severă. **9** (D. vreme) Care s-a răcit. **10** (D. relații între oameni) Încordat^{2}. **11** (D. conflicte) Agravat^{2}. **12** (Reg; d. rufe) Scrobit^{2}.

înăspritor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înăspri*** + *-(i)tor*] **1-4** (Rar) Care înăsprește **(1, 3-5)**.

înăuci *vtr* [At: ALECSANDRI, S. 50 / Pzi: *~ucesc* / E: *în-* + ***năuci***] **1-2** A (se) năuci.

înăuntru [At: PRAV. 1103 / V: *~l pp*, (înv) ***înlă~, înlăuntu, înlăutru, înlân~, înlon~, înlun~, înnon~, înnun, înnon~, înnun, lân~, lon~, lun~, nontru, nuntru*** / S și: (înv) *înnăuntru* / Pl: (înv, *sn*) *~ruri* / E: ml **(in) illac intro*] **1** *av* În interiorul. **2** *av* (Arg; îe) **A fi ~** A fi într-o închisoare. **3** *av* (Înv) În străinătate. **4** *av* (Înv; spc) În centrul Europei. **5** *sn* (Înv) Interior. **6** *sn* (Înv) Centru. **7** *pp* (Îf *înăuntrul*: construit cu genitivul) În interiorul. **8** *pp* (Îaf) În mijlocul.

înăvădi *vt* [At: PSALT. 312 / Pzi: *~desc* / E: *în-* + ***năvădi***] (Înv) **1** A mâna. **2** (C. i. firele de urzeală) A trece printre ițe și prin spată în ordinea cerută de modelul țesăturii.

înbielșugare *sf* vz ***îmbelșugare***

înbilșugare *sf* vz ***îmbelșugare***

înbinător, ~oare *a* vz ***îmbinător***

înbrâncire *sf* vz ***îmbrâncire***

înburda *v* vz ***îmburda***

încadirlat, ~ă *a* vz ***încadrilat***

încadra [At: IORGA, C. H. II, 39 / V: (rar) ***in~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***encadrer***] **1** *vt* A înrăma. **2** *vt* (Rar) A înconjura. **3-4** *vtr* A (se) angaja într-o întreprindere, într-o instituție. **5** *vt* (Rar) A forma cadrele unui regiment. **6** *vr* A se potrivi, a se armoniza cu mediul înconjurător. **7** *vt* (Jur) A asimila o faptă unui text de lege. **8** (Jur; pex) A asimila un delicvent unui text de lege. **9-10** *vr* A se integra (într-un colectiv sau) într-o acțiune. **11** *vr* A respecta o anumită limită de timp pentru săvârșirea unei acțiuni.

încadrabil, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~i, ~e* / E: ***încadra*** + *-bil*] Care poate fi încadrat.

încadrare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 53 / V: (rar) ***in~*** / Pl: *~rări* / E: ***încadra***] **1** Înrămare. **2** Înconjurare. **3** Angajare într-o întreprindere, într-o instituție. **4** Formare a cadrelor unui regiment. **5** Armonizare cu mediul înconjurător. **6-7** Asimilare (a unei fapte sau) a unui delincvent unui text de lege. **8-9** Integrare (într-un colectiv sau) într-o acțiune. **10** Respectare a unei limite de timp pentru săvârșirea unei acțiuni.

încadrat, ~ă *a* [At: BACOVIA, O. 58 / V: (rar) ***in~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încadra***] **1** Înrămat^{2}. **2** Înconjurat^{2}. **3** Angajat într-o întreprindere, într-o instituție. **4** Armonizat cu mediul înconjurător. **5** (Jur; d. fapte, delincvenți) Asimilat unui text de lege. **6-7** Integrat (într-un colectiv sau) într-o acțiune etc. **8** (D. o acțiune) Care este săvârșită respectând o limită de timp.

încadrator, ~oare *smf* [At: CADE / V: (rar) ***in~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încadra*** + *-tor*] (Rar) **1-2** Persoană care (confecționează rame sau) înrămează Si: (rar) *incadror* **(1-2)**.

încadratură *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 524 / Pl: *~ri* / E: ***încadra*** + *-tură*] **1** (Liv) Ramă. **2-3** (Nob) Orice lucru folosit în vederea încadrării **(1-2)**.

încadrilat, ~ă *a* [At: (a. 1853) IORGA, S. D. VI, 139 / V: (pmz) ***~dîr~*** / E: *în-* + ***cadrilat***] Cadrilat **(1)**.

încai *av* [At: CORESI, EV. 108/33 / V: (înv) ***~le, ~lea, ~ale, ~alea, ~aleai*** / A și: (îrg) *încai* / E: *în-* + ***cai***] (Reg) **1** Cel puțin. **2** Măcar.

încaier *sn* [At: COȘBUC, A. E. 185 / S și: (înv) *~caer* / Pl: *~e* / E: ***încăiera***] (Nob) Încăierare.

încaile *av* vz ***încai***

încailea *av* vz ***încai***

încailete *av* vz ***încalte***

încala *v* vz ***încăla***

încale *av* vz ***încai***

încalea *av* vz ***încai***

încaleai *av* vz ***încai***

încalte *av* [At: Da ms / V: ***~ailete, ~telea, ~lete, ~a, ~căletea, ~călete, ~călte*** / E: ***încă*** + ***alta***] (Reg) **1** Cel puțin. **2** Măcar.

încaltea *av* vz ***încalte***

încalete *av* vz ***încalte***

încaltelea *av* vz ***încalte***

încarbonizare *sf* [At: DEX^{2} / V: ***in~*** / Pl: *~zări* / E: ***în*** + ***carbonizare***] **1** Proces biochimic lent de transformare a substanțelor organice din plante în cărbuni. **2** (Pex) Formare a zăcămintelor de cărbuni.

încarca *v* vz ***încărca***

încarna *v* vz ***incarna***

încarnare *sf* vz ***incarnare***

încarnat, ~ă *a* vz ***incarnat***^{2}

încartiera *v* vz ***încartirui***

încartierare *sf* vz ***încartiruire***

încarteirat^{1} *sn* vz ***încartiruit***^{1}

încartierat^{2}***, ~ă*** *a* vz ***încartiruit***^{2}

încartirui *vt* [At: DA ms / V: (cscj) ***~cartiera, ~cvartira*** / Pzi: *~esc* / E: ***în*** + ***cartirui***] A stabili locuințele trupelor și ofițerilor dintr-o unitate militară într-o localitate.

încartiruire *sf* [At: DA ms / V: ***~cartiera~, ~cvartirare*** / Pl: *~ri* / E: ***încartirui***] Stabilire a locuințelor trupelor și ofițerilor dintr-o unitate militară într-o localitate.

încartiruit, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~cartierat, ~cvartirat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încartirui***] (D. unități militare sau d. membrii lor) Căruia i s-a stabilit locuința într-o localitate.

încasa *vt* [At: PAS, Z. I, 316 / V: (iuz) ***in~*** / Pzi: *~sez* / E: it ***incassare***] **1-3** A primi o sumă de bani (în schimbul unei polițe) (al unui certificat bancar sau) ca urmare a retragerii dintr-un cont. **4** (Pex) A primi bani. **5** (Fam; fig) A primi lovituri.

încasabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***încasa*** + *-bil*] Care poate fi încasat.

încasare *sf* [At: DA ms / V: (iuz) ***in~*** / Pl: *~sări* / E: ***încasa***] **1-3** Primire a unei sume de bani (în schimbul unei polițe) (al unui certificat bancar sau) ca urmare a retragerii dintr-un cont Si: *încasat*^{1} **(1-3)**. **4** (Pex) Primire

a unor bani Si: *încasat*[1] (4). **5** (Fam; fig) Primire a unor lovituri Si: *încasat*[1] (5).

încasat[1] *sn* [At: DA ms / V: (iuz) ***in~*** / Pl: *~uri* / E: ***încasa***] **1-5** Încasare (**1-5**).

încasat[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / V: (iuz) ***in~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încasa***] **1-3** (D. sume de bani) Primit (în schimbul unei polițe,) (al unui certificat bancar sau) ca urmare a retragerii dintr-un cont.

încasator, ~oare *smf* [At: PAS. Z. I, 14 / V: (iuz) ***in~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încasa*** + *-tor*] **1** Persoană care, deplasându-se pe teren, se ocupă cu primirea banilor datorați de public unei întreprinderi. **2** (Iuz) Persoană care taxa călătorii unui autobuz, unui tramvai etc.

încastelat, ~ă *a* [At: ENC. VET. 92 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***encastelé***, it ***incastellato***] (Mdv; d. copita calului; pex d. cal) Bolnav de incastelură.

încastelură *sf* vz ***incastelură***

încastra *vt* [At: DA ms / V: (rar) ***in~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***encastrer***, it ***incastrare***] **1** (Teh) A realiza o legătură între două elemente ale unui ansamblu pentru a împiedica mișcarea lor. **2** (Aht) A fixa capetele unei grinzi în cuibul alteia.

încastrare *sf* [At: DEX² / Pl: *~rări* / E: ***încastra***] **1** (Teh) Realizare a unei legături între două elemente ale unui ansamblu pentru a împiedica mișcarea lor Si: *încastrat*[1] (1). **2** (Aht) Fixare a capetelor unei grinzi Si: *încastrat*[1] (2).

încatifela *vt(f)* [At: COSTINESCU / V: (cscj) ***~li*** / Pzi: *~lez* / E: *în-* + ***catifela***] (Rar) A catifela.

încatifeli *v* vz ***încatifela***

încazarma *vt* [At: DA ms / Pzi: *~mez* / E: *în-* + ***cazarmă***] **1** (C. i. soldați, trupe, colectivități umane) A instala în cazarmă. **2** (C. i. soldați, trupe, colectivități umane) A reține în cazarmă. **3** (C. i. instituții) A transforma în cazarmă.

încazarmare *sf* [At: DA ms / Pl: *~mări* / E: ***încazarma***] **1** (D. soldați, trupe, colectivități umane) Instalare în cazarmă. **2** (D. soldați, trupe, colectivități umane) Reținere în cazarmă. **3** (D. instituții) Transformare în cazarmă.

încazarmat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 476 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încazarma***] **1** (D. soldați, trupe, colectivități umane) Instalat în cazarmă. **2** (D. soldați, trupe, colectivități umane) Supus unui regim de cazarmă. **3** Reținut în cazarmă. **4** (D. instituții) Transformat în cazarmă.

încă *av* [At: PRAV. MOLD. 67 / E: ml ***unquam***] **1** În plus. **2** Pe lângă aceasta. **3** (Reg) Chiar. **4-5** (Îcn) Nici (așa). **6** (Precedă un comparativ) Și mai... **7** (Îlav) **Ba ~** (sau **și ~**) Chiar mai mult decât atât. **8** (Îlav) **~ (odată) pe atât(a)** Dublu. **9** (Îlav) **Dar ~** (sau **~-mi-te**) Cu atât mai mult. **10** (Îal; îcn) Cu atât mai puțin. **11** (Îlav) **~ cum**! Foarte mult. **12** (Îal) În mare măsură. **13** (Îrg) Și. **14** (Îrg) Mai. **15** (Reg) De asemenea. **16** Totuși. **17** Arată că acțiunea exprimată prin verb se repetă. **18** (Îlav) **~ odată** sau (înv) **deodată** Din nou. **19** (Îal) A doua oară. **20** Arată că acțiunea exprimată prin verb se continuă. **21** Și acum. **22** Mereu. **23-24** Tot (mai). **25** (Îcn) Până acum sau atunci. **26** (Îlav) **Până ~ nu**... Înainte de a... **27** (Îlav) **~ nu... bine** Până a nu... de tot. **28** Deja. **29** Măcar.

încăciulat, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK. F. 30 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***căciulă*** + *-at*] (Rar) Cu căciulă.

încăibăra [At: COSTINESCU / V: (reg) ***ingă~*** / Pzi: *încaibăr* / E: *în-* + ***găibăra***] (Reg) **1** *vrr* A se încăiera. **2** *vt* A înhăța. **3** *vr* A se cățăra.

încăibărat, ~ă *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 149 / V: (reg) ***ingă~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încăibăra***] (Reg) **1** Încăierat. **2** (D. ape) Revărsat. **3** Înhățat. **4** Cățărat.

încăiera [At: PANN, P. V. 12/14 / Pzi: *încaier* / E: *în-* + ***caier***] **1** *vrr* A se lua la bătaie. **2** *vr* A începe o luptă. **3** *vt* (Rar) A hărțui. **4** *vt* A face să se încaiere. **5** *vt* (Nob) A lua la bătaie. **6** *vt* A face caier din in sau din cânepă.

încăierare *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 124 / Pl: *~rări* / E: ***încăiera***] **1** Începere a unei bătăi Si: *încăierat*[1] (1), (var) *încăierătură* (1). **2** Începere a unei lupte Si: *încăierat*[1] (2), (var) *încăierătură* (2). **3** Batere a cuiva Si: *încăierat*[1] (3), (var) *încăierătură* (3). **4** (Ccr) Bătaie. **5** Luptă. **6** (Rar) Hărțuială.

încăierat[1] *sn* [At: COȘBUC, F. 63 / Pl: *~uri* / E: ***încăiera***] (Reg) **1-3** Încăierare (**1-3**). **4** (Îlav) **Pe ~e** Gata să se încaiere.

încăierat[2], ***~ă*** *a* [At: BELDIMAN, T. 423 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încăiera***] **1** Implicat într-o bătaie, într-o luptă. **2** Atacat. **3** Hărțuit.

încăierătură *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 13 / Pl: *~ri* / E: ***încăiera*** + *-tură*] **1-3** (Rar) Încăierare (**1-3**).

încăla *vr* [At: I. IONESCU, C. 93 / V: ***~cala*** / Pzi: *~lez* / E: ns cf lat *ingallare*] A se îngrășa.

încălare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***încăla***] Îngrășare.

încălat, ~ă *a* [At: LB / V: (reg) ***ingă~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încăla***] (Buc) Gras.

încălăci *v* vz ***încâlci***

încălăra *vti* [At: BIBLIA (1688) / V: (înv) ***~lera*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***călare***] **1-4** (Înv) A (se) încăleca (**1-4**).

încălărare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***încălăra***] (Înv) **1-2** Încălecare (**1, 5**).

încălărat, ~ă *a* [At: SADOVEANU, V. F. 17 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încălăra***] Urcat pe cal.

încălăfat, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 237 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***calâf*** + *-at*] (Înv) Prevăzut cu calâf.

încălca *vt* [At: (a. 1816) IORGA, S. D. VII, 44 / Pzi: *încalc* / E: *în-* + ***călca***] **1** (Înv) A obliga. **2** A ocupa prin violență un teritoriu străin Si: *a cotropi*. **3** A nu respecta o lege. **4-5** (Fig) A nesocoti (un drept sau) o obligație, un jurământ.

încălcare *sf* [At: IORGA, C. I. II, 100 / V: (înv) ***incaleare*** / Pl: *~cări* / E: ***încălca***] **1** (Înv) Obligare. **2** Ocupare prin violență a unui teritoriu străin Si: *cotropire*, *încălcat*[1] (2). **3** Nerespectare a unei legi. **4-5** (Fig) Nesocotire (a unui drept sau) a unei obligații, a unui jurământ etc.

încălcat, ~ă *a* [At: STURZA, M. N. 58 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încălca***] **1** (D. un teritoriu străin) Cotropit. **2** (D. o lege) Nerespectat. **3** (D. drepturi, obligații, jurăminte) Nesocotit.

încălcător, ~oare *smf, a* [At: (a. 1816) IORGA, S. D. VI, 177 / Pl: *~i, ~oare* / E: *în-* + ***călca*** + *-tor*] (Înv) **1-2** (Persoană, armată etc.) care încalcă un teritoriu. **3-4** (Persoană) care nu respectă o lege. **5-6** (Persoană) care nesocotește un drept. **7-8** (Persoană) care nu îndeplinește o obligație). **9-10** (Persoană) care nu respectă un jurământ.

încălci *v* vz ***încâlci***

încăleca [At: COD. VOR. 54/₁ / V: (îrg) ***~lica*** / Pzi: *încalec* / E: ml * ***incaballicare***] **1-2** *vti* A (se) sui călare Si: (îvp) *a (se) încălăra* (**1-4**). **3-4** *vti* (Înv; pex) A călări. **5** *vi* (Înv; d. popoare nomade sau d. armate) A părăsi un loc, plecând călare. **6** *vi* (Înv; îe) **A ~ în oaste** A pleca la război. **7** *vi* (Pop; îe) **A ~ pe nevoie** A ieși din sărăcie. **8-9** *vtr* (Pop; d. cabaline) A (se) împerechea. **10** *vr* (Pfm) A se suprapune. **11** *vt* (Pfm; c. i. oameni) A supune.

încălecare *sf* [At: PSALT. 321/18 / Pl: *~cări* / E: ***încăleca***] **1** Așezare călare Si: *încălecat*[1] (1), (înv) *încălecătură* (**1-2**), (îvp) *încălărare* (**1**). **2** (Îvp; pex) Călărit[1] (**2**). **3** (Înv) Părăsire călare a unui loc de către popoare nomade sau de către armate Si: *încălecat*[1] (3). **4** (D. cabaline) Împerechere a cabalinelor Si: *încălecat*[1] (4), (înv) *încălecătură* (3), (îvp) *încălărare* (3). **5** (Pfm) Suprapunere. **6** (Pfm) Supunere. **7** (Înv) Trecere în versul următor a unuia sau mai multor cuvinte care ar fi aparținut, ca idee, versului precedent. **8** (Glg) Ruptură produsă în scoarța pământului, însoțită de deplasarea unei mase de roci peste alta.

încălecat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***încăleca***] **1** Încălecare (**1**). **2** (Îvp; pex) Călărire. **3-4** Încălecare (**4-5**). **5** (Pfm) Suprapunere. **6** (Pfm) Supunere.

încălecat[2], ***~ă*** *a* [At: ALECSANDRI, P. I, 28 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încăleca***] **1** Pe care se stă călare. **2** Călărit. **3** (Pop; d. cabaline) Acuplat. **4** (Pfm) Suprapus. **5** (D. oameni) Supus de cineva.

încălecător, ~oare *smf, a* [At: CORESI, PS. 407 / Pl: *~i, ~ oare* / E: ***încăleca*** + *-tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) care încalecă (un animal sau) un

obiect. **3-4** (Persoană) care se deplasează călare. **5-6** (Persoană) care supune pe cineva.

încălecătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***încăleca*** + *-ură*] (Înv) **1-2** Încălecare (**1, 5**).

încălera *v* vz ***încălăra***

încăletea *av* vz ***încalte***

încălețe *av* vz ***încalte***

încălica *v* vz ***încăleca***

încălte *av* vz ***încalte***

încălța [At: ALECSANDRI, P. P. 316 / (înv) ***~cul~*** / Pzi: *încalț* / E: ml **incalciare*] **1-2** *vtr* A (-și) pune încălțămintea. **3-4** *vt* (Pex) A cumpăra (sau a da) cuiva încălțăminte. **5** *vt* A monta șine metalice pe obada roților unei căruțe, pe tălpile unei sănii etc. **6** *vt* (Pfm) A înșela. **7** *vr* (Pop; îe) **A se ~** (cu cineva) A face cunoștință cu o persoană dezagreabilă, de care nu mai poți scăpa. **8-9** *vti* (Pop; îe) **A ~ o căsătorie** A face o mezalinață. **10** *vt* (Înv; arg) A aresta. **11** *vt* (Înv; îe) **Încalț-o de aici!** Pleacă! **12** *vt* (Înv; arg; îe) **A ~o** A scăpa din mâna poliției.

încălțamă *sfs* [At: DA ms / E: ns cf *încălța*] (Reg) Încălțăminte.

încălțare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 10/1 / Pl: *~țări* / E: ***încălța***] **1** Punere a încălțămintei în picioare Si: *încălțat[1]* (**1**), *încălțătura* (**3**). **2** Oferire de încălțăminte cuiva Si: *încățat[1]* (**2**). **3** (Îrg; lpl) Încălțăminte. **4** Montare de șine metalice la roțile căruțelor și la tălpile săniilor Si: *încălțat[1]* (**4**). **5** (Pfm) Înșelare. **6** (Înv; arg) Arestare.

încălțat[1] *sn* [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 306 / Pl: *~uri* / E: ***încălța***] **1-2** Încălțare (**1-2**). **3** (Îrg; lpl) Încălțăminte. **4** Încălțare (**4**). **5** (Pfm) Înșelare. **6** (Înv; arg) Arestare.

încălțat[2], ~ă *a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 200/28 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încălța***] **1** (D. oameni) Care are încălțăminte în picioare. **2-3** (D. oameni) Căruia (i s-a cumpărat sau) i s-a dat încălțăminte. **4** (D. picioare) Cu încălțăminte. **5** (D. păsări) Cu tarsul acoperit de pene. **6** (D. roțile căruțelor sau d. tălpile săniilor) Îmbrăcat în fier. **7** (Reg; îs) *Drac ~* Om rău și viclean. **8** (Pop; îs) *Bou* (*cocoș* sau *vită*) *~(ă)* Dobitoc.

încălțământ *sn* [At: PSALT. 234/19 / Pl: *~uri* și *~e* / E: ***încălța*** + *-ământ*] (Înv) **1-2** Încălțăminte (**1-2**).

încălțăminte *sfs* [At: PALIA (1582), ap. CP 122 / E: ml **(in)calciamentum*] **1** Totalitate a obiectelor care servesc la îmbrăcarea și protejarea piciorului, confecționate din piele, înlocuitori etc. Si: (înv) *încălțământ* (**1**), *încălțătură* (**1**), *încălței* (**1**), (reg) *încălție* (**1**). **2** Pereche de obiecte dintr-un anumit tip de încălțăminte (**1**) Si: (înv) *încălțământ* (**2**), *încălțătură* (**2**), *încălței* (**2**), (reg) *încălție* (**2**).

încălțătoare *sf* vz ***încălțător***

încălțător *sn* [At: DA ms / V: (reg) ***~oare*** *sf* / Pl: *~oare* / E: ***încălța*** + *-tor*] Obiect de metal, plastic sau os în formă de limbă, care ajută la introducerea piciorului în încălțăminte.

încălțătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***încălța*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1-2** Încălțăminte (**1-2**). **3** Încălțare (**1**).

încălței *smp* [At: SEVASTOS, N. 393 / E: ***încălța*** + *-ei* (pl. lui *-el*)] (Înv) **1-2** Încălțăminte (**1-2**).

încălțelar *sm* [At: SBIERA, P. 139 / Pl: *~i* / E: ctm ***încălța*** + ***curelar***] (Reg) Cizmar.

încălție *sf* [At: MARIAN, Î. 62 / Pl: *~ii* / E: ***încălța*** + *-ie*] (Reg) **1-2** Încălțăminte (**1-2**).

încălușa *vt* [At: NEGRUZZI, S. III, 375 / V: (reg; cscj) ***~și*** / Pzi: *~sez* / E: *în-* + ***căluș***] A pune cuiva un căluș în gură.

încălușat, ~ă *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 158 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încălușa***] **1** (D. oameni) Căruia i s-a pus un căluș în gură. **2** (Rar; d. instrumente cu coarde) Cu căluș.

încălușі *v* vz ***încălușa***

încălzeală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***încălzi*** + *-eală*] (Înv) **1** Încălzire (**1**). **2** Căldură.

încălzi [At: CORESI, EV. 192/16 / Pzi: *~zesc* / E: *în-* + ***cald***] **1** *vt* A face să-i fie cuiva cald. **2** *vr* A i se face cuiva cald. **3** *vr* (D. corpuri) A deveni din rece cald. **4** *vr* (D. corpuri) A deveni din cald fierbinte. **5** *vt* (D. surse de căldură) A face ca aerul, apa etc. să-și ridice temperatura. **6** *vt* A ridica temperatura locuințelor pentru a o face prielnică existenței umane. **7-8** *vr* (D. vreme) A se face (mai) cald. **9** *vt* (D. alimente) A aduce la temperatura optimă pentru a fi consumate. **10** *vt* (Reg; îe) **A-și ~ măseaua** A consuma o băutură alcoolică. **11** *vt* (Reg; îe) **A ~ pe cineva** A bate pe cineva. **12** *vt* (Reg; îe) **Ce-o tot ~zești atâta?** Se spune despre cineva care întârzie să răspundă. **13-14** *vtr* (Fig) A (se) înflăcăra. **15** *vr* A se pregăti prin exerciții fizice înaintea unui efort sportiv.

încălzire *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 110 / Pl: *~ri* / E: ***încălzi***] **1** Provocare cuiva a senzației de cald Si: *încălzit[1]* (**1**), (înv) *încălzitura* (**1**). **2** Senzație de cald Si: *încălzit[1]* (**2**), (înv) *încălzitură* (**2**). **3-4** Aducere a unui corp la o temperatură (mai) ridicată Si: *încălzit[1]* (**3-4**), (înv) *încălzitură* (**3-4**). **5** Creștere a temperaturii aerului Si: *încălzit[1]* (**5**), (înv) *încălzitura* (**5**). **6** Ridicare, prin diverse sisteme, a temperaturii dintr-o locuință, pentru a o face propice existenței umane Si: *încălzit[1]* (**6**). **7** Aducere a alimentelor la temperatura optimă pentru a putea fi consumate Si: *încălzit[1]* (**7**). **8** (Fig) Consum al unei cantități de alcool Si: *încălzit[1]* (**8**), (înv) *încălzitură* (**6**). **9** (Fig) Batere a cuiva Si: *încălzit[1]* (**9**), (înv) *încălzitură* (**7**). **10** Efectuare a unor exerciții fizice pregătitoare pentru efort sportiv Si: *încălzit[1]* (**10**). **11** (Fig) Înflăcărare. **12** (Îs) *~ centrală* Sistem de ridicare a temperaturii aerului într-o clădire, prin folosirea unei surse unice producătoare de căldură care difuzează, sub presiune, apă caldă sau aer încălzit în radiatoare special amenajate. **13** Complex de exerciții fizice efectuate înaintea unui efort sportiv deosebit. **14** Ansamblu al procedeelor de încălzire (**12**).

încălzit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***încălzi***] **1-10** Încălzire (**1-10**).

încălzit[2], ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încălzi***] **1** (D. oameni) Care are senzația de cald. **2-3** (D. obiecte) Care a devenit (mai) cald. **4** (D. vreme) Care s-a ameliorat. **5** (D. locuințe) A cărei temperatură este ridicată cu ajutorul unor sisteme de încălzire (**11**), pentru a fi prielnică existenței umane. **6** (D. alimente) Adus la temperatura optimă pentru a fi consumat. **7** (D. oameni) Care a consumat alcool. **8** (Fig; d. oameni) Înflăcărat. **9** (D. sportivi) Pregătit, prin antrenament, pentru efort fizic. **10** (Pex; d. oameni) Transpirat în urma unui efort fizic.

încălzitor, ~oare [At: CONACHI, P. 265 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încălzi*** + *-tor*] **1** *a* (Rar) Care emană căldură. **2-3** *sn* (Teh) (Aparat sau) instalație de încălzire.

încălzitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 262 / Pl: *~ri* / E: ***încălzi*** + *-tură*] (Înv) **1-7** Încălzire (**1-5, 8-9**).

încămite *av* [At: DA ms / E: ***încă*** + ***mi*** + ***te***] (Îvr) **1** Cu atât mai mult. **2** (Îcn) Cu atât mai puțin.

încăpăstra *vt* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / V: (cscj) ***~ri*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***căpăstru***] (Pop) **1** A pune unui cal căpăstru. **2** (Fig) A obliga pe cineva să tacă.

încăpăstrat, ~ă *a* [At: SADOVEANU, M. C. 8 / V: ***~rit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încăpăstra***] (Pop) **1** (D. cai) Căruia i s-a pus căpăstru. **2** (Fig; d. oameni) Redus la tăcere.

încăpăstri *v* vz ***încăpăstra***

încăpăstrit, ~ă *a* vz ***încăpăstrat***

încăpăta *vtr* [At: CANTEMIR, HR. 129/13 / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***căpăta***] **1-2** (Îvp) A (se) obține ceva dorit foarte mult.

încăpător, ~oare [At: MINEIUL (1776), 62[1]/[1] / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încăpea*** + *-tor*] **1** *a* Care are volum utilizabil mare. **2** *a* Spațios. **3** *sf* (Înv; ccr) Capacitate.

încăpățâna *vr* [At: SLAVICI, N. II, 124 / V: (reg) ***~țina*** / E: *în-* + ***căpățână***] **1** A persista cu îndârjire într-o comportare voluntară, neținând seama (de piedici sau) de opiniile celorlalți Si: (pop) *a se îndărătnici* (**1-2**). **2-3** A se ambiționa (într-o activitate pentru atingerea unui scop sau) pentru o idee.

încăpățânare *sf* [At: CĂLINESCU, E. O., ap. DA ms / V: (reg) ***~țin~*** / Pl: *~nări* / E: ***încăpățâna***] **1** Persistență într-o comportare voluntară, care nu ține seama (de piedici sau) de opiniile altora. **2** Ambiționare pentru o idee. **3** Tenacitate într-o activitate pentru atingerea unui scop.

încăpățânat, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, S. 111 / V: (reg) ***~țin~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încăpățâna***] (D. oameni) **1** Care persistă într-o (atitudine sau) idee, dovedind inflexibilitate Si: (pop) *îndărătnic*. **2** Ambițios. **3** Tenace.

încăpățina *v* vz ***încăpățâna***

încăpățin*are** *sf* vz ***încăpățânare

încăpățin*at, ~ă** *a* vz ***încăpățânat

încăpea [At: CORESI, EV. 294/12 / V: (îrg) ***~chepe*** / Pzi: *încap* / E: ml ****incapere***] **1** *vi* A putea fi cuprins într-un spațiu. **2** *vi* A se potrivi ca dimensiuni. **3-4** *vit* (Pfm; îe) **A nu-și (mai) ~ în piele sau a nu-l mai ~ pielea de gras** A fi foarte gras. **5-6** *vit* (Fig; îe) **A nu-și (mai) ~ în piele sau a nu-l mai ~ pielea (de bucurie) (de mândrie** sau**) de fericire** A fi foarte (bucuros) (mândru sau) fericit. **7** *vi* (Pfm; îe) **Nu mai încape vorbă** (sau **Mai încape vorbă?**) Este cert. **8-9** *vt* A (putea) cuprinde ceva. **10** *vt* (Îe) **A ~ cu mintea** A înțelege. **11-12** *vt* (Pfm; îe) **A nu-l (mai) ~ (pe cineva) locul (de bucurie, de veselie** etc.) A fi (foarte neastâmpărat sau) foarte bucuros. **13** *vi* (Fam; îcn, udp „de") A se împiedica de cineva sau de ceva care stingherește. **14** *vi* A pătrunde prin... **15-16** *vi* (Pfm; îe) **A ~ pe mâna** (sau **mâinile**) **cuiva** A fi (în posesia sau) la discreția cuiva. **17-18** *vti* (Înv; îe) **A nu-l ~ (pe cineva) vremea** (sau **a nu ~ cu timpul**) A nu avea timp suficient pentru a face ceva. **19** *vi* (Reg; îe) **A nu-i ~ cuiva strigările** A fi excedat de treburi. **20** *vi* (Îvp) A se simți în largul său într-un anume loc sau într-o anumită societate. **21** *vi* (Înv) A cuceri un oraș, o cetate etc. **22** *vi* (Jur; înv) A avea dreptul la ceva prin moștenire. **23-24** *vi* (Înv) A ajunge (într-un rang înalt sau) la o stare materială bună Cf *a parveni*. **25** *vt* (Îvp; îe) **Nu-l încape cămașa** Este neliniștit. **26-27** *vr* (Șfg) A se încuiba (1).

încăpere *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 172 / Pl: *~ri* / E: ***încăpea***] **1-2** (Înv) Volum (utilizabil) al unui recipient, vas etc. **3** (Înv) Spațiu. **4** (Înv; îs) *Semnul ~ri* Paranteză. **5** (Înv; îla) **De ~ mare** Încăpător. **6** (Înv) Concepere a unei ființe umane. **7** Cameră.

încăpriorare *sf* [At: CHEST. II, 227/39 / Pl: *~rări* / E: *în* + ***căprior*** + *-are*] (Reg) Loc în care se îmbină căpriorii casei.

încăpui [At: CARAGIALE, S. N. 18 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***căpui***] (Reg) **1** *vt* A obține ceva Si: (reg) *a căpui*. **2** *vr* A-și procura un lucru Si: (reg) *a (se) căpui*. **3** *vt* A prinde ceva sau pe cineva.

încăpuit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încăpui***] (Reg) Care are tot ce-i trebuie Si: (reg) *căpuit*.

încăpușa *v* vz ***încăpuși***

încăpușat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încăpușa***] (Reg) Înmugurit.

încăpuși *viim* [At: DA ms / V: (cscj) *~șa* / Pzi: p 3 *~șește* / E: *în-* + ***căpușă***] (Reg) A înmuguri.

încăput, ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 226 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***încăpea***] **1** Cuprins. **2** Intrat. **3** Conținut.

încăputa *vt* [At: MARIAN, NU, ap. DA ms / Pzi: *~tez* și *încăput* / E: *în-* + ***căpută***] **1** A pune căpute la încălțăminte. **2** (Reg) A însăila. **3** (Reg) A cârpi ciorapi.

încăputat, ~ă *a* [At: ZANNE, P. III, 116 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încăputa***] **1** (D. încălțăminte) Căruia i s-au pus căpute noi. **2** (Reg) Însăilare. **3** (Reg) Cârpire a ciorapilor.

încărăba *vr* [At: ALRM I/I, h. 195 / Pzi: *încărăb* / E: ns cf *închelba*] (Reg) **1** A se vindeca. **2** A se întrema.

încărbuna *vtr* [At: POLIZU / V: (reg; cscj) ***~ni*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***cărbune***] (Nob) **1-2** A (se) carboniza. **3-4** A (se) înnegri cu cărbune.

încărbuni *v* vz ***încărbuna***

încărca [At: NECULCE, ap. LET. II, 248/14 / V: (reg) ***~car~*** / Pzi: *~carc* / E: ml ****incarricare***] **1** *vt* A umple un vehicul, un recipient etc. cu ceva. **2** *vt* A pune o greutate mare într-un vehicul sau pe spinarea unui animal pentru a o transporta. **3** *vt* A introduce într-o armă de foc un proiectil cu material exploziv sau un cartuș. **4-5** *vtr* A (se) acoperi (de). **6-7** *vtr* (A-și lua sau) a i se încredința foarte multe sarcini. **8** *vt* A decora excesiv. **9** *vt* (Fig) A exagera cu scopul de a înșela. **10** *vt* (Spc) A adăuga, fraudulos, un plus la un bilanț. **11** *vt* (Îe) **A-și ~ stomacul cu...** A mânca prea mult. **12** *vt* (Îe) **A-și ~ sufletul cu...** A-și împovăra conștiința. **13** *vt* A acumula energie (într-o baterie electrică, pe armăturile condensatoarelor etc. **14-15** *vt* (Fam; fig; îe) **A-și ~ bateriile** A se reface (fizic sau) psihic Cf *a se întrema, a se odihni*. **16** *vt* (Înv; fig; d. ton, glas) A îngroșa. **17** *vt* (Fig) A copleși. **18** *vt* (Fig) A lovi. **19** *vr* (Nob) A sări în spatele cuiva. **20-21** *vr* (Nob; șfg) A se agăța de cineva.

încărcare *sf* [At: LEG. EC. PI. 288 / Pl: *~cări* / E: ***încărca***] **1** Umplere a unui vehicul (sau a unui recipient) cu ceva Si: *încărcat*[1] (1), (înv) *încărcătură* (1). **2** Punere a unei greutăți într-un vehicul sau pe spinarea unui animal, pentru a o transporta Si: *încărcat*[1] (2). **3** Introducere a unui proiectil sau a unui cartuș într-o armă de foc Si: *încărcat*[1] (3). **4** Acoperire peste tot cu ceva Si: *încărcat*[1] (4). **5-6** (Preluare sau) încredințare cuiva a prea multor sarcini Si: *încărcat*[1] (5-6). **7** Decorare excesivă Si: *încărcat*[1] (7). **8** Exagerare cu scopul de a înșela Si: *încărcat*[1] (8). **9** Adăugare frauduloasă a unui plus la un bilanț Si: *încărcat*[1] (9). **10** (Îs) *~a stomacului* Alimentare prea abundentă. **11** (Îs) *~a sufletului* Împovărare a conștiinței. **12** Acumulare de energie într-o baterie electrică, într-un condensator etc. **13** (Rar) Tensiune nervoasă. **14-15** (Fig; îs) *~a bateriilor* Refacere (fizică sau) psihică. **16** (Elt; îs) *~ de încercare* Sarcină cu care se încarcă o piesă pentru a fi testată.

încărcat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***încărca***] **1-9** Încărcare (**1-9**).

încărcat[2]***, ~ă*** *a* [At: PRAV. MOLD. 25, / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încărca***] **1** (D. vehicule, recipiente) Umplut. **2** (D. vehicule, animale de tracțiune) Care transportă greutăți. **3** (D. o gură de foc) Cu proiectilul introdus. **4** (Pgn) Acoperit de... **5** (Pgn) Plin de... **6** Excesiv ornamentat. **7** (D. un bilanț) Falsificat prin adăugări nejustificate. **8** (D. suflet) Împovărat. **9** (D. acumulatoare electrice) În care s-a acumulat energie. **10** Ticsit. **11** (Îs) *~ de ani* Vârstnic. **12** (Îs) *Aer ~* Aer viciat, greu de respirat. **13** (Med; îs) *Limbă ~ă* Limbă cu înfățișare specifică unor boli digestive. **14** (Îs) *Atmosferă ~* Atmosferă plină de electricitate, premergătoare furtunii. **15** (Fig; îas) Situație încordată. **16-17** (D. copaci) Plin de (fructe sau) flori. **18-19** (Fig) Exagerat (cu scopul de a înșela). **20** (D. condensatoare electrice, baterii etc.) Ale căror armături au sarcină electrică. **21** (Îs) *Stomac ~* Stomac balonat din cauza excesului de mâncare.

încărcător, ~oare [At: PREV. ACCID. 57 / Pl: **(1-2)** *~i*, **(3-4)** *~oare* / E: ***încărca*** + *-tor*] **1** *sm* Persoană care încarcă un vehicul, un recipient etc. **2** *sm* Persoană care alimentează cu combustibil o mașină cu aburi. **3** *sn* Dispozitiv cu care se încarcă un vehicul, un agregat etc. **4** *sn* Dispozitiv care permite introducerea mai multor cartușe în magazia unei arme de foc cu repetiție.

încărcătură *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 70 / Pl: *~ri* / E: ***încărca*** + *-(ă)tură*] **1** (Înv) Încărcare (1). **2** (Ccr) Ceea ce transportă un vehicul, un vapor, o ființă. **3** Explozibil introdus într-o gaură de mină. **4** Capacitate de încărcare Si: *tonaj*. **5** Cantitate de explozibil cu care se încarcă o armă de foc. **6** (Ccr) Proiectil introdus în armă. **7** Materii prime și auxiliare introduse (într-un vas) (într-un recipient sau) într-un cuptor în vederea desfășurării unui proces de fabricație.

încări *vr* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~resc* / E: lat ***incalesco***] (Înv; d. persoane) A se înfierbânta.

încărpeni *vr* [At: TODORAN, GL. / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***carpen***] (Reg) A-și strânge toate forțele pentru a realiza ceva.

încărunți *vi* [At: GORJAN, H. IV, 121 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***cărunt***] **1** (D. păr) A deveni cărunt. **2** (D. persoane) A începe să albească la păr. **3** (Pex; d. persoane) A îmbătrâni.

încărunțire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***încărunți***] **1** Albire a părului Si: *încărunțit*[1] (1). **2** (Pex) Îmbătrânire a unei persoane Si: *încărunțit*[1] (2).

încărunțit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***încărunți***] **1-2** Încărunțire (**1-2**).

încărunțit[2]***, ~ă*** *a* [At: ODOBESCU, II, 152 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încărunți***] **1** (D. păr) Albit. **2** (D. persoane) Cu părul cărunt. **3** (Pex; d. persoane) Îmbătrânit.

încăși *av* [At: BIBLIA (1688) ap. DA / V: (înv) ***~le*** / E: ***încă*** + ***și***] (Înv) **1** Încă și. **2** Și atunci. **3** Și tot. **4** (Îcn) Nici atunci. **5** De asemenea. **6** Totuși.

încășile *av* vz ***încăși***

încătărăma [At: H XVII, 179 / V: **~mba** / Pzi: *~mez* / E: *în-* + **cataramă**] **1-2** *vtr* (D. îmbrăcăminte, încălțăminte sau oameni) A (se) strânge cu catarame. **3** *vrr* (Fig; d. bărbat și femeie; îf *încătărămba*) A se împreuna.

încătărămba *v* vz **încătărăma**

încătrămi *v* vz **încătrăni**

încătrăni *vtr* [At: DA ms / V: (nob) **~ămi** / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + **cătrăni**] **1-2** (Înv) A (se) cătrăni (**1-2**).

încătrănit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **încătrăni**] Cătrănit[2].

încătrău *av* vz **încotro**

încătrăuva *av* vz **încotrova**

încătro *av* vz **încotro**

încătroo *av* vz **încotro**

încătruă *av* vz **încotro**

încătruo *av* vz **încotro**

încătruova *av* vz **încotrova**

încătușa *vt* [At: ISPIRESCU, I. 88 / Pzi: *~șez* / E: *în-* + **cătușă**] **1-2** A lega pe cineva (cu cătușe sau) cu lanțuri. **3** (Fig; d. preocupări, sentimente etc.) A acapara. **4-5** (D. persoane; șfg) A lipsi de libertate (spirituală).

încătușare *sf* [At: DA ms / Pl: *~șări*, (reg) *~șeri* / E: **încătușa**] **1-2** Legare a cuiva (cu cătușe sau) cu lanțuri. **3** (Fig) Acaparare. **4-5** (Șfg) Frustrare de libertate (spirituală).

încătușat, ~ă *a* [At: SBIERA, P. 51 / Pl: *~ați, ~e* / E: **încătușa**] **1-2** Legat (cu cătușe sau) cu lanțuri. **3** (Fig; d. preocupări, sentimente etc.) Acaparat. **4-5** (D. oameni; șfg) Lipsit de libertate (spirituală).

încățela *v* vz **încățeli**

încățeli *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + **cățeli**] (Îrg) **1-2** A (se) cățeli.

încâina *v* vz **încâini**

încâini *vr* [At: DA ms / V: (cscj) **~na** / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + **câine**]**1** (Rar) A deveni rău, câinos. **2** A se încăpățâna.

încâinit, ~ă *a* [At: COȘBUC, AE. 31 / Pl: *~iți, ~e* / E: **încâini**] (Rar) **1** Înrăit. **2** Câinos. **3** Încăpățânat.

încâlceală *sf* [At: GHICA, ap. TDRG / Pl: *~eli* / E: **încâlci** + *eală*] **1** Încâlcire (**1**). **2** (Ccr) Încurcătură. **3-4** Încâlcire (**3-4**).

încâlci [At: PSALT. (1651) ap. JAHRESBER. III, 175 / V: (rar) **~câl~**, (nob) **~călăci** / Pzi: *~lcesc* / E: *în-* + **câlți**] **1-2** *vtr* A (se) încurca (fire de ață, de păr etc.). **3** *vr* (Fig; d. gânduri, idei, acțiuni) A deveni neclar, confuz. **4** *vt* (Îe) **A ~ ițele cuiva** A dejuca planurile cuiva.

încâlcire *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 83 / Pl: *~ri* / E: **încâlci**] **1** Încurcare (**1**) a firelor de ață, de păr etc. Si: *încâlcit[1]* (**1**), *încâlceală* (**1**), *încâlcitură* (**1**). **2** (Ccr) Încurcătură. **3** (Fig) Neclaritate a unor gânduri, idei, acțiuni Si: *încâlcit[1]* (**2**), *încâlceală* (**3**), *încâlcitură* (**3**). **4** (Fig) Complicare a planurilor cuiva cu elemente neprevăzute Si: *încâlcit[1]* (**3**), *încâlceală* (**4**), *încâlcitură* (**4**).

încâlcit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: **încâlci**] **1-3** Încâlcire (**1, 3-4**).

încâlcit[2], ~ă *a* [At: BELDIMAN, N. P. II, 176/25 / Pl: *~iți, ~e* / E: **încâlci**] **1** (D. fire de ață, de păr etc.) Încurcat[2] (**1**). **2** (Spc) Nepieptănat. **3** (Reg; îcs) *Pânză ~ă* Joc nedefinit mai îndeaproape. **4** (D. drumuri, străzi etc.) Întortocheat. **5** (D. lucruri) Învălmășit. **6** (D. o problemă, o afacere etc.) Complicat. **7** (Fig; d. gânduri, idei, vorbe etc.) Confuz. **8** (D. scris) Ilizibil. **9** (Fig; d. oameni) Cu mintea greoaie, întunecată.

încâlcitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: **încâlci** + *-tor*] **1** Care încâlcește (**1**) firele de ață, de păr. **2** (Fig) Care învălmășește gândurile. **3** Care complică.

încâlcitură *sf* [At: BIBLIA (1688) 361/1 / Pl: *~ri* / E: **încâlci** + *-tură*] **1** Încâlcire (**1**). **2** (Ccr) Încurcătură. **3-4** Încâlcire (**3-4**).

încânta [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I 100 / Pzi: *încânt* / E: ml **incantare**] **1-2** *vt* (Îvp) A fermeca (prin pronunțarea unor formule magice). **3** *vt* A captiva pe cineva până la fascinație Si: *a fascina, a fermeca, a vrăji*. **4** *vt* A produce o stare de bucurie, delectare etc. **5-6** *vtr* A (se) amăgi.

încântare *sf* [At: DACIA LIT. 270/10 / Pl: *~tări* / E: **încânta**] **1-2** (Îvp) Fermecare (prin pronunțarea unor formule magice). **3** Captivare până la fascinație Si: *fascinare, fermecare, vrăjire*. **4** Producere a unei stări de bucurie, delectare. **5** Farmec. **6** Vrajă. **7** Entuziasm. **8** (Ccr) Lucru care încântă (**1**).

încântat, ~ă *a* [At: DONICI, F. II, 60/7 / Pl: *~ați, ~e* / E: **încânta**] **1** Fascinat. **2** Satisfăcut. **3** Bucuros. **4** Fermecat. **5** Vrăjit. **6** Entuziasmat. **7** (Rar) Încântător (**2**). **8** (Îe) **~ (de cunoștință)** Formulă de politețe prin care se arată plăcerea de a fi făcut cunoștință cu cineva.

încântător, ~oare *a* [At: ALEXANDRESCU, M. 19 / Pl: *~i, ~oare* / E: **încânta** + *-tor*] **1** Fascinant. **2** Care satisface pe deplin. **3** Fermecător.

încântătură *sf* [At: MAT. FOLK. 1552 / Pl: *~ri* / E: **încânta** + *-(ă)tură*] (Pop) Formulă magică.

încârdoșa *vrr* [At: DA ms / Pzi: *~șez* / E: *în* + **cardaș**] (Reg) A se înhăita.

încârdui *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: **în card** + *-ui*] (Îrg) A (se) întovărăși.

încârjoia *vr* [At: SBIERA, P. 311 / Pzi: *~joi* / E: *în-* + **cârjă**] (Reg) A se încovoia.

încârliba *v* vz **încârliga**

încârliga *vtr* [At: PANN, P. V. I, 135 / V: (reg) **~liba**, (îvr) **~lomba** / Pzi: *încârlig* / E: *în-* + **cârlig**] **1-2** A (se) încovoia (ca un cârlig). **3-4** A (se) încolăci.

încârligare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: **încârliga**] **1** Încovoiere. **2** Încolăcire.

încârligat, ~ă *a* [At: ȘEZ. II, 225 / Pl: *~ați, ~e* / E: **încârliga**] (Reg) **1** Încovoiat. **2** Încolăcit.

încârligător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: **încârliga** + *-tor*] (Rar) **1-2** Care încârligă (**1-2**).

încârligățel, ~ea *a* [At: TEODORESCU, P. P. 154 / V: (reg) **~icățel** / Pl: *~ei, ~ele* / E: **încârligat** + *-el*] **1-2** (Șhp) (Ușor) încovoiat. **3-4** (Șhp) (Ușor) încolăcit.

încârlionța *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~țez* / E: *în* + **cârlionța**] **1-2** A (se) cârlionța.

încârlomba *v* vz **încârliga**

încârpui *vt* [At: MARIAN, NU. 704 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + **cârpă**] (Trs) A îmbrobodi pe cineva cu o cârpă.

încârpuire *sf* [At: MARIAN, NU. 704 / Pl: *~ri* / E: **încârpui**] (Trs) Îmbrobodire.

încârpuit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **încârpui**] (Trs) Îmbrobodit[2].

încâștega *v* vz **încâștiga**

încâștiga *vt* [At: DA ms / V: (înv) **~tega** / Pzi: *încâștig* / E: *în-* + **câștiga**] A câștiga.

încât [At: M. COSTIN, ap. LET. I. 223/32 / S și: (înv; nrc) *în cât* / E: *în-* + **cât**] **1** *av* (Înv; îf *în cât*) În ce măsură. **2** *av* (Înv; d. prețul unei cumpărături; îf *în cât*) Cu ce preț. **3** *av* (Îf *în cât*) În felul în care. **4** *av* (Îf *în cât*) În ceea ce. **5** *c* În așa măsură că.

încâtelea *av* [At: ISPIRESCU, L. 227 / E: *în-* + **cât** + *-le* + *a*[3]] (Mun) **1** Din răsputeri. **2** Cu orice preț. **3** Fără oboseală.

încâtinel *sm* [At: BARONZI, L. I, 110 / Pl: *~ei* / E: *în-* + **câtinel**] (Rar) Om care se mișcă greu.

încâtva *av* [At: DA / E: *în-* + **câtva**] (Rar) Câtva.

incegătură *sf* vz **închegătură**

încelepta *v* vz **înțelepți**

încelepți *v* vz **înțelepți**

încelui [At: DA ms / P: *~lu-i* / Pzi: *~esc* / E: *în-* + **celui**] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) înșela. **3** *vt* A decepționa. **4** *vr* A constata că a fost înșelat.

înceluială *sf* [At: HODOȘ, P. P., 217 / P: *~lu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: **încelui**] (Înv) **1-2** (Auto)înșelare. **3** Constatare de a fi fost înșelat. **4** Decepție.

înceluit, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~lu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: **încelui**] (Înv) **1-2** (Auto)înșelat.

înceluitor, ~oare *a* [At: DA ms / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: **încelui**] (Înv) **1-2** (Auto)înșelat. **3** Decepționat.

încelula *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 202 / Pzi: *~lez* / E: *în-* + **celulă**] (Nob) A întemnița.

încelușag *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *în-* + ***celușag***] **1** Înșelăciune. **2** Seducere. **3** Decepție.

încenchi *vr* [At: DA ms / Pzi: *~nchez* / E: *în-* + ***cenchi***] **1** (D. oameni și animale) A se ghemui. **2** (D. oameni) A se așeza pe vine. **3** (D. oameni) A se așeza turcește. **4** (Pex; d. animale) A se pitula.

încenușa *vtr* [At: BIBLIA (1688) ap. TDRG / V: (cscj) *~și* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***cenușă***] **1-2** A (se) tranforma în cenușă, prin ardere. **3-4** A (se) acoperi cu cenușă. **5-6** A (se) face cenușiu.

încenușare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~șări* / E: ***încenușa***] **1** Transformare în cenușă. **2** Acoperire cu cenușă. **3** Transformare în cenușiu.

încenușat, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încenușa***] **1** Transformat în cenușă. **2** Acoperit cu cenușă. **3** Cenușiu. **4** (Fig) Tulbure, ca acoperit de cenușă.

încenuși *v* vz ***încenușa***

începător, ~oare [At: CORESI, EV. 15/17 / V: (înv) *~iu* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***începe*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Înv; udp „de") (Persoană) care face ca ceva să ia ființă pentru prima dată. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este prima dintr-un șir mai lung. **5** *a* Inițial. **6** *a* (D. noțiuni abstracte) Elementar. **7** *a* (Înv; îs) *Clasele ~oare* Școala elementară. **8** *smf* (Înv) Conducător. **9** *smf* (Rar) Inițiator. **10-11** *smf, a* (Persoană) care abia a început să învețe ceva. **12-13** *smf, a* (Persoană) care a început de curând să activeze într-un domeniu Cf *ageamiu, debutant, novice*.

începătoresc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 18_2 / Pl: *~ești* / E: ***începător*** + *-esc*] (Înv) De mare importanță Si: *începătornic*.

începătorie *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. DA / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***începător*** + *-ie*] (Înv) **1** Conducere. **2** Rang înalt.

începătoriu, ~oare *smf, a* vz ***începător***

începătornic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 18/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***începător*** + *-nic*] (Înv) Începătoresc.

începătură *sf* [At: CORESI, PS. 225 / Pl: *~ri* / E: ***începe*** + *-(ă)tură*] (Îvp) **1** Origine. **2** Început. **3** Paragraf. **4** Exemplu.

începe [At: COD. VOR. 93/3 / V: (înv) *cepe* / Pzi: *încep* / E: ml ***incipio, -ere***] **1** *vi* (Îoc *a isprăvi, a înceta, a termina*) A lua ființă. **2** *vi* A porni de la... **3** *vi* A debuta. **4** *vt* A porni o activitate. **5** *vr* (Înv; îe) **A se ~ (cu cineva)** A se lua la ceartă cu cineva. **6** *vt* A face ca ceva să se realizeze pentru prima dată. **7-8** *vir* A porni la realizarea unui scop, a unui act etc. **9** *vt* A lua pentru prima dată dintr-un lucru. **10** *vt* (Îe) **A ~ o bute** A da cep. **11** *vt* (Îe) **A ~ o lumânare** A aprinde o lumânare. **12** *vt* A gusta un aliment, cu intenția de a-l mânca. **13** *vt* (Înv) A concepe o idee. **14** *vt* (Înv; d. femei) A rămâne însărcinată. **15***vt* A realiza prima parte dintr-o lucrare, dintr-o acțiune. **16** *vt* A consuma prima porțiune din ceva. **17** *vi* (D. stări) A se arăta. **18** *vi* (D. fenomene) A se manifesta.

începenie *sf* [At: PSALT. SCH. / Pl: *~ii* / E: ***începe*** + *-enie*] (Îvp) **1** Origine. **2** Început.

începere *sf* [At: CORESI. EV. 496/7 / Pl: (rar) *~ri* / E: ***începe***] **1** Înființare. **2** (Ccr) Moment în care ia ființă un lucru Si: *început[1]* (1), *origine*, (înv) *începută* (2). **3** Pornire de la... Si: *început[1]* (2). **4** Debut al unei acțiuni Si: *început[1]* (3). **5** (Rar) Acțiune care urmează să înceapă Si: *început[1]* (4). **6** (Înv; îe) **A face ~** A porni o activitate. **7** (Îlav) **Cu ~ de** (sau **din**) Începând de... (sau din..., de la...). **8** (Înv) Concepere a unui copil Si: (înv) *concepțiune*. **9** Realizare a ceva pentru prima dată Si: *început[1]* (5). **10** Pornire la împlinirea unui scop Si: *început[1]* (6). **11** Luare pentru prima dată dintr-un lucru Si: *început[1]* (7). **12** (Înv) Concepere a unei idei Si: *început[1]* (8). **13** Realizare a primei părți (dintr-o lucrare sau) dintr-o acțiune Si: *început[1]* (9). **14** Consumare a primei porțiuni din ceva Si: *început[1]* (10). **15** Apariție a unei situații Si: *început[1]* (11). **16** Primele semne ale manifestării unui fenomen Si: *început[1]* (12).

început[1] [At: CORESI. EV. 25/29 / V: (înv)***ceput*** / Pl: *~uri* / E: ***începe***] **1-12** *sn* Începere (2-5, 9-15). **13** Înființare. **14** *sn* (Îoc *sfârșit* sau *capăt*) Moment inițial de la care începe ceva și căruia nu-i precede nimic Si: *începută* (4), *obârșie, origine*. **15** *sn* (Înv; îs) *De ~* Prime fructe. **16** *sn* (Îs) *Un ~ de...* sau *începuturi de...* Inițiativă și prime încercări în derularea unei acțiuni. **17** *sn* (Îf *începuturi*) Noțiuni elementare ale unei învățături. **18** *sn* (Îe) **A avea ~uri bune** A avea o pregătire bună. **19** *sn* (Rel; înv; îla) **Fără-de-~** Caracteristică a divinității de a fi nenăscut și de a exista din veșnicie. **20** *sn* (Înv; îlav) **De sus și de ~** Mai înainte de toate. **21-22** *sn* (Îlav) **De la ~** sau **pe la, întru** ori **dintru ~** În (sau din) momentul inițial. **23** *av* (Înv) În momentul Creației.

început[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~uți, ~e* / E: ***începe***] **1** Care a luat ființă. **2** Pornit de la... **3** (D. o acțiune) Care a debutat. **4** (D. o activitate) Pornit[2]. **5** (Înv; d. un copil) Conceput[2]. **6** Realizat pentru prima dată. **7** (D. un scop) A cărui îndeplinire a pornit. **8** Din care s-a luat o porțiune. **9** (D. alimente) Gustat cu intenția de a fi mâncat. **10** (D. idei) A cărei elaborare a demarat. **11** (D. lucrări) Din care s-a realizat prima parte. **12** (D. acțiuni) Din care s-a realizat o primă etapă. **13** Din care s-a consumat prima porțiune. **14** (D. o situație) Apărut[2]. **15** (D. un fenomen) Care dă primele semne de manifestare.

începută [At: PSALT. 12/17 / V: (înv) ***den~*** / Pl: *~te* / E: ***începe***] (Înv) **1** Înființare. **2** *sf* (Mpl) Începere (2). **3** *av* (Precedat de *pp* „din") De la început. **4** *sf* (Îf *denceputa*) Început (14). **5** *sf* Concepere.

încerca [At: BĂLCESCU, M. V. 2 / Pzi: *încerc* / E: ml ****in-circare***] **1** *vt* (Rar) A cerceta. **2** *vt* A se strădui să... **3** *vt* (Rar) A căuta pe cineva. **4** *vt* A întreprinde ceva ca exercițiu, de probă. **5** *vt* A supune pe cineva la o probă. **6** *vt* (Îe) **A-și ~ norocul** A vedea dacă este norocos. **7** *vt* A verifica un lucru spre a-i controla calitățile. **8** *vt* A gusta o mâncare. **9-10** *vt* A fi cuprins (de un sentiment sau) de o senzație. **11** *vt* (D. sentimente) A cuprinde pe cineva. **12** *vt* (C. i. senzații) A se face simțit. **13** *vrr* A-și măsura forțele în luptă cu cineva.

încercare *sf* [At: GORJAN, H. I. 89/32 / Pl: *~cări* / E: ***încerca***] **1** (Rar) Cercetare. **2** Strădanie de a face ceva Si: *încercat[1]* (2), (îvr) *încercătură* (1). **3** (Rar) Căutare a cuiva Si: *încercat[1]* (3), (îvr) *încercătură* (2). **4** Întreprindere a unei acțiuni ca exercițiu, de probă Si: *încercat[1]* (4), (îvr) *încercătură* (3), *încercătoare*. **5** Supunere a cuiva la o probă Si: *încercat[1]* (5), (îvr) *încercătură* (4). **6** Examinare prin probe sau experiențe practice Si: *încercat[1]* (6), (îvr) *încercătură* (5). **7** Testare a șansei Si: *încercat[1]* (7), (îvr) *încercătură* (6). **8** Gustare a unei mâncări Si: *încercat[1]* (8), (îvr) *încercătură* (7). **9** Resimțire a unui sentiment Si: *încercat[1]* (9), (îvr) *încercătură* (8). **10** Simțire a unei senzații Si: *încercat[1]* (10), (îvr) *încercătură* (9). **11** Măsurare a forțelor în luptă cu cineva Si: *încercat[1]* (11), (îvr) *încercătură* (10). **12** (Ccr) Tentativă. **13** (Îlv) **A face o ~** A încerca (4). **14-15** (Îe) **A pune la ~** A testa calitățile (unei persoane sau) ale unui obiect. **16** (Spc; îae) A testa puterea de rezistență a unei persoane. **17** (Rar; îe) **A ține la ~ (cu cineva)** A se măsura (cu cineva). **18** (Îls) **~ de omor** Atentat. **19** (Ccr) Verificare. **20** (Îlav) **Din ~** Din experiență. **21** (Îlav) **La ~** Pe încercate. **22-23** (Îljv) **De ~** De probă. **24** Dificultate pe care o îndură cineva. **25** (La jocul de rugbi) Așezare a mingii cu mâna în terenul de țintă al echipei adverse. **26** Puncte obținute în urma acestei acțiuni. **27** Lucrare literară de debut. **28-29** (Rar) Eseu (literar sau) științific. **30** Strădanie. **31** Necaz. **32** Primejdie. **33** (Înv) Experiență practică. **34** (Înv) Cunoaștere. **35** Suferință.

încercat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***încerca***] **1** (Rar) Cercetare. **2-11** Încercare (2-11). **12** (Ccr) Tentativă. **13** (Ccr) Verificare.

încercat[2], ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 65 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încerca***] **1** Cercetat. **2** (D. acțiuni) Efectuat de probă. **3** Exersat[2]. **4** (D. haine) Probat[2]. **5** (D. oameni) Care are multă experiență. **6** (D. descoperiri) Experimentat. **7** (D. noțiuni abstracte) Supus unei probe. **8** (D. oameni) Trecut prin multe greutăți, prin necazuri Si: *pățit*. **9** (D. produse) Supus unui control al calității. **10** (D. sentimente) Resimțit. **11** (Îlav) **Pe ~e** Prin mijlocirea, cu ajutorul unei probe. **12** (D. mărfuri; îal) Alegând din mai multe tipuri pe cea mai convenabilă.

încercăna *vr* [At: DEX / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***cearcăn***] **1** (Înv) A încercui. **2** (D. ochi) A face cearcăne.

încercănat, ~ă *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 20 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***cearcăn*** + *-at*] **1** (Înv) Încercuit[2]. **2** (D. aștri) Înconjurat de un halou de lumină. **3** (D. ochi) Înconjurat de cearcăne.

încercătoare *sf* [At: MAT. FOLK. 132 / Pl: *~ori* / E: ***încerca*** + *-(ă)toare*] (Îvr) Încercare (4).

încercător, ~oare *a* [At: PONTBRIANT / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încerca*** + *-(ă)tor*] (Rar) **1** Care supune pe cineva la probe. **2** (Fig) Periculos.

încercătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***încerca*** + *-tură*] (Îvr) **1** Cercetare. **2-10** Încercare (2-10).

încercelat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***cercelat***] (Înv) Cercelat[2].

încerceta *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***cerceta***] (Înv) A cerceta.

încercui *vt* [At: DA / P: *~cu-i* / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***cercui***] **1** (Înv) A strânge cu cercuri un vas, un butoi etc. **2** A strânge (ca) într-un cerc. **3** A înconjura din toate părțile. **4** A trasa cercuri.

încercuire *sf* [At: DA ms / P: *~cu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***încercui***] **1** (Înv) Strângere cu cercuri a unui vas, butoi etc. **2** Strângere ca într-un cerc. **3** Înconjurare din toate părțile. **4** Trasare de cercuri.

încercuit, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~cu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încercui***] **1** (Înv; d. vase, butoaie etc.) Strâns cu cercuri. **2** Strâns ca într-un cerc. **3** Înconjurat din toate părțile. **4** (D. cercuri) Trasat.

încet, ~eată [At: NECULCE, ap. LET. II, 374/7 / V: (îvr) *cet, ceată* / Pl: *~eți, ~e* / E: ml ****qu(i)etus, -a, -um***] **1** *a* (D. mișcări, acțiuni; îoc *iute, repede*) Cu viteză redusă Si: *domol, lin, liniștit*. **2** *a* (D. oameni) Care reacționează cu întârziere. **3** *a* Delicat. **4** *a* (D. timp) Care trece greu. **5** *a* (D. oameni) Care face ceva în ritm lent. **6** *a* (D. judecată, gândire) Care raționează cu greutate. **7** *s* (Înv) Liniște. **8** *s* (Înv) Vreme liniștită. **9** *av* Fără grabă Si: *alene, pe nesimțite, potolit*. **10** *av* (Exclamativ; îe) **Încet! Încet (domnule)!** Nu te înfuria. **11-12** *av* (Îlav) **~-~** sau **cu ~ul, cu ~ul,** ori **~ul cu ~ul,** (înv) **pre ~(ul),** sau **pren~(-~),** ori **prin cet(ul)**, sau **pe ~ul** (Treptat și) Cu mare atenție. **13-14** *a, av* (D. sunete, melodii etc.) (Care este) cu intensitate scăzută, abia auzit. **15** *av* În surdină. **16** *av* Cu glas coborât Si: *molcom*. **17** *a* Blând. **18** *a* Pașnic.

înceta[1] [At: CORESI, EV. 254/6 / Pzi: *~tez*, (reg) *încet* / E: ml * ***qu(i)eto, -are***] **1-2** *vti* (D. elemente ale naturii sau fenomene; îoc *a fi agitat*) A se liniști. **3-4** *vti* (D. boli, griji, dureri etc.) A dispărea. **5-6** *vti* (D. persoane cuprinse de neliniște) A se calma. **7-8** *vti* (Îf *încetează!*) Astâmpără-te! **9-10** *vti* A (se) opri dintr-o acțiune. **11-12** *vti* (Îlv) **A ~ din viață** A muri. **13-14** *vti* (D. izvoare) (A fi secat sau) a seca. **15** *vi* (Îlv) **A ~ din gură** A tăcea. **16** *vi* (Îe) **A ~ de la ceva** A nu mai persevera. **17-18** *vti* (Îe) **A ~ de a vedea** A-și pierde vederea. **19** *vt* (Rar) A întrerupe. **20-21** *vti* (Îvr) A (se) devaloriza. **22** *vt* A încetini. **23** *vi* (Înv) A se extenua.

înceta[2] *v* vz ***înceti***

încetare *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 57 / Pl: *~tări* / E: ***înceta***] **1** Liniștire a fenomenelor naturii. **2** Dispariție a durerii. **3** (Șfg) Potolire. **4** Oprire a unei acțiuni. **5** Întrerupere a activității. **6** Încetinire a mișcării. **7** (Ccr) Sfârșit. **8** (Îlav) **Fără ~** Necontenit. **9** (Îls) **~ din viață** Deces.

încetat[1]***, ~ă*** *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 36 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înceta***] **1** Care nu mai continuă. **2** (Rar) Expirat. **3** Care s-a încheiat. **4** Care a trecut.

încetat[2]***, ~ă*** *a* vz ***încetit***

încetălat *an* vz ***încetelat***

încetăra *v* vz ***încetela***

încetățeni [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***cetățean***] **1** *vt* A acorda unui străin drepturi de cetățean Vz *împământeni, naturaliza*. **2** *vr* A deveni cetățean al altui stat. **3** *vr* A deveni locuitor permanent al unui oraș sau al unei localități. **4** *vr* (Fig; d. o noțiune abstractă, obicei, modă etc.) A se stabili definitiv.

încetățenire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***încetățeni***] **1** Acordare a drepturilor de cetățean Si: *indigenat, împământenire, încetățenit*[1] (1), *naturalizare*. **2** (Fig) Stabilire definitivă a unei noțiuni abstracte, a unui obicei, mode etc.

încetățenit, ~ă *a* [At: VITNER, CR. 10 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încetățeni***] **1** (D. oameni) Care a primit drepturi de cetățean Vz *împământenit, naturalizat*. **2** (Fig; d. noțiuni abstracte, obiceiuri, mode etc.) Care s-a stabilit definitiv.

încetela *vr* [At: CONV. LIT. 365 / V: (reg) ***~tăra*** / Pzi: *~lez* / E: *în-* + ***cetela***] (Olt; d. ugerul vacii) A se umfla și întări din cauza abundenței laptelui.

încetelat *an* [At: CONV. LIT. 365 / V: ***~tăl~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încetela***] (Olt; d. ugerul vacii) Umflat și întărit din cauza abundenței laptelui.

înceteni *v* vz ***încetini***

înceti [At: PSALT. SCH. 3 / V: (înv; cscj) ***~ta, încita***, (înv) ***inciti*** / Pzi: *~tesc* / E: ***în*** + ***ceată***] **1** *vt* (Udp „cu", „la", „în", „întru") A întovărăși pe cineva cu altcineva. **2** *vr* (Înv) A intra în ceata cuiva Si: *a se asocia (cu), a se îngloti*. **3** *vr* A se uni cu cineva într-o acțiune de protest sau într-o revoltă.

încetina *v* vz ***încetini***

încetinat, ~ă *a* [At: MÎNDRESCU, L. P. 212 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***cetină*** + *-at*] (D. brazi) Cu multe ramuri.

încetineală *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG / Pl: *~eli* / E: ***încetini*** + *-eală*] **1** Manifestare înceată. **2** Lipsă de iuțeală, de vioiciune în acțiuni, în mișcări, în gândire etc.

încetinel, ~ea [At: ALEXANDRIA 15/1 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***încet*** + *-inel*] **1** *a* Cu mișcări lente Si: *domol, încetuț* (**1**), *potolit*. **2-3** *av* (Șhp) (Foarte) încet (**9**) Si: *cătinel* (**1-2**), *încetișor* (**2-3**), *încetuț* (**2-3**), (reg) *încetinică* (**1-2**), *încetuc* (**1-2**), *tiptil* (**1-2**). **4** *av* Cu glas scăzut Si: *încetișor* (**4**), *încetuț* (**4**).

încetini [At: OLLĂNESCU, H. O. 53 / V: ***~teni***, (rar; cscj) ***~na*** / Pzi: *~nesc* / E: ***încet***] **1** *vt(f)* (C. i. lucruri în mișcare) A face să scadă din viteză. **2** *vt* A face să scadă din intensitate Si: *a domoli*. **3** *vr* A se face mai încet. **4** *vt* (Pex) A întârzia. **5** *vt* (Pex) A amâna.

încetinică [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***încetinel*** css] **1-2** *av* (Șhp) Încetinel (**2-3**). **3-4** *a* (Foarte) înceată.

încetinire *sf* [At: PARHON, B. 133 / Pl: *~ri* / E: ***încetini***] **1** Scădere în viteză. **2** Scădere în intensitate. **3** Domolire. **4** Diminuare a ritmului unei activități. **5** Întârziere. **6** (Pex) Amânare.

încetinit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încetini***] **1** Cu viteza scăzută. **2** Cu intensitatea scăzută. **3** Domolit. **4** Întârziat. **5** Amânat.

încetinitor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***încetini*** + *-tor*] **1** Dispozitiv care micșorează viteza unor sisteme tehnice. **2** (Îe) **Cu ~ul** Procedeul cinematografic de obținere a încetinirii mișcării.

încetișor, ~oară [At: ALECSANDRI, P. P. 315 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încet*** + *-ișor*] **1** *a* Domol. **2-3** *av* (Șhp) Încetinel (**2-3**). **4-5** *sn* (Îe) **A lua pe cineva** (sau **a o lua**) **cu ~ul** (A lua pe cineva sau) a o lua cu blândețe, cu tact, cu binișorul.

încetit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 540/3 / V: (înv) ***~tat, ~citit, ~citat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înceti***] (Înv; udp „cu") **1** Intrat în grupul cuiva. **2** Tovarăș cu cineva.

încetnic, ~ă *a* [At: STĂNCESCU, ap. TDRG / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***încet*** + *-nic*] (Nob) **1** Încet. **2** Grav.

încetuc *av* [At: COMAN, GL. / E: ***încet*** + *-uc*] **1-2** (Reg; șhp) Încetinel (**2-3**).

încetuț, ~ă *a, av* [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: ***încet*** + *-uț*] **1-4** Încetinel (**1-4**).

înceța *v* vz ***încețoșa***

încețoșa *vr* [At: MAT. FOLK. 1593 / V: (rar) ***~ceța*** / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***cețos***] (Fig; d. ochi sau vedere) **1** A se împăienjeni. **2** (Fig; d. ochi) A se îmbolnăvi de albeață. **3** A se lăsa ceață.

încețoșare *sf* [At: DA ms / Pl: *~șări* / E: ***încețoșa***] **1** (Fig) Împăienjenire a privirii. **2** Îmbolnăvire a ochilor de albeață. **3** Lăsare a ceții.

încețoșat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încețoșa***] **1** (D. ochi sau vedere) Împăienjenit. **2** (D. ochi) Bolnav de albeață. **3** Acoperit de ceață.

închega [At: CORESI, EV. 146/29 / V: (hpu) ***împiega*** / S și: *închiega* / Pzi: *încheg* / E: ml ****in-coagulare***] **1** *vtf* (D. lapte) A face cu ajutorul cheagului să se strângă, să se întărească Vz *a se brânzi, a se serbezi*. **2-3** *vtr* (D. sânge) A (se) coagula. **4-5** *vtr* (D. untura topită) A (se) solidifica. **6-7** *vtr* (Fig; rar) A (se) strânge la un loc Si: *a (se) închega*. **8** *vt* (Pfm; îe) **(Meșter, mincinos, șmecher) de ~agă apele** (sau **apa**) Foarte șmecher, mincinos etc. **9** *vi* (D. aburi) A se aduna. **10** *vtf* A face să înceteze.

11-12 *vtr* (Fig) A (se) lega strâns. **13** *vr* (D. o mulțime de oameni) A se aglomera. **14** *vr* (D. o prietenie) A se consolida. **15** *vt* (Fig; d. bani) A pune deoparte Cf *cheag*. **16** *vt* (Fig) A da un sens coerent cuvintelor rostite. **17** *vr* (Fig) A lua ființă.

închegare *sf* [At: BIBLIA (1688) 154^2 / Pl: *~gări* / E: ***închega***] **1** (Ccr) Coagulare a laptelui cu ajutorul cheagului Si: *închegat^1* **(1)**, *închegătură* **(1)**. **2** (Ccr) Coagulare a sângelui Si: *închegat^1* **(2)**, *închegătură* **(2)**. **3** (Ccr) Solidificare a untului topite Si: *închegat^1* **(3)**, *închegătură* **(3)**. **4** (Fig) Strângere la un loc Si: *cimentare*, *închegat^1* **(4)**, *închegătură* **(4)**, *înjghebare*, *întocmire*, *întrupare*. **5** (Rar) Încetare. **6** (Ccr) Aglomerație. **7** Consolidare a unei prietenii Si: *închegat^1* **(7)**, *închegătură* **(7)**. **8** (Ccr) Economisire a banilor Si: *închegat^1* **(8)**, *închegătură* **(8)**. **9** (Fig) Coerență a cuvintelor rostite Si: *închegat^1* **(9)**, *închegătură* **(9)**. **10** (Fig; ccr) Întrupare.

închegat^1 *sn* [At: ALRT I, 304 / Pl: *~uri* / E: ***închega***] **1-4** Închegare **(1-4)**. **5** (Rar) Încetare. **6** (Ccr) Aglomerație. **7-9** Închegare **(7-9)**. **10** (Fig; ccr) Întrupare.

închegat^2, ~ă *a* [At: P. MAIOR, IST. 128/21 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***închega***] **1** (D. lapte) Coagulat cu ajutorul cheagului Vz *brânzit*. **2** (D. sânge) Coagulat. **3** (D. untura topită) Solidificată. **4** (Reg; d. oameni) Constipat. **5** (Fig) Întărit. **6** (Fig) Strâns la un loc Si: *alcătuit*, *cimentat*, *compus*, *consolidat*. **7** (D. aburi) Adunat. **8** Care a fost determinat să înceteze. **9** Legat strâns. **10** (D. o mulțime de oameni) Aglomerat. **11** (D. o prietenie) Consolidat. **12** (Fig; d. bani) Economisit. **13** (Fig; d. cuvintele rostite) Coerent. **14** (Fig) Întrupat^2.

închegător, ~oare [At: H I, 206 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***închega*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care încheagă. **2** *a* (Mtp; îoc *apă vie*; îs) *Apă ~oare* Apă cu ajutorul căreia se pot lipi, dar nu și învia, bucățile unui corp omenesc ciopârțit. **3** *a* (Îs) *Cuțit ~* Cuțit cu care se încheagă untura râncedă folosită în descântece. **4** *sn* Vas din lemn, mai larg la fund și mai strâmt la gură, folosit de ciobani la muls. **5** *sn* Vas de lemn mare cu două toarte în care ciobanii pun laptele la închegat Si: *cazan*, *hârdău*. **6** *sn* Săculeț în care laptele se pune la închegat, după ce a fost strecurat Si: *bărbânță*, *budac*, *ciubăr*, *putină*. **7** *sn* Cheag cu care se coagulează laptele. **8** *sn* Măsură de cheag care se pune la o budacă de lapte. **9** *sf* (Bot; reg) Năprasnică (*Geranium robertianum*).

închegătură *sf* [At: PISCUPESCU, O. 182 / V: (reg) *înce~* / Pl: *~ri* / E: ***închega*** + *-(ă)tură*] **1-4** Închegare **(1-4)**. **5** (Rar) Încetare. **6** (Ccr) Aglomerație. **7-9** Închegare **(7-9)**. **10** (Ccr) Cantitate de lapte care se încheagă o dată. **11** (Ccr) Loc în care se îmbină două obiecte sau două părți ale unui obiect.

închegățică *sf* [At: DA ms / Pl: *~țele* / E: ***închegat*** + *-ică*] Plantă erbacee cu flori galbene și cu tulpină roșiatică, păroasă, răsfirată pe pământ (*Potentilla rubens*).

încheia [At: DOSOFTEI, V. S. 49/1 / V: (îrg) ***închia***, ***închie*** / Pzi: *închei* / E: ml **inclavare*] **1** *vt* A prinde în nasturi, în copci etc. un obiect de îmbrăcăminte. **2** *vr* (D. persoane) A-și strânge, haina, cămașa etc. în copci, în nasturi etc. **3** *vr* (Spc) A-și lega șireturile de la încălțăminte. **4** *vt* A potrivi una într-alta părțile componente ale unui obiect Si: *a îmbina*, *a uni*. **5** *vt* A potrivi căpriorii, bârnele unei case în capătul sau scobitura celeilalte, fixându-le uneori printr-un cui de lemn. **6** *vt* (Reg) A construi un car punând împreună părțile sale componente. **7-8** *vtr* (Înv; pan; d. oasele omenești) A (se) fixa unul în altul. **9** *vt* (Reg) A construi o casă de lemn din bucăți confecționate. **10** *vt* (Reg; d. o cămașă) A coase la un loc bucăți croite separat. **11** *vt* (Înv) A zidi. **12** *vt* (Înv) A plăsmui. **13** *vt* (Înv) A rosti. **14-15** *vtr* (D. o acțiune, o operație, muncă etc.) A (se) termina. **16** *vr* (Îe) **A-și ~ zilele** sau **viata (undeva)** A-și petrece ultima perioadă din viață într-un anumit loc. **17** *vr* (Reg; îe) **S-a ~t bobocul** Gata, nu mai merge! **18** *vr* (Reg; îe) **A i se ~ (calea în) codru** A nu mai avea nici o posibilitate. **19** *vr* (Reg; îae) A se termina cu plăcerile. **20** *vt* (Îe) **A ~t-o (cu...)** A renunțat (la...). **21** *vr* (Rar) A ajunge la deplină maturitate. **22** *vr* (D. grămezi, coloane etc.) A se termina la capăt sau în vârf cu... **23** *vr* (D. lucrări literare, opere, spectacole; udp „cu") A se sfârși cu... **24** *vt* A trage concluzii Si: *a conchide*. **25** *vt* (Înv) A marca hotarele unei întinderi de pământ Si: *a limita*, (înv) *a hotărnici*, *a țărmuri*. **26** *vr* (Udp „în", „întru") A se reduce la... Si: *a se limita*, *a se mărgini*. **27** *vr* (Înv) A consta din... **28** *vt* A hotărî printr-un act Si: *a determina*, *a fixa*. **29** *vt* (Înv) A stabili ceva în mod definitiv. **30** *vt* (Înv) A completa. **31** *vr* (Reg) A se acoperi peste tot. **32** *vt* A termina o socoteală. **33** (Fig; îe) **A-și ~ catastihul** A i se înfunda cuiva. **34-35** *vtr* A (se) stabili un acord, un tratat, o rezoluție etc. **36** *vt* (Îe) **A ~ pace** A face să înceteze ostilitățile. **37** *vt* (Jur) A contracta o căsătorie. **38** *vt* (Jur) A lua o hotărâre. **39** *vt* (Jur) A da o sentință. **40** *vt* A întocmi un proces verbal, un act oficial etc.

încheiare *sf* vz ***încheiere***

încheiat^1 *sn* [At: I. IONESCU, M. 152 / V: (îrg) ***~iet***, ***închiet*** / Pl: *~uri* / E: ***încheia***] **1-10** Încheiere **(1-10)**. **11** (Înv) Zidire. **12** (Înv) Plăsmuire. **13** (Înv) Rostire. **14** Sfârșire. **15-17** Încheiere **(15-17)**. **18** (Pex) Concluzie. **19-21** Încheiere **(25-27)**.

încheiat^2, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 58/1 / V: (îrg) ***închiet*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***încheia***] **1** (D. obiecte de îmbrăcăminte) Prins cu nasturi, copci etc. **2** (D. persoane) Cu haina, cămașa prinse în nasturi, copci etc. **3** (D. încălțăminte) Cu șireturile legate. **4** (D. părțile componente ale unui obiect) Potrivite una în alta Si: *îmbinat*, *unit*. **5** (D. bârnele sau căpriorii unei case) Potrivit unul în scobitura celuilalt. **6** (Înv; pan; d. oasele omenești) Fixat unul în altul. **7** (Reg; d. car) Construit prin punerea împreună a părților componente. **8** (Reg; d. case de lemn) Construit din bucăți confecționate. **9** (Reg; d. o cămașă) Cu bucățile cusute la un loc. **10** (Îrg; d. un câmp) Acoperit cu multă iarbă. **11** (Înv) Zidit. **12** (Înv) Plăsmuit. **13** (Fig; d. vorbire) Bine articulat. **14** (Fig; d. mase de oameni) Organizat. **15** (Reg; d. găini) Cu orificiul strâmtat când nu sunt în perioada ouatului. **16** (Reg; d. nuci) Care nu se curăță ușor. **17** (D. o acțiune, muncă etc.) Terminat. **18** (D. o perioadă de timp) Sfârșit. **19** (D. o suprafață de pământ) Delimitat. **20** (D. grămezi, coloane etc.) Terminat în vârf sau la capăt cu... **21** (Rar) Ajuns la deplină maturitate. **22** Redus la... **23** Care constă din... **24** (Jur) Hotărât printr-un act Si: *determinat*, *fixat*. **25** (Înv) Care a fost stabilit în mod definitiv. **26** (D. lucrări literare, discursuri, spectacole etc.; udp „cu") Terminat cu... **27** (Pex) Din care s-au tras concluziile. **28** (Înv) Completat. **29** (Reg) Acoperit peste tot. **30** (D. un acord, tratat rezoluție etc.) Definitivat. **31** (D. o căsătorie) Contractată. **32** (Jur; d. o hotărâre) Luată. **33** (Jur; d. o sentință) Dată. **34** (D. un proces verbal, act oficial) Întocmit.

încheibăra *v* vz ***închelbăra***

încheiere *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 305 / V: (îrg) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***încheia***] **1** Prindere în nasturi, copci etc. a unui obiect de îmbrăcăminte Si: *încheiat^1* **(1)**. **2** Strângere a hainei, a cămășii etc. în nasturi, copci etc. Si: *încheiat^1* **(2)**. **3** (Spc) Legare a șireturilor de la încălțăminte Si: *încheiat^1* **(3)**. **4** Îmbinare a părților componente ale unui obiect Si: *încheiat^1* **(4)**. **5** Fixare a căpriorilor sau a bârnelor unei case unul în scobitura celuilalt Si: *încheiat^1* **(5)**. **6** (Pan) Fixare unul în altul a oaselor scheletului Si: *încheiat^1* **(6)**. **7** (Ccr) Loc unde se articulează un os Si: *încheiat^1* **(7)**. **8** (Reg) Construire a unui car prin fixarea împreună a părților componente Si: *încheiat^1* **(8)**. **9** (Reg) Construire a unei case de lemn din bucăți confecționate Si: *încheiat^1* **(9)**. **10** (Reg) Coasere a bucăților croite separat ale unei cămăși Si: *încheiat^1* **(10)**. **11** (Înv) Zidire. **12** (Înv) Plăsmuire. **13** (Înv) Rostire. **14** Sfârșire. **15** Terminare a unei acțiuni, lucru etc. Si: *încheiat^1* **(15)**. **16** Capăt al unei coloane, al unui șir etc. Si: *încheiat^1* **(16)**. **17** Sfârșit al unei lucrări artistice, al unui spectacol discurs etc. Si: *încheiat^1* **(17)**. **18** (Pex) Concluzie. **19** (Îlv) **A face o ~** A trage o concluzie. **20** Precizare în scris, prin care se pune capăt unor dezbateri, probleme controversate etc. **21** (Muz) Cadență. **22** (Jur) Luare a unei hotărâri. **23** (Ccr) Hotărâre. **24** (Îs) *~ judecătorească* Act al instanței judecătorești în care sunt consemnate dispozițiile luate de aceasta în cursul procesului. **25** Stabilire definitivă a condițiilor unui contract, tratat, acord etc. Si: *încheiat^1* **(19)**. **26** Contractare a unei căsătorii Si: *încheiat^1* **(20)**. **27** Întocmire a unui proces verbal, act oficial etc. Si: *încheiat^1* **(21)**. **28** (Grm; înv) Articol.

încheiet *sn* vz **încheiat**[1]

încheietor, ~oare [At: BIBLIA (1688) 286/1 / V: (îrg) ***închietoare*** *sf*, ***închietur*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: **încheia** + *-tor*] **1** *sf* (Reg) Loc cioplit într-un trunchi de lemn unde se fixează bârnele de la casă. **2** *sf* (Atm; înv) Articulație a membrelor. **3** *sf* Cheotoare la îmbrăcăminte. **4** *sm* (Reg) Cârlig cu care se încheie ghetele. **5** *sf* (Nob) Clanță la ușă. **6** *sf* (Reg) Plantă ierboasă din familia labiatelor, lânos-păroasă, cu flori galbene și pete brune, rău mirositoare, care crește pe câmpurile nisipoase sau pe dealurile aride și pietroase Si: *urechea-șoarecelui* (*Sideritis montana*). **7** *sf* (Reg) Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene purpurii, cu tulpina fără frunze sau cu frunze mici, acoperite cu peri lungi (*Hieracium pirosella*). **8** *sm* (Mil; îs) ~ *de pluton* Gradat care merge în ultimul rând din pluton. **9** *sm* (Înv) Constructor de case din lemn.

încheietură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 45/1 / V: (îrg) ***~chie~, ~itură*** / S și: (înv) *în cheitură* / Pl: *~ri* / E: **încheiat** + *-ură*] **1** Îmbinare mobilă a capetelor oaselor. **2** (Pex) Parte a corpului situată în dreptul unei articulații. **3** (Atm; pop; îs) *~ra șalelor* Mijloc. **4** Loc unde se îmbină două sau mai multe obiecte, părțile unui obiect etc. **5** Loc unde se îmbină bârnele la casele din lemn. **6** (Pex) Loc unde se întâlnesc, formând un unghi drept, zidurile casei. **7** (Înv; fig) Legătură. **8** (Grm; inv) Articol. **9** (Grm; înv) Silabă. **10** (Muz; înv; pbl) Cadență. **11** (Înv) Grad. **12** (Reg; îf *închietură*) Gaură în care intră nasturele de la haină. **13** (Înv) Creatură. **14** (Înv) Concluzie.

încheieturea *sf* [At: MARIAN, V. 144 / V: ***~chie~*** / Pl: *~ele* / E: **încheietură** + *-ea*] **1-2** (Reg; șhp) Încheietură (2) (mică).

încheitură *sf* vz **încheietură**

închelba [At: PANN, P. V. I, 28/20 / V: ***~erba, ~chiorba*** / Pzi: *~bez* / E: ns pbl ml **incalvare, *incalvariare*] **1-2** *vtr* (Mun; Olt) A (se) aduna la un loc Si: *a (se) strânge*, (reg) *a (se) închelbăra* (**1-2**). **3** *vt* (Ban; Olt; îf *închiorba*) A strânge cu greu banii necesari. **4** *vt* (Reg) A forma o horă Si: (reg) *a închelbăra* (**5**). **5** *vt* (Reg) A îmbina părțile componente ale unei construcții de lemn Si: (reg) *a închelbăra* (**6**). **6** *vt* A reuși să construiască ceva Si: *a închelbăra* (**7**).

închelbat, ~ă *a* [At: I. CR. V, 345 / V: (reg) ***~erbat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: **închelba**] **1** (Mun; Olt) Adunat la un loc Si: *strâns*. **2** (Reg; d. horă) Formată. **3** (Reg; d. părțile componente ale unei construcții de lemn) Îmbinate.

închelbăra [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~eibăra, ~erbăla, ~erbăra, ~erbela, ~beri*** / Pzi: *~rez* / E: ns cf *închelba*] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) închelba (**1-2**). **3** *vt* A strânge de ici de colo. **4** *vt* A strânge câte puțin. **5-7** *vt* A închelba (**4-6**). **8** *vt* A face rost de ceva. **9** *vt* A alcătui ceva la repezeală, improvizând din materiale puține Si: *a închelbăși*.

închelbăși *vt* [At: CONV. LIT. XIX, 393 / Pzi: *~șesc* / E: ctm **chelbăși** + **închelbăra**] (Crp) A închelbăra (**9**).

închelberi *v* vz **închelbăra**

încheli *v* vz **împili**

închelit, ~ă *a* vz **împilit**

închelma *v* vz **împielma**

închelmare *sf* vz **împielmare**

închelmat[1] *sn* vz **împielmat**[1]

închelmat[2]***, ~ă*** *a* vz **împielmat**[2]

închenăra *vt* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: *în-* + **chenăra**] (Rar) A încadra într-un chenar.

închepe *v* vz **încăpea**

încheptura *v* vz **închiotora**

încherba *v* vz **închelba**

încherbăla *v* vz **închelbăra**

încherbăra *v* vz **închelbăra**

încherbat, ~ă *a* vz **închelbat**

încherbela *v* vz **închelbăra**

încherberi *v* vz **închelbăra**

încherci *vr* [At: DA ms / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + **chirci**] (Înv) A se chirci.

închercit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **încherci**] (Înv) Chircit.

închetora *v* vz **închiotora**

încheutorare *sf* vz **închiotorare**

închezășui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + **chezășui**] (Înv; șfg) **1** A garanta pentru cineva sau ceva. **2** A constitui o garanție pentru îndeplinirea unui lucru.

închezășuit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + **chezășui**] (Înv) Garantat.

închiaburi [At: DA ms / V: ***~chea~*** / Pzi: *~resc* / E: *în-* + **chiaburi**] (Iuz) **1-2** *vtr* (A fi considerat sau) a deveni chiabur. **3** *vr* (Pex) A se îmbogăți.

închiaburire *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 160, 2/5 / Pl: *~ri* / E: **închiaburi**] **1** (Iuz) Transformare a cuiva în chiabur. **2** (Pex) Îmbogățire.

închiaburit, ~ă *a* [At: GALAN, Z. R. 80 / Pl: *~iți, ~e* / E: **închiaburi**] **1** (Iuz) Care a devenit chiabur. **2** (Pex) Îmbogățit.

închide [At: COD. VOR. 75/12 / Pzi: *închid*, (reg) *închiz* / E: ml **includere**] **1-2** *vt* (A apropia sau) a strânge (marginile sau) părțile componente ale unui obiect. **3** *vt* (Îe) **A ~ gura** A lipi buzele una de alta. **4** *vt* (Îae) A nu mai vorbi. **5** *vt* (Pfm; îe) **A ~ gura cuiva** A face pe cineva să tacă. **6** *vt* (Fig; îae) A pune capăt protestelor sau obiecțiilor cuiva. **7** *vr* (Pfm; îe) **A i se ~ cuiva glasul** A amuți. **8** *vr* (Pfm; îe) **A-și ~ urechile** A-și astupa urechile pentru a nu auzi ceva. **9** *vt* (Fig; îae) A nu voi să asculte ceva sau de cineva. **10** *vr* (Îe) **A ~ ochii** A coborî pleoapele, acoperind globii oculari. **11** *vt* (Fig; îae; șîe **a ~ un ochi**) A se face că nu observă un lucru. **12** *vt* (Fig; îae) A trece cu vederea. **13** *vt* (Fig; îe) **A ~ ochii pentru totdeauna** A muri. **14** *vt* (Îe) **A nu ~ ochii** sau **un ochi (toată noaptea)** A nu putea dormi. **15** *vr* (Îe) **A i se ~ cuiva ochii (de somn)** A-i fi foarte somn. **16** *vr* (Fig; îae) A fi foarte obosit. **17** *vt* (Îe) **A ~ cuiva ochii** A fi lângă cineva în momentul morții. **18** *vt* (Îe) **A ~ mâna** A strânge degetele, făcând mâna pumn. **19** *vt* (Îe) **A ~ paranteza** A pune, în scris, partea a doua a parantezei la locul cuvenit. **20** *vt* (Fig; îae) A încheia o digresiune făcută în timpul unei comunicări. **21** *vr* (D. o rană) A se cicatriza. **22** *vr* (Reg; d. butoaie) A se umfla marginile doagelor, nepermițând nici o deschizătură. **23** *vt* A mișca din balamale o ușă, o fereastră, un capac etc. pentru a acoperi deschizătura corespunzătoare. **24** *vt* A încuia o ușă cu cheia, cu zăvorul. **25** *vt* A acoperi deschizătura unui spațiu, a unei încăperi. **26-27** *vtr* A (se) întrerupe, potrivit orarului stabilit, activitatea unei instituții, a unei întreprinderi, a unui local, magazin etc. **28-29** *vtr* (Pex) A (se) suspenda activitatea unei instituții, a unei întreprinderi, a unui local magazin et. Si: *a (se) desființa*. **30** *vr* (D. o instituție; îe) **A-și ~ porțile** A-și înceta activitatea. **31** *vt* (D. un negustor; îe) **A ~ taraba** A înceta comerțul. **32** *vt* (Pex; îae) A da faliment. **33** *vt* A împiedica, prin acoperirea deschizăturii, intrarea într-un interior sau într-un spațiu. **34** *vt* A îngrădi o curte, un teren etc. pentru a delimita sau a opri accesul. **35** *vt* (Înv) A cuprinde. **36** *vt* A bara o cale de comunicație. **37** *vt* A opri trecerea sau accesul într-un anumit loc. **38** *vt* (Pex) A opri pe cineva din drum. **39** *vt* (Pes) A îngrădi într-o apă locul unde se prind peștii. **40** *vt* A încolți vânatul într-un anumit loc din care să nu mai poată ieși. **41** *vr* (D. un drum) A se înfunda. **42** *vr* (Îe) **A i se ~ cuiva cărările** A nu mai avea nici o soluție de a rezolva o problemă. **43** *vr* (Îae) A nu mai putea face nimic. **44-45** *vtr* (D. o acțiune, o operă, o perioadă etc.) A (se) sfârși. **46-47** *vtr* (D. vânătoare, pescuit) A (se) interzice. **48-49** *vtr* (D. stagiunea teatrală, spectacole, reprezentații etc.) A (se) opri pe timpul verii. **50-51** *vtr* A (se) suspenda activitatea unei adunări, ședințe, reuniuni etc. **52-53** *vtr* (Îe) **A (se) ~ urna** A (se) termina, conform legislației în vigoare, timpul în care cetățenii își pot exercita dreptul la vot. **54-55** *vtr* A (se) opri funcționarea unui mecanism, a unui aparat, circuit etc. **56** *vt* A izola o ființă într-un spațiu închis sau îngrădit. **57** *vt* (Spc) A băga pe cineva la închisoare. **58** *vt* A ține pe cineva departe de lume. **59** *vt* (D. un lucru) A pune într-un spațiu dat. **60** *vt* (Spc; d. un lucru) A pune bine. **61** *vr* A se izola de bunăvoie într-un spațiu în care alții nu pot pătrunde. **62** *vr* (Pex) A se ascunde. **63** *vr* A se retrage într-un anumit loc. **64** *vr* (Fig; îe) **A se ~ în sine** A-și interioriza gândurile sau sentimentele. **65** *vr* (D. vreme, cer) A se înnora. **66** *vr* (D. culori) A căpăta o nuanță mai

întunecată. **67** *vr* (Spc; îe) **A i se ~ părul cuiva** A căpăta o nuanță mai închisă. **68** *vi* A trage o concluzie. **69** *vr* (Reg; d. o poiană, un loc) A se acoperi cu pădure. **70** *vt* (Înv) A asedia o fortăreață. **71** *vr* A termina de trasat configurația unui cerc. **72** *vt* (Înv) A încheia un tratat de pace. **73** *vr* A rosti articulat. **74** *vr* (D. o vocală) A se pronunța cu o deschidere parțială a gurii, prin strâmtarea canalului fonator. **75-76** *vtr* (Jur) A (se) perima. **77** (Jur; îe) **A ~ un dosar** A opri cercetarea într-un proces.

închidere *sf* [At: PISCUPESCU, O. 317/1 / Pl: *~ri* / E: ***închide***] **1-2** Apropiere (a marginilor sau) a părților componente ale unui obiect pentru a nu mai fi (deschise ori) desfăcute Si: *închis[1]* (**1-2**). **3** Cicatrizare a unei răni Si: *închis[1]* (**3**). **4** (Reg) Umflare a doagelor unui butoi, astupând astfel orice deschizătură Si: *închis[1]* (**4**). **5** Mișcare din balamale a unei uși, ferestre, a unui capac etc. pentru a acoperi deschizătura corespunzătoare Si: *închis[1]* (**5**). **6** Încuiere a unei uși cu cheia, cu zăvorul etc. Si: *închis[1]* (**6**). **7** Acoperire a deschizăturii unui spațiu, a unei încăperi etc. Si: *închis[1]* (**7**). **8** Întrerupere, potrivit orarului stabilit, a activității unei instituții, a unei întreprinderi, a unui magazin etc. Si: *închis[1]* (**8**). **9** (Pex) Suspendare a activității unei întreprinderi, a unei instituții, a unui magazin etc. Si: *desființare, închis[1]* (**9**). **10** Împiedicare, prin acoperirea deschizăturii, a pătrunderii într-un spațiu Si: *închis[1]* (**10**). **11** Îngrădire a unei curți, a unui teren pentru a delimita sau a opri accesul Si: *închis[1]* (**11**). **12** (Înv) Cuprindere. **13** Oprire a unei căi de comunicație Si: *închis[1]* (**13**). **14** Oprire a trecerii sau a accesului într-un anumit loc Si: *închis[1]* (**14**). **15** (Pex) Oprire a cuiva din drum Si: *închis[1]* (**15**). **16** (Pes) Îngrădire în apă a locului unde se prind peștii Si: *închis[1]* (**16**). **17** Încolțire a vânatului într-un anumit loc de unde să nu mai poată ieși Si: *închis[1]* (**17**). **18** Înfundare a unui drum Si: *închis[1]* (**18**). **19** Terminare a unei acțiuni, opere, durate de timp etc. Si: *închis[1]* (**19**). **20** Interzicere a vânătorii sau a pescuitului Si: *închis[1]* (**20**). **21** (Îs) *~a stagiunii (teatrale)* Suspendare pe timpul verii a reprezentațiilor de teatru sau a altor spectacole Si: *închis[1]* (**21**). **22** Oprire a funcționării unui mecanism, aparat, circuit etc. Si: *închis[1]* (**22**). **23** Izolare a unei ființe într-un spațiu închis Si: *închis[1]* (**23**). **24** Întemnițare. **25** Ținere a unei persoane departe de lume Si: *închis[1]* (**25**). **26** Punere a unui lucru într-un spațiu dat Si: *închis[1]* (**26**). **27** Izolare de bună voie într-un spațiu în care alții nu pot pătrunde Si: *închis[1]* (**27**). **28** (Pex) Ascundere. **29** Retragere într-un anumit loc Si: *închis[1]* (**29**). **30** Interiorizare a gândurilor, a sentimentelor Si: *închis[1]* (**30**). **31** Înnorare a cerului Si: *închis[1]* (**31**). **32** (D. păr) Căpătare a unei nuanțe mai închise Si: *închis[1]* (**32**). **33** Tragere a unei concluzii Si: *închis[1]* (**33**). **34** (Reg) Împădurire a unui loc, a unei poieni etc. Si: *închis[1]* (**34**). **35** (Înv) Asediere a unei fortărețe Si: *închis[1]* (**35**). **36** Trasare a unui cerc Si: *închis[1]* (**36**). **37** (Înv) Încheiere a unui tratat de pace Si: *închis[1]* (**37**). **38** Rostire clară, articulată Si: *închis[1]* (**38**). **39** (Grm; îs) *~a unei vocale* Pronunțare a unei vocale cu deschiderea parțială a gurii, prin strâmtarea canalului fonator. **40** (Jur) Perimare. **41** (Jur; îs) *~a unui dosar* Scoatere a unui dosar de pe rol.

închielma *v* vz ***împielma***

închielmat, ~ă *a* vz ***împielmat***

închiet[1] *sn* vz ***încheiat[1]***

închiet[2], ~ă *a* vz ***încheiat[2]***

închieta *v* vz ***inchieta***

închietant, ~ă *a* vz ***inchietant***

închietare *sf* vz ***inchietare***

închietat[1] *sn* vz ***inchietat[1]***

închietat[2], ~ă *a* vz ***inchietat[2]***

închietoare *sf* vz ***încheietor***

închietudine *sf* vz ***inchietudine***

închietur *sm* vz ***încheietor***

închietură *sf* vz ***încheietură***

închieturea *sf* vz ***încheieturea***

închiicios, ~oasă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg; d. lemne) Rezistent la despicat Si: *tare*.

închili *v* vz ***împili***

închilit, ~ă *a* vz ***împilit***

închina [At: COD. VOR. 25/11 / V: (înv) ***china*** / Pzi: *închin* / E: ml ***inclinare***] **1-2** *vtr* A (se) apleca spre pământ Si: *a (se) înclina*. **3** *vr* (Îvr) A se adăposti. **4** *vr* (Îvr) A se odihni. **5** *vr* A-și manifesta evlavia către divinitate prin practici religioase specifice fiecărui cult. **6** *vr* (În biserica creștină) A-și face semnul crucii. **7** *vr* (Pex) A se ruga. **8** *vtf* A face pe cineva să se roage. **9** *vt* A invoca, prin rugăciuni, ajutorul ceresc împotriva unui spirit necurat. **10** *vr* A se pleca înaintea cuiva în semn de devotament. **11** *vr* (Pex) A se devota. **12** *vr* (Îe) **A se ~ pântecului** A fi gurmand. **13** *vt* A consacra. **14** *vr* (Îe) **A se ~ dracului** A se devota practicilor necreștine. **15** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva dracului** A se dezinteresa de cineva. **16** *vr* (Îcs) *~nă-te dracului până ce-i trece podul* În mare primejdie, te folosești de ajutorul oricui. **17** *vr* A se pleca în semn de supunere. **18** *vr* (Pex) A se supune. **19** *vr* A face declarații de supunere. **20** *vr* (Pex) A capitula. **21** *vr* A recunoaște suzeranitatea cuiva. **22** *vr* A accepta să devină vasal. **23** *vi* (Nob) A asfinți. **24** *vt* A preda ceva în semn de supunere. **25** *vt* (Îvr) A preda pe cineva ca prizonier. **26** *vt* (Înv; îe) **A ~ cuiva o cetate** A preda o cetate în semn de supunere. **27** *vt* (Îe) **A ~ cuiva o țară** sau **cheile țării** A face declarații de supunere în numele țării. **28** *vt* (Îe) **A ~ armele** sau **steagul** A capitula. **29** *vt* (Fig; îe) **A ~ steagul** A muri. **30-31** *vr* (A se apleca sau) a-și apleca numai capul înaintea cuiva în semn de afecțiune, reverență, salut. **32** *vr* (Pex) A da bună ziua Si: *a saluta*. **33** *vr* A-și lua rămas bun. **34** *vr* (Înv; îe) **Mă ~ de sănătate** A transmite cuiva salutări. **35** *vr* A da din cap în semn de aprobare. **36** *vr* (Pex) A aproba. **37** *vr* A accepta. **38** *vr* A se lăsa convins. **39** *vr* A se da bătut. **40** *vr* (Udp „cu") A se înfățișa înaintea cuiva cu daruri sau cu oferte. **41** *vt* (Pex) A oferi. **42** *vt* A dedica. **43** *vt* (Înv) A lăsa ceva prin testament. **44** *vt* (Înv) A renunța la o slujbă. **45** *vt* (Înv; îe) **A ~ o mănăstire** A subordona o mănăstire altei mănăstiri sau unei patriarhii. **46** *vt* (Înv) A face o ofrandă. **47-48** *vti* A ridica paharul plin, ciocnindu-l cu paharul altor comeseni și a bea (făcând o urare) Si: *a toasta*. **49** *vi* (Pex) A bea. **50** *vi* A chefui.

închinare *sf* [At: VARLAAM, C. 335/2 / Pl: *~nări* / E: ***închina***] **1** Aplecare spre pământ Si: *închinat[1]* (**1**), *înclinare*. **2** (Îvr) Adăpostire. **3** (Îvr) Odihnă. **4** Manifestare a evlaviei către divinitate prin practici religioase specifice fiecărui cult Si: *închinat[1]* (**4**), (înv) *închinăciune* (**1**), *închinătură* (**1**). **5** Schițare a semnului crucii de către creștini Si: *închinat[1]* (**4**), (înv) *închinăciune* (**2**), *închinătură* (**2**). **6** Rugare. **7** (Ccr) Rugăciune. **8** Adorare. **9** (Ccr) Devotament. **10** Consacrare. **11** Invocare, prin rugăciuni, a ajutorului ceresc împotriva unui spirit necurat Si: *închinat[1]* (**10**), (înv) *închinăciune* (**8**), *închinătură* (**8**). **12** Aplecare în fața cuiva în semn de devotament Si: *închinat[1]* (**11**), (înv) *închinăciune* (**9**), *închinătură* (**9**). **13** Aplecare în fața cuiva în semn de supunere Si: *închinat[1]* (**12**), (înv) *închinăciune* (**10**), *închinătură* (**10**). **14** Declarare a supunerii Si: *închinat[1]* (**13**), (înv) *închinăciune* (**11**), *închinătură* (**11**). **15** (Ccr) Supunere. **16** Capitulare. **17** Subjugare. **18** Recunoaștere a suzeranității cuiva Si: *închinat[1]* (**17**) (înv) *închinăciune* (**15**), *închinătură* (**15**). **19** Acceptare a vasalității Si: *închinat[1]* (**18**), (înv) *închinăciune* (**16**), *închinătură* (**16**). **20** (Nob) Asfințit al unui astru Si: *închinat[1]* (**19**). **21** Predare a unui lucru în semn de supunere Si: *închinat[1]* (**20**). **22** Predare a unei persoane ca prizonier Si: *închinat[1]* (**21**). **23** Predare a unei cetăți Si: *închinat[1]* (**22**), (înv) *închinăciune* (**17**), *închinătură* (**17**). **24** Semnare a capitulării unei țări Si: *închinat[1]* (**23**), (înv) *închinăciune* (**18**), *închinătură* (**18**). **25-26** Aplecare (a capului) înaintea cuiva în semn de afecțiune, reverență, salut Si: *închinat[1]* (**24-25**), (înv) *închinăciune* (**19-20**), *închinătură* (**19-20**). **27** Transmitere de salutări cuiva Si: *închinat[1]* (**26**). **28** Mișcare a capului în semn de aprobare Si: *închinat[1]* (**27**). **29** Aprobare. **30** Salutare. **31** Acceptare. **32** Convingere de adevărul unei idei combătute anterior Si: *închinat[1]* (**31**). **33** Înfățișare înaintea cuiva cu daruri sau cu oferte Si: *închinat[1]* (**32**), (înv) *închinăciune* (**21**), *închinătură* (**21**). **34** Ofertă. **35** Dedicație. **36** (Înv) Lăsare prin testament Si: *închinat[1]* (**35**). **37** (Înv) Renunțare la o slujbă Si: *închinat[1]* (**36**). **38** Subordonare a unei mănăstiri altei mănăstiri sau unei patriarhii Si: *închinat[1]* (**37**). **39** Ridicare a paharului plin, ciocnindu-l cu paharul altor comeseni și făcând o urare

Si: *închinat[1]* (38), (înv) *închinăciune* (22), *închinătură* (22). **40** Ofrandă. **41** Toast. **42** (Pex) Chefuire.

închinat[1] *sn* [At: CORESI, EV. 163/22 / Pl: *~uri* / E: ***închina***] **1** Închinare (1). **2** (Îvr) Adăpostire. **3** (Îvr) Odihnă. **4** Închinare (4). **5** Rugă. **6** (Ccr) Rugăciune. **7** Adorare. **8** (Ccr) Devotament. **9** Consacrare. **10-13** Închinare (**11-14**). **14** (Ccr) Supunere. **15** Capitulare. **16** Subjugare. **17-27** Închinare (**18-28**). **28** Aprobare. **29** Salutare. **30** Acceptare. **31-32** Închinare (**32-33**). **33** Ofertă. **34** Dedicație. **35-38** Închinare (**36-39**). **39** Ofrandă. **40** Toast. **41** (Pex) Chefuire.

închinat[2], ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 258/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***închina***] **1** (Rar) Aplecat spre pământ. **2** (Îvr) Adăpostit. **3** (Îvr) Odihnit. **4** (Înv) Slăvit. **5** (Cu sens activ; d. oameni) Care și-a făcut rugăciunile. **6** (Înv; îs) *Femeie ~ă* Femeie care a fost la Sfântul mormânt. **7** Aplecat înaintea cuiva în semn de devotament. **8** (Pex) Devotat. **9** Consacrat. **10** Aplecat cu smerenie în fața cuiva în semn de supunere. **11** (Pex; d. oameni) Supus. **12** (D. o țară, o instituție etc.) Care și-a pierdut independența Si: *subjugat*. **13** Care a capitulat. **14** Care recunoaște suzeranitatea cuiva. **15** Care acceptă să fie vasal. **16** (D. un lucru) Predat în semn de supunere. **17** (D. oameni) Predat ca prizonier. **18** (D. oameni) Cu capul aplecat în semn de salut. **19** (D. paharul cu băutură) Ridicat în cinstea cuiva. **20** (Reg; fig; d. oameni) Afurisit.

închinăcios, ~oasă *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***închina*** + *-ăcios*] (Rar; d. oameni) Care se roagă mult Si: *bigot, cucernic, cuvios*.

închinăciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 11/2 / Pl: *~ni* / E: ***închina*** + *-ăciune*] (Înv) **1-2** Închinare (**2-3**). **3** Rugare. **4** (Ccr) Rugăciune. **5** Adorare. **6** Devotament. **7** Consacrare. **8-11** Închinare (**11-14**). **12** (Ccr) Supunere. **13** Capitulare. **14** Subjugare. **15-22** Închinare (**18-19, 23-26, 33, 39**). **23** (Înv; îlav) **Cu ~** Cu respect. **24** Ofrandă. **25** Toast.

închinător, ~oare [At: ȘEZ. V, 145 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***închina*** + *-(ă)tor*] **1** *a* (D. zile) În care credincioșii se roagă. **2-3** *sf* (Loc de) rugăciune. **4-5** *smf, a* (Persoană) care își face rugăciunea. **6-7** *smf, a* (Persoană) care își face semnul crucii. **8** *smf* (Pex) Credincios. **9-10** *smf, a* (Înv) (Persoană) care admiră pe cineva. **11** *sm* (Orn) Șoim (*Falco tinnunculus*).

închinătură *sf* [At: CORESI, EV. 519/8 / Pl: *~ri* / E: ***închina*** + *-ătură*] (Înv) **1-2** Închinare (**2-3**). **3** Rugă. **4** (Ccr) Rugăciune. **5** Adorare. **6** Devotament. **7** Consacrare. **8-11** Închinare (**11-14**). **12** (Ccr) Supunere. **13** Capitulare. **14** Subjugare. **15-22** Închinare (**18-19, 23-26, 33, 39**).

închindi [At: DA ms / Pzi: *~desc* / E: ns cf *chindisi*] (Reg) **1** *vt* A broda. **2** *vr* A-și broda un obiect. **3** *vt* A sculpta. **4** *vt* A împodobi. **5** *vt* A coase la gherghef.

închinga [At: PALIA (1582) 81/8 / V: (îrg) ***~cin~, ~gi*** / Pzi: *înching* / E: *în-* + ***chingă***] (Îrg) **1** *vt* A lega calul sau măgarul cu chinga Si: (îrg) *a închingiui* (**1**). **2** *vt* A strânge chingile șeii la cal Si: (îrg) *a închingiui* (**2**). **3** *vt* A pune chinga pe cal Si: (îrg) *a închingiui* (**3**). **4** *vt* (Pan) A pune chingi de țesătură sau de lemn la un pat Si: (îrg) *a închingiui* (**4**). **5-6** *vtr* A (se) strânge cu o cingătoare Si: (îrg) *a (se) închingiui* (**5-6**).

închingare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: ***închinga***] (Îrg) **1** Legare a calului sau a măgarului cu chinga Si: (îrg) *închingat[1]* (**1**), *închingătură* (**1**). **2** Strângere a chingilor șeii la cal Si: (îrg) *închingat[1]* (**2**), *închingătură* (**2**). **3** Punere a chingii pe cal Si: (îrg) *închingat[1]* (**3**), *închingătură* (**3**). **4** (Pan) Punere a unor chingi de țesătură sau de lemn la un pat Si: (îrg) *închingat[1]* (**4**), *închingătură* (**4**). **5** Strângere cu o cingătoare Si: (îrg) *închingat[1]* (**5**), *închingătură* (**5**).

închingat[1] *sn* [At: STAMATI / Pl: *~uri* / E: ***închingat***] (Îrg) **1-5** Închingare (**1-5**).

închingat[2], ~ă *a* [At: COȘBUC, AE. 72 / V: (îrg) ***~cin~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***închinga***] (Îrg) **1** (D. un cal) Legat cu chinga Si: (îrg) *închingiuit* (**1**). **2** (D. un animal) Strâns în chingi Si: (îrg) *închingiuit* (**2**). **3** (Pan; d. un pat) La care s-au pus chingi Si: (îrg) *închingiuit* (**3**). **4** (D. oameni) Strâns cu o cingătoare Si: (îrg) *închingiuit* (**4**).

închingătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***închinga*** + *-ătură*] (Îrg) **1-5** Închingare (**1-5**).

închingi *v* vz ***închinga***

închingiui *vtr* [At: CAMILAR, N. I, 152 / V: (reg) ***~gui*** / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***chingă*** + *-ui*] (Îrg) **1-6** A (se) închinga (**1-6**).

închingiuit, ~ă *a* [At: TEODORESCU, P. P. 57 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***închingiui***] (Îrg) **1-4** Închingat[2] (**1-4**).

închingui *v* vz ***închingiui***

închioldura *v* vz ***închiondora***

închioldurat, ~ă *a* vz ***închiondorat***

închiondora *vr* [At: JIPESCU, O. 123 / V: (reg) ***~oldura***, (cscj) ***~rî*** / Pzi: *~rez* / E: ns cf *chiondorâș*] (Reg) **1** (D. oameni) A se uita urât, încruntat la cineva cu intenții de ceartă. **2** (D. boi) A se uita urât unul la altul înainte de a se lua la bătaie.

închiondorat, ~ă *a* [At: PAS. Z. I, 53 / V: ***~old~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***închiondora***] (Reg) **1** (D. oameni) Care se uită încruntat unul la altul, gata de ceartă. **2** (D. boi) Care se măsoară cu privirea unul pe altul înainte de a se lua la bătaie.

închiondorî *v* vz ***închiondora***

închiorba *v* vz ***închelba***

închiorchioșa *vr* [At: ALECSANDRI, T. 1758 / Pzi: *~șez* / E: nct] (Reg; fig; d. oameni) **1** A se umfla în pene. **2** A se uita chiorâș.

închiorchioșat, ~ă *a* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***închiorchioșat***] (Reg; d. oameni) **1** Care se uită chiorâș. **2** Cu ochii aproape închiși.

închiotoare *sf* [At: DA ms / Pl: *~ori* / E: *în-* + ***cheotoare***] **1** Mic ochi de ață, de șiret, de stofă la un obiect de îmbrăcăminte prin care se trece nasturele pentru a încheia o haină. **2** (Reg) Butonieră la o haină bărbătească. **3** (Pop) Loc unde se îmbină bârnele la colțurile caselor.

închiotora *vt* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~chio~* / V: ***închet~***, (Ban) ***încheptura, ~ri*** / Pzi: *închiotor, ~rez* / E: *în-* + ***cheotoare***] (Reg) **1** A îmbina lemne, bârne etc. la case. Si: (reg) *a îmbăiera*. **2** A încheia haina, cămașa etc. cu o agrafă, cataramă, nasturi etc.

închiotorare *sf* [At: CHEST. II, 109/44 / V: ***~cheu~*** / Pl: *~rări* / E: ***închiotora***] (Reg) **1** Îmbinare a două lemne, a bârnelor caselor etc. **2** Încheiere a hainei cu nasturi, copci, catarame etc.

închiotorat, ~ă *a* [At: PAMFILE, I. C. 447 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***închiotora***] (Reg) **1** (D. lemne) Îmbinat. **2** (D. haine) Încheiat cu nasturi, copci, catarame etc.

închiotori *v* vz ***închiotora***

închipa *vt* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pzi: *închip* / E: *în-* + ***chip***] **1** (Înv) A da o anumită formă Si: *a întruchipa*. **2** (Înv) A reprezenta. **3** (Mol) A construi. **4** (Mol) A face rost de ceva.

închipare *sf* [At: DA ms / Pl: *~pări* / E: ***închipa***] **1** (Înv) Întruchipare. **2** (Înv) Reprezentare. **3** (Mol) Construire.

închipui [At: CORESI, EV. 65/13 / Pzi: *închipui, ~esc* / E: *în-* + ***chip*** + *-ui*] **1** *vr* (Ccd) A-și face o părere sau o imagine despre cineva sau ceva. **2** *vr* A se imagina pe sine într-o situație sau împrejurare. **3** *vt* A născoci. **4** *vt* A produce o imagine Si: *a proiecta*. **5** *vt* (Înv; fig) A face un plan. **6** *vta* (Îrg) A reprezenta printr-o icoană. **7** *vt* (Îrg) A face schița unei zidiri Si: *a proiecta, a schița*. **8** *vt* (Îrg) A zugrăvi. **9** *vt* (Îrg) A arăta. **10** *vt* (Îrg) A descrie. **11** *vt* (Îrg) A înfăptui. **12** *vt* (Îrg) A crea. **13** *vta* (Mol) A alcătui. **14** *vta* (Mol; pex) A face rost de ceva Si: *a procura*. **15** *vr* (Înv) A lua chip de... Si: *a se întruchipa*. **16** *vr* (Înv) A lua ființă Si: *a se întrupa*, (înv) *a se împelița*. **17** *vt* (Înv) A îndeplini. **18** *vr* (Pop ; udp „ca") A lua chip de... Si: *a se metamorfoza, a se preface, a se schimba, a se transforma*. **19** *vr* A se face în chipul cuiva sau a ceva. **20** *vr* (Înv) A fi ca cineva sau ceva. **21** *vr* A se compara cu cineva sau ceva. **22-23** *vtr* (Înv) A (se) asemăna. **24** *vr* (Înv; ccd) A se comporta ca cineva. **25** *vr* (Înv; ccd) A se conduce după cineva. **26** *vt* (Îvp) A reprezenta. **27** *vt* (Îvp) A simboliza. **28** *vt* (Îvp) A caracteriza. **29** *vt* (Îvp) A însemna. **30** *vt* (Îvp) A echivala. **31** *vi* (Înv) A se gândi la ceva. **32** *vi* A se gândi să... **33-34** *vtr* A (se) considera. **35** *vr* A-și face despre sine o idee prea bună.

închipuiciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 17/2 / Pl: *~ni* / E: ***închipui*** + *-iune*] (Înv) Simbol.

închipuință *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 14/7 / Pl: *~țe* / E: ***închipui*** + *-ință*] (Înv) **1** Idee. **2** Gând. **3** Opinie.

închipuire *sf* [At: CORESI, EV. 506/11 / Pl: *~ri* / E: ***închipui***] **1** Construire a unei păreri sau imagini despre cineva sau ceva. **2** Imaginare a sinelui într-o situație sau împrejurare. **3** Născocire. **4** Proiectare a unei imagini. **5** (Înv; fig) Întocmire a unui plan. **6** (Înv) Reprezentare printr-o icoană. **7** (Înv) Schițare a planului unei clădiri. **8** (Îrg) Zugrăvire. **9** (Îrg) Prezentare. **10** (Îrg) Descriere. **11** (Îrg) Înfăptuire. **12** (Îrg) Creare. **13** (Mol) Alcătuire. **14** (Mol) Procurare a unui lucru. **15** (Înv) Întruchipare a ceva. **16** (Înv) Întrupare. **17** (Înv) Îndeplinire. **18** (Înv) Luare a chipului cuiva sau a ceva. **19** Comparare cu ceva sau cu cineva. **20** Asemănare cu ceva sau cu cineva. **21** (Îvp; ccr) Aspect. **22** (Îvp) Reprezentare. **23** (Îvp) Simbolizare. **24** (Îvp) Caracterizare. **25** (Îvp) Însemnare. **26** (Îvp) Echivalare. **27** (Înv) Înfățișare. **28** (Înv) Manifestare ca cineva sau ca ceva. **29** (Rar) Comportare după modelul cuiva. **30** Construire despre sine a unei imagini prea măgulitoare. **31** Chip. **32** (Înv) Imagine. **33** (Înv; îlv) **A-și face ~** A-și imagina. **34** Ficțiune. **35** Plăsmuire. **36** Fantasmagorie. **37** Halucinație. **38** Himeră. **39** Fantomă. **40** (Înv) Născocire. **41** (Înv) Motiv inventat. **42** Idee. **43** Gând. **44** Opinie. **45-46** (Îe) **A-și face ~ri** A intra la griji sau la bănuieli. **47** (Îs) *O ~ de* Un fel de... **48** (Îas) Ceva asemănător cu...

închipuit, ~ă *a* [At: (a. 1852) URICARIUL III, 255 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***închipui***] **1** Care s-a imaginat pe sine într-o anumită situație sau împrejurare. **2** Plăsmuit cu mintea, cu fantezia. **3** (D. o imagine) Proiectat². **4** (Înv; fig; d. un plan) Întocmit². **5** (Îrg) Reprezentat printr-o icoană. **6** (Înv; d. planul unei clădiri) Schițat². **7** (Îrg) Zugrăvit². **8** (Îrg) Prezentat². **9** (Îrg) Descris². **10** (Îrg) Înfăptuit². **11** (Îrg) Creat². **12** (Mol) Alcătuit². **13** (Mol) Procurat². **14** (Înv) Care a luat chipul cuiva. **15** (Înv) Asemănător cu cineva. **16** Transformat în... **17** Care este ca cineva sau ca ceva. **18** Asemănat cu cineva sau cu ceva. **19** (Înv) Care se comportă ca cineva. **20** (Înv) Care se conduce după cineva. **21** (Îvp) Reprezentat². **22** (Îvp) Simbolizat². **23** (Îvp) Caracterizat². **24** (Îvp) Echivalat². **25** Care a fost produs de imaginație Si: *fictiv, imaginat, inventat, ireal*. **26** Ideal. **27** Himeric. **28** (D. oameni) Care are o părere foarte bună despre sine Si: *încrezut, înfumurat, îngâmfat*.

închipuitor, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 180/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***închipui*** + *-tor*] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care-și face o părere sau o imagine despre cineva sau ceva. **3-4** *smf, a* (Persoană) care se imaginează pe sine într-o situație sau împrejurare. **5-6** *smf, a* (Persoană) care plăsmuiește ceva cu mintea, cu fantezia. **7** *smf* Persoană care face un plan. **8** *smf* Persoană care face schița unei zidiri. **9** *smf* Persoană care pictează un tablou. **10** *smf* Persoană care arată. **11** *smf* Persoană care descrie. **12** *smf* Persoană care înfăptuiește. **13** *smf* Persoană care creează. **14** *smf* Persoană care o imită pe alta. **15** *smf* Persoană care o simbolizează pe alta. **16** *sm* (Înv) Reprezentant.

închipuitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 81/1 / Pl: *~ri* / E: ***închipui*** + *-(it)ură*] (Înv) **1** Icoană. **2** Imagine. **3** (Pbl) Exemplificare.

închipurlui *vt* [At: PAMFILE, CR., ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: cf mg *képelni*] (Reg) **1** A repara ceva cu ce se găsește la îndemână. **2** A improviza ceva pentru moment din resturi și bucăți de lemne, material etc.

închirbată *af* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: cf *închirbi*] (Reg; d. oi) Care alăptează un miel străin.

închirbi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~besc* / E: nct] (Reg) A pune un miel să sugă la altă oaie după ce i-a murit mama.

închirci *vr* [At: DA ms / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + ***chirci***] (Reg) **1-4** A se chirci (**1-4**).

închircire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***închirci***] (Reg) **1-3** Chircire (**1-3**).

închircit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***închirci***] (Reg) **1-2** Chircit (**1-2**).

închiri *vt* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) A alunga.

închiria *vt* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / P: *~ri-a* / Pzi: *~iez* / E: ***în*** + ***chirie***] **1-2** (A da sau) a lua în folosință temporară un bun mobil sau imobil în schimbul unei chirii. **3-4** (Înv; imp) (A da sau) a lua un teren în arendă.

închiriat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***închiria***] **1-4** Închiriere (**1-4**). **5** (Îla) **De ~** Anunț pus pe imobilele oferite pentru închiriere. **6** (D. bunuri mobile sau imobile; îal) Care sunt disponibile a fi date în folosință temporară în schimbul unei chirii.

închiriat[2]***, ~ă*** *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 42 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***închiria***] **1-2** (D. un bun mobil sau imobil) (Dat sau) luat în folosință temporară în schimbul unei chirii. **3-4** (Înv; d. un teren sau o bucată de pământ) (Dat sau) luat în arendă.

închiriere *sf* [At: CARAGEA, L. 22/7 / Pl: *~ri* / E: ***închiria***] **1-2** (Dare sau) luare în folosință temporară a unui bun mobil sau imobil, în schimbul unei chirii Si: *închiriat*[1] (**1-2**). **3-4** (Înv) (Dare sau) luare în arendă a unui teren sau a unei bucăți de pământ Si: *închiriat*[1] (**3-4**).

închirietor, ~oare *smf* [At: COD. ȚIV. 4/21 / P: *~ri-e~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***închiria*** + *-tor*] (Înv) Persoană care dă cu chirie un bun mobil sau imobil.

închis[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***închide***] **1-11** Închidere (**1-11**). **12** (Înv) Cuprindere. **13-23** Închidere (**13-23**). **24** Întemnițare. **25-27** Închidere (**25-27**). **28** (Pex) Ascundere. **29-38** Închidere (**29-38**).

închis[2]***, ~ă*** [At: BIBLIA (1688) 4/24 / Pl: *~iși, ~e* / E: ***închide***] **1** *a* (D. uși, ferestre, capace etc.) Care acoperă deschizătura în dreptul căreia este fixat prin balamale. **2** *a* (D. obiecte care au părți mobile pentru a se închide și deschide) Cu ușa sau cu capacul fixat sau încuiat. **3** *a* Care nu posedă nici o deschizătură. **4** *a* La care nu se poate avea acces liber. **5** *a* (D. un spectacol; îe) **Se joacă cu casa ~ă** Se spune atunci când s-au vândut toate biletele cu multă vreme înainte. **6** *a* (D. vehicule) Fără capotă pliabilă. **7** *a* (D. mijloace de locomoție) Acoperit. **8** *a* (Îs) *Trăsură ~ă* Cupeu. **9** *a* (D. partea sau mecanismul cu care se închide un obiect sau un orificiu) Aflat în poziție care să nu permită accesul. **10** *a* (D. o rană) Cicatrizată. **11** *a* (D. obiecte care se pot desface) Cu marginile sau cu părțile componenete alăturate, împreunate. **12** *a* (D. o haină) Descheiată. **13** *a* (D. ochi, pex, d. pleoape) Cu pleoapele apropiate, împiedicând vederea. **14** *a* (Îc) **A face un lucru cu ochii ~iși** A face un lucru ușor, fără dificultate. **15** *a* (Îae) A face un lucru fără o cercetare prealabilă. **16** *a* (Îlav) **Cu ochii ~iși** Fără dificultate. **17** *a* (Îal) Fără o cercetare prealbilă. **18** *a* (Îal) Superficial. **19** *a* (D. căi de comunicație) Cu circulația oprită, întreruptă. **20** *a* (D. un drum) Înfundat. **21** *a* (D. un loc, un teren) Împrejmuit. **22** *a* (D. un obiect) Aflat într-un loc fără acces. **23** *a* (Pex; d. un obiect) Pus sub cheie. **24** *a* (D. instituții, întreprinderi, localuri) Care și-a întrerupt temporar activitatea după un orar stabilit. **25** *a* (Pex; d. instituții, localuri, întreprinderi etc.) Desființat. **26** *a* (D. stagiunea teatrală) Oprită temporar, pe perioada verii. **27** *a* (D. ședințe, adunări etc.) Încheiat. **28** *a* (D. ședințe, adunări etc.; îe) **A se desfășura sau a se ține cu ușile ~e** A se desfășura fără participarea unor persoane din afară. **29** *a* (D. ședințe, adunări; îlav) **Cu ușile ~e** Care se ține într-un cerc restrâns, fără participarea unor persoane străine de organizația, societatea etc. respective. **30** *a* (D. vânătoare sau pescuit) Interzis. **31** *a* (D. o activitate, discuție etc.) Căreia i s-a pus capăt Si: *încheiat, terminat*. **32** *a* (D. un cont) Lichidat. **33** *a* (D. oameni) Care este ținut în închisoare. **34** *sm* (Rar) Prizonier. **35** *a* (D. animale) Adăpostit în grajduri sau cotețe. **36** *a* (Reg; d. oameni) Constipat. **37** *a* (D. oameni și caracterul lor) Retras. **38** *a* (Fig; d. oameni) Posomorât. **39** *a* (D. gură) Cu buzele apropiate, fără a permite vorbirea sau alimentarea. **40** *a* (Fig; d. oameni) Tăcut. **41** *a* (D. aer) Stătut. **42** *a* (D. cer) Înnorat. **43** *a* (D. vreme) Cu cerul înnorat. **44** *a* (D. timp) Ploios. **45** *a* (D. vreme) Cu ceață. **46** *a* (D. culori) Situat în gama tonurilor mai aproape de negru decât de alb. **47** *a* (D. sunete, voci) Lipsit de sonoritate. **48** *a* (Îs) *Vocală ~ă* Vocală în timpul articulării căreia canalul fonator este strâmtat, limba fiind mai apropiată de cerul gurii decât în timpul articulării unei vocale deschise. **49** *a* (Îs) *Silabă ~ă* Silabă terminată în consoană.

închisnovat, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~izn~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***chisnovat***] (Reg) **1** Comic. **2** Ciudat. **3** Sucit. **4** Minunat.

închisoare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 23/1 / Pl: *~ori* / E: ***închis²*** + *-oare*] **1** (Înv) Ședere în temniță. **2** (Înv; pex) Captivitate. **3** (Înv; fig) Robie. **4** (Îe) **A ține pe cineva la** (sau **în**) **~** A ține pe cineva închis. **5** Pedeapsă judiciară care constă în închiderea persoanelor condamnate într-o instituție specială și cu un regim strict. **6** (Îs) ~ *pe viață* Pedeapsă care constă în privare de libertate a unei persoane pentru tot restul vieții. **7** Clădire în care sunt închiși cei condamnați la pedepse privative de libertate sau cei deținuți preventiv Si: *penitenciar, pușcărie, temniță*. **8** (Fig) Loc în care este ținut cineva izolat. **9** (Fig) Loc în care se trăiește greu. **10** (Rar) Loc îngrădit în care se țin vitele. **11** (Pes) Loc îngrădit în care se păstrează peștele viu înainte de a fi vândut. **12** Obiect care închide un loc, un drum, o apă etc. **13** (Reg) Parte bătută cu scânduri la pridvor. **14** (Reg) Gard cu care se împrejmuiește un teren. **15** (Plu) Oprire a plutelor astfel încât să împiedice accesul altor plute. **16** (Reg) Stăvilar format din îngrămădire de lemne, bușteni, crengi, vreascuri aduse de apă și oprite la cotitura unui râu. **17** (Reg) Troian de zăpadă.

închista *vr* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***enkyster***] **1** (D. unele organisme animale sau vegetale inferioare) A se acoperi cu o membrană pentru a se apăra de mediul înconjurător. **2** (D. unele tumori, formațiuni patologice din organismul uman sau animal) A se transforma în chist, izolându-se de mediul înconjurător. **3** (Fig; d. oameni) A se închide în sine Si: *a se izola*.

închistare *sf* [At: CONTEMP., 1948, nr. 109, 6/2 / Pl: *~tări* / E: ***închista***] **1** Acoperire cu o membrană a unor organisme animale sau vegetale pentru a se apăra de mediul înconjurător. **2** Transformare într-un chist a unor tumori sau formațiuni patologice izolându-se astfel de mediul înconjurător. **3** (Fig) Izolare.

închistat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***închista***] **1** (D. unele organisme animale sau vegetale inferioare) Acoperit cu o membrană pentru a se apăra de mediul înconjurător. **2** (D. tumori sau formațiuni patologice) Transformat în chist pentru a se izola de mediul înconjurător. **3** (Fig) Izolat².

închistri *v* vz ***împistri***

închisură *sf* [At: PSALT. 326/1 / Pl: *~ri* / E: ***închide*** + *-ură*] (Înv) **1** Întunecime. **2** (Sst) Loc închis.

închita *vi* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***chită***] (Reg) A face mănunchiuri de flori, frunze etc.

închitat, ~ă *a* [At: POMPILIU, B. 10/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***închita***] (Reg; d. flori) Făcute mănunchi.

închitinel *av* [At: (a. 1751) IORGA, S. D. XII, 236 / E: nct] (Reg) **1** Încet și prevăzător. **2** Mereu. **3** Tiptil.

închitui *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***chitui***] A îmbina două obiecte cu ajutorul chitului.

închituire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***închitui***] Operație de îmbinare a două obiecte cu ajutorul chitului.

închituit¹, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***închitui***] Chituit².

închituit², ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 353 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *chită*] (Csnp) Împodobit cu mănunchiuri de flori.

închiulfăni *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***chiulfan***] (Reg) **1** A-și pune pe cap o căciulă în jurul căreia se înfășura turbanul. **2** A se lega peste cap cu un tulpan.

închivărat, ~ă *a* [At: I. CR. III, 33 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***chivără***] (Reg) Care poartă coif.

închizășlui *vi* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***chezășui***] (Înv) **1-2** *vti* A garanta. **3** *vi* A răspunde pentru cineva sau ceva. **4** *vt* A apăra o persoană sau un lucru. **5** *vr* A se obliga cuiva.

închizător, ~oare [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***închide*** + *-ător*] **1** *a* Care închide. **2** *sm* (Înv) Temnicer. **3** *sf* Dispozitiv cu care se închide. **4** *sf* Clanță. **5** *sf* Cataramă. **6** *sf* Mod de închidere a unui obiect. **7** *sn* Dispozitiv de împingere a cartușelor în magazia unei arme de foc. **8** *sf* Loc unde se închid animalele sau păsările de casă Si: *coteț, poiată*.

închizătură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***închide*** + *-ătură*] (Reg) **1** Împrejmuire cu gard sau cu șanț. **2** Loc unde se închide ceva.

închiznovat, ~ă *a* vz ***închisnovat***

încifra *vt* [At: DA / V: ***in~*** / Pzi: *~rez* / E: ***în*** + ***cifru***] **1** A reda o idee, un sentiment etc. în mod indirect, simbolic, metaforic. **2** A exprima o idee, un sentiment etc. într-un limbaj criptic, cerând o inițiere pentru a fi înțeles. **3** A exprima o informație secretă folosind un cifru, pentru a fi înțeleasă doar de cei cărora este destinată.

încifrare *sf* [At: DA / V: ***in~*** / Pl: *~rări* / E: ***încifra***] **1** Redare a unei idei, a unui sentiment etc. în mod indirect, simbolic, metaforic. **2** Exprimare a unei idei, a unui sentiment etc. într-un limbaj criptic, cerând o inițiere pentru a fi înțeles. **3** Exprimare a unei informații secrete folosind un cifru, pentru a fi înțeleasă doar de cei cărora le este destinată.

încifrat, ~ă *a* [At: DEX / V: ***in~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încifra***] (D. idei, sentimente etc.) **1** Redat în mod indirect, simbolic, metaforic. **2** Exprimat într-un limbaj criptic, care cere o inițiere pentru a fi înțeles. **3** (Pex) Greu de înțeles. **4** (D. informații secrete) Exprimată folosind un cifru, pentru a fi înțeleasă doar de cei cărora le este destinată.

încili *v* vz ***împila***

încilit, ~ă *a* vz ***împilat***

încimpi *vr* [At: DA ms / V: ***~cinchi*** / Pzi: *~pesc* / E: *în-* + ***cimpi***] (Înv) **1** A se ghemui. **2** A se tupila. **3-4** A se așeza (pe vine sau) turcește.

încimpire *sf* [At: DA ms / V: ***~cinchi~*** / Pl: *~ri* / E: ***încimpi***] (Înv) **1** Ghemuire. **2** Tupilare. **3-4** Așezare (pe vine sau) turcește.

încimpit, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~cinchit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încimpi***] (Înv) **1** Ghemuit². **2** Tupilat². **3-4** Așezat (pe vine sau) turcește.

încina *vt* [At: H XII, 7 / Pl: *~nez* / E: ***în*** + ***cină***] (Reg) A paște oile în timpul serii, înainte de cină.

încinare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***încina***] (Reg) Scoatere a oilor la păscut seara, înainte de cină Si: (reg) *încineală*.

încinat¹, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încina***] (Reg) (D. oi) Păscut seara.

încinat², ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ***în*** + ***cin***] (Înv) Intrat într-un ordin monahal.

încinchi *vt* vz ***încimpi***.

încinchire *sf* vz ***încimpire***.

încinchit, ~ă *a* vz ***încimpit²***.

încinci *vtr* [At: DDRF / Pzi: *~cesc* / E: ***în*** + ***cinci***] **1-4** A (se) face de cinci ori (mai mult sau) mai mare Si: (înv) *a (se) încinciui* (**1-4**).

încincire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***încinci***] **1-2** (Înmulțire sau) mărire de cinci ori Si: (înv) *încinciuire* (**1-2**).

încincit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încinci***] **1-2** (Înmulțit sau) mărit de cinci ori Si: (înv) *încinciuit²* (**1-2**).

încinciui *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***încinci*** + *-ui*] (Înv) **1-2** A (se) încinci (**1-4**).

încinciuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***încinciui***] (Înv) **1-2** Încincire (**1-2**).

încinciuit, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încinciui***] (Înv) **1-2** Încincit (**1-2**).

încinde *v* vz ***încinge¹***

încineală *sf* [At: H XII, 30 / Pl: *~eli* / E: ***încina*** + *-eală*] (Reg) Încinare.

încingătoare *sf* [At: DA / Pl: *~ori* / E: ***încinge²*** + *-ătoare*] Cingătoare.

încinge¹ [At: CORESI, PS. 102 / V: ***~nde*** / Pzi: *încing*, (înv) *~cinz* / Par: *~cins*, (înv) *~ntat* / Ps: *~nsei* / E: ml ****incendere***] **1** *vr* (D. foc) A se aprinde bine, arzând cu flacără mare Si: (înv) *a se încinta* (**1**). **2** *vtf* A face focul să ardă bine Si: (înv) *a încinta* (**2**). **3-4** *vtr* (D. obiecte) A (se) înfierbânta. **5** *vt* (D. un sentiment, o pasiune) A cuprinde pe cineva Si: (înv) *a încinta* (**5**). **6** *vt* (D. un sentiment, o pasiune) A mistui pe cineva Si: (înv) *a încinta* (**6**). **7** *vr* (Fig) A se manifesta puternic Si: *a se înflăcăra*, (înv) *a se încinta* (**7**). **8** *vr* (D. boli) A se răspândi foarte mult Si: (înv) *a se încinta* (**8**). **9-10** *vtr* (D. lupte, confruntări) A (se) înteți. **11** *vr* (D. oameni sau părți ale corpului lor) A avea febră Si: *a arde*, (înv) *a se încinta* (**11**). **12** *vr* (D. fân, cereale, făină etc.) A se altera prin fermentare Si: (înv) *a se încinta* (**12**).

încinge[2] [At: CORESI, PS. 257 / Pzi: *încing* / Ps: *~nsei*, (înv) *~nşu* / Par: *încins* / E: ml ***incingere***] **1-2** *vtr* A (se) înfăşura peste mijloc sau în altă parte a corpului cu o cingătoare, un brâu etc. **3-4** *vtr* A(-şi) prinde o armă de mijlocul corpului cu o curea. **5** *vt* (Fig) A înconjura din toate părţile Si: *a împresura, a încercui*. **6** *vt* (Fig) A bate pe cineva. **7** *vt* (Înv) A învesti cu o demnitate, cu o putere.

încingere[1] *sf* [At: (1784) CUV. D. BĂTR. I 285 / Pl: *~ri* / E: ***încinge***[1]] **1** Aprindere puternică a focului Si: *încins*[1] **(1)**. **2** Înfierbântare a unui obiect Si: *încins*[1] **(2)**. **3** Amplificare a unui sentiment, a unei pasiuni Si: *încins*[1] **(3)**. **4** (Fig) Manifestare puternică Si: *încins*[1] **(4)**. **5** Răspândire a unei boli pe o arie largă Si: *încins*[1] **(5)**. **6** Înteţire a unei lupte, a unei dispute Si: *încins*[1] **(6)**. **7** Încălzire a corpului sau a unei părţi a corpului Si: *încins*[1] **(7)**. **8** Alterare prin fermentare a cerealelor Si: *încins*[1] **(8)**. **9** (Îs) *~a lemnului* Modificare uşoară a compoziţiei chimice a lemnului datorită acţiunii unor ciuperci şi manifestată, în general, prin schimbări de culoare şi printr-o scădere a calităţilor fizice şi mecanice. **10** (Pgn) Mărire a temperaturii unui obiect sau a unui material ca urmare a unei acţiuni normale de încălzire, ca rezultat al fermentării sau al altor fenomene biologice ori de altă natură.

încingere[2] *sf* [At: BIBLIA (1688), 3/1 / Pl: *~ri* / E: ***încinge***[2]] **1** Înfăşurare peste mijloc sau peste altă parte a corpului cu o cingătoare, un brâu etc. Si: *încins*[2] **(1)**, *încinsătură* **(1)**. **2** Prindere a unei arme de mijlocul corpului cu o curea Si: *încins*[2] **(2)**. **3** Înconjurare din toate părţile Si: *încins*[2] **(3)**. **4** Investire a cuiva cu o demnitate Si: *încins*[2] **(4)**.

încinia *vt* [At: PAPAHAGI, M. / P: *~ni-a* / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***cinie***] (Reg) A pune harnaşamentul pe cal.

înciniare *sf* [At: DA ms / Pl: *~ieri* / E: ***încinia***] (Reg) Aşezare a harnaşamentului pe cal Si: *înciniat*[1].

înciniat[1] *sn* [At: H XVII, 276 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***încinia***] (Reg) Înciniare.

înciniat[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***încinia***] (D. cai) Cu harnaşamentul pus.

încins[1] *sn* [At: CORESI, PS. 180 / V: *~ă sf* / Pl: *~uri* / E: ***încinge***[1]] **1-8** Încingere[1] **(1-8)**.

încins[2] *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 73 / Pl: *~uri* / E: ***încinge***[2]] **1-4** Încingere[2] **(1-4)**.

încins[3], ***~ă*** *a* [At: CALENDARIU (1814) 170/23 / Pl: *~nşi, ~e* / E: ***încinge***[1]] **1** (D. foc) Aprins puternic Si: (îvr) *încintat* **(1)**. **2** (D. obiecte) Înfierbântat. **3** (D. sentimente, pasiuni) Amplificat. **4** (Fig) Manifestat puternic Si: (îvr) *încintat* **(4)**. **5** (D. lupte, dispute) Înteţit. **6** (D. corpul omenesc sau o parte a corpului omenesc) Încălzit. **7** (D. alimente, fân etc.) Alterat prin fermentare Si: (îvr) *încintat* **(6)**.

încins[4], ***~ă*** *a* [At: VARLAAM, C. 334/1 / Pl: *~nşi, ~e* / E: ***încinge***[2]] **1** (D. oameni sau despre corpul lor) Înfăşurat peste mijloc sau altă parte a corpului cu o cingătoare, un brâu etc. **2** (D. o cingătoare, un brâu etc.) Înfăşurat în jurul corpului. **3** (D. lucruri) Legat de jur-împrejur. **4** (D. arme) Prins de mijloc cu o curea. **5** (Înv; d. oameni) Învestit cu o demnitate, o putere.

încinsă *sf* vz ***încins***[1]

încinsăbia *vr* [At: GORJAN, H. 148/25 / Pzi: *~iez* / E: ***încins*** + ***sabie***] (Înv; crp) A se încinge (4) cu sabia.

încinsătoare *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ori* / E: ***încinge***[2] + *-(ă)toare*] (Înv) Cingătoare.

încinsătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***încinge***[2] + *-tură*] **1** Încingere[2] **(1)**. **2** (Înv) Cingătoare.

încinta *vtr* [At: (a. 1807) BV II, 496 / Pzi: *încint* / E: cf *încinge*[1]] (Înv) **1-2** A (se) încinge **(1-2)**. **3-4** (D. obiecte) A (se) înfierbânta. **5-8** A (se) încinge **(5-8)**. **9-10** (D. lupte, confruntări) A (se) înteţi. **11-12** A (se) încinge **(11-12)**.

încinteală *sf* [At: ALRM I/I, h 149 / Pl: *~eli* / E: ***încinta*** + *-eală*] (Reg) Febră.

înciocăla [At: TDRG / V: ***~cârla, ~cola*** / Pzi: *~lez* / E: pbl *în-* + ***ciocălău***] (Reg) **1** *vt* A lega împreună Si: *a împreuna* Cf *a inchelba, a înfiripa*. **2** *vt* A aranja. **3** *vr* (D. oameni) A se însănătoşi.

înciocălare *sf* [At: CIAUŞANU, R. SCUT. 57 / Pl: *~lări* / E: ***înciocăla***] (Reg) **1** Legare împreună. **2** Aranjare. **3** Însănătoşire.

înciocălat, ~ă *a* [At: CHEST. II, 236/258 / V: ***~ologat*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***înciocăla***] (Reg) **1** Lucrat în grabă, de mântuială. **2** (D. oameni) Însănătoşit.

înciocârla *v* vz ***înciocăla***

înciocola *v* vz ***înciocăla***

înciologat, ~ă *a* vz ***înciocălat***

încioreca *vt* [At: DA ms / V: ***~roca*** / Pzi: *încioreç* / E: *în-* + ***cioreca***] (Înv) A bolborosi.

încioroca *v* vz ***încioreca***

încioroba *vr* [At: PRIBEAGUL, P. R. 56 / Pzi: *~bez* / E: ns cf *încioreca*] (Reg) A se îmbrăca.

înciotora *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~rez* / E: nct] (Reg) A se încleşta, a se lua la bătaie.

încipcat, ~ă *a* [At: DOINE, 31 / Pl: *~aţi, ~e* / E: *în-* + ***cipcă*** + *-at*] (Pop) Cu cipcă Si: *dantelat*.

înciripa *v* vz ***înfiripa***

înciripare *sf* vz ***înfiripare***

înciripat, ~ă *a* vz ***înfiripat***

încita *v* vz ***înceti***

încitat, ~ă *a* vz ***încetit***

înciti *v* vz ***înceti***

încitit, ~ă *a* vz ***incetit***

înciucura *vt* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***ciucura***] (Reg) **1-2** A ciucura **(1-2)**.

înciuda *vtr* [At: NEGRUZZI, II, 182 / V: (cscj) *~di* / Pzi: *~dez* / E: *în-* + ***ciudă***] **1-2** (A fi sau) a face să fie cuprins de ciudă.

înciudare *sf* [At: PAS, I, 177 / V: ***~dire*** / Pl: *~dări* / E: ***înciuda***] Lăsare pradă ciudei.

înciudat, ~ă *a* [At: CREANGĂ, A. 53 / V: ***~dit*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***înciuda***] Cuprins de ciudă Si: *ciudos*.

înciudi *v* vz ***înciuda***

înciudire *sf* vz ***înciudare***

înciudit, ~ă *a* vz ***înciudat***

înciuma *vtr* [At: DA / Pzi: *~mez* / E: *în-* + ***ciumă***] **1-2** A (se) îmbolnăvi de ciumă.

înciumare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~mări* / E: ***înciuma***] Îmbolnăvire de ciumă.

înciumat, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***înciuma***] **1-2** Ciumat **(1-2)**.

înciupa *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: 3 *înciupă* / E: *în-* + ***ciup***[3] cf *ciupui*[2]] (D. porumbi) A se poleniza, după apariţia mătăsii.

înciurbăla *vt* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: *~lez* / E: nct] (Reg) A înjgheba **(1)**.

înciutat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: *în-* + ***ciut***] **1-2** Ciont **(2-3)**.

înclăi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***în*** + ***clăi***] (Înv) A pune fânul în clăi.

înclăire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înclăi***] (Înv) Depozitare a fânului în clăi.

înclăit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***înclăi***] (D. fân) Făcut clăi.

înclefăşta *vtr* [At: PAŞCA, GL. / Pzi: *~tez* / E: ctm ***încleşta*** + ***înşfăca***] (Trs) **1-2** A (se) încleşta **(1-2)**.

înclefăştare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***înclefăşta***] (Trs) Încleştare **(1)**.

înclefăştat, ~ă *a* [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***înclefăşta***] (Trs) Încleştat **(1)**.

înclei *v* vz ***încleia***

încleia [At: NECULCE, ap. LET. II 249/16 / V: (cscj) ***înclei*** / Pzi: *~iez, înclei* / E: *în-* + ***clei***] **1** *vt* A unge, a îmbina şi a fixa cu clei piese de lemn, hârtie etc. Si: *a încleioşa* **(1)**, (îns) *a se încleioşi*. **2** *vr* (Pex) A se lipi. **3** *vr* A se murdări, a se unge cu clei sau cu ceva cleios Si: *a se încleioşa* **(2)**. **4** *vr* A se face, a deveni cleios Si: *a se încleioşa* **(3)**. **5** *vr* (Fig; d.

fălci) A se încleşta (2). **6** *vr* (Fig; d. limbă) A se înţepeni. **7** *vt* A trata diferite produse semifabricate cu soluţii coloidale sau de amidon pentru a le face impermeabile.

încleială *sf* [At: DDRF / P: *~cle-ia* / Pl: *~ieli* / E: ***încleia*** + *-eală*] **1** Încleiere (1). **2** (Pex) Lipire. **3-6** Încleiere (3-6).

încleiare *sf* vz ***încleiere***

încleiat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (uri) *~uri* / E: ***încleia***] **1** Încleiere (1). **2** (Pex) Lipire. **3-6** Încleiere (3-6).

încleiat[2], ***~ă*** *a* [At: CODRU-DRĂGUŞANU, C 224 / V: ***încleit*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***încleia***] **1** Fixat, lipit cu clei. **2** (Pex) Lipit. **3** Murdărit cu clei. **4** (D. fălci) Încleştat. **5** (D. limbă) Înţepenit. **6** (D. produse semifabricate) Tratat cu soluţii coloidale sau de amidon pentru a-l face impermeabil.

încleiere *sf* [At: POLIZU / V: ***~iare, încleire*** / Pl: *~ri* / E: ***încleia***] **1** Fixare, lipire cu clei Si: *încleială* (1), *încleiat*[1] (1), (înv) *încleitură*, (reg) *încleioşare* (1), *încleioşeală* (1). **2** (Pex) Lipire. **3** Murdărire cu clei Si: *încleială* (3), *încleiat*[1] (3), (reg) *încleioşare* (2), *încleioşeală* (2). **4** Devenire cleios Si: *încleială* (4), *încleiat*[1] (4), (reg) *încleioşare* (3), *încleioşeală* (3). **5** Încleştare (a fălcilor) Si: *încleială* (5), *încleiat*[1] (5). **6** Înţepenire a limbii Si: *încleială* (6), *încleiat*[1] (6). **7** Tratare a diferitelor produse semifabricate cu soluţii coloidale sau de amidon pentru a le face impermeabile.

încleioşa *vtr* [At: COSTINESCU / V: *~şi* / Pzi: *~şez* / E: *în-* + ***cleios***] (Reg) **1-3** A (se) încleia (1, 3-4).

încleioşare *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~şire*** / Pl: *~şări* / E: ***încleioşa***] (Reg) **1-3** Încleiere (1, 3-4).

încleioşeală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***încleioşa***] (Reg) **1-3** Încleiere (1, 3-4).

încleioşi *v* vz ***încleioşa***

încleioşire *sf* vz ***încleioşare***

încleire *sf* vz ***încleiere***

încleit, ~ă *a* vz ***încleiat***[2]

încleitor *sm* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~cle-i~* / Pl: *~i* / E: ***înclei*** + *-tor*] Persoană care încleiază (1).

încleitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***înclei*** + *-tură*] (Înv) Încleiere (1).

încleşta [At: URECHE, ap. LET. I, 178/6 / Pzi: *~tez* / E: ***în*** + ***cleşte***] **1-2** *vtr* A (se) strânge puternic, ca în cleşte Si: *a (se) înţepeni*, (reg) *a (se) înclefăşta* (1-2). **3** *vr* (Îe) **A i se ~** (cuiva) **fălcile** (sau **gura**) A i se înţepeni cuiva maxilarele Si: *a încleia* (5). **4** *vr* (Pex; îae) A nu mai putea vorbi Si: *a amuţi*. **5** *vt* A prinde strâns, ca într-un cleşte, un obiect, un instrument etc. **6** *vr* A se agăţa cu disperare de ceva sau de cineva. **7** *vr* A rămâne prins de ceva sau de cineva. **8** *vrr* A se lupta cu îndârjire, corp la corp Si: *a se încăiera*. **9** *vr* (Fig; d. bătălii, războaie) A se înteţi.

încleştare *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 353 / Pl: *~tări* / E: ***încleşta***] **1** Strângere cu forţă, ca în cleşte Si: *încleştat*[1] (1). **2** (Îlav) **Cu ~** Cu putere. **3** (Îs) *~a gurii* Boală a cailor manifestată prin înţepenirea fălcilor Cf *epilepsie, tetanos*. **4** Agăţare puternică de ceva sau de cineva. **5** Luptă crâncenă, îndârjită. **6** Înteţire a unei lupte. **7** Contracţie. **8** (Fig) Îmbrăţişare.

încleştat, ~ă *a* [At: MARIAN, NA. 376 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***încleşta***] **1** Strâns puternic, ca în cleşte Si: (reg) *înclefăştat*. **2** Agăţat puternic, cu disperare de ceva sau de cineva. **3** (D. lupte, războaie) Aprig. **4** Contractat[2] (4).

încleştător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încleşta*** + *-tor*] Care (se) strânge puternic, ca un cleşte.

încleştătură *sf* [At: CORESI, EV. 222/15 / V: ***~tit~*** / Pl: *~ri* / E: ***încleşta*** + *-tură*] (Înv) **1** Încleştare (1). **2** (Pop) Epilepsie.

încleştitură *sf* vz ***încleştătură***

înclicheta *vt* [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: fr ***encliqueter***] (Teh) A imobiliza un mecanism într-o anumită poziţie.

înclichetaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***encliquetage***] (Teh) Dispozitiv care nu permite mişcarea de rotaţie a unei roţi decât într-un singur sens.

înclicoşi *vr* [At: ECONOMIA, 26 / Pzi: *~şesc* / E: ns cf *încleioşi*] (Trs; sst) A încleia (1).

înclimătare *sf* [At: I. IONESCU, C. VIII, 5 / Pl: *~tări* / E: ns cf fr *acclimatation*] (Îrg) Aclimatizare.

înclin *sn* [At: CV 1949, nr. 2, 5 / Pl: *~uri* / E: pvb ***înclina***[2]] (Înv) Înclinaţie.

înclina[1] *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *înclin* / E: *în-* + ***clin***[1]] (Trs; nob) A pune clini[1] (5) la o cămaşă, la o haină.

înclina[2] [At: ALECSANDRI, T. 1514 / V: ***in~*** / Pzi: *înclin* / E: fr ***incliner***, lat ***inclinare***] **1-2** *vtr* A-şi modifica poziţia prin deplasarea părţii superioare în jos sau într-o parte Si: *a (se) apleca*. **3** *vr* A face o plecăciune, ca formă de salut Si: *a (se) pleca, a se închina*. **4** *vr* (Fig; d. soare, stele etc.) A coborî spre asfinţit Si: *a apune, a scădea*. **5** *vr* (D. zi) A se apropia de sfârşit. **6** *vr* (Fig) A se declara de acord cu cineva din convingere sau din respect, de frică etc. Si: *a accepta, a admite*. **7** *vi* (Fig) A fi dispus să... **8** *vi* (Fig; udp „de") A se simţi atras, a avea vocaţie pentru ceva Si: *a (se) apleca*. **9** *vr* (Înv; nob) A lua pe cineva pe lângă sine. **10** *vrr* (Înv; fig; udp „cu") A avea legături de dragoste cu cineva. **11** *vr* (Reg; udp „cu") A se întovărăşi.

înclinare *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 152 / V: ***in~*** / Pl: *~nări* / E: ***înclina***[2]] **1** Deplasare a părţii superioare în jos sau lateral Si: *aplecare* (1), *aplecat*[1] (1), (pop) *încovoiere, plecare*. **2** (Mat) Înclinaţie (2). **3** (Glg) Linie de cea mai mare pantă care se găseşte în planul unui strat şi care este perpendiculară pe direcţia stratului Si: *cădere*. **4** Plecăciune în faţa cuiva în semn de salut, de admiraţie etc. Si: *închinare* (21), (pop) *plecare*. **5** Coborâre a soarelui spre asfinţit. **6** Acceptare a unei poziţii sau păreri. **7** (Înv) Raport, relaţie între două persoane Si: *înlesnire* (6). **8** Predispoziţie.

înclinat, ~ă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 303 / V: ***in~*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***înclina***[2]] **1** Cu partea superioară deplasată în jos sau lateral Si: *aplecat*[2] (1), (pop) *plecat*[2], *încovoiat* (1). **2** (D. soare) Coborât spre asfinţit. **3** Care are vocaţie, atracţie spre ceva.

înclinaţie *sf* [At: ENC. TEHN. 214 / V: ***in~, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***inclination***] **1** Înclinare (1). **2** (Gmt) Unghi format de o dreaptă sau de un plan cu o dreaptă sau cu un plan de referinţă Si: *înclinare* (2). **3** Predispoziţie.

înclinaţiune *sf* vz ***înclinaţie***

înclincit, ~ă *a* [At: PASCU, C. 170 / Pl: *~iţi, ~e* / E: *în-* + ***clenci***] (Reg; d. câini) Rămaşi cuplaţi în urma unui act sexual Si: *îmbârligat, încăţelat, încârligat*.

înclinciurat, ~ă *a* [At: LUNGIANU, CL. 227 / Pl: *~aţi, ~e* / E: *în-* + ***clinciură***] (Îrg) **1** Îndoit. **2** (Fig) Nehotărât. **3** (Fig) Nestatornic. **4** Sucit.

încloşnat, ~ă *a* [At: PÎRVESCU, C. 79, ap. DA / Pl: *~aţi, ~e* / E: nct] (Reg; csnp; în descântece; d. găini) Care are manifestări specifice cloştelor.

încoa *av* vz ***încoace***

încoace *av* [At: CORESI, EV. 152/11 / V: ***încoa*** / E: ml ****in eccu(m) hocce***] **1** Înspre mine. **2** (Îlav) **~ şi încolo** Dintr-o parte în alta. **3** (Îe) **A avea pe vino-n~** A avea putere de atracţie. **4** (Îe) **Ce mai ~ (şi) încolo** E inutilă orice discuţie. **5** (Îae) Nu avem altă alternativă. **6** Mai apropiat de momentul actual. **7** (Îlav) **De... încoace** Din momentul acela până...

încocârja *vtr* [At: DA / Pzi: *~jez* / E: *în-* + ***cocârja***] (Pop) **1-4** A (se) cocârja (1-4).

încocârjare *sf* [At: DA ms / Pl: *~jări* / E: ***încocârja***] (Pop) **1-2** Cocârjare (1-2).

încocârjat, ~ă *av, a* [At: DA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***încocârja***] (Pop) **1** Încovoiat[2]. **2** (Spc; d. nas) Acvilin.

încochela *vt* [At: DR. V, 127 / Pzi: *~lez* / E: nct] (Reg; c. i. bârne) A încheia.

încochelare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***încochela***] (Reg) Încheiere a bârnelor.

încochelat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***încochela***] (Reg; d. bârne) Încheiat.

încocintra *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***cocintra***] (Reg) **1-2** A se concentra.

încocleta [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 43 / V: (reg; cscj) ***încocleţi*** / Pzi: *~ţez* / E: *în-* + ***coclet***] (Reg) **1** *vt* A apuca strâns, cum se apucă cocleţii

Si: *a încleşta* (5), *a înhăţa* (1). 2 *vr* (Îe) **A se încocleţi o luptă** A se încinge o luptă. 3 *vt* A vorbi coerent. 4 *vt* A ticlui bine o minciună.

încocleţi *v* vz **încocleţa**

încocora *vr* [At: DA ms / Pzi: 3 *~rează* / E: *în-* + **cocori** css] (Reg; d. bube) A se umfla.

încoderat, ~ă *a* vz **încondurat**

încoifa *vtr* [At: DA / Pzi: *~fez* / E: **în** + **coif**] (Înv) **1-2** A(-şi) pune coiful pe cap.

încoifat, ~ă *smf, a* [At: ALEXANDRIA, 67 / Pl: *~aţi, ~e* / E: **încoifa**] (Înv) **1-2** (Persoană) care poartă coif.

încolăcea *v* vz **încolăci**

încolăceală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: **încolăci** + *-eală*] (Îrg) **1-5** Încolăcire (**1-5**).

încolăci [At: DOSOFTEI, V. S. 209 / V: (înv) ***~cea*** / Pzi: *~cesc* / E: **în** + **colac**] **1-2** *vtr* A (se) aşeza în formă de colac Si: *a (se) încovriga* (**1-2**), (îrg) *a (se) încolătăci* (**1-2**). **3** *vt* (Pop) A strânge ca într-un cerc Si: *a încercui, a înconjura* (**5**), (îrg) *a încolătăci* (**3**). **4** *vr* (Pop; d. ape, drumuri etc.) A şerpui. **5** *vt* A încrucişa braţele sau picioarele Si: (îrg) *a încolătăci* (**5**). **6-7** *vtr* (Îrg; d. lemn) A (se) încovoia.

încolăcire *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 477 / Pl: *~ri* / E: **încolăci**] **1** Aşezare în formă de colac Si: *încolăcit[1]* (**1**), (îrg) *încolăceală* (**1**), *încolăcitură* (**1**). **2** (Pop) Încercuire a cuiva sau a ceva Si: *încolăcit[1]* (**2**), (îrg) *încolăceală* (**2**), *încolăcitură* (**2**). **3** (Pop) Şerpuire a apelor, a drumurilor etc. Si: *încolăcit[1]* (**3**), (îrg) *încolăceală* (**3**), *încolăcitură* (**3**). **4** Încrucişare a braţelor sau a picioarelor Si: *încolăcit[1]* (**4**), (îrg) *încolăceală* (**4**), *încolăcitură* (**4**). **5** (Îrg) Încovoiere a lemnului Si: *încolăcit[1]* (**5**), (îrg) *încolăceală* (**5**), *încolăcitură* (**5**).

încolăcit[1] *sn* [At: DA / Pl: (rar) *~uri* / E: **încolăci**] **1-5** Încolăcire (**1-5**).

încolăcit[2], ~ă *a, av* [At: DOSOFTEI, V. S. 79 / Pl: *~iţi, ~e* / E: **încolăci**] **1-2** (Care este aşezat) în formă de colac. **3-4** (Pop) (Care este strâns) ca într-un cerc Si: *încercuit[2]*. **5-6** (Pop; d. ape, drumuri etc.) (Care are un traseu) şerpuit.

încolăcitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: **încolăci** + *-(i)tor*] (Pop) Care se strânge ca într-un cerc (**3**).

încolăcitură *sf* [At: PAMFILE, CER. 165 / Pl: *~ri* / E: **încolăci** + *-(i)tură*] (Îrg) **1-5** Încolăcire (**1-5**).

încolătăci *vtr* [At: NEGRUZZI, S. I, 270 / Pzi: *~cesc* / E: ctm **încolăci** + **împletici**] (Îrg) **1-7** A (se) încolăci (**1-7**).

încolătăciş *av* [At: FURTUNĂ, C. 47 / E: **încolătăci** + *-iş*] (Pop) Îmbrăţişând din prietenie sau din solidaritate.

încolea *av* vz **încolo**

încolivat, ~ă *a* [At: I. CR. II, 81 / Pl: *~aţi, ~e* / E: *în-* + **colivă** + *-at*] (Reg; gmţ; d. oameni, mai ales d. femei, în special, d. îmbrăcămintea sau pălăriile lor) Care este împodobit ca o colivă.

încolo *av* [At: COD. VOR. 117/3 / V: (îrg) ***înac~, ~lea*** / A şi: *~lo* / E: *în-* + **colo**] **1** În alt loc decât aici. **2** În direcţia aceea Si: *într-acolo*. **3** Pe urmă. **4** (Îlav) **Mai ~** Mai departe. **5** (Îal) Mai târziu. **6** (Pfm; îe) **A umbla** (sau **a duce**) **~ şi încoace** ori **~... încoa** A umbla sau a duce dintr-o parte în alta. **7** (Pfm; îe) **A căuta ~, a căuta pe dincolo** A căuta în toate părţile. **8** (Pop; îe) **A lua pe cineva ~** A râde de cineva. **9** (Pfm; îe) **A lăsa** (sau **a da**) **pe cineva ~** A ignora. **10** (Pop; îe) **A se duce până (mai) ~** A se duce destul de aproape. **11** (Pfm; îe) **Fugi ~!** Nu mai spune fleacuri! **12** (Pfm; îlav) **De aici** (sau **de acu(m)** ori **de astăzi**, ori **de atunci**) **~** Începând din acest moment, sau de azi, sau de atunci. **13** (Îal) După aceea. **14** În afară de cele arătate înainte.

încolona *vtr* [At: SAHIA, N. 23 / Pzi: *~nez* / E: *în-* + **coloană**] **1-2** A (se) aşeza, a se încadra în coloană.

încolonare [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: **încolona**] **1** *sf* Aşezare (a unor persoane, vehicule) în coloană. **2** *sfa* Exclamaţie care ordonă încolonarea (**1**).

încolonat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: **încolona**] Aşezat în coloană.

încolţat, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 607 / Pl: *~aţi, ~e* / E: *în-* + **colţ** + *-at*] (Reg) Colţuros.

încolţeală *sf* [At: I. CR. II, 3 / Pl: *~eli* / E: **încolţi** + *-eală*] (Îrg) **1-4** Încolţire (**1, 3-5**).

încolţi [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pzi: *~ţesc* / E: **în** + **colţ**] **1** *vi* (D. plante) A răsări din pământ Si: *a germina*. **2** *vi* (Fig; d. idei) A începe să se dezvolte Si: *a apărea, a se ivi, a se naşte*. **3** *vt* (D. animale) A înfige colţii spre a muşca. **4** *vt* (Fig) A înconjura din toate părţile, fără a mai da posibilitatea de retragere Si: *a ataca, a constrânge*. **5** *vt* (Pfm; fig; îe) **Mă ~ţesc nevoile** Nu mă lasă nevoile. **6** *vt* (Fig; d. abstracte) A copleşi. **7-8** *vtr* (Pop; fig) A face aluzii răutăcioase la adresa cuiva Si: *a (se) înţepa*. **9** *vr* (Îrg) A se prinde puternic de ceva Si: *a se încleşta* (**6**).

încolţire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: **încolţi**] **1** Germinare. **2** (Fig; rar) Naştere a unor idei, sentimente etc. **3** Înfigere a colţilor spre a muşca Si: *încolţit[1]* (**2**), (îrg) *încolţeală* (**2**). **4** (Fig) Înconjurare din toate părţile, fără a mai da posibilitatea de retragere Si: *atacare, constrângere*, (îrg) *încolţeală* (**3**). **5** (Pop; fig) Adresare de aluzii răutăcioase Si: *înţepare*, (îrg) *încolţeala* (**4**).

încolţit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: **încolţi**] **1** Germinare. **2** Încolţire (**3**).

încolţit[2], ~ă *a* [At: CONV. LIT., ap. TDRG / Pl: *~iţi, ~e* / E: **încolţi**] **1** (D. plante) Germinat. **2** (Fig; d. idei, sentimente etc.) Care a luat naştere. **3** Muşcat[2]. **4** (Fig; d. persoane) Prins la strâmtoare Si: *atacat[2], constrâns[2]*. **5** (Pop; fig) Căruia i se fac aluzii răutăcioase Si: *înţepat[2]*.

încolţitor, ~oare *a* [At: I. IONESCU, C. 19/6 / Pl: *~i, ~oare* / E: **încolţi** + *-(i)tor*] (Rar) Care produce germinarea (**1**) Si: *germinativ*.

încolţitură *sf* [At: AGÂRBICEANU, P.M. 20 / Pl: *~ri* / E: **încolţi** + *-(i)tură*] (Îrg) **1** Germinare (**1**). **2** (Ccr) Vârf al unei plante recent germinate[2] (**1**).

încolţorat, ~ă *a* vz **încolţurat**

încolţurat, ~ă *a* [At: DA / V: (înv) ***~tor~*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: *în-* + **colţurat**] (Îrg) **1-2** Colţuros (**1-2**).

încomat, ~ă *a* [At: COŞBUC, B. 103 / Pl: *~aţi, ~e* / E: *în-* + **coamă** + *-at*] (Rar) Cu coama lungă şi deasă.

încondeia *vt* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / P: *~de-ia* / Pzi: *~iez*, (înv) *încondei* / E: *în-* + **condei**] **1** (Înv) A trasa o linie cu condeiul. **2** (Spc; d. ouă) A desena cu ceară înainte de a băga în vopsea. **3** (Pex) A împodobi ouăle de Paşti, obiectele de ceramică etc. cu desene făcute cu condeiul. **4** (Pop; fig) A înnegri sprâncenele cu creionul. **5** (Pop; fig) A vorbi de rău pe cineva Si: *a calomnia, a defăima, a ponegri*. **6** (Îrg) A lăsa urme de murdărie Si: *a murdări, a stropi*. **7** (Îrg) A face farmece cu scopul de a vindeca un bolnav.

încondeială *sf* [At: GIUGLEA–VÂLSAN, R. S. 169 / P: *~de-ia~* / Pl: *~ieli* / E: **încondeia** + *-eală*] **1-4** (Îrg) Încondeiere (**1-4**). **5** (Pop; fig) Calomniere. **6** (Îrg) Încondeiere (**6**). **7** (Pop) Vopsea neagră pentru sprâncene.

încondeiare *sf* vz **încondeiere**

încondeiat[1] *sn* [At: PAMFILE–LUPESCU, CROM. 190 / P: *~de-iat* / Pl: (rar) *~uri* / E: **încondeia**] **1-4** (Îrg) Încondeiere (**1-4**). **5** (Pop; fig) Calomniere. **6** (Îrg) Încondeiere (**6**).

încondeiat[2], ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. I, 213 / P: *~de-iat* / Pl: *~aţi, ~e* / E: **încondeia**] **1** (Înv; d. linii) Trasat cu condeiul. **2** (Spc; d. ouă de Paşti, obiecte de ceramică etc.) Împodobit cu desene făcute cu condeiul. **3** (Pop; fig; d. sprâncene) Înnegrit cu creionul Si: *conturat[2]*. **4** (Pop; fig) Care este calomniat Si: *defăimat[2], ponegrit[2]*. **5** (Îrg; d. un tablou, o figură, un obiect etc.) Care este desenat Si: *pictat[2]*.

încondeiere *sf* [At: I. VĂCĂRESCU, P. 385/6 / P: *~de-ie~* / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: **încondeia**] **1** (Înv) Trasare a unei linii cu condeiul Si: (îrg) *încondeială* (**1**), *încondeiat[1]* (**1**), *încondeietură* (**1**). **2** (Spc) Desenare cu ceară a ouălor de Paşti înainte de a le băga în vopsea Si: *încondeiat[1]* (**2**), (îrg) *încondeială* (**2**), *încondeietură* (**2**). **3** (Pex) Împodobire a ouălor de Paşti, a obiectelor de ceramică etc. cu desene făcute cu condeiul Si: *încondeiat[1]* (**3**), (îrg) *încondeială* (**3**), *încondeietură* (**3**). **4** (Pop; fig) Vopsire a sprâncenelor Si: *încondeiat[1]* (**4**), (îrg) *încondeială*

(4), *încondeietură* (4). **5** (Pop; fig) Calomniere. **6** (Îrg) Farmece făcute cu scopul de a vindeca un bolnav Si: (îrg) *încondeială* (**6**), *încondeiat*[1] (**6**), *încondeietură* (**6**).

încondeietură *sf* [At: DDRF / P: *~de-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***încondeia*** + *-(ă)tură*] (Îrg) **1-4** (Îrg) Încondeiere (**1-4**). **5** (Pop; fig) Calomniere. **6** (Îrg) Încondeiere (**6**).

încondura [At: DELAVRANCEA, V. V. 161 / Pzi: *încondur*, *~rez* / E: ***în*** + ***condur***] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) încălța cu conduri. **3** *vr* (Reg; fig) A se îngâmfa. **4** *vt* (Reg) A desena flori sau figuri. **5** *vt* (Reg; fig) A exagera.

încondurat, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / V: (înv) ***~oder~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***încondura***] (Înv) Care este încălțat cu conduri.

înconjur *sn* [At: NEGRUZZI, ap. TDRG / V: (reg) ***~cun~*** / A și: *înconjur* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***înconjura*** drr] **1** Ocolire. **2** (Pop; îlav) **Fără ~** Direct. **3** (Pop; îlav) **Cu ~** Indirect.

înconjura [At: COD. VOR. 99/5 / V: (reg) ***~cun~*** / Pzi: *înconjur*, (reg) *înconjor* / E: ***în*** + ***conjura***[2]] **1** *vt* A face ocolul unui lucru, al unui loc. **2-3** *vtr* A(-și) aduna în jur ființe sau lucruri. **4** *vr* A trăi în tovărășia, în societatea cuiva. **5** *vt* A cuprinde într-un cerc Si: *a încercui*. **6** *vt* (Spc) A încercui cu forțe armate Si: *a asedia*. **7** *vt* (Spc) A împrejmui cu gard. **8** *vt* A merge spre o țintă pe un traseu ocolit. **9** *vt* (Fig) A evita ceva sau pe cineva. **10** *vt* (Pop; fig) A lua pe departe Si: *a menaja*. **11** *vt* (Îvp) A umbla mult în căutarea unui lucru. **12** *vt* (Înv) A ocroti.

înconjurare *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 171/28 / V: (reg) ***~cun~*** / Pl: *~rări* / E: ***înconjura***] **1** Ocol al unui loc, al unui lucru Si: *înconjurat*[1] (**1**). **2** Strângere de ființe, de lucruri în jurul cuiva Si: *înconjurat*[1] (**2**). **3** Cuprindere într-un cerc Si: *înconjurat*[1] (**3**). **4** (Spc) Încercuire cu forțe armate Si: *asediere*, *înconjurat*[1] (**4**). **5** (Spc) Îngrădire. **6** Ajungere la o țintă pe un traseu ocolit Si: *înconjurat*[1] (**6**). **7** (Fig) Evitare a cuiva sau a ceva Si: *înconjurat*[1] (**7**). **8** (Pop; fig) Exprimare pe ocolite Si: *înconjurat*[1] (**8**). **9** (Îvp) Mers îndelungat în căutarea unui lucru Si: *înconjurat*[1] (**9**). **10** (Înv) Circumstanță.

înconjurat[1] *sn* [At: DA / V: (reg) ***~cun~*** / Pl: *~uri* / E: ***înconjura***] **1-4** Înconjurare (**1-4**). **5** (Spc) Îngrădire. **6-9** Înconjurare (**6-9**).

înconjurat[2]***, ~ă*** *a* [At: CORESI, PS. 76 / V: (reg) ***~cun~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***înconjura***] **1** (D. un loc, un lucru) Ocolit. **2** (D. persoane) În jurul căruia sunt strânse ființe sau lucruri. **3** (D. persoane) Care trăiește în societatea sau în tovărășia cuiva. **4** Încercuit. **5** (Spc) Care este încercuit de forțe armate Si: *asediat*[2]. **6** (Spc) Împrejmuit cu gard Si: *îngrădit*[2]. **7** (Fig; d. substanțe, situații sau persoane) Evitat. **8** (Pop; fig) Luat pe departe Si: *menajat*[2]. **9** (Îvp; d. locuri, țări, ape etc.) Străbătut în lung și în lat. **10** (Pfm; îlav) **Pe ~e** Indirect.

înconjurător, ~oare [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / V: (reg) ***~cun~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***înconjura*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care se află de jur-împrejur. **2** *a* (Îrg) Care ocolește. **3** *a* (Îrg) Care împrejmuiește. **4** *smf* (Îrg) Persoană care se află în apropierea cuiva. **5** *sm* (Înv) Dușman care asediază o cetate.

înconjurătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 87/1 / V: (îrg) ***~cun~*** / Pl: *~ri* / E: ***înconjura*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1** Umblătură multă. **2** Asediu.

înconjurime *sf* [At: NEGRUZZI, S. IV, 438 / V: (îrg) ***~cun~*** / Pl: *~mi* / E: ***înconjur*** + *-ime*] (Înv) **1** Împrejmuire. **2** Circumstanță.

încontina *vti* [At: DA / Pzi: ? / E: *în-* + ***conteni***] (Înv) **1-2** A conteni.

încontinuu *av* [At: IORDAN, L.R.A. 200 / P: *~nu-u* / V: (înv) ***in~*** / E: *în-* + ***continuu***] Fără încetare Si: *întruna*, *mereu*.

încontra[1] *av* [At: DA / E: *în-* + ***contra***[2]] (Îrg) Împotrivă.

încontra[2] [At: PAMFILE, DUȘM. 207 / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***contra***[3]] (Pop) **1-2** *vtr* A (se) opune. **3-4** *vtr* A (se) contrazice. **5** *vr* (Pex) A se lua la ceartă Si: *a se certa*.

încontrare *sf* [At: CIAUȘIANU, R. SCUT. 25 / Pl: *~rări* / E: ***încontra***[2]] (Pop) **1** Împotrivire. **2** Contrazicere. **3** (Pex) Ceartă.

înconvila *vt* [At: GR. S. VI, 19 / Pzi: *~lez* / E: nct] (Reg) **1** A strânge cu multă muncă și efort lucruri pentru gospodărie. **2** A face ceva cu mijloace reduse. **3** A improviza.

încopca *v* vz ***încopcia***

încopcia *vt* [At: LB / P: *~ci-a* / V: (înv) ***~pca*** / Pzi: *~iez*, (înv) *încopciu* / E: *în-* + ***copci*** (pll *copcă*[1])] **1** (Rar) A fixa o copcă[1]. **2** (Rar) A închide o copcă[1]. **3** (Rar) A încheia o haină cu copci[1]. **4** A îmbina două piese de tablă, introducând limbile uneia în golurile corespunzătoare ale celeilalte, după care limbile astfel montate se răsucesc. **5** (Rar; fig) A lega strâns Si: *a îngemăna*, *a uni*. **6** (Pop; fig) A căsători. **7** (Pop; îe) **A ~ mâinile (pe piept)** A încrucișa mâinile pe piept.

încopciare *sf* vz ***încopciere***

încopciat[1] *sn* [At: DA / P: *~ci-at* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***încopcia***] (Rar) **1-4** Încopciere (**1-4**).

încopciat[2]***, ~ă*** *a* [At: SLAVICI, ap. CADE / P: *~ci-at* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***încopcia***] (Rar) **1** (D. o copcă[1]) Care este închisă. **2** (D. o haină) Care este încheiată cu copci[1]. **3** (D. două piese de tablă) Care sunt îmbinate prin introducerea limbilor uneia în golurile corespunzătoare ale celeilalte, după care limbile se răsucesc.

încopciere *sf* [At: DA / P: *~ci-e~* / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***încopcia***] (Rar) **1** Fixare a unei copci[1] Si: (rar) *încopciat*[1] (**1**), (înv) *încopcietură* (**1**). **2** Închidere a unei copci[1] Si: (rar) *încopciat*[1] (**2**), (înv) *încopcietură* (**2**). **3** Închidere a unei haine cu copci[1] Si: (rar) *încopciat*[1] (**3**), (înv) *încopcietură* (**3**). **4** Îmbinare a două piese de tablă prin introducerea limbilor uneia în golurile corespunzătoare ale celeilalte, după care limbile astfel montate se răsucesc Si: (rar) *încopciat*[1] (**4**), (înv) *încopcietură* (**4**).

încopcietor, ~oare *a* [At: DA / P: *~ci-e~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***încopcia*** + *-(ă)tor*] (Rar; d. persoane) **1-4** Care încopciază (**1-4**).

încopcietură *sf* [At: DA / P: *~ci-e~* / Pl: *~ri* / E: ***încopcia*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1-4** Încopciere (**1-4**). **5** (Ccr) Loc în care se încheie o haină.

încoperi *vtr* [At: DA / Pzi: *încopăr* / E: *în-* + ***coperi***] (Înv) **1-2** A (se) acoperi.

încorăgi *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~gesc* / E: *în-* + ***corăgi***] (Îrg) A coti.

încorăgitură *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ri* / E: ***încorăgi*** + *-(i)tură*] (Îrg) Cotitură.

încorăja *v* vz ***încuraja***

încorciovea *afi* [At: PĂSCULESCU, L. P. 84 / E: *în-* + ***cociorvă***] (Reg; în ghicitori) Mlădioasă.

încorda [At: PSALT. 10/4 / Pzi: *~dez*, (înv) *încord* / E: *în-* + ***coardă***] **1-2** *vtr* A(-și) contracta mușchii corpului. **3-4** *vtr* (Pex) A(-și) contracta tot corpul în vederea unui efort. **5-6** *vtr* (Fig; d. atenție, memorie, voință etc.) A (se) concentra. **7** *vt* (Rar) A stimula. **8** *vt* A întinde puternic o coardă, un arc, un cablu etc. **9** *vt* (D. un instrument muzical cu coarde) A acorda prin întinderea coardelor. **10** *vr* (Fig; d. raporturile dintre oameni) A ajunge într-o stare de tensiune maximă Si: *a se înăspri*. **11** *vt* (Nob; d. sprâncene) A arcui. **12** *vt* (Îrg) A lega strâns ceva sau pe cineva cu funii, nuiele etc. **13** *vt* (Îrg) A întinde membrele cuiva prin instrumente de tortură. **14** *vt* (Reg) A lega coardele viței de vie. **15** *vt* (Înv) A avea crampe musculare. **16** *vr* (Îrg) A se uita cu groază.

încordare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 103 / Pl: *~dări* / E: ***încorda***] **1** Contractare a mușchilor corpului Si: *încordat*[1] (**1**), (înv) *încordăciune* (**1**), *încordătură* (**1**). **2** (Pex) Contractare a corpului în întregime Si: *încordat*[1] (**2**), (înv) *încordăciune* (**2**), *încordătură* (**2**). **3** (Fig) Concentrare intelectuală Si: *încordat*[1] (**3**), (înv) *încordăciune* (**3**), *încordătură* (**3**). **4** Întindere puternică a unei coarde, a unui arc etc. Si: *încordat*[1] (**4**), (înv) *încordăciune* (**3**), *încordătură* (**3**). **5** (Spc) Acordare a unui instrument muzical prin întinderea coardelor Si: *încordat*[1] (**5**), (înv) *încordăciune* (**5**), *încordătură* (**5**). **6** (Fig) Stare de tensiune între persoane Si: (înv) *încordăciune* (**6**), *încordătură* (**6**). **7** (Îrg) Legare a cuiva sau a ceva cu funii, nuiele etc. Si: (înv) *încordăciune* (**7**), *încordătură* (**7**). **8** (Îrg) Întindere a membrelor cuiva prin instrumente de tortură Si: (înv) *încordăciune* (**8**), *încordătură* (**8**). **9** (Reg) Legare a viței de vie Si: (reg) *încordat*[1] (**7**), (înv) *încordăciune* (**9**), *încordătură* (**9**).

încordat[1] *sn* [At: CV 1949, nr. 2, 5 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***încorda***] **1-6** Încordare (**1-5**, **9**).

încordat^{2}, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, MOL. 74 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încorda***] **1** (D. mușchii corpului) Contractat. **2** (Pex; d. tot corpul) Care este contractat pentru a realiza un efort. **3** (Fig; d. atenție, memorie, voință etc.) Care este concentrat Si: *atent, febril, vigilent*. **4** (D. o coardă, un arc, un cablu etc.) Care este întins puternic. **5** (Spc; d. un instrument muzical cu coarde) Care este acordat prin întinderea coardelor. **6** (Fig; d. persoane, d. expresia feței sau d. raporturile dintre oameni) Care se află într-o stare de tensiune maximă. **7** (Nob; d. sprâncene) În formă de arc. **8** (Îrg) Care este legat strâns. **9** Care exprimă o stare de încordare. **10** (Fig) Înfrigurat.

încordăciune *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 52 / Pl: *~ni* / E: ***încorda*** + *-(ă)ciune*] (Înv) **1-9** Încordare **(1-9)**.

încordător, ~oare [At: MARDARIE, L. 1968 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încorda*** + *-(ă)tor*] **1** *smf* (Nob) Persoană care întinde un arc, o coardă, un cablu etc. **2** *smf* (Îrg) Persoană care leagă strâns ceva sau pe cineva. **3** *sm* (Îrg; fig) Diavol. **4** *sn* (Reg) Instrument cu care se întinde pânza la războiul de țesut. **5** *sn* (Reg) Piesă care întinde coarda unui ferăstrău Si: *cordar*. **6** *sf* (Reg) Roată dințată la sită Si: (reg) *împiedicătoare*.

încordătură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***încorda*** + *-(ă)tură*] **1-9** (Înv) Încordare **(1-9)**. **10** (Reg) Cotitură.

încordățel, ~ea *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 44 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***încordat^{2}*** + *-el*] (Reg; hip) **1** (D. arcuri, arme cu arc) Care este încordat (4). **2** (Lpl; d. sprâncene) Care sunt arcuite.

încorjobat, ~ă *a* vz ***îngârjobat***

încorjumbat, ~ă *a* vz ***îngârjobat***

încorna *vr* [At: CANTEMIR, IST. 103 / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***corn^{1}***] (Înv) A căpăta coarne^{1}.

încornări *v* vz ***încornora***

încornățel, ~ea *a* [At: BIBICESCU, P. P. 178 / V: (îvp) ***~nuț~*** / Pl: *~ei, ~ele* / E: *în-* + ***corn*** + *-ățel*] (Pop; hip; d. animale) Care are coarne^{1}.

încornora *vt* [At: CANTEMIR, IST. 103 / V: (înv; cscj) ***~nări***, (înv) ***~nura*** / Pzi: *~rez* / E: ***încornorat*** drr] **1** A pune cuiva coarne^{1}. **2** (Pop; fig) A deforma realitatea Si: *a exagera, a înflori*. **3** (Fam; fig) A-și înșela soțul sau soția.

încornorare *sf* [At: TDRG / V: (înv) ***~nur~*** / Pl: *~rări* / E: ***încornora***] **1** (Rar) Punere de coarne^{1} cuiva. **2** (Fam; fig) Înșelare în căsnicie. **3** Deformare a realității Si: *exagerare*.

încornorat, ~ă [At: LB / V: (înv) ***~nur~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***corn*** + *-at*] **1** *a* Care are coarne^{1} Si: *cornut*. **2** *a* (Pop; fig; d. vorbe) Neconform cu realitatea Si: *exagerat, înflorit, umflat*. **3** *a* (Pop; îe) **A o face prea ~ă** A spune ceva de necrezut. **4** *a* (Pop; îe) **A spune una ~ă** A exagera. **5** *a* (Pop; îs) *Minciună ~ă* Minciună mare. **6** *a* (Fam; d. soți) Care este înșelat. **7** *sma* (Pop) Drac. **8** *a* (Înv) Colțuros.

încornura *v* vz ***încornora***

încornurare *sf* vz ***încornorare***

încornurat, ~ă *sm, a* vz ***încornorat***

încornuțel *am* vz ***încornățel***

încorona [At: URECHE, ap. LET. I, 156/33 / V: (înv; cscj) ***~ni***, (înv) ***~runa*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***coroană*** cdp lat ***incoronare***] **1-2** *vtr* A(-și) pune coroană de monarh Si: *a (se) corona* **(1-2)**, *a se încununa* **(1-2)**. **3-4** *vtr* (Pex) (A învesti pe cineva sau) a deveni monarh. **5** *vt* A împodobi cu ceva în formă de coroană. **6** *vt* (Fig) A încununa **(11)** o operă, o activitate etc. **7** *vt* (Fig) A încununa **(13)**.

încoronare *sf* [At: DIONISIE, C. 169 / V: (înv) ***~run~*** / Pl: *~nări* / E: ***încorona***] **1** Punere a coroanei de monarh Si: *coronare* (1), *coronat^{1}* (1), *încoronat^{1}* (1), *încoronație* (1), *încununare* (1), *încununat^{1}* (1). **2** Învestire a cuiva cu semnele domniei Si: *coronare* (2), *coronat^{1}* (2), *încoronație* (2). **3** Ceremonie de învestire a cuiva ca monarh Si: *coronare* (3), *coronat^{1}* (3), *încoronație* (3). **4** Împodobire cu o coroană sau cu ceva în formă de coroană Si: *coronare* (4), *coronat^{1}* (4), *încoronație* (4). **5** (Fig) Desăvârșire a unei opere Si: *coronare* (5), *coronat^{1}* (5), *încoronație* (5).

încoronat, ~ă *a* [At: N. COSTIN, ap. GÂDEI / V: (înv) ***~run~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încorona***] **1** (Înv, d. domnitori români) Învestit de sultan cu însemnele domniei Si: *coronat^{2}, înscăunat^{2}*. **2** (D. cap) Pe care s-a pus o coroană Si: *încununat^{1}* (1). **3** (D. om) Căruia i s-a pus pe cap o coroană Si: *încununat^{1}* (2). **4** (Îs) *Cap ~* Suveran. **5** Împodobit cu o coroană sau cu ceva în formă de coroană. **6** (D. cal) Cu pete albe pe picioare.

încoronație *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 109/39 / Pl: *~ii* / E: rs ***коронация***, pn ***koronacja***] (Îvr) **1-5** Încoronare **(1-5)**.

încoroni *v* vz ***încorona***

încorpora *vt* [At: HAMANGIU, C. C. 125 / V: ***in~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***encorporer***, it ***incorporare***] **1** A uni mai multe corpuri într-unul singur Si: *a alipi*. **2** A anexa, a subordona un ținut, o provincie la o țară. **3** (Fig) A întrupa. **4** A încadra recruții într-o unitate militară, pentru efectuarea stagiului militar. **5** A îngloba.

încorporabil, ~ă *a* [At: DEX / V: ***in~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***incorporable***] (D. recruți) Care poate fi încorporat (4).

încorporare *sf* [At: CONTEMP., 1948, nr. 112, 3/5 / V: ***in~*** / Pl: *~rări* / E: ***încorpora***] **1** Unire a mai multor lucruri într-unul singur Si: *încorporat^{1}* (1), *încorporație* (1). **2** Anexare a unui ținut, a unei provincii la o țară Si: *încorporat^{1}* (2), *încorporație* (2). **3** Încadrare a recruților într-o unitate militară, pentru efectuarea stagiului militar Si: *încorporat^{1}* (3), *încorporație* (3). **4** Înglobare. **5** (Fig) Întrupare.

încorporat^{1} *sn* [At: MDA ms / V: ***in~*** / Pl: (înv) *~uri* / E: ***încorpora***] **1-3** Încorporare **(1-3)**. **4** Înglobare. **5** (Fig) Întrupare.

încorporat^{2}, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 10 / V: ***in~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încorpora***] **1** (D. obiecte) Înglobat ca element într-un tot. **2** (D. ținuturi, provincii etc.) Anexat unui stat. **3** (D. recruți) Încadrat într-o unitate militară, pentru efectuarea stagiului militar. **4** (Fig) Întrupat.

încorporație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 155 / V: ***in~, încorporațiune, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***incorporation***, it ***incorporazione***] **1-3** Încorporare **(1-3)**. **4** Înglobare. **5** (Fig) Întrupare. **6** (Lin) Construcție gramaticală specifică unor limbi, constând în aceea că se include complementul în verb, sudându-se cu el și dând naștere unui nou cuvânt compus.

încorporațiune *sf* vz ***încorporație***

încorseta [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***corset***] **1** *vt* A pune într-un corset medical. **2** *vr* A se strânge într-un corset. **3** *vt* (Fig) A împiedica pe cineva în acțiunile sau în gândurile sale, lipsindu-l de libertate spirituală Si: *a încătușa* (3). **4** *vt* (Fig) A supune anumitor reguli.

încorsetare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***încorseta***] **1-2** Strângere a cuiva într-un corset medical Si: *încorsetat^{1}* **(1-2)**. **3** (Fig) Împiedicare a acțiunilor sau a gândurilor unei persoane Si: *încorsetat^{1}* (3), *încătușare* (3).

încorsetat^{1} *sn* [At: DA ms / E: ***încorseta***] **1-3** Încorsetare **(1-3)**.

încorsetat^{2}, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I 104 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încorseta***] **1-2** Strâns într-un corset medical. **3** (Fig) Împiedicat în acțiunile sau în gândurile sale Si: *încătușat* (3), *rigid*.

încorta *vt* [At: ȘEZ. XXXII, 110 / Pzi: *~tez* / E: nct] (Mol; rar) A transcrie.

încortela *vt* [At: MARIAN, T. 161 / Pzi: *~lez* / E: *în-* + ***cortel^{2}***] (Buc) A găzdui.

încortelare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***încortela***] (Buc) Găzduire.

încortelat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încortela***] (Buc) Care este găzduit de cineva.

încoruna *v* vz ***încorona***

încorunare *sf* vz ***încoronare***

încorunat, ~ă *a* vz ***încoronat***

încosori *vt* [At: PĂSCULESCU, P. 141 / Pzi: *~răsc* / E: *în-* + ***cosor***] A înfige cosorul sau orice obiect ascuțit sau tăios în cineva.

încot *sn* [At: CREANGĂ, A. 40 / V: ***in~*** / Pl: *~e* / E: ***inc*** + *-ot*] (Îvr) Chicot.

încota [At: POMPILIU, B. 71/19 / V: (cscj) ***~ti*** / Pzi: *~tez*, (rar) *încot* / E: *în-* + ***cot***] (Reg) **1** *vr* A se sprijini în coate. **2** *vt* (Nob; îf *încoti*) A lovi cu cotul Si: *a izbi, a înghionti* (1).

încoti^{1} *v* vz ***încota***

încoti^{2} *v* [At: I. CR. II, 110 / V: ***in~*** / Pzi: *~tesc* / E: ***încot***] (Îrg) A chicoti.

încoto *av* vz ***încotro***

încotoloci[1] *v* vz ***încolătăci***
încotoloci[2] *v* vz ***încolăci***
încotoșma vz ***încotoșmăna***
încotoșmat, ~ă *a* vz ***încotoșmănat***
încotoșmăna *vtr* [At: C. NEGRUZZI, I. 237 / V: ***încotoșma***, (cscj) ***~ni***, ***încotroșma***, ***încotroșna*** / Pzi: *~nez* / E: nct] **1-2** (Înv) A (se) îmbrăca în grabă. **3-4** A (se) înfofoli Cf *îmbotdori*. **5-6** A (se) îmbrăca (neglijent sau) fără gust.
încotoșmănare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***încotoșmăna***] **1** Îmbrăcare în grabă Si: *încotoșmănat*[1] (**1**). **2-3** Îmbrăcare (neglijentă sau) fără gust Si: *încotoșmănat*[1] (**2-3**). **4** Înfofolire.
încotoșmănat, ~ă *a* [At: C. NEGRUZZI, I. 237 / V: ***~șmat, ~nit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încotoșmăna***] **1** Îmbrăcat în grabă. **2** Înfofolit. **3-4** Îmbrăcat (neglijent sau) fără gust.
încotoșmăni *v* vz ***încotoșmăna***
încotoșmănit, ~ă *a* vz ***încotoșmănat***
încotro *av* [At: CORESI, EV. 494/18 / V: (Trs) ***încătrău***, (înv) ***încătro, încătroo, încătrua, încătruo***, (Ban) ***încoto*** / E: ml ****in-contra-ubi***] **1** Oriunde. **2** Unde. **3** (Îlav) **Ori ~** Indiferent în ce direcție. **4** (Îe) **Care** (sau **cine**) **~ (poate)** În toate direcțiile. **5** (Îae) Care pe unde poate. **6** (Îe) **A nu mai avea ~** A nu mai avea nici o posibilitate. **7** (Îae) A nu avea altă scăpare. **8** (Îae) A nu găsi altă soluție. **9** (Îae) A fi constrâns să... **10** (Îae) A nu avea altceva decât... **11** (Îe) **N-ai ~** Nici că se poate! **12** (Îae) Nici vorbă! **13** (Îae) Vorba vine! **14** (Îc) **Dincotro** Din ce parte? **15** (Reg; îac) De unde vii?
încotroji *vr* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 101 / Pzi: *~jesc* / E: ns cf *încotroșna*] (Reg) A-și strânge bine baticul, voalul, basmaua.
încotropi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~pesc* / E: *în-* + ***cotropi***] **1-2** A cotropi.
încotroșma *v* vz ***încotoșmăna***
încotroșna *v* vz ***încotoșmăna***
încotrova *av* [At: COD. VOR. 123/3 / V: ***încătrăuva, încătruova*** / A și: *~rova* / E: ***încotro + va***] (Îrg) Într-o direcție oarecare Si: *undeva*.
încoțopeni [At: COMAN, GL. / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***coțopeni***] (Reg) **1-2** *vtr* (Prt) A (se) înghesui (ca la pomană). **3** *vr* A se chinui să ridice o greutate.
încoțopenire *sf* [At: MACEDONSKI, O. III 53 / Pl: *~ri* / E: ***încoțopeni***] (Reg) **1-2** (Prt) Înghesuire (ca la pomană). **3** Efort depus pentru a ridica o greutate.
încoțopenit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încoțopeni***] (Reg) **1-2** Înghesuit (ca la pomană). **3** Care se chinuie să ridice o greutate.
încovăi *v* vz ***încovăia***
încovăia *v* vz ***încovoia***
încovăială *sf* vz ***încovoială***
încovăitură *sf* vz ***încovoietură***
încovățit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***covățit***] (Înv) Covătat (**2**).
încovâltirit, ~ă *a* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 301 / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***covâltir***] (D. căruțe) Cu coviltirul ridicat.
încovârlăcitură *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 66/2 / V: *~loc~* / Pl: *~ri* / E: ctm ***încolăcitură + învârtitură***] (Reg) **1** Încolăcitură. **2** Învârtitură.
încoveia *v* vz ***încovoia***
încovia *v* vz ***încovoia***
încovoia [At: GOLESCU, C. I 337[b] / V: (înv) ***~văi, ~văia, ~veia, ~via*** / Pzi: *încovoi*, (îvr) *~iez* / E: slv *ковалꙗти, ucr ***ковалю***] **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni curb Si: *a (se) îndoi, a (se) arcui*. **3-4** *vtr* (Spc) A (se) deforma în urma unor apăsări exterioare. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) umili.
încovoială *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~văială*** / Pl: *~ieli* / E: ***încovoia*** + *-eală*] Încovoietură (**5**).
încovoiare *sf* vz ***încovoiere***
încovoiat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***încovoia***] (Rar) **1** Curbare. **2** Încovoiere (**2**). **3** (Fig) Asuprire. **4** (Fig) Umilire.
încovoiat[2]***, ~ă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 174 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încovoia***] **1** Curbat. **2** (D. nas) Coroiat. **3** Adus de spate Si: *încovrigat*[2] (**4**), *cocârjat*. **4** (Fig) Apăsător. **5** (Fig) Umil.
încovoiciune *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ni* / E: ***încovoia*** + *-ciune*] (Înv) Flexibilitate.
încovoiere *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 150 / V: *~iare* / Pl: *~ri* / E: ***încovoia***] **1** Curbare. **2** Deformare în urma unor apăsări exterioare Si: *încovoiat*[1] (**2**). **3** (Fig) Asuprire. **4** (Fig) Umilire.
încovoietor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încovoia*** + *-ător*] **1** Care face să se încovoaie ceva. **2** (Fig) Asupritor. **3** (Fig) Umilitor.
încovoietură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 197 / V: (înv) ***~văitură, ~voitură*** / Pl: *~ri* / E: ***încovoia*** + *-(ă)tură*] **1** Curbură. **2** Răsucire. **3** Ghemuire. **4** (Fig) Complicare a unei situații. **5** (Ccr) Parte încovoiată a unui obiect Si: *încovoială*. **6** (Șfg) Sinuozitate.
încovoios, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 338 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***încovoia*** + *-os*] (Rar) **1** Care se curbează ușor. **2** (Rar) Șerpuitor. **3** (Rar) Arcuit. **4** (Fig; d. persoane) Flexibil.
încovoitură *sf* vz ***încovoietură***
încovora *vt* [At: PAMFILE, ap. DA ms / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***covor***] (Rar) A pune carpete pe pereții unei camere.
încovriga *vtr* [At: PANN, P. V. III, 36/22 / V: (cscj) *~gi* / Pzi: *încovrig* / E: *în-* + ***covrig***] **1-2** A (se) îndoi în formă de covrig Si: *a se încolăci* (**1-2**). **3-4** A (se) răsuci. **5-6** A (se) ghemui. **7-8** (Fig; d. o situație, o explicație etc.) A (se) complica.
încovrigare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: ***încovriga***] **1** Îndoire în formă de covrig Si: *încovrigat*[1] (**1**). **2** Răsucire. **3** Ghemuire. **4** (Fig) Complicare a unei situații, a unei explicații etc. Si: *încovrigat*[1] (**4**).
încovrigat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***încovriga***] **1** Încovrigare (**1**). **2** Răsucire. **3** Ghemuire. **4** Încovrigare (**4**).
încovrigat[2]***, ~ă*** *a* [At: MARIAN, INS 309 / V: (înv) ***~git*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încovriga***] **1** Îndoit în formă de covrig. **2** Răsucit. **3** Ghemuit. **4** (Reg; d. persoane) Încovoiat (**3**). **5** (Fig) Complicat.
încovrigit, ~ă *a* vz ***încovrigat***
încrăcăna *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***crăcăna***] (Îvp) **1-2** A (se) crăcăna.
încrăciuna *v* vz ***încrâncena***
încrăstui *vt* [At: COȘBUC, AE. 38 / Pzi: *încrăstui* / E: nct] (Reg; d. șerpi) A-și îngroșa gâtul.
încrăstuire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***încrăstui***] (Reg) Îngroșare a gâtului la șerpi Si: *încrăstuit*[1].
încrăstuit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***încrăstui***] (Reg) Încrăstuire.
încrăstuit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încrăstui***] (Reg; d. șerpi) Cu gâtul îngroșat.
încrâncena *vr* [At: LET. III[2], 357 / V: (înv) ***~răciuna***, (cscj) ***~ni***, (reg) ***~cina, ~ciuna, ~crincina*** / Pzi: *încrâncen, ~nez* / E: *în-* + ***crâncen***] **1** A se cutremura de oroare. **2** A se îngrozi. **3** A încremeni de spaimă. **4** A se înfiora. **5** (Îe) **A i se ~ cuiva carnea** A-i fi frică. **6** A se încăpățâna. **7** A-și susține foarte ferm punctul de vedere. **8** A se înverșuna pentru a obține ceea ce și-a propus. **9** A lua parte la o luptă sângeroasă. **10-11** A se dovedi (crud și) neîndurător.
încrâncenare *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 85 / Pl: *~nări* / E: ***încrâncena***] **1** Cutremurare de oroare. **2** Îngrozire. **3** Încremenire de spaimă. **4** Înfiorare. **5** Nemulțumire. **6** Încăpățânare. **7** Fermitate în a-și susține punctul de vedere. **8** Înverșunare în atingerea scopurilor propuse. **9-10** (Participare la o) încăierare sângeroasă. **11** Cruzime. **12** Neîndurare.
încrâncenat, ~ă *a* [At: SANDU-ALDEA, SĂM. VI, 470 / V: ***~cinat, ~crincinat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încrâncena***] **1** Cuprins de groază. **2** Cu pielea încrețită de frică, de scârbă etc. **3** Încăpățânat. **4** Încruntat. **5** Nemulțumit. **6** Înverșunat. **7** Ferm. **8** (D. lupte) Sângeros. **9** (Fig) Neîndurător.
încrânceni *v* vz ***încrâncena***
încrâncina *v* vz ***încrâncena***
încrâncinat, ~ă *a* vz ***încrâncenat***
încrânciuna *v* vz ***încrâncena***

încrede [At: CORESI. EV. 276/23 / Pzi: *încred*, (înv) încrez / Cj 3 *să ~eadă*, (înv) *să ~ează* / E: *în-* + ***crede***] **1** *vt* (Îvr) A socoti că cineva este drept. **2-3** *vr* A se încredința **(4-5)**. **4** *vr* A se bizui pe cineva sau pe ceva Si: *a conta, a se încredința* **(6)**. **5** *vr* A da cuiva crezare Si: *a se încredința* **(7)**. **6-8** *vt* (Îvp) A încredința **(1-3)**. **9-10** *vr* A pune temei (pe cinstea sau) pe sinceritatea cuiva Si: (înv) *a se încredincioșa* **(1-2)**. **11-12** *vtr* (Rar) A se încredința **(13-14)**. **13** *vtf* (Înv) A face pe cineva să treacă la altă religie Si: *a converti*, (înv) *a încredincioșa* **(3)**. **14-15** *vr* (Pop) A avea încredere (prea mare) în forțele proprii. **16** *vr* (Pop) A se fuduli.

încredere *sf* [At: NEGRUZZI. I 30 / Pl: *~ri* / E: ***încrede***] **1-3** Sentiment de siguranță față de (cinstea) (buna-credință sau) sinceritatea cuiva Si: (înv) *încredincioșie* **(1-3)**. **4** Bizuire pe cineva sau pe ceva Si: (rar) *încrezut[1]* **(4)**. **5** Convingere că cineva spune adevărul Si: (rar) *încrezut[1]* **(5)**. **6** Destăinuire cuiva a unui secret. **7** (Ccr) Confidență. **8-9** Încredințare cuiva (a unei misiuni sau) a protecției unei persoane. **10** (Rar) Convingere de justețea unei idei. **11-12** Credință (prea mare) în propriile sale forțe. **13** Fudulire. **14** (Îla) **De (mare) ~** Care se bazează exclusiv pe cinstea, capacitatea cuiva. **15** (Îala) Pentru care e necesară o mare încredere. **16** (Îal) Căruia i se acordă o mare încredere. **17** (Îs) *Post de (mare) ~* Post care se încredințază numai persoanelor sigure. **18** (Îe) **A da vot de ~** A aproba în parlament activitatea sau programul unui guvern. **19** (Îs) *Abuz de ~* Înșelăciune care constă din însușirea ilegală, înstrăinarea sau refuzul de restituire a unui obiect încredințat spre păstrare sau spre utilizare. **20** (Îlav) **Pe ~** Fără o verificare prealabilă, doar în baza încrederii **(1-3)** în cineva. **21** (Îs) *Om* (sau *persoană*) *de (mare) ~* Persoană pe a cărei cinste, discreție, fidelitate se poate conta. **22** (Îas) Persoană care este capabilă să ducă la îndeplinire sarcini importante sau chestiuni, secrete, delicate. **23** (Îs) *Casă* (sau *magazin*) *de ~* Magazin (sau casă de comerț) unde se vând numai lucruri de calitate bună. **24** (Îe) **A pune chestiunea de ~** A cere deputaților să-și precizeze în anumite împrejurări, prin vot, atitudinea față de politica guvernului. **25** (Îe) **A inspira** (sau **a insufla cuiva**) **~** A dovedi unei persoane că se poate conta pe ea. **26** (D. lucruri, produse etc.; îae) A lăsa impresia unei bune calități.

încredet *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: *în-* + ***credit***] (Înv) Credit.

încredincioșa [At: PSALT. 158/15 / V: (cscj; înv) *~și* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***credincios***] (Înv) **1-2** *vr* A se încrede **(9-10)**. **3** *vt* A încrede **(13)**.

încredincioșare *sf* [At: DA ms / Pl: *~șări* / E: ***încredincioșa***] (Înv) **1** Încredere în ceva sau cineva. **2** Convingere de adevărul unei religii.

încredincioșat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încredincioșa***] (Înv) **1** Care are încredere în ceva sau cineva. **2** Convins de adevărul unei religii.

încredincioși *v* vz ***încredincioșa***

încredincioșie *sf* [At: ȘINCAI, HR 189/26 / Pl: *~ri* / E: ***încredincioși***] (Înv) **1-3** Încredere **(1-3)**.

încredința [At: COD. VOR. 103/5-6 / V: (cscj) *~ți* / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***credință***] **1-3** *vt* A da în grijă cuiva (un secret) (o misiune importantă sau) protecția unei persoane. Si: *a încrede* **(6-8)**, *a confia*. **4-5** *vr* A avea încredere (deplină) în cineva Si: *a se încrede* **(2-3)**. **6-7** A se încrede **(4-5)**. **8** *vrr* (Înv) A-și jura credință. **9-10** *vtrr* (Reg) A (se) logodi. **11-12** *vtr* A (se) adeveri. **13-14** *vtr* A (se) convinge de ceva sau de cineva Si: *a (se) încrede* **(11-12)**. **15-16** *vtr* A (se) garanta ceva. **17-18** *vtr* A (se) confirma cuiva ceva. **19-20** *vtr* A (se) converti la o religie. **21** *vt* A făgădui ceva în mod solemn.

încredințare *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II 315/19 / Pl: *~țări* / E: ***încredința***] **1-3** Dare în grija cuiva (a unui secret) (a unei misiuni importante sau) a protecției unei persoane Si: *încredințat[1]* **(1-3)**. **4-5** Încredere (deplină) în cineva Si: *încredințat[1]* **(4-5)**. **6** Bizuire pe cineva sau pe ceva Si: *încredințat[1]* **(6)**. **7** Jurământ de credință față de cineva Si: *încredințat[1]* **(7)**. **8** (Reg) Logodire. **9** Adeverire. **10** Convingere a unei persoane de adevărul unei idei Si: *încredințat[1]* **(10)**. **11** Oferire a unei garanții Si: *încredințat[1]* **(11)**. **12** Furnizare a unei confirmări Si: *încredințat[1]* **(12)**. **13** Convertire la o anumită religie Si: *încredințat[1]* **(13)**. **14** (Înv) Făgăduință solemnă Si: *încredințat[1]* **(14)**. **15** (Iuz; ccr) Garanție. **16** (Înv) Probă la operațiile aritmetice. **17** (Îlav) **Cu bună ~** Cu siguranță. **18** (Îvr; ccr) Adeverință.

încredințat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***încredința***] **1-7** Încredințare **(1-7)**. **8** (Reg) Logodire. **9** Adeverire. **10-13** Încredințare **(10-13)**.

încredințat[2], ~ă *a* [At: PALIA (1582). ap. GCR 61/19 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încredința***] **1** Lăsat în grija sau în păstrarea cuiva de încredere. **2** (D. un secret) Împărtășit cuiva de încredere. **3** (Reg) Logodit. **4** (Înv) Adeverit. **5** (D. acte) Legalizat. **6** Convins de adevărul unei idei. **7** (Îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **~ că...** A fi convins că... **8** (Rar) Confirmat. **9** (Rar) Sigur. **10** (Trs) Însărcinat cu o misiune de încredere. **11** Căruia i s-a dat o procură, un mandat etc. **12** Cert.

încredințător, ~oare *a* [At: PONTBRIANT. D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încredința*** + *-(ă)tor*] (Rar) Convingător.

încredințeală *sf* [At: CANTEMIR. HR. 102 / V: ***~țală*** / Pl: *~eli* / E: ***încredința*** + *-eală*] (Înv) Adeverire.

încredinți *v* vz ***încredința***

încremena *v* vz ***încremeni***

încremeneală *sf* [At: JIPESCU, O. 15 / Pl: *~eli* / E: ***încremenit*** + *-eală*] (Rar) Încremenire.

încremeni [At: DOSOFTEI, V. S. II, 21/2 / V: (cscj) ***~na*** / Pl: *~nesc* / E: *în-* + ***cremene***] **1** *vt* (Înv) A preface ceva în cremene. **2** *vi* (D. lucruri în mișcare) A se opri în loc. **3-4** *vtr* (Fig) A (se) uimi. **5** *vt* (Îe) **A-și ~ ochii** A se holba la ceva sau cineva. **6-7** *vi* (Fig) A nu mai putea face nici o mișcare, nici un gest (de uimire sau) de groază. Si: *a înlemni* **(1-2)**, *a înmărmuri* **(3-4)**. **8** *vi* (Înv; fig) A îngheța. **9** *vi* A amorți.

încremenire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 55 / Pl: *~ri* / E: ***încremeni***] **1** Prefacere în cremene. **2** (Fig) Oprire bruscă a unor lucruri aflate în mișcare. **3** (Înv) Înțepenire a unei părți a corpului. **4-5** Imposibilitate de a mai face vreo mișcare (de groază sau) de uimire. **6** (Fig) Uimire. **7** Amorțire. **8** (Înv; fig) Înghețare.

încremenit, ~ă *a* [At: N. COSTIN. ap. LET. II, 26/8 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încremeni***] **1** (Înv) Prefăcut în cremene Si: *împietrit, pietrificat*. **2** (Înv) De consistența cremenii. **3** (D. lucruri în mișcare) Oprit brusc pe loc. **4** (Reg; d. părți ale corpului) Amorțit. **5** (Fig) Rămas în nemișcare, înmărmurit de frică. **6** (Fig) Consternat. **7** Fix.

încremenitor, ~oare *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încremenit*** + *-(i)tor*] (Rar) Care încremenește pe cineva Si: *amorțitor*.

încrengătură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: *în-* + ***creangă*** + *-tură*] (Blg) Diviziune a regnului animal sau a celui vegetal, superioară clasei.

încrepenit, ~ă *a* [At: VICIU. GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: slv **крѣпьнъ**] (Trs) Foarte plin.

încrescut, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***crescut***] (Îrg) Crescut.

încresta[1] [At: DOSOFTEI, V. S. 51 / V: (cscj) ***~ti***, ***~risti*** / Pzi: *~tez*, (Trs) *~rest* / E: slv **кръстъ**] **1** *vr* (Înv) A se închina. **2** *vt* (Înv) A încondeia ouă roșii. **3** *vr* (Reg) A se găti frumos.

încresta[2] *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***cresta***] (Îrg) **1-2** A (se) cresta.

încresti *v* vz ***încresta[1]***

încrestit, ~ă *a* [At: GCR. II, 334 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încresti***] (Reg) **1** Împestrițat (1). **2** Brodat. **3** Împodobit. **4** Împistrit[2] (6). **5** Colorat. **6** (D. ouă) Încondeiat.

încreștat, ~ă *a* [At: ȘINCAI. HR. I, 4/25 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Rar) Încrucișat.

încreștina *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***creștina***] (Înv) **1-2** A (se) creștina.

încreț *sn* [At: ODOBESCU, I, 418 / Pl: *~uri* / E: ***încreți***] (Îvp) Cusătură încrețită la cămășile țărănești Si: (reg) *încrețeală* **(2)**.

încrețeală *sf* [At: MERA, L. B. 186 / Pl: *~eli* / E: ***încreți*** + *-eală*] (Reg) **1** Rid. **2** Încreț.

încreți [At: DOSOFTEI, V. S. 46 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***creț***] **1-2** *vtr* (D. textile) A face crețuri. **3** *vt* A strânge pielea frunții astfel încât să se formeze cute, zbârcituri orizontale. **4** *vr* (Fig; d. pielea, carnea cuiva, pex

d. oameni) A se înfiora de spaimă. **5** *vi* (Îe) **A ~ din sprâncene** A se încrunta. **6** *vt* A face părul creț prin diferite procedee Si: *a cârlionța, a ondula*. **7** *vr* (D. păr) A deveni creț în urma ondulării.

încrețire *sf* [At: EMINESCU, P. 96 / Pl: *~ri* / E: ***încreți***] **1** Strîngere în crețuri a materialelor textile Si: *încrețit[1]* **(1)**. **2** Strângere a pielii frunții astfel încât să se formeze cute, zbârcituri orizontale Si: *încrețit[1]* **(2)**. **3** (Fig) Înfiorare a pielii, a cărnii oamenilor din cauza spaimei Si: *încrețit[1]* **(3)**. **4** Ondulare a părului Si: *încrețit[1]* **(4)**. **5** Încruntare.

încrețit[1] *sn* [At: TDRG / Pl: (rar) *~uri* / E: ***încreți***] **1-4** Încrețire **(1-4)**. **5** Încruntare.

încrețit[2], ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 250 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încreți***] **1** Care are crețuri. **2** Cusut cu încrețituri. **3** (D. piele) Ridat. **4** Șifonat. **5** (D. păr) Ondulat. **6** Încruntat[2].

încrețitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încreți*** + *-(i)tor*] (Rar) Care încrețește **(1)**.

încrețitură *sf* [At: ANON. CAR / Pl: *~ri* / E: ***încreți*** + *-(i)tură*] (Înv) **1** Parte încrețită a unui obiect. **2** (Ccr) Cută. **3** (Pop) Rid. **4** Lână a oilor care se tunde toamna.

încrezământ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 212 / Pl: *~minte, ~uri* / E: *în-* + ***crezământ***] (Înv) Credință.

încrezător, ~oare [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: *în-* + ***crezător***] **1-2** *a* Care are (prea multă) încredere Si: *credul*. **3** *av* Cu încredere.

încrezătură *sf* [At: CORESI, ap. GCR. I, 16/2 / Pl: *~ri* / E: ***încredere*** + *-ătură*] (Înv) Credință.

încrezut, ~ă [At: LB / Pl: *~uți, ~e* / E: ***încrede***] **1** *a* (Îrg) Care a fost lăsat în seama cuiva cu toată încrederea Si: *încredințat* **(8)**. **2** *a* (Îrg) În care se poate pune toată nădejdea. **3** *a* Sigur. **4** *a* Devotat. **5** *a* Fidel. **6-7** *smf, a* (Prt) (Persoană) care are o încredere nejustificată în sine. **8-9** *smf, a* (Persoană) care are o părere foarte bună despre sine Si: *arogant*. **10** *a* (Îrg) Plăcut.

încrilui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***crilui***] (Pes; înv) A lega una de alta ciltele **(1)** năvodului.

încrimina *v* vz ***incrimina***

încriminare *sf* vz ***incriminare***

încriminant[1] *sn* vz ***incriminat[1]***

încriminant[2], ~ă *a* vz ***incriminat[2]***

încriminator, ~oare *a* vz ***incriminator***

încriminație *sf* vz ***incriminație***

încriminațiune *sf* vz ***incriminațiune***

încrincina *v* vz ***încrâncena***

încrincini *v* vz ***încrâncena***

încrincinire *v* vz ***încrâncenare***

încrincinit, ~ă *a* vz ***încrâncenat***

încrista *v* vz ***încresta***

încristi *v* vz ***încresta***

încrișca *vi* [At: DA ms / Pzi: *încrișc* / E: *în-* + ***crișca***] (Înv) **1-2** A crâșca **(1-2)**. **3** A scârțâi. **4-5** A crâșca **(5-6)**. **6** (Înv) A tuna. **7** (Înv) A fulgera.

încrivălare *sf* [At: CHEST. V, 167/35, 57 / Pl: *~lări* / E: nct] (Îrg) Formă de epilepsie întâlnită la oi.

încrivălat, ~ă *a* [At: CHEST. V, 118/35 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încrivălare*** css] (Reg) **1** Lovit de apoplexie. **2** Bolnav de epilepsie.

încrojna *v* vz ***încrosna***

încrop *sn* vz ***uncrop***

încropeală *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 23 / Pl: *~eli* / E: ***încrop*** + *-eală*] **1-10** Încropire **(1-10)**.

încropi [At: ȘEZ. III, 64 / Pzi: *~pesc* / E: ***încrop***] **1** *vt* A încălzi ușor un lichid. **2** *vt* A aduna cu greu laolaltă Si: *a înjgheba* **(3)**, *a înfiripa*. **3** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ traiul** A-și îmbunătăți traiul. **4** *vt* (Pop; îe) **A ~ din tei curmei** A strânge câte puțin. **5** *vt* (Fig) A însufleți. **6-7** *vtr* (Fig) A (se) înduioșa. **8-9** *vtr* (Fig) A (se) potoli. **10-11** *vtr* A (se) ajuta la o nevoie. **12-13** *vtr* (Fig; d. oameni) A (se) înfierbânta. **14** *vt* (Fig) A închipui **(1)**.

încropire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***încropi***] **1** Încălzire ușoară a unui lichid Si: *încropit[1]* **(1)**. **2** Strângere cu greu laolaltă Si: *încropit[1]* **(2)**, *înjghebare* **(3)**, *înjghebat[1]* **(3)**, *înjghebătură* **(3)**, *înfiripare*. **3** (Fig) Îmbunătățire a traiului Si: *încropit[1]* **(3)**. **4** (Pop) Strângere cu țârâita Si: *încropit[1]* **(4)**. **5** (Fig) Înfierbântare. **6** (Fig) Însuflețire. **7** (Fig) Înduioșare. **8** (Fig) Potolire. **9** (Fig) Închipuire. **10** Ajutorare la nevoie Si: *încropit[1]* **(10)**.

încropit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***încropi***] **1-4** Încropire **(1-4)**. **5** (Fig) Înfierbântare. **6** (Fig) Însuflețire. **7** (Fig) Înduioșare. **8** (Fig) Potolire. **9** (Fig) Închipuire. **10** Încropire **(10)**.

încropit[2], ~ă *a* [At: PISCUPESCU, O. 295/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încropi***] **1** Călduț. **2** (Fig; d. oameni) Înfierbântat. **3** (Fig) Însuflețit. **4** (Fig) Înduioșat. **5** (Fig) Potolit. **6** Care se ajută la nevoie. **7** Strâns cu greu laolaltă Si: *înjghebat* **(3)**, *înfiripat*. **8** Închipuit. **9** Dospit la căldură.

încropitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încropi*** + *-tor*] (Rar) Care încropește **(1)**.

încrosna [At: GORJAN, H. 114/29 / V: ***~ojna, ~nia, ~oșna, ~ozna***, (cscj) ***~ozni*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***crosnă***] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) încărca cu o povară. **3** *vr* A se înfofoli. **4** *vr* (Fig) A se deghiza.

încrosnat, ~ă *a* [At: HODOȘ, P. P. 208 / V: ***~niat, ~oșnat, ~ozniat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încrosna***] (Reg) **1** Cu crosna sau cu altă sarcină în spate. **2** (Fig; îf *încrozniat*) Ghebos. **3** Care are un caracter urât și o înfățișare neplăcută. **4** (Îf *încroșnat*) Înfofolit[2].

încrosnia *v* vz ***încrosna***

încroșna *v* vz ***încrosna***

încrozna *v* vz ***încrosna***

încroznia *v* vz ***încrosna***

încrozniat, ~ă *a* vz ***încrosnat***

încruci *vtr* [At: DA ms / V: ***încorucia*** / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + ***cruci***] (Înv) **1-3** A (se) cruci **(7-9)**. **4-5** A (se) încrucișa **(1-2)**.

încrucișa [At: TEODORESCU, P. P. 562 / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***cruciș***] **1-2** *vtr* A (se) așeza cruciș Si: *a (se) încruci* **(4-5)**. **3** *vt* A pune brațele unul peste altul, în formă de cruce, pe piept. **4** *vt* A așeza picioarele turcește. **5-6** *vt* (Îe) **A-și ~ brațele** A sta inactiv (în semn de protest). **7** *vt* (Îae) A avea o atitudine de indiferență. **8** *vt* (Îe) **A ~ săbiile** A se duela. **9** *vr* (Pex; îae) A începe lupta. **10-11** *vr* (Șfg; d. ochi, privire) A se uita (cruciș sau) cu răutate la cineva. **12** *vrr* (D. drumuri) A se intersecta. **13** *vrr* (D. persoane) A trece unul pe lângă altul venind din direcții diferite. **14** *vt* (Fig) A contracara. **15** *vt* A împerechea specii diferite de animale sau de plante pentru a obține urmași cu însușiri superioare. **16** *vt* (Înv; fig) A amesteca. **17** *vr* (Înv) A face semnul crucii. **18** *vr* (Fig) A înlemni de mirare. **19** *vi* (Frm; d. nave) A naviga în larg pentru a supraveghea liniile maritime de comunicație. **20** *vi* (Pgn) A naviga. **21** *vt* (Îe) **A-și ~ privirile** A se privi unul pe celălalt.

încrucișare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 46 / Pl: *~șări* / E: ***încrucișa***] **1** Așezare în formă de cruce Si: *încrucișat[1]* **(1)**. **2** Punere a brațelor în formă de cruce pe piept Si: *încrucișat[1]* **(2)**. **3** Ședere cu picioarele încrucișate Si: *încrucișat[1]* **(3)**. **4-5** Rămânere în inactivitate (în semn de protest) Si: *încrucișat[1]* **(4-5)**. **6** Atitudine de indiferență Si: *încrucișat[1]* **(6)**. **7** Începere a unei lupte Si: *încrucișat[1]* **(7)**. **8** Privire plină de răutate Si: *încrucișat[1]* **(8)**. **9** Strabism convergent Si: *încrucișat[1]* **(9)**. **10** Schimbare de priviri între două persoane Si: *încrucișat[1]* **(10)**. **11** Întâlnire a două persoane venind din direcții opuse Si: *încrucișat[1]* **(11)**. **12** Intersectare a drumurilor Si: *încrucișat[1]* **(12)**. **13** (Fig) Contracarare a unei acțiuni Si: *încrucișat[1]* **(13)**. **14** Împerechere a diferite soiuri de plante sau specii de animale pentru a obține urmași cu însușiri superioare Si: *încrucișat[1]* **(14)**. **15** (Înv; fig) Amestec. **16** (Înv) Schițare a semnului crucii Si: *încrucișat[1]* **(16)**. **17** Înlemnire de uimire Si: *încrucișat[1]* **(17)**. **18** (Frr) Navigare în larg pentru supravegherea liniilor maritime de comunicație Si: *încrucișat[1]* **(18)**. **19** (Pgn) Navigare. **20** (Lin) Contact prelungit între două limbi care se influențează reciproc.

încrucișat[1] *sn* [At: HOGAȘ, M. N. 153 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***încrucișa***] **1-14** Încrucișare **(1-14)**. **15** (Înv; fig) Amestec. **16-18** Încrucișare **(16-18)**. **19** (Pgn) Navigare.

încrucișat²*, *~ă** a* [At: ODOBESCU, III, 111/20 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încrucișa] **1** Așezat cruciș. **2** Suprapus. **3** (Mil; îs) *Foc ~* Foc deschis asupra inamicului din două părți. **4** (Îs) *Cuvinte ~e* Rebus. **5** (Îe) **A sta, a ședea** etc. **cu brațele** (sau **cu mâinile**) **~e** A sta în inactivitate. **6** (D. ochi, priviri, pex d. oameni) Care se uită cruciș Si: *sașiu*. **7** (D. drumuri) Care se întretaie. **8** (Lin; d. limbi) Care vin în contact și se influențează reciproc. **9** (D. animale și plante) Împerecheat cu un animal dintr-o altă specie sau cu o plantă dintr-un alt soi, pentru a obține urmași cu calități deosebite.

încrucișător *sn* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: *în-* + ***crucișător***] (Înv) Crucișător.

încrucișătură *sf* [At: MĂRGĂRITARE (1746), ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***încrucișa*** + *-tură*] (Îvr) Loc de intersectare a două drumuri Si: *intersecție, răspântie*.

încrucit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încruci***] (Îvp) **1** Crucit (**1**). **2** Uimit.

încrudă *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~dez* / E: *în-* + ***crud***] (Îrg) A căpăta gustul și aspectul aluatului necopt.

încrunta [At: PRAV. GOV., ap. TDRG / Pzi: *încrunt* / E: *în-* + ***crunta***] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) umple de sânge. **3-4** *vtr* (Înv) A (se) înroși de sânge. **5** *vt* (Înv) A bate pe cineva, umplându-l de sânge. **6** *vt* (Înv) A mușca pe cineva până ce sângerează. **7** *vr* (Pop) A sângera din cauza unei răni. **8** *vr* (Pop; spc) A-i ieși cuiva sânge dintr-un dinte lovit. **9** *vr* (Înv; fig) A se mânji cu o faptă urâtă, condamnabilă. **10** *vt* (Pop) A tăia puțin ca să dea sângele. **11** *vt* (Pop; spc) A cresta în formă de cruce pleoapa ochilor la oi. **12** *vr* A privi cu asprime. **13** *vt* (Nob) A fixa pe cineva cu priviri crunte. **14-15** *vtr* (D. sprâncene) A (se) încreți. **16-17** *vtr* (D. oameni) A apropia sprâncenele și a face cute verticale pe frunte, în semn de nemulțumire, de mânie, de îngrijorare, mirare etc. **18** *vt* (Îvp) A tunde puțin mustățile.

încruntare *sf* [At: PSALT. 106/37 / Pl: *~tări* / E: ***încrunta***] **1** (Înv) Sângerare provocată de răni, de lovituri, de bătaie etc. **2** (Înv) Înroșire de sânge. **3** (Înv) Batere a cuiva, umplându-l de sânge. **4** (Înv) Mușcare a cuiva până ce sângerează. **5** (Pop; spc) Sângerare a unui dinte lovit. **6** (Înv; fig) Săvârșire a unei fapte urâte, condamnabile. **7** (Pop; ccr) Tăietură mică făcută cu scopul de a provoca sângerarea. **8** (Pop; ccr) Crestare în formă de cruce a pleoapelor ochilor la oi. **9** Apropiere a sprâncenelor și ivire a cutelor verticale pe frunte în semn de nemulțumire, mânie, mirare, îngrijorare etc. **10** (Ccr) Privire aspră sau posomorâtă. **11** (Îvp) Tundere a mustăților.

încruntat, ~ă *a* [At: URECHE, ap. LET. 167/27 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încrunta***] **1** (Îvp) Însângerat. **2** (Înv) Înroșit de sânge. **3** (Îvp; fig) Doritor de sânge Si: (pop) *sângeros*. **4** (Îvp) Rănit până la sânge. **5** (Înv; fig) Mânjit cu o faptă urâtă. **6** (Pop) Crestat cu scopul de a provoca sângerarea. **7** (Nob) Fixat cu privirea. **8** (D. sprâncene, frunte) Încrețit. **9** (D. oameni) Care are pe frunte sau între sprâncene cute verticale de nemulțumire, de mânie, de îngrijorare etc. **10** (Pex; d. oameni) Care are o înfățișare sau o privire aspră, posomorâtă.

încruntător, ~oare *a* [At: (a. 1651) PSALT. 175 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încrunta*** + *-(ă)tor*] (Înv) Însetat de sânge Si: *crunt*.

încruntătură *sf* [At: SBIERA, P. 204/31 / Pl: *~ri* / E: ***încruntat*** + *-(ă)tură*] **1** (Înv) Pată de sânge. **2** (Înv) Înfățișare încruntată. **3** (Pop) Paralizie a mușchilor ochiului, care are drept urmare încruntarea permanentă a sprâncenelor. **4** (Ccr) Cută verticală pe frunte, între sprâncene.

încrusta *v* vz ***incrusta***

încrustant, ~ă *a* vz ***incrustant***

încrustare *sf* vz ***incrustare***

încrustat, ~ă *a* vz ***incrustat***

încrustație *sf* vz ***incrustație***

încrustațiune *sf* vz ***incrustație***

încrușca *vt* [At: N. REV. R., I Supl. 29 / Pzi: *încrușc* / E: *în-* + ucr ***крушка***] (Trs; csnp) A rupe în bucăți și le presăra ulterior pe jos.

încruși *vt* [At: DA ms / Pzi: *~șesc* / E: *în-* + ***cruși***] (Reg) A argăsi.

încrușire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *în-* + ***crușire***] (Înv) **1** Tăbăcire (**1**). **2** Boală internă la oi și la vaci, care urinează cu sânge Si: *încrușit¹* (**2**).

încrușit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *în-* + ***crușit¹***] (Înv) **1** Tăbăcire (**1**). **2** Încrușire (**2**).

încrușit², ~ă *a* [At: EMINESCU, ap. CADE / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încruși***] (Înv) **1** Înroșit. **2** (Pex) Pătat de sânge. **3** (D. pielea animalelor) Argăsit². **4** Înnegrit. **5** Amestecat cu sânge.

încui *v* vz ***încuia***

încuia [At: CORESI, EV. 50/35 / V: (înv) ***încui*** (Ban) ***~una*** (Pzi: *încun*) / Pzi: *încui* / E: ml * ***(in)cuneo, -are***] **1-2** *vtr* A (se) închide cu ajutorul unui zăvor, al unui lacăt. **3** *vt* A ține pe cineva închis într-o încăpere. **4** *vr* A se izola într-o încăpere. **5** *vt* (Fig; pfm) A face pe cineva să nu mai aibă ce răspunde. **6-7** *vtr* (Pop) A (se) constipa. **8** *vt* A bara un drum. **9-10** *vtr* (Fig; d. gură, urechi) A (se) astupa. **11** *vt* (Trs; înv; fig) A încheia. **12** *vr* (Fig; pex) A se însingura. **13** *vr* (Pop; d. femei însărcinate) A nu putea naște. **14** *vr* (Pop; d. femei) A nu putea avea copii.

încuială *sf* [At: H XVII, 439 / Pl: *~ieli* / E: ***încuia*** + *-ală*] (Îvr) Constipație.

încuiare *sf* vz ***încuiere***

încuiat¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 29 / V: ***~iet*** / Pl: *~uri* / E: ***încuia***] **1-4** Încuiere (**1-4**). **5** (Pop) Constipație. **6-12** Încuiere (**6-12**).

încuiat², ~ă [At: CORESI, EV. 124/25 / V: ***~iet, ~unat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încuia***] **1** *a* Închis cu cheia, cu zăvorul, cu lacătul etc. **2** *a* (Pop) Constipat. **3-4** *smf, a* (Fig; fam) (Om) incapabil de a înțelege noul. **5** *a* (Pex) Care nu este sociabil. **6** *a* Insensibil la argumente. **7** *a* Lipsit de orizont. **8** *a* Care nu iese din părerile lui. **9** *a* Prost. **10** *a* Izolat într-o cameră.

încuiba [At: VARLAAM, C. 371/2 / V: (înv; cscj) ***~bi*** / Pzi: *încuib, ~bez* / E: *în-* + ***cuib***] **1** *vr* (D. animale, păsări, șerpi) A-și face cuib Si: *a se încuibura* (**1**). **2** *vr* A se așeza unde nu-i este locul Si: *a se încuibura* (**2**). **3** *vr* (Fig; d. un viciu, o boală, un rău etc., udp „în", „între", „pe la") A se înrădăcina. **4-5** *vtr* (Îe) **A i (se) ~ în cap** A-i intra în cap o idee Si: *a (se) încuibura* (**4-5**). **6** *vtf* (Înv; fig) A sădi.

încuibare *sf* [At: CARAGEA, L. 6/10 / Pl: *~bări* / E: ***încuiba***] **1** Construire a unui cuib. **2** Așezare într-un loc nepotrivit. **3** (Fig) Înrădăcinare a unor idei, deprinderi, năravuri, boli etc. **4** (Înv; fig) Sădire.

încuibat, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 188 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încuiba***] **1** (D. păsări) Care și-a făcut cuibul. **2** Care s-a stabilit într-un loc nepotrivit. **3** (D. idei, deprinderi, boli; fig) Înrădăcinat. **4** (Înv; fig) Sădit.

încuibi *v* vz ***încuiba***

încuibura *vtr* [At: PSALT. 215/8 / Pzi: *încuibur, ~rez* / E: ***în*** + ***cuib*** + *-ura*] (Înv) **1-5** A (se) încuiba (**1-5**).

încuiere *sf* [At: BIBLIA (1688) 238/2 / V: ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***încuia***] **1** Închidere cu cheia, cu zăvorul, cu lacătul etc. Si: *încuiat¹* (**1**). **2** Interzicere (cuiva) de a ieși dintr-o încăpere Si: *încuiat¹* (**2**). **3** Autoizolare a cuiva într-o încăpere Si: *încuiat¹* (**3**). **4** Barare a unui drum Si: *încuiat¹* (**4**). **5** (Pop) Constipație. **6** (Pop) Retenție urinară Si: *încuiat¹* (**6**), *încuietură* (**5**). **7** (Trs; înv; fig) Oprire a unei acțiuni Si: *încuiat¹* (**7**). **8** (Fig) Astupare a gurii, a urechilor etc. Si: *încuiat¹* (**8**). **9** (Fig; fam) Anulare a posibilității cuiva de a replica Si: *încuiat¹* (**9**). **10** (Trs; fig; înv) Încheiere a unei activități Si: *încuiat¹* (**10**). **11** (Pop) Neputință de a naște Si: *încuiat¹* (**11**). **12** (Pop) Imposibilitate de a avea copii Si: *încuiat¹* (**12**). **13** (Fig; pex) Însingurare.

încuietor, ~oare [At: VARLAAM, C. II, 22 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încuia*** + *-(ă)tor*] **1-2** *sf, a* (Dispozitiv) care încuie ceva. **3** *sf* (D. oameni; îe) **A avea două chei pentru o ~oare** A fi șiret. **4** *sf* (Fig) Situație grea în care se află cineva. **5-6** *sf, a* (Fig) (Problemă) care nu are răspuns. **7** *sf* (Pop) Ghicitoare.

încuietură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***încuia*** + *-tură*] **1** Încuiere (**1**). **2** (Înv) Încuietoare (**1**). **3** (Mpp) Ocluzie intestinală. **4** (Pop) Constipație. **5** (Pop) Încuiere (**6**).

încujba [At: DOSOFTEI, V. S 246/1 / V: *~bi* / Pzi: *~bez* / E: *în-* + ***cujbă***] (Îrg) **1-2** *vtr* A (se) apleca până la pământ. **3-4** *vtr* A (se) strâmba. **5-6** *vtr* A (se) încovoia (**1-2**). **7-8** *vtr* (Fig) A (se) îndupleca. **9** *vt* (Fig) A înjosi pe cineva Si: *a încovoia* (**5**).

încujbare *sf* [At: CONACHI, ap. TDRG / Pl: *~bări* / E: ***încujba***] (Îrg) **1** Aplecare până la pământ. **2** (Fig) Înjosire a cuiva. **3** Încovoiere. **4** Strâmbare. **5** (Fig) Înduplecare.

încujbat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 17/2 / V: ***~bit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încujba***] (Îrg) **1** Îndoit. **2** Oblic. **3** Cocoșat. **4** Strâmb.

încujbătură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***încujba*** + *-(ă)tură*] (Îrg) **1** Îndoitură. **2** Parte convexă a unui lucru.

încujbi *v* vz ***încujba***

încujbit, ~ă *a* vz ***încujbat***

încujlui *vr* [At: LB / V: ***~cușlui*** *vri* / Pzi: *~iesc* / E: ns cf mg *Közel*] (Reg) **1** A se îndrăgosti de cineva. **2** A întreține relații sexuale.

încul*ța** *v* vz ***încălța

încumăta *v* vz ***încumeta***

încumătare *sf* vz ***încumetare***

încumătat, ~ă *a* vz ***încumetat***

încumătător, ~oare *a* vz ***încumetător***

încumătri *v* vz ***încumetri***

încumătrire *sf* vz ***încumetrire***

încumătrit, ~ă *a* vz ***încumetrit***

încumba *v* vz ***incumba***

încumeta *vr* [At: ȚICHINDEAL, F. 54/15 / V: (înv) ***~măta, ~te, ~eți*** / Pzi: *încumet, ~tez* / E: ml *(in)committere*] **1** A avea curaj Si: *a cuteza* (**1**), *a îndrăzni*. **2** (Înv; udp „în", „pe") A se încrede în ceva. **3** A trage pe cineva inima să înceapă o acțiune dificilă. **4** A se decide la asumarea unui risc. **5** A se expune unei primejdii.

încumetare *sf* [At: SBIERA, F. S. 132 / V: ***~măt~*** / Pl: *~tări* / E: ***încumeta***] **1** Cutezanță. **2** (Înv) Încredere în cineva sau în ceva Si: *încumetat* (**2**). **3** Tragere de inimă spre o acțiune dificilă. **4** Decizie de a-și asuma un risc. **5** Expunere la o primejdie.

încumetător, ~oare *smf, a* [At: I. NEGRUZZI, VI, 576 / V: ***~măt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încumeta*** + *-tor*] (Înv) **1-6** (Persoană) care se încumetă (**3-5**).

încumete *v* vz ***încumeta***

încumetri [At: NECULCE, ap. LET. II, 303/12 / V: ***~mătri*** / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***cumătru***] (Reg) **1** *vrr* A deveni cumetri Si: *a se cumetri*. **2** *vrr* (Pex) A se asocia cu cineva Si: *a se întovărăși*. **3-4** *vt* (Rar) A face mai multe persoane să devină (cumetri sau) aliați.

încumetrire *sf* [At: ODOBESCU, III, 320/20 / Pl: *~ri* / E: ***încumetri***] **1** Înrudire prin cumetrie. **2** (Pex) Asociere cu cineva. **3-4** Determinare a unor persoane să devină (cumetri sau) aliați.

încumetrit, ~ă *a* [At: SBIERA, P. 202/19 / V ***~măt~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încumetri***] **1** Înrudit prin cumetrie (**1**). **2** (Pex) Asociat cu cineva.

încumeți *v* vz ***încumeta***

încuminți *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***cuminți***] (Înv) **1-2** A (se) cuminți.

încumnăți *vrr* [At: ȘINCAI, HR. 248/39 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***cumnat***] A se face cumnat(ă) cu cineva.

încumnățire *sf* [At: MARIAN, NU. 66 / Pl: *~ri* / E: ***încumnăți***] Relație de cumnat sau cumnată cu cineva.

încumnățit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încumnăți***] Care a devenit cumnat sau cumnată cu cineva.

încumplit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***cumplit***] (Înv) Cumplit.

încungiur *sn* vz ***înconjur***

încungiurare *sf* vz ***înconjurare***

încungiurat[1] *sn* vz ***înconjurat***[1]

încungiurat[2]***, ~ă*** *a* vz ***înconjurat***[2]

încungiurătură *sf* vz ***încunjurătură***

încunjur *sn* vz ***înconjur***

încunjura *v* vz ***înconjura***

încunjurare *sf* vz ***înconjurare***

încunjurat[1] *sn* vz ***înconjurat***[1]

încunjurat[2]***, ~ă*** *a* vz ***înconjurat***[2]

încunjurător, ~oare *smf, a* vz ***înconjurător***

încunjurătură *sf* vz ***înconjurătură***

încunjurime *sf* [At: I. NEGRUZZI, IV, 438 / Pl: *~mi* / E: ***încunjura*** + *-ime*] (Înv) **1** Împrejurime. **2** Ambianță.

încunjurime *sf* vz ***înconjurime***

încunoaște *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. 177/2 / Pzi: *încunosc* / E: *în-* + ***cunoaște***] (Înv) A încunoștința.

încunoștința *vt* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***cunoștință***] (Înv) A face cunoscut Si: *a comunica, a vesti*, (înv) *a încunoaște*.

încunoștințare *sf* [At: DA ms / Pl: *~țări* / E: ***încunoștința***] (Înv) **1** Aducere la cunoștință Si: *comunicare, informare*. **2** Avertisment. **3** Notificare.

încunoștințat, ~ă *a* [At: DA ms / V: (nrc) ***~știin~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încunoștința***] (Înv; d. oameni) **1** Căruia i s-a adus la cunoștință Si: *informat*. **2** Avertizat.

încununa [At: VARLAAM, C. 77 / Pzi: *~nez, încunun* / E: *în-* + ***cunună***] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) încorona (**1-2**). **3** *vr* (Bis; înv) A se cununa. **4-5** *vtr* A(-și) așeza pe cap o cunună în semn de omagiu sau de înălțare la o demnitate. **6-7** (Pex) *vtr* A (se) împodobi punându-și pe cap un obiect asemănător cu o cunună. **8** *vt* (Înv; fig) A răsplăti cu onoruri. **9** *vt* (Fig) A desăvârși o activitate, o operă etc. Si: *a încorona* (**6**). **10** *vt* (Pop; fig) A-i veni cuiva de hac. **11** *vt* (Fig) A reprezenta în activitatea cuiva realizarea cea mai valoroasă Si: *a încorona* (**7**).

încununare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***încununa***] **1** Încoronare (**1**). **2-3** (Înv) Cununie (**1-2**). **4** Așezare pe cap a unei cunune în semn (de omagiu sau) de înălțare la o demnitate Si: *încununat*[1] (**4**). **5** Împodobire cu un obiect asemănător unei cununi Si: *încununat*[1] (**5**). **6** (Înv; fig) Răsplătire cu onoruri Si: *încununat*[1] (**6**). **7** (Fig) Desăvârșire a unei activități, a unei opere etc. Si: *încununat*[1] (**7**). **8** (Pop) Învingere a unui dușman Si: *încununat*[1] (**8**). **9** Realizare culminantă în activitatea cuiva Si: *încununat*[1] (**9**).

încununat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***încununa***] **1** Încoronare (**1**). **2-3** (Înv) Cununie (**1-2**). **4-9** Încununare (**4-9**).

încununat[2]***, ~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 84/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încununa***] **1-2** Încoronat[2] (**2-3**). **3** Împodobit cu o cunună sau cu ceva asemănător unei cununi. **4** (Fig) Desăvârșit. **5** (Înv; fig) Răsplătit cu onoruri. **6** (Pop) Căsătorit[2].

încura [At: I. VĂCĂRESCU, P. 336/17 / V: (înv) ***~ră, ~re*** / Pzi: *încur*, (rar) *~ez* / E: ml **incurrare*] (Îvr) **1** *vt* A mâna caii repede Si: *a goni*, (pop) *a încurge* (**1**). **2** *vt* (Îe) **A-și ~ caii** A alerga. **3** *vt* (Fig; îae) A-și face mendrele. **4** *vt* A parcurge o distanță în fuga cailor Si: (pop) *a încurge* (**2**). **5** *vr* (D. cai; mai rar, d. alte animale) A porni la fugă Si: (pop) *a încurge* (**3**). **6** *vr* (D. cai) A se întrece alergând Si: (pop) *a încurge* (**4**). **7** *vr* (D. cai) A alerga în voie Si: (pop) *a încurge* (**5**). **8** *vr* (D. adulți; îe) **A se ~ măgarii** A se juca asemenea unor copii. **9** *vr* (D călăreți, pex d. copii) A se lua la întrecere. **10** *vr* (Fig; d. persoane) A zburda. **11** *vi* (Fig: d. oameni) A o rupe la fugă. **12** *vt* (Înv; d. persoane; îf *încure*) A alunga.

încuragia *v* vz ***încuraja***

încuraja *vt* [At: RETEGANUL, P. I. 53 / V: ***~agia***, (înv) ***încoraja***, (înv) ***~rája*** / Pzi: *~jez* / E: *în-* + ***curaj***] **1** A da cuiva curaj Si: *a îmbărbăta*. **2** A sprijini. **3** A stimula.

încurajare *sf* [At: PANN, E. II 73/4 / V: (înv) ***~coraj~*** / Pl: *~jări* / E: ***încuraja***] **1** Îmbărbătare. **2** Sprijinire. **3** Stimulare. **4** (Irn) Favorizare. **5** (Irn) Protecție.

încurajat, ~ă *a* [At: PANN, E. II. 3/4 / V: (înv) ***~coraj~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încuraja***] **1** Care a căpătat curaj Si: *îmbărbătat*. **2** Sprijinit[2]. **3** Plin de însuflețire Si: *inimos*. **4** Stimulat[2].

încurajator, ~oare [At: DA / V: ***~răj~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încuraja*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care inspiră curaj. **2** Care îmbărbătează. **3** Care stimulează. **4** Care protejază.

încurare *sf* [At: ÎNDREPTAREA (1652), ap. TDRG / V: (înv) ***~răre*** / Pl: *~rări* / E: ***încura***] (Îrg) **1** Conducere rapidă a unui atelaj cu cai Si: (îrg) *încurat[1]* (**1**). **2** Alergare. **3-4** Parcurgere în goană (cu caii) a unei distanțe Si: (îrg) *încurat[1]* (**3-4**). **5** Cursă de cai Si: *cavalcadă*, (îrg) *încurat[1]* (**5**). **6** Incursiune în viteză Si: *încurat[1]* (**6**), *năvală*. **7** Alergare în libertate a cailor Si: (îrg) *încurat[1]* (**7**). **8** Zburdălnicie. **9** Joc al adulților ca al unor copii Si: (îrg) *încurat[1]* (**9**). **10** Lăsare în voia viciilor Si: (îrg) *încurat[1]* (**10**).

încurat[1] *sn* [At: I. GOLESCU, C. I 156 / Pl: *~uri* / E: ***încura***] (Îrg) **1** Încurare (**1**). **2** Alergare. **3-10** Încurare (**3-10**).

încurat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încura***] (Îrg; d. cai) **1-2** Mânat cu repeziciune (în cadrul unei întreceri) Si: *gonit, alergat*.

încurat[3], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***curat***] (Înv) Curat.

încurăja *v* vz ***încuraja***

încurăre *sf* vz ***încurare***

încurător, ~oare [At: I. GOLESCU, C. I, 15 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încura*** + *-tor*] (Îrg) **1** *sm* Cal de curse. **2** *sf* Alergare de cai. **3** *sf* Loc în care se aleargă caii.

încurătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***încura*** + *-(ă)tură*] (Îrg) Cursă de cai.

încurca [At: CORESI, EV. 327/28 / Pzi: *încurc* / E: pbl ml ****incolicare***] **1-2** *vtr* (D. fire, ață etc.) A (se) încâlci cu noduri care nu se pot descurca ușor. **3** *vt* (Pop) A călca în picioare fânețele, semănăturile. **4-5** *vtr* A (se) rătăci. **6** *vt* A schimba mereu drumul, direcția pentru a îngreuna o urmărire. **7** *vt* A stingheri pe cineva la mers. **8** *vr* A se împiedica din mers. **9** *vt* A opri de la o acțiune. **10** *vr* (Îe) **A i se ~ zilele cuiva** sau **a ~ lumea** A fi inutil. **11** *vt* (Îae) A stânjeni pe cei din jur. **12** *vr* (Fam; îe) **A i se ~ cuiva limba (în gură)** A i se împletici limba din cauza beției, a unei emoții etc. **13** *smi* (Îc) **~că-lume** Om care nu este bun de nimic și nu lasă nici pe alții să-și vadă de treburi. **14-15** *vtr* (A face pe cineva să-și piardă sau) a-și pierde firul ideilor Si: *a (se) zăpăci*. **16-17** *vtr* (Îe) **Se ~că lucrurile** sau **ițele** A (se) produce o situație complicată, confuză. **18** *vt* (Îe) **A ~ vorba** A vorbi confuz pentru a ascunde adevărul. **19** *vt* (Îae) A da răspunsuri evazive. **20** *vt* (Pop; îe) **A o ~** A duce o viață chinuită. **21** *vt* (D. animale; îae) A trăi. **22** *vt* (Fam; îae) A avea necazuri, neplăceri. **23** *vt* (Îae) A crea intenționat o situație ambiguă, confuză. **24** *vt* (Îae) A face un lucru de mântuială. **25** *vt* (Îae) A nu fi clar în ceea ce spune. **26** *vt* (Îae) A intra într-o încurcătură. **27-28** *vtr* (Fig) A (se) prinde în mreje. **29** *vr* A se angaja într-o afacere din care nu se mai poate ieși decât cu greutate. **30** *vr* (Fig) A pierde vremea. **31** *vr* A întârzia pe la petreceri. **32** *vt* (Înv) A unelti. **33** *vr* (Îe) **Nu se ~că** Nu se lasă. **34** *vr* (Îae) Nu glumește. **35** *vr* (Îae) Nu-și pierde vremea. **36** *vr* (Fig; îe) **A i se ~ (cuiva) potecile** A da de belea. **37** *vt* (Îe) **A ~ cuvinte** A îngăima cuvinte, a bolborosi din cauza uimirii. **38** *vt* (Îae) A minți.

încurcală *sf* [At: CREANGĂ, P. 270 / Pl: *~le* / E: ***încurca*** + *-ală*] **1** (Mol) Încurcătură (**1**). **2** (Înv) Uneltire.

încurcare *sf* [At: PANN, E. II, 4/4 / Pl: *~cări* / E: ***încurca***] **1** Încâlcire a firelor, a aței etc. astfel încât să nu se poată descurca ușor Si: *încurcat[1]* (**1**). **2** Călcare în picioare a fânețelor, a semănăturilor Si: *încurcat[1]* (**2**). **3** Rătăcire a drumului Si: *încurcat[1]* (**3**). **4** Schimbare permanentă a drumului, a direcției pentru a îngreuna o urmărire Si: *încurcat[1]* (**4**). **5** Stingherire a unei persoane la mers Si: *încurcat[1]* (**5**). **6** Împiedicare a cuiva de ceva în timpul mersului Si: *încurcat[1]* (**6**). **7** Oprire a unei persoane de la o acțiune Si: *încurcat[1]* (**7**). **8** Stânjenire a celor din jur Si: *încurcat[1]* (**8**). **9** Împleticire a limbii din cauza băuturii, a unei emoții etc. Si: *încurcat[1]* (**9**). **10** Pierdere a firului ideilor Si: *încurcat[1]* (**10**), *zăpăcire*. **11** Ivire a unei o situații complicate, confuze Si: *încurcat[1]* (**11**). **12** Vorbire confuză al cărei scop este de a ascunde adevărul Si: *încurcat[1]* (**12**). **13** Furnizare a unor răspunsuri evazive Si: *încurcat[1]* (**13**). **14** Realizare de mântuială a unui lucru Si: *încurcat[1]* (**14**). **15** Neclaritate în vorbire Si: *încurcat[1]* (**15**). **16** Intrare într-o afacere din care nu se mai poate ieși decât cu greutate Si: *încurcat[1]* (**16**). **17** (Fig) Pierdere de vreme Si: *încurcat[1]* (**17**). **18** (Fig) Intrare într-un necaz Si: *încurcat[1]* (**18**). **19** Îngăimare a unor cuvinte din cauza uimirii Si: *încurcat[1]* (**18**).

încurcat[1] *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 351 / Pl: *~uri* / E: ***încurca***] **1-18** Încurcare (**1-18**).

încurcat[2], ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 237 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încurca***] **1** (D. fire, ață, etc.) Amestecat și înnodat cu alte fire Si: *încâlcit[2]* (**1**). **2** (D. drumuri) Greu de găsit. **3** (D. urme) Neclar. **4** (D. acțiuni, idei) Greu de urmărit. **5** Neclar. **6** (Îe) **A lăsa ceva ~** sau **a o lăsa ~ă** A lăsa o problemă nelămurită. **7** (Îae) A renunța la rezolvarea unei probleme. **8** (D. oameni) Care nu știe cum să se comporte, ce atitudine să adopte, din cauza emoției, a confuziei, a surprizei, etc. Si: *jenat, stânjenit, stingherit*. **9** (Fig) Tulburat. **10** (Fig) Nesigur. **11** Implicat într-o situație dificilă din care nu se poate ieși. **12** (Fig) Prins în mrejele cuiva.

încurcător, ~oare [At: CAT. MAN. 163 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***încurca*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Pop) (Persoană) care încurcă. **3** *sf* (Înv) Iarbă încurcată.

încurcătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 183/2 / Pl: *~ri* / E: ***încurca*** + *-(ă)tură*] **1** Amestecătură de fire, de ață etc. Si: (înv) *încurcală* (**1**). **2** (Med; pop; îs) *~ de mațe* Ocluzie intestinală. **3** Situație complicată, neplăcută. **4** Necaz. **5** (Rar) Confuzie. **6** (Îe) **Din ~ în împleticire** Dintr-o situație rea în alta și mai rea. **7** (Îe) **A pune pe cineva în ~** A pune pe cineva într-o situație din care nu mai știe cum să iasă. **8** (Fig) Jenă. **9** (Fig) Tulburare. **10** (Rar) Legătură amoroasă. **11** (Înv) Uneltire.

încurela [At: TEODORESCU, P. P. 64 / Pzi: *~lez* / E: *în-* + ***curele*** (pll *curea*)] (Pop) **1** *vr* A se încinge cu curele. **2** *vt* A prinde un obiect în curele.

încurelat[1] *sn* [At: BIBICESCU, P. P. 332 / Pl: *~uri* / E: ***încurela***] **1-2** (Încingere sau) prindere a unui obiect cu curele Si: *încurelare* (**1-2**).

încurelat[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încurela***] **1-2** (Încins sau) prins cu curele.

încurge *vtr* [At: TEODORESCU, P. P. 47 / Pzi: *încurg* / E: *în-* + ***curge***] (Pop; d. cai) **1-10** A (se) încura (**1, 4-7**).

încursă *sf* [At: P. MAIOR, IST. 22/5 / Pl: *~se* / E: ns cf *încurge*] (Înv; nob) Năvălire.

încurți *vr* [At: PSALT. SCH., ap. DA ms / Pzi: nct / E: ***în*** + ***curte***] (Înv) A se stabili la curtea cuiva.

încuscri *vrr* [At: BIBLIA (1688), 131 / V: (cscj) ***~ra*** / Pzi: *~resc* (îvr) *încuscru* / E: *în-* + ***cuscru***] **1** A se face cuscru cu cineva. **2** (Pex) A deveni rudă prin alianță cu cineva. **3** (Înv) A fi răutăcios cu cineva, refuzându-i orice fel de ajutor.

încuscrire *sf* [At: PANN, E. IV, 26/3 / Pl: *~ri* / E: ***încuscri***] **1** Relație de cuscru sau de cuscră a cuiva Si: *încuscrit[1]* (**1**). **2** (Pex) Înrudire cu cineva prin alianță Si: *încuscrit[1]* (**2**).

încuscrit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***încuscri***] **1-2** Încuscrire (**1-2**).

încuscrit[2], ~ă *a* [At: NEGRUZZI, ap. DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***încuscri***] **1-2** Înrudit cu cineva (prin încuscrire sau) prin alianță.

încușlui *v* vz ***încujlui***

încutropi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~pesc* / E: *în-* + ***cutropi***] (Înv) **1-2** A (se) cotropi.

încuviința [At: I. NEGRUZZI, S. II, 150 / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***cuviință***] **1** *vi* A fi de acord. **2** *vt* A permite. **3** *vt* (Rar) A acorda cuiva un avantaj cerut.

încuviințare *sf* [At I. NEGRUZZI, S. I. 241 / Pl: *~țări* / E: ***încuviința***] **1** Punere de acord cu cineva. **2** (Rar) Acordare cuiva a unui avantaj cerut. **3** Aprobare. **4** Permisiune.

încuviințat, ~ă [At: MINEIUL (1776), 52 1/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***încuviința***] **1** (Înv) Potrivit. **2** (Înv) Întemeiat. **3-4** Pentru care s-a dat încuviințare (**1-2**). **5** Permis.

încvartira *v* vz ***încartirui***

încvartirare *sf* vz ***încartiruire***

încvartirat, ~ă *a* vz ***încartiruit***

îndarn *av* [At: COSTINESCU / E: it ***indarno***] (Itî) Zadarnic.

îndat *av* vz ***îndată***

îndată av [At: NECULCE, ap. LET. II, 230/16 / V: ***îndat,*** (înv) ***îndatăși*** / E: *în-* + ***dată***] 1 Imediat. 2 (Îlav; înv) ~ ... ~ Când ... când. 3 (Îal) Uneori ... alteori. 4 (Îlav) **De ~** Numaidecât. 5 (Îlc) **(De) ~ ce** Imediat ce. 6 (Îal) După ce. 7 (Îal) Când. 8 (Buc; Mol; îlav) **~ta mare** În cea mai mare grabă. 9 (Mol; Buc; îal) Pe loc.

îndatina v vz ***îndătina***

îndatinat, ~ă a vz ***îndătinat***

îndatora [At: PRAV. MOLD. 28 / V: ***~ri*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***dator***] 1 *vt* A impune o datorie Si: *a obliga*. 2 *vt* A obliga pe cineva la recunoștiință printr-un ajutor dat la nevoie. 3 *vr* A face datorii Si: *a se împrumuta*. 4 *vr* (Pex) A se încurca în datorii. 5 *vt* A da un bun gaj în schimbul unui împrumut. 6 *vr* (Înv) A-și lua angajamentul de a împlini un anumit lucru.

îndatorare sf [At: CARAGEA, L. 37 / V: ***~rire*** / Pl: *~rări* / E: ***îndatora***] 1 Impunere a unei datorii. 2 Obligare a cuiva la recunoștință printr-un ajutor dat la nevoie. 3 Împrumutare de bani. 4 Contractare a prea multor datorii bănești. 5 Amanetare a unui bun în schimbul unui împrumut. 6 (Înv) Angajament de a îndeplini un anumit lucru.

îndatorat, ~ă a [At: DA / V: ***~rit*** / Pl: *~ți, ~e* / E: ***îndatora***] (D. oameni) 1 Care este dator cuiva cu ceva. 2 Obligat la ceva. 3 Recunoscător pentru ceva

îndatori v vz ***îndatora***

îndatorință sf [At: DEX / Pl: *~țe* / E: ***îndatori*** + *-ință*] (Îvr) 1-4 Îndatorare (1-4).

îndatorire sf vz ***îndatorare***

îndatorit, ~ă a vz ***îndatorat***

îndatoritor, ~oare [At: (a. 1785) URICARIUL, II, 80 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndatori*** + *-itor*] 1 *a* Care obligă prin purtarea sa pe altul Si: *amabil, politicos*. 2 *smf* Persoană care împrumută pe cineva cu ceva. 3 *a* (Nob) Obligatoriu.

îndatoritoriu, ~oare a vz ***îndatoritor***

îndăli v vz ***andăli***

îndălui vi [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 54 / V: (reg) ***unduli*** (Pzi: *~lesc*) / Pzi: *~esc* / E: mg ***indulni***] (Reg) 1 A pierde vremea. 2 A urzi o intrigă.

îndălunga v vz ***îndelunga***

îndălungat, ~ă a vz ***îndelungat***

îndămâna v vz ***îndemâna***

îndămânare sf vz ***îndemânare***

îndămânat, ~ă a vz ***îndemânat***

îndămânatic, ~ă a vz ***îndemânatic***

îndămânos, ~oasă a vz ***îndemânos***

îndămâna v vz ***îndemâna***

îndămânare sf vz ***îndemânare***

îndămână av, sf vz ***îndemână***

îndărăcni v vz ***îndărăpta***

îndărămnic, ~ă a vz ***îndărătnic***

îndărăpnat, ~ă a [At: OLLĂNESCU, H. O. 268 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndărăpnic***] (Îrg) 1 Insistent. 2 Îndărătnic.

îndărăpnic, ~ă a vz ***îndărătnic***

îndărăpnicește av vz ***îndărătnicește***

îndărăpnici v vz ***îndărătnici***

îndărăpnicie sf vz ***îndărătnicie***

îndărăpniciune sf vz ***îndărătniciune***

îndărăpt av vz ***îndărăt***

îndărăpta [At: DOSOFTEI, ap. HEM 490 / V: (Buc; cscj) ***~răcni***, (înv) ***îndărăta, ~rătna*** / Pzi: *~tez* / E: ***îndărăpt***] 1 *vi* (Îvp) A se retrage. 2 *vi* (Îvp) A ceda. 3 *vi* (Buc; îf *îndărăta*) A da înapoi. 4 *vt* (Buc; spc; d. lapte) A stârpi. 5 *vtf* (Îvp) A face să se retragă. 6 *vt* (Înv) A respinge.

îndărăptătură sf [At: M. COSTIN, ap. DA / Pl: *~ri* / E: ***îndărăpta*** + *-tură*] (Înv) Retragere în dezordine.

îndărăptnic, ~ă a vz ***îndărătnic***

îndărăptnicește av vz ***îndărătnicește***

îndărăptnici v vz ***îndărătnici***

îndărăptnicie sf vz ***îndărătnicie***

îndărăt [At: CORESI, EV. 392/18 / V: ***~ul,*** (reg) ***~drăpt*** / E: ml ****in-de-retro***] 1 *av* Înapoi. 2 *av* (Îlav) **(De-a) ~ele(a)** Cu spatele înainte. 3 *av* (Îal) Pe dos. 4 *av* (Îvr) Invers. 5 *av* (Înv) Întors. 6 *av* La locul de proveniență. 7 *av* În locul unde a fost înainte. 8 *av* (Îlv) **A se da ~** A se retrage. 9 *av* (Îal) A ceda. 10 *av* (Fig; îal) A regresa. 11 *av* (Îe) **A da (ceva) ~** A înapoia. 12 *av* (Îe) **A da pe cineva ~** A retrograda. 13 *av* Demult. 14 *av* Mai înainte de timpul actual. 15 *av* (Înv; irn; îe) **A grăi ~** A vorbi cu ironie. 16 *pp* (Îf *îndărătul*) În dosul a ceva. 17 *pp* (Îf *îndărătul*) În urma cuiva. 18 *sn* (Înv) Dos. 19 *sn* (Înv; îla) **De ~** Din spate.

îndărătnic, ~ă a [At: CORESI, EV. 80/9 / V: ***~rămnic, ~răpnic, ~răptnic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***îndărăt*** + *-nic*] (Pop) 1 *a* Încăpățânat. 2 *a* Recalcitrant 3 *a* Nesupus. 3 *a* (Pex) Stăruitor. 4 *a* (Rar) Rămas în urmă Si: *restanțier*. 5 *sf* (Bot) Clocoței (*Clematis integrifolia*).

îndărătnicește av [At: LB / V: ***~răpnicește, ~răptnicește*** / E: ***îndărătnic*** + *-ește*] (Nob) 1-2 Cu îndărătnicie (3-4).

îndărătnici [At: BIBLIA (1688) 42[1] / V: ***~răpnici, ~răptnici, ~deretnici*** / Pzi: *~cesc* / E: ***îndărătnic***] 1 *vtf* (Înv) A întoarce pe cineva de la ceva. 2 *vt* (Înv) A irita pe cineva. 3 *vt* (Înv) A trezi spiritul de contradicție. 4 *vr* (Înv) A se împotrivi. 5 *vr* (Pop) A stărui cu încăpățânare într-o atitudine Si: *a se încăpățâna*. 6 *vr* (Pop; pex) A persevera.

îndărătnicie sf [At: COD. VOR. 47 / V: ***~răpnicie, ~răptnicie*** / Pl: *~ii* / E: ***îndărătnic*** + *-ie*] (Înv) 1 Opoziție. 2 Răutate. 3 Încăpățânare. 4 Perseverență.

îndărătnicit, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndărătnici***] (Înv) 1 Care se împotrivește Si (înv) *îndărătnicitor* (1). 2 Care se încăpățânează Si (înv) *îndărătnicitor* (2). 3 Care perseverează Si (înv) *îndărătnicitor* (3).

îndărătnicitor, ~oare a [At: CORESI, EV. 214/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndărătnici*** + *-(i)tor*] (Înv) 1-3 Îndărătnicit (1-3).

îndărătniciune sf [At: VARLAAM, C. 287/1 / V: ***~răpn~, îndrăpn~*** / Pl: *~ni* / E: ***îndărătnic*** + *-iune*] (Înv) 1 Răutate. 2 Răzvrătire.

îndărătul pp vz ***îndărăt***

îndătina [At: MARIAN, NA. 85 / V: ***~dat~*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***datină***] 1 *vt* (Rar) A avea obiceiul de a... 2 *vr* (Rar) A se obișnui cu ceva. 3-4 *vr* (A fi sau) a deveni o datină.

îndătinare sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***îndătina***] 1 (Rar) Obișnuire cu ceva. 2 Existență a unei datini. 3 Transformare într-o datină.

îndătinat, ~ă a [At: STAMATI, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndătina***] 1 (Reg) Deprins, obișnuit cu ceva. 2 Care a devenit o datină. 5 (Îe) **A fi ~ să** (sau **ca**) A fi obiceiul să...

îndătică av [At: CDDE nr. 470 / E: ***îndată*** + *-ică*] (Reg) Îndată.

îndârjală sf vz ***îndârjeală***

îndârjeală sf [At: JIPESCU, O. 96 / V: ***~jală*** / Pl: *~eli* / E: ***îndârji*** + *-eală*] (Înv) 1 Dârzenie. 2 Furie.

îndârji [At: BIBLIA (1688) 380[2]/12 / Pzi: *~jesc* / E: *în-* + ***dârz***] 1-2 *vtr* (A face să devină sau) a deveni dârz. 3-4 *vtr* (A determina pe cineva să persiste sau) a persista în ceva. 5-6 *vr* A manifesta (ostilitate sau) furie. 7-8 *vtr* (Rar) A (se) încorda (3-4). 9 *vr* (Reg) A se îngrășa peste măsură.

îndârjie sf [At: CANTEMIR, IST. 326 / Pl: *~ii* / E: ***îndârji***] (Înv) Dârzenie.

îndârjire sf [At: I. NEGRUZZI, II, 64 / Pl: *~ri* / E: ***îndârji***] 1 Manifestare de om dârz. 2 Atitudine ostilă și agresivă. 3 Perseverență. 4 Înverșunare. 5 (Rar) Întărâtare.

îndârjit, ~ă a [At: ODOBESCU S. III, 589 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndârji***] 1 Stăruitor. 2 Înfuriat. 3 Ațâțat. 4 Ursuz. 5 Hotărât. 7 Înverșunat.

inde[1] av vz ***inde***

inde[2] pp [At: CONACHI, P. 54 / V: (Mol; înv) ***ande*** / E: ***în*** + ***de***] (Îrg) 1 Spre. 2 (Înaintea unui pronume la plural) Între. 3 Împreună.

îndeaievea av [At: DEX / E: ***în*** + ***de*** + ***aievea***] (Rar) Aievea.

îndeajuns av [At: DEX / P: *~de-a~* / E: ***în*** + ***de*** + ***ajuns***] De ajuns.

îndeaproape av [At: DEX / P: *~de-a~* / E: ***în*** + ***de*** + ***aproape***] 1 În mod amănunțit. 2 Cu mare atenție.

îndegeta *vt* [At: SBIERA, F. S. 277 / V: ***~dig~*** / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***deget***] (Iuz; liv) A indica.

îndegetare *sf* [At: MARIAN, O. I, 192 / Pl: *~tări* / E: ***îndegeta***] (Iuz; liv) Indicație.

îndelaolaltă *av* [At: IORDAN, L. R. A 202 / E: *în-* + ***delaolaltă***] (Înv) Împreună.

îndelepnici *v* vz ***îndeletnici***

îndelepnicire *sf* vz ***îndeletnicire***

îndelete [At: DOSOFTEI, V. S. 183/2 / E: ***în*** + ***de*** + ***lete***] **1** *av* (Îlav) **Pe ~** Fără grabă. **2** *av* (Reg; îal) De bunăvoie. **3** *sn* (Reg; îlav) **Cu ~nul** Cu încetul. **4** *av* (Trs) Pregătit. **5** *sf* (Înv) Răgaz. **6** *sf* (Înv) Motiv.

îndeletici *v* vz ***îndeletnici***

îndeletni *v* vz ***îndeletnici***

îndeletnica *v* vz ***îndeletnici***

îndeletnici [At: CORESI, EV. 133/39 / V: (înv) ***~lepn~, îndeletni, ~tica, ~ca*** / Pzi: *~cesc* / E: cf *îndelete*] **1** *vr* A se ocupa cu ceva. **2** *vr* (Pgn) A munci. **3** *vr* A dezvolta o activitate într-o direcție oarecare. **4** *vta* (Nob) A înlesni.

îndeletnicie *sf* [At: MARDARIE, L. 3974 / Pl: *~ii* / E: ***îndeletnici*** + *-ie*] (Înv) **1** Ocupație. **2** Profesie. **3** Muncă. **4** Preocupare. **5** (Înv) Tăcere.

îndeletnicire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 60/2 V: (înv) ***~lepn~*** / Pl: *~ri* / E: ***îndeletnici***] **1** Ocupație. **2** Profesie. **3** Muncă. **4** Preocupare. **5** (Înv) Tăcere.

îndelung, ~ă [At: CORESI, EV. 56/10 / Pl: *~ngi*, (îvr) *~nge* / E: ***în*** + ***de*** + ***lung***] **1** *a* Care durează mult. **2** *a* (Înv; îc) **~ă-răbdare** Răbdare multă. **3** *sf* (Înv) Durată lungă. **4** *sn* (Înv; îlav) **Cu ~ul** Timp îndelungat. **5** *av* Multă vreme Si: *îndelungat*[2] (4). **6** *av* (Înv; îc) **~-răbdător** Care rabdă multă vreme. **7** *av* De-a lungul. **8** *av* În lung.

îndelunga [At: COD. VOR. 45/4 / V: (înv) ***~dăl~, ~gi*** / Pzi: *îndelung* / E: ***îndelung***] **1** *vt* (Înv) A amâna. **2** *vt* (Înv; nob) A dura. **3-4** *vtr* (D. o perioadă sau d. viață) A (se) prelungi. **5** *vr* (Înv; îe) **A se ~ cu zile** A trăi mult. **6** *vr* (Înv; îae) A-și prelungi viața. **7** *vr* (Fig) A expune pe larg. **8** *vr* (Fig) A insista asupra unui lucru. **9** *vi* A persista în ceva. **10** *vt* (Înv) A alunga. **11** *vr* A se îndepărta.

îndelungare *sf* [At: BIBLIA (1688) 225[1] / Pl: *~gări* / E: ***îndelunga***] **1** Amânare. **2** Durată îndelungată. **3** (Înv; îs) *~a vremii* Trecere a vremii. **4** (Înv; îlav) **Cu ~** Îndelungat. **5** Prelungire a duratei.

îndelungat, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 148/31 / V: (înv) ***~dăl~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndelunga***] **1-2** Care durează (de) mult timp. **3** (D. o perioadă, viață, drumuri etc.) Lung. **4** *av* (Înv) Îndelung (5).

îndelungăreț, ~eață *a* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 25/11 / Pl: *~i, ~e* / E: ***îndelung*** + *-ăreț*] (Înv) Care ține mult timp Si: *persistent*.

îndelungi *v* vz ***îndelunga***

îndemăna *v* vz ***îndemâna***

îndemănos, ~oasă *a* vz ***îndemânos***

îndemâna [At: CANTEMIR, HR. 342 / V: ***~dămăna, ~dăm~, ~măna*** / Pzi: *~nez* / E: ***îndemână***] (Înv) **1** *vt* A facilita. **2** *vt* A ajuta. **3** *vt* A încuraja. **4-5** *vtr* A (se) împrumuta. **6** *vri* A avea încredere în cineva Si: *a se bizui*. **7** *vr* A se ivi o ocazie. **8** *vr* A fi în stare să facă un anumit lucru. **9** *vr* (Nob) A se pune pe lucru.

îndemânare *sf* [At: (a. 1773) URICARIUL, IV, 30/16 / V: ***~dăm~*** / Pl: *~nări* / E: ***îndemâna***] **1** (Înv) Comoditate. **2** (Înv; îla) **De ~** Potrivit. **3** (Înv) Posibilitate. **4** (Înv) Prilej. **5** (Înv; îls) **~ de vreme** Moment oportun. **6** (Înv) Ajutor. **7** Aptitudine. **8** Ușurință de a face un lucru ca urmare a unei bune deprinderi sau a unei înclinații Si: *abilitate, dibăcie, iscusință, îndemână* (**19**), *pricepere*.

îndemânat, ~ă *a* [At: (a. 1834) URICARIUL, VII, 138/12 / V: (reg) ***~dăm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndemâna***] (Reg) **1-2** (Înv) Îndemânatic (**1, 3**). **3** (Înv) Potrivit. **4** (Înv) Favorabil. **5** Util. **6** Serviabil.

îndemânatec, ~ă *a* vz ***îndemânatic***

îndemânatic, ~ă *a* [At: (a. 1815) URICARIUL, I, 227/13 / V: ***~dămănatec, ~mănatec, ~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***îndemână*** + *-atic*] **1** *a* Care execută bine și ușor orice muncă manuală Si: *dibaci, iscusit, îndemânos* (**5**). **2** *av* Cu îndemânare (**8**). **3** *a* De care se poate folosi cu ușurință Si: *comod*. **4** *a* (Înv) Potrivit. **5** *a* (Înv) Favorabil. **6** *a* Util. **7** *a* Serviabil.

îndemână [At: VARLAAM, C. II, 84 / V: ***ande~, ~dăm~*** / E: ***în*** + ***de*** + ***mână***] **1** *av* Alături. **2** *av* (Îlav) **La ~** Accesibil. **3-4** *av* (Îal) Ușor (de folosit sau) de obținut. **5** *av* (Îal) În imediata apropiere. **6** *av* (Îlpp) **La ~na cuiva** La dispoziția cuiva. **7** *av* Comod. **8** *av* Ușor. **9** *av* (Înv; îe) **A-i face cuiva ~** A-i ușura munca. **10** *av* Favorabil. **11** *av* Potrivit. **12** *av* Bine. **13** *av* (Îe) **A nu-i fi cuiva ~** A nu se simți în largul său. **14** *av* (Înv; îe) **A da** (sau **a sta**) **~** A se ivi o ocazie favorabilă. **15** *a* (Mol) Prielnic. **16** *sf* (Înv) Favoare. **17** *sf* (Înv) Prilej favorabil. **18** *sf* (Înv) Ajutor. **19** *sf* (Înv) Îndemânare (**8**). **20** *sf* (Înv) Nepotrivire. **21** *sf* (Înv) Indispoziție. **22** *sf* (Înv) Slăbiciune.

îndemânos, ~oasă *a* [At: MARIAN, SA. I, 44 / V: (reg) ***~măn~, ~mnos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***îndemână*** + *-os*] (Reg) **1** Care se află la îndemână (**5**). **2** Comod. **3** Favorabil. **4** Potrivit. **5** Îndemânatic (**1**).

îndemn *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 144/2 / Pl: *~uri* / E: ***îndemna***] **1** (Îvp) Mânare a unui animal. **2** Ceea ce stimulează pe cineva la o acțiune Si: *imbold, impuls, stimulent*. **3** Pornire lăuntrică. **4** (Îlpp) **Din** (sau **la, prin**) **~ul** Încurajat fiind de... **5** (Îal) La insistența... **6** (Înv) Curaj de a face un anumit lucru. **7** Încurajare.

îndemna [At: CORESI, EV. 13/33 / Pzi: *îndemn*, (înv) *~nez* / E: ml ***indeminare**] **1-2** *vt* A sili un animal (să pornească sau) să meargă mai repede. **3** *vi* (Reg; d. animale) A se sili la drum, a înainta trăgând. **4** *vt* A convinge pe cineva să facă un lucru Si: *a impulsiona, a încuraja* (**3**), *a stimula*. **5** *vt* (Înv) A îmbia. **6** *vr* (Pop) A se hotărî la o acțiune, a se apuca de ceva în urma unei stimulări Si: *a se decide*. **7** *vrr* (Rar) A se lua la întrecere, îmboldindu-se reciproc. **8** *vt* A chema la o acțiune. **9** *vt* (Pgn) A constrânge **10** *vt* (Înv) A provoca. **11** *vr* (Reg) A se simți atras de ceva. **12** *vr* (Reg) A se deda la ceva. **13** *vr* (Reg) A se obișnui cu ceva.

îndemnare *sf* [At: PRAV. MOLD. 88/2 / Pl: *~nări* / E: ***îndemna***] **1-2** Silire a unui animal (de a porni sau) de a merge mai repede Si: (înv) *îndemnătură* (**1-2**). **3** Convingere a unei persoane de a face un lucru Si: *impulsionare, îndemn* (**2**), *stimulare*, (înv) *îndemnătură* (**3**). **4** (Înv) Îmbiere. **5** (Pop) Hotărâre de a săvârși o acțiune, de a se apuca de ceva în urma unei stimulări. **6** Chemare la o acțiune. **7** (Rar) Îmboldire reciprocă într-o întrecere. **8** (Pgn) Constrângere. **9** (Înv) Provocare.

îndemnat, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 493/4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndemna***] **1** (Rar; d. animale) Silit să pornească sau să meargă mai repede. **2** Convins să facă un lucru Si: *stimulat, impulsionat*. **3** (Înv) Îmbiat. **4** Chemat la o acțiune. **5** Decis.

îndemnător, ~oare *a* [At: PRAV. MOLD. 67 / V: (înv) ***~iu, ~ie*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndemna*** + *-tor*] (Înv) **1** Care îndeamnă (4). **2** Care provoacă. **3** (D. răni) Mortal.

îndemnătoriu, ~ie *a* vz ***îndemnător***

îndemnătură *sf* [At: CORESI, EV. 6/23 / Pl: *~ri* / E: ***îndemna*** + *-tură*] (Înv) **1-3** Îndemnare (**1-3**).

îndemniza *v* vz ***indemniza***

îndemnizare *sf* vz ***indemnizare***

îndemnizat, ~ă *a* vz ***indemnizat***

îndemnizație *sf* vz ***indemnizație***

îndemnos, ~oasă *a* [At: CORESI, EV. 278/6 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***îndemn*** + *-os*] (Înv) Înclinat spre ceva.

îndemonit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 401 / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***demon*** + *-it*] (Rar) Îndrăcit.

îndeobște *av* [At: CONTEMP. 1950, nr. 160, 12/6 / E: ***în*** + ***de*** + ***obște***] (Înv) **1** În general. **2** De obicei. **3** În mod obișnuit. **4** (Rar) Pretutindeni.

îndeochia *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~ochi* / E: *în-* + ***deochia***] (Înv) **1-2** A (se) deochea.

îndeosebi *av* [At: DA / P: *~de-o~* / E: ***în*** + ***deosebi***] Mai ales.

îndeparte *av* [At: DA ms / E: ***în*** + ***departe***] (Înv) Departe.

îndepărta [At: DA / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***depărta***] **1** *vt* A așeza la o distanță mai mare decât cea inițială. **2** *vt* A ține departe ceva sau pe cineva. **3** *vt*

A înlătura pe cineva dintr-o funcție. **4** *vr* A pleca din apropierea cuiva sau a ceva. **5** *vr* A se distanța sufletește de cineva sau de ceva. **6** *vr* A se abate de la ceva stabilit.

îndepărtare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***îndepărta***] **1** Așezare la o distanță mai mare decât cea inițială. **2** Ținere la distanță a cuiva sau a ceva. **3** Înlăturare a cuiva dintr-o funcție. **4** Plecare din apropierea cuiva sau a ceva. **5** Distanțare spirituală de cineva sau de ceva. **6** Abatere de la ceva stabilit.

îndepărtat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndepărta***] **1** Situat la mare distanță. **2** Venit de departe. **3** Care s-a petrecut de mult. **4** Concediat. **5** Distanțat sufletește. **6** Deviat de la ceva prestabilit.

îndeplini *vt* [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***deplin***] **1** A realiza ceva. **2** (Înv) A avea o misiune. **3** (Înv) A desăvârși. **4** (Înv) A completa. **5** (Înv) A înlocui pe cineva pentru un anumit interval de timp. **6** A duce la bun sfârșit o însărcinare.

îndeplinire *sf* [At: BIBLIA (1688) 119/2 / Pl: *~ri* / E: ***îndeplini***] **1** (Înv) Realizare a unui scop. **2** (Înv; îlav) **Întru toată ~a** Cu totul. **3** (Înv; îal) Pretutindeni. **4** (Înv; îal) Cu desăvârșire. **5** Realizare. **6** Executare cu succes a unei sarcini. **7** (Iuz; îs) *~a planului de muncă* Efectuare a planului de muncă la data fixată pentru aceasta. **8** (Îe) **A duce la** sau (**întru**) ~ A pune în aplicare Si: *a executa*.

îndeplinit, ~ă *a* [At: ȘINCAI. HR. I 238/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndeplini***] **1** (Înv) Desăvârșit. **2** (Înv) Ajuns la maturitate. **3** Înfăptuit. **4** Dus la bun sfârșit. **5** (Înv) Deplin.

îndeplinitor, ~oare *smf, a* [At: IORGA. L. II. 558 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndeplini*** + *-(i)tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) care îndeplinește (**1, 6**).

îndepreună *av* [At: DA ms / E: ***în*** + ***dimpreună***] (Înv) Împreună.

înderepta *v* vz ***îndrepta***

îndereptare *sf* vz ***îndreptare***

îndereptat, ~ă *a* vz ***îndreptat***[2]

îndereptător, ~oare *a* vz ***îndreptător***

îndereptătură *sf* vz ***îndreptătură***

înderete *av* vz ***îndărăt***

înderetnici *v* vz ***îndărătnici***

îndesa [At: DOSOFTEI. V. S. 3/1 / V: (cscj) **~si**, (rar) **~și** / Pzi: *îndes* / E: ml * ***in-de(n)sare***] **1-2** *vtr* (Rar) A (se) înmulți peste măsură într-un spațiu restrâns. **3** *vr* (Rar) A năvăli undeva sau asupra cuiva. **4** *vr* (Rar) A pătrunde undeva pe furiș. **5** *vr* (Rar; d. piele) A se îngroșa. **6-7** *vtr* A (se) îndesi. **8** *vt* A apăsa pentru a face să încapă cât mai mult într-un spațiu limitat. **9** *vt* A face cât mai compact un material. **10** *vt* A-și așeza căciula, pălăria etc. trăgând-o cât mai mult pe cap. **11** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ căciula pe urechi** A se arăta nepăsător. **12** *vt* (Îae) A se preface că nu știe despre ce e vorba. **13** *vt* (Nob) A fi incomodat de șa. **14** *vt* (Înv) A introduce prin împingere. **15** *vr* (D. oameni) A se îngrămădi unul lângă altul sau unul peste altul. **16-17** *vtr* (Pop; d. oameni) A (se) grăbi. **18** *vt* (Înv) A copleși pe cineva cu vizitele, cu prezența. **19-20** *vtr* (Înv) A (se) repeta.

îndesare *sf* [At: CONACHI. P. 270 / V: **~sire**, (rar) **~șire** / Pl: *~sări* / E: ***îndesa***] **1** Înmulțire peste măsură într-un spațiu restrâns Si: (înv) *îndesătură* (**1**). **2** Năvălire undeva sau asupra cuiva. **3** Pătrundere undeva pe furiș. **4** Îngroșare a pielii. **5** Apăsare pentru a face să încapă cât mai mult într-un spațiu limitat Si: *înghesuire*. **6** Comprimare a unui material. **7** Așezare a căciulii, pălăriei etc. trăgând-o pe cap cât mai mult. **8** Introducere a unui obiect undeva prin împingere. **9** Îngrămădire unul lângă altul, unul peste altul. **10** Copleșire a cuiva cu vizitele, cu prezența. **11** (Pop) Nerăbdare.

îndesat, ~ă *a* [At: CORESI. EV. 365/27 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndesa***] **1** Cu conținutul presat pentru a încăpea cât mai mult într-un spațiu limitat Si: *înghesuit*[2]. **2** (D. materiale) Comprimat. **3** Masiv. **4** Dens. **5** (D. căciuli, pălării) Tras bine pe cap. **6** (D. recipiente) Foarte plin. **7** (D. oameni) Scund și gras. **8** (D. obiecte) Introdus complet în ceva. **9** (Înv; d. mese) Copios. **10** (Înv; d. lovituri) Înfundat. **11** (Pfm; îlav) **Cu vârf și ~** Din belșug. **12** (Pop; îlav) **Pe ~e** Apăsat. **13** Greu. **14** Puternic. **15** Compact. **16** Des. **17** Bătut. **18** Strâmtorat. **19** (Înv) Repetat.

îndesătură *sf* [At: CANTEMIR. HR. 328/12 / Pl: *~ri* / E: ***îndesa*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1** Îndesare (**1**). **2** (Fig) Insistență în relațiile cu o altă persoană.

îndeseală *sf* [At: LB / Pl: *~eli* / E: ***îndesi*** + *-eală*] (Nob) Îmbulzeală.

îndesi[1] *v* vz ***îndesa***

îndesi[2] *vtr* [At: DA / Pzi: *~sesc* / E: *în-* + ***des***] **1-2** (A face să devină sau) a deveni mai des, mai compact. **3-4** A (se) repeta la intervale mai mici de timp. **5-6** A (se) înmulți.

îndesire[1] *sf* vz ***îndesare***

îndesire[2] *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***îndesi***] **1** Sporire a desimii. **2** Repetare la intervale mai mici de timp. **3** Înmulțire.

îndesit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndesi***] **1** Care a devenit mai des, mai compact. **2** (Pex) Mai frecvent. **3** Înmulțit.

îndestul, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: *în-* + ***destul***] (Înv) **1** *a* Destul. **2** *av* Cât trebuie. **3** *av* De ajuns.

îndestula [At: MINEIUL (1776) 125[2]/2 / V: **~li** / Pzi: *~lez* / E: ***îndestul***] **1-2** *vtr* (A da sau) a-și lua destul Si: *a (se) satisface*. **3-4** *vtr* A (se) sătura după o masă. **5** *vr* A avea tot ceea ce îi este necesar.

îndestulare *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 442/35 / V: **~lire** / Pl: *~lări* / E: ***îndestula***] **1** Satisfacere a unei nevoi. **2** Săturare cu alimente. **3** (Ccr) Belșug. **4** (Înv; îlav) **Cu ~** Din belșug. **5** (Îal) De ajuns. **6** (Înv; îlav) **Din ~** Suficient. **7** (Fig) Satisfacție.

îndestulat, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776) 165[2] / V: **~lit** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndestula***] **1** Căruia i s-a dat din belșug tot ce este necesar Si: *satisfăcut*. **2** (Înv; îe) **A fi ~** A fi în stare de ceva. **3** Ajuns la saturație. **4** (Înv) Mulțumit.

îndestulător, ~oare *a* [At: MAIORESCU, L. 127 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndestula*** + *-tor*] **1** *a* Care este în cantitate suficientă. **2** *a* Care satisface Si: *mulțumitor, satisfăcător*. **3** *av* Îndeajuns.

îndestuli *v* vz ***îndestula***

îndestulire *sf* vz ***îndestulare***

îndestulit, ~ă *a* vz ***îndestulat***

îndesi *v* vz ***înghesui***

îndeși *v* vz ***îndesa***

îndigenare *sf* vz ***indigenare***

îndigenat *sn* vz ***indigenat***

îndigita *v* vz ***îndegeta***

îndigui *vt* [At: ENC. AGR. / P: *~gu-i* / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***dig*** + *-ui*] **1-2** (A mărgini o apă sau) a înconjura o suprafață cu diguri Si: *a zăgăzui*. **3** (Pgn) A ridica un dig.

îndiguire *sf* [At: CONTEMP., 1950, ap. DA / P: *~gu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***îndigui***] **1** Mărginire a unei ape cu diguri. **2** Înconjurare a unui teren cu diguri. **3** (Pgn) Ridicare a unui dig.

îndiguit, ~ă *a* [At: DEX / P: *~gu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndigui***] **1** (D. ape) Mărginit de diguri. **2** (D. terenuri) Împrejmuit cu diguri.

îndilire *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: nct] (Îvr) Bătrânețe.

îndințat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***dințat***] (Înv) Dințat.

îndirege *vtr* [At: DA ms / Pzi: *îndireg* / E: *în-* + ***drege***] (Înv) **1-2** A (se) drege.

îndirepta *v* vz ***îndrepta***

îndireptare *sf* vz ***îndreptare***

îndireptător, ~oare *a* vz ***îndreptător***

îndobitoci *vrt* [At: CADE / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + ***dobitoc***] **1-2** (A-și pierde sau) a face să-și piardă facultățile intelectuale Si: *a (se) prosti, a (se) tâmpi*, (rar) *a (se) abrutiza*. **3-4** (A-și pierde sau) a face să-și piardă orice principii morale. **5-6** (A deveni sau) a face să devină total necivilizat.

îndobitocire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***îndobitoci***] **1** Pierdere a facultăților intelectuale. **2** Pierdere a oricăror principii morale. **3** Pierdere a tuturor deprinderilor civilizate.

îndobitocit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndobitoci***] **1** Care și-a pierdut facultățile intelectuale Si: *prostit, tâmpit*, (rar) *abrutizat, decăzut*. **2** Care nu mai respectă nici un principiu moral. **3** Care nu mai are nici o deprindere civilizată.

îndobri *vt* [At: FURTUNĂ, V. 66 / Pzi: *~resc* / E: *în-* + slv **добръ**] A se face mai bun.

îndoca *vt* [At: DEX / V: ***an~*** / Pzi: *~chez* / E: ger ***eindocken***] A efectua operațiile de ridicare a unei nave pe un doc plutitor (pentru reparații).

îndocare *sf* [At: DEX / Pl: *~cări* / E: ***îndoca***] Ridicare a unei nave pe un doc plutitor (pentru reparații).

îndocat, ~ă *a* [At: DEX / / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndoca***] (D. nave) Ridicat pe un doc plutitor (pentru reparații).

îndoctrina *vt* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***doctrină***] **1** A iniția pe cineva într-o doctrină. **2** (Pex) A convinge.

îndoctrinare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***îndoctrina***] **1** Inițiere într-o doctrină. **2** (Fig) Înarmare cu o doctrină. **3** (Pex) Convingere.

îndoctrinat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndoctrina***] **1** Inițiat într-o doctrină. **2** (Fig) Înarmat cu o doctrină. **3** (Pex) Convins.

îndogăți *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 322 / Pzi: *~țesc* / E: nct] (Reg) A cădea la învoială Si: *a se înțelege*.

îndoi [At: COD. VOR. 97/7 / V: (înv; cscj) ***~ia, ~duia*** / Pzi: *~esc, îndoi* / E: *în-* + ***doi***] **1** *vt* A dubla. **2** *vt* (Pex) A înmulți de un anumit număr de ori. **3** *vt* A împături în două o stofă, o hârtie, un material etc. Si: (reg) *a îndoriga* (1). **4** *vt* (Pex) A strânge ceva de mai multe ori punând marginile una peste alta. **5-6** *vtr* (A face să devină sau) a deveni curb Si: *a (se) apleca, a (se) înclina, a (se) încovoia*. **7** *vr* (D. oameni) A se gârbovi. **8** *vr* A nu avea încredere în cineva sau în ceva. **9** *vt* (Pgn) A se dubla. **10-11** *vtr* (Pex) A (se) mări. **12** *vt* (Udp „cu") A amesteca în părți egale un lichid cu altul Si: *a subția*. **13-14** *vtr* A (se) întări. **15** *vr* A fi nesigur de opiniile sale. **16** *vr* (Înv) A se teme. **17** *vr* (Înv) A se opune.

îndoia *v* vz ***îndoi***

îndoială *sf* [At: CORESI, EV. 386/36 / P: *~do-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***îndoi*** + *-eală*] **1** (Îvr) Aplecare a corpului. **2** Îndoitură. **3** Lipsă de siguranță Si: (înv) *îndoiciune* (2), *îndoință* (2). **4** Neîncredere. **5** Nedumerire. **6** Bănuială. **7** (Îlav) **Cu ~** Nesigur. **8** (Îlav) **Fără ~** Negreșit. **9** (Îlav) **În ~** Nesigur. **10** (Îe) **A avea ~** sau **~ieli** A nu fi sigur. **11** (Îe) **A cădea la ~** A nu fi sigur. **12** (Îlv) **A sta la ~** A ezita. **13** (Îe) **A pune la ~** A se îndoi de cineva sau de ceva. **14-15** (Îe) **A (nu) rămâne ~ că** A (nu) fi sigur că... **16** (Îlv) **A trage la ~** A se îndoi. **17** (Îal) A bănui. **18** Ezitare.

îndoiat¹ *sn* vz ***îndoit¹***

îndoicios, ~oasă *a* [At: DA / P: *~do-i~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***îndoi*** + *-cios*] (Rar) **1** Care se îndoaie (8) ușor. **2-3** Îndoielnic (2-3).

îndoica *vr* [At: DOINE, 181 / Pzi: *îndoic* / E: *în-* + ***doică***] (Csnp) A se forma.

îndoiciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 130 / P: *~do-i~* / Pl: *~ni* / E: ***îndoi*** + *-ciune*] (Înv; nob) **1** Îndoitură. **2** Îndoială (2). **3** Neîncredere. **4** Nedumerire. **6** Bănuială. **7** Ezitare.

îndoielnic, ~ă *a* [At: CONACHI, P. 301 / P: *~iel-nic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***îndoi*** + *-elnic*] **1** Care provoacă îndoială Si: *îndoios* (1). **2** Care nu poate fi primit ca sigur Si: *discutabil, dubios, echivoc, îndoios* (2). **3-4** Care (este sau) pare puțin probabil Si: *îndoios* (3-4), *nesigur*. **5** Care nu inspiră încredere Si: *îndoios* (5), *necurat, suspect*. **6** Șovăielnic.

îndoila [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A înfiripa (1). **2** *vr* A se îmbunătăți.

îndoime *sf* [At: MINEIUL (1776) 40 2/2 / P: *~do-i~* / Pl: *~mi* / E: ***îndoi*** + *-ime*] (Iuz) Pereche.

îndoință *sf* [At: CANTEMIR, HR. 49 / P: *~do-in~* / Pl: *~țe* / E: ***îndoi*** + *-ință*] (Înv) **1** Îndoitură. **2** Îndoială (2). **3** Neîncredere. **4** Nedumerire. **5** Bănuială. **6** Ezitare.

îndoios, ~oasă *a* [At: MARIAN, O. II, 132 / P: *~do-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***îndoi*** + *-os*] (Reg) **1-5** Îndoielnic (1-5). **6** Nesigur. **7** Care se îndoaie Si: *mlădios*.

îndoire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 125/2 / P: *~do-i~* / Pl: *~ri* / E: ***îndoi***] **1** Dublare. **2** Înmulțire de un anumit număr de ori Si: *îndoit¹* (2). **3** Împăturire în două a unei stofe, a unei hârtii, a unui material etc. Si: *îndoit¹* (3). **4** (Pex) Strângere a unui material de mai multe ori, punând marginile una peste alta Si: *îndoit¹* (4). **5** Curbare a unui obiect Si: *îndoit¹* (5). **6** Gârbovire. **7** Lipsă de încredere în cineva sau în ceva Si: *îndoit¹* (7). **8** Amestecare în părți egale a unui lichid cu altul Si: *îndoit¹* (8). **9** Nesiguranță în opiniile sale Si: *îndoit¹* (9). **10** Aplecare. **11** Teamă. **12** Dublare. **13** (Pex) Mărire. **14** Întărire. **15** (Înv) Opoziție.

îndoiș *av* [At: T. PAPAHAGI, C. L. 27 / P: *~do-iș* / E: nct] (Csnp) Nesigur.

îndoit¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 59/2 / V: ***~iat*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***îndoi***] **1** Dublare. **2-5** Îndoire (2-5). **6** Gârbovire. **7-9** Îndoire (7-9). **10** Aplecare. **11** Teamă. **12** Dublare. **13** (Pex) Mărire. **14** Întărire. **15** (Înv) Opoziție. **16** (Înv; îlav) **Fără ~** Cu certitudine. **17** (Înv; îla) **De ~** Care se poate îndoi (5) ușor. **18** (Înv; îla) **De ne ~** Cert. **19** (Reg; lpl) Cuplu alcătuit din două persoane văduve.

îndoit², ~ă *a* [At: CORESI, EV. 386/36 / P: *~do-it* / V: ***~iat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndoi***] **1** Strâns prin îndoire (4) Si: *împăturit*. **2** Care păstrează urma unei împăturiri. **3** Curbat. **4** Dublat. **5** (Pex) Înmulțit. **6** (D. lichide) Amestecat în părți egale cu un alt lichid. **7** Nesigur de părerea sa. **8** (Fig; d. oameni) Care are o înclinație spre ceva. **9** (Înv) Care este de două feluri. **10** (Înv) Alcătuit din două părți. **11** Mărit. **12** Întărit. **13** Cu îndoituri. **14** Gârbovit. **15** Înclinat. **16** (Fig; d. oameni) Convins să-și schimbe părerea. **17** Neîncrezător. **18** Care se teme. **19** (Îls) **Inimă ~ă** Nehotărâre. **20** (Îal) Nesiguranță. **21** (Reg; îlav) **Cu inima ~ă** Cu inima îndurerată. **22** (Înv) Lipsit de credință. **23** (Înv) Bănuitor.

îndoitor, ~oare *a* [At: DA / P: *~do-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndoi*** + *-tor*] **1** Care dublează. **2** (Pex) Care înmulțește de un anumit număr de ori. **3** Care împăturește în două. **4** Care împăturește de mai multe ori. **5** Care curbează.

îndoitură *sf* [At: LB / P: *~do-i~* / Pl: *~ri* / E: ***îndoi*** + *-tură*] **1** Parte, loc în care un obiect a fost sau este îndoit. **2** (Rar) Cotitură. **3** (Rar) Adâncitură, cută a unui teren. **4** Amestec în părți egale din două lucruri (lichide, bucate etc.). **5** (Agr) Grâu amestecat cu secară. **6** (Reg) Mâncare din mălai Cf *turtoi*.

îndoldora *vtr* [At: TDRG / V: *~ri* / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***doldora***] (Pop) **1-2** A (se) umple. **3-4** A (se) îndopa. **5-6** A (se) îndesa.

îndoldorat, ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / V: ***~ordur~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndoldora***] (Pop) Plin.

îndoldori *v* vz ***îndoldora***

îndolia *vt* [At: KLOPȘTOCK, F. 249 / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***doliu***] **1** A face pe cineva să intre în doliu. **2** A provoca cuiva o durere adâncă.

îndoliat, ~ă *a* [At: ANGHEL-IOSIF, C. L. 173 / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndolia***] **1** Care poartă doliu. **2** De înmormântare. **3** (Fig) Trist. **4** (Fig) Îndurerat.

îndoliere *sf* [At: DEX / P: *~li-e~* / Pl: *~ri* / E: ***îndolia***] (Rar) **1** Îmbrăcare cu haine de doliu. **2** Durere adâncă provocată de moartea unei rude, a unei ființe dragi.

îndomoli *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***domoli***] (Înv) **1-2** A (se) domoli.

îndopa [At: CANTEMIR, HR. 289/13 / Pzi: *îndop* / E: *în-* + ***dop***] **1** *vt* A pune un dop într-o deschizătură. **2-3** *vtr* (Fam; șfg) A (se) hrăni peste măsură Si: *a (se) ghiftui, a (se) supraalimenta*. **4** *vt* A hrăni o pasăre (forțat) pentru a o îngrășa. **5** *vt* (Reg) A îndesa. **6** *vt* A hrăni un copil dându-i mâncare mestecată. **7** *vt* (Înv) A umple. **8** *vt* A da din belșug daruri, bunătăți etc.

îndopare *sf* [At: SBIERA, F. S. 43 / Pl: *~pări* / E: ***îndopa***] **1** Închidere a unei deschizături cu ajutorul unui dop Si: *îndopat¹* (1). **2** (Șfg) Hrănire peste măsură Si: *ghiftuire, îndopat¹* (2), *supraalimentare*. **3** Hrănire forțată a unei pasări pentru a o îngrășa Si: *îndopat¹* (3). **4** Hrănire a unui copil cu mâncare mestecată Si: *îndopat¹* (4). **5** (Înv) Umplere. **6** Oferire din belșug a unor darurilor, bunătăți etc. Si: *îndopat¹* (6).

îndopat¹ *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: ***îndopa***] **1-6** Îndopare (1-6).

îndopat², ~ă *a* [At: GORJAN, H. V. 25 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndopa***] **1** Astupat. **2** (D. păsări) Hrănit forțat pentru a se îngrășa. **3** (D. oameni) Ghiftuit. **4** Care a primit multe daruri, multe bunătăți etc.

îndordurat, ~ă *a* vz ***îndoldorat***

îndorire *sf* [At: CHEST. II, 429/204 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Adăpost pentru oi și capre.

îndosi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~sesc* / E: *în-* + ***dosi***] (Înv) **1-2** A (se) dosi.

îndovidi *vtr* [At: DA / Pzi: *~desc* / E: *în-* + ***dovidi***] (Înv) **1-2** A (se) dovedi.

îndoviga *vt* [At: BOCEANU, GL / V: ***~duv~*** / Pzi: *~ghez* / E: nct] (Reg) **1** A îndoi. **2** (Îf *înduviga*) A împături. **3** A încovoia.

îndovigat, ~ă *a* [At: ȘEZ. XXXII, 111 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndoviga***] (Reg) **1** Îndoit. **2** Încovoiat.

îndrăceală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***îndrăci*** + *-eală*] (Rar) **1** Criză de furie Cf *amoc*. **2** Criză de epilepsie.

îndrăci *vtr* [At: COD. VOR. 80/8 / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + ***drac***] **1** *vr* (Înv; d. oameni) A fi posedat de demoni. **2** *vr* A înnebuni. **3-4** *vtr* A (se) înfuria. **5-6** *vr* (Spc) A fi bolnav (de epilepsie sau) de somnambulism Cf *lunatic*. **7-8** *vtr* (Fig) A (se) înrăi. **9** *vt* (D. demoni) A chinui un om. **10** *vt* (Fig) A face pe cineva activ.

îndrăcire *sf* [At: MAG. IST. V, 183/24 / Pl: *~ri* / E: ***îndrăci***] (Rar) **1** Stare de iritare extremă Si: *îndrăcit*[1] **(1)**, *furie* **2** Nebunie. **3** Înrăire. **4** (Rar) Epilepsie. **5** Posedare a unei persoane de către demoni Si: *îndrăcit*[1] **(5)**.

îndrăcit[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 148/2 / Pl: *~uri* / E: ***îndrăci***] **1** Îndrăcire **(1)**. **2** Nebunie. **3** Înrăire. **4** (Rar) Epilepsie. **5** Îndrăcire **(5)**.

îndrăcit[2], ***~ă*** *a* [At: VARLAAM, C. 48/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndrăci***] **1** Stăpânit de duhuri necurate. **2** Epileptic. **3** Furios. **4** Nebun. **5** Rău. **6** (Gmț) Șmecher. **7** (Fig) Plin de temperament. **8** (Îe) **A-i fi cuiva osul ~** A fi un om care face rău. **9** (Fig) Teribil. **10** (Fig) Înfocat.

îndrăcitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***îndrăci*** + *-tură*] (Înv) **1** Faptă rea. **2** Om rău.

îndrăgi [At: CORESI, EV. 54/1 / Pzi: *~gesc* / E: *în-* + ***drag***] **1** *vt* A simți atracție, afecțiune pentru cineva sau ceva. **2-3** *vtr* (Pex) A (se) iubi. **4** *vr* A se îndrăgosti.

îndrăgire *sf* [At: CORESI, EV. 174/22 / Pl: *~ri* / E: ***îndrăgi***] **1** Afecțiune față de cineva Si: *îndrăgit*[1] **(1)**. **2** (Rar) Îndrăgostire de cineva Si: *îndrăgit*[1] **(2)**. **3** Pasiune pentru cineva Si: *îndrăgit*[1] **(3)**.

îndrăgit[1] *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***îndrăgi***] **1-3** Îndrăgire **(1-3)**. **4** (Îvp) Concubinaj.

îndrăgit[2], ***~ă*** *a* [At: EMINESCU, N. 12 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndrăgi***] **1** Iubit[2]. **2** Îndrăgostit.

îndrăgitor, ~oare *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndrăgi*** + *-(i)tor*] (Rar) **1-2** Care îndrăgește **(1-2)**.

îndrăgosti [At: ISPIRESCU, L. 184 / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***dragoste***] **1** *vr* A începe să iubească pe cineva Si: *a se amoreza, a se înamora*, (înv) *a se îndrăguli*. **2** *vt* (Nob) A iubi pe cineva. **3** *vrr* (Pop) A se iubi.

îndrăgostire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***îndrăgosti***] **1** Îndrăgire. **2** Înamorare.

îndrăgostit, ~ă *smf, a* [At: MACEDONSKI, O. I, 21 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndrăgosti***] **1-2** (Persoană) care a început să iubească pe cineva Si: *amorezat*.

îndrăguli *vr* [At: PANN, P. V. III, 54 / Pzi: *~lesc* / E: ***drag***] (Înv) A se îndrăgosti **(1)**.

îndrăpniciune *sf* vz ***îndărătnicie***

îndrăpt *av* vz ***îndărăt***

îndrăzneală *sf* [At: MINEIUL (1776) 196[1]/1 / Pl: *~eli* / E: ***îndrăzni*** + *-eală*] **1** Atitudine sau purtare îndrăzneață Si: *curaj, cutezanță*. **2** (Înv) Trecere pe lângă cineva. **3** Faptă curajoasă. **4** Obrăznicie. **5** (Îlav) **Cu ~** Cu curaj. **6** (Îal) Cu obrăznicie. **7** (Îal) Pe față Si: *deschis*.

îndrăzneț, ~eață [At: CORESI, EV. 383/22 / Pl: *~i, ~e* / E: ***îndrăzni*** + *-eț*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu se teme de greutăți, de pericole etc. Si: *cutezător, curajos*. **3-4** *smf, a* (Om) inimos. **5-6** *smf, a* (Om) temerar. **7-8** *smf, a* (Om) obraznic. **9-10** *smf, a* (Om) semeț. **11-12** *av, a* (În mod) original. **13-14** *av, a* (În mod) excentric.

îndrăzni [At: COD. VOR 3/6 / S și: (înv) *~ăsni* / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***drăzni***] **1** *vt* A avea curaj Si: *a cuteza*. **2** *vt* A nu se sfii. **3** *vt* A-și arăta deschis opiniile sau sentimentele. **4** *vt* A săvârși ceva ilegal. **5** *vt* (Înv) A încuraja. **6** *vr* (Înv) A se făli. **7** *vi* (Udp „la") A ataca pe cineva.

îndrăznire *sf* [At: CORESI, EV. 326/13 / Pl: *~ri* / E: ***îndrăzni***] **1** Curaj. **2** Lipsă de sfială Si: *îndrăznit*[1] **(2)**. **3** Obrăznicie. **4** (Îlav) **Cu ~** Cu curaj. **5** (Îal) Pe față Si: *deschis*. **6** (Înv) Faptă îndrăzneață Si: *îndrăzneală* **(3)**, *îndrăznit*[1] **(4)**. **7** (Înv) Înfruntare a unei primejdii Si: *îndrăznit*[1] **(5)**. **8** (Înv) Trecere pe lângă cineva Si: *îndrăzneală* **(2)**, *îndrăznit*[1] **(6)**. **9** (Înv) Speranță.

îndrăznit[1] *sn* [At: COȘBUC, F. 106 / Pl. *~uri* / E: ***îndrăzni***] (Nob) **1** Curaj. **2** Îndrăzneală **(2)**. **3** Obrăznicie. **4-6** Îndrăzneală **(4-6)**. **7** (Înv) Speranță.

îndrăznit[2], ***~ă*** *a* [At: BIBLIA (1688) 49[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndrăzni***] (Înv) **1-2** (Făcut sau) rostit cu îndrăzneală. **2** (Nob) Curajos.

îndrăznitor, ~oare *smf, a* [At: CORESI, EV. 130/3 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndrăzni*** + *-(i)tor*] (Îvr) **1-8** (Persoană) care îndrăznește **(1-4)**.

îndrâncit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***drâncit***] (Reg; d. copii) Răsfățat.

îndrea *sms* [At: DOSOFTEI, ap. HEM. 1171 / V: ***an~, un~*** / E: ngr **Ἀνδρέας**] (Îrg) **1** Decembrie. **2** (Imp) Andrea.

îndreale *sfp* [At: LB / E: ctm ***îndrea*** + ***andrele***] (Reg) Decembrie.

îndrei *smi* [At: GCR. I, 93/97 / E: ctm ***îndrea*** + ***Andrei***] (Reg) Decembrie.

îndrepta [At: VARLAAM, C. 374/1 / V: (îrg) ***~derep~, ~direp~*** / Pzi: *îndrept* și *~tez* / E: ***în*** + ***drept***] **1** *vt* A face drept ceea ce era îndoit sau strâmb. **2** *vr* (D. oameni; șîe **a se ~ ca un băț**) A lua o ținută dreaptă. **3** *vt* (Fig; îe) **A ~ (cuiva) spatele** A bate pe cineva. **4-5** *vtr* A (se) schimba din rău în bine Si: *a (se) îmbunătăți, a (se) ameliora*. **6** *vr* (D. vreme) A se face frumoasă. **7** *vr* (Reg; d. interstițiile doagelor de la butoi) A dispărea prin umflarea în apă. **8** *vr* (D. armată) A se reorganiza. **9** *vr* (D. oameni) A se întrema după o boală. **10** *vr* A căpăta o înfățișare prosperă. **11** *vr* (Irn; d. alcoolici) A se drege după beție. **12-13** *vtr* A(-și) corecta purtările. **14** *vr* (Jur) A se dezvinovăți. **15** *vr* (Înv; îe) **A se ~ de păcat** A se mântui de păcate. **16** *vt* (Înv) A scuza. **17** *vt* A arăta cuiva drumul bun. **18** *vt* (Fig) A îndruma pe cineva spre hotărârea potrivită. **19** *vr* (Îe) **A-și ~ ochii** (sau **privirile) asupra cuiva** sau **a ceva** A se uita la cineva sau la ceva. **20** *vr* (Șîe **a-și ~ pașii**) A porni într-o anume direcție. **21** *vtf* (Rar) A face pe cineva să meargă spre... **22** *vt* (D. vehicule) A conduce într-o anumită direcție. **23** *vt* (D. cursul unei ape) A da o anume direcție. **24-25** *vtr* (D. cereri, rugăminți etc.) A (se) adresa. **26** *vr* (Îe) **A-și ~ gândul asupra cuiva** sau **a ceva** A se gândi la cineva sau la ceva. **27** *vt* A ținti cu o armă de foc asupra cuiva sau a ceva. **28** *vt* (Reg; d. urechi) A ciuli.

îndreptar *sn* [At: DA / Pl: *~re* / E: *în-* + ***dreptar***] Colecție de norme, reguli și practici pentru un anumit domeniu.

îndreptare *sf* [At: CORESI, EV. 2/36 / V: (înv) ***~dir~*** / Pl: *~țări* / E: ***îndrepta***] **1** Readucere a unui obiect în poziție dreaptă, întinsă Si: *dezdoire, îndreptat*[1] **(1)**. **2** Corectare a ținutei unei persoane aduse de spate Si: *îndreptat*[1] **(2)**. **3** (Fig) Batere a cuiva Si: *îndreptat*[1] **(3)**. **4** Schimbare din rău în bine Si: *îmbunătățire, îndreptat*[1] **(4)**. **5** Ameliorare a vremii Si: *îndreptat*[1] **(5)**. **6** (Spc; reg) Dispariție a spațiilor dintre doagele butoiului prin umflare în apă Si: *îndreptat*[1] **(6)**. **7** Reorganizare a armatei Si: *îndreptat*[1] **(7)**. **8** Întremare a cuiva după o boală Si: *îndreptat*[1] **(8)**. **9** Revenire la o înfățișare prosperă Si: *îndreptat*[1] **(9)**. **10** Îndepărtare a efectelor beției Si: *îndreptat*[1] **(10)**. **11** Corectare a purtărilor Si: *îndreptat*[1] **(11)**. **12** (Jur; înv) Dezvinovățire. **13** (Înv) Mântuire. **14** Scuzare. **15** Călăuzire a cuiva pe drumul bun Si: *îndreptat*[1] **(15)**, *îndrumare* **(1)**, *îndrumat*[1] **(1)**. **16** (Fig) Îndrumare spre hotărârea potrivită Si: *îndreptat*[1] **(16)**. **17** (Înv) Poruncă. **18** (Iuz) Sentință. **19** (Iuz) Răsplată. **20** (Îvp) Dreptate. **21** Pretext. **22** (Înv) Principiu conducător Si: *îndreptat*[1] **(22)**. **23** (Înv; Ipl) Act justificativ Si: *îndreptat*[1] **(23)**. **24** Orientare a privirii într-o anumită direcție Si: *îndreptat*[1] **(24)**. **25** Plecare spre o anumită țintă Si: *îndreptat*[1] **(25)**. **26** Conducere a unui vehicul într-o anumită direcție Si: *îndreptat*[1] **(26)**. **27** Schimbare a cursului unei ape într-o altă direcție Si: *îndreptat*[1] **(27)**. **28** Adresare a unei rugăminți către cineva Si: *îndreptat*[1] **(28)**. **29** Țintire spre ceva cu o armă de foc Si: *îndreptat*[1] **(29)**. **30** (Spc;

reg) Ciulire a urechilor la animale Si: *îndreptat[1]* (30). **31** (Înv; ccr) Document oficial.

îndreptat[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. 14/4 / Pl: *~uri* / E: ***îndreptat***] (Nob) **1-11** Îndreptare (**1-11**). **12** (Jur; înv) Dezvinovățire. **13** (Înv) Mântuire. **14** Scuzare. **15-16** Îndreptare (**15-16**). **17** (Înv) Poruncă. **18** (Iuz) Sentință. **19** (Iuz) Răsplată. **20** (Îvp) Dreptate. **21** Pretext. **22-30** Îndreptare (**22-30**).

îndreptat[2]*, *~ă *a*[At: CORESI, EV. 11/12 / V: (înv) ***~der~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndrepta***] **1** (D. obiecte strâmbe, deformate) Readus la forma normală, dreaptă. **2** (D. persoane) Care și-a corectat ținuta. **3** Care s-a schimbat din rău în bine Si: *îmbunătățit*. **4** (Rar) Care a redevenit drept, cinstit, corect. **5** (D. vreme) Ameliorat. **6** (Spc; reg; d. butoi) Ale cărui spații între doage au dispărut prin umflare cu apă. **7** (Înv; d. armată) Reorganizat. **8** Întremat după boală. **9** Revenit la înfățișare prosperă. **10** (D. bețivi) Care a îndepărtat efectele beției. **11** Care și-a corectat comportamentul. **12** (Jur; înv) Dezvinovățit. **13** (Înv) Mântuit. **14** Scuzat. **15** Călăuzit pe drumul bun. **16** (Fig) Îndrumat spre o hotărâre potrivită. **17** Căruia i s-a poruncit. **18** Răsplătit. **19** (D. privire) Orientat spre ceva. **20** Care a plecat spre o anumită țintă. **21** (D. vehicule) Condus într-o anumită direcție. **22** (D. ape) Căruia i s-a schimbat cursul. **23** (D. rugăminți) Care este adresată cuiva. **24** (D. arme de foc) Cu care se țintește spre ceva. **25** (D. urechi) Ciulit.

îndreptăciune *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 126/32 / Pl: *~ni* / E: ***îndrepta*** + *-(ă)ciune*] (Înv) **1-2** Îndreptare (**2, 5**)

îndreptător, ~oare [At: COD. VOR. 123/5-6 / V: (înv) ***~derept~, ~direp~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndrepta*** + *-tor*] (Înv) **1-6** *smf, a* (Persoană) care îndreaptă (**4, 17, 18**). **7** *smf* (Ccr) Persoană însărcinată cu citirea și cu marcarea pe o corectură a greșelilor față de textul original, în vederea înlăturării lor în tipografie Si: *corector*. **8** *smf* Conducător. **9** *sn* Rindea (mare). **10** *sn* Semn care indică o direcție

îndreptătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 144/1 / V: ***~derep~*** / Pl: *~ri* / E: ***îndrepta*** + *(-ă)tură*] (Înv) **1** Îndrumare. **2** Refacere. **3** Îmbunătățire. **4** Rectificare. **5** Scuză.

îndreptăți *vt* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 111/16 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***dreptate***] **1** A da cuiva dreptul la ceva Si: *a autoriza*, (înv) *a îndreptui, a îndritui*. **2** A justifica ceva. **3** A face dreptate. **4** (Rar) A declara nevinovăția cuiva.

îndreptățire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***îndreptăți***] **1** Autorizare a dreptului cuiva la ceva Si: *îndrituire*. **2** (Rar) Declarare a nevinovăției cuiva. **3** Justificare. **4** Dreptate.

îndreptățit, ~ă *a* [At: SAHIA, N. 30 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndreptăți***] **1** Care are dreptul la ceva. **2** Care este autorizat la ceva Si: *îndrituit*. **3** Justificat.

îndreptui *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1358 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***drept*** + *-ui*] (Înv) A îndreptăți (**1**).

îndreptuit, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndreptui***] (Rar) Îndreptățit[2] (**2**).

îndreveni *vt* [At: ALRM I/I, h 208 / Pzi: *~nesc* / E: srb ***odrevenitі***] (Reg) A amorți.

îndrevenit, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndreveni***] (Reg) Amorțit.

îndrica *vr* [At: DOINE, 181 / Pzi: *îndric* / E: *în-* + ***dric***] (Pop) A se forma.

îndrila [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: ns cf *îndrea*] **1** *vt* (Buc) A improviza ceva la repezeală. **2** *vr* A se întrema.

îndritui *vt* [At: I. IONESCU, D. 454 / Pzi: *~esc*, (îvr) *~ez* / E: *în-* + ***drit*** + *-ui*] (Înv) A îndreptăți (**1**).

îndrituire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***îndritui***] (Înv) Îndreptățire (**1**).

îndrituit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndritui***] (Rar) Îndreptățit (**2**).

îndruga *vt* [At: PANN, P. V. I, 10/5 / Pzi: *îndrug* / E: *în-* + ***drugă***] **1** (Pop) A toarce lână sau cânepă în fire groase și puțin răsucite, necesare pentru anumite țesături. **2** (Pop; pex) A toarce în grabă și grosolan. **3** (Fam) A pronunța nedeslușit cuvintele Si: *a îngăima*. **4** A nu putea exprima inteligibil ceva. **5** A fi fără șir la vorbă. **6** (Pex) A vorbi fără rost, nimicuri Si: *a pălăvrăgi*. **7-8** (Îe) **A ~ (la) verzi și uscate** sau **cai verzi pe pereți** sau **ca la moară** sau **moși pe groși** A înșira multe (fleacuri sau) minciuni. **9** (Fig) A mânca. **10-11** (Rar) A face ceva (de proastă calitate sau) în grabă Si: *a înjgheba*.

îndrugare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: ***îndruga***] **1** (Pop) Toarcere a lânei și a cânepei în fire groase și puțin răsucite, necesare pentru anumite țesături Si: *îndrugat[1]* (**1**). **2** (Pop; pex) Toarcere grosolană, în grabă Si: (nob) *îndrugat[1]* (**2**). **3** (Fam) Pronunțare nedeslușită a cuvintelor Si: (nob) *îndrugat[1]* (**3**). **4** Exprimare ininteligibilă a unei idei Si: (nob) *îndrugat[1]* (**4**). **5** Vorbire fără șir Si: (nob) *îndrugat[1]* (**5**). **6** Vorbă multă și fără rost Si: (nob) *îndrugat[1]* (**6**). **7** Minciuni multe Si: *îndrugat[1]* (**7**). **8-9** Lucrare (de proastă calitate sau) făcută în grabă Si: *îndrugat[1]* (**8-9**).

îndrugat[1] *sn* [At: DOINE, 70 / Pl: *~uri* / E: ***îndruga***] (Nob) **1-9** Îndrugare (**1-9**).

îndrugat[2]*, *~ă *a* [At: C. NEGRUZZI, S. I, 239 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndruga***] **1** (Pop) Tors cu druga. **2** (Pop; fig) Înjghebat. **3** (D. scriere, vorbire) Expus prost. **4** Îngăimat.

îndrugătură *sf* [At: DAMÉ, T. 140 / Pl: *~ri* / E: ***îndruga*** + *-(ă)tură*] **1** Îndrugare. **2** Tort mai gros al firelor de in sau de cânepă.

îndruma [At: TOMA, C. V. 25 / V: (înv; cscj) ***~mi*** / Pzi: *îndrum, ~mez* / E: ***în + drum***] **1** *vt* A arăta cuiva drumul, îndreptându-l în direcția potrivită Si: *a călăuzi*. **2** *vr* (Reg) A se îndrepta spre o țintă. **3** *vr* (Reg) A pleca la drum. **4** *vr* A călăuzi pe cineva într-un domeniu, în viață. **5** *vt* (Fig) A sfătui.

îndrumar *sn* [At: VITNER, CR. 13 / Pl: *~e* / E: ***îndruma*** + *-ar*] (Rar) Îndrumător (**3**).

îndrumare *sf* [At: LEG. EC. PL. 74 / Pl: *~mări* / E: ***îndruma***] **1** (Șfg) Îndreptare (**15**). **2** Dirijare către o anumită țintă. **3** Plecare la drum. **4** Povățuire a cuiva într-un domeniu, în viață. **5** Indicație.

îndrumat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndruma***] **1** Căruia i s-a arătat drumul pe care să meargă. **2** (Fig) Pus pe calea cea bună Si: *călăuzit*. **3** (Fig) Sfătuit.

îndrumător, ~oare [At: CV 1949 nr. 6-7 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndruma*** + *-ător*] **1-6** *smf, a* (Șfg) (Persoană) care îndrumă (**1-2, 4**) Si: *călăuzitor*. **7** *sn* Lucrare care îndrumă într-un domeniu.

îndrumi *v* vz ***îndruma***

înduce *v* vz ***induce***

înduia *v* vz ***îndoi***

înduioșa *vtr* [At: ISPIRESCU, L. 283 / P: *~du-io~* / V: (înv) ***~și*** / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***duios***] **1-2** (A face pe cineva să fie cuprins sau) a fi cuprins de duioșie, de milă, de emoție.

înduioșare *sf* [At: GHEREA, CR. II, 147 / V: (înv) ***~șire*** / Pl: *~șări* / E: ***înduioșa***] **1** Provocare cuiva a unor sentimente de duioșie. **2** (Ccr) Duioșie.

înduioșat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. I, 201 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înduioșa***] **1** Cuprins de înduioșare Si: *emoționat, mișcat*. **2** (Rar) Duios.

înduioșător, ~oare *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 14 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înduioșa***] Care provoacă un sentiment de duioșie Si: *emoționant, impresionant, mișcător*.

înduioși *v* vt ***înduioșa***

înduioșire *sf* vz ***înduioșare***

îndulcetură *sf* vz ***îndulcitură***

îndulci [At: CORESI, EV. 158/37 / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + ***dulce***] **1** *vt* A face mai bun. **2** *vt* A satisface. **3** *vt* A desfăta. **4** *vt* (D. purtare, vorbă, ton) A seduce. **5-6** *vtr* A (se) îmblânzi. **7-8** *vtr* (Rar; d. o pedeapsă) A (se) reduce. **9** *vr* (Îoc „post") A se înfrupta din ceva nepermis. **10** *vr* A mânca ceva deosebit de gustos. **11-12** *vtr* (Înv) A dobândi. **13-14** *vt* A face ca o mâncare sau o băutură să fie (mai) dulce prin adaos de zahăr, miere etc. **15** *vt* (Pex; pop) A face mai gustos. **16** *vr* (Îe) **A se ~ la ceva** A descoperi un lucru bun și a-l căuta mereu. **17** *vr* A trage folos din ceva. **18-20** *vt* (Fig) A face (mai puțin aspru) (mai puțin dur sau) mai puțin violent Si: *a domoli, a estompa*. **21** *vr* A mânca peste măsură. **22** *vtf* A

face pe cineva să se înfrupte din ceva. **23** *vtr* (Rel; înv) A moșteni. **24-25** *vtr* (Udp „cu") A (se) obișnui.

îndulcire *sf* [At: CORESI, EV. 38/2 / Pl: *~ri* / E: ***îndulci***] **1** Schimbare în bine. **2** Desfătare. **3** Seducție. **4** Îmblânzire. **5** (Rar) Reducere a unei pedepse. **6** Înfruptare din ceva nepermis. **7** Consumare a unui aliment deosebit de gustos. **8-9** Obținere a unui gust (mai) dulce prin adaos de zahăr, miere etc. **10** (Pex) Obținere a unui gust mai bun. **11** (Fig) Descoperire a unui lucru bun și căutare a lui mereu. **12** (Fig) Obținere a unor foloase din ceva. **13** Diminuare (a asprimii) (a durității sau) a violenței Si: *domolire, estompare*. **14** (Rar) Ghiftuire mâncând peste măsură. **15** Determinare a cuiva să se înfrupte din ceva. **16** (Înv; ccr) Lucruri dulci. **17** (Înv; pex) Mâncare. **18** (Înv) Bunătate. **19** (Mec) Amortizare.

îndulcit, ~ă [At: MINEIUL (1776) 175[1]/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndulci***] **1-2** *a* (D. mâncăruri și băuturi) Care a fost făcut (mai) dulce prin adaos de zahăr, miere etc. **2** *a* (Înv; fig) Desfătat. **3** *a* (Înv; fig) Sedus. **4** *a* (Fig; îoc „aspru") Îmblânzit. **5** *a* (Rar; d. o pedeapsă) Redus. **6** *a* (Fig) Satisfăcut. **7** *a* (Fig) Dedat la ceva plăcut. **8** *sf* (Trs) Turtă dulce preparată cu miere. **9** *sf* Ornament specific țăranilor din Rășinari. **10** *a* (Fig) Domol.

îndulcitor, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, P. I 99 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndulci*** + *-(i)tor*] (Reg) **1** Care face să devină mai dulce. **2** Care desfată. **3** Care satisface.

îndulcitură *sf* [At: BIBLIA (1688) 251[2] / V: ***~cet~*** / Pl: *~ri* / E: ***îndulci*** + *-tură*] (Înv) Dulceață.

îndumnezăiciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 138/2 / Pl: *~ni* / E: ***îndumnezei*** + *-ciune*] (Înv) Îndumnezeire.

îndumnezei [At: CORESI, EV. 497/18 / V: (înv) ***~ia*** / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***Dumnezeu***] **1** *vt* (Liv) A diviniza. **2** *vt* (Liv) A preamări. **3** *vr* (Fig) A deveni asemănător cu Dumnezeu. **4** *vr* (Rel; d. credincioși) A participa la viața lui Dumnezeu prin energiile divine necreate. **5** *vr* (D. natura umană) A se transfigura, devenind, în limitele proprii, perfectă.

îndumnezeia *v* vz ***îndumnezei***

îndumnezeire *sf* [At: MINEIUL (1776) 149[1] / Pl: *~ri* / E: ***îndumnezei***] **1** (Liv) Divinizare. **2** Preamărire. **3** (Fig) Asemănare cu Dumnezeu. **4** (Rel) Participare a credincioșilor la viața lui Dumnezeu prin energiile divine necreate. **5** Transfigurare prin perfecționarea naturii umane. **6** (Îe) **~ a firii omenești a Mântuitorului** Dogmă cuprinsă în hotărârile Sinodului VI Ecumenic potrivit căreia firea umană a lui Iisus Hristos devine perfectă în limitele ei, fără să fie vorba de o schimbare a naturii umane în cea divină.

îndumnezeit, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776) 186[2]/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndumnezei***] **1** Zeificat. **2** Divinizat. **3** Sanctificat. **4** Adorat. **5** Dumnezeiesc. **6** (Liv) Minunat.

îndumpleca *v* vz ***îndupleca***

îndungi *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~gesc* / E: ***în*** + ***dungă***] (Nob) **1** A face cute într-un material. **2** A face dungi.

îndupăca [At: CANTEMIR, IST. 79 / V: *~ci* / Pzi: *îndupăc* / E: ns cf *îndupări*] (Înv) **1** *vr* A se îndopa. **2** *vt* A înfuleca. **3** *vt* A devora.

îndupăci *v* vz ***îndupăca***

îndupări *vtr* [At: I. CR. V, 183 / Pzi: *~resc* / E: ***îndopa*** + *-ări*] (Reg) **1-2** A (se) supraalimenta.

îndupleca [At: DOSOFTEI, V. S. 26/2 / V: (înv) ***~dump~*** / Pzi: *înduplec* / E: *în-* + ***dupleca***] **1** *vt* (Înv) A dubla. **2-3** *vtr* (Îvr) A (se) încovoia. **4** *vt* (Trs) A tivi. **5** *vr* (Înv) A se feri. **6-7** *vt* A face, a convinge pe cineva (să se supună sau) să consimtă la ceva. **8** *vt* (Înv) A forța să renunțe la ceva sau la cineva. **9-10** *vtr* (Înv) A (se) converti. **11** *vt* (Înv) A atrage spre ceva. **12** *vt* (Înv) A trece de partea cuiva Si: *a se îndura* (3). **13** *vr* A se lăsa convins. **14** *vt* A înduioșa. **15** *vt* (Pop) A seduce fecioare. **16** *vr* (Nob) A avea tendința să... **17-18** *vtr* (Înv) A (se) împături. **19** *vr* A se arăta milos, bun.

înduplecare *sf* [At: BIBLIA (1688) 343 bis / Pl: *~cări* / E: ***îndupleca***] **1** (Înv) Dublare. **2** (Înv) Încovoiere. **3** (Trs) Tivire. **4** (Înv) Ferire. **5-6** Convingere a cuiva (să se supună sau) să consimtă la ceva Si: *înduplecăciune* (**1-2**). **7** (Înv) Forțare a cuiva să renunțe la ceva sau la cineva Si: *înduplecăciune* (3). **8** (Înv) Convertire. **9** (Înv) Înduioșare. **10** (Înv) Atragere spre ceva Si: *înduplecăciune* (**6**). **11** (Înv) Trecere de partea cuiva Si: *înduplecăciune* (**7**), *îndurare* (3). **12** (Pop) Seducere a fecioarelor Si: *înduplecăciune* (**8**). **13** (Nob) Tendință spre ceva Si: *înduplecăciune* (**9**). **14** Comportare plină de milă, bunătate Si: *înduplecăciune* (**10**). **15** (Iuz) Compătimire. **16** (Iuz) Îndoitură. **17** (Grm; înv) Declinare.

înduplecat, ~ă *a* [At: PSALT. HUR. 134/6 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndupleca***] **1** (Înv) Dublat. **2** (Înv) Încovoiat. **3** (Înv) Aplecat spre... **4** (Înv) Supus. **5** (Înv) Convertit. **6** Care s-a înduioșat în urma unor rugăminți sau insistențe. **7** (Pop) Sedus.

înduplecăcios, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***îndupleca*** + *-(ă)cios*] (Înv) **1** Care se înduplecă (**11**) la rugăminți. **2** Care acordă cu ușurință ceea ce i se cere.

înduplecăciune *sf* [At: DA ms / Pl: *~ni* / E: ***îndupleca*** + *-(ă)ciune*] (Înv) **1-3** Înduplecare (**5-7**). **4** Convertire. **5** Înduioșare. **6-9** Înduplecare (**10-14**). **10** (Iuz) Compătimire.

înduplecător, ~oare [At: BĂLCESCU, M. V. 417 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndupleca*** + *-ător*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care înduplecă (**6-7**). **5-6** *smf, a* (Om) care este înduplecat ușor Si: *conciliant*. **7** *smf* Seducător.

înduplecătură *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***enduplekit~*** / Pl: *~ri* / E: ***îndupleca*** + *-(ă)tură*] (Îvp) **1** Cută. **2** (Înv; îf *enduplekitură*) Plică.

îndura [At: DOSOFTEI, PS. 123 / Pzi: *îndur* / E: ml ****induro, -are***] **1** *vr* (Înv) A fi sau a se arăta dur, nemilos, insensibil. **2** *vr* A se arăta milos, bun, binevoitor. **3** *vr* A se îndupleca (**12**). **4** *vr* A-i fi milă de cineva. **5** *vt* (Rar) A face pe cineva să fie milos, să se înduioșeze. **6** *vr* A se milostivi. **7** *vr* A-l lăsa pe cineva inima să... Si: *a se hotărî*. **8** *vt* (Rar) A îngădui cuiva să... **9** *vr* (Spc) A se decide să se despartă de cineva. **10** *vt* A suporta cu răbdare un necaz, o durere, o boală etc. Si: *a pătimi, a suferi*. **11** *vr* A face ceva de bunăvoie.

îndurare *sf* [At: BIBLIA (1688) 240[1] / Pl: *~rări* / E: ***îndura***] **1** (Înv) Comportare dură, nemiloasă Si: (înv) *îndurământ, îndurăminte, îndurătate, îndurătură*. **2** Comportare plină de milă, bunătate, bunăvoință. **3** Înduplecare (**11**). **4** Milostivire. **5** Provocare a înduioșării cuiva. **6** Capacitate de a răbda. **7** Hotărâre de a face ceva. **8** Permisiune acordată cuiva de a face ceva. **9** Decizie de a se despărți de cineva. **10** Suportare cu răbdare a unui necaz, a unei dureri, a unei boli. **11** (Îe) **A avea ~ cu cineva** A avea milă Si: *a se milostivi*. **12** (Înv; îs) *~a ta* sau *voastră* Termen de politețe cu care se adresa cineva unei persoane de rang înalt, de care depindea. **13** Milă. **14** Compătimire. **15** Bunăvoință. **16** Bunătate.

îndurat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 120/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndura***] **1** (Înv) Care se îndură. **2** Suferit. **3** Răbdat.

îndurământ *sn* [At: COSTINESCU / Pl: ? / E: ***îndura*** + *-mânt*] (Înv) Îndurare (**1**).

îndurăminte *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 253 / Pl: *~inți* / E: ***îndura*** + *- minte*] (Înv) Îndurare (**1**).

îndurătate *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 77 / Pl: *~tăți* / E: ***îndura*** + *-(ă)tate*] (Înv) Îndurare (**1**).

îndurător, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 363/18 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îndura*** + *-ător*] **1** Care se arată milos, bun, binevoitor. **2** (Înv) Duios. **3** (Înv) Răbdător.

îndurătură [At: CORESI, EV. 352/28 / Pl: *~ri* / E: ***îndura*** + *-(ă)tură*] (Înv) Îndurare (**1**).

îndurera *vt* [At: VLAHUȚĂ, D. 153 / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***durere***] **1** (Rar) A face pe cineva să simtă o durere fizică. **2** A pricinui cuiva o mare durere sufletească Si: *a amărî, a întrista*.

îndurerare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***îndurera***] **1** (Rar) Provocare a unei dureri fizice. **2** Provocare a unei mari dureri sufletești Si: *întristare*.

îndurerat, ~ă *a* [At: COȘBUC, F. 128 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îndurera***] **1** Care încearcă, suportă o mare durere sufletească Si: *amărât, trist*. **2** Care exprimă durere, mâhnire.

îndurliga *vt* [At: I. CR. V, 183 / Pzi: *îndurlig* / E: *în-* + ***durligă***] (Reg) **1** A toarce când gros când subțire. **2** A vorbi fără rost.

îndușmăni [At: I. NEGRUZZI, S., ap. TDRG / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***dușmăni***] (Reg) **1-2** *vtrr* A (se) dușmăni. **3** *vr* A se certa.

îndușmănire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***îndușmăni***] (Reg) **1** Sentiment de dușmănie față de cineva sau de ceva. **2** Ceartă.

îndușmănit, ~ă *a* [At: GALAN, Z. R. 212 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îndușmăni***] (Reg) Care nutrește dușmănie împotriva cuiva.

înduviga *v* vz ***îndoviga***

înec *sn* [At: SBIERA, L. 5. / S și: (înv) *înn~* / Pl: *~uri* / E: drr ***îneca***] **1** Moarte prin sufocare în apă sau în alt lichid Si: (înv) *înecăciune*. **2** (Pex) Senzație de pierdere a respirației din alte cauze. **3** (Pop) Revărsare mare de ape Si: *inundare, puhoi*. **4** (Înv) Naufragiu.

îneca [At: CORESI, EV. 16/22 / S și: (înv) *înne~* / Pzi: *înec* / E: *în-* + lat ***neco, -are***] **1** *vt* (Îrg) A ștrangula. **2** *vr* (Îrg; fig) A se sinucide. **3** *vt* (Pex; fig; d. sentimente) A copleși. **4-5** *vtr* (Rar) A (se) sufoca. **6** *vt* (Pan; d. plâns, lacrimi) A podidi împiedicând respirația. **7** *vr* (Îe) **A se ~ în vorbă** A se încurca în timp ce vorbește. **8-9** *vtr* (D. ființe) (A face să moară sau) a muri prin sufocare în apă sau în alt lichid. **10** *vt* (D. ape) A inunda un loc, o arătură etc. **11** *vr* (Îe) **A-și ~ sufletul** A bea foarte mult. **12** *vt* (Fig) A asimila un individ, un grup mic. **13-14** *vtr* (D. corăbii, obiecte etc.) A (se) scufunda. **15** *vr* (Irn; îe) **A i se ~ cuiva corăbiile** A fi trist (în urma unei nenorociri). **16** *vt* (Fig) A copleși. **17** *vr* (Înv) A fi uitat. **18** *vt* (Pex; nob) A nenoroci pe cineva. **19** *vr* (Îe) **A se ~ (ca țiganul) la mal** A suferi un eșec în ultimul moment. **20** *vt* (Spc; d. animale) A ucide mușcând de beregată. **21** *vr* (Fig) A-și astâmpăra setea. **22** *vr* (Fig) A se afunda.

înecare *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 145/27 / S și: (înv) *înne~* / Pl: *~cări* / E: ***îneca***] **1** (Îrg) Ștrangulare. **2** (Îrg; fig) Sinucidere. **3** Sufocare. **4** (Pex; fig) Faptul de a fi copleșit de sentimente puternice Si: *înecat[1]* (**4**). **5** Podidire a lacrimilor care împiedică respirația Si: *înecat[1]* (**5**). **6** Moarte prin sufocare în apă sau în alt lichid Si: *înecat[1]* (**6**), (înv) *înecătură*. **7** Inundare a unui loc, a unei arături etc. Si: *înecat[1]* (**7**). **8** (Fig) Asimilare a unui grup etc. Si: *înecat[1]* (**8**). **9** Scufundare a unei nave, a unui obiect etc. Si: *înecat[1]* (**9**). **10** (Fig) Domolire a setei Si: *înecat[1]* (**10**). **11** (Înv) Uitare. **12** (Spc) Ucidere. **13** Copleșire. **14** (Fig) Afundare.

înecat[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 153/1 / S și: (înv) *înne~* / Pl: *~uri* / E: ***îneca***] **1** (Îrg) Ștrangulare. **2** (Îrg; fig) Sinucidere. **3** Sufocare. **4-10** Înecare (**4-10**). **11** (Înv) Uitare. **12** (Spc) Ucidere. **13** Copleșire. **14** (Fig) Afundare.

înecat[2], ~ă [At: (a. 1620) GCR I, 59/60 / S și: (înv) *înne~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îneca***] **1** *a* (Îrg) Ștrangulat. **2** *a* (Îrg; fig) Care s-a sinucis. **3** *a* (Pex; fig; d. sentimente) Copleșit. **4** *a* (D. corăbii, vase etc.) Scufundat în apă. **5** *a* Asfixiat prin înec. **6** *a* (D. voce) Cu un timbru scăzut. **7** *a* (D. terenuri) Plin de buruieni. **8** (Fig; d. sete) Potolit.

înecăcios, ~oasă *a* [At: MOXA, 380/29 / S și: (înv) *înne~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***îneca*** + *-ăcios*] **1** Sufocant. **2** (D. alimente) Care se înghite cu greutate.

înecăciune *sf* [At: CONV. LIT. XLIV, 310 / S și: (înv) *înne~* / Pl: *~ni* / E: ***îneca*** + *-ăciune*] (Înv) **1** Greutate de a respira. **2** (Rar) Înec (**1**).

înecătoare *sf* [At: ANTIP. P. 602 / S și: (înv) *înne~* / Pl: *~ri* / E: ***îneca*** + *(-ă)toare*] (Pes) **1** Lațuri groase care se leagă de parii aripilor. **2** Grinzi groase de salcie, stejar etc., pe care se fixează lesele de la ostrețe.

înecător, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îneca*** + *-ător*] (Rar) Sufocant.

înecătură *sf* [At: N. TESTAMENT (1648) / S și: (înv) *înne~* / Pl: *~ri* / E: ***îneca*** + *-tură*] (Îrg) Înecare (**6**).

înemă *sf* vz ***inimă***

înesca *vtr* [At: DOSOFTEI, V. S. 247 / Pzi: *înesc* / E: *în-* + ***isca***] (Înv) **1-2** A (se) isca.

înfasa *v* vz ***înfășa***

înfasat, ~ă *a* vz ***înfășat***

înfăina [At: (a. 1749) GCR II, 44/10 / P: *~fă-i~* / V: (reg) ***~ări~*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***făina***] **1** *vt* A presăra făină peste ceva. **2** *vt* A trece prin făină diferite bucate. **3** *vr* (Rar) A se înfăinoșa. **4** *vt* (Înv) A pudra. **5** *vt* (Fam; rar; fig) A bate.

înfăinare *sf* [At: DA / P: *~fă-i~* / Pl: *~nări* / E: ***înfăina***] **1** Presărare cu făină. **2** Trecere prin făină a diferitelor bucate. **3** Înfăinoșare.

înfăinat, ~ă *a* [At: TDRG / P: *~fă-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfăina***] **1** Presărat cu făină. **2** Trecut prin făină. **3** (Rar) Înfăinoșat.

înfăinoșa *vr* [At: LB / V: (reg) ***~nușa, ~ări~*** / P: *~fă-i~* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***făinos***] A se umple de făină Si: (rar) *a se înfăina* (**3**).

înfăinoșat, ~ă *a* [At: DA / P: *~fă-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfăinoșa***] Plin de făină Si: (rar) *înfăinat[2]* (**3**).

înfăinușa *v* vz ***înfăinoșa***

înfăla *vr* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 267 / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***fală***] (Pop) A se făli.

înfămeiat, ~ă *a* vz ***înfemeiat***

înfăptui [At: RUSSO, S., ap. DA / P: *~tu-i* / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***făptui***] **1** *vt* A aduce la îndeplinire a unui plan Si: *a îndeplini, a realiza*. **2** *vt* A transpune în realitate ceva gândit, visat. **3** *vr* (Îvp; îlv) **A se ~ de zi** A se lumina.

înfăptuire *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 324 / P: *~tu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***înfăptui***] **1** Aducere la îndeplinire a unui plan Si: *realizare*. **2** Transpunere în realitate a unui gând, a unui vis. **3** (Ccr) Operă realizată.

înfăptuit, ~ă *a* [At: DA / P: *~tu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înfăptui***] **1** Adus la îndeplinire Si: *îndeplinit, realizat*. **2** Transpus în realitate.

înfăptuitor, ~oare *smf, a* [At: DA / P: *~tu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înfăptui*** + *-(i)tor*] (Rar) **1-2** (Persoană) care înfăptuiește (**1**) ceva Si: *realizator, îndeplinitor*.

înfărina *v* vz ***înfăina***

înfărinoșa *v* vz ***înfăinoșa***

înfărma *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *înfărm* / E: nct] (Înv; Ban) **1** A împodobi. **2** A apuca ceva.

înfărmat, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfărma***] (Înv; Ban) **1** Împodobit[2]. **2** Prins[2].

înfărmătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***înfărma*** + *-(ă)tură*] (Înv; Ban) **1** Împodobire. **2** Prindere.

înfărtăți *v* vz ***înfărtăți***

înfărtăție *sf* vz ***înfârtăție***

înfășa [At: VARLAAM, C. 119 / V: (îrg) ***anfașa, înfașa, ~șăia, ~șâia, ~șia, ~șuia, umf~, ~șăi*** / Pzi: *înfăș* / E: *în-* + ***fașă***] **1** *vt* (Înv) A înfășura (**1**). **2** *vt* (Spc) A înfășura (**1**) un copil în fașă. **3-4** *vtr* (Pex) A(-și) înfășura (**1-2**) corpul sau o parte a corpului cu un bandaj Si: *a (se) bandaja*. **5** *vr* (Înv) A umbla împleticindu-se Si: *a bâjbâi*.

înfășare *sf* [At: MARIAN, NA. 89 / Pl: *~șări* / E: ***înfășa***] **1** (Înv) Înfășurare (**1**). **2** Înfășurare (**1**) a unui copil în fașă Si: *înfășat[1]* (**2**) *înfășătură* (**1**). **3** (Pex) Înfășurare (**1**) a corpului sau a unei părți a corpului cu un bandaj Si: *bandajare, înfășat[1]* (**3**). *înfășătură* (**2**).

înfășat[1] *sn* [At: MINEIUL (1776) 52/1 / Pl: *~uri* / E: ***înfășa***] **1** (Înv) Înfășurare (**1**). **2-3** Înfășare (**1-3**).

înfășat[2], ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 83/2 / V: (reg) ***~fas~, ~șâiat, ~șiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfășa***] **1** (Înv) Care este înfășurat (**1**). **2** (D. copii mici) Înfășurat (**1**) în fașă. **3** (Pex; d. corp sau o parte a lui) Bandajat[2].

înfășăi *v* vz ***înfășa***

înfășăia *v* vz ***înfășa***

înfășătură *sf* [At: ANTIM, P., ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***înfășa*** + *-(ă)tură*] **1-2** Înfășare (**2-3**). **3** (Înv) Pânză cu care se înfașă un copil, se bandajează sau se înfășoară ceva Si: *bandaj, fașă, legătură*.

înfășâia *v* vz ***înfășa***

înfășâiat, ~ă vz ***înfășat[2]***

înfășca *v* vz ***însfăca***

înfășețel *am* [At: MARIAN, SE. I, 16 / V: (reg) ***~șăt~*** / Pl: *~ei* / E: ***înfășat[2]*** + *-el*] **1-2** (Șhp; d. copii mici) (Destul de) înfășat (**2**).

înfășia *v* vz ***înfășa***

înfășiat, ~ă *a* vz ***înfășat[2]***

înfășora *v* vz ***înfășura***

înfășorat, ~ă *a* vz ***înfășurat***

înfășuia *v* vz ***înfășa***

înfășura [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 28/9 / V: *~șora* / Pzi: *~șor*, (reg) *~ășur* / E: ml ***in-fasciolare**] **1-2** *vtr* A (se) acoperi strâns de jur-împrejur cu o pânză, cu o învelitoare, cu un material izolant etc. **3** *vt* (Fig) A învălui. **4-5** *vtr* A (se) încolăci. **6** *vt* A depăna pe un ghem, fus etc. **7** *vr* (Fam) A se învârti în preajma cuiva sau a ceva. **8** *vt* (Fig) A imobiliza. **9** *vr* A hoinări.

înfășurare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 171 / Pl: *~rări* / E: **înfășura**] **1** Acoperire strânsă de jur-împrejur cu o pânză, cu o învelitoare, cu un material izolant etc. Si: (înv) *înfășare* (1), *înfășat[1]* (1), *înfășurat[1]* (1). **2** (Fig) Învăluire. **3** Încolăcire. **4** Depănare pe un ghem, fus etc. Si: *înfășurat[1]* (4). **5** (Ccr) Fiecare dintre ansamblurile de bobine sau de bare care alcătuiesc circuitele electrice ale unor mașini și aparate electrice.

înfășurat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: **înfășura**] **1** Înfășurare (**1**). **2** (Fig) Învăluire. **3** Încolăcire. **4** Înfășurare (**4**).

înfășurat[2], **~ă** *a* [At: CANTEMIR, IST. 35 / V: *~șor~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **înfășura**] **1** Care este acoperit strâns de jur-împrejur cu o pânză, cu o învelitoare, cu un material izolant etc. **2** (Fig) Învăluit. **3** Încolăcit. **4** (Fam; irn; d. ființe) Care se învârte fără rost în preajma cuiva sau a ceva. **5** (Fig) Musculos. **6** Care lucrează încet, fără spor Si: *mocăit*.

înfășurător, ~oare [At: MACEDONSKI, O. I, 27 / Pl: *~i, ~oare* / E: **înfășura** + *-(ă)tor*] **1** *a* (Rar) Care acoperă strâns de jur-împrejur cu o pânză, cu o învelitoare, cu un material izolant etc. **2** *a* (Rar; fig) Care învăluie. **3** *ai* (Rar) Care se încolăcește. **4** *sn* Cilindru pe care se înfășoară (6) hârtia la ieșirea din mașina de fabricat. **5** *sf* (Mat) Curbă tangentă la fiecare dintre curbele unei familii de curbe.

înfășurătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: **înfășura** + *-(ă)tură*] (Rar) **1** Material cu care se acoperă sau se izolează ceva. **2** Sucitură. **3** Încolăcitură. **4** Depănătură.

înfăța *vt* [At: DA / Pzi: *~făț* / E: **în + fața**] (Mol) **1** A îmbrăca cu o față de pernă, de plapumă. **2** (Îc) **A ~ patul** A schimba lenjeria patului.

înfățare *sf* [At: DA / Pl: *~țări* / E: **înfăța**] (Mol) **1** Îmbrăcare cu o față de pernă, de plapumă etc. Si: *înfățat[1]* (1). **2** Schimbare a lenjeriei patului Si: *înfățat[1]* (2).

înfățat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: **înfăța**] (Mol) **1-2** Înfățare (**1-2**).

înfățat[2], **~ă** *a* [At: I. NEGRUZZI, S. ap. CONV. LIT. III, 44 / Pl: *~ați, ~e* / E: **înfăța**] (Mol; d. perne, plăpumi etc.) Îmbrăcat cu rufărie curată.

înfățișa [At: (a. 1814) URICARIUL, II, 5 / V: (Mol) *~toșa*, (cscj) *~toși* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + **fățiș**] **1-2** *vtr* A (se) arăta cuiva Si: *a (se) prezenta*. **3** *vr* (Ccr; jur) A se prezenta în fața unei instanțe. **4** *vt* (Jur; înv) A pune față în față pe inculpat cu cel ce-l învinuiește Si: *a confrunta*. **5** *vt* A descrie ceva sau pe cineva cu ajutorul cuvintelor, al culorilor etc. Si: *a reprezenta, a zugrăvi*. **6** *vr* (Îvp) A-și imagina.

înfățișare *sf* [At: CONACHI, P. 286 / V: (Mol) *~toș~* / Pl: *~șări* / E: **înfățișa**] **1** Prezentare în fața cuiva (**1**). **2** (Jur; înv) Punere față în față a inculpatului cu cel care-l învinuiește (**2**). **3** (Jur) Prezentare a unei persoane citate în fața unei autorități judiciare, a unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală. **4** (Jur) Dezbatere în fața unei instanțe. **5** Descriere cu ajutorul cuvintelor, al culorilor etc. Si: *reprezentare, zugrăvire*. **6** (Jur) Termen de judecată. **7** (Ccr) Aspect sub care se prezintă un lucru sau o ființă Si: *chip, configurație*.

înfățișat, ~ă [At: ANTIM, P. 2 / Pl: *~ați, ~e* / E: **înfățișa**] **1** *a* Care este arătat cuiva Si: *prezentat*. **2** *a* Care este descris cu ajutorul cuvintelor, al culorilor etc. Si: *întruchipat, reprezentat, zugrăvit*. **3** *a* (Jur; înv) Care este pus față în față. **4** *av* (Înv) Fățiș.

înfățișător, ~oare [At: MACEDONSKI, O. III, 64 / V: (reg) *~șet~* / Pl: *~i, ~oare* / E: **înfățișa** + *-(ă)tor*] (Rar) **1** *a* Care înfățișează (**1**) ceva. **2-3** *smf, a* (Persoană) care reprezintă pe cineva Si: *reprezentant*.

înfățișetor, ~oare *a* vz **înfățișător**

înfățoșa *v* vz **înfățișa**

înfățoșare *sf* vz **înfățișare**

înfățoși *v* vz **înfățișa**

înfărnat, ~ă *a* [At: FURTUNĂ, V. 14 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Pop; d. oameni) Care este supărat.

înfârtăți *vr* [At: MOXA, 368/2 / V: (îvp) *~făr~* / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + **fârtat**] (Îvp) **1** A se face cu cineva frate de cruce. **2** A se întovărăși cu cineva. **3** (Rar) A se însura.

înfârtăție *sf* [At: MARIAN, SE. III, 190 / P: *~ți-e* / V: (îvp) *~făr~* / Pl: *~ii* / E: **înfârtăți**] (Îvp) **1-2** Înfârtățire (**1-2**). **3** (Rar) Însurătoare.

înfârtățire *sf* [At: MARIAN, SE. II, 84 / V: (îvp) *~făr~* / Pl: *~ri* / E: **înfârtăți**] (Îvp) **1** Legare a frăției de cruce cu cineva Si: *înfârtăție* (1). **2** Întovărășire cu cineva Si: *înfârtăție* (2). **3** (Rar) Însurătoare.

înfelia *vt* [At: MURNU, I. 179 / P: *~li-a* / V: **in~** / Pzi: *~iez* / E: **în + felie**] (Rar) A tăia în felii.

înfeliat *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~li-at* / Pl: *~uri* / E: **înfelia**] (Rar) Tăiere în felii.

înfeliurit, ~ă *a* vz **înfelurit**

înfelurit, ~ă *a* [At: DA / V: (înv) **~liu~** / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + **felurit**] (Înv) Felurit.

înfemeiat, ~ă *a* [At: TETRAEV (1574), 242 / P: *~me-iat* / V: (înv) **~fâm~** / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + **femeie** + *-at*] (Înv) **1** Cu copii mulți. **2** Afemeiat. **3** (Înv; d. femei) Care alăptează.

înfeoda *v* vz **înfeuda**

înfera *v* vz **infera**

înferăstrăiat, ~ă *a* [At: ARDELEANU, U. D. 123 / P: *~stră-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + **ferăstrui** + *-at*] (Pop; rar) Tăiat cu un ferăstrău Cf *ferăstrui*.

înfereca[1] *vtr* [At: DA / V: (reg) **~rica[1]** / Pzi: *~ferec* / E: *în-* + **fereca[1]**] (Înv) **1-2** A (se) fereca[2].

înfereca[2] *v* vz **înferici**

înferecat, ~ă *a* [At: ȘEZ. VI, 121 / V: (reg) **~ric~** / Pl: *~ați, ~e* / E: **înfereca[1]**] (Înv) Care este ferecat.

înferica[1] *v* vz **înfereca[1]**

înferica[2] *v* vz **înferici**

înfericat, ~ă *a* vz **înferecat**

înferici *vt* [At: DA / V: (reg) **~reca**, **~rica** / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + **ferici**] (Înv) A ferici.

înfermeca *vt* [At: DA / Pzi: *înfarmec* / E: *în-* + **fermeca**] (Înv) A fermeca.

înfeuda [At: DA / P: *~fe-u~* / V: **~feoda** / Pzi: *~dez* / E: fr **inféoder**, it **infeudare**] **1** *vt* A da cuiva un bun ca feudă. **2-3** *vtr* (Fig) A adera cu totul la principiile unei direcții sau ale unui conducător, precum vasalul se angaja față de suzeranul său. **4** *vt* A supune. **5** *vr* A se subordona întru totul unei persoane.

înfeudare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 146 / P: *~fe-u~* / V: **~feod~** / Pl: *~dări* / E: **înfeuda**] **1** Acordare cuiva a unui bun ca feudă. **2** (Fig) Aderare totală la principiile unei direcții sau ale unui conducător, precum vasalul era angajat față de suzeran. **3** Subordonare totală față de cineva. **4** (Pex) Supunere.

înfeudat, ~ă *a* [At: IORGA, L. 28 / P: *~fe-u~* / V: **~feod~** / Pl: *~ați, ~e* / E: **înfeuda**] **1** (În feudalism) Dotat cu moșii, cu drept de feudă. **2** (Fig) Supus.

înfia *vt* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / P: *~fi-a~* / V: (înv) **~fii** / Pzi: *~iez* / E: *în-* + **fiu**] **1** A adopta cu forme legale un copil. **2** (Nob) A-și însuși cuvinte, păreri etc.

înfială *sf* [At: TDRG / P: *~fi-a~* / Pl: *~ieli* / E: **înfia** + *-eală*] (Înv) Înfiere (1).

înfiare *sf* vz **înfiere**

înfiat, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~fi-at* / V: **~iit** / Pl: *~ați, ~e* / E: **înfia**] **1** Adoptat. **2** (Pex) Luat de suflet.

înfibge *v* vz **înfige**

înfiera[1] *v* vz **înfira**

înfiera[2] *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. 60/2 / S și: *înfera* / V: (reg) **înhera** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + **fier**] **1** A însemna un condamnat, animal, un arbore cu fier înroșit. **2** (Fig) A condamna cu severitate. **3** A defăima în public. **4** (Rar; îf *înfera*) A îmbrăca sau a lega în fier Si: *a fereca*.

înfierare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***înfiera***] **1** Însemnare a unui condamnat, a unui animal, a unui arbore cu fierul înroșit Si: *înfierat[1]* (**1**). **2** Condamnare severă Si: *înfierat[1]* (**2**). **3** Defăimare publică Si: *înfierat[1]* (**3**). **4** Ferecare.

înfierat[1] *sn* [At: PAMFILE, A. R. 22 / Pl: *~uri* / E: ***înfiera[2]***] **1-3** Înfierare (**1-3**). **4** Ferecare.

înfierat[2], ~ă *a* [At: M. COSTIN, ap. DA / V: (reg) ***~înher~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfiera[2]***] **1** (D. oameni, animale, arbori etc.) Însemnat cu fierul roșu. **2** (D. pete, semne) Aplicat cu fierul roșu. **3** (Fig) Criticat cu severitate. **4** Condamnat în public Si: *stigmatizat*.

înfieratec, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 59/1 / Pl: *~eci, ~ece* / E: *în-* + ***fiară*** + *-atec*] (Pop; irn) Ca o fiară.

înfierător, ~oare *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înfiera[2]*** + *-(ă)tor*] (Înv) **1-8** (Persoană) care înfierează[2] (**1-4**).

înfierătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înfiera[2]*** + *-tură*] Semn rămas după aplicarea fierului roșu.

înfierbăza *vr* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pzi: *~zez* / E: *în-* + ***fierbăza***] (Înv; fig) A se aprinde.

înfierbăzare *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~zări* / E: ***înfierbăza***] (Înv; fig) Ardoare.

înfierbăzat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***înher~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfierbăza***] (Înv; fig) Aprins.

înfierbânta [At: PSALT. 43/15 / S și: *~fer~* / V: (rar; cscj) ***~binți***, (dal) ***înhi~*** / Pzi: *~bânt* / E: *în-* + ***fierbinte***] **1-2** *vtr* (D. obiecte) A (se) face fierbinte. **3** *vt* (Imp) A arde. **4-5** *vtr* (D. sentimente) A (se) aprinde. **6-7** *vtr* (D. oameni) A (se) aprinde de mânie. **8** *vr* A-și pierde cumpătul. **9** *vr* (Irn) A se ameți din cauza băuturii Si: *a se cherchelі*. **10** *vr* (Mpp) A avea febră. **11** *vr* (Mpp; d. abcese) A se inflama. **12** *vt* A da pinteni calului. **13** *vr* (Fig) A se antrena într-o acțiune Si: *a se înflăcăra*. **14** *vt* (Fig) A insufla avânt, pasiune.

înfierbântare *sf* [At: MINEIUL (1776) 262/2 / V: ***~bin~*** / Pl: *~tări* / E: ***înfierbânta***] **1** Încălzire a unor obiecte Si: *înfierbântat[1]* (**1**), (înv) *înfierbântătură* (**1**). **2** (Imp) Ardere. **3** Intensificare a sentimentelor Si: *înfierbântat[1]* (**3**), (înv) *înfierbântătură* (**3**). **4** (Fig) Mânie foarte puternică Si: *înfierbântat[1]* (**4**), (înv) *înfierbântătură* (**4**). **5** Pierdere a stăpânirii de sine Si: *înfierbântat[1]* (**5**), (înv) *înfierbântătură* (**5**). **6** (Înv) Schingiuire prin foc Si: *înfierbântat[1]* (**6**), (înv) *înfierbântătură* (**6**). **7** (Irn) Amețire din cauza băuturii Si: *înfierbântat[1]* (**7**), (înv) *înfierbântătură* (**7**). **8** (Mpp) Febră. **9** (Mpp) Inflamare a abceselor Si: *înfierbântat[1]* (**9**), (înv) *înfierbântătură* (**9**). **10** Îndemnare a calului cu pintenii Si: *înfierbântat[1]* (**10**), (înv) *înfierbântătură* (**10**). **11** (Fig) Antrenare cu entuziasm într-o acțiune Si: *înfierbântat[1]* (**11**), (înv) *înfierbântătură* (**11**). **12** (Fig) Insuflare cuiva a unei mari pasiuni Si: *înfierbântat[1]* (**12**), (înv) *înfierbântătură* (**12**).

înfierbântat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înfierbânta***] **1** Înfierbântare (**1**). **2** (Imp) Ardere. **3-7** Înfierbântare (**3-7**). **8** (Mpp) Febră. **9-12** Înfierbântare (**9-12**).

înfierbântat[2], ~ă *a* [At: COD. VOR. 38/10 / V: (înv) ***~bin~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfierbânta***] **1** Foarte bine încălzit Si: *încins*. **2** (Fig; d. sentimente) Intensificat[2]. **3** (Fig) Excitat. **4** (Fig) Iritat. **5** (Irn) Amețit de băutură Si: *afumat, cherchelit*. **6** (Mpp) Cu febră. **7** (Mpp) Inflamat[2]. **8** (Fig) Antrenat cu entuziasm într-o acțiune.

înfierbântător, ~oare *a* [At: CONACHI, P. 120 / V: (înv) ***~bin~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înfierbânta*** + *-(ă)tor*] **1-6** Care înfierbântă (**1-6**).

înfierbântătură *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: ***înfierbânta*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1** Înfierbântare (**1**). **2** (Imp) Ardere. **3-7** Înfierbântare (**3-7**). **8** (Mpp) Febră. **9-12** Înfierbântare (**9-12**).

înfierbenteală *sf* vz ***înfierbințeală***

înfierbintare *sf* vz ***înfierbântare***

înfierbintat, ~ă *a* vz ***înfierbântat[2]***

înfierbinteală *sf* vz ***fierbințeală***

înfierbințeală *sf* [At: BIBLIA (1688) 146/1 / V: (înv) ***~benteală, ~nteală*** / Pl: *~eli* / E: *în-* + ***fierbințeală***] (Înv) **1** Ardoare. **3** Temperatură ridicată Si: *arșiță, febră*.

înfierbinți *v* vz ***înfierbânta***

înfiere *sf* [At: DA ms / P: *~fi-e~* / V: (rar) ***~are, ~iire*** / Pl: *~ri* / E: ***înfia***] **1** Adoptare cu forme legale a unui copil Si: (înv) *înfială*. **2** (Nob) Însușire a unor cuvinte, păreri etc.

înfieri *v* vz ***înfiera***

înfierit, ~ă *a* vz ***înfierat[2]***

înfietor, ~oare *smf* [At: HAMANGIU, C. C. 47 / V: ***~fiit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înfia*** + *-(i)tor*] Persoană care, printr-un act juridic, devine părintele unui copil care nu a fost al lui Si: *adoptator*.

înfigăreț, ~eață *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***înfig*** + *-ăreț*] (Fam; d. oameni) Care se amestecă în probleme care nu-l privesc Si: *băgăcios, băgăreț*.

înfige [At: PSALT. 71/34 / Pzi: *înfig* / E: ml *****infigere***] **1** *vt* A face ca un obiect cu vârf ascuțit să intre adânc în ceva Si: *a împlânta, a străpunge*, (înv) *a înfipta* (**1**), (reg) *a înflinta* (**1**). **2** *vt* (Înv; îe) **A ~ corturile (tabăra** sau **șederile) undeva** A se instala într-un loc. **3-4** *vtr* A (se) fixa în ceva Si: (înv) *a înfipta* (**2**), (reg) *a înflinta* (**2**). **5-6** *vtr* A (se) înțepa. **7** *vr* (D. oameni; îe) **A se ~ undeva** A sta neclintit. **8** *vr* (Îe) **A se ~ la ceva** A se apuca de ceva fără dreptul sau priceperea necesară. **9** *vr* (Îae) A insista într-o acțiune. **10-11** *vr* (D. oameni; fig) (A intra undeva sau) a se amesteca în ceva cu obrăznicie. **12-13** *vt* (Îe) **A ~ mâna** sau **mâinile (în ceva)** A apuca ceva cu putere, (fără a avea dreptul).

înfigere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înfige***] **1** Împlântare în ceva a unui obiect ascuțit Si: *înfipt[1]* (**1**). **2** (Înv) Instalare într-un loc Si: *înfipt[1]* (**2**). **3** Fixare a unui obiect în ceva Si: *înfipt[1]* (**3**). **4** Înțepare. **5** Rămânere a cuiva neclintit într-un loc Si: *înfipt[1]* (**5**). **6** (Rar) Amestecare a cuiva în ceva la care nu se pricepe Si: *înfipt[1]* (**6**). **7** Insistență într-o acțiune Si: *înfipt[1]* (**7**). **8** Intrare a cuiva într-un loc nepoftit, cu obrăznicie Si: *înfipt[1]* (**8**). **9** Apucare a unui obiect cu putere, fără a avea dreptul Si: *înfipt[1]* (**9**).

înființa [At: I. IVĂNESCU, P. 305/4 / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***ființă***] **1** *vt* A face să ia ființă Si: *a alcătui, a crea, a fonda, a întemeia*. **2** *vr* A se isca din senin. **3** *vr* (D. oameni) A se înfățișa undeva pe neașteptate.

înființare *sf* [At: (a. 1794), ap. GCR II, 154/28 / Pl: *~țări* / E: ***înființa***] **1** Determinare a apariției unui lucru Si: *creare, fondare, înființat[1]* (**1**), *întemeiere*. **2** (Pex) Apariție din senin Si: *înființat[1]* (**2**). **3** Înfățișare a unei persoane într-un loc, pe neașteptate Si: *înființat[1]* (**3**). **4** (Înv) Realizare.

înființat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***înființa***] **1-3** (Rar) Înființare (**1-3**). **4** (Înv) Realizare.

înființat[2], ~ă *a* [At: LEG. EC. PL. 229 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înființa***] **1** Care a luat ființă Si: *alcătuit, creat, fondat, întemeiat*. **2** (Îvp) Real. **3** (Îvp) Constatat. **4** Apărut din senin. **5** (D. oameni) Care s-a înfățișat undeva pe neașteptate. **6** (Înv) Întrupat.

înființător, ~oare *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înființa*** + *-(ă)tor*] (Rar) **1-2** (Persoană) care înființează (**1**).

înfiire *sf* vz ***înfiere***

înfiit, ~ă *a* vz ***înfiat***

înfiitor, ~oare *a* vz ***înfietor***

înfiltra *v* vz ***infiltra***

înfiltrare *sf* vz ***infiltrare***

înfiltrat, ~ă *a* vz ***infiltrat***

înfiltrație *sf* vz ***infiltrație***

înfiola *vt* [At: DN[3] / P: *~fi-o~* / Pzi: *~lez* / E: ***în*** + ***fiolă***] **1** A închide o substanță medicamentoasă într-o fiolă. **2** A introduce aer sau lichide într-un recipient închis.

înfiolare *sf* [At: DN[3] / P: *~fi-o~* / Pl: *~lări* / E: ***înfiola***] **1** Închidere a unui medicament într-o fiolă. **2** Introducere a aerului sau a unor lichide într-un recipient închis.

înfiora [At: BELDIMAN, N. P. II, 3 / P: *~fi-o~* / V: (cscj) ***~ri***, (reg) ***înhi~*** / Pzi: *~rez, înfior* / E: *în-* + ***fior***] **1-2** *vtr* (A face ca cineva să fie cuprins sau) a fi cuprins de fiori Si: *a (se) îngrozi, a (se) neliniști, a (se) speria*. **3-4** *vtr* (A face pe cineva să sufere sau) a suferi o impresie adâncă Si: *a (se) emoționa, a (se) tulbura*. **5-6** *vtr* A (se) mișca ușor. **7** *vr* (Mpp;

șîe **a se ~ de friguri**) A avea frisoane. **8** *vi* (Rar; fig) A tremura asemeni celui cuprins de frisoane.

înfiorare *sf* [At: MARCOVICI, D. 280 / P: *~fi-o~* / Pl: *~rări* / E: ***înfiora***] **1-3** Simțire a unor fiori (de neliniște) (de spaimă sau) de emoție Si: *înfiorat[1]* (**1-3**). **4** Mișcare ușoară Si: *înfiorat[1]* (**4**). **5** (Mpp) Febră.

înfiorat[1] *sn* [At: DA / P: *~fi-o~* / Pl: *~uri* / E: ***înfiora***] **1-4** Înfiorare (**1-4**). **5** (Mpp) Febră.

înfiorat[2], ~ă *a* [At: CALENDARIU (1814), 162/2 / / P: *~fi-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfiora***] **1** Cuprins de fiori Si: *neliniștit, speriat*. **2** (Mpp) Bolnav de friguri. **3** (Rar) Fioros. **4** Emoționat. **5** (Rar) Tremurător.

înfiorător, ~oare [At: CREANGĂ, P. 14 / P: *~fi-o~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înfiora*** + *-(ă)tor*] **1** Care produce fiori de spaimă Si: *fioros, îngrozitor, înspăimântător*. **2** *sm* (Înv) Diavol.

înfipt[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înfige***] (Îvr) **1-3** Înfigere (**1-3**). **4** Înțepare. **5-9** Înfigere (**5-9**).

înfipt[2], ~ă [At: BELDIMAN, N. P. I. 54 / V: (pop) ***încipt*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înfige***] **1** *a* (D. obiecte ascuțite) Împlântat. **2** *a* (Fig; d. privire) Ațintit. **3** *av* De-a dreptul. **4** *a* Bătut în cuie Si: *țintuit*. **5** *a* Neclintit. **6** *a* (Fig; d. oameni) Fudul. **7** *a* (Fig; d. oameni) Meditativ. **8** *a* (Fam; d. oameni) Cutezător. **9** *a* (Fig; d. oameni) Descurcăreț. **10** *a* (Fig; d. oameni) Cu prestanță Si: *impunător*. **11** *a* (Pex) Obraznic. **12** *a* (Fig; d. oameni) Serios.

înfipta *vt* [At: ȘEZ. II, 55/10 / V: (reg) ***înci~*** / Pzi: *~tez* / E: ***înfipt***] (Reg) **1-2** A înfige (**1, 3**).

înfiptat, ~ă *a* [At: ȘEZ. V, 102 / V: (reg) ***înci~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfipta***] (Reg) **1** (D. obiecte ascuțite) Împlântat[2]. **2** Neclintit. **3** (Fam; d. oameni) Cutezător.

înfira *vt* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: ***~fiera*** / Pzi: *~fir* / E: ***în*** + ***fir***] (Rar) **1** A coase sau a broda cu fir metalic. **2** A pune ața în ac. **3** (D. păr, mustăți) A miji. **4** A depăna fire toarse. **5** (Îrg) A se ivi primii bulbuci în apa pusă la fiert.

înfirat, ~ă *a* [At: C. NEGRUZZI, I, 21 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfira***] (Rar) **1** Cusut sau brodat cu fir metalic. **2** (D. fir) Introdus în ac. **3** (D. mustață) Care a început să crească. **4** (D. fir) Depănat.

înfiripa [At: CREANGĂ, GL. / Pzi: *~rip*, (înv) *~pez* / E: ns cf *înciripa*] **1** *vt* A alcătui ceva în grabă sau cu greutate din elemente puține, disparate sau necorespunzătoare Si: (pop) *a îndoila* (**1**), *a închegheba* (**1**). **2** *vr* A lua naștere. **3** *vr* A prinde consistență. **4** *vr* A se avânta. **5** *vr* A ajunge cu greu la o oarecare bunăstare. **6** *vr* A se reface după boală Si: *a se întrema*.

înfiripare *sf* [At: ZAMFIRESCU / Pl: *~pări* / E: ***înfiripa***] **1** Alcătuire în grabă sau cu greutate din elemente puține, disparate sau necorespunzătoare Si: *închegare* (**1**). **2** Apariție firavă. **3** Căpătare a unei consistențe. **4** Prindere a unui avânt. **5** Ajungere cu greu la o anumită bunăstare. **6** Întremare după o boală.

înfiripat, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL, V, 292 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfiripa***] **1** Care s-a înfiripat (**1**). **2** Care a luat ființă. **3** Care a căpătat consistență. **4** Care a luat avânt. **5** Care a ajuns cu greu la o anumită bunăstare. **6** Restabilit după o boală Si: *întremat*.

înfirit, ~ă *a* [At: PISCUPESCU, O. 238 / Pl: *iți, ~e* / E: ***în*** + ***fire*** *-it*] (Nob) Inerent firii omenești.

înfla *v* vz ***umfla***

înflare *sf* vz ***umflare***

înflat, ~ă *a* vz ***umflat***

înflăcăra [At: NEGRUZZI, S. I, 17 / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***flacără***] **1-2** *vtr* (Fig) A (se) aprinde Si: *a (se) emoționa, a (se) înfierbânta, a (se) pasiona*. **3-4** *vtr* (Fig) (A face să capete sau) a căpăta culoarea flăcării Si: *a (se) înroși, a (se) îmbujora*. **5** *vi* (Rar) A arde în flăcări.

înflăcărare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I 161 / Pl: *~rări* / E: ***înflăcăra***] **1** (Fig) Ardoare. **2** Îmbujorare. **3** (Rar) Ardere cu flcări.

înflăcărat, ~ă *a* [At: MARCOVICI, C. 102/10 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înflăcăra***] **1** (Fig) Plin de ardoare Si: *avântat, pasionat*. **2** Aprins. **3** (Pex) De culoare roșie ca focul. **4** Dogoritor.

înflăcărător, ~oare *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înflăcăra*** + *-(ă)tor*] (Rar) Care înflăcărează (**1**).

înflămânzi *vti* [At: DA ms / Pzi: *~zesc* / E: *în-* + ***flămânzi***] (Înv) **1-2** (A face pe cineva să flămânzească sau) a flămânzi.

înflămânzire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înflămânzi***] (Înv) Flămânzire.

înflămânzit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înflămânzi***] (Înv) Flămânzit.

înflămânzitor *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înflămânzi*** + *(-i)tor*] (Rar) **1-2** (Persoană) care-i face pe alții să flămânzească Cf *exploatator*.

înflinta *vt* [At: VÎRCOL, M. / Pzi: *înflint* / E: ctm ***împlânta*** + ***înfige***] (Reg) **1-2** A înfige (**1, 3**).

înfloci *vr* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + ***floci***] (Pop) **1** A se acoperi cu păr sau cu pene. **2** A se înfoia.

înflocos, ~oasă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 143 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *în-* + ***flocos***] (Îvp) Care produce prin ardere inflamații.

înflocoșa *vr* [At: PONTBRIANT / Pzi: *~șez* / E: *în* + ***flocos***] (Pop) A se acoperi cu păr.

înflocoșat, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înflocoșa***] (Rar) Mițos.

înflocoșică *sf* [At: DA ms / Pl: *~șele* / E: *în* + ***flocoșică***] (Bot; reg) **1-2** Flocoșică (*Holcus lanatus*). **2** Curcubeu (*Lychnis Coronaria*).

înflora *vt* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 251 / Pzi: *~rez*, (rar) *~flor* / E: *în-* + ***floare***] **1** A împodobi cu flori țesute, brodate, pictate, încrustate Si: *a înflori* (**6**). **2** A obține culori din plante și a colora cu ele Si: *a înflori* (**16**).

înflorare *sf* [At: PAMFILE – LUPESCU / V: ***~rire*** / Pl: *~rări* / E: ***înflora***] **1** Împodobire cu flori țesute, brodate, pictate, încrustate sau cu diferite alte ornamente Si: *înflorire* (**6**), *înflorit[1]* (**6**). **2** Preparare a unor culori din plante și colorare cu ele Si: *înflorire* (**13**), *înflorit[1]* (**13**).

înflorat, ~ă *a* [At: GORJAN, H. IV, 14 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înflora***] **1** Ornamentat cu flori țesute, brodate, cu mărgele etc. Si: *înflorilat, înflorit[2]* (**6**). **2** (D. animale) Cu pete de altă culoare decât restul părului. **3** (D. plante) Care este în floare.

înflorеală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***înflori*** + *-eală*] (Nob) **1** Acoperire cu flori. **2** Mucegai.

înflori [At: PSALT. 188/11 / V: (înv; Ban) ***~luri*** / Pzi: *~resc*, (înv) *~flor* / E: ml **inflorire*] **1** *vi* A face flori. **2** *vi* A se acoperi de flori. **3** *vi* (Fig) A fi în plinătatea frumuseții. **4** *vi* (Fig; îe) **Unde ~rește tămâia** (sau **piperul**) Foarte departe. **5** *vtf* (Rar) A face să înflorească. **6** *vt* A înflora (**1**). **7** *vi* A-și face apariția Si: *a se arăta, a se ivi*. **8** *vi* (D. față) A se îmbujora. **9** *vi* (D. chip) A se lumina. **10** *vt* (Fig) A exagera. **11** *vi* A se dezvolta. **12** *vi* (Fig) A prospera. **13** *vt* (Pop) A face ca o pânză sau un obiect confecționat din pânză să devină alb-strălucitor prin spălare și uscare la soare. **14** *vi* (D. vin, borș etc.) A prinde floare. **15** *vi* (D. pâine, mămăligă) A mucegăi. **16** *vt* A înflora (**2**). **17** *vt* (Pex) A vopsi. **18** *vi* (D. pereți) A se coșcovi din cauza igrasiei.

înflorilat, ~ă *a* [At: MARIAN, SA. 280 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Fig) Înflorat[2] (**1**).

înflorire *sf* [At: MINEIUL (1776) 176[2]/2 / Pl: *~ri* / E: ***înflori***] **1** Apariție a florilor la plante Si: *înflorit[1]* (**1**). **2** Perioadă în care plantele sunt în floare Si: *înflorit[1]* (**2**), (înv) *înfloritoare*. **3** Acoperire de flori Si: *înflorit[1]* (**3**). **4** (Fig) Deplină dezvoltare a frumuseții Si: *înflorit[1]* (**4**). **5** Splendoare. **6** Înflorare (**1**). **7** Dezvoltare. **8** Prosperare. **9** Îmbujorare a feței Si: *înflorit[1]* (**9**). **10** Luminare a chipului unei persoane Si: *înflorit[1]* (**10**). **11** (Fig) Exagerare. **12** (Rar) Mucegăire. **13** Înflorare (**2**). **14** Albire a unei pânze sau a unui obiect confecționat din pânză prin spălare și uscare la soare Si: *înflorit[1]* (**14**). **15** Apariție a mucegaiului pe pâine Si: *înflorit[1]* (**15**). **16** Apariție a florii pe vin, borș etc. Si: *înflorit[1]* (**16**). **17** Apariție a igrasiei pe pereți Si: *înflorit[1]* (**17**).

înflorit[1] *sn* [At: SANDU, S. 63 / V: ***~lur~*** / Pl: *~uri* / E: ***înflori***] **1-4** Înflorire (**1-4**). **5** Splendoare. **6** Înflorare (**1**). **7** Dezvoltare. **8** Prosperare. **9-10** Înflorire (**9-10**). **11** (Fig) Exagerare. **12** (Rar) Mucegăire. **13** Înflorare (**2**). **14-17** Înflorire (**14-17**).

înflorit[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 55/1 / V: (îrg) ***~lur~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înflori***] **1** (D. plante) Care a făcut, a dat flori. **2** Acoperit de flori.

3 (D. flori) Care și-a deschis bobocii. 4 (D. față) Îmbujorat. **5** (D. chip; pex d. oameni) Luminat. **6** Înflorat (**1**). **7** (D. stil) Bogat în imagini. **8** (D. exprimare) Care caută să impresioneze prin bogăția imaginilor. **9** (Fig; d. păr) Cărunt. **10** Mucegăit. **11** (D. boabele de porumb) Plesnit din cauza căldurii. **12** (Fig) Exagerat. **13** (Muz; d. melodii) Care rezultă din folosirea mai multor note de pasaj. **14** Care se dezvoltă bine. **15** (Fig) Care prosperă. **16** (Fig; d. oameni) Strălucitor. **17** (D. vin) Cu floare. **18** (D. pereți) Cu igrasie.

înflorită *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 46 / Pl: *~te* / E: ***înflori***] (Înv) Podoabă.

înfloritoare *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 442 / V: ***~lur~*** / Pl: ? / E: ***înflori*** + *-(i)toare*] (Înv) Înflorire (**2**).

înfloritor, ~oare *a* [At: BĂLCESCU, M. V 67 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înflori*** + *-(i)tor*] (Fig) **1-2** Care înflorește (**3, 12**).

înflorittură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 46 / Pl: *~ri* / E: ***înflori*** + *-tură*] **1** (Rar) Totalitate a plantelor înflorite. **2** Ornament. **3** Broderie. 4 Podoabă. **5** Adaos personal la o povestire, la o expunere Si: *exagerare*.

înflureală *sf* [At: CHEST. V, 118/44 / V: (sst) ***~relă*** / Pl: *~eli* / E: ***înfluri*** + *-eală*] (Reg) Grăsime scursă din cașul curățat de zer.

înflurelă *sf* vz ***înflureală***

înfluri *v* vz ***înflori***

înflurit^1 *sn* vz ***înflorit^1***

înflurit^2, ~ă *a* vz ***înflorit^2***

înfluturat, ~ă *a* [At: CONV. LIT. XLIV, vol. I, 653 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***fluture*** + *-at*] Împodobit cu fluturi.

înfoca [At: DOSOFTEI, V. S. II, 26/1 / Pzi: *înfoc* / E: ***în*** + ***foc***] **1** *vt* (Rar) A da foc la ceva. **2** *vt* (Rar) A înfierbânta, a încălzi ceva la foc. **3** *vr* (Fig) A se înflăcăra ca urmare a unui sentiment puternic.

înfocare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 1/2 / Pl: *~cări* / E: ***înfoca***] **1** (Rar) Ardere în foc a ceva. **2** (Rar) Înfierbântare la foc. **3** (Îvr) Cauterizare. **4** (Înv) Agitație. **5** (Fig) Înflăcărare ca urmare a unui sentiment puternic.

înfocat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 16 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfoca***] **1** Înfierbântat peste măsură Si: *aprins, fierbinte*. **2** Care dogorește și arde ca focul. **3** Roșu aprins ca focul. **4** (D. ochi) Strălucitori. **5** (Fig) Pasionat. **6** (Mpp) Febril. **7** (Mpp) Inflamat. **8** (Înv; îs) *Limbă ~ă* Limbă încărcată.

înfocătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 71 / Pl: *~ri* / E: ***înfoca*** + *-tura*] (Înv) **1** Foc. **2** (Mpp) Febră.

înfofola *v* vz ***înfofoli***

înfofoleală *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 179 / Pl: *~eli* / E: ***înfofoli*** + *-eală*] **1-2** Înfofolire (**1-2**). **3** (Reg; pex) Îmbrobodire.

înfofoli [At: DA / V: *~la* / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1-2** *vtr* A (se) îmbrăca cu multe haine groase și călduroase pentru a se feri de frig Si: *a (se) înhăimura*. **3-4** *vtr* (Reg) A-și înfășura fața cu o basma pentru a se proteja de soare sau de frig. **5-6** *vtr* (Reg; pex) A (se) îmbrobodi.

înfofolire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***înfofoli***] **1** Îmbrăcare cu multe haine groase și călduroase pentru a se feri de frig Si: *înfofoleală* (**1**), *înfofolit^1* (**1**), *înhăimurare* (**1**), *înhăimurat^1* (**1**). **2** Înfășurare a feței cu o basma pentru a se proteja de soare sau de frig Si: *înfofoleală* (**2**), *înfofolit^1* (**2**). **3** (Reg; pex) Îmbrobodire.

înfofolit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***înfofoli***] **1-2** Înfofolire (**1-2**). **3** (Reg; pex) Îmbrobodire.

înfofolit^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înfofoli***] **1-2** Îmbrăcat cu (prea) multe haine groase Si: *înhăimurat^2* (**1-2**). **3** Înfășurat cu o basma pentru a se feri de soare sau de frig.

înfoforoja *vt* [At: JIPESCU, O. 54 / Pzi: *~jez* / E: nct] (Reg) A schingiui.

înfoi *v* vz ***înfoia***

înfoia [At: LB / V: (cscj) *~oi* / Pzi: *înfoi* / E: ml **infolliare*] **1-2** *vtr* A (se) desface asemenea foalelor. **3** *vr* (D. păsări) A-și răsfira penele. **4** *vr* A se învârti de colo-colo Si: *a se roti*. **5** *vr* (Fig; d. oameni) A se fuduli. **6** *vr* (D. pământ și alte materiale) A se afâna. **7** *vr* (Reg; d. cai) A ciuli urechile. **8** *vr* (D. materii) A se îmbiba de apă. **9** *vi* (D. plante) A se involta (**1**). **10** *vr* (D. haine, piele, scoarța pomilor; fig; d. pântece) A se umfla. **11** *vr* (D. femei) A purta haine înfoiate, cu multe fuste.

înfoiare *sf* vz ***înfoiere***

înfoiat^1 *sn* [At: DA / V: ***~oit*** / Pl: *~uri* / E: ***înfoia***] **1-3** Înfoiere (**1-3**). 4 Îngâmfare. **5-10** Înfoiere (**5-10**).

înfoiat^2, ~ă *a* [At: (a. 1713) ap. 171/2 / P: *~fo-iat* / V: ***~iet*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfoia***] **1** Umflat asemenea foalelor. **2** (D. animale) Cu penele sau blana răsfirate. **3** Îngâmfat. **4** (D. păr, cap) Neîngrijit. **5** (D. ape) Crescut. **6** (D. haine) Larg și creț. **7** (Îrg; d. piele) Bășicat. **8** (D. pomi) Cu frunză bogată. **9** (D. pământ) Afânat. **10** (D. materiale săpate, sparte, sfărâmate etc.) Cu volumul mai mare decât cel inițial. **11** (Cul; d. plăcinte) Cu multe foi.

înfoiere *sf* [At: MACEDONSKI, O. III 38 / P: *~fo-ie~* / V: ***~iare, ~ire*** / Pl: *~ri* / E: ***înfoia***] **1** Desfacere asemenea foalelor Si: *înfoiat^1* (**1**). **2** Răsfirare a penelor la păsări Si: *înfoiat^1* (**2**). **3** Învârtire de colo-colo Si: *înfoiat^1* (**3**), *rotire*. **4** Îngâmfare. **5** Afânare a pământului Si: *înfoiat^1* (**5**). **6** Purtare a unor haine înfoiate, cu multe fuste Si: *înfoiat^1* (**6**). **7** (Reg) Ciulire a urechilor la cai Si: *înfoiat^1* (**7**). **8** Îmbibare de apă a unor materiale Si: *înfoiat^1* (**8**). **9** Involtare a plantelor Si: *înfoiat^1* (**9**). **10** Umflare a hainelor, pielii, scoarței pomilor, pântecelor Si: *înfoiat^1* (**10**). **11** (Teh) Creștere a volumului unui material extras dintr-o mină, dintr-o groapă de pământ etc. față de volumul inițial.

înfoire *sf* vz ***înfoiere***

înfoit *sm* vz ***înfoiat***

înfolfocat, ~ă *a* vz ***înforfocat***

înfolfocată *a* vz ***înforfocat***

înfolfoșa *vt* [At: I. CR. VII, 252 / Pzi: *~șez* / E: ns cf *înfofoli*] (Îrg; d. om) A încărca pe cineva cu diferite obiecte, umplându-i brațele, buzunarele etc.

înfofoloșat, ~ă *a* [At: I. CR. VII, 252 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfolfoșa***] (Îrg; d. oameni) Cu brațele sau cu buzunarele încărcate.

înfoltit, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***folte***] (Reg; d. animale) Cu burta mare.

înfomat, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E *în-* + ***foame***] (Nob; liv) **1-3** Înfometat^2 (**1-3**).

înfometa [At: IORDAN, L. R. A. 341 / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***foamete***] **1** *vt* A face să flămânzească. **2** *vt* A constrânge prin foamete. **3** *vi* A suferi de foame Si: *a flămânzi*.

înfometare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***înfometa***] **1** Silire a unor ființe să flămânzească. **2** Constrângere prin foamete Si: *înfometat* (**2**). **3** Suferință provocată de foame.

înfometat, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfometa***] **1** Lipsit de mijloace de subzistență Si: *înfomat* (**1**). **2** Constrâns prin foamete Si: *înfomat* (**2**). **3** Care suferă de foame Si: *flămând, înfomat* (**3**).

înforfoca *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ***~fur~*** / Pl: *~chez* / E: fo] (Reg; irn) A se împopoțona.

înforfocat, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. / V: ***~fur~, ~folfocată*** *af* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înforfoca***] (Reg) Împopoțonat.

înforfoiat, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***forfoi*** + *-at*] (Trs) **1** Exagerat. **2** Extravagant.

informa [At: ZILOT, C. / 353 / V: ***~fur~*** / Pzi: *~mez* / E: ***în*** + ***formă***] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) constitui. **3** *vr* A se transforma. **4** *vr* (Reg) A lua o formă frumoasă. **5** *vr* (Pex) A se găti.

înformat, ~ă *a* [At: VÎRCOL, V / V: ***~fur~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înforma***] (Îrg) **1** Format. **2** Gătit.

înformăcat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***fermecat***] (Înv) Fermecat.

înformălui *vr* [At: CANTEMIR, HR. 87/8 / Pzi: *~esc* / E: ***înforma*** + *-ălui*] **1** (Înv) A se informa. **2** A se lămuri.

înformăluire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 215/7 / Pl: *~ri* / E: ***înformălui***] (Înv) **1** Informare. **2** Lămurire.

înformăluit, ~ă *a* [At: (a. 1852) URICARIUL, III, 251/26 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înformălui***] (Jur; înv) Cu formele făcute.

informui [At: CANTEMIR, IST. 65 / Pzi: *~esc* / E: ***informălui*** css] (Înv) **1-2** *vtr* (Înv) A (se) constitui. **3** *vr* A se transforma. **4-5** *vtr* A (se) informa. **6** *vt* A lămuri.

informuit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 277 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***informui***] (Înv) Ticluit.

înfrăgezi *vr* [At: DA ms / Pzi: *~zesc* / E: *în-* + ***frăgezi***] (Înv) A se frăgezi.

înfrăgezit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl : *~iți, ~e* / E: ***înfrăgezi***] (Înv) Frăgezit.

înfrăți [At: (a. 1829) URICARIUL, VIII, 107 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***frate***] **1-2** *vtrr* A (se) lega printr-o dragoste frățească. **3-4** *vtrr* A se împrieteni. **5-6** *vtrr* A se lega frați de cruce. **7** *vt* (Ban) A da cuiva jumătate din avere. **8** *vi* (Trs; d. plante) A da naștere la lăstari.

înfrățire *sf* [At: I. IONESCU, C. 172/27 / Pl: *~ri* / E: ***înfrăți***] **1** Legare printr-o dragoste frățească. **2** Legare a unei prietenii Si: *înfrățit*[1] (2). **3** Legare a frăției de cruce. **4** (Ban) Dăruire a unei jumătăți din avere. **5** Formare a lăstarilor laterali la baza tulpinii principale a cerealelor păioase sau a gramineelor perene din pajiști Si: *lăstărire*.

înfrățit, ~ă *a* [At: ALEXANDRESCU, M. 16 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înfrăți***] **1** Legat de altcineva prin sentimente frățești. **2** Devenit frate de cruce. **3** (D. plante) Care a dat lăstari din tulpina principală.

înfrățitor, ~oare *a* [At: ODOBESCU, I 170/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înfrăți*** + *-tor*] (Rar) Care înfrățește (1).

înfrâia *v* vz ***înfrâna***

înfrâiat, ~ă *a* vz ***înfrânat***

înfrămășeța *v* vz ***înfrumuseța***

înfrămășețat, ~ă *a* vz ***înfrumusețat***[2]

înfrămsășat, ~ă *a* vz ***înfrumusețat***[2]

înfrămseța *v* vz ***înfrumuseța***

înfrămsețare *sf* vz ***înfrumusețare***

înfrămsețat, ~ă *a* vz ***înfrumusețat***[2]

înfrămșa *v* vz ***înfrumușa***

înfrămșare *sf* vz ***înfrumușare***

înfrămșat, ~ă *a* vz ***înfrumusețat***[2]

înfrămțeșa *v* vz ***înfrumuseța***

înfrămțeșat, ~ă *a* vz ***înfrumusețat***[2]

înfrâmt, ~ă *a* vz ***înfrânt***

înfrâna [At: COD. VOR. 148/7 / V: ***~âia, ~âua*** / Pzi: *~nez*, (înv) *înfrân* / E: ml **infrenare*] **1** *vt* A pune frâu. **2-3** *vtr* (Fig) A (se) stăpâni. **4** *vt* (Pex; fig) A domestici animale sălbatice.

înfrânare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***înfrâna***] **1** Așezare a unui frâu Si: *înfrânat*[1] (1). **2** (Fig) Stăpânire de sine Si: *înfrânat*[1] (2). **3** Domesticire a unor animale sălbatice Si: *înfrânat*[1] (3).

înfrânat[1] *sn* [At: ȘEZ. III, 64 / Pl: *~uri* / E: ***înfrâna***] **1-3** Înfrânare (**1-3**).

înfrânat[2]***, ~ă*** *a* [At: GOLESCU, Î., 2 / V: ***~âiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfrâna***] **1** (D. animale de ham) Căruia i s-a pus frâu. **2** (D. oameni) Abstinent. **3** (D. mașini) Care merg cu frâna pusă.

înfrânător, ~oare *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înfrâna*** + *-(ă)tor*] (Îvr) **1-4** (Persoană) care înfrânează (**2, 4**).

înfrânătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***înfrâna*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1-2** Înfrânare (**1-2**).

înfrânge [At: CORESI, EV. 27/33 / Pzi: *înfrâng* / E: ml **infrangere*] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) frânge. **3-4** *vtr* (Nob) (A face să-și piardă sau) a-și pierde forma originară. **5** *vt* (Fig; d. inimă) A zdrobi. **6** *vt* (D. lege, ordin etc.) A încălca. **7** *vt* (Rar) A nesocoti voința cuiva. **8** *vt* (D. cusururi, greșeli, obiceiuri rele, vicii) A curma. **9** *vt* A-și stăpâni o anumită stare sufletească. **10** *vt* (Înv) A duce o viață destrăbălată. **11** *vr* (Înv) A suferi de o boală venerică. **12** *vt* (Fig) A învinge rezistența cuiva. **13** *vt* (Fig) A seduce. **14** *vt* A învinge în luptă. **15** *vr* (Înv) A se căi. **16** *vr* (Înv) A reveni la sentimente mai bune.

înfrângere *sf* [At: CORESI, EV. 19/32 / Pl: *~ri* / E: ***înfrânge***] **1** (Înv) Frângere. **2** (Nob) Pierdere a formei originare Si: *înfrânt*[1] (**2**). **3** (Fig) Zdrobire a inimii Si: *înfrânt*[1] (**3**). **4** (Rar) Încălcare a dispozițiilor unei legi, a unui regulament etc. Si: *contravenție, înfrânt*[1] (**4**). **5** Nesocotire a voinței cuiva Si: *înfrânt*[1] (**5**). **6** Curmare a unor greșeli, obiceiuri rele, cusururi, vicii Si: *înfrânt*[1] (**6**). **7** (Înv) Căință. **8** Stăpânire a manifestărilor unei stări sufletești Si: *înfrânt*[1] (**8**). **9** (Înv) Viață desfrânată Si: *înfrânt*[1] (**9**), *înfrântură* (**1**). **10** (Înv; csnp) Suferință provocată de o boală cu transmitere sexuală Si: *înfrânt*[1] (**10**). **11** Învingere în luptă Si: *înfrânt*[1] (**11**). **12** (Fig) Învingere a rezistenței cuiva Si: *înfrânt*[1] (**12**). **13** (Înv) Pierdere a unei bătălii Si: *înfrânt*[1] (**13**). **14** (Înv) Revenire la sentimente mai bune Si: *înfrânt*[1] (**14**). **15** (Înv) Smerenie. **16** (Înv) Seducere.

înfrângui *vt* [At: MAT. FOLK, 212 / Pzi: *~esc, înfrângui* / E: ctm ***înfrâna*** + ***înfrânge***] (Pop) A strânge frâul calului pentru a-l determina să se oprească.

înfrânt[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înfrânge***] (Înv) **1** Frângere. **2-6** Înfrângere (**2-6**). **7** Căință. **8-14** Înfrângere (**8-14**). **15** Smerenie. **16** Seducere.

înfrânt[2]***, ~ă*** *a* [At: CORESI, EV. 14/27 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***înfrânge***] **1** (Înv) Frânt. **2** (Nob) Care și-a pierdut forma inițială. **3** (Înv; fig; îlav) **Cu inima ~ă** Zdrobit. **4** (Îae) Smerit. **5** (D. legi, ordine, dispoziții) Încălcat[2]. **6** A cărui voință a fost nesocotită. **7** (D. obiceiuri rele, vicii, cusururi) Curmat. **8** Care se căiește. **9** Care își stăpânește manifestările stărilor sufletești. **10** (Înv) Care duce o viață desfrânată. **11** (Csnp) Bolnav de o boală cu transmitere sexuală. **12** Biruit în luptă. **13** Lipsit de rezistență. **14** Revenit la sentimente mai bune.

înfrântură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 53/2 / Pl: *~ri* / E: ***înfrânt*** + *-ură*] **1** (Înv) Înfrângere (**9**). **2** (Mpp) Blenoragie.

înfremăta *vt* [At: TOMA, C. V. 206 / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***fremăta***] (Rar) A fremăta.

înfrica *vtr* [At: PSALT. 39/ 9-10 / Pzi: *înfric* / E: *în-* + ***frică***] (Îvp) **1-2** A (se) înspăimânta.

înfricare *sf* [At: COȘBUC, AE. 135/20 / Pl: *~cări* / E: ***înfrica***] (Rar) Înspăimântare.

înfricat, ~ă *a* [At: COD. VOR. 63/13-14 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfrica***] (Îvp) Înspăimântat.

înfricos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: *în-* + ***fricos***] (Înv) Fricos.

înfricoșa [At: CORESI, EV. 234/10 / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***fricos***] **1** *vt* A intimida pe cineva. **2-3** *vtr* (A face pe cineva să fie cuprins sau) a fi cuprins de frică.

înfricoșare *sf* [At: MARDARIE, L. 3652 / Pl: *~șări* / E: ***înfricoșa***] **1** Amenințare. **2** Intimidare. **3** Frică. **4** (Ccr) Întâmplare îngrozitoare.

înfricoșat, ~ă *a* [At: CORESI, PS. 202 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfricoșa***] **1** (Înv) Care inspiră frică Si: *îngrozitor, înfiorător, înspăimântător*. **2** (Îrg; cu valoare de superlativ) Teribil. **3** Cuprins de frică. **4** Intimidat. **5** (Pex) Timid.

înfricoșător, ~oare *a* [At: NEGRUZZI, S. I. 28 / V: ***~șet~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înfricoșa*** + *-(ă)tor*] **1** Care inspiră frică Si: *abominabil, înfricoșat* (**1**). **2** Teribil.

înfricoșătură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 27 / V: ***~șet~*** / Pl: *~ri* / E: ***înfricoșa*** + *-tură*] (Îvr) **1** Amenințare. **2** Intimidare. **3** Frică.

înfricoșetor, ~oare *a* vz ***înfricoșător***

înfricoșetură *sf* vz ***înfricoșătură***

înfriga *v* vz ***înfrigări***

înfrigăra *v* vz ***înfrigări***

înfrigări *vt* [At: GORJAN, H. II, 34/24 / V: (cscj) ***înfriga***, ***~ra*** / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***frigare***] (Rar) A pune la frigare.

înfrigoșa *vi* [At: LB / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***frig***] (Înv) A răci.

înfrigura *vr* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***friguri*** (pll *frig*)] **1** A-i fi frig. **2** A se teme. **3-4** A tremura (de frig sau) de frică.

înfrigurare *sf* [At: SAHIA, N. 66 / Pl: *~rări* / E: ***înfrigura***] **1** Stare de încordare nervoasă. **2** Emoție. **3** Nerăbdare. **4** (Îlav) **Cu ~** Cu neliniște. **5** (Îal) Cu emoție.

înfrigurat, ~ă *a* [At: CAZIMIR, L. U. 61 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfrigura***] **1-2** Care tremură fiind cuprins (de frig sau) de frică. **3-5** (Fig) Cuprins (de nerăbdare) (de emoție sau) de zel Si: *febril*. **6** (Nob) Glacial.

înfrizurat, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 29 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***frizură*** + *-at*] (Crp) Cu părul aranjat.

înfrumoșa *v* vz ***înfrumușa***

înfrumoșare *sf* vz ***înfrumușare***

înfrumoșat, ~ă *a* vz ***înfrumușat***

înfrumoși *v* vz ***înfrumuși***

înfrumseța *v* vz ***înfrumuseța***

înfrumsețare *sf* vz ***înfrumusețare***

înfrumsețat *sn* vz ***înfrumusețat***[1]

înfrumsețător, ~oare *a* vz ***înfrumusețător***

înfrumseți *v* vz ***înfrumuseța***

înfrumșa *v* vz ***înfrumușa***

înfrumșare *sf* vz ***înfrumușare***

înfrumșat, ~ă *a* vz ***înfrumușat***

înfrumuseța [At: CORESI, PS. 165 / V: (înv) ***~rămâs~, ~râms~, ~râmsăsa, ~râmse~, ~râmțeșa, ~umseța***, (cscj) ***~meseți, ~ți*** / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***frumusețe***] **1-2** *vtr* A (se) împodobi. **3-4** *vtr* A (se) face mai frumos Si: (reg) *a (se) înfrumușa* (**3-4**). **5** *vt* (Rar) A atrage simpatia cuiva.

înfrumusețare *sf* [At: ANTIM, P. 26 / V: ***~râms~, ~ums~*** / Pl: *~țări* / E: ***înfrumseța***] **1** Împodobire. **2** Transformare în mai frumos Si: *înfrumusețat*[1] (**2**), *înfrumușare* (**2**). **3** (Ccr) Podoabă. **4** (Ccr) Frumusețe.

înfrumusețat[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~ums~*** / Pl: *~uri* / E: ***înfrumuseța***] **1** Împodobire. **2** Înfrumusețare (**2**).

înfrumusețat[2]***, ~ă*** *a* [At: TETRAEV. (1574) 220 / V: (înv) ***~râmăs~ ~râmsăsat, ~râms~, ~frâmșe~, ~frâmțeșat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfrumuseța***] **1** Care a devenit mai frumos Si: (înv) *înfrumușat* (**1**). **2** Împodobit[2].

înfrumusețător, ~oare *a* [At: MINEIUL (1776) 3 1/2 / V: ***înfrums~, ~țit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înfrumuseța*** + *-ător*] **1** Care înfrumusețează. **2** Care împodobește.

înfrumuseți *v* vz ***înfrumuseța***

înfrumusețitor, ~oare *a* vz ***înfrumusețător***

înfrumușa [At: COD. VOR. 152/4 / V: (înv) ***~frâmșa, ~frumșa, ~moșa***, (cscj) ***~moși*** / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***frumos***] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) împodobi. **3-4** *vtr* A (se) înfrumuseța (**3-4**).

înfrumușare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 9/1 / V: ***~frâmș~, ~moș~, ~frumș~*** / Pl: *~șări* / E: ***înfrumușa***] (Îrg) **1** Împodobire. **2** Înfrumusețare (**2**).

înfrumușat, ~ă *a* [At: PSALT. 298/12 / V: (înv) ***~frâmș~, ~moș~, ~moșet, ~frumș~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfrumșa***] (Înv) **1** Înfrumsețat (**1**). **2** Împodobit[2].

înfrunt *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 7 / Pl: *~uri* / E: drr ***înfrunta***] (Nob) Afront.

înfrunta[1] [At: DOSOFTEI, V. S. 15/2 / V: (rar; nob) ***frunta*** / Pzi: *~unt*, (înv) *~tez* / E: ml *****infrontare***] **1** *vt* (Îrg) A reproșa. **2** *vt* (Îrg) A dezaproba. **3** *vt* (Îrg) A mustra cu asprime. **4** *vt* (Îrg; pex) A batjocori. **5** *vt* (Înv; nob) A convinge prin mustrări să adopte o atitudine, să acționeze într-un anumit mod, etc. **6** *vr* (Înv) A se rușina. **7** *vt* A se împotrivi cu curaj Si: *a brava* (**1**). **8** *vt* A întâmpina bărbătește o amenințare, o provocare. **9** *vrr* A avea un schimb aprins de cuvinte.

înfrunta[2] *v* vz ***înfrunti***

înfruntare *sf* [At: COD. VOR. 110/7 / Pl: *~tări* / E: ***înfrunta***] **1** (Îrg) Reproș. **2** (Îrg) Dezaprobare. **3** (Îrg) Mustrare cu asprime Si: *înfruntat*[1] (**3**). **4** (Îrg; pex) Batjocorire. **5** (Înv; nob) Convingere a unei persoane prin mustrări să adopte o atitudine, să acționeze într-un anumit mod etc. Si: *înfruntat*[1] (**5**). **6** (Înv) Rușinare. **7** Împotrivire cu curaj Si: *înfruntat*[1] (**7**). **8** Întâmpinare cu tărie a unei amenințări, a unei provocări Si: *înfruntat*[1] (**8**). **9** Insultă publică Si: *înfruntat*[1] (**9**). **10** Schimb aprins de cuvinte Si: *înfruntat*[1] (**10**).

înfruntat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înfrunta***] **1** (Îrg) Reproș. **2** (Îrg) Dezaprobare. **3** (Îrg) Înfruntare (**3**). **4** (Îrg; pex) Batjocorire. **5** (Înv; nob) Înfruntare (**5**). **6** (Înv) Rușinare. **7-10** (Rar) Înfruntare (**7-10**).

înfruntat[2]***, ~ă*** *a* [At: MINEIUL (1776), 152[1]/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfrunta***] **1** (Înv) Dezaprobat. **2** Mustrat cu asprime. **3** Batjocorit. **4** Căruia i se aduc reproșuri. **5** Convins prin mustrări să acționeze într-un anumit mod. **6** Rușinat[2]. **7** (D. amenințări, provocări) Întâmpinat cu tărie. **8** Insultat public.

înfruntăciune *sf* [At: MOLNAR, ap. CADE / Pl: *~ni* / E: ***înfrunta*** + *-(ă)ciune*] (Înv) **1** Ceartă. **2** Dojană.

înfruntător, ~oare *smf, a* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, $62/_7$ / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înfrunta*** + *-(ă)tor*] (Înv) **1-6** (Persoană) care înfruntă[1] (**3,7-8**).

înfrunteală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~eli* / E: ***înfrunti*** + *-eală*] (Reg) **1-3** Înfruntit[1] (**1-3**).

înfrunti [At: JIPESCU, O. 160 / V: (cscj) ***~nta*** / Pzi: *~țesc* / E: ***în*** + ***frunte***] **1** *vt* (Îvp) A începe ceva fără a continua. **2** *vrr* (Îvp; d. berbeci) A se izbi în frunte. **3** *vi* (Mil; înv; sst) A lupta folosind tunul.

înfruntit[1] *sn* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~uri* / E: ***înfrunti***] **1** (Îvp) Începere a unei activități fără a o continua Si: (reg) *înfrunțeală* (**1**), (îvp) *înfrunțitură* (**1**). **2** (Îvp; d. berbeci) Izbire cu coarnele unul în fruntea celuilalt Si: (reg) *înfrunțeală* (**2**), (îvp) *înfrunțitura* (**2**). **3** (Mil; înv; sst) Acționare în luptă folosind tunul Si: (reg) *înfrunțeală* (**3**), (îvp) *înfrunțitură* (**3**).

înfruntit[2]***, ~ă*** *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înfrunti***] (Îvp) Care este început și neterminat.

înfrunțitură *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ri* / E: ***înfrunti*** + *-tură*] (Îvp) **1-3** Înfrunțit[1] (**1-3**).

înfrunzi *vi* [At: TETRAEV. (1574) 243 / Pzi: *~zesc*, (Trs; Ban) *înfrund* / E: *în-* + ***frunză***] **1** A face frunze. **2** A se acoperi de frunze. **3** (Pex) A înverzi.

înfrunzire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înfrunzi***] **1** Apariție a frunzelor Si: *înfrunzit*[1] (**1**). **2** (Pex) Înverzire.

înfrunzit[1] *sn* [At: MARIAN, Î. / Pl: *~uri* / E: ***înfrunzi***] **1** Înfrunzire (**1**). **2** (Pex) Înverzire. **3** Perioadă când înfrunzesc copacii.

înfrunzit[2]***, ~ă*** *a* [At: PISCUPESCU, O. 210/10 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înfrunzi***] **1** Căruia i-a dat frunza. **2** Plin de frunze.

înfrupta [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (cscj) ***~ti*** / Pzi: *~rupt*, (rar) *~tez* / E: *în-* + ***frupt***] **1** *vr* (Pop) A mânca de dulce în zi de post. **2** *vr* (Pop; îe) **A se ~ din oala cu smântână** A face o greșeală greu de scuzat. **3** *vr* A mânca din ceva deosebit de gustos. **4** *vr* A mânca din ceva interzis. **5** *vr* (Fig; irn) A obține beneficii necinstite. **6** *vt* (Înv) A da cuiva să guste sau să mănânce din ceva oprit. **7** *vt* (Înv; pex) A face părtaș pe cineva la ceva interzis.

înfruptare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***înfrupta***] (Rar) **1** (Pop) Mâncare de dulce în zi de post Si: *înfruptat*[1] (**1**). **2** Mâncare din ceva deosebit de gustos Si: *înfruptat*[1] (**2**). **3** Mâncare din ceva interzis Si: *înfruptat*[1] (**3**). **4** (Fig; irn) Obținere a unor beneficii necinstite Si: *înfruptat*[1] (**4**). **5** (Înv) Determinare a cuiva să guste din ceva oprit Si: *înfruptat*[1] (**5**). **6** (Înv; pex) Determinare a unei persoane de a deveni părtașă la ceva interzis Si: *înfruptat*[1] (**6**).

înfruptat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înfrupta***] (Rar) **1-6** Înfruptare (**1-6**).

înfruptat[2]***, ~ă*** *a* [At: RETEGANUL, ap. TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfrupta***] **1-5** (Înv) Care se înfruptă (**1-5**). **6** (Pex) Care a gustat ceva.

înfrupti *v* vz ***înfrupta***

înfruta *vr* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 271/34 / Pzi: ? / E: it ***infruttuoso***] (Iti) A se osteni în zadar.

înfuduli *vr* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***fuduli***] (Înv) A se fuduli (**1-2**).

înfuga *vt* [At: DA ms / Pzi: *înfug* / E: *în-* + ***fuga***] (Îrg) **1** A alunga. **2** A fugări.

înfuleca *vt* [At: CREANGĂ, P. 261 / V: ***~lica*** / Pzi: *înfulec* / E: ml *****infollicare***] **1** (D. animale, irn d. oameni) A mânca lacom și repede Si: (înv) *a înfuli*. **2** (Reg) A ridica pentru a transporta ceva greu. **3** (Reg) A încărca. **4** (Reg) A clădi. **5** (Reg; d. haine) A sufleca.

înfulecare *sf* [At: DA ms / V: ***~lic~*** / Pl: *~cări* / E: ***înfuleca***] (Rar) **1** Mâncat[1] lacom și repede Si: *înfulecat*[1] (**1**). **2** (Reg) Ridicare în vederea transportului a unor obiecte grele Si: *înfulecat*[1] (**2**). **3** (Reg) Suflecare a unei haine Si: *înfulecat*[1] (**3**). **4** (Reg) Încărcare. **5** (Reg) Clădire.

înfulecat[1] *sn* [At: DA ms / V: *~lic~* / Pl: *~uri* / E: ***înfuleca***] **1-3** (Rar) Înfulecare (**1-3**). **4** (Reg) Încărcare. **5** (Reg) Clădire.

înfulecat[2]**, *~ă*** *a* [At: MARIAN, D. 9 / V: *~lic~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfuleca***] **1** Mâncat[2] cu lăcomie. **2** (Îrg) Suflecat.

înfuli *vt* [At: N. REV. R. I, 225 / Pzi: *~lesc* / E: *în-* **+*foale***] (Înv) A înfuleca (**1**).

înfulica *v* vz ***înfuleca***

înfulicare *sf* vz ***înfulecare***

înfulicat[1] *sn* vz ***înfulecat***[1]

înfulicat[2]**, *~ă*** *a* vz ***înfulecat***[2]

înfultica *vt* [At: CHEST. V supl. / Pzi: înful*tic* / E: ctm ***înfuleca*** **+*folte, folticos***] (Reg) A mânca tot.

înfuma *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *înfum* / E: *în-* **+*fum***] (Înv) A afuma.

înfumura [At: PANN. P. V. I, 8/10 / Pzi: *~rez* / E: *în-* **+*fumuri*** (pll *fum*)] **1** *vt* (Rar) A determina pe cineva să se infatueze. **2** *vr* A se comporta cu îngâmfare.

înfumurare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 112, 14/1 / Pl: *~rări* / E: ***înfumura***] **1** (Rar) Determinare a cuiva să se infatueze Si: *înfumurat*[1] (**1**). **2** Îngâmfare.

înfumurat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înfumura***] (Rar) **1** Înfumurare (**1**). **2** Îngâmfare.

înfumurat[2]**, *~ă*** *smf, a* [At: ALECSANDRI, T. 478 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfumura***] **1-8** Îngâmfat (**2-9**).

înfunda [At: ANON. CAR. / Pzi: *înfund*, (îrg) *~dez* / E: ml ****infundare***] **1** *vt* A pune fund la un butoi, la o putină etc. **2-3** *vtr* A (se) astupa complet un orificiu, o deschizătură, o conductă, un șanț etc. **4** *vt* (Îe) **A-i ~ (cuiva) gura** A reduce pe cineva la tăcere. **5** *vt* (Fig) A înăbuși un sunet, un zgomot. **6** *vt* (Pgn) A îndesa. **7** *vt* (Pgn) A umple până la refuz. **8** *vt* (Reg; c. i. soba) A umple cu lemne. **9** *vr* (Buc) A se sătura. **10** *vr* (Buc) A se ghiftui. **11** *vt* (Reg) A copleși numeric sau prin volum. **12** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pușcăria** (sau **ocna, temnița**) A fi condamnat la ani grei de închisoare. **13-14** *vtr* (Fig; d. o acțiune începută) A (se) opri. **15** *vt* (Reg) A coase laolaltă două laturi ale unei cămăși. **16** *vr* (D. drumuri, suprafețe etc.) A se închide, a se sfârși. **17** (Reg) *vr* A se încuiba. **18** *vr* (Îe) **A i se ~ (cuiva)** A se afla într-o situație insolubilă. **19** *vr* (Îae) A o păți. **20-21** *vtr* A (se) cufunda. **22** *vr* (Fig) A dispărea în depărtare. **23-24** *vtr* (D. persoane) A (se) închide. **25** *vr* (Înv) A se rătăci. **26** *vr* (Înv) A se ascunde. **27** *vt* (Fam) A prinde pe cineva la strâmtoare. **28** *vt* (Fam) A prinde pe cineva cu minciuna. **29** *vr* (Reg) A transpira. **30** *vu* (Pfm; îe) **A-l ~ râsul (pe cineva)** A izbucni în râs. **31** *vt* (Ccr) A introduce un obiect undeva la fund, în adâncime. **32** *vt* (Ccr; d. pălării, căciuli) A fixa pe cap. **33-35** *vr* (A se duce) (a intra sau) a se ascunde într-un loc unde nu poate fi ușor descoperit. **36** *vr* A pune pe cineva într-o situație grea, fără ieșire. **37-38** *vtr* A (se) adânci. **39-40** *vtr* A (se) cufunda. **41-42** *vr* A păși într-un loc care (este sau) pare a fi fără ieșire.

înfundare *sf* [At: BIANU, D. S., ap. BARCIANU 382 / Pl: *~dări* / E: ***înfunda***] **1** Punere a fundului la un butoi, la o putină etc. Si: *înfundat*[1] (**1**). **2** Astupare completă a unui orificiu, a unei deschizături, a unei conducte, a unui șanț etc Si: *înfundat*[1] (**2**). **3** (Fig) Înăbușire. **4** Îndesare. **5** (Pgn) Umplere. **6** (Buc) Săturare. **7** (Buc) Ghiftuire. **8** (Reg; ccr) Umplere a unei sobe cu lemne Si: *înfundat*[1] (**8**). **9** (Reg) Copleșire (numeric sau prin volum) Si: *înfundat*[1] (**9**). **10** (Fig) Oprire a unei acțiuni, a unui act etc. Si: *înfundat*[1] (**10**). **11** (Reg) Coasere împreună a două laturi ale unei cămăși Si: *înfundat*[1] (**11**). **12** Oprire a unui drum, a unei suprafețe etc. Si: *înfundat*[1] (**12**). **13** (Fig) Dispariție în depărtare Si: *înfundat*[1] (**13**). **14** Încuibare. **15** Cufundare. **16** Închidere. **17** Rătăcire. **18** (Înv) Ascundere. **19** (Reg) Transpirație. **20** (Fam) Prindere a cuiva la strâmtoare Si: *înfundat*[1] (**20**). **21** (Fam) Prindere a cuiva cu minciuna Si: *înfundat*[1] (**21**). **22** Introducere a unui obiect undeva la fund, în adâncime Si: *înfundat*[1] (**22**). **23** Fixare pe cap a unei căciuli, a unei pălării Si: *înfundat*[1] (**23**). **24** Ajungere într-o situație insolubilă Si: *înfundat*[1] (**24**).

înfundat[1] *sn* [At: GHEREA, ST. CR. II, 163 / Pl: *~uri* / E: ***înfunda***] **1-2** Înfundare (**1-2**). **3** (Fig) Înăbușire. **4** Îndesare. **5** (Pgn) Umplere. **6** (Buc) Săturare. **7** (Buc) Ghiftuire. **8-13** Înfundare (**8-13**). **14** Încuibare. **15** Cufundare. **16** Închidere. **17** Rătăcire. **18** Ascundere. **19** (Reg) Transpirație. **20-24** Înfundare (**20-24**).

înfundat[2]**, *~ă*** [At: ODOBESCU, S. III, 300 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfunda***] **1** *a* (D. vase) Închis cu un fund. **2** *a* (Trs; d. lavițe) Închis cu scânduri din toate părțile, în formă de lăzi cu capac. **3-4** *sf, a* (Sticlă cu vin) astupată ermetic. **5** *a* (D. vin) Pus în sticle astupate ermetic. **6** *a* (D. nas) Astupat din cauza guturaiului. **7** *a* (Fig; d. sunete) Înăbușit. **8** *a* Plin. **9** *a* (D. corp, statură) Îndesat. **10** *a* (D. drumuri, suprafețe) Fără ieșire. **11** *a* (Trs; îs) *Cojoc* (sau *pieptar*) ~ Cojoc sau pieptar fără nasturi. **12** *a* (Reg) Constipat. **13** *a* Introdus. **14** *a* (D. ochi) Adâncit în orbite. **15** *a* Rătăcit. **16** *a* Ascuns. **17** *av* Fără a da prea mult drumul vocii. **18** *av* Îndesat. **19** *av* (Jur; înv; d. mai mulți posesori; îe) **A poseda ~** A avea fiecare în proprietate sau în stăpânire o parte distinctă. **20** (Îlav) **Pe ~e** Fără zgomot.

înfundător, ~oare [At: PAMFILE, I. C. 134 / Pl: *~i, ~oare, ~ori* (**3**) / E: ***înfunda*** + *-(ă)tor*] **1-2** *a* Care (se) înfundă (**2-3**). **3** *sf* Fiecare dintre părțile care închid carul în față și în spate.

înfundătură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ri* / E: ***înfunda*** + *-tură*] **1** Loc dosit și închis în toate părțile. **2** (Înv) Loc îngrădit într-o moșie, care aparține altcuiva decât stăpânului acesteia. **3** Fundătură. **4** Drum care se pierde în pădure sau în câmp. **5** (Pop) Dig. **6-7** Adunătură de mâl și de bușteni aduși de apă care (schimbă sau) opresc cursul acesteia. **8** Fund care astupă un butoi sau o cofă. **9** Umplutură care astupă un gol într-un zid sau într-un gard. **10** (Mpp) Astm.

înfunia *vt* [At: DDRF / P: *~ni-a* / Pzi: *~iez* / E: *în-* **+*funie***] **1** (Înv) A face funii. **2** (Înv) A împleti în formă de funie. **3** (Mrn) A echipa o corabie cu funii, pânze etc.

înfuninginat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* **+*funinginat***] (Rar) **1** Plin de funingine Si: *funinginos* (**1**). **2** De culoarea funinginii Si: *funinginos* (**2**), *funinginiu*.

înfurca *v* vz ***înfurci***

înfurcare *sf* vz ***înfurcire***

înfurcat[1] *sn* vz ***înfurcit***[1]

înfurcat[2]**, *~ă*** *a* vz ***înfurcit***[2]

înfurcătură *sf* vz ***înfurcitură***

înfurci [At: COSTINESCU / V: (cscj) ***~rca*** / Pzi: *înfurc*, (rar) *~cesc* / E: ***în* + *furcă***] (Îrg) **1** *vt* (Îf *înfurca*) A lua fân sau altceva în furcă. **2-3** *vtr* A (se) desface astfel încât să aibă două sau trei brațe. **4** *vr* (D. drumuri) A se bifurca. **5-6** *vrr* (Fig) A avea de furcă cu cineva, (certându-se sau) încăierându-se.

înfurcire *sf* [At: DA ms / V: ***~rcare*** / Pl: *~ri* / E: ***înfurci***] (Îrg) **1** (Îf *înfurcare*) Luare a fânului sau a altui nutreț în furcă Si: (îrg) *înfurcit*[1] (**1**). **2** Desfacere a unui obiect astfel încât să aibă două sau trei brațe Si: (îrg) *înfurcit*[1] (**2**). **3** (Rar) Bifurcare de drumuri Si: (îrg) *înfurcit*[1] (**3**). **4** (Fig) Ceartă. **5** (Fig) Încăierare.

înfurcit[1] *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: ***~rcat*** / Pl: *~uri* / E: ***înfurci***] (Îrg) **1-3** Înfurcire (**1-3**). **4** (Fig) Ceartă. **5** (Fig) Încăierare. **6** Crestare a vârfului urechii la oi, boi, cai.

înfurcit[2]**, *~ă*** *a* [At: H IV, 84 / V: ***~rcat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înfurci***] (Îrg) **1** (D. nutreț) Luat în furcă. **2** Desfăcut în două sau mai multe brațe. **3** (D. drumuri) Bifurcat. **4** Încăierat[2] cu cineva. **5** (D. urechile vitelor sau ale cailor) Crestat[2].

înfurcitură *sf* [At: ODOBESCU, III, 178 / V: ***~căt~, furcătură, furcitură*** / Pl: *~ri* / E: ***înfurci*** + *-tură*] (Îvr) **1** Loc unde se bifurcă, se încrucișează drumurile, apele etc. Vz *răscruce, răspântie*. **2** (Îf *înfurcătură*) Lemn cu două brațe. **3** Loc unde se îmbină grinda casei cu furca. **4** (Ccr) Cantitate de paie, fân care se poate lua o dată în furcă. **5** Căpiță. **6** Car încărcat cu fân sau cu paie. **7** Fânărie (**2**). **8** Încurcătură. **9** Ceartă. **10** Încăierare. **11** (D. doi sau mai mulți oameni; îe) **A sta ~** A fi înghesuiți.

înfuria *vtr* [At: ALECSANDRI, P. II, 36 / P: *~ri-a* / Pzi: *înfurii*, (înv) *~iez* / E: ***în* + *furie***] **1-2** (A face pe cineva să fie sau) a fi cuprins de furie Si: *a (se) enerva, a (se) irita, a (se) mânia*.

înfuriare *sf* vz ***înfuriere***

înfuriat, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 108 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înfuria***] **1** Adus în stare de furie. **2** Cuprins de furie Si: *furios, mânios*.

înfuriere *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 276/9 / V: ***~iare*** / P: *~ri-e~* / Pl: *~ri* / E: ***înfuria***] **1-2** (Provocare de cineva sau) resimțire a unei stări de furie Si: *enervare, iritare, mâniere, turbare*.

înfurios, ~oasă *a* [At: MARIAN, Î. 269 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ctm ***înfuriat*** + ***furios***] (Rar) Furios.

înfurișa [At: DA ms / Pzi: *~șez*, (rar) *înfuriș* / E: *în-* + ***furișa***] **1-2** *vtr* A (se) strecura pe nesimțite, pe furiș Si: *a (se) furișa* (**1-2**). **3-4** *vtr* (A face să pătrundă sau) a pătrunde undeva pe neobservate, pe ascuns, tiptil Si: *a (se) furișa* (**3-4**). **5** *vr* A pleca de lângă cineva sau de undeva pe furiș, tiptil Si: *a se furișa* (**5**).

înfurma *v* vz ***informa***

înfurmat, ~ă *a* vz ***informat***

înfurnica *vtrm* [At: ȚICHINDEAL, F. 17/22 / Pzi: 3 *înfurnică* / E: *în-* + ***furnică***] **1-2** (D. piele) (A face să fie sau) a fi cuprins de furnicături.

înfurnicare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~cări* / E: ***înfurnica***] **1** Senzație de a fi cuprins de furnicături Si: *înfurnicătură* (**1**). **2** (Fig) Înfiorare.

înfurnicătură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***înfurnica*** + *-tură*] Înfurnicare (**1**).

înfurtuna [At: CAT. MAN. 257 / Pzi: *~nez* / E: ***în*** + ***furtună***] **1** *vr* (Înv; d. mare) A fi cuprins de furtună. **2** *vt* (Fig) A tulbura pe cineva.

îngalonat, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 202 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***în*** + ***galon*** + *-at*] (Rar) Care poartă galoane.

îngaloșat, ~ă *a* [At: GRAIUL, I, 213 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***în*** + ***galoș*** + *-at*] (Rar) Încălțat cu galoși.

îngădaci, ~ace *a* [At: CV 1950, nr. 4, 40 / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***îngădui*** + *-aci*] (Îvr) **1** Liniștit. **2** Molatic.

îngădui [At: PSALT. HUR. 38/19 / Pzi: *îngădui*, (înv) *~esc* / E: mg ***engedni***] **1** *vt* A permite ceva. **2-3** *vtrr* (Pop) A (se) tolera (unul pe altul). **4** *vrr* (Pop; pex) A se înțelege bine unul cu altul. **5** *vi* (Înv) A nu opune rezistență. **6** *vi* A face concesii Si: *a ceda*. **7** *vi* (Înv) A împăca pe cineva cu altcineva. **8** *vi* (Înv; d. ger, vânt, ploaie) A se domoli. **9** *vt* (Înv) A nu lua în nume de rău. **10** *vt* (Înv) A ierta. **11** *vt* (Înv) A mângâia. **12** *vt* (D. datorii, termene de plată etc.) A amâna. **13** *vi* (Pop) A avea răbdare. **14** *vt* (Pop) A aștepta. **15** *vi* (Reg) A sta un timp într-un loc Si: *a zăbovi*. **16** *vi* (Pop) A nu fi pornit împotriva cuiva. **17** *vi* (Înv) A se stăpâni. **18** *vr* A fi mulțumit cu ceva. **19** *vi* (Rar) A ușura situația cuiva. **20** *vi* A uita tot ce este neplăcut. **21** *vi* A fi pe placul cuiva.

îngăduială *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 274/37 / P: *~du-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***îngădui*** + *-eală*] (Înv) **1** Toleranță. **2** Răbdare. **3** Păsuire. **4** Răgaz. **5** Încetineală. **6** Timp îndelungat.

îngăduință *sf* [At: VARLAAM, C. 21/2 / Pl: *~țe*, (înv) *~ți* / E: ***îngădui*** + *-ință*] **1** Indulgență. **2** (Îlav) **Cu ~** Îngăduitor. **3** Permisiune. **4** (Fam; rar) Păsuire. **5** Înțelegere, bunăvoință reciprocă. **6** Încuviințare.

îngăduire *sf* [At: LB / Pl: (rar) *~ri* / E: ***îngădui***] **1** Permisiune de a face ceva Si: *îngăduit*[1] (**1**). **2-3** Toleranță (reciprocă) Si: (rar) *îngăduit*[1] (**2-3**). **4** Bună înțelegere reciprocă Si: (rar) *îngăduit*[1] (**4**). **5** Lipsă de rezistență Si: (rar) *îngăduit*[1] (**5**). **6** Acceptare a unor concesii Si: (rar) *îngăduit*[1] (**6**). **7** Împăcare a două persoane Si: (rar) *îngăduit*[1] (**7**). **8** Domolire a intemperiilor Si: (rar) *îngăduit*[1] (**8**). **9-10** (A nu considera grave și) a ierta greșelile cuiva Si: (rar) *îngăduit*[1] (**9-10**). **11** Mângâiere a cuiva Si: (rar) *îngăduit*[1] (**11**). **12** Amânare a termenului de plată a unei datorii Si: (rar) *îngăduit*[1] (**12**). **13** Așteptare cu răbdare Si: (rar) *îngăduit*[1] (**13**). **14** Lipsă de dușmănie față de cineva Si: (rar) *îngăduit*[1] (**14**). **15** Ușurare a situației cuiva Si: (rar) *îngăduit*[1] (**15**). **16** Stăpânire de sine Si: (rar) *îngăduit*[1] (**16**). **17** Uitare a tot ce este neplăcut Si: (rar) *îngăduit*[1] (**17**). **18** Simpatie pentru cineva Si: (rar) *îngăduit*[1] (**18**).

îngăduit[1] *sn* [At: DA / Pl: (rar) *~uri* / E: ***îngădui***] (Rar) **1-18** Îngăduire (**1-18**).

îngăduit[2]***, ~ă*** *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 176 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îngădui***] (Înv) **1** Permis. **2** Admis. **3** Tolerat. **4** Lăsat liber. **5** (Reg; îs) *Bou ~* Bou încet.

îngăduitor, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 49/29 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngădui*** + *-tor*] **1** Care permite, încuviințează cu ușurință. **2** Înțelegător. **3** Indulgent. **4** Iertător. **5** Tolerant. **6** Împăciuitor. **7** Răbdător. **8** Bun. **9** Concesiv. **10** Blând.

îngăduitoriu, ~oare *a* vz ***îngăduitor***

îngăibăra *v* vz ***încăibăra***

îngăibărat, ~ă *a* vz ***încăibărat***

îngăidăra *vr* [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *~rez* / E: ns cf *încăibăra*] (Reg) A se ține scai de cineva.

îngăima [At: DOSOFTEI, MOL. 74 / Pzi: *îngăim*, (rar) *îngaim*, *~mez* / E: ns cf *îngăla*, *îngăimăci*, *îngălmăci*] **1** *vt* (Înv) A purta cu vorba. **2** *vt* A vorbi confuz. **3** *vt* (Pop) A înșira vrute și nevrute. **4** *vt* (Pop) A face ceva de mântuială Si: *a îngăla* (**5**). **5** *vt* (Înv) A tărăgăna lucrurile. **6** *vr* (Reg) A se îndoi de ceva. **7** *vr* (Reg) A șovăi. **8** *vr* (Reg) A pregeta. **9** *vt* (Înv) A pune pe cineva în încurcătură. **10** *vr* (Înv) A fi în impas. **11** *vt* A fredona o melodie.

îngăimare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 50 / Pl: *~mări* / E: ***îngăima***] **1** (Înv) Purtare cu vorba. **2** Vorbire confuză. **3** (Pop) Înșirare a prea multor vorbe. **4** (Pop) Activitate făcută de mântuială Si: (înv) *îngălare* (**5**). **5** (Înv) Tărăgănare a lucrurilor. **6** (Reg) Îndoială. **7** (Reg) Șovăire. **8** (Reg) Pregetare. **9** (Înv) Punere a cuiva în încurcătură. **10** (Înv) Aflare în impas. **11** Fredonare a unei melodii.

îngăimat, ~ă *a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 395/35 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngăima***] **1** (D. vorbire) Nedeslușit. **2** (D. manifestările oamenilor) Șovăielnic. **3** (D. vorbire) Confuz. **4** (Reg; d. oameni) Fără vlagă. **5** (Reg; d. lucruri) Șubred.

îngăimăceală *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~celi* / E: ***îngăimăci*** + *-eală*] (Reg) Buimăceală.

îngăimăci *vtr* [At: RETEGANUL, ap. CADE / Pzi: *~cesc* / E: ctm ***îngăima*** + ***buimăci***] (Reg) **1-2** A (se) încurca.

îngăimăcit, ~ă *a* [At: H XVIII, 309 / Pl: *~ciți, ~e* / E: ***îngăimăci***] (Reg) **1-6** Îngăimat (**1-5**). **7** Intimidat.

îngăimător, ~oare *a* [At: CONACHI, P. 277 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngăima*** + *-(ă)tor*] (Rar) **1-11** Care îngaimă (**1-11**). **12** Confuz.

îngăimeală *sf* [At: CANTEMIR, IST. 36 / Pl: *~eli*, (înv) *~le* / E: ***îngăima*** + *-eală*] (Rar) **1** Vorbă încurcată. **2** Ezitare. **3** Nesiguranță. **4** Nedumerire.

îngăităna [At: DA ms / Pzi: *~nez* / *în-* + ***găitănă***] (Înv) **1** *vt* A răsuci, a împleti găitane (**1**) Si: *a găităni* (**1**). **2** *vr* (Fig; d. iarbă) A se răsuci la vârf Si: *a se găităni* (**2**).

îngăitănat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / ***îngăităna***] (Înv) **1** Împodobit cu găitane (**1**) Si: (înv) *găitănat* (**1**). **2** (Fig; d. iarbă, flori) Răsucit la vârf Si: *găitănat* (**2**).

îngajament *sn* vz ***angajament***

îngăla[1] [At: PRAV. MOLD. / Pzi: *~lez*, (rar) *îngăl* / E: *în-* + srb ***gao, gala***] (Pop) **1-2** *vtr* A (se) murdări. **3** *vt* (Fig) A ocărî. **4** *vt* (Fig) A ponegri. **5** *vt* (Înv) A lucra de mântuială Vz *cârcăli* (**8**), *îmbredeli, închipui, înciocăla, îngăima* (**4**). **6** *vt* (Reg) A vorbi neclar Vz *bâlbâi, bolborosi, îndruga, îngâna*.

îngăla[2] *v* vz ***încăla***

îngălare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***îngăla***[1]] (Pop) **1** Murdărire. **2** (Fig) Ocărâre. **3** *vt* (Fig) Ponegrire. **4** (Înv) Lucrare de mântuială Si: *îngălat*[1] (**4**). **5** (Reg) Vorbire neclară.

îngălat[1]***, ~ă*** *a* [At: PISCUPESCU, O. 156/22 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngăla***[1]] **1** (Pop) Murdar. **2** (Pop) Neîngrijit. **3** (Îvp) Făcut de mântuială. **4** (Reg) Rostit neclar.

îngălat[2]***, ~ă*** *a* vz ***încălat***

îngălăciune *sf* [At: PISCUPESCU, O. 69/9 / Pl: *~ni* / E: ***îngăla*** + *-ăciune*] (Înv) **1** Neîngrijire. **2** Murdărie. **3** (Fig) Necurățenie sufletească.

îngălător, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngăla*** + *(-ă)tor*] **1-6** (Rar) Care îngălează[1] (**1-6**).

îngălbejeală *sf* [At: PAMFILE, B. 62 / Pl: *~eli* / E: ***îngălbeji*** + *-eală*] Paloare.

îngălbeji *vr* [At: DA ms / Pzi: *~jesc* / E: *în-* + ***gălbeji***] **1** (Pop; d. oi) A se îmbolnăvi de gălbează **(2)** Si: *a se gălbeji* **(1)**. **2** (Pfm; d. oameni) A deveni palid și slab la față în urma unei boli, a unei suferințe, a îmbătrânirii Si: *a se gălbeji* **(2)**.

îngălbeneală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: *în-* + ***gălbeneală***] **1** Paliditate. **2** Vopsea galbenă extrasă din drobiță, răchitică, scoarță de păduret și alte plante Si: *gălbeneală* **(2)**. **3** (Pop) Icter. **4** (Pfm; reg) Obiecte felurite de culoare galbenă Si: *gălbeneală* **(4)**.

îngălbeni [At: VARLAAM, ap. TDRG / V: (îvr) ***~bini*** / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***galben***] **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni galben. **3** *vr* (D. frunze, foi etc.) A se veșteji. **4-5** *vri* (D. oameni) A deveni palid. **6-7** *vri* (Pex) A se trece.

îngălbenire *sf* [At: DRĂGHICI, R. 167/1 / V: (îvr) ***~bin~*** / Pl: *~ri* / E: ***îngălbeni***] **1** Schimbare a culorii în galben Si: *îngălbenit*[1] **(1)**. **2** Veștejire. **3** Paloare. **4** Trecere a perioadei de vegetație Si: *îngălbenit*[1] **(4)**.

îngălbenit[1] *sn* [At: DRĂGHICI, R. 26 / Pl: *~uri* / E: ***îngălbeni***] **1** Îngălbenire **(1)**. **2** Veștejire. **3** Paloare. **4** Îngălbenire **(4)**.

îngălbenit[2]***, ~ă*** *a* [At: DRĂGHICI, R. 26/41 / V: (îvr) ***~bin~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îngălbeni***] **1** Care a devenit galben. **2** Care s-a veștejit. **3** Care s-a făcut palid. **4** Care s-a trecut.

îngălbenitor, ~oare [At: MARIAN, CH. 52 / V: ***~bin~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngălbeni*** + *-ător*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care îngălbenește **(1)**.

îngălbenitură *sf* [At: MARIAN, CH. 52 / V: ***~bin~*** / Pl: *~ri* / E: ***îngălbeni*** + *-tură*] (Ccr) Obiect devenit galben.

îngălbini *v* vz ***îngălbeni***

îngălbinire *sf* vz ***îngălbenire***

îngălbinit, ~ă *a* vz ***îngălbenit***

îngălbinitor, ~oare *a* vz ***îngălbenitor***

îngălbinitură *sf* vz ***îngălbenitură***

îngălbit, ~ă *a* [At: I. CR. VII, 251 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Sătul de toate.

îngălișat, ~ă *a* [At: SLAVICI, ap. TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***galeș*** + *-at*] (Rar) Galeș.

îngălmăceală *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 145/3 / Pl: *~celi* / E: ***îngălmăci*** + *-eală*] (Înv) **1** Încurcătură. **2** Dezordine. **3** Confuzie.

îngălmăci *vtr* [At: LB / Pzi: *~cesc* / E: ns cf *îngăima, îngăimăci*] (Înv) **1-2** A (se) amesteca. **3-4** A (se) tulbura. **5-6** A (se) încurca. **7-8** (Fig) A (se) zăpăci.

îngălmăcire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***îngălmăci***] (Înv) **1** Amestecare. **2** Tulburare. **3** Încurcătură. **4** Zăpăceală.

îngălmăcit, ~ă *a* [At: MARIAN, T. 271 / Pl: *~ciți, ~e* / E: ***îngălmăci***] (Înv) **1** Învălmășit. **2** Tulburat. **3** (Fig) Zăpăcit.

îngălmăcitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***îngălmăci*** + *-tură*] (Îvr) **1** Încurcătură. **2** Dezordine. **3** Confuzie.

îngărdui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***gărdui***] (Pop; c. i. grădina, curtea, un loc etc.) A împrejmui cu gard Si: *a gărdui*.

îngărgărițat, ~ă *a* [At: MARIAN, INS. 95 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***gărgăriță*** + *-at*] (Pop; rar) Găurit de gărgărițe.

îngăura *v* vz ***îngăuri***

îngăuri [At: DA ms / V: (cscj) *~ ra* / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***găuri***] (Pop) **1-2** *vtr* A (se) face o gaură cu ajutorul unui instrument, al unei unelte etc. Si: *a găuri* **(1-2)**. **3** *vr* A se degrada prin apariția unor găuri Si: *a găuri* **(3)**. **4** *vt* (Fig) A avea relații sexuale cu o femeie Si: *a găuri* **(4)**.

îngăurire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***îngăuri***] **1-3** Îngăurit[1] **(1-3)**.

îngăurit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *în-* + ***găurit***[1]] (Pop) **1** Realizare a unei găuri cu ajutorul unui instrument, al unei unelte etc. Si: *îngăurire* **(1)**. **2** Degradare provocată de găurire **(1)** sau de utilizare îndelungată ori necorespunzătoare Si: *îngăurire* **(2)**. **3** Apariție a unei găuri Si: *îngăurire* **(3)**.

îngăurit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îngăuri***] (Pop) **1** Care are una sau mai multe găuri. **2** Care s-a degradat formând găuri. **3** (D. femei) Care nu mai e virgină.

îngăzdăci *vtr* [At: KLEIN, D. 139 / V: ***~ăgi*** / Pzi: *~ăcesc* / E: *în-* + ***găzdac***] (Iuz) **1-2** A (se) îmbogăți.

îngăzdăgi *v* vz ***îngăzdăci***

îngâmba [At: I. CR. II 305 / Pzi: ? / E: *în-* + ***gâmba*** cf *agâmba*] **1-2** *vtr* A apuca. **3-4** *vtr* A (se) certa. **5-6** *vtr* A (se) lua la bătaie. **7** *vt* A îndesa.

îngâmfa [At: (a. 1594) MARDARIE, L. 1986 / V: (cscj) ***~fi*** / S și: *~ânfa* / Pzi: *îngâmf*, (înv) *~fez* / E: *în-* + ***gâmfa***] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) umfla. **3** *vr* (D. păsări) A se umfla în pene. **4** *vr* A se fuduli. **5** *vr* A fi vanitos. **6** *vr* A se mândri. **7** (Rar) *vr* A avea pretenția să...

îngâmfare *sf* [At: DRĂGHICI, R. 59/25 / S și: *~ânf~* / Pl: *~fări* / E: ***îngâmfa***] **1** (Înv) Umflare. **2** (Spc; d. păsări) Umflare în pene. **3** Mândrie. **4** Fudulie **(3)**. **5** Trufie. **6** Încredere exagerată în propriile însușiri Si: *îngâmfeală*.

îngâmfat, ~ă [At: CUV. D. BĂTR. II, 470 / S și: *~ânf~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngâmfa***] **1** *a* (Înv) Umflat. **2-3** *smf, a* (Om) încrezut. **4-5** *smf, a* (Om) fudul. **6-7** *smf, a* (Om) vanitos. **8-9** *smf, a* (Om) arogant.

îngâmfeală *sf* [At: CONACHI, P. 267 / Pl: *~eli* / E: ***îngâmfa*** + *-eală*] (Rar) Îngâmfare **(6)**.

îngâmfi *v* vz ***îngâmfa***

îngâna [At: CORESI, PS. 131 / Pzi: *îngân* / E: ml ****ingannare***] **1** *vt* A articula sunete nedeslușite sau încurcate. **2** *vt* A vorbi cu jumătate de glas. **3** *vt* A cânta cu jumătate de glas. **4-5** *vtrp* A (i se) spune cuiva cuvinte mincinoase. **6** *vr* (D. sunete, culori) A se suprapune astfel încât să nu se mai distingă bine. **7** *vr* (Îe) **A se ~ ziua cu noaptea** A se ivi zorile. **8** *vr* (Îae) A începe să se însereze. **9** *vr* (Îe) **A se ~ zorile** (sau **zorii**) A se lumina de ziuă. **10** *vr* A se lăsa cuprins de un sentiment discret. **11** *vt* A reproduce glasul cuiva. **12** *vta* A răspunde. **13** *vt* A reda imaginea cuiva. **14** *vt* (Rar) A imita. **15-16** *vtrr* A(-și) repeta în bătaie joc vorbele, glasul, mimica, gesturile (unul altuia). **17** *vt* A imita glasul unui animal, făcându-l să creadă că e vorba de un semen al său, spre a-l ademeni. **18-19** *vtr* A (se) amăgi. **20-21** *vtr* A (se) ține în tovărășie apropiată. **22-23** *vtr* (Pex) A (se) mângâia. **24-25** *vtr* A (se) mișca ușor, legănându-se. **26** *vt* (D. vânt) A adia. **27-28** *vtr* A (se) îmbina. **29-30** *vtr* A (se) combina.

îngânare *sf* [At: PSALT. 63/30 / Pl: *~nări* / E: ***îngâna***] **1** Articulare a unor sunete nedeslușite sau încurcate Si: *îngânat*[1] **(1)**. **2** Vorbire cu jumătate de glas Si: *îngânat*[1] **(2)**. **3** Cântare cu jumătate de glas Si: *îngânat*[1] **(3)**. **4** Rostire de cuvinte mincinoase Si: *îngânat*[1] **(4)**. **5** Suprapunere de sunete, culori, astfel încât să nu se mai distingă bine Si: *îngânat*[1] **(5)**. **6** (Îls) **~a dimineții** Moment al ivirii zorilor. Si: *îngânat*[1] **(6)**. **7** Lăsare în voia unui sentiment discret Si: *îngânat*[1] **(7)**. **8** Reproducere a glasului cuiva Si: *îngânat*[1] **(8)**. **9** Redare a imaginii cuiva Si: *îngânat*[1] **(9)**. **10** Răspuns. **11** (Rar) Imitare. **12** Repetiție exagerată și în bătaie joc a vorbelor, glasului, mimicii, gesturilor cuiva Si: *îngânat*[1] **(12)**. **13** Imitare a glasului unui animal, făcându-l să creadă că e vorba de un semen al său, spre a-l ademeni Si: *îngânat*[1] **(13)**. **14** Ținere a unei persoane în tovărășie apropiată Si: *îngânat*[1] **(14)**. **15** Manifestare șovăitoare Si: *îngânat*[1] **(15)**. **16** Mângâiere. **17** Amăgire. **18** Legănare. **19** Adiere. **20** Îmbinare. **21** Confuzie.

îngânat[1] *sn* [At: I. GOLESCU, C. 333 / Pl: *~uri* / E: ***îngâna***] (Rar) **1-9** Îngânare **(1-9)**. **10** Răspuns. **11** (Rar) Imitare. **12-15** Îngânare **(12-15)**. **16** Mângâiere. **17** Amăgire. **18** Legănare. **19** Adiere. **20** Îmbinare. **21** Confuzie.

îngânat[2]***, ~ă*** *a* [At: PANN, P. V. 105 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngâna***] **1** (D. vorbe, sunete) Rostit ușor Si: *murmurat, șoptit*. **2** Perceput în mod nelămurit. **3** (Nob) Care estompează. **4** Imitat. **5** Întovărășit. **6** Mângâiat. **7** Legănat. **8** Șovăitor.

îngânăciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 103/2 / Pl: *~ni* / E: ***îngâna*** + *-(ă)ciune*] (Înv) **1** Strâmbătură. **2** Batjocură.

îngânător, ~oare *smf, a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngâna*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Persoană) care imită. **3-4** (Persoană) care momește Si: *amăgitor*.

îngânătură *sf* [At: BARAC, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***îngâna*** + *-(ă)tură*] **1** Imitare a vocii sau a mișcărilor cuiva. **2** Amăgire.

îngândorat, ~ă *a* vz ***îngândurat***

îngândura *vtr* [At: MATEESCU, B. 32 / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***gânduri*** (pll *gând*)] **1-2** (A pune pe cineva sau) a cădea pe gânduri. **3-4** A (se) îngrijora.

îngândurare *sf* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 13 / Pl: *~rări* / E: ***îngândura***] **1** Cufundare în gânduri Si: *îngândurat¹* (1). **2** Îngrijorare.

îngândurat, ~ă *a* [At: SLAVICI, N. I, 296 / V: ***~dor~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngândura***] **1** Cufundat în gânduri. **2** Cuprins de griji. **3** Distrat.

îngânjui [At: DA ms / V: ***îngânji*** / Pzi: *~esc* / *în-* + ***gânjui***] **1** *vt* (Pop) A împleti sau a răsuci un gânj (1) Si: *a gânjui* (1), *a îngânjului* (1). **2** *vr* (Trs; d. obiecte flexibile) A se îndoi Si: *a gânjui* (2), *a îngânjului* (2).

îngânjului *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***gânj*** + *-ului*] (Pop) **1-2** A îngânjui (1-2).

îngânjuluit, ~ă *a* [At: GOROVEI, C. 129 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îngânjului***] (D. gânji) **1** (Pop) Răsucit. **2** (Trs) Împletit.

îngârbovit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***gârbovit***] Care are spatele încovoiat (de bătrânețe) Si: *gârbovit*.

îngârjoba *vr* [At: ECONOMIA, 158/20 / Pzi: *îngârjob* / E: *în-* + ***gârjob***] (Înv) A se încovoia.

îngârjobat, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 13 / V: ***încor~, încorjumb~, ~ovat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***gârjoba***] (Înv) **1** Încovoiat. **2** (D. spate) Cocoșat.

îngârjovat, ~ă *a* vz ***îngârjobat***

îngârli *vr* [At: TDRG / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + srb ***grliti***] (Îrg) A trăi în concubinaj.

îngârlui *vr* [At: GRAIUL, I, 88 / Pzi: *~esc* / E: ***îngârli***] (Reg) A începe o relație de dragoste cu cineva.

îngâtui [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***gâtui***] (Reg) **1** *vt* (D. lupi) A rupe gâtul oilor. **2** *vr* A vorbi încurcat și repede.

îngemâna [At: BIBLIA (1688) 136² / V: ***~mâna*** / Pzi: *~nez, îngemân* / E: ml ****ingeminare***] **1-2** *vtr* A (se) uni strâns. **3-4** *vtr* A (se) împreuna. **5-6** *vtr* A (se) îmbina. **7-8** *vtr* A (se) amesteca. **9** *vi* (Înv; d. rumegătoare) A avea copita spintecată în două.

îngemânare *sf* [At: CONACHI, P. 6 / Pl: *~nări* / E: ***îngemâna***] **1** Unire. **2** Împreunare. **3** Îmbinare. **4** Amestecare.

îngemânat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***îngenat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngemâna***] **1** Unit. **2** Împreunat². **3** Amestecat. **4** (D. crengile unui arbore) Care răsar și cresc din aceeași tulpină Si: (înv) *îngemânărat*. **5-6** (D. fructe, ramuri, copaci) Care cresc (laolaltă sau) lipite. **7** (Pop) Geamăn. **8** (D. drumuri) Bifurcat. **9** (Înv; d. copita unui animal) Despicată.

îngemânărat, ~ă *a* [At: GCR II, 110/6 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***gemânăra*** + *-at*] (Înv; d. copaci) Crescut din aceeași tulpină Si: *îngemânat* (4).

îngemâna v vz ***îngemâna***

îngeme *vi* [At: DA ms / Pzi: *îngem* / E: *în-* + ***geme***] **1** (Pop) A scoate sunete nearticulate ca urmare a unei dureri fizice sau morale Si: *a geme* (1). **2** (Pop; d. fenomene ale naturii) A fremăta. **3** (Pop; d. fenomene ale naturii) A vui. **4** (Pop; fig; udp „de") A fi încărcat peste măsură Si: *a geme* (4). **5** (Înv; fig; d. popoare) A fi asuprit. **6** (Reg) A gâfâi. **7** (Reg; d. copii) A scânci.

îngena *vit* [At: CONV. LIT. XLIV, 396 / Pzi: *îngen, ~nez* / E: nct] (Reg) **1-2** A (se) încetini. **3-4** A(-și) micșora intensitatea. **5-6** A (se) mișca cu dificultate.

îngenat, ~ă *a* vz ***îngemânat***

îngenuchere *sf* vz ***îngenunchere***

îngenuchia *v* vz ***îngenunchea***

îngenuchiare *sf* vz ***îngenunchere***

îngenuchiat¹ *sn* vz ***îngenuncheat¹***

îngenuchiat², ~ă *a* vz ***îngenuncheat²***

îngenunchea [At: DOSOFTEI, V. S. 133/1 / V: (înv) ***~uchia***, (înv) ***~nchia, ~gerunchia*** / Pzi: *~chez*, (înv) *îngenunchi* / E: ml ****ingenuculare***] **1** *vi* A se așeza în genunchi. **2** *vi* (Fig) A-i slăbi puterile. **3** *vi* (Fig; îe) *A* **~ cu desăvârșire** A rămâne fără nimic. **4** *vt* A sili pe cineva să se așeze în genunchi. **5** *vt* (Fig) A supune. **6** *vt* A închina un teritoriu unui dușman biruitor.

îngenuncheat¹ *sn* [At: DA / V: ***~uchiat, ~nchiat, ~gerunchiat*** / Pl: *~uri* / E: ***îngenunchea***] **1-4** Îngenunchere (1-4).

îngenuncheat², ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***~uchiat, ~nchiat, ~gerunchiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngenunchea***] **1** Care stă în genunchi. **2** (Fig) Căruia i-au slăbit puterile. **3** Care a rămas fără nimic. **4** Silit să se așeze în genunchi. **5** Supus. **6** (Fig) Umilit. **7** (D. teritoriu) Închinat unui dușman biruitor.

îngenunchere *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 9/1 / V: ***~uche~, ~uchiare, ~nchiere, ~gerunchiare*** / Pl: *~ri* / E: ***îngenunchea***] **1** Așezare în genunchi Si: *îngenuncheat¹* (1). **2** Silire a cuiva să se așeze în genunchi Si: *îngenuncheat¹* (2). **3** (Fig) Silire a cuiva să se supună Si: *îngenuncheat¹* (3). **4** Închinare a unui teritoriu unui dușman biruitor Si: *îngenuncheat¹* (4).

îngenunchetură *sf* [At: MARIAN, O. ap. DA ms / V: ***~nchit~*** / Pl: *~ri* / E: ***îngenunchea*** + *-tură*] (Rar) **1-2** Articulație (a aripilor).

îngenunchia *v* vz ***îngenunchea***

îngenunchiat¹ *sn* vz ***îngenuncheat¹***

îngenunchiat², ~ă *a* vz ***îngenuncheat²***

îngenunchiere *sf* vz ***îngenunchere***

îngenunchitură *sf* vz ***îngenunchetură***

înger *sm* [At: COD. VOR. 48/3 / V: (reg) ***in~, ingiar***, (îrg) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ml ****angelus***] **1** Ființă spirituală, cu aripi, înzestrată cu calități excepționale (de bunătate, frumusețe), mediator între credincioși și Dumnezeu. **2** (Îs) ~ *păzitor* Înger (**1**) protector dat fiecărui om la botez. **3** (Fig; îas) Persoană care veghează asupra cuiva, care are grijă de sănătatea și viața cuiva. **4** (Dep; îs) *~-de-baltă* Diavol. **5** (Fig) Persoană care, prin calitățile sale sufletești și trupești, se apropie de perfecțiune. **6** (Îlav) **Ca ~ii** Ascultător. **7** (Lpl) Copii îmbrăcați în stihare la liturghie. **8** (Bot; reg) Garofiță-de-grădină (*Dianthus barbatus*). **9** (Reg; lpl) Fire. **10** (Îe) **Tare de ~** Care nu se lasă ușor intimidat sau înduioșat. **11** (Îae) Rezistent. **12** (Îe) **Slab de ~** Lipsit de voință. **13** (Îae) Care se descurajează ușor. **14** (Îae) Timid. **15** (Îae) Fricos. **16** Epitet dezmierdător dat unei persoane.

îngeraș *sm* [At: ISPIRESCU, L. 121 / V: (reg) ***in~*** / Pl: *~i* / E: ***înger*** + *-aș*] **1-8** (Șhp) Înger (**1, 5, 7, 16**) (mic) Si: *îngerel* (**1-8**). **9** Epitet dat unui copil frumos Si: *îngerel* (**9**).

îngerat, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 342 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***ger*** + *-at*] (Reg) **1** Foarte rece. **2** Înghețat.

îngerel, ~ea [At: ALECSANDRI, P. P. 381 / V: (reg) ***in~*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***înger*** + *-el*] **1-9** *smf* Îngeraș (**1-9**). **10** *sf* (Reg) Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe și fruct oval, care crește în locurile umede din păduri și tufișuri (*Selinum carvifolia*).

îngeresc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 3/29 / V: (înv) ***an~, in~*** / Pl: *~ești* / E: ***înger*** + *-esc*] **1** Care aparține îngerilor Si: *angelic*. **2** Privitor la îngeri Si: *angelic*. **3** Caracteristic îngerilor Si: *angelic*. **4** Ca de îngeri Si: *angelic*. **5** (Fig) Neprihănit. **6** (Fig) Excepțional. **7** (Rar) Călugăresc.

îngerește *av* [At: CORESI, EV. 179/3 / V: (înv) ***in~*** / E: ***înger*** + *-ește*] **1** În felul îngerilor (1). **2** (Pex) Foarte bine. **3** (Pex) Foarte frumos.

îngerunchia *v* vz ***îngenunchea***

îngerunchiare *sf* vz ***îngenunchere***

îngerunchiat¹ *sn* vz ***îngenuncheat¹***

îngerunchiat², ~ă *a* vz ***îngenuncheat²***

îngeta *vt* [At: ȘEZ. V 48 / Pzi: ? / E: nct] (Reg; csnp) A săgeta.

înghebejală *sf* vz ***înghebejeală***

înghebejeală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / V: (reg) ***~jală*** / Pl: *~eli* / E: ***înghebeji*** + *-eală*] (Reg) **1** Înghebejire (1). **2** Incomodare. **3** Înghesuire.

înghebeji [At: VÎRCOL, V. / V: ***~buji*** / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A prinde pe cineva într-un colț. **2** *vt* A incomoda. **3** *vr* A se înghesui.

înghebejire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înghebeji***] (Reg) **1** Prindere a cuiva într-un colț Si: *înghebejeală* (1). **2** Incomodare. **3** Înghesuire.

înghebejit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înghebeji***] (Reg) **1** Prins la strâmtoare. **2** Incomodat². **3** Înghesuit².

***înghebo**șa* *vr* [At: DA ms / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***ghebo**șa*] **1** A se face ghebos (1) Si: *a se cocoșa, a se gheboșa* (**1**). **2** (Spc) A se gârbovi de bătrânețe Si: *a se gheboșa* (**2**).

***înghebo**șat, ~ă* *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înghebo**șa*] **1** Cocoșat. **2** Adus de spate. **3** (Spc) Gârbovit de bătrânețe. **4** (Pex; d. părți ale corpului) Curbat, îndoit.

înghebuji *v* vz ***înghebeji***

înghemui *vr* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***ghemui***] (Reg) A se ghemui.

înghenărat, ~ă *a* vz ***înghinărat***

înghera [At: COSTINESCU / Pzi: *nct* / E: *în-* + ***gheară***] **1** *vt* A apuca cu ghearele. **2** *vt* (Fig) A prinde cu lăcomie. **3** *vi* (Șfg) A se ține cu ghearele de ceva.

ingherat, ~ă *a* [At: SLAVICI, ap. TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înghera***] **1** Prins în gheare. **2** Care are gheare.

înghesui [At: MAG. IST. II, 12/2 / V: (hpu) ***îmbis~, îndes~, ~ghezui, înghis~, înghizui*** / Pzi: *înghesui, ~esc* / E: *în-* + ***ghes*** + *-ui*] **1** *vt* A băga pe cineva sau ceva într-un loc strâmt. **2-3** *vtr* A (se) îngrămădi într-un spațiu restrâns Si: *a se îmbulzi*. **4** *vt* A ticsi cu obiecte un dulap. **5** *vr* (Îe) **A se ~ (ca) la pomană** A se buluci pentru a obține lucruri gratuite, avantaje. **6** *vt* A înconjura pe cineva din toate părțile, limitându-i spațiul de mișcare Si: *a strâmtora*.

înghesuială *sf* [At: GCR / Pl: *~ieli* / E: ***înghesui*** + *-eală*] **1** Îngrămădire. **2** Îmbulzeală. **3** Aglomerație. **4** Strâmtoare.

înghesuire *sf* [At: DA ms / V: ***~ghezu~, înghis~, înghizu~*** / Pl: *~ri* / E: ***înghesui***] **1** Introducere a unei persoane sau a unor obiecte într-un loc strâmt Si: *înghesuit[1]* (**1**). **2** Punere în cantitate mare într-un spațiu restrâns Si: *înghesuit[1]* (**2**), *îngrămădire* (**2**), *îngrămădit[1]* (**2**). **3** Ticsire cu obiecte a unui dulap Si: *înghesuit[1]* (**3**). **4** Înconjurare a cuiva din toate părțile, limitându-i spațiul de mișcare Si: *înghesuit[1]* (**4**). **5** Îmbulzire pentru a obține lucruri gratuite, avantaje Si: *înghesuit[1]* (**5**).

înghesuit[1] *sn* [At: PAS. Z. IV, 265 / V: ***~ghezu~, înghis~*** / Pl: *~uri* / E: ***înghesui***] **1-5** Înghesuire (**1-5**).

înghesuit[2], ~ă [At: MAG. IST. IV, 24/8 / V: ***~ghezu~, înghis~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înghesui***] **1** *a* Ticsit. **2** *a* Îngrămădit în cantitate mare într-un spațiu restrâns Si: *înghesuit[2]* (**2**). **3** *a* Ghemuit. **4** *a* Strâmtorat. **5** *a* Des. **6** *a* (D. pumni, râs, sunete etc.) Înfundat. **7** *av* (Îe) **A râde ~** A râde înfundat. **8** *a* În care este mare înghesuială Si: *aglomerat*. **9** *a* Care are un spațiu redus.

înghesuitură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***înghesui*** + *-tură*] (Înv) Colț în care-și caută cineva refugiul.

îngheț *sn* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / S și: (înv) *înghieț* / Pl: *~uri* / E: drr ***îngheța***] **1** Ger. **2** Răceală. **3** (Fig) Împietrire. **4** (Fig) Rigiditate. **5** (Fig) Fior de frig. **6** Trecere a apei în stare de gheață. **7** Congelare.

îngheța [At: CORESI, EV. 364/11 / S și: *~ghieța* / Pzi: *îngheț* / E: ml ****inglaciare***] **1** *vi* (D. lichide) A se transforma în gheață. **2** *vi* (D. unele corpuri solide îmbibate cu apă sau cu alt lichid) A se întări din cauza temperaturii coborâte. **3** *vi* (D. unele corpuri solide îmbibate cu apă sau cu alt lichid) A prinde o pojghiță de gheață sub influența frigului. **4-5** *vtri* (A face să degere sau) a degera. **6-7** *vtri* (A face să amorțească sau) a amorți. **8** *vi* (Îe) **A-i ~ cuiva inima** (**sau sângele în vine**) A fi paralizat de teamă. **9-10** *vit* (Fig) (A încremeni sau) a face pe cineva să încremenească de frică sau de emoție. **11** *vi* (D. cadavre) A înțepeni. **12** *vt* (D. prețuri, salarii etc.) A se păstra la același nivel pentru a limita inflația. **13** *vt* (D. anul școlar, universitar) A întrerupe activitatea didactică fără a încheia situația școlară a elevilor, studenților.

înghețare *sf* [At: I. IONESCU, C. 41/16 / S și: *înghieț~* / Pl: *~țări* / E: ***îngheța***] **1** Transformare a unui lichid în gheață. **2** Întărire a unor corpuri solide îmbibate cu apă sau alt lichid, din cauza temperaturii coborâte. **3** Formare a unei pojghițe de gheață de către unele corpuri solide îmbibate cu apă sau alt lichid, sub influența frigului. **4** Degerare. **5** Amorțire. **6** Înlemnire. **7** (Fig) Încremenire de frică sau de emoție. **8** Înțepenire a cadavrelor Si: *înghețat[1]* (**8**). **9** (Îs) *~a salariilor* (sau *a prețurilor*) Măsură economică de menținere a nivelului salariilor sau prețurilor pentru a limita inflația. **10** (Îs) *~a anului școlar (universitar)* Oprire a activității didactice fără a încheia situația școlară a elevilor, studenților.

înghețat, ~ă [At: MARCOVICI, D. 130 / S și: *înghieț~* / Pl: *~ați, ~e*, (pop) *~țăți* / E: ***îngheța***] **1** *a* (D. lichide) Transformat în gheață. **2-3** *a* (D. unele corpuri solide îmbibate cu apă sau cu alt lichid) (Întărit sau) acoperit cu o pojghiță de gheață. **4** *a* (D. plante) Degerat. **5** *a* (Îs) *Zona ~ă* Zonă polară unde gheața nu se topește niciodată. **6** *a* (D. ființe; îe) **A ~ bocnă** A fi cuprins puternic de frig. **7** *a* (D. lucruri; îae) A fi întărit prin transformarea în gheață a lichidului conținut. **8** *a* (Fig) Rece ca gheața. **9** *a* (D. ființe) Înțepenit de frig. **10** *a* (Fig) Înmărmurit de emoție. **11** *a* (Fin; d. capital; îoc lichid) Blocat. **12** *a* (Fin; d. capital) Care nu mai poate fi pus în circulație. **13** *a* (D. salarii, prețuri) A cărui mărire este împiedicată pentru a preveni creșterea inflației. **14** *a* (D. legume, fructe, carne etc.) Congelat. **15-16** *a* (D. ochi) Cu privirea (fixă sau) lipsită de expresie. **17** *sf* Cremă de fructe, de cacao, de vanilie etc. răcită până la solidificare Si: (iuz) *înghețătură* (**1**). **18** *sf* (Reg) Piftie.

înghețător, ~oare *a* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 445 / S și: *înghieț~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngheța*** + *-(ă)tor*] (Rar; iuz) **1** Care îngheață. **2** (Fig) Glacial.

înghețătură *sf* [At: PISCUPESCU, O. 185/9 / Pl: *~ri* / E: ***îngheța*** + *-tură*] (Rar; iuz) **1** Înghețată (**16**). **2** Piftie.

înghețiș *sn* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***îngheța*** + *-iș*] (Înv) Ger mare.

ingheza *vi* [At: MAT. FOLK. 1508 / Pzi: *înghez* / E: nct] (Reg) A necheza.

înghezui *v* vz ***înghesui***

înghezuire *sf* vz ***înghesuire***

înghezuit[1] *sn* ***înghesuit[1]***

înghezuit[2], ~ă *a* ***înghesuit***

înghicitoare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tori* / E: *în-* + ***ghicitoare***] (Pop) Ghicitoare.

înghilțat, ~ă *a* [At: PĂCALĂ, R. 73 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***ghilț*** + *-at*] (Reg) Cu pâslă.

înghilțăi *vt* [At: AGÂRBICEANU, D. Ț. 87 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***ghilț*** + *-ăi*] (Reg) A cuprinde ceva cu degetele și a strânge ca într-un laț.

înghimp *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 126/28 / Pl: *~uri* / E: drr ***înghimpa***] (Înv) **1** Înțepare. **2** (Fig) Mustrare.

înghimpa [At: CORESI, EV. 358/21 / Pzi: *înghimp* / E: *în-* + ***ghimpe***] (Pop) **1-2** *vtr* A (se) înțepa cu un ghimpe sau cu alt obiect ascuțit. **3** *vt* (Fig) A îmboldi. **4** *vt* (Fig) A îndemna. **5** *vt* (Fig) A provoca dureri sufletești. **6** *vt* (Fig) A ironiza.

înghimpare *sf* [At: DA ms / Pl: *~pări* / E: ***înghimpa***] (Pop) **1** Înțepare cu un ghimpe sau cu alt obiect ascuțit Si: *înghimpat[1]* (**1**). **2** (Fig) Îmboldire. **3** (Fig) Îndemnare. **4** (Fig) Provocare a unei dureri sufletești Si: *înghimpat[1]* (**4**). **5** (Fig) Ironizare.

înghimpat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înghimpa***] **1** Înghimpare (**1**). **2** (Fig) Îmboldire. **3** (Fig) Îndemnare. **4** Înghimpare (**4**). **5** (Fig) Ironizare.

înghimpat[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înghimpa***] **1** Înțepat cu un ghimpe. **2** Plin de ghimpi. **3** (Fig) Îmboldit[1]. **4** (Fig) Îndemnat[2]. **5** (Fig) Ironizat[2].

înghimpător, ~oare *a* [At: ISPIRESCU, ap. CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înghimpa***] **1** Înțepător. **2** (Fig) Sarcastic.

înghimpătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***înghimpa*** + *-tură*] **1-2** Înțepătură (cu un ghimpe).

înghimpos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: *în-* + ***ghimpos***] **1** Cu ghimpi Si: *ghimpos* (**1**), *spinos, țepos*. **2** (Fig) Sarcastic.

înghina *v* vz ***îmbina***

înghinare *sf* vz ***îmbinare***

înghinat, ~ă *a* vz ***îmbinat***

înghinărat, ~ă *a* [At: CONV. LIT. XXXVII, 716 / V: ***înghen~, ~nor~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înghinare***] (Reg) **1** Crescut împreună. **2** Îmbinat.

înghinorat, ~ă *a* vz ***înghinărat***

înghioldeală *sf* vz ***înghionteală***

înghioldi *vt* vz ***înghionti***
înghioldire *sf* vz ***înghiontire***
înghionteală *sf* [At: DA ms / V: ***~olde~*** / Pl: *~eli* / E: ***înghionti*** + *-eală*] Înghiontire.
înghionti *vtr* [At: DA ms / V: ***~oldi*** / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***ghionti***] **1-2** A (se) lovi cu cotul sau cu pumnul Si: *a (se) ghionti.*
înghiontire *sf* [At: DA ms / V: ***~oldi~*** / Pl: *~ri* / E: ***înghionti***] Lovire cu cotul sau cu pumnul Si: *înghionteală, înghiontit[1].*
înghiorț *i* [At: DA ms / E: fo] **1** Cuvânt care imită sunetul produs de cineva care bea un lichid cu înghițituri mari Si: *ghiorț* (1). **2** Cuvânt care imită sunetul produs de un corp care este aruncat sau cade în apă Si: *ghiorț* (2). **3** Cuvânt care imită sunetul produs de intestinele goale Si: *ghiorț* (3).
înghiorțăi [At: I. CR. II, 301 / Pzi: *~orțăi* / E: ***înghiorț***] (Reg) **1** *vi* (D. mațe) A chiorăi. **2-3** *vit* A înghiți cu zgomot. **4-5** *vit* A mânca lacom.
înghirlandat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 14 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***în*** + ***ghirlandă*** + *-at*] Împodobit cu ghirlande.
înghisui *v* vz ***înghesui***
înghisuire *sf* vz ***înghesuire***
înghisuit[1] *sn* vz ***înghesuit[1]***
înghisuit[2], ~ă *a* vz ***înghesuit[2]***
înghița *v* vz ***înghiți***
înghițătură *sf* vz ***înghițitură***
înghiți *vt* [At: COD. VOR. 163/14 / V: (cscj) ***~ța*** / Pzi: *înghit,* (rar) *înghiț, ~țesc* / E: ml ***inglutire***] **1** A face să treacă mâncarea, băutura etc. în stomac, prin faringe și esofag. **2** (Pex) A mânca. **3** A devora. **4** (Îe) **~ghite câlți!** E un escroc. **5** (Îe) **A ~ hapul (gălușca, gutuia)** sau **a o ~** A suporta sau a face să suporte o neplăcere fără să crâcnească. **6** (Îae) A fi păcălit de cineva. **7** (Îe) **A ~ în sec** (sau **în gol** sau **uscat**) A înghiți fără să existe în gură mâncare sau băutură. **8** (Fig; iae) A nu se putea împărtăși din ceva. **9** (Îe) **A ~ cu noduri** A mânca cu greutate, de supărare. **10** (Îe) **A ~ rău** (sau **strâmb** ori **pe stearpa**) A se îneca. **11** (Pop; îe) **A-i veni cuiva să ~ghită pe cineva de bucurie** A-și manifesta o mare bucurie, afecțiune etc. **12** (Fam; îe) **A ~ pe cineva din ochi** sau **cu ochii** A nu se mai sătura privind pe cineva. **13** (D. persoane; îe) **A nu ~ (pe cineva)** A nu putea suferi pe cineva. **14** (Îae) A avea păreri proaste despre cineva. **15** (Îae) A nu adopta principiile cuiva. **16** (Îae) A nu admite să i se impună ceva. **17** (Fig) A risipi averea cuiva. **18** A citi repede și cu pasiune o carte, un text scris. **19** (Îe) **L-a ~t pământul** (sau **mormântul**) A murit. **20** (Îae) A dispărut. **21** (Fig: d. pământ, apă etc.) A face să dispară ceva cuprinzând în sine. **22** (Rar) A învălui din toate părțile. **23** (C. i. cuvintele) A nu putea vorbi din cauza emoției. **24** A omite cuvinte sau silabe, din cauza unui defect de vorbire. **25** A nu spune ceea ce ar fi vrut să spună. **26** (Îe) **A-și ~ lacrimile** (sau **plânsul**) A-și stăpâni plânsul. **27** (Îae) A reprima izbucnirea unui sentiment. **28** A răbda fără ripostă o necuviință, o insultă. **29** (Îe) **A ~ noduri** A suporta cu necaz o durere, o umilință etc. **30** (Îe) **A-și ~ necazul sau amarul** A îndura un necaz, o durere. **31** (Îe) **~ghite Agachi !** A face un lucru silit. **32** (Îae) A fi nevoit să rabzi ironiile altuia. **33** (Îe) **A o ~** A rămâne păcălit. **34** (Pan) A inhala adânc aer, fum etc. **35** A se îmbiba de un lichid Si: *a absorbi.*
înghițire *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ri* / E: ***înghiți***] **1** Trecere a mâncării și băuturii în stomac, prin faringe și esofag Si: *înghițitură* (1). **2** (Pex) Alimentare. **3** (Pex) Devorare. **4** (Rar) Păcălire. **5** (Fig) Suportare cu stoicism a unei dureri fizice sau morale. **6** Citire rapidă și cu pasiune a unei cărți, a unui text scris. **7** (Fig) Risipire a averii cuiva. **8-9** (Fig) Dispariție (prin cufundare în apă sau) prin îngropare în pământ. **10** (Fig) Învăluire din toate părțile. **11** (Șfg) Absorbire a unui lichid Si: *înghițit[1]* (11). **12** (Fig) Trecere în posesia cuiva. **13** (Pex) Inhalare de aer, de fum etc. **14-15** Omitere de cuvinte sau silabe din cauza (emoției sau a) unui defect de vorbire. **16** Abținere de a spune ceea ce ar fi vrut să spună. **17-18** Stăpânire (a plânsului sau) a râsului. **19** Reprimare a unui sentiment. **20-21** Suportare fără ripostă (a unei jigniri sau) a unei ironii. **22** Necesitate de a face un lucru împotriva voinței.
înghițit, ~ă *a* [At: COȘBUC, AE. 14 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înghiți***] **1** Introdus în esofag prin înghițire (1). **2** (Pex) Mâncat. **3** (Pex) Absorbit. **4** (Fig) Dispărut. **5** (Fig) Suportat. **6** (Fig) Ascuns. **7** (Fig; d. un sentiment) Reprimat. **8** (D. cuvinte, silabe) Omis. **9** (D. aer, fum) Inhalat. **10** (D. avere) Risipit. **11** (D. avere) Însușit de altcineva. **12** Înconjurat din toate părțile. **13** (D. un text) Citit cu repeziciune. **14** (D. manifestări de tristețe, de bucurie) Reținut. **15** (Fig) Făcut împotriva voinței.
înghițitor, ~oare [At: TDRG / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înghiți*** + *-tor*] (Reg) **1** *sf* Beregată. **2** *sf* Amigdale. **3** *a* Care înghite (1).
înghițitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (dial) ***~țăt~*** / Pl: *~ri* / E: ***înghiți*** + *-tură*] **1** Înghițire (1). **2-3** Cantitate (de mâncare sau) de băutură care poate fi înghițită dintr-o dată Cf *îmbucătură, dușcă.* **4** (Reg) Crestătură făcută la piciorul de sus al prispei. **5** (Îe) **A bea dintr-o ~** A bea sorbind toată băutura dintr-o singură respirație.
înghizui *v* vz ***înghesui***
înghizuire *sf* vz ***înghesuire***
înghizuit *sn* vz ***înghesuit***
îngineală *sf* [At: I. GOLESCU, C. I, 189 / Pl: *~eli* / E: cf *îngena*] Apă în care se fierb rufele.
îngingia *vi* [At: ZANNE, P. II, 165 / P: *~gi-a* / Pzi: *~giez* / E: *în-* + ***gingie***] (Rar) **1** A apărea boabele de porumb. **2** (Fig; d. om) A se îmbogăți.
îngingiat, ~ă *a* [At: I. CR. IV, 221 / P: *~gi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngingia***] (Rar) **1** (D. porumb) Copt. **2** (Fig; d. oameni) Înstărit.
îngita *v* vz ***invita***
îngiubelat, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 49 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***în*** + ***giubea*** + *-elat*] (Nob) Îmbrăcat în giubea.
înglătuci *vr* [At: CHEST. IV, 59/302 / Pzi: *~ucesc* / E: nct] (Reg) A se îngrămădi.
îngloba *vt* [At: CONV. LIT. XLIV, vol. 77 / Pzi: *~bez* / E: fr ***englober***] **1** A reuni lucruri diferite formând un tot. **2** A introduce un element ca parte integrantă într-un tot Si: *a include, a cuprinde.*
înglobare *sf* [At: DA ms / Pl: *~bări* / E: ***îngloba***] **1** Reunire a unor lucruri diferite formând un tot. **2** Introducere a unui element ca parte integrantă într-un tot Si: *cuprindere, includere.*
înglobat, ~ă *a* [At: COD. PEN. R. P. R. 598 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngloba***] **1** Reunit cu alte lucruri diferite formând un tot. **2** Inclus într-un tot.
înglobi *vt* [At: GRAIUL, I. 237 / Pzi: *~besc* / E: *în-* + ***globi***] (Îrg) A împovăra cu dări.
îngloda [At: NECULCE, ap. LET. II, 288/18 / Pzi: *~dez,* (înv) *înglod* / E: ***în*** + ***glod***] **1-2** *vtr* (Reg) A (se) înfunda în noroi, fără a mai putea ieși Si: *a (se) înnămoli, a (se) împotmoli.* **3** *vr* (Fig; îe) **A se ~ în datorii** A face multe datorii, fără a le mai putea plăti.
înglodare *sf* [At: DA / Pl: *~dări* / E: ***îngloda***] **1** Înfundare în noroi, fără a mai putea ieși Si: *înnămolire, împotmolire.* **2** (Fig) Cufundare în datorii, în greutăți, în necazuri din care nu se mai poate ieși.
înglodat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1411 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngloda***] **1** Înfundat în noroi, fără a mai putea ieși. **2** (Pex) Plin de noroi Si: *înnămolit.* **3** (Fig) Copleșit de datorii, de greutăți, de necazuri.
înglota *v* vz ***îngloti***
înglotare *sf* vz ***înglotire***
înglotat, ~ă *a* vz ***înglotit***
îngloti [At: PSALT. ȘCH. / V: (cscj) *~ta* / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***gloată***] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) aduna în gloate oastea, în vederea unei acțiuni militare Si: *a (se) mobiliza.* **3** *vt* A cotropi. **4** *vr* A se alia cu cineva în luptă. **5** *vr* (Fig; d. o datorie, o cheltuială) A se mări. **6** *vt* (D. un obicei) A populariza. **7** *vt* (D. persoane) A defăima. **8** *vr* A se îngrămădi.
înglotire *sf* [At: PISCUPESCU, O. 31/19 / V: ***~tare*** / Pl: *~ri* / E: ***îngloti***] **1** Concentrare de trupe. **2** Cotropire. **3** Alianță. **4** Creștere a unei datorii. **5** Popularizare a unui obicei. **6** Defăimare a unei persoane. **7** Îngrămădire.
înglotit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, III, 565 / V: ***~tat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îngloti***] **1** Adunat în număr mare. **2** Cotropit. **3** Aliat cu cineva în luptă. **4** (D. o datorie) Mărit[2]. **5** (Reg; îf *înglotat*) Cu familie numeroasă. **6** Îngrămădit[2].
înglozi *v* vz ***îngrozi***

îngorzi *v* vz ***îngurzi***

îngorzit, ~ă *a* vz ***îngurzit***^{2}

îngorzitură *sf* vz ***îngurzitură***

îngrada *vt* [At: GRAIUL, I, 355 / Pzi: *~radez* / E: ***în*** + ***grad***] (Mil; înv) A avansa pe cineva în grad.

îngrădea *sf* [At: DA ms / Pl: *~ele* / E: cf *îngrădeală*] (Reg) Nuiele pentru împletit garduri.

îngrădeală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli*, *~ele* / E: ***îngrădi*** + *-eală*] (Reg) **1** Îngrădire (1). **2** Împletitură de nuiele prin care se susține tencuiala sau lutul Si: *îngrăditură* (3).

îngrădi [At: CORESI, EV. 296/4 / Pzi: *~desc* / E: slv **градити**] **1** *vt* A împrejmui un teren cu gard, cu uluci, cu zid etc. Si: *a îngrădina* (1). **2** *vr* A se stăpâni. **3** *vr* (Fig) A se apăra cu ajutorul cuiva sau a ceva. **4** *vt* (Fig) A pune limite libertății cuiva. **5** *vrr* (Înv) A se înțelege bine cu cineva. **6** *vrr* (Fig) A cădea de acord. **7** *vt* A împleti nuiele Si: *a îngrădina* (2). **8** *vt* (Pex) A întări o împletitură de nuiele Si: *a îngrădina* (3). **9** *vt* (Pex) A hotărnici.

îngrădina *vt* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 99 / Pzi: *îngrădin*, *~nez* / E: ctm ***îngrădi*** + ***grădină***] **1-3** A îngrădi (**1, 7-8**).

îngrădire *sf* [At: CORESI, EV. 325/1 / Pl: *~ri* / E: ***îngrădi***] **1** Împrejmuire a unui teren cu gard, cu ziduri întărite etc. Si: *îngrădeală* (1). **2** (Pex) Delimitare a hotarelor. **3** (Fig) Stăpânire de sine. **4** (Fig) Apărare cu ajutorul cuiva sau a ceva. **5** Restricție a libertății cuiva. **6** Limitare a drepturilor cuiva. **7** Întărire a unei împletituri de nuiele. **8** (Înv) Înțelegere. **9** (Fig) Acord.

îngrădiș *sn* [At: (a. 1695) HEM 1376 / Pl: *~uri* / E: ***îngrădi*** + *-iș*] **1-2** (Înv) Îngrăditură (**1-2**). **3** (Reg; lpl) Nuielele puse peste rude la sanie.

îngrădit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 81/22 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***îngrădi***] **1** Împrejmuit cu gard sau cu zid pentru a izola. **2** (Fig) Căruia i s-au impus restricții Si: *stăvilit*. **3** Protejat de ceva sau de cineva. **4** (Înv) Îndrăgostit. **5** Împletit. **6** (D. astre) Cu inele.

îngrăditor, ~oare *a* [At: DRĂGHICI, R. 205/14 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***îngrădi*** + *-(i)tor*] **1** Care protejează. **2** (Rar) Care limitează libertatea cuiva.

îngrăditură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 179/2 / Pl: *~ri* / E: ***îngrădi*** + *-tură*] **1** (Ccr) Loc îngrădit Si: (înv) *îngrădiș* (1). **2** Împletitură de nuiele sau gard, zid, grilaj etc. cu care se împrejmuiește un teren Si: (înv) *îngrădiș* (2). **3** Îngrădeală (2). **4** (Lpl) Șipci subțiri care se bat pe pereți pentru a ține tencuiala sau lutul. **5** Parte a pridvorului confecționată din scândură. **6** (Înv) Fortificație. **7** (Rar) Restricție.

îngrămădeală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***îngrămădi*** + *-eală*] Aglomerație.

îngrămădi *vtr* [At: DA / Pzi: *~desc* / E: *în-* + ***grămădi***] **1-2** A (se) strânge la un loc în număr mare. **3-4** A (se) înghesui (**2-3**).

îngrămădire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***îngrămădi***] **1** Adunare la un loc a unui număr mare de oameni. **2** Înghesuire (2). **3** Punere în dezordine într-un spațiu restrâns, împiedicând găsirea la nevoie. **4** Așezare în formă de grămadă.

îngrămădit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***îngrămădi***] **1** Adunat laolaltă în număr foarte mare. **2** Înghesuit^2 (2). **3** (Fam; d. oameni) Prost. **4** Nepriceput. **5** Așezat în formă de grămadă. **6** (Fig) Copleșit de probleme.

îngrășa [At: COD. VOR. 105/19 / V: *~reșa* / Pzi: *îngraș* / E: ml ***ingrassiare***] **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni mai gras. **3** *vtf* (Spc) A face un animal să devină gras, hrănindu-l bine. **4** *vt* (Îe) **A ~ porcul în ajun** A încerca să facă ceva serios în ultimul moment. **5** *vt* (Imp) A îngroșa. **6** *vt* A fertiliza un teren folosind îngrășăminte. **7** *vt* (Pex) A hrăni.

îngrășare *sf* [At: ODOBESCU, III, 26 / V: ***~șere*** / Pl: *~șări* / E: ***îngrășa***] **1** Creștere în greutate Si: *îngrășat*^{1} (1), (rar) *îngrășață*, *îngrășătură* (1). **2** Hrănire a unui animal pentru a deveni gras Si: *îngrășat*^{1} (2), *îngrășătură* (2). **3** Fertilizare a unui teren prin folosirea îngrășămintelor Si: *îngrășat*^{1} (3), *îngrășătură* (3). **4** (Pex) Hrănire. **5** (Imp) Îngroșare.

îngrășat^1 *sn* [At: I. IONESCU, C. 3/9 / V: ***~șet*** / E: ***îngrășa***] **1-3** Îngrășare (**1-3**). **4** (Pex) Hrănire. **5** (Imp) Îngroșare.

îngrășat^2***, ~ă*** *a* [At: VARLAAM, C. 286 / V: ***~șet*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***îngrășa***] **1** (D. ființe) Care a devenit mai gras. **2** (Rar) Îmbibat cu grăsime. **3** (Fig; d. vin) Făcut din strugure gras. **4** (D. sol) Fertilizat prin îngrășăminte chimice sau naturale. **5** (D. animale) Hrănit foarte bine spre a fi sacrificat.

îngrășață *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 135 / Pl: *~țe* / E: ***îngrășa*** + *-eață*] (Rar) Îngrășare (1).

îngrășământ *sn* [At: MDT / Pl: *~minte*, (rar) *~uri* / E: ***îngrășa*** + *-(ă)mânt*] **1** (Șîs ~ *natural*) Gunoi organic, bălegar de vite sau găinaț de păsări de curte, folosit pentru a mări fertilitatea solului agricol. **2** (Șîs ~ *chimic*) Produse chimice folosite pentru favorizarea creșterii mai rapide a plantelor.

îngrășător, ~oare [At: ANON. CAR. / V: ***~șet~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***îngrășa*** + *(ă)tor*] **1** *a* Care îngrașă (1). **2** *smf* Persoană care se ocupă cu îngrășarea vitelor. **3** *sf* (Bot) Plantă erbacee din familia *Lentibulariaceae*, cu frunze cărnoase și vâscos-glanduloase, cu flori albastre-violet (*Pinguicula alpina*). **4** *sf* Plantă erbacee din familia *Lentibulariaceae*, cu frunze cărnoase și vâscos-glanduloase, cu flori albe cu pete galbene (*Pinguicula vulgaris*). **5** *sf* Plantă erbacee cu tulpina întinsă pe pământ și cu flori albe, grupate în formă de cârlig (*Sagina procumbens*).

îngrășătorie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: ***îngrăștor*** + *-ie*] **1** Unitate zootehnică în care sunt îngrășate animalele destinate consumului. **2** Construcție în care se află o îngrășătorie (1).

îngrășătură *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~șet~*** / Pl: *~ri* / E: ***îngrășa*** + *-ătură*] **1-3** Îngrășare (**1-3**).

îngrășere *sf* vz ***îngrășare***

îngrășet^1 *sn* vz ***îngrășat***^{1}

îngrășet^2***, ~ă*** *a* vz ***îngrășat***^{2}

îngrăti *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~tesc* / E: ***în*** + ***gratie***] A închide cu gratii.

îngrăuna *v* vz ***îngreuna***

îngrăunța *vt* [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***grăunțe***] (Reg) **1** A da forma unor grăunțe. **2** A hrăni animalele, păsările cu grăunțe.

îngrăunțare *sf* [At: DA ms / Pl: *~țări* / E: ***îngrăunța***] Hrănire a animalelor, a păsărilor cu grăunțe Si: *îngrăunțat*^{1}, *îngrăunțeală*.

îngrăunțat^1 *sn* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 11 / Pl: *~uri* / E: ***îngrăunța***] Îngrăunțare.

îngrăunțat^2***, ~ă*** *a* [At: PISCUPESCU, O. 301/18 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***îngrăunța***] **1** Care are forma unor grăunțe. **2** Care este hrănit cu grăunțe.

îngrăunțeală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***îngrăunța*** + *-eală*] Îngrăunțare.

îngrângora *vt* [At: MAT. FOLK. I, 523 / Pzi: *~rez* / E: cf *grunguni*] (Reg; d. porumbei) A scoate sunete caracteristice speciei.

îngrebănoși *vr* [At: N. REV. R. I (S) II, 187 / V: ***îngrebo~*** / Pzi: *~șesc* / E: *în-* + ***grebănos***] (D. pisici) A se gheboșa.

îngreboși *v* vz ***îngrebănoși***

îngreca [At: VARLAAM, C. II, 70/1 / Pzi: *îngrec*, (rar) *~ecez* / E: ml **ingrevicare*] (Îvp) **1** *vt* A împovăra. **2** *vi* (D. femei) A rămâne însărcinată. **3** *vt* A lăsa o femeie însărcinată. **4** *vt* A procrea.

îngrecare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 237 / Pl: *~cări* / E: ***îngreca***] **1** Împovărare. **2** Graviditate. **3** Procreere.

îngrecat, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. II 88/1 / Pl: *~te* / E: ***îngreca***] **1** Împovărat. **2** (Îvp; d. femei) Însărcinată.

îngrela *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. 12/2 / Pzi: *~lez* / E: *în-* + ***greu***] (Înv) A îngreuna.

îngreona *v* vz ***îngreuna***

îngreța *vtr* [At: PSALT. 230/22 / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***greață***] **1-2** (Înv) A (se) îngrețoșa (**1-2**).

îngrețălui *vtr* [At: DRĂGHICI, R. 158 /16 / Pzi: *~esc* / E: ***îngreța*** + *-ălui*] **1-2** (Înv) A (se) îngrețoșa (**1-2**).

îngrețăluire *sf* [At: DRĂGHICI, R. 159/23 / Pl: *~ri* / E: ***îngrețălui***] (Înv) **1** Îngrețoșare (1). **2** (Fig) Dezgust.

îngrețoșa [At: P. MAIOR, IST. 62/31 / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***grețos***] **1-2** *vtr* (A produce cuiva sau) a avea o senzație de greață Si: (înv) *a (se) îngreța* (**1-2**), *a se îngrețălui* (**1-2**). **3-4** *vtr* (Fig) A (se) dezgusta.

îngrețoșare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 93 / V: ***~șere*** / Pl: *~șări* / E: ***îngrețoșa***] **1** Senzație de greață Si: *îngrețăluire* (1). **2** (Fig) Dezgust.

îngrețoșat, ~ă *a* [At: ISPIRESCU, U. 96 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngrețoșa***] 1 Căruia i s-a făcut greață. 2 (Fig) Dezgustat. 3 (Fig; rar) Dezgustător.

îngrețoșere *sf* vz ***îngrețoșare***

îngreuia [At: CORESI, EV. 335/8 / P: *~gre-u-ia* / Pzi: *~iez*, (pop) *îngreui* / E: *în-* + ***greoi***] 1-2 *vtr* A (se) face mai greu Si: *a (se) îngreuna* (1-2), (nob) *a (se) îngreutăți* (1-2). 3 *vr* A mânca exagerat de mult Si: *a se îngreuna* (3), (nob) *a se îngreutăți* (3). 4 *vt* (Nob) A lega greutăți de ceva Si: *a îngreuna* (4), (nob) *a îngreutăți* (4). 5 *vt* (Șfg) A apăsa. 6 *vt* A împovăra cu greutăți Si: *a îngreuna* (6), (nob) *a îngreutăți* (6). 7 *vt* (Fig) A pune prea multe biruri Si: *a îngreuna* (7), (nob) *a îngreutăți* (7). 8 *vt* A da foarte mult de lucru Si: *a îngreuna* (8), (nob) *a îngreutăți* (8). 9-10 *vtr* (Fig) (A face să devină sau) a deveni anevoios Si: *a (se) îngreuna* (9-10), (nob) *a (se) îngreutăți* (9-10). 11 *vr* (Fig; d. o casă, o gospodărie etc.) A deveni greu de administrat Si: *a se îngreuna* (11), (nob) *a se îngreutăți* (11). 12 *vt* A moleși. 13 *vt* (Fig) A copleși. 14-15 *vtr* (Înv; fig) (A produce sau) a avea o senzație de apăsare, de greutate Si: *a (se) îngreuna* (14-15). 16 *vt* (Fig) A produce cuiva dificultăți Si: *a îngreuna* (16). 17 *vt* (Pop; d. o femeie) A lăsa însărcinată Si: *a îngreuna* (17). 18 *vr* A fi cuprins de lene Si: *a se îngreuna* (18). 19 *vr* (Înv) A se supăra.

îngreuială *sf* [At: ÎNDREPT. LEGII, ap. TDRG / Pl: *~ieli* / E: ***îngreuia*** + *-eală*] (Înv) Asuprire.

îngreuiare *sf* vz ***îngreuiere***

îngreuiat, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 5/8 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngreuia***] 1-2 Care a devenit (mai greu sau) mai anevoios Si: *îngreunat*[2] (1-2). 3 Apăsat. 4 Trudit. 5 Încărcat. 6 Supărat. 7 (Îvp) Bolnav de hernie Si: *îngreunat*[2] (7). 8 (D. somn) Adânc. 9 Greoi. 10 Copleșit. 11 Moleșit. 12 Zăpăcit. 13 Slăbit. 14 (D. femei) Însărcinată. 15 (Șfg) Împovărat.

îngreuiere *sf* [At: VARLAAM, C. 289 / V: *~iare* / Pl: *~ri* / E: ***îngreuia***] 1 Creștere în greutate Si: *îngreunare* (1), *îngreunat*[1] (1). 2 (Spc) Consumare a prea multor alimente Si: *îngreunare* (2), *îngreunat*[1] (2). 3 Legare a unor greutăți de ceva Si: *îngreunare* (3), *îngreunat*[1] (3). 4 Împovărare cu greutăți Si: *îngreunare* (4), *îngreunat*[1] (4). 5 (Fig) Împovărare a oamenilor cu biruri mari Si: *îngreunare* (5), *îngreunat*[1] (5). 6 (Fig) Obligare de a munci prea mult Si: *îngreunare* (6), *îngreunat*[1] (6). 7 Dificultate mare în atingerea scopului propus Si: *îngreunare* (7), *îngreunat*[1] (7). 8 Senzație de apăsare Si: *îngreunare* (8), *îngreunat*[1] (8). 9 Provocare cuiva a unor dificultăți Si: *îngreunare* (9), *îngreunat*[1] (9). 10 Dificultate de a administra o casă, o gospodărie Si: *îngreunare* (10), *îngreunat*[1] (10). 11 (Pop) Sarcină a unei femei Si: *îngreunare* (11), *îngreunat*[1] (11). 12 Trândăvie. 13 Inerție.

îngreuietor, ~oare *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngreuia*** + *-(ă)tor*] (Îvr) 1-19 Care îngreuiază (1-19) Si: *îngreunător* (1-19).

îngreuna [At: DOSOFTEI, V. S. 125/1 / V: ***~rău~, ~eona*** / Pzi: *îngreun, ~nez* / E: ns cf lat *ingrevinare*] 1-4 *vtr* A (se) îngreuia (1-4). 5 *vt* (Șfg) A apăsa. 6-11 *vtr* A (se) îngreuia (6-11). 12 *vt* A moleși. 13 *vt* (Fig) A copleși. 14-18 *vtr* A (se) îngreuia (14-18). 19 *vr* (Înv) A se supăra. 20 *vr* (Reg) A se îmbăta. 21 *vr* (D. starea sănătății) A se înrăutăți. 22 *vr* (Olt) A avea indigestie. 23 *vr* (Olt) A avea stomacul deranjat.

îngreunare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~nări* / E: ***îngreuna***] 1-11 Îngreuiere (1-11). 12 Trândăvie. 13 Inerție. 14 Agravare a bolii Si: *îngreunat*[1] (14). 15 Înrăutățire a sănătății Si: *îngreunat*[1] (15). 16 Indigestie.

îngreunat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***îngreuna***] 1-11 Îngreuiere (1-11). 12 Trândăvie. 13 Inerție. 14-15 Îngreunare (14-15). 16 Indigestie.

îngreunat[2]***, ~ă*** *a* [At: BELDIMAN, N. P. I 13/4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngreuna***] 1-2 Îngreuiat (1-2). 3 Apăsat. 4 Trudit. 5 Încărcat. 6 Supărat. 7 (Îvp) Îngreuiat (7). 8 (D. somn) Adânc. 9 Greoi. 10 Copleșit. 11 Moleșit. 12 Zăpăcit. 13 Slăbit. 14 (D. femei) Însărcinată. 15 (Șfg) Împovărat.

îngreunător, ~oare *a* [At: N. XENOPOL, ap. DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngreuna*** + *-(ă)tor*] 1-19 Îngreuietor (1-19).

îngreutăți *vtr* [At: POLIZU / V: ***~eot~*** / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***greutate***] (Nob) 1-4 *vtr* A (se) îngreuia (1-4). 5 *vt* (Șfg) A apăsa. 6-11 *vtr* A (se) îngreuia (6-11).

îngrija *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~jez* / E: *în-* + ***grijă***] (Rar) 1-2 A (se) îngrijora (1-2).

îngrijare *sf* [At: DA / Pl: *~jări* / E: ***îngrija***] (Rar) Îngrijorare.

îngrijat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***îngrija***] (Rar) Îngrijorare.

îngrijat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngrija***] (Rar) Îngrijorat[2].

îngrijălui *vtr* [At: DA ms / Pzi: *îngrijălui, ~esc* / E: ***îngriji*** + *-ălui*] (Îvr) 1-2 A (se) îngriji (1-2).

îngrijăluire *sf* [At: DONICI, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***îngrijălui***] (Înv) Îngrijire (1).

îngriji [At: BIBLIA (1688) 201/1 / Pzi: *~jesc* / E: *în-* + ***grijă***] 1 *vtir* A avea grijă de cineva sau de ceva Si: (înv) *a (se) îngrijălui* (1-2). 2 *vt* A păstra ceva în bună stare. 3 *vt* A avea grijă de sănătatea cuiva. 4 *vr* A se preocupa de sănătatea personală. 5 *vr* A urma un tratament medical. 6 *vr* (Udp „de") A-și procura ceva din vreme. 7-8 *vtr* (Înv) A (se) îngrijora. 9-11 *vtir* A purta de grijă cuiva. 12 *vr* (Rel) A se cumineca. 13 *vr* A se menaja. 14 *vr* A avea o ținută îngrijită. 15 *vt* A îngrijora pe cineva. 16-19 *vtir* A-și concentra atenția asupra unui lucru. 20 *vr* (Înv) A fi prudent.

îngrijire *sf* [At: BELDIMAN, ap. GCR II, 242/21 / Pl: *~ri* / E: ***îngriji***] 1 Grijă purtată unei ființe sau unui lucru Si: *îngrijit*[1] (1), *solicitudine*, (înv) *îngrijăluire*. 2 (Înv) Îngrijorare. 3 Precauție. 4 Menajare. 5 Supraveghere a stării de sănătate a unei persoane Si: *îngrijit*[1] (5). 6 Urmare a unui tratament medical Si: *îngrijit*[1] (6). 7 Atenție față de aspectul exterior Si: *îngrijit*[1] (7). 8 (Îs) *Personal de ~* Personal care se ocupă cu curățenia într-o instituție. 9 (Îas) Personalul medical dintr-un spital. 10 (Îe) **A da primele ~ri** A da primul ajutor unui accidentat, unui bolnav etc.

îngrijit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***îngriji***] 1 Îngrijire (1). 2 (Înv) Îngrijorare. 3 Precauție. 4 Menajare. 5 Îngrijire (7).

îngrijit[2]***, ~ă*** *a* [At: BELDIMAN, TR. 355 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îngriji***] 1 (Înv) Plin de griji Si: *neliniștit*. 2 Căruia i se poartă de grijă. 3 Care este păstrat cu grijă. 4 Curat. 5 Dichisit. 6 Făcut cu grijă, cu meticulozitate. 7 Menajat. 8 Tratat din punct de vedere medical. 9 (Udp „de"; îs) *Ediție ~ă, volum ~* Text apărut sub îndrumarea cuiva.

îngrijitor, ~oare [At: PANN, E. II, 85/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngriji*** + *-(i)tor*] 1 *a* (Înv) Îngrijorător. 2 *smf* (Îvr) Care este martor într-un duel. 3-6 *smf* (Rar) (Persoană) (care îngrijește pe cineva sau) care duce grija cuiva. 7 *sf* Femeie care îngrijește un bolnav. 8 *smf* Persoană însărcinată cu menținerea curățeniei și supravegherea unei instituții, a unui imobil, a unei locuințe etc.

îngrijlivi *vr* [At: CANTEMIR, IST. 295 / Pzi: *~vesc* / E: *în-* + ***grijliv***] (Înv; nob) A avea grijă de cineva sau de ceva.

îngrijora [At: DIONISIE, C. 191 / V: (înv) ***~jura*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***grijă*** + *-ura*] 1-2 *vtr* (A inspira sau) a simți neliniște, grijă, teamă Si: *a (se) alarma, a (se) îngrija* (1-2), *a (se) îngriji* (7-8), *a (se) îngrijui* (1-2), *a (se) neliniști*.

îngrijorare *sf* [At: TAFRALI, S. 162 / V: ***~jur~*** / Pl: *~rări* / E: ***îngrijora***] Stare a omului îngrijorat Si: *apăsare, grijă, îngrijare, îngrijat*[1], *îngrijire* (2), *îngrijorat*[1], *neliniște, teamă*.

îngrijorat[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~jur~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***îngrijora***] Îngrijorare.

îngrijorat[2]***, ~ă*** *a* [At: BENIUC, V. 24 / V: ***~jur~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngrijora***] Cuprins de griji Si: *alarmat, îngrijat*[2], *neliniștit*.

îngrijorător, ~oare *a* [At: ARDELEANU, V. P. 171 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngrijora*** + *-(ă)tor*] 1-2 Care îngrijorează (1-2) Si: *alarmant, neliniștitor*.

îngrijui *vtr* [At: ZILOT, ap. HEM 1985 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***grijă***] (Înv) 1-2 A (se) îngrijora (1-2).

îngrijura *v* vz ***îngrijora***

îngrijurare *sf* vz ***îngrijorare***

îngrijurat[1] *sn* vz ***îngrijorat***[1]

îngrijurat[2]***, ~ă*** *a* vz ***îngrijorat***[2]

îngropa [At: TETRAEV. (1574) 212 / V: (îrg) ***~rupa*** / Pzi: *îngrop* / E: ***în*** + ***groapă***] 1 *vt* A băga un mort în groapă, respectând un anumit ritual Si: *a înmormânta, a înhuma*, (reg) *a astruca*. 2-3 *vtr* A (se) băga în pământ. 4 *vt* A răsădi o plantă. 5-6 *vtr* A (se) cufunda în ceva astfel încât să fie

acoperit din toate părțile. **7** *vr* (Fig) A se instala într-un loc retras, întrerupând legăturile obișnuite cu lumea. **8** *vt* (Arg; îe) **Așa să mă ~pi!** Se spune pentru a-l face pe ascultător să creadă ceva. **9** *vt* A participa la înmormântarea cuiva. **10** *vt* (Pex) A supraviețui cuiva. **11** *vt* (D situații neplăcute, incidente etc.) A uita. **12** *vt* A distruge. **13** *vr* (Nob) A se îneca. **14** *vt* (Fig) A ascunde. **15** *vt* A semăna. **16** *vt* (D. porumb și vie) A prăși a doua oară. **17** *vr* (Înv) A se fortifica, făcând gropi, șanțuri. **18** *vt* (Rel; fig) A irosi o calitate, un talent etc.

îngropanie *sf* [At: ALRM I/II, h. 417 / Pl: *~ii* / E: ***îngropa*** + *-anie*] (Înv) Înmormântare.

îngropare *sf* [At: CORESI, EV. 347/8 / V: (îrg) ***~rup~*** / Pl: *~pări* / E: ***îngropa***] **1** Înmormântare. **2** Participare la înmormântarea cuiva Si: *îngropat*[1] (2). **3** (Pex) Supraviețuire cuiva Si: *îngropat*[1] (3). **4** Acoperire cu pământ a unor plante, îndeosebi a viței de vie, toamna Si: *îngropat*[1] (4), *mușuroit*. **5** A doua prașilă a porumbului și a viei Si: *îngropat*[1] (5). **6** Așezare a semințelor în pământul pregătit în prealabil pentru a le face să încolțească și să răsară Si: *îngropat*[1] (6), *semănare*. **7** Cufundare în ceva a unui obiect astfel încât acesta să fie acoperit din toate părțile Si: *îngropat*[1] (7). **8** (Fig) Ascundere. **9** (Fig) Irosire a unei calități, a unui talent etc. Si: *îngropat*[1] (9). **10** (Fig) Instalare într-un loc retras, întrerupând legăturile obișnuite cu lumea Si: *îngropat*[1] (10). **11** (Înv) Fortificare făcând gropi, șanțuri Si: *îngropat*[1] (11). **12** (Fig) Uitare. **13** (Fig) Distrugere. **14** (Nob) Înecare.

îngropat[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 18 / Pl: *~uri* / E: ***îngropa***] **1-7** Îngropare (**1-7**). **8** (Fig) Ascundere. **9-11** Îngropare (**9-11**). **12** (Fig) Uitare. **13** (Fig) Distrugere. **14** (Nob) Înecare.

îngropat[2], ***~ă*** *a* [At: CORESI, EV. 173/33 / V: (înv) ***~rup~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngropa***] **1** (D. persoane) Înmormântat după un anumit ritual Si: *înhumat*[2]. **2** (Pgn) Acoperit cu pământ. **3** (D. semințe) Semănat. **4** Prășit. **5** (D. plante) Răsădit. **6** Cufundat în ceva astfel încât să fie acoperit din toate părțile. **7** Instalat într-un loc retras, întrerupând legăturile obișnuite cu lumea. **8** (Fig; d. un talent, o calitate etc.) Irosit. **9** (Fig) Ascuns. **10** Mort. **11** Distrus. **12** Uitat.

îngropăciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 25/1 / V: (înv) ***~rup~*** / Pl: *~ni* / E: ***îngropa*** + *-(ă)ciune*] (Îvp) **1** Înmormântare. **2** Ceremonie de înmormântare. **3** Jale.

îngropământ *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***îngropa*** + *-(ă)mânt*] (Înv) **1** Înmormântare. **2** Groapă.

îngropăminte *sf* [At: ALRM I/II, h 417 / Pl: *~nți* / E: ***îngropa*** + *-(ă)minte*] (Înv) **1** Înmormântare. **2** Prohod.

îngropător, ~oare [At: CORESI, EV. 102/23 / V: (îrg) ***~rup~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngropa*** + *-(ă)tor*] **1** *a* (Rar) Care îngroapă. **2** *a* Care este util îngropării. **3** *sf* Înmormântare. **4** *sm* Gropar. **5** *sm* (Lpl) Scânduri folosite la construirea pereților unei case. **6** *sn* Unealtă agricolă asemănătoare cu plugul, care răstoarnă brazda în ambele părți, formând șanțuri Si: *rariță*.

îngropătură *sf* [At: CORESI, EV. 183/23 / V: (înv) ***~rup~, ~rupăturie*** / Pl: *~ri* / E: ***îngropa*** + *-(ă)tură*] (Înv) Înmormântare.

îngropelniță *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ți* / E: ***îngropa*** + *-elniță*] (Înv) Cimitir.

îngropilat, ~ă *a* [At: SBIERA, P. 321 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *groapă*] (Înv) Cu gropi.

îngropiță *sf* [At: GORJAN, H. II, 52/5 / Pl: *~țe* / E: ***îngropa*** + *-iță*] (Nob) Groapă.

îngropniță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: *în-* + ***gropniță***] (Îrg) **1-4** Gropniță (**1-4**).

îngroșa [At: COD. VOR. 104/7 / V: (cscj) ***~și*** / Pzi: *îngroș* / E: ml ****ingrossiare***] **1-2** *vtr* (D. corpuri solide) (A face să devină sau) a deveni mai gros sau mai voluminos, adăugându-i material la suprafață. **3** *vr* (Fig; îe) **Se ~oașă gluma** (sau **lucrul, treaba**) Situația ia o întorsătură neplăcută, îngrijorătoare. **4** *vt* A accentua o linie, un punct, o literă etc. pentru a le face mai evidente. **5** *vr* (D. lichide, vapori etc.) A deveni mai dens. **6** *vt* A face ca o soluție să devină mai concentrată prin adaos de materii solide, prin fierbere etc. **7** *vr* (Îe) **A ~ rândurile** A-și spori numărul. **8** *vr* A se îndesi. **9** *vr* (D. voce) A căpăta un timbru mai coborât, mai grav. **10-11** *vtr* (Îe) **A (i se) ~ (cuiva) obrazul** A răbda insulte, neajunsuri. **12-13** *vtr* (Îae) A se face că nu știe faptul că un lucru este altfel decât ar trebui. **14-15** *vtr* (Îae) A deveni obraznic. **16-17** *vtr* A (se) închega. **18** *vt* (Îvp) A lăsa o femeie însărcinată. **19** *vr* (Înv) A se grăbi. **20** *vt* (Fig) A sublinia o idee.

îngroșală *sf* vz ***îngroșeală***

îngroșare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 506 / V: ***~șere, ~șire*** / Pl: *~șări* / E: ***îngroșa***] **1** Mărire a grosimii sau a volumului unui corp solid prin adăugarea unui material la suprafață Si: *îngroșat*[1] (1). **2** Accentuare a unei linii, a unui punct, a unei litere etc., pentru a le face mai evidente Si: *îngroșat*[1] (2). **3** Creștere a densității unor lichide, vapori etc. Si: *îngroșat*[1] (3). **4** Sporire a concentrației unei soluții prin adaos de materii solide, prin fierbere etc. Si: *îngroșat*[1] (4). **5** Sporire numerică Si: *îngroșat*[1] (5). **6** Îndesire. **7** Închegare. **8** Coborâre a timbrului vocii Si: *îngroșat*[1] (8). **9** (Îvp) Sarcină a unei femei Si: *îngroșat*[1] (9). **10** Subliniere a unei idei Si: *îngroșat*[1] (10).

îngroșat[1] *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 205 / Pl: *~uri* / E: ***îngroșa***] **1-5** Îngroșare (**1-5**). **6** Îndesire. **7** Închegare. **8-10** Îngroșare (**8-10**).

îngroșat[2], ***~ă*** *a* [At: TETRAEV. (1574) 221 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngroșa***] **1** Care a devenit mai gros, mai dens sau mai voluminos. **2** (D. femei) Însărcinată. **3** (Îe) **A rămâne cu buzele ~e** A fi păcălit. **4** (D. mâncare) Căreia i s-a adăugat făină. **5** (D. un drum, un loc etc.) Plin de lume. **6** (D. obraz) Care denotă obrăznicie.

îngroșător, ~oare [At: MDT / V: ***~șet~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngroșa*** + *-(ă)tor*] **1-5** *a* Care îngroașă (**1, 4, 6, 18, 20**). **6** *sn* Aparat care servește la eliminarea apei dintr-o pastă.

îngroșătură *sf* [At: PISCUPESCU, O. 196/12 V: ***~șet~*** / Pl: *~ri* / E: ***îngroșa*** + *-tură*] (Înv) **1** Obiect care a fost îngroșat. **2** Parte mai groasă a unui obiect. **3** Obiect care servește la îngroșat.

îngroșeală *sf* [At: LB / V: ***~șală*** / Pl: *~eli* / E: ***îngroșa*** + *-eală*] (Înv) **1** Grosime. **2** Substanță care servește la îngroșat.

îngroșere *sf* vz ***îngroșare***

îngroșetor, ~oare *a* vz ***îngroșător***

îngroși *v* vz ***îngroșa***

îngroșire *sf* vz ***îngroșare***

îngrozat, ~ă *a* vz ***îngrozit***

îngrozăciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 11/2 / Pl: *~ni* / E: ***îngrozi*** + *-ciune*] (Înv) **1-2** Îngrozire (**1-2**). **3** Amenințare.

îngrozătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 178/1 / Pl: *~ri* / E: ***îngrozi*** + *-tură*] (Înv) **1-2** Îngrozire (**1-2**). **3** Amenințare.

îngrozi [At: COD. VOR. 120/13 / V: (înv) ***~glo~, ~zî*** / Pzi: *~zesc* / E: *în-* + ***groază***] **1-2** *vtr* (A produce cuiva sau) a simți spaimă, groază Si: *a (se) înfricoșa, a (se) înspăimânta, a (se) speria*. **3** *vt* (Înv) A amenința.

îngrozire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 221/1 / Pl: *~ri* / E: ***îngrozi***] **1-2** (Producere sau) resimțire a unui sentiment de groază Si: *îngrozăciune* (**1-2**), *îngrozătură* (**1-2**), *îngrozit*[1] (**1-2**). **3** Amenințare.

îngrozit[1] *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 183 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***îngrozi***] **1-2** Îngrozire (**1-2**). **3** Amenințare.

îngrozit[2], ***~ă*** *a* [At: CONACHI, P. 269 / V: (pop) ***~zat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îngrozi***] **1** Adus în stare de groază. **2** Cuprins de groază. **3** Amenințat. **4** (Înv) Îngrozitor (**1**).

îngrozitor, ~oare [At: CONACHI, P. 292 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / / E: ***îngrozi*** + *-(i)tor*] **1** *a* Care înspăimântă Si: *groaznic, înfiorător, îngrozit*[2] (4). **2** *a* (Înv) Amenințător. **3** *av* Foarte mult. **4** *av* Foarte intens. **5** *av* (Înaintea unui adjectiv sau adverb; udp „de") Foarte.

îngrozitoriu, ~oare *a* vz ***îngrozitor***

îngrozî *v* vz ***îngrozi***

îngrupa *v* vz ***îngropa***

îngrupare *sf* vz ***îngropare***

îngrupat, ~ă *a* vz ***îngropat***[2]

îngrupăciune *sf* vz ***îngropăciune***

îngropătoare *sf* vz ***îngropător***

îngrupător *sn* vz ***îngropătoare***
îngrupătură *sf* vz ***îngropătură***
îngrupăturie *sf* vz ***îngropătură***
îngruzi *v* vz ***îngurzi***
îngruzire *sf* vz ***îngurzire***
îngruzit, ~ă *a* vz ***îngurzit***[2]

îngujbat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în* + ***cujbat***] (Înv) **1** Încovoiat[2]. **2** (D. oameni) Gârbovit. **3** Bătut rău.

îngunoi [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***gunoi***] (Înv) **1** *vt* A pune pe pământul cultivabil îngrășăminte naturale. **2** *vt* A murdări cu mult gunoi. **3** *vt* (Spc) A infesta cu gunoi o fântână. **4-5** *vtr* (Fig; d. oameni) (A face să slăbească sau) a slăbi foarte mult ca urmare a unei boli, a suferinței, a muncii grele.

îngunoit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îngunoi***] (Înv) **1** (D. pământ) Fertilizat cu îngrășăminte naturale. **2** Murdărit cu mult gunoi. **3** (D. fântâni) Infestat cu gunoi. **4** (D. oameni) Foarte slab.

îngurga [At: DA ms / Pzi: *îngurg* / E: nct] (Reg) **1** *vr* A se asocia. **2** *vrr* (Îe) **Se ~gă două străiți goale** Se spune când doi săraci se căsătoresc. **3** *vr* A avea o relație de dragoste cu cineva. **4** *vr* A se încurca într-o afacere. **5-6** *vt* A încurca (pe cineva sau) afacerile cuiva. **7** *vt* A face ceva de mântuială. **8** *vt* A face ceva provizoriu. **9** *vt* A înșira cuvinte fără înțeles. **10** *vt* A ocoli adevărul. **11** *vr* A se încăiera.

îngurgita *v* vz ***ingurgita***
îngurgitare *sf* vz ***ingurgitare***
îngurgitat, ~ă *a* vz ***ingurgitat***[2]

îngurguța *vr* [At: PSALT. 145/3 / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***gurguța***] (Înv) **1** A se înălța. **2** A se urca. **3** A se fuduli. **4** A se răsti la cineva.

îngurlui[1] [At: (a. 1777) URICARIUL, XIX, 15 / V: *~a*, ***~gâr~*** / Pzi: *îngurlui, ~esc* / E: *în-* + ***gurlui***] **1** *vr* (Buc; Mol) A intra în relații de dragoste cu cineva. **2** *vr* A se giugiuli. **3** *vr* (Reg) A se căsători. **4** *vr* (Reg) A se încâlci. **5** *vi* A se roti. **6** *vr* (Reg; sst) A se ține bine. **7** *vt* (Buc; sst) A împiedica. **8** *vt* (Reg) A opri. **9** *vt* (Reg) A înșela. **10** *vr* (Reg) A se da bine pe lângă cineva.

îngurlui[2] *vi* [At: H I, 408 / Pzi: ? / E: ns cf *înguruі*] **1** (D. porumbei) A scoate sunete caracteristice speciei. **2** (D. porci) A grohăi.

îngurluiat, ~ă *a* vz ***îngurluit***
îngurluiet, ~ă *a* vz ***îngurluit***

îngurluire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***îngurlui***[1]] (Reg) **1** Îndrăgostire. **2** Giugiuleală. **3** Căsătorie. **4** Încâlcire. **5** Rotire. **6** Împiedicare. **7** Înșelăciune. **8** Lingușeală.

îngurluit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: ***~iat, ~iet*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îngurlui***[1]] (Reg) **1** (D. oameni) Care trăiește în concubinaj. **2** Care are o relație de dragoste cu cineva. **3** Încâlcit. **4** (Fig) Întovărășit cu cineva.

îngurluitor, ~oare a [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngurlui***[1] + *-(i)tor*] **1-10** Care îngurluiește[1] **(1-10)**.

îngurui *vi* [At: H XIV, 8 / Pzi: 3 *~e* / E: *în-* + ***gurui***] (Reg) **1** (D. porumbei) A scoate sunete caracteristice speciei. **2** (Sst; d. porci) A grohăi.

îngurzătură *sf* vz ***îngurzitură***
îngurzâtură *sf* vz ***îngurzitură***

îngurzeală *sf* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: *~zeli* / E: ***îngurzi*** + *-eală*] Încrețire.

îngurzi [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~gor~, ~gruzi*** / Pzi: *~zesc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A încreți marginile unei opinci, ale unei pânze, ale unui sac etc. cu o sfoară, cu o curelușă trecută prin mai multe găuri. **2** *vt* A petici. **3** *vt* (D. cămăși, pânză etc.) A șifona. **4** *vr* (D. față) A se rida. **5** *vt* (Fig) A desena în linii curbe sau în zigzag. **6** *vr* (Fig; d. femei) A se fâstâci. **7** *vi* (D. boabele de porumb) A apărea pe știulete.

îngurzire *sf* [At: MARIAN, ap. DA ms / V: ***~gruz~*** / Pl: *~ri* / E: ***îngurzi***] (Reg) **1** Încrețire a marginilor unei opinci, ale unei pânze, ale unui sac etc. cu o sfoară, cu o curelușă trecută prin mai multe găuri Si: *îngurzitură* (1). **2** Peticire. **3** Șifonare a cămășii Si: *îngurzitură* (3). **4** Ridare a feței Si: *îngurzitură* (4). **5** Desenare a unei linii curbe sau în zigzag Si: *îngurzitură* (5). **6** Ivire a boabelor de porumb pe știulete Si: *îngurzitură* (6). **7** Fâstâcire.

îngurzit, ~ă *a* [At: SIMA, M. / V: ***~gor~, ~gruz~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***îngurzi***] (Reg) **1** Încrețit. **2** Peticit. **3** Șifonat. **4** Ridat. **5** Desenat în zigzag.

îngurzitură *sf* [At: PAMFILE, I. C. 45 / V: ***~gor~, ~zăt~, ~zât~*** / Pl: *~ri* / E: ***îngurzi*** + *-tură*] **1** Îngurzire (1). **2** Peticire. **3-6** Îngurzire (3-6). **7** Fâstâcire. **8** (Ccr) Încrețitură.

îngust, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 109/14 / Pl: *~uști, ~e* / E: ml ***angustus***] **1** Care are lățime mică. **2** (Pex) Subțire. **3** (Fig) Delicat. **4** Strâmt. **5** Limitat. **6** (Fig; d. oameni; șîs *~ la minte*) Lipsit de orizont Si: *mărginit*. **7** (Fig) Mediocru. **8** (Fig) Meschin.

îngusta *vtr* [At: (a. 1762) URICARIUL, XVII, 154 / Pzi: *~tez* / E: ml ***angustare***] **1-2** A (se) face mai puțin lat. **3** (Fig) A (se) reduce. **4** (Fig) A se mărgini. **5** *vr* (Rar; d. pânză) A intra la apă.

îngustare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***îngusta***] **1** Reducere în lățime Si: *îngusteală* (1). **2** (Rar) Scurtare a pânzei după primul spălat Si: *îngusteală* (2). **3** (Fig) Reducere a orizontului cuiva. **4** (Fig) Mărginire.

îngustat, ~ă *a* [At: V. ROM., 1950, 24 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***îngusta***] **1** Care a devenit mai îngust (1). **2** (Pex) Subțiat. **3** Strâmtat. **4** Limitat.

îngustător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***îngusta*** + *-(ă)tor*] (Rar) Care îngustează (1).

îngusteală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***îngusta*** + *-eală*] **1-2** Îngustare **(1-2)**.

îngusticel, ~ea *a* [At: POLIZU / Pl: *~cei, ~cele* / E: ***îngust*** + *-icel*] **1-10** (Rar; șhp) (Cam) îngust **(1-5)**.

îngustime *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 321/ Pl: *~mi* / E: ***îngust*** + *-ime*] **1** Caracteristică a unor obiecte de a fi înguste. **2** (Fig) Lipsă de orizont a spiritului uman Si: *mărginire*. **3** (Fig) Mediocritate. **4** (Ccr) Loc îngust Cf *strâmtoare*. **5** (Ccr) Parte îngustă a unui obiect.

înhamaci *sm* vz ***înhămăci***
înhamare *sf* vz ***înhămare***
înhămat[1] *sn* vz ***înhămat***
înhămat[2]***, ~ă*** *a* vz ***înhămat***[2]

înhăibăra *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: *~rez* / E: ***în*** + ***haibăr***] (Reg) A se îmbrăca cu un haibăr sau cu altă haină lungă și largă.

înhăimura *vtr* [At: JIPESCU, O. 101 / Pzi: *~rez* / E: ns cf *hăibăra*] (Reg) **1-2** A (se) înfofoli **(1-2)**. **3-4** (Pex) A (se) încărca cu lucruri inutile și incomode.

înhăimurat, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 101 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înhăimura***] (Reg) **1-2** Înfofolit[2] **(1-2)**.

înhăini *vr* [At: DA ms / P: *~hă-i~* / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***hain***] (Reg) A se irita.

înhăita [At: PANN, P. V. I, 19 / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***haită***] **1** *vr* (Dep; d. oameni; udp „cu") A se întovărăși, a intra în cârdășie cu unul sau mai mulți derbedei Si: *a se înhârhoni* (2). **2** *vr* (Dep; udp „cu") A trăi în concubinaj. **3-4** *vr* (Pfm; d. oameni; udp „cu") A se asocia în vederea unei acțiuni comune reprobabile. **5** *vt* (Reg; d. o ceată) A înconjura.

înhăitare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***înhăita***] **1** (Dep) Întovărășire cu unul sau mai mulți derbedei Si: *înhăitat*[1] (1). **2** (Dep) Concubinaj. **3-4** (Pfm) Asociere în vederea unei acțiuni comune reprobabile Si: *înhăitat*[1] (3-4). **5** (Reg) Înconjurare a cuiva Si: *înhăitat*[1] (5).

înhăitat[1] *sn* [At: PANN, P. V. I, 19/12 / Pl: *~uri* / E: ***înhăita***] **1** Înhăitare (1). **2** (Dep) Concubinaj (2). **3-5** Înhăitare (3-5).

înhăitat[2]***, ~ă*** *a* [At: PANN, P. V. I, 19/11 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înhăita***] (Pfm) **1** (Dep; d. oameni; udp „cu") Aliat cu unul sau mai mulți derbedei. **2** (D. bărbați și femei; udp „cu") Care trăiește în concubinaj. **3-4** (D. oameni; udp „cu") Asociat pentru o acțiune comună reprobabilă.

înhăma [At: NECULCE, ap. LET. II, 304 / V: (reg) ***~hama*** / Pzi: *înham*, (reg) *înhăm* / E: ***în*** + ***ham***] **1** *vt* A pune hamuri pe cal sau pe alt animal de tracțiune spre a-l atașa la un vehicul. **2** *vt* A atașa calul sau alt animal de tracțiune la un vehicul. **3-4** *vtr* (Fig) A (se) angaja în realizarea unui lucru care necesită eforturi stăruitoare Si: (pfm) *a (se) înjuga*. **5** *vr* (Reg; îe) **A se ~ după ...** A prigoni pe cineva.

înhămaci *smi* [At: DDRF / V: ***~ham~*** / E: ***înhăma*** + *-ciu*] (Înv) Țăran care făcea corvoadă cu caii proprii.

înhămare *sf* [At: DA ms / V: (reg) ***~ham~*** / Pl: *~mări* / E: ***înhăma***] **1** Punere a hamului pe cal sau pe alt animal de tracțiune spre a-l atașa la un vehicul Si: *înhămat*[1] (**1**), *înhămătură* (**1**). **2** Atașare a calului sau a altui animal de tracțiune la un vehicul Si: *înhămat*[1] (**2**), *înhămătură* (**2**). **3** (Fig) Angajare la un lucru greu Si: *înhămat*[1] (**3**).

înhămat[1] *sn* [At: DA ms / V: (reg) ***~ham~*** / Pl: *~uri* / E: ***înhăma***] **1-3** Înhămare (**1-3**).

înhămat[2], ***~ă*** *a* [At: NECULCE, ap. LET. II 364/18 / V: (reg) ***~ham~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înhăma***] **1-2** (D. cai sau alte animale de tracțiune) (Cu hamurile puse sau) atașat la un vehicul. **3** (Rar; d. vehicule) La care s-au înhămat caii sau alte animale de tracțiune. **4** (Fig; d. oameni) Angajat în realizarea unui lucru dificil. **5** (Reg; fig) Purtat de alții după voința lor. **6** Oprit.

înhămătură *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***înhăma*** + *-tură*] **1-2** Înhămare (**1-2**). **3** Atelaj înhămat la o căruță sau la o trăsură. **4** (Mpp) Senzație de apăsare în piept, pe locul unde ar trece hamurile.

înhăndra *vr* [At: DA / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***handră***] A se înhăița (**1**).

înhăpa *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *înhap* / E: cf ucr *хапати*, mg *happolni*, fr *happer*] (D. animale) A prinde rapid cu gura hrana care i se aruncă. **2** A mânca cu lăcomie.

înhărbelat, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 142 / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf bg *хърбел*] (Îrg; csnp) Încălțat necorespunzător.

înhăța [At: PANN, P. V. III, 23 / Pzi: *înhaț*, (reg) *înhăț* / E: *în-* + ***haț***] **1** *vt* A apuca pe cineva sau ceva cu violență, repede și pe neașteptate. **2** *vt* A înșfăca pe cineva în special pentru a-l duce, împotriva voinței lui, într-un anumit loc. **3** *vr* A se lua la ceartă sau la bătaie. **4-5** *vtr* (Imp; d. lupte) A (se) începe, a (se) angaja prin surprindere. **6** *vt* (Fig) A obține prin violență ori viclenie ceva râvnit sau avantajos. **7** *vt* (Arg) A examina elevii neatenți. **8** *vr* (Nob) A se lega de cineva.

înhățare *sf* [At: DA ms / Pl: *~țări* / E: ***înhăța***] **1** Prindere cu violență, rapidă și fără veste Si: *înhățat*[1] (**1**), *înșfăcare*. **2** Prindere a cuiva spre a-l duce undeva împotriva voinței lui Si: *înhățat*[1] (**2**). **3** (Arg) Examinare a elevilor neatenți Si: *înhățat*[1] (**3**). **4** Începere bruscă a unor certuri sau bătăi Si: *înhățat*[1] (**4**). **5** Obținere prin violență sau viclenie a unui obiect râvnit sau a unui avantaj Si: *înhățat*[1] (**5**).

înhățat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înhăța***] **1-5** Înhățare (**1-5**).

înhățat[2], ***~ă*** *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înhăța***] **1** Prins cu violență, rapid și pe neașteptate Si: *înșfăcat*. **2** Dus undeva împotriva voinței lui. **3** (D. oameni) Care s-a luat la ceartă sau la bătaie. **4** (Rar; d. lupte) Care a început fără veste. **5** (D. un obiect, un avantaj) Obținut prin violență sau viclenie.

înhătărăma *v* vz ***încătărăma***

înhâi [At: CHEST. II, 13/50 / Pzi: *~esc*, (rar) *înhâi* / E: *în-* + ***hâi***] (Reg) **1** *vt* A răsturna. **2** *vr* (D. case) A se învechi.

înhâit, ~ă *a* [At: CHEST. II, 13/50 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înhâi***] (Reg) **1** Răsturnat. **2** (D. case) Învechit.

înhârhomi [At: CIAUȘANU, V., ap. DA / Pzi: *~mesc* / E: net] (Reg) **1** *vt* A implica pe cineva într-o afacere încurcată, într-un proces etc. **2** *vr* A se înhăița (**1**).

înhemeit, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 160 / P: *~me-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***hămeit***[2]] (Înv) **1** Zăpăcit. **2** Amețit.

înhleba *vr* [At: ȘEZ. XIX, 11 / Pzi: *~bez* / E: *în-* + ***hleab***] **1** (Mol) A se îmbrăca în grabă. **2** A se încălța cu ciubote ori cu opinci mari, în care se pun obiele multe, făcându-și picioarele să pară mari.

înhobota *vt* [At: SEVASTOS, N. 225 / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***hobot***] (Îrg) **1** A împodobi mireasa după cununie cu hobotul. **2** (Fig) A acoperi. **3** (Pex) A captiva.

înhobotare *sf* [At: MARIAN, NU. 524 / Pl: *~tări* / E: ***înhobota***] (Îrg) **1** Împodobire a capului miresei cu hobotul Si: *înhobotat*[1] (**1**), (înv) *îmbălțare*. **2** Parte din ceremonia nunții care constă în învelirea miresei cu hobotul Si: *înhobotat*[1] (**2**). **3** (Fig) Acoperire. **4** (Pex) Captivare.

înhobotat[1] *sn* [At: MARIAN, NU. 238 / Pl: *~uri* / E: ***înhobota***] (Îrg) **1-2** Înhobotare (**1-2**). **3** (Fig) Acoperire. **4** (Pex) Captivare.

înhobotat[2], ***~ă*** *a* [At: MARIAN, NU. 637 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înhobota***] (Îrg) **1** (D. mirese) Cu capul învelit cu hobotul Si: (înv) *îmbălțată*. **2** (Fig) Acoperit. **3** (Pex) Captivat.

înhodoroba [At: DA ms / Pzi: *~bez* / E: *în-* + ***hodoroabă***] (Îrg) **1** *vt* A improviza ceva din lucruri nefolositoare Si: (înv) *a închipui, a înjgheba*. **2** *vr* A se întrema.

înhojda *v* vz ***înhoșda***

înholba *vtr* [At: DA ms / V: (cscj) ***~bi*** / Pzi: *~bez* / E: *în-* + ***holba***] (Înv) **1-6** A (se) holba (**1-6**).

înholbare *sf* [At: DA ms / Pl: *~bări* / E: *în-* + ***holbare***] (Înv) **1-3** Holbare (**1-3**).

înhompa *vt* [At: DA ms / Pzi: *înhomp* / E: ns cf ger *happen*] (Îrg) A mânca cu lăcomie Si: (pop) *a înfuleca, a hali*.

înhorbotat, ~ă *a* [At: C. NEGRUZZI, S. I, 6 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***în*** + ***horbotă*** + *-at*] Împodobit cu horbotă.

înhoșda *vt* [At: REV. CRIT. III, 158 / V: (înv) ***~ojda*** / Pzi: *~dez* / E: ns cf *în-* + ***hoajbă***] (Trs; înv) **1-2** (A coase prost sau) a lega fără îndemânare ceva Si: (înv) *a îmbredeli, a înnădi*.

înhotărât, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~âți, ~e* / E: ***în*** + ***hotar*** + *-it*] (Înv) Care este la margine, la hotar Si: *limitrof*.

înhulpa *vt* [At: N. REV. R. II, 225 / Pzi: *înhulp* / E: ns cf *hulpav*] **1-2** A bea (dintr-o singură înghițitură sau) fără să se oprească o cantitate de băutură.

înhulpat, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL, V, 100 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***hulpe*** + *-at*] (D. haine) Cu blană de vulpe la gulerul hainei.

înhuma *vt* [At: IBRĂILEANU, A. 121 / V: (înv) ***in~*** / Pzi: *~mez* / E: fr ***inhumer***, lat ***inhumare***] (Liv) A înmormânta.

înhuman, ~ă *a* vz ***inuman***

înhumare *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***in~*** / Pl: *~mări* / E: ***înhuma***] Înmormântare.

înhumat[1] *sn* [At: DA ms / V: (înv) ***in~*** / E: ***înhuma***] (Înv) Înmormântare.

înhumat[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / V: (înv) ***in~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înhuma***] Înmormântat după un anumit ritual Si: *îngropat*[2] (**1**).

înhumator *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înhuma*** + *-tor*] Persoană care înmormântează după un anumit ritual.

înhurni *vr* [At: CHEST. II, 13/371 / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***(h)urni***] (Reg; d. case; csnp) A se nărui.

în(i) *i* [At: CUV. D. BĂTR. II, 235 / E: fo] (Înv) Iată deci.

îniepta [At: LB / Pzi: *îniept* / E: ml ***injecto, -are***] (Reg; rar) **1-2** *vtr* A (se) repezi. **3** *vr* A-și lua avânt. **4** *vr* A se opinti.

înieptare *sf* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 385 / Pl: *~tări* / E: ***îniepta***] (Reg; rar) **1** Repezire. **2** Avânt. **3** Opintire.

înierba [At: DIONISIE, C. 219 / V: (înv; cscj) ***~bi*** / Pzi: *~bez* / E: *în-* + ***iarbă***] **1** *vt* A semăna iarbă pe un teren sterp. **2** *vr* A se acoperi cu buruieni. **3** *vt* (Mpp) A trata o vită cu rădăcină de spânz. **4** *vt* (Iht; reg) A arunca în apă un fel de otravă extrasă din buruieni, amestecată cu momeală, pentru ca peștii să amețească și să se ridice la suprafața apei. **5** *vr* (Reg) A se supăra. **6** *vt* (Înv) A pune praf de pușcă pentru a provoca o explozie.

înierbare *sf* [At: NOM. MIN. 300 / V: (înv) ***~bire*** / Pl: *~bări* / E: ***înierba***] **1** Plantare a unui teren sterp cu iarbă Si: *înierbat*[1] (**1**). **2** Acoperire a unui teren cu buruieni Si: *înierbat*[1] (**2**). **3** (Mpp) Tratare a unui animal bolnav cu rădăcină de spânz Si: *înierbat*[1] (**3**). **4** (Iht; reg) Amețire a peștilor aruncând în apă otravă extrasă din buruieni, amestecată cu momeală Si: *înierbat*[1] (**4**). **5** (Înv) Punere a prafului de pușcă, pentru provocarea unei explozii Si: *înierbat*[1] (**5**).

înierbat[1] *sn* [At: DA ms / V: (înv) ***~bit*** / Pl: *~uri* / E: ***înierba***] (Înv) **1-5** Înierbare (**1-5**).

înierbat[2], ***~ă*** *a* [At: PAMFILE, J., ap. DA / V: (înv) ***~bit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înierba***] (Înv) **1** (D. terenuri) Semănat cu iarbă. **2** (D. terenuri) Năpădit

de buruieni. **3** (Mpp; d. animale bolnave) Tratat cu rădăcini de spânz. **4** (Reg; d. pești) Amețit prin aruncarea în apă a otrăvii extrase din buruieni, amestecată cu momeală. **5** (Înv) În care s-a pus praf de pușcă, pentru provocarea unei explozii.

înierbi *v* vz ***înierba***

înierbire *v* vz ***înierbare***

înierbit[1] *sn* vz ***înierbat***[1]

înierbit[2]***, ~ă*** *a* vz ***înierbat***[2]

înierna *vi* [At: POLIZU / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***ierna***] **1** A-și petrece iarna undeva. **2** A începe frigul iernii.

îniernare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~nări* / E: ***înierna***] (Rar) **1** Petrecere a iernii undeva Si: *îniernare* (**1**). **2** Începere a frigului de iarnă Si: *îniernare* (**2**).

iniesca *v* vz ***înisca***

înimic, ~ă *smf, a* vz ***inamic***

înimos, ~oasă *a* vz ***inimos***

înisca *vtr* [At: DA ms / Pzi: *înisc* / E: *în-* + ***isca***] (Rar) A (se) isca.

înisipit, ~ă *a* vz ***înnisipat***

îniutat, ~ă *a* [At: PAMFILE, DUȘM. 190 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***iute*** + *-at*] (Mtp; înv) Care devine violent.

îniuți *vr* [At: MARDARE, L. 283 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***iute***] (Înv) **1** A se iuți. **2** (Fig) A se întări.

înjârda *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~dez* / E: nct] (Îrg) A ațâța.

înjârdălui *vr* [At: ȘEZ. IX, 156 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îrg) A se însănătoși.

înjâmba *v* vz ***înjimba***

înjârji [At: DA ms / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Îrg) **1-2** *vtr* A (se) încuraja.

înjgheba *vt* [At: DDRF / Pzi: *înjgheb, ~bez* / E: *în-* + ***jgheab***] (Pop) **1** A alcătui, a face ceva la repezeală improvizând din materiale puține, întâmplătoare și disparate. **2** (Pgn) A construi. **3** A încropi (**2**). **4** A face rost de ceva.

înjghebare *sf* [At: DRĂGHICI, R. 78 / Pl: *~bări* / E: ***înjgheba***] (Pop) **1** Improvizare din materiale puține, întâmplătoare și disparate Si: *înjghebat*[1] (**1**), *înjghebătură* (**1**). **2** (Pgn) Construire. **3** Încropire (**2**).

înjghebat[1] *sn* [At: I. IONESCU, C. 125/9 / Pl: *~uri* / E: ***înjgheba***] (Pop) **1** Înjghebare (**1**). **2** (Pgn) Construire. **3** Încropire (**2**).

înjghebat[2]***, ~ă*** *a* [At: CONACHI, P. 299 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înjgheba***] (Pop) **1** Alcătuit la repezeală, improvizând din materiale puține și întâmplătoare. **2** (Pgn) Construit. **3** Încropit (**7**).

înjghebălui *vr* [At: SEVASTOS, P. 102 / Pzi: *~esc* / E: ***înjgheba*** + *-ălui*] (Îrg) A-și face rost de ceva.

înjghebător, ~oare *smf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 148 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înjgheba*** + *-(ă)tor*] (Nob) Persoană care improvizează ceva.

înjghebătură *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***înjgheba*** + *-tură*] **1** Înjghebare (**1**). **2** (Pgn) Construire. **3** Încropire (**2**). **4** (Ccr) Construcție provizorie.

înjimba *vtr* [At: DA ms / V: (reg) ***~jâm~*** / Pzi: *~bez* / E: *în-* + ***jimba***] (Reg) **1-2** A (se) jimba (**7-8**).

înjintui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc, înjintui* / E: *în-* + ***jintui***] (Îvr) A jintui (**1**).

înjitnici *v* vz ***înjitnița***

înjitnița *vt* [At: DA / V: (înv) ***~ici*** / Pzi: *~țez* / E: ***în*** + ***jitniță***] (Nob) A înmagazina în jitniță.

înjitnițare *sf* [At: DA / Pl: *~țări* / E: ***înjitnița***] (Nob) Înmagazinare în jitniță.

înjitnițat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înjitnița***] (Nob) Înmagazinat în jitniță.

înjitui *vr* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; d. animale) A se nărăvi.

înjobenat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***joben*** + *-at*] (Rar) Cu jobenul pe cap.

înjosa *v* vz ***înjosi***

înjosare *sf* vz ***înjosire***

înjosat, ~ă *a* vz ***înjosit***

înjosi [At: GORJAN, H. IV, 47 / V: (nob; cscj) *~sa* / Pzi: *~sesc* / E: ***în*** + ***jos***] **1** *vt* (Îvr) A coborî. **2** *vt* (Nob) A micșora prețul unui obiect. **3-4** *vtr* A (se) umili.

înjosire *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 475 / V: (nob) ***~sare*** / Pl: *~ri* / E: ***înjosi***] **1** (Îvr) Coborâre. **2** (Fig) Umilire. **3** (Nob) Micșorare a prețului unui obiect.

înjosit, ~ă *a* [At: URICARIUL, VIII, 435/20 / V: (nob) ***~sat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înjosi***] **1** (Îvr) Situat mai jos Si: *coborât*. **2** (D. persoane) Care este umilit Si: (înv) *josit*. **3** (Nob; d. prețuri) Scăzut.

înjositor, ~oare *a* [At: ODOBESCU, I, 110 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înjosi*** + *-tor*] Care umilește Si: (înv) *jositor*.

înjosora *v* vz ***înjosori***

înjosorare *sf* vz ***înjosorire***

înjosorat, ~ă *a* vz ***înjosorit***

înjosorâre *sf* vz ***înjosorire***

înjosorât, ~ă *a* vz ***înjosorit***

înjosori *vt* [At: OLLĂNESCU, H. O. 290 / V: (îrg) ***~rî***, (cscj) ***~ra*** / Pzi: *~resc* / E: ***în*** + ***jos*** + *-ori*] (Înv) A umili.

înjosorire *sf* [At: HASDEU, ap. TDRG / V: (îrg) ***~rare, ~râre*** / Pl: *~ri* / E: ***înjosori***] (Înv) Umilire.

înjosorit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. V, 191 / V: (îrg) ***~rât, ~rat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înjosori***] (Înv) Umilit[2].

înjosorî *v* vz ***înjosori***

înjuga [At: CORESI, EV. 401/35 / Pzi: *înjug* / E: *în-* + ***jug***] **1** *vt* A pune un bou sau altă vită la jug. **2-3** *vtr* (Fig; d. oameni) A (se) angaja la o acțiune dificilă care cere eforturi stăruitoare. **4** *vr* (Udp „cu“) A se alia.

înjugare *sf* [At: CORESI, EV. 304/4 / Pl: *~gări* / E: ***înjuga***] **1** Punere a animalelor la jug Si: *înjugat*[1] (**1**), *înjugătura*. **2** (Fig) Angajare la o acțiune dificilă care cere eforturi stăruitoare Si: *înjugat*[1] (**2**). **3** Aliere.

înjugat[1] *sn* [At: CREANGĂ, P. 38 / Pl: *~uri* / E: ***înjuga***] **1-2** Înjugare (**1-2**). **3** Aliere.

înjugat[2]***, ~ă*** *a* [At: CORESI, EV. 27/29 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înjuga***] **1** (D. animale) Pus la jug. **2** (D. car, plug) La care vitele au fost puse în jug. **3** (Înv; fig) Supus.

înjugățel, ~ea *a* [At: ȘEZ. III, 60 / Pl: ***~ei, ~e*** / E: ***înjugat*** + *-el*] **1-2** (Rar; îpp; șhp) Înjugat[2] (**1**) (mic).

înjugător, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 414/13 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înjuga*** + *-tor*] (Înv) Care poate fi pus la jug.

înjugătoriu *sm* vz ***înjugător***

înjugătură *sf* [At: BIBLIA (1688) 206/2 / Pl: *~ri* / E: ***înjuga***] (Înv) Înjugare (**1**).

înjugui *vtr* [At: DA ms / Pzi: *înjugui, ~esc* / E: *în-* + ***jugui***] (Înv) **1-3** A jugui (**1-3**). **4** *vt* (Fig) A subjuga.

înjuguire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înjugui***] (Înv) **1-2** Juguire (**1-2**). **3** (Fig) Robie.

înjumătat, ~ă *a* vz ***înjumătățit***[2]

înjumătăța *v* vz ***înjumătăți***

înjumătățare *sf* vz ***înjumătățire***

înjumătățat, ~ă *a* vz ***înjumătățit***[2]

înjumătăți *vt* [At: PSALT. HUR. 106/38 / V: ***~ța*** / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***jumătate***] **1-3** (A împărți) (a tăia sau) a desface în două. **4** (C. i. vase) A umple pe jumătate. **5** (C. i. băuturi) A îndoi cu apă. **6** (C. i. cuvinte) A rosti numai pe jumătate. **7** (Pex) A reduce la jumătate.

înjumătățire *sf* [At: URCARIUL, I, 23 / V: ***~țare*** / Pl: *~ri* / E: ***înjumătăți***] **1-3** (Împărțire) (tăiere sau) desfacere în două. **4** Umplere a vaselor pe jumătate. **5** Îndoire a băuturilor cu apă. **6** Pronunțare parțială a cuvintelor. **7** (Pex) Reducere la jumătate.

înjumătățit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 99/29 / V: ***~țat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înjumătăți***] **1-3** (Împărțit) (tăiat sau) desfăcut în două părți egale. **4** Redus la jumătate. **5** (D. vase) Plin pe jumătate. **6** (D. băuturi) Îndoit cu apă. **7** (D. cuvinte) Pronunțat parțial.

înjunghetor, ~oare *smf, a* vz ***înjunghietor***

înjunghetură *sf* vz ***înjunghietură***

înjunghia[1] [At: CORESI, EV. 21/29 / P: *~ghi-a* / Pzi: *înjunghii* / E: *în-* + ***junghi***] **1-2** *vt* A vârî un cuțit, un pumnal sau alt obiect cu lamă ascuțită într-un om (și a-l ucide). **3** *vt* (Spc) A tăia un animal. **4** *vt* (Înv; fig) A sacrifica. **5-6** *vr* (A se răni sau) a se sinucide cu un obiect ascuțit. **7** *vt* (Pex) A înfige un cuțit într-un obiect. **8** *vim* A simți o durere ascuțită, un junghi. **9** *vt* (Pex) A provoca cuiva o durere ascuțită.

înjunghia[2] *v* [At: DA ms / P: *~ghi-a* / Pzi: nct / E: ns cf *jimb, jimbi*] (Pbl) **1** A-i cădea cuiva dinții. **2** A râde arătându-și lipsurile din dantură.

înjunghiare *sf* vz ***înjunghiere***

înjunghiat[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 71/1 / P: *~ghi-at* / Pl: *~e* / E: ***înjunghia***[1]] **1-4** Înjunghiere (**1-4**). **5** (Înv; fig) Sacrificare. **6-12** Înjunghiere (**6-12**).

înjunghiat[2]***, ~ă*** [At: IORGA, CH. I. I, 60 / P: *~ghi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înjunghia***[1]] **1-2** (D. oameni) Străpuns cu o armă ascuțită (și ucis). **3** (Spc; d. animale) Tăiat. **4** (Fig) Sacrificat. **5-6** (D. oameni) Care (s-a rănit sau) s-a sinucis cu un obiect ascuțit. **7** Străpuns de o durere ascuțită.

înjunghiere *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 8 / P: *~ghi-e~* / V: ***~ghiare*** / Pl: *~ri* / E: ***înjunghia***[1]] **1-2** Introducere a unui cuțit, a unui pumnal sau a altui obiect cu lamă ascuțită într-un om (și ucidere a lui) Si: *înjunghiat*[1] (**1-2**), (înv) *înjunghietură* (**1-2**). **3** (Spc) Tăiere a unui animal Si: *înjunghiat*[1] (**3**), (înv) *înjunghietură* (**3**). **4** Ospăț ulterior tăierii unui animal Si: *înjunghiat*[1] (**4**), (înv) *înjunghietură* (**4**). **5** (Înv; fig) Sacrificare. **6-7** (Rănire sau) sinucidere a cuiva înfigându-și în trup un obiect ascuțit Si: *înjunghiat*[1] (**6-7**), (înv) *înjunghietură* (**6-7**). **8** (Ccr) Rană pe locul în care a fost înfipt un obiect ascuțit Si: *înjunghiat*[1] (**8**), (înv) *înjunghietură* (**8**). **9** (Pex) Înfigere a unui cuțit într-un obiect Si: *înjunghiat*[1] (**9**), (înv) *înjunghietură* (**9**). **10-11** Provocare cuiva a unei senzații dureroase vii, ca de înjunghiere Si: *înjunghiat*[1] (**10-11**), (înv) *înjunghietură* (**10-11**). **12** Simțire a unei înțepături dureroase în trup, din cauze interne Si: *înjunghiat*[1] (**12**), (înv) *înjunghietură* (**12**).

înjunghietor, ~oare [At: N. TESTAMENT (1648), ap. DA ms / P: *~ghi-e~* / V: ***~nghet~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înjunghia*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care ucide. **3-4** *smf, a* (Persoană) care taie animale. **5** *a* Care produce junghiuri. **6** *sn* (Înv) Altar pe care se aduce un sacrificiu.

înjunghietură *sf* [At: BARCIANU / P: *~ghi-e~* / V: ***~nghet~*** / Pl: *~ri* / E: ***înjunghia*** + *-tură*] (Înv) **1-4** Înjunghiere (**1-4**). **5** (Fig) Sacrificare. **6-12** Înjunghiere (**6-12**).

înjura *vitr* [At: MOXA, 372/12 / Pzi: *înjur* / E: ml ****injuriare***] **1-3** A(-și) spune cuvinte injurioase sau de ocară Si: *a (se) sudui*.

înjurare *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 211 / Pl: *~rări* / E: ***înjura***] **1** Proferare a unor cuvinte injurioase Si: *înjurat*[1] (**1**). **2** (Rar) Ofensă verbală Si: *înjurat*[1] (**2**).

înjurat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înjura***] **1-2** Înjurare (**1-2**).

înjurat[2]***, ~ă*** *a* [At: PRAV. 872 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înjura***] Care a fost insultat cu înjurături.

înjurător, ~oare *smf* [At: PRAV. 875 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înjura*** + *-(ă)tor*] Persoană care înjură.

înjurătoriu, ~oare *smf* vz ***înjurător***

înjurătură *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***înjura*** + *-ătură*] Vorbă sau expresie injurioasă, de ocară Si: *sudalmă*.

înlacrat[1]***, ~ă*** *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 111 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***lacră*** + *-at*] (Înv) Închis în ladă.

înlăcrat[2]***, ~ă*** *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 321 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Rar; d. copaci) Cu crengile crescute în lături.

înlăcrăma *v* vz ***înlăcrima***

înlăcrămare *sf* vz ***înlăcrimare***

înlăcrămat, ~ă *a* vz ***înlăcrimat***

înlăcrima [At: DA ms / V: ***~răma*** / Pzi: *~mez* / E: *în-* + ***lacrimă***] **1** *vi* (D. oameni) A plânge. **2-3** *vir* (D. ochi) A (se) umple cu lacrimi Si: *a lăcrima*.

înlăcrimat, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~răm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înlăcrima***] **1** Plin de lacrimi Si: *lăcrimat*. **2** Trist.

înlănțui [At: NEGRUZZI, S. III, 146 / Pzi: *înlănțui, ~esc* / E: *în-* + ***lanț*** + *-ui*] **1** *vt* A lega în lanțuri. **2** *vt* A cuprinde pe cineva cu brațele. **3** *vt* (Fig) A seduce. **4** *vt* A strânge bine, de jur-împrejur, un obiect. **5** *vtr* A (se) așeza în rând, legându-se unul de altul ca verigile unui lanț. **6** *vr* A urma unul după altul în șir neîntrerupt. **7** *vtr* (A deduce sau) a se succeda în mod logic.

înlănțuire *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 77 / Pl: *~ri* / E: ***înlănțui***] **1** Legare în lanțuri. **2** Cuprindere a cuiva în brațe. **3** (Fig) Seducere. **4** Strângere de jur-împrejur a unui obiect. **5** Așezare în rând a obiectelor legându-se unul de altul ca verigile unui lanț Si: *înlănțuit*[1] (**5**). **6** Înșiruire neîntreruptă a unor elemente. **7-8** (Deducere sau) succedare logică.

înlănțuit, ~ă *a* [At: ISPIRESCU, L. 35 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înlănțui***] **1** Legat în lanțuri. **2** (D. oameni) Îmbrățișat. **3** (Fig) Sedus. **4** Legat unul de altul ca verigile unui lanț. **5** Înșiruit într-o succesiune continuă. **6-7** (Dedus sau) succedat în mod logic.

înlăptoșa *v* [At: DA ms / Pzi: nct / E: *în-* + ***lăptoșa***] (Îvr) A lăptoșa.

înlărgi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~rgesc* / E: *în-* + ***lărgi***] (Îvr) **1-2** A (se) lărgi.

înlătura *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 290 / Pzi: *înlătur* / E: ***în*** + ***laturi***] **1** A da la o parte. **2** A face să dispară.

înlăturare *sf* [At: DDRF / Pl: *~rări* / E: ***înlătura***] **1** Îndepărtare (**2**). **2** Eliminare. **3** Excludere.

înlăturat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înlătura***] **1** Îndepărtare (**2**). **2** Eliminare. **3** Excludere.

înlăturat[2]***, ~ă*** *a* [At: ODOBESCU, S. III, 105 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înlătura***] **1** Dat la o parte. **2** Eliminat. **3** Exclus.

înlăți *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***lăți***] (Îvr) **1-2** A (se) lăți.

înlăuntru *av* vz ***înăuntru***

înlăuntu *av* vz ***înăuntru***

înlăntru *av* vz ***înăuntru***

înlegiui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***legiui***] (Îvr) A legiui.

înlemni [At: NEGRUZZI, S. II, 53 / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***lemn***] **1-2** *vti* (A face să rămână sau) a rămâne nemișcat de frică, de uimire etc. Si: *a încremeni* (**6-7**), *a înlemnoșa* (**1-2**), *a înmărmuri* (**3-4**). **3-4** *vtr* (Fig; rar) (A face să devină sau) a deveni insensibil, neîndurător Si: *a (se) împietri* (**8-9**). **5** *vi* (Îvr) A se preface în lemn Si: *a înlemnoșa* (**3**).

înlemnire *sf* [At: DRĂGHICI, R. 238/7 / Pl: *~ri* / E: ***înlemni***] **1** Nemișcare provocată de frică, de uimire etc. Si: *înlemnit*[1] (**1**). **2** (Fig; rar) Pierdere totală a sensibilității Si: *înlemnit*[1] (**2**). **3** Transformare în lemn Si: *înlemnit*[1] (**3**).

înlemnit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***înlemni***] **1-3** Înlemnire (**1-3**).

înlemnit[2]***, ~ă*** *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 375/25 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înlemni***] **1** (Îvr) Prefăcut în lemn. **2** (Fig) Care a rămas nemișcat de frică, de uimire etc. **3** (Fig; rar) Care a devenit insensibil.

înlemnoșa *vti* [At: DA ms / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***lemn*** + *-oșa*] (Îvr) **1-3** A înlemni (**1-2, 5**).

înlenevi *vir* [At: DA ms / V: ***înleni*** / Pzi: *~vesc* / E: *în-* + ***lenevi***] (Îvp) **1-2** A (se) lenevi (**1-2**).

înleni *vir* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***lene***] (Îvp) **1-2** A (se) lenevi (**1-2**).

înlesni [At: BELDIMAN, N. P. II, 35/5 / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***lesne***] **1-2** *vt* A face ca ceva să fie ușor (de înfăptuit sau) de obținut Si: *a facilita, a favoriza*. **3** *vt* (Pgn) A ajuta. **4** *vt* A ușura cuiva o muncă, o acțiune. **5** *vr* (Reg) A-și îmbunătăți situația materială. **6** *vt* (Reg) A ieftini mărfurile.

înlesnicios, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: *în-* + ***lesnicios***] Lesncios.

înlesnire *sf* [At: (a. 1795) URICARIUL, IV, 71/25 / Pl: *~ri* / E: ***înlesni***] **1-2** Facilitare (a înfăptuirii sau) a obținerii unui lucru. **3** Ușurare a muncii, a acțiunii unei persoane. **4** (Pgn) Ajutor. **5** (Rar) Maleabilitate. **6** (Rar) Înclinare (**7**). **7** Situație materială bună. **8** (Îlav) **Cu ~** Cu ușurință Si: *lesne, ușor*.

înlesnit, ~ă *a* [At: E. VĂCĂRESCUL, IST. 247 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înlesni***] **1** Facilitat. **2** (D. persoane) Care are o situație materială relativ bună. **3** (D. persoane) Ajutat.

înlesnitor, ~oare [At: BELDIMAN, ap. LET. III, 417 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înlesni*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Rar) (Persoană) care ajută. **3** *a* Ușor.

înlimăni *vi* [At: GORJAN, H. II, 13/26 / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***liman***] (Nob; d. corăbii) A trage la mal.

înliniști *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***liniști***] **1-2** A (se) liniști.

înloca *vr* [At: COSTINESCU / Pzi: ? / E: ***în*** + ***loc***] (Reg) A se stabili într-un loc.

înlocui *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 345 / Pzi: *~esc* / E: ***în loc*** + *-ui*] **1** A pune ceva sau pe cineva în locul altuia. **2** A îndepărta pe cineva dintr-un post, numind pe altcineva în locul lui. **3** A ține cuiva locul temporar într-o funcție.

înlocuire *sf* [At: LEG. EC. PL. 164 / Pl: *~ri* / E: ***înlocui***] **1** Punere a unui obiect sau a unei persoane în locul altuia Si: *înlocuit[1]* (1). **2** Îndepărtare a unei persoane dintr-o funcție și numire a alteia Si: *înlocuit[1]* (2). **3** Suplinire temporară a cuiva de către altcineva într-o funcție Si: *înlocuit[1]* (3).

înlocuit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înlocui***] **1-3** Înlocuire (**1-3**).

înlocuit[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înlocui***] Care a fost scos din locul sau din funcția sa.

înlocuitor, ~oare [At: IORGA, CH. I. I, 24 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înlocui*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care înlocuiește pe cineva. **3-4** *sn, a* (Produs, material) mai ieftin, cu care poate fi înlocuit alt produs, material.

înlontru *av* vz ***înăuntru***

înlumina *vt* [At: ANON. CAR., ap. PALIA (1581) 11/6 / Pzi: *~nez* / E: fr ***enluminer***] **1** (Ban; îvp) A lumina. **2** (Frî) A împodobi o carte cu miniaturi, viniete, litere colorate.

înluminare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***înlumina***] **1** (Ban; îvp) Luminare. **2** Împodobire a cărților cu miniaturi, cu viniete, cu litere colorate Si: *înluminat[1]* (2).

înluminat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înlumina***] **1** (Ban; îvp) Luminare. **2** Înluminare (**2**).

înluminat[2], ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înlumina***] **1** (Înv) Care răspândește lumină. **2** (Ban; îvp) Luminat[2]. **3** (Fig) Slăvit. **4** (D. cărți, albume etc.) Împodobit cu miniaturi, cu viniete, cu litere colorate.

înlungi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~ngesc* / E: *în-* + ***lungi***] (Înv) **1-2** A (se) lungi (**1-2**).

înluntroșa *vtr* [At: PSALT. HUR., ap. DA ms / V: *~uot~* / Pzi: *~șez* / E: ***înlăuntru*** + *-oșa*] (Înv) **1-2** A (se) cufunda (**1-2**).

înluntru *av* vz ***înăuntru***

înluotrușa *v* vz ***înluntroșa***

înmagazina *vt* [At: PONI, F. 305 / V: ***in~***, (înv; nrc) ***~iona*** / S și: *îmma~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***emmagasiner***] **1** A pune, a așeza mărfuri, produse etc. într-o magazie pentru a le păstra Si: *a depozita*. **2** (Pgn; fig) A acumula cunoștințe, energie etc.

înmagazinare *sf* [At: SOARE, MAȘ. 17 / V: ***in~***, (înv; nrc) ***~ion~*** / S și: *îmma~* / Pl: *~nări* / E: ***înmagazina***] **1** Așezare a unor mărfuri, produse etc. într-o magazie pentru a le păstra Si: *depozitare, înmagazinat[1]* (1). **2** (Pgn; fig) Acumulare de cunoștințe, energie etc. Si: *înmagazinat[1]* (2).

înmagazinat[1] *sn* [At: DA ms / S și: *îmma~* / V: ***in~***, (înv; nrc) ***~ion~*** / E: ***înmagazina***] **1-2** Înmagazinare (**1-2**).

înmagazinat[2], ~ă *a* [At: DA ms / S și: *îmma~* / V: ***in~***, (înv; nrc) ***~ion~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înmagazina***] **1** (D. mărfuri etc.) Depozitat în magazie. **2** (Fig; d. cunoștințe, energie etc.) Acumulat.

înmagaziona *v* vz ***înmagazina***

înmagazionare *sf* vz ***înmagazinare***

înmagazionat[1] *sn* vz ***înmagazinat[1]***

înmagazionat[2], ~ă *a* vz ***înmagazinat[2]***

înmalacofa *vt* [At: DA ms / V: ***~loc~*** / Pzi: *~fez* / E: ***în*** + ***malacof***] (Înv) A îmbrăca (o femeie) cu malacof.

înmalacofat, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 104 / V: ***~loc~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înmalacofa***] (Înv) Îmbrăcat cu malacof.

înmalocofa *v* vz ***înmalacofa***

înmalocofat, ~ă *a* vz ***înmalacofat***

înmatricula *vtr* [At: DA ms / V: ***in~*** / Pzi: *~lez* / E: fr ***immatriculer***] **1-2** (D. copiii de școală) A (se) înscrie în școală. **3-4** (D. recruți) A (se) înscrie în matricola unei unități militare. **5** *vt* (D. vehicule) A primi număr de înmatriculare și a putea circula.

înmatriculare *sf* [At: LEG. EC. PL. 216 / V: ***in~***, (înv) ***~ație*** / Pl: *~lări* / E: ***înmatricula***] **1** Înscriere a copiilor într-o școală Si: *înmatriculat[1]* (**1**), *înmatriculație* (**1**). **2** Primire a unui număr matricol Si: *înmatriculat[1]* (**2**), *înmatriculație* (**2**). **3** Înscriere a unor recruți în matricola unei unități militare Si: *înmatriculat[1]* (**3**), *înmatriculație* (**3**), (înv) *matriculare*. **4** Primire de către vehicule a unui număr de înmatriculare pentru a putea circula Si: *înmatriculat[1]* (**4**), *înmatriculație* (**4**).

înmatriculat[1] *sn* [At: DA ms / V: ***in~*** / Pl: (nob) *~uri* / E: ***înmatricula***] **1-4** Înmatriculare (**1-4**).

înmatriculat[2], ~ă *sf* [At: DA ms / V: ***in~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înmatricula***] **1** (D. elevi) Înscris într-o școală. **2** (D. elevi) Care a primit un număr matricol. **3** (D. recruți) Care a fost înscris în matricola unei unități militare. **4** (D. vehicule) Care a primit număr de înmatriculare și poate circula.

înmatriculație *sf* [At: DA ms / V: ***in~***, (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***immatriculation***, rs ***иммaтрикуляция***] (Înv) **1-4** Înmatriculare (**1-4**).

înmatriculațiune *sf* vz ***înmatriculație***

înmăguri *vr* [At: I. CR. II, 293 / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***măgură***] (Reg) A se întuneca.

înmănoșa *vt* [At: TDRG / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***mănos***] (Nob; d. soluri) A face fertil.

înmănuchere *sf* vz ***înmănunchere***

înmănuchia *v* vz ***înmănunchea***

înmănuchiare *sf* vz ***înmănunchere***

înmănuchiat, ~ă *a* vz ***înmănuncheat***

înmănunchea [At: COSTINESCU / V: ***~uchia***, ***~nchia*** / Pzi: *~chez* / E: ***în*** + ***mănunchi***] **1** *vt* A lega în mănunchi o cantitate de grâu, iarbă etc. **2** *vr* (Fig) A se aduna la un loc.

înmănunchere *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 70 / V: ***~uche~***, ***~uchiare***, ***~nchiare*** / Pl: *~ri* / E: ***înmănunchea***] **1** Legare în mănunchi. **2** (Fig) Strângere la un loc.

înmănuncheat, ~ă *a* [At: OLLĂNESCU, H. O. 42 / V: ***~uchiat***, ***~nchiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înmănunchea***] **1** Legat în mănunchi. **2** (Fig) Strâns la un loc.

înmănunchia *v* vz ***înmănunchea***

înmănunchiare *sf* vz ***înmănunchere***

înmănunchiat, ~ă *a* vz ***înmănuncheat***

înmănușa [At: COSTINESCU / Pzi: *~șez* / E: ***în*** + ***mănușă***] (Înv) **1-2** *vtr* A(-și) pune mănuși. **3** *vt* (Reg) A pune plăsele la un cuțit. **4** *vt* (Reg) A pune toartă la un vas.

înmănușat, ~ă [At: DEMETRESCU, ap. TDRG / Pzi: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***mănușă*** + *-at*] **1** *a* Care poartă mănuși. **2** *a* Cu mănuși. **3** *sm* (Prt) Fante.

înmări *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***mări***] **1-2** A (se) mări (**1-2**).

înmărita *vtr* [At: DA ms / Pzi: *înmărit* / E: *în-* + ***mărita***] **1-2** A (se) mărita (**1-2**).

înmărmuri *vti* [At: (a. 1675) PROLOG, ap. GCR I, 223/19 / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***marmură***] **1-2** (Mtp) A (se) transforma în marmură. **3-4** (Fig) (A rămâne sau) a face să rămână încremenit de frică, de uimire etc. Si: *a încremeni* (**6-7**), *a înlemni* (**1-2**).

înmărmurire *sf* [At: ZILOT, CRON. 69 / Pl: *~ri* / E: ***înmărmuri***] **1** (Mtp) Transformare în marmură. **2** (Fig) Nemișcare de groază, de frică etc. **3** (Fig) Uimire.

înmărmurit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 390 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înmărmuri***] **1** (Mtp; nob) Care a fost transformat în marmură. **2** (Fig) Care a rămas nemișcat de uimire, frică etc. **3** (Fig) Uimit.

înmărmuritor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înmărmuri*** + *-tor*] (Rar) **1** (Mtp) Care transformă în marmură. **2** Care lasă pe cineva paralizat de frică, de uimire.

înmărunți *vt* [At: DA ms / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***mărunți***] (Înv) A mărunți.

înmălit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***mâlit***] Mâlit.

înmâna *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 306 / V: (reg) ***~nua*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***mână***] **1** A da ceva în mână cuiva. **2-3** (A remite sau) a preda ceva cuiva personal.

înmânare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***înmâna***] **1** Punere a unui obiect în mâna cuiva Si: *înmânat[1]* (**1**). **2-3** (Remitere sau) predare cuiva personal Si: *înmânat[1]* (**2-3**).

înmânat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înmâna***] **1-3** Înmânare (**1-3**).

înmânat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înmâna***] **1** (D. obiecte) Predat cuiva în mână. **2-3** (Remis sau) predat cuiva personal.

înmândri [At: CORESI, PS. 290 / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***mândri***] (Îvp) **1-2** *vtr* A (se) lumina la minte. **3** *vr* A se fuduli.

înmâneca *vtr* [At: DA ms / Pzi: *înmânec* / E: *în-* + ***mâneca***] (Pop) **1-2** A (se) îmbrăca cu ceva cu mâneci.

înmânia *vtr* [At: DA ms / Pzi: *înmânii* / E: *în-* + ***mânia***] (Îvp) **1-2** A (se) mânia.

înmânua *v* vz ***înmâna***

înmelcui *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***melc***] (Nob) A da forma melcului.

înmeșteșugit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~giți, ~e* / E: *în-* + ***meșteșugit***] (Înv) Meșteșugit.

înmia *v* vz ***înmii***

înmiasma *vt* [At: C. PETRESCU, Î. II, 157 / Pzi: *~mez* / E: *în-* + ***miasmă***] (Înv) A înmiresma.

înmiasmare *sf* [At: DA ms / Pl: *~mări* / E: ***înmiasma***] (Înv) Înmiresmare.

înmiasmat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înmiasma***] (Înv) Înmiresmat².

înmicșura *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***micșora***] (Înv) **1-2** A (se) micșora.

înmii *vtr* [At: CONACHI, P. 281 / V: (înv; cscj) ***~mia*** (Pzi: *~iez*) / Pzi: *~miesc* / E: *în-* + ***mie***] **1-2** A (se) mări de o mie de ori. **3-4** (Pex) A (se) înmulți.

înmiire *sf* [At: EMINESCU, P. 253 / Pl: *~ri* / E: ***înmii***] (Rar) **1** Înmulțire de o mie de ori. **2** Înmulțire.

înmiit, ~ă *a, av* [At: (a. 1713) GCR II, 4/32 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înmii***] **1-4** De o mie de ori (mai mare sau) mai mult. **5-8** (Pex) (Foarte mare sau) foarte mult.

înmijloci *vti* [At: DA ms / Pzi: *~ocesc* / E: *în-* + ***mijloci***] (Înv) **1-2** A mijloci.

înmiloșa *vr* [At: DOSOFTEI, PS. 152/38 / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***milos***] (Înv) A se milostivi.

înminuna *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***minuna***] (Înv) **1-2** A se minuna.

înminunare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***înminuna***] (Înv) Minunare.

înminunat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înminuna***] (Înv) Minunat².

înmiresma *vt* [At: DEX / V: (înv) ***~ezma***, (rar; cscj) ***~ezmi*** / Pzi: *~mez* / E: *în-* + ***mireasmă***] A parfuma.

înmiresmare *sf* [At: LESNEA, C. D. 52 / V: (înv) ***~ezm~***, ***~ezmire*** / Pl: *~mări* / E: ***înmiresma***] (Rar) **1** Parfumare. **2** (Ccr) Miros plăcut Si: *parfum*.

înmiresmat, ~ă *a* [At: LESNEA, P. E. 118 / V: (înv) ***~ezm~***, (rar) ***~ezmit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înmiresma***] Mirositor.

înmirezma *v* vz ***înmiresma***

înmirezmare *sf* vz ***înmiresmare***

înmirezmat, ~ă *a* vz ***înmiresmat***

înmirezmi *v* vz ***înmiresma***

înmirezmire *sf* vz ***înmiresmare***

înmirezmit, ~ă *a* vz ***înmiresmat***

înmlădia *vtr* [At: DEX² / V: ***~doia*** / P: *~di-a* / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***mlădia***] **1-2** A (se) mlădia.

înmlădiat, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~di-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înmlădia***] Mlădiat.

înmlădiere *sf* [At: DEX² / P: *~di-e~* / Pl: *~ri* / E: ***înmlădia***] Mlădiere.

înmlădietură *sf* [At: POLIZU / P: *~di-e~* / Pl: *~ri* / E: ***înmlădia*** + *-tură*] (Rar) Mlădiere.

înmlădios, ~oasă *a* [At: DEX² / P: *~di-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *în-* + ***mlădios***] (Rar) Mlădios.

înmlădoia *v* vz ***înmlădia***

înmoina *vr* [At: CARAGIALE, O. VII, 60 / Pzi: 3 *~nează* / E: *în-* + ***moină***] (Îvr; d. vreme) A se încălzi puțin.

înmormânta [At: CREANGĂ, A. 61 / Pzi: *~tez*, (înv) *înmormânt* / E: *în-* + ***mormânt***] **1** *vt* A pune un mort în mormânt. **2-3** *vtr* (Șfg) A (se) îngropa. **4** *vt* (Fig) A da ceva uitării.

înmormântare *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 254 / V: (înv) *~tăciune* / Pl: *~tări* / E: ***înmormânta***] **1** Ceremonial al așezării în mormânt. **2** (Șfg) Îngropare. **3** (Fig) Uitare.

înmormântat, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 24 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înmormânta***] **1** (D. morți) Pus în mormânt. **2** (Fig) Uitat.

înmormântăciune *sf* [At: SBIERA, P. 13 / Pl: *~ni* / E: ***înmormânta*** + *-(ă)ciune*] (Înv) Înmormântare (**1**).

înmormântător, ~oare [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înmormânta*** + *-(ă)tor*] (Nob) **1-2** *smf, a* (Persoană) care organizează și finanțează ceremonialul înmormântării (**1**). **3** *sm* Gropar.

înmrejuit, ~ă *a* [At: PISCUPESCU, O. 6/3 / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***mreajă***] **1** (D. insecte etc.) Pus în mreajă. **2** (Fig; d. persoane) Îndrăgostit.

înmugura *v* vz ***înmuguri***

înmugurare *sf* vz ***înmugurire***

înmugurat[1] *sn* vz ***înmugurit[1]***

înmugurat[2], ~ă *a* vz ***înmugurit[2]***

înmugureală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***înmuguri*** + *-eală*] (Rar) Înmugurire.

înmuguri *vi* [At: ISPIRESCU, L. 72 / V: (cscj) ***~ra*** / Pl: *~resc* / E: *în-* + ***mugur***] **1** (D. plante, copaci etc.) A face muguri. **2** (Fig; d. idei, soluții etc.) A prinde contur în mintea cuiva.

înmugurire *sf* [At: CONTEMP., 1949, nr. 160, 8/1 / V: ***~rare*** / Pl: *~ri* / E: ***înmuguri***] **1** Dezvoltare a mugurilor Si: *înmugurit[1]* (**1**). **2** Conturare în mintea cuiva a unei idei, soluții Si: *înmugurit[1]* (**2**). **3** (Fig) Început¹.

înmugurit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~rat*** / Pl: *~uri* / E: ***înmuguri***] **1-2** Înmugurire (**1-2**). **3** (Fig) Început¹.

înmugurit[2], ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 114 / V: ***~rat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înmuguri***] **1** (D. plante, arbori etc.) Cu mugurii dezvoltați. **2** (Fig; d. concepții, idei etc.) Care a prins contur în mintea cuiva. **3** (Fig) Început². **4** (Țes; îs) *Fir ~* Fir rezultat din anumite procedee de filatură.

înmuguritor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înmuguri*** + *-tor*] (Nob) Care înmugurește (**1**).

înmuia [At: DA / P: *~mu-ia* / Pzi: *înmoi* / E: *în-* + ***muia***] **1-2** *vtr* A (se) introduce într-un lichid Si: *a muia, a uda, a umezi*. **3** *vt* (Reg; rar) A împodobi cu cusături, cu broderii de mătase etc. **4-7** *vtr* (A face să devină sau) a deveni mai moale, (prin încălzire sau) prin subțiere cu un lichid. **8-9** *vtr* (Pfm; îe) **A (i se) ~ (cuiva) inima** A (se) înduioșa. **10-11** *vtr* (Fig) (A face să fie sau) a deveni mai blând Si: *a (se) îmblânzi, a (se) potoli*. **12** *vr* (D. ger, vreme) A se domoli.

înmuiat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~mu-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înmuia***] **1** Introdus în apă sau în alt lichid Si: *udat, umezit*. **2** (Reg; rar) Împodobit cu cusături, cu broderii de mătase. **3** (D. ochi) Înlăcrimat². **4-5** Care a devenit moale (prin încălzire sau) prin adaos de lichid. **6** (Fig) Fără vlagă. **7** (Fig; d. oameni) Care s-a liniștit. **8** (D. ger, vreme) Îmblânzit.

înmuiere *sf* [At: DEX / P: *~mu-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***înmuia***] **1** Introducere într-un lichid. **2** (Reg; rar) Împodobire cu cusături, cu broderii de mătase. **3** Înlăcrimare a ochilor. **4** Topire prin încălzire. **5** Dizolvare cu ajutorul unui lichid. **6** (Fig) Liniștire a unei persoane. **7** Îmblânzire a gerului.

înmuietor *sn* [At: DEX / P: *~mu-ie~* / Pl: *~oare* / E: ***înmuia*** + *-ător*] Vas în care se înmoaie cerealele.

înmulți [At: GCR. I, 35/6 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***mult***] **1-4** *vtr* A (se) mări (numeric sau) cantitativ. **5-6** *vtr* (D. animale, plante) A (se) reproduce. **7** *vt* (Înv) A îmbogăți. **8** *vt* (Mat) A face operația înmulțirii. **9-10** *vtr* (Înv; fig; d. jale, mizerie, greutăți etc.) A (se) mări. **11** *vt* (Înv; fig; d. întâmplări) A expune pe larg.

înmulțime *sf* [At: CORESI, EV. 304/18 / Pl: *~mi* / E: ***înmulți*** + *-ime*] (Înv; csc) **1** Bogăție. **2** Mulțime.

înmulțire *sf* [At: PSALT. 197/7 / Pl: *~ri* / E: ***înmulți***] **1-2** Mărire (numerică sau) cantitativă Si: *înmulțit¹* (**1-2**). **3** Reproducere a unor animale sau plante Si: *înmulțit¹* (**3**). **4** (Înv) Îmbogățire. **5** (Mat) Operație aritmetică fundamentală care constă din mărirea unui număr, deînmulțitul, de atâtea ori cât arată alt număr, înmulțitorul, pentru obținerea unui rezultat numit produs. **6** (Îs) *Tabla ~rii* Tablou care conține produsele înmulțirii între ele a primelor zece numere.

înmulțit¹ *sn* [At: RUSSO, S. 60 / Pl: *~uri* / E: ***înmulți***] **1-3** Înmulțire (**1-3**). **4** (Înv) Îmbogățire.

înmulțit², ***~ă*** *a* [At: (a. 1768) URICARIUL, I, 340/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înmulți***] **1-2** Mărit (cantitativ sau) numeric. **2** Reprodus. **3** Bogat. **4** (Mat) Care a fost supus operației de înmulțire (**5**).

înmulțitor, ~oare [At: VARLAAM, C. 253/2 / Pl: *~i* / E: ***înmulți*** + *-tor*] **1-2** *a* Care face să se mărească (numeric sau) cantitativ. **3** *smf* (Îvr) Animal sau plantă care se reproduce. **4** *sn* (Mat) Număr care arată de câte ori se mărește alt număr prin operația de înmulțire (**5**).

înmundirat, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 36 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***mundir*** + *-at*] (Îvr) Îmbrăcat în uniformă (mundir).

înmurgi *vru* [At: GORJAN, H. II, 126 / Pzi: 3 *~rgește* / E: *în-* + ***amurg***] (Îvr) A se însera.

înmurgit *sn* [At: BARCIANU / S și: *îmmu~* / Pl: *~uri* / E: ***înmurgi***] (Rar) **1** Lăsare a serii. **2** Amurg. **3** (Îlav) **Pe ~** În amurg.

înmuta *vtr* [At: DA ms / Pzi: *înmut* / E: *în-* + ***muta***] **1-2** A (se) muta.

înmuți *vi* [At: BARCIANU / Pl: *~țesc* / E: *în-* + ***mut***] (Rar) A amuți.

înnant, ~ă *a* vz ***înalt***

înnavetare *sf* [At: DEX² / Pl: *~tări* / E: *în-* + ***navetă***] **1-2** Operație de (încărcare și) transportare cu navetele.

înnăboi *vir* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***năboi***] (Îrg) **1-2** A năboi.

înnăclăi *vtr* [At: DEX² / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***năclăi***] (Pfm) **1-4** A (se) murdări rău (cu o substanță lipicioasă).

înnădi [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / S și: *înă~* / Pzi: *~desc* / E: *în-* + ***nadă***] **1** *vt* A adăuga unui obiect, cosând, lipind etc., o porțiune de același fel, pentru a-l mări. **2** *vt* (Pfm; îe) **A umbla ~nd teie putrede** (sau **a ~ din tei curmei**) A o duce greu. **3** *vt* (Spc) A adăuga unor unelte de fier o parte (prin sudare sau călire). **4** *vt* (Fig) A cârpi ceva improvizând. **5** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ la vorbă** A se antrena la vorbă. **6** *vr* A începe o relație de cuplu cu cineva. **7** *vr* (D. pești) A se obișnui să vină la mâncarea ce li s-a dat cu puțină vreme înainte. **8** *vr* (Udp „la") A se obișnui cu ceva bun Si: *a se nărăvi*. **9** *vt* A atrage pe cineva spre ceva. **10** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ la cașcaval** A se obrăznici. **11** *vr* A se lua la ceartă. **12** *vr* A se obișnui să meargă prea des undeva. **13** *vr* A se obișnui să facă ceva nepermis. **14** A realiza o lucrare științifică prin compilație.

înnădire *sf* [At: POLIZU / S și: *înă~* / Pl: *~ri* / E: ***înnădi***] **1** Adăugare unui obiect, prin lipire sau coasere, a unei bucăți de același fel, pentru a-l mări Si: *înnădit¹* (**1**). **2** (Spc) Adăugare unor unelte din fier a unei părți, prin sudare sau călire Si: *înnădit¹* (**2**). **3** (Sfg) Cârpire prin improvizare Si: *înnădit¹* (**3**). **4** Antrenare la vorbă Si: *înnădit¹* (**4**). **5** Începere a unei relații intime Si: *înnădit¹* (**5**). **6** Obișnuire a peștilor să vină la mâncarea ce li s-a dat cu puțină vreme înainte Si: *înnădit¹* (**6**). **7** Obișnuire a unei persoane cu ceva bun Si: *înnădit¹* (**7**). **8** Atragere a cuiva spre ceva Si: *înnădit¹* (**8**). **9** Pornire a unei certe Si: *înnădit¹* (**9**). **10** Obișnuire a cuiva să meargă prea des undeva Si: *înnădit¹* (**10**). **11** Obișnuire de a face ceva nepermis Si: *înnădit¹* (**11**). **12** Realizare a unei lucrări științifice prin compilație Si: *înnădit¹* (**12**).

înnădit¹ *sn* [At: DA ms / S și: *înă~* / Pl: *~uri* / E: ***înnădi***] **1-12** Înnădire (**1-12**).

înnădit², ***~ă*** *a* [At: I. IONESCU, C. 167/14 / S și: *înă~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înnădi***] **1** La care s-a adăugat o bucată de același fel prin lipire sau coasere, pentru a fi mărit. **2** (Spc; d. unelte din fier) La care s-a adăugat o parte, prin sudare sau călire. **3** (Sfg) Cârpit prin improvizare. **4** Antrenat la vorbă. **5** (D. oameni) Care a început o relație intimă cu cineva. **6** (D. pești) Care s-a obișnuit să vină la mâncarea ce i s-a dat cu puțină vreme înainte. **7** (D. oameni) Care s-a obișnuit cu ceva bun. **8** (D. oameni) Care a fost atras spre ceva. **9** (D. oameni) Care s-a aprins la ceartă. **10** (D. oameni) Care s-a obișnuit să meargă prea des undeva. **11** (D. oameni) Care s-a obișnuit să facă ceva nepermis. **12** (Spc; d. lucrări științifice) Realizat prin compilație.

înnăditor, ~oare [At: DA ms / S și: *înă~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înnădi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care adaugă unui obiect o bucată de același fel, prin coasere sau lipire. **3-4** *smf, a* (Persoană) care adaugă o parte unei unelte din fier, prin sudare sau călire. **5-6** *smf, a* (Persoană) care cârpește ceva prin improvizare. **7-9** *a* Care înnădește (**7-9**).

înnăditură *sf* [At: POLIZU / S și: *înă~* / Pl: *~ri* / E: ***înnădi*** + *-tură*] **1** Bucată înnădită. **2** Loc unde s-a înnădit (**1**).

înnăgări *vr* [At: DA ms / S și: *înă~* / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***năgară***] (Îrg) A se acoperi de frunze, lemne etc. putrede, aduse de apă.

înnăgărire *sf* [At: F. R. ATILA, 180 / S și: *înă~* / Pl: *~ri* / E: ***înnăgări***] (Îrg) Acoperire de frunze, lemne etc. putrede, aduse de apă.

înnăimi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~mesc* / E: *în-* + ***năimi***] **1-2** A (se) năimi.

înnămeți *vt* [At: DA ms / Pzi: 3 *~țește* / E: *în-* + ***nămeți***] (Pop) A nămeți.

înnămoli [At: (a. 1783) URICARIUL, XVI, 229 / V: (înv) ***~nom~*** / S și: *înă~* / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***nămol***] **1-2** *vtr* A (se) înfunda în nămol Si: *a (se) împotmoli*. **3** *vr* (D. albia unei ape curgătoare) A se îngusta din cauza aluviunilor. **4-5** *vtr* A (se) murdări de nămol Si: *a (se) înnoroi*.

înnămolire [At: I. IONESCU, P. 71 / V: (înv) ***~nom~*** / S și: *înă~* / Pl: *~ri* / E: ***înnămoli***] **1** Împotmolire în nămol. **2** Îngustare a albiei unei ape curgătoare din cauza aluviunilor. **3** Murdărire cu nămol.

înnămolit, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 223 / S și: *înă~* / V: (înv) ***înnom~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înnămoli***] **1** Împotmolit în nămol. **2** (D. albia unei ape curgătoare) Îngustat. **3** Murdar de nămol.

înnăpârli *vi* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***năpârli***] A năpârli.

înnărăvi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~vesc* / E: *în-* + ***nărăvi***] **1-2** A (se) nărăvi.

înnăscut, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL, VI, 208 / Pl: *~uți, ~e* / E: *în-* + ***născut***] Congenital.

înnăsturat, ~ă *a* [At: CONACHI, P. 20 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***nasture***] (Nob) **1-2** (Încheiat sau) împodobit cu nasturi.

înnăuci *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~ucesc* / E: *în-* + ***năuci***] (Înv) **1-2** A (se) năuci.

înnăvodi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~desc* / E: *în-* + ***năvodi***] (Îvr) A năvădi.

înnebuni [At: CORESI, EV. 543 / S și: *îne~* / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***nebun***] **1** *vt* A face pe cineva să-și piardă stăpânirea de sine Si: *a agasa, a enerva*. **2-3** *vt* (Pfm; îe) **Nu mă ~!** Se spune cuiva pentru a exprima (mirarea sau) neîncrederea față de cele auzite. **4** *vt* (Îae) Lasă-mă în pace! **5** *vi* A fi atins de demență Si: *a se aliena*. **6** *vt* (Îe) **A ~ după cineva** (sau **ceva**) A-i plăcea cuiva foarte mult cineva sau ceva.

înnebunire *sf* [At: DA ms / S și: *îne~* / Pl: *~ri* / E: ***înnebuni***] **1** Pierdere a stăpânirii de sine. **2** Îmbolnăvire de demență. **3** Îndrăgostire puternică de cineva sau de ceva.

înnebunit, ~ă *a* [At: DRĂGHICI, R. 225/19 / S și: *îne~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înnebuni***] **1** Care și-a pierdut stăpânirea de sine. **2** Dement. **3** Foarte îndrăgostit de cineva sau de ceva.

înnebunitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înnebuni*** + *-tor*] **1** Care face pe cineva să-și piardă stăpânirea de sine. **2** Care face pe cineva să se îmbolnăvească de demență. **3** Care face pe cineva să se îndrăgostească foarte tare.

înnecăji *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~jesc* / E: *în-* + ***necăji***] (Înv) **1-2** A (se) necăji.

înnegreală *sf* [At: PAMFILE, A. R. 55 / S și: (înv) *îne~* / Pl: *~eli* / E: ***înnegri*** + *-eală*] (Rar) **1-5** Înnegrire (**1-3, 5-6**). **6** (Fig) Ponegrire.

înnegri [At: TETRAEV. (a. 1574) 227 / S și: (înv) *îne~* / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***negru***] **1-2** *vtr* A (se) colora în negru. **3** *vr* (D. oameni etc.) A se bronza. **4-5** *vtr* (D. rufe, obiecte etc.) A (se) murdări. **6** *vt* (Fam; îe) **A ~ hârtia** A scrie. **7** *vi* A se detașa ca o pată întunecată pe un fond de culoare deschisă. **8** *vt* (Fig) A ponegri. **9-10** *vtr* (Pex) A face să devină sau a deveni de culoare închisă Si: *a (se) întuneca*.

înnegrire *sf* [At: MARIAN, CH. 52 / S și: (înv) *îne~* / Pl: *~ri* / E: ***înnegri***] **1** Colorare în negru Si: *înnegreală* (**1**), *înnegrit*[1] (**1**), *înnegritură* (**1**). **2** Bronzare a pielii oamenilor Si: *înnegreală* (**2**), *înnegrit*[1] (**2**), *înnegritură* (**2**). **3** Murdărire a rufelor, a obiectelor Si: *înnegreală* (**3**), *înnegrit*[1] (**3**), *înnegritură* (**3**). **4** (Îs) ~ *a hârtiei* Scriere. **5** Ieșire în evidență ca o pată întunecată pe un fond de culoare deschisă Si: *înnegreală* (**4**), *înnegrit*[1] (**4**), *înnegritură* (**4**). **6** (Pex) Închidere a culorii unui obiect Si: *înnegreală* (**5**), *înnegrit*[1] (**5**), *înnegritură* (**5**). **7** (Fig) Ponegrire.

înnegrit[1] *sn* [At: DA ms / S și: (înv) *îne~* / Pl: *~uri* / E: ***înnegri***] **1-5** Înnegrire (**1-3, 5-6**). **6** (Fig) Ponegrire.

înnegrit[2], ***~ă*** *a* [At: NEGRUZZI, S. V. 281 / S și: (înv) *îne~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înnegri***] **1** Vopsit în negru. **2** Care a devenit negru. **3** (D. oameni) Bronzat. **4** (D. obiecte) Murdărit. **5** (Fig; d. oameni) Calomniat.

înnegritor, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înnegri*** + *-tor*] **1-2** *sn, a* (Substanță) care înnegrește. **3** *smf, a* (Persoană) care denigrează.

înnegritură *sf* [At: MAT. FOLK. 1556 / Pl: *~ri* / E: ***înnegri*** + *-tură*] **1-5** Înnegrire (**1-3, 5-6**). **6** (Fig) Ponegrire.

înnegura [At: NEGRUZZI, S. I, 110 / S și: (înv) *îne~* / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***negură***] **1-2** *vtr* (D. cer) A (se) acoperi cu negură, cu ceață. **3-4** *vr* (Fig; d. oameni) A căpăta o expresie tristă Si: *a se întuneca*. **5-6** *vtr* (D. privire) A (se) împăienjeni.

înnegurare *sf* [At: IORGA, L. I, 51 / S și: (înv) *îne~* / Pl: *~rări* / E: ***înnegura***] **1** Întunecare a cerului. **2** Împăienjenire a privirii. **3** (Fig) Întristare.

înnegurat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 168/2 / S și: (înv) *îne~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înnegura***] **1** (D. cer) Acoperit cu negură, ceață etc. **2** (Fig; d. oameni) Posomorât. **3** (D. privire) Împăienjenit.

înnemuri[1] *vr* [At: MARIAN, NA. 364 / S și: (înv) *îne~* / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***neam***] **1-2** (Reg) A se înrudi (**1-2**).

înnemuri[2] *vt* [At: ALECSANDRI, P. III, 528 / Pzi: *~resc* / E: ***înnemurire***] (Lit; îvr) A face nemuritor Si: *a imortaliza*.

înnemurire *sf* [At: MARIAN, Î. 400 / S și: (înv) *îne~* / Pl: *~ri* / E: ***înnemuri***[1]] **1-2** (Reg) Înrudire (**1-2**).

înnemurit, ~ă *a* [At: MARIAN, Î. 403 / S și: (înv) *îne~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înnemuri***[1]] **1-2** (Reg) Înrudit (**1-2**).

înneoa *vr* [At: PSALT. SCH. 201 / Pzi: ? / E: *în-* + ***nea***] (Înv) A se înzăpezi.

înnetezi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zesc* / E: *în-* + ***netezi***] (Înv) A netezi.

înnetezitoare *sf* [At: DA ms / Pl: *~ori* / E: *în-* + ***netezitoare***] (Îvp) Netezitoare.

înnimeri *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***nimeri***] (Îvp) **1-2** A (se) nimeri (**1-2**).

înnimici *vt* [At: DA ms / Pzi: *~icesc* / E: *în-* + ***nimici***] (Îvp) A nimici.

înnisipa *vr* [At: TDRG / V: (cscj) ***~pi*** / S și: *îni~* / Pzi: 3 *~pează* / E: *în-* + ***nisip***] **1** (D. vase maritime, căi de comunicație etc.) A se acoperi cu un strat de nisip. **2** (Spc; d. râuri, canale) A se astupa cu nisip și a nu mai fi navigabil, util.

înnisipare *sf* [At: CONV. LIT. XLIII, 383 / V: ***~pire*** / S și: *îni~* / Pl: *~pări* / E: ***înnisipa***] **1** Acoperire cu un strat de nisip Si: *înnisipat*[1] (**1**). **2** Înfundare cu nisip a unui râu sau canal, nemaifiind navigabil Si: *înnisipat*[1] (**2**).

înnisipat, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~pit*** / S și: *îni~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înnisipa***] **1** Acoperit cu un strat de nisip. **2** (D. canale, conducte etc.) Astupat cu nisip și devenit nenavigabil.

înnisipi *v* vz ***înnisipa***

înnisipire *sf* vz ***înnisipare***

înnisipit, ~ă *a* vz ***înnisipat***

înnobila [At: CONTEMP., 1948, nr. 113, 9/1 / S și: *îno~* / V: (cscj) *~li* / Pzi: *~lez* / E: *în-* + ***nobil***] **1** *vt* A da unei persoane un titlu de noblețe Si: (Trs) *a înnobilita*. **2-3** *vtr* (Fig) (A face ca cineva să devină sau) a deveni mai distins, mai rafinat. **4-5** *vtr* A (se) îmbunătăți calitatea (unei rase de animale sau a) unei specii de plante. **6-7** *vtr* A (se) îmbunătăți, prin procedee fizice sau chimice, proprietățile unor materiale, substanțe.

înnobilare *sf* [At: CONTEMP., 1948, nr. 113, 9/1 / V: ***~lire*** / S și: *îno~* / Pl: *~lări* / E: ***înnobila***] **1** Acordare a titlului de noblețe unei persoane Si: *înnobilat*[1] (**1**). **2** Ridicare a cuiva în grad Si: *înnobilat*[1] (**2**). **3** Sporire a distincției și rafinamentului unei persoane Si: *înnobilat*[1] (**3**). **4-5** Îmbunătățire a calității (unei rase de animale sau a) unei specii de plante Si: *înnobilat*[1] (**4-5**). **6** Îmbunătățire, prin procedee fizice sau chimice, a proprietăților unor materiale, substanțe etc. Si: *înnobilat*[1] (**6**).

înnobilat[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~lit*** / S și: *îno~* / Pl: *~uri* / E: ***înnobila***] **1-6** Înnobilare (**1-6**).

înnobilat[2], ***~ă*** *a* [At: MACEDONSCKI, O. I, 267 / V: ***~lit*** / S și: *îno~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înnobila***] **1** (D. persoane) Care a primit un titlu de noblețe. **2** (Fig) Care a devenit mai distins, mai rafinat. **3** (D. rase de animale) Care are calități îmbunătățite. **4** (D. specii de plante) Ameliorat. **5** (D. substanțe, materiale) Care are proprietăți îmbunătățite prin procedee fizice sau chimice.

înnobili *v* vz ***înnobila***

înnobilire *sf* vz ***înnobilare***

înnobilit[1] *sn* vz ***înnobilat***[1]

înnobilit[2], ***~ă*** *a* vz ***înnobilat***[2]

înnobilita *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: ml ***nobilito, -are***] (Trs) A înnobila (**1**).

înnoda [At: ANON. CAR. / S și: *îno~* / Pzi: *înnod* / E: *în-* + ***nod***] **1-2** *vtr* (C. i. ața, funia etc.) A (se) face un nod la ceva. **3-4** *vtr* (Fig) A (se) împerechea. **5** *vr* (Îe) **A se ~ la vorbă** (sau **la ceartă**) A se certa. **6** *vr* (Îae) A se porni la vorbă. **7** *vr* (Îe) **A-i se ~ cuiva tusea-n gât** A-l apuca tusea. **8** *vt* (Fig) A agonisi. **9** *vt* A lega fixând cu un nod. **10** *vt* (Fam) A improviza. **11** *vr* (Îe) **A se ~ (cu cineva)** A începe o relație de dragoste cu cineva.

înnodare *sf* [At: ENC. VET. 41 / S și: *îno~* / Pl: *~dări* / E: ***înnoda***] **1** Facere a unui nod la ceva Si: *înnodat*[1] (**1**), *înnodătură* (**1**). **2** Legare fixând ceva cu un nod Si: *înnodat*[1] (**2**), *înnodătură* (**2**). **3** (Fig) Împerechere. **4** (Fig) Agonisire. **5** (Fam) Improvizare.

înnodat[1] *sn* [At: H. V, 390 / S și: *îno~* / Pl: *~uri* / E: ***înnoda***] **1-2** Înnodare (**1-2**). **3** (Fig) Împerechere. **4** (Fig) Agonisire. **5** (Fam) Improvizare.

înnodat[2], ***~ă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 88 / S și: *îno~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înnoda***] **1** (D. fire, funii etc.) Legat cu nod. **2** Fixat cu un nod. **3** (Fig) Împerecheat. **4** (Fig) Agonisit. **5** (Fam) Improvizat.

înnodățel, ~ea *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 83 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***înnodat*** + *-el*] **1-4** (Reg; șhp) Înnodat[2] (**1-2**) (mic).

înnodătură *sf* [At: ȘEZ. IV, 114 / S și: (înv) *îno~* / Pl: *~ri* / E: ***înnoda*** + *-tură*] (Reg) **1-2** Înnodare (**1-2**). **3** (Fig) Împerechere. **4** (Fig) Agonisire. **5** (Fam) Improvizare.

înnodâcăi *vr* [At: ARH. OLT. XXI, 268 / Pzi: *înnodâcăi*, (înv) *~ăesc* / E: *în-* + ***nodâcăi***] (Reg) **1** A se lăcomi la mâncare. **2** (D. copiii care lucrează cu sapa) A se căzni.

înnodura *vt* [At: TDRG / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***nod***] (Țes; înv) A împreuna firele unei urzeli noi de uriocul vechi.

înnoi [At: CORESI, EV. 27/20 / S și: (înv) *înoi* / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***nou***] **1-2** *vtr* A (se) face ca nou (înlocuind ce era vechi, uzat) Si: *a (se) reface, a (se) repara*. **3** *vt* A pune un lucru nou în locul altuia vechi Si: *a primeni, a schimba*. **4** *vr* A se regenera. **5-6** *vtr* (Fig; c. i. puterea, tinerețea etc.) A (se) reface. **7-8** *vtr* A (se) repeta. **9** *vr* A avea loc un eveniment nou. **10** *vt* (Înv; spc; d. construcții) A sfinți. **11** *vr* A se îmbrăca cu ceva nou. **12** *vt* (Fig) A prelungi valabilitatea unei autorizații, a unui document

etc. **13** *vt* (D. clădiri) A renova. **14** *vt* A face încă o dată, a relua o acțiune. **15** *vt* (Înv; spc) A schimba domnia țării.

înnoire *sf* [At: BIBLIA (1688) 8/44 / S și: *îno~* / Pl: *~ri* / E: ***înnoi***] **1** Asemănare cu ceva nou, prin înlocuirea a ceea ce era vechi, uzat Si: (înv) *înnoitură* **(1)**. **2** Punere a unui lucru nou în locul altuia vechi Si: (înv) *înnoitură* **(2)**. **3** Regenerare și întinerire a unui organism Si: (înv) *înnoitură* **(3)**. **4** Refacere a puterii și energiei Si: (înv) *înnoitură* **(4)**. **5** Repetare. **6** Producere a unui eveniment nou Si: (înv) *înnoitură* **(6)**. **7** (Înv) Sfințire a unei construcții Si: (înv) *înnoitură* **(7)**. **8** Schimbare a hainelor vechi cu unele noi Si: (înv) *înnoitură* **(8)**. **9** Prelungire a valabilității unei autorizații, a unui document Si: (înv) *înnoitură* **(9)**. **10** Reluare a unei acțiuni Si: (înv) *înnoitură* **(10)**. **11** (Înv; spc) Schimbare a domniei țării Si: (înv) *înnoitură* **(11)**. **12** Renovare. **13** Inovație.

înnoit, ~ă *a* [At: I. IONESCU, C. 3/20 / S și: *îno~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înnoi***] **1** Făcut din nou. **2** Restabilit. **3** Regenerat. **4** (Fig; d. putere) Refăcut. **5** Repetat. **6** (Înv; spc; d. construcții) Sfințit. **7** (D. îmbrăcăminte) Schimbat. **8** (Fig; d. acte) A cărui valabilitate este prelungită. **9** (D. clădiri) Renovat.

înnoitor, ~oare *smf, a* [At: BIBLIA (1688) 7/48 / S și: *îno~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înnoi*** + *-tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) care inventează ceva. **3-4** (Persoană) care renovează.

înnoitură *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 316/1 / S și: *îno~* / Pl: *~ri* / E: ***înnoi*** + *-tură*] (Înv) **1-4** Înnoire **(1-4)**. **5** Repetare. **6-11** Înnoire **(6-11)**. **12** Renovare. **13** Inovație.

înnomoli *v* vz ***înnămoli***

înnomolire *sf* vz ***înnămolire***

înnomolit, ~ă *a* vz ***înnămolit***

înnontru *av* vz ***înăuntru***

înnopta [At: PRAV. 105 / S și: *îno~* / Pzi: *~tez*; 3 *~tează*, (Trs; rar) *~oaptă* / E: *în-* + ***noapte***] **1-2** *vir* A (se) face noapte. **3** *vr* (Rar) A începe să se întunece. **4** *vi* A petrece noaptea undeva. **5-6** *vtr* (Reg) A (se) cufunda.

înnoptare *sf* [At: DA ms / S și: *îno~* / Pl: *~tări* / E: ***înnopta***] **1** Cădere a nopții Si: *înnoptat¹* **(1)**. **2** Rămânere a cuiva peste noapte undeva Si: *înnoptat¹* **(2)**. **3** (Reg) Cufundare.

înnoptat¹ *sn* [At: CHIRIȚESCU, ap. CONV. LIT. XLV, 373 / S și: *îno~* / Pl: *~uri* / E: ***înnopta***] **1-2** Înnoptare **(1-2)**. **3** (Reg) Cufundare.

înnoptat², ~ă *a* [At: PANN, E. I, 38/13 / S și: *îno~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înnopta***] **1** Târziu. **2** Peste care s-a lăsat noaptea. **3** (Fig) Posomorât. **4** (Îlav) **Pe ~** (sau **~e**) La căderea nopții.

înnora [At: DOSOFTEI, V. S. 110 / V: ***~oura*** / S și: *înora* / Pzi: 3 *~rează*; (pop) *~ourā* / E: *în-* + ***nor***] **1-2** *vir* A se ivi mulți nori pe cer. **3-4** *vir* (Pop; d. soare) A se întuneca din cauza norilor. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) întrista.

înnorare *sf* [At: DA ms / V: ***~our~*** / S și: *îno~* / Pl: *~rări* / E: ***înnora***] **1** Acoperire a cerului cu nori. **2** Întunecare a soarelui din cauza norilor. **3** (Fig) Tristețe.

înnorat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 393 / V: ***~our~*** / S și: *îno~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înnora***] **1** (D. cer) Acoperit de nori. **2** (D. soare) Întunecat din cauza norilor. **3** (Fig) Trist.

înnoroci *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~ocesc* / E: *în-* + ***noroci***] (Pfm) **1-2** A noroci.

înnoroi [At: DIONISIE, C. 181 / Pzi: *~esc* / V: (cscj) *~a* / S și: *îno~* / E: *în-* + ***noroi***] **1-2** *vtr* A (se) umple de noroi. **3-4** *vtr* (Pex) A (se) murdări. **5** *vi* (Rar; d. râuri) A ieși din albie și a inunda cu noroi.

înnoroia *v* vz ***înnoroi***

înnoroiat, ~ă *a* vz ***înnoroit***

înnoroiere *sf* vz ***înnoroire***

înnoroire *sf* [At: DA ms / V: ***~iere*** / S și: *îno~* / Pl: *~ri* / E: ***înnoroi***] **1** Umplere cu noroi. **2** Murdărire. **3** (Rar) Ieșire din albie a râurilor și inundare cu noroi.

înnoroit, ~ă *a* [At: MEHEDINȚI, P. 8 / V: ***~iat*** / S și: *îno~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înnoroi***] **1** Umplut de noroi. **2** Murdărit.

înnovătură *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: *în-* + ***novătură***] (Înv) Inovație.

înnumăra *vtr* [At: DA ms / Pzi: *înnumăr* / E: *în-* + ***număra***] (Înv) **1-2** A (se) număra.

innuntru *av* vz ***înăuntru***

înocula *v* vz ***inocula***

înomeni *vr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***oameni***] (Bis; înv) A se preface în om Si: *a se încarna, a se întrupa*.

înomenire *sf* [At: PRAVILA (1652), ap. GCR I, 158/6 / Pl: *~ri* / E: ***înomeni***] **1** (Înv) Transformare în om. **2** Încarnare.

înomeți *vtr* [At: DRAGOMIR, O. M. 41 / E: *în-* + ***omăt***] (Îrg) **1-2** A (se) acoperi cu zăpadă Si: *a se înzăpezi*.

înontru *av* vz ***înăuntru***

înopti *vt* [At: T. PAPAHAGI, C. L. 27 / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***opt***] (Reg) A împărți ceva în opt părți.

înot *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 286/6 / S și: (nrc) *înnot* / E: ***înota*** drr] **1** Plutire și înaintare a unor ființe la suprafața sau în interiorul apei prin mișcări ritmice făcute cu mâinile și cu picioarele Si: *înotare, înotat*. **2** *av* Înotând. **3** *sn* (Îlav) **De-a ~ul** Înotând. **4** (Îe) **A o da** (sau **a se da** sau **a-și da calul**) **~** A trece o apă înot.

înota *vi* [At: CORESI, EV. 56/2 / V: (îrg) ***an~*** / S și: (nrc) *înno~* / Pzi: *înot* / E: ml **(in)notare*] **1** A se mișca ritmic pentru a înainta la suprafața apei sau în apă. **2** A pluti. **3** A fi înconjurat de lichid din toate părțile. **4** (Fig) A fi copleșit, apăsat de ceva. **5** (Fig) A înainta cu greu prin noroi, zăpadă etc. **6** (Fig) A avea ceva din abundență.

înotare *sf* [At: CORESI, EV. 26/20 / S și: (nrc) *înno~* / Pl: *~tări* / E: ***înnota***] **1** Înot **(1)**. **2** Plutire. **3** Înaintare greoaie prin noroi, zăpadă etc. Si: *înotat* **(3)**, *înotătură* **(3)**.

înotat *sn* [At: ANON. CAR. / S și: (nrc) *înno~* / Pl: *~uri* / E: ***înota***] (Înv) **1** Înot **(1)**. **2** Plutire. **3** Înotare **(3)**.

înotător, ~oare [At: CORESI, EV. 376/2 / S și: (nrc) *înno~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înota*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană, ființă) care înoată. **3** *smf* (Înv) Navigator. **4** *sfp* (Orn) Ordin al păsărilor care înoată. **5** *sf* Pasăre din ordinul înotătoarelor. **6** *sf* Aripioară a peștelui sau a altor animale acvatice, care servește ca organ de propulsie și de stabilitate. **7** *sf* (Bot; reg) Broscariță.

înotătură *sf* [At: CONACHI, P. 270 / S și: (nrc) *înno~* / Pl: *~ri* / E: ***înota*** + *-ură*] (Îvp) **1** Înot **(1)**. **2** Plutire. **3** Înotare **(3)**.

înotiș *av* [At: ANON. CAR. / E: ***înot*** + *-iș*] Înotând.

înova *v* vz ***inova***

înovare *sf* vz ***inovare***

înovat, ~ă *a* vz ***inovat***

înpercia *vt* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *~ciez* / E: net] (Înv; crp) A păta țesăturile la vopsit.

înpleca *vtr* [At: P. MAIOR, IST. 245/11 / Pzi: *înplec* / E: *în-* + ***pleca***] **1-2** (Grm; înv) A (se) declina.

înrăbojit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***răboj*** + *-it*] (Înv) Care este trecut la răboj.

înrădăcina *vr* [At: CORESI, EV. 107/13 / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***rădăcină***] **1** (D. plante) A se fixa în pământ prin rădăcini. **2** (Fig; d. idei, convingeri etc.) A pătrunde adânc în conștiință, în obișnuință etc.

înrădăcinare *sf* [At: BIBLIA (1688), 379 / Pl: *~nări* / E: ***înrădăcina***] **1** Fixare în pământ prin rădăcini. **2** Pătrundere a unor idei, convingeri etc. în conștiință, în obișnuință.

înrădăcinat, ~ă *a* [At: VARLAAM, ap. BV. I, 151/18 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înrădăcina***] **1** Fixat în pământ prin rădăcini. **2** (Fig; d. idei, sentimente etc.) Pătruns adânc în conștiință, în obișnuință.

înrăfturat, ~ă *a* [At: POP., ap. HEM III, 81 / V: ***întraf~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***rafturi*** (pll *raft*) + *-at*] (Reg; d. cai) Cu harnașamentul, hamul etc. pus pe el.

înrăi *vtr* [At: OLLĂNESCU, H. A. P. 40 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***rău***] **1-4** (A face să devină sau) a deveni (mai) rău.

înrăire *sf* [At: JIPESCU, O. 85 / Pl: *~ri* / E: ***înrăi***] **1-2** Evoluție a caracterului cuiva spre (mai) rău.

înrăit, ~ă *a* [At: SLAVICI, O. I, 365 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înrăi***] **1-2** (D. persoane, animale etc.) Care a devenit (mai) rău.

înrăma *vt* [At: DEX / Pzi: *~mez* / E: *în-* + ***ramă***] A pune un obiect în ramă Si: *a încadra*.

înrămare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~mări* / E: ***înrăma***] Punere a unui obiect în ramă.

înrămat, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 260 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***ramă*** + *-at*] Pus în ramă Cf *încadrat*.

înrămura *vr* [At: PANN, ap. ȘĂINEANU, D. U. / V: (cscj) ***~ri*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***ramură***] **1** (Rar) A se acoperi de ramuri. **2** A se desface în două.

înrămuri *v* vz ***înrămura***

înrăotăta *v* vz ***înrăutăți***

înrăotățare *sf* vz ***înrăutățire***

înrăotățat, ~ă *a* vz ***înrăutățit***

înrăotăți *v* vz ***înrăutăți***

înrări *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***rări***] (Înv) **1-2** A (se) rări.

înrărire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înrări***] (Înv) Rărire.

înrărit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înrări***] (Înv) Rărire.

înrărit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înrări***] (Înv) Rărit[2].

înrărma vz ***înarma***

înrăscoli *vti* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***răscoli***] (Înv) **1-2** A răscoli.

înrătundit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***rotunjit***] (Înv) Rotunjit.

înrăutăți *vtr* [At: ISPIRESCU, U. 45 / P: *~ră-u~* / V: ***~ăot~***, (înv) ***~ăotăta*** / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***răutate***] **1-4** A (se) face (mai) rău Si: *a (se) agrava*.

înrăutățire *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 16 / P: *~ră-u~* / V: ***~ăot~***, (înv) ***~ăotățare*** / Pl: *~ri* / E: ***înrăutăți***] **1-2** Evoluție spre (mai) rău.

înrăutățit, ~ă *a* [At: MINEUL (1776), 183 / P: *~ră-u~* / V: (înv) ***~ăotățat, ~ăot~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înrăutăți***] **1-2** Care a devenit (mai) rău.

înrăza *vt* [At: VĂCĂRESCU, P. 170/8 / Pzi: 3 *~zează* / E: *în-* + ***rază***] (Înv; sfg) A răspândi raze.

înrândui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***rândui***] (Înv) A rândui.

înrăurat, ~ă *a* vz ***înrourat***

înrâuri *vti* [At: (a. 1835) URICARIUL, VIII, 126 / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***râuri*** (pll *râu*)] (Înv) **1-2** A exercita o influență asupra cuiva sau a ceva Si: *a influența*.

înrâurință *sf* [At: EMINESCU, N. 45 / Pl: *~țe* / E: ***înrâuri*** + *-ință*] **1** (Îrg) Înrâurire (1). **2** (Ccr) Influență.

înrâurire *sf* [At: (a. 1835) URICARIUL, VIII, 131 / Pl: *~ri* / E: ***înrâuri***] **1** (Înv) Exercitare a unei influențe asupra cuiva Si: *înrâurință* (**1**), *înrâurită* (**1**). **2** (Ccr) Influență.

înrâurit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înrâuri***] (Înv) Influențat.

înrâurită *sf* [At: ODOBESCU, II. 24 / Pl: *~te* / E: ***înrâuri***] (Înv) **1** Înrâurire (**1**). **2** (Ccr) Influență.

înrâuritor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înrâuri*** + *-tor*] Care influențează.

înregimenta *vtr* [At: COSTINESCU / Pzi: *~tez* / E: fr ***enrégimenter***] **1-2** (A face să intre sau) a intra într-o grupare, într-un partid etc. Si: *a se înrola* (**3-4**).

înregimentare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 47 / Pl: *~tări* / E: ***înregimenta***] Înrolare (**2**).

înregimentat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înregimenta***] Înrolat (**2**).

înregistra *vt* [At: GHICA, S. 86 / Pzi: *~rez* / E: fr ***enregistrer***] **1** A înscrie într-un registru. **2** A consemna în scris un eveniment, un fapt etc. **3** A imprima (cu mijloace tehnice) sunete, fenomene luminoase etc. **4** (Fig) A memora. **5** A înscrie la activul său ca rezultat, ca realizare etc. Si: a *obține*. **6** (Fiz; d. aparatele care monitorizează fenomenele meteorologice, seismice etc.) A măsura.

înregistrabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***enregistrable***] **1** Care poate fi înregistrat. **2** Demn de înregistrat.

înregistrare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 566 / Pl: *~rări* / E: ***înregistra***] **1** Înscriere într-un registru Si: *înregistrat*[1] (**1**). **2** Reținere prin scris a unui eveniment, fapt etc. Si: *înregistrat*[1] (**2**). **3** Imprimare prin mijloace tehnice a sunetelor, a fenomenelor luminoase etc. Si: *înregistrat*[1] (**3**). **4** (Fig) Memorare. **5** Obținere a unui succes Si: *înregistrat*[1] (**5**). **6** (Fin) Operație prin care se consemnează consecutiv intrarea și ieșirea mijloacelor economice dintr-o administrație, întreprindere etc. Si: *înregistrat*[1] (**6**). **7** (Fin; îs) *~re dublă* Metodă de înregistrare în conturi a aceleiași sume în debitul unui cont și în creditul altuia Si: *înregistrat*[1] (**7**).

înregistrat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***înregistra***] **1-3** Înregistrare (**1-3**). **4** (Fig) Memorare. **5-7** Înregistrare (**5-7**).

înregistrat[2]***, ~ă*** *a* [At: REG. CLASIF. SP. 5 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înregistra***] **1** Înscris într-un registru. **2** Menționat în scris. **3** Imprimat prin mijloace tehnice. **4** (Fig) Memorat. **5** Realizat.

înregistrator, ~oare *smf, a* [At: STAMATI, ap. DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înregistra*** + *-tor*] **1-2** (Aparat, dispozitiv) care înregistrează.

înreiterare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 550 / Pl: *~rări* / E: *în-* + ***reiterare***] (Rar) Reiterare.

înrobi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~besc* / E: *în-* + ***rob***] A subjuga.

înrobire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înrobi***] Subjugare.

înrobit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înrobi***] Subjugat.

înrobitor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înrobi*** + *-(i)itor*] **1-2** (Persoană) care înrobește.

înrodi *vi* [At: DA ms / Pzi: *~desc* / E: *în-* + ***rodi***] (Înv) A rodi.

înroditor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înrodi***] (Înv) Roditor.

înroibat, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***roibă*** + *-at*] (Reg) De culoarea roibei Si: *roșu*.

înroina *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***ruina***] (Înv) **1-2** A ruina.

înroinat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înruina***] (Înv) Ruinat.

înrola *vtr* [At: ALECSANDRI, T. 1298 / Pzi: *~lez* / E: fr ***enrôler***] **1-2** A (se) înscrie în rândurile armatei. **3-4** (Pex) A (se) înscrie într-o organizație, într-un partid etc. Si: *a (se) înregimenta* (**1-2**).

înrolare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***înrola***] **1** Înscriere în rândurile armatei. **2** (Pex) Înscriere într-o organizație, într-un partid etc. Si: *înregimentare, înregimentat*[1] (**2**).

înrolat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înrola***] **1** Înscris în rândurile armatei. **2** (Pex) Înscris într-o organizație, într-un partid Si: *înregimentat*.

înroșcat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***roșcat***] (Înv) Roșcat.

înroși [At: CORESI, EV. 192/11 / Pzi: *~șesc* / V: ***~ruși*** / E: *în-* + ***roșu***] **1-2** *vtr* (A face să capete sau) a căpăta culoarea roșie. **3** *vr* A se îmbujora. **4** *vr* (Fig; rar) A se înflăcăra. **5-6** *vtr* (D. metale) A (se) încinge în foc. **7** *vt* A vopsi ceva în roșu Si: *a roși*, (fig) *a însângera* (**3**). **8** *vr* (D. fructe) A se coace.

înroșire *sf* [At: DA ms / V: ***~ruș~, ruș~*** / Pl: *~ri* / E: ***înroși***] **1** Dobândire a culorii roșii Si: *înroșit*[1] (**1**). **2** Încingere a metalelor în foc Si: *înroșit*[1] (**2**). **3** Îmbujorare. **4** (Fig) Înflăcărare. **5** Vopsire în roșu a unui obiect Si: *înroșit*[1] (**5**), (fig) *însângerare* (**4**). **6** Coacere a fructelor Si: *înroșit*[1] (**6**).

înroșit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~ruș~, ruș~*** / Pl: *~uri* / E: ***înroși***] **1-2** Înroșire (**1-2**). **3** Îmbujorare. **4** (Fig) Înflăcărare. **5-6** Înroșire (**5-6**).

înroșit[2]***, ~ă*** *a* [At: BIBLIA (1688), ap. DA / V: ***~ruș~, ruș~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înroși***] **1** Care a devenit roșu. **2** (D. metale) Devenit incandescent în foc. **3** Îmbujorat. **4** (Fig) Înflăcărat. **5** Vopsit în roșu Si: (fig) *însângerat* (**4**). **6** (D. fructe) Copt.

înrotat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***rotat***] (Înv) Rotat.

înrotula *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~lez* / E: ger ***inrotulieren***] (Trs; înv) A pune la dosar acte, scrisori etc.

înrotulare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***înrotula***] (Trs; înv) Punere la dosar a unor acte, scrisori etc.

înroura *vr* [At: DEX / P: *~ro-u~* / Pzi: 3 *~rează* / E: *în-* + ***roura***] A se acoperi cu rouă.

înrourat, ~ă *a* [At: BRĂESCU, M. B. 80 / P: *~ro-u~* / Pl: *~ați, ~e* / V: ***~râu~*** / E: ***înroura***] **1** Acoperit de rouă. **2** (Fig) Transpirat.

înrubedit, ~ă *a* [At: ARDELEANU, D. 186 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **înrubedi**] (Rar) Înrudit.

înrubina *vt* [At: A. NAUM, ap. CONV. LIT. XXXVII, 481 / Pzi: ~*nez* / E: *în-* + **rubin**] (Crp) A da culoarea rubinului.

înrudi *vrr* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 288/29 / Pzi: ~*desc* / E: *în-* + **rudă**] **1-2** (A fi sau) a deveni rudă cu cineva Si: *a se înnemuri* (**1-2**). **3** (Fig) A avea caractere esențiale comune cu cineva sau ceva.

înrudire *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 152 / Pl: ~*ri* / E: **înrudi**] **1-2** A avea sau a stabili o relație de rudenie cu cineva Si: *înnemurire* (**1-2**). **3** (Fig) Afinitate. **4** (Muz; fig) Relație mai apropiată sau mai depărtată între tonuri și tonalități.

înrudit, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 123 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **înrudi**] **1-2** Care (este sau) a devenit rudă cu cineva Si: *înnemurit²* (**1-2**). **3** (Fig) Care prezintă caractere esențiale comune cu cineva sau cu ceva.

înrumeni *vtr* [At: MDA ms / Pzi: ~*nesc* / E: *în-* + **rumeni**] (Înv) **1-2** A (se) rumeni.

înrușina *vtr* [At: MDA ms / Pzi: ~*nez* / E: *în-* + **rușina**] (Înv) **1-2** A (se) rușina.

înruși *v* vz **înroși**

înrușire *sf* vz **înroșire**

înrușit¹ *sn* vz **înroșit¹**

înrușit², ~ă *a* vz **înroșit²**

îns, ~ă [At: HURMUZACHI, XI, ap. DA ms / Pl: *înși*, ~*e* / E: ml **ipsus**, **ipsa** (*ipse*)] **1** *ppr* (Precedat de *pp* „întru" sau „printru"; art.) Dânsul, dânsa. **2** *pî*, *aî* (*fp*) Înseși. *Ele însele*. **3** *smf* (Îvr) Individ. **4** *av* (Înv) Chiar.

însafira *vt* [At: CV I/2, 6 / Pzi: ~*rez* / E: *în-* + **safir**] (Crp) A împodobi cu safire.

însă *c* [At: CORESI, EV. 621 / E: ml **ipsa**] (Adversativ) **1** Cu toate acestea. **2** Totuși. **3** Dar. **4** Pe de altă parte.

însăbia *vt* [At: MURNU, O. 370 / P: ~*bi-a* / Pzi: ~*biez* / E: *în-* + **sabie**] (Rar) (Crp) **1** A străpunge cu sabia. **2** A tăia cu sabia.

însăbiat, ~ă *a* [At: PAMFILE, S. V. 43 / V: (reg) **~biet** / P: ~*bi-at* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *în-* + **sabie** + -*at*] (Îvp) **1-2** Ascuțit (ca sabia). **3** Înarmat cu sabie.

însăbiet, ~ă *a* vz **însăbiat**

însăcuit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *în-* + **sac** + -*it*] Care este pus în saci.

însăcurat, ~ă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 170/14 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *în-* + lat **securus** + -*at*] (Mar; rar) Asigurat.

însădi *vt* [At: DA ms / Pzi: ~*desc* / E: *în-* + **sădi**] (Înv) A sădi.

însădit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **însădi**] (Înv) Sădit.

însăela *v* vz **însăila**

însăelare *sf* vz **însăilare**

însăelat¹ *sn* vz **însăilat¹**

însăelat², ~ă *a* vz **însăilat²**

însăelătură *sf* vz **însăilătură**

însăgeta *vti* [At: DA ms / V: **~ăgita** / Pzi: ~*tez* / E: *în-* + **săgeta**] (Înv) **1-2** A săgeta.

însăgetătură *sf* [At: DA ms / V: **~tit~** / Pl: ~*ri* / E: *în-* + **săgetătură**] (Înv) Săgetătură.

însăila *vt* [At: DA ms / Pzi: ~*lez* / V: **~ăela**, **~sei~**, **~sela** / E: *în-* + **saiele** (pll *saia*)] **1** A coase în mod provizoriu cu împunsături depărtate Si: (îrg) *a înseilui* (**1**), *a înșulări* (**1**). **2** A prinde cu un fir de ață de culoare contrastantă locurile pe unde se va coase apoi definitiv Si: (îrg) *a înseilui* (**2**), *a înșulări* (**2**). **3** (Fig) A face superficial un lucru. **4** (Fig) A improviza.

însăilare *sf* [At: DA ms / Pl: ~*lări* / V: **~ăel~**, **~sei~**, **înselare** / E: **însăila**] **1** Coasere provizorie cu împunsături rare Si: *însăilat¹* (**1**). **2** Prindere cu un fir de ață de culoare contrastantă a locurilor unde se va coase apoi definitiv Si: *însăilat¹* (**2**). **3** (Fig) Efectuare superficială a unei lucrări Si: *însăilat¹* (**3**). **4** (Fig) Improvizare.

însăilat¹ *sn* [At: HEM 1174 / V: **~ăel~** , **~sei~** / Pl: ~*uri* / E: **însăila**] **1-3** Însăilare (**1-3**). **4** (Fig) Improvizare.

însăilat², ~ă *a* [At: GORJAN, H. IV, 77/1 / V: **~sei~**, **~ăel~** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: **însăila**] **1** Cusut provizoriu, cu împunsături rare Si: *înșulărit* (**1**). **2** Prins cu un fir de ață de culoare contrastantă pe acolo pe unde se va coase apoi definitiv Si: *înșulărit* (**2**). **3** (Fig) Făcut în mod superficial. **4** (Fig) Improvizat.

însăilătură *sf* [At: TDRG / V: **~ăel~**, **~sei~** / Pl: ~*ri* / E: **însăila** + -*ătură*] Cusătură provizorie, cu împunsături rare.

însălășlui *vitr* [At: DA ms / V: **~șui** / Pzi: ~*esc* / E: *în-* + **sălășlui**] (Înv) **1-3** A (se) sălășlui.

însălbătăci *vtr* [At: DA ms / Pzi: ~*ăcesc* / E: *în-* + **sălbătici**] (Înv) **1-2** A (se) sălbătici.

însălbătăcire *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ri* / E: **însălbătăci**] (Înv) Sălbăticire.

însălta *vitr* [At: DA ms / Pzi: *însalt* / E: *în-* + **sălta**] (Înv) **1-3** A (se) sălta.

însălușag *sn* [At: ȘEZ. XIX, 56 / V: (reg) **~lăș~** / Pl: ~*uri* / E: ns cf *înșela*] (Reg) Înșelătorie.

însăma *vti* [At: LET. II, 150/14 / V: (înv) **~sema**, **~seama**, **~seamna** / Pzi: ~*mez* / E: *în-* + **seamă**] (Pop) **1-2** A câștiga. **3-4** (Udp „de") A face cuiva rost de ceva.

însămăra *vt* [At: BIBLIA (1688), ap. DA ms / Pzi: ~*rez* / E: *în-* + **samar**] (Înv) A pune samarul pe măgar sau pe catâr.

însămărare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*rări* / E: **însămăra**] (Înv) Punere a samarului pe măgar sau pe catâr.

însămărat, ~ă *a* [At: VISSARION, B. 118 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: **însămăra**] Care este cu samarul în spinare Si: *înșeuat*.

însămânța *vt* [At: DA ms / Pzi: ~*țez* / E: *în-* + **sămânță**] **1** A pune în pământ semințele unei culturi Si: *a semăna*. **2** A pune în apă icre sau pești de reproducție, pentru a obține culturi artificiale. **3** (Pex) A introduce pe cale artificială gameți masculi în organele genitale femele, în vederea reproducției. **4** (Pex) A introduce într-un mediu nutritiv propice bacterii, germeni microbieni etc.

însămânțare *sf* [At: ATILA, P. 154 / V: **~sem~** / Pl: ~*țări* / E: **însămânța**] **1** Punere în pământ a semințelor unei culturi Si: *însămânțat¹* (**1**), *semănare*. **2** Punere a icrelor sau a peștilor în apă pentru obținerea culturilor artificiale Si: *însămânțat¹* (**2**). **3** (Pex) Introducere a gameților masculi în organele genitale femele, pe cale artificială, în vederea reproducției Si: *însămânțat¹* (**3**). **4** (Pex) Introducere într-un mediu nutritiv propice a bacteriilor, germenilor microbieni etc. Si: *însămânțat¹* (**4**).

însămânțat¹ *sn* [At: FIN. COLH. 164 / Pl: ~*uri* / E: **însămânța**] **1-4** Însămânțare (**1-4**).

însămânțat², ~ă *a* [At: ATILA, P. 154 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: **însămânța**] **1** (D. pământ) Care a fost semănat. **2** (D. apă) În care au fost puse icre sau pești la reproducție, pentru obținerea culturilor artificiale. **3** (Pex; d. organele genitale femele) În care s-au introdus artificial gameți. **4** (Pex; d. bacterii, germeni microbieni etc.) Introdus într-un mediu nutritiv propice.

însănătăți *vtr* [At: BARCIANU / Pzi: ~*țesc* / E: *în-* + **sănătate**] (Nob) **1-2** A (se) însănătoși.

însănătățire *sf* [At: BARCIANU / Pl: ~*ri* / E: **însănătăți**] (Nob) Însănătoșire.

însănătoșa *v* vz **însănătoși**

însănătoșare *sf* vz **însănătoșire**

însănătoșat¹ *sn* vz **însănătoșit¹**

însănătoșat², ~ă *a* vz **însănătoșit²**

însănătoși *vtr* [At: BIBLIA (1688), 282/2 / V: (înv; cscj) ~*șa* / Pzi: ~*șesc* / E: *în-* + **sănătos**] **1-2** A (se) vindeca de o boală.

însănătoșire *sf* [At: N. REV. R. I, 65 / V: (înv) **~șare** / Pl: ~*ri* / E: **însănătoși**] Vindecare.

însănătoșit¹ *sn* [At: SBIERA, P. 303 / V: (înv) **~șat** / Pl: ~*uri* / E: **însănătoși**] Vindecare.

însănătoșit², ~ă *a* [At: DA ms / V: (înv) **~șat** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **însănătoși**] Vindecat.

însănătoșitor, ~oare *a* [At: DEX / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: **însănătoși** + -*tor*] (Rar) Care însănătoșește.

însăpuni *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***săpuni***] (Înv) **1-2** A (se) săpuni.

însăpunire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***însăpuni***] (Înv) Săpunire.

însăpunit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***însăpuni***] (Înv) Săpunire.

însăpunit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***însăpuni***] (Înv) Săpunit.

însărăci *vti* [At: DA ms / Pzi: *~ăcesc* / E: *în-* + ***sărăci***] (Înv) **1-2** A sărăci.

însărăcire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***însărăci***] (Înv) Sărăcire.

însărăcit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***însărăci***] (Înv) Sărăcit[1].

însărăcit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ciți, ~e* / E: ***însărăci***] (Înv) Sărăcit[2].

însărătură *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: *în-* + ***săra*** + *-tură*] (Trs; rar) Murare în apă cu sare Si: *murătură*.

însărcina [At: TETRAEV. (1574), 218 / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***sarcină***] **1** *vt* A încredința cuiva îndeplinirea unei acțiuni. **2** *vr* A lua asupra sa o sarcină. **3** *vt* A face ca o femeie să devină gravidă. **4** *vt* A împuternici.

însărcinare *sf* [At: (a. 1815) URICARIUL, I, 246 / Pl: *~nări* / E: ***însărcina***] **1** Încredințare cuiva a îndeplinirii unei misiuni. **2** Luare asupra sa a unei îndatoriri. **3** Aducere a unei femei în stare de graviditate. **4** Împuternicire.

însărcinat, ~ă [At: TETRAEV. (1574) 218 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însărcina***] **1** *a* (Îvr) Împovărat. **2** *sm* (Îs) ~ *cu afaceri* Diplomat care reprezintă guvernul său pe lângă un șef de stat străin, în absența ambasadorului. **3** *af* (D. femei) Care poartă un făt în pântece Si: *gravidă*. **4** *sm* (Cmr) Căruia i s-a dat o misiune Si: (înv) *comisionar*. **5** Împuternicit.

însărcinător, ~oare *smf, a* [At: I. PANȚU, PR. 3 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***însărcina*** + *-tor*] (Rar) **1-2** (Persoană) care încredințează cuiva îndeplinirea unei misiuni. **3-4** (Persoană) care împuternicește pe cineva să-l reprezinte.

însărsămat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***sarsam*** + *-at*] (Îrg) Împodobit cu ciucuri.

însăsie *sf* vz ***însuși***

însăța *vr* [At: CIAUȘANU, V., ap. DA ms / Pzi: *~țez* / E: *în-* +***sat***] (Reg) A se sătura.

însăxăna *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***saxana***] (Îrg) A încărca cu o povară mare.

însăxănat, ~ă *a* [At: CALENDAR (1881) / S și: *~ăcsă~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însăxăna***] (Înv) **1** (Mun) Încărcat cu o povară mare. **2** (Fig; nob) Pletos.

însăluit, ~ă *a* [At: IORGA, S. D. XVII, 153 / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***sâlhă*** + *-uit*] (Înv) Fără adăpost.

însâmbra [At: DOSOFTEI, MOL. 114 / V: (înv) ***~sim~*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***sâmbră***] **1** *vt* (Mar) A lua pe cineva de tovarăș. **2** *vt* (Mar; pex) A lua pe cineva în căsătorie. **3** *vr* (Reg) A se asocia cu cineva în vederea unui scop, a unei afaceri comune etc. **4** *vr* (Pex) A se uni. **5** *vr* (Spc) A se întovărăși spre a forma o stână. **6** (Reg) A intra în leafă.

însâmbrare *sf* [At: CHEST. V, 46/34 / V: (înv) ***~sim~*** / Pl: *~rări* / E: ***însâmbra***] **1** (Mar) Întovărășire. **2** (Mar; pex) Căsătorie. **3** (Reg) Asociere în vederea unui scop, unei afaceri comune etc. Si: *însâmbrat*[1] **(3)**. **4** (Pex) Unire. **5** (Spc) Asociere în vederea înființării unei stâne Si: *însâmbrat*[1] **(5)**. **6** (Spc) Oaie dată cadou celui care intră ucenic la cioban Si: *însâmbrat*[1] **(6)**. **7** (Reg) Intrare în leafă Si: *însâmbrat*[1] **(7)**.

însâmbrat[1] *sn* [At: CHEST. V, ap. DA ms / V: (înv) ***~sim~*** / Pl: *~uri* / E: ***însâmbra***] **1** (Mar) Întovărășire. **2** (Mar; pex) Căsătorie. **3** Însâmbrare **(3)**. **4** (Pex) Unire. **5-7** Însâmbrare **(5-7)**. **8** (Îs) *~ul oilor* Adunare a mai multor turme pentru a obține o producție mai mare. **9** (Îs) *~ul la plug* Înțelegere între doi gospodari de a-și ara pământurile împreună, cu vitele amândurora.

însâmbrat[2]***, ~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 178/2 / V: (înv) ***~sim~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însâmbra***] **1** (Mar) Întovărășit. **2** (Mar; pex) Căsătorit. **3** (Reg) Asociat cu cineva în vederea unui scop, unei afaceri comune etc. **4** (Pex) Unit. **5** (Spc) Asociat cu cineva spre a forma o stână.

însângera *vt* [At: DUNĂREANU, CH. 131 / V: (înv) ***~sin~*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***sângera***] **1** A face să curgă sânge Si: *a sângera*. **2** A se umple de sânge. **3** (Fig) A înroși **(7)**. **4** A păta ceva cu sânge.

însângerare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 159 / V: (înv) ***~sin~*** / Pl: *~rări* / E: ***însângera***] **1** Provocare a unei hemoragii. **2** Umplere de sânge. **3** Pătare cu sânge. **4** (Fig) Înroșire **(5)**. **5** Congestionare.

însângerat, ~ă *a* [At: CONACHI, P. 182 / V: (înv) ***~sin~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însângera***] **1** Căruia i s-a provocat o hemoragie. **2** Plin de sânge. **3** Pătat de sânge. **4** (Fig) Înroșit[2] **(5)**. **5** Congestionat.

însânvasia *vt* [At: ȘEZ. XXX, 24 / P: *~si-a* / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***Sân-Vasiu*** cf *Sfântul Vasile*] (Îrg) A petrece ajunul Anului Nou.

însânvasiat *sn* [At: DA / P: *~si-at* / Pl: *~uri* / E: ***însânvasia***] (Îrg) Petrecere în ajunul Anului Nou.

însârmat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* ***sârmă*** + *-at*] (Îrg) Brodat cu sârmă, cu fir de aur etc.

înscăia *vr* [At: DA ms / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***scai***] A se umple de scai.

înscăiat, ~ă *a* [At: CONTEMP., 1949, nr. 126, 8/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înscăia***] Plin de scai.

înscăuna [At: P. ALEXANDRESCU, ap. TDRG / P: *~scă-u~* / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***scaun***] **1-2** *vtr* A (se) așeza pe tron ca domn al țării Si: *a (se) încorona, a (se) întrona*. **3-4** *vt* (A numi sau) a alege un arhiereu. **5** *vt* (Pex) A instala într-un post superior ierarhic pe cineva. **6** *vr* (Fig) A se întemeia.

înscăunare *sf* [At: (a. 1834) URICARIUL, VIII, 185 / P: *~scă-u~* / Pl: *~nări* / E: ***înscăuna***] **1** Așezare pe tron a unui domnitor. **2-3** (Numire sau) alegere a unui arhiereu. **4** Instalare într-un post superior ierarhic a unei persoane. **5** (Fig) Întemeiere.

înscăunat, ~ă *a* [At: TDRG / P: *~scă-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înscăuna***] **1** Care s-a urcat pe tron. **2-3** Care a fost (numit sau) ales arhiereu. **4** (Pgn) Ajuns la putere Si: *instaurat*. **5** (Rar) Întemeiat.

înscârbi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~besc* / E: *în-* + ***scârbi***] (Înv) **1-2** A (se) scârbi.

înscârbire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înscârbi***] (Înv) Scârbire.

înscârlionțat, ~ă *a* [At: ȘEZ. VIII, 113 / Pl: *~ați, ~e* / P: *~li-o~* / E: *în-* +***(s)cârlionțat***] (Reg) Cârlionțat.

înscena *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: it ***inscenare***] **1** A regiza un spectacol. **2** (Fig; prt) A pune la cale acțiuni rău intenționate spre a aduce cuiva prejudicii Si: *a unelti*.

înscenare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 66 / Pl: *~nări* / E: ***înscena***] **1** Punere în scenă a unui spectacol. **2** (Fig; prt) Punere la cale a unor acțiuni rău intenționate spre a aduce cuiva prejudicii Si: *uneltire*.

înscenat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înscena***] **1** (Rar; d. un spectacol) Regizat. **2** (Fig; prt) Pus la cale împotriva cuiva Si: *uneltit, urzit*.

însceptrat, ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 90 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***sceptru*** + *-at*] (Nob) Care poartă sceptru.

înschimba [At: GCR. II, 369 / V: (înv) ***înschi~, înștim~*** / Pzi: *înschimb* / E: *în-* + ***schimba***] (Îrg) **1-2** *vtr* A (se) schimba. **3** *vr* (Fig) A se travesti.

înschimbare *sf* [At: MDA ms / V: (înv) ***înșchi~, înștim~*** / Pl: *~bări* / E: ***înschimba***] (Îrg) **1** Schimbare. **2** (Fig) Travestire.

înschimbat, ~ă *a* [At: MARIAN, ap. DA ms / V: (înv) ***înșchi~, înștim~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înschimba***] (Îrg) **1** Schimbat[2]. **2** (Fig) Travestit[2].

înscorți *vr* [At: I. IONESCU, C. 111/25 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***scoarță***] (Rar) **1** A se preface în scoarță. **2** A se întări ca scoarța.

înscorțoșa [At: PAMFILE, A. R. 57 / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***scorțos***] (Rar) **1-2** *vtr* (A prinde sau) a face ca ceva să prindă scoarță. **3** *vr* A se transforma în scoarță.

înscorțoșare *sf* [At: DAMÉ, T. 30 / Pl: *~șări* / E: ***înscorțoșa***] (Rar) **1** Acoperire cu scoarță. **2** Transformare în scoarță.

înscorțoșat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înscorțoșa***] (Rar) **1** Care a prins scoarță. **2** Acoperit cu scoarță.

înscrie [At: (a. 1774) URICARIUL I, 174 / Pzi: *~iu* / E: *în-* + ***scrie***] **1-2** *vtr* A(-și) scrie numele într-o listă, într-un catalog etc. Si: *a (se) înmatricula, a (se) înregistra*. **3** *vt* A consemna ceva în scris. **4** *vt* (Gmt) A construi o figură geometrică în perimetrul alteia, astfel încât unele puncte ale celei dintâi să fie tangente la cealaltă. **5** *vr* (Jur; îe) **A se ~ în fals** A

susține în fața unei instanțe judiciare că dovada scrisă adusă de partea adversă este falsă. **6** *vt* (Spt) A marca goluri, seturi, coșuri etc.

înscriere *sf* [At: GORJAN, H. IV, 61 / Pl: *~ri* / E: ***înscrie***] **1** Trecere a unui nume într-un registru, într-un catalog etc. Si: *înmatriculare, înregistrare, înscris[1]* **(1)**. **2** Consemnare a unui fapt în scris Si: *înscris[1]* **(2)**. **3** (Mil; înv) Înrolare. **4** (Gmt) Situare a unei figuri geometrice în interiorul alteia, astfel încât să fie tangentă la toate laturile acesteia Si: *înscris[1]* **(4)**. **5** (Îs) ~ *în fals* Procedură prin care cineva cere să se stabilească de justiție că un act este fals. **6** (Spt) Marcare a golurilor, a seturilor, a coșurilor etc. Si: *înscris[1]* **(5)**.

înscris[1] *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 23/34 / Pl: *~uri* / E: ***înscrie***] **1-2** Înscriere **(1-2)**. **3** (Mil; înv) Înrolare. **4-5** Înscriere **(4, 6)**. **6** Act. **7** (Rar) Lucrare scrisă la un examen Si: *teză*. **8** (Jur) Declarație în scris despre un fapt juridic.

înscris[2], ~ă *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 25 / Pl: *~iși, ~e* / E: ***înscrie***] **1** Trecut într-un registru, într-un catalog etc. Si: *înregistrat, însemnat*. **2** Consemnat în scris. **3** (Gmt; d. poligoane) Cu vârfurile situate pe circumferința unui cerc. **4** (Gmt; d. poliedre) Cu vârfurile situate pe suprafața unei sfere, a unui con sau a unui cilindru. **5** (Spt; d. goluri, coșuri etc.) Marcat.

înseama *v* vz ***însăma***

înseamna *v* vz ***însăma***

însecetat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 201 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***secetă*** + *-at*] (Îvr) Bântuit de secetă Si: *secetos*.

înseila *v* vz ***însăila***

înseilare *sf* vz ***însăilare***

înseilat[1] *sn* vz ***însăilat[1]***

înseilat[2], ~ă *a* vz ***însăilat[2]***

înseilui *vt* [At: DA ms / V: *~el~* / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îrg) A însăila **(1-2)**.

însela *v* vz ***însăila***

înselare *sf* vz ***însăilare***

înselat[1] *sn* vz ***însăilat[1]***

înselat[2], ~ă *a* vz ***însăilat[2]***

înselătură *sf* vz ***însăilătură***

înselui *v* vz ***înseilui***

însema *v* vz ***însăma***

însemânțare *sf* vz ***însămânțare***

însemn *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 84 / Pl: *~e* / E: fr ***insiqne***] (Rar) Semn distinctiv al unei demnități, al unui rang Si: *insignă*.

însemna [At: URECHE, ap. LET. I, 102/1 / V: (reg) ***~săm~*** / Pzi: *însemn*, (înv) *~nez* / E: *în-* + ***semn***] **1** *vt* A semnala. **2** *viu* A avea o anumită semnificație. **3** *vt* (Îe) **A nu ~ nimic** A nu avea nici o valoare. **4** *vt* A aplica un semn caracteristic de recunoaștere. **5** *vt* (Îe) **A ~ cu fierul roșu** A înfiera. **6** *vt* A delimita. **7** *viu* (D. cuvinte) A exprima un anumit sens. **8** *vr* (Înv) A se remarca. **9-10** *vtr* (Înv) A (se) arăta. **11-12** *vti* (Îrg) A îndrepta o armă spre... Si: *a ochi, a ținti*. **13** *vt* A înregistra ceva în scris. **14** *vt* A nota. **15** *vt* A face cunoscut. **16** *vt* (Rar) A lua aminte de ceva. **17** *vt* (Înv) A stabili. **18** *viu* A avea o anumită importanță.

însemnare *sf* [At: SCR. II, 163/5 / V: (reg) ***~săm~*** / Pl: *~nări* / E: ***însemna***] **1** Semnalare. **2** Purtare a unei semnificații Si: *însemnat[1]* **(2)**. **3** Aplicare a unui semn caracteristic pe ceva Si: *însemnat[1]* **(3)**, *însemnătură* **(1)**. **4** Înfierare. **5** Delimitare. **6** (Rar) Exprimare a unui anumit sens de către un cuvânt Si: *însemnat[1]* **(6)**. **7** Menționare în scris a unui fapt Si: *însemnat[1]* **(7)**, *însemnătură* **(5)**. **8** Notare. **9** (Înv) Aducere la cunoștință Si: *însemnat[1]* **(9)**, *însemnătură* **(7)**. **10** Concentrare a atenției la ceva Si: *însemnat[1]* **(10)**. **11** Deținere a unei anumite importanțe Si: *însemnat[1]* **(11)**. **12** (Înv) Stabilire.

însemnat[1] *sn* [At: DA / V: (reg) ***~săm~*** / Pl: *~uri* / E: ***însemna***] **1** Semnalare. **2-3** Însemnare **(2-3)**. **4** Înfierare. **5** Delimitare. **6-7** Însemnare **(6-7)**. **8** Notare. **9-11** Însemnare **(9-11)**. **12** (Înv) Stabilire.

însemnat[2], ~ă *a* [At: URECHE, ap. LET. I, 95 / 12 / V: (reg) ***~săm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însemna***] **1** Semnalat. **2** Marcat cu un semn. **3** Înfierat. **4** Delimitat. **5** (Fig; d. oameni) Care are un defect fizic. **6** Care are o mare importanță. **7** (Înv) Imprimat. **8** Menționat în scris. **9** Notat. **10** Experimentat. **11** Adus la cunoștință. **12** Desemnat. **13** (Înv) Desenat. **14** Stabilit.

însemnărică *sf* [At: POLIZU / Pl: *~rele*, (rar) *~ici* / E: ***însemnare*** + *-ică*] **1-2** (Fam; șhp) Notiță.

însemnătate *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 94 / V: (reg) ***~săm~*** / Pl: *~tăți* / E: ***însemna*** + *-ătate*] **1** Importanță. **2** (Rar) Semnificație.

însemnător, ~oare *a* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 417/14 / V: ***~săm~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***însemna*** + *-ător*] (Înv) **1** Care semnifică. **2** Important.

însemnătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 31 / V: ***~săm~*** / Pl: *~ri* / E: ***însemna*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1** Însemnare **(3)**. **2** Semn. **3** Înfierare. **4** Delimitare. **5-6** Însemnare **(7, 9)**. **7** Notare. **8** (Înv) Stabilire.

însemui [At: PISCUPESCU, O. 115/12 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***semui***] (Înv) **1** *vt* A simboliza. **2** *vr* A se arăta.

însenina [At: ȘINCAI, HR. I, 150/17 / V: (reg) ***~săn~, ~sări~, ~eri~*** / Pzi: *~nez*, (înv) *însenin* / E: ml ***inserenare***] **1** *vru* (D. cer, vreme) A deveni senin Si: *a se limpezi, a se lumina*. **2-5** *vtr* (Fig; d. oameni) (A face să devină sau) a deveni (vesel sau) liniștit etc. **6** *vi* (Îrg: d. persoane) A apărea pe neașteptate.

înseninare *sf* [At: DA ms / V: (reg) ***~săn~, ~sări~, ~eri~*** / Pl: *~nări* / E: ***însenina***] **1** Limpezire a cerului Si: *înseninat[1]* **(1)**. **2-3** (Fig) (Înveselire sau) liniștire a unei persoane Si: *înseninat[1]* **(2-3)**. **4** (Îrg) Apariție neașteptată a unei persoane Si: *înseninat[1]* **(4)**.

înseninat[1] *sn* [At: DA ms / V: (reg) ***~săn~, ~sări~, ~eri~*** / Pl: *~uri* / E: ***însenina***] **1-4** Înseninare **(1-4)**.

înseninat[2], ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 347 / V: (reg) ***~săn~, ~eri~, ~sări~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însenina***] **1** Fără nori Si: *senin*. **2** (Fig) înveselit. **3** (Fig) Liniștit.

înseninător, ~oare [At: IORGA, L. II, 505 / V: (reg) ***~săn~, ~sări~, ~eri~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***însenina*** + *-ător*] **1** *a* Care înseninează. **2-5** *smf, a* (Fig) (Persoană) care (înveselește sau) liniștește pe cineva.

însera [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 49 / 28 / V: (reg) *~săra* / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***seară***] **1-2** *viu, vru* A se face seară Si: *a amurgi*. **3** *vi* A rămâne undeva până seara. **4** *vi* (Înv; fig) A îmbătrâni înainte de vreme.

înserare *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 164/8 / V: (reg) ***~săr~*** / Pl: *~rări* / E: ***însera***] **1** Lăsare a serii Si: *înserat[1]* **(1)**. **2** Rămânere a unei persoane undeva până seara Si: *înserat[1]* **(2)**. **3** (Înv; fig) Îmbătrânire înainte de vreme Si: *înserat[1]* **(3)**. **4** (Ccr) Crepuscul.

înserat[1] *sn* [At: EMINESCU, N. 48 / V: (reg) ***~săr~*** / Pl: *~uri* / E: ***însera***] **1-3** Înserare **(1-3)**.

înserat[2], ~ă [At: GCR. II, 334 / V: (reg) ***~săr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însera***] **1** *a* (Nob; d. oameni) Pe care l-a apucat noaptea undeva. **2** *a* (D. timp) Spre seară. **3** *sn* (Îlav) **Pe** (sau **la**) ~ (sau **~e**) În amurg.

înserat[3], ~ă *a* vz ***inserat***

înseria *vt* [At: BRĂESCU, M. B. 153 / P: *~ri-a* / V: (nob) ***in~*** / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***serie***] **1** A așeza în serie. **2** A da număr de serie.

înseriat, ~ă *a* [At: DEX / V: (nob) ***in~*** / P: *~ri-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înseria***] **1** Care a fost inclus într-o serie. **2** Care a primit număr de serie.

înseriere *sf* [At: DEX / V: (nob) ***in~*** / P: *~ri-e~* / Pl: *~ri* / E: ***înseria***] **1** Așezare în serie. **2** Dare a unui număr de serie.

înserina *v* vz ***însenina***

înserinare *sf* vz ***înseninare***

înserinat[1] *sn* vz ***înseninat[1]***

înserinat[2], ~ă *a* vz ***înseninat[2]***

înserinător, ~oare *a* vz ***înseninător***

înseta *vi* [At: PSALT. HUR. 118/27 / V: (înv) ***~tea***, (reg) ***~săta*** / Pzi: *~tez*, (nob) *înset* / E: *în-* + ***sete***] **1** A i se face cuiva sete Si: (îrg) *a însetoșa* **(1)**. **2** (Fig) A fi dornic de ceva Si: (îrg) *a însetoșa* **(2)**. **3** (Fig) A fi avid de ceva Si: (îrg) *a însetoșa* **(3)**.

însetare *sf* [At: GCR. II, 341 / V: (reg) ***~săt~*** / Pl: *~tări* / E: ***înseta***] **1** Senzație pe care o are cineva când trebuie să bea un lichid Si: *însetoșare* **(1)**. **2** (Fig) Dorință.

însetat, ~ă [At: VARLAAM, ap. GCR. I, 104 / 2 / V: (reg) ***~sât~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înseta***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de sete Si: *însetoșat* (**1-2**). **3** *a* (Fig) Dornic.

însetea *v* vz ***înseta***

însetoșa *vi* [At: TETRAEV. (1574), 246 / V: (reg) ***~sât~***, (cscj) ***~și***, ***~sătoși*** / E: *în-* + ***setos***] (Îrg) **1-3** A înseta (**1-3**).

însetoșare *sf* [At: DA ms / V: (reg) ***~sât~*** / Pl: *~șări* / E: ***însetoșa***] (Îrg) **1** Însetare (1). **2** (Fig) Dorință.

însetoșat, ~ă [At: BIBLIA (1688) / V: (reg) ***~sât~, s~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însetoșa***] (Îrg) **1-2** *smf, a* Însetat (**1-2**). **3** *a* (Fig) Dornic.

însetoși *v* vz ***însetoșa***

însfecli *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***sfecli***] A sfecli.

însfinți *vt* [At: DA ms / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***sfinți***] A sfinți.

însfora *vt* [At: ANTIPA, P. 459 / V: (cscj) ***~ri*** / Pzi: *~răsc* / E: *în-* + ***sfoară***] **1** (Nob) A lega o carte, o condică, un registru etc. cu sfoară. **2** (Pes) A prinde două margini de plasă una de alta, trecând o sfoară prin fiecare dintre ochiurile lor așezate paralel.

însforală *sf* [At: ANTIPA, P. 461 / Pl: *~reli* / E: ***însfora*** + *-eală*] **1-2** (Nob) Însforare (**1-2**).

însforare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***însfora***] **1** Legare a unei cărți, a unei condici, a unui registru cu sfoară Si: *însforală* (**1**), *însforat*[1] (**1**). **2** Prindere a marginilor unei plase una de alta trecând o sfoară prin fiecare dintre ochiurile lor așezate paralel Si: *însforală* (**2**), *însforat*[1] (**2**).

însforat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***însfora***] **1-2** Însforare (**1-2**).

însforat[2]***, ~ă*** *a* [At: ANTIPA, P. 452 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însfora***] **1** (D. cărți, condici, registre) Legat cu sfoară. **2** (D. marginile a două plase) Prins cu sfoară.

însfori *v* vz ***însfora***

însiloza *vt* [At: DN[4] / Pzi: *~zez* / E: *în-* + ***siloz***] **1** A depozita cereale, furaje etc. într-un siloz. **2** A conserva nutrețul verde, supunând plantele unei fermentații lactice.

însimbra *v* vz ***însâmbra***

însimbrare *sf* vz ***însâmbrare***

însimbrat[1] *sn* vz ***însâmbrat***[1]

însimbrat[2]***, ~ă*** *a* vz ***însâmbrat***[2]

însimțire *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 202 / Pl: *~ri* / E: *în-* + ***simțire***] (Rar) Resimțire.

însingera *v* vz ***însângera***

însingerare *sf* vz ***însângerare***

însingerat, ~ă *a* vz ***însângerat***

însingura *vr* [At: PSALT. 208/2 / V: (îrg) ***~sân~*** / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***singur***] (Rar) A se izola de oameni, de lume.

însingurare *sf* [At: DEMETRIUS, A. 152 / V: (îrg) ***~sân~*** / Pl: *~rări* / E: ***însingura***] (Rar) Izolare de oameni, de lume.

însingurat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 140/2 / V: (îrg) ***~sân~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***singur*** + *-at*] **1-2** (Rar) Izolat de lume, de oameni.

însinua *v* vz ***insinua***

însleit, ~ă *a* [At: MARIAN, S. R. II, 101 / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***sleit***] (Îrg) Sleit.

înslematisi *vt* [At: (a. 1838) FURNICĂ, I. C., ap. T. PAPAHAGI, C. L. 27 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Îrg) A preda marfă, bani etc.

însmalța *vt* vz ***însmălța***

însmălțat *a* vz ***însmălțat***

însmălța *vt* [At: CADE / Pzi: *~țez* / V: ***~mal~*** / E: *în* + ***smalț***] (Îvr) A împodobi.

însmălțare *sf* [At: DA ms / Pl: *~țări* / E: ***însmălța***] (Îvr) **1** Împodobire. **2** (Ccr) Obiect împodobit. **3** (Pex) Podoabă.

însmălțat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, ap. CADE / Pl: *~ați, ~e* / V: ***~lțat*** / E: ***însmălța***] (Îvr) Împodobit[2].

însmălțui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***smălțui***] A smălțui.

însolzat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***solz*** + *-at*] Care are solzi pe trup.

însomna *vtr* [At: MUSCEL, 84 / Pl: *~nez* / E: *în-* + ***somn***] (Înv; nob) **1-2** A adormi.

însomnorare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: *în-* + ***somnuri*** (pll *somn*) + *-are*] (Înv; nob) Ațipire.

însomnorat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 70 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însomnora***] (Înv; nob) Cuprins de somn.

însorări *vt* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***soră*** + *-ări*] (Îrg) A comasa pământuri întinse, formând astfel un tot.

însorărire *sf* [At: CONACHI, ap. URICARIUL, I, 394 / Pl: *~ri* / E: ***însorări***] (Îrg) Comasare a pământurilor, moșiilor etc. cu scopul de a forma un teren mai mare.

însorărit, ~ă *a* [At: CONACHI, ap. URICARIUL, I, 394 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***însorări***] (Îrg; d. pământuri, moșii etc.) Care sunt comasate.

însori *vr* [At: V. ROM. S. II, 1950, decembrie, 61 / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***soare***] **1** A se încălzi la soare. **2** A se expune la soare.

însorire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***însori***] **1** Încălzire la soare. **2** Expunere la soare.

însorit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***însori***] **1** (D. locuri, clădiri etc.) Luminos. **2** (D. timp) Cu soare Si: *senin*. **3** (Fig) Vesel.

însoroci *vt* [At: DA ms / Pzi: *~ocesc* / E: *în-* + ***soroci***] (Pop) A soroci.

însortat, ~ă *a* [At: BARAC, ap. TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***soartă*** + *-at*] (Trs; d. oameni, haine etc.) Foarte ud.

însorți [At: BIBLIA (1688), 201/2 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***sorți***] (Înv) **1** *vr* A ieși la sorți. **2** *vi* A avea parte. **3-4** *vti* (A atribui sau) a-i fi cuiva atribuit ceva.

însorțit, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), 122 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***însorți***] (Înv) **1** Ieșit la sorți. **2** Atribuit prin sorți.

însoți [At: DOSOFTEI, V. S. 76/2 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***soț***] **1-2** *vtr* (Udp „la", „cu") (A petrece pe cineva la drum sau) a merge împreună în călătorie Si: *a acompania*. **3** *vt* (Rar) A acompania pe cineva la un instrument. **4** *vrr* (Pop) A se asocia cu cineva Si: *a se întovărăși*. **5** *vt* A adăuga ceva pentru a completa sau a explica. **6** *vrr* (Pop) A se căsători. **7** *vrr* (Pop) A se împerechea.

însoțiere *sf* [At: DONICI, F. II, 60/1 / Pl: *~ri* / E: *în-* + ***soție***] (Nob) Însoțire.

însoțime *sf* [At: MINEIUL (1776), 55/2 / Pl: *~mi* / E: ***însoți*** + *-ime*] (Înv) Însoțire.

însoțire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 179 / Pl: *~ri* / E: ***însoți***] **1** Petrecere a cuiva o bucată de drum Si: *însoțit*[1] (**1**), (înv) *însoțitură* (**1**). **2** Mers împreună într-o călătorie Si: *însoțit*[1] (**2**), (înv) *însoțitură* (**2**). **3** Acompaniere a cuiva la un instrument Si: *însoțit*[1] (**3**), (înv) *însoțitură* (**3**). **4** Asociere cu cineva Si: *însoțit*[1] (**4**), (înv) *însoțitură* (**4**). **5** Adăugare a unui argument pentru a completa sau a explica Si: *însoțit*[1] (**5**), (înv) *însoțitură* (**5**). **6** Căsătorie. **7** (Nob; îe) **A lua întru ~** A se căsători. **8** (Pop) Împerechere.

însoțit[1] *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 411 / Pl: *~uri* / E: ***însoți***] **1-5** Însoțire (**1-5**). **6** Căsătorie. **7** (Pop) Împerechere.

însoțit[2]***, ~ă*** *a* [At: PSALT. SCH. 142 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***însoți***] **1** Acompaniat. **2** (Pop) Întovărășit. **3** Completat. **4** Căsătorit. **5** (Pop) Împerecheat.

însoțitor, ~oare [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 164 / Pl: *~i*, ***~oare*** / E: ***însoți*** + *-(i)tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care însoțește (**1-2**) pe cineva. **5** *smf* (Îs) *~ de vagoane* Funcționar la căile ferate care supraveghează un vagon de la stația de pornire până la destinație.

însoțitură *sf* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~ri* / E: ***însoți*** + *-(i)tură*] (Înv) **1-5** Însoțire (**1-5**). **6** Căsătorie. **7** (Pop) Împerechere.

însovoni *vt* [At: TEODORESCU, P. P. 300 / V: (înv) ***înzăv~*** / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***sovon***] (Îrg) A pune pe cap sovon.

însovonire *sf* [At: MDA ms / V: (înv) ***înzăv~*** / Pl: *~ri* / E: ***însovoni***] (Îrg) Acoperire a capului cu un sovon.

însovonit, ~ă *a* [At: ȘEZ. III, 75 / V: (înv) ***înzăv~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***însovoni***] (Îrg) Acoperit pe cap cu sovon.

înspăima *vtr* [At: DOSOFTEI, V. S. 110 / Pzi: *înspaim*, (îvr) *înspăim*, (înv) *~măz*, (îvr) *~mez* / E: *în-* + ***spaima***] (Înv) **1-2** A (se) speria.

înspăimare *sf* [At: COȘBUC, AE. 142 / Pl: *~mări* / E: ***înspăima***] (Înv) **1** Înfricoșare. **2** Spaimă.

înspăimat, ~ă *a* [At: N. TEST. (1648), ap. GCR I, 128/32 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înspăima***] (Înv) **1** Înspăimântat (1). **2** Înspăimântător (1).

înspăimânta *vtr* [At: CORESI, EV. 38/28 / Pzi: *înspăimânt*, (înv) *~tez* / E: ml ****expavimento, -are***] **1-2** A (se) speria.

înspăimântare *sf* [At: CORESI, EV. 127/34 / Pl: *~tări* / E: ***înspăimânta***] **1** Înfricoșare. **2** (Înv) Rușine. **3** (Îlav) **Cu** (sau **de, în**) **~** De speriat.

înspăimântat, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 168/14 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înspăimânta***] Cuprins de spaimă Si: *înfricoșat, îngrozit, înspăimat* (1), *speriat*.

înspăimântător, ~oare [At: GCR II, 84/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înspăimânta*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care provoacă spaimă Si: *fioros, groaznic, înfricoșător, înspăimat²* (2). **2** *av* (Udp „de") Extrem de...

înspăimântătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***înspăimânta*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1** Înfricoșare. **2** (Mpp) Boală provenită din spaimă.

înspica [At: PAMFILE, A. R. 85 / V: (reg) ***~schica*** / Pzi: *înspic* / E: *în-* + ***spic***] **1** *vi* (Pop; d. cereale, iarbă) A da în spic. **2** *vr* (D. părul capului) A se ridica și a sta țeapăn Si: *a se arici*. **3** *vi* A încărunți.

înspicare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***înspica***] (Pop) **1** Apariție a spicului la cereale, iarbă Si: *înspicat¹* (1). **2** Ridicare în poziție verticală și înțepenire a părului de pe cap Si: *înspicat¹* (2). **3** Încărunțire.

înspicat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înspica***] **1-2** Înspicare (1-2). **3** Încărunțire.

înspicat², ~ă *a* [At: COȘBUC, AE. 91/22 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înspica***] **1** (D. cereale) Care a dat în spic. **2** Care are spice. **3** (D. părul sau blana animalelor) Cu vârful de culoare mai deschisă. **4** (D. părul sau blana animalelor) Cu vârful în formă de spic. **5** (D. păr) Cu fire albe Si: *cărunt*. **6** (Nob; îs) *Cal ~* Cal cu păr roșu și sur. **7** (D. țesături) Cu fire sau pete de altă culoare Si: *împestrițat*. **8** Ciupit.

înspicățel, ~ea *a* [At: ALRT II, 60/7 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***înspicat*** + *-el*] **1-14** (Reg; șhp) (Cam) înspicat² (1-7).

înspicoșa *vir* [At: DA / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***spicos***] (Reg) A se îngrozi.

înspicoșat, ~ă *a* [At: POPOVICI, R. D. 167 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înspicoșa***] (Reg) Speriat.

înspina *vtr* [At: LB / V: ***~schina*** / Pzi: *înspin, ~nez* / E: *în-* + ***spin***] **1-2** A (se) înțepa cu spini.

înspița *vt* [At: PAMFILE, I. C. 170 / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***spiță***] A pune spițe la o roată.

înspițare *sf* [At: DEX² / Pl: *~țări* / E: ***înspița***] Punere a spițelor la o roată.

înspițat, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 172 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înspița***] (Reg) **1** Cu spițe. **2** (Fig) Voinic.

însplina [At: JIPESCU, O. 148 / V: (pmz) ***~spil~*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***splină***] **1** *vr* (Reg; d. vite) A se îmbolnăvi de splină Si: *a se însplinoșa*. **2** *vt* A face o puncție în splina vitelor bolnave. **3** *vt* (Reg; prt) A se îmbogăți.

însplinare *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, MED. II 21 / Pl: *~nări* / E: ***însplina***] (Reg) **1** Îmbolnăvire de splină Si: *însplinat¹* (1), *însplineală* (1). **2** Puncție făcută în splina vitelor bolnave Si: *însplinat¹* (2), *însplineală* (2). **3** (Prt) Îmbogățire. **4** (Mpp) Boală de splină la vite Si: *însplinat¹* (4), *însplineală* (4).

însplinat¹ *sn* [At: DAMÉ, T. 30 / Pl: *~uri* / E: ***însplina***] (Reg) **1-2** Însplinare (1-2). **3** (Prt) Îmbogățire. **4** Însplinare (4).

însplinat², ~ă *a* [At: GRIGORIU-RIGO, MED. II, 21 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însplina***] (Înv; d. vite) Bolnav de splină.

însplineală *sf* [At: H XI, 80 / Pl: *~eli* / E: ***însplina*** + *-eală*] (Îrg) **1-2** Însplinare (1-2). **3** (Prt) Îmbogățire. **4** Însplinare (4).

însplinoșa *vr* [At: DA / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***splinos***] (Îrg; d. oi) A se însplina (1).

înspre *pp* [At: DA / E: ***în*** + ***spre***] **1** (Cu sens local) Spre. **2** (Temporal) Către. **3** (Modal) Aproape.

înspulbera *vtr* [At: DA ms / Pzi: *înspulber* / E: *în-* + ***spulbera***] (Înv) **1-2** A (se) spulbera.

înspuma [At: DA / Pzi: *~mez* / E: *în-* + ***spumă***] **1-2** *vtr* A (se) umple de spumă Si: *a (se) înspumega* (1-2). **3** *vt* A transforma un material în spumă. **4** *vt* A introduce o spumă în masa unui material.

înspumare *sf* [At: DEX² / Pl: *~mări* / E: ***înspuma***] **1** Umplere cu spumă. **2** Transformare a unui material în spumă. **3** Introducere a unei spume în masa unui material.

înspumat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înspuma***] **1** Plin de spumă Si: *înspumegat* (1). **2** (D. materiale) Transformat în spumă.

înspumega [At: MURNU, O. 92 / Pzi: *înspumeg* / E: *în-* + ***spumega***] **1-2** *vtr* A (se) înspuma (1-2). **3** *vi* (Fig) A se frământa.

înspumegat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înspumega***] (Rar) Înspumat (1).

înstatornica *vtr* vz ***înstatornici***

înstatornici *vtr* [At: DA ms / V: (cscj) ***~ica*** / Pzi: *~icesc* / E: *în-* + ***statornici***] (Înv) **1-2** A (se) statornici.

înstăpâni *vr* [At: TOMA, C. V. 284 / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***stăpâni***] **1** A pune stăpânire pe ceva. **2** A se învesti cu drepturi de conducere.

înstăpânire *sf* [At: TOMA, C. V. 198 / Pl: *~ri* / E: ***înstăpâni***] **1** Luare în stăpânire. **2** Învestire cu drepturi de conducere.

înstăpânit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înstăpâni***] **1** Care a devenit stăpân. **2** Învestit cu drepturi de conducere.

înstări *vtr* [At: I. IONESCU, D. 179 / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***stare***] **1-2** A (se) îmbogăți.

înstărire *sf* [At: I. IONESCU, C. 54/21 / Pl: *~ri* / E: ***înstări***] Îmbogățire.

înstărit, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 380 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înstări***] Bogat.

înstângăni *vtr* vz ***înstânjeni***

înstânjeni *vtr* [At: DA ms / V: ***~ngăni***, (cscj) ***~jina*** / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***stânjeni***] (Înv) **1-2** A stânjeni.

înstânjina *vtr* vz ***înstânjeni***

înstela *vr* [At: ALECSANDRI, P. III, 645 / Pzi: 3 *~lează* / E: ***în*** + ***stele***] (D. cer) A se acoperi cu stele.

înstelare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 229 / Pl: *~lări* / E: ***înstela***] Acoperire a cerului cu stele.

înstelat, ~ă [At: NEGRUZZI, S. II, 193 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înstela***] **1** *a* (D. cer) Acoperit cu stele. **2** *sf* Oaie cu stea albă în frunte. **3** *a* În formă de stea.

înstemat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 174/2 / V: ***~tim~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***stemă*** + *-at*] (Îvr) **1** Împodobit cu stemă. **2** (Pex) Împodobit.

însticloșat, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 11 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***sticlos***] (D. ochi) **1** Pironit. **2** Sticlos.

înstimat, ~ă *a* vz ***înstemat***

înstrăina [At: PRAV. MOLD. 755 / V: ***~rei~, ~riena, ~rii~, ~ri~***, (cscj) ***~reini*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***străin***] **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni străin de cineva sau de ceva. **3** *vt* A trimite departe de casă la studii. **4** *vt* (Pex) A sili să plece. **5** *vr* A-și părăsi familia, locul de naștere, de reședință, stabilindu-se în altă parte Si: *a se exila, a se expatria*. **6** *vi* A petrece într-un loc străin. **7** *vr* A se preface. **8** *vt* A trece altcuiva prin vânzare, dăruire, stăpânirea unui lucru. **9** *vt* A pierde un bun material. **10** *vr* (Înv) A ajunge pe mâini străine. **11** *vt* A sustrage. **12** *vr* (Fig) A se îndepărta sufletește. **13** *vr* (Fig) A pierde afecțiunea, simpatia cuiva.

înstrăinare *sf* [At: CORESI, EV. 206/1 / V: ***~rei~, strei~*** / Pl: *~nări* / E: ***înstrăina***] **1** Alienare de cineva sau de ceva Si: *înstrăinat¹* (1). **2** Trimitere departe de casă la studii Si: *înstrăinat¹* (2). **3** Silire a cuiva să plece de undeva Si: *înstrăinat¹* (3). **4** Părăsire a familiei, a locului de naștere, de reședință, stabilindu-se în altă parte Si: *înstrăinat¹* (4). **5** Îndepărtare de caracterul național Si: *înstrăinat¹* (5). Cf *cosmopolitism*. **6** Petrecere într-un loc străin Si: *înstrăinat¹* (6). **7** Prefăcătorie. **8** Trecere altcuiva prin vânzare, prin dăruire, a stăpânirii asupra unui lucru Si: *înstrăinat¹* (8). **9** Pierdere a unui bun material Si: *înstrăinat¹* (9). **10** Sustragere. **11** (Fig) Îndepărtare sufletească Si: *înstrăinat¹* (11). **12** (Fig) Pierdere a afecțiunii, a simpatiei cuiva Si: *înstrăinat¹* (12).

înstrăinat[1] *sn* [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 233 / V: ***~rei~*** / Pl: *~uri*/ E: ***înstrăina***] **1-6** Înstrăinare (**1-6**). **7** Prefăcătorie. **8-9** Înstrăinare (**8-9**). **10** Sustragere. **11-12** Înstrăinare (**11-12**).

înstrăinat[2], ~ă *a* [At: CORESI, EV. 481/32 / V: ***~rei~, ~rii~, ~ri~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înstrăina***] **1** Care a devenit străin. **2** Care a fost trimis departe de casă la studii. **3** Silit să plece de undeva. **4** Care și-a părăsit familia, locul nașterii, reședința, stabilindu-se în altă parte. **5** Care s-a îndepărtat de caracterul național. **6** Care petrece în loc străin. **7** Prefăcut. **8** Care a ajuns pe mâna altcuiva decât a posesorului inițial. **9** (Fig) Lipsit de ceva. **10** Pierdut. **11** Sustras. **12** (Fig) Îndepărtat sufletește de ceva sau cineva. **13** Care a pierdut afecțiunea cuiva.

înstrăinătate *sf* [At: MAG. IST. 198/4 / V: ***~rei~*** / Pl: *~tăți* / E: ***în + străinătate***] (Înv) Ședere în străinătate.

înstrăinător, ~oare *a, smf* [At: DA ms / V: ***~rei~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înstrăina*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Nob) (Persoană) care face pe cineva să devină străin. **3-4** (Persoană) care trimite pe cineva la studii. **5-6** (Persoană) care silește pe cineva să plece de undeva. **7-8** (Persoană) care trece altcuiva dreptul său de proprietate asupra unui obiect.

înstrălucios, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: *în-* + ***strălucios***] (Înv) Strălucios.

înstrâmba *vtr* [At: DA ms / Pzi: *înstrâmb* / E: *în-* + ***strâmba***] (Înv) **1-2** A (se) strâmba.

înstrâmta *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***strâmta***] (Înv) **1-2** A strâmta.

înstrâmtora *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***strâmtora***] (Înv) **1-2** A strâmtora.

înstreina *v* vz ***înstrăina***

înstreinare *sf* vz ***înstrăinare***

înstreinat[1] *sn* vz ***înstrăinat[1]***

înstreinat[2], ~ă *a* vz ***înstrăinat[2]***

înstreinătate *sf* vz ***înstrăinătate***

înstreinător, ~oare *a, smf* vz ***înstrăinător***

înstreșinat, ~ă *a* [At: VUIA, Ț. H. 107 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***streașină*** + *-at*] **1** Prevăzut cu streașină. **2** (Îs) *Gard ~* Gard din nuiele acoperit cu paie și spini.

înstriina *v* vz ***înstrăina***

înstriinat, ~ă *a* vz ***înstrăinat[2]***

înstrina *v* vz ***înstrăina***

înstrinat, ~ă *a* vz ***înstrăinat[2]***

înstrugurat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***strugure*** + *-at*] (D. lâna oilor) Creață.

înstruna *vt* [At: ODOBESCU, I. 86/17 / Pzi: *înstrun, ~nez* / E: *în-* + ***strună***] **1** (Înv) A întinde struna unui instrument. **2** A acorda un instrument muzical cu coarde. **3** (Fig) A cânta la un instrument cu coarde. **4** A lega strâns. **5** (Spc) A strânge un animal de călărie cu chingile sau cu frâul Si: *a struni*. **6** (Fig) A reține de la o acțiune Si: *a înfrâna, a stăvili, a struni*.

înstrunare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***înstruna***] **1** Întindere a strunelor unui instrument Si: *înstrunat[1]* (**1**), (îvr) *înstrunătură* (**1**). **2** Acordare a unui instrument muzical cu coarde Si: *înstrunat[1]* (**2**), (îvr) *înstrunătură* (**2**). **3** (Fig) Interpretare a unei piese la un instrument cu coarde Si: *înstrunat[1]* (**3**), (îvr) *înstrunătură* (**3**). **4** Legare strâns Si: *înstrunat[1]* (**4**), (îvr) *înstrunătură* (**4**). **5** (Spc) Strângere a unui animal de călărie cu chingile sau cu frâul Si: *înstrunat[1]* (**5**), *strunire*, (îvr) *înstrunătură* (**5**). **6** (Fig) Reținere de la o acțiune Si: *înfrânare, înstrunat[1]* (**6**), *stăvilire, strunire*, (îvr) *înstrunătură* (**6**).

înstrunat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înstruna***] **1-6** Înstrunare (**1-6**).

înstrunat[2], ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III. 199/24 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înstruna***] **1** Cu struna întinsă. **2** (D. un instrument cu coarde) Acordat. **3** Cântat la un instrument cu coarde. **4** Legat strâns. **5** (Spc; d. animale de călărie) Strâns în chingă sau în frâu. **6** (Fig) Reținut de la o acțiune.

înstrunătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***înstruna*** + *-tură*] (Îvr) **1-6** Înstrunare (**1-6**).

înstruța *vt* [At: MARIAN, S. R. I, 123 / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***struț***] (Îrg) A împodobi cu un buchet de flori sau cu alte podoabe.

înstruțare *sf* [At: DA ms / Pl: *~țări* / E: ***înstruța***] (Trs; Mar) Împodobire cu flori sau cu altă podoabă.

înstruțat, ~ă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 7 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înstruța***] (Trs; Mar) Împodobit cu flori sau cu altă podoabă.

însubția *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***subția***] (Înv) **1-2** A (se) subția.

însufla *v* vz ***insufla***

însuflare *sf* vz ***insuflare***

însuflat, ~ă *a* vz ***insuflat***

însuflație *sf* vz ***insuflație***

însuflător, ~oare *smf, a* vz ***insuflător***

însuflecăcios, ~oasă *a* [At: PAMFILE, B. 24/28 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***însufleca*** + *-ăcios*] (Înv; csnp) Duh rău.

însufleta *vtr* [At: CORESI, EV. 347/ Pzi: *însuflet* / E: ***în + suflet***] (Înv) A însufleți.

însufleța *v* vz ***însufleți***

însuflețat, ~ă *a* vz ***însuflețit***

însufleți [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 42/22 / V: *~ța* / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***suflet***] **1** *vt* (Înv) A învia. **2** *vt* (Fig) A da viață. **3** *vr* A prinde viață Si: *a se anima, a se înviora*. **4** *vr* A se entuziasma. **5** *vt* (Fig) A stimula. **6** *vt* (Fig) A preface ceva inert în ceva viu, dinamic.

însuflețire *sf* [At: ANTIM, ap. GCR II, 5 / Pl: *~ri* / E: ***însufleți***] **1** (Înv) Înviere. **2** Aducere la viață. **3** Prefacere a unui obiect inert în ceva dinamic. **4** (Șfg) Animare. **5** Entuziasmare. **6** Stimulare. **7** Încurajare.

însuflețit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 2 / V: *~țat* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***însufleți***] **1** *a* Viu. **2** *a* Plin de viață. **3** *av* În mod avântat. **4** *av* Cu căldură.

însuflețitor, ~oare *smf, a* [At: (a. 1700-1725) TEOFILACT, ap. GCR II, 21/35-36 / V: ***in~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***însufleți*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care dă viață unui obiect inert. **3-4** (Persoană) care readuce la viață. **5-6** (Persoană) care dinamizează.

însulemeni *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***sulemeni***] (Înv) **1-2** A (se) sulemeni.

însuli *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***sulă***] (Reg) A coase ca și cu sula cu împunsături rare și la repezeală.

însulița *vt* [At: MARIAN, D. 72 / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***sulița***] (Îvr) A străpunge cu sulița.

însulițare *sf* [At: DA ms / Pl: *~țări* / E: ***însulița***] Străpungere cu sulița Si: *însulițat[1]*.

însulițat[1] *sn* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 94 / Pl: *~uri* / E: ***însulița***] Însulițare.

însulițat[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 92/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însulița***] (Înv) Străpuns cu sulița.

însulițător, ~oare *smf, a* [At: MARIAN, S. R. I, 131 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***însulița*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Îvr) (Persoană) care străpunge cu sulița sau cu ceva asemănător.

însulițătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 25/2 / Pl: *~ri* / E: ***însulița*** + *-tură*] (Înv) Împunsătură cu sulița.

însuma [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 44/7 / Pzi: *~mez*, (rar) *însum* / E: *în-* + ***sumă***] **1-2** *vtr* A (se) face totalul Cf *a totaliza*. **3** *vt* A cuprinde. **4** *vt* (Mil; înv) A înrola.

însumare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 140 / Pl: *~mări* / E: ***însuma***] **1** Totalizare. **2** Cuprindere. **3** (Mil; înv) Înrolare.

însumat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***însuma***] **1** Totalizare. **2** Cuprindere. **3** (Mil; înv) Înrolare.

însumat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însuma***] **1** Totalizat. **2** Care este cuprins în ceva. **3** (Mil; înv) Înrolat.

însumativ, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** Care totalizează. **2** Care cuprinde un anumit număr de obiecte. **3** (Mil; înv) Care înrolează.

însumeți *vr* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 321 / Pzi: *~țesc* / E: nct] (Îrg) **1** A se înfige în ceva. **2** A ajunge în vârful a ceva. **3** A deveni obraznic.

însumi, însămi [At: PSALT. SCH., 123/6 / Sg: 2 *însuți, însăți*, 3 *însuși, însăși* / Pl: 4 *înșine, însene*, 5 *înșivă, înseva*, 6 *înșiși, înseși, însele* / E: ***îns(ul)*** + ***-mi, -ți, -și, -ne, -vă, -și, -le***] **1** *pî* (Înv) Eu (sau tu, el etc.) singur, personal, fără ajutorul altuia. **2** *pî* (Înv; îc) **Însuți-văzătoriu** Martor ocular. **3** *pî* (Înv; îc) **Însuți-făcătoriu** Cel care săvârșește acțiunea. **4** *pî* (Înv; îc) **Însuși-stăpânitor** Conducător. **5** *aî* Chiar persoana determinată. **6** *aî* Tocmai persoana determinată. **7** *aî* Singur. **8** *aî* De (la) sine. **9** *aî* Automat. **10** *aî* Independent.

***însura**[1]* [At: CORESI, EV. 540/22 / Pzi: *~sor* / E: ns pbl ml **(in)uxorare*] **1-2** *vrtf* (D. bărbați) A (se) căsători. **3** *vr* (Pop; îe) **A se ~ cu căcatul după ureche (cu buricul neuscat)** A se însura prea tânăr. **4** *vr* (Fig) A se uni. **5** *vt* A se descotorosi de cineva. **6** *vt* A omorî pe cineva.

***însura**[2]* *vt* [At: V. A. URECHIA, ap. TDRG / Pzi: *~rez* / E: ml **(in)solare*] (D. încălțăminte) A pingeli.

însurare *sf* [At: ALEXANDRIA, 148/16 / Pl: *~rări* / E: ***însura**[1]*] **1** Căsătorie a unui bărbat Si: *însurat*[1] **(1)**. **2** (Fig) Unire. **3** Descotorosire de cineva Si: *însurat*[1] **(3)**. **4** Omorâre.

***însurat**[1]* *sn* [At: VARLAAM, C. 61 / Pl: *~uri* / E: ***însura**[1]*] **1** Însurare **(1)**. **2** (Fig) Unire. **3** Însurare **(3)**. **4** Omorâre.

***însurat**[2], ~ă* *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însura**[1]*] **1** (D. bărbați) Căsătorit. **2** (Fig) Unit. **3** Descotorosit de cineva. **4** Omorât.

***însurat**[3], ~ă* *a* [At: V. A. URECHIA, ap. TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ***însura**[2]*] (D. încălțăminte) Pingelit.

însurăciune *sf* [At: (a. 1739) IORGA, S. D. XI, 58 / Pl: *~ni* / E: ***însura*** + *-ăciune*] (Îvr) **1** Însurătoare **(1)**. **2** Nuntă.

însurătoare *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 181 / Pl: *~ori* / E: ***însura*** + *-(ă)toare*] **1** Căsătorie a unui bărbat Si: (îvr) *însurăciune* **(1)**, *însurătură* **(1)**. **2** Nuntă.

însurătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***însura*** + *-(ă)tură*] (Îvr; dep) **1** Însurătoare **(1)**. **2** Nuntă.

însurățel *sm* [At: ALECSANDRI, T. 320 / Pl: *~ei* / E: ***însurat*** + *-el*] (Șhp) **1-2** Bărbat căsătorit de curând (tânăr). **3-4** (Lpl) Pereche (tânără) căsătorită de curând.

însurăți *vr* [At: MARIAN, S. R. II, 32 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***surată***] (Reg; d. fete) A se lega surate.

însurățire *sf* [At: MANGIUCA, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***însurăți***] Legare a fetelor surate.

însuri *vi* [At: I. NEGRUZZI, ap. TDRG / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***suri***] (Înv) A încărunți.

însuriș *sn* [At: ȘEZ. XXXI, 142 / Pl: *~uri* / E: ***însura*** + *-iș*] (Rar) Însurătoare **(1)**.

însurit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***însuri***] Sur.

însus *smi* [At: PSALT. SCH. 21 / E: ***în + sus***] (Iuz) Dumnezeu.

însuși *vt* [At: (a. 1852) URICARIUL, II, 197/29 / Pzi: *~șesc* / E: ***însuși***] **1** A lua în stăpânire Si: *a-și apropria, a-și atribui*. **2** (Nob) A câștiga. **3** A-și aroga un drept. **4** A asimila cunoștințe temeinice, idei, opinii într-un domeniu Si: *a învăța*. **5** A fi de acord cu opinia cuiva. **6** A ține seamă de părerea cuiva.

însușie *sf* [At: MARIAN, ap. TDRG / V: ***~săș~*** / Pl: *~ii* / E: ***însuși*** + *-ie*] (Înv; Buc) **1** Însușire **(1)**. **2** (Nob) Câștigare. **3-6** Însușire **(3-6)**.

însușietate *sf* [At: MARIAN, O. II, 239 / P: *~și-e~* / Pl: *~tăți* / E: ***însuși*** + *-etate*] (Înv, Buc) **1-2** Însușire **(7-8)**. **3** Talent.

însușime *sf* [At: (a. 1842) CAT. MAN. 8, 30 / Pl: *~mi* / E: ***însuși*** + *-ime*] (Înv) **1-2** Însușire **(7-8)**. **3** Talent.

însușire *sf* [At: (a. 1804) URICARIUL, I, 17/18 / Pl: *~ri* / E: ***însuși***] **1** Luare în stăpânire Si: *însușit*[1] **(1)**, (înv) *însușie* **(1)**. **2** (Nob) Câștigare. **3** Arogare a unui drept Si: *însușit*[1] **(3)**, (înv) *însușie* **(3)**. **4** Asimilare a unor cunoștințe temeinice, idei, opinii Si: *însușit*[1] **(4)**, (înv) *însușie* **(4)**. **5** Adoptare a opiniei cuiva Si: *însușit*[1] **(5)**, (înv) *însușie* **(5)**. **6** Luare în seamă a părerii cuiva Si: *însușit*[1] **(6)**, (înv) *însușie* **(6)**. **7** Trăsătură distinctivă Si: (înv) *însușietate* **(1)**, *însușime* **(1)**. **8** Fel de a fi sau de a se prezenta Si: (înv) *însușietate* **(2)**, *însușime* **(2)**. **9** Talent.

însușit**[1]* *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***însuși] **1** Însușire **(1)**. **2** (Nob) Câștigare. **3-6** Însușire **(3-6)**.

însușit**[2], ~ă* *a* [At: NICUȚĂ, B. O. 8 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***însuși] **1** Luat în stăpânire. **2** (D. un drept) Arogat. **3** Propriu. **4** (D. cunoștințe, idei etc.) Asimilat. **5** (D. opinia unei persoane) Adoptat. **6** (D. părerea unei persoane) Luat în seamă.

însuti *vt* [At: CONACHI, P. 281 / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***sută***] **1** A mări de o sută de ori. **2** A repeta de o sută de ori. **3** A înmulți un număr cu o sută. **4** A repeta de foarte multe ori. **5** A face mult mai mare sau mai numeros.

însutire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***însuti***] **1** Mărire de o sută de ori. **2** Repetare de o sută de ori. **3** Înmulțire cu o sută. **4** Repetare de foarte multe ori.

însutit, ~ă [At: MINEIUL (1776), 122I/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***însuti***] **1** *a* Mărit de o sută de ori. **2-3** *a* De o sută de ori (mai mare sau) mai mult. **4** *a* Înmulțit cu o sută. **5** *a* De foarte multe ori. **6** *av* Foarte tare. **7** *av* Foarte mult.

înșala *i* vz ***ișala***

înșalvarat, ~ă *a* [At: RUSSO, S. 109 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***în + șalvari*** + *-at*] (Înv) Îmbrăcat în șalvari.

înșăpti *v* vz ***înșepti***

înșăptire *sf* vz ***înșeptire***

***înșăptit**[1]* *sn* vz ***înșeptit**[1]*

***înșăptit**[2], ~ă* *a* vz ***înșeptit**[2]*

înșăua *v* vz ***înșeua***

înșăuare *sf* vz ***înșeuare***

înșăuat, ~ă *a* vz ***înșeuat***

***înșela**[1]* *vt* [At: BIBLIA (1688), 235/2 / Pzi: *~lez*, (rar) *înșel* / E: ml **(in)-sellare*] (Înv) **1** A înșeua. **2** (Îe) **A ~ murgu-n pustiu** A-și face iluzii.

înșela**[2]* [At: CORESI, EV. 13/4 / V: (înv) ***~șăla / Pzi: *înșel* / E: slv ***мъшелъ***] **1** *vt* (Înv) A câștiga. **2** *vt* A amăgi. **3** *vt* (Pex) A păgubi pe cineva mințind Si: *a frauda, a minciuni, a păcăli*. **4** *vt* (Îe) **A ~ așteptările** A dezamăgi. **5** *vt* (D. simțuri, memorie) A funcționa defectuos și a da o imagine eronată a realității. **6** *vr* A-și forma o părere greșită despre cineva sau ceva Si: *a greși*. **7** *vi* A escroca pe cineva. **8** *vt* A încălca fidelitatea conjugală. **9** *vt* (Pgn) A fi necredincios în dragoste. **10** *vr* (Îe) **Dacă nu mă înșel** Arată că cineva nu e sigur de cele susținute. **11** *vt* A seduce o fată, o femeie.

***înșelare**[1]* *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***înșela**[1]*] (Rar) Înșeuare.

înșelare**[2]* *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 133 / Pl: *~lări* / V: (reg) ***~șal~, ~șăl~ / E: ***înșela**[2]*] **1** (Înv) Câștigare. **2** Inducere în eroare Si: *înșelat*[2] **(2)**. **3** Păgubire a cuiva mințind Si: *înșelat*[2] **(3)**. **4** Dezamăgire. **5** Funcționare defectuoasă a memoriei, a simțurilor, care dau o imagine eronată a realității Si: *înșelat*[2] **(5)**. **6** Formare a unei păreri greșite despre cineva sau ceva Si: *înșelat*[2] **(6)**. **7** Escrocare a cuiva Si: *înșelat*[2] **(7)**. **8** Infidelitate conjugală Si: *înșelat*[2] **(8)**. **9** Necredință în dragoste Si: *înșelat*[2] **(9)**. **10** Seducere a unei femei Si: *înșelat*[2] **(10)**.

***înșelat**[1]* *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înșela**[1]*] (Rar) Înșeuare.

înșelat**[2]* *sn* [At: MOSAȘ, P. P. 54 / V: (reg) ***~șal~, ~șăl~ / Pl: (nob) *~uri* / E: ***înșela**[2]*] **1** (Înv) Câștigare. **2-3** Înșelare[2] **(2-3)**. **4** Dezamăgire. **5-10** Înșelare[2] **(5-10)**.

***înșelat**[3], ~ă* *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 169 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înșela**[1]*] (Îvp; d. cai) Înșeuat.

înșelat**[4], ~ă* *a* [At: CORESI, EV. 371/29 / V: (reg) ***~șal~, ~șăl~ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înșela**[2]*] **1** Indus în eroare Si: *păcălit, păgubit*. **2** Trădat în fidelitatea conjugală, în dragoste. **3** (Pex) Escrocat. **4** Dezamăgit. **5-6** Sedus (și abandonat).

înșelăcios, ~oasă *a* [At: PSALT. 33/27 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***înșela*** + *-(ă)cios*] (Îvr) **1-2** Înșelător **(1-2)**. **3** *sm* (Înv) Diavol.

înșelăciune *sf* [At: CORESI, PS. 382 / V: (reg) ***~șăl~***, (înv) ***~ure*** / Pl: *~ni* / E: ***înșela*** + *-ăciune*] **1** Inducere în eroare Si: *înșelătorie*. **2** (Pex) Escrocherie. **3** Infidelitate.

înșelător, ~oare [At: CORESI. EV. 208/5 / V: (reg) ***~șăl~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înșela***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care induce în eroare și abuzează de buna-credință a cuiva Si: *înșelăcios* (**1-2**). **3** *sm* (Înv) Diavol.

înșelătorește *av* [At: DA ms / E: ***înșelător*** + *-ește*] (Rar) Ca înșelătorii.

înșelătorie *sf* [At: H IV, 48 / Pl: *~ii* / E: ***înșelător***] **1** Inducere în eroare. **2** (Pex) Escrocherie. **3** Infidelitate.

înșelătură *sf* [At: PRAV. 757 / V: (reg) ***~șăl~*** / Pl: *~ri* / E: ***înșela*** + *-(ă)tură*] **1-3** Înșelătorie (**1-3**).

înșepti *vtr* [At: DA ms / V: (pop) ***~șăp~*** / Pzi: *~tesc* / E: ***în*** + ***șapte***] (Reg) **1-6** A (se) face de șapte ori (mai mare) (mai mult sau) mai valoros.

înșeptire *sf* [At: DA ms / V: (pop) ***~șăp~*** / Pl: *~ri* / E: ***înșepti***] (Reg) Sporire a ceva de șapte ori Si: *înșeptit^1*.

înșeptit^1 *sn* [At: DA ms / V: (pop) ***~șăp~*** / Pl: *~uri* / E: ***înșepti***] (Reg) Înșeptire.

înșeptit^2, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 170 / V: (pop) ***~șăp~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înșepti***] **1-3** De șapte ori (mai mare sau) mai mult.

înșera *vt* [At: CHEST. V, 156 / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***fir***] (Reg) A face crestături la urechile oilor.

înșesi *vtr* [At: GORJAN, H. I, 35/18 / Pzi: *~sesc* / E: ***în*** + ***șase***] **1-2** A (se) face de șase ori mai mare, mai mult, mai valoros etc.

înșesire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***înșesi***] Creștere de șase ori.

înșesit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înșesi***] **1-2** Care este de șase ori (mai mare sau) mai mult Si: *sextuplu*.

înșeua *vt* [At: ALECSANDRI, P. P. 55/18 / Pzi: *~uez*, (înv) *înșeu* / V: ***~eia***, (reg) ***~șăua*** / E: *în-* + ***șa***] A pune șaua pe un animal de călărie Si: *a înșela^1* (**1**).

înșeuare *sfs* [At: DEX^2 / V: (reg) ***~șău~*** / E: ***înșeua***] Punere a șeii pe un animal de călărie Si: *înșelare^1, înșelat^1*.

înșeuat, ~ă *a* [At: ȘEZ. II, 87 / V: (reg) ***~șău~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înșeua***] (D. animale de călărie) Căruia i s-a pus șaua Si: *înșelat^3*.

înșfăca *vt* [At: CREANGĂ, P. 24 / V: (înv) ***~foca*** / Pzi: *~făc*, (reg) *înșfăc* / E: bg **хващам**] **1** A apuca brusc Si: *a înhăța*. **2** A prinde cu putere și cu violență.

înșfăcare *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~foc~*** / Pl: *~cări* / E: ***înșfăca***] **1** Apucare bruscă Si: *înșfăcat^1* (**1**). **2** Prindere puternică și violentă Si: *înhățare, înșfăcat^1* (**2**).

înșfăcat^1 *sn* [At: DA ms / V: (înv) ***~foc~*** / Pl: *~uri* / E: ***înșfăca***] **1-2** Înșfăcare (**1-2**).

înșfăcat^2, ~ă *a* [At: JAR. E. 86 / V: (înv) ***~foc~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înșfăca***] **1** Apucat brusc. **2** Prins cu putere și violență Si: *înhățat*.

înșfoca *v* vz ***înșfăca***

înșfocare *sf* vz ***înșfăcare***

înșfocat^1 *sn* vz ***înșfăcat^1***

înșfocat^2, ~ă *a* vz ***înșfăcat^2***

înși *v* vz ***ieși***

înșinora *v* vz ***înșinura***

înșinorare *sf* vz ***înșinurare***

înșinorat, ~ă *a* vz ***înșinurat***

înșinura *vt* [At: BUD., P. P. / Pzi: *~rez* / V: ***~nor~*** / E: *în-* + ***șinor***] (Îrg) A pune șnur sau găitan.

înșinurat, ~ă *a* [At: RETEGANUL, TR. 61 / V: ***~nor~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înșinura***] (Îrg) Împodobit cu găitan, cu șnur.

înșira [At: CORESI. EV. 244/15 / Pzi: *înșir* / E: ***în*** + ***șir***] **1-2** *vtr* A (se) așeza în șir Si: *a (se) alinia, a (se) înșirui* (**1-2**). **3** *vt* A trece un fir prin mărgele pentru a face un șirag Si: *a înșirui* (**3**). **4** *vt* (Îe) **~ră-te mărgărite** Formulă prin care se arată că un basm continuă. **5** *vr* (Fig) A se succeda. **6** *vt* (Fig) A povesti urmând un anumit șir de idei, de fapte etc. Si: *a înșirui* (**4**). **7** *vt* (Îe) **A ~ moși pe groși** (sau **a ~ la gogoși** ori **verzi și uscate**; **multe și mărunte**; **de pe apa Dunării**) A spune tot felul de lucruri fără importanță și fără o succesiune logică Si: *a pălăvrăgi*. **8** *vt* (Îae) A spune multe minciuni. **9** *vt* A trece, rând pe rând, prin diferite situații.

înșirare *sf* [At: DDRF / Pl: *~rări* / E: ***înșira***] **1** Așezare în șir Si: *înșiruire* (**1**). **2** Punere a mărgelelor într-un șirag Si: *înșiruire* (**2**). **3** (Fig) Succedare. **4** Povestire urmând un anumit șir de idei, de fapte etc. Si: *înșiruire* (**3**). **5** Spunere a tot felul de lucruri fără importanță și fără o succesiune logică. **6** Trecere succesivă prin diverse situații. **7** Mințire. **8** Enumerare.

înșirat, ~ă *a* [At: LET. II, 351/32 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înșira***] **1** *a* (D. oameni) Așezat în șir Si: *înșiruit^2* (**1**). **2** *a* Aliniat. **3** *a* (D. mărgele) Făcut șirag Si: *înșiruit^2* (**3**). **4** *a* Succedat. **5** *a* Povestit urmând un anumit șir de idei, de fapte etc. **6** *a* Enumerat. **7** *sf* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

înșirător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 192/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înșira*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care înșiră mărgele. **3-4** *smf, a* (Persoană) care povestește urmând un anumit șir de idei, de fapte etc. **5** *sm* (Înv) Creator.

înșirătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 217/1 / Pl: *~ri* / E: ***înșira*** + *-tură*] **1** Șirag sau salbă de mărgele. **2** Mulțime de lucruri înșirate. **3** (Înv) Succesiune. **4** (Înv) Compoziție.

înșirățel, ~ea *a* [At: GCR II, 368 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***înșirat*** + *-el*] **1-10** (Pop; șhp) Înșirat (**1-5**) (puțin).

înșiri *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: ? / E: mg *szer*] (Mgm; îrg) A câștiga.

înșiruba *v* vz ***înșuruba***

înșirui [At: GOLESCU, Î. 60 / Pzi: *înșirui*, (înv) *~esc* / E: ***în*** + ***șir*** + *-ui*] **1-4** *vtr* A (se) înșira (**1-3, 5**). **5** *vr* A se succeda. **6** *vt* A enumera.

înșiruire *sf* [At: GOLESCU, ap. GCR II, 254/9 / Pl: *~ri* / E: ***înșirui***] **1-3** Înșirare (**1-2, 4**). **4** (Fig) Succedare. **5** Enumerare. **6** (Înv) Arbore genealogic.

înșiruit, ~ă *a* [At: ISPIRESCU, L. 287 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înșirui***] **1** Înșirat (**1**). **2** *a* Aliniat. **3** (D. mărgele) Înșirat (**3**). **4** Succedat. **5** (Fig) Enumerat. **6** Încins de jur-împrejur.

înșirătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înșirui*** + *-tură*] Succesiune.

înșogoi *v* vz ***înșongoi***

înșogoiat, ~ă *a* vz ***înșongoiat***

înșolomorit, ~ă *a* [At: GRAIUL I, 414 / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***Șolomon*** + *-it*] (Mol; înv) Fermecat de șolomonari.

înșomoltăci *v* vz ***înșomoltoci***

înșomoltoci *v* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~tăci*** / Pzi: *~ocesc* / E: *în-* + ***șomoltoc***] (Mol; înv) A înfășura ca să pară că-i ceva înăutru Si: (reg) *a încotoșmăna, a înfofoli*, (înv) *a înșongoia, a mototoli*.

înșona *vr* [At: CIAUȘANU, GL. 34 / Pzi: *~nez* / E: nct] (Nob) A se restabili după o boală Si: *a se întrema*.

înșongoi *vt* [At: COMAN, GL., ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îrg) A îmbrăca pe cineva cu haine groase Si: *a înfofoli*.

înșongoiat, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / V: ***~șog~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Îrg) Îmbrăcat cu multe haine Si: *îmbondorit, încotoșmănat, înfofolit*.

înștevia *vta* [At: PAMFILE – LUPESCU, CR. 9 / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***ștevia***] (Îrg) A vopsi în galben cu rădăcină de ștevie.

înștigat, ~ă *a* [At: (a. 1818) SAVA, DOC. II, 82 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Înv) Vecin.

înștiința [At: M. COSTIN, ap. LET. 14/28 / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***știință***] **1** *vt* A aduce la cunoștință Si: *a anunța, a avertiza, a aviza, a comunica, a informa, a notifica*. **2** *vr* (Înv) A lua cunoștință. **3** *vr* A prinde de veste.

înștiințare *sf* [At: (a. 1757) CR. II, 53/19 / Pl: *~țări* / E: ***înștiința***] **1** Știre. **2** Informație. **3** Anunț. **4** Încunoștințare. **5** (Ccr) Comunicare scurtă făcută de obicei în scris de o instituție, care cuprinde o știre, un anunț etc. Si: *adresă, notă*.

înștiințat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 193 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înștiința***] **1** Căruia i s-a comunicat cava Si: *avertizat, avizat, somat*. **2** (Înv) Care a prins de veste. **3** (Înv) Învățat.

înșulăi *v* vz ***înșulări***

înșulări *vt* [At: DA ms / V: ***~ăi*** / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***șular***] **1-2** A însăila (**1-2**).

înșulărit, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înșulări***] **1-2** Însăilat^2 (**1-2**). **3** (Imp) Legat^2.

înșunga *v* vz ***înșunge***

înșunge *vt* [At: CV 1950, nr. 4, 33 / V: (cscj) ***~ga*** / Pzi: *înșung* / E: nct] (Îrg) A lovi.

înşuruba [At: HERZ. – GHER. M. IV, 214 / V: ***~upa*** / Pzi: *~bez* / E: ***în- + şurub***] **1** *vt* A fixa în locaşul ei o piesă cu ghivent Si: *a înşurubui* **(1)**. **2** *vt* A strânge un şurub prin învârtire pentru a fixa ceva Si: *a înşurubui* **(2)**. **3** *vt* A asambla două piese prevăzute cu ghivent Si: *a înşurubui* **(3)**. **4** *vr* A se strânge de jur-împrejurul cuiva. **5** *vt* A potrivi. **6** *vt* A ţine din scurt. **7** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva împotriva altuia** A aţâţa.

înşurubare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 328 / V: ***~upa~*** / Pl: *~bări* / E: ***înşuruba***] **1** Fixare a unei piese cu ghivent în locaşul ei Si: *înşurubat*[1] **(1)**. **2** Strângere a unui şurub prin învârtire pentru a fixa ceva Si: *înşurubat*[1] **(2)**. **3** Asamblare a două piese prevăzute cu ghivent Si: *înşurubat*[1] **(3)**. **4** Strângere de jur-împrejurul cuiva Si: *înşurubat*[1] **(4)**. **5** Ţinere din scurt a cuiva Si: *înşurubat*[1] **(5)**. **6** Potrivire.

înşurubat[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~upat*** / Pl: *~uri* / E: ***înşuruba***] **1-5** Înşurubare **(1-5)**. **6** Potrivire.

înşurubat[2]***, ~ă*** *a* [At: CONV. LIT. XLII, 451 / V: ***~upat*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***înşuruba***] **1** (D. piese cu ghivent) Fixat în locaşul destinat. **2** Prins prin strângerea unui şurub. **3** (D. două piese cu ghivent) Asamblate. **4** (Pex) Potrivit la locul lui.

înşurubui *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 239 / Pzi: *~esc* / E: ***în- + şurub + -ui***] **1-3** (Rar) A înşuruba **(1-3)**.

înşurupa *vt* vz ***înşuruba***

înşurupare *sf* vz ***înşurubare***

înşurupat[1] *sn* vz ***înşurubat***[1]

înşurupat[2]***, ~ă*** *a* vz ***înşurubat***[2]

întabula *vt* vz ***intabula***

întabulament *sn* vz ***antablament***

întacâma *vt* [At: CIAUŞANU, V. / V: ***~tăcâ~*** / Pzi: *~mez* / E: ***în- + tacâm***] (Reg) **1** A înşeua calul. **2** A face să funcţioneze.

întacâmat, ~ă *a* [At: CIAUŞANU, R. SCUT. 11 / V: ***~tăcâ~*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***întacâma***] (Reg) Prevăzut cu obiecte necesare în diferite împrejurări.

întraftorat, ~ă *a* vz ***înrăfturat***

întăcâma *v* vz ***întacâma***

întăcâmat, ~ă *a* vz ***întacâmat***

întăciuna *vr* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 31 / Pzi: *~nez* / E: ***în + tăciune***] **1** A se înnegri ca tăciunele. **2** (Spc) A se cangrena. **3** (D. cereale) A se îmbolnăvi de tăciune.

întăciunat, ~ă *a* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 31 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***în- + tăciune***] **1** Înnegrit. **2** (Spc) Cangrenat. **3** (Fig) Posomorât. **4** (D. cereale) Bolnav de tăciune.

întăfoşa *vtr* [At: CIAUŞANU, V. / Pzi: *~şez* / E: nct] (Îrg) A se înfofoli.

întăiat, ~ă *a* [At: ŞINCAI, HR. I, 9/13 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***în- + tăiat***] (Înv; nob) **1** Sculptat. **2** Gravat.

întăinţă *sf* [At: ROSETTI, L. R. VI, 211 / Pl: *~ţe* / E: ***întâi*** + *-inţă*] (Înv) Întâietate.

întălălni *vr* [At: ŞEZ. V, 102 / Pzi: *~nesc* / E: ***în- +*** mg ***találni***] (Reg) **1** A intra în relaţii de dragoste cu cineva. **2** A se uni din cauza unor interese comune.

întălneală *sf* vz ***întâlneală***

întălni *v* vz ***întâlni***

întălnire *sf* vz ***întâlnire***

întălniş *sn* vz ***întâlniş***

întălnit[1]***, ~ă*** *a* vz ***întâlnit***[1]

întălnit[2] *sn* vz ***întâlnit***[2]

întălnitură *sf* vz ***întâlnitură***

întărâta [At: COD. VOR. 33/21 / V: ***interita, ~rta*** / Pzi: *întărât* / E: ml ***interritare**] **1** *vt* A aduce pe cineva în stare de enervare, de surescitare. **2** *vt* A instiga la violenţă un grup de oameni. **3** *vt* A asmuţi un animal. **4** *vr* (D. animale; şfg; d. oameni) A se înfuria. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) entuziasma. **7** *vr* (Fig) A se ambiţiona. **8** *vr* A se agita. **9** *vt* A incita pe cineva să facă un lucru. **10** *vr* A se porni cu pasiune violentă. **11** *vru* (D. intemperii) A se intensifica.

întărâtare *sf* [At: MINEIUL (1776) 2ă$_1$ / V: (înv) ***~rit~, ~rt~, ~terit~*** / Pl: *~tări* / E: ***întărâta***] **1-2** (Aducere a cuiva într-o) stare de enervare, de surescitare Si: (înv) *întărâtăciune* **(1-2)**, *întărâtătură* **(1-2)**. **3** Instigare la violenţă a unui grup de oameni Si: (înv) *întărâtăciune* **(3)**, *întărâtătură* **(3)**. **4** Asmuţire a unui animal Si: (înv) *întărâtăciune* **(4)**, *întărâtătură* **(4)**. **5** Înfuriere. **6** Entuziasmare. **7** Ambiţionare. **8** Agitare. **9** Incitare a cuiva să facă un lucru. **10** Pornire a unei pasiuni violente. **11** Intensificare a unei intemperii.

întărâtat, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 193/3 / V: (înv) ***~rit~, ~rt~, ~terit~*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***întărâta***] **1** (D. oameni) Surescitat. **2** (D. un grup de oameni) Instigat la violenţă. **3** (D. un animal) Asmuţit. **4** (Fig) Incitat. **5** (Fig) Stimulat.

întărâtăcios, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***întărâta*** + *-ăcios*] **1-2** (Rar) Care întărâtă (cu bucurie).

întărâtăciune *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***întărâta*** + *-ăciune*] (Înv) **1-4** Întărâtare **(1-4)**.

întărâtător, ~oare *a* [At: ANON. CAR. / V: ***~rit~, ~rt~, ~terit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întărâta*** + *-ător*] (Înv) **1** Provocator. **2** Stimulator. **3** (Nob) Care se întărâtă **(4)** uşor.

întărâtătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***întărâta*** + *-ură*] (Înv) **1-4** Întărâtare **(1-4)**.

întăreală *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 516 / Pl: *~eli* / E: ***întări*** + *-eală*] (Reg) **1** Întărire **(7)**. **2** Scrobeală.

întări [At: COD. VOR. 5/10 / Pzi: *~resc* / E: ***în- + tare***] **1-4** *vtr* A (se) face (mai) rigid. **5-6** *vr* A deveni (mai) dens. **7** *vt* A fortifica o poziţie strategică Si: *a baricada*. **8-9** *vtr* (Fig) A dobândi capacitatea de a suporta loviturile sorţii. **10** *vr* (Înv; îe) **A ~ din piele** A se încăpăţâna. **11** *vt* A scrobi. **12-13** *vtr* A (se) consolida. **14** *vt* A mări rezistenţa unei piese, a unui sistem tehnic etc. **15** *vr* (D. intemperii) A se înteţi. **16** *vt* (Înv) A lovi. **17-18** *vtr* (Înv; fig) A (se) reconforta. **19** *vr* (Înv) A deveni mai puternic. **20-21** *vtr* (A face să prindă sau) a prinde puteri. **22-23** (A face să-şi recapete sau) a-şi recăpăta puterile după o boală Si: *a (se) întrema, a (se) înzdrăveni*. **24** *vr* (Gmţ) A consuma o băutură alcoolică tare. **25** *vt* (Înv; d. privire) A fixa. **26** *vr* A se dezvolta. **27-28** *vt* (Înv) A încuviinţa (o părere sau) o propunere a cuiva. **29** *vt* (Înv) A legaliza un act. **30-31** *vt* A confirma (o convingere sau) o bănuială. **32** *vt* A accentua un contur într-un desen. **33** *vt* A iuţi mersul. **34** *vt* (Rar) A zăbovi. **35** *vt* (Rar) A păşui.

întărire *sf* [At: PSALT. (1651) / Pl: *~ri* / E: ***întări***] **1** Sporire a rigidităţii unei substanţe. **2** Creştere a densităţii unei substanţe. **3** (Mil; spc) Fortificare a unei poziţii strategice Si: (înv) *întăritură* **(1)**. **4** (Mil; ccr; lpl) Fortificaţii. **5** (Mil; ccr; lpl) Trupe militare trimise în ajutorul cuiva. **6** (Fig) Dobândire a capacităţii de a suporta loviturile sorţii. **7** Creştere a forţei cuiva. **8** Scrobire. **9** Consolidare. **10** Mărire a rezistenţei unei piese, a unui sistem tehnic. **11** Înteţire a unei intemperii. **12** Reconfortare. **13** Recăpătare a puterilor după o boală Si: (înv) *întăritura* **(2)**. **14** (Gmţ) Consumare a unei băuturi alcoolice Si: (înv) *întăritură* **(3)**. **15** (Reg) Unire a stupilor Si: (înv) *întăritură* **(4)**. **16-17** Încuviinţare (a unei păreri sau) a unei propuneri Si: (înv) *întăritură* **(5-6)**. **18** Legalizare a unui act. **19** (Ccr) Act legalizat. **20-21** Confirmare (a unei convingeri sau) a unei bănuieli. **22** Accentuare a unui contur într-un desen. **23** (Îs) *Pronume de ~* Pronume care accentuează identitatea persoanei desemnate. **24** (Îs) *Adjectiv de ~* Adjectiv care însoţeşte un substantiv sau un alt pronume cu scopul de a accentua obiectul determinat.

întărit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 290/28 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***întări***] **1** (D. un material) Care a devenit rigid. **2** (D. o substanţă) Care şi-a crescut densitatea. **3** (D. o poziţie strategică) Fortificat. **4-5** (D. un sistem tehnic) Făcut (mai) rezistent. **6** (Fig) Care a dobândit capacitatea de a suporta loviturile sorţii. **7** Care a prins puteri Si: *întremat, înzdrăvenit, reconfortat*. **8** Care a devenit puternic. **9** Consolidat. **10** Fixat. **11** (Fig) Care a devenit neşovăitor, decis. **12** (Fig) Edificat. **13** Confirmat. **14** Legalizat. **15** (Înv; îs) *Lege ne ~ă* Lege neaprobată. **16** (D. o proprietate) Marcat. **17** (D. o linie într-un desen) Accentuat.

întărita v vz *întărâta*
întăritare sf vz *întărâtare*
întăritat, ~ă a vz *întărâtat*
întăritător, ~oare vz *întărâtător*
întăritoare sf [At: DAMÉ, T. 168 / Pl: *~ori* / E: *întări* + *-(i)toare*] (Reg) Traversă de șină.
întăritor, ~oare [At: (a. 1775) URICARIUL, I, 74 / Pl: *~i, ~oare* / E: *întări* + *-tor*] **1** *a* Care întărește. **2** *a* Care confirmă, adeverește. **3** *a* Care dă puteri. **4-5** *sn, a* (Medicament) care fortifică organismul Si: *tonic*.
întăritură sf [At: PRAV. MOLD. 133/1 / Pl: *~ri* / E: *întări* + *-ură*] **1-6** (Înv) Întărire (**3, 12-17**). **7** (Înv; jur; îs) *Curte de ~ri* Judecătorie care se ocupă cu examinarea, confirmarea și girarea împrumuturilor făcute pe moșii. **8** (Mpp; îs) *~ra pântecelui* Balonare. **9** (Înv; spc) Pământ arid. **10** (Mpp) Umflătură. **11** (Mil) Fortăreață. **12** (Pex) Sistem de baricadare. **13** (Jur) Semnătură, pecete etc. prin care se legalizează un act. **14** (Înv) Sprijin.
întărnița vt [At: PAMFILE, COM. / V: *~târ~* / Pzi: *~țez* / E: *în-* + *tarniță*] (Pop; d. cai, măgari, catâri) A înșeua.
întărnițat, ~ă a [At: MARIAN, NU. 528 / V: *~târ~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *întărnița*] **1** (D. animale de călărie) Înșeuat. **2** (Reg) Cu spatele încovoiat precum tarnița Si: *deșelat, spetit*.
întăroșa vi [At: PALIA (1581), 155/7 / Pzi: *~șez* / E: *în-* + *tăroasă*] (Înv; d. femei) A rămâne însărcinată.
întărta v vz *întărâta*
întărtare sf vz *întărâtare*
întărtat, ~ă a vz *întărâtat*
întărtător, ~oare a vz *întărâtător*
întărziare sf vz *întârziere*
întărzietor, ~oare a vz *întârzietor*
întâi, ~a [At: COD. VOR. 38/2-3 / V: (Mol) *~tăi, ~ași, ~âniu*, (Trs) *~tii* / E: ml **antaneus, -a*] **1-2** *no, a* (Cel) care se află în fruntea unei serii, în ceea ce privește spațiul, timpul, calitatea Cf *anterior, dintâi, inițial, începător, prim*. **3-4** *no* (Îljv) **~a vreme** (sau **oară, dată**) (Care are loc) anterior. **5** *no* (Înv; îe) **A fi ~ul la jocul de cărți** A fi în mână. **6** *no* (Înv; îs) *Zi ~lea* Prima zi a lunii. **7** *sm* (Îs) *~ul născut* Cel mai mare dintre fii. **8** *a* (Rel; îs) *~a venire* sau *~ul venit* Prima venire a Mântuitorului. **9** *sm* (Îs) *~ul venit* Cel care ajunge primul undeva fără a fi așteptat sau dorit. **10-11** *no, a* (Cel) care se află înaintea altora în privința rangului, a calităților etc. Si: *superior*. **12-13** *no, a* Cel mai de sus într-o ierarhie. **14-15** *no, a* Suprem. **16-17** *no, a* Celebru. **18** *sm* Cel mai bătrân. **19** *av* La început. **20** *av* Mai demult. **21** *av* (Îlav) **Dintru ~** De la început. **22** *av* (Îal) Înainte de toate. **23** *av* (Îlav) **~ și ~** sau **mai ~ și mai ~** În primul rând. **24** *av* Pentru prima dată. **25** *av* (Îlav) **Mai ~ de** Mai înainte de. **26** *no* (Îlav) **(Pentru) ~a dată (**sau **oară)** Pentru prima dată. **27** *no* (Înv; îs) *Cel, cea ~* Dintâi.
întâia v [At: COSTINESCU / Pzi: *~iez* / E: *întâi*] **1-2** (Înv) (A avea sau) a da cuiva prioritate.
întâiași nof [At: DA ms / E: *întâia* + *și*] (Îlav) **~ dată** Prima dată.
întâiat, ~ă a [At: COMAN, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Îrg) Amorțit de frig.
întâiere sf [At: GOLESCU, Î. 92 / V: *~ire* / Pl: *~ri* / E: *întâia*] (Iuz) Întâietate.
întâietate sf [At: GORUN, F. 57 / Pl: *~tăți* / E: *întâi* + *-etate*] **1** Prioritate. **2-3** (Îe) **A avea** (sau **a da**) **~** A avea (sau da) prioritate.
întâietor, ~oare smf, a [At: ODOBESCU, S. II, 48 / V: *~itor* / Pl: *~i, ~oare* / E: *întâia* + *-tor*] **1-2** (Persoană) care ocupă primul loc.
întâire sf vz *întâiere*
întâitor, ~oare smf, a vz *întâietor*
întâlneală sf [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 54 / V: *~tăl~* / Pl: *~eli* / E: *întâlni* + *-eală*] **1** (Mpp) Întâlnitură (**2**). **2** (Mtp) Ființă imaginară despre care se spune că ar provoca întâlneala (**1**).
întâlni [At: PALIA (1581), ap. C. CR. 72/25 / V: (îrg) *~tăl~* / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + *tâlni*] **1-2** *vtrr* A da de cineva sau de ceva. **3-4** *vrr* A se vedea cu cineva în urma unei înțelegeri prealabile Si: (îvp) *a întâmpina* (**2**). **5-6** *vtr* A se afla în prezența cuiva sau a ceva. **7-8** *vtrr* (Gmt; d. linii) A (se) atinge. **9-10** *vtrr* (Gmt; d. linii) A (se) intersecta într-un punct. **11** *vrr* (Înv) A se întâmpla. **12** *vt* (Îrg) A ținti ceva. **13** *vt* A găsi. **14** *vt* A descoperi. **15** *vt* A da peste ceva. **16** A avea parte de ceva. **17-18** *vtr* A (se) afla. **19-20** *vtr* A avea pe cineva drept adversar într-o competiție sportivă Si: *a se lupta, a se confrunta*. **21** *vtf* A face să fie împreună.
întâlnire sf [At: CONACHI, P. 85 / V: *~tăl~* / Pl: *~ri* / E: *întâlni*] **1** Nimerire a cuiva sau a ceva Si: *întâlniș* (**1**), *întâlnit¹* (**1**). **2-3** Întrevedere cu cineva în urma unei înțelegeri prealabile Si: *întâlniș* (**2-3**), *întâlnit¹* (**2-3**), (îrg) *întâmpinare* (**3**), *întâmpinat¹* (**2**). **4** Aflare în prezența cuiva sau a ceva Si: *întâlnit¹* (**4**). **5-6** (Intersectare sau) tangență într-un punct a liniilor geometrice sau topografice Si: *întâlnit¹* (**5-6**). **7** Competiție sportivă.
întâlniș sn [At: DOSOFTEI, PS., ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: *întâlni* + *-iș*] **1-3** (Îvp) Întâlnire (**1-3**). **4** (Pop; îe) **Bun ~ul!** Formulă de salut adresată unei persoane întâlnite pe drum. **5** (Mpp) Întâlnitură (**2**).
întâlnit¹ sn [At: MURNU, O. 227 / V: *~tăl~* / Pl: *~uri* / E: *întâlni*] **1-5** Întâlnire (**1-6**).
întâlnit², ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 43 / V: *~tăl~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *întâlni*] **1-2** (Peste care a dat cineva sau) pe care l-a găsit din întâmplare. **3-4** Care s-a văzut cu cineva (în urma unei înțelegeri prealabile). **5** (Fig) Îmbolnăvit pe neașteptate. **6** (Fig; îe) **A fi ~** A avea apoplexie. **7** (Îs) *Apă ~ă* Apă luată dintr-un loc în care se întâlnesc două sau mai multe pâraie.
întâlnitor, ~oare smf, a [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: *întâlni* + *-tor*] (Rar) **1-2** (Persoană) care întâlnește pe cineva.
întâlnitură sf [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 20 / V: *~tăl~* / Pl: *~ri* / E: *întâlni* + *-tură*] **1** Loc în care se întâlnesc două ape curgătoare. **2** (Pop) Boală a cărei cauză este atribuită întâlnirii cu un duh rău Si: *întâlneală* (**1**), *întâlniș* (**4**).
întâmpina [At: TETRAEV. (1574) 212 / V: *~tim~, ~tum~, ~tunchina* / Pzi: *întâmpin* / E: *în-* + *tâmpina*] **1** *vt* A ieși cuiva înainte pentru a-l primi. **2** *vt* (Îvp) A se întâlni (**3**). **3** *vt* (Înv) A ieși cu oaste în calea dușmanului pentru a se lupta. **4** *vt* (Fig) A i se ivi cuiva obstacole în calea unei realizări. **5** *vt* (Fig) A suporta niște cheltuieli. **6** *vt* A face față unor obligații. **7** *vt* (Fig; înv) A evita. **8** *vt* (Înv) A îndestula nevoile cuiva. **9-10** *vti* (Înv) A replica cuiva. **11** *vt* (Înv) A răsplăti. **12** *vt* (Fig; înv) A preveni. **13** *vt* (Fig; înv) A combate.
întâmpinare sf [At: DOSOFTEI, V. S. 1231 / V: *~tim~, ~tum~, ~tunchin~* / Pl: *~nări* / E: *întâmpina*] **1** Ieșire înaintea cuiva pentru a-l primi Si: *întâmpinat¹* (**1**). **2** (Îe) **A ieși** sau **a veni în** (sau **întru**) **~a cuiva** A întâmpina (**1**). **3** (Îrg) Întâlnire (**2**). **4** Ieșire cu oaste în calea dușmanului pentru a se lupta Si: *întâmpinat¹* (**3**). **5** Ivire a unor obstacole în calea unei realizări Si: *întâmpinat¹* (**4**). **6** (Jur; spc) Obiecție. **7** (Îs) *~a Domnului* Sărbătoare religioasă celebrată la data de 2 februarie. **8** (Pex) Fast cu care este primit un oaspete de seamă Si: *întâmpinat¹* (**5**). **9** (Fig) Suportare a unor cheltuieli Si: *întâmpinat¹* (**6**). **10** Îndeplinire a unor obligații Si: *întâmpinat¹* (**7**). **11** (Înv) Replicare la adresa cuiva Si: *întâmpinat¹* (**8**). **12** (Înv) Îndestulare a nevoilor cuiva Si: *întâmpinat¹* (**9**). **13** Prevenire. **14** (Înv) Evitare. **15** (Mpp) Întâmpinătură.
întâmpinat¹ sn [At: CORESI, EV. 232/16 / V: *~tim~, ~tum~, ~tunchin~* / Pl: *~uri* / E: *întâmpina*] **1** Întâmpinare (**1**). **2** (Îrg) Întâlnire (**2**). **3-9** Întâmpinare (**4-5, 8-12**). **10** Prevenire. **11** (Înv) Evitare. **12** (Mpp) Întâmpinătură.
întâmpinat², ~ă a [At: MARIAN, S. R. II, 64 / V: *~tim~, ~tum~, ~tunchin~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *întâmpina*] **1** Căruia i-a ieșit cineva înainte pentru a-l primi. **2** Care se întâlnește cu cineva. **3** (D. o armată) Căreia i-a ieșit înainte inamicul pentru a se lupta. **4** (D. obstacole) Care s-a ivit în calea unei realizări. **5** (D. cheltuieli) Suportat. **6** (D. obligații) Îndeplinit. **7** (D. nevoile cuiva) Îndestulat de altcineva. **8** (Pop) Bolnav de întâmpinătură.
întâmpinător, ~oare smf, a [At: MARDARIE, L. 3376 / Pl: *~i, ~oare* / E: *întâmpina* + *-(ă)tor*] **1-2** (Persoană) care iese în calea cuiva pentru a-l întâmpina. **3-4** (Persoană) care întâlnește pe cineva. **5-6** (Persoană)

care întâmpină niște obstacole. **7-8** (Persoană) care suportă niște cheltuieli. **9-10** (Persoană) care îndeplinește niște obligații. **11-12** (Persoană) care îndestulează nevoile cuiva.

întâmpinătură *sf* [At: PSALT. 191/24 / V: ***~tim~, ~tum~, ~tunchin~*** / Pl: *~ri* / E: ***întâmpina*** + *-tură*] (Îvp) Boală identificată uneori cu epilepsia, cu apoplexia sau cu reumatismul poliarticular acut Si: *întâmpinare* (**15**), *întâmpinat[1]* (**12**).

întâmpla [At: COD. VOR. 19/2 / Pzi: *întâmplă*, (îvr) *~lez* / E: ns cf lat **(in)templare*] **1** *vru* (D. evenimente) A se produce. **2** *vr* (Înv) A i se pricinui. **3** *vr* (Înv) A se proceda într-un anumit mod. **4** *vr* (Înv) A se îndeplini. **5** *vr* (Îvr) A da ceva peste cineva în mod neprevăzut. **6** *vr* A se nimeri într-un anumit loc. **7** *vr* (Înv) A avea din întâmplare. **8** *vr* (Înv) A face ceva din întâmplare.

întâmplare *sf* [At: CORESI, EV. 326/4 / Pl: *~lări* / E: ***întâmpla***] **1** Producere a unui eveniment. **2** Pricinuire cuiva a unui fapt. **3** Procedare într-un anumit mod. **4** Îndeplinire. **5** Peripeție. **6** (Pex) Ceas rău. **7** (Înv) Omor accidental. **8** Aventură neplăcută. **9** Inconvenient. **10** Accident. **11** Succesiune neprevăzută de evenimente. **12** Prezență întâmplătoare a unei persoane într-un loc. **13** (Îlav) **Din ~** Incidental. **14** (Îlav) **La ~** sau **în voia ~lării** În voia sorții. **15** (Îal) La nimereală. **16** (Pop; îlav) **La toată ~a** În orice caz. **17** (Pop; îlav) **De o** (sau **pentru orice**) **~** Pentru orice eventualitate. **18** Împrejurare. **19** (Nob) Evoluție.

întâmplat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 77/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întâmpla***] **1** (D. fapte, evenimente) Care a avut loc. **2** (D. persoane) Care s-a nimerit undeva incidental.

întâmplător, ~oare *a, av* [At: VĂCĂRESCU, IST. 110 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întâmpla*** + *-ător*] **1-2** (Care se produce) din întâmplare Si: *accidental, aleatoriu, incidental*. **3-4** (Care survine) în mod neprevăzut.

întâniu *av, no* vz ***întâi***

întârnița *v* vz ***întârnița***

întârnițat, ~ă *a* vz ***întârnițat***

întârzia [At: PARACLIS (1639), ap. GCR I, 180/16 / Pzi: *întârzii* și (înv) *~iez, ~iu* / E: *în-* + ***târziu***] **1-2** *vi* A face ceva după termenul (obișnuit sau) fixat. **3** *vi* (D. ceasuri) A rămâne în urmă. **4-5** *vi* A rămâne undeva mai mult decât este (necesar sau) prevăzut. **6** *vi* A ezita. **7** *vtf* A împiedica pe cineva să săvârșească la timp o acțiune. **8** *vt* A face astfel încât ceva să nu se îndeplinească în termen. **9** *vt* A amâna. **10-11** *vi* A sosi undeva după timpul (la care era așteptat sau) la care era necesar.

întârziare *sf* vz ***întârziere***

întârziat[1] *sn* [At: DA ms / P: *~zi-at* / Pl: *~uri* / E: ***întârzia***] (Înv) Întârziere.

întârziat[2], ~ă [At: I. IONESCU, C. 237 / V: ***~iet*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întârzia***] **1** *a* Care a apărut, s-a ivit după termenul prevăzut sau fixat. **2** *a* (Fig; d. minte, judecată) Arierat. **3-4** *a, av* (Rar) Tardiv. **5** *a* Amânat.

întârziere *sf* [At: N. COSTIN, L. II, 78/37 / V: ***~tărziare*** / Pl: *~ri* / E: ***întârzia***] **1-2** Săvârșire a unui lucru după momentul (obișnuit sau) fixat. **3** Rămânere în urmă a ceasurilor. **4-5** Zăbovire undeva mai mult decât era (necesar sau) prevăzut. **6** Ezitare. **7** Împiedicare a cuiva să săvârșească la timp o acțiune. **8** Împiedicare a îndeplinirii la termen a unui eveniment. **9** Amânare. **10-11** Sosire a unei persoane după timpul (la care era așteptată sau) la care prezența acesteia era necesară. **12** (Pex) Timp care decurge din momentul în care ceva trebuia să se întâmple. **13-16** (Îljv) **Cu ~** (Care se produce) mai târziu (decât trebuie sau) decât este prevăzut. **17** (Îlav) **Fără ~** Imediat. **18** (Îla) **În ~** Care a depășit termenul fixat. **19** (Îe) **A fi în ~** A fi rămas în urmă. **20** (Jur; îe) **A pune în ~** A trimite o înștiințare sau o somație expresă, cu scopul ca destinatarul să nu poată invoca în apărare faptul de a fi fost în necunoștință de cauză. **21** (D. bombe; îe) **A exploda cu ~** A exploda la un anumit interval de timp după momentul amorsării.

întârziet, ~ă *a* vz ***întârziat***

întârzietor, ~oare *a* [At: COSTINESCU / V: ***~tăr~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întârzia*** + *-tor*] (Îvr) **1** Care face pe cineva să întârzie. **2** Care întârzie.

înte *av* vz ***înainte***

întegra *v* vz ***integra***

înteioșa *vr* [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***teios***] (Reg; d. carne) A deveni tare, ațoasă.

înteioșare *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~șări* / E: ***înteioșa***] (Reg) Întărire a cărnii folosite în alimentație.

înteioșat, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înteioșa***] (Reg; d. carne) Tare, ațoasă.

întemeia [At: PSALT. SCH. 210/21/ P: *~me-ia* / V: (înv; cscj) ***întemei*** / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***temei***] **1** *vt* A pune temelia unei clădiri. **2** *vt* A înființa un stat, o instituție etc. Si: (înv) *a întemelia*. **3** *vt* (Rar) A zidi. **4** *vt* (Fig) A pune temelii durabile Si: *a consolida*. **5-6** *vt* (Înv) A binecuvânta (pe tinerii căsătoriți). **7** *vr* A deveni mai sigur pe sine. **8** *vt* (Mil; înv) A apăra. **9** *vt* A îngriji o plantație sau o cultură. **10** *vt* A confirma un act. **11** *vr* A se stabili într-un loc. **12** *vr* (Șfg) A prinde rădăcini Si: *a se înrădăcina* (**1**). **13** *vr* (Udp „pe", „în", „întru") A avea ca temei Si: *a se baza, a se sprijini*. **14-15** *vtr* (D. oameni; udp „pe") A (se) referi la ceva. **16** *vr* A se sprijini pe... **17** *vt* A da dreptul de a face ceva Si: *a autoriza, a împuternici, a îndreptăți*. **18** *vr* (Nob; d. oameni) A insista.

întemeiat[1] *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 414/14 / Pl: *~uri* / E: ***întemeia***] **1-2** Întemeiere (**1-2**). **3** (Rar) Zidire. **4** Întărire. **5-6** Întemeiere (**5-6**). **7** Consolidare. **8** (Mil; înv) Apărare. **9-11** Întemeiere (**9-11**). **12** Înrădăcinare. **13** (Înv) Împuternicire. **14** Înființare. **15** Instituire.

întemeiat[2], ~ă [At: N. TEST. (1648), ap. DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întemeia***] **1** *a* (D. clădiri) Pus pe temelii Si: *clădit, zidit*. **2** *a* (D. o instituție, un stat etc.) Fondat. **3** *a* (Rar) Zidit. **4** *a* (D. tinerii căsătoriți) Binecuvântat. **5** *a* Așezat pe baze sigure Si: *consolidat, întărit*. **6** *a* (Pex) Solid. **7** *a* (D. abstracte) Sprijinit pe argumente solide, potrivit cu regulile logicii Si: *just, logic, rațional*. **8** *a* (Mil; înv) Apărat. **9** *a* (D. o plantație, cultură) Îngrijit. **10** *a* (D. un act, o donație) Confirmat. **11** *a* În plină vigoare. **12** *a* Stabilit într-un loc. **13** *a* Care a prins rădăcini Si: *înrădăcinat* (**1**). **14** *a* (Fig) Așezat la vorbă. **15** *a* Care se referă la ceva. **16** *a* Care are dreptul de a face ceva. **17** *a* (Nob) Care insistă. **18** *av* Serios. **19** *av* Bazat pe ceva.

întemeiere *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 234/38 / Pl: *~ri* / E: ***întemeia***] **1** Punere a temeliei unei clădiri Si: *întemeiat[1]* (**1**). **2** Înființare a unui stat, a unei instituții etc. Si: *întemeiat[1]* (**2**). **3** (Rar) Zidire. **4** Întărire. **5-6** Binecuvântare (a tinerilor căsătoriți) Si: *întemeiat[1]* (**5-6**). **7** Consolidare. **8** (Mil; înv) Apărare. **9** Îngrijire a unei culturi, plantații etc. Si: *întemeiat[1]* (**9**). **10** Confirmare a unui act Si: *întemeiat[1]* (**10**). **11** Stabilire într-un loc Si: *întemeiat[1]* (**11**). **12** Înrădăcinare (**1**). **13** (Înv) Împuternicire. **14** Instituire. **15** (Înv; îlav) **Cu ~** Cu siguranță.

întemeietor, ~oare *smf, a* [At: E. VĂCĂRESCU, IST. 147 / V: ***~itor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întemeia*** + *-itor*] **1-2** (Persoană) care a întemeiat (**1**) ceva Si: *ctitor, fondator*, (înv) *întemelitor* (**1-2**).

întemeinici *vi* [At: DA ms / Pzi: *~icesc* / E: *în-* + ***temeinic***] (Rar) A face ca un lucru să fie temeinic.

întemeitor, ~oare *smf, a* vz ***întemeietor***

întemelia *vt* [At: PSALT. HUR. 179/5 / V : (cscj) ***~ii*** / Pzi: ***~iez*** / E: *în-* + ***temelie***] (Înv) A întemeia (**2**).

întemeliat, ~ă *a* [At: ȘAPTE TAINE (1644) / V: ***~iit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întemelia***] (Înv; d. o instituție, un stat etc.) Fondat.

întemelii *v* vz ***întemelia***

întemeliit, ~ă *a* vz ***întemeliat***

întemnicia *v* vz ***întemnița***

întemniciare *sf* vz ***întemnițare***

întemniciat, ~ă *a* vz ***întemnițat***

întemnița *vt* [At: DA ms / V: (înv) ***~icia*** / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***temniță***] A închide pe cineva în temniță Cf *încarcera*.

întemnițare *sf* [At: IORGA, I. 191/ V: (înv) ***~nicia~*** / Pl: *~țări* / E: ***întemnița***] **1** Închidere a cuiva într-o temniță. **2** Încarcerare.

întemnițat, ~ă *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. 109/1 / V: (înv) ***~iciat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întemnița***] **1-2** (Persoană) care este închisă în temniță Si: *încarcerat*.

întereadul *av* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 101 / E: nct] (Reg) Înainte.

interezat, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: cf *terezie*] Împovărat.

înteri *v* vz **întiri**

înterire *sf* vz **întirire**

înterit, ~ă *a* vz **întirit**

înterita *v* vz **întărâta**

înteritare *sf* vz **întărâtare**

înteritat, ~ă *a* vz **întărâtat**

înteritător, ~oare *a* vz **întărâtător**

internăchia *vr* [At: COM. SAT. III, 79 / Pzi: ~*chiez* / E: nct] (Reg) A se uni.

interțân *sm* [At: CHEST. V, 73/71 / Pl: ~*i* / E: *în-* + lat ***tertianus*** *(tertius* + *anus)*] (Reg) Berbec de trei ani.

întețа *v* vz **ânteți**

întețare *sf* vz **întețire**

întețat[1] *sn* vz **întețit**[1]

întețat[2], ***~ă*** *a* vz **întețit**[2]

ânteți [At: CANTEMIR, IST. 223 / V: (cscj) ~*ța* / Pzi: ~*țesc* / E: ns pbl ml **intitire*] **1-2** *vt* A face (să crească sau) să devină mai intens Si: *a activa, a ațâța*. **3-4** *vt* (Fig) A face să se agite (intens). **5-6** *vr* (A crește sau) a deveni mai intens Si: *a se întări, a se intensifica*. **7** *vr* A spori. **8-9** *vtr* A (se) iuți. **10** *vt* A repeta. **11** *vt* A agita. **12** *vt* A chinui. **13** *vr* A se răspândi. **14** *vt* (Pop; d. o pasiune, un sentiment) A cuprinde cu putere Si: *a poseda, a stăpâni*. **15** *vi* A da zor. **16** *vt* A agasa prin insistențe repetate. **17** *vt* A constrânge. **18** *vt* (D. animale de călărie) A îndemna să fugă Si: *a împintena*. **19** *vi* A stimula. **20** *vt* A goni. **21** *vr* (Șfg) A se aprinde. **22** *vr* (D. vite) A se împreuna. **23** *vr* A se opinti. **24** *vr* (Nob; ccd) A se îndemna. **25** *vr* (D. un conflict) A se intensifica.

întețire *sf* [At: PISCUPESCU, O. 246/5 / V: ~*țare* / Pl: ~*ri* / E: **ânteți**] **1-2** Provocare a (creșterii sau) intensificării unui fenomen Si: *întețit*[1] **(1-2)**. **3-4** Provocare a unei agitații (intense) Si: *întețit*[1] **(3-4)**. **5** Creștere. **6** Intensificare. **7** Sporire. **8** Iuțire. **9** Repetare. **10** Agitare. **11** Chinuire. **12** Răspândire. **13** (Fig) Stăpânire a unei ființe de către un sentiment Si: *întețit*[1] **(13)**. **14** Agasare prin insistențe repetate Si: *întețit*[1] **(14)**. **15** Îndemnare la fugă a unui animal de călărie Si: *întețit*[1] **(15)**. **16** Împreunare a vitelor Si: *întețit*[1] **(16)**. **17** Agravare a unui conflict Si: *întețit*[1] **(17)**. **18** Aprindere a focului Si: *întețit*[1] **(18)**. **19-20** (Nob) Criză a unei boli Si: *întețit*[1] **(19-20)**. **21** Constrângere. **22** Stimulare. **23** Gonire. **24** Opintire. **25** Îndemnare. **26** Accentuare.

întețit[1] *sn* [At: SBIERA, P. 83 / V: ~*țat* / Pl: ~*uri* / E: **ânteți**] **1-4** Întețire **(1-4)**. **5** Creștere. **6** Intensificare. **7** Sporire. **8** Iuțire. **9** Repetare. **10** Agitare. **11** Chinuire. **12** Răspândire. **13-20** Întețire **(13-20)**. **21** Constrângere. **22** Stimulare. **23** Gonire. **24** Opintire. **25** Îndemnare. **26** Accentuare. **27** (Îlav) **Cu ~** Cu insistență.

întețit[2], ***~ă*** *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 96/32 / V: ~*țat* / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **ânteți**] **1** (D. foc) Intensificat. **2** Agitat. **3** Care a devenit mai intens. **4** Care sporește. **5** (D. un conflict) Intensificat. **6** (D. sânge) Înfierbântat. **7** (D. persoane) Întărâtat. **8** Iuțit. **9** Repetat. **10** Chinuit. **11** Răspândit. **12** (Pop) Stăpânit de o pasiune. **13** (D. o persoană) Agasat prin insistențe repetate. **14** Constrâns. **15** (D. cal) Îndemnat să fugă. **16** Stimulat. **17** Gonit. **18** Aprins. **19** Opintit. **20** (Ccd) Îndemnat.

întețitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: **ânteți** + *-itor*] **1-2** Care provoacă (creșterea sau) intensificarea unui fenomen. **3-4** Care provoacă o agitație (intensă). **5** Care agasează prin insistențe repetate. **6** Care îndeamnă la fugă un cal de călărie.

înticsi *vtr* [At: DA ms / Pzi: ~*sesc* / E: *în-* + ***ticsi***] (Înv) **1-2** A ticsi.

înticsit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **înticsi**] Ticsit.

întiepta *vt* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 101 / Pzi: ~*tez* / E: nct] (Reg) A îndemna.

întifiga *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: ? / E: nct] (Reg) A se întinde fără noimă.

întihni *vi* [At: DA ms / Pzi: ~*nesc* / E: *în-* + ***tihni***] (Înv) A tihni.

întihnire *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ri* / E: **întihni**] (Înv) Tihnire.

întii *no, av* vz **întâi**

întilinci *vt* [At: KLEIN, D. 184 / Pzi: ~*ncesc* / E: *în-* + ***tilincă***] A altoi pomii cu tilinca.

întilincire *sf* [At: ECONOMIA, 137, 8 / Pl: ~*ri* / E: **întilinci**] Altoire (1) a pomilor cu tilinca.

întimpina *v* vz **întâmpina**

întimpinare *sf* vz **întâmpinare**

întimpinat[1] *sn* vz **întâmpinat**[1]

întimpinat[2], ***~ă*** *a* vz **întâmpinat**[2]

întimpinătură *sf* vz **întâmpinătură**

întimpurire *sf* [At: JIPESCU, O. 78 / Pl: ~*ri* / E: cf *timpuriu*] (Nob) **1** Moment. **2** Împrejurare **(1)**. **3** Ocazie **(1)**.

întina [At: CORESI, EV. 27/13 / V: ***in~*** / Pzi: ~*nez*, (rar) *întin* / E: *în-* + ***tină***] **1-2** *vtr* A (se) murdări cu noroi. **3-4** *vtr* (Înv) A (se) scufunda în noroi. **5-6** *vtr* (Pex) A (se) mânji **(1-2)**. **7** *vr* (Iuz, d. copiii mici) A urina sau a defeca pe sine. **8-9** *vtr* (Înv; fig) A (se) pângări. **10-11** *vtr* (Fig; înv) A întreține relații sexuale nepermise.

întinare *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 25 / Pl: ~*nări* / E: **întina**] **1** Murdărire cu noroi Si: *întinat*[1] (1). **2** Scufundare în noroi Si: *întinat*[1] **(2)**. **3** (Pex) Mânjire. **4** (Fig, înv) Pângărire. **5** (Fig, înv) Întreținere de relații sexuale nepermise Si: *întinat*[1] **(5)**.

întinat[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 245/2 / Pl: ~*uri* / E: **întina**] **1-2** Întinare **(1-2)**. **3** (Pex) Mânjire. **4** (Fig, înv) Pângărire. **5** Întinare **(5)**.

întinat[2], ***~ă*** *a* [At: MOXA, 359/13 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: **întina**] **1** Murdărit cu noroi. **2** Scufundat în noroi. **3** (Pex) Mânjit. **4** (Fig) Pângărit. **5** (Fig) Necinstit. **6** (Fig) Care a întreținut relații sexuale nepermise.

întinăciune *sf* [At: ANTIM, P. 12 / Pl: ~*ni* / E: **întina** + *-ăciune*] **1** (Înv) Murdărie. **2** (Fig) Pângărire.

întinătură *sf* [At: CORESI, EV. 238/28 / Pl: ~*ri* / E: **întina** + *-(ă)tură*] **1** (Înv) Murdărie. **2** (Fig) Pângărire.

întinde [At: COD. VOR. 73/5 / Pzi: *întind* / E: ml ***intendo, -ere***] **1-2** *vti* A desfășura, trăgând de unul sau de ambele capete, un lucru care era strâns, încolăcit, înfășurat Cf *strunі*. **3** *vt* **A ~ coarda** A împinge lucrurile la extrem. **4** *vt* (Îe) **A ~ (cuiva) o cursă** (sau **lațul, un laț**) A pregăti o cursă, un laț pentru a prinde un animal. **5** *vt* (Fig; îae) A pregăti cuiva o înșelătorie. **6** *vt* (Îe) **A ~ undița** A lăsa undița la apă. **7** *vt* (Fig; îae) A momi. **8** *vt* (Fig; îae) A înșela. **9** *vr* A se încorda. **10** *vi* (Îe) **A ~ la jug** A munci din greu. **11-12** *vr* (D. obiecte de îmbrăcăminte) A se lungi sau lărgi, deformându-se. **13** *vr* (D. unele lichide) A curge ca o dâră vâscoasă din cauza alterării. **14** *vt* A lungi un lucru elastic, trăgând de ambele capete. **15** *vt* A îndrepta mâna, brațul într-o direcție oarecare. **16** *vt* (Îe) **A ~ mâna** (sau **o mână**) A indica ceva orientând brațul în acea direcție. **17** *vt* (Fig; îae) A cerși. **18** *vt* (Îe) **A ~ (cuiva) mâna** (sau **mâinile**) A-i strânge cuiva mâna în semn de recunoștință. **19** *vt* (Fig; îae) A veni în ajutorul cuiva. **20** *vt* (Îe) **A ~ cuiva mână de ajutor** (sau **mână bună**) A ajuta pe cineva. **21** *vt* (D. cal; îe) **A ~ (înainte)** A-și îndrepta urechile înainte. **22** *vt* A oferi ceva cuiva. **23** *vt* (Înv; fig; udp „către") A îndrepta. **24** *vt* (C. i. o armă) A ochi. **25** *vi* A porni la drum. **26** *vi* (D. păsări) A zbura. **27** *vt* (Îe) **A ~ pasul** A merge cu pași mari și grăbiți. **28** *vi* (Îe) **A o ~ (la drum)** A pleca repede la drum. **29** *vi* (Fig; îae) A o șterge. **30** *vi* (Îe) **A o ~ (la fugă)** A o lua la fugă. **31** *vr* A se destinde alungindu-și încheieturile membrelor pentru a se relaxa Cf *a se dezmorți*. **32** *vr* A se înălța în vârful picioarelor ridicând brațele pentru a atinge un lucru așezat mai sus decât nivelul corpului. **33** *vr* (Înv; fig; udp „către", „spre") A râvni la ceva. **34** *vr* (Îe) **A se ~ după ceva** A fi lipsit de ceva. **35** *vr* (Îae) A avea mare nevoie de ceva fără a avea însă mijloacele necesare pentru a-l obține. **36** *vr* (Fig) A se încumeta. **37** *vr* (Fig) A se obrăznici. **38** *vr* (Îe) **A se ~ la cașcaval** A avea prea multe pretenții. **39** *vr* (Fig; îae) A deveni obraznic, necuviincios. **40** *vr* (Îe) **A se ~ mai mult decât îi e plapuma** A se lansa în acțiuni sau cheltuieli care îi depășesc posibilitățile. **41** *vr* (Îe) **A se ~ cu cineva** A avea relații sexuale cu cineva. **42** *vt* A culca pe cineva la

pământ Si: *a doborî*. **43** *vt* (Înv; c. i. o ființă) A trage de corpul cuiva, chinuindu-l cu aparatele de tortură. **44** *vt* (Înv; îe) **A ~ pedeapsa asupra cuiva** A pedepsi pe cineva. **45** *vt* (Fig) A trage din toate părțile de cineva Si: *a hărțui*. **46** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) de mânecă** A se ține scai de cineva. **47** *vt* (Îae) A ruga insistent pe cineva. **48** *vr* (D. un loc, o clădire) A se prelungi într-o direcție. **49** *vr* (Fig) A se prelungi în timp Si: *a dăinui*, *a dura*. **50** *vr* A rămâne neschimbat Si: *a dăinui*. **51-52** *vtr* A (se) extinde. **53-54** *vtr* A (se) prelungi în spațiu. **55** *vr* A insista. **56** *vr* A face digresiuni. **57** *vr* (Îe) **A se ~ cu vorba** sau **la vorbă (la sfat, la cuvinte)** sau **a ~ vorba** A prelungi discuția, vorbind mai mult decât trebuie. **58** *vr* (Îae) A se întinde la taifas. **59** *vt* A desfășura pe toată lungimea suprafața unui obiect strâns, împăturit. **60** *vt* (Îe) **A ~ rufele** A pune rufele la uscat pe o frânghie. **61** *vt* (Îe) **A ~ cortul** A instala un cort. **62** *vt* (C. i. un aluat, o pastă etc.) A da formă de foaie, prin subțiere. **63** *vt* A pregăti războiul de țesut. **64** *vt* (Îe) **A ~ cărțile** A desfășura cărțile de joc pe masă pentru a ghici. **65** *vt* A expune marfa pentru vânzare Cf *etala*. **66** *vt* A împrăștia lucruri să se usuce. **67** *vt* (Îe) **A ~ masa** sau **masă (mare)** A pune masa. **68** *vt* (Îae) A da o masă pentru mulți oaspeți. **69** *vt* (Reg; îe) **A ~ praznic** A da mâncare de pomană pentru morți. **70** *vt* A pune un strat de grăsime, alifie, marmeladă etc. pe suprafața a ceva **71** *vr* (Îe) **A se ~ ca o pomană țigănească** A se extinde pe un spațiu mai mare decât ar fi necesar. **72** *vr* (Îae) A dura prea mult timp. **73** *vt* (Îe) **A ~ hora** A forma o horă. **74** *vr* (D. suprafețe, teritorii) A ajunge până la... Si: *a se delimita*. **75** *vt* (D. plante) A se răspândi. **76** *vt* (Fig) A spori o putere, o stăpânire etc. **77** *vr* (D. idei, zvonuri) A se răspândi. **78** *vr* (D. epidemii) A se extinde. **79** *vr* (D. boli de piele) A acoperi o suprafață tot mai mare a corpului. **80** *vr* (Înv; d. oameni) A depăși o anumită limită. **81-82** *vr* (Jur; înv) A avea (autoritate sau) competență asupra... **83** *vr* (D. mișcări sociale) A lua proporții Si: *a se dezvolta*. **84** *vi* (Înv; îe) **A ~ cu privirea** A putea vedea până la o anumită distanță. **85** *vr* (D. râs, căscat) A trece de la unul la altul Si: *a se molipsi*. **86** *vr* A insista, a stărui asupra...

întindeaică *sf* vz ***tindeche***

întindere *sf* [At: I. IONESCU, C. 33/6 / Pl: *~ri* / E: ***întinde***] **1** Desfășurare, trăgând de unul sau de ambele capete, a unui lucru care era strâns, încolăcit, înfășurat Si: *întins[1]* (1), (înv) *întinsură* (1). **2** (Fig) Împingere a lucrurilor la extrem Si: *întins[1]* (2). **3** (Îs) *~ a unei curse* (sau *a unui laț*) Pregătire a unei curse pentru a prinde un animal. **4** (Fig; îas) Pregătire a unei înșelătorii pentru cineva. **5** (Îs) *~a undiței* Lăsare a undiței la apă. **6** (Fig; îas) Tentare a cuiva cu ceva. **7** Încordare. **8** Deformare a hainelor prin lărgire sau lungire Si: *întins[1]* (4). **9** Extensie urmată de micșorarea secțiunii în timpul unei laminări, specifică metalelor Si: *întins[1]* (5). **10** Curgere a unor lichide ca o dâră vâscoasă din cauza alterării Si: *întins[1]* (6). **11** Lungire a unui lucru elastic, trăgând de ambele capete Si: *întins[1]* (7). **12-13** (Îs) *~ a mâinii* Îndreptare a mâinii, a brațului într-o direcție oarecare pentru (a indica sau) a apuca un obiect. **14** (Îas) Cerșire. **15** (Îs) *~a mâinii (cuiva)* Strângere a mâinii cuiva în semn de recunoștință. **16** (Fig; îas) Venire în ajutorul cuiva. **17** Îndreptare a urechilor calului înainte. **18** (Udp „către") Oferire a unui obiect cuiva Si: *întins[1]* (8). **19** Ochire cu o armă Si: *întins[1]* (9). **20** Pornire la drum Si: *întins[1]* (10). **21** Zbor grăbit al păsărilor de undeva Si: *întins[1]* (11). **22** (Îs) *~a pasului* Mers cu pași mari și grăbiți Si: *întins[1]* (12). **23** Plecare rapidă de undeva Si: *întins[1]* (13). **24** Destindere prin alungirea încheieturilor membrelor pentru a se relaxa Si: *întins[1]* (14). **25** Înălțare în vârful picioarelor și ridicare a brațelor pentru a atinge un lucru așezat mai sus decât nivelul corpului Si: *întins[1]* (15). **26** (Înv; fig; udp „către", „spre") Râvnire la ceva Si: *întins[1]* (16). **27** Necesitate pe care cineva nu are mijloacele pentru a și-o satisface Si: *întins[1]* (17). **28** Încumetare. **29** Obrăznicire. **30** Aventurare în acțiuni sau cheltuieli care îi depășesc posibilitățile Si: *întins[1]* (20). **31** Culcare a cuiva la pământ Si: *întins[1]* (21). **32** (Înv) Chinuire a cuiva prin tragere de corpul său cu aparate de tortură Si: *întins[1]* (22). **33** (Înv; îs) *~a pedepsei* Pedepsire a cuiva. **34** (Fig) Tragere din toate părțile de cineva Si: *hărțuire*, *întins[1]* (23). **35** Prelungire a unei clădiri într-o direcție Si: *întins[1]* (24). **36** (Fig) Prelungire în timp Si: *dăinuire*, *durare*, *întins[1]* (25). **37** Extindere. **38** Insistență. **39** Digresiune. **40** Prelungire în spațiu Si: *întins[1]* (29). **41** (Îs) *~ la vorbă* Prelungire a discuției mai mult decât este cazul Si: *întins[1]* (30). **42** Despăturire a unei țesături Si: *întins[1]* (31). **43** Punere a rufelor la uscat pe o frânghie Si: *întins[1]* (32). **44** (Îs) *~ a cortului* Instalare a unui cort Si: *întins[1]* (33). **45** Formare a unei foi dintr-un aluat prin subțiere Si: *întins[1]* (34). **46** Pregătire a războiului de țesut Si: *întins[1]* (35). **47** (Îs) *~ a cărților* Desfășurare a cărților de joc pe masă pentru a ghici Si: *întins[1]* (36). **48** Expunere a mărfii pentru vânzare Si: *întins[1]* (37). **49** Împrăștiere a fânului să se usuce Si: *întins[1]* (38). **50** (Îs) *~ a mesei* Așezare a mesei pentru a mânca. **51-52** (Îas) Oferire a mâncării (unor oaspeți sau) de pomană pentru morți. **53** Punere a unui strat de grăsime, alifie, marmeladă etc. pe suprafața a ceva Si: *întins[1]* (39). **54** Extindere pe un spațiu mai mare decât ar fi necesar Si: *întins[1]* (40). **55** Extindere prea mare în timp Si: *întins[1]* (41). **56** (Îs) *~a horei* Formare a unei hore. **57** Delimitare a unor suprafețe, teritorii Si: *întins[1]* (42). **58** Răspândire a plantelor Si: *întins[1]* (43). **59** (Fig) Sporire a unei stăpâniri Si: *întins[1]* (44). **60** Răspândire a unor idei, zvonuri Si: *întins[1]* (45). **61** Extindere a unei epidemii Si: *întins[1]* (46). **62** Acoperire a unei suprafețe tot mai mari a corpului de o boală de piele Si: *întins[1]* (47). **63** (Med; îs) *~ musculară* Solicitare a fibrelor musculare peste posibilitățile lor de întindere (1), ajungând până la ruptură. **64** (Fiz) Însușire a materiei de a ocupa un loc determinat în spațiu Si: (înv) *întizime*. **65** (Ccr) Suprafață a unui loc sau a unui obiect. **66** (Spc) Loc. **67** (Fig) Distanță. **68** (Iuz) Dezvoltare. **69** (Fig) Durată. **70** (Muz) Ambitus. **71** Depășire a oricărei limite Si: *întins[1]* (52). **72** (Jur; înv) Delimitare a competenței Si: *întins[1]* (53). **73** Extindere a unor mișcări sociale Si: *întins[1]* (54). **74** Trecere a râsului, căscatului de la unul la altul Si: *întins[1]* (55).

întindichiat, ~ă *a* [At: BARONZI, L. I, 110 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *în-* + ***tindeche*** + *-at*] (Irn) Cu hainele întinse bine pe corp.

întinera *v* vz ***întineri***

întinereală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***întineri*** + *-eală*] (Rar) **1-5** Întinerire (1-5).

întineri [At: BELDIMAN, N. P. 38 / V: (cscj) *~ra* / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***tânăr***] **1** *vi* A reveni la tinerețe, ca vitalitate, aspect etc. **2** *vi* A căpăta din nou un aspect de tinerețe, prospețime, vitalitate. **3** *vt* A da cuiva o înfățișare mai tânără. **4** *vt* A da cuiva vitalitate, prospețime, strălucire. **5-6** *vtr* A (se) declara mai tânăr decât este în realitate.

întinerire *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 35 / Pl: *~ri* / E: ***întineri***] **1** Revenire la tinerețe Si: *întinereală* (1). **2** Dobândire a unui aspect de prospețime, tinerețe Si: *întinereală* (2). **3** Redare cuiva a unei înfățișări mai tinere Si: *întinereală* (3). **4** Revitalizare a organismului Si: *întinereală* (4). **5** Declarare a unei vârste mai tinere decât în realitate Si: *întinereală* (5).

întinerit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 389 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***întineri***] **1** Redevenit mai tânăr. **2** Care a dobândit un aspect de prospețime, de vitalitate. **3** Căruia i s-a dat o înfățișare mai tânără. **4** Care pare mai tânăr. **5** Care s-a declarat mai tânăr decât este în realitate.

întineritor, ~oare [At: TOMA, C. V. 176 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***întineri*** + *-(i)tor*] **1** *a* Care redă cuiva o înfățișare mai tânără. **2-3** *sn*, *a* (Medicament) care revitalizează organismul.

întinge [At: TETRAEV. (1574), 247 / V: (reg) ***încin~*** / Pzi: *înting* / E: *în-* + ml **tingere*] **1** *vt* A înmuia cu vârful într-un lichid. **2** *vt* (Pex) A înmuia pâine sau mămăligă într-o mâncare. **3** *vt* (Îe) **A pune brânza în sticlă și a ~ pe dinafară** A nu se înțelege cu cineva. **4-5** *vtr* (Îrg) A (se) atinge.

întingere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***întinge***] **1** Înmuiere cu vârful într-un lichid. **2** Înmuiere a pâinii sau a unei bucăți de mămăligă într-o mâncare. **3** (Îrg) Atingere.

întins[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 6/2 / Pl: *~uri* / E: ***întinde***] **1-2** Întindere (1-2). **3** Încordare. **4-17** Întindere (**8-11, 18-27**). **18** Încumetare. **19** Obrăznicire. **20-25** Întindere (**30-32, 34-36**). **26** Extindere. **27** Insistență. **28** Digresiune. **29-47** Întindere (**40-49, 53-55, 57-62**). **48** (Spc) Loc. **49** (Fig) Distanță. **50** (Iuz) Dezvoltare. **51** (Fig) Durată. **52-55** Întindere

(71-74). 56 (Îoc *strâns*) Mișcare a unui membru al corpului într-o direcție oarecare. 57 Lungire a unui membru al corpului într-o direcție oarecare. 58 (Îs) *Mers* ~ Pas grăbit. 59 (Ccr) Spațiu larg. 60 (Înv) Suprafață.

întins²*, ~*ă [At: DOSOFTEI, PS. 19 / V: (înv) ***tins*** / Pl: ~*nși*, ~*e* / E: ***întinde***] 1 *a* Lungit prin tragere de unul sau de ambele capete. 2 *a* (D. membrele corpului) Lungit prin încordarea mușchilor. 3 *a* (Fig; îlav) **Cu brațe(le) ~e** Cu mare dragoste. 4 *a* Desfășurat în lungime pe toată suprafața. 5 *a* (D. ambarcații; îlav) **Cu pânzele ~e** Cu pânzele desfășurate. 6 *a* (Îe) **Masă ~ă** Masă pusă pentru mâncare. 7 *a* (D. cort; tabere) Așezat. 8 *a* (D. piei, țesături) Fără crețuri sau îndoituri Si: *neted*, *netezit*. 9 *a* Care are o suprafață mare Si: *vast*. 10 *a* (Îlav) **Pe scară ~ă** În proporții foarte mari. 11 *a* Lung. 12 *a* (Fig; d. persoane) Deșirat. 13 *a* (D. persoane) Lungit la pământ. 14 *a* (Îe) **Vedea-te-aș ~** Vedea-te-aș mort. 15 *a* Care durează Si: *îndelungat*, *prelungit*. 16 *a* (D. mers, zbor) Care duce direct la țintă. 17 *a* (D. mers, zbor) Grăbit. 18 *a* (D. galop, fugă) Neîntrerupt. 19 *a* (Pex) Fără ocolișuri. 20 *a* Repede. 21 *a* (D. elemente care formează un șir) Care prezintă o succesiune neîntreruptă. 22 *av* De-a dreptul Si: *direct* Cf *ață*, *pușcă*.

întins³*, ~*ă *a* [At: LEX. MARS. 215 / Pl: ~*nși*, ~*e* / E: ***întinge***] 1 Înmuiat numai cu vârful într-un lichid. 2 (D. pâine, mămăligă) Înmuiat într-o mâncare.

întinsător*, ~*oare *a* vz ***întinzător***

întinsoare¹ *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 135 / V: (înv) ~***tis***~ / Pl: ~*ori* / E: ***întins¹*** + -*oare*] (Rar) 1 (Înv) Poziție culcată a corpului, prosternat în fața cuiva Si: *întinzătură* (1). 2 (Înv) Tortură prin întinderea membrelor. 3 (Înv) Necesitate de a sta întins, ca urmare a unei boli. 4 (Înv) Schelet pe care se întind un cort sau pânzele unei ambarcații. 5 Unealtă care servește la întinderea unui lucru. 6 (Spc) Parte a căruței nedefinită mai îndeaproape. 7 (Spc) Zimți la război. 8 (Spc) Curea folosită de ciubotar. 9 (Spc) Parte a ferăstrăului. 10 (Înv) Melodie în muzica bisericească. 11 (Înv) Glas (în muzica bisericească). 12 (Înv) Intenție. 13 Spațiu larg Si: *întindere*. 14 Distanță. 15-16 Durată (lungă). 17 Mers grăbit, fără oprire. 18 (Îlav) **Într-o ~** Fără întrerupere. 19 (Îlav) În goană Si: *repede*. 20 (Înv) Intenție.

întinsoare² *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~*ori* / E: ***întins³*** + -*oare*] (Reg) 1 Mâncare ciobănească, din lapte sau smântână (de oaie) cu făină sau mălai Si: *întinzătură* (1). 2 Sos de tocană, în care se poate muia pâine sau mămăligă.

întinsură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~*ri* / E: ***întins²*** + -*ură*] 1 Întindere (1). 2 Limită de jos a apei, de adâncime mică, în apropierea malului. 3 Mal al unui râu, puțin înclinat, care se acoperă de apă la cea mai mică creștere de nivel.

întinzăcios*, ~*oasă *a* [At: BARCIANU / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ***întinde*** + -*ăcios*] (Rar) Care se întinde (1) ușor.

întinzător*, ~*oare *a* [At: DAMÉ, T. / V: ~***nsă***~ / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***întinde*** + -*(ă)tor*] 1 *a* Care întinde (2). 2 *sn* (Lpl) Dispozitiv folosit pentru a întinde unele obiecte elastice sau flexibile. 3 *sn* Parte a teicii morii Si: *căpăstru*, *strunea*. 4 *sn* Lemn care întinde frânghia ferăstrăului Si: *pană*, *struneală*. 5 *sn* Sucitor cu care se întinde aluatul. 6 *sm* (Teh; îs) ~ *de curea* Dispozitiv mecanic folosit pentru a ține întinse curelele de transmisie. 7 *snf* Parte a războiului de țesut cu care se strânge pânza țesută Si: *crivea*, *zapcă*, *zetcă* Cf *amnar*. 8 *sf* Lanț sau funie care leagă osia carului de cruce sau de scară.

întinzătură *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*ri* / E: ***întinde*** + -*(ă)tură*] 1 Întinsoare[1] (1). 2 Lungire prin tracțiune. 3 (Fam; rar) Femeie depravată.

întinzime *sf* [At: CONACHI, P. 272 / Pl: ~*mi* / E: ***întinde*** + -*ime*] (Înv) Însușire a materiei de a ocupa un loc determinat în spațiu Si: *întindere* (64).

întipări [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 505/3 / Pzi: ~*resc* / E: *în-* + ***tipări***] 1 *vt* (Înv) A tipări. 2 *vta* (Înv) A reflecta. 3-4 *vtr* A lăsa urmă într-un material prin apăsare. 5-6 *vtr* (Fig) A se fixa în mintea cuiva, lăsând o impresie puternică Si: *a (se) imprima*.

întipărire *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 333/13 / Pl: ~*ri* / E: ***întipări***] 1 (Înv) Tipărire. 2 Urmă lăsată pe un material prin apăsare. 3 Fixare în mintea cuiva, lăsând o impresie puternică. 4 (Înv) Impresie. 5 (Înv) Reflectare.

întipărit*, ~*ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 215 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***întipări***] 1 (Înv) Tipărit. 2 Imprimat pe ceva, în urma unei apăsări. 3 (Fig) Fixat în mintea cuiva, lăsând o impresie puternică Si: *imprimat*, *inculcat*. 4 (Reg; d. icoane) Zugrăvit. 5 (Înv) Reflectat.

întiri *vt* [At: DOSOFTEI, PS. 196 / V: ***in~***, ***~teri***, ***interi***, ***închiri*** / Pzi: ~*resc* / E: *în-* + bg ***тиркам***] (Îrg) 1 A izgoni. 2 A prigoni. 3 A înțărca.

întirire *sf* [At: DA ms / V: ***in~***, ***~ter~***, ***inter~*** / Pl: ~*ri* / E: ***întiri***] (Reg) 1 Izgonire. 2 Prigonire. 3 Înțărcare.

întirit*, ~*ă *a* [At: STAMATI, D. / V: ***in~***, ***~ter~***, ***inter~*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***întiri***] (Reg) 1 Alungat. 2 Prigonit. 3 Înțărcat.

întisi *v* vz ***întiști***

întisoare *sf* vz ***întinsoare***

întiști *vt* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (înv) ~***isi*** / Pzi: ~*tesc* / E: *în-* + slv ***тищати***] (Înv) 1 A grăbi. 2 A constrânge.

întitula *v* vz ***intitula***

întitulare *sf* vz ***intitulare***

întitulat*, ~*ă *a* vz ***intitulat***

întituli *v* vz ***intitula***

întitulire *sf* vz ***intitulare***.

întoarce [At: COD. VOR. 26/1 / V: (înv) ***toarce***, ***tuarce*** / Pzi: ~*orc* Ps: ~*orsei* Par: ~*ors*, (înv) ~*ort* / E: ml ***intorquere***] 1-2 *vtr* A (se) mișca în jurul unei axe Si: *a (se) învârti* Cf *a toarce*. 3-4 *vtr* A (se) suci. 5 *vr* (Îe) **A se ~ într-un călcâi** A se învârti pe loc, sprijinit într-un călcâi. 6 *vr* (Fig; îae) A face un lucru repede. 7 *vt* (Îe) **A ~ șurubul (cuiva)** A umbla cu înșelătorii sau minciuni. 8 *vt* (Îe) **A o ~ pe (sau la) șurub** A-și schimba atitudinea pentru a ieși dintr-o încurcătură. 9 *vt* (Îe) **A o ~ la viclenie** (sau **șiretlic**) sau **a ~ vreun vicleșug** A recurge la șiretlicuri. 10 *vt* (Îe) **A ~** sau **a învârti negoțul** sau **comerțul** A face afaceri comerciale. 11 *vt* (Spc) A învârti resortul unui mecanism. 12-13 *vt* (Îe) **A ~ cheia în broască** (A încuia sau) a descuia ușa. 14 *vt* (Îe) **A ~ ceasornicul** A învârti resortul ceasului pentru a nu se opri. 15-16 *vtr* A(-și) orienta poziția corpului, făcând o mișcare inversă decât cea precedentă Cf *roti*. 17 *vr* (D. cal; îe) **A ~ înainte** A-și îndrepta urechile înainte. 18 *vr* A face cu corpul o mișcare de rotație. 19-20 *vtr* (Șîe) **A(-și) ~ ochii** sau **privirea** A(-și) îndrepta ochii sau privirea în altă direcție decât cea inițială. 21-22 *vt* (Îe) **A ~ cuiva capul** (A prosti sau) a înșela pe cineva. 23 *vt* (Îae) A face pe cineva să se îndrăgostească. 24 *vt* (Îe) **A ~ cuiva spatele** (sau **dosul**, **ceafa**) A pleca în mod ostentativ de lângă cineva. 25 *vt* (Îae) A părăsi pe cineva. 26 *vr* (Îe) **A-și ~ fața de la cineva** A părăsi pe cineva. 27-28 *vtr* (Îe) **A (se) ~ inima cuiva** A (se) îmblânzi. 29-30 *vtr* (Îae) A câștiga încrederea cuiva. 31 *vr* (Îe) **A i se ~ mațele** (sau **stomacul**) **pe dos** A i se face greață, scârbă. 32 *vr* (Fig; îae) A fi dezgustat, scârbit. 33 *vt* A oferi ceva cuiva care a oferit și el ceva. 34 *vt* (Fig) A suci mintea cuiva. 35 *vr* (D. ființe) A se învârti în jurul unui lucru. 36 *vt* A schimba poziția unui obiect, așezându-l invers față de poziția anterioară sau firească Cf *a răsturna*. 37 *vt* (Îe) **A ~ casa pe dos** (sau **cu susu-n jos**) A răscoli totul în casă. 38 *vt* (Îe) **A o ~ și pe o parte și pe alta** A discuta amănunțit o problemă. 39 *vt* (Îae) A examina detaliat. 40-42 *vr* (Îe) **A-și ~ cojocul pe dos** A-și arăta (invidia sau) supărarea pe față, prin schimbarea în rău a atitudinii de până atunci. 43 *vr* (Îe) **A-și ~ mantaua după vânt** A-și schimba atitudinea în funcție de împrejurări. 44 *vt* (Îe) **A ~ punga pe dos** A cheltui toți banii. 45 *vt* A da filele unui caiet, ale unei cărți etc. înainte sau înapoi. 46 *vt* (Îe) **A ~ foaia** sau **a (o) ~ pe foaia cealaltă** (sau **pe altă strună**) A-și schimba atitudinea devenind mai ferm, mai sever. 47 *vr* (D. luntre) A se răsturna. 48 *vr* A da corpului altă poziție, mai ales în somn. 49 *vt* A îmbrăca o haină pe dos. 50 *vt* A preface un obiect vestimentar, transformându-i dosul neuzat în față. 51 *vt* A învârti paiele, fânul etc. astfel încât partea umedă de la pământ să ajungă deasupra. 52 *vt* A ara din nou un ogor. 53 *vr* (Fig; d. oameni) A se îndepărta de... 54 *vr* A se despărți de... 55-56 *vtr* (A face să se înapoieze sau) a se înapoia de unde a plecat. 57 *vt* A atrage. 58 *vt* (Îe) **A ~ pe cineva de la moarte** A salva pe cineva de la moarte. 59 *vt*

(Îe) **A ~ de la țâță** A înțărca. **60** *vt* (Îe) **A ~ un copil înțărcat** A lăsa un copil înțărcat să sugă din nou. **61** *vt* (Gmț; îe) **A ~ porcii** A sforăi în somn. **62** *vt* A-i reveni boala cuiva abia vindecat. **63** *vr* A reveni la locul inițial. **64** *vt* (Îe) **A i se ~ cuiva mâncarea** A avea o indigestie. **65** *vr* A reveni la cele spuse anterior. **66** *vr* A se îndrepta spre un punct, schimbând radical poziția inițială. **67-68** *vtr* (Înv) A (se) abate de la un rău spre a reveni la o viață cinstită Si: *a (se) îndrepta*. **69-70** *vtr* (A readuce pe cineva sau) a reveni la o credință Si: *a (se) converti*. **71-72** *vtr* (Pop) (A face pe cineva să-și schimbe sau) a-și schimba hotărârea. **73** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva ca-n dulap** A stăpâni cu totul pe cineva. **74** *vt* A retrage o vorbă, promisiune etc. **75** *vt* A reveni asupra unei decizii. **76-77** *vtr* (Pop) A (se) transforma. **78** *vr* (Îe) **A i se ~ cuiva mânia** A-i trece cuiva supărarea. **79** *vr* A reveni la sentimente mai bune. **80** *vr* (Îe) **A (i) se ~ cuiva inima** A i se schimba cuiva dispoziția Si: *a se îmblânzi, a se muia*. **81** *vt* A influența. **82** *vt* (Îe) **A ~ logodna** A desface logodna. **83** *vr* (Îe) **A-și ~ vorba** A-și retrage cele spuse. **84** *vt* (Îe) **A ~ târgul** A anula o înțelegere. **85** *vt* (Înv) A traduce. **86** *vt* (Înv; pex) A răstălmăci. **87** *vt* A răsuci de pe o parte pe alta. **88-89** *vtr* (Îe) **A (se) ~ pe dos** A (se) supăra foarte tare. **90-91** *vtr* (Îae) A (se) tulbura. **92-93** *vtr* (Îae) A (se) bosumfla. **94** *vi* A răspunde. **95** *vt* (Îe) **A ~ vorba** A replica cu ostentație, cu impertinență. **96** *vt* A da înapoi un lucru Si: *a restitui*. **97** *vr* (Îe) **A-și ~ paralele** A reintra în posesia unor bani pierduți. **98** *vr* (Îe) **A-și ~ paguba** (sau **cheltuiala)** A recâștiga pierderea, cheltuiala. **99** *vt* (Îe) **A ~ vizita** A răspunde printr-o vizită la o alta primită anterior. **100** *vt* A răsplăti pe cineva pentru o faptă bună sau rea. **101** *vt* (Înv; ccd) A refuza. **102** *vr* A se răsfrânge asupra... **103** *vt* (Pop; îe) **A ~ un farmec** A desface un farmec. **104** *vr* A da înapoi. **105** *vr* A se micșora. **106** *vt* (Pop) A castra. **107** *vr* (D. fân) A mucezi. **108** *vr* (D. tutun) A se umezi.

întoarcere *sf* [At: CORESI, EV. 29/28 / Pl: *~ri* / E: ***întoarce***] **1** Mișcare în jurul unei axe Si: *întors[1]* **(1)**, *învârtire, răsucire*. **2** (Înv) Mers aparent al soarelui în formă de cerc Si: *întors[1]* **(2)**. **3** Răsucire a resortului unui mecanism Si: *întors[1]* **(3)**. **4** (Pop; spc; d. viței și berbeci tineri) Castrare prin sucirea înăuntru a organelor de reproducere Si: *întors[1]* **(4)**, *jugănire, scopire*. **5** Orientare a corpului, a unui obiect în altă direcție decât cea inițială Si: *întors[1]* **(5)**. **6** Cârmire. **7** (Îs) *~a brazdei* (unui ogor, izlaz etc.) Arătură de toamnă. **8** (Înv) Înnebunire. **9** (Spc) Învârtire a fânului astfel încât partea umedă de la pământ să ajungă deasupra Si: *întors[1]* **(8)**. **10** Îmbrăcare pe dos Si: *întors[1]* **(9)**. **11** Prefacere a unui obiect vestimentar scoțând la vedere dosul neuzat al stofei Si: *întors[1]* **(10)**. **12** Răsfoire a filelor unei cărți, ale unui caiet etc. Si: *întors[1]* **(11)**. **13** Schimbare a poziției unui corp culcat Si: *întors[1]* **(12)**. **14** Răsturnare a unei ambarcații Si: *întors[1]* **(13)**. **15** (Înv) Îndepărtare. **16** (Îoc *ducere*) Înapoiere. **17** (Înv; ccd) Adresare către cineva Si: *întors[1]* **(16)**. **18** (Înv) Atragere de partea cuiva Si: *întors[1]* **(17)**. **19** Reluare a alăptării unui copil înțărcat Si: *întors[1]* **(18)**. **20** Recidivă a unei stări maladive Si: *întors[1]* **(19)**. **21** Revenire la cele spuse anterior Si: *întors[1]* **(20)**. **22** Repetare a unui fapt Si: *întors[1]* **(21)**. **23** (Înv; fig) Îndreptare. **24** (Înv; fig) Convertire. **25** (Îvp) Transformare. **26** (Îvp) Schimbare a unei convingeri Si: *întors[1]* **(25)**. **27** Retragere a unei promisiuni, a unor cuvinte etc. Si: *întors[1]* **(26)** **28** Desfacere a unei logodne Si: *întors[1]* **(27)**. **29** (Înv) Traducere dintr-o limbă în alta Si: *întors[1]* **(28)**. **30** (Înv; pex) Interpretare. **31** Restituire. **32** (Înv; ccd) Refuz. **33** Recâștigare a unei pierderi Si: *întors[1]* **(32)**. **34** (Fig) Răsplătire a cuiva pe măsura faptei Si: *întors[1]* **(33)**. **35** (Înv) Răsfrângere asupra cuiva Si: *întors[1]* **(34)**. **36** (Mtp) Desfacere a unui farmec Si: *întors[1]* **(35)**, *întorsătură* **(11)**. **37** (Mtp) Răsfrângere a unui farmec asupra celui care l-a făcut Si: *întors[1]* **(36)**. **38** (Pop) Micșorare. **39** (Pop) Manifestare ciclică a dorinței naturale de a se împerechea la vite Si: *întors[1]* **(38)**. **40** Mucezire a fânului Si: *întors[1]* **(39)**. **41** Umezire a tutunului Si: *întors[1]* **(40)**. **42** Revenire la punctul de plecare Si: *întors[1]* **(41)**. **43-44** Răsturnare (cu partea de jos în sus sau) de pe o parte pe alta Si: *întors[1]* **(42-43)**.

întocma *av* vz ***întocmai***

întocmai *av* [At: DA ms / V: (pop) ***întocma, ~ogm~*** / E: ***în + tocmai***] **1** Exact. **2** La fel. **3** Chiar. **4** Desigur.

întocmi [At: VĂCĂRESCUL, IST. 248 / V: ***~ogmi*** / Pzi: *~mesc* / E: cf *întocmai*] **1-2** *vtr* A (se) așeza frumos în ordine Si: *a (se) aranja, a (se) orândui, a (se) organiza*. **3** *vt* A face un plan Si: *a proiecta*. **4** *vt* A elabora. **5** *vt* A constitui **(1)**. **6-7** *vtr* A (se) construi. **8-9** *vtr* A (se) dispune (ceva) într-un anumit fel Si: *a (se) potrivi*. **10** *vt* (Nob) A asemăna. **11** *vt* A face întocmai cum trebuie.

întocmire *sf* [At: MINEIUL (1776), 52/2 / V: ***~ogm~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***întocmi***] **1** Înfăptuire întocmai cum trebuie. **2** Așezare frumos, în ordine Si: *orânduire, orânduială*. **3** (Înv) Organizare cu caracter social-politic. **4** Elaborare. **5** Formare. **6** Construire. **7** Proiectare a unui plan. **8** Dispunere într-un anumit fel Si: *potrivire*. **9** Organizare. **10** Măiestrie. **11** (Nob) Netezire. **12** (Cer; iuz) Instituție.

întocmit, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 64 1/2 / V: ***~ogm~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***întocmi***] **1** Făcut întocmai cum trebuie. **2** Așezat frumos, în ordine Si: *aranjat, orânduit*. **3** Elaborat. **4** Proiectat. **5** Format. **6** Dispus într-un anumit fel Si: *potrivit*. **7** Organizat. **8** (D. versuri) Compus. **9** Măiestrit. **10** (D. o minciună) Ticluit. **11** (Nob) Abil.

întocmitor, ~oare *a* [At: MARDARIE, L. 920 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întocmi*** + *-tor*] (Înv) Care întocmește **(1)**.

întofla *vr* [At: ȘEZ. XXXI, 11 / Pzi: *~lez* / E: ns cf *tofleu, toflogi*] (Reg) A se încălța cu opinci sau cizme mari, în care se pun obiele multe.

întogmai *av* vz ***întocmai***

întogmi *v* vz ***întocmi***

întogmire *sf* vz ***întocmire***

întogmit, ~ă *a* vz ***întocmit***

întoiegi *vt* [At: PĂSCULESCU, L. P. 300 / Pzi: *~egesc* / E: ***în + toiag***] (Csnp) A înțepeni.

întolnoca *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *întolnoc* / E: ns cf *întornoca*] (Reg) A hotărî.

întolpa *vr* [At: DA ms / Pzi: *~pez* / E: ***în- + tolpă***] (Reg) **1-2** A se asocia.

întomna [At: LESNEA, P. E. 107 / Pzi: 3 *~nează*, (rar) *~toamnă* / E: ***în + toamnă***] **1-2** *vir* (Poetic) A se face toamnă. **3** *vr* (Fig) A se veștejі.

întomnare *sf* [At: LESNEA, A. A. 129 / Pl: *~nări* / E: ***întomna***] **1** (Lit) Venire a toamnei. **2** (Fig) Veștejire. **3** (Fig) Melancolie. **4** (Fig) Tristețe.

întomnat, ~ă *a* [At: LESNEA, IZ. 92 / V: ***~nit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întomna***] **1** (D. natură) Peste care s-a lăsat toamna. **2** De toamnă. **3** (Fig) Veștejit. **4** (Fig) Melancolic. **5** (Fig) Trist.

întomnit, ~ă *a* vz ***întomnat***

întona *v* vz ***intona***

întonare *sf* vz ***intonare***

întonat, ~ă *a* vz ***intonat***

întonca *vt* [At: DA ms / Pzi: *întonc* / E: ***în- + toanca***] (Reg) **1** A-i veni cuiva ceva în minte. **2** A ține neapărat să facă un lucru.

întorcător, ~oare *a* [At: (a. 1600-1650) GCR. I. 137/4 / Pl: ***~i, ~oare*** / E: ***întoarce*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care se întoarce. **2** *sn* (Țes) Întinzător **(7)**. **3** *sn* (Ast; pop) Tropic. **4** *sf* (Țes) Întinzător **(10)**. **5** *sf* Plantă nedefinită mai îndeaproape.

întorcătură *sf* [At: COD. VOR. 60/11 / Pl: *~ri* / E: ***întoarce*** + *-(ă)tura*] **1** (Înv) Răzvrătire. **2** (Înv) Tulburare. **3** Înapoiere a miresei în casa părintească la câteva zile după nuntă. **3** (Mtp) Revenire a unei boli.

întorloca *v* vz ***întroloca***

întorlocare *sf* vz ***întrolocare***

întorlocat, ~ă *a* vz ***întrolocat***

întorloci *v* vz ***întroloca***

întorlocire *sf* vz ***întrolocare***

întorlocit, ~ă *a* vz ***întrolocat***

întorna *v* vz ***înturna***

întornare *sf* vz ***înturnare***

întornat, ~ă *a* vz ***înturnat[2]***

întornoca *v* vz ***întroloca***

întornocare *sf* vz ***întrolocare***

întornocat, ~ă *a* vz ***întrolocat***

întorovășât, ~ă *a* vz ***întovărășit[2]***

întorovășire *sf* vz ***întovărășire***

întors[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: ***întoarce***] **1-5** Întoarcere (**1-5**). **6** Cârmire. **7** (Înv) Înnebunire. **8-13** Întoarcere (**9-14**). **14** (Înv) Îndepărtare. **15** (Îoc *dus*) Înapoiat. **16-21** Întoarcere (**17-22**). **22** (Înv; fig) Îndreptare. **23** (Înv; fig) Convertire. **24** (Îvp) Transformare. **25-29** Întoarcere (**26-29**). **30** (Înv; pex) Interpretare. **31** Restituire. **32** (Înv; ccd) Refuz. **33-36** Întoarcere (**34-37**). **37** (Pop) Micșorare. **38-43** Întoarcere (**39-44**).

întors[2]***, ~oarsă*** *a* [At: CORESI, EV. 80/9 / Pl: *~rși, ~oarse* / E: ***întoarce***] **1** (D. obiecte) Răsucit. **2** Îndoit. **3** Încovoiat. **4** (Îs) *Seceră ~oarsă* Seceră curbă. **5** (Fig; d. persoane) Sucit. **6** (Îlav) **~ pe dos** Supărat. **7** (Reg) Nărăvaș. **8** (Rar; d. vorbire) Meșteșugit. **9** (Pex) Enigmatic. **10** (D. unele obiecte) Inversat. **11** (D. părți ale corpului) Îndreptat în altă direcție. **12** Pe dos. **13-14** (Agr) Arat sau săpat din nou. **15** Revenit la locul de plecare. **16** (Îs) *Copil ~ de țâță* Copil căruia i se dă din nou să sugă după ce a fost înțărcat. **17** (Îe) **A face** (sau **a apuca**) **cale ~oarsă** A se înapoia din drum. **18** (Îe) **A merge până la cale ~oarsă** A nu merge departe. **19** (Îae) A scăpa de primejdie. **20** (Fig; îae) A se opri la jumătatea lucrului. **21** (Înv) Tradus. **22** (D. farmec) Care s-a răsfrânt asupra persoanei care l-a făcut Si: *înturnat*[1] (**13**). **23** (D. un berbec, vițel) Castrat.

întorsător *sn* [At: H II, 87 / Pl: *~oare* / E: ***întors*** + *-(ă)tor*] (Țes) Vârtej.

întorsătură *sf* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~ri* / E: ***întors*** + *-(ă)tură*] **1** Sucire. **2** Îndoitură. **3** Cotitură a unui drum sau a unei ape. **4-6** (Fig) Schimbare în desfășurarea unor (întâmplări) (evenimente sau) convorbiri. **7** (Fig) Schimbare de orientare în atitudinea unei persoane. **8** Mod de a dispune cuvintele sau propozițiile într-o frază pentru a obține efectul dorit Si: *turnură*. **9-10** (Îs) *~ de limbă* Rostire cu greutate (sau cu greșeli) a unor succesiuni de cuvinte. **11** (Mtp) Întoarcere (**36**). **12** (Îs) *~ra brazdei* (*unui ogor, izlaz* etc.) Arătură de toamnă.

întorsură *sf* [At: CORESI, ap. GCR 10/16 / Pl: *~ri* / E: ***întors*** + *-ură*] **1-3** Întorsătură (**2-4**). **4-5** (Fig) Mlădiere, modulație, intonație (nouă). **6** Vârtej. **7** Plăcintă din foi, răsucite în formă de sul Si: *ștrudel*. **8** (Mpp; pbl) Convulsiuni. **9** (Îs) *~ra brazdei* (unui ogor, izlaz etc.) Arătură de toamnă. **10** (Înv; după fr *tournure*) Ținută a corpului. **11** (Fig) Atitudine. **12** (Lpl) Afaceri necinstite Si: *învârteli*.

întort, ~oartă *a* [At: (a. 1600-1630) GLOSAR, ap. CUV. D. BĂTR. I, 285 / Pl: *~rți, ~oarte* / E: ml ***intortum***] (Înv) **1** (D. obiecte) Strâmb. **2** (Fig; d. persoane) Încăpățânat. **3** Nedrept.

întortare *sf* [At: (a. 1600-1630) GLOSAR, ap. CUV. D. BĂTR. I, 285 / Pl: *~tări* / E: ***întort*** + *-are*] (Înv) Încăpățânare.

întortăciune *sf* [At: MARDARIE, L. 3427 / Pl: *~ni* / E: ***întort*** + *-ăciune*] (Înv) Încăpățânare.

întortoca *v* vz ***întortochea***

întortocare *sf* vz ***întortochere***

întortocat, ~ă *a* vz ***întortocheat***

întortochea [At: ODOBESCU, S. III, 409 / V: ***întortoca, ~ochia, ~oia, tortochia*** / Pzi: *~chez* / E: ml ****intorticulare***] **1** *vt* A răsuci. **2** *vr* (D. drumuri, ape) A avea o linie sinuoasă, cotită. **3** *vt* (Fig) A complica un lucru, o idee.

întortocheat, ~ă *a* [At: C. NEGRUZZI, I, 266 / P: *~ochiat* / V: ***~ocat, ~ochiat, ~oiat, tortochiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întortochea***] **1** (D. fire sau obiecte alungite) Răsucit. **2** (Pex) Încâlcit. **3** (D. drumuri, ape) Sinuos. **4** (D. un lucru, o idee) Complicat. **5** (D. linii, fire) Orientat în sensuri diferite. **6** (D. modul de a vorbi sau de a scrie) Cu reveniri și digresiuni. **7** (D. grafie) Greu de înțeles. **8** (D. clădiri) Cu împărțire complicată. **9** (D. drumuri) Greu de găsit. **10** (D. persoane) Ascuns. **11** (Pex) Greu de înțeles.

întortochere *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 203 / V: ***~ocare, ~ochiare, ~oiere, tor~*** / Pl: *~ri* / E: ***întortochea***] **1** Răsucire. **2** Cotitură. **3** Sinuozitate. **4** (Fig) Complicație. **5** (Fig) Lipsă de claritate.

întortochetură *sf* [At: ISPIRESCU, L. 119/ Pl: *~ri* / E: ***întortochea*** + *-(ă)tură*] **1** Cotitură. **2** Sinuozitate. **3** (Fig) Complicație.

întortochia *v* vz ***întortochea***

întortochiare *sf* vz ***întortochere***

întortochiat, ~ă *a* vz ***întortocheat***

întortoia *vt* vz ***întortochea***

întortoiat, ~ă *a* vz ***întortocheat***

întortoiere *sf* vz ***întortochere***

întorțel *sm* vz ***întorțiel***

întorțiel *sn* [At: PANȚU, PL. / V: ***~țel*** / Pl: *~ei* / E: *în-* + ***torțel***] (Bot; reg) Torțel (*Cuscuta epithymum*).

întotdeauna *av* [At: DA ms / E: *în-* + ***totdeauna***] **1** Tot timpul Si: *mereu*. **2** Oricând. **3** De fiecare dată. **4** Cu orice ocazie. **5** (Pex) De obicei.

întovărăși [At: CANTEMIR, IST. 302 / V: (îvp) ***~roși*** / Pzi: *~șesc* / E: *în-* + ***tovarăș***] **1** *vt* A însoți pe cineva pe un drum, într-o călătorie etc. **2** *vt* (Pex) A acompania pe cineva sau ceva. **3** *vt* (D. evenimente) A avea loc simultan. **4** *vt* (D. fenomene) A apărea concomitent. **5** *vr* A pleca la drum simultan cu cineva. **6** *vr* A se împrieteni. **7** *vr* A se asocia cu cineva Si: *a se alia, a se încârdăși, a se însoți*. **8** *vr* (Rar) A se căsători. **9** *vr* (Spc; iuz) A forma o cooperativă agricolă.

întovărășire *sf* [At: DDRF / V: ***~roș~, ~orovăș~*** / Pl: *~ri* / E: ***întovărăși***] **1** Mers cu cineva pe același drum Si: *întovărășit*[1] (**1**). **2** (Pex) Însoțire a cuiva pe un drum, într-o călătorie etc. Si: *acompaniere, întovărășit*[1] (**2**). **3-4** (Pex) (Derulare a unui eveniment sau) apariție a unui fenomen în același timp cu ceva Si: *întovărășit*[1] (**3-4**). **5** Plecare la drum simultan cu cineva Si: *întovărășit*[1] (**5**). **6** (Pex) Întemeiere a unei tovărășii cu cineva Si: *alianță, aliere, încârdășire, însoțire, întovărășit*[1] (**6**), *tovărășie*. **7** (Spc) Asociere cu cineva pentru a face comerț Si: *întovărășit*[1] (**7**). **8** (Nob) Escortă. **9** (Înv; iuz) Formă socialistă de cooperativă agricolă în care pământul, vitele și uneltele nu sunt colectivizate, bazată pe comasarea pământurilor, care se dezvoltă până la transformarea în gospodărie agricolă colectivă Cf *artel*.

întovărășit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~roș~*** / Pl: *~uri* / E: ***întovărăși***] **1-7** Întovărășire (**1-7**).

întovărășit[2]***, ~ă*** *a* [At: DRĂGHICI, R. 149/12 / V: (reg) ***~roș~, ~orovășât*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***întovărăși***] **1** Condus pe drum. **2** (Pex) Însoțit. **3** (Pex) Întâmplat în același timp. **4** Plecat la drum simultan cu cineva. **5** (Spc) Asociat cu cineva. **6** (D. lucruri) Pus sau găsit alături de un alt lucru.

întovăroși *v* vz ***întovărăși***

întovăroșire *sf* vz ***întovărășire***

întovăroșit[1] *sn* vz ***întovărășit***[1]

întovăroșit[2]***, ~ă*** *a* vz ***întovărășit***[2]

întra *v* vz ***intra***

întracoace *av* vz ***încoace***

întract *sn* vz ***antract***

întrafturat, ~ă *a* vz ***înrăfturat***

într-aiurea *av* [At: DA ms / E: ***întru*** + ***aiurea***] Aiurea (**2**).

întrajutora *vrr* [At: DEX / Pzi: *~rez* / E: ***întrajutorare*** drr] (Iuz) A se ajuta unul pe altul.

întrajutorare *sf* [At: SCÎNTEIA 1947, nr. 732 / Pl: *~rări* / E: ***întru*** + ***ajutorare***] (Iuz) Ajutorare reciprocă între persoane, țări, instituții etc.

întrapora *vr* [At: COȘBUC, AE. 207 / Pzi: *~rez, întrapor* / E: crp *întra-* + ***pora***] (D. cai) A se ridica cu picioarele din față în aer Si: *a se cabra*.

întrare *sf* vz ***intrare***

întrarginta *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: ***întru*** + ***argint***] (Înv) A arginta.

întrargintare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***întrarginta***] (Înv) Argintare.

întrargintat, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 264/27 / V: ***~tit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întrarginta***] (Înv) Argintat[1].

întrargintit, ~ă *a* vz ***întrargintat***

întraripa [At: DOSOFTEI, V. S. 651 / S și: (nrc) *~r-a~* / Pzi: *~pez* / E: ***întru*** + ***aripă***] (Lit; înv) **1-2** *vtr* A (se) înaripa. **3** *vr* (Fig) A se împodobi.

întraripare *sf* [At: DA ms / Pl: *~pări* / E: ***întraripa***] (Îvp) **1** Înaripare. **2** (Fig) Împodobire.

întraripat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 146 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întraripa***] (Lit; îvp) **1** Înaripat. **2** (Fig) Plin de avânt Si: *însuflețit*.

întrarma^1 *vtr* [At: COD. VOR. 159/7 / V: (înv) ***~rãr~*** / Pzi: *~mez, întrarm* / E: ***întru + arma***] **1-2** (Îvp) A (se) înarma.

întrarma^2 *vtr* [At: I. IONESCU, C. 1/14 / V: ***~rãr~*** / Pzi: *~mez* / E: ns cf *întrema*] (Reg; îvp) **1-2** A (se) întrema **(3-4)**.

întrarmare^1 *sf* [At: MINEIUL (1776), 100/12 / V: (înv) ***~rãr~*** / Pl: *~mări* / E: ***întrarma***^{1}] **1** (Înv) Înarmare. **2** (Pex; ccr) Armament.

întrarmare^2 *sf* [At: I. IONESCU, D. 280 / V: (înv) ***~rãr~*** / Pl: *~mări* / E: ***întrarma***^{2}] (Înv) Întremare **(3)**.

întrarmat^1 *sn* [At: DA ms / V: (înv) ***~rãr~*** / Pl: *~uri* / E: ***întrarma***^{2}] Întremare **(3)**.

întrarmat^2***, ~ă*** *a* [At: VARLAAM, C. 212 / V: ***~rãr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întrarma***^{1}] (Îvp) Înarmat^2.

întrarmat^3***, ~ă*** *a* [At: DA ms / V: ***~rãr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întrarma***^{2}] (Înv) Întremat^2 **(3)**.

întrarmător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întrarma***^{2} + *-(ă)tor*] (Îvp) Întremător.

întrat^1 *sn* vz ***intrat***^{1}

întrat^2***, ~ă*** *a* vz ***intrat***^{2}

întrauri *vt* [At: LB / P: *~tra-u~* / Pzi: *~resc* / E: *întru-* + ***auri***] (Îvp) A auri.

întraurire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***întrauri***] (Îvp) Aurire.

întraurit, ~ă *a* [At: (a. 1780) IORGA, S. D. XII, 293 / P: *~tra-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***întrauri***] (Îvp) **1** Aurit. **2** (Rar) De aurit.

întrăba *v* vz ***întreba***

întrăbare *sf* vz ***întrebare***

întrăbat^1 *sn* vz ***întrebat***^{1}

întrăbat^2***, ~ă*** *a* vz ***întrebat***^{2}

întrăfoșet, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eți, ~e* / E: nct] (Reg; d. persoane) **1** Cu îmbrăcămintea prea largă. **2** Neîngrijit.

întrăma *v* vz ***întrema***

întrămare *sf* vz ***întremat***

întrămat^1 *sn* vz ***întremare***

întrămat^2***, ~ă*** *a* vz ***întremat***^{2}

întrămător, ~oare *a* vz ***întremător***

întrămătură *sf* [At: PALIA (1582), ap. DA ms / Pl: *~ri* / E: ***întrămat*** + *-ură*] (Înv) Consolidare.

întrănod *sn* [At: ECONOMIA 152/5 / Pl: *~uri* / E: lat ***internodium***] (Înv) Loc între două noduri de pe ramurile sau trunchiul unei plante.

întrăport *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 8/2 / Pl: *~uri* / E: ***între + port***] (Înv; crp) Port pe care îl au membrii aceluiași grup Cf *uniformă*.

întrărma^1 *v* vz ***întrarma***^{1}

întrărma^2 *v* vz ***întrarma***^{2}

întrărmare^1 *sf* vz ***întrarmare***^{1}

întrărmare^2 *sf* vz ***întrarmare***^{2}

întrărmat^1 *sn* vz ***întrarmat***^{1}

întrărmat^2***, ~ ă*** *a* vz ***intramat***^{2}

întrărmat^3***, ~ă*** *a* vz ***întrarmat***^{3}

întrător, ~oare *a* [At: (a. 1659) IORGA, S. D. IV, 48 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***intra*** + *-(ă)tor*] (Înv) Care intră.

întrătură *sf* vz ***intrătură***

întrâmbla *vi* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~lez* / E: *între-* + ***îmbla***] (Înv; nob) A umbla printre...

întrâmblare *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~lări* / E: ***întrâmbla***] (Înv; nob) Umblare printre...

întrâmblător, ~oare *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întrâmbla*** + *-(ă)tor*] (Înv; nob) Care umblă printre...

întrânti *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~tesc* / E: *în-* + ***trânti***] (Înv) **1-2** A (se) trânti.

întrântire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***întrânti***] (Înv) Trântire.

între^1 *pp* [At: COD. VOR., ap. DA / E: ml ***inter***] **1** Arată starea sau mișcarea în spațiul care desparte două puncte sau două ființe. **2** În locul dintre. **3-4** (Îlav) **~ drumuri** (sau **ulițe**) Loc unde (se despart sau) se întâlnesc două sau mai multe drumuri. **5-6** (Îlav) **~ văi** Loc în care se întâlnesc două sau mai multe (râuri sau) văi. **7** (Trs) În. **8** În mijlocul... **9** (Nob) Cu... **10** (Cu sens partitiv) Dintre. **11** (Reg) Pe. **12** (Înv) Întru. **13** (Înv) Peste. **14** Împreună cu... **15** Afară de... **16** Deosebit de... **17** Pe lângă. **18-19** Se referă la (momentul sau) durata dintre două momente de timp cunoscute. **20** În timpul... **21** În intervalul de timp dintre... **22** (Îlav) **~ acestea** sau **~ timp** În intervalul de timp scurs de la o întâmplare. **23** Exprimă reciprocitatea. **24** Unul pe altul. **25-26** (Îe) **~olaltă** Unul (cu sau) pe altul. **27** (Îs) *A împărți ~* A împărți la. **28** Indică o aproximare. **29** (Înv; îe) **L-a prins cu coada ~ ușă** L-a prins cu minciuna. **30** (Îe) **E ~ baros și nicovală** Se află la mare strâmtoare. **31** (Îe) **A pleca** (sau **a ieși, a fugi, a se duce, a se întoare**) **cu coada ~ picioare** A fi rușinat. **32** (Înv; îe) **Cine se amestecă ~ tărâțe îl mănâncă porcii** Cine stă între proști, suferă același tratament ca aceștia. **33** (Îe) **A murit de foame ca țiganu ~ pâini** Se zice despre cei ce nu pot lua o hotărâre.

între^2 *pp* [At: COD. VOR. 72/12 / E: lat ***ante***] (Înv) **1** În fața. **2** În dreptul. **3** Lângă. **4** (Îlav) **~ ochi** În fața ochilor. **5** (Trs; îls) **~ ușă** Ogradă. **6** (Îe) **Să nu mai dea ~ ochi** Să nu se mai vadă unul cu altul. **7** (Îlpp) **~ lumea feței** (sau **ochilor**) Înaintea cuiva. **8** (Înv) Spre. **9** Față de.

întreacăt *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 57 / Pl: *~e* / E: ***întrece***] (Înv) **1** Competiție. **2** (Îe) **A se lua la ~** A se întrece.

întreba [At: COD. VOR. 52/8 / V: (reg) ***~răba*** / Pzi: *întreb* / E: ml ***interrogare***] **1** *vt* (Îoc *a răspunde*) A arăta ceea ce vrei să știi sau să afli Cf *a interoga, a chestiona*. **2** *vt* (Îe) **~eabă-mă să te întreb** Se spune cuiva care cere o informație despre un lucru asupra căruia nici cel întrebat nu știe mai mult. **3-4** *vtr* A(-și) pune întrebări cu scopul de a afla un răspuns. **5** *vr* A se sfătui cu cineva Si: *a se consulta, a discuta*. **6** *vt* (Îe) **A ~ sfat** A cere sfatul cuiva. **7** *vt* (Îe) **A ~ voie pe cineva** A cere voie cuiva. **8** *vr* (Jur; înv; îe) **A-și ~ județ** sau **a se ~ cu cineva** A se judeca cu cineva. **9** *vr* A cere socoteală cuiva Si: *a se răfui*. **10-11** *vti* (Udp „de", „despre") A cere informații, vești, lămuriri Si: *a (se) interesa de, a (se) informa*. **12** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva de sănătate** A se interesa de starea în care se află cineva. **13** *vt* (Îae) A intra în vorbă cu cineva. **14** *vt* (Fig; îae) A încolți pe cineva. **15** *vt* (Îe) **A se ~ cu cineva** A se informa reciproc de sănătate. **16** *vt* (Pop) A cere. **17-18** *vti* A căuta ceva pentru a cumpăra, a se interesa dacă un articol se găsește pe piață. **19** *vt* A pune întrebări unui elev, student etc. pentru a-i evalua din răspunsuri nivelul cunoștințelor Si: *a chestiona, a examina*. **20** *vt* (Fam) A căuta pe cineva acasă. **21** *vr* (D. o marfă) A avea căutare.

întrebare *sf* [At: COD. VOR. 72/13 / Pl: ***~bări*** / E: ***întreba***] **1** (Îoc *răspuns*) Cerere de informații despre ceva sub forma unui enunț interogativ Si: *întrebat*^{1} (1), *interogare, chestionare*, (îvp) *întrebăciune* (1), *întrebătură* (1). **2** (Îe) **A pune** sau **a face** (rar **a spune**) **o ~** (sau **~bări**) A întreba (1). **3** (Îs) *Semn de ~* (sau *al ~bării*) Semn care se pune la sfârșitul unui enunț interogativ. **4** (Înv) Sfătuire cu cineva Si: *întrebat*^{1} (2), (îvp) *întrebăciune* (2), *întrebătură* (2). **5** Cerere a permisiunii de a face ceva Si: *întrebat*^{1} (3), (îvp) *întrebăciune* (3), *întrebătură* (3). **6** Cerere de informații despre starea în care se află cineva Si: *întrebat*^{1} (4), (îvp) *întrebăciune* (4), *întrebătură* (4). **7** Intrare în vorbă cu cineva Si: *întrebat*^{1} (5), (îvp) *întrebăciune* (5), *întrebătură* (5). **8** Formulă de politețe prin care se cer informații despre sănătate Si: *întrebat*^{1} (6), (îvp) *întrebăciune* (6), *întrebătură* (6). **9** Subiect de cercetare științifică. **10** Examinare a unui elev pentru a afla nivelul său de cunoștințe Si: *întrebat*^{1} (7), (îvp) *întrebăciune* (7), *întrebătură* (7). **11** Cerere de informații despre existența unei mărfi pentru a o cumpăra Si: *întrebat*^{1} (8), (îvp) *întrebăciune* (8), *întrebătură* (8). **12** Enigmă. **13** (Înv) Consfătuire. **14** (Înv) Discuție. **15** (Înv) Explicație. **16** (Înv) Dare de seamă. **17** (Înv) Răfuială. **18** (Înv) Judecată. **19** (Înv) Cercetare. **20** (Jur) Interogatoriu. **21** (Înv) Prigoană. **22** (Înv) Permisiune. **23** Problemă. **24** Dubiu.

întrebat^1 *sn* [At: COD. VOR. 56/2 / V: ***~răb~*** / Pl: *~uri* / E: ***întreba***] **1-8** Întrebare **(1, 4-8, 10-11)**.

întrebat^2***, ~ă*** *a* [At: CORESI, EV. 257/18 / V: ***~răb~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întreba***] **1** Căruia i s-a pus o întrebare **(1)** Si: *chestionat*. **2** Căruia i s-a cerut sfatul. **3** Căruia i s-a cerut voie. **4** Căruia i s-a cerut socoteală.

5 Căruia i s-au cerut informații, vești, lămuriri. **6** Căutat. **7** (D. un elev, student etc.) Căruia i s-au pus întrebări pentru a-i fi evaluat nivelul cunoștințelor. **8** (D. o marfă) Solicitat.

întrebăciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 221 / Pl: *~ni* / E: ***întreba*** + *-(ă)ciune*] (Îvp) **1-8** Întrebare (**1, 4-8, 10-11**).

întrebător, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întreba*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care întreabă (**1**). **3-4** *a, av* (Într-un mod) care exprimă o întrebare. **5-6** *smf, a* (Persoană) care interoghează. **7-8** *av, a* (Într-un mod) care cercetează. **9** *sn* Interogatoriu. **10** *a* (Grm) Interogativ. **11** *a* (Înv; îs) *Propoziție ~oare* Propoziție interogativă. **12** *a* (Înv; îs) *Punct ~* Semn de întrebare (**3**).

întrebătură *sf* [At: COD. VOR. 71/1 / Pl: *~ri* / E: ***întreba*** + *-tură*] (Îvp) **1-8** Întrebare (**1, 4-8, 10-11**).

întrebirui *vr* [At: C. PETRESCU / Pzi: *~esc* / E: ***între*** + ***birui***] (Nob) A se birui unul pe altul.

întrebiruire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***întrebirui***] (Nob) Biruire reciprocă.

întrebiruit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***întrebirui***] (Nob; d. oameni) Care s-au biruit unul pe altul.

întrebuința [At: CALENDARIU (1814), 182/19 / V: (înv; csej) *~ți* / P: *~bu-in~* / Pzi: *~țez* / E: *în-* + ***trebuință***] **1** *vt* A se servi de ceva. **2** *vt* A utiliza. **3** *vrp* A servi la ceva. **4** *vrp* (Nob; d. ființe) A se folosi de ceva. **5** *vru* (Îvr) A trebui.

întrebuințare *sf* [At: PRAVILA (1814), XVIII, 20 / V: (înv) *~țire* / P: *~bu-in~* / Pl: *~țări* / E: ***întrebuința***] **1** Servire de ceva. **2** Utilizare. **3** Servire la ceva. **4** (Nob; d. ființe) Folosire de ceva. **5** (Îvr) Obligativitate. **6** (Înv) Abuz. **7** (Îe) **A face ~ din ceva** A scoate un câștig din ceva. **8** Menire. **9** Atribuție. **10** (Înv) Trebuință. **11** (Înv) Înclinare a unei ființe de a săvârși ceva Cf *obicei, apucătură*.

întrebuințat, ~ă [At: PRAVILA (1814), 143/19 / V: (înv) *~țit*[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întrebuința***] **1** *a* De care s-a făcut uz Si: *folosit, utilizat*. **2** *a* Care a fost folosit prea mult. **3** *sm* (Înv; cdp fr) Funcționar. **4** *sm* (Jur; înv) Beneficiar. **5** *a* (Sst) Strâmtorat.

întrebuințător, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întrebuința*** + *-(ă)tor*] (Rar) Persoană care întrebuințează (**1**) ceva.

întrebuinți *v* vz ***întrebuința***

întrebuințire *sf* vz ***întrebuințare***

întrebuințit, ~ă *a* vz ***întrebuințat***

întrec *sn* [At: PANN, P. V. I, 93/12 / Pl: *~uri* / E: ***întrece***] (Înv; crp) (Șfg) Competiție.

întrecăciune *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ni* / E: ***întrece*** + *-(ă)ciune*] (Reg) **1** Autodepășire. **2** Nemulțumire. **3** Mofturi.

întrecământ *sn* [At: PRECUP, P. 20 / Pl: *~uri* / E: ***întrece*** + *-(a)mânt*] (Reg) Rămășiță.

întrecător, ~oare [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întrece*** + *-(ă)tor*] (Nob) **1** *a* Care prisosește. **2** *sm* (Înv) Concurent. **3** *sm* (Înv) Campion.

întrecătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***întrece*** + *-(a)tură*] (Îrg) Mofturi.

întrece [At: ANON. CAR. / Pzi: *întrec* / E: *în-* + ***trece***] **1** *vt* A depăși pe cineva în mers, lăsându-l în urmă. **2** *vt* A dovedi superioritate față de cineva într-o anumită privință Cf *a exceda, a covârși, a depăși*. **3** *vt* A trece peste o anumită limită. **4-5** *vt* (Pex) (A fi sau) a avea mai mult decât trebuie Si: *a prisosi*. **6** *vt* A răsfăța. **7** *vt* A mângâia. **8** *vrr* A căuta să se depășească unul pe altul Cf *a concura, a rivaliza*. **9** *vr* (Îe) **A se ~ cu gluma** (sau **vorba, deochiul, nebuniile** etc.) A depăși limitele bunei-cuviințe. **10** *vr* (Îae) A exagera. **11** *vr* (Înv; îe) **Se ~ cu dracu în fugă** Aleargă foarte repede. **12-13** *vr* (Îe) **A se ~ în apă rece** (A fi sau) a deveni impertinent. **14** *vr* (Înv; îe) **A te ~ în păhară, Poți să fii și de ocară** A câștiga întrecerea la băutură nu este lăudabil. **15** *vr* (Trs; îe) **A se ~ (cu firea)** A se copilări. **16** *vr* (Îae) A face mofturi. **17** *vr* (Îae) A fi nesuferit Cf (înv) *a se fasoli*, (înv) *a se izmeni*. **18** *vr* A face ceva în mod exagerat. **19-20** *vtr* (Propriu) A face ceva mai bine (decât altcineva sau) decât sine însuși.

întrecere *sf* [At: DOSOFTEI, MOL., ap. DA ms / Pl: *~ri* / E: ***întrece***] **1** Depășire a unei persoane în timpul mersului Si: *întrecut*[1] (**1**). **2** (Fig) Dovedire a superiorității față de cineva într-o anumită privință Si: *excedare, covârșire, întrecut*[1] (**2**). **3** Depășire a unei anumite limite Si: *întrecut*[1] (**3**). **4-5** (Înv) (Existență sau) deținere a unor cantități mai mari decât este necesar din ceva Si: *întrecut*[1] (**4-5**). **6-7** Încercare a unor persoane de a se depăși una pe alta prin (calități sau) performanțe Si: *întrecut*[1] (**6-7**). **8-9** Îndeplinire a unei acțiuni mai bine (decât altcineva sau) decât sine însuși Si: *întrecut*[1] (**8-9**). **10** (Ccr; șfg) Competiție. **11** Răsfățare. **12** Mângâiere. **13** (Îe) **A se lua la ~** A se întrece (**8**). **14** (Iuz; îs) *~ socialistă* Mișcare cu caracter de masă, specifică fostelor țări socialiste, prin care se urmărea stimularea competiției și creșterea producției în diverse domenii. **15-16** (Îe) **A fi în ~ (socialistă)** A fi angajat într-o (astfel de) competiție. **17** Cursă de cai Si: *întrecut*[1] (**17**). **18** (Ccr; înv) Rămășiță. **19** (Înv) Lăcomie. **20** (Înv) Exagerare. **21** (Înv) Obrăznicie. **22** (Fig) Avantaj. **23** Încercare.

întreciocni *vr* [At: MACEDONSKI, O. II, 257 / Pzi: *~nesc* / E: ***între*** + ***ciocni***] (Crp) **1** A se lovi unul de altul. **2** (Fig) A se contrazice.

întreciocnire *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 91 / Pl: *~ri* / E: ***întreciocni***] **1** (Crp) Lovire unul de altul. **2** (Fig) Contrazicere.

întrecleți [At: HERZ – GHER., M. IV, 205 / V: (reg) *~ți* / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***triclet***] **1** (Mtp; reg) *vt* A preface un om în stană de piatră. **2** *vr* (Fig) A se uita urât.

întrecleți *v* vz ***întrecleți***

întrecut[1] *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***întrece***] **1-9** Întrecere (**1-9**). **10** (Ccr; șfg) Competiție. **11** (Îlav) **Pe ~** În competiție cu cineva. **12** Răsfățare. **13** Mângâiere. **14** (Îlav) **De ~** Mai mult decât trebuie, de prisos. **15** (Îcs) *De-a ~u'* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **16** (Îe) **A mânca ceva de ~** A ciuguli. **17** Întrecere (**17**). **18** (Înv; îs) *Cal de ~* Cal de cursă. **19** (Ccr; înv) Rămășiță. **20** (Înv) Lăcomie. **21** (Înv) Exagerare. **22** (Înv) Obrăznicie. **23** (Fig) Avantaj. **24** Încercare. **25** *sn* (Reg) Pământ rămas necultivat.

întrecut[2]***, ~ă*** *a* [At: ADAM, SĂM. II, 160 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***întrece***] **1** (Șfg) Rămas în urmă. **2** Depășit în mers. **3** Care s-a dovedit inferior față de altcineva într-o anumită privință. **4-5** (D. bunuri) Din care (există sau) cineva deține mai mult decât este necesar. **6** (D. limite) Depășit. **7-8** Care este depășit de altcineva într-o competiție prin (calități sau) performanțe. **9-10** Care a îndeplinit o acțiune mai puțin bine (decât altcineva sau) decât sine însuși. **11** Mofturos. **12** Împlinit cu prisosință. **13** (Pex) Mai mare decât trebuie.

întredeschide *vtr* [At: EMINESCU, N. 46 / Pzi: *întredeschid* / E: ***între*** + ***deschide***] **1-2** (D. o ușă, fereastră) A (se) deschide incomplet Si: *a (se) crăpa*. **3-4** (D. ochi) A (se) miji. **5-6** (D. buze) A (se) deschide puțin.

întredeschidere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***întredeschide***] **1** Deschidere incompletă a unei uși, ferestre. **2** Mijire a ochilor. **3** Deschidere ușoară a buzelor. **4** (Ccr) Spațiu dintre două elemente întredeschise Si: *crăpătură, întredeschizătură*.

întredeschis, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 103 / Pl: *~chiși, ~e* / E: ***întredeschide***] **1** Care este deschis incomplet Si: *crăpat*. **2** (D. ochi) Mijit. **3** (D. buze) Deschis puțin.

întredeschizătură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***între*** + ***deschizătură***] (Rar) Întredeschidere (**4**).

întredinți *smp* [At: PAMFILE, I. C. 268 / E: ***între*** + ***dinți***] (Îvp) Spațiu dintre dinții unei spete de țesut.

întrefier *sn* [At: MDT / Pl: *~iare* / E: ***între*** + ***fier***] (Elt) Porțiune care întrerupe porțiunea feromagnetică a unui circuit magnetic, prin utilizarea unor lichide și solide neferomagnetice, a aerului etc.

întreg, ~eagă [At: COD. VOR. 80/12 / Pl: *~egi, ~ege* / E: ml ***integer, -gra, -grum***] **1** *a* Din care nu s-a luat nimic Si: *intact, complet, tot*. **2** *a* Nevătămat. **3** *a* Sănătos. **4** *a* (D. sănătate) Deplin. **5** *a* (D. oameni) În deplinătatea facultăților mintale. **6** *a* Curajos. **7** *a* (Înv; d. o fată) Virgină. **8** *a* (Înv; pex) Nevinovat. **9** (Îlav) **Pe de-a-ntregul** În întregime. **10** (Îal) Peste tot. **11** *a* (Fig; d. persoane) Care nu poate fi clintit, zdruncinat în convingerile sau principiile sale Si: *integru*. **12** *a* (Înv) Care nu curge Si: *solid*. **13** *sf* (Înv) Soliditate. **14** *a* (D. noțiuni temporale) Deplin. **15** *a* (D.

oameni) De vârstă matură. **16-17** *a* (Îs) *Notă* (sau *pauză*) *~eagă* (Notă sau) pauză cu durata de patru timpi. **18** *sm* (Mat) Unitate nefracționară. **19** *a* Care nu are reticiențe, nu ascunde nimic Si: *sincer*. **20** *a* (D. porumbei) Blând. **21** *a* Din care nu lipsește nimic Si: *neatins, neînceput*. **22** *a* Veritabil. **23** *av* Pe deplin. **24** *sm* (Înv) Stâncă în care se găsește cuarțul. **25** *sm* Zăpadă neatinsă. **26** *a* (Mat) Care se poate obține prin adăugarea repetată a numărului unu la el însuși.

întrega *vr* vz ***întregi***

întregare *sf* vz ***întregire***

întregat, ~ă *a* vz ***întregit***

întregăciune *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. CP 221/7 / Pl: *~ni* / E: ***întreg*** + *-ăciune*] **1-2** (Înv) Întregime **(1-2)**.

întregătate *sf* [At: (a. 1683) PAREMII, ap. CP 216/31 / Pl: *~tăți* / E: ***întreg*** + *-ătate*] **1-2** (Înv) Întregime **(1-2)**.

întregi [At: PSALT. 122/10 / V: (cscj) *~ega* / Pzi: *~egesc* / E: ***întreg***] **1-2** *vtr* A (se) face complet Si: *a (se) completa*. **3-4** *vtr* (A face să devină sau) a deveni deplin. **5-6** *vtr* (A face să-și recapete sau) a-și recăpăta unitatea. **7** *vt* A compune din nou Si: *a reface*. **8** *vr* (Înv) A se însănătoși. **9** *vr* (Pex) A se îngrășa. **10** *vr* (Nob) A se integra.

întregie *sf* [At: PSALT. (1651), ap. JAHRESBER. III, 176 / Pl: *~gii* / E: ***întreg*** + *-ie*] (Înv) **1** Parte întreagă, sănătoasă. **2** (Fig) Sănătate. **3-4** (Fig) Echilibru (fizic sau) sufletesc.

întregime *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 301/36 / Pl: *~mi* / E: ***întreg*** + *-ime*] **1** Plenitudine. **2** (Îlav) **În** (sau **întru**) **~** De tot. **3** (Ccr) Ansamblu al elementelor care constituie un tot. **4** (Fig) Sănătate. **5** Deplinătate a facultăților mintale. **6** (Înv; îlav) **Cu ~** Cu înțelepciune.

întregire *sf* [At: DA ms / V: *~egare* / Pl: *~ri* / E: ***întregi***] **1** Completare. **2** Redevenire deplin. **3** Recâștigare a unității. **4** Compunere din nou Si: *refacere*. **5** (Înv) Însănătoșire. **6** (Pex) Îngrășare.**7** (Nob) Integare.

întregit, ~ă [At: GORJAN, H. I, 122/1 / V: *~egat* / Pl: *~giți, ~e* / E: ***întregi***] **1-2** *a* (Făcut să devină sau) devenit complet. **3** *a* Deplin. **4** *a* Unitar. **5** *a* Compus din nou Si: *refăcut*. **6** *a* (Înv) Însănătoșit. **7** *a* (Pex) Îngrășat. **8** *a* (Nob) Integrat. **9** *av* (Înv) Cu bine.

întregitor, ~oare *smf, a* [At: IORGA, L. II, 73 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întregi*** + *-(i)tor*] **1-2** (Persoană) care completează. **3-4** (Persoană) care reface unitatea a ceva. **5-6** (Persoană) care recompune ceva.

întregiune *sf* [At: CANTEMIR, IST. 225 / P: *~gi-u~* / Pl: *~ni* / E: ***întreg*** + *-iune*] (Înv) Deplinătate.

întregol *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ***între*** + ***gol***] (Cns) Porțiune de perete care se găsește între două uși, ferestre etc.

întreguleț, ~eață *a* [At: ISPIRESCU, L. 271/ Pl: *~i, ~e* / E: ***întreg*** + *-uleț*] **1-2** (Fam; șhp) Întreguț **(1-2)**.

întreguț, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL, VI, 483 / Pl: *~i, ~e* / E: ***întreg*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) (Aproape) întreg **(1)** Si: *întreguleț* **(1-2)**.

întrei *vtr* [At: BIBLIA (1688), 211 / V: *~rii* / Pzi: *~esc* / E: ***în*** + ***trei***] **1-4** A (se) face de trei ori (mai mare sau) mai numeros Si: *a (se) tripla*.

întreială *sf* [At: (a. 1744) IORGA, S. D. XIV, 64 / V: (reg) *~rii~* / Pl: *~ieli* / E: ***întrei*** + *-(i)ală*] (Înv) Dare care consta din a treia parte din venituri sau produse.

întreire *sf* [At: LB / V: *~rii* / Pl: *~ri* / E: ***întrei***] **1-2** Creștere de trei ori (a cantității sau) a numărului Si: *întreit¹* **(1-2)**, *triplare*.

întreit¹ *sn* [At: DA ms / V: (reg) *~riit* / Pl: *~uri* / E: ***întrei***] **1-2** Întreire **(1-2)**.

întreit², ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), ap. DA / V: (reg) *~riit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***întrei***] **1** Mărit de trei ori. **2** (Înv) Care este compus din trei părți de același fel.

întrelăsa *vt* [At: MARIAN, Î. 358 / Pzi: *~las* / E: ***între*** + ***lăsa***] (Reg; gms) **1** A lăsa un lucru nefăcut. **2** A trece cu vederea. **3** A neglija. **4** A uita.

întrelăsare *sf* [At: GALACTION, O. I, 212 / Pl: *~sări* / E: ***întrelăsa***] (Reg; gms) **1** Lăsare a unui lucru nefăcut. **2-3** Omitere (voită sau) accidentală.

întrelinie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***între*** + ***linie***] (Înv) Interlinie **(1)**.

întrema [At: DOSOFTEI, PS. 239 / V: (înv) *~răma* / Pzi: *~mez*, (înv) *întrem* / E: nct] **1** *vt* (Iuz) A pregăti o armă pentru atac Si: *a arma*. **2** *vr* (Înv; d. oameni) A se înarma. **3-4** *vtr* A (se) întări. **5-6** *vr* A-și recăpăta sănătatea (sau puterile) după o boală Si: *a se înzdrăveni, a se reface*. **7** *vt* (Rar) A însănătoși pe cineva. **8-9** *vtr* (Fig) A(-și) îmbunătăți situația materială.

întremare *sf* [At: (a. 1651) PSALT., ap. BV I, 190 / V: (înv) *~răm~* / Pl: *~mări* / E: ***întrema***] **1** (Iuz) Pregătire a unei arme pentru atac Si: *întremat¹* **(1)**. **2** (Înv) Înarmare. **3** Întărire. **4-5** Recăpătare (a sănătății sau) a puterilor după o boală Si: *întremat¹* **(4-5)**, *înzdrăvenire, refacere*. **6** Îmbunătățire a situației materiale Si: *întremat¹* **(6)**.

întremat¹ *sn* [At: DA ms / V: (înv) *~răm~* / Pl: *~uri* / E: ***întrema***] (Pop) **1** Întremare **(1)**. **2** (Înv) Înarmare. **3** Întărire. **4-6** Întremare **(4-6)**.

întremat², ~ă *a* [At: PITIȘ, ȘCH., ap. DA ms / V: (înv) *~răm~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întrema***] **1** (D. o armă) Pregătit pentru atac. **2** Înarmat. **3** Consolidat. **4** Voinic. **5-6** (D. oameni) Restabilit (după o boală). **7** Reîmbogățit în urma unei daune.

întremător, ~oare *sn, a* [At: GCR I, 33/20 / V: (înv) *~răm~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întrema*** + *-(ă)tor*] (Înv) **1-4** (Medicament) care întremează **(5-6)**.

întremânca *vr* [At: DA ms / Pzi: *mănânc* / E: ***între*** + ***mânca***] (Frm; fig; iuz) A se distruge unul pe altul.

întremâncare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***întremânca***] (Frm; fig; iuz) Distrugere reciprocă.

întremediar, ~ă *a* vz ***intermediar***

întremeia *vr* [At: ALRM I/I, h 196 / Pzi: *~iez* / E: nct cf *întrema*] **1-2** (Reg) A se întrema **(5-6)**.

întremura *vi* [At: DA ms / Pzi: *întremur* / E: ***în-*** + ***tremura***] (Înv) A tremura.

întreochia *vr* [At: DENSUSIANU, Ț. H., ap. DA ms / V: *~roc~* / P: *~tre-o~* / Pzi: *~iez* / E: ***între*** + ***ochi***] **1** A se îmbolnăvi. **2** (Îrg; mpp; d. vite) A lua boala numită „de sângerat".

întreochiat, ~ă *a* [At: H XVIII, 271 / P: *~tre-o~* / V: *~ro~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întreochia***] (Îrg; d. vite) Care suferă de o boală numită „de sângerat".

întrepătrunde *vrr* [At: DA ms / Pzi: *întrepătrund* / E: ***între*** + ***pătrunde***] **1** A se pătrunde reciproc. **2** (Fig) A se amesteca.

întrepătrundere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***întrepătrunde***] **1** Pătrundere reciprocă. **2** (Fig) Amestecare.

întrepătruns, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~nși, ~e* / E: ***întrepătrunde***] **1** Pătruns. **2** (Fig) Amestecat.

întrepid, ~ă *a* vz ***intrepid***

întrepiditate *sf* vz ***intrepiditate***

întrepozit *sn* vz ***antrepozit***

întrepozitar *smf* vz ***antrepozitar***

întreprinde *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 38 / Pzi: *întreprind* / E: ***între*** + ***prinde***, cf fr *entreprendre*] **1** A se apuca de ceva. **2** A se angaja la un lucru. **3** A începe o afacere. **3** (Pex) A încerca.

întreprindere *sf* [At: MUMULEANU, P., ap. GCR II, 216/12 / Pl: *~ri* / E: ***întreprinde***] **1** Începere a unei activități. **2** Angajare a cuiva la ceva. **3** Începere a unei afaceri. **4** Acțiune pornită din inițiativă personală. **5** (Pex) Încercare. **6** (Ccr) Unitate economică de producție, de prestări de servicii sau de comerț. **7** (Cmr; înv) Antrepriză.

întreprins, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nși, ~e* / E: ***întreprinde***] **1** (D. o afacere etc.) Început. **2-3** (D. o acțiune) Îndeplinit (din proprie inițiativă).

întreprinzător, ~oare [At: MACEDONSKI, O. I, 83 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întreprinde*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are spirit de inițiativă. **3-4** *smf, a* (Om) îndrăzneț. **5-6** *smf, a* (Persoană) care începe o afacere. **7** *sm* Antreprenor.

întrepriză *sf* vz ***antrepriză***

întrepune *v* vz ***interpune***

întrepunere *sf* vz ***interpunere***

întrepunte *sf* [At: DEX² / Pl: *~nți* / E: ***între + punte***] (Mar) **1** Punte situată sub puntea superioară. **2** (Pex) Spațiu dintre punți.
întrepus¹ *sn* vz ***interpus¹***
întrepus², ~ă *a* vz ***interpus²***
întreresirui *vr* vz ***interesirui***
întrerumpe *v* vz ***întrerupe***
întrerumpere *sf* vz ***întrerupere***
întrerumpt¹ *sn* vz ***întrerupt¹***
întrerumpt², ~ă *a* vz ***întrerupt²***
întrerupător, ~oare *sn, a* [At: PREV. ACCID. 7 / V: ***~pt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întrerupe*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Aparat, dispozitiv) care servește la întreruperea sau la restabilirea unui circuit electric, hidraulic etc.
întrerupe [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / V: (reg) *~umpe* / Pzi: *întrerup* / E: ***între + rupe*** cf fr *interrompre*] **1-2** *vtr* A (se) suspenda temporar desfășurarea unei acțiuni. **3-4** *vtr* (Pgn) (A opri pe cineva sau) a se opri în cursul desfășurării unei activități. **5** *vt* A opri pe cineva în timp ce vorbește. **6** *vr* (D. curentul electric) A se opri brusc. **7** *vt* A stingheri pe cineva de la ceva.
întrerupere *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 18 / V: (îrg) *~ump~* / Pl: *~ri* / E: ***întrerupe***] **1** Suspendare temporară a desfășurării unei acțiuni, a unui lucru. **2** Oprire în cursul desfășurării unei activități. **3** Oprire a unei persoane în timp ce vorbește. **4** Intervenție care împiedică pe cineva a-și urma cursul vorbirii. **5** Oprire bruscă a curentului electric. **6** (Îlav) **Fără ~** Fără oprire. **7** (Imp) Nepotrivire.
întrerupt, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 468 / V: *~umpt* / Pl: *~pți, ~e* / E: ***întrerupe***] **1** *a* (D. o acțiune) Care este temporar suspendat. **2** *a* (D. o persoană) Care este oprit în timp ce vorbește. **3** *a* Oprit în cursul desfășurării unei activități. **4** *a* (D. curentul electric) Oprit brusc. **5** *av* Cu întreruperi. **6** *a* Fără continuitate Cf *rupt, tăiat*.
întreruptor, ~oare *sn, a* vz ***întrerupător***
întreschimbare *sf* [At: ODOBESCU, I, 40 / Pl: *~bări* / E: ***între + schimbare***] (Crp) **1-2** Schimb între două (obiecte sau) persoane.
întresfâșia *vr* [At: C. PETRESCU, ap. IORDAN, L. R. A. 201 / Pzi: *~fâșii* / E: ***între + sfâșia***] (Crp; d. ființe) A se sfâșia între ele.
întresta *v* vz ***întrista***
întrestare *sf* vz ***întristare***
întrestat, ~ă *a* vz ***întristat***
întretăia [At: KLOPȘTOCK, F. 309 / P: *~tă-ia* / Pzi: *~tai* / E: ***între + tăia***] **1-2** *vt* A tăia ceva de-a curmezișul (la mijloc sau) în mai multe locuri. **3** *vt* (Fig) A întrerupe ceva prin tăiere. **4** *vrr* (Nob) A se tăia unul pe altul. **5** *vrr* (D. linii, drumuri etc.) A se intersecta.
întretăiare *sf* vz ***întretăiere***
întretăiat, ~ă *a* [At: ARDELEANU, U. D. 139 / P: *~tă-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întretăia***] **1-2** Tăiat de-a curmezișul (la mijloc sau) în mai multe locuri. **3** (Fig) Brăzdat. **4** Întrerupt prin tăiere. **5** Cu întreruperi. **6** (D. drumuri, linii) Care se intersectează.
întretăiere *sf* [At: MELIK, G. 187 / V: (rar) *~iare* / Pl: *~ri* / E: ***întretăia***] **1-2** Tăiere de-a curmezișul (la mijloc sau) în mai multe locuri. **3** (Fig) Întrerupere a ceva prin tăiere. **4** (Ccr) Intersecție.
întrețesătură *sf* [At: MARIAN, CH. 52 / Pl: *~ri* / E: ***întrețese*** + *-ătură*] **1** Întrețesere (**1**). **2** Model întrețesut.
întrețese [At: MACEDONSKI, O. I, 27 / Pzi: *întrețes* / E: ***între + țese***] **1** *vt* A amesteca o țesătură cu fire de altă culoare sau din alt material decât țesătura de bază. **2** *vt* (Fig) A introduce ceva nou într-o vorbire, scriere etc. **3** *vi* A străbate în toate direcțiile. **4** *vr* (Fig) A se îmbina strâns ca într-o țesătură.
întrețesere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***întrețese***] **1** Îmbinare a unei țesături cu fire de altă culoare sau din alt material decât cel de bază Si: *întrețesătură* (**1**). **2** (Fig) Introducere a ceva nou într-o vorbire, scriere. **3** Străbatere. **4** (Fig) Îmbinare strânsă.
întrețesut, ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 184 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***întrețese***] **1** Care este țesut amestecat. **2** Unit într-o țesătură. **3** (Fig) Îmbinat strâns.
întreținător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întreține*** + *-(ă)tor*] Care întreține (1).
întreține [At: HAMANGIU, C. C. 54 / V: (cscj) ~a / Pzi: *întrețin* / E: ***între + ține*** cf fr *entretenir*] **1** *vt* A păstra în bune condiții. **2** *vt* A pune la dispoziția unei instituții mijloacele necesare funcționării. **3** *vt* A face să dureze Si: *a menține*. **4-5** *vtr* A(-și) procura mijloacele necesare traiului. **6-7** *vtr* (Pex) A (se) hrăni. **8** *vt* A asigura unei persoane o bună situație materială. **9** *vt* (Fig) A alimenta. **10** *vt* A păstra legătura cu cineva prin corespondență. **11** *vrr* A sta de vorbă cu cineva Si: *a se conversa*. **12** *vt* A relata cuiva ceva verbal sau în scris.
întreținea *v* vz ***întreține***
întreținere *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 52 / Pl: *~ri* / E: ***întreține***] **1** Păstrare în stare bună. **2** Asigurare a mijloacelor materiale necesare bunei funcționări a unei instituții. **3** (Spc) Ansamblu al lucrărilor permanente necesare pentru menținerea în bune condiții a unei șosele, construcții etc. **4** Asigurare a mijloacelor necesare existenței. **5** Asigurare pentru o femeie, rar, pentru un bărbat a unei bune situații materiale. **6** (Fig) Alimentare. **7** (Frm) Convorbire. **8** Plată efectuată pentru consumul de apă, căldură etc. dintr-un apartament.
întreținut, ~ă [At: FILIMON, C. II, 57 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***întreține***] **1** *a* Care este menținut în stare bună. **2** *a* (D. o instituție) Care este prevăzut cu cele necesare bunei funcționări. **3** *a* Făcut să dureze. **4** *a* Care și-a procurat mijloacele necesare existenței. **5-6** *smf, a* (Persoană) căreia o altă persoană, cu care trăiește în concubinaj, îi asigură mijloacele materiale necesare existenței. **7** *a* (Fig) Alimentat². **8** *a* (D. corespondență, legături de prietenie) Păstrat fără întrerupere. **9** *a* (Fiz; Ipl; îs) *Unde ~e* Unde ale căror oscilații sunt identice una cu alta.
întreucide *vr* [At: ÎNS. IEȘ., ap. IORDAN, L. R. A. 201 / Pzi: *întreucid* / E: ***între + ucide***] A se ucide unul pe altul.
întrevăzător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întrevedea*** + *-(ă)tor*] **1-2** Care întrevede (**1-2**).
întrevăzut, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 382 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***întrevedea***] **1-2** Întrezărit (**1-2**). **3** (Fig) Văzut în perspectiva timpului Si: *prevăzut*.
întrevedea *vt* [At: ALECSANDRI, P. III, 76 / Pzi: *~văd* / E: ***între + vedea***] **1** A zări vag, nedeslușit Si: *a întrezări*. **2** (Fig) A vedea în perspectiva timpului Si: *a prevedea*.
întrevedere *sf* [At: N. XENOPOL, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***întrevedea***] **1** Vedere vagă, nedeslușită Si: *întrezărire*. **2** Vedere în perspectiva timpului. **3** Întâlnire între două sau mai multe persoane pentru discutarea unor probleme de interes comun.
întrevorbi *vi* [At: DA ms / Pzi: *~besc* / E: ***între + vorbi***] (Înv) A conversa.
întrevorbire *sf* [At: DONICI, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***întrevorbi***] (Nob) Convorbire.
întrevorbitor *sm* [At: TR. DEMETRESCU, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***întrevorbi*** + *-(i)tor*] (Îvr) Interlocutor.
întrezări *vt* [At: I. NEGRUZZI, S. II, 527 / Pzi: *~resc* / E: *între-* + ***zări***] A întrevedea (**1**).
întrezărire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***întrezări***] Întrevedere (**1**).
întrezărit, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 23 / V: ***~zer~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***întrezări***] **1-2** Deslușit (cu dificultate sau) în treacăt Si: *întrevăzut* (**1-2**).
întrezerit, ~ă *a* vz ***întrezărit***
întrictui *vr* [At: HERZ – GHER. IV-V, 205 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A se pregăti de plecare.
întrii *v* vz ***întrei***
întriială *sf* vz ***întreială***
întriire *sf* vz ***întreire***
întriit¹ *sn* vz ***întreit¹***
întriit², ~ă *a* vz ***întreit²***
întrista *vtr* [At: PSALT. 295/12 / V: (înv) ***~res~*** / Pzi: *~tez* și (rar) *întrist* / E: *în-* + ***trist***] **1-2** (A face pe cineva să devină sau) a deveni trist Si: *a (se) mâhni, a (se) îndurera*.

întristare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 123 / V: (înv) ***~res~*** / Pl: *~tări* / E: ***întrista***] **1** Tristețe. **2** Doliu.

întristat, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 60/1 / V: (înv) ***~res~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întrista***] **1** Cuprins de tristețe Si: *mâhnit, posomorât, trist*. **2** Care exprimă tristețe. **3** (Înv) Întristător.

întristăciune *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. DA ms / Pl: *~ni* / E: ***întrista*** + *-(ă)ciune*] (Înv) Tristețe.

întristător, ~oare *a* [At: BELDIMAN, N. P. II, 112/4 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întrista*** + *-(ă)tor*] Care întristează (**1**).

întroca *vt* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: *întroc* / E: *în-* + ***troacă***] (Reg) A pune un copil în albie.

întrochia *v* vz ***întreochia***

întrochiat, ~ă *a* vz ***întreochiat***

întrocna *v* vz ***întrohna***

întrocnare *sf* vz ***întrohnare***

întrocnat, ~ă *a* vz ***întrocnat***[2]

întroducător, ~oare *smf* vz ***introducător***

întroduce *v* vz ***introduce***

întroducere *sf* vz ***introducere***

întrodus[1] *sn* vz ***introdus***[1]

întrodus[2]***, ~ă*** *a* vz ***introdus***[2]

întroenat, ~ă *a* vz ***întrohnat***

întrogna *v* vz ***întrohna***

întrognare *sf* vz ***întrohnare***

întrognat, ~ă *a* vz ***întrohnat***

întrohna *vr* [At: PĂCALĂ, M. R. 163 / V: ***~ocna, ~ogna, ~oina*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***troahnă***] (Reg) A se îmbolnăvi de guturai.

întrohnare *sf* [At: DA ms / V: ***~ocn~, ~ogn~, ~oin~*** / Pl: *~nări* / E: ***întrohna***] (Reg) Guturai.

întrohnat, ~ă *a* [At: KLEIN, D. 59 / V: ***~ocn~, ~oen~, ~ogn~, ~oin~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întrohna***] (Trs) Bolnav de guturai.

întroina *v* vz ***întrohna***

întroinare *sf* vz ***întrohnare***

întroinat, ~ă *a* vz ***întrohnat***

întroieni *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***troian***] **1-2** A (se) acoperi cu troiene Si: *a (se) înnămeți, a (se) înzăpezi*.

întroienire *sf* [At: PAMFILE, VĂZD. 169 / Pl: *~ri* / E: ***întroieni***] Acoperire cu troiene Si: *înnămețire, înzăpezire*.

întroienit, ~ă *a* [At: BOGZA, C. O. 358 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***întroieni***] **1** Acoperit cu troiene. **2** Imobilizat în zăpadă Si: *înzăpezit, înnămețit*.

întroloca [At: CANTEMIR, IST. 109 / V: ***~torl~, ~torno~, ~luca, ~rul~, ~ruluca, ~turl~, ~turluca***, (cscj) ***~torloci*** / Pzi: *întroloc* / E: ***într-un loc***] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) strânge la un loc Si: *a (se) reuni, a (se) întruni*. **3-4** *vtr* A (se) forma. **5** *vt* A însoți. **6** *vr* (Spc) A începe o relație de dragoste cu cineva. **7** *vr* (Fig) A avea o relație sexuală cu cineva. **8** *vt* A uni. **9** *vt* A amesteca. **10** *vt* A îngloba. **11** *vr* A se găsi în același loc Si: *a se întâlni*. **12** *vt* (D. cuvinte) A îngăima.

întrolocare *sf* [At: ODOBESCU, S. X, 534 / V: ***~torl~, ~torlocire, ~tornoc~, ~luc~, ~rul~, ~ruluc~, ~turl~, ~turluc~*** / Pl: *~cări* / E: ***întroloca***] (Reg) **1** Strângere la un loc Si: *întrunire, reunire*. **2** Formare. **3** Însoțire. **4** (Spc) Începere a unei relații de dragoste cu cineva. **5** (Fig) Relație sexuală cu cineva. **6** Situare în același loc Si: *întâlnire*. **7** Unire. **8** Amestecare. **9** Înglobare. **10** Îngăimare.

întrolocat, ~ă *a* [At: CONACHI, P. 284 / V: ***~torl~, ~torlocit, ~tornoc~ ~luc~, ~rul~, ~ruluc~, ~turl~, turluc~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întroloca***] (Reg) **1** Strâns la un loc. **2** Format. **3** Însoțit. **4** Care a început o relație de dragoste cu cineva. **5** (Fig) Care are o relație sexuală cu cineva. **6** Unit. **7** Amestecat. **8** Înglobat. **9** Care se situează în același loc. **10** Îngăimat.

întroluca *v* vz ***întroloca***

întrolucare *v* vz ***întrolocare***

întrolucat, ~ă *a* vz ***întrolocat***

întrona *vtr* [At: ȘINCAI, ap. DDRF / V: ***in~***, (cscj) ***~ni*** / Pzi: *~nez* / E: ***în*** + ***tron***] **1-2** A (se) urca pe tron ca rege, domn, împărat Si: *a (se) încorona, a (se) înscăuna*, (înv) *a se întroniza* (**1-2**). **3-4** (Fig) (A face să devină sau) a deveni stăpân Si: (înv) *a se întroniza* (**3-4**). **5-6** A (se) statornici. **7-8** A (se) instaura. **9-10** (Fig) A (se) așterne.

întronare *sf* [At: IORGA, L. II, 553 / V: ***in~, ~nire*** / Pl: *~nări* / E: ***întrona***] **1** Urcare pe tron ca domn, rege, împărat Si: *încoronare, înscăunare*, (înv) *întronație*. **2** (Fig) Înstăpânire. **3** Statornicire. **4** Instaurare. **5** (Fig) Așternere.

întronat, ~ă *a* [At: DEX / V: ***~nit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întrona***] **1** Care a fost urcat pe tron ca rege, domn, împărat Si: *încoronat, înscăunat*. **2** Care a devenit stăpân. **3** Statornicit. **4** Instaurat. **5** (Fig) Așternut.

întronație *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ii* / E: ***întrona*** + *-ație*] (Înv) Întronare (**1**).

întroni *v* vz ***întrona***

întronire *sf* vz ***întronare***

întronit, ~ă *a* vz ***întronat***

întroniza *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***introniser***] (Înv) **1-4** A (se) întrona (**1-4**). **5-6** A (se) statornici. **7-8** A (se) instaura. **9-10** (Fig) A (se) așterne.

întroptire *sf* [At: COM. SAT. V, 3 / Pl: *~ri* / E: ***întru*** + ***opt***] (Pop) Celebrare a celei de-a opta zi care urmează unei sărbători religioase.

întru *pp* [At: COD. VOR. 3/14 / E: ml ***intro***] **1-2** Arată (starea sau) acțiunea în interiorul unui spațiu. **3-4** Arată (intrarea sau) mișcarea în interiorul unui spațiu. **5** (D. copii; pop; îe) **A da ~r-altele** A se speria. **6-7** Exprimă ideea de interior, de spațiu, înăuntrul căruia (se întâmplă ceva sau) intră cineva sau ceva. **8-9** Arată (direcția sau) ținta mișcării. **10** (Îlav) **Într-acoace** Încoace. **11** (Îlav) **Într-acolo** Încolo. **12** (Înv; îlav) **Într-una** Împreună. **13-14** Arată (momentul când sau) timpul cât se petrece o acțiune. **15** (Înv; îlav) **~ntâi** La început. **16** (Înv; îlav) **Într-aceea** În acel timp. **17** (Înv; îal) În același timp cu... **18** (Înv; îal) Tot timpul cât... **19** (Îe) **Într-o fugă** Repede. **20** (Îlav) **Într-amurg** În amurg. **21** (Îe) **~ mulți ani** La mulți ani. **22** (Înv) Exprimă scopul acțiunii. **23-24** Exprimă durata (cu sens temporal final). **25** În. **26** La. **27** În cursul. **28** Împotriva. **29** (Pop; îlav) **Într-aleanu** Împotrivă. **30** (Îal) Potrivnic. **31** Față de. **32** Pentru. **33** Către. **34** De. **35** Pe. **36** Aproape de. **37** Până la. **38** Din. **39** În mijlocul. **40** Între. **41** Dintre. **42** Peste. **43** (Îe) **A domni ~ (cineva)** A domni asupra. **44** În aceea că... **45** (Îlav) **Într-adins** Intenționat. **46** Introduce instrumentul care ajută la îndeplinirea acțiunii. **47** Cu. **48** Prin. **49** Introduce un complement care arată obiectul unei prefaceri. **50** Exprimă o nuanță cauzală Si: *din pricina*. **51** În urma. **52** Spre. **53** După. **54** (Înv) Spre a... **55-56** Exprimă echivalența (având o nuanță finală). **57** Ca. **58** În loc de... **59-60** (Îlav) **~ nimic** (sau **Într-o nimică**) Fără nici o (valoare sau) importanță. **61** (Îal) Zadarnic. **62** Arată măsura. **63** (Îlav) **Într-atâta** De tot. **64** (Îlav) **Într-o potrivă** Deopotrivă. **65** (Îlav) **~ puținel** Puțin lipsește ca... **66** (Înv; îlav) **~ ceva** Puțin. **67** (Înv; îlav) **~ tot** sau **toate** În toate privințele Si: *absolut, complet*. **68** În privința... **69** Cu privire la... **70** (Îlav) **~ adevăr** Cu adevărat. **71** (Îlav) **Într-aiurea** În altă parte. **72** (Îlav) **Într-alergate** În fugă. **73** (Îlav) **Într-ales(uri)** Pe alese. **74** (Îlav) **Într-ascuns** Pe ascuns. **75** (Îla) **Într-o ureche** Nebun. **76** (Înv; îlav) **~ deșert** În zadar. **77** (Îlav) **Într-acest chip** Așa. **78** (Îlav) **Într-alt chip** Altfel. **79** (Îe) **(Hop) Într-o parte, într-o doagă, într-o dungă** Neîntreg la minte. **80** (Îlav) **Într-o doară** La întâmplare. **81** (Îcr *nume*) Arată de la cine începe o acțiune.

întrucât [At: DEX / E: ***întru*** + ***cât***] **1** *c* Deoarece. **2** *av* De vreme ce.

întrucâtva *av* [At: DA ms / E: ***întru*** + ***câtva***] În oarecare măsură.

întruchipa [At: IORGA, L. I, 62 / V: ***~ulpica, ~umpica, ~unc~, ~upica*** / Pzi: *~pez* / E: ***întru*** + ***chip***] **1** *vt* A înfățișa în forme concrete o idee abstractă Si: *a reprezenta*. **2** *vr* A-și găsi o formă concretă în cineva sau în ceva Si: *a se realiza*. **3** *vt* (Reg) A împerechea. **4-5** *vtr* (Buc) A (se) echilibra. **6** *vr* (Reg) A plăti pe din două. **7** *vt* (Reg) A potrivi ceva cu altceva. **8** (Reg) *vt* A alcătui. **9** *vt* (Reg) A întocmi ceva cu greutate. **10** *vt* (Reg) A face cu greu rost de ceva. **11-12** *vtr* A(-și) transforma chipul sau forma asemănându-se cu altceva.

întruchipare *sf* [At: TOMA, C. V. 80 / V: *~ulpica~, ~umpica~, ~unc~, ~upica~* / Pl: *~pări* / E: *întruchipa*] **1** Înfățișare în forme concrete a unei idei abstracte. **2** Găsire a unei forme concrete în cineva sau în ceva. **3** (Reg) Împerechere. **4** (Buc) Echilibrare. **5** (Reg) Plătire pe din două. **6** (Reg) Potrivire a unui lucru cu altul. **7** (Reg) Întocmire a ceva cu greutate. **8** (Reg) Procurare dificilă a unui obiect. **9** Transformare a chipului sau a formei astfel încât să se obțină o asemănare cu altceva. **10** (Reg) Alcătuire. **11**(Ccr) Ființă. **12** (Ccr) Îndeplinire.

întruchipat, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL, I, 29 / V: *~ulpicat, ~umpicat, ~unc~, ~upicat* / Pl: *~ați, ~e* / E: *întruchipa*] **1** Înfățișat în forme concrete. **2** Care a luat formă concretă. **3** (Reg) Împerecheat. **4** (Buc) Echilibrat. **5** (Reg) Plătit pe din două. **6** (Reg) Îndeplinit. **7** (Reg) Potrivit. **8** (Reg) Alcătuit. **9** (Reg) Întocmit cu greutate. **10** (Reg) De care s-a făcut rost cu greu. **11** (D. chip, formă) Transformat astfel încât să se asemene cu altceva.

întruhin *sn* vz *întrujin*

întruiela *vr* [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / Pzi: *~lez* / E: *întruiele*] (Reg) A-și legăna corpul.

întruiele *sfp* [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / E: *întru-* + *Iele*] (Mpp: Trs) **1** Răceală. **2** Reumatism. **3** (Sst) Epilepsie.

întrujin *sm* [At: COMAN, GL. / V: *~uhin* / Pl: *~i* / E: net] (Reg; cu un *aps*) Chip identic cu al altcuiva.

întruloca *v* vz *întroloca*

întrulocare *sf* vz *întrolocare*

întrulocat, ~ă *a* vz *întrolocat*

întrulp, ~ă *a* [At: COȘBUC, B. 22 / Pl: *~i, ~e* / E: net] (Reg) Trupeș.

întrulpcic *v* vz *întrumpic*

întrulpel, ~ea *a* [At: DR. I, 300 / Pl: *~ei, ~ele* / E: *întrulpic* css] **1** (Reg; d. copii) Identic. **2-3** (Șhp) (Cam) întrulp.

întrulpic *av* vz *întrumpic*

întruluca *v* vz *întroloca*

întrulucare *sf* vz *întrolocare*

întrulucat, ~ă *a* vz *întrolocat*

întrumpcic *av* vz *întrumpic*

întrumpic *av* [At: DR I 300/ V: *~ulpcic, ~ulp~, ~umpcic* / E: ns cf *întrulp, întrumpica*] (Reg) **1** În același fel. **2** Egal.

întrumpica *v* vz *întruchipa*

întrumpicare *sf* vz *întruchipare*

întrumpicat, ~ă *a* vz *întruchipat*

întruna *vr* vz *întruni*

întruna *av* [At: DA ms / E: *întru* + *una*] **1** Mereu. **2** Fără încetare.

întrunchia *vt* [At: ȘEZ. XXIII, 23 / Pzi: *~iez* / E: *în-* + *trunchi*] (Pop) A îmbolnăvi pe cineva.

întrunchiat, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: *întrunchia*] (Reg) **1** Înjumătățit. **2** Îmbolnăvit.

întrunchipa *v* vz *întruchipa*

întrunchipare *sf* vz *întruchipare*

întrunchipat, ~ă *a* vz *întruchipat*

întruni [At: (a. 1702) ÎNVĂȚĂTURĂ, ap. DA ms / V: (înv) *înuni*, (cscj) *~na* / Pzi: *~nesc* / E: *întruna*] **1-2** *vtr* A (se) uni la un loc Si: *a (se) aduna, a (se) împreuna*, (reg) *a (se) întroloca* (**1-2**). **3** *vt* A cuprinde în sine Si: (înv) *a întătălui*. **4** *vt* A obține un anumit procent în urma votului.

întrunire *sf* [At: (a. 1866) URICARIUL, X, 366 / Pl: *~ri* / E: *întruni*] **1** Adunare de oameni Si: *reuniune*. **2** Cuprindere în sine. **3** (Pex) Întâlnire. **4** Obținere a unui anumit procent în urma votului.

întrunit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 19 / Pl: *~iți, ~e* / E: *întruni*] **1** Adunat la un loc Si: *reunit*. **2** Cuprins în sine. **3** (D. procent) Care a fost obținut în urma votului.

întrupa [At: CORESI, EV. 101/16 / V: (înv; cscj) *~pi* / Pzi: *~pez, întrup* / E: *în* + *trup*] **1-2** *vtr* (Bis) (A da sau) a lua formă concretă de trup omenesc Si: *a (se) încarna, a (se) încorpora*, (înv) *a (se) împielița*. **3-4** *vtr* A (se) concretiza. **5** *vt* A crea. **6-7** *vtr* A (se) personifica. **8** *vt* A încorpora într-un singur tot. **9** *vt* A forma o trupă.

întrupare *sf* [At: CORESI, EV. 1/21 / V: *~pire* / Pl: *~pări* / E: *întrupa*] **1** Luare a unei forme concrete de trup omenesc Si: *încarnare, încorporare*, (înv) *împielițare*. **2** (Ccr) Trup. **3** (Ccr) Ființă întrupată. **4** (Fig) Alcătuire armonioasă, plăcută vederii Si: *întrupat*[1] (**2**). **5** Concretizare. **6** Creare. **7** Personificare. **8** Încorporare într-un singur tot. **9** Sinteză. **10** Formare a unei trupe.

întrupat, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 41/1 / V: *~pit* / Pl: *~ați, ~e* / E: *întrupa*] **1** Care a căpătat trup Si: *încarnat, încorporat*, (înv) *împielițat*. **2** Care a luat ființă Si: *zămislit*. **3-4** Cu trup (de om sau) de animal. **5** (Fig) Bine făcut. **6** Concretizat. **7** Creat. **8** Personificat. **9** Sintetizat. **10** Încorporat într-un singur tot Si: *reunit, împreunat, înglobat*. **11** Care formează o trupă.

întrupător, ~oare *a* [At: SEVASTOS, ap. TDRG / Pl: *~i, ~oare* / E: *întrupa* + *-(ă)tor*] **1** (Nob) Care întrupează (**1**). **2** (Mtp; îs) *Apă ~oare* Apă moartă.

întrupi *v* vz *întrupa*

întrupica *v* vz *întruchipa*

întrupicare *sf* vz *întruchipare*

întrupicat, ~ă *a* vz *întruchipat*

întrupire *sf* vz *întrupare*

întrupit, ~ă *a* vz *întrupat*

întrupoșa *vr* [At: PRAV. GOVORA, ap. TDRG / Pzi: *~șez* / E: cf *întrupa*] A se întrupa (**2**).

întrupura *vr* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~rez* / E: cf *întrupa*] (Înv) A se întrupa (**2**).

întrupurat, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: *întrupa*] (Înv) Întrupat (**1**).

întrupurăciune *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ni* / E: *întrupura* + *-(ă)ciune*] (Înv) Întrupare (**1**).

întufășa *v* vz *întufoșa*

întufășare *sf* vz *întufoșare*

întufășat, ~ă *a* vz *întufoșat*

întuflica *vr* [At: SBIERA, P. 294 / Pzi: *întuflic* / E: ctm *tufli* + *înfuleca*] (Înv) A se ghiftui.

întufoșa *vr* [At: ECONOMIA, 138/15 / V: *~fășa* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + *tufos*] (Reg; d. plante, pomi) A se îndesi.

întufoșare *sf* [At: ECONOMIA, 138/15 / V: *~făș~* / Pl: *~șări* / E: *întufoșa*] (Reg) Îndesire a plantelor.

întufoșat, ~ă *a* [At: DA / V: *~făș~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *întufoșa*] (D. plante, pomi) Care este tufos, des.

întulbura *v* [At: DA / Pzi: *~rez, ~tulbur* / E: *în-* + *tulbura*] (Înv) **1-2** A (se) tulbura.

întumpina *v* vz *întâmpina*

întumpinare *sf* vz *întâmpinare*

întumpinat[1] *sn* vz *întâmpinat*[1]

întumpinat[2]*, ~ă* *a* vz *întâmpinat*[2]

întumpinătură *sf* vz *întâmpinătură*

întunchina *v* vz *întâmpina*

întunchinare *sf* vz *întâmpinare*

întunchinat[1] *sn* vz *întâmpinat*[1]

întunchinat[2]*, ~ă* *a* vz *întâmpinat*[2]

întunec *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 83 / Pl: *~uri* / E: *întuneca*] (Rar; crp) Întuneric (**1**).

întuneca [At: CORESI, EV. 122, 33 / V: (cscj) *~ci*, (înv) *~nica, ~ure~* / Pzi: 3 *~tunecă* și (înv) *~chează*, (rar) *~caza* / E: ns pbl ml **intunicare*] **1-2** *vtr* A (se) face întunecos, obscur Si: (înv) *a (se) întunereca* (**1-2**). **3-4** *vtr* A (se) lipsi de lumină. **5-8** *vr* (D. corpuri luminate) A se acoperi de (întuneric sau) umbră. **9-10** *vri* A (se) înnopta. **11** *vr* (D. cer) A se înnora. **12** *vr* (Îvr) A începe să nu se mai distingă obiectele. **13** *vi* (Rar; d. o persoană) A o prinde noaptea pe drum. **14** *vi* (Pop; îe) **Care mâncă, nu ~că** Cine pleacă dimineața devreme pentru a se întoarce seara mai repede. **15** *vi* (Îe) **Mâncă și ~că** Muncește de dimineața până seara. **16** *vt* (D. corpuri opace) A opri lumina să ajungă la alt corp. **17** *vt* (Șfg) A eclipsa.

18 *vr* (D. corpuri cerești) A-și pierde temporar strălucirea suferind o eclipsă Si: (înv) *a se întunereca* (3). **19** *vr* (Fig; d. faimă) A scădea. **20-21** *vtr* (A lua cuiva sau) a-și pierde vederea Si: *a orbi*. **22** *vt* A lega pe cineva la ochi. **23** *vt* A face pe cineva să-și piardă sau să-și micșoreze capacitatea de a gândi clar Si: *a tulbura, a zăpăci*. **24-25** *vr* A-și pierde (cumpătul sau) rațiunea. **26-29** *vtr* A (se) face lipsit de (strălucire sau) de claritate. **30** *vt* A face să nu se mai perceapă Si: *a acoperi, a copleși, a covârși, a înăbuși*. **31** *vt* A face să nu se observe un sentiment Si: *a înăbuși*. **32** *vt* (D. viață) A întrista. **33** *vt* (D. o afacere) A încurca. **34** *vr* (Înv; d. fapte bune) A vicia. **35** *vr* (Înv; d. sănătate) A se pierde. **36** *vt* (D. om; îe) **A se ~ (la față) sau fața i se ~că** A lua o înfățișare tristă Si: *a se încrunta, a se posomorî, a se supăra*. **37** *vr* (D. culori) A căpăta o nuanță mai închisă Si: *a se închide*.

întunecală *sf* vz ***întuneceală***

întunecare *sf* [At: CORESI, EV. 28/10 / V: (înv) ***~nic~, ~cire*** / Pl: *~cări* / E: ***întuneca***] **1** Lipsire de lumină Si: *întunecat*[1] (1), (înv) *întunerecare, întunerecat* (1). **2-3** Acoperire (de întuneric sau) de umbră Si: *întunecat*[1] (2-3), *întunerecat* (2-3). **4** Înnoptare. **5** Întunecime. **6** Înnorare. **7** Distingere tot mai dificilă a obiectelor Si: *întunecat*[1] (7). **8** Surprindere a unei persoane pe drum de către venirea nopții Si: *întunecat*[1] (8). **9** Oprire a luminii de a ajunge la alt corp de către corpuri opace Si: *întunecat*[1] (9). **10** (Șfg) Eclipsare. **11** Pierdere temporară a strălucirii de către corpurile cerești care suferă o eclipsă Si: *întunecat*[1] (11). **12** (Fig) Scădere a faimei Si: *întunecat*[1] (12). **13** (Îs) *~a ochilor* Orbire. **14-15** Lipsire de (strălucire sau) de claritate Si: *întunecat*[1] (14-15). **16** (Pop; îs) *~ de soare* Eclipsă. **17** (Fig) Tulburare a minții Si: *întunecat*[1] (17), (pop) *întuneceală*. **18** Împiedicare a percepției unui fenomen Si: *întunecat*[1] (18). **19** Cenzurare a manifestărilor unui sentiment Si: *întunecat*[1] (19). **20** (Fig) Ignoranță. **21** (Fig) Nedreptate. **22** (Fig) Întristare. **23** (Jur; fig) Încurcare a unei afaceri Si: *întunecat*[1] (23). **24** (Înv) Viciere a unei fapte bune Si: *întunecat*[1] (24). **25** (Înv) Pierdere a sănătății Si: *întunecat*[1] (25). **26** Căpătare de către culori a unei nuanțe mai închise Si: *întunecat*[1] (26). **27** (Cig) Fondu.

întunecat[1] *sn* [At: CORESI, ap. GCR I, 29/29 / V: ***~cit*** / Pl: *~uri* / E: ***întuneca***] **1-3** Întunecare (1-3). **4** Înnoptare. **5** Întunecime. **6** Înnorare. **7-9** Întunecare (7-9). **10** (Șfg) Eclipsare. **11-12** Întunecare (11-12). **13** (Îs) *~ul ochilor* Orbire. **14-15** Întunecare (14-15). **16** (Pop; îs) *~ de soare* Eclipsă. **17-19** Întunecare (17-19). **20** (Fig) Ignoranță. **21** (Fig) Nedreptate. **22** (Fig) Întristare. **23-26** Întunecare (23-26).

întunecat[2], ***~ă*** *a* [At: CORESI, EV. 366/30 / V: (înv) ***~cit, un~*** / Pl: *~ați, ~e*/ E: ***întuneca***] **1** *a* Lipsit de lumină Si: *întunecos* (1), *obscur*, (înv) *întunerecat* (1), *întunericit* (1), *întunericos* (1). **2** *a* (Pop; îs) *Moarte ~ă* Moarte fără lumânare la căpătâi. **3** *a* (Șfg) Pus în umbră Si: *eclipsat*, (înv) *întunerecat* (2), *întunericit* (2). **4** *a* (D. ochi, pex d. vedere) Împăienjenit. **5** *a* (Fig) Orbit. **6** *a* (Fig; d. mintea, judecata cuiva) Tulburat. **7-8** *a* (Fig; d. om) Fără (cumpăt sau) judecată. **9** *a* (Fig; d. om) Ignorant. **10** *a* (Înv; d. o persoană) Nelămurit. **11** *a* (Fig; d. idei, vorbe, scrieri) Greu de înțeles Si: *întunecos* (7), *obscur*. **12** *a* (Pex) Enigmatic. **13** *a* (D. persoane) Sumbru. **14** *a* (Pex) Mânios. **15** *a* (D. culori, pex d. lucruri colorate) Care are o nuanță închisă. **16** *a* (Pex) Negru. **17** *sm* (Pop) Diavol. **18** *a* (D. stări, fapte, situații) Trist. **19** *sn* (Îlav) **Pe (la) ~e** Pe înserat.

întunecăcios, ~oasă *a* [At: MARIAN, CH. 51/ Pl: *~oși, ~oase* / E: ***întuneca*** + *-(ă)cios*] (Rar; d. culori) Închis.

întunecăciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 27/ Pl: *~ni* / E: ***întuneca*** + *-(ă)ciune*] (Înv) **1** Întunecime (1). **2** Eclipsă. **3** (Fig) Nebunie.

întunecător, -oare *a* [At: POP. ap. GCR. II, 299 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***întuneca*** + *-(ă)tor*] **1** Care întunecă (1). **2** Care ia vederea. **3** (Fig) Care tulbură mintea. **4** (Fig) Care eclipsează.

întuneceală *sf* [At: ȘEZ. VIII, 111 / V: ***~cală*** / Pl: *~eli* / E: ***întuneci*** + *-eală*] (Mpp) Întunecare (17).

întuneci *v* vz ***întuneca***

întunecime *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 5 / Pl: *~mi* / E: ***întuneca*** + *-ime*] **1** Întuneric adânc, de nepătruns Si: *beznă, obscuritate*, (înv) *întunecăciune* (1), *întunericime* (1). **2** (Gmț; urmat de pronume posesiv) Apelativ cu care se adresează diavolii mai marilor lor Cf *Luminăția-Ta, Măria-Ta*. **3-4** (Ccr) (Loc sau) spațiu întunecos Si: (înv) *întunericime* (2-3). **5** (Pop; îs) *~ de soare* Eclipsă. **6** (Înv, fig; rar) Mulțime nenumărată. **7** (Fig) Lipsă de cultură.

întunecire *sf* vz ***întunecare***

întunecit[1] *sn* vz ***întunecat***[1]

întunecit[2], ***~ă*** *a* vz ***întunecat***[2]

întunecos, ~oasă *a* [At: PSALT. HUR. 220/13 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***întuneca*** + *-os*] **1** Întunecat[2] (1). **2** Cufundat în întuneric. **3** (Fig) Încurcat. **4** (Fig; d. persoane) Sumbru. **5** (Pex) Mânios. **6** (Rar) De culoare închisă. **7** (D. idei, vorbe, scrieri) Întunecat[2] (11).

întunerec *sn* vz ***întuneric***

întunereca [At: PSALT. HUR. 220/13 / V: ***~urere~***, (rar; cscj) ***~ci, ~rici*** / Pzi: *~cesc* / E: ***întuneric***] (Îrg) **1-2** *vtr* A (se) întuneca (1-2). **3** *vr* A se întuneca (18).

întunerecare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***întunereca***] (Înv) Întunecare (1).

întunerecat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întunereca***] (Înv) **1-3** Întunecat[2] (1-3).

întunereceală *sf* vz ***întunericeală***

întunereci *v* vz ***întunereca***

întunerecime *sf* vz ***întunericime***

întunerecos, ~oasă *a* vz ***întunericos***

întuneric *sn* [At: COD. VOR. 78/13 / V: (înv) ***~rec, ~earec, ~ure~, turearec, untunerec*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ml ***tenebricus***] **1** Lipsă de lumină Si: *beznă, obscuritate*. **2** (Îlav) **Pe** (sau **la**) **~** Noaptea. **3** (Îe) **A fi ~ în pungă** A nu avea nici un ban. **4-5** (Îe) **A i se face cuiva ~** (sau **negru**) **înaintea ochilor** A nu mai vedea nimic (de supărare sau) de mânie. **6** (Fig) Incultură. **7** (Fig) Infern. **8** Umbră. **9** (Îrg) Număr foarte mare. **10** (Reg; îe) **Întunerec de lume** Lume foarte multă. **11** (Înv) Loc întunecos.

întunerici *v* vz ***întunereca***

întunericime *sf* [At: CONACHI, P. 104 / V: (înv) ***~rec~*** / Pl: *~mi* / E: ***întuneric*** + *-ime*] **1-3** Întunecime (1, 3-4).

întunericit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***întunerici***] **1-2** Întunecat[2] (1, 3).

întunericos, ~oasă *a* [At: GOLESCU, P. 51 / V: ***~rec~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***întuneric*** + *-os*] (Înv) Întunecat (1).

întunica *v* vz ***întuneca***

întunicare *sf* vz ***întunecare***

înturbura *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***turbura***] (Înv) **1-2** A (se) tulbura.

înturburare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***înturbura***] (Înv) Tulburare.

înturburat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înturbura***] (Înv) Tulburare.

înturburat[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înturbura***] (Înv) Tulburat.

înturcheza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: *în-* + ***turcheza***] (Reg) A albăstri rufele.

întureca *v* vz ***întuneca***

înturerec *sn* vz ***întuneric***

înturereca *v* vz ***întunereca***

înturloca *v* vz ***întroloca***

înturlocare *sf* vz ***întrolocare***

înturlocat, ~ă *a* vz ***întrolocat***

înturluca *v* vz ***întroloca***

înturlucare *sf* vz ***întrolocare***

înturlucat, ~ă *a* vz ***întrolocat***

înturlui *vt* [At: CABA, SĂL., ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: cf mg *törölni*] (Reg) A ara a doua oară.

înturma *vr* [At: COSTINESCU / Pzi: *înturm* / E: ***în*** + ***turmă***] (Rar) **1** A se aduna, formând o turmă. **2** A primi pe cineva într-un grup sau într-o societate.

înturmare *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~mări* / E: ***înturma***] (Rar) **1** Adunare în turmă. **2** Primire într-un grup sau într-o societate.

înturmenta *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: *în-* + ***turmenta***] (Înv) **1-2** A (se) turmenta.

înturmentare *sf vtr* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***înturmenta***] (Înv) Turmentare.

înturmentat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înturmenta***] (Înv) Turmentat.

înturna [At: CORESI, PS. 20 / V: (înv) ***~truna*** / Pzi: *întorn*/ E: *în-* + ***turna***] (Reg) **1-2** *vtr* (A face pe cineva să vină sau) a veni înapoi de unde a plecat Si: *a (se) întoarce, a (se) înapoia*. **3** *vt* (D. o stare afectivă) A cuprinde pe cineva din nou. **4-5** *vtr* A (se) îndrepta în direcția opusă celei în care se deplasa. **6-7** *vtr* A (se) întoarce de pe o parte pe alta Si: *a (se) învârti, a (se) suci*. **8** *vt* (D. un obiect) A întoarce cu josul în sus. **9** *vt* A reveni asupra celor spuse. **10** *vt* (Mtp; d. farmece) A întoarce asupra celui care l-a făcut. **11** *vt* (Rar; d. boli) A reveni. **12** *vr* (Rar) A-și renega religia. **13** *vt* (Îe) **A ~ inima pe cineva să ...** A simți nevoia să ... **14** *vt* (D. un împrumut) A restitui. **15** *vt* (D. un lucru amanetat) A da înapoi, la primirea banilor.

înturnare *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~nări*/ E: ***înturna***] **1** (Înv; fig) Pocăință. **2** Venire înapoi de unde a plecat Si: *înturnat[1]* (**2**). **3** Experimentare din nou a unei anumite stări afective Si: *înturnat[1]* (**3**). **4** Îndreptare în direcția opusă celei în care se deplasa Si: *înturnat[1]* (**4**). **5** Întoarcere de pe o parte pe alta Si: *înturnat[1]* (**5**), *învârtire, sucire*. **6** Întoarcere a unui obiect cu josul în sus Si: *înturnat[1]* (**6**). **7** Revenire asupra celor spuse Si: *înturnat[1]* (**7**). **8** (Mtp) Întoarcere a unui farmec asupra celui care l-a făcut Si: *înturnat[1]* (**8**). **9** (Rar) Revenire a unei boli Si: *înturnat[1]* (**9**). **10** (Rar) Renegare a propriei religii Si: *înturnat[1]* (**10**). **11** Restituire a unui împrumut Si: *înturnat[1]* (**11**). **12** Returnare a unui obiect amanetat, la primirea banilor împrumutați Si: *înturnat[1]* (**12**).

înturnat[1] *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***înturna***] **1** (Înv; fig) Pocăință. **2-12** Înturnare (**2-12**). **13** (Mpp) Vărsătură.

înturnat[2], ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înturna***] **1-2** *a* Care (a fost determinat să vină sau) a venit înapoi de unde a plecat. **3** *sn* (Îe) **A merge pe ~e** A pleca pentru scurt timp. **4** *a* (D. un copil; îe) **~ de la țâță** Lăsat să sugă după ce a fost înțărcat. **5** *a* Cuprins din nou de o stare afectivă. **6** *a* Întors de pe o parte pe alta. **7** *a* (D. obiecte sau corpuri) Așezat cu josul în sus. **8** *a* Curbat. **9** *a* Încovoiat. **10** *a* (D. o parte a corpului) Răsucit într-o parte. **11** *a* Care a revenit asupra celor spuse. **12** *a* (D. lucruri datorate) Restituit. **13** *a* (Mtp; d. farmece) Întors (**20**). **14** *a* (D. o boală) Revenit. **15** *sn* (Reg) Smântână fiartă cu unt în care se sfărâmă pâine de grâu.

înturnătoare *sf* [At: (a. 1729) IORGA, S. D. XIV. 43 / Pl: *~ori* / E: ***înturna*** + *-ătoare*] (Înv; nob) **1** Restituire a unei datorii. **2** (Ccr; pex) Lucru dat în schimb sau ca plată.

întusiasm *sn* vz ***entuziasm***

ințapa *v* vz ***ințepa***

ințăfoșa *vtr* [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: *~șez* / E: nct] (Îrg) A (se) umfla.

ințăfoșat, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ințăfoșa***] (Îrg) **1** Umflat. **2** (D. sâni) Plin de lapte.

ințăglat, ~ă *a* vz ***ințiglat***

ințăleni *v* vz ***ințeleni***

ințălepciune *sf* vz ***ințelepciune***

ințălept, ~eaptă *smf, a* vz ***ințelept***

ințăleptât *sn* vz ***ințeleptit[1]***

ințălina *v* vz ***ințeleni***

ințălini *v* vz ***ințeleni***

ințăpa *v* vz ***ințepa***

ințăpare *sf* vz ***ințepare***

ințăpeni *v* vz ***ințepeni***

ințăpenire *sf* vz ***ințepenire***

ințărâna *vt* [At: PAMFILE, A. R. 104 / V: ***~târna*** / Pzi: *~nez* / E: ***în*** + ***țărână***] **1** A acoperi cu țărână. **2** (Reg) A semăna grâul folosind sapa, din cauza uscăciunii solului.

ințărânat, ~ă *a* [At: PISCUPESCU, O. 42/5 / V: ***ințârnat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ințărâna***] **1** Acoperit cu țărână. **2** (D. grâu) Semănat cu sapa.

ințărca [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***~ter~*** / Pzi: *ințarc* și (înv) *ințărc* / E: ***în*** + ***țarc***] **1** *vt* A înceta alăptarea copiilor sau a puilor de mamifere, dezvățându-i astfel de supt. **2** *vt* (Pop; îe) **Unde (și-)a ~t dracul copiii** Foarte departe. **3** *vt* (Îae) Dincolo de limitele lumii cunoscute. **4** *vr* (Înv) A refuza să fie alăptat. **5** *vt* (Pop; îe) **L-a ~t dracul** Se spune despre un om foarte șiret. **6** *vt* (Reg) A mulge oile. **7** *vi* (D. mamifere) A nu mai avea lapte. **8-9** *vtr* (Fig) A (se) lipsi de un lucru bun, a (se) priva de ceva plăcut. **10** *vt* (Fig; fam) A dezobișnui, a dezvăța pe cineva de ceva. **11** *vt* (Fig; îe) **A ~t Bălaia** Cineva nu va mai primi un lucru bun și nemeritat.

ințărcare *sf* [At: MARIAN, NA. 428 / V: ***~ter~*** / Pl: *~cări* / E: ***ințărca***] **1** Încetare a alăptării Si: *ințărcat[1]* (**1**). **2** Dezobișnuire de supt Si: *ințărcat[1]* (**2**). **3** Refuz al copilului de a mai fi alăptat Si: *ințărcat[1]* (**3**). **4** Mulgere a oilor Si: *ințărcat[1]* (**4**). **5** Pierdere a laptelui de către mamifere Si: *ințărcat[1]* (**5**). **6-7** (Privare sau) dezobișnuire de ceva bun, plăcut Si: *ințărcat[1]* (**6-7**).

ințărcat[1] *sn* [At: MERA, L. B. / V: ***~ter~*** / Pl: *~uri* / E: ***ințărca***] **1-7** (Înv) Ințărcare (**1-7**).

ințărcat[2], ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ***~ter~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ințărca***] (D. copii sau pui de mamifere) Care nu mai suge.

ințărcător, ~oare [At: CREANGĂ, A. 30 / V: ***~ter~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ințărca*** + *-ător*] **1** *a* Care ințarcă. **2** *sf* Loc de pășune, de obicei depărtat de stână, unde se țin mieii după ințărcare. **3** *sf* Porțiune lipsită de vegetație a unui munte.

ințărcui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***în*** + ***țarc*** + *-ui*] A înconjura cu un țarc.

ințărușa *vt* [At: DDRF / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***țăruș***] **1-2** (A pune sau) a întări cu țăruși.

ințânat, ~ă *a* vz ***inținat***

ințânțălat, ~ă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 75 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Brodat. **2** Mândru.

ințâpoșăt *a* vz ***ințepușat***

ințârna *v* vz ***ințărâna***

ințârnat, ~ă *a* vz ***ințărânat***

ințegla *v* vz ***ințigla***

ințeglat, ~ă *a* vz ***ințiglat***

ințelegând *av* [At: PRAV. 215 / E: ***ințelege***] (Înv) În mod lămurit.

ințelegător, ~oare *a* [At: COD. VOR. 153/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ințeleg*** + *-ător*] **1** Care are ințelegere pentru situația cuiva. **2** (Pex) Mărinimos. **3** (Înv) Care dorește să ințeleagă. **4** (Înv) Docil. **5** (Înv) Intelectual. **6** (Înv) Inteligent. **7** (Înv) Care ințelege ceea ce cunoaște Si: *învățat, priceput*. **8** (Înv) Rezonabil.

ințelegătură *sf* [At: CORESI, PS. 444 / Pl: *~ri* / E: ***ințelege*** + *-ătură*] (Înv) **1-3** Ințelegere (**1-3**).

ințelege [At: COD. VOR. 72/2 / Pzi: *ințeleg* / E: ml ***intelligere***] **1** *vt* A avea o idee clară și exactă despre un lucru. **2** *vt* A pătrunde, a cuprinde cu mintea Si: *a pricepe*. **3** *vt* (Îe) **Așa (mai) ințeleg și eu** Așa e pe placul meu. **4** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva** A pricepe ce spune cineva. **5-6** *vt* (Îae) A pricepe (și a aproba) cauzele comportării cuiva. **7** *vt* (Int, p 2, 5) Verifică ințelegerea celor spuse cuiva. **8** *vi* (Exclamativ; îe) **Ne-am ințeles!** Marchează o situație în care s-a ajuns la o ințelegere. **9** *vi* (Îe) **A ~ de glumă** A nu se supăra pentru o glumă făcută pe socoteala lui. **10** *vt* A constata. **11** *vt* A observa. **12** *vt* (Înv) A-și imagina. **13** *vt* A-și da seama de ceva. **14** *vr* (Îe) **Se ~ de la sine** Este evident. **15** *vt* (Ccr) A pricepe o limbă străină. **16** *vt* (Îe) **A da cuiva să ~eagă că** A face pe cineva să priceapă prin aluzii, fără o exprimare explicită. **17** *vt* (Îrg) A afla. **18** *vr* (Înv) A se răspândi zvonul despre ceva. **19-20** *vtr* (Înv; jur) A (se) constata. **21** *vt* (Îe) **A nu ~ nimic din ceva** A nu profita cu nimic de ceva. **22** *vt* (Rar) A accepta. **23** *vt* (Rar) A scuza. **24** *vrp* (Înv) A avea sensul de... **25** *vrp* (Înv) A se lua în considerație. **26** *vrr* A cădea de acord. **27** *vrr* A conveni ceva cu cineva. **28** *vrr* A conviețui în armonie. **29** *vt* A concepe. **30** *vt* A gândi. **31** *vrr* A concorda.

înțelegere *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***înțelege***] **1** Posedare a unei idei clare și precise despre un lucru Si: *înțeles*[1] **(1)**, *înțelegut*[1] **(1)**, *înțelegută* **(1)**, (înv) *înțelegătură* **(1)**. **2** (Înv) Pătrundere cu mintea Si: *înțeles*[1] **(2)**, (înv) *înțelegătură* **(2)**. **3** (Înv) Receptare a ceea ce vrea să spună cineva Si: *înțeles*[1] **(3)**, (înv) *înțelegătură* **(3)**. **4-5** (Pricepere și) aprobare a cauzelor comportării cuiva Si: *înțeles*[1] **(4-5)**. **6** Acceptare a unei glume făcute pe socoteala sa Si: *înțeles*[1] **(6)**. **7** Constatare. **8** Observare. **9** Imaginare. **10** Compasiune față de situația grea a cuiva Si: *înțeles*[1] **(10)**. **11** Comuniune de sentimente Si: *înțeles*[1] **(11)**. **12** Posibilitate de a decoda un mesaj într-o limbă străină Si: *înțeles*[1] **(12)**. **13** Decodare a unui sens exprimat prin aluzii, fără a fi spus explicit Si: *înțeles*[1] **(13)**. **14** Răspândire a zvonului despre ceva Si: *înțeles*[1] **(14)**. **15** Aflare. **16** Scuzare. **17** Concepere. **18** Luare în considerație a ceva Si: *înțeles*[1] **(18)**. **19** Cădere de acord cu cineva asupra unei probleme Si: *înțeles*[1] **(19)**. **20** Convenire cu cineva asupra unei afaceri Si: *acord, învoială, înțeles*[1] **(20)**. **21** Conviețuire în armonie. **22** Concordanță a ideilor. **23** Gândire. **24** Inteligență.

înțelegut[1] *sn* [At: CORESI, EV. 360/29 / Pl: *~uri* / E: ***înțelege***] (Înv) **1** Înțelegere **(1)**. **2** (Ccr) Înțeles[1] **(21)**.

înțelegut[2], ***~ă*** [At: CORESI, EV. 119/28 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***înțelege***] **1** *a* (Înv) Cunoscut. **2** *sf* Înțelegere **(1)**. **3** *sf* (Ccr) Înțeles[1] **(21)**.

înțeleni [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ***~țăl~, ~țălini, ~lini***, (cscj) ***~lina*** / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***țelină***] **1** *vi* (D. pământ) A se întări, a se preface în țelină prin necultivare, prin uscare în timp de secetă etc. **2** *vtf* (Îvr) A provoca prefacerea pământului în țelină. **3** *vt* (Reg; d. semințe; spc d. grâu) A înțărâna **(2)**. **4** *vi* (Fig) A rămâne nemișcat, împietrit, perplex Si: *a încremeni*. **5-6** *vtr* (A lăsa sau) a sta în nemișcare, în inactivitate Si: *a (se) înțepeni, a (se) fixa*. **7** *vr* (Șfg) A se înrădăcina.

înțelenire *sf* [At: PISCUPESCU, O. 182/5 / V: ***~linare, ~lin~*** / Pl: *~ri* / E: ***înțeleni***] **1** Întărire, prefacere a pământului în țelină prin necultivare, prin uscare în timp de secetă etc. **2** Provocare a prefacerii pământului în țelină. **3** Semănare a grâului cu sapa. **4** Stare de inactivitate. **5** (Fig) Încremenire.

înțelenit, ~ă *a* [At: MOXA, 381/20 / V: ***~linat, ~lin~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înțeleni***] **1** (D. pământ) Întărit, prefăcut în țelină prin necultivare, prin uscare în timp de secetă etc. **2** (Fig) Încremenit.

înțelepciune *sfs* [At: PSALT. 93/4 / V: (înv) ***~țăl~, ~țil~***, *~ure* / E: ml ***intellectio, -onis***] **1** (Înv) Cunoaștere. **2** Capacitate superioară de înțelegere și de judecare a lucrurilor Si: (înv) *înțelepție* **(2)**. **3** Cumpătare, prudență, moderație determinată de experiență Si: (înv) *înțelepție* **(3)**. **4** (Ccr) Spirit de prevedere Si: (înv) *înțelepție* **(4)**.

înțelepciure *sf* vz ***înțelepciune***

înțelept[1] *sn* [At: PSALT. SCH. 526 / Pl: *~uri* / E: ml ***intellectus***] (Îvr) **1** Intelect. **2** Inteligență.

înțelept[2], ***~eaptă*** [At: COD. VOR. 73/11 / V: ***~țăl~*** / Pl: *~pți, ~e* / E: ml ***intellectus, -a, -um***] **1-6** *smf, a* (Persoană) care este înzestrată cu înțelepciune **(2-4)**. **7** *a* Inteligent. **8** *a* (Îvr) Cunoscător al unui lucru. **9** *a* Prevăzător. **10** *a* Cumpătat. **11** *a* (Înv; d. fete și femei) Virgină. **12** *a* (Înv) Sănătos la minte. **13-14** *sm* Filozof (antic). **15** *a* (D. înfățișare, atitudini) Care exprimă înțelepciune. **16** *a* Ivorât din înțelepciune.

înțelepta *v* vz ***înțelepți***

înțeleptesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: (nob) *~ești* / E: ***înțelept*** + *-esc*] (Înv) **1-5** De înțelept **(1, 3, 5, 13-14)**.

înțeleptește *av* [At: TETRAEV. (XVII), ap. GCR I, 195/18 / E: ***înțelept*** + *-ește*] **1-10** În mod înțelept **(2, 4, 6-12, 15)**. **11** Cu chibzuială.

înțelepți [At: PSALT. 263/3 / V: (înv) ***încel~, ~țil~***, (cscj) ***încelepta, ~ta*** / Pzi: *~țesc* / E: ***înțelept***] (Îvp) **1-2** *vtr* A (se) face înțelept. **3** *vr* (D. persoanele cu probleme psihice) A se însănătoși.

înțelepție *sf* [At: COD. VOR. 59/10 / Pl: *~ii* / E: ***înțelept*** + *-ie*] (Înv) **1** Cunoaștere. **2-4** Înțelepciune **(2-4)**.

înțeleptire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înțelepți***] **1** (Fig) Deșteptare. **2** Însănătoșire a minții Si: *înțeleptit*[1] **(3)**.

înțeleptit[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V.S. 126/2 / V: ***~țăleptât*** / Pl: *~uri* / E: ***înțelepți***] **1** (Înv) Cunoaștere. **2** Învățătură. **3** Înțeleptire **(3)**.

înțeleptit[2], ***~ă*** *a* [At: MINEIUL (1776), 87[1/2] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înțelepți***] **1-2** (Înv) Care (a devenit sau) a fost făcut înțelept.

înțeles[1] *sn* [At: TDRG / Pl: *~uri* / E: ***înțelege***] **1-6** Înțelegere **(1-6)**. **7** Constatare. **8** Observare. **9** Imaginare. **10-14** Înțelegere **(10-14)**. **15** Aflare. **16** Scuzare. **17** Concepere. **18-20** Înțelegere **(18-20)**. **21** Semnificație a unui lucru, a unei vorbe, a unui gest etc Si: (înv) *înțelegut*[1] **(2)**, *înțelegută* **(3)**, *noimă, sens, tâlc*. **22-23** (Îljv) **Pe ~** sau **pe ~ul tuturor** Care poate fi priceput de oricine Si: *lămurit*. **24** (Ilav) **Cu ~** Cu semnificație adâncă, sugerând o anumită concluzie.

înțeles[2], ***~easă*** [At: CORESI, EV. 369/29 / Pl: *~eși, ~e* / E: ***înțeles***] **1** *a* Care a fost pătruns cu mintea Si: *priceput*. **2** *a* Aflat. **3** *a* Considerat. **4** *a* Care a stabilit o înțelegere cu cineva Si: *învoit*. **5-6** *av* (Îljv) **Bine ~** sau **de (la) sine ~** (Într-un mod) evident pentru toată lumea. **7** *a* (D. oameni; lpl) Care trăiesc în armonie. **8** *a* (D. oameni; lpl) Care au ajuns la un acord. **9** *av* (Rar) Cuminte. **10** *a* (D. un mesaj) Decodat. **11** *a* Față de care există compasiune. **12** *a* Scuzat.

înțelesual, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 173 / Pl: *~i, ~e* / E: ***înțeles*** + *-(u)al*] (Înv; iuz) Intelectual.

înțelina *v* vz ***înțeleni***

înțelinare *sf* vz ***înțelenire***

înțelinat, ~ă *a* vz ***înțelenit***

înțelinător, ~oare *a* vz ***înțelinitor***

înțelini *v* vz ***înțeleni***

înțelinire *sf* vz ***înțelenire***

înțelinit, ~ă *a* vz ***înțelenit***

înțencușa *vt* [At: PAMFILE, A. R. 178 / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***tencușă***] (Reg) A tăia o bucățică dintr-un pepene pentru a fi gustat.

înțencușare *sf* [At: PAMFILE, A. R. 178 / Pl: *~șări* / E: ***înțencușa***] (Reg) Tăiere a unei bucăți dintr-un pepene pentru a fi gustat Si: *înțencușat*[1].

înțencușat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înțencușa***] (Reg) Înțencușare.

înțencușat[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înțencușa***] (Reg; d. pepene) Din care a fost tăiată o bucată pentru a fi gustat.

înțepa [At: PRAV., ap. DA ms / V: (reg) ***~țapa, ~țăpa*** / Pzi: *înțep* / E: ***în-*** + ***țeapă***] **1** *vt* (Înv) A executa un condamnat la moarte înfingându-l într-o țeapă. **2-3** *vtr* A (se) împunge ușor cu un ac, ghimpe, țeapă sau cu orice obiect cu vârf ascuțit. **4-5** *vti* A produce o senzație dureroasă ca de înțepătură. **6** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva orzul** sau **ovăzul** A nu-și mai încăpea în piele. **7** *vr* A-și face injecții cu stupefiante. **8** *vi* (D. băuturi) A pișca la limbă. **9** *vi* (D. vin) A fi acrișor. **10** *viu* A furnica pe sub piele. **11** *vt* (Gmt; înv; d. drepte) A atinge într-un singur punct. **12** *vt* (Fig) A face aluzii răutăcioase la adresa cuiva Si: *a ironiza*.

înțepare *sf* [At: JIPESCU, O. 12/ V: (reg) ***~țăp~***/ Pl: *~pări*/ E: ***înțepa***] **1** (Înv) Tragere în țeapă. **2** Împungere ușoară cu un ac, ghimpe, țeapă sau cu orice obiect ascuțit Si: *înțepătură* **(1)**. **3** Producere a unei senzații dureroase. **4** Injectare cu stupefiante. **5** Provocare a unei senzații de usturime la limbă la consumarea băuturilor. **6** (Pop; îs) *~a limbii* Stare de beție. **7** Înțepătură **(7)**. **8** (Gmt; d. drepte; înv) Atingere într-un punct. **9** (Fig) Atingere a cuiva prin aluzii răutăcioase Si: *ironizare, înțepătură* **(8)**.

înțepat, ~ă [At: ALECSANDRI, P. III, 324 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înțepa***] **1** (Înv; d. oameni) *a* Executat prin tragere în țeapă. **2** *a* Împuns cu un obiect ascuțit. **3** *a* În care a intrat un obiect ascuțit. **4** *a* (Pop; îla) **~ la limbă** Amețit de băutură. **5** *a* Furnicat pe sub piele. **6** *a* (Fig; d. oameni) Care a suportat aluzii răutăcioase. **7** *a* (Fig) Neplăcut surprins Si: *jignit*. **8-9** *a, av* (Fig) (În mod) orgolios. **10-11** *a, av* (În mod) neprietenos.

înțepăcios, ~oasă *a* [At: H IX, 142 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***înțepa*** + *-(ă)cios*] **1-4** (Înv) Înțepător **(1-4)**.

înțepător, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 146 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înțepa*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care înțeapă **(2)** Si: (înv) *înțepăcios* **(1)**. **2** *a* Care produce o senzație dureroasă, ca de înțepătură Si: (înv) *înțepăcios* **(2)**. **3** *a* (D. băuturi) Care pișcă la limbă Si: (înv) *înțepăcios* **(3)**. **4** *a* (Fig) Care face aluzii răutăcioase Si: *ironic, sarcastic*, (înv) *înțepăcios* **(4)**. **5** *sf* (Pop)

Ac mare cu care se cos cojoace. 6 *sn* (Teh) Unealtă pentru găurit sau pentru lărgirea ori curățirea unei găuri existente.

înțepătură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***înțepa*** + *-(ă)tură*] **1** Înțepare (2). **2** Efect produs prin înțepare (2). **3** Loc unde a intrat un obiect ascuțit. **4** (Med) Puncție. **5** (Med) Rană mică provocată prin înțepare (2). **6** Gaură făcută de insecte pe fructe, lemne etc. **7** Furnicătură pe sub piele Si: *înțepare* (7). **8** (Fig) Înțepare (9). **9** (Fig; îs) *O ~ de om* Persoană care poate fi jignită foarte ușor.

înțepeneală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~neli* / E: ***înțepeni*** + *-eală*] **1-8** Înțepenire (1-7, 9).

înțepeni [At: VARLAAM, C. II, 86 / V: (înv) ***~țăp~*** / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***țeapăn***] **1** *vi* A deveni rigid Si: *a încremeni, a înlemni*. **2** *vi* A nu mai mișca. **3-4** *vtr* A (se) prinde bine în ceva Si: *a (se) fixa*. **5** *vr* (Fig) A rămâne neclintit într-o hotărâre Si: *a se încăpățâna*. **6** *vi* (Irn) A adormi adânc. **7** *vi* (Pex) A muri. **8** *vi* (Înv) A avea un atac de epilepsie. **9** *vr* (D. oameni) A lua o poziție dârză în fața cuiva Si: (pop) *a se înțepușa* (5). **10** *vr* A se înfige în ceva. **11** *vt* A fixa bine un obiect astfel încât să nu mai aibă joc în locașul lui. **12** *vr* A rămâne afundat în noroi, în nisip etc. **13** *vt* A face să devină solid Si: *a întări, a strânge*. **14** *vr* (Înv; imp) A deveni mai tare, mai rezistent. **15-16** *vr* (Fig) A se (păstra sau) conserva mai bine.

înțepenire *sf* [At: CALENDARIU (1814), 174/25 / V: (înv) ***~țăp~*** / Pl: *~ri* / E: ***înțepeni***] **1** Dobândire a unei mari rigidități Si: *înțepenitură* (1). **2** Încetare de se mișca Si: *înțepenitură* (2). **3** Fixare puternică în ceva Si: *înțepenitură* (3). **4** (Fig) Neclintire într-o hotărâre Si: *înțepenitură* (4). **5** (Irn) Somn adânc Si: *înțepenitură* (5). **6** Luare a unei poziții dârze în fața cuiva Si: *înțepenitură* (6). **7** Deces. **8** (Mpp; îs) *~ de încheietură* Pierdere totală sau parțială a mobilității încheieturilor. **9** (Pop; îs) *~a cailor* Pierdere momentană a mobilității, la cai, cauzată de oboseală extremă. **10** Înfigere în ceva. **11** Fixare a unui obiect în locașul său, astfel încât să nu se mai miște. **12** Imobilizare în noroi, în nisip etc. **13** Sporire a solidității unui obiect. **14-15** (Fig) (Păstrare sau) conservare mai îndelungată. **16** Luare a unei atitudini dârze în fața cuiva Si: *înțepușare* (4).

înțepenit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 82 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înțepeni***] **1-2** Care (este sau) a devenit țeapăn, rigid. **3** Prins bine în ceva Si: *fixat, întărit*. **4** Rămas neclintit într-o hotărâre Si: *încăpățânat*. **5** Care doarme adânc. **6** (Pex) Mort. **7** (Înv; d. oameni) Cuprins de un atac de epilepsie. **8** (D. oameni) Care ia o poziție dârză în fața cuiva Si: *înțepușat* (6). **9** Înfipt în ceva sau undeva. **10** Afundat în noroi, în nisip etc.

înțepenitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înțepeni*** + *-(i)tor*] **1** Care prinde bine un obiect de ceva. **2** Care fixează un obiect în locașul său, pentru a nu mai avea joc. **3** Care consolidează ceva.

înțepenitură *sf* [At: DR. V, 306 / Pl: *~ri* / E: ***înțepeni*** + *-tură*] **1-6** Înțepenire (1-6). **7** Deces. **8** (Pop) Piele îngroșată de la genunchii cailor Cf *castană*.

înțepoiat, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *țepoi*] **1** Împuns cu țepoiul. **2** (Înv; îs) *Sat ~* Sat la intrarea căruia s-a înfipt un stâlp pentru a anunța existența unei epidemii bovine.

înțepos, ~oasă *a* [At: CARAGIALE, M. 7 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *în-* + ***țepos***] (Rar) **1** Care are aspectul țepilor. **2** Care înțeapă Si: *țepos*.

înțeposa *v* vz ***înțepușa***

înțeposat, ~ă *a* vz ***înțepușat***

înțepușa [At: DOSOFTEI, V. S. 223/2 / V: ***~poșa*** / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***țepușă***] **1** *vt* A împunge cu țepușa. **2** *vt* A împunge gura unui sac cu țepușa pentru a putea fi legat. **3** *vt* (Pex) A lega. **4** *vi* (Fig; d. părul de pe cap) A se ridica în sus ca țepușele. **5** *vr* (Pop) A se înțepeni (9).

înțepușare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~șări* / E: ***înțepușa***] **1** Împungere cu țepușa. **2** Împungere a gurii unui sac cu țepușa pentru a putea fi legat. **3** (Pex) Legare. **4** Înțepenire (16). **5** Ridicare a părului de pe cap ca țepușele.

înțepușat, ~ă *a* [At: DOSOFEI, V. S. 108/1 / V: (reg) ***~poș~, ~țăpoșăt*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înțepușa***] **1** Împuns cu țepușa. **2** (D. gura sacului) Găurit cu țepușa pentru a putea fi legat. **3** (Pex) Legat. **4** (Fig; d. părul de pe cap) Ridicat ca țepușele. **5** (Îs) *Coamă ~ă* Coamă cu părul ridicat în sus ca țepușele.

înțepușca *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *înțepușc* / E: *în-* + ***țepușcă***] (Reg) A coase rău și în grabă.

înțerca *v* vz ***înțărca***

înțercare *sf* vz ***înțărcare***

înțercat[1] *sn* vz ***înțărcat***[1]

înțercat[2]***, ~ă*** *a* vz ***înțărcat***[2]

înțercător, ~oare *a, sf* vz ***înțărcător***

înțesa [At: PISCUPESCU, O. 69/6 / V: (cscj) ***~si*** / Pzi: *~țes* și (înv) *~sez* / E: ns cf lat *intexo,-are*, slv честь] **1** *vt* A împleti foarte strâns. **2-3** *vtr* A (se) intercala. **4** *vt* A îngrămădi într-un spațiu redus Si: *a ticsi, a îndesa*. **5** *vr* (Fig) A se înteți. **6-7** *vtr* A (se) umple prin îngrămădire.

înțesare *sf* [At: PISCUPESCU, O. 44/19 / V: ***~sire*** / Pl: *~sări* / E: ***înțesa***] **1** Împletire foarte strânsă Si: *înțesătură* (1). **2** Amestecare prin intercalare Si: *înțesătură* (2). **3** Îngrămădire într-un spațiu redus Si: *înțesătură* (3). **4** Umplere prin îngrămădire Si: *înțesatură* (4). **5** (Fig) Întețire.

înțesat, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P., ap. DA / V: ***~sit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înțesa***] **1** Împletit foarte strâns. **2** Amestecat prin intercalare. **3** Umplut prin îngrămădire. **4** Îngrămădit într-un spațiu redus Si: *îndesat, ticsit*. **5** (Fig) Întețit.

înțesătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înțesa*** + *-ură*] **1-4** Înțesare (1-4). **5** (Fig) Întețire. **6** Împletitură.

înțesi *v* vz ***înțesa***

înțesire *sf* vz ***înțesare***

înțesit, ~ă *a* vz ***înțesat***

înțestat, ~ă *a* [At: ISPIRESCU, L. 138 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***țeastă***] (Pop) Încăpățânat.

înțesut, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***țesut***] (Înv) Țesut.

înțigla [At: ALEXI, W. / V: (reg) ***~țeg~***, (cscj) ***~li*** / Pzi: *~lez* / E: ***în*** + ***țigla***] (Reg) **1** *vt* A ascuți. **2** *vr* (Fig) A vorbi cu glas ridicat, răstit și ascuțit Cf *pițigaia*. **3** *vt* (Reg) A străpunge. **4** *vt* (Reg) A pune la frigare.

înțiglat, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 5 / V: (reg) ***~țăg~, ~țeg~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înțigla***] (Reg) **1** (D. un obiect) Ascuțit. **2** (D. un sunet sau glasul cuiva) Ascuțit și ridicat. **3** (Fig; d. glas) Aspru. **4** (D. glas) Răstit. **5** (Pex) Necioplit. **6** (D. alimente) Foarte acru. **7** (D. alimente) Iute. **8** (D. pământ) Plin de gunoi.

înțigli *v* vz ***înțigla***

înțilepciune *sf* vz ***înțelepciune***

înțilepți *v* vz ***înțelepți***

înțina [At: URECHE, ap. LET. I, 138/25 / Pzi: *~nez*, (reg) *înțin* / E: ml **(in)-tenuare*] (Reg) **1** *vt* A așeza un lucru încât abia să se țină drept. **2** *vt* A sprijini slab ca să poată cădea ușor. **3** *vt* (Spc) A tăia un copac, dar nu de tot, astfel încât acesta să mai atârne ușor de trunchi. **4** *vt* A lăsa ușa întredeschisă. **5** *vr* A sta drept cu mare greutate. **6-7** *vt* (A repara sau) a construi ceva nu prea solid. **8** *vr* A se făli. **9** *vr* A se încăpățâna.

înținare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***înțina***] (Reg) **1** Așezare a unui lucru așa încât abia să se țină drept. **2** Sprijinire slabă. **3** Tăiere a unui copac astfel încât să mai atârne ușor de trunchi. **4** Lăsare a ușii întredeschisă. **5** Păstrare a poziției verticale cu mare greutate. **6-7** (Reparare sau) construire a ceva nu prea solid. **8** Fălire. **9** Încăpățânare.

înținat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 17 / V: ***~țân~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înțina***] (Reg) **1** (D. obiecte) Care se susține cu greutate, fiind gata să se prăbușească. **2** Care este rezemat ușor. **3** (Înv; d. copaci) Tăiat astfel încât să atârne de trunchi. **4** (D. ușă) Întredeschisă. **5** (D. persoane) Care se ține drept cu mare greutate. **6-7** (Reparat sau) construit nu prea solid. **8** (D. ființe) Gata să se năpustească asupra cuiva. **9** (Pex) Pregătit să... **10** Aspru. **11** Care se supără repede. **12** (Buc) Agresiv. **13** Care este pus pe ceartă. **14** Cu toane. **15** (Reg) Încăpățânat. **16** (Reg) Mândru. **17** (Reg) Alintat.

înțințela *vt* [At: BUD, P. P., ap. DA ms / Pzi: *~lez* / E: nct] **1-2** (Reg) A înfrumuseța (prin decorare).

întințelat, ~ă *a* [At: BUD. P. P., ap. DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***întințela***] 1-2 (Reg) Înfrumusețat (prin decorare).

ințola *v* vz ***ințoli***

ințolare *sf* vz ***ințolire***

ințolat[1] *sn* vz ***ințolit***[1]

ințolat[2]***, ~ă*** *a* vz ***ințolit***[2]

ințoli [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / V: (cscj) *~la* / Pzi: *~lesc* / E: ***în-*** **+ *țol***] **1-2** *vtr* A (se) îmbrăca în haine noi. **3-4** *vtr* (Fam) A (se) îmbrăca bine, elegant. **5** *vr* (Fig; fam; pex) A parveni. **6** *vt* A înveli capul femeilor în cârpe multe Si: *a îmbondori, a înfofoli, a înhăimura*. **7** *vt* (Reg; îf *~la*) A pune un țol pe un cal sau bou. **9** *vt* (Fig; nob) A orna.

ințolire *sf* [At: DA ms / V: ***~lare*** / Pl: *~ri* / E: ***ințoli***] **1** Îmbrăcare în haine noi. **2** Îmbrăcare în haine elegante. **3** (Fam; fig; pex) Parvenire. **4** Învelire cu cârpe multe a capului la femei. **5** (Reg; îf *~lare*) Acoperire cu un țol a calului sau boului. **6** (Fig; nob) Ornare.

ințolit, ~ă *a* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 317/10 / V: ***~lat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ințoli***] **1** (D. om) Care și-a cumpărat haine noi. **2** (Pex) Care se îmbracă bine, elegant. **3** (Fig; fam; pex) Parvenit. **4** (D. capul femeilor) Învelit cu haine sau cârpe. **5** (Reg; d. animale) Acoperit cu un țol. **6** (Fig; nob) Ornat.

ințopona *v* vz ***ințoțona***

ințoponare *sf* vz ***ințoțonare***

ințoponat, ~ă *a* vz ***ințoțonat***

ințortona *v* vz ***ințoțona***

ințortonare *sf* vz ***ințoțonare***

ințortonat, ~ă *a* vz ***ințoțonat***

ințoțona *vtr* [At: JIPESCU, O. 73 / V: ***~topona, ~tort~, împotot~*** / Pzi: *~nez* / E: nct] **1-2** (Reg) A (se) împopoțona.

ințoțonare *sf* [At: JIPESCU, O. 120 / V: ***~topon~, ~tort~, împotot~*** / Pl: *~nări* / E: ***ințoțona***] (Reg) Împopoțonare.

ințoțonat, ~ă *a* [At: PANN, P. V. II, 104/20 / V: ***~topon~, ~tort~, împotot~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ințoțona***] (Reg) Împopoțonat.

ințoțoneală *sf* [At: JIPESCU, O. 132 / Pl: *~eli* / E: ***ințoțona*** + *-eală*] Împopoțonare.

ințugui *vt* [At: HERZ. – GHER., M. IV, 207 / Pzi: *~esc* / E: ger ***anzeigen***] (Trs; gms) A denunța pe cineva.

înțurțurat, ~ă *a* [At: GRAIUL, I, 414 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *țurțure*] (Reg) Acoperit cu țurțuri.

învagona *vt* [At: REBREANU, ap. BL IX, 68 / Pzi: *~nez* / E: ***în + vagon***] A încărca marfă în vagoane.

învalmașag *s* vz ***învălmășag***

învasge *vt* [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 77 / Pzi: *învasg* / E: nct] (Reg; d. oi) A îngriji.

învăcsi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~sesc* / E: ***în-*** **+ *vopsi***] (Înv) **1-2** A vopsi.

învăcsire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***învăcsi***] (Înv) Vopsire.

învăiegi *vt* [At: LIUBA – IANA, M. 104 / V: ***~igi*** / Pzi: *~gesc* / E: ***în-*** **+ *vaiagă***] (Reg) A pune țesăturile în piuă pentru a le netezi.

învăigi *v* vz ***învăiegi***

învălătuci [At: N. COSTIN, ap. GCR. II, 9/33 / Pzi: *~cesc* / E: ***în-*** **+ *vălătuc***] **1-4** *vtr* A (se) face (ghem sau) sul Si: *a (se) înfășura, a (se) încolăci*. **5** *vt* A construi un perete din vălătuci. **6** *vr* (Reg) A se împiedica în mers.

învălătucire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***învălătuci***] **1-2** Strângere sub formă de (ghem sau) sul Si: *învălătucit*[1] **(1-2)**. **3** (Reg) Împiedicare în mers Si: *învălătucit*[1] **(3)**. **4** Operație de construire a pereților caselor țărănești din vălătuci Si: *învălătucit*[1] **(4)**.

învălătucit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***învălătucire***] **1-4** Învălătucire **(1-4)**.

învălătucit[2]***, ~ă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 143 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învălătuci***] **1** Înfășurat în jurul unui obiect. **2** (D. fire) Depănat. **3** (D. pânză, covoare) Făcut sul. **4** (Reg) Împiedicat în mers. **5** (Fig) Încurcat[2].

învălătucitor *sm* [At: CHEST. II, 10/175 / Pl: *~i* / E: ***învălătuci*** + *-(i)tor*] (Reg) Constructor de case.

învălătucitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 51 / Pl: *~ri* / E: ***învălătuci*** **+** *-ură*] **1** Învălătucire **(1)**. **2** (Fig) Încurcătură.

învăli *v* vz ***înveli***

învălire *sf* vz ***învelire***

învăliș *sn* vz ***înveliș***

învălit[1] *sn* vz ***învelit***[1]

învălit[2]***, ~ă*** *a* vz ***învelit***[2]

învălitoare *sf* vz ***învelitoare***

învălitură *sf* vz ***învelitură***

învălitel *am* vz ***învelițel***

învăliţică *af* vz ***învelițică***

învălmășa *v* vz ***învălmăși***

învălmășag *sn* [At: BELDIMAN, N. P. II, 105/13 / V: ***~valmaș~*** / Pl: *~uri* / E: ***în-*** **+ *valmășag***] **1** Învălmășeală **(2)**. **2** (Pex) Gălăgie produsă de învălmășeală **(4)**. **3** Luptă. **4** (Fig) Confuzie.

învălmășală *sf* vz ***învălmășeală***

învălmășare *sf* vz ***învălmășire***

învălmășat[1] *sn* vz ***învălmășit***[1]

învălmășat[2]***, ~ă*** *a* vz ***învălmășit***[2]

învălmășeală *sf* [At: MARCOVICI, D. 196/6 / V: ***~șală*** / Pl: *~eli* / E: ***învălmăși*** + *-eală*] **1** Îngrămădire dezordonată de lucruri sau de ființe Si: *încurcătură, învălmășie, învălmășire* **(1)**, *învălmășit*[1] **(1)**, (înv) *învălmășitura, neorânduială*. **2** Forfoteală a unei mulțimi Si: *înghesuială, îngrămădeala*. **3** (Pex) Zgomot mare Si: *zarvă*. **4** (Fig) Încăierare. **5** (Fig) Confuzie.

învălmăși [At: DELAVRANCEA, ap. CADE / V: (reg; cscj) ***~șa*** / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *valma, vălmășag*] **1-2** *vtr* A (se) amesteca de-a valma. **3-4** *vtr* A (se) arunca la întâmplare, în dezordine. **5** *vr* (Rar; fig) A se zăpăci. **6** *vt* (Înv; fig) A corupe.

învălmășie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***învălmăși*** + *-ie*] (Înv; nob) Învălmășeală **(1)**.

învălmășire *sf* [At: GORJAN, H. II, 164/33 / V: (reg) ***~șare*** / Pl: *~ri* / E: ***învălmăși***] **1** Învălmășeală **(1)**. **2** Aruncare la întâmplare a lucrurilor Si: *învălmășit*[1] **(2)**. **3** (Șfg) Încurcătură. **4** Confuzie.

învălmășit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~șat*** / Pl: *~uri* / E: ***învălmăși***] **1** Învălmășeală **(1)**. **2** Învălmășire **(2)**. **3** (Șfg) Încurcătură. **4** Confuzie.

învălmășit[2]***, ~ă*** *a* [At: PANN, P. V. III, 132/30 / V: (rar) ***~șat*** / E: ***învălmăși***] **1** Amestecat de-a valma Si: *îngrămădit, răscolit*. **2** Aruncat în dezordine. **3** (Fig; d. oameni) Zăpăcit. **4** (Fig; d. oameni) Dezorientat. **5** (Fig; d. situații, probleme) Confuz. **6** (D. o persoană) Pierdut în mulțime.

învălmășitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învălmăși*** + *-tor*] **1** Care amestecă de-a valma. **2** Care aruncă în dezordine. **3** Care zăpăcește.

învălmășitură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***învălmăși*** + *-tura*] (Înv) Învălmășeală **(1)**.

învălui [At: CORESI, EV. 75/37 / Pzi: *~ălui* și *~esc* / E: ***în + val*** + *-ui*] **1** *vr* (D. mare; pex d. nori) A se învolbura. **2** *vr* (Înv; d. corăbii) A fi prins de furtună. **3** *vr* (Înv) A se încolăci în jurul unui obiect. **4** *vr* (Înv; îe) **A se ~ în gură** A fi pe punctul de a spune ceva. **5-6** *vtr* A (se) amesteca până la confundare. **7** *vt* (Înv) A forma valuri. **8** *vt* (Agr; Trs) A face snopi. **9-10** *vtr* A (se) acoperi cu un văl, cu o cuvertură etc. Si: *a (se) înfășura, a (se) înveli*. **11** *vt* (Fig) A cuprinde cu privirea. **12-13** *vtr* (D. foc) (A face să ardă sau) a arde mocnit Cf *a (se) micșora*. **13** *vt* (Înv) A încercui o unitate inamică. **15-16** *vtr* (D. gânduri, sentimente) (A fi copleșit sau) a copleși. **17** *vt* (D. treburi, afaceri) A covârși peste măsură. **18** *vt* (Înv; jur) A hărțui. **19** *vr* (Înv) A-și da silința. **20** *vr* (Înv) A se rătăci. **21** *vr* (Fig) A se amesteca în treburile altora. **22** *vt* (Fig) A ascunde. **23** *vt* A bate. **24-25** *vtrr* (Fig) A (se) șicana. **26** *vt* (Fig) A persecuta. **27** *vr* A fi cuprins de panică. **28** *vt* A înconjura din toate părțile Si: *a împresura*.

învăluială *sf* [At: LB / Pl: *~ieli*, (înv) *~le, ~iele* / E: ***învălui*** + *-eala*] (Înv) **1** Îmbulzeală. **2** (Rar; fig) Supărare. **3** (Rar; fig) Asuprire. **4** (Îe) **A face cuiva ~** A incomoda.

învăluiare *sf* vz ***învăluire***

învăluire *sf* [At: BIBLIA (1688), 185 / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***învălui***] **1** Învolburare a norilor. **2** Surprindere a corăbiilor de către furtună. **3** (Înv) Încolăcire în jurul unui obiect. **4** Amestecare până la confundare. **5** Formare de valuri. **6** (Agr; Trs) Formare de snopi. **7** Acoperire cu un văl, o cuvertură etc. **8** Cuprindere cu privirea. **9** Ardere mocnită a focului. **10** Încercuire a unei unități militare a inamicului. **11** (Fig) Copleșire de gânduri și sentimente puternice. **12** (Fig) Covârșire de treburi și afaceri. **13** (Fig) Amestecare în treburile altora. **14** (Înv) Hărțuire. **15** (Înv) Rătăcire. **16** (Fig) Ascundere. **17** Împresurare. **18** (Fig) Persecutare. **19** (Pex; ccr) Necaz. **20** (Ccr) Grijă.

învăluit, ~ă *a* [At: (a. 1764) URICARIUL, I, 308 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învălui***] **1** (D. valuri, mare, nori) Învolburat. **2** Încolăcit. **3** (Fig; include ideea unei acțiuni) Încercuit. **4** Confundat. **5** (D. cereale) Culcat la pământ. **6** (Udp „cu", „în") Care este acoperit, îmbrăcat Si: *înfășurat²*, *învelit²*. **7** (Pex) Ascuns². **8** Cuprins cu privirea. **9** Împresurat din toate părțile. **10** (Fig) Copleșit de griji, de durere etc. **11** (Fig) Absorbit de treburi, de afaceri etc. **12** Tulburat. **13** Persecutat. **14** Necăjit. **15-16** (D. foc) Care (arde sau) a fost făcut să ardă mocnit Si: *micșorat*. **17** (Fig; d. sunete, voci etc.) Voalat.

învăluitor, ~oare [At: ANON. CAR. / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învălui*** + *-(i)tor*] **1** *a* Care acoperă cu un văl. **2** Care copleșește. **3** Care împresoară. **4** *sf* (Rar) Învelitoare (3).

învăluitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 82/2 / Pl: *~ri* / E: ***înveli*** + *-tură*] (Înv) **1** Rostogolire a valurilor. **2** Tulburare. **3** Frământare. **4** (Lpl) Necaz. **5** (Lpl) Neajuns. **6** (Reg; lpl) Amestec de otavă și paie, folosit ca nutreț pentru vite.

învălura [At: REV. CRIT. I, 171 / Pzi: *~rez* / E: ***în*** + ***valuri***] **1** *vt* A mișca în valuri Si: *a agita, a ondula*. **2-3** *vri* A face valuri. **4** *vr* (Fig) a se revărsa.

învălurare *sf* [At: IORGA, N. R. B. 116 / Pl: *~rări* / E: ***învălura***] **1** Mișcare în valuri Si: *agitare, ondulare*. **2** (Fig) Revărsare în valuri. **3** (Ccr) Teren în formă de valuri.

învălurat, ~ă *a* [At: BELDIMAN, N. P. I, 73/7 / V: ***~rit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învălura***] **1** Care face valuri Si: *agitat, unduios*. **2** Care se revarsă în formă de valuri. **3** Care se clatină ca valurile. **4** (D. un teren) Cu ridicături multe Si: *accidentat*.

învălurire *sf* [At: NOM. MIN. 300 / Pl: *~ri* / E: *în-* + ***valuri*** + *-ire*] Ridicare de valuri de pământ sau diguri pentru a feri un teren de inundații.

învălurit, ~ă *a* vz ***învălurat***

învăpăi *v* vz ***învăpăia***

învăpăia [At: CORESI, PS. 36 / V: (cscj) ***învăpăi*** / Pzi: *~iez* / E: *în-* + ***văpaie***] **1** *vr* A se aprinde ca o văpaie. **2** *vr* (Pex; d. fața omului) A se înroși de rușine, emoție etc. **3-4** *vtr* (Fig) A (se) entuziasma. **5** *vr* (Fig) A se îndrăgosti.

învăpăială *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ieli* și (înv) *~iele* / E: ***învăpăia*** + *-eală*] (Rar) **1-2** Învăpăiere (**1-2**). **3** Entuziasmare. **4** Îndrăgostire.

învăpăiat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***învăpăia***] (Rar) **1-2** Învăpăiere (**1-2**).

învăpăiat², ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 133 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învăpăia***] **1** Aprins ca o văpaie. **2** (D. fața omului) Înroșit ca focul. **3** (D. ochi, priviri) Scânteietor. **4** (Fig) Aprig. **5** Care arde cu văpăi. **6** Pasionat. **7** Entuziasmat. **8** Îndrăgostit.

învăpăiere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***învăpăia***] **1** Aprindere ca o văpaie Si: (rar) *învăpăială* (**1**), *învăpăiat¹* (**1**). **2** Înroșire din cauza rușinii, a emoției etc. Si: (rar) *învăpăială* (**2**), *învăpăiat¹* (**2**). **3** Entuziasmare. **4** Îndrăgostire.

învăpăietor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învăpăia*** + *-tor*] **1** Care aprinde ca o văpaie. **2** Care entuziasmează.

învăra *vr* [At: DA ms / Pzi: 3 *~rează* / E: *în-* + ***vară***] (Rar) A se face vară.

învărare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~rări* / E: ***învăra***] Sosire a verii.

învărnăci *vr* [At: (a. 1910) REV. R., ap. DA ms / V: ***~nichi*** / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + ***văr***] **1-2** (Reg) A se face văr (sau frate) de cruce cu cineva.

învărnichi *v* vz ***învărnici***

învărsa *vt* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 82/17 / Pzi: *învărs* / E: *în-* + ***vărsa***] (Înv; d. o sumă de bani) **1** A înmâna. **2** A plăti.

învărsat *sn* [At: MAG. IST. IV, 355/13 / Pl: *~uri* / E: ***învărsa***] (Înv) Revărsat.

învărui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***vărui***] (Înv) A vărui.

învăruire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***învărui***] (Înv) Văruire.

învăruichi *vr* [At: VÎRCOL, M. 86 / Pzi: *~chez* / E: nct] **1-2** A se face veri (sau frați) de cruce.

învăscătură *sf* [At: ALRM II/I, h 363 / Pl: *~ri* / E: ***investe*** + *-ătură*] (Trs) Față de pernă.

învăscut, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 111/1 / V: ***~ves~, ~veștit*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ***investe***] **1** Îmbrăcat. **2** Acoperit. **3** Înfășurat. **4** (Fig) Împodobit. **5** (D. grâu) Crescut în pleavă. **6** (Atm) Dezvoltat în aceeași membrană.

învătruță *sf* [At: CHEST. II, 314 / Pl: *~țe* / E: *în-* + ***vătruță***] (Reg) **1** Loc special amenajat în jurul cuptorului, unde se usucă rufele. **2** Brâu al cuptorului.

învăț *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 75/2 / Pl: *~uri* / E: ***învăța*** drr] **1-2** (Obicei sau) deprindere. **3** Deprindere rea. **4** (Pex) Obișnuință. **5** Învățătură. **6** (Înv) Știință. **7** Sfat. **8** (Rar; pop) Poruncă.

învăța [At: COD. VOR. 105/14 / Pzi: *învăț* / E: ml **invitiare*] **1-2** *vtr* (Udp „cu") A (se) obișnui. **3-4** *vtr* A (se) familiariza. **5-6** *vr* (Îe) **A se ~ ca faurul cu scânteile** sau **ca broasca cu grindina** A se obișnui (cu lucrurile neplăcute sau) cu greutățile vieții. **7** *vt* A transmite cuiva sistematic cunoștințe și deprinderi într-un domeniu oarecare. **8** *vt* A iniția pe cineva într-o meserie, știință, artă etc. Si: *a instrui*. **9** *vt* A dresa animale. **10** *vt* A sfătui pe cineva să facă ceva, arătându-i cum să procedeze Cf *a convinge*. **11** *vt* A dobândi cunoștințe prin studiu. **12** *vt* A ajunge prin muncă sistematică la cunoașterea unei meserii, științe, limbi străine etc. **13** *vt* A-și întipări în minte ceva pentru a putea reproduce Si: *a memora*. **14** *vi* (Îe) **A ~ la troacă** Se spune despre cineva care este lipsit de orice învățătură. **15** *vt* (Îe) **A ~ păsărește** sau **ca papagalii** sau **papagalicește** A învăța (**11**) cuvânt cu cuvânt, fără a înțelege în profunzime. **16** *vr* (Udp „din", „de la") A trage o învățătură. **17** *vr* A căpăta experiență. **18** *vt* (În imprecații) A fi pedepsit până când înțelege. **19** *vt* A arăta cuiva ceva. **20** *vt* A face pe cineva să se cumințească. **21-22** *vtr* (Îe) **A (se) ~ minte** (A face să câștige sau) a câștiga experiență. **23-26** *vtr* (Îae) (A face pe cineva să tragă sau) a trage învățăminte (dintr-o întâmplare neplăcută sau) dintr-o pedeapsă. **27-28** *vtr* (Înv) A trage concluzii. **29** *vt* (Înv) A face pe cineva să înțeleagă preceptele unei religii, credințe etc. **30** *vt* (Spc) A converti pe cineva la creștinism. **31** *vr* (Înv) A se iniția în religia creștină. **32** *vt* (Înv) A propovădui. **33** *vt* (Îe) **A ~ de bine pe cineva** A da cuiva sfaturi bune. **34** *vt* (Înv) A porunci. **35** *vt* (D. legi) A prescrie. **36** *vt* A preda. **37** *vt* (Înv) A afla. **38** (Spc) A explica texte religioase.

învățare *sf* [At: PSALT. HUR., ap. DA / Pl: *~țări* / E: ***învăța***] **1** Obișnuire. **2** Familiarizare. **3** Deprindere. **4** Nărav rău Si: *învățat¹* (**4**). **5** Transmitere de cunoștințe și deprinderi într-un domeniu oarecare Si: *învățat¹* (**5**), *învățământ* (**2**), *învățătură* (**2**). **6** Inițiere într-o meserie, știință, artă etc. Si: *instruire, învățat¹* (**6**), *învățătură* (**5**). **7** Dresare a animalelor Si: *învățat¹* (**7**). **8** Sfătuire a cuiva arătându-i cum să procedeze Si: *învățat¹* (**8**). **9** Dobândire de cunoștințe și deprinderi practice prin studiu Si: *învățat¹* (**9**). **10** Ajungere prin muncă sistematică la cunoașterea unei meserii, științe, limbi străine etc. Si: *învățat¹* (**10**). **11** Întipărire a ceva în minte pentru a putea fi reprodus Si: *învățat¹* (**11**), *memorare*. **12** Desprindere a unei învățături din ceva Si: *învățat¹* (**12**). **13** Dobândire de experiență Si: *învățat¹* (**13**). **14** Înțelegere. **15** (Înv) Convertire la creștinism Si: *învățat¹* (**15**). **16** Inițiere în religia creștină Si: *învățat¹* (**16**). **17** (Înv) Propovăduire a creștinismului Si: *învățat¹* (**17**). **18** Explicare a textelor religioase Si: *învățat¹* (**18**). **19** Prescriere a legilor Si: *învățat¹* (**19**). **20** Aflare. **21** (Înv) Poruncire.

învățat¹ *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 40 / Pl: *~uri* / E: ***învăța***] **1** Obișnuire. **2** Familiarizare. **3** Deprindere. **4-13** Învățare (**4-13**). **14** Înțelegere. **15-19** Învățare (**15-19**). **20** Aflare. **21** (Înv) Poruncire.

învățat², **~ă** [At: CORESI, EV. 14/1 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: **învăța**] **1** *a* Obișnuit cu ceva. **2** *a* Căruia i s-au transmis (sistematic) cunoștințe într-un anumit domeniu. **3** *a* Care a fost inițiat într-o meserie, artă, știință etc. **4** *a* (D. un animal) Dresat. **5** *a* Sfătuit. **6** *a* Care a ajuns prin muncă sistematică să cunoască o meserie, știință, limbă străină etc. **7** *a* (D. texte, cunoștințe, deprinderi) Care este studiat și reținut în memorie. **8** *a* Care a deprins o învățătură din ceva. **9** *a* Care a dobândit experiență. **10** *a* Care a fost făcut să se cumințească. **11** *a* (Înv) Făcut să înțeleagă preceptele unei religii, credințe etc. **12** *a* (Înv) Convertit la creștinism. **13** *a* Inițiat în religia creștină. **14** *a* Propovăduit. **15** *a* (D. textele religioase) Explicat. **16** *a* Determinat să facă ceva. **17** *a* Care știe multă carte Si: *doct, instruit, erudit, savant*. **18** *sm* Savant.

învățăcel *sm* [At: (cca 1750-1761) URICARIUL, V, 146/6 / V: (fam) **~ățel** / Pl: ~*cei* / E: **învățat** + -*el*] **1** Școlar. **2** Discipol. **3** Ucenic. **4** (Îf *învățățel*) Pseudo-savant.

învățământ *sn* [At: CARAGIALE, ap. TDRG / Pl: ~*minte* / E: **învăța** + -*ământ*] **1** Precept din care se deduce un mod de a acționa, de a gândi etc. **2** Învățare (**3**). **3-4** (Domeniu și) activitate de educare și instruire în școli Si: (înv) *învățătorie* (**1-2**). **5** (Pex) Totalitate a instituțiilor școlare. **6** (Îs) ~ *public* (sau *de stat*) Învățământ (**3**) îndrumat și controlat de către organele responsabile ale administrației de stat. **7** (Îs) ~ *elementar* Primă treaptă de învățământ (**3**) în care se predau cunoștințe elementare. **8** (Îs) ~ *superior* Cel mai înalt grad de învățământ (**3**) predat în institute și universități. **9** Domeniu de activitate în care activează personalul didactic Si: *învățătură* (**7**).

învățățel *sm* vz **învățăcel**

învățător, **~oare** [At: COD. VOR. 122/6 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: **învăța** + -(*ă*)*tor*] **1** *a* (Înv) Care transmite sistematic cunoștințe. **2** *a* Care sfătuiește. **3** *a* (Înv) Plin de învățăminte Si: *instructiv*. **4** *smf* Persoană care predă cunoștințe și face educația civică a copiilor în primele clase de școală Si: *dascăl, institutor, învățătoreasă, învățătoriță*. **5** *smf* Persoană care instruiește pe cineva Si: *magistru, preceptor, instructor*, (iuz) *năstăvitor*. **6-7** *smf* (Inițiator sau) propagator al unei doctrine Si: *îndrumător, povățuitor, sfătuitor*. **8** *sm* (Înv; îs) ~*iu de leage* Cunoscător al legilor Cf *jurist, jurisconsult*. **9** *sm* (Înv; îs) ~ *de suflete* Preot.

învățătoreasă *sf* [At: BARCIANU / Pl: ~*rese* / E: **învățător** + -*easă*] (Trs) Învățătoare (**4**).

învățătoresc, **~ească** *a* [At: SBIEREA, F. S. 318 / Pl: ~*ești* / E: **învățător** + -*esc*] De învățător (**4**) Si: *dăscălesc*.

învățătorește *av* [At: DA ms / E: **învățător** + -*ește*] Ca învățătorii (**4**).

învățătorie *sf* [At: SBIERA, F. S. 146 / Pl: ~*ii* / E: **învățător** + -*ie*] **1-2** Învățământ (**3-4**).

învățătoriță *sf* [At: SBIERA, F. S. 261 / Pl: ~*te* / E: **învățător** + -*iță*] (Buc) Învățătoare (**4**).

învățătorime *sf* [At: DEX / Pl: ~*mi* / E: **învățător** + -*ime*] **1** Totalitate a învățătorilor (**4**). **2** Mulțime de învățători (**4**).

învățătură *sf* [At: COD. VOR. 3/14 / Pl: ~*ri* / E: **învăța** + -*ătură*] **1** (Înv) Deprindere. **2** Învățare (**5**). **3** Studiu al unei meserii, al unei cărți Si: *școală, ucenicie*. **4** (Pex) Materie de studiat. **5** Învățare (**6**). **6** Pregătire științifică Si: *instrucție, carte*. **7** Învățământ (**9**). **8** Erudiție. **9** (Pex) Înțelepciune. **10** (Îla) **Cu ~** Erudit. **11** (Îla) **Fără ~** Incult. **12** Sistem de îndrumări teoretice sau practice într-un anumit domeniu de activitate Si: *doctrină*. **13** Principiu teoretic sau practic Si: *precept*. **14** Experiență. **15** Lecție. **16** Pildă. **17** (Spc) Morală a unei fabule. **18** (Îe) **A-i fi cuiva ceva de ~** A-i servi cuiva ceva drept experiență pentru a nu mai greși. **19** (Înv; îs) ~ *bisericească* Predică. **20** (Îas) Cazanie. **21** Sfat. **22** Îndemn. **23** (Îlav) **Cu ~ra cuiva** Povățuit, îndemnat de cineva. **24** (Înv) Dojană. **25** (Îe) **A da cuiva o ~** A învăța minte pe cineva, punându-l în fața unui fapt neplăcut. **26** (Înv) Poruncă. **27** Însărcinare. **28** (Jur; înv; îe) **A da ~** A da ordin Si: *a porunci*. **29** (Îlav) **Cu ~ra cuiva** Din ordinul cuiva. **30** (Îe) **A călca ~ra** A încălca legea. **31** (Îae) A nu urma poruncile bisericești.

învățățel *sm* vz **învățăcel**

învâltora *v* vz **învâltori**

învâltori *vr* [At: CONV. LIT. XL, 203 / V: (cscj) ~*ra* / Pzi: ~*rez* / E: *în*- + **vâltoare**] (Înv) **1** A se năpusti ca o vâltoare. **2** A se învolbura.

învâltorire *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ri* / E: **învâltori**] **1** Năpustire asemenea unei vâltori. **2** Învolburare.

învâlvăi *vtr* [At: DA ms / V: ~*voi* / Pzi: ~*esc* / E: *în*- + **vâlvăi**] (Înv) **1-2** A (se) vâlvăi.

învâlvăta *vr* [At: DIONISIE, C. 204 / Pzi: 3 ~*tează* / E: *în*- + **vâlvătaie**] (D. foc) A crește făcând vâlvătăi Cf *a învâlvora* (**1**).

învâlvoi *v* vz **învâlvăi**

învâlvora *vtr* [At: LUNGIANU, ap. CADE / Pzi: ~*rez* / E: *în*- + **vâlvoare**] **1-2** A (se) aprinde cu vâlvătăi Cf *a (se) învâlvăta*.

învânat, **~ă** *a* [At: MOLNAR-PIUARIU, DR. IV, 387 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *în*- + **vână** + -*at*] **1-2** Cu vene (evidente).

învânăta *v* vz **învineți**

învânătăți *v* vz **învineți**

învânătățire *sf* vz **învinețire**

învânătățit¹ *sn* vz **învinețit¹**

învânătățit², **~ă** *a* vz **învinețit²**

învânăți *v* vz **învineți**

învânățire *sf* vz **învinețire**

învânățit¹ *sn* vz **învinețit¹**

învânățit², **~ă** *a* vz **învinețit²**

învândăcit, **~ă** *a* [At: CV 1950, nr 1, 33 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ger **einwinden**] (Ban) Întortocheat.

învânoșa *vr* [At: MARIAN, D. 61 / Pzi: ~*șez* / E: *în*- + **vânos**] (D. sânge) A deveni vâscos.

învânta *vt* [At: GORJAN, H. II, 7/26 / Pzi: ~*tez* / E: **în** + **vânt**] (Înv) A întinde pânzele unei corăbii.

învântocire *sf* [At: PRIBEAGUL, P. R. 56 / Pl: ~*ri* / E: ns cf *învândăcit*] (Reg) Încâlcire.

învânzoli *vtr vt* [At: DA ms / Pzi: ~*lesc* / E: *în*- + **vânzoli**] (Înv) **1-2** A (se) vânzoli.

învârcioli *vt* [At: DA ms / Pzi: ~*lesc* / E: ns cf *învârti*] (Reg; rar) **1** A înfășura. **2** A încolăci.

învârcoli *vr* [At: DA / Pzi: ~*lesc* / E: *în*- + **vârcoli**] (Îrg) A se zvârcoli.

învârfare *sf* [At: CONACHI, P. 284 / Pl: ~*fări* / E: *în*- + **vârf** + -*are*] (Înv; nob) **1-2** (Umplere cu) vârf.

învârligat, **~ă** *a* vz **îmbârligat**

învârsta *v* vz **învrâsta**

învârstare *sf* vz **învrâstare**

învârstat, **~ă** *a* vz **învrâstat**

învârtăreț, **~eață** *a* [At: IORDAN, L. R. A. 167 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: **învârti** + -*ăreț*] (Fam) Care se descurcă.

învârteală *sf* [At: CONACHI, P. 271 / Pl: ~*eli* / E: **învârti** + -*eală*] **1** Învârtire (**1**). **2** Sucire a corpului, membrelor cu scopul de a provoca râsul Si: *contorsiune*. **3** (Fig) Șiretenie. **4** (Fam; mpl) Manevră necinstită folosită pentru obținerea unor profituri Si: *fraudă, înșelăciune*. **5-6** (Fam) Sustragere a cuiva prin înșelăciune de la obligațiile sale (militare).

învârteci *vt* [At: LB / Pzi: ~*cesc* / E: **învârti** + -*ici*] (Rar) A învârti des.

învârtecuș *sn* [At: I. CR. II, 200 / V: (reg) **~tic~**, **~eguș** / Pl: ~*uri* / E: **învârteci** + -*uș*] **1** Obiect învârtit Si: *întorsătură, întortochetură, sucitură*. **2** (Îcs) *Ineluș*-~ Joc de copii în care cineva trebuie să ghicească la cine se găsește un inel care trece din mână în mână. **3** (Reg; îf *învârticuș*) Adâncime cu vârtej dintr-o apă curgătoare.

învârteguș *sn* vz **învârtecuș**

învârtejat, **~ă** *a* vz **învârtejit**

învârteji [At: DOSOFTEI, V. S. 132/2 / V: (înv) **~tiji**, **~toji** / Pzi: ~*jesc* / E: **în** + **vârtej**] **1** *vt* A lua într-un vârtej. **2-3** *vtr* (D. apă) A (se) învârti repede în cerc, în vârtejuri Si: *a (se) învolbura* (**1-2**). **4** *vi* (Îe) **A i se ~ capul cuiva** A avea amețeli Si: *a ameți*. **5** *vi* (D. fum) A se urca în spirală. **6-7** *vtr* A (se) transforma. **8** *vr* (Reg) A se schimba în bine. **9** *vi* (Înv) A se întoarce brusc din drum. **10** *vr* (Reg) A se însănătoși.

învârtejire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 299 / V: ***~tij~, ~toj~*** / Pl: *~ri* / E: ***învârteji***] **1** Luare într-un vârtej. **2** Învârtire în vârtejuri a apei Si: *învolburare* (**1**). **3** Urcare în spirală a fumului. **4** Transformare. **5** Însănătoșire. **6** (Înv) Întoarcere bruscă din drum. **7** (Spc) Răsucire a pâinii în cuptor. **8** (Reg) Schimbare în bine. **9** (Pex) Agitație. **10** (Pop) Rotație.

învârtejit, ~ă *a* [At: RUSSO, S. 104 / V: ***~jat, ~tij~, ~toj~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învârteji***] **1** Luat într-un vârtej. **2** Învârtit în cerc, în vârtejuri Si: *învolburat* (**1**). **3** Care urcă în formă de spirală. **4** Transformat. **5** (Reg) Însănătoșit. **6** (Înv) Întors brusc din drum. **7** (Reg) Schimbat în bine.

învârtelniță *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 17 / Pl: *~țe* / E: ***învârti*** + *-elniță*] (Bot; reg) Caprifoi (*Lonicera migra*).

învârti [At: NEGRUZZI, S. I, 54 / V: (reg) ***vârti*** / Pzi: *~tesc* / E: slv **врытети**] **1-2** *vtr* A (se) mișca în cerc sau în jurul axei sale Si: *a (se) roti*. **3-4** *vtr* A (se) răsuci. **5** *vr* (Pop) **A se ~ ca un cui într-o căldare** A se agita fără rost, fără a face nici o treabă. **6** *vt* (Pop; îe) **A suci, a ~** A roti în gol. **7** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ casa (locul, capul** sau **pământul) cu cineva** A avea amețeli. **8** *vr* (Îae) A se simți rușinat. **9** *vt* (Pop; îe) **A se ~ într-un călcâi** A fi iute la treabă. **10** *vt* (Îe) **A-și ~ ochii** A privi în toate direcțiile. **11-12** *vtr* (Pop; îe) **A ~ hora** (sau **a se ~ în horă**) A juca într-o horă. **13** *vr* (Fam; îe) **A se ~ pe lângă cineva** (sau **în jurul cuiva**) A căuta să câștige simpatia sau bunăvoința cuiva. **14** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe cineva pe degete** A conduce pe cineva după plac. **15** *vt* A privi ceva pe toate părțile. **16** *vt* A mânui cu dibăcie o unealtă, o armă etc. **17** *vi* A amesteca în ceva cu lingura. **18** *vr* A se plimba dintr-o parte în alta fără scop Si: *a se foi*. **19-20** *vtr* (Fam; fig) A se îndeletnici cu afaceri dubioase. **21-22** *vr* (Fam; fig) A profita în mod (nemeritat sau) necuvenit de un concurs de împrejurări favorabile. **23** *vt* (Pop; îe) **A ~ capul cuiva** A convinge. **24** *vt* (Îae) A determina pe cineva să facă ceva. **25** *vt* (Îae) A câștiga dragostea unei fete. **26** *vt* (Îae) A stăpâni pe cineva. **27** *vt* (Pop; îe) **A ~ de cap pe cineva** A seduce. **28** *vt* A înfășura. **29** *vt* A întoarce arcul unui ceas, al unui mecanism. **30** *vr* (Îe) **A se ~ ca funia în traistă** A nu putea ține direcția în mers, fiind beat. **31-32** *vr* (Îe) **A se ~ ca un prâsnel** (A se mișca sau) a face ceva foarte repede. **33** *vt* (Înv; îe) **A ~ dulapuri** A umbla cu înșelătorii. **34** *vt* (Îvr) A conduce. **35** *vt* A administra. **36** *vt* (Îe) **A ~ capital mare** A investi o sumă mare de bani. **37** *vt* A proceda astfel încât lucrurile să iasă bine. **38** *vr* (Udp „de") A face rost. **39** *vt* A acorda cuiva favoruri, încălcând legea. **40** *vt* A răsuci un obiect între degete. **41** *vt* (Șfg) A depăna.

învârtici *sn* [At: PAMFILE, L. C. 176 / Pl: *~ice* și *~uri* / E: ***învârti*** + *-ici*] (Reg) Cui gros la râșniță, peste care se învârte roata de piatră.

învârticuș *sn* vz ***învârtecuș***

învârtiji *v* vz ***învârteji***

învârtijire *sf* vz ***învârtejire***

învârtijit, ~ă *a* vz ***învârtejit***

învârtire *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 57 / Pl: *~ri* / E: ***învârti***] **1** Mișcare circulară în jurul axei sale sau al unui centru Si: *întoarcere, învârtit^1* (**1**), *învârteală* (**1**), *învârtitură* (**1**), *rotire, sucire*. **2** Mișcare de rotație Si: *învârtit^1* (**2**), *învârtitură* (**2**). **3** (Ccr) Răsucire a unui obiect printre degete Si: *învârtit^1* (**3**), *învârtitură* (**3**). **4** Întoarcere a arcului unui ceas, al unui mecanism Si: *învârtit^1* (**4**). **5** Dans în cerc Si: *învârtit^1* (**5**). **6** Conducere a cuiva după placul său Si: *învârtit^1* (**6**). **7** Mânuire cu pricepere a unei arme sau unelte Si: *învârtit^1* (**7**). **8** Conducere. **9** (Fam) Succes în afaceri Si: *învârtit^1* (**9**). **10** Parvenire pe căi lăturalnice Si: *învârtit^1* (**10**). **11** Acordare de favoruri cuiva, prin încălcarea legii Si: *învârtit^1* (**11**). **12** Mișcare fără rost încoace și-ncolo Si: *învârtit^1* (**12**). **13-14** Eschivare a cuiva prin favoritism de la obligațiile sale (militare) Si: *învârtit^1* (**13-14**). **15** (Ccr; rar) Spațiu comercial, frecventat de multă lume care consumă sau cumpără. **16** (Șfg) Depănare.

învârtit^1 *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***învârti***] **1-7** Învârtire (**1-7**). **8** Conducere. **9-14** Învârtire (**9-14**). **15** (Șfg) Depănare.

învârtit^2, ~ă [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învârti***] **1** *a* Rotit. **2** *a* Răsucit. **3** *a* Înfășurat. **4-5** *sm* (Fam) Persoană care s-a eschivat prin favoritism de la obligațiile sale (militare). **6** *sm* (Fam) Persoană care a ajuns la o situație materială sau socială bună prin mijloace îndoielnice. **7** *sfa* Dans popular cu învârtituri, asemănător cu polca. **8** *sfa* Melodie după care se execută învârtita (**7**). **9** *sf* Prăjitură făcută dintr-o foaie subțire de aluat, umplută cu nuci, mere sau brânză. **10** *a* (D. unelte, arme etc.) Mânuit. **11** *a* Administrat, condus. **12** *a* (Înv; d. persoane) Smintit. **13** *sf* Mâncare țărănească nedefinită mai îndeaproape. **14** *sf* Plăcintă cu brânză sau miere Si: *învârtitură* (**5**).

învârtitor, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învârti*** + *-itor*] **1-2** *a* Care (se) învârtește (**1-2**). **3** *a* Care este în formă de spirală. **4** *sf* Manivelă. **5** *sf* Vârtej.

învârtitură *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***învârti*** + *-tură*] **1-3** Învârtire (**1-3**). **4** (Pop) Ocol. **5** Învârtită (**14**). **6** (Pop) Piruetă. **7** (Pop) Întorsătură. **8** (Fig) Șiretlic. **9** (Fig) Manevră.

învârtoji *v* vz ***învârteji***

învârtojire *sf* vz ***învârtejire***

învârtojit, ~ă *a* vz ***învârtejit***

învârtoșa [At: PSALT. HUR. 184/5 / V: (reg; cscj) ***~și*** / Pzi: *~șez*, (înv) *învârtoș* / E: *în-* + ***vârtos***] **1-2** *vtr* A (se) face tare, vârtos Si: *a (se) întări, a (se) solidifica*. **3-4** *vtr* (D. idei, convingeri) (A face să devină sau) a deveni mai ferme. **5-6** *vtr* (D. sentimente) A (se) intensifica. **7-10** *vtr* (Pop; d. om) A (se) face (mai puternic sau) mai rezistent Si: *a (se) fortifica*. **11** *vr* (D. om) A deveni neîndurător Si: *a se împietri*. **12** *vt* A face rezistent un metal Si: *a oțeli*. **13** *vt* A reconforta. **14** *vr* (D. piele) A se îngroșa. **15** *vr* (Rar) A se întrema.

învârtoșare *sf* [At: PSALT. HUR., cf PSALT. 48/5 / V: ***~șire, ~vrătoșea~*** / Pl: *~șări* / E: ***învârtoșa***] **1** Solidificare. **2** Fermitate a convingerilor Si: *învârtoșat^1* (**2**). **3** Intensificare a sentimentelor Si: *învârtoșat^1* (**3**). **4-5** (Pop) Creștere (a puterii sau) a rezistenței unei persoane Si: *învârtoșat^1* (**4-5**). **6** Împietrire a sufletului Si: *învârtoșat^1* (**6**). **7** Creștere a durității unui metal Si: *învârtoșat^1* (**7**). **8** Îngroșare a pielii Si: *învârtoșat^1* (**8**). **9** Reconfortare. **10** (Rar) Întremare.

învârtoșat^1 *sn* [At: DA ms / V: (reg) ***~șit*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***învârtoșa***] **1-8** Învârtoșare (**1-8**). **9** Reconfortare. **10** (Rar) Întremare.

învârtoșat^2, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 210 / V: ***~șit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învârtoșa***] **1** Întărit. **2** (D. idei, sentimente, convingeri) Intensificat. **3** (Pop; d. om) Fortificat. **4** (Fig; d. suflet) Împietrit^2. **5** Oțelit. **6** Reconfortat. **7** (D. piele) Îngroșat^2. **9** (Rar) Întremat^2.

învârtoși *v* vz ***învârtoșa***

învârtoșime *sf* [At: TDRG / Pl: *~mi* / E: ***învârtoși*** + *-ime*] (Înv) **1** Tărie. **2** Neînduplecare. **3** Încăpățânare.

învârtoșire *sf* vz ***învârtoșare***

învârtoșit^1 *sn* vz ***învârtoșat^1***

învârtoșit^2, ~ă *a* vz ***învârtoșat^2***

învârtoșitură *sf* [At: GCR I, 285/6 / Pl: *~ri* / E: ***învârtoși*** + *-tură*] (Înv) Solidificare.

învârvoma *vt* [At: SEVASTOS, N. 82 / V: (reg) ***~ona*** / E: slv **връхомъ**] (Reg; rar) A umple până la refuz.

învârvomat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 3/1 / V: (reg) ***~onat*** / E: ***învârvoma***] (Înv) **1** Plin pînă la refuz. **2** Abundent. **3** Covârșitor.

învârvona *v* vz ***învârvoma***

învârvonat, ~ă *a* vz ***învârvomat***

învârzat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Ban) Alcătuit din fire de ață sau de sfoară dispuse neregulat, care formează o țesătură ca o sită Cf *încâlcit*.

învârzobi *vt* [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: *~besc* / E: *în-* + ***vârzob***] (Reg) **1** A face crețuri la opinci. **2** A pune curele la opinci.

învâsli *vi* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***vâsli***] (Îrg) A vâsli.

învechi [At: PSALT. SCH. 330 / Pzi: *~chesc* / E: ***în*** + ***vechi***] **1-2** *vtr* (D. obiecte) A (se) face vechi Si: *a (se) uza, a (se) degrada*. **3** *vr* (D. o parte a corpului) A se slăbi. **4** *vt* (D. vin) A se îmbunătăți cu trecerea timpului, căpătând buchet, culoare și un gust deosebit. **5** *vr* A dura vreme îndelungată Si: *a dăinui*. **6** *vr* A ieși din uz. **7** *vr* (D. ființe) A îmbătrâni.

învechime *sfs* [At: DA ms / Pl: *~mi* / E: ***în*** + ***vechime***] (Înv) Vechime.

învechire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***învechi***] **1** Degradare a obiectelor cu timpul. **2** Slăbire a unei părți a corpului din cauza bătrâneții. **3** Îmbunătățire a vinului cu trecerea timpului, prin dobândirea de buchet, culoare și gust deosebit. **4** Dăinuire vreme îndelungată. **5** Ieșire din uz. **6** Îmbătrânire.

învechit, ~ă *a* [At: N. TEST. (1702), ap. GCR I. 346/15 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învechi***] **1** Care a devenit vechi Si: *degradat*[2], *stricat, uzat*. **2** Ieșit din actualitate Si: *anacronic, depășit, perimat*. **3** Care are concepții vechi, depășite. **4** (Pfm; îe) **A fi ~ în rele** A fi deprins cu practicarea unor fapte sau obiceiuri condamnabile. **5** (Pfm; îae) A fi înrăit.

învecina *vrr* [At: DOSOFTEI, V. S. 66/2 / V: (înv; cscj) *~ni* / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***vecin***] **1** (Udp „cu") A fi vecin cu cineva sau cu ceva. **2** A fi alături de ceva sau de cineva. **3** A avea hotar comun.

învecinare *sf* [At: DA ms / V: (înv) *~nire* / Pl: *~nări* / E: ***învecina***] **1** Relație de vecinătate cu cineva sau ceva. **2** Alăturare de ceva sau de cineva. **3** Posedare a unui hotar comun cu cineva sau ceva.

învecinat, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 201 / V: (înv) *~nit* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învecina***] **1** Care este vecin cu cineva sau cu ceva. **2** Care este alături de cineva sau ceva. **3** Care are un hotar comun cu cineva.

învecini *v* vz ***învecina***

învecinici *v* vz ***înveșnici***

învecinicire *sf* vz ***înveșnicire***

învecinicit, ~ă *a* vz ***înveșnicit***

învecinire *sf* vz ***învecinare***

învecinit, ~ă *a* vz ***învecinat***

învecui *vr* [At: I. IORDAN, L. R. A. 203 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***veac***] (Nob) A deveni nemuritor.

învedera [At: DOSOFTEI, V. S. 90 / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***vedere***] **1-2** *vtr* (Ccr) A (se) face vizibil. **3-4** *vtr* (A face să devină sau) a deveni evident Si: *a (se) dovedi, a (se) evidenția*. **5** *vt* (Rar) A face cunoscut Si: *a prezenta*. **6** *vi* (Ban) A lumina.

învederare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 425 / Pl: *~rări* / E: ***învedera***] **1** Căpătare a unui caracter vizibil de către un obiect. **2** Revelare a caracterului evident al unei idei. **3** Aducere la cunoștința publică. **4** (Ban) Luminare.

învederat, ~ă [At: MARCOVICI, D. 320/12 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învedera***] (Liv) **1-4** (Într-un mod) care se poate (vedea sau) înțelege bine Si: *clar, deslușit, evident, limpede, vădit*. **5** Adus la cunoștința publică.

înveghea *vr* [At: PAMFILE, C. Ț. 250 / Pzi: *~ghez* și *~veghi* / E: *în-* + ***veghea***] (Mol; Buc) **1** A băga de seamă. **2** A lua aminte. **3** A se feri să facă un rău. **4** A se învăța minte. **5** A se cuminți.

înveli [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***~văli***, (rar) ***~voli*** / Pzi: *~lesc* și (rar) *învăl* / E: cf slv **валити**] **1-2** *vtr* A (se) acoperi cu ceva. **3** *vt* (Reg) A îmbrobodi miresa ca pe o nevastă. **4** *vt* (Reg; îf *învăli*; îe) **A ~ o fată** A lua de nevastă o fată urmând ca nunta să aibă loc după întoarcerea feciorului din armată. **5** *vt* A acoperi o casă cu țiglă, cu tablă etc. **6** *vt* A acoperi coperta unui caiet sau a unei cărți cu hârtie, material plastic etc. Si: *a îmbrăca*. **7** *vt* A acoperi focul, jarul etc. cu pământ sau cu cenușă pentru a-l face să ardă mocnit. **8** *vt* (Pop; îe) **Ca și pisica: sapă și ~lește** O persoană fățarnică își ascunde faptele rele. **9** *vt* (Rar) A astupa o groapă cu pământ. **10-11** *vtr* (Fig; d. cer) A (se) acoperi cu nori, ceață etc. **12** *vr* (Îe) **Când se ~lește ziua cu noaptea** Pe înserate. **13** *vt* A înfășura urzeala pe sulul dinapoi al războiului de țesut. **14** *vt* (Reg) A trece o țesătură din lână prin piuă. **15-16** *vtr* A (se) înfășura în ceva. **17** *vt* (Pfm; îe) **Rogojina nu te ~lește** O unealtă rea nu poate servi bine.

învelici *vt* [At: MARIAN, O. II, 4 / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + bg **величая**] (Reg) **1** A binecuvânta. **2** A blestema.

învelință *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: *în-* + ***velință***] (Pop) Velință.

învelire *sf* [At: MARIAN, NU. 704 / V: ***~văl~*** / Pl: *~ri* / E: ***înveli***] **1** Acoperire cu ceva Si: *învelit*[1] (**1**), (înv) *învelitură* (**1**). **2** Îmbrobodire a miresei ca o nevastă Si: *învelit*[1] (**2**), (înv) *învelitură* (**2**). **3** Acoperire a unei case cu țiglă, tablă etc. Si: *învelit*[1] (**3**), (înv) *învelitură* (**3**). **4** Acoperire a coperții unui caiet, a unei cărți cu hârtie sau cu material plastic Si: *învelit*[1] (**4**), (înv) *învelitură* (**4**). **5** Acoperire a focului cu pământ sau cu cenușă pentru a-l face să ardă mocnit Si: *învelit*[1] (**5**). **6** Astupare a unei gropi cu pământ Si: *învelit*[1] (**6**), (înv) *învelitură* (**5**). **7** Acoperire a cerului cu nori, ceață, întuneric etc. Si: *învelit*[1] (**7**), (înv) *învelitură* (**6**). **8** Înfășurare a urzelii pe sulul dinapoi al războiului de țesut Si: *învelit*[1] (**8**), *învelitoare* (**1**). **9** Trecere a unei țesături de lână prin piuă Si: *învelit*[1] (**9**), (înv) *învelitură* (**7**). **10** Înfășurare în ceva Si: *învelit*[1] (**10**).

înveliș *sn* [At: MAG. IST. IV, 99/5 / V: (înv) ***~văl~*** / Pl: *~uri* / E: ***înveli*** + *-iș*] **1** Învelitoare (**1**). **2** (Ccr) Copertă de carte Si: (înv) *scoarță*. **3** Material care acoperă o casă Si: *acoperiș*, (rar) *învelitoare* (**3**). **4** Strat exterior al unui obiect, al unui organism etc. Cf *tegument*. **5** (Reg; ccr) Capac care închide celulele larvelor de albină în stupi. **6** Strat al litosferei. **7** Cutie mică Cf *toc*.

învelit[1] *sn* [At: MARIAN, NA. 12 / V: (înv) ***~văl~*** / Pl: *~uri* / E: ***înveli***] **1-10** Învelire (**1-10**).

învelit[2]***, ~ă*** *a* [At: PRAV. 229 / V: (înv) ***~văl~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înveli***] **1** Care este acoperit cu ceva. **2** Care este înfășurat în ceva Cf *împachetat*[2]. **3** (D. cărți, caiete) Care are copertile îmbrăcate în hârtie, material plastic etc. **4** (Pop; d. case) Care este acoperit cu tablă, țiglă etc. **5** (Reg; d. mirese) Care are capul acoperit Si: *îmbrobodit*[2]. **6** (Reg; d. țesăturile de lână) Trecut prin piuă. **7** (Pop; d. flori sau crestele păsărilor) Care este bătut. **8** (Pfm; șie) **A fi ~ ca un pepene** (A fi) foarte gras Si: *rotofei, rotund*. **9** (Fig) Acoperit cu nori, ceață, fum etc. **10** (D. gropi) Astupat cu pământ.

învelitoare *sf* [At: CONACHI, P. 291 / V: (înv) ***~văl~*** / Pl: *~ori* și *~* / E: ***înveli*** + *-(i)toare*] **1** Obiect care servește la învelit[1] (**1**) Si: *înveliș* (**1**), (înv) *învelitură* (**8**). **2** Material cu care se acoperă coperta unei cărți, a unui caiet Si: (înv) *învelitură* (**9**). **3** (Rar) Înveliș (**3**). **4** (Pop) Plapumă. **5** (Pop) Cuvertură. **6** (Reg) Broboadă. **7** (Pop) Față de masă Si: (înv) *învelitură* (**14**). **8** (Pop) Cârpă cu care se înfășoară laba piciorului Si: *obiala*, (înv) *învelitură* (**15**). **9** (Reg) Bucată de pânză de in în care se pune laptele coagulat la scurs pentru a face brânză Si: *strecurătoare*, (înv) *învelitură* (**16**). **10** (Reg) Sul pe care se răsucesc firele la războiul de țesut. **11** (Țes; reg) Femeie care pune firele la război. **12** (Reg) Piuă în care se bat țesăturile de lână. **13** (Reg) Scut. **14** (Pop; îe) **A nu avea** (sau **a nu fi**) **cap de ~** A nu fi femeie. **15** Acoperiș. **16** Copertă.

învelitor, ~oare *a* [At: DA ms / V: ***~văl~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învelit*** + *-tor*] Care învelește (**1**).

învelitură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (înv) ***~văl~*** / Pl: *~ri* / E: ***înveli*** + *-(i)tură*] (Înv) **1-7** Învelire (**1-4, 6-7, 9**). **8-9** Învelitoare (**1-2**). **10** (Rar) Înveliș (**3**). **11** (Pop) Plapumă. **12** (Pop) Cuvertură. **13** (Reg) Broboadă. **14** (Reg) Scut.

învelițel, ~ea *a* [At: DA / V: (înv) ***~văl~*** / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***învelit***[2] + *-el*] **1-2** (Pfm; șhp) Care este învelit[2] (**8**) (și mic) Si: *grăsuț, rotunjor*.

învelitică *af* [At: CONTEMPORANUL IV, 394 / V: (înv) ***~văl~*** / Pl: *~țele* / E: ***învelit***[2] + *-ică*] (Pfm; șhp) **1-2** Care este învelită[2] (**8**) (și mică) Si: *grăsuță, rotunjoară*.

învence *v* vz ***învinge***

învencere *sf* vz ***învingere***

învencut[1] *sn* vz ***învins***[1]

învencut[2]***, ~ă*** *a* vz ***învins***

învenina [At: PISCUPESCU, O. 42/13 / V: (reg) ***~erina, ~vini~*** / Pzi: *~nez*, (înv) *~nin* / E: *în-* + ***venin***, cf lat *invenenare*] **1** *vt* A face ca ceva să devină otrăvitor din cauza veninului Si: *a otrăvi*, (reg) *a înverunăşa*. **2-3** *vtr* (Fig) (A face să devină sau) a deveni neplăcut, greu de suportat Si: *a (se) înrăutăți*. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) umple de supărare Si: *a (se) înfuria*. **6-7** *vtr* A (se) umple de invidie, de ură. **8-9** *vtr* Fig) A (se) umple de amărăciune Si: *a (se) amărî, a (se) mâhni*.

înveninare *sf* [At: DA ms / V: (reg) ***~erin~*** / Pl: *~nări* / E: ***învenina***] **1** Umplere de venin Si: *înveninat*[1] (**1**). **2** Otrăvire cu venin Si: *înveninat*[1] (**2**), (rar) *înveninătură* (**1**). **3** (Fig) Creare cuiva a unor neplăceri greu de suportat Si: *înveninat*[1] (**3**). **4** (Fig) Umplere de supărare Si: *înveninat*[1] (**4**). **5** (Pex) Încărcare a cuiva de invidie și ură Si: *înveninat*[1] (**5**). **6** (Fig) Înrăutățire a unor relații Si: *înveninat*[1] (**6**). **7** (Fig) Întărâtare. **8** Enervare.

înveninat¹ *sn* [At: POLIZU / V: (reg) ***~erin~*** / Pl: *~uri* / E: ***învenina***] **1-6** Înveninare (**1-6**). **7** (Fig) Întărâtare. **8** Enervare.

înveninat²*, *~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 22/8 / V: (reg) ***~erin~, ~vini~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învenina***] **1** Care conține venin Si: *otrăvit²*. **2** (Fig) Plin de amărăciune Si: *amărât, mâhnit*. **3** (Fig) Plin de ură și invidie Si: *veninos*. **4** (Fig) Plin de supărare Si: *înfuriat, întărâtat, supărat*.

înveninător, ~oare *a* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învenina*** + *-(ă)tor*] **1** Care face ca ceva să devină otrăvitor. **2** Care face ca ceva să devină greu de suportat. **3** Care mâhnește. **4** Care umple de invidie și ură. **5** Care înrăutățește relațiile dintre oameni.

înveninătură *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: ***învenina*** + *-(ă)tură*] (Rar) **1** Înveninare (**2**). **2** (Fig) Pornire pătimașă. **3** Supărare mare.

învenoșa *vt* [At: CHEST. V, 175 / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***veninos***] (Reg; d. șerpi) A învenina (**1**) prin mușcătură.

înveregat, ~ă *a* vz ***înverigat***

înverga *vt* [At: DN³ / Pzi: *înverg* / E: it ***invergare***] (Mrn) A fixa pânza pe o vergă.

învergare *sf* [At: LTR / Pl: *~gări* / E: ***înverga***] (Mrn) Fixare a pânzei pe o vergă.

învergela *vt* [At: DA / Pzi: *~lez* / E: *în-* + ***vergela***] (Pop) A vergela.

înveri *vr* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***văr***] (Crp) A se face văr cu cineva.

înveriga [At: PANN, P. V. I, 141/28 / Pzi: *înverig* și *~ghez* / E: *în-* + ***verigă***] **1** *vt* A închide cu lacătul o ușă. **2** *vt* A strânge într-o verigă. **3** *vt* A pune pe cineva în cătușe. **4** *vt* (Pex) A lega pe cineva în lanțuri. **5** *vt* A asedia o cetate. **6** *vr* (Fig; rar; d. fapte, evenimente) A se înlănțui logic prin relații cauzale.

înverigare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: ***înveriga***] **1** Închidere a unei uși cu lacătul. **2** Strângere într-o verigă. **3** Punere a cuiva în cătușe. **4** Legare în lanțuri a cuiva Si: *înlănțuire*. **5** Asediere a unei cetăți. **6** (Fig; rar) Înlănțuire a faptelor, evenimentelor, cauzelor etc.

înverigat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 144 / V: ***~reg~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înveriga***] **1** (D. o ușă) Închis cu lacătul. **2** (D. obiecte) Strâns într-o verigă. **3** (D. persoane) Pus în cătușe. **4** (Pex) Legat în lanțuri. **5** (D. o cetate) Asediat. **6** (D. fapte) Înlănțuit logic.

înverina *sf* vz ***învenina***

înverinare *sf* vz ***înveninare***

înverinat¹ *sn* vz ***înveninat¹***

înverinat², ~ă *a* vz ***înveninat²***

învermănoșa *v* vz ***înviermănoșa***

învermănoșare *sf* vz ***înviermănoșare***

învermănoșat, ~ă *a* vz ***înnviermănoșat***

învernici *v* vz ***învrednici***

înverșuna [At: ECONOMIA, 196/15 / V: ***~vier~, ~vir~***, (reg) ***îngher~*** / Pzi: *~nez* / E: cf mg *verseny*]. **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni necruțător, neînduplecat Si: *a (se) îndârji*. **3** *vr* (D. stări sufletești) A se aprinde. **4** *vt* A întărâta pe cineva împotriva altcuiva. **5** *vt* A excita. **6** *vr* (Reg; d. scroafă) A intra în călduri.

înverșunare *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 115 / V: ***~vier~, ~vir~*** / Pl: *~nări* / E: ***înverșuna***] **1** Îndârjire. **2** Întărâtare. **3** Furie. **4** Patimă. **5** (Fig) Dorință aprinsă și vie. **6** Intensificare a unor stări sufletești.

înverșunat, ~ă *a* [At: ANTIM, P. 130 / V: ***~vier~, ~vir~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înverșuna***] **1-2** Aprins de dorință (sexuală). **3** Îndârjit. **4** Necruțător. **5** Aprig. **6** (D. pasiuni) Intens. **7** (Pex) Înfuriat. **8** Întărâtat împotriva cuiva.

înverunăşa *vt* [At: ALRT II, 51/ Pzi: *~șez* / E: nct] (Reg) A învenina (**1**).

înverzi [At: BARAC, ap. GCR II, 173/40/ Pzi: *~zesc* / E: *în-* + ***verde***] **1** *vt* A colora în verde. **2-3** *vt* (A păta sau) a murdări cu verde. **4-5** *vir* (A deveni sau) a se face verde. **6** *viu* (D. arbori) A înfrunzi. **7** *viu* (D. natură) A se acoperi cu verdeață. **8** *vr* (Fig; d. oameni) A deveni foarte palid de frică, de furie sau mânie. **9** *vt* (Îe) **A i se ~ cuiva ochii** A simți o durere intensă. **10** *vt* (Îae) A-i fi foarte dor de cineva.

înverzire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***înverzi***] **1** Colorare în verde Si: *înverzit¹* (**1**). **2-3** (Pătare sau) murdărire cu verde Si: *înverzit¹* (**2-3**). **4** Înfrunzire a pomilor Si: *înverzit¹* (**4**). **5** Acoperire cu verdeață a naturii Si: *înverzit¹* (**5**). **6** (Fig) Pălire a cuiva din cauza fricii, furiei, mâniei etc. Si: *înverzit¹* (**6**).

înverzit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înverzi***] **1-6** Înverzire (**1-6**).

înverzit², ~ă *a* [At: BĂRAC, A. 11 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înverzi***] **1** Colorat în verde. **2-3** (Pătat sau) murdărit cu verde. **4** (D. copaci) Care a devenit verde. **5** (D. locuri, câmpuri etc.) Acoperit cu verdeață. **6** (Fig; d oameni) Devenit palid de frică, furie, mânie etc.

înverzitor, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înverzi*** + *-tor*] **1-2** (Rar) Care înverzește (**2-3**).

învescut, ~ă *a* vz ***învăscut***

înveseli [At: COD. VOR. 160/9 / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***vesel***] **1-2** *vtr* (A face să fie sau) a deveni vesel Si: (îrg) *a (se) învoioșa* (**1-2**). **3-4** *vtr* A (se) bucura. **5** *vr* A avea bună dispoziție. **6** *vr* (Pex) A se ospăta. **7** *vr* (Pex) A petrece în veselie. **8-9** *vt* (Fig) A face să fie mai puțin (mohorât sau) monoton Si: *a însenina, a lumina*. **10** *vr* (Fig; d. cer) A se însenina.

înveselire *sf* [At: C. PETRESCU, I., II, 174 / Pl: *~ri* / E: ***înveseli***] **1** Dobândire a unei stări de veselie Si: *înveselit¹* (**1**), *învoioșare* (**1**). **2** (Pex) Stare de bună dispoziție Si: *înveselit¹* (**2**), *învoioșare* (**2**). **3** (Pex) Petrecere în veselie Si: *înveselit¹* (**3**). **4-5** (Fig) Dare a unui aspect mai puțin (mohorât sau) monoton Si: *înveselit¹* (**4-5**). **6** Înseninare a cerului Si: *înveselit¹* (**6**). **7** (Pex) Ospăț.

înveselit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: *înveseli*] **1-6** Înveselire (**1-6**). **7** (Pex) Ospăț.

înveselit², ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 192/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înveseli***] **1** Care a devenit vesel, voios, bine dispus Si: (îrg) *învoioșat*. **2** Care petrece în veselie. **3-4** Care este mai puțin (mohorât sau) monoton. **5** (Fig; d. cer) Înseninat².

înveselitor, -oare *a* [At: MINEIUL (1776), 31/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înveseli*** + *-(i)tor*] **1** Care înveselește (**1**). **2** Care creează o stare de bună dispoziție. **3** Care face plăcere Si: *plăcut*. **4-5** Care dă un aspect mai puțin (mohorât sau) monoton.

învesmânta *v* vz ***înveșmânta***

învesmântare *sf* vz ***înveșmântare***

învesmântat¹ *sn* vz ***înveșmântat¹***

învesmântat², ~ă *a* vz ***înveșmântat²***

învesti *vt* [At: COD. PEN. R. P. R., 23 / Pzi: *~tesc* / E: fr ***investir***, lat ***investire***] **1** A pune pe cineva în mod oficial în posesia unui drept. **2** A conferi cuiva o demnitate. **3** (C. i. acte publice) A prevedea cu toate formele legale. **4** (Înv) A acorda cuiva învestitura (**2**). **5** (Cmr; imp) A aloca un fond într-o întreprindere Si: *a investi*. **6** (Înv) A asedia.

învestire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***învesti***] **1** Punere a cuiva în mod oficial în posesia unui drept. **2** Împuternicire dată cuiva spre a exercita o autoritate etc. **3** Confirmare într-o demnitate. **4** Prevedere a unui act public cu toate formele legale. **5** (Cmr ; imp) Alocare a unui fond într-o întreprindere. **6** (Înv) Asediere.

învestit¹, *~ă* *a* [At: LEG. EC. PL., 176 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învesti***] **1** Care a primit oficial un drept. **2** Care a fost desemnat pentru a exercita o autoritate. **3** Care a fost confirmat într-o demnitate. **4** (D. acte publice) Prevăzut cu toate formele legale. **5** (Înv; d. o cetate) Asediat.

învestit², ~ă *a* vz ***înveștit²***

învestitor, ~oare *smf* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: it ***investitore***] **1** Persoană care învestește pe cineva în mod oficial cu un drept. **2** Persoană care desemnează pe cineva pentru a exercita o autoritate. **3** Persoană care confirmă pe cineva într-o demnitate. **4** Persoană care acordă cuiva un titlu.

învestitură *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ri* / E: ***învesti*** + *-tură*] **1-2** (Înv) Act solemn prin care cineva era învestit cu (o demnitate sau) un drept etc. Si: (înv) *înveșmântătură* (**3-4**). **3** (Înv) Act prin care seniorul acorda vasalului său un beneficiu, o feudă. **4** Act de numire a unui prelat. **5** Act prin care un partid politic desemnează un candidat pentru o funcție electivă. **6** (Înv) Ceremonie prin care cineva obținea titlul de cavaler.

învestmânta *v* vz ***înveșmânta***

învestmântare *sf* vz ***înveșmântare***

învestmântat[1] *sn* vz ***înveșmântat[1]***

învestmântat[2], ~ă *a* vz ***înveșmântat[2]***

învesca *v* vz ***învește***

înveșmânta [At: BĂLCESCU, M. V. 597 / V: ***~esm~, ~estm~, ~știm~*** / Pzi: *~mânt, ~tez* / E: ***în + veșmânt***] **1-2** *vtr* A (se) îmbrăca. **3** *vt* A pune cuiva un veșmânt de gală în vederea unei solemnități, a unui ritual etc.

înveșmântare *sf* [At: DA ms / V: ***~esm~, ~estm~, ~știm~*** / Pl: *~tări* / E: ***înveșmânta***] **1** Acoperire cu veșminte Si: *îmbrăcare, înveșmântat[1]* **(1)**, *înveșmântătură* **(1)**, (înv) *înveștere* **(1)**, *înveștit[1]* **(1)**. **2** Îmbrăcare a cuiva în haine de gală pentru o festivitate Si: *înveșmântat[1]* **(2)**, *înveșmântătura* **(2)**. **3** (Rar; pex) Îmbrăcăminte.

înveșmântat[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~esm~, ~estm~, ~știm~*** / E: ***înveșmânta***] **1-2** Înveșmântare **(1-2)**.

înveșmântat[2], ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. II, 73 / V: ***~esm~, ~estm~, ~știm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înveșmânta***] **1** Acoperit cu veșminte Si: *îmbrăcat, înveștit[2]* **(1)**. **2** Îmbrăcat cu haine de gală pentru o festivitate.

înveșmântătură *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ri* / E: ***înveșmânta*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1-2** Înveșmântare **(1-2)**. **3-4** (Înv) Învestitură **(1-2)**.

înveșnici [At: MARCOVICI, D. 132 / V: ***~ecin~*** / Pzi: *~icesc*, (înv) *~icez* / E: *în-* + ***veșnic***] **1** *vt* A face ca ceva să fie veșnic Si: *a eterniza, a perpetua*. **2** *vi* (Mtp; rar) A rămâne într-un anumit loc pentru totdeauna.

înveșnicire *sf* [At: DA ms / V: ***~ecin~*** / Pl: *~ri* / E: ***înveșnici***] **1** Eternizare. **2** (Rar) Rămânere pentru totdeauna undeva.

înveșnicit, ~ă *a* [At: (a 1819) URICARIUL, I, 126 / V: ***~ecin~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înveșnici***] **1** Făcut să rămână veșnic. **2** (Rar; în poezia mistică) Rămas pentru totdeauna undeva.

învește [At: CORESI, PS. 87 / V: (cscj) ***~șca, ~ti*** / Pzi: *~esc, învăsc*, (sst) *~eștiu*; Ps: *înveștii, învăscui* / E: ml ***investire***] (Îrg) **1-2** *vtr* A (se) înveșmânta **(1-2)**. **3** *vr* A se împodobi. **4-5** *vtr* A (se) acoperi.

înveștere *sf* [At: PSALT. HUR., ap. DA ms / V: ***~tire*** / Pl: *~ri* / E: ***învește***] (Înv) **1** Înveșmântare **(1)**. **2** (Ccr) Veșmânt. **3** Împodobire. **4** Acoperire.

înveşti *v* vz ***învește***

înveștire *sf* vz ***înveștere***

înveștit[1] *sn* [At: PSALT. HUR. 214/22 / Pl: *~uri* / E: ***înveşti***] (Înv) **1** Înveșmântare **(1)**. **2** (Ccr) Veșmânt. **3** Împodobire. **4** Acoperire.

înveștit[2], ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O., I, 248 / V: ***~est~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înveşti***] (Înv) **1** Înveșmântat[2] **(1)**. **2** Împodobit. **3** Acoperit.

înveștit[3], ~ă *a* vz ***învăscut***

înveștmânta *v* vz ***înveșmânta***

înveștmântare *sf* vz ***înveșmântare***

înveștmântat[1] *sn* vz ***înveșmântat[1]***

înveștmântat[2], ~ă *a* vz ***înveșmântat[2]***

înveterat, ~ă *a* vz ***inveterat***

învia [At: COD. VOR. 156/1 / V: (înv) ***~iua***, (cscj) ***~ie*** (Ps: *înviș* și *învisei*) / Pzi: *~viu, ~iez* / E: *în-* + ml ***vivere***] **1** *vi* A căpăta viață. **2** *vi* A reveni la viață, după moarte. **3** *vtf* A readuce la viață Si: *a resuscita*. **4-5** *vti* (Fig) (A face să revină sau) a reveni în memorie. **6** *vi* (Fig; d. vegetație) A renaște după sfârșitul iernii. **7** *vi* (D. insecte) A se trezi din amorțire, primăvara. **8-9** *vtr* (Fig) A (se) umple de putere, de vlagă, de viață Si: *a (se) anima, a (se) înviora*. **10** *vt* (Fig) A regenera. **11** *vr* A se însănătoși încetul cu încetul după o boală grea.

înviat, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 31/31 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învia***] **1** (Mtp) Care a căpătat viață. **2** Revenit la viață, după moarte. **3** Readus la viață. **4-5** (Readus sau) revenit în memorie. **6** (D. vegetație) Renăscut după sfârșitul iernii. **7** Căruia i s-a dat putere. **8** (Fig) Care s-a umplut de putere și voiciune Si: *animat, înviorat[2]*. **9** Însănătoșit după o boală grea. **10** (Fig) Regenerat.

învicleni *vtir* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***vicleni***] (Înv) **1-3** A vicleni **(1-3)**.

învidiere *sf* vz ***invidiere***

învie *v* vz ***învia***

înviere *sf* [At: COD. VOR. 61/3 / P: *~vi-e~* / V: (înv) ***~iiare*** / Pl: *~ri* / E: ***învia***] **1** Trezire la viață. **2** Revenire la viață, după moarte. **3** Sărbătoare creștină a Paștelui, în care se comemorează revenirea la viață a lui Iisus Hristos. **4** Noapte care precedă învierea **(2)**. **5** Slujbă religioasă care se oficiază în noaptea Paștelui. **6** (În religia creștină; șîs ~ *morților*) Înviere **(2)** a celor morți în ziua judecății de apoi. **7** (Reg) Naștere a unui copil. **8** Readucere la viață. **9-10** (Readucere sau) revenire în memorie. **11** (Fig) Renaștere a vegetației după sfârșitul iernii. **12** Trezire a insectelor din amorțire, primăvara. **13** (Fig) Recâștigare a puterilor și a voiciunii. **14** Însănătoșire încetul cu încetul după o boală grea. **15** (Fig) Regenerare. **16** (Fig) Înviorare.

înviermăna *vr* [At: DA ms / V: ***~mâna*** / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***vierme***] A înviermănoșa.

înviermănoșa [At: CANTEMIR, HR. 386 / V: ***~ver~, ~mân~***, (cscj) *~și* / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***viermănos***] (Înv) A face viermi Si: *a înviermăna*.

înviermănoșare *sf* [At: DA ms / V: ***~ver~, ~șire, ~mân~*** / Pl: *~șări* / E: ***înviermănoșa***] Umplere de viermi.

înviermănoșat, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~ver~, ~oșit, ~mân~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înviermănoșa***] **1** Plin de viermi Si: *înviermănat* **(1)**. **2** Găunos.

înviermănoși *v* vz ***înviermănoșa***

înviermănoșire *sf* vz ***înviermănoșare***

înviermănoșit, ~ă *a* vz ***înviermănoșat***

înviermâna *v* vz ***înviermăna***

înviermânat, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înviermâna***] **1** Înviermănoșat **(1)**. **2** Găunos.

înviermânoșa *v* vz ***înviermănoșa***

înviermânoșare *sf* vz ***înviermănoșare***

înviermânoșat, ~ă *a* vz ***înviermănoșat***

învierșuna *v* vz ***înverșuna***

învierșunare *sf* vz ***înverșunare***

învierșunat, ~ă *a* vz ***înverșunat***

învietor, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, P. II, 78 / V: ***~viit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învia*** + *-ător*] (Rar) **1** Care dă viață. **2** Care face să renască. **3** Care regenerează. **4** (Mtp; îs) *Apă ~oare* Apă care are puterea de a învia **(2)** pe cineva Cf *apă vie*.

învietui [At: (a. 1765) URICARIUL, I, 271/ Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***viață***] **1** *vt* A da viață Si: *a însufleți*. **2** *vr* A căpăta viață.

învietuit, ~ă *a* [At: GALAN, Z. R. 160 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învietui***] (Rar) Care a căpătat viață Si: *animat, însuflețit*.

învifora [At: MINEIUL (1776), 198[1]/1 / V: (cscj) ***~rî*** / Pzi: *~rez*, (rar) *învifor* / E: *în-* + ***vifor***] (Pop) **1** *vi* (D. vifor) A bate cu putere. **2** *vt* (D. vifor) A surprinde pe cineva pe drum. **3** *vt* (Fig) A tulbura foarte rău pe cineva. **4** *vt* (Fig) A goni pe cineva ca și cum ar fi mânat de vifor. **5** *vt* (Fig) A îndârji.

înviforare *sf* [At: DA ms / V: ***~râre*** / Pl: *~rări* / E: ***învifora***] **1** Viscolire puternică. **2** Surprindere a cuiva pe drum de către vifor. **3** (Fig) Tulburare puternică. **4** (Fig) Gonire a cuiva ca și cum ar fi mânat de vifor. **5** (Fig) Îndârjire.

înviforat, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. II, 9 / V: ***~rât, ~rit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învifora***] **1** Bătut de vifor. **2** (Pex) Furtunos, înverșunat ca viforul Si: *vijelios, năvalnic*. **3** (Fig) Tulburat. **4** (Fig) Îndârjit. **5** (Fig) Gonit.

înviforâre *sf* vz ***înviforare***

înviforât, ~ă *a* vz ***înviforat***

înviforit, ~ă *a* vz ***înviforat***

învifori *v* vz ***învifora***

învigora [At: ALEXI, W. / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***vigoare***] **1-2** *vtr* A (se) face viguros Si: *a (se) înzdrăveni* **(3-4)**.

învigorare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***învigora***] Dobândire a vigorii.

învigorat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învigora***] **1** Înzdrăvenit[2]. **2** Înviorat[2] **(4)**.

înviiare *sf* vz ***înviere***

înviitor, ~oare *a* vz ***învietor***

învincătură *sf* [At: PALIA (1582), ap. GCR I, 35/27 / Pl: *~ri* / E: ***învinge*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1-4** Învingere **(1-4)**.

învince *v* vz ***învinge***

învinceală *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 197 / Pl: *~celi* / E: ***învinci*** + *-eală*] (Înv) Victorie.

învincere *sf* vz ***învingere***

învinci *v* vz ***învinge***

învincire *sf* vz ***învingere***

învincit, ~ă *a* vz ***învins***[2]

învineteți [At: DA ms / V: ***~vânăt~*** / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***vânăt*** + *-ăți*] (Reg) **1-5** *vtri* A învineți **(1-5)**.

învineța *v* vz ***învineți***

învinețeală *sf* [At: MDA ms / Pl: *~eli* / E: ***învineți***] **1-5** Învinețire **(1-5)**.

învineți [At: CORESI, EV. 158/36 / V: (nob) ***~vânătăți, ~vânăți***, (rar; cscj) ***~vânăta, ~ța*** / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***vânăt***] **1-2** *vtr* A (se) face vânăt Si: (reg) *a (se) învineteți* **(1-2)**. **3** *vt* A face cuiva vânătăi Si: (reg) *a învineteți* **(3)**. **4** *vt* (Pex) A snopi în bătaie Si: (reg) *a învineteți* **(4)**. **5** *vi* A se face vânăt la față de frig, de durere etc. Si: (reg) *a se învineteți* **(5)**.

învinețire *sf* [At: EMINESCU, P. 184 / V: ***~vânătăț~, ~vânăț~*** / Pl: *~ri* / E: ***învineți***] **1** Colorare în vânăt Si: *învinețeală* **(1)**, *învinețit*[1] **(1)**. **2** (Pex) Culoare vânătă Si: *învinețeală* **(2)**, *învinețit*[1] **(2)**. **3** Producere de vânătăi prin lovirea cuiva Si: *învinețeală* **(3)**, *învinețit*[1] **(3)**. **4** (Pex) Snopire în bătaie Si: *învinețeală* **(4)**, *învinețit*[1] **(4)**. **5** Colorare în vânăt din cauza frigului, mâniei, durerii etc. Si: *învinețeală* **(5)**, *învinețit*[1] **(5)**. **6** (Fig; rar) Umbră.

învinețit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~vânătățit, ~vânăț~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***învineți***] **1-5** Învinețire **(1-5)**. **6** (Fig; rar) Umbră.

învinețit[2]***, ~ă*** *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 311/ V: ***~vânătățit, ~vânăț~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învineți***] **1** Colorat în vânăt. **2** Căruia i s-au produs vânătăi prin lovire. **3** (Pex) Snopit în bătaie. **4** Care a devenit vânăt de frig, durere, mânie etc.

învingător, ~oare *smf, a* [At: N. TEST. (1648), ap. GCR I 129/16 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învinge*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Persoană) care și-a înfrânt adversarul în luptă Si: *biruitor*. **3-4** (Persoană) care s-a dovedit superioară celorlalți într-o întrecere sportivă Si: *câștigător*.

învinge [At: MOXA, 403/10 / V: (înv) ***~nce, ~vence, ~nci*** / Pzi: *înving* / E: *în-* + lat ***vincere***] **1** *vt* A înfrânge adversarul în luptă Si: *a doborî*. **2** *vt* A se dovedi superior adversarului într-o întrecere sportivă Si: *a triumfa*. **3-4** *vtr* A(-și) stăpâni o pasiune, o slăbiciune. **5** *vt* A fi copleșit de o pasiune. **6** *vt* (Pex) A duce până la capăt. **7** *vr* (Reg; nob) A se lupta. **8** *vt* (Înv) A ieși deasupra Si: *a prevala*. **9-10** *vtr* (Înv) A (se) obliga să plătească o datorie, dare etc.

învingere *sf* [At: PRAXIUL, ap. GCR I, 15/2 / V: (înv) ***~nce~, învencere, ~ncire, vencere, vincere, vincire*** / Pl: *~ri* / E: ***învinge***] **1** Înfrângere a unui adversar în luptă Si: *învins*[1] **(1)**, (înv) *învincătură* **(1)**. **2** Dovedire a superiorității într-o întrecere sportivă Si: *învins*[1] **(2)**, (înv) *învincătură* **(2)**. **3** Autocontrol al pasiunilor, slăbiciunilor proprii Si: *învins*[1] **(3)**, (înv) *învincătură* **(3)**. **4** Aflare sub influența unei mari pasiuni Si: *învins*[1] **(4)**, (înv) *învincătură* **(4)**. **5** (Înv) Obligare de a plăti o datorie, o dare etc. Si: *învins*[1] **(5)**. **6** (Reg; nob) Luptă. **7** (Înv) Prevalare.

învinina *a* vz ***învenina***

învininat, ~ă *a* vz ***înveninat***[2]

învinoșa *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~șez* / E: *în-* + ***vin*** + *-oșa*] **1-2** (Reg; rar) A (se) ameți de vin. **3-4** (Pex) A (se) îmbăta.

învinoșat, ~ă *a* [At: H V, 148 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învinoșa***] (Reg) **1** Amețit de vin. **2** Beat[1].

învinovăți [At: BELDIMAN, O. 24/11 / Pzi: *~țesc* / E: *în-* + ***vinovat***] **1-2** *vtr* A (se) considera vinovat Si: *a (se) învinui* **(1-2)**. **3-4** *vtr* A (se) declara vinovat Si: *a (se) acuza, a (se) învinui* **(3-4)**. **5** *vr* (Înv; nob) A se face vinovat, meritând să fie condamnat.

învinovățire *sf* [At: PRAVILA (1814), 17/14 / Pl: *~ri* / E: ***învinovăți***] **1-2** Considerare vinovat a cuiva (de către sine însuși sau) de către altcineva Si: *învinuire* **(1-2)**, *învinuit*[1] **(1-2)**. **3-4** Declarare a cuiva vinovat (de către sine însuși sau) de către altcineva Si: *învinuire* **(3-4)**, *învinuit*[1] **(3-4)**, *acuzare*. **5** (Înv) Vină.

învinovățit, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învinovăți***] **1-4** (Persoană) care (se consideră sau) se declară vinovată Si: *învinuit*[2] **(1-4)**. **5-6** (Persoană) care este considerată vinovată Si: Si: *acuzat, învinuit*[2] **(5-6)**.

învinovățitor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învinovăți*** + *-(i)tor*] **1-2** (Nob) (Persoană) care declară pe cineva vinovat Si: *învinuitor* **(1-2)**.

învins[1] *sn* [At: PANN, E. II, 153/8/ V: ***~vencut*** / Pl: *~uri* / E: ***învinge***] **1-5** Învingere **(1-5)**. **6** (Reg; nob) Luptă. **7** (Înv) Prevalare.

învins[2]***, ~ă*** [At: NEGRUZZI, M.T. 413 / V: (înv) ***~ncit***, (înv) ***învencut***[2] / Pl: *~nși, ~e* / E: ***învinge***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este înfrântă în luptă. **3-4** *smf, a* (Persoană) care a pierdut locul fruntaș într-o întrecere sportivă. **5** *a* (Fig) Combătut într-o discuție. **6** *a* (Fig) Copleșit[2] **(5)**. **7-8** *smf, a* (Persoană) care nu mai are putere de a opune rezistență. **9** *smf* Supus.

învinui [At: VARLAAM, C. 68/1 / V: (înv) ***vinui*** / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***vină*** + *-ui*] **1-4** *vtr* A (se) învinovăți **(1-4)**. **5** *vt* (Spc) A acuza pe cineva în fața unei instanțe judecătorești Si: *a inculpa*. **6** *vt* (Fig; înv) A săvârși. **7** *vt* (Înv) A căuta pricină de reproș cuiva. **8** *vt* (Reg) A suspecta pe cineva de ceva.

învinuire *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 58 / Pl: *~ri* / E: ***învinui***] **1-4** Învinovățire **(1-4)**. **5** (Jur; spc) Acuzare a unei persoane în fața unei instanțe judecătorești Si: *inculpare*. **6** Căutare a unei pricini de reproș cuiva Si: *învinuit*[1] **(5)**. **7** Suspectare a cuiva de ceva Si: *învinuit*[1] **(6)**. **8** (Ccr) Culpă.

învinuit[1] *sn* [At: BUL. COM. IST., II, 142 / V: (înv) ***vinuit*** / Pl: *~uri* / E: ***învinui***] **1-4** Învinovățire **(1-4)**. **5-6** Învinuire **(6-7)**. **7** (Ccr) Culpă.

învinuit[2]***, ~ă*** [At: DDRF / V: (înv) ***vinuit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învinui***] **1-6** *smf, a* Învinovățit **(1-6)**. **7-8** *smf* (Jur; spc) Inculpat **(3-4)**. **9** *sf* (Înv; îf *vinuită*) Acuzație.

învinuitor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învinui*** + *-(i)tor*] **1-2** Învinovățitor **(1-2)**.

inviola *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~lez* / E: *în-* + ***violent***] (Reg) A se mânia.

înviora [At: PISCUPESCU, O. 182/3 / V: (reg) ***înghi~***, (nob; cscj) ***~ri*** / Pzi: *~rez* / E: nct] **1-2** *vtr* (A da sau) a prinde viață Si: (reg) *a (se) învioșa* **(1-2)**. **3-6** *vtr* A (se) face (mai) vioi. **7-8** *vtr* A (se) trezi din amorțeală Si: *a (se) dezmorți*. **9-10** *vtr* (A face pe cineva să-și revină sau) a-și reveni în simțiri. **11-12** *vtr* (Fig) A (se) însufleți. **13-14** *vtr* A (se) înveseli. **15-16** *vtr* A (se) îmbărbăta. **17** *vr* A se întrema după o boală.

înviorare *sf* [At: PISCUPESCU, O. 135/10 / P: *~vi-o~* / Pl: *~rări* / E: ***înviora***] **1** Trezire la viață Si: *înviorat*[1] **(1)**, (reg) *învioșare* **(1)**, *învioșat*[1] **(1)**. **2** Scuturare a cuiva din amorțeală Si: *înviorat*[1] **(2)**, (reg) *învioșare* **(2)**, *învioșat*[1] **(2)**. **3-4** Căpătare a unei vioiciuni (mai mari) Si: *înviorat*[1] **(3-4)**, (reg) *învioșare* **(3-4)**, *învioșat*[1] **(3-4)**. **5** Întremare după o boală Si: *înviorat*[1] **(5)**. **6-7** (Revenire sau) determinare a cuiva să revină în simțiri Si: *înviorat*[1] **(6-7)**. **8** Complex de exerciții ușoare executate de obicei dimineața la trezire pentru recăpătarea tonusului. **9** Înveselire. **10** Îmbărbătare. **11** Împrospătare. **12** (Ccr) Putere.

înviorat[1] *sn* [At: DA ms / P: *~vi-o~* / Pl: *~uri* / E: ***înviora***] **1-7** Înviorare **(1-7)**. **8** Înveselire. **9** Îmbărbătare. **10** Împrospătare. **11** (Ccr) Putere.

înviorat[2]***, ~ă*** *a* [At: SLAVICI, N. II, 292 / P: *~vi-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înviora***] **1** Căruia i s-a dat viață Si: (Mol) *învioșat*[2] **(1)**. **2** Care a prins viață Si: (Mol) *învioșat*[2] **(2)**. **3** Care a devenit mai vioi Si: (Mol) *învioșat*[2] **(3)**. **4** Trezit din amorțeală Si: (Mol) *învioșat*[2] **(4)**. **5-6** Care (și-a revenit sau) a fost făcut să-și revină în simțiri. **7** (Fig) Însuflețit. **8** Înveselit. **9** Îmbărbătat. **10** Întremat după o boală.

înviorator, ~oare *a* vz ***înviorător***

înviorător, ~oare *a* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 101/ V: ***~rat~*** / P: *~vi-o~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înviora*** + *-(ă)tor*] **1** Care dă viață. **2** Care face să fie mai vioi. **3** Care trezește din amorțeală. **4** Care face pe cineva să-și revină în simțiri. **5** Care înveselește. **6** Care îmbărbătează. **7** Care împrospătează.

înviori *v* vz ***înviora***

înviosa *vtr* [At: NECULCE, ap. LET. II, 365/3 / V: (cscj) *~și* / P: *~vi-o~* / Pzi: *~șez* / E: cf *viu*] (Mol) **1-2** A (se) înviora **(1-2)**.

înviosare *sf* [At: (a 1828) URICARIUL, II, 184 / V: *~șire* / Pl: *~șări* / E: **înviosa**] (Mol) **1-4** Înviorare **(1-4)**. **5** Încurajare.

înviosat¹ *sn* [At: DA ms / P: *~vi-o~* / Pl: *~uri* / E: **înviosa**] (Mol) **1-4** Înviosare **(1-4)**. **5** Încurajare.

înviosat², ~ă *a* [At: I. IONESCU, C. 120 / V: (reg) *~șet* / Pl: *~ați, ~e* / E: **înviosa**] (Mol) **1-4** Înviorat **(1-4)**.

înviosător, ~oare *sf* [At: DA ms / P: *~vi-o~* / Pl: *~i, ~oare* / E: **înviosa** + *-(ă)tor*] **1-2** (Mol) Care înviosează **(1-2)**.

învioset, ~ă *a* vz **înviosat**

înviosi *v* vz **înviosa**

înviosire *sf* vz **înviosare**

învirșuna *v* vz **înverșuna**

învirșunare *sf* vz **înverșunare**

învirșunat, ~ă *a* vz **înverșunat**

învis, ~ă [At: CORESI, EV. 127 / Pl: *~iși, ~e* / E: **învie**] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care a înviat.

învisteri *vt* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: *în-* + **visterie**] (Îvr) A păstra în visterie.

învisterit, ~ă *a* [At: OCTOIH, ap. BV II, 207 / Pl: *~iți, ~e* / E: **învisteri**] (Înv) Păstrat în visterie.

învita¹ *v* vz **invita**

învita² [At: ANON. CAR. / V: (reg) **~ngi~, ~nji~, ~nzi~**/ Pzi: *învit*, (iuz) *~tez* / E: ml **invitare**] (Îrg) **1** *vt* A îndemna. **2** *vt* A provoca. **3** *vt* A instiga. **4** *vt* A năsoci. **5** *vr* A se aduna pentru a se ridica împotriva cuiva Si: (înv) *a se îngloti, a se pâlcui*. **6** *vt* (Trs) A deschide apetitul. **7** *vr* (D. vacă) A fi în călduri.

învitare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 52/2 / Pl: *~tări* / E: **învita²**] (Îrg) **1** Îndemn. **2** Provocare. **3** Instigare. **4** Imbold. **5** Născocire. **6** Adunare pentru a se ridica împotriva cuiva Si: *învitat²* **(6)**. **7** Deschidere a apetitului Si: *învitat²* **(7)**. **8** Manifestare a căldurilor la vacă Si: *învitat²* **(8)**.

învitat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **învita**] (Îrg) **1** Îndemn. **2** Provocare. **3** Instigare. **4** Imbold. **5** Născocire. **6-8** Învitare **(6-8)**.

învitat², ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: **învita²**] (Îrg) **1** Îndemnat. **2** Provocat.

învitător, ~oare *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 131/3 / Pl: *~i, ~oare* / E: **învita²** + *-(ă)tor*] (Îrg) **1** Provocaror. **2** Instigator.

învitătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: **învita²** + *-tură*] (Îrg) Provocare.

înviua *v* vz **învia**

învoalbe [At: PSALT. 210/7 / V: (cscj) **~volba, ~volva, ~volma, ~volbi, ~vulbi** / Pzi: *învolb* / E: ml **involvo**] **1-2** *vtr* (D. apă, nori, valuri, praf) A (se) învolbura. **3** *vr* (D. păsări; îf *~volva*) A se înălța. **4** *vr* (D. ființe) A se învârti. **5** *vt* A înfășura. **6** *vt* (Spc) A pregăti firele pentru înnăvădit. **7** *vr* (Reg; d. plante) A se dezvolta. **8-9** *vtr* (Ban; d. ochi) A (se) deschide larg. **10** *vr* (D. ființe) A se opri brusc. **11** *vt* (Spc) A răsuci caierul. **12** *vt* (Spc) A înfășura pânza țesută pe sul. **13** *vr* (Trs; îe) **A (i) se ~** A i se face rău de prea multă mâncare.

învoca *v* vz **invoca**

învocare *sf* vz **invocare**

învocat¹ *sn* vz **invocat¹**

învocat², ~ă *a* vz **invocat²**

învoi [At: DOSOFTEI, V. S. 221 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + **voie**] **1** *vt* (Mol) A acorda cuiva ceea ce cere Si: *a îngădui, a permite*. **2** *vt* (Buc; îe) **A ~ pe cineva** A mulțumi pe cineva. **3** *vt* (Înv; pbl) A admite. **4** *vi* (Înv) A favoriza. **5** *vi* (Înv) A fi de acord. **6** *vr* A ajunge la o înțelegere cu cineva. **7** *vr* (Îe) **A se ~ din preț** (sau **asupra prețului**) A se pune de acord asupra prețului. **8** *vr* (Spc) A se pune de acord asupra zestrei. **9** *vr* A se declara de acord cu ceva Si: *a consimți*. **10** *vr* A adera la ceva. **11** *vr* A se tocmi. **12** *vr* A se angaja. **13** *vrr* A trăi în bună înțelegere cu cineva. **14** *vrr* A se reconcilia. **15** *vrr* A fi în concordanță Si: *a se potrivi*. **16** *vt* A permite cuiva să lipsească pentru scurt timp de la o anumită activitate, precum școală, serviciu etc.

învoială *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 374/6 / P: *~vo-ia~* / Pl: *~ieli*, (rar) *~iele*, (înv) *~le* / E: **învoi** + *-eală*] **1** Înțelegere prealabilă Si: *acord, aranjament, convenție, pact*. **2** (Îe) **A face** (sau **a cădea la**) **~** A cădea de acord. **3** (Jur) Tranzacție. **4** (La cumpărături) Tocmeală. **5** (La angajarea unei munci) Acord asupra condițiilor de plată. **6** (Pex) Contract. **7** (Îs) ~ *agricolă* Contract agricol. **8** (Îs) *Legea ~ielilor agricole* Lege votată de parlament după răscoalele țărănești din 1907. **9** Condiție. **10** Angajament. **11** Concordanță de opinii și de caractere Si: *înțelegere*. **12** (Pop; îe) **Mai bine varză acră cu ~, decât zahăr dulce cu cârteală** Mai bine trai în sărăcie dar cu bună înțelegere, decât în belșug cu ceartă. **13** (Îs) *Bună ~* Angajament în urma convenirii de bună voie asupra unor condiții. **14** (Jur) Împăcare la judecată. **15** (Înv) Concesie.

învoiesa *v* vz **învoiosa**

învoiesare *sf* vz **învoiosare**

învoiesat, ~ă *a* vz **învoiosat**

învoinici *vr* [At: PANN, P. V. 126 / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + **voinic**] (Rar) **1** A deveni voinic. **2** A se înzdrăveni.

învointa *vt* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 107/25 / Pzi: *~tez* / E: **învoință**] (Înv; nob) **1** A permite. **2** A acorda **(3)**.

învointare *sf* [At: LET. II, 175/4 / Pl: *~tări* / E: **învointa**] (Înv) Permisiune.

învoință *sf* [At: CANTEMIR, IST. 109 / Pl: *~țe* / E: cf *învoi*] (Înv; nob) **1** Acord **(1)**. **2** Consimțământ **(2)**.

învoiosa *vtr* [At: DOSOFTEI, V. S. 165 / V: (înv) **~iesa** / Pzi: *~sez* / E: *în-* + **voios**] **1-2** A (se) înveseli **(1-2)**.

învoiosare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 168 / V: (înv) **~ies~** / Pl: *~șări* / E: **învoiosa**] **1-2** Înveselire **(1-2)**. **3** Stare de bună dispoziție.

învoiosat, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1814), 108/25 / V: (înv) **~ies~** / Pl: *~ați, ~e* / E: **învoiosa**] Înveselit **(1)**.

învoire *sf* [At: BĂRAC, A. 69/10 / Pl: *~ri* / E: **învoi**] **1** Acordare cuiva a ceea ce cere Si: *învoit¹* **(1)**. **2** Obținere a unei permisiuni Si: *învoit¹* **(2)**. **3-4** (Îlav) **Cu** (sau **fără**) **~a cuiva** (Cu sau) fără acordul cuiva. **5** Permisie a unui soldat în timpul serviciului militar. **6** Punere de acord Si: *învoit¹* **(3)**. **7** Ajungere la o înțelegere Si: *învoit¹* **(4)**. **8** Acord asupra condițiilor de plată la angajarea unei munci Si: *învoit¹* **(5)**. **9** Convenție **(1)**. **10** Favorizare. **11** (Înv) Acord. **12** Consimțământ **(2)**. **13** (Pop) Punere de acord asupra prețului unei mărfi Si: *învoit¹* **(10)**. **14** Înțelegere cu privire la zestre, încheiată între familiile celor doi logodnici Si: *învoit¹* **(11)**. **15** Bună înțelegere Si: *învoit¹* **(12)**. **16** (Îs) *Bună ~* Armonie¹ **(2)**. **17** (Îlav) **Prin (bună) ~** Pe cale pașnică. **18** (Îal) De comun acord. **19** (Înv; îs) *~a firilor* Potrivire de caracter. **20** (Înv; îas) Simpatie. **21** Permisiune de a lipsi de la școală, serviciu, cazarmă etc. Si: *învoit¹* **(13)**. **22** (Îlav) **După ~** După cum s-a căzut de acord.

învoit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **învoi**] **1-5** Învoire **(1-2, 6-8)**. **6** Convenție **(1)**. **7** Favorizare. **8** (Înv) Acord. **9** Consimțământ **(2)**. **10-13** Învoire **(13-14, 21)**.

învoit², ~ă *a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 349/17 / Pl: *~iți, ~e* / E: **învoi**] **1** (Înv) Permis. **2** Căruia i s-a dat voie. **3** (Spc; d. militari) Căruia i s-a dat o permisie. **4** Ajuns la o înțelegere cu cineva. **5** (Înv; d. afaceri; udp „cu") Care este înțeles. **6** (D. lucrători cu ziua) Tocmit. **7** (Rar) Care s-a stabilit în urma unei înțelegeri Si: *convențional* **(1)**. **8** Căruia i s-a permis să lipsească pentru scurt timp de la școală, serviciu, cazarmă etc.

învoitor, ~oare *smf, a* [At: STANCU, D. 49 / Pl: *~i, ~oare* / E: **învoi** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care este angajată de cineva printr-o convenție cu privire la plată. **3-4** (Spc) (Om) angajat pentru munca la câmp. **5-6** (Persoană) care acordă cuiva permisiunea de a lipsi de la muncă pentru scurt timp.

învolba *v* vz **învoalbe**

învolbi *v* vz **învoalbe**

învolbura [At: MARIAN, NU. 345 / Pzi: *învolbur, ~rez* / E: *în-* + **volbură**] **1-2** *vtr* (La p 3; d. ape, furtuni etc.) A (se) învârteji **(2-3)**. **3** *vt* A face să se învârtejească **(3)**. **4** *vt* (Fig ; rar) A cuprinde din toate părțile Si: *a împresura, a învălui*. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) tulbura.

învolburare *sf* [At: SADOVEANU, SĂM. 1065/ Pl: *~rări*/ E: ***involbura***] **1** Învârtejire (2). **2** Provocare a unor vârtejuri. **3** (Fig) Cuprindere din toate părțile. **4** (Fig) Tulburare.

învolburat, ~ă *a* [At: SANDU-ALDEA, A. M., 148 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învolbura***] **1** Învârtejit (2). **2** Prins în vârtej. **3** (Fig) Agitat[2] (2). **4** (Fig) Tulburat. **5** (Fig) Cuprins din toate părțile.

învoldorit, ~ă *a* [At: GR. S. V. 121 / V: ***~orvolit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *îmboldorit*] (Reg) Învelit (1).

învoli *v* vz ***înveli***

învolma *v* vz ***învoalbe***

învolt, ~oaltă *a* [At: GOLESCU, C., I, 327 / V: ***in~*** / Pl: *~lți, ~e* / E: ml ****invol(u)tus***] **1** (D. plante) Bine dezvoltat. **2** (D. plante) Stufos. **3** (D. flori) Cu petale multe și dese Si: *bătut*. **4** (D. păr, pene, coamă) Des. **5** (Fig; d. glas) Matur și sonor. **6** În formă de arc Si: *rotunjit*. **7** (D. obraz) Cărnos (1).

învolta [At: COSTINESCU / Pzi: *~tez, învolt* / E: ***învolt***] **1-2** *vir* (D. flori) A (se) deschide învolt, a înflori bogat. **3** (D. flori) A înflori cu flori multe. **4** *vr* (Fig; d. păr) A se revărsa bogat peste umeri. **5** *vr* (Fig; d. manifestările oamenilor) A crește în intensitate. **6** *vr* (Fig; reg) A se îndrăgosti.

învoltat, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 863 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învolta***] **1** Crescut învolt (2). **2** (Bine) dezvoltat. **3** (D. flori) Care a înflorit bogat. **4** (Fig; d. păr) Revărsat bogat peste umeri. **5** (Fig; d. manifestările oamenilor) Crescut în intensitate. **6** (Fig; reg) Îndrăgostit.

involva *v* vz ***învoalbe***

învorbi *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~besc* / E: *în-* + ***vorbi***] (Îvr) **1-2** A (se) vorbi.

învorca *vr* [At: CORCEA, B. 88 / Pzi: *învorc* / E: nct] (Reg; pbl) A se învârti.

învorvolit, ~ă *a* vz ***învoldorit***

învrăjba *v* vz ***învrăjbi***

învrăjbi [At: COD. VOR. 76 / V: (îvr; cscj) ***~ba*** / Pzi: *~besc* / E: *în-* + ***vrajbă***] **1** *vrr* A ajunge să fie în vrajbă, în dușmănie cu cineva Si: *a se învrăjmăși* (4). **2** *vt* A semăna vrajbă, discordie, dușmănie Si: *a învrăjmăși* (5). **3** *vt* (Îvp) A face pe altul dușman. **4-5** *vtr* A (se) înfuria. **6** *vt* (Înv) A speria. **7** *vt* A instiga la vrajbă.

învrăjbire *sf* [At: COD. VOR. 148/4 / Pl: *~ri* / E: ***învrăjbi***] **1** Dușmănie. **2** Degradare a relațiilor cu cineva până la dușmănie Si: *învrăjbit[1]* (2), *învrăjbitură* (2). **3** Instigare la vrajbă Si: (înv) *învrăjbit[1]* (3), *învrăjbitură* (3), *învrăjmășire* (5), *învrăjmîșit[1]* (5). **4** Semănare a discordiei între oameni Si: *învrăjbit[1]* (4), *învrăjbitură* (4). **5** Animozitate (2). **6** (Înv) Pedeapsă.

învrăjbit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***învrăjbi***] **1** Dușmănie. **2-4** Îvrăjbire (2-4). **5** Animozitate (2). **6** (Înv) Pedeapsă.

învrăjbit[2], ~ă *a* [At: PRAV. MOLD. 37/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învrăjbi***] **1** *a* Care este în vrajbă cu cineva Si: *îndușmănit, învrăjmășit*. **2** *a* Certat cu cineva. **3-4** *a, av* (D. oameni și manifestările lor) (Care este) plin de dușmănie. **5** *a* Înfuriat. **6** *a* Instigat la revoltă.

învrăjbitor, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 109 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învrăjbi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care provoacă vrajbă, discordie, care ațâță la ură. **3** *a* (Înv) Care manifestă ură față de cineva. **4** *smf* (Înv) Dușman. **5** *a* (Înv) Care este gata de a se revolta.

învrăjbitură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***învrăjbi*** + *-tură*] **1** Dușmănie. **2-4** Învrăjbire (2-4).

învrăjmăși [At: PRAV. MUNT., ap. CADE / Pzi: *~șesc* / E: *în-* + ***vrăjmaș***] **1** *vt* (Înv) A avea gânduri ostile față de cineva. **2** *vt* A se arăta dușman față de cineva. **3** *vt* A dori răul cuiva. **4-5** *vtr* A (se) învrăjbi (1-2). **6** *vt* (Nob) A face cuiva rău, prezentându-l în mod ostil în fața altora.

învrăjmășire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***vrăjmășire*** / Pl: *~ri* / E: ***învrăjmăși***] **1** Nutrire a unor gânduri ostile față de cineva. **2** Manifestare a dușmăniei față de cineva. **3** Dorire a răului cuiva. **4** Provocare a unui rău cuiva, prin prezentarea ostilă în fața altora. **5** Învrăjbire (3).

învrăjmășit, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L.P. 8 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învrăjmăși***] **1** Dușmănit. **2** Certat (1) cu cineva.

învrăjmășitor, ~oare [At: CORESI, EV. 285/22 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***învrăjmăși*** + *-tor*] **1** *a* Care are gânduri ostile față de alții. **2** *smf* Dușman. **3-4** *smf, a* (Persoană) care învrăjbește (4).

învrăsulit, ~ă *a* [At: IONESCU, N. 63 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; d. lucruri) Amestecat.

învrâsta *vt* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 265/4 / V: ***~vârs~*** / Pzi: *~tez, învrâst* / E: *în-* + ***vrâsta***] **1** A face dungi de culori diferite pe o țesătură sau pe o cusătură. **2** (Pex) A îmbina între ele lucruri de diferite culori. **3** (Pex) A alterna (4).

învrâstare *sf* [At: PAMFILE, I. C. 42 / V: ***~vârs~*** / Pl: *~tări* / E: ***învrâsta***] **1** Realizare a unei țesături sau a unei cusături cu dungi de diferite culori. **2** (Pex) Alternare (1). **3** (Ccr) Straturi care alternează.

învrâstat, ~ă [At: SEVASTOS, N. 46 / V: ***~vârs~, ~tit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***învrâsta***] **1** *a* Cu dungi. **2** *a* (Pex) De mai multe culori Si: *pestriț*. **3** *a* (Fig) Amestecat[2] (1). **4** *a* (Fig) Variat. **5** *a* (Îs) *Zile ~e* Zile de post care alternează cu zile de dulce. **6** *sf* (Pop; îf *învrâstită*) Săptămâna dinaintea celei albe, în care miercurea și vinerea se postește.

învrâstit, ~ă *sf, a* ***învrâstat***

învrășulit, ~ă *a* [At: IONESCU, N. 63 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; d. lucruri) Învălmășit.

învrednici [At: DOSOFTEI, V. S. 21/2 / V: ***~enici, ~verni~*** / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + ***vrednic***] **1-2** *vr* A se dovedi capabil (de a ajunge la sau) de a realiza ceva. **3** *vr* (Înv) A-și da fiica de soție. **4-5** *vr* A avea (norocul sau) cinstea de a face ceva. **6** *vr* A avea parte de... **7** *vt* (Rar) A acorda cuiva favoarea de a face ceva. **8-9** *vr* A reuși cu mare greutate (să facă sau) să devină ceva. **10** *vr* A trăi într-o anumită epocă. **11** *vr* A se bucura de ceva. **12** *vt* A găsi de cuviință să... Si: *a binevoi, a catadicsi*. **13** *vt* (Înv) A merita.

învrednicire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***învrednici***] **1-2** Dovedire a capacității (de a ajunge la sau) de a realiza ceva. **3** (Înv) Acordare a fiicei de soție. **4-5** (Rar) Acordare cuiva (a norocului sau) cinstei de a face ceva. **6** Acordare a favorii de a face ceva. **7-8** Reușire cu mare greutate (de a face ceva sau) de a deveni cineva. **9** Trăire într-o anumită epocă. **10** Bucurie. **11** Binevoire. **12** (Înv) Merit.

învrednicit, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 53½ / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învrednici***] **1-2** Care s-a dovedit capabil (de a ajunge sau) a realiza ceva. **3** Căruia i s-a dat fiica de soție. **4-5** Care a avut (norocul sau) cinstea de a face ceva. **6** Căruia i s-a acordat favoarea de a face ceva. **7-8** Care a reușit cu mare greutate (să facă sau) să devină ceva. **9** Care a trăit într-o anumită epocă. **10** Care se bucură de ceva. **11** Care a găsit de cuviință să...

învrenici *v* vz ***învrednici***

învulbat, ~ă *a* [At: GIULGEA, C. 8 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) Buimac.

învulbi *v* vz ***învoalbe***

învulbit, ~ă *a* [At: ARH. OLT. XXI, 268 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***învulbi***] **1** (D. oameni) Trupeș. **2** (Pex; d. vite) Masiv.

învulturat, ~ă *a* [At: I. VĂCĂRESCU, P., 147/4 / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***vultur*** + *-at*] (Înv; nob; d. stemă) Împodobit cu un vultur.

înzargi *v* vz ***înzărgi***

înzăbăla *vt* [At: PANN, P.V. II, 156/22 / Pzi: *~lez* / E: *în-* + ***zăbală***] **1** A pune zăbală unui cal. **2** (Fig) A se face stăpân pe cineva. **3** (Fig) A duce de nas pe cineva.

înzadarnic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***înzădărnici***] (Înv) Zadarnic.

înzădărnici *vt* (*a*) [At: DA / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + ***zădărnici***] (Înv) A zădărnici.

înzădărnicire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / ***înzădărnici***] (Înv) Zădărnicire.

înzăhări *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~resc* / E: *în-* + ***zahăr***] (Rar; nob) A fierbe cu zahăr.

înzăleti *vi* [At: CV 1950, nr. 4, 37 / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *înzălezi*] (Reg) **1** A întârzia. **2** (Îe) **A i se ~ (cuiva, cu ceva)** A se plictisi.

înzălezi *vi* [At: DA / Pzi: *~zesc* / E: *în-* + ***zălezi***] (Reg) A zălezi.

înzăoat, ~ă *a* vz ***înzăuat***

înzăpădit, ~ă *a* vz ***înzăpezit***

înzăpezi [At: MEHEDINȚI, G. F. 95 / V: ***~zep~*** / Pzi: *~zesc* / E: ***în*** + ***zăpadă***] **1-2** *vtr* A (se) acoperi cu zăpadă. **3-4** *vtr* (D. drumuri) (A face să devină sau) a deveni impracticabil din cauza zăpezii Si: *a (se) întroieni, a (se) troieni.* **5-6** *vtr* (D. vehicule) A (se) împotmoli în zăpadă. **7** *vr* (Pex; d. călători) A rămâne blocați în vehicule din cauza zăpezii.

înzăpezire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înzăpezi***] **1** Acoperire cu zăpadă Si: *înzăpezit*[1] (1). **2** Împotmolire a autovehiculelor în zăpadă Si: *înzăpezit*[1] (2). **3** Blocare a călătorilor în vehicule din cauza zăpezii Si: *înzăpezit*[1] (2). **4** Impracticabilitate a drumurilor Si: *înzăpezit*[1] (4).

înzăpezit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înzăpezi***] **1-4** Înzăpezire (**1-4**).

înzăpezit[2], ***~ă*** *a* [At: BENIUC, V. 39 / V: ***~zep~***, (reg) ***~pădit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înzăpezi***] **1** Care este acoperit cu zăpadă. **2** (D. drumuri) Care a devenit impracticabil din cauza zăpezii Si: *întroienit, troienit.* **3** (D. vehicule) Care este imobilizat în zăpadă. **4** (D. călători) Blocat în vehicule din cauza zăpezii.

înzărgi *vt* [At: DA ms / V: ***~zar~***, ***~zâr~*** / Pzi: *~gesc* / E: nct] (Reg) A ațâța.

înzătoni *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***zăton***] (Mol; d. plută, luntre) A se înțepeni în nisip.

înzăua *vt* [At: DA ms / Pzi: *~uez* / E: ***în*** + ***za***] (Rar) A îmbrăca în zale.

înzăuat, ***~ă*** *a* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 238/36 / V: ***~ăoat***, ***~zelat***, ***~zeoat***, ***~ziu~***, ***~zu~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înzăua***] **1** Îmbrăcat în zale, cu platoșă. **2** (D. ferestre) Cu zăbrele de fier.

înzăvârni *vi* [At: MATEESCU, B. 45 / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***zăvârni***] (Reg) A se apropia de un anumit moment.

înzăvoni *vt* [At: TEODORESCU, P. P. 300 / Pzi: *~nesc* / E: ***în*** + ***zăvon***] (Reg) **1** A îmbrăca cu zăvon. **2** (Pex) A călugări (**2**).

înzăvonire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înzăvoni***] (Reg) **1** Îmbrăcare cu zăvon Si: *înzăvonit*[1] (1). **2** (Pex) Călugărire.

înzăvonit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înzăvoni***] (Reg) **1** Înzăvonire (**1**). **2** (Pex) Călugărire.

înzăvonit[2], ***~ă*** *a* [At: TEODORESCU, P. P. 550 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înzăvoni***] (Reg) **1** Îmbrăcat în zăvon. **2** (Pex) Călugarit[2].

înzăvorî *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~răsc* / E: *în-* + ***zăvorî***] (Înv) **1-2** A (se) zăvorî.

înzâli *v* vz ***înzili***

înzâmbat, ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *în-* + ***zâmbat***] (Înv) Zâmbat.

înzâmbi *vi* [At: DA ms / Pzi: *~besc* / E: *în-* + ***zâmbi***] (Înv) A zâmbi.

înzârgi *v* vz ***înzărgi***

înzâua *v* vz ***înziua***

înzâuat *a* vz ***înziuat***

înzdrăveni *vr* [At: M. SADOVEANU, SĂM. II, 228 / V: ***~zdre~*** / S și: *~sdră~* / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***zdravăn***] **1-2** A-și recăpăta (sănătatea sau) puterile Si: *a se întrema, a se întări, a se învoinici.*

înzdrăvenire *sf* [At: DA / V: ***~rev~*** / Pl: *~ri* / E: ***înzdrăveni***] **1-2** Recăpătare (a sănătății sau) a puterilor Si: *întremare, înzdrăvenit*[1] (**1-2**).

înzdrăvenit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~rev~*** / Pl: *~uri* / E: ***înzdrăveni***] **1-2** Înzdrăvenire (**1-2**).

înzdrăvenit[2], ***~ă*** *a* [At: PAS, Z. I, 290 / V: ***~rev~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înzdrăveni***] **1-2** Care și-a recăpătat (sănătatea sau) puterile.

înzdreveni *v* vz ***înzdrăveni***

înzdrevenire *sf* vz ***înzdrăvenire***

înzdrevenit[1] *sn* vz ***înzdrăvenit***[1]

înzdrevenit[2], ***~ă*** *a* vz ***înzdrăvenit***[2]

înzechiat, ***~ă*** *a* [At: JIPESCU, O. 20 / V: ***~eghi~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***în*** + ***zeghe*** + *-at*] (Pop) Îmbrăcat în zeghe.

înzeci *vtr* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / Pzi: *~cesc* / E: *în-* + ***zece***] **1-4** A (se) face de zece ori (mai mare sau) mai numeros. **5-6** (Pex) A (se) mări mult.

înzecire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înzeci***] **1-2** (Mărire sau) înmulțire de zece ori Si: *înzecit*[1] (**1-2**) . **3** (Pex) Mărire considerabilă Si: *înzecit*[1] (3).

înzecit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înzeci***] **1-3** Înzecire (**1-3**).

înzecit[2], ***~ă*** [At: BELDIMAN, TR. 85/34 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înzeci***] **1-4** *a, av* (Care este) de zece ori (mai mare sau) mai mult. **5-6** *a, av* (Pex) (Care este) mult mai mult. **7-8** *a, av* (Care este) mult mai mare. **9** *a* (Îlav) ~ **și însutit** De foarte multe ori pe atât.

înzeghiat, ***~ă*** *a* vz ***înzechiat***

înzei *vt* [At: DA ms / P: *~ze-i* / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***zeu***] (Nob) A diviniza.

înzeire *sf* [At: TOMA, C. V. 118 / P: *~ze-i~* / Pl: *~ri* / E: ***înzei***] (Nob) **1** Divinizare. **2** Caracter pur, curat.

înzeit, ***~ă*** *a* [At: STAMATI, D. / P: *~ze-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înzei***] **1** Divinizat. **2** (Fig) Pur.

înzelat, ***~ă*** *a* vz ***înzăuat***

înzeoat, ***~ă*** *a* vz ***înzăuat***

înzepezi *v* vz ***înzăpezi***

înzepezit, ***~ă*** *a* vz ***înzăpezit***

înzestra *vt* [At: PRAV. MOLD. 111/2 / V: (înv; cscj) ***~ri*** / Pzi: *~rez*, (înv) *~estru* / E: *în-* + ***zestre***] **1** (Îvp) A da zestre unei fete (când se mărită). **2** A acorda cuiva un bun, o sursă de venituri etc. **3** A prevedea cu cele necesare o instituție Si: *a dota.* **4** (Fig) A dota pe cineva cu anumite calități. **5** (Fig) A împodobi.

înzestrare *sf* [At: LEG. EC. PL. 83 / Pl: *~rări* / E: ***înzestra***] **1** Oferire de zestre unei fete când se căsătorește Si: *înzestrat*[1] (1). **2** Acordare a unui bun, a unei surse de venituri etc. Si: *înzestrat*[1] (2). **3** Dotare a unei instituții, a unei întreprinderi etc. cu cele necesare Si: *înzestrat*[1] (3). **4** (Fig) Sumă de calități morale, fizice etc. Si: *înzestrat*[1] (4). **5** (Înv) Raport fiduciar între o femeie și cel care i-a asigurat bunuri, o sursă de venit etc. Si: *înzestrat*[1] (5). **6** (Fig) Dotare a unei persoane cu anumite calități Si: *înzestrat*[1] (6). **7** (Fig) Talent nativ Si: *înzestrat*[1] (7). **8** (Ccr) Zestre. **9** (Fig) Împodobire.

înzestrat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***înzestra***] **1-7** Înzestrare (**1-7**). **8** (Ccr) Zestre. **9** (Fig) Împodobire.

înzestrat[2], ***~ă*** *a* [At: (a. 1819) URICARIUL, I, 128/16 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înzestra***] **1** Care a primit zestre. **2** Prevăzut cu cele necesare. **3** (Fig) Împodobit. **4** (Fig) Dotat cu calități deosebite. **5** (Fig) Talentat.

înzestrător, ***~oare*** [At: HAMANGIU, C. C. 181 / V: (înv) *~e sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***înzestra*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care înzestrează (1). **3** *a* (D. obiecte) Care se dă ca zestre.

înzestrătore *sm* vz ***înzestrător***

înzestri *vt* vz ***înzestra***

înzgarda *vt* vz ***înzgărda***

înzgărda *vt* [At: DA ms / V: ***~zgar~*** / Pzi: *~dez* / E: *în-* + ***zgardă***] (Reg) A pune zgardă.

înzidi *vt* [At: DEX / Pzi: *~desc* / E: ***în*** + ***zid***] A fixa o piesă, un element de construcție într-un masiv de zidărie.

înzidire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înzidire***] **1** Fixare a unei piese, a unui element de construcție într-un masiv de zidărie. **2** Căptușire.

înzidit, ***~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înzidi***] **1** Fixat într-un masiv de zidărie. **2** (D. un perete) Acoperit pe dinăuntru cu material de construcție.

înzidui *vt* [At: MURNU, O. 187 / Pzi: *~esc* / E: *în-* + ***zid***] (Rar) A împrejmui cu zid.

înzili [At: ȘEZ. V, 102 / V: (reg) ***~zâli*** / Pzi: *~lesc* / E: *în-* + ***zile***] (Pop) **1** *vt* A face să trăiască mult. **2** *vt* A oferi (cuiva) posibilitatea unei vieți mai bune. **3** *vt* A dărui cuiva avere. **4** *vr* A-și ține zilele cu greu, a o duce de azi pe mâine. **5** *vt* (Înv) A înzestra cu pământ.

înzilire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***înzili***] (Pop) **1** Predestinare pentru a trăi mult. **2** Oferire cuiva a posibilității unei vieți mai bune. **3** Dăruire cuiva a unei averi. **4** Ducere a zilelor cu greutate, de azi pe mâine. **5** (Înv) Înzestrare cu pământ.

înzilit, ***~ă*** [At: ȚICHINDEAL, F. 384/18 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***înzili***] (Rar) **1** *a* Care a avut zile multe, viață lungă. **2** *a* (D. lucruri) Vechi. **3** *sm* Moșneag.

înzilizit, ***~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: *în-* + ***zalezit***] (Îrg) Zălezit.

înzita *v* vz ***învita***[2]

înziua *vi* [At: CHIRIȚESCU, GR. 250 / V: (reg) *~zâua* / Pzi: *~uez* / E: *în-* + ***ziuă***] (Pop) **1-2** A (se) lumina de ziuă. **3** A apuca pe cineva ziua.

înziuare *sf* [At: DA ms / Pl: *~uări* / E: ***înziua***] **1** Luminare de ziuă. **2** Apucare a zilei de către cineva.

înziuat[1], ~ă *a* [At: GOROVEI, CR., ap. DA / V: ***~zâu~, îndzu~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înziua***] (Pop) **1** Născut în aceeași zi din săptămână cu cineva. **2** (Csnp) Luminos.

înziuat[2], ~ă *a* vz ***înzăuat***

înzloji *vrr* [At: DA ms / Pzi: *~jesc* / E: *în-* + ucr ***зложитися***] (Ucm; Buc) A se asocia.

înzorzona *vtr* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 64 / Pzi: *~nez* / E: *în-* + ***zorzoane***] **1-2** A (se) împodobi peste măsură și fără gust Si: *a (se) împopoțona*.

înzorzonare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***înzorzona***] Împodobire peste măsură și fără gust Si: *împopoțonare*.

înzorzonat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 144 / V: (reg) ***~orat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***înzorzona***] Împodobit peste măsură și fără gust Si: *împopoțonat*.

înzorzorat, ~ă *a* vz ***înzorzonat***

înzuat *a* vz ***înzăuat***

înzvoni *vr* [At: TOMA, C. V. 228 / S și: *însv~* / Pzi: *~nesc* / E: *în-* + ***zvon***] (Nob) A se auzi.

îra *i* [At: TDRG / V: (reg) ***ara*** / E: fo] (Pop) Cuvânt care exprimă: **1** Uimire. **2** Ciudă.

îracan *sn* vz ***sărăcan***

îracande *s* vz ***sărăcan***

îrainte *av* vz ***înainte***

îrapoi *av* vz ***înapoi***

îrăcan *sm* vz ***sărăcan***

îrărma *v* vz ***înarma***

îrcior *sn* vz ***urcior***

îrea *i* vz ***hârea***

îrelu *sn* vz ***inel***

îremă *sf* vz ***inimă***

îrj *sn* vz ***hâj***

îrțască *sf* [At: ALRM II/I, h. 251 / Pl: *~ce* / E: ***hârț*** + *-ască*] (Reg) Câmeleagă.

îzvârjenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 77/2 / Pl: *~ii* / E: slv ***извръжениѥ***] (Bis; înv) Caterisire.

J

j *smi* **1** A treisprezecea literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet corespunzător literei j (**1**), consoană fricativă, palatală, sonoră.

jab *sn* [At: DN^3 / P: *geb* / Pl: *~uri* / E: eg ***jab***] **1** Lovitură repetată la box, plasată în regiunea nasului, prin care se urmărește agasarea și dezorientarea adversarului. **2** (Rar) Lovitură de ciocan.

jabă [At: H II, 122 / Pl: *~be* / E: bg ***жаба*** „broască"] (Reg) **1** *sf* Boală la vite nedefinită mai îndeaproape Si: (reg) *jabră^1* (**1**). **2** *sf* Boală la oi care produce învinețirea cărnii Si: (reg) *jabră^1* (**2**). **3** *sf* Boală la câini, asemănătoare cu vărsatul, care apare în primul an de viață Si: (reg) *jabră^1* (**3**). **4** *sf* (Prt; fig) Om de nimic Si: (reg) *jabră^1* (**4**). **5** *i* Cuvânt cu care sunt goniți câinii.

jabghie *sf* vz ***jabie***

jabghiță *sf* vz ***japiță***

jabghiu *sm* vz ***jabie***

jabie *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ***~bghie, ~bghiu*** *sm*, ***~iu*** *sm* / Pl: *~ii* / E: slv ***жабина***] (Bot; reg) Mușchi care crește pe pășunile alpine și prin păduri (*Polytrichum perigonale*).

jabiru *smi* [At: DN^3 / E: fr ***jabiru***] Gen de barză uriașă, de culoare albă sau neagră, cu cioc puternic, curbat în sus, de 150 cm înălțime, care trăiește la sud de Sahara, în apropierea cursurilor de apă (*Ephippiorhynchus senegalensis*).

jabiu *sm* vz ***jabie***

jablă *sf* vz ***jimblă^1***

jaborandi *smi* [At: LTR / E: fr ***jaborandi***] **1** (Bot) Pilocarp (*Pilocarpus jaborandi*). **2** Substanță sudorifică extrasă din pilocarp (**1**).

jabotieră *sf* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***jabotière***] Muselină din care se fac jabourile.

jabou *sn* [At: DN / Pl: *~ri* / E: fr ***jabot***] Accesoriu de îmbrăcăminte, astăzi feminină, constând dintr-unul sau mai multe volane de dantelă, de mătase, fixate la baza gâtului unei bluze, al unei rochii etc. și care se etalează pe piept ca o cravată.

jabrac *sm* [At: DA ms / V: ***jăb~*** / Pl: *~aci* / E: ***jabră^1*** *+-ac*] (Reg) **1** Om de nimic. **2** Om ticălos.

jabră^1 *sf* [At: H VIII, 36 / Pl: *~re* / E: ctm ***jabă*** + ***javră***] **1-4** (Reg) Jabă (**1-4**).

jabră^2 *sf* ***javră***

jabrină *sf* [At: MARIAN, SA. 374/4 / V: ***jebrenă, jeb~*** / Pl: *~ne* / E: ucr ***жабуриння***, bg ***жабина***] (Bot; Buc; îc) **~na broaștei** Mătasea-broaștei (*Conferva vulgaris*).

jac^1 *sn* vz ***jaf***

jac^2 *sn* [At: DN^3 / S și: *jack* / Pl: *~uri* / E: fr ***jack***, eg ***jack-knife***] (Teh) **1** Dispozitiv, folosit mai ales în telefonia manuală, care permite, prin introducerea unei fișe, stabilirea unei legături între două linii. **2** Dispozitiv de interconectare electrică a unor magnetofoane și casetofoane.

jacard *sn* [At: LTR / S și: *~cqua~* / Pl: *~e* / E: fr ***jacquard***] **1** Dispozitiv special montat la războaiele de țesut, care servește la obținerea unor țesături cu desene complicate. **2** Țesătură obținută cu ajutorul jacardului (**1**).

jacaș, ~ă *smf, a* [At: LET. II, 365/18 / V: ***jăc~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***jac^2*** + *-aș*] **1-2** (Îrg) (Om) hrăpăreț.

jacă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 11 / Pl: *jăci* / E: mg ***zsák***] (Reg) Sac de pânză rară, în care se pune la scurs cașul, urda sau brânza de vacă.

jachet *sn* vz ***jachetă***

jachetă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 105 / V: ***~et*** *sn*, ***jaghe~*** / Pl: *~te* / E: fr ***jaquette***] **1** Haină bărbătească de ceremonii, croită pe talie, lungă până aproape de genunchi. **2** Haină femeiască încheiată în față, care acoperă partea de sus a corpului și care se poartă peste bluză sau peste rochie. **3** (Pgn) Haină purtată de femei, bărbați și copii.

jachetuță *sf* [At: CARAGIALE, M. 215 / Pl: *~țe* / E: ***jachetă*** + *-uță*] **1-6** (Rar; șhp) Jachetică (**1-6**).

jachetică *sf* [At: CHIRIȚESCU, ap. CONV. LIT. XLII, 145 / Pl: *~tele* / E: ***jachetă*** *+-ică*] **1-6** (Șhp) Jachetă (**1-3**) (mică) Si: (rar) *jachetuță* (**1-6**).

jachi *i* [At: DA / V: ***jarchi, jârchi*** / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul produs de o lovitură Cf *jap*.

jacmar *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***jaquemart***] Figurină alegorică de metal sau de lemn, care bate orele la orologii monumentale.

jacobin *sm* vz ***iacobin***

jaco *smi* [At: DN^3 / E: fr ***jaco***] Papagal gri din Africa Occidentală.

jacuit, ~ă *a* vz ***jefuit^2***

jacuitor, ~oare *a* vz ***jefuitor***

jacoș *sm* [At: CV 1950, nr. 4, 35 / Pl: *~oși* / E: mg ***zsákos***] (Mgm; Trs) Persoană care cântărește sacii cu grâul treierat la batoză.

jacotă *sf* [At: PASCU, S. 274 / Pl: *~te* / E: ***jac^2*** + *-otă*] (Înv) Jaf (**1**) mare.

jacquerie *sf* [At: DN^3 / P: *jache~* / Pl: *~ii* / E: fr ***Jacquerie***] Răscoală țărănească antifeudală care a avut loc în provinciile din nord-vestul Franței în 1358.

jacuzzi *sni* [At: MDA ms / P: *gia-cu-zi* / E: eg ***jacuzzi***] **1-2** (Cadă sau) piscină de mici dimensiuni, echipată cu un mecanism care agită apa, folosită pentru relaxare.

jad *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 83 / Pl: *~uri* / E: fr ***jade***] **1** Piatră semiprețioasă compusă din silicat natural de aluminiu, calciu și magneziu, de culoare albă-verzuie până la verde închis, cu luciu sticlos, folosită la confecționarea unor obiecte de artă. **2** Obiect de artă din jad (**1**).

jadeit *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***jadéite***] Varietate de jad (**1**) compusă din silicat natural de sodiu și aluminiu compact, verzui sau albicios, utilizată în arta decorativă.

jaf *sn* [At: (a. 1621) IORGA, D. B. I, 39 / V: ***giaf***, (iuz) ***jah***, (Mol) ***jac***, (Ban) ***jau*** / Pl: *~uri* / E: pn ***żak***, mg ***zsác***] **1** Furt săvârșit prin violență Si: *jăpcăneală, jefuiala* (**2**), *jefuire* (**2**), *jefuit^1* (**2**). **2** (Ccr) Lucruri furate prin jaf (**1**). **3** (Pex) Pradă de război. **4** (Îe) **A face ~** A jefui (**1**). **5** (Îae) A prăda. **6** (Fam; îae) A face risipă. **7** (Îs) *~-armat* Jaf (**1**) săvârșit cu arme de foc. **8** (Fam) Risipă. **9** (Fam) Pagubă. **10** (Îe) **~ (sau pagubă) în ciuperci!** Se spune pentru a arăta nepăsare față de o pagubă considerată

neînsemnată. **11** (Înv; îe) **A fi de** (sau **în**) **~** A fi de batjocură. **12** (Îe) **A da ~ (la ceva)** A se repezi la pradă. **13** (Înv; îe) **A da în** (sau **de**) **~** A lăsa pradă. **14** (Înv; îe) **A lua cu jacul** A răpi. **15** (Fam; fig) Distrugere. **16** (Înv) Fâșie de pământ.

jagajne *sn* vz ***jegajnie***

jaganie *sf* vz ***jiganie***

jagardea *sf* [At: BUL. FIL. V, 167 / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) **1** Cuvânt de ocară pentru un câine care latră fără rost. **2** (Fig) Om care vorbește încontinuu. **3** (Fig) Lichea.

jagheta *sf* vz ***jachetă***

jaghira *vt* [At: DA ms / V: ***jârâghi, jirighi*** / Pzi: *~rez* / E: rs ***разжигать***] (Reg) A ațâța.

jaghiță *sf* vz ***japiță***

jagi *smp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs) Viermi.

jaguar *sm* [At: DA / P: *~gu-ar* / V: (înv) ***ia~*** / Pl: *~i* / E: fr ***jaguar***] Animal carnivor feroce din familia felidelor, cu blana galbenă-roșcată și cu pete negre circulare, care trăiește în America Centrală și de Sud (*Felis onca*).

jaguarundi *sni* [At: DN^3 / E: fr ***juaguarundi***] (Zlg) Pisică sălbatică cu corpul foarte alungit, care trăiește în pădurile din America tropicală.

jah *sn* vz ***jaf***

jai *smi* [At: ANTIPA, P. 782 / E: nct] Pește mic ce rămâne pe malul apei după ce aceasta s-a retras.

jaică *sf* [At: H II, 41 / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) Piele a lupului.

jaie^1 *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Distanță mare.

jaie^2 *sf* vz ***jale^2***

jai-lai *sn* [At: DN^3 / P: *hai-lai* / E: sp ***jai-lai***] (În țările Americii Latine) Pelotă.

jainism *sn** [At: DN^2 / P: *ja-i~* / E: fr ***jaïnisme***] Doctrină filozofico-religioasă indiană, opusă brahmanismului și sistemului de castă al acestuia, întemeiată în sec. al VI-lea î. Hr.

jainist, ~ă [At: DN^3 / P: *ja-i~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***jaïniste***] **1** *smf* Adept al jainismului. **2-3** *a* Care aparține (jainismului sau) jainiștilor (1). **4-5** *a* Caracteristic (jainismului sau) jainiștilor (1). **6-7** *a* Referitor la (jainism sau) la jainiști (1).

jais *sn* [At: LTR / P: *je* / Pl: *~uri* / E: fr ***jais***] Antracit foarte dur, de culoare neagră, folosit la confecționarea unor mărgele.

jajău *sn* vz ***jujeu***

jajeu *sn* vz ***jujeu***

jalanie *sf* vz ***jelanie***

jalău *sn* vz ***gealău***

jalapă *sf* [At: DA ms / Pl: *~pe* / E: fr ***jalap***, sp ***jalapa***] **1** Plantă din familia convolvulacee, originară din America de Sud, a cărei rădăcină are efecte purgative Si: *barba-împăratului, mândra-nopții, nopțiță* (*Mirabilis jalapa*). **2** Purgativ extras din jalapă (1). **3** Plantă originară din Mexic, a cărei rădăcină are efecte purgative (*Exogonium purga*). **4** Rășină extrasă din rădăcina jalapei (2), utilizată sub formă de pulbere în farmacie pentru proprietățile ei purgative.

jalbar *sm* vz ***jălbar***

jalbă^1 *sf* [At: PRAV. MOLD. 8/2 / V: ***~lobă, ~lubă*** / Pl: *~be* / E: slv ***жальба***, bg ***жалба***] **1** (Pop) Plângere în scris, adresată unei autorități. **2** (Fam; îe) **Cum e ~a nene Ioane?** Ce mai e nou? **3** (Fam; îae) Ce dorești? **4** (Înv; îe) **A veni cu ~ba în proțap** A porni o răscoală cu anumite revendicări. **5-6** (Fam; îae) A cere insistent și ostentativ un drept sau o favoare.

jalbă^2 *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 10 / Pl: *~be* / E: nct] **1** (Bot; îc) **~-albă** Planta *Pyrola secunda*. **2** Boală a vitelor care se vindecă cu jalbă^2(1)-albă Si: *bube dulci*.

jaleo *sn* [At: DN^3 / P: *ha-leo* / Pl: *~uri* / E: sp ***jaleo***] **1** Dans popular din Spania. **2** Melodie după care se execută acest dans.

jale^1 *sf* [At: PSALT. 291/37 / V: ***jăl, jea~, jele*** / Pl: (rar) *jeli* / E: slv ***жаль***] **1** (Îvp) Dorință arzătoare. **2** (Îvp) Dor mare Si: (îvr) *jaloste*. **3** (Îvp; îe) **A (cu)prinde** (ori **a ajunge, a lua**) **pe cineva o ~** sau **un jăl** A-i fi dor. **4** (Îvp; îae) A se întrista. **5** (Înv; îe) **A-i fi ~ (cuiva) de cineva** (sau **ceva**) A-i fi dor de cineva sau de ceva. **6** (Buc; îae) A compătimi pe cineva. **7** Tristețe. **8** Durere adâncă Si: (reg) *jălărie* (2), *jeie* (2), (îrg) *jălătate* (2). **9** (Îlav) **A ~** Cu tristețe. **10** (Îal) De durere. **11** (Îlav) **Cu ~** Plin de tristețe. **12** (Îla) **De ~** Trist. **13** (Îal) Plin de dor. **14** (Îal) De plâns. **15** (Înv; îs) *Glas a ~* Glas plângător. **16** (Înv) Doliu. **17** (Fam) Nenorocire.

jale^2 *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ***jaie, jele*** / Pl: *jăli* / E: mg ***zsálya***] (Bot) **1** (Șîc **~-de-grădină**) Mic arbust cu tulpina semilemnoasă, aromată, cu frunze opuse, cu flori albastre, violete, galbene sau albe, cultivat ca plantă ornamentală și medicinală Si: *jaleș* (6), *jaleș-de-grădină, salbie, salvie, salvie-de-grădină* (*Salvia officinalis*). **2** (Bot; îc) **~-cleioasă** Jaleș de pădure (*Salvia glutinosa*). **3** (Îc) **~-de-câmp** Salvie de câmpie (*Salvia pratensis*). **4** Coada-vacii (*Salvia silvestris*). **5** Linariță (*Linaria vulgaris*).

jaleș *sm* [At: PANȚU, PL. / V: ***ha~*** / Pl: *~i* / E: ***jale^2*** + *-eș*] **1** Gen de plante erbacee din familia labiatelor, cu frunze mari, opuse, dințate și cu florile viu colorate Si: *pavăză* (*Salvia*). **2** Plantă din genul jaleșului (1). **3** (Bot; îc) **~-de câmp** Salvie de câmpie (*Salvia pratensis*). **4** (Îac) Plantă ierboasă cu tulpină și frunze păroase, cu flori galben închis, care crește pe locuri aride și nisipoase (*Stachys recta*). **5** (Bot; îc) **~-de pădure** Cinsteț (*Salvia glutinosa*). **6** (Bot; șîc **~-de-grădină**) Jale^2 (1) (*Salvia officinalis*). **7** Plantă erbacee meliferă din familia labiatelor, cu frunze ovale și cu flori purpurii dispuse în spice (*Stachys germanica*).

jalet *sn* [At: GORJAN, H. I, 131/30 / V: ***jăl~, jel~*** / Pl: *~e* / E: ***jale^1*** + *-et*] (Rar) **1** Bocet. **2** Doliu.

jaletcă *sf* vz ***jiletcă***

jalfie *sf* [At: TOMICI, C. A. 33 / Pl: *~ii* / E: ns cf *jale^2, jalbă^2*] (Reg) Plantă aromatică nedefinită mai îndeaproape.

jalip *sm* vz ***gelep^1***

jalnic, ~ă [At: DOSOFTEI, ap. GCR. I, 212/22 / V: ***jălal~, jea~***, (reg) ***jel~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: bg ***жалник***, slv ***жальникъ***] **1-2** *a* Plin de (tristețe sau) durere adâncă. **3-4** *a* Care provoacă (tristețe sau) durere adâncă. **5** *a* Îndurerat. **6** *a, av* (D. oameni) (Care este) vrednic de a fi compătimit. **7** *a* (D. oameni) Care provoacă milă. **8** *av* Nenorocit. **9** *a* Întristător. **10** *a* (D. lucruri) Dureros. **11** *av* Cu tristețe. **12** *av* Cu durere. **13-14** *smf, a* (Înv) Jeluitor (1-2). **15-16** *a, av* (Înv) (Care este) în doliu. **17-18** *a, av* (Înv) (Care este) de doliu.

jalobă *sf* vz ***jalbă^1***

jalogie *sf* vz ***jaluzea***

jalon *sn* [At: C. PETRESCU, R. DR. 238 / Pl: *~oane* / E: fr ***jalon***] **1** Bară lungă de lemn sau de metal, care servește la marcarea și la semnalizarea punctelor de pe teren în diverse lucrări topografice. **2** (Fig) Element care marchează un punct sau o etapă în desfășurarea unei activități.

jalona *vt* [At: CV 1949, nr. 4, 1 / Pzi: *~nez* / E: fr ***jalonner***] **1** A marca pe teren punctele unui traseu, ale unei alinieri etc. prin jaloane (1). **2** (Fig) A indica, prin câteva puncte de orientare, o direcție, un curent etc. **3-4** (Fig) A indica (punctele principale ale unei probleme sau) etapele în desfășurarea unei activități. **5** (Fig) A trasa în linii mari un plan.

jalonare *sf* [At: LTR / Pl: *~nări* / E: ***jalona***] **1** Marcare pe un teren a punctelor unui traseu, a unei alinieri etc. prin jaloane (1) Si: *jalonat^1*(1). **2** (Fig) Indicare, prin câteva puncte de orientare, a unei direcții, a unui curent etc. Si: *jalonat^1*(2). **3-4** (Fig) Indicare (a punctelor principale ale unei probleme sau) a etapelor din desfășurarea unei activități Si: *jalonat^1*(3-4). **5** (Fig) Trasare în linii mari a unui plan Si: *jalonat^1*(5).

jalonat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***jalona***] **1-5** Jalonare (1-5).

jalonat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***jalona***] **1** (D. un teren) Pe care s-a marcat ceva prin jaloane. **2** (Fig; d. o direcție, un plan) Care este indicat prin câteva puncte de orientare. **3** (Fig; d. o problemă) Ale cărei puncte principale sunt indicate. **4** (Fig; d. o activitate) Ale cărei etape sunt stabilite. **5** (Fig; d. un plan) Trasat în linii mari.

jaloner *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***jalonneur***] Persoană care face jalonări (1).

jaloste *sf* [At: PSALT. 261/2 / Pl: *~ti* / E: slv ***жалость***] (Îvr) Jale^1 (2).

jalovanie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 3v/34 / Pl: *~ii* / E: rs **жалованье**] (Îvr) **1** Bocet la înmormântare. **2** Dar făcut de domnitor unui supus în schimbul unui serviciu.

jaloviță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: ns cf *jălăvete*] (Reg) Prăjină cu care se bat vitele.

jalozie *sf* vz ***jaluzea***

jalubă *sf* vz ***jalbă***

jaludă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~de* / E: bg **жалъд** „ghindă"] (Reg) Umflătură pe corp sau pe cap.

jaluz, ~ă *a, av* vz ***gelos***

jaluzea *sf* [At: GOLESCU, Î. 64 / V: ***~logie, ~lozie, ~zie*** / Pl: *~ele* / E: fr ***jalousie***] (Mpl) Stor alcătuit din lamele subțiri de lemn, de aluminiu, de material plastic etc., așezate paralel și orizontal pe două chingi sau lănțișoare în așa fel încât, atunci când sunt trase în jos, să împiedice pătrunderea luminii în încăperi Si: *stor, transperant,* (înv) *persiană.*

jaluzie[1] *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 131 / Pl: *~ii* / E: fr ***jalousie***] (Frî) Gelozie.

jaluzie[2] *sf* vz ***jaluzea***

jama *sf* [At: DN^3 / Pl: ? / E: eg, fr ***jama***] **1-2** (Glg) Puț carstic sau aven de mari dimensiuni.

jamaican, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***jamaïquain***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a insulei Jamaica. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Jamaica. **5** *smp* Populație care locuiește în Jamaica. **6-7** *a* Caracteristic (insulei Jamaica sau) jamaicanilor (**5**). **8-9** *a* Referitor (la Jamaica sau la) jamaicani (**5**). **10-11** *a* Care aparține (Jamaicăi sau) jamaicanilor (**5**).

jamaică *sf* [At: H II, 32 / Pl: *~ice* / E: fr ***Jamaïque***] (Înv) Varietate de rom din Jamaica.

jamalț *sn* vz ***smalț***

jambă *sf* [At: DN / Pl: *~be* / E: fr ***jambe***] Fiecare dintre cele două picioare ale trenului de aterizare de care sunt prinse roțile avionului.

jambetă *sf* [At: DN^2 / Pl: *~te* / E: fr ***jambette***] Mișcare a calului care constă în ridicarea la orizontală a unui picior posterior, calul stând pe loc.

jambieră *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 7 / Pl: *~re* / E: fr ***jambière***] Învelitoare de piele, de lână sau de postav, care acoperă și protejează piciorul de la gleznă până aproape de genunchi.

jamblă *sf* vz ***jimblă***[1]

jambon *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 207 / Pl: *~oane* / E: fr ***jambon***] Produs alimentar obținut din pulpă de porc sărată, afumată și fiartă Si: *șuncă.*

jambor *sn* [At: I. BERESCU, ap. DA / Pl: *~oare* / E: nct] (Reg) Popic de lemn, de cca 15 cm lungime, cu care se joacă copiii.

jamboree *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ei* / E: eg, fr ***jamboree***] (Îdt) Reuniune făcută în tabără a unor organizații de cercetași (din mai multe țări).

jamlă[1] *sf* vz ***jimblă***[1]

jamlă[2] *sf* vz ***jamnă***

jamnă *sf* [At: BĂCESCU, P. 35 / V: ***jamlă, jămlă, jăm~, jea~*** / E: slv **жавина**] (Iht; reg) Mreană vânătă.

jampiță *sf* vz ***japiță***[1]

jam-session *sni* [At: DN^3 / P: *geim-seșăn* / E: amer ***jam-session***] Reuniune de jaz formată din soliști și acompaniatori care cântă improvizând.

jamșă *sf* [At: TDRG / Pl: *~șe* / E: pn **zamsza**] (Mol) Piele fină, prelucrată cu ulei pentru a i se păstra culoarea naturală, din care se fac mănuși.

janc *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 271 / Pl: *~uri* / E: pn **zankiel**] (Îvr) Legătură.

janchiță *sn* vz ***japiță***

jancote *av, snp* [At: TOMESCU, GL. / E: fr ***argent comptant***] **1-2** (Frm deformat) (Cu) bani gheață.

jandar *sm* vz ***jandarm***

jandarm *sm* [At: (a. 1872) URICARIUL, XXII, 46 / V: (înv) ***~ar, ~arnic, jăndar, jândar, jendar, jendariu, jen~, jindar, jindariu*** / Pl: *~i* / E: fr ***gendarme***] Militar din corpul jandarmeriei.

jandarmeresc, ~ească *a* [At: PRECUP, P. 50 / Pl: *~ești* / E: ***jandarm*** + *-esc*] **1-3** Care se referă (la jandarm sau) la jandarmerie (**1-2**).

jandarmerie *sf* [At: DA. / V: (înv) ***jen~***, (pop) ***jăndărie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***gendarmerie***] **1** Poliție militară care păzește și menține ordinea. **2** (Înv) Meserie a jandarmului.

jandarnic *sm* vz ***jandarm***

janghină *sf* [At: H X, 354 / Pl: *~ne* / E: bg **жабина**] (Reg) **1** Boală a cailor cauzată de mizerie. **2-3** Termen de ocară pentru (cai sau) oameni.

janghinos, ~oasă *smf, a* [At: CARAGIALE, S. N. 33 / V: ***jân~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***janghină*** + *-os*] **1-2** (Reg) (Om) decăzut. **3-4** (Reg) (Om) arogant. **5-6** (Reg) (Om) care se lasă mult rugat. **7-8** (Pfm) (Om) murdar. **9-10** (Pfm) (Om) neîngrijit.

jangol *sm* [At: REV. CRIT. IV, 85 / Pl: *~i* / E: ns cf *janghină*] **1-2** (Înv) Bărbat sau animal înalt și gras.

jangoliță *sf* [At: REV. CRIT. IV, 85 / Pl: *~țe* / E: ***jangol*** + *-iță*] (Înv) Femeie înaltă și grasă.

janil *sn* vz ***janilie***

janilie *sf* [At: BASSARABESCU, ap. CADE / V: ***~il*** *sn*, ***jenilă, jenilie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***chenille***] Fir gros de catifea, cu care se împodobesc hainele sau din care se confecționează unele obiecte Cf *ceapraz.*

jansenism *sn* [At: DA ms / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***jansénisme***] Curent social-religios catolic apărut în Olanda și în Franța la mijlocul secolului al XVII-lea, care susținea predestinarea și propovăduia o morală austeră.

jansenist, ~ă [At: IORGA, L. R. 175 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***janséniste***] **1** *a* Care aparține jansenismului. **2** *a* Referitor la jansenism. **3** *a* Caracteristic jansenismului. **4** *smf* Adept al jansenismului.

jantă[1] *sf* [At: H XVII, 232 / Pl: *~te* / E: ns cf mg *zsana* „femeie certăreață"] (Reg) Femeie rea.

jantă[2] *sf* [At: LTR / V: ***gea~*** / Pl: *~te* / E: fr ***jante***] **1** Parte exterioară periferică a unei roți de autovehicul, de bicicletă etc., care permite montarea pe roată a unui pneu. **2** (Îe) **A rămâne** (sau **a fi**) **pe ~** A avea cauciucul dezumflat. **3** (Fam; îae) A rămâne fără bani.

jantelică *sf* vz ***gentilică***

janteță *sf* vz ***jintiță***

jantiță[1] *sf* [At: H III, 140 / Pl: *~țe* / E: ns cf *janț*[2]] (Psr; reg) **1-4** Janț[2] (**1-4**).

jantiță[2] *sf* [At: ANTIPA, P. 782 / V: ***jân~*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Iht; Olt) Pește mic care se vede greu în apă.

jantiță[3] *sf* vz ***jintiță***

jantițe *sf* vz ***jintiță***

jantuit[1] *sn* vz ***jintuit***[1]

jantuit[2]***, ~ă*** *a* vz ***jintuit***[2]

janț[1] *sn* [At: JIPESCU, O. 48/26 / Pl: *~uri* / E: nct] (Olt; Ban) Stâncă.

janț[2] *sn* [At: H II, 173 / V: ***~ă*** *sf*, ***jeanț*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Grăsime care se scurge din cașul stors de zer Si: (reg) *jantiță*[1] (**1**). **2** Zer untos care se scurge la fabricarea cașcavalului, în urma opăririi cașului cu apă clocotită, constituind materia primă pentru obținerea untului de cașcaval Si: (reg) *jantiță*[1] (**2**). **3** Parte lichidă rămasă după coagularea laptelui Si: (reg) *jantiță*[1] (**3**). **4** Zară fiartă rămasă de la prepararea urdei Si: (reg) *jantiță*[1] (**4**). **5** (Îs) *~ acru* Zer conservat pentru iarnă. **6** (Îs) *~ cu caș* Caș dulce amestecat cu zer. **7** (Prin confuzie) Jintiță (**1**).

janță *sf* vz ***janț***[2]

jap[1] *i* [At: VLAHUȚĂ, CL. 119 / V: ***joap*** / E: fo] Cuvânt care imită un: **1** Zgomot produs de o lovitură dată cu repeziciune. **2** Zgomot produs de lovirea cu un bici, cu o nuia etc.

jap[2] *sm* [At: CREANGĂ, ap. DA / Pl: *~i* / E: nct] (Îvp; irn) Moșneag neputincios.

jap[3] *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 173 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Distanță la care ajunge o piatră aruncată cu o forță oarecare.

japalău *sm* [At: ȘEZ. XXXII, 107 / Pl: *~ăi* / E: ***jap***[2] + *-alău*] (Reg) **1** Om bătrân și neputincios. **2** Om care nu face nicăieri nici o treabă.

japanolog, ~ă *smf* vz ***japonolog***

japanologie *sf* vz ***japonologie***

japă *sf* [At: VASILIU, P. L. 173 / V: *joa~* / Pl: *~pe* / E: *jap*[1]] (Reg) **1** Nuia subțire și elastică. **2** Bătaie dată cu japa (**1**).

japcă[1] *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~pci, jepci* / E: ns cf *jap*[1], *japșă*] (Reg) **1** Loc jos. **2** Loc care reține apa. **3** Adâncitură în șes. **4** Loc mlăștinos.

japcă[2] *sf* [At: PAMFILE, J. III, 45 / Pl: *jepci* / E: bg **жапка** „laț, cursă"] **1** (Înv) Hoție. **2** (Înv; pex) Avere făcută prin hoție și înșelătorie. **3** (Pfm; îe) **A lua cu ~a** A lua cu forța și pe nedrept. **4** (Pfm; îlav) **Cu ~a** Cu forța.

japchin *sn* [At: DA / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Erupție pe corp. **2** Rană mare.

japchină *sf* vz *japchin*

japcier *sm* vz *jepcier*

japiță *sf* [At: DAMÉ, T. / V: *jabghi~, jaghi~, jamp~, janchi~, jănghi~, jânghi~, jea~, jimbi~, joa~* / Pl: *~țe* / E: bg **жабица**] **1** (Reg) Bucată de lemn îndoit sau de fier deasupra proțapului, formând scobitura în care se prinde plugul. **2** (Pfm) Nemernic.

japiu[1] *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 69[b] / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Pătură care se pune sub șa.

japiu[2] *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: ns cf *japchin*] (Reg) **1** Zgârietură care sângerează. **2** Jupuire a pielii care poate produce boala numită răcilă.

japlan *sm* vz *zaplan*

japon[1] *sm* [At: I. CR. VI, 30 / Pl: *~i* / E: ctm *jupui* + *Japonia*] (Îrg; irn) Agent rural.

japon[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr *japon*] **1-2** Porțelan sau mătase fină din Japonia.

japonez, ~ă [At: DRĂGHICI, R. 155 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *japonais*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Japoniei Si: *nipon*. **3-4** *smf, a* (Om) care este originar din Japonia. Si: *nipon*. **5** *smp* Populație care locuiește în Japonia. **6-7** *a* Care aparține (Japoniei sau) japonezilor (**5**) Si: (iuz) *japanicesc* (**1-2**). **8-9** *a* Care este caracteristic (Japoniei sau) japonezilor (**5**) Si: (iuz) *japanicesc* (**3-4**). **10-11** *a* Care se referă (la Japonia sau) la japonezi (**5**) Si: (iuz) *japanicesc* (**5-6**). **12** *sf* Limbă vorbită de japonezi (**5**).

japanicesc, ~ească *a* [At: DA / Pl: *~ești* / E: ns cf ger *japanisch*] (Iuz) **1-6** Japonez (**6-11**).

japonism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *japonisme*] (Rar) Preferință pentru produsele artistice japoneze.

japonolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / V: *~pano~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger *Japanolog*] Specialist în japanologie.

japonologie *sf* [At: DN[3] / V: *~pano~* / Pl: (nob) *~ii* / E: ger *Japanologie*] Studiu al limbii, al culturii și al civilizației japoneze.

japsă *sf* [At: CONV. LIT. LIV, 366 / Pl: *~se* / E: nct] (Reg) Zăpușeală.

japșă[1] *sf* [At: ANTIPA, P. 618 / V: *jep~* / Pl: *~șe, jăpși* / E: rs **жепотина**] (Pop) **1** Baltă mică. **2** Lac foarte mic. **3** Groapă cu apă rămasă după inundație. **4** Loc mocirlos. **5** Depresiune de mică adâncime din bălțile sau din Delta Dunării, cu contur circular sau alungit, acoperit de apă numai în timpul revărsărilor, în care se dezvoltă o bogată vegetație de apă.

japșă[2] *sf* vz *zapșă*

japtiță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Groapă. **2** Rană adâncă, la oi sau la vite, provocată de mușcătura lupului.

jar[1] *sn* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Jalon (**1**) făcut dintr-o tufă cioplită (în pădure) Cf *țiu*.

jar[2] *sn* [At: LB / V: *jer* / Pl: *~uri* / E: slv **жаръ**] **1** Grămadă de cărbuni în stare de incandescență care ard fără flacără Si: *jariște, jăratic, jărăgai*, (reg) *jeg, jeguiață*. **2** (Pop; îe) **Fiecare își trage ~ul la oala lui** Fiecare își urmărește propriile interese. **3** (Pop; îe) **~ul potolit te arde** Se spune despre un om ascuns care pare blând. **4** Arșiță. **5** (Fig) Febră. **6** (Fig) Suferință arzătoare. **7** (Înv; fig) Strălucire a unei pietre prețioase. **8** (Fig; îe) **A sta ca pe ~** A fi foarte nerăbdător.

jar[3] *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr *jarre*] Păr scurt de pe partea din față a capului și de pe extremitățile membrelor la ovine.

jar[4] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr *jarre*, eg *jar*] (Liv; rar) Vas mare de gresie.

jaratec *sn* vz *jăratic*

jaratic *sn* vz *jăratic*

jarcalău *sn* [At: ȘEZ. V, 103 / Pl: *~laie* / E: *jarcă* + *-lău*] (Reg) Cojoc făcut din piei de proastă calitate.

jarcalete *sm* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~eți* / E: *jarcă* + *-ălete*] (Reg) **1** Vlăjgan. **2** Derbedeu. **3** Lungan.

jarcă *sf* [At: ȘEZ. XXXII, 137 / V: *jăr~* / Pl: *jărci* / E: ns cf *jerpeli, jarpan*] (Mol; Buc) **1** Piele de oaie veche și roasă Si: *tuhoarcă*. **2** (Pex) Oaie bătrână și slabă. **3** Vită slabă. **4** (Fig) Femeie bătrână. **5** (Fig) Persoană rea de gură. **6** (Fig) Om înalt și slab. **7** Căciulă roasă și uzată.

jarchi *i* vz *jachi*

jarchilă *sf* [At: SADOVEANU, V. F. 98 / Pl: *~le* / E: *jarcă* + *-ilă*] (Reg) **1** Cojoc din piele proastă. **2** Haină uzată.

jarchină[1] *sf* [At: I. CR. IV, 306 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Ciomag.

jarchină[2] *sf* [At: DR. IV, 825 / Pl: *~ne* / E: *jarcă* + *-ină*] (Reg) **1** Haină ponosită. **2** Cojoc din piele proastă. **3** Bucată.

jardă *sf* [At: DN[3] / V: *~don sn* / Pl: *~de* / E: fr *jarde*] Os mort care se dezvoltă pe fața din afară a jaretului.

jardinieră *sf* [At: DA / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* / E: fr *jardinière*] **1** Etajeră de lemn sau suport de metal pe care se țin ghivece cu plante ornamentale. **2** Cutie în care se pune pământ pentru flori, așezată sub fereastră sau pe balcoane.

jardon *sn* vz *jardă*

jareapine *sm* vz *jneapăn*

jaret *sn* [At: ENC. VET. 5 / Pl: *~e* / E: fr *jarret*] Articulație a membrului posterior la animalele patrupede, situată între gambă și fluier.

jareteră *sf* vz *jartieră*

jaretieră *sf* vz *jartieră*

jargon *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 16 / V: (înv) *gia~* / Pl: *~oane*, (înv) *~uri* / E: fr *jargon*] **1** Limbaj specific anumitor categorii sociale prin care acestea se disting de masa mare a vorbitorilor, caracterizat prin abundența cuvintelor și a expresiilor specializate sau pretențioase, de obicei împrumutate din alte limbi. **2** (Înv; imp) Dialect. **3** (Înv; imp) Grai. **4** (Înv) Limbă idiș a evreilor din România.

jargonafazie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *jargonaphasie*] **1-2** (Med) (Afazie constând din) folosire de către bolnavi a unor cuvinte inventate.

jariște *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 112/1 / V: *jăr~, jărâște, jer~* / Pl: *~ti* / E: *jar* + *-iște*] **1** (Îrg) Jar (**1**). **2** Foc. **3** (Pex) Vatră. **4** (Spc) Loc unde se face o jertfă. **5** (Fig) Arșiță. **6** Loc unde a ars o casă. **7** Loc pârjolit. **8** Loc de pădure arsă, cald încă. **9** (Trs) Adăpost neacoperit pentru animale.

jarl *sn* vz *iarl*

jarlai *s* [At: COTEANU, PL. 14 / Pl: ? / E: nct] Planta medicinală *Salvia sclarea*.

jarlă *sf* vz *șarlă*

jarnău *sn* vz *jirlău*

jarovnea *sf* [At: CHEST. II, 316 / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Unealtă cu care se scoate jarul (**1**) din cuptor.

jarpan *sm* vz *jărpan*

jart[1] *i* [At: DELAVRANCEA, H. T. 106 / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul produs de o palmă dată cuiva.

jart[2] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: cf *jarchină*[1]] (Reg) Ciomag.

jartea *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ele* / E: fr *jartelle*] (Pop) Jartieră (**1**).

jartelă *sf* vz *jartieră*

jartieră *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 114 / V: *~reteră, ~ret~*, (reg) *~telă* / Pl: *~re* / E: fr *jarretière*] (Iuz) **1** Panglică de elastic care menține ciorapul pe picior Si: (pop) *calțetă, jartea*. **2** Fiecare dintre bucățile de elastic ale unui portjartier, prevăzute la un capăt cu un dispozitiv special pentru fixat ciorapii.

jascău *sn* vz *jașcău*

jasmin *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr *jasmin*] (Frm) **1** (Bot; rar) Iasomie (*Iasminum officinale*). **2** Esență extrasă din iasomie, folosită în parfumerie.

jasp *sms* [At: MACEDONSKI, O. III, 92 / E: fr ***jaspe***] Rocă silicoasă compactă, variat colorată, alcătuită din calcedonie și compuși ai fierului, întrebuințată ca piatră semiprețioasă.

jastă *sf* [At: LIUBA, ap. DA / Pl: *~te* / E: ns cf srb *žestina*] (Ban; sbm) **1** Grabă. **2** (Îe) **A lua de-a ~ta** A surprinde. **3** (Îlav) **Fără ~** Fără veste.

jașcău *sn* [At: PAMFILE, I. C. 50/34 / V: *jascău, jăș~, jea~, jeș~* / Pl: *~caie, ~cane* / E: mg ***zsácskó***] (Reg; mgm) **1** Săculeț de piele în care se păstrează tutunul sau banii. **2** Testicul. **3** Loc unde se află testiculele la berbeci.

jatcă *sf* [At: H XVIII, 26 / Pl: *~tce* / E: nct] (Îrg) Unealtă de țesut nedefinită mai de aproape.

jau *sn* vz ***jaf***

javalai *sn* vz ***jăvălaie***

javanez, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***Javanais***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a insulei Java. **3-4** *smf, a* (Om) care este originar din Java. **5** *smp* Populație a insulei Java. **5-6** *a* Care aparține (Javei sau) javanezilor (**5**). **7-8** *a* Privitor (la Java sau) la javanezi (**5**). **9-10** *a* Caracteristic (Javei sau) javanezilor (**5**).

javart *sn* [At: DN / Pl: nct / E: fr ***javart***] Tumoare care constă în modificarea unei părți din cartilajul copitei la cai și la boi.

javecă *sf* vz ***zavelcă***

javel *sni* [At: DN³ / E: fr ***eau de Javel***] (Îs) *Apă de ~* Soluție apoasă de hipoclorit de sodiu folosită ca dezinfectant.

javelină *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 93 / Pl: *~ne* / E: fr ***javeline***] (Frî) Suliță lungă și subțire.

javeliza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: fr ***javeler***] A supune (apa) procesului de javelizare.

javelizare *sf* [At: LTR / Pl: *~zări* / E: ***javeliza***] Sterilizare a apei prin tratare cu apă de javel, pentru a o face potabilă.

javelizat, ~ă *af* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***javeliza***] (D. lichide) Care a fost sterilizat cu apă de javel spre a fi potabil.

javlă *sf* vz ***javră***

javră *sf* [At: LB / V: ***~bră, ~vlă*** / Pl: *~re, jevre* / E: ucr **жавра** „câine care mușcă"] **1** (Dep) Câine. **2** (Spc) Câine bătrân. **3** (Reg) Câine prost care latră degeaba. **4** (Reg) Câine rău care mușcă. **5** Câine slab și prăpădit Si: *coțarlă, jigodie, potaie*. **6** (Fig) Om lipsit de caracter. **7** (Fig; rar) Om bătrân. **8** (Fig) Om leneș. **9** (Fig) Om bârfitor. **10** (Fig) Femeie clevetitoare. **11** (Reg) Cal bătrân și neputincios.

jaz *sn* [At: C. PETRESCU, Î. II, 191 / S și: *jazz* / P: *giaz* / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***jazz***] **1** Muzică ușoară de dans, adesea cu caracter de improvizație, provenită din amestecul elementelor folclorice nord-americane (muzica populară a negrilor) cu muzica popoarelor europene, caracterizată printr-un ritm vioi, sincopat. **2** Bucată muzicală de jaz (**1**). **3** (Rar) Jazband.

jazband *sn* [At: C. PETRESCU, Î. II, 191 / S și: *jazz~* / P: *giaz-bend* / Pl: *~uri* / E: eg. fr ***jazz-band***] Orchestră formată de obicei din instrumente de suflat și de percuție care execută această muzică Si: (rar) *jaz* (**3**).

jazistic, ~ă *a* [At: DN³ / S și: *jazz~* / P: *gia-zi~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***jaz*** + *-istic*] **1** Referitor la jaz (**1**). **2** De jaz (**1**).

jazman *sm* [At: DN³ / S și: *jazz~* / P: *giaz-men* / Pl: *~meni* / E: eg ***jazzman***] Muzician specializat în jaz (**1**).

jazolog, ~ogă *sm* [At: DN³ / S și: *jazz~* / P: *gia-zo~* / Pl : *~ogi, ~oge* / E: ***jazz*** + *-olog*] Specialist în studiul jazului (**1**).

jăb *sn* vz ***jeg***

jăblă *sf* vz ***jimblă¹***

jăbos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***jabă*** + *-os*] (Reg) **1-3** (D. vite, oi, câini) Care are jabă (**1-3**). **4** (D. oameni) Care tușește urât.

jăbrac *sm* vz ***jabrac***

jăbrăcie *sf* [At: DA ms / Pl: *~cii* / E: ***jabrac*** + *-ie*] (Reg) **1** Mișelie. **2** Faptă rea.

jăc *sn* vz ***jeg***

jăcaș *sm, a* vz ***jacaș***

jăcârnă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: ns cf *jacă*] (Reg) Traistă mai mare, plină cu diverse lucruri.

jăcea *v* vz ***zăcea***

jăchilă *sf* vz ***jechilă***

jăcman *sn* [At: ZILOT, CRON. 70 / Pl: *~uri* / E: mag ***zsákmány***] **1-2** (Îvr) Jaf (**1**) (mare).

jăcmăneală *sf* vz ***jecmăneală***

jăcmăni *v* vz ***jecmăni***

jăcmănie *sf* vz ***jecmănie***

jăcmănire *sf* vz ***jecmănire***

jăcmănit, ~ă *a* vz ***jecmănit***

jăcmănitor, ~oare *smf, a* vz ***jecmănitor***

jăcni *vi* [At: TOMESCU, GL. 276 / Pzi: 3 *~nește* / E: nct] (Reg; d. carne) A începe să miroase urât din cauza căldurii.

jăcui *v* vz ***jefui***

jăcuială *sf* vz ***jefuială***

jăcuire *sf* vz ***jefuire***

jăcuit¹ *sn* vz ***jefuit¹***

jăcuit², ~ă *a* vz ***jefuit²***

jăcuitor, ~oare *sf* vz ***jefuitor***

jăcuț *sm* vz ***jucuț***

jăcuțău *sm* vz ***jucuțău***

jăcuție *sf* vz ***jucuție***

jăete *sm* [At: BĂCESCU, P. 35 / Pl: *~ți* / E: nct] (Iht; reg) Boiștean (*Ploxinus ploxinus*).

jăfui *v* vz ***jefui***

jăfuială *sf* vz ***jefuială***

jăfuire *sf* vz ***jefuire***

jăfuit¹ *sn* vz ***jefuit¹***

jăfuit², ~ă *a* vz ***jefuit²***

jăfuitor, ~oare *smf, a* vz ***jefuitor***

jăg *sn* vz ***jeg***

jăgăl *sn* vz ***jegăl***

jăgăriță *sf* vz ***jigăriță***

jăghilă *sf* vz ***jechilă***

jăghiuță *sf* vz ***jighiuță***

jăgmăneală *sf* vz ***jecmăneală***

jăgmăni *v* vz ***jecmăni***

jăgmănire *sf* vz ***jecmănire***

jăgmănit, ~ă *a* vz ***jecmănit***

jăgnată *sf* vz ***jăgneață***

jăgneată *sf* vz ***jăgneață***

jăgneață *sf* [At: COMAN, GL. / V: ***găg~, ~nată, ~ată, jecn~, jegnată, jegneată, jeg~*** / Pl: *~ețe* / E: ***jăgni*** + *-eață*] (Reg) **1** Foc mic de paie făcut la gura cuptorului pentru a coace pâinea. **2** (Îe) **A da jecn~ oalei** A face focul mai mare pentru ca mâncarea să fiarbă mai repede.

jăgni *v* vz ***jigni***

jăgnire *sf* vz ***jignire***

jăgnit, ~ă *a* vz ***jignit***

jăgui *v* vz ***jigui***

jăhui *v* vz ***jefui***

jăhuire *sf* vz ***jefuire***

jăhuit¹ *sn* vz ***jefuit¹***

jăhuit², ~ă *a* vz ***jefuit²***

jăjeu *sn* vz ***jujeu***

jăl *sn* vz ***jale¹***

jălalnic, ~ă *a, av* vz ***jalnic***

jălan, ~ă *a* vz ***jelan***

jălane *sf* vz ***jelanie***

jălanie *sf* vz ***jelanie***

jălăhială *sf* vz ***jilăveală***

jălănie *sf* vz ***jelanie***

jălărie *sf* [At: PAMFILE, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: *jale¹* + *-ărie*] (Reg) **1** Tristețe. **2** Jale¹ (**8**).
jălăști *vt* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A zălogi.
jălătate *sf* [At: HODOȘ, P. P., 181/3 / Pl: *~tăți* / E: *jale* + *-ătate*] (Îrg) **1** Tristețe. **2** Jale¹ (**8**).
jălăvete *sm* vz ***jilăvete***
jălbar *sn* [At: FILIMON, C. II, 346 / V: *jal~, jel~* / Pl: *~i* / E: *jalbă¹* + *-ar*] (Înv) **1** Persoană care scrie jalbe¹ (**1**). **2** (Pgn) Persoană nemulțumită care face multe reclamații.
jălbui *vi* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: *jalbă¹* + *-ui*] (Înv) A reclama.
jălcui *v* vz ***jelcui***
jălenie *sf* vz ***jelanie***
jăler *sm* vz ***jeler***
jălet *sn* vz ***jalet***
jăletcă *sf* vz ***jiletcă***
jăli *v* vz ***jeli***
jălire *sf* vz ***jelire***
jăliște *sf* vz ***veliște***
jălit¹ *sn* vz ***jelit¹***
jălit², ~ă *a* vz ***jelit²***
jălitor, ~oare *smf, a* vz ***jelitor***
jălnici *v* vz ***jelnici***
jălniță *sf* [At: ALMANAH LIT. I, 43, ap. DA ms / Pl: *~țe* / E: *jale¹* + *-iță*] (Reg) **1** Jale¹ (**7**). **2** Jeluire. **3** Bocet.
jălozi *sp* [At: ANTIPA, P. 782 / A: nct / E: nct] (Bot; reg) Salcie galbenă.
jălț *sn* vz ***jeț***
jălțuiaș *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: *jelț* + *-(ui)aș*] **1-2** (Șhp) Jeț (**1**) (mic).
jălțuit, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 13 / Pl: *~iți, ~e* / E: *jelț* + *-uit*] (Reg) În formă de jeț.
jălui *v* vz ***jelui***
jăluială *sf* vz ***jeluială***
jăluire *sf* vz ***jeluire***
jăluit¹ *sn* vz ***jeluit¹***
jăluit², ~ă *a* vz ***jeluit²***
jăluitor, ~oare *smf, a* vz ***jeluitor***
jămalț *sn* vz ***smalț***
jămălțui *v* vz ***smălțui***
jămblicaș *sn* vz ***jâmblăcaș***
jămișcă *sf* vz ***jimlișcă***
jămlar *sm* vz ***jimblar***
jămlă¹ *sf* vz ***jamnă***
jămlă² *sf* vz ***jimblă¹***
jămnă *sf* vz ***jamnă***
jămulțui *v* vz ***zmălțui***
jăndar *sm* vz ***jandarm***
jăndărie *sf* vz ***jandarmerie***
jănghinos, ~oasă *smf, a* vz ***janghinos***
jănghiță *sf* vz ***japiță***
jăp *sms* vz ***jep²***
jăpăi *vi* [At: CAMILAR, N. II, 70 / Pzi: *~esc* / E: *jap¹*] (Reg; d. frunze) A foșni.
jăpcan *sm* [At: ISPIRESCU, M. V. 5 / Pl: *~i* / E: *japcă* + *-an*] (Îrg) Hoț.
jăpcaș *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: *japcă* + *-aș*] (Reg) Hoț.
jăpcăneală *sf* [At: TDRG / V: *jep~* / Pl: *~eli* / E: *jăpcăni* + *-eală*] (Înv) Jaf (**1**).
jăpcăni *vt* [At: JIPESCU, ap. TDRG / V: *jep~* / Pzi: *~nesc* / E: *japcă*] (Reg) A jefui (**3**).
jăpcănire *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / V: *jep~* / Pl: *~ri* / E: *jăpcăni*] (Înv) Jefuire (**3**).
jăpcănit, ~ă *a* [At: DA ms / V: *jep~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *jăpcăni*] (Îrg) Jefuit² (**3**).
jăpcănitor, ~oare *smf, a* [At: DA / V: *jep~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *jepcăni* + *-tor*] **1-2** (Reg) Jecmănitor (**1-2**).
jăpchinos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. V, 15ᵇ / Pl: *~oși, ~oase* / E: *japchin* + *-os*] (Pop) **1** Care are japchin (**1**). **2** (Fig) Urât.
jăpița *vt* [At: DA ms / Pzi: *~țez* / E: *japiță*] (Reg) A lovi pe cineva cu nuiaua.
jăpiu *sm* [At: DA ms / A: nct / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Gurmand. **2** Ciocoi.
jărap *sm* vz ***jneapăn***
jărapăn *sm* vz ***jneapăn***
jăratec *sn* vz ***jăratic***
jăratic *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 20/2 / V: *jaratec, jar~, ~tec, jeratec, jer~* / E: slv **жаратъкъ** (**жератъкъ**)] **1** Jar (**1**). **2** (Îe) **A sta** (sau **a ședea**) **ca pe ~** A fi extrem de nerăbdător și de neliniștit. **3** (Îae) A fi foarte grăbit. **4** (Pop; îe) **A trage ~ sub oala lui** A fi preocupat în primul rând de interesele personale. **5** (Pop; îe) **A arde (pe cineva) ~ul sub tălpi** A fugi repede. **6** (Pop; d. cai; îe) **A mânca ~** A fi foarte iute. **7** (Fig; îla) **De ~** Care pare că arde. **8** (Fig; îal) Arzător. **9** (Pop; îe) **~ul stă și sub cenușă** Se zice atunci când o primejdie este pe cale să apară. **10** Obiect de piatră sau de fier, pus sub vatră sub lemnele care ard pentru a le ridica.
jărăbiuță *sf* vz ***jirbiuță¹***
jărăgai *sn* [At: BOCEANU, GL. 12 / V: *jer~, jere~* / Pl: *~uri* / E: slv **жегати**] **1** (Reg) Jar (**1**). **2** Foc mare. **3** (Îe) **A sta (parcă** sau **ca) pe ~** A fi foarte nerăbdător. **4** (Pop) Arsuri pe gât, la câteva ore după masă Si: (înv) *jegăl*, (reg) *jeg* (**3**), *jeguială*. **5** (Pop; spc) Arsuri după o beție.
jărăgăi *v* vz ***jărăghi***
jărăghi *vt* [At: COMAN, GL. / V: *~găi, jâr~* / Pzi: *~ghesc* / E: *jărăgai*] (Reg) A jărui (**1**).
jărât, ~ă *a* [At: I. CR. IV, 188 / V: *jâr~, jer~* / Pl: *~âți, ~e* / E: nct] (Reg) **1** (D. animale) Slab și urât. **2** (D. oameni) Rămas pe drumuri după un incediu. **3** (Îe) **A rămâne ~** A cheltui totul. **4** (Îae) A nu mai avea nimic.
jărcă *sf* vz ***jarcă***
jărcăni *vt* [At: DA ms / V: *jer~* / Pzi: *~nesc* / E: *jarcă*] (Reg) **1** A sfâșia. **2** A jupui (**1**). **3** A juli (**1**).
jărchi *i* vz ***jachi***
jărchinos, ~oasă *a* [At: DR. IV, 825 / V: *jer~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *jarchină* + *-os*] (Reg) **1** Rupt. **2** Jerpelit.
jărcui *v* vz ***jercui¹***
jărdie *sf* vz ***joardă***
jăreapăn *sm* vz ***jneapăn***
jăreapine *sm* vz ***jneapăn***
jărfă *sf* vz ***jertfă***
jărfi *v* vz ***jertfi***
jărghie *sf* vz ***joardă***
jări *v* vz ***jărui***
jăriște *sf* vz ***jariște***
jărî *v* vz ***jărui***
jărpan *sm* [At: ALECSANDRI, T. 394 / V: *jar~, jer~* / Pl: *~i* / E: *jarp* + *-an*] (Mol) **1** Cal slab Si: *gloabă, mârțoagă*. **2** (Fig) Om prost îmbrăcat. **3** (Dep) Moșneag.
jărpălău *sm* [At: H XVII, 175 / Pl: *~ăi* / E: *jarp* + *-ălău*] (Trs) Om neserios.
jărtăvelnic *sn* vz ***jertfelnic***
jărtfelnic *sn* vz ***jertfelnic***
jărtfi *v* vz ***jertfi***
jărtfire *sf* vz ***jertfire***
jărtvă *sf* vz ***jertfă***
jărtveanic *sn* vz ***jertfelnic***
jărtvenic *sn* vz ***jertfelnic***
jărtvi *v* vz ***jertfi***
jărtvire *sf* vz ***jertfire***
jărtvui *v* vz ***jertfui***
jărtvuire *sf* vz ***jertfuire***

jărui [At: LB / V: *jări, jărî, jăvi, jăvî, jercui, jerî, jer~* / Pl: *~esc* / E: *jar + -ui*] (Trs) **1** *vt* A scurma jarul (1) din foc sau din vatră Si: (reg) *a jărăghi*. **2** *vt* A da la o parte cenușa din foc. **3** *vt* A trage jarul (1) în ușa cuptorului după ce acesta a fost încălzit, pentru a coace pâinea. **4** *vi* (D. jar) A licări. **5** *vi* (Pex) A lumina. **6** *vi* A arde înăbușit ca jarul (1). **7** *vt* A zgâria pielea unei vite cu coarnele. **8-9** *vtr* (D. pânză) A (se) îndoi de-a lungul.

jăruire sf [At: MDA ms / V: *jer~* / Pl: *~ri* / E: *jărui*] (Trs) **1** Scurmare a jarului din foc sau din vatră. **2** Îndepărtare a cenușii din foc. **3** Tragere a jarului la ușa cuptorului după ce acesta a fost încălzit, pentru a coace pâinea. **4** Licărire a jarului. **5** (Pex) Luminare. **6** Ardere înăbușită ca a jarului. **7** Zgâriere a pieii unei vite cu coarnele. **8** Îndoire a pânzei de-a lungul.

jăruit, ~ă a [At: PĂCALĂ, M. R. 140 / V: *jer~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *jărui*] (Trs) **1** (D. jar) Scurmat. **2** (D. cenușă) Dat la o parte din foc. **3** (D. jar) Adus în ușa cuptorului după ce acesta a fost încălzit pentru a coace pâinea. **4** (D. jar) Care licărește. **5** (Pex) Care luminează. **6** (D. vite) Zgâriat cu cornul. **7** (D. vite) Zgâriat adânc și în mai multe locuri. **8** (D. vite) Cu pielea dungată din cauza loviturilor. **9** (D. pânză) Îndoit de-a lungul.

jăruitor sn [At: PAȘCA, GL. / V: *jârăi~, jertu~, jer~* / Pl: *~oare* / E: *jar + -uitor*] (Trs) **1** Prăjină cu care se scormonește focul în cuptor. **2** (Pan) Bucată de lemn cu care se îndoaie pânza de-a lungul.

jășcău *sn* vz ***jașcău***

jătări *v* vz ***jitări***

jăț *sn* vz ***jeț***

jățiu *sn* vz ***jeț***

jăui *v* vz ***jefui***

jăuit, ~ă *a* vz ***jefuit***[2]

jăvălaie sf [At: PASCU, S. 202 / V: *javalai sn, juvalaie, juvalavie* / Pl: *~lăi* / E: nct] (Reg) Mulțime zgomotoasă.

jăvrăi vi [At: LB / V: *~ri, jevri* / Pzi: *~esc* / E: *javră*] (Reg) **1** A lătra. **2** A scheuna. **3** (Fig) A îndruga verzi și uscate. **4** A cicăli.

jăvri *v* vz ***jăvrăi***

jăvi *v* vz ***jărui***

jăvî *v* vz ***jărui***

jâb, ~ă *a, av* vz ***jib***

jâc *sm* vz ***jic***

jâcnicer *sm* vz ***jitnicer***

jâcuț *sm* vz ***jucuț***

jâcuțău *sm* vz ***jucuțău***

jâdan *sm* vz ***jidan***

jâdogină *sf* vz ***jidovină***

jâdovină *sf* vz ***jidovină***

jâg[1] *sn* vz ***jeg***

jâg[2] *sn* vz ***jig***[1]

jâganie *sf* vz ***jiganie***

jâgaraie *sf* vz ***jigăraie***

jâgăraie *sf* vz ***jigăraie***

jâgâșniță *sf* vz ***jegazniță***

jâghira *v* vz ***jighira***

jâghiuță *sf* vz ***jighiuță***

jâglă *sf* vz ***jiglă***

jâgniță *sf* vz ***jitniță***

jâgoare *sf* vz ***jigoare***

jâgubină *sf* vz ***șugubină***

jâgui *v* vz ***jigui***

jâhac *sn* vz ***jihac***

jâhală *sf* vz ***jigală***

jâi sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Pădure mare și pustie.

jâjeu *sn* vz ***jujeu***

jâlaghiță sf [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs) **1-2** Jirebie[2] (**1-2**).

jâlă *sf* vz ***jilă***

jâlbă sf [At: COMAN, GL. / Pl: *~be* / E: nct] (Reg; csnp; îe) **A-i fi de-a ~a** A nu-i plăcea un lucru pe care îl face.

jâletcă *sf* vz ***jiletcă***

jâlț *sn* vz ***jeț***

jâmb, ~ă *a* vz ***jimb***

jâmba *v* vz ***jimba***

jâmbare *sf* vz ***jimbare***

jâmbat, ~ă *a* vz ***jimbat***

jâmbătură *sf* vz ***jimbătură***

jâmblar *sm* vz ***jimblar***

jâmblă *sf* vz ***jimblă***[1]

jâmblăcaș sn [At: COMAN, GL. / V: *jâmblic~* / Pl: *~uri* / E: mg *zsemle-kása*] (Trs; mgm) Griș.

jâmi *v* vz ***jimi***

jâmlar *sm* vz ***jimblar***

jâmlă *sf* vz ***jimblă***[1]

jâmnă *sf* vz ***jimblă***[1]

jânchitor *sn* vz ***jintuitor***

jânchiță *sf* vz ***jintiță***

jând *sm* vz ***jind***

jândar *sm* vz ***jandarm***

jândios, ~oasă *a* vz ***jindios***

jândui *v* vz ***jindui***

jânduială *sf* vz ***jinduială***

jânduire *sf* vz ***jinduire***

jânduit[1] *sn* vz ***jinduit***[1]

jânduit[2]***, ~ă*** *a* vz ***jinduit***[2]

jânduitor, ~oare *a* vz ***jinduitor***

jâneapăn *sm* vz ***jneapăn***

jânghiță *sf* vz ***japiță***

jântălău *sn* vz ***jintălău***

jânteță *sf* vz ***jintiță***

jântiță[1] *sf* vz ***jantiță***[2]

jântiță[2] *sf* vz ***jintiță***

jântui *v* vz ***jintui***

jântuială *sf* vz ***jintuială***

jântuire *sf* vz ***jintuire***

jântuit[1] *sn* vz ***jintui***[1]

jântuit[2]***, ~ă*** *a* vz ***jintuit***[2]

jântuitor, ~oare *smf, a* vz ***jintuitor***

jâp[1] *sn* vz ***jip***[2]

jâp[2] *sn* vz ***jep***[1]

jâp[3] *sn* vz ***jip***[5]

jâp[4] *sms* vz ***jep***[2]

jâp[5] *sm* vz ***jup***[1]

jâr *sn* vz ***jir***[1]

jârăghi *v* vz ***jărăghi***

jârăitor *sn* vz ***jăruitor***

jârâbiuță *sf* vz ***jirbiuță***[1]

jârâghi *v* vz ***jaghira***

jârâște *sf* vz ***jariște***

jârât, ~ă *a* vz ***jărât***

jârebghie *sf* vz ***jirebie***[1]

jârghiuță *sf* vz ***jirbiuță***[2]

jârlău *sn* vz ***jirlău***

jârnele sp [At: CHEST. V, 107/24 / E: nct] (Mol) Amestec de oi din mai multe turme.

jârtvă *sf* vz ***jertfă***

jârtvuire *sf* vz ***jertfuire***

jâtcă *sf* vz ***jitcă***

jâtie *sf* vz ***jitie***[1]

jâtniță *sf* vz ***jitniță***

jâță *sf* vz ***jiță***

jâvină *sf* vz ***jivină***

jbatalău *sn* [At: CHEST. V, 61/27 / Pl: ? / E: nct] (Mar) Bătător pentru lapte închegat.

jbătălui *vt* [At: CHEST. V, 82/27 / Pzi: *~esc* / E: ***jbătălău*** + *-ui*] (Mar) A bate laptele cu jbatalăul.

jbârc *sn* [At: ȘEZ. IX, 156 / Pl: *~uri* / E: ns cf *jbârcoti, sfârc*] (Reg) Carne vânoasă.

jbârcoti *vi* [At: ȘEZ. IX, 156 / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *jbârc*] (Reg; d. viței) A suge la o vacă mulsă.

jbranț *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Legătură.

jdeaucă *sf* vz ***jgheaucă***

jdeav *sn* vz ***jgheab***

jder *sm* [At: LET. I, 257/20 / V: ***jdir, șdăr, șder*** / Pl: *~i* / E: srb ***ždero***] **1** Mic animal carnivor din familia mustalidelor, asemănător cu dihorul, cu blana prețioasă, de culoare brună închis Si: (reg) *jdior* (*Martes martes*). **2** Blană a jderului (**1**). **3** (Îc) **~-de-baltă** Mamifer acvatic asemănător cu jderul (1) (*Putorinus lutreola*). **4** (Îrg; fig) Cal vânăt.

jdinți *smp* [At: CHEST. II, 255/151 / E: nct] (Reg) Legături de paie de pe acoperiș.

jdior *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: ctm ***jder*** + ***dihor***] (Zlg; reg) Jder (1) (*Martes martes*).

jdir *sm* vz ***jder***

jdrel *sm* vz ***zdreli***

jdrule *sfp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs) Aluat dat pe răzătoare ce se pune la ciorbe preparate cu zeamă de varză acră.

jeacte *sm* [At: H XVI, 10 / Pl: ? / E: nct] (Iht; reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

jeale *sf* vz ***jale***^{1}

jealnic, ~ă *a* vz ***jalnic***

jeamlă *sf* vz ***jimblă***^{1}

jeamnă *sf* vz ***jamnă***

jeanț *sn* vz ***janț***^{2}

jeapiță *sf* vz ***japiță***

jeașcău *sn* vz ***jașcău***

jeaucă *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 140 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Câine rău. **2** (Fig) Om flecar.

jeb *sn* [At: CABA, SĂL. / V: ***jep*** / Pl: *~uri* / E: mg ***zseb***] (Reg; mgm) **1** Buzunar. **2** (Îe) **A sta cu mâinile în ~** A nu face nimic. **3** (Îae) A fi leneș.

jebălit *sn* [At: CHEST. V, 167 / Pl: *~uri* / E: ns cf *jabă*] (Reg) Boală la oi nedefinită mai îndeaproape.

jebrenă *sf* vz ***jabrină***

jebrină *sf* vz ***jabrină***

jebruică *sf* vz ***zăbruică***

jecear *sm* vz ***zețar***

jechilă *sf* [At: ȘEZ. III, 18/10 / V: ***jăc~, jăghi~, jetilă*** / Pl: *~e* / E: ger ***Säckel*** „traistă"] (Reg) **1** Traistă pentru merinde Si: (reg) *pojijie*. **2** Unelte necesare la o stână Si: *tărhat*. **3** Bagaj al ciobanului (purtat în spate de măgar). **4** Lucruri necesare plugarului la câmp. **5** Bagaj al drumeților, purtat în spate. **6** Bagaj al plutașului. **7** Lucruri puse de țăran în căruță. **8** (La șa) Îmbrăcăminte de deasupra tarniței.

jecmăneală *sf* [At: DA / V: ***jăc~, jăgm~*** / Pl: *~eli* / E: ***jecmăni*** + *-eală*] Jefuire (3).

jecmăni *vt* [At: DA / V: ***jăc~, jăgm~, jerm~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***jăcman***] A jefui (3).

jecmănie *sf* [At: DA ms / V: ***jăc~*** / Pl: *~ii* / E: ***jecmăni*** + *-ie*] Jefuire (3).

jecmănire *sf* [At: DEX^2 / V: ***jăc~, jăgm~*** / Pl: *~ri* / E: ***jecmăni***] Jefuire (3).

jecmănit, ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***jăc~, jăgm~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jecmăni***] Jefuit^2 (3).

jecmănitor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / V: ***jăc~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***jecmăni*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care jefuiește (3) Si: *jăpcănitor* (**1-2**).

jecnată *sf* vz ***jăgneață***

jecnit, ~ă *a* vz ***jignit***^{2}

jecui *v* vz ***jefui***

jecuire *sf* vz ***jefuire***

jecuit^1 *sn* vz ***jefuit***^{1}

jecuit^2***, ~ă*** *a* vz ***jefuit***^{2}

jecuți *vt* [At: LB / Pzi: *~țesc* / E: drr ***jecuție***] (Trs) A executa o sentință judecătorească.

jecuție *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: nct] (Trs) Executare a unei sentințe judecătorești.

jdeaucă *sf* vz ***jgheaucă***

jdeab *sn* vz ***jgheab***

jeep *sn* [At: DN^2 / P: *gip* / Pl: *~uri* / E: fr ***jeep***] **1** Mașină mică de campanie, adaptată pentru misiuni de recunoaștere și legătură pe orice tip de teren, folosită mai întâi de armata americană. **2** (Pex) Mașină de teren.

jefui [At: VARLAAM, C. 347 / V: ***jăcui, jăf~, jăhui, jăui, jecui, jehui*** / Pzi: *~esc* / E: ***jaf*** + *-ui*] **1** *vt* A fura bani sau obiecte în cantități mari (făcând uz de violență) Si: *a prăda*. **2** *vt* (Jur) A săvârși un jaf (**1**). **3** *vt* A stoarce pe cineva de bani sau de alte bunuri materiale prin forță sau prin înșelăciune Si: *a jăpcăni, a jecmăni*. **4** *vt* A exploata. **5** *vt* (Imp) A plagia. **6** *vt* (Imp) A răpi și a viola o femeie. **7** *vt* A devasta.

jefuială *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / V: ***jăcu~, jăf~*** / E: ***jefui*** + *-ală*] **1** Prădare. **2** Jaf (1). **3** Jefuire (3).

jefuire *sf* [At: MARDARIE, L. 4067 / V: ***jăcu~, jăf~, jăhu~, jecu~, jehu~*** / Pl: *~ri* / E: ***jefui***] **1** Prădare. **2** Jaf (1). **3** Stoarcere a cuiva de bani sau de alte bunuri materiale prin forță sau prin înșelăciune Si: *jăpcănire, jecmăneală, jecmănie, jecmănire, jefuială* (**3**), *jefuit*^{1} (**3**). **4** Exploatare. **5** (Imp) Plagiere. **6** (Imp) Răpire și siluire a unei femei Si: *jefuială* (**6**), *jefuit*^{1} (**6**). **7** Devastare.

jefuit^1 *sn* [At: CREANGĂ, A. 20 / V: ***jăcu~, jăf~, jăhu~, jecu~, jehu~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***jefui***] **1** Prădare. **2** Jaf (1). **3** Jefuire (3). **4** Exploatare. **5** (Imp) Plagiere. **6** Jefuire (**6**). **7** Devastare.

jefuit^2***, ~ă*** *a* [At: BIBLIA (1688), 146/2 / V: ***jacu~, jăcu~, jăf~, jăhu~, jău~ jecu~, jehu~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jefui***] **1** Prădat. **2** Furat. **3** Care a fost stors de bani sau de alte mijloace materiale prin forță sau prin înșelăciune Si: *jăpcănit*^{2}, *jecmănit*^{2}. **4** Exploatat. **5** (Imp) Plagiat. **6** (Imp; d. o femeie) Răpită și siluită. **7** Devastat.

jefuitor, ~oare *smf, a* [At: MARDARIE, L. 4068 / V: ***jacu~, jăcu~, jăfu~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***jefui*** + *-toare*] **1-14** (Persoană) care jefuiește (**1-7**).

jeg *sn* [At: BOCEANU, GL. / V: ***jăb, jăc, jăg, jâg, jeghiu, jig*** / Pl: *~uri* / E: slv **жегъ**, bg **жега**, srb ***žega***] **1** (Îrg) Jar^2 (**1**). **2** Strat de murdărie de pe pielea omului sau a animalelor Si: *lip, slin*. **3** (Reg) Jărăgai (**4**). **4** (Reg) Materie gălbuie și ceroasă de pe lâna oilor.

jegajne *sf* vz ***jegajnie***

jegajnie *sf* [At: ANTIPA, P. 112 / V: ***jagajne, ~ne, jigajne, jigajnea, jig~, jigasnie, jigașnie*** / Pl: *~ii* / E: srb ***záganja***] (Olt) Unealtă de pescuit în formă de plasă Si: (reg) *jegazniță*.

jegajniță *sf* vz ***jegazniță***

jegarniță *sf* vz ***jegazniță***

jegasniță *sf* vz ***jegazniță***

jegazniță *sf* [At: ANTIPA, P. 112 / V: ***jâgâșn~, ~ajn~, ~arn~, ~asn~, jigarn~, jigâșn~*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Jegajnie.

jegăl *sns* [At: N. LEON, MED. 135 / V: ***jăg~*** / E: bg **жегло**] (Înv) Jărăgai (4).

jegărât, ~ă *smf, a* vz ***jigărit***^{2}

jegărie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***jeg*** + *-ărie*] (Reg) **1** Jeg (**2**) mult. **2** Murdărie pe gâtul oamenilor. **3** Murdărie pe pereții caselor.

jegărit, ~ă *smf, a* vz ***jigărit***^{2}

jeghiu *sn* vz ***jeg***

jegnată *sf* vz ***jegneață***

jegneată *sf* vz ***jegneață***

jegneață *sf* vz ***jăgneață***

jegni *v* vz ***jigni***

jegnire *sf* vz ***jignire***

jegnit, ~ă *a* vz ***jignit***

jegos, ~oasă *smf, a* [At: TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***jeg*** + *-os*] **1-2** (Om) murdar. **3-4** (Fig) (Om) sărac.

jegui *v* vz ***jigui***

jeguială *sf* [At: ARH. OLT. VIII, 158 / Pl: *~ieli* / E: ***jeg*** + *-uială*] (Reg) Jărăgai **(4)**.

jeguiață *sf* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~iețe* / E: ***jeg*** + *-uiață*] (Reg) Jar **(1)**.

jehui *v* vz ***jefui***

jehuire *sf* vz ***jefuire***

jehuit[1] *sn* vz ***jefuit***[1]

jehuit[2]***, ~ă*** *a* vz ***jefuit***[2]

jeie *sf* [At: BUD, P. P. 41 / Pl: *jei* / E: ***jale***[1] + *-ie*] (Reg) **1** Tristețe. **2** Jale[1] **(8)**. **3** Supărare.

jejă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~je* / E: nct] (Reg) Termen de adresare batjocoritor.

jejeț *s* [At: COTEANU, PL. 332 / Pl: nct / E: nct] (Bot; îc) **~-mare** Bebicei (*Anemone pulsatilla*).

jejun *sn* [At: ENC. VET. 39 / Pl: *~uri* / E: lat ***jejunum***] Parte a intestinului subțire cuprinsă între duoden și ileon.

jejunal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***jéjunal***] (Atm) **1** Care aparține jejunului. **2** Privitor la jejun. **3** Caracteristic jejunului.

jejunită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: ***jejun*** + *-ită*] Inflamație a jejunului, manifestată prin dureri abdominale, tulburări digestive etc.

jejunostomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***jéjunostomie***] (Med) Deschidere operatorie a unei anse jejunale la piele.

jelaică *sf* vz ***jeleaică***

jelan, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / V: ***jăl~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***jale*** + *-an*] (Reg) Care este în doliu.

jelanie *sf* [At: CORESI, EV. 416/1 / V: ***jal~, jălane, jăl~, jălă~, jăle~, jelene*** / Pl: *~ii* / E: slv ***желаник, желѣник***] (Înv) **1** Dorință fierbinte. **2** Dragoste. **3** Devotament. **4** Durere adâncă. **5** Plângere. **6** Doliu. **7** Bocet. **8** Priveghi.

jelăhi *v* vz ***jilăvi***

jelăhire *sf* vz ***jilăvire***

jelăhit, ~ă *a* vz ***jilăvit***

jelbar *sm* vz ***jălbar***

jelbări *vt* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: ***jalbă*** + *-ări*] (Înv) A face jalbe **(1)**.

jelbăritor, ~oare *smf, a* [At: IORDAN, L. R. A. 166 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***jelbări*** + *-itor*] **1-2** (Înv) (Persoană) care face jalbe **(1)**.

jelcui *vr* [At: BUD, P. P. 24 / V: ***jăl~*** / Pzi: *~esc* / E: ucr ***жалкувати***] (Înv) **1** A se întrista. **2** A se jelui **(7)**.

jele[1] *sf* vz ***jale***[1]

jele[2] *sf* vz ***jale***[2]

jeleaică *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***~lai~*** / Pl: *~ice* / E: bg ***жалеика***] (Reg) Femeie care poartă doliu doar de ochii lumii.

jelearíu *sm* vz ***jeler***

jelene *sf* vz ***jelanie***

jeler *sm* [At: ENC. ROM. / V: ***jăl~, ~eariu, jil~, jileriu, jilier, ziler*** / Pl: *~i* / E: mg ***zsellér***] (Trs; iuz; în evul mediu) **1** Țăran fără pământ sau cu pământ puțin, care muncea pe moșiile nobililor, dar care nu avea regimul juridic al iobagilor. **2** Om așezat pe moșia altuia.

jelerie *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***jeler*** +*-ie*] (Trs; înv) Locuire într-un loc fără drept de proprietate.

jeleriță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***jeler*** + *-iță*] (Trs; înv) Țărancă fără drept de locuință proprie.

jelet *sn* vz ***jalet***

jeletcă *sf* vz ***jiletcă***

jeleu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***gelée***] **1** Suc de fructe gelatinos. **2** Preparat de cofetărie sub formă de gel, obținut din jeleu **(1)** și acoperit cu un strat de zahăr tos.

jeli [At: VARLAAM, C. 336/2 / V: ***jăli*** / Pzi: *~lesc* / E: slv ***жалити***] **1-2** *vti* A plânge (după) un mort Si: *a boci*. **3** *vr* A se tângui. **4** *vt(a)* A fi în doliu. **5** *vt(a)* A nu se bucura de plăcerile vieții din cauza pierderii unei ființe iubite. **6** *vt(a)* A fi tot timpul trist. **7** *vt(a)* A-i părea rău de ceva Si: *a jelui* **(6)**, *a regreta*. **8** *vt* A da expresie durerii sau milei ce o simți față de cineva sau ceva Si: *a compătimi, a deplânge, a jelui*.

jelire *sf* [At: PRAVILA (1814), 128 / V: ***jăl~*** / Pl: *~ri* / E: ***jeli***] **1** Bocire a unui mort Si: *jelit*[1] **(1)**. **2** Tânguire. **3** Doliu. **4** Abținere de a se bucura de plăcerile vieții din cauza pierderii unei ființe iubite Si: *jelit*[1] **(4)**. **5** Tristețe permanentă a cuiva Si: *jelit*[1] **(5)**. **6** Regret. **7** Exprimare a durerii sau milei ce o simți față de cineva sau ceva Si: *jelit*[1] **(7)**.

jeliște *sf* vz ***veliște***

jelit[1] *sn* [At: ȘEZ. IX, 6 / V: ***jăl~*** / Pl: *~uri* / E: ***jeli***] **1** Jelire **(1)**. **2** Tânguire. **3** Doliu. **4-5** Jelire **(4-5)**. **6** Regret. **7** Jelire **(7)**. **8** (Îlav) **De ~** Vrednic de compătimire.

jelit[2]***, ~ă*** *a* [At: PAMFILE, CR. 15 / V: ***jăl~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jeli***] **1** Bocit. **2** Deplâns. **3** Care este în doliu. **4** Regretat. **5** Demn de compătimire. **6** Sărman. **7** (Pop) Vagabond.

jelitor, ~oare [At: ALECSANDRI, P. I, 94 / V: ***jăl~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***jeli*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care jelește **(1)**. **3-4** *a* Care produce (tristețe sau) jale[1] **(8)**.

jeliță *sf* vz ***veliște***

jelnic, ~ă *a, av* vz ***jalnic***

jelnici *vi* [At: GRAIUL, I 65 / V: ***jăl~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***jalnic***] (Olt) A se lamenta.

jelț *sn* vz ***jeț***

jelțurel *sn* vz ***jețurel***

jelui [At: COD. VOR. 174/4 / V: ***jăl~, jul~*** / Pzi: *~esc, jelui, jălui* / E: slv ***жаловати*** „a jeli"] **1** *vr* (Înv) A se întrista. **2** *vr* (Mol; înv) A se scârbi. **3** *vt* A compătimi pe cineva. **4** *vt* A boci pe cineva. **5** *vt* A avea milă de cineva. **6** *vi* A jeli **(7)**. **7** *vr* A da expresie durerii, revoltei, nemulțumirii etc. Si: *a se jelcui* **(2)**, *a se tângui*. **8** *vr* A se plânge de un neajuns, de o supărare etc. **9** *vt* (Înv) A adresa cuiva o plângere (în scris). **10** *vi* A se plânge la... **11** *vt* A reclama. **12** *vt* (Înv) A dori ceva cu ardoare. **13** *vi* (Înv) A aspira la ceva.

jeluială *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 193 / V: ***jăl~*** / Pl: *~ieli* / E: ***jelui*** + *-ială*] **1** (Înv) Întristare. **2** (Mol; înv) Scârbire. **3** Compătimire. **4** Bocire. **5** Regret. **6** Tânguire. **7** Doliu. **8-9** Jeluire **(8-9)**. **10** (Înv) Reclamație. **11** (Îvp) Dorință. **12** (Îvp) Dor. **13** (Îvp) Poftă.

jeluire *sf* [At: DRĂGHICI, R. 280 / V: ***jăl~*** / Pl: *~ri* / E: ***jelui***] **1** (Înv) Întristare. **2** (Mol; înv) Scârbire. **3** Compătimire. **4** Bocire. **5** Regret. **6** Tânguire. **7** Doliu. **8** Plângere de un neajuns, o supărare etc. Si: *jeluială* **(8)**, *jeluit*[1] **(8)**. **9** (Înv) Adresare a unei plângeri (unei autorități) Si: *jeluială* **(9)**, *jeluit*[1] **(9)**. **10** (Înv) Reclamație. **11** (Îvp) Dorință. **12** (Îvp) Dor. **13** (Îvp) Poftă.

jeluit[1] *sn* [At: CANTEMIR, HR. 102/1 / V: ***jăl~*** / Pl: *~uri* / E: ***jelui***] **1** (Înv) Întristare. **2** (Mol; înv) Scârbire. **3** Compătimire. **4** Bocire. **5** Regret. **6** Tânguire. **7** Doliu. **8-9** Jeluire **(8-9)**. **10** (Înv) Reclamație. **11** (Îvp) Dorință. **12** (Îvp) Dor. **13** (Îvp) Poftă.

jeluit[2]***, ~ă*** *a* [At: CORESI, PS. 297 / V: ***jăl~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jelui***] **1-2** (Pop) Cuprins de jale[1] **(7-8)**. **3-4** Plin de jale[1] **(7-8)**. **5** Întristat. **6** Plâns. **7** Bocit. **8** Regretat. **9** Compătimit.

jeluitor, ~oare [At: HODOȘ, P. P. 222 / V: ***jăl~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***jelui*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se jelește **(3)** Si: *jalnic* **(15-16)**. **3-4** *smf, a* (Persoană) care prezintă o reclamație. **5** *sf* Bocitoare. **6** *av* Cu tristețe.

jemanfișism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***je m'en-fichisme***] (Frm; fam) Indiferență.

jemblă *sf* vz ***jimblă***[1]

jemblăriță *sf* vz ***jimblăriță***

jemișcă *sf* vz ***jimlișcă***

jemlar *sm* vz ***jimblar***
jemlariu *sm* vz ***jimblar***
jemlă *sf* vz ***jimblă***[1]
jemlăriță *sf* vz ***jimblăriță***
jemlugă *sf* [At: LB / V: ***jimu~, jumu~*** / Pl: *~uge* / E: nct] (Iht; Trs; înv) Lostriță (*Hucho hucho*).
jemluță *sf* vz ***jimbluță***
jemnă *sf* vz ***jimblă***[1]
jemniscă *sfi* vz ***jimliscă***
jena [At: MAIORESCU, CR. II, 341 / Pzi: *~nez* / E: fr ***gêner***] **1** *vt* (Fig) A pricinui cuiva o jenă (1) Si: *a deranja, a incomoda, a stingheri*. **2** *vt* (D. obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte) A strânge. **3** *vt* (Pex) A apăsa. **4** *vt* (D. obiecte) A provoca leziuni în timpul utilizării incomode. **5** *vt* (Pex) A împiedica mișcările unei părți a corpului. **6** *vt* (C. i. un obiect străin) A supăra. **7** *vr* A simți o jenă (1). **8** *vr* (Înv) A se supăra. **9** *vr* A se teme. **10** *vr* A avea un sentiment de reținere față de ceva sau de cineva. **11** *vr* A se rușina. **12** *vr* A se sfii. **13** *vr* (La imperativ negativ) Invitație, adesea ironică, adresată cuiva ca să procedeze liber, deschis, fără scrupule etc.
jenant, ~ă [At: CĂLINESCU, E. O. II, 33 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***gênant***] **1** *a* Care provoacă jenă (1). **2** *a* Supărător. **3-4** *a, av* (Care este) penibil. **5-6** *a, av* (Care este) neplăcut.
jenare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***jena***] **1** (Fig) Provocare cuiva a unei senzații de jenă (1) Si: *deranjare, incomodare, stingherire*. **2** Presare asupra unei părți a corpului de către un obiect de îmbrăcăminte sau încălțăminte prea strâmt. **3** (Pex) Apăsare. **4** Provocare a unor leziuni în timpul utilizării incomode. **5** Împiedicare a mișcărilor unei părți a corpului. **6** Resimțire a unei jene (1). **7** Reținere față de cineva sau ceva. **8** (Înv) Supărare. **9** Teamă. **10** Rușinare. **11** Sfiire.
jenat, ~ă [At: ALECSANDRI, T. 16 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***jena***] **1-2** *a, av* (În felul unuia) care nu se simte în largul lui. **3-4** *a, av* (Care este) penibil. **5-6** *a, av* (Care este) rușinat. **7-8** *a, av* (Care este) sfios. **9** *a* Care se explică printr-un sentiment de jenă (1). **10** *a* Care dovedește jenă (1). **11** *a* (Fig; d. persoane) Strâmtorat din lipsă de bani. **12** *a* (Îvr; d. încălțăminte sau îmbrăcăminte) Strâns. **13** *a* (Rar; pex) Apăsat. **14** *a* (D. persoane) Incomodat în mișcări de îmbrăcăminte, încălțăminte.
jenă *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 15 / Pl: (rar) *~ne* / E: fr ***gêne***] **1** Sentiment de sfială de care este cuprins cineva când se află într-o situație penibilă Si: *stinghereală*. **2** Situație grea, neplăcută Si: *încurcătură, strâmtorare*. **3** (Îs) *~ financiară* Lipsă de bani. **4** Senzație supărătoare. **5** Durere organică ușoară Si: *sâcâială*.
jencui *vt* [At: PSALT. 166/24 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Înv; nob) A planta.
jendar *sm* vz ***jandarm***
jendariu *sm* vz ***jandarm***
jendarm *sm* vz ***jandarm***
jendarmerie *sf* vz ***jandarmerie***
jendăroi *smi* [At: TDRG / E: ***jendar*** + *-oi*] **1-2** (Rar; șdp) Jandarm (rău).
jeni *sf* vz ***jenie***
jenie *sf* [At: (a. 1825) LOGHICA, ap. GCR. II, 251/13 / V: ***~ni*** / Pl: *~ii* / E: ns cf *geniu*] (Iuz) Geniu.
jenilă *sf* vz ***janilie***
jenilie *sf* vz ***janilie***
jentui *v* vz ***jintui***
jentuit[1] *sn* vz ***jintuit***[1]
jentuit[2]***, ~ă*** *a* vz ***jintuit***[2]
jențuit *sn* vz ***jintuit***[1]
jenturel *sn* vz ***jeturel***
jenui *vt* [At: LB / V: ***ji~*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***gyanu*** „bănuială, suspiciune" + *-ui*] (Trs; mgm) A bănui (pe cineva).
jep[1] *sm* [At: PANȚU, PL. / V: ***jâp, jip, jipi*** *smp*, ***jup*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** Arbust din familia pinului, cu tulpină ramificată, flexibilă, adesea culcată la pământ, cu frunze în formă de ace, răspândit în regiunea alpină sub formă de tufișuri Si: *cățân, durzău, jneap*[2] **(2)**, *jneapăn* **(6)**, *pin pitic* (*Pinus mugo*). **2** (Pex) Loc cu tufăriș de jepi (1). **3** (Ban) Știulete de porumb.
jep[2] *sms* [At: MAT. FOLK. 1453 / V: ***jăp, jâp, jip*** / E: ns cf *jeg*[1]] (Reg) **1** Bube pe pielea porcilor. **2** (Pex) Jeg (2).
jep[3] *sn* vz ***jeb***
jepat, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 1453 / V: ***jip~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***jep***[2]] (Reg; d. porci) Care are bube pe piele.
jepălui *v* vz ***jupeli***
jepcă *sf* [At: DA ms / Pl: *~pci* / E: nct] (Reg) Loc lunguieț și puțin adânc din regiunea inundabilă a Dunării.
jepcăneală *sf* vz ***jăpcăneală***
jepcăni *vt* vz ***jăpcăni***
jepcănire *sf* vz ***jăpcănire***
jepcănit, ~ă *a* vz ***jăpcănit***
jepcănitor, ~oare *a* vz ***jăpcănitor***
jepciu *sn* [At: DA / Pl: *~cie* / E: nct] (Buc) Cojoc vechi și rupt.
jepcier *sm* [At: DA ms / P: *~ci-er* / V: ***jap~*** / Pl: *~i* / E: ***jepciu*** + *-er*] (Buc) **1** Cojocar. **2** Cârpaci.
jepi *vt* [At: DR. V, 50 / Pzi: *~pesc* / E: ***jap***[1]] (Trs) A lovi cu biciul.
jepșă *sf* vz ***japșă***[1]
jepși *vt* [At: CIAUȘANU. V. / Pzi: *~șesc* / E: ***japșă***[1]] (Reg) A ticsi cu ceva.
jepșit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jepși***] (Reg) Ticsit.
jepui *v* vz ***jupui***
jer *sm* vz ***jar***[2]
jera *s* [At: H XVIII, 141 / Pl: nct / E: ns cf srb *žerav* „bou mare cu părul scurt"] (Ban; sbm) Bou mare.
jeratec *sn* vz ***jăratic***
jeratic *sn* vz ***jăratic***
jerăgai *sn* vz ***jărăgai***
jerât, ~ă *a* vz ***jărât***
jerbă[1] *sf* [At: C. PETRESCU, Î. II, 53 / V: (reg) ***~bie*** / Pl: *~be* / E: fr ***gerbe***] **1** Buchet mare de flori, așezate în așa fel încât să aibă fața orientată în aceeași parte. **2** Obiect care seamănă cu un mănunchi mare de flori. **3** Formă pe care o ia un lucru care țâșnește și se împrăștie în fascicule. **4** Fascicul de scântei proiectat de explozia unui obuz. **5** (Fiz; îs) *~ nucleară* Fascicul de urme ale particulelor provenite din dezintegrarea unui nucleu atomic în nenumărate fragmente, ca urmare a ciocnirii sale cu o particulă cosmică cu energie foarte mare.
jerbie[1] *sf* vz ***jerbă***
jerbie[2] *sf* vz ***jirebie***[1]
jerbiuță *sf* vz ***jirbiuță***[2]
jercăni *v* vz ***jărcăni***
jerchinos, ~oasă *a* vz ***jărchinos***
jercui[1] *vt* [At: DA / V: ***jăr~*** / Pzi: *~esc* / E: ***jarcă*** + ***jărui***] (Reg) A scurma jarul (1).
jercui[2] [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A bate. **2-3** *vtr* A (se) zgâria.
jercui[3] *v* vz ***jărui***
jercuială *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***jercui***[1] + *-ială*] (Reg) **1** Batere. **2** Zgâriere. **3** (Ccr) Zgârietură.
jercuit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jercui***[1]] (Reg) **1** Bătut. **2** Zgâriat.
jercuitură *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ri* / E: ***jercui***[1] + *-itură*] (Reg) **1** Batere. **2** Zgâriere. **3** (Ccr) Zgârietură.
jerdie *sf* vz ***joardă***
jerebie *sf* vz ***jirebie***[1]
jerebiuță *sf* ***jirbiuță***[2]
jeregai *sn* vz ***jărăgai***
jeremea *sf* vz ***geremea***
jerfă *sf* vz ***jertfă***
jerghie *sf* vz ***joardă***
jerghiuță *sf* vz ***jirbiuță***[2]

jeriște sf vz *jariște*
jerit, ~ă a vz *jărât*
jerî v vz *jărui*
jermăni v vz *jecmăni*
jerpan sm vz *jărpan*
jerpeli [At: DA / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1** *vt* (Îrg) A jefui (1). **2-3** *vtr* (D. îmbrăcăminte, cărți etc.) A (se) învechi și a (se) rupe Si: *a (se) uza, a (se) zdrenții*. **4-5** *vtr* A (se) degrada. **6-7** *vtr* A (se) strica.
jerpelire sf [At: TELEOR, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: *jerpeli*] **1** (Îrg) Jefuire. **2** Uzare. **3** Degradare. **4** Stricare.
jerpelit, ~ă [At: SANDU-ALDEA, A. M. 190 / Pl: *~iți, ~e* / E: *jerpeli*] **1** *a* (Îrg) Jefuit (1). **2** *a* (D. îmbrăcăminte, cărți etc.) Învechit și rupt. **3-4** *a, av* (D. oameni; înv) (Care umblă) cu haine subțiri și ponosite în timpul iernii. **5-6** *a, av* (D. oameni) (Care se îmbracă) cu haine vechi, rupte și murdare. **7-8** *smf, a* (Om) zdrențuros. **9** *a* Degradat. **10** *a* Stricat. **11** *a* (D. un vehicul) Cu o înfățișare jalnică Si: *hodorogit*.
jerpeliță sf [At: H IV, 10 / V: *jor~* / Pl: *~țe* / E: *jerpeli* + *-iță*] (Reg) Mâncare din urdă și jintiță.
jerse sn vz *jerseu*
jerseu sn [At: CAMILAR, N. II, 169 / V: *~se* / Pl: *~ee, ~uri* / E: fr *jersey*] **1** Obiect de îmbrăcăminte tricotat sau împletit, din lână, din bumbac etc., de obicei cu mâneci lungi și deschis în față, care acoperă partea de sus a corpului. **2** Țesătură elastică tricotată, de lână, de bumbac, de mătase etc., din care se fac obiecte de îmbrăcăminte Si: *tricot*.
jerstva sf [At: DA / Pl: ? / E: rs **жерства** „prundiș"] (Reg; rsm) Calcar găunos, cristalin.
jertăvnic sn vz *jertfelnic*
jertfă sf [At: CORESI, EV. 145/9 / V: *jărfă, jărtvă, jârtvă, jerfă, ~tvă, jîrfă, jîrtvă* / Pl: *~fe* / E: slv **жрътва**] **1** Ofrandă adusă divinității. **2** (Îs) ~ *omenească* Om sacrificat pe altar. **3** (Pex; îas) Om sacrificat pentru un scop înalt. **4** (Pop; spc) Dar care se dă la biserică. **5** (Lit; fig) Sacrificiu. **6** (Fig) Victimă. **7** (Pop) Prisos de bucate, de vin etc. **8** (Înv; îe) **A cădea** ~ A fi sacrificat. **9** (Îae) A muri.
jertfelnic sn [At: CORESI, EV. 160/30 / V: *jărtăve~, jăr~, jărtveanic, jărtvenic, ~tăvnic, ~tveanic, ~tvel~, ~tvenic, jîrtăvnic, jîrtvenic* / Pl: *~ice* / E: slv **жрътвьникъ**] **1** (Înv) Loc destinat aducerii jertfelor. **2** (Înv) Masă de sacrificiu Si: *altar*. **3** (Imp; îc) **Subt-jărtăvnic** Vas pus sub jertfelnic (2) în care se scurge sângele victimei. **4** (În biserica creștină) Masă din altar pe care se pregătesc sfintele daruri.
jertfi [At: PSALTIRE DE BELGRAD, ap. GCR. I, 156/18 / V: *jărfi, jăr~, jărtvi, ~tvi, jervi, jîrtvi* / Pzi: *~fesc* / E: *jertfă*] **1** *vt* A aduce o jertfă (1) Si: (înv) *a jertfui* (1). **2-3** *vtr* A (se) sacrifica. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) consacra. **6** *vt* (Îvr) A omorî.
jertfire sf [At: BIBLIA (1688), 60 / V: *jăr~, jărtvire, ~tvire* / Pl: *~ri* / E: *jertfi*] **1** Aducere a unei jertfe (1) Si: *jertfit*[1] (1), *jertfuire* (1). **2** (Ccr) Jertfă (1). **3** Sacrificare. **4** (Ccr) Sacrificiu. **5** (Fig) Consacrare. **6** (Îvr) Omorâre.
jertfit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: *jertfi*] **1** Jertfire (1). **2** (Ccr) Jertfă (1). **3** Sacrificare. **4** (Ccr) Sacrificiu. **5** (Fig) Consacrare. **6** (Îvr) Omorâre.
jertfit[2]*, ~ă a* [At: MARCOVICI, D. 5/28 / Pl: *~iți, ~e* / E: *jertfi*] **1** Adus jertfă. **2** Sacrificat. **3** (Fig) Consacrat. **4** (Îvr) Omorât.
jertfitor, ~oare smf, a [At: ISTORIA RUȘILOR, ap. GCR. II, 51/7,8 / V: (înv) *~tvitor, jîrtvi~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *jertfă* + *-itor*] **1-2** (Persoană) care jertfește (1). **3-4** (Îvr) (Persoană) care ucide.
jertfui [At: BIBLIA (1688), 55 / V: *jărtvui* / Pzi: *~esc* / E: slv **жрътвовати**] (Înv) **1** *vt* A (se) jertfi (1). **2-3** *vtr* A (se) sacrifica. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) consacra. **6** *vt* (Rar) A omorî.
jertfuire sf [At: BIBLIA (1688), 60[1] / V: *jărtvu~, jârtvu~* / Pl: *~ri* / E: *jertfui*] (Înv) **1** Jertfire (1). **2** (Ccr) Jertfă (1). **3** Sacrificare. **4** (Ccr) Sacrificiu. **5** (Fig) Consacrare. **6** (Rar) Omorâre.
jertuitor sn vz *jăruitor*
jertvă sf vz *jertfă*
jertvănic sn vz *jertfelnic*
jertveanic sn vz *jertfelnic*
jertvelnic sn vz *jertfelnic*
jertvenic sn vz *jertfelnic*
jertvi v vz *jertfi*
jertvire sf vz *jertfire*
jertvitor, ~oare smf, a vz *jertfitor*
jerui[1] *vtr* [At: GR. S. VI, 246 / Pzi: *~esc* / E: nct] **1-2** (Reg) A (se) zgâria.
jerui[2] *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: *jar*[1] + *-ui*] (Reg) **1-2** A pune jaruri[1] sau jaloane (1) în pădure.
jerui[3] *v* vz *jărui*
jeruire[1] *sf* vz *jăruire*
jeruire[2] *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ri* / E: *jerui*] (Reg) **1-2** Punere de jaruri[1] sau jaloane (1) în pădure.
jeruit, ~ă a vz *jăruit*
jeruitor sn vz *jăruitor*
jervi v vz *jertfi*
jestoc am [At: DOSOFTEI, V. S. 86 / Pl: *~oci* / E: slv **жестокъ**, ucr **жестокий**] (Îvr) Aspru.
jestrilă sf [At: DA / Pl: *~le* / E: srb *žestila*] (Bot; sbm) Gladiș (*Acer tataricum*).
jeșcău sn vz *jașcău*
jet[1] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg, fr *jet*] Curent de lichid sau de gaz care țâșnește cu presiune printr-un orificiu.
jet[2] *sn* [At: DN[3] / P: *get* / Pl: *~uri* / E: eg *jet* (plane)] Avion cu reacție.
jetaj sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *jetage*] Secreție care se scurge din nasul animalelor bolnave de rinită, de morvă etc.
jetelă sf [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr *jetée*] Dig care se construiește la intrarea într-un port maritim sau la gura unui fluviu care se varsă într-o mare fără maree, pentru a evita înnisiparea sau pentru a ușura transportul aluviunilor.
jeteu sn [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr *jeté*] (În tricotaj) Ochi obținut prin înfășurarea firului o singură dată pe andrea, apucându-l din față spre spate.
jetilă sf vz *jechilă*
jeton sn [At: V. ROM., 1950, nr. 17, 147 / Pl: *~oane* / E: fr *jeton*] **1** Fisă. **2** Sumă plătită membrilor unui consiliu de adminstrație al unei întreprinderi pentru fiecare ședință la care iau parte.
jetui vr [At: DA / Pzi: *~esc* / E: nct] (Trs) A se îndopa cu mâncare.
jeț sn [At: DOSOFTEI, V. S. 205/2 / V: *jăț, jățiu*, (Mol) *jâlț, jelț, jețiu*, (Trs) *jilț, jinț, jiț* / Pl: *~uri* / E: ger *Sitz, Sessel*] **1** Scaun înalt cu spetează și brațe. **2** (Spc) Tron. **3** (Reg) Băncuță cu spătar. **4** (Pop; îs) ~ *mic* Scăunel. **5** (Înv; fig) Sediu. **6** (Reg) Băncuță mobilă îmbrăcată în piele, adesea cu spătar, care se pune în căruță Si: *capră*. **7** (Reg) Loc de pe cuptor unde dorm de obicei copiii. **8** (Olt) Luncă fertilă.
jețar sm vz *zețar*
jețiu sn vz *jeț*
jețui v vz *zețui*
jețurel sn [At: DA / V: *jelț~, jenț~* / Pl: *~e* / E: *jeț* + *-urel*] **1-6** (Șhp) Jeț (**1-3**) (mic).
jeu sn [At: KLOPȘTOCK, F. 326 / Pl: *~uri* / E: fr *jais*] (Înv) Varietate de lignit negru și strălucitor din care se făceau mărgele sau alte garnituri pentru îmbrăcămintea de doliu.
jevenie sf vz *jivinie*
jevrea sfi vz *gevrea*
jevri v vz *jăvrăi*
jevroaică sf [At: CABA, SĂL. / Pl: *~ice* / E: *javră* + *-oaică*] (Reg; dep) **1** Cățea. **2** (Fig) Femeie vorbăreață.
jevruică sf [At: VAIDA, ap. DA / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Fereastră de formă rotundă în peretele din dosul casei.
jezuit sm vz *iezuit*
jezurină sf vz *vizuină*
jgâtă sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~te* / E: ns cf *gât*] (Reg) **1** Gușă. **2** Cucui.
jgâț sm [At: DA / Pl: *~i* / E: ns cf *zgâtie*] (Reg) Copil mic și neastâmpărat.

jgeaucă *sf* [At: COMAN, GL. / V: *jde~* / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) **1** Coajă de ou. **2** Coajă de bostan.

jgheab *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 104 / S și: (înv) *jghiab* / V: ***jdeav, sghiab, șghiab*** / Pl: *~uri* / E: slv ***жлѣбъ***] **1** Canal pentru scurgerea apei. **2** (Înv; fig) Cataractă. **3** Albie săpată într-un trunchi de copac sau în piatră pentru scurgerea apei din fântână. **4** Adăpătoare pentru vite. **5** Conductă sau canal deschis în partea superioară, făcute în piatră, într-un trunchi de copac etc. permițând (prin înclinarea sa) scurgerea unui lichid sau a unui material pulverulent. **6** Trunchi de copac scobit în care se pune hrana oilor. **7** Fântână mică. **8** Scoc de lemn sau de tinichea pus de-a lungul streașinii de la casă pentru scurgerea apei de pe acoperiș Si: *uluc*. **9** Scoc la moară. **10** (Îf *sghiab*) Parte a morii în care curge făina măcinată. **11** (În industria carboniferă; îs) ~ *oscilant* Serie de tole de fier curbate în formă de jgheab (9) puse în funcțiune de un motor. **12** Călcător folosit la prepararea vinului. **13** Crestătură. **14** Scobitură. **15** Adâncitură. **16** Șănțuleț care servește la udatul semănăturilor (în grădinile de zarzavat) Si: *rigolă*. **17** Scobitură în formă de canal făcută de ploi în stânci. **18** Scobitură făcută de om în lemn sau în piatră. **19** Loc pe unde se coboară lemnele din pădurile de munte. **20-21** Făgaș sau râpă făcute la munte de șuvoiul ploilor. **22** (Pex) Vale. **23** (Înv) Albie. **24** (Înv) Scobitură în bârnele din care se construiesc pereții caselor țărănești Si: (reg) *jghebături*. **25** Crestătură făcută în piciorul de sus al prispei. **26** Joncțiune a bârnelor de la colțurile casei. **27** Șanț la masa dulgherului, unde se țin uneltele. **28** Loc cuprins între două masive de munte. **29** Drum îngust și adânc între două dealuri. **30** Colț de stâncă. **31** (Reg) Loc arid. **32** (Reg) Osie a vagonetului cu care se scoate piatra din mină. **33** (Trs) Plasă de pescuit Si: *pleșcă*. **34** (Trs) Sicriu. **35** (Reg; lpl) Gospodărie cu toate acareturile.

jgheba *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~bez* / E: ***jgheab***] (Reg) A înjgheba.

jghebătură *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***jgheab*** + *-tură*] **1** (Aht; înv; iuz) Îndoitură. **2** (Mun) Scobitură făcută într-o bârnă pentru a se prinde în ea capătul altei bârne Si: *jghebuleț* (**24**) *jgheburel* (**23**).

jghebiță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: ***jgheab*** +*-iță*] (Reg) **1** Parte a morii prin care curge făina măcinată. **2** Jgheab (**1**) prin care se scurge apa în alt jgheab de unde se adapă vitele.

jghebui *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~esc* / E: ***jgheab*** + *-ui*] (Reg) A găuri cu dalta sau cu tesla lemnele folosite la construcția unor clădiri.

jghebuleț *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 174 / Pl: *~țe* / E: ***jgheab*** + *-uleț*] **1-22** (Șhp) Jgheab (**1-8, 16-18**) (mic) Si: *jgheburel* (**1-22**). **23** Vas lunguieț din care se adapă vitele. **24** Jghebătură (**2**).

jgheburel *sn* [At: CHEST. II, 227/240 / Pl: *~e* / E: ***jgheab*** + *urel*] **1-22** Jghebuleț (**1-22**). **23** (Mun) Jghebătură (**2**). **24** (Reg) Jghioabă.

jghioabă *sf* [At: CHEST. II, 271 / Pl: *~be* / E: ns cf *jgheab*] (Reg) Loc unde se îmbină căpriorii de la casă Si: *jgheburel* (**24**).

jghiomf *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; csnp) Albie tăiată în cursul apei.

jghiuță *sf* vz ***jighiuță***

jian[1] *sm* [At: JIPESCU, O. 91/5 / P: *ji-an* / Pl: (nob) *~i* / E: ***Jianu***] (Olt; Mun) Cântec popular avându-l ca personaj principal pe haiducul Iancu Jianu.

jian[2]***, ~ă*** [At: H II, 14 / P: *ji-an* / Pl: *jieni, jiene* / E: ***Jiu*** + *-an*] **1** *sfa* Dans popular românesc cu mișcare vioaie, răspândit în jurul Sibiului și în nordul Olteniei. **2** *sfa* Melodie după care se execută jiana (**1**). **3** *sfa* (Olt; Mun) Horă nedefinită mai îndeaproape Si: *jianca* (**3**), *jieneasca* (**1**). **4** *sfa* Melodie după care se execută jiana (**3**) Si: *jianca* (**4**), *jieneasca* (**2**). **5** *smf* Locuitor din regiunea Jiului. **6-7** *smf, a* (Persoană) care este originară din zona Jiului.

jiancă *sf* [At: DA / P: *ji-an~* / Pl: *jience* / E: ***jian***[2] + *-că*] **1** Locuitoare din zona Jiului. **2** Femeie care este originară din zona Jiului. **3-4** (Olt; Mun; art) Jiana (**3-4**)

jib, ~ă [At: PAȘCA, GL. / V: ***jâb*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***zsib*** „comediant"] (Trs) **1** *a* (D. o persoană sau un lucru) Bine dezvoltat. **2** *a* (Pex) Puternic. **3** *a* (Pex) Mare. **4** *av* Foarte mult. **5** *av* Repede.

jiblă *sf* [At: BĂCESCU, P. 35 / V: ***jim~*** / Pl: *~le* / E: ns cf *jamnă*] (Iht; reg) Moioagă (*Barbus meridionalis petenyi*).

jibir *sn* vz ***cighir***

jic *sm* [At: I. CR. 345 / V: (reg) ***jâc*** / Pl: *~jici* / E: nct] (Reg; îs) ~ *de om* Om tânăr și voinic.

jicasnă *sf* [At: H V, 368 / Pl: *~ne* / E: nct] (Pes; reg) Unealtă de pescuit în formă de plasă.

jiclor *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oare* / E: fr ***gicleur***] Parte a carburatorului, de forma unui dop, cu un orificiu care dozează debitul de combustibil necesar formării amestecului carburant la motoarele cu ardere internă.

jicni *v* vz ***jigni***

jicnicer *sm* vz ***jitnicer***

jicnire *sf* vz ***jignire***

jicnit, ~ă *a* vz ***jignit***

jicniță *sf* vz ***jitniță***

jicoală *sf* vz ***vicol***

jid *sm* [At: DA / Pl: *jizi* / E: pn ***Żyd***] (Reg; dep; iuz) Evreu.

jidan *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 324 / V: (reg) ***jâd~, jud~*** / Pl: *~i* / E: ***jid*** + *-an*] **1** (Pop; prt) Evreu. **2** (Prt) Termen injurios la adresa evreilor. **3** (Pop; îs) ~ *botezat* Creștin cu apucături rele. **4** (Pop; îe) **A avea cap de ~** A umbla cu înșelăciuni. **5** (Pop; îe) **Parcă se bat ~ii la gura lui** Se spune despre cineva care vorbește repede și nedeslușit. **6** (Pop; îe) **Când vor ieși ~ii la seceră** Niciodată. **7** (Ent; reg) Jidov (**8**). **8** (Orn) Corb-de-noapte.

jidancă [At: PAMFILE, J. III, ap. DA / Pl: *~dănci* / E: ***jidan*** + *-că*] **1** *sf* (Pop; prt) Evreică. **2-3** *sfa* Jidăncuța (**3-4**). **4** *sf* (Iht; reg) Știucă (*Exos lucius*).

jidaucă *sf* [At: DA / V: ***~dău~*** / Pl: *~uce* / E: ***jidău***[1] + *-că*] (Pop; prt) **1** Evreică. **2** Soție a unui evreu.

jidavă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ve* / E: nct] (Iuz) **1** Veche așezare umană fortificată. **2** (Pgn) Orice lucru mare și rezistent.

jidănaș *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***jidan*** + *-aș*] **1** (Dep) Copil de evreu. **2-3** (Șhp) Evreu (tânăr). **4-5** (Șdp) Evreu (mic de statură). **6** (Dep) Evreu zdrențuros și sărac.

jidăncuță [At: SEVASTOS, N. 281 / Pl: *~țe* / E: ***jidancă*** + *uță*] **1-2** *sf* (Șhp) Evreică (tânără și frumușică). **3** *sfa* Dans popular cu lăutari, nedefinit mai îndeaproape Si: *jidanca* (**2**), *jidoveanca* (**1**), *jidoveasca* (**3**). **4** *sfa* Melodie după care se execută jidăncuța (**3**) Si: *jidanca* (**3**), *jidoveanca* (**2**), *jidoveasca* (**4**).

jidănesc, ~ească *a* [At: DA / Pl: *~ești* / E: ***jidan*** + *-esc*] (Pop; prt) Evreiesc.

jidănește *av* [At: PAMFILE, J. I, ap. DA ms / E: ***jidan*** + *-este*] (Pop; prt) **1** În limba evreilor Si: *jidovește* (**1**). **2** În felul evreilor Si: *jidovește* (**2**).

jidănime *sf* [At: DA / E: ***jidan*** + *-ime*] (Pop; prt) Evreime.

jidănoi *smi* [At: DA ms / E: ***jidan*** + *-oi*] **1-2** (Pop; prt) Jidan (**1**) (bătrân).

jidău[1] *sm* vz ***jidov***

jidău[2] *s* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Terasă de pământ.

jidăucă *sf* vz ***jidovcă***

jidoafcă *sf* vz ***jidovcă***

jidoaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***jid*** + *-oaică*] (Pop; prt) Jidancă (**1**).

jidoavcă *sf* vz ***jidovcă***

jidofcuță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***jidovcă*** + *-uță*] **1-2** Jidăncuță (**1-2**).

jidoghină *sf* vz ***jidovină***

jidoucă *sf* vz ***jidovcă***

jidov *sm* [At: COD. VOR. 4/5 / A și: *jidov* / V: ***~dău ~duv*** / Pl: *~i* / E: slv ***жидовинъ***] **1** (Îvp) Evreu. **2** (Azi dep) Jidan (**1**). **3** (Mit) Ființă supranaturală reprezentând un uriaș. **4** (Reg; pex) Om voinic. **5** (Reg; îe) **De când cu ~ii** Din vechime. **6** (Reg; d. oameni; îe) **A fi rupt din ~i** A fi voinic. **7** Om foarte bogat. **8** (Ent; reg) Gândac moale, ale cărui încheieturi ale picioarelor au o secreție galbenă și urât mirositoare Si: *jidan* (**7**).

jidovcă sf [At: DA ms / V: *~dăucă, ~doaf~, ~doav~, ~dou~* / Pl: *~vce, ~oavce* / E: *jidov* + *-că*] (Pop; prt) Evreică.

jidoveanca sfa [At: PAMFILE, J. III, 19 / Pl: *~nce* / E: *jidov* + *-eancă*] **1-2** Jidăncuța (**3-4**).

jidovesc, ~ească [At: COD. VOR. 38/2 / Pl: *~ești* / E: *jidov* + *-esc*] **1** (Pop) *a* Evreiesc. **2** *a* (Înv; îs) *Limbă ~ească* Limbă evreiască. **3-4** *sfa* Jidăncuța (**3-4**). **5** *sm* (Rar) Jidan (**1**). **6** *sm* (Pex) Om nelegiuit. **7** *a* (Îvp; îs) *Cot ~* Cot mare. **8** *a* (Îvp; îs) *Muncă ~ă* Muncă grea.

jidovește av [At: SEVASTOS, N. 281 / E: *jidov* + *-ește*] **1-2** Jidănește (**1-2**). **3** (Îe) **A dansa ~** A dansa jidăncuța (**3**).

jidovetic am [At: ȘEZ. III, 69/22 / Pl: *~ici* / E: *jidov* + *-etic*] (Pop) **1** (Îs) *Om ~* Om care vorbește tărăgănat. **2** (Îas) Om fricos.

jidovi vr [At: BIBLIA (1688), 361/2 / Pzi: *~vesc* / E: *jidov*] (Îvp; prt) A se converti la iudaism.

jidovie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 179/2 / Pl: *~ii* / E: *jidov* + *-ie*] (Îvp) **1** (Csc) Evreime. **2** Mozaism. **3** Lucru uriaș.

jidovime sf [At: DOSOFTEI, ap. GCR. I, 212/27 / Pl: (rar) *~mi* / E: *jidov* + *-ime*] (Îvp; șdp) Evreime.

jidovin sm [At: COD. VOR. 36/4 / Pl: *~i* / E: slv **жидовинъ**] (Iuz) Evreu.

jidovină sf [At: NEGRUZZI, S. V, 443 / V: (reg) *jâdogi~, jâd~, ~oghi~* / Pl: *~ne* / E: *jidov* + *-ină*] (Reg) **1** Drum între două dealuri. **2** Cea mai scurtă distanță între două locuri. **3** Scobitură pe un mal pe care coboară o cărare. **4** Surpătură pe mal. **5** Râpă abruptă. **6** Tăietură făcută în pământ. **7** Movilă foarte mare de pământ ridicată de oameni. **8** (Pex) Terasă de pământ.

jidovire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *jidovi*] (Îvp; prt) Convertire la iudaism.

jidovit, ~ă a [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: *jidovi*] (Îvp; prt; d. oameni) Convertit la iudaism.

jidovoaică sf [At: DA / Pl: *~ice* / E: *jidov* + *-oaică*] **1-2** (Pop; șdp) Evreică (bătrână).

jidovoc sm [At: ALEXICI, L. P. 148/1 / Pl: *~oci* / E: *jidov* + *-oc*] (Îvp) **1** Uriaș. **2** Monstru.

jiduv sm vz *jidov*

jieneasca sfa [At: DRAGOMIR, O. M. 214 / P: *ji-e~* / Pl: (rar) *~ești* / E: *jian*[2] + *-ească*] **1-2** Jiana (**3-4**).

jigor sn vz *vifor*

jig[1] *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 112 / V: (reg) *jâg* / Pl: *~uri* / E: srb **žig**] (Reg) **1** (Ban) Semn făcut cu fierul roșu pe corpul animalelor. **2** (Ban) Semn făcut la botul sau la urechea oilor și a caprelor pentru a fi recunoscute. **3** (Mpp) Arsură în esofag, după beții, mâncăruri grase sau grele Si: *jigăraie* (**7**), *jighineală* (**1**), *jigneală* (**4**). **4** Senzație de mâncărime pe gât după unele mâncăruri acre. **5** Râgâială ce ustură în gât și în piept. **6** (Mdv) Inflamare a amigdalelor la cal.

jig[2] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ns cf slv *жегати*] (Reg) Granit.

jig[3] *sn* vz *jeg*

jigajne sf vz *jegajnie*

jigajnea sf vz *jegajnie*

jigajnie sf vz *jegajnie*

jigajniță sf [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: *jigajnie* + *-iță*] (Pes; reg) Unealtă de pescuit în formă de plasă.

jigală sf [At: DOSOFTEI, V. S. 90/2 / V: *jâlia~, jiha~, jiva~, jiveală, juha~, juva~* / Pl: *~le* / E: rs, ucr **жигало**] (Îrg) **1** Țeapă de fier care se înroșește în foc pentru a se însemna cu ea. **2** Sârmă groasă cu care se scoate măduva din soc Si: (Buc) *jihac*. **3** (Îf *juhală*) Sulă groasă folosită la confecționarea opincilor. **4** Cui întors la vârf și înroșit în foc, cu care se găuresc ciubucele sau se decorează diverse obiecte de lemn.

jigan sm [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: ns cf *vigan*] (Reg) Bătrân mare și puternic.

jiganie sf [At: PALIA, ap. GCR I, 34/39 / V: (reg) *jag~, jâg~, ~asnie, ~așnie* / Pl: *~gănii, ~ii* / E: slv* **жеганик**] (Înv; fam) **1** Insectă parazită Si: *jigăranie* (**1**). **2** (Pex) Animal mic, neînsemnat Si: *jigăranie* (**2**), *jivină* (**3**). **3** Animal care provoacă dezgust Si: *jigăranie* (**3**). **4** (Pex) Animal monstruos Si: *jigăranie* (**4**). **5** Jivină (**2**). **6** (Spc) Animal sălbatic care atacă omul și vitele Si: *jigăranie* (**6**). **7** (Pex; gmț) Animal domestic Si: *jigăranie* (**7**). **8** (Pgn) Animal.

jigaraie sf vz *jigăraie*

jigarniță sf vz *jegazniță*

jigasnie sf vz *jiganie*

jigașnie sf vz *jiganie*

jigălia sfa [At: H II, 320 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul jigălia (**1**).

jigăniuță sf [At: CANTEMIR, IST. 51 / Pl: *~țe* / E: *jiganie* + *-uță*] **1-14** (Nob; șhp) Jiganie (**1-7**) (mică).

jigăraie sf [At: ȘEZ. IV, 126 / V: *jâgar~, jâg~, jigar~* / Pl: *~răi* / E: ns cf bg *жерап*, mg *zsigora*] (Pop) **1** Boală a animalelor care constă în inflamarea faringelui. **2-3** Jigodie (**1-2**). **4** (Rar) Haită de câini slabi și prăpădiți. **5** (Trs; irn) Păsări. **6** (Trs; irn) Păsări de curte Si: *jigoare* (**2**). **7** (Mpp) Jig[1] (**3**).

jigărainiță sf [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: *jigăraie* + *-niță*] (Îrg) Jigodie (**1**).

jigăranie sf [At: LB / Pl: *~ii* / E: ctm *jigăraie* + *jiganie*] (Îrg) **1-4** Jiganie (**1-4**). **5** Jivină (**2**). **6-7** Jiganie (**6-7**). **8** (Pgn) Animal.

jigărât, ~ă smf, a vz *jigărit*[2]

jigăreală sf [At: DA / Pl: *~eli* / E: *jigări* + *-eală*] (Fam) **1** Slăbiciune fizică. **2** Stare de degradare. **3** Boală a plantelor cauzată de lipsa luminii.

jigări vr [At: JIPESCU, O. 84 / V: *~rî* / Pzi: *~resc* / E: mg **szigar**] (Fam) **1** A-și pierde vlaga Si: (gmț) *a se jigodi* (**2**). **2** A slăbi din cauza unei boli cronice sau a lipsei de hrană. **3** (D. plante) A se usca. **4** (Fig) A se degrada.

jigărire sf [At: DA / V: (reg) *ți~* / Pl: *~iri* / E: *jigări*] (Fam) **1** Pierdere a puterii. **2** (Ccr) Slăbiciune fizică. **3** Slăbire din cauza unei boli, a lipsei de hrană etc. **4** Uscare a plantelor. **5** (Fig) Degradare.

jigărit, ~ă [At: ECONOMIA, 6 / V: *jegărât, jeg~, ~rât,* (reg) *țigărât, ți~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *jigări*] (Fam) **1-2** *smf, a* (Om) tras la față în urma unei boli, din lipsa hranei etc Si: *slab, sfrijit*. **3-4** *smf, a* (Om) lipsit de vlagă. **5-6** *smf, a* (Om) jerpelit. **7-8** *smf, a* (Reg) (Om) murdar. **9-10** *smf, a* (Reg) (Om) urât. **11** *a* (D. plante) Uscat. **12** *a* (Înv; d. oameni sau animale) Plin de răni. **13** *av* În mod jerpelit și neîngrijit.

jigăriță sf [At: VICIU, GL. / V: *jăg~* / Pl: *~țe* / E: srb **žigarica**] (Ban) **1** Plămân de vită. **2** (Pex) Măruntaie din care se face drobul de miel.

jigărî v vz *jigări*

jigăricioară sf [At: MARIAN, NA. 40 / Pl: *~re* / E: *jigări* + *-cioară*] **1-2** (Ban; șhp) Jigăriță (**1**) (puțină).

jigășniță sf vz *jegazniță*

jigât, ~ă a [At: MAT. FOLK. 1210 / Pl: *~ăți, ~e* / E: nct] (Mol) **1** Slab. **2** Prăpădit.

jigher sn [At: DN[3] / S și: *jigger* / Pl: *~uri, ~e* / E: eg **jigger**] **1** (Tex) Mașină de vopsit pânza. **2** (Elt) Transformator pentru cuplarea circuitelor electrice.

jighineală sf [At: CANDREA, F. 221 / Pl: *~eli* / E: nct] (Mol) **1** (Mpp) Jig[1] (**3**). **2** (Fig) Greșeală.

jighir sn vz *cighir*

jighira vt [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / V: *jâg~* / Pzi: *~rez* / E: ns cf *jeg, jegăraie*] A scormoni cu ceva în spuza focului.

jighireală sf [At: CADE / Pl: *~eli* / E: ns cf *jighira*] (Reg) **1** (Mpp) Piroză. **2** (Fig) Boroboanță.

jighiuță sf [At: ȘEZ. IX, 44 / V: *jghi~,* (reg) *jăg~, jâg~, gig~* / P: *~ghi-u~* / Pl: *~țe, ~ți* / E: ns cf *jirebie*[1]] (Reg) Jurubiță de treizeci de fire.

jiglă sf [At: H V, 16 / V: (reg) *jâg~* / Pl: *~le* / E: bg **жегла (жегъл)**] (Îrg) Stinghie de la jug între gâtul boului și cuiul care intră în jug și proțap.

jigluitură sf [At: CHEST. II, 220/270 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Balustradă.

jignă sf vz *jignea*

jignea sf [At: DAMÉ, T. 108 / V: *~nă* / Pl: *~ele* / E: ns cf srb *vignja* „coșul fierarului"] (Reg) Vatră de piatră pe care lucrează fierarul sau potcovarul și pe care își așază uneltele de lucru.

jigneală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***jigni*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Gust sau miros rău pe care îl capătă alimentele stricate, ținute la loc închis Si: (reg) *jignire* (**9-10**), *jignit*[1] (**8-9**). **3** Carne stricată și mucegăită. **4** (Mpp) Jig[1] (**3**). **5** Greață.

jigneată *sf* vz ***zăgneată***

jigni [At: LB / V: ***jeg~***, ***jicni***, (reg) ***jăg~*** / Pzi: *~nesc* / E: slv ***жегнати***] **1** *vt* (Înv) A lovi. **2** *vt* (Înv) A atinge. **3** *vt* (Înv) A răni ușor. **4** *vt* (Înv; fig) A aduce un prejudiciu cuiva. **5** *vt* A atinge pe cineva în onoarea sau în demnitatea sa Si: *a insulta*, *a ofensa*. **6-7** *vr* (Reg; d. alimente) A căpăta un gust sau un miros rău atunci când stau într-un loc închis Si: *a se încinge*. **8** *vr* (Reg; pgn; d. alimente) A se strica. **9** *vr* (Îrg; despre ulei, untură) A se râncezi. **10** *vr* (Reg; d. oameni) A se înghionti.

jignicer *sm* vz ***jitnicer***

jignire *sf* [At: BELDIMAN, E. 60/2 / V: ***jeg~***, ***jic~***, (reg) ***jăg~*** / Pl: *~ri* / E: ***jigni***] **1** (Înv) Lovire. **2** (Înv) Atingere. **3** (Înv) Rănire ușoară Si: *jignit*[1] (**3**). **4** (Înv; fig) Prejudiciu. **5** Ofensă. **6** (Înv; îe) **~ de cuget** Mustrare. **7-8** (Ccr) (Vorbă sau) faptă care jignește (**5**). **9-10** (Reg) Jigneală (**1-2**). **11** (Reg) Stricare a alimentelor. **12** (Îrg) Râncezire a uleiului, unturii etc. **13** (Reg) Înghiontire.

jignit, ~a [At: DOSOFTEI, V. S. 76/2 / V: ***jec~***, ***jeg~***, ***jic~***, (reg) ***jăg~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***jigni***] **1** *a* (Înv) Lovit. **2** *a* (Înv) Atins. **3** *a* (Înv) Rănit ușor. **4** *a* (Înv; fig) Prejudiciat. **5** *a* (D. oameni) Care a suferit o ofensă. **6** *av* În mod ofensat. **7-8** *a* (Reg; d. alimente) Care are un miros sau un gust rău. **9** *a* (Reg; pgn; d. alimente) Stricat. **10** *a* (Reg; d. ulei, untură etc.) Rânced. **11** *a* (Reg; d. oameni) Înghiontit.

jignitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***jigni*** + *-itor*] Care jignește (**5**) Si: *ofensator*, *supărător*.

jigniță *sf* vz ***jitniță***

jigoare *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. 24 / V: ***jâg~*** / Pl: *~ori* / E: nct] (Îrg) **1** Jigodie (**1**). **2** Jigăraie (**6**).

jigodi *vr* [At: DA ms / Pzi: *~desc* / E: drr ***jigodie***] (Reg) **1** (D. câini) A se îmbolnăvi de jigodie (**1**). **2** (Gmț; d. oameni) A se jigări (**1**).

jigodie *sf* [At: CARAGIALE, M. 332 / Pl: *~ii* / E: mg ***zsigora***] **1** Boală infecțioasă, de natură virotică, a câinilor tineri, care se manifestă prin tulburări generale, căderea părului, atrofia mușchilor etc. (și se termină cu moartea animalului) Si: *jigăraie* (**2**), (îrg) *jigărainiță*, *jigoare* (**1**). **2** Câine jigărit Si: *javră*, *jigăraie* (**3**), *potaie*. **3** (Pex; dep) Animal jigărit Cf *jiganie*. **4** (Dep) Om lipsit de caracter. **5** (Pgn) Animal.

jigodios, ~oasă *a* [At: GALACTION, O. I, 88 / P: *~di-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***jigodie*** + *-os*] **1** (D. câini) Bolnav de jigodie (**1**) Si: *jigodit* (**1**). **2** (Înv; gmț; d. oameni) Vlăguit.

jigodit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***jigodi***] (Îrg) **1** (D. câini) Jigodios (**1**). **2** (Pex; d. câini) Slab. **3** (Fig; d. oameni) Slab.

jigou *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***gigot***] **1** (Rar) Regiune a coapsei, gambei și fesei unor animale, împreună cu mușchii din aceste regiuni. **2** Friptură din pulpă de berbec.

jigui [At: DA / V: ***jăg~***, ***jâg~***, ***jeg~*** / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A arde cu fierul roșu Si: *a înfiera*. **2** *vi* A avea arsuri pe gât.

jihac *sn* [At: DA ms / V: ***jâh~*** / Pl: *~uri* / E: ctm ***jigală*** + ***ac***] (Reg) Jigală (**2**).

jihad *sn* [At: MDA ms / P și: *gi~* / Pl: *~uri* / E: fr ***djihad***] Război sfânt în religia musulmanilor.

jihală *sf* vz ***jigală***

jijău *sn* vz ***jujeu***

jijeu *sn* vz ***jujeu***

jijie *sf* [At: I. CR. IV, 22 / Pl: *~ii* / E: ***Jijia***] (Mol; d. nas; îe) **A curge** (sau **are nasul**) **~** A-i curge mucozități din abundență.

jijină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: ns cf *izină*] (Reg) Murdărie.

jijiță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ns cf *viță*] (Reg) **1** Viță. **2** Vrej. **3** Curpen.

jilav, ~ă [At: CALENDARIU (1814), 186/23 / A și: *jilav* / Pl: *~i*, *~e* / E: bg ***жилав*** „lipicios, cleios, lutos"] **1** *a* Umed. **2-3** *a* (Reg; d. ziduri, pereți etc.) Pătruns de umezeală sau de igrasie. **4** *a* (D. terenuri de construcție) Plin de umezeală. **5-6** *sf*, *a* (Șîs *luncă ~ă*) (Luncă) bogată în mlaștini. **7** *a* (Ban) Tare. **8** *a* (Ban) Care nu se poate frânge. **9** *a* (Ban) Neelastic.

jilă *sf* [At: DR. V, 308 / V: ***jâlă*** / Pl: *~le* / E: bg ***жила***] (Reg) Vână (la cal).

jilăhială *sf* vz ***jilăveală***

jilăi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îrg) A prelucra lemnul cu rindeaua Si: *a gelui*.

jilăit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***jilăi***] (Îrg; d. lemn) Prelucrat cu rindeaua.

jilău *sn* [At: H XVIII, 104 / Pl: ? / E: nct] (Teh) Rindea.

jilăveală *sf* [At: DA / V: (reg) ***jălăhia~***, ***~ăhia~*** / Pl: *~eli* / E: ***jilăvi*** + *-eală*] **1** Umezeală. **2** Igrasie.

jilăvete *sm* [At: ȚICHINDEAL, F. 110 / V: ***jăl~***, ***~lov~***, ***jirov~*** / Pl: *~veți* / E: ***jilav*** + *-ete*] (Ban) **1** Ciomag. **2** Retevei. **3** Prăjină lungă Si: *jiloveață* (**3**). **4** Lemn smuls din gard pentru a bate pe cineva Si: *jiloveață* (**4**).

jilăvi [At: I. IONESCU, C. 113/2 / V: ***~lovi***, (reg) ***jelăhi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***jilav***] **1-2** *vtr* (D. perete) A (se) umezi. **3** *vr* (Pex; d. un perete) A prinde igrasie. **4** *vi* (D. pământ) A se umezi.

jilăvie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***jilav*** + *-ie*] Umezeală.

jilăvire *sf* [At: I. IONESCU, C. 114 / V: ***~lov~***, (reg) ***jelăhi~*** / Pl: *~ri* / E: ***jilăvi***] **1** Umezire. **2** Igrasie.

jilăvit, ~ă *a* [At: DA / V: ***~lov~***, (reg) ***jelăhi~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***jilăvi***] **1** (D. pereți, ziduri etc.) Umezit. **2** (Pex) Care are igrasie. **3** (D. pământ) Umed.

jilep *sn* vz ***jilip***

jiler *sm* vz ***jeler***

jileriu *sm* vz ***jeler***

jiletcă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 238 / V: ***jal~***, ***jăl~***, ***jâl~***, ***jel~***, (reg) ***gi~*** / Pl: *~tci* / E: rs, bg ***жилетка***] (Înv) **1** Vestă. **2** (Îlav) **În ~** Fără haină.

jiletcel *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 46 / Pl: *~e* / E: ***jiletcă*** + *-el*] **1-2** (Înv; șhp) Jiletcă (**1**) (mică).

jilfă *sf* vz ***julfă***

jilier *sm* vz ***jeler***

jilip *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 460 / V: ***~lep***, ***jlip***, (reg) ***gi~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***zsilip***] (Reg) **1** Construcție din bârne și scânduri, pe care se varsă apa pe roata morii. **2** Construcție în formă de canal descoperit, făcută din pământ, din bârne, din beton etc. pe versantele cu pante ale munților și ale dealurilor, folosită pentru scoaterea, prin alunecare, a buștenilor tăiați din pădurile de munte. **3** (Buc; iuz) Cireadă.

jiliște *sf* vz ***veliște***

jiloi *smi* [At: BĂCESCU, P. 184 / E: nct] (Olt) Pește nedefinit mai îndeaproape.

jilos, ~oasă *a* [At: PASCU, S. 72 / Pl: *~oși*, *~oase* / Pl: ***jale***[1] + *-os*] (Iuz) **1** Trist. **2** Lamentabil.

jiloveată *sf* vz ***jiloveață***

jiloveață *sf* [At: RETEGANUL, P. I, 74 / V: ***~ată*** / Pl: *~ețe* / E: ***jilav*** + *-eață*] (Ban) **1** Ciomag. **2** Retevei. **3-4** Jilăvete (**3-4**).

jilovete *sm* vz ***jilăvete***

jilovi *v* vz ***jilăvi***

jilovire *sf* vz ***jilăvire***

jilovit, ~ă *a* vz ***jilăvit***

jilț *sn* vz ***jeț***

jimăt *sn* vz ***jimet***

jimb, jimbă [At: LB / V: (reg) ***jâmb*** / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] (Trs; Mol) **1-2** *a*, *av* (Care este) strâmb. **3** *a* (D. persoane) Cu gura strâmbă. **4** *a* Știrb. **5** *sm* (Mtp; îs) *~ă-lemne* Strâmbă-lemne.

jimba [At: LB / V: (reg) ***jâm~*** / Pzi: *~bez*, *jâmb* / E: ***jimb***] (Pop) **1-2** *vtr* (D. lucruri) A (se) strâmba. **3-4** *vtr* (D. lucruri) A (se) curba. **5-6** *vtr* (Pex) A (se) deforma. **7-8** *vtr* (D. oameni) A(-și) strâmba gura Si: *a (se) rânji*, *a (se) schimonosi*. **9** *vr* (D. copii; îe) **A se ~ la cineva** A se scoate limba și a se schimonosi la cineva. **10** *vr* A rânji cu ură, cu dușmănie la cineva. **11** *vi* (Prin apropiere de *a zâmbi*) A zâmbi silit. **12** *vi* A râde fără

rost. **13** *vr* (Fig. d. suprafața unei ape) A se încreți. **14** *vr* (Pex; d. ape) A se tulbura. **15** *vi* (Înv; d. dinți) A cădea.

jimbare *sf* [At: MDA ms / V: (reg) ***jâm~*** / Pl: *~bări* / E: ***jimba***] (Pop) **1-2** (Deformare sau) curbare a lucrurilor. **3** Strâmbare a gurii oamenilor. **4** Rânjet plin de ură adresat cuiva. **5** Zâmbet silit. **6** Râs fără rost. **7** Încrețire a suprafeței apei. **8** Tulburare a apei. **9** (Înv) Cădere a dinților.

jimbat, ~ă [At: VLAHUȚĂ, N. 16 / V: (reg) ***jâm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***jimba***] (Pop) **1** (D. lucruri) Strâmb. **2** (D. lucruri) Curbat. **3** (Pex) Deformat. **4-5** *smf, a* (Om) cu gura strâmbă. **6-7** *smf, a* (Om) care are dinții în afară. **8-9** *smf, a* (Om) care are dinții crescuți unul peste altul. **10** *sf* Femeie cu maxilarul inferior strâmbat. **11-12** *a, av* (D. gură) (Cu buzele îndepărtate una de alta, din caza unui defect de conformație) lăsând să se vadă mereu dinții. **13** *a* (D. oameni) Care zâmbește mereu. **14** *a* (D. oameni) Care râde fără rost. **15** *a* (Fig; d. suprafața apei) Încrețit. **16** *a* (Pex; d. ape) Tulburat. **17-18** *smf, a* (Om) căruia i-au căzut dinții. **19** *a* (Reg; fig; d. oameni) Care vorbește mult, pe un ton critic și tăios.

jimbătură *sf* [At: LB / V: (reg) ***jâm~*** / Pl: *~ri* / E: ***jimba*** + *-ătură*] (Pop) **1** Strâmbătură. **2** Curbare. **3** Deformare. **4** Defect de conformație a gurii. **5** Schimonosire. **6** Loc unde apa este mai adâncă și face încrețituri la suprafață. **7** (Ccr) Încrețituri la suprafața apei.

jimbi *vi* [At: DOSOFTEI, PS. 186 / Pzi: *~besc* / E: ns cf *jimb*] (Îrg) **1** (D. dinți) A cădea. **2** (Prin apropiere de *a zâmbi*) A zâmbi.

jimbire *sf* [At: LB / V: (reg) ***jinghi~, junghi~*** / Pl: *~ri* / E: ***jimbi***] (Îrg) **1** Cădere a dinților. **2** Zâmbet.

jimbiță *sf* vz ***japiță***

jimblar *sm* [At: CAT. MAN. I, 118 / V: (reg) ***jămlar, jâm~, jâmlar, jemlar, jemlariu, jimlar, jîmlariu*** / Pl: *~i* / E: ***jimblă*** + *-ar*] (Înv) **1** Brutar (de lux). **2** Vânzător de jimble[1].

jimblă[1] *sf* [At: PALIA (1582), 65 / V: ***jab~, jam~, jăblă, jâmblă, jâmlă, jeamlă***, (Trs) ***jămlă, jem~, jemlă***, (Mol) ***jâmnă, jemnă, ~bră*** / Pl: *~le* / E: mg ***zsemlye***] (Înv; iuz) Franzelă.

jimblă[2] *sf* vz ***jiblă***

jimblăreasă *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: ***jimblar*** + *-easă*] (Înv) **1** Brutăreasă. **2** Vânzătoare de jimble Si: *jimblăriță* **(2)**. **3-4** Soție a jimblarului **(1-2)** Si: *jimblăriță* **(3-4)**.

jimblărie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***jimblar*** + *-ie*] (Înv) **1** Brutărie. **2** Magazin de pâine. **3** Meserie a jimblarului.

jimblăriță *sf* [At: LB / V: ***jem~, jeml~*** / Pl: *~țe* / E: ***jimblar*** + *-iță*] (Înv) **1** Brutăreasă. **2-4** Jimblăreasă **(2-4)**.

jimbluță *sf* [At: (a. 1795) IORGA, S. D. VIII, 31 / V: ***jeml~*** / Pl: *~țe* / E: ***jimblă*** + *-uță*] **1-2** (Înv; șhp) Jimblă (mică) Si: (înv) *jimbuliță* **(1-2)**.

jimbor *sm* [At: BUGNARIU, N. ap. DA ms / Pl: *~i* / E: ***jimb*** + *-or*] (Reg) Om cu dinții crescuți unul peste altul.

jimbră *sf* vz ***jimblă***

jimbuliță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***jimblă*** + *-uliță*] **1-2** (Înv; șhp) Jimbluță **(1-2)**.

jimet [At: (a. 1847) URICARIUL X, 403 / V: (reg) ***~măt, jum~*** / Pl: *~e* / E: ***jimi*** + *-et*] (Înv) **1** *sms* (Îf *jumet*) Mulțime de oameni. **2** *sn* Gălăgie.

jimi *vi* [At: PSALT. HUR. 220/39 / V: (reg) ***jâmi*** / Pzi: *~mesc* / E: nct] (Îrg) A mișuna.

jimigai *sms* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***jumug~*** / E: ns cf *jimi*] (Îrg) **1** Jimină. **2** Rest care se aruncă. **3** (Îf *jumugai*) Pește mic de orice specie.

jimină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne, ~ni* / E: ***jimi*** + *-ină*] (Reg) Mulțime mare de viețăți Si: (îrg) *jimigai* **(1)**.

jimișcă *sf* vz ***jimliscă***

jimlar *sm* vz ***jimblar***

jimlariu *sm* vz ***jimblar***

jimliscă *sf* [At: PRIBEAGUL, P. R. 56 / V: ***jâmi~, jemi~, jemni~, jimi~*** / Pl: *~sce* / E: ***jemlă*** + *-iscă*] (Reg) **1** Corn. **2** Chiflă.

jimp *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Loc îngrădit cu nuiele unde se păstrează lutul folosit la fabricarea oalelor.

jimugă *sf* vz ***jemlugă***

jimui *vi* [At: DA / V: ***jumuli*** / Pzi: *~esc, jimui* / E: ns cf *jumuli*] (Reg; d. porci) A râma.

jinapăn *sm* vz ***jneapăn***

jinar *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

jinars *sn* vz ***vinars***

jinăcăli *vt* [At: DA / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Buc) A muia rufele înainte de a le spăla.

jinărea *sf* [At: H XII, 286 / Pl: *~ele* / E: ***jinar*** + *-ea*] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

jinău *sn* [At: LB / Pl: *~naie* / E: mg ***gyanu***] (Trs) Bănuială.

jinchiță *sf* vz ***jintiță***

jind *sn* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 238/13 / V: ***jând, ~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ***jindui***] **1** Dorință mare pentru ceva greu de obținut. **2** Poftă (de care îți lasă gura apă). **3** (Îlav) **Cu ~** Cu ardoare. **4** (Îal) Plin de dorință. **5** (Îal) Cu dor. **6** (Îe) **A duce ~(ul)** A duce dorul cuiva. **7** (Îae) A dori. **8** (Îae) A tânji după cineva sau ceva.

jindar *sm* vz ***jandarm***

jindariu *sm* vz ***jandarm***

jindă *sf* vz ***jind***

jindios, ~oasă *a* [At: DA / V: ***jân~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***jind*** + *-ios*] (Reg) **1** Care duce dorul cuiva. **2** Dușmănos.

jindiță *sf* vz ***jintiță***

jindui [At: DELAVRANCEA, S. 9 / V: (reg) ***jân~*** / Pzi: *~esc* / E: slv ****жадовати***] **1** *vt* A dori ceva în mod intens Si: *a râvni*. **2** *vi* A-i lăsa gura apă după ceva Si: *a pofti*. **3** *vi* A se uita cu jind **(4)** la ceva. **4** *vr* (Îvr) A regreta.

jinduială *sf* [At: DA / V: (reg) ***jân~*** / Pl: *~ieli* / E: ***jindui*** + *-eală*] **1-2** Jinduire **(1-2)**. **3** (Înv) Invidie.

jinduire *sf* [At: PISCUPESCU, O. 114 / V: (reg) ***jân~*** / Pl: *~ri* / E: ***jindui***] **1** Dorință după ceva Si: *jinduială* **(1)** *jinduit*[1] **(1)**. **2** Poftă mare după ceva Si: *jinduială* **(2)**, *jinduit*[1] **(2)**. **3** (Înv) Invidie.

jinduit[1] *sn* [At: GORJAN, H. I, 80 / V: (reg) ***jân~*** / Pl: *~uri* / E: ***jindui***] **1-2** Jinduire **(1-2)**. **3** (Înv) Invidie.

jinduit[2]***, ~ă*** *a* [At: GORJAN, H. I, 80 / V: (reg) ***jân~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jindui***] **1** (D. lucruri) Râvnit. **2** Poftit. **3-5** (D. oameni; cu sens activ) Jinduitor **(1-3)**. **6** (D. oameni) Dorit.

jinduitor, ~oare *a* [At: PISCUPESCU, O. 126 / V: (reg) ***jân~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***jindui*** + *-tor*] **1-3** Care jinduiește **(1-3)**.

jinghire *sf* vz ***jimbire***

jinor *sn* vz ***șinor***

jintai *sn* [At: CHEST. V, 107/44 / Pl: *~e* / E: ns cf *jintuit*] (Psr; reg) Smântână obținută din urdă.

jintaleu *sn* vz ***jintălău***

jintă *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: drr ***jintui***] (Reg) **1** Jintuire **(1)**. **2-5** (Psr; reg) Jintuială **(2-5)**.

jintălău *sn* [At: PRECUP, P. 14/29 / V: ***gi~, jân~, ~taleu*** / Pl: *~laie* / E: ***jintui*** + *-ălău*] (Trs) **1** Lemn lung cu un cerc la un capăt, folosit de ciobanii pentru a bate laptele închegat. **2** Disc de lemn, cu o coadă la centru, folosit la bătutul laptelui din putină.

jinteră *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ns cf *jințură*] (Bot; reg) Urechelniță.

jintetă *sf* vz ***jintiță***

jintețe *sf* vz ***jintiță***

jintitor *sn* vz ***jintuitor***

jintiță *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***gin~, jantetă, jantiță, jantițe, jânchiță, jântetă, jân~, ~nchi~, ~ndi~, ~tetă, ~tețe, ~țe, sandi~*** / Pl: *~ți* / E: nct] **1** Produs lactat preparat prin încălzirea lentă a zerului provenit de la scurgerea cașului Si: (reg) *janț*[2] **(7)**. **2** Parte a zerului care se depune pe fundul vasului când se prepară urda. **3** Urdă nestrecurată împreună cu zerul. **4** (Reg; îs) *~ acră* Jintiță **(1)** expusă cel puțin 12 ore la o temperatură ridicată, ceea ce provoacă acrirea sa. **5** Mâncare ciobănească preparată din zer fiert și urdă. **6** (Reg) Mâncare nedefinită mai îndeaproape.

jintițe *sf* vz ***jintiță***

jintițit, ~ă *a* [At: CHEST. V, 108/53 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *jintiță*] (Reg; d. lapte) Închegat.

jintițoi *sni* [At: DA ms / E: nct] (Orn; reg) Cintezoi (*Fringilla coeleps*).

jintui *vt* [At: PAMFILE, I. C. 34 / V: ***jân~, jen~*** / Pzi: *~esc, jintui* / E: ns cf *jintiță*] (Reg) **1** A frământa cașul pentru a-l stoarce de zer. **2** (Fig) A stoarce pe cineva de avere. **3** (Fig) A bate pe cineva. **4** A aduce pe cineva la ordine Si: *a muștrului*. **5** A unge hainele cu un fel de unt pentru a le apăra de insecte. **6** A scormoni focul. **7** A sparge cărbunii din foc. **8** (Pan) A clătina mereu un vas pentru ca lichidul din el să se amestece bine. **9** A scurge lichidul dintr-un vas în altul. **10** A întoarce varza din butoi pentru a se înăcri.

jintuială *sf* [At: LB / V: ***giun~, jân~*** / Pl: *~ieli* / E: ***jintui*** + *-eală*] (Reg) **1** Jintuire (**1**). **2** (Ccr) Zer gras stors din caș Si: *jintă* (**2**). **3** Zer acru Si: *jintă* (**3**). **4** Zer rămas după ce a fost preparată urda Si: *jintă* (**4**). **5** Zer care se găsește sub spuma din care se face cașul Si: *jintă* (**5**).

jintuire *sf* [At: DA / V: ***jân~*** / Pl: *~ri* / E: ***jintui***] (Reg) **1** Frământare a cașului pentru a scoate zer Si: *jintă* (**1**), *jintuială* (**1**), *jintuit*[1] (**1**). **2** (Fig) Stoarcere a cuiva de avere Si: *jintuit*[1] (**2**). **3** (Fig) Bătaie dată cuiva Si: *jintuit*[1] (**3**). **4** Aducere a cuiva la ordine Si: *jintuit*[1] (**4**). **5** Ungere a hainelor cu un fel de unt pentru a le feri de insecte Si: *jintuit*[1] (**5**). **6** Scormonire a focului Si: *jintuit*[1] (**6**). **7** Spargere a cărbunilor în foc Si: *jintuit*[1] (**7**). **8** Clătinare a unui vas pentru ca lichidul din el să se amestece bine Si: *jintuit*[1] (**8**). **9** Scurgere a unui lichid dintr-un vas în altul Si: *jintuit*[1] (**9**). **10** Întoarcere a verzei în butoi pentru a se înăcri Si: *jintuit*[1] (**10**).

jintuit[1] *sn* [At: DA / V: ***jan~, jân~, jen~, jențuit*** / Pl: *~uri* / E: ***jintui***] (Reg) **1-10** Jintuire (**1-10**). **11** (Ccr) Zer gras, foarte alb, rezultat din a doua frământare și stoarcere a cașului. **12** Lapte rămas după stoarcerea zerului din caș. **13** Lichid gros, scurs din cașul dulce frământat. **14** Esență groasă a laptelui din care se scoate untul. **15** Zeamă dulce care rămâne după ce se face cașul.

jintuit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / V: ***jan~, jân~, jen~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jintui***] (Reg) **1** (D. caș, brânză etc.) Frământat și stors de zer. **2** (Fig; d. oameni) Stors de avere. **3** (Fig; d. oameni) Bătut. **4** (D. oameni) Adus la ordine Si: *muștruluit*. **5** (D. haine) Uns cu un fel de unt pentru a se feri de insecte. **6** (D. foc) Scormonit. **7** (D. jar) Spart în foc. **8** (D. un vas) Clătinat pentru a se amesteca mai bine lichidul din el. **9** (D. un lichid) Scurs dintr-un vas în altul. **10** (D. varză) Întors în butoi pentru a se mura mai bine.

jintuitor, ~oare [At: DA / V: ***jân~, jânchi~*** *sn*, ***~titor*** *sn* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***jintui*** + *-tor*] (Reg) **1-6** *smf, a* (Persoană) care jintuiește (**1-3**). **7** *sf* Unealtă de cioban folosită la jintuit[1] (**1**). **8** *sn* Cârlig cu care se răscolește în foc.

jinț *sn* vz ***jeț***

jințură *sf* vz ***ghintură***

jinui *v* vz ***jenui***

jip[1] *s* [At: CABA, SĂL. / V: ***jupă*** *sf* / Pl: ? / E: mg ***gyep***] (Trs; mgm) **1** Pajiște. **2** Loc nearat.

jip[2] *sm* [At: DA ms / V: ***jâp*** / Pl: *~i* / E: nct] (Ban) **1** Par. **2** (Îlav) **A lăsa ~** A lăsa gol.

jip[3] *sm* vz ***jep***[1]

jip[4] *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: mg ***zsup***] (Reg) Copac tânăr, lung și subțire.

jip[5] *sn* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***jâp*** / Pl: ? / E: ns cf *jeg*] (Reg) Jeg (**2**).

jip[6] *sms* vz ***jep***[2]

jip[7] *sn* vz ***jup***[1]

jipalnic *sm* [At: T. PAPAPHAGI, C. L. / Pl: *~ici* / E: ***jip***[2] + *-alnic*] (Reg) **1** Prăjină. **2** (Bot) Stejar (*Quercus*). **3-4** Jipan (**3-4**).

jipan *sm* [At: ȘEZ. IX, 6 / Pl: *~i* / E: ***jip***[2] + *-an*] (Reg) **1** Prăjină. **2** (Bot) Stejar (*Quercus*). **3** Lemn lung și subțire Si: *jipalnic* (**3**). **4** Om mare și solid Si: *jipalnic* (**4**).

jipat, ~ă *a* vz ***jepat***

jipchișchi *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~chesc* / E: nct] (Reg; d. lichide) **1** A curge câte puțin. **2** A țâșni printre doagele unui vas.

jipi *sm* vz ***jep***[1]

jipoia *vtr* [At: COMAL. GL. / Pzi: *jipoi* / E: nct] **1-2** (Reg) A (se) jupui.

jipui *v* vz ***jupui***

jir[1] *sn* [At: (a. 1609-1615) ROSETTI, B. 81 / V: ***jâr*** / Pl: (rar) *~uri* / E: bg ***жир***, srb ***žir***] **1** Fruct al fagului, alcătuit dintr-o cupă ruginie ghimpoasă care conține două-trei semințe, folosit ca hrană pentru porci. **2** (Reg; îe) **A mâna** (sau **a duce**) **porcii la ~** A dormi sforăind tare.

jir[2] *sn* [At: CV 1949, nr. 8, 33 / Pl: ? / E: nct] (La jocurile de copii) Cerc în care copiii așază bilele.

jir[3] *sn* vz ***jur***[2]

jirav, ~ă *a* [At: LB / V: ***~rnav*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***ghirav***] (Trs) **1** Care nu știe să aleagă mâncarea. **2** Iute din fire. **3** Aspru. **4** (D. un bolnav; îf *jirnav*) Convalescent. **5** Nerăbdător.

jirău *sn* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~raie* / E: nct] (Reg) **1** Șuvoi de apă. **2** Râpă plină cu pietre și cioturi de arbori aduse de șuvoi.

jirăvire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: nct] **1-2** (Pop) (Tehnică de) ornamentare a ceramicii prin scurgerea culorilor de pe marginile vaselor spre centru cu ajutorul gaiței.

jirbiuță[1] *sf* [At: ECONOMIA, 221/4 / P: *~bi-u~* / V: ***jărăb~, jârâb~*** / Pl: *~țe* / E: ***jirebie***[1] + *-uță*] (Țes; reg) **1-2** (Șhp) Jirebie[1] (**1**) (mică). **3-4** (Plasă sau) pânză a ițelor.

jirbiuță[2] *sf* [At: I. IONESCU, D. 204 / P: *~bi-u~* / V: ***jârghi~, jer~, jereb~, jerghi~, ~rghi~*** / Pl: *~țe* / E: ***jirebie***[2] + *-uță*] **1-6** (Reg; șhp) Jirebie[2] (**1-3**) (mică).

jircă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] **1-2** (Reg) **4** (Fig) Femeie bătrână. **5** (Fig) Persoană rea de gură.

jireadă *sf* vz ***gireadă***

jireaben *sm* vz ***jneapăn***

jireabie *sf* vz ***jirebie***[1]

jireapăn *sm* vz ***jneapăn***

jireapeț *sm* vz ***jneapăn***

jirebe *sf* vz ***jirebie***[1]

jirebghie *sf* vz ***jirebie***[1]

jirebi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~besc* / E: nct] (Îrg) A îndoi ceva după lungimea brațului.

jirebie[1] *sf* [At: MARIAN, CH. 32 / P: *~bi-e* / V: ***jârebghie, jerbie, jer~, ~reab~, ~be, ~bghie, jurăb~, jur~, șireabă*** / Pl: *~ii* / E: mg ***zseréb***] (Reg) **1** (Țes) Grup de treizeci de fire de tort formând o unitate de măsură la urzit, la depănat. **2** (Fig) Ferfeniță. **3** (Lpl; dep) Cai slabi și mari. **4** (Fig) Femeie tânără, vioaie.

jirebie[2] [At: DOSOFTEI, PS. 361 / Pl: *~ii* / E: nct] **1** *sf* (Trs; Buc) Bucată de pământ, lungă și îngustă, considerată și ca măsură de teren Si: (Trs) *jălaghiță* (**1**). **2** *sf* (Reg) Loc de arătură lung și îngust Si: (Trs) *jălaghiță* (**2**). **3** *sf* (Reg) Semănătură în spatele casei. **4** *sf* (Îrg) Bucată de pământ împărțită după prima colonizare. **5** *av* În formă de fâșie lungă și îngustă.

jirfă *sf* vz ***jertfă***

jirghiuță *sf* vz ***jirbiuță***[2]

jirighi *v* vz ***jaghira***

jirișor *sm* [At: LEX. MARS. / Pl: *~i* / E: ***jir***[1] + *-ișor*] **1-2** (Înv; șhp) Jir[1] (**1**) (mic).

jiriște *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 172 / Pl: *~ti* / E: ***jir***[1] + *-iște*] **1** (Rar) Pădure în care predomină fagul. **2** Loc dintr-o pădure cu mult jir[1] (**1**).

jirit *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ? / E: ns cf *gherit*] (Înv) **1** Suliță. **2** Lance.

jirlău *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: ***jarnău, jâr~*** / Pl: *~laie* / E: ns cf *șirlău*] (Reg) **1** Torent. **2** Râpă foarte lungă cu malurile acoperite de iarbă. **3** Canal pentru scurgerea apei.

jirloi *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oaie* / E: ctm ***jirlău*** + ***șiroi***] (Reg) Urmă lăsată de apa de ploaie.

jirnav, ~ă *a* vz ***jirav***

jirovete *sm* vz ***jilăvete***

jirovină[1] *sf* [At: I. IONESCU, M. 291 / Pl: *~ne* / E: srb ***žirovina***] (Înv) **1** Drept care permitea aducerea porcilor să mănânce jir[1] (**1**) în pădure Si: (înv) *jirovnicie* (**1**). **2** Taxă pentru jirovină[1] (**1**) Si: (înv) *jirovnicie* (**2**).

jirovină^2 *sf* [At: CHEST. IV. 102/660 / Pl: *~ne* / E: ***jir***^{1} + *-ină*] (Reg) Pădure tânără semănată de curând.

jirovnicie *sf* [At: I. IONESCU, M. 291 / Pl: *~cii* / E: ns cf *jirovină*] **1-2** (Înv) Jirovină^1 (**1-2**).

jirtăvnic *sn* vz ***jertfelnic***

jirtvă *sf* vz ***jertfă***

jirtvenic *sn* vz ***jertfelnic***

jirtvi *v* vz ***jertfi***

jirtvitor, ~oare *smf, a* vz ***jertfitor***

jitanie *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: ctm ***jitie***^{1} + ***pățanie***] (Iuz) Rău ireparabil.

jitar *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL IV, 51/21 / V: ***jut~***, (înv) ***jutariu*** / Pl: *~i* / E: rs ***житарь***] (Reg) Paznic al semănăturilor.

jităreasă *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: ***jitar*** + *-easă*] (Reg) Jităriță.

jitări *vi* [At: AGÂRBICEANU, D. Ț. 98 / V: ***jăt~, jut~*** / Pzi: *~resc* / E: ***jitar***] (Reg) A păzi semănăturile.

jitărie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 723 / V: ***jut~*** / Pl: *~ii* / E: ***jitar*** + *-ie*] (Reg) **1** Locuință a jitarului. **2** Intrare în sat. **3** Ocupație a jitarului Si: (îrg) *jitărit* (**1**). **4** Plată cuvenită jitarului Si: (îrg) *jitărit* (**2**).

jitărit *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***jitări***] **1-2** (Îrg) Jitărie (**3-4**).

jităriță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***jitar*** + *-iță*] (Reg) Soție a jitarului Si: (reg) *jităreasă*.

jîtcă *sf* [At: RUSSO, ap. DA ms / V: ***jât~*** / Pl: *~tci* / E: ***jid*** + *-că*] (Dep) Evreu.

jitei *sns* [At: PRIBEAGUL, P. R. 56 / E: nct] (Bot; reg) Papură (*Typha*).

jiteuan, ~ă *a* vz ***hition***

jitie^1 *sf* [At: VARLAAM, C. 3/2 / V: ***jât~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***житие***] **1** (Îvr) Hagiografie. **2** (Mol) Poveste a unor lucruri trăite de cineva Si: *pățanie*, (pop) *pătăranie*, *tărășenie*. **3** (Mol) Anecdotă. **4** (Mol) Snoavă. **5** (Înv) Boală cronică. **6** (Înv) Rău ce nu se mai poate îndrepta. **7** (Înv) Cusur.

jitie^2 [At: ECONOMIA, 219 / A: net / Pl: *~ii* / E: nct] (Îrg) Rogojină.

jitiune *sf* [At: VASILIU, P. L. 222 / Pl: *~ni* / E: ctm ***jitie***^{1} + ***chestiune***] (Înv) **1** Istorie. **2** Întâmplare. **3** Chestiune. **4** Socoteală. **5** Pățanie.

jitnicer *sm* [At: LET. I, 344/24 / V: ***jâcn~, jicn~, jign~***, (rar) ***~ițar, ~ițariu*** / Pl: *~i* / E: ***jitniță*** + *-ar*] (Înv; în evul mediu; în Principatele Române) **1-2** (Funcție de) dregător care avea grijă de magaziile cu grâne ale curții domnești. **3** Persoană care avea funcția de jitnicer (**1**).

jitniceroaie *sfi* [At: (a. 1763) STEFANELLI, ap. DA ms / E: ***jitnicer*** + *-oaie*] (Iuz) Soție a jitnicerului (**3**).

jitnițar *sm* vz ***jitnicer***

jitnițariu *sm* vz ***jitnicer***

jitniță *sf* [At: TETRAEV. (1574), 204 / V: ***jicn~, jign~***, (reg) ***jâgn~, jât~*** / Pl: *~țe*, (Mol) *~ți* / E: slv ***житьница***] (Înv) **1** Hambar. **2** Groapă în care se păstrează cartofi sau grâu.

jitter *ai* [At: DEX^2 / P: *gi-tăr* / E: eg ***jitter***] (D. semnale) Caracterizat prin incertitudinea frecvenței în timp.

jiț *sn* vz ***jeț***

jiță *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 33 / V: ***jâță*** / Pl: *~țe* / E: srb ***žica***] (Min; reg) Vână.

jiu-jitsu *sns* [At: BOGZA, C. O. 107 / E: fr ***jiu-jitsu***] Artă marțială japoneză, cu procedee care folosesc proiecțiile, luxațiile, strangulările și loviturile la punctele vitale ale organismului, din care s-au dezvoltat judo-ul și aikido-ul.

jivalanie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***jivină*** + *-alanie*] (Reg) Adunare dezordonată de oameni.

jivală *sf* vz ***jigală***

jivan *sm* [At: CABA, SĂL. 98 / Pl: *~i* / E: mg ***zsivány***] (Îrg; mgm) Bandit.

jiveală *sf* vz ***jigală***

jivete *sm* [At: DA / Pl: *~eți* / E: slv ***живете***] **1** A șasea literă a alfabetului chirilic. **2** Semn grafic corespunzător literei jivete (**1**).

jivină *sf* [At: COD. VOR. 97 / V: ***jăv~, joav~, juv~*** / Pl: *~ne, ~ni* / E: bg ***живина***] **1** (Iuz) Ființă. **2** Animal sălbatic Si: *dihanie, fiară, jiganie* (**5**), *jigăranie* (**5**), (iuz) *jivinie*. **3** Jiganie (**2**). **4** (Înv; dep) Om de altă nație Si: *străin*.

jivini *vr* [At: CORESI, EV. 57/13 / Pzi: *~nesc* / E: slv ***живина***] A se răni.

jivinie *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 44/20 / V: ***jeven~*** / Pl: *~ii* / E: ***jivină*** + *-ie*] (Iuz) Jivină (**2**).

jivinuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***jivină*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Jivină (**1-3**) (mică).

jivorniță *sf* vz ***viforniță***

jivraj *sn* [At: DN / V: ***gi~*** / Pl: *~e* / E: fr ***givrage***] Strat de gheață sau de chiciură care se depune la temperaturi joase pe avioane în timpul zborului.

jivrat, ~ă *a* [At: DEX / V: ***gi~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***givré***] (D. sticlă, geamuri etc.) Cu suprafața mată și neregulată.

jleapuri *snp* [At: CHEST. II, 390/322a / E: nct] (Reg) Acareturi.

jlip *sn* vz ***jilip***

jlipă *sf* [At: CHEST. II, 128/281 / Pl: *~pe* / E: nct] (Reg) Tencuială.

jmac *i* [At: ȘEZ. V, 103 / E: fo] (Reg) Cuvânt care imită zgomotul produs prin căderea bruscă a unui obiect sau a unei ființe.

jmacali *vt* [At: DA ms / V: ***zm~*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A clăti cămășile.

jmalț *sn* vz ***smalț***

jmacni *v* vz ***jmăcni***

jmăcni *vi* [At: DA ms / V: (reg) ***jmac~*** / E: ***jmac***] (Reg) A cădea cu putere la pământ.

jmâc *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Buc) Laț pentru prins păsări.

jmetelină *sf* [At: T. PAPAHAGI, M., ap. DA / Pl: *~ne* / E: ns cf ucr *шмат, шматина* „bucată ruptă din ceva"] (Mar) **1** Porumb. **2** Rădăcină de porumb care rămâne pe câmp după ce a fost cules și tăiat.

jmoc *sn* vz ***smoc***

jmont *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uri* / E: ger ***Schmand*** (***Schmund***)] (Îrg) Nămol depus pe canalul de scurgere a apei dintr-o mină.

jnap^1 *i* [At: DA / E: fo] (Reg) Cuvânt care imită zgomotul unei lovituri.

jnap^2 *sm* vz ***jneap***^{2}

jnăpăi *vt* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~pui, jnep~*** / Pzi: *~esc* / E: ***jnap***^{1}] (Reg) A bate cu bățul.

jnăpăit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***jnăpăi***] (Reg) Bătaie cu bățul.

jnăpăit^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jnăpăi***] (Reg) Bătut cu bățul.

jnăpui *vt* vz ***jnăpăi***

jneamăt *sn* [At: ȘEZ. III, 18 / Pl: *~e* / E: ns cf *nămete*] (Mol) **1** Grămadă de lemne, gunoaie, mâl etc., aduse de apă. **2** Lucruri trântite la un loc în dezordine. **3** (În superstiții; înv) Mormânt (în pădure, pe câmp) pe care fiecare trecător aruncă ceva pentru iertarea păcatului unui mort.

jneap^1 *sm* [At: LB / Pl: *~i, ~epi* / E: nct] (Trs) **1** Pană de lemn. **2** Codru de turtă, mămăligă etc.

jneap^2 *sm* [At: DA / V: ***jnap, șneap*** / Pl: *~i, ~epi* / E: ns cf *jneapăn*] **1** (Bot) Ienupăr (*Juniperus communis*). 2 (Bot; șîc **~mare**) Jep^1 (**1**) (*Pinus mugo*).

jneapăn *sm* [At: ECONOMIA, 89 / V: ***jareapine, jărap, jărapăn, jăreapine, jân~, jina~, jireaben, jirea~, jireapet, ~păr, ~pen, ~epen, ~epene, ~epere, ~epine, jun~, șnea~*** / Pl: *~epeni* / E: ml ***juniperus, -um*** (lp ***jeniperus***)] **1** (Bot) Ienupăr (*Juniperus communis*). **2** (Pex) Fruct al ienupărului, din care se fac uleiuri volatile. **3** (Reg; îs) *Oleu de ~pân* Ulei de ienupăr. **4** (Reg; îs) *Vinars de ~* Rachiu de ienupăr. **5** (Bot; reg; îc) **~pitic** Ghipăr (*Juniperus sibirica*). **6** (Bot; șîc **~mare**) Jep^1 (**1**) (*Pinus mugo*). **7** (Reg) Plantă cu frunze lungi și flori galbene nedefinită mai îndeaproape.

jneapăr *sm* vz ***jneapăn***

jneapen *sm* vz ***jneapăn***

jnepăi *v* vz ***jnăpăi***

jnepen *sm* vz ***jneapăn***

jnepene *sm* vz ***jneapăn***

jnepeniș sn [At: DA / Pl: *~uri, ~e* / E: *jneapăn* + *-iș*] (Bot; csc) **1** Desiș de jnepeni (1). **2** Loc cu mulți jnepeni (1).

jnepere sm vz *jneapăn*

jnepine sm vz *jneapăn*

joacă sfs [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / E: *juca*] **1** Joc (1). **2** Glumă. **3-4** Jucărie (2-3). **5** Distracție copilărească. **6** (Îlav) **În ~** În glumă. **7** (Îs) *~ de copil* Lucru foarte simplu. **8** (Reg; îe) **~ca aduce tărbaca** Adeseori petrecerile se termină cu bătăi.

joadă sf [At: COMAN, GL. / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) **1-2** (Secure sau) cuțit care nu taie. **3-4** (Secure sau) cuțit stricat.

joagăr sn [At: ODOBESCU, S. I, 148/15 / V: (reg) *giogar, jogar* / Pl: *~e* / E: ns cf ger *Säger*] **1** Ferăstrău mare având o pânză lungă cu dinții mari și două mânere, acționat de doi lucrători Si: (reg) *babiță, beschie*. **2** Ferăstrău cu mai multe pânze drepte, verticale, care funcționează cu o mișcare alternativă, fiind acționat de forța apei curgătoare prin intermediul unei roți de apă Si: *gater*.

joagnă sf [At: DA / Pl: *~ne* / E: nct] (Trs; irn) **1** Lovitură. **2** Bătaie.

joaie sf [At: DA / Pl: *joi* / E: ns cf *joian*] (Bot; reg) **1** Salvie de câmp. (*Salvia pratensis*). **2** Cinsteț (*Salvia glutinosa*).

joamp sn vz *joampă*

joampă sf [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 102 / V: *~mp sn* / Pl: *~pe* / E: nct] (Reg) **1** Adâncitură plină de apă mocirloasă. **2** Groapă într-un drum sau într-o apă. **3** Prăpastie. **4** Loc prăpăstios care se surpă tot timpul. **5** Drum mai jos decât un ogor. **6** Loc neted pe coasta muntelui. **7** (Îf *~mp*) Vârtej scurt în minele de aur.

joanghilă sf vz *joanghină*

joanghină sf, af [At: COMAN, GL. / V: *~ilă* / Pl: *~ne* / E: ns cf *janghină*] (Reg) **1-2** (Vită) mare și slabă.

joantă sf [At: DN³ / Pl: *~te* / E: eg, fr *joint*] **1** Legătură făcută la capetele șinelor de cale ferată pentru a asigura continuitatea căii de circulație. **2** Legătură între două bare de oțel din armătura unui element de beton armat. **3** Legătură rigidă între două piese metalice sau de lemn alăturate.

joap i vz *jap¹*

joapă sf vz *japă*

joapiță sf vz *japiță*

joardă sf [At: LEX. MARS. 251 / V: *jărdie, jărghie, jerdie, jerghie, jor~, jordie* / Pl: *~de, jorzi* / E: mg *zsorda*] **1** Nuia lungă, flexibilă și subțire Si: *vargă*. **2** (Reg) Vărguță cu care se bat copiii. **3** (Reg) Ciomag. **4** (Reg) Nuia groasă pentru gard. **5** (Reg) Creangă stufoasă. **6** (Reg) Prăjină lungă. **7** (Reg) Nuia pentru bătutul covoarelor. **8** (Reg; dep; îf *jordă*) Fată înaltă și slabă. **9** (Reg, îe) **A măsura pe cineva cu ~da** A bate. **10** (Spc; lpl) Bețe introduse în firele natrei la războiul de țesut Si: *fuscei, vergele*.

joarnă sf vz *jolnă*

joavină sf vz *jivină*

job sn [At: DN³ / P: *giob* / Pl: *~uri* / E: eg *job*] (Agm) **1** Serviciu. **2** Afacere cu caracter privat sau oficial. **3** Lucrare plătită.

joben sn [At: VLAHUȚĂ, D. 41 / V: (înv) *giu~* / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: *Jobin*] Pălărie bărbătească înaltă, de formă cilindrică, tare, de culoare neagră, purtată numai la ceremonii Si: (iuz) *cilindru*.

jobenat, ~ă a [At: VLAHUȚĂ, P. 274 / Pl: *~ați, ~e* / E: *joben* + *-at*] (Rar) Care poartă joben.

joc sn [At: VARLAAM, C. 330/2 / Pl: *~uri* / E: ml *jocus, -um*] **1** Activitate distractivă, mai ales la copii Si: *joacă* (1), (reg) *jocot* (2). **2** (Cdp fr *jeu de société*; îs) *~ de societate* Distracție într-un grup de persoane care constă din întrebări și răspunsuri hazlii sau din dezlegarea unor probleme amuzante. **3** (Îs) *~ de cuvinte* Glumă bazată pe asemănarea de sunete dintre două cuvinte cu înțeles diferit Si: *calambur*. **4** (Înv; îas) Glumă proastă făcută pe seama cuiva. **5** (Îlv) **A-și bate ~ (de cineva)** A batjocori pe cineva. **6** (Pfm; d. o fată; îal) A întreține raporturi sexuale, cu forța sau prin înșelătorie. **7** (Îls) *Bătaie de ~* Batjocură. **8** (Îs) *~ de noroc* Distracție cu cărți, cu zaruri etc., care angajează de obicei sume de bani și care se desfășoară după anumite reguli acceptate de parteneri, câștigul fiind determinat de întâmplare. **9** (Ccr) Partidă de joc (8) care este în curs. **10** (Îe) **A fi în ~** A se afla într-o situație critică. **11** (Îae) A fi în pericol. **12** (Îae) A fi vorba de... **13** (Îe) **A-și pune** (sau **a-i fi cuiva**) **capul** sau **viața în ~** A-și risca viața. **14** (Îe) **A pune (totul) în ~** A risca (totul) în vederea realizării unei acțiuni nesigure. **15** (Îe) **A juca un ~ mare** (sau **periculos**) A întreprinde o acțiune riscantă. **16** (Îe) **A descoperi** (sau **a pricepe**) **~ul cuiva** A înțelege manevrele sau intențiile ascunse ale cuiva. **17** (Îe) **A face ~ul cuiva** A servi, conștient sau nu, interesele cuiva. **18** (Îs) *Casă de ~* Loc în care se practică jocurile (8) de noroc. **19** Totalitate a obiectelor care formează un set, un ansamblu, folosit la practicarea unui joc (8). **20** Fel de a juca. **21** (După fr; îe) **~urile sunt făcute** Totul este deja hotărât. **22** (Îs) *~ de bursă* Speculare a valorilor cotate la bursă. **23** Competiție sportivă de echipă. **24** (Îs) *~uri olimpice* Întreceri sportive la vechii greci, reluate și în timpurile moderne, cuprinzând mai multe discipline sportive la care participă mai multe țări. **25** Mod specific de a se comporta într-o întrecere sportivă. **26** Interpretare a unui rol într-o piesă, într-un film, într-o operă etc. **27** Fel în care se interpretează un rol. **28** (Îs) *~ de scenă* Totalitate a mișcărilor și a atitudinilor unui actor în timpul interpretării unui rol sau ale unui cântăreț în timpul interpretării unei melodii. **29** Interpretare a unui dans. **30** (Ccr) Dans popular. **31** Melodie după care se dansează. **32** (Pgn) Horă. **33** (Pex) Petrecere populară la care se dansează. **34** (Ccr) Loc unde se dansează. **35** (Îe) **Dac-ai intrat în ~, trebuie să joci!** Dacă te-ai angajat la ceva, nu mai poți da înapoi. **36** (Gmț; îs) *~ul lui Adam și al Evei* Dragoste. **37** (Pop; îe) **Nu zice hop! pân-a nu intra în ~** Nu te bucura înainte de a vedea sfârșitul. **38** (Fig) Fel de a se mișca sau de a acționa pentru a obține un rezultat. **39** (Spt; îs) *~ de picioare* Fel de a se mișca specific boxerilor în ring. **40** (Fig) Mișcare rapidă și capricioasă a unor lucruri. **41** Mișcare oscilatorie. **42** (Fig) Tremurătură. **43** (Fig) Alternare. **44** (Lpl; fig; îs) *~uri de lumină* Reflexe mobile produse de lumină pe suprafața lucioasă a unui obiect. **45** (Lpl; fig; îs) *~uri de apă* Mișcări diferite și combinate ale apei ce țâșnește din fântânile arteziene. **46** (Teh) Deplasare relativă maximă pe o direcție dată între două piese asamblate, considerată față de poziția de contact pe direcția respectivă. **47** Model simplificat și formal al unei situații, construit pentru a face posibilă analiza pe cale matematică a acestei situații. **48** (Îs) *Teoria ~urilor* Teorie matematică a situațiilor conflictuale, în care două sau mai multe părți au scopuri, tendințe contrare. **49** (Muz; îs) *~ de clopoței* Glockenspiel. **50** (Spt; rar) Diviziune mai mică decât setul la tenis de câmp Si: *game*.

jocan, ~ă smf [At: DAMÉ, T. 29 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *joi*] (Reg) Joian².

jochei sm vz *jocheu*

jocheiu sm vz *jocheu*

jocheu sm [At: NEGRUZZI, S. I, 298 / V: *~chei* (S și: *jockey*), (iuz) *~cheiu* / Pl: *~ei* / E: eg *jockey*] **1** (Mol; iuz) Slugă. **2** (Spt) Călăreț specializat în alergările de galop și de obstacole de pe hipodrom. **3** (Îs) *Jockey-club* Societate care se ocupă cu îmbunătățirea raselor de cai. **4** (Îas) Club în care se reunesc membrii acestei societăți.

jocni vi [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: cf *pocni*] (Reg) A cădea la pământ.

jocot sn [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~e* / E: *joc* + *-ot*] (Reg) **1** Săritură. **2** Joc (1).

jocșor sn vz *jocușor*

joculeț sn [At: DA / Pl: *~e* / E: *joc* + *-uleț*] **1-12** (Șhp) Joc (**1, 8-9, 30-32**) (mic) Si: *jocușor* (**1-12**), *jocuț* (**1-12**).

jocuri vt [At: GCR I, 204/11 / V: (reg) *gio~* / Pzi: *~resc* / E: nct] (Îvr) A trata ceva cu superficialitate.

jocușor sn [At: DA / V: *jocș~* / Pl: *~oare* / E: *joc* + *-ușor*] **1-12** (Șhp) Joculeț (**1-12**).

jocuț sn [At: DA / Pl: *~e* / E: *joc* + *-uț*] **1-12** (Reg, șhp) Joculeț (**1-12**).

jodel sn [At: DN³ / P: *io~* / E: cf ger *jodeln*] Fel de a cânta specific muntenilor din Tirol, constând într-o vocalizare care trece fără tranziție de la vocea de piept la cea de cap, cu frecvente schimbări de registru.

jodler sn [At: DN³ / P: *io~* / Pl: *~e* / E: fr *jodler*, ger *jodeln*] Cântec popular al locuitorilor din Alpi, în special al tirolezilor, în maniera jodel.

jofă sf vz *julfă*

jofră *sf* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr ***joffre***] Prăjitură de formă cilindrică din cremă de ciocolată acoperită cu glazură.

jogar *sn* vz ***joagăr***

jogărar *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 312 / Pl: *~i* / E: ***joagăr*** + *-ar*] (Reg) Tăietor de lemne cu joagărul (1) Si: (reg) *jogărean*.

jogărean *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 312 / Pl: *~reni* / E: ***joagăr*** + *-ean*] (Reg) Jogărar.

jogărit *sn* [At: H XVII, 235 / Pl: *~uri* / E: ***joagăr*** + *-it*] **1** Meserie a jogărarului. **2** Tăiere cu joagărul (1).

jogging *sn* [At: DEX² / P: *gioghing* / Pl: *~uri* / E: eg ***jogging***] Alergare ușoară practicată pentru întreținerea sănătății.

joi¹ [At: CORESI, EV. 16/25 / V: ***jui*** / E: ml ***Jovis*** (dies)] **1** *sfi* A patra zi a săptămânii, care urmează după miercuri. **2** *sfi* (Pfm; îe) **De ~ până mai apoi** La nesfârșit. **3** *sfi* (Îae) Mereu. **4** *sfi* (Îae) Niciodată. **5** *sfi* (Înv; îae) Se spune despre un lucru făcut de mântuială. **6** *sfi* (Îvp; îe) **~ mai de apoi** sau **~ după Paște** Niciodată. **7** *sfi* (Înv; îe) **De ~ în Paști** Rar. **8** *sfi* (Bis; îe) **~a-mare** (sau **~a patimilor**) Ultima joi (1) din Postul Paștelui. **9** *sfi* (Pop; îe) **A îndruga ca de ~a mare** A spune verzi și uscate. **10** *sfi* (Îvp; îc) **~a verde** Joia (1) din săptămâna Rusaliilor. **11** *sfi* (Îvp; îc) **~a furnicilor** sau **~a tuturor jivinelor, ~a nemaipomenită** (sau **necurată**) Joia (1) din Săptămâna albă. **12** *sfi* (Îvp; îc) **~a apelor** Joia (1) din Săptămâna mare de dinainte de Sf. Toader Si: (pop) *târgul-iepelor*. **13** *sfi* (Îvp; îc) **~a mânioasă** A noua joi (1) după Paști. **14** *sfi* (Îvp; îs) *Cele ~* (sau *~le grele* sau *~le păzite*) Ultimele două joi (1) din cele nouă ale Cinzecimii luminate. **15** *sfi* (Mtp; îc) **Sfânta ~** Zână bună. **16** *av* În fiecare zi de joi (1). **17** *av* În cursul zilei de joi (1).

joi² [At: LET. III, 37 / V: ***geoi, gioi, giori, giui, jori*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***gyönni, gyünni***] (Ban; Trs) **1** *vt* A mulțumi pe cineva. **2** *vt* (Spc) A sătura pe cineva. **3** *vt* (Îe) **A nu avea cu ce gioi pe cineva** A nu avea îndeajuns. **4** *vr* (D. porcii de îngrășat) A se sătura de mâncare. **5** *vi* A o scoate la capăt cu un lucru. **6** *vt* A reuși. **7** *vt* A suporta.

joi³ *vi* [At: CHEST. IV, 52/350 / Pzi: 3 *~ește* / E: fo] (Reg; d. apa unui râu) A vui.

joian¹ *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: ns cf *joaie*] Plantă ierboasă cu flori albe, ale cărei rădăcini conțin un suc galben-portocaliu (*Oenanthe silafolia*).

joian², ***~ă*** *smf* [At: H II, 120 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***joi¹*** + *-an*] (Reg) Vită născută joia¹ (17) Si: (reg) *jocan, joică*.

joiana *sfa* [At: I. CR. I, 155 / P: *jo-ia~* / Pl: *~ne* / E: ns cf *jiană*] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul joiana (1).

joică *sf* [At: H XVIII, 141 / Pl: *~ici* / E: ***joi¹*** + *-că*] (Reg) Joiană.

joichiță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***joică*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Joienică (**1-2**).

joienel, ***~ea*** *smf* [At: DA ms / Pl: *~ei, ~e* / E: ***joian*** + *-el*] **1-2** (Reg, șhp) Joian² (tânăr).

joienică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***joian*** + *-ică*] **1-2** (Reg; șhp) Joiană² (tânără) Si: *joichiță* (**1-2**).

joimărică *sf* [At: DA / Pl: *~ici* / E: ***joi¹*** + ***mare*** + *-ică*] (Pop) **1** Joimăriță (1). **2** (Îe) **Ei, chef ~ico**! Nu se poate. **3** Sărbătoare despre care cei credincioși cred că poate aduce mari pericole dacă nu este respectată.

joimăriță¹ *sf* [At: MARIAN, S. R., II, 267 / V: *șo~* / Pl: *~țe* / E: ***joi¹*** + ***mare*** + *-iță*] (Pop) **1** (Mtp) Ființă imaginară cu aspect de femeie respingătoare, despre care se crede că pedepsește, în noaptea care precede Joia Mare, pe fetele și femeile leneșe la tors și la dărăcit Si: *joimărică* (**1**). **2** (Pan; fig) Femeie foarte urâtă. **3** (Fig) Sperietoare pentru copii. **4** Obicei popular practicat în Joia Mare, când flăcăii umblă prin sat pe la casele fetelor de măritat și unde găsesc cânepa sau inul netoarse, le iau și le pun pe foc. **5** Comemorare a joii în care a fost prins Mântuitorul Iisus Hristos de către evrei. **6** (Orn) Bufniță (*Bubo bubo*).

joimăriță² *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***joimir*** + *-iță*] (Înv; iuz) Soție a joimirului (1).

joimir *sm* [At: (a. 1635) IORGA, D. B. 53 / V: ***jolnir, jomir*** / Pl: *~i* / E: pn ***żołnierz***] (Iuz) **1** Mercenar polonez. **2** (Lpl) Corp de oaste din armatele țărilor române. **3** Ștrengar.

joină *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Planta *Oenathe silaifolia*. **2** Planta *Phellandrium*.

jojar *ams* [At: CIAUȘANU, V., ap. DA ms / E: nct] (Îrg; îs) *Pește ~* Pește stricat.

jojă *sf* [At: LTR / Pl: *~je* / E: fr ***jauge***] **1** Indicator cu ajutorul căruia se verifică nivelul uleiului dintr-un rezervor. **2** Scară gradată pentru măsurarea capacității unui rezervor.

joker *sm* [At: DN² / P: *giocăr* / S și: *jocher* / Pl: *~i* / E: eg, fr ***joker***] Carte de joc cu cea mai mare valoare în jocurile de noroc, care poate înlocui orice carte.

jold *sn* [At: (a.1595) IORGA, S. D. XVI, 158 / Pl: *~uri* / E: pn ***żold***, mg ***żołd***] (Înv) **1** Muncă neplătită. **2** (Îlav) **De ~** Fără plată. **3** (Îe) **A ajunge de ~** A ajunge de batjocură. **4** (Slî; îe) **Na ~** Cu leafă.

joldeală *sf* vz ***jolteală***

joldunar *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 341/10, ap. DA / Pl: *~i* / E: ger ***Söldner***] (Înv) Mercenar.

jolfă *sf* vz ***julfă***

jolgenesc, ***~ă*** *a* [At: H XVII, 226 / Pl: *~ești* / E: nct] (Reg; îs) *Măr ~* Soi de măr nedefinit mai îndeaproape.

jolgiu *sn* vz ***jolj¹***

jolj¹ *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***~lgiu*** / Pl: *~uri* / E: mg ***gyolc***] (Reg) **1** Giulgiu. **2** (Uneori complinit prin „de moarte") Pânză de pe fața sau de pe ochii mortului. **3** Batistă.

jolj² *s* [At: ENC. VET. 330 / Pl: nct / E: nct] (Mdv) Tuse (infecțioasă) a cailor produsă de un virus filtrant.

jolnă *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 164 / V: ***joarnă, jornă*** / Pl: *~ne* / E: ucr ***жолна***] (Reg) Umflătură mare la gâtul vitelor.

jolnir *sn* vz ***joimir***

jolnoaică *sf* [At: LUPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ice* / E: ***jolnă*** + *-oaică*] **1-2** (Reg) Jolnă (mare).

jolob *sn* vz ***jolub***

jolocatere *sfp* [At: CHEST. II, 187/373 / E: nct] (Reg) Obloane la ferestre.

joltar *sn* [At: DHLR II, 540 / V: ***so~*** / E: mg ***zsoltár***] (Înv) Psaltire.

jolteală *sf* [At: PAMFILE – LUPESCU, CR. 57 / V: ***jolde~, jughe~, julghe~, solde~, sulde~, șolde~, șorde~, șulde~, șurd~*** / Pl: *~eli* / E: bg ***жалтило***] (Bot; reg) **1** Plantă folosită pentru a vopsi ceva în galben Si: *drobiță*. **2** (Îf *șold~*) Plantă care crește înalt, având o floare albastră-roșietică.

joltomeasă *sf* [At: ANTIPA, F. I, 174 / Pl: *~mese* / E: nct] (Iht; în Deltă) Văduviță (*Idus melanotus*).

jolub *sn* [At: CHEST. II, 419/235 / V: ***~lob*** / Pl: *~uri* / E: ucr ***жолуб***] (Buc) Iesle.

joludă *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~de* / E: ucr ***жолудь***] (Trs) **1** Umflătură ușoară. **2** Bășică la degetele picioarelor.

jomir *sn* vz ***joimir***

jomp *sn* vz ***joampă***

jonathan *sn* vz ***ionatan***

joncă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 84 / Pl: *~nci* / E: fr ***jonque***] Mică ambarcațiune rudimentară din lemn, cu mai multe catarge și cu pânze, folosită în bazinul apusean al Oceanului Pacific la transportul de mărfuri și la pescuit.

joncăneală *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~eli* / E: nct] (Trs) **1** Bătaie. **2** Ceartă.

jonctor *sm* [At: LEG. EC. PL. 300 / Pl: *~i* / E: ***jonct***(iune) + *-tor*] Muncitor specializat în legarea cablurilor electrice.

joncțiune *sf* [At: DA / V: (înv) ***junc~*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***jonction***] **1** Legătură. **2** (Ccr) Loc unde se realizează unirea unor părți, a unor elemente etc. Si: (liv) *junctură* (**1**). **3** (Elt) Zonă de contact între două regiuni cu mecanisme diferite de conducție ale unui semiconductor, între

doi semiconductori sau între un metal și un semiconductor. **4** (Lin) Mijloc de exprimare a raporturilor sintactice de coordonare sau subordonare dintre elementele unei propoziții sau fraze, care constă în legarea lor prin cuvinte ajutătoare. **5** (Mil) Loc unde se realizează legătura dintre flancurile dispozitivelor de luptă a două unități militare.

jongla *vi* [At: CARAGIALE, N. F. 149/7 / Pzi: *~lez* / E: fr ***jongler***] **1** A arunca în aer și a prinde cu repeziciune și cu abilitate mai multe obiecte unul după altul. **2** (Fig) A folosi prompt și cu abilitate idei, cuvinte etc. **3** (Prt) A face o modificare pentru a ascunde adevărul.

jonglare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: ***jongla***] **1** Aruncare în aer și prindere cu repeziciune și cu abilitate a unor obiecte unul după altul **2** Folosire promptă și abilă a unor cuvinte, idei etc. **3** (Prt) Modificare pentru a ascunde adevărul.

jonglat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~ați, ~e* / E: ***jongla***] (Rar; d. obiecte) Aruncat în sus și prins cu repeziciune.

jongler *sm* [At: DA / V: ***~eur, ~lor*** / Pl: *~i* / E: fr ***jongleur***] **1** Artist de circ sau de varietăți iscusit în arta de a jongla (**1**). **2** (Fig) Persoană care folosește cu abilitate ideile sau cuvintele.

jonglerie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***jonglerie***] **1** Îndeletnicire a jonglerului (**1**). **2** Artă de a jongla (**1**). **3** Număr de circ sau de varietate în care cineva jonglează (**1**). **4** (Pex) Mișcare rapidă și abilă. **5** (Fig) Abilitate și promptitudine în folosirea cuvintelor, expunerea ideilor. **6** Mijloc abil prin care cineva încearcă să-i ducă în eroare pe alții. **7** (Pex; rar) Intrigă.

jongleur *sm* vz ***jongler***

jonglor *sm* vz ***jongler***

jontăni *vi* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Trs) **1** A face zgomot. **2** (Spc; d. o lovitură într-un obiect metalic) A răsuna.

jopăi *v* vz ***jupăi***

jopăit[1] *sn* vz ***jupăit[1]***

jopăit[2], ~ă *a* vz ***jupăit[2]***

jopăitură *sf* vz ***jupăitură***

jopârlan *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ns cf ucr *жолити*] (Zlg; reg) **1-2** Iepure (mare).

jopoti *v* [At: LB / V: ***jupti*** / Pzi: *~tesc* / E: ***jap[1]*** + *-oti*] (Îrg) A bate.

jordă *sf* vz ***joardă***

jordăi *v* vz ***jordăni***

jordăni *vt* [At: LB / V: ***~ăi*** / Pzi: *~nesc* / E: ***joardă*** + *-ăni*] (Reg) A bate cu joarda (**2**).

jordea *sf* [At: HODOȘ, P. P. 93 / V: ***jur~*** / Pl: *~ele* / E: ***joardă*** + *-ea*] (Reg) **1** Nuia. **2-5** Jordiță (**1-4**). **6** (Dep) Fată înaltă.

jordie *sf* vz ***joardă***

jordilă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: ***joardă*** + *-ilă*] (Reg) Fată înaltă.

jordilene *sfp* [At: PAMFILE, S. V. 90 / E: nct] (Reg; csnp) Caise și pere.

jordiță *sfp* [At: HODOȘ, P. P. 93 / Pl: *~țe* / E: ***joardă*** + *-iță*] **1-4** (Reg; șhp) Joardă (**1-2**) (scurtă și subțire) Si: (reg) *jordea* (**2-5**).

jordolină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg; csnp) Mâncare.

jori *v* vz ***joi[2]***

jorj *sm* [At: BĂCESCU, P. 35 / Pl: *~i* / E: rs **жорж**] (Iht; reg) Ghiborț (*Acerina cernua*).

jorjâc *sm* [At: BĂCESCU, P. 35 / Pl: *~âci* / E: ***jorj*** + *-âc*] (Iht; reg) Ghidirin (*Gasterosterus aculeatus*).

jormă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~me* / E: ucr **жорма**] (Mol) Dijmă la moară.

jornă *sf* vz ***jolnă***

jorpeliță *sf* ***jerpeliță***

jos, joasă [At: CORESI, EV. 13/22 / Pl: *joși, joase* / E: mlp ***deosum***] **1** *av* La nivelul pământului. **2** *av* Aproape de pământ. **3** *av* Într-un loc mai puțin ridicat decât altul. **4** *av* (D. etajele unei case) La un nivel inferior. **5** *av* (Pex) La parter. **6** *av* (D. etajele unei case) La subsol. **7** *av* (Îe) **A se muta ~** A se muta la un etaj inferior. **8** *av* (Îae) A se muta la parter. **9** *av* (Îae) A se muta la subsol. **10** *av* (Înv; d. o afacere; îe) **A rămâne ~** A fi lăsat fără sprijin. **11** *av* (În legătură cu verbe de mișcare) În direcția pământului. **12** *av* La pământ. **13** *av* (Pex) La vale. **14** *av* La nivelul locului pe care umblă cineva. **15** *av* La picioarele cuiva. **16** *av* (Îoc *a urca, a pune sus*; îe) **A da ~** A lua (pe cineva sau ceva) dintr-un loc mai înalt și a pune la pământ Si: *a coborî*. **17** *av* (Îae) A doborî ceva sau pe cineva. **18** *av* (Îoc *a se urca*; îe) **A se da ~** A coborî. **19** *av* (Complinit cu *de pe cal*; îae) A descăleca. **20** *av* (Înv; îe) **A frânge ~** A înfrânge. **21** *av* (Îe) **A lăsa ~** A lăsa din mână. **22** *av* (Înv; îae) A renunța de a mai face ceva. **23-24** *av* (Îe) **A (se) lăsa ~** A(-și) da drumul spre pământ. **25-26** *av* (Îae) A (se) trânti la pământ. **27-28** *av* (Îae) A (se) culca la pământ. **29** *av* (Îe) **A pune ~** A lăsa din mână. **30** *av* (Îae) A pune pe masă, pe pământ etc. **31** *av* (Trs; după mg *letenni*; îae) A pune (banii) pe masă, în mâna altcuiva etc. **32** *av* (Îe) **A sta ~** A se așeza. **33** *av* (Îae) A ședea. **34** *av* (Îe) **A trage ~** A jupui de piele. **35** *av* (Îae) A scoate mănușa, cizmele etc. **36** *av* (Îe) **A-și da ~** A-și scoate un obiect de îmbrăcăminte. **37** *av* (Îe) **A lăsa ochii în ~** A privi în pământ din cauza rușinii, timidității etc. **38** *av* (Îe) **A privi** (sau **a măsura**) **pe cineva de sus în ~** A se uita la cineva cu atenție, dispreț etc. **39** *av* (Îlav) **De sus în ~** În direcție verticală descendentă. **40** *av* (Îlav) **De ~ în sus** În direcție verticală ascendentă. **41** *av* (Îlav) **De sus până ~** Peste tot. **42** *av* (Îal) În întregime. **43** *av* (Îlav) **În ~** La vale. **44** *av* (Îal) Spre pământ. **45** *av* (Îlav) **Cu fața în ~** Pe burtă. **46** *av* (Îlav) **Cu capul în ~** Cu capul plecat. **47** *av* (Îal) Răsturnat. **48-49** *av* (Îal) Atârnat sau spânzurat de picioare. **50** *av* (Îal) Pe dos. **51** *av* (Fig; îal) Anapoda. **52** *av* (Îlav) **Cu nasul în ~** Supărat. **53** *av* (Îal) Umilit. **54** *av* (Îal) Rușinat. **55** *av* (Îal) Trist. **56-57** *av* (Îla) **De ~** Care se află într-o regiune din vale sau din sud. **58** *av* (Îal) Care provine din popor. **59** *av* (Pex; îal) Inferior. **60** *av* (Îlpp) **Din ~** Dinspre pământ. **61** *av* (Îal) Din vale. **62** *av* (Îal) Inferior. **63** *av* (Îal) Mai la vale de... **64** *av* (Îal) La sud de... **65-66** *av* (Înv; îlpp; indică aceeași direcție) **Pe din ~** Dinspre pământ sau din vale. **67** *av* (Îlav) **Pe ~** Arată o situație neprecizată mai îndeaproape. **68** *av* (Îal) La o înălțime mai mică. **69** *av* (Îal) Pe pământ. **70** *av* (Îal) Pe podele, covor, dușumea etc. **71** *av* (Îal) Pedestru. **72-73** *av* (Îla; îlpp) **De pe ~** (Care se află) pe pământ. **74-75** *av* (Îal) (Care se află) pe dușumele, podea, covor etc. **76** *av* (Îs) *Țările-de-~* Olanda, Belgia și Luxemburg. **77** *av* (Înv; îcs) *Chilipir de pe om pe ~* Afacere bună la care se poate ajunge ușor. **78** *av* (Îacs) Câștig de care cineva nu știe să se folosească. **79** *av* (Fig; îlav) **De ~, pe ~** Sub limită. **80** *av* (Fig) În stare de decădere morală, materială sau socială. **81** *av* (Irn; îs) *Muncă de ~* Muncă la care este trimis cineva retrogradat dintr-o funcție de răspundere. **82** *av* (La comparativ; d. un pasaj dintr-o carte, o iscălitură) Mai încolo. **83** *av* (Pex) La urmă. **84** *av* (D. locurile la o masă) La coadă. **85** *av* (Îe) **A fi** sau **a rămâne (mai pre)~** A fi întrecut de cineva. **86** *av* (Îe) **A nu se lăsa mai pre~** A se strădui să fie egal cu cineva. **87** *av* (Îae) A nu se lăsa întrecut de cineva. **88** *av* (D. vârstă; înv; îlav) **În ~** Mic. **89** *av* (D. lună, soare) La asfințit. **90-91** *a* (Ggf; înv) (Spre sau) la miază-zi. **92** *av* (Îc) **Țara-de-~** Regiuni sudice ale Moldovei după vechea împărțire administrativă. **93** *av* (Pfm) În regiunea organelor genitale. **94-95** *a, av* (Fig) (Care este) de rând. **96-97** *a, av* (Fig) (Care este) inferior. **98-99** *a, av* (Fig) (Care este) prost. **100-101** *a, av* (Fig) (Care este situat) pe o poziție socială mai puțin înaltă. **102-103** *a, av* (Fig) (Care este) într-o situație materială mai puțin bună. **104-105** *a, av* (D. voce) (Care este) profundă. **106-107** *a, av* (D. voce) (Care este) de bas. **108-109** *a, av* (D. preț) (Care este) ieftin. **110-111** *a, av* (D. preț) (Care este) scăzut. **112** *a* Care este puțin ridicat de la pământ Si: *scund*. **113** *a* (D. frunte) Îngust. **114** *a* (D. sunete muzicale) Care are o tonalitate coborâtă. **115** *a* (Fiz; d. temperatură și presiune) Scăzut. **116** *a* (Fiz; d. frecvențe) Cu număr mic de perioade pe unitatea de timp. **117** *a* (Înv; d. vocale) Închis. **118** *a* (Pop; d. terenuri) Apos, mocirlos, nepotrivit pentru construirea caselor. **119** *sn* (De obicei art.) Parte inferioară a unui lucru. **120** *sn* Parte mai coborâtă a unui teren. **121-122** *sn* (Înv; îlpp) **În a ~ulea** (Pe apă) în aval. **123-124** *sn* (Îlpp) **În** (sau **din**) **~** (În sau) din partea inferioară. **125** *sn* (Îal) De la baza unui obiect, a unui loc. **126** *sn* (Îlpp) **În ~ul apei** În direcția curgerii apei. **127** *av* (Îal) La vale. **128** *sn* Sfârșit al unui document, al unei scrisori, al unui articol etc. **129-131** *i* Exprimă (o comandă de așezare,)

(ostilitatea,) dezaprobarea față de ceva sau cineva. **132** *i* (Îe) ~ **pălăria** Exprimă admirația sau respectul față de cineva.

josan, ~ă *smf, a* vz ***josean***

josean, ~ă [At: LET. I, 153/20 / V: *~san* / Pl: *~eni, ~ene* / E: *jos* + *-ean*] (Îrg) **1-2** *smf, a* (Persoană) care locuiește în partea de jos a unui ținut, a unui sat. **3** *smf* Locuitor al Moldovei de sud. **4** *smf* (Lpl) Parte de jos a unui sat, a unui ținut. **5** *smf* (Fig) Om cu o condiție socială modestă. **6** *smf* Servitor de rang inferior.

josăneasca *sfa* [At: H IV, 228 / Pl: *~ești* / E: ***josean*** + *-ească*] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care execută dansul josăneasca (**1**).

josculcare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 59 / Pl: *~cări* / E: ***jos*** + ***culcare***] (Îvr) Culcare pe jos.

josime *sf* [At: CONACHI, P. 274 / Pl: *~i* / E: ***jos*** + *-ime*] (Înv) **1** Pătură de jos a poporului. **2-4** Josnicie (**1-3**).

josișor *av* [At: (a. 1753) IORGA, S. D. VII, 152 / V: ***joși~*** / E: ***jos*** + *-ișor*] (Reg) Ceva mai jos.

josit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jos***] (Înv) Înjosit[2].

jositor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***jos*** + *-itor*] (Înv) Înjositor.

josnic, ~ă *a* [At: OLLĂNESCU, H. O. 109 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***jos*** + *-nic*] **1** (D. un lucru sau un fapt) Prin care cineva se înjosește. **2** (D. oameni) Lipsit de demnitate. **3** (Pex) Abject.

josnicie *sf* [At: GORUN, F. 17 / Pl: *~ii* / E: ***josnic*** + *-ie*] **1** Lipsă de demnitate Si: (înv) *josime* (**1**). **2** Faptă josnică (**1**) Si: (înv) *josime* (**2**). **3** Caracter abject Si: (înv) *josime* (**3**).

josora *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***gio~*** / Pzi: *~rez* / E: ns cf *jos*] (Îrg) **1** A înjosi. **2** A umili.

josorare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***josora***] (Reg) **1** Înjosire. **2** Umilire.

josorat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***josora***] (Reg) **1** Înjosit[2]. **2** Umilit.

joșișor *av* vz ***josișor***

joștări *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) A lovi pe cineva cu nuiaua.

jotan *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] (Buc) **1** Pisoi. **2** (Fig) Om care seamănă cu o pisică. **3** (Zlg) Iepure.

jotat, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Csnp; pbl) Frumos.

jotă *sf* [At: DN[3] / P: *ho~* / Pl: *~te* / E: sp ***jota***] **1** Dans popular spaniol cu mișcări repezi și cu acompaniament de castaniete, în care perechile dansează față în față pe loc. **2** Melodie după care se execută dansul jota (**1**).

jotcă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~tce* / E: nct] (Înv, Trs) **1** (La vite) Piele din zona unde a fost o umflătură. **2** Umflătură la gât.

joule *sm* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 70 / S și: (abr) *J* / P: *jul* / Pl: *~li* / E: eg, fr ***joule***] (Fiz) **1** Unitate de măsură a energiei, egală cu lucrul mecanic efectuat de forța de un newton, când punctul ei de aplicație se deplasează cu un metru în direcția și sensul forței. **2** (Îs) *Efect* ~ Degajare de căldură dintr-un conductor străbătut de curent electric.

jovial, ~ă *a* [At: IORGA, L. I, 285 / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***jovial***] **1** Căruia îi plac veselia și voia bună. **2** Bine dispus. **3** Vesel. **4** Voios. **5** Glumeț. **6** Comunicativ.

jovialitate *sf* [At: COSTINESCU / P: *~vi-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***jovialité***] **1** Bună dispoziție. **2** Veselie. **3** Voioșie. **4** Comunicativitate.

jubartă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***jubarte***] (Zlg) Cetaceu din mările arctice.

jubea *sf* vz ***giubea***

jubeică *sf* vz ***giubeică***

jubila [At: CARAGIALE, S. N. 182 / V: ***iu~*** / Pzi: *~lez* / E: fr ***jubiler***, lat ***jubilare***] **1** *vi* A simți o mare satisfacție, exteriorizând-o prin exclamări, strigăte, aplauze etc. **2** *vi* A se bucura din plin de ceva Si: *a triumfa*. **3** *vt* (Reg; îf *iubila*) A serba jubileul cuiva.

jubilar, ~ă *a* vz ***jubiliar***

jubilare *sf* [At: DA / Pl: *~lări* / E: ***jubila***] **1** Satisfacție manifestată prin aplauze, exclamări, strigăte etc. Si: (rar) *jubilație* (**1**). **2** Bucurie foarte mare Si: *triumf*, (rar) *jubilație* (**2**). **3-5** (Reg) Serbare a unui jubileu (**3-5**) Si: (rar) *jubilație* (**3-5**).

jubilativ, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***jubila***] (Rar) **1** Triumfător. **2** Vesel. **3-7** De jubileu (**1-5**).

jubilație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***jubilation***] (Rar) **1-5** Jubilare (**1-5**).

jubileu *sn* [At: ODOBESCU, S. I. 506 / V: ***iu~*** / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***jubilé***, lat ***jubilaeus***] **1** (La vechii evrei) Sărbătoare care avea loc o dată la 50 de ani, în care se iertau datoriile și se eliberau sclavii. **2** (La catolici) Indulgență deplină și universală pe care papa o acordă, la început, la fiecare 100 de ani, mai târziu, o dată la 50 de ani, astăzi la 25 de ani. **3** Sărbătoare în onoarea unei persoane care deține de 50 sau 25 de ani o funcție. **4** (Pex) Aniversare a 50 de ani. **5** Sărbătorire a împlinirii unui număr de ani, de obicei 50, de la producerea unui eveniment important. **6** Cântec al populației de culoare din S.U.A. caracterizat prin referiri la un viitor fericit, liber.

jubiliar, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 345 / V: (înv) ***~lar*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***jubilaire***] **1-3** De jubileu (**3-5**). **4-6** Făcut pentru un sau cu ocazia unui jubileu (**3-5**). **7** (Îs) *An* ~ An în care are loc un jubileu (**5**).

jubră *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. 24 / Pl: *~re* / E: mg ***zsebre***] (Ban; Trs) **1** Bubă. **2** Bășică la degetele de la picioare.

jubred, ~ă *a* vz ***șubred***

jubriță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: nct] (Ban) Rămășiță pe fundul căldării după ce s-a fiert urda.

juca [At: CORESI, EV. 493/10 / Pzi: *joc*, 2 *joci*, 3, 6 *joacă*, 4 *jucăm*, 5 *jucați* / E: ml ****jocare***] **1** *vr* A glumi. **2** *vr* A nu lua în serios. **3** *vr* A nu da importanța cuvenită unui lucru. **4** *vr* A se desfăta. **5** *vr* (Îe) **A învăța jucându-se** A învăța fără efort. **6** *vr* (Îe) **A se ~ cu banii** A fi foarte bogat. **7** *vr* (Imp; îae) A nu da importanță banilor. **8** *vr* (Îe) **A se ~ cu sănătatea** A nu se îngriji de sănătate. **9** *vr* (Îe) **A se ~ cu viața** A se expune primejdiei. **10** *vr* (Pop; îe) **Cine se joacă cu dracu', dă și peste tată-său** O mică greșeală te împinge spre alta mai mare. **11** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ cu focul** A trata cu ușurință o problemă gravă sau un lucru primejdios. **12** *vr* (Rar; îae) A nu lua dragostea în serios. **13** *vr* (Pop; îe) **Nu te ~ cu tichia chelului** Se spune cuiva care nu ia în serios un lucru grav. **14** *vr* (Îe) **Te joci** Crezi că-ți poți măsura puterile cu cineva. **15** *vr* A-și petrece timpul amuzându-se cu diferite jocuri sau jucării Si: *a se distra*. **16** *vr* A face haz de cineva sau de ceva. **17** *vr* (Pex) A-și bate joc de cineva. **18** *vr* A șicana pe cineva. **19** *vt* (Îe) **A ~ cuiva o festă** (sau, pop, **renghiul**) A face cuiva o farsă. **20** *vt* (Îae) A păcăli pe cineva. **21** *vr* (Rar; îe) **A se ~ cu o femeie** A avea relații sexuale cu o femeie. **22** *vr* (Iuz; îe) **A se ~ curvia** A fi desfrânat. **23-24** *vi* A-și petrece timpul la jocuri (de noroc sau) de societate. **25** *vt* (La jocul de cărți) A da o carte jos. **26** *vi* (La jocul de cărți) A pune în joc o sumă de bani. **27** *vt* (Înv; la jocul de cărți; îe) **A ~ din mână** A juca (**25**) fără a ridica talonul. **28** *vt* A miza pe o carte, pe un număr etc. **29** *vt* (Fig) A-și asuma un mare risc. **30** *vi* (Îe) **A ~ la bursă** A specula valori cotate la bursă. **31** *vi* A participa ca jucător la o competiție sportivă. **32** *vt* A practica un anumit sport. **33** *vi* A interpreta un rol într-o piesă sau într-un film. **34** *vrp* (C. i. o piesă de teatru) A fi reprezentată pe scenă. **35** *vi* (D. trupe de teatru) A da o reprezentație. **36** *vt* (D. film; rar) A rula pe ecrane. **37** *vrp* (D. o piesă de teatru) A se pregăti. **38** *vr* (Înv; îe) **Se joacă o drăcie** Nu-i lucru curat. **39** *vt* (Îe) **A ~ un rol (important)** sau (înv) **a ~ o rolă** A fi factor hotărâtor într-o afacere. **40** *vt* (Îae) A avea o mare însemnătate. **41** *vt* (Îae) A fi decisiv pentru cineva sau ceva. **42** *vi* (Pop; d. oameni) A dansa. **43** *vi* (Fig; d. oameni sau animale) A se mișca într-un anumit ritm. **44** *vi* (Pan; rar) A face acrobații pe sârmă. **45** *vt* A interpreta un dans. **46** *vt* (Reg; îe) **Joacă verbuncul** A sări în sus de durere. **47** *vt* (Reg; îe) **A ~ drăgaica** A fi neastâmpărat. **48** *vt* (Îae) A sări. **49** *vt* (Reg) A invita pe cineva la dans. **50** *vr* (Reg; îe) **A-și ~ calul** A-și face voia cu cineva. **51** *vt* A sili pe cineva să se supună voinței tale. **52** *vt* A înșela pe cineva. **53** *vt* (Fam; îe) **A ~ pe cineva pe degete** A sili pe cineva să facă ce vrei. **54** *vt* (Îae) A duce pe cineva de nas. **55** *vt* (Pop; îe) **A-ți ~ pe cineva în ciur** sau **în palmă** A duce pe cineva după voia proprie. **56** *vt* (Îe) **A ~ pe sfoară** A înșela. **57** *vt* (Îe) **A**

i-o ~ cuiva A râde de cineva. **58** *vt* (Îae) A înșela pe cineva. **59** *vt* (Ivp; îe) **A ~ cuiva vicleșug** (sau **un lucru neplăcut**) A înșela pe cineva. **60** *vt* (Pop; îe) **A-și ~** (sau **a-și face**) **mendrele** A-și satisface toate capriciile. **61** *vt* (Reg) A bate pe cineva. **62** *vi* (Frm; iuz) A cânta la un instrument. **63** *vi* (D. obiecte) A nu fi bine fixat. **64** *vi* (Pex; d. obiecte) A se mișca. **65** *vi* A face mișcări oscilatorii sau ritmice. **66** *vi* (D. părți ale corpului) A se clătina. **67** *vi* (Pex) A tremura. **68** *vi* (D. culori) A avea sclipiri jucăușe. **69** *vi* (Îe) **A-i ~ cuiva ceva** A i se mișca fără voie. **70** *vi* (D. ochi; îae) A i se bate. **71** *vi* (Pop; îe) **A-i ~ cuiva ochii în cap** Se spune despre un om șiret cu o privire nesigură. **72** *vi* (Îae) Se spune despre un om isteț, cu privirea ageră, inteligentă. **73** *vi* (Fam; îe) **Îi joacă paraua** (sau **banii**) A nu duce lipsă de bani. **74** *vi* (Reg; îe) **A ~ fete** A face fețe fețe. **75** *vi* (Pop; îe) **Joacă seceta** Se zice când, din cauza secetei mari, se văd tremurături ale aerului dogoritor. **76** *vi* (Pop; îe) **A-i ~ cuiva coliva în piept** A fi pe moarte. **77-78** *vir* (D. copil în pântecele mamei) A (se) mișca. **79** *vi* (Înv; în superstiții; d. o comoară, bani) A face vâlvătăi după ce au fost îngropați în pământ. **80** *vi* (Fig; d. ființe) A șovăi. **81** *vt* (Reg; îe) **A ~ albinele** A umbla cineva la stupi. **82** *vt* A face să se miște Si: *a clătina*. **83** *vt* (Pex) A scutura. **84** *vt* A arunca în sus și a prinde din nou. **85** *vt* (Spt; îe) **A ~ balonul** (sau **mingea**) A lovi balonul cu mâna sau cu piciorul. **86** *vt* (D. pluta undiței) A se mișca pe fața apei, semn că s-a prins ceva. **87-88** *vi* (D. lucruri văzute în mișcare) (A se mișca sau) a da impresia că se mișcă repede și tremurat. **89** *vi* (D. piesele unei mașini, ale unui angrenaj etc.) A se deplasa într-un spațiu restrâns.

jucabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***juca*** + *-bil*] (Rar) **1** Ușor de jucat (2). **2** Care se pretează reprezentării.

jucamăt *s* [At: REV. PĂD. XXVII, 335 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Îngrămădire de lemne lângă poduri, aduse de șuvoaie mari de apă.

jucare *sf* [At: CORESI, EV. 493/10 / Pl: *~cări* / E: ***juca***] **1** Joc (1). **2** Glumire. **3** Neluare în serios Si: *jucat¹* (3). **4-5** Desconsiderare a (importanței sau) gravității unui lucru Si: *jucat¹* (**4-5**). **6** Desfătare. **7** Petrecere a timpului cu diferite jocuri sau jucării Si: *distrare, jucat¹* (**7**). **8** Glumire pe seama cuiva Si: *jucat¹* (**8**). **9** Batjocorire. **10** Șicanare. **11** Păcălire a cuiva Si: *jucat¹* (**11**). **12-13** (Euf) Întreținere a unor raporturi sexuale (nepermise de codul moral) Si: *jucat¹* (**12-13**). **14-15** Petrecere a timpului la jocuri (de noroc sau) de societate Si: *jucat¹* (**14-15**). **16** (La jocul de cărți) Fiecare dintre participările, potrivit regulilor jocului, de câte ori îi vine rândul unui jucător Si: *jucat¹* (**16**). **17** (La jocurile de noroc) Punere în joc a unei sume de bani Si: *jucat¹* (**17**). **18** Mizare pe o anumită carte sau pe un anumit număr Si: *jucat¹* (**18**). **19** (Fig) Asumare a unui mare risc Si: *jucat¹* (**19**). **20** Speculare a unor valori la bursă Si: *jucat¹* (**20**). **21** Practicare a unui anumit sport Si: *jucat¹* (**21**). **22** Participare, în calitate de jucător, la o competiție sportivă Si: *jucat¹* (**22**). **23** Interpretare a unui rol într-o piesă sau într-un film Si: *jucat¹* (**23**). **24** Reprezentare pe scenă a unei piese de teatru Si: *jucat¹* (**24**). **25** Pregătire a unei piese de teatru Si: *jucat¹* (**25**). **26** Dansare. **27** Mișcare într-un anumit ritm Si: *jucat¹* (**27**). **28** (Pan) Executare a unor acrobații pe sârmă Si: *jucat¹* (**28**). **29** Interpretare a unui dans Si: *jucat¹* (**29**). **30** (Fig) Satisfacere a tuturor capriciilor Si: *jucat¹* (**30**). **31** (Reg) Batere. **32** (Fig) Înșelare. **33** (Frm; îvr) Cântare la un instrument Si: *jucat¹* (**33**). **34-35** Mișcare (datorită fixării insuficiente) a unor obiecte Si: *jucat¹* (**34-35**). **36** Efectuare a unor mișcări oscilatorii sau ritmice Si: *jucat¹* (**36**). **37** Tremurare. **38** Sclipire a unor culori Si: *jucat¹* (**38**). **39-40** Clătinare ritmică (involuntară) a unor părți ale corpului cuiva Si: *jucat¹* (**39-40**). **41** (Spc) Zbatere a ochilor Si: *jucat¹* (**41**). **42** (Pex) Scuturare. **43** Mișcare a copilului în pântecele mamei Si: *jucat¹* (**43**). **44** *vi* (Înv; în superstiții) Apariție a unor flăcări deasupra locului unde se ascunde o comoară Si: *jucat¹* (**44**). **45** Imprimare a unei mișcări unui obiect Si: *jucat¹* (**45**). **46** Aruncare în sus și prindere din nou a unui obiect Si: *jucat¹* (**46**). **47** Lovire a mingii cu mâna sau cu piciorul Si: *jucat¹* (**47**). **48** Mișcare pe fața apei a plutei undiței, semn că s-a prins ceva Si: *jucat¹* (**48**). **49-50** *vi* (Mișcare a unei imagini sau) lăsare a impresiei că se mișcă repede și tremurat Si: *jucat¹* (**49-50**). **51** Deplasare într-un spațiu restrâns a pieselor unei mașini Si: *jucat¹* (**51**).

jucaș, ~ă *a* [At: MAG. IST. II, 30/12 / Pl: *~ași, ~e* / E: ***juca*** + *-aș*] **1-2** (Îrg) Jucăuș (**3-4**).

jucat¹ *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 84 / Pl: *~uri* / E: ***juca***] **1** Joc (1). **2** Glumire. **3-5** Jucare (**3-5**). **6** Desfătare. **7-8** Jucare (**7-8**). **9** Batjocorire. **10** Șicanare. **11-25** Jucare (**11-25**). **26** Dansare. **27-30** Jucare (**27-30**). **31** (Reg) Batere. **32** (Fig) Înșelare. **33-36** Jucare (**33-36**). **37** Tremurare. **38-41** Jucare (**38-41**). **42** (Pex) Scuturare. **43-51** Jucare (**43-51**).

jucat², ~ă *a* [At: JARNÍK–BÂRSEANU, D. 361 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***juca***] **1** (Rar) Care nu este luat în serios. **2-3** (Rar) A cărui (importanță sau) gravitate nu este luată în serios. **4** (D. bani) Cheltuit pe nimicuri. **5** (D. sănătate) Primejduit din nepăsare. **6** (D. viață) Riscat. **7** (D. oameni) De care cineva își bate joc cum vrea. **8** (D. oameni) Păcălit². **9** (D. oameni) Excrocat. **10** (D. cărți de joc) Care a fost pus pe masă. **11** (D. cărți de joc) Cu care s-a participat deja la joc. **12** (D. un număr, o carte etc.) Pe care se mizează. **13** (D. un risc) Asumat. **14** (D. bani) Pus în joc. **15** (D. valori la bursă) Speculat. **16** (D. un meci) Care a avut loc. **17** (D. un spectacol) Care a fost reprezentat. **18** (D. oameni) Invitat la dans. **19** (Fig; d. oameni) Silit să se supună cuiva. **20** (Frm; îvr) Cântat la un instrument. **21** Tremurat. **22** Mișcat. **23** (D. piese) Care are o mișcare oscilatorie, nefiind bine fixat. **24** (D. culori) Schimbător. **25** (D. culori) Sclipitor. **26** (D. obiecte) Clătinat. **27** (D. obiecte) Scuturat. **28** (D. obiecte) Aruncat în sus și prins din nou. **29** (D. obiecte) Jonglat. **30** (D. minge, în timpul unui joc sportiv) Atins de un jucător și pasat altui jucător. **31** (D. o parte a corpului) Zvâcnit. **32** (D. o parte a corpului) Zbătut. **33** (D. pluta undiței) Mișcat de către peștele care s-a prins.

jucărea *sf* [At: PAMFILE, J. III, ap. DA / Pl: *~ele* / E: ***jucărie*** + *-ea*] **1-8** (Șhp) Jucărioară (**1-8**).

jucăreaie *sf* vz ***jucăreie***

jucăreie *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***~eaie*** / Pl: *~ei* / E: ***jucărie*** + *-eie*] **1** (Reg) Jucărie (4).

jucăreț, ~eață *smf, a* [At: KLOPȘTOCK, F. 219 / Pl: *~eți, ~e* / E: ***juca*** + *-ăreț*] **1-2** (Reg; prt) Jucăuș (**1-2**).

jucărică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***jucărie*** + *-ică*] **1-8** (Șhp) Jucărioară (**1-8**).

jucărie *sf* [At: NECULCE, ap. TDRG / V: ***giu~*** / Pl: *~ii* / E: ***juca*** + *-ărie*] **1** Glumă. **2** Lucru neînsemnat Si: *fleac, bagatelă, joacă* (3). **3** Joc de copii Si: *joacă* (4). **4** (Ccr) Obiect cu care se joacă copiii Si: (reg) *jucăreie*. **5** (Fig) Persoană sau lucru ajuns la discreția cuiva Si: *marionetă, păpușă*. 6 (Înv; îe) **A strica ~ia cuiva** A dejuca planurile cuiva.

jucărier *sm* [At: ȘĂINEANU, D.U. / Pl: *~i* / E: ***jucărie*** + *-er*] (Nob) **1** Vânzător de jucării (4). **2** Fabricant de jucării (4).

jucărioară *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: ***jucărie*** + *-oară*] **1-8** (Șhp) Jucărie (**1-4**) (mică) Si: *jucărică* (**1-8**), *jucăriuță* (**1-8**), *jucărea* (**1-8**). **3** Jucărie (**4**) ieftină.

jucăriuță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***jucărie*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Jucărioară (**1-8**).

jucător, ~oare [At: CORESI, EV. 546/9 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***juca*** + *-tor*] **1** *smf* Persoană care practică un joc (24) sportiv. **2** *smf* Persoană care practică un joc (2) de societate. **3** *smf* Persoană care practică un joc (8) de noroc. **4** *smf* Dansator. **5-6** *smf, a* (Persoană) care participă la un dans popular. **7-8** *smf, a* (Sportiv) care ia parte la un meci. **9-10** *smf, a* (Reg) (Persoană) care participă la o petrecere populară cu horă. **11** *a* (D. oameni) Vioi. **12** *a* (D. oameni) Neastâmpărat. **13** *a* (D. un obiect, o piesă) Care se mișcă tot timpul. **14** *a* (D. un obiect, o piesă) Care nu stă fix.

jucătoare *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 51 / Pl: *~tori* / E: ***juca*** + *-toare*] (Îrg) Adunare de tineri care lasă caii să se întreacă la alergare.

jucătorie *sf* [At: DA ms / V: (reg) ***giu~*** / Pl: *~ii* / E: ***jucător*** + *-ie*] (Rar; iuz) **1-2** (Loc unde se practică un) joc de noroc.

jucăuș, ~ă [At: GOGA, P. 107 / Pl: *~i, ~e* / E: ***juca*** + *-uș*] **1-2** *smf, a* (Persoană) căreia îi place să se joace (**15**) Si: (reg; prt) *jucăreț* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Pex; reg) (Persoană) pe care nu te poți bizui Si: (îrg) *jucaș* (**1-2**). **5-6** *smf, a* (Persoană) căreia îi place să danseze. **7** *a* (Fig) Care se mișcă

repede și capricios Si: *zglobiu*. **8** *a* (D. copii) Vioi. **9** *a* Neastâmpărat. **10** *a* (Spc; d. frunze, lumină, flacără etc.) Care oscilează.

juchel *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ucr **жук**, pn ***żuk***] (Mol; înv) Păduche.

juchitură *sf* vz ***jupuitură***

jucui *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îrg) A executa o hotărâre judecătorească.

jucuială *sf* [At: DA ms / Pl: *~ieli* / E: nct] (Reg) Execuție.

jucuț *sm* [At: LB / V: *jăc~, jâc~* / Pl: *~i* / E: ns cf *jaf*] (Îrg) **1** Executor judecătoresc Si: (înv) *portărel*. **2** Om care bea și mănâncă pe socoteala altuia.

jucuțău *sm* [At: CABA, SĂL. / V: *jăc~, jâc~* / Pl: *~ăi* / E: ***jucuț*** + *-ău*] (Îrg) Portărel.

jucuțel *sm* [At: LB / Pl: *~ei* / E: ***jucuț*** + *-el*] **1-2** (Îrg; șhp) Jucuț (1) (tânăr).

jucuție *sf* [At: DA / V: *jăc~* / Pl: *~ii* / E: ***jucuți*** + *-ie*] (Îrg) Executare a unei hotărâri judecătorești Si: (îrg) *jucuțire*.

jucuțire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***jucuți***] (Îrg) Jucuție.

judaic, ~ă *a* vz ***iudaic***

judaism *sn* vz ***iudaism***

judan *sm* vz ***jidan***

judav, ~ă *a* [At: PASCU, S. 282 / Pl: *~i, ~e* / E: bg **жудав**] (Reg) **1** Diform. **2** Urât. **3** Imperfect.

jude *sm* [At: PSALT. SCH. 91/1 / V: ***~ec, ~ece*** / Pl: *juzi, ~eci* / E: ml ***judex, -icem***] **1** (În vechea organizare a țărilor române) Demnitar cu atribuții judecătorești și administrative. **2-3** (Persoană care îndeplinea) funcție de jude (1). **4** (Iuz) Stăpân de rumâni. **5** Țăran liber. **6** (Iuz) Principe. **7** Cneaz. **8-10** (Înv) Judecător (**1, 5, 9**). **11** (Trs; iuz; șîc **~mare**) Primar. **12** (Trs; iuz; îc) **~mic** Viceprimar. **13** Persoană care conduce ceata de colindători. **14** Cârmuitor și judecător al mai multor sălașe de țigani.

judeasă *sf* [At: MARIAN, V. 125 / Pl: *~ese* / E: ***jude*** + *-easă*] (Trs; iuz) Soție a primarului Si: (Trs; iuz) *judeceasă*.

judec *sm* vz ***jude***

judeca [At: PSALT. SCH. 98/13 / V: *~dica* / Pzi: *judec* / E: ml ***judico, -are***] **1** *vt* A examina o cauză sau o persoană în calitate de judecător și da o hotărâre judiciară. **2** *vt* (Pex) A soluționa un litigiu. **3** *vt* (Spc; d. Dumnezeu) A decide cine va intra în Rai și cine în Iad. **4-5** *vti* A (se) pronunța în calitate de judecător sau arbitru. **6** *vt* A condamna pe cineva. **7** *vrr* A fi în proces cu cineva. **8** *vt* A fi starostele unei cete de colindători. **9-10** *vti* A-și forma o opinie despre cineva sau ceva, examinând argumentele, luând în considerare împrejurările, urmările etc. Si: *a chibzui, a discerne*. **11-12** *vtr* A-și face socoteala. **13** *vi* A ține seama. **14-15** *vtr* A-și da seama de ceva. **16** *vt* A considera drept. **17-18** *vti* A (se) ajunge la concluzia că... **19** *vi* A hotărî. **20-21** *vti* A-și forma o părere despre cineva sau ceva Si: *a aprecia*. **22** *vt* A califica. **23** *vt* (Îe) **A ~ pe alții după sine** A-i considera pe alții în funcție de propriul caracter. **24** *vt* (Îe) **A ~ bine despre sine** A avea o părere bună despre propria persoană. **25-26** *vti* A-și exprima o opinie despre ceva. **27** *vt* (Fig) A cenzura. **28** *vt* A critica ceva. **29** *vr* A avea o părere proastă despre ceva sau despre sine. **30-31** *vtr* A (se) condamna. **32** *vi* A gândi într-un anume fel. **33** *vt* A trage la răspundere pe cineva. **34** *vt* (Pex) A certa. **35** *vt* (Înv) A-i trage cuiva o bătaie. **36** *vt* (Trs) A conține.

judecare *sf* [At: COD. VOR. 66 / V: *~dic~* / Pl: *~cări* / E: ***judeca***] **1** Judecată (1). **2** Examinare a unei cauze sau a unei persoane în calitate de judecător și dare a unei hotărâri judiciare Si: *judecat[1]* (2). **3** Soluționare a unui litigiu Si: *judecat[1]* (3). **4** (Spc) Decizie a lui Dumnezeu dacă un muritor merită să intre în Rai sau în Iad Si: *judecat[1]* (4). **5** Pronunțare în calitate de judecător (1) sau de arbitru Si: *judecat[1]* (5). **6** Condamnare a cuiva Si: *judecat[1]* (6). **7** Proces cu cineva Si: *judecat[1]* (7). **8** Conducere a unei cete de colindători, în calitate de staroste Si: *judecat[1]* (8). **9** Formare a unei opinii despre cineva sau ceva prin examinarea tuturor argumentelor, împrejurărilor etc. Si: *judecat[1]* (9). **10** Socoteală. **11** Observare. **12** Luare în considerare Si: *judecat[1]* (12). **13** Înțelegere a esenței unui fenomen Si: *judecat[1]* (13). **14** Considerare a ceva ca fiind conform cu dreptatea Si: *judecat[1]* (14). **15** Ajungere la o concluzie Si: *judecat[1]* (15). **16** Hotărâre. **17** Apreciere. **18** Calificare. **19** Cenzurare. **20** Criticare. **21** Exprimare a unei opinii în legătură cu ceva Si: *judecat[1]* (21). **22** Condamnare a unui fapt Si: *judecat[1]* (22). **23** Părere proastă despre ceva sau despre sine Si: *judecat[1]* (23). **24** Gândire într-un anumit fel Si: *judecat[1]* (24). **25** Tragere la răspundere a cuiva Si: *judecat[1]* (25). **26** Certare. **27** (Înv) Bătaie. **28** (Trs) Conținere.

judecat[1] *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 299 / Pl: *~uri* / E: ***judeca***] **1** Judecată (1). **2-9** Judecare (2-9). **10** Socoteală. **11** Observare. **12-15** Judecare (12-15). **16** Hotărâre. **17** Apreciere. **18** Calificare. **19** Cenzurare. **20** Criticare. **21-25** Judecare (**21-25**). **26** Certare. **27** (Înv) Bătaie. **28** (Trs) Conținere.

judecat[2], ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 299 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***judeca***] **1** (D. o cauză) Asupra căruia s-a dat o hotărâre judecătorească. **2** (Îs) *Lucru ~* Caz asupra căruia s-a dat o hotărâre judiciară definitivă. **3** (D. un litigiu) Soluționat. **4** (D. oameni) Condamnat. **5** (D. un lucru) Gândit. **6** De care s-a ținut seama. **7** Considerat drept... **8** Hotărât. **9** Apreciat. **10** Calificat. **11** (D. un lucru) Asupra căruia s-a format o părere. **12** Criticat. **13** Cenzurat. **14** Care are o părere proastă despre sine sau despre un lucru. **15** (D. un lucru) Gândit într-un anumit fel. **16** (D. o persoană) Tras la răspundere. **17** (Pex) Certat. **18** (Înv) Bătut. **19** (Trs) Conținut.

judecată *sf* [At: CORESI, EV. 18/11 / V: (îrg) ***giu~*** / Pl: *~căți*, (înv) *~e* / E: lat ***judicata***] **1** Sentință formulată de un judecător (1) sau de un tribunal Si: *judecare* (1), *judecat[1]* (1), (înv) *județ* (1). **2** (Pex) Condamnare. **3** Dezbatere judecătorească. **4** Soluție dată într-un litigiu. **5** (Înv; îe) **~ta lui papuc** Judecată (1) proastă. **6** (Înv; îe) **A face ~** A judeca (1). **7** (Înv; îs) *~ de moarte* Condamnare la moarte. **8** (Spc; îe) **~ta lui Dumnezeu** (sau **înfricoșată, cea mare, cea din** sau **de pe urmă, cea de apoi**) Hotărâre luată de Dumnezeu la sfârșitul lumii în legătură cu viii și morții. **9** (Înv; îs) *Scaun de ~* Tribunal. **10** (Înv) Satisfacție. **11** (Înv) Răsplată. **12** (Înv) Răscumpărare. **13** (Înv) Putere judecătorească. **14** (Înv) Jurisdicție (1). **15** Proces. **16** (Îe) **A da în** (sau **a chema, a merge cu** cineva, înv, **a trage, a soroci la**) **~** A intenta proces contra cuiva. **17** (Înv; îe) **A închide ~ta** A încheia procesul. **18** Facultate de a gândi logic Si: *gândire, inteligență, rațiune*. **19-20** (Îljv) **Cu ~** (Care este) cu bun-simț. **21-22** (Îal) (Care este) cu tact. **23-24** (Îal) (Care este) cu măsură. **25-26** (Îal) (Care este) priceput. **27-28** (Care este) serios. **29-30** (Îljv) **Fără ~** (Care este) lipsit de tact. **31-32** (Îal) (Care este) superficial. **33-34** (Îal) (Care este) prost. **35** (Înv; îs) *Om de ~* Om care gândește cu pricepere. **36** (Înv; îs) *~ dreaptă* Minte sănătoasă, care distinge binele de rău. **37** Părere. **38** Idee. **39** Socoteală. **40** (Înv; îs) *~ publică* Opinie publică. **41** (Log) Formă de logică fundamentală exprimată printr-o propoziție în care se afirmă sau se neagă ceva.

judecător, ~oare [At: PSALT. SCH. 3/3 / V: (înv) ***~riu*** *sm*, (reg) ***giu~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***judeca*** + *-tor*] **1** *smf* Funcționar de stat, numit sau ales, care soluționează pe calea justiției procesele, prin pronunțarea unei hotărâri Si: (înv) *jude* (12), *județ* (5), (iuz) *dregător*. **2** *smf* (Îs) *~ de pace* (sau *de ocol*) Magistrat care conduce o judecătorie (4) de pace. **3** *smf* (Îs) *~ de instrucție* Judecător (1) de tribunal cu însărcinarea specială de a face instrucția în materie penală. **4** *smf* (Înv; îs) *~ de ședință* Judecător (1) de tribunal care judecă în ședință. **5-8** *smf* Funcție de judecător (1-4). **9-12** *sm* Bărbat care îndeplinește funcția de judecător (**5-8**). **13** *sm* (La vechii evrei) Magistrat suprem și șef militar care a activat de la moartea lui Moise până la începutul domniei lui Saul. **14** *sm* (În Biblie; îs) *Cartea ~ilor* Istorie a judecătorilor (**5**), precedată de o expunere a situației politice și religioase. **15** *sm* (Înv; îs) *Dreptul ~* Dumnezeu. **16-20** *sf* Judecătoreasă (**5-8**). **21** *smf* Persoană solicitată să-și spună părerea într-o problemă în vederea stabilirii adevărului. **22** *smf* (Spt) Arbitru. **23** *sf* (Înv; iuz) Judecată (**1**).

judecătoraș *sm* [At: MAIORESCU, D. III, 155 / Pl: *~i* / E: ***judecător*** + *-aș*] **1-2** (Șdp) Judecător (1) (obscur).

judecătoreasă *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 53 / Pl: *~ese* / E: ***judecător*** + *-easă*] **1-4** Soție a judecătorului (**1-4**). **5-8** Femeie care îndeplinește funcția de judecător (**5-8**) Si: *judecătoare* (**16-20**), (rar) *judecătoriță* (**1-4**).

judecătoresc, ~ească a [At: HAMANGIU, C. C. 38 / Pl: *~ești* / E: ***judecător*** + *-ească*] **1-2** Judiciar (**1-2**). **3** (Îs) *Putere ~ă* Justiție (**3**). **4** (Îas) Una dintre cele trei atribuții fundamentale ale statului, conform principiului separației puterilor în stat, care supraveghează aplicarea legilor.

judecătorește av [At: DA / E: ***judecător*** + *-ește*] **1** Ca judecătorii (**1**). **2** În formă judiciară (**5**). **3** (Înv) Conform legii.

judecătorie sf [At: PRAVILA (1814), 8 / Pl: *~ii* / E: ***judecător*** + *-ie*] **1** Instituție judecătorească având competența de a soluționa, în primă sau în ultimă instanță, anumite pricini prevăzute de lege. **2** Clădire unde se află judecătoria (**1**) Si: *tribunal*. **3** Autoritate judiciară. **4** (Spc; iuz; îs) ~ *de pace* (sau *de ocol*) Primă treaptă a ierarhiei judiciare, cu atribuții bine definite și limitate. **5** (Înv; îs) ~ *comunală* Instituție judiciară în comune, compusă din primar și doi jurați. **6-9** (Rar) Profesie de judecător (**1-4**).

judecătoriță sf [At: IORDAN, L. R. A. 515 / Pl: *~țe* / E: ***judecător*** + *-iță*] **1-4** (Rar) Judecătoreasă (**5-8**).

judecătoriu sm vz ***judecător***

judece sm vz ***jude***

judeceasă sf [At: VICIU, GL. / Pl: *~ese* / E: ***jude(ce)*** + *-easă*] (Trs) Judeasă.

judecesc, ~ească a [At: DA / Pl: *~ești* / E: ***jude*** + *-ecesc*] (Înv) **1** De jude (**5**). **2** (Îs) *Ocină ~ească* Moșie în devălmășie.

judeci vtr [At: (a. 1670) IORGA, S. D. XIV, 325 / Pzi: *~cesc* / E: ***jude***] **1-2** (Iuz, d. țărani) A (se) elibera din rumânie devenind țărani liberi.

judecie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 277 / V: (reg) ***giu~*** / Pl: *~cii* / E: ***jude*** + *-cie*] **1** Funcție de jude (**1**). **2** Circumscripție în care judele (**1**) își exercită funcția. **3** Domnie. **4** Stăpânire. **5** Suveranitate. **6** Calitate de țăran liber. **7** (Înv; îs) *Carte de* ~ Acte de răscumpărare din rumânie.

judecire sf [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***judeci***] (În Evul Mediu, în Țara Românească și Moldova) Eliberare din rumânie.

judecit, ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***judeci***] (Înv; d. țărani) Care a fost eliberat din rumânie.

județ [At: COD. VOR. 62/9 / V: ***giu~*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri, ~i* / E: ml ***judicium***] **1** sn (Înv) Judecată (**1**). **2** sn (Spc) Judecată (**9**) de apoi. **3** sn (Înv; îe) **A face** sau **a da ~** A da o sentință judecătorească. **4** sn (Înv) Tribunal. **5** sm (Înv) Judecător (**1**). **6** sm (Înv; spc) Dumnezeu. **7** sm (Înv) Domn. **8** sm (Înv) Guvernator. **9** sm (Înv) Principe. **10** sm (Înv) Căpetenie. **11** sm (Înv) Staroste. **12** sm (Trs; înv) Primar. **13** sm (Înv; în țările române) Cârmuitor al unui oraș. **14** sn (Înv) Împărțire administrativ-teritorială corespunzătoare ținutului din Moldova. **15** sn (Reg) Împărțire teritorială pusă sub conducerea unui prefect Si: (Trs) *comitat*, (Buc) *bețârc*, (îrg) *varmeghe*. **16** sn (Pex) District. **17** Unitate administratriv-teritorială, în România, în componența căreia intră mai multe orașe și comune.

județasă sf vz ***județeasă***

județean, ~ă a [At: DA / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***județ*** + *-ean*] **1** Care aparține unui județ (**17**). **2** Privitor la un județ (**17**). **3** Caracteristic unui județ (**17**). **4** De județ (**17**).

județeasă sf [At: VICIU, GL. / V: ***~tasă*** / Pl: *~ese* / E: ***județ*** + *-easă*] (Trs; înv) Soție a primarului.

judica vt vz ***judeca***

jidicare sf vz ***judecare***

judican sm [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Flăcău străin (din alt sat).

judiciar, ~ă a [At: HAMANGIU, C. C. 409 / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***judiciaire***] **1** Care ține de justiție Si: *judecătoresc* (**1**). **2** Privitor la justiție Si: *judecătoresc* (**2**). **3** (Îs) *Sistem* ~ Justiție (**3**). **4** (Îs) *Cronică* ~ Dare de seamă asupra proceselor și dezbaterilor care au loc înaintea justiției. **5** Făcut prin autoritatea justiției (**3**).

judicios, ~oasă a [At: ODOBESCU, S. II, 396/18 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***judicieux***] **1** Care judecă cu înțelegere și discernământ Si: *înțelept*. **2** Cu bun-simț. **3** (D. acțiuni, idei etc.) Bine gândit. **4** a Chibzuit. **5** Înțelegător.

judiciozitate sf [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 13/5 / P: *~ci-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***judicos*** + *-itate*] **1** Bună judecată. **2** Înțelegere. **3** Cumpănire justă a lucrurilor. **4** Chibzuință. **5** Bun-simț. **6** Pricepere.

judo sns [At: DN² / P: *giudo* / E: fr ***judo***] Sport originar din Japonia, asemănător cu jiu-jitsu, dar din care s-au eliminat loviturile.

judocan sm [At: DEX / V: ***~oka*** / P: *giu-do* / Pl: *~i* / E: fr ***judoka***] Sportiv care practică judo.

judoka sm vz ***judocan***

jue afp [At: CHEST. V, 75/21 / E: nct] (Reg; d. oi) Cu botul galben.

jufă sf vz ***julfă***

jufi vr [At: CHEST. V, 83/35 / Pzi: *~fesc* / E: nct] (Reg; d. lapte) A se strica.

juflă sf vz ***julfă***

juftui vt [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ns cf *jupurlui*] (Buc) A opări.

jufuit, ~ă a [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Plin.

jug sn [At: CORESI, EV. 338/32 / Pl: *~uri* / E: ml ***jugum***] **1** Dispozitiv de lemn care se pune pe gâtul animalelor cornute care trag la car, la plug etc. sau, în unele țări, se fixează de coarnele lor. **2** (Prc) Parte a jugului care se pune pe ceafa animalelor. **3** (Pex) Parte a gâtului pe care se așază jugul (**1**). **4** Pereche de boi. **5** (Reg; îcs) *Un ~ de paie* Un car de paie. **6** (Reg; îcs) *Un ~ de lemne* Un car de lemne. **7** (Îrg) Suprafață de pământ care se poate ara într-o zi cu o pereche de boi. **8** (Fig) Robie. **9** (Fig) Umilință. **10** (Fig) Muncă grea. **11** (Îvp; îe) **A pune cuiva ~ul după cap** A stăpâni pe cineva cu totul. **12** (Îrg; îe) **A trage în ~ de fier** A se lupta din greu cu viața. **13** (Îae) A fi la ananghie. **14** (D. animale; îe) **A trage la ~** A trage carul, căruța, plugul etc. **15** (Fig; d. oameni; îae) A munci din greu. **16** (Fig; d. oameni; îae) A munci peste puteri. **17** (Îvp; pan) Jujeu (**1**). **18** (Îrg) Colac de lemn îmbrăcat în piele care se pune la gâtul calului și prin care trec hamurile. **19** (Îvp; îe) **Un ~ de cal (bătrân)** Cal bătrân, slab și neputincios. **20** (Îrg) Fiecare din cele două sbanțuri de care e prinsă custura ferăstrăului sau a joagărului. **21** (Îvp; la casă) Fiecare dintre cele două bârne groase și lungi profilate în formă de ciubuc din care se compun pereții casei. **22** (Reg) Grinzi din care este făcută prispa sau pridvorul. **23** (Reg) Ramă de la fereastră. **24** (Îvp) Bucată de lemn de la sulul dinainte al războiului de țesut, prin care intră găurarul Si: (Ban) *jugăriță*. **25** (Mar) Purtător de vătale. **26** (Înv; la pescuit, mpl) Grinzi de stejar pe care se pune coșul de la gardul cu leasă pentru ca acesta să poată fi urcat și coborât. **27** (Îvp; la piuă) Rezemătoare de la spatele maielor. **28** (Îrg; la moară) Parte a morii care ține postava. **29** (Îrg) Grindă de lemn care susține piatra morii. **30** (Trs; înv) Broderie înflorată. **31** (Reg) Dig din tulpini suprapuse făcut pe țărmul unui râu. **32** (Reg) Suport de lemn pe care se așază vasul din care beau vitele. **33** Piesă în formă de cadru sau de inel, care servește la susținerea altor piese ale unei mașini sau ale unei unelte. **34-35** Grindă sau riglă de lemn folosită la construcția acoperișurilor. **36** (Teh) Parte componenentă a circuitului magnetic al unui aparat sau al unei mașini electrice, care nu are înfășurări electrice.

jugal, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***jugal***] (Atm) Al obrazului.

jugalete sm [At: H XIV, 224 / V: ***~găl~*** / Pl: *~eți* / E: ***jug*** + *-ălete*] (Reg) **1** Unealtă de plugărie nedefinită mai îndeaproape. **2** Nuia verde, legată la gâtul cailor, care servește la susținerea lanțului în care trag aceștia.

jugan [At: (a. 1647) IORGA, S. D. IV, 27 / V: ***juig~*** / Pl: *~i* / E: ***jug*** + *-an*] (Reg) **1-2** sm, am (Cal) castrat, folosit la muncă. **3** sm Cal de doi-trei ani. **4** sm Berbec castrat. **5** amp (Îs) *Lupi juigani* Pui de lup. **6** a (D. vite) Care trag la jug.

jugar, ~ă a [At: I. IONESCU, ap. TDRG / V: ***giu~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***jug*** + *-ar*] (Înv; d. vite) **1** De jug (**1**) Si: (reg) *jugaș* (**1**). **2** Care poate fi pus la jug (**1**) Si: (reg) *jugaș* (**2**).

jugastru sm [At: (a. 1563) CUV. D. BĂTR. 248 / V: ***~grast*** / Pl: *~aștri* / E: lp ****jugaster, -astrum***] Arbore cu lemn alb și tare, înalt până la 15 m, cu scoarța roșiatică, cu frunze palmate și cu flori verzi, care crește în regiunile de câmpie și de dealuri (*Acer campestre*).

jugaș sm [At: DA / Pl: *~i* / E: ***jug*** + *-aș*] (Reg; d. vite) **1-2** Jugar (**1-2**).

jugăior *sm* [At: MAT. FOLK. 300 / Pl: *~i* / E: ***jugan*** + *-ior*] **1-6** (Reg) Jugănaș (**1-6**).

jugălete *sm* vz ***jugalete***

jugăleț *sn* [At: H XII, 261 / Pl: *~e* / E: ***jug*** + *-ăleț*] (Reg) Unealtă de plugărie nedefinită mai îndeaproape.

jugălit, ~ă *a* [At: REV. CRIT. IV, 144 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jug*** + *-ălit*] (Reg, d. vite) Muncit.

jugănar *sm* [At: (a. 1629) IORGA, D. B. 45 / Pl: *~i* / E: ***jugăni*** + *-ar*] (Pop) Jugănitor.

jugănaș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 691 / Pl: *~i* / E: ***jugan*** + *-aș*] **1-2** (Pop; șhp) Jugan (**1, 3-4**) (tânăr). Si: (reg) *jugăior* (**1-6**), *jugănel* (**1-6**).

jugăneală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***jugăni*** + *-eală*] (Pop) **1** Castrare. **2** (Pex) Sterilizare. **3** (Fig) Batere. **4** (Fig) Chinuire. **5** (Fig) Pedepsire.

jugănel *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 308 / Pl: *~ei* / E: ***jugan*** + *-el*] **1-6** (Reg) Jugănaș (**1-6**).

jugăni *vt* [At: ECONOMIA, 81 / Pzi: *~nesc* / E: ***jugan***] (Pop) **1** A castra. **2** (Pex; d. femele) A steriliza. **3** (Fig) A bate. **4** (Fig) A chinui. **5** (Fig) A pedepsi.

jugănire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***jugăni***] (Pop) **1** Castrare. **2** (Pex) Sterilizare. **3** (Fig) Batere. **4** (Fig) Chinuire. **5** (Fig) Pedepsire.

jugănit[1] *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri* / E: ***jugăni***] (Pop) **1** Castrare. **2** (Pex) Sterilizare. **3** (Fig) Batere. **4** (Fig) Chinuire. **5** (Fig) Pedepsire.

jugănit[2]***, ~ă*** *a* [At: TEODORESCU, P. P. 139[b] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jugăni***] (Pop) **1** Castrat. **2** (Pex; d. femele) Sterilizată. **3** (Fig) Bătut. **4** (Fig) Chinuit. **5** (Fig) Pedepsit.

jugănitor *sm* [At: (a. 1629) IORGA, D. B. 45 / Pl: *~i* / E: ***jugăni*** + *-tor*] (Pop) Persoană care castrează un animal Si: *jugănar*.

jugănitură *sf* [At: (a. 1629) IORGA, D. B. 45 / Pl: *~ri* / E: ***jugăni*** + *-tură*] (Reg) **1** Castrare. **2** (Ccr) Loc unde s-a făcut jugănitura (**1**).

jugăr *sn* vz ***iugăr***

jugărel *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ei* / E: ***jug*** + *-ărel*] (Bot; reg) Dumbeț (*Teucrium chamaedrys*).

jugăreț *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: ***jug*** + *-ăreț*] (Bot; reg) Dumbeț (*Teucrium chamaedrys*).

jugărit *sn* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~uri* / E: ***jug*** + *-ărit*] (Îrg) **1** Plată a unui car de lemne. **2** Loc unde se plătește jugăritul (**1**) la ieșirea din pădure.

jugăriță *sf* [At: CDDE, nr. 913 / Pl: *~țe* / E: ***jug*** + *-ăriță*] (Ban) Jug (**24**).

jugău[1] *s* [At: CHEST. V, 42/175e / Pl: nct / E: nct] (Reg) Stăvilar pe un pârâu.

jugău[2] *sm* vz ***jujeu***

jugendstil *sn* [At: DN[3] / P: *iugănstil* / E: ger ***Jugendstil***] Curent artistic în grafică, arta decorativă, arhitectură, pictură, apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea în Germania și apoi în restul Europei, caracterizat prin importanța acordată esențializării formei și prin bogăția decorației cu motive vegetale.

jugeu *sm* vz ***jujeu***

jughea *i* [At: COMAN, GL. / E: ***jughini***] (Reg) Cuvânt care imită zgomotul unei persoane care se scarpină.

jugheală *sf* vz ***jolteală***

jughilan *sm* [At: I. CR. IV, 5 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Bou.

jughină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: bg **жабина**] (Îrg) **1** Murdărie de pe om. **2** (Pex) Om murdar.

jughini [At: DA ms / V: ***jung~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***jughină***] (Îrg) **1-2** *vtr* A (se) scărpina de murdărie. **3** *vt* A mângâia un animal. **4-5** *vr* A se juca cu un animal (necăjindu-l).

juglan *sm* [At: D. R. IV, 818 / V: ***julan*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** (Prt) Flăcăiandru. **2** (Buc) Om fără izmene. **3** (Reg; îf *julan*) Lungan.

juglandacee *sfi* [At: LTR[2] / E: fr ***juglandacées***] **1** (Lpl) Familie de plante lemnoase, cu frunze compuse, cu flori unisexuate, cele mascule în formă de amenți, cele femele solitare sau în grupe mici, și cu fructe nucule sau drupe. **2** (Șls) Plantă din familia juglandacee (**1**).

juglău[1] *sm* [At: DA ms / V: ***juvl~*** / Pl: *~ăi* / E: ns cf *juglan*] (Reg) Om morocănos și tăcut.

juglău[2] *sn* [At: DA ms / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Jujeu (**1**).

jugleie *snp* [At: I. CR. III, 376 / V: ***giog~*** / E: ***jiglă*** + *-ei*] (Reg) **1** Gambe. **2** Picioare lungi și descoperite. **3** Oase.

juglu *sm* vz ***jungla***

jugni *vr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg; d. o clădire) A se mișca din temelii.

jugos, ~oasă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***jug*** + *-os*] (Reg; d. gât) Gros.

jugrast *sm* vz ***jugastru***

jugrăvi *vt* vz ***zugrăvi***

jugrăveală *sf* vz ***zugrăveală***

jugrăvit[1] *sn a* vz ***zugrăvit***[1]

jugrăvit[2]***, ~ă*** *a* vz ***zugrăvit***[2]

jugșor *sn* vz ***jugușor***

jugubină *sf* vz ***șugubină***

jugui [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***jug*** + *-ui*] (Reg) **1** *vt* A mâna la jug (**1**). **2-3** *vtr* (D. boii tineri) A (se) obișnui la jug (**1**). **4** *vr* (D. boi) A se freca la jug din cauza trasului. **5** *vt* (Fig) A subjuga.

juguială[1] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***jugui*** + *-ială*] (Reg; fig) Muncă de rob.

juguire *sf* [At: GOLESCU, Î. 112 / Pl: *~ri* / E: ***jugui***] (Reg) **1** Mânare la jug. **2** Obișnuire a boilor cu jugul. **3** Frecare din cauza trasului. **4** (Fig) Robie.

juguit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jugui***] **1** Mânat la jug. **2** Obișnuit cu jugul. **3** (Fig) Rob.

juguitor *sm* [At: BIBLIA (1688), 173 / Pl: *~i* / E: ***jugui*** + *-tor*] (Îvr) Animal la jug (**1**).

jugula *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: fr ***juguler***, lat ***jugulare***] (Rar) **1** A sugruma. **2** (Fig) A înăbuși.

jugular, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***jugulaire***] **1** Care se referă la gât. **2** Din regiunea gâtului. **3** (Îs) *Venă ~ă* Venă a gâtului care colectează sângele din regiunea capului și a gâtului.

jugulare *sf* [At: CARAGIALE, O. 46 / Pl: *~lări* / E: ***jugula***] **1** Sugrumare. **2** Înăbușire. **3** (Fig) Împiedicare bruscă a dezvoltării.

jugulat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***jugula***] **1** Sugrumat. **2** Înăbușit[2].

juguleț *sn* [At: ENC. VET. / Pl: *~i* / E: ***jug*** + *-uleț*] **1** Parte a hamului de la cal. **2-3** (Șhp) Jugurel[1] (**1-2**).

juguluire *sf* [At: GOLESCU, Î. 112 / Pl: *~ri* / E: ***jug*** + *-uluire*] (Iuz) Subjugare.

jugurel[1] *sn* [At: MARIAN, NU. 754 / Pl: *~ele* / E: ***jug*** + *-urel*] **1-2** (Reg; șhp) Jug (**1**) (mic) Si: *juguleț* (**2-3**), *jugușor* (**3-4**), *juguț* (**1-2**).

jugurel[2] *sm* [At: CDDE nr. 913 / Pl: *~ei* / E: ***jug*** + *-urel*] (Bot; reg) Dumbeț (*Teucrium chamaedris*).

jugureț *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: ***jug*** + *-ureț*] (Bot; reg) Dumbeț (*Teucrium chamaedris*).

jugușor *sn* [At: PAMFILE, I. C. 274/18 / V: ***~gșor*** / Pl: *~oare* / E: ***jug*** + *-ușor*] **1-2** (Reg; șhp) Amnar (mic) la războiul de țesut. **3-4** (Șhp) Jugurel[1] (**1-2**).

juguț *sn* [At: ECONOMIA, 80 / Pl: *~e* / E: ***jug*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Jugurel[1] (**1-2**).

juhaială *sf* [At: CHEST. V, 52/23 2 / Pl: *~ieli* / E: ns cf *juhăt*] (Reg) Zgomot făcut de apa văilor și a pâraielor.

juhală *sf* vz ***jigală***

juhăt *sn* [At: VICIU, GL. 33 / Pl: *~e* / E: ns cf *jocot*] (Trs) Vuiet.

jui *av, a sf* vz ***joi***[1]

juiană *af* [At: CHEST. V, 75/21 / Pl: *~ne* / E: ns cf *jue*] (Reg; d. oaie) Care este puțin galbenă pe lângă bot.

juice *sn* [At: DEX² / P: *gius* / Pl: *~uri* / E: eg *juice*] 1 Suc de fructe. 2 (Pgn) Băutură răcoritoare.

juigan *am* vz *jugan*

juisa *vi* [At: DN / P: *ju-i~* / Pzi: *~sez* / E: fr *jouir* (după *juisor*)] (Frm) 1 A se bucura de plăcerile vieții. 2 A avea orgasm.

juisare *sf* [At: DEX² / P: *ju-i~* / Pl: *~sări* / E: *juisa*] (Frm) 1 Bucurie datorată plăcerilor vieții. 2 Atingere a plăcerii sexuale maxime.

juisor, ~oare *smf* [At: GHEREA, ap. CV 1950, nr. 4, 29/ P: *ju-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr *jouisseur*] (Frr) 1 Om care caută în viață numai plăcerea. 2 Om petrecăreț.

jujău *sn* vz *jujeu*

jujeu *sm* [At: PAMFILE, I. C. 146 / V: *jajău, jaj~, jăj~, jâj~, jijău, ji~, jugău, jugeu, jujău* / Pl: *~eie* / E: slv **жажель**] 1 Jug mic triunghiular, pus la gâtul porcilor și al altor animale spre a le împiedica să treacă prin garduri, să intre în locurile cultivate Si: *hădărău, jug* (17), *juglău²*. 2 Aparat pentru torturat câinii. 3 (Pex) Datină din prima zi de luni a Postului mare, când se chinuie câini. 4 Bucată de lemn atârnată la gâtul câinilor spre a-i împiedica să alerge după vânat sau să treacă prin anumite locuri.

jujub *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr *jujube*] Mic arbust spinos originar din Siria, al cărui fruct este întrebuințat în medicină împotriva guturaiului și a tusei.

jujubă *sf* [At: DA / Pl: *~be* / E: *jujub*] Fruct al jujubului.

juke-box *sn* [At: DN³ / P: *giuk-~* / Pl: *~uri* / E: eg, fr *juke-box*] (Agm) Tonomat.

julan *sm* vz *juglan*

julă¹ *sf* [At: LB / Pl: *~le* / E: ns cf mg *suli*] (Reg) 1 Femeie cu părul pieptănat pe spate. 2 (Pex) Femeie sărăcăcios îmbrăcată. 3 (Pex) Femeie care face mofturi.

julă² *sf* [At: ALRM. I, h 187 / Pl: *~le* / E: ns cf *juli*] (Reg) 1 Bătătură în talpă. 2 Bășică la degetele de la picioare.

julan *sm* vz *juglan*

julău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) 1 Instrument cu care se face jgheabul șindrilelor. 2 Instrument de tăiat varza care se pune la murat.

juleandră *sf* [At: ȘEZ. XXXII, 106 / V: *șu~* / Pl: *~endre* / E: *julă¹* + *-eandră*] (Reg) 1 Fată înaltă, voinică, cu mers bărbătesc. 2 (Îf *șuleandră*) Femeie care duce pe cineva de nas. 3 Femeie desfrânată Si: (pop) *buleandră, fleoarcă, haită*.

julep *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr *julep*] (Far) Soluție de gumă arabică și apă, care se adaugă în poțiuni.

juler *s* [At: REV. PĂD. XXVII, 335 / A: nct / Pl: nct / E: nct] Lemn (rotund) de la plută.

julfă *sf* [At: PAMFILE, I. C. 241 / V: *jilfă, jof~, jol~, jufă, juflă* / Pl: *~fe* / E: mg *zsufa*] (Trs) 1 Sământă de cânepă. 2 Mâncare de post făcută din sământă de cânepă pisată cu apă și amestecată cu miere. 3 Zeamă obținută prin fierberea semințeі de cânepă. 4 Turtă de făină din sâmburi de bostan fiartă la foc mic. 5 (Buc) Poreclă dată unei persoane. 6 (Îf *juflă*) Smântână care iese din urdă.

julgheală *sf* vz *jolteală*

juli *vtr* [At: CANTEMIR, HR. 389/3 / Pzi: *~lesc* / E: bg **жуля**, srb *žul(j)iti*] 1-2 A (se) răni ușor, jupuindu-și pielea Si: *a (se) zdreli*. 3-4 (Ban; Trs) A (se) roade prin frecare Si: *a (se) bate*. 5-6 (Reg) A (se) arde.

julire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 31 / Pl: *~ri* / E: *juli*] 1 Rănire ușoară a pielii Si: *julit¹* (1), *zdrelire*. 2 Roadere prin frecare Si: *julit¹* (2). 3 (Reg) Ardere.

julit¹ *sn* [At: DEMETRIUS, A. 66 / Pl: *~ri* / E: *juli*] 1-2 Julire (1-2). 3 (Reg) Ardere.

julit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: *juli*] 1 (D. piele) Rănită ușor Si: *zdrelit*. 2 (Trs; Ban) Roș în urma frecării. 3 (Reg) Ars.

julitură *sf* [At: L. FILIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: *juli* + *-tură*] 1 Rană produsă prin julire (1). 2 Loc unde s-a julit pielea Si: *excoriație*. 3 (Mpp) Jupuitură (4).

jului *v* vz *jelui*

julumi *vt* [At: DA / Pzi: *~mesc* / E: nct] (Reg) A înșela.

juma *sf* vz *jumătate*

jumalț *sn* vz *smalț*.

jumară *sf* [At: LB / V: *~meră* / Pl: *~mări*, (reg) *~ri, ~mere* / E: ns cf bg *жумерки*, ger *Schmarren*] 1 (Mpl) Resturi comestibile rezultate din topirea slăninii, a osânzei sau a seului Si: (Ban) *jumarcă*. 2 (Dep; fig) Om foarte slab. 3 (Mun; lpl) Mâncare făcută din ouă bătute și prăjite în grăsime, cu sau fără jumări (1) Si: (Trs) *papară*, (Mol) *scrob*. 4 (Reg) Mămăligă cu zer prăjită în unt topit. 5 (Reg) Mălai bătut cu lapte și ouă, care se prăjește apoi în tigaie.

jumarcă *sf* [At: DA ms / Pl: *~merci* / E: *jumară* + *-că*] (Ban; mpl) Jumară (1).

jumate *sf* vz *jumătate*

jumă *sfs* [At: DA ms / E: nct] (Înv) Rest de semințe de bostan din care s-a stors uleiul, folosit ca hrană pentru porci.

jumânărat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: *gemănare* + *-at*] (Ban) Crescut în aceeași tulpină Si: *îngemănat, îngemănărat*.

jumăros, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: *jumară* + *-os*] (Reg; d. copii) Care face nazuri la mâncare.

jumăta *sf* vz *jumătate*

jumătate [At: CORESI, EV. 97/13 / V: (prin haplologie) *juma, jumate, jumăta* / Pl: *~tăți* / E: nct] 1 *sf* Fiecare dintre cele două părți egale în care se poate diviza un întreg. 2 *sf* Parte dintr-un întreg divizat în două părți aproximativ egale. 3 *sf* (Îe) **Un om și ~** sau **un măgar (dobitoc, prost, hoț, drac, porc de câine, ramolit etc.) și ~** Om care-i întrece pe toți ceilalți în destoinicie, prostie, măgărie, dobitocie etc. 4 *sf* (Îe) **~ de măsură** Măsură fragmentară, incompletă. 5 *sf* (Fig; îae) Treabă incompletă. 6 *sf* (Mtp; îc) **~de-om** Ființă omenească închipuită numai cu o mână, cu un picior și cu un ochi, care poate muri și învia. 7 *sf* (Pop; îe) **~ de naș** Persoană care, fără să fie nașul copilului, îi retează acestuia părul. 8 *sf* (Orn; înv; îc) **~de-pasăre** Codobatură (*Motacilla alba*). 9 *sf* (Îc) **~de-pită** Constelație alcătuită din trei stele în formă de triunghi. 10 *sf* (Îvr; îla) **Prin ~** Înjumătățit. 11 *sf* (Îlav) **Pe** (sau **în**) **~** În două părți egale. 12 *sf* (Îal) Incomplet. 13 *sf* (Pex; îal) Segmentat. 14 *sf* (Îe) **Cu ~ de preț** (sau **în ~ prețul**) Cu reducere de 50%. 15 *sf* (Înv; îe) **La calea (drumul) ~** sau **la ~ calea** (sau **drumul**) ori **la ~a căii (drumului)** La egală distanță și de locul de unde a pornit cineva și de locul unde vrea să ajungă. 16 *sf* (Îe) **A se opri la calea ~** A nu termina ceea ce a început. 17 *sf* (Îae) A termina rău ceea ce a fost început bine. 18 *sf* (Îe) **A face ceva pe ~** A nu duce un lucru până la capăt. 19 *sf* (Îe) **Cu ~ de gură** (sau **de glas**) ori **cu ~ gura** (sau **gură**) sau **cu gura (pe) ~** Cu voce scăzută. 20 *sf* (Îae) Fără convingere. 21 *sf* (Îae) Fără entuziasm. 22 *sf* (Îae) Fără curaj. 23 *sf* (Îe) **Cu ~ de inimă** sau **cu inima pe ~** Fără curaj. 24 *sf* (Îae) Fără hotărâre. 25 *sf* (Îal) Fără avânt. 26-27 *sf* (Înv; spc; eliptic) Măsură de capacitate sau de greutate reprezentând o doime dintr-un litru sau dintr-un kilogram. 28 *sf* (Nob; lpl; șîs *jumătăți de ghete*) Pantofi. 29 *sf* (Înv) Parte din față a ghetei. 30 *sf* (Agr; Mol; eliptic) Nuia cu care se măsoară pământul. 31 *sf* (Agr; Mol) Claie mică din snopi așezați în formă de cruce Si: *cârstac, cârstă, cruce, petiță*. 32 *sf* (Țes; reg) Măsură de 600 de fire de tort. 33 *sf* (Reg; eliptic) Șopron. 34 *sf* (Fam; gmț) Soție sau soț. 35 *sf* Punct care marchează mijlocul unei distanțe atât în spațiu cât și în timp. 36 *sf* (Îe) **O dată și ~** Exprimă ideea de superlativ. 37 *av* Mai puțin. 38 *av* În mare parte. 39 *av* Aproape de tot. 40 *av* Întrucâtva.

jumătăța *v* vz *jumătăți*

jumătățare *sf* vz *jumătățire*

jumătățat¹ *sn* vz *jumătățit¹*

jumătățat², ~ă *a* vz *jumătățit²*

jumătăți *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (cscj) *~ța* / Pzi: *~țesc* / E: *jumătate* css] A înjumătăți.

jumătățire *sf* [At: MDA ms / V: (cscj) *~țare* / Pl: *~ri* / E: *jumătăți*] Înjumătățire.

jumătățit¹ *sn* [At: MDA ms / V: *~țat* / Pl: (rar) *~uri* / E: *jumătăți*] Înjumătățire.

jumătățit²*, ~ă** *a* [At: MDA ms / V: *~țat* / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***jumătăți] Înjumătățit.

jumbo *sn* [At: DN³ / P: *giu~* / E: amer, fr ***jumbo***] Vehicul de transportat perforatoarele de forare în mine sau în străpungerile subterane.

jumbo-jet *sn* [At: DN³ / P: *giumbo-get* / E: amer ***jumbo-jet***] Avion de transport cu reacție, de mare capacitate.

jumede¹ *sf* [At: DA ms / Pl: *~ezi* / E: nct] (Buc) Mulțime de viețăți.

jumede² *sf* vz ***jumedie***

jumedie *sf* [At: ȘEZ. XXIII. 52 / V: *~mede* / E: ctm ***jumet*** + ***sumedenie***] (Buc) Copii mulți.

jumelat*, ~ă** *a* [At: LTR / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***jumelée] (Teh; d. piese, instalații) Consolidat.

jumelă *sf* [At: LTR / Pl: *~le* / E: fr ***jumelle***] Piesă de articulație pentru arcurile lamelare de suspensie, prin intermediul căreia arcul se leagă de șasiul unui vehicul.

jumeră *sf* vz ***jumară***

jumerețe *sfp* [At: DA ms / E: ***jumară*** + *-ețe*] (Reg) Bucățele de grăsime de porc din care se stoarce unsoarea.

jumet *sn* vz ***jimet***

jumetcă *sf* [At: PAMFILE, J. III, 5 / Pl: *~tci* / E: ***jumi*** + *-etcă*] (Trs; îcs) *De-a ~ca* De-a mijitul.

jumi *vi* [At: PAMFILE, J. II, 5 / Pzi: *~mesc* / E: bg ***жумя***] (Trs) A miji.

jumit *sn* [At: HEM 609 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ***jumi***] (Trs; îcs) *De-a ~ul* De-a mijitul.

jumită *sf* vz ***jumit***

jumping *sn* [At: DEX² / P: *geamping* / E: eg ***jumping***] Concurs hipic de sărituri cu obstacole.

jumugai *sms* vz ***jimigai***

jumugă *sf* vz ***jemlugă***

jumuleală *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~eli* / E: ***jumuli*** + *-eală*] **1-8** Jumulire (**1-8**). **9** (Fam; fig) Ceartă zdravănă. **10** (Fig; fam) Bătaie. **11** (Reg) Pipăire a unei femei.

jumuli¹ [At: ISPIRESCU, L. 368 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***gyomlálni***] **1** *vt* A smulge fulgii de pe o pasăre. **2** *vt* A curăța o pasăre tăiată de fulgi, de pene Si: (reg) *a ciupăra*, *a ciupeli*, *a jupeli*. **3** *vt* (Pan; la om și animale) A smulge părul din rădăcină. **4** *vt* (C. i. un copac) A goli de fructe. **5** *vt* (Pex) A lăsa gol. **6** *vr* (Nob; d. păsări) A năpârli. **7** *vt* A jefui pe cineva. **8** *vt* A bate pe cineva (smulgându-i părul).

jumuli² *v* vz ***jimui***

jumuli³ *v* vz ***jumurli***

jumulire *sf* [At: H XII, 225 / Pl: *~ri* / E: ***jumuli***] **1** Smulgere a fulgilor de pe o pasăre Si: *jumulit¹* (**1**), *jumulitură* (**1**). **2** Curățare a unei păsări tăiate de fulgi, pene Si: *jumulit¹* (**2**), *jumulitură* (**2**). **3** Smulgere a părului din rădăcină la om sau la animale Si: *jumulit¹* (**3**), *jumulitură* (**3**). **4** Golire de fructe a unui copac Si: *jumulit¹* (**4**), *jumulitură* (**4**). **5** (Pex) Golire. **6** Jefuire. **7** (Nob) Năpârlire a unei păsări Si: *jumulit¹* (**7**), *jumulitură* (**7**). **8** Batere a cuiva smulgându-i părul Si: *jumulit¹* (**8**), *jumulitură* (**8**).

jumulit¹ *sn* [At: ZANNE, P. I, 482 / Pl: *~uri* / E: ***jumuli***] **1-4** Jumulire (**1-4**). **5** (Pex) Golire. **6** Jefuire. **7-8** Jumulire (**7-8**). **9** (D. vite) Prășit. **10** (Fam; îe) **Gâscă bună de ~** Om naiv și încrezător, de pe urma căruia se poate profita.

jumulit²*, ~ă** *a* [At: ODOBESCU, S. III, 190/19 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***jumuli] **1** (D. pene, fulgi) Smuls. **2** (D. păsări) Cu penele smulse. **3** (Pex) Năpârlit². **4** (D. om și animale) Cu părul smuls din rădăcină. **5** (Rar; d. un copac) Rămas fără fructe. **6** Golit. **7** (D. oameni) Jefuit de bani. **8** (D. oameni) Bătut (și cu părul smuls).

jumulitor*, ~oare** *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***jumuli + *-tor*] (Rar) Jefuitor.

jumulitură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***jumuli*** + *-itură*] **1-4** Jumulire (**1-4**). **5** (Pex) Golire. **6** Jefuire. **7-8** Jumulire (**7-8**).

***jumulțuit*, ~ă** *a* [At: CHEST. V, 85/51 / Pl: *~iți*, *~e* / E: nct] (Reg) Smălțuit.

jumurli *vi* [At: ȘEZ. VII, 181 / V: ***~uli*** / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *jimui*] (Reg; d. porci) A scurma în noroi după grăunțe.

junc *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~nci* / E: ml ***juvencus, -um***] **1-2** (Reg) Bou sau taur tânăr (între doi și trei ani) nepus la jug Si: *juninc* (**1-2**).

juncan *sm* [At: DAMÉ, T. 29 / Pl: *~i* / E: ***junc*** + *-an*] **1-4** Junc (**1-2**) (mai mare, între trei și patru ani) Si: *juncălău* (**1-4**). **5** (Reg) Urs tânăr.

juncană *sf* [At: H. X, 497 / Pl: *~ne* / E: ***junc*** + *-ană*] **1-4** Juncă (**1-2**) (mai mare) Si: *juncancă* (**1-4**).

juncancă *sf* [At: C. PETRESCU, C. 174 / V: ***giu~*** / Pl: *~nce* / E: ***juncan*** + *-că*] **1-4** Juncană (**1-4**).

juncă *sf* [At: PSALT. 130 / V: ***giu~*** / Pl: *~nci* / E: ml ***juvenca***] **1-2** Vacă tânără (între trei și patru ani) care nu a avut încă viței Si: *juninca* (**1-2**), *juniță²* (**1-2**).

juncălău *sm* [At: GRAIUL, I, 548 / Pl: *~ăi* / E: ***junc*** + *-ălău*] **1-4** (Reg) Juncan (**1-4**).

juncănaș *sm* [At: DELAVRANCEA, S. 4 / V: ***giu~*** / Pl: *~i* / E: ***juncan*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Juncan (**1-2**) (mai tânăr) Si: *juncănel* (**1-4**), *junculean* (**1-4**), *juncușor* (**1-4**), *juncuț* (**1-4**).

juncănel *sm* [At: I. CR. IV, 4 / Pl: *~ei* / E: ***juncan*** + *-el*] **1-4** (Șhp) Juncănaș (**1-4**).

junctură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: lat ***junctura***, fr ***joncture***] **1** (Liv) Joncțiune (**2**). **2** (Spc) Loc de unire a două formațiuni anatomice.

juncțiune *sf* vz ***joncțiune***

junculean *sm* [At: CDDE, nr. 921 / Pl: *~eni* / E: ***junc*** + *-ulean*] **1-4** (Șhp) Juncănaș (**1-4**).

juncușor *sm* [At: ȘEZ. IV, 231/4 / Pl: *~i* / E: ***junc*** + *-ușor*] **1-4** (Șhp) Juncănaș (**1-4**).

juncuț *sm* [At: LB / V: ***giu~*** / Pl: *~i* / E: ***junc*** + *-uț*] **1-4** (Șhp) Juncănaș (**1-4**). **5** (Reg) Vițel de un an Si: *juninc* (**3**).

juncuță *sf* [At: SBIERA, P. 189 / Pl: *~țe* / E: ***juncă*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Juncă (**1-2**) (mai tânără) Si: *jinincea* (**1-4**), *junincuță* (**1-4**). **5** Vițea de un an Si: *juninca* (**3**), *juniță²* (**3**).

june*, ~ă** [At: CORESI, PS. 402 / Pl: *~ni*, *~ne* / E: ml ***juvenis] **1-2** *smf, a* (Asr) Tânăr. **3** *sf* (Irn) Fată nemăritată. **4** *sm* Fecior. **5** *sm* (Îs) *~ prim* Actor care interpretează roluri de tânăr îndrăgostit. **6** *smp* (Reg; îs) *~nii lui Crăciun* Colindători. **7** *sm* (Ban; Buc) Logodnic. **8** *sm* (Ban; Buc) Mire. **9** *sm* (Reg) Holtei. **10** *sm* (Pop; șîs *~ bătrân*, *~ nemțesc*) Flăcău tomnatic. **11** *smp* (Reg) Organizație de bărbați căsătoriți sau nu, care în săptămâna Paștilor serbează patimile și Învierea lui Hristos prin diferite întruniri și procesiuni.

juneapăn *sm* vz ***jneapăn***

junecuț *sm* [At: BIBICESCU, P. P. 239 / Pl: *~i* / E: ***june*** + *-icuț*] **1-2** (Trs; șhp) Tinerel.

junel *sm* [At: COD. VOR. 16/2 / Pl: *~ei* / E: ***june*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Tinerel. **3** (Înv) Adolescent. **4-5** (Ban; șhp) Logodnic (tânăr).

junelaș *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***junel*** + *-aș*] (Ban; șhp) **1-2** Tinerel. **3-4** Logodnic (tânăr). **5-6** Flăcău (bătrân).

junere¹ *sm* [At: ALRM I/II, h 258 / Pl: *~ri* / E: cf *june*] (Reg) **1** Logodnic. **2** Mire.

junere² *sm* vz ***ginere***

junesc*, ~ească** *a* [At: DA / Pl: *~ești* / E: ***june + *-esc*] (Înv) Juvenil (**1**).

junește *av* [At: LB / E: ***june*** + *-ește*] (Reg) **1** În felul feciorilor. **2** Tinerește.

juneță *sf* vz ***junețe***

junețe *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 155 / V: ***~ță*** / Pl: *~ți* / E: ***june*** + *-ețe*] (Rar) Tinerețe.

jungher *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 65/13 / Pl: *~e* / E: ***junghia***, ***junghi*** + *-ar*] (Înv) **1** Pumnal. **2** Stilet.

jungheros*, ~oasă** *a* vz ***junghiuros

junghet *sn* [At: CIOCÂRLAN, P. P. 41 / Pl: *~e* / E: nct] (Înv; nob) Zâmbet.

junghetură *sf* vz ***junghietură***

junghi *sn* [At: MARDARIE, L. 370 / Pl: *~uri* / E: ***junghia***] **1** (Înv) Înjunghiere. **2** Durere vie, pătrunzătoare, de scurtă durată, mai ales în spate, în regiunea intercostală, la piept sau la încheieturi Si: *junghietură* (**2**), *înjunghietură*. **3** (Înv) Pumnal. **4** (Înv; spc) Pneumonie.

junghia *vt* [At: DA / P: *~ghi-a* / Pzi: *junghii* / E: ml ***jugulare***] (Pop) A înjunghia.

junghiere *sf* [At: DA ms / P: *~ghi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***junghia***] (Pop) Înjunghiere.

junghietor, ~oare *a* [At: DA ms / P: *~ghi-e~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***junghia*** + *-tor*] (Pop) Înjunghietor.

junghietură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 142 / V: ***~ghe~*** / P: *~ghi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***junghia*** + *-tură*] **1** (Pop) Înjunghietură. **2** Junghi (**2**). **3** (Atm) Articulație a coloanei vertebrale cu baza craniului. **4** (Pex) Gât. **5** (Înv) Animal înjunghiat, adus ca jertfă.

junghini *v* vz ***jughini***

junghire *sf* vz ***jimbire***

junghiuleț *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 94 / Pl: *~e* / E: ***junghi*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Junghi (**2**) (ușor).

junghiuros, ~oasă *a* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 65 / V: ***~gheros*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***junghier*** + *-os*] (Înv) Care provoacă junghiuri (**2**).

junglă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 28 / V: (înv) ***juglu*** *sm* / Pl: *~le* / E: fr ***jungle***] **1** Pădure tropicală sau subtropicală deasă, greu de străbătut, cu numeroase tufișuri, situată în regiuni mlăștinoase. **2-4** (Fig) Împrejurare, situație, fel de viață în care predomină violența și sălbăticia. **5** (Îs) *Legea ~lei* Dominare a violenței, a forței brutale în raporturile dintre oameni.

juni *vi* [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: ***june***] (Reg) A rămâne necăsătorit.

junică *sf* vz ***junincă***

junice *sf* vz ***junincă***

junie *sf* [At: PSALT. 211/28 / Pl: *~ii* / E: ***june*** + *-ie*] **1** (Înv) Tinerețe. **2** (Reg) Celibat. **3** (Îrg) Virginitate.

junigaș *sm* [At: (a. 1812) IORGA, S. D. XII, 202 / Pl: *~i* / E: ***june*** + *-igaș*] **1-2** (Înv; șhp) Tinerel.

junime *sf* [At: (a. 1828) URICARIUL, VII, 173/23 / Pl: *~mi* / E: ***june*** + *-ime*] **1** (Înv) Tineret. **2** (Înv) Tinerețe. **3** (Art.) Societate culturală înființată la Iași în 1867.

junimean, ~ă *smf* [At: SBIERA, F. S. 383 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***junime*** + *-ean*] (Buc; iuz) Membru al Societății Junimea din Cernăuți.

junimism *sns* [At: CONTEMP. 1949, 126, 3/1 / E: ***Junimea*** + *-ism*] **1** Mișcare culturală, literară și politică din a doua jumătate a sec. XIX, formată în jurul Societății Junimea (**3**) din Iași. **2** (Iuz) Program al partidului politic conservator format pe baza Societății Junimea (**3**).

junimist, ~ă [At: MAIORESCU, D. IV, 642/28 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***Junimea*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din Societatea Junimea (**3**). **3-4** *a* Care ține (de Junimea (**3**) sau) de junimiști (**1**). **5-6** *a* Referitor (la Junimea (**3**) sau) la junimiști (**1**). **7-8** *a* Caracteristic (Junimii (**3**) sau) junimiștilor (**1**). **9** *smf* Membru al unei facțiuni a partidului conservator.

junimistizant, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 83 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***junimist*** + *-izant*] (Nob) Care caută să pună în practică ideile Societății Junimea (**3**).

juninc *sm* [At: CHEST. V, 76/21 / Pl: *~nci* / E: drr ***junincă***] (Reg) **1-2** Junc (**1-2**). **3** Juncuț (**5**).

junincă *sf* [At: LB / V: ***~ică, ~ice, ~ince***, (reg) ***~juri~*** / Pl: *~nce* / E: ml ***junix, -icis***] (Reg) **1-2** Juncă (**1-2**). **3** Juncuță (**5**).

junince *sf* vz ***junincă***

junincea *sf* [At: LB / Pl: *~cele* / E: ***junincă*** + *-ea*] **1-4** (Reg; șhp) Juncuță (**1-4**).

junincuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***junincă*** + *-uță*] **1-4** (Reg; șhp) Juncuță (**1-4**).

junior, ~oară [At: SCÎNTEIA, 1951, nr. 1601 / A și: *ju~* / P: *~ni-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr, lat ***junior***] **1-2** *smf, a* (Spt) (Sportiv) care are vârsta între circa 13 și 19 ani, limitele de vârstă variind de la o specialitate sportivă la alta. **3** *sm* (Pe lângă un nume de persoană, îoc *senior*) Fiu al cuiva considerat în raport cu tatăl.

juniorat *sn* [At: DN[3] / P: *~ni-o~* / Pl: (rar) *~e* / E: ***junior*** + *-at*] Vârstă anterioară majoratului, cuprinsă aproximativ între 13 și 18 ani.

junișan [At: DA / V: ***giu~*** / Pl: *~i, ~șeni* / E: ***june*** + *-ișan*] (Trs) **1-2** *sm, a* (Tânăr) care a intrat pentru prima dată în joc. **3** *sm* Holtei.

junișcan *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: ***june*** + *-ișcan*] (Trs) Flăcău de însurat.

junișel *sm* [At: PAMFILE, D. / Pl: *~ei* / E: ***june*** + *-ișel*] (Reg) Junișor.

junișor *sm* [At: MARIAN, NA. 348 / Pl: *~i* / E: ***june*** + *-ișor*] (Reg) Băiat care are peste 18 ani Si: (reg) *junișel*.

junit, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 283 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***juni***] (Reg) Care a rămas necăsătorit.

juniță[1] *sf* [At: EPURE, P. 94 / Pl: *~țe* / E: ***june*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Jună (**3**) (tânără).

juniță[2] *sf* [At: ZANNE, P. IX, 210 / Pl: *~țe* / E: cf *junincă*] (Reg) **1-2** Juncă (**1-2**). **3** Juncuță (**5**).

junt *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 594 / Pl: *~uri* / E: nct] (Pop; nob) Armă de foc.

juntă *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 2/1 / P: *hu~* / Pl: *~te* / E: sp ***junta***, fr ***junte***] **1** Grup de militari din Spania și din unele țări din America Latină care instaurează dictatura militară în urma unei lovituri de stat. **2-3** (Pgn) (Uniune sau) organizație restrânsă.

jup[1] *sm* [At: ECONOMIA, 207 / V: ***jip***, (Trs) ***jâp*** (Pl: *jâchi*) / Pl: *~i, juchi, juci* / E: mg ***zsúp***] (Trs) **1** Snop de paie rămas după treierarea spicelor. **2** Tulpină de porumb rămasă după culesul știuleților. **3** (Lpl; îf *juci*) Snopi mici.

jup[2] *sm* vz ***jep[1]***

jupan *sm* [At: (a. 1702) GCR. I, 143 / Pl: *~i* / E: srb ***župan***] (Înv) **1** Titlu dat de sârbi persoanei care conducea o unitate teritorială Si: (reg) *jupân* (**25**). **2** Persoană care purta titlul de jupan (**1**) Si: (reg) *jupân* (**26**). **3** (În stilul de cancelarie din secolele trecute) Titulatură pe care boierii români o puneau înaintea numelui când se iscăleau în acte Si: *jupân*. **4** Titlu dat în evul mediu, în țările române, celor mai de seamă boieri și dregători. **5** Persoană care avea titlul de jupân (**3**). **6** Boier. **7** Cetățean.

jupaniță *sf* [At: (a.1641) DOC., ap. TDRG / Pl: *~țe* / E: ***jupan*** + *-iță*] (Înv) **1-2** Jupâniță (**1-2**). **3** Soție a unui jupan (**1**).

jupă[1] *sf* [At: (a. 1771) IORGA, S. D. XII, 86/8 / Pl: *~pe* / E: fr ***jupe***] (Frm) **1** (Iuz) Fustă. **2** Fustă care se îmbracă pe dedesubtul rochiei sau al altei fuste.

jupă[2] *sf* vz ***jip[1]***

jupăi [At: SBIERA, P. 288/9 / V: ***jop~*** / Pzi: *~esc* / E: ***jap[1]***] (Reg) **1** *vt* A bate. **2** *vi* A lovi.

jupăit[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***jop~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***jongla***] (Reg) **1** Bătaie. **2** Lovire.

jupăit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***jop~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jupăi***] (Reg) Bătut.

jupăitură *sf* [At: SBIERA, P. 288/7 / V: ***jop~*** / Pl: *~ri* / E: ***jupăi*** + *-tură*] (Reg) Bătaie.

jupân *sm* [At: COD. VOR. 153 / V: (reg) ***giupăn, giu~, ~pâr*** / Pl: *~i* / E: nct] (Înv) **1** Titlu de politețe dat în țările române persoanelor care ocupau anumite demnități sau funcții înalte. **2** Persoană care purta titlul de jupân (**1**). **3** (Pan, în orațiile de nuntă) Titlu de politețe dat vornicelului. **4** Persoană care purta titlul de jupân (**3**). **5** (Pex) Titulatură pusă înaintea numelui oricăror personaje de seamă din ierarhia socială, înaintea numelui marilor proprietari, al boierilor etc. **6** (Irn) Om scăpătat, dar mândru. **7** (Pop; îe) **~ frige-linte** Persoană care vrea să facă pe boierul. **8** (Irn; fam) Titlu dat cu scopul de a diminua prestigiul unui personaj de seamă. **9** (Pgn: dov) Titlu de respect echivalând cu „domn", „cucon". **10** Persoană care purta titlul de jupân (**9**). **11** Termen de adresare față de o persoană de condiție superioară. **12** (Reg) Cântăreț în strană. **13** (Îrg) Termen de adresare folosit de țăranii români în raport cu sașii. **14** (Îrg) Termen de adresare folosit de țărani în raport cu negustorii străini. **15** Patron,

considerat în raport cu angajații săi. **16** (Mol; înv; irn) Termen cu care românii se adresau evreilor. **17** Persoană de condiție socială superioară în raport cu una de condiție inferioară. **18** (Irn; fig) Titulatură la adresa dracului sau a unor animale personificate. **19** (Mol; îoc *slugă, argat, servitor*) Stăpân. **20** (Înv) Titlu de respect folosit de soție în raport cu soțul. **21** (Pex; irn) Bărbat. **22** (Pex; înv; irn) Amant. **23** (Mol) Bade. **24** (Mol) Moșneag. **25-26** (Reg) Jupan **(1-2)**.

jupână *sf* [At: POP, ap. GCR. II, 330 / Pl: *~ne* / E: ***jupân***] (Înv) **1** Jupâneasă **(1)**. **2** Stăpână.

jupâneasă *sf* [At: PRAV. MOLD. 514 / V: ***~pin~, ~pun~,*** (Mol) ***~pen~*** / Pl: *~ese* / E: ***jupân*** + *-easă*] (Înv) **1** Soție de jupân **(1)** Si: (înv) *jupână* **(1)**. **2-3** (Soție sau) văduvă de boier. **4** Boieroaică. **5** Patroană. **6** Soție de evreu. **7** Orășeancă. **8** (Pex) Titlu de politețe folosit la adresa unei orășence în raport cu o femeie de la țară. **9** (Înv) Femeie angajată pentru a conduce treburile unei gospodării Si: *madamă, menajeră*. **10** (Mun; pex) Servitoare. **11-12** (Înv) Soție a unui negustor sau a unui om înstărit.

jupâneșică *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ici* / E: ***jupân*** + *-eșică*] **1-24** (Mol; șhp) Jupâneasă **(1-12)** (tânără și drăguță).

jupânime *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~mi* / E: ***jupân*** + *-ime*] (Înv) **1** Totalitate a orășenilor. **2** (Spc) Corp al patronilor, meseriași și negustori.

jupâniță *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~țe* / E: ***jupân*** + *-iță*] (Iuz) **1** Boieroaică tânără Si: *jupaniță* **(1)**. **2** Fată de boier Si: *jupaniță* **(2)**.

jupâr *sm* vz ***jupân***

jupeli *vt* [At: BARCIANU / V: *jepălui*, ***jupurlui*** / Pzi: *~lesc* / E: ctm ***ciupăli*** + ***jupui***] (Trs) A opări o pasăre și a o curăța de pene Si: *a jumuli* **(2)**.

jupeneasă *sf* vz ***jupâneasă***

jupi *v* vz ***jupui***

jupineasă *sf* vz ***jupâneasă***

jupire *sf* vz ***jupuire***

jupit[1] *sn* vz ***jupuit***[1]

jupit[2]***, ~ă*** *a* vz ***jupuit***[2]

jupitor, ~oare *smf, a* vz ***jupuitor***

jupitură *sf* vz ***jupuitură***

jupoi *vt* vz ***jupui***

jupoia *v* vz ***jupui***

jupoială *sf* vz ***jupuială***

jupoiat, ~ă *a* vz ***jupuit***[2]

jupoiere *sf* vz ***jupuire***

jupoit *sn* vz ***jupuit***[2]

jupon *sn* [At: DA / Pl: *~oane* / E: fr ***jupon***] Fustă (cu volane și apretată) care se poartă pe dedesubtul rochiei.

jupti *v* vz ***jopoti***

jupui [At: ALEXANDRESCU, M. 330 / V: ***~pi, ~poi, ~poia,*** (înv) ***jep~, jip~,*** / Pzi: *jupoi, ~esc* / E: bg ***жупя***] **1** *vt* A îndepărta pielea de pe corp sau de pe o parte a corpului Si: (pop) *a beli*. **2** *vt* (Spc) A separa pielea de pe corpul animalului sacrificat printr-un proces tehnologic la abator. **3** *vr* (D. piele) A se coji. **4** *vr* (Med) A se descuama. **5** *vt* (C. i. arbori) A curăța de coajă. **6** *vt* (D. fasole, mazăre) A scoate boabele din păstaie. **7** *vt* (Fig) A lua cuiva tot ce are Si: *a jefui, a prăda*. **8** *vt* (Trs) A lovi. **9** *vr* A se juli **(2)**.

jupuială *sf* [At: PAMFILE, B. 13 / V: ***~poi~*** / P: *~pu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***jupui*** + *-ială*] **1** Jupuitură **(1)**. **2** Pelagră. **3** (Fig) Jefuire **(1)**. **4** (Fig) Exploatare.

jupuiat, ~ă *a* vz ***jupuit***[2]

jupuire *sf* [At: (a. 1801) IORGA, S. D. 140 / V: ***~pire, ~poie~*** / Pl: *~ri* / E: ***jupui***] **1** Îndepărtare a pielii de pe corp sau de pe o parte a corpului Si: *jupuit*[1] **(1)**. **2** (Spc) Separare a pielii de pe corpul animalului sacrificat Si: *belire, jupuit*[1] **(2)**. **3** Cojire a pielii Si: *jupuit*[1] **(3)**. **4** (Spc) Descuamare. **5** Curățare de coajă a unui arbore Si: *jupuit*[1] **(5)**. **6** Scoatere a boabelor din păstăile de mazăre, fasole etc. Si: *jupuit*[1] **(6)**. **7** Jefuire **(1)**. **8** (Trs) Lovire.

jupuit[1] *sn* [At: PISCUPESCU, O. 300 / V: ***~pit*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***jupui***] **1-3** Jupuire **(1-3)**. **4** (Spc) Descuamare. **5-6** Jupuire **(5-6)**. **7** Jefuire **(1)**. **8** (Trs) Lovire.

jupuit[2]***, ~ă*** *a* [At: I. IONESCU, D. 479 / V: ***~pit, ~poiat, ~poit, ~iat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jupui***] **1** (D. piele) Tras de pe corp. **2** (D. un animal) Cu pielea luată de pe corp Si: *belit*. **3** (D. piele) Cojit. **4** (Spc) Descuamat. **5** (D. arbori) Curățat de coajă. **6** (Fig; d. oameni) Jefuit. **7** (Trs) Lovit. **8** (D. pereți, tencuială) Coșcovit. **9** (Pex; d. haine) Deteriorat. **10** (Reg; d. cai) Bătrân și slab.

jupuitor, ~oare *smf, a* [At: DA / V: ***~pitor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***jupui*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care jupoaie **(2)** animale. **3-4** (Fig) (Persoană) care jefuiește.

jupuitură *sf* [At: DR. V, 207 / V: (reg) ***~pit~, juchi~*** / P: *~pu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***jupui*** + *-tură*] **1** Rană produsă prin jupuirea **(1)** pielii Si: *jupuială* **(1)**. **2** Cojitură. **3** (Dep; irn) Cal bătrân și neputincios. **4** (Mpp) Boală produsă prin frecarea pielii Si: *julitură* **(3)**. **5** (Reg) Pelagră.

jupuneasă *sf* vz ***jupâneasă***

jupurlui *vt* vz ***jupeli***

jur[1] *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***jury***] **1** (Asr) Jurat[1]. **2** (În vechea organizare judecătorească) *Curte cu ~i* Organ de jurisdicție pentru procese criminale, delicte politice sau de presă, în componența căruia intrau jurați[1] **(8)**.

jur[2] *sn* [At: (a. 1771) URICARIUL XVII, 195/6 / V: ***gir, giur, jir*** / Pl: *~uri* / E: ml ***gyrus, -um***] **1** Spațiu în mijlocul căruia se află cineva sau ceva Si: *împrejur, împrejurime, înconjur, ocol*. **2-3** (Îlav) **În** (sau **prin**) **~** În (sau prin) preajmă. **4** (Îal) Alăturat. **5** (Îlav) **În ~ împrejur** sau, înv, **~ de ~** Împrejur. **6** (Înv; îlav) **De ~** De toate părțile. **7** (Îlav) **În ~** Împrejur. **8** (Îlav) **De** (sau **din**) **~ împrejur** (ori, înv, **~ prejur**) Din toate părțile. **9** (Îlpp) **În ~ul** În preajma. **10** (Îal) Relativ la. **11** (Îal) Aproximativ în... **12** (Îlpp) **Prin ~ul** În apropiere de... **13** (Îal) Cam pe la... **14** (Îlp) **Din ~ul** Pe lângă. **15** (Îal) Prin preajma. **16** (Îlpp) **De ~ împrejurul** În preajma.

jur[3] *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 189 / Pl: *~uri* / E: ***jura***] (Rar; în poezia populară) Jurământ **(1)**.

jura [At: CORESI, EV. 60/22 / Pzi: *jur* / E: ml ***juro, -are***] **1** *vtr* A afirma ceva sub jurământ. **2** *vtr* A declara ceva prin jurământ. **3** *vtr* A confirma ceva la judecată prin jurământ. **4** *vt* A depune o mărturie despre cineva. **5** *vt* A promite sub jurământ. **6** *vr* (Pop) A se blestema (pentru a întări cele afirmate). **7** *vr* A crede cu tărie un anumit lucru. **8** *vr* A avea încredere oarbă în cineva. **9** *vt* A făgădui ceva în mod solemn. **10-11** *vtr* A (se) lega prin jurământ **(5)**. **12** *vt* (Pop) A ruga pe cineva stăruitor Si: *a conjura, a implora*. **13** *vt* (Nob) A înjura.

jurare *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 202/6 / Pl: *~rări* / E: ***jura***] **1** Afirmare sau declarare a unui lucru sub jurământ **(1)** Si: *jurat*[2] **(1)**. **2** (Ccr) Jurământ **(1)**. **3** Confirmare a unui lucru la judecată prin jurământ **(1)** Si: *jurat*[2] **(3)**. **4** Depunere a unei mărturii pentru cineva Si: *jurat*[2] **(4)**. **5** Blestemare pentru a susține cele afirmate Si: *jurat*[2] **(5)**. **6** Credință cu tărie într-un lucru Si: *jurat*[2] **(6)**. **7** Încredere oarbă în cineva Si: *jurat*[2] **(7)**. **8** Făgăduire în mod solemn Si: *jurat*[2] **(8)**. **9** Legare prin jurământ **(4)** Si: *jurat*[2] **(9)**. **10** Implorare. **11** (Nob) Înjurare.

jurasic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***jurasic***] **1** *sn* A doua perioadă a mezozoicului, în care predomină gimnospermele și apar angiospermele, iar fauna este reprezentată prin aproape toate tipurile de viețuitoare. **2** *sn* Grup de roci formate în jurasic **(1)**. **3** *a* Care ține de jurasic **(1)**. **4** *a* Propriu jurasicului **(1)**. **5** *a* Caracteristic jurasicului **(1)**. **6** *a* Referitor la jurasic **(1)**. **7-8** *sn, a* (Teren sedimentar) care se întâlnește frecvent în Munții Jura.

jurat[1] *sm* [At: (a. 1690) IORGA, S. D. XII, 233/11 / Pl: *~ați* / E: fr ***juré***, lat ***juratus***] **1** (Trs; înv) Consilier comunal. **2** (Iuz) Judecător sătesc care împreună cu primarul alcătuiau judecătoria comunală, care judeca neînțelegerile dintre săteni. **3** Membru al comitetului bisericesc Cf *efor, epitrop*. **4** (Iuz) Primar. **5** (Mar; înv) Subprefect. **6** (Buc; înv) Plăieș. **7** (Buc; înv) Străjer. **8** (În unele state) Cetățean ales să ia parte la judecarea unor procese penale și uneori a unor procese civile. **9** (Îs) *Curte cu ~ați* Curte cu juri[2] **(2)**.

jurat[2] *sn* [At: PSALT. SCH. 218/11 / V: ***giu~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***jura***] (Înv) **1** Jurare (1). **2** (Ccr) Jurământ. **3-9** Jurare (3-9). **10** Implorare. **11** (Nob) Înjurare.

jurat[3], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 29/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***jura***] **1** Care a fost afirmat sau declarat prin jurământ (1). **2** Care a fost confirmat la judecată. **3** Care a fost promis prin jurământ (4). **4** Care a fost promis în mod solemn. **5** (D. oameni) Care a făcut un jurământ (1). **6** Legat prin jurământ (5). **7** Blestemat. **8** (Îsp) Ticălos.

juravel *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută juravelul (1).

jură[1] *sf* [At: CHEST. II. 241/403 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Muchie dințată pe vârful acoperișului, făcută din șindrile.

jură[2] *vim* [At: DA / E: mg ***jere*** „vino!"] (Trs; mgm) Vino!

jurăbie *sf* vz ***jirebie[1]***

jurăi *v* vz ***jurui[1]***

jurământ *sn* [At: CORESI, EV. 548/18 / V: ***giu~*** / Pl: *~minte*, (înv) *~e, ~mente, ~minți* / E: ml ***juramentum***] **1** Afirmare, promisiune solemnă, adesea prin invocarea divinității, de a spune adevărul în legătură cu anumite fapte. **2** (Spc; îe) **A-i da cuiva ~** A da cuiva dreptul de a se jura. **3** (Îs) *Sub prestare de ~* Declarație întărită prin jurământ (1). **4** Angajament solemn, exprimat printr-o anumită formulă, prin care cineva se obligă să-și facă datoria față de popor, de stat etc. **5** (Îe) **A depune ~ul** A se angaja în mod solemn în fața unei autorități de a îndeplini cu fidelitate funcția acordată. **6** (Pgn) Promisiune fermă de a face ceva. **7** (Pop) Blestem.

jurătoi *smi* [At: BUD, P. P. 27 / E: ***jurat*** + *-oi*] (Îrg) Pretor.

jurătoaie *sfi* [At: PÂRVESCU, C. 73 / E: ***jurat*** + *-oaie*] (Înv) Soție de pretor.

jurător, ~oare [At: LET. II, 313/30 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***jura*** + *-ător*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care jură (1). **3-4** *smf, a* (Om) care este obișnuit să jure pentru orice. **5** *smf* (Trs; Buc; înv) Martor în fața judecății. **6** *smf* (Nob) Persoană care înjură. **7** *smf* (Înv; îs) *~ strâmb* Sperjur.

jurătură *sf* [At: (a. 1817) IORGA, S. D. XII, 207/18 / Pl: *~ri* /E: ***jura*** + *-ătură*] (Iuz) Înjurătură.

jurățel *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 78 / Pl: *~ei* / E: ***jurat[1]*** + *-el*] (Mar; înv) Subprefect.

jurbă *sf* [At: DA / Pl: *~be* / E: srb ***žurba***] **1** (Ban) Grijă. **2** (Ban) Muncă. **3** (Trs) Jalbă (1).

jurbi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~besc* / E: ***jurbă***] (Ban) **1** A da cuiva mult de lucru. **2** A obosi pe cineva.

jurcă *sf* [At: DA / Pl: *~rci* / E: rs ***журка***] (Buc) Femeie dezbrăcată.

jurdea *sf* vz ***jordea***

jurebie *sf* vz ***jirebie[1]***

jurebiță *sf* vz ***jurubiță***

jureghiță *sf* vz ***jurubiță***

jur-fix *sns* [At: DEX[2] / E: fr ***jour fixe***] (Înv) **1** Zi de primire la unele familii aristocrate. **2** Petrecere care avea loc în jur-fix (1).

juridic, ~ă *a* [At: (a. 1844) URICARIUL III, 44/17 / V: (înv) ***iu~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***juridique***, lat ***juridicus, -a, -um***] **1** Care ține de legi. **2** Privitor la drept. **3** Specific dreptului. **4** De drept. **5** (Îs) *Persoană ~ă* Organizație sau instituție cu patrimoniu propriu și administrație de sine stătătoare, care are drepturi și obligații, printre care dreptul de a se prezenta în fața justiției.

juridicește *av* [At: DA ms / E: ***juridic*** + *-ește*] **1-4** Din punct de vedere juridic (1-4).

juridicție *sf* vz ***jurisdicție***

juridicțional, ~ă *a* vz ***jurisdicțional***

juridicțiune *sf* vz ***jurisdicție***

jurincă *sf* vz ***junincă***

jurisconsult *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 106 / Pl: *~lți* / E: fr ***jurisconsulte***, lat ***jurisconsultus***] **1** Specialist în științele juridice, de mare autoritate, care este consultat în problemele dificile de drept. **2** (În Roma antică) Persoană care acorda părților asistență în fața justiției.

jurisdicție *sf* [At: (a. 1641) URICARIUL V, 155/27 / V: ***juridic~***, ***juridicțiune, ~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***juridiction***, lat ***jurisdictionis, -onem***] **1** Competență de a judeca a unui judecător sau a unei instanțe. **2** Totalitate a instanțelor judecătorești de același grad. **3** Ansamblu al organelor care au competența de a judeca pricini de aceeași categorie. **4** Teritoriu în care un judecător sau o instanță judecătorească își exercită puterea.

jurisdicțional, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 414 / V: ***~idi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***juridictionnel***] **1-4** Care ține de jurisdicție (1-4). **5-8** Privitor la jurisdicție (1-4).

jurisdicțiune *sf* vz ***jurisdicție***

jurisprudență *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 333 / V: ***iu~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***jurisprudence***, lat ***jurisprudentia***] **1** Totalitate a hotărârilor pronunțate de organele de jurisdicție într-un anumit domeniu. **2** (Spc) Ansamblu de decizii ale unui tribunal. **3** Fel în care un tribunal judecă un litigiu. **4** Interpretare a unei situații neprevăzute de lege care capătă putere de lege. **5** Știință a dreptului.

jurisprudențial, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***jurisprudentiel***] (Liv) **1-4** Care aparține jurisprudenței (1-4). **5-8** Caracteristic jurisprudenței (1-4).

jurist, ~ă *smf* [At: MAIORESCU, CR. I, 233 / V: ***iu~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***juriste***, lat ***jurista***] **1** Specialist în științele juridice. **2** (Înv) Student(ă) în drept.

juriu *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 109 / Pl: *~ii*, (înv) *~ri* / E: fr ***jury***] **1** (În organizarea judecătorească a unor state) Totalitate a juraților care intră în componența curții cu juri. **2** Comisie de specialiști desemnată pentru clasificarea candidaților sau a concurenților și pentru decernarea premiilor la examene, competiții sportive, concursuri muzicale etc.

jurnadă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***journade***] Haină cu mâneci lungi purtată pe sub armură în sec. XV.

jurnal *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 274/2 / V: ***gior~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***journal***, ger ***Journal***] **1** Publicație periodică ce apare zilnic Si: *foaie, gazetă, ziar*. **2** Însemnări zilnice ale unei persoane despre anumite evenimente legate de viața sa Cf *memorii*. **3** (Îs) *~ de călătorie* Relatare în scris, zi de zi, a unei călătorii. **4** (Ctb) Registru în care sunt înscrise cronologic operațiile bănești, evenimentele supuse evidenței. **5** (Cmr) Condică în care se trec zilnic toate tranzacțiile comerciale. **6** (Jur) Hotărâre scrisă dată împricinaților de o instanță judecătorească sau de o autoritate. **7** Însemnări zilnice ale unor observații științifice. **8** (Îs) *~ de modă* Publicație periodică în care se dau desene și tipare de îmbrăcăminte și accesorii. **9** (Îs) *~ de bord* Registru în care se consemnează faptele survenite în timpul călătoriei unei nave. **10** (Îs) *~ul acțiunilor de luptă* Document militar în care sunt descrise zilnic pregătirea și desfășurarea acțiunilor de luptă. **11** (Iuz; îs) *~ al Consiliului de miniștri* Hotărâre a Consiliului de miniștri în legătură cu probleme administrative. **12** Emisiune de radio și televiziune sau film de scurt metraj, rulat de obicei înaintea filmului artistic de lung metraj, care prezintă evenimente, informații de actualitate etc.

jurnalier, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~li-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***journalier***] (Frr) Zilnic.

jurnalism *sn* [At: RUSSO, S. 95/3 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***journalisme***] **1** Profesie a jurnalistului (1). **2** (Imp; iuz) Influență a jurnalelor. **3** (Rar) Fel gazetăresc de a trata un subiect Si: *gazetărie, ziaristică*.

jurnalist, ~ă *smf* [At: RUSSO, S. 163/23 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***journaliste***] **1** Ziarist. **2** (Înv) Vânzător de ziare.

jurnalistic, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 244 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***journalistique***] **1-2** Care ține de presă sau de jurnaliști (1). **3-4** Caracteristic presei sau jurnaliștilor (1). **5-6** Privitor la jurnalistică sau la jurnaliști (1).

jurnalistică *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 272 / Pl: *~ici* / E: ger ***Journalistik***] **1** Ziaristică. **2** (Rar; csc) Ziare. **3** (Rar; csc) Reviste.

jurnalizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***jurnal*** + *-izare*] (Ctb) Operație prin care se trec zilnic în jurnal (4) toate operațiile contabile.

jurpuluit, ~ă a [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ctm ***jupuit + jerpelit***] (Reg) Jupuit de piele.

jurtuman sm [At: I. CR. VI, 30 / Pl: *~i* / E: ns cf *ortoman*] (Mol) Om bine făcut, dar cam într-o ureche.

jurubiță sf [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~reb~, ~reghi~*** / Pl: *~țe* / E: ***jirebie***[1] + *-uță*] **1** Scul mic de fire textile înfășurate în spire de o anumită lungime, constituind unități de măsură în filatură Cf *păpușică*. **2** Pânză a ițelor. **3** (Fig) Încurcătură. **4** A patruzecea parte dintr-un arșin.

jurui[1] [At: COD. VOR. 66/12 / V: ***~răi***, (reg) ***giurăi*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***gyürüzni***] (Îrg) **1-2** *vtr* A (se) logodi. **3** *vt* A făgădui de soț (sau soție). **4-5** *vtr* A (se) călugări. **6** *vr* A-și lua angajamentul solemn față de Dumnezeu de a păstra rânduielile creștinești. **7** *vt* A promite în mod solemn. **8** *vr* A se lega prin jurământ (**1**). **9** *vi* A vrăji.

jurui[2] *vt* [At: DA / V: (reg) ***giu~*** / Pzi: *~esc* / E: ***jur***[1]] (Rar) A face să se rotească Si: (reg) *a învolbura*.

juruială sf [At: DA / Pl: *~ieli* / E: ***jurui***[2] + *-eală*] (Trs) Înghesuială.

juruință sf [At: LET. I, 158/15 / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***jurui***[1] + *-ință*] (Îrg) **1** Legământ față de Dumnezeu. **2** Promisiune solemnă. **3** Făgăduială cu jurământ (**5**).

juruire sf [At: VARLAAM, C. 180 / V: (reg) ***giu~*** / Pl: *~ri* / E: ***jurui***[1]] (Îrg) **1** Logodire. **2** Făgăduire de soț sau soție. **3** Călugărire. **4** Luare a unui angajament solemn în fața lui Dumnezeu de a păstra rânduielile creștinești. **5** Promitere în mod solemn. **6** Legare prin jurământ (**4**). **7** Vrăjire.

juruit, ~ă a [At: SEVASTOS, C. 279/10 / V: (reg) ***giu~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***jurui***[1]] (Îrg) **1** Logodit. **2** Promis de soț sau de soție. **3** Călugărit. **4** Care și-a luat solemn angajamentul în fața lui Dumnezeu de a păstra rânduielile creștinești. **5** Promis în mod solemn. **6** Legat prin jurământ (**4**). **7** Vrăjit.

juruită sf [At: COD. VOR. 54/3 / Pl: *~te* / E: ***jurui***] (Înv) **1** Promisiune. **2** Răsplată făgăduită. **3** Lucru promis. **4** (Nob; îe) **A umbla cu ~ta** A umbla cu puținul, cu cârpeala

just, ~ă a [At: MAIORESCU, L. 11 / Pl: *juști, ~e* / E: fr ***juste***, lat ***justus, -a, -um***] **1-2** *a, av* (În mod) conform cu adevărul Si: *adevărat, drept, echitabil*. **3-4** *a* (D. oameni) Care acționează și judecă în conformitate cu dreptatea Si: *drept*. **5-6** *a, av* (În mod) legitim. **7-8** *av, a* (Care este) așa cum trebuie să fie Si: *corespunzător, potrivit*. **9-10** *a, av* (În mod) exact. **11-12** *a* (Muz; îs) *Notă ~ă* Notă care trebuie intonată sau executată. **13-14** *a, av* (Pol) (Care este) conform cu doctrina sau cu linia partidului. **15** *sns* Ceea ce este echitabil.

justeță sf vz ***justețe***

justețe sf [At: MAIORESCU, D. I, 232 / V: ***~ță*** / Pl (rar): *~ți* / E: fr ***justesse***] **1** Adevăr. **2** Dreptate. **3** Exactitate. **4** Potrivire. **5-6** (Muz) (Intonare sau) executare exactă a unei note sau a unui acord.

justifica [At: MAIORESCU, CR. III, 159 / Pzi: *justific* / E: lat ***justificare***, fr ***justifier***] **1-4** *vt* A arăta că ceva este just (**2, 6, 7, 10**). **5-8** *vt* A demonstra justețea (**1-4**) unui lucru. **9** *vt* A motiva. **10** *vt* A îndreptăți. **11** *vt* A dovedi nevinovăția cuiva. **12** *vr* (D. oameni) A se disculpa. **13** *vt* A dovedi că anumite sume de bani, materiale etc. au fost întrebuințate legal, prezentând actele necesare.

justificabil, ~ă a [At: I. IONESCU, M. 298 / Pl: *~i, ~e* / E: ***justifica*** + *-bil*] **1-13** Care se poate justifica (**1-13**).

justificare sf [At: MAIORESCU, D. IV, 587/8-9 / Pl: *~cări* / E: ***justifica***] **1-4** Demonstrare a justeții (**1-4**) unui lucru. **5** Motivare. **6** Îndreptățire. **7** Dovedire a nevinovăției cuiva Si: *desvinovățire*, (înv) *justificație* (**1**). **8** Dovedire a întrebuințării legale a unor sume de bani, a unor materiale etc. prezentând actele necesare.

justificat, ~ă a [At: MAIORESCU, D. II, 1 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***justifica***] **1-4** (D. un lucru) Care s-a arătat că este just (**1, 5, 7, 9**). **5-8** A cărui justețe (**1-4**) este demonstrată. **9** Motivat. **10** Îndreptățit. **11** Dezvinovățit. **12** (D. sume de bani) A căror proveniență este dovedită prin actele necesare.

justificativ, ~ă a [At: MAIORESCU, D. IV, 191/26 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***justificatif***] **1-13** Care servește pentru a justifica (**1-13**) ceva Si: (rar) *justificator* (**1-13**).

justificator, ~oare a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***justificateur***] **1-13** (Rar) Justificativ (**1-13**).

justificație sf [At: DA / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***justification***, lat ***justificatio, -onis***] **1** (Înv) Justificare (**7**). **2** (Iuz) Apărare într-o judecată.

justificațiune sf vz ***justificație***

justițiabil, ~ă smf, a [At: MAIORESCU, D. I, 351/14 / P: *~ți-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***justiciable***] **1-2** (Persoană) care trebuie să răspundă în fața unei instanțe judecătorești.

justițial, ~ă a [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***justiciel***] (Liv) **1-6** De justiție (**1-6**). **7-12** Al justiției (**1-6**).

justițiar, ~ă smf, a [At: DA / P: *~ți-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***justicier***] **1-2** (Înv) (Persoană) care avea dreptul de a împărți dreptatea într-o regiune (în epoca feudală). **3-4** (Persoană) care face dreptate. **5-6** (Persoană) care urmărește să facă dreptate. **7-8** (Persoană) care iubește dreptatea.

justiție sf [At: DA / V: (înv) ***iu~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***justice***, lat ***justitia***] **1** Dreptate. **2** Putere de a face dreptate fiecăruia, de a răsplăti sau de a pedepsi. **3** Totalitate a organelor de jurisdicție dintr-un stat. **4** Ansamblu al legilor și al instituțiilor judecătorești. **5** Sistem de funcționare a instanțelor judecătorești. **6** Formă fundamentală a activității statului, care constă în judecarea pricinilor civile sau penale și în aplicarea pedepselor prevăzute de lege. **7-8** (Îe) **(A chema sau) a se prezenta în fața ~ei** (A cita sau) a se prezenta la judecată. **9** (Mit) Zeiță a dreptății, reprezentată printr-o femeie legată la ochi, stând pe tron și ținând în mâna dreaptă o balanță, iar în mâna stângă o sabie.

jutar sm vz ***jitar***

jutariu sm vz ***jitar***

jutări v vz ***jitări***

jutărie sf vz ***jitărie***

jutrui vr [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A se sili.

juvac sn [At: ANTIPA, P. / Pl: *~aci* / E: ns cf *juvelnic*] **1-2** (Pes) Juvelnic (**1-2**).

juvaer sn vz ***giuvaer***

juvaiergiu sm vz ***giuvaergiu***

juvalaie sf vz ***jăvălai***

juvalavie sf vz ***jăvălai***

juvală sf vz ***jigală***

juvanea sf [At: D. RALETTI, ap. TDRG / Pl: *~ele* / E: tc ***zivane***] (Tcm) Țeavă mică internă care unește imameaua cu țeava ciubucului.

juvăț sn [At: MARIAN, S. R. II, 7 / Pl: *~vețe* / E: ucr ***живець***] **1** Laț la capătul unei funii Si: (reg) *arcan, sfâc*. **2** (Spc, la hamurile calului) Val al ștreangului. **3** Ștreang. **4** (Îe) **A-i pune cuiva ~i de gât** A prinde pe cineva pe care îl acuzi. **5** (Îae) A forța pe cineva să facă ceva.

juveală sf [At: PĂCALĂ, M. R. 117 / Pl: *~ele* / E: cf *jigală*] (Trs) Mâncare făcută din zeamă de varză acră fiartă, mămăligă caldă, ardei și ulei.

juvelcă sf [At: H XIV, 87 / Pl: *~lci* / E: cf. *giubeică*] (Reg) Haină de damă purtată pe deasupra.

juvelnic sn [At: DAMÉ, T. 125 / Pl: *~ice*/ E: bg ***жубелник***] **1** Unealtă de pescuit confecționată din plasă sau din nuiele, în formă de coș sau sac Si: *juvac* (**1**). **2** Construcție de scânduri, nuiele sau stuf, folosită pentru păstrarea peștelui viu în apă Si: *juvac* (**2**).

juvenalii sfp [At: DN[2] / V: ***iu~*** / E: lat ***juvenalia***] Sărbători la romani introduse de împăratul Nero, la care se reprezentau producții teatrale.

juveneală sf [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~eli* / E: nct] (Reg) **1** Inflamare a încheieturilor din cauza mersului și a sudorii Si: (rar) *juvenit*[1] (**1**). **2** (Ccr) Inflamație. **3** Zdrelire.

juveni vr [At: PLOPȘOR, C. / V: ***~vini~*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] **1** (D. încheieturi) A se inflama din cauza mersului și a sudorii. **2** A se roade.

juvenil, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 58/5 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***juvénile***, lat ***juvenilis***] **1** Care aparține tinereții Si: *tineresc*, (înv) *junesc*. **2** (Îs) *Infracționalitate ~ă* Infracționalitate în rândul minorilor. **3** (Înv; îs) *Apă ~ă* Apă minerală.

juvenilia *sfp* [At: DN³ / E: lat ***iuvenilia***] (Rar) Scrieri din perioada tinereții unui autor sau conținând fapte sau amintiri din tinerețe.

juvenilitate *sf* [At: DA / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***juvenilité***] (Rar) **1** Caracter juvenil (1). **2** (Prt) Tinerețe.

juvenit, ~ă *a* [At: CONV. LIT. LIV 366 / V: ***~vi~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***juveni***] (Reg) **1** Inflamat. **2** Opărit. **3** Zdrelit.

juvenitură *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***juveni*** + *-tură*] (Reg) **1** Inflamație. **2** Zdrelitură.

juvete *sm* [At: I. CR. III, 76 / Pl: *~eți* / E: net] **1** (Reg) Pește mărunt din orice fel de specie. **2** (Fam) Soldat începător fără grad. **3** (Fam) Oltean.

juveturi *sfp* [At: VICIU, GL. / E: ns cf *jivină*, *juvete*] (Trs) Păsări.

juvină *sf* vz ***jivină***

juvini *v* vz ***juveni***

juvinit, ~ă *a* vz ***juvenit***

juviță *sf* vz ***șuviță***

juvlău *sm* vz ***juglău***[1]

juxtalineară *af* [At: TEODOREANU, M. II, 389 / V: ***~nia~*** / Pl: *~re* / E: fr ***juxtalinéaire***] (Îs) *Traducere ~* Traducere literală a unui text, cu reproducerea paralelă a textului original.

juxtaliniară *af* vz ***juxtalineară***

juxtapoziție *sf* [At: MAIORESCU, D. III, 401 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***juxtaposition***] (Rar) Juxtapunere.

juxtapozițiune *sf* vz ***juxtapoziție***

juxtapune [At: DA / Pzi: *juxtapun* / E: lat ***juxta*** + ***pune*** (după fr *juxtaposition*)] **1** *vt* A alătura mai multe obiecte. **2-3** *vtr* (Grm) A (se) îmbina prin juxtapunere (**2**).

juxtapunere *sf* [At: MURGOCI – LUDWIG, M. 35 / Pl: *~ri* / E: ***juxtapune***] **1** Alăturare. **2** (Grm) Mijloc de exprimare a raporturilor sintactice de coordonare sau de subordonare dintre elementele alcătuitoare ale unei propoziții sau fraze, care constă în simpla lor alăturare, fără ajutorul vreunui cuvânt de legătură.

juxtapus, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~uși, ~e* / E: ***juxtapune***] **1** Alăturat. **2** (Grm) Legat prin juxtapunere (**2**) Si: *paratactic*.

juxtă *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 389 / V: ***iu~*** / Pl: *~te* / E: lat ***juxta***] Traducere juxtalineară a textelor grecești și latinești.

jvarț *sn* vz ***șvarț***

K

k *smi* [P: *ca*] **1** A paisprezecea literă a alfabetului limbii române, folosită în scrierea numelor proprii și în neologisme cu caracter internațional. **2** Consoană oclusivă palatală surdă, cu valoarea grupului de litere *ch* înainte de *e* și *i*. **3** Consoană oclusivă velară surdă, cu valoarea literei *c*.

kabili [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***kabyles***] **1** *smp* Populație din regiunile muntoase ale Algeriei. **2-3** *smf, a* (Persoană) care face parte din această populație. **4** *sms* Limbă vorbită de kabili (**1**).

kabuki *sns, ai* [At: DEX[2] / E: eg, fr ***kabuki***] **1-2** (Gen de teatru tradițional japonez) în care dialogurile alternează cu părți psalmodiate sau cântate și balet.

kafkian, ~ă [At: MDA ms / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***kafka*** + *-ian*] **1-2** *a* Care aparține (lui Kafka și) operei sale. **3-4** *a* Referitor (la Kafka sau) la opera sa. **5-6** *av, a* (Într-o manieră) care trimite la atmosfera din opera lui Kafka.

kainit *sn* [At: DN[3] / P: *ka-i~* / E: fr ***kaïnite***] Sare naturală compusă din sulfat de magneziu și clorură hidratată de potasiu, folosită la fabricarea îngrășămintelor artificiale pentru soluri.

kaiten *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr, jap ***kaiten***] Torpilă mare, corespondent naval al avionului kamikaze (**1**), având la bord un pilot, care o conducea până la țintă, devenind prima ei victimă.

kaizer[1] *sm* [At: DN[3] / P: *kaizăr* / Pl: *~i* / E: ger ***Kaiser***] **1** Denumire dată împăraților Sfântului imperiu roman de națiune germană. **2** (Pex) Denumire dată împăraților Germaniei. **3-4** Titlul de kaizer (**1-2**). **5-6** Persoană care purta titlul de kaizer (**3-4**).

kaizer[2] *sn* [At: DN[3] / P: *kaizăr* / E: ger ***Kaiser*** (fleisch)] Piept de porc fiert și afumat.

kak *sni, a* vz ***kaki***

kakemono *sns, ai* [At: DN / E: fr ***kakemono***] **1-2** (Pictură japoneză) în culori de apă sau în tuș de China, pe rulouri lungi de formă dreptunghiulară, de mătase, de pai de orez sau de hârtie, care se atârnă pe pereți.

kaki [At: DN[3] / V: ***kak, ~iu*** / E: fr ***kaki***] **1** *ai* De culoare galbenă-cafenie cu nuanțe verzui. **2** *sn* Culoare galbenă-cafenie cu nuanțe verzui.

kakiu, ~ie *a* vz ***kaki***

kala-azar *s* [At: DN[3] / P: *~la-a~* / E: fr ***kala-azar***] Boală gravă, endemică în regiunile tropicale, provocată de un parazit care se localizează și se multiplică în celulele endoteliale din splină și din ficat.

kalașnikov *sni, ai* [At: MDA ms / E: rs ***Калашников***] **1-2** (Pistol de luptă) semiautomat de fabricație rusească.

kali- [At: DN[3] / E: ger ***Kali-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) potasiu.

kalipatron *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: ger ***Kalipatron***] Cutie de tablă umplută cu hidroxid de potasiu și încorporată în masca de protecție, care servește la regenerarea aerului (prin reținerea bioxidului de carbon și a apei) și care este folosită în mine.

kaliu *sns* [At: DN[3] / E: ger ***Kalium***] (Chm) Potasiu.

kalmâc, ~ă *smf* vz ***calmuc***

kalokagathia *sfi* [At: DN[3] / E: gr ***καλοκάγαθία***] (Liv) **1-2** Caracter și conduită a unui om de o probitate scrupuloasă. **3** (În filozofia greacă) Termen care arată idealul armonizării virtuților morale cu frumusețea fizică, uniunea indisolubilă dintre bine și frumos, dintre etic și estetic.

kamala *sfi* [At: DN[3] / E: fr ***kamala***] **1** Arbore din India ale cărui fructe furnizează o pulbere de culoare roșie portocalie *(Mallotus philippinensis)*. **2** Pulbere de culoare roșie-portocalie obținută prin perii recoltați de pe fructele arborelui kamala (**1**), folosită ca vermifug și colorant.

kamă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: eg ***kame***] Formă de relief izolată la partea superioară a unei delte, cu aspect neted, care ia naștere datorită sedimentării fluviatile sau lacustre a materialului detritic între o masă de gheață stagnantă și versanții săi.

kamikaze [At: DN[3] / E. fr ***kamikaze***] **1** *sni* Avion de luptă, folosit de japonezi în cel de-al doilea război mondial, încărcat cu explozibil și pilotat de un voluntar, care se arunca asupra țintei. **2** *sni* (Pex) Avion-sinucigaș. **3-4** *sms, as* (Pilot japonez) al unui kamikaze (**1-2**). **5** *sms* (Pex; fig) Persoană care se sacrifică pentru o cauză.

kampuchian, ~ă [At: DEX[2] / P: *~ci~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Kampuchia*** + *-an*] **1-2** *smf, a* (Persoană) originară din Cambodgia Si: *khmer* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Cambodgiei Si: *khmer* (**3-4**). **5** *smp* Populație care trăiește în Cambodgia Si: *khmer* (**5**). **6-7** *a* Referitor (la Cambodgia sau) la cambodgieni Si: *khmer* (**6-7**). **8-9** *a* Care aparține (Cambodgiei sau) cambodgienilor Si: *khmer* (**8-9**). **10-11** *a* Caracteristic (Cambodgiei sau) cambodgienilor Si: *khmer* (**10-11**).

kanji *smi* [At: MDA ms / E: fr ***kanji***] Ideogramă japoneză.

kantele *sni* [At: DN[3] / E: ger ***kantele***] Instrument popular carelian cu coarde întinse deasupra unei mici cutii de rezonanță, care se ating cu degetele.

kantian, ~ă [At: DN[3] / P: *~ti-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***kantien***] **1-2** *a* Care aparține (lui Kant sau) filozofiei acestuia. **3-4** *a* Caracteristic (lui Kant sau) filozofiei acestuia. **5-6** *a* În felul (lui Kant sau al) filozofiei acestuia. **7** *smf* Adept al filozofiei lui Kant. **8** *a* Propriu discipolilor lui Kant.

kantianism *sn* [At: DN[3] / P: *~ti-a~* / Pl: (nob) *~e* / E: ***kantian*** + *-ism*] Sistem filozofic inițiat de Kant Si: *kantism* (**1**).

kantism *sn* [At: DN[3] / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***kantism***] (Fil) **1** Kantianism. **2** Tendință de a se inspira din filozofia lui Kant.

kappa *smi* [At: MDA ms / E: fr ***kappa***] **1** A zecea literă din alfabetul grecesc. **2** Consoană ocluzivă palatală surdă. **3** Semn grafic corespunzător consoanei kappa (**2**).

kapron *sn* vz ***capron***

karacurt *sm* [At: DN[3] / Pl: *~rți* / E: nct] Păianjen mic din Asia Centrală, a cărui mușcătură este mortală.

karate *sn* [At: DN[3] / A și: *karate* / E: fr ***karaté***] Metodă japoneză de luptă care folosește în atac sau apărare lovituri cu membrele sau cu capul, fără a apela la vreo armă.

karateka *smi* [At: MDA ms / E: fr ***karateka***] Practicant de karate.

karibu *smi* [At: DN³ / E: ger ***Karibu***, fr ***caribu***] Ren din Canada.

karite *smi* [At: DN³ / E: fr ***karité***] Arbore din Africa ecuatorială, din ale cărui semințe se scoate o materie grasă, comestibilă.

karling *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Karling***] (Glg) Creastă de munte stâncoasă, ascuțită Si: *custură*.

karma *sfi* [At: DN³ / E: eg, fr ***karma***] (În sistemul filozofic brahmanic) Lege universală în virtutea căreia soarta oamenilor ar fi determinată de acțiunile lor din incarnările anterioare Si: *destin, fatalitate*.

karnac *sn* [At: DN³ / Pl: *~aci* / E: fr ***karnac***] Calitate de bumbac egiptean.

kasher *ai, av* vz ***cușer***

kasidă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr ***kasside***] **1** Specie a liricii clasice turce și persane, asemănătoare cu oda. **2** Compoziție poetică de dimensiuni mai mari decât karsida (**1**).

kasolit *sn* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***kasolite***] Silicat de plumb și de uraniu hidratat.

katakana *sni* [At: DN³ / E: ger ***Katakana***] Alfabet silabic japonez, derivat din scrierea chineză, folosit în general pentru cuvintele și numele proprii de origine străină.

katana *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ne* / E: jap ***katana***] Sabie lungă și curbă cu care luptau samuraii.

katharsis *sn* vz ***catharsis***

kava *sfi* [At: DN³ / E: fr ***kawa***] **1** Plantă exotică din familia piperaceelor, care crește în numeroase insule polineziene și a cărei rădăcină are miros plăcut și gust acru. **2** Băutură făcută din rădăcina de kava (**1**).

kazah, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: rs ***казах***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Kazahstanului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Kazahstan. **5** *smp* Popor care locuiește în Kazahstan. **6-7** *a* Care aparține (Kazahstanului sau) kazahilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Kazahstan sau) la kazahi (**5**). **10-11** *a* Caracteristic (Kazahstanului sau) kazahilor (**5**). **12** *sf* Limbă vorbită de kazahi (**5**).

kazanian [At: DN³ / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: rs ***казанский***] (Glg) **1** *sn* Etaj al permianului superior de facies marin, dezvoltat pe platforma rusă, corespunzător thuringianului din vestul Europei. **2** *a* Care aparține kazanianului (**1**). **3** *a* Referitor la kazanian (**1**). **4** *a* Caracteristic kazanianului (**1**).

kediv *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***khédive***] (Înv) **1** Titlu de înalt demnitar turc, între sultan și vizir. **2** Persoană care purta titlul de kediv (**1**). **3** Titlu purtat de viceregii Egiptului. **4** Persoană care avea titlul de kediv (**3**). **5** Funcție de kediv (**3**).

kelvin *sm* [At: DN³ / S și: (abr) K / E: eg, fr ***kelvin***] (Fiz) Unitate fundamentală pentru măsurarea temperaturii în sistemul internațional.

kemalism *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***kémalisme***] Curent politic care susținea reformele întreprinse de președintele turc Atatürk Kemal.

kemkem *sn* [At: DN³ / Pl: (nob) *~e* / E: cf pers *kamangah*] (La vechii egipteni) Instrument muzical cu patru coarde, care se loveau cu un bastonaș.

kendo *smi* [At: MDA ms / E: fr ***kendo***] Stil de arte marțiale de origine japoneză în care adversarii, protejați de cască și de apărători pentru corp, luptă cu o sabie de bambus.

keno- vz ***ceno¹-***

kenotron *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***kénotron***] Tub electronic cu doi electrozi, folosit pentru redresarea curenților alternativi de înaltă tensiune.

kenyan, ~ă [At: DEX² / P: *~ny-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Kenya*** + *-ian*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Kenyei. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Kenya. **5** *smp* Popor care locuiește în Kenya. **6-7** *a* Privitor (la Kenya sau) la kenyeni (**5**). **8-9** *a* Caracteristic (Kenyei sau) kenyenilor (**5**). **10-11** *a* Care aparține (Kenyei sau) kenyenilor (**5**).

keramit *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***kéramite***] Gresie ceramică obținută prin arderea amestecului de argilă refractară cu marnă dolomitică, folosită la fabricarea dalelor de pavaj.

kerato- vz ***cer¹-***

kerit *sn* [At: NICA, L. VAM. / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***kérite***] Compoziție din cauciuc vulcanizat și substanțe grase care înlocuiește gutareea.

kermesă *sf* vz ***chermesă***

kerosen *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~uri* / E: eg, it ***kerosene***] Combustibil petrolier folosit la motoarele cu reacție.

keri *smp* [At: DN³ / E: ger ***Keren***] (Mit) Spirite ale morților la greci.

kersantit *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***kérsantite***] Varietate de diorit.

keta *sfi* [At: DEX² / E: rs ***кета***] Pește înrudit cu păstrăvul, dar mult mai mare ca acesta, care trăiește în mările din Extremul Orient și din care se obțin icrele de Manciuria (*Oncorhynchud keta*).

ketch *sn* [At: DN³ / P: *checi* / Pl: *~uri* / E: eg ***ketch***] Navă mică cu vele, cu doi arbori inegali.

ketchup *sn* [At: DN³ / P: *checiăp* / Pl: (rar) *~uri* / E: eg ***ketch-up***] Sos (picant) preparat din suc de roșii, oțet și mirodenii.

keuper [At: DN³ / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***keuper***] (Glg) **1** *sn* Etaj superior al triasicului de facies german. **2** *a* Care aparține keuperului (**1**). **3** *a* Referitor la keuper (**1**). **4** *a* Caracteristic keuperului (**1**).

kevlar *sns* [At: DEX² / E: nct] (Cmr) Material compozit foarte ușor, foarte rezistent la șoc și la coroziune, neinflamabil, care nu permite propagarea fisurilor și amortizează vibrațiile, folosit în aeronautică.

keynesian, ~ă [At: DN³ / P: *chei-ne-zi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***keynésian***] **1** *a* Referitor la keynesism. **2** *a* De keynesism. **3-4** *smf, a* (Adept) al keynesismului.

keynesism *sn* [At: DN³ / P: *cheinezism* / Pl: (rar) *~e* / E: ***Keynes*** + *-ism*] Doctrină economică a lui John Maynard Keynes și a adepților lui, care recomandă o politică guvernamentală, buget, taxe etc., axată pe scăderea șomajului.

khmer, ~ă *smf, sn, a* [At: DEX² / P: *cmer* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***khmer***] **1-11** Kampuchian (**1-11**).

kibbutz *sn* [At: DN³ / P: *chibuț* / Pl: *~uri* / E: fr ***kibboutz***] Gospodărie colectivă agrară în Israel.

kidnapper *sm* [At: DN³ / P: *~ne-păr* / Pl: *~i* / E: amer ***kidnapper***] **1-2** (Asm) Autor al unui kidnapping (**1-2**) Si: *răpitor*.

kidnapping *sn* [At: DN³ / P: *~ne-ping* / Pl: (rar) *~uri* / E: eg ***kidnapping***] (Rar) **1** Răpire a unui copil făcută pentru a șantaja sau pentru o recompensă. **2** (Pgn) Răpire.

kief *sn* [At: DN³ / P: *ki-ef* / Pl: ? / E: fr ***kief***] (La orientali) Repaus absolut.

kiefer *sn* [at: DN³ / P: *ki-fer* / Pl: ? / E: eg, fr ***kiefer***] (Spt) Tip de întoarcere în natație.

kieselgur *sn* [At: DEX² / S și: *kis~* / P: *chizel~* / Pl: ? / E: ger ***Kieselgur***] Rocă sedimentară silicioasă, formată din depunerile cochiliilor unor alge microscopice monocelulare Si: *diatomit*, (reg) *pământel*.

kieserit *sn* [At: DN³ / P: *chize~* / Pl: (rar) *~e* / E: ger ***Kieserit***, fr ***kiesérite***] (Min) Sulfat natural de magneziu, utilizat la prepararea sării amare.

kil *sn* [At: DEX² / V: (rar) ***kilo*** / Pl: *~e* / E: fr ***kil***] (Pfm) Kilogram (**2**).

kiln *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: ger ***Kiln***, eg ***kiln***] Cuptor simplu cu cuvă verticală, care servește la calcinare.

kilo¹ *sn* vz ***kil***

kilo²- [At: DN³ / E: fr ***kilo-***] Element prim de compunere care intră în denumirea unităților de măsură pentru a exprima multiplicarea de o mie de ori.

kiloamper *sm* [At: DN³ / P: *~lo-am~* / S și: (abr) *kA* / Pl: *~i* / E: fr ***kiloampère***] (Fiz) Unitate derivată de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu o mie de amperi.

kiloampermetru *sn* [At: DEX² / P: *~lo-am~* / Pl: *~re* / E: fr ***kiloampèrmètre***] (Fiz) Instrument folosit pentru măsurarea curenților electrici de mare intensitate.

kilocalorie *sf* [At: DN³ / S și: (abr) *kcal* / Pl: *~ii* / E: fr ***kilocalorie***] **1** Unitate de măsură pentru energia termică, egală cu o mie de calorii. **2** Calorie mare.

kilociclu *sm* [At: DN³ / Pl: *~li* / E: fr ***kilocycle***] (Fiz) Kilohertz.

kilocuvânt *sn* [At: DEX² / S și: (abr) *kcuv* / Pl: *~vinte* / E: ***kilo²*** + ***cuvânt***] (Inf) Multiplu al cuvântului (**125**) egal cu 1024 de cuvinte.

kiloelectronvolt *sm* [At: DEX² / P: *~lo-e~* / S și: (abr) *keV* / Pl: *~lți* / E: fr ***kiloélectronvolt***] (Fiz) Unitate tolerată de măsură pentru energie, egală cu o mie de electronvolți.

kilogram *sn* [At: DN³ / V: ***chilo, chi~*** / S și: (abr) *kg* / Pl: *~me* / E: fr ***kilogramme***] **1** Unitate de măsură pentru masă în sistemul metric. **2** (Ccr) Unitate de măsură pentru greutate, egală cu o mie de grame Si: *kil*. **3** (Fiz; îc) **~-forță** Unitate de măsură a forței, cu valoarea egală cu greutatea prototipului internațional de masă, măsurată în vid, la accelerația gravitațională normală. **4** Etalon metalic egal cu un kilogram. **5** (Imp) Litru.

kilogrammetru *sm* [At: DN³ / V: ***chilo~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***kilogrammètre***] Unitate de măsură pentru lucrul mecanic efectuat pentru ridicarea unei greutăți de un kilogram la înălțimea de un metru.

kilohertz *sm* [At: DN³ / P: *~herț* / S și: (abr) *kHz* / Pl: *~i* / E: fr ***kilohertz***] Unitate de măsură pentru frecvență, egală cu o mie de hertzi Si: *kilociclu*.

kilojoule *sm* [At: DN³ / P: *~giul, ~jul* / S și: (abr) *kJ* / Pl: *~i* / E: fr ***kilojoule***] (Fiz) Unitate de măsură pentru energie, egală cu o mie de jouli.

kilolitru *sm* [At: DN³ / V: ***chilo~*** / S și: (abr) *kl* / Pl: *~ri* / E: fr ***kilolitre***] Unitate de măsură pentru capacități, egală cu o mie de litri.

kilometra *vt* [At: DN³ / V: ***chi~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***kilométrer***] A marca cu borne kilometrice distanțele de-a lungul unei căi de comunicații.

kilometraj *sn* [At: DN³ / V: ***chi~*** / Pl: *~e* / E: fr ***kilométrage***] **1** Distanță în kilometri a unei căi de comunicație dintr-un punct de plecare măsurată de-a lungul acestei căi. **2** Distanță în kilometri parcursă de un vehicul într-un anumit timp. **3** Instrument de măsură montat la unele vehicule pentru a înregistra distanțele parcurse de vehicul sau viteza de deplasare.

kilometrare *sf* [At: DN³ / Pl: *~rări* / E: ***kilometra***] Marcare cu borne kilometrice a distanțelor de-a lungul unei căi de comunicație.

kilometrat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***kilometra***] (D. căi de comunicație) Marcat cu borne kilometrice (**3**).

kilometric, ~ă *a* [At: DN³ / V: ***chi~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***kilométrique***] **1** Care se referă la kilometru (**1**). **2** De kilometru (**1**). **3** Care indică kilometri (**1**). **4** (Fig) Interminabil.

kilometru *sm* [At: DN³ / S și: (abr) *km* / Pl: *~ri* / E: fr ***kilomètre***] **1** Unitate de măsură pentru lungime, egală cu o mie de metri. **2** (Îs) *~ pe oră* Unitate de măsură pentru viteză, egală cu viteza unui mobil care parcurge 1 kilometru (**1**) într-o oră. **3** (Îs) *~ lansat* Probă sportivă (cu bicicleta, cu motocicleta etc.) în care performanța constă în timpul realizat pe distanța de 1 kilometru (**1**) din momentul în care sportivul trece linia de start și până la linia de sosire.

kilomol *sm* [At: DN³ / S și: (abr) *kmol* / Pl: *~i* / E: ***kilo + mol***] (Chm) Cantitate de substanță a cărei masă, exprimată în kilograme, este numeric egală cu masa moleculară.

kiloohm *sm* [At: DN³ / S și: (abr) kΩ / Pl: *~i* / E: ger ***Kiloohm***] (Fiz) Unitate derivată de măsură pentru rezistența electrică, egală cu o mie de ohmi.

kilotonă *sf* [At: DN³ / S și: (abr) *kt* / Pl: *~ne* / E: fr ***kilotone***] Unitate de măsură pentru masă, egală cu o mie de tone.

kilovar *sm* [At: DEX² / S și: (abr) *kVAR* / Pl: *~i* / E: fr, eg ***kilovar***] (Fiz) Unitate derivată de măsură pentru puterea reactivă, egală cu o mie de vari.

kilovolt *sm* [At: DN³ / V: ***chi~*** / S și: (abr) *kV* / Pl: *~lți* / E: fr ***kilovolt***] Unitate de măsură pentru tensiunea electrică sau diferența de potențial electric, egală cu o mie de volți.

kilovoltamper *sm* [At: DN³ / V: ***chi~*** / S și: (abr) *kVA* / Pl: *~i* / E: fr ***kilovoltampère***] Unitate de măsură pentru puterea electrică aparentă, egală cu o mie de voltamperi.

kilowatt *sm* [At: DN³ / V: ***chilovat*** / S și: (abr) *kW* / Pl: *~ați* / E: fr ***kilowatt***] **1** Unitate de măsură a puterii, egală cu o mie de wați. **2** (Îc) **~-oră** Unitate de măsură a energiei, egală cu energia produsă într-o oră de o sursă cu puterea de un kilowatt.

kilt *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***kilt***] Fustă scurtă și plisată din stofă cadrilată, care face parte din costumul național al scoțienilor.

kimberlit *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***kimberlite***] Rocă ultrabazică alcătuită din olivină, piroxeni, granat, cromit, adesea cu diamante, formată în coșurile vulcanice.

kimeridgian, ~ă [At: DN³ / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***kimméridgien***] (Glg) **1** *sn* Etaj al jurasicului superior. **2** *a* Care aparține kimeridgianului (**1**). **3** *a* Referitor la kimeridgian (**1**). **4** *a* Caracteristic kimeridgianului (**1**).

kimograf *sn* vz ***chimograf***

kimogramă *sf* vz ***chimogramă***

kimono [At: DA ms / Pl: (**1-3**) *~uri* / E: fr ***kimono***] **1** *sn* Haină largă și lungă dintr-o singură piesă, care se strânge cu o centură, purtată de japonezi. **2** *sn* (Pex) Îmbrăcăminte de interior a cărei croială este asemănătoare cu a kimonoului (**1**). **3** *sn* Echipament format dintr-o haină ușoară și pantaloni largi, purtat de practicanții artelor marțiale. **4** *ai* (D. haine de damă) Care are croiala mânecii fără cusătură pe umăr. **5** *a* (Îs) *Mânecă ~* Mânecă largă, croită dintr-o singură bucată cu corsajul.

kinestezic, ~ă *a* [At: DN³ / S și: ***chi~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***kinesthésique***] **1** Referitor la kinestezie Si: *kinezic* (**1**). **2** Care aparține kinesteziei Si: *kinezic* (**2**). **3** De kinestezie Si: *kinezic* (**3**).

kinestezie *sf* [At: DN³ / S și: *chi~* / Pl: *~ii* / E: fr ***kinesthésie***] Totalitate a senzațiilor de mișcare pe care ni le dă corpul nostru.

kinetoscop *sn* [At: DN³ / Pl: *~oape* / E: ger ***Kinetoskop***] Aparat cu ajutorul căruia se poate reconstitui o mișcare, privind printr-o lupă imagini fotografice care se succedă repede.

kinetoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: cf gr *κινητος* + *θεραπεία*] Ansamblu de tratamente pentru redarea funcțiunii unor părți de corp prin mobilizare la accidentați sau bolnavi.

kinetoterapeut *sm* [At: DN³ / Pl: *~uți* / E: ***kinetoterapier***] Specialist în kinetoterapie.

kinezic, ~ă *a* [At: DN³ / S și: *chi~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***kinésique***] **1-3** Kinestezic (**1-3**).

kineziologie *sf* [At: DN³ / S și: *chi~* / Pl: *~ii* / E: fr ***kinésiologie***] Știință a anatomiei, fiziologiei și mecanicii mișcărilor musculare ale omului.

kineziterapeut, ~ă *smf* [At: DN³ / S și: *chi~* Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***kinésithérapeute***] Maseur specializat în kineziterapie.

kineziterapie *sf* [At: DN³ / S și: *chi~* / Pl: *~ii* / E: fr ***kinésithérapie***] Terapeutică prin mișcare.

king *smi* [At: DN³ / E: eg ***king***] Vechi instrument muzical chinezesc, constând dintr-un șir de pietre așezate pe un cadru, care, lovite cu un bastonaș, produc sunete diferite.

kinoramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: ger ***Kinograma***] Procedeu de filmare și de proiecție pentru ecran panoramic.

kip *sm* [At: DN³ / Pl: (rar) *~i* / E: fr ***kip***] Unitate monetară în Laos.

kips *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: eg, ger ***kips***] Piele de zebu.

kirghiz, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***Kirghize***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este originară din Kîrgîzstan. **3-4** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Kîrgîzstanului. **5** *smp* Popor care trăiește în Kîrghîzstan. **6-7** *a* Referitor (la Kîrgîzstan sau) la kirghizi (**5**). **8-9** *a* Caracteristic (Kîrgîzstanului sau) kirghizilor (**5**). **10** *sf* Limbă vorbită de kirghizi (**5**).

kiș-miș *sni* [At: DN³ / E: rs ***кишмиш***] Soi de viță de vie originar din Asia, cu ciorchinii răsfirați și boabe alungite, albe sau negre, fără semințe, folosit la producerea stafidelor.

kithara *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: ger ***Kithara***] Instrument muzical cu coarde din Grecia antică, asemănător cu lira.

kithared *sm* [At: DN³ / Pl: *~ezi* / E: cf ger *Kitharöde*, gr *κιθαραοιδός*] **1** Nume dat lui Apolo, conducătorul corului muzelor, care cânta cu kithara. **2** Rapsod care cânta și cu kithara.

kitsch *sn* [At: DN³ / P: *chici* / Pl: *~uri* / E: ger ***Kitsch***] **1** Obiect decorativ de prost gust. **2** Reproducere de proastă calitate (și în număr mare de exemplare) a unei opere de artă. **3** (Pex) Obiect de proastă calitate.

kitschizare *sf* [At: DEX² / P: *chici~* / Pl: *~zări* / E: ***kitsch***] (Rar) **1** Denaturare a artei. **2** Falsificare a unui obiect de artă.

kiwi [At: DN³ / E: fr ***kiwi***, eg ***kiwi*** (fruit)] **1** *sfi* Pasăre acarinată din Noua Zeelandă, pe cale de dispariție, înaltă de cca 30 cm, cu aripile atrofiate, lipsită de claviculă, care se hrănește cu larve de insecte și duce o viață nocturnă (*Apterix australis*). **2** *sni* Fruct comestibil al plantei *Actinidia chinensis* din Asia, cu formă ovală, de mărimea unui măr mijlociu, cu miezul verde, cărnos, acrișor și cu coaja pufoasă, verde-maronie. **3** *sni* Suc obținut din fructul kiwi (**2**).

klingerit *sn* vz ***clingherit***

klinker *sn* vz ***clinker***

klippă *sf* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr, eg ***klippe***] (Glg) Bloc de rocă de mari dimensiuni, izolat, deosebit de rocile din jur.

knesset *sns* [At: DEX² / S și: *~sseth* / Pl: *~e* / E: eg ***knesset***] Parlament unicameral al statului Israel.

knock-down *sn* vz ***cnocdaun***

knock-out *sn* vz ***cnocaut***

know-how *sn* [At: DEX² / P: *nău-hau* / Pl: (rar) *~uri* / E: eg ***know-how***] Ansamblu al informațiilor și al experienței privind un nou proces tehnologic și modul de exploatare a unor utilaje noi.

koala *sfi* [At: DN³ / P: *ko-a~* / E: fr ***koala***] Animal cățărător din ordinul marsupialelor, care trăiește în Australia.

kobold *sm* [At: DN³ / Pl: *~lzi* / E: fr ***kobold***, ger ***Kobold***] Demon familiar sau spiriduș din mitologia germanică, considerat adesea ca păzitor al metalelor prețioase din pământ.

koca *smi* vz ***coca***

kohol *sns* [At: DN³ / E: fr ***kohol***] Sulfură de antimoniu, folosită de orientali ca fard pentru ochi și împotriva oftalmiilor.

koine *sfi* [At: DEX² / E: fr ***koiné***] (Lin) **1** Variantă lingvistică servind comunicării între vorbitori de dialecte sau graiuri diferite. **2** Limbă comună. **3** Limbă comună indo-europeană.

kola *smi* vz ***cola***

kollergang *sn* vz ***colergang***

koto *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***koto***] Instrument muzical oriental format dintr-o cutie de rezonanță plată, de formă rectangulară, pe care sunt întinse coarde.

kraft *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Kraft***] Hârtie foarte solidă, utilizată pentru ambalaje, izolări etc.

krakoviak *sn* vz ***cracoviac***

kremlinologist *sm* [At: MDA ms / Pl: *~iști* / E: eg ***kremlinologist***] (În terminologia politică americană) Observator și analist al acțiunilor politice de la Moscova.

krennerit *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***krennérite***, eg ***krennerit***] (Min) Minereu aurifer.

kripton *sns* [At: DN³ / E: fr ***krypton***] Element chimic din familia gazelor nobile, incolor, inodor și insipid.

kronprinz *sm* [At: DN³ / P: *~prinț* / Pl: *~i* / E: ger ***Kronprinz***] **1** (În trecut, în Germania și în Imperiul Habsburgic) **2** Titlu purtat de moștenitorul tronului. **3** Persoană care avea acest titlu.

kumite *sfi* [At: MDA ms / E: jap ***kumite***] (În karate) Luptă liberă.

kung-fu *sni* [At: MDA ms / E: fr ***kumg-fu***] Stil de arte marțiale chinez, asemănător cu karate.

kurd, ~ă [At: DEX² / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***kurde***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparține unui popor care trăiește în Turcia, Iran, Irak, Siria, Afganistan și Pakistan, precum și în câteva regiuni din fosta U.R.S.S. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din regiunile aparținând poporului kurd (**5**). **5** *smp* Popor care trăiește în Kurdistan. **6-7** *a* Care aparține (Kurdistanului sau) kurzilor (**1**). **8-9** *a* Referitor la (Kurdistan sau) la kurzi (**1**). **10-11** *a* Caracteristic Kurdistanului sau kurzilor (**1**). **12** *sf* Limbă vobită de kurzi (**1**).

kuweitian, ~ă [At: DEX² / P: *~vei-ti-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***kouweïtien***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Kuweitului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Kuweit. **5** *smp* Popor care trăiește în Kuweit. **6-7** *a* Referitor (la Kuweit sau) la kuweitieni (**1**). **8-9** *a* Care aparține (Kuweitului sau) kuweitienilor (**1**). **10-11** *a* Caracteristic (Kuweitului sau) kuweitienilor (**1**).

kyat *sm* [At: DN³ / P: *chi-at* / Pl: *~ați* / E: fr ***kyat***] Unitate monetară din Birmania.

kyrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: gr ***κιρία***] **1** (Îs) ~ *eleison* Invocație a divinității adoptată în cultul creștin. **2** Parte a misei care se deschide prin kyrie (**1**). **3** (Muz) Început al unei invocații într-o misă cântată.

kyudo *sni* [At: MDA ms / E: fr ***kyudo***] Artă a trasului cu arcul la japonezi.

L

l *smi* **1** A cincisprezecea literă a alfabetului românesc. **2** Sunet corespunzător acestei litere, consoană anteropalatală laterală.

la^1 *pp* [At: COD. VOR.^{2} 20^v/10 / E: ml ***illac***] **1** Exprimă direcția unei mișcări, a unei acțiuni *A luat-o la dreapta* Si: *către, spre.* **2** Precizează punctul de destinație al unei mișcări, al unei acțiuni *S-a dus la el.* **3-4** Cu elipsa verbului, poate exprima (un îndemn sau) o poruncă *La drum! La stânga!* **5** Precizează limita în spațiu *Apa i-a ajuns la umeri.* **6** (Precedat de verbele „a rămâne", „a reduce" sau „a ajunge") Exprimă o limită abstractă, conceptuală *A reduce la absurd.* **7-8** (Mat; îs) *A aduna ~, a împărți ~* Precizează valoarea (căreia i se adaugă un număr sau) la care se împarte un număr *Adunăm trei la patru.* **9** Arată distanța *Stă la trei metri de el.* **10** Arată poziția *Han la răscruce.* **11** Exprimă locul unde se găsește ceva, unde are loc o acțiune *Locuiește la munte.* **12** Precizează obiectul la care se atașează ceva *Înhamă caii la căruță.* **13** Arată sursa de căldură *S-a încălzit la sobă.* **14** Precizează un reper temporal *Plecăm la ora cinci.* **15** Circumscrie un interval temporal *La șapte zile a născut.* **16** Arată periodicitatea unei repetări *O dată la patru ani.* **17** Exprimă scopul unei acțiuni *S-a dus la vânătoare.* **18** (Îlav) **~ ce?** În ce scop? **19** Exprimă cauza unei acțiuni *Tresărea la orice zgomot.* **20** Precizează modalitatea de desfășurare a acțiunii *Aleargă la galop.* **21** (Îe) **~ preț(ul) de...** În schimbul prețului de... **22** Exprimă unitatea de măsură *Se vinde la kilogram.* **23** Exprimă un raport între două mărimi proporționale *Mergea cu 160 km la oră.* **24** Arată instrumentul *Cântă la pian.* **25** Exprimă relația între o calificare și realitatea la care se referă *E rău la suflet.* **26** (Pop; înlocuind genitivul) Arată posesia *În casă la om.* **27** (Pfm; înlocuind genitivul) Exprimă referința la beneficiarul unei acțiuni *Împărțea bomboane la copii.* **28** Arată o cantitate foarte mare, nedeterminată din ceva *A făcut la plăcinte...* **29** Exprimă aproximația *Erau (ca) la 30 de oameni.* **30-31** (Îc) **De ~** Precizează (spațial sau) temporal punctul de plecare al unei acțiuni *Doarme de la prânz.* **32** (Îac) Exprimă proveniența *Flori de la munte.* **33** (Îac) Precizează apartenența unui element la un întreg *Scârțâie cumpăna de la fântână.* **34** (Îac) Precizează exact momentul *Ședința de la ora 12.* **35** (Îlav) **De ~ o vreme** Începând cu un moment dat. **36-37** (Îc) **Pe ~** Exprimă aproximația (spațială sau) temporală *Vine pe la prânz.* **38-39** (Îc) **Până ~** Exprimă punctul de reper final (spațial sau) temporal *Așteaptă până la vară.* **40** Exprimă o limită abstractă *Îl chinuie până la exasperare.* **41** (Îlav) **Până ~ unul** Absolut toți. **42** (Îvp; îe) **A fi de credință ~ cineva** A avea credit, trecere la cineva. **43-44** (Pfm; îe; îlav) **(A fi) floare ~ ureche** (Este) foarte ușor de realizat. **45-46** (Pfm; îae; îlav) (Este) fără importanță. **47** (Îe) **A ura ~ mulți ani!** A dori cuiva să trăiască încă mulți ani. **48** (Îlav) **~ anul** (sau **~ vară, ~ noapte** etc.) În cursul unui interval de timp precizat, situat în viitor. **49** (Pfm; îlav) **~ Paștele cailor** (sau **~ sfântul așteaptă, ~ moșii ăi verzi** sau **~ anul și ~ mulți ani**) Niciodată. **50** (Urmat de precizarea unității temporale) Aproximează distanța pe baza intervalului temporal în care se desfășoară deplasarea *La două ore de București.* **51** (Îlav) **De ~ sine** Fără nici o intervenție externă.

la^2 *smi* [At: VALIAN, V. / E: it ***la***] (Muz) **1** A șasea notă din gama do major, considerată ca etalon în stabilirea exactă a sunetelor muzicale. **2** Semn care reprezintă această notă.

la^3 [At: PSALT. HUR. 48^v/14 / V: (reg) ***~ua, láia*** / Pzi: *lau* / E: ml ***lavare***] **1-6** *vrt* (Îvp) A (se) spăla (pe cap). **7** *vt* (Înv) A umezi. **8** *vt* (Pop; îc) **Lă-mă-mamă** Om prost. **9** *vt* (Îac) Om leneș, care se mișcă greoi. **10-11** *vtr* (Mar; Trs) A(-și) unge părul cu o substanță grasă pentru a-i da strălucire. **12-13** *vtr* (Reg) A (se) pieptăna după spălarea părului. **14** *vt* (Reg) A trata părul împotriva paraziților. **15** *vr* (Reg; d. pisici) A-și curăța blana prin lingere. **16** *vt* (Îvr; fig) A dojeni. **17** *vt* (Pop) A spăla rufe. **18** *vt* (Reg) A înălbi firele de tort. **19-20** *vtr* (Pop) A (se) scălda. **21** *vt* (Îvr) A trata cu o soluție, un unguent etc. Si: *a unge.* **22** *vr* (Olt; d. vreme) A deveni nefavorabilă.

lab^1 [At: LB / Pl: **(1-3)** *~uri*, **(1)** *~i* / E: mg ***láb***] **1** *smn* (Trs) Porțiune de teren agricol care poate fi lucrată într-o singură zi Si: *postată.* **2** *sn* (Reg) Porțiune dintr-un gard cuprinsă între doi stâlpi. **3** *sn* Jgheab acoperit cu mușchi sau iarbă.

lab^2 *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: ? / E: ger ***Lab***] (Blg) Enzimă care coagulează laptele Si: *cheag.*

labagiu *sm* [At: GR. S. VII, 117 / Pl: *~ii* / E: ***labă*** + *-agiu*] (Arg) Onanist.

laban *sm* [At: ANTIPA, F. I. 175 / V: (rar) ***~ar*** / Pl: *~i* / E: rs ***лобан***] (Iht) Specie de chefal de culoare cenușie-albăstruie, cu capul mare Si: *chefal-mare* (*Mugil cephalus*).

labar^1 *sm* vz ***laban***

labar^2 *sn* vz ***labarum***

labarum *sn* [At: ALEXANDRESCU, O. I, 79 / V: (rar) ***labar*** / E: lat ***labarum***] Stindard imperial roman purpuriu pe care Constantin cel Mare a pus crucea și monograma lui Iisus Hristos.

labă *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 246 / V: (reg) ***lea~*** / Pl: *~be* / E: mg ***láb***] **1** Parte a piciorului, inferioară gleznei, pe care calcă bipedele și patrupedele. **2** Parte a piciorului pe care calcă păsările. **3** (Pgn) Picior. **4** (Pop; îe) **A pune ~ba pe cineva** A prinde. **5** (Pop; îe) **A pune ~ba pe ceva** A apuca. **6** (Îae) A-și însuși. **7** (Pop; îe) **A avea la ~ pe cineva** sau **a juca în ~be pe cineva** A dispune de cineva. **8** (Pop; îe) **A-i încăpea** (sau **a-i pica, a-i cădea**) **în ~** (sau **în ~be**) A pune mâna pe ceva Si: *a prinde.* **9** (Îae) A ajunge la discreția cuiva. **10** (Pfm; îe) **A pune (pe cineva) cu botul pe ~be** A pune la punct pe cineva, reducându-l la tăcere. **11** (Rar; îe) **A-și pune botul pe ~be** A se resemna. **12** (Pfm; îla) **Cu botul (așternut) pe ~be** Resemnat. **13** (Pop; îe) **A lua în** (sau **la**) **~be (pe cineva)** A bate. **14** (Pop; îe) **A-și mușca ~bele** A se căi amarnic pentru o faptă. **15** (Pop; îe) **A mânca ~be de pui** A purta vorba dintr-un loc în altul. **16** (Îae) A fi indiscret. **17** (Pop; irn; îe) **A se scula în două ~be (împotriva cuiva sau a ceva)** A se revolta. **18** (Pop; îe) **A-și bate ~bele** A pierde timpul. **19** (Teh; îc) **~-de-iepure** Șină curbată care face parte din dispozitivul de schimbare a direcției pe calea ferată. **20** (Mrn; îc) **~-de-gâscă** Nod alcătuit prin legarea a două sau trei parâme. **21** (Bot; reg; îc) **~ba-broastei** Piciorul-cocoșului (*Ranunculus acris*). **22** (Bot; reg; îc)

~ba-găinii Troscot (*Polyganum aviculare*). **23** (Fam; îc) **~ba-gâștei** Scris neglijent, dezordonat. **24** (Atm; înv; îac) Țesut alcătuit din prelungirile fibroase cu care se fixează tendoanele pe oase. **25** (Îac; șîc) **~-de-gâscă** Riduri formate la coada ochiului. **26** (Bot; îac) Lobodă (*Chenopodium album*). **27** (Bot; reg; îac) Antonică (*Chaerophillum aromaticum*). **28** (Bot; Trs; îac) Granat (*Chrysantheum parthenim*). **29** (Bot; reg; îac) Calcea-calului (*Caltha palustris*). **30** (Bot; Trs; îac) Priboi (*Geranium macrorrhisum*). **31** (Bot; reg; îac) Unghia-găii (*Astragalus glycyphyllos*). **32** (Bot; Trs; îac) Coada-racului (*Potentilla anserina*). **33** (Buc; îac) Plantă erbacee cu flori roșii purpurii, așezate câte două pe un peduncul, care crește mai ales prin tufișuri (*Geranium dissectum*). **34** (Bot; Ban; îac) Ceapa-ciorii (*Muscari comosum*). **35** (Bot; reg; îac) Zambilă (*Muscari tenuifolium*). **36** (Bot; reg; îac) Porumbel (*Muscari botroydes*). **37** (Bot; Trs; îc) **~ba-lupului** Talpa-gâștei (*Leonurus cardiaca*). **38** (Bot; reg; îc) **~ba-ursului, ~ba-mâței** Pedicuță (*Lycopodium clavatum*). **39** (Bot; reg; îc) **~ba-mâței, ~ba-ursului** Burete-de-conopidă (*Ramaria coralloides*). **40** (Bot; reg; îc) **~ba-mâței** Barba-caprei (*Ramaria flava*). **41** (Bot; reg; îac) Drobușor (*Isatis tinctoria*). **42** (Bot; reg; îac) Parpian (*Antenaria dioica*). **43** (Bot; reg; îac) Măceș (*Rosa canina*). **44** (Bot; reg; îac) Crețișoară (*Dryodon coralloides*). **45** (Bot; îrg; îc) **~ba-pisicii** Siminoc (*Gnaphalium uliginosum*). **46** (Bot; reg; îc) **~ba-ursului** Specie de ciuperci comestibile din genul *Clavaria*, cu corpul cărnos și ramificat Si: *iarba-ursului* (*Ramaria aurea*). **47** (Bot; reg; îac) Specie de ciuperci comestibile din genul *Clavaria*, cu corpul cărnos și ramificat (*Ramaria condensata*). **48** (Bot; reg; îac) Plăcinta-porcului (*Heracleum palmatum*). **49** (Bot; reg; îac) Cucuruz (**24**) (*Petasites albus*). **50** (Bot; reg; îac) Brădișor (**7**) (*Lycopodium selago*). **51** (Bot; Olt; îac) Piciorul-caprei (*Aegopodium podagria*). **52** (Bot; Trs; îac) Ferigă (*Dryopteris fillix-mas*). **53** (Îrg; îac) Plantă cu rădăcina pivotantă care se cultivă pentru căpățâna ei comestibilă (*Sium sisarum*). **54** (Bot; îvr; îac) Talpa-ursului (*Acanthus longifolius*). **55** (Bot; înv; îc) **~ba-ursului-(de-munte)** Brânca-ursului (*Heracleum sphondylium*). **56** (Bot; reg; îc) **~ba-ursului-roșie** Brusture (**5**) (*Petasites hybridus*). **57** (Pgn) Apendice de artropod. **58** (Reg) Încheietură a piciorului calului. **59** (Cu determinări) Model pentru ouăle încondeiate. **60** (Îlav) **În** (sau **pe**) (**patru**) **~be** De-a bușilea. **61** Parte a piciorului omului de la gleznă la degete. **62** (Rar) Urmă lăsată de talpa piciorului. **63** (Reg) Parte a ciorapului care acoperă piciorul de la gleznă în jos. **64** (Dep) Mână. **65** (Dep) Palmă. **66** (Pfm; îe) **A da cuiva peste ~be** A admonesta o persoană obraznică. **67** (Pfm; îe) **A bate ~ba** A-și strânge mâna în semn de înțelegere. **68** Lovitură dată cuiva cu mâna. **69** (Reg; dep) Picior mare. **70** (Reg; îs) ~ *de picior* Patină confecționată dintr-o scândură cu ținte. **71** (Îrg) Ramificație aeriană a rădăcinii plantelor. **72** (Arg; lpl) Cizme. **73** (Arg; lpl) Pantofi. **74** (Arg; lpl) Ghete. **75** (Arg) Cifra cinci. **76** (Arg; îs) *Fratele ~bei* Cifra patru. **77** (Arg; îlv) **A face ~ba** A fura. **78** (Arg; îal) A se masturba. **79** (Buc) Întăritură din lemne, pietriș, crengi etc., de o parte și de alta a pârâului, aproape de maluri. **80** (Olt) Pană fixată în fusul pivei, care ridică ciocanul. **81** (Reg) Leucă. **82** (Reg) Fiecare dintre cele două mânere ale cleștelui. **83** (Reg) Fiecare din cele două vârfuri ale scoabei. **84** Leaț provizoriu cu care se fixează grinzile și amnarii când se alcătuiește scheletul unei case. **85** (Reg) Chingă la căpriori. **86** (Reg) Dispozitiv de fier, în formă de furcă, având rolul de a împinge roata dințată a joagărului. **87** (Tip; iuz) Dispozitiv care apasă hârtia pe litere.

labășel *sn* vz ***laboșel***

labdă[1] *sf* [At: VAIDA / V: (reg) ***laptă*** / Pl: ? / E: mg ***labda***] (Trs) Minge.

labdă[2] [At: ALR I, 1843/578 / Pl: ? / E: cf *lodbă*, ucr *лопа*] (Reg) Stavilă la moară.

labdă[3] *sf* vz ***lopată***

label [At: ENC. AGR. IV, 34 / V: ***~ă***, ***~um*** / Pl: ~*e* / E: fr ***labelle***, lat ***labellum***] (Bot) Petală superioară a corolei orhideelor.

labelă *sf* vz ***label***

labelum *sf* vz ***label***

laberint *sn* vz ***labirint***

labferment *sn* [At: MACAROVICI, CH. 633 / Pl: ~*nți* / E: ger ***Labferment***, fr ***labferment***] (Blg) Enzimă care acționează asupra cazeinei din lapte, producând coagularea acestuia Si: (pop) *cheag*.

labial, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 271/16 / V: (înv) ***~ariu*** / P: ~*bi-al* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***labial***] **1-2** *sf, a* (Lin) (Sunet) articulat cu ajutorul buzelor. **3** *av* Cu ajutorul buzelor. **4** *a* Care aparține buzelor. **5** *a* Referitor la buze.

labialitate *sfs* [At: ROSETTI, I. L. R. I, 62 / E: ***labial*** + *-itate*] (Lin) Caracter distinctiv al sunetelor labiale (**2**).

labializa [At: DR. II, 194 / P: ~*bi-a~* / Pl: ~*zez* / E: fr ***labialiser***] **1-2** *vtr* (Lin) A (se) pronunța printr-o mișcare suplimentară de rotunjire a buzelor. **3** *vt* A determina pronunțarea labială (**2**).

labializare *sf* [At: DR. II, 194 / P: ~*bi-a~* / Pl: ~*zări* / E: ***labializa***] (Lin) Pronunțare a unui sunet cu o mișcare suplimentară de rotunjire a buzelor.

labializator, ~oare *a* [At: GR. S. II, 390 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***labializa*** + *-tor*] (Lin) **1** Care labializează (**1**). **2** Care determină pronunțarea labială (**2**) a unui sunet.

labiariu, ~ie *a* vz ***labial***

labiat, ~ă [At: BARASCH, I. N. 138/18 / P: ~*bi-at* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: fr ***labié***] **1** *a* (D. corole și calicii) Care are forma unei pâlnii cu marginea tăiată în doi lobi principali, așezați unul deasupra altuia ca niște buze. **2** *a* (D. plante) Care are corola și caliciul labiat (**1**). **3** *sf* (Lpl) Familie de plante dicotiledonate cu frunze opuse și cu flori în inflorescențe compuse. **4** *sf* (Șls) Plantă care face parte din familia labiate (**3**).

labie[1] *sf* [At: LM / Pl: ~*ii* / E: lat ***labia***, ger ***Labia***] **1** (Bot) Labiu (**2**). **2** (Atm) Fiecare dintre cele patru elemente constitutive ale vulvei, două mari și două mici, cu rolul de a închide și de a proteja vaginul Si: *buză*.

labie[2] *sf* [At: LEXIC REG. 82 / Pl: ~*ii* / E: nct] (Olt) Capră pentru tăiat lemne.

labil, ~ă [At: BARCIANU / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***labile***, lat ***labilis***] **1** *a* Care se schimbă foarte ușor Si: *instabil*, *nestatornic*, *schimbător*. **2** *a* (Îs) ~ *psihic* Care își schimbă rapid și des starea de spirit. **3** *a* (Teh; d. echilibrul unui sistem fizic) Instabil. **4** *a* (D. sisteme fizice) Care se află într-un echilibru instabil. **5** *av* În mod instabil.

labilitate *sf* [At: CĂLINESCU, B. I. 150 / Pl: (rar) ~*tăți* / E: fr ***labilité***, cf ger *Labilität*] **1** Instabilitate. **2** Comportament schimbător Si: *nestatornicie*. **3** (Fiz) Proprietate a unui sistem fizic de a fi în echilibru instabil. **4** (Blg) Proprietate a materiei vii de a reacționa și de a se adapta la mediu.

labio- [At: DN[3] / P: ~*bi-o-* / E: fr ***labio-***, cf lat ***labia***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (Referitor la) buze. **3-4** (Pronunțat) cu ajutorul buzelor.

labiodental, ~ă [At: GRAUR, I. L. 47 / S și: ~*o-dental* / P: ~*bi-o~* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***labiodentale***] (Lin) **1-2** *sf, a* (Sunet) care se articulează prin atingerea buzei inferioare de dinții incisivi superiori.

labiolectură *sf* [At: DEX-S / P: ~*bi-o~* / Pl: ~*ri* / E: ***labio- + lectură***] Înțelegere a vorbirii numai după mișcarea buzelor.

labiovelar, ~ă [At: PUȘCARIU, L. R. II, 37 / P: ~*bi-o~* / S și: ~*o-v~* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***labiovélaire***] (Lin) **1-2** *sf, a* (Sunet) care se articulează prin atingerea buzei inferioare de vălul palatului.

labirent *sn* vz ***labirint***

labirint *sn* [At: CANTEMIR, HR. 75 / V: (înv) ***~rent***, ***lavi~***, (îrg) ***~berint***, ***laver~*** / Pl: ~*uri*, (înv) ~*e* / E: ngr ***λαβυρίνθος***, lat ***labyrinthus***, fr ***labyrinthe***] **1** Edificiu cu un număr mare de încăperi și galerii în care orientarea și găsirea ieșirii sunt foarte dificile Si: (liv) *dedal*. **2** (Pex) Construcție complicată prin numărul mare al compartimentărilor și prin dispunerea lor. **3** (Fig) Situație complicată, aparent fără ieșire. **4** (Fig) Problemă cu multe posibilități de rezolvare, derutantă. **5** (Fig) Problemă insolubilă. **6** (Fig) Rețea complicată de căi de comunicație, în care orientarea și deplasarea sunt dificile. **7** Parc plantat cu arbuști și străbătut de alei întortocheate în care te poți ușor rătăci. **8** (Atm) Totalitatea cavităților și a organelor care formează urechea internă. **9** (Teh) Dispozitiv astfel compartimentat, încât să micșoreze viteza unui fluid. **10** Dispozitiv alcătuit dintr-o cameră inelară compartimentată, utilizat pentru etanșare

la diferite agregate și instalații. **11** (Min) Instalație alcătuită dintr-un jgheab de lemn, care se folosea la separarea materialelor fine. **12** Capcană pentru pești, formată prin amplasarea de garduri împletite. **13** (Nob) Material foarte dur, incasabil.

labirintic, ~ă *a* [At: CR (1830), 110²/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***labyrinthique***] (Rar) **1** Care aparține labirintului **(1)**. **2** Referitor la labirint **(1)**. **3** Specific labirintului **(1)**. **4** Întortocheat. **5** (Fig) Complicat. **6** (Fig) Șovăitor. **7** (Fig) Nesigur. **8** Care aparține urechii interne. **9** Referitor la urechea internă. **10** Specific urechii interne.

labirintism *sn* [At: C. GANE, TR. V. 10 / Pl: ? / E: ***labirint*** + *-ism*] (Rar) Structură complicată de idei, fapte, împrejurări etc.

labirintită *sf* [At: D. MED. / Pl: *~te* / E: fr ***labyrinthite***] (Med) Inflamație cronică a labirintului **(8)**.

labirintodon *sm* vz ***labirintodont***

labirintodont *sm* [At: COBÎLCESCU, G. 108/23 / V: (înv) ***labirintodon*** / Pl: *~nți* / E: fr ***labyrinthodonte***] **1** (Lpl) Grup de amfibieni fosili din triasic, ai căror dinți au încrețituri sinuoase. **2** (Șls) Animal din grupul labirintodonților **(1)**.

labiu *sn* [At: FLORA R. P. R. V. 53 / P: *~bi-u* / V: ***~m*** / Pl: ? / E: fr, lat ***labium***] **1** (Zlg) Buză inferioară a insectelor și a unor miriapode. **2** (Bot) Fiecare dintre frunzele modificate care alcătuiesc caliciul și corola plantelor labiate **(3)** Si: *labie* **(1)**.

labium *sn* vz ***labiu***

laboare *sf* [At: HELIADE, O. I, 378 / V: ***labor*** *sn*, ***~orie, ~bură*** / Pl: ? / E: lat ***labor***] (Ltî) Muncă grea, istovitoare Si: *osteneală, trudă*.

labor *sn* vz ***laboare***

labora *vt* [At: HELIADE, O. I, 386 / Pzi: *~rez* / E: lat ***laborare***] **1** (Înv; fșa) A lucra pământul. **2** (Fig) A frământa.

laborabil, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***labourable***] (Îvr) Care se poate lucra.

laborant, ~ă [At: CUCIURAN, D. 97/22 / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Laborant***] **1-2** *smf, a* (Persoană) specializată în experiențe și lucrări de laborator. **3** *smf* (Înv) Muncitor agricol Si: (îvr) *agricultor*, (îvr) *laboratoriu²*.

laborator *sn* [At: AR (1834), 108¹/22 / V: (înv) ***~iu***, (îvr) ***~ie*** *sf* / Pl: *~oare*, (îvr) *~ii* / E: lat ***laboratorium***, ger ***Laboratorium***, fr ***laboratoire***] **1-2** Local sau încăpere în care sunt amplasate instalații, aparate și instrumente pentru experiențe, cercetări, lucrări practice, prepararea unor substanțe etc. **3** (Îs) *De ~* Produs prin experiențe, în mod artificial. **4** (Îas) Experimental. **5** (Pex) Loc unde se creează, se întâmplă sau se produce ceva. **6** (Rar) Domeniu de cercetare, de investigație. **7** (Rar) Mijloc de cercetare, de investigație. **8** (Fig) Ansamblu de mijloace, operații și procedee de care se folosește cineva și prin care se obțin anumite rezultate.

laboratorie *sf* vz ***laborator***

laboratoriu¹ *sn* vz ***laborator***

laboratoriu² *sm* [At: HELIADE, O. I, 211 / Pl: *~ii* / E: ***labora*** + *-tor(iu)*, cf fr *laboureur*] (Îvr) Laborant **(3)**.

laborație *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ii* / E: ns cf lat *elaboratio*] (Îvr) **1** Lucrare. **2** Muncă.

laborie *sf* vz ***laboare***

laborios, ~oasă [At: SPIC. I (1841), 28²/10 / P: *~ri-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***laboriosus***, fr ***laborieux***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care lucrează mult Si: *activ, harnic, muncitor, sârguincios*. **3** *a* (D. realizări, creații) Care necesită multă muncă. **4-5** *av, a* (În legătură cu acțiunile oamenilor) (Într-un mod) care presupune mare încordare, efort. **6** *a* (Rar) Contrafăcut.

laboriozitate *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***laboriosité***] Caracter a ceea ce este laborios **(2)** Cf *hărnicie*.

laboror *sm* [At: PROT. — POP., N. D. / Pl: *~i* / E: ns cf fr *laboureur*] (Îvr) **1** Muncitor. **2** Plugar.

laboș *sn* [At: KLEIN, D. / V: ***~ă*** *sf*, ***~e*** *sf*, ***~buș*** / A și: *laboș* / Pl: *~e*, (reg) *~uri* / E: mg ***labas***] (Reg) **1** Vas de bucătărie cu trei picioare, din tablă smălțuită, din fontă, pământ etc., rotund, care servește la prăjit Cf *cratiță, tigaie*. **2** Castron. **3** Frigare.

laboșă *sf* vz ***laboș***

laboșe *sf* vz ***laboș***

laboșel *sn* [At: H X, 163 / V: (reg) ***~băș~***, ***lăb~***, ***lăbăș~*** / Pl: *~e* / E: ***laboș*** + *-el*] **1-6** (Reg; șhp) Laboș **(1-3)** (mic) Si: (reg) *lăbășică* **(1-6)**.

labov *sm* vz ***libov***

labrador¹ *sns* [At: LTR² / E: fr ***labrador***] Mineral din grupul feldspaților, cu reflexe albăstrui și verzi, folosit ca piatră semiprețioasă.

labrador² *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: sp ***labrador***] (Liv) Plugar spaniol.

labrador³ *sm* [At: MDA ms / Pl: *~i* / E: eg ***labrador***] (Șîs *câine de ~*) Rasă de câine originară din Terra Nova, adusă în Anglia de pescarii din Labrador, de talie mijlocie, monocolor alb sau negru, folosit la vânătoare pentru aport sau ca însoțitor al persoanelor cu handicap.

labradorit *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***labradorite***] (Glg) Rocă magmatică efuzivă formată din microlite de labrador¹, întrebuințată ca piatră de construcție.

labreu *sn* [At: ALR I, 1871/295 / Pl: *~eauă* / E: mg ***lábri, lábli***] (Trs) Pieptar.

labroid *sn* [At: J. CIHAC, I. N. 167/7 / Pl: *~e* / P: *~bro-id* / E: fr ***labroïdes***] **1** (Lpl) Familie de pești marini carnivori, cu buzele duble și cărnoase. **2** (Șls) Exemplar din această familie.

labru¹ *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ri* / E: fr ***labre***, lat ***labrus***] Pește marin comestibil, cu corpul viu colorat, care trăiește pe lângă țărmurile stâncoase ale mărilor calde.

labru² *sn* vz ***labrum***

labrum *sn* [At: LM / V: (îvr) ***labru*** / Pl: ? / E: lat ***labrum***] (Zlg) **1** Structură anatomică în formă de buză. **2** Buză superioară la insecte.

labură *sf* vz ***laboare***

laburism *sns* [At: DN³ / E: eg ***labourism***, it ***laburismo***] Doctrină politică cu caracter social-democrat reformist, inițiată în Marea Britanie.

laburist, ~ă [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 10/6 / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***labourist***, it ***laborista***] **1** *a* (Îs) *Partid ~* Partid politic de orientare social-democrată din unele țări anglofone. **2-3** *smf, a* (Membru) al unui partid laburist **(1)**. **4** *a* Referitor la partidul laburist **(1)**. **5** *a* Specific partidului laburist **(1)**.

labuș¹ *sm* [At: H II, 11 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Buruiană nedefinită mai îndeaproape.

labuș² *sn* vz ***laboș***

lac¹ *sn* [At: (a. 1468) ap. DLR ms / Pl: *~uri*, (reg) *lace* / E: ml ***lacus***] **1** Întindere mare de apă stătătoare, situată într-o depresiune, aflată uneori în legătură cu o mare sau cu un râu Vz *heleșteu, iaz*. **2** (Îs) *~ de acumulare* Lac¹ **(1)** artificial realizat prin construirea unui baraj pe albia unui râu, în scopul formării unei rezerve de apă. **3** (Reg; îs) *Bubă de ~* Cancer **(1)**. **4** (Îlav) **~ de sudoare** (sau **de năduseală, de apă**) Ud de transpirație. **5** (Pfm; îe) **A sări** (sau **a cădea, a da, a nimeri** etc.) **din ~ în puț** A trece dintr-o situație grea în alta și mai grea. **6** Baltă. **7** (Reg) Suprafață de apă liniștită pe cursul unui râu, fluviu etc., unde se construiesc plute. **8** (Îvr) Lagună. **9** (Îvr) Apă stătută. **10-11** (De obicei cu determinări) Mare² **(1)** sau altă cale navigabilă dominată de forța navală a unui stat sau inclusă în zona de ocupație a unui imperiu. **12** (De obicei cu determinări în genitiv sau udp „de") Cantitate mare de lichid, de materie topită etc. **13** (Nob) Rezervor de produse petroliere.

lac² *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri* / E: fr ***laque***, ger ***Lack***, lat ***lacca***] **1** Soluție obținută prin dizolvarea într-un solvent volatil a unor rășini, uleiuri, a nitrocelulozei etc., care, după aplicarea pe o suprafață, formează o pojghiță transparentă dură, protejând obiectele împotriva agenților externi și conferindu-le un aspect plăcut, proprietăți electroizolante etc. **2** Preparat obținut prin amestecul lacului² **(1)** cu un colorant. **3** (Rar; șîs *piele de ~*) Piele sau imitație de piele acoperită cu un strat de lac² **(1)**. **4** (Reg) Smalț. **5** (Șîs *~ japonez, ~ de Japonia, ~ de China*) Rășină neagră sau roșie secretată de unele specii de arbori care cresc în Extremul Orient. **6** Preparat obținut din lac² **(5)** și utilizat în arta decorativă. **7** (Pex) Material, obiect acoperit cu lac² **(6)**. **8** Substanță cleioasă secretată de unele insecte din sudul Asiei pe care o depun pe ramurile copacilor. **9** Substanță colorantă pe bază de oxid de aluminiu folosită în pictură.

lac[3] *sn* [At: URECHE, L. 130 / Pl: *~uri* / E: ngr **λάκκος**] (Înv) Groapă.
lacai *smi* [At: N. COSTIN, ap. LET[2]. II, 64 / E: mg *lakáj*, ger *Lakai*] (Înv) Lacheu (1).
lacastău *s* vz *licastău*
lacată *sf* [At: (a. 1640) PANAITESCU, O. Ț. 170 / A: nct / Pl: ? / E: slv **лакатя**] (Îvr) Unitate de măsură a lungimii nedefinită mai îndeaproape.
lacatiță *sf* vz *locotiță*
lacază *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr *laccase*] Enzimă oxidantă care se găsește în sfeclă, morcovi, fructe etc.
lacăt *sn* [At: VARLAAM, C. 88 / V: (îrg) *~ă* *sf* , *lăcat*, (reg) *lăcăt*, *locat*, *locot* / A și: *~căt* / Pl: *~e*, (reg) *lăcate*, *lăcaturi*; (rar, *sm*) *~ăți* / E: mg *lakat*] **1** Încuietoare alcătuită dintr-un corp care conține mecanismul de încuiere cu cheia și o toartă care se petrece prin două belciuge, unul prins în partea fixă și altul în cea mobilă a obiectului care trebuie închis. **2** (Îlav) **Sub ~** Încuiat. **3** (Pfm; îe) **A ține** sau **a avea**, **a pune ~ la gură** ori **gurii** sau, rar, **a ține ~ul asupra gurii** A-și impune tăcere. **4** (Îe) **A pune sub ~** A încuia. **5** (Îe) **A fi cheia și ~ul** A fi elementul esențial, de prim ordin într-o problemă. **6** (Pop; îe) **A ține sub trei ~e și șapte peceți** sau **a păstra cu nouă ~e** A manifesta mare grijă pentru siguranța a ceva sau a cuiva. **7** (Reg; îe) **A pune ~ pe ceva** A pune stăpânire pe ceva. **8** (Îvr; îe) **A-i pune ~ (cuiva)** A obliga, a sili pe cineva să facă ceva. **9** (Fig) Obstacol. **10** (Reg) Capcană pentru prins pește.
lacată *sf* vz *lacăt*
lacău[1] *sm* [At: CHEST. II. 8/276 / Pl: *~ăi* / E: mg *lakó*] (Trs) Chiriaș.
lacău[2] *sn* vz *lăcău*
lace *a* vz *laș*
lacedemonez, ~ă *smf* [At: ASACHI, S. L. 191 / Pl: *~i*, *~e* / E: *lacedemonian* css] Lacedemonian (1).
lacedemonian, ~ă [At: CONTEMPORANUL, VI, 4 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni*, *~iene*, (rar) *~neni*, *~nene* / E: fr *Lacédémonien*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care făcea parte din populația de bază a vechiului oraș grecesc Lacedemona Si: *lacedemonez*, *lachedemon*, *spartan*. **3-4** *a* Referitor (la orașul Lacedemona sau) la locuitorii lui. **5-6** *a* Specific (orașului Lacedemona sau) locuitorilor lui. **7-8** *a* Care provine (din orașul Lacedemona sau) de la locuitorii lui.
lacera *vt* [At: PROT. – POP., N. D. / Pzi: *~rez* / E: lat *lacerare*, fr *lacérer*] (Liv) A rupe în bucăți Si: *a sfâșia*.
lacerare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: *lacera*] (Liv) Rupere în bucăți Si: *sfâșiere*, (liv) *lacerație*.
lacerat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 343 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *lacera* cf lat *laceratus*, fr *lacéré*] **1** (D. frunze, petale, sepale etc.) Cu marginile crestate neuniform. **2** (Liv) Rupt în bucăți.
lacerație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat *laceratio*, fr *lacération*] (Liv) Lacerare.
lacerațiune *sf* vz *lacerație*
lacernă *sf* [At: LM / Pl: *~ne* / E: lat *lacerna*, cf fr *lacerne*] Manta largă, deschisă, pe care o purtau romanii peste togă și care se prindea cu o agrafă la gât.
lacertilian *sm* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ieni* / E: fr *lacertilien*] **1** (Lpl) Subordin de reptile ovipare, cu capul alungit și acoperit cu solzi. **2** (Șls) Reptilă din subordinul lacertilianelor (1).
lachedemon, ~ă [At: GOLESCU, E. 240/4 / V: *~eu* / Pl: *~i*, *~e* / E: ngr **λακεδαίμων**, lat *Lacedemonius*] (Îvr) Lacedemonian (1).
lachedemoneu *smf* vz *lachedemon*
lacherdă *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 13 / Pl: *~de* / E: ngr **λακέρδα**] **1** Produs alimentar obținut din carne de pește, prin sărare și afumare. **2** (Pex) Pește marin (de obicei pălămidă[3] sau ton[2]) din care se prepară lacherda (1).
lacheu *sm* [At: BELDIMAN, ap. GCR II, 244v/2 / Pl: *~ei* / E: fr *laquais*] **1** Valet îmbrăcat în livrea, în casele aristocratice Si: (înv) *lacai*. **2** (Fig) Persoană servilă, slugarnică. **3** (Fig) Persoană care se manifestă ca o unealtă a intereselor cuiva.
lachirui *vt* [At: LM / Pzi: *~esc* / E: ger *lackieren*] (Reg) A lăcui.

laciniat, ~ă *a* [At: LM / P: *~ni-at* / Pl: *~ați*, *~e* / E: lat *laciniatus*, fr *lacinie*] (Bot; d. frunze, petale etc.) Care prezintă crestături adânci și înguste.
lacinie *sf* [At: GRECEANU, FL. 249 / Pl: *~ii* / E: lat *lacinia*] (Bot) Diviziune îngustă a unei frunze, petale etc.
lacio *av* [At: PAMFILE, J. 138 / S și: *la cio* / A: nct / E: rrn *la cio*] (Reg) Bine.
laciță *sf* vz *lățiță*[1]
laciu vz *ilaciu*
lacium *sn* vz *lagum*
lacman *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: nct] (Rar) Pilot[1].
lacmu *sn* vz *lacmus*
lacmus *sn* [At: ENC. ROM. / V: (reg) *lacmu* / S și: *lakmus* / / E: ger *Lakmus*] (Grr) Turnesol.
lacom, ~ă [At: VARLAAM, C. 278 / V: (îrg) *~cum* *a* / Pl: *~i*, *~e* / E: slv **лакомъ**] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care mănâncă (și bea) cu o poftă exagerată Si: *mâncăcios*. **3** *av* (În legătură cu verbele *a bea*, *a mânca* etc.) Cu poftă. **4** *a* (Îvr; d. ramuri altoite) Care se dezvoltă excesiv. **5** *a* (D. oameni) Care este dominat de imboldul de a acapara cât mai mult Si: *ahtiat*, *avid*, *rapace*, (înv) *hapsân*, (rar) *lăcomit*, (pop) *hrăpăreț*, *lăcomos*. **6** *a* (Fig; udp „la", „de", „după") Avid. **7** *a* (Pex) Devorant.
laconesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, I. I. II, 63 / Pl: *~ești* / E: *laconic* css] (Îvr) Laconic (1).
laconește *av* [At: CANTEMIR, I. I. I, 143 / E: cf *laconicește*] (Îvr) În mod laconic (1).
laconic, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *laconique*] **1** *a* (D. exprimare, stil, texte etc.) Care se exprimă în puține cuvinte Si: *concis*, (îvr) *laconesc*, (înv) *laconicesc*, *lapidar*, *succint*. **2** *a* (D. oameni) Care vorbește puțin și la obiect. **3** *av* Concis.
laconicesc, ~ească *a* [At: GHERASIM, IST. 132[2] / Pl: *~ești* / E: *laconic* + *-esc*] (Înv) Laconic (1).
laconicește *av* [At: MOLNAR, I. 236 / E: *laconic* + *-ește*] (Înv) Laconic (3).
laconism *sns* [At: VĂCĂRESCUL, GR. 154/13 / E: cf *laconic*] Concizie.
laclu *i* [At: ODOBESCU, S. I, 206 / E: fo] (Înv) Cuvânt care exprimă jalea, durerea.
lacoviște *sf* vz *lăcoviște*
lacramă *sf* vz *lacrimă*
lacră *sf* vz *raclă*
lacrăcioară *sf* vz *lăcrăcioară*
lacrâmă *sf* vz *lacrimă*
lacrema *v* vz *lăcrima*
lacremat, ~ă *a* vz *lăcrimat*[2]
lacremator *sn* vz *lacrimatoriu*
lacrematoriu *sn* vz *lacrimatoriu*
lacremă *sf* vz *lacrimă*
lacremioară *sf* vz *lăcrimioară*
lacrima *v* vz *lăcrima*
lacrimal, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 107/14 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *lacrymal*] **1** Care se referă la lacrimi. **2** (Îs) *Glandă* sau (înv) *ghindură* *~ă* Glandă din cavitatea orbitală care produce lichidul care umezește ochiul. **3** (Îs) *Sac ~* Formație anatomică sub formă de pungă, care comunică în partea inferioară cu canalul lacrimal, având rolul unui rezervor în care se scurg lacrimile. **4** (Îs) *Canal ~* Canal prin care lichidul produs de glandele lacrimale se scurge din orbita ochiului în partea posterioară a cavității bucale. **5** (Fig) Care impresionează până la lacrimi.
lacrimare *sf* vz *lăcrimare*
lacrimator *sn* vz *lacrimatoriu*
lacrimatoriu *sn* [At: ASACHI, S. L. II, 286 / V: *~remator*, *~rem~*, *lacrimator*, (înv) *~măt~* / Pl: ? / E: fr *lacrymatoire*] (În antichitatea romană) Vas de ceramică sau de sticlă, de mici dimensiuni, cu formă alungită, care se punea, cu uleiuri parfumate, în morminte și despre care se credea că păstrează lacrimile celor apropiați defunctului.

lacrimă *sf* [At: PSALT. HUR. 47^r/13 / V: (reg) *~ramă*, (îrg) ***~rămă, ~remă, lăcrămă*** / Pl: *~mi* / E: ml ***lacrima***] **1** Secreție lichidă, incoloră, sărată, alcalină, produsă de glandele lacrimale, care umezește suprafața globilor oculari și care se poate scurge în afară, în urma unor tulburări în starea psihofizică a omului. **2** (Îlav; pe lângă verbe ca „a cere", „a spune", „a se ruga") **Cu ~mi (fierbinți** sau **de sânge,** (înv) **crunte)** Cu mare durere. **3** (Îlav) **În ~mi** Plângând de bucurie, de durere etc. **4** (Îlav) **Până la ~mi** Până la cel mai înalt grad de înduioșare, de emoție etc. **5** (Îe) **A vărsa ~mi fierbinți** sau (pop) **de sânge** sau **a vărsa șiroaie** (sau, înv, **râu, pârâu) de ~mi,** (îvp) **a plânge cu ~mi fierbinți** (sau **de sânge**), (fam) **a plânge cu zece rânduri** (sau **cu șiroaie**) **de ~mi** A plânge cu mare durere. **6** (Îe) **A râde cu ~mi** A râde cu poftă. **7** (Fam; îs) *~mi de crocodil* Plâns prefăcut. **8** (înv; lpl) Rugăminți fierbinți (însoțite de lacrimi). **9** (Fig) Picătură. **10** (Mgî; fig; lpl) Bunuri în stare lichidă. **11** (Fig; lpl) Tristețe. **12** (Bot; Trs; îc) **~ma-** (sau **~mile-**)**miresii** ori **~mile-lui-Hristos** Tremurătoare (*Briza media*). **13** (Bot; reg; îc) **~mile-Elenei** Iarbă-mare (*Inula helenium*). **14** (Bot; reg; îc) **~mile-lui-(Iisus)-Hristos** Inima-Domnului (*Dicentra spectabilis*). **15** (Bot; reg; îc) **~mile-Maicii-Domnului** Specie de graminee (*Coix lacryma-jovi*). **16** (Mol; îac) Varietate de struguri cu boabe mărunte, dese, lucioase, de culoare albă-gălbuie. **17** (Bot; reg; îc) **~cerului** Planta *Lapis specularis*.

lacrimător, ~oare *a* vz ***lăcrimător***

lacrimătoriu *sn* vz ***lacrimatoriu***

lacrimioară *sf* vz ***lăcrimioară***

lacrimogen, ~ă *a* [At: DA II$_2$ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lacrymogène***] **1** (D. substanțe) Care provoacă secreția lacrimilor. **2** (Fig; irn sau dep; d. creații, manifestări etc. ale oamenilor) Care emoționează ușor, producând plânsul cu mijloace facile.

lacrimogenitate *sf* [At: CĂLINESCU, B. I. 61 / E: ***lacrimogen*** + *-itate*] (Rar) **1** Producere a lăcrimării. **2** Însușire de a produce plânsul (cu mijloace facile).

lacrimos, ~oasă *a* vz ***lăcrimos***

lacrimoso *av* [At: ENC. ROM. / P: *~mozo* / E: it ***lagrimoso***] (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Trist.

lacrimozitate *sf* [At: CĂLINESCU, C. N. 52 / Pl: *~tăți* / E: ***lăcrima*** + *-itate*] (Rar) Lăcrimare.

lacșă *sf* vz ***lașcă***

lactacidemie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***lactacidémie***] Prezență a acidului lactic în sânge Si: *lacticemie*.

lactalbumină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 631 / Pl: *~ne* / E: fr ***lactalbumine***] Albumină prezentă în lapte.

lactamă *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~me* / E: fr ***lactame***, ger ***Laktam***] (Chm) Compus organic obținut prin deshidratarea internă, la încălzire, a unor aminoacizi, folosit ca materie primă pentru fabricarea unor fibre sintetice.

lactariu *sn* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***lactarium***, lat ***lactarium***] (Med) Centru de colectare și distribuire a laptelui de mamă.

lactat^1 *sm* [At: LM / Pl: *~ați* / E: fr ***lactate***] **1** Sare a acidului lactic. **2** (Far; îs) *~ de calciu* Sare de calciu a acidului lactic, folosită în tratamentul spasmofiliei, tetaniei, rahitismului etc.

lactat^2, ~ă [At: COSTINESCU / V: (îrg) ***lăp~*** *a* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***lacté***] **1** *a* (Rar; d. lichide) Care are culoarea și consistența laptelui Si: *lăptos*. **2** *a* (Îdt; îs) *Calea ~ă* Calea Lactee. **3** *a* (D. diete, regimuri alimentare) În care hrana principală sau exclusivă este laptele cu derivatele lui. **4-5** *snp, a* (Șîs *produse ~e*) (Produse) fabricate pe bază de lapte. **6** *a* (Îs) *Făina ~ă* Amestec de lapte condensat și făină de grâu, întrebuințat în special pentru alimentarea sugarilor.

lactație *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 313 / V: (îvr) ***~iune, lapt~, laptațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***lactation***, lat ***lactatio, -onis***] **1** Alăptare. **2** Perioadă în care o mamă își alăptează copilul Si: (îvr) *alăptare*. **3** Proces de formare și de secreție a laptelui prin glandele mamare ale femelelor mamiferelor.

lactațiune *sf* vz ***lactație***

lactază *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***lactase***] (Blg) Enzimă care transformă lactoza în glucoză și galactoză.

lactenină *sfs* [At: LTR^2 / E: nct] Substanță inhibitoare pentru microorganisme, existentă în laptele crud.

lactescent, ~ă *a* [At: MAN. SĂNĂT. 200/15 / V: (îvr) ***lapt~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***lactescent***, lat ***lactescens, -ntis***] (Rar; d. lichide) **1** Care are aspect lăptos. **2** Care conține un suc lăptos.

lactescență *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: fr ***lactescence***] (Rar) Stare a unui lichid lactescent.

lacteu, ~ee *a* [At: GENILIE, G. 73/18 / V: (îvr) ***~tiu, ~ie*** / Pl: *~ee* / E: fr (voie) ***lactée***, lat (via) ***lactea***] **1** (Ast; îs) *Calea ~ee* Brâu luminos care se vede noaptea de la un capăt la celălalt al bolții cerești Si: *Calea-Laptelui, Calea-Robilor*, (pop) *Calea lui Traian*, (înv) *Calea Lactată*. **2** (Atm; îvr; îs) *Vene ~ee* Fiecare dintre formațiile tubulare închise prin care circulă limfa în organism.

lactic, ~ă *a* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lactique***] **1** (Îs) *Acid ~* Acid organic care se găsește în laptele acru, în murături etc. **2** (Îs) *Bacil ~* Bacil din genul lactobacillus, caracteristic florei bacteriene digestive la mamifere, care transformă lactoza în acid lactic Si: *lactobacillus*. **3** (Îs) *Fermentație ~ă* Transformare a lactozei în acid lactic de către bacilii lactici. **4** (Rar) Care se referă la lapte.

lacticatium *s* [At: BIANU, D.S. / Pl: ? / E: nct] Masă moale obținută din lactucarium.

lacticemie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***lacticémie***] (Med) Lactacidemie.

lactifer, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (îvr) ***lapt~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lactifère***, lat ***lactifer, -a, -um***] **1** (Atm; d. canale) Care conduce laptele spre exterior Si: *galactofor*. **2** (Bot; înv; d. plante) Care secretă un suc lăptos. **3** (Îvr; îs) *Produse ~e* Produse lactate.

lactiu, ~ie *a* vz ***lacteu***

lacto^1- [At: FORM. CUV. I. 146 / E: fr ***lacto-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Cu lapte. **2** Pentru lapte. **3-4** (Referitor la) lapte.

lacto^2 *si* [At: L. ROM. 1974, 73 / E: ***lacto(bar)***] (Fam) Lactobar.

lactobacil *sm* vz ***lactobacillus***

lactobacillus *sm* [At: LTR^2 / V: ***~bacil*** / E: fr ***lactobacillus***] Bacil lactic (2).

lactobar *sn, a* [At: DN^3 / S și: *~o-bar* / Pl: *~uri* / E: ***lacto-*** + ***bar***] **1-2** (Local) În care se servesc în special produse lactate.

lactobioză *sf* [At: LTR^2 / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***lactobiose***] (Chm) Lactoză.

lactobutirometru *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~re* / E: fr ***lactobutyromètre***] Butirometru.

lactodensimetru *sn* [At: ENC. ROM. III, 41 / S și: *~o-densimetru* / Pl: *~re* / E: fr ***lactodensimètre***] (Teh) Instrument pentru determinarea densității laptelui.

lactoduc *sn* [At: DEX-S / Pl: *~uri* / E: fr ***lactoduc***] Conductă specială pentru transportul laptelui.

lactoferment *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***lactoferment***] Ferment extras din sucul gastric al rumegătoarelor, care încheagă cazeina din lapte Si: *cheag, chimozină, labferment*.

lactofermentator *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~oare* / E: fr ***lacto-fermentateur***] Aparat cu ajutorul căruia se stabilește calitatea laptelui.

lactofermentație *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***lactofermentation***] (Rar) Probă de laborator care urmărește modalitățile de coagulare a laptelui.

lactofiltru *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~re* / E: fr ***lactofiltre***] Dispozitiv cu ajutorul căruia se determină impuritățile din lapte.

lactoflavină *sfs* [At: LTR^2 / E: fr ***lactoflavine***] Vitamină B_2, care se găsește în lapte.

lactofruct *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~e* / E: ***lacto^1-*** + ***fruct***] Produs alimentar dietetic, preparat din lapte smântânit, amestecat cu suc de fructe, zahăr etc.

lactogen, ~ă *sn, a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lactogène***] (Blg) **1-2** (Hormon) care stimulează lactația.

lactogenetic, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lactogénétique***] (Blg) Referitor la lactogeneză.

lactogeneză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***lactogenèse***] (Blg) Fenomen de producere naturală a laptelui Si: *galactogeneză*.

lactoglobulină *sf* [At: LTR² / E: fr ***lactogloguline***] Substanță proteică din grupa globulinelor, care se găsește în lapte.

lactometru *sn* [At: BREZOIANU, R. 326/24 / V: (îvr) ***lapt~*** / Pl: *~re* / E: fr ***lactomètre***] Aparat cu ajutorul căruia se determină calitatea laptelui Si: *galactometru*.

lactonă *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: fr ***lactone***] (Chm) Ester rezultat din esterificarea intramoleculară a hidroxiacizilor.

lactoree *sf* [At: DN⁴ / Pl: ? / E: fr ***lactorhée***] Scurgere continuă a laptelui din mameloane.

lactoscop *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***lactoscope***] Aparat de laborator cu care se determină conținutul de grăsimi în lapte.

lactoser *sn* [At: D. MED. / Pl: *~uri* / E: fr ***lactosérum***] Parte lichidă din lapte, rămasă după înlăturarea cheagului.

lactoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***lactothérapie***] Tratament bazat pe utilizarea laptelui, injectat sub piele.

lacto-vegetarian [At: DL / S și: (înv) *~ove~* / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***lacto-végétarien***] **1** *a* (D. diete, regimuri alimentare) Care se compune numai din produse lactate, legume și fructe. **2-3** *smf, a* (Persoană) care exclude carnea din alimentație și consumă numai lapte, produse lactate, legume și fructe. **4-5** *sn* Restaurant în care se consumă (exclusiv sau) în primul rând produse lactate, legume și fructe.

lactoviscozimetru *sn* [At: DN⁴ / Pl: *~re* / E: ***lacto¹- + viscozimetru***] Instrument pentru determinarea gradului de viscozitate a laptelui.

lactoză *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 296 / Pl: *~ze* / E: fr ***lactose***] Substanță organică incoloră, solidă, mai puțin dulce decât zahărul de sfeclă, care, sub acțiunea anumitor bacterii asupra laptelui, se transformă în acid lactic și se folosește ca excipient pentru medicamente și în făinurile alimentare pentru copii Si: *lactobioză*, (pop) *zahăr de lapte*.

lactozemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***lactosémie***] (Med) Prezență a lactozei în sânge.

lactozurie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***lactosurie***] (Med) **1** Prezență a lactozei în urină. **2** Cantitate de lactoză prezentă în urină.

lactucarium *s* [At: BIANU, D. S. / Pl: ? / E: nct] Suc lăptos, cu miros neplăcut și gust amar, extras din lăptucă și care, prin concentrare, dă o masă moale numită lacticatium, folosită la prepararea unor siropuri contra tusei.

lacum, ~ă *a* vz ***lacom***

lacumos, ~ oasă *a* vz ***lăcomos***

lacunar, ~ă *a* [At: PERPESSICIUS, M. III, 235 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lacunaire***] **1** Care prezintă lacune¹(1) Si: (rar) *lacunos*. **2** (Îs) *Spațiu ~* Spațiu gol între granulele din care este constituit solul.

lacună¹ *sf* [At: HELIADE, D. J. 181/40 / Pl: *~ne* / E: fr ***lacune***, lat ***lacuna***] **1** Întrerupere involuntară și penibilă într-un text, în înlănțuirea unor fapte, a unor idei Si: *lapsus* (4). **2** Spațiu gol în interiorul unui corp. **3** (Fig) Ceea ce lipsește pentru ca un lucru să fie bun, desăvârșit Si: *lapsus* (5). **4** (Blg) Cavitate în țesutul celular sau în spațiul intercelular.

lacună² *sf* vz ***lagună***

lacunos, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***lacuneux***] (Rar) **1** Lacunar (1). **2** (D. țesutul celular sau spațiul intercelular) Care prezintă lacune (4).

lacustritate *sf* [At: CĂLINESCU, O. V, 29 / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***lacustru*** + *-itate*] (Rar) Suprafață de teren bogată în lacuri.

lacustru, ~ră [At: LM / V: (înv) ***lăc~*** / Pl: *~uștri, ~re* (înv. *amp*) *~ri* / E: fr ***lacustre***, it ***lacustre*** cf lat *lacustris*] **1** *a* Care aparține lacului¹ (1). **2** *a* Referitor la lac¹ (1). **3-4** *a* Care (trăiește sau) crește în lacuri¹ (1). **5** *a* (Îs) *Locuință* (sau *așezare* etc.) *~ră* Locuință sau așezare clădită pe stâlpi la suprafața apei unor lacuri¹, specifică în epoca preistorică Si: *palafită*. **6-9** *sfp* (Rar) (Plante sau) animale care trăiesc (în sau) lângă lacuri¹ (1). **10-11** *smp, ap* (Oameni) care locuiau, în epoca preistorică, în așezări lacustre. **12** *a* (Ggf; Glg; îs) *Teren* (*șes* sau *depozit*) *~ru* ori *formație ~ră* Formație geologică rezultată din depuneri pe fundul unei ape dulci. **13** *a* (Îvr; îs) *Friguri ~re* Friguri palustre Si: *malarie, paludism*.

ladan *sm* vz ***ladin¹***

ladanum *sm* vz ***ladin¹***

ladă *sf* [At: HALIMA (1783), 172ʳ/32 / V: (îvr) ***~die***, (rar) ***lea~*** / Pl: *lăzi*, (îvr) *~de* / E: ger ***Lade***, mg ***láda***, pn ***ład***] **1** Cutie de diferite dimensiuni, confecționată din carton, lemn, metal etc., cu sau fără capac, folosită la ambalarea, depozitarea, transportarea unor obiecte, mărfuri etc. **2** (Îs) *~ de gunoi* (sau *de gunoaie*) Ladă (1) în care se depozitează și se transportă gunoiul menajer. **3** (Îs) *~ frigorifică* Ladă (1) cu pereți dubli, de obicei metalici, izolați termic, cu un sistem interior de răcire, folosită pentru păstrarea sau pentru transportarea alimentelor. **4** (Îs) *~ de hingheri* Ladă (1) în care sunt închiși și transportați câinii prinși de hingheri. **5** (Arg; îe) **A da lovitura la ~da cu maimuțe** A eșua. **6** (Spc) Vas în formă de ladă (1) în care se cultivă diferite plante. **7** (Îs) *~da păpușarilor* (sau *~da păpușilor*) Ladă (1) folosită ca scenă, în spatele căreia păpușarul mânuiește păpușile Si: (îrg) *hârzob*. **8** Piesă de mobilier din lemn, lungă, cu capac, în care se păstrează haine, așternut de pat, bani, cărți etc. **9** (Reg; îe) **A trăi cu** (sau **ca**) **banu-n ~** A trăi în liniște și în belșug. **10** (Pop; îe) **A nu avea ~ cu cineva** A nu se împăca cu cineva. **11** (Pop; îe) **A prinde la ~** A prinde cu minciuna. **12** (Îs) *~ brașovenească* (sau *de Brașov*) Ladă (8) pictată cu motive florale, confecționată în zona Brașovului. **13** (Îs) *~ de zestre* sau (reg) *~da miresei, ~ de mireasă, ~ de măritiș, ~da de cununie, ~da tinerei* Ladă (8) ornamentată în care se păstrează zestrea. **14** (Înv; șîs *~da adevăraturiei, ~da păcii, ~da legii*) Chivotul (5) legii. **15** (Îs) *~ de bani* sau *~ de fier* Casă de bani Si: *seif*. **16** (Îrg; îs) *~da bisericii* (*orașului, comunei* etc.) Casă de bani a unei biserici, a unei primării sau altei instituții. **17** (Pex; îas) Fond bănesc de care dispune o biserică, o primărie sau o altă instituție. **18** (Udp „cu", „de") Conținut al unei lăzi (1). **19** (Rar; îlav) **Cu ~da** Într-o cantitate mare. **20** Cufăr. **21** (Îs) *~ de campanie* Ladă (1) de lemn de dimensiunile unui geamantan, în care își țin militarii bagajul, în timpul exercițiilor făcute în afara garnizoanei și în timp de război. **22** (Ban; Trs; îs) *~da mesei* Sertar la masă. **23** (Ban; Trs; îs) *~ de mort* Sicriu. **24-25** (Pan) Părți de obiecte asemănătoare, ca formă, cu o ladă (1, 8). **26** (Pop) Postavă la moară. **27** (Ban; Mun; îs) *~da teascului* Cutie fără fund și fără capac, mai largă în partea de sus, construită din șipci de lemn, în care se pun strugurii zdrobiți pentru a fi storși. **28** (Trs; Ban; îs) *~da sucalei* (sau *~da de la sucală, ~da de țevi*) Pat al sucalei. **29** (Reg) Covată la piuă. **30** (Buc) Parte a mașinii de treierat pe unde se scurg boabele de grâu. **31** (Reg; îs) *~da apei* Canal pentru scurgerea apei Si: *jgheab*, (reg) *scoc*. **32** (Reg) Vas de lemn în care se dă mâncare porcilor. **33** (Trs; Olt) Vas în care se păstrează sarea la bucătărie Si: *solniță*. **34** (Trs; Mol; îs) *~da căruței* Piesă de lemn care se pune peste perinocul carului, înlocuind loitrele, pentru a se transporta pietriș, nisip etc. **35** (Mun) Cutie la luntre. **36** (Pex) Cutie din spatele trăsurii în care se transportă bagajele. **37** (Ban; îf *~die*) Navă fără propulsie proprie Si: *șlep*. **38** (Reg) Ramă în care intră fereastra. **39** (Reg; prt) Scândură de jos a ferestrei. **40** (Ban; șîs *~da fântânii*) Parte a fântânii de deasupra pământului, făcută din lemn, piatră etc., de obicei acoperită Si: *ghizd*. **41** (Mar) Laviță. **42** (Olt; Mar) Hambar pentru păstrat grâul. **43** (Trs) Stup făcut din scânduri. **44** (Reg) Dulap cu trei sertare. **45** (Reg) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape. **46** (Rar) Vatră a sobei. **47** (Reg; pan; îs) *~da pieptului* Cavitate toracică. **48** (Reg; fig) Cochilie a melcului. **49** (Reg; fig) Carapace a broaștei țestoase. **50** (Mol) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **51** Melodie după care se execută dansul lada (50).

ladie *sf* vz ***ladă***

ladin¹ [At: (cca 1600-1625) GCR I, 64/36 / V: (înv) ***~dan, ~danum*** / Pl: *~i* / E: slv **ладанъ**, lat ***ladanum***] (Înv) **1** *sm* (Bot; rar) Specie de arbuști mediteraneeni, din familia cistaceelor, din ale căror frunze se extrage ladinul¹ (2). **2** *sn* Rășină extrasă din ladin¹ (1), brună închisă sau neagră,

cu miros plăcut, asemănător cu al ambrei, folosită în industria parfumurilor și a produselor cosmetice.

ladin²,* ~ă** [At: ȘĂINEANU, Î. 32 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ladin, it ***ladino***] **1** *smp* Populație de bază a unei părți din Elveția și din nordul Italiei. **2-3** *smf, a* (Persoană) care face parte din această populație Si: *retoroman*. **4** *a* Care aparține ladinilor (**1**) Si: *retoroman*. **5** *a* Referitor la ladini (**1**) Si: *retoroman*. **6** *a* Specific ladinilor (**1**) Si: *retoroman*. **7-8** *sfa, a* (Șîs *limba ~ă*) (Limbă de origine romanică) vorbită de ladini (**1**) Si: *retoromană*.

ladinian [At: DN³ / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***ladinien***] (Glg) **1** *sn* Etaj superior al triasicului mediu de tip alpin. **2** *a* Care aparține acestui etaj.

lado [At: M. COSTIN, O. 135 / E: ucr ***ладо*** cf ucr *лалушка* „iubită"] (Pop; are) **1-2** *i, sfi* (Cuvânt care exprimă) afecțiune față de o persoană feminină.

ladung *sn* [At: FD I, 151 / A și: *ladung* / Pl: *~uri* / E: ger ***Ladung***] (Ger; Trs) **1** Încărcare a puștii. **2** Bucată de lut cu care se astupă găurile de mină, după ce s-a pus explozibilul.

ladvan *sn* vz ***lavdan***

lady *sfi* [At: MACHEN, 4V/2 / S și: *ladi* / P: *ledi* / E: eg ***lady***] (Agm) **1** Titlu dat în Anglia soției unui lord sau a unui cavaler. **2** (Pex) Femeie nobilă din Anglia. **3** (Pex) Femeie distinsă, manierată.

laf *sn* [At: POLIZU / V: (reg) *~a sf*, (îrg) ***leaf*** / Pl: *~uri* / E: tc ***lâf***] (Tcî; mpl) **1** Vorbă lipsită de temei: Si (fam) *palavră*. **2** Glumă. **3** Fleac. **4** (Înv; îlv) **A ședea (cu cineva) la ~uri** A pălăvrăgi. **5** (Înv; îe) **A tăia frunză verde și ~uri** A spune minciuni. **6** Lăudăroșenie. **7** (Îls) **Tafa și ~a** Discuție ușoară, fără subiecte serioase sau interesante Si: *pălăvrăgeală*.

lafa *sf* vz ***laf***

lafagiu *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***laf*** + *-agiu*] (Îvr) **1** Om care vorbește mult și fără rost Si: (fam) *palavragiu*, (îvr) *lafazan* (**1**). **2** Om lăudăros Si: (îvr) *lafazan* (**2**). **3** (Pex) Șarlatan.

lafazan *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ***laf*** + *-azan*] (Îvr) **1-2** Lafagiu (**1-2**).

lafetă *sf* [At: BARCIANU / V: (îrg) *~fită* / Pl: *~te* / E: ger ***Laffette***] (Gîr) Afet.

lafire *sfp* [At: (a. 1794) GÁLDI, M. PHAN. 204 / E: ngr ***λάφυρα***] (Grî; rar) Captură de război Si: *pradă*.

lafită *sf* vz ***lafetă***

lafur, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***laf*** + *-ur*] (Îvr) **1** Care vorbește mult și fără rost Si: (fam) *palavragiu*. **2** Mincinos.

lagană¹ *sf* [At: LM / Pl: *~ne* / E: ngr ***λαγάνα***] (Grî; rar) Plăcintă.

lagană² *sf* vz ***lagenă***

lagariseală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***lagarisi*** + *-eală*] (Îvr) **1-3** Lagarisire (**1-3**).

lagarisi *vtr* [At: POLIZU / V: (îvr) ***~găr~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***λαγαρίζω***] (Grî; rar) **1-2** A (se) clarifica. **3-4** A (se) purifica. **5-6** A (se) rafina.

lagarisire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***lagarisi***] (Îvr) **1** Clarificare. **2** Purificare. **3** Rafinare.

lagator *sm* [At: DR. I, 452 / Pl: *~i* / E: nct] (Îvr) Curier.

lagăm *sn* vz ***lagum***

lagăr¹ *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 38 / Pl: *~i* / E: ger ***Jager***] (Ban) Vânător.

lagăr² *sn* [At: CĂLĂTORIE I, 88V/2 / V: (reg) ***~ger***, (înv) ***~gher***, (îrg) ***loag~*** / Pl: *~e* / E: ger ***Lager***, rs ***лагерь***] **1** Loc întărit de staționare a trupelor militare, în corturi sau sub cerul liber Si: *campament, tabără*. **2** (Înv) Tabără militară romană fortificată Si: *castru*. **3** (Îvr) Oaste. **4** (Nob) Loc de popas. **5** (Șîs ~ *de prizonieri* sau *de concentrare, de exterminare, de muncă* ori *~ul morții*) Loc special amenajat, în care sunt ținuți închiși și sub supraveghere în condiții de viață precare, prizonierii de război sau, în regimurile totalitare, persoanele considerate ostile regimului. **6** (Asr) Grup opus altui grup. **7** (Ccr; asr) Grupare politică reunită în jurul unui program Si: *partid*. **8** (În ideologia marxistă) Grup de state cu același regim politic, care se opune unui alt grup de state de o altă orientare. **9** (Mec) Organ de mașină pe care se sprijină și se ghidează o axă, o osie, un arbore și care permite o mișcare de rotație sau de oscilație a acestuia Si: *palier*. **10** (Pan) Piesă din lemn, piatră sau metal asemănătoare ca formă și ca utilizare cu un lagăr (**9**). **11** (Reg; șîs ~ *de lemn* sau *de aramă*) Bucată de lemn, piatră sau metal, pe care se sprijină broasca sau cepul grindeiului de la roata morii sau a pivei Si: (reg) *căpătâi, perină, perinoc*. **12** (Trs; Olt) Bucată de fier de formă rotundă, fixată pe posadă, în care se învârtește capătul de jos al fusului de la crângul morii Si: (reg) *piuliță*. **13** (Mol) Pârpăriță la moară. **14** (Ban; Trs) Bilțe între care se învârtește crivalul la joagăr. **15** (Buc; Mol) Bârnă care ajută la încărcarea buștenilor în vagoane. **16** (Reg) Bucată de lemn care se pune pe osie pentru a putea transporta buștenii. **17** (Reg) Lichid rămas în cazan după ce s-a fiert rachiul.

lagăra *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *lagăr* / E: ***lagăr²***] (Îvr) A fixa un lagăr² (**1**) Si: (îvr) *a lagărisi¹*.

lagărare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~rări* / E: ***lagăra***] (Îvr) Fixare a unui lagăr² (**1**).

lagărisi¹ *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~sesc* / E: ***lagăr²*** + *-isi*] (Îvr) A lagăra.

lagărisi² *v* vz ***lagarisi***

lagâm *sn* vz ***lagum***

lagâmi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~mesc* / E: ***lagâm***] (Înv) **1** A săpa o mină¹. Si: *a mina*.

lagenă *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 168/27 / V: (rar) ***~gană*** / Pl: *~ne* / E: lat ***lagena***, fr ***lagène***] (Ltî; rar) **1** Carafă. **2** Ploscă. **3** (Arl) Vas antic cu gâtul lung și strâmt, în care se păstra vinul. **4** (Zlg) Mică prelungire a saculei la pești, la batracieni, la unele reptile și la păsări, care constituie, în scara evolutivă, începutul viitorului melc al urechii interne la vertebratele superioare.

lageniță *sf* vz ***lagoniță***

lager *sm* vz ***lagăr***

lagher *sm* vz ***lagăr***

lagi *smp* vz ***laji***

lagiverde [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***legiver*** / Pl: *~rzi* / E: tc ***lağiverd***] (Tcî) **1-2** *ai, sn* Verde-măsliniu (**1-2**).

lago- [At: FORM. CUV. I, 251 / E: fr ***lago-***, ngr ***λαγός***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (De) iepure (**1-2**).

lagoftalmie *sf* [At: I. GOLESU, C. / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***lagophtalmie***] Afecțiune care se manifestă prin imposibilitatea pleoapei superioare de a acoperi complet ochiul.

lagom *sn* vz ***lagum***

lagon *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***lagon***] (Ggf) Întindere de apă înconjurată de stânci coraliere, într-un atol.

lagoniță *sf* [At: KLEIN, D. 230 / V: (înv) ***~gen~, legan~*** / A și: *~niță* / Pl: *~te* / E: ns cf pn *lagunica* „butoiaș"] (Îvr) Hambar.

lagop, ~ă [At: ȘINCAI, ap. DR. V. 559 / V: ***~us*** *smf* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***lagopus***, ngr ***λαγώπους***] (Rar) **1** *smf* Pasăre din ordinul galinaceelor, cu picioarele acoperite cu pene până în vârful degetelor, care trăiește în zonele alpine și în zonele nordice ale continentului european Si: *potârniche albă* (*Perdix perdix*). **2** *smf* Bufniță (*Bubo bubo*). **3** *a* (D. mamifere polare) Care are picioarele acoperite cu blană până în vârful degetelor.

lagopus *smf* vz ***lagop***

lagostom *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***lagostome***] Malformație congenitală în care buza superioară este crestată ca la iepure Si: (pop) *buză de iepure*.

lagum *sn* [At: N. COSTIN, L. 586 / V: (înv) ***lacium, ~găm, ~gâm, ~gom*** / Pl: *~uri* / E: tc ***lâğim, lagum***] (Tcî) **1** Armă explozivă Si: *mină¹*. **2** (Prc) Galerie săpată pentru a arunca în aer o întăritură a adversarului sau pentru a face să explodeze terenul pe care acesta urmează să-l ocupe Si: *șanț, tranșee*. **3** Canal subteran de scurgere Si: *cloacă*, (rar) *lagumie*. **4** (Îs) ~ *de apă* Apeduct.

lagumgioaică *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ice* / E: ***lagumgiu*** + *-oaică*] (Tcî; rar) Femeie care sapă mine pentru exploatarea unui zăcământ.

lagumgiu *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73/21 / Pl: *~ii* / E: tc ***lagumči***] (Tcî) **1** Soldat care sapă tranșee. **2** Miner.

lagumie *sf* [At: BARBU, PRINC. 270 / Pl: *~ii* / E: ***lagum*** + *-ie*] (Tcî; rar) Lagum (**3**).

lagun *sn* vz ***lagună***

lagunar, ~ă *a* [At: MG I, 130 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lagunaire***] **1** Care aparține lagunelor (2) Si: (rar) *lagunos* (1). **2** Referitor la lagune (2) Si: (rar) *lagunos* (2). **3** Format din lagune (2) Si: (rar) *lagunos* (3). **4** (Glg; îs) *Facies ~* Facies care cuprinde roci de precipitație fizico-chimică depuse în lagune (2).

lagună *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îrg) ***lagun*** *sn*, (înv) ***lacu~*** / Pl: *~ne*, (rar) *~ni* / E: it ***laguna***] **1** (Înv) Smârc. **2** Porțiune din bazinul unei mări sau al unui ocean, separată aproape complet de rest printr-o fâșie îngustă de pământ.

lagunculă *sf* [At: LM / Pl: *~le* / E: lat ***laguncula***] (Ltî; rar) Sticlă mică.

lagunos, ~oasă *a* [At: CĂLINESCU, C. O. 225 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lagună*** + *-os*] (Rar) **1-3** Lagunar (**1-3**).

lahani *am* vz ***lahaniu***

lahaniu, ~ie *a* [At: (a. 1669) ȘIO II$_1$, 153 / V: (înv) ***lahani*** *am* / Pl: *~ii* / E: tc ***lahana***, ngr ***λάχανον***] (Tcî) De culoarea verzei Si: *verde-deschis*.

lahar *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***lahar***] (Glg) Scurgere noroioasă care apare în cazul unor erupții vulcanice însoțite de ploi abundente.

lahin-bahaș *sn* [At: ȘIO II$_1$, 154 / A: nct / Pl: *~uri* / E: tc ***lahn pahasy***] (Tcî; rar) Impozit plătit de Moldova vistieriei vizirului, în perioada ocupației otomane.

lahor *a* vz ***lahur***

lahtară *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~re* / E: ngr ***λαχτάρα***] (Grî) **1** Dorință arzătoare. **2** Neliniște.

lahtarisi [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***λαχταρίζω***] (Grî) **1** *vt* A dori cu ardoare. **2** *vi* A fi neliniștit. **3** *vi* A tresălta. **4** *vi* A fremăta.

lahur [At: GHEORGACHI, CER. 94 / V: (tcî; rar) ***~hor*** *ain* / Pl: *~i*, (rar) *lehuri* / E: tc ***Lâhur*** [*șali*] „șal de Lahor"] (Tcî) **1** *sn* Stofă subțire, fină, din lână. **2-3** *sn, an* (Pex) (Haină) din lahur (**1**). **4** *ain* (Îs) *Țevit lahor* Țevit de calitate inferioară.

lai^{1} *sn* [At: DN^3 / P: *le* / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***lai***] (Lit) Poezie medievală cu caracter liric sau narativ.

lai^{2} *sn* vz ***laie***^{1}

laibăr^{1} *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 145 / V: (înv) ***~bel, ~ber, lăibar, lăibru***, (reg) ***leiber*** / Pl: *~e* / E: săs ***leibel***] **1** (Pop) Haină țărănească de postav, stofă etc. scurtă până în talie, strânsă pe corp și de obicei fără mâneci Si: *vestă, veston*, (pop) *jiletcă, mânecar, pieptar*, (reg) *zăbun*. **2** (Îrg) Haină lungă și largă, purtată mai ales de boieri. **3** (Mol) Manta lungă și groasă, purtată de ciobani.

laibăr^{2} *sn* [At: ALR I, 1830/792 / Pl: *~e* / E: ger ***laiben***] (Reg) Sfredel.

laibel *sn* vz ***laibăr***^{1}

laibăraș *sn* vz ***lăibăraș***

laiber *sn* vz ***laibăr***^{1}

laic, ~ă [At: SĂULESCU, HR. 158/27 / P: *la-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***laïque***, lat ***laicus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este din afara religiei și a clerului Si: *mirean*. **3-4** *sm, a* (Spc) (Cleric) care nu se supune unora dintre regulile canonice. **5** *a* (D. instituții de stat sau culturale) Care își desfășoară activitatea în afara religiei și a bisericii Si: *laicizat* (**1**). **6** *a* (D. discipline de învățământ, opere culturale, concepții etc.) Lipsit de conținut religios Si: *laicizat* (**2**). **7-8** *smf, a* (Fam) (Persoană) care nu este inițiată într-un anumit domeniu Si: *ignorant, nepriceput, neștiutor, profan*, (fam) *ageamiu*.

laicer *sn* vz ***lăicer***

laici *vtr* [At: ALEXI, W. / P: *la-i~* / Pzi: *~cesc* / E: ***laic***] (Îvr) **1-2** A (se) laiciza (**1-2**).

laicism *sns* [At: VIANU, L. R. 167 / P: *la-i~* / E: fr ***laïcisme***] **1** Concepție potrivit căreia instituțiile de stat și culturale trebuie să fie laice (**5**). **2** Tendință de a conferi un accentuat caracter laic (**6**) acțiunilor și manifestărilor cuiva. **3** (Ccr) Caracter laic (**6**) Si: *laicitate*.

laicitate *sfs* [At: BLAGA, G. 214 / P: *la-i~* / E: fr ***laïcité***] Laicism (**3**).

laiciza [At: BARCIANU / P: *la-i~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***laïciser***] **1** *vt* A reorganiza o instituție cu caracter religios după principii laice (**5**) Si: (îvr) *a laici* (**1**). **2** *vr* (Rar; d. oameni) A renunța la unele credințe, practici, manifestări etc. cu caracter religios Si: (îvr) *a laici* (**2**).

laicizant *a* [At: BLAGA, G. 105 / P: *la-i~* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***laiciza***] Care conferă caracter laic (**6**).

laicizare *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 529 / P: *la-i~* / Pl: *~zări* / E: ***laiciza***] **1** Reorganizare a unei instituții cu caracter religios după principii laice (**5**). **2** (Rar) Renunțare la unele credințe, practici, manifestări etc. cu caracter religios.

laicizat, ~ă *a* [At: VIANU, A. P. 315 / P: *la-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***laiciza***] **1-2** Laic (**5-6**).

laicnăm *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 127 / A: nct / Pl: *~i* / E: ns cf ger *Leutnant*] (Reg) Sublocotenent.

laidac, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / V: (reg) ***lăi~*** / Pl: *~aci, ~ace* / E: ucr ***лайдак***] (Buc; Mol) Vagabond.

laidău *sm* [At: DLR ms / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Tovarăș.

laie^{1} [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (rar) ***lai*** *sn* / Pl: (rar) *lăi* / E: pn ***laja***] **1** *sf* (Asr) Ceată de rromi, de obicei nomazi. **2** *sf* (Îs) *Țigan de ~* Rrom nomad. **3** *sf* (Pex; îas) Rrom certăreț. **4** *sf* (Pfm; pex) Persoană guralivă. **5** *sf* (Pfm; pan) Grup de persoane zgomotoase Si: *ceată, haită*. **6** *sf* (Îla) **De ~** Care aparține unei cete de rromi Si: *țigănesc*. **7** *sf* (Pfm; îal) Vagabond. **8** *sf* (Pfm; îlav) **În ~** Buluc. **9** *sf* (Reg) Grup de câini sau de alte animale de același fel Si: *haită*. **10** *av* (Pop; îe) **A se ține ~ (după cineva)** A sta nedespărțit de cineva. **11** *av* (Arg) Nimic.

laie^{2} *a* [At: CREANGĂ, A. 47 / Pl: *lăi* / E: lat ***labes***, ngr ***λάϊο***] (Pop) **1** (D. lână sau d. țesături din lână de oaie) Negru. **2** Negru amestecat cu alb. **3** Gri. **4** (D. om) Cărunt. **5** (Îe) **Că e ~, că-i bălaie** sau **ba e ~, ba-i bălaie** Ba una, ba alta. **6** (Îae) Așa și pe dincolo. **7** (Îe) **Ori ~, ori bălaie** Ori așa, ori invers, alege! **8** (Îe) **Nici ~, nici bălaie** Nici așa, nici așa.

laieră *sf* [At: LEXIC REG. II, 28 / Pl: *~re* / E: cf *laie*^{1}] (Mun) Haită de câini.

lain *s* [At: ALR I, 1946/1 / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Vâsc (*Jupalnic-Orșova*).

lainic, ~ă [At: CIHAC, II, 551 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***laie***^{1} + *-nic*] **1-2** *smf, a* (Pop) (Persoană) care umblă dintr-un loc în altul fără nici un rost Si: *haimana, vagabond*. **3-4** *smf, a* (Pop) (Persoană) leneșă Si: *trândav*. **5** *a* (Mol) Rătăcitor. **6** *smf* (Mol) Copil obraznic și alintat. **7** *a* (Reg; d. mers) Încet. **8** *a* (Reg; d. mers) Furișat.

laint *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN., 127 / A: nct / Pl: *~nți* / E: ger ***Leutnant***] (Gmî; Buc) Sublocotenent.

laintoc *sn* vz ***laintuh***

laintuh *sn* [At: ALR SN V, h 1447/386 / V: (reg) ***~toc*** / Pl: ? / E: ger ***Leintuch***] **1** (Reg) Cearșaf. **2** (Ban; îf *laintoc*) Pânză.

laiotă *sf* [At: GANE, N. II, 48 / P: *la-io~* / Pl: *~te* / E: ctm ***laie***^{1} + ***liotă***] (Reg; nob) Mulțime.

lainișoare *sfp* [At: CHEST. II, 369/250 / E: nct] (Reg) Stinghii subțiri care se bat pe pereții din lemn pentru a ține tencuiala sau lutul.

laita *av* [At: LEXIC REG. II, 15 / E: nct] (Mun; îe) **A o ține ~** A o ține întruna.

laităn^{1} *sm* [At: MAT. DIALECT. II, 381 / Pl: *~i* / E: ger ***Leitend***] (Gmî; Buc) Sublocotenent.

laităn^{2} *sn* vz ***laitar***

laitar *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 322 / V: (reg) ***~ăn***^{2}, ***lăitar*** / Pl: *~e* / E: ger ***Leiter*** cf mg *lajt*] (Reg) **1** Vas la stână în care se încheagă laptele. **2** Vas în care se păstrează cheagul. **3** Ciubăr mic în care se dă mâncare la porci. **4** Vas în care curge țuica după distilare.

laitmotiv *sn* [At: IVELA, D. M. / S și: *leit~* / Pl: *~e*, (îvr) *~uri* / E: ger ***Leitmotiv***] **1** Motiv ritmic, melodic sau armonic, dintr-o compoziție muzicală, care caracterizează un personaj, o situație etc. și care revine ori de câte ori apare în scenă personajul sau situația dată. **2-3** (Pgn) Fragment sau motiv (muzical) repetat. **4** (Fig) Idee de bază a unei lucrări științifice, literare etc., repetată și subliniată în mai multe rânduri.

laitnant *sm* vz ***locotenent***

laiț *sms* vz ***laviță***

laiță *sf* vz ***laviță***

laițuri *smp* [At: A V, 22 / E: nct cf *leaț*] (Reg) Bucățele de scândură bătute în cuie pe stâlpii caselor de lemn, care susțin bârnele.

laiznă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ne* / E: ns cf ger *Leiste*] (Reg) Bucată de lemn folosită pentru a da mai multă stabilitate sau a face mai comodă utilizarea unor obiecte de uz casnic Vz *leaț*.

lajă *sf* [At: LM / Pl: *~je* / E: mg ***lázsi***] (Trs; înv) Diferență între valoarea nominală și valoarea reală a monedelor Si: *agio*.

laji *smp* [At: DDRF / V: (înv) ***lagi*** / E: nct] (Îvr) Negustori turci stabiliți în Principatele Române.

lakist, ~ă [At: DER / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***lakiste***, eg ***lakist***] **1** *a* (Îs) *Școala ~ă* Grupare literară romantică engleză, de la începutul sec. XIX, care critica civilizația industrială burgheză și recomanda întoarcerea la viața patriarhală și la natură. **2-3** *smf, a* (Adept) al școlii lakiste (**1**). **4** *a* Care ține de școala lakistă (**1**).

lala[1] *sm* [At: HALIMA (1783), 144[12]/39 / A și: *lala* / Pl: ? / E: tc ***lâla***] (Tcî; rar) Majordom.

lala[2] *sf* vz ***lalea***

lalanghit *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți* / E: nct] (Îvr) Abis.

lalanghită *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***malangâtă, nalagâtă, nalangâtă, nalan~, nolangâtă*** / Pl: *~te* / E: tc ***lalangha***, ngr ***λαλαγγίδα***] (Reg) Preparat de patiserie făcut din făină, ouă și lapte, uneori cu umplutură de brânză, care se prăjește (în foi subțiri) Vz *clătită, gogoașă, plăcintă*.

lală *sf* [At: SCURTU, T. 282 / Pl: *~le* / E: ns cf *lele*] (Reg) Termen de respect folosit de fetele tinere pentru a vorbi cu sau despre o soră mai mare Si: *lele*.

lalău, ~ăie *a* vz ***lălâu***

lale *sf* vz ***lalea***

lalea *sf* [At: BREZOIANU, A. 422/3 / V: (reg) ***~la, ~le, ~ee, ~elă, larea, lăl~, lel~, lelie*** / Pl: *~ele* / E: tc ***lâle***] **1** (Șîc **~-de-grădină**) Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu bulb ascuțit la vârf, cu frunze lanceolate, groase și late, cu tulpina înaltă, care face o singură floare mare, de diverse culori și cu miros plăcut Si: (liv) *tulipă* (*Tulipa gesneriana*). **2** (Bot; pop; îc) **~-de-pădure** Lalea (**1**) care crește prin tufișuri și prin păduri de foioase (*Tulipa sylvestris*). **3** (Bot; pop; îc) **~galbenă** Lalea (**1**) care crește prin fânețe, cu floarea galbenă, puternic parfumată (*Tulipa biebersteiniana*). **4** (Bot; pop; îac) Lalea (**1**) cu tulpina înaltă de 45-50 cm, cu flori mari de culoare galbenă, care crește pe stânci calcaroase (*Tulipa hungarica*). **5** (Pop; îc) **~pestriță** Lalea (**1**) cultivată ca plantă ornamentală, cu tulpina înaltă de 50-120 cm, cu flori grupate de culoare galben-închis, cu nervuri roșii (*Fritillaria imperialis*). **6** (Pop; îac) Planta *Fritillaria meleagris* Si: (reg) *bibilică*. **7** (Bot; pop; îac) Lalea (**1**) care crește prin păduri și prin livezi, cu floarea aplecată și cu striații pe petale (*Fritillaria orientalis*). **8** (Pop; îac) Planta *Fritillaria tenella*. **9** (Pop; îac) Planta *Fritillaria montana*. **10** (Bot; pop; îc) **~mare** Lalea (**1**) cultivată ca plantă ornamentală, cu florile de forma unei cupe mari (*Tulipa oculus-volis*). **11** (Pop; îc) **~de-grădină** Planta *Tulipa praecox*. **12** (Pop; îc) **~albă** Lalea (**1**) folosită în medicina populară ca antiinflamator. **13** (Bot; Olt) Floarea-miresei (*Euphorbia marginata*). **14** (Bot; reg) Crin-galben (*Hemerocallis fulva*). **15** (Mun) Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina ramificată, cu florile galbene dispuse în capitule, cultivată ca plantă ornamentală (*Chrysanthemum coronarium*).

lalee *sf* vz ***lalea***

lalelă *sf* vz ***lalea***

-lalie [At: DN[3] / E: fr ***-lalie***] Element secund de compunere savantă cu sensurile: **1-2** (Referitor la) vorbire. **3-4** (De) pronunțare.

laliu, ~ie *a* [At: PAMFILE-LUPESCU, CROM. 219 / Pl: *~ii* / E: ***lalea*** + *-iu*] (Pop) **1** Care are culoarea lalelei (**1**). **2** (Pex) Care are culoarea liliacului Si: (pop) *liliachiu*.

lalo- [At: FORM. CUV. I, 251 / E: fr ***lalo-***, ngr ***λαλοῦ***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (Referitor la) vorbire. **3-4** (De) pronunțare.

lalopatie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***lalopathie***] Tulburare a vorbirii.

lama[1] [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***lama***] **1-2** *smi, a* (Preot-călugăr) care face parte dintr-o ramură a unei secte budiste răspândite în Tibet, Mongolia și la calmuci. **3** *smi* (Îs) *Marele ~* (sau *~ cel mare*) Șef suprem în religia budistă Si: *dalai-lama*.

lama[2] *vt* [At: LTR[2] / Pzi: *~mez* / E: fr ***lamer***] (Teh) A prelucra, netezind, suprafața unui material sau suprafața circulară a unei găuri cu ajutorul unei lame[1] (**5**), când strunjirea este dificilă.

lamaic, ~ă *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 6, 20/4 / P: *~ma-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lamaïque***] **1-3** Lamaist (**3-5**).

lamaism *sns* [At: CR (1829), 174[1]/2 / P: *~ma-i~* / E: fr ***lamaïsme***] Doctrină religioasă a unei secte budiste, variantă a budismului nordic, răspândită în special în Tibet și în Mongolia.

lamaist, ~ă [At: CADE / P: *~ma-i~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***lamaïste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al lamaismului Si: (îvr) *lamait*. **3** *a* Care este caracteristic lamaismului Si: *lamaic* (**1**), *lamaistic* (**1**), (îvr) *lamaitic* (**1**). **4-5** *a* Referitor (la lamaism sau) la lamaiști (**1**) Si: *lamaic* (**2-3**), *lamaistic* (**2-3**), (îvr) *lamaitic* (**2-3**).

lamaistic *a* [At: DN[3] / P: *~ma-i~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***lamaistico***] **1-3** Lamaist (**3-5**).

lamait, ~ă *smf* [At: ENC. ROM. III, 46 / P: *~ma-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***lamaïte***] (Îvr) Lamaist (**1**).

lamaitic, ~ă *a* [At: ENC. ROM. III, 46 / P: *~ ma-i~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***lamait*** + *-ic*] (Îvr) **1-3** Lamaist (**3-5**).

lamantin *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: fr ***lamantin***] **1** Gen de mamifere cetacee, asemănătoare cu foca, care trăiesc în apele fluviilor mari din regiunile tropicale din America Centrală și din Africa, vânate pentru carnea, grăsimea și pielea lor (*Manatus*). **2** Exemplar din acest gen.

lamarckism *sn* [At: DER / P: *~rchism* / E: fr ***lamarckisme***] Teorie biologică după care evoluția viețuitoarelor se explică prin influența variațiilor de mediu asupra comportamentului și a morfologiei lor și care consideră că însușirile astfel dobândite se transmit ereditar.

lamarckist, ~ă [At: M. D. ENC. / P: *~rchist* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***lamarckiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al lamarchismului.

lamare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~mări* / E: ***lama[2]***] (Teh) Prelucrare, prin netezire, a suprafeței unui material sau a suprafeței circulare a unei găuri cu ajutorul unei lame[1] (**5**).

lamartinian, ~ă [At: RUSSO, S. 149 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***lamartinien***] **1** *a* Care aparține lui Lamartine Si: *lamartinist* (**1**). **2** *a* În maniera lui Lamartine Si: *lamartinist* (**2**). **3** *sm* Poet care cultivă motivele liricii lui Lamartine Si: *lamartinist* (**3**).

lamartinism *sns* [At: SĂM. IV, 708 / E: ***Lamartine*** + *-ism*] Manieră de creație în spiritul poetului romantic francez Lamartine.

lamartinist, ~ă *a, sm* [At: CĂLINESCU, C. O. 182 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***Lamartine*** + *-ist*] **1-3** Lamartinian (**1-3**).

lamaserie *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ii* / E: fr ***lamaserie***] **1** Mănăstire pentru lama[1] (**1**). **2** Comunitate de călugări tibetani budiști.

lamatisa *v* vz ***lamatisi***

lamatisi *vt* [At: (a. 1805) GRECU, P. 81 / V: (înv; cscj) *~sa* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***λαμματίζω***] **1-2** (Grî; rar) A vopsi cu o culoare (albă sau) cu tentă deschisă.

lamatisitor, ~oare *a* [At: (a. 1805) GRECU, P. 95 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lamatisi*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** Care are o culoare (albă sau) cu tentă deschisă.

lamă[1] *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~me* / E: fr ***lame***] **1** Placă subțire de metal, de material plastic etc., cu diverse utilizări în tehnică Si: (rar) *lamină* (**1**). **2** (Pan) Obiect de metal, de lemn etc., cu forma unei plăci de grosime uniformă și mult mai mică decât lățimea și lungimea. **3** (Îvr) Bandă metalică subțire Si: (rar) *lamină* (**2**). **4** (Spc; șîs *~ de ras*) Plăcuță dreptunghiulară, subțire și de obicei cu tăișuri pe ambele laturi, care se montează la un aparat de bărbierit. **5** Parte metalică și tăioasă a unui instrument Si: *tăiș*, (pop) *limbă*. **6** Plăcuță subțire de sticlă pe care se așază substanțele ce urmează a fi examinate la microscop. **7** Formație anatomică osoasă sau cartilaginoasă, plată și subțire. **8** Strat foarte subțire de lichid,

liber sau cuprins între doi pereți. **9** (Rar) Undă. **10** (Reg) Parte ascuțită a șurubelniței Si: (pop) *gură*.

lamă² *sf* [At: GHERASIM, IST. 17ᵛ / Pl: *~me* / E: fr ***lama***] **1** Gen de mamifere rumegătoare, asemănătoare cu cămilele, dar mai mici și fără cocoașă, care trăiesc pe platourile înalte din America de Sud și care, domesticite, sunt folosite ca animale de povară (*Lama*). **2** Exemplar din genul lamă² (**1**).

lamă³ *sf* [At: (a. 1805) GRECU, P. 68 / Pl: *~me* / E: ngr ***λάμμα***] (Grî; rar) **1** Parte luminoasă a unei picturi, realizată în arta veche cu un strat subțire de culoare deschisă. **2-3** (Pex) Vopsea de culoare (albă sau) cu tentă deschisă.

lamb *sn* vz ***lambă¹***

lamba *sf* vz ***lambă¹***

lambar *sn* [At: PAMFILE, I. C. 120 / V: (îrg) ***~iu, lâm~, lămbari, lămbariu*** / Pl: *~e* / E: ***lambă¹*** + *-ar*] **1** (Pop) Rindea cu care se fasonează muchia scândurilor pentru a obține o adâncitură sau o parte proeminentă care să permită îmbinarea lor Si: (îrg) *lămbuitor*. **2** (Reg) Cui îndoit, la osia carului, cu care se prinde lamba¹ (**3**). **3** (Reg; îf *lămbari*) Loc de îmbinare a căpriorilor casei.

lambariu *sn* vz ***lambar***

lambă¹ [At: COSTINESCU / V: (reg) ***gl~, lamb*** *sn*, ***~ba, lampă²*** / Pl: *lămbi*, (pop) *~be* / E: tc ***lâmba***] **1** *sf* (Reg) Parte proeminentă a unei piese de lemn sau de metal, care intră în adâncitura altei piese, pentru a asigura o îmbinare perfectă Si: (reg) *feder*. **2** *sf* (Reg) Vergea lată de lemn, care se introduce, cu fiecare jumătate din lățimea ei, în adânciturile a două scânduri pentru a le îmbina. **3** *sf* (Pop) Lanț care leagă crucea proțapului unui car cu capetele osiei Si: (pop) *întinzătoare, lanțuș, vătrai*. **4** *sf* (Reg) Bucată de lemn așezată de-a curmezișul căruței, la capătul proțapului Si: (pop) *cruce*. **5** *sf* (Reg) Fiecare dintre cele două funii care leagă codârla la car. **6** *sf* (Mol; Mun) Unealtă de tâmplărie folosită la executarea unor scobituri pe muchia tocului la uși și la ferestre. **7** *sf* (Olt) Încuietoare din lemn. **8** *sf* (Reg) Stup (din papură, paie, nuiele etc.). **9** *sn* (Reg; îf *lamb*) Rindea pentru geluit doage. **10** *sf* (Reg) Orcic. **11** *sf* (Reg) Leaț provizoriu cu care se fixează stâlpii scheletului casei.

lambă² *sf* vz ***lampă***

lambău *sn* [At: ALR I, 720/558 / Pl: *~ăi* / E: ***lambă²*** + *-ău*] (Reg) Felinar.

lambdacism *sn* [At: ANTONESCU, D. / Pl: (rar) *~e* / E: lat ***lambdacismus***, fr ***lambdacisme***] **1** Defect de vorbire care constă în pronunțarea defectuoasă a sunetului *l*. **2** Aliterație bazată pe respectarea sunetului *l*.

lambert *sm* [At: DEX² / S și: (abr) *L* / Pl: *~rți* / E: fr ***lambert***, ger ***Lambert***] (Fiz) Unitate tolerată de măsură a luminanței.

lambez *s* [At: (a. 1805) GRECU, P. 76 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Vopsea roșie obținută din oxizi de plumb.

lambic *sn* [At: CANTEMIR, IST. 140 / V: (îvr) ***lim~*** / Pl: ? / E: ngr ***λάμπικος***, it ***lambico, limbico***] (Înv) Alambic.

lambica *vt* [At: CORNEA, E. II, 48/10 / Pzi: nct / E: ns cf ngr *λαμπικάρω*] (Îvr) **1-2** A alambica (**1-2**).

lambicarisi *vt* [At: PR. DRAM. 171 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***λαμπικάρω***] (Îvr) **1-2** A alambica (**1-2**).

lambicat, ~ă *a* [At: CORNEA, E. II, 4/4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lambica***] (Îvr) **1-2** Alambicat (**1-2**).

lambion *sn* vz ***lampion***

lambiris *sn* vz ***lampiris***

lambliază *sf* [At: DER / P: *~li-a~* / E: fr ***lambliase***] Boală parazitară determinată de prezența în organism a lambliei Si: *giardioză*.

lamblie *sf* [At: DER / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***lamblia***, lat ***lamblia***] Protozoar parazit, care trăiește în intestinul subțire și în căile biliare la om și la unele animale, unde ajunge prin intermediul apei, al fructelor și al zarzavaturilor nespălate (*Giardia intestinalis*).

lamboi *s* vz ***lămpoi***

lambou *sn* [At: D. MED. / Pl: *~uri* / E: fr ***lambeau***] (Med) Bucată de carne sau de piele care se conservă la amputații pentru a acoperi părțile osoase sau pentru a fi grefată în altă parte a corpului.

lambreca *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: nct / E: ***lambriu***] (Nob) A lambrisa.

lambrechin [At: COSTINESCU / Pl: (2-4) *~e*, *~uri*, (1) *~i* / E: fr ***lambrequin***] **1** *sm* Ornament în formă de panglică, pe care este scrisă o deviză, care împodobește un scut sau o stemă. **2** *sn* Draperie așezată în partea superioară a unei deschideri, uși, ferestre etc. **3** *sn* (Pan) Piesă decorativă decupată în lemn sau metal, așezată în partea de sus a unei uși sau a unei ferestre. **4** *sn* Element decorativ în relief al cornișelor, al capitelurilor, al balustradelor etc. executate în stil baroc.

lambrisa *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~sez* / E: fr ***lambrisser***] **1** A acoperi cu lambriu. **2** A executa un lambriu.

lambrisare *sf* [At: LTR² / Pl: *~sări* / E: ***lambrisa***] **1** Executare a unui lambriu. **2** Acoperire cu un lambriu.

lambrisat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați* / E: ***lambrisa***] (D. pereți) Care este acoperit cu un lambriu.

lambriserie *sf* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 127, 18/3 / Pl: *~ii* / E: fr ***lambrisserie***] Ansamblu de lambriuri.

lambriu *sn* [At: ALEXI, W. / P: *~briu* / Pl: *~uri* / E: fr ***lambris***] Îmbrăcăminte de marmură, de lemn sau de stuc, cu care se acoperă total sau parțial pereții unei încăperi.

lame [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: fr ***lamé***] **1** *sn* Material textil din mătase, bumbac sau lână cu fire metalice. **2** *a* (D. textile) Strălucitor.

lamela *vt* [At: DN³ / Pzi: *~lez* / E: it ***lamellare***] **1** A supune operației de lamelare (**1**). **2** (Teh) A prelucra un material în lamele (**1**).

lamelar, ~ă *a* [At: COBÎLCESCU, G. 15 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lamellaire***] **1** Care are formă de lamele (**1**). **2** A cărui structură se prezintă sub formă de lamele (**1**). **3** Format din lamele (**1**).

lamelare *sf* [At: DN³ / Pl: *~lări* / E: ***lamela***] (Ind) **1** Operație de asamblare într-un bloc a mai multor lamele în scopul obținerii unor elemente de construcție mai mari sau mai rezistente Si: *lamelație* (**1**). **2** Prelucrare a unui material în lamele (**1**) Si: *lamelație* (**2**).

lamelat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***lamellé***] **1** Care este prevăzut cu lamele (**1**). **2** Care se poate diviza în lamele (**1**). **3** (D. materiale) Care a fost prelucrat în lamele (**1**).

lamelație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***lamellation***] **1-2** Lamelare (**1-2**).

lamelă *sf* [At: LM / Pl: *~le* / E: fr ***lamelle***, lat ***lamella***] **1** Plăcuță subțire de metal, de sticlă, de lemn etc. cu diferite utilizări. **2** Foiță subțire în structura unor corpuri sau organe. **3** (Spc) Lamă subțire de țesut osos. **4** Expansiune celulară în formă osoasă. **5** Plăcuță incoloră și transparentă, cu care se acoperă obiectele așezate pe lamă în vederea examinării la microscop.

lameli- [At: DLR ms / E: fr ***lamelli-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (În formă de) lamelă.

lamelibranhiat, ~ă [At: CONTEMPORANUL, I, 189 / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***lamellibranchiata***] **1** *sn* (Lpl) Clasă de moluște cu corpul turtit lateral, protejat de două valve calcaroase, cu branhiile lamelare și cu picior musculos în formă de lamă de topor. **2** *sn* (Șls) Exemplar din această clasă. **3** *a* (D. moluște) Care are branhiile în formă de lamele.

lamelicorn, ~ă *a* [At: CIHAC, I. N. 179/12 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lamellicornes***, lat ***Lamellicornia***] **1** *sf* (Lpl) Familie de insecte coleoptere cu antenele scurte terminate prin prelungiri lamelare. **2** *sf* (Șls) Insectă din această familie. **3** *a* (D. insecte) Care are antenele terminate prin prelungiri lamelare.

lameliform, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lamelliforme***] Care este în formă de lamelă.

lamelirostru, ~ă [At: ENC. VET. 792 / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***lamellirostres***, lat ***lamellirostres***] **1** *sf* (Lpl) Familie de păsări palmipede care au ciocul acoperit de o membrană moale lamelată. **2** *sf* (Șls) Pasăre din familia lamelirostre. **3** *a* (D. păsări) Care are ciocul acoperit de lamele transversale.

lamelos, ~oasă *a* [At: MARIN. PR. I, 216 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***lamelleux***] (Rar) **1** Care este format din lamele **(3)**. **2** Care se desface în lamele **(3)**.

lament *sn* [At: HELIADE, O. I, 307 / Pl: *~e* / E: lat ***lamentum***] (Liv) **1** Lamentare **(1)**. **2** (Fig) Sunet tânguitor produs de instrumente muzicale. **3** (Iuz; ccr) Reclamație.

lamenta [At: HELIADE, O. I, 393 / Pzi: *~tez* / E: fr ***lamenter***, it ***lamentare***, lat ***lamento, -are***] **1** *vr* A se plânge în mod zgomotos și adesea exagerat Si: *a se tângui, a se jeli*. **2** *vr* A cere în mod insistent îndeplinirea unei dorințe, a unui seviciu, a unei favori etc. Si: *a se ruga*. **3** *vi* (Nob) A boci un mort.

lamentabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lamentable***, lat ***lamentabilis***] **1** Care denotă o situație foarte proastă Si: *jalnic*, (îvr) *lamentos* **(1)**. **2** Care produce o impresie extrem de neplăcută Si: *deplorabil*, (îvr) *lamentos* **(2)**. **3** Care inspiră milă Si: (îvr) *lamentos* **(3)**. **4** Penibil. **5-6** (D. oameni) În mizerie (morală sau) materială Si: *mizerabil*. **7** (Înv; d. sunete, voce etc.) Care exprimă durere, suferință, tristețe Si: *jalnic, trist*. **8** Înduioșător. **9** De calitate foarte proastă. **10** Ticălos.

lamentare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. 13/15 / Pl: *~tări* / E: ***lamenta***] **1** (Lpl) Strigăte însoțite de plânsete, care exprimă durerea, amărăciunea sau suferința, mai ales morală Si: *lamentație* **(1)**, (liv) *lament* **(1)**, *lamento* **(2)**. **2** Plângere zgomotoasă și adesea exagerată Si: *lamentație* **(2)**, *jelire, tânguire*, (liv) *lamento* **(3)**. **3** Cerere insistentă de a se îndeplini o dorință, de a se face un serviciu, o favoare etc. Si: *lamentație* **(3)**, *rugăminte*. **4** (Nob) Bocire a unui mort Si: *lamentație* **(4)**. **5** (Cu sens atenuat) Cuvinte care exprimă nemulțumirea, necazul etc. Si: *lamentație* **(5)**, (pop) *văităură*.

lamentatoriu, ~ie *a* [At: F (1869), 304 / Pl: *~ii* / E: ***lamenta*** + *-toriu*] (Iuz; d. voce) Care exprimă durere, suferință, tristețe Si: *jalnic, trist*.

lamentație *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 125 / V: (îvr) ***~tăcie***, (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***lamentation***] **1-5** Lamentare **(1-5)**. **6** (Îs) *~iile lui Ieremia* Carte a Vechiului Testament pe care tradiția o atribuie profetului Ieremia, în care sunt relatate suferințele evreilor cauzate de distrugerea Ierusalimului. **7-8** Scriere (în versuri) care are un accentuat caracter trist, tânguitor. **9** Improvizație, de obicei versificată, cântată pe o anumită melodie, care însoțește manifestările folclorice funerare Si: *bocet*.

lamentațiune *sf* vz ***lamentație***

lamentăcie *sf* vz ***lamentație***

lamento *sn* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 5, 873 / Pl: *~uri* / E: it ***lamento***] **1** Piesă muzicală, preponderent vocală, cu caracter de tânguire. **2-3** (Liv; lpl) Lamentare **(1-2)**.

lamentos, ~oasă *a* [At: MUREȘANU, P. 214/5 / V: ***~tuos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***lamentosus***, it ***lamentoso***] (Îvr) **1-3** Lamentabil **(1-3)**. **4** (D. oameni) Care se lamentează mult. **5** (D. oameni) Care se află într-o stare vrednică de plâns.

lamentoso *av* [At: DN³ / P: *~ozo* / E: it ***lamentoso***] (Muz; indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Cu jale.

lamentuos, ~oasă *a* vz ***lamentos***

lamie *sf* [At: CĂPĂȚÂNEANU, M. 116/24 / Pl: *~ii* / E: lat ***lamia***] (Mit; Ant; mpl) Femeie fabuloasă despre care se credea că ademenește și omoară copiii.

lamina *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~nez* / E: fr ***laminer***] **1** (C. i. metale, aliaje metalice sau materiale nemetalice) A prelucra prin deformare plastică, cu ajutorul laminorului. **2** A întinde și a omogeniza cu laminorul fibrele textile în procesul de filare, în vederea toarcerii lor. **3** A reduce secțiunea de curgere a unui fluid.

laminaj *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 468 / Pl: *~e* / E: fr ***laminage***] (Tex) **1-2** Laminare **(1-2)**. **3** Indice care caracterizează gradul de subțiere prin laminare **(2)** a unei înșiruiri de fibre textile.

laminar, ~ă *a* [At: COBÎLCESCU, G. 27 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***laminaire***] **1** Care este alcătuit din lamele sau din straturi paralele. **2** (Fiz; îs) *Curgere ~ă* Curgere a unui fluid care are loc prin deplasarea pe traiectorii paralele a straturilor componente.

laminare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~nări* / E: ***lamina***] **1** Prelucrare prin deformare plastică cu ajutorul laminorului **(1)** a unui material căruia i se modifică forma, dimensiunile și structura Si: *laminaj* **(1)**, *laminat¹* **(1)**. **2** Proces tehnologic de filare a fibrelor textile care constă în subțierea, întinderea și omogenizarea lor cu ajutorul laminorului **(2)** Si: *laminaj* **(2)**, *laminat¹* **(2)**.

laminaria *sf* [At: ENC. ROM. / G-D: *~iei* / Pl: *~ii* / E: lat ***laminaria***] **1** Gen de algă brună care crește în mările reci, folosită în farmacie, în medicină și ca îngrășământ organic (*Laminaria*). **2** Plantă care face parte din genul laminaria **(1)**.

laminariu *sn* vz ***laminor***

laminat¹ *sn* [At: LEG. EC. PL. 25 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***lamina***] **1-2** Laminare **(1-2)**.

laminat², ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lamina***] **1** *a* (D. materiale care pot fi prelucrate plastic) Care a fost supus operației de laminare **(1)**. **2** *a* Care a fost prelucrat cu laminorul **(1)**. **3** *a* (Tex) Prelucrat prin laminare **(2)**. **4** *sn* Produs metalic obținut prin laminare **(1)**.

laminator, ~oare [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~nă~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lamina*** + *-tor*] **1** *smf* Muncitor calificat care lucrează la operația de laminare **(1)** Si: *laminorist*. **2-5** *sn* (Rar) Laminor **(1-2, 5, 7)**.

laminație *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: cf *lamina*] (Atm) Așezare a unor elemente anatomice în straturi suprapuse sau concentrice.

lamină *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ne* / E: lat ***lamina***, it ***lamina***] **1-2** (Rar) Lamă¹ **(1, 3)**. **3** (Bot) Limb. **4** Strat subțire care face parte din structura unei formațiuni anatomice. **5-6** (Teh) Corp în formă de lamă **(1)** sau de fir.

laminător *sn* vz ***laminator***

laminectomie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***laminectomie***] (Med) Intervenție chirurgicală care constă în rezecția apofizelor vertebrale în scop explorator sau în cazul unor afecțiuni ale canalului medular.

laminită *sf* [At: D. MED. / Pl: *~te* / E: ***lamă*** + *-ită*] (Med) Inflamație a lamei vertebrale.

laminor *sn* [At: MARIN, PR. I, 215/26 / V: ***~iu, ~nariu*** / Pl: *~oare* / E: fr ***laminoir***] **1** Mașină compusă din doi sau mai mulți cilindri care se rotesc în direcții contrare și printre care trece metalul sau alt material de prelucrat, pentru a fi transformat în lame, fire, profile etc. Si: (rar) *laminator* **(2)**. **2** Instalație siderurgică compusă din una sau mai multe linii de laminare **(1)** Si: (rar) *laminator* **(3)**. **3** Clădire în care este instalat laminorul **(2)**. **4** (Fig; îe) **A trece prin ~** A supune unei încercări serioase, unei discipline severe. **5** Mașină folosită în filaturi pentru a subția, întinde și uniformiza grosimea firelor unui material textil Si: (rar) *laminator* **(4)**. **6** (Îs) *~ finisor* Laminor **(1)** prevăzut cu un cilindru cu ace, folosit la ultimele treceri de pregătire pentru filare în filatura de lână pieptănată fin. **7** Mașină care macină sau sfărâmă anumite materiale pentru a pregăti pasta de argilă, nisipul concasor etc. Si: (rar) *laminator* **(5)**.

laminorist, ~ă *smf* [At: SCÂNTEIA, 1952, nr. 2532 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***laminor*** + *-ist*] Laminator **(1)**.

laminoriu *sn* vz ***laminor***

laminotomie *sf* [At: DN³ / E: cf lat *lamina*, ngr *τομε*] (Med) Secțiune a lamelor vertebrale.

lamoste *sf* [At: POLIZU / V: (iuz) ***~ște*** / Pl: *~ti* / E: ns cf rs *ламота*] (Pop) **1** Durere abdominală la copiii mici, cu eliminare de sânge. **2** Diaree. **3** Descântec folosit pentru a vindeca diareea.

lamoște *sf* vz ***lamoste***

lampadar *sn* [At: FILIMON, O. I, 226 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~e* / E: fr ***lampadaire***, lat ***lampadarium***, it ***lampadario***] **1** Suport vertical care susține sau pe care sunt montate una sau mai multe lămpi sau becuri Vz *candelabru*, (înv) *policandru*. **2** Stâlp pe care sunt fixate mijloacele necesare iluminatului public. **3** (Ant) Persoană care mergea cu o făclie aprinsă înaintea unui demnitar roman.

lampadariu *sn* vz ***lampadar***

lampadă *sf* [At: AMFILOHIE, G. F. 159V/7 / V: (reg) **lăm~** / Pl: *~de* / E: lat **lampada**, ngr **λαμπάς, άδος**] **1** (Îvr) Fenomen meteorologic care constă în aprinderea cu emisiune de lumină a compușilor de sulf. **2** Torță.

lampadedromie *sf* [At: LOVINESCU, S. I, 39 / Pl: *~ii* / E: ngr **λαμπαδρομία**] Întrecere sportivă în vechile orașe grecești, la care alergătorii purtau torțe.

lampadist *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști* / E: fr **lampadiste**, ngr **λαμπαδιστής**] (Ant) Persoană care purta făclii în timpul ceremoniilor religioase grecești Si: *lampadofor*.

lampadofor *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ngr **λαμπαδοφόρος**, fr **lampadophore**] (Ant) Lampadist.

lampadoforie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr **lampadophorie**, gr **λαμπαδοφορία**] (Ant) Meserie de lampadofor.

lampagiu[1] *sm* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ii* / E: **lampă** + *-agiu*] **1** (Îvr) Lampist (**1**). **2** (Iuz) Lampar (**3**).

lampagiu[2] *sm* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: ctm **lampă** + **labagiu**] (Arg) Onanist.

lampant *a* [At: NICA, L. VAM. 191 / Pl: (rar) *~e* / E: fr **lampant**] (Îs) *Petrol ~* (și, rar, *gaz ~*) Produs lichid obținut în procesul de distilare a țițeiului și folosit drept combustibil în lămpi, la unele motoare etc.

lampar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: **lampă** + *-ar*] (Îvr) **1-2** Persoană care (fabrica sau) vindea lămpi (**1**) Si: *lampist* (**2-3**). **3** Persoană care se ocupa cu aprinderea și stingerea felinarelor de pe străzi Si: *lampagiu[1]* (**2**).

lampas *sm* [At: BUZNEA, P. V. 99/1 / V: (îvr) **~az** / Pl: *~uri*, (îvr) *~e* / E: rs **лампас**] **1** Țesătură din mătase naturală cu desene mari în relief care se producea în țările orientale. **2** Fâșie de postav, de obicei de culoare roșie, care se coase pe îmbrăcăminte, îndeosebi pe latura exterioară în lungimea pantalonilor, la unele uniforme Si: *vipușcă* Cf *panglică, șnur*.

lampaz *sn* vz **lampas**

lampă[1] *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îrg) **~mbă**, **liam~**, **loa~**, **lom~**, **lomp** *sn* / Pl: *lămpi*, (îrg) *~pe* / E: ger **Lampe**, ngr **λάμπα**, fr **lampe**, rs **лампа**] **1** Dispozitiv destinat producerii luminii prin arderea unui lichid prin intermediul unui fitil textil sau a unui gaz combustibil. **2** (Pex) Aparat de iluminat cu ajutorul curentului electric prin aducerea la stare de incandescență a unui fir metalic sau a unui gaz Si: *bec*. **3** (Pgn) Aparat sau dispozitiv care produce lumină și care este destinat iluminării artificiale, semnalizării, controlului etc. **4** (Îe) **A vorbi la ~** A nu fi ascultat. **5** (Min) Lampă (**1**) specială care se utilizează pentru iluminatul subteran, în condițiile unui mediu gazos explozibil. **6** (Arg) Ochi[1] (**1**). **7** (Îe) **A stinge (cuiva) ~pa** A lovi peste ochi pe cineva. **8** (Reg; șîs *~ de vânt*) Felinar. **9** (Reg) Opaiț. **10** (Reg) Făclie. **11** (Îs) *~ de lipit* Aparat care produce o flacără foarte puternică cu ajutorul căreia se realizează sudarea unor piese metalice. **12** (Îs) *~ de spirt* sau *~ de alcool* Aparat portativ folosit ca sursă de căldură în anumite activități. **13** (Udp „de") Tub electric. **14** (Îe) **A-i lipsi (cuiva) o ~, a avea o ~ lipsă** (ori **stinsă**) sau **a-i fila (cuiva) o ~** A fi nebun. **15** (Reg) Petrol. **16** (Iuz; îs) *~ fulger* Blitz. **17** (Îs) *~ cu halogen* Lampă (**2**) cu incandescență în balonul căreia se introduce un amestec de gaze inerte care conține halogeni, în scopul măririi duratei de funcționare și a strălucirii. **18** (Îs) *~ radio* Tub electronic. **19** (Iuz) Lanternă.

lampă[2] *sf* vz **lambă[1]**

lampăn *s* [At: ȘANDRU-BRÎNZEU, JINA, 100 / Pl: nct / E: ns cf *lampă*] (Îrg) Lampă cu petrol.

lampetră *sf* vz **lampretă**

lampion *sn* [At: BOLLIAC, O. 267 / V: (reg) **~mbi~** / P: *~pi-on* / Pl: *~oane* / E: fr **lampion**] **1** Vas mic din sticlă, din ceramică sau din metal, în care se arde o materie combustibilă lichidă prin intermediul unui fitil textil. **2** (Pgn) Dispozitiv pentru iluminat portativ sau fix Si: *felinar, lampă* (**1**). **3** (Șîs *~ venețian, ~ japonez*) Felinar din hârtie colorată, pergament, material textil translucid etc., adesea plisat ca un acordeon, folosit pentru iluminat în împrejurări festive. **4** (Reg) Faclă.

lampiris *sm* [At: J. CIHAC, I. N. 1727 / S și: *~pyr~* / V: **~mbi~** / Pl: *~iși* / E: ngr **λαμπύρις**, fr **lampyris**, lat **lampyris**] (Ent; îvr) Licurici (*Lampyris noctiluca*).

lampist *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști* / E: fr **lampiste**] **1** (Iuz) Persoană care supraveghea sistemul de iluminare al unei săli de spectacol, al unei instituții etc. Si: *lampagiu[1]* (**1**). **2-3** (Îvr) Persoană care (fabrica sau) vindea lămpi (**1**). **4** Muncitor care întreține, distribuie și primește lămpile minerilor.

lampisterie *sf* [At: CAMILAR, N. II, 211 / Pl: *~ii* / E: fr **lampisterie**] (Frr) **1-2** Loc unde (se depozitează sau) se întrețin lămpile cu rezervor. **3** Magazie la bordul navelor, unde se păstrează felinarele și combustibilul necesar acestora.

lampretă *sf* [At: ENC. ROM. / V: **~petră** / Pl: *~te* / E: ger **Lamprette**] **1-2** Două specii de pești cartilaginoși migratori, cu corpul cilindric și alungit, lipsit de solzi, de culoare verde-brună pe spate și albă pe burtă, care trăiesc (în apă sărată sau) în apă dulce (*Petromyzon marinus* și *fluviatilis*).

lamprofir *sn* [At: DEX-S / Pl: *~e* / E: fr **lamprophyre**] (Min) Rocă eruptivă cu structură porfirică, bogată în fier și magneziu.

lamur, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 307 / Pl: *~i, ~e* / E: **lamură[1]**] (Rar) **1** Clar. **2** Pur.

lamură[1] *sf* [At: BIBLIA (1688), 307[1]/42 / Pl: *~ri* / E: lat **lamina**] **1** *sf* (Înv; îs) *Aur ~, argint ~* Metal de cea mai bună calitate, cu un înalt grad de puritate. **2** *sf* Puritate. **3** *sf* Calitate superioară. **4** *sf* (Pex) Cea mai bună parte, mai curată și mai aleasă dintr-un lucru Si: *chintesență, cremă, esență, floare, frunte, spumă*. **5** *sf* (Îs) *~ de aur* Parte foarte prețioasă a unei entități. **6** *sf* (Asr) Persoană care se distinge prin hărnicie, corectitudine, integritate morală etc. Si: *elită*. **7** *a* (D. apă) Limpede.

lamură[2] *sf* vz **ramură**

lan[1] *sn* [At: (a. 1725) URICARIUL, VII, 17 / Pl: *~uri*, (reg) *~e* / E: ucr **лан** cf pn *łan*, rs *лан*] **1** Suprafață întinsă de teren arabil, cultivat cu același fel de plante de cultură Si: *ogor*. **2** (Lsg; csc) Plante semănate pe acest teren Si: *holdă, semănătură*. **3** (Reg; îs) *~ de fier* Cormană. **4** (Fig) Spațiu nesfârșit.

lan[2] [At: PUȘCARIU, L. R. I, 291 / Pl: (**1**) *~uri*, (**2**) (reg) *~i* / E: ns cf srb *lanac*] **1** *sn* (Reg) Lanț gros din fier folosit ca piedică la căruță, pentru legat lemnele etc. **2** *sm* Funie cu care se înhamă caii înaintași la oiștea unei trăsuri.

lan[3]- [At: DN[3] / E: it **lani**, fr **lani**] Element prim de compunere savantă cu sensul „lână".

lanametru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re*, (înv) *~ri* / E: fr **lanamètre**] Aparat cu care se determină finețea fibrelor textile.

lanat, ~ă *a* [At: FLORA R. P. R. V, 477 / V: (rar) **lân~** / Pl: *~ați, ~e* / E: lat **lanatus**] (Bot) Acoperit cu filamente foarte fine, cu fire de origine epidermică Si: *păros, lanuginos*.

lană[1] *sf* [At: IORDACHE, M. E. 97 / Pl: *~ne, lăni* / E: ger **Lanne**] (Reg) **1** Cruce la căruță sau la sanie. **2** Vârtej la căruță. **3** Parte a căruței de care se fixează proțapul Si: *grui*. **4** (Spc) Bucată de lemn care se fixează la capătul căruței pentru a împiedica ridicarea proțapului. **5** Parte inferioară a jugului Si: (pop) *poliță*.

-lană[2] [At: DN[3] / E: it, fr **lani-**] Element secund de compunere savantă, cu sensul: **1-2** (Referitor la) lână.

lancasterian, ~ă [At: CR (1829), 302 / S și: *~nka~* / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene*, (înv) *~i, ~e* / E: fr **lancastérien**, eg **lancasterian**] **1-2** *smf, a* (Adept) al lancasterianismului Si: (înv) *lancastric* (**1-2**), (îvr) *lancasteric* (**1**) (rar) *lancastrian* (**1-2**).. **3** *a* Referitor la lancasterianism Si: (înv) *lancastric* (**3**), (îvr) *lancasteric* (**2**), (rar) *lancastrian* (**3**). **4** *a* (Iuz; îs) *Sistem ~* Sistem de învățământ bazat pe ajutorul elevilor mai avansați, folosiți ca monitori Si: (înv) *lancastric* (**4**), (îvr) *lancasteric* (**3**), (rar) *lancastrian* (**4**).

lancasterianism *sns* [At: M. D. ENC. / E: fr **lancastérianisme**, eg **lancasterianism**] Sistem pedagogic fondat în Anglia, la sfârșitul sec. XVIII, care presupunea folosirea elevilor monitori în procesul de învățământ.

lancasteric, ~ă *smf, a* [At: BULETIN, G. (1844), 188[1]/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: **Lancaster** + *-ic*] **1-4** (Îvr) Lancasterian (**1-4**).

lancastrian, ~ă *smf, a* [At: DR. I. 433 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***lancastrien***] **1-4** (Rar) Lancasterian (**1-4**).

lancastric, ~ă *smf, a* [At: FM (1840), 377¹/14 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *lancastrian*] **1-4** (Înv) Lancasterian (**1-4**).

lancaviu, ~ie *a* [At: KOGĂLNICEANU, în L. ROM. 1954, nr. 5, 39 / Pl: *~ii, ~ie* / E: rs ***лукавый***] (Rar) **1** Viclean. **2** Poznaș.

lance *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie, 2ᵛ/11 / V: (îrg) ***~ncie, ~nge,*** (îvr) ***~nță, lean~, lență*** / Pl: *lănci,* (înv) *~nci, ~* / E: mg ***láncsa, lándzsa,*** it ***lancia,*** lat ***lancea***] **1** Veche armă de atac, formată dintr-o vergea lungă de lemn prevăzută cu un vârf metalic ascuțit Si: *suliță*. **2** (Prc) Vârf metalic, de formă triunghiulară, al lăncii (**1**). **3** (Asr; îe) **A rupe ~a cu cineva** A purta o discuție în contradictoriu cu cineva. **4** (Îe) **A pleca ~a** A ceda. **5** (Îae) A se declara învins. **6** (Rar) Rană provocată de lance (**1**). **7** (Pex) Obiect ornamental sau cu diferite utilizări, din metal, de forma unei lănci (**1**). **8** (Pop) Bâtă cu vârful metalic, ascuțit. **9** (Pop) Băț lung cu cârlig la vârf, cu care ciobanii prind oile Si: (reg) *cată*. **10** (Îvr) Instrument chirurgical de formă alungită pentru operarea fistulei lacrimale. **11** (Reg) Parte ascuțită a unui par cu care, în timpul iernii, se sparge gheața Si: *ţaglă*. **12** (Reg) Buzdugan. **13** (Reg) Țapină.

lanceolat, ~ă *a* [At: J. CIHAC, I. N. 296/12 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***lancéolé***] **1** (Bot; d. frunze sau alte părți ale plantelor) Care are forma unui vârf de lance (**1**) Si: (asr) *lanciform*. **2** (D. obiecte sau părți ale lor) Care are o formă alungită și ascuțită la vârf. **3** (Îs) *Gotic ~* Primă formă de manifestare a stilului gotic, de la începutul sec. XIII, caracterizată prin ornamente în formă de lance (**1**).

lancerist, ~ă *smf* [At: L. ROM. 1978, 587 / Pl: *lănceriști, lănceriste* / E: ***Lancer*** + *-ist*] Muncitor specializat în încărcarea, descărcarea și transportul materialului în incinta întreprinderii.

lancetă *sf* vz ***lanțeta***

lanchiță *sf* [At: TOMESCU, GL. 18 / Pl: *~ți* / E: nct] (Reg) **1** Drug de lemn. **2** Chingă care leagă căpriorii Si: *leaț*.

lancie *sf* vz ***lance***

lanciform, ~ă *a* [At: BARASCH, B. 19/22 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lanciforme***] (Bot; asr; d. frunze) Lanceolat (**1**).

lancinant, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***lancinant***] (Liv; d. dureri) Care se manifestă prin junghiuri și zvâcnituri.

lancoș¹ *sn* vz ***langoș***

lancoș², ~ă *a* [At: DA II₂, 92 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. oameni) Mucos.

land *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: *~uri* / E: ger ***Land***] Provincie autonomă în organizarea administrativă a Austriei și a Germaniei.

landalim *s* [At: A I. 34 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Amestec format din puțin lapte cu prune acre, mere pădurețe, piatră acră, din care se face covășeala.

landaș *s* [At: BORZA, D. 51 / A: nct / V: ***~ntaș*** / Pl: nct / E: rs ***ландыш***, ucr ***ландиш***] (Bot; reg) Lăcrămioare (*Convallaria majalis*).

landă *sf* [At: BARASCH, I. N. 36/25 / Pl: *~de* / E: fr ***lande***] (Lpl) Șes întins situat pe țărmurile Atlanticului, format din nisipuri marine neproductive fixe sau mișcătoare.

landcartă *sf* [At: L. ROM. 1980, 117 / Pl: *~te* / E: ger ***Landkarte***] (Gmî) Hartă.

landenian, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ieni, ~e* / E: ns cf fr *lande*] (Glg) **1** *sm* Etaj superior al paleogenului. **2** *a* Care aparține ladenianului (**1**). **3** *a* Referitor la landenian (**1**).

landgraf *sm* [At: COSMOGRAFIE, 75ʳ/18 / V: *~av* / Pl: *~i* / E: ger ***Landgraf***] **1** Titlu dat unui principe german în Evul Mediu. **2** Persoană cu titlul de landgraf (**1**).

landgrafat *sn* [At: IST. UNIV. IV. 85/22 / Pl: *~uri* / E: ***langraf*** + *-at*, pad *ducat, principat* etc.] (Îvr) **1-2** Landgrafiat (**1-2**).

landgrafiat *sn* [At: GHEOGRAFIE, 74ʳ/8 / V: ***~avi~*** / P: *~fi-at* / Pl: *~e* / E: fr ***langraviat***] **1** Domeniu guvernat de un landgraf Si: (îvr) *landgrafat* (**1**). **2** Demnitate de landgraf Si: (îvr) *landgrafat* (**2**).

landgrav *sm* vz ***landgraf***

landgraviat *sn* vz ***landgrafiat***

landler *sn* [At: M. D. ENC. / P: *len~* / Pl: *~e* / E: ger ***Ländler***] **1** Dans național german și austriac asemănător cu valsul lent. **2** Melodie după care se execută landlerul (**1**).

landou *sn* [At: NEGRUZZI, S. I. 37 / Pl: *~ri* / E: fr ***landau***] **1** Trăsură luxoasă cu patru locuri așezate față în față și cu capota formată din două părți mobile. **2** Cărucior pentru copii, mare și acoperit.

landras *sms* [At: DEX-S / E: eg ***landrace***] **1** Rasă de porci de culoare albă, cu corpul foarte lung, crescuți pentru carne. **2** Porc din rasa landras (**1**).

landră [At: POLIZU / V: ***loan~***, (reg) ***lean~*** / Pl: *~re* / E: nct] **1** *sf* (Înv) Zarvă. **2** *sf* (Reg; îe) **A se face la loandră** A se certa. **3** *sf* (Reg; îf *loandră*; îe) **Mai ține-ți ~ra**! Taci din gură! **4** *sf* (Reg) Ceată gălăgioasă Si: *cârd, ciurdă, droaie, haită*. **5** *av* (Reg; îe) **A se ține** (sau **a pleca, a se duce**) **~** A merge în grup. **6** *av* (Îae) A merge în șir. **7** *sf* (Îe) **A-și lua ~ra** A-și lua gândul. **8** *sf* (Bot; reg) Plantă erbacee agățătoare din familia leguminoaselor, cu flori roșii sau violete și cu păstaia păroasă (*Vicia striata*). **9** *sf* (Îf *loandră*) Fată îmbrăcată cu haine lălâi. **10** *sf* (Reg) Femeie desfrânată.

landschenet *sms* vz ***lanschenet***

landsmal *s* [At: MINERVA, ap. DLR ms / S și: *~maal* / E: fr ***landsmal***] Una dintre cele două limbi norvegiene moderne create pe baza dialectelor.

landsturm *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~uri* / E: ger ***Landsturm***] (Gmî) Landver.

landșaft *sn* [At: CHIRIȚĂ, P. 416 / Pl: *~uri* / E: ger ***Landschaft***] (Ggf) Porțiune din mediul geografic cu trăsături proprii, distincte de cele ale porțiunilor învecinate.

landtag *sns* [At: CADE / E: ger ***Landtag***] (Gms) **1** (Înv) Adunare a reprezentanților pe stări în principatele germane. **2** Organ reprezentativ al puterii în Germania până în 1934 și în Austro-Ungaria. **3** Organ legislativ suprem al landurilor în Germania și Austria. **4** Parlament din Lichtenstein.

landver *sm* [At: BĂLCESCU, M. V. 609 / S și: *~dwehr* / Pl: *~i*, (rar, *sn*) *~uri* / E: ger ***Landwehr***] (Gmî) Armată de rezervă în statele germane, formată din contingente vechi, care era înarmată pentru a ajuta trupele active Si: *landsturm*.

lang *i* [At: CARAGIALE, O. IV. 322 / V: ***~a*** / E: fo] (Rep sau îcr *bang, tang, zang* etc.) Cuvânt care imită sunetul unui clopot sau alt sunet metalic Si: *dang*.

langa *i* vz ***lang***

langagiu *sn* vz ***langaj***

langaj *sn* [At: FILIMON, O. II. 230 / V: (îvr) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***langage***] (Frm) **1** Limbaj (**1**). **2** Vorbire. **3** Cuvântare (**6**).

langavie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***lângăv~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***ülan kavi***] (Tcî) Element ornametal, în arhitectură și în artele decorative, având aspectul unei cununi făcute din frunze, flori și fructe Si: *feston, ghirlandă*.

langaviu *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ***langavie*** + *-iu*] (Înv) Ornamentat cu langavie.

langă¹ *sf* [At: ALR I 678/231 / Pl: *lăngi, ~nghe* / E: mg ***láng***] (Reg) Flacără.

langă² *sf* vz ***langră***

lange *sf* vz ***lance***

langălas *sn* [At: LEXIC REG. 20 / Pl: *~uri* / E: ns cf *langă*] (Reg) Larmă mare.

langhid, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I. 372 / Pl: ***~ghizi***, *~e* / E: it ***languido***, lat ***languidus, -a, -um***] (Îvr) Languros.

langir *s* [At: GREGORIAN, CL. 18 / Pl: ? / E: ns cf mg *lang*] (Reg) Prăjină de fier utilizată la stingerea incendiilor.

langoare *sf* [At: TEULESCU, C. 396/10 / V: (îvr) ***langor*** *sn* / Pl: *~ori*, (îvr) *langori* / E: fr ***langueur***, lat ***languor***] **1** Apatie. **2** (Pcf *lingoare*) Tifos. **3** Privire galeșă și tristă Si: *langurozitate* (**2**).

langor *sn* vz ***langoare***

langoș *sn* [At: PRIBEAGUL, P. R. 77 / V: (reg) ***~coș*** / Pl: *~e* / E: mg ***lángos***] **1** (Trs) Turtă făcută din aluat de pâine, umplută cu brânză, urdă

etc., coaptă sau prăjită în grăsime Si: (reg) *lăngălău*, *grăbițel*, *palaneț*. **2** Gogoașă cu brânză.

langră [At: LB / V: (reg) **~gă**, **lân~**, **lea~** / Pl: *~re* / E: ns cf *landră*] **1** *sf* (Îrg) Zarvă. **2** *sf* (Reg) Vorbărie. **3** *av* (Reg; îe) **A ședea ~** A sta degeaba. **4** *av* (Îae) A pierde vremea. **5** *av* (Îe) **A umbla ~** (sau **~ra**) A umbla fără rost. **6** *sf* (Reg) Potaie.

languent, **~ă** *a* [At: R. IONESCU, C. 22/7 / Pl: *~nți*, *~e* / E: lat **languens, -tis**, it **languente**] **1** (Îvr; d. privire) Galeș. **2** (Fig) Palid.

langui *v* [At: DLR ms / Pzi: ? / E: it **languire**] (Itî) A lâncezi.

languros, **~oasă** *a* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 147 / V: (îvr) **lăn~**, **lân~** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr **langoureux**] **1** (D. oameni) Care este cuprins de langoare (1). Si: *molatic*, (asr) *lânced*. **2** Predispus spre melancolie, spre visare Si: *visător*. **3** (D. ochi, privire) Galeș. **4** Care exprimă voluptate. **5** (D. mișcări ale trupului) Leneș. **6** Lasciv. **7** (D. voci, melodii, sunete) Tânguios. **8** Lent. **9** (Îvr; îf *lânguros*; d. boli) Care are caracter de criză Si: *acut*.

langurozitate *sf* [At: L. ROM. 1961, 535 / Pl: *~tăți* / E: **languros** + *-itate*] (Rar) **1** Apatie. **2** Langoare (3).

langustă *sf* [At: BARONZI, C. I, 66/6 / Pl: *~te* / E: fr **langouste**] **1** Crustaceu marin, asemănător cu racul, dar lipsit de clești, cu antene foarte lungi și cu carapacea spinoasă, de culoare violacee, a cărui carne este foarte gustoasă (*Palinurus vulgaris*). **2** Preparat culinar din carne de langustă (1).

lanieră *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr **lanière**] (Atm) Formație fibroasă îngustă, lungă și rezistentă.

lanifer, **~ă** *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr **lanifère**] (Rar) **1** (D. animale) Care este acoperit cu lână. **2** Care produce lână Si: *lânos*. **3** (D. plante sau părți ale lor) Care este acoperit cu puf Si: *pufos*. **4** Care produce puf.

lanist *sm* [At: BOJINCĂ, A. II, 193/1 / Pl: *~iști*, (îvr) *~i* / E: lat **lanista**] (Ant) **1** Antrenor de gladiatori. **2** Proprietar al unei școli de gladiatori.

lanital *sn* [At: LTR[2] / E: fr **lanital**, it **lanital**, ger **Lanital**] (Dc) Fibră textilă artificială fabricată din cazeină, folosită ca înlocuitor al lânii.

laniu *sm* [At: I. NAT. 64/11 / Pl: *~ii* / E: lat **lanius**] (Zlg; îvr) Uliu (*Accipiter*).

lanleț *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Leaț de brad, fasonat în patru muchii.

lanolină *sf* [At: ȘĂINEANU, ENC. ROM. / Pl: *~ne* / E: fr **lanoline**] **1** Substanță grasă secretată de pielea oilor. **2** Produs gras obținut prin prelucrarea lânii brute a oilor, folosită în industrie, în medicină și în cosmetică.

lansa [At: BARIȚIU, P. A. I, 682 / V: (îvr) **~nța** / Pzi: *~sez* / E: fr **lancer**] **1** *vt* A emite un decret, un mandat de arestare etc. **2** *vt* (C. i. scrisori, invitații, liste etc.) A trimite. **3** *vt* A pune pentru prima oară în circulație Si: *a difuza*. **4** *vt* (C. i. oameni) A face să fie cunoscut și recunoscut de un public larg. **5** *vt* A introduce în societate, într-un anumit anturaj. **6** *vr* A se remarca. **7** *vt* (C. i. creații recente, aspecte ori rezultate ale unei activități etc.) A prezenta unui public. **8** *vt* A pune în evidență calitățile, meritele, valoarea etc., prin publicitate. **9** *vt* (Îe) **A ~ moda ...** (sau **o modă**) A face ca vestimentația, comportamentul, creația etc. sa originală să fie adoptată de un număr mare de oameni. **10** *vr* A se angaja cu pasiune într-o activitate. **11** *vr* A se hazarda. **12** *vt* A pune în mișcare rapid. **13** *vt* A iniția. **14** *vt* A arunca cu putere către o țintă îndepărtată. **15** *vt* (Spc; c. i. o bombă, un proiectil etc.) A trimite spre un obiectiv. **16** *vi* (Spc) A arunca firul lansetei. **17** *vr* A face un salt în aer, în apă Si: *a se arunca*. **18** *vt* (Spc) A da drumul pe apă unui vas nou construit sau reparat. **19** *vtf* (Spc; c. i. o navă cosmică, un satelit etc.) A propulsa prin catapultare sau cu ajutorul unor motoare.

lansadă *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~de* / E: fr **lançade**] (Rar) Mișcare de înaintare a calului, cu sărituri succesive, în formă de arc.

lansaj *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr **lançage**] **1** Oscilații verticale ale șasiului unui automobil. **2** (Rar) Lansare (1).

lansare *sf* [At: L. ROM. 1966, 193 / Pl: *~sări* / E: fr **lansa**] **1** Emitere a unui decret, a unui mandat de arestare etc. Si: (rar) *lansaj* (2). **2** Trimitere a unui mesaj. **3** Difuzare a unei știri, opinii, teorii etc. Si: *înștiințare*. **4** Punere în circulație. **5** Prezentare în public a unei creații noi, a unor aspecte ori rezultate noi ale unei activități etc. **6** Oportunitate oferită unei persoane de a deveni cunoscută și recunoscută de un public larg. **7** Intrare a cuiva în înalta societate, într-un anumit mediu cultural, social. **8** Punere în evidență a calităților, meritelor, valorii etc., prin publicitate. **9** Inițiere a unei activități. **10-11** Punere (în fabricație sau) în circulație pe piață. **12** Punere în circulație a unui nou stil în modă, a unor modele vestimentare originale. **13** Angajare directă și pasionată a cuiva într-o activitate. **14** Hazardare. **15** Aruncare cu putere către o țintă îndepărtată. **16** (Spc) Trimitere dirijată spre un obiectiv. **17** (Spc) Aruncare la distanță a firului lansetei. **18** (Spc) Punere pe apă a unei nave prin alunecarea acesteia pe un plan înclinat. **19** (Spc) Propulsare prin catapultare sau cu ajutorul unor motoare puternice a unei aeronave, a unui satelit etc.

lansat, **~ă** *a* [At: KIRIȚESCU, G. 45 / Pl: *~ați*, *~e* / E: **lansa**] **1** (D. oameni) Cunoscut. **2** Remarcat. **3** (D. creații recente, aspecte sau rezultate noi ale unei activități) La modă. **4** Pe gustul publicului Si: *răspândit*. **5** (D. activități, proiecte) Inițiat. **6** (D. corpuri, obiecte) Pus în mișcare. **7** Pus în circulație. **8** Fabricat pentru prima oară. **9-10** (D. ambarcațiuni) Făcut să plutească (pentru prima dată sau) după o reparație. **11** (D. aeronave) Propulsat în spațiu.

lansator, **~oare** [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 104, 7/1 / Pl: *~i*, *~oare* / E: **lansa** + *-tor*] **1-4** *smf*, *a* (Persoană) care pune pentru prima oară (în fabricație sau) în circulație ceva. **5-8** *smf*, *a* (Persoană) care facilitează popularizarea prin publicitate a calităților (unei persoane sau) unei creații. **9** *sn* Dispozitiv pentru lansarea bombelor, torpilelor.

lanschenet [At: PONTBRIANT, D. / S și: *lasquenet* / V: **~nds~** / Pl: *~eți*, *~e*, *~uri* / E: ger **Lanskenecht**, fr **lansquenet**] (Gms) **1** *sm* Infanterist german mercenar din timpul războaielor religioase purtate în sec. XV și XVI. **2** *sn* Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

lansetă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~te* / E: **lansare** + **mulinetă**] Undiță prevăzută cu mulinetă și năluci, folosită de obicei pentru pescuitul peștilor răpitori prin aruncarea la mare distanță.

lansetist *sm* [At: VÎN. PESC. septembrie 1964, 7 / Pl: *~iști* / E: **lansetă** + *-ist*] (Rar) Persoană care pescuiește cu lanseta.

lantan *sns* [At: SCRIBAN, D. / S și: *~than* / E: fr **lanthane**] Element chimic din grupa pământurilor rare.

lantanid *sn* [At: MACAROVICI, CH. 224, 394 / V: **~ă** / Pl: *~e* / E: fr **lanthanide**] **1** (Lpl) Elemente chimice cu proprietăți asemănătoare cu lantanul, care fac parte din grupa pământurilor rare. **2** (Lsg) Element chimic care aparține grupei lantanidelor (1).

lantanidă *sf* vz **lantanid**

lantaș *s* vz **landaș**

lantern *sn* vz **lanternă**

lanternă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) **lat~**, (îvr) **lantern** *sn*, **lăt~** / Pl: *~ne* / E: fr **lanterne**, it **lanterna**] **1** (Asr) Lampă[1] (1). **2** (Îs) *~ venețiană* Lampion (3). **3** Aparat de iluminat portativ, format dintr-o carcasă prevăzută cu o lentilă, în care se află becul și bateria electrică pe baza căreia funcționează. **4** Far la automobile, locomotive, biciclete etc. **5** (Îs) *~ roșie* Far cu lumină roșie, montat la spatele ultimului vehicul dintr-un convoi. **6** (Îas; fig) Concurent clasat pe ultimul loc într-o competiție. **7** (Lpl) Lumină de far (3) cu intensitate redusă. **8** (Lpl; șîs) *~ne de poziție* Mic corp de iluminat montat la extremitățile unui vehicul, pentru a semnaliza prezența acestuia. **9** (Îs) *~ magică* Aparat care proiectează pe un ecran, cu ajutorul unei surse luminoase și al unui sistem de lentile, imaginea mărită a unei figuri desenate pe o placă de sticlă sau imprimate pe o placă fotografică. **10** Aparat de control prevăzut cu vizori de sticlă, care se intercalează în conductele de produse lichide, pentru a face vizibilă circulația acestora. **11** Lanternou (2). **12** (Șîs) *~na lui Combe* Mecanism de schimbare alternativă a sensului unei mișcări de rotație, folosit la

flaierele de fibre liberiene sau la mașinile de bobinat pentru înfășurarea firului. **13** (Zlg; îs) *~na lui Aristotel* Aparat masticator al ariciului de mare.

lanternou *sn* [At: LTR² / Pl: *~ri* / E: fr ***lanterneau***] **1** Porțiune mai ridicată din acoperișul unei clădiri industriale, comerciale etc., prevăzută cu numeroase ferestre pentru a permite luminarea și aerisirea interiorului Si: *luminator*. **2** Turn cu deschideri laterale sau cu multe ferestre, construit deasupra unei cupole sau a unui edificiu monumental pentru luminarea și aerisirea interiorului Si: *lanternă* (**11**).

lantete *sm* vz ***lătete***

lanteți *sm* vz ***lătete***

lanț *sn* [At: COD. VOR.² 17ᵛ/10 / Pl: *~uri* / E: bg ***ланец***, mg ***lánc***] **1** Șir de verigi, de plăci, de zale etc. (metalice) unite succesiv, care servește spre a lega, a suspenda, a trage ceva, a transmite o mișcare etc. Si: (rar) *lanțag*, (îvr) *lănțug* (**1**). **2** (Lpl; pex) Cătușe (**6**). **3** (Îla) **În ~uri** Legat cu lanțuri (**1**) și cu cătușe Si: *încătușat*. **4** (Îe) **A băga (sau a pune** ori **a arunca** ori, rar, **a zvârli) în ~uri** (sau, îrg) **în ~ (pe cineva)** A încătușa. **5** (Îae) A întemnița. **6** (Îe) **A scoate** (sau, reg, **a slobozi) din ~uri (pe cineva)** A descătușa. **7** (Îae) A elibera din captivitate. **8** (Fig) Ceea ce împovărează sufletul sau conștiința cuiva Si: (îvr) *lănțug* (**2**). **9** (Fig) Ceea ce îngrădește libertatea sau independența cuiva Si: (îvr) *lănțug* (**3**) Vz *jug, robie, sclavie*. **10** (Fig) Tot ceea ce îi leagă pe oameni, independent de voința lor Si: *legătură*, (îvr) *lănțug* (**4**). **11** (Îvr) Capcană. **12** (Fig; rar; îe) **A fereca în ~uri (ceva)** A imortaliza. **13** (Fig; îla) **Legat în ~** Inert. **14** (Îs) *~ de siguranță* Lanț (**1**) montat la ușa unui imobil, care, permițând numai întredeschiderea ușii, blochează parțial intrarea. **15** (Spc; lpl) Asamblaj de lanțuri (**1**) care se fixează pe pneuri pentru a evita alunecarea pe gheață. **16** (Pop; îs) *~ de împiedicat* Piedică la car sau la căruță. **17** *sn* (Reg) Lanț (**1**) scurt, prevăzut cu belciuge la capete, cu care se leagă tânjala de proțap Si: (pop) *cârcel, verigă*. **18** (Reg; îs) *~urile crucii* Fiecare dintre cele două lanțuri (**1**) care leagă, la car sau la căruță, capetele crucii de capetele osiei Si: (pop) *lambă¹* (**3**), *vătrai*, (reg) *costiș, întinzătoare, lănțuș* (**13**), *scară*. **19** (Reg) Piesă care se fixează în partea dinainte a tânjalei și de care se prinde jugul Si: (reg) *cătușă, tânjăluță*. **20** (Trs) Fiecare dintre cele două lanțuri (**1**) care leagă pieptarul hamului de orcic Si: *șleau, ștreang*. **21** (Reg; îs) *~ul câscăciurilor* Dispozitiv care ține în loc roata morii de vânt Si: (reg) *halat*. **22** (Reg; îs) *~ele dinapoi* (sau *~ul de la roata*) Căpăstru al teicii¹. **23** (Lpl) Scrânciob cu mișcare circulară sau orizontală, acționat de oameni sau de motor. **24** Dispozitiv format dintr-un șir de elemente metalice, identice sau diferite, articulate între ele, cu ajutorul căruia se transmite o mișcare. **25** Instrument format dintr-un șir de vergele groase, cu care se măsoară lungimile de teren Si: (îvr) *lănțug* (**5**) Vz *panglică, ruletă*. **26** (Spc) Dispozitiv format dintr-un șir de inele metalice speciale, care transmite mișcarea de la pedale la roțile bicicletei, trotinetei, motoretei etc. Si: *lănțug* (**6**). **27** Lanț (**1**) mic, de obicei din metal prețios, servind ca podoabă Si: (pfm) *lănțug* (**7**) Vz *colan*. **28** Lanț (**1**) care se atașează la ceasul de buzunar, pentru a-l fixa Si: (înv) *lănțug* (**8**). **29** Șir continuu de elemente, ființe, lucruri, stări asemănătoare Si: *rând, șirag*, (îvr) *lănțug* (**9**) Vz *cârd, convoi*. **30-31** (Îljv) **În ~** Unul (după sau) lângă altul Si: *continuu, neîntrerupt*. **32** (Îe) **A se ține ~** A se succeda în număr mare. **33** (D. oameni; îe) **A face ~** A se înșirui pentru a-și transmite un obiect din mână în mână. **34** (D. oameni; îae) A încercui. **35** Șir de dansatori care se țin de mână pentru a forma, de obicei, un cerc. **36** Succesiune de forme de relief. **37** (Spc; Ggf) Sistem muntos constituit din grupuri de culmi, care se succed pe distanțe mari, urmând o direcție axială determinată Si: *catenă muntoasă*. **38** Lucrătură simplă făcută cu croșeta, care constă dintr-un șir de ochiuri înlănțuite. **39** (Reg) Cusătură decorativă făcută pe altițe Si: (reg) *râu, șir, za²*. **40** (Chm) Șir format din mai mulți atomi legați între ei Si: *catenă* (**3**). **41** (Atm) Șir de elemente identice, microscopice sau macroscopice, care constituie o entitate. **42** (Tel; îs) *~ de transmisiune* Ansamblu al dispozitivelor, aparatelor și instalațiilor care asigură realizarea căilor de transmisiune a semnalelor. **43** (Mil) Grup compact de militari dispuși în linie dreaptă. **44** (Mil; îs) *~ de trăgători* Formație de luptă în care militarii sunt dispuși și acționează pe aceeași linie de front. **45** Succesiune de fapte, întâmplări, evenimente, stări asemănătoare Si: *suită, șir*. **46** (Fig) Desfășurare continuă și regulată a unui proces, a unui fenomen etc. Si: *coerență* (**1**), *curs, fir, șir*. **47** (Fiz; Chm; îs) *Reacție în ~* Reacție care se propagă dintr-un punct în toată masa unui corp, prin generarea unei succesiuni de reacții elementare. **48** (Fig; îas) Succesiune de întâmplări asemănătoare legate cauzal, declanșate de un eveniment. **49** (Lin) Succesiune de cuvinte care formează enunțuri. **50** (Blg; îs) *~ trofic* Unitate funcțională de transformare a substanței și de transfer de energie, alcătuită dintr-un șir de specii ce începe cu baza trofică și se sfârșește cu un răpitor sau un hiperparazit. **51** (Cib; îs) *~ cauzal închis* Feed-back. **52** Succesiune ordonată a elementelor unui ansamblu Si: *ierarhie, scară, șir*. **53** (Reg) Unitate de măsură pentru suprafețe egală cu o jumătate de hectar. **54** (Îrg) Suprafață agricolă egală cu o jumătate de hectar Si: (reg) *iugăr, pogon*. **55** (Reg; mpl) Bucată lungă și subțire de lemn de brad, care se bate pe căpriori pentru a susține țigla, șindrila, stuful etc. **56** (Mun) Lat² pe care se bat scândurile la gard. **57** (Reg; lpl) Șipci care se bat pe pereții de lemn ai caselor pentru a susține tencuiala.

lanț *v* vz ***lansa***

lanțag *sn* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 6 / Pl: *~uri* / E: ***lanț*** + *-ag*] (Rar) Lanț (**1**).

lanțană *sf* [At: ABC MAR. / Pl: *~ne* / E: ns cf *lanț*] (Nav) Parâmă vegetală sau metalică alcătuită din trei, patru sau șase șuvițe, constituite fiecare din mai multe sfilate.

lanțat, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 509 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lanț***] (Rar) **1** Care are aspectul unui lanț (**1**). **2** Care este prevăzut cu lanțuri (**1**).

lanță *sf* vz ***lance***

lanțătă *sf* vz ***lanțetă***

lanțetă *sf* [At: CUGETĂRI, I, 67ᵛ/27 / V: (îvr) ***~nce~, ~țătă*** / Pl: *~te* / E: fr ***lancette***, ger ***Lanzette***, it ***lancetta***] **1-2** (Înv; șhp) Lăncioară (**1-2**). **3** (Lsg; reg) Dans popular cu ritm de sârbă, la care participă două perechi dispuse față în față. **4** (Reg) Melodie după care se execută lanțeta (**3**). **5** Instrument chirurgical format dintr-o lamă cu două tăișuri ascuțite, care se folosește la vaccinări, incizii etc. Si: (tcî) *niște* Vz *bisturiu, scalpel, scarificator, stricnea*. **6** (Fig) Bisturiu. **7** Mic instrument în formă de lopățică, cu care se netezesc și se rectifică tiparele în turnătoriile de fontă. **8** (Aht) Ogivă. **9** (Zlg) Fiecare dintre penele lungi și subțiri, cu un colorit viu, din jurul gâtului și de pe spate la unele păsări.

lanțetuire *sf* [At: PENESCU, M. 25 / Pl: *~ri* / E: ***lanțetă***] (Îvr) Intervenție chirurgicală cu ajutorul lanțetei (**5**).

lanți *sm* vz ***laț²***

lanțug *sn* vz ***lănțug***

lanțuh *sn* vz ***lănțug***

lanțuv *sn* vz ***lănțug***

lanuginos, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***lanugineux***] (D. plante) Acoperit cu filamente foarte fine de origine epidermică Si: *păros*.

lanugo *sn* [At: D. MED. / E: lat ***lanugo***, fr ***lanugo***] **1** Păr foarte fin care acoperă unele regiuni ale corpului la făt sau la nou-născut. **2** Fire de păr subțiri și scurte, crescute în afara regiunilor păroase ale corpului. **3** Puf care acoperă unele plante, fructe etc.

laolaltă *av* [At: ȘINCAI, în ȘA I, 74 / V: (pop) ***~antă*** / S și: (înv) *la olaltă, la o laltă* / E: ***la*** + ***o*** + ***alta***] **1** Împreună. **2** În comun. **3** Solidar.

laolantă *av* vz ***laolaltă***

laolăltuță *av* [At: GR. S. VII, 35 / E: ***laolaltă*** + *-uță*] (Trs) **1-2** (Șhp) Laolaltă (**1**).

laoțian, ~ă [At: DEX / Pl: *~ieni, ~iene* / P: *~ți-an* / E: fr ***laotien***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Laosului. **3-4** *smf, a* (Persoană) originar(ă) din Laos. **5** *smp* Populație care locuiește în Laos. **6-7** *a* Privitor (la Laos sau) la laoțieni (**5**). **8-9** *a* Specific (Laosului sau) laoțienilor (**5**).

lap *sn* [At: CONV. LIT. XXIII, 1066 / Pl: *~uri* / E: mg ***lap***] (Reg) **1** Stufărie. **2** Turbă².

lapalisadă *sf* [At: DEX / S și: *~issa~* / Pl: *~de* / E: fr ***lapalissade***] (Liv) Afirmație naivă care provoacă râsul.

lapaneț *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: ns cf *lăpiștoc*, mg *lapis*, *lapos*] (Reg) Plăcintă coaptă pe vatră.

laparatomie *sf* vz ***laparotomie***

laparo- [At: DN³ / E: fr ***laparo-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (Referitor la) abdomen.

laparocel *sn* [At: D. MED. / Pl: ? / E: fr ***laparocèle***] (Med) Hernie ventrală.

laparoscop *sn* [At: D. MED / Pl: *~oape* / E: fr ***laparoscope***] (Med) Instrument optic cu ajutorul căruia se examinează cavitatea abdominală.

laparoscopie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***laparoscopie***] (Med) Examinare a cavității și a organelor abdominale cu ajutorul laparoscopului Si: *celioscopie*, *peritoneoscopie*.

laparotomie *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***~rat~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***laparotomie***] Deschidere a peretelui abdominal în scopuri chirurgicale Si: *celiotomie*.

lapaviță *sf* vz ***lapoviță***

lapă *sf* [At: CIHAC II, 668 / Pl: ? / E: ngr **λαπᾶς**] (Înv) Zeamă groasă Si: *terci*.

lapăn *sm* [At: ALR SN IV, h 1196/172 / Pl: *~peni* / E: săs ***lapp***] (Reg) Papuc[1].

lapiaz *sn* [At: DN³ / P: *~pi-az* / E: fr ***lapiaz***] Suprafață calcaroasă pe care s-a format o rețea deasă de lapiezuri.

lapicid *sm* [At: LM / Pl: *~cizi* / E: fr ***lapicide***] (Liv) Lucrător specializat în gravarea în piatră a inscripțiilor și a ornamentațiilor.

lapida *vt(a)* [At. NEGULICI / Pzi: *~dez* / E: fr ***lapider***, lat ***lapidare***] **1** A ucide prin lovituri de pietre, ca pedeapsă sau ca răzbunare. **2** (Pex) A arunca în cineva cu pietre. **3** (Fig) A persecuta. **4** (Fig) A alunga.

lapidar, ~ă [At: MARIN, PR. I, 40/34 / V: (înv) ***~iu***, ***~ie*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***lapidaire***, lat ***lapidarius***, ***-a***, ***-um***] **1** *sm* (Rar) Persoană care se ocupă cu șlefuirea pietrelor prețioase. **2** *a* (Liv; d. inscripții, ornamente etc.) Gravat în piatră. **3** *a* (Liv; d. monumente, statui etc.) Din piatră. **4** *a* (Liv; pex; d. stil) Caracteristic inscripțiilor pe piatră. **5** *a* (Liv; d. stil) Concis. **6-7** *smf*, *a* (Persoană) care are o exprimare concisă. **8-9** *smf*, *a* (Persoană) care vorbește puțin Si: *taciturn*. **10** *a* (D. litere; pex; d. scriere) Care seamănă cu caracterele grafice săpate pe pietrele antice. **11** *sfp* (Tip) Tip de litere majuscule.

lapidare *sf* [At: FILIMON, O. II, 66 / Pl: *~dări* / E: ***lapida***] **1** (Liv) Ucidere prin lovituri cu pietre Si: *lapidație*. **2-3** Alungare (prin aruncare cu pietre). **4** (Fig) Prescurtare extremă a unei comunicări.

lapidaritate *sf* [At: LOVINESCU, C. VII, 68 / E: ***lapidar*** + *-itate*] (Rar) **1-3** Caracter lapidar (**2-4**). **4** Laconism.

lapidariu *sn* [At: M. D. ENC. / V: ***~m*** / Pl: *~ii* / E: lat ***lapidarium***] **1** Colecție de pietre mari, sculptate sau gravate, precum basoreliefuri, statui, pietre funerare etc. **2** Loc în care se păstrează lapidariul (**1**). **3** (În Evul Mediu) Tratat despre presupusele proprietăți curative sau magice ale pietrelor prețioase.

lapidator, ~oare [At: DN³ / Pl: *~i*, *~oare* / E: cf fr ***lapidateur***] (Liv; rar) **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care lapidează (**1**).

lapidarium *sn* vz ***lapidariu***

lapidație *sf* [At: NEGULICI / V: (iuz) ***~iune*** / E: fr ***lapidation***] (Liv) Lapidare (**1**).

lapidațiune *sf* vz ***lapidație***

lapidă *sf* [At: CALENDAR (1858), 72/23 / A și: *lapidă* / Pl: *~de* / E: ***lapida***, lat ***lapis***, ***-idis***] (Liv) **1** Piatră comemorativă pe o clădire. **2** Piatră funerară cu inscripție.

lapiez *sn* [At: LTR² / V: *~iaz* / P: *~pi-ez* / E: fr ***lapié***, ***lapiaz***] Formă de relief rezultată prin coroziunea rocilor solubile de către apele pluviale.

lapili *smp* [At: CHIRIȚĂ, P. 691 / E: fr ***lapilli***] Pietricele poroase, fragmente de lavă etc. aruncate de vulcanii în erupție.

lapin *sm* [At: SADOVEANU, O. IX, 280 / Pl: *~i* / E: fr ***lapin***] (Frr) Iepure de câmp.

lapis *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~uri* / E: fr ***lapis***, lat ***lapis***] (Min) Lazurit.

lapislazuli *sn* [At: ALECSANDRI, O. P. 141 / S și: *~s-lazuli* / E: fr ***lapis-lazuli***] (Min) Lazurit.

lapit, ~ă [At: MAIOR, ap. ȘA II, 342 / A și: *lapit* / S și: *~thi* / Pl: *~iți*, *~e* / E: lat ***Lapithae***, fr ***lapithes***] (Înv) **1** *smp* Populație legendară de războinici din mitologia greacă, care trăia în Thessalia. **2** *smf* Persoană care făcea parte din populația lapiților (**1**).

lapiță *sf* [At: BĂCESCU, P. 35 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pui de plătică[1].

lapon, ~ă [At: CR (1834) 336 1/7 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***lapon***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care face parte dintr-o populație băștinașă din regiunile extrem-nordice ale Europei Si: (iuz) *laponez* (**1**). **3** *smp* Populație care locuiește în Laponia Si: (iuz) *laponez* (**2**). **4-5** *a* Care aparține (Laponiei sau) laponilor (**1**). **6-7** *a* Privitor (la Laponia sau) la laponi. **8-9** *a* Caracteristic (Laponiei sau) laponilor. **10** *sf* Limbă vorbită de laponi (**1**).

laponez *smf* [At: GENILIE, G. 158, 222 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***Laponia*** + *-ez*] **1-2** (Iuz) Lapon (**1**, **3**).

lapoș, ~ă *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 126 / Pl: *~i*, *~e* / E: mg ***lapos***] (Rar; d. oameni) Lălâu.

lapovita *viu* [At: ALR I. 1230/69 / V: (reg) ***lăp~*** / Pzi: 3 *~țează* / E: ***lapoviță***] (Rar) **1** A cădea lapoviță. **2** A fi lapoviță.

lapoviță *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***lăpăv~***, ***lăp~***, ***lapav~*** / A și: *~viță* / E: bg **лаповица**] **1** Ploaie amestecată cu ninsoare sau cu gheață Si: (reg) *șiclu*, *șlepoiță*, *zloată*. **2** (Reg) Chiciură.

laps *sn* [At: PERPESSICIUS, M. I, VII / E: fr ***laps*** (de temps)] (Frr; îs) ~ *de timp* Perioadă de timp.

lapsus *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: lat ***lapsus***, fr ***lapsus***] **1** Inadvertență mecanică în scrierea sau în vorbirea unei persoane. **2** Folosire din neatenție a unui cuvânt în locul altuia. **3** Incapacitate momentană a cuiva de a-și aminti un lucru știut. **4-5** Lacună (**1**, **3**). **6** Scăpare din vedere.

laptagiu *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ***lapte*** + *-agiu*] **1** (Înv) Lăptar. **2** (Reg) Cioban.

laptație *sf* vz ***lactație***

laptațiune *sf* vz ***lactație***

laptă *sf* vz ***labdă***[1]

lapte [At: PSALT. 314 / Pl: (**50-51**) *lăpturi*, (**53-55**, **62**) *~pți* / E: ml ***lac***, ***-tis***] **1** *sn* Lichid alb-gălbui, dulceag, cu miros caracteristic, foarte hrănitor, secretat de glandele mamare ale femelelor mamiferelor, și care constituie hrana exclusivă a copilului sugar și a puiului de animal. **2** *sn* Aliment de bază al omului obținut prin mulgerea femelelor unor animale domestice. **3** *sn* (Pop; îe) **A fi învățat ca mâța la ~** A avea obiceiuri rele. **4** *sn* (Pop; îe) **A fi supt ~ de capră** Se spune despre o persoană excesiv de energică. **5** *sn* (Pop; îe) **A spune și ~le pe care l-a supt** A mărturisi tot, cu lux de amănunte. **6** *sn* (Îs) ~ *dulce* Lapte proaspăt, nefermentat. **7** *sn* (Reg; îas; șîs ~ *crud*, ~ *prins*) Lapte (**1**) matern, secretat imediat după naștere Si: *corastă*. **8** *sn* (Îs) ~ *prins* Lapte (**2**) nefiert fermentat Si: (reg) *chișleag*. **9** *sn* (Îs) ~ *bătut* Lapte (**2**) închegat și apoi bătut. **10** *sn* (Îs) ~ *acru* Lapte (**2**) fiert, apoi fermentat în mod natural. **11** *sn* (Îs) ~ *pasteurizat* Lapte (**2**) din care s-au eliminat, în aparate speciale, bacteriile. **12** *sn* (Îs) ~ *condensat* Lapte (**2**) căruia i s-a redus conținutul de apă. **13** *sn* (Îs) ~ *praf* Lapte (**2**) sub formă de pulbere, obținut prin eliminarea apei din componența lui. **14** *sn* (Pop; îe) **Tare-i ~ acru!** E foarte greu de suportat. **15** *sn* (Reg; d. ochi; îe) **De ~ acru** De culoare deschisă. **16** *sn* (Pop; îc) **~-de-pasăre** Desert preparat din lapte, ouă și zahăr. **17** *sn* (Îac; șîc **~-de-găină**) Băutură preparată din gălbenuș de ou, zahăr sau miere și lapte fierbinte, folosită ca remediu împotriva tusei Si: *șodou*. **18** *sn* (Îs) *Frate* sau *soră de* ~ Copil, considerat în raport cu alt copil, care a fost alăptat de aceeași doică. **19** *sn* (Ast; îs) *Calea* (sau, îvp, *drumul*) *~lui* Calea Lactee. **20** *sn* (D. femela unor animale domestice; îla) **De ~** Crescută pentru producția de lapte (**2**). **21** *sn* (D. femelele unor animale domestice; îal) Care produce mult lapte (**2**). **22** *sn* (D. copii sau d. puii de mamifer; îal) Care nu au fost înțărcați Si: *sugari*. **23** *sn* (D. vaci, oi etc.; îoc *stearpă*; îal) Care dă lapte Si: *mânzare*, *plecătoare*. **24-25** *sn* (D. femelele unor

animale domestice; îla) **Bună** (sau **rea**) **de ~** Care dă (mult sau) puțin lapte (2). **26** *sn* (Îe) **A curge ~ și miere** A fi îmbelșugare. **27** *sn* (Pfm; d. oameni; îe) **A fi numai ~ și miere** A se purta mieros. **28** *sn* (Îae) A fi binevoitor. **29** *sn* (Îs) *Miere și ~* Bunăstare. **30** *sn* (Îas) Înțelepciune. **31** *sn* (Fig; d. afirmații; îla) **Cu ~** Adevărat. **32** *sn* (Îal) Folositor. **33** *sn* (Îal) Ușor de realizat. **34** *sn* (Pop; îe) **A curge** (sau **a cădea cuiva**) **~** (sau **~le**) **în păsat** sau **a (se) vărsa ~le în păsat** (ori în **~ul cuiva**) A beneficia de un ajutor neașteptat. **35** *sn* (Îae) A-i merge foarte bine. **36** *sn* (Pop; îe) **E ~ cu păsat** Se spune despre un lucru bun, util. **37** *sn* (Pop; îe) **A pune tot ~le în păsat** A fi risipitor. **38** *sn* (Pop; îe) **A stoarce ~ din piatră** A realiza lucruri extraordinare, învingând obstacole de netrecut. **39** *sn* (Pop; îe) **Când a da din piatră ~** Niciodată. **40** *sn* (Pop; îe) **A cădea (a se băga, a se lovi, a pica, a se potrivi) ca musca-n ~** A fi inoportun. **41** *sn* (Îs) *Dinți de ~* Primă dentiție, la copii și la puii unor mamifere. **42** (Pop; îe) **A avea dinții de ~** A fi încă tânăr. **43** *sn* (Îae) A fi lipsit de experiență de viață. **44-45** *sn* (Olt; îe; îlaj) **(A fi) de un ~ (cu cineva)** (A fi) de aceeași vârstă cu cineva. **46-47** *sn* (Olt; îae; îal) (A fi) asemănător cu cineva în privința ideilor sau a sentimentelor. **48** *sn* (Bis; fig) Învățătură evanghelică, concepută ca prima hrană a spiritului. **49** *sn* (Pop; îls) **~ de cuc** (sau **de vrabie**) Lucru inexistent, imposibil de realizat. **50-51** *snp* (Pop) Diferite sortimente (de lapte (2) sau) de produse alimentare preparate din lapte (2). **52** *sm* (Pop) Cantitate de lapte (1) obținută de la o oaie sau de la mai multe oi, la stână, într-un timp determinat Si: *mulsoare*. **53** *sm* (Pop; îe) **A se băga oile în ~pți** (sau, reg) **a se pune oile pe ~pți** A despărți oile de miei primăvara și a începe mulsul, pentru a face brânză. **54** *sm* (Reg; îe) **A scoate oile din ~pți** A înceta mulsul oilor. **55** *sm* (Reg; îs) *~ de pește* Lapți (1). **56** *sn* (Îvr; îs) *~ vegetal* Suc cu aspect lăptos care se găsește în unele plante ori fructe sau care se prepară din acestea. **57** *sn* (Pop; îs) *~ de bou* (*~ de sământă* sau *~ de buhai*) Mâncare de post preparată din sământă de cânepă sau de dovleac pisată, amestecată cu apă și îndulcită puțin. **58** *sn* (Îas) Zeamă în care s-au fiert prune sau alte fructe uscate. **59** *sn* (Îas; șîs *~le boului*) Mâncare preparată din oțet, apă și mămăligă. **60** *sn* (Îas) Mâncare preparată din apă cu sare fiartă, amestecată cu frunze de porumb. **61** *sn* (Fig; îas) Lucru inexistent sau imposibil de realizat. **62** *sm* (Reg; d. boabele cerealelor; șîf *lapți*; îla) **În** (sau **cu**) **~** Care sunt într-o fază de dezvoltare anterioară coacerii, conținând un lichid alb asemănător laptelui (1) Si: *crud, necopt*. **63** *sn* Lichid asemănător cu laptele (1). **64** *sn* (Îs) *~ de var* Suspensie de hidroxid de calciu în apă, folosită mai ales la văruit. **65** *sn* (Îs) *~ de ciment* Amestec format din praf de ciment și apă, folosit, mai ales, la lucrările de construcții. **66** *sn* (Îs) *~ de malț* Malț măcinat și amestecat cu apă, folosit la prepararea berii. **67** *sn* (Îs) *~ de piatră* (sau *~ de stâncă*) Stalactită. **68** *sn* (Reg; îas) Nisip de culoare vânătă-gălbuie folosit la prepararea unor coloranți. **69** *sn* (Apc; pop; îs) *~ de miere* Băutură fermentată obținută din miere amestecată cu apă sau cu lapte (2) Si: *hidromel*, (reg) *mursă*. **70** *sn* (Înv; îs) *Vase* (*purtătoare*) *de ~* (sau, înv, *vinele ~lui*) Vase limfatice. **71** *sn* (Bot; îc) **~le-câinelui** (sau, rar **~le-cățelei**; reg, **~-câinesc**; **~-de-câine**) Alior (*Euphorbia*). **72** *sn* (Bot; reg; îac) Ciuboțica-cucului (*Primula officinalis*). **73-74** *sn* (Bot; Trs) Două specii de alior (*Euphorbia helioscopia și platyphillos*). **75** *sn* (Bot; rar; îc) **~le-păsării** (sau, rar, **~le-păsărilor**) Plantă erbacee înaltă de 15-20 cm, cu o singură frunză, cu flori mici galbene, răspândită prin locuri necultivate Si: (reg) *plisc-păsăresc* (*Gagea lutea*). **76** *sn* (Bot; pop; îac) Bălușcă (*Ornithogalum umbellatum*). **77-78** *sn* (Bot; Mun) Două specii de lalea (*Tulipa biembersteiniana* și *silvestris*). **79** *sn* (Reg; îac) Plantă mică, nedefinită mai îndeaproape Si: (pop) *malaiul-paserii*. **80** *sn* (Îc) **~-le-stâncii** Plantă erbacee din familia primulacee, cu tulpina ramificată, cu mai multe rozete de frunze lanceolate, cu flori albe dispuse în umbele, răspândită în regiunea alpină Si: *lăptișor*, (reg) *primuliță* (*Androsace chamaejasme*). **81** *sn* (Îac) Plantă erbacee din familia primulacee, de mici dimensiuni, cu flori alburii dispuse în umbelă, care crește pe stâncile din regiunea alpină (*Androsace arachnoidea*). **82** *sn* (Îac) Mică plantă erbacee din familia primulacee, cu tulpina scapiformă, lipsită de peri, cu frunze lanceolate, cu flori solitare sau reunite sub formă de umbelă, albe cu galben, cu fructul sub formă de capsulă, care crește în locuri umede sau calcaroase din regiunea alpină (*Androsace lactea*). **83** *sn* (Bot; îc) **Sudoarea-~lui** Captalan (*Petasites officinalis*). **84** *sn* (Bot; reg; îc) **Burete-de-~** Lăptucă (*Agaricus volemus*). **85** *sn* (Mol) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **86** *sn* Melodie după care se execută laptele (85).

laptescent, ~ă *a* vz ***lactescent***

laptifer, ~ă *a* vz ***lactifer***

laptometru *sn* vz ***lactometru***

lapțí *vr* [At: DLR ms / Pzi: *~țesc* / E: nct] (Reg; d. oameni) A se întinde.

laptop *sn* [At: DLR ms / P: *leptop* / Pl: *~uri* / E: eg ***laptop***] Mini-computer personal portabil, de greutate și dimensiuni reduse.

lapți *smp* [At: MÂNCĂRILE, 17/5 / E: ml ***lactes***] **1** Produse sexuale ale peștilor masculi, cu aspect de masă gelatinoasă albă. **2** (Rar; îe) **Umbli să-ți lași ~i cu folos** Umbli să profiți. **3** Ganglioni de la gâtul vițeilor din care se prepară unele feluri de mâncare Si: *momițe*.

lapuc *sm* [At: N. LEON, MED. / V: (reg) *lăp~* / E: srb ***lopuh***, mg ***lapu***] **1** (Bot; pop) Brusture (*Lappa major*). **2** (Trs; îf *lăpuc*) Parte a mâinii de la ultima încheietură la degete.

lar[1] *sm* [At: PLEȘOIANU, C. / Pl: *~i*, (înv) *~es* / E: lat ***lar, -is*** cf fr *lares*] **1** (Ant; mpl) Divinități protectoare ale casei și ale familiei, venerate de romani sub formă de statui. **2** (Fig) Casă părintească.

lar[2] *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: lat ***larus***] (Rar) Pescăruș.

larangită *sf* vz ***laringită***

larariu *sn* [At: BOJINCĂ, A. I, 129/12 / E: lat ***lararium***, fr ***laraire***] (Ant) Încăpere, în casele romane, în care se păstrau statuile larilor[1] (1).

larce *sf* vz ***larice***

lard *s* [At: ANON. CAR. / E: lat ***lardum***] (Trs; Ban) Slănină.

lardar *sm* vz ***lărdar***

lare *sf* [At: POLIZU / Pl: (rar) *lări* / E: *la*] (Pop) Spălare.

larea *sf* vz ***lalea***

larfat, ~ă *a* vz ***larvat***

larg, ~ă [At: PSALT. 26 / Pl: (**1-8, 15-40, 57-61**) *~rgi*, (**42, 46-56**) *~uri* / E: ml ***largus***] **1** *a* (D. terenuri, teritorii, așezări omenești etc.) Care se întinde pe o suprafață mare Si: *extins, întins*. **2** *a* (D. terenuri, teritorii, așezări omenești etc.) Pe a cărui suprafață pot exista multe obiecte, oameni etc. Si: *cuprinzător*. **3** *a* (Îlav) **În** (sau înv, **preste**) **lumea ~ă** Pretutindeni. **4** *a* (Îal; îcn) Nicăieri. **5** *a* (Îe) **A pleca** (sau **a ieși, a porni, a se duce** etc.) **în lumea ~ă** A pleca departe, într-un loc necunoscut. **6** *a* (Îe) **A umbla** (sau **a rătăci**) **în lumea ~ă** A călători mult în locuri diferite Si: *a colinda*. **7** *a* (Îe) **Du-te în lumea** (sau, reg, **țara**) **~ă** Se spune pentru a arăta cuiva că e liber să plece unde dorește. **8** *a* (D. acțiuni, mișcări) Care se desfășoară pe un spațiu întins. **9-10** *av* (Pop; îe) **A-i fi** (sau **a-i face cuiva**) **~** (A-i fi sau) a face să-i fie cuiva la îndemână. **11-12** *av* (Îae) (A se simți sau) a face pe cineva să se simtă bine. **13-14** *av* (Îae) (A avea sau) a face să aibă libertate de mișcare. **15** *a* De dimensiuni mari, în special lat. **16** *a* (Bis; îs) *Calea* (sau *poarta*) *~ă* Drum spre iad. **17** *a* (D. părți ale corpului ființelor) Dezvoltat mult în lățime. **18** *a* (Pfm; îe) **A avea mâna** (sau **mână**) **~ă** ori **a fi ~ la mână** (sau **la buzunar**) A fi darnic. **19** *a* (Pfm; îlav) **Cu mână ~ă** Cu generozitate. **20** *a* (Îal) Din belșug. **21** *a* (Reg; îe) **A fi ~ în burtă** A fi bolnav. **22** *a* (Îae; pbl) A îndura multe. **23** *a* (Reg; îlav) **În gura ~ă** Zgomotos. **24** *a* (Reg; îe) **A face gură ~ă** A-și exprima protestul vociferând. **25** *a* (D. orificii) Care are o deschidere mare. **26** *a* (D. încăperi, obiecte) Care are un volum apreciabil. **27** *a* (Pex) Încăpător. **28** *a* (D. recipiente, cavități etc.) Cu dimensiunea transversală mare. **29** *a* (D. obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte) De o croială bogată, care permite mișcarea liberă a corpului. **30** *a* (D. obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte) Care este prea mare față de dimensiunile unei persoane. **31** *a* (Îvp; îe) **A da (ceva) cu mâneci ~rgi** A da ceva bucuros, cu plăcere. **32** *a* (Pop; îlav) **Cu mâneci ~rgi** Cu nerăbdare. **33** *a* (Pop; îe) **Strâmtă-n șale și ~ă-n poale** Se spune despre o situație care dezamăgește. **34** *a* (Fig) De mari proporții. **35** *a* (Fig) Abundent. **36** *a* (Fig) Amplu. **37** *a* (D. grupuri de oameni; îoc *redus, restrâns*) Numeros. **38** *a* (Fig; d. sentimente,

manifestări etc.) Intens. **39** *a* (Fig; d. mișcări) Desfășurat în toată amploarea. **40** *a* (Pex) Măreț. **41** *av* (Îlav) **Pe ~** Detaliat. **42** *sn* Lărgime. **43-44** *av* (Îlav; îlpp) **De-a** (sau **în**) **~(ul)...** De-a curmeziș(ul). **45** *av* (Îlav) **În ~ și-n lat** În toate direcțiile Si: *pretutindeni*. **46** *sn* Parte a unui loc, cea mai îndepărtată de vorbitor. **47** *sn* (Pex) Parte a unei ape, depărtată de mal. **48** *sn* Loc deschis, de mari dimensiuni. **49** *sn* (Pop; îe) **A ieși** (sau **a scoate** pe cineva) **la** (sau **în**) **~** A scăpa (pe cineva) dintr-o situație dificilă. **50** *sn* (Îs) **~ul văii** Locul unde se formează o vale între doi munți. **51** *sn* Spațiu liber, în care te poți mișca nestingherit. **52** *sn* (Îe) **A lua ~ul** A fugi. **53** *sn* (Îe) **În** (sau **la**) **~ul meu, tău, său** etc. În deplină siguranță sau libertate Si: *nestingherit*. **54** *sn* (Pop; îe) **A fi la ~ul tău și la strâmtul altuia** A-și lua libertăți excesive, în detrimentul altcuiva. **55** *sn* (Îvr) Dărnicie. **56** *sn* Bunăstare. **57** *sf* Rețea de pescuit cu ochiuri mari. **58** *sf* (Reg) Femeie depravată. **59** *sf* Femeie deșteaptă, cu experiență de viață, care știe cum să se comporte. **60** *sfa* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **61** *sf* Melodie după care se execută larga (**60**).

larga *vt* [At: LTR² / Pzi: *~ghez* / E: fr ***larguer***, it ***largare***] **1** A desprinde un obiect (parașută, balast etc.) dintr-o aeronavă în zbor, prin aruncare sau cu ajutorul unui mecanism. **2** A îndepărta o ambarcație de la chei sau de la o navă, cu ajutorul unei căngi.

largabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***largable***] **1-2** Care poate fi largat (**1-2**).

largamente *av* [At: HELIADE, O. I. 362 / E: it ***largemente***, fr ***largement***] (Rar) **1** Pe un spațiu larg. **2** Cu ingeniozitate. **3** În detaliu Si: *amănunțit*.

largătate *sf* [At: FD I, 201 / E: ***larg*** + *-ătate*] (Trs) **1** Loc larg. **2** Lărgime.

largău *am* [At: CL 1960, 76 / Pl: *~ăi* / E: ***larg*** + *-ău*] Larg.

larghetto [At: PROT. - POP., N. D. / S și: *~getto* / E: it ***larghetto***] **1** *av* (Muz; ca indicație de execuție) Într-un tempo intermediar între largo și andante. **2-3** *sn* (Parte dintr-o) compoziție muzicală concepută în larghetto (**1**).

larghețe *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ți* / E: fr ***larghesse***, it ***larghezza***] **1** Dărnicie. **2** Lărgime de vederi, orizont intelectual larg.

largitudine *sf* [At: LM / Pl: *~ni* / E: ***larg*** + *-itudine*] (Înv) **1** Lărgime. **2** Libertate deplină, nestingherită.

largitate *sf* [At: LM / E: lat ***largitas, -atis***] (Ltî; rar) **1** Generozitate. **2** Risipă.

largo [At: NEGULICI / E: it ***largo***] **1** *av* (Muz; ca indicație de execuție) Într-un tempo foarte lent Si: *lento*. **2-3** *sn* (Parte dintr-o) compoziție muzicală care se execută în largo (**1**).

larice *sf* [At: COD. SILV. / V: (reg) ***~iță***, ***lariș*** *sn*, (înv) ***~ici*** *sm*, ***laris*** *sm*, ***larce*** / Pl: *~ici* / E: lat ***larix***, it ***larice***] (Bot) Zadă (*Larix decidua*).

larici *sm* vz ***larice***

lariformă *sf* [At: LINȚIA, P. III, 338 / Pl: *~me* / E: fr ***lariforme***] **1** (Lpl) Ordin de păsări acvatice, cu aripi lungi și late, cap rotund și cu cioc drept sau curbat. **2** (Șls) Pasăre care face parte din ordinul lariformelor (**1**).

larigot *sn* [At: ANTONESCU, D. / Pl: ? / E: fr ***larigot***] (Frî; rar) Vechi instrument muzical de suflat, asemănător cu flautul.

larigotom *sn* vz ***laringotom***

larigotomie *sf* vz ***laringotomie***

laring *s* vz ***laringe***

laringa *s* vz ***laringe***

laringal, ~ă *sf, a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 63 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***laryngal***] **1-2** (Fon) (Sunet) care se articulează în regiunea laringelui.

laringe *sn* [At: CANTEMIR, IST. 160 / V: (înv) ***laring***, ***~nga***, ***~ngs***, ***~nx*** / Pl: *~* / E: lat ***larynx***, it ***laringe***] (Atm) Organ de forma unui tub, alcătuit din mai multe cartilaje articulate între ele, situat între trahee și baza limbii și care produce vocea cu ajutorul coardelor vocale.

laringectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***laryngectomie***] **1-2** (Med) (Incizie sau) extirpare a laringelui.

laringian, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. II, 445 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***laryngien***] **1** Care aparține laringelui. **2** Referitor la laringe.

laringită *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 314 / V: (reg) ***~ran~*** / Pl: *~te* / E: fr ***laryngite***] Boală care constă în inflamația acută sau cronică a mucoasei laringelui.

laringocel *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***laryngocèle***] (Med) Tumoare gazoasă a gâtului, cu ruptura laringelui.

laringofon *sn* [At: LTR² / Pl: *~oane* / E: fr ***laryngophone***] Microfon care se aplică pe gât, în dreptul laringelui, folosit mai ales în transmisiunile radio din tanc sau din avion.

laringolog [At: M. D. ENC. / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***laryngologue***] **1-2** *smf, a* (Medic) specializat în laringologie.

laringologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***laryngologique***] **1** Care aparține laringologiei. **2** Referitor la laringologie.

laringologie *sfs* [At: DER / E: fr ***laryngologie***] (Med) Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul laringelui și al bolilor lui.

laringopatie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***laryngopathie***] (Med) Boală a laringelui.

laringoplegie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***laryngoplégie***] (Med) Paralizie a mușchilor laringelui.

laringoscop *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~oape* / E: fr ***laryngoscope***] (Med) Instrument medical format dintr-o oglindă montată la capătul unei tije, cu ajutorul căruia se examinează cavitatea laringelui.

laringoscopic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***laryngoscopique***] (Med) **1** Care se referă la laringoscop. **2** De laringoscop.

laringoscopie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***laryngoscopie***] (Med) Examinare medicală a laringelui cu ajutorul laringoscopului.

laringospasm *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***laryngospasme***] (Med) Spasm laringian.

laringostroboscop *sn* [At: DEX / Pl: *~oape* / E: fr ***laryngostroboscope***] (Fon) Stroboscop specializat pentru studiul coardelor vocale în timpul fonației.

laringostroboscopie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***laryngostroboscopie***] (Fon) Observare a coardelor vocale cu laringostroboscopul.

laringotom *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ig~*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***λαρυγγοτόμ***, fr ***laryngotome***] (Med) Instrument folosit în laringotomie.

laringotomic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***laryngotomique***] (Med) **1** Care aparține laringotomiei. **2** Referitor la laringotomie.

laringotomie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ig~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***λαρυγγοτομία***, fr ***laryngotomie***] (Med) Operație chirurgicală care constă în deschiderea laringelui.

larings *sn* vz ***laringe***

larinx *sn* vz ***laringe***

laris *sn* vz ***larice***

lariș *sn* vz ***larice***

lariță *sf* vz ***larice***

larjală *sf* [At: TEAHA, C. N. 238 / Pl: ? / E: ***larg*** + *-eală*] (Reg) Bucată de pânză folosită în croitorie pentru a lărgi o îmbrăcăminte Si: *clin¹* (**5**).

larma *vi* [At: GLOSAR REG. 44 / Pzi: *~mez* / E: ***larmă***] (Reg) A da alarma (**3**) Si: *a alarma* (**1**).

larmă *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 198/29 / Pl: *~me*, (înv) *lărmi* / E: mg ***lárma***, srb ***lärma***] **1** (Înv; după verbele „a da", „a face") Semnal prin care se chemau ostașii la arme sau prin care se anunța apropierea dușmanului Si: *alarmă* (**1**), (înv) *larmăt* (**1**). **2** (Înv; în construcții cu verbul „a fi") Stare de neliniște provocată de apropierea dușmanului, de ivirea unui pericol etc. Si: (înv) *larmăt* (**2**). **3** (Îrg) Ceartă (**1**). **4** (Îvp; îe) **A face ~ asupra cuiva** A certa. **5** Gălăgie. **6** (Îe) **A face** (sau **a stârni**) **~ în jurul** (sau **împrejurul**) **cuiva** (sau **a ceva**) A produce senzație. **7** (Fig) Agitație (**2**). **8** (Fig; rar) Frământare (**12**).

larmăt *sn* [At: CONTA, O. F. 388 / Pl: ? / E: ***larma*** + *-ăt*, cf *strigăt*] (Înv) **1-2** Larmă (**1-2**). **3** (Îrg) Ceartă (**1**). **4** Gălăgie. **5** (Fig) Agitație (**2**).

larmoaiant, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~moa-ia~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***larmoyant***] (Frm) **1** Care produce lacrimi. **2** Plângăreț.

larușcă *sf* vz ***laurușcă***

larvar, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***larvaire***] **1** De larvă (**8**) Si: (înv) *larvat* (**1**). **2** Care se referă la larvă (**8**) Si: (înv) *larvat* (**2**). **3** Care este în stare de larvă (**8**) Si: (înv) *larvat* (**3**). **4** (Fig; prt) Rudimentar. **5** (Fig) Latent (**1**).

larvat, ~ă *a* [At: VASICI, M. I, 80/22 / V: (înv) ***~rfat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***larvé***] **1-3** (Înv) Larvar (**1-3**). **4** (Rar; d. boli) Care se manifestă sub aparența unei alte boli.

larvă *sf* [At: LB / Pl: *~ve* / E: lat ***larva***, it ***larva***, fr ***larve***] **1** (Înv) Mască. **2** (Înv; îe) **A pune ~va jos** A se demasca. **3** (Înv) Obiect care ascunde, maschează Si: *mască, paravan*. **4** (Înv) Aparență înșelătoare. **5** (Înv) Împletitură din fire textile, metalice etc. folosită pentru protejarea feței împotriva înțepăturilor insectelor etc. Si: *mască, obrăzar*. **6** (Înv) Strigoi. **7** (Înv) Fantomă. **8** Stadiu în dezvoltarea individuală a unor viețăți la ieșirea din ou, deosebit prin formă și mod de viață de stadiul adult. **9-10** (Fig) Ființă (inferioară sau) incomplet evoluată.

larvicid *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***larvicide***] Substanță chimică folosită pentru distrugerea larvelor (**8**) unor insecte dăunătoare sau parazite.

lasativă *sf* vz ***laxativ***

lascav, ~ă [At: NECULCE, L. 318 / V: (îrg) ***~căv***, (reg) ***~cov, ~cuv*** / Pl: *~i, ~e* / E: pn ***łaskaw***, ucr ***ласкави***] **1** *a* (Îrg) Amabil (**2**). **2** *a* (Reg) Vesel. **3** *a* (Reg) Glumeț. **4** *sf* (Reg; îf *lascavă*) Bună dispoziție Si: *chef* (**1**).

lască¹ *sf* [At: (a. 1703) FN 118 / Pl: *laște* și *lăști* / E: pn ***łaska***] (Îvr) Favoare.

lască² *sf* [At: (a. 1726) BOGDAN, C. M. 159 / Pl: ? / E: rs ***ласка***] (Zlg; îvr) Nevăstuică (*Mustela nivalis*).

lască³ *sf* [At: BORZA, D. 136 / Pl: ? / E: nct] (Bot; îs) *~ca broaștei* Broscariță (*Potamogeton matans*).

lascăv, ~ă *a* vz ***lascav***

laschir *sm* [At: ANTIPA, F. I, 152 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; reg) Pelican.

lasciv, ~ă *a* [At: (a. 1844) FM, 301/23 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lascif***] **1** (D. persoane) Înclinat spre plăceri senzuale Si: *senzual, desfrânat, imoral*. **2** (D. gesturi, cuvinte) Care inspiră sau produce plăceri senzuale Si: *imoral, impudic, obscen, senzual, voluptos*.

lascivie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: ***lasciv*** + *-ie*] (Îvr) Lascivitate.

lascivitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: fr ***lascivité***] **1** Înclinație spre plăceri senzuale Si: *senzualitate, voluptate*. **2** Obscenitate.

lascov, ~ă *a* vz ***lascav***

lascuv, ~ă *a* vz ***lascav***

laser *sn* [At: SCÎNTEIA, 1964, nr. 6426 / Pl: *~e* / E: eg, fr ***laser***] Dispozitiv pentru amplificarea sau generarea undelor electromagnetice din domeniul optic pe baza efectului de emisiune forțată a sistemelor automatice, care permite o concentrare de energie corespunzătoare unei temperaturi de zeci de mii de grade.

lasetă *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***lacet***] **1** Șnur îngust, drept sau rotund, utilizat la confecționarea unor dantele. **2** Obiect de decorație interioară lucrat din lasetă (**1**).

lasitudă *sf* vz ***lasitudine***

lasitudină *sf* vz ***lasitudine***

lasitudine *sf* [At: NEGULICI / V: (iuz) *~tudă*, ***~nă*** / S și: *lassi~* / Pl: *~ni* / E: lat ***lassitudo, -inis***, fr ***lassitude***] (Rar) **1** Oboseală. **2** (Fig) Plictiseală. **3** (Fig) Dezgust.

lasou *sn* [At: ENC. ROM. / V: *lasso* / S și: *lassou* / Pl: *~ri* / E: fr ***lasso***] Laț lung din piele sau din sfoară, folosit la prinderea animalelor (sălbatice).

laspatoriță *sf* [At: COMAN, GL. / A: nct / Pl: ? / E: ns cf *lașpaniță*] (Reg) Scul format pe rășchitor.

laspe *sf* vz ***lespede***

lassallean, ~ă [At: DN³ / P: *~le-an* / Pl: *~eeni, ~eene* / E: fr ***lassaléen***] **1-2** *smf, a* (Adept) al lassaleanismului. **3** *a* Referitor la lassalleanism.

lassalleanism *sn* [At: DER / P: *~le-a~* / Pl: ? / E: fr ***lassalleanisme***, ger ***Lassalleanismus***] Curent în mișcarea muncitorească din Germania sec. XIX care susținea renunțarea la lupta de clasă revoluționară, deoarece clasa muncitoare putea realiza eliberarea sa prin transformarea statului, considerat ca un organism neutru, situat deasupra claselor, într-un stat popular liber.

lasso *sn* vz ***lasou***

last *sn* [At: MĂS. GR. 163/19 / Pl: ? / E: ger ***Last***] (Gîr) Unitate de măsură a capacității și greutății, egală cu aproximativ două mii de kilograme.

lastan *sm* vz ***lăstun***

lastari *sm* vz ***lăstun***

lastariu *sm* vz ***lăstar¹***

lastaviță *sf* vz ***lăstaviță***

lastăviță *sf* vz ***lăstaviță***

lastex *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: fr ***lastex***] **1** Fir de cauciuc, de obicei îmbrăcat în fibre textile, care se folosește în industria confecțiilor. **2** (Pex) Țesătură sau articol de îmbrăcăminte care cuprinde lastex (**1**). **3** (Spc) Portjartier elastic.

lastic *sn* [At: BULETIN F. (a. 1843) 22/24 / V: ***~ing*** / A și: *lastic* / Pl: ? / E: eg ***lasting***, fr ***lasting***, rs ***ластик***] (Înv) Țesătură din lână, foarte rezistentă, asemănătoare satinului, folosită la tapisarea mobilei, dar și la confecționarea unor articole de îmbrăcăminte.

lasting *sn* vz ***lastic***

lastră *sf* [At: (a. 1673) IORGA, S. D. V, 487 / V: (rar) ***~ru*** *sn* / Pl: *~re* / E: nct] (Înv) Stofă scumpă de lână.

lastru *sn* vz ***lastră***

lastun *sm* vz ***lăstun***

lasturn *sm* vz ***lăstun***

laș¹ *s* [At: L. ROM. 1962, 640 / Pl: ? / E: ger ***Lasche***] (Rar) Piesă metalică de unire a două elemente ale unui ansamblu Si: *eclisă¹* (**1**).

laș², ~ă *smf, a* [At: C. A. ROSETTI, N. I. 68 / V: (îvr) ***lace*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lâche***] **1-2** (Persoană) lipsit(ă) de curaj și de sentimentul onoarei Si: *fricos, josnic, mârșav, mișel*. **3-4** (Persoană) necinstit(ă).

lașcă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***lacșă, loacșă, locșă, loș~*** / Pl: *~ște, lăști* / E: mg ***laska***, ceh ***lakša***, ucr ***локша***] **1** (Reg; mpl) Tăieței. **2-3** (Ban; îf *lacșă, loacșă*) Gălușcă (de făină). **4** (Trs; lpl) Colțunaș (**1**).

lașetate *sf* vz ***lașitate***

lașitate *sf* [At: LAURIAN, F. 188/6 / V: (îvr) ***~șet~*** / Pl: *~tăți* / E: ***laș*** + *-itate*] **1** Lipsă de curaj, de demnitate, care duce la ipocrizie, la fățărnicie Si: *josnicie, mârșăvie, mișelie*. **2** Faptă săvârșită de un om laș.

lașpaniță *sf* [At: SCRIBAN, D. 757 / Pl: *~țe* / E: ns cf *lostopană*] (Reg) **1-2** Bucată (mare) dintr-un întreg.

laștină *sf* [At: LEXIC REG. / Pl: *~ne* / E: ns cf srb ***laština***] (Reg) **1** Socoteală. **2** (Îe) **A-și da ~na (cu cineva)** A se certa cu cineva.

laștioară *sf* vz ***lăștioară***

laștug *sn* [At: L. ROM. 1963, 153 / Pl: *~uri* / E: ger ***Lastzug***] (Reg; gmî) Tren de marfă.

lat, lată [At: VARLAAM, C. 261/5 / Pl: (**1-7, 9-13, 16-17, 19-20, 22-35, 67-69**) *lați, late*, (**36-66**) *~uri* / E: ml ***latus***] **1** *a* (Îoc *îngust*) Care are o lățime relativ mare. **2** *a* (Îs) *Fier ~* (sau *fierul cel ~, ~-fierul*) Brăzdar (**1**). **3** *a* (Înv; îlav) **Mare și ~** Nu mare lucru. **4** *a* (D. părți ale corpului) Gros. **5** *a* (Pex; d. ființe) Viguros. **6** *a* (Îla; d. oameni) **~ în spate** (sau **în spete**) Voinic. **7** *a* (Pop; îe) **A fi limbă ~ă** A vorbi defectuos, din cauza unei malformații a aparatului fonator. **8** *av* (Pop; îe) **A vorbi ~** A se exprima greoi. **9** *a* Care are o deschidere mare. **10** *a* (Pop; gmț; îe) **A avea gură ~ă** A vorbi mult și tare. **11** *a* (Pop; îe) **A spune vorbe mari și ~e** A vorbi pompos, dar fără conținut. **12** *a* (Îcs) *De ... (de) ~(ă)* Care are lățimea de ... **13** *a* (D. articole de îmbrăcăminte) Care are o croială amplă Si: *larg, încăpător*. **14** *av* (Pe lângă verbul „a încinge"; îoc *strâns*) Larg. **15** *av* (Pex) Neglijent. **16** *a* (D. țări, proprietăți, terenuri etc.) Care se întinde pe o suprafață mare Si: *întins, vast*. **17** *a* (Rar; îlav) **În lumea ~ă** Pretutindeni. **18** *av* (Pe lângă verbul „a împărți") În cantități mari. **19** *a* (D. pas) Mare. **20** *a* (Rar; pex; d. pași) Care sunt executați în ritm vioi. **21** *av* (Rar; d verbul „a păși") Cu pași mari. **22** *a* (Pop; d. intervale de timp) De durată mare. **23** *a* (Înv; d. colectivități) Numeros. **24** *a* (D.

obiecte) Care are o suprafață netedă. **25** *a* (D. vase) Care are fundul plan sau puțin adânc. **26** *a* (Reg; îe) **A fi ~ de foame** A fi foarte flămând. **27** *a* (Pop; d. nas) Turtit. **28** *a* (D. ridicături de pământ) Teșit. **29** *a* (D. ridicături de pământ) Care este puțin înalt. **30** *a* Zdrobit. **31-33** *a* (Fam; după verbe ca „a cădea", „a lăsa", „a rămâne", „a zăcea") (Întins la pământ) (în stare de nesimțire sau) mort. **34** *a* (Fam; îe) **A lăsa (pe cineva) ~** A bate pe cineva foarte tare, lăsându-l în nesimțire. **35** *a* (Fam; îae) A impresiona puternic pe cineva. **36** *sn* (Pop; îe) **A da ~ul pe spate** A cădea lungindu-se la pământ. **37** *sn* (Urmat de determinări care indică măsura) Dimensiune transversală a unei suprafețe sau a unui corp Si: *lățime*. **38** *sn* (Pop; îs) **Un ~ de palmă** (sau **de mână**) Unitate de măsură egală cu lățimea unei palme care are degetele lipite. **39** *sn* (Pex) Distanță cuprinsă într-un lat (**38**). **40** *sn* (Pop; îla) **De un ~ de mână** (sau **de palmă**) Relativ mare. **41** *sn* (Pop; îal) Foarte gros. **42** *sn* (Pop; îlav) **De** (sau **la**) **un ~ de mână** De durată scurtă. **43** *sn* (Pop; îal) La distanță mică. **44** *sn* (Pop; îs) **~ de deget** Unitate de măsură egală cu lățimea unui deget. **45** *sn* (Pop; îlav) **De un ~ de deget** Foarte puțin. **46** *sn* (Pop; îal) Transversal. **47-48** *sn* (Îlpp; îlav) **În** (sau **de-a, pe**) **~(ul)** (Exprimă o poziționare spațială în raport) transversal. **49-50** *sn* (Îal) (Exprimă direcția unei mișcări în funcție de două repere spațiale) dintr-o parte în alta. **51-52** *sn* (Pop; îal) (Exprimă situarea sau mișcarea) într-o poziție sau direcție transversală în raport cu poziția sau direcția obișnuită. **53** *sn* (Îe) **A trece** (sau **a tăia**) **~ul** (sau **în ~, pe ~, de-a ~ul**) A traversa pe diagonală. **54-55** *sn* (Îlpp; îlav) **În** (sau **de-a**) **lung(ul) ... și în ~(ul)...** (Exprimă orientarea spațială a unei mișcări) în toate direcțiile Si: *pretutindeni*. **56-57** *sn* (Pop; îal) (Exprimă efectuarea unei mișcări) repetând fără încetare un parcurs făcut în cele două sensuri, pe direcția lungimii, apoi pe direcția lățimii. **58** *sn* (Pop; îe) **A se da** (sau **a se perpeli**) **și pe ~ și pe uscat** (sau **~ pe ~**) A face eforturi disperate pentru a realiza ceva Si: *a se face luntre și punte*. **59** *sn* Suprafață mai puțin întinsă a unui obiect de formă paralelipipedică Si: *lățime*. **60** *sn* (Reg) Parte a ciocanului cu care se lovește. **61** *sn* (Reg) Parte a scoabei. **62-63** *sn* (Reg) Creștet (**1-2**). **64** *sn* (Pop; șîs) ~ *de pânză* Bucată de pânză folosită pe lățime la confecționarea unui articol de îmbrăcăminte Si: *foaie* (**25**), *stană*. **65** *sn* (Pan) Fâșie de pământ. **66** *sn* (Reg) Șorț. **67** *a* (Fam; d. o situație; îe) **A fi ~ă (rău** sau **de tot)** A lua proporții neașteptate și neplăcute. **68** *a* (Fam; îe) **A o face ~ă (rău** sau **de tot)** A face un chef straşnic. **69** *a* (Fam; îae) A face o prostie.

latanier *sm* [At: BUZNEA, P. V. 57/21 / P: *~ni-er* / Pl: *~i* / E: fr ***latanier***] **1** Specie de arbore din familia palmierilor, originară din insulele Oceanului Indian. **2** Exemplar din specia latanierilor (**1**).

latăn *sm* vz ***lătău***

latău *s* vz ***lătău***

latebră *sf* [At: LM / Pl: *~re* / E: lat ***latebra, -ae***] (Ltm) **1** Ascunzătoare. **2** (Fig) Scuză.

latebros, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***latebrosus, -a, -um***] (Ltm) **1** Care are multe ascunzători. **2** (Fig) Obscur.

latenie *sf* vz ***latinie***

latent, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 140 / V: (îvr) ***~tinte*** / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***latens, -tis***, fr ***latent***, it ***latente***, ger ***latent***] **1** Care există, dar nu se manifestă în exterior, putând izbucni oricând. **2** (Chm; îs) *Căldură ~ă* Cantitate de căldură necesară pentru a determina schimbarea stării unui gram de substanță, fără schimbare de temperatură. **3** (Înv; fig) Care absoarbe căldura din jur pentru a-și schimba starea de agregare. **4** (Rar) Conspirativ.

latență *sf* [At: RALEA, S. T. II, 265 / Pl: *~țe* / E: fr ***latence***] (Liv) **1-2** (Stare a) ceea ce este latent (**1**).

lateral, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~tur~***, ***lătur~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***latéral***, lat ***lateralis***] **1-2** *a* Care este situat pe (una dintre) laturi. **3-4** *a* (Spc) Care formează (una din) laturile unei suprafețe, ale unui volum. **5** *a* Care este situat departe de centru Si: *lăturalnic, mărginaș, periferic*. **6** *a* (Gmt; îs) *Arie* (sau *suprafață*) *~ă* Mărime a suprafeței unui corp, fără suprafețele bazelor lui. **7** *a* (Lin; îas) Zonă situată la periferia teritoriului unde se vorbește un dialect sau o limbă. **8** *a* (Fig) Secundar. **9-10** *sf, a* (Lin; șîs) *Consoană ~ă* (Consoană) articulată prin atingerea vârfului limbii de palatul tare sau de alveolele incisivilor superiori, în timp ce suflul de aer iese prin cele două deschizături lăsate de marginile limbii. **11-12** *a, av* (Spc; la vertebrate) (Care este situat) în dreptul coastelor, pe partea laterală a corpului. **13-14** *av* Pe (una din) părți. **15** *av* (Pex) Transversal. **16-17** *sf, a* (D. căi de comunicații, cursuri de apă etc.) (Linie) care face o ramificație, desprinzându-se din linia principală. **18** *a* (Îs) *Gândire ~ă* Proces specific gândirii creatoare, având ca scop obținerea a cât mai multe variante posibile ale obiectului sau fenomenului cercetat.

lateralitate *sfs* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 128, 19/2 / E: ***lateral*** + *-itate*] (Rar; îla) **De ~** Lateral (**2**).

lateran, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 329 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Lateran***, cf it *lateranènse*] (Îvr) Care ține de biserica Sfântul Gheorghe din cartierul Lateran din Roma și de palatul papal din preajma acesteia.

laterar, ~ă [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***laterarius, -a, -um***] (Ltr) **1** *a* De cărămidă. **2-3** *smf* (Vânzător sau) fabricant de cărămizi. **4-5** *sf* (Prăvălie sau) fabrică de cărămizi.

lateră *sf* [At: LM / Pl: *~re* / E: lat ***later, -eris***] (Ltr) Cărămidă (**1**).

latere *v* [At: LM / A: nct / Pzi: ? / E: lat ***lateo, -ere***] (Ltr) A sta ascuns.

laterin, ~ă [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***laterinus, -a, -um***] **1** *sf* Căsuță de cărămizi. **2** *a* Care este făcut din cărămizi.

laterit *sn* [At: AGROTEHNICA, I, 267 / V: ***laterită*** *sf* / Pl: *~te* / E: fr ***latérite***] (Mlg) Depozit bogat în hidroxizi de aluminiu și de fier, format prin alterarea unor roci din zona tropicală umedă.

laterită *sf* vz ***laterit***

lateritic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***latéritique***] (Mlg) **1** Referitor la laterit. **2** (D. soluri) Care conține laterit Si: *feralitic*.

lateritizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: fr ***latélitisation***] (Glg) Proces de formare a solurilor lateritice Si: *feralizare*.

laterițiu, ~ie *a* [At: LM / Pl: *~ii* / E: lat ***latericius, -a, -um***] (Ltr) Care este făcut din cărămizi.

laternă *sf* vz ***lanternă***

latescent, ~ă *a* [At: ENC. AGR. I, 312 / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***lattescente***, lat ***latescens, -ntis***] (Rar; d. secreții, sucuri) Lăptos.

latete *sm* vz ***lătete***

lateț *s* vz ***lăteț***

lateți *sm* vz ***lătete***

latex *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 394 / Pl: *~uri* / E: fr ***latex***] **1** Suc de consistență vâscoasă, cu aspect lăptos, secretat de anumite plante. **2** (Îs) ~ *artificial* Substanță folosită la fabricarea cauciucului sintetic.

latiblu *sm* vz ***latibul***

latibul *sm* [At: LM / V: ***~blu*** / A: nct / Pl: *~i* / E: lat ***latibulum***] (Ltm; rar) Ascunzătoare.

laticifer, ~ă [At: BARASCH, B. 7 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***laticifère***] **1-2** *sn, a* (Țesut vegetal) care secretă latex.

laticlav *sm* vz ***laticlavă***

laticlavă *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***laticlav*** *sm* / Pl: *~ve* / E: fr ***laticlave***, lat ***laticlavus***] Fâșie lată de purpură care împodobea tunica senatorilor romani.

laticlavial, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***laticlaviale***] (Ltr) **1** Care ține de laticlavă. **2** Prevăzut cu laticlavă.

latifundiar, ~ă [At: ARDELEANU, D. 15 / P: *~di-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: ***latifundiu*** + *-ar*] **1-2** *sm, a* (Persoană) care posedă întinse domenii agricole Si: *bogătaș, boier, moșier*. **3** *sm* (Fig; rar) Persoană care se bucură de autoritate, de un loc de cinste într-un domeniu de activitate, de creație etc. **4** *a* Care aparține latifundiarilor (**1**).

latifundie *sf* vz ***latifundiu***

latifundiu *sn* [At: LM / V: (înv) ***~ie*** *sf* / Pl: *~ri* / E: lat ***latifundium***] Mare proprietate funciară particulară Si: *domeniu, moșie*.

latiță[1] *sf* vz ***lățiță[1]***

latiță[2] *sf* vz ***lățiță[1]***

latiloc, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~oci, ~oce* / E: lat ***latiloquens, -tis***] (Rar) Vorbăreț.

latin, ~ă [At: URECHE, L., 61 / A și: (îvp) *latin* / V: (îvp) ***lăt~, let~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***latinus, -a, -um***, fr ***latin***, it ***latino***] **1-2** *smf, a* (Îrg) Catolic. **3-4** *smf, a* (Îrg) Greco-catolic. **5-6** *smf, a* Păgân. **7** *smf* (Pex; îvp; îf *lătin*) Străin. **8-9** *smf, a* (Pex; prt) (Om) perfid. **10-11** *smf, a* (Pex; prt) (Om) lacom. **12** *smf* (Reg) Om mare și greoi. **13** *smf* (Liv) Cruciat. **14-15** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația de bază a provinciei antice Latium. **16-17** *smf, a* (Pex) (Persoană) care făcea parte din populația de bază a oricărei provincii italice din Imperiul Roman. **18-19** *smf, a* (Persoană) originar(ă) din provincia antică Latium. **20-21** *smf, a* (Persoană) originar(ă) din oricare provincie italică din Imperiul Roman. **22** *smp* Populație a provinciei antice Latium. **23** *smp* (Pex) Populație a întregului teritoriu italic din Imperiul Roman. **24-25** *a* Care aparține latinilor (**22-23**). **26-27** *a* Referitor la latini (**22-23**). **28-29** *a* Caracteristic latinilor (**22-23**). **30** *a* (Mrn; îs) *Velă* (sau *pânză*) *~ă* Velă de formă triunghiulară. **31** *a* (Înv; îs) *Cifră ~ă* Cifră romană. **32** *sf* Limbă vorbită de latini (**23**) Si: (înv) *latinie* (**1**). **33** *sf* (Pex) Obiect de învățământ în cadrul căruia se predă latina (**32**) Si: (înv) *latinie* (**2**). **34** *a* (Spc) Care aparține limbii latine (**32**). **35** *a* (Spc) Care este scris în limba latină (**32**). **36** *a* (Spc) De limbă latină (**32**). **37** *a* (Îs) *~na clasică* (sau *literară*) Latină (**32**) folosită în cuprinsul Imperiului Roman în scris, mai ales de către persoanele instruite. **38** *a* (Îs) *~na populară* (sau, înv, *poporană* ori *vulgară*) Latina (**32**) folosită de populația neinstruită. **39** *a* (Îs) *~na târzie* Latină (**38**) folosită în epoca imediat anterioară formării limbilor romanice. **40** *a* (Îs) *~na medievală* Latină (**32**) folosită în țările Europei occidentale și centrale ca limbă a actelor publice și particulare. **41** *sfp* Litere ale alfabetului latin (**34**). **42** *smf* Persoană ce aparține uneia dintre populațiile romanice neolatine. **43** *smf* (Mpl) Romanitate. **44** *a* Romanic.

latina *v* vz ***latini***

latinătate *sf* [At: BOJINCĂ, R. 116/30 / E: ***latin*** + *-ătate*] (Îvr) **1-4** Latinitate (**1-4**).

latinesc, ~ească [At: URECHE, L. 61 / V: (înv) ***lăt~, let~*** / Pl: *~ești* / E: ***latin*** + *-esc*] **1-9** *a* Latin (**24-29, 31, 34-35**). **16-17** *sf* Latină (**32-33**).

latinește *av* [At: COD. VOR., ap. DLR ms / V: (înv) ***lăt~***, (reg) ***let~*** / E: ***latin*** + *-este*] În limba latină (**32**).

latini *vt* [At: DDRF / V: (cscj) ***~na*** / Pzi: *~nesc* / E: ***latin***] (Îvr) **1-2** A latiniza (**1-2**).

latinie *sf* [At: M. COSTIN, O. 261 / V: (înv) ***laten~, lăt~***, (îvr) ***lătenie***, ***letinie***, (nob) ***leteneie*** / E: ***latin*** + *-ie*] (Înv) **1** Limbă latină (**32**). **2** Latină (**33**). **3** Calitate de latinist (**3**). **4** (Iuz; îs) *Noua ~* Neolatinism.

latinime *sf* [At: DLR ms / Pl: (nob) *~mi* / E: ***latin*** + *-ime*] (Îvr) Mulțime de latini.

latinire *sf* [At: ROM. LIT. (1855), 276²/29 / Pl: *~ri* / E: ***latini***] (Înv) **1-6** Latinizare (**1-5, 7**).

latinisirui *vt* [At: ANTROP. 210/15 / Pzi: *~esc* / E: cf *latini*] (Îvr) **1-2** A latiniza (**1-2**).

latinism *sn* [At: I. GOLESCU, C. 284ᵛ / Pl: *~e*, (înv, *sm*) *~i* / E: fr ***latinisme***] **1** Unitate lingvistică împrumutată din limba latină și neasimilată încă în limba care face împrumutul. **2** (Îvr) Calitate de latinist (**3**). **3** (Înv) Latinitate (**1**). **4** Curent în lingvistica și filologia românească din sec. XIX, care, pentru a demonstra latinitatea (**1**) limbii române, a încercat să elimine din ea cuvintele de alte origini și să modifice forma celor latine apropiindu-le cât mai mult de etimon.

latinist, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. I, 349 / V: (înv) ***lat~*** / Pl: *~iști* / E: fr ***latiniste***] **1-2** *smf, a* (Specialist) care studiază filologia latină. **3-4** *smf, a* (Adept) al latinismului (**4**). **5** *a* De latinism (**4**). **6** *a* Referitor la latinism (**4**). **7-8** *a* Caracteristic (latinismului (**4**) sau) latiniștilor (**3**). **9** *a* (Îs) *Curentul ~* (sau *școala, direcția ~ă*) Latinism (**4**).

latinitate *sf* [At: FM (1846), 278¹/23 / E: fr ***latinité***, lat ***latinitas, -atis***] **1** Caracter latin. **2** Descendență latină. **3** Civilizație latină. **4** Totalitate a popoarelor latine. **5** Latinizare (**4**).

latinitor *sm* [At: ROM. LIT. (1855), 276²/11 / Pl: *~i* / E: ***latini*** + *-tor*] (Înv) **1-3** Persoană care latinizează (**1-3**).

latiniza [At: NEGULICI / S și: *~isa* / Pzi: *~zez* / E: ***latin*** + *-iza*] **1** *vt* A introduce într-o limbă cuvinte latine pe cale savantă Si: (înv) *a latini* (**1**), *a latinisirui* (**1**). **2** *vt* A da cuvintelor de origine latină o formă apropiată de cea originară Si: (înv) *latini* (**2**), *latinisirui* (**2**). **3** *vt* (Rar) A da formă latină (**3-4**) cuvintelor de altă origine. **4** *vr* (D. o limbă) A se conforma tendințelor latiniste (**7**), căpătând astfel un caracter artificial. **5** *vi* (Liv) A folosi latinisme (**1**). **6-7** *vtr* (Rar) A (se) romaniza.

latinizant, ~ă [At: SCL, 1954, 279 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***latiniza***] **1** *a* Care urmărește latinizarea (**4**) limbii. **2-3** *a, av* (Care este) conform principiilor de latinizare (**4**) a limbii. **4** *sm* Adept al acțiunii de latinizare (**1**).

latinizare *sf* [At: FM (1847), 44¹/28 / S: *~isa~* / E: ***latiniza***] **1** Introducere de cuvinte latine într-o limbă, pe cale savantă Si: (înv) *latinizație* (**1**). **2** Conferire a unei forme apropiate de cea originară unor cuvinte de origine latină Si: (înv) *latinizație* (**2**). **3** Conferire a unei forme latine cuvintelor de altă origine Si: (înv) *latinizație* (**3**). **4** (D. o limbă) Conformare cu principiile latiniste, căpătând astfel un caracter artificial Si: (înv) *latinizație* (**4**). **5** (Rar) Romanizare. **6** (Rar) Transpunere în limba latină (**32**). **7** (Rar) Adoptare a limbii latine (**37**) ca limbă de manifestare științifică, culturală, religioasă etc. Si: (înv) *latinizație* (**6**).

latinizat, ~ă [At: HASDEU, I. C. I, 39 / S și: *~isat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***latiniza***] **1** *a* Romanizat. **2** *a* (D. limbi, cuvinte etc.) Supus acțiunii de latinizare (**4**). **3** *a* (D. limbi, cuvinte etc.) Care a fost supus unui proces de latinizare (**4**). **4** *sm* Persoană care a fost supusă procesului de latinizare (**7**).

latinizator, ~oare [At: CONV. LIT. XI, 77/1 / S: *~isa~* / V: (iuz) ***~izăt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***latiniza*** + *-tor*] **1** *sf* (Nob) Tendință lingvistică de a latiniza. **2-3** *smf, a* (Adept al unei tendințe lingvistice) care latinizează (**4**).

latinizație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** / E: ***latiniza***] (Înv) **1-4** Latinizare (**1-4**). **5** (Rar) Romanizare. **6** Latinizare (**7**).

latinizațiune *sf* vz ***latinizație***

latinoamerican, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***latino-américain***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația Americii Latine sau) este originară de acolo. **5** *smp* Locuitori ai Americii Latine. **6-7** Referitor (la America Latină sau) la latinoamericani (**5**). **8-9** Care aparține (Americii Latine sau) latinoamericanilor (**5**).

latinoman, ~ă At: HASDEU, I. C. II, 67 / Pl: *~i, ~e* / E: ***latin*** + ***-man***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care manifestă o admirație exagerată față de spiritul latin. **3-4** *smf, a* (Persoană) care manifestă o tendință excesivă de latinizare (**4**) a limbii.

latinomanie *sf* [At: DR. IV, 1400 / Pl: *~ii* / E: ***latin*** + ***-manie***] (Rar; irn) **1** Manifestare exagerată a admirației față de spiritul latin. **2** Tendință excesivă de latinizare (**4**) a limbii.

latinte *a* vz ***latent***

latir *sm* [At: BRANDZA, FL. 80 / E: lat ***lathyrus***] Diferite specii de plante din familia leguminoaselor, cu tulpina lungă, uneori agățătoare, cu flori divers colorate, folosite în alimentația omului sau ca furaj pentru animale.

latirism *sn* [At: ENC. ROM. / E: fr ***lathyrisme***] Intoxicație provocată de consumarea îndelungată a grăunțelor de latir, caracterizată prin paralizie spasmodică.

latitudă *sf* vz ***latitudine***

latitudinar, ~ă *smf* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***latitudinaire***] (Îvr) Persoană foarte tolerantă față de dogma religioasă.

latitudine *sf* [At: DÎMBOVIȚA (1860), 346 / V: (îvr) ***latitudă*** / Pl: *~ni* / E: it ***latitudine***, fr ***latitude***] **1** (Ggf; îoc *longitudine*) Una dintre cele două coordonate sferice ale unui punct de pe suprafața terestră. **2** Distanță unghiulară a unui punct de pe glob față de ecuator, măsurată pe meridianul care trece prin acel punct și exprimată în grade, minute și secunde Si: (înv) *lățime, lătățime*. **3** (Îe) **Pe** (sau **sub**) **toate ~nile** Pe întreg globul. **4** (Pex; rar) Paralelă. **5** (Ast; șîs *~ cerească*) Distanța unghiulară de la un astru la ecliptică, măsurată pe cercul de pe sfera cerească ce trece prin astru și prin polii eclipticei. **6** (Gmt) Una din coordonatele polare spațiale,

reprezentând unghiul format de raza vectoare a unui punct dat cu planul triedului ortogonal la care se raportează punctul respectiv. 7 (Îe) **A lăsa la ~a ...** A lăsa la libera alegere a ...

latomic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. 284 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***λατομικός***] (Grî; rar) Privitor la tăierea pietrelor prețioase, a cristalelor.

latomie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: lat ***latomia***, fr ***latomies***] (Ant) Carieră de piatră abandonată, folosită drept închisoare.

latomit, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. 284 / Pl: *~iți, ~e* / E: ngr ***λατομιτός***] (Grr) Cioplit în piatră.

latorfian [At: LTR² / P: *~fi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***lattorfien***] **1** *sn* Etaj inferior al oligocenului din estul și centrul Europei. **2** *a* Care aparține latorfianului (1).

latreie *sf* vz ***latrie²***

-latrie¹ [At: DLR ms / P: *~tri-e* / E: it ***-latria***, fr ***-latrie***] Element secund de compunere savantă cu sensul: **1** Adorație. **2** Divinizare.

latrie² *sf* [At: DOSOFTEI, MOL. 49ᵇ / V: *~reie* / E: ngr ***λατρεία***] (Grr) **1** Adorare. **2** Cult pentru Dumnezeu. **3** Rugăciune către Dumnezeu.

latrinar *sm* [At: PAS, L. I, 70 / Pl: *~i* / E: ***latrină*** + *-ar*] Curățător de latrine Si: *vidanjor*.

latrină *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 239 / V: (reg) ***laternă*** / Pl: *~ne* / E: lat ***latrina***, fr ***latrine***] Closet rudimentar fără canalizare. Si: *privată, hazna*.

latrocina *v* [At: LM / Pzi: 3 *~nează* E: lat ***latrocinare***] (Ltm) **1** A fi tâlhar. **2** A practica pirateria.

latrocinare *sf* [At: SEVERIN, S., 106 / Pl: *~nări* / E: ***latrocina***] **1** Tâlhărie. **2** Piraterie.

latrocinațiune *sf* [At: LM / Pl: *~ni* / E: lat ***latrocinatio, -onis***] (Ltm) Furt.

latrociniu *sm* [At: LM / Pl: *~ii* / E: lat ***latrocinium***] (Ltm) Îndeletnicire de tâlhar.

latrone *sm* [At: LM / Pl: *~ni* / E: lat ***latro, -onis***] (Ltr) **1** Mercenar. **2** Tâlhar.

-latru [At: DLR ms / E: it ***-latro***, fr ***-latro***] Element secund de compunere savantă cu sensul: **1** Care se închină. **2** Care divinizează.

latural, ~ă *a, av, sf* vz ***lateral***

latură *sf* [At: M. COSTIN, O. 189 / V: (îrg) *~re* / Pl: **(1-4, 7-11, 13, 35-39, 43-54, 56-63, 65-61)** *~ri*, **(5-6, 12, 14-34, 40-42, 55, 64)** *lături* / E: ml **latora*] **1** Fiecare dintre cele două părți laterale ale corpului unei ființe, ale unui obiect etc. **2** Margine. **3** (Reg; îs) *Lature de cap* (sau *a capului*) Tâmplă. **4** (Reg; îs) *Lature de umeri* Spinare. **5** (Înv; îla) **De ~ri** (sau **lături**) Alăturat. **6** (Înv; îal; d. grade de rudenie) Lateral. **7** (Îlav) **În** (sau **pe** ori **pe de**) **(amândouă) ~ri(le)** De o parte și de alta a unui corp, a unui obiect etc. **8** (Pex; îal) Alături. **9** (Pex; îal) La oarecare depărtare Si: *deoparte*. **10** (Pex; îal) Izolat. **11** (Îal; după verbe de mișcare) Oblic. **12** (Îlav) **Pe (de)** (sau **într-**) **o ~** sau **pe lături** Într-o rână. **13** (Îlav) **Din lature** Din profil. **14** (Reg; îs) *La lături* Sub braț. **15** (Îvp; îlpp) **De** (sau **din) lături de...** (sau **de laturea, într-o lature a...**) În preajma. **16** (Îvp; îal) Alături de... Si: *lângă*. **17** (Îe) **A (se) da** (sau **a se pune, a se trage, a se feri**) **în** (sau, ivp, **de o**) **lature** (sau **în lature** ori **în lături**) A (se) da deoparte. **18** (Îae) A face loc să treacă cineva. **19-20** (Îae) A (se) feri din calea cuiva. **21** (Pex; îae) A se eschiva. **22** (Pop; îe) **A da** (sau **a împinge, a arunca**) **în lături** (sau **laturi**) (sau, reg, **a feri în lături**) A arunca. **23** (Îae) A îndepărta. **24** (Îae) A abandona. **25** (Înv; îe) **A da** (sau **a pune**) **în lături** (sau **într-o** ori **de o ~**) A păstra. **26** (Îae) A ascunde. **27** (Îae) A sustrage. **28** (Pex; îae) A nu lua în considerație. **29** (Îe) **A da** (sau **a deschide**) **în lături** (o ușă, o fereastră etc.) A deschide larg o ușă, o fereastră etc. **30** (Înv; îe) **A trece în lături de ...** (sau **a lăsa de lături**) A ocoli. **31** (Pop; îe) **(Stai)** (sau **feri**) **în lături!** Taci! **32** (Îae) Dă-te la o parte! **33** (Îe) **A privi** (sau **a se uita**) **în lături** A privi în altă parte. **34** (Îe) **A-și feri privirea în lături** A evita să se uite în mod deschis, direct, la cineva sau la ceva. **35** (Pfm; îe) **A se uita într-o ~** A trage cu coada ochiului. **36** (Pfm; îe) **A privi dintr-o ~** A privi în mod iscoditor. **37** (Îae) A privi bănuitor. **38** (Îae) A privi cu răutate. **39** (Reg; îe) **A umbla în laturea cuiva** A face curte unei femei. **40** (Îe) **A spune** (sau **a face**) **ceva pe de lături** A spune sau a face ceva pe căi ocolite, în mod indirect. **41** (Îe) **A vorbi** (sau, reg, **a băsădi, a vorovi, a grăi, a buigui**) **într-o** (sau **într-altă**) **lature** (sau **în lături**) A aiura. **42** (Îae) A flecări. **43** (Reg; d. oameni; îe) **A fi într-o lature** A fi nebun. **44** Parte a unei construcții ce se prezintă ca o prelungire laterală. **45** Fiecare dintre părțile unei construcții în raport cu partea centrală Si: *aripă*. **46** (Îvr) Teritoriu. **47** (Îvr) Țară. **48** (Înv; îs) *Laturea uscată* Uscat. **49** (Bis; îs) *Laturea cea departe* (sau *a pământului de gios*) ori *~rile iadului* Iad. **50** Hotar. **51** (Pex) Locuitori ai unui ținut. **52-53** (Îlav) **În** (sau **din** sau, înv, **pren** ori **preste**) **toate ~rile** (De) pretutindeni. **54** (Pex) Porțiune de teren din imediata apropiere a unui drum, a unei ape, a unei construcții etc. Si: *margine*. **55** (D. ape curgătoare; îe) **A da pe de lături** A se revărsa. **56** (Îvp; îe) **A bate** (sau **a umbla**) **~rile** A pribegi. **57** (Îvp; îae) A vorbi pe ocolite. **58** (Pop; îe) **A ține ~rile** A ezita să pășească înainte. **59** (Pop; îae) A înainta în mod șovăielnic. **60-61** Fiecare din (fețele sau) muchiile unui obiect. **62** (Spc) Fiecare din liniile frânte închise care formează un poligon. **63** (Spc) Fiecare din semidreptele care formează un unghi. **64** (Îvp; îla) **Pe (de) lături** Lăturalnic. **65** (Îlav) **Pe** (sau **de**) **toate ~ri(le)** De jur-împrejurul unui obiect. **66** (Îe) **Dintr-o ~ până într-alta** Pe toată suprafața. **67** (Îe) **A se uita la cineva pe** (sau **de**) **toate ~rile** A examina cu multă atenție. **68** (Îe) **A pune degetul pe ~ra dureroasă** A descoperi punctul slab. **69** (Pex) Direcție. **70** (Îvp) Parte înclinată a unei înălțimi Si: *coastă, versant*. **71** Parte în raport cu întregul. **72** (Pex) Porțiune desprinsă de la una din marginile unui obiect, ale unei suprafețe etc. **73** (Fig) Fiecare din aspectele sub care se poate prezenta un fenomen, o situație, o acțiune etc. **74** (Îlav) **Dintr-o** (sau **sub**) **o ~** Dintr-un punct de vedere. **75** (Îrg) Tăiș de metal al unui instrument. **76** (Reg) Fiecare dintre carâmbii unei scări. **77** (Reg) Gard cu care se înconjoară căpițele de fân. **78** (Reg) Aripă la moară. **79-80** (Reg) Lăturar¹ (3-4). **81** (Reg) Fâșie lungă și îngustă de pământ Si: *lătunoaie* (21).

lature *sf* vz ***latură***

laturghie *sf* vz ***liturghie***

laturnic, ~ă *an* [At: MACARIE, GRAM., 4ʳ / Pl: *~ice, ~ice* / E: ***latură*** + *-nic*] (Grm; înv; d. cazuri) Indirect.

latus *sm* [At: INSTRUCȚIUNI, 21/30 / V: ***~uș*** / Pl: *~uși* / E: ger ***Latus***] (Cmr; înv) Raport.

latuș *sm* vz ***latus***

laț¹ *sn* [At: CORESI, PR. 507/20 / V: (reg) ***~ă*** *sf*; (reg) ***lăț*** / Pl: *~uri* / E: ml **laceus*] **1** Nod larg, la capătul unui fir, al unei sfori, frânghii etc. făcut în așa fel încât să se poată strânge în jurul unui punct fix. **2** (Pex) Funie terminată cu un laț¹ (1), folosită pentru tras, priponit etc. Vz *arcan*. **3** Instrument pentru prins animale sau păsări alcătuit dintr-un ochi de sfoară, de sârmă etc. **4** (Pgn) Cursă. **5** Ochi (96). **6** (Pop; îe) **A întinde** (ori, îvr, **a încorda**) sau **a țese** (ori, înv, **a găti**) (cuiva) **~** sau **~uri** (ori **~e**) A ademeni pe cineva. **7** (Îae) A unelti împotriva cuiva. **8** (Îae) A înșela pe cineva. **9** (Pfm; îe) **A se prinde** (ori **a fi atras, a cădea, a pica, a intra**) **în ~** (sau **în ~uri** ori **~e**) sau **a-(și) da în ~** A fi înșelat de cineva. **10** (Pop; îe) **A lăsa pe cineva cu ~u-n gât** A lăsa pe cineva la greu. **11** (Pop; îe) **A-și scoate capul din ~** A fugi de greu, părăsindu-și tovarășii. **12** (Pop; îe) **A se da (ca cioara) în ~** (sau **~e, ~i**) sau **a se alinta ca cioara în ~** (sau **~e, ~i**) A face mofturi. **13** (Îae) A munci fără elan, fără energie. **14** (Însoțit de determinări în genitiv sau udp „de") Ceea ce cuprinde din toate părțile, ceea ce limitează, răpește libertatea, independența cuiva etc. Vz *cătușă, cursă, lanț, mreajă*. **15** (Pex) Ochi al ștreangului Si: *juvăț*. **16** (Pex) Ștreang. **17** (Pop; îe) **A-și băga capul în ~** sau **a-și pune ~ul de gât** A se spânzura. **18** (Reg; îe) **A-și pune ~ul de gât** A se căi. **19** (Pop; îe) **A băga (pe cineva) cu gâtu-n ~** A aduce pe cineva într-o situație disperată, fără ieșire. **20** (Înv; îe) **A cădea în ~ul gâtului** A fi spânzurat. **21** (Reg) Orcicar. **22** (Îrg) Strună la undiță. **23** (Țes; reg) Băț cu o sfoară la capăt, folosit pentru apropierea capătului terminal al țesăturii.

laț² *sn* [At: (a. 1634) JAHRESBER. XI, 196 / V: (reg) ***lanți*** *sm*, ***~e***, ***leaț*** / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Bucată lungă de lemn, fasonată în patru muchii, folosită în lucrări de dulgherie, la confecționarea gardurilor etc. Si: *coamă*,

coclet, lant, samar, slimnă. **2** (Îs) *Pădure de ~i* Pădure tânără, cu tufe de grosimea unui lat[2] (1). **3** (Reg; îs) ~ *de cercuit* sau *de știucătură* Lemn subțire care se bate pe pereții de lemn (ai casei) ca să țină tencuiala sau lutul. **4** (Reg) Fiecare dintre carâmbii scării. **5** (Reg) Prăjină pe care o poartă ciobanii. **6** (Reg) Prăjină cu care se scutură nucile de pe crengi. **7** (Îvr; îs) ~ *telegrafic* Stâlp de telegraf.

lață¹ *sf* vz ***lat¹***

lață² *sf* vz ***lațe¹***

lațe¹ *sfp* [At: (a. 1696) IORGA, S. D. VII, 213 / V: (îrg) ***~ă***, (reg) ***~i*** / E: nct] **1** Șuvițe de lână de pe un animal, netoarse și nepieptănate Si: *dup, flintoc, floc, loloață, miță*. **2** Fire de păr sau de lână smulse care atârnă din unele țesături. **3** (Reg) Lână de pe oi prinsă prin mărăcini. **4** (Pan; la oameni) Șuvițe de păr lung lăsate să atârne în mod dezordonat, neîngrijit.

lațe² *sn* vz ***laț²***

lați *s* vz ***lațe¹***

lațulit *sn* vz ***lazulit***

laua *v* vz ***la³***

laudabil, ~ă *a* vz ***lăudabil***

laudan *sn* vz ***laudanum***

laudanom *sn* vz ***laudanum***

laudanon *sn* vz ***laudanum***

laudanum *sn* [At: PISCUPESCU, O. 254 / V: (înv) ***laudan***, (îvr) ***~nom***, ***~non***, ***~don*** / P: *la-u~* / E: fr ***laudanum***, lat ***laudanum***] Substanță narcotică din opiu, folosită ca medicament.

laudaros, ~oasă *a* vz ***lăudăros***

laudativ, ~ă *a* [At: LM / P: *la-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***laudatif***] Care laudă (1) Si: *elogios*, (îiv) *encomiastic*.

laudă *sf* [At: COD. VOR. 148/5 / Pl: *~de* / E: ***lăuda***] **1** Exprimare în cuvinte a prețuirii față de cineva sau ceva Si: *elogiu*. **2** (Îla) **Vrednic** (sau **demn**) **de ~** (sau **de toată ~da**, ori **de toate ~dele**) Meritoriu. **3** (Îla) **(Plin) de (mare) ~** (sau **de ~de**) Elogios. **4** (Îlav) **Cu ~** Cu rezultate bune. **5** (Îal) Lăudabil. **6** (Îal) În mod elogios. **7** (Pex; construit cu genitivul obiectiv) Preamărire. **8** (Înv, îlv) **A aduce ~** A lăuda. **9** (Îal; cu elipsa verbului) A preamări. **10** (Bis) Imn religios de preamărire a lui Dumnezeu. **11** (Pex) Venerație față de divinitate. **12** (Îvp; urmat de subordonate introduse prin „că") Recunoștință. **13** (Pex; înv; în legătură cu verbele *a dobândi, a câștiga, a agonisi*) Glorie. **14** (Bis) Măreție a divinității. **15** Exagerare a unor merite. **16** Atribuire a unor merite inexistente, cu scopul de a trezi interes, de a linguși, sau de a flata Si: *măgulire, lingușire, flatare*.

laudon *sn* vz ***laudanum***

laufăr *sm* [At: L. ROM. 1953, nr. 6, 87 / V: (reg) ***lou~*** / Pl: *~i* / E: ger ***Laufer***] (Reg) Muncitor care încarcă vagonetele în mină Si: *vagonetar*.

lauftaș *sm* vz ***lătaș***

laune *sfp* [At: F (1869), 219/2 / E: ger ***Laune***] (Trs; Buc) Toane.

laur¹ *sm* [At: (a. 1563), ap. DLR ms / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~i*, (înv) *~e* / E: lat ***laurus***] **1** (Șîc **~porcesc**) Plantă erbacee perenă, cu miros pătrunzător și neplăcut, cu tulpina înaltă, goală în interior, cu flori mici, albe și solitare, ale cărei frunze inegal dințate și ale cărei semințe mici și negre aflate în fructul sub formă de capsulă țepoasă sunt folosite în medicină datorită conținutului de substanțe alcaloide cu proprietăți calmante, narcotice și antispasmodice Si: *bolândariță, ciumăfaie, iarba-dracului*, (reg) *mălaci* (*Datura stramonium*). **2** (Reg, îf *laură*) Om leneș și indolent. **3** (Reg) Om urât. **4** Arbust mediteranean din familia lauraceelor, cu tulpină înaltă până la 10 m, cu frunzele persistente, tari, lucioase, aromate, cu marginea ușor ondulată, care sunt folosite ca mirodenii, și cu fructul bacă mică, ovală, de culoare neagră-albăstruie, din care se extrag uleiuri utilizate în industria farmaceutică Si: *dafin* (*Laurus nobilis*). **5** (Prc; mpl; șîs *cunună* sau *coroană de ~i*) Ramură de laur, ca simbol al victoriei. **6** (Pan) Ornament în formă de frunză de laur (4). **7** (Fig) Glorie. **8** (Fig) Succes. **9** (Fig) Izbândă. **10** (Fig) Premiu. **11** (Fig) Glorificare. **12** (Îe) **A culege** (sau **a aduna**) **~i** A obține succese. **13** (Îe) **A pune (cuiva) cunună de ~i** A recunoaște victoria, succesul cuiva. **14** (Îae) A lăuda. **15** (Îe) **A purta ~** A obține succes. **16** (Îae) A fi lăudat. **17** Arbust din familia aquifoliaceelor, cu frunze persistente, lucioase, spinos dințate, cu flori mici, albe, mirositoare, grupate în inflorescențe scurte și cu fructe roșii, care crește rar în țara noastră. **18** (Reg) Alior (*Euphorbia cyparissium*). **19** (Îe) **A se culca pe ~i** A se mulțumi cu succesele obținute și a nu duce activitatea mai departe. **20** Arbust cu frunze persistente și lucioase, cu flori mici și cu fructe roșii (*Ilex aquifolium*). **21** (Fam; interogativ sau exclamativ; îe) **Am mâncat ~(i)?** sau **doar n-am mâncat ~(i)!** Doar nu-s nebun.

laur² *sm* [At: HEM III, 2968 / E: ns cf *laur¹*, *balaur*] (Mtp; csnp) Balaur.

laur³ *s* vz ***graur***

laură *sf* vz ***laur¹***

lauracee *sfi* [At: M. D. ENC. / E: fr ***lauracées***, it ***lauracee***] **1** (Lpl) Familie de arbori și arbuști din regiunile tropicale și mediteraneene, cu frunze persistente, bogate în uleiuri eterice, având flori mici dispuse în inflorescențe, ale căror frunze și fructe sunt folosite în medicină sau ca mirodenii. **2** (Șls) Plantă din familia lauraceelor (1).

laurea [At: IORDAN, L. R. A. 236 / P: *la-u-re-a* / Pzi: *~eez* / E: ***laureat***] **1** *vt* A acorda un înalt premiu pentru merite deosebite. **2** *vt* A încununa cu lauri. **3** *vt* A acoperi de glorie. **4-5** *vtr* (A face să treacă sau) a trece examenul de doctorat, în unele țări, ca Italia.

laureat, ~ă *smf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***lauréat***, lat ***laureatus***] **1** Persoană încununată cu lauri. **2** (Pex) Persoană, colectiv etc. care a obținut un premiu acordat ca recunoaștere oficială, pentru merite remarcabile în domeniul științei, al literaturii, al artei etc. **3** Persoană, colectiv care a obținut un trofeu la un festival.

laurentic, ~ă *a* [At: COȘBUC, AE. 132 / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***Laurens, -tis***] (Rar) Format din lauri.

laurscă *sf* vz ***lăurscă***

laurușcă *sf* vz ***lăurușcă***

laușrit *s* [At: BÎRLEA, L. P. M. II, 274 / A: nct / E: ger ***Laufschritt***] (Gmr) Pas alergător.

lautǎ *s* vz ***lăută***

lavabil, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lavable***] (D. țesături, materiale) Care poate fi spălat fără a-și pierde calitățile.

lavabilitate *sf* [At: DEX-S / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***lavabilité***] Însușire de a putea fi spălat.

lavabo *sn* vz ***lavabou***

lavabou *sn* [At: IORGA, P. A. I, 21 / V: ***lavabo*** / Pl: *~ri* / E: fr ***lavabo***] **1** Încăpere utilată cu una sau mai multe chiuvete și cu alte instalații sanitare, servind ca spălător comun. **2** Lavoar. **3** Chiuvetă.

lavagiu *sn* vz ***lavaj***

lavaj *sn* [At: BARASCH, I. N. 30 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~uri* / E: fr ***lavage***, it ***lavaggio***] **1** Spălare. **2** Eliminare, prin spălare, a sterilului din minereul brut.

lavalieră *sf* [At: ANGHEL, PR. 143 / Pl: *~re* / E: fr ***lavallière***] **1** (Înv) Cravată în formă de fundă, ale cărei capete scurte atârnă, care se purta la începutul secolului trecut. **2** Microfon care se atașează la rever sau la buzunar.

lavandă *sf* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. VIII, 51 / V: (îvp) ***~dulă***, ***~t*** *sm*, ***~tă***, ***~ven~***, ***~vendulă***, ***levand*** *sm*, ***levandulă***, ***levant*** *sm*, (înv) ***levantă***, ***levendru*** *sm*, ***levendulă***, ***levendură***, ***livan*** *sm*, ***liv~***, ***livantă***, ***livanț*** *sm*, ***liven~*** / Pl: *~de* / E: ngr **λαυάνδα**, fr ***lavande***, ger ***Lavendel***, bg **лебанта**] **1** (Șîs *apă de ~*) Parfum extras din levănțică Si: (îvr) *levănțică* (**5**). **2** (Bot; îvr) Levănțică (*Lavandula angustifolia*). **3** Pozitiv intermediar alb-negru, folosit în cinematografie, la contratipare.

lavandier *sm* [At: PRIBEAGUL, P. R. 7 / Pl: *~i* / E: fr ***lavandier***] (Frî; rar) Ofițer însărcinat cu supravegherea albirii rufelor, la unele curți regale.

lavandulă *sf* vz ***lavandă***

lavant *sm* vz ***lavandă***

lavanțică *sf* vz ***levănțică***

lavator *sn* [At: IORGA, P. A. I, 61 / V: ***~iu*** / Pl: *~ii* / E: lat ***lavator***] (Iuz) Lavoar.

lavatoriu *sn* vz ***lavator***

lavă[1] *sf* [At: CR (1831), 83[1]/42 / Pl: *~ve* / E: fr **lave**, it **lava**] **1** Masă minerală în stare lichidă incandescentă, azvârlită la suprafața pământului de un vulcan în erupție (și care, prin răcire, dă naștere la diverse roci vulcanice). **2** (Pan) Masă metalică topită, incandescentă.

lavă[2] *sf* [At: ANTIPA, P. 547 / Pl: *~ve* / E: rs **лова**] (Reg) **1** Serie de unelte pescărești îmbinate pentru mai multă eficacitate la prinderea peștelui. **2** Loc într-o baltă, unde se taie stuful pentru a se pune o unealtă de pescuit.

lavdan *sn* [At: NECULCE, L. 221 / V: (îrg) *ladvan*, *lăv~* / E: tc **laden**] (Înv) Stofă de mătase.

lavement *sn* [At: ENC. AGR. I, 11 / Pl: *~e* / E: fr **lavement**] (Frî) Clismă.

laverint *sn* vz **labirint**

lavetă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~te* / E: fr **lavette**] **1** Bucată textilă cu care se șterg vasele de bucătărie. **2** (Frm) Cârpă cu care se șterg motoarele.

lavicer *s* vz **lăicer**

lavină *sf* [At: RUS. I. I, 230 / Pl: *~ne*, *~ni* / E: ger **Lawine**, cf rs *лавина*, it *lavina*] **1** Masă mare de zăpadă și de gheață care se prăbușește din munți, însoțită de zgomot puternic Si: *avalanșă*. **2** Masă minerală incandescentă, aruncată pe pământ din craterul unui vulcan în timpul unei erupții.

laviță *sf* [At: N. COSTIN, ap. GCR II, 12/5 / V: (pop) *lai~*, (reg) *~țere*, *~țuri*, (reg) *lăi~*, *lăv~*, (nob) *laiț* *sms* / Pl: *~țe*, (pop) *~ți*, *lăviți*, (reg) *lăvițe* / E: bg **лавица**] **1** Scândură lată, fixată pe țăruși de-a lungul unui perete al caselor țărănești, pe care stă, se doarme sau se țin diverse obiecte. **2** Bancă fixată la poarta unei case țărănești. **3** Bancă fără spătar Si: (reg) *oslon*, *talpă*. **4** (Trs; șîs ~ *înfundată*) Ladă mare și lungă. **5** (Pop) Catafalc. **6** (Pop; îe) **Vedea-te-aș întins pe laiță** Se spune cuiva căruia îi dorești moartea. **7** (Reg) Poliță. **8** (Îvr, îs) *Boier de ~ți* Titlu boieresc. **9** Scândură pe care se stă în căruță, în sanie.

laviu *sn* [At: OPRESCU, S. 41 / Pl: *~ri* / E: fr **lavis**] **1** Procedeu folosit în pictură, de a umbri monocrom un desen cu tuș diluat sau cu culoare de apă. **2** Desen în culori executat în laviu (1).

lavoar *sn* [At: (a. 1841). DOC. EC. 750 / V: (reg) *~vor*, *lăvor*, *lovor*, *râvol* / Pl: *~e*, *~uri* / E: fr **lavoir**] **1** Mobilă de toaletă pe care se află ligheanul și celelalte obiecte necesare pentru spălat. **2** Recipient montat într-o încăpere, prevăzut cu o sursă de apă și cu un canal de evacuare, care servește la spălat Si: *chiuvetă*, *lavabou*. **3** (Reg) Lighean.

lavrac *sm* [At: FAUNA, R. P. R. XIII, 638 / Pl: *~aci* / E: ngr **λάβραξ**, lat **labrax**] Pește marin din familia serranidelor, de dimensiuni mici, de culoare cenușiu-argintie Si: *lup-de-mare*, (înv) *lavrachi* (*Morrone labrax*).

lavrachi *smi* [At: ANTIPA, P. 247 / E: ngr **λαβράκι**] (Grm) Lavrac.

lavră *sf* [At: (a. 1642) GCR I, 98/34 / V: (reg) *ravlă* / Pl: *~re* / E: vsl **лавра**, ngr **λαύρα**] **1** Mănăstire ortodoxă mare, ale cărei chilii, construite la distanță unele de altele, formează o așezare care are aspectul unui sat. **2** (Pad *havră*) Sinagogă. **3** (Îrg) Adunare zgomotoasă de persoane. **4** (Îrg) Larmă. **5** (Reg; îf *ravlă*) Cantitate mare.

lavre *sfp* [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / E: **palavre** (pll *palavră*)] (Pop; îs) ~ *și palavre* Vorbe lipsite de temei.

lavrentină *sf* [At: DDRF / Pl: *~ne* / E: lat **Laurentinus**] (Bot; reg) Vineriță (*Ajuga reptans*).

lavriot *sm*, *a* [At: CHIRIAC, 171 / Pl: *~oți* / E: ngr **λαυριώτης**] **1-2** (Călugăr) care trăiește în lavră.

lawn-tennis *s* [At: CADE / P: *loon-tenis* / E: eg **lawn-tennis**] (Agm) Tenis de câmp.

lawrențiu *smi* [At: DEX[2] / P: *loren~* / E: fr **lawrencium**] Element chimic transuranic, obținut pe cale artificială.

lax, *laxă* *a* [At: EMINESCU, S. P. 123 / Pl: *lacși*, *~e* / E: ger, eg **lax**] **1** (D. modul de organizare a unei lucrări artistice, a unei imagini, noțiuni etc.) Cuprinzător. **2** Vast. **3** Elastic. **4** Frivol. **5** (D. diferite structuri organice) Care este relaxat. **6** Lejer. **7** Neînghesuit. **8** Care este legat sau strâns slab. **9** (Dc; îs) *Șuncă* ~ Specialitate de șuncă nedefinită mai îndeaproape.

laxa *vtr* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *~xez* / E: lat **laxo, -are**] (Rar) **1-2** A (se) destinde. **3-4** A folosi laxative.

laxativ, *~ă* *sn*, *a* [At: MEȘT. DOFT. II, 40[r] / V: (înv) *lasativă* *sf*: *~ă* *sf* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr **laxatif**] **1-2** (Medicament) cu proprietăți purgative.

laxativă *sf* vz **laxativ**

laxiflor, *~ă* *a* [At: FLORA R. P. R. V, 175 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr **laxiflore**] (Bot, frr) Care are flori așezate în inflorescență, la distanță una de alta.

laxin *s* [At: NICA, L. VAM. 140 / A: nct / Pl: nct / E: **lax**] (Rar) Pastilă.

laxism *sn* [At: DN[3] / E: fr **laxisme**] **1** Doctrină filozofică, politică sau teologică bazată pe ideea suprimării interdicțiilor. **2** (Pex) Tendință spre toleranță excesivă.

laxist, *~ă* *smf*, *a* [At: DN[3] / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr **laxiste**] **1-2** (Adept) al laxismului (1). **3-4** Privitor la laxism (1-2). **5-6** Specific laxismului (1-2).

laxitate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: fr **laxité**, lat **laxitas, -atis**] **1** Moliciune. **2** (Med) Mobilitate crescută a unei articulații.

lay-out *sn* [At: DN[3] / P: *lei-aut* / E: eg **layout**] (Teh) **1** Dispoziție a elementelor grafice ale unei tipărituri. **2** Schemă a instrucțiunilor de lucru. **3** Reprezentare grafică și planimetrică a unor construcții industriale.

laz[1] *sn* [At: (a. 1456) ap. DLR ms / Pl: *~uri* / E: slv ***лазъ**, cf ucr *лаз*, srb *laz*, mg *láz*] (Reg) **1** Teren despădurit de curând prin tăierea sau arderea copacilor, trasformat în loc de pășune sau de fâneț, care este uneori împrejmuit. **2** (Pex) Pășune. **3** (Înv) Ogradă. **4** Pădurice cu arbori pitici. **5** Grup de case izolat de restul satului. **6** Mahala. **7** Albie a unui râu Si: *matcă*.

laz[2] *sm* [At: R. GRECEANU, ap. CM II, 203 / Pl: *~i*, *~aji* / E: tc **laz**] **1** (Înv) Grup etnic turcesc din Asia Mică, de pe țărmul sud-estic al Mării Negre care, venit în țările române o dată cu stăpânirea turcească, se ocupa cu negustoria. **2** (Pex) Hamal. **3** (Înv; îe) **Ca un ~** Fără nici o treabă. **4** (Rar; îs) *Piatra ~ului* Piatră acră.

laz[3] *sn* [At: CV 1949, nr. 35 / Pl: *~uri* / E: mg **laz**] (Trs) Febră.

lazane *sfp* [At: NICA, L. VAM. 140 / S și: *lazagnii* / E: it **lasagna**] **1** Paste făinoase umplute cu brânză, carne tocată, legume etc. **2** Fel de mâncare preparat din lazane (1) fierte.

lazancă *sf* [At: MANOLACHE DRĂGHICI, R. 3727 / Pl: *~nce* / E: rs **лазанки**, pn **łazanki**] (Înv) Lazane.

lazaret *sn* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 556 / V: (înv) *lăză~* / Pl: *~e*, *~uri* / E: it **ilazzaretto**, ger **Lazarett**, fr **lazaret**] **1** Adăpost izolat din unele localități de frontieră, destinat persoanelor, vaselor și mărfurilor provenind dintr-o regiune în care există molimă Si: *carantină* (2). **2** (Pex) Punct de frontieră. **3** Spital izolat în care se tratează persoane care suferă de o boală contagioasă. **4** (Pex) Spital. **5** Infirmerie. **6** (Îvp; îe) **A(-și) face ~ul** A sta în carantină până la vindecarea unei boli sau până la terminarea investigațiilor medicale. **7** (Îae) A sta în casă sau la spital în perioada de lehuzie sau de convalescență. **8** (Îae) A trăi până la sfârșitul zilelor. **9** (Fig; îae) A-și face stagiul legal pentru o avansare în serviciu. **10** (D. o boală; îae) A fi în plină desfășurare, în toi. **11** (Fig) Loc al corupției. **12** Coșmar.

lazarină *sf* [At: PASCU, S. 211 / Pl: *~ne* / E: bg **лазарина**] (Rar) Fată care cântă și dansează în onoarea Sfântului Lazăr.

lazarist *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~iști* / E: **lazăr + -ist**] (Rar) Misionar din congregația Sfântului Lazăr.

lazaron *sm* [At: GT (1839), 72 / V: (rar) *~e* / Pl: *~i* / E: it **lazzarone**] (Itm) **1** Vagabond. **2** Cerșetor din Italia meridională. **3** Om de nimic. **4** Pungaș.

lazarone *sm* vz **lazaron**

lazglău *s* vz **lazlău**

lazioară *sf* [At: MAT. FOLK. 1303 / P: *~zi-oa~* / Pl: *~re* / E: **laz** + *-ioară*] (Reg) **1-2** (Șhp) Laz[1] (1) (mic).

lazlaua *sf* vz **lazlău**

lazlău *s* [At: ALR II, 5226/310 / V: *~lauă* *sf*, *~zglău*, *zaz~* / Pl: nct / E: mg **zászló**] (Reg) Steag folosit la nunți sau la sărbătoarea recoltei.

lazulit *sn* [At: BARASCH, I. N, 43 / V: (îvr) *lazu~*, *~ă* *sf* / Pl: *~e* / E: fr **lazulite**, it **lazulite**] Fosfat natural hidratat de aluminiu, de magneziu,

de fier, cristalizat în sistemul monoclinic, de culoare albastră, care este folosit ca abraziv la confecționarea lentilelor.

lazulită sf vz ***lazulit***

lazur *sn* [At: (a. 1654) GCR I, 173/6 / E: ngr ***λαζύριος***, lat ***lazurius***, ger ***lasur***, it ***lazur***] (Înv) **1** Lazurit. **2** Vopsea de un albastru intens extrasă din lazur (**1**). **3** Culoare a lazurului (**2**).

lazurit *sn* [At: BARCIANU / V: (îvr) ***láz~*** / Pl: *~e* / E: it ***lazurite***, fr ***lazurite***] Silicat natural de aluminiu și de sodiu, asociat cu sulfură de sodiu, de culoare albastră intensă, cristalizat, folosit la confecționarea unor obiecte de artă, bijuterii, la prepararea unor vopsele Si: *lapis, lapislazuli*.

lazzi *sn* [At: DN³ / P: *lați* / Pl: ? / E: it ***lazzi***] (Lit) Pantomimă comică în teatrul italian.

lă v vz ***la***

lăbactătui v vz ***lăbăgtătui***

lăbădăi *sfp* [At: GL. OLT. / E: mg ***laboda***] (Reg) Buruieni.

lăbădui *vi* [At: MÎNDRESCU, I. G. 6 / P: *~du-i* / Pzi: *~esc* / E: mg ***lábadni***] (Reg) **1** A trăi. **2** A hoinări.

lăbăgtătui *vi* [At: ALR SN III, h 791/574 / V: ***~băct~*** / P: *~tu-i* / Pzi 3: *~ește* / E: nct] (Reg; d. vânt) A adia.

lăbăi *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 19 / Pzi: nct / E: ***labă***] (Ban) A se agita, gesticulând în același timp.

lăbănat, ~ă *a* [At: MARIAN, O. 375 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***labă*** + *-(n)at*] (Pop) Care are picioare mari.

lăbărța [At: BREZOIANU, A. 577/18 / V: (reg) ***~bâr~*** / Pzi: *~țez* / E: ml ***rebalteare***] **1-2** *vtr* A (se) lărgi în mod exagerat. **3-4** *vtr* (Pex) A (se) deforma. **5-6** *vtr* A (se) umfla, făcând să atârne. **7-8** *vtr* (D. convoaie, grupuri etc.) A (se) întinde neregulat. **9** *vr* (Fig; d. oameni) A se întinde în mod neplăcut. **10** *vr* (Reg; fig) A se îngâmfa.

lăbărțare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țări* / E: ***lăbărța***] **1** Lărgire exagerată. **2** (Pex) Deformare. **3** Umflare. **4** Întindere neregulată a unui convoi, grup etc. **5** (Fam) Întindere neplăcută a cuiva. **6** (Reg; fig) Îngâmfare. **7** (Îvr) Libertate.

lăbărțat, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***~bâr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lăbărța***] **1** (D. îmbrăcăminte, țesături) Care s-a lărgit în mod exagerat Si: (reg) *lăbărțos* (**1**). **2** (Pex; d. îmbrăcăminte, țesături) Deformat. **3** (D. trup, părți ale trupului) Care s-a umflat și atârnă Si: (reg) *lăbărțos* (**3**). **4** (D. convoaie, grupuri etc.) Care se întinde neregulat Si: (reg) *lăbărțos* (**4**). **5** (Fam; d. oameni) Care s-a întins în mod neplăcut Si: (reg) *lăbărțos* (**5**). **6** (D. scris) Cu litere prea mari și distanțate Si: (reg) *lăbărțos* (**6**). **7** (D. cărți, opere literare, stil) Lipsit de concizie Si: *prolix*, (fam) *diluat*, (reg) *lăbărțos* (**7**). **8** (Fig; d. gesturi, atitudini, stări de spirit) Necoordonat. **9** (Pex; fig; d. gesturi) Larg. **10** (Fig; d. strigăte, chiote etc.) Lipsit de vigoare Si: (reg) *lăbărțos* (**8**). **11** (Fig; d. vorbire, cântec) Tărăgănat. **12** (Reg; fig; d. oameni) Îngâmfat.

lăbărțătură *sf* [At: LM / V: (reg) ***~bâr~*** / Pl: *~ri* / E: ***lăbărța*** + *-(ă)tură*] (Reg) **1** Persoană grasă, mare și lălâie. **2** Obiect deformat și stricat. **3** (Rar) Rid.

lăbărțos, ~oasă *a* [At: UDRESCU, GL. / V: (reg) ***~bâr~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lăbărța*** + *-os*] (Reg) **1** Lăbărțat (1). **2** Deformat. **3-8** Lăbărțat (**3-7, 10**).

lăbășel sn vz ***laboșel***

lăbășică *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: ***laboș*** + *-ică*] **1-6** (Reg; șhp) Laboșel (**1-6**).

lăbău *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 117 / Pl: *~baie* / E: ***labă*** + *-ău*] (Reg) **1** Vârf de undiță cu două inelușe de os. **2** Dop al undiței.

lăbârța v vz ***lăbărța***

lăbârțat, ~ă a vz ***lăbărțat***

lăbârțătură sf vz ***lăbărțătură***

lăbârțos, ~oasă a vz ***lăbărțos***

lăbdău sn vz ***lăbidău***

lăbidău *sn* [At: DR IV, 1557 / V: (reg) ***lăbd~, leb~, lebedeauă*** *sf*, ***lebedeie*** *sfp*, ***libdiău, lib~, lipi~*** / Pl: *~dauă* / E: mg ***lábitó***] (Trs; mpl) Bucată de lemn de la războiul de țesut, pe care se apasă cu piciorul ca să se schimbe ițele Si: *pedală*, (pop) *iapă, tălpic*.

lăbiță *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 182 / Pl: *~țe* / E: ***labă*** + *-iță*] **1-20** (Trs; șhp) Lăbuță (**1-20**).

lăbiți *sfp* [At: CHEST. II, 283/44 / A: nct / E: ns cf *laviță*] (Reg) Scobitură făcută în zidul pivniței, unde se păstrează diferite obiecte.

lăboaie *sf* [At: CAMILAR, N. I, 180 / Pl: *~* / E: ***labă*** + *-oaie*] **1-20** (Șdp) Labă (**1-3, 57-58, 61-65**) (mare). **21** (Fam; prt) Mână mare și grosolană.

lăbos, ~oasă [At: GORJAN, H. II, 85/4 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***labă*** + *-os*] **1** *a* (D. animale) Care are labe mari și groase. **2** *a* (Îvr; d. piciorul sau partea inferioară a piciorului animalelor) Mare și gros. **3** *a* (Fam; prt; d. oameni) Cu mâini mari și groase. **4** *av* (Rar; fig; d. scris) Urât și neinteligibil.

lăboșel sn vz ***laboșel***

lăbșoară sf vz ***lăbușoară***

lăbunoaie *sp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Buc) Scânduri negeluite pe margini, pe unde se mai află coajă de copac.

lăbușoară *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***lăbș~*** / Pl: *~re* / E: ***labă*** + *-ușoară*] **1-20** (Reg; șhp) Lăbuță (**1-20**).

lăbuță *sf* [At: ISPIRESCU, L. 286 / Pl: *~țe* / E: ***labă*** + *-uță*] **1-20** (Șhp) Labă (**1-3, 57-58, 61-65**) (mică) Si: (reg) *lăbușoară* (**1-20**), (Trs) *lăbiță* (**1-20**). **21** (Arg; îs) *Scămuță cu ~* Vermină. **22** (Fam; irn) Mână mare.

lăcan *s* [At: DLR ms / Pl: ? / E: ***lac*** + *-an*] (Reg; pbl) Groapă cu pereții cimentați, făcută în curte, în care se pune apă pentru păsări.

lăcar *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ***lac¹*** + *-ar*] **1** Gen de păsări călătoare și cântătoare, de mărimea unei vrăbii, de culoare brună pe spate și alb-brună pe pântece, care trăiește în stufărișul de pe marginea lacurilor și a mlaștinilor (*Acrocephalus*) **2** Exemplar din genul lăcarilor (**1**).

lăcaș sn vz ***locaș***

lăcat sn vz ***lacăt***

lăcădam *s* [At: ARH. FOLK. VI, 271 / A: nct / Pl: nct / E: mg ***lakóda***] (Reg) **1** Locuință. **2** Adăpost.

lăcăi *smp* [At: CHEST. II, 2, 8 / E: mg ***lakáj***] (Trs) Persoane care nu locuiesc în propria casă Si: *chiriași*.

lăcăraie *sf* [At: DEX / Pl: *~răi* / E: ***lac¹*** + *-ăraie*] **1-2** Lăcărie (**1-2**).

lăcărgie sf vz ***lăcârgie***

lăcărie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ***lac¹*** + *-ărie*] **1** Cantitate mare de apă care acoperă un loc, în urma ploilor, a inundațiilor Si: *apăraie, lăcăraie* (**1**). **2** Apă multă, vărsată de cineva pe jos Si: *apăraie, lăcăraie* (**2**), *lăcău* (**1**).

lăcărit *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ns cf ***lac***] Procedeu de extragere a țițeiului cu ajutorul unei linguri cilindrice, folosit în sondele mai puțin adânci.

lăcăsteu sn vz ***răcăstău***

lăcășag sn vz ***lâcșag***

lăcășlui *vtr* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 20ᵛ/9 / Pzi: *~esc* / E: ***lăcaș*** + *(l)ui*] **1-2** (Îvr) A sălășlui.

lăcăt sn vz ***lacăt***

lăcătoi *sn* [At: DEX / Pl: *~oaie* / E: ***lacăt*** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Lacăt (**1**) (mare).

lăcătui *vt* [At: DEX / Pzi: *~esc* / E: ***lac*** + *-ui*] (Rar) A încuia cu lacătul (**1**).

lăcătuire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***lăcătui***] (Rar) Încuiere cu lacătul (**1**).

lăcătuit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lăcui***] (Rar; sfg) Încuiat cu lacătul (**1**).

lăcătuș *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: mg ***lakatos***] **1** Lucrător care confecționează lacăte, chei etc. **2** Muncitor care realizează operații de decupare, de ajustare sau de asamblare a pieselor mecanice.

lăcătușărie *sf* [At: DEX / V: (pop) ***~șer~*** / Pl: *~ii* / E: ***lăcătuș*** + *-ărie*] **1-2** Meserie a lăcătușului (**1-2**). **3-4** Atelier al lăcătușului (**1-2**).

lăcătușerie sf vz ***lăcătușărie***

lăcățel *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***lacăt*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Lacăt (**1**) (mic).

lăcău *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 75 / V: (reg) *lac~* / Pl: *~ăie* / E: *lac*[1] + *-ău*] (Reg) **1** Lăcărie (**2**). **2-3** (Șdp) Lac[1] (**1**) (mare). **4-5** (Șdp) Baltă (**1**) (mare).

lăcărgie *sfs* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. I, 126 / V: *~căr~* / E: srb ***lakrdija***] (Ban) **1** Discuție animată. **2** Vorbe goale. **3** Cuvinte urâte, murdare.

lăcer *sm* vz ***läicer***

lăcomaș *am* [At: PAMFILE, C. Ț. 48 / Pl: *~i* / E: ***lacom*** + *-aș*] **1-2** (Pop; șhp) (Cam) lacom (**1**) Si: (reg) *lăcomel* (**1-2**).

lăcomel, ~ea *a* [At: FOLC. OLT. MUNT. III, 674 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***lacom*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Lăcomaș (**1-2**). **3** (D. ochi, privire) Care exprimă un imbold nestăpânit spre ceva. **4** (D. ochi, privire) Care exprimă o dorință nestăvilită.

lăcomesc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: ***lacom*** + *-esc*] (Îvr; d. ființe) Lacom (**1**).

lăcomește *av* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***lacom*** + *-ește*] (Rar) **1** Cu lăcomie. **2** În mod lacom (**1**).

lăcomi [At: CORESI, EV. 52 / V: (reg) *loc~, locomni* / Pzi: *~mesc* / E: slv ***лакомитися***] **1-2** *vri* A pofti ceva cu lăcomie. **3-4** *vri* A râvni la ceva ce aparține altcuiva. **5-6** *vri* A fi cuprins de o dorință nestăpânită de a acapara cât mai mult Si: *aviditate*. **7** *vr* A se arăta fără cumpătare. **8-9** *vi* (Reg) A râvni (la dragostea sau) la favoarea cuiva. **10** *vi* (Reg) A simți o atracție puternică față de cineva. **11** *vi* (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva) ochii** A-și manifesta, prin privire, dorința fizică provocată de vederea cuiva.

lăcomică *af* [At: FOLC. OLT. MUNT. III, 674 / Pl: *~ici* / E: ***lacom*** + *-ică*] **1-2** (Reg; șhp) (Cam) lacomă (**1**).

lăcomie *sf* [At: VARLAAM, C. 54 / Pl: *~ii* / E: slv ***лакомьк***] **1** Poftă nemăsurată de a mânca sau de a bea. **2** (Pex) Manifestare nemăsurată a lăcomiei (**1**). **3** (Îlav) **Cu ~** Cu mare poftă. **4** (Îal) Cu mare interes. **5** (Îal) Cu aviditate. **6** (Îal) Cu elan. **7** Sete de avuție sau de câștig. **8** Fapte care trădează setea de avuție și de câștig. **9** Imbold nepotolit de a acapara sau de a aduna bunuri materiale, proprietăți, bani etc. **10** (Fig) Dorință nestăpânită de a-și satisface o poftă, o pasiune etc. **11** (Fig; ccr) Manifestare a lăcomiei (**10**). **12** (Reg; îe) **A-i fi cuiva ~ de...** A râvni la... **13** (Trs; îe) **A-i cădea (cuiva) ~ (pe cineva)** A fi cuprins de patimă pentru cineva.

lăcomire *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ri* / E: ***lăcomi***] (Înv) **1** Poftă nestăpânită. **2** Râvnire la ceva ce aparține altcuiva. **3** Dorință nestăpânită de a aduna, de a acapara. **4** Necumpătare. **5-6** (Reg) Râvnire (la dragostea sau) la favoarea cuiva. **6** Atracție puternică față de cineva.

lăcomit, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lăcomi***] (Rar) **1** (D. oameni) Lacom. **2** (Înv; d. preț) Mare.

lăcomitor, ~oare *a* [At: MARDARIE, L. 175²/8 / V: (îrg) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lacom*** + *-itor*] (Îrg; d. oameni) Lacom.

lăcomitoriu, ~oare *a* vz ***lăcomitor***

lăcomos, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***lacum~, ~cum~, locom~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lacom*** + *-os*] (Pop) **1** (D. ființe) Lacom (**1**). **2** (D. oameni; udp „după", „la", „pe") Lacom (**5**). **3** (D. ochi) Care exprimă o dorință de nestăpânit.

lăcos, ~oasă *a* [At: RUS, I. I, 46/26 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lac***[1] + *-os*] (Înv; d. terenuri) Acoperit de lacuri[1] mici sau de bălți Si: *mlăștinos*.

lăcoviște *sf* [At: ISPIRESCU, L. 169 / V: (reg) ***lac~*** / Pl: *~ti* / E: ***lac***[1] + *-oviște*] (Reg) Teren mocirlos Si: *mlaștină*.

lăcoviștit, ~ă *a* [At: AGROTEHNICA I, 461 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lăcoviște***] (Rar; d. terenuri) Mocirlos.

lăcramă *sf* [At: VISSARION, B. 114 / Pl: *~me* / E: drr ***lăcrăma***[1]] (Îrg) Reclamație.

lăcrar *sm* [At: IORDACHE, ap. DLR ms / Pl: *~i* / E: ***lacră*** + *-ar*] (Olt) **1-2** Persoană care (confecționează sau) vinde racle.

lăcrat, ~ă *a* [At: L. COSTIN, ap. DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / Pl: ***lacră*** + *-at*] (Ban; d. cusături) Lărgit.

lăcrăcioară *sf* [At: DOSOFTEI, ap. L. ROM. 1978, 499 / V: (reg) ***lac~*** / Pl: *~re* / E: ***lacră*** + *-icioară*] **1-2** (Înv; șhp) Lăcrișoară (**1-2**).

lăcrăma[1] *v* vz ***reclama***

lăcrăma[2] *v* vz ***lăcrima***

lăcrămare[1] *sf* vz ***reclamare***

lăcrămare[2] *sf* vz ***lăcrimare***

lăcrămat[1] *sn* vz ***lăcrimat***[1]

lăcrămat[2]*, ~ă* *a* vz ***lăcrimat***[2]

lăcrămație *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 122 / Pl: *~ii* / E: ctm ***lacrimă*** + ***reclamație***] (Nrc) Reclamație.

lăcrămă *sf* vz ***lacrimă***

lăcrămătoriu, ~ie *a* vz ***lăcrimător***

lăcrămătură *sf* vz ***lăcrimătură***

lăcrămând, ~ă *a* vz ***lăcrimând***

lăcrămea *sf* vz ***lăcrimea***

lăcrămeasă *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 215 / Pl: *~ese* / E: ***lacrimă*** + *-easă*] (Bot; reg) Lăcrimioară (**2**).

lăcrămicios, ~oasă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lacrimă*** + *-cios*] (Îvr) **1** Care lăcrimează ușor. **2** Care provoacă lacrimi.

lăcrămioară *sf* vz ***lăcrimioară***

lăcrămios, ~oasă *a* vz ***lăcrimos***

lăcrămitor, ~oare *a* vz ***lăcrimător***

lăcrămiță *sf* vz ***lăcrimiță***

lăcrămos, ~oasă *a* vz ***lăcrimos***

lăcrămuță *sf* vz ***lăcrimuță***

lăcrăzău *s* [At: VICIU, GL. 202 / Pl: nct / E: mg ***lakmározó***] (Trs) Loc pentru ospătat.

lăcrele *ap* [At: ALR I, 753/308 / E: ns cf *acru*] (Trs; îs) *Curechi ~* Varză acră.

lăcremător, ~oară *a* vz ***lăcrimător***

lăcreza *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 117 / Pzi: *lăcrez* / E: nct] (Ban) A se întinde.

lăcrie *sf* [At: A I, 21 / A: nct / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Recipient pentru unsoare la car.

lăcrima [At: COD. VOR. 65ʳ/3 / V: (înv) ***lacrema***, ***lac~***, (ivp) ***~cră~***, (reg) ***lecrema*** / Pzi: *~mez* / E: ml ***lacrimare***] **1** *vi* (D. oameni) A avea ochii în lacrimi. **2** *vi* (D. oameni) A-i curge lacrimile de durere, jale, înduioșare etc. **3** *vi* (D. oameni) A plânge ușor Si: *a înlăcrima*. **4** *vi* (Pex; d. oameni) A jeli. **5** *vr* (Fig; d. oameni) A se întrista. **6-7** *vir* (D. ochi) A (se) umple continuu de lacrimi ca urmare a unei dureri, a unei boli, a înduioșării, a acțiunii unor agenți fizici externi etc. Si: (pop) *a (se) înlăcrima*. **8** *vi* (Fig; d. lichide) A curge încet, cu picături. **9** *vi* (Pex; fig; d. lichide) A se prelinge din... **10** *vi* (Reg; d. vase de pământ sau de lemn) A lăsa să se scurgă lichidul dinăuntru.

lăcrimar, ~ă [At: CV 1949 / Pl: *~e* / E: ***lăcrima*** + *-ar*] **1** *sn* Mulură mică așezată în partea inferioară a cornișei unui acoperiș, care împiedică prelingerea apei de ploaie pe zidul construcției. **2** *sn* Piesă de lemn sau de metal fixată pe cerceveaua ferestrelor și a ușilor pentru a împiedica prelingerea apei Si: (rar) *picurar*. **3** *sf* (Nav) Gutieră.

lăcrimare *sf* [At: (a. 1805) ȘA I, 585 / V: (ivp) ***lăcră~***, (înv) ***lac~*** / Pl: *~mări* / E: ***lăcrima***] **1-2** Plâns (cu ușurință) Si: *lăcrimat*[1] (**1-2**). (înv) *lăcrimătură* (**1-2**). **3** Curgere continuă a lacrimilor ca urmare a unei dureri, a unei boli, a înduioșării, a acțiunii unor agenți fizici etc. Si: *lăcrimat*[1] (**3**), (înv) *lăcrimătură* (**3**). **4** (Pex) Jelire. **5** (Fig) Întristare. **6** (Fig) Curgere înceată a unui lichid Si: *lăcrimat*[1] (**6**), (înv) *lăcrimătură* (**6**). **7** (Med; înv) Aflux crescut de lacrimi, datorat unei hipersecreții lacrimale sau unei imposibilități de drenare pe traiectul căilor lacrimale.

lăcrimat[1] *sn* [At: CONV. LIT. LXVII, 399 / V: ***lac~***, (ivp) ***~cră~*** / Pl: *~uri* / E: ***lăcrima***] **1-3** Lăcrimare (**1-3**). **4** (Pex) Jelire. **5** (Fig) Întristare. **6** Lăcrimare (**6**).

lăcrimat[2]*, ~ă* *a* [At: AETHOPICA, 21ʳ/23 / V: (ivp) ***~cră~***, (înv) ***lacre~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lăcrima***] **1** (D. ochi) Plini de lacrimi. **2** (D. oameni) Cu lacrimi în ochi Si: *înlăcrimat*. **3** (Pex; d. oameni) Care este îndurerat Si: *trist*. **4** (Fig) Care provoacă lacrimi. **5** (Fig) Care îndurerează. **6** (Reg; d. oi) Care are pete negre împrejurul ochilor.

lăcrimător, ~oare *a* [At: KLEIN, D. / V: *lac~*, (îvp) *~cră~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lăcrima*** + *-ător*] **1** (D. ochi) Care lăcrimează. **2** (D. ochi) Plini de lacrimi. **3** (Rar; d. oameni) Care lăcrimează (**1**). **4** (Pex; d. oameni) Care plânge ușor din cauza durerii, a supărării, emoției etc. **5** (Fig: d. oameni) Întristat. **6** (D. sălcii) Cu ramuri aplecate, lungi și flexibile. **7** (Fig) Care provoacă lacrimi. **8** (Fig) Care emoționează până la lacrimi.

lăcrimătoriu, ~ie *a* vz ***lăcrimător***

lăcrimătură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvp) *~cră~* / Pl: *~ri* / E: ***lăcrima*** + *-ătură*] (Înv) **1-3** Lăcrimare (**1-3**). **4** (Pex) Jelire. **5** (Fig) Întristare. **6** Lăcrimare (**6**).

lăcrimăție *sf* vz ***reclamație***

lăcrimând, ~ă *a* [At: MARCOVICI, C. 9774 / V: (îvp) *~cră~* / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***lăcrima***] (Îvp) **1** Care are ochii în lacrimi. **2** (Fig) Îndurerat.

lăcrimea *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. iunie 161ᵛ/12 / V: (îvp) *~cră~* / Pl: *~ele* / E: ***lacrimă*** + *-ea*] **1-4** (Reg; șhp) Lăcrimioară (**1-4**). **5** (Înv) Lăcrimioară (**2**).

lăcrimioară *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) *~cră~*, (înv) ***lacrem~***, ***lacrim~*** / Pl: *~re* / E: ***lacrimă*** + *-ioară*] **1-4** (Șhp) Lacrimă (**1, 9**) (mică) Si: *lăcrimea* (**1-4**), (reg) *lăcrimiță* (**1-4**), *lăcrimuță* (**1-4**). **5** Mică plantă erbacee din familia liliacee, cu frunze ovale, subțiri și lucioase, care crește în locuri umbroase Si: *mărgăritar, mărgăritărel*, (rar) *lăcrimuță* (**5**), (pop) *mărgărit*, (înv) *lăcrimea* (**5**), (reg) *clopoțel, dumbrăvioară, lăcrămeasă, lăcrimiță* (**5**), *sufleței* (*Convallaria majalis*). **6** (Reg) Varietate de struguri cu boabe mărunte, bătute, de culoare albă.

lăcrimiță *sf* [At: POLIZU / V: (îvp) *~cră~* / Pl: *~țe* / E: ***lacrimă*** + *-iță*] (Reg) **1-4** (Șhp) Lăcrimioară (**1-4**). **5** (Bot; rar; îf *lăcramiță*) Lăcrimioară (**5**) (*Convallaria majalis*). **6** Mică plantă erbacee din familia liliacee, cu tulpină erectă, cu două sau, rar, cu trei frunze alterne, asemănătoare cu frunzele lăcrimioarei (**5**), cu flori mici, albe, plăcut mirositoare, care crește în locuri umbroase Si: (reg) *dumbrăvioară* (*Majantheum bifolium*). **7** (Prc) Floare a lăcrimiței (**5**). **8** (Rar; îf *lăcrămiță*) Mică plantă erbacee, din familia graminee, cu spiculețele de culoare brună, care crește pe lângă izvoare și ape stagnate Si: *iarba-tainei* (*Catabrosa agnatica*).

lăcrimos, ~oasă *a* [At: MOXA, C. 130ᵛ/15 / V: (îvp) ***~crăm~***, (înv) ***lac~***, (reg) ***~rămios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lăcrima*** + *-os*] (Înv) **1** (D. ochi) Care lăcrimează (**7**). **2** (Atm; rar; îs) *Os ~* Os situat în regiunea craniului, care intră în componența peretelui parietal al orbitei și a celui lateral al foselor nazale. **3** (D. oameni) Care lăcrimează (**1**). **4** (D. oameni) Care plânge ușor din cauza unei dureri, supărări, emoții etc. **5** (Pex; d. oameni) Care este îndurerat, întristat. **6** (Reg; d. oameni; îf *lăcrămos*) Care lăcrimează (**2**) continuu. **7** (Fig) Care provoacă lacrimi. **8** (Fig) Care emoționează până la lacrimi Si: *înduioșător, mișcător*. **9** (Fig) Trist. **10** (Irn; d. manifestări, reacții ale oamenilor) Lacrimogen.

lăcrimuță *sf* [At: MAIOR, ap. DLR ms / V: (îvp) *~cră~* / Pl: *~țe* / E: ***lacrimă*** + *-uță*] **1-4** (Reg; șhp) Lăcrimioară (**1-4**).

lăcrișoară *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 85/31 / Pl: *~re* / E: ***lacră*** + *-ișoară*] **1-2** (Înv; șhp) Raclă (**1**) (mică) Si: (înv) *lăcrăcioară* (**1-2**).

lăcrui *v* vz ***răclui***

lăcruție *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 77 / Pl: *~ii* / E: ***lăcruță*** + *-ie*] (Reg) Cutie.

lăcsag *sn* [At: FOLC. TRANSILV. I, 359 / V: (reg) ***~căș~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***lekshág***] (Trs; mgm) **1** Loc. **2** Locuință.

lăcșor *sn* vz ***lăcușor***

lăcui¹ *vt* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2758 / Pzi: *~esc* / E: ***lac²*** + *-ui*] **1** A aplica un strat de lac² pe suprafața unui obiect.

lăcui² *v* vz ***lecui***

lăcui³ *v* vz ***locui***

lăcuință *sf* vz ***locuință***

lăcuire *sf* [At: LTR² / Pl: *~ri* / E: ***lăcui¹***] Aplicare a unui strat de lac² pe suprafața unui obiect Si: *lăcuit¹*.

lăcuit¹ *sn* [At: DLR ms / Pl: *~uri* / E: ***lăcui¹***] Lăcuire.

lăcuit², ~ă *a* [At: AGÂRBICEANU, A. 113 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lăcui¹***] (D. obiecte sau d. materialul din care sunt confecționate) Acoperit cu un strat de lac².

lăcuitor¹ *sn* [At: DL / P: *~cu-i~* / Pl: *~i* / E: ***lăcui¹*** + *-tor*] Persoană care lăcuiește¹.

lăcuitor², ~oare *smf* vz ***locuitor***

lăcuitură *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 344 / Pl: *~ri* / E: ***lăcui³*** + *-itură*] (Îvr; fig) Locuință.

lăculeasă *sf* [At: PASCU, S. 27 / Pl: *~ese* / E: ***lac¹*** + *-uleasă*] (Bot; Olt) Plantă care crește prin locurile umede din apropierea lacurilor.

lăculeț *sn* [At: CONTEMPORANUL, II, 267 / Pl: *~e* / E: ***lac*** + *-uleț*] **1-8** (Șhp) Lac¹ (**1, 6-8**) (mic) Si: (pop) *lăcușor* (**1-8**), (reg) *lăcuț* (**1-8**). **9** (Pop) Baltă de apă, formată în urma ploii.

lăcumos, ~oasă *a* vz ***lăcomos***

lăcurime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***lacuri*** (pll *lac¹*) + *-ime*] (Îvr) Mulțime de lacuri.

lăcustar *sm* [At: DOMBROWSKI, P. 90 / V: (reg) ***lo~*** / Pl: *~i* / E: ***lăcustă*** + *-ar*] **1** Pasăre migratoare din familia sturnidelor, asemănătoare graurului, cu pene trandafirii pe corp și negre-violete pe cap, pe picioare și coadă, care se adăpostește în fisurile stâncilor și se hrănește cu lăcuste (*Pastor roseus*). **2** Pasăre migratoare din familia sturnidelor, asemănătoare cu lăcustarul (**1**) (*Sturnus roseus*).

lăcustă *sf* [At: PSALT. HUR. 66²/26 / V: (reg) ***lac~***, (îrg) ***~te, ~tră, ~uștă***, (înv) ***loc~*** / Pl: *~te* / E: lat ***lacusta***] **1** (Șîc **~migratoare**, **~călătoare**) Insectă de culoare brună-verzuie, de dimensiuni foarte mari, care dăunează agriculturii (*Locusta migratoria*). **2** (Reg; șîc **~de-iarbă**) Insectă cu trupul de culoare verde, măslinie sau galbenă, cu pete întunecate, cu elitrele și aripile posterioare de lungimea abdomenului sau mai lungi Si: *călușel, lăcustoi* (**1**) (*Decticus verrucivorus*). **3** (Ent; șîc **~verde**) Căluț (*Tettigonea viridissima*). **4** (Ent; șîc **~roșie** sau **~roșietică**) Pârâitoare. **5** (Șîc **~italiană**) Insectă cu trupul de culoare cenușie sau întunecat feruginie, cu tibiile picioarelor posterioare roșii (*Calliptamus italicus*). **6** (Șîc **~neagră**) Insectă cu trupul de culoare verde întunecat și cu elitre late, care distruge ierburile și tufișurile din regiunile unde trăiește fagul (*Tettigonia cantans*). **7** (Dep) Om slab și mâncăcios. **8** (Dep) Om lacom. **9** (Arg) Muc de țigară. **10** Jucărie făcută din lemn, crestată la un capăt, cu care se aruncă pietre sau bețe.

lăcuste *sf* vz ***lăcustă***

lăcustoi *smi* [At: ALR SN III, h / 749/791 / E: ***lăcustă*** + *-oi*] (Reg) **1** Lăcustă (**2**) (*Decticus verrucivorus*). **2** (Ent) Cosaș mic (*Locusta cantana*). **3-14** (Șdp) Lăcustă (**1-6**) (mare).

lăcustră *sf* vz ***lăcustă***

lăcustru, ~ră *smf, a* vz ***lacustru***

lăcușor *sn* [At: TDRG / V: (reg) ***lac~*** / Pl: *~oare* / E: ***lac¹*** + *-ușor*] **1-8** (Pop; șhp) Lăculeț (**1-8**).

lăcuștă *sf* vz ***lăcustă***

lăcuț *sn* [At: NALR - O II, h 332/938, 945 / Pl: *~e* / E: ***lac*** + *-uț*] **1-8** (Reg; șhp) Lăculeț (**1-8**).

lădar [At: L. ROM. 1979, 512 / Pl: *~i, ~e* / E: ***ladă*** + *-ar*] **1** *sm* Muncitor specializat în confecționarea și repararea lăzilor de lemn. **2** *sn* Învelitoare pentru ladă (**1**).

lădămeasă *sf* [At: DR X, 288 / Pl: *~mese* / E: ***ladă*** + *masă*] (Reg) Sertar al mesei.

lădățâie *sf* vz ***lădățuie***

lădăție *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***ladă*** + *-ăție*] **1-2** (Șhp) Lădiță (**1-2**).

lădățuică *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 136/7 / Pl: *~ici* / E: ***ladă*** + *-ățuică*] **1-12** (Reg; șhp) Lădiță (**1-12**).

lădățuie *sf* [At: (sec. XVIII) IORGA, S. D. XXI, 139 / V: (reg) ***~țâie*** / Pl: *~ui* / E: ***ladă*** + *-ățuie*] **1-12** (Reg; șhp) Lădiță (**1-12**). **13** (Reg) Copăiță la moară.

lăder *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***ladă*** + *-er*] (Reg) Casier comunal.

lădicică *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~icele* / E: ***ladă*** + *-icică*] **1-12** (Reg; șhp) Lădiță (**1-12**).

lădicioară *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~re* / E: ***ladă*** + *-icioară*] **1-12** (Reg; șhp) Lădiță (**1-12**).

lădioară *sf* [At: DA / P: *~di-oa~* / Pl: *~re* / E: ***ladă*** + *-ioară*] (Reg) **1-12** (Șhp) Lădiță (**1-12**). **13** Parte a luntrei.

lădișoară *sf* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: ***ladă*** + *-ișoară*] **1-12** (Reg; șhp) Lădiță (**1-12**).

lădiță *sf* [At: DEX² / Pl: *~țe* / E: ***ladă*** + *-iță*] **1-12** (Șhp) Ladă (**1, 6, 8, 18, 20, 33**) (mică) Si: (reg) *lădățuică* (**1-12**), *lădățuie* (**1-12**), *lădicică* (**1-12**), *lădicioară* (**1-12**), *lădioară* (**1-12**), *lădișoară* (**1-12**), *lăducă* (**1-12**), *lăduie* (**1-12**), *lăduță* (**1-12**).

lădițime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***lădiță*** + *-ime*] (Rar) Mulțime de lădițe.

lădoi *sn* [At: DEX² / Pl: *~oaie* / E: ***ladă*** + *-oi*] **1-12** (Șdp) Ladă (**1, 6, 8, 18, 20, 33**) (mare).

lăducă *sf* [At: SFC VI, 93 / Pl: *~uci* / E: ***ladă*** + *-ucă*] **1-12** (Reg; șhp) Lădiță (**1-12**).

lădui¹ *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 45 / Pzi: *~esc* / E: ***ladă*** + *-ui*] (Pop) **1** A trăi în concubinaj cu cineva. **2** A locui împreună cu alții.

lădui² *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 228 / Pzi: *~esc* / E: ***hălădui***] (Pop) A trăi undeva.

lăduie *sf* [At: BOJINCĂ, A. II, 16/24 / Pl: *~ui* / E: ***ladă*** + *-ui(e)*] **1-12** (Reg; șhp) Lădiță (**1-12**).

lăduncă *sf* [At: M. COSTIN, O. 63 / V: (reg) ***led~*** / Pl: *~nce*, *~nci* / E: rs ***ладунка***, ***лядунка***, pn ***ładunek***, ger ***Ladung***] (Îrg) **1-2** Cartușieră. **3** (Îvr) Teacă în care se află sămânța unor plante. **4** (Sst) Cutie folosită în cizmărie.

lăduță *sf* [At: (a. 1768) IORGA, S. D. XVIII, 105 / Pl: *~țe* / E: ***ladă*** + *-uță*] (Reg) **1-12** (Șhp) Lădiță (**1-12**). **13** (Îs) *~a mesei* Sertar. **14** Sicriu. **15** Cenușar. **16** (Îs) *~de fier* Cenușar la sobă. **17** Colivie.

lăduție *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***lăduță*** + *-ie*] (Reg) **1** Sicriu. **2** Cenușar. **3** Colivie.

lăfăi¹ *vr* [At: GANE, N. III, 59 / V: (cscj) *~ia*, (reg) ***~foi*** / Pzi: *lăfăi*, (înv) *~esc* / E: mg ***leffenni***] **1** (D. oameni) A sta comod, întinzându-și corpul în voie Si: (reg) *a rascăbăia*. **2** A trăi în belșug Si: *a huzuri*. **3** (Udp „cu") A petrece. **4** (Rar) A se simți bine.

lăfăi² *vi* [At: DLR ms / Pzi: *~esc* / E: ***laf*** + *-ăi*] (Îvr) **1** A pălăvrăgi. **2** A se lăuda.

lăfăia *v* vz ***lăfăi¹***

lăfăială *sf* [At: ROMÂNIA LITERARĂ 1971, nr. 118, 17/1 / Pl: *~ieli* / E: ***lăfăia***] (Rar) **1** Relaxare. **2** Huzurire. **3** Petrecere.

lăfăire *sf* [At: CAMILAR, N. II, 100 / Pl: *~ri* / E: ***lăfăi***] **1** Relaxare. **2** Huzurire. **3** Petrecere.

lăfăit, ~ă *a* [At: CREANGĂ, P. 12 / V: (reg) ***~iat*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lăfăi***] (D. oameni) **1** Așezat comod pe ceva sau undeva fără a se jena față de cei din jur Si: *lățit*, (reg) *răscăbăiat*. **2** În huzur.

lăfuri *vi* [At: LM / V: (reg; cscj) ***lafura*** / Pzi: *~resc* / E: ***lafuri*** (pll *laf*)] (Îvr) A pălăvrăgi.

lăfuritor, ~oare *a* [At: LM / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***lăfuri*** + *-tor*] (Îvr) Palavragiu.

lăgan *av* [At: GĂMULESCU, E. S. 147 / E: srb ***lagan***] (Reg) Domol.

lăgămitor *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***lag~*** / Pl: *~i* / E: ***lagum*** + *-itor*] (Înv) Miner.

lăgărăi *vt* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~esc* / E: ***lagăr²***] (Îvr) A fixa o piesă în lagăr² (**9-10**).

lăgări¹ *vt* [At: GLOSAR REG. 44 / Pzi: *~resc* / E: ***lagăr²***] (Reg) A interna pe cineva în lagăr² (**5**).

lăgări² [At: GĂMULESCU, E. S. 147 / Pzi: *~resc* / E: ns cf srb *lagati*] **1-2** *vti* A minți. **3** *vt* A supăra.

lăgări³ *vt* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: ger ***lagern***] (Gmr) A adăuga.

lăgărie *sf* [At: DR IV, 876 / Pl: *~ii* / E: ngr ***λυγαριά***] **1** (Reg) Răgălie. **2** (Îs) *Cel din ~* Diavol.

lăgărit¹ *sn* [At: AR (1829), 43²/10 / Pl: (nob) *~uri* / E: nct] (Îvr) Precipitare.

lăgărit² *sn* vz ***lăcărit***

lăgău *s* [At: BL II, 59 / V: (reg) ***log~***, ***lug~*** / Pl: nct / E: ns cf mg *lóka*] (Reg) Osie secundară care se adaugă la căruță pentru a lega un număr mai mare de cai.

lăhan *sn* [At: (a. 1806) IORGA, S. D. VI, 205 / Pl: ? / E: rs ***лохань***, cf pn *lachań*] (Rsî; rar) Vas de lemn, de formă ovală, pentru spălat rufe Si: (îrg) *lohancă*.

lăhuză *sf* vz ***lăuză***

lăhuzi *v* vz ***lăuzi***

lăhuzie *sf* ***lăuzie***

lăia *v* vz ***la³***

lăiaș *sm* vz ***lăieș***

lăiață *af* [At: I. CR. II, 150 / Pl: *~țe* / E: ***lai*** + *-eț*] (Pop; d. oi) Cu lâna neagră.

lăibar *s* vz ***laibăr¹***

lăibărac *sn* [At: TDRG / V: (reg) ***lai~*** / Pl: *~ace* / E: ***laibăr¹*** + *-ac*] **1-6** (Reg; șhp) Laibăraș (**1-6**).

lăibăraș *sn* [At: BANUȘ, P. 118 / V: (reg) ***lai~*** / Pl: *~e* / E: ***laibăr¹*** + *-aș*] **1-6** (Șhp) Laibăr¹ (**1-3**) (mic) Si: (reg) *lăibărac* (**1-6**), *lăibărel* (**1-6**), *lăibăriță* (**1-6**), *lăibăruc* (**1-6**), *lăibărucă* (**1-6**), *lăibăruș* (**1-6**), *lăibăruț* (**1-6**).

lăibărel *sn* [At: JAHRESBER. X, 196 / Pl: *~e* / E: ***laibăr*** + *-el*] **1-6** (Reg; șhp) Lăibăraș (**1-6**).

lăibărică *sf* [At: JAHRESBER. X, 196 / Pl: *~ici* / E: ***laibăr*** + *-ică*] **1-6** (Reg; șhp) Lăibăraș (**1-6**). **7** (Dep) Haină lucrată prost.

lăibăriță *sf* [At: H IX 56 / Pl: *~țe* / E: ***laibăr*** + *-iță*] **1-6** (Reg; șhp) Lăibăraș (**1-6**).

lăibăruc *sn* [At: SFC VI, 93 / Pl: *~uce* / E: ***laibăr*** + *-uc*] **1-6** (Reg; șhp) Lăibăraș (**1-6**).

lăibărucă *sf* [At: H XI 419 / Pl: *~uci* / E: ***laibăr*** + *-ucă*] (Reg) **1-6** (Șhp) Laibăraș (**1-6**). **7** Bundă femeiască din pânză.

lăibăruș¹ *sn* [At: DLR ms / Pl: *~e* / E: ***laibăr*** + *-uș*, cf mg *libellus*] **1-6** (Reg; șhp) Laibăraș (**1-6**).

lăibăruș² *s* [At: BL II, 55 / Pl: nct / E: mg ***libellus***] Registru de impozite.

lăibăruț *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: ***laibăr*** + *-uț*] **1-6** (Reg; șhp) Laibăraș (**1-6**).

lăibru *s* vz ***laibăr¹***

lăicer *sn* [At: (a. 1784) IORGA, S. D. VII, 233 / V: (reg) ***lai~***, ***lavi~***, ***lăcer***, ***lăvi~***, (îrg) ***lăviceriu***, ***lei~***, ***levi~*** / Pl: *~e* / E: ***leviță*** + *-ar*] **1** (Reg) Covor țărănesc de lână care se așterne pe jos sau cu care se împodobesc lavițele și pereții. **2** (Pex) Orice fel de covor țărănesc Si: (reg) *scoruș*. Vz *scoarță*.

lăicioară *sf* vz ***lăvicioară***

lăidac, ~ă *a* vz ***laidac***

lăidăcări *vi* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~resc* / E: ***laidac*** + *-ări*] (Reg) A vagabonda.

lăidăci *vi* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~esc* / E: ***laidac***] (Reg) A vagabonda.

lăieș *sm, a* [At: (a. 1750) URICARIUL X, 181 / V: (înv) ***lai~***, ***~iaș*** / P: *lă-ieș* / Pl: *~i* / E: ***laie*** + *-aș*] (Reg) **1-2** (Țigan nomad) care face parte dintr-o laie Si: *lăieț* (**1-2**).

lăieșiță *sf, af* [At: (a. 1836) IORGA, S. D. XXI, 227 / V: ***lăiș~*** / P: *lă-ie~* / Pl: *~țe* / E: ***lăieș*** + *-iță*] (Înv) **1-2** (Țigancă nomadă) care face parte dintr-o laie Si: (înv) *lăietură*.

lăietură *sf* [At: ALR II, 4533/848 / Pl: *~ri* / E: ***lăia*** + *-tură*] (Înv) Lăieșiță (**1**).

lăieț, ~iață [At: (a. 1753) IORGA, S. D. V, 326 / V: (reg) ***~iete*** / P: *lă-ieț* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***laie*** + *-eț*] **1-2** *smf, a* Lăieș (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Pex) (Persoană) care are un aspect neîngrijit, o ținută dezordonată sau murdară. **5** *sn* (Reg; Isg: csc) Fire de cânepă nedezvoltată, rămase după recoltat Si: (pop) *poghircă*.

lăiețesc, ~ească [At: MAT. FOLK. I, 564 / P: *lă-ie~* / Pl: *~ești* / E: ***lăieț*** + *-esc*] (Reg) **1** *a* Care aparține lăieților (**1**). **2** *a* Referitor la lăieți (**1**).

3-4 *a* (Ca) de lăieți (1). 5 *a* Caracteristic lăieților (1). 6 *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 7 *sf a* Melodie după care se execută acest dans.

lăinici *vi* [At: NEGRUZZI, S. I, 220 / Pzi: *~cesc* / E: ***lainic***] (Pop) **1** *vi* A umbla fără rost Si: *a hoinări, a vagabonda*. **2** *vr* A se obrăznici. **3** *vr* A se alinta.

lăior *s* [At: TDRG / Pl: nct / E: ***lai*** + *-or*] **1-6** (Pop; șhp) Lăiță (**1-6**).

lăiprimă *sf* [At: CV III, nr. 5, 28 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Centură.

lăitar *sn* vz ***laitar***

lăiță[1] *sf* [At: DIACONU, VR. 146 / Pl: *~țe* / E: ***laie***[1] + *-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Laie[1] (**1, 5, 9**) (mică) Si: (pop) *lăior* (**1-6**).

lăiță[2] *sf* vz ***laviță***

lăla *vt* [At: LEXIC REG. 49 / Pzi: *~lez* / E: fo] (Reg) A legăna.

lălă *i* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 117 / A: nct / E: fo] (Reg) **1-2** Cuvânt care exprimă durere (fizică sau) psihică.

lălăi [At: LB / Pzi: *~esc* / E: fo] **1** *vt* (Fam) A cânta fără cuvinte repetând silaba „la". **2** *vr* (Pex) A cânta neglijent, fără a urmări o anumită ordine melodică. **3** *vr* (Pan) A se bâlbâi. **4** *vr* A se mișca neglijent și greoi.

lălăială *sf* [At: DDRF / Pl: *~ieli* / E: ***lălăi*** + *-eală*] (Fam) **1** Gălăgie. **2** Bâlbâială. **3-4** Lălăit (**3-4**).

lălăire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***lălăi***] (Fam) **1** Gălăgie. **2** Bâlbâială. **3-4** Lălăit (**3-4**).

lălăit[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***lălăi***] (Fam) **1** Gălăgie. **2** Bâlbâială. **3** Cântec interpretat fals, neglijent Si: *lălăială* (**3**), *lălăire* (**3**), *lălăitură* (**3**). **4** (Fig) Mișcare neglijentă și greoaie Si: *lălăială* (**4**), *lălăire* (**4**), *lălăitură* (**4**).

lălăitor, ~oare *a* [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lălăi*** + *-tor*] **1-4** (Rar) Care lălăie (**1-4**).

lălăitură *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***lălăi*** + *-tură*] (Fam) **1** Gălăgie. **2** Bâlbâială. **3-4** Lălăit (**3-4**).

lălău, ~âie *a* vz ***lălâu***

lălâu, ~âie *a* [At: HEM / V: (rar) ***~lău***, ***lalău*** / Pl: *~âi, ~âie* / E: cf *lăla*, pbl fo] **1** (D. persoane) Înalt și slab, cu mâini și cu picioare lungi Si: *deșirat*. **2** Care are mișcări leneșe, lipsite de grație. **3** Neglijent. **4** Care este îmbrăcat neîngrijit Si: *dezmățat*. **5** (Reg) Timid. **6** Tont. **7** Prea larg.

lălea *sf* vz ***lalea***

lăluț *sm* [At: ALR II, 438/316 / Pl: *~i* / E: ***lăla*** + *-uț*] (Reg) Scrânciob.

lăluță *sf* [At: ALR II, 6404/362 / Pl: *~țe* / E: ***lăla*** + *-uță*] (Reg) Specie de bureți comestibili, nedefinită mai îndeaproape.

lămâi *sm* [At: (a. 1780) IORGA, S. D. VIII, 4 / V: (îvp) ***a~*** / Pl: *~* / E: ***lămîie***] **1** Arbust peren din familia rutaceelor, cu frunze oval-eliptice lucitoare și cu flori albe plăcut mirositoare, cultivat în țările calde pentru fructele lui comestibile, al cărui lemn prețios este folosit în industria mobilelor (*Citrus limon*). **2** (Reg) Voal de mireasă.

lămâiaș *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~mâ-iaș* / Pl: *~i* / E: ***lămâi*** + *-aș*] **1-2** (Îvr; șhp) Lămâi (**1**) (mic).

lămâiat, ~ă *a* [At: IL iunie 1960, nr. 6, 10 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lămâie***] (Rar) Lămâios.

lămâie *sf* [At: M. COSTIN, O. 246 / V: (îvp) ***a~***, ***alam~***, ***alimună***, (reg) ***lam~***, (îrg) ***lemie*** / Pl: *lămâi* / E: ngr **λεμόνι**] **1** Fruct al lămâiului, de formă sferic alungită, învelit într-o coajă galbenă aromată, cu miezul zemos și acru, bogat în vitamine și acid citric, folosit la prepararea unor mâncăruri, băuturi etc. sau a unor medicamente Si: (îrg) *limon*. **2** (Asr; îe) **A stoarce cuiva ~ia în nas** A înfrunta pe cineva. **3** (Reg; îe) **Să nu storci ~ în nasui cuiva, că și ție apoi ți se stoarce** Ceea ce faci altuia, ți se face și ție la rândul tău. **4** (Îvp; îe) **A-i plăcea un lucru ca grecului ~ia** A-i plăcea un anumit lucru foarte mult. **5** (Îvp; îe) **La masă grecul are a~** Se spunea despre obiceiul grecilor de a pune la masă o lămâie tăiată, care să taie pofta de mâncare a comesenilor. **6** (Îs) *Sare de ~* Substanță chimică acră, sub formă de cristale, folosită drept condiment Si: (reg) *săricică*. **7** (Îas) Acid citric. **8** (Îc) **Apă-de-~** Zeamă de lămâie amestecată cu apă, utilizată în scopuri cosmetice. **9** (Prin sinecdocă) Zeamă de lămâie. **10** Galben citron. **11** (Pop) Lămâi. **12** (Mol; Dob; art.) Dans țărănesc asemănător cu polca. **13** (Mol; Dob; art.) Melodie după care se execută acest dans. **14** (Reg) Fasole galbenă. **15** (Reg) Voal de mireasă.

lămâier *sm* [At: PANN, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ***lămâie*** + *-er*] (Înv) **1-2** (Vânzător sau) cultivator de lămâi.

lămâime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~mâ-i~* / Pl: *~mi* / E: ***lămâie*** + *-ime*] (Îvr) Mulțime de lămâi.

lămâioară *sf* [At: HEM / V: ***a~*** / P: *~mâ-ioa~* / Pl: *~re* / E: ***lămâie*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Lămâie (**1**) (mică) Si: *lămâiță* (**1-2**). **3** (Bot) Lămâiță (**3**) (*Lippia citriodora*). **4** (Bot; reg) Gălbenele (*Lysimachia vulgaris*). **5** (Bot; reg) Barba-împăratului (*Viola trudor*). **6** (Bot; reg; îf *alămâioară*) Gutuie. **7** (Bot; reg) Lămâiță (**5**) (*Thymus vulgaris*).

lămâios, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lămâie*** + *-os*] (Rar; d. alimente) Care conține multă zeamă sau coajă de lămâie Si: *lămâiat*.

lămâiță *sf* [At: HEM / V: (reg) ***a~***, ***~mui~*** / P: *~mâ-i~* / E: ***lămâie*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Lămâioară (**1-2**). **3** (Bot) Arbust din familia verbenaceaelor, cu frunze scurt lanceolate, răspândind miros de lămâie, cu flori mici, albe și roz, care este originar din America de Sud și este cultivat la noi ca plantă ornamentală Si. *lămâioară* (**3**) (*Lippia citriodora*). **4** Arbust din familia saxifragaceaelor, cu tulpina înaltă de 1-3 metri, cu frunze alungit ovale, cu florile albe puternic mirositoare grupate în raceme, care este originar din Europa Meridională, fiind cultivat la noi ca plantă ornamentală și pentru mirosul plăcut Si: *iasomie, sirindercă* (*Philadelphus coronarius*). **5** Arbust din familia labiatelor, de dimensiuni mici, cu tulpini groase și lemnoase, foarte ramificate, acoperite cu peri scurți, cu frunze mici, liniare, și cu flori mici, roze, foarte aromatice, aflate în inflorescență laxă, care este de origine mediteraneană, fiind cultivat la noi în grădini ca plantă condimentară și din care se extrage un ulei folosit în medicină ca tonic, astringent și stimulant Si: *cimbru*, (reg) *lămâioară* (**6**) (*Thymus vulgaris*). **6** Arbust din familia caprifoliaceaelor, înalt de 1-2 metri, cu tulpina foarte ramificată, cu frunze opuse, scurt pețiolate, cu flori mici, roz și cu fructe bace globuloase albe, persistente în timpul iernii, care este originar din Canada și este frecvent cultivat la noi ca arbust ornamental Si: *hurmuz* (*Symphoricarpus racemosus*). **7** Plantă erbacee din familie labiatelor, cu miros plăcut, stufoasă, cu tulpina patrunghiulară, ramificată, cu frunze ovale și cu flori liliachii aflate în inflorescență laxă, care crește atât în locuri uscate, pietroase, cât și în poieni Si: *roiniță, mătăcină, melisă, iarba-stupului* (*Melissa officinalis*). **8** Plantă din familia compozitelor, cu tulpina înaltă, ramificată, puternic mirositoare și cu flori galbene, cultivată mult în grădini pentru mirosul aromatic, asemănător cu acela al lămâii Si: *lemnul Domnului* (*Artemisia abrotanum*). **9** (Bot; reg) Mușcată[1]. **10** (Bot; reg) Ciupercă din familia prezizaceelor, cărnoasă, de formă răsucită, de culoare roșie-portocalie pe dinafară, comestibilă, dar nu foarte gustoasă Si: *urechea-babei* (*Peziza venosa*). **11** (Înv) Floare artificială din ceară de culoare albă din care se fac coronița, buchetul pentru mireasă și cocardele pentru cei care participă la nuntă. **12** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **13** Melodie după care se execută acest dans.

lămâiu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 53 / Pl: *~ii* / E: ***lămâie***] (Îvr) Galben-deschis.

lămbar *sn* vz ***lambar***

lămbari *sn* vz ***lambar***

lămbariu *sn* vz ***lambar***

lămbiță *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, 45 / Pl: *~țe* / E: ***lambă*** + *-iță*] (Reg; șhp) **1-8** Lambă (**1-2, 6-7**) (mică).

lămbui *vt* [At: COD. SILV. 26 / Pzi: *~esc* / E: ***lambă*** + *-ui*] (Îvr) A uni două scânduri printr-o lambă (**2**). **2** A prelucra cu lambarul. **3** A face o lambă (**1**) de-a lungul marginii unei scânduri sau a unei piese de lemn ori metalice pentru a putea fi îmbinată cu o alta.

lămbuială *sf* [At: TDRG / Pl: *~ieli* / E: ***lămbui*** + *-eală*] **1-3** (Îrg) Lămbuire (**1-3**).

lămbuire *sf* [At: I. APOLZAN, U. 15 / Pl: *~ri* / E: ***lămbui***] (Reg) **1** Unire a două scânduri printr-o lambă Si: (îrg) *lămbuială* (**1**), *lămbuit*[1] (**1**). **2** Prelucrare cu lambarul Si: (îrg) *lămbuială* (**2**), *lămbuit*[1] (**2**). **3** Practicare

a unei lambe de-a lungul marginii unei scânduri sau a unei piese de lemn ori metalice pentru a putea fi îmbinată cu o alta Si: (îrg) *lămbuială* (3). *lămbuit[1]* (3).

lămbuit[1] *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: ***lămbui***] (Îrg) **1-3** Lămbuire (**1-3**).

lămbuit[2]*, *~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lămbui***] (Reg) **1** Unit printr-o lambă (**1**). **2** Prelucrat cu lambarul.

lămbuitor *sn* [At: DAMÉ, T. 115 / Pl: *~oare* / E: ***lămbui*** + *-tor*] (Îrg) Lambar (**1**).

lămbuș *sn* [At: ALR I, 720/885 / Pl: *~uri* / E: ***lambă*** + *-uș*] (Reg) Felinar.

lămbuță *sf* vz ***lămpuță***

lămosteală *sf* [At: GR. S. VI, 101 / Pl: *~teli* / E: ***lămosti*** + *-eală*] (Rar) Gripă.

lămosti *vt* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: *~tesc* / E: ***lamoste***] (Reg) A îmbolnăvi un copil de lamoste.

lămostit*, *~ă *a* [At: N. LEON, MED. 135 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lămosti***] Bolnav de lamoste.

lămpadă *sf* vz ***lampadă***

lămpaș [At: N. TEST. (1648), 32[v]/28 / V: (înv) ***lampas***, ***lam~***, (reg) ***~ă*** *sf*, ***lâm~***, ***lim~***, ***lom~***, ***lum~***, ***luom~*** / Pl: *~e*, (îvp) *~uri*, (**5**) *~i* / E: ng ***lámpás***] **1** *sn* Dispozitiv pentru iluminat, fix sau portativ, alcătuit dintr-un schelet metalic cu rezervă pentru combustibil, deasupra căruia este montat un glob de sticlă care adăpostește flacăra sau dintr-un glob de sticlă în interiorul căruia se află o sursă de lumină. Vz: *candelă*, *felinar*, *lampă*. **2** *sn* (Reg) Jucărie făcută dintr-un dovleac cu miezul scobit, cu găuri în formă de ochi, nas, gură, în interiorul căruia se introduce o lumânare. **3** *sn* (Reg; îf *limpaș*) Opaiț. **4** *sn* (Reg) Fachie pentru pescuit. **5** *sm* (Îuz) Persoană care se ocupa cu aprinderea și stingerea felinarelor de pe străzi Si: (înv) *lămpăcciu*. **6** *sn* (Reg) Inflorescență de păpădie. **7** *sn* (Reg) Smoc de păr alb din fruntea viţelor.

lămpăcciu *sm* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: ***lampă*** + *-ciu*] (Înv) Lămpaș (**5**).

lămpărie *sf* [At: ARDELEANU, V. P. 240 / Pl: *~ii* / E: ***lampă*** + *-ărie*] Încăpere special amenajată în care se depozitează, se întrețin și se distribuie lămpile minerilor, ale ceferiștilor etc. Si: *lampisterie*.

lămpășel *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~e* / E: ***lămpaș*** + *-el*] **1-6** (Îrg; șhp) Lămpaș (**1-3**) (mic) Si: (înv) *lămpășuț* (**1-6**).

lămpășuț *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***lămpaș***] **1-6** (Înv; șhp) Lămpășel (**1-6**).

lămpău *s* vz ***lampău***

lămpiță *sf* [At: TUDORAN, P. 270 / Pl: *~țe* / E: ***lampă*** + *-iță*] **1-14** (Șhp) Lampă (**1-3, 5, 8-20**) (mică) Si: *lămpușoară* (**1-14**), *lămpuță* (**1-14**), (reg) *lămpuș* (**1-14**).

lămpoi *sn* [At: PASCU, S. 116 / V: ***lamboi***, ***~mboi*** / Pl: *~oaie* / E: ***lampă*** + *-oi*] **1-14** (Șdp) Lampă (**1-3, 5, 8-20**) (mare). **15** (Reg; îf *lamboi*) Opaiț.

lămpșoară *sf* vz ***lămpușoară***

lămpuș *sn* [At: BREBENEL, GR. P. / Pl: *~e* / E: ***lampă*** + *-uș*] (Reg) **1-14** (Șhp) Lămpiță (**1-14**). **15** Mlădițe tinere care cresc pe sălciile și salcâmii care au fost tunși primăvara. **16** Țăruș înfipt lângă prispa casei, pe care se urcă vița de vie.

lămpușoară *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 135 / V: (reg) ***~pș~*** / Pl: *~re* / E: ***lampă*** + *-ușoară*] **1-14** (Șhp) Lămpiță (**1-14**).

lămpuță *sf* [At: CHEST. II 352/4 / V: (reg) ***~mbu~*** / Pl: *~țe* / E: ***lampă*** + *-uță*] **1-14** (Șhp) Lămpușoară (**1-14**). **15** (Reg; îf *lămbuță*) Sticlă de lampă (**1**).

lămuiță *sf* vz ***lămâiță***

lămura *v* vz ***lămuri***

lămurat*, *~ă *a* vz ***lămurit***

lămuratic*, *~ă *a* [At: I. IONESCU, C. 127 / V: (reg) ***~ret~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***lamăra*** + *-tic*] (Îvp) Curat.

lămurătiv*, *~ă *a* [At: SFC IV, 91 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***lămura*** + *-(ă)tiv*] (Îvr) Explicativ.

lămureală *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~eli* / E: ***lămuri*** + *-eală*] (Pop) **1-6** Lămurire[1] (**9, 11-15**).

lămuri [At: BIBLIA (1688), 389[1]/50 / V: (îvr) ***~mări***, (cscj) ***~ra*** / Pzi: *~resc* / E: ***lamură***] **1** *vt* (Înv; c. i. metale, mai ales aur sau argint) A purifica prin înlăturarea, sub acțiunea focului, a corpurilor, a substanțelor sau a elementelor străine. **2** *vt* (Înv) A face să aibă o calitate superioară. **3** *vt* (Fig) A face să devină nealterat. **4** *vt* (Fig) A înlătura elementele improprii, nespecifice, dăunătoare Si: *a purifica*. **5-7** *vt* (Îrg; c. i. substanțe lichide) A curăța de impurități (prin distilare) (dublă rafinare sau) sedimentare. **8-9** *vtr* A (se) separa din amestecul din care face parte. **10** *vt* (Înv) A determina cu precizie un fapt, un lucru, un fenomen. **11** *vt* A face inteligibil ceea ce este sau pare confuz, obscur prin comentarii, interpretări etc. **12** *vt* A completa cu noi precizări, astfel încât să se poată înțelege ușor. **13** *vt* A releva semnificația, conținutul, sfera de referință sau de aplicare etc. **14** *vt* A clarifica. **15-16** *vtr* A (se) înțelege. **17** *vt* A ști. **18-19** *vtr* A (se) distinge. **20-21** *vtr* (Rar) A (se) justifica. **22** *vt* A stabili. **23-24** *vtr* A (se) explica. **25** *vr* A căpăta un sens, o rezolvare. **26-27** *vtr* A (se) cristaliza. **28-29** *vtr* A (se) contura. **30** *vt* (C. i. oameni) A face să pătrundă semnificația, înțelesul, cauza, rostul etc. unei întâmplări sau al unei situații. **31** *vt* A face să accepte și să considere ca justă o opinie, o idee, un lucru etc. pe bază de argumente Si: *a convinge*. **32** *vr* (D. oameni) A dobândi cunoștințe suficiente și clare despre ceva sau despre cineva. **33** *vt* A fi în măsură să cunoască semnificația, cauza, rostul a ceva. **34** *vr* A se edifica în legătură cu un fapt, cu un fenomen, cu o situație etc. **35-36** *vtr* (Îe) **A (se) ~ liniștea** (A lăsa sau) a rămâne nedumerit în urma unei explicații insuficiente, neclare. **37** *vrr* A ajunge la o concluzie comună, la o înțelegere, prin discutarea și explicarea aspectelor neclare și prin depășirea divergențelor. **38** *vr* (Îe) **A se ~ de ziuă** A se ivi zorile. **39** *vt* A face să se vadă limpede Si: *a evidenția*. **40** *vt* A vedea.

lămurici *smi* [At: LEXIC REG. 117 / E: ***lămuri*** + *-ici*] (Reg) Persoană care lămurește pe alții într-o anumită problemă.

lămurință *sf* [At: IACOV, SYN. 19[r]/12 / Pl: *~țe* / E: ***lămuri*** + *-ință*] (Îvr) Limpezime.

lămurire[1] *sf* [At: BIBLIA (1688), 444[r]/11 / Pl: *~ri* / E: ***lămuri***] **1** Purificare a metalelor (prețioase) prin îndepărtarea corpurilor, substanțelor sau elementelor străine sub acțiunea focului Si: (îvr) *lămurit[1]* (**1**), *lămuritură* (**1**). **2** (Fig) Înlăturare a elementelor improprii, nespecifice, dăunătoare Si: *curățare*, (îvr) *lămurit[1]* (**2**), *lămuritură* (**2**). **3** (Fig) Puritate. **4-6** (Pex) Purificare a unui lichid prin (sedimentare) (distilare sau) dublă rafinare Si: (îvr) *lămurit[1]* (**4-6**), *lămuritură* (**4-6**). **7** (Înv) Determinare a unui lucru, a unui fapt, a unui fenomen Si: (îvr) *lămurit[1]* (**7**), *lămuritură* (**7**). **8** Soluționare a unei probleme, a unei situații financiare etc. Si: (îvr) *lămurit[1]* (**8**), *lămuritură* (**8**). **9** (Înv) Limpezime a gândirii, a exprimării, a ideilor etc. Si: (nop) *lămureală* (**1**), (îvr) *lămurit[1]* (**9**), *lămuritură* (**9**). **10** (Udp „asupra", „despre") Informație. **11** Completare, precizare astfel încât ceva să devină inteligibil Si: (pop) *lămureală* (**2**), (îvr) *lămurit[1]* (**11**), *lămuritură* (**11**). **12** Relevare a semnificației, a conținutului, a sferei de referință sau de explicare etc. Si: *explicație*, (pop) *lămureală* (**3**), (îvr) *lămurit[1]* (**12**), *lămuritură* (**12**) Vz *argumentare*, *demonstrație*. **13** Cunoaștere suficientă și clară a unei realități Si: (pop) *lămureală* (**4**), (îvr) *lămurit[1]* (**13**), *lămuritură* (**13**). **14** Explicare a semnificației, a cauzei, a rostului etc. unei realități, unei întâmplări sau unei situații Si: (nob) (pop) *lămureală* (**5**), *relevare*, (îvr) *lămurit[1]* (**14**), *lămuritură* (**14**). **15** Aflare a explicației unui lucru, unei stări, unui proces și obținere a cunoștinței în legătură cu felul în care se prezintă Si: (pop) *lămureală* (**6**), (îvr) *lămurit[1]* (**15**), *lămuritură* (**15**) Vz *argumentare*. **16** (Înv; îlav) **Cu toată ~a** (sau **multă** ori **deplină ~**) În mod clar. **17** (Îvr; îe) **A veni în ~** A ajunge la opinia..., la concluzia... **18** Convingere a cuiva să accepte o opinie, o idee etc. **19-20** (Îs) *Muncă* sau *acțiune de ~* Acțiune politică întreprinsă cu scopul de a crea anumite convingeri sau atitudini. **21** (Rar) Evidențiere.

lămurire[2] *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ri* / E: ***lamură[2]***] (Rar) Operație de curățire prin rărire a pădurilor tinere în stadiul de lăstari.

lămurit[1] *sn* [At: (a. 1843) DOC. EC. 789 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***lămuri***] (Îvr) **1-2** Lămurire (**1-2**). **3** (Fig) Puritate. **4-9** Lămurire (**4-9**). **10** (Udp „asupra", „despre") Informație. **11-15** Lămurire (**11-15**).

lămurit[2], ***~ă*** *a* [At: CORESI, EV. 318 / V: (îrg) ***~rat***, (reg) ***ră~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lămuri***] **1** (Înv; d. metale prețioase) Care a fost purificat prin înlăturarea, sub acțiunea focului, a corpurilor, a substanțelor sau a elementelor străine, de calitate inferioară. **2** (Înv) Pur. **3** (Fig) Nealterat. **4** (D. noțiuni abstracte) Care realizează sau tinde să realizeze un tip sau model considerat optim. **5** Care este conform cu modelul ideal. **6** Îvr; d. oameni) Scăpat de ceva nefavorabil. **7** (Pop) Curățat. **8** (Îvr; d. bani sau d. alte valori) De care se poate dispune în mod efectiv. **9** Din care s-au scăzut toate cheltuielile. Vz *lichid*, *net*. **10** (Îrg; d. substanțe în stare lichidă) Curățat de impurități Cf *limpezit*. **11** Care a fost separat de alte corpuri, substanțe sau elemente. **12** Distilat. **13** (Reg) Separat din amestecul din care făcea parte. **14** (D. informații, idei, concepții, reprezentări de fapte etc.) Care este exprimat limpede. **15** (D. prezentarea informațiilor, ideilor, opiniilor) Exact. **16** (D. prezentarea informațiilor, ideilor, opiniilor) Argumentat. **17** (D. prezentarea informațiilor, ideilor, opiniilor) Demonstrat. **18** (D. oameni) Care expune în mod explicit, clar, un fenomen, o situație. **19** Care este ușor și bine înțeles de către alții. **20** (D. obiecte, fenomene etc.) Care apare vederii cu claritate Si: *vizibil*. **21** (D. sunete, voce, zgomote) Care răsună distinct, precis. **22** Care se poate percepe cu claritate. **23** (D. oameni) Care a înțeles limpede, deplin, un fenomen, o situație Si: *edificat*. **24** (D. oameni) Convins de justețea unei opinii, a unei idei etc.

lămuritor, ~oare [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***lămuri*** + *-tor*] **1** *sm* (Înv) Rafinor. **2** *a* (Înv) Care purifică. **3** *a* (D. știri, informații, fapte etc.) Care clarifică.

lămuritoriu, ~ie *a* vz ***lămuritor***

lămuritură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***lămuri*** + *-tură*] (Îvr) **1-2** Lămurire (**1-2**). **3** (Fig) Puritate. **4-9** Lămurire (**4-9**). **10** (Udp „asupra", „despre") Informație. **11-15** Lămurire (**11-15**).

lămuriță *sf* vz ***rămuriță***

lămuriu *a* [At: (a. 1754) IORGA, S. D. XIII, 199 / A: nct / Pl: *~ii* / E: ns cf *lămurit*] (Îvr; d. bani; pbl) Peșin.

lămustie *sf* vz ***halamuștie***

lăncer *sm* vz ***lăncier***

lănceș *sm* [At: PRIBEAGUL, P. R. 53 / Pl: *~i* / E: ***lance*** + *-eș*] (Iuz) Paznic comunal care purta lance.

lăncez *sm* [At: A V, 15 / Pl: *~i* / E: nct] (Mol: mpl) Încrețitură la mâneca și la gulerul cămășii.

lănci *s* [At: ALR I, 1919/285 / A: nct / Pl: nct / E: ns cf mg *gymeklancfii*] (Reg) Păpădie (*Taraxacum officinale*).

lănciar *sm* vz ***lăncier***

lănciat, ~ă *a* [At: FLORA MOLD. I, 5 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***lance*** cf lat *lanceatus*] (Îvr; d. frunze) Lanceolat.

lăncier *sm* [At: BOJINCĂ, A. II, 126/13 / V: (îvr) ***lancear, lancer, lanceriu, ~ciar, ~ncer*** / P: *~ci-er* / Pl: *~i* / E: fr ***lancier***, lat ***lancearius, lanciarius***] (Înv) Soldat din vechea cavalerie a unor țări, care era înarmat cu lance.

lăncieriza *vt* [At: BUL. FIL. IX, 52 / Pzi: *~zez* / E: ***lăncier*** + *-iza*] (Nob; fig) **1** A organiza milităreşte. **2** A constrânge.

lăncioară *sf* [At: FOLC. OLT. MUNT. III, 462 / Pl: *~re* / E: ***lănci*** + *-oară*] **1-2** (Șhp) Lance (**1**) (mică) Si: (înv) *lanțetă* (**1-2**), *lăncișoară* (**1-2**).

lăncișoară *sf* [At: ARH. OLT. I, 4, 25 / Pl: *~re* / E: ***lance*** + *-ișoară*] **1-2** (Înv; șhp) Lăncioară (**1-2**).

lăncot *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, 47 / V: (reg) ***lâncotă*** *sf* / Pl: *~e* / E: nct] (Mun; lpl) **1** Pălăvrăgeală. **2** Zarvă mare făcută de copii. **3** Aiurare.

lăngă *pp* vz ***lângă***

lăngălău *sn* [At: PR 77 / V: (reg) ***langal~, lângal~, lân~, longal~*** / Pl: *~lauă* / E: mg *lángoló*] (Trs) Langoș (**1**).

lăngăvi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: nct / E: ***langavie***] (Aht) A ornamenta cu langavii.

lăngăvie *sf* vz ***langavie***

lănguros, ~oasă *a* vz ***languros***

lăniș *s* vz ***lâniș***

lăntede *sm* vz ***lătete***

lănteț *sm* [At: I. CR. V, 121 / Pl: *~i* / E: nct] Fiecare dintre lemnele dispuse orizontal la garduri, de care se prind în cuie ulucile.

lănteți *sm* vz ***lătete***

lănțar[1] *s* [At: A I, 20 / Pl: nct / E: ***lanț*** + *-ar*] (Ban) Dispozitiv pe care se fixează un lanț.

lănțar[2] *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: ***lanț*** + *-ar*] (Ban; Trs) Inginer hotarnic.

lănțat, ~ă *a* [At: BREZOIANU, A. 420/23 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***lanță*** + *-at*] (Îvr; d. frunzele unor plante) Lanceolat.

lănțăi *vr* [At: BUL. FIL. III, 83 / Pzi: ? / E: cf *lănțui*] (Reg) A se întinde.

lănțărică *sf* [At: DA II_2, 95 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

lănțeguș *sn* [At: CHIRIȚESCU, GR. 62 / Pl: *~uri* / E: ***lanțag*** + *-uș*] **1-12** (Rar; șhp) Lănțișor (**1-12**).

lănțic *sn* [At: DA II_2, 95 / Pl: *~uri* / E: ***lanț*** + *-ic*] (Reg) **1-12** (Șhp) Lănțișor (**1-12**). **13** Potâng.

lănțișor *sn* [At: BOJINCĂ, A. II, 128 / Pl: *~oare* / E: ***lanț*** + *-ișor*] **1-12** (Șhp) Lanț (**1, 26-28, 38-39**) (mic și subțire) Si: (pop) *lănțuleț* (**1-12**), (pfm; înv) *lănțug* (**12-23**), (rar) *lănțeguș* (**1-12**), *lănțuc* (**1-12**), (reg) *lănțic* (**1-12**), *lănțujel* (**1-12**), *lănțurel* (**1-12**), *lănțuș* (**1-12**), *lănțușor* (**1-12**), *lănțuț* (**1-12**). **13** (Mat) Curbă a cărei formă este dată de poziția de echilibru a unui fir omogen, flexibil și inextensibil, suspendat la capete.

lănțuc *sn* [At: ARDELEANU, D. 67 / Pl: *~uri* / E: ***lanț*** + *-uc*] **1-12** (Rar; șhp) Lănțișor (**1-12**).

lănțug *sn* [At: VARLAAM, C. 208 / V: (reg) ***lan~, lanțuh, lanțuv***, (îrg) ***~uh***, (îvr) *~uv* / Pl: *~uri* și *~uge* / E: ucr ***ланцух***, pn ***lańcuch***] **1-9** (Pfm; înv) Lanț (**1, 8-10, 25-29**). **10** (Reg) Căpăstru al teicii de la moară. **11** (Reg) Curea cu care se leagă clopotul. **12-23** (Asr; șhp) Lănțișor (**1-12**). **24** (Ban) Laț[1] (**1**) din păr de cal, pentru prins păsări.

lănțuh *sn* vz ***lănțug***

lănțuhos, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), 207[2]/22 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***lanțuh*** + *-os*] (Îvr) **1** Cu aspect de lanț (**1**). **2** Care este format din lanțuri (**1**).

lănțui [At: MARCOVICI, C. 15/18 / Pzi: *~esc*, (reg) *lănțui* / E: ***lanț*** + *-ui*] **1** *vt* (C. i. oameni) A lega cu lanțuri (**1**) prinse de membre în cătușe Si: *a încătușa*, *a înlănțui*. **2** *vt* (Fig) A stârni puternic interesul cuiva Si: *a captiva*, *a fermeca*, *a subjuga*. **3-4** *vr* (Înv) A se succeda (în spațiu sau) în timp. **5-6** *vt* (Olt; Mun; pcf *lățui*[2]) A lățui[2] (**1-2**).

lănțuială *sf* [At: CHEST. II, 78/30 / Pl: *~ieli* / E: ***lănțui***] (Reg; pcf *lățuială*[2]) Lățuială[2] (**1**).

lănțuire *sf* [At: HRISOVERGHI, A. 31/9 / Pl: *~ri* / E: ***lănțui***] **1** (Înv) Punere în lanțuri (**2**). **2-3** (Pop) Succesiune (în spațiu sau) în timp. **4** (Reg; pcf cu *lățui*[2]) Lățuială[2] (**1**). **5** (Îvr) Legătură între lucruri, fapte, idei, procese sau însușirile acestora Si: *relație*.

lănțuit, ~ă *a* [At: BIBILIA (1688), 162 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lănțui***] **1** (Îrg; d. oameni sau d. mâinile sau picioarele lor) Legat cu lanțuri (**1**) Si: *înlănțuit*. **2** (Îvr; d. spații închise) Ale căror uși au fost ferecate cu lanțuri (**1**). **3** (D. ambarcațiuni) Fixat cu un lanț (**1**). **4** (D. lănțișoare ornamentale) Împletit. **5** (Îvr; d. evenimente, fenomene etc.) Care se desfășoară în mod continuu Si: *neîntrerupt*.

lănțujel *sn* [At: (a. 1658) URICARIUL XVI, 205/3 / V: (reg) ***lan~***, (rar) ***lanțuzăl, ~ugel*** / Pl: *~e* / E: ***lanțug*** + *-el*] **1-12** (Reg; șhp) Lănțișor (**1-12**). **13** Coafură realizată prin împletirea părului sub formă de lanț.

lănțuleț *sn* [At: SFC VI, 121 / Pl: *~e* / E: ***lanț*** + *-uleț*] **1-12** (Pop; șhp) Lănțișor (**1-12**).

lănțurel *smn* [At: GCR II, 329 / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~ei* / E: ***lanțuri*** + *-el*] **1-12** (Reg; șhp) Lănțișor (**1-12**).

lănțurime *sfs* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***lanțuri*** + *-ime*] (Îvr) Mulțime de lanțuri.

lănțuros, ~oasă *a* [At: CĂLINESCU, C. N. 274 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lanțuri*** + *-os*] (Rar) Cu aspect de lanț (**1**).

lănțuș *sn* [At: BIBLIA (1688), 310[1]/2 / V: (reg) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e, ~uri* / E: ***lanț*** + *-uș*] **1-12** (Înv; șhp) Lănțișor (**1-12**). **13** (Reg; șîs *~urile crucii*) Lanț (**18**). **14** (Reg) Curea de care se leagă clopotul. **15** (Reg) Laț pentru prins păsări.

lănțușă *sf* vz ***lănțuș***

lănțușor *sn* [At: LM / Pl: *~oare* / E: ***lanț*** + *-oare*] **1-12** (Reg; șhp) Lănțișor (**1-12**).

lănțuț *sn* [At: ALR I, 894/290 / Pl: *~e* / E: ***lanț*** + *-uț*] **1-12** (Reg; șhp) Lănțișor (**1-12**). **13** Potâng.

lăor *sm* [At: I. IONESCU, M. / V: (reg) ***laor*** / E: ns cf lat *lober, -bri*] Fire de cânepă sau de in care rezultă după melițare și din care se extrage fuiorul.

lăpăda *v* vz ***lepăda***

lăpădare *sf* vz ***lepădare***

lăpăi *v* vz ***lipăi***[1]

lăpănit *sn* vz ***lipăit***[1]

lăpăriță *sf* [At: CONV. LIT. XXIII, 568 / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot) Limba-cucului (*Botrychium lunaria*).

lăpăviță *sf* vz ***lapoviță***

lăpiștoc *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: ns cf mg *lapis*] (Reg) Turtă din mălai coaptă în spuză.

lăpiți *vr* [At: DA / Pzi: ? / E: ns cf mg *lapitni*] (D. un aluat; fig; d. oameni) A se întinde.

lăpoșel *s* [At: BORZA, D. 173 / Pl: nct / E: nct] (Bot) Potbal (*Tussilago farfara*).

lăpovița *v* vz ***lapovița***

lăpoviță *sf* vz ***lapoviță***

lăpta [At: ANTROP. 269/2 / V: (înv; cscj) ***~ti*** / Pzi: *~tez* / E: ***lapte***] **1** *vt* (Îvp) A alăpta. **2** *vi* (Mol; d. oi) A da lapte.

lăptar[1], ***~ă*** [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: (**1-2**) *~i*, (**3-5**) *~e* / E: ***lapte*** + *-ar* cf lat *lactarius, -a, -um*] **1-2** *sm* Persoană care se ocupă (cu prelucrarea sau) cu vânzarea laptelui Si: (înv) *laptagiu* (**1-2**), (reg) *lăpțer* (**1-2**). **3** *sm* Persoană care livrează lactate la domiciliul cumpărătorului Si: (înv) *laptagiu* (**3**), (reg) *lăpțer* (**3**). **4** *sm* (Reg) Persoană însărcinată cu verificarea calității laptelui. **5-6** *sf, af* (Reg; mpl) (Oaie) care dă lapte. **7-8** *sf, af* (Reg; mpl) (Vită) care dă mult lapte.

lăptar[2] *s* [At: DA II$_2$, 97 / Pl: nct / E: css ***lăptaș***[1]] (Reg) Lăptaș[1].

lăptare *sf* [At: MARIAN, NA. 353 / Pl: *~tări* / E: ***lăpta***] (Înv) Alăptare.

lăptaș[1] *sn* [At: DDRF / V: (reg) ***~aci*** / E: bg **лапташ**] Unealtă de pescuit alcătuită din una sau din mai multe plase legate în formă de sac cu gura foarte largă.

lăptaș[2] *sm* [At: ARH. FOLK. III, 144 / Pl: *~i* / E: ***lapte*** + *-aș*] **1** (Olt; șîs) *Păstrăv ~* Păstrăv mascul în perioada de depunere a lapților. **2** (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape care conține un suc lăptos.

lăptat, ~ă, *a* vz ***lactat***[2]

lăptăreasă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ese* / E: ***lăptar*** + *-easă*] **1-2** Femeie care se ocupă (cu prelucrarea sau) cu vânzarea laptelui Si: *lăptăriță* (**1-2**). **3** Femeie care se ocupă cu livrarea laptelui și lactatelor la domiciliul cumpărătorului Si: *lăptăriță* (**3**). **4** (Pop; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **5** (Pop; art.) Melodie după care se execută acest dans.

lăptăreață *sf* [At: CHEST. V, 65 / Pl: *~ețe* / E: ***lăptar***[1] + *-eață*] **1**(Reg; mpl) Oaie care dă lapte. **2** (Trs; lpl) Turmă de oi bătrâne.

lăptări *vt* [At: STOIAN, PĂST. 46 / Pzi: *~resc* / E: ***lăptar***] **1** (Reg) A mulge oile toamna în vederea obținerii unei cantități mari de lapte necesar preparării produselor lactate pentru iarnă. **2** (D. oi) A alăpta mieii.

lăptărie *sf* [At: (a. 1806) ȘTEFANELLI, D. C. 322 / Pl: *~ii* / E: ***lăptar*** + *-ie*] **1** Loc la stână în care se adună laptele și se prepară produsele lactate Si: *lăptărit*[1] (**1**). **2** (Reg; csc) Turmă de oi puțin numeroasă. **3** Magazin unde se vând lapte și produse lactate. **4** Local de consumație unde se servesc, în special, produse lactate Si: *lactobar*. **5** (Rar) Cantitate mare de lapte Si: *lăptărit*[1] (**2**). **6** (Arg) Sâni mari. **7** (Mpl) Preparate culinare obținute din lapte sau din derivatele lui Si: *lăptărit*[1] (**3**). **8** (Îla) **De ~** Lactat. **9** (Asr) Prelucrare a laptelui de către lăptar în vederea obținerii produselor lactate Si: *lăptărit*[1] (**4**).

lăptărit *sn* [At: (a. 1822) DOC. EC. 249 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***lăptar*** + *-it*] **1-4** Lăptărie (**1, 5, 7, 9**). **5** Perioadă în care vitele dau lapte. **6** (Îe) **A da vitele la ~** A aduna vitele în turmă, la munte, în timpul verii, pentru păscut și muls. **7** (Îe) **A scoate vitele din ~** A retrage vitele din turmă, de la munte, la sfârșitul verii, împreună cu produsele lactate rezultate.

lăptăriță *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~țe* / E: ***lăptar*** + *-iță*] (Asr) **1-3** Lăptăreasă (**1-3**).

lăptătoare *sf* [At: CONV. LIT. VI, 93 / Pl: *~ori* / E: ***lăpta*** + *-oare*] **1** (Reg) Oaie care dă lapte. **2** (Îvr) Doică.

lăpti *v* vz ***lăpta***

lăptic *sns* [At: CARAGIALE, M. 334 / V: (rar) ***~ă*** / E: ***lapte*** + *-ic*] **1-4** (Fam; șhp) Lăptișor (**1-4**). **5** (Bot; reg) Alior (*Euphorbia cyparissius*).

lăpticel *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~e* / E: ***lapte*** + *-icel*] (Pop) Lăptișor.

lăptios, ~oasă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 77 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lapte*** + *-os*] (Reg; d. oameni) Căruia îi place în mod deosebit laptele.

lăptire *sf* [At: ANTROP. 248/26 / Pl: *~ri* / E: ***lăpti***] (Îvr) Alăptare.

lăptișor *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ***lapte*** + *-ișor*] **1-4** (Șhp) Lapte (**1-2**) (puțin și bun) Si: (fam) *lăptic* (**1-4**), (pop) *lăpticel* (**1-4**), (reg) *lăptiuc* (**1-4**), *lăptuț* (**1-4**). **5** (Șîs *~ de matcă*, reg. *~ de albină*) Produs secretat de glandele faringiene ale albinelor doici, care constituie hrana larvelor de matcă și care este utilizat în medicină și în cosmetică. **6** Plantă cu tulpina ramificată, cu mai multe rozete de frunze lanceolate, cu flori albe dispuse în umbele, răspândită în regiunile alpine Si: (reg) *primuliță* (*Androsace chamaejasme*). **7** (Bot; reg) Laptele-stâncii (*Androsace arachnoidea*). **8** (Bot; reg; îc) **~-alb** Laptele stâncii (*Androsace lactea*).

lăptiu, ~ie *a* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***lapte*** + *-iu*] (Nob) De culoarea laptelui (**1**).

lăptiuc *sn* [At: SFC VI, 53 / V: (reg) ***~ug*** / Pl: ? / E: ***lapte*** + *-iuc*] (Reg) **1-4** (Șhp) Lăptișor (**1-4**). **5** (Îf *lăptiug*) Papă-lapte.

lăptiucă *sf* vz ***lăptucă***[1]

lăptiug[1] *sn* vz ***lăptiuc***

lăptiug[2] *s* vz ***lăptucă***[1]

lăptiugă *sf* vz ***lăptucă***[1]

lăptoagă *sf* vz ***lăptucă***[1]

lăptoc *sn* [At: COD. SILV. 17 / V: ***lăt~*** (Pl: *~uri*, reg, *sm ~oci*) / Pl: *~oace* / E: ucr **лоток**] **1** (Pop) Jgheab pe care este condusă apa care cade pe roata morii, pentru a o pune în mișcare Si: *scoc, uluc*. **2** (Mol; Trs; pgn; șîs) *~ sterp* Jgheab prin care se poate devia apa în surplus de la direcția către apa morii. **3** (Reg) Streașină. **4** (Buc; Mol) Pârâu care duce apa la moară. **5** (Reg; pex) Vrană la moară. **6** (Buc; pex) Jgheab la mașina de treierat prin care curg boabele de grâu. **7** Loc unde cade apa de pe roata morii. **8** (Pex) Vârtej. **9** (Reg) Teică. **10** (Reg) Stavilă la moara de apă. **11** (Reg) Mic lac artificial, format prin stăvilirea unei ape curgătoare.

lăptos, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / V: ***lact~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lapte*** + *-os*] **1-2** (D. vaci și oi) Care dă (mult) lapte (**2**). **3** (Pop; îe) **A le crede pe toate ~oase** A considera toate afirmațiile adevărate. **4** (Arg; d. femei) Cu sâni mari. **5** (Arg; d. sâni) De mari dimensiuni. **6** (Trs) Căruia îi place mult laptele (**2**). **7** (Îvr) Care conține lapte (**2**). **8** (D. lichide) Care este asemănător cu laptele (**2**) prin aspect, consistență etc. **9** (Atm; îvr; îs) *Vase ~oase* Vase limfatice. **10** (D. boabele cerealelor) Care sunt într-o fază de dezvoltare anterioară coacerii și care conțin un lichid asemănător laptelui (**1**). **11** (Reg; îc) **Iarbă-~oasă** Plantă erbacee perenă, cu rădăcina groasă, lemnoasă, tulpina înaltă de 10-15 cm, simplă sau puțin ramificată, frunze întregi cu margini slab cartilaginoase, inflorescențe multiflore, în racem (*Polygala major*). **12** (Bot; Mun; Trs; îc) **Burete-~** Iuțar (*Lactarius piperatus*). **13** (D. imagini vizuale) De culoare alburie Si: *împâclit, mat, netransparent*.

lăptosa *v* vz ***lăptoși***

lăptoși *vr* [At: LB / V: (rar; cscj) *~șa* / E: ***lapte***] (Înv) A se transforma în lapte.

lăptoșire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***lăptoși***] Transformare în lapte.

lăptoșit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lăptoși***] (Îvr) Transformat în lapte.

lăptucă[1] *sf* [At: PO 215/2 / V: (pop) ***~tiucă, ~tiugă, ~toagă, lăptuc, ~ugă***, (rar) ***~tiug*** / Pl: *~uci*, (înv) *~uce* / E: ml ***lactuca***] **1** (Șîc **~-căpățână**, **~-creață**, (îvr) **~-comună**, **~-de-grădină**, (reg) **~-învălită**) Plantă erbacee comestibilă din familia compozitelor, cu tulpina solidă și frunzele mari, dispuse sub formă de rozetă, cu flori galbene, dispuse în capitule și fructe achene Si: *salată*, (reg) *marolă* (*Lactuca sativa*). **2** (Bot; îc) **~-veninoasă** Crestățea (*Lactuca virosa*). **3** (Îc) **~-cu-foi-de-salcie** Plantă din familia compozitelor cu rădăcina pivotantă, cu frunze liniare și flori galbene, care crește prin locuri necultivate (*Lactuca saligna*). **4** (Bot; șîc **~-amară**, **~-sălbatică**) Salată sălbatică (*Lactuca seriola*). **5** (Bot; pop; îc) **~-ca câinelui**, (reg) **~-câinească** Alior (*Euphorbia*). **6** (Bot; șîc **~-ca-gâștei**, **~-iepurească**, **~-de-pădure**) Susai (*Sonchus oleraceus*). **7** (Pop; îf *lăptiucă*) Plantă mică cu flori galbene-roșiatice, răspândită în regiuni calcaroase (*Scarzonera austriaca*). **8** (Bot; reg) Păpădie (*Taraxacum officinale*). **9** (Bot; îf *lăptoagă*) Barba-caprei (*Trapogon majus*). **10** (Îc) **~-dulce** Planta *Lactarius volenus*. **11** (Înv; îc) **~-vânătă** Planta *Lactuca perennis*. **12** (Îvr; îc) **~-de-câmp** Planta *Valerianella locusta*. **13** (Bot; reg; îc) **~-de-a-vânătă** Cicoare (*Cichorium intibus*). **14** (Rar; îc) **~-mlădioasă** Planta *Lactuca viminea*. **15** Salată din lăptucă (**1**). **16** (Îc) **Lăptucul-oii** Plantă cu tulpină rigidă, puțin ramificată, cu frunze mari și flori galbene, frumos mirositoare care crește mai ales în regiunile umede montane Si: *brustan* (*Telekia speciosa*). **17** (Bot; îac) Melcin (*Mulgedium alpinum*). **18** (Bot; Trs; îc) **~-ca-porcilor** Iarbă-împușcată (*Hypochoeris maculata*). **19** (Bot; Trs; îc) **~-ca-iepurelui** Sunătoare (*Crepis foetida*). **20** (Bot; Trs) Rișcov (*Lactarius deliciosus*). **21** (Bot; reg; îf *lăptiugă*) Rostopască (*Chelidonium majus*). **22** (Bot; reg) Măselariță (*Hyoscyamus niger*). **23** (Bot; reg) Ciuboțica-cucului (*Primula officinalis*).

lăptucă[2] *sf* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 76 / Pl: *~uci* / E: nct] (Mun) **1** Lovitură dată cu palma. **2** Bătaie.

lăptuceală *sf* [At: MUSCEL, 42 / Pl: *~celi* / E: ***lăptuci*** + *-eală*] **1** Bătaie. **2** Chelfăneală.

lăptuci *vt* [At: L. ROM. 1950, nr. 5, 76 / Pzi: *~ucesc* / E: ***lăptucă[2]***] (Mun) **1** A pălmui. **2** A chelfăni. **3** A bate.

lăptucică *sf* [At: I. GOLESCU C. / Pl: *~ucele* / E: ***lăptucă[1]*** + *-ică*] Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina robustă, frunzele glabre sau cu peri împrăștiați, dințate, cu flori gălbui, care crește prin locuri mlăștinoase subalpine Si: (reg) *căpușnic*, *crăstăval*, *crăpușnic* (*Cirsium oleraceum*).

lăptucime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***lăptuci*** (pll *lăptucă[1]*) + *-ime*] Mulțime de lăptuci[1] (**1**).

lăptucit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lăptuci[2]***] (Mun) **1** Pălmuit. **2** Bătut.

lăptugă *sf* vz ***lăptucă[1]***

lăptură *sf* [At: VAIDA / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

lăpturime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***lăpturi*** (pll *lapte*) + *-ime*] (Îvr) Mulțime de lactate.

lăpturiu, ~ie *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ii* / E: ***lapte*** + *-uriu*] (Rar) **1** De culoarea laptelui (**1**). **2** Lăptos (**7**).

lăptuș *sm* [At: ALR II, 6238/172 / Pl: *~i* / E: ***lapte*** + *-uș*] (Reg) **1** Lapți (**1**). **2** (Pex) Pește mascul.

lăptuț *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 439 / E: ***lapte*** + *-uț*] **1-4** (Reg; șhp) Lăptișor (**1-4**).

lăptărie[1] *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 48, 77 / Pl: *~ii* / E: ***lapți*** (pll *lapte*) + *-ărie*] (Reg) Centru de colectare a laptelui de la producători pentru a fi prelucrat și comercializat.

lăptărie[2] *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 77 / Pl: *~ii* / E: ***lăpter*** + *-ie*] (Reg) Căruță a lăpterului cu care se transportă laptele la piețe, la fabricile de prelucrare etc.

lăpter *sm* [At: MAT. DIALECT. I, 77 / Pl: *~i* / E: ***lapți*** (pll *lapte*) + *-er*] **1-3** (Trs) Lăptar[1] (**1-3**).

lăpțime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***lapți*** + *-ime*] (Îvr; csc) Mulțime de lapți.

lăpuc *sm* vz ***lapuc***

lăpug *s* [At: CADE / Pl: nct / E: ns cf bg **лапа**] (Îrg) Labă a piciorului.

lăpuș *sm* [At: DAMÉ, T. 187 / V: ***~nic*** / E: bg **лопус**] (Reg) **1** (Șîc **~-de-oaie**) Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze late, puțin dințate, păroase și aspre, cu flori galbene, dispuse în capitule, care crește prin locuri umede alpine Si: *lăptucu-oii* (*Telekia speciosa*). **2** (Îc) **~-de-iepure** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **3** (Bot; îc) **~-de-capră** Cinsteț (*Salvia glutinosa*). **4** (Îf *lăpușnic*) Plantă medicinală cu frunze late și flori galbene.

lăpușnic *sm* vz ***lăpuș***

lăr *sn* vz ***ler[1]***

lărdar *sm* [At: MARIAN, INS. 7 / V: ***lar~*** / Pl: *~i* / E: ***lard*** + *-ar*] (Reg) Gândac mic, lung de 7-8 mm, care se hrănește cu hoituri și mai ales cu slănină Si: (reg) *codat*, *strepede* (*Dermestes lardarius*).

lărdos, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lard*** + *-os*] (Înv) **1** Cu aspect de slănină. **2** Care conține slănină.

lărea *sf* vz ***lalea***

lărgământ *sn* [At: PSALT. 52 / V: (înv) ***~ment*** / Pl: *~uri, ~e* / E: ***larg*** + *-ământ*] (Îvr) **1** Loc larg. **2** Lărgime.

lărgament *sn* vz ***lărgământ***

lărgătate *sf s* [At: DLR ms / E: ***larg*** + *-ătate*] (Înv) Loc larg.

lărgău *s* [At: H XVIII, 62 / Pl: nct / E: ***larg*** + *-ău*] Oală largă la gură.

lărgelnic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***larg*** + *-elnic*] (Îvr) Larg.

lărgi [At: PSALT. HUR. 29ᵛ/13 / Pzi: *~gesc* / E: ***larg***] **1-2** *vtr* (Îoc *a micșora*) (A face sau) a deveni mai larg. **3-4** *vtr* A (se) deschide. **5-6** *vtr* (Înv; îe) **A (se) ~ gura** (sau **buzele**, **rostul**, **ustna**) **asupra cuiva** (sau **spre cineva**) A certa. **7** *vt* (Înv; îe) **A-și ~ mâinile** (**mațele**) A deveni foarte lacom. **8** *vr* (Înv) A se îngrășa. **9** *vr* (Fig; înv) A râvni la bunuri materiale. **10** *vt* (Fig; îvr) A menține vreme îndelungată. **11** *vt* (Fig) A dezvolta ca importanță, anvergură, complexitate, număr Si: *a da amploare*, *a extinde*. **12** *vt* (Fig) A face să-și extindă sfera de acțiune. **13** *vt* (Fig) A face să devină aplicabil la... **14** *vi* (Bis; înv; fig) A scoate pe cineva dintr-o situație dificilă. **15** *vi* (Îe) **A-i ~ cuiva** A-i face drum.

lărgie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ? / E: ***lărgi*** + *-ie*] (Îvr) **1-9** Lărgime (**1-2**, **4-5**, **7-11**).

lărgime *sf* [At: PO 87/18 / Pl: *~mi* / E: ***larg*** + *-ime*] **1** Întindere a unui teren, a unui teritoriu, a unei construcții, pe un spațiu larg Si: (îvr) *lărgie* (**1**). **2** (Ccr) Spațiu extins ocupat de un teren, un teritoriu, o construcție etc. Si: (îvr) *lărgie* (**2**). **3** (Îvp) **A scoate** pe cineva (sau **a merge**) **la** (ori **întru**) **~** sau **a-și face loc la ~** A se deplasa dintr-un spațiu mic sau strâmt într-unul larg. **4-5** (Fig) Libertate (de mișcare sau) de acțiune Si: (îvr) *lărgie* (**3-4**). **6** (Îvp; îlav) **În ~** În libertate Si: *comod*, *lejer*. **7** (Îvp; fig) Trai îndestulat Si: *bogăție*, *opulență*, (îvr) *lărgie* (**5**). **8** (Înv) Largul mării Si: (îvr) *lărgie* (**6**). **9** Dimensiune transversală sau deschidere mare Si: (îvr) *lărgie* (**7**). **10-11** (Croială sau) formă largă a unui obiect (de îmbrăcăminte sau) de încălțăminte Si: (îvr) *lărgie* (**8-9**). **12** Amploare a unui fenomen psihologic ori social, sufletesc sau estetic Si: *dezvoltare*, *extindere*. **13** (Îs) **~ de vederi** Orizont intelectual deschis. **14** (Înv; mat) Lățime. **15** (Îlav) **În lungime și ~** În lung și în lat. **16** (Îlav) **În ~** De-a latul.

lărgire *sf* [At: FĂTU, D. 29/5 / Pl: *~ri* / E: ***lărgi***] **1** Extindere a unui teritoriu, a unei proprietăți Si: *lărgit[1]* (**1**), (îvr) *lărgitură* (**1**). **2** Dezvoltare a unui proiect, a unei idei etc. Si: *lărgit[1]* (**2**) (îvr) *lărgitură* (**2**). **3** Dilatare. **4-5** (Fig) Creștere (a importanței sau) a câmpului de acțiune Si: *lărgit[1]* (**4-5**), (îvr) *lărgitură* (**4-5**). **6** (Fig) Mărire a posibilității de înglobare Si: *lărgit[1]* (**6**), (îvr) *lărgitură* (**6**). **7** Transformare a unui obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte într-unul mai larg Si: *lărgit[1]* (**7**), (îvr) *lărgitură* (**7**).

lărgit[1] *sn* [At: FĂTU, D. 29/12 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***lărgi***] **1-2** Lărgire (**1-2**). **3** Dilatare. **4-7** Lărgire (**4-7**).

lărgit[2], ~ă *a* [At: (a. 1683), ap. BV I, 270 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lărgi***] **1** (D. teritorii, construcții, proprietăți) Care a devenit mai extins. **2** (D. haine, încălțăminte) Care a devenit mai larg. **3** (D. cavități) A cărui deschidere s-a mărit Si: *dilatat*. **4** (D. ochi; pex. d. privire) Holbat de mirare, de spaimă etc. **5** Mărit din punct de vedere numeric. **6** (Îs) *Plenară ~ă* Plenară la care participă și persoane care nu fac parte din organizația respectivă. **7** (Fig) Amplificat. **8** (Fig) Devenit mai îngăduitor sau mai generos.

lărgitor, ~oare [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lărgi*** + *-tor*] **1** *a* Care lărgește (**1**). **2** *sf* (Ban) Bucată de piele care dă lărgime ghetelor. **3** *sf* (Olt) Bucată de pânză care lărgește mânecile iei. **4** (Ind) Tip de unelte care servesc la mărirea diametrului unor orificii.

lărgitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***lărgi*** + *-ură*] (Îvr) **1-2** Lărgire (**1-2**). **3** Dilatare. **4-7** Lărgire (**4-7**).

lărguriu, ~ie *a* [At: ZEITSCHRIFT, XXXIV, 635 / Pl: ? / E: ***larg***, pan ***timpuriu***] **1-20** (Înv; șhp) Lărguț (**1-20**).

lărguliță *a* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 80/17 / Pl: *~țe* / E: ***larg*** + *-uliță*] **1-20** (Înv; șhp) Lărguț (**1-20**).

lărguș *sn* [At: CL 1977, 70 / Pl: ? / E: ***larg*** + *-uș*] (Trs) Loc larg.

lărguț, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~e* / E: ***larg*** + *-uț*] **1-20** (Șhp) (Cam) larg (**1-2, 15, 17, 25-30**) Si: (înv) *lărguriu* (**1-20**), *lărguliță* (**1-20**), (îvr) *lărgușor* (**1-20**).

lărgușor, ~oară *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***larg*** + *-ușor*] **1-20** (Îvr; șhp) Lărguț (**1-20**).

lărmălaie *sf* [At: CHIRIȚESCU, GR. 169 / E: ***larmă*** + *-ălaie*] **1-2** (Șdp) Larmă (**1**) (mare).

lărmălău *sn* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 176 / E: ***larmă*** + *-ălău*] (Rar) Larmă mare însoțită de ceartă, de scandal.

lărmăli *vi* [At: ALR II/I, h 28/279 / Pzi: *~lesc* / E: ***larmă*** + *-lesc*] (Trs) A face gălăgie, zgomot mare.

lărmălui *vi* [At: CHEST. IV, 52/264 a / Pzi: *~esc* / E: ***larmă*** + *-lui*] (Trs) **1** (D. oameni) A face larmă. **2** (D. ape) A vui.

lărmăzi *vi* [At: MAT. DIALECT. I, 77 / V: (css) *~zui* / Pzi: 6 *~zesc* / E: mg ***lármázni***] (Reg) A face gălăgie mare.

lărmăzui *v* vz ***lărmăzi***

lărmime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***larmă*** + *-ime*] (Îvr) Larmă mare.

lărmos, ~oasă *a* [At: FM (1838), 18/1 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***larmă*** + *-os*] (Înv) Zgomotos.

lărmui [At: ȘINCAI, HR. I, 316/15 / Pzi: 6 *~esc* / E: ***larmă*** + *-ui*] **1** *vt* (Îvr) A alarma. **2** *vr* (Îvr) A se răzvrăti. **3** *vi* A face zgomot mare. **4** *vi* (D. spații; udp „de") A răsuna.

lărmuire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***lărmui***] **1** Alarmare. **2** Răzvrătire. **3** Producere a unor zgomote puternice. **4** Răsunet.

lărmuitor, ~oare *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lărmui*** + *-tor*] Zgomotos.

lasa [At: PSALT. 46 / Pzi: *las* / E: ml ***laxare***] **1** *vt* (C. i. persoane, rude, prieteni) A părăsi. **2** *vt* (Fam) A divorța. **3-4** *vtr* (Îvp; îe) **A (și) ~** (sau **a se ~ de**) **legea sa** sau **creștinească** ori **a ~ (pe) Dumnezeu(l) (său)** etc. A trece de la religia creștină la o altă religie. **5** *vt* A părăsi pe cineva într-un moment dificil Si: *a abandona*, (îvp) *a se lepăda*, *a trăda*. **6** *vt* A părăsi pe cineva într-o stare fizică sau psihică proastă. **7** *vt* (Pfm; îe) **Te (vă) las cu bine** (sau **sănătos, cu sănătate, cu Domnul, cu Dumnezeu**), ori **a ~ (cuiva) ziua bună** (sau **sănătate**) Formulă de salut la despărțire sau de încheiere a unei scrisori. **8** *vt* (Îae) Formulă prin care un muribund se desparte de cei apropiați. **9-10** *vtr* A renunța de bunăvoie sau forțat la o îndeletnicire, o funcție, o profesie, un proiect etc. **11-12** *vtr* (Îvp; îe) **A nu-și ~ vorba** (sau **cuvântul jos**) sau **a nu se ~ de cuvânt** A-și ține o promisiune. **13** *vt* (Îvp; îe) **A ~ viața, (lumea** sau **ortul popii)** A muri. **14** *vt* (Îvp; îe) **A nu ~ (pierzării)** A sări în ajutorul cuiva. **15** *vt* A da drumul la ceva sau la cineva ținut strâns Si: *a elibera*, (înv) *a slobozi*. **16** *vt* A pleca dintr-un anumit spațiu, dintr-o anumită zonă geografică etc. **17** *vt* A ceda un spațiu, un loc sau o zonă geografică în urma unui război sau a unui pact politic. **18** *vt* A provoca cuiva o stare fizică sau psihică. **19-20** *vr* (Înv; îe) **A se ~ de dulceața lumii** A deveni (călugăr sau) pustnic. **21** *vt* (Îvp; îe) **A-și ~ lumea sa** A-și părăsi universul existențial. **22** *vt* (Îvp) A pierde nădejdea. **23** *vt* (Înv; îe) **A ~ sânge** A face, printr-o incizie, să curgă o cantitate de sânge de la cineva, în scop terapeutic sau pentru analize. **24** *vt* (Îae) A răni. **25** *vt* (Îae) A ucide. **26** *vt* (Pfm; îe) **A-i ~ (cuiva) gura apă** A pofti foarte tare la ceva. **27** *vt* (Pfm; îe) **A-i ~ (cuiva) gura apă (după cineva)** A dori să aibă relații sexuale cu cineva. **28-31** *vt* (Pfm; îe) **Lasă-mă să te las** Se spune despre un om (indiferent,) (lipsit de energie,) (neglijent sau) comod. **32** *vt* A elibera un animal. **33** *vt* (Pop; îe) **A ~ la vatră** A elibera din stagiul militar un soldat. **34** *vt* (Spc) A da drumul să cadă Si: (pop) *a lepăda*. **35-36** *vt* A (de)pune. **37** *vt* A preda. **38** *vt* A permite. **39** *vt* (Spc) A accepta ca ceva sau cineva să rămână într-o anumită stare, situație. **40** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) viu, cu viață cu zile** sau **(a-i ~ cuiva zilele)** A cruța (**7**). **41** *vt* (Pfm; șîe) **A ~ (pe cineva) în pace** sau (pop) **încolo** (sau **în odihnă**) A nu supăra pe cineva. **42** *vt* (Pfm; îae) A nu mai fi interesat de cineva. **43** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) în boii** (sau **în banii, în apele**) **lui** A nu se amesteca în treburile cuiva. **44** *vt* (Pfm; îae) A nu contraria pe cineva. **45** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) oltean** sau **în sapă de lemn** ori **la papuci, la tinichea, cu scândura**, (reg) **la lemn, cu mâna la burtă, cu** (ori **în**) **pielea goală** sau **gol** ori **cu buzele umflate** sau **cu buza umflată** ori **pe drumuri** A sărăci pe cineva. **46** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe cineva cu buzele umflate** A frustra pe cineva. **47** *vt* (Pfm; îae) A indispune. **48** *vt* (Pfm; îae) A dezamăgi. **49** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe cineva în voie** A da cuiva multă sau întreaga libertate. **50** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) rece** A nu impresiona. **51** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) de** (sau **în**) **râsul cuiva** (ori **de râs, de batjocură**, înv, **în sfârlă** sau **de** ori **în rușine**) A face de râs. **52** *vt* (Pfm; îe) **A ~ ceva** sau **pe cineva** (ori **a o ~**) **baltă** (ori **încurcată**) sau (reg) **a o ~ moartă** (**în păpușoi** ori, rar, **în cânepă**) A renunța să se mai preocupe de ceva. **53** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) cu gura căscată** (sau **praf, interzis, tuț, fleașcă**, pop. **brebenel, mut, mască**) A uimi foarte tare. **54** *vr* (Pfm; îe) **A nu se ~ (mai) pe** (sau **pre**) **jos** A nu mai îngădui să fie întrecut de cineva. **55** *vr* (Pfm; îe) **A nu se ~ cu una, cu două** (sau **o dată cu capul**) A nu ceda cu ușurință. **56** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ păgubaș** A renunța la ceva. **57** *vr* (Înv) A-și îngădui o ținută nepotrivită. **58** *vt* (Pfm; îe) **A ~ de azi pe mâine** A amâna. **59** *vt* A pleca de lângă cineva sau ceva. **60-61** *vtr* (Îfm; îe) **A (se) ~ în** (ori **pe**) **seama** (sau **în grija, voia**) A (se) da în seama sau în grija, voia cuiva Si: *a (se) încredința*. **62** *vt* (Pfm; îe) **Las`(ă)** (sau **lasă-te**) **pe mine**! Exprimă îndemnul de a avea încredere în sprijinul celui care vorbește. **63** *vt* (Pfm; îe) **A ~ la naiba** A trata cu indiferență. **64** *vt* (Îae) A nu se mai gândi la ceva. **65** *vt* (Înv) A nesocoti. **66** *vt* A omite. **67** *vt* A elimina. **68** *vt* (Șîe) **A ~ la o parte** sau (înv) **într-o parte** A trece cu vederea. **69-70** *vt* (Pfm; îe) **Las' dacă** Sigur (că nu). **71** *vt* (Pfm; îe) **Lasă că...** În afară de faptul că... **72** *vt* (Subiectul sunt facultăți fizice sau intelectuale, organe sau obiecte, c. i. posesorul) A se degrada. **73** *vt* (Subiectul sunt facultăți fizice sau intelectuale, organe sau obiecte, c. i. posesorul) A nu mai funcționa. **74** *vt* (D. dureri) A înceta. **75-76** *vt* (Șfg; îe) **A ~ în urmă** A trece înaintea cuiva sau a ceva Si: *a depăși*, *a întrece*. **77** *vr* A renunța la un obicei. **78** *vt* A ceda un bun cuiva prin moștenire. **79** *vt* A face să persiste o imagine, o impresie, o amintire. **80** (Ccr) *vt* A degaja fum, miros, gaze etc. **81** *vt* A da o dispoziție în momentul plecării, la despărțire. **82** *vt* (C. i. o divinitate, un conducător) A statornici. **83** *vt* (Îe) **A ~ cu limbă de moarte** (sau **cu jurământ**) A da, în ultimele momente ale vieții, dispoziții care să fie îndeplinite după moarte. **84** *vr* A ateriza. **85** *vr* (Bis; îe) **A se ~ sec(ul)** A începe zilele de post. **86** *vt* (Bis; îae) A petrece cu ocazia ultimei zile dinaintea unui post. **87** *vt* A coborî. **88-89** *vtr* A (se) îndoi sub o greutate. **90-91** *vtr* A (se) așeza. **92-93** *vtr* A (se) culca. **94** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ greu** A apăsa cu toată greutatea corpului. **95** *vr* (Pfm; îae) A consimți cu mare greutate să facă ceva. **96** *vt* (Pfm; asr; îe) **A ~ pe cineva mare și devreme** A uimi. **97** *vt* (Euf; îe) **A ~ grea, îngreunată** sau (înv) **îngrecată**, (pfm) **bortoasă, cu burta mare, cu burta la gură** A fecunda o femeie.

98 *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe cineva mort** A ucide. **99** *vt* (Îe) **A ~ rece pe cineva** A nu impresiona. **100** *vt* (Pop; îe) **A ~ (pe cineva) cu izmenele dezlegate** A părăsi pe cineva într-un moment nepotrivit. **101** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe) jos** (sau **lat, pe coaste**) A lovi pe cineva făcându-l să se prăbușească. **102** *vt* (Pfm; îe) **A-i ~** cuiva **stârvul (pradă) ciorilor** (sau **corbilor**) A nu îndeplini ritualul înmormântării. **103** *vt* **A ~ ceva** sau **pe cineva la bunul plac** (sau **la discreția, la cheremul, pe** ori **la mâna cuiva**) sau **A-i ~ cuiva ceva sau pe cineva la discreție** (ori **pe mână**) A pune la dispoziția cuiva ceva sau pe cineva. **104** *vt* (Pop; îe) **A ~ (pe cineva) (tocmai când e) la aman** A părăsi pe cineva atunci când are mare nevoie. **105** *vt* (Pop; îe) **A ~ (pe cineva) sub masă** A batjocori. **106** *vt* (Îae) A nu băga în seamă. **107** *vt* (Pfm; îe) **A ~ la latitudinea** sau **aprecierea**, (înv). **chibzuința**, **arbitrul**, (rar) **propunerea cuiva** A accepta libera decizie a cuiva. **108** *vt* (Îe) **A ~ în suspensie** A abandona o idee, o acțiune etc. înainte de a o fi dus până la capăt. **109** *vt* (C. i. inanimate) A face să rămână într-o anumită poziție, stare, într-un anumit mod etc. **110** *vt* (Pfm; îe) **A ~ tabără** A părăsi diferite obiecte în dezordine. **111** *vt* (D. așezări, construcții; îe) **A nu (mai) ~ nici piatră pe** (sau **peste**) **piatră** A distruge complet. **112** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (rar în) afară** sau **pe din afară** A nu include. **113** *vt* (Pfm; îe) **A nu ~ din vedere** (sau **ochi**) A urmări. **114** (Pfm; îae) A omite. **115** *vt* (Pfm; îe) **A ~ ceva la spate** A nu ține seama de un anumit lucru, de un anumit fapt. **116** *vt* (Pfm; îae) A ascunde intenționat Si: *a piti*. **117** *vt* (Șîe **a ~ înapoi** sau **în urmă**) A depăși o idee, o teorie, un argument etc. **118** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe planul al doilea** A considera ceva sau pe cineva ca având o importanță secundară. **119** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (ceva** sau **pe cineva) pe ultim(ul) plan** A desconsidera. **120** *vt* (Pfm; îe) **A ~ la o parte,** sau (înv) **în lături** A nu folosi, fiind necorespunzător. **121** *vt* (Îae) A înlătura. **122** *vt* (Îae) A da deoparte. **123** *vt* (Pfm; îe) **A nu ~ cartea din mână** A citi continuu, pentru a se instrui. **124** *vt* **A ~ armele** A se preda. **125** *vt* (Pfm; îe) **A ~ toate** sau **tot(ul) jos** ori **la** sau **în pământ** (sau **a ~ jos**) A întrerupe brusc o acțiune, un proces de gândire etc. **126** *vt* A nu mai acționa fizic sau psihic asupra cuiva. **127** *vt* (Pfm; îe) **A nu ~ pe cineva** sau **ceva din mână** A ține cu autoritate lângă sine. **128** *vt* (Pfm; îae) A nu pierde o ocazie favorabilă. **129** *vt* (Pfm; îe) **A ~ în bună pace** sau, înv, **în odihnă**, ori **~ în pacea lui** A nu strica starea de liniște sau de repaos a cuiva. **130-131** *vtr* (Îe) **A (se) ~ la** (sau **în**) **voia întâmplării** (ori **sorții, valurilor**) sau **~ în plata** (sau **în mila**) **Domnului**, ori **a (se) ~ în seama** (sau **în plata, în știrea**, înv, **în mâna, în judecata**) **lui Dumnezeu**, ori **a (se) ~ la Dumnezeu** sau **a (se) a ~ în plata Sfântului** (sau **în paza Celui de Sus, în știrea Tatălui**), ori, (înv) **a se ~ la mila Cerescului Împărat** A nu mai fi interesat de ceva sau de cineva. **132** *vr* (Înv; îal) A nu mai fi interesat de ceea ce i se întâmplă. **133-134** *vt* (În imprecații, exclamativ; îe) **A ~ ceva** (sau **pe cineva**) **la dracu** (ori **naibii, boii, pustiei, pârdalnicii**, sau **dracului**, (ori **focului, morții, păcatelor** sau, euf, **încolo**) ori (îrg) **în năpust** (sau **năpustului**) ori **în trudă** Exprimă îndemnul (de a întrerupe o acțiune, o stare etc. percepută ca fiind dăunătoare, malefică sau) de a nu se mai preocupa de cineva nedemn. **135** *vt* A nu lua cuiva ceea ce-i aparține. **136** *vt* (Îlv) **A ~ amanet** A amaneta. **137** *vt* (Îlv) **A ~ cuiva cuvântul** A înscrie pe cineva la cuvânt. **138** *vt* A părăsi pe cineva în compania unei persoane. **139** *vt* A face pe cineva să rămână undeva, într-un loc anumit. **140** *vt* (Îlv) **A ~ pe cineva la examen** A nu da nota de promovare cuiva. **141** *vt* (Îe) **A ~ în loc(ul)** A substitui. **142** *vt* (D. mijloace de transport) A transporta până la un punct din drum. **143** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ pielea undeva** A trece printr-un mare pericol. **144** (Îae) A muri. **145** *vt* A depăși, în mișcare, un punct dat. **146** *vt* (Arg; îe) **~ trompa** (sau **gura**)! Exprimă îndemnul de a tăcea. **147** *vr* (D. drumuri, cursuri de ape, căi de acces etc.) A se desfășura, întinzându-se într-o anumită direcție. **148** *vt* **A ~ ceva** sau **pe cineva în umbră** A întrece performanțele cuiva. **149** *vt* (Îvp) A ierta. **150-151** *vrt* (D. lichide) (A se scurge sau) a face să se scurgă. **152** *vt* (C. i. urme, semne) A face. **153** *vt* (Îe) **A nu mai ~ (cuiva) nici o** (sau **vreo**) **îndoială** A da certitudinea. **154** *vt* (D. persoane; îe) **A ~ un gol** A reprezenta o mare pierdere prin dispariția fizică. **155** *vt* A transmite generațiilor următoare rezultatul unei munci deosebite, o realizare valoroasă, o însemnare, o scriere etc. **156** *vt* (Îe) **A ~ un nume** A face să rămână în urma sa o anumită faimă sau un anumit prestigiu. **157** *vt* (Șîe **a ~ cu jurământ**, sau **cu legământ, cu blestem, cuvânt**) A face pe cineva să îndeplinească un ordin, o obligație, o dorință etc. **158** *vt* (Îlv) **A ~ poruncă** A porunci. **159** *vt* (Îe) **A ~ cuiva ceva în** (sau, înv, **la**) **vedere** A atrage atenția. **160** *vt* A face să aparțină. **161** *vt* A face să existe. **162** *vt* (Pop; îe) **~-ți-ai oasele picioarelor și pielea vameșului** Formulă de blestem. **163** *vt* (Pop; îe) **A ~ să-și (mai) joace calul** A lăsa să creadă că avantajul este de partea lui. **164** *vt* (Imt; precedând verbe la Cj; îf *las'*) Exprimă nepăsarea. **165-166** (Imt, urmat de „că"; îaf) Exprimă un îndemn demobilizator sau liniștitor, o concesie, o amenințare. **167** *vt* (Pfm; îe) **A ~ de capul lui** (sau **în doaga** sau **dodiile, frâul, treburile, banii, salba, apele, moarea, râul, sucul**) A permite unei ființe, unui lucru, fenomen etc. să acționeze, să se desfășoare etc. conform propriei voințe, tendințe etc., fără a-l mai supraveghea. **168** *vt* (Pfm; îlv) **A ~ pe cineva inima** A se îndura. **169** *vt* (Îe) **A ~ câmp** (**liber** sau **întins**) A permite desfășurarea unor aspecte noi. **170** *vi* (Îe) **A ~ de dorit** A avea lipsuri sau defecte. **171** *vt* (Îrg; îe) **A ~ la mas** A primi în gazdă. **172** *vt* A păstra. **173-174** *vtr* (Îe) **A (-și) ~ (o) portiță de scăpare** A avea o soluție pentru ieșirea dintr-o încurcătură. **175** *vt* A face posibilă desfășurarea unei acțiuni, a unui gest, a unui fenomen etc. **176** *vt* (Pfm; îe) **A ~ loc** A permite să ocupe un spațiu. **177** *vt* (Îae) A permite în cadrul unui discurs, a unei atitudini etc., pătrunderea unei noțiuni, a unei interpretări etc. **178** *vt* (Urmat de *v* „a crede", „a înțelege", „a deduce" la Cj) A insinua. **179** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ moale** A se așeza, lipsit de vlagă, de putere. **180** *vr* (Îae) A se relaxa fizic. **181** *vr* (Îae) A leșina. **182** *vr* (Îae) A nu mai avea voință. **183** *vr* (Îae) A-i scădea voința. **184** *vr* (Îae) A fi indecis. **185** *vr* (Pop; îe) **A se ~ mai mic** A-și recunoaște greșelile. **186** *vr* (Îae) A accepta o stare, o condiție de inferioritate. **187** *vr* A se așeza modificându-și centrul de greutate pe una din părțile propriului trup. **188-189** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ pe-o rână** sau **într-o dungă** (A se culca sau) a se apleca pe o parte. **190** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ pe dreapta** A se culca. **191** (Pfm; îe) *vr* **A se ~ pe o ureche** (sau, reg, **pe urechea aia**) A neglija. **192** *vr* A se baza pe ceva. **193** *vr* A se sprijini fizic. **194** *vr* (Pfm; d. animale de tracțiune) **A se ~ pe tânjală** A trage foarte încet, sprijinindu-se pe tânjală. **195** *vr* (Pfm; d. oameni; îae) A se lenevi. **196** *vr* (D. persoane) A deveni mai blând, mai calm, mai îngăduitor. **197** *vt* A ceda în fața unei acțiuni insistente sau agresive, fizice ori psihice, exterioare. **198** *vt* A nu insista. **199** *vi* (Înv) A renunța la o convingere sau la o pretenție. **200** *vr* (Pfm; îe) **A nu ~ (pe cineva sau ceva) nici în ruptul capului** (ori) **nici mort** A nu ceda sub nici o formă. **201** *vr* (Îe) **A se ~ pradă** (ori **prada**) **cuiva** A (se) abandona. **202** *vr* (Reg; îe) **A nu se ~ deolaltă** A nu dori să se despartă. **203** *vr* A nu mai opune rezistență cuiva. **204** *vr* (Pop; îe) **A se ~ de nevoie** (sau **nevoii**) A se neglija. **205** *vt* (Pop; îe) **A ~ buza** A-și manifesta vizibil nemulțumirea prin mimică. **206** *vt* (Pfm; îe) **A ~ nasul în jos** A nu mai fi îngâmfat. **207** *vt* **A ~ bărbie** A se îmbogăți. **208** *vr* (Șîe **a ~ în brațe, la piept**) A îmbrățișa pe cineva. **209** *vt* (Pfm; îe) **A-i ~ cuiva mână** (sau **mâna**) **liberă** (ori, rar, **mâinile slobode**) A-i permite cuiva realizarea unei anumite acțiuni. **210** *vt* (Îe) **A ~ (toată) libertatea (de** sau **de a...**) A permite. **211** *vt* (C. i. trăsături fizice sau psihice) A se transmite la urmași. **212** *vt* (C. i. urmași, moștenitori, copii etc.) A avea. **213** *vt* (C. i. prozeliți) A forma. **214** *vt* (Îvp; c. i. urechile) A nu mai ciuli. **215-216** *vtr* (D. trape, obloane, supape etc.) A (se) închide. **217** *vt* A readuce un obiect sau o parte a acestuia în poziția inițială, de relaxare, de repaos. **218** *vt* (C. i. oameni) A elibera. **219** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (cuiva) frâu liber** sau (pop) **a ~ (pe cineva) în frâul său** A permite cuiva să acționeze după propria voință. **220** *vt* (Pfm; îe) **A mai ~ din catarama** A renunța la o serie din pretențiile sale. **221** *vr* (Rar; cf fr *lâcher*) A lansa. **222-223** *vtr* (D. legături) A (se) slăbi. **224** *vr* (D. organe, țesuturi etc.) A ieși din structura inițială. **225** *vr* (D. îmbrăcăminte) A atârna pe anumite porțiuni, modificându-și forma normală. **226** *vr* (D. îmbrăcăminte sau încălțăminte) A se lărgi. **227** *vr* (D. construcții) A se nărui. **228** *vt* (Pfm; îe) **A ~ din preț** A ieftini. **229-230** *vt* (Pfm; îe) **A o ~** (ori **a ~ ceva**) **mai ieftin** (sau **mai moale,**

mai domol, mai încet, înv, **mai slab**) (A nu exagera sau) a reduce din pretenții. **231** *vr* (Îae) A nu se pripi. **232** *vt* (Înv) A micșora durata unei pedepse. **233** *vt* (Îe) **A ~ timp** A amâna. **234** *vt* (C. i. vocea) A reduce din intensitate. **235** *vt* (Pfm; îlv) **A ~ ancora** A ancora. **236** (Îe) **A ~ la apă** A da drumul unui obiect plutitor pe suprafața apei. **237** *vr* A se scufunda. **238** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ la fund** A nu se mai evidenția într-o activitate, într-o acțiune. **239** *vr* (D. aștri) A coborî spre linia orizontului. **240** *vr* (D. particule, substanțe etc.) A se depune. **241** *vr* (D. grupuri de oameni, armate etc. udp „asupra") A se repezi. **242** *vr* A descinde. **243** *vr* (Îlv) **A se ~ seara** A se însera. **244** *vr* (Îlv) **A se ~ întunericul** A se întuneca. **245** *vr* (Îlv) **A se ~ amurgul** A amurgi. **246** *vr* (D. fenomene sau stări atmosferice) A se produce.

lăsare *sf* [At: PSALT. 59 / Pl: *~sări* / E: ***lăsa***] **1** Rupere a unei relații de prietenie, de rudenie etc. Si: *abandonare*, *lăsat*[1] (**1**), *părăsire*, (îvp) *lepădare*. **2** (Îvp; îs) *~ a legii (creștinești)* sau *a Dumnezeului său* Trecere de la religia creștină la o altă religie Si: *lăsat*[1] (**2**). **3** Renunțare benevolă sau impusă la o îndeletnicire, la o profesie, la o funcție etc. Si: *abandonare*, *lăsat*[1] (**3**). **4** Eliberare (**1**) a oamenilor Si: *lăsat*[1] (**4**). **5** Cedare a unui spațiu geografic în urma unui război, a unui pact etc. Si: (îvr) *lăsat*[1] (**5**). **6** Determinare a unei stări fizice sau psihice a cuiva Si: (rar) *lăsat*[1] (**6**). **7** (Înv; îs) *~ de sânge* Incizare în scop terapeutic sau pentru analize Si: *lăsat*[1] (**7**). **8** (Îvp; îs) *~ la vatră* Eliberare a unui soldat din stagiul militar Si: *lăsat*[1] (**8**). **9** Scăpare din mână a unui obiect ținut strâns Si: *lăsat*[1] (**9**). **10** (Îls) **~ în viață, cu viață** (pop **cu zile, viu**) Cruțare (**4**). **11** (Pfm; îs) *~ în pace* (sau *încolo*) Renunțare la a mai supăra pe cineva. **12** (Pfm; îls) **~ pe drumuri** Sărăcire. **13** (Pfm; îls) **~ cu gura căscată** Uimire. **14** (Pfm; îls) **~ de azi pe mâine** Amânare a unei acțiuni, a îndeplinirii unei obligații etc. Si: (rar) *lăsat*[1] (**10**). **15** (Îls) **~ în seama (grija** sau **voia) cuiva** sau **a ceva** Încredințare. **16** (Îs) *~ la o parte* (sau, înv *într-o parte*) Trecere cu vederea. **17** Cedare a unui bun prin moștenire Si: *lăsat*[1] (**11**). **18** Dare a unei dispoziții. **19** (Îe) **~ cu limbă de moarte** (sau **cu jurământ**) Indicare, de către un muribund, a lucrurilor care trebuie îndeplinite după decesul său. **20** Renunțare la un obicei Si: *lăsat*[1] (**12**). **21** Persistență a unei imagini, a unei amintiri etc. **22** Aterizare (**1**). **23** Coborâre (**1**). **24** Așezare a cuiva pe o suprafață pentru a se odihni sau a se sprijini Si: *lăsat*[1] (**13**). **25** Întindere a cuiva pe o suprafață pentru a dormi Si: *culcare* (**1**), *lăsat*[1] (**14**). **26** (Îs) *~ la bunul plac*, *la discreția* (pop *cheremul*, *mâna*) *cuiva* Punere la dispoziția cuiva. **27** (Îs) *~ la latitudinea* (sau *aprecierea*, înv *arbitrul*, *chibzuința*, rar *propunerea*) *cuiva* Acordare a libertății de a decide. **28** (Îs) *~ în suspensie* Abandonare a unei idei, a unei acțiuni etc. înainte de a fi fost dusă până la capăt. **29** Neintervenire în a schimba starea, poziția etc. a unui obiect Si: *lăsat*[1] (**15**). **30** (Îls) **~ în afară** (sau **pe dinafară**) Neincludere. **31** (Îls) **~ în urmă** (sau, înv, **înapoi**) Depășire. **32** (Îs) *~ pe planul al doilea* Considerare a ceva sau a cuiva ca având importanță secundară. **33** (Îls) **~ pe ultimul plan** Desconsiderare. **34** (Îls) **~ la o parte** (sau, înv, **în lături**) Abandonare. **35** (Îal) Înlăturare. **36** (Îal) Economisire. **37** (Înv; îls) **~ a armelor** Predare. **38** (Îs) *~ din mână* Renunțare la a-și exercita autoritatea. **39** (Îas) Pierdere a unei ocazii favorabile. **40** (Îs) *~ în* (sau *la*) *voia sorții* (sau *întâmplării* ori *valurilor*) sau *în plata Domnului* Renunțare la a se mai preocupa de cineva sau de ceva. **41** (Îls) **~ amanet** Amanetare. **42-43** (D. obiecte) (De)punere Si: *lăsat*[1] (**16-17**). **44** (Spc) Depunere a banilor într-un loc sigur, la o casă de economii etc. Si: *lăsat*[1] (**18**). **45** (Îls) **~ în paragină** Părăginire. **46** Transmitere către generațiile următoare a unei realizări valoroase, a unei scrieri etc Si: (îvr) *lăsat*[1] (**19**). **47** (Îs) *~ cu blestem* (sau *cu legământ*, *cu jurământ*) Determinare a cuiva să jure că o să îndeplinească un ordin, o dorință, o obligație etc. **48** Păstrare. **49** (Îs) *~ a unei portițe* (*de scăpare*) Păstrare a unei soluții pentru a ieși cu bine dintr-o situație. **50** (Îls) **~ pe tânjală** Lenevire. **51** (Îs) *~ a libertății* Permisiune dată cuiva de a decide singur să facă ceva. **52** Închidere a unui oblon, a unei trape etc. Si: (rar) *lăsat*[1] (**20**). **53** Slăbire a unor legături. **54** Producere a unor urme, semne, în urma acțiunii violente a cuiva Si: (rar) *lăsat*[1] (**21**). **55** Persistare a unor urme, semne Si: *lăsat*[1] (**22**). **56-57** (Șfg) Înscriere a unor urme, semne Si: *lăsat*[1] (**23-24**). **58** Degajare a unor gaze, mirosuri Si: *lăsat*[1] (**25**). **59** Întrerupere a unui gest, a unei acțiuni Si: *lăsat*[1] (**26**). **60** (Îls) **~ a ancorei** Ancorare (**1**). **61** (Îls) **~ la fund** Sedimentare. **62** (Îs) *~ la apă* Lansare a unei ambarcațiuni Si: (rar) *lăsat*[1] (**27**). **63** (Îal) Scufundare. **64** (Îls) **~a serii** (sau **~a amurgului**) Înserare. **65** (Îls) **~a nopții** Înnoptare. **66** (Îls) **~a întunericului** Întunecare. **67** (D. fenomene atmosferice) Producere. **68-69** (Pop; îs) *~a secului* Lăsatul[1] (**28-29**) secului.

lăsat[1] [At: TETRAEV. (1574), 233 / V: ***~a*** *sf* / Pl: (rar) *~e*, *~uri* / E: ***lăsa***] **1-27** *sn* Lăsare (**1-9, 14, 17, 20, 24-25, 29, 42-44, 46, 52, 54-59, 62**). **28** *snf* (Îs) *~ul* (sau *~a*) *secului* (Bis) Zi care precedă intrarea într-un post. **29** *snf* Petrecere care are loc de în ziua de dinaintea intrării în post.

lăsat[2], ***~ă*** *a* [At: PSALT. 46 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***lăsa***] **1** (D. persoane, relații, proiecte etc.) Care a fost părăsit definitiv sau temporar. **2** (D. spații, terenuri etc.) Cedat în urma unui război, a unui pact etc. **3** Căruia i s-a provocat o anumită stare fizică sau psihică. **4** (Înv; d. sânge) Scurs în urma unei incizii făcute pentru analize sau în scop terapeutic. **5** (Pex; d. lichide) Care s-a prelins. **6** (Înv; d. soldați; îs) *~ la vatră* Eliberat din armată. **7** Căruia i s-a dat drumul din mână. **8-9** (D. obiecte) (De)pus[2] (**1**). **10** (D. bani) Depus[2] (**4**). **11** Căruia i se permite să existe, să se producă, să se desfășoare etc. **12** Abandonat[2] într-o anumită stare, situație. **13** (Pfm; îs) *~ viu* (*cu viață* sau *cu zile*) Cruțat[2] (**4**). **14** (Pfm; îe) *~ în pace* (sau *încolo*, înv *în odihnă*) Care nu este deranjat, supărat de cineva. **15** (Pfm; îe) **~ în boii (banii, apele lui)** Abandonat propriilor idei, atitudini etc. **16** (Pfm; îe) **~ oltean (în** sau **la sapă de lemn, la papuci, la tinichea**, **reg la lemn, cu mâna la burtă, gol** sau **cu buza umflată ori pe drumuri**) Sărăcit[2]. **17** (Pfm; îs) *~ cu buzele umflate* Dezamăgit. **18** (Pfm; îae) Păcălit[2]. **19** (Îs) *~ în voie* Căruia i s-a permis să se desfășoare după bunul plac. **20-21** (Pfm; îla) **~ baltă** Abandonat. **22** (Pfm; îla) **~ cu gura căscată** (sau **praf, interzis, țuț, mut, mască, fleașcă**, reg, **brebenel**) Uimit. **23** (Pfm; îs) *~ păgubaș* Care a renunțat la ceva. **24** (Pfm; îla) **~ de azi pe mâine** Amânat[2] (**1**). **25** (Pfm; îla) **~ în** (sau **pe**) **seama (grija, voia)** Încredințat[2]. **26** (Îla) **~ în urmă** Depășit[2] (**1**). **27** (D. bunuri) Cedat[2] (**1**). **28** (D. bunuri) Care este transmis prin moștenire. **29** Care a fost statornicit de către o autoritate, de către o divinitate etc. **30** (D. indicații, ordine etc.) Formulat[2] (**2**). **31** Aterizat[2] (**1**). **32** Coborât[2] (**1**). **33** Așezat[2] (**1**). **34** Culcat[2] (**1**). **35** (Pop; d. femei; îla) **~ă grea (îngreunată, cu burta mare, cu burta la gură**, înv **îngrecată**) Însărcinată. **36** (Pop; îs) *~ cu izmenele dezlegate* Părăsit într-un moment nepotrivit. **37** (Pop; îs) *~ pe jos*, (*lat* sau *pe coaste*) Lovit foarte tare. **38** (Îs) *~ la bunul plac* (*discreția*, pop, *mâna*, *cheremul*) Pus la dispoziția cuiva. **39** (Pop; îla) **~ sub masă** Batjocorit[2] (**1**). **40** (Îlav) **~ la latitudinea (aprecierea**, înv, **chibzuința, arbitrul**, rar, **propunerea)** La libera decizie a cuiva. **41** (Îla) **~ în suspensie** (D. acțiuni, idei) Abandonat. **42** (Pfm; îs) *~ tabără* Părăsit în dezordine. **43** (Îla) **~ în afară** Neinclus. **44** (Îs) *~ la spate* De care nu se ține seama. **45** (D. idei, teorii; îla) **~ în urmă** (sau, înv, **înapoi**) Depășit[2] (**5**). **46** (Îs) *~ pe planul al doilea* Considerat ca având importanță secundară. **47** (Îla) **~ pe ultimul plan** Desconsiderat. **48** (Îla) **~ la o parte** (sau, îvp, **în lături**) Nefolosit. **49** (Îal) Demis. **50** (Îla) **~ din mână** Emancipat. **51** (Îal; d. ocazii, oportunități) Ratat[2]. **52** (Îs) *~ la voia întâmplării* (*sorții*, *valurilor*) sau *în plata* (*știrea*, *mâna*, *judecata*) *Domnului* etc. Abandonat hazardului. **53** (Îla) **~ amanet** Amanetat. **54** (Îla) **~ la examen** Picat[2]. **55** (Îla) **~ în loc** Substituit[2]. **56** (Îs) *~ în umbră* Ale cărui performanțe, calități etc. au fost depășite. **57** (D. rezultatele unei munci, d. scrieri etc.) Transmis generațiilor următoare. **58** (D. porunci, dorințe; îs) *~ cu limbă de moarte* Transmis în ultimile clipe ale vieții. **59** (Îs) *~ la vedere* Așezat în așa fel încât să fie văzut, evidențiat. **60** (Pfm; îs) *~ de capul* (sau *în banii*, *doaga*, *sucul*, *treburile*, reg, *apele*, *dodiile*, *frâul* etc.) *lui* Abandonat propriilor gânduri, tendințe, atitudini etc. **61** (Pop; îla) **~ pe-o rână** (sau **într-o dungă**) Înclinat. **62** (Pfm; îla) **~ pe dreapta** Culcat[2] (**1**). **63** (Pfm; îla) **~ pe-o ureche** Indolent. **64** (Pfm; îla) **~ pe tânjală** Lenevit. **65** (Îs) *~ paradă* Abandonat la discreția cuiva sau a ceva. **66** (D. libertate) Care este acordată, permisă. **67** (D. urmași, moștenitori, copii etc.) Pe care îi are cineva. **68** (D. prozeliți) Pe care l-a format cineva. **69** (D. oameni) Eliberat[2]

(1). **70** (D. legături) Care s-a slăbit. **71** (D. îmbrăcăminte) Care atârnă pe anumite porțiuni. **72** (D. îmbrăcăminte și încălțăminte) Care s-a lărgit prin uzură. **73** (D. timp, unități de timp) Acordat² (1). **74** (D. ambarcațiuni; îla) **~ la apă** Lansat (19). **75** (D. urme, semne etc.) Produs în urma acțiunii violente a cuiva **76** (D. urme, semne etc.) Care persistă. **77-78** (D. urme, semne etc; sfg) Înscris. **79** (D. gaze, mirosuri etc.) Degajat (1). (D. un gest, o acțiune etc.) Întrerupt. **80** Încovoiat sub o greutate. **81** (D. aștri) Coborât spre linia orizontului. **82** (D. noapte, amurg, înserare, fenomene atmosferice etc.) Care se instalează. **83** *smf* (Înv) Persoană divorțată.

lăsata *sfa* vz ***lăsat¹***

lăsăciune *sf* [At: N. TEST. (1648), 54ʳ/9 / Pl: *~ni* / E: ***lăsa*** + *-(ă)ciune*] (Înv) **1** Divorț (1). **2** Iertare (1). **3** Eliberare (1).

lăsământ *sn* [At: LM / Pl: *~minte* / E: ***lăsa*** + *-ământ* cdp lat ***laxamentum***; pad *jurământ, legământ*] (Jur; înv) Moștenire.

lăsător, ~oare [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îvp) *~iu sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lăsa*** + *-ător*] **1** *a* Care cedează ușor, fiind lipsit de voința de a face ceva anume Si: *delăsător, leneș, moale*. **2** *a* Îngăduitor. **3** *a* Blând (1). **4** *a* (Înv) Spornic. **5** *a* (Înv) Generos (4). **6** *a* (Îvr) Care încetează. **7** *a* (Îvr; îs) *Sirop* ~ Laxativ. **8** *sm* (Jur; înv; îs) *~iul moștenirii* (ori *de moștenire*) Persoană care execută un act testamentar de punere în posesie a urmașilor. **9** *sf* (Pop) Potecă de munte în pantă pe care sunt coborâte oile la adăpost, în sat. **10** *sf* (Dob) Instalație la gardurile pescărești care blochează ieșirea peștelui permițând, în același timp, circulația bărcilor Si: *călcătoare*. **11** *sf* (Reg) Schimbătoare la plug. **12** *sf* (Reg) Dependință a unei gospodării, folosită ca spațiu de depozitare.

lăsătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***lăsa*** + *-ătură*] **1** (Înv) Abandonare. **2** (Înv) Amânare. **3** (Înv) Omitere. **4-5** (Tip; înv) Cuvânt sau fragment de text omis de zețar la culegerea unei pagini. **6** (Pop) Vale puțin adâncă, formată între două ridicături de teren Si: *șa*, (reg) *curmătură*. **7** (Pop) Obiect care atârnă.

lăsățel, ~ea, *a* [At: FOLC. OLT. MUNT. IV, 25 / V: (reg) ***lășă~***, (css) *~ică* / Pl: *~ei, ~e* / E: ***lăsat¹*** + *-ea, -ică*] **1-2** (Șhp) Care atârnă (puțin).

lăsățică *af* vz ***lăsățel***

lăscaie¹ *sf* [At: (a. 1768) IORGA, S. D. VII, 125 / V: (înv) ***lațc~***, (nob) ***lectc~***, (pop) ***les~, letc~***, (îvp) ***letc~***, (pop) ***lițc~*** / P: *~ca-ie* / Pl: *~căi* / E: ns cf ucr *Ayyliйкé*] **1** Monedă de aramă valorând o jumătate de para, care a circulat în țările române în a doua jumătate a sec. XVIII. **2** (Pfm) Monedă cu valoare foarte mică. **3** (Îs) ~ *frântă* Monedă de cea mai mică valoare. **4** (Pfm; îlav) **Fără ~** Lefter. **5** (Pfm; îe) **A nu avea (nici o) ~ (frântă** sau **chioară)** A nu avea bani. **6** (Pop; îe) **A i se șterge ~ia (cuiva)** A-și pierde rangul.

lăscaie² *sf* [At: H IX, 43 / P: *~ca-ie* / Pl: *~căi* / E: nct] (Reg) **1** Oală de lut cu două toarte.

lăscăbaie *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~ba-ie* / Pl: *~băi* / E: ***lăscăbăia***] **1** (Reg) Brazdă de pământ. **2** (Mun; dep; lpl) Picioare. **3** (Mun; dep; lpl) Sâni flasci. **4** (Mun; dep; lpl) Desene, litere etc. urâte.

lăscăbăia *v* vz ***răscăbăia***

lăscăbăiat, ~ă *a* vz ***răscăbăiat***

lăscăiață *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~că-ia~* / Pl: *~ițe* / E: ***lăscaie²*** + *-iață*] **1-4** (Reg; șhp) Lăscaie² (1-2) (mică) Si: (reg) *lăscăiță* (1-4), *lăscăioară* (1-4). **5** Varietate de struguri, mici și bătuți, de culoare albă-verzuie, cu gust aromat.

lăscăiță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 389 / P: *~că-i~* / Pl: *~țe* / E: ***lăscaie²*** + *-iță*] **1-4** (Reg; șhp) Lascăiață (1-4).

lăscăioară *sf* [At: DL / P: *~că-ioa~* / Pl: *~re* / E: ***lăscaie¹*** + *-ioară*] **1-4** (Pop; șhp) Lăscăioară (1-4).

lăscălău *sm* [At: ALR SN III, h 799/928 / Pl: *~ăi* / E: ***lăscaie¹*** + *-ălău*] **1-4** (Pop; șdp) Lăscaie¹ (1-2) (mare).

lăscoti *vi* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A delira.

lăscovoi *sn* [At: LEXIC REG. II, 28 / Pl: *~oaie* / E: nct] (Olt) Fâșie de piele, de pânză etc.

lăsculeasă *sfs* [At: JIPESCU, O. 54 / E: ***Lascu*** + *-uleasă*] (Pop) Varietate de struguri pentru vin.

lăsiu, ~ie *a* [At: SFC VI, 73 / Pl: *~ii* / E: ***lăsa*** + *-iu*] (Rar) Neglijent.

lăsnicioară *sf* vz ***lăsnicior***

lăsnicior *sm* [At: CONV. LIT. XXIII, 569 / V: *~oară*, ***lejnicioară, lesnicioară***, (pop) ***lesnicioasă, les~, losnicioară*** *sf*, ***los~, losnișor, loșnișor*** / Pl: *~i* / E: srb ***lasina*** + *-oară*] (Bot; pop) **1** (Reg; șîs *losnicioară de ceas rău*) Plantă din familia solanaceelor cu tulpina agățătoare ramificată de la bază, cu frunze ovale pețiolate, cu flori violete, cu fructe sub formă de bacă roșie la maturitate, din a cărei tulpină se face un ceai calmant și se extrage, în industria farmaceutică, o substanță cu proprietăți depurative și calmante (*Solanum dulcamara*) Si: (pop) *zârnă* (1). **2** (Bot; reg) Zârnă (2) (*Solanum nigrum*).

lăspădaie *sf* [At: DR. X, 295 / Pl: *~ăi* / E: ***lespede***] (Trs; mpl) **1** Strat subțire. **2** (Fig) Fulg mare de zăpadă.

lăstar¹ *sm* [At: (a. 1802) DOC. EC. 72 / V: (îrg) ***larstariu***, (reg) *~ă sf*, (îrg) *~e, ~iu* / Pl: *~i* (pop, *sn*) *~e*, (reg, *sn*) *~(i)uri* / E: ngr ***βλαστάρι***, bg ***ластар***] **1** Ramură tânără care se dezvoltă din rădăcina sau din tulpina unei plante lemnoase. **2** (Prc) Ramură tânără de viță de vie. **3** (Reg) Altoi. **4** (Reg) Mugur. **5** (Mpl) Teren acoperit cu arbori tineri și tufe, crescuți în urma tăierii unei păduri Si: *lăstăriș* (2). **6** (Reg; șîs ~ *sterp*) Lăstar¹ (1) care apare pe lângă tulpina principală și care nu rodește. **7** (Olt; pex) Rădăcină care apare pe butucul de vie aproape de suprafața pământului și care, de obicei, se extirpă. **8** (Fig) Descendent. **9** (Reg) Ramură a coarnelor de cerb. **10** (Reg; sst) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

lăstar² *sn* [At: LB / V: (îrg) *~iu* / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: ger ***Lastarm***] **1** (Trs) Pârghie de lemn întrebuințată la ridicat piatra morii. **2** Bară de lemn cu care se acționează presa la teasc. **3** (Reg) Opritoare din lemn la car. **4** Bară de lemn cu care se blochează o intrare prin fixare de-a curmezișul. **5** Prăjină. **6** (Reg) Prăjină cu care se împinge barca pentru a o desprinde de mal. **7** (Trs) Butuc. **8** Ciocan la mină, pentru sfărâmat piatră auriferă. **9** (Reg; lpl) Funii care leagă proțapul de cruce la car.

lăstară *sf* vz ***lăstar¹***

lăstare *sm* vz ***lăstar¹***

lăstariu¹ *sm* vz ***lăstar¹***

lăstariu² *sn* vz ***lăstar²***

lăstaviță *sf* [At: LIUBA–IANA, M. 19 / V: (reg) ***las~, ~tăv~, lis~*** / Pl: *~te*, (reg) *~tăvițe* / E: srb ***lastavica***] (Ban) **1** Bucată dintr-o țesătură. **2** (Îf *lastaviță*) Glugă. **3** Orificiu la butucul roții, în care se introduce spița.

lăstăraș *sm* [At: I. GOLESCU, C. / V: (pop) *~rică sf*, (îvr) ***~turaș*** / Pl: *~i*, (pop, *sn*) *~e* / E: ***lăstar¹*** + *-aș*] **1-8** (Șhp) Lăstar¹ (1-4) (mic) Si: *lăstărel* (1-8), *lăstăruț* (1-8).

lăstărel *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ei*, (pop, *sn*) *~e* / E: ***lăstar¹*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Lăstăraș (1-8).

lăstăret *sn* [At: JIPESCU, O. 51 / Pl: *~ei*, (pop, *sn*) *~e* / E: ***lăstar¹*** + *-et*] **1-2** Lăstăriș (1-2). **3** (Fig) Desiș. **4** (Fig) Urmaș. **5** (Fig; csc) Generație tânără.

lăstări [At: ODOBESCU, S. III, 559 / Pzi: *~resc* / E: ***lăstar¹***] **1** *vi* (D. plante sau părți ale lor) A da lăstari¹ (1) Si: (pop) *a înfrăți*, (îvp) *a odrăsli*. **2** *vi* (Fig) A încolți. **3** *vt* A suprima lăstarii¹ (1) de prisos. **4** *vt* (Ban) A împleti din nuiele. **5** *vt* (Mun) A îndepărta unul de altul.

lăstărică *sf* vz ***lăstăraș***

lăstărire *sf* [At: ENC. AGR. IV, 332 / Pl: *~i* / E: ***lăstari***] **1** (Pop) Apariție a lăstarilor Si: *lăstărit¹* (1). **2** Încolțire. **3** Suprimare a lăstarilor¹ (1) de prisos de la pomi, vița de vie etc. Si: *lăstărit¹* (3). **4** Împletire din nuiele Si: *lăstărit¹* (4). **5** Îndepărtare unul de altul Si: *lăstărit¹* (5).

lăstăriș *sn* [At: JIPESCU, ap. DDRF / V: (reg) ***~turiș¹*** / Pl: *~uri* / E: ***lăstar¹*** + *-iș*] **1** Mulțime de lăstari¹ (1) Si: *lăstăret* (1). **2** (Pex) Pădure tânără și deasă Si: *lăstar¹* (5), *lăstăret* (2). **3** (Fig) Desiș. **4** (Fig) Urmaș.

lăstărit¹ *sn* [At: DLR ms / Pl: *~uri* / E: ***lăstari***] **1** Lăstărire (1). **2** Încolțire. **3-5** Lăstărire (3-5).

lăstărit², ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lăstari***] (D. plante) Care a început să scoată lăstari.

lăstăruț *sm* [At: POP., ap. GCR II, 344 / Pl: *~e* / E: ***lăstar¹*** + *-uț*] **1-8** (Ban; șhp) Lăstăraș (1-8).

lăstăviță *sf* vz ***lăstaviță***

lăsti *vt* [At: PSALT. HUR., ap. DA / Pzi: *~tesc* / E: slv **льстити**] (Îvr) A înșela.

lăstire *sf* [At: PSALT. HUR. 117ᵛ/3 / Pl: *~ri* / E: ***lăsti*** cf slv **льштеник**] (Îvr) Înșelătorie.

lăstitor, ~oare *a* [At: PSALT. HUR. 36ʳ/24 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***lăsti*** + *-tor*] (Îvr) Înșelător.

lăstitură *sf* [At: PSALT. HUR. 29ᵛ/12 / Pl: *~ri* / E: ***lăsti*** + *-tură*] (Îvr) Înșelătorie.

lăstiv, ~ă *a* [At: PSALT. 268/6 / Pl: *~i*, *~e* / E: slv **льстивъ**] (Îvr) Înșelător.

lăstor *sm* vz ***lăstun***

lăstrică *sf* [At: HOGAȘ, DR. I, 249 / Pl: *~ici* / E: ***lastră*** + *-ică*] **1-2** (Rar; șhp) Lastră (frumoasă și puțină).

lăstrun *sm* vz ***lăstun***

lăstui *vt* [At: (a. 1820) IORGA, S. D. XXII, 179 / Pzi: *~esc* / E: mg ***halasztani***] (Reg; mgm) A permite amânarea plății Si: *a păsui*.

lăstuială *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ieli* / E: ***lăstui*** + *-eală*] (Olt) Amânare cu plata Si: *păsuire*.

lăstun *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 179 / V: (pop) ***lastan, lastari, lasturn, las~, ~tor***, (reg) ***~trun, ~e, ~turn***, (îvp) ***loston, lustron, lostug, los~, lus~, răs~, răstund, restun, restur*** / Pl: *~i* / E: slv **ластоуна**] **1** (Șîc **~-alb, ~-de-casă, ~-de-sat**) Pasăre migratoare din ordinul pashiformelor, asemănătoare cu rândunica, dar cu coada mai scurtă Si: (pop) *râpar* (*Delichon urbica*). **2** (Șîc **~-de-apă, ~-de-mal, ~-de-râpi**) Pasăre migratoare cu spatele cafeniu-cenușiu și abdomenul alb care trăiește, mai ales, în vecinătatea apelor (*Riparia riparia*) Si: (pop) *râpar*. **3** (Orn; șîc **~-mare, ~-negru, ~-de-biserică, ~-de-mare**) Drepnea (*Cypselus apus*). **4** (Îc) **~-de-ploaie** Pasăre nedefinită mai îndeaproape. **5** (Îc) **~-de-noapte** Pasăre nedefinită mai îndeaproape. **6** (Pop; îe) **A sta ~ pe capul cuiva** A plictisi pe cineva prin insistență. **7** (Pop) Persoană care trăiește din munca altcuiva. **8** (Reg) Animal care nu aduce nici un folos. **9** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). **10** (Zlg; îvr) Șobolan (*Rattus norvegicus*). **11** (Reg) Copil de țigan Si: *puradel*.

lăstunar *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 107 / Pl: *~i* / E: ***lăstun*** + *-ar*] (Orn; reg) Șoim (*Falco subbuteo*).

lăstunaș *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ***lăstun*** + *-aș*] **1-5** (Șhp) Lăstun (**1-3**) (mic) Si: (rar) *lăstunel* (**1-6**).

lăstune *sm* vz ***lăstun***

lăstunel *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ei* / E: ***lăstun*** + *-el*] **1-6** (Rar; șhp) Lăstunaș (**1-6**).

lăsturaș, ~ă *a* vz ***lăstăraș***

lăsturiș[1] *sn* vz ***lăstăriș***

lăsturiș[2]***, ~ă*** *a* [At: LEXIC REG. II, 46 / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf *lăstăriș*] (Reg; d. cai) Care merge într-o parte Vz *nărăvaș*.

lăsturn *sm* vz ***lăstun***

lăscăni *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *plescăni*] (Reg) A pălmui.

lășcăi *v* vz ***lușcăi***

lășchiță *sf* vz ***lășcuță***

lășcuță *sf* [At: GLOSAR REG. 44 / V: (reg) ***~chiță*** / Pl: *~țe* / E: ***lăscă*** + *-uță*] **1** (Reg; mpl) Tăiței tăiați în pătrățele. **2** (Reg) Găluscă de griș pentru supă. **3** (Trs) Supă. **4** (Bot; reg) Narcisă (*Narcissus*).

lăștioară *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Ușă.

lătană *sf* [At: BĂCESCU, P. 62 / V: ***~ncă*** / Pl: *~ne* / E: ***lat*** + *-ană*] (Iht; Mol) **1** Boarță (*Rhodeus sericeus*). **2** Beldiță (*Alburnoides bipunctatus*).

lătancă *sf* vz ***lătană***

lătăneț, ~eață *a* [At: JAHRESBER. VIII, 196 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***lat*** + *-ăneț*] Lătăreț (**1**).

lătără *sf* vz ***lucernă***

lătăreț, ~eață *a* [At: GT (a. 1839), 104 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***lat*** + *-ăreț*] **1** *a* (Pop) Care are o formă lată și turtită Si: *plat* (pop), *lătăneț*, (reg) *lătăuș* (**1**). **2** *av* (Îe) **A vorbi ~** A vorbi greoi. **3** *sf* (Iht; Trs) Obleț (*Alburnus alburnus*). **4** *sf* (Iht; Trs) Beldiță (*Alburnoides bipunctatus*). **5-6** *a, av* (Care este scris) cu litere mai late decât în mod obișnuit. **7** *sm* Peștele *Scamber pelamys*. **8** *sf* (Înv) Literă tipografică lată, utilizată la diferite specii de imprimate. **9** (Înv) Cinzeacă (**2**).

lătări *vt* [At: PAMFILE, I. C. 421 / Pzi: *~resc* / E: ***lat*** cf *lăți*] (Mol) A da o formă plană.

lătărușcă *a* [At: TEODORESCU, P. P. 239 / Pl: ? / E: css ***lătăreț***] (Reg) Lătăreață (**1**).

lătățime *sf* [At: TÎMPEANUL, G. 62/2 / Pl: *~mi* / E: ***lat*** + *-ățime*] (Îvr) Latitudine.

lătău *sm* [At: BĂCESCU, P. 36 / V: ***lațăn*** / Pl: *~ăi*, (rar) *lățâi* / E: ***lat*** + *-ău*] (Iht; Trs) **1** Beldiță (*Alburnoides bipunctatus*). **2** Caracudă (*Carassius carassius*).

lătăuș, ~ă *a* [At: CANDREA, F. 240 / V: ***lat~, lăuș*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***lat*** + *-ăuș*] **1** *a* (Reg) Lătăreț (**1**). **2** *sm* (Ent; reg) Nimfă de țânțar (*Culex pipiens*). **3** *sm* (Ent; Mol) Larvă a unor fluturi de noapte, sub formă de vierme mare și păros Si: *câinele-babei*. **4** *sm* (Iht; Trs) Beldiță (*Alburnoides bipunctatus*). **5** *sm* (Mol) Mic crustaceu care trăiește în apele dulci, cu capul turtit lateral și încovoiat (*Gammarux pulex*). **6** *s* (Reg) Cupă de lemn.

lătâu, ~âie *a* [At: DOSOFTEI, V. S. martie, 45ʳ/22 / Pl: *~âi*, *~âie* / E: ***lat*** + *-iu*] (Îrg; șdp) (Foarte) lat (**1**).

lătângă *af* [At: DDRF / E: ctm ***lat*** + ***nătâng***] (Îvp; îla) **Cale lungă și ~** Cale fără sfârșit.

lăteană *sf* [At: BĂCESCU, P. 36 / Pl: *~ene* / E: ***lat*** + *-eană*] (Iht; Mol) Boarță (*Rhodeus sericeus*).

lătede *sm* vz ***lătete***

lăteji *sm* vz ***lătete***

lătenie *sf* vz ***latinie***

lătete *sm* [At: FACTOR, M. 22/11 / V: ***lant~, lanteți, lat~, lateți, lăntede, lănteți, ~ede*** (Pl: *lătezi*), ***~eji, ~ez, ~ezi, ~ezuri*** *sn*, ***letez, litez*** / Pl: *~eți*, (rar, *sn*) *~ețuri* / E: ger ***Latte***] **1** (Reg) Șipcă de brad folosită în lucrări de dulgherie. **2** (Ban) Chingă a căpriorilor. **3** (Reg; îf *lătez*) Nuia. **4** (Reg; îf *lătezi*) Fiecare dintre prăjinile care, legate la un capăt, se lasă de o parte și de alta a acoperișului de paie, ca să-l sprijine împotriva vântului. **5** (Mol; îf *lătezi*) Cusătură pe cămașa populară, nedefinită mai îndeaproape.

lăteț, ~eață [At: (a. 1700) IORGA, S. D. IV, 69 / V: (reg) *~ă sf* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***lat*** + *-eț*] **1-16** (Șhp) *a* Lăticel (**1-16**). **17** *sf* (Iht; reg) Belhiță (*Rhodeus amarus*). **18** *sf* (Bot; reg) Pipirig (*Scirpus sylvaticus*). **19** *sf* (Reg) Ulcică cu coadă, făcută din lemn și folosită pentru a da formă cilindrică untului scos de la bătut. **20** *sf* (Pex) Bucată de unt a cărei formă este dată de acest vas. **21** *smf* (Iht; reg) Beldiță (*Alburnoides bipunctatus*).

lătețǎ *sf* vz ***lăteț***

lătez *sm* vz ***lătete***

lătezi *sm* vz ***lătete***

lătezuri *sn* vz ***lătete***

lăticel, ~ea *a* [At: CIHAC. I, 139 / V: (css) *~ică* / Pl: *~ei*, *~e* / E: ***lat*** + *-icel*] **1-16** (Șhp) (Cam) lat (**1, 4-5, 9, 13, 16, 25, 29**) Si: *lăteț* (**1-16**), *lătișor* (**1-16**), (Mol) *lătui* (**1-16**), (îvr) *lătuleț* (**1-16**), *lătuț* (**1-16**).

lăticică *a* vz ***lăticel***

lăticioară *sf* [At: ANTIPA, P. 782 / Pl: *~re* / E: ***lat*** + *-icioară*] (Iht; Mun) Beldiță (*Alburnoides bipunctatus*).

lătin *a* vz ***latin***

lătinesc *a* vz ***latinesc***

lătinește *av* vz ***latinește***

lătinie *sf* vz ***latinie***

lătiș *sn, a* vz ***latiș***

lătișor, ~oară *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 17ᵛ/13 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***lat*** + *-ișor*] **1-16** (Șhp) Lăticel (**1-16**).

lătițar *sn* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 65 / V: (reg) ***~iu, lătitariu, let~, litâțar*** / Pl: ? / E: ***lătiță*** + *-ar*] **1** (Reg) Colan de mărgele mărunte, pe care îl poartă la gât fetele și nevestele tinere Si: *lățiță*[1] (**2**). **2** (Ban; îf *lătițariu*) Altiță.

lătițariu *sn* vz ***lătițar***

lățiță[1] *sf* [At: PAMFILE, I. C. 313 / V: (reg) **lat~, laciță** / Pl: *~țe* / E: srb **lática**] 1 (Ban) Altiță. 2 (Reg; îf *lațiță*) Lățițar (1). 3 (Reg; îf *laciță*) Panglică neagră care se pune la gât. 4 (Olt; îf *lațiță*) Beteală.

lățiță[2] *sf* [At: BĂCESCU, P. 36 / V: (reg) **lat~** / Pl: *~țe* / E: **lat** + *-iță*] (Iht) 1 (Șîc **~-de-vale**) Beldiță (*Alburnoides bipunctatus*). 2 (Îc) **~-de-Olt** Obleț (*Alburnus alburnus*). 3 Boarță (*Rhodeus sericeus*). 4 Caracudă (*Carassius carassius*).

lătoc[1], **~oacă** *a* [At: ALR I, 959/90 / Pl: *~oci, ~oace* / E: **lat** + *-oc*] (Reg) Lat (1).

lătoc[2] *sn* vz **lăptoc**

lătocaș, *sn* [At: MARIAN, SA. 329 / Pl: ? / E: **lătoc** + *-aș*] 1-2 (Pop; șhp) Lătoc (mic). 3 (Pop; pex) Jgheab pentru scurs zerul.

lătorghie *sf* vz **liturghie**

lătra [At: MARDARIE, L. 165/11 / Pzi: 3 *latră*, (reg) *~rează* / E: ml **latrare**] **1-2** *vti* (D. câini, vulpi, lupi etc.) A scoate sunete scurte, sacadate, caracteristice speciei, în semn de amenințare Si: *a hămăi*, (pop) *a bate*. **3** *vi* (Pop; îe) **A ~ în lună** A fi un om incapabil. **4** *vi* (Pop; îe) **A ~ (ca câinii) la lună** (sau **la stele** ori, rar, **în vânt**) A vorbi fără rost. **5** *vi* (Îae) A vorbi de rău. **6-7** *vti* A bârfi (pe cineva). **8** *vt* A ataca pe cineva străin. **9** *vt* A vorbi mult fără rost Si: *a flecări*. **10** *vt* A vorbi de rău pe cineva Si: *a calomnia, a minți*. **11** *vt* (Rar) A țipa de durere sau de disperare Si: *a urla*. **12** *vt* (Rar) A pufni. **13-14** *vti* A bate la cap (pe cineva) Si: *a cicăli*. **15** *vi* (Îvr) A sta la pândă.

lătraci *smi* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / E: **lătra** + *-aci*] (Reg) Câine.

lătrare *sf* [At: MARDARIE, L. 164/17 / Pl: *~rări* / E: **lătra**] **1** (D. câini, vulpi, lupi) Producere a unor sunete scurte, sacadate, caracteristice speciei Si: *hămăire, lătrat*[1] (1), *lătrătură* (1), (pop) *batere*. **2** Zgomot asemănător lătratului. Si: *lătrat*[1] (2), *lătrătură* (2). **3** (Dep) Vorbărie multă fără rost Si: *lătrat*[1] (3), *lătrătură* (3). **4** Țipăt de durere sau de disperare Si: *lătrat*[1] (4), *lătrătură* (4). **5** Atacare a unui străin Si: *lătrat*[1] (5), *lătrătură* (5). **6** Bârfire. **7** Cicălire. **8** (Îvr) Pândire.

lătrat[1] *sn* [At: CANTEMIR, I. I. I, 256 / V: (reg) *~ret* / Pl: *~uri* / E: **lătra**] **1-5** Lătrare (**1-5**). **6** Bârfire. **7** Cicălire. **8** (Îvr) Pândire.

lătrat[2], **~ă** *a* [At: RETEGANUL, P. I, 11/27 / Pl: *~ați, ~e* / E: **lătra**] **1** Atacat de câini care latră (1). **2** (Dep; d. vorbire) Asemănător sunetelor scoase de câini Si: *sacadat*. **3** (Fam; fig) Criticat. **4** (Pfm) Bârfit.

lătrănism *sn* [At: HELIADE, O. I, 254 / Pl: *~e* / E: **lătra**] (Nob) Literatură slabă, caracterizată prin stridență, atitudine polemică excesivă etc.

lătrător, ~oare [At: MARDARIE, L. 165/10 / V: (înv) *~iu* / Pl: *~i, ~oare* / E: **lătra** + *-ător*] **1-2** *a* (D. câini) Care latră (**1-2**). **3** *sm* Tun. **4** *sm* (Dep; d. oameni) Persoană care vorbește mult și fără rost Si: *cicălitor, plictisitor*. **5** *a* (D. felul de a vorbi al oamenilor) Asemănător cu un lătrat Si: *sacadat, strident*. **6** *sm* Câine. **7** *sm* (Reg) Persoană care strigă darurile la nuntă. **8** *sf* (Fig) Gură.

lătrătoriu, ~oare *a, smf* vz **lătrător**

lătrătură *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 49 / Pl: *~ri* / E: **lătra** + *-ătură*] **1-5** Lătrare (**1-5**). **6** Bârfire. **7** Cicălire. **8** (Îvr) Pândire. **9** (Înv; pcf) Faptă ascunsă Si: *viclenie*.

lătrăței *smp* [At: ALR. SN IV, h 1196/784 / E: **lătra**] (Reg) Papuci.

lătrău *sm* [At: CONTEMP. 1948, NR. 108, 2/4 / Pl: *~ăi* / E: **lătra** + *-ău*] **1** (Dep) Persoană care vorbește mult, lingușind și spunând lucruri neverosimile. **2** (Reg) Persoană volubilă, ironică. **3** (Reg; mpl) Pantofi.

lătret *sn* vz **lătrat**[1]

lătroaie *sf* vz **lătunoaie**

lătrughie *sf* vz **liturghie**

lătui, ~e *a* [At: MARIAN, INS. 397 / Pl: *~, ~e* / E: **lat** + *-ui*] (Mol) **1-16** (Șhp) Läticel (**1-16**). **17** Turtit.

lătuleț, ~eață *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~e* / E: **lat** + *-uleț*] **1-16** (Îvr; șhp) Lăticel (**1-16**).

lătunași *smp* [At: VUIA, PĂST. 100 / E: **latună** + *-aș*] Fiecare dintre lemnele care alcătuiesc pereții unui adăpost pentru vite Si: *lăturalnici* (**10**).

lătuniți *smp* [At: IZV. XIII, 258 / E: **latună** + *-iță*] Fiecare dintre elementele decorative care despart rândurile cusute pe altiță.

lătunoaie *sfi* [At: LM / P: *~noa-ie* / V: (reg) **~troaie**, (reg) **lătunoi** *sn*; (reg) **~uro~**, (reg) **lăturoi** *sn*; (reg) **lut~** / E: **latură** + *-oaie*] **1-2** (Reg) (Gaură sau) răritură care se face în pânză în timpul țesutului manual prin ruperea unor fire din urzeală. **3** (Îvp; fig) Lacună. **4** (Reg) Scândură de calitate inferioară, plană pe o parte și convexă pe cealaltă, tăiată de la marginea unui buștean Si: *lăturaș* (**22**). **5** (Reg) Margine. **6** (Reg) Om leneș și greoi. **7** (Reg) Scândură groasă sau lată care se folosește ca un fel de laviță la stână. **8-9** (Reg) Obiect lat. **10** Ființă grasă. **11-12** (Reg) Obiect sau ființă care ocupă o poziție laterală. **13** (Reg) Margine la o luntre. **14** (Reg) Sarcină de lemne, fân, brânză etc. care se încarcă pe o latură a samarului. **15** (Reg) Aripă la lesă. **16** (Înv) Proptea la casă. **17-18** (Reg) Inflamație a amigdalelor sau a ganglionilor limfatici din regiunea cervicală. **19** (Reg) Mormoloc. **20** (Reg) Specie de insectă care trăiește în fundul apelor (*Gumarus Pulex*) **21** (Reg) Pilă lată de fierărie, folosită la diferite lucrări de ajustaj. **22** (Reg; îf *lătunoi*) Fâșie îngustă și lungă de pământ. **23** (Înv) Parte a acoperișului nedefinită mai îndeaproape. **24** (Înv) Măsură de greutate pentru pește. **25** (Reg) Plasă de prins peștele.

lătunoi *sn* vz **lătunoaie**

lătunoios, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 267 / P: *no-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: **lătunoi** + *-os*] **1** (D. pânză) Care are lătunoaie (1). **2** (D. fire) Care a făcut lătunoaie (1).

lătura *vtr* [At: TEODORESCU, P. P. 603 / Pzi: *~rez* / E: **latură**] (Pop) **1-2** A (se) apropia de... **3-4** A (se) așeza alături de...

lătural, ~ă *a* [At: FM (1847) 59[2] / V: (reg) **lat~** / Pl: *~i, ~e* / E: fr **latéral** cf *latură*] (Iuz) Lateral.

lăturalnic, ~ă [At: SĂULESCU, HR. I, 219/20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: **latură** + *-alnic*] **1** *a* Care se află la o margine sau la o extremitate Si: *lateral, lăturaș* (**1**), (Ban) *lăturinț* (**1**), (îvr) *lăturiș*. **2** *a* Care este departe de centru Si: *lăturaș* (**2**), *marginaș, periferic*. **3** *a* (D. drumuri, străzi etc.) Izolat. **4** *a* (Fig) Care nu se află în centrul preocupărilor Si: *minor, neînsemnat*. **5** *a* (Fig) Care nu are legătură cu ceva. **6** *a* (Fig) Tăinuit. **7** *a* (Fig) Incorect. **8** *a* (Fig) Necinstit. **9** *a* (Îvr; d. rude, grade de rudenie) Colateral. **10** *smp* Lătunași.

lăturalniță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 422 / Pl: *~țe* / E: **latură** + *-alniță*] (Pop) Scândură fixată de-a lungul acoperișului casei.

lăturar[1], **~ă** [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: **latură** + *-ar*] **1** *a* (Îvr) Lateral. **2** *sn* (Îvr) Porțiune. **3-4** *sm* (Reg) (Scândură sau) par pus(ă) deasupra loitrelor carului, paralel cu ele, pentru a-l putea încărca mai mult Si: *latură* (**79-80**), *lăturinț* (**6-7**).

lăturar[2] *sn* [At: BUDAI-DELEANU / V: (reg) **~iu** / Pl: *~e* / E: **latură** + *-ar*] **1** (Reg) Vas de lemn de diferite dimensiuni, rotund sau oval, în care se pune mâncarea pentru porci Si: *bărdău, ciubăr, putină, știub, troacă, vălău*. **2** (Înv) Încăpere amenajată pentru îmbăiere.

lăturariu *sn* vz **lăturar**[2].

lăturaș, ~ă [At: (a. 1750) URICARIUL I, 54/4 / Pl: *~i, ~e* / E: **latură** + *-aș*] **1-2** *a* Lăturalnic (**1-2**). **3** *a* (D. drumuri, străzi etc.) Izolat. **4** *a* Care se găsește alături de ceva Si: *alăturat, învecinat*, (reg) *megieș*. **5** *a* (Buc; îs) *Zilele cele ~e* Interval de timp dintre 12 și 24 martie care urmează perioadei numite „Zilele Babelor". **6-7** *sm, a* (Reg; șîs *dinte ~*) (Fiecare dintre dinții incisivi ai calului) care sunt așezați în dreapta și în stânga mijlocașilor. **8-9** *sm, a* (Cal) înhămat în afara hulubelor, lângă ceilalți doi cai Si: *alăturaș*, (reg) *prăștiaș*, (reg) *prăștier*, (îrg) *lăturean* (**5-6**). **10-11** *sm, a* (Înv; șîs *om ~*) (Țăran) care este venit din alte locuri și stabilit la marginea unui sat, având îndatoriri și drepturi diferite de cele ale locuitorilor de baștină. **12** *sm* (Înv) Locuitor dintr-o așezare alăturată Si: *alăturaș, lătnocan, megieș, vecin*. **13** *sn* (Înv) Persoană străină de o localitate. **14** *sm* (Mol; înv) Persoană care lucrează în ocnele de sare, însărcinată mai ales să care poveri. **15-16** *sm, a* (Îvr; d. rude sau grade de rudenie) Colateral. **17** *sm* Obiect sau parte a unui obiect care se află, se pune etc. pe o latură. **18** *sm* (Mol) Drug pus de-a curmezișul lăturarilor[1] (4) la carele care se încarcă cu grâne sau cu fân. **19** *sf* (Mol) Fiecare dintre cele două brațe ale alergătoarei la războiul de țesut Si: *fofează*. **20** *sm* Lemn pus pe marginea uluciului pentru a nu permite buștenilor să sară în lături.

21 *sn* (Reg) Fiecare dintre cei doi drugi laterali ai unei scări Si: *carâmb*. 22 *sn* (Reg) Lătunoaie (4). 23 *sn* (Mol; Buc) Nimfă a unei specii de țânțari.

lătură *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I. 262 / V: (rar) ***~re*** / Pl: *~ri*, (rar) *~re* / E: ml ****lavatura***] 1 (Mpl) Apă care a rămas de la spălatul vaselor, rufelor sau în care s-a spălat cineva Si: *spălături, zoaie*. 2 (Mpl; pex) Hrană pentru porci din apă rămasă de la spălatul vaselor și din resturi de la mâncare. 3 (Mpl; pex) Resturi nefolositoare Si: *gunoi, murdărie*, (reg) *hâlbe*. 4 (Fig) Mâncare gătită, cu un aspect urât și fără gust. 5 (Reg) Vin slab, de proastă calitate Si: *poșircă*. 6 (Trs) Rest care rămâne în cazane după fierberea fructelor pentru țuică.

lăture *sf* vz ***lătură***

lăturea[1] *av* vz ***alături***.

lăturea[2] *sf* [At: I. GOLESCU, C. 283 / Pl: *~ele* / E: ***lătură*** + *-ea*] **1-24** (Pop; șhp) Latură (**1-2, 44-47, 60-61, 69-72**) (mică) Si: *lăturică* (**1-24**), *lăturiță* (**1-24**). **25** (Înv) Scândură folosită ca proptea.

lăturean [At: KLEIN, D. / Pl: *~eni* / E: ***lătură*** + *-ean*] 1 *sm* (Îrg) Persoană care locuiește într-un sat învecinat Si: *străin*. 2 *sm* (Îrg; după verbele „a merge", „a veni", „a fi") Oaspete la horă venit dintr-un sat învecinat. 3 *sm* (Îrg; îoc *miezean*) Persoană care locuiește la periferia sau în afara unui sat. 4 *sm* (Îrg) Locuitor de la țară. 5-6 *sm, a* (Îrg; rar; îs) *(Cal) ~* Lăturaș (**8-9**).

lăturenie *sf* [At: PAMFILE, ap. DLR ms / Pl: *~i* / E: ns cf *lătură*] **1** (Reg) Obicei de a veni ca lăturean (1) într-un sat.

lătureț[1] *sn* [At: ALR II, h 122/316 / Pl: *~e* / E: ***lături*** + *-eț*] (Reg) Vas de lemn în formă de jgheab sau ciubăr în care se pun lăturile (2).

lătureț[2]***, ~eață*** *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***lătură*** + *-eț*] (Îvr) Lateral (1).

lăturghie *sf* vz ***liturghie***

lături *vt* [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: *~resc* / E: ***lături***] **1-2** A spăla (prost) rufele.

lăturică *sf* [At: GR. S. VII, 29 / Pl: *~ici* / E: ***lature*** + *-ică*] **1-24** (Șhp) Lăturea (**1-24**).

lăturinț, ~ă [At: MARIAN, INS. 131 / Pl: *~i, ~e* / E: ***lătură*** + *-inț*] (Ban) 1 *a* Lăturalnic (1). **2-3** *smf, a* (Persoană) venită din alt loc. **4-5** *smf, a* (Persoană) care locuiește la marginea unui sat. **6-7** *sf* Lăturar[1] (3-4).

lăturiș, ~ă [At: ASACHI, I. 274/22 / Pl: *~i, ~e* și *~uri* / E: ***lătură*** + *-iș*] 1 *av* (D. corp) Răsucit într-o parte, cu un umăr sau cu un șold în față Si: *strâmb*, (îvp) *pieziș*. 2 *av* Culcat pe o parte. 3 *av* La șold. 4 *sn* Vecinătate. 5 *a* (Îvr) Lăturalnic (1). 6 *av* Într-o sau dintr-o parte Si: *lateral*, (îvp) *pieziș*. 7 *av* (Îlpp) **~ cu** Alături de...

lăturiță *sf* [At: GR. S. VII, 41 / Pl: *~țe* / E: ***lature*** + *-iță*] **1-24** (Șhp) Lăturea (**1-24**).

lătușcă *sf* [At: BĂCESCU, P. 36, 117 / Pl: ? / E: ***lat*** + *-ușcă*] (Iht; Trs) 1 Beldiță (*Alburnoides bipunctatus*). 2 Plătică (*Brama brama*).

lătuț, ~ă [At: CIHAC I, 139 / Pl: *~i, ~e* / E: ***lat*** + *-uț*] **1-16** (Șhp) *a* Lăticel (**1-16**). **17** *sn* (Reg) Șorț. **18** *sm* (Iht; reg) Beltiță (*Alburnoides bipunctatus*).

lăț *a, sn* vz ***lat***

lățai *vr* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: ? / E: ***laț***] (Olt) A trăi în bogăție și în trândăvie.

lățărie *sf* [At: GL. OLT. / Pl: *~ii* / E: ***laț*** + *-ărie*] (Reg) Totalitate a lațurilor de la acoperișul unei case.

lățcaie *sf* vz ***lăscaie***

lățel *sm* [At: MAT. DIALECT. I, 77 / Pl: *~ei* / E: ***lat*** + *-el*] (Reg; mpl) Păduche lat (*Pediculus pubis*).

lăți [At: URECHE, L. 118 / Pzi: *~țesc* / E: ***lat***] **1-2** *vrt* (A deveni sau) a face să devină mai lat (1). **3-4** *vtr* A (se) extinde în lățime ocupând o suprafață mai mare Si: *a (se) întinde*. **5-6** *vtr* A (-și) mări suprafața. **7** *vt* A face să pară mai lat (1). **8-9** *vtr* A (se) răspândi pe o suprafață mai mare. **10-11** *vtr* (Udp „pe", „peste", „asupra") A (se) întinde acoperind. **12-13** *vtr* (Pfm; d. țări, puteri armate etc.) A(-și) extinde domeniul de ocupație. **14-15** *vtr* (Înv; d. țări, puteri, armate etc.) A(-și) extinde dominația ca sferă de influență. **16-17** *vtr* (Înv) A (-și) supune o țară, un teritoriu învecinat. **18-19** *vtr* A(-și) extinde proprietatea asupra unui teren. **20** *vr* (Pop; îe) **A se ~ la...** A ajunge la... **21** *vr* (Înv) A-și extinde autoritatea. **22** *vr* (Înv) A-și extinde aplicabilitatea. **23-24** *vtr* (Înv) A (-și) extinde puterea de acțiune. **25-26** *vrt* (A deveni sau) a face să devină mai încăpător decât de obicei. **27-28** *vtrr* A (se) îndepărta unul de altul Si: *a (se) distanța*. **29** *vt* A răsfira. **30-31** *vrt* (A căpăta sau) a face să capete o formă plată prin lovire sau presare Si: *a (se) turti*. **32** *vrp* (Îvr) A se dărâma. **33** *vt* A strivi pe cineva. **34** *vt* A omorî. **35** *vr* (Îs) *A se ~ la pământ* A se întinde pe jos cu corpul lipit de pământ. **36** *vr* (D. plăgi, infecții etc.) A se întinde la țesuturile din jur. **37-38** *vtr* (Pfm; d. știri, informații etc.) A (se) face cunoscut la tot mai mulți oameni Si: *a (se) difuza, a (se) răspândi*. **39** *vt* (Pfm; c. i. principii, idei, credințe etc.) A difuza, câștigând adepți sau prozeliți Si: *a propaga*. **40** *vr* A fi acceptat. **41** *vr* (Pfm) A deveni cunoscut și folosit de cineva. **42** *vr* (Pfm; d. boli epidemice, infecții etc.) A se transmite de la un individ la altul. **43-44** *vtr* (Pfm; d. lumină, căldură, miros etc.) A (se) împrăștia în toate direcțiile Si: *a (se) degaja, a (se) răspândi, a (se) revărsa*. **45** *vr* (Pfm) A se intensifica. **46** *vt* A spori în forță. **47** *vr* (Îvp; csn; d. ființe) A se înmulți. **48** *vt* A înmulți. **49-50** *vtr* A (-și) mări proporțiile. **51** *vr* (Înv) A se prelungi în timp Si: *a dăinui, a dura*. **52** *vt* (Pop; îe) **A ~ vorba** A vorbi mai mult decât trebuie. **53** *vr* (Fig) A avea o atitudine trufașă Si: *a se fuduli, a se îngâmfa*.

lățime *sf* [At: BIBLIA (1688) 24/24 / Pl: *~mi* / E: ***lat*** + *-ime*] 1 Dimensiune mai mică a unei suprafețe care reprezintă secțiunea cu extensiune maximă a unui corp, spațiu etc. 2 Dimensiune orizontală a unei secțiuni transversale. 3 Întindere care corespunde acestei dimensiuni Si: *lat*. 4 Cea mai mică dintre cele două dimensiuni liniare ale unei suprafețe plane dreptunghiulare. 5 (Precedat de *pp* „în") Întindere în direcția lățimii (1). 6 Distanță dintre fețele unui corp, ale unui strat etc. Si: *grosime*. 7 (Îvr; îlav) **În cea mai mare ~** Mult. 8 (Îal) În întregime. 9 (Îal) În mare parte. 10 (Înv; șîs) *~ geografică* Latitudine. 11 Dimensiune mijlocie a unui corp paralelipipedic. 12 Însușire de a fi lat. 13 (Înv; asr) Însușire de a fi întins, vast. 14 Suprafață mare ocupată de ceva. 15 (Fig) Extensiune. 16 (Îvr; fig) Bunăstare. 17 (Îvr; fig) Belșug. 18 Lățire (1). 19 (Îvr; fig) Intensificare. 20 (Înv; fig) Calitate de a fi amplu, cuprinzător. 21 (Înv; fig) Importanță.

lățire *sf* [At: M. COSTIN, O. 113 / Pl: *~ri* / E: ***lăți***] 1 Extindere în lățime (1) Si: *lațime* (18). 2 Mărire a suprafeței. 3 Aplatizare. 4 Extindere a teritoriului ocupat. 5 Extindere a sferei de influență. 6 Intensificare. 7 (Îvr; fig) Dilatare. 8 (Îvr) Mărire a volumului. 9 Răspândire. 10 Propagare. 11 Răsfirare. 12 Depărtare unul de altul Si: *distanțare*. 13 Amplificare a unei acțiuni, tendințe etc. 14 Transmitere contagioasă a unei boli. 15 Sporire a forței. 16 Creștere numerică Si: *înmulțire, sporire*. 17 (Îvr) Considerație.

lățiș [At: DDRF / V: (reg) *~tiș* / Pl: *~uri* / E: ***lat*** + *-iș*] 1 *a* Lat. 2 *sn* Parte lată a unui obiect Si: *lat*. 3 *sn* (Reg) Tăiș al securii. 4 *sn* (Pop; îlav) **În ~ și-n curmeziș** În lung și în lat. 5 *av* (Îal) În toate direcțiile. 6 *av* (Îal) Pretutindeni.

lățișoară *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~re* / E: ***laț*** + *-ișoară*] **1-10** (Îvr; șhp) Lățișor (**1-10**).

lățit, ~ă *a* [At: AMFILOHIE, G.F. 299r/9 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lăți***] 1 Care a devenit mai lat. 2 Aplatizat. 3 (Pop; îe) **A sta ~** A sta întins orizontal pe pământ. 4 Răspândit pe o suprafață mare Si: *întins*. 5 Așezat pe toată întinderea. 6 (D. teritorii, proprietăți etc.) Devenit mai mare, mai extins. 7 Împrăștiat. 8 Răspândit. 9 (Înv) Cunoscut. 10 (Înv) Frecvent. 11 (Înv) Obișnuit. 12 Intensificat. 13 Numeros.

lățitariu *sn* vz ***lățitar***

lățitor, ~oare [At: BREZOIANU, A. 73/10 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lăți*** + *-tor*] 1 *a* (Înv) Care se întinde mult în părțile laterale. 2 *sm* (Îvr) Propagator.

lățitură *sf* [At: CIHAC, I, 139 / Pl: *~ri* / E: ***lat*** + *-itură*] 1 Dilatare. 2 (Fig) Propagare. 3 (Fig) Expansiune.

lățoi *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oaie* / E: ***lat*** + *-oi*] **1-10** (Reg; șdp) Lat[1] (**1-5**) (mare) Si: (reg) *lățoaie* (**1-10**).

lățoaie *sfp* [At: UDRESCU, GL. / E: ***lat*** + *-oaie*] **1-10** (Reg; șdp) Lățoi (**1-10**).

lățișor^1 *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oare* / E: ***lat***^{1} + *-ișor*] **1-10** (Pop; șhp) Lat^1 **(1-5)** (mic) Si: (îvr) *lățișoară* **(1-10)**, *lățuș* **(1-10)**.

lățișor^2 *sm* [At: DESCR. AȘEZ., 53/27 / V: (reg) ***let*** *~* / Pl: *~i* sm, *~oare sn* / E: ***lat***^{2} + *-ișor*] **1-4** (Șhp) Laț^2 **(1-2)** (mic).

lățor, ~oară *a* [At: ODOBESCU, S. II, 281 / Pl: *~i, ~oare* / E: ns cf *lațe*] (Nob) Lățos.

lățos, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lațe*** + *-os*] **1** (D. animale) Cu păr des și lung. **2** (D. blana animalelor sau d. obiecte confecționate din ea) Care are lațe mari. **3** (D. părul sau barba oamenilor) Cu șuvițe lungi, care atârnă în dezordine: *neîngrijit*. **4** (Reg; d. haine) Zdrențăros.

lățui^1 *vt* [At: LM / Pzi: *~esc* / E: ***laț***^{1} + *-ui*] **1** A prinde într-un laț^1 **(1)**. **2** (Reg; d. mașini de cusut) A face ața ghemotoc.

lățui^2 *vt* [At: KLEIN, D. / V: (reg) ***leț~*** / Pzi: *~esc* / E: ***laț***^{2} + *-ui*] **1** (C.i. construcții sau părți ale acestora) A bate lați^1 Si: *a lănțui* **(5)**. **2** A acoperi cu lațuri^2 Si: *a lănțui* **(6)**.

lățuială^1 *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***lățui***^{1} + *-eală*] **1** Încâlceală a firului de ață din mașina de cusut Si: *lățuire*^{1} **(1)**, *lățuit*^{1} **(1)**. **2** Prindere în laț^1 **(1)** Si: *lățuire*^{1} **(2)**, *lățuit*^{1} **(2)**.

lățuială^2 *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***lățui***^{2} + *-eală*] **1** Fixare a unor lați^1 Si: *lățuire*^{2} **(1)**, *lănțuială*, *lănțuire* **(4)**. **2** Acoperire cu lațuri^2 Si: *lățuire*^{2} **(2)**.

lățuire^1 *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***leț~*** / Pl: *~ri* / E: ***lățui***^{1}] Lățuială^1 **(1-2)**.

lățuire^2 *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***lățui***^{2}] **1-2** Lățuială^2 **(1-2)**.

lățuit^1 *sn* [At: H IV, 139 / V: (reg) ***leț*** *~* / Pl: *~uri* / E: ***lățui***^{1}] Lățuială^1 **(1-2)**.

lățuit^2, ***~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lățui***^{1}] **1** (Olt, d. cusăturile de mașină) Care are ață încurcată pe dedesubt. **2** (D. obiecte de îmbrăcăminte) Brodat cu înflorituri.

lățuit^3, ***~ă*** *a* [At: UDRESCU. GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lățui***^{2}] (Olt) Care este prevăzut cu lați.

lățuitor *s* [At: H IX, 27 / Pl: ? / E: ***lățui***^{2} + *-tor*] (Mun) Unealtă de dulgherie cu care se perforează lații.

lățură *sf* [At: ALR I, 1311/900 / Pl: *~ri* / E: ***laț*** + *-ură*] (Reg) Laț.

lățuros, ~oasă *a* [At: FOLC. OLT. MUNT. III, 608 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lațe*** + *-uros*] Lățos **(1)**.

lățuș *sn* [At: ALR I, 1311/259 / V: (reg) ***lațuș*** / Pl: *~e*, (reg) *~uri* / E: ***lat***^{1} + *-uș*] **1-10** (Șhp) Lățuș **(1-10)**.

lăua *v* vz ***la***

lăuda [At: PSALT. HUR. 64^2/1 / P: *lă-u~* / Pzi: *laud* / E: lat ***laudare***] **1** *vt* A exprima prin cuvinte prețuirea pentru ceva sau cineva. Si: *a elogia*. **2** *vt* (Pfm; irn) **Laudă-mă gură că ți-oi da o bucătură (sau friptură)** Se spune pentru a atrage atenția asupra lăudăroșeniei cuiva. **3** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ marfa** A vorbi cu ostentație despre lucrurile pe care le posedă sau despre meritele personale. **4** *vt* (Pop; îe) **A ~ de rău** A bârfi. **5** *vt* A exagera meritele, calitățile cuiva cu scopul de a induce în eroare. **6** *vt* (Îvr) A denunța. **7** *vt* (Pex) A stima. **8** *vt* (Bis) A glorifica. **9** *vt* (Bis) A binecuvânta. **10** *vrp* (Reg; îe) **Laude-se Iisus Hristos** Formulă de salut folosită la întâlnirea unei persoane. **11** *vt* (Înv; îe) **Cum lauzi pe Dumnezeu?** Cum o mai duci? **12** *vr* A spune despre sine însuși lucruri de laudă Si: *a se făli, a se mândri*. **13** *vr* (Fam; îe) **Cum te mai lauzi?** Ce mai faci? **14** *vr* (Fam; îe) **Nu că mă laud** (sau **ne lăudăm, nu ca să mă laud** sau **să ne lăudăm)** Se spune pentru a sublinia adevărul, exactitatea, obiectivitatea celor relatate. **15** *vr* A se grozăvi. **16** *vr* (Îvp) A amenința.

lăudabil, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***lau~*** / P: *lă-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***laudabilis***] Care este vrednic de laudă.

lăudare *sf* [At: CORESI, EV. 225 / P: *lă-u~* / Pl: *~dări* / E: ***lăuda***] **1** Discurs prin care este preamărit cineva. **2** (Înv) Laudă deosebită adusă cuiva. **3** (Înv) Apreciere deosebit de favorabilă. **4** (Înv) Prețuire. **5** Glorificare. **6** (Îvr) Lăudăroșenie.

lăudat, ~ă *a* [At: URECHE, L. 110 / P: *lă-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lăuda***] **1** Care este prețuit, apreciat prin cuvinte elogioase. **2** (Îvp; mai ales ca formulă de reverență) Slăvit.

lăudatnic, ~ă *a* [At: CANTACUZINO N. P. 8^r / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***lăuda*** + *-atnic*] (Îvr) Laudativ.

lăudăcios, ~oasă *a* [At: I GOLESCU, C. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lăuda*** + *-ăcios*] (Îvr) **1-2** Lăudăros **(1-2)**.

lăudăciune *sf* [At: LM / Pl: *~ni* / E: ***lăuda*** + *-ăciune*] (Îvr) Laudă.

lăudăreț, ~eață *a* [At: JAHRESBER. XVII, 17 / P: *lă-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***lăuda*** + *-ăreț*] (Îvr) **1-2** Lăudăros **(1-2)**.

lăudărie *sf* [At: BARONZI, L. 111 / P: *lă-u~* / Pl: *~ii* / E: ***lăuda*** + *-ie*] (Îvr) Lăudăroșenie.

lăudăros, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 167/4 / V: (reg) *~dur~*, ***laudar~*** / P: *lă-u~* / Pl: *~oși, ~oase* /E: ***lăuda*** + *-ăros*] **1** Care are obiceiul de a se lăuda Si: (îvr) *lăudăcios* **(1)**, *lăudăreț* **(1)**, *lăudător* **(7-8)**. **2** Căruia îi place să se laude cu orice prilej Si: *fanfaron*, (îvr) *lăudăcios* **(2)**, *lăudăreț* **(2)**, *lăudător* **(7-8)**. **3** Care exprimă, cuprinde laude la adresa propriei persoane Si: *laudativ, elogios*.

lăudăroșenie *sf* [At: EMINESCU, S.P. 45 / Pl: *~ii* / E: ***lăudăros*** + *-enie*] Exagerare sistematică a meritelor proprii Si: *fanfaronadă, lăudăroșie*.

lăudăroșie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***lăudăros*** + *-ie*] Lăudăroșenie.

lăudător, ~oare *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie, 43^v / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lăuda*** + *-ător*] **1-2** (Înv) Persoană care apreciază în mod favorabil, elogios Si: *admirator*. **3-4** (Bis; înv) (Persoană) care preamărește, proslăvește Si: *adorator, închinător*. **5-6** (Înv) (Persoană) care obișnuiește să măgulească Si: *lingușitor*. **7-8** (Îvr) Lăudăros **(1-2)**.

lăudătură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *lă-u~* / Pl: *~ri* / E: ***lăuda*** + *-ătură*] (Rar) Laudă.

laudor *sm* [At: N. COSTIN, L. 12 / P: *lă-u~* / Pl: *~i* / E: ***laudă*** + *-or*] (Îvr) Elogiator.

lăudos, ~oasă *a* [At: DLR ms / P: *lă-u~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***laudă*** + *-os*] (Îvr) Laudativ.

lăuduros, ~ oasă *a* vz ***lăudăros***

lăun *sn* [At: GR. S. VII, 247 / V: (reg) ***lăon, loan, loon, luon*** / Pl: *~e* / E: nct] **1** (Bot; Mun) Peniță (*Myriophyllum spicatum*). **2** (Bot; Mun) Peniță (*Myriophillum verticillatum*). **3** (Reg) Pământ argilos cu granulație fină acumulat pe fundul unei ape Si: *mâl*.

lăunos, ~oasă *a* [At: ARH. OLT. VI, 108 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lăun*** + *-os*] **1** (Olt; d. cereale) Care este amestecat, în urma treieratului, cu corpuri străine. **2** (Mun; d. lucruri) Murdar.

lăuntric, ~ă [At: SĂULESCU, HR. I, 189/21 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***(în)lăuntru*** + *-ic*] **1** *a* (Fig) Care se află în interior. **2** *a* (D. fenomene, acțiuni, organizații sociale) Din interiorul unei țări Si: *intern*. **3** *a* (D. stări de spirit) Care ține de alcătuirea psihologică proprie a unui individ Si: *psihologic*. **4** *a* (Îs) *Univers ~* sau *viață ~ă, lume ~ă* Totalitate a trăirilor afective, emoționale ale unui individ. **5** *a* (Îs) *Foc* sau *ardere ~ă* Pasiune. **6** *a* (Îas) Imbold sufletesc. **7** *a* (Îs) *Om ~* sau *ființă ~ă* Sensibilitate. **8** *a* (Îas) Suflet. **9** *a* (D. fenomene, aspecte ale psihicului uman) Afectiv. **10** *a* Subconștient. **11-12** *a* Care (constituie sau) ține de partea esențială, mai profundă a unui fapt, lucru, fenomen etc. Si: *intim*. **13** *a* Tainic. **14** *av* Sufletește.

lăurea *sf* [At: I. GOLESCU, C 272^r / Pl: *~ele* / E: ***laur*** + *-ea*] (Bot; reg) Tulichină (*Daphne mezereum*).

lăureasă *sf* [At: DR IV, 1080, 1552 / Pl: *~ese* / E: ns cf lat *laboriosa*, fr *laborieuse*] (Csnp) Lucrătoare.

lăurică *sf* [At: I. GOLESCU, C. 352^r / Pl: *~rele* / E: ***laur*** + *-ica*] (Bot; reg)Tulichină (*Daphne mezereum*).

lăuruscă *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM. 538 / V: (reg) ***labrulaor~, lau~, laurușcă, lărăușcă, leoruș, leurișcă, leu~, leurușcă, lourușcă, rarușcă, raurușcă, rălău~, rălușcă, rărău~, rărușcă, răur~, răurușcă, râur~, râurușcă, ror~, rouar~, rou~, rourușcă*** / Pl: *~uște* / E: ml ***labrusca***] **1** (Reg) Viță sălbatică al cărei fruct este un ciorchine cu boabe mici, negre

(Vitis sylvestris). **2** (Rar) Plantă din familia vitaceelor, adusă din America de Nord, al cărei fruct, sub formă de ciorchine, are un gust asemănător cu cel al fragilor *(Vitis labrusca)*.

lăurușcă *sf* vz ***lăuruscă***

lăuș *s* vz ***lătăuș***

lăuștean *sm* vz ***leuștean***

lăut^{1} *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***lăiat*** / P: *lă-ut* / Pl: *~uri* / E: ***la***] **1** (Pop) Spălare a părului Si: *lăutoare* **(3)**, *lăutură* **(1)**. **2** (Pgn) Spălat.

lăut^{2}***, ~ă*** *a* [At: BUDAI- DELEANU, LEX. / V (reg) ***lăiat, ~uat*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ***la*** cf lat *lautus*] **1** (Pop) Care are părul spălat. **2** (Trs; d. păr) Întins. **3** (Trs; d. haine) Curățat. **4** (D. oameni) Îmbrăcat în haine curate.

lăuta *v* [At: N. TEST (1648) 313^{v} / Pzi: ? / E: ***lăută***] (Îvr) A cânta din lăută.

lăutar *sm* [At: DOSOFTEI, V.S. octombrie 48^{r}/13 / V: (îrg) ***lăpt~***, (îvr) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***lăută*** + *-ar*] **1** Muzicant popular care cântă la un instrument cu coarde Si: *lăutaș, scripcar, viorist*, (îrg) *ceteraș, diplaș*. **2** Cântăreț popular care își acompaniază vocea cu diferite instrumente Si: *rapsod*. **3** (Șîs *Taraf de ~i, tacâm de ~i, bande de ~i*) Fiecare dintre membrii unei mici orchestre populare. **4** (Înv) Cântăreț din lăută. **5** (Pop; îe) **A aduce o femeie în casă cu ~i** A se însura. **6** (Pop; îe) **A aduce pe dracul în casă cu ~i** A da de necaz. **7** Horă cu lăutari. **8** (Ast; pop; lpl; art.) Constelația Hora. **9** (Reg) Mascul al albinei Si: *trântor*, (reg) *bondar*.

lăutaș *sm* [At: N. TEST. (1648), 313^{v}/12 / V: (îrg) ***lauft~, lăpt~*** / Pl: *~i* / E: ***lăută*** + *-aș*] (Înv; Trs; Ban) Lăutar **(1)**.

lăută *sf* [At: VARLAAM, C. 355 / V: (reg) ***laptă, lau~*** (îrg) ***a~*** / Pl: *~te*, (îrg) *~uți* / E: tc ***lâuta***, ngr ***λαοῦτα***] **1** Instrument muzical cu coarde asemănător cu cobza. **2** (Pgn) Orice instrument muzical cu coarde Si: *cobză, harpă*; (reg) *vioară, violă*. **3** Cântec interpretat la lăută **(2)**. **4** (Rar) Lăutar **(1)**. **5** (Ban; îs) *~ mare* Contrabas.

lăutăraș *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ***lăutar*** + *-aș*] **1-8** (Șhp) Lăutar **(1-4)** (tânăr) Si: (îvr) *lăutărel* **(1-8)**.

lăutăreasă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ese* / E: ***lăutar*** + *-easă*] **1** Soție de lăutar Si: *lăutăriță* **(1)**. **2** Solistă vocală a unui taraf de lăutari Si: *lăutăriță* **(2)**. **3** (Mun; îf *lăutăreasa*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape Si: *lăutărească*. **4** Melodie după care se execută acest dans.

lăutărel *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ei* / E: ***lăutar*** + *-el*] **1-8** (Îvr; șhp) Lăutăraș **(1-8)**.

lăutăresc, ~ească [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: ***lăutar*** + *-esc*] **1-3** *a* Caracteristic lăutarilor **(1-3)**. **4-6** *a* Care aparține lăutarului **(1-3)**. **7-9** *a* De lăutar **(1-3)**. **10** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape Si: *lăutăreasă*. **11** *sfa* (Mun) Melodie după care se execută acest dans.

lăutărește *av* [At: I. GOLESCU. C. / E: ***lăutar*** + *-ește*] **1-3** Ca lăutarii **(1-3)**.

lăutărie *sf* [At: (a. 1785) URICARIUL I. 322 / Pl: *~ii* / E: ***lăută*** + *-ărie*] (Înv) Meserie de lăutar **(3)**.

lăutărime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***lăutar*** + *-ime*] (Îvr) Mulțime de lăutari **(3)** Si: (îvr) *lăutime*.

lăutăriță *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~țe* / E: ***lăutar*** + *-iță*] **1-2** (Îvr) Lăutăreasă **(1-2)**.

lăutăroi *smi* [At: ȘEZ. XII, 37 / E: ***lăutar*** + *-oi*] **1-8** (Reg; șdp) Lăutar **(1-4)** (prost).

lăutime *sf* [At: I. GOLESCU, C / Pl: *~mi* / E: ***lăută*** + *-ime*] (Îvr) Lăutărime.

lăutor, ~oare [At: I. GOLESCU, C / V: (îvr) ***~in*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lăut*** + *-tor*] **1** *sf* (Pop) Apă fiartă cu leșie pentru spălat pe cap. **2** *sf* Apă încălzită pentru a face baie. **3** *sf* (Reg) Lăut^{1} **(1)**. **4** *smf* (Trs) Persoană care se ocupă cu spălatul rufelor. **5** *sm* (Îvr) Vas pentru spălat Vz *lighean*. **6** *sf* (Reg) Loc situat pe cursul unui pârâu, în care se spală rufele. **7** *sf* (Bot; Mol) Urechea-iepurelui. *(Bupleurum rotundifolium)*.

lăutură *sf* [At: GOLESCU, E. 118/17 / Pl: *~ri* / E: ***lăut*** + *-ură*] **1** (Pop) Lăut^{1} **(1)**. **2** (Pfm) Chelfăneală. **3** (Reg; îs) *~albă* Leucoree.

lăuză [At: BIBLIA (1688) 632^{2}/49 / V: (îvp) ***lăhu~***, (îvr) ***lehusă, lehu~*** / Pl: *~ze* / E: ngr ***λεχοῦσα***] **1** *sf* Femeie în primele 6-8 săptămâni după o naștere, până la restabilirea sănătății. **2-3** *sf, af* (Femeie) care tocmai a născut Si: (reg) *chendilă*. **4** *sf* (Fig) Femeie a cărei sănătate este precară. **5** *sf* (Îrg) Femeie bolnavă.

lăuzi *vi* [At: POLIZU / V: (reg) ***lăhu~, lehu~*** / Pzi: *~zesc* / E: ***lăuză***] **1** A se afla în perioada lăuziei. **2** (Mun; îe) **A ~ cuiva în cap** A bate la cap.

lăuzie *sf* [At: PISCUPESCU, O. 128 / V: (reg) ***lăhu~, lehu~*** / Pl: *~ii* / E: ***lăuză*** + *-ie*] **1** Stare a femeii după naștere. **2** Perioadă de timp cât femeia este lăuză. **3** (Îvp) Boală a lăuzei.

lăuzit, ~ă *a* [At: ANTON. CAR. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lăuzi***] (Îrg) Buimac.

lăuzniță *sf* [At: FD II, 87 / Pl: *~țe* / E: ***lăuză*** + *-niță*] (Dob; în superstiții) Ființă care poate provoca boala sau moartea unei lăuze.

lăvdan *sn* vz ***lavdan***

lăvicer *sn* vz ***laicer***

lăviceriu *sn* vz ***laicer***

lăvicioară *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***~iți~, lăi~*** / Pl: *~re* / E: ***laviță*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Laviță **(1)** mică.

lăzaștină *sf* [At: SCL, 1957, 108 / Pl: *~ne* / E: ***laz*** + *-aștină*] (Reg) Laz **(1)**.

lăzărel *sms* [At: MARIAN, S.R. II, 247 / E: ***Lazăr*** + *-el*] (Mun) **1** Obicei popular din Sâmbăta Floriilor conform căruia fetele, mergând din casă în casă, intonează un cântec despre moartea și înmormântarea unui tânăr al cărui nume este Lazăr. **2** Melodie cântată cu această ocazie.

lăzăret *sn* vz ***lazaret***

lăzărică *sfs* [At: MARIAN, S. R. II, 247 / E: ***Lazăr*** + *-ică*] **1-2** (Mun) Lăzărel **(1-2)**.

lăzdrogi *smp* [At: ALR II/I, MN 125/362 / E: nct] (Trs; Mar) Leaț **(1)**.

lăzească *sf* [At: JIPESCU, 0.52 / V: (reg) *~ască* / Pl: *~ești* / E: ***laz***^{2} + *-ească*] (Pop) **1** Dans popular specific regiunilor de munte, nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

lăzește *av* [At: H X. 23 / E: ***laz***^{2} + *-ește*] (Trs; Mol) **1** Ca lazii^{2}. **2** În felul în care dansează lazii^{2}.

lăzglăuș *sm* [At: ALR II/I, MN 82, 2691/284 / Pl: *~i* / E: ***lazglău*** + *-uș*] (Reg) Stegar.

lăzglon *sn* [At: ALR II/I, h 213/310 / Pl: *~oane* / E: nct] (Reg) Acareturi.

lăzmuitor *sm* [At: BORZA, D. 161 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot, reg) Lăsnicior. *(Solanum dulcamara)*.

lăzui *vt* [At: ȘINCAI, HR. I, 344/26 / Pzi: *~esc* / E: ***laz*** + *-ui*] (Înv) **1** (C. i. plante) A smulge rădăcinile din pământ. **2** (C. i. păduri) A înlătura prin tăiere sau ardere arborii și alte plante lemnoase pentru a putea cultiva un teren Si: *a defrișa*, (îrg) *a cura*^{1} **(2)**.

lăzuire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***lăzui***] (Înv) **1** (D. plante) Smulgere a rădăcinilor din pământ Si: (înv) *lăzuit*^{1} **(1)**, *lăzuitură* **(1)**. **2** (D. păduri) Înlăturare prin tăiere sau ardere a arborilor și a altor plante lemnoase pentru a putea cultiva un teren Si: *defrișare*, (înv) *lăzuit*^{1} **(2)**, *lăzuitură* **(2)**.

lăzuit^{1} *sn* [At: FD II, 154 / Pl: *~uri* / E: ***lăzui***] **1-2** (Înv) Lăzuire **(1-2)**.

lăzuit^{2}***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lăzui***] (Înv) **1** (D. plante) Smuls din rădăcini. **2** (D. păduri) Defrișat. **3** (Fig) Eliberat.

lăzuitură *sf* [At: T. PAPAHAGI, M.10 / Pl: *~uri* / E: ***lăzui*** + *-tură*] **1-2** (Înv) Lăzuire **(1-2)**.

lăzuț *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 10 / Pl: *~uri* / E: ***laz*** + *-uț*] **1-14** (Pop; șhp) Laz^{1} **(1-7)** (mic).

lâmbric *sm* vz ***limbric***

lâmbricos, ~ oasă *sm* vz ***limbricos***

lâmbricuț *sm* vz ***limbricuț***

lânar *sm* [At: (a. 1699) IORGA, S. D. XV$_{2}$, 131 / Pl: *~i* / E: ***lână*** + *-ar*] (Înv) **1** Persoană care prelucrează lâna **(1)**. **2** Persoană care vinde lână **(5, 7)**.

lânariță *sf* vz ***lânăriță***

lânat, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lână***] (Reg; d. oi) Lânos **(1)**.

lână *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 364 / Pl: (pop) *~ni, ~ne*, **(7-8)** *~nuri* / E: ml ***lana***] **1** Păr lung și moale care acoperă corpul unor animale, mai

ales al oilor, și care se prelucrează pentru obținere de fibre Si: (reg) *lâneață* (1). 2 (Reg) Lațe ale unei blăni prelucrate. 3 (Nob) Păr care acoperă capul omului. 4 (Pex) Barbă. 5 Cantitate de lână (1) scoasă după tunsoare de pe o oaie. 6 (Pex) Fibră naturală de origine animală, cu proprietăți textile, folosită la fabricarea și confecționarea țesăturilor, a tricotajelor și a pâslelor. 7 (Lpl) Varietăți de lână (6). 8 (Pex; lpl) Obiecte vestimentare de lână (6). 9 (Pop; îe) **A cere ~ de la broască** A pretinde lucruri imposibile. 10 (Lsg) Fir de lână (6). 11 (Îs) ~ *artificială* Fibră textilă obținută din cazeină, având aspectul și unele proprietăți asemănătoare cu lâna (6). 12 (Pop; d. țesături; îla) **~ în ~** Care are urzeala și bătătura în lână (6). 13 (Fig; îal) De calitate superioară Si: *autentic, veritabil*. 14 (Îs) ~ *regenerată* Fibră provenită din rebuturi și deșeuri de fabricație, din a căror destrămare și cardare, în amestec cu lâna obișnuită, se obțin țesături și pâsle. 15 (Tăb; îs) ~ *tăbăcărească* Fibră textilă obținută ca produs secundar din depilarea pieilor oilor sacrificate, care se folosește mai ales la fabricarea pâslelor. 16 (Îs) ~ *de lemn* (sau *de zgură*) sau ~ *minerală* Produs constituit din fâșii subțiri de lemn uscat, tăiat în mașini speciale, folosit la fabricarea plăcilor ușoare de construcție, ca material izolant, în tapițerie, pentru ambalaje etc. 17-19 (Bot; îc) **~na-broaștei** (sau reg. **broaștelor**) sau **~-broștească**, (reg) **~-de-broască** (sau **de broaște**), (reg) **~-verde** Mătasea-broaștei (*Conferva, Spirogyra* și *Tribenema bombycina*). 20 (Bot; reg; îc) **~-de-baltă** Iarba-câmpului (*Agrostis stolonifera*). 21 (Îc) **~na-caprelor** Plantă târâtoare cu frunze rotunjite și flori mari, albe, care crește în zona alpină (*Cerastium lanatum*). 22 (Bot; reg; îc) **~-de-brad** Mătreața-bradului (*Usnea barbata*). 23 (Bot; reg; îc) **~na-oii** Plantă nedefinită mai îndeaproape. 24 (Liv; înv; îs) ~ *de aur* Cea mai înaltă decorație din Austria și Spania, instituită de Filip cel Bun în 1429.

lânarică *sf* [At: GRECESCU, FL. 581 / Pl: ~*ici* / E: ***lână*** + -*arică*] (Bot; reg) 1 Bumbăcariță (*Eriophorum latifolium*). 2 Albumeală (*Leontopoolium alpinum*).

lânărie[1] *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ~*ii* / E: ***lână*** + -*ărie*] (Înv) 1 Filatură de lână (6). 2 Prăvălie în care se vindea lâna (6). 3 (Lpl) Obiecte de vestimentație făcute din lână (6).

lânărie[2] *sf* [At: GENILIE, G. 149/15 / E: ***lânar*** + -*ie*] (Înv) Meșteșug de prelucrare a lânii (1).

lânăriță *sf* [At: POLIZU / V: ~***nar***~ / Pl: ~*țe* / E: ***lână*** + -*ăriță*] (Bot; reg) 1 Bumbăcariță (*Eriophorum latifolium*). 2 Albumeală (*Leontopoolium alpinum*). 3 Firicică (*Filago germanica*). 4 Flocoșele (*Filago arvensis*). 5 Linariță (*Linaria vulgaris*). 6 Parpian (*Antennaria dioica*).

lânced, ~ă *a* [At: COD. VOR.[2] 232 / V: (înv) ~***nged*** / Pl: ~*ezi*, ~*e* / E: ml ***languidus***] 1 (Înv; d. oameni) Slăbit de boală Si: *suferind*. 2 (D. oameni, d. corpul, fața etc. lor) Lipsit de vitalitate Si: *extenuat, istovit, vlăguit*. 3 (D. plante) Plăpând. 4 (Îvr) Nesigur. 5 (Fig; d. activități) Care stagnează. 6 (Fig) Lipsit de importanță. 7 (D. ochi, privire) Languros. 8 (D. ritm, mișcare) Lent. 9 (D. glas, sunete, lumină etc.) Cu intensitate scăzută. 10 (D. vreme, fenomene ale naturii etc.) Moale. 11 (D. mirosuri) Stătut. 12 (Îvr; d. mâncăruri) Lipsit de gust Si: *fad*.

lâncezeală *sf* [At: FM (1844) 329r/20 / Pl: ~*zeli* / E: ***lâncezi*** + -*eală*] 1 Stare de moleșeală trupească și sufletească Si: (înv) *lâncezie* (1), *lâncezime* (1), *lâncezire* (1). 2 (Fig) Lipsă de activitate Si: *inactivitate, stagnare*, (înv) *lâncezie* (2), *lâncezime* (2), *lâncezire* (2). 3 (Reg) Lipsă a apetitului, ca urmare a unei indigestii Si: (înv) *lâncezie* (3), *lâncezime* (3), *lâncezire* (3).

lâncezi *vi* [At: COD. VOR.[2] 262 / V: (înv) ~***ngezi*** / Pzi: ~*zesc* / E: ***lânced***] 1 (D. oameni) A fi într-o stare de slăbiciune, de moleșeală. 2 (D. activități) A stagna. 3 (D. plante) A se ofili. 4 (D. oameni) A se complace în inactivitate Si: *a lenevi, a trândăvi*.

lâncezie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ~***ngezie*** / Pl: ~*ii* / E: ***lâncezi*** + -*ie*] (Înv) 1-3 Lâncezeală (1-3).

lâncezime *sf* [At: ASACHI, I. 256 / V: (înv) ~***ngezi***~ / Pl: ~*mi* / E: ***lâncezi*** + -*ime*] (Înv) 1-3 Lâncezeală (1-3).

lâncezire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ~***ngezi***~ / Pl: ~*ri* / E: ***lâncezi***] (Înv) 1-3 Lâncezeală (1-3).

lâncezìu, ~ie *a* [At: TEODORESCU, P. P. 661 / Pl: ~*ii* / E: ***lâncezi***] (Pop; d. oameni) Fără vigoare.

lâncezând, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 334 / Pl: ~*nzi*, ~*e* / E: ***lâncezi***] (Îvp) 1 (D. oameni) Lipsit de vigoare. 2 (Fig; d. activități, manifestări ale oamenilor) Care stagnează.

lâncotă *sf* [At: PSALT. 65 / Pl: ~*te* / E: slv ***лѧкота***] (Îvr) Uneltire.

lâncoti *vti* [At: PSALT. 67 / Pzi: ~*tesc* / E: slv ***лѧкоти***] (Îvr) 1-2 A unelti (ceva).

lâneață *sf* [At: GOROVEI, CR. 363 / Pl: ? / E: ***lână*** + -*eață*] (Reg) 1 Lână (1). 2-11 (Șhp) Lânică (1-10) 12 (Csc) Fire subțiri de lână (6) divers colorată, care servește, în special, la brodat Si: (reg) *lânică* (11), *lânișoară* (11), *lâniță* (11), *lânuță* (11).

lânet *sn* [At: PAMFILE, I. C. 175 / Pl: ~*uri* / E: ***lână*** + -*et*] (Csn) Varietăți de lână (6).

lâneț *sn* [At: SEVASTOS, N. 90 / Pl: ~*uri* și ~*e* / E: ***lână*** + -*eț*] (Reg; mpl) Sul de lână (10).

lângalău *sn* vz ***langălău***

lângă *pp* [At: PALIA (1581), ap. GCR I, 38 / V: (îrg) ***lăn***~ / E: ml ***longum ad***] 1 (Introduce un complement circumstanțial de loc) În preajma..., în apropiere de... 2 (Trs șîf *dângă, dinga, dingă*; îlpp) **De ~** Din apropierea ... 3 (Îrg; Introduce un complement indirect; șîf *p(r)ângă, p(r)ingă*; îlpp) **Pe ~** La cineva. 4 (Introduce un complement circumstanțial de loc; îal) Prin apropierea ... 5 (Introduce un complement circumstanțial de mod; îal) Alături de... 6 (Îal) Față de ... 7 (Introduce un complement cumulativ; îal) În afară de ... 8 (Îlc) **Pe ~ că** În afară de faptul că... 9 (Înv) Afară de...

lânged, ~ă *a* vz ***lânced***

lângezi *v* vz ***lâncezi***

lângezime *sf* vz ***lâncezime***

lângezire *sf* vz ***lâncezire***

lângoare *sf* vz ***lingoare***

lânică *sf* [At: DL / Pl: (1-2) ~*ici*, (3) ~*uri* / E: ***lână*** + -*ică*] 1-10 (Șhp) Lână (1-4, 6) (fină și puțină) Si: (reg) *lâneață* (2-11), *lânișoară* (1-10), *lâniță* (1-10), *lânuță* (1-10). 11 (Csc) Lâneață (12).

lâniș *s* [At: BORZA, D. 139 / V: (reg) ***lăn***~ / Pl: nct / E: ***lână*** + -*iș*] (Bot; reg) Iarbă-de-cărătură (*Puccinelia distans*).

lânișoară *sf* [At: CADE / E: ***lână*** + -*ișoară*] (Reg) 1-10 (Șhp) Lânică (1-10). 11 (Csc) Lâneață (12).

lâniță *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 12 / Pl: ~*țe*, (11) ~*țuri* / E: ***lână*** + -*iță*] (Reg) 1-10 (Șhp) Lânică (1-10). 11 (Csc) Lâneață (12).

lânos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, O. I, 322 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ***lână*** + -*os*] 1 (D. aminale) Cu multă lână (1). 2 (Îvr; îs) *Vită* ~ Oaie. 3 (Fig; d. păr) Asemănător la aspect cu lâna (1) Si: *flocos, lățos*. 4 (Pex) Moale. 5 (D. materiale textile) De lână (6). 6 (Îvr; d. căciuli) De blană. 7 (Rar; pan; d. insecte, omizi) Păros. 8 (Pan; d. plante) Pufos.

lânoșa [At: COSTINESCU / V: (îvr; cscj) ~***și*** / Pzi: ? / E: ***lânos***] 1 *vi* (Reg) A crește lâna (1) pe oi. 2 *vt* (Înv) A scămoșa o țesătură Si: *a flaușa*.

lânoși *v* vz ***lânoșa***

lânuță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ~*țe* / E: ***lână*** + -*uță*] (Reg) 1-10 (Șhp) Lânică (1-10). 11 (Csc) Lâneață (12).

lea *sf* vz ***lalea***

leabă[1] *i* [At PAȘCA, GL. / V: (reg) ***leavă*** / E: fo] (Reg) Strigăt adresat unui câine pentru a-l face să tacă.

leabă[2] *sf* vz ***labă***

leabeniță *sf* vz ***lubeniță***

leac *sn* [At: PRAV. GOV.7V/18 / V: (reg) ~***ă*** *sf* / Pl: ~*uri*, (îvr) ~*ure* / E: slv ***лѣкъ***] 1 (Pop) Substanță preparată științific din elemente minerale, vegetale, sau animale, care se folosește în stare solidă sau lichidă de către medic sau farmacist pentru a vindeca, a ameliora sau a preveni o boală Si: *doctorie, medicament*, (îrg) *medicină* Cf: *antidot, calmant, paliativ*. 2 (Pop) Tratament care poate vindeca o suferință fizică Si: *mijloc, remediu*. 3 (Pop) Tratament empiric folosit în vindecarea unor boli, răni etc. considerat a avea un efect miraculos. 4 (Pop; prt; șîs ~ *băbesc*) Medicament

sau tratament empiric, învechit, lipsit de eficacitate. **5-6** (Pop; îljv) **De ~** (Folosit) ca medicament Si: *curativ, vindecător*. **7** (Îs) *Iarbă* (sau *buruiană*) *de ~* Medicament miraculos. **8** (Pop; îe) **A umbla ca după** (sau **a-i trebui ca**) **iarba de ~** A căuta ceva deosebit de prețios. **9** (Pop; îe) **A da de ~ unei boli** (**unui bolnav** sau **unui organ bolnav**) A descoperi tratamentul adecvat. **10** (Fig) Mijloc de vindecare a suferințelor sufletești Si: *remediu*. **11** (Fig) Rezolvare prin revenire la normal a unor stări sau situații dificile sau neobișnuite. **12-13** (Fig; prin antiteză) Mijloc (de constrângere sau) de exterminare Si: *capăt, sfârșit*. **14** (Pop; îe) **A găsi** sau **a afla** ori **a ști ~ul** (**cuiva** sau **a ceva**) A descoperi mijlocul de a controla pe cineva, silindu-l să se poarte într-un anumit fel, sau de a rezolva problemele cuiva. **15** (Mun; îe) **A fi (cineva) fântână de ~** A fi bogat și a fi generos cu cei din jur. **16** (Mol; îe) **Atâta ți-i ~ul** O să fie vai de tine! **17** (Mun; îe) **A-i face (cuiva) de ~** A bate pe cineva. **18** (Reg; îe) **~ și babii colac** Formulă glumeață de urare. **19** (Reg; îe) **A avea ~ de cojocul cuiva** A putea învinge pe cineva. **20** (Reg; rar; îe) **A-și pierde ~ul** A dori un lucru imposibil de obținut. **21** Vindecare. **22-23** (Pop; îla) **Cu** (sau **fără**) **~** In(curabil). **24** (Îe) **Boală cu ~** Problemă care se poate rezolva. **25-26** (Pop; îe) **A (nu)-și mai da de ~** A (nu) se putea vindeca. **27** (Îls) **(Un) ~ de...** (Un) pic. **28** (Îal) Moment. **29** (Pop; îe) **Nu e ~ să nu se întâmple** Trebuie neapărat să se întâmple. **30** (Pop; îlav) **De ~** Puțin. **31** (Îal) Cât de cât. **32** (Pop; îcn; îlav) **(Nici) de ~** sau **nici ~** ori **nici cât îi ~ul** Deloc. **33** (Pop; îla) **(De) ~ de** (Nici) un (sau o). **34** (Pop; îlav) **(De) ~ de** Nici un pic de.

leacă *sf* vz ***leac***

leacui *v* vz ***lecui***

leader *sm* vz ***lider***

leaf[1] *smf, a* vz ***leah***[1]

leaf[2] *sn* vz ***laf***

leafă[1] *sf* [At: URECHE, L. 119 / V: (îvp) ***lefea*** / Pl: *lefuri*, (înv) *~afe, lefe, lefi* / E: tc ***ulûfe***] **1** (Înv) Soldă a ienicerilor turci. **2** (Înv; pex) Soldă. **3** (Îlav) **În (cu, pe, la) ~** Ca mercenar. **4** (Îal) Cu soldă de mercenar. **5** (Îlaj) **În (de) ~** Mercenar. **6** (Înv; îe) **A striga în ~** A angaja mercenari. **7** Remunerație în bani pe care un salariat o primește periodic de la stat, de la o instituție publică sau particulară Si: *retribuție, salariu*. **8** (Înv) Plată în bani sau produse care se făcea unei persoane angajate pentru un timp în slujba cuiva Si: *simbrie*. **9** (Iuz; îs) *Casa lefilor* Instituție unde se calculau și se împărțeau lefurile (**8**).

leafă[2] *sf* [At: LM / Pl: *lefe* și *lefi* / E: săs ***leifel***] (Reg) **1** Parte scobită a unei linguri Si: *găvan*. **2** Lingură de metal. **3** Parte a unor unelte, dispozitive etc. din fier, compusă dintr-o porțiune lată și una îngustă, care are forma unei linguri. **4** Parte de fier a unor unelte de tăiat, care are la un capăt tăișul și la celălalt coada de lemn. **5** (Pex) Parte de fier a unei unelte. **6** (Mol) Parte a cârmei de la plută, asemănătoare unei lopeți. **7** Parte a pieptenelui de lână în care sunt bătuți dinții. **8** (Mar) Mistrie. **9** Lopățică cu care se nivelează și se taie mămăliga după ce a fost amestecată Si: (reg) *teapșă*. **10** (Mol; Buc; îcs) *De-a ~* Diferite jocuri de copii în care o bucată de lemn mai lată la un capăt și mai îngustă la celălalt, de forma unei lopățele, este folosită pentru a lovi pe spate pe unul dintre jucători sau pentru a lovi o minge Si: (reg) *vâjlă*. **11** (Trs) Parte a jugului.

leagăn *sn* [At: (a. 1692) GCR I, 303/8 / V: (pop) *~ang~*, (reg) ***~ăr*** / Pl: *~e*, (îvr) *legene*, (reg) *~uri, legeni* / E: ***legăna***] **1** Pat mic, de lemn, din nuiele împletite sau din pânză, pentru bebeluși, prins cu sfori de tavan, prins cu cârlige pe patru picioare, sau fixat pe două tălpi cu baza curbată. **2** (Reg) Coș de nuiele sau din coajă de copac în care țărăncile își poartă bebelușul în spate. Si: (reg) *belceu, tuțul*. **3** (Îs) *Cântec de ~* Cântec cu care se adoarme copilul. **4** (Îas) Text al acestui cântec, o specie a poeziei lirice. **5** (Fig) Naștere. **6** (Fig) Copilărie. **7** (Îlav) **Din** (sau **de la** ori **în**) **~** Din fașă. **8** (Îal) De mic. **9** (Îal) Din copilărie. **10** (Îe) **Din** (sau **de la**) **~ până la** (sau **în**) **mormânt** Pe tot parcursul vieții Si: *mereu, totdeauna*. **11** (Fig; urmat de determinări în genitiv) Loc unde s-a născut, a crescut și s-a format cineva sau ceva. **12** (Rar) Cauză. **13** (Rar) Motiv. **14** Instituție de stat sau așezământ filantropic unde se cresc copiii orfani sau abandonați. **15** (Imp) Creșă. **16** Bancă, scaun sau scândură suspendată cu frânghii, pe care se așază cineva ca să se balanseze Si: *balansoar, lanțuri, scrânciob*, (reg) *dulap*, (reg) *țiteche*. **17** (Îlv) **A se da în ~** A se legăna. **18** (Fig) În formă de leagăn (**1**). **19** Trăsură suspendată pe arcuri sau pe chingi Si: *berlină, caleașcă, cupeu, landou, rădvan*. **20** Scaun suspendat al unei căruțe sau al unei trăsuri, pe care stă vizitiul Si: *capră, jeț, laviță*. **21** (Pes; reg) Coș făcut din scoarță de copac. **22** (Pes; reg) Săltătoare. **23** (Teh) Grindă mobilă dispusă între traversele intermediare ale cadrului anumitor boghiuri de vehicol de cale ferată.

leagăr *sn* vz ***leagăn***

leah[1] *sn* [At: PAMFILE, D. 93 / V: (reg) ***leas, leau*** / Pl: *~uri* / E: bg ***лexa*** „răzor"] (Olt; Dob; mpl) Construcție auxiliară dintr-o gospodărie Si: *acaret, dependință*, (reg) *oleab* Vz: (reg) *oleat*. **2** (Olt; mpl) Obiecte din gospodărie nedefinite mai îndeaproape.

leah[2], ***~ă*** [At: CORESI, ap. GCR. I, 25/24 / V: ***leaf*** *sm*, ***leav*** *sm*, ***leș*** *sm* / Pl: *lehi, leahi, leși* / E: ucr ***лях***] **1-2** *smf, a* (Persoană) originar(ă) din Polonia Si: *polon, polonez*, (îrg) *poleac*, (îrg) *polecesc*, (înv) *polonesc*. **3** *sm* (Mol) Vânt rece care suflă dinspre nord.

leahorniță *sf* [At: LEXIC REG. 104 / Pl: *~țe* / E: ns pbl *lehău* + *orniță*] (Reg) Femeie rea de gură.

leal, ~ă *a* [At: NEGULICI, 404 / P: *le-al* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***leale***] **1** (D. oameni) Care își respectă cuvântul dat, angajamentul etc. Si: *parolist*. **2** Corect. **3** Onest. **4** Sincer. **5-6** (D. însușiri, manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care denotă sinceritate sau corectitudine.

leale *sf* vz ***lele***

lealism *sn* [At: OȚETEA, R. 85 / P: *le-a~* / Pl: *~e* / E: ***leal*** + *-ism*] **1-4** (Rar) Lealitate (**1-4**).

lealitate *sf* [At: NEGULICI / P: *le-a~* / Pl: *~tăți* / E: ***leal*** + *-itate*] **1** Respectare a cuvântului dat, a angajamentului luat etc. **2** Corectitudine. **3** Onestitate. **4** Sinceritate.

leancar *sm* [At: BĂCESCU, P. 36,72 / Pl: *~i* / E: ***leancă***[2] + *-ar*] (Iht; reg) Specie de boiștean nedefinită mai îndeaproape.

leancariu *sm* [At: DLR ms / Pl: *~cari* / E: ***leancă***[1] + *-ariu*] (Buc; irn) Intelectual.

leancă[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie, 83[r] /22 / Pl: *lenci, ~nce* / E: ucr ***лянка***] **1** (Pop) Haină lungă până la călcâi, croită după model nemțesc, care se poartă la sărbători. **2** (Mol) Bluză. **3** (Mun; irn) Femeie îmbrăcată prost și neglijent.

leancă[2] *sfs* [At: TDRG / E: mg ***leányka*** cf srb *lijenka*] (Trs) **1** Unealtă folosită la purtatul mosoarelor dintr-o parte în alta a pânzei țesute pe pari. **2** (Îe) **A umbla** sau **a o lua (la) ~** A fugi. **3** (Îe) **A-și mânca ~** A înșela pe cineva. **4** (Îae) A-și pierde onoarea. **5** (Îlav) **Întors ~** Perpendicular.

leancuță *sf* vz ***lencuță***

leandăr *sm* vz ***leandru***

leandru *sm* [At: POLIZU / V: (reg) ***~dăr*** / P și: *le-an-dru* / Pl: *~ri* și *lendri* / E: it ***leandro***, rs ***леандр***] Arbust mediteraneean din familia apocinaceelor, înalt de până la cinci metri, cu frunze lanceolate, dispuse în verticile de câte trei, cu flori albe, roșii sau gălbui, frumos mirositoare, ale cărui lemn, scoarță și frunze se folosește în medicină și care este cultivat la noi ca plantă ornamentală Si: (înv) *rododafin* (*Nerium oleander*).

leane *sf* vz ***lene***

leaneș, ~ă *a* vz ***leneș***

leangăn *sn* vz ***leagăn***

leaniu vz ***leniv***

lean-odolean *s* [At: PAMFILE, S. V. 35 / Pl: nct / E: cf *odolean*] (Mun; pbl) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

leaotă *sf* vz ***liotă***

leap vz ***lipăi***

leapău *sm* vz ***lehău***

leapș *i* [At: IORDAN, STIL. 365 / E: ***leapșă***] Cuvânt care redă zgomotul produs de lovirea cu palma.

leapșă *sf* [At: ISPIRESCU, U. 83 / Pl: *lepșe* și (reg) *lepși* / E: cf *lip*, pad *fleașcă* și *cleapșă*] **1** (Pop) Palmă. **2** (Pop; îcs) *De-a ~șa* Joc de copii în care unul dintre jucători trebuie să lovească în fugă cu palma pe oricare

alt jucător. **3** (Îcs) *~șa pe ouate* Leapșă (**2**) în care jucătorii se pot feri de pedeapsă așezându-se pe vine. **4** (Pcf) Leaț.

learfă *sf* [At: LEXIC REG. II, 96 / Pl: *~fe* / E: fo] (Reg; dep) Persoană care vorbește mult Si: *flecar, palavragiu*.

leas *sn* vz ***leah***[1]

leasă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***leață***, (reg) ***lează*** / Pl: *lese*, (pop) *leși*, (reg) *lesuri*, (reg) *lesă* / E: slv **лѣса**, bg, rs **леса**, mg *lésza*] **1** Unealtă de pescuit din nuiele de răchită împletite sub forma unei plase, cu o lungime variind între 40 cm și 2 m, cu un capăt mai lat și drept, prins pe fundul apei și cu celălalt capăt îndreptat spre valea râului. **2** Instrument de pescuit format din două garduri oblice, care pot fi ridicate sau coborâte în funcție de nivelul apei. **3** (Îe) **A cădea** (sau **a prinde** ori **a da**) **în ~** A intra într-o încurcătură. **4** (Îae) A da de necaz. **5** Baraj făcut din gard de nuiele pe cursul unei ape pentru a-l bara sau devia, în scopul prevenirii inundațiilor sau pentru irigații. **6** (Pex) Porțiune de teren irigată cu ajutorul leasei (**5**). **7** (Reg) Strat în care se seamănă ceapa. **8** Clocitoare de pești. **9** Împletitură din nuiele de dimensiuni reduse, folosită în diferite scopuri gospodărești precum uscarea fructelor, afumarea peștelui, depozitarea sau transportarea unor lucruri etc. **10** (Îvp) Pătul. **11** Împletitură de nuiele cu care se dublează sau se prelungesc loitrele și fundul căruței, carului, trăsurii etc. **12** (Pop) Loteț de bătut porumbul. **13** (Îe) **A bate** (sau **a face**) **~** A snopi pe cineva în bătaie. **14** (Pop) Împletitură de nuiele cu care se acoperă un bordei. **15** (Pex) Bordei. **16** (Pop) Hăitaș. **17** (Pop) Cursă de prins păsări. **18-19** (Pop) (Perete sau) podea de hambar. **20** (Pex) Șopron. **21** (Pop) Gard mobil folosit la stână Si: *leastă*. **22** (Buc; Trs) Mătură cu coadă lungă folosită la alegerea plevei de grâu Si: *feleritoare, vânturătoare*. **23** (Reg) Ușă la strungă. **24** (Mol) Despărțitură a stânii unde se depozitează cașul. **25** (Trs; Mol) Poartă a curții. **26** (Reg) Șireaglă. **27** (Reg) Desiș într-o pădure Si: *mărăciniș*, (reg) *huceag*. **28** (Reg; îe) **A face** (sau **a turna** ori **a rămâne**) **~** A culca o plantă cultivată la pământ Si: *a strivi*. **29** (Îae; fig) A ucide. **30** (Îe) **A fi** (sau) **a se face (beat) ~** A se îmbăta foarte tare. **31** Desiș format din ramurile bogate ale unui arbore. **32** (Îvp) Broderie. **33** (Îvp) Podoabă împletită din mărgele sau cusută cu fir, bani, pietre prețioase etc. pe o bandă de pânză, purtată de femei pe cap sau la gât. **34** (Dob; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **35** (Dob; art.) Melodie după care se execută acest dans.

leastă *sf* [At: MAT. FOLK. 835 / Pl: ? / E: nct] (Mun; pbl) Leasă (**21**).

leastviță *sf* vz ***lesviță***

leașcă[1] *sf* [At: CIHAC II, 166 / Pl: *~ște* / E: *leș* + *-că*] (Îrg) **1** Femeie poloneză. **2** (Pex) Femeie străină, cu alt port și alte obiceiuri decât cele românești.

leașcă[2] *sf* [At: LEXIC REG. II, 81 / Pl: *~ște* / E: cf *leșcă*] (Reg) Prăjină folosită pentru culesul fructelor.

leașcă[3] *sf* vz ***leșcă***

leat *sn* [At: URECHE, L. 133 / V: ***let*** / Pl: *~uri* (**1, 2**) și *leți* (**3**) / E: slv **лѣто** cf *veleat*] **1** (Înv; asr; liv) An. **2** (Înv; asr; liv) Dată. **3** (Fig) Vremuri. **4** (Fig) Timp. **5** (Fig) Vechime. **6** (Fig) Secol. **7** (Pop) Număr total al soldaților recrutați într-un anumit an Si: *contingent*. **8** (Pop; îe) **A fi (de) (un) (același) ~ cu cineva** A fi de aceeași vârstă cu cineva. **9** (Pex) Subunitate militară. **10** (Pan) Generație. **11** (Fam; îoc *deșcă*) Fiecare dintre soldații unui contingent nou. **12** (Pex) Soldat. **13** (Pex) Termen de adresare pentru un soldat Si: *răcan, recrut*.

leatopiseț *sn* vz ***letopiseț***

leaț[1] *sn* [At: DEX / V: ***laț*** / Pl: nct / E: mg *léc*] Despicătură lungă și îngustă, adesea fasonată în patru muchii, folosită în tâmplărie.

leaț[2] *sn* vz ***laț***[2]

leață[1] *sf* vz ***laț***[2]

leață[2] *sf* vz ***leasă***

leau *sn* vz ***leah***[1]

leauștean *sm* vz ***leuștean***

leav *sm* vz ***leah***[2]

leavă *i* vz ***leabă***[1]

lează *sf* vz ***leasă***

lebadea *sf* vz ***libadea***

lebădă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (pop) ***~bedă***, (înv) ***~bedea*** / Pl: *~bede*, (reg) *~bezi* / E: slv **лебедь**] **1** Specii de păsări acvatice, migratoare, din familia anotidelor, cu penele albe, gâtul lung și arcuit, ciocul roșu și picioarele de culoare neagră (*Cygnus*). **2** Exemplar din aceste specii. **3** (Șîc **~cântătoare**) Pasăre cu o tentă argintie pe cap și gât (*Cygnus cygnus*). **4** (Șîc **~cucuiată, ~gheboasă, ~mută**) Pasăre cu o umflătură în formă de cucui în frunte, deasupra ciocului și cu penajul frontal crescut în unghi ascuțit Si: *cucuvă* (*Cygnus olor*). **5** (Șîc **~mică**) Pasăre de dimensiuni mai mici decât lebăda cântătoare și lebăda cucuiată, cu ciocul scurt (*Cygnus bewikii*). **6** (Îs) *Cântecul ~dei* În credința anticilor, cel mai frumos cântec pe care lebăda l-ar cânta înainte de moarte. **7** (Fig; îas) Ultimă operă sau manifestare de valoare a unui mare creator sau interpret. **8** (Îe) **A face ~** A arunca pe apă, făcând să plutească. **9-10** (Desen sau) sculptură care reprezintă o lebădă. **11** (Lsg; art.) Constelație din emisfera boreală.

lebădău *sm* vz ***lăbidău***

lebănbuș *sm* vz ***lebărvurșt***

lebădoi *smi* [At: H IV, 199 / E: ***lebădă*** + *-oi*] Bărbătuș al lebedei.

lebar *sn* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 15, 7/3 / V: (reg) ***~ber*** / Pl: ? / E: abr ***lebărvurșt***] Lebărvurșt.

lebărvurșt *sm* [At: BRĂESCU, O. A. I, 197 / V: (reg) ***~ănbuș, lebărvurș, lebenvuș, leberbuș, lebervurșt*** / Pl: *~i* / E: ger ***Leberwurst***] Preparat alimentar ca un cârnat umplut cu pateu de ficat de porc Si: *lebăr*.

lebedeancă *af* [At: FOLC. OLT. MUNT. IV, 128 / Pl: *~ence* / E: ***lebădă*** + *-eancă*] (Olt; Mun) Care este asemănătoare unei lebede.

lebedeauă *sf* vz ***lăbidău***

lebedeu *sn* vz ***lepedeu***

lebediță *sf* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 177 / Pl: *~țe* / E: ***lebădă*** + *-iță*] **1-14** (Pop; șhp) Lebădă (**1-5, 9-10**) (mică) Si: (reg) *lebejoară* (**1-14**).

lebejoară *sf* [At: MARIAN, O. II, 357 / V: (reg) ***libicio~*** / Pl: *~re* / E: ***lebădă*** + *-oară*] **1-14** (Reg; șhp) Lebediță (**1-14**).

lebeniță *sf* vz ***lubeniță***

lebenvuș *sm* vz ***lebărvurșt***

leberbuș *sm* vz ***lebărvurșt***

lebes *sn* [At: PÂRVAN, G. 362 / Pl: *~i* / E: ngr **λέβης**] Vas larg de metal, asemănător cu un lighean, cu două toarte, folosit în antichitate.

lebeș *sm* vz ***leveș***

lebeșă *sf* vz ***leveș***

lebișă *sf* vz ***leveș***

leblebi *sp* [At: (a. 1825) FURNICĂ, D. C. 309 / E: tc ***läbläbi***] **1-2** (Tcm; iuz) Boabe (de năut sau) de mazăre prăjite.

lecar *sm* [At: MAN. ÎNV. 105/4 / V: ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***leac***] (Îvr) Doctor.

lecariu[1] *sm* vz ***lecar***

lecariu[2] *sn* vz ***recăl***

lecăr *sn* vz ***recăl***

lechea *sf* vz ***lichea***

lechitos *sn* vz ***leciță***

leciorit, ~ă *a* [At: TEAHA, C. N. 238 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***leciu***] (Trs) Ud leoarcă.

lecit *sn* vz ***leciță***

leciță *sf* [At: M. D. ENC. / V: ***lechitos*** *sn*, ***lecit*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***lécythe***, ngr **λεκίτος**] Vas grecesc de ceramică, de formă cilindrică, cu gâtul strâmt, cu gura în formă de pâlnie și cu o singură toartă, folosit pentru păstrarea parfumurilor și a uleiurilor.

lecitinază *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ze* / E: ***lecitină***] Enzimă a sucului pancreatic aparținând clasei hidrolazelor, care catalizează reacția de desfacere a acizilor grași din moleculele de lecitină în sensul digestiei intestinale și care formează substratul activ din unele hemolizine și toxine microbiene.

lecitină *sf* [At: ENC. ROM. / S și: *~thi~* / Pl: *~ne* / E: fr ***lécithine***] Substanță organică fosforată, galbenă-deschis și ceroasă care se găsește în organismele vii, mai ales în țesutul nervos și în gălbenușul de ou.

lecitiniază *sf* [At: LTR² / Pl: *~ze* / E: fr ***lécithiniase***] (Blg) Enzimă care hidrolizează lecitina.

leciu *s* [At: KLEIN, D. / V: (reg) *lăc~* / A și: *leciu* / Pl: ? / E: ns cf mg *locs*] **1** (Trs) Umezeală mare Si: *noroi*, (reg) *udeală*. **2** (Îe) **A fi (tot) ~ (de apă)** A fi ud leoarcă. **3** (Trs) Mâncare proastă. **4** (Reg) Haină udă și noroioasă.

lecnă *sf* [At: CONV. LIT. XXIII, 1066 / Pl: ? / E: nct] (Îvr) Lut.

lecni *v* vz ***lihni***

lecovată *af* [At: VICIU, COL. 51 / A: nct / Pl: ? / E: ns cf *covată*] (Într-un colind; sst) În formă de covată.

lecrema *v* vz ***lăcrima***

lecric *s* vz ***leric***

lecru *sn* vz ***recăl***

lecta *vt* [At: CIPARIU, O . I, 135 / Pzi: ? / E: cf lat *lectito*] (Îvr) A citi cu glas tare.

lectcaie *sf* vz ***lăscaie***

lectical *s* [At: BÂRLEA, B. 139 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Mar; înv) Plată în cereale sau în bani pe care o dădeau enoriașii preotului Si: (reg) *poporag*, *popuștină*.

lecticar *sm* [At: XENOPOL, I. R. I, 191 / V: (îvr) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: lat ***lecticarius***] Fiecare dintre persoanele care poartă o lectică.

lecticariu *sm* vz ***lecticar***

lectică *sf* [At: N. COSTIN, op. LET. II, 96/28 / V: (pop) ***leftincă***, (reg) ***lefteică***, ***leftic*** *sn*, ***left~***, ***leftini~***, ***lept~***, ***liftincă*** / A și: *lectică* / Pl: *~ici* / E: lat ***lectica***] Gen de targă pe care se așeza un scaun sau un pat, purtată de oameni sau animale de tracțiune și folosită ca mijloc de locomoție în antichitatea romană, în Evul Mediu și astăzi în unele țări orientale Si: *litieră*, *cabriolețā*.

lectistern *sn* [At: COSTINESCU / V: ***~iu*** *sn*, ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***lectisterne***, lat ***lectisternium***] Ceremonie religioasă la romani, prin care se oferea un banchet ca ofrandă zeilor reprezentați ca statui culcate pe paturi de ceremonie.

lectisterniu *sn* vz ***lectistern***

lector, ~ă *smf* [At: SĂULESCU, GRAM. ROM. II, 127/1 / V: (înv) ***leptor*** / A și: *lector* / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***lector***, fr ***lecteur***, ger ***Lektor***, rs ***лектор***] **1** Persoană care citește cu voce tare în fața unui auditoriu. **2** (Îvr) Cleric care are sarcina de a citi cu voce tare, în timpul slujbei, pasaje din cărțile sfinte. **3** (Liv) Persoană care are obișnuința de a citi Si: *cititor*. **4** (Iuz) Persoană care ține lecții sau care conduce seminarele de învățământ politic în universitățile populare etc. **5** Grad universitar, mai mare decât asistentul și mai mic decât conferențiarul Si: (îvr) *lectriță* (**1**), (rar) *lectoriță* (**1**). **6** Persoană care are gradul de lector (**5**). Si: (îvr) *lectriță* (**2**), (rar) *lectoriță* (**2**). **7** Membru al unui lectorat (**2**). **8** Persoană care citește într-o editură manuscrisele predate spre publicare și face referințe asupra lor.

lectorat *sn* [At: DL / Pl: *~e* / E: ger ***Lektorat***] **1** Grad de lector (**5**). **2** Catedră universitară în care se predă limba și cultura unui popor, care funcționează adeseori cu profesori din țara respectivă. **3** Perioadă în care un profesor predă în cadrul lectoratului (**2**).

lectoriță *sf* [At: BL XIV, 120 / Pl: *~țe* / E: ***lector*** + *-iță*] (Rar) **1-2** Lectoră (**5-6**).

lectriță *sf* [At: CONCORDIA, 23 / Pl: *~țe* / E: fr ***lectrice***] (Îvr) **1-2** Lectoră (**5-6**).

lectura *vt* [At: L. ROM. 1977, 99.103 / Pzi: *~rez* / E: ***lectură***] (Rar) A citi.

lecturare *sf* [At: DN³ / Pl: *~rări* / E: ***lectura***] (Rar) Citire.

lectură *sf* [At: VOINESCU II, M. 45/2 / Pl: *~ri* / E: fr ***lecture***, lat ***lectura***] **1** Parcurgere a unui text scris sau tipărit pentru a lua cunoștință de conținutul lui. **2** (Îs) *Sală de ~* Încăpere amenajată într-o bibliotecă în care publicul poate citi cărți, reviste etc. **3** (Înv; îs) *Cabinet de ~* Loc în care se puteau citi sau se puteau lua cu împrumut cărți, reviste etc. **4** (Înv; îas) Societate literară. **5** Carte, scriere, operă etc. citită. **6** (Îs) *~ particulară* (sau înv. *privată*) Opere citite de un elev în afara ariei curiculare. **7** (Lpl) Cărți, scrieri, opere etc. citite de cineva în mod obișnuit sau cu predilecție. **8** Cultură a unei persoane, rezultată din lectură (**1**). **9** Învățare a cititului. **10** Carte de citire. **11** Citire cu voce tare a unui text în fața altor persoane. **12** (Îlv) **A da ~ (la ceva)** sau **a face ~ra** A citi un text cu voce tare. **13** (Îs) *Comitet de ~* Organ în structura organizatorică a unui teatru, căruia îi revine sarcina stabilirii repertoriului. **14** Citire a unui proiect de lege în parlament. **15** Descifrare a unui text scris. **16** Lecție. **17** Interpretare.

lecturiza *vt* [At: BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *~zez* / E: ***lectură***] (Rar) A citi.

lecție *sf* [At: PETROVICI, P. 78/15 / P: *~ți-e* / V: (îvp) ***leț~***, (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Lektion***, lat ***lectio, -onis***] **1** Formă de bază a organizării muncii didactice prin care se transmite un anumit volum de cunoștințe unui grup de persoane cu nivel de cunoștințe relativ egal și omogen, într-un timp determinat, într-un anumit spațiu. **2** Oră de școală consacrată unei anumite discipline. **3** Ceea ce este obligat un elev să învețe și să scrie acasă la recomandarea profesorului sau a învățătorului Si: *temă*, (înv) *matimă*. **4** (Fig) Învățătură extrasă de cineva dintr-o experiență sau dintr-un eveniment neplăcut Si: *pildă*. **5** (Înv) Sfat. **6** (Îe) **A da ~ii** A pregăti elevi în particular Si: *a medita*. **7** (Îe) **A lua ~ii** A studia cu ajutorul unui profesor în afara unei instituții de învățământ. **8** (Îe) **A chema, a scoate la ~** A numi un elev pentru a fi ascultat. **9** (Îe) **A ieși la ~** A fi ascultat. **10** (Îe) **A-și face ~ia** (sau **~iile**) A-și pregăti temele. **11** (Îe) **A spune ~ia** A expune în fața învățătorului sau a profesorului cunoștințele însușite. **12** Regulă de conduită care se recomandă cuiva pe un ton dojenitor Si: *mustrare*, *sfat*. **13** Bătaie. **14** (Pex) Pedeapsă. **15** (Îf *lecțiune*) Formă sub care se prezintă un text, în diferitele lui manuscrise sau ediții, datorită modului în care a fost citit și interpretat de un copist sau de un cititor. **16** (Îaf) Citire comparativă a unui text pentru a-i stabili versiunea autentică.

lecțiune *sf vz* ***lecție***

lecui *vtr* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 3ᵛ/33 / V: (reg) ***leac~***, (îvr) ***lăc~*** / Pzi: *~esc*, *lecui* / E: ***leac*** + *-ui*] (Udp „de", „cu") **1-2** (D. ființe, părți ale corpului, etc.) A (se) folosi de leacuri (**1**). **3-4** A (se) vindeca Si: *a (se) însănătoși*, *a (se) tămădui*. **5-6** (D. oameni) A(-și) ameliora o boală Si: *a (se) întrema*. **7-8** (D. oameni) A (se) proteja de o boală sau o suferință fizică. **9-10** (D. boli, suferințe fizice) (A face să treacă sau) a trece în urma folosirii unui leac (**1**). **11-12** (Fig; d. efectele produse de descântece sau farmece) (A face să dispară sau) a dispărea. **13-14** (Pex; c. i. boli ale plantelor) A (se) trata. **15-16** (Îe) **A(-și) ~ sufletul** A (se) curăța de păcate. **17-18** (Îae) A (se) purifica sufletește. **19-20** (Fig) A (se) elibera de o stare sufletească jenantă, neplăcută, de un necaz etc. **21-22** A (se) dezvăța de un nărav. **23-24** A-i pieri cheful de ceva.

lecuială *sf* [At: TDRG / Pl: *~ieli* / E: ***lecui*** + *-eală*] (Pop) Lecuire (**1**).

lecuincios, ~oasă *a* [At: PONBRIANT, D. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***lecui*** + *-cios*] (Înv; d. ființe) **1-4** Care poate fi lecuit (**1-4**).

lecuință *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 180ʳ/18 / Pl: *~țe* / E: ***lecui*** + *-ință*] (Înv) Lecuire (**1**).

lecuire *sf* [At: CALENDARIU (1814), 130/3 / Pl: *~ri* / E: ***lecui***] **1** Însănătoșire a unei ființe bolnave sau rănite, a unor părți ale corpului în urma aplicării sau luării unui leac (**1**) Si: *tratament*, *vindecare*, (pop) *lecuială*, (înv) *lecuință*, *tămăduire*. **2** Folosire a unui leac (**1**) pentru prevenirea unei boli. **3** (Bis; înv) Purificare. **4** (Bis; înv) Izbăvire. **5** (Pex) Vindecare a unei boli sau a unei răni Si: *cicatrizare*. **6** (Fig) Eliberare a unei persoane de o stare sufletească neplăcută, jenantă, de un necaz Si: *rezolvare*. **7** Înlăturare a unui obicei rău, a unei deprinderi proaste, a unui nărav. **8** (Spc) Tratare a plantelor.

lecuit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lecui***] **1** Tratat. **2** Vindecat. **3** Însănătoșit. **4** (Îla) **De ~** Care se poate vindeca Si: *tratabil*.

lecuitor, ~oare [At: (a. 1633) GCR I, 84/29 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***lecui*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care vindecă cu ajutorul leacurilor (**1**). **3** *a* (Pex; d. leacuri) Care aduc alinare. **4** *a* (D. obiecte, substanțe) Care tratează.

lecurele *snp* [At: BL VI, 161 / E: ***leacuri*** + *-el*] **1-12** (Pop; șhp) Lecușor (**1-12**).

lecușor** sn* [At: PAMFILIE, CȚ. 106 / Pl: *~oare* / E: ***leac + *-ușor*] **1-12** (Șhp) Leac (**1-4, 12-13**) (puțin și bun) Si: (pop) *lecurele* (**1-12**), (reg) *lecuț* (**1-12**).

lecuț** sn* [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 456 / Pl: *~uri* / E: ***leac + *-uț*] **1-12** (Reg; șhp) Lecușor (**1-12**).

lecvar** sni* [At: CV 1950, nr. 4, 35 / E: mg ***lekvar] (Trs) Magiun de prune.

led** sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: eg ***led] (Elt) Diodă (electro)luminescentă.

ledăr** sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ger ***Leder(bereiter)] Argăsitor.

***ledeasca** sfa* [At: H IX, 156 / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se interpretează ledeasca (**1**).

ledeburită** sf* [At: LTR[2] / Pl: *~te* / E: fr ***ledeburite, ger ***Ledeburit***] Constituent structural al fontelor albe și al unor oțeluri bogat aliate, care este format la temperatura ordinară din cementită și perlită și care cristalizează la 1145°C.

leder** sn* [At: DR. I, 360 / Pl: *~e* / E: ger ***Leder(apfel)] (Reg; îs) *Mere ~e* Specie de măr nedefinită mai îndeaproape.

***ledeu** sm* [At: DA ms / A: nct / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) Capac de acoperit.

ledezeu** sn* vz ***leghezeu

ledian, ~ă [At: LTR[2] / P: *~di-an* / Pl: *~i, ~e* a / E: fr ***lédian***] (Glg) **1** *smi* Prim etaj al eocenului superior, caracterizat prin faună de numuliți, lamelibranhiate, gasteropode, echinide etc. **2** *a* Care aparține ledianului (**1**). **3** *a* Care se referă la ledian (**1**). **4** *smi* Serie de straturi geologice din ledian (**1**).

lef** sm, sn* vz ***left

lefar** sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***leafă[2] + *-ar*] (Reg) **1** Salariat. **2** (Irn) Gospodar.

lefaș** sm* [At: (a. 1804) TES. II, 336 / Pl: *~i* / E: ***leafă[2] + *-aș*] (Înv) **1** Lefegiu (**1**). **2** Salariat.

lefă** sf* vz ***leafă[1]

***lefăi[1]** vt* [At: PAMFILIE, I. C. 116 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *cleamp*] (Reg; d. obiecte, lucruri etc.) A se deplasa într-o parte și în alta producând, prin lovire, un sunet caracteristic Si: *a clempăni*.

***lefăi[2]** vt* [At: BUL. FIL. II, 188 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *cleaf*] (Reg) A mânca încet și mult Si: *a clefăi*.

lefărdaucă** sf* [At: HEM 2222 / Pl: ? / E: ***lefărdău + *-aucă*] (Trs; pop) **1** Persoană care vorbește mult și fără noimă Si: (Mol; Trs) *lefărdaie* (**1**), *lefărdău* (**1**). **2** Persoană care clevetește Si: (Mol; Trs) *lefărdaie* (**2**), *lefărdău* (**2**).

lefârdaie** sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~dăi* / E: ***lefârdău] (Mol; Trs) **1-2** Lefărdaucă (**1-2**).

lefârdău** sm* [At: KLEIN, D. 230 / V: ***~rgău / Pl: *~ăi* / E: ns cf alb *l'aperdi*] (Mol; Trs) **1-2** Lefărdaucă (**1-2**).

lefârgăios, ~oasă** a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lefârgău + *-os*] (Trs) **1** Clevetitor. **2** Mincinos.

lefârgău** sm* vz ***lefârdău

lefcioară** sf* vz ***lefușoară

lefcoflegmazie** sf* vz ***leucoflegmasie

lehuștean** sm* vz ***leuștean

lefeciu** sm* vz ***lefegiu

lefegiu** sm* [At: HERODOT (1645) 25 / V: (înv) ***~ciu, ~ficiu, (îvr) ***li~*** / Pl: *~ii*, (îvr) *~eci* / E: tc ***ulûfeci***] **1** (Înv) Mercenar din Țările Române în perioada Evului Mediu Si: (înv) *lefaș* (**1**). **2** (Înv; îs) *~ de țară* Oștean plătit care făcea parte dintr-un corp special și permanent de armată. **3** (Pfm) Salariat. **3** (Pfm) Funcționar. **4** (Prt; irn) Persoană care primește plată pentru muncă puțină. **5** (Irn) Birocrat.

***lefetiță** sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: nct] (Înv) Moară cu titirez.

leficiu** sm* vz ***lefegiu

lefișoară** sf* [At: (a. 1954) L. ROM. 1980, 207 / Pl: *~re* / E: ***leafă[2] + *-ișoară*] **1-10** (Înv; șhp) Leafă[2] (**1-5**) (mică).

lefșoară** sf* vz ***lefușoară

left [At: ALECSANDRI, P. 262 / V: ***lef, ler** sn* / Pl: (**1-3**) *~fți*, (**4-5**) *~uri* / E: ngr ***λεπτόν***] **1** *sm* (Înv) Monedă de aur sau de argint care a circulat în țările române, cu o valoare care a variat și din care se făceau salbe. **2** *sm* (Lpl) Salbă de bani. **3** *sn* (Înv) Obiect de podoabă femeiască în formă de colier sau de medalion Si: (îvr) *leftujur*. **4** *sn* (Reg) Bentiță de catifea brodată sau cu mărgele aplicate, care se prinde în jurul gâtului. **5** *sn* (Reg) Șir de mărgele.

lefteică** sf* vz ***lectică

***lefter[1]** sn* [At: MUSCEL / A: nct / Pl: *~e* / E: nct] (Mun) Pieptene cu care se perie fuioarele.

lefter[2], ~ă** a* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 304 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***(ε)λεύθερος] **1** (Fam; d. oameni) Care nu are nici un ban. **2-3** (Îe) **A rămâne** (sau **a lăsa pe cineva**) **~** (A rămâne sau) a lăsa pe cineva fără nici un ban.

lefterea** sf* vz ***lefterie

leftereauă** sf* vz ***lefterie

lefteri [At: DELAVRANCEA, S. 135 / Pzi: *~resc* / E: ***lefter***] (Fam) **1** *vt* A face pe cineva să-și piardă banii. **2** *vr* A-și pierde banii.

lefterie** sf* [At: (a. 1703) FN 173 / V: (pop) ***~rea, ~reauă, lif~, liftir~ / Pl: *~ii* / E: ngr ***(ε)λευθερία***] **1** (Grî) Încredere. **2** (Îe) **A-și mânca** (sau **a-și pierde**) **~ia (de la cineva) ca țiganul biserica** A-și pierde reputația de om cinstit. **3** (Îae) A-și pierde încrederea. **4** (Îe) **A avea ~ie la cineva** A se bucura de încrederea cuiva. **5** (Mol) Credit. **6** (Mol) Vază. **7** (Trs) Meserie. **8** (Trs) Ocupație. **9** (Trs; d. oameni; îla) **Fără nici o ~** Netrebnic.

leftic** sn* vz ***lectică

leftică** sf* vz ***lectică

leftinică** sf* vz ***lectică

leftișor** sm* [At: IORGA, C. I. I, 131 / Pl: *~i* / E: ***left + *-ișor*] **1-10** (Șhp) Left (**1-5**) (mic).

***leftujur** s* [At: (a. 1716) BUL. COM. IST. II, 211 / Pl: nct / E: ns cf *left*] (Îvr) Left (**3**).

lefui** vt* [At: ALR SN IV ~3/551 / Pzi: *~esc, lefui* / E: ***leafă[2]] (Reg) A netezi mămăliga cu leafa[2] (**2**) Si: (reg) *a tăpși*.

lefură** s* [At: KLEIN, D. / V: ***lie~ / Pl: nct / E: nct] (Trs; înv) **1** Flecar. **2** (Dep) Epitet pentru o servitoare proastă.

***lefuri** vi* [At: KLEIN, D. / Pzi: *~resc* / E: nct] (Îvr) **1** A flecări. **2** A trăncăni.

lefuritor, ~oare** a* [At: LB / V: ***lă~ / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lefuri*** + *-tor*] (Înv; d. oameni) **1** Care flecărește. **2** Care trăncănește.

lefușoară** sf* [At: (a. 1845) URICARIUL, V, 362/12 / V: ***lefș~, (pop) ***lefcio~*** / Pl: *~re* / E: ***leafă[1]*** + *-ușoară*] **1-8** (Irn; șhp) Leafă[1] (**1-2, 7-8**) (mică).

leg[1]** sm* [At: RUSSO, S. 112 / Pl: ? / E: fr ***legs] (Frî) **1** Dispoziție testamentară prin care o persoană lasă uneia sau mai multor persoane, unei instituții etc. averea sa sau o parte din aceasta. **2** (Pex) Testament. **3** (Pex) Moștenire.

leg² *sm* [At: PĂSCULESCU, L.P. 41 / Pl: ? / E: ***legăna***] (Pop; lpl) **1** Persoană care, în timp ce colindă, se leagănă. **2** (Pex) Colindător.

lega¹ [At: COD. VOR.² 10ʳ/12 / Pzi: *leg* / E: ml ***ligare***] **1** *vt* (C. i. fire, funii, fâșii dintr-o țesătură etc.) A uni strâns capetele printr-un nod sau cu un ochi, fundă etc. pentru a forma un întreg Si: *a înnoda, a strânge, a înnădi*. **2** *vt* (Îe) **A ~ gura pânzei, ~ nodurile, ~ la gură** A înnoda firele de la capătul urzelii înainte de a începe țesutul unei pânze pentru a nu se destrăma bătătura. **3** *vt* (Fig; îae) A începe cu bine un lucru sau o afacere. **4** *vt* (Fig; îae) A începe să-i meargă bine cuiva. **5** *vt* (Reg; îe) **A ~ băierile de la pungă** A face economii. **6** *vt* (Reg; îae) A deveni mai econom, mulțumindu-se cu un trai mai modest. **7** *vt* (Îvp; îe) **A ~ tei** (sau **teie**) **de curmei** (sau **curmeie**) A căuta subterfugii. **8** *vt* (Îvp; îae) A vorbi fără temei. **9** *vt* A înnoda șireturi, nojițe etc. pentru a încheia sau pentru a fixa încălțămintea pe picior Si: *a se încălța*. **10** *vt* (Prc; c. i. opinci, obiele) A strânge pe picior cu ajutorul nojițelor. **11** *vt* (Reg; îe) **Cât ți-ai ~ nojița** (sau **nojițele**) **la un picior** Foarte repede. **12** *vt* A face noduri, ochiuri de împletitură sau de plasă Si: *a înnoda*. **13** *vt* (Îc) **Ac de ~t** Croșetă. **14** *vt* (Îac) Andrea. **15** *vt* A petrece în jurul gâtului cravata, pe sub gulerul cămășii, fixând în față capetele printr-un nod special executat. **16** *vt* (Pex) A purta cravata după o anumită modă. **17** *vrp* (D. bărbați îndrăgostiți; îe) **A-i ~ calțaveta** A fi foarte supus femeii iubite, făcându-i toate poftele. **18** *vt* A pune și a înnoda bani, obiecte de valoare într-un colț de batistă, basma, ștergar etc. pentru a-i păstra sau a-i lua cu sine. **19** *vt* (Spc) A pune și a înnoda bani, obiecte de valoare într-un colț de batistă, basma, ștergar etc. pentru a-i oferi ca plată, ca pomană împreună cu obiectul în care au fost puși. **20** *vt* (C. i. fire, ștergare, năframe etc. de o culoare cu o anumită semnificație) A prinde de ceva prin înnodare pentru a aminti ceva sau ca semn a ceva. **21** *vt* (Spc; c. i. cozile împletite ale femeilor; urmat de determinările „în cunună", „una peste alta") A împreuna prin înfășurare în jurul capului ori prin petrecerea peste cap dintr-o parte în alta. **22** *vt* (Reg; spc) A înnoda frunzele a două sau mai multe fire de porumb verde pentru a face umbră. **23-24** *vtr* (Fig; d. prietenie) A (se) consolida. **25** *vt* (C. i. saci, desagi, pungi etc.) A închide la gură, adunând marginile și înnodându-le sau strângându-le cu o sfoară ale cărei capete se înnoadă. **26** *vt* (C. i. obiecte, materii etc.) A pune într-o învelitoare, într-un sac, într-o pungă etc. care se strânge la gură sau la margini. **27** *vt* (Pop; îe) **Leagă sacul până e plin** Averea trebuie administrată chibzuit încă de la început. **28** *vt* (Pop; îe) **În sacul ~t nu știi ce-i ~t** Se spune despre o femeie însărcinată despre care nu se știe dacă va naște băiat sau fată. **29** *vt* (Pop; îe) **A ~ paraua cu șapte** (sau **nouă, zece**) **noduri** (**ațe**) A cheltui cu economie o sumă de bani. **30** *vt* (Pop; îae) A fi zgârcit. **31** *vt* (C. i. nervi, canalele unor glande, cordonul ombilical) A obtura prin strangulare. **32** *vt* (C. i. documente vechi, pergamente, teancuri de foi, cutii, pachete etc.) A împacheta prin înfășurare și prindere cu panglici sau sfori pentru a nu se deteriora sau pentru a fi transportate. **33** *vt* (Reg) A petrece funii prinse de un drug de-a lungul sau de-a latul carului încărcat cu paie etc. pentru a le presa și a le ține strâns. **34** *vt* (Spc) A aplica o pecete pe un document, pe o scrisoare etc. pentru a o sigila. **35** *vt* (C. i. fire de grâu, de cânepă sau nuiele, vreascuri etc.) A lua și a pune laolaltă, strângându-le cu ajutorului unei chite etc. astfel încât să nu se risipească, să nu se sfărâme, să fie ușor manipulate. **36** *vt* A încinge cu o funie etc. snopuri, mănunchiuri etc. pentru a nu se desface. **37-38** *vt* (Pop; îe) **A** (**nu**) **~ două în** (sau **într-un**) **tei** (prin etimologie populară **trei**) A (nu) pune nimic de-o parte din câștigul obținut. **39** *vt* (Reg; îe) **A nu ~ două** A nu aduna deloc bani sau avere. **40** *vt* (Pop; gmț; îe) **Să-i legi cu tei** (**într-un curmei**) **și să-i dai pe apă** (sau **în gârlă**) Se spune despre doi oameni la fel de netrebnici sau de ineficienți. **41** *vt* (C. i. părul oamenilor) A strânge la un loc cu ajutorul unei panglici, al unei funde etc., pentru a nu se împrăștia în dezordine, pentru a nu acoperi ochii. **42** *vt* (C. i. obiecte de îmbrăcăminte sau părți ale acestora) A aduna pe lângă corp făcând din două sau mai multe părți un tot, prin înnodare sau prin împreunarea capetelor, a marginilor, etc. ori cu ajutorul unui cordon, al unui brâu, al unei panglici etc. ca să nu se desfacă, să nu alunece sau să nu stea neglijent Si: *a încinge*. **43** *vt* (Reg; c. i. opinci, urmat de determinarea „la cioc") A strânge, a încreți marginile cu o sfoară, cu o curelușă trecută prin mai multe găuri. **44-45** *vtr* (D. oameni) A (se) încinge cu un brâu. **46** *vt* (Rar; c. i. pânzele corăbiei) A aduna la un loc Si: *a strânge*. **47** *vt* (Rar) A începe hora. **48** *vt* (C. i. uși, obloane, porți etc.) A consolida prin aplicarea unor drugi, a unei șine etc. pentru a mări rezistența ori soliditatea Si: *a fereca*. **49** *vt* (Fig; îe) **A avea inima ~tă cu curele** A fi nepăsător. **50** *vt* (Fig; îae) A fi insensibil. **51** *vt* A strânge butoaie, lăzi etc. cu șine sau cercuri de fier pentru a le spori rezistența în utilizare. **52** *vt* A strânge cu un cerc piesele care alcătuiesc un obiect pentru a realiza un tot. **53** *vr* (Îvp; îe) **Butia cu un cerc nicicum nu se leagă** A nu putea anula un rău dintr-o dată. **54** *vt* A întări roțile de lemn ale unor vehicole prin aplicarea unei șine peste obezi. **55** *vt* (C. i. căruțe, care) A îmbrăca în fier caroseria. **56** *vt* (C. i. mai ales obiecte de podoabă) A îmbrăca cu plăci de metal prețios Si: *a placa*. **57** *vt* (C. i. piese de mobilier, pergamente sau acte de preț) A îmbrăca, prin acoperire integrală sau parțială, cu piele, cu catifea etc. pentru a proteja sau pentru a înfrumuseța. **58** *vt* A prinde una de alta foile unei cărți, prin coasere sau lipire și a-i pune coperți Si: *a broșa, a cartona, a coperta*, (reg) *a compacta*. **59** *vr* (Rar; d. oameni, urmat de „în zale") A-și îmbrăca armura Si: (înv) *a se împlătoșa, a se înzăua*. **60** *vt* (C. i. obiecte dezmembrate sau piese detașabile ale unui obiect) A (re)compune prin punerea una lângă alta a părților componente sau desfăcute, prin strângerea lor cu o funie, lamă metalică, sârmă etc. Si: (pfm) *a drege*. **61** *vi* (Îe) **Viața ~tă cu ață** Se spune despre existența precară sau periclitată a cuiva. **62** *vt* (Înv; îe) **A ~ tabăra** (sau, rar, **lagărul**) A fortifica, prin diverse întărituri, în special prin care de luptă, o armată care staționează sau se află în marș, pentru a împiedica intruziunea inamicului în rândurile proprii. **63** *vt* (Înv; îae) A pune o armată în dispozitiv de luptă. **64** *vt* (C. i. obiecte de mărime sau de greutate mică) A fixa pe loc sau unul de altul cu ajutorul unui lanț, al unei frânghii etc. pentru a nu se desprinde, pentru a nu cădea sau pentru a rămâne în poziția sau în locul dorit Si: *a agăța, a atârna, a prinde, a țintui*. **65** *vt* (Îvp; spc) A construi plute, asamblând trunchiuri de copaci. **66** *vt* (Îvp; c. i. părți detașabile ale unor obiecte precum condeiul, coasa etc.) A fi fixat în toc sau în legătoare, pentru a putea fi utilizat sau pentru a nu-l pierde. **67** *vt* (Spc; c. i. lăstari de viță-de-vie ori tulpini ale unor plante de cultură agățătoare) A fixa pe araci Si: *a arăci*. **68** *vt* (Pop; c. i. fuiorul sau caierul de lână) A pune în furca de tors o cantitate de

lână și a o prinde de aceasta cu o panglică, cu o sfoară etc. **69** *vt* (C. i. ambarcațiuni; udp „de", „la" care indică locul sau obiectul de care se fixează) A fixa prin parâme Si: *a acosta*, *a ancora*. **70** *vi* (Mrn; îe) **A ~ în barbă** A ancora cu două ancore ale căror lanțuri sunt paralele. **71** *vt* (Mrn; îe) **A ~ la schelă** A opri într-un port o corabie, fixând-o cu parâme de stâlpii cheiului. **72** *vt* (Îvr) A întinde pânzele unei corăbii. **73** *vt* (C. i. ustensile, aparate de mici dimensiuni, greutăți) A fixa de o parte a corpului cu o funie, cu o curea, cu un lănțișor etc. pentru a fi ușor de purtat sau de folosit. **74** *vi* (Reg; îe) **A umbla cu ciolanele ~te la gât** Se spune despre cineva care se comportă nefiresc. **75** *vt* (Îvr; îe) **A-i ~ (cuiva) lingurile de gât** A nu aștepta cu masa pusă pe cineva invitat, care a întârziat. **76** *vt* (Îvr; îae) A lăsa flămând pe cineva. **77** *vt* (Îrg; îe) **A-i ~ (cuiva) bășica** (sau **tinicheaua**) **de coadă** A concedia pe cineva cu scandal. **78** *vt* (Îrg; îae) A retrage cuiva bunăvoința sau favoarea de care se bucura Si: *a disgrația*. **79** *vt* (Pop; îe) **Șoarecele nu încape-n gaură și-și mai leagă și-o tigvă de coadă** Se spune despre oamenii care încearcă să facă mai mult decât pot. **80** *vt* (Fam; îe) **A ~ cartea** (sau **vornicia** etc.) **de gard** A întrerupe o activitate. **81** *vt* (Reg; îe) **A nu fi ~t de gard** A nu fi imuabil sau fără sfârșit. **82-83** *vtr(p)* (C. i. oameni sau trupurile lor; udp „de", „în", „cu") A (se) prinde unul de altul. **84-85** *vtr(p)* (C. i. oameni sau trupurile lor; udp „de", „în", „cu") A (se) prinde unul pe altul de ceva sau de cineva. **86-87** *vtr(p)* (C. i. oameni sau trupurile lor; udp „de", „în", „cu") A (se) atârna. **88-89** *vtr(p)* (C. i. oameni sau trupurile lor; udp „de", „în", „cu") A (se) înlănțui pentru a acționa ca o singură forță. **90** *vt* (Pop; îe) **Bun să-l legi la rană** Se spune despre un om blând și generos. **91** *vt* (Pop; îe) **Omul bătrân și nebun leagă-l de gard și-i dă fân** Se zice despre cel care nu mai poate fi educat sau îndreptat. **92** *vt* (Reg; d. copii mici; îe) **A fi ~t de poalele mamei** A depinde total de ajutorul mamei. **93** *vt* (Fam; îe) **A ține (pe cineva) ~t de fusta (cuiva)** A fi nedezlipit de cineva. **94** *vt* (Pop; d. musafiri; îe) **A fi ~t de scaun** A nu mai pleca. **95** *vt* (Fig; c. i. sunete, cuvinte) A îmbina în conformitate cu normele specifice unei limbi pentru a vorbi sau a citi cursiv. **96** *vt* (Fig; c. i. propoziții, fraze) A formula și a combina pentru a exprima ceva. **97-98** *vt* (Îe) **A (nu) putea să lege un cuvânt, o vorbă** (sau **vreo câteva cuvinte, vorbe**) A (nu) putea rosti. **99-100** *vt* (Îae) A (nu) putea construi (decât) cu dificultate un enunț. **101** *vt* (Rar; îe) **A ~ vorbe fără șir** A vorbi incoerent. **102** *vt* (Rar; îe) **A nu ~ două** A nu putea înțelege nimic din vorbirea cuiva. **103** *vt* (Fig; rar; c. i. subiectul scrierii, șîe **a ~ în stihuri**) A versifica. **104-105** *vtr* (D. activități psihice, în fiziologia umană) A (se) forma. **106** *vt* (D. divinitate, persoane cu putere de decizie) A crea. **107** *vt* (Îlv; d. oști) **A ~ împresurare** A se desfășura. **108** *vr* (Îvr; d. căldură) A se forma. **109** *vr* (Îvr; d. căldură) A se degaja. **110-111** *vtr* (D. căi de comunicație, poduri etc.) A uni orașe, locuri etc. aflate la o oarecare distanță unele de altele. **112-113** *vtr* (D. săli, camere, spații din imobile) (A face să comunice sau) a comunica. **114** *vt* (C. i. obiecte perechi, piese formate din două părți identice) A uni prin alăturare sau prin strângere cu ajutorul unui șiret, lănțișor etc. **115** *vt* (C. i. pari, stâlpi etc.) A uni pentru a îngrădi sau a împrejmui ceva. **116** *vt* (C. i. grinzi, bârne etc. folosite în construcție) A împreuna cu ajutorul cuielor sau prin încastrare. **117** *vt* A asambla părțile componente ale unor piese din structura unor unelte agricole. **118-119** *vtr* (D. sprâncene, linii geometrice sau ornamentale) A (se) îmbina. **120** *vt* A (re)face conexiunea dintre vase sanguine, nervi, oase, țesuturi etc. **121** *vt* (Med) A sutura. **122** *vr* (Îvr) A se încleia. **123** *vr* (D. lapte) A se prinde. **124** *vr* (D. sirop) A se îngroșa, devenind cleios. **125** *vt* (Teh; c. i. conductori sau anumite piese și ansambluri ale unui sistem electric, electronic sau de alt tip) A realiza o conexiune între un element al acestuia și o sursă de alimentare Si: *a conecta*, *a cupla*, *a racorda*. **126** *vt* (Teh; spc) A instala aparatele și dispozitivele necesare conectării la rețea a unei mașini, a unui aparat etc. **127** *vt* (C. i. piatră sau blocuri de piatră de construcție, pereți etc.) A fixa într-un ansamblu omogen și de o mare soliditate Si: *a încastra*, *a înțepeni*. **128-129** *vtr* (D. atomi, substanțe chimice sau alimente în stare fluidă) A fi combinat sau a se combina cu... **130** *vt* A uni cuvintele cu ajutorul cratimei. **131** *vt* (C. i. cuvinte, propoziții, fraze) A nu marca grafic, prin spații albe, unitățile unui enunț. **132-133** *vtr* (D. propoziții sau d. elemente ale acestora) (A fi în relație sau) a se relaționa cu... **134-135** *vtr* (D. accentul silabic, sunete, secvențe muzicale) (A fi unit sau) a se uni în chip armonios Si: *a (se) armoniza*. **136-137** *vtr* (Spc; d. cuvinte, idei, secvențe narative) A (se) structura în mod logic, coerent. **138-139** *vtr* (Fig; c. i. oameni) A (se) aduna în aceeași parte sau la un loc. **140** *vt* (C. i. lucruri, fenomene, creații sau părți, aspecte ale acestora) A grupa pe baza unor însușiri comune ori pe baza unor aprecieri, considerații etc. **141-142** *vtr* (D. regiuni geografice sau istorice) A (se) situa în același plan ori în același sistem. **143** *vr* (Îlv) **A se ~ prieteni** A se împrieteni. **144** *vr* (Îlv) **A se ~ tovarăși** A se întovărăși. **145** *vr* (Îlv) **A se ~ frați de cruce** A deveni frați de cruce Si: (înv) *a se înfrăți*. **146-147** *vtr* (C. i. raporturi afective, de rudenie etc.) A (se) stabili o relație de prietenie, rudenie etc. **148** *vt* (Fam; îlv) **A ~ (o) cunoștință** A cunoaște pe cineva. **149** *vt* (Îe) **A ~ vorbă** (sau **vorba**, înv, **voroavă**) A intra în vorbă cu cineva. **150** *vt* (D. primari, conducători, state etc.) A intra în relații diplomatice, politice, unilaterale etc. **151** *vt* (Înv; îe) **A ~ pacea** (sau **împăcăciunea**) A încheia pace. **152** *vt* (Îe) **A ~ cuvânt** A face un legământ. **153** *vt* (Îvr; îe) **A ~ tablele** A ratifica un acord prin documente. **154-155** *vtr* (Înv) A (se) căsători. **156** *vt* (Îvp; îe) **A-și ~ viață** (sau, rar, **viețile**) ori **soarta (și viața) (de cineva)** A se căsători. **157-158** *vt* (Îvp; îe) **A fi ~t cu Duhul** (sau, rar, **cu cel necurat**) A fi unit (cu Duhul Sfânt sau) cu cel necurat. **159** *vt* (Îe) **A-și ~ destinul (soarta)** de cineva (sau **de soarta** ori **de destinul cuiva**) A împărtăși aceeași soartă, evoluție cu cineva. **160** *vt* (Rar; îe) **A fi ~t cu veșnicia** A fi predestinat veșniciei. **161** *vrr* (D. oameni, familii, colectivități) A se uni în jurul aceluiași ideal. **162** *vrr* (D. oameni, familii, colectivități) A se asocia. **163** *vt* (D. neamuri, așezăminte) A înfrăți. **164** *vr* (Rar; d. personalități creatoare) A se asemăna pe baza afinităților de creație. **165-166** *vtr* (D. oameni, suflet, inimă, minte) A fi atașat sau a se atașa de cineva. **167** *vt* (Rar; îe) **A-și ~ ochii (de ceva)** A nu-și putea lua privirea de la ceva. **168-169** *vtrp* (Înv; îe) **A ~ de glie** (sau **de pământ**, rar, **de moșie**) (A aduce pe cineva sau) a fi adus în situația de rob, de subordonare din punct de vedere economic, politic și social față de un anumit ținut, de o anumită moșie. **170-171** *vti* (Înv; pex; îae) A diminua sau a îngrădi libertatea de mișcare și de organizare a cuiva. **172** *vi* (Fig; urmat de „de pământ", „de brazdă") A fi constrâns să ducă o viață limitată spiritual. **173** *vi* A fi atașat de locul de muncă, de rangul deținut sau oamenii de care depind acestea. **174** *vi* (Pex) A fi în subordinea sau la

cheremul cuiva. **175** *vr* (Îvp) A se ocupa cu pasiune de ceva. **176** *vt* (Înv) A fi interesat de... **177** *vt* (Înv; c. i. nume, orgolii, funcții) A-și face un merit, un renume etc. din ceva. **178** *vr* (Fam) A provoca la vorbă, la ceartă, la bătaie etc. prin cuvinte, gesturi, atitudini etc. sfidătoare sau violente Si: *a se agăța*, (înv) *a se alega[1]*, *a persecuta*, (îrg) *a agasa*, *a enerva*, *a sâcâi*, *a supăra*, *a plicitisi*, *a zădărî*, *a tracasa*, (reg) *a zăhăi*. **179** *vr* (Îe) **Ce te legi de (cineva)?** Se spune când o persoană nu este lăsată în pace. **180** *vr* (Îvp; îe) **A se ~ de cineva ca scaiul de oaie, a se ~ de capul (cuiva)** A sta mereu în preajma cuiva, devenind uneori agasant. **181** *vr* (Rar; îe) **A se ~ de coada (cuiva)** A se ține după cineva. **182** *vr* (Îvr; îe) **A-și ~ unul și altul gura (de cineva)** A bârfi. **183** *vr* (Pop; d. dor, dragoste, boală etc.) A pune stăpânire pe cineva Si: *a se aprinde*, *a se lipi*. **184** *vr* (Îvp; d. blesteme, vrăji) A se adeveri. **185** *vr* (Îe) **~-s-ar moartea de...!** Blestem prin care se dorește moartea cuiva. **186** *vr* A acosta o persoană de sex opus, cu intenția de a o seduce sau de a abuza sexual de ea. **187** *vr* A face avansuri cuiva într-un mod nepermis Si: *a hărțui sexual*. **188-189** *vtr* A pretinde pe nedrept ceva. **190-191** *vtr* A (se) folosi (de) ceva drept pretext pentru a face scandal, a se răzbuna, etc. **192** *vt* (C. i. fenomene, procese, obiecte etc. aparent disparate) A fi în strânsă conexiune cu... **193** *vr* (C. i. noțiuni, concepte etc.) A fi în mod strict corelat cu ceva Si: *a se corela*, *a se intercondiționa*. **194** *vt* (C. i. activități, procese, fenomene etc.; udp „de") A determina. **195** *vt* (C. i. activități, procese, fenomene etc.; udp „de") A condiționa. **196** *vt* (Pex; c. i. activități, procese, fenomene etc.; udp „de") A influența. **197** *vt* (C. i. oameni) A depinde de... **198-199** *vtr* (C. i. rezultatele unor activități intelectuale sau artistice și consecințele unor fenomene, procese etc.; udp „cu", „de") A (se) asocia cu... **200-201** *vtr* (C. i. produse ale unor activități creatoare, urmările unor fapte, procese etc.) A (se) fundamenta. **202-203** *vtr* (Pex; c. i. produse ale unor activități creatoare, urmările unor fapte, procese etc.) A (se) explica prin... **204-205** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ numele (de ceva)** A (se) face cunoscut prin ceva. **206-207** *vtr* (Îae) A i (se) asocia reputația cu ceva. **208** *vt* (C. i. opinii, idei etc. sau efecte, rezultate etc.) A desprinde pe cale de consecință Si: *a decurge*, *a deriva*. **209** *vrr* (D. credințe, cunoștințe, anecdote, povesiri, tradiții etc.; udp „de") A se referi la... **210** *vrr* (D. credinte, cunoștințe, anecdote, povesiri, tradiții etc.; udp „de") A trimite la... **211** *vt* (C. i. oameni) A imobiliza pe cineva cu ajutorul unei funii, al unui lanț, al unor cătușe Si: *a fereca*, *a încătușa*, *a înlănțui*. **212** *vt* (Spc; c. i. persoane urmărite, delincvenți etc.) A lua prizonier Si: *a aresta*, *a captura*, *a închide*, *a întemnița*. **213** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) fedeleș** (sau **burduf, butuc, bute, cobză, nod, snopi,** îvr, **ca butuc**) A imoblilиза complet pe cineva prin legături (**89**) foarte bine strânse. **214** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) spate în spate** (sau **la spate**) A imobilza într-o singură legătură trupurile a doi oameni așezați spate la spate. **215** *vt* (Fig; îe) **A ~ (pe cineva) de mâini și de picioare** A imobiliza total pe cineva. **216** *vt* (Fig; pex; îae) A priva pe cineva de libertatea de mișcare sau de acțiune. **217** *vi* (Fam; îe) **A fi nebun** (sau, rar, **bun**) **de ~t** A fi bolnav psihic, aflat într-o criză de agitație psiho-motorie. **218** *vi* (Fam; îae) A se comporta ca un nebun. **219** *vt* (Înv; c. i. condamnați) A imobliza, prin fixarea cu diverse legături, de unul sau de doi stâlpi, de cozile a două cămile, de vârfurile a doi copaci, etc. pentru a pedepsi, pentru a supune la cazne sau pentru a ucide Si: *a țintui*. **220** *vt* (Rar; îe) **A ~ (pe cineva) la stâlpul infamiei** A condamna pe cineva în public Si: *a blama*. **221-222** *vtr* (Fig) A (se) încurca. **223-224** *vtr* A (se) prinde în cursă. **225** *vt* (Îvp) A lua în stăpânire Si: *a supune*. **226** *vrp* (Fig) A fi ținut în loc. **227** *vrp* (Fig) A fi împiedicat. **228** *vt* (Fig; îe) **A ~ mâinile** A lipsi pe cineva de puterea de a acționa. **229** *vt* (Înv; îe) **A fi cu mâinile ~te la piept** A-și împreuna mâinile în semn de cucernicie sau de neputință. **230** *vt* (Înv; pex; îae) A fi uluit. **231** *vt* (Îe) **A ~ limba** (sau **gura**) **cuiva** A împiedica pe cineva să vorbească. **232** *vt* (Îae) A reduce la tăcere pe cineva. **233-234** *vtr* (Îe) **A i (se) ~ cuiva limba** (A face să nu mai vorbească sau) a nu mai putea vorbi Si: *a amuți*. **235-236** *vtr* (Spc; îae) A nu mai putea vorbi din motive de boală. **237** *vt* (Fam; îe) **Leagă-ți gura** (sau **clanța, fleoanca, leorpa, troampa**)! Nu mai vorbi! **238** *vt* (Rar; îe) **A-i ~ (cuiva) fierul** A împiedica pe cineva să mai lupte, blocându-i mișcarea spadei Si: *a dezarma*. **239** *vt* (Înv) A împiedica mișcarea unei roți. **240** *vt* (C. i. animale domestice, rar, păsări; udp „cu", „de", „la") A fixa printr-un lanț, printr-o funie etc. petrecută pe după o parte a corpului, pentru a mâna în direcția dorită ori pentru a împiedica să fugă. **241** *vt* (Îe) **A (-și) ~ măgarul** (sau **samarul**) **de gard** A se îmbogăți în urma slujbei pe care o are. **242** *vt* (Rar; îe) **A-și ~ calul** (reg, **caii**) A se liniști. **243** *vt* (Reg; îe) **A ~ câinele la gard** A se lăuda în mod justificat. **244** *vt* (Fam; îe) **A ~ cățeaua, leagă-ți cățeaua** (sau **haita**)! A se opri din vorbit. **245** *vr* (Pop; d. pești) A se prinde în undiță, năvod etc. **246** *vrr* A se obliga să îndeplinească sau să respecte condițiile sau termenii unui contract, ai unei convenții etc. **247** *vrr* A cădea de acord Si: *a se învoi*. **248** *vr* (Pop) A paria. **249** *vr* (Pop; spc; d. călușari) A se constitui în formație în urma unui jurământ Si: *a se jura*. **250** *vt* (Udp „cu", „prin", „de") A fi constrâns prin ceva față de cineva sau ceva. **251** *vt* (Udp „cu", „prin", „de") A fi dator. **252** *vt* (Îe) **A spune cuvinte care leagă** A-și lua un angajament față de cineva cu ocazia logodnei sau căsătoriei. **253** *vt* (Spc) A pune drept zălog Si: (pop) *a chiezăși*. **254** *vt* (Înv; c. i. dări, impozite etc., legi, dispoziții etc.) A institui și a face să intre în vigoare. **255** *vt* (Îvr) A fixa un legământ care implică un anumit tip de credință morală. **256** *vt* (Bis; îvp; c. i. sărbători sau posturi din calendarul creștin) A institui prin hotărâre sinodală zilele de sărbătorire ale unui sfânt și zilele sau perioadele de timp în care creștinii sunt datori să postească. **257** *vt* (Pop) A impune o interdicție Si: *a interzice*. **258** *vt* (Înv) A anula printr-o lege (**33**), printr-un amendament etc. o dare, un impozit, etc. **259** *vt(a)* (Bis; îoc *a dezlega*; d. apostoli, preoți etc.) A opri, prin anumite dispoziții, reguli, canoane, etc., de la anumite fapte, conduite etc. Si: *a interzice*. **260** *vt(a)* (Bis; pex; îoc *a dezlega*) A lipsi de iertare abaterile de la canoanele instituite și pe oamenii care se fac vinovați de ele. **261** *vt(a)* (Bis; spc) A nu dezlega păcatele cuiva. **262** *vt(a)* (Pex; înv; d. oameni, instituții etc. cu mare influență sau putere de decizie) A dispune după bunul plac de putere, de prerogativele etc. unei funcții, meserii etc. **263** *vt(a)* (Fig; pop; îcr *a dezlega*) A vrăji pe cineva. **264** *vt(a)* (Fig; pop; îcr *a dezlega*) A descânta de ceva pe cineva. **265** *vt* (Pex; îvp; c. i. oameni, sentimente, privirile acestora etc.) A aduce în imposibilitate de a acționa sau de a funcționa normal. **266** *vt* (Îvp; c. i. bărbați, trupul, virilitatea acestora) A face impotent prin farmece. **267** *vt* (C. i. miri, sau unirea sexuală dintre aceștia) A împiedica, prin vrăjitorie să se producă. **268** *vt* (C. i. ploaie, vânt, furtună) A opri, prin vrăji, descântece, să survină. **269** *vt* (C. i.

ploaie, vânt, furtună etc.) A face, prin vrăji, să se abată asupra unui anumit ținut. **270** *vt* (Îvr; c. i. un ritual magic, o vrajă, efectele acestora) A opri să se producă Si: *a anula, a desface, a suprima*. **271-272** *vtrp* (Îe) **A ~ (cuiva) drumul** A împiedica pe cineva să meargă pe unde dorește. **273-274** *vtrp* (Îae) A zădărnici planurile cuiva. **275** *vt* (Pop; c. i. bani, comori, etc.) A fi sub puterea unui blestem. **276** *vt* A acoperi, de obicei prin înfășurare, cu ajutorul unei bucăți de pânză, a unei năframe etc. pentru a proteja. **277** *vt* (Spc) A acoperi gura, ochii pentru a împiedica pe cineva să vadă, să vorbească etc. **278-279** *vtr* (D. femei) (A fi îmbrobodit sau) a se îmbrobodi. **280-281** *vtr* (D. bărbați, urmat de „turcește") (A fi înfășurat sau) a-și înfășura capul, după moda orientală, cu un șal, un turban etc. **282** *vt* (Îe) **A-și ~ capul cu..., a-și ~ de cap necaz** (sau **nevoie**) A se căsători. **283** *vt* (Îae) A-și complica existența. **284-285** *vti* (Îe) **A-și ~ ochii, a ~ la ochi** A (se) amăgi. **286-287** *vti* (Îae) A(-și) face iluzii. **288-289** *vti* (Spc; îae) A fermeca. **290** *vt* (Pop) A acoperi cu un văl, basma etc. capul miresei în cadrul ceremoniei de nuntă, în semn de trecere a acesteia în rândul nevestelor. **291** *vt* A acoperi cu ceva corpul unei ființe sau părți ale acestora pentru a le proteja. **292** *vt* (Reg; c. i. stoguri, clăi, căpițe de fân, paie, etc.) A acoperi vârful cu ceva pentru a proteja de umezeală, de vânt etc. **293** *vt* A îngriji o rană sau pe cineva bolnav prin aplicarea de pansamente, comprese, bandaje Si: *a bandaja, a pansa*. **294** *vr* (Fam; îe) **A se ~ la cap fără să-l doară** A-și crea complicații, greutăți inutile. **295-296** *vtrp* (Pop) A (se) trata. **297** *vt* (Pop) A alina o durere sufletească. **298** *vi* (Îvp; d. plante de cultură, florile acestora) A se afla în perioada de fructificație Si: *a rodi*. **299** *vi* (Îe) **A ~ sec** A nu rodi. **300** *vi* (Spc; d. varză) A face căpățână. **301** *vi* (Îvp; d. pomi altoiți) A da naștere la tulpini secundare. **302-303** *vir* (D. roade, fructe etc.) A începe să se dezvolte, trecând de la stadiul de floare la cel de fruct. **304** *vi* (Pan; d. animale) A concepe. **305** *vi* (Rar; d. anumiți compuși chimici) A se solidifica în prezența unui reactiv. **306** *vr* (Fig; d. oameni) A deveni mai vânjos Si: *a se întări*.

lega[2] *vt* [At: GHICA, S. 719 / Pzi: *leghez* / E: fr ***léguer***, lat ***legare***] (Înv) A lăsa ceva prin testament Si: *a testa*, (înv) *a testălui*.

legal, ~ă [At: HELIADE, O. I. 137 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***légal***, lat ***legalis***] **1** *a* (Jur) Care există în temeiul legii (**38**) Si: (îvr) *legalnic* (**1**). **2** *a* Care se face în temeiul legii (**38**). **3** *a* Care este prevăzut de lege (**38**). **4** *a* Care este conform cu legea (**38**) Si: *licit*. **5** *a* Privitor la lege (**38**). **6** *a* Garantat de lege (**38**). **7** *a* Legiuit (**2**). **8** *a* (Înv) Pravilnic. **9** *av* În temeiul legii (**38**). **10** *a* (D. autorități, instituții, organisme etc.) Desemnat în conformitate cu prevederile legii (**38**), ale statutului, regulamentului etc. **11-12** *a* (D. căsătorie) Încheiat cu îndeplinirea formelor cerute de lege (**38**) (și de religie) Si: *legitim* (**6**), *legiuit* (**4**). **13** *a* (D. soți) Căsătorit în conformitate cu prevederile legii Si: *legitim* (**7**), *legiuit* (**5**). **14** *a* (D. copii) Născut din părinți căsătoriți sau recunoscut de tată Si: *legitim* (**8**). **15** *a* (D. moștenitori) Care beneficiază de drepturile prevăzute și garantate de lege Si: *legiuit*. **16** *a* Care este hotărât prin lege (**38**). **17** *a* Care este reglementat prin lege (**38**). **18** *a* Care este admis prin lege (**38**). **19** *a* (Îs) *Medicină ~ă* Ramură a medicinii specializată în efectuarea expertizelor și a examenelor medicale necesare clarificării unor aspecte care interesează justiția. **20** *a* (Îs) *Medic ~* Legist (**8**). **21** *a* (Îvr) Leal. **22** *a* Care decurge dintr-o lege (**38**). **23** *a* Care este determinat de o lege (**38**). **24** *a* Care se produce în conformitate cu o lege (**38**).

legalemente *av* vz ***legalmente***

legalist, ~ă [At: CARAGIALE, O. VII, 255 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***légaliste***] **1** *sm* Persoană care respectă cu strictețe legea. **2** *sm* Adept al legalității (**2**). **3** *a* (D. oameni) Care respectă cu strictețe legea (**38**). **4** *a* (D. oameni) Care respectă cu strictețe legalitatea (**8**). **5** *a* (Rar; d. state, instituții etc.) În care sunt respectate legile (**38**).

legalitate *sf* [At: (a. 1848) URICARIUL, X. 12 / Pl: (nob) *~tăți* / E: fr ***légalité***] **1** Caracter a ceea ce este în conformitate cu legea Si: (îvr) *legitate* (**1**), (îvr) *legiuință* (**2**). **2** Principiu potrivit căruia toate organele, organizațiile și instituțiile de stat sau obștești și cetățenii sunt obligați să respecte, în activitățile lor, legea (**38**). **3** (Iuz; îs) *~ socialistă* (sau *populară*) Principiu fundamental al dreptului socialist. **4** (Iuz; îas) Metodă principală a statului pentru îndeplinirea funcțiilor acestuia, apărarea ordinii economice, sociale și de stat și a drepturilor și libertăților democratice. **5** (Îe) **A intra** (sau **a reintra**) **în ~** A se conforma legilor (**38**) în vigoare. **6** (Îe) **A fi în ~** A fi în conformitate cu legile (**38**) în vigoare. **7** Organizare a unui stat pe baza legilor (**38**). **8** Ansamblu al legilor (**36**) unui stat.

legaliza *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~zez* / E: fr ***légaliser***] (Jur) **1** (C. i. semnături, acte, documente, copii) A confirma autenticitatea. **2** (C. i. semnături, acte, documente, copii) A atesta conformitatea cu originalul. **3** (C. i. semnături, acte, documente, copii) A da formă legală (**1**) Si: (înv) *a protocoli*. **4** (C. i. semnături, acte, documente, copii) A face să devină legal. **5** (C. i. semnături, acte, documente, copii) A autentifica. **6** (C.i. semnături, acte, documente, copii) A certifica. **7** (C. i. fapte, stări, situații etc.) A reglementa prin lege (**38**). **8** (C. i. fapte, stări, situații etc.) A da caracter legal Si: (înv) *a legiui* (**2**). **9** (C. i. fapte, stări, situații etc.) A da caracter oficial Si: *a oficializa*.

legalizare *sf* [At: HELIADE, O. II. 301 / Pl: *~zări* / E: ***legaliza***] (Jur) **1** Confirmare a autenticității unor semnături, acte, documente, copii de către o autoritate publică. **2** Atestare a conformității unei copii, a unei traduceri etc. cu originalul de către o autoritate publică. **3** Autentificare. **4** Reglementare prin lege (**38**) a unui fapt, a unei situații. **5** Recunoaștere oficială a unui fapt, a unei situații etc. Si: *oficializare*.

legalizat, ~ă a [At: BUL. COM. IST., IV, 85 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***legaliza***] (Jur) **1** (D. acte, copii, documente etc.) Care are formă legală (**4**). **2** (D. acte, copii, documente etc.) Care este conform cu originalul. **3** (D. acte, copii, documente, etc.) Autentificat. **4** (D. fapte, situații, stări etc.) Care este reglementat prin lege (**38**). **5** (D. fapte, situații, stări) Care a devenit legal (**1**). **6** (D. fapte, situații, stări etc.) Care a primit caracter oficial. **7** (D. fapte, situații, stări, etc.) Care a fost recunoscut oficial Si: *oficializat*. **8** Care decurge dintr-o lege (**38**). **9** Impus printr-o lege (**38**).

legalizație *sf* [At: RÎND. JUD. 115/19 / V: (rar) ***~iune, ~zăciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***légalisation***] (Înv) Legalizare (**1**).

legalizațiune *sf* vz ***legalizație***

legalizăciune *sf* vz ***legalizație***

legalmente *av* [At: BARIȚIU, C. II, 124 / V: (îvr) ***~min~, ~lem~*** / E: fr ***légalement***, it ***legalminte***] **1** Din punct de vedere legal (**1**). **2** În mod legal (**1**). **3** În conformitate cu legea Si: (înv) *pravilnicește*.

legalminte *av* vz ***legalmente***

legalnic, ~ă [At: SŢ 9 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***lege*** + *-alnic*, după *năvalnic, șăgalnic*] **1** *a* (Îvr) Legal (**1**). **2** *sm* Legist (**1**).

legamânt *sn* vz ***legământ***

legaminte *sn* vz ***legământ***

legar *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: nct] Riglă^2.

legare *sf* [At: CORESI, EV. 518 / Pl: *~ări* / E: ***lega***^{1}] **1** Unire strânsă a capetelor unor fire, fâșii, funii dintr-o țesătură etc. printr-un nod sau cu un ochi, fundă etc. pentru a forma un întreg Si: *înnodare, înnădire, legat*^{1} (**1**). **2** Înnodare a șireturilor, nojițelor etc. pentru a încheia sau a fixa încălțămintea pe picior Si: *legat*^{1} (**2**). **3** (Prc) Strângere pe picior a opincilor, a obielelor cu ajutorul nojițelor Si: *legat*^{1} (**3**). **4** Executare a unor noduri, ochiuri de împletitură sau de plasă Si: *înnodare, legat*^{1} (**4**). **5** Trecere în jurul gâtului cuiva a cravatei, pe sub gulerul cămășii, fixându-se în față capetele printr-un nod special executat Si: *legat*^{1} (**5**). **6** (Pex) Purtare a cravatei după o anumită modă Si: *legat*^{1} (**6**). **7** Punere și înnodare a unor bani, obiecte de valoare într-un colț de batistă, basma, ștergar, etc. pentru a-i păstra sau a-i lua cu sine Si: *legat*^{1} (**7**). **8** Prindere prin înnodare de ceva a unor fire, ștergare, năframe etc. de o culoare cu o anumită semnificație pentru a aminti de ceva sau ca semn a ceva Si: *legat*^{1} (**8**). **9** Împreunare a cozilor femeilor prin înfășurare în jurul capului ori prin petrecerea acestora peste cap dintr-o parte în alta Si: *legat*^{1} (**9**). **10** Așezare a unor obiecte, materii etc. într-o învelitoare, într-un sac, într-o pungă etc. care se strânge la gură sau la margini Si: *legat*^{1} (**10**). **11** Obturare a nervilor, a canalelelor unor glande, a cordonului ombilical prin strangulare Si: *legat*^{1} (**11**). **12** Împachetare prin înfășurare și prindere cu panglici sau sfori a unor documente vechi, pergamente, teancuri de foi, cutii, pachete etc. pentru a fi transportate sau pentru a nu se deteriora Si: *legat*^{1} (**12**). **13** (Reg) Acțiune prin care se petrec funii prinse printr-un drug de-a lungul sau de-a latul carului încărcat cu paie etc. pentru a le presa și a le ține strâns Si: *legat*^{1} (**13**). **14** (Spc; înv) Aplicare a peceții pe un document, pe o scrisoare etc. pentru a o sigila Si: *legat*^{1} (**14**). **15** Luare și punere laolaltă a firelor de grâu, de cânepă sau a nuielelor, vreascurilor etc., strânse cu ajutorul unei chite etc. astfel încât să nu se risipească, să nu se sfărâme, să fie ușor manipulate Si: *legat*^{1} (**15**). **16** Strângere a părului de pe cap cu ajutorul unei panglici etc. pentru a nu se împrăștia în dezordine, apoperind ochii Si: *legat*^{1} (**16**). **17** Strângere a îmbrăcăminții sau a unor părți ale acesteia pe lângă corp, prin înnodare sau prin împreunarea capetelor, a marginilor etc. ori cu ajutorul unui cordon, al unui brâu etc. pentru a nu sta neglijent Si: *legat*^{1} (**17**). **18** (Rar) Strângere a pânzelor corăbiilor Si: *legat*^{1} (**18**). **19** Consolidare a unor uși, a unor obloane, a unor porți etc. prin aplicarea unor drugi, a unei șine etc. pentru a mări rezistența ori soliditatea Si: *ferecare, legat*^{1} (**19**). **20** Strângere a unor butoaie, lăzi etc. cu șine sau cercuri de fier pentru a le spori rezistența Si: *legat*^{1} (**20**). **21** Întărire a roților de lemn ale unor vehicule prin aplicarea unei șine peste obezi Si: *legat*^{1} (**21**). **22** Îmbrăcare în fier a caroseriei unei căruțe, a unui car etc. Si: *legat*^{1} (**22**) **23** Îmbrăcare prin acoperire parțială sau totală a unor piese de mobilier, a unor pergamente sau acte de preț cu piele, cu catifea etc. pentru a le porteja sau pentru a le înfrumuseța Si: *legat*^{1} (**23**). **24** Operație de prindere a foilor unor cărți, una de alta, prin coasere sau lipire și de punere de scoarțe Si: *broșare, cartonare, legat*^{1} (**24**), (reg) *compactare*. **25** (Re)compunere a unor obiecte dezmembrate sau a unor piese detașabile ale unui obiect prin strângerea lor cu o funie, o lamă metalică, sârmă etc. Si: *legat*^{1} (**25**). **26** Fixare într-un loc a unor obiecte de mărime sau de greutate mică sau unul de altul cu ajutorul unui lanț, al unei frânghii etc. pentru a nu se desprinde, pentru a nu cădea sau pentru a rămâne în poziția sau în locul dorit Si: *legat*^{1} (**26**). **27** (Îvp; spc) Construire a unei plute Si: *legat*^{1} (**27**). **28** Fixare în toc sau în legătoare a unor părți detașabile ale unor obiecte precum condeiul, coasa etc. pentru a putea fi utilizate sau pentru a nu le pierde Si: *legat*^{1} (**28**). **29** (Spc) Fixare a lăstarilor de viță-de-vie ori a unor plante agățătoare pe araci Si: *arăcire, legat*^{1} (**29**). **30** (Udp „de“, „la“) Fixare a unor ambarcațiuni prin parâme Si: *ancorare, acostare*. **31** (Îvr) Întindere a pânzelor unor corăbii. **32** Fixare a unor ustensile, aparate de mici dimensiuni, greutăți de o parte a corpului uman cu o funie, cu o curea, cu un lănțișor etc. pentru a fi ușor de purtat sau de folosit. **33** (Fig) Îmbinare de cuvinte, sunete în conformitate cu normele specifice unei limbi, pentru a vorbi sau a citi cursiv. **34** (Fig) Formulare și combinare de fraze sau propoziții pentru a exprima ceva. **35** (Fig) Formare a activităților psihice, fizice umane. **36** (Îvr) Degajare a căldurii. **37** Unire a orașelor, a locurilor etc. aflate la o oarecare distanță unele de altele prin căi de comunicații, poduri etc. **38** Unire prin alăturare sau prin strângere a unor obiecte perechi, a unor piese formate din două părți identice cu ajutorul unui șiret, lănțișor etc. **39** Unire a unor pari, a unor stâlpi etc. pentru a îngrădi sau a împrejmui ceva. **40** Împreunare cu ajutorul cuielor sau prin încastrare a unor grinzi, bârne etc. folosite în construcție. **41** Asamblare a părților componente ale unor piese din structura unor unelte agricole. **42** Îmbinare a sprâncenelor, a unor linii ornamentale sau geometrice. **43** (Re)facere a conexiunii dintre vasele sanguine, dintre nervi, oase, țesuturi etc. **44** (Med) Suturare. **45** (Înv) Încleiere. **46** Acrire a laptelui. **47** (Teh) Realizare a unei conexiuni între un element al unui conductor sau a unei anumite piese și a unor anumite ansambluri ale unui sistem electric, electronic sau de alt tip și o sursă de alimentare Si: *conectare*, *cuplare*, *racordare*. **48** (Teh; spc) Instalare a unor aparate și dispozitive necesare conectării la rețea a unei mașini, a unui aparat etc. **49** Fixare într-un ansamblu omogen și de o mare soliditate a unor blocuri de piatră de construcție, pereți etc. Si: *înțepenire*, *încastrare*. **50** Combinare a unor atomi, a unor substanțe chimice sau alimente în stare fluidă. **51** Unire a cuvintelor prin cratimă. **52** Nemarcare grafică, prin spații albe, a unităților unui enuț. **53** Relație existentă între propoziții sau între elementele unei propoziții. **54** Unire în chip armonios a accentului silabic, a sunetelor sau a secvențelor muzicale Si: *armonizare*. **55** Punere în consonanță a accentului silabic, a sunetelor sau a secvențelor muzicale cu... **56** Structurare a cuvintelor, a ideilor, a secvențelor narative în mod logic, coerent. **57** (Fig) Unire a oamenilor, a inimilor sau sufletelor acestora. **58** (Fig) Adunare în aceeași parte sau în același loc a unor oameni. **59** Grupare a unor lucruri, fenomene, creații sau părți, aspecte ale acestora pe baza unor însușiri comune ori pe baza unor aprecieri, considerații etc. **60** Situare în același plan sau în aceleași sistem a unor regiuni geografice sau istorice. **61** (Îvp) Relație de prietenie. **62** Stabilire a unei relații de prietenie, de rudenie etc. **63** Stabilire a unor relații diplomatice, politice, unilaterale etc. între primari, conducători, state etc. **64** Unire a unor oameni, familii, colectivități în jurul aceluiași ideal. **65** Asociere a unor

oameni, familii, colectivități într-un anumit scop. **66** Înfrățire a unor neamuri, așezăminte. **67** (Rar) Asemănare a unor personalități creatoare pe baza afinităților de creație. **68** Atașare a cuiva de ceva sau de cineva. **69** Atracție față de ceva sau de cineva. **70** (Îs) ~ *la pământ* Stabilire a unei legături electrice între un conductor electric și pământ. **71** (Înv; îs) ~ *de glie* Limitare a drepturilor social-economice și politice prin aservire Si: *înrobire*. **72** Atașare a cuiva de locul de muncă, de rangul deținut sau de oamenii de care depind acestea. **73** (Înv) Urmărire în mod deosebit a ceva. **74** (Fam) Provocare la vorbă, la ceartă, la bătaie etc. prin cuvinte, gesturi, atitudini etc. sfidătoare sau violente Si: *agasare*, (înv) *alegare[1]*, *persecutare*, (îrg) *enervare*, *plictisire*, *sâcâire*, *supărare*, *zădărâre*. **75** (Îvp) Adeverire a blestemelor, a vrăjilor. **76** Acostare a unei persoane de sex opus cu intenția de a o seduce sau a abuza sexual de ea. **77** Folosire a ceva drept pretext pentru a face scandal, a se răzbuna etc. **78** (Îvr) Revendicare a ceva la care nu are dreptul cineva. **79** Punere în relație a două sau mai multe fenomene, procese, obiecte aparent disparate Si: *corelare*, *raportare*, *interrelaționare*. **80** Determinare a unor activități, procese, fenomene etc. raportate la condițiile, cauzele apariției, ale manifestării sau funcționării lor sau raportate la consecințele, finalitatea lor. **81** Condiționare a unor activități, procese, fenomene etc. raportate la condițiile, cauzele apariției, ale manifestării sau funcționării lor sau raportate la consecințele, finalitatea lor. **82** Asociere a unor activități, procese, fenomene etc. raportate la condițiile, cauzele apariției, ale manifestării sau funcționării lor sau raportate la consecințele, finalitatea lor. **83** Desprindere a ceva pe cale de consecință. **84** Imobilizare a cuiva cu ajutorul funiilor, al cătușelor etc. **85** (Pex) Capturare. **86** (Fig; înv) Întemnițare. **87** (Fig; înv) Robie. **88** (Înv) Imobilizare a unor condamnați prin fixarea cu diverse legături, de unul sau de doi stâlpi, de cozile a două cămile, de vârfurile a doi copaci, etc. pentru a-i pedepsi, pentru a-i supune la cazne sau pentru a-i ucide Si: *torturare*, *țintuire*, *schingiuire*. **89** (Fig) Împiedicare. **90** (Înv) Împiedicare a mișcării unei roți. **91** Fixare a unor animale domestice, rar, a unor păsări printr-un lanț, funie etc. petrecută pe după o parte a corpului, pentru a le mâna în direcția dorită ori pentru a le împiedica să fugă Si: *înhămare*, *înjugare*. **92** (Pop) Prindere a peștilor în undiță, în năvod. **93** Obligare prin jurământ. **94** Obligare la îndeplinirea sau la respectarea condițiilor sau termenilor unui contract, unei convenții etc. **95** (Pop; îs) *~rea călușarilor* Înrolare a tinerilor pentru ceremonia călușarilor, însoțită de depunerea unui jurământ. **96** Jurăminte sau promisiuni solemne reciproce pe care le fac mirii în fața altarului în timpul celebrării cununiei religioase. **97** (Spc; pop) Chezășire. **98** (Înv) Instituire a unor dări, impozite, legi, dispoziții etc. **99** (Bis; îvp) Instituire, prin hotărâre sinodală, a zilelor de sărbătorire a unui sfânt și a zilelor sau a perioadelor de timp în care creștinii sunt datori să postească. **100** (Pop) Interdicție. **101** (Înv) Anulare a unei dări, a unui impozit etc. printr-o lege (**33**), un amendament etc. **102** (Bis; îoc *dezlegare*) Interzicere de la anumite fapte, conduite etc. prin anumite reguli, canoane etc. **103** (Bis; pex; îoc *dezlegare*) Neiertare a abaterilor de la canoanele instituite și (sau) a oamenilor care se fac vinovați de ele. **104** (Fig; pop) Vrăjire de ceva a cuiva. **105** (Fig; pop) Eliberare de o vrajă a cuiva. **106** (Îvp) Oprire de la ceva. **107** (Îvp) Anulare a unei acțiuni sau a efectelor ei. **108** (Îvp) Fermecare a bărbatului, în urma căreia acesta devine impotent. **109** Împiedicare, prin farmece, a unirii sexuale dintre miri. **110** Acțiune prin care ploaia, vântul, furtuna sunt abătute asupra unui anumit ținut. **111** (Îvr) Îndepărtare prin farmece a ploii, vântului, furtunii. **112** (Pop) Situare a unor bani, comori etc. sub puterea unui blestem, a unei interdicții etc. **113** Acoperire, de obicei prin înfășurare a unei părți a corpului cu ajutorul unei bucăți de pânză, a unei năframe etc. pentru a proteja. **114** (Spc) Acoperire a gurii, a ochilor cuiva pentru a-l împiedica să vorbească, să vadă. **115** Îmbrobodire. **116** (Pop) Acoperire cu un văl, cu o basma etc. a capului miresei în cadrul ceremoniei de nuntă, în semn de trecere a acesteia în rândul nevestelor. **117** (Reg) Acoperire a vârfului unor stoguri, a unor clăi, a unor căpițe de fân sau de paie etc. cu ceva pentru a le proteja de umezeală, de vânt etc. **118** (Îvp) Bandajare. **119** (Pop) Alinare a unei dureri sufletești. **120** (Îvp) Moment de fructificație a plantelor de cultură sau a florilor acestora. **121** (Îvp) Creștere a unor tulpini secundare pe pomii altoiți. **122** Îngroșare a dulcețurilor. **123** Închegare a laptelui, a zerului etc. **124** (Rar) Solidificare a anumitor compuși chimici în prezența unui reactiv. **125** (Pop) Întărire.

legat[1] *sn* [At: DEX[2] / Pl: (nob) *~uri* / E: ***lega[1]***] (Pop) **1-29** Legare (**1-29**).

legat[2] *sn* [At: (a. 1780) GR. S. III, 151 / V: (înv) ***~gată*** *sf*, ***~gatum*** / Pl: *~uri* / E: lat ***legatum***] **1** Bun material transmis printr-o dispoziție testamentară. **2** Dispoziție testamentară prin care o persoană lasă după moartea sa, cu titlu gratuit, o parte din bunurile pe care le posedă. **3** Transmitere a unui legat[2] (**1**). **4** (Îc) ~ **universal** Dispoziție testamentară prin care o persoană lasă după moartea sa uneia sau mai multor persoane totalitatea bunurilor posedate. **5** (Îvr) Legatar (**3**).

legat[3] *sm* [At: DEX / Pl: *~ați* / E: fr ***légat***, lat ***legatus***] **1** Trimis al senatului, al împăratului etc. într-o provincie a Imperiului Roman. **2** Reprezentant diplomatic al unui papă.

legat[4], ***~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***lega[1]***] **1** (D. fire, funii) Unit printr-un nod. **2** (D. șireturi, nojițe) Înnodat pentru a strânge încălțămintea pe picior. **3** (D. cravată) Fixată la gât printr-un nod special. **4** (D. bani, obiecte de valoare) Păstrat înnodat în batistă. **5** (D. păr) Strâns cu o panglică, cu un elastic. **6** (D. obiecte) Pus într-un sac sau pachet prins cu sfori înnodate. **7** (D. haine) Încins cu brâu, cordon. **8** (D. butoaie) Prins cu doage. **9** (D. roți) Întărit cu șine peste obezi. **10** (D. plante) Fixat pe arac. **11** (D. unelte) Fixat în toc, mâner, coadă. **12** (D. cuvinte) Îmbinat în propoziții, fraze. **13-14** (D. cuvinte) Ortografiat (fără spațiu alb sau) cu linioară de unire. **15** (D. oameni) Căsătorit. **16** (D. oameni) Încătușat sau înlănțuit pentru a nu fugi din arest. **17** (D. oameni) Care a făcut un jurământ. **18** (D. fenomene, idei) Între care există o relație logică.

legatar, ***~ă*** *smf* [At: PRAVILA (1814), 164/14 / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***legatarius***, fr ***légataire***] **1** Persoană care beneficiază de un legat[2] (**1**) Si: *legator* (**2**). **2** (Îc) ~ **(cu titlu) universal** Persoană care beneficiază de toate bunurile lăsate de o altă persoană prin testament. **3** (Îvr) Persoană care dăruiește un legat[2] (**1**) prin testament Si: (îvr) *legat[2]* (**5**). **4** (Îvr) Persoană însărcinată să aducă la îndeplinire dispozițiile din testamentul cuiva Si: *executor testamentar*.

legată *sf* vz ***legat[2]***

legato [At: IVELA, D. M. / E: it ***legatto***] **1** *av* (Indică modul de executare a unui grup de note muzicale) Fără întrerupere între sunete. **2** *av* În mod continuu. **3** *sni* Executare a unui grup de note muzicale fără pauză între ele.

legator *sm* [At: SCARĂ, 5 / Pl: *~i* / E: lat ***legator, -oris***] **1** Testator. **2** Legatar (**1**).

legatorie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: lat ***legatoria*** (provincia)] (Rar; liv) Provincie romană condusă de un legat[3] (**1**).

legatui *vi* [At: AR (1832), 320[2]/18 / Pzi: ? / E: ***legat***[2] + *-ui*] (Înv) A lăsa cuiva un bun sau întreaga avere prin dispoziție testamentară.

legatuit, ~ă *a* [At: PAMFILIE, COM. 34 / V: *~gă~* / Pl *~iți, ~e* / E: ***legatui***] Care este lăsat moștenire cuiva.

legatum *sn* vz ***legat***[2]

legație *sf* [At: CR (1829), 182[2]/13 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***légation***] **1** Reprezentanță diplomatică permanentă într-un stat străin, inferioară în grad unei ambasade. **2** Sediu al unei legații (**1**). **3** (Înv) Funcție a legatului[3] (**2**).

legațiune *sf* vz ***legație***

legă *sf* vz ***leghe***

legădueală *sf* vz ***legătuială***

legădui vz ***legătui***

legăior *sm* vz ***legănior***

legământ *sn* [At: CANTEMIR, HR. 23 / V: (pop) *~gam~*, *~minte* / Pl: *~minte*, (îvp) *~uri* / E: ml ***ligamentum***] **1** Ceea ce servește spre a lega. **2** Ceea ce servește spre a uni. **3** Ceea ce servește spre a strânge ceva Si: *legătoare*. **4** (Înv Ligament. **5** (Înv) Tendon. **6** Raport. **7** Relație. **8** Legătură. **9** (Înv; îlpp) **Fără ~ cu...** Fără legătură cu... **10** Acord. **11** Convenție. **12** Pact. **13** Învoială. **14** Înțelegere. **15** (Înv; îs) *~ de pace* Tratat de pace. **16** (Pex: îas) Alianță. **17** Promisiune solemnă Si: *făgăduială, jurământ*. **18** Angajament. **19** Îndatorire. **20** Obligație impusă de o autoritate sau de un principiu moral. **21** Vrajă.

legăna [At: C. A. ROSETTI, N. I., 151 / Pzi: *legăn, leagăn* / E: pbl ml ****liginare***] **1** *vt* A mișca ușor, lin un copil într-o parte și în alta cu leagănul (**1**) sau pe brațe, în poală etc. pentru a-l liniști, a-l alinta și a-l face să adoarmă. **2** *vt* (Pop; îe) **Celui bogat și dracul îi ~nă copiii** Omului bogat i se fac toate plăcerile. **3** *vt* (Pex; c. i. lucruri sau ființe dragi) A ține în brațe și a mișca ușor, într-o parte și în alta pentru a exprima afecțiune. **4** *vt* (Fig) A mângâia. **5** *vt* (Fig) A încânta. **6** *vt* (D. sunete, câtec, vorbire) A suna domol Si: *a tărăgăna*. **7-8** *vtr* (Fig) A (se) amăgi cu speranțe deșarte. **9** *vr* (D. ființe, obiecte etc.) A se mișca dintr-o parte în alta în jurul unei bare relativ fixe Si: *a se undui*. **10** *vr* (Fig) A se undui. **11** *vr* (D. oameni sau părți ale trupului) A se clătina din cauza unei slăbiciuni, a beției, în urma unui șoc, a unui sentiment puternic etc. **12** *vr* (D. diferite corpuri sau obiecte plutitoare, ambarcațiuni) A se mișca datorită apei, a valurilor. **13** *vr* (D. apă) A face valuri. **14** *vr* (D. oameni) A se da într-un leagăn (**4**) Si: (pop) *a se da huța*. **15** *vr* (D. păsări) A pluti în echilibru. **16** *vr* (D. oameni și părți ale corpului) A se mișca în mers, în ritmul dansului etc. **17** *vr* (Îvp; d. pământ, diferite forme de relief, etc.) A se cutremura. **18** *vr* (Îvp; d. pămînt, diferite forme de relief) A se surpa. **19** *vr* (Fig; înv) A șovăi. **20** *vr* (Fig; înv) A se îndoi. **21** *vr* (Îvr) A se deplasa.

legănar *sm* [At: IORGA, S. D. V, 361 / Pl: *~i* / E: ***leagăn*** + *-ar*] (Îvr) Vizitiu.

legănare *sf* [At: I. GOLESCU / Pl: *~nări* / E: ***legăna***] **1** Mișcare ușoară, lină a unui copil într-o parte și în alta cu leagănul (**1**) sau pe brațe, în poală etc. pentru a-l liniști, a-l alinta și a-l face să adoarmă Si: *legănat*[1] (**1**), (înv) *legănătură* (**1**). **2** Mângâiere. **3** Încântare. **4** Desfășurare specifică, armonioasă a sunetelor unei melodii, a unei poezii etc. Si: *legănat*[1] (**4**), (înv) *legănătură* (**4**). **5** Vorbire tărăgănată Si: *legănat*[1] (**5**), (înv) *legănătură* (**5**). **6** Mișcare a cuiva sau a ceva dintr-o parte în alta în jurul unei bare relativ fixe Si: *legănat*[1] (**6**), (înv) *legănătură* (**6**), *unduire*. **7** (Fig) Unduire. **8** Clătinare a cuiva din cauza unei slăbiciuni, a beției, în urma unui șoc, a unui sentiment puternic etc. Si: *amețeală, legănat*[1] (**8**), (înv) *legănătură* (**8**). **9** Zdruncinare domoală și ritmică a unui vehicul în timpul deplasării Si: *legănat*[1] (**9**), (înv) *legănătură* (**9**). **10** Deplasare a unei mase de ape sub formă de valuri Si: *legănat*[1] (**10**), (înv) *legănătură* (**10**). **11** Mișcare de pendulare a unor corpuri sau a unor obiecte suspendate sau atârnate Si: *legănat*[1] (**11**), (înv) *legănătură* (**11**). **12** Mișcare de unduire a unei plante, a crengilor acesteia etc. la adierea vântului, în urma unei atingeri domoale etc. Si: *legănat*[1] (**12**), (înv) *legănătură* (**12**). **13** (Îvp) Surpare a unei suprafețe de teren sau a unei forme de relief Si: *legănat*[1] (**13**), (înv) *legănătură* (**13**). **14** (Îvp) Cutremurare a unei suprafețe de teren sau a unei forme de relief Si: *legănat*[1] (**14**), (înv) *legănătură* (**14**). **15** Balansare ritmică a trupului omenesc în timpul mersului, al dansului etc. Si: *legănat*[1] (**15**), (înv) *legănătură* (**15**).

legănaș *sn* [At: BUDAI-DELEANU / Pl: *~e* / E: ***leagăn*** + *-aș*] **1-4** (Pop; șhp) Legănior (**1-4**). **5** (Olt) Povârșuc.

legănat[1] *sn* [At: CREANGĂ, O. 214 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***legăna***] **1** Legănare (**1**). **2** Mângâiere. **3** Încântare. **4-6** Legănare (**4-6**). **7** (Fig) Unduire. **8-15** Legănare (**8-15**).

legănat[2], *~ă* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***legăna***] **1** *a* (D. copii) Care este mișcat ușor, lin, într-o parte și în alta cu leagănul (**1**) pe brațe, în poală etc. pentru a-l liniști, a-l alinta și a-l face să adoarmă. **2** *a* (D. ființe, lucruri) Mângâiat. **3** *a* (D. sunete, muzică, poezii etc.) Care se desfășoară armonios. **4** *a* (D. vorbire) Tărăgănată. **5** *a* (D. ființe, obiecte) Care se mișcă dintr-o parte în alta în jurul unei bare relativ fixe. **6** *a* Unduit. **7** *a* (D. oameni) Amețit din cauza unei slăbiciuni, a beției, în urma unui șoc, a unui sentiment puternic etc. **8** *a* (D. vehicole, ambarcațiuni) Zdruncinat domol și ritmic în timpul deplasării. **9** *a* (D. corpuri sau obiecte suspendate) Care pendulează. **10** *a* (D. mers, dans) Care se balansează ritmic. **11** *a* (D. lucruri, arbori și frunzele acestora) Clătinat. **12** *a* (D. ambarcațiuni, obiecte care plutesc) Unduit. **13** *a* (Pop; îe) **A nu-(i) zice, a nu spune, a nu sufla (cuiva) (nici) două vorbe** (sau **boabe**) **~e** (sau **o vorbă ~ă, cuvânt ~**) A nu-i spune cuiva absolut nimic. **14** *a* (Pop; îae) A vorbi fără sens. **15** *a* (Trs; îe) **A nu avea (cu cineva) cuvânt ~** (sau **vorbă ~ă**), **a nu fi vorbă ~ă între...** A nu se certa deloc cu cineva. **16** *a* (Pop; îs) *Vorbă* (sau *cuvânt*) *~(ă)* Vorbă bună, de laudă. **17** *sfa* (Pop) Dans popular în care se face o roată, perechile se țin de mână și fac patru pași la dreapta și patru la stânga și apoi sar toți de patru ori pe loc. **18** *sfa* Melodie după care se dansează legănata (**17**).

legănător, ~oare [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***legăna*** + *-tor*] **1** *a* (D. obiecte) Care balansează. **2** *a* (Fig; d. muzică, ritm, diferite sunete, etc.) Care se desfășoară lent, tărăgănat Si: *odihnitor*. **3** *a* (Fig) Care este liniștitor, propice unei

anumite desfășurări. 4 *a* (D. plante sau vegetație) Care se mișcă, unduindu-se la adierea vântului. 5 *a* (D. mers, anumite mișcări ale ființelor) Care presupune balansarea ritmică a corpului într-o parte și în cealaltă. 6 *smf* (Îdt) Persoană însărcinată cu legănarea (1) copilului mic.

legănătură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ri* / E: ***legăna*** + *-tură*] (Înv) 1 Legănare (1). 2 Mângâiere. 3 Încântare. 4-6 Legănare (4-6). 7 (Fig) Unduire. 8-15 Legănare (8-15).

legănel *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***leagăn*** + *-el*] 1-4 (Pop; șhp) Legănior (1-4).

legănime *sf* [At: I. GOLESCU, C. 285v/13 / Pl: *~mi* / E: ***leagăn*** + *-ime*] (Csc) Mulțime de leagăne (1).

legănior [At: PĂSCULESCU, L. P. 166 / V: ***~ăi~*** / Pl: *~oare* / E: ***leagăn*** + *ior*] 1-4 *sn* (Pop; șhp) Leagăn (1, 17) (mic) Si: (pop) *legănaș* (1-2), *legănel* (1-4), *legănuș* (1-4), *legănuț* (1-4). 5-6 *sm* Copilaș (1-2).

legănuș *sn* [At: MARIAN, S. R. II, 14 / Pl: *~uri* / E: ***leagăn*** + *-uș*] 1-4 (Reg; șhp) Legănior (1-4). 5 (Olt) Povârșuc.

legănuț *sn* [At: MARIAN, N. A. 43 / Pl: *~e* / E: ***legăn*** + *-uț*] 1-4 (Pop; șhp) Legănior (1-4).

legător, ~oare [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lega***[1] + *-tor*] 1 *smf* Persoană specializată în legatul cărților. 2 *smf* Persoană care leagă snopi. 3-4 *sf* Obiect (cu care sau) în care se leagă ceva. 5 *sf* (Spc) Mănunchi de paie sau de spice cu care se leagă snopii Si: *legătură* (79). 6 *sf* (Spc) Basma. 7 *sf* (Înv) Cravată. 8 (Spc; înv) Fular.

legătoreasă [At: UNIVERSUL (1931) / Pl: *~ese* / E: ***legător*** + *-easă*] 1-2 *sf, a* (Femeie) care este specializată în legatul cărților. 3 *sf* Femeie care leagă snopii de grâu la secerat. 4 *sf* (Pop) Femeie care leagă (263) prin farmece Si: *vrăjitoare.*

legătorie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***legător*** + *-ie*] 1 Atelier dntr-o întreprindere în care se cartonează cărți, reviste etc. 2 Meserie a legătorului (1).

legătui [At: DIONISIE, C. 223 / V: (înv) ***~ădui*** / Pzi: *~esc* / E: ***legat***[1] + *-ui*] 1-2 *vrim* A se încheia. 3-4 *vrim* A se fixa. 5-6 *vrim* A se stabili (pace). 7 *vrr* A se lega. 8 *vrr* A cădea de acord. 9 *vrr* A se uni cu cineva în anumite condiții printr-un contract. 10 *vrr* (Înv; îf *lăgădui*) A cădea la învoială asupra unei logodne. 11-12 *vtr* A (se) lega. 13-14 *vtr* A (se) obliga. 15-16 *vtr* A (se) îndatora. 17-18 *vtr* A (se) angaja.

legătuială *sf* [At: LB / V: ***~ăduea~*** / Pl: *~ieli* / E: ***legătui*** + *-eală*] 1 Acord. 2 Înțelegere. 3 Pact. 4 Alianță. 5 Condiție.

legătuință *sf* [At: MAIOR, IST. 115/19 / Pl: *~țe* / E: ***legătui*** + *-ință*] 1 Unire. 2 Legătură (125). 2 Pact. 3 Tratat. 4 Angajament. 5 Învoială. 6 Angajare. 7 Obligație.

legătuire *sf* [At: BOJINCĂ, A. 1, 10/21 / Pl: *~ri* / E: ***legătui***] 1 Încheiere. 2 Fixare. 3 Stabilire a păcii. 4 Obligare. 5 Îndatorare. 6 Angajare.

legătuit, ~ă *a* vz ***legatuit***

legătură *sf* [At: PSALT. HUR. 93²/15 / Pl: *~ri* / E: ml ***ligatura***] 1 Mod de a uni două corpuri, prin care se limitează mobilitatea lor relativă și care permite trasmiterea unor forțe sau a unor mișcări de la unul la celălalt Si: *fixare, joncțiune, prindere.* 2 (Spc) Legare a unei cărți Si: *broșare, cartonare, copertare,* (înv) *compactare.* 3 (Pex) Mod în care este legată o carte. 4 (Pex; ccr) Scoarțe și cotor în care este legată o carte. 5 Legare cu cercuri sau obezi de fier a unui obiect pentru a-l face mai rezistent. 6 (Pex) Mod în care este legat un obiect de fier pentru a-l face mai rezistent. 7 (Îla) **Cu ~** Care este mai bine închegat. 8 (Pan) Consolidare a părților unor construcții prin diferiți lianți sau prin bucăți de lemn. 9 (Fig) Întărire. 10 (Țes) Mod de împletire, încrucișare, înlănțuire etc. a firelor de urzeală cu firele din bătătură la războiul de țesut, la împletit sau la tricotat. 11 (Îc) **~ pânză** (sau **~ postav**) Mod simplu de unire a firelor de urzeală cu cele din bătătură care constă în trecerea alternativă a firelor de urzeală peste și pe sub firul de bătătură. 12 (Înv; îla) **În ~** În țesătură. 13 (Înv; îal) În stivă. 14 (Nav) Mod de a fixa, la bordul navelor, două parâme, două porțiuni ale aceleași parâme sau doi scondri. 15 Cuplare a mai multor conductoare electrice, a mai multor acumulatoare, pile, generatoare electrice etc. 16 (Prc) Mod de fixare mecanică a unui conductor electric la izolatoarele-suport. 17 (Îs) *~ electrică* Mod de reunire conductivă fixă și de durată a două elemente de circuit electric. 18 (Îas) Branșament electric. 19 (Îas) Mod de conectare a mai multor elemente de circuit cu scopul de a se realiza o anumită repartiție a curenților ori a tensiunilor electrice. 20 Unire a diferitelor particule care constituie o moleculă, un atom, un nucleu sau un alt sistem material cu proprietăți caracteristice. 21 (Pex) Consistență. 22 (Pex) Densitate. 23 (Îs) *Forță de ~* Forță care unește între ele particulele constitutive ale unui sistem material. 24 (Îs) *Energie de ~* Energie eliberată la formarea unui sistem material. 25 (Fiz; Chm) Unire a particulelor care constituie o moleculă, un atom, un nucleu etc. 26 (Fiz; Chm; pex) Mod în care se leagă între ei atomii sau moleculele. 27 (Îs) *~ fizică* Interacțiune care se exercită între atomii elementelor sau moleculelor prin intermediul forțelor fizice slabe, de natură electrostatică. 28 (Fiz; îs) *~ ion-dipol* Interacțiune care se stabilește în soluție între ionii unui compus chimic ionizabil și dipolii moleculelor solicitantului prin intermediul unor forțe fizice slabe, de natură electrostatică având drept rezultat fenomenul de solvatare. 29 (Fiz; îs) *~ dipol-dipol* Interacțiune care se realizează între moleculele polare prin intermediul unor forțe fizice slabe, de natură electrostatică datorită atracției electrostatice dintre polii electrici opuși ai moleculelor. 30 (Fiz; îs) *~a Van der Waals* Interacțiune care se stabilește între atomii gazelor rare sau între moleculele substanțelor solide, lichide și gazoase prin intermediul unor forțe fizice slabe, de natură electrostatică și care explică posibilitatea lichefierii și solidificării lor. 31 (Chm; îs) *~ chimică* Forță interatomică ce asigură legarea atomilor între ei în molecula unui compus chimic prin intermediul electronilor de valență și care conduce la formarea substanțelor chimice. 32 (Chm; spc) Simbol utilizat în formulele de constituție ale substanțelor pentru a arăta legăturile de valență dintre atomi. 33 (Chm; îs) *~* (sau *punte*) *de hidrogen* Legătură (31) de natură electrostatică inter- sau intramoleculară, proprie combinațiilor care conțin în moleculă atomii de hidrogen legați de atomii puternic electronegativi. 34 (Chm; îs) *~ ionică* (sau *heteropolară, electrovalentă, de electrovalență*) Legătură (31) nedirijată, neorientată, care apare în combinațiile ionice și care constă în atracția electrostatică dintre ioni cu sarcini electrice de semn contrar, proveniți din atomi participanți la legătură (31), prin transfer, ce dă învelișuri electronice exterioare complete pentru ambii atomi Si: *electrovalență.* 35 (Chm; îs) *~ atomică* (sau *homeopolară, covalentă*) Legătură (31) care se realizează prin intermediul unuia sau mai multor dubleți de electroni, prin punerea în comun a aceluiași număr de electroni de către fiecare dintre

cei doi atomi participanți la legătură Si: *covalentă*. **36** (Chm; îs) ~ *covalentă nepolară* Legătură (**35**) care se realizează între moleculele formate din atomi ce nu diferă prin electronegativitatea lor. **37** (Chm; îs) ~ *covalentă polară* Legătură (**35**) care se realizează între moleculele formate din atomi ce diferă prin electronegativitatea lor și în care dubletul electronic de legătură este deplasat spre atomul cel mai electronegativ, conferind moleculei o anumită polaritate. **38** (Chm; îs) ~ *simplă* Legătură (**35**) ce se realizează prin intermediul unui dublet de electroni de valență, între atomi din specii identice sau diferite. **39** (Chm; îs) ~ *dublă* Legătură (**35**) care se realizează prin cuplarea a două perechi de electroni de valență, între atomii de specii identice sau diferite a căror covalență este egală cu cel puțin doi. **40** (Chm; îs) ~ *triplă* Legătură (**35**) care se realizează prin cuplarea a trei perechi de electroni de valență, între atomi identici sau diferiți, a căror covalență este egală cu cel puțin trei. **41** (Chm; îs) ~ *coordinativă* (sau *covalent coordinativă*) Legătură (**35**) reprezentând o stare intermediară între legătura covalentă și legătura electrovalentă, care se realizează prin intermediul unui dublet de electroni proveniți numai de la unul dintre participanții la legătură (**35**). **42** (Chm; îs) ~ *semipolară* Legătură (**35**) în care dubletul electronic de legătură provine de la un singur atom. **43** (Chm; îs) ~ *metalică* Legătură (**35**) care se realizează între atomii unui metal, în rețeaua cristalină a acestuia, prin punerea în comun a electronilor de valență ai tuturor atomilor ce compun cristalul. **44** (Teh; îs) ~ *mecanică* Condiție geometrică prin care sunt restrânse posibilitățile de mișcare ale unui punct material sau ale unui sistem de puncte materiale. **45** Piesă, dispozitiv, obiect flexibil care unește sau fixează două sau mai multe obiecte sau părți ale aceluiași obiect cu scopul de a le fixa, imobiliza. **46** (Nav; spc) Parâmă. **47** (Muz; spc) Coardă. **48** (Bot) Viță. **49** (Atm; pop) Articulație. **50** (Atm; pop) Ligament. **51** (Atm; pop) Tendon. **52** (Țes; îs) *~rile dirițelor* Sforile ițelor. **53** (Țes) Chingi la războiul de țesut. **54** Sfoară la ferestrău. **55** (Reg) Apărătoare de la sanie cu care se fixează proțapul. **56** (Reg) Punte dintre coarnele plugului. **57** (Reg) Cercel la car. **58** (Reg) Vargă de la coasă. **59** (Îs) *~ra stâlpilor* (sau *la stâlpi*) Parte a morii numită și „puntea bogdanilor". **60** Obiect flexibil sau dispozitiv care unește două obiecte sau două părți ale aceluiași obiect pentru a le determina să se îmbine perfect. **61** (Spc) Șiret[1] (**2**). **62** (Spc) Șnur. **63** (Spc) Șiret[1] (**3**). **64** (Îs) *~ri în cruciș* Curele la încălțăminte. **65** (Îe) **A fi ~ de picior** Se spune despre cineva care nu valorează nimic în ochii celorlalți oameni Si: *neînsemnat*. **66** (Spt; spc) Dispozitiv format din curele sau fire metalice prin intermediul căruia se atașează schiurile la picioare. **67** Nod. **68** (Pex) Fundă. **69** (Rar; îs) ~ *de ciorapi* Jartieră. **70** (Spc; îs) ~ *de rană* Material flexibil cu care se acoperă o rană Si: *bandaj*, *fașă*, *pansament*, *tifon*, (pop) *oblojeală*. **71** (Med; înv; îs) ~ *de vână* Garou. **72** (Pop; șîs ~ *de cap*) Bucată de pânză, de diferite culori și forme, pe care o poartă femeile pe cap Si: *basma*, *broboadă*, *tulpan*, (pop) *testemel*. **73** (Reg) Bucată de pânză albă, de formă triunghiulară, pe care o poartă pe cap numai femeile măritate. **74** (Rar; șîs ~ *de pălărie*) Panglică. **75** (Înv; șîs ~ *de gât*) Cravată. **76** (Înv; îas) Fular. **77** (Spc) Întăritură la malul unui râu Si: *capră*. **78** Armătură a unui pod. **79** (Pex) Ornamentație a unei uși. **80** (Spc) Îmbrăcăminte de fier aplicată pe caroseria carului. **81** (Pop) Mai multe fire de paie cu care se leagă snopul Si: *legătoare* (**3**). **82** (Pan) Loc unde se îmbină între ele două părți ale aceluiași lucru. **83** (Pop) Temelie a unei clădiri. **84** (Reg) Pod la casă. **85** (Reg) Grindă principală a casei Si: *cosoroabă*. **86** (Reg) Chingă a căpriorilor. **87** (Reg) Colț al camerei. **88** (Pop) Bulfeu la jug Si: *spetează*. **89** (Pop) Pod sau strat al coșului și brațe ale brâului la moara de vânt. **90** (Atm; pop; îs) ~ *grumazului* Claviculă. **91** (Mpl) Obiect, funie, lanț sau instrument care servește la imoblizarea unui captiv, pentru a-i limita libertatea de acțiune, de deplasare și pentru a-l chinui. **92** (Mpl; pex) Cătușe. **93** (Fig) Temniță. **94** (Fig; pex) Pușcărie. **95** (Îvr) Întemnițat. **96** (Îvr) Osândit. **97** (Înv; fig) Robie. **98** Cataplasmă. **99** (Pex) Bucată de pânză, compresă, pansament etc. unse cu cataplasmă și aplicate pe partea bolnavă a corpului. **100** Grup de obiecte, de același fel sau diferite, strânse și legate împreună într-o pânză, într-o hârtie, cu o sfoară etc. pentru a le păstra la un loc sau pentru a putea fi transportate mai ușor Si: *balot*, *boccea*, *pachet*[1], *teanc*. **101** (Pop) Pungă. **102** (Spc) Pachet de tutun. **103** (Rar) Fișic. **104** (Rar) Grămadă. **105** (Udp „de") Grămadă delimitată de lemne, de nuiele, de paie etc. care (sau câtă) poate fi dusă în spinare sau cu brațele Si: *mănunchi*, *povară*, *sarcină*, *snop*. **106** (Pan) Grup restrâns de obiecte de același fel. **107** (Rar) Buchet. **108** (Rar) Mănunchi. **109** (Reg; lpl) Boabe, grăunțe în spic. **110** (Spc) Mănunchi de busuioc cu care preotul stropește cu aghiasmă Si: *mătăuz*, *sfeștoc*. **111** (Pop) Cantitate mică de fire de păr legată strâns cu o ață pentru a nu se împrăștia Si: *smoc*, *șuviță*. **112** Zarzavaturi prinse în mănunchi pentru vânzare, păstrare etc. **113** (Pop) Scul de fire de cânepă sau de in. **114** (Reg) Mănunchi de fuioare. **115** (Trs; spc) Matcă de bumbac Si: *jirebie*. **116** (Îe) **A face ~** A rășchia. **117** (Pes; șîs ~ *de carmoce*) Unealtă de pescuit alcătuită din trei perimete Si: *periteag*, *teag*. **118** (Reg) Păpușă a porumbului până să facă mătase, care crește aproape de rădăcină. **119** (Spc; d. plante; îlv) **A avea ~, a da ~, a prinde ~, a face ~, a lega ~** A rodi. **120** Ansamblu al mijloacelor care contribuie la realizarea de comunicații rutiere, feroviare, aeriene, navale sau a unei telecomunicații între două puncte. **121** (Îlv) **A face ~ cu, a fi în ~ cu** A comunica. **122** (Îe) **A stabili ~ (cu cineva)** A stabili relații cu cineva. **123** (Fig; urmat de determinări care indică felul, natura, caracterul) Relație de rudenie, de prietenie, de dragoste etc. care unește sau apropie oamenii. **124** (Mpl) Relație, cunoștință printre oameni de seamă sau influenți sau printre oameni dintr-un anumit cerc, în general eclectic. **125** (Fig) Contact stabilit și menținut între diferite persoane, instituții, state etc. **126** (Fig; îe) **A veni în ~ cu...** A ajunge să aibă relații, raporturi datorită vecinătății etc. cu... **127** (Fig) Raport de interdependență între obiecte, procese, fenomene sau însușiri ale acestora care este și se manifestă direct și puternic, relevând trăsături intrinsece și exprimând intercondiționări permanante, pe care gândirea omenească îl poate constata și stabili Si: *conexiune*, *corelație*, *legătuință* (**2**), *raport*. **128** (Îs) ~ *universală* Interdependență. **129** (Îlv) **A fi în ~ cu, a sta în ~ cu...** A depinde de... **130** (Îal) A fi în strictă conexiune cu... **131** (Îlv) **A pune în ~** A corela. **132** (Îlpp) **În ~ cu...** În raport cu ... **133** (Îe) **A nu avea nici o ~ cu ceva** (sau **cu cineva**) A nu ști nimic despre ceva sau cineva. **134** (Îae) A nu avea de-a face cu ceva sau cu cineva. **135** (Îlav) **Fără ~** Întâmplător. **136** (Îal) Fără motiv. **137** (Îal) Fără sens. **138** (Fig) Înlănțuire logică Si: *coerență*. **139** (Îlv) **A face ~ra**, (rar) **a pune ~ra** A relaționa. **140** (Îal) A corela. **141** (Îal) A asocia. **142** (Îe) **A lua ~ra (cu cineva)** A contacta pe

cineva. **143** (Fig) Coeziune. **144** (Fig) Solidaritate. **145** (Fig) Unitate. **146** Mod specific de organizare al limbii ca un sistem ale cărui elemente individuale se constituie ca tipare cu înțeles. **147** Concordanță între părțile unei expuneri, ale unei argumentări. **148** (Îla) **Cu ~** Coerent. **149** (Îla) **Fără ~** Separat. **150** (Îal) Izolat. **151** (Îal) Incoerent. **152** (Grm; înv) Conjuncție. **153** (Mil) Totalitate a mijloacelor și procedeelor folosite pentru a asigura trasmiterea ordinelor, dispozițiilor, rapoartelor și semnalelor, având scopul de a asigura conducerea trupelor în luptă. **154** (Îs) *Agent de ~* Agent care menține un contact permanent între două unități militare, între două grupuri de comandă etc. **155** (Îs) *Ofițer de ~* Ofițer din compunerea statului major trimis la un alt stat major superior, vecin sau subordonat, cu misiunea de a informa verbal asupra unei situații și de a transmite o comunicare verbală sau scrisă din partea comandamentului. **156** (Îs) *Om de ~* Persoană care asigură un contact permanent între două instituții, două întreprinderi, două grupuri de persoane etc. **157** (Îas) Persoană prin intermediul căreia membrii unui partid sau grupări aflate în ilegalitate țin contactul cu organele superioare. **158** (Spc; îe) **A da ~** A stabili un contact telefonic între două persoane. **159** (Ccr) Racord. **160** (Înv) Acord. **161** (Înv) Convenție. **162** (Înv) Pact. **163** (Înv) Promisune. **164** (Înv) Obligație. **165** (Înv) Angajament. **166** Legământ (**1**). **167** (Îlv) **A face ~** A se angaja. **168** (Îal) A se obliga. **169** (Îal) A paria. **170** (Înv) Condiție. **171** (Îvr) Pariu. **172** (Construit cu verbul „a face") Convenție de colaborare. **173** (Construit cu verbul „a face") Coaliție. **174** (Pgn; șîs *~ de pace*, rar, *~ păcii*) Tratat. **175** (Pan) Căsătorie. **176** Obligație impusă cuiva Si: *interdicție, opreliște*. **177** (Pex) Cumpătare. **178** (Pex) Abstinență. **179** (Rar) Mod de organizare socială. **180** (Înv; șîs *~ lui Mihai Viteazul*) Decret. **181** (Înv; îas) Întocmire. **182** (Înv) Decizie. **183** (Înv) Hotărâre a soartei. **184** (Îvp) Farmec. **185** (Îvp) Impotență sau boală declanșată în urma unei vrăji. **186** (Îlpp) **În ~ cu...** Referitor la... **187** (Îal) Privitor la... **188** (Îlpp) **Fără ~ cu...** Care nu se referă la... **189-190** (Îe) **A (nu) avea ~ cu...** A (nu) se referi la ... **191-192** (Îae) A (nu) privi pe...

legăturică *sf* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~ici*, *~rele* / E: ***legătură*** + *-ică*] **1-6** (Șhp) Legătură (**99, 104, 107**) (mică) Si: *legăturiță* (**1-6**).

legăturiță *sf* [At: (a. 1907) FURNICĂ, I.C. 259 / Pl: *~țe* / E: ***legătură***] **1-6** (Șhp) Legăturică (**1-6**).

lege[1] *sf* [At: COD. VOR. 60/14 / V: (Trs) ***lejă*** / Pl: *legi* / E: ml ***lex, legis***] **1** (Bis) Precept divin. **2** (Bis) Normă religioasă. **3** (Bis) Ansamblu de norme religioase consemnate în scris, considerate ca emanând de la divinitate. **4** (Îs) *~a veche, ~a lui Moise* Vechiul Testament. **5** (Îas) Religie mozaică. **6** (Îs) *~a nouă, ~a vieții* Noul Testament. **7** (Îas) Religie creștină. **8** (Îs) *~a lui Mahomed* Religie mahomedană. **9** (Îs) *Tablele* (sau, rar, *tabla*) *legii* Fiecare dintre cele două lespezi de piatră pe care era săpat decalogul care, potrivit Vechiului Testament, i-a fost dat de către Dumnezeu lui Moise pe Muntele Sinai. **10-11** (Pop; îljv) **Fără de ~** (Într-un mod) care contravine normelor religioase, etice, juridice. **12** (D. oameni; îla) **Fără de ~** Păcătos. **13** (D. oameni; îal) Mișel. **14** (Înv; îla) **Pre** (sau **cu, după**) **~** Care corespunde normelor religioase, etice, juridice Si: *just*. **15** (Înv; îlav) **Cu** (sau **spre**) **~ (dreaptă), cu ~ așezată** În conformitate cu normele religioase, etice, juridice. **16** (Înv; d. divinitate sau d. persoane considerate ca purtătoare ale grației divine; îe) **A pune ~, a da ~** A fixa normele de conduită, în conformitate cu preceptele religioase. **17** Doctrină religioasă. **18** Confesiune religioasă. **19** (Îe) **Pe** (îvr, **pre**) **~a mea,** (înv) **pre (a) me(a) ~** Se spune, adesea în exclamații, pentru a întări o afirmație sau un jurământ. **20** (Înv) Datină. **21** Practică religioasă. **22** Uzanță. **23** Normă de conduită. **24** (Îs) *~a pământului*, (rar) *~a țării, ~ nescrisă* Totalitate a normelor de viață necodificate, stabilite în decursul timpului între membrii unei colectivități și transmise prin tradiție, din generație în generație. **25** (Pex; îas) Obicei specific unei țări, unui regiuni etc. păstrat din vechime. **26** (Îvr; îlav) **De ~** Care este conform uzanței. **27** (Îlav) **După ~** În conformitate cu datinile religioase. **28** (Înv; îe) **A avea ~** A avea obicei. **29-30** (Îljv) **În (toată) ~a** De-a binelea. **31-32** (Îal) Cu totul. **33-34** (Îal) (Care este) în adevăratul înțeles. **35** (Trs; îe) **Cum e ~a** Cum se cuvine. **36** (Îs) *~a junglei* Luptă acerbă, fără scrupule pentru existență, determinată de anumite conjuncturi sociale. **37** Normă cu caracter obligatoriu stabilită și apărată de puterea de stat. **38** Totalitate a normelor cu caracter obligatoriu stabilite și apărate de puterea de stat. **39** (Îs) *~ fundamentală*, (sau, îvr, *~ constituțională*) Constituție. **40** (Îs) *~ marțială* Lege (**35**) care autorizează în unele state folosirea forței armate pentru represiune internă. **41** (Îs) *~ salică* Culegere fundamentală de norme de drept bazate pe obiceiul pământului, aparținând francilor de pe teritoriul Galiei. **42** (Îs) *~a talionului* Lege (**35**) penală la unele popoare din vechime, prin care se aplica vinovatului o pedeapsă identică cu fapta de care se făcea culpabil. **43** (Îs) *Om de ~* Jurist. **44** (Îas; reg, șîs *doctor de ~*) Avocat. **45** (Îs) *Omul legii*, (sau, rar, *legilor*), *om al legii* (sau, îvr, *de ~*) Reprezentant al autorității de stat. **46** (Îas) Persoană care respectă cu strictețe normele cu caracter obligatoriu stabilite și apărate de puterea de stat. **47** (Îlav) **După** (sau, îvr, **cu, pe**) **~** În conformitate cu prevederile normelor cu caracter obligatoriu stabilite și apărate de puterea de stat. **48** (Îe) **Vorba** (sau **cuvântul cuiva**) **e ~** Vorba cuiva se respectă cu strictețe. **49** (Înv; d. soți; îla) **Cu ~, după ~** Legitim (**7**). **50** (Înv; îe) **A pune** (sau **a da, a face, a tocmi**) **~a, a da** (sau **a dicta, a face**) **legi** A statua. (Înv; îae) A statornici. **51** (Înv; îae) A hotărî. **52** (Înv; îae) A porunci. **53** (D. oameni; îe) **A pune** (sau **a scoate**) **în afara ~gii** A decreta că o persoană încetează de a mai fi sub ocrotirea normelor cu caracter obligatoriu stabilite și apărate de puterea de stat, devenind pasibilă de execuție fără judecată. **54** (Îae) A declara ceva ca fiind incompatibil cu normele de drept. **55** (Îe) **În numele legii** Formulă care se utilizează atunci când se invocă autoritatea legală și cu care încep anumite acte sau hotărâri judecătorești. **56** (Îlav) **În baza ~gii** Potrivit prevederilor normelor cu caracter obligatoriu stabilite și apărate de puterea de stat. **57** (Îal) În conformitate cu normele cu caracter obligatoriu stabilite și apărate de puterea de stat. **58** (Rar; îe) **A fi în ~** A avea împuternicire legală. **59-60** (Îe) **(Nu) e ~** (Nu) este neapărat așa. **61** (Lpl) Știință a dreptului. **62** (Îvr) Dreptate. **63** (Îvr) Justificare. **64** (Îs) *~a celui mai tare, ~a pumnului* Se spune în cazul în care cineva, în baza forței, își realizează interesele după bunul său plac, în dauna altcuiva. **65** (Înv) Hotărâre judecătorească dată în favoarea sau în defavoarea cuiva. **66** (Îrg; îe) **A face ~, a da ~, a rupe ~** A soluționa în favoarea sau în defavoarea cuiva o cauză juridică sau un litigiu. **67** (Îrg; îae) A decide în urma unei dezbateri judiciare. **68** (Pop; îe) **A citi ~a** A pronunța o sentință. **69** Pedeapsă. **70** (Îe) **A pune ~a** A pedepsi. **71** (Îrg) Judecată. **72** (Îrg) Proces. **73** (Înv; îe) **A**

face (sau, îvr, **a ține**) **~a** A cerceta dovezile aflate într-un proces în calitate de judecător. **74** (Trs; îe) **A duce** (sau **a băga**, îvr, **a chema**, **a scoțoci**) **la ~** A da în judecată. **75** (Trs; îe) **A fi sub ~** A fi inculpat. **76** (Înv; îe) **A rămâne de ~** A pierde un proces. **77** (Înv) Litigiu. **78** (Trs; îe) **A-și face de ~**, **a-și face** (sau **a sta de**) **~gi** A chibzui. **79** (Trs; îs) **În** (sau **după**) **~a cuiva** După părerea cuiva. **80** (Îal) În felul cuiva. **81** (Îrg; îs) *Scaun de ~* Judecătorie. **82** (Îrg; îas) Tribunal. **83** (Îs) ~ *naturală*, (înv) *~a firii* În concepția unor reprezentanți ai optimismului filosofic, tendință naturală a omului de a discerne binele de rău, de a manifesta în relațiile interumane bunăvoință și solicititudine, constituite în norme de conduită. **84** (Lpl) Ansamblu de reguli, principii, criterii, condiții etc. impuse de rațiune sau de intuiție manifestărilor dintr-un anumit domeniu de activitate spirituală. **85** Raport esențial, necesar, general, relativ stabil și repetabil, între laturile interne ale aceluiași obiect sau fenomen, între obiecte sau fenomene diferite sau între stadiile succesive ale unui anumit proces. **86** Enunț sau formulă prin care se exprimă un raport esențial, necesar, general, relativ stabil și repetabil, între laturile interne ale aceluiași obiect sau fenomen, între obiecte sau fenomene diferite sau între stadiile succesive ale unui anumit proces. **87** Modificare cu caracter regulat care intervine într-un fenomen, proces etc., exprimând esența lui. **88** Categorie filozofică ce exprimă raporturi esențiale, necesare, generale, relativ stabile și repetabile în și între obiectele și fenomenele realității sau între stadiile succesive ale unul anumit proces. **89** Însușire inerentă și determinantă. **90** Factor director. **91** Fel de a fi, de a se manifesta, de a-și duce viața, considerat ca inerent cuiva. **92** Ceea ce constituie menirea cuiva.

lege[2] *vtrp* [At: SBIEREA, F. S. 173 / Pzi: *leg* / E: lat ***legere***] (Ltî) **1-2** A (se) citi.

legelnic, ~ă *a* [At: OBRADOVNICI, D. 10 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***lege*** + *-elnic*] (Înv) Care există în temeiul legii (**38**).

legen[1] *sn* [At: ANON. CAR. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Atm; Ban) **1** Pelvis. **2** Bazin.

legen[2] *sn* vz ***lighean***

legen[3] *sm* vz ***leghin***[1]

legenda *vri* [At: H IV, 52 / Pzi: *~dez* / E: ***legendă***] (Reg) **1-2** A (se) povesti.

legendar, ~ă [At: GHICA, S. 368 / V: ***~riu*** *sm, sn* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***légendaire***] **1** *a* Care ține de legendă (**1**). **2** *a* Care se referă la legendă (**1**). **3** *a* Care are caracter de legendă (**1**) Si: *extraordinar, fabulos, mitic*[2]. **4** *a* (Prt) Care și-a câștigat un renume rău sau o faimă proastă. **5** *a* Care poate inspira o legendă (**10**). **6** *a* Care poate realiza o legendă (**10**). **7** *a* Care a intrat într-o legendă (**10**) prin importanță, prin vorbire, prin fapte, prin măreție, prin popularitate etc. Si: *celebru, vestit*. **8** *sm* (Înv) Autor de legende (**10**). **9** *smn* (Înv) Carte de citire.

legendaritate *sf* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 15, 18/2 / Pl: *~tăți* / E: ***legendar*** + *-itate*] (Rar) **1-3** Caracter de a fi legendar (**1-3**). **4-6** Însușire de a fi legendar (**1-3**).

legendariu *sm, sn* vz ***legandar***

legendă *sf* [At: ASACHI, S. L. I, 179 / V: (îvr) ***lehe~*** / Pl: *~de* / E: fr ***légende***, lat ***legenda***] **1** Specie a epicii populare, în proză sau în versuri, care conține elemente fantastice sau miraculoase, prin care se explică geneza unui lucru, a unei ființe, caracterul aparte al unui eveniment istoric, al unui erou mitic sau al unui fenomen etc. **2** (Îla) **De ~** Care este specific legendei (**1**) Si: *fabulos, fantastic, mitic*[2]. **3** (Îe) **A intra** (sau **a trece**) **în ~** A deveni foarte cunoscut Si: *celebru, faimos*. **4** (Îae) A deveni subiect pentru o legendă (**1**). **5** Construcție literară cultă care preia și transformă subiectul unei legende (**1**). **6** (Lsg) Tradiție orală bazată pe legende (**1**) cu aceeași temă. **7** (Pex) Ceea ce se discută, se relatează sau se crede despre cineva sau despre ceva, deformându-se adesea realitatea prin exagerări. **8** Povestire născocită despre o persoană, despre o situație etc. **9** Inscripție circulară pe o monedă sau pe o medalie. **10** Povestire în care se relatează viața sfinților. **11** Text sau tabel în care se explică semnele convenționale și ceea ce nu poate fi redat grafic de pe o hartă, de pe un plan, de pe o imagine fotografică sau desenată etc.

leger *s* [At: CADE / A și: *leger* / V: (reg) ***legier*** / Pl: nct / E: ns cf ger *Leder* „piele"] (Trs) Bazon de piele care se aplică la pantalonii minerilor.

legere *sf* [At: CIPARIU, O. I, 138 / Pl: *~ri* / E: ***lege***[1]] (Îvr) Citire.

legezău *sn* vz ***leghezeu***

leghe *sf* [At: GHEOGRAFIE, 11²/5 / V: (înv) ***legă*** / Pl: ~, (înv) *leghi*, (îvr) *~ge* / E: it ***lega***] **1** Unitate de măsură pentru distanțe terestre sau maritime, variind între 3 și 7,5 km. **2** (Îs) ~ (*terestră*) *comună* Unitate de măsură pentru distanțe de uscat, egală cu 4, 444 km. **3** (Îs) ~ *marină* Unitate de măsură pentru distanțe de apă, egală cu 5, 555 km. **4** (Îs) ~ *geografică* Unitate de măsură pentru distanțe egală cu 7, 408 km. **5** (Îs) ~ *pătrată* Unitate de măsură pentru suprafețe egală cu aproximativ 197 m^2.

legheleu *sn* [At: SCL 1957, 111 / Pl: ? / E: mg ***legelö***] (Trs) **1** Pășune. **2** Munte. **3** Loc unde se adună și dorm peste noapte vitele sau caii Si: *staniște*. **4** Loc într-o pădure curățat de arbori, de mărăcini etc. pentru a putea fi cultivat Si: (pop) *curătură*.

leghen[1] *sn* vz ***lighean***

leghen[2] *sm* vz ***leghin***[1]

leghenește *av* [At: (a. 1818) GCR II, 224 / E: ***leghin***[1] + *-este*] (Trs) **1** Ca tinerii. **2** În felul tinerilor.

leghezeu *sn* [At: REC. CRIT. IV, 144 / V: ***lede~***, ***lege~*** / Pl: *~eie* / E: mg ***legyező*** „evantai"] (Trs) Mătură cu coadă lungă sau târn[1] cu ajutorul căruia se adună grâul din pleava și din paiele rămase după vânturat Si: (reg) *primitea*.

leghian *sn* vz ***lighean***

leghin[1] *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. / V: ***leghen***, ***legin***, ***legen***, ***lezin*** / Pl: *~i* / E: mg ***legény***] **1** (Reg) Tânăr neînsurat Si: *flăcău, hoinar*. **2** (Trs; Mar) Vânzător angajat la un negustor. **3** (Trs; Ban) Ucenic.

leghin[2] *sn* vz ***lighean***

leghion vz ***legiune***

leghislativ, ~ă *a* vz ***legislativ***

leghislator *sm* vz ***legislator***

leghislatură *sf* vz ***legislatură***

leghitimație *sf* vz ***legitimație***

leghitimălui *vr* [At: SȚ 28/9 / Pzi: *~esc* / E: ger ***legitimieren***, mg ***legitimál***] (Îvr) A se legitima (**11**).

leghitimist, ~ă *sm, a* vz ***legitimist***

leghitimitală *sf* [At: AR (1835) 156¹/37 / Pl: *~le* / E: cf it *legittimità*] (Îvr) Legitimitate (**6**).

leghorn *sm* [At: ENC. AGR. / A și: *leghorn* / P: *leghorn* / E: eg ***leghorn***] Rasă de găini cu penajul variat colorat, bune producătoare de ouă.

legibil, ~ă *a* [At: CONV. LIT. VI, 64 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***legibilis***, it ***leggibile***] (Înv) **1** (D. grafii) Care poate fi descifrat cu ușurință Si: *citeț, lizibil*. **2** (D. texte) Care se citește fără efort. **3** (D. texte) Care se citește cu plăcere.

legibilitate *sfs* [At: CONV. LIT. VI, 64 / E: it ***leggibilità***] (Îvr) Calitate de a fi legibil (**1**).

legic, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 21 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***lege*** + *-ic*, cf rs *закономерный*] **1** Care are caracter de lege (**38**). **2** Care este în conformitate cu legea (**38**). **3** Care se bazează pe lege (**38**).

legier *s* vz ***leger***

legifer, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***legifer***] **1** Care face legi (**35**). **2** Care adoptă legi (**37**) Si: *legislator* (**2**).

legifera [At: KOGĂLNICEANU, O. IV_1, 77 / V: *~ri* / Pzi: *~rez*, (rar) *legifer* / E: fr ***legiférer***, it ***legiferare***] **1-2** *vti* A elabora (legi sau) o lege (**37**). **3-4** *vti* A adopta (legi sau) o lege (**37**). **5** *vt* A reglementa prin lege (**37**). **6** *vt* A consfinți prin lege (**37**). **7** *vi* (Fig) A impune reguli stricte. **8** *vt* A stabili legi (**37**), reguli care guvernează un anumit domeniu.

legiferant, ~ă [At: DA II_2, 144 / Pl: *~nți* / E: ***legifera***] **1** *sm* (Îvr) Persoană care elaborează și adoptă legi (**37**). **2** *a* (Rar) Care formulează reguli. **3** *a* (Rar) Care formulează legi (**7**).

legiferare *sf* [At: MAIORESCU, D. I., 434 / Pl: *~rări* / E: ***legifera***] **1** Elaborare a unei legi (**37**) Si: *legiferat[1]* (**1**). **2** Adoptare a legilor (**37**) Si: *legiferat[1]* (**2**). **3** Reglementare prin legi (**37**) Si: *legiferat[1]* (**3**). **4** Consfințire prin lege (**37**) Si: *legiferat[1]* (**4**). **5** (Rar) Lege (**37**). **6** (Fig) Impunere a unor legi (**37**) stricte Si: *legiferat[1]* (**5**).

legiferat[1] *sn* [At: DLR ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***legifera***] **1-5** Legiferare (**1-4, 6**).

legiferat[2], ~ă *a* [At: DA II_2, 144 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***legifera***] **1** Care este hotărât prin lege (**37**). **2** Care este stabilit prin lege (**35**).

legiferator, ~oare *a* [At: VIANU, L. U. 164 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***legifera*** + *-tor*] (Rar) **1** Care reglementează în temeiul legii (**37**). **2** Care adoptă legi (**37**). **3** Justițiar.

legiferi vz ***legifera***

legiferomanie *sf* [At: EMINESCU, O. XI, 131 / Pl: *~ii* / E: ***legifera*** + ***manie***] (Îvr) Manie de a face legi (**37**).

legin *sm* vz ***leghin[1]***

leginic, ~ă *a* [At: (a. 1813) TES. II, 359 / P: *legi-nic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***lege[1]*** + *-nic*] (Înv) **1** Care este statornicit prin lege (**38**). **2** Care este conform cu legea (**38**). **3** Bazat pe lege (**38**).

legioană *sf* vz ***legiune***

legionar, ~ă [At: BOJINCĂ, A. II, 119/5 / P: *~gi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***légionnaire***, lat ***legionarius***] **1** *sm* Militar care făcea parte dintr-o legiune (**4**) romană. **2** *sm* Soldat care făcea parte dintr-o formație militară neregulată. **3** *a* Care aparținea militarilor care făceau parte dintr-o legiune (**4**) romană. **4** *a* Care se referă la militarii care făceau parte dintr-o legiune (**4**) romană. **5** *sm* Militar care face parte dintr-o legiune străină. **6** *smf* Persoană care făcea parte din organizația fascistă din România interbelică Si: *gardist*. **7** *a* Care se referă la membrii sau simpatizanții organizației fasciste din România interbelică. **8** *a* Care aparține membrilor sau simpatizanților organizației fasciste din România interbelică. **9** *a* De legionar (**5**).

legionarism *sns* [At: CONTEMP. 1948, nr. 109, 6/3 / P: *~gi-o~* / E: ***legionar*** + *-ism*] **1** Doctrină a membrilor sau simpatizanților organizației fasciste din România interbelică. **2** Practici teroriste reacționare ale membrilor sau simpatizanților organizației fasciste din România interbelică.

legionariza *vr* [At: BUL. FIL. IX, 52 / Pzi: *~zez* / E: ***legionar*** + *iza*] (Rar; d. instituții) A se organiza după metodele membrilor sau simpatizanților organizației fasciste din România interbelică.

legionaroid, ~ă *a, av* [At: PREDA, DELIR. 407 / P: *~gi-o~* / Pl: *~izi, ~e* / E: ***legionar*** + *-oid*] (Nob) **1-2** (Care acționa) în felul membrilor sau simpatizanților organizației fasciste din România interbelică. **3-4** (Care era) ca membrii sau simpatizanții organizației fasciste din România interbelică.

legisla *vi* [At: BL VIII^2, 206 / Pzi: *~lez* / E: drr ***legislație***] (Rar) A elabora legi (**37**) Si: *a legifera* (**2**).

legislare *sf* [At: CONV. LI. XI, 38 / Pl: *~lări* / E: ***legisla***] **1** (Îvr) Elaborare a unor legi (**37**). **2** Lege (**38**). **3** Legislație (**1**).

legislativ, ~ă [At: COD. ȚIV. 1/13 / V: ***~ghis~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***législatif***] **1** *a* Care se referă la legi (**38**) Si: (asr) *legiuitor* (**5**). **2** *a* Care se referă la elaborarea legilor (**38**) Si: (asr) *legiuitor* (**6**). **3** *a* Care se referă la adoptarea legilor (**37**) Si: (asr) *legiuitor* (**7**). **4** *a* (Îs) *Alegeri ~e* Alegeri pentru desemnarea membrilor unui organ care are împuternicirea de a elabora și de a adopta legi (**37**). **5** *a* (Îs) *Organ ~* Organ care are împuternicirea de a elabora și de a adopta legi (**37**). **6** *a* (Îs) *Putere ~ă* Una dintre cele trei puteri în care se împarte puterea statului constituțional, care are atribuția de a elabora legi (**37**). **7** *a* (Îs) *Consiliu ~* Consiliu care cercetează proiectele de lege (**37**) și contribuie la îmbunătățirea și definitivarea lor. **8** *sm* Organ care are împuternicirea de a elabora și de a adopta legi (**37**) Si: *legislator* (**3**).

legislator [At: PLEȘOIANU, T. I, 36/27 / V: (înv) ***~ghis~*** / Pl: *~i* / E: fr ***législateur***, lat ***legislator***] **1-2** *sm, a* (Persoană) care elaborează și adoptă legi (**35**) Si: *legiuitor* (**2**), *legifer* (**2**). **3** *sm* (Lsg) Legislativ (**8**). **4** *sm* Persoană care stabilește regulile unei arte sau ale unui curent artistic.

legislatură *sf* [At: CR (1832), 22^2/8 / V: (înv) ***~ghis~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***législature***] **1** Perioadă legală pentru care este ales sau în care a funcționat un organ legislativ (**5**). **2** (Iuz) Putere legislativă. **3** (Înv) Legislație (**1**).

legislație *sf* [At: GORJAN, H. IV, 230/4 / V: (asr) ***~iune***, (îvr) ***~lăciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***législation***, lat ***legislatio, -onis***] **1** Totalitate a legilor (**37**) unei țări sau ale unui domeniu juridic Si: (înv) *legislatură* (**3**). **2** Exercitare a atribuțiilor de legislator (**1**). **3-4** Știință sau disciplină care studiază totalitatea legilor (**37**) unei țări sau ale unui domeniu juridic.

legislațiune *sf* vz ***legislație***

legislăciune *sf* vz ***legislație***

legist, ~ă [At: HELIADE, D. J. 12 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***légiste***, it ***legista***, ger ***Legist***] **1-2** *smf, a* (Rar) (Persoană) care studiază legi (**37**) Si: *legalnic* (**2**). **3-4** *smf, a* (Rar) (Persoană) care cunoaște legi (**37**). **5-6** *smf, a* (Rar) (Persoană) care elaborează legi (**37**) Si: (înv) *pravilist*. **7** *a* (Rar; lpl) Adepți ai unei școli filozofice chinezești din secolele IV-III î. Hr., care preconiza, în opoziție cu confucianismul, un stat centralizat, guvernat pe bază de legi (**37**) și nu de tradiții. **8-9** *sm, a* (Îs) *Medic ~* Medic specializat în efectuarea expertizelor și examenelor medicale necesare clarificării unor aspecte care interesează justiția Si: *legal* (**19**).

legitate *sf* [At: CAS (1836-1838), 53/12 / Pl: *~tăți* / E: ***lege[1]*** + *-itate*] **1** (Îvr) Legalitate (**1**). **2** Însușire a fenomenelor de a se

desfășura în conformitate cu anumite legi. **3** Ansamblu al legilor din natură, din societate și din gândire. **4** Ansamblu al legilor care guvernează un anumit domeniu al realității.

legitim, ~ă [At: HELIADE, O. I, 295 / A și: *legitim* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***légitime***, lat ***legitimus***] **1** *a* Care se întemeiază pe lege (**38**). **2** *a* Care se justifică prin lege (**38**). **3** *a* Care corespunde condițiilor prevăzute de lege (**38**). **4** *a* Care este conform principiilor de drept. **5** *a* (Îs) *~ă apărare* Situație în care o persoană comite un act de violență pedepsit de lege (**38**), dar justificat ca act de apărare împotriva unei agresiuni imediate și injuste. **6** *a* (D. căsătorie) Făcută cu îndeplinirea formelor legale. **7** *a* (D. soți) Căsătoriți legal (**12**). **8** *a* (D. copii) Născut din părinți căsătoriți Si: *legal* (**13**). **9** *a* (D. copii) Născut în afara căsătoriei, dar recunoscut de tată. **10** *a* Justificat. **11** *a* Îndreptățit. **12** *a* Echitabil. **13** *sf* (Îvr) Parte dintr-o moștenire cuvenită unui moștenitor.

legitima [At: HELIADE, O. II, 301 / Pzi: *~mez* / E: fr ***légitimer***] **1** *vt* (Jur) A face o acțiune juridică în urma căreia un copil din afara căsătoriei dobândește situația juridică a unui copil care este născut din căsătorie Si: *a recunoaște*. **2** *vt* (Îvr) A înfia un copil. **3** *vt* (Îvr) A adopta un copil. **4** *vt* (Rar) A da un caracter legitim (**1**). **5** *vt* (Rar) A face să dobândească un caracter legitim (**1**) Si: *a legitimiza*. **6** *vt* A oficializa o căsătorie. **7** *vt* A justifica. **8** *vt* A motiva. **9** *vt* A considera ceva îndreptățit. **10-11** *vtr* A-(și) dovedi identitatea pe baza unui document oficial, cu ajutorul unei legitimații (**7**) etc. Si: (îvr) *a leghitimălui*. **12** *vt* (Îvr) A verifica.

legitimar, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***légitimaire***] (Jur; îvr) **1** Care se cuvine celui legitim (**1**). **2** Privitor la cel legitim (**1**).

legitimare *sf* [At: HELIADE, O. I, 301 / Pl: *~mări* / E: ***legitima***] **1** (Jur) Acțiune juridică prin care un copil din afara căsătoriei dobândește situația juridică a unui copil născut din căsătorie Si: (asr) *legitimație* (**1**), *recunoaștere*. **2** (Îvr) Adopție a unui copil. **3** (Îvr) Recunoaștere a caracterului legitim (**1**) Si: (îvr) *legitimație* (**4**). **4** Dobândire a unui caracter legitim (**1**) Si: (rar) *legitimizare*. **5** Oficializare a unei căsătorii. **6** Justificare. **7** Motivare. **8** Dovedire a identității cuiva pe baza unui document oficial, a unei legitimații (**7**) etc. **9** (Înv; îs) *Bilet* (sau *carte*) *de ~* Permis de liberă trecere Si: *legitimație* (**4**).

legitimat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***legitima***] **1** (Jur; îs) *Copil ~* Copil din afara căsătoriei care a beneficiat de o acțiune juridică prin care a dobândit situația juridică a unui copil născut din căsătorie. **2** (Înv) Care a devenit legitim (**1**). **3** (Îvr; d. copii) Adoptat. **4** Justificat. **5** Motivat. **6** (D. oameni) A cărui identitate a fost verificată pe baza unui act oficial, a unei legitimații (**7**) etc.

legitimator, ~oare *a* [At: PONRBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***legitima*** + *-tor*] (Îvr; d. oameni) Care verifică identitatea cuiva pe baza unui act oficial, unei legitimații (**7**) etc.

legitimație *sf* [At: COD. ȚIV. 6bis/11 / V: (rar) ***~iune***, (îvr) ***~ghiti~, ~măciune, ~mățiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***légitimation***, ger ***Legitimation***] **1** (Jur; asr) Legitimare (**1**). **2** (Îvr) Înfiere a unui copil. **3** (Îvr) Adopție a unui copil. **4** (Îvr) Legitimare (**4**). **5** (Asr) Justificare. **6** (Asr) Motivare. **7** Document oficial prin care se constată și se probează identitatea, calitatea cuiva sau apartenența unei persoane la o instituție, la un club etc. **8** (Fig) Dovadă. **9** (Fig) Probă.

legitimațiune *sf* vz ***legitimație***

legitimăciune *sf* vz ***legitimație***

legitimățiune *sf* vz ***legitimație***

legitimism *sns* [At: EMINESCU, O. IX, 164 / E: fr ***légitimisme***] **1** Doctrină politică care proclamă supremația autorității monarhice și dreptul inalienabil la tron al dinastiilor legitime (**12**) care au fost detronate Si: *legitimitate* (**6**). **2** (Fig) Justificare. **3** (Fig) Motivare.

legitimist, ~ă [At: AR (1834) 144¹/11 / V: (îvr) ***~ghi~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***légitimiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al legitimismului (**1**). **3** Privitor la legitimism (**1**).

legitimitate *sf* [At: POTECA, F. 68/16 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***légitimité***] **1-4** Însușire a ceea ce este legitim (**1-4**) Si: (îvr) *pravilnicie*. **5-6** Calitate a unui copil legitim (**8-9**). **7** (Asr) Drept la tron al unei dinastii legitime (**12**) Si: (îvr) *legitimism* (**1**), (îvr) *leghitimitală*. **8** Îndreptățire. **9** Justificare. **10** Motivare.

legitimiza *vt* [At: L. ROM., 1992, 544 / Pzi: *~zez* / E: eg ***legitimize***] (Rar) A legitima (**5**).

legitimizare *sf* [At: L. ROM, 1992, 589 / Pl: *~zări* / E: ***legitimiza***] (Rar) Legitimare (**6**).

legiu *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: ***lege***] (Reg) **1** (La jocurile de copii; îcs) *Nu-i ~* Nu este exact. **2** (La jocurile de copii; îacs) Nu este permis.

legiui [At: CORESI, EV. 162 / Pzi: *~esc* / E: ***lege¹*** + *-ui*] **1** *vt(a)* (Asr) A hotărî prin lege (**38**). **2** *vt(a)* (Asr) A face să capete caracter de lege (**38**) Si: *a legaliza* (**8**). **3** *vt(a)* (Asr) A stabili ca normă. **4** *vt(a)* (Jur; îrg) A cerceta în calitate de judecător, din punct de vedere al prevederilor legale. **5** *vt(a)* (Îrg) A decide în urma unor dezbateri juridice. **6** *vrr* (Trs; înv) A se judeca.

legiuință *sf* [At: BUDAI-DELEANU / Pl: *~țe* / E: ***legiui*** + *-ință*] (Îvr) **1** Caracter legitim (**1**). **2** Legalitate (**1**).

legiuire *sf* [At: BIBLIA (1688), 430¹/11 / Pl: *~ri* / E: ***legiui***] **1** (Asr) Hotărâre prin lege (**38**). **2** (Asr) Acțiune prin care ceva capătă caracter de lege (**38**). **3** (Asr) Stabilire a ceva ca normă. **4** (Jur; îrg) Cercetare a ceva în calitate de judecător. **5** (Îrg) Apreciere din punctul de vedere al prevederilor legale. **6** (Îrg) Decizie în urma unor dezbateri juridice. **7** (Jur; Trs; înv) Judecare.

legiuit, ~ă *a* [At: (a. 1783) ȘA I, 61 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***legiui***] **1** (Asr) Hotărât prin lege (**38**). **2** (Asr) Care a căpătat caracter de lege (**38**) Si: *legal* (**7**). **3** Care este stabilit ca normă. **4** (D. căsătorie) Făcută cu îndeplinirea formelor legale și religioase Si: *legal* (**11**). **5** (D. soți) Căsătorit legal. **6** (D. copii) Născut din părinți căsătoriți. **7** (D. copii) Născut în afara căsătoriei, dar recunoscut de tată. **8** (Asr) Care este conform uzanțelor, tradițiilor. **9** (Înv) Justificat. **10** (Înv) Îndreptățit.

legiuitiv, ~ă *a* [At: FM (1844), 205²/25 / P: *~gi-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***legiui***] (Îvr) Legislativ (**1**). **2** (Îs) *Putere ~* Putere legislativă.

legiuitor, ~oare [At: CORESI, EV. 180 / P: *~giu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***legiui*** + *-tor*] **1** *sm* (Înv) Persoană care se ocupa cu interpretarea legilor (**37**). **2** *sm* Legislator (**1**). **3** *sf* (Lsg) Putere legislativă. **4** *sf* Persoană care stabilește regulile unei arte sau ale unui curent artistic. **5-7** *a* (Asr) Legislativ (**1-3**). **8** *a* (D. instituții ale statului) Care are împuternicerea de a elabora și de a adopta legi (**37**).

legiune *sf* [At: TETRAEV. (1574), 249 / V: (înv) ***~ioană***, ***leghion*** *sn* / P: *~gi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***légion***, lat ***legio, -onis***] **1-2** (Înv) (Număr sau) cantitate mare de ființe, lucruri etc. Si: *ceată*, *gloată*, *mulțime*. **3** (Îvr; îlav) **În ~** În număr foarte mare. **4** Unitate

de bază din armata romană, alcătuită din infanterie și cavalerie, al cărei efectiv cuprindea între 3 000 și 6 000 de oameni. **5-6** (Pex) (Unitate sau) subunitate militară sau paramilitară în unele țări din Europa și Asia în diferite epoci. **7** (Îs) *~a străină* Formație militară, a Franței sau a Spaniei, formată în cea mai mare parte din mercenari, cu garnizoana în colonii. **8** (Îs) *~a sacră* Formațiune militară alcătuită din tineri voluntari înrolați în armata lui Alexandru Ipsilanti cu scopul eliberării Greciei. **9** (Îs) *~ de onoare* Decorație de rang înalt care se acordă în Franța pentru servicii militare sau civile. **10** (Pan) Grup de persoane reunite temporar sau permanent prin aceleași concepții, interese etc. **11** (Pan) Grup de persoane cu aceleași preocupări, cu o conduită asemănătoare etc. **12** Organizație de tip fascist din România interbelică numită Garda de Fier.

legman *sm* [At: MÎNDRESCU, I. G. 65 / Pl: *~i* / E: ger ***Leutnant***] (Trs; înv) Locotenent.

legniță *sf* vz ***lehniță***

legografic, ~ă *a* [At: EMINESCU, S. P. 246 / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Rar) **1** Care se referă la citire și la scriere. **2** Privitor la citire și la scriere.

leguan *sm* [At: LM / V: (înv) ***~ă*** *sf* / P: *~gu-an* / Pl: *~i* / E: eg ***leguan***] Șopârlă cu creastă din regiunea tropicală a Americii.

leguană *sf* vz ***leguan***

legum *sm* vz ***legumă***

legumă *sf* [At: CORESI, EV. 51 / V: (îvr) ***~me***, (îvr) ***~um*** *sm* / Pl: *~me* / E: ml ***legumen***] **1** (Mpl) Nume generic dat unor vegetale precum fasole, cartofi, ceapă etc., cultivate pentru hrana omului, de la care se consumă, în stare naturală sau preparate prin fierbere, prăjire etc., partea vegetativă, rădăcină, tulpină, frunze, fructe, înainte de a ajunge la maturitate Si: *zarzavat*. **2** (Reg; pex; mpl) Roade (**1**) ale pomilor fructiferi Si: *fructe*, *poame* (**1**). **3** (Trs; Mol; lpl) Plante[1] parazite în culturile de cereale Si: *buruieni*. **4** (Bot; reg; îc) **~ma-bufnițelor** Bobornic (*Veronica Beceabunga*). **5** (Pex; mpl) Mâncare fiartă preparată din legume (**1**), de obicei fără carne. **6** (Pgn; îrg) Tot ce se mănâncă alături de pâine și mămăligă. **7** (Pex) Orice aliment consumat de om Si: (pop) *merinde* (**1**).

legumănar *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ns cf *legumă*] (Îrg) Legumicultor.

legumăreț, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / A și: *legumăreț* / Pl: *~i, ~e* / E: ***legumi*** + *-ăreț*] (Îdt) **1** Care mănâncă mult Si: *gurmand*. **2** Care se hrănește în mod frugal.

legumărie *sf* [At: BREZOIANU, A. 139/14 / Pl: *~ii* / E: ***legumă*** + *-ărie*] **1** (Îrg) Loc unde se cultivă legumele (**1**) Si: (nob) *leguminărie*. **2** (Nob; csc) Legume (**1**) în cantitate mare. **3** (Rar) Cultură a legumelor (**1**).

legumărit *sns* [At: EMINESCU, O. XIV, 394 / E: ***legumă*** + *-ărit*] (Rar) Legumicultură (**2**).

legume *sf* vz ***legumă***

legumeală *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 49 / Pl: *~eli* / E: ***legumi*** + *-eală*] **1** (Mun) Consumare a ceva într-o cantitate limitată Si: *economisire*, *păstrare*. **2** (Îlav) **Cu ~** În rate, plătind sume mici. **3** (Îal) Câte puțin.

legumen *sn* [At: GRECESCU, FL. 14 / Pl: ? / E: lat ***legumen***] (Bot) Fruct al plantelor din familia leguminoaselor Si: *păstaie* (**1**).

legumet *sn* [At: BREZOIANU, A. 645/14 / Pl: *~uri* / E: ***legumă*** + *-et*] (Îvr) Diverse sortimente de legume (**1**).

legumi *vt* [At: LB / Pzi: *~mesc* / E: ***legumă***] **1** (Îdt) A se hrăni numai cu legume (**1**). **2** (Îdt) A mânca în mod frugal. **3** (Îdt) A trăi simplu. **4** (Mun; Trs) A mânca sau a bea câte puțin Si: *a ciuguli*. **5** (Pex; rar) A consuma cu mare plăcere o mâncare sau o băutură Si: *a degusta*, *a savura*. **6** (Mun; Trs; pex) A consuma din ceva în mică măsură Si: *a economisi*, *a păstra*, *a prețui*. **7** (Reg; îe) **A-și ~ vorbele** A vorbi rar, încet, stins.

legumicol, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1951, nr. 49 / Pl: *~i, ~e* / E: ***legumă*** + *-icol*] **1** Care ține de culturile de legume (**1**). **2** Care ține de legumicultură (**1**). **3** Privitor la culturile de legume (**1**). **4** Privitor la legumicultură (**1**).

legumicultor, ~oare *smf* [At: IORDAN, L. R. A., 227 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***legumicultură*** cf *pomicultor*, *viticultor*] Cultivator de legume (**1**) Si: (îdt) *legumist*, (îrg) *legumănar*.

legumicultură *sf* [At: NOM. PROF. 13 / Pl: (rar) *~ri* / E: ***legumă*** + ***cultură***] **1** Ramură a horticulturii care se ocupă cu teoria și practica cultivării legumelor (**1**). **2** Cultivare a legumelor Si: (rar) *legumărit*.

legumieră *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***légumier***] Vas adânc din porțelan prevăzut cu capac în care se servesc legumele (**1**).

legumin *sn* vz ***legumină***

legumină *sf* [At: BARCIANU / V: ***~in*** *sn* / Pl: *~ne* / E: ger ***Legumin***, fr ***légumine***] **1** Substanță albuminoidă conținută de semințele leguminoaselor.

leguminărie *sf* [At: MARIAN, O. I, 418 / Pl: *~ii* / E: ***legumă*** +*-ărie*] (Nob) Legumărie (**1**).

leguminos, ~oasă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***légumineux***] **1** *a* (D. plante) Al cărui fruct este o păstaie Si: (îvr) *legumos* (**4**). **2** *sf* (Lpl) Familie de plante angiosperme dicotiletodanete al cărei fruct este o păstaie. **3** *sf* Plantă din familia leguminoaselor (**2**).

legumire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***legumi***] (Reg; îdt) Alimentație bazată numai pe legume (**1**).

legumist *sm* [At: LM / Pl: *~iști* / E: ***legumă*** + *-ist*] (Îdt) Legumicultor.

legumitor, ~oare *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***legumi*** + *-tor*] (Înv) **1** Care se hrănește numai cu legume. **2** Care mănâncă în mod frugal. **3** Care trăiește simplu. **4** (Mun; Trs) Care mănâncă sau bea câte puțin.

legumos, ~oasă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***legumă*** + *-os*] **1** (Îvr; d. plante) Care este consumat ca legumă (**1**). **2** (Reg; d. mâncare) Care este gătită din legume (**1**). **3** (Reg; d. mâncare) Care conține legume (**1**). **4** (Îvr) Leguminos (**1**). **5** (Reg; d. cereale, fân) Care este amestecat cu plante străine Si: *buruienos*.

lehamete *sf* vz ***lehamite***

lehamite *sfi* [At: ALECSANDRI, T. ~8 / V: ***~me~***, (reg) ***dih~***, ***lih~*** / E: bg ***лиxa ми ти*** „mi-e silă"] **1** Oboseală. **2** Plictiseală. **3** Dezgust față de ceva sau de cineva. **4** (Îe) **A-i fi ~, a i se face ~** (**de ceva** sau **de cineva**) A-i fi silă. **5** (Îae) A fi sătul de ceva sau de cineva. **6** (Îae) A se lipsi de ceva sau de cineva.

lehamitisi *v* vz ***lehămetisi***

lehăi[1] *vti* [At: (sf. sec. XVIII) LET. III, 282/20 / V: ***~hui***, ***lih~***, ***lihui*** / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îvr) **1-2** A ocărî. **3-4** A defăima. **5-6** A bârfi. **7-8** (Pex) A vorbi mult și fără rost Si: *a flecări*, (pop) *a bleotocări*, *a sporovăi*, *a trăncăni*. **9-10** (Reg) A striga în gura

mare după animale, mai ales după câini și lupi. **11-12** (Mar; Tsr) A alunga animale.

lehăi² [At: KLEIN, D. 230 / Pzi: *~esc*, (înv) *lihăi* / E: nct] (Îdt) **1** *vt* A priva pe cineva de ceva. **2** *vt* A jefui. **3** *vt* A despuia. **4** *vr* A se lipsi de ceva. **5** *vr* A renunța la ceva.

lehăire¹ *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***lehăi***¹] (Îvr) **1** Ocărâre. **2** Defăimare. **3** Bârfire.

lehăire² *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***lehăi***²] (Îvr) **1** Privare a cuiva de ceva. **2** Jefuire. **3** Despuiere. **4** Renunțare la ceva.

lehăit *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1043 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***lehăi***¹] (Îvr) **1** Ocărâre. **2** Defăimare. **3** Bârfire.

lehăitor *sm* [At: VÎRNAV, ap. CAT. MAN II, 118 / Pl: *~i* / E: ***lehăi***¹ + *-tor*] (Îvr) Persoană care ocărăște.

lehămătui *v* vz ***lehămetui***

lehămetesi *v* vz ***lehămetisi***

lehămeti *vr* [At: CREANGĂ, P. 322 / V: (rar) ***~eți***, ***~hem~***, ***lihămiți*** / Pzi: *~ețesc* / E: ***lehamite***] (Reg) **1** A se plictisi. **2** A se scârbi total de ceva sau de cineva Si: *a se dezgusta*, *a se lehămetisi*, *a se lehămetui*.

lehămetiseală *sf* [At: IORDAN, ap. SCL 1900, 432 / Pl: *~eli* / E: ***lehămetisi*** + *-eală*] (Îvr) **1** Plictiseală. **2** Dezgust.

lehămetisi [At: CREANGĂ, P. 12 / V: (rar) ***~mitesi***, ***~hametesi***, ***~mit~***, ***~hemit~***, ***~hamit~*** / Pzi: *~esc* / E: ***lehamite*** + *-isi*] (Reg) **1** *vr* A se plictisi. **2** *vr* A se lehămeti (**2**). **3** *vt* A scârbi pe cineva cu ceva.

lehămetisit, ~ă *a* [At: SCL 1960, 432 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lehămetisi***] **1** (Reg) Plicitisit. **2** Dezgustat.

lehămetit, ~ă *a* [At: GALAN, B. II, 9 / V: ***~ețit*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lehămeti***] **1** (Reg) Plicitisit. **2** Dezgustat. **3** Lihnit de foame.

lehămetui *vr* [At: CONTEMPORANUL V, 2/390 / V: (rar) ***~hemăt~***, ***~hem~*** / Pzi: *~esc* / E: ***lehamite*** + *-ui*] (Reg) **1** A se plictisi. **2** A se lehămeti (**2**).

lehămetuit, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL V, 1/291 / V: ***~hem~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lehămetui***] (Reg) **1** Plictisit. **2** Dezgustat.

lehămeți *v* vz ***lehămeti***

lehămețit, ~ă *a* vz ***lehămetit***

lehămitesi *v* vz ***lehămetisi***

lehămitisi *v* vz ***lehămetisi***

lehău *sm* [At: F (1872), 72 / V: ***~heu*** / Pl: *~ăi* / E: mg ***léha***] (Îrg) Persoană care bârfește Si: *intrigant*, *palavragiu*.

lehemetui *v* vz ***lehămetui***

lehemetuit, ~ă *a* vz ***lehămetuit***

lehemeți *v* vz ***lehămeti***

lehemitisi *v* vz ***lehămetisi***

lehendă *sf* vz ***legendă***

leher *sm* [At: COMAN, GL. / PL: *~i* / E: nct] (Reg) Instrument format dintr-o scândură în care sunt înfipți dinți de fier și prin care se trage cânepa sau inul melițat, ca să se aleagă partea cea mai fină Si: *ragilă* (**1**).

leheu *sm* vz ***lehău***

lehime *sf* [At: ALECSANDRI, POEZII, 199 / Pl: *~mi* / E: ***lehi*** (pll *leah*) + *-ime*] (Înv) **1** Mulțime de lehi Si: *leah* (**1**). **2** Totalitate a lehilor.

lehm *sn* [At: ENC. AGR. / P: *lem* / Pl: ? / E: ger ***Lehm***] Rocă sedimentară detritică necosolidată.

lehmos, ~oasă *a* [At: ENC. AGR. I, 491 / P: *lemos* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***lehm*** + *-os* cf ger *lehmig*] **1** Care conține lehm. **2** Cu lehm.

lehni *vr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *lehniță* „bețiv"] (Reg) **1** A se trânti. **2** A cădea la pământ.

lehniță *sf* [At: (a. 1695) IORGA, S. D. V, 362 / V: (îrg) ***legn~***, (reg) ***lign~***, ***licn~***, ***lemn~*** / P: *~țe* / E: bg ***легница***, ucr ***легниця***] **1** (Înv) Ghețărie. **2** (Înv; pex) Loc foarte friguros. **3** (Mun) Vale adâncă. **4** (Reg) Crâșmă. **5** (Reg) Bețiv. **6** (Mrm) Persoană care bârfește.

lehui *v* vz ***lehăi***¹

lehusă *sf* vz ***lehuză***

lehusă *sf*, *af* vz ***lăuză***

lehuștean *sm* vz ***leuștean***

lehuzi *v* vz ***lăuzi***

lehuzie *sf* vz ***lăuzie***

lei¹ *vt* [At: CABA, SĂL. / Pzi: ? / E: ucr ***лити*** „a turna"] (Trs) A vopsi.

lei² *vr* [At: GR.S. VIII, 247 / Pzi: ? / E: bg ***леи*** „a vărsa", „a turna"] (Olt; îe) **A se ~ de cineva** A se sătura de cineva.

leiatec, ~ă *smf*, *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 194₁ / P: le-*ia*~ / Pl: *~eci*, *~ece* / E: ***leu*** + *-atec*] (Înv) **1-2** (Om) foarte rău. **3-4** (Om) furios.

leibăr *sn* vz ***läibăr***¹

leibnizian, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, O. XIII, 44 / P: *~zi-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: ***Leibniz*** + *-ian*] **1** Care aparține lui Leibniz. **2** Privitor la Leibniz. **3** În spiritul operei lui Leibniz.

leică¹ *sfs* [At: H XVII, 351 / E: bg ***лелка***] (Pop) **1** (Trs; Mun) Lele¹ (**4**). **2** (Reg) Termen de afecțiune cu care sora se adresează fratelui. **3** (Urmat de un nume de persoană) Lele (**2**). **4** (Îe) **Suge, ~, să-ți faci scurteică** Se spune în batjocură celor bețivi. **5** (Irn; îe) **A poftit ~ca Guța la mere acre** Se spune acelora care își doresc lucruri pe care nu le pot avea. **6** (Îe) **Altă Stancă, ~ vorbă** Se spune despre cineva care nu înțelege sensul spuselor cuiva. **7** Termen de respect folosit de nepoți pentru a vorbi cu sau despre o mătușă. **8** Termen de respect folosit de copii pentru a vorbi cu sau despre mama vitregă. **9** Termen afectiv cu care un bărbat se adresează fetei sau femeii iubite sau vorbește despre ea Si: *iubită*. **10** Termen pe care și-l atribuie o fată sau o femeie când vorbește cu sau despre bărbatul iubit. **11** (Fam) Termen folosit în cursul povestirii și care fără a fi adresat unei persoane, subliniază o relatare, o afirmație.

leică² *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 176 / Pl: *~ici* / E: rs ***лейка***] (Reg) **1** Pâlnie. **2** (Îe) **A face gâtul (gurița) ~ (și pântecele balercă)** A bea mult. **3** (Îe) **A pune mâna ~ la ureche** A pune mâna ca o pâlnie în dreptul urechii pentru a auzi mai bine. **4** (Pan) Parte a morii de vânt prin care trec grăunțele pentru a fi măcinate.

leicer *sm* vz ***läicer***

leiculiță *sfs* [At: ISPIRESCU, L. 238 / E: ***leică***¹ + *-iță*] **1-16** (Pop; șhp) Leică¹ (**1-3, 7-11**) (tânără și drăguță) Si: (pop) *leicușoară* (**1-16**), *leicuță* (**1-16**).

leicușoară *sf* [At: SCURTU, T. 281 / Pl: *~re* / E: ***leică***¹ + *-ușoară*] **1-16** (Pop; șhp) Leiculiță (**1-16**). **17** (Reg) Iubită.

leicuț *sm* [At: H II, 256 / Pl: *~i* / E: ***leică***¹ + *-uț*] (Reg) Termen de adresare între bărbați.

leicuță¹ *sf* [At: HELIADE, O. I, 189 / A și: *leicuță* / Pl: *~țe* / E: ***leică***¹ + *uță*] (Mun) **1-12** (Șhp) Leică¹ (**1-2, 7-10**) (drăguță,

tânără). **13** Termen cu care se adresează femeile între ele. **14** Termen de adresare între cumnate. **15** Iubită.

***leicuță**²* *sf* [At: POP ap. GCR II, 318 / Pl: *~țe* / E: ***leică**²* + *-uță*] **1-2** (Șhp) Leică² (1) (mică).

leieriu *sn* vz ***ler**²*

leiesc, ~ă *a* [At: DRLU / P: *le-iesc* / Pl: *~ești* / E: ***leu**¹* + *-esc*] (Înv) **1** Care aparține leului¹ (**1**). **2** Referitor la leu¹ (**1**). **3-4** (Ca) de leu¹ (**1**).

leiește *av* [At: I. GOLESCU, C. / P: *le-ieș~* / E: ***leu**¹* + *-ește*] (Îvr) **1** Ca leul¹ (**1**). **2** În felul leului¹ (**1**).

leigăr *sn* [At: LEXIC REG. 23 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Oală de dus mâncare la câmp.

leimozină *sf* vz ***eleimosină***

leință *sf* vz ***leiță**¹*

leiocarp, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 269 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***léiocarpe***] (Bot; d. plante) Care are fructe netede, nepăroase.

leiofil, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 215 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***léiophylle***] (Bot; d. plante) Care are frunzele netede, nepăroase.

leiomion *sn* [At: D. MED. / Pl: *~oane* / E: fr ***léiomyome***] (Med) Tumoare benignă a fibrelor musculare netede.

leiomiosarcom *sn* [At: D. MED. / Pl: *~oame* / E: fr ***léiomyosarcome***] (Med) Tumoare malignă care se dezvoltă la nivelul fibrelor musculare netede.

leishmanie *sf* [At: D. MED / P: *leș-ma~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leishmanie***] (Zlg) **1** (Lpl) Gen de protozoare parazite. **2** (Șls) Protozoare din genul leishmanii (**1**).

leishmanioză *sf* [At: ENC. VET. 744 / P: *leș-ma~* / Pl: (rar) *~ze* / E: fr ***leishmaniose***] Boală parazitară endemică provocată de leishmanie (**2**) care se caracterizează prin inflamații și infecții tegumentare, hepatice, intestinale etc. și prin anemie foarte gravă.

leit, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: ***liit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: slv ***лѣѩ, льяти***] **1** *a* Care seamănă perfect cu cineva sau cu ceva. **2** *av* (Îcr *poleit, poreclit*; îe) **A fi ~ cu, a semăna ~ cu** Asemenea cu... **3** *av* (Îae) A fi întocmai. **4** *a* (Înv; d. îmbrăcăminte) Care cade perfect pe corpul cuiva Si: *turnat*. **5** *a* (Înv; d. oameni) Ale căror haine cad ca turnate pe corp. **6** *a* (Rar; d. păr) Răsfirat pe spate și pe umeri. **7** *a* (Îvp) Lustruit. **8** *a* (Îvp; pex) Strălucitor.

leitari *sm* vz ***leltar***

leitariu *sm* vz ***leltar***

leitenand *sm* vz ***leitenant***

leitenant *sm* [At: DESCR. AȘEZ. / P: *lei-te~* / V: ***~nd, licot~, liet~, liit~, litin~*** / Pl: *~nți* / E: fr ***lieutenant***] (Înv) **1** Locotenent. **2** (Îc) **Generai-~** General locotenent. **3** Persoană care ține locul unui demnitar Si: *locțiitor*.

leitenință *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 144 / P: *lei-te~* / Pl: *~țe* / E: fr ***lieutenance***] (Înv) **1** Funcție de locotenent. **2** Grad de locotenent.

leitmotiv *sn* vz ***laitmotiv***

leiță**¹* *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie, 85ᵛ/7 / V: (reg) ***~ință / P: *le-i~* / E: ***leu**¹* + *-iță*] (Îvr) Leoaică.

***leiță**²* *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *le-i~* / E: ***leu**²* + *-iță*] (Îvp) **1** Monedă de aramă care valora douăzeci de parale, echivalentă cu un leu² vechi. **2** (Pgn) Ban de valoare mică.

lejancă *sf* [At: CHEST. II, 325/160 / Pl: ? / E: rs ***лежанка***, ucr ***леманка***] (Mol) **1** Spațiu dintre casă sau sobă și peretele din spatele acesteia, unde, adesea, dorm copiii și bătrânii. **2** Vatră de lut.

lejă *sf* vz ***lege***

lejdeu *ai* [At: FRÎNCU-CANDREA, M. 102 / S și: *leș~* / E: nct] (Reg) Leoarcă.

lejer, ~ă [At: FILIMON, O. II, 110 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***léger***] (Frm; liv) **1** *a* (D. zgomote) Redus ca intesitate sau volum. **2** *a* (Îs) *Voce ~* Voce melodioasă, cu o ușoară întindere în registrele înalte. **3** *a* (D. îmbrăcăminte) Care este comod de purtat. **4** *a* (D. îmbrăcăminte) Care este subțire. **5** *a* (D. pași) Care abia ating pământul. **6** *a* (Pex; d. pași) Care nu fac zgomot. **7** *a* (Determinat prin „în mișcări"; d. ființe) Care se mișcă cu ușurință. **8** *a* Care nu prezintă dificultăți. **9** *a* Care este ușor de înțeles. **10** *a* Care este ușor de realizat. **11** *av* Fără dificultate. **12** *av* Realizabil. **13** *a* (D. oameni) Ușuratic. **14** *a* (D. oameni) Frivol.

lejeritate *sf* [At: BLAGA, G., 188 / S și: *leger~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***légèreté***] (Frr; liv) **1** Ușurință. **2** Comoditate. **3** Neseriozitate. **4** Frivolitate.

lejnic *sn* vz ***leșnic***

lejnicioară *sf* vz ***lăsnicior***

lela *av* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 89 / V: (pcf *lele*) ***~lea*** / E: ucr ***леля*** „încet", „agale"] **1** (Reg; îe) **A umbla (a bate, de-a) ~** A bate drumurile fără rost Si: *a hoinări*. **2** (Îae) A vagabonda. **3** (Îe) **A purta pe cineva ~** A face pe cineva să umble fără rost. **4** (Îe) **A fi un bate-~** A fi un om de nimic.

lelău *a* vz ***lălâu***

lele**¹* *sfs* [At: PRAV. GOV. 104 / V: ***lealea / E: bg ***леля***] **1** (Îvp; îs) *~ mare* Soră a tatălui sau a mamei unei persoane Si: *mătușă*. **2** (Îvp; îs) *~ mică* Verișoară a unuia dintre părinți Si: *mătușă*. **3** (Îvp; îas) Soție a unchiului Si: *mătușă, tanti*. **4** (Pop) Termen de respect folosit de frați pentru a vorbi cu sau despre sora mai mare Si: (pop) *leică¹* (**1**). **5** (Pop) Termen de respect cu care se adresează o persoană mai tânără unei femei mai în vârstă Si: (pop) *leică¹* (**3**). **6** (Pop; pex) Termen cu care un bărbat se adresează unei femei sau femeile vorbesc între ele. **7** Femeie. **8** (Pop; pex) Femeie de la țară. **9** (Pop) Termen de respect folosit de copii pentru a vorbi cu mama vitregă. **10** Termen de afecțiune cu care o femeie se adresează unei persoane mai tinere. **11** (Pop; îe) **Ce porți ~o chelbea-n cap? – Dacă-i modă ce să-i fac?** Se spune femeilor care își schimbă portul după modă, chiar dacă nu sunt tinere sau nu le stă bine. **12** (Pop; îe) **Daca badea ar avea codițe i s-ar zice ~** Se spune despre bărbatul care se amestecă în treburile femeiești. **13** (Pop) Termen cu ajutorul căruia un bărbat vorbește cu sau despre femeia iubită. **14** (Dep) Calificativ injurios dat unei femei imorale. **15** (Îe) **Când ~a tot zâmbește, umblă după căpătuit** Se spune despre o femeie care ademenește bărbații. **16** (Pop; îe) **Lumea piere de belea, ~a pune să se bea** Se spune despre o persoană care procedează nepotrivit față de situația în care se află. **17** (Pop; îe) **Și-a găsit hârbul copacul, tigva dopul și ~a bărbatul** Se spune când o femeie rea își găsește un bărbat la fel de rău. **18** (Pop; îe) **~a joacă până-n noapte, iar bărbatu-i e pe moarte** Se spune despre o femeie care are un amant. **19** (Pop; îe) **Fecior** (sau **fiu, copil, pui**, rar, **fată**) **de ~** Bastard. **20** (Fam; îlav) **În** (sau **de**) **dorul ~lii** Într-o doară. **21** (Fam; îal) Fără rost. **22** (Fam; îe) **A vorbi în dorul ~lii** A vorbi fără sens. **23** (Buc; art.; îs) *~a albă* Horă nedefinită mai îndeaproape. **24** (Buc; art.; îs) *~a albă* Melodie după care se execută această horă. **25** (Buc; art.; îs) *~a cu rufe* Horă nedefinită mai îndeaproape. **26** (Buc; art.; îs) *~a cu rufe* Melodie după care se execută această horă.

lele² *sf* vz ***lili***

lelea¹ *av* vz ***lela***

lelea² *sf* vz ***lalea***

leleac *sm* vz ***liliac²***

leleleau *s* [At: PREDA, Î. 89 / E: fo cf „la", „la"] (Nob) Cântec fără cuvinte, repetând silaba „la" Si: *lălăială, lălăitură*.

lelenț *s* [At: CV 1950, nr. 4, 35 / Pl: nct / E: mg ***lelenc*** „copil găsit"] (Trs; mgî) Orfelinat.

leleușă *sfs* [At: JAHRESBER. VII, 205 / E: ***lele¹*** + *-ușă*] **1-20** (Pop; șhp) Lele¹ (**1-10**) (tânără) Si: (pop) *lelică* (**1-20**), *lelicuță* (**1-20**), *lelioară* (**1-20**) *lelișoară* (**1-20**), *leliță* (**1-20**), *lelițcană* (**1-20**), *lelițică* (**1-20**), *leliucă* (**1-20**), *leucioară* (**1-20**).

lelia *vr* [At: GR. S. VII, 247 / Pzi: *lelii* / E: fo cf *lele*] (Olt) **1** A se mira. **2** A se minuna.

leliachiu, ~ie *a* vz ***liliachiu***

lelică *sf* [At: SCURTU, T. 279 / Pl: *~ică* / E: ***lele¹*** + *-ică*] **1-20** (Pop; șhp) Leleușă (**1-20**).

lelicuță *sfs* [At: SCUTRU, T. 279 / E: ***lele¹*** + *-uță*] **1-20** (Pop; șhp) Leleușă (**1-20**).

lelie *sf* vz ***lalea***

lelioară *sf* [At: MAT. FOLK, 1202 / Pl: *~re* / E: ***lele¹*** + *-ioară*] **1-20** (Pop; șhp) Leleușă (**1-20**). **21** (Reg) Ibovnică.

lelișoară *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 306 / Pl: *~re* / E: ***lele¹*** + *-ișoară*] **1-20** (Pop; șhp) Leleușă (**1-20**).

leliță *sf* [At: CREANGĂ, ap. CĂLINESCU, O. XIV, 85 / V: ***lelță*** / Pl: *~țe* / E: ***lele¹*** + *-iță*] **1-20** (Pop; șhp) Leleușă (**1-20**). **21** (Pop; pex) Femeie de la țară. **22** (Reg) Cumnată. **23** (Reg) Femeie bârfitoare. **24** (Reg) Bărbat cu apucături femeiești. **25** (Buc) Termen oficial folosit în relațiile dintre membrii societății studențești. **26** (Pop; mpl; euf) Malarie. **27** (Bot) Cârciumăreasă (*Zinria elegans*).

lelițcană *sf* [At: SCURTU, T. 280 / Pl: *~ne* / E: ***lele¹*** + *-ițcană*] **1-20** (Pop; șhp) Leleușă (**1-20**). **21** (Reg) Iubită. **22** (Reg) Ibovnică.

lelițică *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ? / E: ***lele¹*** + *-ică*] **1-20** (Pop; șhp) Leleușă (**1-20**). **21** (Reg) Iubită. **22** (Reg) Ibovnică.

leliucă *sf* [At: SCURTU, T. 280 / V: ***~lucă, lincă*** / Pl: *~uci* / E: ***lele¹*** + *-ucă*] **1-20** (Pop; șhp) Leleușă (**1-20**).

leltar *s* [At: ALRM, II/I, h 221/316 / V: ***~i*** / Pl: nct / E: mg ***leltár***] (Trs; mgî) Inventar.

leltari *s* vz ***leltar***

leltarozaș *sn* [At: ALRM II/I^h 221/344 / Pl: ? / E: mg ***leltározás***] (Reg; mgm) Inventar.

lelță *sf* vz ***leliță***

lelucă *sf* vz ***leliucă***

lelui *i, sn* vz ***ler¹***

lelunc *s* [At: ALR SN IV, h 960/362 / V: ***~ng*** / Pl: nct / E: nct] **1** (Reg) Permisie. **2** (Reg; iuz) Soldă.

lelung *s* vz ***lelunc***

lem *sn* [At: STĂNESCU, R. 36 / Pl: *~uri* / E: fr ***lem***] Modul lunar destinat aselenizării cosmonauților.

lemarghie *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 15 / V: ***lim~*** / Pl: *~ii* / E: gr ***λαιμαργία***] (Grî; rar) Lăcomie la mâncare.

lematic, ~ă *a* [At: NDN / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lemmatique***] (Rar) **1-6** Privitor la lemă (**1-6**).

lemă *sf* [At: MICU, L. 88 / Pl: *~me* / E: fr ***lemme***] **1** (Log) Propoziție preliminară a unei demonstrații, care trebuie demonstrată la rândul ei și care permite continuarea unui raționament. **2** (Mat) Enunț preliminar a cărui demonstrare ajută la rezolvarea unei teoreme. **3** (Lin) Formă convețională a unui cuvânt flexibil, explicat într-un dicționar Si: *formă-titlu*. **4** (Lin; pex) Element lexical. **5** (Rar) Titlu al unei lucrări. **6** (Rar) Sumar al unei lucrări.

leming *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 199 / Pl: *~ngi* / E: fr ***lemming***] **1** (Lsg) Genuri de mamifere rozătoare asemănătoare cu hârciogul, cu coada scurtă și cu blana deasă, brună-roșcată, care trăiesc în regiunile nordice (*Lemmus*). **2** (Șlp)Animal care aparține genului leming.

lemn *sn* [At: COD. VOR.² 75ᵛ/6 / Pl: *~e* / E: ml ***lignum***] **1** (Îvr) Arbore (**1**). **2** (Îvr) Arbust. **3** (Rel; cu determinările „vieții", „cunoștinței binelui și răului") Pom aflat în rai, din ale cărui fructe Dumnezeu le-a interzis lui Adam și Evei să mănânce. **4** (Înv; fig; îs) *~ul vieții* Credință creștină. **5** (Trs; șîs ~ *sălbatic*) Portaltoi. **6** Trunchi sau ramuri ale unui arbore tăiat, care servește la construcții, drept combustibil etc. **7** Bucată ruptă sau tăiată din trunchiul sau ramurile unui arbore sau arbust. **8** (Prc) Trunchi de arbore tăiat și curățat de crengi Si: *buștean* (**2**). **9** (Îe) **A crăpa ~ele de ger** sau **a fi (un) ger de crapă ~ele** A fi foarte frig. **10** (Îe) **A da ~e la cel de îngrădește** A face lucruri inutile. **11** (Îe) **A încurca ~ele degeaba** A nu face nimic. **12** (Îe) **A o pune de mămăligă cu ~e verzi** A acționa ineficient. **13** (Îe) **A intra în ~e de Crăciun** A cădea pe gânduri. **14** (Mun; îs) **~ de ouă** Bucățele de lemn, îmbibate cu o substanță roșie, care se folosesc la vopsitul ouălor de Paști. **15** (Mun; îlav) **A ~e seci** Foarte tare. **16** (Mun; pex; îal) Exagerat. **17** (Îe) **A rămâne (de)** ~ (sau **ca de** ~) A rămâne nemișcat din cauza surprizei, a unei emoții puternice etc. Si: *a încremeni, a înlemni*. **18** (Îe) **A fi de** ~ (sau **ca ~ul**) A nu simți nimic. **19** (Fig; îae) A fi insensibil la ceva. **20** (Îae) A rămâne imobil. **21** (Îe) **A se face de** ~ A înțepeni. **22** (Îae) A deveni dur. **23** (Fam; îe) **A se face** ~ A se îmbăta foarte tare. **24** (Îe) **A îngheța** ~ A îngheța foarte tare. **25** (Îe) **A dormi** ~ (sau ca **~ul**) A dormi profund. **26** (Îe) **A tăcea** ~ A nu scoate nici o vorbă. **27** (Îe) **A sta de** ~ **(Tănase)** A sta degeaba. **28** (D. oameni; îe) **A fi de** ~ **(Tănase)** A fi lipsit de energie și de inițiativă. **29** (D. oameni; îae) A fi prost. **30** (Îe) **A fi** ~ **de tufă** A nu fi bun de nimic. **31** (Mol; d. oameni; îe) **A sta** (sau **a ședea**) **ca găina** (sau **curca**) **în ~e** A fi posac. **32** (Mol; d. oameni; îae) A fi tăcut. **33** (Îe) **A fi** ~ A fi foarte beat. **34** (Îe) **A dormi de poți tăia ~e pe el** Se spune despre cineva care doarme foarte adânc. **35** (Lsg; csc) Material compact, solid și fibros, provenit din prelucrarea trunchiului sau a ramurilor arborilor, care diferă ca rezistență, compoziție și culoare de la o specie la alta și care este folosit la construcții, la confecționarea mobilei, a unor obiecte decorative sau de uz casnic etc. **36** (Îs) ~ *verde* Lemn (**35**) abia tăiat, din care nu s-a evaporat apa. **37** (Îs) ~ *alb* Lemn (**35**) de brad. **38** (Îs) ~ *rotund* Tip de material lemnos constituit din trunchiuri nefasonate de arbori, care servesc în special la construirea podurilor și a acoperișurilor de la case. **39** (Ent; Trs; Olt; îc) **Vierme-de-~** (sau, reg, **codat-din-~, carete-de-~**) Car-de-pădure (*Bostryolus tipygraphus*). **40** (Ent; reg; îc) **Tăietor-de-~e** Scripcar (*Saperda carcharia*). **41** (Ent; reg; îc) **Stelniță-de-~** Vaca-domnului (*Pyrrhocoris apterus*). **42** (Ent; Trs; îs) **Păduche-de-~** Ploșniță (*Cimex lectularius*). **43** (Îlv) **A ajunge** (ori **a rămâne, a aduce, a lăsa** pe cineva) **în sapă de** ~ A sărăci. **44** (Îe) **A porni** (sau **a începe**) **de la lingură de** ~ A porni în viață

fără avere. **45** (D. diverse alimente, carne, etc.; îe) **A sta ~** A rămâne tare în urma fierberii. **46** (Bot; lsg) Țesut conducător și mecanic dur, compact sau fibros, format din trahee, parenchim și fibre de lignină, care alcătuiește tulpina, ramurile și rădăcina arborilor și arbuștilor. **47** (Pex) Structură vegetală lemnoasă. **48** Obiecte sau părți ale acestora confecționate din lemn (46). **49** (Reg) Unealtă cu vârf ascuțit cu care se fac găuri pentru implantarea semințelor în pământ Si: *chitonag*. **50** (Reg; îs) *Cioc de ~* Ac mare folosit la confecționarea mănușilor. **51** (Reg) Bețișor cu care se împinge dopul la pușca de soc. **52** (Reg) Băț cu care se duce o greutate pe umăr Si: (reg) *cobiliță*. **53** (Trs; Mol) Butuc al nicovalei. **54** (Reg) Talpă la joagăr. **55** (Mol) Tălpi la războiul de țesut. **56** (Pop; mpl; șîs *~le scării*) Carâmbi ai scării. **57** (Reg; lpl) Stâlpi care alcătuiesc stăvilarul la moară. **58** (Mar; Mun) Bârnă. **59** (Reg; lpl) Fiecare dintre prăjinile, lemnele sau crengile legate câte două cruciș, care se așează de o parte și de alta a unui acoperiș de paie, a unei clăi de fân, pentru a le face să reziste împotriva vântului, a furtunii etc. Si: (reg) *păianjen, martac*. **60** (Pop) Placă lemnoasă pe care sunt fixați colții greblei. **61** (Pop; șîs *~ de pisat*) Pisău. **62** (Reg; îs) *~ cu ghiulea* Mai[2]. **63** (Reg) Schiuri rudimentare. **64** (Îvr; îs) *~ adâncat* Barcă primitivă obținută prin scobirea unui trunchi de copac. **65** (Ban; Trs) Scaun al coșului de la moară. **66** (Trs) Strat de care este prinsă broasca la moară. **67** (Reg; îs) *~ul sobei* Vătrai. **68** (Olt) Tindeche la plug. **69** (Trs) Pod la gealău. **70** (Reg) Jujeu. **71** (Reg; îs) *Mâță de ~* Cursă pentru șoareci. **72** (Reg; îs) *~ de țigară* Țigaret. **73** (Rel; înv) Cruce ca instrument de tortură. **74** (Rel; înv; îs) *~ sfânt* Cruce pe care a fost răstignit Iisus Hristos. **75** (Pop) Sicriu. **76** (Pop; fig) Moarte. **77** (Îc) **~-câinesc** (sau **~ul câinelui, ~-de-câine**) Arbust din familia oleaceelor, cu frunze mici și groase, cu flori albe, cultivat prin grădini ca gard viu Si: (reg) *mălăniță, mălin-negru* (*Ligustrum vulgare*). **78** (Bot; îac) Tulichină (*Daphne mezereum*). **79** (Bot; reg; îac) Dafin (*Daphne laureola*). **80** (Reg; îac) Planta *Daphne odora*. **81** (Bot; reg; îac) Lămâiță (*Daphne cneorum*). **82** (Bot; reg; îac) Crușân (*Rhamnus frangula*). **83** (Bot; reg; îac) Verigar (*Rhamnus cathartica*). **84** (Bot; reg; îac) Salbă-moale (*Evonymus europaeus*). **85** (Reg; îac) Planta *Evonymus latifolius*. **86** (Bot; reg; îac) Scoruș (*Sorbus aucuparia*). **87** (Bot; reg; îac) Drimoc (*Viburnum lantana*). **88** (Bot; reg; îac) Caprifoi (*Lonicera xylosteum*). **89** (Îc) **~ul-Domnului** (sau **~ul-lui-Dumnezeu, ~-domnesc**) Arbust din familia compozitelor, cu flori galbene, dispuse în mici capitule sferice, cu miros de lămâie, cultivat prin grădini și folosit în medicina populară împotriva afecțiunilor digestive Si: *lemnuș* (**12**), (reg) *rozmarin* (*Artemisia abrotanum*). **90** (Bot; reg; îac) Pelin (*Artemisia absinthium*). **91** (Bot; reg; îac; șîc **~ul-Maicii-Domnului**) Peliniță (*Artemisia annua*). **92** (Bot; reg; îac) Veninariță (*Gratiola officinalis*). **93** (Bot; reg; îac) Lumânărică (*Verbascum thapsus*). **94** (Bot; reg; îac) Cimișir (*Buxus sempervirens*). **95** (Bot; reg; îac) Levănțică (*Lavandula angustifolia*). **96** (Bot; reg; îac) Jneapăn (*Pinus mugo*). **97** (Îc) **~ul-Maicii-Domnului, ~-sfânt** Plantă ornamentală, foarte aromată, din familia compozitelor, originară din regiunile mediteraneene, cu tulpină ramificată, înaltă până la un metru, cu frunze persistente, cu flori galbene sau albastre, dispuse în mici capitule Si: *limbricariță* (*Santolina chamaecyparissus*). **98** (Bot; reg; îc) **~-sfânt** Guaiac (*Guaiacum officinale*). **99** (Îc) **~-dulce** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunze imparipenate, cu flori mici liliachii, cu fructul legumă spinoasă Si: (reg) *ciorâng, ciorângan, ciorânglav, firuță, reglisă, zeliznec* (*Glycyrhiza echinata*). **100** (Îac) Plantă erbacee cu flori albastre sau albe, a cărei rădăcină, cu gust dulce, se folosește în industria farmaceutică Si: (reg) *dulcișor, reglisă* (*Glycyrrhiza glabra*). **101** (Bot; reg; îac) Ferigută (*Polypodium vulgare*). **102** (Bot; reg; îac) Răculeț (*Polygonum bistorta*). **103** (Bot; îc) **~ galben** Dracilă (*Berberis vulgaris*). **104** (Îc) **~-pucios** Arbore mic din familia rozaceelor, cu frunze imparipenate, cu flori albe și frunze de mărimea unui bob de mazăre, roșii și astringente la gust Si: (reg) *merișor, scoruj, sorb* (*Sorbus aucuparia*). **105** (Îac) Arbust cu ramuri drepte, roșii toamna și iarna, cu frunze, de obicei ovale, vara verzi și toamna roșii, cu flori albe și fructe drupe, negre Si: *sânger* (*Cornus sanguinea*). **106** (Reg; îc) **~-râios, ~u-caprei** Arbust cu flori albe-verzui sau gălbui, cu fructul o capsulă cu semințe negre (*Evonymus verrucosus*). **107** (Îc) **~ul-vântului** Arbust ornamental din familia oleaceelor, cu frunze ovale și cu flori violete Si: (reg) *călin, iorgovan, liliac, melin, orgoian, scumpie* (*Syringa josikaea*). **108** (Trs; îc) **~-pipărat** Arbust originar din America a cărui rădăcină se folosește în industria farmaceutică (*Lignum sassafras*). **109** (Îc) **~ul-bobului** Arbust din familia leguminoaselor, cu frunze trifoliate, cu flori galbene-aurii și fructe păstăi Si: *drob* (*Cytisus nigricans*). **110** (Reg; îac) Mic arbust cu ramuri lungi și subțiri acoperite cu peri aspri, cu frunze păroase pe partea inferioară și cu flori galbene Si: *drob-de-munte* (*Cytisus hirsutus*). **111** (Reg; îac) Mic arbust din familia leguminoaselor, cu frunze lanceolate și cu flori galbene, ale cărui ramuri, fierte în apă, dau o culoare galbenă, folosită la vopsit Si: *drobiță* (*Genista tinctoria*). **112** (Bot; reg; îac) Salcâm-galben (*Liburnum anagyroides*). **113** (Îc) **~-amar** Arbore din familia simarubaceeelor, care se folosește în industria farmaceutică (*Quassia amara*). **114** (Bot; reg; îc) **~ul-broaștei** Siminoc (*Helichrysum arenarium*). **115** (Bot; Trs; îc) **~-tătărăsc** Arțar (*Acer tataricum*). **116** (Bot; reg; îc) **~-cu-boabe-albe** Hurmuz (*Symphoricarpus albus*). **117** (Bot; reg; îc) **~-tare** Stejar-pufos (*Quercus pubescens*). **118** (Bot; reg; îc) **~-nelemn** Fluierătoare (*Tamus communis*). **119** (Bot; reg; îc) **~-acru, ~-domestic** Cenușar (*Ailanthus altissima*). **120** (Reg; îc) **~ul-lui-Avram** Arbust decorativ, cu flori violete, frumos mirositoare Si: *mielărea* (*Vitex agnus castus*). **121** (Reg; îc) **~-de-cuișoare** Plantă ornamentală, originară din America, cu flori galbene-aurii, cu fructul comestibil, galben sau negru, cultivată prin grădini Si: *cuișor*, (reg) *angruz, bufte*, (*Ribes aureum*). **122** (Reg; îc) **~-de-aloe** Gențiană (*Gentiana*). **123** (Bot; reg; îc) **~-de-apă** Cătină-mică (*Myricaria germanica*). **124** (Bot; reg; îac) Bucuria-casei (*Impatiens balsamina*). **125** (Reg; îc) **~-de-acăt, ~-alb** Specie de salcâm folosită în medicina populară pentru tratarea unor afecțiuni pulmonare și digestive (*Robinia pseudacacia*). **126** (Bot; reg; îc) **~-alb** Lămâiță (*Philadelphus coronarius*). **127** (Reg; îac) Arbore nedefinit mai îndeaproape. **128** (Îc) **Burete-de-~** Planta *Lobaria pulmonaria*. **129** (Bot; îvr; îc) **~-de-oleu** Măslin (*Olea europaea*).

lemnacee *sf* [At: REV. PĂD. XXXVI, 324 / P: *~ce-e* / Pl: *~* / E: fr ***lemnacées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee, monocotiledonate, acvatice, plutitoare, lipsite de frunze și adesea de rădăcini, cu tulpina lățită, având ca tip lintița. **2** (Șls) Plantă care face parte din familia lemnacee (**1**).

lemnamă *sf* [At: CDDE / Pl: *~me* / E: lat ***lignamen***] (Ban; csc) **1** Lemnime. **2** Număr mare de arbori.

lemnar [At: (a. 1695) IORGA, S. D. V, 361 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***lemn*** + *-ar*] **1** *sm* Meseriaș care se ocupă cu prelucrarea lemnului (**7**) Si: *dulgher*, *tâmplar*, (reg) *bărdaș*, *stoler*. **2** *sm* Lucrător care taie lemne (**7**) în pădure Si: *pădurar*. **3** *sm* (Îdt) Negustor de lemne pentru foc. **4** *sn* Butuc cu care se taie sau se despică lemnele pentru foc Si: *tăietor*, *trunchi*, (reg) *tăiuș*. **5** *sn* Loc din curtea țărănească unde se taie lemnele de foc. **6** *sn* (Reg) Magazin unde se țin lemnele (**7**). **7** *sn* Daltă cu care se scobește în lemn. **8** *sm* (Ent; Mun; Trs) Ploșniță (*Pentaloma beccarum*).

lemnăraș *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ***lemnar*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Lemnar (**1-2**) (tânăr).

lemnăreasă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ese* / E: ***lemnar*** + *-easă*] (Rar) **1-2** Soție a lemnarului (**1-2**).

lemnărel *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ei* / E: ***lemnar*** + *-el*] (Îvr; șhp) **1-4** Lemnar (**1-2**) (tânăr).

lemnăresc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: ***lemnar*** + *-esc*] (Îvr) **1-2** Care ține de meseria lemnarului (**1-2**). **3-4** Care aparține lemnarului (**1-2**).

lemnărește *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***lemnar*** + *-ește*] (Îvr; nob) **1-2** Ca lemnarii (**1-2**).

lemnări *vt* [At: ROMÂNIA LITERARĂ 1971, nr 127, 16/3 / Pzi: *~resc* / E: ***lemnar***] (Rar) **1-3** A se ocupa cu lemnăria[2] (**2-4**).

lemnărie[1] *sf* [At: HELIADE, O. I. 128 / Pl: *~ii* / E: ***lemn*** + *-ărie*] **1** (Csc) Grămadă de lemne (**7**). **2** (Prc) Cherestea (**2**). **3** (Lsg; csc) Material lemnos care intră într-o construcție. **4** (Csc; prc) Clădire în construcție sau reparație Si: *bina*. **5** Obiect confecționat din lemn (**35**). **6** Piesă sau parte de lemn (**35**) din mobilier. **7** (Trs) Magazie pentru păstrarea lemnelor de foc. **8** Depozit de lemne (**7**). **9** Magazin de lemne (**7**). **10** (Reg) Firidă făcută în zid, sub soba țărănească, unde se depozitează lemnele pentru foc. **11** (Mol) Loc unde se taie lemnele pentru foc. **12** (Îvr) Parte lemnoasă și ramificată a unui arbore.

lemnărie[2] *sf* [At: MOLNAR, RET. 12/11 / Pl: *~ii* / E: ***lemnar*** + *-ie*] **1** Meserie a lemnarului (**1**) Si: *dulgherie*, *lemnărit[1]* (**1**), *tâmplărie*. **2** Prelucrare a lemnului (**7**) Si: *lemnărit[1]* (**2**). **3** Confecționare a obiectelor din lemn (**7**) Si: *lemnărit[1]* (**3**). **4** (Înv) Negoț cu lemne (**7**) Si: *lemnărit[1]* (**4**). **5** Atelier al lemnarului (**1**). **6** (Rar) Depozit de cherestea Si: *cherestegerie*.

lemnăriime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***lemnărie*** + *-ime*] (Rar; csc) Mulțime de lemnării[1] (**1**).

lemnărime *sfs* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***lemnar*** + *-ime*] (Rar; csc) **1-2** Mulțime de lemnari (**1-2**).

lemnărit[1] *sn* [At: SBIERA, F. S. 344 / Pl: *~uri* / E: ***lemnar*** + *-it*] **1-4** Lemnărie[2] (**1-4**).

lemnărit[2] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***lemn*** + *-ărit*] **1-2** (Drept de) exploatare a lemnelor din pădure. **3** (Înv) Dare care se plătea pentru dreptul de a tăia lemne din pădure.

lemnăriță *sf* [At: ALR I, 1899/782 / Pl: *~țe* / E: ***lemn*** + *-ăriță*] **1** (Reg) Firidă făcută în zid, sub soba țărănească, unde se depozitează lemnele pentru foc. **2** (Ent; reg) Ploșniță de câmp (*Palomena prasina*).

lemnet *sn* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~uri* / E: ***lemne*** + *-et*] (Olt; csc) Lemnime.

lemni *vi* [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: ***lemn***] (Trs; înv) A înlemni.

lemnicel *sn* [At: GR. S. VI, 128 / Pl: *~e* / E: ***lemn*** + *-icel*] **1-2** (Reg; șhp) Lemnișor (**3-4**).

lemnifica *vr* [At: AGROTEHNICA, I, 205 / Pzi: 3 *lemnifică* / E: ***lemn*** cf fr *lignifier*] (Rar) A se lignifica.

lemnificat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 377 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***lemnifica***] **1** Lignificat. **2** (Fig) Care a căpătat consistența lemnului (**35**).

lemnime *sfs* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***lemne*** + *-ime*] (Îvr; csc) Mulțime de lemne (**7**) Si: *lemnet*, (Ban) *lemnamă* (**1**).

lemnire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***lemni***] (Trs; înv) Înlemnire.

lemniscată *sf* [At: ENC. ROM. II, 70 / Pl: *~te* / E: fr ***lemniscate***] Loc geometric al punctelor pentru care produsul distanțelor la două puncte fixe este egal cu pătratul jumătății distanței dintre punctele fixe.

lemnișor *sn* [At: HALIMA (1783), 165[r]/30 / Pl: *~oare* / E: ***lemn*** + *-ișor*] **1-2** (Reg; șhp) Arbore (mic) Si: *lemnuș* (**1-2**). **3-4** (Șhp) Lemn (**7**) (mic) Si: (reg) *lemnicel* (**1-2**), *lemnuleț* (**1-2**), *lemnuș* (**3-4**), *lemnuț* (**1-2**). **5** (Înv; Trs) Băț de chibrit. **6** (Bot; reg) Peliniță (*Artemisia annua*).

lemnit, ~ă *a* [At: BELDIMAN, N. P. I, 148 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lemni***] (Înv) Înlemnit.

lemnitură *sf* [At: DA II_2, 154 / Pl: *~ri* / E: ***lemn*** + *-itură*] (Trs) Legătură în lemn a pereților din mină.

lemniță[1] *sf* [At: DA II_2, 153 / Pl: *~țe* / E: ***lemn*** + *-iță*] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

lemniță[2] *sf* vz ***lehniță***

lemniu, ~ie [At: MARIAN, CH. 51 / Pl: *~ii* / E: ***lemn*** + *-iu*] **1** *a* (Pop) De culoarea lemnului (**36**) Si: *gălbui*. **2** *sf* (Bot; reg) Răchitan (*Lythrum salicaria*). **3** *sf* (Bot; reg) Sunătoare (*Hypericum perforatum*). **4** (Bot; reg) Osul-iepurelui (*Ononis spinosa*). **5** (Bot; reg) Cicoare (*Cichorium intybus*). **6** (Bot; reg) Cătină roșie (*Tamarix ramosissima*).

lemnoi *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oaie* / E: ***lemn*** + *-oi*] **1-2** (Rar; șdp) Lemn (**7**) (mare).

lemnos, ~oasă [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***lemn*** + *-os*] **1** *a* (D. plante, părți ale lor sau structura acestora; îoc *erbaceu*) Care conține țesuturi conducătoare și mecanice dure, compacte sau fibroase, alcătuite din trahee, parenchim și fibre de lignină, specifice tulpinei, ramurilor și rădăcinii arborilor și arbuștilor. **2** *a* (D. materiale de construcții) Care se obține din lemn (**36**). **3** *a* Construit din lemn (**36**). **4** *a* (Îvr; d. locuri) Bogat în arbori Si: *păduros*. **5** *a* Care are aspectul și structura lemnului (**36**). **6** *a* (D. fructe) Pietros. **7** *a* (Reg; d. carne) Tare și fibros. **8** *a* (Fig; d. oameni sau părți ale corpului acestora) Uscățiv. **9-10** *a*, *av* (Fig; d. sunete) (Care este) fără rezonanță Si: *sec*. **11** *sf* Soi de struguri nedefinit mai îndeaproape.

lemnoșa *vr* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) *~și* / Pzi: 3 *~șează* / E: ***lemnos***] **1** (Înv) A deveni lemnos (**1**) Si: *a se lignifica*. **2** (Îvr) A înlemni.

lemnoși *v* vz ***lemnoșa***

lemnotini *sp* [At: L. COSTIN, GR. BĂN, 128 / A: nct / E: ***lemn***] (Ban; lpl) Unelte agricole de lemn (**36**).

lemnuleț *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~țe* / E: ***lemn*** + *-uleț*] (Reg; șhp) **1-2** Lemnișor (**3-4**). **3-4** Sicriu (mic).

lemnuș *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: ***lemn*** + *-uș*] **1-4** (Reg; șhp) Lemnișor (**1-4**). **5** (Trs) Chibrit (**1**). **6** (Ban; Mol) Băcan pentru colorat ouă Si: (pop) *roșeală*, (reg) *scorțișoară*. **7** (Reg) Huludeț

la războiul de țesut. **8** (Reg) Bețișor cu care se răsucește frânghia ferăstrăului pentru a întinde pânza Si: *codar*, *pană*, (reg) *încordător*, *strumeală*, *sucitor*. **9** (Mol) Bețișor cu care se împinge dopul la pușca de soc. **10** (Mol) Cataramă rudimentară formată dintr-o bucățică de lemn crestată, în care se prinde capătul bârnețului de la izmene Si: *babă* (**35**). **11** (Mol; la un joc de copii) Băț despicat la un capăt, în a cărui despicătură se pune o piatră care trebuie aruncată cât mai departe, printr-o smucitură puternică. **12** (Bot; reg; șîc **~-verde**) Lemnul (**89**)-Domnului (*Artemisia abrotanum*). **13** (Bot; reg) Răghitan (*Lythrum salicaria*). **14** (Bot; reg) Arșinic (*Lychnis calcedonica*). **15** (Bot; reg; îc) **~-de-apă** Cătină mică (*Myricaria germanica*). **16** (Zlg; Trs) Liliac (*Plecotus auritus* sau *Nyctalus noctula*).

lemnușcă *sf* [At: BIANU, D. S. 622 / Pl: ? / E: ***lemn*** + *-ușcă*] (Bot; Buc) Răchitan (*Lythrum salicaria*).

lemnuț *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. II / Pl: *~e* / E: ***lemn*** + *-uț*] (Reg) **1-2** (Șhp) Lemnișor (**3-4**). **3** Chibrit (**1**). **4** Huludeț la războiul de țesut. **5** Tirez la moară.

lemoie *s* [At: BORZA, D. 180, 250 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Toporaș (*Viola*).

lempăi *vt* [At: I. CR. II, 92 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; d. animale) A limpi.

lempiră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***lempira***] Unitate monetară în Honduras.

lemujdii *sfp* [At: ȘEZ. V, 104 / E: ns cf *alimojdii*] (Mol) Păsări de curte gălăgioase și flămânde.

lemur *sm* [At: J. CIHAC, I. N. 21/20 / Pl: *~i* / E: fr ***lémure***, lat ***lemures***] **1** (Zlg; asr) Mamifer nocturn, arboricol, din subordinul lemurienilor, cu picioarele din spate mult mai lungi decât cele din față, cu coada foarte lungă, care trăiește în colonii prin pădurile din Madagascar. **2** (Mit; lpl) Spirite ale morților la romani Si: *fantome*, *stafii*.

lemurian, ~a [At: ȘĂINEANU / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***lémuriens***] **1** *sm* (Lpl) Subordin de mamifere primate, nocturne, frugivore sau omnivore, care trăiesc în regiunile tropicale ale Africii sau Asiei. **2-3** *sm, a* (Șls) (Animal) care face parte din subordinul lemurian (**1**) Si: (rar) *prosimian*. **4** *a* (Rar) De lemurian (**2**).

lemurii *sfp* [At: FM (1846), 247²/26 / E: lat ***Lemuria*** cf fr *lémuries*] (Ant; rar) Sărbători religioase la romani, care se organizau în luna mai, pentru alungarea sau îmbunarea lemurilor (**2**).

lenaj *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~uri* / E: fr ***lainage***] **1** Țesătură subțire de lână. **2** (Lpl) Obiecte confecționate din (țesătură de) lână.

lenă¹ *sf* [At: BOJINCĂ, A. I, 74/5 / Pl: *~ne* / E: lat ***laena***] (Ltî; rar) Manta groasă care se purta deasupra tunicii.

lenă² *sf* [At: PAMFILE, VĂZD. 7 / Pl: *~ne* / E: nct] (Ent; reg) Viespe-de-drumuri Si: (Trs) *țibocuță*, *țobâc* (*Pompilius viaticus*).

lenă³ *sf* [At: CHEST. IV, 17/49 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Loc de țarină pe unde se umblă cu carul.

lencăni *vi* [At: LEXIC REG. II, 28 / Pzi: *~nesc* / E: cf *leanca*, *lene*] (Mun) A merge încet.

lencăzi *vr* [At: LEXIC REG. 20 / Pzi: *~zesc* / E: ns cf *lâncezi*] (Reg) A se lamenta.

lenchi *sn* [At: GHICA, S. 301 / V: ***~nghi*** / Pl: *~uri* / E: cf tc *lenk* „șchiop, schilod"] Situație favorabilă în jocul cu arșice.

lencuță *sf* [At: VASILIU, C. 149 / V: (reg) ***leanc~*** / Pl: *~țe* / E: ***leancă*** + *-uță*] (Pop) **1-2** (Șhp) Leancă (**1**).

lendăr *sm* [At: CV 1951, nr. 3, 43 / A: nct / Pl: *~i* / E: ger ***Länderlos***] (Mar) Vagabond.

lendări *vi* [At: L. ROM. 1961, 569 / Pzi: *~resc* / E: ***lendăr***] (Mar) A vagabonda.

lendru *s* vz ***leandru***

lene *sfs* [At: (a. 1550) GCR I, 3/22 / E: slv **лѣнь**] **1** Predispoziție pentru starea de inactivitate, caracterizată prin lipsa plăcerii, a dorinței sau a voinței de a munci, refuzul de a face un efort psihic sau intelectual etc. Si: *leneveală* (**1**), (reg) *lenevoșie* (**1**), (înv) *lenie* (**1**). **2** Stare de inactivitate Si: *apatie*, *indolență*, *lâncezeală*, *lenevie* (**2**), *nepăsare*, (reg) *lenevoșie* (**2**), (înv) *lenie* (**2**). **3** (Îlav) **Cu ~** Fără vigoare și fără tragere de inimă Si: *alene*, *încet*. **4** (Îe) **A-i fi ~** A se complace în inactivitate. **5** (Reg; îe) **A-i pica ~** A-și pierde vigoarea. **6** (Fam; îe) **Nu ți-e ~?** Nu ți-e rușine. **7** (Reg; îlav) **La ~ goală** Alene. **8** (Reg) Mușchi al brațului. **9** (Țes; Mol; șîs *~a femeii*) Alergătoare la războiul de țesut. **10** (Ent; reg) Cosaș (*Lacusta viridissima*). **11** (Trs) Insecta *Pompilus viaticus*.

leneghia *sf* vz ***lenevie***

leneos, ~oasă *a* vz ***lenos***

leneș, ~ă [At: CORESI, EV. 118 / V: (îvp) ***lean~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***lene*** + *-eș* cf fr *paresseux*, ger *Faultier*] **1-2** *smf, a* (Persoană) căreia îi lipsește dorința sau plăcerea de a munci, de a fi activ și care se complace în inactivitate Si: *apatic*, *indolent*, *trândav*. **3** *a* (D. gesturi, voce, gîndire) Care trădează, exprimă lene (**1**) Si: *domol*, *încet*. **4** *a* (Reg; îs) *Albină ~ă* Trântor. **5** *sm* (Reg) Pierde-vară. **6** *sm* (Reg) Flecar (**1**). **7** *a* (Pex; rar; d. plante) Care are un ritm scăzut de creștere. **8** *av* În mod lent Si: *apatic* (**1**). **9** *a* (D. mișcări) Abia simțit Si: *lent*, *ușor*. **10** *a* (D. lucruri sau ființe aflate în mișcare) Care se mișcă lin, domol. **11** *smp* (Zlg) Familie de mamifere din America de Sud, cu corp robust de circa 70 cm lungime, cu membre prevăzute cu ghiare puternice și arcuite, care se mișcă încet și stau zile întregi agățate de aceeași creangă (*Bradypodiae*). **12** *sm* (Șls) Animal care face parte din familia leneșilor (**11**).

leneși *vi* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 128 / Pzi: ? / E: cf *lene*] (Ban) A leșina.

leneșie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, ap. ȘA II, 159 / E: ***leneș*** + *-ie*] (Îvr) **1-3** Lenevie (**1-3**).

lenetiv, ~ă *a* vz ***lenitiv***

leneveală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***lenevi*** + *-eală*] (Mun) **1** Lene (**1**). **2** Lipsă de vigoare Si: *moleșeală*, *sfârșeală*, *slăbiciune*.

lenevi [At: PRAV. 8 / Pzi: *~vesc* / E: ***leniv*** sau ***leaniv*** (înv „leneș")] **1-2** *vir* A se lăsa cuprins de lene (**1**). **3-4** *vir* A-i plăcea să rămână în inactivitate Si: *a trândăvi*, (reg) *a se lenevoși* (**1-2**). **5-6** *vir* A neglija, din cauza lenii, îndeplinirea unei îndatoriri Si: *a se codi* (**4**), *a neglija*, *a pregeta* (îrg) *a se leni* (**1-2**). **7** *vr* A deveni mai leneș (**2**). **8** *vt* (Înv) A amâna.

lenevie *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 165/14 / V: (înv) ***~niv~*** / Pl: *~ii* / E: ***lenevi*** + *-ie*] **1** Stare a omului leneș (**1**). **2** (Pex) Lene (**2**). **3** (Înv; fig) Inerție.

lenevior, ~oară *a* [At: BL III, 39 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***lenevi*** + *-or*] **1-2** (Șhp) (Cam) leneș (**2**).

lenevire *sf* [At: ST. LEX. 169/2 / Pl: *~ri* / E: ***lenevi***] **1** Complacere în inactivitate Si: *lenevit*[1] (**1**), *trândăvire*. **2** Neglijare, din cauza lenii, a unei activități sau îndatoriri Si: *lenevit*[1] (**2**). **3** (Ccr) Stare de inactivitate și dezinteres față de cineva, de ceva sau de sine Si: *apatie*, *lenevit*[1] (**3**). **4** Atitudine care denotă lipsă de interes, de grijă, de atenție față de cineva, de ceva sau de sine Si: *lenevit*[1] (**4**). **5-6** (Îljv) **În** (**întru**) **~** (Care este) în părăsire. **7-8** (Îal) (Care este) în neîngrijire. **9-10** (D. păr; îal) (Care este) în dezordine. **11** (Îlav) **Cu ~** Încet. **12** (Fiz; îvr) Stare a unui corp ale cărui puncte nu își modifică poziția în raport de referință Si: *repaus*.

lenevit[1] *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***lenevi***] **1-4** Lenevire (**1-4**).

lenevit[2], ***~ă*** *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lenevi***] **1** Leneș (**2**). **2** Moleșit. **3** (Îvr) Neglijat.

lenevitor, ~oare *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***lenevi*** + *-itor*] (Rar) Leneș (**2**).

lenevos, ~oasă *a* [At: CORESI, EV. 5. / V: (înv) ***~niv~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***lenevi*** + *-os*] (Îvp) **1** Leneș (**2**). **2** Lipsit de inițiativă. **3** Inactiv.

lenevoși *vr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~șesc* / E: ***lenevos***] (Mun) **1-2** A se lenevi (**3-4**).

lenevoșie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***lenevos*** + *-ie*] (Mun) **1-2** Lene (**1-2**).

lenevoșit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lenevoși***] (Mun) **1** Care nu are chef de lucru. **2** Leneș (**2**). **3** Moale.

lengă *sf* vz ***lene***

lenger, ~ă *a* vz ***lejer***

lengerie *sf* vz ***lenjerie***

lenghelhat *sn* [At: L. ROM, 1974, 135 / V: ***~gherh~*** / Pl: ? / E: mg ***léngyelhát***] (Trs; mgm) Model de croială a iilor constând într-o platcă pe umăr și un pliu în spate.

lengher *sm* [At: ALR II/I, h 9, 279 / Pl: *~i* / E: mg ***lengyel***] (Trs, mgm) Evreu polonez.

lengherhat *sn* vz ***lenghelhat***

lenghi *sn* vz ***lenchi***

lengver *s* [At: L. ROM. 1960, nr. 3, 80 / Pl: nct / E: ger ***Landwehr***] (Reg; gmî) Miliție teritorială.

lengir, ~ă *smf* vz ***lenjer***

leni [At: COD. VOR. 41/8 / Pzi: *~nesc* / E: slv **лѣнити**] **1-2** *vri* (Mol; înv) A (se) lenevi (**5-6**). **3** *vi* (Mol) A sta degeaba Si: *a trândăvi*. **4** *vi* (Îvr) A lucra fără tragere de inimă.

lenie *sf* [At: CORESI, EV. 257 / Pl: *~ii* / E: ***lene*** + *-ie*] (Înv) **1-2** Lene (**1-2**).

lenifiant, ~ă *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1987, nr. 44, 11/1 / P: *~fi-ant* / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***lénifiant***] (Frr) **1** Liniștitor. **2** Calmant.

leningrădean, ~ă [At: CINEMA, 1973, nr. 2, 44 / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***Leningrad*** + *-ean*] (Înv) **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a orașului Leningrad, în prezent Petersburg. **3-4** *smf*, *a* (Om) originar din Leningrad (actualul Petersburg). **5** *smp* Locuitori din orașul Leningrad. **6-7** *a* Care aparține (orașului Leningrad sau) leningrădenilor (**5**). **8-9** *a* Care se referă (la orașul Leningrad sau) la leningrădeni (**5**).

leninian, ~ă *a* [At: IL aprilie 1960, 16 / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: ***Lenin*** + *-ian* cf rs *ленинян*] (Rar) **1** Care aparține lui Lenin. **2** Care se referă la Lenin. **3** Care are caracteristici asemănătoare cu cele ale lui Lenin.

leninism *sns* [At: L. ROM. 1952, nr 1, 28 / E: rs ***ленинизм***, fr ***léninisme***] Doctrină a lui Lenin, bazată pe marxism Si: *marxism-leninism*.

leninist, ~ă [At: D. GUSTI, P. A. 235 / Pl: *~iști*, *~e* / E: rs ***ленинист***, fr ***léniniste***] **1-2** *smf*, *a* (Adept) al leninismului. **3** *a* Privitor la leninism. **4** *a* Care este creat de Lenin.

leninsi *v* vz ***linia***

leninsit, ~ă *a* vz ***liniat***

lenios, ~oasă *a* vz ***lenos***

lenire *sf* [At: CARTE TREB. I, 32/15 / Pl: *~ri* / E: ***leni***] (Înv) Trândăvire.

lenit, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. U. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***leni***] (Rar; fig) **1** Liniștit. **2** Molcom.

lenitiv, ~ă [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 223/1 / V: (îvr) ***~net~*** *a* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***lénitif***, lat ***lenitivus***, ***-a***, ***-um***] **1-2** *sn*, *a* (Medicament, substanță etc.) care calmează sau înlătură temporar durerea Si: *analgezic*, *calmant*. **3** *a* (Fig) Liniștitor.

lenitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, HR. 374 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***lene*** + *-itor*] (Îvr) Leneș (**2**).

leniv, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 315 / Pl: *~i*, *~e* / E: slv **лѣнивъ**] (Îvr) Leneș (**2**).

lenivie *sf* vz ***lenevie***

lenivos, ~oasă *a* vz ***lenevos***

lenjer, ~ă *smf* [At: IORDAN, L. R. A. ap. DLR ms / V: ***~nger***, ***~jieră*** *sf* / E: fr ***linger***] (Rar) **1-2** Persoană care (confecționează sau) vinde lenjerie (**1**).

lenjereasă *sf* [At: KLOPSTOCK, F. 244 / V: ***lin~*** / Pl: *~ese* / E: ***lenjerie*** + *-easă*] **1-2** Femeie care se ocupă (cu confecționarea sau) cu vânzarea lenjeriei (**1**).

lenjerie *sf* [At: BARCIANU / V: ***linge~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***lingerie***] **1** Rufărie de pat și de corp Si: *lenjuri*. **2** (Arg) Casă de bani.

lenjieră *sf* vz ***lenjer***

lenjuri *snp* [At: C. PETRESCU, Î. II, 17 / E: fr ***linge***] Lengerie (**1**).

lenociniu *sn* [At: LM / Pl: *~ii* / E: lat ***lenocinium***] (Ltî) **1** Ocupație de proxenet. **2** Afacere urâtă, necinstită.

lenoi *i*, *sn* vz ***ler***[1]

lenon *sm* [At: ȘINCAI, HR. I, 34/3 / V: *~e* / Pl: *~i* / E: lat ***leno***, ***-onis***] (Ltî; rar) Proxenet.

lenone *sm* vz ***lenon***

lenos, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~neos***, ***~nios*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***lene*** + *-os*] (Înv; d. oameni) **1** Leneș (**2**). **2** Molatic.

lenoșa *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 118 / Pzi: ? / E: ***lenos***] (Ban) A se muia.

lens *sn* vz ***linte***

lent, ~ă *a* [At: FILIMON, O. I, 368 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***lent***] **1-2** Care acționează sau se produce încet, pe măsură ce trece timpul Si: (îvr) *lentos* (**1-2**). **3** Al cărui efect nu este rapid Si: (îvr) *lentos* (**3**). **4** Care este lipsit de rapiditate, de vivacitate, de promptitudine Si: (îvr) *lentos* (**4**).

lentamente *av* [At: ROMÂNIA LITERARĂ 1971, nr 127, 16/1 / E: ***lent***] (Rar) **1-2** În mod lent (**1-2**) Si: *încet*.

lentando *av* [At: ENC. ROM. / E: it ***lentando***] (Indică modul de execuție a unei bucăți muzicale) Cu încetinirea ritmului.

lentă *sf* [At: GENILIE, M G. 141/22 / Pl: *~te* / E: rs ***лента***] Panglică lată de mătase purtată de către suverani sau demnitari la solemnități.

lentețe *sf* [At: HASDEU, I. C. II, 2 / Pl: nct / E: ***lent*** + *-ețe*] (Rar) Lentoare.

lentibulariacee *sf* [At: BRANDZA EL. / Pl: *~ei* / E: fr ***lentibulariacées***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate, acvatice sau terestre, cu flori cu corolă labiată Si: *utriculariacee*. **2** (Șls) Plantă care aparține familiei lentibulariacee.

lenticelat, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***lenticellé***] (Bot; d. scoarța arborilor) Prevăzut cu lenticele.

lenticelă *sf* [At: ENC. AGR. III, 539 / Pl: *~le* / E: fr ***lenticelle***] Fiecare dintre porii care străbat scoarța arborilor, permițând respirația țesuturilor interne.

lenticular, ~ă *a* [At: TURNESCU, MED. OP. 89ʳ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lenticulaire***, lat ***lenticularis***] **1** Care are forma unei lentile Si: (rar) *lentiform* (**1**). **2** De forma bobului de linte. **3** (Glg; îs) *Strat ~* Strat mai gros la centru decât la margini.

lentiform, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lentiforme***] **1** (Rar) Lenticular (**1**). **2** (D. straturi geologice) Care este mai gros la centru decât la margini.

lentiginos, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lentigineux***] (Rar) **1** Care este afectat de lentigo (**1**). **2** Pistruiat.

lentiginoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***lentiginose***] Denumire generică pentru afecțiunile în care apar leziuni de lentigo (**1**) pe tegumente și, uneori, pe mucoase.

lentigo *sns* [At: D. MED. / E: fr ***lentigo***] **1** (Med) Pată pigmentară a pielii cu aspect de nev Si: *aluniță* Vz *efelidă*. **2** Pistrui.

lentilă *sf* [At: BARASCH, M. III, 16/4 / V: (înv) ***lin~***, ***lentilie*** (Pl *~ii*) / Pl: *~le* / E: fr ***lentille***] **1** Piesă optică transparentă sub forma unui disc, având cel puțin una dintre suprafețe curbată, care dă imaginea reală sau virtuală a unui obiect. **2** (Îs) *~ de contact* Lentilă fină aplicată direct pe globul ocular în dreptul irisului, pentru corectarea vederii. **3** (Atm; îvr) Cristalin (**9**). **4** Inel mecanic de etanșare a legăturii dintre două țevi metalice sau dintre o țeavă și un perete metalic Si: *linsă*. **5** (Siderurgie) Lupă. **6** (Îs) *~ electronică* Dispozitiv care produce un câmp electric sau magnetic de o anumită configurație și simetrie, astfel încât să poată modifica traiectoriile electronilor.

lentilie *sf* vz ***lentilă***

lention *sn* vz ***lințoliu***

lentisc *sm* [At: LM / Pl: ? / E: lat ***lentiscus***, fr ***lentisque***] (Bot) Arbust din regiunile mediteraneene din a cărui rășină se prepară masticul (*Pistacia lentiscus*).

lentitudine *sf* [At: LM / Pl: *~ni* / E: lat ***lentitudo, -inis***] Lipsă de energie Si: *apatie, încetineală, lentoare, moliciune*.

lentiță *sf* vz ***lintiță***

lento [At: TIM. POPOVICI / E: it ***lento***] **1** *av* (Indică modul de execuție a unei bucăți muzicale) Într-un tempo lent (**4**). **2** *ai* (Liv; d. mișcări, pronunție) Cu ritm lent (**4**). **3-4** *si* (Compoziție sau) parte dintr-o compoziție muzicală executată lent (**4**).

lentoare *sf* [At: CĂLINESCU, S. 812 / Pl: *~ori* / E: fr ***lenteur***] (Frm) Încetineală în mișcări, în rostire, în gândire etc. Si: (rar) *lentețe*.

lentos, ~oasă *a* [At: POLIZU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lent*** + *-os*] (Îvr) **1-4** Lent (**1-4**).

lența *sfa* [At: ALR I, 1477/51 / E: cf *Lenuța*] (Trs) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută lența (**1**).

lență *sf* vz ***lance***

lențulete *sm* [At: I. IONESCU, M. 737 / Pl: *~eți* / E: ***lanț*** + *-ulete*] **1-2** (Olt; șhp) Laț (mic).

lenunc *s* [At: DLR ms / Pl: nct / E: ger ***Löhnung***] (Buc; gms) Soldă.

lenz *s* [At: CHEST. V, 80/15 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Lapte închegat.

leo[1] *sm* [At: DN³ / P: *le-o* / E: lat ***leo***] (Rar) **1** Constelație a leului. **2** Semn zodiacal al leului (22 iulie - 21 august).

leo[2] *i, sn* vz ***ler***[1]

leoafă *sf* [At: CADE / Pl: *~fe* / E: ger (Gewehr)***lauf***] (Buc; gms) Țeavă de pușcă.

leoaică *sf* [At: (a. 1776) MINEIUL, 146ᵛ/29 / P: *le-oai~* / Pl: *~ice* / E: ***leu***[1] + *-oaică*] **1** Femelă a leului Si: (îvp) *leoaie*, (îrg) *leiță*, (reg) *leuță*. **2** Reprezentare plastică leoaicei (**1**). **3** (Fig) Femeie rea, crudă. **4** (Fig) Femeie puternică, dârză, tenace.

leoaie *sfi* [At: PO 174/4 / P: *le-oai~* / E: ***leu*** + *-oaie*] **1** (Îvp) Leoaică (**1**). **2** (Bot; reg; șîc **~-de-mare**) Gura-leului (*Anthirrhinum majus*).

leoampă *sf* [At: DLR ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Ciorbă rară, fără fasole sau cartofi.

leoandră *sf* [At: H VII, 182 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

leoapă *sf* [At: CIHAC, II, 169 / V: ***h~***, ***hlio~***, ***lio~***, ***~opă***, ***lepă***, ***lioapcă***, ***liopă*** / Pl: *~pe* / E: fo] **1** (Dep) Gură ca organ al vorbirii. **2** (Trs) Lovitură dată cu palma.

leoapsă *sf* [At: LĂNCRĂJAN, C. II, 90 / Pl: *~se* / E: cf *leop*[1]] (Trs) Bucată, fragment dintr-o substanță moale, vâscoasă.

leoarbă *sf* [At: CREANGĂ, A. 127 / V: ***lior~*** / Pl: *~be* / E: fo] **1** (Dep) Lupă. **2** Persoană care vorbește mult și fără rost Si: *flecar, palavragiu*.

leoarcă[1] [At: KLEIN, D. / V: ***leor~***, ***lior~***, ***liur~***, / E: cf ***liur***] **1** *sf* Vin făcut din tescovină și apă. **2** *sf* (Pex) Liur (**2**). **3** *sf* (Buc; Trs) Rachiu. **4** *sf* (Reg) Aliment lichid, puțin consistent. **5** *av* (Șîs *ud ~*) Plin de apă, de sudoare etc. **6** *a* (Pex; îas) Foarte ud. **7** *a* (Îlav) **Beat ~** Foarte beat.

leoarcă[2] *sf* [At: N. LEON, MED. 80 / V: ***lio~*** / Pl: *~rce* / E: ger ***Larch***] (Ban) **1** (Zlg) Broască râioasă (*Bufo vulgaris*). **2** (Zlg) Brotac (*Hyla arborea*). **3** (Dep) Femeie imorală.

leoardă *sf* vz ***leurdă***

leoarfă *sf* [At: CADE / V: ***lio~***, ***lior~*** / Pl: *~fe* / E: ger ***Larve***] (Ban) **1** Mască[1]. **2** (Pex) Persoană care poartă o mască.

leoarpă *sf* [At: DLR ms / Pl: ? / E: ns cf *leorpăi*] (Reg) Lupă.

leoarță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: cf *leoarcă*] (Olt; Trs) Materie umedă și moale.

leoaș *sm* vz ***leuaș***

leocă *sf* vz ***liocă***

leoci *ai, av* [At: DLR ms / A: nct / E: mg ***locs***] (Reg) Foarte ud Si: *leoarcă*[1] (**5**).

leocni[1] [At: DLR ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* (C. i. alimente) A lăsa mult timp, până își pierde prospețimea. **2** *vr* (D. apă) A se cloci (**7**).

leocni[2] *v* [At: DLR ms / Pzi: ? / E: mg ***lökni***] (Reg) A bufni, a cădea la pământ.

leocnit, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***leocni***[1]] (Reg) Nemișcat din loc multă vreme.

leodean *sm* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Plantă acvatică, cu flori albe.

leofârdă *sf* [At: DLR ms / Pl: *~rzi* / E: ns cf *leoafă*] (Reg) Persoană care vorbește mult și fără rost Si: *flecar* (**1**), *guraliv*, *limbut*, *palavragiu*.

leofârdos, ~oasă *a* [At: DLR ms / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***leofârdă*** + *-os*] (Reg) Guraliv.

leoi *sm* [At: GR. S. VI, 142 / P: *le-oi* / Pl: ~ / E: ***leu*** + *-oi*] (Pop; șdp) **1-2** Leu (**1**) (mare).

leomi *vi* [At: VÎRCOL, M. / V: ***lio~*** / Pzi: *~mesc* / E: nct] (Olt) A renunța la ceva sau la cineva.

leompoti *vt* [At: DLR ms / Pzi: ? / E: nct] (Reg) **1** A mesteca. **2** A tulbura.

leoncios, ~oasă *a* [At: CHEST. II, 49/329 / P: *leon~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: cf *leci*] (Reg) Murdar.

leone *smi* [At: DLR ms / P: *le-o~* / E: (Sierra) ***Leone***] Unitate monetară a statului Sierra Leone.

leonardesc, ~ă *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 10, 12/2 / Pl: *~ești* / E: ***Leonardo*** (da Vinci) + *-esc*] (Rar) **1** Care aparține lui Leonardo da Vinci. **2** Privitor la Leonardo da Vinci. **3** Specific lui Leonardo da Vinci.

leonatec, ~ă *a* vz ***lunatic***

leonatic, ~ă *a* vz ***lunatic***

leoneză *sf* [At: KLOPSTOCK, F. 306 / P: *le-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***lyonnaise***] (Rar) Pălărie bărbătească.

leonic, ~ă *a* [At: (a. 1869) F, 6 / P: *le-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: cf ger *leoninisch*] (Îvr) Ca de leu (**1**).

leonicesc, ~ească *a* [At: EUSTATIEVICI, GR. RUM. 118r/7 / P: *le-o~* / Pl: *~ești* / E: lm ***leoninus***] (Îvr; îs) *Stih* ~ Vers leonin[2] (**1**).

leonin[1], ~ă *a* [At: (a. 1829) AR 59 / P: *le-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***leoninus***, fr ***léonin***] **1** (Liv) Care aparține leului (**1**). **2** Privitor la leu (**1**). **3** Ca de leu (**1**). **4** Asemănător leului (**1**). **5** (Îs) *Contract* ~ Contract prin care una dintre părți își rezervă beneficiul cel mai mare sau prin care una dintre părți este scutită de a participa la pierdere. **6** (Îs) *Societate ~ă* Societate, companie etc. unde toate avantajele aparțin unuia sau numai unora dintre asociați. **7** (Înv; după ger *Löwenthaler*; îs) *Taler* ~ Monedă care circula în Imperiul Austriac.

leonin[2], ~ă *a* [At: F (1844), 366 / P: *le-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***léonin***] (Liv; îs) **1** *Versuri ~e* (sau, îvr, *hexametri ~i*) Versuri ale căror emistihuri rimează. **2** *Rimă ~ă* Rimă în care două sau trei silabe sunt asemănătoare.

leontiazis *sns* [At: D. MED. / E: fr ***léontiasis***] (Med) Aspect al feței caracterizat prin prezența de infiltrate masive întretăiate de șanțuri naturale întâlnit în diferite boli.

leontroș, ~ă *a* [At: CV 1951 nr. 2, 35 / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] (Reg) **1** Strîmb. **2** Îndoit.

leonușcă *sf* [At: BORZA, D. 116, 250 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot) Negrușcă (*Nigella arvensis*).

leop[1] *i* [At: NEGRUZZI, S. I, 237 / V: ***liop*** / E: fo] Cuvânt care imită sunetul produs de un corp moale când cade pe o suprafață plană.

leop[2] *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: mg ***lopni***] (Trs) Vagabond.

leopard *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie, 79r/25 / V: (îvr) ***~o***, ***~oși*** *smp*, ***leup~*** / Pl: *~rzi*, *~i*, (rar, *sn*) *~uri* / E: lat ***leopardus***, it ***leopardo***, fr ***léopard***] **1** Animal carnivor din familia felidelor, cu blana de culoare gălbuie cu pete roșcate sau negre, care trăiește în Asia și în Africa Si: *panteră*, (înv) *pardos*, (îvr) *pardal* (*Felis pardus*). **2** Blană a leopardului (**1**). **3** (Zlg; îc) **~ul-zăpezilor** Irbis.

leopardian, ~ă *a* [At: STREINU, P. C. III, 302 / P: *~di-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: ***Leopardi*** + *-ian*] **1** Care aparține lui Leopardi. **2** Privitor la Leopardi. **3** În genul operei lui Leopardi.

leopardo *sm* vz ***leopard***

leopardon *sn* [At: L. ROM. 1974, 192 / Pl: *~uri* / E: ***leopard*** + *-on* cf *urson*, *lupon*] Blană de leopard (**1**).

leopardoși *smp* vz ***leopard***

leopă *sf* vz ***leoapă***

leopăi[1] *vi* [At: CIHAC, II, 169 / V: ***~ări***, ***lio~*** / Pzi: *leopăi*, *~esc* / E: ***leop*** + *-ăi*] **1** A produce un zgomot caracteristic prin sorbirea (cu lăcomie) a unui aliment. **2** A produce un zgomot caracteristic umblând prin noroi, prin apă etc. **3** A vorbi mult și fără rost Si: *a flecări*, *a sporovăi*, *a trăncăni*.

leopăi[2] *v* vz ***lipăi***

leopăit *sn* [At: CONTEMPORANUL, IV_2, 48 / Pl: *~uri* / E: ***leopăi***] **1** Producere a unui zgomot caracteristic prin sorbirea cu lăcomie a unui aliment. **2** (Pex; ccr) Zgomot caracteristic produs prin sorbirea cu lăcomie a unui aliment. **3** Producere a unui zgomot carcateristic prin mersul prin apă sau prin noroi. **4** Zgomot produs de un obiect care lovește ritmic apa, noroiul etc. **5** Leopăitură.

leopăitură *sf* [At: REBREANU, N. 265 / Pl: *~ri* / E: ***leopăi*** + *-itură*] (Rar) Sunet produs de un corp când lovește o suprafață plană, netedă Si: *leopăit* (**5**).

leopări *v* vz ***liopăi***

leopârdac *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Străin stabilit de curând într-un sat Si: *leopotaie*.

leopoș, ~ă *a* [At: CV 1950, nr 4, 33 / A: nct / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] (Reg) **1** Lătăreț. **2** Turtit.

leopotaie *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: ***leop*** + ***potaie***] (Reg) Leopârdac.

leopoti [At: TEAHA, C. N. 239 / Pzi: *~tesc* / E: ***leop[1]*** + *-oti*] (Reg) **1-2** *vti* A mânca cu zgomot Si: *a clefăi* (**1-2**). **3** *vr* A se scălda.

leorb [At: UDRESCU, GL. / Pl: (**2**) *~uri* / E: fo] **1** *i* Cuvânt care redă zgomotul produs de un animal care mănâncă. **2** *sn* (Pex) Zgomot produs de cineva care mănâncă sau bea cu lăcomie.

leorbă *sf* vz ***liorbă***

leorbăcăi [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *leorbăcăi*, *~esc* / E: ***leorb*** + *-ăcăi*] (Mun) **1-2** *vti* (D. animale, pex; dep; d. oameni) A mânca cu zgomot, sorbind tare. **3** *vt* A spăla ceva cu zgomot. **4** *vi* A merge prin noroi, producând un zgomot caracteristic. **5** *vr* A se umple de apă.

leorbăcăială *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ieli* / E: ***leorbăcăi*** + *-eală*] (Mun) **1** Producere a unui sunet caracteristic prin sorbirea cu zgomot a unui aliment Si: (reg) *leorbăcăit[1]* (**1**). **2** (Ccr) Zgomot produs în timpul mesei Si: (reg) *leorbăcăit[1]* (**2**). **3** Producere a unui sunet caracteristic prin spălarea cu zgomot a ceva Si: (reg) *leorbăcăit[1]* (**3**). **4** (Ccr) Zgomot produs la spălarea unor obiecte Si: (reg) *leorbăcăit[1]* (**4**). **5** Mers prin noroi care produce un zgomot caracteristic Si: (reg) *leorbăcăit[1]* (**5**). **6** Umplere cu apă. **7** Mâncare de proastă calitate. **8** Spălătură de vase Si: *lături*. **9** Apă multă (vărsată pe jos) Si: *apăraie*. **10** Mocirlă.

leorbăcăit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / E: ***leorbăcăi***] (Mun) **1-5** Leorbăcăială (**1-5**).

leorbăcăit[2]*, ~ă a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***leorbăcăi***] (Reg) Murdar.

leorbăi [At: CIHAC, II, 669 / V: ***lio~*** / Pzi: *leorbăi, ~esc* / E: ***leoarbă*** + *-ăi*] **1** *vi* (Mol; irn) A vorbi fără rost Si: *a flecări, a sporovăi, a trăncăni*. **2** *vr* (Mol) A se îmbăta. **3** *vi* (Mun; d. câini) A limpăi. **4** *vi* (Mun; pex; d. oameni) A mânca zgomotos.

leorbăială *sf* [At: SADOVEANU, O. XVII, 464 / Pl: *~ieli* / E: ***leorbăi*** + *-eală*] (Reg) Flecăreală.

leorbăire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***leorbăi***] (Reg) **1** Flecăreală. **2** Îmbătare. **3** Zgomot produs la consumarea unor alimente Si: (reg) *leorbăit* (**3**).

leorbăit *sf* [At: UDRESCU, GL. / E: ***leorbăi***] (Reg) **1** Flecăreală. **2** Îmbătare. **3** Leorbăire (**3**).

leorbăitură *sf* [At: A V, 15 / Pl: *~ri* / E: ***leorbăi*** + *-tură*] (Reg) Vorbărie fără rost Si: *sporovăială, trăncăneală*.

leorbău *sm* [At: CADE / V: ***lio~*** / Pl: *~ăi* / E: ***leorbăi*** + *-ău*] (Mol; irn) Om flecar.

leorc *i* [At: UDRESCU, GL. / E: fo] (Mun) Cuvânt care redă zgomotul apei în care se spală rufele sau se bălăcește cineva.

leorcă *sf, av* vz ***leoarcă***[1]

leorcăi [At: PAMFILE, J. I, 125 / Pzi: *leorcăi, ~esc* / E: ***leorc*** + *-ăi*] **1-2** *vtr* (Pfm) A (se) uda foarte tare. **3** *vt* (Mun; c. i. rufe) A spăla în grabă. **4** *vt* (Mol) A bea fără încetare. **5** *vt* (Mun) A certa pe cineva Si: *a dojeni*.

leorcăială *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***leorcăi*** + *-eală*] **1** (Pfm) Udare puternică Si: (reg) *leorcăit*[1] (**1**). **2** (Mun) Spălare a rufelor în grabă Si: (reg) *leorcăit*[1] (**2**). **3** (Mun) Consumare continuă a unor lichide Si: (reg) *leorcăit*[1] (**3**). **4** (Mun) Mustrare.

leorcăit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***leorcăi***] (Mun) **1-3** Leorcăială (**1-3**).

leorcăit[2]*, ~ă a* [At: DLR ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***leorcăi***] **1** (Pfm) Ud leoarcă. **2** (Mun; d. vreme) Umed și relativ călduros Si: *moinos*. **4** (Mun) Imoral. **5** (Mun) Depravat (**2**).

leorcăitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***leorcăi*** + *-tură*] (Mun) **1** Lături. **2** Zoaie.

leorciori *vr* [At: DA II$_2$, 158 / V: ***lioci~, liociolì, lio~*** / Pzi: *~resc* / E: mg ***locsolni***] (Trs) A se bălăci (**1**).

leordacă *sf* [At: BORZA, D. 133, 251 / P: *le-or~* / Pl: ? / E: ***leurdă***] (Bot; Mar) Stupiniță (*Platanthera bifolia*).

leordă *sf* vz ***leurdă***

leordeanca *sfa* [At: VARONE, D[2] / E: ***Leordeni*** + *-că*] (Mun) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută leordeanca (**1**).

leordină *sf* vz ***leurdină***

leorele *afp* [At: MAT. FOLK. 1473 / E: ***lăior*** + *-ele*] **1-2** (Șhp) Laie (**1**) (mică).

leorfăi *vi* [At: ȘEZ. XXXI, 43 / V: ***ler~, ~hăi, lio~*** / Pzi: *leorfăi* / E: ***leoarfă*** + *-ăi*] (Reg) A flecări.

leorfăitor *sm* [At: ALR II/I, h 30/605 / Pl: *~i* / E: ***leorfăi*** + *-tor*] (Reg) Om care vorbește mult și fără rost Si: *flecar, palavragiu*.

leorhăi *v* vz ***leorfăi***

leorpăi [At: CONV. LIT. XLIV, 1, 206 / Pzi: *leorpăi, ~esc* / E: fo cf *liopăi, leorbăi*] **1-2** *vti* A consuma mâncare sau băutură sorbind cu zgomot. **3-4** *vri* (D. substanțe vâscoase) (A se lovi sau) a fi lovit de sau cu un corp tare, producând un sunet caracteristic. **5** *vt* A călca greoi producând un sunet caracteristic.

leorpăit *sn* [At: VLAHUȚĂ, ap. SCRIBAN, D. / Pl: *~uri* / E: ***leorpăi***] **1** Zgomot produs de cel care mănâncă sau bea ceva cu lăcomie. **2** Sunet produs la lovirea cu un corp tare. **3** Sunet produs de un mers greoi.

leorpăitură *sf* [At: REBREANU, N. 265 / Pl: *~ri* / E: ***leorpăi*** + *-tură*] Zgomot produs de cineva care merge prin noroi, prin apă etc.

leorțos, ~oasă *a* [At: CV 1951, nr. 3, 46 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***leoarță*** + *-os*] (Trs) Moale.

leoruș *sn* vz ***lăurușcă***

leorușcă *sf* vz ***lăurușcă***

leoștean *sm* vz ***leuștean***

leoștreand *sm* vz ***leuștean***

leotoroci *v* [At: DLR ms / Pzi: ? / E: nct] (Reg) A mânca ce-i mai bun, a alege mâncarea.

lepa *i* vz ***lipa***

lepă *sf* vz ***leoapă***

lepăda [At: COD. VOR. 2 44[v]/3 / V: (pop) ***lăp~*** / Pzi: *lepăd, leapăd*, (pop) *lapăd* / E: pbl ml ***lapidare***] **1** *vt* (D. oameni; c. i. lucruri, substanțe etc.) A arunca ceva inutil, fără valoare, dăunător, neplăcut etc., renunțând la el pentru totdeauna sau pentru o perioadă de timp Si: *a azvârli*. **2** *vt* A lăsa ceva din mână. **3** *vt* (Îe) **A ~ armele** A înceta o luptă Si: *a se preda*. **4** *vt* (La jocul de cărți) A scoate din joc cărțile de o anumită culoare. **5** *vt* (D. oameni, c. i. obiecte vestimentare, ornamentale sau încălțăminte) A scoate de pe sine Si: *a descălța, a dezbrăca*. **6** *vt* (Îlv) **A-și ~ potcoavele** A muri. **7** *vt* (Îe) **A-și ~ masca** A-și dezvălui adevăratul caracter. **8** *vt* (Îae) A-și arăta adevăratul scop. **9-10** *vtr* (Pop) A renunța la respectarea unei tradiții vestimetare, a unui obicei tradițional etc. **11-12** *vtr* (Pop) A renunța la o ocupație, o demnitate, un rang social etc. **13-14** *vtr* (Pop) A înlătura un rău fizic sau moral. **15-16** *vtr* (Pop) A nu mai avea un anumit sentiment, o anumită stare sufletească neplăcută sau nocivă. **17-18** *vtr* (Pop) A se stăpâni de a mai avea o stare, un sentiment plăcut sau benefic. **19** *vr* (Rel; îe) **A se ~ de păcate** (sau **a-și ~ păcatele**) A se mântui. **20** *vr* (Rel; îe) **A se ~ de sine** A-și părăsi condiția individualistă a vieții materiale și a se dedica ascezei. **21** *vr* (Îae) A-și pierde identitatea individuală, națională etc. **22-23** *vtr* A renunța la un obicei prost. **24** *vt* (C. i. viața, sufletul, zilele etc.) A muri. **25-26** *vtr* (D. oameni) A se dezice de o anumită acțiune sau de rezultatul acesteia. **27** *vr* A înceta realizarea unei activități. **28** *vr* A refuza de a mai face ceva. **29** *vt* (Pop; c. i. un lucru sau o ființă) A împinge într-o parte Si: *a înlătura, a scoate*. **30-31** *vri* (Înv; c. i. perioade de timp) A se pierde sau a face să dispară. **32-33** *vtr* A-și pierde o credință religioasă, un ideal etc. **34-35** *vtr* (Îe) **A (se) ~ (de) lege(a) (lui Hristos sau mea, ta** etc. ori **creștinească)** A trece de la religia creștină la o altă religie. **36-37** *vtr* (Înv) A respinge o lege juridică sau un codicil, o prevedere, un articol etc. al unei legi. **38-39** *vtr* (Înv) A nu mai respecta o învoială, o înțelegere, o tocmeală, un angajament, o convenție socială, un pact politic. **40** *vta* A avea puterea, capacitatea de a refuza. **41-42** *vtr* (Înv) A renunța la un drept legal etc. **43** *vt* (Înv) A nu mai ține cont de ceva. **44** *vt* (Înv) A nu mai menționa ceva. **45** *vt* (Îvp) A elimina un element dintr-un anumit cadru, dintr-o anumită ordine, desfășurare, dintr-un întreg. **46** *vt* (Îvp) A exclude un fapt de cultură sau un element lingvistic. **47** *vt* (Rel; înv) A excomunica. **48-49** *vtr* A părăsi pe cineva la nevoie, într-un

moment dificil. **50-51** *vtr* A se despărți de cineva aflat într-un moment de decădere fizică sau morală Si: *a repudia*. **52** *vt* (Rel; d. divinitate; udp „de la fața ta, lui etc.") A nu-și mai exercita forța ocrotitoare Si: *a îndepărta*. **53** *vt* (Îlv) **A ~ (pe cineva) pe drumuri** A alunga. **54** *vt* (Îal) A abandona. **55** *vt* (Înv; îe) **A ~ (pe cineva) sorții** A lăsa la voia întâmplării. **56** *vt* A duce pe cineva cu forța într-un loc, părăsindu-l acolo. **57** *vt* (Înv) A izgoni pe cineva. **58** *vt* (Înv; îe) **A ~ la pat (pe cineva)** A distruge pe cineva fizic și moral. **59** *vt* (Înv; îae) A îmbolnăvi pe cineva. **60** *vt* (Înv; îe) **A ~ (pe cineva) din credință** A forța pe cineva să părăsească religia creștină. **61** *vr* (Înv) A renunța la o relație cu o rudă, un prieten, cu o persoană subordonată social Si: *a renega, a trăda, a vinde*. **62-63** *vr* (Rel; îe) **A (nu) se ~ de Hristos** sau **a (nu)** (se) **~ pe** (ori, înv, **pre**) (**de** ori **de la**) **Dumnezeu** sau, înv, **a ~ Hristosul său** A (nu) renunța la credința sa. **64-65** *vr* (Îe) **A (nu) se ~ de Satana** sau **dracul, diavolul, Ucigă-l toaca** (ori **crucea**) A (nu) alunga de la sine orice ispită, orice gînd sau fapt rău. **66** *vt* (Înv; c. i. patria, națiunea etc.) A trăda. **67** *vt* (Înv; c. i. patria, națiunea) A renega. **68-69** *vtr* (Îvp) A (se) elibera de o formă de manifestare a unei stări sociale văzute ca opresive. **70-73** *vtr* (D. oameni; cu determinări ca „lumea", „cele lumești", „cele trecătoare") (A renunța la avantajele sau elementele materiale, sociale etc. ale vieții și) a se călugări. **74** *vr* (Înv) A se apăra împotriva unei acuzații, critici, a unui neadevăr etc. **75** *vr* (Înv) A se feri de un anumit fapt, de o anumită acțiune etc. **76** *vt* (Înv) A spune ceva cuiva Si: *a rosti*. **77** *vt* (Înv) A da cuiva o anumită dispoziție. **78** *vt* (Înv) A certa pe cineva. **79** *vt* (Îvp) A dezvălui gândurile, ideile etc. **80** *vt* (Pfm) A-i da cuiva o lovitură fizică Si: *a lovi, a pocni*. **81** *vt* (Îvp) A arunca cu ceva asupra cuiva. **82** *vt* (D. forța divină) A provoca în mod punitiv o nenorocire, un necaz. **83** *vr* (Înv) A se năpusti undeva Si: *a se arunca*. **84** *vt* (D. femelele mamiferelor și d. femei) A naște înainte de termen un făt mort Si: *a avorta*. **85** *vt* (Pop; pex) A naște. **86** *vt* (D. pești) A depune icrele. **87** *vt* (Pop) A voma. **88** *vt* (Pop) A scuipa. **89** *vt* (D. animale) A năpârli. **90** *vt* (Pan; d. oameni) A se tunde. **91** *vt* (Fig; pan; d. plante) A-și scutura semințele. **92** *vt* (Îe) **A nu fi ~at încă mucii de la nas** A fi încă prea tânăr și lipsit de experiență.

lepădare *sf* [At: COD. VOR.[2] 44v/1 / V: ***lăp~*** / Pl: *~dări* / E: ***lepăda***] **1** Aruncare (12). **2** (Îlav) **De ~** Inutil. **3** Rupere. **4** Scoatere de pe sine a unor obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte Si: *descălțare, dezbrăcare, lepădat[1]* (4). **5** Părăsire a unei funcții, a unor demnități Si: *lepădat[1]* (5). **6** (Îs) **~ de sine** (**de mine de tine** etc.) (**însuși, însumi, însuți**) Renunțare la nevoile, interesele sau părerile proprii, pentru o anume cauză, ideal etc. **7** (Îas) Altruism (1). **8** (Îas) Obiectivitate. **9** (În religia creștină) Cuvânt ritualic purificator prin care, în cadrul botezului, catehumenul alungă de la sine orice ispită, orice gând sau fapt rău. **10** (Rel; înv; spc; îs) **~a sufletului** (sau **sufletelor**) Moarte. **11** (Înv) Renunțare la un drept, la un privilegiu, la o proprietate etc. Si: *lepădat[1]* (6). **12** (Înv) Pierdere a unei credințe, a unui ideal etc. Si: *lepădat[1]* (7). **13** (Înv; sîs **~ de lege**) Părăsire a credinței creștine Si: *renegare*. **14** (Înv) Eliminare a unui element lingvistic. **15** (Îvr) Încetare a unei acțiuni Si: *lepădat[1]* (8). **16** Renunțare la cineva sau la ceva Si: *lepădat[1]* (9). **17** Părăsire într-un moment dificil a unei persoane apropiate Si: *lepădat[1]* (10). **18** (Înv) Izgonire a cuiva dintr-un anume loc Si: *lepădat[1]* (11). **19** (Înv) Împingere a cuiva sau a ceva cu forța dintr-un anume loc Si: *lepădat[1]* (12). **20** (Cu determinări ca „de lume", „cele lumești") Călugărire. **21** Refuz. **22** Negare. **23** Nemenționare. **24** (Pop) Avort (1). **25** (Pop) Vomă. **26** (Pop) Scuipat.

lepădat[1] *sn* [At: (a. 1881) ȘĂINEANU, Î. 152 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***lepăda***] **1** Aruncare (12). **2** (Îlav) **De ~** Inutil. **3** Rupere. **4-12** Lepădare (**4-5, 11-12, 15-19**). **13** (Îe) **A nu fi de ~at** A avea calități, merite etc. **14** (Îae) A avea o valoare deosebită. **15** (Îae) A fi demn de luat în considerație. **16** Refuz. **17** Negare. **18** Nemenționare. **19** (Pop) Avort (1). **20** (Pop) Vomă. **21** (Pop) Scuipat.

lepădat[2], ~ă *a* [At: NECULCE, L. 161 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lepăda***] **1** (D. lucruri inutile, fără valoare etc.) Aruncat. **2** (D. obiecte de îmbrăcăminte sau de încălțăminte) Scos de pe sine. **3** (D. o tradiție, un obicei) Care nu mai este respectat. **4** (Înv; d. o meserie, o funcție, un rang social etc.) Părăsit. **5** (D. un rău trupesc sau sufletesc) Îndepărtat de la sine. **6** (Pop; d. o stare, un sentiment) Uitat. **7** (Înv; d. ființe, lucruri) Înlăturat. **8** (Înv; îe) **A fi ~t de lege** A fi scos în afara legii. **9** (D. o credință religioasă, un ideal etc.) Pierdut. **10** (Înv; d. o lege juridică, un codicil, o prevedere etc.) Respins. **11** (Înv; d. o învoială, o înțelegere, o promisiune, o făgăduială, o convenție socială, un pact politic etc.) Care nu mai este respectat. **12** (Înv; d. fapte de limbă, de cultură) Eliminat. **13** (Înv) De care nu se mai ține cont. **14** (Înv) Care nu mai este menționat. **15** (Rel; înv) Excomunicat. **16** (D. oameni) Abandonat într-un moment dificil. **17** (Înv; d. oameni) Dus cu forța și părăsit într-un anumit loc. **18** (Înv; d. patrie, țară) Trădat. **19** (Înv; pex; d. patrie, țară) Renegat. **20** (Înv) Eliberat fizic și moral. **21** (Îvr) Exclus. **22** (D. făt) Născut mort înainte de termen. **23** (Pop; pex; d. făt) Născut. **24** (D. copii nou-născuți) Părăsit de mamă Si: *abandonat*. **25** (Pop) Vomat. **26** (Pop) Scuipat.

lepădător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 208r/11 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lepăda*** + *-ător*] **1** *smf* (Înv) Om necredincios Si: *apostat, renegat*. **2** *sf* (Bot) Mărul-lupului (*Aristolochia clematitis*).

lepădătură *sf* [At: BIBLIA (1688), 104[2] / V: (pop) ***lăp~*** / Pl: *~ri* / E: ***lepăda*** + *-tură*] (Pop) **1** Lucru lipsit de valoare. **2** Scuipat. **3** Vomă. **4** (Înv) Avort (1). **5** (Înv) Avorton (1). **6** (Pex) Copil născut înainte de termen și adesea cu mari deficiențe fizice sau psihice Si: *nevolnic, stârpitură*. **7** Om lipsit de caracter Si: *canalie, lichea, pramatie*. **8** Persoană depravată, coruptă, decăzută. **9** Prostituată. **10** Bastard (1). **11** (Înv) Naștere.

lepăi *v* vz ***lipăi[1]***

lepăit *sn* vz ***lipăit[1]***

lepănit *sn* vz ***lipăit[1]***

lepăștan *sn* [At: CAMILAR, C. P. 153 / Pl: *~e* / E: ***lostepan***] (Reg) Bucată mare de pământ, de gheață, de piatră etc.

lepângău *sm* [At: DR. IV, 1553 / Pl: *~ăi* / E: mg ***lappangö***] (Mar; mgm) Flăcău blestemat.

lepcan *sm* vz ***lipcan***

lepedeu[1] *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 145 / V: ***lebe~*** (Pl *lebedeuă*), ***~pid~***, ***lipid~***, ***lip~*** / Pl: *~eie, ~eauă, ~ă, ~eauo, ~ri* / E: mg ***lepedö***] **1** (Reg) Cearșaf pentru pat, cu care se acoperă salteaua. **2** (Bot; îc) **~ul-broaștei** Mătasea broaștei (*Conferva vulgaris*). **3** (Bot; îc) **~ul-lupului** Ferigă (*Dryopteris filix-mas*). **4** (Reg) Țesătură groasă din lână care servește la învelit Si: *cergă*. **5** (Reg) Covor subțire din lână. **6** (Ban) Saltea. **7** Pânză țărănească de in sau de cânepă. **8** (Reg) Șervet gros pentru acoperit mămăliga.

9 (Reg) Bucată dintr-o țesătură groasă Si: *țol*. **10** (Pop) Pedală la războiul de țesut. **11** Bucată de lemn (**35**).

lepedeu[2] *sn* vz ***lepeneu***

lepeneu *sn* [At: KLEIN, D. / V: (pcf) ***~edeu*** / Pl: ? / E: mg ***lepenyeg***] (Trs) Piele care atârnă sub gâtul vitelor Si: *bărbie* (**2**).

lepeștoace *sfp* [At: TEAHA, C. N. 238 / E: nct] (Trs) Fulgi mari de zăpadă.

lepeteș *sm* [At: BUGNARIU, N. / V: ***lepteș*** / Pl: *~i* / E: mg ***letépés***] (Trs; mgm) **1** *sm* Om lipsit de caracter. **2** *sm* Persoană neînsemnată. **3** *a* (D. oameni) Flecar.

lepeti *vi* [At: BENIUC, A. I, 24 / Pzi: *~tesc* / E: cf *lepeteș*] (Trs) A vorbi mult și fără rost Si: *a flecări*.

lepeticios, ~oasă *a* [At: TEAHA, C. N. 238 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***lepeti*** + *-icios*] (Trs; d. oameni) **1** Vorbăreț. **2** Cicălitor.

lepetiță *sf* [At: DLR ms / Pl: *~țe* / E: ***lepeti*** + *-iță*] (Trs) Femeie care vorbește mult și fără rost.

lepideu *sn* vz ***lepedeu***

lepido- [At: DN[3] / E: fr ***lepido-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Cu aspect de) solz. **3** Solzos.

lepidodendron *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: fr ***lépidodendron***] Arbore fosil din grupul criptogamelor vasculare, cu coroană în formă de umbrelă, ale cărui resturi s-au păstrat în straturile de huilă.

lepidolit *smn* [At: LM / Pl: *~iți*, *~e* / E: fr ***lépidolithe***, ger ***Lepidolith***] Specie de mică bogată în litiu și fluor, de culoare albă sau roz.

lepidopter [At: J. CIHAC, I. N. 174/27 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***lépidoptère***, ger ***Lepidopteren***] **1** *snp* Ordin de insecte care cuprinde fluturii. **2-3** *sn, a* (Șls) (Insectă) care face parte din ordinul lepidoptere (**1**).

lepidopteră *sf* vz ***lepidopter***

lepidopterolog, ~ă *smf* [At: LM / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: ger ***Lepidopterologe***] Specialist în lepidopterologie.

lepidopterologic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ger ***lepidopterologisch***] **1** Care aparține lepidopterologiei. **2** Privitor la lepidopterologie. **3** De lepidepterologie.

lepidopterologie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ger ***Lepidopterologie***, fr ***lépidoptérologie***] Disciplină zoologică al cărei obiect este studiul fluturilor.

lepidosiren *sm* [At: ZOOLOGIA, 118 / Pl: *~i* / E: fr ***lépidosirène***] Pește care respiră prin branhii și prin plămâni și care trăiește în bazinul Amazonului.

leping *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: eg, fr ***lapping***] (Teh) Mașină pentru fasonat suprafața unor piese prelucrate.

leporid *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: fr ***léporide***] **1** (Lpl) Familie de rozătoare, având ca tip iepurele. **2** (Șls) Animal care face parte din familia de leporide (**1**).

lepiștar *as* [At: ALR I, 1156/351 / E: nct] (Reg; d. animale) Slab.

leprariță *sf* vz ***lepràriță***

lepră *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 76/32 / Pl: *~re* / E: ngr ***λέπρα***] **1** Boală contagioasă cronică, frecventă mai ales în regiunile tropicale, produsă de un bacil, manifestată prin leziuni ale pielii și ale sistemului nervos periferic Si: (înv) *gubăvie*, *pricază*[1], *stricăciune*. **2** (Înv; îs) *~a (cea) arăpească* sau *~a arabilor* Formă de lepră (**1**) manifestată prin îngroșarea pielii membrelor și apariția unor răni purulente. **3** (Înv; îs) *~a (cea) grecească* Formă de lepră (**1**) manifestată prin erupții cu bășicuțe pe piele, care, uscându-se, lasă pete scorțoase cu crăpături purulente. **4** (Îs) *~ venerică* Fază cronică a unor boli venerice, caracterizată prin ulcerații și răni purulente. **5** (Ccr) Pustule, erupții, cauzate de lepră (**1**). **6** (Rar) Pelagră. **7** (Fig) Element nociv cu o mare răspândire, care acționează intens Si: *flagel*, *plagă*, *racilă*. **8** (Fig) Persoană antipatică, lipsită de caracter și fără scrupule. **9** (Arg) Denunțător. **10** (Înv) Boală a unor pomi fructiferi manifestată prin apariția unui praf alb pe ramuri, frunze sau fructe. **11** (Bot; îc) **~a-lupului** Plantă din familia criptogamelor (*Anthoceras punctatus*).

leprărie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***lepră*** + *-ărie*] (Îvr) Leprozerie.

lepràriță *sf* [At: LM / V: ***~rar~*** / Pl: *~țe* / E: ***lepră*** + *-ăriță*] (Îdt) Plantă din familia criptogamelor (*Lepraria incanna*).

lepricà *sf* [At: N. LEON, MED. 136 / Pl: *~ici* / E: ***lepră*** + *-ică*] (Reg) **1** (Med) Pelagră. **2** Crăpături ale pielii apărute pe corp.

lepros, ~oasă [At: BIBLIA (1688), 270[2]/5 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***lépreux***, lat ***leprosus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de lepră (**1**). **3** *smf* (Fig) Persoană respinsă de societate. **4** *a* (D. părți ale corpului) Afectat de lepră (**1**). **5** *a* Care aparține leprei (**1**). **6** *a* Privitor la lepră (**1**). **7** *a* Provocat de lepră (**1**). **8** *a* (Îs) *Boală ~oasă* Lepră (**1**). **9** *a* (Fig; d. construcții sau părți ale acestora) În stare de degradare superficială Si: *cojit*, *crăpat*, *leprotic*, *scorojit*. **10** *a* (Spc; d. forme de relief) Lipsit de vegetație Si: *golaș*. **11** *a* (Fig) Nociv.

leprotic, ~ă *a* [At: P. CONSTANT, O. 128 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***lepră*** + *-ic*] (Fig) Lepros (**9**).

leprozerie *sf* [At: BIANU, D. S. 417 / Pl: *~ii* / E: fr ***léproserie***, ger ***Leproserie***] Spital special sau colonie în care sunt izolați și tratați bolnavii de lepră (**1**) Si: (îvr) *leprărie*.

lepși [At: PAMFILE, J. II, 151 / V: ***lăpși*** / Pzi: *~șesc* / E: ***leapșă*** cf ger *klapsen*] **1** *vt* (Pop) A pălmui. **2** *vr* (Reg; rar) A se trânti la pământ. **3** *vt* (Buc; pcf *a tepși*) A netezi mămăliga.

lepșit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 576 / V: (reg) ***hle~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lepși***] **1** (Pop) Pălmuit. **2** (Reg; rar) Trântit la pământ. **3** (Buc; d. mămăligă) Netezit. **4** (Reg; fig; d. oameni) Nebun. **5** (Reg; fig; d. oameni) Fără minte. **6** (Reg; fig; d. oameni) Aiurit. **7** (Mun; d. acoperiș) Turtit. **8** (Reg; d. lucruri) Turtit dintr-o lovitură. **9** (Reg; pex; d. lucruri) Pleoștit.

lepșitar *am* [At: ALR I, 1156/351 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; d. animele) Slab.

lepta *sf* [At: BART, E. 29 / V: ***~s*** *si* / Pl: *~le* / E: ngr ***λεπτά***] (Ant) Mică unitate monetară grecească egală cu a suta parte dintr-o drahmă.

leptas *si* vz ***lepta***

lepteș *sm, am* vz ***lepeteș***

-leptic [At: DN[3] / E: fr ***-léptique***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Mic. **2** Subțire.

leptiță *sfs* [At: BÎRLEA, L. P. M. II, 397 / E: ns cf *lepetiță* (Pop; csnp) Obiect care face zgomot când este utilizat.

lepto- [At: DN[3] / E: fr ***lepto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Mic. **2** Subțire. **3** Moale.

leptocefal *sm* [At: SADOVEANU, O. XIV, 507 / Pl: *~i* / E: fr ***leptocéphale***] Larvă a anghilei care devine adult printr-o metamorfoză complicată.

leptologhie *sf* vz ***leptologie***

leptologie *sf* [At: POTECA, F. 32/18 / V: ***~oghie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***λεπτολογία***] (Grî) **1** Discuție subtilă despre nimicuri. **2** Subtilitate exagerată Si: *arguție* (**1**).

leptomeninge *sn* [At: DN[3] / E: fr ***leptoméninge***] (Atm) Denumire comună pentru arahnoidă și piamater.

leptomeningită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***leptoméningite***] (Med) Meningită în care se inflamează leptomeningele.

lepton[1] *sm* [At: ARISTIA, PLUT. 13/32 / Pl: *~i* / E: ngr ***λεπτόν***] **1** (Ant) Unitate monetară grecească mică. **2** Unitate monetară în Grecia, egală cu a suta parte dintr-o drahmă.

lepton[2] *sm* [At: DER / Pl: *~i* / E: ger ***Lepton***, fr ***lepton***] (Fiz) Particulă elementară cu masa foarte mică.

leptospiră *sf* [At: ABC. SĂN., 38 / Pl: *~re* / E: fr ***leptospire***] Bacterie patogenă în formă de filament spiralat care provoacă unele boli la om și la animale.

leptospiroză *sf* [At: BELEA, P. A. 531 / Pl: *~ze* / E: fr ***leptospirose***] Boală infecțioasă, comună omului și animalelor, provocată de leptospiră, care se manifestă prin febră, icter etc.

lepturar *sn* vz ***lepturariu***

lepturariu *sn* [At: CONV. LIT. IV, 45 / V: ***~ar*** / Pl: *~ii* / E: ***leptură***] (Îvr) Carte de citire.

lepui *vt* [At: LTR[2] X, 161 / Pzi: *~esc* / E: nct] A netezi foarte fin suprafața unei piese metalice cu ajutorul unei substanțe abrazive.

lepuire *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: ***lepui***] Netezire a suprafeței unei piese metalice cu ajutorul unei substanțe abrazive Si: *lepuit*[1].

lepuit[1] *sn* [At: LTR[2], X, 161 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***lepui***] Lepuire.

lepuit[2], ***~ă*** *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lepui***] (D. suprafața unei piese metalice) Care a fost netezit cu ajutorul unei substanțe abrazive.

ler[1] [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***dalerolei***, ***dalerom***, ***holeroiu***, ***lăr***, ***lelui***, ***lenoi***, ***leo***, ***~erui***, ***~onda***, ***~oi***, ***~oilio***, ***~oimdai***, ***~oloi***, ***~om***, ***~omi***, ***~on***, ***~ui***, ***~ului***, ***~umi***, ***oilârând***, ***oileranda***, ***oler***, ***oleranda***, ***olerom***, ***valerum***, ***voilerole***, ***voilerom*** / Pl: (2) *~uri* / E: pbl ml (Ha)***llelu***(iah, Domine)] **1** *i* (Are; cu formă schimbată) Cuvânt care apare ca refren în colinde. **2** *sn* (Trs) Melodie după care se cântă o colindă.

ler[2] *sn* [At: DR II, 901 / V: (reg) ***lieriu*** (Pl: *lierie*), ***rel***, ***ren***, ***rer***, ***rern***, ***rernă*** *sf*, ***rien*** / Pl: *~uri* / E: mg ***ler***] (Reg) Cuptor la mașina de gătit.

ler[3] *sn* [At: PAMFILE, DUȘM. 10 / V: ***leriu*** / Pl: (rar) *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Timp de care dispune cineva. **2** (Spc) Moment de apogeu, de plină vigoare din viața unui om. **3** (Prc) Vârstă a căsătoriei. **4** (Îe) **A-i trece ~ul (cuiva)** A fi trecut de vârsta tinereții. **5** (Spc) Perioadă de rut la animale. **6** Calitate de a plăcea, de a atrage Si: *farmec* (**7**), *haz* (**3**).

ler[4] *sn* vz ***left***

lereasca *sfa* [At: VARONE, D. 111 / E: ***Lerești***] (Mun) **1** Dans popular, asemănător cu brâul. **2** Melodie după care se execută lereasca (**1**).

lererui *i*, *sn* vz ***ler***[1]

lerfă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~fe* / E: ucr ***лерва***] (Îdt) Femeie de moravuri ușoare Si: *curtezană* (**2**).

lerfăi *v* vz ***leorfăi***

lerficuță *sf* [At: BARONZI, L. 112 / Pl: *~țe* / E: ***lerfă*** + *-icuță*] (Pop) Femeie frumoasă.

lergălaș *sn* [At: DR V, 368 / V: ***ier~*** / Pl: ? / E: mg ***jargalás***] (Mgm; Trs) Gălăgie mare Si: *hărmălaie* (**1**).

lerhaier *sm* [At: L. ROM. 1968, 407 / Pl: *~i* / E: ger ***Lerhhäuer***] (Gms; Mar) Încărcător de front în mină.

lerhăi *v* vz ***leorfăi***

leric *s* [At: IZV. XIII, 122 / V: (reg) ***lecr~*** / Pl: nct / E: nct] (Buc) Suman scurt.

leriu *sn* vz ***ler***[3]

lerlă *sf* [At: L. ROM. 1962, 321 / V: (reg) ***lervă***, ***lirvă*** / Pl: *~le* / E: nct] (Buc) Instrument primitiv, făcut din lemn, cu care cântă cerșetorii.

leroi *i*, *sn* vz ***ler***[1]

leroilio *i*, *sn* vz ***ler***[1]

leroimidai *i*, *sn* vz ***ler***[1]

leroloi *i*, *sn* vz ***ler***[1]

lerom *i*, *sn* vz ***ler***[1]

leromi *i*, *sn* vz ***ler***[1]

leron *i*, *sn* vz ***ler***[1]

leronda *i*, *sn* vz ***ler***[1]

lerpenea *sf* [At: PAMFILE, D. 16 / Pl: ? / E: nct] (Mol) Trudă.

lerui[1] *vtrp* [At: CADE / Pzi: *~esc* / E: ***ler***[1] + *-ui*] (Pop) **1-2** A (se) cânta o colindă potrivit melodiei ei.

lerui[2] *i*, *sn* vz ***ler***[1]

lerului *i*, *sn* vz ***ler***[1]

lerumi *i*, *sn* vz ***ler***[1]

lervă *sf* vz ***lerlă***

les *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P, 165 / Pl: *~uri* / E: bg ***лес***] (Olt) Desiș (**3**).

lesa-maiestate *sf* vz ***lezmaiestate***

lesa-majestate *sf* vz ***lezmaiestate***

lesa-națiune *sf* vz ***lez-națiune***

lesă *sf* [At: BARBU, S. N. 150 / S și: *lessă* / Pl: *~se* / E: fr ***laisse***] Curea cu care se leagă sau cu care sunt plimbați câinii.

lesbian, ***~ă*** [At: MINULESCU, VERS. 21 / P: *~bi-an* / V: ***lez~*** / Pl: *~ieni*, *~iene*, (înv) *~i*, *~e* / E: fr ***lesbien***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a insulei Lesbos. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care este originară din insula Lesbos. **5** *smp* Populație a insulei Lesbos. **6-7** *a* Care aparține (insulei Lesbos sau) lesbienilor (**5**) Si: *lesbic* (**3-4**). **8-9** *a* Privitor (la insula Lesbos sau) la lesbieni (**5**) Si: *lesbic* (**5-6**). **10-11** *sf*, *a* (Femeie) care practică lesbianismul. **12** *a* Care se referă la lesbianism Si: *lesbic* (**1**). **13** *a* Care ține de lesbianism Si: *lesbic* (**2**).

lesbianism *sns* [At: RALEA, S. T. I, 282 / P: *~bi-a~* / E: fr ***lesbianisme***] Homosexualitate feminină Si: *ginecofilie*, *safism*, *tribadism*.

lesbic, ***~ă*** *a* [At: GRAUR, I. L. 205 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ger ***lesbisch***] **1-6** Lesbian (**6-9**, **12-13**).

lescioară *sf* vz ***leșcioară***

lesime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***leasă*** + *-ime*] (Îvr) Mulțime de lese.

lesivaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***lessivage***] Lesivare.

lesivare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~vări* / E: cf fr ***lessivage***] (Glg) Dizolvare și spălare a sărurilor solubile din sol de către apa din precipitații Si: *lesivaj*.

lesnă *a*, *av* vz ***lesne***

lesne [At: CORESI, EV. 227 / V: (reg) ***~nă***, ***~nia***, ***lezna***, ***leznă***, ***lezne*** / E: bg ***лесно***] **1** *av* Cu ușurință Si: (îrg) *lesnicios* (**4**). **2** *av* Fără dificultăți Si: (îrg) *lesnicios* (**5**). **3-4** *a*, *av* (Trs; Ban) (Care este) ieftin. **5** *av* (Îe) **A fi scump la tărâțe și ~ la făină** A fi nechibzuit. **6** *av* (Pop) Comod. **7** *av* (Înv; îc) **~crezător** Credul.

lesneală sf [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***lesni*** + *-eală*] (Mun) **1** Înlesnire. **2** Păsuire. **3** Ajutare.

lesni [At: GHERASIM, T. 41r / Pzi: *~nesc* / E: ***lesne***] **1** *vt* (Îrg) A facilita. **2** *vt* (Îrg) A favoriza. **3** *vt* (Îrg) A sprijini. **4** *vr* (Reg) A deveni mai avut, mai îndestulat. **5** *vr* (Îrg) A se elibera de o constrângere Si: *a scăpa, a se ușura*. **6** *vr* (Reg; d. mărfuri, produse etc.) A se ieftini. **7** *vr* (Reg; d. prețuri) A se micșora. **8** *vt* (Reg; c. i. mărfuri) A da la preț scăzut.

lesnia a, av vz ***lesne***

lesnicios, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I., 12 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lesne*** + *-icios*] (Îrg) **1** *a* Care poate fi realizat cu ușurință. **2** *a* Care poate fi obținut cu ușurință. **3** *a* Care ușurează efectuarea unei acțiuni, atingerea unui scop etc. **4-5** *av* Lesne (**1-2**). **6** *a* (D. oameni) Ușuratic. **7** *sf* (Bot; pop; șîc **iarbă-~oasă**) Lăsnicior (*Solanum dulcamara*).

lesniciune sf [At: BOJINCĂ, ap. MAIOR, IST. 40/14 / Pl: (rar) *~ni* / E: ***lesne*** + *-iciune*] (Îrg) Ușurință în efectuarea unei acțiuni Si: *înlesnire*.

lesnime sf [At: TOMICI, C. A. 44 / Pl: *~mi* / E: ***lesne*** + *-ime*] (Îvr) Ușurință.

lesnire sf [At: CANTEMIR, I. II, 73 / Pl: *~ri* / E: ***lesni***] (Înv) **1** Facilitare. **2** Favorizare. **3** Sprijinire. **4** Ușurință. **5** Eliberare de o constrângere. **6** Ieftinire.

lesnit, ~ă *a* [At: MAIOR, PRED. II, 141/5 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lesni***] **1** (Înv) Ușor de urmat. **2** (Înv) Ușor de realizat. **3** (Reg) Favorizat.

lesnitate sf [At: SBIERA, F. S. 130 / Pl: *~tăți* / E: ***lesne*** + *-itate*] (Îvr) Ușurință.

lesoi sn [At: DAME, T. 62 / Pl: *~oaie* / E: ***leasă*** + *-oi*] (Pop) Leasă în care se bate porumbul.

lespedău sn [At: MAT. FOLK. 1544 / V: ***~ezău*** / Pl: *~ăi* / E: ***lespede*** + *-ău*] (Reg) **1-4** (Șdp) Lespede (**1-2**) (mare). **5** Piatră mare. **6** Bulgăre mare.

lespede sf [At: PRAV. GOV. / V: (reg) ***~pide*** / Pl: *~ezi* / E: nct] **1** Bucată de piatră lată și subțire, desprinsă dintr-un șist. **2** Placă poligonală de piatră naturală, prelucrată, de dimensiuni mari, cu care se acoperă mormintele, se pavează interiorul unor edificii, aleile etc. **3** (Reg) Tavă de copt. **4** (Reg) Tigaie. **5** (Reg) Cormană (**1**). **6** (Reg) Ogor.

lespedioară sf vz ***lespejoară***

lespedos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lespede*** + *-os*] (Îrg; d. sol) Care este alcătuit din straturi suprapuse Si: *stratificat*.

lespedui vt [At: MURNU, O. 105 / Pzi: *~esc* / E: ***lespede*** + *-ui*] (Îvr) A acoperi cu lespezi (**1**) Si: *a pietrui*, (înv) *a lespezi* (**1**).

lespeduit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lespedui***] (Îvr) **1** Acoperit cu lespezi (**1**) Si: (înv) *lespezit* (**1**). **2** (Pex; d. drumuri) Pavat.

lespeduță sf [At: LB 351 / Pl: *~țe* / E: ***lespede*** + *-uță*] **1-4** (Șhp; rar) Lespejoară (**1-4**).

lespegioară sf vz ***lespejoară***

lespejoară sf [At: ȘINCAI, ap. ȘA I, 663 / V: (înv) ***~edio~***, ***~ezio~***, (reg) ***~egio~*** / Pl: *~re* / E: ***lespede*** + *-ioară*] **1-4** (Șhp) Lespede (**1-2**) (mică) Si: (pop) *lespeziță* (**1-4**), (rar) *lespeduță* (**1-4**), (îvr) *lespezuie* (**1-4**). **5** (Buc) Pasăre de apă nedefinită mai îndeaproape.

lespelniță sf [At: LEXIC REG. II, 15 / Pl: *~țe* / E: cf *lespede*] (Mun) Așchie mică intrată sub unghie.

lespenderiță sf [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***lespede***] (Reg) **1** Așchie mică. **2** Țandără subțire.

lespezi [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~zesc* / E: ***lespede***] **1** *vt* (Îdt) A lespedui. **2** *vt* (Îdt; pex) A pava. **3-4** *vtr* (Îrg) A (se) face plat. **5** *vr* (Buc; îe) **A se ~ de râs** A râde foarte mult.

lespezioară sf vz ***lespejoară***

lespezire sf [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***lespezi***] **1** (Îdt) Acoperire cu lespezi (**1**) de piatră. **2** (Îdt; pex) Pavare. **3** (Îrg) Dobândire a unei forme plate.

lespezit, ~ă *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lespezi***] **1** (Îdt) Lespeduit (**1**). **2** (Îdt; pex; d. drumuri) Pavat. **3** (Îrg) Care a dobândit o formă plată. **4** (Reg; d. pământ) Întărit după ploaie în forma unei plăci.

lespeziță sf [At: GR. S. VI, 134 / Pl: *~țe* / E: ***lespede*** + *-iță*] (Pop; șhp) **1-4** Lespejoară (**1-4**).

lespezuie sf [At: MARDARIE, L. 158 / Pl: *~ui* / E: ***lespede*** + *-uie*] **1-4** (Îvr; șhp) Lespejoară (**1-4**).

lespide sf vz ***lespede***

lest[1], ~ă *a* [At: BARONZI, M. IV, 589/26 / Pl: *lești, leste* / E: fr ***leste***] (Frm; îvr) Care se mișcă repede și cu ușurință Si: *agil* (**1**), *sprinten, viu*.

lest[2] *sn* [At: AR (1837), 96²/2 / V: (îvr) ***list*** / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***lest***] **1** Încărcătură suplimentară (nisip, pietriș, plumb etc.) care asigură stabilitatea unei nave Si: *balast* (**1**), *savură*. **2** (Pgn) Material care asigură stabilitatea în apă, echilibrul etc. **3** Încărcătură grea, din saci de nisip, care reglează ascensiunea unui aerostat. **4** (Pex) Material nefolositor, inutil, împovărător.

lesta vt [At: COSTINESCU / Pzi: *~tez* / E: fr ***lester***] **1-2** A încărca lestul² (**1, 3**) pe o navă sau în nacela unui balon.

lestagiu *sn* vz ***lestaj***

lestaj sn [At: COSTINESCU / V: (îvr) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***lestage***] (Rar) **1-2** Lestare (**1-2**).

lestare sf [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***lesta***] **1-2** Încărcare a lestului (**1, 3**) pe o navă sau în nacela unui balon Si: (rar) *lestaj* (**1-2**).

lestie ain [At: LEXIC REG. 104 / E: nct] (Buc) Lefter.

lestvicinic sm [At: TDRG / Pl: *~ici* / E: slv **лѣствичникъ**] (Îvr) Autor al lesviței.

lesucă sf [At: ALRM II, h 459/229 / Pl: *~uci* / E: ***leasă*** + *-ucă*] (Mar) **1-2** (Șhp) Leasă (**1**) (mică) Si: (reg) *lesuță* (**1-2**), *leșcioară* (**1-2**). **3** Leasă pentru uscat prunele Si: *lesuță* (**3**).

lesuță sf [At: ALRM II 459/224 / Pl: *~țe* / E: ***leasă*** + *-uță*] (Mar) **1-2** (Șhp) Lesucă (**1-2**). **3** Lesucă (**3**).

lesviță sfs [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 196/20 / V: ***leastv~*** / E: slv **лѣствица**] (Îvr) Carte al cărei autor este Sfântul Ioan Scărarul.

leș[1] sn [At: CR (1829), 138/4 / Pl: *~uri*, (reg) *~e* / E: tc ***leș***] (Pop) Cadavru (**1**).

leș[2] sm vz ***leah***

leșcă sf [At: MARIAN, Î. 200 / V: (reg) ***leaș~*** / Pl: ? / E: ucr **лыжка**] (Buc) **1** Lingură cu care se netezește mămăliga. **2** Lopățică de lemn cu care se întorc plăcintele. **3** Draniță de forma unei lopățele, folosită la un joc de copii. **4** (Îcs) *De-a ~a* Joc de copii în care se folosește leașca (**3**). **5** (Fig) Mahalagioaică.

leșcădău ai [At: TEAHA, C. N. 238 / E: nct] (Trs) Foarte ud.

leșcădi v vz ***leșcădui***

leșcădui vi [At: ALR I, 1409/107 / V: (reg) ***~di*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***les***] (Trs) A sta la pândă Si: *a iscodi, a pândi*.

leșched, ~ă a [At: ALR I, 103/355 / Pl: *~ezi, ~e* / E: nct] (Reg; îe) **A fi ~ la inimă** A fi flămând.

leșcioară sf [At: GORJAN, H. II, 36 / V: *~esc~* / Pl: *~re, ~ori* / E: ***leasă*** + *-icioară*] (Reg) **1-2** (Șhp) Lesucă (**1-2**). **3** Poartă la grădină făcută dintr-o leasă de nuiele.

leșdeu av vz ***leșteu***

leșcovă sf [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ve* / E: cf *lescovată*] (Reg) Bulgăre mare de pământ scos de plug Si: *lostopană*.

leșesc, ~ească [At: URECHE, L. 81 / Pl: *~ești* / E: ***leși*** (pll *leah*) + *-esc*] (Îvp) **1-2** *a* Care aparține (lehilor (**1**) sau) Lehiei. **3-4** *a* Privitor (la lehi (**1**) sau) la Lehia. **5** *a* Originar din Lehia Si: *polonez, polon*, (îrg) *poleac, polocesc*, (înv) *leah*[1] (**2**), *polonesc*. **6** *a* (Îs) *Țara ~ească* Polonia. **7** *a* (Îs) *Limba ~ească* Limbă poloneză. **8** *sfa* (Pop) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **9** *sfa* Melodie după care se execută leșeasca (**7**).

leșește av [At: (a. 1650-1670) GCR I, 235/1 / E: ***leși*** (pll *leah*) + *-ește*] (Îvp) **1** Ca leșii[2]. **2** În felul leșilor[2]. **3** În limba leșească (**7**) Si: (înv) *polonește*.

leșia [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~iez*, (reg) *leșii, leșiu* / E: ***leșie***] (Pop) **1** *vt* A spăla cu leșie (**1**). **2** *vi* **A ~ de la inimă** A simți o senzație de slăbiciune. **3** *vi* (Îae) A nu-i fi nici foame, nici sete. **4** *vr* A se spăla pe cap Si: (pop) *a se la*.

leșială sf [At: C. PETRESCU, Î / Pl: *~ieli* / E: ***leșie*** + *-eală*] (Reg) Stare de slăbiciune, de sfârșeală Si: *leșuială*.

leșiare sf vz ***leșiere***

leșiat[1] *sn* [At: ȘEZ. IX, 152 / P: *~și-at* / Pl: *~uri* / E: ***leșia***] (Rar) Spălare pe cap Si: *lăut*.

leșiat[2], *~ă* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~și-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***leșia***] **1** *a* (Pop) Spălat cu leșie (**1**). **2** *a* (Pop) Spălat pe cap cu leșie (**1**). **3-4** *a, av* (Reg) (Care este) sfârșit de puteri Si: *slăbit*. **5** *a* (Îvr; d. substanțe chimice) Alcalin (**1**).

leșiatic, ~ă a vz ***leșietic***

leșie sf [At: ANON. CAR. / Pl: *~ii* / E: ml ***lixiva***] **1** Soluție alcalină folosită la spălatul rufelor, în diverse procese industriale etc., obținută prin dizolvarea în apă a sodei sau a hidroxidului de potasiu. **2** Soluție alcalină obținută prin fierberea în apă a cenușii de lemn, cu care se spălau rufele la țară. **3** (Reg; îs) *~ crudă* (sau *moartă*) Leșie (**1**) făcută din cenușă înmuiată în apă rece. **4** (Îvp; îe) **A-i turna cuiva ~ pe inimă** A supăra pe cineva.

leșier sn [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) *~iu* / Pl: *~e* / E: ***leșie*** + *-ar*] **1** (Pop) Bucată de țesătură din cânepă în care se pune cenușa pentru făcut leșie (**2**), prin care se strecoară leșia (**2**) sau cu care se acoperă rufele când se toarnă leșia (**2**). **2** (Îvr) Butoi sau cadă cu leșie (**1**). **3** (Îvr) Persoană care prepara leșia (**2**). **4** (Reg) Läicer.

leșiere sf [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) *~iare* / Pl: *~ri* / E: ***leșia***] **1-2** Spălare cu leșie (**1-2**). **3** (Reg; fig) Greutate la inimă. **4** (Reg) Leșin (**2**).

leșieriu sn vz ***leșier***

leșietic, ~ă a [At: FĂTU, D. 104/23 / V: *~iat~* / P: *~și-e* / E: ***leșie*** + *-etic*] **1** Cu gust și miros neplăcut de leșie (**2**) Si: *leșios* (**1**), *sălciu*. **2** (Fig) Mohorât.

leșin sn [At: ANON. CAR. / A și: *leșin* / Pl: *~uri* / E: drr ***leșina***] **1** Pierdere subită și trecătoare a cunoștinței, fără oprirea inimii și a mișcărilor respiratorii, provocată de o anemie a creierului, ca urmare a unei stări maladive, a unor eforturi fizice mari, a unei emoții puternice etc. Si: *letargie*, (**2**), *lipotimie*, (îvr) *leșinat*[1] (**1**), (rar) *leșinătură* (**1**). **2** Stare de slăbiciune mare, de lipsă de putere, de vlagă, provocată de foame, de sete etc. Si: *sfârșeală*, (reg) *leșiere*, (îvr) *leșinat*[1] (**2**), (rar) *leșinătură* (**2**).

leșina [At: URECHE, L. 181 / Pzi: *leșin* / E: nct] **1** *vi* A-și pierde temporar cunoștința ca urmare a unei stări maladive, a unor eforturi fizice mari, a unei emoții puternice etc. **2** *vi* A resimți o stare de slăbiciune puternică provocată de foame sau de sete. **3** *vt* (Rar; d. diverși factori exteriori) A produce o stare de leșin (**1**). **4** *vi* (Îe) **A ~ de râs** A râde foarte tare.

leșinat[1] [At: NEGRUZZI, S. II, 9 / Pl: *~uri* / E: ***leșina***] (Îvr) **1-2** Leșin (**1-2**).

leșinat[2], *~ă a* [At: DOSOFTEI, MOL. 75[2]/14 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***leșina***] **1** Care și-a pierdut temporar cunoștința ca urmare a unei stări maladive, a unor eforturi fizice mari, a unei emoții puternice etc. **2** Care este lipsit de vlagă din cauza foamei, a setei etc. Si: *extenuat, moleșit, sfârșit*. **3** (Fig) Extrem de slab. **4** (Reg) Lacom. **5** (Mun; d. preparate culinare) Care are zahăr în exces.

leșinător, ~oare a [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 285/12 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***leșina*** + *-ător*] **1-2** Care provoacă leșin (**1-2**).

leșinătură sf [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***leșina*** + *-ătură*] **1-2** (Rar) Leșin (**1-2**). **3** (Dep) Ființă foarte slabă, lipsită de vlagă. **4** (Prt) Om lacom.

leșinând, ~ă a [At: EMINESCU, G. P. 23 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***leșina***] (Rar) **1** Care leșină (**1**). **2** Care este pe punctul de a leșina (**1**).

leșioară sf [At: DLR ms / Pl: *~re* / E: ***leșie*** + *-ioară*] (Rar) **1-4** (Șhp) Leșie (**1-2**) (puțină).

leșios, ~oasă a [At: DDRF / P: *~și-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***leșie*** + *-os*] (Rar) **1** Leșietic (**1**). **2** (Fig) Mohorât.

leșnecuț sn vz ***leșnicuță***

leșnic sm [At: DOSOFTEI, PS. 33/7 / V: ***lejn~***, ***~iec*** / Pl: (**1-2**) *~ici*, (**3**) *~ice* / E: mg ***lesnic***] (Îrg) **1** Pândă. **2** (Pex) Loc ascuns unde cineva pândește. **3** (Reg) Plasă pentru pescuit Si: *crâsnic*[2] (**3**).

leșnicuță sf [At: TDRG / V: ***~necuț*** *sn* / Pl: *~te* / E: cf *leșnic*] (Trs) Țesătură de mici dimensiuni, din lână, cu dungi colorate, folosită ca ornament.

leșniec sn vz ***leșnic***

leșnit, ~ă a [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ctm ***leșinat*** + ***lihnit***] (Olt) Lihnit.

leșniță sf [At: H X, 68 / Pl: *~țe, ~ți* / E: cf *leșnic*] (Mol) Crâsnic[2] (**3**).

leșos, ~oasă a [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***leș***[1] + *-os*] (Îvr) Cadaveric (**3**).

leșteu [At: MÎNDRESCU, UNG. 164 / V: (reg) ***~șdeu, liășău*** (Pl: *~șauă*) / Pl: *~eie*, (reg) *~eauă* / E: ***heleșteu***] **1** *sn* (Trs) Leșnic. **2-3** *sn* (Reg) Heleșteu (**1-2**). **4** *av* (Îf *leșdeu*) Leoarcă[1] (**5**).

leștreang sn [At: LEXIC REG. II, 112 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Rangă[1].

leșui[1] [At: PSALT. SCH, 15 / Pzi: *~esc* / E: mg ***lesnic***] **1-2** *vti* (Îrg) A urmări sau a cerceta pe ascuns sau dintr-un loc ascuns, pentru a prinde, a ataca, a afla, a surprinde Si: *a iscodi, a spiona*. **3-4** *vti* (Îrg) A aștepta într-un loc ascuns producerea unui eveniment sau capturarea cuiva Si: *a aleșui, a pândi*. **5** *vt* (Reg) A ispiti.

leșui[2] [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~esc* / E: cf *leșin*] **1** *vt* (Reg) a provoca o stare de slăbiciune, de sfârșeală. **2** *vr* (D. oameni) A

se simți lipsit de putere. **3** *vr* (D. oameni) A avea o stare de slăbiciune Si: *a se sfârși*. **4** *vt* (Trs) A înfrunți (**2**). **5** *vi* (Îvr) A pălăvrăgi.

leșui**[3]* *vr* [At: ALR II, 3391 / Pzi: *~esc* / E: ***leșie + *-ui*] (Reg) A se spăla pe cap cu leșie (**1**).

leșuială *sf* [At: VLAHUȚĂ, V. 41 / P: *~șu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***leșui**[1]* + *-eală*] (Reg) Sfârșeală la stomac Si: *slăbiciune*.

leșuire *sf* [At: (a. 1651) JAHRESBER. III, 177 / Pl: *~ri* / E: ***leșui**[1]*] (Îrg) **1** Pândă. **2** Pândire.

leșuit, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, N. 75 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***leșui**[2]*] (Reg) Sfârșit de foame Si: *leșinat*[2] (**2**), *slăbit*.

leșuitor *sm* [At: (a. 1648) N. TEST. 161v/12 / Pl: *~i* / E: ***leșui**[1]* + *-tor*] (Îvr) Persoană care stă la pândă.

leșuitură *sf* [At: PSALT. 14 / Pl: *~ri* / E: ***leșui**[1]* + *-tură*] (Îvr) Pândă.

leta *vtr* [At: CANTACUZINO, A. 54r/1 / Pzi: *~tez* / E: lat ***laetare***] (Ltî) **1-2** A (se) bucura. **3-4** A (se) desfăta.

letal, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***letalis***, fr ***létal***, it ***letale***] **1-2** (Med) Care (poate) produce moartea Si: *mortal*, *ucigător*, (ltî) *letifer*. **3** Care duce la moarte Si: *fatal*, *funest*. **4** (Blg; d. gene) Care provoacă moartea celulelor sexuale, a ovulului fecundat, a embrionului sau a individului imediat după naștere.

letalitate *sfs* [At: LM / E: fr ***létalité***, lm ***letalitas***, ***-atis***, it ***letalità***] **1-2** Caracter a ceea ce (poate) produce moartea. **3** Caracter a ceea ce duce la moarte. **4** (Med) Mortalitate. **5** (Spc) Condiție care face ca o vătămare să fie mortală. **6** (Spc) Raport dintre numărul de decese cauzate de o anumită boală, epidemică sau nu, și numărul total al deceselor dintr-un interval determinat. **7** (Îs) ~ *infantilă* Raport dintre decesele copiilor de vârstă sub un an și numărul total al deceselor dintr-un interval de timp determinat. **8** (Blg) Caracter al unei gene letale (**4**).

letarg [At: MEȘT. DOFT. I, 43 / V: (rar) ***litargo***, ***litargiu*** / E: ngr ***λήθαργος***, lat ***lethargus***, it ***letargo***, fr ***léthargus***] (Med; înv) **1** *sn* (Med) Letargie (**1**). **2** (Rar) Persoană aflată în letargie (**1**).

letarghic, ~ă *av* vz ***letargic***

letarghicesc, ~ească *a* [At: DRLU / Pl: *~ești* / E: ngr ***ληθαργικος***] (Îvr) **1-3** Letargic (**1-3**).

letarghie *sf* vz ***letargie***

letargic, ~ă [At: DRLU / V: (înv) ***~rghic***, ***lit~*** / S și: *~tha~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***lethargicus***, fr ***léthargique***] **1** *a* (Med) Care ține de letargie (**1**) Si: (îvr) *letarghicesc* (**1**). **2** *a* (Med) Privitor la letargie (**1**) Si: (îvr) *letarghicesc* (**2**). **3** *a* (Med) Caracteristic letargiei (**1**) Si: (îvr) *letarghicesc* (**3**). **4** *a* (Îs) *Encefalită ~ă* Boală infecțioasă a encefalului, caracterizată prin febră, somnolență și paralizie. **5** *a* (Îvr; d. animale) Care hibernează (**1**). **6** *a* (Fig; oameni) Apatic. **7-8** *a*, *av* (Fig; d. oameni) Inactiv. **9** *a* (Rar; fig) Fără importanță. **10** *a* (Rar; fig) Care nu se remarcă prin nimic.

letargie *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXV/28 / V: (înv) ***~rghie***, ***litarghie***, ***lit~*** / S și: *~tha~* , *litharghie* / Pl: *~ii* / E: lat ***lethargia***, ngr ***λήθαργα*** ger ***Lethargie***, fr ***léthargie***, it ***letargia***] **1** (Med) Stare patologică caracterizată prin somn profund de lungă durată și prin pierdera cunoștinței și a capacității de mișcare. **2** (Pgn) Leșin (**1**). **3** (Îvr) Hibernare (**1**). **4** Senzație de slăbiciune generală a organismului, cauzată de o suferință fizică sau morală Si: *extenuare* (**1**), *lâncezeală*, *moleșeală*, *sfârșeală*. **5** (Fig) Stare de apatie. **6** (Fig) Stare de inactivitate totală Si: *amorțeală*.

letcă *sf* [At: CIHAC, II, 170 / Pl: *~tci*, (înv) *~tce* / E: bg ***летка***, srb ***letka*** „fusul sucalei"] (Reg) **1** (Șîs *fus de ~*) Vergea de fier cu care este prevăzută sucala, folosită la depănatul firelor pe mosoare. **2** (Pex) Sucală. **3** Unealtă folosită la țesut, nedefinită mai îndeaproape.

letcon *sn* [At: L. ROM. 1955, nr. 6, 20 / Pl: *~oane* / E: ger ***Lötkolben***] Unealtă electrică în formă de ciocan care servește la încălzirea pieselor metalice, în vederea lipirii lor cu cositor, cu plumb, etc.

lete *sfs* [At: PETROVICI, P. 184/12 / E: slv ***лѣтѣ***] (Reg) **1** Timp liber Si: (pop) *răgaz*. **2** (Îlav) **Cu ~a** (sau ~) sau **în** (ori **pe**, **pe în**, **la**, **a**) **~** Fără grabă Si: *alene* (**2**), *binișor* (**5**), *domol* (**11**), *încet*, *ușurel*. **3** (Îlav) **La în ~** La îndemână.

leterii *sfp* [At: VICIU, GL., 56 / A: nct / E: cf *lete*] (Reg) Glume (**1**).

leteță *sf* vz ***letiție***

leti *sn* [At: KLEIN, D. 230 / V: ***let*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Letten***] **1** (Trs; Mol) Pământ argilos Si: *clisă*, *lut*. **2** (Reg) Lut alb, folosit la spoitul pereților de la casă. **3** (Trs; fig) Om moale Si: (pop) *mălăieț*. **4** (Trs; fig) Leneș (**1**). **5** (Trs; Buc) Parte cleioasă dintr-o pâine care nu este bine coaptă. **6** (Trs; Buc) Pâine care nu este bine coaptă. **7** (Reg) Mămăligă crudă sau foarte moale Si: *terci*.

letifer, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***letifer***] (Ltî) **1-2** Letal (**1-2**).

letios, ~oasă *a* [At: LB / V: (reg) ***lit~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***leti*** + *-os*] **1** (Trs; d. pământ) Argilos. **2** (Trs; d. pământ) Moale. **3** (Trs; Buc; d. pâine, mămăligă etc.) Necopt.

letiție *sf* [At: LAURIAN, F. 25 / V: ***~teță*** / Pl: *~ii* / E: lat ***laetitia***] (Ltî) Bucurie (**1**).

letnic, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), ap. DLR ms / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***lete*** + *-nic*] (Ban; înv; d. oameni) **1** Care nu muncește Si: *leneș* (**2**). **2** Care nu are treabă. **3** Molatic.

leton, ~ă [At: ARGHEZI, S. XXV, 59 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***letton***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Letoniei. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care este originară din Letonia. **5** *smp* Populație de bază a Letoniei. **6-7** *a* Care aparține (Letoniei sau) letonilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Letonia sau) la letoni (**5**). **10-11** *a* Caracteristic (Letoniei sau) letonilor (**5**). **12** *sfa* Limbă vorbită de letoni (**5**).

letopiseț [At: MOXA, C. 202 / V: (înv) ***leat~***, ***~siț***, (îvr) ***litopis~***, ***litopisiț*** (A: nct) / A și: *letopiseț* / Pl: *~e*, (înv, *sm*) *~i* / E: slv ***лѣтописьць*** „scriitor al anilor, cronicar"] **1** *snm* Scriere veche cu caracter istoric, în care înregistrarea evenimentelor se făcea pe ani, în ordine cronologică Si: *cronică* (**1**), *hronic*. **2** *sn* (Pex; irn) Enumerare plictisitoare Si: *pisălogeală*. **3** *sm* (Înv) Cronicar (**1**).

letopisiț *snm* vz ***letopiseț***

letopisițar *sm* [At: ARHIVA, II, 372 / V: ***~ter*** / Pl: *~ri* / E: ***letopisiț*** + *-ar*] (Rar) Cronicar (**1**).

letopisițer *sm* vz ***letopisițar***

letraset *sn* [At: DLR ms / Pl: *~e*, *~uri* / E: ger ***Letterset***(druk)] (Dc) Set de litere, cifre și semne de punctuație de diferite culori și caractere, aflate pe un suport transparent și care pot fi transferate, prin apăsare, pe diverse suprafețe.

letrină *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ne* / E: fr ***lettrine***] **1** Literă majusculă, în general mai groasă decât celelalte sau ornată, folosită la început de capitol în ediții bibliofile. **2** Litere majuscule, alcătuind o silabă, imprimate la dicționare pe fiecare pagină

deasupra coloanelor, pentru a ușura căutarea cuvântului dorit Si: *colontitlu*.

letrism *sns* [At: STREINU, P. C. III, 329 / E: fr ***lettrisme***] Teorie literară și artistică formalistă, care consideră că esența poeziei constă în simpla sonoritate a sunetelor, folosite mai mult sau mai puțin arbitrar.

letrist, ~ă [At: NDN / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***lettriste***] **1** *a* De letrism. **2** *a* Caracteristic letrismului. **3** *a* Privitor la letrism. **4-5** *smf, a* (Adept) al letrismului.

leție *sf* vz ***lecție***

lețurel *sn* [At: PAMFILE, I. C. 446 / Pl: *~e* / E: ***leațuri*** (pll *leaț*) + *-el*] (Mol) Leaț (mic).

leu[1] *sm* [At: COD. VOR² 391 / Pl: *lei* / E: ml ***leo***] **1** Mamifer carnivor de talie mare din familia felidelor, cu blană scurtă de culoare gălbuie, și cu coamă bogată în jurul capului doar la mascul, deosebit de puternic și de vorace, care trăiește în Africa și în Asia meridională Si: (tcî) *aslan* (*Panthera leo*). **2** (În basme; îs) *~ paraleu* Leu (**1**) mare și cu o putere extraordinară. **3** (Fig; șîs *pui de ~*) Om curajos, viteaz. **4** (Fig) Om agresiv, rău, crud etc. **5** (Îs) *Partea ~lui* Cea mai mare parte sau cea mai valoroasă pe care și-o însușește cel mai puternic dintre părtași la împărțirea unui bun. **6** (Pgn; îas) Cea mai importantă, cea mai valoroasă parte a unui lucru. **7** Reprezentare plastică a leului (**1**). **8** (Rel; fig) Diavol. **9** (Rel; fig) Iisus Hristos. **10** (Îc) **~-de-mare** (sau, înv, **~-marin**) Mamifer carnivor acvatic asemănător cu foca, cu coamă asemănătoare cu cea a leului (**1**), care trăiește pe coastele Americii de Sud Si: *otarie* (*Otaria byronia*). **11** (Îc) **~l-furnicilor** Insectă răpitoare, cu corpul lung și subțire, asemănătoare cu libelula (*Myrmeleon formicarius*). **12** (Ast; art.) Constelație din emisfera boreală. **13** A cincea zodie a anului, situată între rac și fecioară, cuprinzând perioada între 23 iulie și 21 august Si: (pop) *calul, gavădul* (**6**). **14** Persoană născută în zodia leului (**13**). **15** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **15** (Reg; art.) Melodie după care se execută dansul leul (**15**). **16** (Îc) **Gura-~lui** Planta *Anthirrium majus*.

leu[2] *sm* [At: (a. 1651) ap GCR I, 151/6 / Pl: *lei* / E: cdp tc ***arslanly***, ger ***Löwen*** (taler)] **1** (Înv, șîs *~ nou*) Unitate monetară în România, egală cu o sută de bani, stabilită prin reforma din 1867. **2** Monedă care reprezintă leul (**1**) Si: (înv; fam) *franc* (**1**). **3** (Șîs *~ vechi*) Monedă de argint egală cu 40 de parale, care a circulat în țările române până la reforma din 1867. **4** (Mpl; lsg csc) Bani (**2**). **5** (Pex) Avere (**4**).

leu[3] *sn* [At: ALR SN I, h 234/235 / Pl: *leie* / E: ns cf *leică*²] (Reg) Pâlnie.

leuaș *sm* [At: (a. 1675), ap. HEM II, 1948 / V: ***leoaș*** / P: *le-uaș* / Pl: *~i* / E: ***leu***² + *-aș*] (Mol; înv) Slujbaș însărcinat cu strângerea impozitelor.

leucaș, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***leucăș***, ***leucoș***, ***liocaș***, (îvr) ***leucuș*** (A: nct) / Pl: *~i, ~e* / E: ***leucă*** + *-aș*] **1** *a* (Trs; Mol; d. picioarele oamenilor) Curbat spre exterior Si: *strâmb*. **2** *a* (Pex; d. oameni) Care are picioarele strâmbe. **3** *av* (Îe) **A umbla (sau a merge) ~** A merge legănat.

leucă[1] *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***leoacă***, ***leocă***, ***liocă***, (Pl: *lioce, lioci, loici, liociuri, loci*), ***liaucă*** (Pl: *liauci*), ***lioică*** (Pl: *~ici*), ***loică*** (Pl: *~ici, ~ice*) *sf*, ***leuci*** (Pl: *~uri*) *sn* / A și: *leucă* / Pl: *~uci, ~uce*, (reg) *~curi, loici* / E: mg ***löcs***] **1** Parte a carului formată dintr-un lemn încovoiat, cu un capăt îmbinat în osie și cu celălalt prins de loitră, spre a o sprijini Si: (reg) *mănușă, mână, suian*. **2** (D. oameni; îe) **A fi lovit** (sau **bătut, pălit, trăsnit**, (reg) **tras**) **cu ~a (în cap)** A fi prostănac. **3** (D. cuvinte, expresii etc.; îae) A fi pus la întâmplare, nepotrivit. **4** (D. oameni; îae) A fi beat. **5** (Îlav) **Beat ~** Foarte beat. **6** (Olt; îlav) **Făcut ~** Adus de spate Si: *cocoșat*. **7** (Mol; îe) **A vorbi de-a ~a** A vorbi în batjocură. **8** (Reg) Mănușă. **9** (Reg) Mână. **10** (Reg) Picior. **11** (Reg) Țepușă. **12** (Reg; art.) Dans popular bărbătesc cu strigături, care se joacă, de obicei, în jurul unui foc, în noaptea din sâmbăta Paștelui. **13** (Reg; art.) Melodie după care se execută leuca (**12**). **14** (Mol; îcs) *De-a ~a* Joc de copii nedefinit mai îndeaprape.

leucă[2] *sf* [At: CORNEA, E. I, 100/12 / Pl: nct / E: ngr ***λεύκη***] (Med; îvr) Boală asemănătoare cu lepra (**1**).

leucăș, ~ă *a, av* vz ***leucaș***

leucemic, ~ă [At: ENC. VET. / P: *le-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***leucémique***] (Med) **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de leucemie. **3** *a* Care ține de leucemie. **4** *a* Care are caracter de leucemie. **5** *a* Specific leucemiei.

leucemide *sfp* [At: D. MED. / P: *le-u~* / E: fr ***leucémides***] (Med) Denumire generică pentru diferitele erupții care apar în hematodermiile leucemice.

leucemie *sf* [At: LM / V: (îvr) ***leuche~*** / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucémie***] Boală de sânge, care se manifestă prin febră, anemie, hemoragii etc., caracterizată prin creșterea patologică a numărului de leucocite din organism și prin apariția unor leucocite imature Si: *leucocitemie, leucoză* (**2**), *mieloză*.

leucemiza *vtr* [At: NDN / P: *le-u~* / Pzi: 3 *~zează* / E: ***leucemie***] (Med) **1-2** A (se) transforma în leucemie. **3-4** (A face să devină sau) a deveni leucemie.

leucer *sn* [At: ALR II, 5632/4353 / P: *le-u~* / Pl: *~uri* / E: ***leuci*** (pll *leucă*) + *-ar*] (Reg) Legătură cu care se prinde, la car, leuca¹ (**1**) de carâmbul de sus Si: (pop) *gânj* (**5**), (reg) *peteică*.

leuchemie *sf* vz ***leucemie***

leuci *vt* [At: DM / P: *le-u~* / Pzi: *~cesc* / E: ***leucă***] (Mun) A bate tare pe cineva, făcându-l să se îndoaie ca leuca (**1**).

leucină *sf* [At: LM / P: *le-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***leucine***] Aminoacid esențial în proteinele vegetale și animale, indispensabil în nutriție.

leucinoză *sf* [At: L. ROM. 1989, 126 / P: *le-u~* / E: fr ***leucinose***] Boală metabolică gravă cauzată de excesul de leucină, valină etc. produs în organism.

leucioară *sf* [At: SCURTU, T. 279 / P: *le-u~* / Pl: *~re* / E: ***lele*** + *-icioară*] **1-20** (Pop; rar; șhp) Leleușă (**1-20**).

leucism *sn* [At: ENC. AGR. I, 241 / P: *le-u~* / Pl: *~e* / E: ger ***Leukismus***] Caracteristică ereditară care constă în absența pigmentului din firele de păr, concomitent cu prezența acestuia în ochi și în unele mucoase aparente.

leucit[1] *sn* [At: LM II, 155 / P: *le-u~* / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***leucite***] **1** Silicat natural de aluminiu și de potasiu, de culoare cenușie sau albă, cu luciu sticlos, folosit mai ales ca îngrășământ agricol. **2** (Bot; asr; mpl) Plastidă.

leucit[2], ***~ă*** *a* [At: CADE / P: *le-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***leuci***] **1** (Mun; d. oameni) Bătut zdravăn. **2** (Mun; d. obiecte) Încovoiat ca leuca (**1**). **3** (Mun; pex; d. oameni) Cocoșat (**2**). **4** (Reg) Beat (**1**).

leucită *sf* vz ***leucit***

leucitic, ~ă *a* [At: ENC. ROM. III, 92 / P: *le-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***leucitique***] **1** Care aparține unui leucit[1]. **2** Care se referă la leucit[1].

leucitit *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 153 / P: *le-u~* / E: fr ***leucitite***, ger ***Leucitit***] Rocă magmatică formată din fenocristale de leucit[1], augit etc.

leucitofir *sn* [At: ENC. ROM. III, 92 / S și: *~ophyr* / P: *le-u~* / E: fr ***leucitophyre***, ger ***Leucitphyr***] Rocă vulcanică de culoare brună și cu structură compactă, formată din cristale mari de leucit[1], sanidin, nefelin etc.

leuco- [At: LM / P: *le-u~* / E: fr ***leuco-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „alb".

leucoaglutinină *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***leucoagglutinine***] Anticorp care aglutinează leucocitele.

leucobază *sn* [At: LTR[2] / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: ger ***Leukobase***, fr ***leucobase***] Substanță organică incoloră sau gălbuie, ușor solubilă în apă, rezultată prin reducerea unor coloranți și care, prin oxidare, se transformă în colorantul din care a provenit Si: *leucoderivat*.

leucoblast *sn* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***leucoblaste***] Celulă tânără din seria leucocitelor granulare.

leucoblastemie *sf* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucoblastémie***] Prezență abundentă patologică a leucoblastelor în sânge.

leucoblastoză *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***leucoblastose***] Denumire generică pentru boli caracterizate prin înmulțirea excesivă a leucoblastelor în organele hematopoietice și în sânge.

leucoblasturie *sf* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucoblasturie***] Prezență patologică a leucoblastelor în urină.

leucocarp, ~ă *a* [At: LM II, 155 / P: *le-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***leucocarpe***] (Bot; d. plante) Care are fructe albe.

leucocheratoză *sf* [At: D. MED. / S și: *~oke~* / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***leucokératose***] Transformare patologică a unei mucoase în țesut cornos, de culoare albicioasă Si: *leucoplachie*, *leucoplazie*.

leucocian *sn* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: ? / E: fr ***leucocyane***] Pigment alb-albăstriu, prezent în alge.

leucocidină *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ne* / E: eg ***leukocidin***] Substanță toxică secretată de unele microorganisme patogene, care distruge leucocitele.

leucocist *sn* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: ? / E: ***leucocyste***] Celulă fără clorofilă, cu membrană subțire și cu perforații, care se găsește la alge și fungi.

leucocit *sn* vz ***leucocită***

leucocitar, ~ă *a* [At: ABC. SĂN. 247 / P: *le-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***leucocytaire***] **1** Care ține de leucocite. **2** Privitor la leucocite. **3** (Îs) *Formulă ~ă* Repartizare a diferitelor categorii de leucocite în sânge.

leucocită *sf* [At: ENC. ROM. III, 93 / V: *~it sn* / P: *le-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***leucocyte***] Globulă albă din sânge, care are un rol important în protejarea organismului împotriva microbilor.

leucocitemie *sf* [At: ENC. ROM. III, 93 / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucocythémie***] (Med; rar) Leucemie.

leucocitoblast *sn* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***leuco-*** + ***blast***] Globulă albă imatură, în curs de dezvoltare.

leucocitogeneză *sf* [At: DEX / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***leucocytogenèse***] (Blg) Proces de formare a leucocitelor Si: *leucocitopoieză*, (rar) *leucogeneză*, *leucopoieză*.

leucocitoliză *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***leucocytolise***] Proces de distrugere a leucocitelor din sânge.

leucocitometrie *sf* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucocytométrie***] Operație de numărare a leucocitelor.

leucocitopenie *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucocytopénie***] (Med; rar) Leucopenie.

leucocitopoieză *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***leucocytopoïèse***] (Blg) Leucocitogeneză.

leucocitoză *sf* [At: ENC. ROM. / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***leucocytose***] Creștere patologică a numărului de globule albe din sânge, în procesul de apărare a organismului contra bolilor infecțioase.

leucociturie *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucocyturie***] **1** Prezență a leucocitelor în urină. **2** Cantitate de leucocite prezente în urină.

leucoderivat *sm* [At: LTR[2] / P: *le-u~* / Pl: *~ați* / E: ger ***Leukoderivat***, fr ***leucodérivé***] (Chm) Leucobază.

leucoderm, ~ă *a* [At: LM II, 155 / P: *le-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***leucoderme***] **1** (Zlg; îvr) Care are pielea sau blana albă. **2** (Rar; d. oameni) Care aparține rasei albe.

leucodermie *sf* [At: DL / P: *le-u~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***leucodermie***] Afecțiune cutanată, congenitală sau dobândită, care constă în decolorarea pielii din cauza absenței totale sau parțiale a pigmentului melanic.

leucodistrofie *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: (rar) *~ii* / E: ***leucodystrophie***] Denumire generică pentru afecțiunile caracterizate prin distrugerea mielinei din sistemul nervos.

leucoencefalită *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***leuco-encéphalite***] Inflamație a substanței albe a creierului.

leucofan *sn* [At: LTR[2] / P: *le-u~* / Pl: ? / E: fr ***leucophane***] (Chm) Silicat natural de calciu, de magneziu și de beriliu, cu fluorură de sodiu, cristalizat, de culoare albă-cenușie, care prin ciocnire sau prin încălzire produce o fosforescență albastră.

leucofereză *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: ***leucophérèse***] Procedeu de recoltare a sângelui de la un donator și de reinjectare la același donator, după îndepărtarea leucocitelor cu ajutorul unui aparat.

leucoferment *sm* [At: LTR[2] / P: *le-u~* / Pl: *~nți* / E: ***leuco-*** + ***ferment***] Denumire generică pentru fermenții aflați în leucocite.

leucoflegmasie *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 408/32 / V: (rar) *~azie*, (îvr) ***lefco~***, ***levco~*** / P: *le-u~* / E: ngr ***λευκοςλεγματία***, it ***leucoflegmatia***, fr ***leucophlegmasie***] (Med; rar) Inflamație generalizată de un lichid seros în țesutul conjuctiv subcutanat, care apare în unele boli de inimă, de rinichi, de ficat Si: *anasarcă*, *anasarhie*.

leucoflegmatic, ~ă *a* [At: DESCR. APE, 149 / P: *le-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***λευκοςλεγματικός***] (Îvr) **1** Care ține de leucoflegmasie. **2** Caracteristic leucoflegmasiei.

leucoflegmazie *sf* vz ***leucoflegmasie***

leucogen[1] *s* [At: ENC. ROM. / P: *le-u~* / Pl: nct / E: fr ***leucogène***] (Îvr) Sulfit de sodiu folosit în industria coloranților, la conservarea vinului, a cărnii etc.

leucogen[2]***, ~ă*** *a* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***leucogène***] (Rar) Care provoacă leucocitoză în scop terapeutic.

leucogeneză *sf* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***leucogénèse***] (Blg; rar) Leucocitogeneză.

leucogramă *sf* [At: ABC. SĂN. 184 / P: *le-u~* / Pl: *~me* / E: fr ***leucogramme***] Examen de laborator prin care se determină numărul leucocitelor din sânge.

leucoleucite *snp* [At: ENC. ROM. III, 93 / P: *le-u~* / E: fr ***leucoleucite***] Leucoplaste.

leucom *sn* [At: BIANU, D. S. / P: *le-u~* / Pl: *~oame* / E: fr ***leucome***] Boală de ochi care constă în formarea unei pete albe pe cornee în urma cicatrizării unei plăgi, care poate duce la orbire Si: (pop) *albeață* (2), (reg) *prevesteală*.

leucomaină *sf* [At: CADE / P: *le-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***leucomaïne***] Alcaloid toxic rezultat din descompunerea anaerobă a proteinelor de origine animală.

leucomelalgie *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucomélalgie***] Afecțiune caracterizată prin tulburări circulatorii în extremitățile corpului, însoțite de dureri, răceală și paloare tegumentară.

leucomelanodermie *sf* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucomélanodermie***] Afecțiune a pielii care constă în alternarea de zone puternic pigmentate cu zone lipsite de pigment.

leucometru *sn* [At: LTR² / P: *le-u~* / Pl: *~re* / E: ***leuco-*** + ***metru*** cf ger *Leukometer*] Fotometru pentru determinarea gradului de alb la materialele fibroase.

leucomielită *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***leucomyélite***] Inflamație a substanței albe a măduvei spinării.

leuconevraxită *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***leuconévraxite***] **1** Denumire generică pentru bolile care afectează substanța albă a sistemului nervos central. **2** (Prc) Scleroză în plăci.

leuconichie *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leuconychie***] **1** Colorare parțială în alb a unghiilor. **2** (Ccr) Pată albă pe unghii Si: *noiță*.

leuconostoc *s* [At: ENC. ROM. / P: *le-u~* / Pl: ? / E: fr ***leuconostoc***] Gen de bacterii nepatogene, de formă sferică sau, în mediu acid, alungită care se dezvoltă mai ales în lapte și în sucuri de fructe, unde produce un strat gelatinos abundent.

leucopatie *sf* [At: DN³ / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucopathie***] (Med) Denumire generică pentru diferite tipuri de acronie precum albinism, leucodermie etc.

leucopedeză *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***leucopédèse***] (Med) Aflux de leucocite în aparatul gastro-intestinal în timpul digestiei.

leucopenie *sf* [At: LTR² / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucopénie***] (Med) Scădere patologică a numărului globulelor albe din sânge Si: (rar) *leucocitopenie*.

leucoplachie *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: ger ***Leukoplakie***, eg ***leucoplakia***] (Med) Leucocheratoză.

leucoplast *sn* [At: BELEA, P. A. 20 / P: *le-u~* / Pl: *~e*, *~uri* / E: ger ***Leukoplast***, fr ***leucoplaste***] Bandă de pânză cauciucată, impregnată pe o parte cu un adeziv, folosită la fixarea pansamentelor.

leucoplaste *snp* [At: ENC. ROM. / P: *le-u~* / E: fr ***leucoplastes***] Plastide albe sau incolore, inactive fotosintetic, care formează și acumulează amidon Si: (îvr) *leucoleucite*.

leucoplazie *sf* [At: ABC SĂN. 223 / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucoplasie***] (Med) Leucocheratoză.

leucopoieză *sf* [At: D. MED. / S și: *~poeză* / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***leucopoïèse***] Leucocitogeneză.

leucoragie *sf* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucorragie***] (Med) Leucoree abundentă.

leucoree *sf* [At: LM II, 155 / S și: (după fr) *~orrhéa*, (rar) *~reie* / P: *le-u-co-re-e* / E: fr ***leucorrhée***] (Med) Denumire generică pentru scurgerile vaginale de lichid albicios, uneori purulent Si: (îrg) *scursoare*, (înv) *scursură*, (reg) *scurgere*.

leucoreic, ~ă [At: CR (1829), 118²/17 / P: *le-u-co-re-ic* / V: (îvr) ***~roic*** *a* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***leucorrhéique***] **1** *a* (Înv; îs) *Flux ~* Leucoree. **2-3** *sf*, *a* (Femeie) care este afectată de leucoree.

leucoroic, ~ă *a* vz ***leucoreic***

leucosafir *sn* [At: LTR² / Pl: *le-u~* / Pl: *~e* / E: ***leuco-*** + ***safir***] Varietate transparentă, incoloră de coridon, folosită ca piatră semiprețioasă.

leucosarcom *sn* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~oame* / E: fr ***leucosarcome***] (Med) Tumoră ganglionară leucemică.

leucosarcomatoză *sf* [At: DN³ / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***leucosarcomatose***] Afecțiune malignă caracterizată prin tumori ganglionare, leucemie acută și metastaze multiple.

leucospermie *sf* [At: DN³ / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucospermie***] (Rar) Colorație albă anormală a unor semințe, din cauza lipsei de pigmenți.

leucoș, ~ă *a*, *av* vz ***leucaș***

leucotaxină *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***leucotaxine***] Substanță produsă de țesuturile inflamate, care mărește permeabilitatea capilară, ușurând migrarea leucocitelor spre focarul inflamator.

leucoterapie *sf* [At: DN³ / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucothérapie***] Metodă de tratament care constă în provocarea leucocitozei prin acțiunea unei substanțe chimice.

leucotomie *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucotomie***] Operație folosită în tratarea unor boli psihice, care constă în secționarea unor fibre sau fascicule nervoase dintr-un lob cerebral frontal Si: *lobotomie*.

leucotoxic, ~ă *sn*, *a* [At: DN³ / P: *le-u~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***leucotoxique***] **1-2** (Substanță) care este capabilă să distrugă leucocitele.

leucotoxină *sf* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***leucotoxine***] Substanță termolabilă care distruge leucocitele.

leucotrichie *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***leucotrichie***] Decolorare congenitală a părului Si: *acromotrichie*.

leucotrombopenie *sf* [At: D. MED. / P: *le-u~* / Pl: *~ii* / E: ***leuco-*** + ***trombopenie***] Scădere anormală a numărului de leucocite și de trombocite din sânge.

leucoxen *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 102 / P: *le-u~* / Pl: ? / E: fr ***leucoxène***, ger ***Leukoxen***] Produs microcristalin de culoare albă-murdară, întâlnit ca mineral de alterație în unele roci cu titan² sau în zăcăminte de rutil.

leucoză *sf* [At: LM II, 156 / P: *le-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***leucoze***] **1** Leucemie. **2** (Îs) *~za găinilor* Boală a găinilor, care constă în degradarea organelor hematopoietice și a sângelui.

leucozic, ~ă *a* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***leucosique***] (Rar) **1** Care ține de leucoză (**1**). **2** Referitor la leucoză (**1**).

leucozină *sf* [At: LTR² / P: *le-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***leucosine***] Proteină cu structură albuminoidă, care se găsește în boabele de cereale.

leucozom *sm* [At: NDN / P: *le-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***leucosome***] (Rar) Corpuscul sferic albuminoid din leucoplaste.

leucăș *a, av* vz ***leucaș***

leudră *sf* vz ***leurdă***

leui *vi* [At: CANTEMIR, I. I. I, 144 / Pzi: 3 *~ește* / E: ***leu***] (Îvr) A se manifesta ca un leu (**1**).

leuleț *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *le-u~* / Pl: *~i* / E: ***leu*** + *-uleț*] **1-2** (Îvr; șhp) Leușor (**1-2**).

leunat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: cf ger *launisch*] (Reg; d. oameni) Nebun.

leupard *sm* vz ***leopard***

leură *sf* [At: KLEIN, D. 230 / Pl: ? / E: ns cf *fleaură*] (Trs) Femeie depravată Si: (trv) *curvă*.

leurd¹ *sm* vz ***leurdă¹***

leurd² *sm* vz ***leurdă²***

leurdar *sm* [At: SCRIBAN, D. / P: *le-u~* / Pl: *~i* / E: ***leurdă*** + *-ar*] (Mol) **1** Om păcătos. **2** Om rău.

leurdă¹ [At: LB / V: ***leor~*** (A și: *leordă*), (reg) ***leoandră***, ***leoar~***, ***~udră*** (A: nct), ***leurd*** *sm*, ***lioar~***, ***reoaldă*** / P: *le-ur~* / A și: *leurdă* / Pl: *~de*, (îrg) *~rzi* / E: cf alb *hurdhë* „usturoi"] **1** *sf* Plantă din familia erbaceelor, cu frunze mari, eliptic-lanceolate, comestibile, cu miros și gust de usturoi, cu flori albe dispuse în umbele, care crește primăvara prin păduri, prin locuri umede și umbroase (*Alium ursinum*). **2** *sf* Planta *Allium montanum*. **3** *sf* (Îdt; îe) **A pieri ca ~da** A dispărea. **4** *sf* (Bot; reg) Ai-sălbatic (*Allium oleraceum*). **5** *sf* (Bot; reg) Arpagic (*Allium schoenoprasum*). **6** *sm* (Bot; reg; îf *leurd*) Ai-de-munte (*Allium victorialis*). **7** *sf* (Bot; reg) Crin-de-pădure (*Lilium martagon*). **8** *sm* (Reg; îf *leurd*) Persoană mâncăcioasă și guralivă.

leurdă² *sf* [At: ALR I, 1829/90 / V: ***leurd*** *sm* / P: *le-u~* / Pl: ? / E: ns cf *urdă*] **1** (Reg) Urdă. **2** (Îf *leurd*) Chișleag.

leurdeasă *sf* [At: REV. CRIT. IV, 144 / P: *le-ur~* / Pl: ? / E: ***leurdă¹*** + *-easă*] (Reg) Pădurice.

leurdină *sf* [At: PANȚU, PL. 150 / P: *le-ur~* / V: ***leor~*** / Pl: *~ni* / E: ***leurdă¹*** + *-ină*] (Bot; Trs; Mar) **1** Dalie (*Dahlia cultorum*). **2** (Îc) **~ni-gaibeni** Măriță-mă-mamă (*Rudbechia laciniata*).

leustean *sm* vz ***leuștean***

leusten *sm* vz ***leuștean***

leușcan *sm* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 191 / P: *le-u~* / Pl: *~i* / E: ***leu¹*** + *-ușcan*] **1-2** (Pop; șhp) Leușor¹ (**1-2**).

leușor¹ *sm* [At: MINEIUL (1776), 138ʳ/10 / P: *le-u~* / Pl: *~i*, *leișori* / E: ***leu¹*** + *-(i)șor*] **1-2** (Șhp) Leu¹ (**1**) (mic) Si: *leuț¹* (**1-2**), (îvr) *leuleț* (**1-2**), (pop) *leușcan* (**1-2**).

leușor² *sm* [At: (a. 1836) PLR I, 40 / Pl: *~i* / E: ***leu²*** + *-(u)șor*] **1-2** (Șhp) Leu² (**1**) (cu valoare mică) Si: *leuț²* (**1-2**). **3-4** (Reg; lpl) Podoabă femeiască (din bani sau) de pietre prețioase.

leuștean *sm* [At: ANON. CAR. / P: *le-uș~* / V: (îrg) ***~d***, (reg) ***leau~***, ***lehu~***, ***leoș~***, ***leoșteand***, ***leust~***, ***~ten***, ***~ște~***, ***lioș~***, ***liu~***, ***lustereag***, ***luștre~***, ***luștreang***, ***roștean***, (îvr) ***lău~***, ***leușten*** / Pl: (rar) *~eni*, (îvr, *sn*) *~uri* / E: nct] **1** Plantă erbacee aromată, perenă, din familia umbeliferelor, cu tulpina înaltă și ramificată, cu flori galbene-verzui dispuse în umbele, cu semințe mici, ovale, cafenii, care este cultivată pentru frunzele ei late, lucioase, de culoare verde-intens, folosite drept condiment și pentru rădăcina pivotantă, folosită în medicina populară Si: *buruiană-de-lingoare* (*Levisticum officinale*). **2** (Prc) Frunze de leuștean (**1**). **3** Rădăcină de leuștean. **4** (Bot; reg; îc) **~-sălbatic** (sau **-de-bahnă**) Limba-șarpelui (*Peucedanum latifolium*). **5** (Bot; reg; îc) **~ul-broaștei** Boglar (*Ranunculus sceleratus*). **6** (Bot; reg; îac) Bulbuc (*Trollius europaeus*). **7** (Bot; reg; îc) **~-broștesc** Piciorul-cocoșului (*Ranunculus acris*). **8** (Bot; reg; îc) **~ul-muntelui** Turiță (*Agrimonia eupatoria*). **8** (Bot; înv; șîc **~-de-pădure**) Lemn-câinesc (*Ligustrum vulgare*).

leușteand *sm* vz ***leuștean***

leușten *sm* vz ***leuștean***

leuștean *sm* vz ***leuștean***

leuț¹ *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *le-uț* / Pl: *~i* / E: ***leu¹*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Leușor¹ (**1-2**).

leuț² *sm* [At: DM / P: *le-uț* / Pl: *~i* / E: ***leu²*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Leușor² (**1-2**).

leuță¹ *sf* [At: ALR II, 4984/848 / P: *le-u~* / Pl: *~țe* / E: ***leu¹*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Leoaică (**1**) (mică).

leuță² *sf* [At: CALENDARIU (1814), 154, 18 / P: *le-u~* / Pl: *~țe* / E: ***leu²*** + *-uță*] (Îvr) Monedă de aramă care valora 20 de parale, echivalentă cu jumătate dintr-un leu² vechi.

leva *sf* [At: CADE / Pl: *~ve* / E: bg **лева**] Unitate monetară în Bulgaria.

levadă *sf* [At: NDN / Pl: *~de* / E: ger ***Levade***] Mișcare de dresaj la cai, care constă în ridicarea bipedului anterior, făcând ca animalul să se sprijine pe cel posterior, cu jaretele apropiate de sol.

levansucrază *sf* [At: LTR² / Pl: *~ze* / E: nct] Enzimă din grupul hidrolazelor care catalizează sinteza polimerilor de levuloză pe baza zaharozei.

levant *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~e*** / Pl: (asr) *~uri* / E: it ***levante***, fr ***levant***] **1** (Asr) Orient. **2** (Pex) Denumire generică a țărilor de pe coasta estică a Mării Mediterane, aflate sub dominație musulmană. **3** (Rar; îf *levanti*) Vânt care bate dinspre răsărit pe țărmul Mării Negre.

levante *sn* vz ***levant***

levantin¹ *sn* vz ***levantină***

levantin², ~ă [At: BARIȚIU, P. A. II, 75 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***levantin***, it ***levantino***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația de bază a Levantului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Levant. **5** *smp* Populație din Levant. **6-7** *a* Care este caracteristic (Levantului sau) levantinilor (**5**). **8-9** *a* Care aparține (Levantului sau) levantinilor (**5**). **10-11** *a* Privitor (la Levant sau) la levantini (**5**). **12** *sm* (Prc) Negustor originar din Levant. **13** *smf* Persoană care are însușiri specifice oamenilor din Levant. **14** *a* (Dep) Lipsit de scrupule Si: *intrigant*, *ipocrit*, *necinstit*, *perfid*.

levantin³, ~ă [At: CHIRIȚĂ, P. 694 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***levantin***] (Glg) **1** *sn* Ultim etaj al pliocenului în România. **2** *a* Care aparține levantinului³ (**1**). **3-4** *a* Care se referă (la levantin³ (**1**) sau) la vârsta acestuia.

levantină *sf* [At: (a. 1818) ȘA II, 354 / V: (înv) *~in* (Pl: *~uri*) *sn* / Pl: (rar) *~ne* / E: fr ***levantine***, it ***levantina***, ger ***Levantine***] (Asr) Țesătură de mătase lucioasă, folosită la confecționarea rochiilor și a dublurilor.

levantinism *sn* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1975, nr 1, 11/1 / Pl: *~e* / E: ***levantin***[2] + *-ism*] Ipocrizie, șiretenie, caracteristică levantinilor[2] (**14**).

levată *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~vea*** / Pl: *~te* / E: fr ***levée***] **1** Totalitate a cărților de joc pe care câștigătorul are dreptul să le adune de pe masă. **2** (Pex) Cărți ridicate de câștigător. **3** (Tex) Operație de scoatere a mosoarelor sau a țevilor pline cu fir de pe mașinile de semitors sau de filat. **4** (Pex) Cantitate de fir obținută prin efectuarea levatei (**3**).

levănțică *sfs* [At: BARONZI, L. 136 / V: ***~ven~***, ***liv~***, (rar) ***lavan~***, ***~țuică*** / E: ***levantă*** + *-ică*] **1** (Șîc **~de-grădină**) Subarbust aromatic din familia labiatelor, cu tulpina ramificată, cu frunze lineare și cu flori mici albastre-violete, cu miros plăcut, caracteristic, dispuse în lungi spice terminale Si: (pop) *aspic*, *lavandă* (**2**), (reg) *revent*, (îrg) *spichinat*, (rar) *spichinel*, (înv) *spic* (*Lavandula angustifolia*). **2** (Prc) Flori de levănțică (**1**) folosite împotriva moliilor, în industria parfumurilor, în medicină și în farmacie. **3** (Rar) Lavandă (**1**). **4** (Rar) Infuzie din flori de levănțică (**1**). **5** (Îvr) Lavandă (**1**).

levănțuică *sf* vz ***levănțică***

levcoaie *sf* [At: CONV. LIT. XXIII, 887 / Pl: ? / E: ger ***Levkoie***, ***Levkoje***] (Bot; înv) **1** (Șîc **~galbenă**) Micșunea (*Cheiranthus cheri*). **2** (Îc) **~roșie** Micsandră (*Matthiola incana*).

levcoflegmasie *sf* vz ***leucoflegmesie***

levea *sf* vz ***levată***

levelleri *smp* [At: M. D. ENC. / P: *levleri* / E: eg ***levellers***] (Rar) Membri ai unei grupări democratice mic-burgheze care au avut un important rol politic în timpul revoluției engleze din 1648-1650.

levent, ~ă [At: (a. 1656) IORGA, S. D. IV, 48 / V: (îvp) ***~vint***, (îrg) ***livint***, (reg) ***livrint*** / Pl: *~nți*, *~e* / E: tc ***levent***, ngr ***λεβέντης***] **1** *sm* (Mpl) Soldat din marina de război a Imperiului Otoman, originar din Levant, în special din Grecia. **2** *sm* (Înv) Soldat voluntar moldovean în corpul de cavalerie din Principatele Române. **3** *sm* (Înv) Mercenar moldovean din oastea Țării Românești. **4** *a* (Îvp; d. haiduci) Viteaz. **5** *a* (Înv; d. bărbați) Bine făcut Si: *voinic*, *zdravăn*. **6** *a* (Înv; d. bărbați) Sprinten. **7** *a* (Înv; d. bărbați) Cu înfățișare plăcută Si: *chipeș*, (reg) *fercheș*. **8** *a* (Înv; d. bărbați) Galant (**4**). **9** *a* (Înv; d. bărbați) Generos. **10** *a* (Înv; d. bărbați) Amabil. **11** *av* (Înv) În mod politicos.

levente *ai* [At: ANON. CAR. / E: mg ***levente*** „cavaler"] (Ban; mgî) Efeminat.

levențică *sf* vz ***levănțică***

leveș *sn* [At: ANTIM, O. 102 / V: (reg) ***lebeș***, ***lebeșă*** *sf*, ***lebișă*** *sf*, ***~ă*** *sf*, ***~ez***, ***livej*** (Pl: *~uri*), ***liv~*** / A și: *leveș* / Pl: ? / E: mg ***leves***] **1-2** (Trs; Ban) Supă din carne (de pasăre). **3** (Trs; Ban) Ciorbă cu carne. **4** (Reg) Zer rămas după scoaterea urdei. **5** (Trs) Fel de mâncare asemănător cu terciul, preparat din mălai fiert în zer. **6** (Îrg; îf *livej*) Suc de fructe Si: *cidru*, (pop) *mursă*, *must*, *mustăreață*. **7** (Reg) Vin de calitate inferioară Si: *poșircă*, (reg) *aleveș*, *ceagăr*, *leoarcă*. **8** (Olt; Ban) Borhot din prune. **9** (Olt; Ban) Oțet din borhot de prune.

leveșă *sf* vz ***leveș***

levez *sn* vz ***leveș***

levezi *v* vz ***levezui***

levezui *vt* [At: KLEIN, D. / V: (reg) ***levezi*** (Pzi: *~zesc*) / Pzi: *~esc* / E: mg ***levelez***] **1** (Îrg; c. i. vița de vie) A curăța de frunze și de corzi. **2** (Reg) A rări vița primăvara.

leviatan [At: AMFILOHIE, G. F. 299 / P: *~vi-a~* / Pl: (**2**) *~e* / E: fr ***léviathan***, it ***leviatano***] **1** *sm* (Rel) Monstru acvatic. **2** *sm* (În basme) Căpcăun (**1**). **3** *sm* (Fig) Organizație statală și politică absolutistă. **4** *sn* (Tex) Agregat pentru spălarea industrială a lânii.

levier *sn* [At: CALENDAR (1861), 70/28 / P: *~vi-er* / Pl: *~e* / E: fr ***levier***] Pârghie de manevră la o mașină, la un mecanism.

leviga *vt* [At: AGROTEHNICA, I, 182 / Pzi: *~ghez* / E: it ***levigare***, fr ***léviger***, it ***levigare***] **1** A face să fie transportate în apa freatică substanțe solubile din sol, în condițiile unui exces de apă care s-a infiltrat vertical. **2** A separa pulberile fine dintr-un amestec de materiale aduse în prealabil în stare pulverulentă, prin antrenarea sub formă de suspensie într-un lichid și prin sedimentarea lor succesivă.

levigabil, ~ă *a* [At: CHIRIȚĂ, P. 145 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***leviga*** + *-(a)bil*] **1** (D. componente ale solului) Care poate fi transportat în apa freatică, în condițiile unui exces de apă care s-a infiltrat vertical. **2** (D. amestecuri de materiale) Care poate fi separat prin antrenarea în formă de suspensie într-un lichid și prin sedimentarea lor succesivă.

levigabilitate *sf* [At: NDN / E: ***levigabil*** + *-itate*] **1** Însușire a unei substanțe solide din sol de a putea fi transportată, în condițiile unui exces de apă care s-a infiltrat vertical. **2** Însușire a pulberilor fine dintr-un amestec de materiale de a putea fi separate, prin antrenarea în formă de suspensie într-un lichid și prin sedimentarea lor succesivă, după ce au fost aduse în prealabil în stare pulverulentă.

levigare *sf* [At: CHIRIȚĂ, P. 12 / Pl: *~gări* / E: ***leviga***] **1** Transportare în apa freatică a unor substanțe solubile din sol, în condițiile unui exces de apă care s-a infiltrat vertical Si: *levigație* (**1**). **2** Separare a pulberilor fine dintr-un amestec de materiale aduse în prealabil în stare pulverulentă, prin antrenarea sub formă de suspensie într-un lichid și prin sedimentarea lor succesivă Si: *levigație* (**2**).

levigat, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 508 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***leviga***] **1** (D. tipuri de sol) Care a fost supus procesului de levigare (**1**). **2** (D. amestecuri de materiale) Care au fost separate.

levigație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***lévigation***, it ***levigazione***] **1-2** Levigare (**1-2**).

levincior *a* [At: ȘIO, II, 1 / Pl: *~i* / E: ***levint*** + *-icior*] **1-8** (Pop; șhp) (Cam) levent (**4-7**) Si: (pop) *levințel* (**1-8**).

levint, ~ă *smf, a* vz ***levent***

levințel *a* [At: ȘIO, II, 1 / Pl: *~ei* / E: ***levint*** + *-el*] **1-8** (Pop; șhp) Levincior (**1-8**).

levirat *sn* [At: NDN / Pl: ? / E: fr ***lévirat***] Lege impusă de Moise vechilor evrei (adoptată și de alte popoare antice), care obliga pe fratele necăsătorit al unui defunct să se căsătorească cu văduva fără copii (de sex masculin) a acestuia.

leviratică *af* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ice* / E: ns cf *levirat*] (Îvr; îs) *Căsătorie ~* Căsătorie impusă de levirat.

levit *sm* [At: PO 5/3 / Pl: *~iți* / E: lat ***levites*** sau ***levita***, ngr ***λεβίτης***, fr ***lévite***] **1** (Mpl) Evreu din seminția lui Levi, destinat serviciului religios de la templu Si: (îvr) *levitean*. **2** (Înv) Preot la vechii evrei.

levita *vi* [At: STĂNESCU, C. R. 10 / Pzi: *~tez* / E: fr ***léviter***] (Rar; d. oameni) A-și ridica în spațiu propriul corp, prin puterea voinței.

levitate *sf* [At: LAURIAN, F. 152 / Pl: ? / E: lat ***levitas, -atis***] (Ltî; rar) Ușurință.

levitație *sf* [At: ENC. TEHN. I, 106 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***lévitation***, it ***levitazione***] **1** Capacitate a unor indivizi de a face să se ridice diverse corpuri fără să le atingă sau de a se ridica în spațiu prin puterea voinței și prin tehnici de concentrare. **2** (Fiz) Fenomen prin care un corp se poate ridica și deplasa în spațiu, în absența oricărui sprijin material. **3** (Pex) Stare a unui corp aflat în levitație (**2**). **4** (Fig) Înălțare spirituală Si: *elevație*.

levitațiune *sf* vz ***levitație***

levită¹ *sfs* [At: CORESI, EV. 155 / E: slv ***левитъ***] (Slî; rar) Levitic¹.

levită² *sf* [At: KIRIȚESCU, G. 292 / Pl: *~te* / E: fr ***lévite***] (Înv) **1** Redingotă bărbătească lungă care se purta la sfârșitul sec. XVIII. **2** Model vechi de rochie largă și foarte lungă.

levită³ *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~te* / E: ger ***Leviten***] (Gmî; Trs) **1** Dojană (**2**). **2** (Îe) **A-i citi (cuiva) ~tele** A mustra pe cineva.

levitean *sm* [At: PO 5/6 / Pl: *~eni* / E: slv ***левитинъ***] (Îvr) Levit (**1**).

leviteasă *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ese* / E: ***levit*** + *-easă*] (Îvr) Soție de levit (**1**).

leviteic, ~ă *a* [At: DRLU / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *levit*] (Îvr) **1-2** De levit (**1-2**) Si: (îvr) *levitesc* (**1-2**). **3-4** Care aparține levitului (**1-2**) Si: (îvr) *levitesc* (**3-4**).

levitesc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: ***levit*** + *-esc*] (Îvr) **1-4** Leviteic (**1-4**).

levitește *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***levit*** + *-este*] (Îvr) **1-2** Ca leviții (**1-2**).

levitic¹ *sn* [At: PO 284/24 / A și: (îvr) *levitic* / E: lat ***leviticus***] A treia carte din Pentateuh, care conține ritualul cultului religios, calendarul sărbătorilor, codul de instruire morală a preoților din seminția lui Levi Si: (îvr) *levită¹*.

levitic², ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***leviticus, -a, -um***] **1-2** Care aparține leviților (**1-2**) Si: (îvr) *leviticesc* (**1-2**). **3-4** Specific leviților (**1-2**) Si: (îvr) *leviticesc* (**3-4**). **5-6** Ca al leviților (**1-2**) Si: (îvr) *leviticesc* (**5-6**). **7-8** Privitor la leviți (**1-2**) Si: (îvr) *leviticesc* (**7-8**).

leviticesc, ~ească *a* [At: ANTIM, O. 281 / Pl: *~ești* / E: ***levit*** + *-icesc*] (Îvr) **1-8** Levitic² (**1-8**).

levițime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***leviți*** (pll *levit*) + *-ime*] (Îvr) **1-2** Mulțime de leviți (**1-2**).

levizită *sf* [At: DEX-S / Pl: *~te* / E: fr, eg ***lewisite***] Substanță toxică de luptă cu acțiune vezicantă persistentă.

levo- [At: MACAROVICI CH. 532 / E: fr ***lévo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Spre) stânga.

levocardie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***lévocardie***] Malformație congenitală sau dobândită care constă în deplasarea inimii spre stânga, dincolo de poziția normală Si: *sinistrocardie*.

levocardiogramă *sf* [At: D. MED. / Pl: *~me* / E: fr ***lévocardiogramme***] Parte a unei electrocardiograme care corespunde ventriculului stâng.

levofobie *sf* [At: NDN / Pl: *~ii* / E: ***levo-*** + ***fobie***] (Liv) Teamă patologică de obiecte sau de ființe situate în stânga subiectului.

levogir, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lévogyre***] **1** (D. substanțe optic active) Care rotește planul de polarizare a luminii spre stânga, în sens invers acelor unui ceasornic, în raport cu observatorul către care se propagă lumina. **2** (Rar; d. cochilia unor gasteropode) Care este răsucit spre stânga în raport cu observatorul care privește spre deschiderea cochiliei.

levorotație *sf* [At: NDN / Pl: *~ii* / E: fr ***lévorotation***] (Liv) Rotație a inimii spre stânga.

levret *sm* [At: GANE, N. III, 95 / Pl: *~eți* / E: cf *levretă*] (Rar) Varietete pitică de levrieri, originară din Italia.

levretă *sf* [At: GANE, N. III, 192 / Pl: *~te* / E: fr ***levrette***] (Rar) Femelă a levrierului.

levrier *sm* [At: DN³ / P: *~vri-er* / Pl: *~i* / E: fr ***lévrier***] Câine de vânătoare cu pântecele supt și cu picioarele înalte și puternice, foarte rapid, specializat în vânarea iepurilor.

levulic *am* [At: LTR² / Pl: *~ici* / E: fr ***lévulique***] (Îs) *Acid ~* Acid organic derivat din levuloză sau din alte monozaharide prin tratarea lor cu acizi diluați.

levulinic *am* [At: ENC. ROM. III, 95 / Pl: *~ici* / E: fr ***levulinique***] (Îs) *Acid ~* Acid levulic.

levuloză *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ze* / E: fr ***lévuloze***] (Chm) Fructoză.

levulozemie *sf* [At: NDN / Pl: *~ii* / E: fr ***lévulosemie***] (Med) Prezență a levulozei în sânge.

levulozurie *sf* [At: NDN / Pl: *~ii* / E: fr ***lévulosurie***] (Med) Prezență a levulozei în urină.

levură *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ri* / E: fr ***levure***] **1** Ciuperci microscopice unicelulare din familia blastomicetelor, care se reproduc, în general, prin înmugurire, dintre care cea mai importantă este drojdia de bere (*Saccharomyces cerevisiae*). **2** (Șîs *~ de bere*) Preparat industrial făcut de obicei din drojdie de bere, folosit ca ferment pentru dospirea aluatului Si: *drojdie*, (reg) *țaic, țaică²*.

levuridă *sf* [At: D. MED. / Pl: *~de* / E: fr ***levurides***] (Mpl) Leziune cutanată, de obicei în focare multiple, care apare ca reacție secundară de natură alergică, în cazul unor infecții provocate de levuri (**1**).

lex *sn* vz ***lexis***

lexem *sn* [At: SCL, 1954, 295 / Pl: *~e* / E: fr ***lexème***] (Lin) Cuvânt sau parte de cuvânt considerată ca suport minimal al semnificației.

lexematic, ~ă [At: L. ROM, 1965, 301 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lexématique***] (Lin) **1** *sf* (Rar) Semantică. **2-3** *a* Care aparține (semanticii sau) lexemului. **4-5** *a* Privitor (la semantică sau) la lexem.

lexic, ~ă [At: PROT. – POP., N. D. 391 / Pl: (**1-4**) *~uri*, (**5-12**) *~ici, ~ice* / E: fr ***lexique***] **1** *sn* (Asr) Dicționar. **2** *sn* Totalitate a cuvintelor dintr-o limbă Si: *vocabular*, (îvr) *lexicon* (**2**). **3** *sn* (Îs) *~ principal* (sau *fundamental*) Fond principal de cuvinte într-o limbă. **4** *sn* (Pex) Ansamblu al cuvintelor caracteristice limbii unei regiuni, unei epoci, unui domeniu de activitate, unui stil al limbii, unui scriitor sau vorbitor etc. **5-12** *a* (Asr) Lexical (**1-8**).

lexical, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 264 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lexical***] (Lin) **1-2** Care aparține lexicului (**2, 4**) Si: (asr) *lexic* (**5-6**), (îvr) *lexicografic* (**10-11**). **3-4** Privitor la lexic (**2, 4**) Si: (asr) *lexic* (**7-8**), (îvr) *lexicografic* (**12-13**). **5-6** Care este caracteristic lexicului (**2, 4**) Si: (asr) *lexic* (**9-10**), (îvr) *lexicografic* (**14-15**).

7 Care este caracteristic cuvântului Si: (asr) *lexic* (**11**), (îvr) *lexicografic* (**16**). **8** Care este alcătuit din cuvinte Si: (asr) *lexic* (**12**), (îvr) *lexicografic* (**17**).

lexicaliza *vr* [At: L. ROM. 1959, nr. 2 / Pzi: 3 *~zează* / E: fr ***lexicaliser***] (Lin) **1** A dobândi sens lexical. **2** A funcționa ca unitate lexicală autonomă.

lexicalizare *sf* [At: L. ROM. 1980, 503 / Pl: *~zări* / E: ***lexicaliza*** cf fr *lexicalisation*] (Lin) Proces prin care o îmbinare de morfeme (sintagmă, expresie etc.) devine unitate lexicală autonomă.

lexicalizat, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***lexicalisé***] (Lin) Care a dobândit sens lexical propriu.

lexico- [At: FORM. CUV. I, 252 / E: fr ***lexico-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Cuvânt. **2** Lexic. **3** Dicționar. **4** Referitor la cuvinte. **5** De cuvinte.

lexicograf *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: fr ***lexicographe***] **1** Specialist în lexicografie (**1**). **2** Autor de dicționare.

lexicografic, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / A și: (îvr) *~grafic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lexicographique***] **1-3** *a* Care aparține lexicografiei (**1-3**) Si: (îvr) *lexicograficesc* (**1-3**). **4-6** *a* Privitor la lexicografie (**1-3**) Si: (îvr) *lexicograficesc* (**4-6**). **7-9** *a* Specific lexicografiei (**1-3**) Si: (îvr) *lexicograficesc* (**7-9**). **10-17** *a* (Îvr) Lexical (**1-8**).

lexicograficesc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: ***lexicograf*** + *-icesc*, it ***lessicografico***, ger ***lexikographisch***] (Îvr) **1-9** Lexicografic (**1-9**).

lexicograficește *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***lexicografic*** + *-ește*] (Îvr) Din punct de vedere lexicografic.

lexicografie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: (îvr) *~ii* / E: fr ***lexicographie***] **1** Disciplină a lingvisticii care stabilește principiile și metodele practice de întocmire a dicționarelor. **2** Activitate de elaborare a dicționarelor, constând în înregistarea alfabetică și cercetarea cuvintelor, expresiilor etc. unei limbi, unui dialect, unui domeniu etc. considerate în forma și mai ales în semnificația lor. **3** Totalitate a dicționarelor dintr-o țară, dintr-o epocă, dintr-un domeniu etc. **4** (Îvr) Glosar. **5** (Îvr) Dicționar. **6** (Îvr) Studiu didactic al lexicului limbilor clasice.

lexicolog, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***lexicologue***] Specialist în lexicologie (**1**).

lexicologic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lexicologique***] (Lin) **1** Care aparține lexicologiei (**1**) Si: (îvr) *lexicologicesc* (**1**). **2** Privitor la lexicologie (**1**) Si: (îvr) *lexicologicesc* (**2**). **3** De lexicologie (**1**) Si: (îvr) *lexicologicesc* (**3**).

lexicologicesc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: ***lexicolog*** + *-icesc*, it ***lessicologico***] (Îvr) **1-3** Lexicologic (**1-3**).

lexicologicește *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***lexicologic*** + *-ește*] (Îvr) Din punct de vedere lexical.

lexicologie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr ***lexicologie***] **1** Disciplină a lingvisticii care se ocupă cu studiul lexicului. **2** (Îvr) Studiu didactic al vocabularului limbilor clasice. **3** (Îvr) Dicționar.

lexicon *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 6ʳ/6 / Pl: *~oane* / E: ngr ***λεξικόν***, ger ***Lexicon***, fr ***lexicon***] **1** Dicționar. **2** (Îvr) Lexic (**2**). **3** (Înv) Dicționar grecesc. **4** Enciclopedie pentru un anumit domeniu.

lexicotecă *sf* [At: DEX² / Pl: *~eci* / E: ger ***Lexikotek***] (Rar) Colecție de dicționare.

lexie¹ *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***lexie***] (Lin) Unitate funcțională semnificativă a lexicului: cuvânt, locuțiune, expresie etc.

-lexie² [At: DN³ / E: fr ***-lexie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) vorbire. **3** De lexic. **4-5** Lexical (**7-8**).

lexigraf *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***lexigraphe*** cf it *lessigrafo*] (Îvr) Ortografist.

lexigrafic, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lexigrafique***, it ***lessigrafico***] (Îvr) Care ține de ortografie.

lexigrafie *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ii* / E: fr ***lexigraphie***, it ***lessigrafia***] (Îvr) Ortografie.

lexinomic, ~ă *a* [At: V. ROM., aprilie, 1979, 14 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lexinomique***] (Lin) Care ține de regulile de folosire a cuvintelor.

lexiologie *sf* [At: ȘĂINEANU, Î. 4 / Pl: *~ii* / E: fr ***lexiologie***] (Îvr) Studiu al cuvintelor sub aspectul elementelor de formare a acestora.

lexis *sn* [At: (a. 1753) CAT. MAN. III, 42 / V: (rar) ***lex*** (Pl: *~e*) / Pl: ? / E: ngr ***λέξις***] (Grî) Cuvânt.

lez- [At: DLR ms / S: *lese* / E: fr ***lèse***] (Frm) Element prim de compunere cu semnificația: **1** Lezat. **2** Afectat. **3** Ofensat.

leza *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~zez* / E: fr ***léser***] **1** A provoca cuiva pagube materiale, daune, neajunsuri Si: *a dăuna, a păgubi, a prejudicia, a vătăma*. **2** A afecta interesele cuiva. **3** A încălca drepturile cuiva. **4** (Fig) A afecta onoarea, reputația etc. cuiva Si: *a jigni, a ofensa*. **5** (Liv) A provoca o leziune, o rană cuiva Si: *a răni, a traumatiza*.

lezard [At: BARONZI, C. I, ap. DLR ms / P: *lezar* / Pl: ? / E: fr ***lézard***] (Frm) **1** *sm* Șopârlă. **2** *sn* Piele tăbăcită de șopârlă.

lezardă *sf* [At: DEX / Pl: *~de* / E: fr ***lézarde***] (Rar) **1** Panglică decorativă pentru acoperirea rosturilor de prindere a tapițeriei. **2** Fisură într-un zid.

lezare *sf* [At: DL / Pl: *~zări* / E: ***leza***] **1** Provocare a unei pagube materiale Si: *daunare, păgubire, prejudiciere, vătămare*. **2** Afectare a intereselor cuiva. **3** Încălcare a drepturilor cuiva. **4** Ofensă adusă cuiva. **5** Producere a unei leziuni, a unei răni Si: *rănire*.

lezat, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***leza***] **1** *smf, a* (Persoană) care a suferit un prejudiciu Si: *nedreptățit, păgubit, prejudiciat*. **2** *a* (Jur; îs) *Parte ~ă* Parte vătămată. **3** *a* (D. interese) Afectat. **4** *a* (D. drepturi) Care a fost încălcat Si: *nesocotit, știrbit*. **5** *a* (D. oameni sau onoarea acestora) Ofensat. **6** *a* (D. părți ale corpului sau d. organe) Care a suferit o leziune (**1**) Si: *rănit, vătămat*.

lezbian, ~ă *smf, a* vz ***lesbian***

lez-conștiință *sfs* [At: FILIMON, O. II, 239 / E: fr ***lèse-conscience***] (Îvr; îs) *Crimă de ~* Ofensă adusă conștiinței cuiva.

lezească *sfa* [At: H IV, 159 / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută lezeasca (**1**).

lez-edilitate *sfs* [At: CĂLINESCU, C. O. 98 / S și: *lès-adilitate* / E: ***lez-*** + ***edilitate***] **1-2** (Rar; îs) *Crimă de ~* Ofensă adusă (edilității sau) spiritului edilitar.

lezenă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***lésène***] (Aht) **1** Element aplicat pe marginile panourilor, a ramelor etc., cu rol de susținere, de acoperire sau de decorare. **2** Pilastru plat și îngust pe fațada unui

zid, fără bază și capitel, legat de arce semicirculare și pe jumătate îngropat în zid.

lezieș *sm* [At: DR IV, 1083 / P: *~zi-eș* / Pl: *~i* / E: ***leziu*** + *-aș*] (Mar) **1** Calfă. **2** Flăcău.

lezin *sm* vz ***leghin***[1]

leziona *vtr* [At: ENC. AGR. I, 402 / P: *~zi-o~* / Pzi: *~nez* / E: it ***lesionare***] **1-2** A (se) răni.

lezional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~zi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lésionnel***] (Med) **1** Care ține de o leziune (**1**). **2** Privitor la o leziune (**1**). **3** Care este provocat de o leziune (**1**).

lezionar, ~ă *a* [At: DER III, 114 / P: *~zi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lésionnaire***] (Jur) **1-2** Care are caracter de leziune (**3-4**). **3-4** Atins de leziune (**3-4**).

leziune *sf* [At: ANTONESCU, D. / P: *~zi-u~* / S și: (înv) *lesi~* / Pl: *~ni* / E: fr ***lésion***, lat ***laesio, -onis***] **1** Modificare patologică a structurii și a activității unui țesut sau a unui organ, provocată de agenți mecanici, fizici, chimici, infecțioși sau tumorali Si: *plagă, rană*, (îrg) *beleaznă*, (pop) *bubă, meteahnă*, (reg) *oajdă*², (înv) *rănitură*. **2** Vătămare. **3** (Jur) Prejudiciu material suferit de una din părți într-un contract oneros și comutativ, care a acceptat să execute o prestație de valoare superioară aceleia pe care urma să o primească în schimb. **4** (Jur) Viciu de consimțământ pentru minorul trecut de paisprezece ani, care a încheiat singur, fără consimțământul părinților sau al tutorelui, acte juridice care provoacă acestora o vătămare. **5** (Jur; îvr; îs) ~ *a maiestății* Lezmaiestate.

lezmaiestate *sfs* [At: ASACHI, E. D. 36 / V: ***~aje~***, (înv) ***lesa-maiestate***, (îvr) ***lesa-majestate, lez-majeste*** / S și: *lez* (sau *les, lèse*)*-maiestate* / E: fr ***lèse majesté***, lat ***laesa majestatis***] (Jur; în statele monarhice; șîs) *Crimă de* ~ Ofensă adusă de cineva unui suveran sau autorității sale, care este considerată drept crimă și pedepsită ca atare.

lezmajestate *sf* vz ***lezmaiestate***

lez-majeste *sf* vz ***lezmaiestate***

lez-națiune *sfs* [At: BARCIANU / V: ***lesa-națiune*** / E: fr ***lèse-nation***, lat ***laesa-nationis***] (Îvr; îs) *Crimă de* ~ Ofensă adusă națiunii.

lez-naționalitate *sf* [At: XENOPOL, I. R. XIV, 16 / E: ***lez-*** + ***naționalitate*** cf fr *lèse-nation*] (Îvr; îs) *Crimă de* ~ Ofensă adusă naționalității.

lezna *a, av* vz ***lesne***

lezna *a, av* vz ***lesne***

lezne *a, av* vz ***lesne***

lherzolit *sn* [At: ENC. ROM. / P: *lerzolit* / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: ? / E: fr ***lherzolite***, ger ***Lhersolith***] Rocă eruptivă ultrabazică în care predomină olivinul.

lherzolită *sf* vz ***lherzolit***

li *i* [At: ȘEZ. III, 189 / V: ***lia*** / E: ns cf *libă*] (Reg) Strigăt cu care se cheamă rațele sau gâștele.

lia[1] *sf* [At: PAMFILE, J. I, 43 / E: pbl fo] (Csnp) Cuvânt rimat în formule de eliminare, la unele jocuri de copii.

lia[2] *i* vz ***li***

liabă *i* vz ***libă***

liaj *sn* [At: DN³ / P: *li-aj* / Pl: ? / E: fr ***liage***] (Rar) Legare.

liană *sf* [At: LEON ASACHI, B. 91/17 / P: *li-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***liane***] (Mpl) **1** Plantă agățătoare, cu tulpina foarte lungă, subțire și flexibilă, care crește în pădurile tropicale. **2** (Pex) Specii de plante agățătoare cu tulpina foarte lungă.

liane *sfp* [At: DN³ / P: *li-a~* / E: sp ***llanos***] Șesuri din America de Sud, acoperite cu vegetație ierboasă.

liant *sm* [At: IOANOVICI, TEHN. 334 / P: *li-ant* / Pl: *~nți*, (rar, *sn*) *~e, ~uri* / E: fr ***liant***] **1** Substanță fluidă folosită pentru a uni între ele granulele, firele etc. care alcătuiesc un material Si: (asr) *aglomerant*. **2** (Tip) Substanță lichidă, cu vâscozitate ridicată, care conține colorantul cernelii de tipar. **3** (Tex) Substanță folosită la fixarea pigmenților pe fibrele textile. **4** (Pex) Element care leagă părțile unui întreg.

liapă *sf* [At: TEAHA, C. N. 238 / Pl: ? / E: fo] (Trs; irn) Gură.

liard *sm* [At: BREZOIANU, A. 128/2 / Pl: *~rzi* / E: fr ***liard***] (Îvr) Monedă franțuzească veche.

lias *sn* [At: CONTEMPORANUL VII, 138 / A și: *lias* / P: *li-as* / Pl: (rar) *~e* sau *~uri* / E: fr ***lias***] (Glg) **1** Perioadă geologică posterioară triasicului, care reprezintă epoca inferioară a jurasicului Si: *liasic* (**3**). **2** Strat alcătuit din grupuri de roci formate în această perioadă Si: *liasic* (**4**).

liasic, ~ă [At: CONTEMPORANUL VII, 138 / P: *li-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***liasique***] (Glg) **1** *a* Care aparține liasului (**1**). **2** *a* Specific liasului (**1**). **3-4** *sn* Lias (**1-2**).

liaze *sfp* [At: LTR / E: fr ***liases***, ger ***Liase***] Grup de enzime care favorizează sinteza unor compuși organici.

liășău *sn* vz ***leșteu***

liba *i, sf* vz ***libă***

libadea *sf* [At: LET. III, 262/11 / V: (reg) ***leb~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***libade***] (Înv) **1** Haină bărbătească lungă, confecționată din material gros, purtată la început de boieri și apoi de orășeni Si: *anteriu*. **2** (Mun; Olt) Haină bărbătească scurtă, din stofă de casă, de obicei de culoare albă.

libanez [At: M. D. ENC. / Pl: *~i* / E: ***Liban*** + *-ez*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Libanului sau) care este originară de acolo. **5** *sm* (Lpl) Popor care trăiește în Liban. **6-7** *a* Care aparține (Libanului sau) libanezilor (**5**). **8-9** *a* Caracteristic (Libanului sau) libanezilor (**5**). **10-11** *a* Referitor (la Liban sau) la libanezi (**5**).

libarcă *sf* [At: MARIAN, INS. 489 / V: (reg) ***~băr~, ~bea~*** / Pl: *~bărci*, (rar) *~rce* / E: bg ***хлебарка***] **1** Insectă din ordinul ortopterelor, de culoare brună-roșcată, care trăiește în locuri întunecoase și se hrănește cu resturi alimentare (*Blatta germanica*). **2** (Ent; îc) **~neagră** Șvab (*Blatta orientalis*). **3** (Ent; îc) **~galbenă** Șvab (*Phyllodromia germanica*). **4** (Ent; Olt; Mun) Borză (*Blatta mortisaga*). **5** (Ent; Olt) Băligar (*Geotrupes stercorarius*). **6** (Trs; dep) Femeie care vorbește mult și fără rost.

libare *sf* [At: BOJINCĂ, A. I, 195 / Pl: ? / E: lat ***libatio, -onis***] (Îvr) Libație (**5**).

libatoriu *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: lat ***libatorium***] (Îdt) Vas care se folosea pentru libații (**1**).

libație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***libatio, -onis***, fr ***libation***] **1** (Ant) Act ritual care se petrecea mai ales în templu și consta în umplerea unei cupe cu lapte, vin etc. și apoi gustarea și vărsarea conținutului, ca omagiu adus zeilor. **2** (Pex) Ofrandă. **3** (Pex) Omagiu. **4** (Pex) Închinare a paharului în cinstea cuiva. **5** (Liv) Consumare excesivă de băuturi alcoolice Si: *chef, petrecere*, (îvr) *libare*.

libațiune *sf* vz ***libație***

libă [At: KLEIN, D. 371 / V: ***liabă, ~ba, ~bi*** / A și: *libă* / Pl: *libe* / E: mg ***liba*** „gâscă"] **1-2** *i* (Trs; are) Strigăt cu care (se cheamă sau) se alungă gâștele ori, (pex) rațele Si: *libuca* (**1-2**), *libuli* (**1-2**), *libușca* (**1-2**), *libuța* (**1-2**). **3** *i* (Reg; are; îf *liabă*) Strigăt cu care se cheamă câinii Si: *cuțu*. **4** *sf* (Reg) Gâscă.

libăi *vi* [At: ALR II, 5733/27 / Pzi: 3 *~esc* / E: fo] (Reg; d. gâște) A scoate strigătul caracteristic speciei Si: *a gâgâi*.

libăni *vr* [At: LEXIC REG. II, 28 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Olt) A flămânzi foarte tare.

libăr[1], *~ă* *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 6, 52 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf srb *ljubičast*] (Reg) Violet.

libăr[2], *~ă* *a* vz ***liber***[1]

libăr[3], *~ă* *a, av* vz ***liber***[3]

libăra *v* vz ***libera***

libărat[1] *sn* vz ***liberat***[1]

libărat[2], *~ă* *a* vz ***liberat***[2]

libărcă *sf* vz ***libarcă***

libărița *sf* [At: LEXIC REG. II, 90 / Pl: *~ți* / E: nct] (Reg) Coacăză.

libăruș *sn* [At: VAIDA / V: ***libruș*** (A: nct) / Pl: ? / E: mg ***libellus, libelus***] (Trs; înv) **1** Carnet în care erau însemnate dările și impozitele. **2** Citație.

libăzi *vt* [At: LEXIC REG. I, 9 / Pzi: *~zesc* / E: nct] (Trs) **1** A certa. **2** A ocărî pe cineva.

libearcă *sf* vz ***libarcă***

libel[1] *sn* [At: POLIZU / V: ***~ă*** *sf*, (reg) ***~er*** / Pl: *~e* / E: lat ***libellus***, ger ***Libell***] **1** (Iuz) Cărticică. **2** (Trs) Caiet pentru însemnări Si: *condică, registru*. **3** (Spc) Libret de evidență a banilor.

libel[2] *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* (rar) *~uri* / E: fr ***libelle***, ger ***Libell***] (Iuz) Scriere satirică ce critică violent anumite concepții, trăsături de caracter etc. ale unei persoane Si: *pamflet*.

libela *vt* [At: ODOBESCU, S. III, 634 / Pzi: *~lez* / E: fr ***libeller***] (Rar) A redacta corect și concis un act judecătoresc.

libelație *sf* [At: ASACHI, G. 145[r]/18 / Pl: *~ii* / E: ***libelă***] (Iuz) Determinare a nivelului unui punct, unei suprafețe etc.

libelă[1] *sf* [At: ASACHI, G. 146[r]/10 / Pl: *~le* / E: lat ***libella***, ger ***Libelle***] (Înv) **1** Nivelă. **2** Înălțime. **3** Bulă de aer conținută într-un lichid.

libelă[2] *sf* vz ***libel***[1]

libelă[3] *sf* vz ***libel***[2]

libelist, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***libelliste***] Autor de libele[2] (**1**) Si: *pamfletar*.

libelulă *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 194/8 / A și: *libelulă* / Pl: *~le* / E: fr ***libellule***, lat ***libellula***] **1** (Lpl) Ordin de insecte din ordinul ordonatelor, cu abdomenul lung și subțire, cu capul mare și aripile membranoase și străvezii, care trăiesc în apropierea apelor Si: (pop) *calul-dracului* (*Libelula depressa*). **2** (Șls) Insectă din acest ordin.

liber[1] *sn* [At: BREZOIANU, A. 270/26 / V: (îvr) *~bru* / Pl: ? / E: lat ***liber***, fr ***liver***] (Bot) **1** Complex prin care circulă seva elaborată. **2** Parte a scoarței plantelor care cuprinde acest complex de vase și în care se află țesuturile de nutriție, de susținere etc. **3** (Csc) Fibre extrase din scoarța unor arbori.

liber[2] *sn* [At: ALR I, 1513/107 / V: (reg) ***~iu*** / Pl: *~e* / E: ns cf ger *Libell*] (Trs) Caiet.

liber[3], *~ă* [At: (a. 1741) IORGA, S. D. XII, 41 / V: (îvp) ***~băr***, (îvr) ***livăr***, (îvr) ***liver*** *a, av* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***liber***, fr ***libre***] **1** *a* (D. oameni sau comunități umane) Care se bucură de libertate (**1**) Si: (înv) *liberat*[2] (**1**), (îvp) *slobod*. **2** *a* Care nu depinde juridic, economic, politic etc. de altcineva. **3** *a* Care are drepturi politice și cetățenești depline. **4** *a* (D. popoare, state, orașe, instituții sau conducerea lor) Independent. **5** *a* (D. porturi) Care nu percepe taxe vamale pentru mărfurile importate, exportate sau aflate în tranzit. **6** *a* (Îvr) Eliberat. **7** *a* (D. oameni) Care nu este supus nici unei constrângeri. **8** *a* (Îe) **A fi** (sau, rar, **a rămâne**) **~ să** ori (**de**) **a ...** A i se permite să ... **9** *a* (Îae) A avea posibilitatea de a... **10** *a* (Pex; d. facultățile, posibilitățile etc. ale oamenilor) Care este caracteristic unui om liber[3] (**2**). **11** *a* (Pex) Care denotă libertate (**1**) de a acționa. **12** *a* (Pex) Care se manifestă fără opreliști. **13** *a* (D. oameni; îoc *captiv*) Care are drepturi juridice depline. **14** *a* (D. oameni; îoc *captiv*) Care nu este închis Si: *neînchis, neîntemnițat*, (îvp) *slobod*. **15** *a* (Rar; d. perioade de timp) Lipsit de privațiune. **16** *a* (D. acțiuni) Care poate avea loc. **17** *a* (Îs) *Traducere ~ă* Traducere care redă conținutul originalului fără a urma riguros forma acestuia. **18** *a* (Îs) *Versuri ~e* sau, prin sinecdocă, *vers ~* Versuri care nu respectă canoanele clasice obișnuite (rimă, măsură, ritm). **19** *a* (Îs) *Intrare ~ă* Intrare fără plată într-o sală de spectacol, pe un stadion etc. **20** *a* (La unele jocuri sportive cu mingea; îs) *Lovitură ~ă* Lovitură acordată unei echipe drept recompensă pentru o greșeală comisă de echipa adversă. **21** *a* (Îs) *Profesiune* (sau, rar, *profesie*) *~ă* Profesiune exercitată de o persoană pe cont propriu, fără să fie angajată permanent într-o instituție. **22** *a* (Îs) *~ă cugetare* Opinie proprie, lipsită de constrângeri. **23** *a* (Îs) *~ă practică* Exercitare a unei profesiuni pe cont propriu. **24** *a* (Nav; îas) Permisiune de a manevra un vas în raza unui port și de a avea contact cu țărmul. **25** *a* (Îs) *~ consimțământ* Manifestare, fără constrângere, a adeziunii. **26** *a* (Îs) *~ arbitru* Libertate (**1**) de a acționa după propria voință. **27** *a* (Îc) **~-profesionist** Persoană care exercită o profesiune pe cont propriu, fără a fi angajat într-o întreprindere sau instituție. **28** *a* (Rar; îc) **~-pansism** Opinie proprie. **29** *a* (Îlav; în legătură cu semnele de circulație feroviară) **Pe ~** Indicând permisiunea de a trece. **30** *a* (Îe) **A da frâu** (sau, rar, **drum**) **~** A permite să acționeze. **31** *a* (Îae) A favoriza. **32** *a* (Urmat de un substantiv de care se leagă prin *pp* „de") Lipsit de ... **33** *a* (Urmat de un substantiv de care se leagă prin *pp* „de") Care se poate desfășura nestingherit. **34** *a* Care nu este supus unor dispoziții restrictive. **35** *a* Cu forme sau manifestări variate. **36** *a* Lipsit de constrângeri și limite artificiale. **37** *a* Fără reguli limitative Si: *arbitrar*. **38** *a* (Reg) Permis. **39** *a* (Rar; d. abstracte) Produs de rațiune fără a lăsa să se întrevadă legătura cu realitatea. **40** *a* Care oferă posibilitatea de a merge, de a trece etc. fără piedici Si: *accesibil*. **41** *a* Care poate fi frecventat fără restricții. **42** *a* (D. căi de comunicație) Care este accesibil pentru trecerea oricui, fără restricții impuse de un stat sau fără pericole. **43** *a* Ușor de parcurs. **44** *a* (D. construcții sau părți ale lor) Lipsit de perete, ușă etc. **45** *a* (Pex) Cu posibilitatea de a comunica cu altceva Si: *deschis*. **46** *a* (D. corpuri sau părți ale lor) Care nu este fixat de ceva și se poate mișca. **47** *a* (D. elemente chimice, particule etc.) Care nu se află într-o combinație sau relație cu alte elemente sau particule. **48** *a* Fără relații cu altceva Si: *izolat*. **49** *a* (D. corpuri) Supus forței gravitaționale. **50** *a* (D. corpuri) Fără sprijin. **51** *a* (Fiz; îs) *Cădere*

~*ă* Mișcare uniformă accelerată a corpurilor ce cad în vid sub acțiunea gravitației. **52** *a* (Fig; d. oameni; îla) **În cădere ~ă** Degradat. **53** *a* Care este lipsit de artificialitate, de elemente nefirești. **54** *a* Care se poate manifesta sau reacționa nestingherit Si: *armonios, firesc, natural, ușor.* **55** *a* (Îs) *Desen ~* Desen efectuat fără ajutorul instrumentelor tehnice. **56** *a* (Îs) *Aur ~* Aur în stare neprelucrată, provenit din filoane compacte. **57** *a* (Înv; îs) *Arte ~e* Arte liberale (4). **58** *a* (Îs) *Stil indirect ~* Stil prin care se exprimă ideile și sentimentele cuiva ca și cum cel care le relatează s-ar identifica, în anumite momente, cu persoana căreia acestea îi aparțin. **59** *a* (Îlav) **Cu ochiul ~** (sau **cu ochii ~i**) Fără ajutorul unui instrument optic. **60** *a* (D. unele probe sportive) Lipsit de restricții speciale. **61** *a* Nestăpânit de o forță umană exterioară Si: *lejer, nedirijat.* **62** *a* (Fig; d. aer) Curat. **63** *a* (Reg) Fără pază. **64** *a* (D. oameni) În largul lui Si: *degajat, jovial, natural, nestingherit.* **65** *a* (D. oameni; dep) Care nu respectă limitele bunei-cuviințe. **66** *a* (Prt) Libertin. **67** *a* (Rar; îlav) **La ~** Cu posibilitatea de a acționa în voie Si: *nestingherit.* **68** *a* (Îe) **A avea mână ~ă** (sau **câmp ~**) A dispune în mod absolut de posibilitatea de a face ceva. **69** *a* (Îae) A avea permisiunea de a face ceva. **70** *a* Necontrolat. **71** *av* (Îe) **A vorbi ~** A ține un discurs, o prelegere etc. fără a citi un text. **72** *av* (Îae) A spune deschis ceea ce gândește Si: *a fi sincer.* **73** *av* (Îae) A vorbi obscen. **74** *av* Pe de rost. **75** *a* (D. mâini; pex d. părți ale corpului) Care se poate mișca fără a fi împiedicat de ceva. **76** *a* (D. animale) Care trăiește în mediul natural propriu. **77** *a* Care se poate deplasa pe propriile membre, prin forța proprie a organismului. **78** *a* (D. oameni) Care nu are obligații sau datorii față de altcineva. **79** *a* (D. oameni) Care momentan nu este antrenat într-o activitate Si: *disponibil, neangajat.* **80** *a* (D. oameni) Necăsătorit. **81** *a* (D. oameni) Care nu este îndrăgostit. **82** *a* (Reg; d. oameni) Sănătos. **83** *a* (Îlav) **Sub cerul** (sau **sub cer**) **~** Într-un loc descoperit Si: *afară.* **84** *a* (Îlav) **În** (**la** sau, rar, **spre**) **aer ~** În mijlocul naturii Si: *afară.* **85** *a* (D. scaune, locuințe etc.) Care nu este ocupat Si: *disponibil, gol.* **86** *a* Nefolosit. **87** *a* (D. posturi) Vacant. **88** *a* (D. terenuri) Care nu intră în proporietatea cuiva. **89** *a* (D. terenuri) Care este în afara puterii unei autorități opresive. **90** *a* (D. locuri, suprafețe limitate) Care nu este ocupat de un obiect sau de o persoană Si: *gol.* **91** *a* (Reg; d. cer) Senin. **92** *a* (D. terenuri) Care se întinde pe o mare suprafață și care este lipsit de vegetație înaltă. **93** *a* (D. perioade de timp) Care este în afara obligațiilor (profesionale) obișnuite. **94** *a* (D. perioade de timp) De care se poate dispune după bunul plac. **95** *sn* (Îe) **A fi** (sau **a avea**) **~** A se afla în afara obligațiilor profesionale pe o perioadă de timp. **96** *sn* (Îae) A dispune de timpul propriu. **97** *a* (Chm; îs) *Atom ~* Care nu este atras de nici un nucleu. **98** *i* Cuvânt cu care se anunță că o acțiune, un proces etc. poate începe. **99** *a* (D. gesturi, purtări, cuvinte etc.) Necuviincios. **100** *a* (D. gesturi, purtări, cuvinte etc.) Grosolan. **101** *av* Fără prejudecăți.

liber[4] *sn* vz ***libel***[1]

libera [At: HELIADE, O. I, 200 / V: (pop) *~băra* / Pzi: *~rez* / E: lat, it ***liberare***, fr ***libérer***] **1** *vt* (C. i. persoane, grupuri sau clase sociale) A face să iasă din starea de dependență Si: *a dezrobi, a elibera.* **2** *vr* A-și căpăta libertatea (1). **3** *vt* A scuti de o îndatorire. **4** *vt* (Iuz; c. i. țări, orașe, popoare etc.) A face să devină independent Si: *a elibera.* **5** *vt* (C. i. persoane captive) A reda libertatea (1), scoțând din detenție sau prizonierat. **6-7** *vtrp* A da drumul din armată, după efectuarea stagiului militar. **8-9** *vtrp* A trece în rezervă un militar. **10-11** *vtr* A (se) elibera de ceva. **12-13** *vtr* A (se) degaja dintr-o strânsoare. **14-15** *vtr* A (se) debarasa de ceva care jenează sau incomodează. **16-17** *vtr* (Iuz) A (se) degaja dintr-o combinație chimică Si: *a se desprinde, a se elimina.* **18-19** *vtrp* A (se) face disponibil. **20** *vt* (Iuz; c. i. acte, documente justificative etc.) A emite. **21** *vt* (C. i. acte, documente justificative etc.) A înmâna unei persoane. **22** *vt* (Rar) A furniza o marfă.

liberabil, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***libérable***] (D. imobile) Care poate fi eliberat imediat.

liberal [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) *~ar smf, a* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***liberalis***, fr ***libéral***, it ***liberale***] **1** *a* (Înv; d. oameni) Care respinge ideile dogmatice sau preconcepute. **2** *a* (Înv; d. oameni) Care manifestă spirit de într-ajutorare sau de înțelegere Si: *darnic, generos, nobil.* **3** *a* (Îs) *Profesiune* (sau *profesie*) *~ă* Profesie liberă[3] (21). **4** *a* (În învățământul medieval; is) *Arte ~e* Discipline studiate în facultatea de filozofie (*facultas artium*) grupate în două cicluri: *trivium* (gramatica, retorica, logica) și *quadrivium* (aritmetica, geometria, astronomia, muzica) Si: *arte libere.* **5** *a* (Pex; d. idei, concepții, opinii etc.) Bazat pe libertate (1). **6** *a* (Pex; d. idei, concepții, opinii etc.) Care admite libertatea (1). **7-8** *smf, a* (D. oameni) (Care este) adept al liberalismului (1) și al libertății(1) umane. **9** *a* (Îs) *Burghezie ~ă* Parte a burgheziei adeptă a liberalismului (1). **10** *a* Care favorizează sau respectă libertățile individuale din punct de vedere politic, juridic, economic etc. **11** *a* Care se sprijină pe principii specifice liberalismului (1). **12** *a* (Îs) *Partid ~* Partid care urmărește aplicarea liberalismului (1) în viața socială. **13-14** *sm, a* (Adept) al unui partid liberal (12). **15-16** *a* (D. oameni) Care face parte (dintr-un partid liberal (12) sau) dintr-o administrație liberală (9). **17-18** *a* (D. organisme ale administrației de stat) (Alcătuit sau) condus de un partid liberal (12). **19** *a* (D. mijloace de informare) Care propagă idei specifice unui partid liberal (12).

liberaliciune *sf* [At: LAURIAN, F. 130/1 / Pl: *~ni* / E: ***liberal*** + *-iciune*] (Îvr) Libertate (1).

liberalism *sn* [At: AR (1830), 115[1]/32 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***libéralisme***] **1-2** (Atitudine sau) tendință caracterizată prin promovarea ideilor de libertate (1) individuală și de egalitate în viața socială. **3** (Asr) Practică prin care se promovează ideile de libertate (1) individuală și de egalitate în viața socială. **4** Doctrină politică și economică burgheză caracterizată prin lupta împotriva feudalismului și pentru acordarea libertăților individuale. **5** Atitudine de toleranță excesivă, înțelegere și bunăvoință față de cineva Si: *liberalitate* (3), (rar) *împăciuitorism.*

liberalist, ~ă [At: (a. 1847) BARIȚIU, C. II, 343 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***libéraliste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al liberalismului (4). **3** *a* Referitor la liberalism (4). **4** *a* Specific liberalismului (4). **5** *a* Care susține liberalismul (4).

liberalitate *sf* [At: MAN. ÎNV. 161/15 / Pl: *~tăți* / E: fr ***libéralité***] **1** (Rar) Generozitate. **2** (Ccr) Cadou. **3** Liberalism (5). **4** Act juridic prin care o persoană dispune de un bun al său în favoarea altei persoane, fără a urmări o recompensă.

liberaliza *vtr* [At: CODRESCU, C. I, VI/13 / Pzi: *~zez* / E: fr ***libéraliser***] **1-4** (A face să devină sau) a deveni liber[3] (1) sau liberal (1). **5-6** (C. i. prețul) (A fi sau) a lăsa să fie stabilit de piață.

liberalizant, ~ă *a* [At: CONSTANTINESCU, S. II, 278 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***liberaliza***] (Rar) **1-2** Care favorizează liberalizarea (**1-2**). **3-4** Care propagă liberalizarea (**1-2**).

liberalizare *sf* [At: V. ROM. februarie 1960, 144 / Pl: *~zări* / E: ***liberaliza***] **1** Respingere a ideilor dogmatice sau preconcepute. **2** Înlăturare a restricțiilor în schimburile economice. **3** (Îs) *~a prețurilor* Stabilire a costurilor produselor de către piață, și nu de către stat.

liberalizat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***liberaliza***] **1-2** Care a devenit liber[3] (**1**) sau liberal (**1**). **3** Care este lipsit de restricții. **4** (D. prețuri) Stabilit de către piață, și nu de către stat.

liberaloid, ~ă *a* [At: CIOCULESCU, C. 21 / Pl: *~izi, ~e* / E: ***liberal*** + *-oid*] **1** (Rar) De factură liberală (**1**). **2-3** Care (este sau) pare liberal (**1**).

liberar *smf, a* vz ***liberal***

liberare *sf* [At: C. A. ROSETTI, N. I. 97 / V: (pop) ***~băr~*** / Pl: *~rări* / E: ***libera***] **1** (Asr) Obținere a independenței Si: *eliberare*, (pop) *liberat[1]* (**1**). **2** (Iuz) Ieșire din starea de dependență sau de exploatare Si: *dezrobire, eliberare*, (pop) *liberat[1]* (**2**), (înv) *liberație* (**1**). **3** Redare a libertății (**1**) unui prizonier Si: *eliberare*, (pop) *liberat[1]* (**3**), *slobozire*. **4** (Jur; iuz; îs) ~ *condiționată* Eliberare condiționată. **5** Eliberare din armată a unui soldat după îndeplinirea serviciului militar Si: (pop) *liberat[1]* (**4**). **6** Trecere în rezervă a unui militar Si: (pop) *liberat[1]* (**5**). **7** (Rar) Scotere sau plecare dintr-o funcție sau dintr-un serviciu Si: (pop) *liberat[1]* (**6**). **8** Debarasare de ceva stânjenitor Si: *eliberare, despovărare*, (pop) *liberat[1]* (**7**), *ușurare*. **9** (Iuz) Degajare dintr-o combinație chimică. **10** (Rar) Emitere a unui act, document justificativ etc.

liberat[1] *sn* [At: FOLC. OLT.-MUN. III, 312 / V: (pop) ***~băr~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***libera***] **1-7** (Pop) Liberare (**1-3, 5-8**).

liberat[2], ~ă *a* [At: POLIZU / V: (pop) ***~băr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***libera***] **1** (Înv; d. sclavi etc.) Care a ieșit din starea de dependență Si: *dezrobit, eliberat, liber[3]* (**1**). **2** (D. persoane aflate în detenție) Căruia i s-a redat libertatea (**1**) Si: *eliberat*. **3** (D. oameni) Care și-a îndeplinit serviciul militar. **4-5** (Iuz) Eliberat de influența sau de constrângerea a ceva stânjenitor. **6** (Iuz; d. oameni) Lipsit de îndatoriri față de cineva. **7** (Îvr; d. acte, documente justificative) Emis de o autoritate administrativă, juridică etc.

liberator, ~oare [At: NEGULICI / V: (rar) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***liberator***, fr ***libérateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care eliberează din captivitate. Si: *dezrobitor, eliberator, mântuitor*, (îvp) *slobozitor* Vz: *salvator*. **3** *a* (Rar) Care se referă la libertate (**1**). **4** *a* (Rar) Care propagă ideea de libertate (**1**). **5** *a* Care înlătură o constrângere sau un element stânjenitor. **6** *a* Care dă libertate (**1**) de acțiune. **7** *a* Care produce o ușurare de ceva apăsător. **8** *a* Care are ca efect achitarea unei datorii, obligații etc.

liberatoriu *smf, a* vz ***liberator***

liberație *sf* [At: CODRESCU, C. II, 312/19 / V: (înv) ***~iune***, (îvr) ***~răciune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***liberatio, -onis***, fr ***libération***] **1** (Înv) Liberare (**2**). **2** (Asr) Achitare a unei datorii. **3** (Rar) Ieșire dintr-o stare de privațiune.

liberațiune *sf* vz ***liberație***

liberăciune *sf* vz ***liberație***

liberălime *sf* [At: EMINESCU, O. X, 8 / Pl: *~mi* / E: ***liberal*** + *-ime*] (Rar) Mulțime de liberali (**13**).

liber-cugetător, ~oare *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***liber[3]*** + ***cugetător***] **1-2** (Persoană) care promovează o atitudine critică față de biserică și de religie Si: *ateu*.

liberian[1], ~ă [At: DEX / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***libérien***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Liberiei sau) este originară de acolo. **5** *smf* (Lpl) Popor care locuiește în Liberia. **6-7** *a* Care aparține (Liberiei sau) liberienilor[1] (**5**). **8-9** *a* Referitor (la Liberia sau) la liberieni[1] (**5**). **10-11** *a* Specific (Liberiei sau) liberienilor[1] (**1**).

liberian[2], ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***libérien***] (Bot) **1-2** Care aparține liberului[1] (**1-2**) plantelor. **3-4** Care formează liberul[1] (**1-2**) plantelor. **5-6** Format din liberul[1] (**1-2**) plantelor.

liberiu *sn* vz ***liber[2]***

liberniți *vt* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 102 / Pzi: *~țesc* / E: ns cf *lăbărța*] (Trs) A deranja.

libernițit, ~ă *a* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 102 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***liberniți***] (Trs) Deranjat.

libero[1] *av* [At: DN[3] / E: it ***libero***] (Indică modul de execuție a unei bucăți muzicale) Fără restricții de ritm sau de intensitate.

libero[2] *sm* [At: DA ms / A și: *libero* / Pl: ? / E: it ***libero***] Jucător într-o echipă de fotbal care face parte din dispozitivul de apărare, fără a avea sarcina de a marca un jucător din echipa adversă.

liberolemnos, ~oasă *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / V: (îvr) ***~lignos*** / S și: *libero-lemnos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***libéro-ligneux***] (D. țesuturi vegetale) Prin care circulă seva de la rădăcină spre frunze și de la frunze spre diferite părți ale plantei.

liber-schimbism *sns* [At: GOLOGAN, C. R. 87 / E: ***liber[3]*** + ***schimb*** + *-ist* cf fr *libre-échange*] Politică economică prin care se revendică libertatea totală a comerțului, lipsa taxelor vamale și neamestecul statului în economie.

liberschimbist, ~ă *smf, a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~iști, ~e* / E: ***liber[3]*** + ***schimb*** + *-ism* cf fr *libre-échangiste*] **1-2** (Persoană) care militează pentru ideile liber-schimbismului.

libert, ~ă *smf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 482 / Pl: *~rți, ~e* / E: lat ***libertus***] (Ant) Sclav roman eliberat.

libertar, ~ă [At: IORDAN, STIL. 338 / Pl: *~i,~e* / E: fr ***libertaire***] (Rar) **1** *a* Care favorizează libertatea (**1**) individuală, respingând orice constrângere. **2** *a* Care manifestă o atitudine liberală (**9**). **3-6** *smf, a* (Persoană) care nu admite nici o limitare a libertății (**1**) sociale, politice etc. a individului Si: *anarhist*.

libertarism *sn* [At: CĂLINESCU, O. XIII, 195 / Pl: (rar) *~e* / E: ***libertar*** + *-ism*] (Rar) **1** Concepție libertară (**1**). **2** Atitudine libertară (**1**).

libertate *sf* [At: CALENDARIU (1794) / V: (pop) ***~băr~, ~ație***, (îvr) ***liberta*** / Pl: *~tăți* / E: lat ***libertas, -atis***, fr ***liberté***] **1** Posibilitate de a acționa după propria voință Si: (îvr) *liberaliciune*. **2** Lipsă a oricărei constrângeri în realizarea dorințelor proprii, în desfășurarea unei acțiuni, a unei activități etc. **3** (Îlav) **În** (sau **cu**) (**deplină** sau, rar, **mare**) ~ ori **în** (sau **cu**) **toată ~a** După bunul plac Si: *necontrolat, nestingherit*. **4** (Îe) **A-și lua ~a să...** (sau **de a**) A-și permite să... **5-6** (Pex) Posibilitate (de a se manifesta sau) de a acționa nestingherit. **7** (Flz) Posibilitate de acțiune conștientă a omului bazată pe cunoaștere. **8** (Flz) Expresie a raportului în care se află activitatea omului față de legile obiective și necesare ale naturii și societății. **9** Situație caracterizată prin armonie, relații firești. **10** Caracter natural și firesc Si: *ușurință*.

11 (Rar) Timp liber[3] (96). 12 (Îoc *sclavie, robie, șerbie*) Situație, stare etc. de a nu depinde juridic, economic etc. de altcineva și de a avea drepturi cetățenești depline. **13-14** (Îoc *robie, sclavie, șerbie*) Stare de a nu fi exploatat sau supus unui stăpân Si: (îvp) *slobozenie*. **15** (Îe) **A pune în ~** A acorda drepturi cetățenești. **16** (Îae) A elibera din detenție, captivitate etc. **17** Autonomie față de orice putere străină a unui popor, stat, oraș etc. Si: *independență, neatârnare, suveranitate*. **18** (Îoc *detenție, captivitate* etc.) Situație de a nu fi închis sau captiv Si: (îvp) *slobozenie*, (înv) *slobozie*. **19** (Îs) *Punere în* ~ Eliberare. **20** (Îoc *captivitate*) Situație a unui animal care nu a fost prins și închis de om. **21** (Îlav) **În ~** Liber[3] (**78**). **22** (Mpl) Drept sau avantaj social, politic, economic etc. acordat prin lege cetățenilor sau unor instituții, organizații etc. **23** (Îs) ~ *individuală* Drept care garantează libertatea (**1**) persoanei. **24** (Îs) ~ *de conștiință* (sau *~a conștiinței*) Drept cetățenesc de a avea o opinie proprie în orice domeniu al vieții sociale. **25** (Îs) ~ *de gândire* (sau *de a gândi, de cugetare, de a cugeta, cugetării*) sau *~a cuvântului* Drept de a exprima oral sau în scris propriile opinii. **26** Drept consființit printr-o legislație sau printr-o convenție. **27** Permisiune. **28** Aprobare. **29** Învoire. **30** Abatere de la normă Si: *libertinism, nonconformism*. **31** (Pop) Revoluție. **32** (Spc) Revoluție de la 1848. **33-34** (Îe) **A (se) pune în ~** A (se) elibera dintr-o combinație cu alte elemente Si: *a (se) degaja*.

liberti *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr, eg ***liberty***] (Rar) Țesătură din mătase și bumbac, întrebuințată la confecționarea unor articole de îmbrăcăminte.

liberticid, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***liberticide***] **1** Care desființează libertatea (**1**). **2** Care suprimă drepturile civile.

liberticidiu *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: it ***liberticidio***] (Liv) Abolire a libertăților civile.

libertin, ~ă [At: ȘINCAI, HR. I, 31/16 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***libertinus***, fr ***libertin***] **1** *smf* (Ant) Libert. **2** *smf* (Ant; spc) Copil al unui libert. **3** *smf* (În evul mediu) Țăran liber[3] care se putea mișca de pe o moșie pe alta. **4-5** *smf, a* (Persoană) care iubește libertatea socială. **6-7** *smf, a* (Persoană) care sfidează convențiile sociale obișnuite. **8-9** *smf, a* (Persoană) care încalcă regulile decenței și ale moralei Si: *desfrânat, imoral, indecent, ușuratic*. **10-12** *a* (Pex) Care denotă o atitudine de om libertin (**4, 6, 8**). **13-15** *a* (Pex) Caracteristic unui om libertin (**4, 6, 8**). **16** *a* (Pex) Lipsit de restricții.

libertinagiu *sn* vz ***libertinaj***

libertinaj *sn* [At: CALENDAR (1847), 16/22 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***libertinage***, it ***libertinaggio***] **1-3** Comportament de om libertin (**4, 6, 8**) Si: *desfrâu, destrăbălare, imoralitate, libertinism* (**2-4**). **4-6** Viață de om libertin (**4, 6, 8**) Si: *desfrâu, destrăbălare, imoralitate, libertinism* (**5-7**). **7** (Cu determinări în genitiv sau udp „de“) Respingere a oricărei constrângeri sau restricții Si: *independență, libertate* (**1**).

libertinism *sn* [At: VIANU, L. U. 169 / Pl: ? / E: fr ***libertinisme***, ger ***Libertinismus***] **1** (Rar) Lipsă a credinței religioase Si: *ateism*. **2-7** Libertinaj (**1-6**).

libertușcă *sf* [At: ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 82 / Pl: ? / E: ***libertate*** + *-ușcă*] (Gmț) Libertate (**1**).

libi *i* vz ***libă***

libian, ~ă [At: AETHIOPICA, 56ᵛ/14 / V: (îvr) ***livian*** / P: *~bi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***libyan***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Libiei sau) este originară de acolo. **5** *sm* (Lpl) Popor care locuiește în Libia. **6-7** *a* Care aparține (Libiei sau) libienilor (**5**) Si: (rar) *libic* (**1-2**). **8-9** *a* Care se referă (la Libia sau) la libieni (**5**) Si: (rar) *libic* (**3-4**). **10-11** *a* Specific (Libiei sau) libienilor (**5**) Si: *libic* (**5-6**). **12-13** *a* Care provine (de la Libia sau) de la libieni (**5**) Si: (rar) *libic* (**7-8**).

libic, ~ă *a* [At: EMINESCU, ap. CĂLINESCU, O. XI, 126 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***libysch***] (Rar) **1-8** Libian (**6-13**).

libicioară *sf* vz ***lebejoară***

libidău *sn* [At: REV. CRIT. IV, 144 / V: (reg) ***~deană*** *sf*, (reg) ***~deu, lipi~*** / Pl: *~dauă* / E: mg ***lábitó***] (Trs; mpl) Tălpig.

libideană *sf* vz ***libidău***

libideu *sn* vz ***libidău***

libidic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf it *libidico*] **1-2** (Rar) Libidinal (**1-2**).

libidina *vir* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: it ***libidinare***, lat ***libidinari***] **1-2** (Liv) A (-și) satisface dorințele sexuale.

libidinal, ~ă *a* [At: SCL 1964, 412 / Pl: *~i, ~e* / E: ***libidin***(*os*) + *-al*] **1** Referitor la libido Si: (rar) *libidic* (**1**). **2** Care ține de libido Si: (rar) *libidic* (**2**).

libidine *sf* [At: LM / Pl: *~ni* / E: it ***libidine***] (Rar) Libido.

libidinism *sn* [At: DEX-S / Pl: *~e* / E: ***libidin***[*os*] + *-ism*] (Rar) Libidinozitate.

libidinos, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***libidinosus***, fr ***libidineux***] **1** (D. oameni) Care manifestă fără pudoare o înclinație spre plăcerile senzuale și imoralitate Si: *imoral, lasciv*. **2** (D. manifestările, acțiunile oamenilor) Care denotă o predispoziție pentru plăcerile senzuale Si: *indecent, obscen*.

libidinozitate *sf* [At: RALEA, S. T. II, 304 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***libidinosité***] (Rar) Înclinare lipsită de pudoare spre plăcerile senzuale și imoralitate Si: *lascivitate*, (rar) *libidinism*.

libido *sn* [At: CĂLINESCU, C. O. 103 / Pl: (rar) *~uri* / E: lat ***libido***, fr ***libido***] Dorință necontrolată de satisfacere a instinctului sexual Si: (rar) *libidine*.

libirt *sm* vz ***libuț***

libirț *sm* vz ***libuț***

libirță *sf* vz ***libuț***

libitinariu *sm* [At: BOJINCĂ, A. I, 106/6 / Pl: *~nari* / E: lat ***libitinarius***] (Ltî; rar) Antreprenor de pompe funebre.

libitine *sfp* [At: BOJINCĂ, A. II, 210/7 / E: lat ***Libitinae*** (pll *Libitina*)] (Ltî; rar) Pompe funebre.

libiț *sn* vz ***libuț***

liboste *sf* vz ***iboste***

libov *sm* [At: PSALT. 235 / V: ***iubov, liubov***, (îvr) ***labov*** / A și: *libov* / Pl: *~i*, (îvr, *sn*) *~uri* / E: slv ***любовь***] **1** (Îvp) Sentiment de afecțiune și admirație pentru cineva Si: *amor, dragoste, iubire*. **2** (Îvp; îlpp) **Pentru** (sau, îvr, **pre**) **~ul** De dragul. **3** (Îal) Din considerație sau devotament pentru cineva. **4** (Reg) Bunăvoință față de cineva Si: *afecțiune, înțelegere, prietenie*. **5** (Îe) **A face ~** A fi amabil. **6** (Reg) Petrecere. **7** (Îrg) Putere de a încânta Si: *farmec*. **8** (Reg; îe) **A fi cu ~** A fi atrăgător. **9** (Rar) Vocație. **10** (Reg; în descântece) Lipici.

libovi *vir* [At: ȘINCAI, HR. I, 284/36 / Pzi: *~vesc* / E: slv ***любовати сѧ***] (Îvp) **1-2** A (se) distra. **3-4** A petrece.

libovie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 117 / Pl: *~ii* / E: ***libov*** + *-ie*] (Îvp) Iubire.

libovire *sf* [At: GHEȚIE, R. M. 238 / Pl: *~ri* / E: ***libovi***] **1** (Îvp) Libovie. **2** (Reg) Petrecere.

libovit, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 137 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***libovi***] (Îvp) **1** Îndrăgostit. **2** Vesel.

librar *sm* [At: FURNICĂ, D. C. 334 / V: (înv) ***~iu***, (înv) ***~rer, ~reriu, ~rier*** / Pl: *~i* / E: lat ***librarius***, fr ***libraire***] **1** (Înv; șîc **~-editor**) Proprietar al unei edituri și al unei librării Si: *editor*. **2** (Înv; îac) Vânzător de cărți. **3** Vânzător într-o librărie (**1**).

librare *sf* [At: SCRIBAN, D. 744 / Pl: *~rări* / E: cf fr *libration*] (Ast) Librație (**1**).

librariu *sm* vz ***librar***

librație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***libratio***, fr ***libration***] **1** (Ast) Balansare aparentă a lunii datorată orbitei ei eliptice care permite observarea de pe pământ a mai mult de jumătate din suprafața lunară Si: (ast) *librare*. **2** (Rar) Oscilație.

librațiune *sf* vz ***librație***

libră[1] *sf* [At: MARIAN, NU. 640 / Pl: *~re* / E: lat ***libra***] **1** (Înv; Trs; Ban) Monedă austriacă de argint care valora 10 sau 20 de creițari și care a circulat în Țările Române. **2** (Pex) Liră. **3** (Iuz; îs) *~ sterlină* Liră sterlină. **4** (Înv) Unitate de măsură a greutății egală cu circa 0,5 kg Si: (îvp) *livră, pfund*. **5** (Îvr) A șaptea zodie a anului Si: *balanță*. **6** (Zlg; Trs) Nagâț (*Vanellus vanellus*). **7** (Fig) Fată. **8** (Dep) Femeie de moravuri ușoare.

libră[2] *sf* vz ***livră***

librărie *sf* [At: CR (1829) / V: (înv) ***~rer~***, (îvr) ***~rier~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***librairie***, lat ***libraria***] **1** Magazin în care se vând cărți și articole de papetărie. **2** (Înv) Editură care posedă un magazin propriu pentru vânzarea cărților. **3** (Înv) Comerț cu cărți. **4** (Înv) Profesiune a librarului (**3**).

librăriță *sf* [At: DLR ms / Pl: *~țe* / E: ***librar*** + *-iță*] Vânzătoare într-o librărie (**1**).

librer *sm* vz ***librar***

librerie *sf* vz ***librărie***

libreriu *sm* vz ***librar***

libret *sn* [At: FILIMON, O. II, 202 / Pl: *~e, ~uri* / E: it ***libretto***] **1** Text al unei opere muzicale scenice, vocal-simfonice sau al unui oratoriu. **2** Broșură care conține un libret (**1**) sau explicația unei pantomime sau a unui balet. **3** (Îs) *~ de economii* Carnet eliberat de casele de economii persoanelor care își depun banii și pe baza căruia aceștia își pot retrage, cu o dobânda stabilită, fondurile depuse.

libretist *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~iști* / E: it ***librettista***, fr ***librettiste***] Autor de librete (**1**).

librier *sm* vz ***librar***

librierie *sf* vz ***librărie***

libriță *sf* [At: L. COSTIN, GR. BAN. II, 118 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Ban) Om vorbăreț.

libru[1] *sm* [At: HASDEU, I. C. 194 / Pl: *~ri* / E: lat ***liber, -bri***] (Ltr) **1** Carte. **2-3** (Parte dintr-o) scriere.

libru[2] *sn* vz ***liber***[1]

libruș *sn* vz ***libăruș***

libruță *sf* [At: ALR I, 1746/30 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pește mic și lat.

libuca *i* [At: A I, 23 / E: cf *libă*] (Reg; rep) **1-2** Libă (**1-2**).

libucă *sf* [At: H XIV, 303 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Insectă nedefinită mai îndeaproape.

libuli *i* [At: A I, 23 / E: cf *libă*] (Reg; rep) **1-2** Libă (**1-2**).

liburnă *sf* [At: MAGAZIN IST. 1973, nr. 10, 60 / Pl: *~ne* / E: lat ***liburna***] **1-2** (Ant) Navă romană ușoară de război sau de transport.

liburț *sm* vz ***libuț***

liburuș *s* vz ***limburuș***

libușca *i* [At: TEAHA, C. N. 103 / E: mg ***libuska***] (Reg; rep) **1-2** Libă (**1-2**).

libuț, ~ă [At: LB / V: (reg) ***~birt*** *sm*, ***~birț*** *sm*, ***~birță*** *sf*, ***~biț*** *sn*, ***~urț*** *sm*, ***~ă*** *sf* / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***libuc***] (Trs) **1** *sm* (Orn) Nagâț (*Vanellus vanellus*). **2** *sm* (Orn) Specii de pescăruși. **3** *sf* (Îf *libuță*) Fată tânără. **4** *sf* (Îf *libuță*) Boboc de gâscă. **5** *sn* Fluier făcut din coajă de salcie.

libuța *i* [At: A I, 31 / V: (reg) ***~bața*** / E: ns cf *libă*] (Reg; rep) **1-2** Libă (**1-2**).

libuță *sf* vz ***libuț***

lic[1] *i* [At: SĂM. III, 663 / E: fo] (Are) Cuvânt care redă un fenomen luminos cu apariție spontană, intermitentă, slab perceptibilă și de scurtă durată sau o senzație produsă de un astfel de fenomen.

lic[2] *sn* [At: CORESI, EV. 536 / Pl: *~uri* / E: nct] (Îvr) Ceată.

licaon *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 144r/23 / Pl: *~i* / E: np ***Licaonia***] Locuitor al orașului sau al regiunii Licaonia din Asia Mică.

licantrop, ~ă [At: COSTINESCU / S și: *lycantrop* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lycanthrope***] Persoană bolnavă de licantropie (**1**).

licantropic, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lycanthropique***] (Med) **1-2** Specific (licantropiei (**1**) sau) licantropilor. **3-4** Referitor (la licantropie (**1**) sau) la licantropi.

licantropie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: fr ***lycanthropie***] **1** (Med) Boală psihică ce se manifestă prin ideea fixă de a fi devenit lup. **2** Credință populară bazată pe superstiția existenței oamenilor-lupi.

licastău *sn* [At: CL 1956, 162 / V: (reg) ***inc~, incos~, ~cos~*** / Pl: *~taută* / E: mg ***lyucasztó***] **1** (Trs) Priboi. **2** (Reg) Daltă. **3** (Reg) Potricală.

lică[1] *i* [At: ALR SN II, h 380/836 / E: nct] (Olt; rep) Strigăt cu care se cheamă rațele.

lică[2] *sf* [At: NOM. MIN. I, 468 / Pl: ? / E: nct] (Rar) Instrument folosit pentru prevenirea închegării laptelui.

licăi[1] [At: LB / V: (reg) ***~ări*** / Pzi: *~esc* / E: fo] **1** *vi* (Trs; d. animale) A scoate un sunet caracteristic, cu limba, atunci când bea sau mănâncă Si: *a lipăi*. **2** *vi* (Pex; d. oameni) A mânca cu poftă, cu lăcomie, în grabă etc. **3-4** *vi* (Pex; d. oameni) (A sorbi sau) a linge ultimele resturi ale unui aliment, făcând un zgomot caracteristic. **5** *vr* (Reg) A-și strica pofta de mâncare prin consumarea unor dulciuri. **6** *vi* (Reg; d. frunze) A fâșâi.

licăi[2] *v* vz ***licări***[1]

licăicios, ~oasă *a* [At: ALEXI, W. / V: (reg) ***~ări~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***licăi*** + *-icios*] (Reg; d. oameni) Amator de dulciuri.

licăire *sf* [At: LB / V: (reg) ***~ări~*** / Pl: *~ri* / E: ***licăi***[1]] (Înv) **1** (Trs) Hrănire a animalelor făcând un zgomot caracteristic Si: *lipăire*, (rar) *licăit*[1] (**1**). **2** (Pex) Hrănire a oamenilor cu poftă, cu lăcomie Si: (rar) *licăit*[1] (**2**). **3-4** (Pex; d. oameni) (Sorbire sau) lingere a ultimelor resturi ale unui aliment, făcând un zgomot

caracteristic Si: (rar) *licăit*[1] (**3-4**). **5** (Reg) Stricare a poftei de mâncare prin consumarea unor dulciuri Si: (rar) *licăit*[1] (**5**). **6** (Reg; d. frunze) Fâșâire.

***licăit*[1]** *sn* [At: DDRF / Pl: (rar) *~uri* / E: ***licăi*[1]**] **1-5** (Rar) Licăire (**1-5**). **6** (Reg; d. frunze) Fâșâire.

licăit*[2], *~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***licăi*[1]**] (Reg; d. alimente) **1** Care este dulce. **2** Care strică pofta de mâncare.

licăitor, ~oare *smf, a* [At: BĂRAC, T. 70 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***licăi*[1]**] **1-2** (Reg) (Persoană) care comsumă multe dulciuri Si: *lacom*.

licăituri *sfp* [At: ALEXI, W. / E: ***licăi*[1]** + *-tură*] (Îvr) Dulciuri.

licăr [At: COȘBUC, P. II, 86 / V: ***licur*[1]** *sn*, (reg) ***licură*** *sf* / Pl: *~e* / E: pvb ***licări*[1]**] **1-3** *sn* Iluminare (bruscă) (intermitentă sau) de intensitate scăzută Si: *sclipire*. **4** *sn* Lumină slabă Si: *licărire*[1] (**1**). **5** *sf* (Olt; îe) **A nu vedea nici o licură** A nu putea distinge nimic din cauza întunericului. **6** *sn* (Ccr) Sursă a unei lumini slabe sau intermitente. **7** *sn* (Pex) Manifestare spontană, intermitentă sau de intensitate scăzută a unui sentiment, atitudini etc. **8-9** *sn* (Fig) Senzație (bruscă sau) ușoară. **10** *sf* (Olt; îf *licură*) Bucată mică Si: *fărâmiță, frântură*. **11** *av* (Olt; îf *licură*) Curat. **12-13** *sf* (Olt; îf *licură*; îljv) **Ca ~a** (Care este) rapid. **14** *sn* (Olt; îe) (**A face**) **~ poteca** A fugi.

licăra *v* vz ***licări*[1]**

licări*[1]** [At: HELIADE, O. I, 129 / V: (îvp) ***licuri, (reg) ***~căi***, (cscj) ***~ra*** / Pzi: *~resc* și *licăr* / E: pbl fo cf *licăi*[1]] **1-3** *vi* A emite (brusc) o lumină de intensitate (scăzută sau) variabilă. **4** *vi* (Reg) A fulgera. **5** *vi* (Reg; d. foc) A mocni. **6** *vi* (Mun) A clipi. **7** *vi* A reflecta cu intermitență lumina Si: *a luci, a sclipi, a străluci*. **8** *vi* (D. ochi) A avea o strălucire deosebită, exprimând o emoție, o dorință etc. **9** *vi* (Olt; îe) **A-i ~ ochii după ceva** A dori ceva foarte mult. **10** *vi* (Fig) A se manifesta. **11** *vi* (Reg) A se mișca repede și neregulat. **12** *vt* (Mun) A provoca o senzație dureroasă bruscă Si: *a săgeta*. **13** *vt* (Ban) A produce un fior prin atingeri ușoare asupra unor părți ale corpului. **14** *vi* (Mol; d. ape curgătoare) A face zgomot prin lovirea de pietre sau de maluri Si: *a clipoci*[1] (**1**).

***licări*[2]** *v* vz ***licăi*[1]**

licărici *sm* vz ***licurici***

licăricios, ~oasă *a* vz ***licăicios***

licărie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***licăr*** + *-ie*] **1-2** (Îrg) Lumină (slabă sau) intermitentă. **2** (Îvr) Gustare.

licărire*[1]** *sf* [At: POLIZU / V: (îvp) ***licur~ / Pl: *~ri* / E: ***licări*[1]**] **1-3** Lumină (de slabă intensitate) (difuză sau) intermitentă Si: *licăr* (**4**), *licăriș* (**1**), *licărit*[1] (**1-3**), *licăritură*, (pop) *licurici* (**8**), (îvr) *licureală*. **4** (Reg) Fulgerare. **5** (Mun) Clipire. **6** (Reg) Mocnire a focului Si: *licărit*[1] (**6**). **7** Reflectare cu intermitență a luminii Si: *licărit*[1] (**7**), *lucire, sclipire, strălucire*. **8** (Fig) Manifestare. **9** (Reg) Mișcare rapidă și neregulată Si: *licărit*[1] (**9**). **10** (Mun) Producere a unei senzații dureroase bruște Si: *licărit*[1] (**10**), *săgetare*. **11** (Ban) Producere a unui fior prin atingeri ușoare asupra unor părți ale corpului Si: *licărit*[1] (**11**). **12** (Mol; d. ape curgătoare) Producere a unui zgomot prin lovirea de pietre sau de maluri Si: *clipocire*[1] (**1**), *licăriș* (**2**), *licărit*[1] (**12**).

licărire*[2]** *sf* vz ***licăire

licăriș *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 63 / V: (rar) ***licur~*** / Pl: *~uri* / E: ***licări*[1]** + *-iș*] **1-2** Licărire[1] (**1, 12**).

licărit*[1]** *sn* [At: DDRF / V: (reg) ***licur~ / Pl: *~uri* / E: ***licări*[1]**] **1-3** Licărire[1] (**1-3**). **4** (Reg) Fulgerare. **5** (Mun) Clipire. **6-7** Licărire[1] (**6-7**). **8** (Fig) Manifestare. **10-12** Licărire[1] (**10-12**).

licărit*[2], *~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***licări*[1]**] (Rar) **1** Care se manifestă slab. **2** Care are o apariție nesigură.

licăritor, ~oare *a* [At: LM / V: (înv) ***licui~, licuitoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***licări*[1]** + *-tor*] **1** (D. surse de lumină) Care emite o lumină slabă, difuză sau intermitentă. **2** (D. obiecte, suprafețe etc.) Care reflectă lumina Si: *lucitor, sclipitor, strălucitor*.

licăritură *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: (îvr) ***~cui~*** / Pl: *~ri* / E: ***licări*[1]** + *-tură*] **1** Licărire[1] (**1**). **2** (Mun) Senzație de durere acută Si: *junghi*.

licău [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ăi* / E: ***licăi*[1]** + *-ău*] (Îrg) **1-2** *sm, a* Amator de dulciuri Si: *gurmand*. **3** *sm* Om lingușitor Si: *lingău*.

liceal, ~ă *a* [At: LM / P: *~ce-al* / V: (înv) ***~e*** *ain* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***liceale***] **1** Care aparține liceului (**5**). **2** Referitor la liceu (**5**). **3** Specific liceului (**5**). **4** Care provine de la liceu (**5**). **5** De liceu (**5**).

liceale *ain* vz ***liceal***

licean, ~ă *smf* [At: MAIORESCU, D. I, 236 / P: *~ce-an* / Pl: *~eeni* / E: fr ***lycéen***] Elev de liceu (**5**) Si: (iuz) *liceist*.

licefia *vt* vz ***lichefia***

liceist, ~ă *smf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 14 / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***liceista***] Licean.

licent, ~ă *smf, a* [At: IZV. XI, 194 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***licență*[1]**] (Iuz) **1-2** Licențiat (**1-2**).

licență*[1]** *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ție, (îvr) ***licință*** / Pl: *~țe* / E: lat ***licentia***, fr ***licence***, ger ***Lizenz***] **1** Permisiune de a face ceva Si: *încuviințare, îngăduință*. **2** (Pex; ccr) Permis. **3** Autorizație acordată de stat unui particular, contra unei taxe, pentru exercitarea unei activități economice sau comerciale ori pentru operații de import și export. **4** Taxă prin care se obține această autorizație. **5** Contract de cedare unei persoane particulare sau unui stat, a drepturilor de exploatare a unei invenții. **6** (Ccr) Invenție care face obiectul unui astfel de contract. **7** (Pex) Drept de a exploata o invenție străină. **8** (Îs ~ *poetică*) Abatere de la regulile gramaticale ale limbii din necesități de versificație sau stilistice. **9** (Rar) Artificiu. **10** Atitudine libertină care depășește limitele bunei-cuviințe. **11** Abuz în exercitarea libertății individuale Si: *libertinaj*. **12** Conduită morală lipsită de respect Si: *trivialitate*. **13** Libertate nelimitată de a acționa sau de a se manifesta. **14** Titlu obținut la terminarea studiilor superioare universitare, pe baza unui examen, prin care se dobândește dreptul de a exercita profesiunea corespunzătoare acestor studii. **15** Examen susținut în vederea obținerii acestui titlu. **16** (Pex) Diplomă care conferă acest titlu.

***licență*[2]** *sf* [At: H XII, 242 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

licenția [At: BĂLCESCU, M. V. 292 / P: *~ți-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***licencier***, lat ***licentiare***] **1** *vt* (Înv; c. i. persoane din armată sau subunități militare) A elibera din armată Si: *a libera*. **2** *vt* (Asr; c. i. persoane încadrate într-un serviciu) A concedia. **3** *vt* (Iuz) A acorda cuiva licența[1] (**14**). **4** *vr* (Iuz) A ieși din limitele bunei-cuviințe și ale moralei. **5** *vr* (Iuz) A abuza de libertatea individuală.

licențiare *sf* vz ***licențiere***

licențiat, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***lițe~*** / P: *~ți-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***licencié***, ger ***Lizenziat***, lat ***licentiatus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a obținut o licență[1] **(14)** Si: (rar) *licent* **(1-2)**. **3** *a* (Înv) Eliberat din armată, funcție, serviciu etc. Si: *concediat.*

licenție *sf* vz ***licență[1]***

licențiere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~iare*** / P: *~ți-e~* / Pl: *~ri* / E: ***licenția***] **1** Eliberare a unor persoane din armată sau subunități militare Si: *liberare.* **2** Concediere a unor persoane încadrate într-un serviciu. **3** (Iuz) Acordare a licenței[1] **(14)**. **4** (Iuz) Depășire a limitelor bunei-cuviințe și ale moralei. **5** (Îdt) Abuzare de libertatea individuală.

licențios, ~oasă *a* [At: NEGULICI / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***licencieux***, lat ***licentiosus***] (D. oameni sau d. manifestările, acțiunile, creațiile lor) Care încalcă regulile bunei-cuviințe și ale moralei Si: *imoral, impudic, indecent, libertin, necuviincios.*

licențiozitate *sf* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***licențios*** + *-itate*] (D. oameni sau d. manifestările, acțiunile, creațiile lor) **1** Încălcare a regulilor bunei-cuviințe și ale moralei. **2** Comportament licențios. **3** Faptă licențioasă. **4** Cuvânt lcențios.

liceu *sn* [At: GOLESCU, E. 15/1 / V: (îvr) ***licheon*** (A nct), (îvr) ***licheu, lichiu, lițăum, lițeu, lițeum*** / Pl: *~ee* și (reg) *~eauă* / E: lat ***lyceum, lycium***, ger ***Lyzeum***, ngr **λνκεῖον**, fr ***lycée***] **1** Grădină ateniană în care Aristotel își expunea doctrina filozofică. **2** (Pex) Școală filozofică peripatetică. **3** (Îvr) Loc de întâlnire a oamenilor de litere. **4** (Îvr) Loc de instruire în filozofie, arte, științe etc. **5** Instituție de învățământ mediu Si: *colegiu.* **6** Clădire în care își are sediul un liceu **(5)**. **7** Studiu într-un liceu **(5)**. **8** (Trs) An de studiu într-un liceu **(5)**. **9** (Trs) Clasă de liceu **(5)**.

licfida *af* vz ***lichid***

lichea *sf* [At: ZILOT, ap. ȘIO II, 236 / P: *li-chea* / V: (îvr) ***leche, lechea*** / Pl: *~ele* / E: tc ***leké***] **1** (Îvr) Defect. **2** (Îvr) Pată. **3** (Pfm; dep) Persoană fără caracter și lipsită de demnitate Si: *desfrânat, netrebnic, secătură.*

licheface *vt* [At: MARIN, PR. I, 163/10 / V: (iuz) ***licue~*** / Pzi: 3 ~ / E: lat ***liquefacere***] **1-2** (Iuz) A lichefia **(1-2)**.

lichefacție *sf* [At: MARIN, PR. I, 15/25 / V: (iuz) ***licue~*** , ***liqaefacțiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***liquefactuo***, fr ***liquefaction***] (Înv) **1** Lichefiere **(1)**. **2** (D. corpuri solide) Topire.

lichefia *vt* [At: MARIN, PR. I, 100/33 / V: (îvr) ***lice~*** , (îvr) ***licue~*** , (îvr) ***liquifia*** / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***liquéfier***] **1** (C. i. corpuri gazoase) A comprima pentru a face să devină lichid **(1)** Si: (înv) *a licheface* **(1)**, (îvr) *a se lichidifica.* **2** (C. i. corpuri solide) A încălzi pentru a topi Si: (înv) *a licheface* **(2)**.

lichefiabil, ~ă *a* [At: DEX–S / P: *~fi-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***liquéfiable***] **1-2** (D. corpuri solide sau gazoase) Care poate fi lichefiat **(1-2)**.

lichefiant, ~ă *a* [At: DEX–S / P: *~fi-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***liquéfiant***] **1-2** (Rar) Care produce lichefierea **(1-2)**.

lichefiare *sf* vz ***lichefiere***

lichefiat, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 16/36 / V: (înv) ***licue~*** / P: *~fi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lichefia***] **1** (D. corpuri gazoase) Care a fost adus în stare lichidă **(1)**. **2** (D. corpuri solide) Topit.

lichefiere *sf* [At: CONTA, O. F. 536 / V: (îvr) ***~iare, licifiare*** / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***lichefia***] **1** (D. corpuri gazoase) Trecere în stare lichidă **(1)** Si: (înv) *lichefacție* **(1)**. **2** (D. corpuri solide) Topire.

lichelie *sf* [At: ARGHEZI, P. N. 169 / Pl: *~ii* / E: ***lichea*** + *-ie*] **1-3** (Nob) Lichelism **(1-3)**.

lichelism *sn* [At: PASCU, S. 421 / V: (rar) *~ei~* / Pl: ? / E: ***lichea*** + *-ism*] **1** Atitudine de lichea **(3)** Si: (nob) *lichelie* **(1)**. **2** Comportament de lichea **(3)** Si: (nob) *lichelie* **(2)**. **3** Lipsă de demnitate și corectitudine Si: (nob) *lichelie* **(3)**.

licheluță *sf* [At: COCEA, S. II, 376 / Pl: *~țe* / E: ***lichea*** + *-eluță*] **1-2** (Fam; șhp) Lichea **(3)** (mică).

lichen *sm* [At: BREZOIANU, A. 337 / V: (înv) ***~ă*** *sf*, ***lihen, lihenă*** *sf* / Pl: *~i* / E: lat ***lichen***, fr ***lichen***, ngr **λειχήν**] **1** (Bot; lpl) Grup de plante criptogame al căror tal este compus dintr-o algă și o ciupercă aflate în simbioză și care cresc pe scoarța copacilor, pe ziduri, stânci etc. **2** (Bot; șls) Plantă din această clasă. **3** (Bot; îc) **~-islandic** sau **~-de-Islandia** Mușchi (*Lichen islandicus*). **4** Boală de piele cu evoluție cronică, ce se caracterizează prin apariția pe piele a unor proeminențe care provoacă mâncărime, prin îngroșarea și pigmentarea excesivă a pielii etc.

lichenă *sf* vz ***lichen***

lichenic, ~ă [At: CHIRIȚĂ, P. 62 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lichénique***] **1** (Bot) Specific lichenilor **(2)**. **2** Referitor la licheni **(2)**.

lichenificare *sf* [At: D. MED. / Pl: *~cări* / E: fr ***lichénification***] (Med) Proces de îmbolnăvire a pielii, caracterizat prin îngroșarea exagerată a acesteia.

lichenină *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***lichénine***] Substanță cu o structură asemănătoare amidonului și bogată în glucoză, care se extrage din licheni **(2)**.

lichenolog, ~ă *smf* [At: DEX–S / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger ***Lichenolog***, fr ***lichénologue***] Specialist în lichenologie **(2)**.

lichenologie *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ii* / E: ger ***Lichenologie***, fr ***lichénologie***] **1** Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul și vindecarea lichenilor **(2)**. **2** Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul lichenilor **(2)**.

licheon *sn* vz ***liceu***

licher *sn* vz ***lichior***

licheruire *sf* [At: CV 1951, nr. 5, 23 / Pl: *~ri* / E: nct] Operație de tratare a pieilor fine în emulsii de uleiuri și de grăsimi în scopul menținerii calităților naturale.

licheu *sn* vz ***liceu***

lichid, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***licid, licuid, licvid***, (îvr) ***licfida*** *af* / S și: *liquid* / Pl: *~izi, ~e* și (înv, **8-9**) *~uri* / E: lat ***liquidus***, fr ***liquide***, it ***liquido***] **1** *a* (Îoc *solid, gazos;* d. materii, substanțe etc.) Care curge sub greutatea proprie și ia forma recipientului, păstrând un volum constant la aceeași temperatură. **2** *a* (Îoc *solid, gazos;* d. materii, substanțe etc.) Care are o coeziune redusă a moleculelor. **3** *a* (D. modul de prezentare a materiilor, substanțelor etc.) Care caracterizează stările de consistență și de rezistență proprii materiilor care curg Si: *fluid.* **4** *a* (Fig; înv) Limpede. **5** *a* (Fig; îdt) Curat. **6** *a* (Fig; îdt) Pur. **7** *a* Cu vâscozitate redusă Si: *curgător, fluid.* **8** *sn* Substanță lichidă **(1)** Si: (îvr) *lichiditate* **(4)**. **9** *sn* Corp lichid **(1)** Si: (îvr) *lichiditate* **(5)**. **10** *sn* (Spc) Secreție biologică fluidă. **11** *sn* (Spc; mpl) Aliment lichid **(1)** Si: *băutură.* **12-13** *sf, a* (Fon; d. consoane) (Consoană) care se poate articula în mod continuu. **14** *a* (D. bani) De care se poate dispune imediat. **15** *a* (D. creanțe, efecte etc.) Care poate fi transformat în bani prin vânzare imediată.

lichida [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***licvida***, ***licuida*** / Pzi: *~dez* / E: fr ***liquider***] **1** *vt* A transforma în valori bănești un bun material, un cont etc. în vederea încetării unei situații economice. **2** *vt* A soluționa o situație financiară sau juridică făcând-o să ia sfârșit. **3** *vt* (Pex) A pune capăt unei stări, acțiuni etc. Si: *a desființa, a suprima*. **4** *vt* (Rar) A termina ceva. **5-6** *vti* A vinde toată marfa cu preț redus în vederea încetarii sau reprofilării activității unei întreprinderi de comerț. **7** *vi* (Rar) A eșua într-o activitate, o întreprindere etc. **8** *vi* A încheia socotelile cu cineva. **9** *vi* (Sst) A lichefia (**1**). **10** *vi* A-și înceta existența, activitatea etc. Si: *a se sfârși*. **11** *vt* A soluționa. **12** *vt* (Arg) A omorî pe cineva. **13** *vt* A extermina.

lichidabil, ~ă *a* [At: TITULESCU, D. 314 / Pl: *~i* / E: fr ***liquidable***] **1-13** (Rar) Care poate fi lichidat (**1-13**).

lichidambar *sm* [At: ALEXI, W. / A și: *~bar* / Pl: *~i*, (rar, *sn*) *~uri* / E: sp, fr ***liquidambar***] (Bot) Arbore exotic care secretă o rășină balsamică utilizată ca stimulent al căilor respiratorii.

lichidare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***licui~*** / Pl: *~dări* / E: ***lichida***] **1-2** (Operație de îndeplinire a formalităților legate de) încetarea activității unei unități economice, financiare etc. Si: *lichidat[1]* (**1-2**), (înv) *lichidație* (**1-2**). **3** Soluționare a unei situații economice, financiare etc. făcând-o să înceteze Si: *lichidat[1]* (**3**), (înv) *lichidație* (**3**). **4-5** (Îljv) **În ~** (Care este) în curs de desființare. **6** Vânzare a întregii mărfi cu preț redus, în vederea încetării activității unei întreprinderi de comerț Si: *lichidat[1]* (**4**). **7** (Rar) Eșuare a unei activități, întreprinderi etc. Si: *falimentare, lichidat[1]* (**5**). **8** Achitare a unei datorii Si: *lichidat[1]* (**6**). **9** (Sst) Lichefiere. **10** Plată pentru o muncă efectuată, pentru un serviciu etc. Si: *lichidat[1]* (**7**). **11** (Spc) Dată fixă stabilită pentru achitarea unei obligații bănești sub forma retribuției Si: *lichidat[1]* (**8**). **12** (Spc) Sumă de bani încasată la această dată Si: *lichidat[1]* (**9**). **13** Încheiere a unei stări, acțiuni, fapt etc. Si: *desființare, lichidat[1]* (**10**), *suprimare*. **14** Încetare de a exista, a activa, a se manifesta etc. Si: *lichidat[1]* (**11**). **15** (Rar) Punere la punct și terminare a fazelor premergătoare Si: *lichidat[1]* (**12**). **16** (Rar) Satisfacere a unei necesități etc. Si: *lichidat[1]* (**13**). **17** (Arg) Ucidere a cuiva Si: *asasinare, lichidat[1]* (**14**), *nimicire, omorâre*. **18** (Arg) Exterminare. **19** Soluționare.

lichidat[1] *sn* [At: DLR ms / Pl: *~uri* / E: ***lichida***] **1-14** Lichidare (**1-3, 6-8, 10-17**).

lichidat[2], ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***lici~, licui~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lichida***] **1** Care a fost terminat. **2** Care nu mai este în actualitate.

lichidator, ~oare *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***licidatoriu*** *a*, (îvr) ***licidăt~*** *sm*, (îvr) ***licui~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***liquidateur***] **1-2** (Persoană) care îndeplinește sau conduce operațiile de lichidare (**1**) a unei întreprinderi, bănci etc.

lichidatorism *sn* [At: L. ROM. 1954, nr. 4, 36 / Pl: *~e* / E: ***lichidator*** + *-ism* cdp rs ***ликвидаторство***] Curent de extremă dreaptă apărut în interiorul unor partide muncitorești care preconiza lichidarea, dizolvarea partidului revoluționar ilegal și limitarea activității lui la formele legale.

lichidatorist, ~ă [At: CONTEMP. 1948, nr. 105, 1/1 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***lichidator*** + *-ist*] **1** *a* Specific lichidatorismului. **2** *a* Care promovează lichidatorismul. **3-4** *smf, a* (Adept) al lichidatorismului.

lichidație *sf* [At: AR (1829), 39[1]/14 / V: (îvr) ***~iune, licidațiune, licui~, licuidațiune, licvi~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***liquidation***] **1-3** (Înv) Lichidare (**1-3**).

lichidațiune *sf* vz ***lichidație***

lichidian, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***liquidien***] (Rar) **1** Referitor la lichide (**1**). **2** De natură lichidă (**1**).

lichidifica *vr* [At: BREZOIANU, A. 617/30 / Pzi: 3 *~ifică* / E: ***lichid*** + *-ifica*] (Îvr; d. corpuri gazoase) A se lichefia (**1**).

lichiditate *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***lici~, licui~*** / Pl: *~tăți* / E: lat ***liquiditas***, fr ***liquidité***] **1** Calitate a unui corp de a fi lichid (**1**). **2** Stare lichidă (**1**) a unui corp sau a unei substanțe. **3** (Fig) Claritate. **4-5** (Îvr) Lichid (**8-9**). **6** Situație financiară care permite unei întreprinderi să facă plățile la timp. **7** Sumă de bani de care se poate dispune imediat.

lichidian, ~ă *a* [At: DEX–S / P: *~di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***liquidien***] (Rar) **1-2** Referitor la lichide (**8-9**). **3** De natură lichidă (**1**).

lichineală *sf* [At: CONV. LIT. XLIV, 396 / Pl: *~eli* / E: nct] (Reg) Împodobire.

lichior *sn* [At: DLR ms / V: (înv) ***licor*** (Pl: *licoare, licoruri*), ***licuor*** (S și: *liquor;* Pl: *~uri, ~cuoare*), ***licvor***, (reg) ***licur***, (îvr) ***licher*** (Pl: *~e* și *~uri*), ***licoră*** *sf*, ***licuer*** (Pl: *licuere*) / S și: *licheor, licheur, liqueor, liqueur* / Pl: *~uri* / E: fr ***liqueur***] **1** Băutură alcoolică preparată din spirt, sirop și esențe aromatice. **2** (Reg) Vișinată.

lichiorist, ~ă *smf* [At: NEGULICI / V: (îvr) ***lico~*** (S și: *liquorist*), ***licuo~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***liquoriste***, it ***liquorista***] **1-4** (Rar) Persoană care (fabrică sau) vinde lichioruri (**1-2**).

lichioros, ~oasă *a* vz ***licoros***

lichirici *sm* vz ***licurici***

lichitație *sf* vz ***licitație***

lichiu *sn* vz ***liceu***

lician[1] *sn* [At: MARIAN, D. 199 / V: (reg) ***~ină*** *sf* / Pl: ? / E: cf ucr ***личаний***] (Bot; Mun; Trs) Cătină de garduri (*Lycium halimifolium*).

lician[2], ~ă *a* [At: RF I, 338 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***lycien***] **1-2** Referitor la (statul sclavagist Licia sau) la locuitorii săi. **3-4** Care aparține (Liciei sau) locuitorilor săi.

licid, ~ă *a* vz ***lichid***

licida *v* vz ***lichida***

licidat, ~ă *a* vz ***lichidat[2]***

licidatoriu, ~ie *a* vz ***lichidator***

licidațiune *sf* vz ***lichidație***

licidător, ~oare *a* vz ***lichidator***

liciditate *sf* vz ***lichiditate***

licifiare *sf* vz ***lichefiare***

licină *sf* vz ***lician***

licință *sf* vz ***licență***

licit[1], ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***licite***, lat ***licitus***] Care este permis de lege (**38**) Si: *legal*.

licit[2], ~ă *a, av* [At: IOVESCU, N. 176 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *alici*, bg ***лича***] **1-2** (Mun; Olt; șîe **a fi ~**) Identic.

licita [At: STAMATI, D. / V: (îrg) ***liți~***, (reg) ***lițâta, lizâta, lizi~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***liciter***, lat ***licitari***, ger ***lizitieren***] **1** *vt* A vinde ceva prin licitație (**1**). **2** *vi* A face oferte la o licitație (**1**).

licitant, ~ă *smf* [At: BARCIANU / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Lizitant***] (Rar) Persoană care face oferte la o licitație (**1**).

licitare *sf* [At: ROM. LIT. 294[1]/3 / Pl: *~tări* / E: ***licita***] **1** Vânzare prin licitație (**1**). **2** Ofertă la o licitație (**1**).

licitat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***licita***] (Rar) **1** Vândut prin licitație (**1**). **2** Oferit la licitație (**1**).

licitator, ~oare [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***licitatoire***] **1-4** *smf, a* (Rar) (Persoană) care licitează (**1-2**). **5** *a* Care se referă la licitație (**1**). **6** *a* Specific unei licitații (**1**).

licitație *sf* [At: COD. SIL. / V: (înv) ***~iune***, (îrg) ***liți~***, (reg) ***lichi~, lijât~, lițât~, lizât~, lizi~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***licitation***, ger ***Lizitation***] **1** Vânzare a unui bun, a unei acțiuni etc. având drept rezultat atribuirea obiectului vânzării persoanei care oferă mai mult Si: (înv) *mezat*. **2** Joc de cărți în care fiecare jucător poate câștiga dacă posedă cele mai mari cărți de aceeași culoare, pe care le transformă în atu și realizează cel mai mare punctaj final.

licitațiune *sf* vz ***licitație***

liciu *sm* [At: BRANDZA, FL. 341 / Pl: ? / E: lat ***lycium***] (Bot; reg) **1** Cătină-de-garduri (*Lycium halimifolium*). **2** (Îc) **~-câinesc** Crușin (*Rhamnus frangulae*).

liciuit *sn* [At: DDRF / Pl: (rar) *~uri* / E: nct] (Olt) Stoarcere.

licni *v* vz ***lihni***

licnit, ~ă *a* vz ***lihnit***

licniță *sf* vz ***lehniță***

licoare *sf* [At: DZ, 14/12 / V: (îvr) ***~oră*** / S și: *liquoare* / Pl: *~ori* / E: lat ***liquor***, fr ***liqueur***, it ***liquóre***] **1** Substanță medicamentoasă lichidă. **2** Băutură fină și savuroasă. **3** Lichid utilizat ca reactiv în anumite reacții chimice.

licof *sn* [At: PITIȘ, ȘCH. 109 / Pl: ? / E: săs ***Liewachn***, ger ***Lebkuchen***] (Trs) Turtă dulce.

licop *sn* [At: BRANDZA, FL. 382 / Pl: ? / E: lat ***lycopus***] (Bot) Două specii de plante erbacee cu frunze crescute pe margine, florile albe și fructele nucule Si: (reg) *cervană* (*Lycopus exaltatus* și *europaeus*).

licoperd *s* [At: ȘINCAI, ap. DR. V, 559 / Pl: nct / E: lat ***lycoperdon***] (Bot; reg) Bășica porcului (*Lycoperdon candidum*).

licopod *sn* vz ***licopodiu***

licopodiacee *sf* [At: BARASCH, B., ap. DLR ms / P: *~ce-e* / V: (înv) ***~eu*** *sm* / Pl: *~* / E: fr ***lycopodiacées***] (Bot) **1** (Lpl) Familie de plante vasculare, cu frunze mari și dințate, pe spatele cărora se găsesc sporangi cu sfori. **2** (Șls) Plantă care face parte din această familie.

licopodiaceu *sm* vz ***licopodiacee***

licopodie *sf* vz ***licopodiu***

licopodinee *sf* [At: DN[3] / P: *~ne-e* / Pl: *~*, (rar) *~ei* / E: fr ***lycopodinées***] (Bot) **1** (Lpl) Familie de plante criptogame vasculare cu frunze mici și cu crengi în formă de furcă. **2** (Șls) Plantă din această familie.

licopodiu *sn* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 120/11 / V: ***licopod, ~m***, (nob) ***licopodie*** *sf* / Pl: *~ii* / E: lat ***lycopodium***, fr ***lycopode***] (Bot) **1** Familie de plante criptogame din familia licopodiaceelor (**1**), cu tulpina târâtoare, ai căror spori se utilizează în farmacie și pirotehnie. **2** (Lsg) Plantă care face parte din această familie. **3** Pulbere galbenă obținută din sporii acestei plante, care se utilizează în farmacie și pirotehnie.

licopodium *sn* vz ***licopodiu***

licor *sn* vz ***lichior***

licoră[1] *sf* vz ***lichior***

licoră[2] *sf* vz ***licoare***

licorexie *sf* [At: COSTINESCU, L. ROM. 1964, 264 / Pl: *~ii* / E: fr ***lycorexie***] (Rar) Foame exagerată.

licorici *sm* vz ***licurici***

licorin *sm* vz ***licurin***

licorist, ~ă *a* vz ***lichiorist***

licorn *sm* [At: AMFILOHIE, G. F. 317[v]/2 / Pl: *~i* / E: it ***licorno***, fr ***licorne***] (Liv) Inorog.

licoros, ~oasă *a* [At: STAMATI, F. 40/10 / V: (îvr) ***lichio~***, (îvr) ***licvo~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***liquoreux***] (Rar) **1** Lichid. **2** (D. băuturi) Fin. **3** (D. băuturi) Savuros.

licostău *sn* vz ***licastău***

licotenant *sm* vz ***leitenant***

licreanță *sf* [At: MARIAN, INS. 484 / Pl: *~țe* / E: ns cf *mechelniță*] (Ent; Trs) Urechelniță.

lictar *sn* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 47/14 / V: (îrg) ***lec~, lecoar, lecvar, lecvart, legvar, ~iu*** (Pl: *~uri*), ***~om, licvar, ~gvar, lioptarius, lipt~, liptariu, litariu*** / Pl: (rar) *~e*, (îvr, *sm*) *~i* / E: mg ***liktárium, liktárom, lekrár***] (Reg) **1** Marmeladă de prune Si: *magiun*. **2** (Pex) Amestec cu aspectul și consistența magiunului.

lictor *sm* [At: CANTACUZINO, N. P. 88[r]/22 / A și: (îvr) *lictor* / Pl: *~i* / E: lat ***lictor***] **1** (Ant) Militar roman care însoțea pe înalții demnitari, mergând înaintea lor și purtând fasciile[1]. **2** (Pex) Funcționar de stat însărcinat cu funcții polițienești.

licuație *sf* [At: MARIN, PR. I, 29/17 / V: (îvr) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***liquation***, lat ***liquatio, -onis***] (Chm) Separare prin încălzire a elementelor cu temperaturi de topire diferite dintr-un amestec.

licuațiune *sf* vz ***licuație***

licueface *v* vz ***licheface***

licuefacție *sf* vz ***lichefacție***

licuefia *v* vz ***lichefia***

licuefiat, ~ă *a* vz ***lichefiat***

licuer *sn* vz ***lichior***

licuid, ~ă *a* vz ***lichid***

licuida *v* vz ***lichida***

licuidare *sf* vz ***lichidare***

licuidat, ~ă *a* vz ***lichidat***[2]

licuidator, ~oare *a* vz ***lichidator***

licuidație *sf* vz ***lichidație***

licuidațiune *sf* vz ***lichidație***

licuiditate *sf* vz ***lichiditate***

licuitor, ~oare *a* vz ***licăritor***

licuitoriu, ~ie *a* vz ***licăritor***

licuitură *sf* vz ***licăritură***

licuor *sn* vz ***lichior***

licur[1] *sn* vz ***licăr***

licur[2] *sn* vz ***lichior***

licura *v* vz ***licări***

licurăște *s* [At: (a. 1773) GCR II, 98/9 / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Produs vegetal nedefinit mai îndeaproape.

licură *sf* vz ***licăr***

licureală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***licuri*** + *-eală*] (Îvr) Licărire[1] (**1**).

licuri *v* vz ***licări***[1]

licuric *sm* vz ***licurici***

licurice *sm* vz ***licurici***

licurici *smi* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~căr~, ~chir~, ~cor~, licuric, ~ice*** *sf*, ***~riș, lingu~, luc~*** / E: ***licuri*** + *-ici*] **1** Insectă din

ordinul coleopterelor care are pe ultimele segmente abdominale organe ce emit lumină fosforescentă Si: (pop) *făclieș, fânăraș, licuș, scânteuță, steluță* (*Lampyris noctiluca*). **2** (Mun; îe) **A avea ~ la cap** A avea idei neobișnuite. **3** (Mun; îae) A avea toane. **4** (Mun; îe) **A-i scoate cuiva ~i din cap** A determina pe cineva să devină serios. **5** (Fam) Copil vioi. **6** (Pop) Ceva care are dimensiuni foarte mici. **7** (Arg) Lanternă de buzunar. **8** (Pop) Licărire[1] (**1**). **9** (Pop) Ceea ce licărește[1]. **10** (Spc) Emanație fosforescentă, instabilă deasupra unor bălți sau a trunchiurilor putrede de copac. **11** (Reg; îf *licuric*; mpl) Pește mic. **12** (Reg; mpl) Pui de pește.

licurin *sm* [At: (a. 1715) ARHIVA R. II, 28/1 / V: (reg) ***~corin***, (îvr) ***ni~*** / Pl: *~i* / E: ngr ***λυκορρίνι***] Varietate de chefal afumat.

licurind, ~ă *a* [At: BOLLIAC, O. 73 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***licuri***] **1** (D. surse de lumină) Care licărește[1]. **2** Care emite o lumină slabă, difuză, intermitentă. **3** (D. lumină) De slabă intensitate, difuză, intermitentă.

licurire *sf* vz ***licărire[1]***

licuriș[1] *sn* vz ***licăriș***

licuriș[2] *sm* vz ***licurici***

licurit *sn* vz ***licărit[1]***

licuș *sm* [At: ALR I, 1895/582 / Pl: *~i* / E: ***lic[1]*** + *-uș*] (Reg) Licurici (**1**).

licvid, ~ă *a* vz ***lichid***

licvida *v* vz ***lichida***

licvidație *sf* vz ***lichidație***

licviriță *sf* vz ***licviriție***

licviriție *sf* [At: CORNEA, E. I, 112/33 / V: (îvr) ***~ță*** / Pl: *~ii* / E: lat ***liquiritio***] (Bot; reg) Lemn-dulce (*Glycyrhiza glabra*).

licvor *sn* vz ***lichior***

licvoros, ~oasă *a* vz ***licoros***

lider, ~ă *smf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / S și: *leader* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***leader***] **1** Conducător al unui partid, al unei organizații sindicale etc. **2** (Rar) Dirijor. **3** (Rar) Conducător al unei orchestre de jaz. **4-5** (Sportiv sau) echipă sportivă care se găsește în fruntea unei competiții. **6** (Mar) Navă conducătoare a unei flotile de nave ușoare.

lidian, ~ă [At: AETHIOPICA, 57[V] / P: *~di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***lydien***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (făcea parte din populația de bază a Lidiei antice sau) era originară de acolo Si: (îvr) *lidiu* (**1-4**). **5** *sm* (Lpl) Popor care locuia în Lidia antică Si: (îvr) *lidiu* (**5**). **6-7** *a* Care aparține (Lidiei antice sau) lidienilor (**1**). **8-9** *a* Privitor la (Lidia antică sau) la lidieni (**1**). **10-11** *a* Specific (Lidiei antice sau) lidienilor (**1**).

lidit *sn* vz ***lidită***

lidită *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: ***lidit*** *sn* / Pl: *~e* / E: fr ***lyddite***] **1** Rocă sedimentară cu granulație fină, de culoare închisă, alcătuită mai ales din cuarț și calcedonie, folosită în trecut la verificarea purității metalelor prețioase. **2** Exploziv pe bază de acid picric Si: *melinită*.

lidiu *sm* [At: BIBLIA (1688), 562[1]/56 / Pl: *~ii* / E: ***Lidia***] **1-5** (Îvr) Lidian (**1-5**).

lido *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr, it ***lido***] Perisip.

lie *sf* [At: MAT. FOLK. 839 / P: *li-e* / Pl: (**2**) *lii* / E: abr ***ciocârlie***] **1** (Orn) Ciocârlie. **2** (Ban) Pasăre nedefinită mai îndeaproape Si: *gaiță*.

lied *sn* [At: IVELA, D. M. / S și: *lid* / P: *lid* / Pl: *~uri* / E: ger ***Lied***] Compoziție muzicală vocală cu acompaniament instrumental, de obicei la pian, pe textul unui poem liric.

liefură *sf* vz ***lefură***

lien *sn* [At: DEX[2] / P: *li-en* / Pl: *~uri* / E: lat ***lien***] (Atm) Splină.

lienal, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *li-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***lienal***] (Atm) Al splinei.

lienită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: ger ***Lienite***] Splenită.

lienografie *sf* [At: DEX[2] / P: *li-e~* / Pl: *~ii* / E: ***lien*** + -(radi)***ografie***] Radiografie a splinei, cu ajutorul unei substanțe de contrast.

lienteric, ~ă *a* [At: COSTINESCU / P: *li-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lienterique***] (Înv) Care se referă la lienterie.

lienterie *sf* [At: MEȘT. DOFT. I, 145[v] / P: *li-e~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***λιεντερία***, fr ***lientérie***] (Med; înv) Diaree.

liernă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***lierne***] (Cns) **1** Piesă de lemn sau bară metalică utilizată ca element de legătură. **2** Nervură de piatră la cheia arcelor.

lietenant *sm* vz ***leitenant***

lifera *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~rez* / E: ger ***liefern***] (Gmî; Trs) A furniza.

liferant *sm* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***live~*** / Pl: *~nți* / E: ger ***Lieferant***] (Gmî; Trs) Furnizor.

liferare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~rări* / E: ***lifera***] (Gmî; Trs) Livrare.

liferat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lifera***] (Gmî; Trs) Livrat.

liferație *sf* [At: GM (1854), 176 / V: (înv) ***~iune, live~*** / Pl: *~ii* / E: cf ger *Lieferung*] (Gmî; Trs) Liferare.

liferațiune *sf* vz ***liferație***

liferător, ~oare *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lifera*** + *-ător*] (Gmî; Trs) Furnizor.

lifig *sm* vz ***lilig***

lifigiu *sm* vz ***lefegiu***

lifoșanc *s* [At: ALR I, 1413/510 / Pl: nct / E: nct] (Reg; pbl) Pușcă.

lifoșăl *s* [At: ALR I, 1413/510 / Pl: nct / E: nct] (Gmț; reg) Pistol.

lifra *v* vz ***livra***

lift *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~uri* / E: eg ***lift***] **1** Ascensor pentru persoane. **2** Instalație mecanică utilizată la scoaterea la suprafață a țițeiului acumulat în sondă. **3** Lovitură la tenis și la volei care imprimă mingii o traiectorie ascendentă.

lifta *vti* [At: L. ROM. 1962, 340 / Pzi: *~tez* / E: ***lift***] **1-2** A trimite mingea (la volei, tenis sau tenis de masă) peste fileu prin lovituri de atac ce nu se execută cu putere. **3-4** A aduce la suprafață țițeiul acumulat în sondă sau a apei din puțurile de captare.

liftare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~tări* / E: ***lifta***] **1** Trimitere a mingii (la volei, tenis sau tenis de masă) peste fileu prin lovituri de atac ce nu se execută cu putere. **2** Aducere la suprafață a țițeiului acumulat în sondă sau a apei din puțurile de captare.

liftat, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, 340 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lifta***] **1** (D. minge la volei, tenis sau tenis de masă) Care este trimisă peste fileu prin lovituri de atac ce nu se execută cu putere. **2** (D. lovituri la volei, tenis sau tenis de masă) Care urmărește atacarea adversarului prin trimiterea fără forță a mingii peste fileu. **3** Aducere la suprafață a țițeiului acumulat în sondă sau a apei din puțurile de captare.

liftă *sf* [At: COSTINESCU / V: (reg) *litfă, litvă* / Pl: *~te* / E: slv **литва**] **1** (Adesea însoțit de determinări peiorative) Termen injurios dat de românii ortodocși popoarelor de altă religie sau de altă confesiune creștină decât cea ortodoxă. **2** (Pex) Termen injurios adresat cotropitorilor. **3** (Pex) Termen injurios adresat unui străin. **4** (Pex) Păgân. **5** (Pex) Animal sălbatic.

liftboi *sm* [At: CINEMA, 1973, nr.1, 55/3 / S și: *lift-boy* / Pl: ~ / E: eg ***lift-boy***] (Îvr) Liftier.

liftean *sm* [At: ALECSANDRI, POEZII, 214 / Pl: *~eni* / E: ***liftă*** + *-ean*] **1** Străin. **2** (Înv) Păgân.

lifterie *sf* vz ***lefterie***

liftier, ~ă *smf* [At: NOM. PROF. 7 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***liftier***] Persoană care manevrează și întreține liftul (**1**) Si: (îvr) *liftboi*.

liftirie *sf* vz ***lefterie***

lifteluță *sf* [At: COCEA, S. II, 376 / Pl: *~țe* / E: ***liftă*** + *-eluță*] (Șhp) **1-2** Liftă (**5**) (mică).

lifui *vtr* [At: H XVIII, 175 / Pzi: *lifui, ~esc* / E: nct] (Ban) **1-2** A (se) lingusi. **3-4** A (se) înfrupta puțin din fiecare mâcare.

ligament *sn* [At: KREZULESCU, A. 6/19 / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***ligament,*** lat ***ligamentum***] **1** (Atm) Fascicul de fibre conjunctive, tare și puțin elastic, ce leagă între ele, în articulații diferite, părți ale scheletului sau ajută la fixarea viscerelor. **2** (Pex) Element de legătură între materiale de construcție.

ligamentos, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***ligamenteux***] Asemănător cu ligamentele (**1**).

ligamentoplastie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***ligament*** + ***-plastie***] (Med) Procedeu chirurgical de refacere a ligamentelor (**1**) rupte sau relaxate ale unei articulații.

ligamentos, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***ligamenteux***] (Atm) De natura ligamentului (**1**).

ligare *sf* [At: IORDACHE, M. E. 124 / Pl: *ligări* / E: ns cf *lega*] (Olt) Loc unde piciorul animalelor se unește cu trunchiul.

ligatura *vt* [At: ENC. AGR. III, 40 / Pl: *~rez* / E: fr ***ligaturer***] A efectua o ligatură (**1**).

ligatură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: fr ***ligature,*** lat ***ligatura***] **1** Legare a unui vas sangvin, a intestinului, uterului etc., pentru a închide orificiul lor. **2** Fir de ață, de mătase sau de catgut, cu care se face o ligatură (**1**). **3** (Tip) Reunire a mai multor litere într-un singur semn grafic Si: *logotip*.

ligă¹ *sf* [At: FN, 120 / Pl: *ligi* / E: it ***liga,*** fr ***ligue***] Uniune de state, orașe, societăți sau indivizi constituită în vederea realizării unui țel comun.

ligă² *sf* [At: CADE / Pl: *ligi* / E: srb ***ljaga***] (Ban) Aluniță.

ligăr *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e* / E: ger ***Leiger***] (Reg) Cosoroabă.

ligăt *s* [At: CV 1949, nr. 5, 29 / V: (reg) ***~gât, liget*** / Pl: nct / E: ger ***Liegendens***] (Min; reg) Loc unde se află filonul de cărbune.

ligât *s* vz ***ligăt***

liget *s* vz ***ligăt***

lighean *sn* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***leghian,*** (înv) ***legen, leghen, leghin, ~ghien,*** (reg) ***ligion, lingan, lugan*** / Pl: *~e,* (îrg) *~ene, ~uri* / E: tc ***liğen, legen***] **1** Vas de metal, porțelan etc., larg și puțin adânc, ce se folosește la spălatul corpului, rufelor etc. **2** Conținut al unui lighean (**1**). **3** (Îvr) Castronaș de metal, plastic etc. în care se prepară clăbucul pentru bărbierit. **4** (Atm; înv) Bazin.

lighenaș *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: ***lighean*** + *-aș*] **1-6** (Șhp) Lighean (**1-3**) (mic) Si: *lighenuț* (**1-6**).

lighenuț *sn* [At. KREZULESCU, A. 325/17 / Pl: *~e* / E: ***lighean*** + *-uț*] **1-6** Lighenaș (**1-6**). **7** (Atm; îvp; îs) *~ul rinichilor* Bazinet.

lighien *sn* vz ***lighian***

lighineală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***lighini*** + *-eală*] (Mun) Spălare și dichisire îndelungă Si: *lighinit¹*.

lighini *vr* [At: I. CR. VIII, 87 / Pzi: *~nesc* / E: cf *lighean*] (Mun) A se spăla și a se dichisi îndelung.

lighinit¹ *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***lighini***] (Mun) Lighineală.

lighinit², ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lighini***] (Mun) Care s-a spălat și s-a dichisit îndelung.

lighinț *sm* [At: MAT. FOLK. 1470 / Pl: *~i* / E: ns cf *lighioană*] (Mtp) Ființă imaginară.

ligniță *sf* vz ***lehniță***

lighioaie *sf* vz ***lighioană***

lighioană *sf* [At: CANTEMIR, I. I. 1, 60 / V: (reg) ***~aie, ~on*** *sm*, ***ligioaie, ligi~*** / Pl: *~ne* și (pop) *~oni* / E: slv **легеонъ**] **1-2** (Adesea cu determinări prt sau dep) Animal (sălbatic) Si: *babă, dihanie, fiară*. **3-4** (Spc) Insectă (dăunătoare). **5** (Spc; mpl) Vietate care trăiește pe lângă casa omului. **6** (Spc; mpl) Pasăre. **7** Om ticălos. **8** Om străin. **9** (Gmț) Apelativ pentru un copil sau, rar, pentru un om matur.

lighion *sm* vz ***lighioană***

lighirion *s* [At: BIBLIA (1688), 59¹/59 / Pl: nct / E: ngr ***λιγύριον***] (Grî) Opal.

lighiriu *s* [At: DLR ms / Pl: nct / E: nct] (Reg) Mic instrument de cizmărie, din lemn, cu care se face o dungă netedă pe lângă cusăturile încălțămintei noi.

lighist *sm* [At: SĂULESCU, HR. II, 311/3 / Pl: *~iști* / E: ger ***Ligist***] (Îvr) Membru al unei ligi¹.

ligioaie *sf* vz ***lighioană***

ligioană *sf* vz ***lighioană***

ligion *sn* vz ***lighian***

ligni- [At: DN³ / E: fr ***ligni-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (Referitor la) lemn. **3** Lemnos.

ligni *v* vz ***lihni***

lignicol, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lignicole***] (Blg; d. organisme animale sau vegetale) Care trăiește pe lemn sau putregaiuri.

lignifer, ~ă *sm, a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***lignifer***] **1-2** (Ltî; iuz) (Persoană) care transportă lemne.

lignifica *vtr* [At: BOTANICA, 160 / Pzi: 3 *lignifică* / E: fr ***lignifier***] **1-2** (D. țesuturi vegetale) A (se) transforma în lemn. **3-4** A (se) impregna cu lignină.

lignificare *sf* [At: DS / Pl: *~cări* / E: ***lignifica*** cf fr *lignification*] (D. țesuturi vegetale) **1** Transformare în lemn. **2** Impregnare cu lignină.

lignificat, ~ă *a* [At: ENC. AGR. III, 362 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lignifica***] (D. țesuturi vegetale) **1** Care s-a transformat în lemn Si: *lemnos*. **2** Care a căpătat consistența lemnului Si: *lemnos*. **3** Care este impregnat cu lignină.

lignină *sf* [At: ENC. AGR. I, 111 / Pl: *~ne* / E: fr ***lignine***] Substanță organică având o structură complexă, care se găsește în țesuturile plantelor lemnoase și care le conferă impermeabilitate și rigiditate.

ligninic, ~ă *a* [At: CHIRIȚĂ, P. 121 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***lignină*** + *-ic*] (Îs) *Acid ~* Acid al ligninei.

lignire *sf* vz ***lihnire***

ligniscent, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***ligniscent***] (Rar) Lemnos.

lignit[1] *sn* [At: CALENDAR (1858), 22/22 / V: (îvr) ***~ă*** *sf* / Pl: (rar) *~uri, ~e,* (îvr, *sm*) *~iți* / E: fr ***lignite***] Cărbune natural de calitate inferioară, sfărâmicios, de culoare brună-negricioasă.

lignit[2]***, ~ă*** *a* vz ***lihnit***

lignită *sf* vz ***lignit***[1]

ligniță *sf* vz ***lehniță***

lignivor, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lignivore***] (D. animale) Care se hrănește cu țesutul lemnos al plantelor moarte.

ligno- [At: FORM. CUV. I, 252 / E: fr ***ligno-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Referitor la lemn. **2** Lemnos.

lignoceluloză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: ***ligno- + celuloză***] Substanță constituită din lignină combinată cu celuloză.

lignocelulozic, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 383 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ligno- + celulozic***] **1** Specific lignocelulozei. **2** De lignoceluloză.

lignofoliu *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ii* / E: ger ***Lignofol***] Produs lemnos format dintr-un strat alcătuit din mai multe foi de furnir, impregnate cu rășini sintetice Si: *fanerit*.

lignomet *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ***ligno- + metal***] (Dc) Material foarte rezistent, obținut din straturi de furnir de carpen încleiate și presate la temperaturi și presiuni înalte.

lignometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***lignomètre***] **1** Liniometru. **2** Instrument cu care se măsoară diametrul și înălțimea arborilor sau se marchează, prin vopsire, unele caracteristici ale acestora.

lignos, ~oasă *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***lignosus***, fr ***ligneux***] **1** Lemnos. **2** De lemn.

lignoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: ger ***Lignose***] Celuloză.

ligoace *sf* [At: PANȚU, PL. 151 / Pl: ? / E: nct] (Bot; Trs) Toporaș (*Viola odorata*).

ligorozi *vt* [At: SCL 1958 / Pzi: ? / E: mg ***ligalleroz***] (Trs; mgm) A săpa adânc pământul.

ligorozit *sn* [At: SCL 1958, 96 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***ligorozi***] (Trs; mgm) Săpare adâncă a pământului.

ligotă *sf* [At: CONTEMPORANUL, III, 773 / A: nct / Pl: *~te* / E: rs **льгота**] (Mol; rsm) Privilegiu.

ligroină *sf* [At: ALEXI, W. / P: *~gro-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***ligroïne***] Benzină ușoară.

ligulat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 230 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ligulă*** cf fr *ligulé*] **1** (D. frunze) Care este prevăzut cu o ligulă. **2** (D. flori) A cărei corolă are formă de limbă (**1**).

ligulă *sf* [At: GRECESCU, FL. 310 / Pl: *~le* / E: fr ***ligule***] (Bot) Apendice situat la frunzele gramineelor între limb (**3**) și teacă.

ligur, ~ă [At: MAIOR, IST. 233/30 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***Ligures***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparținea unei populații străvechi stabilite în nord-vestul Italiei și în sud-estul Franței, care a fost asimilată de celți și de romani Si: *ligurian* (**1**), *liguric* (**1**). **3** *sm* (Lpl) Populație formată din liguri (**3**). **4** *a* Specific ligurilor (**3**) Si: *ligurian* (**2**), *liguric* (**2**). **5** *a* Referitor la liguri (**3**) Si: *ligurian* (**3**), *liguric* (**3**). **6** *a* Care provine de la liguri (**3**) Si: *ligurian* (**4**), *liguric* (**4**).

ligurian, ~ă *a* [At: PAMFILE, DUȘM. 300 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***ligurien***] **1-4** Ligur (**2, 4-6**).

liguric, ~ă *a* [At: PÂRVAN, G. 478 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ligur*** + *-ic*] **1-4** Ligur (**2, 4-6**).

ligurie *sf* [At: PO 272/2 / A: nct / Pl: ? / E: ngr ***λυηκουριόν***] (Grî) Chihlimbar.

ligusa *s* [At: RÎMNICEANU, 23[r]/17 / Pl: nct / E: ngr ***λήγουσα***] (Grî; rar) Ultimă silabă a unui cuvânt.

ligvan, ~ă *a* [At: RĂDULESCU-CODIN / A: nct / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) „Ușurel".

lih *sn* [At: ALR SN I, h 234/325 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Gâlnic.

lihamite *sf* vz ***lehamite***

lihar *sm* [At: BORZA, D. 168 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Vetrice (*Tanacetum vulgare*).

lihaș, ~ă *a* [At: ALR II, 5197/157, 235 / V: (reg) ***leheș, ~hoș*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***léhás***] (Trs) **1** (D. boabele cerealelor) Sec. **2** (D. cereale) Cu boabe puține. **3** (D. cereale) Seci. **4** (D. oameni; îf *lihoș*) Flămând.

lihăi[1] *vr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *lihăi, ~esc* / E: nct] **1** (Mun) A se plictisi Vz: (reg) *lehămeti, leșni*. **2-3** A fi leșinat (de foame) Si: (reg) *a se lihni* (**1**).

lihăi[2] *vi* [At: REBREANU, I. 163 / Pzi: *lihăi, ~esc* / E: mg ***lihegni***] (Trs) A gâfâi.

lihăi[3] *v* vz ***lehăi***[1]

lihăială[1] *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***lihăi***[1]] (Mun) **1** Plictiseală. **2-3** Slăbiciune (cauzată de foame).

lihăială[2] *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***lihăi***[2]] (Mun; Trs) **1** Ocară. **2** Bârfă. **3** Vorbărie fără rost Si: *sporovăială*.

lihăit[1]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / V: (reg) ***lehuit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lihăi***[1]] **1-2** (Mun; Trs; d. vite) Leșinat (de foame) Si: (reg) *leșnit*. **2** (Mun) Plictisit. **3** (Mun) Obosit. **4** (Mun) Posac.

lihăit[2]***, ~ă*** *a* [At: REBREANU, N. 42 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lihăi***[2]] (Trs; d. voce) Sugrumat de emoție.

lihămiți *v* vz ***lehămeti***

lihneală *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 122 / V: (reg) ***alicn~*** / Pl: *~eli* / E: ***lihni*** + *-eală*] (Pop) **1-2** Senzație de slăbiciune (din cauza foamei).

lihni [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 292/22 / V: (reg) ***aligni***[2]***, lecni, licni***, (îvr) ***ligni*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] **1-4** *vir* (Pop) A avea o senzație de slăbiciune (din cauza foamei) Cf *a leșina*. **5-6** *vr* (Pop; îe) **A i se ~ (cuiva) inima** A i se face cuiva rău (de foame sau) de oboseală Si: *a leșina*. **7-8** *vr* (Pop; îae) A se clătina (din cauza slăbiciunii sau) a unei infirmități. **9** *vi* (Reg) A șchiopăta. **10** *vi* (Trs; Mol) A-i paraliza cuiva o parte a corpului. **11** *vt* (Trs; Ban) A imobiliza.

lihnidă *sf* [At: COSTINESCU / S și: *lichn~* / Pl: *~de* / E: lat ***lychnis*** cf ngr λυχνίς] **1** (Lpl) Specie de plante erbacee din familia cariofilaceaelor cu frunze oval-lunguiețe și flori roșii, albe sau pestrițe, originară din Orient. **2** (Șls) Plantă din această specie.

lihnire *sf* [At: POLIZU / V: (îvr) ***lign~*** / Pl: *~ri* / E: ***lihni***] **1-2** (Pop) Senzație de slăbiciune (din cauza foamei). **3** (Pop) Leșinare. **4-5** (Pop) Clătinare (din cauza slăbiciunii sau) a unei infirmități. **6** (Reg) Șchiopătare. **7** (Trs; Mol) Paralizare a unei părți a corpului. **8** (Trs; Ban) Imobilizare.

lihnit, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. I, 6 / V: (reg) ***licnit***, (îvr) ***lignit***[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lihni***] **1** (Pop) Sleit de puteri. **2** (Pex) Mort

de foame Si: *hămesit*. **3** (Reg; pex) Foarte doritor de ceva Si: *ahtiat*.

lihnitură *sf* [At: I. CR. V, 376 / Pl: *~ri* / E: ***lihni*** + *-itură*] (Reg) Junghi intercostal.

lihoaie *sf* [At: TUDORAN, GL. / Pl: ~, *~oi* / E: ns cf *lighioaie*] (Reg) Animal sălbatic.

lihoarcă *sf* [At: GR. S. V, 121 / Pl: ? / E: ns cf *leoarcă*, *liură*] (Olt) Apă chioară.

lihod, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: ***~ot***, ***~hud*** / Pl: *~ozi*, *~e* / E: ngr **λιχύδης**] **1** (Trs; d. mâncăruri, apă etc.) Fără gust Si: *fad*, *nesărat*, *sălciu*. **2** (Trs; d. gură, stomac) Care are o senzație neplăcută din cauza foamei, a consumării apei după anumite mâncăruri sau a prea multor dulciuri. **3** (Trs) Obosit.

lihoș, ~ă *a* vz ***lihaș***

lihot, ~ă *a* vz ***lihod***

lihotaie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~tăi* / E: ns cf *lihoti*^{1}] (Reg; dep) Animal slab, care abia se ține pe picioare.

lihoteală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***lihoti*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Stare generală de slăbiciune (din cauza foamei sau) a oboselii Si: *leșin*.

lihoti^1 *vir* [At: CADE / V: (reg) *~ozi* / Pzi: *~tesc* / E: cf *lihod*] (Trs; Mol) **1-2** A avea o senzație de slăbiciune (din cauza foamei). **3-4** (Îe) **A i se ~ (cuiva) inima** A-i veni cuiva rău (de foame sau) de oboseală etc.

lihoti^2 *vr* [At: CV 1950, nr. 4, 40 / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *chihoti*] (Reg) A râde fără rost.

lihotire *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***lihoti***^{1}] (Mun) **1-2** Senzație de slăbiciune (din cauza foamei). **3** (Pex) Oboseală.

lihotit, ~ă *a* [At: CV 1949, nr. 8, 35 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lihoti***^{1}] (Mun; Olt) **1-2** Care are o senzație de slăbiciune (din cauza foamei) Si: *lihnit*.

lihozeală *sf* [At: LB / Pl: *~zeli* / E: ***lihod*** + *-eală* cf *lihozi*] (Trs) **1** Lipsă a gustului. **2** Senzație neplăcută la stomac, din cauza foamei, a consumării apei după anumite mâncăruri sau a prea multor dulciuri Si: *leșin*. **3** Oboseală.

lihozi *v* vz ***lihoti***^{1}

lihud, ~ă *a* vz ***lihod***

lihui *v* vz ***lehăi***^{1}

lihtdruc *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: ger ***Lichtdruck***] (Pgr) Fototipie.

liit, ~ă *a, av* vz ***leit***

liitenand *sm* vz ***leitenant***

liitenant *sm* vz ***leitenant***

lijaboc *sm* [At: ANTIPA, F. I. 69 / Pl: *~oci* / E: nct] (Iht; Dob) Specie de guvizi (*Gobius cephalarges*).

lijâtație *sf* vz ***licitație***

lila [At: PROT.– POP., N. D. / A și: *lilă* / E: fr ***lilas***] **1** *am* De culoarea liliacului Si: *liliachiu*, *violet*. **2** *sn* Culoare lila (**1**).

lilacin, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***lilas***] (Rar) Violet.

lileac *sm* vz ***liliac***^{1}

lili *i* [At: ALR II, 5731/36 / V: ***lele***, ***leli*** / E: fo] **1** (Reg; are) Strigăt cu care se cheamă gâștele sau rațele. **2** (Olt; Mun; pronunțat cu „i" prelungit; șîf *lele*, *leli*) Cuvânt care exprimă admirație, mirare, surpriză sau teamă.

liliac^1 *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *li-liac* și *li-li-ac* / V: (îrg) ***lel~***, (înv) ***liec***, ***~leac***, (reg) ***iliac***, ***ililac***, ***ilileac***^{1}, ***lulac***, ***lul~***, ***luluiac***, ***uliac*** / Pl: *~ieci* și (îvr) *~aci* / E: tc ***leylâc*** cf bg *лиляк*] **1** Arbore din familia oleaceelor, cu frunze opuse, simple, întregi, cu inflorescență terminală, la vârful ramurilor anuale, cu fructul în formă de capsulă coriacee. **2** (Șîc **~comun, ~nemțesc, ~roșu, ~sălbatic**) Arbore sau arbust înalt de până la 7 m, cu frunze ovate, cordate la bază și flori colorate în diferite nuanțe de violet-albastru, albe sau roșii, plăcut mirositoare, care crește în regiunile mai calde ale țării Si: (reg) *iorgovan*, *liurhăn*, *mălin*, *mălin roșu*, *scânteie*, *scrințe*, *scumpie*, *sireni* (*Syringa vulgaris*). **3** (Șîc **~franțuzesc, ~nemțesc**) Arbust înalt de 2-3 m, cu ramuri răsfirate, frunze lanceolate, lobate sau penat fidate, cu flori palid liliachii, frumos mirositoare, dispuse în panicule, cultivat ca arbust ornamental Si: (reg) *broștean*, (reg) *mălin verde*, (reg) *scumpie altoită* (*Syringa persica*). **4** (Șîc **~franțuzesc**) Arbust înalt de 2-3 m, cu lujeri glabri, cu frunze lanceolate, flori purpurii liliachii ce se cultivă ca arbust ornamental (*Syringa chinensis*). **5** (Bot; șîc **~românesc**) Lemnul-vântului (*Syringa josikaea*). **6** (Prc) Floare de liliac (**1**). **7** (Pop; îe) **Un ~ de copil** Copil frumos ca o floare. **8** (Bot; șîc **~de-munte**) Anin de munte (*Alnus viridis*). **9** (Bot; reg) Mălin (*Prunus padus*). **10** (Bot; Ban) Salcâm (*Robinia pseudacacia*). **11** (Bot; reg) Scumpie (*Cotinus coggygria*). **12** (Bot; șîc **~de-câmp, ~de-toamnă, ~sălbatic**) Albăstrică (*Aster tripolium*). **13** (Bot; șîc **~de-pădure**) Tulichină (*Daphne mezereum*). **14** (Bot; îc) **~de-grădină** sau **~franțuzesc** Nopticoasă (*Hesperis matronalis*). **15** (Bot; îc) **~nemțesc** Brumărele (*Phlox paniculata*). **16** (Bot; reg; îc) **~galben** Cuișoare (*Ribes aureum*). **17** (Bot; reg; îc) **~de-mare** Crin de toamnă (*Hosta plantaginea*).

liliac^2 *sm* [At: BIBLIA (1688), ap. DLR ms / P: *li-li-ac* și *li-liac* / V: (îrg) ***lel~***, (înv) ***~liec***, (reg) ***ilileac***, ***leleac*** / Pl: *~ieci* și *~aci* / E: bg ***лиляк***] **1-2** (Lpl) Specii de mamifere insectivore asemănătoare cu șoarecele, cu aripi adaptate la zbor, formate dintr-o membrană care leagă degetele foarte alungite ale membrelor anterioare, laturile corpului, membrele posterioare și coada, care trăiesc prin locuri întunecoase și izolate, de unde ies numai seara, pentru a-și căuta hrana (*Plecotus auritus* și *Nyctalus noctula*). **3-4** (Lsg) Animal care face parte din aceste specii. **5** (Zlg; reg) Șoarece cu urechi Si: *potlogar*. **6** (Reg) Moroi.

liliacee *sf* [At: BARASH, B. 212 / P: *~li-a-ce-e* / Pl: *~ei* / E: fr ***liliacées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee monocotiledonate, cu frunze întregi și cu fructul de obicei o capsulă sau o bacă, cultivate mai ales ca plante ornamentale. **2** (Șls) Plantă care face parte din această familie.

liliacel *sm* [At: PANȚU, PL. / P: *~li-a~* / Pl: *~ei* / E: ***liliac***^{1} + *-el*] (Bot; Mun) Nopticoasă (*Hesperis matronalis*).

liliachiu, ~ie *a* [At: (a. 1766) FURNICĂ, D. C. / P: *~li-a~* / V: (înv) ***lia~***, (reg) ***lelichiu***, (îrg) ***lel~***, ***~lichiu***, ***~liechiu*** / Pl: *~ii* / E: ***liliac***^{1} + *-iu*] De culoarea violet-deschis a liliacului^1 (**1**).

liliacios, ~oasă *a* [At: BARASCH, I. N. 108/28 / P: *~li-a~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***liliac***^{1} + ***-ios***] (Îvr) Care aparține ordinului liliaceelor (**1**).

lilial, ~ă *a* [At: LOVINESCU, S. I, 343 / P: *~li-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***lilial***] Care seamănă cu un crin la formă, culoare albă, puritate etc.

lilialitate *sfs* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 8, 9/4 / P: *~li-a~* / E: ***lilial*** + *-itate*] (Rar) Puritate.

lilicea *sf* [At: BORZA, D. 87 / Pl: *~ele* / E: nct] (Bot) **1-4** (Lpl) Specii de plante din familia cruciferelor (*Iberis amara*, *Iberis*

semperflorens, Iberis serpervirens, Iberis umbellata). **5** Exemplar din aceste specii. **6** (Bot; reg) Păpădie (*Taraxacum officinale*).

lilichiu, ~ie *a* vz ***liliachiu***

lilie *sf* [At: COTEANU, PL. 19 / Pl: *~ii* / E: ger ***Lilie***] (Bot; Trs) **1** (Șîc **~albă**) Crin (*Lilium candium*). **2** (Șîc **~galbenă**) Coroana împăratului (*Lilium bulbiferum*). **3** (Șîc **~sălbatică, ~vânătă**) Stânjenei (*Iris germanica*). **4** (Șîc **~vânătă**) Stânjenei (*Iris florentina*). **5** Crin de pădure (*Lilium martagon*). **6** (Îc) ~ **galbenă** Stânjenei galbeni (*Iris pseudacorus*)

liliec [1] *sm* vz ***liliac*** [1]

liliec [2] *sm* vz ***liliac*** [2]

liliechiu, ~ă *a* vz ***liliachiu***

liliecuț *sm* [At: BORZA, D. 129 / P: *~li-e~* / Pl: *~i* / E: ***liliac*** [1]] (Bot; reg) Brumărele (*Phlox paniculata*).

lilig *sm* [At: LB / V: ***lifig*** / Pl: *~igi* / E: nct] (Trs; înv) Copil încredințat cuiva spre creștere și educație.

lilii *vr* [At: BL VI, 72 / Pzi: *~esc* și *lilii* / E: fo cf *lili*] (Olt) A se văita.

liliom *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: *~on* / P: *~li-om* / Pl: *~i* / E: mg ***liliom***] **1** (Bot; reg) Crin galben (*Hemerocallis fulva*). **2** (Bot; șîc **~alb**) Crin (*Lilium candium*). **3** (Bot; reg) Săbiuță (*Gladiolus imbricatus*). **4** (Bot; reg) Linariță (*Linaria vulgaris*). **5** (Bot; Trs; Ban; îf *lilion*) Specii de plante din familia liliaceelor. **6** (Bot; îc) **Lilion-galben** Crin galben (*Hemerocallis fulva*). **7** (Bot; îc) **Lilion-albastru** (sau **~negru, ~vânăt**) Stânjenei (*Iris germanica*). **8** (Bot; îc) **Lilion-alb** Crin-alb (*Lilium candium*). **9** (Bot; îc) **Lilion-alb** (sau **~bun**) Lăcrămioară (*Convallaria majalis*). **10** (Bot; îc) **Lilion-sălbatic** Lăcrămiță (*Maianthemum bifolium*). **11** (Bot; îc) **Lilion-păsăresc** Stânjenei-pestriți (*Iris variegata*). **12** (Bot; îc) **Lilion-de-apă** (sau **~de-câmp**) Stânjenei-galbeni (*Iris pseudacorus*).

lilion *sm* vz ***liliom***

liliput [At: ARGHEZI, P. T. 160 / E: ***Liliput***] **1** *ain* Pitic. **2** *smi* (Liv) Persoană lipsită de orice valoare sau calități.

liliputan, ~ă [At: CĂLINESCU, C. N. 240 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Liliput*** + *-an*] **1** *smf* Pitic. **2** *a* De dimensiuni foarte mici Si: *liliputian* (**2**). **3** *a* De mică amploare Si: *sărăcăcios*.

liliputian, ~ă [At: BUL. FIL. VI, 21 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***lilliputien***] **1** *smf* Pitic. **2** *a* Liliputan (**2**).

liliu *sm* [At: MAIOR, T. I, 124/21 / Pl: *~ii* / E: lat ***lilium***] (Trs; Bot) **1** Crin (*Lilium candium*). **2** (Îc) **~vânăt** Stânjenel (*Iris germanica*). **3** (Îc) **~galben** Stânjenel galben (*Iris pseudacorus*).

liliuță *sf* [At: DDRF / P: *~li-u~* / Pl: *~țe* / E: ***lilie*** + *-uță*] Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu tulpină ramificată, cu frunze lungi, lineare și flori albe, dispuse în raceme, care crește prin fânețe, fiind cultivată uneori ca plantă decorativă Si: (reg) *aișor-galben, limba-păsării, păienjel, peteala-miresii, voalul-miresii* (*Anthericum ramosum*).

limace *sm* vz ***limax***

liman *sn* [At: N. COSTIN, L. 82 / Pl: *~uri* și (rar) *~e* / E: tc ***liman***] **1** (Înv) Port. **2** (Pex) Țărm. **3** (Îe) **A ajunge** (sau **a ieși cu bine**) **la** (sau **într-un**) ~ ori (rar) **a afla** (sau **a atinge**) **~ul** A ieși dintr-o situație dificilă. **4** (Îae) A-și realiza scopul propus. **5** (Îe) **A duce** sau **a scoate la (bun)** ~ sau **a aduce la ~ul odihnei** (sau **de mântuit**) **a da un ~ de adăpost** (sau, înv) **~ lin** A salva pe cineva dintr-o situație grea. **6** (Fig) Refugiu. **7** Gură de vărsare a unui fluviu care a fost inundată de mare și transformată într-un golf alungit. **8** Lac rezultat din blocarea cu aluviuni a gurii de vărsare a unui râu.

limandră *sf* [At: LEXIC REG. II, 121 / Pl: *~re* / E: nct] **1** Gen de pești plați din Oceanul Atlantic. **2** (Arl) Piesă cu două fețe, plată și foarte prelungă. **3** (Mol) Muscă mare ce se hrănește cu ace de brad.

limarghie *sf* vz ***lemarghie***

limax *sm* [At: SIMIONESCU, F. R. 441 / V: ***~ace*** / Pl: *~i* / E: lat ***limax***, fr ***limace***] Specii de moluște gasteropode cu corpul alungit, lipsit de cochilie Si: (pop) *melc-de-ogor, melc-fără-casă*, (reg) *babiță* (*Limax*).

limă *sf* [At: CONV. LIT. XXIII, 569 / Pl: *~me* / E: ngr **(ε)λιμός**] (Bot; reg) **1** Chimen (*Carum carvi*). **2** Perișor (*Elymus asper*). **3** Perișor (*Pyrola secunda*).

limb [1] *sn* [At: AARON, ap. GCR II, 192/24 / Pl: ? / E: lat ***limbus***, fr ***limbe***, ger ***Limbus***] **1** (În religia catolică) Loc imaginar unde ar ajunge după moarte sufletele copiilor nebotezați și ale oamenilor virtuoși care au trăit înaintea venirii lui Hristos. **2** Margine a discului unui astru. **3** (Bot) Porțiune lărgită și aplatizată a frunzei, care este legată de ramură sau de tulpină prin pețiol Si: *lamină*. **4** (Bot) Parte superioară, amplă și desfăcută a unei petale sau sepale. **5** Cadran gradat la instrumentele optice de măsurare a unghiurilor, folosite în lucrările geodezice și topografice. **6** (Teh) Instrument de măsurat orificii mici, compus din două brațe de oțel gradate, îmbinate la un capăt într-un unghi ascuțit a cărui margine se modifică, prin presiune, în funcție de mărimea orificiului în care este introdus. **7** (Med) Margine proeminentă a unei formații anatomice circulare. **8** Limbare (**2**).

limb [2] *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: tc ***limbă***] **1** (Mar) Navă de transport folosită în operațiunea de limbare (**2**). **2** (Pex) Limbare (**2**).

limba *vt* [At: DL / Pzi: *~bez* / E: ***limb*** [2]] (Mar) A descărca o navă pentru a permite trecerea prin locuri mai puțin adânci, urmând ca, ajunse în zone în care apa este mai adâncă, să fie din nou încărcate Si: *alimba*.

limbagiu *sn* vz ***limbaj***

limbaj *sn* [At: HELIADE, D. C. 11/6 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e, ~uri* / E: ***limbă*** + *-aj* cdp fr ***langage***] **1** Sistem de comunicare alcătuit din sunete articulate, specific oamenilor, prin care aceștia își exprimă gândurile, sentimentele și dorințele Si: *limbă* (**207**). **2** Mod specific de exprimare în cadrul limbii comune sau limbii naționale Si: *stil*. **3** (Îs) ~ *comun* Exprimare simplă. **4** (Îas) Mijloc de înțelegere. **5** (Îe) **A avea** (sau **a găsi**) **un ~ comun** A cădea de acord asupra unui subiect. **6** Fel de a vorbi al cuiva într-o anumită împrejurare Si: *stil*. **7** (Îs) ~ *verde* Exprimare directă, deschisă, fără menajamente. **8** (Îs) ~ *cu cheie* Exprimare încifrată. **9** (Îs) ~ *interior* Reprezentare imaginativă a activității lingvistice care însoțește gândirea. **10** (Pex) Orice sistem de semne prin care se poate comunica sau face inteligibil ceva Si: *limbă* (**208**). **11** Manifestare a naturii sau a artei, considerată ca un ansamblu de semne sau ca un mesaj. **12-13** Mijloc de exprimare a ideilor sau sentimentelor prin (culoare ori) sunete muzicale. **14** (Inf) Sistem de caractere și simboluri folosit în programare. **15** (Îs) ~ *formalizat* Mijloc de exprimare artificial, alcătuit dintr-un sistem de semne convenționale. **16** (Îs) ~ *artistic* Modalitate de comunicare specifică artei. **17** (Fig) Orice mijloc de exprimare a ideilor sau sentimentelor. **18** (Lin) Stil funcțional.

limbal, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: ***limbă*** + *-al*] (Iuz; d. sunete) Lingual.

limbar *s* [At: BIANU, D. S. 421 / Pl: *~i* și *~e* / E: ***limbă*** + *-ar*] **1** Anomalie congenitală care constă în faptul că membrana care leagă partea inferioară a limbii (**1**) de partea inferioară a gurii este prea dezvoltată și se întinde până spre vârful acesteia, ținând-o prinsă strâns și împiedicându-i astfel libera mișcare. **2** (Reg; lpl) Boală care constă în apariția unor mici tumori sau vezicule pe mucoasa cavității bucale și mai ales pe limbă (**1**) Si: *aftă, stomatită,* (pop) *bășică,* (reg) *cățel, pușchea*. **3** (Ban; Trs) Cobe (**10**). **4** (Buc) Febră aftoasă. **5** (Bot; Mol) Limba-cucului (*Botrychium lunaria*).

limbare *sf* [At: DL / Pl: *~bări* / E: ***limba***] **1** Descărcare a navelor făcută pentru a permite trecerea prin locuri mai puțin adânci, urmând ca, ajunse în zone în care adâncimea este mai mare, să fie din nou încărcate Si: *alimbare*. **2** Transportare a unei încărcături cu o navă fluvială până la o navă de mare Si: *alimbare, limb*[1] (**8**).

limbareț, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***limbă*** + *-areț*] (Rar) Limbut.

limbariță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: ***limbă*** + *-ariță*] **1** Plantă cu tulpina dreaptă, ramificată, cu flori mici, albe sau trandafirii care crește prin locuri umede (*Alisma plantago-aquatica*). **2** (Fam; fig) Tendință de a vorbi mult și fără rost. **3** (Fam; îe) **A avea ~** A vorbi mult.

limbă *sf* [At: PSALT. HUR. 17^r/25 / Pl: *~bi* și (rar) *~be* / E: ml ***lingua***] **1** Organ musculos, alungit și mobil, situat în cavitatea bucală, cu funcție tactilă și cu rol important în procesul de masticație și deglutiție a alimentelor, iar la om, în articularea sunetelor. **2** (Îs) *~ neagră* Boală la om nedefinită mai îndeaproape. **3** Limbă (**1**) a unui animal folosită ca aliment. **4** Mâncare preparată din limbă (**3**). **5** (Îs) *~ de crap* Parte cărnoasă din cavitatea bucală a crapului, foarte gustoasă. **6** (Îe) **A alerga** (sau **a umbla, a veni, a aștepta** etc.) **cu ~ba scoasă** A alerga sau a umbla, a veni, a aștepta cu mare nerăbdare, agitat. **7** (Reg; îe) **A asuda sub ~** A se plânge că a muncit prea mult când, în realitate a stat degeaba. **8** (Reg; îe) **A năduși sub ~** A obosi. **9** (Reg; îe) **A-l trece (pe cineva) apa sub ~** A-i fi foarte frig. **10** (Reg; irn; îe) **Nici ~ba nu-i asudă** Se spune despre cineva care vorbește încontinuu. **11** (Reg; îae) Se spune despre cineva care nu muncește cu tragere de inimă. **12** (Pfm; îe) **A scoate ~ba (la cineva)** A disprețui pe cineva. **13** (Îae) A sfida. **14** (Reg; îe) **Nu sta cu ~ba afară** Se spune cuiva pe care îl îndemni să râdă. **15** (Pop; îe) **A avea ~ lungă** sau **(a fi) lung de** (ori **la, în**) **~** (sau, reg) **fraged la ~** A fi vorbăreț. **16** (Iae) A fi incapabil de a păstra un secret. **17** (Pfm; îe) **A fi** (sau **a avea**) **~ (foarte) ascuțită** (ori **veninoasă, otrăvită, rea, neagră, de șarpe**) A spune vorbe răutăcioase. **18** (Îae) A fi bârfitor. **19** (Îlav) **Cu ~ înveninată** (sau **veninoasă**) Cu răutate. **20** (Fam; îe) **A înțepa cu ~ba** sau (reg) **a fi cu** (sau **a avea**) **piper, țepi pe** sau **aguridă sub ~** A fi sau a vorbi ironic ori malițios Si: *a batjocori*. **21** (Fam; îe) **A fi slobod la ~** (sau **~ slobodă** ori **a avea ~ba dezlegată**) A fi excesiv de sincer și direct în vorbire. **22** (Îae) A fi necontrolat în vorbire. **23** (Îae) A fi incapabil de a păstra un secret. **24** (Fam; îe) **A fi cu două ~bi** sau **a avea (mai) multe ~bi** A fi mincinos sau prefăcut. **25** (Îae) A fi ipocrit. **26** (Pfm; îe) **A fi iute de ~** A vorbi prea repede. **27** (Pfm; îe) **A avea ~ ascuțită** (sau **a-i umbla ~ba cu ascuțime**) A fi înzestrat cu însușirea de a vorbi convingător. **28** (Imt; îe) **A-și mușca ~ba** A tăcea, evitând să spună ceva nepotrivit. **29** (Fam; îe) **A-și înghiți ~ba** A mânca cu mare poftă. **30** (Îae) A amuți de uimire, de emoție etc. **31** (Îae) A se abține de la a spune ceva nepotrivit. **32** (Pfm; îe) **A-și ține** (sau **băga**) **~ba (în gură)** A tăcea. **33** (Pfm; îe) **A-și pune frâu la ~** (sau **~bii**) ori **a-și înfrâna** (sau **struni**) **~ba** A se feri de a spune ceva necuviincios. **34** (Fam; îe) **A scoate** (sau **a-i ieși cuiva**) **~ba de-un cot** A i se tăia respirația datorită efortului sau oboselii Si: *a gâfâi*. **35** (Îae) A fi foarte obosit. **36** (Fam; îe) **A trage (pe cineva) de ~** A pune cuiva întrebări multe și insistente pentru a afla anumite lucruri Si: *a iscodi*. **37** (Fam; îe) **A (i) (se) dezlega (cuiva) ~ba** sau **a se dezlega** (ori **a prinde**) **la ~** sau **a prinde ~** A căpăta chef de vorbă. **38** (Îe) **A (se) dezlega (cuiva) ~ba** A-și redobândi facultatea vorbirii. **39** (Pfm; îe) **A-și bate ~ba (-n gură de pomană)** sau **a-și toci ~ba** A vorbi mult și neîntrerupt, fără a fi luat în seamă. **40** (Pfm; îe) **A-i merge (cuiva) ~ba ca o moară stricată** (sau **de vânt**) (ori, reg, **a-i toca ~ba în gură** sau **a-i bate ~ba**) A vorbi repede și fără întrerupere Si: *a flecări, a pălăvrăgi*. **41** (Pfm; îe) **A avea mâncărime** (sau, reg, **mâncărici, mâncătură**) **la** (sau **de**) **~** ori **a avea vierme** (sau, reg, **gâdilici**) **la ~** sau **a-l mânca** (ori **a-l arde ~ba**) sau, reg, **a-l frige ~ba** (ori **la ~**) A vorbi prea mult Si: *a fi limbut, a fi palavragiu, a fi vorbăreț*. **42** (Pfm; îe) **A (i) se încurca** (sau **împiedica**) **(cuiva) ~ba (în gură** sau **la vorbă)** A rosti cu greutate cuvintele din cauza unei emoții, a băuturii etc. **43** (Pfm; îe) **A avea ~ba legată** A refuza să vorbească. **44** (Îvp; îe) **A nu avea ~ în gură** (sau **de grăit**) A nu dori să vorbească. **45** (Înv; îe) **A-i fi (cuiva) ~ba legată** sau **a fi cu ~ba legată** (sau **legată încurcată**) A fi mut. **46** (Înv; îla) **Împiedicat la ~** (sau, pop, **cu ~ba împiedicată**) Bâlbâit. **47** (Reg; îs) *~ lată* Care se exprimă greoi, din cauza limbii mari. **48** (Pfm; îe) **A vorbi** sau **(a grăi) în vârful ~bii** (sau **în** ori **pe ~**) sau **a-i fi (cuiva) ~ba prinsă** (ori **împiedicată**) A fi peltic. **49** (Pop; îe) **A (i) se lega (cuiva) ~ba (în gură) sau a-i pieri** (ori **a i se încurca, a-i îngheța, a i se îngroșa, a i se lua, a i se scurta**) **(cuiva) ~ba** A nu mai avea curajul să vorbească Si: *a amuți*. **50** (Pop; îe) **A pieri cuiva ~** A muri. **51** (Pop; îe) **A-i lega** (sau **a scurta, a tăia**) **(cuiva) ~ba** A împiedica pe cineva să spună ceva calomnios sau jignitor. **52** (Pop; îe) **Pișcat** (sau **înțepat**) **la ~** sau **prins de ~** Ușor amețit de băutură Si: (pfm) *afumat, cherchelit*. **53** (Reg; îe) **A avea păr pe ~** A fi lipsit de educație. **54** (Reg; îla) **Cu păr pe ~** Lipsit de educație, de maniere Si: *prost, necioplit*. **55** (Îe) **A avea ~ de aur** A avea darul de a vorbi frumos și elocvent. **56** (Îe) **A fi cu ~ba fagure de miere** A vorbi excesiv de prietenos și amabil. **57** (Pfm; îe) **Pușchea(-ți) pe ~(-ți)** Se spune cuiva care vorbește despre un lucru neplăcut, pentru ca aceasta să nu se îndeplinească. **58-59** (Pfm; îe) **A (nu) pune pe ~ (ceva)** A (nu) gusta din ceva. **60** (Reg; îe) **A-și bate ~ba-n gură ca calicii la pomană** A vorbi repede și prost. **61** (Reg; îe) **Parcă-l trage cineva de ~** Se spune despre cineva care vorbește mult, neputând păstra un secret. **62** (Reg; îe) **Nu i-a** (sau **nu v-a** etc.) **tors mama pe ~** Se spune despre cineva care vorbește cu ușurință. **63** (Reg; îae) Se spune despre cineva care vorbește morocănos. **64** (Reg; îe) **A-și toarce pe ~** A se gândi bine înainte de a vorbi. **65** (Pfm; îe) **Cum îi vine** sau **ce-i vine pe ~** Fără a-și controla exprimarea, sub impulsul unei stări de moment. **66** (Îe) **A-i sta** (sau **a-i umbla, a-i veni**) **(cuiva) pe ~ (ceva)** A fi pe punctul de a spune ceva. **67** (Îae) A nu-și aminti un lucru bine știut. **68-69** (Reg; îe) **L-a(u) mușcat albinele** (sau **albina**) **de ~** Se spune despre cineva care nu vorbește (prea mult). **70** (Îae) Se spune despre un om beat. **71** (Pop; îe) **Gură am și ~**

n-am Se spune atunci când cineva se abține, deși ar mai avea multe de adăugat. **72** (Pop; îe) **A nu-și băga ~ba unde nu-i fierbe oala** A nu se amesteca într-o problemă care nu-l privește. **73** (Pop; îe) **Inima o are pe ~** sau **ce-i pe inimă aceea-i și pe ~** sau **ce are-n suflet are și pe ~** Se spune despre o persoană sinceră, deschisă și onestă. **74** (Reg; îs) *~ba beregății* Uvulă. **75** Facultate de a vorbi Si: *grai, vorbire*. **76** (Înv; îe) **A da ~ prin țară** A face să se știe pretutindeni. **77** (Trs; îs) *Răsura ~bii* Amendă aplicată cuiva găsit vinovat de calomnie. **78** (Înv; îs) *~ strâmbă* Calomnie. **79** (Îvp; îls) **Carte cu ~ de moarte** Testament. **80** (După verbe ale zicerii; îlav) **Cu** (sau, rar **prin**) **~ de moarte** Ca ultimă dorință, exprimată pe patul morții. **81** (Pex; îal) Ca dispoziție testamentară. **82** (Îe) **A lega pe cineva cu ~ de moarte** A obliga pe cineva prin jurământ să îndeplinească o ultimă doriță, exprimată înainte de moarte. **83** (Înv; îs) *Frântură* (sau *frământare*) *de ~* Vorbire încâlcită. **84** (Pex; îas) Frază încâlcită, alcătuită din cuvinte greu de rostit. **85** (Spc; îas) Joc ce constă în rostirea rapidă și corectă a unei asemenea fraze. **86** (Înv) Prizonier de la care se obțineau informații asupra situației din armata inamică. **87** (Arg) Spion. **88** (Înv; udp „despre", „de" etc.) Informație asupra situației inamice. **89** Tăiș de metal al unui cuțit, briceag sau al altor instrumente Si: *pană, pânză*. **90** (Pop; îs) *~ de trăsnet* (sau *a trăsnetului*) Rămășiță a unei sulițe, sau a unei alte arme străvechi, descoperită cu prilejul unei săpături, despre care se credea că a fost împlântată în adâncul pământului de un trăsnet. **91** (Îlav) **Nici cu** (sau **cât** ori **ca**) **o ~ de cuțit** Nici cât de puțin. **92** Parte metalică a ciocanului, opusă capului cu care se bat cuiele, prelungită și subțiată spre vârf Si: (pop) *pană*. **93** (Reg) Vârf al șurubelniței. **94** Fiecare dintre arătătoarele ceasului. **95** Pendul al unui orologiu. **96** Bară mobilă, agățată în interiorul clopotului, care, prin mișcare, lovește pereții lui, făcându-l să sune. **97** (Reg; îs) *~ de clopot* Joc la priveghi, nedefinit mai îndeaproape. **98** Indicator la cântare sau la orice instrument de măsurat. **99** (Pan) Parte a unor obiecte, alungită și mobilă, de forma unei limbi (1). **100** (Înv; pan) Lingou. **101** (Înv; pan) Parte alungită și ascuțită a tălpii fierului de călcat. **102** (Îrg; pan) Bucată de lemn sau de metal alungită, folosită ca încuietoare la uși, porți etc. **103** (Reg) Pisălog la piuliță. **104** (Reg) Hădărag (1). **105** (Reg) Fiecare dintre cele două brațe ale cleștelui. **106** (Reg) Cumpănă a fântânii. **107** (Reg) Picior al pilugului în care se prind aripile fusului de la piuă. **108** (Reg) Fiecare dintre crestăturile în formă de trepte de la capătul de jos al pilugului, cu ajutorul cărora postavul este întors și răsucit în piuă. **109** (Reg) Fiecare dintre aripile fusului care ridică pilugul de la piuă, agățându-se în piciorul acestuia. **110** (Pop) Parte a dispozitivului de oprire automată la mașina bătătoare. **111** (Pop) Proeminență de la partea de jos a oiștei porții, care face ca aceasta să se deschidă și să se închidă cu ușurință. **112** (Reg) Cârlig în care se agață zăvorul de la ușă, poartă etc. **113** (Reg) Parte de la car sau sanie de care se fixează proțapul Si: (pop) *cârlig, grui, furcă*, (reg) *popârțac, splină*. **114** (Reg) Parte care face legătura între crucea și inima căruței. **115** (Reg) Tânjală. **116** (Reg) Parte a căruței nedefinită mai îndeaproape. **117** (Pop) Cordar la ferăstrău. **118** (Tăb; reg) Piesă alungită și mobilă a stativelor pe care se întind pieile ce urmează a fi prelucrate. **119** Proptea a alergătoarei de la războiul de țesut Vz: *rezemătoare, sprijinitoare*. **120** (Plg) Fier lat, ascuțit la un capăt, cu care se ară. **121** (Îs) *~ba cracilor* (sau *cracii cu ~*) Cârlig cu ajutorul căruia se reglează schimbătorul plugului, introducându-se în una dintre găurile cu care acestă piesă este prevăzută. **122** (Muz) Plăcuță de lemn deasupra căreia se întind coardele unor instrumente muzicale Si: *tastieră*, (rar) *tastă*. **123** (Muz; rar) Ancie a unui instrument de suflat. **124** (Muz; rar) Clapă la instrumentele muzicale cu claviatură Si: *tastă, tușă*. **125** Cuțit de lemn la meliță Si: (reg) *bătăiuș, bătător, condei, spată, tocător*. **126** Deschizătură lăsată la gardul de pescuit. **127** (Pes) Fiecare dintre cele două deschizături ale sacului unui vintir. **128** Vârf al cârligului la undiță. **129** (Reg) Șanț care desparte în două mari semicercuri vatra cuptorului, construită din pământ bătătorit. **130** (Reg) Colac împărțit la pomeni. **131** Fâșie de piele, pânză etc. lungă și îngustă, care acoperă deschizătura încălțămintei în locul unde aceasta se încheie cu șiretul etc. **132** Obiect de metal, os, material plastic etc. care ajută la încălțarea pantofilor Si: *încălțător*. **133** (Îvp) Cui de la cataramă. **134** Bucată de piele care se coase la marginea posterioară de sus a cizmelor, pentru a le putea trage pe picior. **135** (Bot; reg; îc) **~ba-apei** Broscariță (*Potamogeton natans*). **136** (Bot; reg; îac) Pașă (*Potamogeton crispus*). **137-140** (Bot; reg; îac) Broasca-apei (*Potamogeton pussilus, lucens, perfoliatus* și *pectinatus*). **141** (Bot; reg; îc) **~ba-bălții, ~ba-băților, ~ba-broaștei, ~ba-oii, ~ba-vacii** Limbariță (*Alisma plantago aquatica*). **142** (Bot; reg; îc) **~ba-boierului** Barba-boierului (*Ajuga laxmanni*). **143** (Reg; îc) **~ba-boului (-cea-mică)** Plantă erbacee meliferă din familia boraginaceelor, acoperită cu peri aspri și țepoși, cu flori uvulacee, roz sau rar albe Si: (reg) *atrațel, boroanță, iarbă-de-bou-sălbatică, limbariță, miruță, roșii* (*Anchusa officinalis*). **144** (Reg; îac) Plantă erbacee din familia boraginaceelor, acoperită cu peri aspri și țepoși, cu flori albastre mari Si: (reg) *miruță*, (rar) *orcanetă* (*Anchusa italica*). **145** (Bot; reg; îac) Plantă din familia amarilidaceelor, originară din America, cu trunchiul scurt și gros, cu frunze verzi-albăstrui, care înflorește la 5-25 de ani, numai o singură dată și apoi moare Si: (reg) *haluz, roadă, săbor, spin* (*Agave americana*). **146** (Bot; reg; îac) Sică (*Statice*). **147** (Bot; reg; îac) Belșiță (*Canna indica*). **148** (Bot; reg; îc) **~ba-boului, ~ba-câinelui, ~ba-mielului, ~ba-mielușelului** Alior (*Borago officinalis*). **149** (Bot; îc) **~ba-boului** Lușcă-albă (*Ornithogalum caudatum*). **150** (Bot; reg; îac) Iarba-șarpelui (*Echium vulgare*). **151** (Bot; reg; îac) Pătlagină (*Plantago major*). **152** (Bot; reg) Măcriș (*Rumex acetosa*). **153** (Bot; reg; îc) **~ba-broaștei** Iarba-broaștelor (*Hydrocharis morsus-ranae*). **154** (Bot; reg; îc) **~ba-bălților, ~ba-broaștei, ~ba-oii, ~ba-șarpelui** Pătlagină (*Plantago lanceolata*). **155** (Bot; reg; îc) **~ba-caprei** Specie de lăptucă. **156** (Bot; reg; îc) **~ba-boului, ~ba-căii, ~ba-câinelui, ~ba-cucului, ~ba-mielului** Arăriel (*Cynoglossum officinale*). **157** (Bot; reg; îc) **~ba-cățelei** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **158** (Bot; reg; îc) **~ba-boului, ~ba-cerbului, ~ba-oii, ~ba-vacii, ~ba-vecină, ~ba-vecinei** Năvalnic (*Scolopendrium vulgare*). **159** (Bot; reg) Lipicioasă (*Galium aparine*). **160** (Bot; reg) Splină (*Chrysosplenium alternifolium*). **161** (Bot; reg; îc) **~ba-cerbului, ~ba-șarpelui** Ferigă (*Dryopteris filixmas*). **162** (Bot; reg; îac) Unghia-ciutei (*Ceterach officinarum*). **163** (Bot; reg) Pieptănariță (*Cynosurus cristatus*). **164** (Bot; reg) Cocoșei (*Erythronium dens-canis*). **165** (Reg; îc) **~ba-cucului, limba-șarpelui** Plantă erbacee perenă din încrengătura pteridofitelor, cu rizom scurt, târâtor, de obicei cu o singură frunză penat-compusă Si: (reg)

coian, dragoste, iarba-dragostei, lăpăriță, limbar (*Botrychium lunaria*). **166** (Bot; reg; îac) Plantă erbacee cu flori de culoare albăstruie-liliachie care crește în regiunile subalpine (*Gentiana bulgarica*). **167** (Bot; reg) Buruiană-de-ghing (*Gentiana praecox*). **168** (Bot; reg; îc) **~ba-cucului** Mâna-Maicii-Domnului (*Orchis maculata*). **169** (Bot; reg; îac) Poranici (*Orchis mascula*). **170** (Bot; reg; îac) Iarbă-moale (*Stellaria holostea*). **171** (Bot; reg; îac) Ură (*Gymnadenia conopea*). **172** (Bot; reg; îc) **~ba-gâștei** Bob-de-țarină (*Lathyrus sylvester*). **173** (Bot; reg; îc) **~ba-mării** Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori albe, roze, purpurii și, mai ales, violete, dispuse în umbrelă, originară din regiunile sudice ale Europei și cultivată adesea ca plantă decorativă Si: (reg) *lilicele, limbușoară, omățăl, punga-ciobanului, sașți, traista-ciobanului* (*Iberis umbellata*). **174** (Bot; reg; îac) Lilicele (*Iberis semperflorens*). **175** (Reg; îac) Planta *Iberis pinnata*. **176** (Reg, îc; șîf *~ba-mielușelului*) **~ba-mielului** Plantă erbacee din familia boraginaceelor, cu flori albastre, rar albe Si: (reg) *alior, arăriel, arățeі, atrățel, borantă, borantă-roșie, laptele-câinelui, mierea-ursului* (*Borrago officinalis*). **177** (Bot; reg; îac) Otrățel (*Onosma arenaria*). **178** (Reg; îc) **~ba-oii** (sau **~ba-oaiei**) Plantă erbacee cu frunze dințate și spinoase, cu flori purpurii, care crește prin locuri umede și mlăștinoase Si: (reg) *pălămidă* (*Cirsium canum*). **179** (Reg; îac) Mică plantă erbacee cu frunzele dispuse în rozetă și cu flori roz, grupate în spice Si: (pop) *minciună, patlagină, plătagină* (*Plantago gentianoides*). **180** (Reg; îac; șîc **~ba-oii-cea-amară**) Plantă din familia compozitaelor, cu rizom scurt și gros, cu numeroase rădăcini lungi și groase, tulpină erectă și flori roșii, care crește prin fânețe umede și sărăturoase Si: (pop) *iarbă-mare, steghie-turcească* (*Leuzea salina*). **181** (Bot; reg; îac) Podbal (*Tussilago farfara*). **182** (Bot; reg; îc) **~ba-broaștei, ~ba-vacii** Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **183** (Bot; reg) Lemnul-Maicii-Domnului (*Santolina chamaecyparissus*). **184** (Bot; reg; îc) **~ba-păsării** Liliuță (*Anthericum ramosum*). **185** (Reg; îc) **~ba-păsăricii** Planta *Cuscuta*. **186** (Reg; îc) **~ba-boului, ~ba-peștelui** Plantă erbacee perenă cu frunze verzi-albăstrui și flori violete, dispuse în panicul, răspândită prin locuri umede și sărate (*Limonium vulgare*). **187** (Reg; îac) Plantă erbacee din familia plumbaginaceelor, răspândită pe pășuni de munte (*Armeria elongata*). **188** (Reg; îc) **~ba-rățoiului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **189** (Reg; îc) **~ba-soacrei** Plantă cărnoasă arborescentă din familia cactacee, originară din America, cu tulpina erectă, ramificată, cu sau fără spini, cu flori mari, galbene sau roșii Si: (reg) *broască, stoletnic* (*Opuntia ficus-indica*). **190** (Reg; îac) Plantă din familia cretaceelor, cultivată în Africa, America și Europa pentru fructele sale (smochine de Spania) și, de asemenea, plantată ca gard viu (*Opuntia vulgaris*). **191** (Bot; reg; îc) **~ba-șarpelui** Ferigă mică cu rizomul lung, cu o singură frunză, de formă ovală, răspândită prin locurile umede, prin tufișuri și păduri Si: *grăitoare-de-rău* (*Ophioglossum vulgatum*). **192** (Reg; îac) Plantă din ordinul umbeliferelor, cu tulpină înaltă de 40-100 cm, ramificată, cu flori numeroase, albe sau roșietice, care crește prin fânețe și poieni umede, semisărate Si: *floarea-țigăncii, leuștean-de-baltă, leuștean-sălbatic, morcov-sălbatic* (*Peucedanum latifolia*). **193** (Reg; îac) Plantă cu frunzele lanceolate, folosită în medicina populară pentru proprietățile ei astringente sau contra tusei Si: *cărutele, coada-șoricelului, iarba-tăieturii, limba-bălților, limba-broaștei, limba-oii, limbariță, pătlagină, pătlagină-îngustă* (*Plantago lanceolata*). **194** (Bot; reg; îac) Stupitul-cucului (*Cardomina protensis*). **195** (Bot; reg; îac) Ferigă (*Dryopteris filix-mas*). **196** (Reg; îc) **~ba-cucului** Planta *Botrychium lunaria*. **197** (Bot; reg; îc) **~ba-șopârlei** Dornic (*Falcaria sioides*). **198** (Bot; reg; îac) Specie de stânjenei nedefinită mai îndeaproape. **199** (Bot; reg; îac) Burete nedefinit mai îndeaproape. **200** (Reg; îc) **~ba-șopârlei** Planta *Falcaria rivini*. **201** (Reg; îc) **~ba-vrabiei** Mică plantă erbacee anuală, cu frunze liniar-lanceolate și flori axiale verzi (*Thymelae passerina*). **202** (Bot; reg; îc) **~de piatră** Foaie-grasă (*Pinguicula vulgaris*). **203** (Reg; îc) **~de-mare** (sau **~ba-bouiui, ~ba-vecinii**) Plantă din familia cetacee, cu tulpină lungă, cărnoasă, prevăzută cu țepi, cu flori roșii, cultivată și ca plantă ornamentală Si: (reg) *bostan, broască, paltnă, stoletnic, talpa-ursului* (*Phyllocactus ackermanni*). **204** (Îac) Pește marin cu corpul oval și asimetric, cu ambii ochi situați pe o singură parte (*Solea nasuta*). **205** (Îac) Pește marin comestibil asemănător cu calcanul, care are corpul plat și aproape oval, acoperit de solzi fini, ce trăiește pe fundul nisipos, în apropierea coastei, și a cărui carne este foarte gustoasă (*Pleunorectes solea*). **206** (Îac) Pește marin de formă plată, cu amândoi ochii pe aceeași parte, care trăiește pe fundul apelor Si: *cambulă* (*Pleuronectes plesus*). **207** Sistem de comunicare alcătuit din sunete articulate, specific oamenilor, prin care aceștia își exprimă gândurile, sentimentele și dorințele Si: *limbaj* (**1**). **208** (Pgn) Limbaj (**10**). **209** (Îe) **A nu vorbi aceeași ~** A nu avea același mod de a gândi sau de a simți. **210** (Îs) ~ *aglutinată* Limbă (**207**) în care raporturile gramaticale se exprimă prin înlănțuirea de afixe strict specializate pentru fiecare funcție în parte. **211** (Îs) ~ *flexionară* Limbă (**207**) în care raporturile gramaticale se exprimă prin afixe perfect sudate cu tema și care au, în general, valori complexe. **212** (Îs) ~ *analitică* Limbă (**207**) flexionară în care raporturile gramaticale sunt exprimate mai ales cu ajutorul mijloacelor analitice și al cuvintelor auxiliare. **213** (Îs) ~ *sintetică* Limbă (**207**) în care raporturile gramaticale se exprimă, de obicei, prin adăugarea de afixe la tema cuvintelor. **214** (Înv; îs) *~ba cârăitorilor* Argou folosit de hoți. **215** (Îs) ~ *păsărească* Argou al copiilor constând în intercalarea unor silabe suplimentare între silabele cuvintelor. **216** (Pex; îas) Limbaj (**1**) convențional, greu de înțeles. **217** (Îs) ~ *maternă* (sau, îvr, *mamă* ori *maicei*) Limbă (**207**) pe care o învață cineva în copilărie, de la părinți. **218** (Îs) ~ *(de) bază* (sau *fundamentală*) ori ~ *mamă* Limbă (**207**) din care provin limbile (**207**) aceleiași familii sau ale aceluiași grup genealogic. **219** (Îs) ~ *internațională* (sau *universală*) Limbă (**207**) națională cu largă circulație în afara granițelor acelei țări, folosită în relațiile internaționale dintre state. **220** (Îs) ~ *modernă* Limbă (**207**) vorbită în perioada actuală sau într-o epocă apropiată. **221** (Îs) ~ *clasică* Limbă (**207**) care apaține antichității greco-latine, din epoca ei clasică, considerată ca bază a educației și civilizației. **222** (Pex; îas) Formă a unei limbi (**207**) care are calitățile estetice ale perioadei clasice. **223** (Îs) ~ *vie* Limbă (**207**) care se vorbește în mod curent. **224** (Îs) ~ *moartă* Limbă (**207**) care nu se mai învață ca limbă maternă și nu se mai află în circulație. **225** (Îs) ~ *națională* (ori, îvr, *naționalicească*) Limbă (**207**) comună și unică a tuturor membrilor unei națiuni. **226** (Îs) ~ *literară* Cel mai corect aspect al limbii naționale, produs al unei continue prelucrări de către scriitori, publiciști, oameni de știință etc., utilizat în mediile intelectuale, în instituții etc. **227** (Îs) ~ *de stat* (sau

oficială, ori, îvr, *oficioasă*) Limbă (**207**) utilizată în administrația unui stat sau într-una dintre instituțiile acestuia. **228** (Îs) ~ *comună* (sau înv *obștească*) Aspect al unei limbi (**207**) folosit ca mijloc de comunicare al întregii colectivități, independent de apartenența dialectală a vorbitorilor. **229** (Îas) Fază din trecutul unei limbi (**207**), anterioară diversificării ei dialectale. **230** (Îs) ~ *veche* Limbă (**207**) vorbită în perioadele din trecut, constituindu-se ca o etapă anterioară, distinctă de limba modernă. **231** (Îs) ~ *curentă* (sau *de toate zilele, de conversație*) Limbă obișnuită, folosită în relațiile zilnice dintre oameni. **232** (Îs) ~ *standard* Aspect al unei limbi (**207**) care reprezintă trăsăturile ei comune și modelul general de folosire. **233** (Îs) ~ *scrisă* Aspect al limbii naționale, consemnat în textele scrise. **234** (Îs) ~ *vorbită* Limbă (**207**) uzuală, utilizată în mod obișnuit în viu grai. **235** (Îs) *~ba surdomuților* Totalitate a semnelor folosite de surdomuți pentru a comunica. **236** (Reg; îe) **S-au mestecat ~bile** Se spune când, într-o adunare, petrecere etc. discuțiile devin aprinse și vorbitorii încep să se certe. **237** (Pfm; irn; îs) ~ *chineză* Vorbire confuză, greoaie, din care nu se înțelege nimic. **238** (Îvp) Comunitate de oameni care vorbesc aceeași limbă (**207**) Si: *națiune, neam, popor*. **239** Fel de a vorbi, de a se exprima sau de a comunica al cuiva într-o anumită împrejurare. **240** (Spc) Stil al unui scriitor, al unei opere literare. **241** (Îlav) **Pe ~ba cuiva** Pe înțelesul interlocutorului. **242** (Pex; îal) Potrivit felului de a gândi sau de a simți al vorbitorului, interlocutorului sau a celui despre care se vorbește. **243** (Înv; îs) ~ *de* (sau *în*) *mare* Golf. **244** (Udp „de") Porțiune alungită, îngustă, dintr-o suprafață, corp material etc. Si: *fâșie, șuviță*. **245** (Înv; îs) ~ *de pământ* Peninsulă. **246** Fâșie lungă și îngustă de pământ, pădure etc. **247** Rază de lumină care străbate întunericul. **248** Flacără de formă alungită. **249** (Îs) ~ *de foc* Fosfură de hidrogen care iese din mlaștini și arde singură. **250** (Îe) **A vorbi (două) ~bi diferite** A nu avea același mod de a gândi și de a simți. **251** (Îs) ~ *de lemn* Limbaj al propagandei totalitare, caracterizat prin formule fixe, șabloane, exprimare greoaie etc. **252** (Lpl; îc) **~bi de pisică** Tip de fursecuri înguste și alungite. **253** (Arg; dep; îe) **A da ~bi** A avea relații sexuale orale.

limbăreț, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~eți, ~e* / E: ***limbă*** + *-ăreț*] (Rar) Limbut (**2**).

limbătate *sf* [At: PASCU, S. 19 / Pl: *~tăți* / E: ***limbă*** + *-ătate*] (Reg) Neam străin.

limbist, ~ă [At: POLIZU / Pl: *~iști, ~e* / E: ***limbă*** + *-ist*] **1** *smf* (Înv) Lingvist (**1**). **2-3** *smf, a* (Arg; dep) (Persoană) care lingușește. **4-5** *smf, a* (Arg; dep) (Persoană) care are relații sexuale orale.

limbistic, ~ă *a* [At: RUSSO, S. 43 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***limbă*** + *-istic*] **1** Lingvistic.

limbistică *sfs* [At: RUSSO, S. 43 / E: fr ***linguistique***] (Înv) Lingvistică.

limbiță *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~țe* / E: ***limbă*** + *-iță*] **1-2** (Rar; șhp) Limbă (**1**) (mică).

limbling *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ngi* / E: nct] (Olt; irn) Termen depreciativ pentru un om neserios.

limboată *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: *~oață* / Pl: *~te* / E: ***limbă***] (Olt) Termen depreciativ pentru o persoană de neam străin.

limboață *sf* vz ***limboată***

limbotenie *sf* [At: PAMFILIE, S.V. 197 / Pl: *~ii* / E: ***limbă*** + *-otenie*] (Îrg) Neam.

limbric *sm* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***lâm~, nim~*** / Pl: *~ici* / E: ml ***lumbricus***] **1** (Lpl) Încrengătură de viermi paraziți nematelmiți cu lungimea de circa 25 cm, care trăiesc în intestinul subțire la om putând provoca tulburări grave de sănătate (*Ascaris lumbricoides*). **2** (Șls) Vierme care aparține speciilor de limbrici (**1**) Si: *ascarid*. **3** Încrengătură de viermi paraziți, care au formă cilindrică și care trăiesc în intestinul subțire al animalelor (*Ascaris suum*). **4** (Pgn; lpl) Viermi intestinali. **5** (Reg; pan) Omușor. **6** (Fig; dep) Epitet pentru un tânăr înalt și slab. **7** (Mun; Olt; dep) Epitet pentru un om scund, slabănog, considerat fără valoare și fără însemnătate. **8** (Îvp; îc) **~mare**, (rar) **~tenia, ~solitar** Tenie (**1**). **9** (Sst) Râmă.

limbricar *sn* [At: BORZA, D. 161 / Pl: *~e* / E: ***limbric*** + *-ar*] (Bot; reg) **1** Lăsnicior (*Solanum Dulcamara*). **2** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **3** (Lpl) Specii de plante folosite în medicina populară împotriva limbricilor (**2**).

limbricariță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~țe* / E: ***limbric*** + *-ariță*] **1** (Med; pop) Ascarioză. **2** (Bot; reg; șîc) **~albă** Lemnul-Maicii-Domnului (*Santolina Chamaecyparissus*). **3** (Bot) Planta *Achillea Crithmifolia*. **4-5** (Înv) (Substanță obținută mai ales din) sămânța unor specii de plante, folosită în medicina populară ca vermifug Si: (pop) *limbricarniță* (**1-2**).

limbricarniță *sf* [At: PAMFILIE, B. 42 / Pl: *~țe* / E: ***limbricariță*** css] (Pop) **1-2** Limbricariță (**4-5**).

limbricaș *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: ***limbric*** + *-aș*] (Bot; Buc) Pufuliță (*Epilobium hirsutum*).

limbricos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***lâm~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***limbric*** + *-os*] **1** Care are limbrici (**2**). **2** Plin de limbrici (**2**).

limbricuț *sm* [At: LM / V: (înv) ***lâm~*** / Pl: *~i* / E: ***limbric*** + *-uț*] (Șhp) **1-2** Limbric (**2**) (mic).

limbuliță *sf* [At: HELIADE, O. II, 382 / Pl: *~țe* / E: ***limbă*** + *-uliță*] (Șhp) **1-2** Limbă (**1**) (mică) Si: (pop) *limbușoară* (**1-2**), *limbuță* (**1-2**). **3-4** (Rar) Limbă (**207**) (folosită de un popor mic).

limbuși *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~șesc* / E: ***limbă***] (Reg; mai ales d. câini) **1** A-i umbla limba în gură. **2** A lătra.

limbușoară *sf* [At: DEX / Pl: *~re* / E: ***limbă*** + *-ușoară*] (Pop) **1-2** (Șhp) Limbuliță (**1-2**). **3** (Bot; pop) Iberis (*Umbellata*).

limbut, ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: *~uți, ~e* / E: ml ****linguutus***] **1-2** *smf, a* (Om) care vorbește mult și fără rost Si: *guraliv, vorbăreț*, (reg) *limbăreț, limbuțelnic* (**1**), (liv) *locvace*. **3** *a* (Înv) Care este înzestrat cu elocvență Si: (reg) *limbuțelnic* (**2**). **4** *a* (Înv) Care dă dovadă de elocvență Si: (reg) *limbuțelnic* (**3**). **5** *a* (D. stări, manifestări ale oamenilor) Care se manifestă printr-un exces verbal Si: *gălăgios, zgomotos*. **6** *a* (Înv; d. gesturi, atitudini ale oamenilor) Care este elocvent prin el însuși, făcând inutile cuvintele. **7** *a* (Înv) Calomniator. **8-9** *smf, a* (Om) care nu poate vorbi bine Si: *gângav*. **10-11** *smf, a* (Reg) (Om) peltic. **12-13** *smf, a* (Om) bâlbâit.

limbuță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: ***limbă*** + *-uță*] **1-2** (Pop; șhp) Limbuliță (**1-2**).

limbuțelnic, ~ă *a* [At: L. COSTIN. GR. BĂN., ap. DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***limbut*** + *-elnic*] (Reg) **1-3** Limbut (**2-4**).

limbuți [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pzi: *~țesc* / E: ***limbut***] **1-2** *vti* (Îvp) A pălăvrăgi. **3** *vt* (Înv) A calomnia.

limbuție *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 141/23 / Pl: *~ii* / E: ***limbut*** + *-ie*] **1** Tendință de a vorbi mult și fără rost Si: (liv) *locvacitate*,

logoree. **2** (Pex) Vorbă multă și fără rost Si: *pălăvrăgeală*, *vorbărie*. **3** (Înv) Elocvență.

limen *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr, lat ***limen***] (Mat) Linie despărțitoare Si: *limită*.

limenarh *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: lat ***limenarcha***, gr ***λιμενάρχος***] Supraveghetor al unui port în provinciile orientale ale Imperiului roman.

limes *sns* [At: DEX / E: lat ***limes***] Sistem de apărare folosit de romani care consta dintr-un zid de piatră sau dintr-un val de pământ, construit la granițele provinciilor.

limf- *ec* vz ***limfo-***

limfadenie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***lymphadénie***] (Med) Hipertrofie a ganglionilor limfatici.

limfadenită *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***lymphadénite***] Boală care constă în inflamarea ganglionilor limfatici.

limfadenom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***lymphadénome***] (Med) Tumoare a ganglionilor limfatici.

limfagog, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***lymphagogue***] **1-2** (Substanță) care stimulează producția de limfă.

limfangiectazie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***lymphangiectasie***] (Med) Dilatație a vaselor limfatice.

limfangiectomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***lymphangiectomie***] (Med) Rezecție a vaselor limfatice.

limfangiom *sn* [At: DN[3] / P: *~gi-om* / Pl: *~oame* / E: fr ***lymphangiome***] (Med) Tumoare benignă congenitală a vaselor limfatice.

limfangioplastie *sf* [At: DN[3]/ P: *~gi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***lymphangioplastie***] (Med) Operație de refacere a circulației limfatice prin drenaj în țesutul subcutanat.

limfangiosarcom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***lymphangiosarcome***] (Med) Tumoare malignă dezvoltată la nivelul vaselor limfatice.

limfangită *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***lymphangite***] Boală care constă în inflamarea acută sau cronică a vaselor limfatice.

limfatic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lymphatique***] **1** *a* Care aparține limfei. **2** *a* Privitor la limfă. **3** *a* (D. vase) Prin care circulă limfa. **4** *a* (Îs) *Sistem ~* Totalitate a țesuturilor, vaselor și glandelor care servesc la trecerea limfei din țesuturi în circuitul sângelui. **5** *a* (Îs) *Ganglioni ~ici* Ganglioni mici care se găsesc mai ales în jurul articulațiilor și care constituie un mijloc de apărare împotriva infiltrării microbilor și a slabei rezistențe la infecții. **6-7** *smf, a* (Persoană) care suferă de limfatism.

limfatism *sns* [At: DEX / E: fr ***lymphatisme***] Stare patologică, frecventă la copii, caracterizată prin mărirea volumului organelor limfatice, însoțită de paloare, lipsă de energie, slabă rezistență la infecții.

limfă *sf* [At: DEX / Pl: *~fe* / E: fr ***lymphe***, lat ***lympha***] Lichid transparent, incolor sau gălbui, care circulă prin vasele și ganglionii limfatici și în spațiile intercelulare ale organismului vertebratelor, transportând diferite substanțe între sânge și țesuturi.

limfo- [At: DN[3] / V: ***limf-*** / E: fr ***lympho-***, it ***limfo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Limfă. **2** Limfatic. **3** Referitor la sistemul limfatic.

limfoblast *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***lymphoblaste***] (Blg) Celulă embrionară, precursoare a limfocitelor.

limfoblastom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***lymphoblastome***] (Med) Varietate malignă de limfom.

limfocit *sn* [At: DEX / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***lymphocyte***] Leucocită cu nucleul foarte voluminos, care se găsește în limfă și în sânge și are un rol important în procesul de imunitate.

limfocită *sf* vz ***limfocit***

limfocitemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***lymphocytémie***] (Med) Creștere a numărului limfocitelor din sânge.

limfocitoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***lymphocytose***] Creștere a numărului de limfocite din sânge peste cel normal în unele boli infecțioase.

limfodermie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***lymphodermie***] (Med) Manifestare cutanată a leucemiei limfoide.

limfografie *sf* [At: DN[3]/ Pl: *~ii* / E: fr ***lymphographie***] (Med) Radiografiere a vaselor limfatice cu ajutorul unei substanțe de constrast.

limfogranulomatoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***lymphogranulomatose***] Boală contagioasă care se manifestă prin hipertrofia ganglionilor limfatici.

limfoid, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***lymphoïde***] **1** (D. țesuturi) În care se formează limfocitele. **2** (Îs) *Organ ~* Organ bogat în țesuturi limfoide (**1**).

limfom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***lymphome***] (Med) **1** Tumoare cu aspect de ganglion limfatic, constituită din limfocite. **2** (Pex) Tumefacție ganglionară având diverse cauze.

limfomatoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***lymphomatose***] (Med) Hiperplazie limfoidă generalizată.

limfopatie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***lymphopathie***] (Med) Denumire generică a bolilor sistemului limfatic.

limfopenie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ger ***Lymphopenie***] Scădere anormală a numărului limfocitelor din sânge.

limfopoietic *am* [At: DN[3] / Pl: *~ici* / E: nct] (Îs) *Organ ~* Organ care produce globule albe.

limfopoieză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***lymphopoïèse***] Formare a limfocitelor sau a țesutului limfatic.

limforagie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***lymphorragie***] (Med) Scurgere de limfă dintr-un vas limfatic Si: *limforee*.

limforee *sf* [At: DN[3] / P: *~re-e* / Pl: *~* / E: fr ***lymphorrhée***] (Med) Limforagie.

limfosarcom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***lymphosarcome***] (Med) Tumoare malignă a ganglionilor limfatici.

limfotrop, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lymphotrope***] (Med; d. virusuri) Care are afinitate pentru țesutul limfatic.

limi- [At: DN[3] / E: fr, it ***limi-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Noroi. **2** Noroios.

limicol, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***limicole***] **1** *a* (D. animale) Care trăiește în zona mâlului de pe fundul apelor. **2** *sfp* (Zlg) Subordin de păsări cu picioare nepalmate care trăiesc în locuri umede sau mlăștinoase.

limier *sm* [At: DN[3] / P: *~mi-er* / Pl: *~i* / E: fr ***limier***] Câine de vânătoare care adulmecă și abate vânatul în direcția dorită de vânători Si: *copoi*.

liminar, ~ă *a* [At: GR. S. II, 180 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***liminaire***] (Liv) **1** Care este așezat la începutul unei cărți, al unui discurs etc. **2** Care este la început. **3** Care caracterizează începutul a ceva. **4** (Psh) Care se situează la nivelul unui prag senzorial.

limit *sm* vz ***limită***

limita [At: BARIŢIU, P. A. I, 427 / Pzi: *~tez* / E: fr ***limiter***, lat ***limitare***] **1** *vt* A stabili granițele unei țări, ale unei proprietăți, ale unui teren etc. Si: *a circumscrie, a delimita, a demarca, a marca, a mărgini,* (înv) *a hotărnici, a semna.* **2** *vt* (Pex) A forma marginea unei suprafețe, a unui lucru Si: *a delimita, a mărgini, a străjui, a țărmuri.* **3** *vr* (Rar) A se învecina. **4** *vr* (Rar) A se mărgini. **5** *vt* (Udp „la") A reduce. **6** *vt* (Udp „la") A menține într-un spațiu determinat sau controlat Si: *a mărgini* (**4**).

limitabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***limitable***] **1-4** Care poate fi limitat (**1-4**).

limitantă *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***limitante***] (Atm) Formație fină, lamelară, care separă două categorii de țesuturi din constituția aceluiași organ.

limitare *sf* [At: DDRF / Pl: *~tări* / E: ***limita***] **1** Fixare a granițelor unei țări, ale unei proprietăți, ale unui teren etc Si: *demarcație, hotărnicire, marcare, mărginire.* **2** (Fig) Ceea ce separă net două lucruri Si: *demarcație.* **3** (Înv; îs) *Linie de ~* Linie prin care se separă net două lucruri. **4** Fixare, menținere, restrângere etc. a ceva într-un spațiu bine determinat sau controlat. **5** Reducere a posibilităților de înțelegere, de creație, de aplicare etc.

limitat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***limita***] **1** (D. țări, propretăți, terenuri etc.) Care are granițele fixate Si: *demarcat, marcat.* **2** Care este fixat, menținut, restrâns etc. într-un spațiu bine determinat sau controlat. **3** (Fig; d. oameni) Cu posibilități intelectuale reduse Si: *mărginit.*

limitativ, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***limitatif***] **1** Care fixează granițele unei țări, ale unei proprietăți, ale unui teren etc. **2** Care fixează, menține, restrânge într-un spațiu bine determinat sau controlat.

limitator *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***limita*** + *-tor*] **1** Dispozitiv, aparat care împiedică automat ca o mărime fizică să depășească o limită dată Si: *limitor.* **2** (Rad) Circuit cu ajutorul căruia se realizează limitarea semnalelor.

limită *sf* [At: BARIŢIU, P. A. I, 269 / V: *~e*, ***limit*** *sm* / Pl: *~te* / E: fr ***limite***, lat ***limes, -tis***] **1** (Șîs) *~ teritorială* Linie care separă două țări, două teritorii vecine Si: *graniță, hotar.* **2** Linie care separă două terenuri, două proprietăți vecine Si: (pop) *hat, răzor.* **3** (Lin, îs) *~ silabică, ~ta silabica* Loc unde se termină o silabă și începe o alta în fluxul vorbirii. **4** (Îlav) **De ~** Care se află la granița dintre două zone, dintre două domenii. **5** Parte extremă, punct inițial sau final al unei suprafețe, al unui lucru etc. Si: *extremitate, margine.* **6** (Îla) **Fără ~te** Care este sau pare a fi nelimitat, nesfârșit. **7** Termen extrem, începutul sau sfârșitul unei perioade de timp. **8** (Îs) *~ de vârstă* Vârstă până la care cineva poate ocupa în mod legal o funcție publică. **9** (Spt; îe) **A câștiga înainte de ~** A câștiga prin knock-out sau abandonul adversarului, înainte de sfârșitul meciului de box. **10** (Fig) Cadru care circumscrie existența, manifestarea sau devenirea unei acțiuni, a unei idei, a unei probleme etc., uneori restrângând posibilitățile de manifestare ale acestora. **11** (Îe) **În ~ta** (sau **în ~tele**) **posibilităților** Punct până la care pot ajunge posibilitățile, facultățile, mijloacele etc. cuiva. **12** (Fig) Punct unde se oprește posibilitatea de acțiune, de manifestare a cuiva sau a ceva. **13** (Îlc) **În ~ta** (sau **~tele**) **în care** În măsura în care... **14** (Îlav) **La ~** În măsura posibilităților cuiva sau a ceva. **15** (Îal) În cele din urmă. **16** (Îal) În ultimă instanță. **17** Prag pe care posibilitățile fizice sau intelectuale ale cuiva nu au capacitatea de a-l depăși la un moment dat. **18** Punct care împiedică extinderea posibilităților de acțiune, de manifestare a cuiva sau a ceva. **19** (Îs) *~ funcțională* Valoare minimă sau maximă care marchează intrarea sau ieșirea din funcție a unui mecanism psihifiziologic și, corespunzătoar, a unei activități psihice. **20** (Îla) **De ~** Extrem. **21** (Îlav) **Fără (de) ~** (sau **~te**) Fără măsură Si: *exagerat.* **22** (Îlav) **Peste (orice) ~** Foarte mult Si: *excesiv.* **23** (Îe) **A trece peste** (sau **dincolo) de orice ~** (sau **~te**) A merge dincolo de ceea ce este permis de lege, de morală etc. **24** (Muz) Tonul cel mai înalt sau cel mai profund pe care îl poate emite o voce sau un instrument. **25** (Mat) Valoare fixă către care tind valorile unei mărimi variabile. **26** Grad minim de la care se începe un proces sau de la care se atribuie o caracteristică. **27** Valoare maximă până la care se conservă o proprietate sau se poate desfășura un proces.

limite *sf* vz ***limită***

limitor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***limiteur***] Limitator (**1**).

limitrof, ~ă *a* [At: DRLU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***limitrophe***] **1** Care se află la limita (**1**) unei țări, a unui ținut, etc. Si: *mărginaș* (**1**). **2** (Îvr) De frontieră. **3** (D. țări, teritorii etc.) Care are graniță comună cu... Si: *învecinat, vecin.*

limnea *sf* [At: DN³ / P: *~ne-a* / Pl: ? / E: fr ***limnée***] (Zlg) Moluscă gasteropodă de apă dulce, cu cochilia spiralată și ascuțită.

limnetic, ~ă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***limnetisch***] (D. organisme vegetale) Care trăiește în lacuri, bălți sau locuri mlăștinoase.

limni- ec vz ***limno-***

limnigraf *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***limnigraphe***] Aparat care înregistrează automat variațiile de nivel ale unui curs de apă, ale unui lac sau ale unui rezervor.

limnimetric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***limnimétrique***] Referitor la limnimetrie.

limnimetrie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***limnimétrie***] Studiu al variației de nivel a unei ape curgătoare, a unui lac, rezervor etc.

limnimetru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***limnimètre***] Instrument cu care se măsoară nivelul apei unui lac, al unui curs de apă, al unui rezervor.

limno- [At: DN³ / V: ***limni-*** / E: fr, it ***limno-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) lac.

limnobiologie *sfs* [At: DN³ / E: fr ***limnobiologie***] Studiu al lacurilor din punct de vedere biologic.

limnolog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***limnologue***] Specialist în studiul limnologiei (**2**).

limnologie *sfs* [At: DEX / E: fr ***limnologie***] **1** Capitol al hidrobiologiei care studiază condițiile de viață și organismele din apele dulci. **2** Ramură a hidrobiologiei care se ocupă cu studiul lacurilor naturale și artificiale.

limonadă *sf* [At: DEX / V: (pop) ***~ată*** / Pl: *~de* / E: fr ***limonade***, ger ***Limonade***] **1** Băutură răcoritoare făcută din zeamă de lămâie, sau dintr-un înlocuitor al ei, apă, zahăr Si: *citronadă.* **2** (Pgn) Băutură răcoritoare, gazoasă, preparată cu sirop de fructe.

limonagiu *sm* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: tc ***limonataci***] (Rar) **1-2** Fabricant de limonadă (**1-2**). **3-6** Vânzător (ambulant) de limonadă (**1-2**).

limonată *sf* vz ***limonadă***

limonit *sns* [At: DEX / E: fr ***limonite***] Minereu de fier cristalizat sau amorf, de culoare galbenă-brună sau roșcată până la negru, alcătuit din oxid de fier hidrat, argilă și puțin fosfor.

limoniu, ~ie *a* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: tc ***limoni***] (Rar) Galben ca lămâia.

limoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***limothérapie***] (Med) Tratament constând în reducerea substanțială a alimentației.

limped, ~ă *a, av* vz ***limpede***

limpede [At: CORESI, EV. 5 / V: (îvp) ***~di***, (înv) ***~ped, ~ă*** / Pl: *~ezi* / E: ml ***limpidus, -a, -um***] **1** *a* (D. lichide; îoc *tulbure*) Care nu conține impurități, în urma filtrării, decantării etc. Si: *curat, neamestecat, pur* (**1**). **2** *a* (Rar; d. fluide în stare vâscoasă) Care nu conține impurități. **3** *a* (D. lichide) Care poate fi străbătut de lumină. **4** *a* (D. lichide) Care lasă să se distingă forma, culoarea etc. Si: *clar, cristalin, străveziu* (**1**), *transparent* (**1**), (pop) *chiar, vioară,* (reg) *tista.* **5** *a* (D. forme de cristalizare sau de agregare a unor substanțe, pietre semiprețioase sau prețioase și obiectele făcute din acestea) Care reflectă parțial lumina prin strălucire caracteristică. **6** *a* (Pex; d. materiale subțiri, transparente) Care reflectă în mod caracteristic lumina. **7** *a* (Fig; d. spirit, manifestări ale psihicului uman) Care este cinstit Si: *nepătat, neprihănit, pur.* **8** *a* (Pop; d. ou) Care nu are putere de germinare. **9** *a* (Înv; d. post) În care se bea numai apă, fără a se consuma nimic altceva. **10** *a* (D. cer, atmosferă) Care este lipsit de intemperii. **11** *a* (D. cer, atmosferă) Care este caracteristic timpului frumos, de o seninătate desăvârșită Si: *albastru, pur, senin,* (înv) *seninos, seninat.* **12** *sm* (Rar; fig) Cer. **13** *a* (Îlv) **A da în ~** A se limpezi. **14** *a* (Îal) A se însenina. **15** *a* (D. stări atmosferice) Însorit. **16** *a* (Înv; îe) **A sta în ~** A se potoli. **17** *a* (Înv; îae) A înceta. **18** *a* (D. surse de lumină sau corpuri cerești) Care dă o vizibilitate foarte bună. **19** *a* (D. surse de lumină sau corpuri cerești) Care strălucește intens Si: *lucitor, luminos,*

scânteietor, *sclipitor*, (reg) *sclipos*, *strălucitor*, (îrg) *sticlit*. **20** *a* (D. surse de lumină sau corpuri cerești) Care se observă cu claritate. **21** *a* (Fig) Clarificator. **22** *a* (Fig) Revelator. **23** *a* (Fig) Pur. **24** *a* (D. culori) Care se conturează cu precizie. **25** *a* (D. culori) Care are intensitate vie. **26** *a* (D. ochi, privire, îoc „tulbure") Care exprimă o stare de seninătate sufletească, de luminozitate, de puritate Si: *luminos*, *pur*. **27** *av* Cu sinceritate. **28** *av* Cu calm. **29** *av* În mod destins. **30** *a* (Fig; d. viață) Care este lipsit de griji. **31** *a* (Fig; d. viață) Care se desfășoară armonios. **32** *a* (D. peisaje reale) Care se poate vedea foarte bine. **33** *a* (D. imagini păstrate în memoria afectivă și d. reprezentări artistice, filozofice ale acestora) Care poate fi reprodus din memorie cu claritate. **34** *a* (D. imagini, peisaje etc.) Care pot fi imaginate. **35** *av* Bine. **36** *av* În mod clar. **37** *a* (D. sunete, voce) Care se distinge bine Si: *clar*, *deslușit*, *distinct*. **38** *a* (D. sunete, voce) Care răsună energic. **39** *a* (D. puterea de judecată sau d. oameni) Care înțelege Si: *chibzuit*, *deștept*, *inteligent*, *înțelept*. **40** *a* (D. oameni) Care sesizează faptele conform realității sau adevărului. **41** *a* (D. oameni) Care vede, înțelege și expune lucrurile într-un mod clar, deslușit. **42** *a* (D. puterea de judecată) Prin intermediul căreia se observă cu luciditate Si: *lucid*, *rațional*. **43** *a* (D. puterea de judecată) Prin intermediul căreia se analizează temenic Si: *pătrunzător*, *profund*. **44** *a* (Rar, îs) ~ *văzător* Clarvăzător. **45** *av* Exact. **46** *av* Adevărat. **47** *av* (Rar) De drept. **48** *a* (D. acțiuni, fapte, stări, fenomene etc.) Care se manifestă în mod evident. **49** *a* (D. acțiuni, fapte, stări, fenomene etc.) Care se impune de la sine Si: *deslușit*, *distinct*, *lămurit*, *tranșant*, *vizibil*. **50** *a* (D. senzații, sentimente, stări sufletești, atitudini) Clar. **51** *a* (Reg; îe) **A fi ~** A nu mai avea nici o datorie față de cineva. **52** *a* (D. adevăr, elemente adeveritore sau juridice) Care nu poate fi contestat Si: *incontestanbil*, (înv) *neîndoios*. **53** *a* (D. adevăr, elemente adeveritore sau juridice) Care nu poate fi ascuns Si: *categoric*, *flagrant*, *vădit*. **54** *a* (Îlav) **~ ca lumina zilei** sau **~ ca (bună) ziua** De necontestat. **55** *a* (Îal) Evident. **56** *a* (D. exprimare verbală, scrisă) Care este ușor de înțeles Si: *deslușit*, *explicit*. **57** *a* (D. exprimare verbală, scrisă) Care este formulat în mod coerent și argumentat logic. **58** *a* (Pex; d. oameni) Care se exprimă corect și coerent. **59** *av* Sincer. **60** *av* (Înv; d. scrieri) Care se poate descifra cu ușurință Si: *citeț*, *lizibil*. **61** *a* (Îvp; d. suprafețe, terenuri, căi de comunicație terestră) Care se desfășoară în linie dreaptă, fără ocolișuri sau denivelări Si: *drept*, *neted*, *plan*, (pop) *oblu*, (reg) *șesos*, (reg) *podejnic*, (înv) *tins*. **62** *a* (Înv; îe) **A chema la ~** A provoca la luptă. **63** *a* (Reg; îe) **A scăpa ~** A rămâne nevătămat. **64** *a* (Reg; d. obiecte) Lipsit de asperități, de denivelări etc. **65** *a* (Îvr; d. locuri) Neocupat.

limpedi *a*, *av* vz ***limpede***

limpejor, ~oară *a* [At: TEODORESCU, P. P. 27 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***limpede*** + *-ior*] **1-2** (Șhp) (Destul de) limpede (**1**).

limpete *a*, *av* vz ***limpede***

limpezeală *sf* [At: CALENDARIU (1814) / Pl: *~eli* / E: ***limpezi*** + *-eală*] **1-4** Limpezire (**1-4**). **5** Transparență. **6** Luminozitate. **7** Claritate. **8** (Ccr) Lichid curat cu care se limpezește ceva Si: (pop) *limpezitură* (**5**). **9** (Pop; fig) Vreme senină Si: (pop) *limpezitură* (**6**).

limpezi [At: CORESI, EV. 154/14 / Pzi: *~zesc* / E: ***limpede***] **1-2** *vtr* (D. lichide) A (se) face limpede (**1**). **3-4** *vtr* (D. lichide etc.) A (se) curăța de impurități. **5-6** *vtr* (D. cer, vreme etc.) A (se) însenina. **7-8** *vtr* (Pex; d. lucruri, contururi) A (se) înfățișa mai clar Si: *a se clarifica*, *a se defini*. **9-10** *vtr* A (se) clăti cu apă limpede ceva spălat deja cu detergent, săpun etc. **11** *vr* (Fig) A scăpa de ceva rău sau păgubitor. **12-13** *vtr* (Fig) (A face să iasă sau) a ieși de sub puterea unei vrăji. **14-15** *vtr* (Pex) A (se) purifica. **16-17** *vtr* (Pex) A (se) mântui. **18-19** (Îrg) *vtr* A (se) netezi un teren, prin înlăturarea vegetației nefolositoare sau a obiectelor de pe el Si: *a (se) curăți*, (reg) *a (se) liștăvi*. **20** *vr* (D. voce) A deveni clară Si: *a se lămuri*. **21-22** *vtr* (D. situații complicate) A (se) lămuri. **23** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ la minte** A se calma. **24** *vr* (Îae) A-și reveni dintr-o stare confuză. **25** *vr* (D. ochi) A se curăța.

limpeziciune *sf* [At: C. PETRTESCU, 19 / V: (îrg) ***~egiune*** / Pl: *~ni* / E: ***limpezi*** + *-iciune*] (Rar) **1** Limpezire (**1**). **2** Transparență. **3** Luminozitate. **4** Claritate. **5** Limpezime (**5**).

limpezie *sf* [At: CORESI, EV. 45/14 / Pl: *~ii* / E: ***limpezi*** + *-ie*] (Rar) **1-4** Limpezire (**1-4**). **5** Transparență. **6** Luminozitate. **7** Claritate. **8** Limpezime (**5**).

limpezime *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 135 / Pl: *~mi* / E: ***limpezi*** + *-ime*] **1** Limpezire (**1**). **2** Transparență. **3** Luminozitate. **4** Claritate. **5** Precizie în ceea ce spune sau scrie cineva Si: *explicitate*, (rar) *limpeziciune* (**5**), *limpezie* (**8**).

limpezire *sf* [At: PISCUPESCU, O. 159 / Pl: *~ri* / E: ***limpezi***] **1** Curățare de impurități Si: *limpezeală* (**1**), *limpeziciune* (**1**), *limpezie* (**1**), *limpezit*[1] (**1**), *limpezitură* (**1**). **2** Înseninare a cerului, a vremii Si: *limpezeală* (**2**), *limpezie* (**3**), *limpezit*[1] (**2**), *limpezitură* (**2**). **3** (Pex) Clarificare a contururilor obiectelor Si: *limpezeală* (**3**), *limpezie* (**3**), *limpezit*[1] (**3**), *limpezitură* (**3**). **4** Clătire cu apă limpede a ceva spălat cu săpun, detergent etc. Si: *lămurire*, *limpezeală* (**4**), *limpezie* (**4**), *limpezit*[1] (**4**), *limpezitură* (**4**). **5** (Fig) Scăpare de ceva rău sau păgubitor Si: *limpezit*[1] (**5**). **6** (Fig) Ieșire de sub puterea unei vrăji Si: *limpezit*[1] (**6**). **7** (Pex) Purificare. **8** (Pex) Mântuire. **9** (Îrg) Netezire (a unui teren, prin înlăturarea vegetației nefolositoare sau a obiectelor de pe el) Si: *curățire*, *limpezit*[1] (**9**), (reg) *liștăvire*. **10** (D. voce) Transformare astfel încât să fie limpede și clară Si: *lămurire*, *limpezit*[1] (**10**). **11** Lămurire a unei situații încurcate, neclare Si: *limpezit*[1] (**11**). **12** Curățare a ochilor Si: *limpezit*[1] (**12**). **13** (Îs) ~ *la minte* Calmare. **14** Transparență. **15** Luminozitate. **16** Claritate.

limpeziș *sn* vz ***limpede***

limpezit[1] *sn* [At: PISCUPESCU, O. 159 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***limpezi***] **1-6** Limpezire (**1-6**). **7** (Pex) Purificare. **8** (Pex) Mântuire. **9-12** Limpezire (**9-12**). **13** Transparență. **14** Luminozitate. **15** Claritate.

limpezit[2]***, ~ă*** *a* [At: BARAC ap. GCR II, 176 / V: (îrg) ***~edat*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***limpezi***] **1-2** (D. lichide) Făcut să fie (limpede sau) transparent. **3** (D. lichide) Curățat de impurități. **4** (D. cer, vreme etc.) Înseninat. **5** (Pex; d. obiecte, contururi) Care a devenit mai clar, mai vizibil Si: *lămurit*. **6** (D. un obiect spălat cu săpun, detergent etc.) Clătit. **7** (Fig) Scăpat de ceva rău sau păgubitor. **8** (Fig) Care s-a eliberat de sub puterea unei vrăji. **9** (Pex) Purificat. **10** (Pex) Mântuit. **11** (Îrg; d. terenuri) Netezit prin înlăturarea vegetației nefolositoare sau a obiectelor de pe el Si: *curățat*, (reg) *liștăvit*. **12** (D. voce) Care a devenit mai clară. **13** (D. situații neclare) Lămurit. **14** (Îla) **~ la minte** Calmat. **15** (Îal) Care și-a revenit dintr-o stare de confuzie. **16** (D. ochi) Curățat.

limpezitor, ~oare *a* [At: GR. S. VI, 153 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***limpezi***] **1** Care limpezește (**1**). **2** Care curăță. **3** Care purifică.

limpezitură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***limpezi*** + *-(i)tură*] **1-4** Limpezire (**1-4**). **5-6** Limpezeală (**8-9**). **7** Transparență. **8** Luminozitate. **9** Claritate.

limpeziu, ~ie *a* vz ***limpede***

limpi *vt* [At: DOSOFTEI, PS. 219 / V: (îrg) ***~mbi***, ***~păi*** / Pzi: *~pesc* / E: fo] (Reg) **1** (D. câini și pisici) A mânca sau a bea cu ajutorul limbii Si: *a lăpăi*, *a licăi*. **2-3** A-și satisface (pe ascuns) pofta de a gusta sau de a mânca ceva.

limpicios, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***limpi***] Lingareț.

limpid, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~izi*, *~e* / E: lat ***limpidus***] (Liv) Limpede.

limpiditate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***limpidité***, lat ***limpiditas, -atis***] **1** Transparență. **2** Luminozitate. **3** Claritate.

limpire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***limpi***] (Reg) **1** Sorbire de către animale cu ajutorul limbii Si: *limpit*[1] (**1**). **2-3** Satisfacere (pe ascuns) a poftei de a gusta sau de a mânca ceva Si: *limpit*[1] (**2-3**).

limpit[1] *sn* [At: DA / Pl: (rar) *~uri* / E: ***limpi***] **1-3** (Reg) Limpire (**1-3**).

limpit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***limpi***] (Reg) Lins.

limpitor, ~oare *a* [At: LB / V: (reg) ***~mbi~*** / Pl: *~ri* / E: ***limpi*** + *-(i)tor*] **1** (Reg; d. câini și pisici) Care mănâncă sau bea sorbind cu limba. **2-3** Care își satisface (pe ascuns) pofta de a gusta sau de a mânca ceva.

limpitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***limpi***] (Reg) Aliment care se poate linge.

limpoți *v* vz ***limpi***

limujder [At: SCRIBAN, D. / V: (îrg) ***alimoj~, lem~*** / Pl: *~i* / E: ***hălămujdie***] (Mol) **1** *sm* Scandalagiu. **2** *sm* Om viclean. **3-4** *sm, a* (Om) afurisit.

limul *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***limule***] (Zlg) Artropod marin cu corpul acoperit de o carapace chitinoasă în formă de scut și terminată cu o coadă ca o spadă.

limuzină *sf* [At: C. PETRESCU, C. V. 75 / Pl: *~ne* / E: fr ***limousine***] Automobil de lux, lung, închis, cu mai multe ferestre laterale și nedecapotabil.

lin¹ *i* [At: C. PETRESCU, Î. I. 16 / E: fo] (Are) Onomatopee care imită sunetul produs de scurgerea domoală, în picături, a unei ape.

lin² *sm* [At: SADOVEANU, N. F. 105 / Pl: *~i* / E: bg ***лин***] Pește cu solzi mărunți, cu corpul gros, acoperit de mucus, care trăiește prin bălți cu apă limpede și nu foarte adâncă (*Tinca tinca*).

lin³ *sn* [At: I. IONESCU, P. 251 / Pl: *~uri* / E: ngr ***λινός***] **1** Vas de lemn, tablă etc. în care se adună și se storc strugurii. **2** Vas de lemn, tablă etc. în care se pune la fermentat materia primă folosită la fabricarea berii, spirtului etc. **3** Vas alcătuit din doage, în care se pun la fermentat prunele pentru țuică.

lin⁴, ~ă [At: CORESI, L. 516/21 / Pl: **(1-13, 17-28)** *~i, ~e,* (înv) **(13-16)** *~uri* / E: ml ***lenus, -a***] **1** *a* (Înv; d. oameni) Echilibrat **(3)**. **2** *a* (Înv; d. oameni) Calm **(6)**. **3** *a* (Înv; d. oameni) Blând **(2)**. **4** *a* (Înv; d. oameni) Reținut. **5** *a* (D. forme și trăsături ale existenței umane) Care se desfășoară netulburat. **6** *a* (D. cer, vreme) Senin și fără vânt Si: *limpede*. **7** *a* (D. climă) Cu diferențe mici de temperatură Si: *blândă, dulce*. **8** *a* (D. ape) Fără valuri Si: *limpede*. **9** *a* (D. ape) Care curge încet. **10** *a* (D. mișcări, deplasări) Care se produce în mod constant și egal Si: *mângâios, plutit, treptat, ușor*. **11** *a* (Pop) Care fuge sau se mișcă ușor. **12** *a* (Rar; d. suprafețe; îoc *aspru*) Neted. **13** *sn* (Îvp) Acalmie. **14** *sn* (Fig) Liniște sufletească Si: *pace*. **15** *sn* (Înv) Blândețe. **16** *sn* (Înv) Delicatețe. **17** *a* (Înv; îe) **A sta întru ~** A se potoli. **18** *a* (D. surse de lumină) Care luminează încet Si: *blând, dulce, liniștit*. **19-20** *a, av* (D. procese, obiecte, gesturi, mișcări) (Care se produce sau se desfășoară) fără salturi și treceri bruște, în ritm moderat Si: *domol, liniștit, potolit*. **21** *a* (D. forme de relief, denivelări de pământ) Care are înălțime mică și este ușor de străbătut. **22** *a* (D. sunete) Lipsit de intensitate Si: *blând, domol, încet, potolit*. **23** *a* (D. sunete) Difuz. **24** *a* (D. sunete) Limpede. **25** *a* (Poetic; d. lumină) Cu o strălucire domoală, blândă, odihnitoare. **26** *a* (D. mișcări ale aerului) Care abia se simte Si: *blând, domol*. **27** *a* (D. plante) Care se unduiește ușor. **28** *a* (Rar) Care are un grad scăzut de dificultate Si: *simplu, ușor*. **29** *av* Încet. **30** *av* Pe nesimțite. **31** *av* Cu grijă. **32** *av* Cu blândețe.

linacee *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: (rar. **2**) *~ei* / E: fr ***linacée***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee dicotiledonate, cu frunze întregi, flori hermafrodite și fructe capsule. **2** (Șls) Plantă din familia linaceelor **(1)**.

linariță *sf* [At: BRANDZA, FL. 352 / V: ***~năr~*** / Pl: *~țe* / E: cf lat *Linaria*] (Bot; reg) Plantă erbacee anuală, din familia scrofulariaceelor, răspândită în zonele temperate ale Europei și ale Asiei, cu frunze înguste, asemănătoare cu ale inului, flori galbene, albastre sau violete, de forma gurii-leului, dispuse în ciorchini, cu fructe capsule conținînd semințe aripate, folosită în medicina populară Si: (pop) *buruiană-de-in, gura-mâței, in-sălbatic, inărică, inișor, inișor-de-alior, lânăriță* (*Linaria vulgaris*).

linăriță *sf* vz ***linariță***

linca-linca *i* [At: V. A. URECHIA ap. TDRG / E: fo] Cuvânt care imită sunetul unui clopoțel.

lincă *sf* vz ***leliucă***

lincăi *vr* [At: DELAVRANCEA, S. 64 / Pzi: *~esc* / E: slv ***лѣкти***] (Înv; d. pânzele corăbiilor) A se umfla de vânt.

linchi¹ *vt* [At: DEX² / E: fo] (Reg) **1** (D. animale) A linge un aliment lichid. **2** (D. animale) A face un zgomot caracteristic cu limba, lingând alimente. **3** A mânca în silă.

linchi² *v* vz ***limpi***

linchiri *v* vz ***linciuri***

linciri *v* vz ***linciuri***

linciureală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~eli* / E: ***linciuri***] (Reg) **1** Bălăcire. **2** Fel de a se spăla rapid Si: (reg) *linciurire* **(2)**, *linciurit¹* **(2)**. **3** Lingere a vaselor din care s-a mâncat Si: (reg) *linciurire* **(3)**, *linciurit¹* **(3)**. **4** (Pex) Gustare din alimente Si: (reg) *linciurire* **(4)**, *linciurit¹* **(4)**. **5** Văruire.

linciuri [At: ȘEZ. XXXII, 107 / V: (reg) ***licioi, liciori, liciri, liciuri, ~chiri, ~iri*** / Pzi: *~resc* / E: fo] (Reg) **1** *vr* A se juca în apă împroșcând peste tot Si: *a se bălăci, a se blociori, a se lociuri*. **2** *vr* (Pex) A se spăla repede. **3** *vi* A linge vasele din care s-a mâncat Si: *a limpi, a lingări*. **4** *vi* (Pex) A gusta din alimente, fără a le consuma în totalitate. **5** *vt* A vărui.

linciurire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***linciuri***] (Reg) **1-4** Linciureală **(1-4)**. **5** Văruire.

linciurit¹ *sn* [At: DA / Pl: (rar) *~uri* / E: ***linciuri***] (Reg) **1-4** Linciureală **(1-4)**. **5** Văruire.

linciurit², ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***linciuri***] (Reg) **1** Bălăcit. **2** Spălat repede. **3** (D. vasele în care s-a mâncat) Lins. **4** (Pex; d. alimente) Gustat fără a consuma în totalitate. **5** Văruit.

lincote *sfp* [At: PRAV. 797 / E: slv ***лѣкти*** + ***-ота***] (Înv) Vorbe înșelătoare.

linden *sm* vz ***lindină***

lindenă *sf* vz ***lindină***

lindic *sn* [At: HERZ. – GHER., M. VII, 12 / Pl: *~uri* / E: ml ***landica***] (Atm; pop) Clitoris.

lindin *sm* vz ***lindină***

lindină *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~den*** *sm*, ***~denă, lindin*** *sm*, ***~ne, ~iră*** / Pl: *~ni*, (rar) *~ne* / E: ml ***lens, -dinis***] **1** Ou de păduche. **2** (Reg; îe) **A căta pe cineva de ~** A căuta ceartă. **3** (Îae) A bate pe cineva.

lindine *sf* vz ***lindină***

lindinea *sn* [At: MARIAN, INS. 467 / Pl: *~ele* / E: ***lindină*** + ***-ea***] **1-2** (Șhp) Lindină **(1)** (mică) Si: *lindinuță* **(1-2)**.

lindinos, ~oasă *smf, a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lindină*** + ***-os***] **1-2** (Persoană) plină de lindini și de păduchi. **3-4** (Pex) (Persoană) murdară și în zdrențe.

lindinuță *sn* [At: HERZ. – GHER., M. VII, 12 / Pl: *~țe* / E: ***lindină*** + ***-uță***] **1-2** (Șhp) Lindinea **(1-2)**. **3** (Buc) Calificativ drăgăstos dat copiilor mici.

lindiră *sf* vz ***lindină***

lineal *sn* [At: DA / P: *~ne-al* / Pl: *~e* / E: ger ***Lineal***] **1** (Gms; Trs) Instrument metalic de forma unei bare, folosit pentru trasare, măsurare sau verificare de dimensiuni Si: (rar) *riglă*. **2** (Ind) Dispozitiv, acționat mecanic sau electric, format din piese paralelipipedice de oțel forjat, care servește la conducerea în laminoare a materialului ce urmează a fi prelucrat. **3** (Tip) Bară de oțel așezată de-a lungul unuia dintre valurile presei tipografice, pentru a forma jgheabul de cerneală. **4** Dispozitiv al mașinii de cusut care servește la formarea cusăturilor paralele cu marginea materialului. **5** (Țes) Element al unei mașini de cardat bumbac, folosit la pieptănarea fibrelor scurte de pe tobă.

linear, ~ă *a, av* vz ***liniar***

linearitate *sf* vz ***liniaritate***

linesit, ~ă *a* vz ***liniștit***

lingav, ~ă *a* [At: POLIZU / V: (pop) ***lig~, ~ncav*** / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf bg *лигав*] (Pop) **1** Căruia nu-i place orice mâncare Si: *mofturos, nemâncăcios*. **2** Care abia se atinge de mâncare. **3** Slab și bolnăvicios Si: *debil, plăpând*.

lingan *sn* vz ***lighean***

lingăreală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***lingări*** + ***-eală***] **1** (Îvp) Lingușire **(2)**. **2** Comportament al unui om lingușitor **(1)**.

lingări [At: DOSOFTEI, V. S. 221 / V: (îrg) ***a~***, (prin amestec cu *linguși*) ***~guri*** / Pzi: *~resc* / E: ***linge*** + ***-ări***] **1** *via* (Îrg) A gusta o mâncare Si: (reg) *a gustări, a limpi*. **2** *vt* (Îrg) A mânca pe gratis de la cineva. **3-4** *vtr* (Îvp) A (se) linguși **(5)** pe (lângă) cineva.

lingăricios, ~oasă *a* [At: CDDE / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***lingări*** + *-icios*] (Trs) **1** Pofticios. **2** Mâncăcios.

lingăriciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 168[b] / Pl: *~ni* / E: ***lingări*** + *-iciune*] (Îrg) Lingăritură.

lingărire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***lingări***] **1** (Îrg) Gustare a unei mâncări. **2** (Îrg) Consumare, pe gratis, a unor mâncăruri de la cineva. **3** (Îvp) Linguşire (2) a cuiva Si: (îvp) *lingăritură*. **4** Comportament al unui om linguşitor (1).

lingărit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***lingări***] **1** (Îrg) (D. mâncăruri) Gustat. **2** (Îrg; d. mâncare) Consumat, pe gratis, de la cineva. **3** (Îvp) Linguşit[1] (1).

lingăritor, ~oare *a* [At: LB / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lingări*** + *-itor*] (Îrg) Linguşitor (1).

lingăritură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 168 / Pl: *~ri* / E: ***lingări*** + *-ătură*] (Îvp) Lingărire (3).

lingăros, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***lingări*** + *-os*] (Trs) Linguşitor (1).

lingău *sm, a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ăi* / E: ***linge*** + *-ău*] **1-2** (Om) căruia îi place să mănânce mult, mai ales de la alţii Si: *linguşitor* (2), *parazit*. **3-4** (Om) linguşitor (1) şi slugarnic.

linge [At: CORESI, EV. 361 / Pzi: *ling* / E: ml ***lingere***] **1** *vt* (D. animale; pex d. oameni) A trece în mod repetat cu limba peste ceva. **2** *vt* (Pop; dep; îe) **A ~ unde a scuipat** A-şi schimba în bine atitudinea faţă de ceva blamat înainte. **3** *vt* (Îe) **A ~ în bot pe cineva** A linguşi (1). **4** *vr* (Pop; îe) **A se ~ în bot (cu cineva)** A se săruta cu cineva. **5** *vt* (Pop) A linguşi (1) pe cineva. **6** *vt* (Pop; îe) **A ~ mâna (sau mâinile, laba) cuiva** A manifesta servilism faţă de cineva, sărutându-i, insistent, mâna. **7** *vt* (Pop; îe) **A ~ picioarele (sau cizma, cizmele) cuiva** A se umili în faţa cuiva. **8** *vt* (D. animale; pgn, d. oameni) A se hrăni luând mâncarea prin atingeri repetate cu limba. **9-10** *vtr* (Pfm; îe) **A-şi ~ degetele (sau, buzele, botul)** ori **a se ~ pe degete** (sau **pe buze**) A trece cu limba peste degete sau peste buze, pentru a lua ultimele resturi ale unui aliment care produce o deosebită plăcere celui care l-a mâncat. **11** *vt* (Pfm; îe) **A-şi ~ buzele** A-şi manifesta o dorinţă sau o poftă mare pentru ceva de mâncare. **12** *vt* (Reg; îe) **A ~ melesteul** A fi foarte sărac. **13** *vt* (Îae) A fi foarte zgârcit. **14** *vt* (Îvp; îe) **A ~ talerele** A fi lipsit de importanţă. **15** *vt* (Înv; îe) **A ~ ţărână** (sau **lut**) A nu avea nici o scăpare. **16** *vt* (Îe) **A putea ~ mac** (sau **miere**) undeva A fi un loc foarte curat, datorită hărniciei proprietarului. **17** *vt* (Fam; îc) **~-blide** (sau **~-taler, ~-talere, ~-talger, ~-talgere, ~-tipsia**) Persoană lipsită de demnitate, care trăieşte pe seama altora. **18** *vr* (Îe) **A se ~ pe bot de ceva** A fi nevoit să renunţe la ceva. **19** *vt* A mânca tot ce i s-a oferit cu lăcomie. **20** *vt* (Reg; d. molii) A roade. **21** *vrp* (Reg; fig) A fi valorificat. **22** *vt* (Reg) A fura. **23** *vr* (Îvr) A se şterge. **24** *vi* (Reg; pcf) A ninge.

linghist *smf* vz ***lingvist***

linghistic, ~ă *sf, a* vz ***lingvistic***

lingoare *sf* [At: PSALT. HUR. 24[r]/8 / V: (reg) ***lân~, lun~*** / Pl: *~ori* / E: ml ***languor, -oris***] **1** (Înv; îf *lângoare*) Boală. **2** (Înv; îf *lângoare*) Suferinţă. **3** (Înv; îf *lângoare*) Durere. **4** (Îvr) Frică. **5** (Îrg; şîs *~ neagră, ~ nebună, ~ rea, ~ tifoasă*) Boli febrile grave, infecţioase şi epidemice, ca tifosul exantematic, febra tifoidă etc. **6** Stare patologică specifică acestor boli. **7** (Pop) Om ticălos Si: (pop) *jigodie, tigoare*. **8** (Pop) Om leneş Si: (pop) *tigoare*. **9** (Pop) Om slab şi neputincios Si: *prăpădit*, (pop) *tigoare*. **10** (Îe; îf *lungoare*) **Parcă e sculat după ~** Se spune despre un om foarte slab. **11** (Bot; reg; şîc **floare-de-~, iarbă-de-~, rădăcină-de-~**) Gălbenele (*Lysimachia vulgaris*). **12-13** (Bot; reg) Osul-iepurelui (*Ononis hircina* şi *Ononis spinosa*). **14** (Pop) Moleşeală. **15** (Pop) Apatie. **16** (Pop) Melancolie.

lingotieră *sf* [At: DEX / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***lingotière***] Formă metalică, de obicei din fontă, în care se toarnă metalele sau aliajele topite pentru obţinerea lingourilor (1).

lingoţi *v* vz ***linguşi***

lingou *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: fr ***lingot***] **1** Bloc de metal sau de aliaj obţinut prin turnare în lingotieră, ce urmează să fie prelucrat prin forjare şi ale cărui mărime şi formă depind de natura metalului sau a aliajului respectiv Si: (înv) *drug*. **2** Bloc de metal monetar pur, cu formă şi greutate stabilite de uzanţele internaţionale Si: (înv) *drug*.

lingual, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 282/10 / P: *~gu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lingual***] **1** *a* (Atm) Referitor la limbă (1). **2** *a* (Atm) Care aparţine limbii (1). **3** *a* (Atm) Din zona limbii (1). **4-5** *sf, a* (Fon; şîs) *Consoană ~* Consoană articulată cu ajutorul limbii (1) Si: (înv) *limbal*.

linguiform, ~ă *a* vz ***lingviform***

linguist, ~ă *smf* vz ***lingvist***

linguistic, ~ă *sf, a* vz ***lingvistic***

lingulă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: lat ***lingula***] (Zlg) Branhiopod nearticulat, cu cochilie mică, ovală sau alungită, care trăieşte pe fundul oceanelor.

lingurar [At: ANON. CAR. / V: (îvp) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***lingură*** + *-ar*] **1-4** *sm, am* (Persoană) care (face sau) vinde linguri (1) şi accesorii de bucătărie din metal sau din lemn. **5-6** *sm, am* (Ţigan) care (vinde sau) confecţionează linguri prin metode rudimentare. **7-8** *sm, am* (Mar) (Ţigan) toboşar. **9** *sm* (Pop) Suport special pe care se ţin sau de care se atârnă la ţară lingurile (1) şi alte accesorii de bucătărie. **10** *sm* (Reg) Pungă de piele în care ciobanii îşi ţin lingura (1). **11** *sm* (Iht; şîs *crap ~*) Crap tânăr de lungimea unei linguri (1).

lingurariu *sm, am* vz ***lingurar***

lingură *sf* [At: MOXA ap. CUV. D. BĂTR. I, 195 / V: (reg) ***liun~***, (reg) ***lun~*** / Pl: *~ri* şi (îvr) *~re* / E: ml ***lingula***] **1** Ustensilă de lemn sau de metal care are o parte ovală, scobită şi o coadă, folosită pentru a duce la gură mâncărurile lichide şi cele puţin consistente. **2** Obiect pentru uzul casnic, cu aceeaşi formă, de dimensiuni mai mari, utilizat la prepararea şi turnarea mâncării dintr-un vas în altul Si: *polonic*. **3** (Prc) Parte ovală şi scobită a acestor ustensile. **4** Conţinut al unei linguri (1). **5** (Pop; îe) **A-şi amesteca** (sau **băga**) **~ra unde nu-i fierbe oala** A interveni în treburile altora. **6** (Pop; îe) **~ cu coadă mare şi cu leafă mică** Slujbă prost plătită. **7** (Pop; îe) **După gură, ~** Răsplata se măsoară după felul de a fi al fiecărui om. **8** (Pop; îe) **Dai cu baniţa şi scoţi cu ~ra** Se spune atunci când se dau cu împrumut bani mulţi şi se iau înapoi câte puţini. **9** (Pop; îe) **A(-i) mânca (cuiva) banii** (sau **aurul, averea, leafa**) **cu ~ra** Se spune despre un om bogat care cheltuieşte prea mult. **10** (Pop; îe) **A(-i) pune** (sau **a atârna, a spânzura, a lega**) **(cuiva) ~ra la** (sau **în, de**) **brâu** (sau **gât**) A lăsa pe cineva nemâncat pentru că a întârziat la masă. **11** (Îae) A se certa cu cineva pentru că a întârziat. **12** (Pop; îe) **A sorbi (pe cineva) cu ~ra** (sau **ca dintr-o ~**) ori **a sorbi (pe cineva)** (sau **a înghiţi**) **într-o ~ de apă** (sau **de sorbitură**) A manifesta o imensă dragoste şi admiraţie pentru cineva. **13** (Pfm; îe) **A începe de la ~** A-şi începe viaţa şi gospodăria de la foarte puţină avere. **14** (Pop; îe) **A se lăsa de ~** A muri. **15** (Reg) Talger al cântarului. **16** (Reg) Semn în formă de lingură (1), pus de cioban la urechea oii pentru recunoaştere. **17** (Reg) Vas pentru masă. **18** (Şîs *~ de zidărit, ~ de cicălit*) Unealtă de zidărie făcută din lemn sau din fier cu care se ia şi se netezeşte tencuiala Si: *mistrie*. **19** (Şîs *~ra cea mare*) Unealtă de forma unei linguri (1) de dimensiuni mari, folosită de păstori ca unitate de măsură, ca strecurătoare etc. **20** (Şîs *~ de curăţat, ~ de lăcărit*) Tub închis la capătul de jos, cu unul sau două ventile, folosit la sonde pentru extracţia unei cantităţi mici de ţiţei, la curăţarea găurii de sondă sau la cimentat. **21** Unealtă agricolă de forma unei furci de dimensiuni mici, cu doi dinţi şi prevăzută cu o reţea, folosită la strânsul paielor mărunte şi a pleavei. **22** Unealtă asemănătoare unei linguri (1) mari, cu coadă foarte lungă, folosită la manevrarea metalelor topite Si: (rar) *linguriţă* (12). **23** Instrument medical metalic cu formă asemănătoare unei linguri (1), cu diferite utilizări Si: *linguriţă* (9). **24** Bucată mică de metal în formă de lingură (1), folosită ca momeală în pescuitul sportiv Si: *linguriţă* (10), *nălucă*. **25** (Înv) Tăviţă pentru scrumul rezultat din arderea unei lumânări în sfeşnic. **26** (Reg) Lopăţică pentru netezirea mămăligii. **27** (Trs) Căuş cu care se varsă vinul din pritoacă în butoi. **28** (Trs) Măsură cu care se ia dijma la moară. **29** (Trs) Cauc pentru scos făină. **30** (Reg) Lemn al

saniei în formă de lingură (1). **31** (Reg) Unealtă lungă din fier de forma unei dalte, cu care se scoate, în pietrării, praful de piatră din găuri. **32** (Reg) Parte de la roata morii în care lovește apa. **33** (Reg) Unealtă cu care se curăță lâna proaspăt spălată. **34** (Reg; îs) ~ *vântului* Vânturătoare. **35** (Atm; pop; îs) *~ra pieptului* Furcă a pieptului Si: *lingurea* (3), *linguricǎ* (3). **36** (Bot; pop; îc) **~ra-zânelor** (ori **zânei**) sau **~ra-frumoaselor** Ciupercă lemnoasă, de culoare brună-roșcată, care crește pe trunchiul și pe rădăcinile copacilor Si: *lingurița-zânei* (*Ganoderma lucidum*). **37** (Bot; reg; îc) **~ra-popii** Pochivnic (*Asarum europaeum*). **38** (Bot; reg; îc) **~ra-Maicii Domnului** Hrean (*Lacheleoria officinalis*). **39** (Bot; reg; îc) **~-de-vânt** Planta *Echium vulgaris*. **40** (Bot; reg; îc) **~-de-vâtoasă** Planta *Clavariadelphus pistillaris*. **41** (Bot; Trs; îc) **~ra-Maicii Precista** sau **~ra-strigoaicei** Specie de bureți nedefiniți mai îndeaproape. **42** (Bot; reg; îc) **~ra-plugului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **43** (Zlg; Trs; îc) **~ra-popii** Mormoloc.

lingurăreasă *sf* [At: PASCU, S. 25 / Pl: *~ese* / E: ***lingurar*** + *-easă*] (Rar) Lingurăriță.

lingurărie*[1]** *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***lingură + *-ărie*] **1** Atelier în care se fac linguri (1). **2** (Csc) Mulțime de linguri (1).

lingurărie*[2]** *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***lingurar + *-ie*] (Înv) Meserie a lingurarului (1).

lingurăriță *sf* [At: HOGAȘ, DR. I, 170 / Pl: *~țe* / E: ***lingurar*** + *-iță*] (Pop) Nevastă a lingurarului (1) Si: (rar) *lingurăreasă*.

lingurea *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ele* / E: ***lingură*** + *-ea*] **1-2** (Șhp) Lingură (1) (mică) Si: *linguricǎ* (**1-2**), *linguriță* (**1-2**), *lingurută* (**1-2**). **3** (Atm; pop) Furcă a pieptului Si: (pop) *linguricǎ* (**3**), *lingurice* (**3**). **4** Cavitate situată în partea inferioară a furcii pieptului Si: (pop) *linguric*, *linguricǎ* (**4**). **5** Mică plantă medicinală din familia cruciferelor, cu frunze crestate, flori albe grupate în ciorchini, folosită la combaterea afecțiunilor scorbutice, pulmonare etc. Si: (pop) *linguricǎ* (**5**) (*Cochlaria officinalis*).

linguric *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1185 / Pl: ? / E: pbl pad *buric*] (Atm; pop) Lingurea (**3**).

linguricǎ *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ici* / E: ***lingură*** + *-icǎ*] (Pop) **1-2** (Șhp) Lingurea (**1-2**). **3-5** Lingurea (**3-5**).

lingurice *sf* [At: H VII, 149 / Pl: ~ / E: ***lingură*** + *-ice*] **1** (Atm; pop) Lingurea (3). **2** (Zlg; Ban) Mormoloc.

linguriță *sf* [At: (a. 1765) IORGA, S. D. VII, 223 / Pl: *~țe* și (reg) *~ți* / E: ***lingură*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Lingurea (**1-2**). **3** Lingură folosită pentru a mânca dulciuri, a bea ceai, lapte etc. Si: (reg) *lingurută*. **4** (Îe) **A da cu ~ța** A hrăni cu grijă și în cantități mici un copil sau un om bolnav, neajutorat etc. Si: *a cocoloși*. **5** (Îae) A povesti cuiva ceva cu zgârcenie. **6** (Îe) **Nici cât încape în ~** Foarte puțin. **7** (Udp „de" sau „cu") Conținut al unei lingurițe (1). **8** (Pan) Unelte care seamănă cu o linguriță (1) ca formă, funcționalitate etc. **9** Element al mașinii de semănat. **10** Instrument medical cu diverse utilizări Si: *lingură* (**23**). **11** Unealtă de pescuit Si: *lingură* (**24**). **12** Instrument farmaceutic. **13** (Rar) Lingură (**22**). **14** (Reg) Mistrie. **15** (Atm; pop) Furcă a pieptului. **16** (Bot; pop; îc) **~ța-zânei** (sau **zânelor**) Lingura-zânei (**44**). **17** (Zlg; Trs; Mol; îc) **~ța-popii** Mormoloc.

linguroi *sn* [At: BUDAI-DELEANU / V: (înv) ***~u*** / Pl: *~oaie* / E: ***lingură*** + *-oi*] **1-2** (Pop; șdp) Lingură (1) (mare). **3** Polonic. **4** (Pop; pan) Conținut al unui linguroi (1). **5** (Pop; d. bărbați; îe) **A fi sub ~** A se supune autorității nevestei Si: *a fi sub papuc*. **6** (Pop; îe) **A mânca banii** (sau **averea, paralele**) **cu ~ul** A cheltui fără măsură. **7** (Pop) Unelte cu formă asemănătoare cu un linguroi (1). **8** (Reg) Căuș cu care se varsă vinul din pritoacă în butoi. **9** (Mol) Unealtă de dulgherie. **10** (Mol; spc) Polonic a cărui parte concavă e găurită și cu care se scoate, la stână, urda sau cașul din zer. **11** Unealtă folosită în topitorie Si: *lingură* (**22**), (rar) *linguriță* (**12**).

linguroiu *sn* vz ***linguroi***

lingurută *sf* [At: ALR I, 1999/354 / Pl: *~țe* / E: ***lingură*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Lingurea (**1-2**).

lingușa *v* vz ***lingusi***

lingușeală *sf* [At: PRAV. 205 / Pl: *~eli* și (înv) *~le* / E: ***lingusi*** + *-eală*] **1-7** Lingușire (**1-7**). **8** (Fig) Ispitire. **9** (Înv) Încurajare. **10** (Pop) Alintare.

lingusi [At: (cca 1750-1780) GCR II, 84/31 / V: (înv) *~șa*, (reg) ***~goți***, (îvr) ***lun~*** / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *linge*] **1** *vr* (Îvp; d. câini) A se gudura. **2-3** *vtr* (D. oameni) A încerca să câștige afecțiunea, bunăvoința cuiva sau un avantaj moral sau material prin vorbe și atitudini măgulitoare, laude exagerate etc. Si: *a adula*, *a flata*, *a măguli*, *a peria*, (îvp) *a lingări* (**3**). **4** *vr* (Cdp fr *flatter*) A se convinge, din orgoliu, de un anumit lucru. **5** *vr* A-și întreține o speranță Si: *a se amăgi*, *a se minți*. **6** *vt* (Fig) A ispiti. **7** *vt* (Frî; cdp fr *flatter*; c. i. defecte morale, pasiuni etc.) A încuraja, lăudând. **8** *vt* (Pop) A alinta.

lingușie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ii* / E: ***lingusi*** + *-ie*] (Înv) **1-7** Lingușire (**1-7**). **8** (Fig) Ispitire. **9** (Frî) Încurajare. **10** (Pop) Alintare.

lingușire *sf* [At: (a. 1794) / Pl: *~ri* / E: ***lingusi***] **1** Gudurare a câinilor Si: *lingușeală* (**1**), *lingușit*[1] (**1**), (înv) *lingușie* (**1**). **2** Insistență pe lângă cineva pentru obținerea unui avantaj moral sau material Si: *insinuare*, *lingușeală* (**2**), *lingușit*[1] (**2**), (înv) *lingușie* (**2**). **3-4** Vorbă sau atitudine lingușitoare (1) Si: *flatare*, *lingușeală* (**3-4**), *lingușit*[1] (**3-4**), *măgulire*, (rar) *lingușitorie* (**1-2**), (înv) *lingușie* (**3-4**), (înv) *lingușitură* (**1-2**). **5** (Frî) Convingere, din orgoliu, asupra unui anumit lucru Si: *lingușeală* (**5**), *lingușit*[1] (**5**), (înv) *lingușie* (**5**). **6** Întreținere a unei speranțe Si: *amăgire*, *lingușeală* (**6**), *lingușit*[1] (**6**), *mințire*, (înv) *lingușie* (**6**). **7** Încercare de câștigare a afecțiunii, a bunăvoinței cuiva, prin vorbe și atitudini măgulitoare, laude exagerate etc. Si: *adulare*, *flatare*, *lingușeală* (**7**), *lingușit*[1] (**7**), *măgulire*, *periere*, (înv) *lingușie* (**7**). **8** (Fig) Ispitire. **9** (Frî) Încurajare. **10** (Pop) Alintare.

lingușit*[1]** *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ? / E: ***lingusi] **1-7** Lingușire (**1-7**). **8** (Fig) Ispitire. **9** (Frî) Încurajare. **10** (Pop) Alintare.

lingușit*[2]**, ***~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***lingusi***] **1** Flatat. **2** Alintat. **3** Încurajat să-și mențină defectele.

lingușitor, ***~oare*** *a* [At: MAIOR, IST. 27/7 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***lingusi*** + *-tor*] **1** (D. oameni) Care lingușește (2) Si: *prefăcut*, (îrg) *lingăritor*, (Trs) *lingăros*. **2** Care trăiește din munca altuia Si: *parazit*.

lingușitorie *sf* [At: CONTEMP. 1970, nr. 1240, 2/7 / Pl: *~ii* / E: ***lingușitor*** + *-ie*] (Rar) **1-2** Lingușire (**3-4**).

lingușitură *sf* [At: MAIOR, P. 115 / Pl: *~ri* / E: ***lingusi*** + *-tură*] **1-2** (Înv) Lingușire (**3-4**).

lingviform, ***~ă*** *a* [At: DN^3 / V: ***~gui~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***linguiforme***] În formă de limbă (1).

lingvist, ***~ă*** *smf* [At: AR (1829), 191 / V: (iuz) ***~ghist***, ***~guist*** / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***linguiste***] Specialist în lingvistică (1) Si: (înv) *limbist*.

lingvistic, ***~ă*** [At: CUV. D. BĂTR. III, 15 / V: (iuz) ***~ghi~***, ***~gui~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***linguistique***] **1** *sf* Știință care studiază limba (**207**), aspectele și legile ei de dezvoltare Si: (înv) *limbistică* (**1**). **2** *sf* (Îs) ~ *matematică* Disciplină care studiază fenomenele de limbă (**207**) cu mijloace matematice. **3** *a* Care aparține lingvisticii (1) Si: (înv) *limbistic* (**2**). **4** *a* Referitor la lingvistică (1) Si: (înv) *limbistic* (**3**). **5** *a* Specific lingvisticii (1) Si: (înv) *limbistic* (**4**). **6** *a* De lingvistică (1) Si: (înv) *limbistic* (**5**). **7** *a* Care aparține limbii Si: (înv) *limbistic* (**6**). **8** *a* Referitor la limbă Si: (înv) *limbistic* (**7**). **9** *a* Specific limbii Si: (înv) *limbistic* (**8**). **10** *a* De limbă Si: (înv) *limbistic* (**9**).

linia *vt* [At: LB / P: *~ni-a* / Pzi: *~iez*, (înv) *liniu* / E: ***linie*[1]**] A trasa linii[1] (1) cu rigla.

liniament *sn* [At: DA / V: ***~nea~*** / P: *~ni-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***linéament***] (Rar) **1** Linie[1] (1). **2** Primă schiță a unei lucrări grafice. **3** Primă variantă a unei opere.

liniar, ***~ă*** [At: IORGA, CH. I. II, 22 / V: ***linear*** / P: *~ni-ar* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***linéaire***, lat ***linearis***, ***-e***] **1** *a* În formă de linie (1). **2** *a* (D. desene) Alcătuit din linii[1] (1). **3** *a* (Îs) *Măsuri* ~ Măsuri care privesc lungimea. **4** *a* (Mat; îs) *Ecuație* ~ Ecuație de gradul întâi. **5** *a* (Bot; îs) *Foi* ~ Foi lungi și înguste. **6** *a* (Fig) Drept. **7** *av* Formând o linie[1] (1) dreaptă. **8** (Mat; îs) *Funcție* ~ Care conține o variabilă exclusiv la puterea întâi și al cărei

grafic este o linie dreaptă. **9** *a* (Îs) *Mișcare* ~ Mișcare rectilinie. **10** *av* (Fig) Simplu. **11** *av* Uniform. **12** *av* Plictisitor.

liniaritate *sf* [At: DEX[2] / V: (înv) *~nea~* / P: *~ni-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***linéarité***] **1-4** Calitate de a fi liniar (**1, 10-12**).

liniat[1] *sn* [At: DEX / P: *~ni-at* / Pl: *~uri* / E: ***linia***] Liniere.

liniat[2], ~ă *a* [At: DEX / P: *~ni-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***linia***] Care are linii[1] (**1**) drepte și regulate, trasate cu un anumit scop.

liniatură *sf* [At: DEX / P: *~ni-a~* / Pl: *~ri* / E: ger ***Lineatur***] Ansamblu al liniilor[1] (**1**) orizontale sau verticale trase sau imprimate pe o foaie, caiet, registru etc.

liniație *sf* [At: DN[3] / P: *~ni-a~* / Pl: *~ii* / E: cf it *lineazione*, lat *lineatio*] (Glg) Aspect vărgat al unor roci efuzive, produs de paralelismul mineralelor închise care s-au regrupat în benzi lungi pe direcția de scurgere.

linicel, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 177 v/34 / V: (reg) ***~ișel*** / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***lin[4]*** + *-icel*] **1-10** (Îrg; șhp) (Cam) lin[4] (**8-12**) Si: (pop) *linișor* (**1-10**), *linuț* (**1-10**).

linie[1] *sf* [At: CONACHI, P. 294 / Pl: *~ii* / E: lat ***linea***, it ***linea***, ger ***Linie***, fr ***ligne***] **1** *sf* (Gmt) Trăsătură simplă, grafică sau imaginară care nu are nici lățime nici grosime, care unește două puncte, indicând o limită sau o direcție. **2** *sf* (Ggf; Fiz; spc; îs) ~ *de nivel* Linie[1] (**1**) care unește pe un grafic punctele cu aceleași cote de pe un teren. **3** *sf* (Ggf; Fiz; Met; spc; îs) *~ii isotere* Linii[1] (**1**) care unesc pe un grafic punctele ce au aceeași temperatură medie în timpul verii. **4** *sf* (Ggf; Fiz; Met; spc; îs) *~ii isoterme* Linii[1] (**1**) care unesc pe un grafic punctele de pe pământ care au aceeași temperatură medie a anului. **5** *sf* (Ggf; Fiz; Met; spc; îs) *~ii isochimene* Linii[1] (**1**) care unesc pe un grafic punctele cu aceeași temperatură medie în timpul iernii. **6** *sf* (Ggf; Fiz; spc; îs) *~ia de colmațiune* Axă optică a ocheanului. **7** *sf* (Ggf; Fiz; spc; îs) *~ia echinocțiilor* sau *a punctelor echinocțiale* Linie[1] (**1**) care marchează intersecția eclipticei cu ecuatorul. **8** *sf* Limită. **9** *sf* Graniță. **10** *sf* (Îs) ~ *de demarcație* Linie[1] (**1**) care desparte două țări sau provincii. **11** *sf* (Îas) Linie[1] (**1**) care desparte două ideologii. **12** *sf* (Mrn; îs) ~ *de apă* sau *de cufundare a unei nave* Nivel până la care se cufundă partea inferioară a navei în apă. **13** *sf* (Îe) **A trece** (sau **a depăși**) **~ia** A exagera. **14** *sf* (D. cumpănă; îe) **A sta (drept) la ~** A se echilibra. **15** *sf* (Mpl) Dungă. **16** *sf* (Mpl; spc) Fiecare dintre dungile din palmă. **17** *sf* (Mpl) Trăsătură a feței. **18** *sf* (Pex; mpl) Trăsătură caracteristică ce dă forma, aspectul, caracterul unui obiect sau al unei figuri Si: *contur, profil*. **19** *sf* Șir drept. **20** *sf* (Tip) Rând de cuvinte într-o pagină scrisă. **21** *av* Formând un șir drept Si: *aliniat*. **22** *sf* (Mil) Sistem de fortificații, adăposturi și baraje militare, permanente sau trecătoare, destinate să apere trupele și să oprească înaintarea dușmanului. **23** *sf* (Îs) ~ *de apărare* Linie[1] (**1**) alcătuită din fortificații și trupe. **24** *sf* (Îs) *~ii de comunicații* Trasee prin care se face legătura cu serviciile din spatele frontului. **25** *sf* (Îoc *trupe neregulate*; îs) *Trupe de* ~ Trupe destinate să lupte în primul rând. **26** *sf* (Înv; Buc; Trs) Infanterie. **27** *sf* Grup de soldați desfășurați în ordine de atac. **28** *sf* (Pop; șîs) ~ *principală* Stradă principală dintr-un oraș Cf *șosea*. **29** Drum despărțitor. **30** *sf* Cărare. **31** *sf* (Șîs) *~ferată* Cale ferată. **32** *sf* (Lpl) Instalație și rețea a șinelor pe care circulă trenurile, tramvaiele și metrourile. **33** *sf* Porțiune delimitată dintr-o asemenea rețea. **34** *sf* Traseu al unui serviciu de transport. **35** *sf* (Rar) Sârmă care leagă stațiile telegrafice sau telefonice. **36** *sf* Direcție. **37** *sf* (Îs) ~ *vizuală* Linie[1] (**1**) între ochiul observatorului și obiectul privit. **38** *sf* (Îs) ~ *de ochire* Linie[1] (**1**) între ochitorul puștii vânătorești și țintă. **39** *sf* (Îs) ~ *de conduită* sau *de purtare* Mod de a se purta. **40** *sf* Nivel. **41** *sf* Succesiune de descendenți sau de ascendenți Si: *filiație*, (pop) *spiță*. **42** *sf* Unealtă de lemn sau de metal cu care se trag linii[1] (**1**) Si: *riglă*. **43** *sf* (Tip) Placă de metal cu care se tipăresc dungi colorate sau care se pune în picioare între rânduri pentru a le despărți sau a le rări. **44** *sf* (Îs) ~ *de cules* Unealtă tipografică, cu două urechi, ce se pune între rânduri când se culege zațul. **45** *sf* (Îs) ~ *de perforat* Linie[1] (**1**) de oțel ce se intercalează în zeț pentru a perfora hârtia cu tiparul în același timp. **46** *sf* (În Țările Române) Veche măsură de lungime egală cu a zecea parte dintr-un deget. **47** *sf* (Mat) Traiectorie descrisă de un punct material într-o mișcare continuă sau de intersecția a două suprafețe. **48** *sf* (Îs) ~ *de plutire* Nivel al apei pe suprafața exterioară a unei nave în timpul plutirii. **49** *sf* (Îlpp) **La** (sau **în**) **~ia...** La nivelul... **50** *sf* Fiecare dintre subdiviziunile marcate pe un termometru, pe o riglă etc Si: *liniuță* (**1**). **51** *sf* (Îlav) **În ~** În șir drept. **52** *sf* (Îs) ~ *de bătaie* (sau *de luptă*) Desfășurare sistematică a unor forțe militare în vederea luptei. **53** *sf* (Îas) Întindere a frontului ocupată de trupele care luptă. **54** *sf* Ansamblu de fire, cabluri etc. care fac legătura între două sau mai multe puncte Si: *rețea*. **55** *sf* (Îs) ~ *electrică* Ansamblu al conductelor, dispozitivelor și construcțiilor care asigură transmiterea la distanță a energiei electrice Si: *rețea*. **56** *sf* (Îs) ~ *telefonică* (sau *de telefon*) Ansamblu de conducte care fac legătura între mai multe posturi telefonice sau între posturi și centralele telefonice Si: *rețea*. **57** *sf* (Îs) ~ *telegrafică* Totalitate a conductelor și instalațiilor dintre un emițător și un receptor telegrafic. **58** *sf* (Îs) ~ *de întârziere* Dispozitv folosit pentru întârzierea semnalelor electrice. **59** *sf* (Îs) ~ *tehnologică* Organizare a procesului de fabricație, în care operațiile sunt efectuate la locuri de muncă dispuse în ordinea succesiunii etapelor de fabricare. **60** *sf* (Îas) Ansamblu de mașini de lucru, instalații și mijloace de transport dintr-o fabrică sau uzină, dispuse în ordinea succesiunii operațiilor prevăzute de procesul tehnologic. **61** *sf* (Îs) *~ia automată* Complex de mașini-unelte sau agregate care execută în mod automat operațiile de prelucrare a unor piese, organe de mașini, produse etc. și care asigură transportul acestora de la o mașină la alta fără intervenția muncitorului. **62** *sf* Trăsătură fundamentală a unei probleme. **63** *sf* (Îlav) **În ~ii generale** (sau **mari**) În ansamblu, fără a intra în detalii. **64** *sf* (Fig) Orientare principală a unui curent, a unei opinbii etc. **65** *sf* (Udp „de") Mod. **66** *sf* (Udp „de") Criteriu. **67** (Mat; îs) ~ *curbă* Linie[1] (**1**) alcătuită din unul sau mai multe arcuri de cerc. **68** (Mat; îs) ~ *frântă* Linie[1] (**1**) care formează unghiuri pe traiectoria ei. **69** (Îe) **A fi (a se menține** sau **a aduce) pe ~ia de plutire** A (se) situa la limita normalității, a aceptabilului etc.

linie[2] *sf* [At: CORESI, EV. 38 / Pl: *~ii* / E: ***lin[4]*** + ***-ie***] (Înv) **1** (Îs) ~ *sufletească* Liniște (**2**). **2** (Îlav) **Cu** (sau **întru**) ~ Liniștit (**27**). **3** Liniște (**15**).

linier *sn* [At: I. IONESCU, C. 57 / P: *~ni-er* / Pl: ? / E: ***linie[1]*** + *-er*] (Înv) Riglă.

liniere *sf* [At: DA ms / P: *~ni-e~* / Pl: *~ri* / E: ***linia***] Trasare de linii[1] (**1**) cu rigla Si: *liniat[1]*.

liniment *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***liniment***] (Liv) Medicament lichid sau semisolid pentru fricțiuni sau aplicații locale Vz: *alifie*, (pop) *oblojeală*.

linioară *sf* [At: SADOVEANU, SĂM. VI, 166 / P: *~ni-oa~* / Pl: *~re* / E: ***linie[1]*** + *-ioară*] **1-4** (Șhp) Linie[1] (**1, 50**) (mică) Si: *liniuță* (**1-4**).

liniometru *sn* [At: DEX[2] / P: *~ni-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***lingnomètre***] (Tip) Riglă de metal, gradată după sistemul corpurilor tipografice, care servește la măsurarea liniilor[1] (**1**).

linișel, ~ea *a* vz ***linicel***

linișor, ~oară [At: (a. 1760) GCR II, 72/5 / V: (îvp) ***len~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lin[4]*** + *-ișor*] (Pop; șhp) **1-10** *a* Linicel (**1-10**). **11-18** *av* (Cam) lin[4] (**29-32**).

liniște *sf* [At: VARLAAM, C. 45 / V: (îvr) ***~neș~*** / A și: *liniște* / Pl: (rar) *~ti* / E: ***lin*** + *-iște*] **1** Relaxare fizică și psihică Si: *calm, tihnă*. **2** (Îs) ~ *sufletească* Stare de echilibru psihic Si: *seninătate* (înv) *linie[2]* (**1**). **3** Viață tihnită, lipsită de agitație. **4** (Îlav) **Cu (în** sau, înv, **întru)** ~ În mod calm. **5** (Înv; îe) **A (se) purcede** (sau **a păși**) **în** (sau **la** ori **întru**) ~ A muri. **6** (Fig; îls) **~a mormântului** Moarte. **7** (Pex) Ceea ce exprimă starea de tihnă. **8** (Bis; fig; îs) ~ *de veci* (sau *eternă, veșnică*) Odihnă veșnică din viața de apoi. **9** (Îoc *bătaie, ceartă, conflict, luptă, neînțelegere, război, vrajbă*) Stare de bună înțelegere între popoare, clase, grupări sociale etc. condiționată de lipsa unui conflict armat Si: *armonie, echilibru, pace*. **10** Monotonie rezultată din ordinea socială netulburată Vz: *patriarhat*. **11** (Îlav) **În (toată** sau **bună)** ~ sau **cu (mare)** ~ În armonie și cu calm. **12** (Îlv) **A intra în** ~ A se liniști (**1**). **13** Stare de calm a elementelor naturii Si: *acalmie, nemișcare*. **14** Lipsă a oricărui zgomot Si: *tăcere*, (înv) *linie[2]* (**3**).

liniști [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie, 85v/25 / Pzi: *~tesc* / V (înv) ***le~*** / E: ***liniște***] **1-4** *vtr* (D. oameni) A (se) destinde (fizic sau) psihic Si: *a (se) alina, a (se) domoli, a (se) odihni, a (se) relaxa*, (pop) *a se ogoi*[3], (reg) *a (se) opăci*, (îvp) *a (se) ostoi*[2], (îrg) *a (se) otesi*, (înv) *a răposa*. **5-6** *vtr* (A determina pe cineva să intre sau) a intra într-o stare de echilibru psihic Si: *a (se) alina, a (se) consola, a (se) domoli, a (se) odihni*, (pop) *a se ogoi*[3], (reg) *a (se) opăci*, (îvp) *a (se) ostoi*[2], (îrg) *a (se) otesi, a (se) potoli*, (înv) *a răposa*. **7-8** *vtr* (D. copii) (A face să înceteze sau) a înceta din plâns Si: *a (se) astâmpăra*, (pop) *a (se) ogoi, a (se) potoli*, (reg) *a (se) opăci*, (îvp) *a (se) ostoi*, (îrg) *a (se) otesi*. **9-10** *vtr* (A face pe cineva să ducă sau) a duce o viață lipsită de agitație Si: *a (se) alina, a (se) odihni*, (pop) *a (se) ogoi*[3], (reg) *a (se) opăci*, (îvp) *a (se) ostoi*[2], (îrg) *a (se) otesi*, (înv) *a răposa*. **11** *vr* (Spc; bis) A se retrage din lume pentru a duce o viață de rugăciune Si: *a se călugări, a se pustnici*. **12-13** *vtr* (Pan; d. animale și păsări) (A face să tacă sau) a tăcea. **14-15** *vtr* (Pex; d. calități, stări, concepte etc.) (A face să înceteze sau) a înceta. **16-17** *vtr* (A face să înceteze sau) a înceta o acțiune. **18-19** *vtr* (Pex; d. popoare, grupuri sociale) (A aduce sau) a reveni la ordine Si: *a (se) calma, a (se) pacifica*. **20-21** *vtr* (D. grupuri sociale, opinia publică etc.; îe) **A (se) ~ spiritele** A (se) calma (**1-2**). **22-23** *vtr* (D. stări conflictuale; îae) A (se) atenua (**5-6**). **24** *vr* (D. fenomene și elemente ale naturii) A scădea în intensitate Si: *a se domoli*, (îvp) *a se ostoi*[2]. **25** *vr* (Pex; d. fenomene și elemente ale naturii) A înceta să se mai manifeste Si: (pop) *a se ogoi*[3], *a se potoli*. **26** *vr* (Euf) A muri. **27** *vt* (Îvr; fon) A produce înmuierea unei vocale Si: *a atenua*. **28-29** *vtrr* (Îe) **A (-și) ~ conștiința** A face să înceteze o stare de neîmpăcare cu sine, prin ignorarea remușcărilor.

liniștire *sf* [At: HALIMA, 38 / Pl: *~ri* / G-D *~rii* / E: ***liniști***] **1-2** Destindere (fizică sau) psihică Si: *alinare, calmare, domolire, liniște, odihnă, relaxare*. **3** Stare de echilibru psihic Si: *calm, liniște*, (înv) *odihnă, pace*. **4** Stăpânire de sine. **5** (Rar) Satisfacție. **6** (Rar) Ușurare. **7** Scădere în intensitate a fenomenelor naturale, a sunetelor etc. **8** Intrare în stare de acalmie a fenomenelor naturale sau a elementelor naturii Si: *calmare, potolire*. **9** Încetare a unor controverse, a unor conflicte etc. Si: *pacificare, împăcare, ordine, potolire*. **10** (Rar) Catharsis. **11** Stare de echilibru social. **12-13** (Spc; bis) Stare a celui care se roagă intens (și efect al acestei rugăciuni) constând din abstragerea din lumea sensibilă și contemplare pură Cf: *apatie, isihie, nepătimire*. **14** (Îlav) **În** (**cu** sau, înv **întru**) **~** În mod organizat. **15** Stare de armonie între popoare Si: *pace*. **16** (Înv; îls) **~ veșnică** Moarte. **17** (Îoc *acțiune*; îvr) Stare. **18** (Îvr; fon) Înmuiere a unui sunet.

liniștit, ~ă [At: MAIOR, PRED. III, 17/9 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***liniști***] **1** *a* (D. oameni) Care este destins psihic sau (și) fizic Si: *alinat, calm, neagitat, odihnit*, (pop) *ogoit*, (îvp) *ostoit, relaxat*, (îvr) *liniștos* (**3**). **2** *a* Lipsit de griji, de necazuri etc. **3** *a* (D. modul de viață) Tihnit. **4** *a* (D. oameni și comunități umane) Care duce o viață tihnită Si: *netulburat, pașnic* (înv) *împăcat*. **5** *a* (D. oameni) Care nu face gălăgie Si: *calm, flegmatic, imperturbabil, placid, potolit*. **6** *a* (Pex; d. oameni) Care tace Si: *taciturn, tăcut*. **7** *a* Care a încetat să se mai miște, să se mai manifeste Si: *astâmpărat, cumințit, îmblânzit, nemișcat*, (reg) *nebriștit, stâmpărat*. **8** *a* Stăpân pe sine. **9-10** *a* (D. fenomene ale naturii) Care (a diminuat în intensitate sau) a încetat să se manifeste Si: *calm, domol, lin, potolit*, (îvr) *liniștos* (**1-2**) **11** *a* (Îoc *plângăcios*; d. copii) Care nu mai plânge. **12** *a* Care nu se teme Si: *neînfricat*. **13** *a* (Îe) **A sta** sau **a ședea ~** A nu se agita. **14** *a* (Îe) A nu se alarma. **15** *a* (Îe) A nu se sinchisi. **16** *a* (Îe) **(Să) fii (sau stai) ~** Fii fără grijă. **17** *a* (Îe) **A răsufla (sau respira) ~** A scăpa de o grijă, de un necaz. **18** *a* (Îae) A simți ușurare sufletească. **19** *a* (Înv; îe) **A rămâne ~ din partea cuiva** A nu avea necazuri, probleme cu cineva. **20** *a* Nemișcat. **21** *a* (D. aspecte ale existenței) Neschimbat. **22** *a* (D. mișcări) Cu viteză mică Si: *domol, lent, lin*. **23** *a* (D. activități, ocupații, viață etc.) Care nu presupune eforturi mari, agitație, contradicții etc. Si: *burghez, calm, idilic, patriarhal, tihnit*. **24** *a* (Pex; d. aspecte ale existenței) Lipsit de agitație, de contradicții. **25** *a* (Pex; d. aspecte ale existenței) Care nu cunoaște extremele. **26** *a* (Pan; d. animale și păsări) Care nu face zgomot. **27** *a* (Pan; d. animale și păsări) Care nu este agresiv. **28** *av* În liniște. **29** *av* Lin[4] (**20**). **30** *av* Lent. **31** *a* (D. construcții edilitare, grup de clădiri, așezări omenești etc.) În care nu este zgomot sau agitație. **32** *a* (D. anumite perioade din dezvoltarea unor comunități umane) Care se desfășoară fără evenimente neplăcute. **33** *a* (D. vreme) Lipsit de fenomene meteorologice violente. **34** *a* (D. sunete) Care răsună încet, potolit, lin. **35** *a* (Spc; d. o melodie, un cântec, un dans etc.) Care are un ritm lent, potolit. **36** *a* (D. lumină) Care strălucește slab Si: *blând, lin*. **37** *a* (D. oameni, grupuri sociale etc.) Pașnic.

liniștitor, ~oare [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***liniști*** + *-tor*] **1** *a* (D. calități, manifestări, sentimente, acțiuni etc.) Care provoacă o stare de destindere fizică sau psihică Si: *odihnitor, potolitor*, (reg) *ostoitor*. **2** *a* (D. ceaiuri, medicamente etc.) Calmant. **3** *sm* (Înv) Persoană care liniștește (**1**).

liniștos, ~oasă *a* [At: FN, 15 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***liniște*** + *-os*] (Îvr) **1-2** (D. fenomene ale naturii) Liniștit (**9-10**). **3** Liniștit (**1**).

linitate *sf* [At: LM / V: ***~nât~*** / Pl: *~tăți* / E: ml ***lenitas, -atis***] (Îvr) Liniște (**1**).

linită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***linite***] (Med) Inflamație a țesutului celular al stomacului.

liniuță *sf* [At: DEX / P: *~ni-u~* / Pl: *~țe* / E: ***linie*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Linioară (**1-4**). **5** (Șîs) ~ *de unire* Semn ortografic care servește pentru a marca rostirea împreună a două sau mai multe cuvinte sau pentru a despărți cuvintele în silabe Si: *cratimă, linioară*. **6** (Îas) Semn de punctuație folosit pentru a uni două sau mai multe cuvinte legate între ele printr-un strâns raport lexical, morfologic sau sintactic Si: *cratimă, linioară*. **7** Fiecare din subdiviziunile marcate pe o riglă, pe un termometru etc.

linjereasă *sf* vz ***lenjereasă***

linjeriță *sf* [At: CONTEMPORANUL, I, 505 / Pl: *~țe* / E: ***linjerie*** + *-iță*] (Îvr) Lenjereasă.

linjireasă *sf* vz ***lenjereasă***

link *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: eg ***link***] (Inf) Legătură.

links *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***links***] **1** (Spt) Teren de golf. **2** (Glg) Tip de colină nisipoasă.

lino[1] *sn* vz ***linou***

lino[2]***-*** [At: DN[3] / V: ***lin-*** / E: lat ***linum***] Element prim de compunere savantă cu sensul „in".

linograf *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***linographe***] Mașină tipografică de cules și de turnat rânduri, asemănătoare cu linotipul.

linografie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / G: *~i* / E: fr ***linographie***] Imprimare pe stofă.

linogravură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***linogravure***] **1** Tehnică a gravurii, în care imaginea este obținută prin imprimarea unei plăci de linoleum. **2** (Ccr) Imagine obținută prin linogravură (**1**).

linoleat *sn* [At: DN[3] / P: *~le-at* / Pl: *~ați* / E: fr ***linoléate***] (Chm) Săruri de plumb, de mangan etc. ale acizilor grași nesaturați, folosite ca acceleratori de uscare a uleiurilor sicative.

linoleum *sn* [At: DEX / P: *~le-um* / V: (pop) ***~leu*** / Pl: *~uri* / E: fr ***linoléum***] Țesătură textilă pe care s-a aplicat un amestec de substanțe grase, plastifianți, coloranți etc. și care se utilizează în industrie ca izolant, în gospodărie pentru acoperit mese, dușumele etc.

linolit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ***lino-*** + ***-lit***[2]] (Dc) Ulei de in solidificat prin hidrogenare.

linon *sn* vz ***linou***

linotip *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***linotype***] Mașină tipografică de cules și turnat rânduri întregi.

linotipie *sf* [At: DEX / P: *~pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***linotypie***] **1** Culegere tipografică cu ajutorul linotipului. **2** Meserie de linotipist. **3-4** (Atelier sau) secție tipografică unde se lucrează cu linotipul.

linotipist, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***linotypiste***] Muncitor tipograf care lucrează la linotip.

linou *sn* [At: DEX / V: ***~no, ~non*** / Pl: *~ri* / E: fr ***linon***] Olandă subțire pentru batiste, bluze, lenjerie de damă etc.

lins, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~nși,~e* / E: ***linge***] **1** Peste care a trecut limba. **2** (Pan; d. păr) Gras și lucios. **3** (Pan; d. păr) Fără bucle Si: *drept*. **4** (Iuz) Cu părul pomădat și îngrijit pieptănat. **5** (Spc; d. malul unui râu) Netezit de ape. **6** (Spc; d. malul unui râu) Neaccidentat. **7** (Înv; d. lovituri date în jocul *de-a armașul*) Foarte apropiat de corp. **8** (Înv; îla) **Cu punga ~ă** Sărac.

linșa *vt* [At: DEX / Pzi: *~șez* / E: fr ***lyncher***] A ucide pe cineva prin linșaj.

linșaj *sn* [At: DEX / Pl: *~je* / E: fr ***lynchage***] **1-2** Ucidere fără judecată a cuiva (de către o mulțime agitată) Si: *linșare*.

linșare *sf* [At: DEX / Pl: *~șări* / E: ***linșa***] **1-2** Linșaj (**1-2**).

linșor *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: ger ***Lyncher***] (Rar) **1** Autor al unui linșaj. **2** Participant la un linșaj.

lint *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg ***lint***] Fir lung de bumbac rezultat după egrenare.

linte *sf* [At: PO 85/5 / Pl: *~nți* și (îvr) *~ti* / E: ml ***lens, -ntis***] **1** Plantă din familia leguminoaselor, cu flori albe-albăstrii și cu semințe plate, comestibile, foarte hrănitoare, închise în păstăi (*Lens culinaris*). **2-3** (Prc; csc) (Păstaie sau) sământă a lintei (**1**). **4** (Reg; d. porumb; îe) **A fi (în) ~** A fi necopt suficient pentru a putea fi fiert. **5** (Pop; îc) **Până la un bob de ~** Absolut tot. **6** (Pop; dep; îc) **Spală-~** Persoană care vorbește mult și fără rost. **7** Mâncare preparată din boabe de linte (**1**). **8** (Pop; îe) **Pentru un blid de ~** Pentru un profit nesemnificativ. **9** (Bot; reg; îc) **~-sălbatică, ~-broștească, ~a-broaștelor, ~a-broaștei, ~-de-baltă, ~a-bălților, ~-de-apă** Alge verzi, filamentoase, din familia lemnaceelor, care formează mase plutitoare pe suprafața apelor dulci, stătătoare (*Lemna*) Si: (reg) *lâna-broaștei, lintiță* (**7**), *lințușcă, mătasea-broaștei, mătreață*. **10** (Îc) **~a-pratului, ~-de-praturi, ~-albă** Plantă din familia leguminoaselor, cu frunzele terminate printr-un cârcel ramificat și cu flori galbene, care crește prin pășuni și prin tufișuri Si: *măzăriche* (*Lathyrus pratensis*). **11** (Îac) Plantă din familia leguminoaselor, cu tulpina erectă, în patru muchii și cu flori purpurii, care crește mai ales la marginea semănăturilor (*Lathyrus missolia*). **12** (Îac; șîc **~-albă**) Plantă din familia leguminoaselor, cu frunze lanceolate de culoare verde-albăstruie și cu flori albe sau roz, ale cărei semințe sunt comestibile (*Lathyrus sativus*). **13** (Bot; reg; îac; șîc **~-sălbatică**) Bob-de-țarină (*Lathyrus sylvester*). **14** (Bot; reg; îac) Măzăriche (*Vicia dumetorum*). **15** (Bot; reg; îac; șîc **~a-gardurilor, ~-păsărească, ~-păroasă**) Cosiță (*Vicia hirsuta*). **16** (Bot; reg; îac) Floare-de-colț (*Leontopodium alpinum*). **17-18** (Bot; reg; îc) **~a-cucului, ~-neagră ~a-pratului** Orăstică (*Orobus niger* și *Orobus niger vernus*). **19** (Bot; reg; îac; șîc **~-de-rât**) Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*). **20** (Bot; reg; îc) **~-galbenă, ~-sălbatică** Plantă din familia leguminoaselor cu tulpina subțire, în patru muchii și cu flori galbene, care crește prin semănături sau pe marginea drumurilor (*Lathyrus aphaca*). **21** (Bot; reg; îac; șîc **~a-pratului-păroasă**) Borceag (*Vicia sativa*). **22** Plantă din familia leguminoaselor, cu tulpina păroasă și cu florile albăstrui, care crește prin fânețe și prin semănături (*Lathyrus hirsutus*). **23** (Bot; reg; îc) **~-albă** Bob-de-țarină (*Lathyrus platiphyllos*); **24-25** (Bot; reg; îc) **~-de-apă** Drențe (*Callitriche verna* și *palustris*). **26** (Med; pop; mpl) Cisticercoză. **27** (Atm; îvr) Pupilă. **28** (Atm; reg) Ligament. **29** (Reg) Ornament în formă de floare cusut pe bundă. **30** (Înv) Lentilă. **31** (Îvr) Pendul.

lintecіune *sf* [At: CORNEA, E. I, 161/29 / Pl: *~ni* / E: ***linte*** + *-ciune*] (Îvr) Pistrui.

linters *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ger ***Linters***] Puf dens care rămâne pe semințele de bumbac după egrenare, folosit la fabricarea vatei, a mătăsii artificiale și a nitrocelulozei.

lintersare *sn* [At: DN[3] / Pl: *~sări* / E: ***linters***] Îndepărtare, pe cale chimică sau mecanică, a firelor scurte de pe semințele de bumbac egrenate, înainte de decorticarea lor Si: *delintersare*.

lintilă *sf* vz ***lentilă***

lintișoară *sf* [At: CIHAC, I, 145 / Pl: *~e* și (reg) *~* / E: ***linte*** + *-ișoară*] **1-6** (Bot; șhp) Linte (**1-3**) (mică) Si: *lintiță* (**1-6**). **7** (Reg) Plantă din familia leguminoaselor, cu flori alb-gălbui și păstăi conținând de obicei șase semințe, care crește prin crânguri și poieni, folosită în medicina populară (*Vicia pisiformis*). **8** (Bot; reg) Mazăre sălbatică (*Pisum elatius*). **9** (Bot; reg) Lintiță (*Spirodella polyrrhiza*). **10** (Bot) Linte (**14**). **11** (Pex; îvr) Mică parte izolată dintr-o masă mai mare, de mărimea unei semințe de linte (**1**).

lintiță *sf* [At: LM / A și (reg): *li~* / Pl: (rar) *~țe*, (reg) *~ți* / V: ***len~*** / E: ***linte*** + *-iță*] **1-6** (Bot; șhp) Lintișoară (**1-6**) **7** (Îc) **~-de-apă, ~-măruntă** Linte (**9**).

lintou *sn* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***linteau***] (Cns) Element monolit dispus orizontal deasupra unei deschideri, pentru a prelua greutatea zidăriei de deasupra Si: *buiandrug*.

lintre *sf* vz ***luntre***

lințoliu *sn* [At: DEX / P: *~liu* / Pl: *~ii* / E: lat ***linteolum***, it ***lenzuolo***, fr ***linceul***] (Liv) Giulgiu.

lințușcă *sf* [At: BORZA, D. 9, 98, 164 / Pl: *~ști* / E: ***linte*** + *-ușcă*] (Reg) Linte (**9**).

linuț *av* [At: ȚIPLEA, P. P. 70 / E: ***lin*** + *-uț*] **1-10** (Pop; șhp) Linicel (**1-10**).

linx *sm* [At: DEX / Pl: *~ncși* / E: fr, lat ***lynx***] (Zlg) Râs.

lio- [At: DN[3] / P: *li~o* / E: fr ***lyo-***, it ***lio-***] Element prim de compunere savantă cu sensurile: **1-2** (Referitor la) dispersie. **3** Dizolvare.

lioaibă *sf* [At: ALR I, 1492 / P: *~oai~* / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Mârțoagă.

lioaie *sf* [At: ARH. FOLK. VI, 2 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

lioapă *sf* vz ***leoapă***

lioară *sf* [At: LEXIC REG. II, 125 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Vagon-platformă.

lioarcă *sf* vz ***leoarcă[2]***

lioardă *sf* vz ***leurdă***

lioarfă *sf* vz ***leoarfă***

liocaș *a, av* vz ***leucaș***

liocei [At: POMPILIU, B. / P: *~ce-i* / Pzi: *~esc* / E: mg ***locsolni***] **1** *vi* A stropi cu apă. **2** *vi(a)* (D. apă) A clipoci.

liochiu, ~ie *a* [At: LM / V: ***leo~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***löki***] (Tcî) **1-2** Roșu (aprins) Si: *stacojiu*.

liocioli[1] *v* vz ***leorcioli***

liocioli[2] *v* vz ***leorciori***

liociori *v* vz ***leorciori***

liocioti *vi* [At: CHEST. IV, 52 / 264 / Pzi: 3 *~tește* / E: fo] (Reg; d. ape curgătoare) A clipoci[1] (**1**).

liociură *sf* [At: LIUBA / Pl: ? / E: ***liocei***] (Reg) Băutură slabă Si: (reg) *pașcă*.

liodbă *sf* vz ***lurbăr***

liodnă *sf* [At: LEXIC REG. II, 28 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Ceață (**1**).

liofil, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 159 / P: *li-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lyophile***] (Chm; d. particule coloidale) Care are afinitate pentru moleculele mediului de dispersie.

liofilie *sf* [At: DN[3] / P: *li-o~* / Pl: *~ii* / E: ***lyophilie***] Proprietate a particulelor coloidale de a avea afinitate pentru moleculele mediului de dispesie.

liofiliza *vt* [At: DEX / P: *li-o~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***lyophiliser***] A conserva preparate biologice, medicamente, alimente, prin sublimarea în vid a apei după procesul de congelare.

liofilizare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1962, nr. 7295 / P: *li~o* / Pl: *~zări* / E: ***liofiliza***] Conservare a preparatelor biologice, a medicamentelor, a alimentelor, prin sublimarea în vid a apei, după congelare.

liofob, ~ă *a* [At: MACAROVICI, C. 160 / P: *li-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lyophobe***] (Chm; d. particule coloidale) Care este lipsit de afinitate pentru moleculele mediului de dispersie.

liofobie *sf* [At: DN[3] / P: *li-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***lyophobie***] (Chm) Proprietate a particulelor coloidale de a nu avea afinitate pentru moleculele mediului de dispersie.

liogel *sn* [At: LTR[2] / P: *li-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***lyogel***, ger ***Lyogel***] (Chm) Gel obținut prin răcirea unui coloid liofil.

liogur *sn* [At: DLR ms / P: *lio~* / Pl: *~i* / E: ger ***Lager***] (Reg) Tabără militară.

liomer *sn* [At: DN[3] / P: *li~o~* / Pl: nct / E: it ***gliommero***] (Liv) **1** Poezie umoristică italiană scrisă în dialect napolitan în sec. XV și XVI. **2** (Pex) Intrigă. **3** (Pex) Încurcătură.

liomi *v* vz ***leomi***

lion *sm* [At: ALEXI, W. / P: *li-on* / Pl: *~i* / E: fr ***lion***] (Frî) Tânăr elegant, remarcabil Si: *dandi*.

lionă *sf* [At: HELIADE, O. I, 365 / P: *li-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***lionne***] (Frî; rar) Leoaică.

liop[1] *i* [At: DEX / E: fo] Cuvânt care imită un: **1** Sunet produs de un obiect ud care se lipește de ceva. **2** Sunet produs de un corp care cade pe un loc ud sau alunecos.

liop[2] *i* vz ***leop[1]***

liopă *sf* vz ***leoapă***

liopăi *v* vz ***leopăi***

liopciofleandură *sf* [At: ALECSANDRI, T. 13 / V: *lip~* / Pl: *~re* și *~enduri* / E: ***liop + fleandură***] (Îvr; dep) **1** Slugă. **2** Ciocoi.

lior *sm* [At; PONTBRIANT, D. / A: nct / Pl: *~i* / E: mg ***löre***] (Mgm; îvr) Țuică slabă Si: *poșircă*.

liorbă[1] *sf* vz ***leoarbă***

liorbă[2] *sf* vz ***lurbăr***

liorbăi *v* vz ***leorbăi***

liorbăn *sm* vz ***lurbăr***

liorbăr *sm* vz ***lurbăr***

liorbău *sm* vz ***leorbău***

liorcă *sf* vz ***leoarcă[1]***

liorciori *v* vz ***leorciori***

liorfă *sf* vz ***leoarfă***

liorfăi *v* vz ***leorfăi***

liorușcă *sf* [At: ALR II, 6324/36 / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Curpen (*Clematis vitalba*).

lioșcă *sf* [At: PAMFILE, I. C. 14 / A: nct / Pl: nct / E: ucr ***ложка***] (Reg) Lingură (1) mare.

lioștean *sm* vz ***leuștean***

liotă *sf* [At: JIPESCU, O. 34 / P: *li-o~* / V (Reg): ***leo~, leao~, leho~, lioa~, leoa~, loae~, loe~*** / A și: *leo~* / Pl: *~te* / E: bg ***лихота***, srb ***lihota***] (Pfm; mpl; udp „de") **1** Grup mare de oameni. **2** (Pex) Grup mare de ființe Si: *ceată, droaie, gloată, mulțime*. **3** (Fig) Număr mare de ani Si: *mulțime*. **4** (Spc) Totalitate a celor care locuiesc împreună, formând o familie Si: (irn) *familie*.

liotcă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 119 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Om lipsit de vlagă.

liotoroci *vt* [At: DLR ms / Pzi: *~cesc* / E: fo] (Reg) **1** A mânca. **2** A mesteca.

liovean, ~ă *smf, a* [At: IORGA, C. I. III, 249 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Liov*** + *-ean*] **1-4** *smf. a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Liovului sau) este originară din Liov. **5** *smp* Locuitori din Liov. **6-7** *a* Care aparține (Liovului sau) liovenilor (5). **8-9** *a* Referitor (la Liov sau) la lioveni (5).

lip[1] [At: DRĂGHICI, R. 90/14 / V: ***lep, liep*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ucr ***леп***] (Reg) Strat de murdărie pe piele, pe îmbrăcăminte etc. Si: *jeg*, (reg) *rapăn*.

lip[2] *i* vz ***lipa***

lip[3]- *ec* vz ***lipo***

lipa *i* [At: CARAGIALE, O. I, 176 / V: ***lip***, (reg) ***lepa, ~i, ~păi*** / E: fo] **1** Cuvânt care imită sunetul produs prin lovirea repetată a suprafețelor plane a două corpuri. **2** (Rep) Cuvânt care redă zgomotul slab produs de pașii cuiva care merge încet. **3** (Rep; îf *lip*) Cuvânt care exprimă zgomotul produs uneori de limba unor animale atunci când beau apă.

lipac *sm* [At: DAME, T. 94 / Pl: *~aci* / E: nct] **1** (Mol) Bârnă scurtă folosită pentru întărirea căpriorului la colțul acoperișului de la casă. **2** (Reg) Căprior în colțul acoperișului de la casă. **3** (Reg) Nadă[1] care se pune la un stâlp.

lipai *i* vz ***lipa***

lipan[1] *sm* [At: ANON. CAR / V: (reg) ***~pean*** / Pl: *~i*, (reg) *~eni* / E: ns cf srb *lipan, lipen*] **1** Pește de apă dulce cu capul mic și corpul argintiu, de 30-35 cm lungime, acoperit cu solzi mici, care trăiește în zona inferioară a lacurilor de munte, fiind foarte apreciat pentru carnea lui gustoasă (*Thymallus thymallus*). **2** (Olt; d. animale; îe) **A fi făcut ~** A fi foarte flămând.

lipan[2] *sm* [At: POLIZU / V: (reg) ***~pean*** / Pl: *~i* / E: bg ***лепян***] **1** (Bot) Brusture (*Lappa*). **2** (Bot) Lumânărică (*Verbascum*). **3** (Bot) Cinsteț (*Salvia glutinosa*). **4** (Bot; Trs) Somnoroasă (*Laserpitium prutenicum*). **5** (Bot) Captalan (*Petasites hybridus*). **6** (Bot; Trs) Brusture-galben (*Telekia speciosa*). **7** (Bot; înv) Plantă cu tulpina[1] dreaptă, ramificată, cu frunze mari și groase, cu flori albe sau trandafirii (*Crambe tataria*). **8** (Bot; înv) Sfeclă (*Beta*). **9** (Bot; îc) **~-de-grădină** Plantă cu rădăcina pivotantă care se cultivă pentru căpățâna ei comestibilă (*Sius sisarum*). **10** (Olt; art.) Dans popular asemănător cu hora. **11** (Olt; art.) Melodie după care se execută lipanul[2] (10).

lipan[3] *sm* [At: ALR SN IV, h 1169/762 / Pl: *~i* / E: ***lip[1]*** + *-an*] (Reg) Papuc[1] (1).

lipană *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ne* / E: ***lipă[1]*** + *-ană*] (Mun) Palmă[1].

liparit *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***liparite***] (Glg) Rocă vulcanică alcătuită din cuarț, feldspat, oligociaz și biotit Si: *riolit*.

lipază *sf* [At: ENC. AGR. I, 432 / Pl: *~ze* / E: fr ***lipase***] Enzimă care hidratează grăsimile, descompunându-le în glicerină și acizi grași.

lipă[1] *sf* [At: PAMFILIE, J. II, 151 / Pl: *~pe* / E: ***lip***] (Reg) Palmă[1].

lipă[2] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~pe* / E: nct] (Trs) Scândură pentru gard.

lipă[3] *sf* [At: PAMFILIE, A. R. 159 / Pl: ? / E: nct] (Buc) Căpiță de fân pusă pe un prepeleac.

lipăi[1] [At: VLAHUȚĂ, N. 123 / V: ***lep~***, (reg) ***lăp~, leop~, lipăni*** / Pl: *~esc, lipăi* / E: ***lipa*** + *-ăi*] **1-2** *vti* A produce un zgomot specific, mergând fără încălțăminte sau în papuci. **3-4** *vti* (Pex) A scoate un sunet caracteristic prin lovirea repetată a unui corp solid de alt corp solid. **5-6** *vti* (Pop) A pălmui (1). **7-8** *vi* (D. lichide, substanțe vâscoase etc.) (A lovi sau) a fi lovit (de) un corp tare, producând un zgomot caracteristic Si: *a pleoscăi*. **9-10** *vti* (D. corpuri solide) A lovi un lichid sau o substanță vâscoasă, producând un anumit zgomot Si: *a plescăi*, (reg) *a plescăni*. **11** *vi* (Reg) A clipi. **12** *vt(a)* A bea sau a mânca ceva, făcând un zgomot caracteristic cu limba. **13** *vi* (Rar) A plescăi din buze. **14** *vt* (Reg; îf *lepăi*) A cicăli pe cineva. **15** *vr* (Olt; îf *lipăni*) A fi lihnit de foame Si: *a flămânzi, a hămesi*.

lipăi[2] *i* vz ***lipa***

lipăială *sf* [At: UDERESCU, GL. / V: (reg) ***~ăneală*** / Pl: *~ieli* / E: ***lipăi[1]*** + *-ială*] **1** (Ban) Lovire cu palma[1] (1) Si: *pălmuire, pălmuială*. **2** (Mol) Vin de calitate inferioară. **3** (Olt; șîf *lipăneală*) Foame accentuată.

lipăire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***lipăi[1]***] (Rar) **1** Zgomot specific produs de o persoană care merge fără încălțăminte sau în papuci. **2** (Pex) Sunet caracteristic produs prin lovirea repetată a unui corp solid de alt corp solid. **3** (Pop) Pălmuire (1). **4** (D. lichide, substanțe vâscoase etc.) Lovire a unui lichid sau a unei substanțe vâscoase de sau cu un corp tare, producându-se un zgomot caracteristic. **5** (Reg) Clipire.

lipăit[1] *sn* [At: ARDELEANU, D. 52 / V: (reg) ***lăp~, lep~, ~ănit*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***lipăi[1]***] **1** Zgomot caracteristic produs de cineva care merge fără încălțăminte sau în papuci. **2** Zgomot produs de o lovitură dată cu palma[1] Si: *pălmuială*. **3** Zgomot produs de lovirea unui lichid cu un corp tare. **4** Zgomot caracteristic făcut cu limba de un animal care bea sau mănâncă.

lipăit[2], ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / V: (reg) ***~ănit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lipăi[1]***] **1** (Mun) Care a fost lovit cu palma[1] (1) Si: *bătut[2], pălmuit*. **2** (Olt; Ban; îf *lipănit*) Foarte flămând.

lipăitură *sf* [At: UDERESCU, GL. / V: (reg) ***~ăni~*** / Pl: *~ri* / E: ***lipăi[1]*** + *-itură*] (Mun) Zgomot produs de lovirea cuiva sau a ceva cu palma[1].

lipănaș *sm* [At: VÂN. PESC. 1964, nr. 10 / Pl: *~i* / E: ***lipan***[1] + *-aș*] **1-2** (Șhp) Lipan[1] **(1)** (mic).
lipăni *v* vz ***lipăi***[1]
lipăneală *sf* vz ***lipăială***
lipănit[1] *sn* vz ***lipăit***[1]
lipănit[2], ***~ă*** *a* vz ***lipăit***[2]
lipănitură *sf* vz ***lipăi***
lipăr *sn* [At: VOICULESCU, P. II, 1989 / Pl: ? / E: nct] (Olt; Mun) Caniculă.
lipca-agasi *sm* [At: (a. 1775) ȘIO II₂, 73 / A: nct / Pl: ? / E: tc ***lipka-agasy***] (Tcî; rar) Ofițer, de obicei căpitan, care comanda o subunitate de lipcani **(2)**.
lipcan [At: NECULCE, L. / V: (îvr) ***lep~*** *sm* / Pl: *~i* / E: tc ***lipkan***] **1** *sm* (În evul mediu) Tătar venit din Lituania și stabilit în unele cetăți din Moldova. **2** *sm* (În orânduirea feudală din țările române) Soldat de origine tătară care făcea parte din corpul de trupe comandat de marele postelnic sau de pârcălab. **3** *sm* (În orânduirea feudală din țările române) Soldat de origine tătară sau turcă care îndeplinea funcția de curier oficial în principate, în interiorul țării sau în relațiile cu Constantinopolul. **4** *sm* (Pex) Curier oficial care umblă călare. **5** *sm* (Pop) Mesager. **6** *smf* (Reg) Persoană tânără, voinică și frumoasă. **7** *sm* (Pex) Bou mare și frumos. **8** *sm* (Mol) Hoț.
lipcă[1] [At: CIHAC, II, 172 / V: (îvr) ***litcă*** / E: ucr ***липкий***] (Reg) **1** *av* Nedeslipit. **2** *av* Neclintit. **3** *av* Insistent. **4** *av* (Îlv) **A se face ~** A se linguși. **5** *av* (Îe) **A se ține ~ de cineva sau de ceva** A însoți mereu pe cineva sau ceva, incomodând. **6** *av* (Îe) **A sta ~, a ședea ~**, (rar) **a se lipi ~ (undeva, de sau lângă cineva)** A sta mult timp undeva și cu cineva, incomodând. **7** *av* (Îe) **A rămâne ~, a sta ~** A fi neclintit. **8** *av* (Îae) A fi statornic. **9** *av* (Îe) **A sta (sau a ședea) ~ pe capul cuiva** A insista mult pe lângă cineva. **10** *av* (Îe) **A umbla ~ după ceva** A dori ceva foarte mult. **11** *av* Peste tot. **12** *smf* Persoană care incomodează pe cineva prin insistență.
lipcă[2] *sf* [At: BORZA, D. 252 / Pl: ? / E: bg ***ленка***] (Bot; Ban) Mușcată (*Pelargonium*)
lipcă[3] *sf* [At: CV 1951, nr. 3-4, 43 / Pl: ? / E: nct] (Mar) Groapă mică unde se seamănă cartofi.
lipdar *s* [At: DA ms / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Un fel de plăcintă nedefinită mai îndeaproape.
lipeală *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 406/20 / Pl: *~eli* / E: ***lipi*** + *-eală*] **1-4** Lipire **(1-4)**. **5** Lipitură **(3)**. **6** Sudură. **7** (Îvr) Ceea ce se lipește de ceva. **8** (Îvr) Contagiune. **9** (Fig; îvr) Lipici **(1)**. **10** (Mol) Chelfăneală. **11** (Îe) **A-și face o ~** (sau **~la cu cineva**) A avea o relație de dragoste cu cineva.
lipean[1] *sm* vz ***lipan***[1]
lipean[2] *sm* vz ***lipan***[2]
lipedeu *sn* vz ***lepedeu***
lipemie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***lipémie***] (Med) Cantitate totală a lipidelor din sânge.
lipi [At: PSALT. HUR. 17r/25 / V: (înv) ***lepi*** / Pzi: *~pesc* / E: slv ***лѣпити***] **1** *vt* (C. i. obiecte sau părți ale lor) A asambla cu ajutorul unei substanțe adezive Si: *a atașa, a fixa, a prinde*. **2** *vt* (C. i. obiecte sau părți ale lor) A uni printr-un procedeu tehnic Si: *a suda*. **3** *vr* A se fixa de ceva Si: *a se agăța, a se prinde*. **4** *vr* (D. două sau mai multe obiecte) A se prinde unul de altul. **5** *vr* (Îe) **A se ~ ca scaiul (de cineva)** A însoți permanent, stânjenind pe cineva. **6** *vr* (D. ochi sau pleoape) A se deschide greu sau incomlpet din cauza unor secreții patologice. **7** *vr* (D. ochi sau pleoape) A se închide din cauza somnului sau a oboselii. **8** *vr* (Mai ales d. materii lichide) A se prinde prin atingere de ceva. **9** *vr* (Înv) A rămâne imobil Si: *a se înțepeni*. **10-11** *vtr* A (se) reuni. **12** *vt(a)* (C. i. pereți, construcții etc.) A acoperi cu un strat de muruială pentru a astupa găurile și a netezi Si: *a mâltări, a mânji, a murlui, a murui, a tencui*[1]. **13-14** *vti* (Pop) A bate (pe cineva). **15-16** *vti* (Spc) A pălmui (pe cineva). **17** *vt* (Pfm; îlv) **A ~ o minciună** A minți. **18** *vr* (Îvp; d. boli) A fi contagioasă. **19** *vr* (D. boli) A fi contractată de cineva Si: *a afecta*. **20** *vr* (D. somn) A cuprinde pe cineva. **21** *vr* (Pop; d. alimente) A-i prii cuiva. **22** *vr* (Pop; d. medicamente, tratamente) A-și face efectul. **23** *vr* (Fig; d. ochi sau privire) A se îndrepta fixându-se asupra unui lucru. **24** *vt* (C. i. două sau mai multe lucruri) A pune în contact imediat, astfel încât să se atingă. **25** *vr* A se apropia de cineva sau de ceva Si: *a se atinge*. **26** *vt(a)* (Înv) A adăuga **(1)**. **27** *vt(a)* (Înv) A completa. **28** *vr* A stabili o relație cu cineva Si: *a se apropia, a se atașa, a se împrieteni*. **29** *vr* (Pop; îe) **A nu se putea ~ de cineva** A nu se putea înțelege cu cineva. **30** *vr* (Îae) A nu se putea baza pe sprijinul cuiva. **31** *vr* (Îe) **A se ~ de inima (sau de sufletul) cuiva** A(-i) fi drag cuiva. **32** *vr* (Îvp) A se uni cu cineva pentru atingerea unui scop comun Si: *a se asocia*. **33** *vr* (D. ființe) A se pripăși. **34** *vr* (Îvr) A-și stabili reședința Si: *a se așeza*. **35** *vr* A adera la ideile, preceptele, faptele cuiva. **36** *vr* (D. oameni) A se lega sufletește de ceva sau de cineva Si: *a se atașa*. **37** *vr* (Pop; îe) **A-și ~** (sau **a i se ~**) **inima (de** sau **către ceva)** A fi atras de ceva sau de cineva. **38** *vt* A atrage **(4)**. **39** *vt* (Înv) A domina **(1)**. **40** *vr* (Îvr) A admite **(3)**. **41** *vt* A pune ceva pe seama cuiva sau a ceva Si: *a atribui*. **42** *vr* A fi valorificat de către cineva. **43** *vr* A deveni propriu cuiva. **44** *vr* (Pfm; îe) **A nu se ~ învățătura (de cineva)** A nu asimila cu ușurință cunoștințe noi. **45** *vr* (Pfm; îae) A nu fi atras de învățătură.
lipiaș *s* [At: ALR SN IV, h 1065/682 / Pl: nct / E: ***lipie*** + *-aș*] (Reg) Pâine făcută din resturi.
lipică *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici* / E: ***lipi*** + *-ică*] (Îrg) **1** Molie. **2** Crustă care se face deasupra unei răni. **3** (Spc) Boală de piele.
lipici *sn* [At: H I, 295 / V: ***lichici*** / Pl: **(1-5)** ~, **(6-12)** *~uri* / E: ***lipi*** + *-ici*] **1** Substanță care lipește **(1)** Si: (îvr) *lipeală* **(9)**. **2** Plantă cu frunze păroase și cu flori albastre, care crește spontan (*Echinospermum Lappula*). **3** (Bot) Turiță (*Galium asparine*). **4** (Bot) Torțiel (*Cuscuta europeae*). **5** (Bot) Lipicioasă (*Lychnis viscaria et silene nemoralis*). **6** (Bot) Holeră (*Xanthium spinosum*). **7** Langoare. **8** (Pex) Atracție exercitată de cineva asupra altei persoane, de sex opus Si: *farmec, nuri* (pop) *vino-ncoace*. **9-10** (Îvr; îe) **A avea ~ (la vorbă)** A seduce (prin cuvinte). **11** (Îvr; îe) **A fi cu ~** A atrage prin frumusețe, prin gingășie. **12** (Îvr; îe) **A-i fi vorba cu ~** A vorbi fermecător, a fi plăcut la vorbă. **13** (Îvr; îe) **A râde cu ~** A avea un zâmbet care cucerește. **14** (Îvr; îs) *Leac cu ~* Care vindecă. **15** (Rar; îe) **A prinde ~ de cineva** A se îndrăgosti de cineva.
lipicioșie *sf* [At: CANTACUZINO, N. P. 107v/2 / Pl: *~ii* / E: ***lipicios*** + *-ie*] (Înv) **1** Vâscozitate. **2** Caracter contagios al unei boli.
lipiciozitate *sf* [At: DCR / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***lipicios*** + *-itate*] (Rar) Calitate a substanțelor lipicioase.
lipicist *sm* [At: VÎRNAV, H. 42/8 / Pl: *~iști* / E: ***lipi*** + *-icist*] (Îvr) Adept al opiniei că o anumită boală este contagioasă prin simplă atingere.
lipiciune *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ni* / E: ***lipi*** + *-ciune*] **1** (Înv) Lipire **(1)**. **2** Caracter contagios al unei boli. **3** Blefarită.
lipidă [At: AGROTEHNICA, I, 429 / Pl: *~de* / E: fr ***lipide***] (Mpl) Substanță organică grasă, insolubilă în apă, componentă a materiei vii, care prin oxidare produce energia necesară funcționării organismului.
lipidemie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***lipidémie***] (Med) Boală care afectează metabolismul lipidelor.
lipideu *sn* vz ***lepedeu***
lipie[1] *sf* [At: PO 277 / V: (îvr) ***lepiu*** (A: nct) *sn*, (reg) ***lepână***, ***~ia***, ***~ină***, ***~piniu***, ***lipiu*** *sn*, ***lipiuă*** / A și: (reg) ***lipie*** / E: srb ***lepinja***, mg ***lepény***] **1** (Îrg) Turtă făcută din aluat de pâine nedospită, coaptă de obicei pe vatră, cu diverse umpluturi. **2** Pâine rotundă și plată, puțin crescută, cu coajă multă și miez puțin. **3** (Ban) Pâine mare, coaptă sub țest. **4** (Reg) Clisă. **5** (Fig) Cocoașă la om. **6** (Reg; lpl) Vorbe goale Si: *palavre*. **7** (Pex) Palmă dată cuiva.
lipie[2] *sf* [At: DDRF / E: ***lipi***] (Îvr) Blefarită.
lipină *sf* vz ***lipie***[1]
lipiniu *sn* vz ***lipie***[1]
lipioară *sf* [At: ALR II, 4024/705 / Pl: *~re* / E: ***lipie*** + *-ioară*] **1-4** (Mun; șhp) Lipie[1] **(1-2)** (mică) Si: *lipiuță* **(1-4)**.

lipire *sf* [At: GOLESCU, E. 311/16 / Pl: *~ri* / E: ***lipi***] **1** Asamblare cu ajutorul unei materii cleioase a unor obiecte sau părți ale lor Si: *atașare*, *fixare*, *lipeală* (**1**), *lipit*[1] (**1**), *prindere*. **2** Unire printr-un procedeu tehnic a unor obiecte sau părți ale lor Si: *lipeală* (**2**), *lipit*[1] (**2**), *sudare*. **3** Fixare a unui obiect de ceva Si: *agățare*, *lipeală* (**3**), *lipit*[1] (**3**), *prindere*. **4** Prindere a două sau mai multe obiecte unul de altul Si: *lipeală* (**4**), *lipit*[1] (**4**). **5** Deschidere dificilă a ochilor din cauza unor secreții patologice. **6** Închidere a ochilor din cauza somnului sau a oboselii. **7** Prindere a unor materii lichide de ceva prin atingere. **8** Acoperire a pereților cu un strat de muruială Vz *tencuire*. **9** Punere în contact imediat a două sau mai multe obiecte, astfel încât să se atingă. **10** (Șfg) Apropiere de cineva sau de ceva. **11** (Îvp) Asociere cu cineva pentru atingerea unui scop comun. **12** (Îvr) Dependență.

lipiscat *s, ai* [At: BARCIANU / Pl: nct / E: ***Lipsea*** cf tc *lepiska*] **1-2** (Stofă) provenită din Leipzig.

lipiș *s* [At: BĂCESCU, PĂS. 108 / Pl: nct / E: ***lipi*** + *-iș*] (Orn: reg) Păpăludă[1] (*Caprimulgus eoropaeus*).

lipișor *s* [At: H XIV, 374 / Pl: nct / E: ***lipi*** + *-ișor*] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

lipiștoacă *sf* [At: ALR I, 1188/90 / Pl: *~ace* / E: ***lipi***] (Reg) Lipitoare (**8**).

lipit[1] *sn* [At: COSTINESCU / Pl: (rar) *~uri* / E: ***lipi***] **1-4** Lipire (**1-4**). **5** (Îvr) Etanșare (**1**). **6** (Pop) Lipitură (**3**).

lipit[2], ***~ă*** *a* [At: CORESI, ap. GCR I, 23/3 / V: (îvr) ***lep~*** / E: ***lipi***] **1** Fixat de ceva cu ajutorul unei materii cleioase Si: *aplicat*, *atașat*. **2** (D. obiecte sau fragmente de odiecte) Asamblat cu ajutorul unui adeziv sau printr-un procedeu tehnic, realizând un tot nedemontabil Si: *sudat*. **3** (Pfm; îe) **A fi ~ de foame** sau **a avea** (ori **a fi cu**) **coastele ~e de foame** A fi foarte flămând. **4** (D. materii vâscoase) Prins prin atingere de ceva. **5** (Pop) Îngemănat. **6** (Îvr) Care este în legătură cu ceva Si: *aferent*. **7** (D. construcții sau d. părți ale lor) Acoperit cu un strat de muruială și netezit. **8** (Fig; d. ochi sau d. privire) Orientat și fixat asupra unui lucru. **9** (În orânduirea feudală; d. oameni) Care nu poate pleca pe altă moșie Vz *legat*. **10** (Îs) **Sărăcie ~ă** Sărăcie extremă. **11** (Pop; îe) **A fi sărac** (sau, rar, **calic** sau **sărman**) **~ pământului** A fi foarte sărac. **12** Situat în apropierea cuiva sau a ceva Si: *învecinat*. **13** Pus în contact imediat, astfel încât să se atingă cu altceva sau cu altcineva. **14** (Înv; d. localități, terenuri, teritorii) Încorporat. **15** (Înv) Completat. **16** (Îvr) Care are trăsături asemănătoare cu un alt obiect. **17** (Asr) Legat sufletește de ceva sau de cineva Si: *atașat*. **18** Care nu se desparte de ceva sau de cineva. **19** (Îvr; d. oameni) Pripășit. **20** (Îvr; d. oameni) Stabilit. **21** (Înv; d. oameni) Devotat cuiva. **22** (Reg) Foarte asemănător.

lipitaș *sn* [At: (sec XVIII) IORGA, S. D. XIII, 242 / A: nct / Pl: *~uri* / E: cf mg dal *lipótos*] **1** (Trs; înv) Locuință provizorie. **2** (Reg) Bucată de lemn cu care se întregește la un capăt o grindă, o bârnă etc.

lipitoi *s* [At: ALR SN I, h 29/848 / Pl: nct / E: ***lipi***] (Reg) Fascicul de paie de mătură.

lipitor, ~oare [At: BIBLIA (1688), 137[1]/7 / V: (înv) ***~oriu*** *a*, ***lichitoare*** *sf* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***lipi*** + *-tor*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care lipește un lucru de altul cu ajutorul unei substanțe cleioase sau printr-un procedeu tehnic. **3** *a* (Reg; d. substanțe) Vâscos. **4** *a* (Îvr) Aderent. **5** *a* (Îvr; d. boli) Contagios. **6** *sf* (Pop) Contagiune. **7** *sf* (Trs) Mistrie. **8-9** *sf* (Zlg) Vierme de apă dulce, cu corpul alungit și turtit dorso-ventral, care are la extremități o ventuză și se hrănește cu sânge Si: (reg) *lipiștoacă* (*Hirudo medicinalis* și *officinalis*). **10** *sf* Vierme anelid de apă dulce, de culoare neagră, care trăiește în bălți (*Aulastamum gula*). **11** *sf* Persoană străină stabilită undeva sau pe lângă cineva. **12** *sf* (Fig) Persoană care trăiește din munca altora Si: *exploatator*, *parazit*. **13** *sf* (Fig) Persoană care se pretează la abuzuri, înșelătorii. **14** *sf* (Zlg; reg) Năpârcă. **15** *sf* (Reg) Chișcar (*Lampetra fluviatilis*). **16** *sf* Insectă nedefinită mai îndeaproape. **17** *sf* (Orn) Păpăludă[1] (*Caprimulgus eoropaeus*). **18** *sf* (Orn) Uliu (*Accipiter brevipes*). **19** *sf* Plantă din familia rubiaceelor, cu tulpina dreaptă și ramificată, cu frunzele așezate câte patru în verticil și flori albastre dispuse în fascicule terminale (*Asperula arvensis*). **20** *sf* (Șîc **~oare-de-vopsit**, **~oare-de-colorat**) Plantă din familia rubiaceelor, cu tulpina dreaptă în patru muchii, cu frunzele așezate câte patru în verticil și flori albe, utilizată pentru extragerea unui colorant roșu (*Asperula tinctoria*). **21** *sf* (Bot; reg) Garofiță (*Dianthus carthusianorum*). **22** *sf* (Bot; reg) Ciuma apei (*Elodea canadensis*). **23** *sf* (Bot; reg) Turiță (*Galium aparine*). **24** *sf* (Bot; reg; îc) **~oare-păsărească** Milițea (*Silene nutans*). **25** *sf* (Bot; reg; îc) **~oare-albă** Buruiană-de-inimă (*Asperula humifusa*). **26** *sf* (Bot; reg; îf *lichitoare*) Dentiță (*Bidens tripartitus*). **27** *sf* (Bot; reg) Cârligioare (*Bidens cernuus*). **28** *smf* (Fig) Cămătar lacom, care speculează pe datornici.

lipitoriu *a* vz ***lipitor***

lipitos, ~oasă *a* [At: CR (1829) 58[2]/16 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***lipi***] (Îvr; d. boli) Contagois.

lipitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***lipi*** + *-tură*] **1** Asamblare cu ajutorul unui adeziv sau printr-un procedeu tehnic Si: *lipire* (**1**). **2** (Ccr) Loc de prindere a unui obiect de altul. **3** (Pop) Pământ sau lut înmuiat în apă, uneori amestecate cu baligă și cu paie sau cu var și nisip, cu care se acoperă pereții, planșeul etc. construcțiilor, realizând o suprafață netedă Si: *lipit*[1] (**6**), *muruială*. **4** Strat de muruială aplicat și netezit pe pereții sau planșeul unei construcții. **5** (Pop; lpl cu valoare de sg) Boală manifestată prin slăbiciune, insomnii etc., ale cărei cauze pot fi, în mod obișnuit, spaima sau dragostea, și care se crede că este provocată de un duh rău sau de un zburător. **6-7** (Reg; dep) Străin (nedorit) care se stabilește undeva sau pe lângă cineva. **8** (Îvr) Anexă nesemnificativă Si: *adaos*, *apendice*. **9** (Îvr) Simbioză. **10-11** (Arg) Persoană (acostată sau) cucerită de cineva. **12** (Pfm; îe) **A face o ~** A cuceri pe cineva.

lipițan *sm* [At: TURCU, E. 84 / Pl: *~i* / E: ger ***Lipitzaner***] **1** Rasă de cai de talie înaltă, folosită îndeosebi la călărie și la tracțiune ușoară. **2** Cal din rasa lipițan (**1**).

lipițcan *sm* vz ***lipscan***

lipiu *sn* vz ***lipie***[1]

lipiuță *sf* [At: ALR SN IV, h 1075/19/ Pl: *~țe* / E: ***lipie*** + *-uță*] **1-4** (Reg; șhp) Lipioară (**1-4**).

lipo- [At: DLR ms / E: fr, it ***lipo-***] Element prim de compunere savantă cu sensul „grăsime".

lipoblast *sm* [At: D. MED. / Pl: ? / E: eg ***lipoblast***] (Blg) Celulă adipoasă.

lipocel *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***lipocèle***] (Med) Hernie cauzată de depuneri de grăsime.

lipocrom *sm* [At: PARHON, B. 86 / Pl: *~i* / E: fr ***lipochrome***] (Blg) Pigment liposolubil de culoare galbenă care se găsește în grăsimea țesutului adipos.

lipodistrofie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***lipodystrophie***] (Med) Distrofie a țesutului adipos.

lipofibrom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***lipofibrome***] Tumoare mixtă, formată din țesut adipos și țesut fibros.

lipoid, ~ă [At: MARCOVICI, CH. 634 / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr ***lipoïde***] **1** *sf* (Mpl) Lipidă complexă, insolubilă în acetonă, cu proprietăți specifice. **2** *a* Care are aspect, structură, consistență de grăsime.

lipoidoză *sf* [At: M. D. ENC. / P: *~po-i~* / E: fr ***lipoïdose***] (Med) Depuneri de grăsimi în celulele unui organ.

lipolistru *s* [At: H IV, 97, 433 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Olt; șîs *struguri ~*) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape.

lipoliză *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***lipolyse***] Descompunere a lipidelor în procesul digestiei.

lipom *sn* [At: PAT. CHIR. 74[v] / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri*, (rar) *~oame* / E: fr ***lipome***] Tumoare benignă formată din țesut adipos.

lipomatoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***lipomatose***] (Med) Depunere anormală de grăsimi în anumite regiuni al corpului.

lipomă *sf* vz ***lipom***

lipomixom *sn* [At: D. MED. / Pl: *~oame* / E: fr ***lipomyxome***] (Med) Tumoare mixtă formată din țesut adipos și țesut mucos.

lipon *av* [At: (a. 1821) GALDI, M. PHAN. / E: ngr ***λοιπόν***] (Grî) Așadar.

lipopexie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: cf ngr λιπός, πεξίς] (Med) Acumulare de grăsimi în țesuturile organismului.

lipos, ~oasă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 191 / V: (reg) ***lep~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lip[1]*** + *-os*] (Mol; Buc; d. oameni, pielea oamenilor, îmbrăcăminte etc.) Acoperit cu un strat de murdărie Si: *jegos, răpănos.*

liposarcom *sn* [At: D. MED. / Pl: *~uri, ~oame* / E: fr ***liposarcome***] (Med) Tumoare malignă care se formează în țesuturile grase.

liposcleroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***liposclérose***] (Blg) Transformare sclerozantă a unui țesut grăsos.

liposolubil, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***liposoluble***] (D. substanțe) Care este solubil în grăsimi.

lipoșa *vi* [At: CIHAC, II, 172 / V: (reg; cscj) *~și* / Pzi: *~șez* / E: ***lipos***] (Trs) **1** A sta nemișcat. **2** A stagna. **3** A distruge. **4** A putrezi.

lipoși *v* vz ***lipoșa***

lipot *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Trs; csnp) Menire.

lipotă *sf* [At: BUL. FIL. IV, 228 / A: nct / Pl: *~te* / E: ***lipi*** + *-otă*] (Olt) Lovitură dată cu palma.

lipotimie *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 370/25 / Pl: *~ii* / E: fr ***lipothymie***] (Med) Leșin fără oprirea respirației și a activității cardiace.

lipotrop, ~ă *a* [At: D. MED. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lipotrope***] (D. substanțe) Care previne acumularea de grăsimi în ficat, facilitând metabolismul.

lipotropie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***lipotropie***] (Med) Însușire a substanțelor lipotrope.

lipov, ~ă *smf* [At: BORZA, D. 182 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Lipova,*** bg **липов** „de tei, teios"] (Reg; șîc **~alb, ~galben**) Varietate de struguri cu boabele mari, de culoare albă-verzuie.

lipova *af* [At: ȘEZ. VII, 81 / E: ns pbl ctm *linchi* + *otova*] (Csnp) Care linchește.

lipovan, ~ă *smf* vz ***lipovean***

lipovancă *sf* vz ***lipoveancă***

lipovană *sf* [At: BORZA, D. 182 / E: ***lipova*** + *-ană*] (Trs) Varietate de struguri cu boabele mari.

lipovăncuță *sf* vz ***lipovencuță***

lipovean[1], ~ă *smf* [At: (a. 1837) DOC. EC. 692 / V: (pop) *~van* / Pl: *~eni, ~ene* / E: rs **липовянин**] **1-2** (Asr) (Membru) al unei secte din Rusia, ce practica asceza și, uneori, la bărbați, castrarea, care din cauza persecuțiilor a fost nevoit să emigreze Si: *scapet[2]*. **3-4** (Persoană) care face parte dintr-o populație de origine rusă stabilită fie în regiunea Deltei Dunării, unde se ocupă mai ales cu pescuitul, fie la Iași, ca negustor sau birjar Si: *muscal[2]*. **5** (Reg) Nume dat de ciobani vitelor.

lipovean[2], ~ă *smf, a* [At: DLR ms / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Lipova*** + *-ean*] **1-2** Locuitor din orașul Lipova din Banat.

lipoveancă[1] *sf, af* [At: TOPÎRCEANU, O. A. II, 203 / V: (pop) *~van~* / Pl: *~ence,* (rar) *~enci* / E: ***lipovean[1]*** + *-că*] **1-2** (Femeie) care face parte dintr-o populație de origine rusă, stabilită în unele regiuni din estul țării noastre Si: *rusoaică.*

lipoveancă[2] *sf, af* [At: DLR ms / Pl: *~ence, ~enci* / E: ***lipovean[2]*** + *-că*] **1-2** (Femeie) originară din orașul Lipova. **5-6** (Femeie) care locuiește în orașul Lipova.

lipovencuță *sf* [At: IORGA P. A. I, 158 / V: (reg) ***~văn~*** / Pl: *~țe* / E: ***lipoveancă*** + *- uță*] **1-4** (Șhp) Lipoveancă (**1, 3**) (tânără). **5** (Orn; reg) Sticlete (*Carduelis carduelis*).

lipovenească *sfs* [At: AL 1971, 65, 73 / E: ***Lipova***] Varietate de struguri hibrizi.

lipovenesc, ~ească *a* [At: MARIAN, D. 44 / V: ***lepovin~*** / Pl: *~ești* / E: ***lipovean[1]*** + *-esc*] **1** Care aparține lipovenilor (**3**). **2** Referitor la lipoveni (**3**). **3** Specific lipovenilor (**3**).

lipovenește *av* [At: VOICULESCU, P. II, 31 / E: ***lipovean[1]*** + *-ește*] **1** Ca lipovenii (**3**).

lipoveni *vi* [At: MAT. FOLK. 123 / Pzi: *~nesc* / E: ***lipovean[1]***] (Reg) A hoinări (**1**).

lipovenime *sf* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: (rar) *~mi* / E: ***lipovean[1]*** + *-ime*] **1** Colectivitate de lipoveni (**3**). **2** (Rar) Mulțime de lipoveni (**3**). **3** (Rar) Totalitate a lipovenilor (**3**).

lipovenism *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 446 / Pl: *~me* / E: ***lipovean[1]*** + *-ism*] (Îvr) Sectă creștină din Rusia care practica asceza și, uneori, la bărbați, castrarea.

lipsă[1] [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 156[v]/22 / Pl: *~se, ~suri* / E: ***lipsi***] **1** *sf* Absență dintr-un loc unde ar trebui să fie în mod obișnuit a cuiva sau a ceva. **2** *sf* (Urmat de determinări în genitiv sau udp „de") Penurie. **3** *ai* Care nu se află într-un loc unde ar trebui să fie în mod obișnuit Si: *absent*. **4** *sf* (D. persoane; îe) **A fi** sau (înv) **a se afla ~** A nu fi prezent. **5** *sf* (D. persoane; îe) **A pune** sau **a da ~** A declara absent. **6** *sf* (Îlav) **În ~** În absență. **7** *sf* (Jur; înv; îal) În contumacie. **8** *sf* (Îlpp) **În lipsa (cuiva** sau **a ceva)** Cât timp lipsește cineva sau ceva. **9** *sf* (Îlpp) **În** (sau **din,** rar **la) ~ de (ceva)** Din pricina faptului că lipsește ceva. **10** *sf* (Îal) Neavând ceva. **11** *sf* (Îal) Din cauză că cineva nu este prezent. **12-13** *sf* (Îlpp) **Din ~sa** Nefiind sau neavând ceva din cauză că ceva sau cineva lipsește. **14** *sf* (Înv; îlpp) **Pentru** (sau, rar, **la ~sa)** Din cauză că ceva sau cineva lipsește. **15** *sf* (Udp „de"; îe) **Mai bine ~** Mai bine fără... **16** *sf* (Îe) **A avea** (sau **a duce, a simți,** rar **a trage) ~ de** sau **a simți, (a resimți** ori **a duce) ~sa** A nu avea ceva în cantitate suficientă. **17** *sf* (Îae) A nu avea ceva atunci când este nevoie. **18** *sf* (D. persoane; îe) **A simți, a resimți** ori **a duce ~sa** A-i fi dor de cineva sau de ceva. **19** *sf* (Îe) **A fi** sau **a se afla** ori **a rămâne în ~ de** A nu mai avea ceva în cantitate suficientă. **20** *sf* (Îae) A nu mai avea ceva în caz de nevoie. **21** *sf* (Îe) **A fi ~ de** sau **a se simți ~sa (cuiva** sau **a ceva)** A nu se găsi într-un loc unde ar trebui să se afle. **22** *sf* (Înv) Stare de sărăcie generală, provocată de calamități naturale, de războaie etc. **23** *sf* (Pex) Calamitate. **24** *sf* (Mpl) Privațiuni. **25** *sf* (Îe) **A fi** sau **a se afla, a se găsi în** sau (rar) **cu ~** sau **a duce ~** ori **~suri** A trăi într-o stare de mare sărăcie. **26** *sf* (Îvp) Foamete cauzată de secetă. **27** *sf* Secetă. **28** *sf* Imperfecțiune. **29** *sf* Lacună. **30** *sf* Deficiență (**1**). **31** *sf* (Înv) Greșeală (**2**). **32** *sf* (Înv) Viciu. **33** *sf* (Înv) Tară. **34** *sf* (Mpl) Ceea ce lipsește dintr-un ansamblu. **35** *sf* (Mpl; spc; d. bani sau alte valori) Ceea ce lipsește dintr-o sumă, dintr-o totalitate, dintr-un inventar Si: *deficit, minus.* **36** *sf* (Înv; după *v* ca „a împlini", „a îndeplini", „a umple") Gol (**35**). **37** *a* Care nu este complet. **38** *sf* (Nob) Loc din care lipsește ceva. **39** *sf* (Pex) Ceea ce este necesar Si: *necesitate, nevoie, trebuință,* (îrg) *niștotă.* **40** *sf* (Pex) Ceea ce se cere Si: *cerință, recerință,* (liv) *imperativ.* **41** *sf* (Pop) Nevoie fiziologică Si: *treabă,* (liv) *defecație.* **42** *sf* (Îvr; îla) **De ~** Necesar. **43** *sf* (Îvr; îe) **A (-i) fi** ori **a avea ~** sau **de ~ (de, către, la** sau **să)** A(-i) fi necesar ceva sau cineva. **44** *sf* (Îvr; îae) A(-i) fi util ceva sau cineva. **45** *sf* (Îrg; îae) A(-i) fi indispensabil ceva sau cineva.

lipscan *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ***Lipsca*** + *-an*] (Înv) Negustor care vindea în piețele românești mărfuri aduse de la Leipzig.

lipscănie *sf* [At: DEX / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: ***lipscan*** + *-ie*] (Înv) **1** Magazin al unui lipscan. **2** Marfă vândută de lipscani.

lipsi[1] [At: EUSTRATIE, PRAV. 17 / Pzi: *~sesc* / E: ngr **λείπω**] **1** *vi* A nu fi într-un loc unde ar fi trebuit să fie. **2** *vi* (D. acțiuni, caracteristici, stări sufletești, fenomene ale naturii) A nu se mai manifesta. **3** *vi* (D. sume, cantități) A constitui o lacună într-un ansamblu. **4-5** *vi* (Euf) A (nu) exista în cantitate mare. **6-7** *vi* (Ccd) A (nu) avea ceva. **8-9** *vi* (Fam; îe) **A (-i) ~ o doagă** (sau, rar, **din doage,** pop **~ o sâmbătă**) A fi (cam) nebun. **10** *vi* (D. persoane) A nu fi de față într-un anumit moment Si: *a absenta.* **11** *vi* (Înv) A avea lacune. **12** *vi* (Înv) A fi insuficient. **13** *vr* (Rar) A nu primi. **14** *vi* (D. persoane; ccd) A-i fi dor de cineva sau de ceva. **15** *vi* (Îe) **Puțin** sau, rar, **nu mult** sau **un fir de păr ~sește** sau **a ~sit (ca) să** sau **că** ori **de** Ar mai fi trebuit îndeplinite foarte puține condiții pentru ca o acțiune sau o stare să fie posibile. **16** *vr* (Reg; d. oameni) A fi nevoit să facă un lucru care nu-i convine. **17** *vi* (D. obiecte, însușiri omenești etc.) A înceta să mai existe Si: *a dispărea, a pieri.* **18** *vi* (D. legi, reglementări, obiceiuri juridice) A-și pierde valabilitatea Si: *a se desființa.* **19** *vi* (Înv; ccd; d. însușiri, stări sufletești etc.) A-și pierde din intensitate. **20** *vi* (Înv; d. soare) A apune. **21** *vi* (D. oameni) A pleca. **22** *vi* (D. oameni) A se îndepărta.

23 *vi* (Înv; d. oameni) A dispărea (6). **24** *vi* (Înv; d. oameni) A demisiona (1). **25** *vi* (Asr; îe) **(Să) ~sești din ochii mei** (sau **din fața mea** sau **dinaintea mea** ori **de aici!**) Dispari din fața mea! **26** *vt* (Înv) A părăsi pe cineva, devenindu-i necredincios Si: *a trăda*. **27** *vi* (Mil; înv; spc) A dezerta (1). **28** *vi* (Îe) **A ~ din viață** (sau, rar, **dintre vii**) A muri (1). **29** *vi* (Înv) A da înapoi Si: *a ceda*. **30** *vtf* (Înv; udp „din", „de la", „de lângă") A face să dispară Si: *a alunga*, (înv) *a izgoni*. **31** *vrp* (Înv; udp „din", „de la", „de lângă") A fi determinat să dispară. **32** *vtf* (Înv; udp „din", „de la", „de lângă") A scoate pe cineva dintr-o funcție. **33** *vtf* (Înv; îe) **A ~ din viață, de viață** sau **din lume (pe cineva)** A cauza moartea cuiva Si: *a ucide*. **34** *vt* (Înv) A răpi. **35** *vt* (Înv) A smulge cu forța. **36** *vt* (Înv) A opri pe cineva de la ceva Si: *a interzice*. **37-38** *vt(a), vrp* (Udp „de", rar „de la") A (i se) lua cuiva ceva care îi aparține sau care îi este necesar Si: *a priva*, (liv) *a frustra*, (fig) *a văduvi*. **39** *vrp* (Înv; euf; udp „de") A fi ucis. **40** *vt* (Nob) A nu manifesta o atitudine, un sentiment. **41** *vt* (Înv) A priva pe cineva de cele necesare traiului. **42** *vr* A se abține de la cele necesare traiului, în favoarea altor oameni. **43** *vrp* A fi privat de către cineva de cele necesare traiului. **44** *vr* (Pgn; udp „de") A renunța de bunăvoie la ceva necesar Si: *a se priva*, (rar) *a se debarasa*. **45** *vr* A se abține (1) de la ceva. **46** *vr* (Pfm; îlv) **A se ~ ca Adam de rai** A fi silit să renunțe la ceva. **47** *vr* (Înv; udp „de") A pierde ceva. **48** *vr* (Reg; udp „de") A se apăra. **49** *vr* (Reg; udp „de") A se feri (5). **50-51** *vi* (Înv) (A întârzia sau) a se abține de la îndeplinirea unei obligații, a unei datorii etc. Si: *a se codi, a pregeta, a șovăi*. **52** *vi* (Frî; udp „de", „de la", „din" sau, rar, ccd) A nu îndeplini o obligație sau o datorie Si: *a se sustrage*. **53** *vi* (Frî; udp „de", „de la", „din" sau, rar, ccd) A omite (1). **16** Absență.

lipsi² *sns* [At: DN³ / E: ger *Lipsi* cf *Lipsia* (Leipzig)] **1** Dans modern în măsura de 6/4, apărut la Leipzig. **2** Melodie după care se execută lipsi² (1).

lipsire *sf* [At: ANTIM, ap. GCR II, 5 / Pl: *~ri* / E: *lipsi*] **1** Privare a cuiva de ceva. **2** (Înv) Concediere. **3** (Prc) Privare a cuiva de cele necesare traiului. **4** (Înv; spc) Abținere de la cele necesare traiului, în favoarea altor oameni. **5** Renunțare de bunăvoie la ceva necesar. **6** (Înv) Insuficiență. **7** Dispariție a unui obiect sau a unei însușiri. **8** Pierdere a valabilității. **9** Demisionare. **10** Îndepărtare a cuiva de undeva. **11** Răpire. **12** Deposedare violentă a cuiva de ceva necesar traiului. **13** Oprire a cuiva de a face ceva. **14** Sustragere de la îndeplinirea unei obligații. **15** Omitere. **16** Absență.

lipsit, ~ă *a* [At: COD. VOR. 119/13 / Pl: *~iți, ~e* / E: *lipsi*] **1** Care nu are ceva. **2** Care este privat de ceva. **3** (Spc) Care se abține de la ceva, mai ales de la cele necesare traiului, în favoarea altor oameni.

lipurie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr *lipurie*] (Med) **1** Eliminare de lipide prin urină. **2** Cantitate de lipide prezentă în urină.

liqueur *sn* vz ***lichior***

liquifia *v* vz ***lichefia***

lirat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 320 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr *lyré*] (D. frunze) Care este în formă de liră¹ (1), cei doi lobi inferiori fiind mici în comparație cu lobul terminal.

liră¹ *sf* [At: CĂLĂTORIE, I, 121ᵛ/11 / Pl: *~re* / E: lat *lyra*, it *lira*] **1** Instrument muzical rudimentar, cu două brațe în formă de coarne, mai multe coarde și cutie de rezonanță, folosit de poeți, în antichitate și în evul mediu, pentru a-și acompania versurile. **2** (Fig) Inspirație artistică Si: *geniu, talent*. **3** (Fig; ccr) Poem. **4** (Fig; ccr) Odă. **5** (Fig; ccr) Poezie. **6** Simbol al muzicii, al poeziei sau al artei în general. **7** (Lsg; art.) Constelație din emisfera boreală, alcătuită din 21 de stele, dintre care cea mai strălucitoare este Vega Si: (pop) *ciobanul-cu-oile, oierul*. **8** Element decorativ în formă de liră¹ (1), utilizat mai ales în stilul de mobilier Biedermeier. **9** (Teh; îs) *~ de dilatație* Dispozitiv în formă de liră¹ (1) sau de buclă, care permite dilatarea fără deformare a unei conducte, la trecerea unor fluide fierbinți. **10** (Teh) Priză în formă de liră¹ (1), folosită la vehicule cu tracțiune electrică.

liră² [At: GOLESCU, P. 407/6 / V: (reg) ***râlă, rilă*** / Pl: *~re* / E: it ***lira***] **1** (Urmat de determinări care indică țara unde a fost emisă sau metalul din care a fost făcută) Unitate monetară de bază, de aur sau de argint, folosită în diferite țări și în diferite epoci. **2** (Îs) *~ sterlină* (sau, înv. *~ sterling, stirlingă*) Unitate monetară principală în Marea Britanie, egală cu douăzeci de șilingi. **3** (Îas) Monedă care reprezintă lira sterlină (2).

lirec, ~ă *a, smf* vz ***liric***

lireț *s* [At: A III, 17 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Șură în care se păstrează fânul.

liric, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / A și: *liric* / V: (îvr) ***lirec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lyrique***] **1-2** *av, a* (D. creații poetice) (Într-un mod) care exprimă direct stări afective, sentimente personale, emoții etc. Si: (înv) *liricesc* (1), (îvr) *liricon*. **3** *sf* Gen literar care include opere ce exprimă în mod direct stări afective, sentimente și emoții. **4** *sf* Poezie lirică (1). **5** *sf* Creație lirică (1). **6** *sf* Totaliatate a operelor lirice (1) ale unui autor, ale unui popor sau ale unei epoci. **7** *a* Care aparține literaturii lirice (1) Si: (înv) *liricesc* (2). **8** *a* Care este caracteristic poeziei lirice (1) Si: (înv) *liricesc* (3). **9** *a* Referitor la poezia lirică (1) Si: (înv) *liricesc* (4). **10-11** *sm, a* (Autor) de literatură lirică (1). **12** *a* (Fig; d. persoane) Sentimental. **13** *a* (Fig; d. persoane) Sensibil. **14** *a* (Fig; d. persoane) Emotiv (1). **15** *a* (Fig; d. persoane) Plin de entuziasm. **16** *a* (Pex; fig; d. persoane) Exaltat² (9). **17-20** *av* Într-un mod liric (12-15). **21** *sm* Ceea ce ține de exprimarea directă a sentimentelor, a emoțiilor etc. **22** *sm* Ceea ce ține de latura sensibilității artistice, a subiectivității creatoare. **23** *a* Care aparține muzicii de operă. **24** *a* Referitor la muzica de operă. **25** *a* (D. voce) Care se caracterizează prin sonoritate calmă, lipsită de încordare. **26** *a* (Pex; d. cântăreți) Care are o voce caldă.

liricesc, ~ă *a* [At: EUSTATIEVICI, GR. RUM. 123ʳ / Pl: *~cești* / E: ***liră¹*** + *-icesc*] (Înv) **1-4** Liric (1, 7-9).

liriciza *vt* [At: DN³ / V: ***liriza*** / Pzi: *~zez* / E. ***liric*** + *-iza*] (Liv) A da caracter liric (1) Si: (liv; rar) *a liriza*.

liricizare [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 6, 19 / 4 / Pl: *~zări* / E: ***liriciza***] (Liv) Imprimare a unui caracter liric (1) unei scrieri, unei recitări etc.

liricizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***liriciza***] **1-6** Care este plin de lirism (4-10).

liricoid, ~ă *a* [At: L. ROM. 1958, nr. 3, 14 / P: *~co-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: ***liric*** + *-oid*] (Rar) Care se caracterizează printr-o manifestare exagerată a sentimentelor, a trăirilor intime.

liricon *ai* [At: EUSTATEVICI, GR. RUM. 123ʳ/8 / E: ngr **λυρικόν**] (Grr) Liric (1).

lirism *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: fr ***lyrisme***] **1** Operă literară lirică (1). **2** Gen liric (2). **3** Stil liric (1). **4** Inspirație lirică (1). **5** Atitudine lirică (1). **6** Conținut liric (2) al unei opere literare. **7** Mod de expresie specific poeziei lirice (1). **8** Predominare a trăsăturilor lirice (1) într-o operă literară. **9** Manifestare excesivă a sentimentelor Si: *sentimentalism*. **10** Mod exaltat de a simți sau de a-și exprima sentimentele Si: *entuziasm*.

liriza *vt* [At: BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *~zez* / E: ***liră¹*** + *-iza*] (Liv; rar) A liriciza.

lirizant, ~ă *a* [At: L. ROM. 1958, nr. 3, 14 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***liriza*** + *-ant*] Care liricizează.

liroghitară *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr *lyro-guitare*] Instrument muzical de forma unei lire¹ (1), cu coarde montate ca la chitară.

lirță *sf* [At: ALR SN I, h 244/95 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Strat de mucegai care se formează la suprafața vinului.

liru *av* [At: L. ROM. 1978, 492 / E: esp] (Arg; rep; îe) **1-2 A lua (pe cineva) cu ~-~** A trata pe cineva cu amabilitate (nesinceră) Si: *a flata*. **3** (Îae) A înșela. **4** (Îae) A seduce.

lirvă *sf* vz ***lerlă***

lis¹, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *liși, ~e* / E: fr ***lisse***] (Rar) Neted.

lis², ~ă *smf, a* [At: LIUBA–IANA, M. 114 / Pl: *liși,~e* / E: bg **лис**] (Reg) **1-2** (Animal domestic) care are o pată albă pe frunte sau pe bot. **3-4** (Câine, cal) care are părul lucios.

lisa *vt* [At: DEX / Pzi: *~sez* / E: fr ***lisser***] A spăla și a netezi un material textil, în special lâna pieptănată.

lisarcă *sf* [At: CADE / Pl: *~sărci* / E: ns cf sanscritul *sarka*] (Orn; reg) 1 Lișiță[1] (1) (*Fulica atra*). 2 Cufundar (1) (*Gavia arctica*).

lisare *sf* [At: DEX / Pl: *~sări* / E: *lisa*] Spălare și netezire a unui material textil, în special a lânii pieptănate.

lisă[1] *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~se* / E: nct] (Cul) Fruct acoperit cu o pojghiță de zahăr candel.

lisă[2] *sf* [At: LM / V: *lyssa* / Pl: *~se* / E: fr *lisses*] (Med) 1 Turbare. 2 Mică leziune sublinguală care apare la animalele sau la persoanele bolnave de turbare.

lisă[3] *sf, a* [At: H XVI, 47 / Pl: *liși, ~se* / E: nct] (Reg) 1-2 (Teren) necultivat.

lisă[4] *sf* [At: DL / Pl: *~se* / E: fr *lisse*] 1 Bară orizontală de lemn, de beton sau de oțel, fixată între stâlpii unei balustrade. 2 Bară metalică sau de lemn fixată perpendicular pe cadrele fuselajului sau pe nervurile aripii unui avion.

lisătru *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN., 129 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Floare de culoare galbenă, nedefinită mai îndeaproape, care înflorește prin grădini o dată cu liliacul.

liseză [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr *lisseuze*] Mașină pentru spălat și netezit panglici de lână după operația de laminare.

lisofobie *sf* [At: DN[3] / P: *~bi-e* / Pl: *~ii* / E: fr *lyssophobie*] (Med) Teamă morbidă de turbare.

lisozimă *sf* vz ***lizozimă***

list[1] *sn* [At: DOSOFTEI, ap. DLR ms / V: (îvr) *~ă sf* / Pl: *~uri* / E: slv **листъ**] (Înv; cu determinări în genitiv sau udp „de") 1 Foaie (14). 2 Pagină.

list[2] *sn* vz ***lest[2]***

listaviță *sf* vz ***lăstaviță***

listă[1] *sf* [At: HELIADE, L. B. II, 62 / 64 / V: (reg) *~tre* / Pl: *~te* / E: fr ***liste***, *it* **lista**] (Cu determinări în genitiv sau udp „de") 1 Document care conține o enumerare de persoane, obiecte, date etc. 2 Înșirare într-o anumită ordine a unor nume de persoane sau de obiecte, a unor date etc. Si: *borderou, catalog, index, tabel*. 3 (Îs) ~ *civilă* Sumă din fondurile statului, stabilită prin Constituție sau prin alte legi, pe care o poate cheltui anual o familie monarhică sau șeful statului pentru nevoile personale. 4 (Înv; îs) ~ *de proscripțiuni* Foaie pe care sunt trecuți cetățenii pe care autoritatea civilă intenționează să-i pedepsească sau să-i pună în afara legii Si: (înv) *proscripție*. 5 (Îs) ~ *de subscripție* Act sau document pe care semnează cei care contribuie la adunarea unor fonduri pentru o operă de interes public sau particular. 6 (Îs) ~ *neagră* Listă alcătuită din numele unor persoane sau al unor instituții acuzate de ceva și care urmează să suporte o sancțiune. 7 (Îs) ~ *de bucate* sau, rar, ~ *de consum*, ori ~ *de mâncare* Foaie sau broșură pe care sunt înscrise mâncărurile și băuturile care se servesc într-un local de consum și prețurile lor Si: *meniu*. 8 Enumerare orală și nesistematică de obiecte, fapte, întâmplări.

listă[2] *sf* vz ***list***

listău *s* [At: ALR SN I, h 175 / Pl: nct / E: mg ***lisztelölyk***] (Reg) Tub special, cu rezonanță, care intră în componența unor instrumente muzicale Si: (reg) *piscoi*.

listel *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg ***listel***] 1 (Aht) Mulură care încadrează o alta mai mare. 2 Suprafață plană care separă canelurile unei coloane. 3 Cerc proeminent de la circumferința monedelor.

lișetă *sf* vz ***lișiță***

lișiță [At: ALEXANDRESCU, O. I, 328 / V: (reg) ***leș~, lișetă*** Pl: *~te* / E: bg, ucr **лиска**] 1 *sf* Pasăre călătoare, cu penajul negru și cu o pată albă între ochi, care trăiește pe lângă ape și a cărei carne este comestibilă (*Fulica atra*) Si: (reg) *leșaică, lisarcă, lișcă, sărcea, surcă*. 2 *av* (Reg; îe) **A fi ~ de foame** A fi foarte flămând. 3 *sf* (Orn; îc) **~roșiatică** Cufundar (1) (*Gavia arctica*). 4 *sf* (Orn; reg) Rață leșească. 5 *sf* (Orn; reg) Pescăruș. 6 *sf* (Reg; irn) Persoană care mănâncă mult. 7 *sf* (Lpl; reg) Furculițe la car. 8 *sf* (Reg) Parte a plugului, nedefinită mai îndeaproape. 9 *sf* (Reg) Sanie pentru transportarea lemnelor din pădure.

liștai *av* [At: DEX / E: nct] (Reg) Exact (1).

lit[1]- *ec* vz ***lito-***

-lit[2] [At: DN[3] / E: fr ***Lithe***] Element secund de compunere savantă cu sensul „piatră".

-lit[3] [At: DN[3] / E: fr ***-lithe***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: 1 Care se află în soluție. 2 Solubil, în anumite condiții.

litagog, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***lithagogue***] (Med) Care ușurează expulzarea calculilor renali.

litanie *sf* [At: LET. III, 220/22 / P: *~ni-e* / V: (înv) ***let~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***λιτανεία***, lat ***litania***, slv **литаниꙗ**] (Mpl) 1 (Bis) Rugăciune liturgică în care invocațiile preotului sunt urmate de o scurtă formulă rostită de credincioși Si: *acatist*. 2 Imnuri religioase intonate alternativ în timpul rugăciunii liturgice, de către preot și credincioși Si: *ectenie*. 3 (Fig) Poezie asemănătoare cu o litanie (1). 4 (Pan) Imn de laudă. 5 (Pan) Poezie lirică (1). 6 (Fig; dep) Înșiruire de cuvinte lungă, monotonă și plictisitoare.

litargă *sfs* [At: DLR ms / E: fr ***litharge***] Oxid de plumb, obișnuit prin trecerea unui curent de aer peste plumb topit, utilizat în vopsitorie, în industria petrolului etc.

litarghie *sf* vz ***letargie***

litargic *a, av* vz ***letargic***

litargie *sf* vz ***letargie***

litargiu *smn* vz ***letarg***

litargo *smn* vz ***letarg***

litcă *smf, av* vz ***lipcă***

liter *sn* vz ***litru***

litera *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~rez* / E: ***literă***] A pronunța cuvinte străine prin litera inițială a unor cuvinte obișnuite, de obicei nume proprii.

literal, ~ă *a* [At: ASACHI, ALGHEBRA, 18[r]/3 / V: (înv) ***~tar~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***littéral***, lat ***litteralis***] 1 (Mat; d. expresii) Care conține mărimi notate cu litere. 2 (Rar; d. aspectul unei limbi) Care se constituie pe baza scrierii. 3 Care se face, se reproduce etc. cuvânt cu cuvânt, literă cu literă Si: *exact* (7), *literar* (6), *textual*. 4 Care se prezintă în formă scrisă. 5 (D. scriere) Care se bazează pe litere. 6-8 (Înv; nrc) Literar (1-3).

literalicesc, ~icească *a* [At: ST. INST. 18/20 / Pl: *~icești* / E: ***luteral*** + *-icesc*] (Înv) 1-3 Literar (1-3).

literalitate *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tăți* / E: ***literal*** + *-itate* cf fr *littéralité*] Caracter literal (4).

literalmente *av* [At: FILIMON, O. I, 333 / E: fr ***littéralement***, it ***letteralmente***] (Liv) În adevăratul înțeles al cuvântului Si: *exact* (6).

literalnicesc, ~icească *a* [At: PETROVICI, P. 350/2 / Pl: *~icești* / E: ***luteral*** + *-nicesc*] (Înv) 1-3 Literar (1-3).

literar, ~ă [At: CR (1829) 217, 2/33 / V: (înv) ***~iu, ~ie*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***littéraire***, lat ***litterarius***] 1 *a* Care aparține literaturii Si: (înv) *literaricesc* (1), *literalnicesc* (1), (nrc) *literal* (6). 2 *a* Care se referă la literatură Si: (înv) *literaricesc* (2), *literalnicesc* (2), (nrc) *literal* (7). 3 a Care corespunde cerințelor literaturii Si: (înv) *literaricesc* (3), *literalnicesc* (3), (nrc) *literal* (8). 4-5 *av, a* (În mod) corect Si: *cultivat[2]* (5), *normat*. 6 *a* (Nob) Literal (3). 7 *a* (D. documente, mărturii etc.) Care se prezintă, se transmite etc. sub forma unor texte scrise. 8 *a* (Îs) *Limbă ~ă* Cel mai corect aspect al limbii naționale, produs al unei continue prelucrări a limbii din partea scriitorilor, a publiciștilor, a oamenilor de știință etc. și constituind o sinteză a posibilităților de exprimare ale limbii întregului popor la un moment dat.

literare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~rări* / E: ***litera***] Pronunțare a cuvintelor străine prin litera inițială a unor cuvinte obișnuite, de obicei nume proprii.

literariu, ~ie *a* vz ***literar***

literariza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: ***literar*** + *-iza*] A da aspect literar (3) unui cuvânt, unui text, unei construcții etc. Si: *a literaturiza*.

literarizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***literariza***] Conferire a unui aspect literar (3) unui cuvânt, unui text, unei construcții etc. Si: *literaturizare*.

literarizat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***literariza***] (D. construcții, cuvinte, texte etc.) Căruia i s-a dat o înfățișare literară (4).

literat, ~ă [At: (a. 1829) PLR I, 18 / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***litteratus*** cf ger *Literat*, fr *lettré*] 1 *smf* Persoană care se ocupă cu literatura Si: *literator, scriitor*. 2 *a* (D. persoane) Care este instruit Si: *cultivat[2]* (5). 3 *a* (Rar; d.

limbă) Care se manifestă prin scriere. 4 *a* (Îvr) Care cunoaște și utilizează scrierea.

literator, ~oare *smf* [At: HELIADE, O. II, 27 / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***litterator, -oris,*** fr ***littérateur***] (Înv) Literat (1).

literatoraș *sm* [At: GHICA, S. 354 ap. DA / Pl: *~i* / E: ***literator***] **1-2** (Rar; șdp) Literator (minor).

literatură *sf* [At: MOLNAR / Pl: *~ri* / E: lat ***litteratura,*** fr ***littérature***] **1-2** (Artă sau) creație artistică al cărei mijloc de exprimare este limba Si: *beletristică* **(4)**. **3** (Îs) ~ *cultă* Literatură (1) care aparține unor autori individuali cunoscuți ca atare și transmisă prin scris. **4** (Îs) ~ *populară* Literatură (1) anonimă, care, transmisă pe cale orală, devine, dintr-o operă individuală la origine, o creație colectivă. **5** (Prt) Ceea ce este superficial, fictiv, fără suport real. **6** (Prt; îe) **A face ~** A ocoli esențialul unei probleme prin artificii de exprimare. **7** Totalitate a operelor beletristice ale unei epoci, ale unei țări, ale unui grup social etc. **8** (Șîs ~ *de specialitate*) Totalitate a operelor scrise care se referă la un anumit domeniu al cunoașterii. **9** Totalitate a lucrărilor cu privire la o anumită problemă, la un anumit subiect Si: *bibliografie* **(1)**.

literaturiza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: ***literatură*** + *-iza*] Literariza.

literaturizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***literaturiza***] Literarizare.

literă *sf* [At: MICU, ap. BV II, 425 / V: (înv) ***let~***, (pop) ***~tără***, (reg) ***litră*** / Pl: *~re* / E: ml ***littera***] **1** Semn grafic din alfabetul unei limbi, corespunzând, în general, unui fonem Si: (înv) *buche* **(2)**, *slovă*. **2** (Îs) ~ *mare* (*capitală* sau *majusculă*) Literă (1), diferită de celelalte prin formă și mărime, utilizată pentru scrierea inițialei unui nume propriu, a unui cuvânt cu care începe o propoziție, pentru individualizarea unui cuvânt într-un text etc. **3** (Îs) ~ *mică* (sau *minusculă*) Literă (1) utilizată pentru scrierea cuvintelor din interiorul unei propoziții. **4** (Îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **scris cu ~re de aur** (sau **neșterse**) A fi demn de a fi păstrat în memoria colectivă. **5** (Îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **scris cu ~re de foc** A fi consemnat într-o manieră pregnantă, impresionantă etc. **6** (Îe) **A fi scris cu ~re de sânge** A fi marcat printr-o serie de crime. **7** Caracter tipografic în forma unui mic bloc paralelipipedic, reprezentând în relief o literă (1), o cifră etc. și care servește la imprimare. **8** (Fig) Înțeles strict, textual al unui fragment, al unui paragraf, al unui articol de lege etc. **9** (Pex) Scriere. **10** (Îs) ~ *de afiș* Literă (7) de format mare, confecționată de obicei din lemn, servind la imprimarea afișelor. **11** (D. un tratat, o lege etc.; îe) **A fi (a deveni, a rămâne** etc.) **~ moartă** A nu se mai aplica. **12** (Îlav) **~ cu ~** Până în cele mai mici amănunte Si: *aidoma, întocmai*. **13** (Lpl) Studiu al literaturii. **14** (Îs) *Om de ~re* Scriitor. **15** (Înv) Epistolă. **16** (Lpl) Științe umaniste. **17** (Îs) *~ra legii* (sau *a cărții*) Exact cum scrie într-o lege sau într-o carte, fără interpretări subiective. **18** (Pex) Rigid.

litez *sf* vz ***lătete***

litfă *sf* vz ***liftă***

litfean *sm* vz ***liftă***

litiază *sf* [At: DEX / P: *~ti-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***lithiase***] (Med) Boală caracterizată prin formarea patologică de nisip sau de calculi în anumite organe sau în canalele exterioare Si: *calculoză*.

litiazic, ~ă *smf, a* [At: DEX / P: *~ti-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lithiasique***] (Med) **1-2** (Bolnav) de litiază.

litic[1], ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lithique***] **1** Referitor la litiază. **2** (Rar) Referitor la piatră. **3** De natura pietrei.

-litic[2] [At: DN^3 / E: fr ***-lithique,*** it ***-litico***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** De piatră. **2** Pietros.

liticaș *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: nct] (Trs; csc) Plevușcă.

litie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: slv ***литиа***] **1** Slujbă religioasă ortodoxă pentru obținerea unor roade bogate și pentru binecuvântarea celor aduse ca jertfă de credincioși. **2** Pâine care se sfințește cu prilejul litiei (1).

litieră *sf* [At: DEX^2 / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***litière***] (Liv) **1** Lectică. **2** Strat de frunze moarte și alte resturi vegetale și animale care acoperă solul în pădure.

litigant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***litigant***] **1** Care se află în proces, în litigiu. **2** (Îs) *Parte ~* Fiecare dintre părțile care se află în litigiu, în fața unui organ de jurisdicție.

litigios, ~oasă *a* [At: DEX / P: *~gi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***litigieux,*** lat ***litigiosus***] **1** Care provoacă un litigiu. **2-3** Care (este sau) poate fi obiectul unui litigiu ori este supus unor discuții în contradictoriu.

litigiu *sn* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***litige,*** lat ***litigium***] Conflict între persoane, instituții, state, care poate forma obiectul unui proces, unui arbitraj etc.

litinand *sm* vz ***leitenant***

litină *sf* [At: DN^3 / E: fr ***lithine***] Oxid sau hidroxid de litiu.

litispendență *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: fr ***litispendance***] (Jur) Situație în care același litigiu a fost supus spre soluționare în fața a două organe de jurisdicție de același grad.

litiu *sn* [At: DEX^2 / E: fr ***lithium***] Element chimic din familia metalelor alcaline, de culoare argintie, moale și foarte ușor, existent în natură numai sub formă de săruri și utilizat în medicină, fotografie, electrotehnică etc.

litoceras *sn* [At: DEX^2 / E: fr ***lithocéras***] (Zlg) Gen de amoniți fosili caracterizat prin cochilie larg răsucită și cu deschidere circulară.

lito- [At: DN^3 / V: ***lit*** / E: fr ***litho***] Element prim de compunere savantă, cu semnificația: **1** Piatră. **2** Pietros.

litobol *sm* [At: DN^3 / Pl: ? / E: ngr ***λιθοβόλος***] (Ant) Aruncător cu pietre.

litocarp *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: cf fr *lithocarpe*] (Bot) Fruct fosil.

litocromie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***lithochromie***] Procedeu tipografic de reproducere a picturii în culori.

litofag, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***lithophage***] (Zlg; d. unele animale) Care se hrănesc cu nisip sau pietriș.

litofit, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***lithophyte***] (Bot; d. plante) Care crește pe stânci, roci sau bolovănișuri.

litogeneză *sf* [At: DEX / E: fr ***lithogenèse***] Ansamblu de procese care au dus la formarea rocilor sedimentare.

litograf, ~ă *smf* [At: CR (1829), 25^2/15 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lithograph***] Persoană care se ocupă cu litografia (1).

litografia *vt* [At: STAMATI, D. / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***lithographier***] A multiplica prin litografie (1).

litografiat, ~ă *a* [At: AR (1829), 207^2/26 / V: (îvr) ***~fit, ~ă*** / P: *~fi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***litografia***] Imprimat, multiplicat prin litografie (1).

litografic, ~ă *a* [At: CR (1829), 37^1/26 / Pl: *~ici, ~e* / E: fr ***lithographique***] **1** Care se utilizează în litografie (1). **2** Care ține de litografie (1). **3** Privitor la litografie (1).

litograficesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~cești* / E: ***litografie*** + *-icesc*] (Îvr) **1-3** Litografic (1-3).

litograficește *av* [At: POLIZU / E: ***litografie*** + *-ește*] (Îvr) În manieră litografică (2).

litografie *sf* [At: (a. 1833) URICARIUL VIII, 202 / Pl: *~ii* / E: fr ***lithographie***] **1** Metodă de reproducere și de multiplicare pe hârtie a textelor, desenelor, figurilor etc., prin utilizarea de negative imprimate sau desenate pe o piatră specială, calcaroasă. **2** Lucrare artistică obținută prin litografie (1). **3** Loc în care se produc lucrări de litografie (1).

litografiere *sf* [At: POLIZU / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***litografia***] Multiplicare prin litografie (1).

litografit, ~ă *a* vz ***litografiat***

litologic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lithologique***] **1-2** Care se referă la litologie (1-2).

litologie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***lithologie***] **1** Ramură a geologiei care se ocupă cu studiul rocilor sedimentare. **2** Compoziție a unei roci sedimentare.

litometeor *sm* [At: DEX^2 / P: *~te-or* / Pl: *~i* / E: eg ***littometeor***] (Met) Particulă de rocă în suspensie sau transportată de vânt, aflată în compoziția atmosferei.

litopiseț *sn* vz ***letopiseț***

litopisiț *sn* vz ***letopiseț***

litopon *sn* [At: DEX² / E: fr ***lithopone***] Pigment alb mineral, compus din sulfat de bariu și sulfură de zinc, folosit în pictură, în cosmetică etc.

litor *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: nct] (Mol; îvr) Fugar.

litoral ***~ă*** [At: AR (1829), 69¹/23 / Pl: **(1-2)** *~i, ~e*, **(3-6)** *~uri* / E: fr ***littoral***, lat ***littoralis***] **1** *sn* Porțiune de teren situată de-a lungul țărmului oceanului, al mării sau al unui lac. **2** *sn* (Pex) Țărm. **3** *a* Care se află pe litoral **(1)**. **4** *a* Privitor la litoral. **5** *a* Care se află în apă, aproape de țărm. **6** *a* (Îs) *Zonă ~ă* Regiune a țărmului mării sau oceanului cuprinsă între limitele minime și cele maxime ale fluxului și refluxului, caracterizată printr-o intensă mișcare a apei, prin abundența luminii și prin prezența unor ecosisteme specifice.

litos, ~oasă *a* vz ***letios***

litosferă *sf* [At: DEX² / E: fr ***lithosphère***] Înveliș exterior solid al globului pământesc.

litostrot *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***lithostrotes***] Pavaj în mozaic.

litotă *sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr ***litote***] Figură de stil care constă în exprimarea unei idei în mod indirect, atenuat, micșorat, lăsând să se înțeleagă contrariul.

litotipografie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***lithotypographie***] Reproducere tipografică a unei planșe imprimate cu caractere tipografice obișnuite.

litotom *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***lithotome***] Instrument folosit în litotomie.

litotomie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***lithotomie***, eg ***lithotomy***] (Med) Operație chirurgicală pentru extragerea calculilor din organul care îi conține.

litotritie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***lithotritie***] (Med) Operație de spargere și extragere a calculilor renali, pe cale endoscopică.

litotritor *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: fr ***lithotriteur***] (Med) Instrument care servește la efectuarea litotritiei.

litou *sn* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: ger ***Litho***] Desen litografiat.

litovan *sm* vz ***liftă***

litovă *sf* vz ***liftă***

litraj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***litrage***] **1** Capacitate a unui recipient, măsurată în litri. **2** Capacitate cilindrică a unui motor.

litră¹ *sf* vz ***literă***

litră² *sf* vz ***litru***

litră³ *sf* [At: (a. 1642) GCR I, 101/4 / V: (reg) ***litar*** *sn*, ***litără*** / Pl: *~e* / E: ngr ***λίτρα***] **1-2** (Pop) Măsură (de capacitate sau) de greutate egală cu un sfert (de litru sau) de kilogram. **3** (Udp „de") Volum de lichid corespunzător unei litre **(1)**. **4** Veche măsură de greutate a cărei mărime a variat după regiuni și după epoci între 250 și 322 de grame, echivalentă astăzi cu 250 de grame. **5** (Udp „de") Cantitate cu masa corespunzătoare unei litre **(3)**. **6-7** (Conținut al unui) recipient cu capacitatea de o litră **(1)**, utilizat pentru a măsura lichide, alimente fluide sau semifluide etc. **8** (Reg; îe) **A vorbi din ~** A vorbi asemenea unui om beat. **9** (Reg) Măsură cu care se ia vama la moară. **10** (Reg; pan) Sticlă de lampă. **11** (Reg) Măsură pentru cereale al cărei volum este de aproximativ 20 de litri. **12** (Reg; pan) Fiecare dintre cele cinci părți ale păpușii de bumbac. **13** (Reg; pex) Măsură pentru suprafețe agrare egală cu un sfert de pogon. **14** (Reg; pex) Bucată de teren agricol cu această suprafață.

litrosi [At: CANTEMIR, ap. DA / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***λιτρόνω***] (Înv) **1-2** vtr A (se) mântui. **3** vt A distruge pe cineva. **4** *vt* (Pex) A fura.

litroseală *sf* [At: CIAUȘANU, V. ap. DA / Pl: ? / E: ***litrosi***] (Îrg) **1** Mântuire. **2** Distrugere. **3** (Pex) Furt.

litrosire *sf* [At: DA / Pl: ? / E: ***litrosi***] (Îvr) **1** Mântuire. **2** Distrugere. **3** (Pex) Furt.

litrosit, ~ă *sf* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***litrosi***] (Îvr) **1** Mântuit. **2** Distrus. **3** (Pex) Furat.

litru *sn* [At: HELIADE, A. 58/11 / V: (reg) ***~tară*** *sf*, ***~tăr***, ***~tără*** *sf*, ***~ter***, ***~ră*** *sf* / Pl: *~ri* și (îrg) *~uri*, *~re* / E: fr ***litre***] **1** Unitate de măsură pentru capacități, egală cu volumul ocupat de un kilogram de apă pură la temperatura de + 4° C și la presiunea de o atmosferă. **2** (Udp „de") Cantitate de lichid egală cu un litru **(1)**. **3-4** (Pex) (Conținut al unui) vas care are această capacitate.

lituanian, ~ă [At: DEX / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***lituanien***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Lituaniei sau) este originară de acolo. **5** *smp* Populație din Lituania. **6-7** *a* Care aparține (Lituaniei sau) populației ei. **8-9** *a* Privitor (la Lituania sau) la populația ei. **10** *sf* Limbă vorbită de lituanieni **(5)**.

liturg sm [At: LM / Pl: *~rgi* / E: ngr ***λειτουργός***, lat ***liturgus***] (Nob) **1** (Ant) Funcționar public. **2** Persoană care săvârșește liturghia **(1)**.

liturghi *vi* [At: SĂULESCU, HR. I, 120/2 / Pzi: *~ghesc* / E: ***liturghie***] (Înv) A liturghisi.

liturghiar *sn* vz ***liturghier***

liturghie sf [At: CORESI, ap. DLR ms / V: (îrg) ***lat~***, ***lăt~***, ***lator~***, ***lăturgie***, ***let~***, ***leturgie***, ***leturvie***, ***~rgie***, ***lut~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***литоургиꙗ***, lat ***liturgia***, ngr ***λειτουργία*** (2)] **1** (Bis) Parte principală a serviciului divin creștin, oficiat de preot în biserică, duminica și în timpul sărbătorilor religioase. **2** (Înv; îe) **A face** (sau **a fi**) **~ cu bragă** (A face un lucru sau) a fi superficial, contrar regulilor stabilite. **3** (Reg) Vecernie. **4** (Îe) **A da** (o) **~** A plăti preotului o sumă de bani, pentru a pomeni numele rudelor sau celor apropiați, în viață sau decedați, cu prilejul oficierii liturghiei **(1)**. **5** (Înv; pex) Liturghier. **6** Melodie cântată de cor în timpul liturghiei **(1)**. **7** (Pop) Prescură.

liturghier *sn* [At: LM / P: *~ghi-er* / V: (înv) ***~rghiar***, ***~rgiar***, ***~rgier*** / Pl: *~e* / E: ***liturghie*** + *-ar*] Carte bisericească ce cuprinde textul și ordinea rugăciunilor și a ritualurilor liturghiei **(1)**.

liturghisi *vi* [At: CORESI, ap. DLR ms / V: (înv) ***let~***, ***~rgisi*** / Pzi: *~sesc* / E: slv ***оурьгисати***, ngr ***λειτύργσα***] (Înv) A oficia serviciul liturghiei **(1)**.

liturghisire *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~rgis~*** / Pl: *~ri* / E: ***liturghisi***] (Înv) Oficiere a serviciului liturghiei **(1)**.

liturghisitor, ~oare *smf, a* [At: MARIAN, S. R. III, 82 / V: (înv) ***~rgis~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***liturghisi*** + *-tor*] (Îvp) **1-2** (Persoană) care oficiază liturghia **(1)**.

liturgiar *sn* vz ***liturghier***

liturgic, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***liturgique***] **1** *a* Care aparține liturghiei **(1)**. **2** *a* Privitor la liturghie **(1)**. **3** *sf* Ramură a teologiei care studiază istoria, formele și interpretarea cultului divin. **4** *a* (Înv; în Grecia antică) Care ține de îndeplinirea unui anumit serviciu public, anual, de către unul din membrii societății.

liturgie *sf* vz ***liturghie***

liturgier *sn* vz ***liturghier***

liturgisi *v* vz ***liturghisi***

liturgisire *sf* vz ***liturghisire***

liturgisitor, ~oare *smf, a* vz ***liturghisitor***

liturgist *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iști* / E: fr ***liturgist***] (Îvr) Persoană care studiază sistematic istoria, formele și semnificațiile liturghiei **(1)**.

lituus *sn* [At: DN³ / P: *~tu-us* / Pl: ? / E: lat ***lituus***] (Ant) **1** Baston încovoiat, pe care îl purtau augurii. **2** Instrument muzical conic, cu ambușură, de origine etruscă, folosit de romani.

litvă *sf* vz ***liftă***

liț *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 149 / Pl: ? / E: mg ***léc***] **1** (Mar; mgî) Cui de lemn. **2** (Bot; reg) Spin (*Carduus acanthoides*).

liță¹ *sf* vz ***leliță***

liță² *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: ger ***Litze***] Fascicul de fire subțiri de metal, răsucite, folosit drept conductor electric.

liță³ *sf* [At: I. CR., A. 116 / Pl: ? / E: ns cf *leliță, măiculiță, copiliță* abr] (Îrg) **1** Formulă de adresare către femeile tinere sau către fete. **2** Măiculiță. **3** Copiliță.

liță⁴ *sf* [At: PAMFILE, J. I, 39 / Pl: ? / E: nct] (Îvp; rar) Țurcă.

liță⁵ *sf* [At: GIUGLEA–VÂLSAN, R. S. 368 / Pl: ? / E: nct] (Îrg; rar) Chip **(1)**.

lițăum *sn* vz ***liceu***

lițâta *v* vz ***licita***

lițâtație *sf* vz ***licitație***

lițcaie *sf* vz ***lețcaie***

lițian *sm* [At: PANȚU, PL., ap. DA / V: (îrg) ***lițināu*** / Pl: ? / E: nct] (Bot; îrg) Cătină-de-garduri (*Lycium vulgare*).

lițināu *sn* vz ***lițian***

lițișoară *sf* [At: CARDAȘ, C. P. 149 ap. DA / Pl: ? / E: ***liță***^{3} + *-ișoară*] (Îrg; șhp) **1-6** Liță^3 (**1, 3-4**) (mică) Si: (reg) *lițucă* (**1-6**).

lițita *v* vz ***licita***

lițităli *vt* [At: ALR SN IV, h 1013/334 / V: (îvr) ***~lui*** / Pzi: *~lez* / E: mg ***licitál***] (Îvr) A licita un obiect , o proprietate etc.

lițitălui *v* vz ***lițităli***

lițucă *sf* [At: ALRM I/II, h 287/412 / Pl: ? / E: ***lele*** + *-ițucă*] **1-6** (Reg; șhp) Lițișoară (**1-6**).

liuarbă *sf* vz ***leoarbă***

liubar *sm* [At: H XVIII, 174 / Pl: *~i* / E: ***liubăi***] (Ban; înv) **1** Arbore tânăr și drept din care se fac bușteni. **2** (Spc) Fiecare din cele două prăjini drepte care servesc la fixarea pieilor în timpul curățatului.

liubăi *vtr* [At: H XVIII, 174 ap. DA / Pzi: *~ăesc* / E: mg ***lóbálni***] (Ban; înv) **1-2** A (se) legăna.

liubăn *sm* vz ***lurbăr***

liubem *sn* [At: CARAGIALE, T. II, 82/10 / Pl: *~uri* / E: fr ***(eau de) Lubin***] (Frr; arg) Parfum nedefinit mai îndeaproape.

liuber *sm* vz ***lurbăr***

liubi *v* vz ***iubi***

liubov *sms* vz ***libov***

liubovnic, ~ă *smf, a* ***libovnic***

liucă *sf* [At: VICIU, GL. ap. DA / Pl: ? / E: drr ***leliucă*** cf *lele*] **1** (Reg) Soră mai mare. **2** (Trs) Mătușă.

liude *sm* [At: (a. 1784) BUL. COM. IST IV, 113 / Pl: ~, *~uzi* / V: (Mun; înv) *lu~*, ***hluzie*** *sf* / E: slv ***лиоудие***] (Slî) **1** Contribuabil. **2** (Mun; pex) Unitate fiscală în sistemul de impunere, care cuprindea două sau patru familii. **3** (Mil) Infanterist. **4** (Înv; îe) **A fi ~ printre călărași** A fi codaș.

liuică *sf* vz ***luică***

liulea *sf* vz ***lulea***

liuluiac *sm* vz ***liliac***

liungură *sf* vz ***lingură***

liur *sms* [At: LB / V: (înv) ***~iu*** / E: ucr ***люра***] **1** (Trs) Must făcut din fructe etc. **2** (Reg; pex) Vin slab amestecat cu apă Si: *leoarcă*^{1} (**2**), *poșircă*.

liurbăn *sm* vz ***lurbăn***

liurbăr *sm* vz ***lurbăn***

liurben *sm* vz ***lurbăn***

liurber *sm* vz ***lurbăn***

liurbin *sm* vz ***lurbăn***

liurcă *sf* vz ***leoarcă***^{1}

liuriu *sms* vz ***liur***

liuștean *sm* vz ***leuștean***

liut *sn* vz ***lut***

liutirean, ~ă *a* vz ***luteran***

livadă *sf* [At: (a. 1684) IORGA, S. D. VIII, 29 / V: (îvr) ***lev~, ~de, ~die, ~vea~, ~vede, ~vedie, ~vezea*** / Pl: *~vezi*, (îrg) *~de, ~văzi, ~vezuri* / E: bg ***ливада,*** ucr ***левада***] **1** (Udp „de“, care arată felul, specia) Suprafață de teren plantată cu pomi fructiferi. **2** (Șîs *~ de* sau *cu fân*) Întindere de pământ pe care se lasă să crească iarbă pentru cosit sau pentru pășunat Si: *delniță* (**2**), *fâneață, islaz*. **3** (Pop) Loc îngrădit pe lângă casă, cultivat cu legume, flori etc. Si: *grădină* (**1**). **4** (Înv) Pajiște artificială sau naturală, amenajată ca loc public de odihnă și agrement Si: *parc*. **5** (Mun; Trs) Zonă inundabilă a unei ape curgătoare, unde iarba crește din abundență. **6** (Olt; Ban) Loc de pe care s-a cosit fânul. **7** (Olt) Porțiune de pământ arabil, lăsată nelucrată și necultivată Si: *pârloagă, țelină*. **8** (Mun) Pădure tânără de tufe Si: *braniște* (**2**).

livade sf vz livadă

livadie sf vz livadă

livan *sm* [At: PSALT. (1710), ap. DA / V: (îvr) ***~un*** / Pl: *~i* / E: slv ***ливанъ***] **1** (Bot; rar) Arbore exotic cu frunze alterne, cu flori alburii și cu fructe drepte, din a cărui scoarță se extrage tămâia (*Boswellia serrata*). **2** (Pex) Tămâie.

livant *sm* vz ***levant***

livantă *sm* vz ***levant***

livanun *sm* vz ***livan***

livă *sf* [At: PSALT. 157/13 / Pl: ? / E: slv ***лива***] (Slî; rar) Vânt dinspre miazănoapte.

livădar *sm* [At: NOM. PROF. 13 / V: (îvr) ***~vezar*** / Pl: *~i* / E: ***livadă*** + *-ar*] (Rar) **1-2** Proprietar de livezi (**1-2**). **3-4** Paznic de livezi (**1-2**).

livănțică *sf* vz ***levănțică***

livăr^1 *sn* [At: I. IONESCU, P. 254 / V: (îrg) ***~ver*** / Pl: ? / E: rs ***ливер***] (Îvp) Aparat cu care se „trage“ vinul din butoi Si: *(îrg) tigvă, trăgaci*.

livăr^2***, ~ă*** *a, av, i, sn* vz ***liber***^{3}

livărar *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***livără*** + *-ar*] (Îvr) Persoană care cântă din livără.

livără *sf* [At: TDRG / Pl: ? / E: ger ***Leier***] (Îvr) Instrument muzical primitiv cu coarde, folosit de cerșetori.

livăzuică *sf* [At: TDRG / E: ***livadă*** + *-uică*] **1-4** (Îvp; șhp) Livadă (**1-2**) (mică) Si: (îvp) *livejoară* (**1-4**), *livezuie* (**1-4**).

livdei *smi* [At: PĂSCULESCU, L. P. 62/29 / E: nct] (Bot; îvr) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

liveadă *sf* vz ***livadă***

livede *sf* vz ***livadă***

livedie *sf* vz ***livadă***

livej *sn* vz ***levej***

livejoară *sf* [At: CONV. LIT. XLIV/II, ap. DA / E: ***livadă*** + *-oară*] **1-4** (Îvp; șhp) Livezuică (**1-4**).

livențică *sf* vz ***levant***

liver^1 *sn* vz ***livăr***^{1}

liver^2***, ~ă*** *a, av, i, sn* vz ***liber***^{3}

liverant *sm* vz ***liferant***

liverație *sf* vz ***liferație***

liveș *sn* vz ***leveș***

livez *sn* vz ***lebeșă***

livezar *sm* vz ***livădar***

livezea *sf* vz ***livadă***

livezi *vt* [At: BUL. FIL. III, 179 / Pzi: ? / E: ***livadă***] (Mol; îvr) A curăța copacii de pe un teren Si: (îrg) *a runcui*.

livezuie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ui* / E: ***livadă*** + *-uie*] **1-4** (Îvp; șhp) Livezuică (**1-4**).

livid, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 394 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***livide,*** lat ***lividus***] **1** (D. fața omului) Învinețit de emoție, de frig, de oboseală Si: *vânăt*. **2** (Fig; d. lumină) Lipsit de intensitate Si: *pal, slab*. **3** (Pex; d. obiecte, ființe) Care are o culoare plumburie, mohorâtă.

lividitate *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~tăți* / E: fr ***lividité***] Culoare vânătă a feței Si: *învinețire, paloare*.

livie *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L., ap. DA / Pl: ? / E: np ***Libia***] (Îvr; îs) *Friguri de ~* Boală infecțioasă caracterizată prin îngălbenirea pielii Si: *friguri galbene*.

livingrum *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: eg ***living-room***] (Agm) Cameră de zi într-un apartament.

livint *sm, a, av* vz ***levent***

livioană *sf* vz ***lighioană***

livizor *sm* vz ***revizor***

livra *vt* [At: (a. 1873) BARIȚIU, C. II, 231 / V: (înv) ***lifra*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***livrer***] (C. i. o marfa) A furniza conform unei înțelegeri prestabilite.

livrabil, ~ă *a* [At: RALEA, S. T. III, 296 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***livrable***] Care se poate livra.

livrare *sf* [At: LEG. EC. PL. 76 / Pl: *~rări* / E: ***livra***] Furnizare.

livră *sf* [At: (a. 1815) ap. STAMATI, D. / V: (înv) ***libră*** / Pl: *~re* / E: fr ***livre***] **1** (Înv) Veche unitate monetară, utilizată în special în Franța și

în țările anglo-saxone Si: *liră*. **2** (Înv; îs) ~ *sterlină* Liră sterlină. **3** Unitate de măsură pentru greutăți de aproximativ 0,5 kg, folosită în special în țările anglo-saxone. **4** (Înv) Măsură de capacitate, utilizată în special pentru cereale.

livrea *sf* [At: HELIADE, L. B. III, 46/9 / V: (îvr) *~reie* / Pl: *~ele*, (îvr) *~ei* / E: fr ***livrée***, ger ***Livree***] Uniformă împodobită cu galoane și fireturi, purtată de personalul de serviciu din marile hoteluri, din restaurante, din cluburi etc.

livreie *sf* vz ***livrea***

livresc, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, S. 205 / Pl: *~ești* / E: fr ***livresque***] **1** (D. opere, forme, atitudini etc. literare) Întemeiat numai pe informația din cărți. **2** (Rar; d. oameni de litere) Care își fundamentează activitatea pe experiență pur literară, fără legătură cu viața concretă, cu observația directă. **3** (D. cuvinte, expresii, forme gramaticale, stil) Care se folosește numai în cărți și în limbajul oamenilor culți. **4** (Nob; d. o limbă) Care este învățată exclusiv din cărți.

livret *sn* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 125 / Pl: *~e* / E: fr ***livret***] **1** (Îs) ~ *militar* Document eliberat persoanelor care au satisfăcut stagiul militar, cuprinzând situația militară și alte date privitoare la titular. **2** (Teh; îs) ~ *al utilajului* Document de evidență care cuprinde date referitoare la un utilaj, denumirea, anul fabricației, producătorul, caracteristici tehnice, reparații etc.

livrint *sm, a, av* vz ***levent***

liză[1] *sf* [At: H X, 445 / Pl: *~ze* / E: ger ***Liese***] (Reg) Plantă ornamentală cu flori roșii sau roz, probabil mușcată (*Pelargonium*).

liză[2] *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***lyse***] **1** Fenomen de dezintegrare a elementelor organice, țesuturi, celule, microbi, sub acțiunea agenților fizici, chimici sau biologici. **2** Diminuare treptată a intensității simptomelor unei boli.

-liză[3] [At: DEX / E: fr ***-lyse***, it ***-lisi***] Element secund de compunere savantă cu sensurile: **1** Soluție. **2** Descompunere. **3** Separare. **4** Distrugere.

liză[4] [At: DEX / Pl: *~ze* / E: nct] Cărucior cu două roți, folosit în fabrici și în întreprinderile poligrafice, pentru transportul topurilor, baloturilor și sulurilor de hârtie.

lizească *sns* [At: H IV, 90 / E: ns cf *lozească*] (Mun) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută lizeasca (**1**).

lizereu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ee* / E: fr ***liseré***] (Ant) Linie de demarcație între două aspecte tisulare.

lizeuză *sf* [At: DN[3] / P: *~zö-ză* / Pl: *~ze* / E: fr ***liseuse***] (Frm) Obiect de îmbrăminte purtat de femei peste cămașa de noapte.

lizi[1] *vr* [At: CIHAC, II, 139 / Pzi: *~zesc* / E: nct] A se hlizi.

lizi[2]*-* [At: DN[3] / E: fr ***lysis***] Element prim de compunere savantă cu sensurile: **1** Dizolvare. **2** Disociere.

lizibil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lisible***] Care poate fi citit ușor Si: *citeț*.

lizibilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***lisibilité***] Calitate de a fi ușor de citit.

lizieră *sf* [At: COD. SILV. 180 / P: *~zi-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***lisière***] **1** Limită a unei păduri. **2** Fâșie îngustă de stofă aplicată ca garnitură la cusăturile hainelor. **3** Margine longitudinală a unei bucăți de țesătură, pe care se imprimă marca fabricii și calitatea țesăturii.

lizigen, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lysigène***] Care provoacă disocierea și distrugerea celulelor.

lizimetru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***lysimètre***] Instalație specială cu ajutorul căreia se colectează și se măsoară cantitatea de apă infiltrată într-un anumit volum de sol, în vederea studierii capacității de înmagazinare a acestuia.

lizină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***lysine***] Aminoacid principal cu proprietăți nutritive, conținut în cantități variabile în majoritatea proteinelor vegetale și animale.

lizol *sns* [At: DEX / E: ger ***Lisol***] Lichid dezinfectant uleios, preparat din săpun și crezoli.

lizozimă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: fr ***lysozyme***] Proteină cristalizabilă prezentă în salivă, în lacrimi și în albușul de ou, cu puternică acțiune enzimatică asupra unor germeni patogeni.

loabă *sf* vz ***lodbă***

loabdă[1] *sf* vz ***lobdă***

loabdă[2] *sf* vz ***loptă***

loacșă *sf* vz ***lașcă***

loadăr *a* vz ***leder***

loadbă *sf* vz ***lodbă***

loagăr *sn* vz ***lagăr***

loagără *sf* [At: PAPAHAGI, C. A. 85 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Revoluție. **2** (Spc) Revoluția de la 1848.

loagher *sn* vz ***lagăr***

loaial, ~ă *a* vz ***loial***

loaialism *sn* vz ***loialism***

loaialist, ~ă *smf* vz ***loialist***

loaialitate *sf* vz ***loialitate***

loajă *sf* [At: GĂMULESCU, E. S. / Pl: ? / E: srb ***laž(a)***] (Ban) Minciună.

loamă *sf* [At: I. IONESCU, B. C. 423 / Pl: *~me* / E: nct] **1** (Reg) Tip de sol cernoziomic, cu productivitate mare. **2** (Reg) Parcelă de pământ cultivată, cu sol de tip cernoziomic.

loampă *sf* vz ***lampă***

loams *sm* [At: I. IONESCU, P. 394 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Tip de sol nisipos sau argilos, întâlnit în văile râurilor.

loan *sm* vz ***lăun***

loandră *sf* vz ***landră***

loaptă *sf* vz ***lobdă***

loare[1] *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] **1** (Reg) Poftă. **2** (Olt) Vioiciune.

loare[2] *sf* vz ***luare***

loască[1] *sf* [At: LB / Pl: *loaște* / E: pbl ger ***Los***] (Îvr) **1** Noroc. **2** Soartă.

loască[2] *sf* vz ***lașcă***

loaspă *sf* [At: ALR SN III, h 844/353 / Pl: ? / E: nct] (Reg; íe) **A fi tot ~** A fi foarte ud.

loașină *sf* [At: PAȘCA, GL. / A: nct / Pl: *~ne* / E: ger ***Laschine***] (Îrg) Cui folosit pentru fixarea de traverse a șinei de cale ferată, în minele de aur.

loaștă *sf* [At: ALR SN III, h 844/349 / Pl: ? / E: nct] (Reg; íe) **A fi ~ de ploaie** A fi foarte ud.

loatră *sf* vz ***lotru***

loațe *sf* vz ***lațe***

loavă *sf* [At: BARCIANU / Pl: ? / E: ***lovi***] (Înv) **1** Timp prielnic pentru a face ceva. **2** Timp ploios, favorabil pentru buna dezvoltare a plantelor de cultură. **3** (Íe) **A lovi ~va (pe cineva)** A-i merge bine. **4** (D. vie) Rod bogat.

loază *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 308 / V: ***loză***, ***loz*** *sn* / Pl: *~ze* / E: slv ***лоза***] **1** (Reg) Ramură verde Si: *vlăstar*. **2** (Reg) Tulpină de plante agățătoare. **3** Ornament vegetal sub formă de ramuri împletite, în sculptură sau în orfevrerie. **4** (Reg) Viță de vie (*Vitis vinifera*). **5** (Reg) Struguri zdrobiți, rămași în teasc, din care se prepară un fel de rachiu. **6** (Bot) Specie de răchită (*Salix capraea*). **7** (Reg) Diavol. **8** (Reg; fig) Obiect fără importanță. **9** (Reg; fig; lpl) Fleacuri. **10** (Reg; fig; lpl) Minciuni. **11** (Reg; fig) Om de nimic Si: (pfm) *lichea*, *secătură*. **12** (Reg; fig) Ștrengar. **13** (Reg; fig; lpl) Zburdălnicii.

loazbă *sf* vz ***lodbă***

loaznic, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***loz~*** *a* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***loază*** + *-nic*] (Reg) **1** *sn* (Bot; îf *loznic*) Tulpină agățătoare a viței de vie. **2** *sn* (Pex) Vlăstar. **3** *a* Nebunatic. **4** *a* Prost. **5** *a* (Reg; d. oameni; îf *loznic*) Care vorbește mult și fără rost Si: (pfm) *flecar*, *guraliv*, *vorbăreț*.

lob[1] *sm* [At: AMFILOHIE, G. F. 262r/4 / Pl: *~i* (înv, *sn*) *~uri*, *~e* / E: fr ***lobe***, ngr ***λοβός***] **1** Diviziune anatomică și funcțională a unui organ intern, de obicei despărțită de rest prin cute adânci. **2** (Îlav) **În ~i** Într-o succesiune de crestături în formă de lobi (**1**). **3** (Spc; îs) *~ul urechii* Parte inferioară a urechii externe. **4** (Pan) Parte prelungită și rotunjită sau

proeminentă a anumitor părți ale corpului unor animale, păsări etc. **5** (Bot) Diviziune, prelungire, excrescență a unei frunze, a unei petale sau a unei sepale, separată de rest prin crestături adânci Si: *lobul* (4). **6** (Aht) Element de construcție în formă de arc de cerc, care, combinat cu alte elemente asemănătoare, formează un arc compus.

lob² *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 87 / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***lob***] Lovitură la jocul de tenis, care constă în trimiterea mingii pe deasupra adversarului atât de sus, încât acesta nu o mai poate ajunge cu racheta pentru a o trimite înapoi.

loba *vi* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 87 / Pzi: *lobez* / E: fr ***lober***] **1** (La tenis) A executa un lob². **2** (Spt; pex) A trimite mingea sus, peste adversar.

loban *sm* vz ***laban***

lobar, ~ă *a* [At: LM / V: (rar) ***~iu, ~ie*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lobaire***] **1** Care aparține lobului¹ **(1)**. **2** Referitor la lob¹ **(1)**. **3** Specific lobului¹ **(1)**. **4** (Rar; îf *lobariu*) Care este format din lobi¹ **(1)**.

lobare *sf* [At: FLORA R. P. R. VI, 71 / Pl: *~bări* / E: ***lob***] **1** Divizare în lobi¹ **(5)** a conturului frunzelor.

lobat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***lobé***] **1-2** (D. părți ale corpului) Care (are sau) este alcătuit din lobi¹ **(1)**. **3** (D. părți ale corpului) Care are aspectul unui lob¹ **(4)**. **4** (Zlg; reg; îc) **Prundăraș-~** Notătiță (*Phalaropus lobatus*). **5** (D. marginile unor obiecte) Care are aspectul unei succesiuni de lobi¹ **(4)**. **6** (Pex; d. obiecte) Care are margini în formă de lobi **(4)**. **7** (Bot) Care are forma unui lob¹ **(4)**. **8** (Bot) Care este alcătuit din lobi¹ **(5)**.

lobă *sf* vz ***lodbă***

lobădană *sf* vz ***lobodană***

lobâdrag *sm* vz ***lupidrag***

lobby *sn* [At: DN³ / P: *lobi* / Pl: *~uri* / E: eg ***lobby***] **1** Grup de persoane care influențează, din afară, hotărârile care se iau în parlament. **2** (Îe) **A face ~** A influența adoptarea în parlament, în guvern etc. a unor hotărâri prin crearea unei atmosfere favorabile sau nefavorabile față de ideea supusă votului.

lobbying *sns* [At: DN³ / P: *lobing* / E: eg ***lobbying***] (Agm) Tratative duse pe culoarele adunărilor legislative, în afara ședințelor propriu-zise.

lobbyism *sns* [At: DEX / S și: *lobysm, lobism* / P: *lobism* / E: eg ***lobbyism***] Sistem de influențare a parlamentarilor sau a funcționarilor superiori de stat, de către anumite grupuri de afaceri, prin intermediul unor agenți, în vederea adoptării unor hotărâri favorabile acestor grupuri.

lobbyist *sm* [At: DN³ / P: *lobist* / Pl: *~iști* / E: eg ***lobbyist***] (Agm) Agent special care primește misiunea de a influența un parlamentar.

lobdă¹ *sf* vz ***lodbă***

lobdă² *sf* vz ***loptă***

lobectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***lobectomie***] (Med) Ablațiune chirurgicală a unui lob¹ (1) practicată pe un plămân sau pe creier.

lobelie *sf* [At: LM / V: ***~ia*** *sfi* / Pl: *~ii* / E: fr ***lobelie***] Plantă exotică din familia campanulaceelor, cu tulpina ramificată, cu flori albastru-azurii dispuse în raceme terminale, din care se extrage lobelina (*Lobelia inflata*).

lobelin *sm* vz ***lobelină***

lobelină *sf* [At: LM / V: ***~in*** *sm* / Pl: *~ne* / E: fr ***lobeline***] Alcaloid extras din lobelie, cu acțiune excitantă asupra centrului respirator, utilizat în tratamentul astmei, al dispneei etc.

lobeniță *sf* vz ***lebeniță***

lobidrag *sm* vz ***lupidrag***

lobifer, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lobifère***] **1** Care are aspect de lob¹ **(4)**. **2** Care este format din lobi¹ **(4)**.

lobisdrag *sm* vz ***lupidrag***

lobită *sf* [At: L. ROM. 1964, 264 / Pl: *~te* / E: fr ***lobite***] (Med) Inflamație a unui lob¹ (1) pulmonar.

lobizdrag *sf* vz ***lupidrag***

lobodană *sf* [At: PAMFILE, C. Ț. 205 / Pl: *~ne* / E: ***lobodă*** + *-ană*] **1-2** (Reg; șdp) Lobodă (1) (mare).

lobodă *sf* [At: ST. LEX. 89ᵛ¹/8 / V: (reg) ***~bădă, ~budă*** / Pl: (rar) *~de* / E: slv ***лобода***, srb ***loboda***, bg ***лобода***] **1** Plantă erbacee din familia chenopodiaceelor, cu ramuri divergente, cu frunze alterne, cu flori verzui, monoice, dispuse în glomerule, reunite în spice, care crește spontan sau este cultivată (*Atriplex latifolia*). **2** (Îc) **~-de-grădină,** (reg) **~-albă, ~-albă-de-grădină, ~-bobată, ~-bună, ~-domnească, ~-porcească, ~-roșie** Plantă erbacee de cultură din familia chenopodiaceelor, cu frunze triangulare, de obicei roșii Si: (reg) *lobodină, spinat, știr, talpa-gâștei* (*Atriplex hortensis*). **3** (Îc) **~-de-drumuri,** (reg) **~-de-câmp,** (rar) **~-lucitoare** Plantă erbacee din familia chenopodiaceelor, care crește prin locuri virane, cu frunze verzi-strălucitoare pe partea superioară și albe-argintii pe cea inferioară (*Atriplex nitens*). **4** (Îc) **~-sălbatică** (rar) **~-tartarică** Plantă erbacee din familia chenopodiaceelor, care crește prin locuri umede și sărate, cu frunze adânc dințate și cu flori verzui (*Atriplex tatarica*). **5** (Rar; îs) **~-litorală** Plantă erbacee din familia chenopodiaceelor, care crește prin locuri sărate și pe malul mării, cu frunze cărnoase și cu flori verzui monoice, dispuse în spice lungi Si: (reg) *capriță* (*Atriplex litoralis*). **6** (Îc) **~-porcească** Planta *Atriplex oblongifolia*. **7** (Reg; îc) **~-roșie** Planta *Atriplex rosea*. **8** (Reg; îc) **~-cu-frunze-înguste** Planta *Atriplex patula*. **9** (Reg; îc) **~-nebună, ~-bolundă, ~-câinească** Plantă erbacee din familia chenopodiaceelor, care crește prin locuri cultivate și necultivate, cu tulpina erectă, alburie, cu frunze romboidal-ovale și cu flori alburii Si: (reg) *capriță, laba-gâștei, piciorul-caprei, piciorul-gâștei, spanac-sălbatic, trepădătoare* (*Chenopodium album*). **10** (Îc) **~-puturoasă** Plantă erbacee din familia chenopodiaceelor, urât mirositoare, cu tulpina difuz-ramificată, cu frunze albe-cenușii și cu flori verzi, dispuse în glomerule, care crește pe marginea drumurilor și pe ziduri Si: (reg) *buruiană-de-buba-rea, spanac-puturos, susai-puturos* (*Chenopodium vulvaria*). **11** (Bot; reg; îc) **~-puturoasă** Spanac-porcesc (*Chenopodium hybridum*). **12** (Bot; reg; îc) **~-albă** Spanacul-ciobanilor (*Chenopodium bonus-henricus*). **13** (Bot; reg) Iarba-drumurilor (*Chenopodium urbicum*). **14** (Reg; îc) **~-mică** Planta *Chenopodium wolfii*. **15** (Pfm; îe) **A se plimba** (sau **a umbla) ca vodă prin** (sau **în**) **~** A umbla fără griji (dându-și importanță). **16** (Bot; reg) Ghirin (*Obione verrucifera*). **17** (Mol; îc) **~-galbenă** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **18** (Mol; îc) **~-țigănească** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **19** (Pex) Mâncare gătită din lobodă **(2)**.

lobodină *sf* [At: NOVACOVICIU, ap. L. COSTIN, GR. BĂN. 130 / Pl: *~ne* / E: ***lobodă*** + *-ină*] (Bot; reg) Lobodă **(2)** (*Atriplex hortensis*).

lobodiță *sf* [At: BORZA, D. 140 / Pl: *~țe* / E: ***lobodă*** + *-iță*] (Bot; reg; îc) **~-de-munte** Mierea-ursului (*Pulmonaria rubra*).

lobojană *sf* [At: BORZA, D. 24 / Pl: *~ne* / E: cf *lobodă*] (Bot; reg) Năfurică (*Artemisia annua*).

lobonț *sm* [At: MICU, ap. ȘA I, 230 / Pl: *~i* / E: mg ***labanc***] Ostaș care lupta pentru Imperiul Habsburgic în timpul mișcării antihabsburgice din Ungaria și Transilvania.

loboștelniță *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~țe* / E: ns cf *lobodă*] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

lobotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***lobotomie***] (Med) Operație constând în tăierea unor fibre nervoase din creier.

loboziturǎ *sf* [At: MARIAN, NA. 38 / Pl: ? / E: nct] (Pop) Primă făină de grâu măcinată de piatra morii.

lobtă *sf* vz ***lodbă***

lobudă *sf* vz ***lobodă***

lobul *sm* [At: KRETZULESCU, A. 312/10 / Pl: *~i* / E: fr ***lobule***] **1** Subdiviziune anatomică și funcțională a unui lob¹ **(1)**. **2-3** Lob¹ **(1, 4)** mic. **4** Lob¹ **(5)**.

lobular, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lobulaire***] **1** Care este împărțit în lobuli **(1)**. **2** Care are forma unui lobul **(1)**. **3** Referitor la lobul **(1)**. **4** Care aparține unui lobul **(1)**.

lobulare *sf* [At: FLORA R. P. R., 79 / Pl: ? / E: ***lobul***] (Bot) Însușire de a fi format din lobuli **(4)**.

lobulat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lobul***] (D. frunze) **1** Care este prevăzut cu lobuli **(4)**. **2** Care este format din lobuli **(4)**.

lobulită sf [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***lobulite***] (Med) Inflamație a unui lobul (1).

lobușor sm [At: FLORA R. P. R. VI, 363 / Pl: *~i* / E: ***lob***[1] + *-ușor*] **1-6** (Șhp) Lob[1] (1, 4-5) (mic).

lobut sn [At: ȘIO II$_2$, 73 / Pl: *~uri* / E: tc ***lobut***] **1** (Spt; tcî) Băț scurt și gros pe care soldații turci îl aruncau la mare înălțime. **2** (Îrg) Desagi cu hrană purtați de cai pe gât.

loc sn [At: (a. 1521) HURMUZAKI XI, 843 / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: ml ***locus***] **1** Punct sau porțiune determinată în spațiu. **2** (Gmt; îs) *~ geometric* Linie plană ale cărei puncte au aceeași proprietate. **3** (Gmt; îas) Totalitate a punctelor dintr-un spațiu definite printr-o singură proprietate geometrică. **4-5** (Grm; îs) *Adverb de ~* sau (*complement*) *circumstanțial de ~* (Adverb sau) complement circumstanțial care arată locul (1) unde se petrece o acțiune, punctul de plecare, direcția și limita în spațiu a unei acțiuni. **6** (Grm; îs) (*Propoziție*) *circumstanțială de ~* Propoziție care arată locul (1) în care se petrece acțiunea din propoziția regentă. **7** (Reg; îlav) **De ~** Imediat. **8** (Reg; îal) Din timp. **9** (Îlav) **De pe** (sau **din**) **~** De acolo de unde se află cineva, stând nemișcat, fără a se deplasa. **10** (Îe) **A o lua** (sau **a o rupe**, ori **a porni**) **din ~** A pleca de undeva. **11** (Reg; îae) A începe o activitate. **12-13** (Îe) **A(-i) sări inima din ~** A simți brusc (o mare frică sau) o emoție intensă. **14** (Îlav) **Din ~ în ~** (sau **dintr-un ~ într-altul**) Încoace și încolo. **15** (Îal) La anumite intervale în spațiu. **16** (Îlav) **În** (sau **pe**) **~** Pe aceeași bucată de pământ unde se află cineva sau ceva. **17** (Îal) Neclintit. **18** (Îal) Imediat. **19** (Reg; îe) **Minte de se opresc apele** (sau **de stă soarele**) **în ~** Se zice despre cineva care spune minciuni foarte mari. **20** (Rar; îe) **A nu-l prinde vremea în ~** A fi foarte ocupat. **21** (Reg; îe) **A sta în ~ (de cineva)** A fi împiedicat de la o acțiune. **22-23** (Fam; îe) **A-i sta mintea în ~** A nu mai înțelege nimic. **24** (Îae) A rămâne foarte mirat. **25** (Îe) **A bate** (**pasul**) sau (**a sta**) **pe ~** A nu progresa. **26** (Îe) **A sta pe ~** A se opri. **27** (Reg; îe) **A sta pe ~ ca turta-n foc** A sta nemișcat. **28** (Pex; reg; îae) A nu acționa. **29** (Îe) **A ține (ceva) pe ~** A împiedica să se dezvolte. **30** (Îe) **Pe ~ repaus** Comandă militară indicând ieșirea din poziția de nemișcare a soldatului și adoptarea unei poziții mai libere, fără a se deplasa din loc. **31** (Îlav) **La ~** Acolo unde era mai înainte, unde stătea de obicei. **32** (Îvp; îe) **A nu avea capul la ~** A fi zăpăcit. **33** (Fam; îe) **A face la ~** A reface. **34** (Fam; îe) **A-i veni inima** (sau **sufletul**) **la ~** A-și reveni dintr-o sperietură, o emoție etc. Si: *a se liniști*. **35** (Fam; îe) **A-i veni mintea** (sau **mințile**) **la ~** A se cuminți. **36** (Pex; îae) A se maturiza. **37** (Rar; îe) **A-i veni fața la ~** A-și recăpăta expresia sau înfățișarea firească după o emoție puternică, o boală etc. **38** (Mil; îe) **La ~ comanda** Comandă prin care se revine asupra unui ordin dat anterior. **39-40** (Fam; îae; șîe **la loc mișcarea**) Comandă prin care se revine (asupra unei dispoziții sau) asupra unei mișcări greșite. **41** (Fam; îe) **A pune (pe cineva) la ~ul lui** A da cuiva o lecție de bună-cuviință. **42** (Îlav) **La un ~** Împreună. **43** (Înv; îe) **A sta la un ~ cu cineva** A conviețui. **44** (Îvp; îe) **A sta grămadă** (sau **roi**) (**la un ~**) A se îngrămădi. **45** (Îrg; îe) **A ține la un ~** A fi uniți. **46-47** (Îlav) **Până într-un** (sau **la un**) **~** (Până la un punct sau) până la un moment. **48** (Îal) Într-o măsură oarecare. **49** (Îlav) **În** (sau **peste**) **tot ~ul** Pretutindeni. **50** (Înv; îlav) **Pe unele** (sau **une**) **~uri** Pe alocuri. **51** (Îlav) **La fața** (sau, înv, **starea**) **~ului** Acolo unde s-a întâmplat sau se află ceva. **52** (Îrg; îlav) **În uibul ~ului** Pretutindeni. **53** (Îrg; îal) La întâmplare. **54** (Îrg; îe) **A fi în uibul ~ului** (sau **al cuiva**) A se comporta după firea și obiceiurile locului sau ale cuiva. **55** (Îrg; îae) A fi pe placul cuiva. **56** (Îrg; îae) A se acomoda. **57** (Pop; îe) **A-și afla ~ul** A se stabili undeva. **58** (Pfm; îe) **A nu-și (mai) afla** (sau **găsi**) **~ul** sau **a nu-l (mai) ține** (sau **încăpea**) **(pe cineva) ~ul** A nu mai avea astâmpăr sau odihnă. **59** (Îae) A fi neliniștit. **60** (Îae) A fi nerăbdător. **61** (Pfm; îe) **A nu (mai) avea ~ de cineva** A fi incomodat de cineva. **62** (Îae) A se lega mereu de cineva, provocându-i necazuri, neajunsuri. **63** (Pfm; îe) **A se învârti ~ul (cu cineva)** A avea amețeli. **64** (Îvp; îe) **A nu-l prinde ~ul** (sau **starea**) **pe cineva** A nu avea astâmpăr. **65** (Îe) **A sta** (sau **a se ține**, **a rămâne**, **a încremeni**) **țintuit ~ului** A sta neclintit. **66** (Pfm; îe) **A sta la un ~** A sta cuminte, liniștit. **67** (Fam; îe) **A nu (putea) sta ~ului** (sau **la un ~**, **pe ~**) A alerga încoace și încolo. **68** (Îe) **A pune (pe cineva** sau **ceva) la ~ sigur** A pune într-un loc ferit de orice pericol Si: *a ascunde*. **69** (Pop; îe) **Cum îl rabdă ~ul?** Se spune despre un om rău. **70** (Îe) **A muta din ~** A duce în altă parte. **71** (Îe) **A merge (a se deplasa, a se duce** etc.) **la fața ~ului** A se deplasa acolo unde s-a întâmplat ceva, pentru a face cercetări. **72** (Îlav) **La fața ~ului** Acolo unde s-a petrecut un eveniment, o întâmplare etc. **73** (Pop) Bucată de pământ cultivabil. **74** (Îrg) Proprietate agrară. **75** Regiune. **76** (Pex) Țară. **77** (Îs) *~urile sfinte* Ținuturi menționate în textele religioase ca fiind acelea unde a trăit, a propovăduit și a fost îngropat Iisus Hristos. **78** Așezare omenească Si: *localitate*. **79** Regiune, localitate, țară etc. unde s-a născut cineva. **80-81** (Îla) **Din** (sau **de prin**) **partea ~ului** sau (înv) **despre ~** Care este (din sau) de prin regiunea despre care se vorbește Si: *băștinaș*, *originar*. **82-83** (Îal) Care se află situat în regiunea despre care se vorbește. **84** (Îlav) **În** (sau **prin**) **partea ~ului** În regiunea despre care se vorbește. **85** (Îe) **A fi de ~** (sau **de ~ul lui** ori **ei**) **din...** A fi originar din... **86** Distanță. **87** (Îs) *O palmă de ~* Se folosește pentru a indica o distanță mică. **88** (Rar) Perioadă de timp Si: *interval*. **89-90** Spațiu (care poate fi) ocupat de cineva sau de ceva. **91** (Îs) *~ de muncă* (sau *de producție*) Parte din suprafața unei unități economice în care se execută operații în vederea obținerii producției, folosind în acest scop utilaj și echipament tehnic corespunzător. **92** (Îs) *~ de muncă* Întreprindere sau instituție în care o persoană își desfășoară activitatea. **93** (Îas) Ocupație pe care o are cineva în calitate de angajat Si: *serviciu*. **94** (Îs) *~ de veci* Teren într-un cimitir aflat în proprietatea cuiva și destinat pentru morminte sau cavouri. **95** (Prc; îas) Mormânt. **96** (Pop; îas) Cimitir. **97** (Îs) *~ de casă* Teren destinat pentru construcția unei locuințe. **98** (Îe) **A-și face ~** A da la o parte pe cineva sau ceva spre a putea trece înainte. **99** (Îe) **A face ~** A se da la o parte pentru a permite trecerea cuiva sau a ceva. **100-101** (Îe) **A (nu) fi la ~ul lui** (sau **ei**) A (nu) fi așa cum se cuvine. **102** (D. oameni; îla) **La ~ul lui** Așa cum se cuvine. **103** (Fig; îe) **A(-și) încălzi ~ul** A sta mult într-un loc. **104** (Îe) **A încurca ~ul** (sau **lumea**, **zilele** etc.) A stânjeni activitatea celor prezenți. **105** (Îae) A nu fi de nici un folos. **106** (Îe) **A lua ~** A se așeza. **107** (Îe) **Ia ~!** Șezi! **108** (Pfm; îe) **A puți ~ul (sub cineva) (de lene)** Se spune despre cineva foarte leneș. **109** (Fam; îe) **A sta pe** (sau **la**, **în**) **~ul său** A se găsi la locul (1) obișnuit, stabilit sau destinat. **110** (Îae) A păstra măsura. **111** (Îe) **A ține ~ de...** A înlocui. **112** (Reg) Placentă. **113** Scriere sau pasaj într-o scriere unde a apărut o anumită informație sau relatare. **114** Pasaj dintr-o scrisoare. **115** (Îs) *~ comun* Idee cunoscută de toată lumea Si: *banalitate*. **116** (Îs) *~uri albe* Blanc tipografic sau spațiu între rândurile culese. **117** Funcție. **118** Poziție ocupată de cineva sau ceva într-o ierarhie Si: *clasament*, *rang*[1], *treaptă*[1]. **119** (Pgn) Situație. **120** (Fam; îe) **A prinde ~** A fi luat în considerație. **121** (Îvr; îae) A trece drept... **122** (Îe) **A se pune în ~ul cuiva** A se închipui în situația cuiva, pentru a-l putea înțelege. **123** (Îlav) **În ~ul cuiva** În situația cuiva. **124** Moment potrivit Si: *ocazie*, *prilej*. **125** (Îlv) **A avea ~** A se întâmpla. **126** (Îal) A se produce. **127** (Îal) A se desfășura. **128** (Îe) **A da ~ la ...** A avea drept urmare. **129** (Îae) A determina. **130** (Îae) A provoca. **131-132** (Îe) **A (nu) fi ~ul** A (nu) fi cazul. **133-134** (Îae) A (nu) fi potrivit. **135** (Înv; îlav) **La ~ de nevoie** Într-un moment dificil. **136** (Îlav) **Din capul ~ului** De la început. **137** (Îlpp) **În ~ de** (sau **în ~ul**) În schimbul. **138** (Îlpp) **La un ~ cu...** Împreună cu... **139** (Îlc) **În ~ să** (sau **ca ... să**) Se spune pentru a arăta raportul de opoziție dintre două idei, două acțiuni etc. **140** (Înv; îlc) **În ~ ce** În timp ce.

loca vt [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *lochez* / E: lat ***locare***] (Ltî) **1** A așeza ceva într-un anumit loc. **2-3** (C. i. terenuri, case etc.) (A da sau) a lua în folosință temporară în schimbul unei plăți[1] Si: *a arenda*, *a închiria*.

locace ain vz ***locvace***

locaf sn [At: BARONZI, L. 94 / Pl: ? / E: nct] (Reg; csnp) Unealtă de pescuit.

local, ~ă [At: CR (1829) 112[1]/21 / Pl: **(1-5, 7-15)** *~i*, *~e*, **(6, 16-21)** *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***local***, lat ***localis***] **1** *a* Caracteristic unui anumit loc (1). **2**

a Care se referă la un loc (1) determinat. 3 *a* Dintr-o anumită zonă, regiune etc. Si: *localnic*. 4 *a* (Îs) *Autorități ~e* (sau, înv, *ocârmuire ~ă*) Autorități care exercită funcții administrative pe un teritoriu restrâns, delimitat potrivit împărțirii teritoriale a statului. 5 *a* (Îs) *Resurse ~e* Resurse ale unei îndreprinderi sau ale unei administrații provenind din posibilități proprii sau de pe teritoriul restrâns pe care se află. 6 *smf* (Rar) Localnic (1). 7 *a* (D. nume) Care se referă la un loc (79) Si: *toponimic*. 8 *a* (Îs) *Culoare ~ă* Șir de imagini, care într-o descriere, pictură, piesă de teatru etc. redau ceea ce este carcateristic pentru obiceiurile unei epoci, țări, localități. 9-10 *a* (Med; îoc *general*) (Care se referă sau) care se aplică la o anumită parte a corpului sau la un anumit organ. 11 *a* (Îs) *Anestezie ~ă* Anestezie făcută numai la partea corpului care trebuie supusă unei intervenții chirurgicale sau unui tratament medical. 12 *a* (Îs) *Tratament ~* Tratament care se aplică direct pe locul bolnav. 13 *a* (Grm) Care indică locul (1) unde se petrece o acțiune. 14 *a* (Grm) Referitor la locul (1) unde se petrece o acțiune. 15 *a* (Mat) Referitor la un singur punct sau la un mic domeniu din plan sau din spațiu. 16 *sn* Clădire de utilitate publică, ocupată de o întreprindere, de o instituție etc. Si: (înv) *localitate* (9). 17 *sn* Sală special amenajată unde se servește publicului mâncare sau băutură Vz *bar*, *birt*, *bodegă*, *cabaret*, *cafenea*, *restaurant*. 18 *sn* (Îrg) Construcție. 19 *sn* (Îrg) Încăpere cu destinație specială. 20 *sn* (Îvr) Locaș[1] (11). 21 *sn* (Înv) Suprafață de pământ.

localemente *av* [At: COSTINESCU / E: fr ***localement***] (Frî; rar) În manieră locală (1) Si: (îvr) *localicește*.

localicește *av* [At: POEN.–AAR.–HILL, V. II, 113[1]/40 / E: ***local*** + *-icește*] (Îvr) Localemente.

localism *sn* [At: IORGA, P. A. II, 316 / Pl: ? / E: ***local*** + *-ism*] 1 Atitudine care se manifestă prin supradimensionarea tradițiilor și a valorilor locale, regionale etc. în comparație cu cele ale altor zone dintr-o țară sau din lume. 2 (Lin) Manieră de concepere a raporturilor dintre categoriile gramaticale prin acordarea unei importanțe deosebite locului ocupat în frază de un element dat.

localist, ~ă [At: PUȘCARIU, L. R. I. 140 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***local*** + *-ist*] (Lin) 1 *smf* Adept al localismului (2). 2 *a* Care aparține localismului (2). 3 *a* Care provine de la localism (2). 4 *a* Care se referă la localism (2). 5 *a* Specific localismului (2). 6 *a* De localism (2).

localitate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~tăți* / E: fr ***localité***] 1 Așezare omenească formând o unitate administrativă. 2-3 (Îljv) **Din ~** (Care este) din orașul, satul, comuna etc. despre care este vorba Si: *local* (3), *localnic* (1). 4-5 (Înv; îla) **De ~** Local (1-2). 6 (Înv) Teritoriu cu anumite caracteristici sau în care se dezvoltă un anumit fenomen, o anumită activitate etc. 7 (Îvr) Spațiu. 8 (Înv) Situație locală (1). 9 (Înv) Local (16). 10 (Înv) Construcție amenajată cu un anumit scop.

localiza [At: NEGRUZZI, S. I, 343 / Pzi: *~zez* / E: fr ***localiser***] 1-2 *vtr* A (se) limita la un anumit spațiu. 3-4 *vtr* A (se) afla într-un spațiu determinat. 5 *vr* A se stabili definitiv într-un loc Si: *a se statornici*. 6 *vt* A determina în spațiu sau în timp un fapt, o acțiune etc. 7 *vt* A adapta o operă literară la condițiile istorice, sociale etc. specifice unei epoci sau regiuni.

localizabil, ~ă *a* [At: DR. I, 479 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***localisable***] 1-3 Care poate fi localizat (1-3).

localizare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***localiza***] 1 Limitare la un anumit spațiu Si: (înv) *localizație* (1), (îvr) *localizăciune* (1). 2 Fixare într-un spațiu sau într-un timp determinat Si: (înv) *localizație* (2), (îvr) *localizăciune* (2). 3 (Îs) *~zări cerebrale* Legare a diverselor procese psihice de anumite regiuni ale scoarței cerebrale. 4 Determinare în spațiu sau în timp a unui fapt, a unei acțiuni etc. Si: (înv) *localizație* (3), (îvr) *localizăciune* (3). 5 Precizare a spațiului sau a timpului unui fapt, al unei acțiuni etc. Si: (înv) *localizație* (4), (îvr) *localizăciune* (4). 6 Stabilire temporară sau definitivă într-un loc Si: (înv) *localizație* (5), (îvr) *localizăciune* (5). 7 (Teh) Detectare și precizare a poziției unui obiect, a locului unui defect dintr-o piesă, a unui zăcământ în scoarța terestră, a unui post de radioemisiune etc. Si: (înv) *localizație* (6), (îvr) *localizăciune* (6). 8 Adaptare a unei opere literare pentru a corespunde anumitor condiții de loc sau de timp Si: (înv) *localizație* (7), (îvr) *localizăciune* (7). 9 (Pex) Operă literară adaptată pentru a corespunde anumitor condiții de spațiu și timp.

localizat, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. V, 254 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***localiza***] 1 Limitat pe un anumit spațiu. 2 Fixat într-un spațiu sau într-un timp determinat. 3 (D. fapte, acțiuni etc.) Determinat în spațiu și timp. 4 (D. opere literare) Adaptat la specificul local, la condițiile istorice, culturale, sociale ale unei țări. 5 (D. opere literare) Care a dobândit, prin adaptare, caracteristici specifice unui anumit loc, unui anumit timp.

localizator, ~oare [At: CARAGIALE, O. V,254 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***localisateur***] (Rar) 1 *a* Care fixează în spațiu și în timp. 2-3 *smf, a* (Persoană) care adaptează o operă literară.

localizație *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***localisation***] (Înv) 1-7 Localizare (1-2, 4-8).

localizațiune *sf* vz ***localizație***

localizăciune *sf* [At: LAURIAN, F. 183bis/22 / Pl: *~ni* / E: ***localiza*** + *-ăciune*] (Îvr) 1-7 Localizare (1-2, 4-8).

localnic, ~ă [At: (a. 1785) URICARIUL, I, 120 / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs ***локальный***] 1-2 *smf, a* (Persoană) care locuiește într-o anumită regiune Si: *local* (3). 3 *a* Care ține de un anumit loc (79). 4 *a* Care se referă la un anumit loc (79). 5 *a* Care este dintr-un anumit loc (79). 6 *a* (Îe) **A fi ~ din...** A fi originar din...

locandar, ~ă *smf* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***locandă*** + *~ar*] (Îvr) Locantier.

locandă *sf* vz ***locantă***

locandier, ~ă *smf* vz ***locantier***

locandioară *sf* [At: BARONZI, C. II, 128 / P: *~di-oa~* / Pl: *~re* / E: ***locandă*** + *-ioară*] 1-2 *sf* (Îvr, șhp) Han[2] (3) (mic).

locandist *sm* [At: BARONZI, C. II, 129 / Pl: *~iști* / E: ***locandă*** + *-ist*] (Îvr) Locandier.

locantă *sf* [At: (a. 1836) DOC. EC. 650 / V: (îrg) ***~ndă*** / Pl: *~te* / E: ngr ***λοκάντα***, it ***locanda***] 1 (Înv) Han[2] (3). 2 (Rar) Local (17) unde se servesc băuturi în Italia.

locantier, ~ă *smf* [At: FILIMON, O. II, 172 / V: (îrg) ***~ndi~*** / P: *~ti-er* / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***λοκαντιέρης***, it ***locandiere***] (Înv) Persoană care ține un han[2] (3) Si: (îvr) *locandar*, *locandist*.

locare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *locări* / E: ***loca***] (Îvr) 1 Așezare într-un anumit loc. 2-3 Arendare (1-2). 4 Închiriere a unor terenuri, case etc.

locaș[1] *sn* [At: CORESI, EV. 251 / V: (reg) ***lăc~***, ***lec~*** / Pl: *~uri, ~e* / E: mg ***lakás***] 1 (Asr) Construcție în care locuiește sau poate locui cineva Si: *casă*, *încăpere*, (reg) *locoșag* (1). 2 (Asr; pgn) Orice construcție în care se poate adăposti cineva Si: *adăpost*, *sălaș*, (reg) *locoșag* (2). 3 (Pop; îe) **A da (cuiva) ~** A primi pe cineva în casă Si: *a adăposti*, *a găzdui*. 4 (Îvr; îe) **A lua ~** A se adăposti. 5 (Îs) *~ sfânt* (sau *dumnezeiesc*) Biserică. 6 (Îas) Mănăstire. 7 (Rar; îas) Templu. 8 Clădire în care se desfășoară activitatea unei instituții publice Si: *sediu*, (reg) *locoșag* (3). 9 (Pan) Spațiu amenajat, care oferă protecție Si: (reg) *locoșag* (4). 10 (Pan; șîs *~ de veci*) Mormânt. 11 (Rel; pan) Spațiu imaginar în care se află sălașul lui Dumnezeu, sfinții, îngerii, zeii, sufletele celor morți etc. Si: (îvr) *local* (20), (reg) *locoșag* (5). 12 (Pan) Loc de adăpost al animalelor Si: (reg) *locoșag* (6). 13 (Pop) Spațiu limitat. 14 (Îvp) Teritoriu locuit de o populație. 15 Spațiu lăsat liber într-o piesă sau într-un sistem tehnic, în care urmează să intre un element al unei alte piese sau al unui alt sistem tehnic pentru a forma un tot.

locaș[2] *smf* [At: CANTEMIR, HR. 470 / Pl: *~i, ~e* / E: ***loc*** + *-aș*] (Îvr) Locuitor (1).

locat *sn* vz ***lacăt***

locatar[1], ~ă *smf* [At: BARONZI, I. G. 374 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***locataire***] 1 Persoană care locuiește într-un imobil. 2 Chiriaș. 3 (Înv) Arendaș.

locatar[2] *sm* vz ***lăcătar***

locatec *sn* vz ***locatic***

locatic *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (îrg) ***~tec*** / Pl: *~ice*, (rar; *sm*) *~ici* / E: ***loc*** + *-atic*] **1** (Înv) Taxă de magazinaj. **2** (Rar) Chirie.

locativ, ~ă [At: COSTINESCU / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***locatif***] **1-2** *a* Care se referă la locație (**1-2**). **3** *a* Privitor la casele închiriate. **4** *a* Care aparține caselor închiriate. **5** *a* (Îs) *Valoare ~ă* Venit pe care îl poate aduce un imobil sau un apartament în cazul închirierii lui. **6** *a* (Îs) *Spațiu ~* Ansambl al încăperilor locuite sau destinate a fi locuite de cineva. **7** *a* (Pex; îas) Autoritate care se ocupă cu administrarea spațiilor destinate a fi închiriate. **8** *a* (Îs) *Fond ~* Totalitate a suprafețelor de locuit aflate în proprietatea statului și închiriate populației. **9** *sn* (Grm; șîs *caz ~*) Caz al flexiunii nominale în unele limbi, care arată locul unde se petrece acțiunea verbului.

locator, ~oare [At: BREZOIANU, A. 500/31 / Pl: *~i*, *~oare* / E: lat ***locator***, fr ***locateur***] **1** *smf* Persoană care dă în locație (**1**) un bun material. **2** *smf* (Îvr) Arendaș. **3** *sn* (Îs) *~ radio* Radiolocator.

locație *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***locattion***, lat ***locatio, -onis***] **1-2** (Dare sau) luare în folosință temporară a unui bun mobil sau imobil în schimbul unei plăți Si: *arendare* (**1-2**), *închiriere*, (îvp) *năimire*. **3** (Îvr) Închiriere a unui loc (**1**). **4** Chirie plătită pentru anumite lucruri luate în folosință temporară. **5** (Îs) *Taxă de ~* Taxă care se plătește drept sancțiune pentru depășirea termenului de încărcare sau de descărcare a vagoanelor de cale ferată, a autovehiculelor sau a vapoarelor de marfă din porturi. **6** (Jur) Contract prin care una dintre părți se obligă să procure și să asigure celeilalte părți folosința unui lucru pentru un timp determinat, în schimbul unei sume de bani Si: *concesiune* (**1**). **7** (Pex) Bunuri care fac obiectul unei concesiuni. **8** (Mrn) Determinare a poziției unei nave în larg. **9** (Asr) Așezare într-un anumit loc sau într-o anumită ordine Si: *aranjare* (**1**), *dispunere*, (înv) *orânduire* (**1**).

locațiune *sf* vz ***locație***

locă *sfs* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2859 / E: fr ***loque***] (Mdv) **1** Boală infecțioasă a puietului de albine, provocată de un bacil care atacă larvele. **2** (Îs) *~ca americană* Boală infecțioasă provocată de *Bacillus larvae* larvelor în vârstă de 48-50 de ore. **3** (Îs) *~ca europeană* Boală infecțioasă provocată de *Bacillus pluton* larvelor în vârstă de 3-4 zile.

locbaidăn *sn* vz ***locbaităl***

locbaităl *sn* [At: GLOSAR REG. 45 / V: (reg) ***~idăn, ~tel, logbaităn*** / Pl: *~e*, *~tele* / E: ger ***Lochbeitel***] (Reg; gms) Daltă (**1**).

locbaitel *sn* vz ***locbaital***

locerlău *sn* vz ***lociolău***

locfire *sfs* [At: PSALT. 44 / E: ***loc + fire***] **1-14** (Îvr) Locaș[1] (**1-14**).

loch *sn* [At: DA ms / P: *loc* / V: ***loh, log*** / S și: *loc* / Pl: *~uri* / E: fr ***loch***] **1** (Nav) Instrument cu care se măsoară distanța parcursă de o navă și viteza de deplasare a acesteia. **2** (Rar) Dispozitiv folosit la aterizarea avioanelor.

loci *vti* [At: ANON. CAR. / Pzi: 3 *locește* / E: srb ***lokati***] **1-2** (Ban; d. pisici și câini) A bea plescăind cu limba Si: (reg) *a leorpăi* (**1-2**), *a locioli* (**1-2**).

locialău *sn* vz ***lociolău***

lociarlău *sn* vz ***lociolău***

lociogău *sn* vz ***lociolău***

lociolău *sn* [At: ALR SN IV, h 1 041 / V: (reg) ***locerl~, ~cial~, ~ciarl~, ~ogău, ~orl~*** / Pl: ? / E: mg ***locsoló***] (Reg) Stropitoare.

locioli *vti* [At: DA ms / Pzi: 3 *~lește* / E: mg ***locsol***] (**1-2**) (Reg; d. porci) A loci (**1-2**).

lociorlău *sn* vz ***lociolău***

lociuri *vi* [At: CIHAC, II, 511 / Pzi: *~resc* / E: mg ***loccsan***] (Reg) A se juca în apă Si: *a se bălăci*, (reg) *a leceri*, *a leciuri*.

lock-out *sn* [At: SADOVEANU, O. XIX, 181 / S și: *lock-aut* / P: *loc-aut* / E: eg ***lock-out***] Închidere a unei întreprinderi și concediere în masă a muncitorilor pe timp limitat, pentru a-i forța să accepte anumite condiții.

locma *sf* [At: (sf. sec. XVIII) LET. III 200/18 / V: (îrg) ***luc~*** / Pl: *~le* / E: tc ***lokma***] (Înv) **1** Preparat culinar dulce, foarte gustos, de proveniență turcească. **2** (Pex) Mâncare gustoasă. **3** (Fig) Sumă mare de bani Si: (pfm) *chilipir*. **4** (Fig) Afacere avantajoasă.

locmagiun *sn* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 493/25 / Pl: *~uri* / E: tc ***locmağun***] (Înv) Preparat alimentar sau farmaceutic, dulce, cu aspect de pastă, având proprietăți afrodiziace și folosit împotriva impotenței.

locmăluță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***locma*** + *-ăluță*] (Înv; șhp) **1-4** Locma (**1-2**) (gustoasă). **5-6** Locma (**4**) (mică).

loco[1] *av* [At: CARAGIALE, O. VI, 85 / E: lat ***loco***] **1** (D. destinația unei scrisori, a unui colet etc.) În aceeași localitate în care se află și expeditorul. **2** (D. mărfuri; precedă un substantiv) La locul de producție sau la un punct fix de transport.

loco[2]- [At: DEX / E: fr ***loco-***] Element prim de compunere cu sensurile: **1-2** (Referitor la) loc. **3** Specific locului. **4** Care aparține locului. **5** De loc. **6** În locul.

lococel *sm* vz ***lugocel***

locomi *v* vz ***lăcomi***

locomișcare *sf* [At: (a. 1855) ROM. LIT. 33[2]/14 / Pl: *~cări* / E: ***loco***[2]- + ***mișcare***] (Îvr) Locomoție (**1**).

locomobil, ~ă [At: KOGĂLNICEANU, O. V, 8 / V: (îvr) ***~e*** *sf* / A și: *~omobil* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***locomobile***] (Asr) **1** *a* (D. mașini) Care poate fi deplasat la locul de utilizare, având roți, tălpi, patine etc. **2** *sf* Mașină de forță deplasabilă pe roți, alcătuită dintr-un generator de abur și un motor, care servește la punerea în mișcare a altor mașini, agricole, forestiere etc.

locomobile *sf* vz ***locomobil***

locomobilitate *sfs* [At: COSTINESCU / E: fr ***locomobilité***] (Iuz) Capacitate de a se mișca dintr-un loc într-altul.

locomos, ~oasă *a* vz ***lăcomos***

locomotiv[1] *sn* vz ***locomotivă***

locomitiv[2]***, ~ă*** *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***locomotif***] (Înv) **1-8** Locomotor (**1-8**).

locomotivă *sf* [At: HELIADE, O. I, 382 / V: (iuz) ***~iv*** *sn* / Pl: *~ve* / E: fr ***locomotive***, ger ***Lokomotive***] **1** Vehicul motor de cale ferată, cu surse de energie proprie sau străină, folosit pentru a remorca și a deplasa vagoanele. **2** (Îs) *~ Pacific* Locomotivă (**1**) de mare viteză, cu 3 roți motoare, folosită mai ales pentru trenurile rapide. **3** (Îs) *~ Atlantic* Locomotivă (**1**) de tracțiune grea cu 5 roți motoare.

locomotor, ~oare [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~iu, ~ie*** *a* / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr ***locomoteur***] **1** *a* Care se referă la locomoție (**1**) Si: (înv) *locomotiv*[2] (**1**). **2** *a* Specific locomoției (**1**) Si: (înv) *locomotiv*[2] (**2**). **3** *a* De locomoție (**1**) Si: (înv) *locomotiv*[2] (**3**). **4** *a* Pentru locomoție (**4**) Si: (înv) *locomotiv*[2] (**4**). **5** *a* (Atm; îs) *Aparat* sau *sistem ~* Sistem care ajută la locomoție (**2**) Si: (înv) *locomotiv*[2] (**5**). **6** *a* (Atm; îas) Specific locomoției (**2**) Si: *locomotrice* (**1**), (înv) *locomotiv*[2] (**6**). **7** *a* (Atm; îas) Care se referă la locomoție (**2**) Si: *locomotrice* (**1**), (înv) *locomotiv*[2] (**7**). **8** *a* (Atm; îas) De locomoție (**2**) Si: *locomotrice* (**1**), (înv) *locomotiv*[2] (**8**). **9** *sn* (Înv) Locomotivă (**1**) cu motor electric.

locomotoriu, ~ie *a* vz ***locomotor***

locomotrice *afi* [At: SCRIBAN, D. / E: fr ***locomotrice***] **1-3** (Med) Locomotoare (**6-8**).

locomoție *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***locomotion***] **1** Deplasare dintr-un loc în altul Si: *mișcare*, *mutare*. **2** Funcție a organismelor vii care constă într-un complex de mișcări realizate prin mecanisme și organe speciale.

locomoțiune *sf* vz ***locomoție***

locomutare *sf* [At: BARONZI, C. VI, 202 / Pl: *~tări* / E: ***loco***[2]- + ***mutare***] (Îvr) Mișcare dintr-un loc în altul Si: *deplasare*, *mișcare*, *mutare*.

locopaznic *sm* [At: GRECU, P. 243/3 / Pl: *~ici* / E: ***loc + paznic***] (Îvr) Custode (**1**).

locoșag *sn* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***lăcșag*** / Pl: *~uri* / E: ***locaș*** + *-ag*] **1-6** (Reg) Locaș (**1-2**, **8-9**, **11-12**).

locot *sn* vz ***lacăt***

locotar *sm* vz ***lăcătar***

locotareț, ~ă *smf*, *a* [At: LB / V: ***leoc~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***locoti*** + *-areț*] (Înv) **1-2** (Om) flecar (**2**).

locotăreț, ~eață *smf, a* [At: KLEIN, D. 372 / Pl: *~i, ~e* / E: ***locoti*** + *-ăreț*] (Înv) **1-2** (Om) flecar **(2)**.

locotenent *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 289 / V: (iuz) ***laitnant, leitenant, leoitenant, lietenant, lieutenant, liotenant, litinant, ~e, ~ninte, ~cult~, locumtenente, locutenente, locuținent, logotenente, lotenant*** / Pl: *~nți* / E: it ***locotenente***, lm ***locumtenens***] **1** (Înv; îs) ~ *domnesc* Persoană care ținea locul unui demnitar Vz (înv) *caimacam, regent*. **2** (Înv) Reprezentant al unui domn român pe lângă Poarta otomană Si: (înv) *chehaie*. **3** Grad de ofițer superior sublocotenentului și inferior locotenentului-major, corespunzător ca funcție de bază comandantului de pluton Si: (înv) *porucic*. **4** (Pex) Persoană care are gradul de locotenent **(3)** Si: (înv) *porucic*. **5** (Îc) **~major** Grad de ofițer superior locotenentului și inferior căpitanului, corespunzător ca funcție de bază comandantului de pluton sau de companie. **6** (Pex) Persoană care are gradul de locotenent **(5)**. **7** (Îc) **~colonel** Grad de ofițer superior mai mare decât maiorul și inferior colonelului Si: (înv) *podpolcovnic*. **8** (Pex) Persoană care are gradul de locotenent **(7)**. Si: (înv) *podpolcovnic*. **9** (Înv; îc) **~comandor** Grad de ofițer din aviația sau marina militară, corespunzător gradului de maior. **10** (Înv) Persoană care avea gradul de locotenent **(9)**.

locotenente *sm* vz ***locotenent***

locotenență *sf* [At: (a. 1848) DOC. EC. 952 / V: (iuz) ***~nință, ~ntie, locuțiență, locuținț̦ă, locuținție*** / Pl: *~țe* / E: it ***locotenenza***, lm ***locumtenentia***] **1** Funcție de locțiitor. **2** (Îs) ~ *regală* Guvernare provizorie exercitată de una sau mai multe persoane în timpul minoratului, absenței sau bolii unui monarh. **3** (În Țara Românească și în Moldova; îs) ~ *domnească* (sau, rar, *princiară*) Organ administrativ-politic care ținea locul domnitorului și exercita atribuțiile acestuia Si: (înv) *căimăcămie*. **4** (Pex) Persoană care făcea parte dintr-o locotenență **(3)**.

locotenențial, ~ă *a* [At: MAIOR, ap. ȘA I, 825 / V: (înv) ***locumte~*** / Pl: *~i, ~e* / E: it ***luogotenenziale***] (Înv) **1** Referitor la funcția de locțiitor. **2-3** De locotenent **(1-2)**. **4-5** Care aparține locotenenței **(2-3)**. **6-7** Specific locotenenței **(2-3)**. **8-9** Referitor la locotenență **(2-3)**. **10-11** De locotenență **(2-3)**.

locoteninte *sm* vz ***locotenent***

locotenință *sf* vz ***locotenență***

locotenție *sf* vz ***locotenență***

locoti [At: KLEIN, D. 372 / Pzi: *~tesc* / E: ns cf lat *loquitor*] (Înv) **1** *vi* A flecări. **2** *vt* A bârfi **(1)**.

locotire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***locoti***] (Înv) **1** Flecăreală. **2** Bârfire.

locotitor, ~oare *a* [At: LB / Pl: *~i, ~oare* / E: ***locoti*** + *-tor*] (Înv) **1-2** Flecar **(1-2)**.

locotiță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ns cf *clocotiș*] (Bot; Trs) **1** Clocotiș (*Staphylea pinnata*). **2** Remf (*Aristolochia clematitis*).

locotractor *sn* [At: NOM. MIN. I, 110 / Pl: *~oare* / E: fr ***locotracteur***] Locomotivă **(1)** de mică putere, de obicei cu motor diesel, folosită pentru manevre în stații, în triaje, în ateliere etc.

locoțiitor, ~oare *smf* vz ***locțiitor***

locoținător, ~oare *smf* vz ***locțiitor***

locoviște *sf* vz ***lacoviște***

locrian *ain* [At: IVELA, D. M. / E: ***Locri*** + *-an*] (D. un mod muzical) A cărui tonalitate începe și se termină pe nota „si".

locsie *sf* [At: POLIZU / V: ***locșie*** / Pl: *~ii* / E: ***Loxia***] (Orn) Forfecuță (*Loxia curvirostra*).

locșă *sf* vz ***lașcă***

locșie *sf* vz ***locsie***

locșor *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 246ᵛ/11 / V: ***~cusor***, (reg) ***luc~*** / Pl: *~oare* / E: ***loc*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Loc **(1)** (mic) Si: (îrg) *loculeț* **(1-2)**, *locuț* **(1-2)**, (reg) *locșorel* **(1-2)**. **3** Mică porțiune pe corp Si: (îrg) *loculeț* **(3)**, *locuț* **(3)**. **4** Mic spațiu liber, disponibil într-o publicație, într-un text Si: (îrg) *loculeț* **(4)**, *locuț* **(4)**. **5** Bucată mică de pământ cultivabil Si: (îrg) *locuț* **(5)**. **6** Mică proprietate agrară Si: (îrg) *locuț* **(6)**. **7** Mică bucată de pământ necesară pentru un mormânt Si: (îrg) *locuț* **(7)**. **8** Spațiu mic, ocupat de cineva sau ceva sau pe care se poate așeza cineva sau ceva Si: (îrg) *loculeț* **(5)**. **9** (Fam) Serviciu modest. **10** (Fam) Post convenabil. **11** (Fam) Funcție modestă. **12** (Atm; reg) Placentă.

locșorel *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 104 / Pl: *~e* / E: ***locșor*** + *-el*] (Reg) **1-2** (Șhp) Locșor **(1-2)**.

locțiitor, ~oare *smf* [At: CR (1829), 154²/16 / V: (înv) ***~cot~, ~coținător, locuiț~, ~cuițînător, locuț~, ~cuținător*** / P: *~ți-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***loc*** + ***ține*** cdp fr ***lieutenant***] Persoană care ține locul alteia într-o funcție și care îndeplinește o parte din îndatoririle acesteia Si: *suplinitor*, (înv) *substitut*, (îvr) *locținer, locuținent*.

locțiitorime *sf* [At: BOJINCĂ, A. II, 71/13 / P: *~ți-i~* / Pl: *~mi* / E: ***locțiitor*** + *-ime*] (Îvr) Guvernare suplinitoare, aflată în părțile importante ale Imperiului Roman, care primea și îndeplinea dispozițiile venite de la guvernarea centrală.

locținer *sm* [At: BOJINCĂ, A. II, 151/17 / V: (îrg) ***~nier*** / Pl: *~i* / E: ***loc*** + ***ține***] (Îvr) Locțiitor.

locținier *sm* vz ***locținer***

locui [At: PSALT. HUR. 27ʳ/2 / V: (înv) ***lăc~***, (îvr) ***luc~*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***lakni*** cf *loc*] **1** *vi* A-și avea domiciliul undeva. **2** *vi* A trăi undeva Si: *a sta*, (pfm) *a ședea*, (îvp) *a sălășlui*. **3** *vi* (Pex; d. păsări, animale, insecte) A-și avea cuibul, vizuina etc. undeva. **4** *vi* (De obicei urmat de determinări temporale) A rămâne undeva sau la cineva o vreme Si: *a se opri, a poposi*, (reg) *a mânea*. **5** *vi* (Rel; înv) A continua să existe (în conștiința oamenilor) Si: *a dăinui, a dura, a persista*, (îvp) *a sta*. **6** *vi* (Înv) A se afla undeva sau la cineva Si: *a exista, a trăi*, (înv) *a viețui*. **7** *vi* (Înv; d. organe ale corpului omenesc) A se afla. **8** *vi* (Înv; d. afecțiuni) A fi localizat. **9** *vi* (Înv) A-și petrece viața într-un anumit fel Si: *a trăi*. **10** *vi* A conviețui. **11** *vi* (Înv) A trăi în concubinaj Si: (pop) *a se ține*. **12** *vt* (Înv) A ocupa un loc pentru a se stabili Si: *a popula*. **13** *vt* (Înv) A fi răspândit într-o anumită regiune Si: *a popula*. **14** *vt* (Înv; c. i. oameni, populații etc.) A așeza într-un loc Si: *a coloniza, a stabili*.

locuibil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***locui*** + *-bil*] În care se poate locui **(2)** Si: (înv) *locuincios*.

locuibilitate *sf* [At: DA ms / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***locuibil*** + *-itate*] (Nob) Însușire a unui spațiu de a fi locuit **(1)**.

locuincios, ~oasă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***lăcuicios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***locuință*** + *-os*] (Înv) Locuibil.

locuință *sf* [At: MARDARIE, L. 141/7 / V: (înv) ***lăc~*** / Pl: *~țe*, (înv) *~ți* / E: ***locui*** + *-ință*] **1** Construcție în care trăiește cineva Si: *casă, domiciliu*. **2** (Rar) Loc unde este stabilit cineva. **3** Domiciliere. **4** (Rar) Mormânt. **5** (Nob) Tărâm de după moarte. **6** (Pex) Adăpost al animalelor Si: *cuib, culcuș, vizuină*.

locuințișoară *sf* [At: T. POPOVICI, S. 184 / Pl: *~re* / E: ***locuință*** + *-ișoară*] **1-4** (Rar; șhp) Locuință **(1-2)** (mică).

locuire *sf* [At: (a. 1658) CCR 108/20 / V: (înv) ***lăc~*** / Pl: *~ri* / E: ***locui***] **1** Stabilire cu locuința **(1)** într-un anumit loc Si: *domiciliere*, (înv) *ședere*. **2** (Înv) Domiciliu. **3** (Înv) Poposire a cuiva într-un anumit loc. **4** (Înv) Conviețuire. **5** (Înv) Regiune sau zonă unde se află cineva.

locuit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 177ᵛ/124 / V: (înv) ***lăc~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***locui***] **1-2** (D. case, orașe etc.) În care locuiește **(1-2)** cineva. **3** (D. regiuni, zone etc.) Cu locuitori Si: *populat*. **4-5** (Înv; d. persoane) Care locuiește **(1-2)** undeva Si: (înv) *locuitor* **(1-2)**. **6** (Îvr) Care trăiește în concubinaj Si: (îvr) *locuitor* **(2)**.

locuitor, ~oare [At: PSALT. 52 / V: (înv) ***lăc~*** / P: *~cu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***locui*** + *-itor*] **1-2** *a* (Înv) Care locuiește **(1-2)** undeva Si: (înv) *locuit* **(4-5)**. **3** *a* (Îvr) Care trăiește în concubinaj Si: (îvr) *locuit* **(5)**. **4** *smf* Persoană care are domiciliul într-un loc determinat. **5** *smf* (Pex) Persoană din populația Terrei.

locuitoresc, ~ească *a* [At: (a. 1835) GIURESCU, P. O. 178 / P: *~cu-i~* / Pl: *~ești* / E: ***locuitor*** + *-esc*] (Înv) **1-2** Care aparține locuitorilor **(4-5)**. **3-4** Care provine de la locuitori **(4-5)**. **5-6** Referitor la locuitori **(4-5)**. **7-8** Specific locuitorilor **(4-5)**. **9-10** De locuitori **(4-5)**.

locuitorime *sf* [At: F (1876), 197 / Pl: *~mi* / E: ***locuitor*** + *-ime*] (Îvr) Totalitate a locuitorilor **(4)** Si: *populație*.

locuițiitor, ~oare *smf* vz ***locțiitor***

locuiținător, ~oare *smf* vz ***locțiitor***

locul *sm* [At: COSTINESCU / V: ***~ă*** *sf* / Pl: ***~i*** / E: fr ***locule***, lat ***loculus***] **1** (Arl) Cavitate săpată în pereții mormintelor din epoca romană, în care se depunea trupul celui mort. **2** (Bot; șîf *loculă*) Cavitate în floarea unei plante, în care se găsesc ovulele sau polenul. **3** (Bot; șîf *loculă*) Cavitate în fructul unei plante, în care se găsesc semințele. **4** (Îvr; șîf *loculă*) Lojă.

locular, ~ă *a* [At: BARASCH, B. 148 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***loculaire***] (Bot) **1-2** Care este împărțit în loculi (**2-3**) Si: (îvr) *loculos* (**1-2**). **3-4** Care are loculi (**2-3**) Si: (îvr) *loculos* (**3-4**). **5** Care este închis în alveole Si: (îvr) *loculos* (**5**).

loculat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***locul*** + *-at*] (Bot; îvr) Care are despărțituri.

loculă *sf* vz ***locul***

loculesc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: ***loc*** + *-ulesc*] (Îvr) Care aparține unui loc (**1**).

loculește *av* vz ***locurește***

loculeț *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: ***loc*** + *-uleț*] (Îrg) **1-5** Locșor (**1-4, 8**).

loculicid, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 19 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***loculicide***] (Bot; d. fructul unei flori) Care are locule (**3**) Si: *locular* (**4**).

loculos, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***locul*** + *-os*] (Îvr) **1-5** Locular (**1-5**).

locultenent *sm* vz ***locotenent***

locum *sn* vz ***lucum***

locumtenente *sm* vz ***locotenent***

locurește *av* [At: (a. 1638) PANAITESCU, O. Ț. / V: ***~ule~*** / E: ***locuri*** + *-ește*] (Îvr; indică modul de împărțire a unui teren agricol) Pe locuri cultivabile.

locurime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***locuri*** + *-ime*] (Îvr) Mulțime de locuri (**1**).

locustar *sm* vz ***lăcustar***

locustă *sf* vz ***lăcustă***

locușor *sn* vz ***locșor***

locutenente *sm* vz ***locotenent***

locutor *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: fr ***locuteur***] (Lin) Persoană care formulează un enunț Si: *vorbitor*.

locuț *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***loc*** + *-uț*] (Îrg) **1-7** Locșor (**1-7**).

locuție *sf* vz ***locuțiune***

locuțiență *sf* vz ***locotenență***

locuțiință *sf* vz ***locotenență***

locuțiitor, ~oare *smf* vz ***locțiitor***

locuținent *sm* vz ***locotenent***

locuținție *sf* vz ***locotenență***

locuțional, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: nct] Referitor la locuțiune (**5**).

locuțiune *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ți-u~* / V: (înv) ***locuție*** / Pl: *~ni* / E: fr ***locution***, lat ***locutio, -onis***] **1** (Înv) Cuvânt. **2** (Înv) Mod de a vorbi. **3** (Înv) Frază. **4** (Înv) Expresie. **5** (Lin) Grup de cuvinte cu înțeles unitar, care se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire.

locvace *ai* [At: LOVINESCU, S. V, 394 / V: (iuz) ***~cace*** / S și: *locuace* / E: fr ***loquace***, lat ***loquax***] (Liv) Care vorbește mult Si: *vorbăreț*, (pfm) *guraliv, limbut*.

locvacitate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~ație*** / E: fr ***loquacité***, lat ***loquacitas, -atis***] (Liv) **1-2** (Însușire sau) obișnuință de a vorbi mult Si: (fam) *limbuție*.

locvacitație *sf* vz ***locvacitate***

loczec *sn* [At: GLOSAR, REG. 45 / Pl: *~uri* / E: ger ***Lochsäge***] (Reg; gms) Ferăstrău cu care se taie cercuri și se fac găuri Si: (reg) *coadă-de-șoarece*.

lod^{1} *sm* vz ***lot***^{1}

lod^{2} *sn* [At: CARAGIALE, O. III, 270 / Pl: *~uri* / E: ger ***Laden***] (Reg) Oblon de lemn la fereastră.

loda *v* vz ***lăuda***

lodavă *sf* vz ***lodbă***

lodânc^{1} *sn* [At: I. POP-RETEGANUL, ap. MAT. DIALECT. I, 24 / Pl: *~uri* / E: ns cf ger *Ladung*] (Reg) Bucată de lemn atârnată la gâtul porcului, ca să nu poată fugi Si: *jujeu*.

lodânc^{2} *sn* [At: TODORAN, GL. / Pl: *~uri* / E: cf mg *lóding*] (Reg) Lovitură.

lodbă *sf* [At: LB / V: ***liobă, loabă, loabdă, loadbă, loazbă, lobă, lobdă, lobtă, lodavă, ~dvă, lorbă, losbă, lospă, lotvă, lozbă*** / Pl: *~be* / E: ucr ***лодва***] **1** (Reg) Scândură groasă făcută din despicătura unui trunchi de copac, cioplită numai cu securea Vz (reg) *blană, foastăn*. **2** (Reg; rar) Ușă. **3** (Îrg) Pat făcut din țăruși bătuți în pământ, peste care se așezau scânduri. **4** (Îrg; pgn) Pat mic și jos. **5** (Reg) Loc pe cuptor unde dorm, de obicei, copiii. **6** (Reg) Bucată lungă de lemn despicată dintr-un trunchi de copac Vz *bârnă, grindă*. **7** (Reg) Par. **8** (Reg; îf *lobă*) Jumătate dintr-un trunchi de fag. **9** (Reg) Bucată de pământ. **10** (Reg) Bulgăre de pământ. **11** (Reg; rar) Bucată de carne. **12** (Reg) Așchie mare desprinsă dintr-un buștean cioplit cu securea. **13** (Reg; îf *lospă*) Fulg mare de zăpadă.

loden *sn* [At: LTR / Pl: *~e, ~uri* / E: ger ***Loden***, fr ***loden***] **1** Stofă de lână groasă și păroasă, de obicei impermeabilă. **2** Pardesiu confecționat din loden (**1**).

loder *sm* [At: N. REV. R. II, 227 / S și: *lodier* / Pl: *~i* / E: ns cf ger *Lohgerber*] **1-2** (Ban) Meseriaș care (prelucrează piei sau) confecționează obiecte din piele Si: *pielar*, (reg) *ledăr*.

lodicul *sm* [At: LM / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: ger ***Lodicul***] (Bot) Solzișor situat la baza florii gramineelor.

lodiculă *sf* vz ***lodicul***

loding *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: mg ***lóding***] (Înv) Mic recipient în care se punea praful de pușcă la vechile arme de foc Si: (înv) *tigăiță*.

lodos *s* [At: ANTIPA, P. 356 / V: (reg) ***~dus*** / A și: *lodos* / Pl: nct / E: tc ***lodos***] Vânt din sud-vest, nefavorabil pentru pescuitul marin și care bate în regiunea Mării Negre tot timpul anului.

lodus *s* vz ***lodos***

lodvă *sf* vz ***lodbă***

loess *sn* [At: CONTEMPORANUL, I, 411 / P: *lös* / S și: *loes* / E: ger ***Loess***, fr ***loess***] Rocă sedimentară neconsolidată, de origine eoliană, de culoare galbenă-cenușie, cu aspect poros, formată mai ales din praf silicos și argilos.

loessoid, ~ă *a* [At: CHIRIȚĂ, P. 640 / P: *lö~* / Pl: *~e* / E: ***loess*** + *-oid*] (D. sol) **1** Care conține loess. **2** Cu aspect de lóess.

lof *sn* [At: BARCIANU / Pl: ? / E: fr ***lof***] (Nav) Parte a navei care se află în bătaia vântului.

lofar *sm* vz ***lufar***

loftă *sf* vz ***loptă***

log^{1} *s* [At: ALR II, 5079/287 / Pl: nct / E: cf mg *lóg*] (Trs) Tânjală.

log^{2} *sn* vz ***loch***

-log^{3} [At: DN^{3} / E: fr ***-logue***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Specialist. **2** Tehnician. **3** Vorbire. **4** Discurs.

logaedic, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***logaédique***] (D. un sistem de versificație) Care este compus din anapești și iambi sau din dactili și trohei.

logaritm *sm* [At: GHEOM.-TRIGON. 16^{r}, 167^{v} / V: (înv) ***~on*** / A și: *logaritm* / Pl: *~i*, (înv) *~e, ~uri* / E: fr ***logarithme***, ger ***Logarithmus***, lat ***logarithmus***] **1** (Mat) Putere la care trebuie ridicat un anumit număr pozitiv, numit bază, pentru a obține un număr dat. **2** (Îs) ~ *zecimal* (sau, rar, *vulgar*) Logaritm (**1**) a cărui bază este numărul 10. **3** (Îs) ~ *natural* (sau *neperian*) Logaritm (**1**) a cărui bază este numărul irațional „e“ = 2,718. **4** (Îs) *Sistem de ~i* Totalitate a logaritmilor (**1**) cu aceeași bază. **5-6** (Îs) *Tablă* (sau *tabelă*) *de ~i* (Carte care cuprinde) tabele cu logaritmul (**1**) unor numere, cu care se pot calcula logaritmii tuturor numerelor.

logaritma *vt* [At: CHIRIȚĂ, P. 342 / Pzi: *~mez* / E: ***logaritm***] A găsi logaritmul (1) unui număr sau al unei expresii algebrice.

logaritmare *sf* [At: DN³ / Pl: *~mări* / E: ***logaritma***] Aflare a logaritmului (1) unui număr sau al unei expresii algebrice.

logaritmic, ~ă *a* [At: HELIADE, A. 119/10 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***logarithmique***] **1** Care se referă la logaritmi (1) Si: (îvr) *logaritmicesc* (1). **2** Care cuprinde logaritmi (1) Si: (îvr) *logaritmicesc* (2). **3** Care se face cu ajutorul logaritmilor (1) Si: (îvr) *logaritmicesc* (3). **4** (Îs) *Ecuație ~ă* Ecuație în care intră logaritmul (1) necunoscut.

logaritmicesc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: ***logaritmic*** + *-esc*] (Îvr) **1-3** Logaritmic (1-3).

logaritmon *sm* vz ***logaritm***

logatom *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***logatome***] Cuvânt artificial monosilabic, fără semnificație, format din trei sunete (consoană-vocală-consoană), folosit pentru aprecierea unei transmisiuni telefonice sau a audiției într-o sală.

logăcel *sm* vz ***logocel***

logăciță *sf* vz ***lugăciță***

logăr *s* vz ***logher¹***

logău *sm* vz ***lugău***

logbaităn *sn* vz ***locbaităl***

loge *sf* vz ***lojă***

loggia *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 173 / P: *~gi-a* / V: ***logie*** / S și: *logia* / Pl: *~ii* / E: it ***loggia***] (Aht) **1** Galerie exterioară încorporată unei clădiri, acoperită și deschisă către exterior printr-un șir de arcade sprijinite pe coloane sau pe stâlpi. **2** Construcție de tipul loggiei (1), independentă sau aparținând parterului unei clădiri, servind și ca tribună. **3** Balcon mărginit cu panouri, construit pentru a proteja încăperile de lumina directă a soarelui.

logher¹ *s* [At: FRÎNCU-CANDREA, M. 302 / V: (reg) ***logăr*** / Pl: nct / E: nct] (Trs) Arie¹ (1).

logher² *sn* vz ***lagăr***

loghic *sm* vz ***logic²***

loghică *sf* vz ***logică***

loghicesc, ~ească *a* vz ***logicesc***

loghicește *av* vz ***logicește***

loghici *vr* [At: POTECA, F. 71/14 / V: (îvr) ***loghisi*** / Pzi: *~icesc* / E: ngr **λογίζω**] (Îvr) A reflecta.

loghios *sm* [At: C. STAMATI, P. 309 / Pl: *~oși* / E: ngr **λόγικος**] (Grî) Savant.

loghiotat *sm* [At: C. STAMATI, P. 312 / A și: *loghiotat* / P: *~ghi-o~* / Pl: *~ați* / E: ngr **λογιώτατος**] (Grî) **1** Învățat grec. **2** Titlu dat dascălilor greci (din epoca fanariotă).

loghisi *v* vz ***loghici***

loghisian, ~ă *smf* vz ***logician***

logic¹, ~ă [At: VALIAN, V. / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***logicus***, fr ***logique***, ger ***logisch***] **1-2** *a, av* (Care este) conform regulilor logicii (1) Si: *corect, just, rațional*, (înv) *logicesc* (1-2). **3** *a* Care aparține logicii (1) Si: (înv) *logicesc* (3). **4** *a* Care se referă la logică (1) Si: *corect, just, rațional*, (înv) *logicesc* (4). **5** *a* Specific logicii (1) Si: (înv) *logicesc* (5). **6** *a* De logică (1) Si: (înv) *logicesc* (6). **7** *a* Bazat pe principiile logicii (1) Si: *corect, just, rațional*, (înv) *logicesc* (7). **8** *a* (Fiz; îs) *Circuit ~* Circuit electronic sau electromecanic folosit în calculatoarele electronice pentru efectuarea operațiilor logice elementare. **9** *a* (Îs) *~o-matematic* Care aparține logicii (6) matematice. **10** *a* (Îs) *Diagramă* (sau *schemă*) *~ă* Reprezentare grafică a unui algoritm Si: *organigramă*. **11** *a* (D. rațiune și trăsăturile acesteia) Care corespunde logicii (14). **12-13** *a* (D. rațiune și trăsăturile acesteia) Care (este sau) se desfășoară corect. **14** *a* (D. om și d. facultățile sale mintale) Care raționează. **15-16** *a* Care (dovedește sau) exprimă putere de judecată. **17** *a* (Îs) *Cap ~* Minte care gândește rațional. **18** *a* (Îas) Persoană care gândește rațional, întemeiat. **19-20** *a* (Pex; d. realizări spirituale) Care (există sau) este conceput conform caracteristicilor sau regulilor rațiunii. **21** *a* (Îs) *~o-semantic* Care ține de coerența specifică semanticii. **22-23** *a* (D. forme, tipuri de existență sau de manifestare a faptelor, a evenimentelor naturale și sociale) Care (există sau) evoluează conform unei coerențe interne, unor necesități naturale etc. **24** *a* Întemeiat.

logic² *sm* [At: EUSTATIEVICI, GR. RUM. 102ᵛ/13 / V: ***loghic*** / Pl: *~ici* / E: ngr **λογικός**] (Înv) **1-3** Logician (1-3).

logicamente *av* [At: SCRIBAN, D. / E: fr ***logiquement***, it ***logicamente***] (Rar) Logicește.

logică *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 161ᵛ/12 / V: (înv) ***loghică*** / E: ngr **λογική**, lat ***logica***, fr ***logique***, it ***logica***, ger ***Logik***] **1** Știință a demonstrației, al cărei obiect este stabilirea condițiilor corectitudinii gândirii, a formelor și a legilor generale ale raționării corecte. **2** (Pex) Obiect de învățământ care face cunoscută logica (1). **3** (Îs) *~ generală* Tip de logică (1) inițiată de Aristotel, care studiază noțiunea, judecata, raționamentul, precum și principiile gândirii. **4** (Îs) *~ dialectică* Concepție filozofică a logicii (1) de pe pozițiile materialismului dialectic, care studiază dialectica formelor logice, raportul lor cu conținutul. **5** (Îs) *~ modală* Ramură a logicii (1) care studiază raporturile dintre necesitate, posibilitate, imposibilitate și contingență. **6** (Îs) *~ matematică* (sau *simbolică*) Ramură a logicii (1) care cercetează operatorii logici și care are ca obiect aplicarea metodelor matematice în domeniul logicii formale, în electronică, în cibernetică, în lingvistică Si: *logistică* (2). **7** (Îs) *~ polivalentă* (sau *probalistă*) Sistem logic formalizat, în cadrul căruia expresiile comportă mai mult de două valori de adevăr. **8** (Îs) *~ constructivistă* Curent în logica matematică bazat pe construirea inductivă a expresiilor logice. **9** (Îs) *~ combinatorie* Ramură a logicii matematice preocupată de calculul combinatoriu în care așa-numiții combinatori apar și în rol de functori. **10** (Îs) *~ deontică* Aplicare a logicii simbolice, prin intermediul logicii modale moderne, în teoria acțiunii și în teoria normelor. **11** (Pex) Tratat sau manual care se ocupă cu obiectul, metoda și dezvoltarea logicii (1). **12** Capacitate de a gândi Si: *înțelegere, pătrundere, sens*, (rar) *logicitate* (1). **13** Fel de a gândi Si: (rar) *logicitate* (2). **14** Raționament corect, consecvent și temeinic Si: (rar) *logicitate* (3). **15** Argumentație. **16-17** (Pex) Ceea ce este conceput conform unor concepții (artistice) specifice, proprii Si: (rar) *logicitate* (5). **18** (Prc) Cerință firească Si: *rațiune, temei*, (rar) *logicitate* (6). **19** Coerență internă, organizare, structură a formelor și a tipurilor de existență sau a formelor și tipurilor de manifestare a evenimentelor sociale.

logicesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 22ᵛ/24 / V: (înv) ***loghi~*** / Pl: *~ești* / E: ***logic¹*** + *-icesc*] (Înv) **1-7** Logic¹ (1-7).

logicește *av* [At: MICU, L. 102/1 / V: (înv) ***loghi~*** / E: ***logic¹*** + *-ește*] (Rar) **1** În mod logic. **2** Din punct de vedere logic.

logician, ~ă *smf* [At: VÎRNAV, L. 145ᵛ/18 / P: *~ci-an* / V: (îvr) ***loghisi~*** / Pl: *~ieni, ~iene*, (înv) *~i, ~e* / E: fr ***logicien***] **1** Persoană care cunoaște temeinic logica (1) Si: (înv) *logic²* (1). **2** Specialist în logică (1) Si: (înv) *logic²* (2). **3** (Pex) Persoană care judecă cu metodă, urmând regulile logicii (1) Si: (înv) *logic²* (3).

logicism *sn* [At: CONV. LIT. LXVII, 184 / Pl: *~e* / E: fr ***logicisme***] Concepție filozofică fondată pe preponderența logicii (1) asupra tuturor științelor.

logicist, ~ă [At: CONV. LIT. XLVIII, 359 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***logiciste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al logicismului. **3** *a* Care se referă la logicism. **4** *a* Care este în conformitate cu logicismul.

logie *sf* vz ***loggia***

logicitate *sf* [At: JOJA, S. L. 165 / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***logic¹*** + *-itate*] (Rar) **1-6** Logică (12-17).

logicizare *sf* [At: V. ROM. ianuarie 1974, 5 / Pl: (rar) *~zări* / E: ***logică*** + *-izare*] (Rar) Organizare pe principii logice (1).

logistic, ~ă [At: LM / Pl: (4-6) *~ici, ~ice* / E: fr ***logistique***] **1** *sf* (Înv) Parte a aritmeticii și a algebrei care se referă la cele patru operații. **2** *sf* Logică (6) matematică. **3** *sf* (Mil) Ansamblu de operații care are ca scop asigurarea celor mai bune condiții pentru funcționarea, deplasarea, acțiunile de luptă ale unei armate. **4-6** *a* Care se referă logistică (1-3). **7-9** *a* Care

aparține logisticii (**1-3**). **10** *a* (Îs) *Navă ~ă* Navă militară auxiliară destinată transportului trupelor și al tehnicii lor de luptă.

logistician, ~ă *smf* [At: JOJA, S. L. 220 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***logisticien***] Specialist în logistică (**2**).

logo- [At: M. D. ENC. / E: fr ***logo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Cuvânt. **2** Vorbă. **3** Vorbire.

logoană *sf* vz ***logodnă***

logocel[1] *sm* [At: MARIAN, O. I, 393 / V: (reg) ***logăcel*** / Pl: *~ei* / E: ns cf *lugaci*] (Orn; reg) Sticlete (*Carduelis carduelis*).

logocel[2] *sm* vz ***lugocel***

logociță *sf* vz ***lugăciță***

logoclonie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***logoclonie***] (Med) Defect al vorbirii constând în repetarea unei silabe la mijlocul sau la finalul unui cuvânt.

logodan *sm* [At: ALR II/I, 78 / Pl: *~i* / E: ***logodi*** + *-an*] (Reg) Pețitor.

logodă *sf* vz ***logodnă***

logodeală *sf* [At: ALR II/I, h 158/848 / Pl: *~eli* / E: ***logodi*** + *-eală*] (Reg) Logodnă (**1**).

logodeasă *sf* [At: DIACONU, VR. 201 / Pl: *~ese* / E: ***logodi*** + *-easă*] (Mol) Logodnică.

logodi *vtr* [At: PRAV. 168 / Pzi: *~desc* / E: ***logodnă***] **1-2** A (se) angaja în mod solemn pentru o căsătorie viitoare Si: (înv) *a se fidanța, a se jurui, a se obrăci*, (reg) *a se credinți, a se încredința*. **3-4** (Fig) A (se) uni. **5-6** (Îvr) A (se) consacra.

logodici *sms* [At: MUSCEL, 369 / E: ***logodi*** + *-ici*] (În credințele populare; îs) *~ul păsărilor* Tradiție în ziua de 3 martie, în care nu se lucrează și în care se crede că păsările se logodesc și încep construirea cuibului.

logodie *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~ii* / E: ***logodi*** + *-ie*] (Reg) Perioadă între logodnă (**2**) și căsătorie.

logodință *sf* [At: (a. 1645), ap. TDRG / Pl: *~țe* / E: ***logodi*** + *-ință*] (Îvr) **1-2** Logodnă (**1-2**).

logodire *sf* [At: VARLAAM, C. 229 / Pl: *~ri* / E: ***logodi***] **1** Angajament solemn pentru o căsătorie viitoare Si: *logodit[1]* (**1**). **2** (Fig) Unire. **3** (Îvr) Consacrare.

logodit[1] *sn* [At: LM / Pl: (rar) *~uri* / E: ***logodi***] **1** Logodire (**1**). **2** (Fig) Unire. **3** (Îvr) Consacrare.

logodit[2], ~ă *a* [At: CORESI, TETR. 2 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***logodi***] **1** *a* Care s-a legat cu cineva prin logodnă (**1**) Si: (înv) *obrăcit*, (reg) *încredințat*. **2** *a* (Pop; îe) **(Ca un) țap** (sau, rar, **gâscan, gânsac**) **~** Se spune despre un om mândru și fudul. **3** *a* (Reg; îe) **A-i fi** (sau **a umbla cu,** ori **a avea**) **ochii ~iți** A fi beat. **4** *smf* (Îvp) Logodnic. **5** *a* (Fig) Unit.

logoditor, ~oare [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***logodi*** + *-tor*] (Mun) **1** *smf* Pețitor. **2** *a* Care logodește (**1**) pe cineva.

logoditură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ri* / E: ***logodi*** + *-itură*] (Îvr) **1-2** Logodnă (**1-2**).

logodiță *sf* vz ***lugăciță***

logodnă *sf* [At: VARLAAM, C. 232 / V: (îrg) ***~onă***, (reg) ***~oană, ~odă, ~olnă, logon*** *sn*, ***~ondă, ~ornă*** / Pl: *~ne* / E: slv **лагодьнъ**] **1** Legământ prin care un bărbat și o femeie se angajează să se căsătorească Si: (reg) *credință, încredințare* (îvr) *logodință* (**1**), *logoditură* (**1**). **2** Ceremonie religioasă organizată pentru a consfinți logodna (**1**) Si: (rar) *logodire*, (îvr) *logodință* (**2**), *logoditură* (**2**). **3** (Pex) Petrecere organizată cu prilejul logodnei (**2**). **4** (Rar) Text religios prin care se oficiază legământul de a se căsători. **5** (Bis) Unire cu divinitatea printr-o viață monahală fără păcate. **6** (Pex) Interval de timp dintre ceremonia de logodnă (**1**) și nuntă. **7** (Îvr) Legătură care realizează o unitate. **8** (Fig; cu referire la cuvinte) Îmbinare. **9** (Îvr) Garanție prin care se certifică sau se întărește o logodnă (**1**).

logodnic, ~ă *smf* [At: VARLAAM, C. 232 / V: (reg) ***~oln~, ~orn~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***logodnă*** + *-nic*] **1** Persoană care s-a logodit cu cineva, considerată în raport cu acesta Si: (înv) *obrăcinic*. **2** (Lpl) Pereche care s-a legat prin logodnă (**1**). **3** (Fig) Persoană consacrată unui ideal, unei cauze etc. **4** (Îvr) Partener.

logofăt *sm* [At: (a. 1631) GCR I, 75/18 / V: (înv) ***~fet***, (îvr) ***~otet*** / Pl: *~feți* / E: slv **логофетъ**] **1** (Îrg) Titlu de mare dregător în ierarhia boierilor români, membru al sfatului domnesc. **2** (Îrg) Persoană care deținea titlul de logofăt (**1**). **3** (Îrg; îs) *Mare ~* (sau *~ mare, ~ul cel mare, vel ~*) Cel dintâi boier din ierarhia sfatului domnesc în Moldova, al treilea, după marele ban și marele vornic, în Muntenia, care conducea cancelaria domnească și, în lipsa domnului sau a mitropolitului, prezida Divanul. **4** (Îrg; îs) *Al doilea ~* (sau *~ al doilea, vtori ~*) Locțiitor al marelui logofăt (**3**). **5** (Îrg; îs) *Al treilea ~* (sau *~ al treilea, treti ~*) Secretar al marelui logofăt (**3**). **6** (Înv) Ministru. **7** (Înv; îs) *Mare ~* (*al dreptății*) ori *~ul cel mare* (*al dreptății*), *~ul dreptății* Ministru al justiției. **8** (Înv; îs) (*Marele*) *~ al credinței* (ori *al pricinilor bisericești*), *~ al cultelor* Ministru al Cultelor. **9** (Îvr) Judecător. **10** (Înv) Titlu dat unor boieri care serveau, în caz de război, sub comanda marelui logofăt (**3**) Si: (înv) *roșu*. **11** (Pex) Persoană înstărită. **12** (Înv; îs) *~ scriitor* Secretar într-o cancelarie Si: (înv) *copist, diac, grămătic, logofcel* (**1**), *logofețel* (**1**), *pisar, scrib, uricar*. **13** (Înv) Funcționar într-o cancelarie Si: (înv) *copist, diac, grămătic, logofcel* (**2**), *logofețel* (**2**), *pisar, scrib, uricar*. **14** (Înv; îs) *~ de divan* Secretar al divanului domnesc, care consemna dezbaterile și urmărea îndeplinirea hotărârilor luate. **15** (Înv; îs) *~ de taină* (sau *domnesc*) Secretar particular al domnului. **16** (Înv; îs) *~ de visterie* (sau *de cămară*) Secretar al visteriei domnești. **17** (Înv; îs) *~ de obiceiuri* Maestru de ceremonii al curții domnești. **18** (Pop; irn) Persoană care știe să scrie Si: (pop) *intelectual*. **19** (Înv) Vătaf. **20** (Reg; pgn) Administrator. **21** (Mun) Dascăl la biserică. **22** (Îvp; îs) *~ de sat* (ori *de comună*) Notar comunal. **23** (Reg) Primar. **24** (Pop; ca termen de adresare) Domnule.

logofcel *sm* [At: DA ms / Pl: *~ei* / E: cf *logofețel*] (Înv) **1-2** Logofăt (**12-13**).

logofet *sm* vz ***logofăt***

logofeteasă *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 309/12 / Pl: *~ese* / E: ***logofăt*** + *-easă*] Soție de logofăt (**1**).

logofețel *sm* [At: (a. 1741) URICARIUL IV, 402/20 / V: ***~fițel*** / Pl: *~ei* / E: ***logofăt*** + *-el*] (Înv) **1-2** Logofăt (**12-13**). **3-4** (Șhp) Logofăt (**1**) (tânăr).

logofețesc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: ***logofăt*** + *-esc*] (Înv) **1** Care aparține logofătului (**1**). **2** Care se referă la logofăt (**1**). **3** Specific logofătului (**1**). **4** Alcătuit din logofeți (**10**).

logofeți *vi* [At: HEM III, 3197 / Pzi: *~țesc* / E: ***logofăt***] (Înv) **1-2** A exercita funcția de mare logofăt (**1, 3**). **3-5** A îndeplini funcția de logofăt (**19-21**).

logofeție *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ii* / E: ***logofăt*** + *-ie*] (Înv) **1** Demnitate de logofăt (**1**). **2** Perioadă în care cineva exercită funcția de logofăt (**1**). **3** Funcție de ministru. **4** Cancelarie a ministrului. **5** (Pex) Personal care făcea parte din cancelaria ministrului. **6** (Pex) Clădire în care se afla cancelaria ministrului Si: *minister*. **7** (Îs) *~ia dreptății* (sau *marea ~*) Minister al justiției. **8** (Îs) *~ia credinței* (sau *bisericească*) Minister al Cultelor. **9** (Îs) *~ia pricinilor străine* Minister de Externe. **10** Tribunal. **11** (Reg; îs) *~ia satului* Secretariat al unei primării rurale.

logofițel *sm* vz ***logofețel***

lograf *sm* [At: VĂCĂRESCUL, GR. 166/4 / Pl: *~i* / E: ngr ***λογογράφος***, fr ***logographe***] **1-2** (Înv) Scriitor de proză (istorică). **3** (Înv) Orator care compunea pledoarii și discursuri pentru alte persoane. **4** (Înv) Scriitor de discursuri care folosea scrierea prescurtată Vz *stenograf*. **5** Fiecare dintre primii istorici greci care încercau să reconstituie istoria triburilor și a orașelor grecești pe baza legendelor și a cronicilor.

logografie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr ***logographie***] **1-2** Artă a logografului (**1-2**). **3** Metodă de scriere rapidă Vz *stenografie*.

logogrif *sn* [At: POEN. – AAR. – HILL. V. II, 114 / V: (îvr) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri*, (rar) *~e*, (înv) *~i* sm / E: ngr ***λογόγριφος***, fr ***logogriphe***] **1** Joc distractiv care constă în deducerea unui cuvânt din altul prin adăugarea, eliminarea sau inversarea unor sunete sau silabe. **2** (Pex) Limbaj obscur, inintelegibil. **3** (Pex) Lucru greu de descifrat.

logogrifar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1156 / Pl: *~i* / E: ***logogrif*** + *-ar*] (Îvr) Persoană care face logogrifuri **(1)**.

logogrifă *sf* vz ***logogrif***

logogrific, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***logogriphique***] **1** Care se referă la logogrif **(1)**. **2** Specific logogrifului **(1)**. **3** (Pex) Scris ilizibil.

logojină *sf* vz ***rogojină***^{1}.

logojiner *sm* [At: L. ROM. 1981, 252 / Pl: *~i* / E: ns cf *rogojină*] (Reg) Rogojinar.

logolatrie *sfs* [At: DN^3 / E: fr ***logolatrie***] (Liv) Cult al cuvintelor considerate ca având putere magică.

logoliță *sf* [At: PASCU, C. 228 / Pl: ? / E: cf mg *lógó*] (Csnp) Spânzurătoare.

logolnă *sf* vz ***logodnă***

logolnic, ~ă *smf* vz ***logodnic***

logomachie *sf* vz ***logomahie***

logomahie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***~achie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***λογομαχία***, fr ***logomachie***] **1** (Rar) Polemică în jurul unor termeni. **2** (Pex) Vorbărie.

logometru *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: *~re* / E: fr ***logomètre***] (Fiz) Instrument cu care se măsoară raportul dintre două mărimi electrice.

logon *sn* vz ***logodnă***

logonă *sf* vz ***logodnă***

logondă *sf* vz ***logodnă***

logonevrotic, ~ă *smf, a* [At: DN^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***logonevrotique***] **1-2** (Bolnav) de logonevroză.

logonevroză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***logonévrose***] Boală de natură nervoasă care se manifestă prin tulburarea vorbirii.

logopat, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: drr ***logopatie***] **1-2** (Bolnav) de logopatie.

logopatie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***logopathie***] (Med) Defect de vorbire care constă în exprimarea confuză a gândurilor.

logoped, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~ezi, ~e* / E: fr ***logopède***] Specialist în logopedie.

logopedic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***logopédique***] **1** Care ține de logopedie. **2** Referitor la logopedie. **3** Specific logopediei. **4** De logopedie.

logopedie *sf* [At: L. ROM. 1953, nr. 3, 19 / Pl: *~ii* / E: fr ***logopédie***] (Med) Ramură a medicinei și a pedagogiei care studiază, tratează și corectează defectele de pronunțare și de emisiune vocală, mai ales la copii.

logoplegie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***logoplégie***] (Med) Imposibilitate de a pronunța unele cuvinte sau sunete Si: *afazie, alalie*.

logoree *sfs* [At: DR. IV, 875 / E: fr ***logorrhée***] **1** Stare de excitație psihică manifestată prin tendința nestăpânită de a vorbi continuu și incoerent. **2** (Fam) Tendință de a vorbi mult și fără rost Si: *limbuție, locvacitate*.

logoreic, ~ă [At: PERPESSICIUS, M. III, 43 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***logorrhéique***] **1-2** *smf, a* (Liv) (Persoană) care vorbește mult și incoerent. **3** *a* Care ține de logoree **(1)**. **4** *a* Referitor la logoree **(1)**.

logoriseală *sf* vz ***logoroseală***

logornic, ~ă *smf* vz ***logodnic***

logornă *sf* vz ***logodnă***

logoroseală *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 142 / V: ***~ris~*** / Pl: *~eli* / E: ***logorosi*** + *-eală*] (Olt) Înțelegere.

logorosi *vrr* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 81 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***λογορίζω***] (Grî) A stabili o înțelegere cu cineva Si: *a se sfătui*.

logos *sn* [At: DIONISIE, C. 167 / Pl: *~uri* / E: ngr ***λόγος***] **1** (Fam; irn) Discurs. **2** (Flz) Termen folosit în filozofia materialistă antică pentru a denumi ordinea cosmică, rațiunea cosmică sau destinul, o ipostază a divinității. **3** (Tlg) Cuvânt al lui Dumnezeu, persoana a doua a Sfintei Treimi.

logostea *sf* [At: (a. 1910) în I. CR. III, 178 / Pl: *~ele* / E: ns cf *stea*] (Mol) Termen nedefinit mai îndeaproape, folosit în descântece și în ghicitori ca determinant al cuvântului „stea".

logoș, ~ă *smf, a* [At: HERODOT, 162 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1-2** (Înv) (Om) pitic.

logoși *vr* [At: CANTEMIR, I. I. I, 46 / Pzi: *~șesc* / E: ***logoș***] (Înv) A se micșora.

logotenente *sm* vz ***locotenent***

logotet *sm* vz ***logofăt***

logotip *sn* [At: DL / Pl: *~uri* / E: fr ***logotype***] (Tip) Ligatură.

logotnic *sm* vz ***logodnic***

logotrivi *sf* [At: GALDI, M. PHAN. 206 / Pl: ? / E: ngr ***λογοτριβή***] (Grî) Discuție.

logou *sn* vz ***lugău***

logoviperă *sf* [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 361 / Pl: *~re* / E: ***logo-*** + ***viperă***] (Crp) Femeie clevetitoare.

logrindă *sf* vz ***oglindă***

loh *sn* vz ***loch***

lohaizăm *s* vz ***lohaizăn***

lohaizăn *sn* [At: MÎNDRESCU, I. G. 18, 65 / V: ***~zăm, ~zăr*** / Pl: *~e* / E: ger ***Locheizen***] (Reg) **1** Priboi^1. **2** Clește folosit de cizmari pentru găuritul unor bucăți de piele utilizate la confecționarea sau ornarea încălțămintei.

lohaizăr *s* vz ***lohaizăn***

lohancă *sf* [At: ARH. FOLK. II, 105 / V: (reg) ***lăh~*** / Pl: ? / E: rs ***лоханка***] (Mol; rsm) Lighean pentru spălat rufe.

lohăi *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: 3 *~ește* / E: nct] (Reg) A merge încet.

loher *sm* vz ***luhăr***

lohie *sf* [At: CHIRIACOPOL, D. Î. 83/10 / Pl: *~ii* / E: ngr ***λόχια***] (Mpl) Denumire dată scurgerilor succesiv sangvinolente, serosangvinolente și seroase, provenite din uter, întâlnite la lăuze.

lohiometrie *sf* [At: D. MED. / P: *~hi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***lochiométrie***] (Med) Tulburare caracterizată prin absența scurgerii normale a lohiilor în cursul lăuziei.

lohioragie *sf* [At: DN^3 / P: *~hi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***lochiorragie***] (Med) Lohii foarte abundente.

lohoame *sfp* [At: GR. S. V, 121 / E: ns cf *lohoană*] (Olt) Cantitate mare de fructe sau de pomi fructiferi.

lohoană *sf* [At: CV 1952, nr. 2, 38 / Pl: ? / E: ns cf *lohoane*] (Reg; csc) Fructe crude.

lohoane *sfp* [At: PAMFILE, DUȘM. 269 / E: ***lohie*** + *-oane*] **1** (Reg) Menstruație. **2** (Trs; în superstiții) Duhuri despre care se crede că pot pricinui rău copiilor nou-născuți.

lohoman *sm* [At: DR. IV, 861 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Căpetenie de hoți.

lohon^1 *sn* [At: SORESCU, L. L. III, 109 / V: (reg) ***holon, loon*** / Pl: *~oane* / E: nct] (Olt; csc) **1** Corpuri străine rămase în cereale după ce acestea au fost treierate și vânturate. **2** (Pex) Boabe de grâu, ovăz etc. amestecate cu gunoaie, pământ sau neghină. **3** (Pex) Pleavă. **4** Grămadă de paie, fân, coceni, surcele etc.

lohon^2 *sn* vz ***loon***^{1}

lohonos, ~oasă *a* [At: DA II_2, 240 / V: ***holonos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lohon*** + *-os*] (Olt; d. cereale care au fost treierate) Care este amestecat cu neghină și alte impurități.

loial, ~ă [At: ASACHI, E. D. 32 / P: *lo-ial* / V: ***loai~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***loyal***] **1** *a* Care își îndeplinește cu cinste obligațiile asumate Si: *cinstit, credincios, devotat, fidel, leal, neprefăcut, nestrămutat, sincer, statornic*. **2** *av* În mod sincer. **3** *a* (D. sentimente, manifestări etc.) Care este caracteristic unei persoane sincere. **4** *a* (D. sentimente, manifestări etc.) Care exprimă fidelitate.

loialism *sn* [At: DN^3 / P: *lo-ia~* / V: ***loaia~*** / E: fr ***loyalisme***] (Rar) Loialitate.

loialist, ~ă *smf* [At: DN^3 / P: *lo-ia~* / V: ***loai~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***loyaliste***] Persoană sinceră, fidelă.

loialitate *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 202 / V: ***loai~*** / P: *lo-ia~* / Pl: *~tăți* / E: ***loial*** + *-itate*] Însușire a cuiva de a fi loial Si: *cinste, fidelitate, lealitate, sinceritate*, (rar) *loialism*.

loialmente *av* [At: COSTINESCU / P: *lo-ia~* / V: ***~lem~*** / E: fr ***loyalement***] (Îvr) **1** În mod sincer. **2** Conform loialității.

loidor *sm* vz ***luidor***

loinda *vr* [At: DA ms / Pzi: ? / E: nct] (Csnp) A se lăuda.

loiș *av* [At: DA ms / E: nct] (Mol) Pieziș.

loitrană *sf* [At: H III, 18 / Pl: *~ne* / E: ***loitră*** + *-ană*] (Reg) Loitră (**5**).

loitrar [At: SCL 1957, 107 / V: ***leoi~*** / Pl: (**1**) *~e*, (**8**) *~i* / E: nct] **1** *sn* (Reg) Loitră (**5**). **2** *sn* (Pex; reg) Loitră (**6**). **3** *sn* (Reg) Scoarță. **4** *sn* (Reg) Carâmb la loitra carului sau a căruței. **5** *sn* (Trs) Coș al carului sau al căruței alcătuit din loitre (**5**) și codirlă, în care se transportă grâu, fân etc. **6** *sn* (Trs) Cantitate corespunzătoare unui loitrar (**5**). **7** *sn* (Buc) Grătar pentru nutreț, fixat deasupra ieslei Si: *loitră* (**9**). **8-9** *sm* (Iht; reg) Obleț (*Alburnus alburnus* și *lucidus*).

loitraș *sn* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~uri* / E: ***loitră*** + *-aș*] (Reg) Bucată de lemn care unește cele două țepușe la cotiga căruței.

loitră *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. mai 124r/24 / V: (reg) ***leo~***, ***leut~***, ***lieut~***, ***lio~***, ***lio~***, ***loin~***, ***~re***, ***lui~*** / A și: *loitră* / Pl: *~re* / E: srb ***lo(j)tra***, mg ***lojtra***, ucr ***луйтра***] **1** (Înv) Scară lungă folosită la asaltul cetăților. **2** (Reg) Scară. **3** (Trs; îe) **Acum mă cobor pe ~re** Formulă prin care cineva refuză să facă ce i se cere. **4** (Trs; prc) Fiecare dintre cei doi drugi paraleli ai scării, în care intră fusceii. **5** Fiecare dintre cele două părți laterale ale carului sau ale căruței, constând dintr-un fel de scară, care în partea de jos se sprijină de dric, iar în partea de sus se prinde de leuci Si: *draghină*, (reg) *loitrană*, *loitrar* (**1**), *loitrete* (**1**), *loitriță* (**3**). **6** (Olt; lpl; îs) *~re lungi* Fiecare dintre cele două bare de lemn care se fixează peste capetele curmezișurilor, paralel cu loitrele (**5**) carului, pentru a transporta grâu, fân etc. Si: *loitrar* (**2**), *loitriță* (**4**). **7** (Reg) Împletitură de pari fixată pe podul carului, pentru a transporta grâu, fân etc. **8** (Reg) Împletitură de nuiele în formă de ladă, care se fixează pe sanie pentru a transporta nutrețul. **9** (Buc) Loitrar (**7**). **10** (Trs) Suport în formă de scară, care se agață de grinzi în casele țărănești și de care se atârnă carne sau cârnați. **11** (Mun) Fiecare dintre cele două stinghii transversale, legate cu tei de mâinile cutiței la leasa de pescuit. **12** (Reg) Scară la moară.

loitret *sm* vz ***loitrete***

loitrete *sm* [At: DAMÉ, T. 10 / V: ***~et***, ***~eț*** / Pl: *~eți* / E: ***loitră*** + *-ete*] (Olt) **1** Loitră (**5**). **2** Carâmb la loitra carului sau a căruței.

loitreț *sm* vz ***loitrete***

loitriță *sf* [At: GLOSAR, REG. / V: (reg) ***leo~*** / Pl: *~țe* / E: ***loitră*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Scară (mică). **3-4** (Trs) Loitră (**5-6**). **5** (Reg) Corlată la car sau la căruță. **6** (Trs) Fiecare dintre cele două prăjini care servesc la căratul căpițelor de fân dintr-un loc în altul.

loitru *sm* vz ***lotru***

loj *sn* vz ***lojă***

lojar *sn* [At: PAMFILE, S. T. / Pl: ? / E: ucr ***ложе***] (Mol; în superstiții) Culcuș de lup.

lojă *sf* [At: GHERASIM, T. 11v/9 / V: (înv) ***loge***, ***lojie***, (îvr) ***loj*** *sn*, ***longe*** / Pl: *loji*, *~je* / E: fr ***loge***] **1** (Șîs ~ *masonică*) Asociație de francmasoni. **2** (Pex) Loc unde se desfășoară întâlnirile membrilor francmasoni. **3** (Îvr) Adunare a membrilor unei bresle, cu atribuții administrative și juridice. **4** Compartiment cuprinzând un număr redus de locuri pentru spectatori, așezat, alături de altele, în jurul incintei unei săli de spectacol. **5** (Îs) *~a orchestrei* Spațiu dintre scenă și primul rând de scaune, într-o sală de spectacol, amenajat sub nivelul scenei și al sălii, în care stă orchestra Si: *fosă*. **6** (Îvr) Cabină în care se îmbracă și se machiază actorii. **7** (Pex; mpl) Totalitate a persoanelor care se află în loji (**4**). **8** Încăpere de dimensiuni reduse, situată în apropierea intrării unor clădiri, destinată unor servicii de pază sau de îndrumare a publicului. **9** (Îvr) Încăpere de mici dimensiuni, în care erau ținute animalele într-o menajerie. **10** (Bot) Cavitate în floarea unei plante, în care se găsesc ovulele sau polenul. **11** (Bot) Cavitate în fructul unei plante, în care se găsesc semințele. **12** (Bot) Fiecare dintre cele două părți ale staminei, care conțin polenul. **13** (Atm) Loc ocupat de un organ intern sau de altă formațiune anatomică. **14** (Zlg) Fiecare dintre compartimentele, despărțite prin septuri, din interiorul cavității digestive, la animalele din încrengătura celenteratelor.

lojăsnă *sf* vz ***lojesnă***

lojb *sn* vz ***lob***

lojesnă *sf* [At: CORESI, EV. 517 / V: ***~jăs~*** / Pl: *~ne* / E: slv ***ложесьно***] (Slî) Uter.

lojie *sf* vz ***lojă***

lojnițar *sm* [At: DDRF / V: ***lozn~*** / Pl: *~i* / E: ***lojniță*** + *-ar*] (Trs) Persoană care împletește leasa.

lojniță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 232 / V: ***loșn~***, ***lozn~*** / Pl: *~țe* / E: ns cf ucr *лозниця*] (Reg) **1** Leasă de nuiele pe care se usucă fructele, se afumă cașul etc. **2-3** (Cuptor sau) groapă peste care se pune lojnița (**1**).

lolachiu *sn* vz ***lulachiu***

lollarzi *smp* [At: DN³ / E: ger ***Lollarden***] Participanți la mișcarea țărănească din sec. XIV împotriva bisericii catolice și a exploatării feudale în câteva țări din apusul Europei.

lolotă *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Zgomot confuz de glasuri Si: *gălăgie*.

loloti *vi* [At: DA ms / Pzi: *~tesc* / E: ***lolotă***] (Reg) A face gălăgie.

loloți *vtr* [At: PAMFILE, I. C. 8 / Pzi: *~țesc* / E: nct] (Reg; d. firele de lână) **1-2** A (se) încâlci.

lom *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: rs ***лом***] Rangă specială de oțel, folosită la lucrările de așezare a șinelor de cale ferată.

lomb- *ec* vz ***lombo-***

lombago *sn* vz ***lumbago***

lombalgie *sf* [At: D. MED. / V: ***lum~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***lombalgie***] Durere localizată în regiunea lombară, din cauza unei afecțiuni a coloanei vertebrale lombare, a rinichilor, a organelor genitale feminine etc. Vz *lumbago*.

lombalizare *sf* [At: D. MED. / Pl: *~zări* / E: fr ***lombalisation***] (Med) Anomalie a coloanei vertebrale, în care unele vertebre iau forma unei vertebre lombare.

lombar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***lombaire***] **1** Care se află în regiunea șalelor. **2** Din regiunea șalelor.

lombard, ~ă [At: P. MAIOR, IST. 275/3 / A și: *lombard* / Pl: (**1-17**) *~rzi*, *~e*, (înv, *sm*) *~i*, (**18-19**) *~uri* / E: fr ***lombard***, it ***lombardo***, ger ***Lombard***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Lombardiei. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care este originară din Lombardia. **5** *sm* (Lpl) Popor care trăiește în Lombardia. **6-7** *a* Care aparține (Lombardiei sau) lombarzilor (**5**) Si: (îvr) *lombardic* (**1-2**), *lomardicesc* (**1-2**). **8-9** *a* Referitor (la Lombardia sau) la lombarzi (**5**) Si: (îvr) *lombardic* (**3-4**), *lombardicesc* (**3-4**). **10-11** *a* Specific (Lombardiei sau) lombarzilor Si: (îvr) *lombardic* (**5-6**), *lombardicesc* (**5-6**). **12** *a* (Îs) *Școala ~ă* Școală de pictură înființată în sec. XVI în Lombardia, ai cărei principali reprezentanți au fost Correggio și frații Carraci. **13** *sf* Dialect nordic al limbii italiene, care este vorbit în Lombardia. **14** *smp* (Înv) Negustori de origine italiană care făceau comerț cu metale prețioase sau cu produse alimentare și care împrumutau bani pe amanet. **15** *sn* Instituție de credit care acordă împrumuturi având drept garanție efecte publice, acțiuni, obligațiuni etc. sau obiecte de valoare depuse ca gaj. **16** *sn* Împrumut având drept garanție efecte publice sau obiecte de valoare depuse ca gaj. **17-18** *smf*, *a* (Înv) Longobard (**1-3**).

lombarda *vt* [At: I. PANȚU, PR. 54 / Pzi: *~dez* / E: ger ***lombardieren***] A depune în gaj efecte publice, obiecte de valoare etc. ca garanție pentru un împrumut Si: *a amaneta*.

lombardare *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~dări* / E: ***lombarda***] **1** Depunere a unor efecte publice sau a unor obiecte de valoare ca garanție pentru un împrumut. **2** Operațiune financiară care constă în acordarea unui împrumut garantat cu titluri de stat, obiecte de valoare etc.

lombardic, ~ă *a* [At: BOJINCĂ, ap. P. MAIOR, IST. 36/33 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***lombardique***] (Îvr) **1-6** Lombard (**5-11**).

lombardicesc, ~ească *a* [At: NICOLAU, P. II, 325/9 / Pl: *~cești* / E: ***lombardic*** + *-esc*] (Îvr) **1-6** Lombard (**5-11**).

lombartrie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: ***lombarthrie***] (Med) Lombartroză.

lombartroză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***lombarthrose***] (Med) Artroză a articulațiilor vertebrelor lombare Si: *lombartrie*.

lombe *snp* [At: DN³ / E: fr ***lombes***] (Atm) Regiune lombară situată între cea de-a douăsprezecea coastă și osul iliac Si: (pfm) *șale*.

lombo- [At: DN³ / V: ***lomb-*** / E: fr ***lombo-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (Referitor la) șale. **3** De șale.

lombosciatică *sfs* [At: D. MED. / P: *~sci-a~* / E: fr ***lombo-sciatique***] (Med) Durere lombară cu iradiere pe traiectul nervului sciatic.

lombostat *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***lombostat***] Corset medical pentru imobilizarea regiunii lombare.

lombotomie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***lombotomie***] (Med) Incizie a peretului lojii lombare.

lombricoid, ~ă *a* [At: BIANU, D. S. 673 / Pl: *~izi*, *~e* / E: ns cf fr *lombricoïde*] (Rar) **1** Al limbricilor (1). **2** De limbrici (1).

londinian [At: DN³ / P: *~ni-an* / Pl: ? / E: cf np *London*] **1** *sn* (Glg) Ultim etaj al paleocenului, delimitat la Anglia. **2** *a* Care aparține etajului londinian (1).

londonez, ~ă [At: DEX / Pl: *~i*, *~e* / E: it ***londonese***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care locuiește în Londra. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Londra. **5-6** *a* Care aparține (Londrei sau) locuitorilor ei. **7-8** *a* Referitor (la Londra sau) la locuitorii ei. **9-10** *a* Specific (Londrei sau) locuitorilor ei.

longalău *sn* vz ***lângălău***

long drink *sns* [At: DN³ / E: eg ***long drink***] Amestec alcoolic cu gheață servit în pahare mari.

longe[1] *sf* vz ***lojă***

longe[2]***-*** *ec* vz ***longi-***

longeron *sn* vz ***lonjeron***

longev, ~ă *smf, a* [At: FROLLO, V. 311 / Pl: *~i*, *~e* / E: it *longevo*, lat *longaevus*] (Liv) **1-2** Longeviv (1-2).

longevitate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***lun~***, ***lungiv~*** / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***longévité***, lat ***longaevitas, -atis***] **1** Viață lungă a unui individ, a unui grup, a unei specii. **2** (Pex) Durată de viață peste limitele normale. **3** (Fig) Existență îndelungată.

longeviv, ~ă *smf, a* [At: DN / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf *longevitate*] **1-2** (Persoană) care trăiește mult, depășind media de viață normală Si: (liv) *longev* (**1-2**).

longi- [At: DN³ / V: ***~nge-*** / E: it ***longi-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Lung. **2** Îndelungat.

longilin, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***longiligne***] (D. oameni) **1** Care se caracterizează prin lungimea membrelor. **2** Cu membrele lungi și subțiri.

longitudă *sf* vz ***longitudine***

longitudinal, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 437/10 / V: (înv) ***lun~***, (îvr) ***~e*** *ain* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***longitudinal***] **1** *a* Care este așezat în direcția lungimii. **2** *a* Care se întinde de-a lungul. **3** *a* Care este paralel cu lungimea unui corp, a unui obiect etc. **4** *av* În lung. **5** *sf* Nervură metalică aplicată în sens longitudinal (1) pe fundul unei nave, pe bordaje sau sub punte, pentru a întări tablele învelișului.

longitudinale *ain* vz ***longitudinal***

longitudine *sf* [At: VALIAN, V. / V: (înv) ***~udă***, ***lungitudă***, ***lun~***, (îvr) ***lungitudină*** / Pl: *~ni* / E: fr ***longitude***, lat ***longitudo, -inis***, it ***longitudine***] **1** Distanță în grade, măsurată pe ecuator, dintre meridianul care trece printr-un punct oarecare de pe glob și meridianul 0 (Greenwich) Si: (înv) *lungime* (**7**). **2** (Îvr) Lungime (1). **3** (Îs) *~ cerească* Una dintre coordonatele ecliptice.

longline *sns* [At: L. ROM. 1973, 31 / P: *longlain* / E: eg ***long-line***] (La tenis) Minge plasată în lungul liniei.

longobard, ~ă [At: ȘINCAI, HR. I. 127/31 / V: (înv) ***lan~*** / Pl: *~rzi*, *~e* / E: lat ***Longobardus***, it ***longobardo***, ger ***Longobard***] **1** *smp* Triburi migratoare ale germanilor răsăriteni, atestate în antichitate în bazinul inferior al fluviilor Elba și Dunăre, care în sec. VI s-au stabilit în nordul și în centrul Italiei Si: (înv) *lombard* (**16**). **2-3** *smf, a* (Lsg) (Persoană) care aparținea acestor triburi Si: (înv) *lombard* (**17-18**). **4** *a* Referitor la longobarzi (1). **5** *a* Specific longobarzilor (1). **6** *a* De longobarzi (1).

longrină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***longrine***] **1** Grindă de lemn, de oțel sau de beton armat, folosită drept cofraj lateral pentru o îmbrăcăminte rutieră de beton, în cursul executării acesteia. **2** (Îs) *~ de deraiere* Șină de oțel fixată paralel cu șinele căii ferate, pe poduri și la curbe, pentru a reduce pericolul de deraiere.

longset *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: eg ***long-set***] (Spt) Set cu prelungiri.

lonjă *sf* [At: DEX / Pl: *~je* / E: fr ***longe***] Piesă sau instalație mobilă ajutătoare, folosită în procesul de învățare sau de perfecționare a unor mișcări acrobatice în gimnastică, sărituri în apă etc.

lonjeron *sn* [At: MDT / V: ***~nger~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***longeron***] (Thl) Grindă longitudinală din metal sau din lemn, așezată în scheletul sau în cadrul unei mașini, al unei instalații, al unui agregat etc. cu scopul de a le face rigide.

loon[1] *sn* [At: GR. S. VIII, 247 / V: ***lăon, lăun, lohon, luon*** / Pl: ? / E: nct] (Olt) **1** Plantă acvatică, submersă sau emersă, cu tulpina simplă sau ramificată, cu flori alburii, alterne sau în verticul, grupate în spice terminale întrerupte, care cresc în ape stătătoare sau lin curgătoare, cu funduri nisipoase (*Myriphyllum spicatum*). **2** Planta acvatică *Myryophyllum verticillatum*. **3** Sediment de pe fundul unei ape stătătoare sau lin curgătoare.

loon[2] *sn* vz ***lohon***[1]

lopai *sn* [At: DLR ms / Pl: ? / E: mg ***lapály***] (Reg) Loc plan pe vârful unui munte sau al unui deal.

lopar *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: srb ***lopar***] **1** (Ban) Fund de lemn pe care se răstoarnă mămăliga Si: (pop) *cârpător*. **2** Lopată (**10**) rotundă cu ajutorul căreia se bagă pâinea în cuptor sau mălaiul sub țest. **3** (Reg) Lopată (1) cu care se curăță și se scoate gunoiul din grajd. **4** (Reg) Cui gros de fier care se află în capătul grindeiului morii, pe care aceasta se învârte Si: (reg) *lopată* (**28**).

lopată *sf* [At: TETRAEV. (1574), 4 / V: (îrg) ***lup~*** / Pl: *~peți*, (îrg) *~pețe*, *~pete* / E: slv ***лопата***] **1** Unealtă formată dintr-o placă de fier, ușor concavă, montată pe o coadă de lemn, cu care se ridică sau se aruncă pământ, pietriș, nisip etc. Si: (reg) *șuflă*[1]. **2** (D. dinți; îla) **Ca ~petile** Lați. **3** (Îlav) **Cu ~ta** În cantitate mare. **4** (Fam; îs) *Sapa și ~ta* Moarte. **5** (Pex) Cantitate de material cât se poate lua o dată cu lopata (1). **6** Vâslă. **7** (Pan) Unelte sau obiecte care se aseamănă ca formă cu lopata (1), având diferite utilizări. **8** Unealtă de lemn, cu coadă lungă, cu care se vântură cerealele Si: (reg) *lopățică* (**5**). **9** (D. cereale; îlv) **A da la ~** A vântura. **10** Unealtă de lemn, cu coada lungă, cu care se bagă pâinea în cuptor Si: (reg) *lopățică* (**6**). **11** (Reg; îs) *~ de săpat*, *~ de picior*, *~ de fier* Cazma. **12** (Reg) Unealtă de spart gheața Si: (reg) *ceaglă*. **13** Unealtă, la forjă, cu care se împinge în lateral cocsul sau cărbunele de lemn, pentru a nu acoperi focul, sau cu care se îndepărtează zgura. **14** (Reg) Vătrai. **15** (Reg; îs) *~ de maltăr*, *~ de mălțărit* Mistrie. **16** (Reg; șîs) *~ mică* Unealtă cu care se curăță de pământ brăzdarul și cormana plugului Si: *otic*, (reg) *lopățică* (**9**). **17** (Reg) Unealtă de lemn folosită de ciobani pentru a amesteca zerul pus la fiert Si: (reg) *lopăcioară* (**5**), *lopățuță* (**2**), *lopățică* (**10**). **18** (Trs) Cuțit de lemn cu care se taie cașul. **19** (Reg) Unealtă cu care se zdrobesc prunele într-un hârdău. **20** (Trs) Un fel de căuș cu care, la moară, se ia făina proaspăt măcinată din troacă și se bagă în sac Si: (reg) *lopățică* (**11**). **21** (Reg) Obiect cu care se măsoară, la moară, făina sau mălaiul. **22** Baston cu care se lovește mingea la oină sau la alte jocuri Si: (reg) *lopățică* (**12**). **23** (Rar) Obiect cu care se omoară muștele Si: (rar) *lopățică* (**13**). **24** (Pan) Fiecare dintre scândurile fixate la circumferința roții la moara de apă Si: (pop) *aripă*, *lopățică* (**14**), *pală*[4]. **25** (Reg; pan) Fiecare dintre aripile unei mori de vânt Si: *fofează*. **26** (Thl; pan) Fiecare dintre cele patru pale[4] ale propulsorului nautic. **27** (Reg; pan) Capăt de fier al fusului roții de apă a joagărului, care se învârte în scobitura unei bârne Si: *cepău*. **28** (Reg; pan) Cui gros de fier care se află în capătul grindeiului morii de apă, pe

care aceasta se învârte Si: (reg) *lopar* (4). **29** (Reg; pan) Parte de jos a jugului, pe care se sprijină gâtul boilor Si: *policioară, poliță*[1], (reg) *lopăcioară* (6), *lopățică* (15), *lopiscă* (5), *podhorniță*. **30** (Reg; pan; șîs) *~ta berdii* Parte lată, de fier, a bărzii Si: (pop) *leafă*[1]. **31** (Reg; pan) Scândură a ragilei și a pieptenului, în care sunt înfipți dinții de fier Si: (reg) *lopățică* (16), *pat*[1]. **32** (Reg; pan) Fiecare dintre cele două stinghii încrucișate ale vârtelniței, la capetele cărora se află cele patru fofeze și care se învârtesc în timpul depănatului Si: *cruce, fofelniță*, (reg) *lopățică* (17). **33** (Reg; pan) Capăt în formă de „T" al rășchitorului, constând dintr-o stinghie scurtă, fixată perpendicular pe baza lungă ce reprezintă corpul acesteia Si: *cruce*, (reg) *lopățuță* (3), *lopățică* (18), *lopiscă* (6). **34** (Reg; pan) Piesă de lemn cu un capăt fixat și cu celălalt în formă de mâner care intră în jgheabul din corpul meliței Si: (pop) *limbă*, (reg) *lopățică* (19). **35** (Reg; șîs) *~ta umărului, ~ta de la mână* Omoplat. **36** (Reg) Fiecare dintre oasele scapulare la animalele patrupede Si: *spată*[1], (reg) *lopățică* (21). **37** (Reg; la om și animale) Dinte incisiv Si: (reg) *lopățică* (22). **38** (Reg) Carapace a broaștei țestoase Si: (îvp) *test*, (pop) *țeastă*.

lopatic, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 176 / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Reg) Zănatic.

lopăcioară *sf* [At: LB / V: (înv) ***~petio~***, (reg) ***lepeci~, lepici~, ~peci~, ~pici~, ~poci~*** / Pl: *~re, ~ori* / E: ***lopată*** + *-ioară*] **1-2** Lopățică (**1-2**). **3** (Reg; pan) Vătrai. **4** (Reg; pan) Mistrie. **5-6** (Reg; pan) Lopată (**17, 29**). **7** (Trs) Cele două crăcane de la rășchitor și capătul opus al acestora Si: (pop) *cruce*, (reg) *lopiscă* (6). **8** (Reg) Fofelniță (**1**).

lopăi *v* vz ***leopăi***

lopărta *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 180 / Pzi: *~tez* / E: ns cf *lopărtat*] (Reg) A se închina cuiva.

lopărtat, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 20, 121 / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *lopată*] (Reg) Pleoștit.

lopăta [At: C. A. ROSETTI, C. 174/4 / Pzi: *~tez* / E: ***lopată***] **1** *vi* A vâsli. **2** *vt* A întoarce cerealele cu lopata (**8**), pentru răcirea și aerisirea lor Si: *a vântura*. **3-4** *vt* (Rar) A ridica sau a aduna cu lopata (**1**) diferite materiale mărunte.

lopătar [At: HERODOT, 282 / Pl: *~i* / E: ***lopată*** + *-ar*] **1** *sm* Persoană care conduce o ambarcație cu vâsle Si: *barcagiu, luntraș, vâslaș*, (rar) *năier*. **2** *sm* (Înv) Persoană care conduce un bac[1] (**1**). **3** *sm* Persoană care lucrează cu lopata (**1**). **4** *sm* (Rar) Persoană care vântură cereale. **5-6** *sm* Persoană care (face sau) vinde lopeți (**1**). **7** *sm* (Îvr) Copac folosit la confecționarea corăbiilor și a vâslelor. **8** *sm* Pasăre migratoare din ordinul ciconiformelor, de mărimea unei berze, de culoare albă, cu ciocul lățit spre vârf ca o lopată și cu un moț de pene pe cap Si: (reg) *cosar*[2], *lopățică* (**67**) (*Platalea leucorhodia*). **9** *sm* (Îvr; îc) **~motat** Gâscă sălbatică cu moț (*Rhynchapsis clypeata*). **10** *sm* (Reg) Pescăruș. **11** *a* (Șîc) **Cerb-~** Specie de cerb cu coarnele lățite în formă de lopeți și cu corpul puternic (*Cervus dama*). **12** *sm* (Îvr) Peștele *Zeus gallus*.

lopătare *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 145 / Pl: *~tări* / E: ***lopăta***] **1** Vâslire. **2** Lovitură de vâslă. **3** Vânturare a cerealelor Si: *lopătat* (**1**). **4-5** (Rar) (Ridicare sau) adunare cu lopata (**1**) a diferitelor materiale mărunte Si: *lopătat* (**2-3**).

lopătaș *sm* [At: (a. 1615), ap. D. BOGDAN, GL. / Pl: *~i* / E: ***lopată*** + *-aș*] (Înv; pbl) Funcționar care supraveghea executarea unor sarcini ale vâslașilor.

lopătat *sn* [At: (a. 1910) CONV. LIT. XLIV$_2$, 657 / Pl: *~uri* / E: ***lopăta***] **1-3** Lopătare (**3-5**).

lopătăraș *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ***lopătar*** + *-aș*] (Îvr; șhp) **1-12** Lopătar (**1-6**) (tânăr) Si: *lopătărel* (**1-12**). **13-18** Lopătar (**8, 10, 12**) (mic) Si: *lopătărel* (**13-18**).

lopătăreasă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ese* / E: ***lopătar*** + *-easă*] **1-6** Soție a lopătarului (**1-6**) Si: (îvr) *lopătăriță* (**1-6**).

lopătărel *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ei* / E: ***lopătar*** + *-el*] (**1-18**) (Îvr; șhp) Lopătăraș (**1-18**).

lopătăresc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: ***lopătar*** + *-esc*] **1-2** Referitor la lopătar (**1-2**). **3-4** Care aparține lopătarului (**1-2**). **5-6** Specific lopătarului (**1-2**). **7-8** De lopătar (**1-2**).

lopătărește *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***lopătar*** + *-ește*] (Îvr) **1-2** Ca lopătarii (**1-2**).

lopătărie[1] *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ***lopătar*** + *-ie*] (Îvr) **1-2** Meserie a lopătarului (**1-2**).

lopătărie[2] *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ***lopată*** + *-ărie*] (Îvr) **1** Atelier în care se lucrează lopeți (**6**). **2** Magazin în care se vând lopeți (**6**).

lopătărime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***lopătar*** + *-ime*] (Îvr) **1-6** Totalitate a lopătarilor (**1-6**). **7-12** Mulțime de lopătari (**1-6**).

lopătăriță *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~țe* / E: ***lopătar*** + *-iță*] (Îvr) **1-6** Lopătăreasă (**1-6**).

lopătău *sn* vz ***lopitău***

lopătâc *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 32, 130 / Pl: *~âce* / E: ***lopată*** + *-âc*] (Ban) **1-2** Lopată (**10**) mică. **3** Limbă a meliței.

lopătiță *sf* [At: CADE / V: (reg) ***~pot~*** / Pl: *~țe, ~ți* / E: srb ***lopatica***] (Reg) **1** Instrument cu care se vântură grâul. **2** (Atm) Omoplat. **3** Fiecare dintre oasele scapulare la animalele patrupede Si: *spată*[1]. **4** Spată[1] de porc, folosită în alimentație. **5** Fiecare dintre cele două șolduri ale patrupedelor.

lopătoaie *sf* [At: PASCU, S. 114 / Pl: ? / E: ***lopată*** + *-oaie*] **1-2** (Șdp) Lopată (**1**) (mare).

lopătos, ~oasă *a* [At: ALAS 23 VIII, 1936, 2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lopată*** + *-os*] (Pfm) Care are formă de lopată (**1**).

lopătuță *sf* [At: ALR SN II h 448/64 / Pl: *~țe* / E: ***lopată*** + *-uță*] (Reg) **1** Lopățică (**7**) pentru cenușă. **2-3** Lopată (**17, 33**).

lopățea *sf* vz ***lopățică***

lopățeauă *sf* vz ***lopățică***

lopăți [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~țesc* / E: ***lopată***] **1** *vi* (Înv) A vâsli. **2** *vt* (Îvr) A lucra cu lopata (**1**). **3** *vt* (Mun) A vântura grâul. **4** *vt* (Reg) A aduna la steajăr grâul rămas pe arie.

lopățică *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~țea, ~țeauă, ~petea, ~pețeauă, ~pet~, ~pițea, ~potea, ~pot~, lupățea, lupetică*** / Pl: *~țele* / E: ***lopată*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Lopată (**1**) (mică) Si: *lopecioară* (**1-2**). **3-22** (Reg) Lopată (**6, 8, 10, 14-17, 20, 22-24, 29, 31-37**). **23** (Reg; pan) Unealtă de fag cu care se bat rufele și torturile, când se înălbesc Si: (reg) *mai*[2]. **24** (Mol) Unealtă de țesut sau de tors nedefinită mai îndeaproape. **25** (Pan) Unealtă în formă de scândurică netedă și subțire, folosită la împletitul plaselor pescărești Si: *calonet*, (reg) *spată, spetează*. **26** (Pan) Mică unealtă care se folosește la moară pentru a ajuta curgerea făinii în lada de lemn. **27** (Reg; pan) Botniță pusă vițeilor după înțărcare, ca să nu mai sugă Si: (reg) *scândura*. **28** (Reg) Căuș de lemn sau de tablă folosit pentru scoaterea apei din luntre Si: (reg) *ispol*. **29** (Mol) Scândurică îngustă cu care se netezește mămăliga după ce a fost amestecată. **30** Un fel de lingură mai mare pentru servit friptura. **31** (Reg) Un fel de linguriță cu care se mănâncă oul fiert moale. **32** (Pan) Linguriță pentru substanțe chimice. **33** (Med; înv) Instrument folosit în chirurgie. **34** (Med; pan) Scândurică folosită la imobilizarea unui membru fracturat sau luxat Si: *atelă*. **35** (Rar; pan) Scândurică crestată folosită la scărpinat. **36** (Îvp) Băț cu care se aplicau lovituri la tălpi sau în palme. **37** (Reg; la jocuri; îf *lopățea*) Scândurică folosită ca o pârghie la jocul „de-a puricele". **38** (Reg; la jocuri) Leaț cu care se lovesc pietrele în cădere. **39** Linguriță plată din lemn, de plastic etc. cu care se mănâncă înghețata la pahar. **40** (Reg; pan; la moară) Titirez. **41** (Reg; pan; la moară) Bucată de lemn care ține teica. **42** (Reg; lpl; șîs) *Lopețile vântului* Aripi la vânturătoarea agricolă. **43** (Reg; la plug) Bucată de fier care unește coarnele Si: *punte*. **44** (Reg) Cormană la plug. **45** (Reg) Piesă la plug fixată în cele două dăltuituri din podul osiei Si: *schimbătoare*, (reg) *mână*[1]. **46** (Reg) Fiecare dintre stinghiile care leagă carâmbii loitrelor la car Si: *spetează*. **47** (Reg; lpl) Bucățele de lemn care fixează oiștea în crucea carului. **48** (Reg) Fiecare dintre cele două bucăți de scândură care leagă partea de sus a jugului de policioară Si: (pop) *spetează*. **49** (Reg; șîs) *~ cu borte* Scândurică cu mai multe găuri cu ajutorul căreia se fixează pânza

la războiul de țesut Si: (pop) *lopiscă* (**7**), *muierușcă*. **50** (Reg) Fiecare dintre pedalele cu ajutorul cărora se schimbă ițele la războiul de țesut Si: *tălpig*. **51** (Reg) Fiecare dintre cele două brațe ale vatalelor la războiul de țesut Si: (pop) *spetează*. **52** (Reg) Piesă mobilă la războiul de țesut mecanic, acționată de axul acestuia. **53** (Reg; Ipl) Aripi pe grindeiul de la piuă. **54** (Reg; Ipl) Fofează (**6**). **55** (Reg; Ipl) Cele două scânduri paralele care constituie corpul meliței. **56** (Reg) Bețișor cu care se răsucește frânghia ferăstrăului pentru a întinde pânza de tăiat Si: *coardă* (**3**), *pană*[1]. **57** (Reg; Ipl) Fiecare dintre piesele care țin jugul joagărului între corfe Si: (reg) *cioacă*. **58** (Reg) Pedală de la scăunoaie, pe care dulgherul apasă cu piciorul pentru a fixa lemnul de cioplit Si: (reg) *lopiscă* (**8**), *tălpig*. **59** (Reg; îf *lopățeauă*) Fiecare dintre cele două laturi, fixate în unghi drept, la colțarul de dulgherie sau de tâmplărie. **60** (Reg; Ipl) Fiecare dintre carâmbii scării. **61** (Reg) Fiecare dintre bucățile (mici) de leaț fixate orizontal în perete pentru a servi drept suport. **62** (Reg) Spată[1] cu partea musculară a piciorului din față al mielului, folosită în alimentație. **63** (Reg; îf *lopoțea*) Greabăn la cal sau la bou. **64** (Mol) Lăbuță a cârtiței. **65** (Reg) Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze pețiolate și dințate, cu flori mari, liliachii, care crește prin pădurile umbroase și umede din regiunea montană (*Lunaria rediviva*). **66** (Reg) Plantă din familia umbeliferelor nedefinită mai îndeaproape (*Ferulago galbenifera*). **67** (Orn; reg) Lopătar (**8**) (*Platalea leucorhodia*).

lopăție *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 260 / Pl: *~ii* / E: **lopată** + *-ie*] (Reg) Lopățică (**1**) pentru gunoi.

lopățime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: **lopată** + *-ime*] (Îvr; lsg; csc) **1-18** Mulțime de lopeți (**1**, **6-8**, **10-23**).

lopățire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: **lopăți**] **1** (Înv) Vâslire. **2** (Mun) Vânturare a grâului Si: (reg) *lopățit*[2] (**2**). **3** (Îrg) Adunare la steajăr a grâului rămas pe arie.

lopățit[1] *sn* [At: MURNU, O. 200 / Pl: *~uri* / E: **lopăți**] **1** (Rar) Vâslit. **2** (Mun) Lopățire (**2**).

lopățit[2], ***~ă*** *a* [At: J. CIHAC, I. N. 52/21 / Pl: *~iți*, *~e* / E: **lopăți**] Care are formă de lopată (**1**).

lopățoi *sn* [At: BREZOIANU, A. 601/1 / Pl: *~oaie* / E: **lopată** + *-oi*] **1-2** (Îvr; șdp) Lopată (**1**) (mare).

lopățuie *sf* [At: GREGORIAN, CL. 59 / Pl: *lopățui* / E: **lopată** + *-uie*] **1-2** (Ban; șhp) Lopată (**1**) (mică).

lopăviță *sf* vz ***lapoviță***

lopârtoc *sn* [At: LEXIC REG. 82 / Pl: *~oace* / E: nct] (Reg) Prăjină bifurcată pentru cules fructe.

lopecioară *sf* vz ***lopăcioară***

lopetariță *sf* [At: A III, 16 / Pl: *~țe* / E: ns cf *lopetău*] (Reg) Planșetă pe care se întinde aluatul pentru tăieței Si: (pop) *cârpător*, (reg) *lopitău* (**2**).

lopetău *sn* vz ***lopitău***

lopețea *sn* vz ***lopățică***

lopețeauă *sf* vz ***lopățică***

lopetică *sf* vz ***lopățică***

lopețioară *sf* vz ***lopăcioară***

lopicioară *sf* vz ***lopăcioară***

lopiscă *sf* [At: PAȘCA, GL. / V: (reg) ***~ișcă***, ***~iște*** / Pl: *~iște*, *~iști* / E: mg ***lapicka***] **1** (Mar) Vătrai. **2** (Reg) Otic. **3** (Reg) Unealtă casnică făcută dintr-o bucată de scândură, în formă de lopățică (**1**). **4** (Reg) Vâslă. **5-6** (Reg) Lopată (**29**, **33**). **7-8** (Reg) Lopățică (**49**, **58**). **9** (Trs; șîf *lopiște*) Pește cu multe oase, cu carnea nu prea gustoasă Si: (reg) *lăteț*, *lătiță* (*Alburnoides bipunctatus*).

lopișcă *sf* vz ***lopiscă***

lopișcuță *sf* [At: CHEST. VI, 15 / Pl: *~țe* / E: cf *lopișcă*] (Reg) Plantă meliferă nedefinită mai îndeaproape.

lopiște *sf* vz ***lopiscă***

lopiștoane *sfp* [At: PAȘCA, GL. / E: cf *lopișcă*] (Reg; șdp) **1-2** Mâini și picioare (prea) lungi.

lopitău *sn* [At: DR. II, 901 / V: ***lep~***, ***~păt~***, ***~pet~*** / Pl: *~tae* și *~taie* / E: mg ***lapitó***, ***lapittó***] **1** (Trs) Obiect de lemn tare, șlefuit, de diferite forme, pe care se răstoarnă mămăliga, se toacă zarzavaturile etc. Si: *fund* (**5**), (pop) *cârpător*. **2** (Trs) Lopetariță (**1**). **3** (Reg) Lopată (**10**) pe care se pune aluatul pentru a fi băgat în cuptor.

lopițea *sf* vz ***lopățică***

lopocioară *sf* vz ***lopăcioară***

lopostani *smp* vz ***lopoștani***

lopoștani *smp* [At: PANȚU, PL. / V: ***~ost~*** / E: nct] (Bot; Trs) Călțunași (*Tropaeolum majus*).

lopotiță *sf* vz ***lopățiță***

lopoțea *sf* vz ***lopățică***

lopoțică *sf* vz ***lopățică***

loptă *sf* [At: ȘINCAI, ap. ȘA I, 647 / V: (reg) ***labdă***, ***lap~***, ***loabdă***, ***loap~***, ***lobdă***, ***loftă*** / Pl: *~te*, *~pți* / E: mg ***lopta***, ***lapta***, srb ***lopta***] (Reg) **1** Minge. **2** (Îcs) *De-a ~ta* (sau *lapta*), *de-a lapta-n țir*, *de-a ~ta-n țul* Oină. **3** (Îcs) *~ mică*, *~ lungă* Oină. **4** (Îcs) *De-a ~ta*, *de-a ~ta din* (sau *pe*, *în*) *perete*, *de-a lapta de-o prinde* Joc în care se aruncă mingea pe perete, se bate din palme și apoi se prinde. **5** (Îcs) *De-a ~ta* Joc de copii în care mingea, pusă pe capătul unei scândurele, este lovită cu un băț pentru a fi prinsă de unul dintre participanți. **6** (Îacs) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **7** Bucată dintr-o materie, de formă aproape sferică Si: (pop) *bulgăre*, *boț*, *cocoloș*, *ghemotoc*. **8** (Ent) Gândac de grâne Si: *grângoașă* (*Gymnopleurus pilularius*).

loptoș *sm* [At: ALR SN III, h 702/272 / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; reg) Lăstun (*Delichon urbica*).

loran *sn* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: eg, fr ***loran***] Sistem de radionavigație pentru distanțe mari, constând în determinarea poziției unei aeronave cu ajutorul semnalelor emise de două perechi de stații terestre ale căror coordonate sunt cunoscute.

lorantacee *sfp* [At: GRECESCU, FL. 430 / E: fr ***loranthacées***] Familie de plante dicotiledonate, lemnoase, rar ierboase, fanerogame, angiosperme, cuprinzând în cea mai mare parte plante parazite.

lorar *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: lat ***lorarius***] (Ant) Persoană însărcinată cu biciuirea sclavilor condamnați.

loră *sfs* [At: ÎNV. VIN. 108-109 / V: (reg) ***lură*** / E: ns cf *liur*] (Trs) **1** (Șîs) *~ acră* Vin de proastă calitate. **2** Băutură preparată din tescovină și apă.

lorbă *sf* vz ***lodbă***

lorbăr *sm* vz ***lurbăr***

lorbert *sn* [At: CHEST. VIII, 74/34 / Pl: ? / E: ger ***Lorbeerblatt***] (Reg; îs) *Frunzișoară de ~* Foaie de dafin.

lorcăi *v* vz ***leorcăi***

lorcăială *sf* vz ***leorcăială***

lorcăit[1] *sn* vz ***leorcăit***[1]

lorcăit[2], ***~ă*** *a* vz ***leorcăit***[2]

lord *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 355 / Pl: *~rzi* / E: eg, fr ***lord***] **1** (Înv) Mare proprietar funciar în evul mediu. **2** Titlu nobiliar ereditar sau conferit de monarh. **3** Persoană care poartă titlul de lord (**2**). **4** Membru al camerei superioare a parlamentului. **5** Termen care intră în componența titlului oficial purtat de unii înalți demnitari.

lordoză *sm* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ze* / E: fr ***lordose***] (Med) Curbură cu convexitatea anterioară a coloanei vertebrale în regiunea lombară, mai mare decât cea normală, care apare în rahitism, malformații etc.

loren, ~ă *a* [At: IORGA, P. A. II, 199 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***Lorena***] **1** Care este originar din Lorena. **2** Care aparține Lorenei. **3** Care se referă la Lorena.

loretă *sf* [At: FM (1846) 189[1]/37 / Pl: *~te* / E: fr ***lorette***] (Înv) Femeie de moravuri ușoare.

loretin *sn* vz ***loretină***

loretină *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***loretin*** *sn* / Pl: *~ne* / E: nct] (Far) Praf cristalin galben, fără miros, puțin solubil în apă, care se folosește în tratarea plăgilor, fiind un bun antiseptic.

lorfăit, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 121 / Pl: *~iți*, *~e* / E: nct] (Reg) Murdar.

lori¹ *sm* [At: LM / V: (înv) *~u* / Pl: ? / E: fr *loris*] (Zlg) Mamifer lemurian din India și Ceylon, lung de circa 25 cm, care se hrănește mai ales cu fructe și semințe (*Loris gracilis*).

lori² *vi* [At: L. ROM. 1962, 262 / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) A lucra cu mare grabă.

lorică *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 235 / Pl: *~ice* / E: lat *lorica*] (Ltm) Armură medievală Si: *cuirasă* (1), *platoșă*.

lorit, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, 262 / Pl: *~iți, ~e* / E: *lori²*] (Reg) **1** Sprinten. **2** Energic.

loriu *sm* vz *lori¹*

lorna *vr* [At: LM / Pzi: *~nez* / E: fr *lorgner*] (Iuz) **1** A se uita la cineva sau la ceva pe furiș. **2** A privi prin lornietă Si: (înv) *a lorneta*.

lorneon *sn* vz *lornion*

lorneta *vr* [At: POLIZU / Pzi: *~tez* / E: *lornetă*] (Înv) A lorna.

lornetare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: *lorneta*] (Înv) Privire prin lornietă.

lornetă *sf* vz *lornietă*

lornietă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: *~netă* / S și: *~rgne~*, *~nettă* / Pl: *~te* / E: fr *lorgnette*] **1** Binoclu mic, cu mâner, folosit la spectacole. **2** (Pex) Lornion (1).

lornion *sn* [At: BOLLIAC, O. 122 / V: *~neon* / S și: *~rgn~*, *~rgnon* / Pl: *~oane* / E: fr *lorgnon*] **1** (Înv) Ochelari plianți, cu mâner, pe care îi foloseau mai ales femeile Si: *lornietă* (2). **2** (Rar) Ochelari fixați de nas cu ajutorul unui resort. **3** Monoclu.

losangiu *sn* vz *losanj*

losanj *sn* [At: EGT 4ᵛ / V: (iuz) *~ngiu*, *lozang* / S și: *loza~* / Pl: ? / E: fr *losange*] (Gmt; frî) Romb.

losbă *sf* vz *lodbă*

loscobaie *sf* vz *lostopană*

loscobină *sf* vz *lostopană*

loscoboaie *sf* vz *lostopană*

loscoboi *smn* vz *lostopană*

loscopană *sf* vz *lostopană*

loscoti *v* vz *lăscoti*

loscovoaie *sf* vz *lostopană*

losnicioară *sf* vz *lăsnicior*

losnicior *sm* vz *lăsnicior*

losnișor *sm* vz *lăsnicior*

losod *sm* [At: H I, 170 / A: nct / Pl: *~ozi* / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

lospă *sf* vz *lodbă*

lospătură *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ri* / E: *lospă* + *-ătură*] **1** (Reg) Așchie desprinsă cu toporul sau barda dintr-un trunchi sau dintr-o scândură Si: *surcea*, *țandără*. **2** (Mun) Țandără desprinsă prin cioplire dintr-o piatră sau alt corp solid. **3** (Mun) Fulg de zăpadă.

lospeț *sn* [At: ALR I, 1249/772 / Pl: *~uri* / E: *lospă* + *-eț*] **1-2** (Reg; șdp) Fulg (mare) de zăpadă Si: *lostopană* (**2-3**).

lostan *sm* vz *lăstun*

lostărie *sf* [At: GOLESCU, Î. 42 / Pl: *~ii* / E: it *l'osteria*] (Itî) **1** Ospătărie. **2** Cârciumă.

lostică *sf* vz *lostriță*

lostiță *sf* vz *lostriță*

lostocă *sf* vz *lostriță*

lostocuță *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~țe* / E: *lostocă* + *-uță*] (Iht; reg) Lostriță (*Hucho hucho*).

loston¹ *am* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Sănătos.

loston² *sm* vz *lăstun*

lostopaie *sf* vz *lostopană*

lostopan *smn* vz *lostopană*

lostopană *sf* [At: I. IONESCU, C. 6 / V: (reg) *~scobaie*, *~scobină*, *~scoboaie*, *~scoboi* *sm*, *~sco~*, *~scovoaie*, *~paie*, *lostopan* *smn*, *~păn*, *~pân* *sm*, *~pină*, *~oran* *sm* / Pl: *~ne*, *~păni*, *~pene*, *~păi* / E: nct] (Reg) **1** Bucată mare de pământ, de lemn, de piatră etc. **2-3** (Pex) Lostopeț (**1-2**). **4** Porțiune vâscoasă de secreție purulentă, de erupție cutanată etc. **5** (Fig; im) Femeie grasă.

lostoparniță *sf* vz *rostopalniță*

lostopască *sf* vz *rostopască*

lostopăn *smn* vz *lostopană*

lostopănos, ~oasă *a* [At: DM / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *lostopană*] (Reg; d. pământ, stânci etc.) Cu lostopane (1).

lostopân *smn* vz *lostopană*

lostopină *sf* vz *lostopană*

lostoran *sm* vz *lostopană*

lostosă *sf* vz *lostriță*

lostoste *sf* vz *lostriță*

lostotă *sf* vz *lostriță*

lostoță *sf* vz *lostriță*

lostov¹ *sm* vz *lăstun*

lostov² *s* vz *lostriță*

lostreță *sf* vz *lostriță*

lostricică *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~icele* / E: *lostriță* + *-ică*] **1-2** (Îvr; șhp) Lostriță (mică).

lostricime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: *lostriță* + *-ime*] (Îvr) Mulțime de lostrițe.

lostriță *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) *~reță*, (reg) *~tică*, *~tiță*, *~tocă*, *~tosă*, *~toste*, *~totă*, *~toță*, *~tov* *s*, *~rut* *sm*, *~ruță*, *~tucă*, *~tuță*, *loșni~* / A și: *~riță* / Pl: *~țe* / E: cf ucr, rs *лосось*] Pește din familia salmonidelor, răpitor, asemănător cu păstrăvul, cu corpul lung, aproape cilindric, cu gura mare și cu dinți puternici, care trăiește în râurile de munte Si: (reg) *lostocuță* (*Hucho hucho*).

lostrut *sm* vz *lostriță*

lostruță *sm* vz *lostriță*

lostucă *sf* vz *lostriță*

lostug *sm* vz *lăstun*

lostun¹ *sm* [At: (cca. 1600-1630) CUV. D. BĂTR. I, 287 / Pl: *~i* / E: nct] (Zlg; îvr) Șobolan (*Rattus norvegicus*).

lostun² *sm* vz *lăstun*

losturn *sm* vz *lăstun*

lostuță *sf* vz *lostriță*

loșca *sf* vz *lasca*

loșit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: nct] **1-2** (Reg) Vlăguit din cauza (bolii sau a) efortului.

loșnișor *sm* vz *lăsnicior*

loșniță¹ *sf* vz *lojniță*

loșniță² *sf* vz *lostriță*

loște *sfp* vz *lasca*

loștină *sf* [At: ALR II, 5058/250 / Pl: *~ni* / E: nct] (Reg) Șes mic, puțin adânc față de regiunea înconjurătoare Si: (reg) *văiugă*, *zăpodie*.

lot¹ [At: (a. 1645) IORGA, B. R. 93 / V: (înv) *lod*, *lut* / Pl: *~uri*, (**10**, **11**, **12**) *loți* / E: fr *lot*, ger *Lot*] **1** *sn* Fiecare dintre porțiunile în care a fost împărțit un teren sau o pădure Si: *parcelă*. **2** *sn* Grup de obiecte sau de ființe cu trăsături comune. **3-4** *sn* (Pex) Grup de sportivi selecționați în vederea formării unei echipe sau care alcătuiesc deja o echipă. **5** *sn* (Pex) Grup de produse identice sau asemănătoare, fabricate simultan sau succesiv. **6** *sn* (Pex) Grup de produse identice sau asemănătoare expediate sau sosite în același timp. **7** *sn* (Pex) Grup de scrieri aparținând aceluiași gen, aceleiași specii literare sau aceluiași autor, de comentarii, de traduceri etc. **8** *sn* (Iuz) Loz (**1**). **9** *sn* (Iuz) Câștig obținut de un loz (**1**). **10** *sn* (Iuz; fig) Destin. **11** *sm* (Înv) Unitate de măsură pentru greutăți, de circa 18 grame. **12** *sm* (Înv; îf *lod*) Unitate de măsură a volumului unui recipient având 42 de picioare cubice. **13** *sm* (Reg; lpl) Greutăți pentru cântărit marfa.

lot² *sn* vz *lut*

lotaș¹ *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i* / E: *lot* + *-aș*] (Pop) Persoană care a primit un lot¹ (**1**) de pământ.

lotaș² *sm* vz *lăutaș*

lotătură *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ri* / E: ns cf *lot*[1]] (Mun) Număr de fire, din pânza pe care se coase sau se brodează, pe sub care se trece acul cu firul de ață sau de lână.

lotbă *sf* vz ***lodbă***

lotcagiu *sm* [At: ALR SM III, h 843/682 / Pl: *~ii* / E: ***lotcă*** + *-agiu*] (Reg) Barcagiu.

lotcar *sm* [At: H II, 244 / Pl: *~i* / E: ***lotcă*** + *-ar*] (Reg) Barcagiu.

lotcaș *sm* [At: NOM. PROF. 64 / Pl: *~i* / E: ***lotcă*** + *-aș*] (Reg) Barcagiu.

lotcă *sf* [At: (a. 1806-1807) IORGA, S. D. VI, 203 / V: ***leot~***, ***liot~***, ***lut~*** / Pl: *lotci* / E: rs ***лодка***] Barcă pescărească ușoară, îngustă, cu prora și pupa ascuțite și ridicate, mânuită cu ajutorul lopeților.

lotenant *sm* vz ***locotenent***

loterie *sf* [At: (a. 1795) IORGA, S. D. XII, 119 / V: (înv) ***lut~***, ***lutr~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***loterie***] **1** Joc de noroc care constă în emiterea unor bilete prevăzute cu numere sau combinații de numere, dintre care, prin tragere la sorți, unele sunt declarate câștigătoare, dând dreptul posesorilor lor la premii în bani, în obiecte de valoare etc. Si: *loto* (3). **2** (Fig) Situație în care hotărâtor este norocul.

lotiform *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***lotiforme***] **1-3** Care are forma unui boboc de lotus (**2-4**).

lotișor *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oare* / E: ***lot*** + *-ișor*] **1-2** (Îvr; șhp) Lot[1] (**1**) (mic).

lotiza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: ***lot*** + *-iza*] **1** A împărți un teren în loturi[1] (**1**) Si: *a parcela*. **2** A împărți în loturi[1] (**2**), după anumite criterii, o cantitate de material, o mulțime de obiecte etc.

lotizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***lotiza***] **1** Împărțire a unui teren în loturi[1] (**1**). **2** Împărțire în loturi[1] (**2**), după anumite criterii, a unei cantități de material, a unei mulțimi de obiecte etc.

loto *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: (asr) ***loton*** / Pl: *~uri* / E: fr ***loto***] **1** Joc de societate la care participanții au în față cartoane imprimate cu diferite numere, pe care le acoperă treptat cu jetoanele corespunzătoare, pe măsură ce acestea sunt scoase, la întâmplare, dintr-o grămadă sau dintr-un săculeț. **2** (Pex) Cartoane și jetoane folosite la acest joc. **3** Loterie (**1**).

lotoci [At: VAIDA / Pzi: *~ocesc* / E: fo] (Reg) **1** *vi* A produce un zgomot caracteristic lovind apa Si: *a pleoscăi*. **2** *vt* A clăti rufe. **3** *vi* A umbla prin apă murdară sau prin noroi. **4** *vi* A vorbi vrute și nevrute Si: *a flecări*, *a trăncăni*.

lotofag *sm* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *~ophag* / Pl: *~agi*, (nob) *~ati* / E: fr ***lotophague***] (Mit) **1** Persoană care făcea parte dintr-un popor semilegendar de pe litoralul mediteranean african și care se hrănea cu fructe de lotus[2]. **2** Consumator de lotus[2].

loton[1] *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~uri* / E: fr ***loton***] (Îvr) Lotus[2] (**1**).

loton[2] *sn* vz ***loto***

lotor, ~ă *smf* [At: NECULCE, L. 124 / A: nct / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf *luteran*] (Îvr) Adept al luteranismului Si: *luteran* (3).

lotos *sm* vz ***lotus***

lotrame *sfp* [At: ANON. CAR. / E: ***lotru***] (Înv) **1-2** Lotrime (**1-2**).

lotrean[1] *sm* [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~eni* / E: ***lotru*** + *-ean*] (Reg) Lotru (**1**).

lotrean[2]***, ~ă*** *smf* [At: (a. 1505) D. BOGDAN, GL. / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***Lotru*** + *-ean*] **1** Persoană care este originară din regiunea Lotrului. **2** Persoană care locuiește în această regiune.

lotresc, ~ească *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ești* / E: ***lotru*** + *-esc*] (Îvr) Care se referă la lotri (**1**) Si: *hoțesc*, *tâlhăresc*.

lotrește *av* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***lotru*** + *-ește*] (Îvp) **1** În felul lotrilor (**1**). **2** Ca lotrii (**1**) Si: *hoțește*. **3** Pe furiș.

lotreț *sm* [At: MAT. FOLK. 172 / Pl: *~i* / E: ***lotru*** + *-eț*] (Pop) Lotru (**1**).

lotri [At: ANON. CAR. / Pzi: *~resc* / E: ***lotru***] (Îvp) **1** *vi* A duce viață de lotru (**1**) Si: (pop) *a tâlhări*. **2-3** *vr* (A se face sau) a ajunge lotru (**1**).

lotrie *sf* [At: N. TEST. (1648), 50r/22 / Pl: *~ii* / E: ***lotru*** + *-ie*] (Înv) **1** Faptă de lotru (**1**) Si: *hoție*, *jaf*, *tâlhărie*, (îvr) *lotrire* (**1**), *lotrit*[1] (**1**). **2** (Pop) Haiducie.

lotrime *sf* [At: BENIUC, M. 121 / Pl: *~mi* / E: ***lotru*** + *-ime*] (Înv) **1** Mulțime de lotri (**1**) Si: (înv) *lotrame* (**1**). **2** Ceată de haiduci Si: (înv) *lotrame* (**2**).

lotrire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***lotri***] (Îvr) **1** Lotrie (**1**). **2** Haiducie.

lotrișor *sm* [At: LEX. MARS. 210, 223 / Pl: *~i* / E: ***lotru*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Lotru (**1**) (tânăr). **3-4** (Șhp) Haiduc (tânăr). **5** (Bot; reg) Burete-galben (*Cantharellus cibarius*).

lotrit[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***lotri***] (Îvr) **1** Lotrie (**1**). **2** Haiducie.

lotrit[2] *sns* [At: DEX / E: ***Lotru*** + *-it*] Silicat natural hidratat de calciu, magneziu, aluminiu și fier, cristalizat, de culoare verde.

lotroi *smi* [At: ANON. CAR. / E: ***lotru*** + *-oi*] **1-2** (Îvr; șdp) Hoț (mare).

lotru, loatră [At: (a. 1521) DOC. Î. (XVI), 95 / V: (înv) ***loit~*** *sm* / Pl: *~ri*, *loatre* / E: ns cf pn *łotr*] **1** *smf* (Îvp) Persoană care fură Si: *hoț*, *tâlhar*, (pop) *lotrean*[1], (pop) *lotreț*. **2** *smf* (Pfm; gmț) Ștrengar. **3** *smf* (Pop) Haiduc. **4** *smf* (Înv) Răufăcător. **5** *a* (Reg) Iute în mișcări Si: *energic*, *sprinten*, *vioi*. **6** *a* (Reg; mai ales d. copii) Neastâmpărat. **7** *a* (Reg) Care nu poate păstra un secret. **8** *a* (Reg) Flecar. **9** *a* (Reg) Isteț. **10** *a* (Reg) Șmecher. **11** *a* (Reg) Gospodar. **12** *a* (Reg) Vesel. **13** *a* (Reg) Frumos îmbrăcat. **14** *a* (Reg) Chipeș. **15** *a* (Reg; d. oameni) Mândru de cineva, de ceva sau de sine însuși Si: *arogant*, *încrezut*. **16** *a* (Reg; d. oameni) Orgolios. **17** *a* (Trs; d. câini) Sprinten. **18** *a* (Trs; d. câini) Rău. **19** *a* (Reg; d. câini) Bucuros. **20** *a* (Reg; d. vipere) Vicleană.

lotrușag *sn* [At: ALR II, 2882/64 / Pl: *~uri* / E: ***lotru*** + *-șag*] (Reg) Haiducie.

lotu *sn* vz ***lotus***

lotuleț *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~e* / E: ***lot***[1] + *-uleț*] **1-2** (Îvr; șhp) Lot[1] (**1**) (mic).

loturime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***loturi*** + *-ime*] (Îvr) Mulțime de loturi (**1**).

lotus *sm* [At: HERODOT (1645), 264 / V: (înv) ***~tos***, ***lotu*** / Pl: *~uși* / E: fr ***lotus***] **1** (Mit) Plantă care creștea pe litoralul mediteranean african, cu fructe atât de delicioase, încât străinii care gustau din ele își uitau patria Si: (îvr) *loton*. **2** Plantă acvatică din familia nimfaceelor, cu flori albastre, mari, plăcut mirositoare, care crește în apele Nilului (*Nymphaea coerulea*). **3** Plantă acvatică din familia nimfaceelor, cu flori trandafirii, mari, plăcut mirositoare (*Nelumbo nucifera*). **4** Plantă acvatică din familia nimfaceelor, cu flori albe, mari, plăcut mirositoare, considerată monument al naturii (*Nymphaea lotus thermalis*). **5** Poziție pentru meditație a practicanților yoga, șezând, cu călcâiele deasupra genunchiului opus.

lotvă *sf* vz ***lodbă***

loț *sn* [At: L. ROM. 1962, 640 / Pl: *~i* / E: ger ***Lotse***] (Mrn; Ban) Pilot de cataracte.

loționa *vt* [At: MAN. SĂNĂT. 128/16 / P: *~ți-o~* / V: (înv) ***~iuna*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***lotionner***] **1** A curăța cu o loțiune (**3**), o parte a corpului, în scop igienic sau terapeutic. **2** A fricționa cu o loțiune (**3**).

loționare *sf* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***loționa***] **1** Curățare cu o loțiune (**3**), în scop igienic sau terapeutic, a unei părți a corpului Si: (înv) *loțiune* (**1**). **2** Fricționare cu o loțiune (**3**) Si: (înv) *loțiune* (**2**).

loționat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***loționa***] **1** Care a fost curățat cu o loțiune (**3**). **2** Care a fost fricționat cu o loțiune (**3**).

loțiuna *v* vz ***loționa***

loțiune *sf* [At: MAN. SĂNĂT. / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***lotion***] **1-2** (Înv) Loționare (**1-2**). **3** Soluție parfumată și puțin alcoolizată, folosită pentru îngrijirea epidermei și a părului.

louruscă *sf* vz ***làurușcă***

lovală *sf* vz ***loveală***

lovă *sf* vz ***lovea***

lovăț *sm* [At: ANON. CAR. / V: *~veț* / Pl: *~i* / E: srb ***lovac***] (Îvp) Ochitor bun.

lovea *sf* [At: BARONZI, L. 112, 149 / V: ***lovă***, *~ei sfp* / Pl: *~ele* / E: rrm ***lovo***] (Arg; mpl) Bani.

loveală *sf* [At: CANTEMIR, IST. 196 / V: (înv) ***~vală*** / Pl: *~eli* / E: ***lovi*** + *-eală*] (Pop) **1** Lovitură. **2** Asemănare. **3** Potrivire. **4** (Îe) **A-i fi (cuiva, ceva) la ~** A i se potrivi cuiva, ceva. **5-6** Plasare (la locul firesc sau) la timpul potrivit. **7-8** Aranjare (la locul firesc sau) la timpul potrivit. **9** (Îe) **Când or veni ~elile** La timpul potrivit. **10** (Îlav) **Pe ~** La fel cu ceva sau cu cineva.

lovei *sfp* vz ***lovea***

loveț *sm* vz ***lovăț***

lovi [At: CORESI, EV. 338 / V: (reg) ***luvi*** / Pzi: *~vesc* / E: slv ***ловити***] **1** *vt* A izbi o țintă cu un proiectil, cu o săgeată etc. **2** *vt* (Pop; îe) **A ~ cuiul în cap** A aduce argumentul hotărâtor într-o discuție. **3** *vi* (Reg; îe) **Unde chiorăște și unde ~vește** Se spune despre cineva care înțelege cu totul altfel spusele cuiva. **4-6** *vtir* A (se) atinge cu putere Si: *a (se) izbi*. **7** *vt* (Fam; îe) **A ~ (pe cineva) în călcâi** A nu-și atinge scopul. **8** *vt* (Fam; îe) **A-l ~ unde îl doare** A-i spune cuiva lucruri neplăcute. **9** *vt* (Fam; gmț; îe) **A-l ~ (pe cineva) peste cofița cu ouă** A atinge pe cineva unde îl doare. **10** *vt* (Pfm; îe) **A-l ~ în ceafă cu un bulgăre de iască** sau **L-a ~t cu un bulgăre de iască în spate și se vaită că-l doare în coastă** A spune vorbe nepotrivite. **11** *vt* (Fig) A atinge pe cineva cu vorba Si: *a insulta, a jigni, a ofensa*. **12** *vt* (Fig) A provoca cuiva o durere sufletească. **13** *vt* (Fig) A exprima o dezaprobare față de ceva Si: *a condamna, a înfiera*. **14** *vt* (Fig) A produce o senzație puternică, neplăcută, asupra simțurilor. **15** *vt* A bate. **16** *vt* (Fig) A aduce prejudicii, pagube. **17** *vt* (Fig; spc) A stigmatiza. **18** *vt* (Rel; înv) A pedepsi. **19** *vt* (Înv; d. viermi) A mânca. **20** *vr* A da peste o piedică Si: *a se împiedica*. **21** *vr* (Fam; îe) **A se ~ cu capul de pragul de sus** A dobândi experiență în urma unor întâmplări nefericite. **22** *vr* A se împiedica de cineva. **23** *vt* A bate repetat, cu o unealtă, într-un corp tare, pentru diferite scopuri practice. **24** *vt* A produce, prin bătăi ritmice, sunetul caracteristic al unui instrument muzical. **25** *vi* (D. ceas) A emite sunete ritmice. **26** *vi* A bate cu degetul sau cu pumnul în ușă, în fereastră etc. **27-28** *vi* (Fam; șfg; îe) **A ~ cu pumnul în masă** A-și manifesta (mânia sau) autoritatea, într-un mod foarte categoric, imperativ. **29** *vi* (Fam; îe) **A ~ din palme** A bate din palme. **30** *vi* (D. păsări) A izbi cu aripile apa sau aerul. **31** *vi* (Fig) A face ca atenția sau privirea cuiva să se îndrepte într-o anumită direcție, spre un anumit obiect. **32-33** *vtrr* A (se) atinge (fără violență). **34** *vr* (Înv; d. țări, terenuri etc.) A se învecina. **35** *vi* (Înv) A străbate. **36** *vi* (Înv) A ajunge într-un anumit loc. **37-38** *vti* (Îrg) A ataca. **39** *vi* (Fam; îe) **A ~ de moarte** A ataca cu forță. **40** *vi* (Înv; d. un animal de pradă) A se repezi asupra cuiva. **41** *vrr* A se lupta. **42** *vt* (Fig; d. stări fiziologice, psihice, boli etc.) A veni brusc asupra cuiva Si: *a apuca, a copleși, a cuprinde*. **43** *vt* (Îrg; d. fenomene ale naturii) A se abate pe neașteptate asupra cuiva sau a ceva Si: *a atinge, a cădea, a izbi, a prinde, a veni*. **44** *vi* (Fam; d. vânt) A sufla. **45** *vi* (Înv; d. soare) A dogori. **46** *vrr* (Îvp) A se asemăna. **47** *vrr* (Reg; îe) **A se ~ de (sau din) ani (cu cineva)** A fi de o vârstă cu cineva. **48** *vrr* (Pfm) A se potrivi. **49** *vr* (Pfm) **A se ~ ca nuca-n perete** A nu se potrivi deloc. **50** *vrim* (Îrg) A se întâmpla să fie într-un anumit fel Si: *a se nimeri*. **51** *vt* (Fam; îe) **A o ~** A o nimeri bine. **52** *vr* (Reg) A se alege cu un câștig de pe urma unei acțiuni. **53** *vt* (Pfm) A plăti cuiva mai puțin decât merita. **54** *vrr* (Pfm) A ajunge la o înțelegere Si: (fam) *a se învoi*. **55** *vt* A produce cuiva o durere morală, sufletească. **56** *vt* (Arg) A uimi foarte tare Si: *a șoca*.

lovidrag *sm* vz ***lobidrag***

lovincă *sf* [At: GR. S. VII, 99 / Pl: *~nci* / E: cf *lovea*] (Arg; csnp) Ban.

lovinescian, ~ă *a* [At: STREINU, P. C. II, 242 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Lovinescu*** + *-ian*] **1** Care aparține lui Lovinescu. **2** Care este specific lui Lovinescu. **3** Care provine de la Lovinescu. **4** Referitor la Lovinescu. **5** De Lovinescu.

lovire *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 182/7 / Pl: *~ri* / E: ***lovi***] **1-2** Lovitură (**1-2**). **3** Efect produs de lovire (**2**). **4** Atingere bruscă și puternică Si: *izbitură*, (înv) *lovit*[1] (**9**), *lovitură* (**10**). **5** (Îlav) **Cu o ~** Dintr-o dată. **6** (Pfm; îe) **A da ~a (cea) de moarte** A da cuiva lovitura mortală. **7** (Fig) Jignire. **8** (Fig) Acțiune fermă întreprinsă asupra cuiva pentru atingerea unui scop. **9** Bătaie. **10** (Ccr) Contuzie. **11** (Fig) Prejudiciu. **12** (Fig) Lezare. **13** (Lpl) Izbire repetată cu un corp tare în ceva Si: (înv) *lovit*[1] (**10**). **14** Sunet produs de o lovire (**12**) Si: (înv) *lovit*[1] (**11**). **15** Ciocănire în ușă, în poartă etc. Si: (înv) *lovit*[1] (**12**). **16** Bătaie ritmică a clopotului Si: (înv) *lovit*[1] (**13**). **17** Sunet de clopot Si: (înv) *lovit*[1] (**14**). **18** Producere a sunetelor unor instrumente muzicale prin atingerea repetată a coardelor sau prin bătăi repetate Si: (înv) *lovit*[1] (**15**), *lovitură* (**41**). **19** (Rel; înv) Pedepsire. **20** Împiedicare. **21** Atingere fără violență Si: (înv) *lovit*[1] (**16**), *lovitură* (**44**). **22** (Înv) Învecinare. **23** (Înv) Atac armat. **24** (Înv; îs) *~ de stat* Schimbare bruscă a conducerii și politicii unui stat. **25** (Înv) Luptă. **26** (Fig; înv; lpl) Acces al unei boli. **27** (Fig; înv) Nenorocire. **28** (Înv) Lovitură (**61**). **29** Izbitură produsă de trăsnet, de fulger sau de altă sursă de electricitate. **30** (Înv) Dogorire a soarelui. **31** (Îvp) Asemănare. **32** (Pfm) Potrivire. **33** (Înv) Accentuare a unui cuvânt, a unei silabe. **34** (Înv) Accent. **35** Infracțiune care constă în atingerea corpului unei persoane prin acte de violență. **36** Provocare a unei dureri morale, sufletești.

loviște *sf* [At: (a. 1471) DERS / Pl: *~ti* / E: slv ***ловище***] **1** (Înv) Vâltoare. **2** (Fig) Tulburare. **3** (Fig) Dezordine. **4** (Fig) Zguduire. **5** (Înv) Ținut mlăștinos. **6** (Înv) Apă în care există pești. **7** (Mun) Ținut accidentat, acoperit de păduri, cu mult vânat.

lovit[1], ***~ă*** [At: HERODOT (1645), 348 / Pl: (**1-7**) *~e*, (**8-21**) *~uri* / E: ***lovi***] **1-6** *sf* (Ban; înv) Lovitură (**1-6**). **7** *sf* (Reg) Trântă. **8** *sn* (Înv) Atac cu o armată. **9-16** *sn* (Înv) Lovire (**4, 13-18, 21**). **17** (Fig) Jignire. **18** Bătaie. **19** (Ccr) Contuzie. **20** (Fig) Prejudiciu. **21** (Fig) Lezare.

lovit[2], ***~ă*** *a* [At: HERODOT (1645), 348 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lovi***] **1** Atins puternic. **2** Care a suferit o lovitură (**1**). **3** (Îe) **~ în inimă** Mâhnit. **4** (Pfm; d. oameni; îla) **~ cu leuca (în cap)** Prost. **5** (Pfm; d. oameni; îal; șîla **~ de dambla**) Nebun. **6** (Pop; d. oameni; îla) **~ cu mâneca țundrei** Prostănac. **7** (Pfm; îe) **Parc-ar fi ~ de praștie** Se spune despre un om care este cam nebun. **8** (Fig) Prejudiciat. **9** (Fig) Jignit. **10** Izbit unul de altul. **11** (Tip; d. litere) Cu defect. **12** Care s-a izbit de un obstacol. **13** (Îla) **~ cu capul de pragul de sus și de cel de jos** Care a acumulat experiență în urma unor întâmplări trăite. **14** Atins ușor. **15** Care a fost atacat. **16** Rănit de o armă, de un proiectil. **17** Cuprins de o boală, de o stare fiziologică etc. **18** Asupra căruia s-a abătut ceva. **19** (Spc) Contaminat. **20** (Pop; îe) **~ de dambla** Bolnav de apoplexie Si: *apoplectic, paralizat*. **21** (Îe) **A fi ~ (din zile mari)** A fi nebun. **22** (Îae) A fi epileptic. **23** (Înv; d. pământ; îe) **~ de stârpiciune** Steril. **24** (Îrg) Care este potrivit cu situația. **25** (Îrg) Care se aseamănă cu cineva. **26** (Îrg) Care se potrivește cu cineva. **27** (Reg; d. cuvinte) Care rimează. **28** (Îs) *~ de soartă* Nefericit.

lovitor, ~oare [At: CANTEMIR, IST. 262 / V: (înv) ***~iu*** *a* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lovi*** + *-tor*] **1** *sm* (Reg) Țintaș. **2** *a* (Îrg) Care izbește cu putere. **3** *a* (Îrg; fig) Care aduce un prejudiciu. **4** *a* (Îrg; pex) Dăunător. **5** *a* (Îrg; pex) Nefavorabil. **6** *a* (Îrg; fig) Care impresionează puternic Si: *izbitor*. **7** *sf* (Înv) Accent al unui cuvânt.

lovitură *sf* [At: EUSTRATIE, PRAV. 3 / Pl: *~ri* / E: ***lovi*** + *-tură*] **1** Aruncare într-o țintă cu un proiectil, cu o săgeată Si: *lovire* (**1**), *lovit*[1] (**1**). **2** Izbire a țintei Si: *lovire* (**2**), *lovit*[1] (**2**). **3** Distanță până la care poate ajunge un proiectil Si: *lovit*[1] (**3**). **4** Traiectorie a unui proiectil Si: *lovit*[1] (**4**). **5** Descărcare a unei arme de foc Si: *lovit*[1] (**5**). **6** Efect produs de descărcarea unei arme Si: *lovit*[1] (**6**). **7** Sunet care se propagă din descărcarea unei arme. **8** (Îs) *~ra glonțului* Sunet înăbușit al glonțului, care se aude după ce s-a tras focul. **9** (Îas) Loc în care glonțul atinge ținta. **10** Lovire (**4**). **11** (Ccr) Zgomot puternic cauzat de o lovitură (**10**). **12** (Fig; îs) *~ de grație* sau *~ra din* (sau *de pe*) *urmă* ori *~ra cea (mai) din urmă* Acțiune care distruge pe cineva. **13** (Îs) *Ultima ~* ori *~ra decisivă* Lovitură (**10**) care definitivează o acțiune distrugătoare. **14** (Îs) *~ de moarte* Lovitură (**10**) care răpune definitiv pe cineva sau distruge ceva. **15** (Îlav) **Dintr-o (singură) ~** Deodată. **16** (Fig) Acțiune fermă, întreprinsă asupra cuiva pentru atingerea unui scop. **17** (Mpl) Bătaie. **18** (Ccr) Loc unde a fost lovit cineva sau ceva Si: *contuzie, rană*, (îvp) *pălitură*. **19** (Îs) *~ de topor* Scobitură pe care unii cai o au la marginea de sus a gâtului, înainte de a

se uni cu greabănul, considerată un defect care micșorează valoarea animalului respectiv. **20** (Fig) Prejudiciu adus intereselor unei persoane. **21** (Fig; pex) Știrbire a onoarei cuiva. **22** (Fig) Mijloc de a scădea valoarea unei păreri, a unei teorii etc. **23** (Îe) **A da (cuiva) o ~** A acționa în detrimentul cuiva, producându-i o pagubă, o vătămare. **24** (Îe) **A primi o ~** A fi supus unei acțiuni care aduce o pagubă, o vătămare. **25** (Rar) Pedeapsă de la Dumnezeu. **26** Șoc provocat de o nenorocire. **27** Izbire puternică de un obstacol. **28** (Mpl) Izbire repetată a unui obiect de un altul, pentru a-l prelucra sau a-l repara. **29** (Mpl) Bătaie repetată într-un corp tare. **30** (Mpl) Zgomot produs de o lovitură (**29**). **31** (Mpl) Bătaie repetată a vâslelor în apă. **32** (Mpl) Zgomot produs de o lovitură (**31**). **33** (Mpl) Bătaie repetată a aripilor în aer. **34** (Mpl) Zgomot produs de o lovitură (**33**). **35** (Mpl) Bătaie repetată într-un gong. **36** (Mpl) Mișcare de oscilație a unui pendul. **37** (Mpl) Atingere a limbii clopotului de pereții acestuia. **38** (Pex) Sunet ritmic produs de gong, de ceasul cu pendul, de clopot. **39** (Mpl) Bătaie ritmică cu ciocănelul în toacă. **40** (Pex) Sunet produs de bătaia toacei. **41** (Mpl) Lovire (**18**). **42** (Rar) Ieșire bruscă a aerului inspirat, în momentul expirației. **43** (Fig) Fiecare dintre bătăile inimii sau ale pulsului. **44** Lovire (**21**). **45** (Înv) Încăierare. **46** (Mil; șîs) ~ *militară* Atac puternic asupra inamicului în scopul zdrobirii lui și al capturării armamentului său. **47** Atac îndrăzneț venit prin surprindere. **48** (Îs) ~ *de stat* Act de violare a constituției prin care un grup de persoane preia cu forța puterea într-un stat. **49-50** (Îs) ~ *de bursă* (Speculație îndrăzneață sau) schimbare bruscă a cursurilor bursei. **51-52** (Îs) ~ *de teatru* (Acțiune sau) întâmplare bruscă și neașteptată, care șochează sau impresionează profund. **53** (Îe) **A da ~ra** sau **a da** (rar, **a face**) **o ~** A obține un succes important și neașteptat. **54** (Fig) Faptă a unui răufăcător Si: *crimă, furt, tâlhărie*. **55** (Pop) Acces al unei boli. **56** (Pop; șlp) Epilepsie. **57** (Pop) Paralizie. **58** (În credințele populare; îs) ~ *de iele* Paralizie a unei jumătăți a corpului, atribuită ielelor Si: *hemiplegie*, (reg) *dambla, pocitură*. **59** (Fig) Supărare. **60** (Fig) Nenorocire. **61** (Pop) Dezlănțuire a unor fenomene atmosferice Si: (înv) *lovire* (**28**). **62** (Fig; îs) ~ *de trăsnet* Întâmplare neprevăzută. **63** (Fig; îas) Vorbă neașteptată. **64** (La unele jocuri de cărți) Figură la care fiecare jucător dintr-o partidă contribuie cu o carte, una dintre cărțile jucate bătând pe celelalte. **65** (La unele jocuri de cărți; ccr) Carte care asigură jucătorului ei succesul într-o lovitură (**64**). **66** (Spt) Ansamblu de mișcări rațional coordonate, folosit pentru manevrarea obiectului de joc, în vederea obținerii unui maxim de eficacitate. **67** (Spt; îs) ~ *de pedeapsă* Sancțiune acordată de arbitru pentru o incorectitudine comisă de un jucător al unei echipe, care constă într-o lovitură (**66**) executată de adversar în condiții avantajoase. **68** (Spt; îs) ~ *de colț* Lovitură (**67**) executată dintr-unul din unghiurile terenului de joc al echipei de apărare, de către un jucător al echipei de atac Si: *corner*. **69** (Spt; îs) ~ *la poartă* Încercare de a înscrie un punct. **70** (Spt; îs) ~ *de picior căzută* Dropgol. **71** (Thl; îs) ~ *de berbec* Creștere a presiunii unui lichid dintr-o conductă, produsă prin închiderea bruscă a unei supape.

lovituros *sm* [At: PAMFILE, B. 44 / Pl: *~oși* / E: ***lovitură*** + *-os*] (Reg; dep) Persoană bolnavă de epilepsie.

loxo- [At: DN[3] / E: gr ***λοξός***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Oblic. **2** Curb.

loxodromă *sf* [At: MDT / Pl: *~me* / E: eg ***loxodrome***] Curbă trasată pe o hartă reprezentând globul terestru, care taie toate meridianele sub același unghi Si: (rar) *loxodromie*, (îvr) *loxodromică* (**3**).

loxodromic, ~ă [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***loxodromique***] (Ggf) **1** *a* Referitor la o loxodromă. **2** *av* Ca o loxodromă. **3** *sf* (Îvr) Loxodromă.

loxodromie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***loxodromie***] (Ggf; rar) Loxodromă.

loz[1] *sn* [At: GT (1839), 108 / Pl: *~uri* / E: ger ***Los***] **1** Bilet de loterie Si: (iuz) *lot[1]*. **2** (Îs) ~ *în plic* Joc de noroc cu bilete închise în plic, care se trag la sorți, dintre care unele sunt declarate câștigătoare. **3** (Cmr; rar) Acțiune cu câștiguri care se trag la sorți. **4** (Arg; asr) Bani.

loz[2] *sn* vz ***loază***

lozanca *sfa* [At: VARONE, D. / Pl: ? / E: ns cf *loză*] (Reg) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută lozanca (**1**).

lozang *sn* vz ***losanj***

lozar *sn* [At: MAT. DIALECT. I, 261 / Pl: ? / E: ***loză*** + *-ar*] (Reg) Lozărie.

loză *sf* vz ***loază***

lozărie *sf* [At: H III 138 / Pl: *~ii* / E: ***loză*** + *-ărie*] (Reg) Loc unde cresc sălcii Si: (reg) *lozar*.

lozbă *sf* vz ***lodbă***

lozeală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***lozi*** + *-eală*] (Mun; mpl) **1** Delir. **2** (Pex) Minciună.

lozeasca *sfa* [At: MUSCEL, 29 / V: (reg) ***loje~*** / Pl: ? / E: cf *lizească*] (Reg) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută lozeasca (**1**).

lozgloji *smp* vz ***răzlog***

lozi *vi* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~zesc* / E: ***loază***] **1** (Înv) A vorbi mult și fără rost Si: *a sporovăi, a trăncăni*. **2** (Reg) A delira.

lozie *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ii* / E: ***loză*** + *-ie*] (Îrg) **1** (Bot) Salcie-albă (*Salix alba*). **2** (Bot) Salcie jalnică (*Salix babylonica*). **3** (Bot) Salcie-plesnitoare (*Salix fragilis*). **4** (Bot) Mlajă (*Salix viminalis*). **5** (Lpl) Ramuri de lozie (**1**) folosite la împletituri.

lozincar *smf* [At: LĂNCRĂNJAN, C. II, 203 / Pl: *~i, ~e* / E: ***lozincă*** + *-ar*] (Rar) **1** Persoană care spune lozinci (**4**). **2** Persoană care se exprimă prin lozinci (**4**).

lozincard, ~ă *a* [At: V. ROM. 1954, 183 / Pl: *~rzi, ~e* / E: ***lozincă*** + *-ard*] (Rar) **1** Care are caracter de lozincă (**4**). **2** Care se exprimă în lozinci (**4**).

lozincă[1] *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~nci* / E: ger ***Losung***] **1** (Îvr) Parolă militară. **2** (Îvr; îe) **A da ~ca** A răspunde cu parola cerută. **3** (Îvr; îae) A răspunde corect la o ghicitoare. **4** Formulare concisă a unei idei, destinată să rețină atenția, utilizată pentru propagandă politică, publicitate etc. Si: *deviză, slogan*. **5** Formulare scrisă cuprinzând o revendicare, o atitudine politică, socială etc. Si: *afiș, pancartă*.

lozincă[2] *sf* [At: BORZA, D. 253 / Pl: *~nci* / E: ***loză*** + *-incă*] (Bot) Lăsnicior (*Solanum dulcamara*).

lozioară *sf* [At: MARIAN, H. 23 / P: *~zi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***loză*** + *-ioară*] **1-6** (Bot; șhp) Loază (**2, 4, 6**) (mică) Si: (reg) *lozișoară* (**1-6**), *loziță* (**1-6**), *loznicioară* (**1-6**), *lozuță* (**1-6**).

lozire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***lozi***] **1** (Înv) Sporovăială. **2** (Reg) Delir.

lozișoară *sf* [At: PASCU, S. 163 / Pl: *~re* / E: ***loză*** + *-ișoară*] **1-6** (Reg; șhp) Lozioară (**1-6**).

loziță *sf* [At: SBIERA, P. 97 / Pl: *~țe* / E: ***loză*** + *-iță*] (Reg) **1-6** Lozioară (**1-6**).

loznic *sn* vz ***loaznic***

loznicioară *sf* [At: BORZA, D. 253 / Pl: *~re* / E: ***loznic*** + *-ioară*] (Reg) **1-6** Lozioară (**1-6**).

loznișor *sn* vz ***lăsnicior***

loznițar *sm* vz ***lojnițar***

lozniță *sf* vz ***lojniță***

lozuță *sf* [At: (a. 1630) ȘTEFANELLI, D. C. 3 / Pl: *~țe* / E: ***loză*** + *-uță*] **1-6** (Mol; șhp) **1-6** Lozioară (**1-6**).

lu *i* [At: ODOBESCU, S. I, 206 / E: fo] Cuvânt care exprimă jalea, durerea.

lua [At: COD. VOR. 86/12 / P: *lu-a* / Pzi: 1 *iau*, 4 *luăm* / E: ml ***levo, -are***] **1-2** *vtr* (Înv; asr; mai ales în locuțiuni) A (se) mișca de jos în sus. **3-4** *vtr* (Îvr) (A așeza ceva sau) a se așeza la un nivel mai înalt Si: *a înălța*. **5** *vt* (Reg; îe) **A ~ (pe cineva** sau **ceva) la că(u)tare** sau **la ochi** A ține pe cineva sub observație, suspectându-l de ceva rău. **6** *vt* (Reg; îe) **A-și ~ poalele-n brâu** A depăși orice limită. **7-8** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ picioarele la spinare** (sau **călcâiele de-a umere**) sau **a-și ~ ușa-n cap** sau **în spate** A pleca repede de undeva. **9** *vt* A apuca ceva sau pe cineva cu mâna, cu ciocul, în coarne etc. pentru a-l ridica sau a-l da la o parte. **10** *vt* (Fam; îe)

A(-și) ~ **lumea în cap** A pleca în lume. **11** *vt* (Pop; îe) **A o ~ în gât** A face un lucru împotriva rațiunii sau sfatului cuiva. **12** *vt* (Pfm; îe) **A ~ ca din strachină** (sau **ca din oală**) A face ceva fără nici o dificultate. **13** *vt* (Îe) **A ~ prin surprindere (pe cineva)** A surprinde pe cineva. **14** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ în coarne cu cineva** A se certa cu cineva. **15** *vt* A pune mâna pe ceva sau pe cineva pentru un anumit scop Si: *a apuca*. **16** *vt* A cuprinde cu brațul de după... **17** *vt* (Pop; îe) **A ~ focul** (sau **cărbunele**) **cu mâna altuia** A se folosi de cineva într-o situație dificilă. **18** *vt* (Pop; îe) **A ~ biciul** A amenința pe cineva cu pedeapsa. **19** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ de mână cu cineva** A avea aceleași obiceiuri. **20** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ de gât cu cineva** A fi prieten la cataramă cu cineva. **21** *vt* (Îrg; îe) **A ~ (pe cineva) de grumaz** A face pe cineva prizonier. **22** *vt* (Pfm; îe) **A o ~ de coadă** A se pune pe treabă. **23** *vt* **A (se) ~ cu luleaua (neamțului, a lui Dumnezeu** etc. sau (reg) **a ~ purceaua** (sau **bitia**) **de coadă** (pop) **a ~ apă la cap** (sau **a o ~ în cap**) A se îmbăta. **24** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ cu mâinile de cap**, (sau **de păr**) A fi îngrozit de ceva. **25** *vt* (Reg; îlv) **A ~ armele** A se înarma. **26** *vt* (Reg; îe) **A ~ grânele la mână** A vântura grânele. **27** *vt* (Pfm; îe) **A ~ o afacere în mână** A începe o treabă pentru a o duce la bun sfârșit. **28** *vt* (Pfm; îe) **A ~ la măsea** A bea peste măsură. **29** *vt* (Pop; îlv) **A ~ la cap** A învăța. **30** *vt* (Pop; îe) **A ~ (o lucrare) cu ruptu** A face o lucrare cu bucata. **31** *vt* (Pop; îe) **A ~ pasărea din zbor** A doborî o pasăre cu săgeata sau glonțul. **32** *vt* (Pop; îae) Se spune despre un vânător foarte bun. **33** *vt* (Pop; îe) **A ~ foc cu gura** A face tot posibilul. **34-35** *vr* (Fam; îe) **A se ~ de cineva** A ataca verbal pe cineva. **36** *vr* (Fam; îae) A pune stăpânire pe cineva. **37** *vrr* (Pop) A se acuza unul pe altul. **38** *vt* (C. i. un aliment, o băutură) A consuma puțin și pe apucate. **39** *vt* (Fam; îlv) **A ~ masa** A mânca. **40** *vt* (Spc) A înghiți o doctorie, un medicament. **41** *vt* (Îlv) **A ~ jurământul** A face un jurământ. **42** *vt* (Înv; fig; îe) **A ~ credință** A gusta din mâncărurile și băuturile domnitorului, pentru a se asigura că nu sunt otrăvite. **43** *vt* (Pfm; îe) **A ~ aer** A ieși din casă pentru a respira aer proaspăt. **44** *vt* (C. i. un obiect de îmbrăcăminte, de încălțăminte etc.) A purta. **45** *vt* (Pop; îe) **A ~ doliu** (sau **haine de jale**) A se îmbrăca în negru. **46** *vt* (Înv; îe) **A ~ caftanul** A deveni domn. **47** *vt* (Înv; îae) A deveni boier. **48** *vt* A apuca cu forța Si: *a înhăța, a înșfăca, a umfla*. **49** *vr* (Pop; îe) **A se ~ de piept** (sau **de cap**) **cu cineva** A sări la bătaie. **50** *vr* (Pop; îae) A se certa în mod violent cu cineva. **51** *vr* (Pop; îlv) **A se ~ în colți (cu cineva)** A se certa. **52** *vr* (Nob; îlv) **A se ~ la arme** A se lupta. **53** *vt* (Înv) A ataca pe dușman. **54** *vt* (Pop; îe) **A ~ pe cineva cu bâta (ciomagul, topoarele, mătura** etc.) A ataca pe cineva cu bâta, ciomagul, topoarele, mătura etc. **55** *vt* (Pop; îe) **A ~ pe cineva cu furca (cea) lungă** A certa. **56** *vt* (Reg; îe) **A ~ pe (cineva) în (pe) gurgui** A alunga. **57** *vt* (Reg; îe) **A ~** (sau **a apuca**) **(pe cineva) în unghii (în unghie** sau **în colți și-n unghii)** A pune stăpânire pe cineva. **58** *vt* (Reg; îae) A certa foarte tare pe cineva. **59** *vt* (Reg; îae; șîe **a ~ în spăngi** sau **la briptă**) A bate. **60-61** *vtr* (Pop; îe) **A (se) ~ pe (lângă) cineva cu binele** (rar **bine**), **cu binișorul (cu buna)**, **cu frumosul** sau **încet (încetișor** ori **cu încetișorul)** A proceda cu blândețe, înțelegere sau bunăvoință față de cineva supărat sau irascibil. **62** *vt* (Pop; îe) **A ~ pe cineva rău** (sau **cu răul**) A se purta urât cu cineva. **63** *vt* (Îlv) **A ~ sub ocrotire** (sau **sub aripa sa**) A ocroti. **64** *vt* (Pop; îe) **A ~ pe cineva cu cuvântul** A duce cu vorba. **65** *vt* (Fig; îe) **A ~ pe cineva în gură** (sau, nob, **în cap**) A vorbi de rău pe cineva Si: *a bârfi*. **66** *vt* (Fig; îae) A critica pe cineva. **67** *vt* (Fig; îlv) **A ~ pe cineva în batjocură (în bătaie de joc, în râs, în sfichiu, în zeflemea, în târlie, în deșert**, reg. **în har, în hulă** sau **în defăimare, peste picior, la vale** sau, înv. **în batgioc**) ori, pfm, **a ~ pe cineva încolo, a ~ pe cineva în balon, a ~ apă la galoși** A batjocori. **68** *vt* (Îe) **A ~ altă vorbă** (sau **a ~ pe cineva înainte**) A nu lăsa pe cineva să vorbească, schimbând cu dibăcie subiectul unei discuții. **69** *vt* (Reg; îe) **A ~ la** (sau **a-i ~ cuiva**) **dopros** A interoga pe cineva. **70** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) la rost (la trei parale, la refec, la trei păzește, la socoteală, împrejur**, reg. **la ghermete**) A-i cere cuiva socoteală pentru ceea ce a făcut. **71** *vt* (Pfm; îe) A mustra pe cineva. **72** *vt* (Reg; îlv) **A ~ cu măgulele** sau (**a se ~ pe lângă cineva cu binele**) A măguli pe cineva pentru a-i câștiga bunăvoința. **73** *vt* (Pop; îe) **A ~ cu asprime** (reg. **în răspăr**) A trata aspru. **74** *vt* (Pop; îlv) **A ~ cu amenințări** A amenința. **75** *vt* (Reg; îlv) **A ~ cu huideo** A huidui. **76** *vt* (Reg; îe) **A ~ (pe cineva) de departe** (sau **în sus, în jos**) A începe cu cineva o discuție pe ocolite cu scopul de a obține ceva de la el, de a-i comunica ceva neplăcut etc. **77** *vt* (Reg; îe) **A o ~ moldovenește** A acționa fățiș și ferm. **78** *vt* (Fam; îe) **A ~ pe cineva de sus** A trata pe cineva cu superioritate. **79** *vt* (Pop; îe) **A ~ pe cineva așa** A vorbi urât cuiva Si: *a repezi*. **80** (Pop; îe) **Nu mă ~ așa** Nu-mi vorbi în felul ăsta nepotrivit. **81** *vrr* (Îe) **A se ~ dragi** A se îndrăgosti. **82** *vt* (Înv) A ține cont de ceva Si: *a aprecia, a prețui*. **83** *vt* (Înv) A judeca. **84** *vt* (Îlv) **A ~ în considerare** A ține seama de ceva Si: *a considera*. **85** *vt* (Fam; îe) **A o ~ de bună** A crede ceea ce se spune. **86-87** *vt* (Fig; îe) **A ~ în** (sau **a**) **nume de bine** (sau **de rău**) A judeca (ne)favorabil. **88** *vt* (Fig; îe) **A o ~ în glumă** A socoti drept o glumă. **89** *vt* (Pop; îe) **A o ~ așa** A considera un lucru așa cum este. **90** *vt* (Pop; îe) **A ~ la sigur** A ataca pe cineva cu dovezi evidente, fără a-i lăsa posibilitatea de a se eschiva. **91** *vt* (Pop; îe) **A ~ pe credință** A lua pe datorie. **92** *vt* (Pop; îlv) **A ~ pe cineva în antipatie** A antipatiza pe cineva. **93** *vt* (Fig; îe) **A ~ lucrurile cum sunt** A fi realist. **94** *vt* (Îae) A se împăca cu situația. **95** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe cineva (ceva) de** (sau **drept**)... A considera pe cineva sau ceva drept altceva sau altcineva Si: *a confunda*. **96** *vt* (Îe) **A ~ (ceva) de nimic** A nu acorda importanță unui lucru. **97-98** *vt* (Îe) **A (nu) ~ (ceva sau pe cineva) în serios** A (nu) trata un lucru sau pe cineva cu seriozitate. **99** *vt* (D. oameni; subiectul este o stare fizică sau psihică) A fi cuprins de... Si: *a apuca, a cuprinde*. **100** *vt* (Pop; îe) **A ~ pe cineva ceva înainte** A copleși. **101** *vt* (În superstiții; d. iele, spirite etc.) A paraliza. **102** *vt* (În superstiții; d. iele, spirite etc.) A urâți. **103** *vt* (Pfm; îe) **A ~ frica cuiva** (sau **a ceva**) sau, reg. **cu frică** (înv) **a ~ de frică** A se teme de ceva sau de cineva. **104-105** *vr* (Pop; îe) **A se ~ de** (sau **pe**) **gânduri, de mirare** A fi cuprins (de gânduri sau) de mirare. **106** *vt* (Pop; îae) A începe să fie îngrijorat Si: *a se îngrijora, a se neliniști*. **107** *vt* (Îlv) **A ~ foc** A se aprinde. **108** *vt* (Îe) **A ~ foc** A se supăra foarte rău. **109** *vt* (Pop; fig; îe) **A-i ~ ciutul** (sau **părul**) **foc cuiva** A fi bătut foarte rău. **110** *vt* A-și însuși ceva. **111** *vt* (Pop; fig; îe) **A-i ~ cuiva apa de la moară** A schimba împrejurările în defavoarea cuiva. **112** *vt* (Pop; fig; îe) **A-și ~ gura de pe cineva** A nu mai certa pe cineva. **113** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ nădejdea** A nu mai spera. **114** *vt* (Fig; îe) **A-și ~ gândul de la...** A nu se mai gândi la... **115** *vt* (Înv; îe) **A ~ în lături** A respinge. **116** *vt* (Înv; îae) A discredita. **117-118** *vri* (Îe) **A-și ~ seamă** sau **de seamă** A se răzgândi. **119** *vt* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ lua ochii de la** (sau **de pe**) **ceva** A se uita în altă parte. **120** *vt* (Îe) **A nu-și ~ ochii de la** (sau **de pe**)... A privi insistent ceva sau pe cineva. **121** *vt* (Înv) A elimina un pasaj dintr-un text. **122** *vt* A nu mai acorda un bine, o favoare etc. **123** *vt* A culege. **124** *vt* A da jos un obiect. **125** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe cineva în** (sau **la goană**), ori **la** (sau **pe**) **fugă** (sau **la fugărit**) A goni pe cineva. **126** *vt* A face să înceteze, să dispară Si: *a desființa*. **127-128** *vtr* (Îvr) A (se) risipi. **129** *vr* (D. culori) A se decolora. **130** *vt* (Înv) A reduce. **131** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ o grijă de cap** A scăpa de o grijă Si: *a se elibera*. **132** *vt* (Pfm; îe) **A ~ cu mâna** (ori **cu căușul**) **boala** sau **durerea, suferința** etc. A vindeca rapid pe cineva. **133** *vr* (Îe) **A i se ~ (cuiva) o piatră de pe inimă** A scăpa de o grijă, de o durere, de o suferință etc. chinuitoare. **134** *vt* (Pop; îe) **A-i ~ cuiva calea** (sau **drumul**) **din picioare** A scuti pe cineva de a mai face un drum. **135** *vt* (Îoc *a băga*) A scoate. **136** *vt* (Îvp; îe) **A ~ sânge** A face cuiva o incizie, lăsând sângele să curgă, în scop terapeutic. **137** *vt* (Fam; îe) **A ~ cuiva vorba din gură** A spune tocmai ce voia să spună altcineva. **138** *vt* (Pop; îlv) **A ~ o copie (de pe ceva)** A copia. **139-140** *vt* (A împrumuta idei sau) a copia dintr-un autor. **141** *vt* (Înv; îe) **A ~ afară** A nu ține seamă de faptul că... **142** *vt* A lipsi pe cineva de ceva Si *a deposeda*. **143** *vt* (Reg; îe) **A ~ (Avram) cuiva sporul** A împiedica pe cineva să progreseze, să prospere. **144** *vt* (Reg; îae) A aduce cuiva ghinion. **145** *vt* (Pfm; îe) **A ~ cuiva pâinea** (sau, îrg, **pita**) **de la gură** A lăsa pe cineva muritor de foame. **146** *vt* (Pfm; îe) **A-i ~ cuiva mințile** A face pe cineva să-și piardă judecata. **147** *vt* (Pfm; îe) **A-i ~ lua cuiva ochii, vederile**

(sau **vederea**), **văzul**, **luminile** A atrage privirea cuiva, orbindu-l prin frumusețe sau strălucire. **148** *vt* (Îae) A impresiona puternic pe cineva Si: *a ului, a zăpăci*. **149** *vt* (Pfm; îlv) **A ~ cuiva auzul** (sau **urechile**) A asurzi. **150** *vt* (Pfm; îe) **A (-i) ~ cuiva cuvântul** A întrerupe. **151** *vt* (Pfm; îe) **A(-i) ~ cuiva maul** A face pe cineva să-și piardă cunoștința în urma unei lovituri. **152** *vt* (Pfm; îe) **A-i ~ cuiva piuita** (sau **piuitul**) A lăsa pe cineva fără replică. **153** *vt* (Rar; îae) A ucide. **154** *vt* (Pfm; îe) **A(-i) ~ cuiva respirația** A provoca cuiva o emoție mare. **155** *vt* (Pfm; îlv) **A ~ cuiva viața, sufletul, zilele** (pop) **a ~ mirul cuiva** A ucide. **156** *vt* (Pfm; îlv) **A(-și) ~ (singur) viața** sau **zilele** A se sinucide. **157** *vt* (Reg; în superstiții; îe) **A ~ mana de la vite** A face ca vitele să nu dea lapte. **158** *vt* A duce ceva sau pe cineva undeva. **159** *vt* (Reg; îlv) **A-și ~ tălpășița** (reg **tălpășițele, teschereaua, tărăbuțele** ori **funia în traistă**) A pleca. **160** *vt* (Reg; îe) **A-și ~ traista și ciubucul** Se spune despre un om foarte sărac, atunci când părăsește un loc **161** *vt* A duce pe cineva sau ceva cu sine, pentru a-l scăpa, a-l îngriji etc. **162** *vt* (Pop; îe) **A ~ pe cineva pe procopseală** A ține pe cineva pe lângă sine pentru a-l ajuta. **163** *vt* (Reg) A mâna vitele. **164** *vt* (Reg; îe) **A ~ în porneală** A mâna oile la pășune. **165** *vt* (Pfm; îlv) **A ~ la** (sau **în**) **armată, în** (sau **miliție**), **de miliție, la oaste, cătană, la cătane, în cătănie, la sorți, la număruș** A înrola. **166** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe sus** A duce pe cineva cu sine, fără voia acestuia. **167** *vt* (Reg; îe) **A ~ pe nepusă masă** (sau **a ~ pe cineva pe nepregătite**) A nimeri peste cineva fără veste, fără să fie așteptat. **168** *vt* A reține prizonieri. **169** *vt* A fura. **170** *vt* (D. apă, vânt, vijelie etc.) A ridica ceva din locul în care se găsește și a-l duce departe. **171** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe cineva moartea** sau **Dumnezeu** (sau **dracul** sau **mama dracului**) (înv) **a se ~ de pe pământ** sau **a-și ~ cale(a) spre drumul veșniciei** A muri. **172** *vt* (Pfm; îe) **L-a luat dracul** (sau **mama dracului, naiba**) Se spune atunci când cineva se află într-o situație critică. **173** *vt* (Pfm; îae) Se spune atunci când cineva este la capătul puterilor în urma unui efort fizic foarte mare. **174** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe cineva gura pe dinainte** (sau, nob, **înainte**) A vorbi prea mult, spunând lucruri care nu ar fi trebuit rostite. **175** *vt* (Pfm; îe) **A striga** (sau **țipa, răcni** sau **a se văita**) **cât îți** (sau **te**) **ia gura** A striga foarte tare. **176** *vt* (Pfm; îe) **A fugi cât îi iau picioarele** A fugi foarte tare. **177** *vt* (Pfm; îe) **A ~ ceva înapoi** (sau **îndărăt**) A recupera. **178** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ vorba înapoi** A se răzgândi. **179** *vr* (D. vopsea) A se lipi. **180** *vt* (Pop) A se căsători cu cineva. **181** *vt* (Pop) A duce un trai comun. **182** *vt* A aduce în posesiunea sa pe cale pașnică și legală. **183** *vr* (D. boli) A fi contagioasă. **184** *vt* A adopta obiceiul de a... **185** *vt* (Pop; îe) **A ~ în cap** A pricepe. **186** *vt* (Pop; îae) A începe să facă un lucru cu entuziasm. **187** *vt* (Pop; îae) A se încăpățâna. **188** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ (așa) în cap** A face de capul său, fără să asculte de nimeni. **189** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ de gând** A-și pune în gând. **190** *vr* (Pop; îe) **A se ~ de gânduri** A fi dezamăgit de ceva sau cineva. **191** *vt* (Îlv) **A ~ cu chirie** A închiria. **192** *vt* (Îlv) **A ~ cu** (sau **în**) **arendă** A arenda. **193** *vt* (C. i. un aliment, o băutură) A înghiți. **194** *vt* (C. i. un aliment, o băutură sau o doctorie) A consuma. **195** *vt* (Pop; fig; îe) **Parcă a ~t în arendă vorba** Se spune despre cineva care nu lasă și pe alții să vorbească. **196** *vt* (Reg; d. pământ; îe) **A ~ în parte** A lua în arendă, dând proprietarului jumătate din recoltă. **197** *vt* A(-și) face rost de ceva. **198** *vt* (Pfm; îe) **Ia-l de unde nu-i** Se spune despre ceva care nu se află la locul lui. **199** *vt* (Îlv) **A ~ măsura cuiva** A-i măsura dimensiunile, pentru a-i confecționa haine, încălțăminte etc. **200** *vt* (Pfm; îe) **A-i ~ urma cuiva** (sau **a ceva**) A descoperi pe cineva sau ceva căutat. **201** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ rămas-bun, ziua-bună** etc. A se despărți de cineva, rostind cuvinte de rămas-bun. **202** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ timp** A-și face timp pentru a îndeplini ceva. **203** *vt* (Îe) **A ~ la cunoștință** A fi înștiințat. **204** *vt* (Îvr; îlv) **A ~ obraz** A se obrăznici. **205** *vt* (Îvr; îal) A îndrăzni. **206** *vt* (Îe) **A ~ lecții** A studia o disciplină cu ajutorul unui profesor. **207-208** *vt* (Îe) **A ~ o notă bună** (sau **rea**) A obține o notă (bună sau) rea. **209** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ măsuri** A se proteja. **210** *vt* (Îlv) **A ~ inițiativa** A fi primul care începe o acțiune, care propune o idee etc. **211** *vt* (Îe) **A ~ comanda** A fi numit la conducerea unei unități sau acțiuni militare. **212** *vt* (Îe) **A-i ~ cuiva comanda** A înlătura pe cineva de la comanda unei unități militare. **213** *vt* (Pex; îae) A înlătura pe cineva de la un post de răspundere. **214** *vt* (Îe) **A ~ (ceva) în primire** A primi un lucru asumându-și răspunderea pentru buna lui păstrare. **215** *vt* **A-și ~ răspunderea** A se declara și a se socoti răspunzător de ceva. **216** *vt* (Îe) **A nu ști de unde să iei pe cineva** A nu-și aduce aminte în ce împrejurare a cunoscut pe cineva. **217** *vt* (Îvr) A procura cuiva ceva. **218** *vt* A cumpăra. **219** *vt* (Îlv) **A ~ cu împrumut, (pe** sau **în) datorie, în** (sau **pe credit**, înv **pe credință, pe cambie etc**). A împrumuta de la cineva. **220** *vt* A percepe o taxă, un impozit etc. **221** *vt* A sechestra. **222** *vt* A confisca. **223** *vt* (C. i. o persoană) A angaja pe cineva într-un serviciu. **224** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe cineva părtaș** (sau **tovarăș**) A face pe cineva asociat. **225** *vt* (Pfm; îe) **A ~ la joc** (sau **la dans**) A invita la dans. **226** *vt* (Pop; îe) **A ~ pe cineva pe garanție** sau **pe** (înv **în**) **chezășie, pe credință** A garanta pentru cineva. **227** *vt* (Pop; îe) **A ~ martor** (sau **în mărturie**) **pe cineva** A se servi de cineva ca martor. **228** *vt* A-și apropia pe cineva sufletește Si: *a înfia*. **229** *vt* A călători cu un mijloc de transport. **230** *vt* (Îlv) **A ~ loc** A se așeza pe un scaun. **231** *vt* (Îlv) **A-și ~ angajamentul** A se angaja. **232** *vt* (Îe) **A ~ puterea** A prelua conducerea unei armate, instituții, a unui stat etc. (prin abuz, lovitură de stat etc). **233** *vt* (Pop; îlv) **A ~ grija unui lucru** A se angaja să aibă grijă de ceva. **234** *vt* (Înv; îe) **A ~ cu sufletul său** A jura. **235** *vt* (Înv; îae) A pune la contribuție. **236** *vt* (Pfm; îe) **A ~ ceva asupra sa** sau (înv **spre sine**) A-și asuma o răspundere, obligație, o vină etc. **237** *vt* (D. o demnitate, o funcție etc.) A-și aroga. **238** *vt* (Înv; îe) **A și-o ~ asupră** A băga în cap. **239** *vrr* (Înv; îlv) **A se ~ la prinsoare** (sau **la rămășag**) A paria. **240** *vt* A-și însuși un lucru străin Si: *a apuca, a fura, a răpi*. **241** *vt* (Reg; îe) **A ~ cu hapca** (sau **cu japca**) sau (înv) **cu jacul** A-și însuși ceva repede și pe nedrept. **242** *vt* (C. i. o cetate, o țară etc.) A cuceri cu asalt. **243** *vt* A primi. **244** *vt* (Îlv) **A ~ în gazdă** A primi în gazdă Si: *a găzdui*. **245** *vt* A primi spre păstrare o sumă de bani. **246** *vt* A primi o marfă în comision. **247** *vt* A obține. **248** *vt* A câștiga. **249** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ numele, (**înv **nașterea)** A se trage din... **250** *vt* (Îae) A purta un nume care amintește de... **251** *vt* (Pop; îe) **A ~ hasnă** (sau **folos**) **din ceva** A profita de ceva. **252** *vt* (Îe) **A ~ aspectul, înfățișarea** etc. A se prezenta sub aspectul, înfățișarea etc. **253** *vt* (Îae) A da impresia Si: *a părea*. **254** *vt* (Îe) **A ~ un nou aspect, o nouă formă** A se transforma. **255** *vt* (Pfm; îe) **A ~ o mină bună** A arăta mai bine la față. **256** *vt* (Înv; îlv) **A ~ izbânda** A învinge. **257** *vt* (Îlv) **A ~ sfârșit** (sau, înv, **săvârșirea**) A se termina. **258** *vt* (Înv; îlv) **A(-și) ~ tămăduirea** A se vindeca. **259** *vt* (Înv; îlv) **A ~ izbăvirea** A se elibera. **260** *vt* (Îvp; d. o femeie sau femelă) A concepe. **261** *vt* (Înv; îlv) **A ~ în pântece** A rămâne însărcinată. **262** *vt* (Îlv) **A ~ grâu (porumb)** A recolta. **263** *vt* A obține ceva în urma unei solicitări, cereri, stăruințe Si: *a căpăta*. **264** *vt* (Îrg; îe) **A ~ o năframă** A fi ocărât. **265** *vt* (Pop; îe) **A (o) ~ în nas** (sau **a ~ peste nas**) A primi mustrări aspre. **266** *vt* (Pfm; îe) **A o ~ pe coajă** (sau **la ceafă**) A primi bătaie. **267** *vt* A primi înapoi Si: *a relua*. **268** *vt* A primi în dar Si: *a căpăta*. **269** *vt* (Înv; îe) **A ~ primire de** A accepta. **270** *vt* (Îlv) **A ~ de veste** A afla. **271** *vt* (D. ambarcațiuni; îe) **A ~ apă** A se umple de apă. **272** *vt* (Pop; îe) **A ~ apă la galoși** A o păți. **273** *vt* (Îvp) A accepta. **274** *vt* (Înv; îe) **A ~ un lucru în preț** A accepta un obiect în loc de bani, pentru o datorie. **275** *vt* (Înv; îe) **A ~ de cuvânt** A asculta de cineva. **276** *vt* A obține un anumit preț la vânzarea sau confecționarea unui obiect. **277** *vt* (C. i. o boală, paraziți etc.) A contracta. **278** *vt* (D. capacitatea unui vas sau d. un gol) A cuprinde. **279** *vt* (Îlv) **A o ~ (de la început)** A începe. **280** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ de** (sau **la**) **ceva** A se apuca de ceva. **281** *vr* (Pop; îe) **A se ~ cu cineva** A fi ocupat cu cineva. **282** *vr* (Pop; îae) A începe să se certe cu cineva. **283** *vt* (Îe) **A ~ hainele la purtare** A începe să poarte hainele. **284** *vt* (Îlv) **A ~ ofensiva** A începe o luptă ofensivă. **285** *vt* (Îlv) **A ~ cuvântul** A începe să vorbească. **286** *vt* (Îlv) **A ~ vorba despre...** A aduce vorba despre... **287** *vt* (Pop; îe) **A (o) ~ cu gura înainte** A răspunde fără a lăsa pe altul să vorbească. **288** *vt* (Pop; îe) **A ~ vorba mai înainte** A continua vorba. **289** *vr* (Pop; îe) **A se ~ la** (sau **de vorbă cu cineva**) A intra în vorbă cu cineva. **290** *vr* (Îe) **A se ~ în** (sau **de**) **gură** (**cu cineva**) A se certa cu cineva. **291** *vt* (Îlv) **A ~ pe**

cineva la bătaie (sau **la palme, pumni** etc.) A începe să bată pe cineva. **292** *vr* (Îlv) **A se ~ la luptă (la bătaie** sau **la trântă)** A se bate corp la corp cu cineva. **293** *vt* (Reg; îe) **A ~ (la depănat** sau **la descântat)** A mustra. **294-295** *vtr* (Îlv) **A (se) ~ la (în) ceartă** (înv; **în cuvinte, la sfadă, la harță**) A începe cearta. **296** *vr* (Îlv) **A se ~ la întrecere)** A se întrece. **297-298** *vtr* (Incoativ; d. ființe în mișcare) A porni într-o anumită direcție Si: *a apuca, a pleca,* (înv) *a purcede*. **299** *vt* (Îlv) **A o ~ din loc** A porni rapid. **300** *vt* (Îal) A înnebuni. **301** *vt* (Îrg; îlv) **A o ~ în porneală** A porni brusc. **302** *vt* (Îvp; îe) **A-și ~ calea în picioare** A pleca. **303** *vr* (Înv; fig; îe) **A se ~ pre cineva** A apela la cineva. **304** *vt* (D. prețuri; îe) **A o ~ la vale** A scădea. **305** *vt* (Fig; urmat de determinări care arată o orientare, o preocupare; îe) **A ~ drumul** A se apuca de... **306** *vt* (Fig; îe) **A ~ drumul uliței** A umbla fără țintă. **307** *vt* (Fam; îe) **A o ~ înainte** (sau **a-și ~ drumul înainte**) A continua drumul. **308** *vt* (Fam; îe) **A o ~ înainte cu ceva** A continua. **309** *vt* A merge înaintea altuia sau altora, pentru a-i conduce. **310** *vt* (Fam; îe) **A i-o ~ cuiva înainte** (pop **pe dinainte**) A sosi înaintea cuiva Si: *a întrece*. **311** *vt* (Pfm; îe) **A o ~ peste câmp** A se abate de la subiectul vorbirii Si: *a aiura*. **312** *vt* (Fig; îe) **A o ~ pe altă cale** A se abate de la drumul cel bun. **313** *vr* (Înv; d. grupuri de persoane; îe) **A se ~ într-o parte** A se izola de ceilalți. **314** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ rândul** A se așeza în șir. **315** *vt* (Reg; îe) **A o ~ hăbăuca** A vagabonda. **316** *vt* (Pfm; îlv) **A o ~ la** (sau **pe picior**) sau **a o ~ la sănătoasa (**sau **la goană)** (înv) **a o ~ la papuc** ori **a-și ~ papucii** A fugi. **317** *vt* (Pfm; îe) **A o ~ la** (sau **pe picior**) A porni la un drum lung. **318** *vt* (Pfm; îlv) **A o ~ razna,** sau **a(-și) ~ câmpii** A înnebuni. **319** *vt* (Mai ales d. cai; îlv) **A o ~ la galop, la trap** A începe să meargă la trap, la galop etc. **320** *vt* (Îe) **A o ~ la dreapta (stânga)** A coti la dreapta sau la stânga. **321** *vt* (Pfm; îe) **A(-și) ~ câmpii** A(-și) pierde cumpătul. **322** *vt* (D. cai sau un vehicul) A fi în stare să parcurgă. **323** *vt* (D. vederi) A cuprinde. **324** *vr* (Fam; îe) **A se ~ după cineva (**sau **ceva)** A merge în urma cuiva sau a ceva. **325** *vt* (Pop; îae) A merge împreună cu cineva Si: *a însoți*. **326** *vt* (Fam; îal) A supraveghea pe cineva. **327** *vt* (Fam; îae) A fugi după cineva Si: *a alunga, a fugări, a urmări*. **328** *vt* (Fam; îae) A asculta de cineva. **329** *vt* (Fig; îae) A imita pe cineva. **330** *vt* (Fig; îae) A-i păsa de cineva. **331** *vt* (Fam; îe) **A (o) ~ (pe) urma cuiva** A semăna cu cineva **332** *vt* (Îae) A îmbrățișa aceeași meserie, aceleași preocupări cu cineva. **333** *vr* (Îvp; îe) **A se ~ (împreună) cu cineva** A pleca la drum împreună cu cineva. **334** *vr* (Pop; îae) A se întovărăși cu cineva. **335** *vr* (Pop; îae) A se atașa de cineva. **336** *vr* (Pop; îe) **A se ~ de ochi cu...** A se îndrăgosti de cineva. **337** *vr* (Mol; îe) **A se ~ cu cineva** sau **ceva** A-și petrece vremea cu cineva sau ceva. **338** *vr* (Mol; îac) A se destăinui cuiva. **339** *vr* (Mol; îae) A se distra. **340** *vr* (Fam; îe) **A se ~ cu una, cu alta** A vorbi de toate. **341** *vr* (Pop; îe) **A se ~ la ceva** A se îndemna la ceva. **342-343** *vrt(a)* (Îe) **A (se) ~ aminte** A fi atent la cineva sau ceva Si: *a cerceta, a observa*. **344** *vt* (Îae; șîe **a ~ întru minte**) A ține seama de ceva Si: *a considera*. **345** *vt* (Reg; îe) **A ~ întru minte** A înțelege. **346** *vt* (Îlv) **A ~ apărarea** A apăra. **347** *vt* (Îlv) **A ~ atitudine** A adopta o poziție clară. **348** *vt* (Iuz; îlv) **A ~ o baie** A face baie. **349** *vt* (Îlv) **A ~ o hotărâre** A hotărî. **350** *vt* (Înv; îlv) **A-și ~ începutul** A începe. **351** (Înv; îlv) **A-și ~ îndrăzneala** A îndrăzni. **352** *vt* (Îlv) **A-și ~ inima în dinți** A îndrăzni. **353** *vt* (Îlv) **A ~ la înțelegere** A cădea de acord. **354** *vt* (Îlv) **A ~ pe cineva la întrebare** (sau **întrebări)** A chestiona. **355** *vt* (Fam; îlv) **A o ~ pe mânecă** A se speria. **356** *vt* (Pfm; îlv) **A ~ nas** (sau **a-și ~ nasul la purtare)** A se obrăznici. **357** *vt* (Reg; îe) **A ~ (pe cineva) de olac** A grăbi pe cineva. **358** *vt* (Fam; îlv) **A ~ parte** A participa. **359** *vt* (Pfm; îlv) **A-i ~ cuiva pielea** A distruge. **360** (Pfm; îal) *vt* A ucide. **361** (Pfm; îal) A sărăci. **362** *vt* (Pop; îe) **A-i ~ cuiva porumbul de pe foc** A dejuca planurile cuiva. **363** *vt* (Înv; îlv) **A ~ sațiu** A se sătura. **364** *vt* (Îlv) **A ~ în scris** A procura o dovadă scrisă despre ceva. **365** *vt* (Pfm; îe) **A ~ din (**sau **de) scurt pe cineva** A obliga pe cineva să se justifice. **366** *vt* (Îlv) **A ~ (în) seamă** A fi fi atent la ceva. **367** *vt* (Îlv) **A ~ parte** A participa. **368** *vt* (Înv; îlv) **A ~ stricăciune** A se strica. **369** *vt* (Înv; îe) **A ~ la tărbacă** A bate rău pe cineva. **370** *vt* (Îal) A-și bate joc de cineva. **371** *vt* (Pop; îe) **A și-o ~ în traistă** A-și însuși ceva. **372** *vt* (Reg; îe) **A ~ pe cineva de țuluc** A părui pe cineva. **373** *vt* (Pop; c. i. femei) A poseda. **374** *vt* (D. vânat, infractori etc.; îe) **A ~ urma** A afla date despre locul în care se află. **375** *vr* (Îe) **A-și ~ zborul** A porni în zbor. **376** *vr* (Fig; îae) A părăsi o rudă, un prieten etc. stabilindu-se în alt parte. **377** *vr* (Fig; îae) A pleca în grabă. **378** *vt* (Pop; îe) **A ~ hainele la purtare** A îmbrăca în toate zilele hainele de sărbătoare. **379** *vt* (Înv; îe) **A ~ veste (sau scrisoare, răspuns** etc.) A primi veste, scrisoare, răspuns etc. **380** *vt* A prelua. **381** *vt* (Trv; a. femei; îe) **A o ~ în gură** A face sex oral. **382** *vt* (C. i. organe, țesuturi) A preleva.

luabil, ~ă *a* [At: BUL. FIL. VI, 28 / Pl: *~i, ~e* / E: **lua** + *-bil*] (Înv; arg) Care poate fi acostat.

luare *sf* [At: CORESI, EV. 443/8 / V: (înv) ***loa~, luoa~, luore*** / Pl: *luări* / E: **lua**] **1** Prindere. **2** Apucare. **3** Adoptare. **4** (Îs) *~ de poziție* (sau *de atitudine*) Adoptare a unei atitudini hotărâte în legătură cu o persoană, o idee etc. **5** Îmbolnăvire contagioasă Si: *luat*[1] **(4)**. **6** Înlăturare. **7** Luătură **(1)**. **8** (Îs) *~ de sânge* Operație prin care se scoate cuiva sânge dintr-o venă. **9** (Trs; înv) Excepție. **10** Transportare a cuiva dintr-un loc sau situație și punere într-un alt loc sau situație Si: *luat*[1] **(5)**. **11** (Înv; îs) *~ la miliție* (sau *la armată*) Recrutare. **12-13** Însușire (prin mijloace legale sau) în mod abuziv Si: *luat*[1] **(6-7)**. **14** (Îs) *~ în posesiune* Manifestare a dreptului de proprietate Si: *luat*[1] **(8)**. **15** Dobândire. **16** (Îs) *~ de mită* Primire de către cineva, funcționar public, demnitar etc. a unei sume de bani, sau a unor avantaje materiale necuvenite, în schimbul unor servicii ilegale sau pentru care a fost deja plătit Si: *luat*[1] **(9)**. **17** Contractare a unei boli contagioase Si: *îmbolnăvire, luat*[1] **(10)**. **18** (Îvp) Voioșie. **19** (Îvp) Poftă. **20** (Îvp) Distracție. **21** (Îe) **~ în considerare** (sau **în considerație)** Atenție acordată unei circumstațe, punctului de vedere al cuiva etc. **22** (Înv; îc) **~-înainte** Pornire puternică. **23** (Înv; îac) Lipsă de obiectivitate. **24** (Îc) **~-aminte** Băgare de seamă Si: *observare*. **25** (Îac) Punct de vedere Si: *considerent*. **26** Preluare. **27** Prelevare de organe, țesuturi etc. **28** Curățare a murdăriei, a petelor etc. **29** Cucerire a unui oraș, a unei țări etc. **30** Primire. **31** Percepere de biruri, taxe, impozite etc.

luat[1] *sn* [At: NECULCE, LET. II, 412/13 / Pl: *~uri* și *~e* / E: **lua**] **1** Prindere. **2** Apucare. **3** Adoptare. **4-10** Luare **(1, 5, 10, 12-14, 16-17)**. **11** Înlăturare. **12** (Lpl; iuz; îoc *daturi*) Sume de bani intrate sau încasate Si: *încasări*. **13** (Îe) **De ~ aminte** De observat cu atenție. **14** (În superstiții; îs) *~-din-iele* Paralizie. **15** (Îvp; îs) *~-din-vânt* Nevralgie.

luat[2]***, ~ă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 276 / Pl: *~ați, ~e* / E: **lua**] **1** Prins. **2** Apucat. **3** Îmbolnăvit. **4** Căsătorit. **5** Primit. **6** Adoptat. **7** Înlăturat. **8** Scos. **9** Extras. **10** (D. boli) Contractat. **11** (În superstiții; îs) *~ din* sau *de iele* Nebun. **12** (În superstiții; îas) Paralitic. **13** (Îas) Bolnav de reumatism articular acut. **14** (Fig) Paralizat de frică, de emoție etc. **15** Scos din ceva sau de pe ceva. **16** Dus dintr-un loc în altul Si: *strămutat*. **17** Cumpărat. **18** (Îla) *~ în armată* Recrutat. **19** (Jur; îs) *~ în posesie* Intrat în posesia cuiva. **20** Dobândit prin amanetare sau împrumut. **21-22** Însușit (legal sau) ilegal. **23** (D. țări, orașe etc.) Cucerit. **24** (Îe) **~ de suflet** Înfiat. **25** (Îla) **~ asupra sa** Pentru care se poartă răspunderea sau se dă socoteală. **26** (Îc) **~-aminte** Băgat în seamă (de cineva). **27** (Pop; d. femei) Posedată. **28** Preluat. **29** (D. organe, țesuturi) Prelevat. **30** (D. pete, murdărie) Curățat. **31** (D. infractori; îs) *~ de poliție* Arestat. **32** (D. taxe, impozite) Perceput. **33** Primit.

luător, ~oare [At: CORESI, EV. 344/1 / V: ***lăut~, luâtoriu, luot~,*** (înv) ***luotoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: **lua**] (Înv) **1** *a* (Udp „de") Care primește. **2** *a* Hoț. **3** *a* (Îs) *~ în râs* Batjocoritor. **4** *a* (Îc) **~-aminte** Atent. **5** *sm* Sprijin. **6** *sm* (Reg) Cumpărător de vite. **7** *smfp* (Mar; în superstiții) Demoni. **8** *sf* Găleată.

luătură *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 38/3/ Pl: *~ri* / E: **lua** + *-(ă)tură*] (Înv) **1** Îndepărtare prin extragere, scoatere etc. a unei părți dintr-un întreg Si: *luare* **(7)**. **2** Bir. **3** Rapacitate. **4** Plecare cu scopul de a începe o treabă. **5** (Pop) **N-are ~** Se spune despre caii sau vitele care refuză să facă o muncă grea. **6** (Îae) Se spune despre oamenii care nu au spor la vorbă sau la treabă.

luâtor, ~oare *a* vz ***luător***

lubă *sf* [At: LB / Pl: *~be* / E: ns cf *lubene, lubeniță*] **1** (Bot; Trs) Dovleac (*Cucurbita pepo*). **2** (Bot; Trs) Pepene verde (*Citrullus vulgaris*). **3** (Reg; euf) Țeastă. **4** (Reg) Mârțoagă.

luben *sm* vz ***lubene***

lubene *sm* [At: DDRF / V: ***luben*** / Pl: *~ni* / E: ns cf *lubeniță*] (Bot; reg) **1-2** Dovleac (*Cucurbita pepo* și *maxima*).

lubenicioară *sf* [At: BORZA, D. 84 / Pl: *~re* / E: ***luben*** + *-icioară*] (Bot; Olt) Zămoșiță (*Hibiscus trionum*).

lubeniță [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***leab~, leb~, lebin~, libin~, lieb~, lob~, lumbin~*** / A și: *~ben~, ~niță* / Pl: *~țe* / E: srb ***lubenica, ljubenica,*** bg ***любеница***] (Reg) **1** *sf* (Bot) Pepene galben (*Cucumis melo*). **2** *sf* (Bot) Pepene verde (*Citrullus vulgaris*). **3** *av* (Olt; îf *lebeniță*; îlav) **Sătul leb~** Foarte sătul. **4** *sf* (Bot; șîs) *~ mică* Dovleac (*Cucurbita pepo*). **5** *sf* (Bot) Dovleac (*Cucurbita maxima*).

lubenițărie *sf* [At: D. R. POPESCU, I. Ș. 542 / Pl: *~ii* / E: ***lubeniță*** + *-ărie*] **1-2** Loc în care se cultivă lubenițe (**1-2**) Si: *pepenărie, harbuzărie*.

lubenițime *sfs* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***lubeniță*** + *-ime*] (Îvr) **1-2** Mulțime de lubenițe (**1-2**).

luber *sm* vz ***luhăr***

lubiț *sm* [At: CIHAC, II, 151 / V: ***~ă*** *sf*, ***~iu*** / A și: *lub~* / Pl: *~i* / E: srb ***ljubica***] (Bot) **1** (Trs) Plantă din familia cruciferelor, cu frunze cordate și flori mici, de culoare galbenă, din ale căror semințe este extras un ulei folosit la fabricarea săpunurilor Si: (reg) *gălbenuș, gălbenușul inului* (*Camelina sativa*). **2** (Reg; îf *lubiță*) Oul inului (*Camelina microcarpa*) **3** (Reg) Golicică (*Myagrum perfoliatus*).

lubiță *sf* vz ***lubiț***

lubițiu *sm* vz ***lubiț***

luboi *smi* [At: ALR I, 855/186 / E: ***lubă*** + *-oi*] (Bot; Trs) Bostan (*Cucurbita pepo*).

lubov *sm* vz ***libov***

lubrefia *vt* vz ***lubrifia***

lubrefiant *sm* vz ***lubrifiant***

lubrefiere *sf* vz ***lubrifiere***

lubric, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***lubrique***] **1** *a* (Liv) Excesiv de senzual Si: *libidinos*. **2** *sf* (Rar) Lubricitate (**1**). **3** *a* Care incită senzualitatea. **4** Desfrânat.

lubricare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~cări* / E: cf lat, it *lubricare*] (Teh) Operație de introducere a unui lichid într-un sistem tehnic (sondă, conductă etc.) aflat sub presiune.

lubricator *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~oare* / E: fr ***lubricateur***, ger ***Lubrikator***] (Teh) Dispozitiv de forma unui tub montat deasupra instalației de siguranță de la capul sondei, care servește la efectuarea operației de lubricare.

lubricitate *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tăți* / E: fr ***lubricité***] **1** Senzualitate excesivă Si: (rar) *lubrică* (**1**). **2** Lascivitate. **3** Desfrâu. **4** Obscenitate.

lubrifia *vt* [At: ARGHEZI, S. XXXIII, 64 / P: *~fi-a* / V: (pop) ***~ref~, ~ica*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***lubrifier***, it ***lubrificare***] A introduce un lubrifiant între suprafețele de contact ale unor corpuri solide care se freacă între ele Si: *a unge*.

lubrifiant *sm* [At: IOANOVICI, TEHN. 353 / P: *~fi-ant* / V: (pop) ***~ref~*** / Pl: *~nți* / E: fr ***lubrifiant***] (Teh) Substanță vâscoasă sau sub formă de pulbere, care se introduce între suprafețele de contact a două corpuri solide cu mișcare relativă, pentru a forma un strat subțire care să înlocuiască frecarea uscată cu una fluidă și să împiedice sau să reducă astfel uzura, încălzirea etc.

lubrifianță *sfs* [At : LTR^2 / P: *~fi-an~* / E: ***lubrifi***(ant) + *-anță*] (Teh) Proprietate a unui material de a putea fi folosit ca lubrifiant.

lubrifica *vt* vz ***lubrifia***

lubrificator *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***lubrificateur***] (Teh) Dispozitiv de ungere a coroanei șinelor de cale ferată, pentru a reduce uzura.

lubrificație *sf* [At: FLACĂRA, 1977, nr. 5, 6 / Pl: *~ii* / E: fr ***lubrification***] (Teh) Lubrifiere.

lubrifiere *sf* [At: CĂLINESCU, C. N. 75 / V: (pop) ***~ref~*** / Pl: *~ri* / E: ***lubrifia***] Introducere a unui lubrifiant între suprafețele de contact ale unor corpuri solide care se freacă între ele Si: *lubrificație, ungere*.

lubza *v* vz ***lugzui***

lubzui *v* vz ***lugzui***

luc *sm* vz ***luciu^1***

lucaci^1 *smi* [At:ALR II/I, h 163/29 / E: nct] (Reg) Bucătar la nuntă Si: *lucar*.

lucaci^2 *sn* [At: LEXIC REG. 82 / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) Fereastră mică, practicată în acoperiș, prin care iese fumul la clădirile fără horn.

lucanică *sf* [At: LB / V: (reg) ***~căn~*** / A și: *~nică* / Pl: *~ice* / E: ngr ***λουκανικόν***] (Îrg) Caltaboș cu sânge.

lucanide *sfp* [At: DN^3 / E: cf lat *lucanus*] (Zlg) Specie de coleoptere mari, din care face parte rădașca.

lucar *sm* [At: ALR II/I, h 163/29 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Lucaci^1.

lucarii *sfp* [At: DEX / E: lat ***Lucaria***] Sărbătoare a pădurilor sacre, pe care romanii o celebrau la 19 sau la 21 iulie.

lucarnă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ne* / E: fr ***lucarne***] **1** Fereastră mică, practicată în acoperișul cu pantă mare al unei construcții, în scopul luminării și aerisirii podului sau a încăperilor aflate la nivelul podului Si: (reg) *bageac*. **2** (Pgn) Fereastră mică practicată într-o ușă, într-un perete etc. **3** (Rar) Ferestruică prin care se poate privi afară Si: (liv) *lucernariu*.

lucă *sf* vz ***luncă***

lucănică *sf* vz ***lucanică***

lucăr *s* [At: ALR SN II, h 587 / Pl: nct / E: bg ***лъка***] (Reg) Poiană.

luce *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *luci* / E: ml ***lux, -cis***] (Ltî) **1** Lumină. **2** (Fig) Strălucire. **3** (Fig) Frumusețe.

luceafăr *sm* [At: PSALT. 238, ap. CORESI, PS. 314/12 / Pl: *~ceferi*, (îvp) *~feri* / E: ml ***Lucifer***] **1** (Ast; pop; șîc) **~ul-de-Dimineață** (sau **~ul Dimineții**), **~ul-de-Ziuă, ~ul-Boului, ~ul-de-Seară** (sau **~ul-Înserării**), **~ul-de-Noapte, ~ul-Ciobanilor** (sau **-Ciobănesc**), **~ul-Păstorului** Planeta Venus, văzută în prima sau în ultima parte a zilei. **2** (Ast; pop; șîc) **~ul-Porcesc, ~-Porcilor,** (sau, rar, **~ul-Porcului**) Steaua Aldebaran din constelația Taurului. **3** (Ast; pop; șîc) **~ul-de** (sau **-din**)**-Zori, ~ul-Zorilor, ~ul-Zorilă, ~ul-Dimineții** Steaua Sirius din constelația Câinele Mare. **4** (Ast; pop; șîc) **~ul-cel-Mare-de-Miezul-Nopții, ~ul-cel-Frumos** Steaua Vega din constelația Lirei. **5** (Lpl; îs) *~ceferi mici* Stele nedefinite mai îndeaproape. **6** (Pgn) Astru. **7** (Fig) Lumină călăuzitoare. **8** (Fig) Personalitate remarcabilă. **9** (Reg) Pată a pielii, având o formă asemănătoare cu aceea prin care este reprezentat, în mod convențional, luceafărul (**1**). **10** (Mol) Obiect simbolizând un luceafăr (**1**), pe care îl poartă colindătorii de Crăciun Si: *stea*. **11** (Mol) Motiv ornamental în țesături. **12** (Pop) Parte osoasă a șoldului la cai. **13** (Reg) Planta erbacee din familia compozitelor *Scorzonera rosea*. **14** (Îvp) Lucifer. **15** (Ast; pop; îc) **~ul-cel-Mare-de-Noapte** Steaua Hiperion.

luceală *sf* [At: PISCUPESCU, O. 301 / Pl: *~celi* / E: ***luci*** + *-eală*] (Înv) **1** Strălucire. **2** (Fig) Splendoare.

luceață *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ceți* / E: ***luci*** + *-eață*] (Îvr) **1** Lucire. **2** Lumină (**1**).

luced, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 125 / Pl: *~cezi, ~e* / E: ml ***lucidus***] (Înv) **1** Luminos (**1**). **2** Lucios (**1**). **3** (Fig) Strălucitor.

luceferant, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 340 / Pl: *~nți, ~e* / E: cf *luceafăr*] (Îvr) **1** Luminos (**1**). **2** (Fig) Strălucitor.

luceferel *sm* [At: CADE / V: ***~e*** *sfp* / Pl: *~ei* / E: ***luceafăr*** + *-el*] **1-2** (Pop; șhp) Luceafăr (**1**) (mic).

luceferele *sfp* vz ***luceferel***

luceferi *vi* [At: BARCIANU / Pzi: *~resc* / E: ***luceafăr***] (Îvr) A străluci.

lucefleander *sm* vz ***luceflender***

luceflender *sms* [At: ISPIRESCU, L. 293 / V: ***~ean~, ~ngher*** / E: ns cf *luceafăr*] (Pop) Lucifer.

luceflengher *sm* vz ***luceflender***

lucer *sm* [At: BÎRLEA, L. P. M. I, 132 / A: nct / Pl: *~i* / E: ns cf *luceafăr*] (Pop) Luceafăr (**1**).

lucerant, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 347 / Pl: *~nți, ~e* / E: ns cf lat *luceo, -ere*] (Îvr) Strălucitor.

luceri *smp* [At: ARISTIA, PLUT. XLVII, 24 / E: lat ***Luceres***] Populație din Lucerum, de origine etruscă stabilită la Roma, care a constituit unul dintre cele trei triburi între care Romulus a împărțit cetatea Si: (rar) *lucerensi*.

lucerensi *smp* [At: ARISTIA, PLUT., XLVII, 24 / E: lat ***Lucerenses***] (Rar) Luceri.

lucernariu[1] *sm* [At: NAUM, IST. ART., 36 / Pl: *~ii* / E: it ***lucernario***] (Rar) Luminator.

lucernariu[2] *sm* [At: NAUM, IST. ART., 36 / Pl: *~ii* / E: lat ***lucernarium***] (Liv) Lucarnă (**3**).

lucernă[1] *sf* [At: ENC. AGR. III, 616 / V: (reg) ***lațăr~, lițăr~, lițer~, luțăndră, luțăr~, luțăr~, luțer~, luzer~*** / Pl: *~ne* / E: ger ***Luzerne***, fr ***luzerne***, mg ***lucerna***] **1** (Șîc **~albastră, ~de-Banat**) Plantă perenă din familia leguminoaselor, cu frunze compuse din câte trei foliole și cu flori albastre-violacee, cultivată ca plantă furajeră *(Medicago sativa)*. **2** (Bot; reg; șîc **~galbenă**) Culbecească (*Medicago falcata*). **3** (Bot; reg; șîc **~neagră**) Trifoi mărunt (*Medicago lupulina*). **4** Cultură de lucernă (**1**). **5** (Pop; îe) **A scăpa în ~** A se îmbăta.

lucernă[2] *sf* [At: MARIN, F. 105/37 / Pl: *~ne* / E: lat ***lucerna***] (Ltî) Lampă cu ulei.

lucernieră *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***luțerni~, luzerni~*** / Pl: *~re* / E: fr ***luzernière***] Cultură de lucernă[1] (**1**) Si: (reg) *luțernărie* (**1**), *luțerniște, lucernă[1]* (**4**).

luceu *sn* vz ***luciu[2]***

lucezi *vtf* [At: BÎRLEA, L. P. M. I, 132 / Pzi: 3 *~zește* / E: ***luced***] (Mar) A face să strălucească.

luchium *s* [At: CIHAC, II, 590 / V: (reg) ***lichi~*** / Pl: nct / E: tc ***lökum***] (Tcî; rar) Tencuială de haznale.

luci[1] [At: DOSOFTEI, PS. 27/14 / Pzi: *lucesc* / E: ml ***luceo, -ere***] **1** *vi* (D. aștri sau alte surse de lumină) A răspândi lumină (**1**). **2** *vi* (Pex) A străluci. **3** *vi* (D. ochi) A avea o strălucire deosebită, exprimând o emoție, o dorință etc. Si: *a scânteia, a sclipi*. **4** *vi* (Pfm; îe) **A-i ~ ochii departe** A dori altceva decât ceea ce i se oferă. **5** *vi* (D. obiecte cu suprafața netedă) A sclipi din cauza luminii. **6-7** *vi* (Fig; d. idei, sentimente) A apărea (în mod brusc sau) pentru scurt timp. **8** *vi* (Fig; d. oameni) A se remarca prin calități deosebite. **9** *vt* (Ban; Mun) A mângâia.

luci[2] *ai* vz ***luciu[2]***

luci[3] *sm* vz ***luciu[1]***

luciare *sf* vz ***luciere***

luciă *af* vz ***luciu***

lucicaș *s* [At: CV 1950, nr 4, 33 / A: nct / Pl: nct / E: mg ***lucskos***] (Reg) Mâncare de varză cu carne de porc sau de oaie.

lucid, ~ă [At: PISCUPESCU, O., 63 / Pl: *~cizi, ~e* / E: fr ***lucide***] **1** *a* (Înv; asr) Clar. **2** *a* (Înv; asr) Strălucitor. **3-4** *a* (D. perioade ale unei boli psihice) În care revine (rațiunea sau) conștiința. **5** *a* (D. oameni) Care are o minte limpede, pătrunzătoare. **6** *a* (D. oameni) Care este conștient de realitate. **7** *a* (D. oameni) Care înțelege și exprimă clar lucrurile. **8** *a* (D. facultățile intelectuale ale oamenilor și d. manifestările lor) Care este rezultatul unei gândiri profunde, neprejudiciată de afecte. **9** *a* (D. facultățile intelectuale ale oamenilor și d. manifestările lor) Care dovedește înțelegerea clară, exactă a realității. **10-11** *a, av* (D. oameni) (Care este) în deplinătatea facultăților mintale Si: *conștient, rațional, treaz*.

luciditate *sf* [At: COSTINESCU / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***lucidité***] **1** (Înv; asr) Claritate. **2** (Înv; asr) Strălucire. **3** Deplinătate a facultăților intelectuale. **4** Stare de conștiență. **5** Evaluare realistă a unei situații, a lumii înconjurătoare etc. **6** Înțelegere profundă.

luciere *sf* [At: LB / V: (reg) *~ciare* / Pl: *~ri* / E: ***lucia***] (Înv) Șlefuire.

lucietor, ~oare *a* [At: CIHAC, I, 148/ Pl: *~i, ~oare* / E: ***luci*** + *-(ă)tor*] (Îvr) **1** Neted. **2** Lucios (**1**).

lucietură *sf* [At: CIHAC, I, 148 / Pl: *~ri* / E: ***luci*** + *-(ă)tură*] (Îvr) Netezime.

lucifer *sm* [At: MUMULEANU, C., 133 / V: ***luțif~, luțăfăr, luțâfer, luțifer, luțifir, luțiper*** / A și: (reg) *~fer* / E: fr ***Lucifer***] **1** (Trs) Căpetenie a diavolilor Si: *satana, scaraoțchi, tartorul*. **2** (Pgn) Diavol.

luciferian, ~ă *a* [At: FILIMON, O. II, 123 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***luciférien***] (Asr) **1-6** Luciferic (**1-6**).

luciferic, ~ă *a* [At: VIANU, L. R., 382 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***lucifer*** + *-ic*] **1-2** Care aparține lui lucifer (**1-2**) Si: *demonic*, (rar) *luciferian* (**1-2**). **3-4** Referitor la lucifer (**1-2**) Si: *demonic*, (rar) *luciferian* (**3-4**). **5-6** Caracteristic lui lucifer (**1-2**) Si: *demonic*, (rar) *luciferian* (**5-6**).

luciferină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***luciférine***] Substanță proteică secretată de diferite animale, licurici, pești etc., care, prin oxidare, devine luminoasă.

luciferism *sns* [At: DN[3] / E: ***luciferic*** + *-ism*] (Liv) **1-6** Caracter luciferic (**1-6**).

lucifob, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***luciphobe***] (D. animale) Care se ferește de lumină.

lucifug, ~ă *smf, a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ugi, ~uge* / E: it ***lucifugo***] (Asr) Care nu suportă lumina Si: *fotofob*.

lucigău *sn* [At: ALR I, 1913/315 / Pl: ? / E: net] (Bot; reg) Rogoz (*Carex*).

lucime *sf* [At: PO 297/16 / Pl: *~mi* / E: ***luci*** + *-ime*] (Îvr) Strălucire.

lucin *sms* [At: DDRF / E: srb ***Lučin dan***] (În credințele populare) Sărbătoare ținută în ziua celebrării Sfântului Luca, cu scopul alungării lupilor și a bolilor la oameni și animale.

lucină *sf* [At: (a. 1768) IORGA, S. D. XXI, 154 / A și: *luci~* / Pl: *~ni* / E: ucr ***лучина***] (Buc) **1** Poiană. **2** Culme a unui deal.

lucind, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 201 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***luci***] (Rar) Care strălucește.

luciolă *sf* [At: ALECSANDRI, POEZII, 54 / P: *~ci-o~* / Pl: *~le*, (înv) *~li* / E: it ***lucciola***, fr ***luciole***] (Liv) Licurici.

lucior, ~oară *a* [At: TDRG / P: *~ci-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***luciu*** + *-or*] **1** Care are luciu, strălucire. **2** (Reg; îs) *Pere ~oare* Varietate de pere nedefinită mai îndeaproape. **3** (Trs; d. ape) Limpede. **4-5** (Șhp) (Cam) luciu[2] (**1**).

lucios, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I, 96 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***luciu*** + *-os*] **1** (D. obiecte) Care strălucește Si: *sclipitor*, (înv) *luciu[2]* (**1**), *lucietor* (**2**). **2** Care împrăștie scântei Si: *scânteietor*. **3** (D. surse de lumină) Care răspândește lumină. **4** (Fig; d. ochi, privire) Cu reflexe strălucitoare. **5** (Fig; d. chipul oamenilor) Cu o expresie de seninătate, de veselie, de fericire. **6** Care răsfrânge lumina din cauza netezimii suprafeței. **7** (Pex) Neted. **8** (Fig) Lustruit din cauza uzurii. **9** (Prt) Aparent. **10** (Rar; prt) Superficial.

luciosie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***lucios*** + *-ie*] (Îvr) Claritate.

lucire *sf* [At: PSALT. 322 / Pl: *~ri* / E: ***luci***] **1** Răspândire de lumină Si: *sclipire*. **2-3** Strălucire (de scurtă durată) Si: *sclipire, scânteiere, scăpărare, fulgerare*. **4** Lumină slabă, difuză, produsă de un astru sau de o altă sursă de lumină. **5** (Lpl) Raze luminoase. **6** (Înv; fig) Celebritate. **7** (Rar; lpl) Manifestări ale unei persoane care se remarcă prin calități deosebite. **8** (Fig) Sclipire deosebită a ochilor, exprimând o emoție puternică, o dorință etc. **9** Strălucire produsă prin reflectarea luminii. **10** Reflex luminos sau strălucitor produs de unele corpuri, metale, pietre prețioase. **11** (Rar) Suprafață strălucitoare a anumitor obiecte, având calitatea de a răsfrânge razele de lumină. **12** (Îvr) Întindere de apă Si: *mare*. **13** (Fig) Înfiripare a unui gând, a unei imagini, a unui sentiment etc. **14** (Fig) Semn abia perceptibil Si: *urmă*.

luciș *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 558 / Pl: ? / E: ***luciu*** + *-iș*] (Pop) Suprafață a unui ape.

lucișor, ~oară *a* [At: PASCU, C. 57 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***luciu*** + *-ișor*] **1-16** (Șhp) (Puțin) lucios (**1-8**).

lucit, ~ă *a* [At: PAMFILE, CR. 149 / Pl: *~ciți, ~e* / E: ***luci***] **1** Care lucește (**1**). **2** (Pex) Care strălucește. **3** (Pop; îe) **A fi sărac ~ pământului** A fi

foarte sărac. **4** (Olt; d. modul de a vorbi) Răspicat. **5** (Îvr; d. oameni) Remarcabil.

lucitor, ~oare [At: ASACHI, S. L., I, 176 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***luci*** + *-tor*] **1** *a* (D. aştri sau alte surse de lumină) Care răspândeşte lumină. **2** *a* (D. ochi, privire) Scânteietor. **3** *a* (Fig) Renumit. **4** *a* (Fig) Minunat. **5** *a* (Fig; d. oameni) Remarcabil. **6** *a* Evident. **7** *a* Care răsfrânge lumina din cauza strălucirii sau a netezimii. **8** *a* (D. culori) Aprins. **9** *sn* (Reg) Mistrie. **10** *sn* (Reg) Pieptene des.

luciu[1] *sm* [At: BIANU, D. S. / V: ***luc, luci*** / Pl: *~cii* / E: nct] (Bot; reg) **1** (Îf *luc*; şîc *brad-luci*) Pin[2] (*Pinus silvestris*). **2** Jneapăn (*Pinus mugo*).

luciu[2]***, ~ie*** [At: PO 296/27 / V: (reg) ***licie*** *af*, (înv) ***luceu*** *sn*, ***~cia*** *af*, (îvp) ***luci*** *a* / Pl: **(1-18)** *~cii*, **(20-33)** *~ri* / E: ***luci*** drr] **1** *a* (D. obiecte) Care răsfrânge razele de lumină (1). **2** *a* (D. aştri sau alte surse de lumină) Care răspândeşte lumină (1). **3** *a* (D. privire) Cu reflexe strălucitoare. **4** *a* (Înv) Plin de fast Si: *elegant, fastuos*. **5** *a* (D. obiecte sau părţi ale lor) Cu lustru[2] (1) Si: *lustruit*[2] (1). **6** *a* (Pex; d. obiecte sau părţi ale lor) Neted. **7** *a* (Pex; d. obiecte) Lunecos. **8** *a* (Fig; d. îmbrăcăminte) Uzat. **9** *a* (Fig; d. piele sau părţi ale corpului) Fără cute sau zbârcituri Si: *întins*. **10** *a* (Fig; pex; d. piele) Catifelat. **11** *a* (D. păr) Drept. **12** *a* (Îvp; d. terenuri, locuri) Plan. **13** *a* (Îvp; ape) Cu suprafaţa liniştită, lipsită de valuri. **14** *a* (Îvp;. drumuri) Fără hopuri sau făgaşe Si: *drept, plat, uniform*. **15** *a* (Îvr) Limpede. **16** *a* (D. terenuri, locuri) Pe care nu se găseşte nimic Si: *deşert, gol, pustiu*. **17** *a* (Pfm; îs) *Sărăcie ~cie* Sărăcie mare Si: *mizerie*. **18** *a* (Pop; d. terenuri, drumuri) Acoperit cu gheaţă. **19** *av* (Pop; îe) **A fi sărac ~** A fi foarte sărac. **20** *sn* Aspect al suprafeţei unui solid, datorit reflexiei luminii. **21** *sn* Suprafaţă netedă, strălucitoare a unor obiecte care răsfrâng razele de lumină. **22** *sn* (Fig) Splendoare. **23** *sn* Lustru (1). **24** *sn* (Îlv) **A da ~** A lustrui (1). **25** *sn* (Fig; îae) A da strălucire, frumuseţe. **26** *sn* Aspect lucios pe care îl capătă unele obiecte, stofe etc. din cauza uzurii. **27** *sn* (Urmat de determinări în genitiv) Suprafaţă foarte netedă a unor obiecte. **28** *sn* Suprafaţă liniştită a unei ape, fără valuri, care poate da reflexe luminoase. **29** *sn* (Îvr; îs) *~l mării* Nivel al mării. **30** *sn* (Îvp) Suprafaţă a mării. **31** *sn* (Înv) Întindere mare de apă Si: *mare*. **32** *sn* (Înv; fig) Nemărginire. **33** *sn* (Îvp) Întindere.

luciuş *sn* [At: PASCU, S. 363 / Pl: nct / E: ***luciu*** + *-uş*] **1** Suprafaţă a mării. **2** (Reg) Parte a rindelei cu care se realizează netezirea şi fasonarea obiectelor de lemn prin aşchiere.

lucla v vz ***lucra***

lucma *sf* vz ***locma***

lucoare *sf* [At: PSALT. 122 / Pl: *~ori* / E: ml ***lucor, -oris***] (Înv; asr) **1** Lumină (1). **2** (Fig) Strălucire produsă de lumină (1). **3** (Îvr; lpl) Raze. **4** (Înv) Zi. **5** (Rel; fig) Har divin revărsat în sufletele oamenilor. **6** (Fig) Ceea ce aduce claritate în mintea omenească. **7** Lumină slabă de abia întrezărită Si: *licărire*. **8** (Pm) Fulger. **9** (Fig) Sclipire.

lucra [At: CORESI, EV. 317/25 / V: (pop) ***~cla*** / Pzi: *~rez*, (îrg) *lucru* / E: ml ***lucro, -are***] **1** *vt* (Înv) A câştiga în urma prestării unei munci Si: *a câştiga, a dobândi*, (înv) *a agonisi, a obţine*. **2** *vt* (Înv) A procura. **3** (Înv) *vrp* A se produce. **4** (Înv) *vi(a)* A avea un efect binefăcător. **5** *vi(a)* (Rar; udp „asupra“) A avea o anumită influenţă. **6-7** *vit(a)* A depune eforturi, cu un anumit scop Si: *a munci, a trebălui*. **8** *vt* A munci pământul, via etc. pentru a culege roade Vz *cultiva*. **9** *vrp* A exploata un teren, o mină. **10** *vt* A confecţiona un lucru, un obiect. **11-12** *vtrp* A (se) da unui material brut (piele, metal, plantă) o formă nouă, făcând din el un obiect oarecare Si: *a (se) prelucra*. **13** *vt* (Înv) A obişnui pe cineva cu ceva. **14** *vt* (Înv) A traduce. **15** *vt* (Rar) A practica o meserie. **16** *vi(a)* (Înv) A munci pentru un stăpân Si: (înv) *a şerbi*. **17** *vt* A dezvolta o activitate într-un domeniu oarecare Si: *a activa, a face*. **18** *vt* (Construit cu un adverb, cu o locuţiune sau prepoziţie) A face. **19** *vt* (Îe) **A nu avea ce ~** A face un lucru care trebuia sau putea fi evitat. **20** *vrp* (Înv) A lua măsurile necesare Si: *a dispune*. **21** *vt* (Bis; rar) A administra împărtăşania. **22** *vt* (Înv) A pune în practică Si: *a practica*. **23** *vt* A complota împotriva cuiva Si: *a unelti, a urzi*. **24** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) în foi de viţă** (sau **pe la spate**) A unelti împotriva cuiva cu multă şiretenie, fără ca cel vizat să simtă. **25** *vr* (Înv; ccd) A i se întâmpla un rău cuiva. **26** *vrp* (Înv) A avea loc ceva Si: *a se petrece*. **27** *vt* (Arg) A fura. **28** *vi* A funcţiona. **29** *vt* A efectua o operaţie de lucru manual, cusut, brodat, tricotat. **30** *vi* (D. substanţe, medicamente) A-şi face efectul. **31** *vi* (Pex) A fi eficace. **32** *vi* A fi în mişcare, în acţiune. **33** *vr* (Înv) A se împlini.

lucrare *sf* [At: CORESI, EV. 222/23 / Pl: *~rări* / E: ***lucra***] **1** Efort fizic sau intelectual depus cu scopul de a realiza ceva Si: *activitate, muncă*, (rar) *lucrat*[1] (1). **2** (Îs) *~a pământului* (sau *a solului*) Cultivare a pământului Si: *agricultură*. **3** (Ccr) Lucru realizat printr-o muncă fizică sau intelectuală. **4** (Înv) Experienţă. **5** (Înv; îlv) **A pune în ~** A aplica. **6** (Înv; ccr) Câştig. **7** (Înv) Faptă. **8** (Înv) Complot. **9** Operaţie sau ansamblu de operaţii efectuate cu ajutorul maşinilor, utilajelor, al unor materiale şi al manoperei specifice în vederea realizării, prelucrării sau reparării unui obiect, produs etc. **10** Sistem tehnic realizat printr-o asfel de operaţie. **11** (Ccr) Produs realizat prin prelucrarea unui material în cadrul procesului muncii. **12** (Îs) *~rări publice* Lucrări (9) desfăşurate cu cheltuiala şi sub supravegherea statului. **13** (Îs) *~ edilitară* Proiect executat în vederea creării unui mediu salubru pentru locuitorii unei aglomeraţii umane. **14** (Îs) *~ hidraulică* Ansamblu de operaţii executate pentru prevenirea pagubelor provocate de ape sau pentru a folosi apa în diverse scopuri, navigaţie, producere de energie, alimentare, irigaţii etc. **15** (Îas) Sistem de elemente realizat pentru prevenirea pagubelor provocate de ape sau pentru a folosi apa în diverse scopuri. **16** (Îs) *~ maritimă* Ansamblu de operaţii executate la ţărmul mării sau în larg, cu diferite scopuri, apărare, navigaţie, semnalizare etc. **17** (Îas) Construcţie realizată la ţărmul mării sau în larg, cu diferite scopuri, precum apărare, navigaţie, semnalizare etc. **18** (Îs) *~ de explorare* Operaţie minieră superficială care se execută pentru a constata existenţă şi întinderea unui zăcământ. **19** (Îs) *~ rutieră* Operaţie care se execută pentru construirea unei şosele. **20** (Îs) *~a solului* Ansamblu de operaţii de arat, grăpat, semănat etc. executate în vederea creării unor condiţii optime de încolţire şi creştere a plantelor. **21** Studiu scris asupra unui subiect Si: *scriere*. **22** (Îs) *~ scrisă* (*de control* sau, rar, *în scris*) Probă scrisă susţinută periodic de către elevi sau studenţi pentru verificarea cunoştinţelor Si: *extemporal*. **23-24** (Ccr) Operă (de artă sau) ştiinţifică. **25** (Rar) Făptură. **26** (Înv) Efect. **27** (Înv) Realizare.

lucrăreţ, ~eaţă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 1/2 / Pl: *~i, ~eţe* / E: ***lucru*** + *-ăreţ*] (Înv) **1** Eficace. **2** Productiv. **3** (D. icoane) Făcător de minuni. **4** (D. cuvinte) Folositor.

lucraş *sm* [At: KLEIN, D. / Pl: *~i* / E: ***lucra*** + *-aş*] (Trs) Muncitor.

lucrat[1] *sn* [At: F. N. 40 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***lucra***] (Rar) **1** Lucrare (1). **2** Cultivare. **3** Îngrijire.

lucrat[2]***, ~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 185/2 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***lucra***] **1** (D. pământ) Muncit pentru a da roade Si: *cultivat*. **2** (D. un lucru) Confecţionat. **3** (Pex) Efectuat cu mâna Si: *brodat, cusut*. **4** (Înv) Tradus. **5** Prefăcut dintr-un material brut, în ceva cu altă formă şi folositor. **6** Asupra căruia s-a exercitat o influenţă Si: *cultivat*. **7** (Înv) Convertit. **8** (Înv) Învestit cu toate formele legale Si: *valabil*.

lucrativ, ~ă *a* [At: IONESCU, D. 187 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lucratif***, lat ***lucrativus***] **1** (D. ocupaţii) Care aduce câştig Si: *profitabil, rentabil*. **2** (Pex) Folositor.

lucrăşiţă *sf, af* [At: MARIAN, SA. 168 / Pl: *~iţe* / E: ***lucra*** + *-iţă*] (Reg) **1-2** (Femeie) harnică.

lucrător, ~oare [At: CORESI, EV. 192/2 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lucra*** + *-tor*] **1** *a* (Înv) Care are efect benefic. **2** *a* (Înv; d. oameni) Care desfăşoară o activitate într-o direcţie oarecare. **3** *smf* (Îvr; îc) **Împreună-~** Colaborator. **4** *smf* (Îvr; îc) **În-condeiu-lucrătoriu** Scriitor. **5** *a* (Înv; d. legi) Care este în vigoare. **6-7** *smf, a* (Persoană) care munceşte într-un anumit domeniu. **8** *a* (Pop; d. oameni) Care munceşte mult şi repede Si: *activ, harnic*. **9** *a* (Iuz; îs) *Clasa ~* Clasa muncitoare. **10-11** *sf, a* (D. zile; îoc *sărbătoare*) (Zi) în care se lucrează. **12** *a* (Înv; d. pământ, vie etc.) Care se cultivă. **13** *smf* (Spc) Persoană care munceşte pentru a produce bunuri materiale Si: *muncitor*. **14** *smf* (Îs) *~ de pământ* Agricultor. **15** *smf* (Îoc *~ necalificat* sau îoc *ucenic*; îs) *~ calificat* Muncitor care a dobândit

toate cunoștințele necesare exercitării meseriei. **16** *a* (D. mine) Care poate fi exploatat. **17** *a* (Pex; d. mine) Care este încă în activitate. **18** *sm* (Înv; fig; ccd) Slujitor al lui Dumnezeu. **19** *sf* (Ban; Trs) Atelier.

lucrătorie *sf* [At: JIPESCU, O. 70 / Pl: *~ii* / E: ***lucrător*** + *-ie*] (Înv) Atelier.

lucrătoriu, ~ie *smf, a* vz ***lucrător***

lucrătură *sf* [At: BIBLIA (1688) 247[2] / Pl: *~ri* / E: ***lucra*** + *-(ă)tură*] **1** (Rar) Confecționare. **2** Fel de a fi realizat Si: *execuție*. **3** (Fig) Uneltire împotriva cuiva.

lucrățel, ~ea *a* [At: TEODORESCU, P. P. 78 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***lucra***[2] + *-el*] **1-2** (Reg; rar; șhp) Lucrat[2] (1) (cu drag).

lucrișor *sn* [At: N. COSTIN, ap. G. C. R. II 11/25 / Pl: *~oare* / E: ***lucru*** + *-ișor*] **1-8** (Rar; șhp) Lucrușor (**1-8**).

lucroiu, ~oaie *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~oi, ~oaie* / E: ***lucru*** + *-oiu*] (Înv) **1** Harnic. **2** (Îs) *albină ~oaie* Matcă.

lucru [At: CORESI, EV. 323/22 / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: ml ***lucrum***] **1** *sn* (Înv) Profit. **2** *sn* (Înv) Folos. **3** *sn* (Înv; îlav) **Fără (de) ~** Fără profit. **4** *sn* (Înv; îal) Fără folos Si: *zadarnic*. **5** *sn* (Înv; îal) În mod abuziv. **6** *sn* (Înv; îal) Pe nedrept. **7** *sn* (Îoc *ființă*) Tot ceea ce există, în afară de ființe, care se poate vedea și pipăi și care este conceput ca o unitate de sine stătătoare Si: *obiect*. **8** *sn* (Îe) **A(-i) scăpa un ~ printre degete** A nu reuși într-o întreprindere. **9** *sn* (Îe) **A se scutura** (sau **a-și spăla**) **mâinile de un ~** A refuza asumarea responsabilității pentru o faptă. **10** *sn* Element sau obiect material. **11** *sn* (În filozofia idealistă; îs) *~ în sine* Noțiune a filozofiei lui Kant, desemnând realitatea obiectivă, existentă independent de cunoașterea noastră, care, deși percepută sub formă de reprezentare, nu poate fi cunoscută în esența ei. **12** *sn* (Jur; îs) *~ imobil* (sau *nemișcător*) Lucru (**7**) care, în mod natural sau prin voința omului, nu poate fi strămutat dintr-un loc în altul. **13** *sn* (Jur; îs) *~ mobil* (sau *mișcător*) Lucru (**7**) care poate fi strămutat dintr-un loc în altul. **14** *sn* (Lpl) Obiecte diverse (unelte, îmbrăcăminte etc.) Si: *bun*, (fam; dep) *boarfă, sculă*. **15** *sn* Bun care aparține unei persoane sau colectivități. **16** *sn* (Îs) *~ de mână* Obiect realizat manual. **17** *sn* (Spc; îas) Cusătură sau împletitură făcută cu mâna. **18** *sn* (Fig; dep; îs) *~ rău* (sau *prost*) Ființă inutilă. **19** *sn* (Fig; dep; îas) Persoană care nu pare a fi de treabă. **20** *sn* (Fig; dep; îas) Se spune pentru a arăta nemulțumireaa față de o persoană. **21** *sn* (Pop; îs) *~ rău* (sau *necurat, slab*) Diavol. **22** *sn* (În superstiții; îas) Spirit necurat Si: *stafie, strigoi*. **23** *sn* (Jur) Proprietate. **24** *sn* Creație materială sau spirituală Si: *operă, plăsmuire*, (înv) *făptură*. **25** *sn* Activitate fizică sau intelectuală, întreprinsă în vederea îndeplinirii unui scop Si: *muncă, treabă*. **26** *sn* (Îs) *Front de ~* Porțiune dintr-o construcție la care lucrează concomitent mai multe echipe dotate cu utilajele și materialele necesare. **27** *sn* (D. ore, zile, săptămâni etc; îla) **De ~** În care se lucrează Si: *lucrător* (**11**). **28** *sn* (Îal) Cu ajutorul căruia se lucrează (**7**). **29** *sn* (Îal) Folosit într-o activitate. **30** *sn* (Îs) *Cal de ~* Cal folosit la arat, la cărăușit etc. **31** *sn* (Îe) **A avea (de) ~** A avea o slujbă, o ocupație. **32** *sn* (Îae) A fi foarte ocupat. **33** *sn* (Fig; îac) A avea dificultăți în ducerea la bun sfârșit a unei activități. **34** *sn* (Îae) A avea mult de luptat cu cineva. **35** *sn* (Îe) **A nu avea de ~** A nu avea o slujbă. **36** *sn* (Fam; îae) A nu avea ce face. **37** *sn* (Fam; îae) Se spune atunci când cineva nu-și vede de treabă. **38** *sn* (Fam; îae) Se spune atunci când cineva face un lucru nepotrivit. **39** *sn* (Îe) **A pune la ~ (pe cineva)** A obliga pe cineva să muncească. **40** *sn* (Îe) **A se pune pe ~** (sau **a se apuca de ~**) A începe să muncească, dându-și tot interesul. **41** *sn* (Îe) **A da de ~** A da cuiva ceva să muncească. **42** *sn* (Pex; îae) A crea dificultăți cuiva. **43** *sn* (Îe) **A-și face de ~ (cu cineva** sau **cu ceva)** A-și pierde vremea cu o treabă lipsită de importanță. **44** *sn* (Îae) A-și pierde vremea cu o persoană care creează dificultăți. **45** *sn* (Fam; îae) A părea că lucrează. **46** *sn* (Fam; îae) A-și crea singur încurcături. **47** *sn* (Îe) **A fi în ~** A fi în curs de fabricare. **48** *sn* (D. opere literare sau științifice; îae) A fi în curs de elaborare. **49** *sn* (D. obiecte; îlav) **În ~** În curs de executare. **50** *sn* (D. opere literare sau științifice) În curs de elaborare. **51** *sn* (Înv; îe) **Bun ~** Formulă de salut. **52** *sn* (Îs) *~ în* (sau *pe*) *bandă* Organizare a producției în care obiectele de realizat se deplasează, continuu sau cu intermitență, cu ajutorul unei benzi rulante. **53** *sn* (Îs) *~ în lanț* Mod de organizare a producției în care obiectul care se lucrează se deplasează ritmic în raport cu echipele specializate de muncitori. **54** *sn* (Îs) *~ manual* Disciplină școlară în cadrul căreia elevii deprind anumite activități practice elementare. **55** *sn* (Fiz; îs) *~ mecanic* Energie dezvoltată de o forță care acționează asupra unui corp, egală cu produsul dintre componenta forței care acționează asupra corpului în direcția deplasării punctului ei de aplicație și mărimea acestei deplasări. **56** *sn* (Ccr) Rezultat al muncii. **57** *sn* Profesie. **58** *sn* (Reg; îcs) *Pe ~* Joc de copii care are loc la priveghiul mortului. **59** *sn* Obligație. **60** *sn* (Înv; îs) *~ domenesc* Obligație pe care o aveau în evul mediu țăranii dependenți din țările române, care consta în prestații de muncă în folosul domnitorului. **61** *sn* Faptă. **62** *sn* (Înv) Punere în practică. **63** *sn* (Înv; îlav) **Cu ~ul** De fapt. **64** *sn* (Înv; îla) **Fără (de) ~** Fără aplicare. **65-66** *sn* (Înv; îe) **A fi ~** A (se) pune în practică Si: *a (se) înfăptui, a (se) realiza*. **67** *sn* (Îlv) **A da un ~ pe față** A divulga. **68** *sn* Acțiune. **69** *sn* Fapt. **70** *sn* (Înv) Uneltire împotriva cuiva. **71** *sn* Obicei. **72** *sn* (Lpl) Întâmplare. **73** *sn* (Mpl) Situație. **74** *sn* Motiv. **75** *sn* (Jur; înv) Cauză. **76** *sn* (Înv) Particularitate. **77** *sn* (În sens larg) Chestiune. **78** *sn* (Înv; îe) **A-și ține ~l** (sau **~rile**) **pe sus** sau **înalte** A fi ambițios. **79** *sn* (Îe) **A scoate** (sau **a duce**) **~l la cap(ăt)** A ajunge la un rezultat satisfăcător. **80** *sn* (În sens larg) Ceea ce este neînsuflețit, concret sau abstract. **81** *sn* (Îe) **Se vede ~** Se deduce. **82** *sn* (Lpl) Ceea ce. **83** *sn* (Îvp) Ceva. **84** *av* (Adesea pleonastic; exprimă superlativul absolut) Foarte. **85** *av* (Îe) **Frumos, ~ mare** Foarte frumos. **86** *sn* (Îl) **Nici un lucru** Nimic. **87** *sn* (Îl) **Puțin(tel) ~** Mai nimic. **88** *sn* (Îlp) **Tot ~l** sau **Toate ~rile** Totul. **89** *sn* (Înv; îlc) **Care ~** Pentru ca să...

lucrulet *sn* [At: JIPESCU, O. 80 / Pl: *~e* / E: ***lucru*** + *-ulet*] **1-8** (Înv; șhp) Lucrușor (**1-8**).

lucrumare *sfs* [At: ALEXANDRIA, cf DR. I, 456 / E: ***lucru*** + ***mare***] (Înv) Isprăvi minunate.

lucrușor *sn* [At: CHIRIAC, SECUL 17 / Pl: *~oare* / E: ***lucru*** + *-ușor*] **1-8** (Șhp) Lucru (**7, 14, 16-17**) (mărunt) Si: (rar) *lucrișor* (**1-8**), (înv) *lucrulet* (**1-8**), (reg) *lucruț* (**1-8**).

lucruț *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 108 / Pl: ? / E: ***lucru*** + *-uț*] **1-8** (Reg; șhp) Lucrușor (**1-8**).

lucșor *sn* vz ***locușor***

luctuos, ~oasă *a* [At: DEX / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***luctueux***] **1** (Rar) Lugubru (**6**). **2** (Med; îs) *Respirație ~oasă* Respirație în care expirația este însoțită de gemete.

lucui *v* vz ***locui***

lud[1] *sm* [At: ANON. CAR. / V: *~e* / Pl: *luzi* / E: srb ***lud***] (Ban; Olt) Tânăr.

lud[2] *sn* [At: CHEST. II, 187/67 / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs; Ipl) **1** Fiecare dintre scândurile lungi și înguste fixate de-a curmezișul furcilor în construcția pereților la adăposturile pentru vitele din câmp. **2** Oblon.

lud[3]***, ~ă*** *a* [At: LB / Pl: *luzi, ~e* / E: slv **лоудъ** cf srb *lud*, bg *луд*] (Îrg; d. oameni) **1** Naiv. **2** (Pex) Prost.

lud[4] *sn* vz ***lut***

ludaie *sf* [At: PASCU, S. 204 / V: (reg; css) **~dău** *sn* / Pl: *~dăi* / E: srb *ludaja*] (Ban; Trs) **1** (Bot; șîc **~-albă, ~-bulgărească, ~-turcească, ~-de mâncare, ~-turcească de mâncat, ~-porcească**) Dovleac (**2**) (*Cucurbita maxima*). **2** (Bot; șîc **~-de curechi, ~-porcească**) Dovleac (**3**) (*Cucurbita pepo*). **3** (Bot; pop) Dovlecel (**3**) (*Cucurbita pepooblonga*). **4** (Bot; șîc **~-de pământ**) Mutătoare (*Bryonia dioica*). **5** (Bot) Pepene (*Citrullus vulgaris*). **6** (Prt) Fruct al pepenelui.

ludău *sn* vz ***ludaie***

luddism *sns* [At: DEX / E: fr ***luddisme***] Mișcare spontană de protest a muncitorilor englezi din a doua jumătate a sec. XVIII și din prima jumătate a sec. XIX, care s-a manifestat prin distrugerea mașinilor.

luddit, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***luddite***] **1-2** (Adept) al luddismului.

***lude*[1]** *sf* [At: DEX / E: slv **лоудник**] Denumire a unității de contribuabili în Țara Românească, alcătuită dintr-un număr variabil de persoane care plăteau bir.

***lude*[2]** *sm* vz ***lud*[1]**

lude*[3]** *sm* vz ***liude

ludețe *sfs* [At: ANON. CAR. / E: ***lud*[1]** + *-ețe*] (Îvr) **1** Copilărie. **2** (Fig) Nevinovăție.

ludian, ~ă [At: DN[3] / P: *~di-an* / Pl: *~i, ~e* / E: ***Lude***] (Glg) **1** *sn* Ultim etaj al eocenului. **2** *a* Care aparține ludianului (**1**). **3** *a* Care se referă la ludian (**1**).

ludic, ~ă *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 93, 4/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ludique***] (Liv) **1** Care are caracter de joc. **2** Referitor la joc.

ludion *sn* [At: MARIN, F. 95/5 / Pl: ? / E: fr ***ludion***] (Fiz; înv) Aparat cu care se demonstrează influența presiunii asupra unui corp scufundat într-un lichid.

ludișor, ~oară *a* [At: L. ROM. 1973, 448 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lud*** + *-ișor*] **1-2** (Îvr; șdp) (Cam) prostuț.

ludlow *sn* [At: DEX / E: ger ***Ludlow***] (Tip) Mașină de turnat rânduri, asemănătoare cu linotipul, dar fără claviatură și fără magazie de matrițe, folosită la culegerea de titluri, ornamente grafice etc.

ludos, ~oasă *a* vz ***lutos***

ludotecă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~eci* / E: fr ***ludothèque***] (Rar) Colecție de jucării și de jocuri.

ludovic *sm* [At: BARONZI, I. G. 551/8 / Pl: *~ici* / E: ***Ludovic***] Monedă veche franceză de aur, pusă în circulație de Ludovic al XIII-lea, care a circulat și în țările române Si: (înv) *luidor*.

ludri *s* [At: ALR I, 1685/200 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Sanie.

lues *sns* [At: CĂLINESCU, C. O. 260 / P: *lu-es* / E: ger ***Lues***] (Med) Sifilis.

luetă *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. II, 6 / P: *lu-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***luette***] (Atm) Omușor.

luetic, ~ă [At: CĂLINESCU, O. XI, 188 / P: *lu-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***luetisch***] (Liv) **1-2** *smf, a* (Bolnav) de sifilis. **3** *a* Referitor la sifilis. **4** *a* Caracteristic sifilisului.

lufar *sm* [At: VOICULESCU, P. I, 17 / V: (rar) ***lufăr*** / Pl: *~i* / E: nct] Pește răpitor marin, cu corpul alungit și turtit lateral, cu dinți pe ambele maxilare și cu carnea fină și gustoasă (*Pomatomus saltatrix*).

lufă *sf* [At: ENC. AGR. III, 625 / Pl: *~fe* / E: fr ***luffa***] Plantă anuală din familia cucurbitaceelor, originară din India, cu tulpina lungă, cu numeroase flori galbene și cu fructul de formă alungită care, în unele țări, China, Japonia etc., se consumă ca legumă sau, după uscare, se folosește ca burete de baie și în industria celulozei (*Luffa cylindrica*).

lufăr *sm* vz ***lufar***

luft *sn* [At: MÎNDRESCU, I. G. 66 / Pl: *~uri* / E: ger ***Luft***] **1** (Reg) Aer. **2** (Mar; Buc) Aer curat. **3** (Reg) Petrecere a concediului într-o localitate climaterică. **4** (Buc) Spațiu liber în interiorul sobei, care corespunde hornului prin care se evacuează fumul și gazele rezultate din ardere Si: (reg) *tiraj*. **5** (Teh) Distanță sau spațiu liber dintre două elemente, piese fixe sau mobile, situate foarte aproape unul de altul Si: *interstițiu*. **6** (Spt) Eroare comisă de un jucător care șutează pe lângă minge, puc etc.

lufta *vi* [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: ***luft***] (Spt) A comite un luft (**6**).

luftar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / Pl: *~i* / E: ***luft*** + *-ar*] (Buc) Persoană venită la odihnă într-o stațiune climaterică.

luftbalon *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 131 / V: ***lulb~*** / Pl: ? / E: ***luft*** + ***balon*** cf ger *Luftballon*] (Ban) Aeroplan.

luftui *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 131 / V: ***~uri*** / Pzi: *~esc* / E: ***luft***] (Reg) A se aerisi.

lufturi *v* vz ***luftui***

lugaci *smi* [At: MARIAN, O. I. 419 / E: cf bg **лугачка**] **1** (Orn) Căldăraș (*Pyrrhula europaea*). **2** (Bot) Varga-ciobanului (*Dipsacus silvestris*).

lugan *sn* vz ***lighean***

lugăciță *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 109 / V: (reg) ***logoci~***, ***logodiță*** / Pl: *~țe* / E: ***lugaci*** + *-iță*] (Orn; Ban) **1** Sticlete (*Carduelis carduelis*). **2** Scatiu (*Carduelis spinus*). **3** Căldăraș (*Pyrrhula europaea*).

lugău *sm* [At: BULL. LINGU. II, 59 / V: (reg) ***log~*** / Pl: *~ăi* / E: mg ***logos*** cf bg *лугоз*] (Ban; Trs) Cal lăturaș.

lugean *sm* vz ***lujan***

luger *sm* vz ***lujer***

lugerel *sm* vz ***lujerel***

lugher *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: eg ***lugger***] (Mrn) Velier mic cu doi arbori, dintre care cel mic este prevăzut cu o velă.

lugi *vi* [At: BOJINCĂ, R. 110/34 / Pzi: *lug* / E: ml ***lugeo, -ere***] (Înv) A plânge.

lugire *sf* [At: MUREȘANU, P. 96/20 / Pl: *~ri* / E: ***lugi***] (Îvr) **1** Plâns. **2** (Pex) Tristețe.

lugocel *sm* [At: DOMBROWSKI, P. 101 / V: (reg) ***log~, ~oșel, ~gucel, ~gușel, rugăcel*** / Pl: *~cei* / E: ***lugaci*** + *-ocel*] (Orn; Trs) **1** Sticlete (*Carduelis carduelis*). **2** Scatiu (*Carduelis spinus*).

lugojan, ~ă *smf, a* vz ***lugojean***

lugojean, ~ă [At: HEM 1523 / V: *~jan, ~oșană sf, ligoșiană sf* / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Lugoj*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Lugojului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Lugoj. **5** *smp* Locuitori din municipiul Lugoj. **6-7** *a* Care aparține (Lugojului sau) Lugojenilor (**5**). **8-9** *a* Care se referă (la Lugoj) sau la lugojeni (**5**). **10** *sf* Varietate de struguri cu boabele mari, bătute, de culoare neagră. **11** *sfa* Dans popular bănățean, care se joacă de obicei cu dansatorii prinși în cerc. **12** *sfa* Melodie după care se execută lugojeana (**11**).

lugojeancă *sf* [At: DEX-S / V: ***~oșa~*** / Pl: *~ence* / E: ***lugojean*** + *-că*] **1** Femeie originară din Lugoj. **2** Locuitoare din municipiul Lugoj.

lugol *sn* [At: LTR[2] / Pl: ? / E: fr ***lugol***] (Îs) *Soluție* ~ Soluție apoasă care conține iod și iodură de potasiu, utilizată în tratamentul hipertiroidismului.

lugoșană *sf* vz ***lugojean***

lugoșancă *sf* vz ***lugojeancă***

lugoșel *sm* vz ***lugocel***

lugoșul *sna* [At: DLR ms / E: ***Lugoj***] (Reg) **1** Dans popular din Lugoj. **2** Melodie după care se execută lugoșul (**1**).

lugșău *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: mg ***lugsó***] (Mgî; rar) Leșie.

lugu *i* [At: L. ROM. 1978, 492 / E: fo] **1** (Fam; îe) **A lua (pe cineva) cu ~-~** A trata pe cineva amabil Si: *a flata* (**2**). **2** (Fam; îal) A răsfăța.

lugubru, ~ră *a* [At: HELIADE, O. I, 295 / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***lugubre***, lat ***lugubris***] **1-2** Care exprimă sau produce groază Si: *groaznic* (**1**), *înspăimântător, oribil, sinistru*. **3** Care evocă ideea de moarte Si: *funebru* (**1**), *macabru, mortuar*. **4-5** Care se referă (la moarte sau) la morți. **6** Care exprimă un sentiment de tristețe sumbră Si: (rar) *luctuos* (**1**).

lugucel *sm* vz ***lugocel***

lugușel *sm* vz ***lugocel***

lugza *v* vz ***lugzui***

lugzău *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: mg ***lugsó***] (Trs) **1** Vas de lemn în care se spală rufele cu leșie Si: (reg) *balie, obod, odobaie, zolniță*. **2** Leșie.

lugzui *vt* [At: COMAN, GL. / V: (reg) ***lubza, lubzui, ~gza*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***lugoz***] (Reg; c. i. pânză, rufe) A albi cu ajutorul leșiei.

luhăr *sm* [At: BORZA, D. 171 / V: (reg) ***loher, luher, ~ă*** *sf*, ***~heară*** *sf*, ***~her, ~here*** (A și: *luhere*) *sf* / Pl: ? / E: mg ***lóhere***] (Bot) **1** (Trs; Mar) Trifoi (*Trifolium pratense*). **2** (Reg; îc) **~-sălbatic** Papanaș (*Trifolium arvense*).

luhără *sf* vz ***luhăr***

luheară *sf* vz ***luhăr***

luher *sm* vz ***luhăr***

luhere *sf* vz vz ***luhăr***

luheriște *sf* [At: ALR SN I h 140 / Pl: *~ti* / E: ***luher*** + *-iște*] (Trs) Trifoiște.

luica *vt* [At: LB / Pzi: *~ichez* / E: bg **люлея**] (Îdt) **1** A adormi pe cineva cântându-i. **2** A legăna.

luică *sf* [At: MARIAN, NA. 323 / Pl: *luici* / E: bg **люлка**] (Îvp) Leagăn.

luidor *sn* [At: GHERASIM, T. 36v / V: *loi~* / Pl: *~i* / E: fr ***louis d'or***] (Înv) Ludovic.

luilui *v* vz ***lului***[2]

luiluire *sf* vz ***luluire***

luitră *sf* vz ***loitră***

lujan *sn* [At: I. CR. III, 273 / V: ***lugean*** / Pl: *~e* / E: ns cf *lujer, hlujan*] **1** (Mol) Tulpină a unor plante mai mari Si: (reg) *hluj*. **2** (Reg) Viță de cartof.

lujer *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 107 / V: (reg) ***aluger***, (îvr) ***hluger*** *sn*, ***luger*** / Pl: *~i*, (rar; *sn*) *~e* / E: cf srb *hlud*] **1** Tulpină sau porțiune de tulpină subțire, la plantele erbacee Si: *cocean* **(1)**, *cotor* **(2)**, *hlujan* **(1)**, *pai, tulei, vrej*. **2** Ramură tânără, de 1-2 ani, la plantele lemnoase Si: *lăstar*[1] **(1)**, *mlădiță*. **3** (Fig) Om bine făcut Si: *voinic*. **4** (Fig) Urmaș. **5** (Bot; Trs; îf *luger*; îc) **~u-broaștei** Măcriș (*Rumex acetosella*).

lujerel *sm* [At: DA / V: (reg) ***luge~*** / Pl: *~ei* / E: ***lujer*** + *-el*] (Șhp) **1-4** Lujer **(1-2)** (mic).

lujnă *sf* [At: DR. V, 898 / Pl: ? / E: pbl slv **лоужьна**] (Îvr) Lampă de gaz la căruțe.

lujnic, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***lud***[3]] (Olt) **1** Prost. **2** Epuizat fizic.

lujniță *sf* [At: ARVINTE, TERM. 154 / Pl: ? / E: ucr **лупиниця**] (Buc; Mar; în exploatările forestiere) Loc la capătul de sus al ulucului unde se adună buștenii, pentru a fi rostogoliți la vale.

lula *v* vz ***lulăi***

lulac *sm* vz ***liliac***[1]

luliac *sm* vz ***liliac***[1]

lulachiu *sn* [At: DA / V: (reg) ***lol~*** / Pl: ? / E: nct] (Înv) **1** Culoare albastru. **2** (Pop; îe) **A face ~** A nu izbuti ceva.

lula *v* vz ***lulăi***

lulare *sf* [At: ALR II, 6355/76 / Pl: ? / E: ns cf *lulea*] (Reg) Răcitor la cazanul de distilat rachiu.

lulă *sf* [At: LB / Pl: *~le* / E: srb ***lula***] (Ban) **1** Lulea **(1)**. **2** (Pan) Țeavă dreaptă sau încolăcită de la cazanul de țuică.

lulăi *vtr* [At: GĂMULESCU, E. S. 151 / V: (reg) ***lula, lului***[1] / Pzi: *lulăi* / E: srb ***ljuljati***] (Ban; Mun) **1-2** A (se) legăna.

lulbalon *sn* vz ***luftbalon***

lulea *sf* [At: (a. 1780) FURNICĂ, I. C. 117 / V: (reg) ***liu~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***lüle***] **1** Obiect cu care se fumează, alcătuit dintr-o parte mai groasă și scobită, în care se pune tutunul, și dintr-o țeavă îndoită prin care trece fumul Si: *pipă*. **2** (Prt) Parte mai groasă și scobită a acestui obiect. **3** (Pex) Cantitate de tutun care intră în această parte a obiectului Si: *pipă*, (reg) *pipoc*. **4** (Pfm; îe) **A fi îndrăgostit (sau amorezat) ~** A fi foarte îndrăgostit. **5** (Pop; îe) **A fura (sau a apuca, a lua, a prinde, a pupa, a turti) ~ua neamțului (cu zale cu tot), a se lua cu ~ua lui Dumnezeu** sau **a se afuma cu ~ua** A se îmbăta. **6** (Pop; îe) **A(-i) da (cuiva) ~ua prin cenușă** A se face de râs. **7** (Reg; îe) **A ajunge (sau a rămâne) la ~ele** A sărăci. **8** (Reg; îe) **A da (sau a turti) (cuiva) ~ua în (sau sub) nas** A disprețui. **9** (Pfm; îe) **A fi (sau a se face, a se îmbăta) ~** A se îmbăta foarte tare. **10** (Pfm; îe) **A fi beat (sau făcut) ~** A fi foarte beat. **11** (Pan) Obiect sau părți ale unor obiecte asemănătoare ca formă cu luleaua **(1)**. **12** (Mor) Bucată de fier introdusă în podoimă în care se sprijină fusul. **13** (Ban) Țeavă de la cazanul de fiert țuică. **14** (Reg; îe) **A-i bate ~ua pe datorie** A supăra pe cineva.

lulear *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: ***lulea*** + *-ar*] (Nob) Fabricant de lulele **(1)** turcești.

lulegiu *sm* [At: (a. 1858) TDRG / Pl: *~gii* / E: tc ***lüleği***] (Îvr) Vânzător de lulele **(1)**.

luleluș *sm* vz ***lulelușă***

lulelușă *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 262 / V: ***luleluș*** *sm*, (reg) *~șcă* **(3)** / Pl: *~șe* / E: ***lulea***] **1-2** (Șhp) Lulea **(1)** (mică). **3** (Orn; Mun) Pitulice **(2)** (*Troglodytes troglodytes*).

lulelușcă *sf* vz ***lulelușă***

luleluță *sf* [At: SFC VI, 124 / Pl: *~țe* / E: ***lulea*** + *-eluță*] **1-2** (Șhp) Lulea **(1)** (mică) Si: *lulelușă* **(1-2)**, (reg) *luliță* **(1-2)**. **3** (Reg; îf *luleuță*) Pahar cu gâtul lung și îngust din care se bea țuică Si: (reg) *ciocan* **(26)**.

luleoaică *sf* [At: DDRF / Pl: *~ice* / E: ***lulea*** + *-oaică*] **1-2** (Șdp) Lulea **(1)** (mare).

luleușă *sf* [At: CONV. LIT. XI, 219 / Pl: *~șe* / E: ***lulea*** + *-ușă*] **1-2** (Șhp) Luleuță **(1-2)**.

luli *vr* [At: DDRF / Pzi: *lulesc* / E: cf *lulea*] (Mol; rar) A petrece.

luliță *sf* [At: HOGAȘ, P. P. 118 / Pl: *~țe* / E: ***lulea*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Luleuță **(1-2)**.

lulu[1] [At: UDRESCU, GL. / E: fo] (Reg) **1** *i* Cuvânt care însoțește mișcarea ritmică a leagănului. **2** *sn* Leagăn care constă dintr-o bancă mobilă, de unul sau mai multe locuri, atârnată de o bară fixă Si: *țițeică*.

lulu[2] *smi* [At: ENC. VET. 685 / E: fr ***loulou***] **1** Rasă de câini de talie mică, cu păr pufos și cu urechi drepte. **2** Câine din rasa lulu[2] **(1)** Si: *spiț*.

luludie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1181 / Pl: ? / E: ngr **λουλούδι**] (Grî; rar) Floare.

lului[1] *v* vz ***lulăi***

lului[2] [At: PAMFILE, DUȘM. 227 / V: (reg) ***luil~*** / Pzi: *~esc* / E: cf *lulu*[1]] (Pop) **1-2** *vt* (C. i. copii) (A liniști sau) a adormi prin legănare, repetând monoton silaba „lu". **3** *vr* A face chef.

luluire *sf* [At: VOICULESCU, POEZII, II, 53 / V: (reg) ***luil~*** / Pl: *~ri* / E: ***lului***] (Pop; rar) Repetare monotonă a silabei „lu", atunci când este legănat copilul Si: *luluit* **(1)**.

luluit *sn* [At: VOICULESCU, P. I, 113 / Pl: *~uri* / E: ***lului***[2]] **1** (Pop; rar) Luluire. **2** (Fig) Freamăt.

lu-lu-lu *i* [At: ODOBESCU, S. I, 206 / E: fo] Cuvânt care exprimă jalea, durerea.

lulutană *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 109 / Pl: *~ne* / E: nct] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

lum *sn* [At: ANTIPA, P. 486 / Pl: ? / E: cf rs *лом*] (Pbl) Bară de metal pentru spart gheața.

luman, ~ă *a* vz ***lumean***

lumanarică *sf* vz ***lumânărică***

lumarit, ~ă *a* vz ***lumăreț***

lumașel *sns* [At: CANTUNIARI, L. M. 155 / V: *~ă sf* (S și: *lumachelă*) / E: fr ***lumachelle***] Rocă sedimentară calcaroasă, slab cimentată, alcătuită din fragmente de cochilii sau din schelete de organisme.

lumașelă *sf* vz ***lumașel***

lumă *sf* vz ***lume***[2]

lumănare *sf* vz ***lumânare***

lumănărar *sm* vz ***lumânărar***

lumănărărie *sf* vz ***lumânărărie***

lumănărică *sf* vz ***lumânărică***

lumăr *sm* vz ***număr***

lumăra *v* vz ***număra***

lumăreț, ~eață *a* [At: ADAM, R. 189 / V: (reg) ***~marit*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***lume*** + *-ăreț*] (Rar; d. oameni) Care iubește viața veselă, petrecerile.

lumăsc, ~mască *a* vz ***lumesc***

lumăț, ~mață *a* vz ***lumeț***

lumânare *sf* [At: COD. VOR.[2] 15/15 / V: (înv) ***~min~, număn~, număra~*** / Pl: *~nări* / E: ml ***luminaria***] **1** Obiect de luminat în formă de cilindru subțire, făcut din ceară, stearină etc., având la mijloc un fitil de material textil, care, aprins, arde cu flacără, producând lumină Cf *faclă* **(1)**, *făclie* **(1)**, *lumină* **(34)**. **2** (Pex) Orice obiect care servește la luminat. **3** (Îf *lumenare*) Candelă. **4-5** (Îljv) **(Drept) ca ~a** (Care este) foarte drept. **6** (Pop; îlav) **Pe la aprinsul ~nărilor** Pe înserate. **7** (Pop; îe) **A muri (sau a se stinge) fără ~** A muri pe neașteptate. **8** (Îlav) **La ~** La lumina lumânării **(1)**. **9** (Pop; îe) **A ține (cuiva) ~a** A veghea pe cineva în

momentul morții ținându-i lumânarea (1) aprinsă. **10** (Reg; îe) **A lua mucul ~nării** A lua puțin din ceva. **11** (Reg; îe) **A mânca mucul ~nării** A fi în mare pericol. **12** (Pop; îe) **A-și mânca ~a cu feștilă cu tot** A-și pierde onoarea. **13** (Pop; îe) **A căuta (pe cineva** sau **ceva) cu ~a** A căuta pe cineva sau ceva cu multă insistență. **14-15** (Pfm; îe) **A căuta ceartă** (sau **bătaie) cu ~a** A căuta (ceartă sau) bătaie cu orice preț. **16** (Înv; îs) ~ *de vânt* Făclă (1). **17** (Thl; îs) *~a lui Jablonchoff* Dispozitiv făcut cu scopul ca lumina arcului electric să se păstreze constantă. **18** Lumină (1) produsă de lumânare (1) sau de făclie (1). **19** (Reg; șîs *~a puțului* sau *~a fântânii*) Prăjină de la fântâna cu cumpănă de care se atârnă ciutura și care intră în fântână cu găleata Si: (reg) *lumânărică* (5). **20** (Reg) Parte a coșului de la leasa de pescuit. **21** (Reg) Parte a rotilei de la plug. **22** (Înv) Unitate de măsură convențională pentru intensitatea luminii, aproximativ egală cu o candelă. **23** Plantă erbacee cu flori gălbui, dispuse într-un spic lung și dens Si: *coada-boului, coada-lupului, coada-vacii, corovatic, lipan, lumânărica-domnului, lumânărică* (8), *luminăriță, pur* (*Verbascum phlomoides*). **24** (Îs) ~ *de gaz* Lampă care luminează prin arderea gazului. **25** (Reg; îs) ~ *de gheață* Țurțuri de gheață. **26** (Pop; îe) **A umbla cu ~a (după)**... A insista mult într-o acțiune. **27-28** (Pfm; îe) **A-i sufla (cuiva) în ~** (A pricinui sau) a dori cuiva moartea. **29** (Pop; îe) **A se arde ca musca la ~** A se înșela. **30** (Pop; îe) **A fi cu ~a în mână** A se afla în pragul morții. **31** (Rar; îe) **A arde (pe cineva) ~a la deget** A fi constrâns de împrejurări. **32** (Reg; lpl; d. copii) Secreție produsă de glandele nazale și eliminată prin nări.

lumânărar *sm* [At: I. IONESCU, P. 428 / V: (înv) ***~mân~, ~min~*** / Pl: *~i* / E: ***lumânare*** + *-ar*] **1** Fabricant de lumânări (1) Si: (reg) *luminar* (1). **2** Vânzător de lumânări (1).

lumânăresc, ~ească [At: I. GOLESCU, C., ap. DLR ms / Pl: *~ești* / E: ***lumânărar*** + *-esc*] (Îvr) **1-2** De lumânărar (1-2).

lumânărește *av* [At: I. GOLESCU, C., ap. DLR ms / E: ***lumânărar*** + *-ește*] (Îvr) **1-2** Ca lumânărarul (1-2).

lumânărărie *sf* [At: TES. II, 342 / V: (înv) ***~mân~, ~nărie, ~minărie*** / Pl: *~ii* / E: ***lumânărar*** + *-ie*] **1-2** Meserie de lumânărar (1-2). **3-4** (Ccr) (Fabrică sau) prăvălie de lumânări (1). **5** Taxă sau impozit pe comerțul cu lumânări (1). **6** (Csc) Cantitate mare de lumânări (1).

lumânărăreasă *sf* [At: I. GOLESCU, C., ap. DLR ms / V: *~năre~* / Pl: *~ese* / E: ***lumânărar*** + *-easă*] Femeie care vinde lumânări (1).

lumânărea *sf* [At: GOROVEI, C. 11 / V: (înv) ***~min~*** / Pl: *~ele* / E: ***lumânarar*** + *-ea*] **1-2** (Șhp) Lumânărică (1-2).

lumânăreasă *sf* vz ***lumânărăreasă***

lumânărică *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 252 / V: (înv) ***~man~, ~mân~, ~min~*** / Pl: *~rele* / E: ***lumânare*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Lumânare (1) (mică) Si: *lumânărea* (1-2), (îvr) *lumânărioară* (1-2). **3** (Pop; îcs) *De-a ~ca* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **4** (Reg) Bețișor aprins la un capăt cu care se joacă lumânărica (4) Si: (reg) *focușor*. **5** (Reg) Lumânare (18). **6** (Șîc **~ca-Domnului**) Plantă erbacee medicinală, cu frunze mari alterne, cele bazale în formă de rozetă, și cu flori galbene dispuse într-un spic (*Verbascum thapsus*). **7** (Buc; îc) **~ca-pământului, ~albastră** Plantă erbacee cu tulpina înaltă și cu frunze și flori albastre sau albe-gălbui Si: (reg) *beșicută, doi-frați, inturå, inturea, tăietură* (*Gentiana asclepiadea*). **8** (Bot) Lumânare (22).

lumânărie *sf* vz ***lumânărărie***

lumânărioară *sf* [At: I. GOLESCU, C., ap. DLR ms / Pl: *~re* / E: ***lumânare*** + *-ioară*] **1-2** (Îvr; șhp) Lumânărică (1-2).

lumânărit[1] *sn* [At: CAMILAR, C. P. 81 / Pl: ? / E: ***lumânărar*** + *-it*] Meșteșug al lumânărarului (1).

lumânărit[2] *sn* [At: CV I, nr. 5, 24 / Pl: *~uri* / E: ***lumânare*** + *-ărit*] Impozit plătit pentru comerțul cu lumânări (1).

lumbagine *sf* [At: LM / Pl: ? / E: lat ***lumbago*** + *-ina*] (Nob) Lumbago.

lumbago *sns* [At: LM / V: (iuz) ***lom~*** / E: lat, fr ***lumbago***] (Med) **1** Boală care se manifestă prin dureri localizate la mușchii din regiunea lombară, cauzată de un efort fizic sau de expunerea la frig. **2** (Pgn) Orice durere resimțită în regiunea lombară.

lumbalgie *sf* vz ***lombalgie***

lumbar, ~ă *a* vz ***lombar***

lumbartrie *sf* vz ***lombartrie***

lumbartroză *sf* vz ***lombartroză***

lumbi *smp* [At: DLR ms / E: lat ***lumbus***] (Atm) Mușchi din partea mijlocie a spinării.

lumbifragiu *sm* [At: LM / Pl: *~gii* / E: ctm ***lumbi*** + ***fragil***] (Rar) Rupere a lumbilor Si: (pop) *deșelare* (3).

lumbiniță *sf* vz ***lubeniță***

lumbricos, ~oasă *a* vz ***limbricos***

lumbus *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: lat ***lumbus***] (Atm) Porțiune dorsală a trunchiului cuprinsă între torace și pelvis Si: *lombe*.

lume[1] *sf* [At: PSALT. 67/7 / V: (înv) *~mă* / Pl: *~mi* / E: ml ***lumen***] **1** (Îrg) Lumină (1). **2** (Pop; îe) **A ieși la ~** A ajunge la un loc larg, deschis. **3** (Înv; îs) *~a ochiului* (sau *ochilor*) Pupilă. **4** Piatră prețioasă strălucitoare fixată într-un inel sau în capătul unui ac. **5** (Pex) Totalitate a celor existente în realitate Si: *cosmos, univers*. **6** (Pex; în concepția mistică idealistă) Întreg univers, conceput drept creație a divinității. **7** (Pop; îlav) **De când (e, îi** sau **cu) ~a și pământul** Dintotdeauna. **8** (Îal) Vreodată. **9** (Pop; îlav) **Cât e** (sau **până-i) ~a și pământul** Veșnic. **10** (Îcn; îal) Niciodată. **11** (Șlp) Ansamblu de corpuri cerești, asemănător sistemului solar. **12** (Fig) Structură spirituală bazată pe un anumit sistem de gândire și de existență Si: *totalitate*. **13** Glob pământesc, cu flora și fauna sa. **14** (Îlav) **În** (sau, înv, **preste** sau **prin) toată ~a** sau **în ~a toată** Peste tot. **15** (Pop; îlav) **În** (sau **din) fundul lumii** De departe. **16** (Îlav) **Peste ~** Foarte departe. **17** (Pop; îe) **A lua ~a de-a lungul (și de-a latul)** (sau **a umbla prin ~** ori **a cutreiera ~a**) sau **a înconjura ~a toată** A călători mult și în locuri diferite Si: *a colinda, a cutreiera*. **18** (Pfm; îe) **A se duce** (sau **a fugi, a pleca) în ~** (sau **în toată ~a, în ~a largă**) (ori **a-și lua ~a-n cap**) A pleca departe, fără să se știe unde, de obicei pentru a scăpa de un necaz. **19** (Pop; îe) **Că (doar) nu piere ~a** Se spune atunci când un lucru nu este prea greu de făcut sau nu cere sacrificii prea mari. **20** (Îe) **Parcă toată ~a e a lui** Se spune despre cineva care este foarte fericit. **21-22** (Îe) **A (a)dormi ca dus de pe ~** (A dormi sau) a adormi foarte adânc. **23** (Pfm; îls) **Vântură** (sau **deapănă) ~** (sau **țară**) Aventurier. **24** (Îal) Derbedeu. **25** Parte a globului pământesc cunoscută în antichitate. **26** (Îs) *~a veche* Pământ cunoscut înainte de descoperirea Americii, format din Asia, Europa și Africa). **27** (Îs) *~a nouă* Cele două Americi și Oceania. **28** (Îs) *~a tăcerii* Universul adâncurilor marine și oceanice. **29** (Înv) Bunuri pământești Si: *bogăție* (5). **30** (Îcn; îlav) **(Nici) pentru toată ~a** (sau **pentru nimic în ~**) Cu nici un preț. **31** (Bis; îoc *viața de dincolo de moarte*) Existență reală privită ca una dintre cele două sfere ale existenței umane. **32** (Pgn) Mediu în care se manifestă viața omenească potrivit acestei concepții. **33** (Pop; îe) **A fi în** (sau **pe** sau **a trăi pe) ~** A fi în viață Si: *a exista*. **34** (Îlv) **A veni pe ~** (sau **a deschide ochii) pe** (sau **în) ~** A se naște. **35** (Pfm; îlv) **A se duce** (sau **a ieși) din ~** (sau **din ~a aceasta**) sau **a se duce pe ceea ~** (sau **pe ~a cealaltă**) A muri. **36** (Reg; îs) *~ albă* (sau *luminată*) Sobor. **37** (Reg; îs) *~ albă* Fericire. **38** (Mtp; îs) *~a albă* Viață pământească, în care trăiesc oamenii. **39** (Mtp; îs) *~a neagră* Viață subpământească, în care ar trăi duhurile rele. **40** (Pop; îe) **A se duce în ~a albă** A se duce departe, ca să nu-i dea cineva de urmă. **41** (Pop; îe) **A-i părea ~a vânătă** A fi foarte trist. **42** (Pop; îe) **A se duce fiecare în ~a lui** A-și vedea fiecare de treburile sale. **43** (Îe) **A nu ști pe ce ~ e** (sau **se află**) A nu avea conștiință clară. **44** (Fam; îae) A nu ști nimic din ce se întâmplă în jurul lui. **45** (Fam; îae) A fi foarte aiurit. **46** (Fam; îae) A fi foarte fericit. **47** (Reg; îe) **A face ~a dragă** A face farmece sub pretextul de a procura cuiva fericirea. **48** (Pop; îe) **A (-i) fi cuiva ~(a) albă** (sau **dragă, bună**) A fi mulțumit, fericit. **49** (Pop; îe) **A nu mai ști de ~ dragă** A nu mai fi fericit. **50** (Reg; îe) **A-i fi cuiva ~a ~ (bună)** (sau **dragă**) A fi fericit. **51** (Îae) A-i plăcea cuiva să trăiască. **52** (Îe) **Când ți-e ~a mai dragă** Când te simți mai bine. **53** (Îae) Când nu te aștepți. **54** (Pfm; îe) **Zi-i ~ și te mântuie!** Asta e, n-ai ce-i face! **55** Viață liberă. **56** (Îla) **De ~** Referitor la viața de plăceri, în special la dragoste. **57** Populație a globului pământesc Si:

umanitate. **58** (Prc) Majoritate a oamenilor. **59** (Prc) Mulțime de oameni Si: *gloată* (1), *public*. **60** (Îs) *Toată ~a* Toți oamenii. **61** (Îs) *Multă ~* Oameni mulți Si: *mulțime*. **62** (Îs) *~a de pe ~* (sau *~a toată, o ~ întreagă*) Mulțime nenumărată de oameni. **63** (Îs) *Puțină ~* Oameni puțini. **64** (Reg; îe) **A fi pătruns de-ale lumii** A avea experiența vieții. **65** (Pop; îs) *~a luminată* Mulțime bine îmbrăcată. **66** (Reg; îe) **A se lua** (sau **a se da**) **după ~** A face cum fac alții. **67** (Îe) **A purta ~a pe degete** A induce în eroare Si: *a înșela, a păcăli*. **68** (Îae) A-și bate joc de oameni. **69** (Pfm; îe) **A fi în rând cu ~a** (sau **în rândul lumii**) A fi ca ceilalți oameni. **70** (Pfm; îae) A fi așezat, chibzuit. **71** (Îlav) **Ca ~a** Ca de obicei. **72** (Îal) Cum trebuie. **73** (Fam; îal) Frumos. **74** (Fam; îal) Bine. **75** (Îlav) **În rând cu ~a** Ca ceilalți oameni. **76** (Îal) Cu rost. **77** Categorie de oameni considerată din punct de vedere al profesiei, al culturii, al felului de viață și care prezintă trăsături proprii. **78** Mediu social Si: *societate*. **79** (Înv; îe) **A fi în ~** A întreține relații sociale. **80** (Pop; îe) **A ieși la** (sau **în**) **~** (ori **a scoate capul în ~**) A intra în societate. **81** (Îae) A lua contact cu oameni și relații noi. **82** (Reg; îae; d. flăcăi și fete) A se prinde pentru prima dată în horă. **83** (Reg; îe) **A fi om** (sau **femeie**) **de ~** A-i plăcea societatea și petrecerile. **84** (Îs) *Om de ~* Persoană care are experiență și cunoaște uzanțele vieții din societate. **85** (Îas) Persoană dornică de petreceri. **86** (Îs) *~ bună* Oameni aparținând claselor privilegiate. **87-88** (Pfm; îe) **A ajunge** (sau **a fi**) **de râsul lumii** (A ajunge sau) a fi într-o situație degradantă. **89** (Pfm; îae) A se face de râs. **90** (Îrg) Viață. **91** (Pfm; îe) **A(-și) lua ~a** (sau **averea**) **în cap** (sau **în traistă**) A pleca departe spre a-și găsi condiții de viață mai bune. **92** (Pop; îs) *Boierul ~mii* Drac. **93** (Înv; îs) *Învățătră despre ~* Cosmologie. **94** (Pop; îs) *Cântec de ~* Cântec de dragoste. **95** (Mtp; îs) *Frumoasa ~mii* Cea mai frumoasă dintre toate femeile. **96** (Pop; rel; îs) *~a de apoi* (sau *~a cealaltă, ceea ~*) Viață de dincolo de moarte. **97** (Mtp; îas) Celălalt tărâm.

lume² *sn* vz ***nume***

lumean, ~ă *a* [At: (a. 1618) GCR I, 51/39 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***lume*** + *-ean*] (Înv) Profan.

lumen [At: DEX / Pl: (1) *~i*, (2-3) *~e* / E: fr ***lumen***] **1** *sm* Unitate de măsură a fluxului luminos. **2** *sn* Canal al unui organ anatomic cavitar, intestin, vas sangvin, sau al unor fibre textile. **3** Tulpină tubulară a unei plante. **4** *sn* Cavitate celulară.

lumenmetru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***lumenmètre***] Instrument folosit în determinarea fluxului luminos.

lumesc, ~ească *a* [At: (a. 1617) GCR I, 46/28 / V: (înv) ***~măsc, ~mască*** / Pl: *~ești* / E: ***lume*** + *-esc*] **1** Care aparține lumii² (5). **2** Care aparține mediului în care se manifestă viața omenească Si: *omenesc, pământesc*. **3** Propriu vieții omenești. **4** Profan. **5** (Pop; îla) **Cele ~ești** În legătură cu viața de pe pământ. **6** (Pop; îal) De mirean. **7** Vesel. **8** Glumeț. **9** De petrecere. **10** (Pop; îs) *Boli ~ești* Boli venerice.

lumește *av* [At: (a. 1618) GCR. I, 51/39 / E: ***lume*** + *-ește*] **1** În mod profan. **2** În legătură cu viața materială.

lumet, ~eață *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 211/2 / V: (reg) ***~măt, ~mată*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***lume*** + *-et*] (Pop) **1** Căruia îi place viața, societatea. **2** Iubitor de petreceri. **3** Vesel. **4-5** (Reg) Căruia (căreia) îi plac femeile (respectiv bărbații) Si: *lumicios* (**1-2**), *lumiu* (**1-2**).

lumeție *sf* [At: PONTBRIANT / Pl: *~ii* / E: ***lumet*** + *-ie*] (Pop) Mondenitate.

lumețiu, ~ă *a* vz ***lumet***

lumi¹ *vi* [At: MAT. FOLK. 49 / Pzi: *~mesc* / E: ***lume***] (Reg; complinit prin „cu sau din pahar") A închina.

lumi² *v* vz ***numi***

lumicică *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ? / E: ***lume*** + *-icică*] **1-2** (Îrg; șhp) (Destul de mulți) oameni.

lumicios, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 211/2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lume*** + *-icios*] (Îrg) **1-2** Lumeț (**4-5**).

lumina [At: (a. 1550) CUV. D. BĂTR. II, 459 / V: (îrg) ***~ira*** / Pzi: *~nez*, (îvp) *lumin* / E: ***lumină***] **1** *vi* (D. aștri sau alte surse de lumină) A emite lumină (1). **2** *vi* (Trs) A fulgera. **3** *vr* (Reg; d. struguri) A începe să se coacă. **4** *vt* A revărsa lumină asupra unui lucru pentru a fi văzut mai bine. **5** *vt* (D. oameni) A însoți pe cineva cu o sursă de lumină spre a-l face să vadă în întuneric. **6** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ de ziuă** sau (înv) **a ~ ziua** A se face ziuă în zori. **7** *vr* (Îae) A se însenina. **8** *vr* (Pop; d. cer; îe) **A se ~ de** (sau **a**) **ploaie** A se pregăti de ploaie. **9-10** *vtr* A (se) face mai plăcut. **11** *vt* (Înv; c. i. ochii, vederea etc.) A face să vadă. **12-13** *vtr* (Fig) A (se) clarifica. **14-15** *vtr* (Fig) A (se) instrui. **16-17** *vtr* A (se) călăuzi. **18** *vt* (Îe) **A ~ calea** (sau **drumul**) **(cuiva)** A conduce spre țintă. **19** *vr* (D. față, ochi) A căpăta o expresie de mulțumire, de bucurie. **20** *vi* (D. idei, imagini etc.) A se înfiripa. **21** *vr* (Înv) A se mândri.

luminaj *sn* vz ***iluminare***

luminal *sn* [At: MARCOVICI, CH. 590 / Pl: *~e, ~uri* / E: ger ***Luminal***, fr ***luminal***] Medicament care se prezintă sub formă de pulbere albă, cristalină, inodoră, cu gust amar, foarte puțin solubilă în apă, cu acțiune hipnotică, folosit mai ales în tratarea bolnavilor de epilepsie Si: *fenobarbital*.

luminanță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: fr ***luminance***] (Fiz) Strălucire.

luminanțmetru *sn* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: ***luminanță*** + ***metru***] (Fiz) Fotometru pentru măsurarea luminanței.

luminar [At: LB / Pl: (1) *~i*, (2-4) *~e* / E: fr ***luminaire***] **1** *sm* (Reg) Lumânărar (1). **2** *sn* (Trs) Tipar în care se fac lumânările (1). **3** *sn* (Trs) Sfeșnic. **4** *sn* (Teh) Corp de iluminat.

luminare¹ *sf* vz ***lumânare***

luminare² *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***lumina***] **1** Emitere a luminii (1) Si: *luminat¹* (1). **2** (Îvr) Strălucire. **3** (Trs) Fulgerare. **4** (Fig) Clarificare. **5** (Fig) Instruire. **6** (Îvr) Luminăție.

luminat¹ *sn* [At: PSALT. 189/1 / Pl: *~uri* / E: ***lumina***] **1** Luminare (1). **2** (Îvr) Strălucire. **3** (Trs) Fulgerare. **4** (Fig) Clarificare. **5** (Fig) Instruire. **6** (Îvr) Luminăție. **7** (Reg) Deschizătură prevăzută cu geam în acoperișul casei, prin care pătrunde în pod aerul și lumina (1). **8** (Nob) Lampă mică.

luminat², ~ă *a* [At: CORESI, EV. 115/26 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lumina***] **1** Care primește lumină (1) Si: *luminos* (2). **2** Cu ideile clarificate. **3** (Fig; d. oameni) Instruit. **4** (Îvp) Sănătos trupește și sufletește. **5** (Gmț) Ușor amețit de băutură. **6** (Îvr) Strălucitor. **7** (Fig) Vesel. **8** (Înv; fig) Respectat. **9** Edificat. **10** (Tlg; îs) *Săptămâna ~ă* Săptămână dintre Duminica Paștilor și Duminica Tomii. **11** (Înv) Nobil.

luminată *sf* [At: JAHRESBER. X, 197 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Limonadă.

luminator *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 186 / V: (pop) ***~năt~*** / Pl: *~oare* / E: ***lumina*** + *-tor* cf rs (*ил*)*люминатор*] Panou translucid sau transparent care înlocuiește o porțiune dintr-un perete, dintr-un plafon sau din învelitoarea unui acoperiș în scopul iluminării naturale a unei încăperi Si: (rar) *lucernariu*.

luminație *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: rs ***иллюминация***] (Rar) Iluminație.

lumină *sf* [At: PSALT. 289/5 / Pl: *~ni*, (îvr) *~ne, ~nuri* / E: ml ***lumina***] **1** Radiație electromagnetică emisă de corpuri incandescente, cu sau fără flacără sau luminiscente care impresionează ochiul Si: (îvr) *lucoare* (1). **2** Efect al acestei radiații. **3-4** (Îljv) **(Limpede) ca ~na zilei** (Care este) incontestabil Si: *clar, evident*. **5** (Îlav) **Pe** (sau **la**) **~** În timpul zilei. **6** (Îe) **A se bucura de ~** (sau **a vedea**) **~na** A se bucura de viață. **7** (Îae) A fi înzestrat cu simțul văzului. **8** (Pfm; îe) **A vedea ~na (zilei)** A se naște. **9** (Pfm; îe) **A nu mai vedea ~na** A orbi. **10** (Pop; îe) **A se arăta** (sau **a răsări**) **la ~** (sau **la ~na zilei**) A ieși la vedere. **11** (Îe) **A da** (sau **a scoate, a ieși**) **la ~** A scoate pe cineva dintr-o încurcătură. **12** (Pop; îae) A ajuta pe cineva să dobândească o situație. **13** (Pop; îe) **A ieși la ~** A scăpa de primejdie. **14** (Îae) A se dezvălui. **15** (Înv; îae; șîe **a vedea ~na tiparului**) A tipări. **16** (Înv; îe) **A fi în ~** A fi valabil. **17** (Îe) **A prezenta, a privi, a aprecia ceva** sau **pe cineva într-o ~ oarecare** A prezenta, a privi, a aprecia ceva sau pe cineva într-un anumit fel sau dintr-un anumit punct de vedere. **18** (Îe) **A arunca** (sau **a răspândi**) **o ~ asupra unei chestiuni** A clarifica o problemă. **19** (Îe) **A pune (o chestiune) în ~** A atrage atenția asupra ei Si: *a sublinia*. **20-21** (Îe) **A (se) face ~ în mintea** (sau **în capul**) **cuiva** A (înțelege sau) a face pe cineva să înțeleagă o chestiune. **22** (Fig) Strălucire. **23** Efect de lumină (1) într-o pictură, într-un tablou, într-o

fotografie etc. **24** (Pop; îe) **A vorbi de un lucru ca orbul de ~** A vorbi despre lucruri necunoscute. **25** (Ast; îs) ~ *zodiacală* Pată luminoasă care, la latitudinea noastră, se vede toamna spre est, înainte de răsăritul soarelui, și primăvara spre vest, după apusul soarelui. **26** (Chm; îs) *~na de var (a lui Drummond)* Lumină (**1**) albă, foarte intensă și strălucitoare, obținută prin atingerea unei plăci de var cu vârful unei flăcări mici de gaz detonant. **27** (Chm; îs) *~na Auer* Lumină (**1**) foarte vie și strălucitoare, obținută prin aplicarea unei site de incandescență la lămpile cu petrol sau gaz. **28** (Îs) *~na apei* (sau *a câmpului*) Suprafață (a apei sau) a câmpului. **29** (Pgn) Orice sursă de lumină (**1**). **30** (Îe) **A lucra la ~** A lucra noaptea la lampă. **31** (Pop; îe) **A-i stinge cuiva ~na** A omorî pe cineva. **32** (Reg; îe) **A aprinde ~na** A înțelege. **33** (Îrg; îe) **A pune ~na sub obroc** A ascunde adevărul. **34** (Pfm; îe) **A căuta ceartă cu ~na** (sau **cu lumânarea**) A căuta ceartă cu orice preț. **35** (Pop) Lumânare (**1**). **36** (Pop; îs) ~ *de veci* Lumânare (**1**) care nu se va stinge niciodată pe lumea cealaltă. **37** (Îvp; îs) ~ *de stat* Lumânare (**1**) foarte înaltă, care se aprinde lângă sicriu. **38** (Pop; îs) ~ *morților* Lumânare (**1**) care a ars aproape în întregime. **39** (Pfm; îe) **A ține ~na** (sau **lumânarea**) **cuiva** A fi naș la cununia cuiva. **40** (Pfm; îae) A asista la moartea cuiva, punându-i în mână o lumânare (**1**) aprinsă. **41** (Pop; îe) **A nu avea parte de ~** A muri singur, fără să-i țină cineva lumânarea (**1**). **42** (Reg) Prăjină dreaptă, de care se atârnă găleata pentru scos apa din puț. **43** (Mol; Trs) Flacără (**1**). **44** (Ban) Foc mic care se face la morminte, lângă cruce, în Joia Mare. **45** (Pop) Lună (**1**). **46** (Îvp) Lună (**59**). **47** (Nob) Lunație (**2**). **48** (Șîs *~na ochiului*) Pupilă. **49** (Pex) Ochi. **50** (Pex) Privire. **51** (Fig) Ființă, lucru, obiect etc. mai drag, mai de preț. **52** (Pfm; îe) **A-i fi (cuiva) drag ca ~na ochilor** A-i fi cuiva foarte drag. **53** (Pfm; îe) **A îngriji (a păzi, a feri) pe cineva ca (pe) ~na ochilor** A îngriji, a păzi, a feri pe cineva cu multă grijă și atenție. **54** (Pop; îe) **A fi lipsit de ~** sau **a-și pierde ~na** A nu vedea. **55** (Înv) Mărime interioară a unei încăperi sau clădiri Si: *suprafață*. **56** (Îvr) Fereastră prin care se luminează interiorul unei încăperi. **57** (Reg) Spărtură făcută iarna în podul de gheață de pe un râu, unde se adună peștii Si: *răsuflătoare*. **58** (Pgn) Deschizătură prin care se poate vedea în interiorul unui obiect. **59** Stăvilar la moară. **60** (Pop) Germene al oului fecundat Si: *bănuț* (**8**). **61** (Pop; lp!) Piatră prețioasă la un inel Si: *diamant*. **62** (Ent; îc) **~-de-pădure** Licurici. **63** (Liv) Fericire. **64** (Tlg) Dumnezeire. **65** (Tlg; îs) *Fiii* (sau *îngerii*) *~nii* Îngeri rămași credincioși lui Dumnezeu. **66** (Tlg; îs) *Oameni ai ~nii* Oameni care trăiesc cu frica lui Dumnezeu. **67** (Îvp) Călăuză. **68** (Fig) Ceea ce aduce claritate în mintea omenească Cf *cultură* (**12**), *educație* (**2**), *învățătură*. **69** (Înv) Explicație. **70** (Tlg; înv) Adevăr moral. **71** (Îs) ~ *albă* Lumină (**1**) mijlocie a zilei, care conține toate radiațiile spectrului vizibil. **72** (Îs) *~nă rece* Lumină (**1**) care conține un număr foarte mic de radiații infraroșii și care are un efect termic redus. **73** (Îs) *~nă monocromatică* Lumină (**1**) formată din radiații de o singură culoare spectrală. **74** (Îs) *~nă compusă* Lumină (**1**) care conține radiații de mai multe lungimi de undă. **75** (Îs) ~ *naturală* Lumină (**1**) complet nepolarizată, caracterizată prin diversitatea direcțiilor de oscilație ale radiațiilor electromagnetice care o compun, distribuite uniform în jurul direcției de propagare. **76** (Îs) ~ *polarizată* Lumină (**1**) alcătuită din radiații electromagnetice ale căror direcții de oscilație nu sunt uniform distribuite în jurul direcției de propagare. **77** (Ast; îs) ~ *antisolară* Pată foarte slab luminoasă care se vede noaptea pe cer în locul opus soarelui. **78** (Fzl; îs) ~ *animală* Lumină (**1**) produsă de unele organisme animale pe baza energiei chimice a unor substanțe. **79** (Îlav) **La ~na mare** În văzul tuturor Si: *fățiș*. **80** (Îlpp) **În ~na ...** Din punctul de vedere al... **81** (Îlv) **A da ~** A lumina (**1**). **82-83** (Îe) **A pune într-o ~ bună** (sau **rea, urâtă** etc.) A scoate în evidență aspectele (pozitive sau) negative din viața sau din activitatea cuiva. **84** (Îs) ~ *electrică* Iluminare pe bază de energie electrică. **85** (Îs) ~ *de control* Indicație luminoasă care servește la controlul stării și al modului de funcționare a unei instalații de telecomandă, a macazurilor, a semnalelor de cale ferată etc. **86** (Spc) Sursă luminoasă, de obicei colorată, situată pe o navă, aeronavă etc., folosită la indicarea poziției sau la semnalizare. **87** Unitate de măsură pentru fluxul luminos Cf *lumen* (**1**). **88** Distanță liberă dintre fețele interioare a două piese vecine ale unui sistem tehnic sau dintre fețele interioare opuse ale unui gol. **89** (Mun; îs) *~na casei* Fațadă a unei case.

luminărar *sm* vz ***lumânărar***

luminărea *sf* vz ***lumânărea***

luminărică *sf* vz ***lumânărică***

luminărie *sf* vz ***lumânărărie***

luminăriță *sf* [At: GOROVEI, CR. 177 / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; Buc) Lumânare (**22**).

luminător[1] *sn* vz ***luminator***

luminător[2], ***~oare*** [At: PSALT. (1651), ap. GCR I, 154/20 / V: (înv) ***~iu*** *a* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***lumina*** + *-tor*] **1** *a* Care luminează (**1**). **2** *sf* (Bis; înv; îs) *Lumina cea în trei ~toare* Sfânta Treime. **3** *smf* (Fig) Persoană care învață, călăuzește etc.

luminătoriu, ~oare *a* vz ***luminător***

luminăție *sf* [At: N. COSTIN, L. II, 69/16 / Pl: *~ii* / E: ***luminat*** + *-ie*] (Înv; urmat de un adjectiv posesiv) Termen de reverență pentru o persoană de rang înalt, mai ales pentru un domnitor Si: *domnie* (**12**), *excelență* (**1**), *înălțime*, *maiestate*, *mărie*, (îvr) *luminare*[2] (**6**), *luminat*[1] (**6**).

luminea *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 882 / Pl: *~ele* / E: ***lumină*** + *-ea*] **1-6** (Îvp; șhp) Lumină (**1-2, 29**) (slabă) Si: *luminiță* (**1-6**), (rar) *luminica* (**1-6**), *luminichea* (**1-6**), *luminicică* (**1-6**), *luminușă* (**1-6**), *luminuță* (**1-6**).

lumineală *sf* [At: DR. IX, 420 / Pl: *~ele* / E: ***lumină*** + *-eală*] (Rar; îs) *~la ochiului* Albul ochiului.

lumineață *sf* [At: DR. V, 557 / Pl: *~ețe* / E: ***lumină*** + *-eață*] (Bot; reg) Iarba-fiarelor (*Drosera rotundifolia*).

luminescent, ~ă *a* [At: NOM. MIN. 169 / V: (pop) ***~nis~***, (nob) ***~nos~*** / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***luminescent***] **1-2** Care prezintă luminescență (**1-2**).

luminescență *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 110, 13/6 / V: (pop) ***~nis~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***luminescence***] **1** Proprietate pe care o au unele substanțe de a emite radiații luminoase provenite dintr-o energie netermică. **2** Emisiune de raze luminoase reci.

luminică *sf* [At: PASCU, C. 20 / Pl: *~ici*, *~ice*, *~nele* / E: ***lumină*** + *-eală*] **1-6** (Rar; șhp) Luminea (**1-6**).

luminichicea *sf* [At: H XVIII, 270 / Pl: *~cele* / E: cf *luminică*] **1-6** (Îrg; rar; șhp) **1-6** Luminea (**1-6**).

luminicică *sf* [At: I. CR. IV, 210 / Pl: *~icele* / E: ***lumină*** + *-icică*] **1-6** (Rar; șhp) Luminea (**1-6**). **7** (Rel; reg) Luminușă (**7**).

luminicios, ~oasă *a* vz ***luminos***

luminiscent, ~ă *a* vz ***luminescent***

luminiscență *sf* vz ***luminescență***

luminism[1] *sns* [At: DEX / E: fr ***luminisme***] Varietate de clarobscur în artele plastice.

luminism[2] *sns* [At: DEX / E: ***lumină*** + *-ism* cf *iluminism*] Iluminism.

luminist[1]***, ~ă*** *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***luministe***] Pictor care folosește luminismul[1].

luminist[2]***, ~ă*** *smf, a* [At: DEX / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***lumină*** + *-ist* cf *iluminist*] **1-2** (Adept) al luminismului[2] Si: *iluminist*.

luminiș *sn* [At: ODOBESCU, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***lumină*** + *-iș*] **1** Suprafață fără arbori în interiorul unei păduri Si: *poiană*, (îvp) *colnic* (**3**). **2** Porțiune de cer senin. **3** Pată de lumină (**1**). **4** (Pex) Orice loc deschis. **5** (Rar) Lumină (**1**). **6** (Gmț) Chelie.

luminiță *sf* [At: CONACHI, P. 178 / V: (îvp) ***~nuță*** / Pl: *~țe* / E: ***lumină*** + *-iță*] **1-6** (Șhp) Luminea (**1-6**). **7** (Pop) Pupilă. **8** (Șîc **~ta-nopții**) Plantă meliferă, cu tulpina dreaptă, înaltă, cu frunze alterne și cu flori mari, mirositoare, de culoare galbenă Si: *iarba-asinului* (*Oenothera biennis*). **9** (Bot; îc) **~-de-munte** Planta *Melandryum rubrum*.

luminobloc *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***lumină*** + ***bloc***] Instalație cu generator propriu pentru iluminatul de siguranță în cazul în care se întrerupe curentul de la rețeaua electrică.

luminofor, ~ă [At: DEX / Pl: (**1, 3**) *~i*, *~e*, (**2**) *~oare* / E: fr, eg ***luminophore***] **1** *sm* Substanță care are proprietatea de luminescență,

folosită la acoperirea tuburilor fluorescente. **2** *sn* Semnal luminos. **3** *a* (Liv) Care are semnal luminos.

luminos, ~oasă [At: (a. 1569) GCR I, 14/7 / V: (rar) ***~nicios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***luminos*** + *-os*] **1** *a* Care răspândește lumină (**1**). **2** *a* (D. clădiri, încăperi) În care pătrunde multă lumină (**1**). **3** *a* (Fig; d. persoane, expresia feței etc.) Bucuros. **4** *a* (Fig) Clar. **5** *a* (Îvp) Nobil. **6** *a* (Fig) Care călăuzește, îndrumă. **7** *a* (Fig; pex) Demn de urmat. **8** *a* (Fig) Pătrunzător. **9** *sf* Plantă ierboasă din familia ranunculaceelor, cu tulpina dreaptă, cu frunzele ovale și florile albe Si: *curpen-de-pădure* (**10**), *năprasnic, năprasnică* (*Clematis recta*). **10** *sf* Clopoței (*Clematis integrifolia*).

luminoscent, ~ă *a* vz ***luminescent***

luminoschemă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: ***lumină + schemă***] Tablou schematic luminos (**1**), în care diferitele elemente ale instalației pe care o reprezintă sunt marcate prin becuri electrice colorate convențional.

luminoscop *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oape* / E: fr ***luminoscope***] (Fiz) Aparat cu ajutorul căruia se analizează luminescența corpurilor în întuneric.

luminozitate *sf* [At: ARDELEANU, D. 89 / Pl: *~tăți* / E: fr ***luminosité***] **1** Însușire a unui corp de a fi luminos (**1**). **2** (Fiz) Caracteristică a instrumentelor optice, exprimată prin raportul dintre iluminarea imaginii unui obiect și strălucirea obiectului. **3** (Ast) Strălucire a stelelor, exprimată fie prin emisiunea totală de energie luminoasă, fie în raport cu luminozitatea (**1**) soarelui. **4** Însușire a unui loc, a unei incinte etc. de a fi luminoase (**2**). **5** (Fig) Claritate. **6** (Fig) Seninătate. **7** (Fig) Optimism. **8** (Fig) Bucurie.

luminușă *sf* [At: MARIAN, Î. 383 / Pl: *~șe* / E: ***lumină*** + *-ușă*] **1-6** (Rar; șhp) Luminea (**1-6**). **7** (Rel; reg) Foc care se aprinde morților în noaptea dinaintea Joii Mari, acasă sau la mormânt Si: (reg) *luminicică* (**7**).

luminuță *sf* vz [At: DLR ms / Pl: *~țe* / E: ***lumină*** + *-uță*] **1-6** (Rar; șhp) Luminea (**1-6**)

lumira *v* vz ***lumina***

lumit, ~ă *a* vz ***numit***

lumitip *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***lumitype***] (Pgr) Mașină de cules cu claviatură electrică, la care se execută, în același timp cu culegerea de litere, și o probă dactilografiată.

lumiță *sfs* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 21 / E: ***lume*** + *-iță*] (Îvr; șhp) **1-6** Lume (**5-6, 57**) (dragă) Si: *lumucă* (**1-6**), *lumuleană* (**1-6**), *lumuță* (**1-6**).

lumiu, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. DLR ms / Pl: *~ii* / E: ***lume*** + *-iu*] **1-2** Lumeț (**4-5**).

lumnic, ~ă *a* [At: (a. 1838) CAT. MAN. II, 266 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***lume*** + *-nic*] (Înv) Universal.

lumpău *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Furtun folosit pentru trasul vinului.

lumpen *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: ger ***Lumpen***] (Rar) Lumpenproletar.

lumpenproletar *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: drr ***lumpenproletariat***] Persoană care face parte din lumpenproletariat Si: (rar) *lumpen*.

lumpenproletariat *sn* [At: DEX / P: *~ri-at* / E: ger ***Lumpenproletariat***] (În terminologia marxistă) Categorie de oameni declasați, cerșetori, vagabonzi etc., proveniți din diferite pături sociale, ca urmare a șomajului și a pauperizării.

lumucă *sfs* [At: DLR ms / E: ***lume*** + *-ucă*] **1-6** (Îrg; șhp) Lumiță (**1-6**).

lumuleană *sfs* [At: CIAUȘANU, V. / E: ***lume*** + *-uleană*] **1-6** (Reg; șhp) Lumiță (**1-6**).

lumuță *sfs* [At: MARIAN, Î. 257 / E: ***lume*** + *-iță*] **1-6** (Îvp; șhp) Lumiță (**1-6**).

lunar, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 150 / V: (înv) ***~iu, ~ie*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lunaire***, lat ***lunaris***] **1** *a* Care aparține lunii (**1**) Si: (liv) *selenar*. **2** *a* Care se referă la lună (**1**). **3** *a* (Îs) *An ~* Interval de timp (de 354 de zile, 8 ore, 48 de minute și 36 de secunde) în care luna (**1**) efectuează de 12 ori revoluția ei sinodică. **4** *a* (Rar) Astral. **5** *a* (Îs) *Zi ~ă* Interval de timp (de 24 de ore și 50 de minute) dintre două culminații consecutive ale lunii (**1**). **6** *a* (Rar; în legătură cu substantivul *nopți*) Cu lună. **7** *a* Referitor la intervalul de timp de o lună (**59**) Si: (înv) *lunovnic* (**2**). **8** *a* (Înv; fig; d. fața, obraji) Palid. **9** *av* În fiecare lună (**69**).

lunarie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: lat ***lunaria***] (Bot; înv) Lunăriță (*Botrychium lunaria*).

lunariță *sf* vz ***lunăriță***

lunariu[1], ~ie *a* vz ***lunar***

lunariu[2] *sn* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: lat ***lunarium***] (Înv) Aparat construit pentru demonstrarea mișcării lunii (**1**).

lunaș *sm* [At: NOM. PROF. 13 / Pl: *~i* / E: ***lună*** + *-aș*] (Reg) Persoană angajată să lucreze cu luna (**60**).

lunat, ~ă *a* [At: PERPESSICIUS, M. III, 77 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lună*** + *-at*] (Rar) Care este luminat de lună (**1**).

lunatăci *v* vz ***lunătăci***

lunatec, ~ă *a, smf* vz ***lunatic***

lunatic, ~ă [At: N. TEST. (1648), 22ᵛ/15 / V: (înv) ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***lunaticus***, fr ***lunatique***] **1-2** *smf, a* (Fam) (Om) somnambul. **3** *a* (Pex; d. oameni) Nebun. **4** *a* (Înv; îs) *Boală* (sau *patimă*) *~ă* Epilepsie. **5** *a* (Rar) Care are vedenii Si: *fricos, sperios*. **6** *a* (D. somn, privire, mers etc.) De somnambul. **7** *a* (Pex) Ireal. **8** *a* (Fig) Absurd. **9** *a* Cu idei ciudate. **10** *a* Cu manifestări ciudate. **11** *a* (Pop; d. copiii din aceeași familie) Născut în aceeași lună cu altul. **12** *a* (Pop; d. păsări) Pui scoși în aceeași lună în care au fost puse ouăle la clocit. **13** *sm* (Nob; d. copii) Care are o lună de viață. **14** *a* (Înv; îs) *Oftalmie ~ă* (sau *fluxiune ~ă*) Boală de ochi care apare periodic de obicei la câinii bătrâni sub formă de accese intermitente care durează 10-15 zile. **15** *a* (Reg; îs) *Floare ~ă* Menstruație.

lunatism *sns* [At: CĂLINESCU, O. XIII, 237 / E: fr ***lunatisme***] (Med; rar) Somnambulism.

lunație *sf* [At: ALEXI, W. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***lunatio, -onis*** cf fr *lunaison*] **1** Fenomen al schimbării fazelor lunii (**1**) de la o fază dată până la faza următoare de același fel. **2** (Pex) Interval de timp între două faze identice ale lunii (**1**).

lunațiune *sf* vz ***lunație***

lunaut *sm* [At: L. ROM. 1970, 266 / P: *~na-ut* / Pl: *~uți* / E: ***lună*** cf *astronaut, cosmonaut*] (Liv) Explorator al lunii Si: *selenaut*.

lunav, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 153 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Înv) Epileptic.

lună [At: (cca. 1550) CUV. D. BĂTR. II, 459/13 / Pl: *~ni*, (înv) *~ne* / E: ml ***luna***] **1** *sf* Satelit natural al Pământului, care se învârtește în jurul acestuia și pe care îl luminează în timpul nopții. **2** *sf* (Ast; îs) *~ nouă* Moment în care Luna (**1**) este în conjuncție cu Soarele. **3** *sf* (Pex) Înfățișare a lunii (**1**) în acest moment Si: (pop) *crai-nou*. **4** *sf* (Pop; îs) *~ tânără* (sau *seacă*) Lună (**1**) aflată în primul pătrar, atunci când se află în conjuncție cu Soarele și se vede pe cer o parte din suprafața ei luminată. **5** *sf* Aspect al lunii (**1**) în această fază. **6** *sf* (Pop; îe) **A fi făcut la ~ plină** A fi somnambul. **7** *sf* (Îs) *~ plină* (sau reg. *întreagă, împlinită, veche*) Fază a lunii (**1**) când aceasta se află în opoziție cu soarele și se vede pe cer luminată în întregime. **8** *sf* Perioadă de timp când luna (**1**) are această înfățișare. **9** *sf* (Pop; îe) **A fi ca o ~ plină** A fi cu obrazul (sau fața) rotund(ă) și plin(ă). **10** *sf* (Pop; îs) *~ veche, ~ la sfârșit*, (reg) *~ pișcată* Ultimă fază a lunii (**1**), când aceasta este în conjuncție cu soarele și se vede o mică porțiune din suprafața ei luminată, în forma unei seceri subțiri. **11** *sf* Timp în care luna (**1**) are această înfățișare. **12** *sf* (Îrg; îla) **(De) sub ~** Care se află pe pământ. **13** *sf* (Pex; îal) Care se află în univers. **14** *sf* (Îlav) **Câte-n ~ și în stele** (sau **și în soare**) Tot ce se poate închipui. **15** *sf* (Pop; îe) **A promite (cuiva) (și) ~na de pe cer** A promite (cuiva) ceva imposibil de realizat. **16** *sf* (Pop; îe) **A cere (și) ~na de pe cer** A cere foarte mult. **17** *sf* (Pop; îe) **A apuca (sau a prinde) ~na cu dinții (și soarele cu picioarele)** A încerca realizarea unui lucru aproape imposibil sau greu accesibil. **18** *sf* (Fam; îe) **A trăi (sau a fi căzut) în (din) ~** A fi rupt de realitate. **19** *sf* (Rar; îe) **Parcă e căzut din ~** Se spune despre cineva aiurit și lipsit de simț practic. **20** *sf* (Pop; îe) **A da (a arunca sau a zvârli) cu barda (cu toporul sau cu pușca) în ~** A se comporta irațional. **21** *sf* (Reg; îe) **A fi un (îm)pușcă-n ~** A fi nebun. **22** *sf* (Trs; îe) **A azvârli cu pălăria după**

~ A se comporta ca un om beat. **23** *sf* (Fam; îe) **A lătra** (sau **a urla**) **(precum câinele) la ~** A protesta inutil. **24** *sf* (Trs; îe) **A scos ~na din fântână** Se spune despre cineva prost și neîndemânatic. **25** *sf* (Rar; îe) **A fi cu ~na în cap** A fi labil psihic. **26** *sf* (Reg; îe) **A se schimba** (sau **a fi schimbător**) **ca ~na** A fi inconsecvent în păreri sau în comportare. **27** *sf* (Reg; îcs) *De-a ~na* Joc de copii, în care participanții, așezați spate în spate, se ridică unul pe celălalt, rostind „Luna!". **28** *sf* (Pop; îe) **A-i răsări** (sau **a-i ieși cuiva**) **~na în cap** (sau **în ceafă**) A cheli. **29** *sf* (Mol; îe) **A i se vedea (cuiva) ~na** A fi evidentă sărăcia cuiva. **30** *sf* (Arg; îe) **A atinge pe cineva la ~nă** A-i da cuiva o lovitură în cap. **31-32** *a, av* (Care este) strălucitor. **33** *sf* (Pex) Lumină a lunii (**1**). **34** *sf* Suprafață a lunii (**1**) pe care are loc aselenizarea Si: *sol*. **35** *sf* (Pop; îe) **A fi (o) ~ ca ziua** Se spune despre o noapte foarte luminoasă. **36** *sf* (Înv; îs) *Boală de* (sau *din*) ~ Somnambulism. **37** *sf* (Înv; îas) Epilepsie. **38** *sf* (Îlav) **La** sau **pe, sub,** rar **în ~** La (sau pe, sub, în) lumina lunii (**1**). **39** *sf* (Pop; îe) **A se zări de ~** A răsări luna (**1**). **40** *sf* (Lpl) Satelit natural al unei planete. **41** *sf* Imagine a lunii (**1**) sau simbolurile diverselor faze ale ei imprimate în peceți, în sigilii, pe calendare, pe steaguri etc. **42** *sf* (Înv) Semilună turcească. **43** *sf* (Pop; în religiile păgâne; adesea și ca nume propriu) Zeitate feminină. **44** *sf* (Reg; îs) *~na ochiului* (sau *ochilor*) sau *~na neagră* Pupilă. **45** *sf* (Trs; îs) ~ *de inel* (sau *inel cu* ~) Piatră strălucitoare de inel. **46** *sf* (Bot; reg; îc) **~na-și-Soarele** Buruiană-de-nouă-laturi (*Ranunculus auricornus*). **47** *sf* (Bot; îrg; îc) **~na-apei** Specie de bumbac nedefinită mai îndeaproape. **48** *sf* (Reg; îs) *~nile fundului* Doagă mică. **49** *sf* (Rar) Argint. **50** *sf* (Rar; îs) *~na mare* (sau *mică*) Velă. **51** *sf* Interval de timp care corespunde unei revoluții a Lunii (**1**) în jurul Pământului. **52** *sf* (Îs) ~ *calendaristică* Fiecare dintre intervalele de timp, apropiate de perioada de revoluție a lunii (**1**), în care e divizat anul calendaristic. **53** *sf* (Îs) ~ *sinodică* (îvr, ~ *lunară*) Lunație (**2**). **54** *sf* (Îs) ~ *siderală* (rar, *siderică*) Perioadă de revenire a lunii (**1**) în dreptul aceleiași stele fixe. **55** *sf* (Îs) ~ *zodiacală* (sau *draconitică*, rar, *draconică*) Interval de timp dintre două treceri succesive ale lunii (**1**) prin dreptul aceluiași nod (sau prin același punct nodal) al orbitei sale. **56** *sf* (Îs) ~ *anormală* (sau *anormalistică*) Interval de timp necesar lunii (**1**) pentru a reveni la perigeu. **57** *sf* (Îs) ~ *solară* Interval de timp egal cu a douăsprezecea parte din anul solar. **58** *sf* (Îs) ~ *periodică* (sau *tropică*) Interval de timp corespunzător descrierii de către lună (**1**) a 360^0 de longitudine. **59** *sf* (Ast) Interval de timp egal cu fiecare dintre cele 12 diviziuni ale anului calendaristic, cu o durată de la 28 până la 31 de zile. **60** *sf* (Pgn) Interval de timp de aproximativ 30 de zile consecutive. **61** *sf* (Udp „în", „după", „peste" etc. sau „în curs de") Precizează momentul sau durata acțiunii. **62** *sf* (Înv; îla) **De toată ~na** Care apare în fiecare lună (**60**). **63** *sf* (Înv; îlav) **De ~** Pentru fiecare lună (**60**). **64** *sf* (D. plante; îal) Care ajunge la maturitate și rodește în timp de aproximativ o lună (**60**). **65** *sf* (D. plante; îal) Care apare și se recoltează timpuriu. **66-67** *sf* (Îljv) **Cu ~na** (Care este angajat) cu plată lunară. **68** *sf* (Îlav) **~ de** (rar **după**) **~** sau **din ~ în ~** În fiecare lună (**59**), în mod neîntrerupt. **69** *sf* (Înv; îlav) **În** (sau **pe**) **toată ~na** ori **în toate ~nile** Lunar (**9**). **70** *sf* (Îlav) **La (o) ~** sau **(la două, trei** etc. **~ni o dată)** O singură dată la interval de o lună (**60**). **71** *sf* (Îlav) **Până într-o ~** sau **până în două (trei** etc.**) ~ni** În curs de o lună, de două (de trei etc.) luni. **72** *sf* (Îlav) **Acum** (sau, pop, **acu**) **o ~ (două, trei** etc.) Cu o lună, cu două, cu trei etc. sau câteva luni în urmă. **73** *sf* (Îlav) **Cu ~nile** Timp de mai multe luni. **74** *sf* (Pop; îlav) **La ~na câinilor (sau a cailor)** Niciodată. **75** *sf* (Îs) ~ *de miere* Prima lună (**60**) dintr-o căsătorie. **76** *sf* (Pex) Perioadă de început a unei căsnicii, considerată a fi cel mai fericit timp din viața celor căsătoriți. **77** *sf* (Udp „de") Perioadă de 30 de zile consecutive, considerată sub aspectul conținutului activităților desfășurate în acest timp. **78** *sf* (Spc; urmat de determinări în genitiv) Perioadă de timp de 30 de zile consecutive, dedicată în mod oficial unor anumite activități. **79** *sf* (Lpl; determinat prin „întreg", „de zile", „de-a rândul") Timp nedeterminat care cuprinde un număr de luni (**59**) relativ mare. **80** *sf* (D. femei; îe) **A fi (gravidă) într-o ~** (sau **în două, trei** etc. **~ni**) sau **a fi gravidă în prima ~** (sau **în a doua, în a treia** etc. **~**) A fi parcurs o perioadă bine determinată din cele nouă luni (**59**) de sarcină. **81** *sf* (Reg; îe) **A nu fi de ~nile toate** A nu fi născut la termen. **82** *sf* (Pop; îe) **A fi în șapte ~ni** sau **a-i lipsi (cuiva)** o **~** A fi arțăgos. **83** *sf* (Pop; îs) *~na femeilor*) Menstruație.

lunărică *sf* [At: DDRF / Pl: *~ici* / E: ***lună*** + *-arică*] (Bot; înv) Lunăriță (*Botrychium lunaria*).

lunăriță *sf* [At: DDRF / V: ***~nar~*** / Pl: *~țe* / E: ***lună*** + *-ăriță*] (Bot) Ferigă mică cu frunza în formă penată, care crește prin fânețe, poieni și pășuni din regiunea subalpină și alpină și este considerată printre cele mai bune leacuri în bolile de ficat Si: *dragoste, iarba-dragostei, lăpăriță, limba-cucului, limba-șarpelui*, (reg) *limbar*, (înv) *lunarie, lunărică* (*Botrychium lunaria*).

lunătăci *vr* [At: (a. 1652), ap. TDRG / V: (reg) ***~nat~*** / Pzi: *~ăcesc* / E: nct] (Îvr) A avea menstruație.

luncan, ~ă [At: V. ROM. aprilie 1957, 21 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Lunca*** + *-an*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația Luncii sau) este originară din localitatea Lunca. **5** *smp* Locuitori din localitatea Lunca. **6-7** *a* Care aparține (localității Lunca sau) luncanilor (**3**). **8-9** *a* Care se referă (la localitatea Lunca sau) la luncani (**5**).

luncar *sm* [At: PASCU, S. 81 / Pl: *~i* / E: ***luncă*** + *-ar*] Persoană care trăiește, locuiește în luncă (**1**).

luncă *sf* [At: (a. 1512) DERS / V: (reg; rar) ***lucă*** / Pl: *~nci* / E: slv **лѫка**] **1** Șes de-a lungul unei ape curgătoare, caracterizat prin soluri aluvionare și prin vegetație specifică, folosit ca teren de pășune, de cosit sau ca teren arabil. **2** (Rar) Teren sterp sau nelucrat. **3** Regiune inundabilă a unei văi. **4** (Îla) **De ~** Propriu luncii (**1**). **5-6** (D. plante, păsări, animale; îal) Care (crește și) trăiește în luncă (**1, 7**). **7** (Reg) Poiană. **8** Pădure formată din sălcii, răchită, anini, plopi etc. pe malurile unei ape curgătoare Si: *zăvoi*. **9** (Reg; îs) *~ncile Arșinelului* Se spune despre un loc imaginar, necunoscut, din care nu se mai întoarce nimeni.

luncea *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 268 / Pl: *~cele* / E: ***luncă*** + *-ea*] **1-8** (Reg; șhp) Luncă (**1, 3, 7-8**) (frumoasă) Si: (îvp) *lunchiță* (**1-8**), *lunculiță* (**1-8**), *luncușoară* (**1-8**), *luncuță* (**1-8**).

luncet *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 97 / Pl: *~uri* / E: ***luncă*** + *-et*] (Csc) Totalitate a luncilor (**1**) din preajma unei ape curgătoare.

lunchiță *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 173 / Pl: *~țe* / E: ***luncă*** + *-iță*] **1-8** (Îvp; șhp) Luncea (**1-8**).

luncos, ~oasă *a* [At: FM (1845), 282^2/34 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***luncă*** + *-os*] **1-3** (D. locuri, terenuri etc.) Care este specific luncii (**1-3**).

lunculiță *sf* [At: I. GOLESCU, C. 347 / Pl: *~țe* / E: ***luncă*** + *-uliță*] **1-8** (Șhp) Luncea (**1-8**).

luncușoară *sf* [At: SBIERA, F. S. 105 / Pl: *~re* / E: ***luncă*** + *-ușoară*] **1-8** (Șhp) Luncea (**1-8**).

luncuță *sf* [At: (a. 1630) ȘTEFANELLI, D. C. 3 / Pl: *~țe* / E: ***luncă*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Luncea (**1-8**). **9** (Reg) Teren acoperit cu iarbă de cosit, aflat la intersecția unui drum cu o cale ferată.

lunea *sf, av* vz ***luni***^{2}

luneca [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~nica***, (înv) ***lure~*** / Pzi: *lunec* / E: ml ***lubrico, -are***] **1** *vi* (D. ființe) A-și pierde echilibrul călcând pe o suprafață lucioasă Si: *a aluneca*. **2** *vi* (Pex) A cădea. **3** *vt* (Pop; îe) **A-i ~ cuiva ochii după ceva (sau după cineva)** A-i plăcea cuiva ceva sau de cineva. **4-5** *vir* A scăpa ceva din mână. **6** *vi* (Udp „pe", „în") A se mișca cu ușurință, lin, fără zgomot și fără să întâmpine vreo rezistență sau vreun obstacol. **7** *vi* (D. păsări) A zbura lin. **8** *vi* A intra cu ușurință undeva Si: *a pătrunde*. **9** *vi* (D. mâncăruri, băuturi) A fi înghițite cu ușurință. **10** *vr* (Înv; fig; d. ființe; udp „către", „în", „întru", „la") A se lăsa sedus, ispitit de ceva sau de cineva. **11** *vr* (Fig; pex) A se lua, în mod greșit, după părerea cuiva. **12-13** *vir* (Înv; udp „cu") A păcătui. **14** *vr* (Pop; îe) **A se ~ cu vorba** A spune mai mult decât vrea.

lunecare *sf* [At: PSALT. 62/1 / V: (reg) ***~nic~***, (înv) ***lure~*** / Pzi: *~cări* / E: ***luneca***] **1** Pierdere a echilibrului prin călcare pe o suprafață netedă, lucioasă Si: (înv) *lunecătură* (**1**). **2** Mișcare continuă pe o suprafață netedă lucioasă, pe gheață, pe un plan înclinat, pe un teren umed etc. Si: (înv) *lunecătură* (**2**). **3** Cădere. **4** (Înv; fig) Seducere. **5** (Înv; fig) Păcat.

lunecat, ~ă *a* [At: BUD. P. P. 27 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***luneca***] (Îvr; fig; d. oameni) Care a păcătuit.

lunecător, ~oare *a* [At: VARLAAM. C. 339/2 / V: (reg) ***~nic~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***luneca*** + *-ător*] **1-5** Care lunecă (**1, 4, 6-8**). **6** (Înv; fig) Care păcătuiește.

lunecătură *sf* [At: ZAMFIRESCU. R. 245 / Pl: *~ri* / E: ***luneca*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1-2** Lunecare (**1-2**). **3** Cădere. **4** (Înv; fig) Seducere. **5** (Înv; fig) Păcat.

lunecos, ~oasă *a* [At: URECHE. L. I, 159/31 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***luneca*** + *-os*] **1-2** (Care alunecă sau) pe care se alunecă ușor Si: *lustruit, neted.* 3 (Rar; fig) Nestatornic.

lunecuș *sn* [At: ODOBESCU. S. II. 532 / V: (reg) ***~nic~*** / Pl: *~uri* / E: ***luneca*** + *-uș*] **1** Teren lunecos (**1**). **2** Ghețuș. **3** Alunecare. **4** (Îvr; fig) Păcat.

luneică *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ici* / E: ***luni***[2] + *-eică*] (Îrg) Vacă fătată în prima zi a săptămânii.

lunel, ~ă *smf* [At: TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: ***luni***[2] + *-el*] (Pop; rar) Animal (în special bovină) fătat în prima zi a săptămânii .

lunetă *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 269 / Pl: *~te* / E: fr ***lunette***, it ***lunetta***] **1** Instrument optic alcătuit din mai multe lentile și prisme dispuse într-un tub și servind, în astronomie, în topografie, în tehnica militară etc. la observarea obiectelor depărtate. **2** Dispozitiv de sprijinire a pieselor lungi și subțiri, în timpul prelucrării lor la strung. **3** Element arhitectonic de forma unei bolți semicilindrice, folosit de obicei pentru amplasarea unei deschideri sau pentru crearea unui efect decorativ.

lunetist *sm* [At: DEX / Pl: *~iști* / E: ***lunetă*** + *-ist*] Trăgător specializat în folosirea armei cu lunetă (**1**).

lung, lungă [At: PSALT. 34/1 / Pl: *~ngi* / E: ml ***longus***] **1** *a* Care are o lungime mare, având capetele depărtate unul de altul. **2** *a* (Pop; îe) **A avea mâna ~ă** (sau **degete ~ngi**) sau **a fi ~ de mână** A avea obiceiul să fure. **3** *av* (Nob; d. vulpi; îc) **~-codată** Cu coada mare. **4** *a* (Pop; îe) **A fi ~ în** (sau **de**) **limbă** sau **a avea limba ~ă** A vorbi prea mult și a spune ce nu trebuie. **5** *a* (Irn; d. persoane) De statură mare Si: *înalt.* **6** *a* (D. suprafețe) Care se întinde pe o distanță mare. **7** *a* (Pex) Vast. **8** *a* (D. mâncăruri) Fără valoare nutritivă și cu prea multă apă. **9** *a* (Pop; îs) *Ciorbă* (*borș* sau *zeamă*) *~ă* Mâncare fără gust. **10** *a* (Fig; îas) Discurs fără conținut. **11** *a* (Reg; d. lichidul colorant în care se vopsesc țesăturile) Diluat. **12** *a* Care durează mult timp Si: *îndelungat.* **13** *a* (Îs) *Zile* (sau *ani*) *~i* Zile sau ani mulți. **14** *a* (Pop; îs) *Cale ~ă* Călătorie care durează mult. **15** *a* (Pop; îs) *Vorbă ~ă* Vorbă multă. **16** *a* (Rar; îs) *Vindecare ~ă* Vindecare lentă. **17** *a* (Îs) *Silabă* (sau *vocală*) *~ă* Silabă sau vocală care are o durată de pronunțare mai mare decât durata medie. **18** *a* (Pop; îe) **A cădea cât este de ~** A cădea lungindu-se pe jos. **19** *av* Mult. **20** *av* (Pfm; îe) **A se uita** sau **a (se) privi, (**prt. **a se holba) ~ (la ceva)** A privi mirat sau nedumerit, mult și atent la ceva. **21** *av* (Înv; după verbul „a scrie") Amănunțit. **22** *av* (Înv; nob; îc) **~-săgetător** Care aruncă departe săgeata. **23** *sn* (Îrg) Fiecare dintre cele două bârne care se unesc și se încheie la colțurile casei. **24** *sn* Lungime. **25** *sn* (Pop; îs) *~ul nasului* Obrăznicie. **26** *sn* (Pop; îe) **A (nu)-și cunoaște** (sau **vedea**) **~ul nasului** A (nu)-și da seama de poziția și de respectul pe care trebuie să le păstreze față de alții. **27** *sn* (Pop; îlav) **Câtu-i ~u(l) pe sub soare** Foarte departe. **28-29** *sn* (Îlav și îlpp) **De-a** (sau **în, pe**) **~(ul)** În direcția lungimii. **30** *sfp* Unde lungi. **31** *sfs* (Reg; rar) Penis. **32** *sfs* (Reg; îcs) *De-a ~a* Joc cu mingea nedefinit mai îndeaproape. **33** *sfs* (Îrg) Culoare neagră decolorată. **34** *sfa* (Trs) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **35** *sf, a* (Trs) Melodie după care se execută lunga (**34**). **36** *sfs* (Înv; îe) **A i se da ~a** A i se da drumul.

lunga *v* vz ***alunga***

lungaci *smi* [At: ALEXI / E: ***lung*** + *-aci*] (Trs) Prăjină lungă (**1**).

lungan, ~ă *smf, a* [At: JIPESCU / Pl: *~i, ~e* / E: ***lung*** + *-an*] (Irn; dep) **1-2** (Persoană) înaltă și slabă Si: *lungău* (**1-2**), *lungoci* (**1-2**).

lungariț, ~ă *a* [At: GR. S. VI. 109 / Pl: *~i, ~e* / E: ***lung*** + *-ariț*] (Mar) Lungăreț.

lungărat, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ați, ~e* / E: ctm ***lungăreț*** + ***lunguiat***] (Rar) Care este subțire și lung.

lungăreț, ~eață *a* [At: DOSOFTEI. V. S. 42 / V: (reg) ***~gur~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***lung*** + *-ăreț*] (Înv) Care are o formă alungită Si: (îvr) *lunguiat, lunguiatic, lunguieț,* (reg) *lungariț.*

lungări *vi* [At: I. CODRU-DRĂGUȘANU. C. XIV, ap. DLR ms / Pzi: *~resc* / E: ***lung***] (Reg) A întârzia.

lungău, ~gaie *sm, a* [At: LB / Pl: *~ăi, ~gaie* / E: ***lung*** + *-ău*] (Irn; dep) **1-2** Lungan (**1-2**).

lungeală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~geli* / E: ***lung*** + *-eală*] (Îvp) Întindere.

lungel *av* [At: MAT. FOLK. 974 / E: ***lung*** + *-el*] (Îrg; șhp) **1-2** (Cam) lung (**19**).

lungi [At: CORESI. EV. 401/20 / Pzi: *~ngesc* / E: ***lung***] **1-2** *vtr* A (se) face mai lung (**1**). **3** *vr* (Pop; îe) **A i se ~ cureaua** A i se mări averea. **4** *vr* (Pop; îe) **A i se ~ (cuiva) matul** (sau **urechile**) **(de foame)** A fi foarte flămând. **5** *vr* (Pop; îe) **A i se ~ (cuiva) nasul** A se obrăznici. **6** *vr* (Pop; îe) **A i se ~ (cuiva) ochii** (sau **căutarea**) **a drum** A fi dornic de a pleca departe. **7** *vt* (Pop; îe) **A ~ pasul** A se grăbi. **8** *vt* (Înv; fig) A descrie amănunțit. **9** *vr* (Fam; d. ființe) A crește în înălțime Si: *a se înălța.* **10-11** *vtr* (D. mâncăruri, lichide) A (se) dilua, pentru a mări cantitatea. **12-13** *vtr* A (se) prelungi. **14-15** *vt* (Pop; îe) **A (nu) ~ vorba** A (nu) vorbi mai mult decât trebuie. **16** *vi* (Înv) A continua (**1**). **17-18** *vtr* (Înv) A (se) amâna ceva. **19** *vt* (Înv) A avea origine îndepărtată. **20** *vr* (Fam) A se întinde pe ceva Si: *a se culca.*

lungime *sf* [At: CORESI, EV. 56/10 / Pl: *~mi* / E: ***lung*** + *-ime*] **1** Mărime fizică fundamentală care exprimă întinderea spațială a corpurilor sau a fenomenelor Si: (îvr) *longitudine* (**2**). **2** Cea mai mare dimensiune a unui corp sau a unei suprafețe plane dreptunghiulare. **3** Interval mare de timp Si: *durată.* **4** (Îs) *~ de undă* Distanță care separă într-o undă două puncte succesive aflate în aceeași fază de oscilație. **5** (Pex; îas) Spațiu parcurs de undă timp de o perioadă. **6** (Inf; îs) *~a cuvântului* Număr de biți care compun un cuvânt. **7** (Înv) Longitudine (**1**).

lungire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***lungi***] **1** Întindere. **2** Creștere în înălțime Si: *înălțare, lungit*[1] (**2**). **3** Întindere pe ceva Si: *lungit*[1] (**3**). **4** (Înv) Amânare. **5** Operație de deformare plastică efectuată pentru a mări lungimea unei piese prin micșorarea dimensiunilor transversale. **6** (Teh) Variație a lungimii unei bare sub acțiunea unor solicitări simple de întindere sau de compresiune.

lungiș *av* [At: CANTEMIR, IST. 137 / E: ***lung*** + *-iș*] **1** De-a lungul. **2-3** (Îlpp; îlav) **În** (sau **de-a**) **~(ul)** În sensul lungimii. **4-5** (Îlpp; îlav) **În** (sau **de-a**) **~ și (în** sau **de-a) curmeziș** În toate direcțiile Si: *pretutindeni.* **6** (Pop; îe) **A se da (în) curmeziș și în ~** A încerca toate posibilitățile.

lungișor, ~oară *a* vz ***lungușor***

lungit[1] *sn* [At: (a. 1852) URICARIUL, ap. DLR ms / Pl: *~uri* / E: ***lungi***] (Rar) **1** Întindere. **2-3** Lungire (**2-3**).

lungit[2]***, ~ă*** *a* [At: CONACHI. P. 87 / Pl: *~giți, ~e* / E: ***lungi***] **1** (D. noțiuni concrete) Care a devenit lung (**1**). **2** (D. ființe) Culcat. **3** (D. lichide) Diluat. 4 Prelungit.

lungitudă *sf* vz ***longitudine***

lungitudinal, ~ă *a* vz ***longitudinal***

lungitudină *sf* vz ***longitudine***

lungitudine *sf* vz ***longitudine***

lungitură *sf* [At: DOSOFTEI. V. S. 14 II/2 / Pl: *~ri* / E: ***lungi***] (Înv) Prelungire.

lungmetraj *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e, ~uri* / E: ***lung*** + ***metraj*** cdp fr *long-métrage*] **1** Film care depășește o mie de metri. **2** Serial.

lungoare *sf* vz ***lingoare***

lungoci *smi* [At: CDDE / E: ***lung*** + *-oci*] (Rar; dep) Lungan (**1**).

lungoi, ~oaie *a* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ / E: ***lung*** + *-oi*] **1-2** (Rar; șdp) Lungan (**1-2**).

lungoriță *sf* [At: BUJOREANU, B. L. 383 / Pl: *~ici* / E: ***lungoare*** + *-ică*] (Bot) Talpa-gâștei (*Leonurus cardiaca*).

lungoși *v* vz ***lingusi***

lungșor, ~oară *a* vz ***lungușor***

lunguială *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ieli* / E: css ***lungeală***] (Îvr) Întindere.

lunguiat, ~ă *a* [At: TOMICI, C. A. 60 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lung*** + *-uiat*] (Îvr) Lunguieț.

lunguiatic, ~ă *a* [At: PISCUPESCU, O. 55/21 / V: (îvr) ***~iet~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: css ***lunguiat***] (Îvr) Lunguieț.

lunguietic, ~ă *a* vz ***lunguiatic***

lunguieț, ~iață *a* [At: ODOBESCU, S. I, 127 / S și: (înv) *~ueț* / P: *~gu-ieț* / Pl: *~i, ~e* / E: ***lung*** + *-uieț*] Care este mai mare în lungime decât în înălțime Si: *alungit*[2] (1), (îvr) *lunguiat, lunguiatic, lunguriu.*

lunguire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***lung*** + *-uire*] (Rar) Întindere (1).

lunguiuș, ~ă *a* [At: CDDE / Pl: *~i, ~e* / E: ***lung*** + *-uiuș*] (Ban; rar; d. ceapă, struguri) Cu boabele în formă alungită.

lunguleț, ~eață *a* [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: ***lung*** + *-uleț*] **1-4** (Rar; șhp) (Cam) lung (**1, 12**) Si: *lungulită* (**1-4**), *lungușor* (**1-4**), *lunguț* (**1-4**).

lungulită *af* [At: MAT. FOLK. 105 / Pl: (nob) *~țe* / E: ***lung*** + *-uliță*] **1-4** (Rar; șhp) Lunguleață (**1-4**).

lungură *sf* vz ***lingură***

lunguret, ~eață *a* vz ***lungăreț***

lungurică *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ici* / E: ***lingoare*** + *-ică*] (Buc) Plantă erbacee din familia labiatelor, cu flori roșii sau alburii, care crește pe câmpuri și la marginea drumurilor (*Galeopsis Tetrahit*).

lunguriu, ~ie *a* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: ***lung*** + *-uriu*] (Reg) Lunguieț.

lungușor, ~oară *a* [At: MAT. FOLK. 1476 / V: ***~gș~, ~ngiș~*** *a* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lung*** + *-ușor*] **1-4** (Șhp) Lunguleț (**1-4**).

lunguț, ~ă *a* [At: ALEXICI, L. P. 112 / Pl: *~i, ~e* / E: ***lung*** + *-uț*] **1-4** (Șhp) Lunguleț (**1-4**).

luni[1] *vr* [At: CORESI, EV. 273 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Îvr) **1-2** (A fi sau) a deveni lunatic (**1**).

luni[2] [At: CORESI, EV. 16 / V: ***~nea*** / Pl: ~ / E: ml ***lunae***(dies)] **1** *sf* Primă zi a săptămânii, care urmează după duminică. **2** *sf* (Pop; îs) *Lunea curată* Zi de luni[2] (**1**) cu care începe postul Paștelui. **3** *sf* (Pop; îs) *Lunea vaselor* Zi de luni[2] (**1**) din prima săptămână a postului Paștelui. **4** *sf* (Pop; îs) *Lunea rătăcită* Zi de luni[2] (**1**) dintre sărbătoarea Paștelui și duminica Rusaliilor. **5** *sf* (Pop; îs) *Lunea păstorilor* Zi de luni[2] (**1**) după Lăsatul secului de carne. **6** *sf* (Îs) *Lunea Floriilor* Zi de luni[2] (**1**) după duminica Floriilor. **7** *sf* (Îs) *Lunea Paștilor* (sau *lunea săptămânii luminate*) Zi de luni[2] (**1**) după duminica Paștelui. **8** *sf* (Îs) *Lunea Patimilor* Zi de luni[2] (**1**) din ultima săptămână înainte de Paști. **9** *sf* (Pop; îe) **A ține lunea** (sau **~le**) A posti în zilele de luni[2] (**1**). **10** *av* În ziua de luni[2] (**1**) imediat următoare sau precedentă. **11** *av* (Șîf *lunea*) Într-o zi de luni[2] (**1**). **12** *av* (Îaf) În timpul zilei de luni[2] (**1**). **13** *av* (Îaf) În fiecare luni[2] (**1**).

lunic *sn* [At: L. ROM. 1962, 609 / Pl: *~ice* / E: rs ***лунник***] Satelit artificial destinat să exploreze luna (**1**).

lunica *v* vz ***luneca***

lunicare *sf* vz ***lunecare***

lunică *sf* [At: ALECSANDRI, ap. DDRF / Pl: ? / E: ***lună*** + *-ică*] **1-4** (Pop; șhp) Lună (**1, 59**) (frumoasă) Si: *lunișoară* (**1-4**), *luniță* (**1-4**), (îvr) *lunioară* (**1-4**).

lunicător, ~oare *a* vz ***lunecător***

lunicuș *sn* vz ***lunecuș***

lunie *sf* [At: CORESI, EV. 275 / Pl: *~ii* / E: ***luni*** + *-ie*] (Îvr) Somnambulism.

lunioară *sf* [At: GENILIE, G. 112/4 / Pl: *~re* / E: ***lună*** + *-ioară*] (Îvr) **1-4** (Șhp) Lunică (**1-4**). **5** Paraselen.

lunișoară *sf* [At: I. GOLESCU, C. 345[r] / Pl: *~re* / E: ***lună*** + *-ișoară*] (Pop; șhp) **1-2** Lună (**1**) (frumoasă).

luniță *sf* [At: I. GOLESCU, C. 345[r] / Pl: *~țe* / E: ***lună*** + *-iță*] **1-4** (Pop; șhp) Lunică (**1-4**). **5** (Reg) Pește care trăiește în apele dulci (*Carassius vulgaris Nils*).

lunolog, ~ă *smf* [At: FORM. CUV. I, 140 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ***lună*** cf *astrolog, selenolog*] (Rar) Selenolog.

lunos, ~oasă *a* [At: F (1871), 243 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lună*** + *-os*] (Rar) Care este luminat de lună (**1**).

lunoterapie *sf* [At: TOPÎRCEANU, O. A. II, 379 / Pl: *~ii* / E: ***lună*** + ***terapie***] (Gmț) Tratament cu raze de lună (**1**).

lunovnic, ~ă *a* [At: ANTIM, O. 298 / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Înv) **1** (Îs) *An ~* An lunar (**3**). **2** Lunar (**7**).

luntă *sf* [At: GT (1839), 115 / Pl: *~te* / E: ger ***Lunte***] (Gmî) Fitil de la explozibil.

luntra *vi* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 28 / Pzi: ? / E: cf *lăuntru, înăuntru*] (Reg) A intra.

luntrar *sm* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***luntre*** + *-ar*] (Înv) Luntraș.

luntrariu *sm* vz ***luntrar***

luntraș, ~ă *smf* [At: LEX. MARS. 224 / Pl: *~i, ~e* / E: ***luntre*** + *-aș*] Persoană care conduce o luntre (**1**) Si: *barcagiu, vâslaș*, (înv) *luntrar.*

luntrări *vt* [At: CONACHI, P. 298 / Pzi: *~resc* / E: ***luntrar***] (Înv) A conduce o luntre (**1**).

luntrărie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***luntre*** + *-ărie*] Loc unde se fac luntrele (**1**).

luntrășiță *sf* [At: C. NEGRUZZI, II, 67 / Pl: *~țe* / E: ***luntraș*** + *-iță*] (Pop) **1** Femeie care conduce o luntre (**1**) Si: (rar) *luntrașă*. **2** Soție a luntrașului.

luntre *sf* [At: COD. VOR. 91/8 / V: (înv) ***~rie*** (**7**), (îrg) ***lin~*** / Pl: *~re*, (rar) *~ri* / E: ml ***lunter***] **1** Ambarcație cu fundul plat, având prora și pupa înclinate, folosită pe ape fără valuri mari Si: *barcă* (**1**), (înv) *caic* (**1**), (îrg) *cin* (**2**), (reg) *ciobacă*, (reg) *dubas*, (îrg) *lotcă, șaică*. **2** (Pfm; îe) **A se face** (sau **a se așeza, a se pune**) **~ și punte** A încerca prin toate mijloacele să obțină, să realizeze, să împiedice etc. ceva. **3** (Pfm; îe) **A umbla** (sau **a fi**) **(cu curul) în două ~** A juca pe două planuri **4** (Pfm; îae) A fi indecis . **5** (Îs) *~ de Snagov* Albie mare scobită într-un trunchi de copac, al cărei interior e împărțit în două părți inegale. **6** (Înv) Efigie de pe vechile monede austriece, reprezentând o barcă. **7** (Reg; îf *luntrie*) Unealtă la moară.

luntri *vi* [At: ȘINCAI, HR. I, 27/10 / Pzi: *~resc* / E: ***luntre***] (Rar) A pluti cu luntrea (**1**) Si: *a vâsli.*

luntricică *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 140 / Pl: *~icele* / E: ***luntre*** + *-icică*] **1-2** (Șhp) Luntrișoară (**1-2**). **3** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunzele acoperite cu pori, cu tulpina întinsă pe pământ și flori galbene-purpurii, violacee sau alburii, dispuse în spice sau capitule (*Oxytropis campestris*).

luntrie *sf* vz ***luntre***

luntrioară *sf* [At: GRAIUL, I 75 / Pl: *~re* / E: ***luntre*** + *-ioară*] **1-2** (Reg; șhp) Luntrișoară (**1-2**).

luntrișa *vr* [At: ALEXI / V: ***~iza*** / Pzi: *~șez* / E: ***luntre*** + *-ișa*] (Trs) A se plimba cu luntrea (**1**).

luntrișoară *sf* [At: COD. VOR. 92/2 / Pl: *~re* / E: ***luntre*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Luntre (**1**) (mică) Si: *luntricică* (**1-2**), (reg) *luntrioară* (**1-2**), (pop) *luntriță* (**1-2**).

luntriță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***luntre*** + *-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Luntrișoară (**1-2**).

luntriza *v* vz ***luntrișa***

luntru *av* vz ***înăuntru***

lunulat, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***lunulă*** + *-at*] (Îvr) Care este în formă de semilună.

lunulă *sf* [At: LEX. MARS., ap. DLR ms / Pl: *~le* / E: lat ***lunula***, fr ***lunule***] **1** Figură în formă de semilună. **2** (Gmt) Figură plană formată din două arce de cerc având aceleași extremități și a căror consecutivitate e situată de aceeași parte. **3** (Îs) *~lele lui Hipocrate* Cele două suprafețe cuprinse între semicercul care trece prin vârfurile unui triunghi dreptunghic și arcele semicercurilor construite pe capete în exteriorul triunghiului. **4** (Atm) Zonă albă, în formă de semilună, care se află la baza unghiei (la oameni) Si: (îvr) *lunuță* (**3**). **5-6** (Îvr; șhp) Lună (**1**) (frumoasă).

lunuliță *sf* [At: DOINE, 160 / Pl: *~țe* / E: ***lună*** + *-uliță*] **1-4** (Rar; șhp) Lună (**1, 60**) (frumoasă) Si: *lunuță* (**1-4**).

lunură *sf* [At: DL / Pl: *~ri* / E: fr ***lunure***] (Sil) Alterație a lemnului care constă în prezența, în cuprinsul zonei de duramen, a unuia sau a mai multor inele anuale de culoarea și cu proprietățile alburnului.

lunuță *sf* [At: ANTROP. 27/23 / Pl: *~țe* / E: ***lună*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Lunuliță (**1-2**). **3** (Îvr) Lunulă (**4**).

luoare *sf* vz ***luare***

luore *sf* vz ***luare***

luotor, ~oare *a* vz ***luător***

luotoare *sf* [At: BIBLIA (1688) / Pl: *~ori* / E: ***lua*** + *-oare*] (Îrg) Găleată.

luotoriu, ~ie *a* vz ***luător***

lup[1] *sm* [At: CORESI, EV. 195/24 / Pl: *~i* / E: ml ***lupus***] **1** Mamifer carnivor din familia canidelor, cu corpul de circa 150 cm lungime, acoperit cu blană sură, cu gâtul gros, cu capul mare, cu botul și urechile ascuțite și cu coada stufoasă (*Canis lupus*). **2** (Pop; îe) **~ îmbrăcat în piele de oaie** sau **~ în pielea oii** Se spune despre un om șiret, rău și prefăcut. **3** (Pop; îe) **A intrat ~ul în coșar** Se spune cuiva ca îndemn pentru a se feri de hoți. **4** (Pop; îe) **A da oile în paza ~ului** A lăsa pe cineva la discreția dușmanilor. **5** (Pop; îe) **A trăi ca ~ul în** (sau **la**) **stână** A trăi rău. **6** (Pop; îe) **A trăi ca ~ul în pădure** A trăi fericit. **7** (Reg; îe) **A se arunca cum se aruncă ~ii la miei** A se repezi la cineva cu toată puterea și cu toată cruzimea. **8** (Pop; îe) **A avea urechi de ~** A auzi bine. **9** (Pop; îe) **A avea peri de ~** A fi dușmănit de toți. **10** (Pop; îe) **A închide ~ul în stână** A-și aduce singur dușmani în casă sau în preajmă. **11-12** (Pfm; îe) **A înghiți** (sau **a mânca**) **ca** (sau **cât**) **~ul** A înghiți sau a mânca mult și cu lăcomie. **13** (Pop; îe) **A avea foamea ~ului** sau **a fi (a veni) cu nouă** (sau **cu șapte**) **~i** A fi înfometat. **14** (Pfm; îe) **A se bate ~ii la gura cuiva** Se spune despre cineva care mănâncă cu multă lăcomie. **15** (Pfm; îe) **A scoate** (sau **a scăpa**) **ca din gura ~ului** A salva un lucru aproape pierdut. **16-17** (Îae) A (se) salva dintr-o situație foarte grea. **18** (Pop; îe) **A se duce (ca) pe gura ~ului** A dispărea cu repeziciune. **19** (Pop; îe) **A-i mirosi a urmă de ~** A bănui. **20** (Pop; îe) **A se arunca în gura ~ului** A se expune primejdiilor. **21** (Pop; îe) **A se linge ~ul pe bot** A fi frig afară într-un anotimp nepotrivit. **22** (Îe) **Vorbești de ~ și ~ul la ușă** Se spune atunci când se vorbește despre cineva care tocmai sosește. **23** (Pfm; îlav) **De când era ~ul cățel (și măgarul vițel)** sau **de când ~ii albi** Foarte demult. **24** (Îs) *Foame de ~* Foame foarte mare. **25** (Îcs) *De-a ~ul* (*și* sau *cu*) *oile* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **26** Blană de lup (**1**) lucrată de argăsitor. **27** (Fig) Om hrăpăreț și crud. **28** (Îc) **Câine-~** Câine ciobănesc german. **29** (Pop) Flăcău mascat cu un cap de lup (**1**). **30** (Fig; îs) *~ bătrân* Om cu experiență. **31** (Îas) Om șiret și răutăcios. **32** (Iht; îc) **~ul-bălții** Știucă (*Esox lucius*). **33** (Zlg; îc) **~-de-mare** Specie de focă. **34** (Fig; îac) Marinar cu experiență. **35** (Îac) Pasăre acvatică de mărimea unui uliu, de culoare brun-întunecat, cu partea ventrală albă în timpul iernii, care cuibărește în ținuturile nordice (*Stercorarius pomarinus*). **36** (Iht; îac) Lavrac (*Morone labrax*). **37** (Îac) Pește teleostean marin lung de circa 1 m, cu dinții puternici (*Anarchichas lupus*). **38** (Orn; îc) **~ul-vrăbiilor** Sfrâncioc (*Lanius excubitor*). **39** (Ent; îc) **~ul-albinelor** Gândăcel carnivor, frumos colorat cu negru, negru-albăstrui și roșu, care trăiește pe flori (*Trichodes apiarius*). **40** Buștean susținut de o capră (**24**) deasupra jilipului, folosit ca frână pentru reducerea vitezei lemnelor. **41** (Tex; îs) *~ amestecător* Mașină de destrămat și de amestecat materia primă, care formează amestecul de fibre în filaturile de lână și de vigonia. **42** (Tex; îs) *~ bătător* Mașină de lucru folosită în filaturile de bumbac, care execută destrămarea și curățarea de impurități a bumbacului desfoiat în prealabil. **43** (Tex; îs) *~ destrămător* Mașină de lucru folosită în filaturile de lână și de vigonia pentru destrămarea firelor și a țesuturilor, în vederea recuperării fibrelor și a reintroducerii lor în amestec.

lupan, ~ă [At: MARIAN, O. I, 257 / Pl: *~i, ~e* / E: ***lup*** + *-an*] (Reg) **1** *sm* Pui de lup (**1**). **2** *a* (D. animale) De culoarea blănii lupului (**1**) Si: *cenușiu, sur*.

lupanar *sn* [At: EMINESCU, P. 248 / Pl: *~e* / E: fr, lat ***lupanar***] (Iuz) Bordel.

lupare *sf* [At: LB / Pl: ? / E: nct] **1** (Mpp) Tumoare subcutanată. **2** (Îrg) Lupă[2] (**3**).

lupariță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***lup*** + *-ariță*] **1** (Bot) Lupoaie (**3**). **2** (Mdv) Boală a vitelor nedefinită mai îndeaproape.

lupată *sf* vz ***lopată***

lupav, ~ă *a, av* vz ***hâlpav***

lupă[1] *sf* [At: CDDE / Pl: *~pe* / E: ***lup***] (Zlg; rar) **1** Lupoaică (**1**). **2** Femelă de câine ciobănesc.

lupă[2] *sf* [At: C. PETRESCU, Î. II, 16 / Pl: *~pe* / E: fr ***loupe***, rs ***лупа***] **1** Instrument optic alcătuit dintr-o lentilă convergentă sau dintr-un ansamblu convergent de lentile care, fiind așezate în fața unui obiect, dau o imagine mărită a acestuia. **2** (În siderurgie) Bucată de oțel buretos amestecat cu zgură, obținută prin anumite procedee metalurgice. **3** Excrescență pe trunchiul unor arbori Si: (îrg) *lupare* (**2**).

lupănaș *sm* [At: MARIAN, O. I, 257 / Pl: *~i* / E: ***lupan*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Animal (mic) cu blana cenușie Si: (reg) *lupănel* (**1-2**).

lupănel *sm* [At: MARIAN, O. I, 257 / Pl: *~ei* / E: ***lupan*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Lupănaș (**1-2**).

lupănică *sf* [At: MARIAN, O. I, 257 / Pl: *~ici* / E: ***lupan*** + *-ică*] **1-2** (Reg; șhp) Femelă a unui animal, care are blana cenușie Si: *lupăniță* (**1-2**).

lupăniță *sf* [At: MARIAN, O. I, 257 / Pl: *~țe* / E: ***lupan*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Lupănică (**1-2**).

lupărie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***lup*** + *-ărie*] (Rar) Mulțime de lupi (**1**) Si: (reg) *lupeamă*.

lupățea *sf* vz ***lopățea***

lupățică *sf* vz ***lopățică***

lupeamă *sf* [At: PASCU, S. 15 / Pl: *~me* / E: ***lup*** + *-amă*] (Ban) Lupări.

lupei *smi* [At: LM / E: ***lup*** + *-ei*] Exemplar născut din încrucișarea unui câine cu un lup (**1**).

lupercalii *sfp* [At: DEX[2] / E: lat ***Lupercalia***] Sărbătoare religioasă romană, care avea loc la 15 februarie în cinstea lui Pan, zeul păstorilor și al ogoarelor.

lupesc, ~ească *a* [At: LB / Pl: *~ești* / E: ***lup*** + *-esc*] **1** Care aparține lupului (**1**). **2** Ca de lup (**1**). **3** Ca lupul (**1**). **4** Ca al lupului (**1**). **5** (Fig) Cu lăcomie.

lupește *av* [At: LB / E: ***lup*** + *-ește*] **1** Ca lupul (**1**) Si: (rar) *lupiș* (**1**). **2** În felul lupului (**1**) Si: (rar) *lupiș* (**2**). **3** (Fig) Cu lăcomie Si: (rar) *lupiș* (**1**).

lupi *vt* [At: DLR ms / Pzi: *~pesc* / E: ***lup***] (Pop) A mânca lacom.

lupicos, ~oasă *a* [At: DLR ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lup*** + *-icos*] (Reg; d. ființe) Mâncăcios.

lupidrag *sm* vz ***lubidrag***

lupin *sm* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: fr ***lupin***] Gen de plante erbacee din familia leguminoaselor, cu frunze compuse din foliole înguste, alungite și cu flori albastre, galbene sau albe, cultivate ca furaj, ca plante ornamentale sau ca îngrășământ verde (*Lupinus*).

luping *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***looping***] Evoluție acrobatică complexă a unui avion, constând în executarea unei bucle în plan vertical sau oblic.

lupinoză *sf* [At: ENC. VET. 573 / Pl: *~ze* / E: fr ***lupinose***, ger ***Lupinose***] Intoxicație la unele animale, rumegătoare, cai etc., provocată de consumul unor specii de plante din genul *Lupinus*, manifestată prin febră, icter, diaree, tulburări nervoase etc.

lupinuri *snp* [At: I. CR. III, 345 / E: nct] (Reg) Supărări.

lupiș *av* [At: DDRF / E: ***lup*** + *-iș*] (Rar) **1-3** Lupește (**1-3**).

lupiște *sf* [At: H XVIII, 15 / Pl: *~ti* / E: ***lup*** + *-iște*] (Reg) Loc unde stau lupii (**1**) Si: (reg) *lupișteriță*.

lupișteriță *sf* [At: H XVIII, 15 / Pl: *~țe* / E: ***lup*** + *-eriță*] (Mar) Lupiște.

lupit, ~ă *a* [At: I. CR. I, 152 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lup*** + *-it*] (Îvr; d. animale) **1** Iute ca lupul (**1**). **2** Care seamănă cu lupul (**1**). **3** Bun de dat lupilor (**1**).

lupiță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***lup*** + *-iță*] (Bot; reg) Creasta-cocoșului (*Celosia cristata*).

lupiu, ~ie *a* [At: ENC. VET. 152 / Pl: *~ii* / E: ***lup*** + *-iu*] (Rar; d. blana sau părul unor animale) Care are culoarea părului de lup (1).

lupiul *av* [At: ANON. CAR. / E: ***lupi*** + *-ul*] (Înv; sst) **1-3** Lupește **(1-3)**.

lupoaică *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ice*, (înv) *~oici* / E: ***lup*** + *-oaică*] **1** (Zlg) Femelă a lupului **(1)** Si: (îrg) *lupoaie* **(1)**. **2** Plantă nedefinită mai îndeaproape.

lupoaie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ / E: ***lup*** + *-oaie*] **1** (Zlg; îrg) Lupoaică **(1)**. **2** (Zlg; reg) Vacă cu părul sur. **3** Plantă erbacee parazită, fără clorofilă, cu frunze mici ca niște solzi, cu flori albăstrui sau albe-gălbui, care e dăunătoare porumbului, tutunului etc., la rădăcina cărora crește Si: *busuioc sălbatic* **(3)**, *floarea-focului* **(65)** (*Orobanche ramosa*).

lupoi *smi* [At: BARCIANU / E: ***lup*** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Lup **(1)** (mare). **3** Lup **(1)** bătrân. **4** (Fig) Om șiret și rău.

lupoid, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~po-id* / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr ***lupoïde***] (Med) Asemănător cu lupusul.

lupon *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oane* **(2)** / E: ***lup***] (Dc) **1** Țesătură care imită blana de lup **(1)**. **2** Haină confecționată din lupon **(1)**.

lupos, ~oasă *a* [At: MARIAN, SA. 333 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***lup*** + *-os*] **1** (Îvp; d. locuri) Plin de lupi **(1)**. **2** (Fig; d. oameni) Hrăpăreț.

lupta [At: PSALT. 107 / Pzi: *lupt* / E: ml ***luctare***] **1** *vrr* A se bate corp la corp cu cineva Si: (pop) *a se încăiera*, (îvp) *a se măsura*. **2-3** *vir* A fi în război cu cineva Si: (înv) *a se oști*, *a se răsgloti*, *a voinici*. **4-5** *vir* (Pop; îe) **A (se) ~ în luptă dreaptă** A (se) bate respectând anumite reguli. **6** *vt* (Îvr; fig) A prigoni. **7** *vt* A învinge. **8-9** *vir* (Fig; d. oameni) A depune eforturi deosebite, fizice, intelectuale etc., pentru a realiza, a depăși sau a obține ceva Si: *a se chinui*, (îvp) *a se sforța*, *a se trudi*, *a se zbate*, *a se zbuciuma*. **10** *vrr* (Pop; îe) **A se ~ ziua cu noaptea** A se face ziuă. **11-12** *vtr* (Îe) **A (se) ~ pentru existență** A (se) lupta pentru supraviețuire. **13-14** *vir* (Udp „împotriva", „contra", îvr „asupra") A opune rezistență. **15-16** *vir* (Irn; cu determinări care indică mâncare sau băutură) A se forța să termine ceva de mâncat sau de băut. **17-18** *vir* (Îvr) A nu lăsa să se manifeste sentimentele. **19** *vr* (Îvr; îe) **A se ~ cu frica și nădejdea** A oscila între frică și speranță. **20** *vr* (Pop; îe) **A se ~ cu gândul** A fi preocupat în mod constant și intens de ceva. **21** *vr* (Irn; îe) **A se ~ cu morile de vânt** A intreprinde acțiuni inutile. **22** *vr* (Îae) A înfrunta dușmani ireali. **23** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ cu moartea** (sau **între viață și moarte**) A fi în agonie. **24** *vr* (Pop; îe) **A se ~ cu somnul** A încerca să rămână treaz. **25** *vr* (Rar) A se descurca. **26-27** *vir* (Fig; d. oameni) A înfrunta chinuri, suferințe etc. Si: *a se chinui*, *a îndura*, *a pătimi*, *a răbda*, *a suferi*. **28-29** *vir* (Pex) A (se) agita. **30** *vt* A persecuta. **31** *vr* (Înv) A asalta. **32-33** *vir* (D. oameni sau grupuri de oameni, instituții etc.) A fi în dispută în scopul dobândirii sau al recunoașterii întâietății. **34** *vr* A polemiza. **35** *vr* A oscila între două impulsuri. **36** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ cu sine (cu inima sa, cu el) însuși** A se autocontrola. **37** *vr* (Pop; îe) **A se ~ cu viața** (sau **cu lumea (întreagă)**) A înfrunta dificultățile și neajunsurile existenței.

luptaci *sn* [At: DEX / Pl: *~ace* / E: nct] Plasă de pescuit în ape marine Si: *voloc*.

luptare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***lupta***] (Îvr) Luptă **(1)**.

luptaș *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ***luptă*** + *-aș*] (Rar) **1-2** Luptător **(1, 3)**.

luptă *sf* [At: MARDARIE, L. 225 / V: (înv) ***lupt*** / Pl: *~te* / E: ml ***lucta***] **1** (De obicei după verbul „a se apuca", „a se lua", „a se prinde") Bătaie între două sau mai multe persoane, în care se folosesc sau nu armele Si: (îvr) *luptare*. **2** (Îs) *~ dreaptă* Luptă **(1)** corp la corp, fără arme și fără vicleșuguri. **3** (Lpl) Ramură sportivă în care se întrec, după anumite reguli, doi luptători. **4** (Lpl; îs) *~te clasice* (sau *greco-romane*) Formă de lupte **(3)** la care procedeele tehnice reglementare se aplică numai la partea superioară a corpului, de la linia de centură în sus. **5** (Lpl; îs) *~te libere* Formă de lupte **(3)** la care procedeele tehnice se aplică la oricare dintre părțile corpului, putând fi executate și cu ajutorul picioarelor. **6** (Spc) Înfruntare dintre oameni și animale, mai ales în scopul salvării vieții. **7** (Pan) Încăierare care are loc între animale în timpul vânătorii, în cadrul unor spectacole de divertisment etc. sau între masculi în perioada de reproducere. **8** (Irn; între persoane de sex opus) Hârjoană. **9** (Fig) Mișcare dezordonată și nestăvilită. **10** Ciocnire armată între două forțe inamice Si: *bătaie* **(21)**, (îrg) *bătălie* **(1)**, (rar) *război*, *războire*. **11** (Înv; îs) *Om de ~* Combatant. **12** (Lpl; îs) *~te interne* Confruntări, de obicei armate, între cetățenii aceleiași țări. **13** (Prc; îas) Confruntări, armate sau nu, între membrii aceluiași partid, grup politic etc. **14** (Spc; îs) *~ biologică* Metodă de distrugere a speciilor dăunătoare culturilor agricole, prin utilizarea prădătorilor și a paraziților lor naturali sau a unor produse de natură biologică. **15** (Spc; îs) *~ integrată* Ansamblu de mijloace și metode, fizice, chimice, biologice, utilizate împotriva dăunătorilor agricoli. **16** (Înv; îs) *Car de ~* Vehicul ușor, cu două roți, blindat, cu tracțiune animală, care servea, în antichitate și în evul mediu, ca mijloc de deplasare rapidă a luptătorilor pe câmpul de luptă în timpul desfășurării acțiunilor militare. **17** (Înv; îs) *Ordine de ~* Organizare a trupelor și a dispozitivelor de luptă **(10)** în teren. **18** (Îs) *Tovarăș de ~* Camarad. **19** (Pex; îas) Soldat. **20-21** (Îljv) **Fără ~** (În mod) pașnic. **22-23** (D. țări, popoare etc.; îe) **A (se) angaja în ~** A (se) implica în cheltuielile și pregătirile pentru desfășurarea unor acțiuni armate. **24** (Îe) **A se ridica la ~** A veni la război Si: *a se mobiliza*. **25** (Îe) **A scoate din ~** A îndepărta de pe câmpul de luptă ceva sau pe cineva devenit ineficient. **26** (Înv; îe) **A se scula (asupra cuiva) cu ~** A declanșa un conflict, o ceartă, un atac etc. împotriva cuiva. **27** (D. oameni; îe) **A cădea în ~** A muri în timpul unei confruntări armate. **28** (D. țări, persoane; îe) **A intra în ~** A interveni cu trupe, tehnică militară etc. în desfășurarea unui război. **29** Efort depus de cineva pentru a învinge o greutate, o nevoie sau pentru a se apăra. **30** (Udp „pentru", „spre", care indică domeniul, scopul, caracterul) Curent care grupează sau mobilizează un număr mare de oameni în jurul unor interese, idealuri etc. **31** (Îs) *~ta pentru existență* Denumire dată de Charles Darwin confruntării dintre indivizii aceleiași specii, dintre specii diferite sau dintre organisme și mediul abiotic, prin care își asigură supraviețuirea indivizii care se adaptează cel mai ușor. **32** (Pex; șîs *~ta pentru viață*, *trai* sau *~ta vieții*) Totalitate a eforturilor, acțiunilor etc. depuse în scopul asigurării celor necesare traiului zilnic. **33** (Îla) **De ~** Militant. **34** (Îvp; îe) **A lupta ~te** A depune eforturi. **35** (Pop; îe) **A avea ~te** A se confrunta cu mari greutăți. **36** Efort depus de cineva pentru a combate o idee, o concepție, o deprindere etc. **37** (Udp „contra", „cu", „împotriva") Împotrivire. **38** (Îvr) Acțiune agresivă Si: (înv) *pătimire*, *vrăjmășie*, *zbucium*. **39** (Îvr; îe) **A-i da (cuiva) ~** A persecuta. **40** (Fig; udp „cu", „între" etc.) Ciocnire între două forțe, tendințe, fenomene etc., care se manifestă sau se dezvoltă în sens contrar. **41** (Rar; îs) *~ de partid* Activitate politică desfășurată în favoarea propriului partid și în dauna intereselor obștești. **42** (Inv; în teoria marxist-leninistă; îs) *~ de clasă* Luptă **(40)** desfășurată pe plan ideologic, politic și economic între clase cu interese opuse. **43** (Pex) Polemică. **44** (Reg; îe) **A se da pe** (sau **în**) **~** A se trânti.

luptător, ~oare [At: DEX / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***luptă*** + *-ător*] **1-4** *smf*, *a* (Persoană) care (se) luptă **(1-2)** Si: *combatant*, *militant*, (rar) *luptaș* **(1-2)**. **5** *sm* Sportiv care practică luptele libere sau clasice. **6-7** *smf*, *a* (Fig) (Persoană) care depune eforturi fizice și intelectuale pentru a realiza ceva. **8-9** *smf*, *a* (Pex) (Persoană) care nu se dă bătută.

lupulină *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***lupuline***] Pulbere galbenă care se găsește în hamei și care dă aromă și amăreală berii.

lupus *sns* [At: DEX[2] / E: fr ***lupus***] (Med) Boală a pielii și a mucoaselor, adesea de natură tuberculoasă, caracterizată prin apariția unor noduli care ulcerează, lăsând cicatrice întinse.

lură *sf* vz ***loră***

lurbăn *sm* vz ***leorbă***

lurbăr *sm* [At: LB / V: (reg) ***liodbă*** *sf*, ***liorbă*** *sf*, ***liorbăn, lior~, liubăn, liuber, liurbă*** *sf*, ***liurbăn, liur~, liurben*** (A și: *liurben*), ***liurber, liurbin, lor~, lurben*** / Pl: *~i* / E: săs ***Lurber***] **1** (Bot; Trs; Ban) Dafin (*Laurus nobilis*). **2** (Prt) Frunze de dafin folosite în alimentație sau în medicina populară. **3** (Bot; Trs) Liliac (*Syringa vilgaris*). **4** (Bot; Trs; îs) *~ de toamnă* Brumărea (*Phlox paniculata*).

lurben *sm* vz ***lurbăr***

lureca *v* vz ***luneca***

lurecare *sf* vz ***lunecare***

lurex *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: nct] (Dc) **1** Bandă fină de aur, argint sau cupru aurit, folosită în anumite țesături. **2** Țesătură sau tricot realizate cu lurex (**1**).

lus *sn* vz ***lux***^{2}

luscă *sfs* [At: DLR ms / E: ucr **луска**] (Buc) **1** Monedă de 20 de bani Si: *puișor*. **2** Pleavă.

luscuță *sf* [At: DLR ms / Pl: *~țe* / E: ***lusca*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Luscă (**1**) (cu valoare mică).

lusin *sn* [At: DN^{3} / Pl: ? / E: fr ***lusin***] (Mrn) Sfoară subțire din cânepă de cea mai bună calitate, folosită la matisări.

lusitan, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***Lusitains***] **1** *smp* Veche populație iberică din vestul Peninsulei Iberice, supusă de romani. **2** *smf* Persoană aparținând acestei populații. **3-4** *a* Care aparține (Lusitaniei sau) lusitanilor (**1**). **5-6** *a* Care se referă (la Lusitania sau) la lusitani (**1**). **7-8** *a* (Pgn) Care aparține (Portugaliei ori) populației ei. **9-10** *a* (Pgn) Care se referă (la Portugalia sau) la populația ei.

lusitanian, ~ă [At: DN^{3} / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***lusitanien***] (Glg) **1** *sns* Al treilea etaj al jurasicului superior. **2** *a* Care aparține lusitanianului (**1**). **3** *a* Care se referă la lusitanian (**1**).

lusos, ~oasă *a* vz ***luxos***

lustra *vt* [At: DA / Pzi: *~rez* / E: ***lustru***] (Înv) A lustrui (**1**).

lustragerie *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: ***lustragiu*** + *-erie*] Atelier unde se curăță și se lustruiește (**1**) încălțămintea.

lustragioaică *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ice* / E: ***lustragiu*** + *-oaică*] Femeie care curăță și lustruiește (**1**) încălțămintea Si: *văcsuitoare*.

lustragiu *sm* [At: DLR ms / Pl: *~gii* / E: ***lustru*** + *-agiu*] Bărbat care curăță și lustruiește (**1**) încălțămintea Si: *văcsuitor*.

lustral, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***lustral***, lat ***lustralis***] Care servește pentru lustrații Si: *purificator*.

lustrație *sf* [At: DN^{3} / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***lustration***, lat ***lustratio, -onis***] Ceremonie prin care în trecut se purifica o persoană, un câmp etc.

lustrațiune *sf* vz ***lustrație***

lustră^{1} *sf* [At: DEX / V: (înv) ***lustru***^{1} *sn* / Pl: *~re* / E: fr ***lustre***] Lampă ornamentală, cu mai multe brațe, suspendată de plafonul unei încăperi.

lustră^{2} *sf* vz ***lustru***^{2}

lustrător, ~oare *smf* vz ***lustruitor***

lustrină *sf* vz ***lustrin***

lustrin *sn* [At: DLR ms / V: *~ă sf* / E: fr ***lustrine***, it ***lustrino***] Țesătură de mătase sau de bumbac folosită mai ales la căptușitul hainelor.

lustrină *sf* vz ***lustrin***

lustrit, ~ă *a* vz ***lustruit***

lustron *sm* vz ***lăstun***

lustros, ~oasă *a* [At: TDRG / V: (rar) ***~ruos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lustru*** + *-os*] (Rar) Care are lustru^{1} (**1**).

lustru^{1} [At: (a. 1842) CAT. MAN. I, 65 / V: (înv) ***~ră*** *sf* / Pl: *~ri, ~re*, (**4**) *~ri* / E: lat ***lustrum***, fr ***lustre***, it ***lustro***] **1** *sn* Strălucire naturală sau obținută prin procedee artificiale a suprafeței unui obiect Si: *luciu* (**23**), *lustruială* (**2**). **2** *sn* Preparat chimic care se folosește la lustruirea suprafeței obiectelor Si: *lustruială* (**3**). **3** *sn* (Înv) Policandru cu mai multe brațe, în care se puneau lumânări (**1**) și care se folosea la luminatul bisericilor, a teatrelor etc. **4** *sm* (Înv) Interval de timp de 5 ani. **5** *sn* Luciu imprimat fețelor obiectelor de încălțăminte printr-o prelucrare corespunzătoare Si: *lustruială* (**4**). **6** *sn* (Fig; prt) Superficialitate. **7** *sn* (Fig; prt) Strălucire aparentă Si: *lustruială* (**5**). **8** *sn* (Îs) *Sărăcie cu ~* Sărăcie mare. **9** *sn* Aspect lucios pe care îl capătă unele obiecte, stofe etc. din cauza uzurii Si: *lustruială* (**6**).

lustru^{2} *sn* vz ***lustră***

lustrui [At: POLIZU / V: (îvr) ***~ului*** / Pzi: *~esc* / E: ***lustru***^{2} + *-ui*] **1** *vt* A da lustru^{2} (**1**) prin frecare unui obiect Si: *a șlefui*, (îvr) *a lustra*. **2-3** *vtr* (D. oameni) A (se) ferchezui. **4-5** *vtr* (Pex) A (se) pune într-o lumină favorabilă Si: *a (se) lăuda*.

lustruială *sf* [At: TDRG / P: *~tru-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***lustrui*** + *-eală*] **1** Șlefuire. **2-6** (Pex) Lustru^{2} (**1-2, 5, 7, 9**). **7** (Fig; prt) Superficialitate.

lustruire *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***lustrui***] **1** Șlefuire. **2** Gătire. **3** Laudă. **4** (Spc) Operație de prelucrare fină, cu ajutorul unor abrazivi, a suprafeței unor corpuri metalice sau nemetalice, pentru a-i da un aspect lucios în vederea înfrumusețării, măririi rezistenței la coroziune și a îmbunătățirii ei.

lustruit^{1} *sn* [At: DLR ms / E: ***lustrui***] **1** Șlefuire. **2** Gătire. **3** Laudă. **4** (Îs) *Mașină de ~* Mașină pentru lustruirea mecanizată a picilor. **5** (Îs) *Piatră de ~* Piatră de fildeș, de agat sau de onix, de forma unei lopățele sau a unui pinten, prevăzută cu un mâner de lemn, care servește la lustruirea aurului sau a vopselei aplicate pe marginile foilor la cărți și la reviste.

lustruit^{2}***, ~ă*** *a* [At: EMINESCU, N. 35 / V: (reg) ***~rit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lustrui***] **1-3** Care are lustru^{2} (**1, 5-6**). **4** (Fig; d. oameni) Ferchezuit.

lustruitor, ~oare [At: COSTINESCU / V: (reg) ***~rător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***lustrui*** + *-tor*] **1-2** *a, smf* (Persoană) care lustruiește (**1**). **3** *sn* Unealtă cu care se dă lustru^{2} (**1**) Si: *polizor*.

lustruitură *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ri* / E: ***lustrui*** + *-tură*] (Rar) Șlefuire.

lustrului *v* vz ***lustrui***

lustruos, ~oasă *a* vz ***lustros***

lustrurător, ~oare *smf, a* vz ***lustruitor***

lustrurit, ~ă *a* vz ***lustruit***^{2}

lustun *sm* vz ***lăstun***

lusuriant, ~ă *a* vz ***luxuriant***

lusurios, ~oasă *a* vz ***luxurios***

luș, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***louche***] (Frm) Sașiu.

lușa *vi* [At: DEX^{2} / Pzi: *lușez* / E: fr ***loucher***] (Frm) A privi sașiu.

lușcă *sf* [At: PANȚU, PL.^{2} / Pl: *~ște* / E: nct] (Bot; Trs) **1** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lineare, flori mari verzui pe dinafară și albe în interior Si: *găinușă* (**22**) (*Ornithogalum boucheanum*). **2** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lungi și cu flori alburii (*Ornithogalum pyrenaicum*). **3** Planta *Ornithogalum narbonense*. **4** Bălușcă Si: *ceapa-ciorii* (**21**), *găinușă* (**14**) (*Ornithogalum umbellatum*). **5** (Lpl) Ghiocel (**3**) (*Leucojum aestivum*).

lușcăi *vi* [At: COMAN, GL. / V: (reg) ***lăș~*** / Pzi: *~ăesc* / E: fo] (Reg) A arunca de departe apă peste cineva.

lușcuță *sf* [At: H XVIII, 18 / Pl: *~țe* / E: ***lușcă*** + *-uță*] **1-10** (Bot; Trs; șhp) Lușcă (**1-5**) (mică).

luși *vr* [At: IOVESCU, N. 88 / Pzi: *~șesc* / E: srb ***loš***, bg ***лош***] (Olt) **1** A se moleși din cauza căldurii și a deveni galben la față. **2** A se întinde.

lușit, ~ă *a* [At: I. CR. VII, 154 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***luși***] (Reg) Înfometat.

lușniță *sf* [At: DLR ms / Pl: *~țe* / E: ucr ***лучниця***] (Reg) Despicătură de draniță (**2**) uscată pe care o aprind ciobanii noaptea pentru a găsi drumul.

luști *vt* [At: BÎRLEA, C. P. II, 56 / Pzi: *~tesc* / E: ucr ***лущити***] (Reg) A desprinde grăunțele de porumb de pe știulete.

luștreang *sms* [At: PANȚU, PL.^{2} / E: nct] (Bot; reg) Leuștean (*Levisticum officinale*).

lut^{1} *sn* [At: PSALT. 85/40 / V: (Trs) ***lud***^{4}, (înv) ***liut, lot*** / Pl: *~uri* / E: ml ***lutum***] **1** Rocă sedimentară, galbenă sau cafenie, folosită în olărie, în construcții și în sculptură Si: *argilă*. **2** (Pop; d. persoane; îe) **A fi ca ~ul în mâna olarului** A fi lipsit de personalitate, putând fi ușor influențat. **3** (Reg; îe) **A se cerca ~ pe ~** A lovi două vase unul de altul spre a vedea dacă sunt tari. **4** (Reg; îe) **A se face ~ și pământ** A se supune fără comentarii. **5** (Înv; îs) *~ pecetos* Bol^{3}. **6** (Reg; îs) *~ verde* Argilă de culoare verde, folosită pentru tras brâie la casele țărănești. **7** Pământ. **8** (Îs) *~ de pământ* Argilă. **9** (Reg; îs) *~ de tocilă* Nisip fin ce se roade din tocilă și rămâne pe fundul jgheabului. **10** (Reg; fig) Om foarte bătrân. **11** (Olt; Mun) Murdărie pe piele Si: *jeg, rapăn*. **12** (Fig) Cadavru.

lut^{2} *sn* vz ***lot***^{1}

lutariu *sn* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: ***lut*** + *-ariu*] (Buc) Lutărie (**1**).

lutatină *sf* [At: LB / Pl: *~ne* / E: ***iarba-lu(i)-Tatin***] (Bot) Tătănească (*Symphytum officinale*).

lutație *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: cf *lutatină*] (Bot) Tătănească (*Symphytum officinale*).

lutăraș *sm* [At: ALRM II/I h 249 / Pl: *~i* / E: mg ***luteránus***] **1-2** (Îrg; șhp) Luteran (**3**) tânăr.

lutărie *sf* [At: HEM / Pl: *~ii* / E: ***lut*** + *-ărie*] **1** Groapă de unde se scoate sau din care s-a scos lut (**1**). **2** (Pex) Olărie. **3** (Reg) Drum nepietruit.

lutățea *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ele* / E: ***lutație*** + *-ea*] (Bot) Tătănească (*Symphytum officinale*).

lutcă *sf* vz ***lotcă***

luteină *sf* [At: DLR ms / P: *~te-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***lutéine***, ger ***Lutein***] **1** (Med) Progesteron. **2** Xantofilă.

luteinemie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***lutéinémie***] (Med) Prezență a luteinei (**1**) în sânge.

luter, ~ă *a, smf* vz ***luteran***

luteran, ~ă [At: I. CR. VII, 154 / V: (îvr) ***liutirean***, (înv) ***luter***, (reg) ***lutr~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***lutheranus***, ger ***Lutheraner***] **1** *a* Care ține de luteranism Si: (înv) *luteranesc* (**1**). **2** *a* Privitor la luteranism Si: *protestant*, (înv) *luteranesc* (**2**). **3-4** *smf, a* (Adept) al luteranismului Si: *protestant*, (îvr) *lotor*.

luteranesc, ~ească *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 220/1 / V: (înv) ***~ren~***, (reg) ***~răn~*** / Pl: *~ești* / E: ***luteran*** + *-esc*] (Înv) **1-2** Luteran (**1-2**).

luteranește *av* [At: POLIZU / E: ***luteran*** + *-ește*] (Rar) Ca luteranii (**3**).

luteranism *sns* [At: DLR ms / E: fr ***luthéranisme***] Doctrină a protestantismului german, întemeiată în sec. XVI de Martin Luther, care consideră esențială pentru mântuire credința și nu cultul religios, pe care l-a simplificat.

luterănesc, ~ească *a* vz ***luteranesc***

luterenesc, ~ească *a* vz ***luteranesc***

luterie *sf* vz ***loterie***

lutețian, ~ă [At: DEX / P: *~ți-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***lutétien***] **1** *sns* Prim etaj al eocenului, ale cărui depozite caracteristice conțin faună de numuliți, lamelibranhiate, gasteropode, echinide etc. **2** *a* Care aparține lutețianului (**1**). **3** *a* Care se referă la lutețian (**1**).

lutețiu *sns* [At: DEX / E: fr ***lutécium***, ger ***Lutetium***] Element chimic trivalent din familia lantanidelor Si: *casiopeiu*.

luth *sn* [At: DEX / P: *lut* / Pl: *~uri* / E: fr ***luth*** cf it *liuto*] Vechi instrument muzical cu coarde, asemănător cu lăuta.

lutier *sm* [At: DEX / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: fr ***luthier***] Meșteșugar specializat în construirea și repararea instrumentelor muzicale cu coarde.

lutină^1 *sf* [At: DLR ms / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Zlg) Mormoloc.

lutină^2 *sf* [At: DLR ms / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Buc) Coajă de cânepă Si: *holdan* (**1**).

lutiniță *sf* [At: CHEST. VIII, 7/25 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Mâncare țărănească de post, preparată din ceapă cu oțet.

lutist, ~ă [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***luthiste***] Instrumentist care cântă din luth.

lutișor *sns* [At: PAMFILE, I. C. 382 / E: ***lut*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Lut (**1**) (moale). **3** Argilă care conține hidroxizi de fier sau de mangan, colorată în galben, roșu sau brun, folosită în pictură Si: *pământel*.

lutos, ~oasă *a* [At: DEX / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lut*** + *-os*] **1** Care conține lut (**1**) Si: *argilos* (**1**). **2-3** Care are (culoarea sau) consistența lutului (**1**).

lutran, ~ă *a, smf* vz ***luteran***

lutră *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~re* / E: fr ***loutre***, lat ***lutra***] (Zlg) Vidră (*Lutra vulgaris*).

lutrerie *sf* vz ***loterie***

lutrin *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***lutrin*** cf lat *lectrinum*] (Rar) Pupitru înalt pe care se pun cărțile în corul unei biserici catolice.

lutru *sns* [At: DEX^2 / E: fr ***loutre***] Blană de vidră.

lutui *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~esc* / E: ***lut*** + *-ui*] (Reg) A lipi cu lut (**1**) Si: *a murui*.

luturghie *sf* vz ***liturghie***

luțăndră *sf* vz ***lucernă***

luțărnă *sf* vz ***lucernă***

luțărniște *sf* vz ***luterniște***

luțâfer *sm* vz ***lucifer***

luțârnă *sf* vz ***lucernă***

luțcu *sm* [At: I. CR. III, 369 / Pl: ? / E: nct] (Reg; pbl) Diavol.

luțearnă *sf* vz ***lucernă***

luțendră *sf* vz ***lucernă***

luțepăr *sm* vz ***lucifer***

luțernă *sf* vz ***lucernă***

luțernărie *sf* [At: ALRM SN I, h 96/514 / Pl: *~ii* / E: ***lucernă*** + *-ărie*] (Reg) **1** Lucernieră. **2** Trifoiște.

luțernieră *sf* vz ***lucernieră***

luțerniște *sf* [At: ALRM SN I, h 98 / V: (reg) ***~țăr~*** / Pl: *~ti* / E: ***luțernă*** + *-iște*] (Trs) Lucernieră.

luțifer *sm* vz ***lucifer***

luțifir *sm* vz ***lucifer***

luțiper *sm* vz ***lucifer***

lus *sn* vz ***lux***^{2}

lusos, ~oasă *a* vz ***luxos***

lusuriant, ~ă *a* vz ***luxuriant***

lusurios, ~oasă *a* vz ***luxurios***

luțu *sn* [At:CL 1971, 951 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Țuțul (**1**).

luțui *vtr* [At: LEXIC REG. II, 40 / Pzi: *~esc* / E: nct] **1-2** (Reg) A plescăi. **3-4** A (se) săruta cu zgomot.

luțuna *vr* [At: ALR I, 1337/40 / Pzi: *luțun* / E: nct] (Reg) A se clătina.

luțuluș *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 131 / Pl: ? / E: nct] (Ban) Leagăn.

luvi *v* vz ***lovi***

lux^1 *sm* [At: LTR / Pl: *lucși* / E: fr ***lux***] Unitate de măsură a iluminării, egală cu luminarea unei suprafețe care primește un flux luminos de un lumen repartizat uniform pe un metru pătrat.

lux^2 *sn* [At: (a. 1777-1782) FURNICĂ, I. C. 56 / V: (înv) ***lus***, ***~us*** / S și: *lucs* / Pl: (rar) *~ uri* / E: fr ***luxe***, lat ***luxus***] **1** Exces de eleganță Si: *luxură* (**3**). **2** Nivel de viață foarte costisitor. **3** Fast. **4** (Îs) *Ediție* (sau *tiraj*) *de ~* Ediție tipărită într-un număr foarte mic de exemplare, pe hârtie de foarte bună calitate, în condiții grafice superioare și adesea bogat ornamentată. **5** (Îs) *Mașină de ~* Automobil foarte scump. **6** (Iuz; eliptic) Automobil. **7** (Asr; îla) **Cu ~** Fastuos. **8** (Îla) **De ~** De prim rang Si: *elegant*, *select*, *somptuos*. **9** (Îal) De calitate superioară. **10** (Îal) Deosebit. **11** (Îal) De excepție. **12** (Îal) Scump. **13** (Îal) Rafinat. **14-15** (Îal) Care (produce sau) comercializează articole de calitate superioară și de rafinament. **16** (Îal) Care nu este necesar Si: *superfluu*. **17** (Îe) **A face ~** A duce o existență foarte costisitoare. **18** (Spc; îae) A se îmbrăca extrem de costisitor și de elegant. **19** Bogăție. **20** (Fig) Exuberanță. **21** (Îlav) **Cu ~ de amănunte** Foarte amănunțit. **22** Cheltuieli fără măsură Si: *risipă*. **23** (Fig) Extravaganță. **24** (Îvr) Bijuterie.

luxa^1 *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~xez* / E: fr ***luxer***, lat ***luxare***] **1** A-și deplasa un os de la locul lui Si: *a disloca*, (pfm) *a scrânti*. **2** (Pfm) A unelti împotriva cuiva.

luxa^2 *vr* [At: LM / V: (reg; cscj) ***~xi*** / Pzi: *~xez* / E: ***lux***] **1** (Rar) A afișa un exces de eleganță.

luxare *sf* [At: CĂLINESCU, B. I, 672 / Pl: *~xări* / E: ***luxa***^{1}] Luxație.

luxat^1***, ~ă*** *a* [At: BIANU, D. S. 435 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***luxa***^{1}] **1** (D. oasele corpului) Deplasat din locul de articulație Si: *dislocat*, (pfm) *scrântit*. **2** (Pex; d. articulații) Din care s-a dislocat un os.

luxat^2***, ~ă*** *a* [At: A VI, 26 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***luxa***^{2}] (Mol; d. îmbrăcăminte) Luxos (**1**).

luxatură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***luxa***^{1} + *-ătură*] (Îvr) Luxație.

luxație *sf* [At: MAN. SĂNĂT. / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***luxation***, lat ***luxatio, -onis***] Deplasare a extremităților osoase ale unei articulații din poziția obișnuită, însoțită de pierderea posibilității de a executa mișcările normale Si: *luxare*, (pfm) *scrântire*, (reg) *oligneală*, (îvr) *luxatură*.

luxațiune *sf* vz ***luxație***

luxemburghez, ~ă [At: DLR ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***Luxemburg*** + *-ez*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Luxemburgului sau) este originară de acolo. **5** *smp* Locuitori din Luxemburg. **6-7** *a* Care (aparține Luxemburgului sau) populației lui. **8-9** *a* Referitor (la Luxemburg sau) la populația lui.

luxfer *smi* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: ger ***Luxfer***] (Cns) Placă de sticlă groasă și rezistentă, montată în pardoseală sau în pereți pentru a permite trecerea luminii.

luxi *v* vz ***luxa²***

luxmetru *sn* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***luxmètre***] (Teh) Fotometru utilizat pentru măsurarea fluxului luminos care cade pe suprafața unui corp.

luxos, ~oasă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***lusos, ~xuos*** / S și: *lucsos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***lux²*** + *-os*] **1** Foarte elegant. **2** Costisitor. **3** Fastuos. **4** (D. cărți, ediții) Tipărit în condiții grafice deosebite. **5** (D. hârtie) De foarte bună calitate. **6** (D. persoane) Îmbrăcat elegant, cu lucruri scumpe. **7** (D. îmbrăcăminte) Împodobită în mod deosebit. **8** (Mun; Olt; d. oameni) Îmbrăcat cu grijă Si: *dichisit*, (pfm) *fercheș*.

luxuos, ~oasă *a* vz ***luxos***

luxus *sn* vz ***lux²***

luxulianit *sns* [At: CANTUNIARI, L. M. 155 / E: fr ***luxullianite***, ger ***Luxullianit***] Rocă metamorfică de contact, constituită din cuarț și din agregate radiare de turmalină.

luxură *sf* [At: POTECA, F. 230 / V: ***~rie*** / Pl: *~ri* / E: fr ***luxure***, lat ***luxuria***] **1** (Liv) Viciu al celor ce se dedau plăcerilor senzuale Si: *desfrânare, luxuriozitate*. **2** (Rar) Bogăție. **3** Lux² (**1**). **4** Supraabundență, mai ales de plante Si: *luxurianță* (**3**). **5** (Fig) Exuberanță. **6** Lascivitate.

luxurie *sf* vz ***luxură***

luxuriant, ~ă *a* [At: LM / V: (înv) ***lusu~*** / P: *~ri-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***luxuriant***, lat ***luxurians, -tis***] **1** (Mai ales d. vegetație) Extrem de abundent. **2** (Fig) Exuberant. **3** (Fig; rar) Deosebit. **4** (Fig; rar) Strălucitor. **5** (Fig; rar) Exotic.

luxurianță *sf* [At: ENC. AGR. IV, 393 / P: *~ri-an~* / Pl: (nob) *~țe* / E: fr ***luxuriance***] (Rar) **1** Abundență. **2** Bogăție. **3** Luxură (**4**).

luxurior, ~oară *a* [At: CĂLINESCU, I., 344 / Pl: *~i, ~oare* / E: css ***luxurios***] (Crp) Plin de luxură (**1**) Si: *luxurios* (**1**).

luxurios, ~oasă *a* [At: LM / V: (înv) ***lusu~*** / S și: *lucsu~* / P: *~ri-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***luxurieux***] **1** (Liv) Desfrânat. **2** (Liv) Lasciv. **3** (Înv) Costisitor.

luxuriozitate *sfs* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 238 / S și: *~osi~* / E: ***luxură***] (Liv) Luxură (**1**).

luzernă *sf* vz ***lucernă***

luzernieră *sf* vz ***lucernieră***

luzi [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zesc* / E: ***lud***] (Reg; rar) **1** *vt* A năuci. **2** *vi* A-și pierde mințile. **3** *vi* A se prosti.

luzie¹ *sf* [At: BENIUC, V. CUC. 13 / Pl: *~ii* / E: ***lud¹*** + *-ie*] (Reg; rar) **1** Vârstă fragedă. **2** Copilărie. **3** Lipsă de maturitate.

luzie² *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: ***lud³*** + *-ie*] (Reg; rar) **1** Naivitate. **2** Absurditate. **3** Prostie. **4** Sminteală.

luzulă *sf* [At: BARASCH, B. 213 / Pl: *~le* / E: fr ***luzule***] (Bot) **1** Plantă erbacee cu frunze liniare, puțin păroase pe margine, cu flori brune sau gălbui, dispuse în spice ovale și cu fructul în formă de capsulă Si: (reg) *mălaiul-cucului* (*Lusula campestris*). **2** Plantă erbacee, cu flori brune, solitare, dispuse în vârful ramurilor Si: (reg) *mălaiul-cucului* (*Lusula pilosa*).

M

m *smi* **1** A cincisprezecea literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet corespunzător literei m (1), consoană nazală bilabială.

ma[1] [At: MAIOR. IST. 262/23 / E: srb *ma* cf it *ma*] **1** *c* (Ban; Trs) Dar. **2** *av* (Ban; Trs; în dialog; îcn) Ba. **3** *av* (Ban; Trs; marchează gradația) Ba chiar. **4** *av* (Ban; Trs; marchează gradația) Mai mult decât atât...

ma *av* vz ***mai***[1]

maala *sf* vz ***mahala***[1]

maală[1] *sf* [At: AN. DOBR. IV, nr. 4, 102 / Pl: *~le* / E: ns cf *mâhal*] (Reg) Muncă multă Si: (pop) *hamalâc*.

maală[2] *sf* vz ***mala***[1]

maar *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: eg ***maar***, fr ***maar***] (Glg) Crater de dimensiuni relativ mici, mărginit de un val alcătuit din tufuri vulcanice sau din material care nu e de origine magnetică.

maaza *sf* vz ***magaza***

maazagiu *sm* vz ***magazagiu***

mabei *sn* vz ***mabein***

mabein *sn* [At: GHEORGACHI, CER. (1762), 274 / A și: *mabein* / V: ***ba~***, ***mabei***, ***maibent***, ***mabeu*** / Pl: ? / E: tc ***mabeyin, mabeyn***] (Tcî) **1** Cameră de audiențe a sultanului. **2** (Pex) Cameră personală a domnitorului. **3** (Îs) *~ul (cel) mare* Cameră de audiențe a domnitorului. **4** (Îs) *~ul mic* Iatac domnesc.

mabeingiu *sm* [At: ȘIO II$_2$, 73 / V: ***ba~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***mabeyinci***] (Tcî) Slujbaș al curții care avea grijă de mabein Vz *camerier, cămăraș, șambelan*.

mabeu *sn* vz ***mabein***

mac[1] *i* [At: ARGHEZI, C. J. 14 / V: ***~a*** / E: fo] **1** Cuvânt care imită sunetul caracteristic al rațelor. **2** (Reg) Cuvânt care imită orăcăitul broaștelor.

mac[2] *i* [At: PAMFILE, DUȘM. 180 / V: ***meac, macu*** / E: ns cf *mâc, mâlc, mârc*] **1** (Reg; îlav) **De ~u** Deloc. **2** (Reg; îe) **A nu (putea) zice nici ~** A nu putea zice nimic.

mac[3] *sm* [At: CANTEMIR, IST. 153 / Pl: *maci*, (nob. *sn*) *~uri* / E: bg **мак**, srb ***mäk*** cf mg *mák*] **1** (Șîc **~-de-grădină**, **~-cultivat**, **~-bun**, **~-involt**, **~-alb**, **~-negru**) Plantă din familia papaveraceelor cu miros și gust neplăcut, cu flori mari solitare, de culoare roșie, albă, violetă etc. Si: (reg) *somnișor* (*Papaver semniferum*). **2** (Șîc **~-de-câmp**, **~-nebun**, **~-negru**, **~-rău**) Plantă cu tulpina și frunzele păroase și cu florile roșii (*Papaver dubium*). **3** (Șîc **~-roșu**, **~-de-câmp**, **~-iepuresc**, **~-sălbatic**, **~-puturos**) Plantă cu tulpina și cu frunzele acoperite de peri aspri perpendiculari, cu flori roșii, având la baza petalelor o pată neagră Si: *măcut, păpădie*, (reg) *paparoană, paparună, somnișor* (*Papaver Rhoeas*). **4-6** (Șîc **~-galben**, **~-de-munte**, **~-alpin**, **~-pirenaic**) Specii de mici plante erbacee cu frunzele păroase, cu florile galbene solitare în vârful tulpinii, care cresc pe vârfurile munților (*Papaver pyrenaicum, Papaver surantiacum, Papaver alpinum*). **7** (Îc) **~-roșu-de-grădină** Plantă ornamentală cu frunzele de culoare verde-închis și cu florile mari, solitare, de culoare roșie (*Papaver bracteatum*). **8** (Pop; îe) **Cât un fir** (sau **un sâmbure, un grăunțe**) **de ~** Foarte mic. **9** (Îlav) **Nici cât un fir de ~** Foarte puțin. **10-11** (Îc) **~-cornut** Specii de plante erbacee păroase, cu flori terminale solitare, roșii ca sângele și având la baza petalelor o pată neagră Si: (reg) *paparoane, paparună* (*Glaucium corniculatum, Glaucium phoeniceum*). **12** (Îc) **~-spinos** Gen de papaveracee care cuprinde câteva specii de plante erbacee, cu suc caustic de culoare gălbuie, folosit în medicină. **13** Sământă de mac[3]. **14** (Bot; reg; îc) **~ul-~cioarei** Zămoșiță (*Hibiscus trionum*). **15** (Bot; reg; îc) **~ul-~cucului** Planta *Luzula campestris*. **16** (Bot; reg; îc) **~-bătut**, **~-porcesc**, **~-înalt**, **~-păsăresc** Plante nedefinite mai îndeaproape.

maca[1] *sf* vz ***macao***

maca[2] *i* vz ***mac***[1]

maca[3] *sf* vz ***macă***

macabău *sms* [At: LEXIC REG. 12 / E: nct] (Reg) Om prostănac.

macabe *s* [At: ENC. AGR / E: fr ***maccabée***] Varietate de struguri albi cu bobul rotund și mare, cultivată frecvent în sudul Franței.

macabru, ~ă [At: VLAHUȚĂ, D. 164 / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***macabre***] **1** *a* Referitor la moarte sau la morți Vz *funerar, mortuar*. **2-3** *av, a* (Într-un mod) care sugerează ideea de moarte Vz *funebru, lugubru*. **4-5** *av, a* (Pex) (În mod) sinistru. **6** *a* (Îs) *Dans ~* Dans alegoric al morților, conceput de pictorii și sculptorii medievali în forma unui lanț nesfârșit de dansatori conduși de un schelet care reprezintă moartea. **7** *sn* Categorie care sugerează o atmosferă macabră (1)

macac *sm* [At: LM / Pl: *~aci* / E: fr ***macaque***] Specie de maimuțe mici, cu capul turtit și coada scurtă, care trăiesc în sud-estul Asiei.

macadam *sn* [At: NEGRUZZI, S. I. 328 / Pl: *~e* /E: fr ***macadam***, ger ***Makadam***] **1** Drum pavat cu piatră spartă mărunt, așezată în straturi suprapuse și comprimată cu un cilindru compresor. **2-3** (Prc) Piatră sau straturi din care este format pavajul Vz *caldarâm, pavaj*.

macadamiza *vt* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 100 / Pzi: *~zez* / E: fr ***macadamiser***] (Rar) A pietrui un drum cu macadam (**2**) Vz *a asfalta, a pava*.

macadamizare *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~zări* / E: ***macadamiza***] (Rar) Pietruire a unui drum cu macadam (**2**).

macadău *sm* vz ***măgădău***

macagiu *sm* [At: CARAGIALE, M. 292 / Pl: *~ii* / E: ***macaz*** + *-giu*, cf tc *makasçi*] **1** Muncitor de cale ferată care se ocupă cu manevrarea macazurilor (**1**) Si: *acar*. **2** (Reg) Cantonier.

macahon *sn* vz ***macohon***

macairodus *sm* [At: DEX / P: *~ca-i~* / Pl: *~uși* / E: lat ***Machairodus***] Animal carnivor din familia felinelor, fosil, cu caninii foarte dezvoltați, care a trăit din pliocen până la sfârșitul cuaternarului (*Macheirodus*).

macahonaș *sn* [At: ALR II, 3979/386 / V: ***măcah~*** / Pl: *~e* / E: ***macahon*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Pisălog (mic) de lemn. **3** (Spc) Pisălog pentru zahăr.

macăi *v* vz ***măcăi***

macaleandru *sm* vz ***măcăleandru***

macamă *sf* [At: COȘBUC, P. II, 267 / Pl: *~me* / E: ger ***Makame***] (Rar) Specie literară arabă în care versurile alternează cu proza ritmată.

macao *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (înv) *maca* / E: fr *macao*, it *macao*] **1** Joc de cărți asemănător cu jocul de douăzeci și unu Si: *bacara*. **2** (Pex) Figură la macao (**1**).

macar *av* vz **măcar**

macara *sf* [At: OLLĂNESCU, H. O. 95 / V: (înv) **~ua**, **măcara**, **măcarauă** / Pl: *~le*, (rar) *măcărăli*, (reg) *~răle*, *~rele* / E: tc **makara**, bg **макара**, ngr **μακαρᾶς**] **1** Sistem tehnic complex, folosit la ridicarea sau la deplasarea greutăților pe distanțe scurte. **2** (Asr) Scripete. **3** (Reg) Unealtă sau dispozitiv cu care se ridică greutăți. **4** (Reg) Sul al fântânii. **5** (Reg) Parte a morii. **6** (Nav) Muflă. **7** (Reg) Mosorel de lemn, bucată de carton sau vergea pe care se înfășoară ața de cusut.

macaragist, **~ă** *smf* [At: IORDAN, L. R. 114 / Pl: *~iști*, *~e* / E: **macaragiu** + *-ist*] (Rar) Macaragiu.

macaragiță *sf* [At: IORDAN, ap. DLR / Pl: *~țe* / E: **macaragiu** + *-iță*] Muncitoare pe macara.

macaragiu *sm* [At: LEG. EC. PL. 289 / Pl: *~ii* / E: **macara** + *-giu*] Muncitor pe macara

macarauă *sf* vz **macara**

macară *av* vz **măcar**

macarene *sfp* vz **macaroană**

macaret *s* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 42 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Sfredel folosit de mineri la găurirea stâncii pentru a introduce dinamita.

macarine *sp* vz **macaroană**

macaroană *sf* [At: (a. 1703) F. N. 122 / V: (reg) **~rene** *sfp*, **~rine** *sp* / Pl: *~ne* / E: ngr **μακαρόνια**] **1** (Mpl) Pastă făinoasă de fabricație industrială, asemănătoare cu un tub Vz *spaghete*. **2** (Pex) Pastă făinoasă de casă, tăiată în diferite forme Vz *tăiței*. **3** (Reg) Găluște din aluat. **4** (Reg; șîs ~ *cu brânză*) Colțunași.

macaron *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~oane* / E: fr **macaron**] (Frî) Picromigdală (**1**).

macaronadă *sf* [At: DLR / Pl: *~de* / E: it **maccheronata**] (Rar) Poezie în stil macaronic (**3**).

macaronar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / Pl: *~i* / E: **macaroană** + *-ar*] (Fam; dep) Italian.

macaronic, **~ă** *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr **macaronique**] **1** În care se utilizează în mod nejustificat cuvinte străine. **2** În care abundă cuvinte și forme expresive străine. **3** Specific macaronismului. **4** Care aparține macaronismului. **5** Referitor la macaronism.

macaronism *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: fr **macaronisme**] (Rar) **1** Compoziție literară burlescă, scrisă într-o limbă presărată nejustificat cu cuvinte străine. **2** Expresie sau cuvânt specific macaronismului (**1**). **3** Mișcare literară, apărută în Italia, în sec. XVI-XVII, care parodia și satiriza pedantismul moravurilor cavalerești într-un stil burlesc plin de cuvinte latine și latinizante.

macasar *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr **macassar**] (Bot) Eben de culoare brun-închis cu vine negre, originar din Indonezia.

macat *sn* [At: NECULCE, L. 12 / V: (pop) **măc~**, (reg) **~ă** *sf* / Pl: *~uri*, *~e* / E: tc **makat**] **1** (Înv) Loc acoperit cu covor, pe podea, pe care stau turcii. **2** Cuvertură brodată sau înflorată, care se pune pe pat, pe divan, mai rar pe masă. **3** Scoarță sau covor care se pune pe pereți. **4** (Reg) Țesătură țărănească de lână sau bumbac, din care se fac fețe de plapumă și de perne sau cuverturi pentru paturi.

macată *sf* vz **macat**

macava *sf* vz **mucava**

macavei *s* [At: PAMFILIE, S.T. 2 / V: **~cov~** / Pl: ? / E: slv **макавей**, ucr **маковій** cf ngr *Μακκαβαῖος* (nume de persoană)] **1** (Reg; șîs *ziua ~lor*, *macoveiul stupilor*, *~ul ursului*) Sărbătoare populară de 1 august, asociată unor credințe diverse Si: *ziua crucii (de vară)*, *ziua ursului*. **2** (Reg; îc) **~ul-~stupilor** Plantă meliferă nedefinită mai îndeaproape.

macaz *sn* [At: CARAGIALE, O. I, 269 / V: (reg) **măc ~** / Pl: *~uri*, (reg) *~e* / E: tc **makas**, bg **маказ**, ngr **μακάζι**] **1** Dispozitiv cu ajutorul căruia vagoanele și garniturile de tren sau de tramvai sunt dirijate pe una dintre liniile de bifurcație Si: (înv) *ac* Vz *schimbător de cale*. **2** Porțiune de șină mobilă care se deplasează cu ajutorul macazului (**1**). **3** (Îs) *~aerian* Dispozitiv montat pe firul electric aerian, pentru a permite unui troleibuz sau unui tramvai cu priză de curent prin rolă să treacă de pe un traseu pe altul. **4** (Îe) **A schimba ~ul** A-și modifica în mod contrar atitudinea față de cineva. **5** (Îae) A-și schimba total părerile, concepția etc. **6** (Reg; Ipl) Căpriori la casă. **7** (Reg) Bucată de lemn folosită pentru a lungi o grindă sau pentru a-i întregi scobiturile. **8** (Reg) Unealtă de dulgherie.

macă *sf* [At: GR. S. I, 137 / V: **~ca** / Pl: *mace* / E: ns cf *moacă*] (Reg) Măciucă.

macăi *v* vz **măcăi**

macăr *av* vz **măcar**

macărăși *av* [At: DLR / E: ctm **măcar + totuși**] (Reg) Totuși.

macău *sn* vz **măcău**

macchiaioli *smp* [At: M. D. ENC. / E: it **macchiaioli**] Grup de pictori italieni din Florența, din a doua jumătate a sec. XIX, care a cultivat o pictură asemănătoare impresionismului.

mace *sp* vz **mlaci**

macedonean, **~ă** [At: COD. VOR. 84/9 / V: (înv) **mached~**, **machidean~**, **machid~** / Pl: *~eni*, *~ene* / E: **Macedonia** + *-ean*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care făcea parte din populația de bază a vechii Macedonii. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) originară din vechea Macedonie. **5** *smp* Popor care locuia în vechea Macedonie. **6-7** *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Republicii Macedoniei. **8-9** *smf*, *a* (Persoană) originară din Republica Macedonia. **10** *smp* Popor care locuiește în Republica Macedonia. **11-12** *a* Care aparține (vechii Macedonii sau) macedonenilor (**5**). **13-14** *a* Referitor (la vechea Macedonie sau) la macedoneni (**5**). **15-16** *a* Caracteristic (vechii Macedonii sau) macedonenilor (**5**). **17-18** *a* Care aparține (Republicii Macedonia sau) macedonenilor (**10**). **19-20** *a* Referitor (la Republica Macedonia sau) la macedoneni (**10**). **21-22** *a* Caracteristic (Republicii Macedonia sau) macedonenilor (**10**). **23-24** *smf*, *a* (Pop) Aromân. **25** *sfa* Limbă vorbită în vechea Macedonie. **26** *sfa* Limbă slavă vorbită în Macedonia de astăzi.

macedoneancă *sf* [At: DLR / Pl: *~ence* / E: **macedonean** + *-că*] **1-4** Macedoneană (**1, 3, 6, 8**).

macedonesc, **~ească** [At: MARIAN, NU. 415 / Pl: *~ești* / E: **Macedonia** + *-esc*] **1-4** *a* (Nob) Macedonean (**2, 4, 7, 9**). **5** *sfa* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** *sfa* (Reg) Melodie după care se execută macedoneasca (**5**).

macedoromân, **~ă** *smf*, *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 222 / Pl: *~i*, *~e* / E: **Macedo**(*nean*) + **român**] **1-9** Aromân (**1-9**).

macedoromâncă *sf* [At: DLR / Pl: *~nce* / E: **macedoromân** + *-că*] Aromâncă.

macelariu *sm* vz **măcelar**

macera [At: BARCIANU / V: (pop) **măc~** / Pzi: *~rez* / E: fr **macérer**] **1** *vt* A ține ceva vreme îndelungată într-un lichid, la rece, pentru a-l face să elimine particulele solubile Si: (pop) *a plămădi*. **2** *vr* (D. corpuri) A elimina particulele solubile prin menținere îndelungată într-un solvent.

macerare *sf* [At: ALEXI, W. / V: (pop) **măc~** / Pl: *~rări* / E: **macera**] **1** Menținere a unui corp vreme îndelungată într-un solvent, la rece, pentru a-l face să elimine particulele solubile Si: *macerație* (**1**), (pop) *plămădeală*. **2** Eliminare de particule solide de către un corp menținut într-un solvent.

macerat, **~ă** [At: PONTBRIANT, D. / V: (pop) **măc~** / Pl: *~ați*, *~e* / E: **macera**] **1** *a* Care a suferit un proces de macerare Si: (pop) *plămădit*. **2** *sn* Soluție rezultată în urma macerării unei substanțe. **3** *a* (Pex) Descompus.

macerator *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr **macérateur**] Recipient folosit pentru macerare.

macerație *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 160 / V: (înv) **~iune** / Pl: *~ii* / E: fr **macération**] **1** Macerare (**1**). **2** (Pex) Proces suferit de corpul supus macerării (**1**). **3** (Teh; nob) Decantare lentă a fontei topite.

macerațiune *sf* vz ***macerație***

macetă [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: sp ***machete***] Cuțit lung, cu lamă lată, cu care se taie trestia de zahăr în America tropicală.

macferlan *sn* [At: TDRG / Pl: *~e, ~uri* / E: eg ***macferlane***, fr ***macfarlane***] Pardesiu bărbătesc fără mâneci, cu două deschizături pentru brațe, peste care cade o pelerină scurtă.

mach *sm* [At: DEX / P: *mah* / Pl: *~i* / E: eg ***mach***, fr ***mach***] (Fiz) **1** Unitate de măsură pentru viteza mișcării fluidelor utilizată în aerodinamică și în tehnica rachetelor, egală cu 340 m/s. **2** (Îs) *Numărul lui ~* Raport între viteza unui proiectil, avion etc. și aceea a sunetului.

mache *i* [At: ȘEZ. V, 19 / V: ***~a, maichea*** / E: nct] (Olt) Exclamație care servește adesea pentru a introduce sau a întări o propoziție interogativă și care exprimă mirare, nedumerire, curiozitate, nemulțumire etc. Si: *ei, drace, măre, oare*.

machea *i* vz ***mache***

machedon *sm, am* [At: N. TEST. (1648), 170^r/33 / Pl: *~i* / E: slv ***македонъ***] **1-22** (Înv) Macedonean (**1-22**). **23-24** (Pop) Aromân (**1-2**).

machedonean, ~ă *smf, a* vz ***macedonean***

macheta *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~tez* / E: cf it *macchettare*] **1-2** A concepe și a executa o machetă (**1-2**).

machetare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~tări* / E: ***macheta***] **1-2** Concepere și executare a unei machete (**1-2**).

machetat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***macheta***] **1-2** Prezentat sub forma unei machete (**1-2**).

machetator *smf* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: ***machetă*** + *-tor*] **1-2** Persoană care concepe și execută o machetă (**1-2**).

machetă *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***maquette***] **1** Reproducere, de obicei la scară redusă, a unei lucrări de urbanistică, a unei piese tehnice, a unei opere de artă etc. **2** Text integral sau fragmentar al unei opere științifice, destinat discuției înainte de publicare.

machetist, ~ă *smf* [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***maquettiste***] **1-2** Machetator (**1-2**).

machi *vr* [At: CV 1950, nr. 4, 42 / V: (înv) ***mahi*** / Pzi: *~chesc* / E: rrm ***makhiv***] (Pfm) A se îmbăta.

machia *vtr* [At: T ianuarie 1963, 100 / P: *~chi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***maquiller***] **1-2** A (se) farda. **3-4** A face machiajul (**3**) pentru scenă sau pentru film în conformitate cu fizionomia cerută de rolul interpretat Si: *grima*.

machiaj *sn* [At: CONTEMP. 1955, nr. 464, 2/3 / P: *~chi-aj* / Pl: *~e* / E: fr ***maquillage***] **1** Fardare. **2** Farduri. **3** Aplicare de farduri sau de diverse accesorii pentru realizarea unei anumite fizionomii în teatru sau în cinema Si : *machiere* (**2**). **4** Cameră unde se face machiajul (**3**).

machiat, ~ă *a* [At: DLR / P: *~chi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***machia***] (D. persoane) **1** Fardat. **2** Pe al cărui chip s-au aplicat farduri sau accesorii pentru realizarea unei anumite fizionomii.

machiavelic, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. II, 625 / P: *~chi-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***machiavélique***, it ***machiavellico***] **1-2** *a, av* (Care este) abil și fără scrupule Si: *viclean, perfid*, (rar) *machiavelistic* (**1**). **3-4** *a, av* De rea credință Si: *viclean, perfid*, (rar) *machiavelistic* (**2**). **5-6** *a* Care aparține (lui Macchiavelli sau) machiavelismului (**4**). **7-8** *a* Referitor (la Macchiavelli sau) la machiavelism (**4**).

machiavelism *sm* [At: ASACHI, S. L. II, 84 / P: *~chia~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***machiavélisme, machiavellisme***] **1** Comportare vicleană Si: (înv; irn) *machiaverlâc* (**1**). **2** Lipsă de loialitate și de scrupule Si: (înv; irn) *machiaverlâc* (**2**). **3** Politică bazată pe reguli care încalcă morala Si: (înv; irn) *machiaverlâc* (**3**). **4** Sistem politic al lui Macchiavelli, care preconiza atingerea scopurilor prin orice mijloace.

machiavelist *sm, a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~chia~* / Pl: *~iști* / E: fr ***machiavéliste***, it ***machiavellista***] (Rar) **1-2** (Adept) al machiavelismului (**4**). **3-4** (Persoană) care adoptă sau care aplică principiile machiavelice (**3**).

machiavelistic, ~ă *a, av* [At: BARIȚIU, P. A. III, 208 / P: *~chia~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***machiavellistico*** cf ger *machiavelistisch*] (Rar) **1-4** Machiavelic (**1-4**).

machiaverlâc *sn* [At: CARAGIALE, O. VI, 86 / V: ***~lic*** / P: *~chi-a~* / Pl: *~uri* / E: ***Machiavelli*** + *-lâc* cf *paiațarlâc, pișicherlâc*] (Înv; irn) **1-3** Machiavelism (**1-3**).

machiaverlic *sn* vz ***machiaverlâc***

machideanean, ~ă *smf, a* vz ***macedonean***

machiere *sf* [At: DLR / P: *~chi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***machia***] **1-2** Machiaj (**1, 3**).

machinal, ~ă *a* vz ***mașinal***

machinalmente *av* [At: COSTINESCU / E: ***machinal*** + *-mente*] (Înv) **1-2** Mașinal (**2, 4**).

machinator *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: cf *machină*] (Îvr) Intrigant.

machinație *sf* vz ***mașinație***

machinațiune *sf* vz ***mașinație***

machină *sf* [At: IST. AM. 11^v/1 / V: ***mah~*** / Pl: *~e* / E: lat ***machina***, rs ***махина***, it ***macchina***] **1** (Înv) Mașină (**1**). **2** Ansamblu de elemente care formează un tot unitar Si: *sistem*. **3** (Fig) Uneltire.

machinălicește *av* vz ***mașinalicește***

machinist *sm* vz ***mașinist***

machior *sm* [At: DLR / P: *~chi-or* / Pl: *~i* / E: fr ***maquilleur***] **1** Persoană care execută machiaje. **2** Specialist în arta machiajului de teatru Vz *grimeur*.

machism *sm* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 7/6 / P: *mahism* / E: rs ***махизм***] (Rar) Empiriocriticism.

machist [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 15/3 / Pl: *~iști, ~e* / E: rs ***махист***] **1-2** *smf, a* (Adept) al machismului. **3** *a* Referitor la machism. **4** *a* Propriu machismului.

machit, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (înv) ***mah~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***machi***] (Pfm) Beat.

machmetru *sn* [At: DEX / P: *mah~* / Pl: *~e* / E: fr ***machmètre***, eg ***machmeter***] Aparat pentru măsurarea vitezei avioanelor cu reacție.

maci *sp* vz ***mlaci***

macioală *sf* [At: IOVESCU, N. 236 / Pl: *~le* / E: nct] **1** (Reg) Femeie proastă, urâtă și rău îmbrăcată. **2-3** (Vacă sau) oaie slabă.

macioară *sfs* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg; pbl) **1** Tutun copt, folosit la alinarea durerilor de dinți. **2** Tărie a tutunului tratat termic.

macis *s* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: fr ***macis***] (Nob) Înveliș al fructului de nucșoară, folosit drept condiment Si: (reg) *frunzișoară*.

maciulă *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 168 / Pl: *~le* / E: cf *măciulie*] (Reg) **1** Prâsnel al fusului. **2** Fetiță sprintenă, vioaie.

maclare *sf* [At: DN / Pl: *~lări* / E: cf fr *maclage*] Formare de macle^3 (**2**).

maclat, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***maclé***] Care are macle^3 (**2**).

maclă^1 *a* vz ***macru***

maclă^2 *sf* vz ***mlacă***

maclă^3 *sf* [At: DEX / Pl: *~le* / E: fr ***macle***] **1** Formulă de cristalizare în care două sau mai multe cristale se întrepătrund, alcătuind o simetrie față de un plan sau un ax. **2** Cristal format prin maclă (**1**).

macmahon *sn* [At: CARAGIALE, O. I, 281 / Pl: *~oane* / E: ***Mac-Mahon***] (Înv) Șpriț.

macohon *sn* [At: CHEST. II, 70/232 / V: ***~cah~*** / Pl: *~oane* / E: ucr ***макогін, -гону***, rs ***макогон***] (Buc) **1** Pisălog de lemn cu care se freacă sămânța de mac în macorteț. **2** Lemn bine rotunjit și subțiat la un capăt, cu care se frământă cartofii fierți pentru porci Si: *pisău*.

macolă *sf* vz ***maculă***

macorteată *sf* vz ***macorteț***

macorteț *sn* [At: CADE / V: ***~eață*** *sf*, ***măcur~*** / Pl: *~e* / E: ucr ***макортеть*** + *-eț*] (Buc) **1** Vas mare de lut ars, cu fundul îngust și cu gura largă, folosit în gospodărie pentru a pisa usturoi, sămânță de mac etc. **2** (Îf *măcurteț*) Vas pentru ținut flori. **3** Tavă.

macoșă *sf* [At: H XVIII, 141 / A: nct / Pl: *~șe* / E: nct] (Ban; Trs) Oaie care are pupi galbeni pe lângă ochi.

macovei *s* vz ***macavei***

macra *sf* [At: (a. 1784) CAT. MAN. II, 77 / Pl: *~le* / E: gr ***μακρά***] (Grî; în metrică) Silabă lungă.

macrame *sn* vz ***macrameu***

macrameu *sn* [At: LTR / Pl: *~ri* / V: *~me* / E: fr ***macramé***] **1** Un fel de dantelă făcută din fire de ață din bumbac mercerizat, împletite și înnodate. **2** Obiect din macrameu (**1**).

macrâci *s* vz ***măcriș***

macrici *s* vz ***măcriș***

macrină *af* [At: ȘEZ. III, 70 / Pl: *~ne* / E: cf *macru*, *moacră*] (Reg. d. femei) Grasă.

macriș *sm* vz ***măcriș***

măcrișos *a* [At: H I, 6 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***macriș*** + *-os*] (Reg; d. vin) Acru.

macro¹- [At: DEX / E: fr ***macro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Mare. **2** Foarte mare.

macro² *sn* vz ***macrou***

macrobian, ~ă *a* [At: DEX / P: *~bi-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***macrobien***] (Blg; d. ființe) Longeviv.

macrobie *sf* [At: DEX / P: *~bi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***macrobie***] (Blg; rar) Longevitate.

macrobiotecă *sf* vz ***macrobiotică***

macrobiotic, ~ă [At: EPISCUPESCU, A. 102/4 / V: (înv) ***~tecă, ~ovi~*** / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ger ***Macrobiotik***, fr ***macrobiotique***] **1** *sf* (Rar) Disciplină medicală bazată pe un ansamblu de reguli de igienă alimentară a căror respectare se consideră că poate prelungi viața omului. **2** *a* Care aparține macrobioticii (**1**). **3** *a* (D. ființe; rar) Longeviv.

macrobit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți*, *~e* / E: fr ***macrobite***] (Blg) Macrobian.

macroblast *sn* [At: DEX / Pl: *~e*/ E: eg ***macroblast***] (Blg) Megaloblast.

macrobrahie *sf* [At: DN³ / P: *~hi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***macrobrachie***] (Atm) Dezvoltare excesivă a brațelor.

macrocefal, ~ă [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***macrocéphale***, ngr ***μακροκέφαλος***] **1** *a* Cu capul mare. **2** *a* (Med; spc) Cu macrocefalie. **3** *s* Gen de insecte hemiptere.

macrocefalie *sf* [At: BIANU, D. S. 438 / Pl: *~ii* / E: fr ***macrocéphalie***] Anomalie congenitală care constă în alungirea craniului și dezvoltarea lui exagerată în partea posterioară.

macrocheilie *sf* [At: DN³ / P: *~che-i-li-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***macrochéilie***] Afecțiune constând în hipertrofia buzelor.

macrocheirie *sf* [At: DN³ / P: *~che-i-ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***macrochéirie***] Dezvoltare excesivă a mâinilor.

macrocit *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***macrocyte***] (Blg) Megalocit.

macrocitoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***macrocytose***] (Med) Prezență a macrocitelor în sânge.

macroclimă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: ger ***Makroklima***] Climat al unei regiuni întinse.

macrocosm *sn* [At: CANTEMIR, O. V, 93 / V: ***~os*** / Pl: *~uri* / E: fr ***macrocosme***] (Îoc *microcosm*) Lume în totalitatea ei Si: *univers*.

macrocosmic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***macrocosmique***] **1** Referitor la macrocosm. **2** Caracteristic macrocosmului. **3** Care aparține macrocosmului.

macrocosmos *sn* vz ***macrocosm***

macrocristalin, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***macrocristallin***] (Chm; Glg; d. substanțe minerale) Care se prezintă sub formă de cristale mari.

macrodactil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***macrodactyle***] (Blg) Care prezintă macrodactilie.

macrodactilie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: ***macrodactylie***] (Blg) Dezvoltare excesivă a degetelor.

macrodonție *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***macrodontie***] (Blg) Dezvoltare excesivă a dinților.

macroeconomic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***macro¹- + economic***] **1** Care se referă la macroeconomie. **2** Caracteristic macroeconomiei. **3** Care aparține macroeconomiei.

macroeconomie *sf* [At: DEX / Pl: (rar) *~ii* / E: ***macro¹- + economie***] Studiu al relațiilor economice la nivelul ansamblului economiei naționale.

macroelement *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: eg ***macroelement***] Element esențial, aflat în cantitate mare în țesuturile vegetale și animale.

macroencefalie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***macroencéphalie***] Megalencefalie.

macroestezie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: cf it *macroestesia*] (Med) Alterare a simțului tactil prin care obiectele sunt percepute mai mari decât în realitate.

macrofag, ~ă *sn, a* [At: DEX / Pl: *~age* / E: fr ***macrophage***] (Blg) **1-2** (Globulă roșie) care distruge bacteriile sau diferite particule străine din organism.

macrofilmare *sf* [At: DEX / Pl: *~mări* / E: ***macro-¹ + filmare***] Filmare cu aparatură specială pentru a obține imagini mărite ale unor obiecte sau ființe de dimensiuni mici.

macrofloră *sf* [At: DEX / Pl: *~re* / E: ***macro-¹*** + ***floră***] Totalitate a plantelor mari care trăiesc într-o anumită regiune.

macrofotografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***macrophotographie***] **1** Fotografie a unor obiectelor extrem de mici făcută cu aparatură specială. **2** Tehnică a obținerii macrofotografiilor (**1**).

macrofurnir *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: nct] Foaie foarte groasă de furnir.

macrogamet *sm* [At: DEX / Pl: *~eți* / E: eg ***macrogamete***] (Blg) Gamet femelă de dimensiuni mari.

macroglosie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***macroglossie***] (Med) Mărire a volumului limbii.

macroinstrucțiune *sf* [At: DN³ / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***macro-instruction***] (Cib) Grup de instrucțiuni (**5**) desemnat simbolic printr-un singur cod.

macromastie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***macromastie***] (Med) Dezvoltare a excesivă a mamelelor.

macromelie *sf* [At: DN / Pl: *~ii* / E: fr ***macromélie***] (Med) Dezvoltare patologică a uneia sau a mai multor extremități.

macromicete *sfp* [At: DEX / E: fr ***macromicete***] (Bot) Grup de ciuperci diferit colorate, cu corpul de fructificație mare, format din picior și pălărie.

macromolecular, ~ă *a* [At: LTR III, 584 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***macromoleculaire***] Format din macromolecule.

macromoleculă *sf* [At: DLR / Pl: *~le* / E: fr ***macromolécule***, rs ***макромолекула***] Moleculă alcătuită dintr-un mare număr de atomi, legați între ei prin covalențe.

macronucleu *sn* [At: DEX / Pl: *~ee* / E: fr ***macronucléus***] (Blg) Nucleu mare al celulei care alcătuiește un infuzor.

macropod, ~ă [At: DLR / Pl: *~ozi*, *~e* / E: fr ***macropode***] **1-4** *sn, a* (Zlg) (Animal sau pește) (cu picioarele sau) cu înotătoarele lungi. **5** *a* (Bot; d. frunze, flori) Cu pedunculi lungi. **6** *snp* Specie de pești viu colorați din apele dulci ale Indochinei. **7** *sm* Pește din specia macropodelor (**6**).

macropodie *sf* [At: DN / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***macropodie***] Dezvoltare exagerată a picioarelor.

macropor *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***macropore***] Por vizibil cu ochiul liber.

macroprotale *snp* [At: DN³ / E: ***macro-¹ + protale***] Protale femeiești.

macropsie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***macropsie***] (Med) Tulburare constând în impresia de mărire a obiectelor Si: *megalopsie*.

macropter, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***macroptere***] (Zlg; d. păsări) Cu aripile foarte lungi.

macroradical *sn* [At: DN³ / Pl: *~e*, *~uri* / E: fr ***macroradical***] (Chm) Radical cu catenă lungă care se formează în procesul polimerizării prin radicali.

macrorelief *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***macrorelief***] Forme majore ale reliefului unei regiuni, reprezentate prin culmi muntoase, podișuri, câmpii etc.

macroscop *sn* [At: DN³ / Pl: *~oape* / E: fr **macroscope**] Aparat pentru examinarea suprafeței materialelor cu un sistem optic ce poate mări de până la 50 de ori.

macroscopic, **~ă** *a* [At: V. ROM. ianuarie. 1958, 112 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **macroscopique**] (D. corpuri, îoc *microscopic*) **1** Care are dimensiuni suficient de mari spre a putea fi examinat fără microscop. **2** Care se referă la macroscopie. **3** Caracteristic macroscopiei. **4** Care aparține macroscopiei.

macroscopicește *av* [At: PARHON. B. 58 / E: **macroscopic** + *-icește* cdp rs **макро-скопический**] (Îvr) **1** Din punct de vedere macroscopic. **2** Prin examinare cu ochiul liber.

macroscopie *sf* [At: DN³ / P: *~pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr **macroscopie**] Examinare a suprafeței unei piese cu ochiul liber sau cu o lupă.

macroseism *sn* [At: DN³ / P: *~se-ism* / Pl: *~e* / E: fr **macroséisme**] Cutremur de mare intensitate.

macrosistem *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr **macrosystème**] Sistem de organizare a unei societăți instituționalizate.

macrosocial, **~ă** *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr **macrosocial**] **1** Referitor la macrostructura socială. **2** (Îs) *Nivel ~* Ansamblu al structurilor, instituțiilor, relațiilor și activităților sociale la nivelul întregii societăți sau al unor grupuri mari.

macrosom *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E. cf it *macrosoma*] (Blg) Granulă alveolară mare de protoplasmă.

macrosomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **macrosomie**] (Blg) Dezvoltare excesivă a întregului corp.

macrospor *sm* [At: ENC. AGR. / Pl: *~i* / E: fr **macrospore**] **1** Spor femel. la unele criptograme vasculare. **2** Spor mare din care se dezvoltă macroprotalele.

macrosporange *sm* [At: DEX / Pl: *~ngi* / E: fr **macrosporange**] Sporange în care se formează și se dezvoltă macrosporii.

macrosporofilă *sf* [At: DN / Pl: *~le* / E: fr **macrosporophylle**] Frunză pe care se dezvoltă macrosporangii.

macrostomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **macrostomie**] (Blg) Mărire exagerată a orificiului bucal.

macrostructură *s* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr **macrostructure**] **1** Structură a unui metal sau a unui aliaj vizibilă cu ochiul liber sau cu lupa. **2** (Îs) *~socială* Totalitate a relațiilor și instituțiilor dintr-o societate.

macroterm, **~ă** *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: **macro-¹** + **-term**] (Blg; d. plante) Megaterm.

macrou *sn* [At: DEX / V: *macro* / Pl: *~ri* / E: fr **maquereau**] **1** Pește de mare cu spatele albastru-verzui cu dungi negre, care se apropie de țărmuri primăvara și vara (*Scomber scomber*). **2** Conservă de macrou (1).

macroviotică *sf* vz **macrobiotică**

macu *i* vz **mac²**

macuc, **~ă** *a* [At: I. CR. I. 121 / V: (pop) **măc~** / Pl: *~uci, ~uce* / E: ucr **макух**] (Reg) Neîndemânatic.

macula *vt* [At: NEGULICI / V: (înv) **măc~** / Pzi: *~lez* / E: lat **maculare**, fr **maculer**] (Liv) A murdări.

maculai *a* [At: DLR/ A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Mărunt.

maculare *sf* [At: PONTBRIANT. D. / V: (înv) **măc~** / Pl: *~lări* / E: **macula**] (Liv) Murdărire.

maculat, **~ă** *a* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) **măc~** / Pl: *~ați, ~e* / E: **macula**] (Liv) Murdărit.

maculator, **~oare** [At: (a. 1781) IORGA, S. D. XII, 102 / V: (îrg. 3) **măcălători** / Pl: *~i, ~oare* / E: **macula** + *-(a)tor*] **1** *a* (Îvr) Care pătează. **2** *sn* (Înv) Registru în care se însemnează diverse lucruri. **3** *sn* Caiet de notițe folosit de elevi, de studenți etc.

maculatură¹ *sf* [At: STAMATI. D. / Pl: (rar) *~ri* / E: ger **Makulatur**, fr **maculature**] **1** Hârtie pătată sau stricată în timpul imprimării tipografice. **2** (Pex) Hârtie scrisă sau tipărită care și-a pierdut importanța. **3** Hârtie groasă, special fabricată pentru ambalaj. **4** (Fig) Scriere lipsită de valoare.

maculatură² *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) **măc~** / Pl: *~ri* / E: **macula** + *-tură*] (Nob) Pată.

maculă *sf* [At: DOSOFTEI, MOL. 93 / V: **~colă**, (nob) **măc~** / Pl: *~le* / E: lat **macula**, fr **macule**] **1** (Înv) Pată pe discul soarelui, pe lună etc. **2** Pată pe corpul omului, care trădează disfuncția unui organ. **3** Pată pe un organ vegetal. **4** Germene fecundat din oul păsărilor Si: (pop) *bănuț*.

madalară *sf* vz **mădular**

madam *sf* vz **madamă**

madamă *sf* [At: DIONISIE, C. 205 / V: **madam** (G-D: *lui madam, madamei*), (pop) **măd~** / S și: *madame* / Vc: *madam*, (dep) *~mo* / Pl: *~me* / E: fr **madame**] **1** (Frî) Soție. **2** (Îf *madam*; urmat de numele de familie) Termen de politețe folosit pentru a vorbi cu sau despre o femeie măritată Si: *cucoană, doamnă*. **3** (Înv) Menajeră. **4** (Înv) Femeie de serviciu la un hotel. **5** (Înv) Guvernantă străină. **6** (Prt) Prostituată. **7** (Spc) Patroană a unui bordel.

madapolam *sn* vz **madipolon**

madapolamă *sf* vz **madipolon**

madapolon *sn* vz **madipolon**

madarantă *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ctm **madamă** + **zdreanță**] (Reg) Femeie stricată.

madă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~de* / E: ngr **ἀμάδα**] (Reg) **1** Piatră plată de care se folosesc copiii la unele jocuri, ca să ochească o țintă. **2** (Îs) *De-a ~da* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

madărațani *sp* vz **matrață**

madâc *s* [At: PASCU, C. 175 / Pl: ? / E: nct] (Reg; csnp) Măciucă.

madâlcă *sf* vz **modâlcă**

madâm *sn* vz **madem**

madea *sf* [At: CANTA, ap. LET. III, 259/26 / V: **~elă, med~**, (4) **metea** / Pl: *~ele* / E: tc **madde-madelă**, sg refăcut după pl] (Tcî) **1** Chestiune. **2** Zeciuială. **3** (Pgn) Impozit. **4** Cusur. **5** (Pbl) Capitol. **6** Categorie. **7** (Reg) Om lipsit de caracter.

madegiu *sm* [At: F (1883), 282 / Pl: *~ii* / E: **madea** + *-giu*] (Înv) **1** Însărcinat cu o afacere. **2** Funcționar.

madelă *sf* vz **madea**

madem *sn* [At: N. COSTIN, LET. I, 55/12/ V: **~dâm, ~en** / Pl: *~uri* / E: tc **maden**] (Înv) **1** Minereu. **2** (Prc) Metal care se extrage din minereu. **3** (Spc) Aliaj din care se fac tacâmuri Cf *alpaca, pacfon*. **4-5** Mină¹ (1-2). **6** (Fig) Sursă de venituri.

mademoazelă *sf* vz **madmoazelă**

maden *sn* vz **madem**

madepolon *sn* vz **madipolon**

maderă *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~re* / E: cf *Madera*] **1** Varietate de vin dulce produs la Madera. **2** Pahar cu vin de Madera. **3** Recipient cu vin de Madera.

maderan *sn* vz **maghiran**

maderizare *sf* [At: DN³ / E: cf fr *madération*] Proces chimic prin care se fabrică vinurile de Madera.

madh *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ar **madh**] (Lit) Gen de poezie asemănătoare cu panegiricul.

madipolan *sn* vz **madipolon**

madipolon *sn* [At: BULETIN, F. (1843), 211/41 / V: **~lan, ~dep~, ~dap~, ~dapolam, mati~** (Pl: *~loane*), **matep~, madapolamă** (Pl: *~me*) *sf* / Pl: *~uri* / E: fr **madapolam**, rs **мадеполан**] Pânză albă de bumbac, apretată, folosită la confecționarea rufăriei de pat și de corp.

madison *sn* [At: DN / P: *medisăn* / Pl: *~uri* / E: **Madison**] **1** Dans modern lent la care dansatorii se așază în șiruri paralele, executând simultan figurile

și urmărind același sens de deplasare. **2** Melodie după care se execută madisonul (**1**).

madlă *sf* vz ***mâglă***

madlenă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***madeleine***] (Frm) Prăjitură din cocă cu ouă și unt Si: *brioșă*.

madmazel *sf* vz ***madmoazelă***

madmazelă *sf* vz ***madmoazelă***

madmoazel *sf* vz ***madmoazelă***

madmoazelă *sf* [At: FLORESCU, G. 5/7 / V: ***madem~, ~mazel, madma~, ~moazel*** / Pl: *~e* / E: fr ***mademoiselle***] (Frî) **1** Titlu de politețe folosit pentru a vorbi cu sau despre o femeie necăsătorită din înalta societate Si: *domnișoară*. **2-3** Termen de adresare (pentru guvernante franceze sau) pentru cameriste tinere.

madoană *sf* vz ***madonă***

madonă *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (nob) ***~oană*** / Pl: *~ne* / E: it ***madonna***, fr ***madone***] **1** Pictură sau sculptură reprezentând pe Maica Domnului. **2** (Pex) Maica Domnului. **3** (Fig) Personificare a perfecțiunii feminine. **4** (Irn) Mironosiță.

madras *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: fr ***madras***] (Rar) **1** Țesătură cu urzeală de mătase și cu bătătură de bumbac. **2** Batistă colorată făcută din madras (**1**).

madrață *sf* vz ***matrață***

madrepor *sm* [At: C. PETRESCU, Î. II, 48 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: fr ***madrépore***] **1** (Lpl) Gen de corali cu schelet calcaros, bine dezvoltat și ramificat, care trăiesc în colonii mari în mările calde (*Madrepora*). **2** Coral care aparține genului madreporelor (**1**).

madreporă *sf* vz ***madrepor***

madreporic, ~ă *a* [At: COBÎLCESCU, G. 57/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***madréporique***] **1** Alcătuit din madrepori (**2**). **2** Cu madrepori (**2**). **3** Referitor la madrepori (**2**). **4** Caracteristic madreporilor (**2**). **5** Care aparține madreporilor (**2**)

madrieră *sf* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***madrier***] (Mrn) Scândură groasă care formează suprafața unui ponton de acostare.

madrigal *sn* [At: NEGULICI / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***madrigal***] **1** Poezie scurtă care exprimă sentimente delicate sau aprecieri galante la adresa unei femei. **2** (Pex) Compliment. **3** Scurtă compoziție muzicală vocală, cu caracter liric, caracteristică pentru sec. XVI.

madrigală *sf* vz ***madrigal***

madrigalesc, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ești* / E: *fr* ***madrigalesque***] **1** Cu caracter de madrigal. **2** Referitor la madrigal. **3** Care aparține madrigalului.

madrigalist, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***madrigaliste***] **1-2** Autor sau cântăreț de madrigale.

madrilen, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***madrilène***] **1-2** (Persoană) care face parte din populația de bază a orașului Madrid. **3-4** (Persoană) de origine din Madrid.

maduhă *sf* vz ***măduvă***

maelstrom *sn* [At: IC. LUM. (1841), 215[1]/20 / S și: *mel~* / P: *mel-ștröm* / Pl: *~uri* / E: fr ***Maelström***, „canal al Mării Norvegiei"] (Liv) Vârtej puternic Si: *bulboană, vâltoare, vârtej*.

maestoso *av* [At: DEX / P: *ma-es-to-zo* / E: it ***maestoso***] (Muz; ca indicație de execuție) Solemn.

maestresc, ~ească *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ești* / E: ***maestru*** + *-esc*, cdp ger ***meisterlich***] (Nob) Care ține de măiestrie Si: *artistic, desăvârșit, magistral, măiestru*.

maestrichtian [At: DN / P: *~trih-ti-an* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***maéstrichtien***] **1** *sns* (Glg) Subetaj superior al cretacicului superior. **2** *a* Care aparține maestrihtianului (**1**).

maestriță *sf* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 42 / Pl: *~țe* / E: ***maestru*** + *-iță*] (Rar) Muncitoare calificată Si: (pop) *maistoriță*.

maestros, ~oasă *a* [At: DACIA LIT. 257/14 / V: ***măe~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***maestru*** + *-os*] **1** (Înv) De maestru Si: *artistic, măiestrit*. **2** Caracteristic maestrului. **3** Referitor la maestru.

maestru[1] *sn* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 109 / Pl: *~re* / E: it (libro) ***maestro***] (Ctb; iuz) Cartea mare.

maestru[2], ~ă *smf* [At: LB / Pl: *~ești*, (înv) *~estri, ~re* / E: it ***maestro***] **1** Persoană care a adus contribuții deosebit de valoroase într-un domeniu de activitate, considerată adesea model al unei școli. **2** Creator al unui curent etc. Vz *dascăl, magistru*. **3** (Îs) *Concert ~* sau (înv) *~ de concert* Prim-violonist într-o orchestră. **4** (Îs) *~ al sportului* Titlu oficial acordat unui sportiv pentru performanțe deosebite. **5** (Îas) Persoană care poartă titlul de maestru (**4**) al sportului. **6** (Îs) *~ emerit al sportului* Cel mai înalt titlu oficial acordat unui sportiv pentru performanțe excepționale. **7** (Îas) Persoană care poartă titlul de maestru (**6**) emerit al sportului. **8** (Îs) *~ emerit al artei* Titlu oficial acordat cuiva pentru activitate deosebit de meritorie în una dintre ramurile artei. **9** (Îas) Persoană care poartă titlul de maestru (**8**) emerit al artei. **10** (Gmț) Termen folosit pentru a vorbi cu sau despre o persoană care activează în domeniul artelor, literelor sau științei. **11** Persoană foarte pricepută, cu contribuții deosebite într-un anumit domeniu. **12** (În vechiul sistem de învățământ) Titulatură a profesorilor de muzică, de desen etc. Si: (înv) *meșter* (**7**). **13** Persoană competentă, calificată într-un anumit domeniu (de obicei muzică, dans, sport), care instruiește pe cineva în acel domeniu. **14** Titlu ierarhic în anumite organizații militare, politice, religioase etc. **15** *~ de ceremonie* (sau *ceremonii*) Persoană care conduce desfășurarea unei solemnități, conform protocolului. **16** Maistru (**2**).

mafie *sf* [At: SADOVEANU, O. IX, 367 / Pl: *~ii* / E: it ***mafia***] **1** Organizație criminală constituită pe baza relațiilor dintr-o familie din Sicilia, care încearcă să câștige putere economică prin orice mijloace. **2** (Pgn) Grup de indivizi puternici, bogați, dar dubioși, cu îndeletniciri ilicite. **3** (Fig) Grup de persoane legate între ele prin preocupări comune, care-și apără cu orice preț interesele meschine.

mafios, ~oasă *smf, a* [At: DN[3] / P: *~fi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: it ***mafioso***] (Rar) **1-6** Mafiot (**1-6**).

mafiot, ~ă [At: DEX / P: *~fi-ot* / Pl: *~oți, ~e* / E: ***mafie***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din mafie (**1**) Si: (rar) *mafios* (**1-2**), (iuz) *mafist*. **3-4** *a* Referitor (la mafie (**1**) sau) la mafioți (**1**) Si: (rar) *mafios* (**3-4**). **5-6** *a* Caracteristic (mafiei (**1**) sau) mafioților (**1**) Si: (rar) *mafios* (**5-6**).

mafist *sm* [At: CONTEMP. 1963, nr. 876, 8/7 / Pl: *~iști* / E: ***mafie*** + *-ist*] (Iuz) Mafiot (**1**).

mafler *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 4/24 / V: (înv) ***~i, mahlear, mahl~*** / Pl: *~i* / E: ucr ***махляр*** cf pn *machlerz*] **1** (Îrg) Om de nimic Si: *escroc, impostor, șarlatan*. **2** (Reg) Copil răsfățat.

mafleri *sm* vz ***mafler***

maftemă *sf* vz ***matimă***

mag[1] *a* [At: TODORAN, GL. / Pl: *magi* / E: net] (Reg; d. oameni) Care mănâncă sau bea mult.

mag[2] *sm* [At: N. TEST. (1648), 4/22 / Pl: *magi*, (înv) *magi* / E: slv ***магъ***] **1** Preot la unele popoare orientale din antichitate. **2** (Înv) Filozof. **3** (Bis) Fiecare din cei trei regi care au venit la Betleem să se închine lui Hristos. **4** (Fig) Sol. **5** Astrolog. **6** Magician.

magaoaie *sf* vz ***măgăoaie***

magara *sf* [At: LEXIC REG. 27 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Necaz.

magatân *sn* vz ***magazin***

magaza *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL, XVI, 228 / V: ***maaza, maha~, maza*** / Pl: *~le* / E: tc ***magaza***] **1** (Tcî; Mol) Depozit. **2** (Tcî; Mol) Atelier. **3** (Tcî; Mol) Prăvălie. **4** (Reg; îf *maza*) Colibă de stuf în care se sărează și se păstrează peștele Vz *cherhana*.

magazagiu *sm* [At: SCRIBAN, D. / V: *maaz~, maha~* / Pl: *~ii* / E: tc ***magazaci***] (Înv; Mol) Angrosist.

magazie *sf* [At: (a. 1694) FN 35 / V: (reg) ***măgăz~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***μαγαζί***] **1** Clădire în care se păstrează mărfuri sau materiale. **2** (Pex) Produse depozitate în magazie (**1**). **3** Depozit de mărfuri. **4** Construcție, încăpere unde se păstrează cereale, lemne, obiecte casnice etc. Vz *coșar, hambar, pătul, șopru, șură*. **5** Construcție în care se păstrează alimente Vz *chiler, clet, polată*. **6** (Pan; Ipl) Alveole ale fagurilor. **7** (Rar; dep)

Magazin. **8** Cutie metalică a puștii, în care stau cartușele înainte de a intra în camera cartușului Si : *magazin* (**13**). **9** (Înv; arg) Tabacheră. **10** (Reg) Cal mare și ciolănos Si: *mănăstire*.

magazier *sm* [At: (a. 1809) DOC. EC. 76 / V: (pop) ***măgăz~*** / P: *~zi-er* / Pl: *~i* / E: ***magazie*** + *-ar*] (Înv) Magaziner.

magazin *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 226/16 / V: (îvp) ***măgăz~***, (reg) ***~găzân***, (îvr) ***~țin***, ***~ă*** *sf*, ***măgăzână*** *sf* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***magasin***] **1** (Îvr) Magazie (**1**). **2** (Pex) Cantitate mare de produse sau de mărfuri depozitate Si: *depozit*. **3** (Reg) Hambar. **4** (Pex) Loc unde se află mai multe hambare. **5** (Reg; îe) **Ține-ți măgăzânul** Taci. **6** (Îf *măgăzână*) Șopron. **7** Loc unde își adună șoarecii proviziile. **8** Loc unde se expun și se vând mărfuri Si: *prăvălie*. **9** (Reg) Rație lunară sau săptămânală de alimente primită de un muncitor. **10** (Îvr; îf *magațin*) Stup sistematic. **11** (Reg; în *măgăzin*) Plute îngrămădite una peste alta. **12** Cutie trapezoidală la linotip, în care se găsesc matrițele. **13** (Reg) Magazie (**10**). **14** (Înv) Casetă cu plăci a unui aparat fotografic. **15** Publicație periodică ilustrată, cuprinzând articole din domenii variate.

magazinaj *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~e* / E: fr ***magasinage***] **1** Înmagazinare. **2** Timp în care o marfă rămâne depozitată. **3** (Pex) Taxă plătită pentru depozitarea unei mărfi Vz *locație*.

magazinar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***magazin*** + *-ar*] (Înv) Magaziner.

magazinare *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~ion~*** / Pl: *~nări* / E: ***magazin***] (Rar) Depozitare în magazie Si: *înmagazinare*.

magazină *sf* vz ***magazin***

magaziner, ~ă *smf* [At: BELDIMAN, E. 12/13 / V: ***~ion~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***magasinier***] Funcționar care administrează bunurile depozitate într-o magazie.

magazioară *sf* [At: TUDORAN, P. 186 / Pl: *~re* / E: ***magazie*** + *-oară*] **1-2** (Șhp) Magazie (mică). **3** (Reg) Cămară.

magazionare *sf* vz ***magazinare***

magazioner, ~ă *smf* vz ***magaziner***

magă[1] [At: LB / E: nct] **1** *av* (Trs) Măcar. **2** *c* (Reg) Deși.

magă[2] *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 63 / Pl: *mage* / E: it ***maga***] (Itr) Vrăjitoare Cf *magenită*, *magistă*.

magălă *sf* [At: CV 1350, nr. 2, 31 / A: nct / Pl: *~le* / E: nct] (Îrg) Mic repaus în timpul lucrului Si: *pauză*.

magdalenian, ~ă [At: DN[3] / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***magdalénien***] **1** *sn* (Glg) Ultim etaj al paleoliticului superior, în care apar elemente de cultură umană. **2** *a* Care aparține magdalenianului (**1**). **3** *a* Caracteristic magdalenianului (**1**). **4** *a* Referitor la magdalenian (**1**). **5** *a* Care provine din magdalenian (**1**).

mageara *sf* [At: CV 1950, nr. 1, 32 / Pl: ? / E: tc ***macera***] (Tcî; iuz) Boală cronică.

magenta *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: ***Magenta***] **1** Roșu-aprins. **2** (Fot) Culoare obținută prin amestecul spectral al roșului cu albastrul.

mageran *sm* vz ***maghiran***

magerean *sm* vz ***maghiran***

magestate sf vz ***maiestate***

maghenită *sf* [At: (cca 1580) CUV. D. BĂTR. II, 154/17 / Pl: *~ți* / E: ns cf *magă*[2], *magistă*] (Înv) Vrăjitoare.

magher *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 14[v]/11 / V: ***~ghir*** / Pl: *~i* / E: slv ***магеръ***] (Înv) Bucătar.

magheran *sm* vz ***maghiran***

maghernită *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 194/12 / Pl: *~țe*, (rar) *~ți* / E: bg ***магерница***] **1** (Înv) Bucătărie. **2** Construcție rudimentară de scânduri Vz *șandrama*, *baracă*. **3** (Spc) Prăvălie mică, sărăcăcioasă. **4** (Dep) Cocioabă.

maghiar, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. III, 24 / Pl: *~i*, *~e* / E: mg ***magyar***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Ungariei Si: *ungur*. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) originară din Ungaria Si: *ungur*. **5** *smp* Populație care locuiește în Ungaria Si: *unguri*. **6-7** *a* Care aparține (Ungariei sau) maghiarilor (**5**) Si: *unguresc*. **8-9** *a* Referitor (la Ungaria sau) la maghiari (**5**) Si: *unguresc*. **10-11** *a* Specific (Ungariei sau) maghiarilor (**5**) Si: *unguresc*. **12-13** *a* Care provine (din Ungaria sau) de la maghiari (**5**) Si: *unguresc*. **14** *sfa* Limbă vorbită de maghiari (**5**).

maghiarcă *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 145 / Pl: *~rce* / E: ***maghiar*** + *-că*] (Îrg) Haină bărbătească scurtă, împodobită cu găitane.

maghiarism *sn* [At: DLR / Pl: *~e* / E: ***maghiar*** + *-ism*] Termen, expresie sau construcție specifică limbii maghiare, împrumutată de altă limbă și neadaptată la sistemul acesteia.

maghiariza [At: V. ROM. septembrie 1963, 172 / Pzi: *~zez* / E: ***maghiar*** + *-iza*] **1-2** *vtr* (D. persoane) A (se) asimila cu populația de limbă maghiară. **3** *vt* A modifica un cuvânt, o expresie etc. după structura limbii maghiare.

maghiarizare *sf* [At: DLR / Pl: *~zări* / E: ***maghiariza***] **1** (D. persoane) Asimilare cu populația de limbă maghiară. **2** Modificare a unui cuvânt, expresii etc. după structura limbii maghiare.

maghiarizat, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 57 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***maghiariza***] **1** Asimilat poporului maghiar prin limbă, obiceiuri etc. **2** (D. cuvinte, expresii) Modificat după structura limbii maghiare.

maghic, ~ă *a* vz ***magic***

maghicesc, ~ească *a*, *av* [At: FL. D. (1680), 33^2/17 / Pl: *~ești* / E: ***mag***[2] + *-icesc*] **1-4** Magic (**1-4**).

maghie *sf* vz ***magie***

maghioran *sm* vz ***maghiran***

maghir *sm* vz ***mager***

maghiran *sm* [At: ANON. CAR. / V: (pop) ***~gher~***, ***~rean***, ***măg~***, ***măgher~***, (reg) ***mader~***, ***~ior~***, ***~ger~***, ***~gerean***, ***maier~***, ***maierană*** *sf*, ***maior~***, ***major~***, ***maiur~***, ***mădăr~***, ***măder~***, ***măger~***, ***măgerean***, ***~gior~***, ***măier~***, ***măierană*** *sf*, ***măierean***, ***măir~***, ***meghe~***, ***megherean***, ***meir~*** *sn*, ***mighirean*** / Pl: *~i* / E: ger ***Mageran***, ***Majoran***, ***Meiran***] **1** (Șîc **maioran-de-iarnă**) Plantă erbacee din familia labiatelor, cu flori roșietice sau albe, cultivată uneori în grădini pentru mirosul ei plăcut (*Origanum majorana*). **2** (Bot; îac; prc) Floare a maghiranului (**1**). **3** (Bot; reg; îc) **Măgheran-buburuzos** Specie de maghiran (**1**) foarte aromatic. **4** (Bot; reg; șîc **majoran-sălbatic**) Sovârv (*Origanum vulgare*).

maghiraș *s* [At: H XII, 242 / Pl: nct / E: ***magiar*** + *~aș*] (Reg) **1** Dans popular. **2** Melodie după care se execută maghirașul (**1**).

maghirean *sm* vz ***maghiran***

maghistan *sm* vz ***meghistan***

maghistă *sf* [At: PANN, E. IV, 52/25 / Pl: *~te* / E: ***mag***[2] + *-istă*] (Îvr) Vrăjitoare.

maghistrat *snm* vz ***magistrat***

maghistrator *sm* [At: (a. 1765) IORGA, S. D. XIII, 5 / Pl: *~i* / E: cf *magistrat*] (Îvr) Magistrat (**3**).

maghistratual, ~ă a [At: CULT. C. 10/14 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***magistrat*** + *-(u)al*] **1-2** (Îvr) Care aparține magistraturii sau magistraților Si: (îvr) *maghistratualicesc* (**1-2**), *maghistratualnic* (**1-2**). **3-4** (Îvr) Referitor la magistratură sau de magistrați Si: (îvr) *maghistratualicesc* (**3-4**), *maghistratualnic* (**3-4**). **5-6** (Îvr) Caracteristic magistraturii sau magistraților Si: (îvr) *maghistratualicesc* (**5-6**), *maghistratualnic* (**5-6**).

maghistratualicesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, I. 250/19 / Pl: *~ești* / E: ***magistratual*** + *-icesc*] **1-6** (Îvr) Magistratual (**1-6**).

maghistratualnic, ~ă *a* [At: SȚ 26 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***magistratual*** + *-nic*] **1-6** (Îvr) Magistratual (**1-6**).

maghistratus *sn* [At: (a. 1784) IORGA, S. D. XIII, 14 / Pl: *~uri* / E: mg ***magistratus***] (Înv) Magistratură (**3**)

maghistru *sm* vz ***magistru***

magiarcă *sf* [At: H XVIII, 3 / V: ***măja~*** / Pl: ? / E: nct] (Reg) Soi de viță de vie foarte roditor, cu struguri albi și negri, cu bobul mare și rotund.

magic, ~ă [At: AR (1829), 33^2/11 / V: (înv) ***~ghic*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***magique***, gr ***μαγικός***] **1-2** *a*, *av* (Într-un mod) care privește magia (**1**) Si: *ocult*, *misterios*, (înv) *maghicesc* (**1-2**) Vz *cabalistic*. **3-4** *a*, *av* (Într-un mod) care aparține magiei (**1**) Si: *ocult*, *misterios*, (înv) *maghicesc* (**3-4**) Vz *cabalistic*. **5** *a* (Îs) *Baghetă* (sau, pop, *vargă*, *nuielușă* etc.) *~ă* Baghetă a magicianului (**1**). **6** *a* (Îas; pex) Baghetă a scamatorului. **7** *a* (Îs) *Cerc ~*

Cerc trasat pe pământ în practicile de magie neagră, dincolo de care se crede că demonul invocat nu mai poate trece. **8** *a* (Îs) *Lanternă ~ă* Aparat care mărește și proiectează pe un ecran imaginea unor desene, schițe, diapozitive etc. introduse în interiorul lui. **9** *a* (Îs) *Ochi ~* Indicator luminos de funcționare a aparatelor de recepție radiofonică sau radiotelegrafică. **10-11** *a, av* (Fig) (Într-un mod) care apare ca un efect de magie. **12-13** *a, av* (Într-un mod) care farmecă Si: *feeric*. **14-15** *av, a* (Într-un mod) care pare dotat cu puteri miraculoase Si: *fermecat, vrăjit*.

magician *sm* [At: COSTINESCU / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***magicien***] **1** Persoană care practică magia Si: *mag*[2] **(6)** Vz *fermecător, vrăjitor*. **2** Scamator. **3** (Fig) Artist desăvârșit care obține efecte deosebite prin arta sa.

magie *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: (înv) ***~ghie*** *sf* / Pl: (rar) *~gii* / E: fr ***magie***, gr ***μαγεία***] **1** Totalitate a procedeelor, formulelor, gesturilor etc. prin care sunt invocate forțe supranaturale pentru a produce miracole Si: *vrăjitorie*, (pfm) *fermecătorie*. **2** (Îs) *~ neagră* Practică magică prin care se invocă puterea demonilor pentru a face rău cuiva. **3** (Îs) *~ albă* Practică magică prin care se invocă puteri supranaturale pentru a influența pozitiv viața unei persoane. **4-6** (Îla) **De ~** Magic **(4, 11, 13)**. **7** (Rar; îlav) **Ca prin ~** Deodată. **8** Procedeu sau fenomen magic Si: *vrajă*. **9** (Fig; cu determinări în genitiv) Putere irezistibilă de atracție, de fascinare Si: *farmec*.

magin *sn* vz ***magiun***

magion *sn* vz ***magiun***

magioran *sm* vz ***maghiran***

magism *sn* [At: NEGULICI / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***magisme***] (Nob) Religie a vechilor persani Si: *mazdeism*.

magister *sm* vz ***magistru***

magisteriu *sn* [At: DN[3] / P: *~riu* / Pl: *~ii* / E: lat ***magisterium*** cf fr *magistère*, it *magistero*] **1** Stagiu de trei ani după obținerea licenței în teologie, echivalent cu doctoratul. **2** Formă de învățământ superior din Italia, care conferă un titlu universitar în litere și pedagogie, valabil pentru învățământul mediu.

magistral, ~ă [At: HASDEU, I. C. I, 147 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***magistral***, rs ***магистраль***] **1** *a* (Rar) Care aparține magistrului **(5)**. **2-3** *a, av* (D. ton, ținută atitudine etc.; și irn) Impunător. **4-5** *sf, a* (Înv; șîs *compoziție ~ă*) Medicament preparat la farmacie după rețeta prescrisă de medic. **6** *a* Care caracterizează pe maestru[2] **(12)**. **7** *a* Care aparține maestrului[2] **(12)**. **8-9** *a, av* (Pex) Perfect. **10** *a* (D. conducte, căi de comunicație etc.) Principal. **11** *sf* Arteră principală de circulație rutieră, feroviară etc. **12** *sf* Grup de linii de comunicație utilizate pentru transmisia informației de la diferite surse spre unul sau mai mulți destinatari.

magistrand *sm* [At: DN[3] / Pl: *~nzi* / E: ***magisteriu*** + *-and*, după *doctorand*] Licențiat în teologie care urmează magisteriul **(1)**.

magistrat [At: (a. 1735) IORGA, S. D. XII, 231 / V: (înv) ***~ghis~***, (reg) ***mais~*** / Pl: **(3-5)** *~ați*, **(1-2)** *~e, ~uri* / E: ger ***Magistrat***, fr ***magistrat***, lat ***magistratus***] **1** *sn* (Înv; Trs) Conducere a unui oraș Si: *municipalitate* Vz *sfat*. **2** *sn* (Pex) Autoritate publică administrativă, judiciară etc. **3** *sm* (Înv) Membru în conducerea administrativă, judiciară etc. a unui oraș Vz *dregător*. **4** *sm* Membru al corpului judiciar. **5** *sm* (Ant) Cetățean roman ales pentru exercitarea unor importante atribuții de conducere.

magistratural, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 242 / Pl: *~i, ~e* / E: ***magistratură*** + *-al*] (Rar) **1** Care se referă la magistratură. **2** Care aparține magistraturii.

magistratură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: (rar) *~ri* / E: ger ***Magistratur***, fr ***magistratura***] **1** Funcție sau demnitate publică la romani, la greci etc. **2** Timp cât exercita cineva o magistratură **(1)**. **3** Totalitate a organelor administrative și judiciare care conduceau un oraș Si: *municipalitate, magistrat* **(1)**. **4** Corp al magistraților **(4)**. **5** Funcție de magistrat. **6** Profesiune de magistrat. **7** (Pgn; îvr) Funcție.

magistru *sm* [At: ȘINCAI, HR. I, 98/1/ V: (înv) ***~ter, ~ghis~*** *sm* / Pl: *~ri* / E: lat ***magister***, ger ***Magister***] **1** (Înv; cu determinări la genitiv sau udp „de") Persoană care avea funcția de a supraveghea, a administra sau a comanda. **2** (Înv) Grad ierarhic în administrație, în armată etc. Vz *comandant, șef*. **3** (Înv; îs) *~ul orașului* Primar. **4** Grad ierarhic în anumite ordine religioase, militare etc. **5** (Liv) Persoană cu pregătire specială, care instruiește pe cineva într-un anumit domeniu de activitate. **6** (Spc) Profesor. **7** (Înv) Meșter.

magium *sn* vz ***magiun***

magiun *sn* [At: LB / V: (reg) ***~in, ~gion, ~gium, majon, măgion, măg~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: tc ***macun***] **1** Pastă comestibilă consistentă obținută prin terciuirea și fierberea prunelor sau a altor fructe fără adaos de zahăr Si: (Mol, Buc) *povidlă*, (Trs) *lictar*, (Ban) *pecmez*, (reg) *dulceață, miere* Vz *marmeladă, gem*. **2** (Reg) Peltea de gutui. **3** (Reg) Pastă consistentă. **4** (Înv) Laxativ preparat din opiu, mac, aloe Vz *opiat*.

maglă[1] *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: ***~lu*** / Pl: *~le* / E: pn ***magla*** cf ger *Mangel*] (Reg) **1** Bucată dreptunghiulară de lemn de fag sau de zinc ondulată, folosită la spălatul rufelor. **2** (Îf *maglu*) Teasc de călcat rufe Si: *mângălău*.

maglă[2] *sf* vz ***mâglă***[1]

maglisi *v* vz ***mâglisi***

maglisitor *av* vz ***mâglisitor***

maglu *sn* vz ***maglă***

maglui *vt* [At: ALR II, 3386 [bis]/386 / Pzi: *~esc* / E: ***maglu*** + *-ui*] (Reg) A călca rufe cu mângălăul.

magmatic, ~ă *a* [At: MG I, 149 /Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***magmatique***] Care se referă la procesele de migrație, de erupție sau de consolidare ale magmei.

magmatism *sf* [At: DEX / E: fr ***magmatisme***] Totalitate a proceselor legate de apariția, deplasarea și consolidarea magmei în scoarța Pământului.

magmă *sf* [At: MEHEDINȚI, G. F. 122 / Pl: *~me* / E: fr ***magma***] **1** Masă minerală fluidă, incandescentă, din interiorul scoarței pământului, alcătuită din silicați, prin întărirea cărcia se formează rocile eruptive. **2** (Med) Masă gelatinoasă rezultată din necrozarea sau topirea unor țesuturi.

magmosferă *sfs* [At: DN[3] / E: ***magmă*** + ***sferă***] (Glg) Geosferă între litosferă și nucleul pământului.

magmudea *sf* vz ***mahmudea***

magmuză *sf* [At: JIPESCU, O. 56 / Pl: *~ze* / E: tc ***mahmuz*** „pinten"] (Înv) Apelativ injurios pentru femei.

magnacard *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg ***magnacard***] (Nob) Sistem bazat pe fișe cu o suprafață magnetică pe care se înregistrează codificarea documentelor dintr-o bibliotecă.

magna cum laude *lav* [At: DEX / E: lat ***magna cum laude***] Apreciere foarte bună pentru obținerea unui titlu universitar.

magnadur *sn* [At: DEX / E: ger ***Magnadur***] Ferită cu oxid de bariu utilizată pentru confecționarea magneților permanenți.

magnaliu *sn* [At: DEX / E: fr ***magnalium***] Aliaj ușor de aluminiu foarte rezistent la coroziune, utilizat în aeronautică.

magnanim, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***magnanime*** cf lat *magnanimus*] (Liv) Mărinimos.

magnanimitate *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~tăți* / E: fr ***magnanimité***, lat ***magnanimitas***] (Liv) Mărinimie.

magnat *sm* [At: CANTEMIR, S. M. 185/1 / V: (pop) ***măg~*** / Pl: *~ați* / E: lat ***magnatus***, ger ***Magnat***, fr ***magnat***] **1** (Înv) Mare latifundiar maghiar sau, rar, polonez Vz *cneaz, grof*. **2** (Pgn) Boier de frunte. **3** (Pgn) Persoană influentă, cu vază. **4** (Pgn) Mare bogătaș. **5** (Pgn) Mare dregător. **6** (Spc; și irn sau dep) Mare capitalist.

magnăș *sn* [At: ALR SN II, h 573 / Pl: *~nișe* / E: mg ***magnes***] (Mgm, Trs) Magnet.

magnéfic, ~ă *a* vz ***magnific***

magneficență *sf* vz ***magnificență***

magneficință *sf* vz ***magnificență***

magnesia *sf* vz ***magnezie***

magnesium *sn* vz ***magneziu***

magnet *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 235 / 31/ V: (înv) ***~gnit*** / Pl: *~eți*, (înv, *sn*) *~uri* / E: mgr ***μαγνήτης***, ger ***Magnet***, rs ***магнит***] **1** (Înv; îs *piatră ~*) Minereu de fier care atrage materialele feromagnetice

Vz *magnetit*. **2** Corp metalic căruia i s-a transmis calitatea, permanentă sau temporară, de a atrage obiectele de fier și de oțel. **3** (Înv; îs) ~ *de trăsnet* Paratrăsnet.

magnetarisi *vt* [At: VALIAN, V. / Pzi: *~sesc* / E: ***magnet*** + *-arisi*] (Înv) A magnetiza.

magnetat, ~ă *a* [At: POP. G. 190 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***magnet***] (Înv) Magnetizat.

magnetație *sf* [At: MARIN. F. 247 / Pl: *~ii* / E: cf *magnetat, magnetizație*] (Înv) Magnetizare.

magnetic, ~ă [At: CR (1833), 255²/29 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***magnetique***, ger ***magnnetisch***] **1** *a* (D. forțe, fenomene) Care se referă la magnetism Si: (îvr) *magneticesc* (**1**). **2** *a* (D. corpuri) Care poate fi magnetizat Si: *feromagnetic*, (îvr) *magneticesc* (**2**). **3** *a* (Îs) *Câmp* ~ Stare fizică particulară a unui spațiu în care se exercită forțe magnetice. **4** *a* (Pex; îas) Spațiu de acțiune a câmpului magnetic (**3**). **5** *a* (Îs) *Fluid* ~ Forță misterioasă prin care se explică, în științele oculte, fenomenele telepatice și hipnotice. **6** *a* (Îs) *Pol* ~ Fiecare dintre cele două puncte sau regiuni de la extremitatea unui magnet. **7** *a* (Îas; de obicei determinat prin *pământesc*) Fiecare dintre cele două puncte ale globului pământesc către care se îndreaptă capetele unui ac magnetic. **8** *a* Care se referă la magnetismul animal. **9** *av* (În legătură cu verbele *a trage, a atrage*) Ca un magnet. **10-11** *a, av* (Fig) (Într-un mod) care exercită o influență profundă sau o atracție irezistibilă.

magneticesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***magnet*** + *-icesc*] (Îvr) **1-2** Magnetic (**1-2**).

magnetisit, ~ă *a* [At: ROM. LIT. 371¹/29 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***magnet***] (Îvr) Magnetizat (**1**).

magnetism *sn* [At: CR (1829), 220²/18 / V: (înv) ***~nit~*** / E: fr ***magnétisme***, ger ***Magnetismus***, ngr ***μαγνητισμός***] **1** Proprietate a corpurilor magnetice de a atrage fierul sau alte corpuri feromagnetice. **2** (Determinat prin *terestru* sau *pământesc*) Totalitate a fenomenelor magnetice caracteristice pământului. **3** (Îs) ~ *animal* Fluid universal care străbate toate corpurile însuflețite și care se poate transmite, în anumite condiții, de la om la om. **4** (Îas) Concepție și ansamblu de procedee terapeutice bazate pe presupusele proprietăți ale magnetismului (**3**) animal. **5** Studiu al fenomenelor magnetice și al proprietăților magnetice ale materiei.

magnetit *sn* [At: DLR / V: *~ă sf* / E: fr ***magnétite***] Minereu de fier de culoare neagră sau cenușie închisă din rocile eruptive, care atrage fierul Vz *magnet*.

magnetită *sf* vz ***magnetit***

magnetiza [At: BARASCH, M. III, 61/22 / Pzi: *~zez* / E: fr ***magnétiser***] **1** *vt* A conferi unui corp proprietăți magnetice Si: (îvr) *a magnita*. **2-3** *vtr* A (se) transforma în magnet. **4** *vt* A utiliza asupra cuiva magnetismul animal în scopuri terapeutice. **5** *vr* (Pex; gmț) A se îmbăta. **6** *vt* (Fig) A exercita asupra cuiva o atracție puternică și misterioasă.

magnetizabil, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: ***magnetiza*** + *-bil*] Care poate fi magnetizat.

magnetizant, ~ă *a* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 399 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***magnetisant***] **1** (Rar) Care magnetizează. **2** (D. dispozitive) Care poate produce un câmp magnetic.

magnetizare *sf* [At: BARASCH, M. III, 61/25 / Pl: *~zări* / E: ***magnetiza***] **1** Operație de transformare în magnet a unui corp constituit din material feromagnetic Si: (înv) *magnetizație* (**1**). **2** (Pex) Stare a unui corp care a suferit o magnetizare (**1**). **3** Practică medicală urmărind comunicarea sau dezvoltarea magnetismului animal la o ființă, în scopuri terapeutice. **4** (Fig; înv) Atracție puternică.

magnetizat, ~ă *a* [At: ROMANO, B. I, 32 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***magnetiza***] **1** Căruia i s-au transmis proprietăți magnetice Si: (îvr) *magnetisit*. **2** (Fig) Care se găsește sub influența magnetică a cuiva sau acționează sub o astfel de influență. **3** (Fam) Amețit de băutură.

magnetizator *sm, a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: ***magnetiza*** + *-tor*] **1-2** (Înv) (Persoană) care practică terapeutica magnetică Si: *magnetizor*.

magnetizație *sf* [At: ROM. LIT 387¹/32 / V: (înv) ***~iune*** / E: fr ***magnétisation***] **1** (Înv) Magnetizare (**1**). **2** Magnetizare (**3**). **3** Mărime vectorială care caracterizează starea de polarizare magnetică a corpurilor.

magnetizațiune *sf* vz ***magnetizație***

magnetizor *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: fr ***magnétiseur***] (Înv) Magnetizator (**1**).

magneto- [At: DN³ / E: fr ***magnéto-***, it ***magneto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la magnet. **2** Magnet. **3** Magnetism.

magnetochimie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***magnétochimie***] Studiu al relațiilor dintre structura moleculară a substanțelor și proprietățile lor magnetice.

magnetodinamică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: fr ***magnétodynamique***] Magnetohidrodinamică (**1**).

magnetoflex *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ger ***Magnetoflex***] (Teh) Aliaj feromagnetic cu nichel și cupru, folosit pentru solicitări foarte mari Si: *magniflex*.

magnetofon *sn* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126,10/1 / Pl: *~oane* / E: fr ***magnétophone***] Aparat de înregistrare și de reproducere a sunetelor cu ajutorul unor benzi speciale acoperite cu o substanță feromagnetică.

magnetograf *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***magnétographe***] Aparat folosit pentru înregistrarea variațiilor în timp ale câmpului magnetic terestru.

magnetogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***magnétogramme***] Diagramă obținută cu magnetograful.

magnetohidrodinamic, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***magnétohydrodynamique***] **1** *sf* Ramură a fizicii care studiază legile generale ale comportării fluidelor electroconductoare în câmp magnetic. **2** *a* Care aparține magnetohidrodinamicii (**1**). **3** *a* Referitor la magnetohidrodinamică (**1**). **4** *a* (Îs) *Generator* ~ Generator electric care transformă direct în energie electrică energia termică a unui fluid fierbinte ionizat supus acțiunii unui câmp magnetic.

magnetometric, ~ă *a* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 355 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***magnetometru*** + *-ic*] Referitor la determinarea intensității câmpurilor magnetice.

magnetometrie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***magnétometrie***] **1** Studiu al magnetismului terestru. **2** Măsurare a mărimilor magnetice.

magnetometru *sn* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 365 / Pl: *~re* / E: fr ***magnétomètre***] Instrument de măsurare a intensității câmpurilor magnetice.

magnetomotor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***magnétomoteur***] Electromotor în a cărui construcție intră un magnet permanent.

magneton *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***magnéton***] (Fiz) Unitate de măsură pentru magnetizarea electronului și a nucleelor atomice.

magnetooptic, ~ă [At: DEX / P: *~to-op~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***magnétooptique***] **1** *sf* Studiu al fenomenelor produse în interacțiunea undelor electromagnetice luminoase cu câmpurile magnetice. **2** *a* Care aparține magnetoopticii (**1**). **3** *a* Referitor la magnetooptică (**1**).

magnetopauză *sf* [At: DEX / P: *~pa-u~* / Pl: *~ze* / E: ***magneto-*** + ***pauză***, cdp fr ***magnétopause***] Regiune a spațiului extraterestru în care nu se manifestă câmpul magnetic.

magnetoscop *sn* [At: DEX / Pl: *~oape* / E: fr ***magnétoscope***] Aparat de imprimare și reproducere concomitentă a sunetelor și a imaginilor pe o bandă magnetică.

magnetosferă *sf* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***magnétosphère***, eg ***magnetosphere***] Regiune a spațiului extraterestru în care se manifestă câmpul magnetic al Pământului.

magnetostatic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***magnétostatique***] **1** *sf* Studiu al câmpului magnetic invariabil în timp. **2** *a* Care aparține magnetostaticii (**1**). **3** *a* Specific magnetostaticii (**1**). **4** *a* Referitor la magnetostatică (**1**).

magnetostrictiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: cf it *magnetostrictiva*] **1** Care reprezintă magnetostricțiune. **2** Care este în legătură cu magnetostricțiunea.

magnetostricțiune *sf* [At: DEX / Pl: *~ni* / E: fr ***magnétostriction***] (Fiz) Deformare a unui corp sub acțiunea unui câmp magnetic variabil.

magnetotecă *sf* [At: DEX / Pl: *~eci* / E: fr ***magnétothèque***] **1** Colecție de benzi magnetice înregistrate. **2** (Pex) Mobilă în care se păstrează magnetoteca (**1**). **3** Încăpere special dotată pentru audierea benzilor magnetice înregistrate.

magnetoteluric, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***magnetotelluric***] (D. metode de prospectare geologică) Care identifică zăcăminte pe baza câmpurilor magnetice ale Pământului.

magnetoterapie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***magnétothérapie***] (Med) Fizioterapie cu ajutorul câmpuriloir magnetice.

magnetotropism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***magnétotropisme***] (Bot) Curbare a organelor plantelor sub influența forței magnetice.

magnetou *sn* [At: REBREANU, R. II, 101 / Pl: *~ri* / E: fr ***magnéto***] **1** Mașină care transformă energia mecanică în energie electrică. **2** Mic generator electric cu inductoarele formate din magneți, folosit pentru aprinderea amestecului combustibil la motoarele cu electroaprindere.

magnetron *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***magnétron***] Tub electronic folosit în special ca generator de înaltă frecvență, în care intensitatea curentului de electroni este comandată printr-un câmp magnetic exterior.

magnezia *sf* vz ***magnezie***

magnezian, ~ă *a* [At: COBÎLCESCU, G. 72/23 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***magnésien***] **1** Care conține magneziu Si: (rar) *magnezic* (**1**). **2** De magneziu Si: (rar) *magnezic* (**2**).

magnezic, ~ă *a* [At: COBÎLCESCU, G. 28/9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***magnésique***] **1-2** Magnezian (**1-2**).

magnezie *sfs* [At: NEGRUZZI, S. I, 317 / V: (înv) ***~zia, ~esia, ~nisia*** / E: fr ***magnésie***, ngr ***μαγνέα***] **1** Oxid de magneziu sub formă de praf alb, fără gust și fără miros, folosit în medicină ca purgativ. **2** (Îs) *Carbonat de ~* Carbonat de magneziu.

magnezit *ss* [At: COBÎLCESCU, G. 32/16 / V: ***~ă*** *sf* / E: fr ***magnesite***] Carbonat de magneziu natural, de culoare albă-gălbuie sau brună, folosit în industrie.

magnezită *sf* vz ***magnezit***

magnezitic, ~ă *a* [At: SCÂNTEIA, 1960, nr. 4837 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***magnezit*** + *~ic*] **1** Care conține magnezit. **2** Care este făcut din magnezit.

magneziu *ss* [At: BARCIANU / V: (înv) ***~esium*** *ss* / E: fr ***magnésium***] **1** Metal de culoare albă-argintie maleabil și ductil, folosit la fabricarea aliajelor ușoare, în metalurgia nichelului, în fotografie etc., care arde cu flacără orbitoare. **2** (Îs) *Carbonat de ~* Sare de magneziu a acidului carbonic. **3** (Îs) *Sulfat de ~* Sare amară.

magni- [At: DN[3] / E: it ***magni-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Mare. **2** Magnific.

magnico *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***magnico***] (Teh) Aliaj de fier, magneziu, nichel și cobalt.

magnific, ~ă *a, av* [At: LĂZĂRESCU, S. 19/21 / V: (înv) ***manific, ~néf~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***magnifique***] **1-2** (Într-un mod) care arată un lux neobișnuit, o bogăție extraordinară Vz *fastuos, somptuos*. **3-4** Splendid. **5-6** Foarte frumos Si: *desăvârșit, perfect, strălucit*.

magnifica *vt* [At: F (1872), 75 / Pzi: *magnific* / E: fr ***magnifier*** cf lat *magnificare*] (Îvr) A preamări.

magnificență *sf* [At: MUMULEANU, C. 9/1 / V: ***~néf~, ~neficință, ~ție, ~isență, mani~, manificință*** / Pl: *~țe* / E: fr ***magnificence***, it ***magnificenza***, lat ***magnificentia***] **1** (Înv) Calitate a ceea ce este magnific Si: *fast, lux, strălucire*. **2** (Îs) *Război de ~* Război pornit din dorința nobilimii feudale de a-și arăta luxul, bogăția, strălucirea.

magnificenție *sf* vz ***magnificență***

magnifisență *sf* vz ***magnificență***

magniflex *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ger ***Magniflex***] (Teh) Magnetoflex.

magnină *sf* [At: PAMFILIE, J. II, 152 / Pl: ? / E: nct] (Reg; îe) **O ~ de om** Namilă.

magnis *s* [At: CANTEMIR, O. V. 197 / E: ngr ***μάγνης***] (Grî; îs *piatră ~*) Magnet.

magnisia *sf* vz ***magnezie***

magnit *sm* vz ***magnet***

magnita *vt* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 550/16 / Pzi: *~tez* / E: ***magnit***] (Îvr) A magnetiza (**1**).

magnitism *sn* vz ***magnetism***

magnitudine *sf* [At: DEX / Pl: *~ni* / E: fr ***magnitude***, lat ***magnitudo, -inis***] **1** Mărime a unui astru. **2** Mărime care indică gradul de intensitate a unui cutremur de pământ. **3** (Pgn; d. fenomene) Amploare.

magno *sns* [At: DEX / E: ger ***Magno***] Aliaj de nichel și mangan folosit în electrotehnică.

magnolia *sf* vz ***magnolie***

magnilocvent, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***maniloquente***] (Liv) **1** *a* Dotat cu o mare elocvență. **2** *smf* Orator mare.

magnilocvență *sf* [At: DN[3] / Pl: *~țe* / E: it ***magniloquenza***] (Liv) Calitate a celui magnilocvent (**1**).

magofonie *sf* [At: DN[3]/ P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***magophonie***] Mare sărbătoare a perșilor instituită în anul 522 î. Hr. în amintirea masacrării magilor de la Persepolis.

magnoliacee *sf* [At: DEX / E: fr ***magnoliacée***] **1** (Lpl) Familie de arbori exotici cu flori mari, decorative, cu frunze permanente verzi. **2** Plantă din familia magnoliaceelor (**1**)

magnolie *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, ap. CADE / V: ***~ia*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Magnolie***, fr ***magnolia***, it ***magnolia***] **1** Arbore sau arbust cu frunzele la unele specii totdeauna verzi, cu flori albe sau roz, mari, frumos mirositoare, cultivați ca plante decorative (*Magnolia*). **2** (Prc) Floare de magnolie (**1**).

magnopată *sf* [At: (a. 1700) IORGA, S. D. XVI, 305 / V: *~piță* / Pl: *~te* / E: ***magopet***] (Înv) **1** (Îf *magopiță*) Bucătăreasă la o mănăstire. **2** Vrăjitoare. **3** Femeie ușuratică.

magopet *sn* [At: MARDARIE, L. 273 / Pl: *~i* / E: slv ***магюпець***] (Îvr) Brutar.

magopetie *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 114/ Pl: *~ii* / E: ***magopet*** + *-ie*] (Îvr) Bucătărie.

magopiță *sf* vz ***magopată***

magoș *a* [At: ALR SN I, h 87 / E: mg ***magos***] (Trs; d. grâu) Cu bobul mare.

magot *sm* [At: CIHAC, I. N. 20/4 / Pl: *~oți* / E: fr ***magot***] **1** Specie de maimuțe mari, fără coadă, care trăiesc în nordul Africii și în regiunea Gibraltar. **2** (Înv; dep) Om foarte urât. **3** (Înv) Figurină grotescă fabricată din pământ, din porțelan, din jad etc.

magriș *s* vz ***măcriș***

magulă *sf* [At: (a. 1847) URICARIUL, X, 403 / V: ***măg~*** (A și: *măgulă*) / Pl: *~le* / E: ngr ***μαγοῦλα***] (Înv) **1** Fiecare dintre cei doi pomeți. **2** (Pex) Obraz. **3** (Tăb) Piele de pe fălcile unui animal.

magulie *sf* vz ***gămălie***

magună *sf* vz ***mahonă***

magupie *sf* [At: (sec. XVIII) MAG. IST. IV, 240 / Pl: *~ii* / E: cf *magopet, magopetie*] (Îvr) Brutărie.

magzar *sn* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 139/8 / V: ***mahz~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***mahzar*** cf *arzmagzar*] (Tci) Petiție colectivă, prezentată sultanului sau marelui vizir în numele unei provincii întregi Si: *arzmagzar, suplică*.

mah *s* vz ***mau***

mahaevism *sn* [At: DN[3] / P: *~ha-e~* / Pl: *~e* / E: rs ***Махайский*** + *-ism*] Curent mic-burghez ostil intelectualității.

mahaevist, ~ă *a, smf* [At: DN / P: *~ha-e~* / Pl: *~iști, ~e* / E: rs ***махаевист***] **1-2** *smf, a* (Adept) al mahaevismului. **3** *a* Referitor la mahaevism. **4** *a* Specific mahaevismului.

mahal[1] *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: nct] (Rar) Funie groasă Si: *ștreang*.

mahal[2] *sm* vz ***hamal***

mahala[1] *sf* [At: (a. 1761) BUL. COM. IST. V, 254 / V: (reg) ***maala, măhală, mahăla,*** (rar) ***mala*** / Pl: *~le,* (rar) *mahălăli* / E: tc ***mahalle***] **1** (Urmat de nume propriu; șdp) Stradă sau cartier mărginaș al unui oraș sau al unui târg Si: *periferie.* **2** Locuitori ai mahalalei (1). **3** (Îla) **De ~** Care aparține mahalalei. **4** (Îal) Specific mahalalei. **5** (Îal; prt) Lipsit de maniere Si: *grosolan, vulgar.* **6** (Fam; îs) *Gura ~lei* Atitudine a oamenilor din mahala (1), concretizată în atitudini, zvonuri, bârfe. **7** (Prc) Stradă sau cartier din imediata apropiere a locuinței cuiva. **8** Populație din mahala (7). **9** (Reg) Cătun.

mahala[2] *sf* vz ***mala***[1]

mahalagesc, ~ească *a* [At: DEX / Pl: *~ești* / Et: ***mahalagiu*** + *-esc*] **1-2** Care aparține mahalalei (**1-2**). **3** Specific mahalagiului (**2**).

mahalagioaică *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 226 / Pl: *~ice* / E: ***mahalagiu*** + *-oaică*] **1** (Înv) Femeie care locuiește într-o mahala (1) Si: *mahalagiță.* **2** (Rar) Vecină de stradă, de cartier. **3** (Pex) Femeie de rând, cu înfățișare și apucături grosolane.

mahalagism *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~e* / E: ***mahalagiu*** + *-ism*] **1** Vorbă sau expresie caracteristică pentru limbajul oamenilor de la periferie. **2** (Prt) Obișnuință de a colporta informații răutăcioase la adresa cuiva. **3** Bârfă.

mahalagiță *sf* [At: KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 426 / Pl: *~e* / E: ***mahalagiu*** + *-iță*] Mahalagioaică (**1**).

mahalagiu[1] *sm* [At: (a. 1724) BUL. COM. IST. IV, 60 / Pl: *~ii* / E: ***mahala***[1] + *-giu*] **1** (Înv) Persoană care locuiește într-o mahala (**1**). **2** (Pex) Persoană cu înfățișare și apucături grosolane. **3** (Gmț) Vecin de cartier sau de stradă. **4** (Lpl) Oamenii din cartierul în care locuiește cineva.

mahalagiu[2] *sm* [At: ALRM SN h 346/605 / Pl: *~ii* / E: ***mahală*** + *-giu*] (Reg) Hamal.

mahalagiza *vtr* [At: BUL. FIL. III, 186 / Pzi: *~zez* / E: ***mahalagiu***[1] + *-iza*] **1-2** (Rar; c. i. vorbe, expresii etc.) A da sau a căpăta caracter de mahala[1] (5) Si: *a (se) deprecia, a (se) vulgariza.*

mahală *sf* [At: ȘEZ. III, 70 / Pl: *~le* / E: cf *matahală*] (Înv) **1** (Reg) Obiect greu și voluminos. **2** (Reg) Obiect mare și diform. **3** Volum.

mahamedan, ~ă *smf, a* vz ***mahomedan***

mahamur, ~ă *sn, a* vz ***mahmur***

mahanic, ~ă *s, a* vz ***mecanic***

maharadjah *sm* [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 12/6 / Pl: *~i* / E: fr ***maharadjah***] **1** Titlu purtat de prinți indieni. **2** Persoană cu titlul de maharadjah (**1**).

maharani *sfi* [At: DN[3] / E: fr ***mahărâni***] Soție de maharajah.

mahatma *smi* [At: DN[3] / E: fr, it ***mahatma***] Titlu dat, în India, asceților, oamenilor considerați sfinți, persoanelor de mare merit și înaltă spiritualitate.

mahaza *sf* vz ***magaza***

mahazagiu *sm* vz ***magazagiu***

mahăr *sm* [At: C. PETRESCU, Î. II, 136 / V: (reg) ***moa~*** *sn* / Pl: *~i* / E: ger ***Macher***] **1** (Fam) Personaj important, puternic, în domeniul afacerilor, al speculațiilor fianciare Cf *șahăr-mahăr.* **2** (Arg) Șef. **3** (Reg; îf *moahăr*) Om deștept, priceput.

mahi *v* vz ***machi***

mahiavă *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 326/13 / Pl: *~ve* / E: nct] (Îvr) Intrigă.

mahdism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***mahdisme***] **1** Doctrină religioasă musulmană fundată pe credința în mahdiu. **2** Studiu al mahdismului (**1**).

mahdist [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***mahdiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al mahdismului (**1**). **3** *a* Care se referă la mahdism (**1**).

mahdiu *sm* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***mahdi***] Conducător și profet la musulmani, considerat trimis de Allah pentru a desăvârși opera lui Mahomed.

-mahie [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: gr ***μάχη***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) luptă.

mahinal, ~ă *a, av* vz ***mașinal***

mahinalicește *av* vz ***mașinalicește***

mahinație *sf* vz ***mașinație***

mahină *sf* vz ***machină***

mahinărie *sf* vz ***mașinărie***

mahinăție *sf* vz ***mașinație***

mahinist *sm* vz ***mașinist***

mahlap *sm* vz ***nahlap***

mahlă *sf* [At: MUSTE, ap. LET. III, 19/22 / Pl: *~le* / E: mg ***málha***] (Înv) Bagaj.

mahlear *sm* vz ***mafler***

mahler *sm* vz ***mafler***

mahmudea *sf* [At: (a. 1829) IORGA, S. D. XII, 176 / V: (înv) ***~utea, ~mod~, magm~, mam~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***mahmudiye***] **1** Monedă turcească de aur cu valoare variabilă, care a circulat în trecut și în țările românești. **2** (Lpl) Salbă de bani. **3** Cercei făcuți din mahmudele (1) Cf *lefturi.* **4** (Îrg; lpl) Perciuni.

mahmur, ~ă [At: MOXA, 389/17 / V: (reg) ***~hamur*** *sn, a,* ***mamur*** *sn* / Pl: *~i, ~e,* / E: tc ***mahmur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu și-a revenit complet din beție. **3-4** (Rar) *smf, a* (Persoană) care nu și-a revenit din somn. **5** *a* Prost dispus. **6** *sn* (Reg) Mahmureală (**1**). **7** *sn* (Reg) Dispoziție sufletească. **8** *sn* (Îrg; îf *mamur*) Fel de a fi al cuiva. **9** *sn* (Ivp; îe) **A scoate ~ul din om** A enerva pe cineva.

mahmureală *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 75 / Pl: *~eli* / E: ***mahmur*** + *-eală*] **1** Stare a omului care nu s-a trezit complet din beție sau din somn. **2** Proastă dispoziție Si: *posomoreală.*

mahmurie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***mahmur*** + *-ie*] (Rar) **1-2** Mahmureală (**1-2**).

mahmut *sm* vz ***bahmet***

mahmutea *sf* vz ***mahmudea***

mahoană *sf* vz ***mahonă***

mahoandă *sf* vz ***mohoandă***

mahomedan, ~ă [At: (a. 1695) FN 56 / V: ***~etan,*** (înv) ***~hum~, maometan, moametan, muham~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***Mahomed, Mohamed***] **1-2** *a* Care se referă (la Mahomed sau) la cultul lui Mahomed Si: *musulman,* (îvr) *mahometanicesc* (**1-2**). **3-4** *a* Care aparține (lui Mahomed sau) islamului Si: *musulman,* (îvr) *mahometanicesc* (**3-4**). **5** *smf* Adept al islamului Si: *musulman.* **6** *smf* (Prc) Turc.

mahomedanism *sn* [At: AR (1829), 231/3 / V: ***~eta~,*** (înv) ***maom~, mohameta~, moameta~*** / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***mahométanisme***] Islam (**1**).

mahometan, ~ă *smf, a* vz ***mahomedan***

mahometanicesc, ~ească *a* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 7/13 / Pl: *~cești* / E: ***mahometan*** + *-icesc*] (Îvr) **1-4** Mahomedan (**1-4**).

mahometanism *sn* vz ***mahomedanism***

mahometism *sn* [At: ABEȚEDAR 10/1 / V: ***moam~*** / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***mahométisme***] (Înv) Mahomedanism.

mahon [At: GOLESCU, I. 19 / Pl: (2) *~i* / E: tc ***mahun, mahon***] **1** *ss* Lemn dur, de culoare galbenă-roșcată, al mahonului (**2**), folosit pentru confecționarea mobilelor de lux, a ușilor, ferestrelor etc. **2** *sm* Arbore din regiunea tropicală a Americii Si: *acaju* (*Swietenia mahagoni*)

mahonare *sf* [At: DEX-S / Pl: *~nări* / E: ***mahonă***] Descărcare într-o mahonă a încărcăturii unei nave.

mahonă *sf* [At: (a. 1715), ap. TDRG / V: ***~oană, ~hună, magună, măgună*** / Pl: *~e* / E: tc ***maguna***, fr ***mahonne***] Ambarcațiune cu fundul plat folosită la transportul mărfurilor, la încărcarea și descărcarea navelor, la pescuit etc.

mahoniu, ~ie *a* [At: TEODOREANU, M. II, 359 / Pl: *~ii* / E: ***mahon*** + *-iu*] (Rar) **1** Care seamănă cu mahonul (**1**). **2** De culoarea mahonului (**1**).

mahorcă *sf* [At: CREANGĂ, P. 325 / V: ***~oar~,*** (reg) ***mohoarcă*** / E: ucr, rs ***махорка***] **1** Tutun de calitate inferioară, fabricat din rădăcinile plantei. **2** (Pgn) Tutun prost Vz *duhan, pașcă.* **3** (Reg) Zeamă de tutun, folosită la tratarea scabiei. **4** (Sst) Rachiu. **5** Plantă anuală din familia solanceelor, cu frunze mari, bogate în nicotină și în acid citric, dar lipsite

de aroma frunzelor de tutun Si: *tutun turcesc* (*Nicotina rustica*). **6** (Pex) Tutun fabricat din mahorcă (**5**).

mahramă sf vz ***năframă***

mahrămă sf vz ***năframă***

mahrumă sf vz ***năframă***

mahuiac *sn* [At: LEXIC REG. 104 / Pl: *~ace* / E: cf *măhăi*] (Reg) **1** Băț. **2** (În practicile magice) Obiect cu care se face semnul crucii, pentru a îndepărta duhurile rele.

mahumetan, ~ă smf, a vz ***mahomedan***

mahună sf vz ***mahonă***

mahut *sn* [At: (a. 1693) ap. ȘIO II, 74 / Pl: *~uri* / E: tc ***mahut***] (Înv; șîs *postav ~*) **1** Postav fin de culoare neagră sau albastră-deschis. **2** Bucată de mahut (**1**).

mahzar sn vz ***magzar***

mai[1] *av* [At: PSALT. HUR. 43ʳ/20 / V: (reg) ***măi, ma*** / E: ml ***magis***] **1** (Înv; udp „de", „decât") Mai mult. **2** (Înv; udp „de", „decât" etc.) Mai degrabă. **3** (Înv) Mai potrivit. **4** (Cu sens cumulativ) Încă. **5** (Precedă termenii unei enumerări) În plus. **6** (Precedă termenii unei enumerări) Încă și... **7** (Îcrî) Când... când. **8** (Cu sens durativ) În continuare. **9** (Fam; îe) **~ e vorbă?** Sigur ! **10** Arată repetarea acțiunii exprimate de verbul pe care îl determină Si: *din nou, iar, iarăși*. **11** Vreodată. **12** (Întărit prin „și" sau „încă") Înainte de asta Si: *deja*. **13** Niciodată. **14** (Îcn) De aici înainte. **15** (Îcn) Arată că o acțiune dorită, proiectată întârzie să se realizeze. **16** (Îe) **Ce ~**...? Ce rost are să...? **17** (Îae; fșa) E inutil să mai discutăm. **18** Aproximativ. **19** (Îcn; întărind pe „numai") Doar că nu..., numai cât nu... **20** (Înv) Pe punctul să... **21** (Înv; urmat de adverbe „ca" sau „cât" are) Exprimă o comparație relativă Si: *aproape ca*. **22** (Atenuează ideea exprimată) Oarecum. **23** (Pfm; îe) **Așa** (sau **acum**) **~ vii de acasă** Se spune cuiva care revine asupra unei erori, care adoptă o atitudine mai conciliantă, mai înțeleaptă. **24** Arată că acțiunea exprimată de verb se desfășoară sporadic, întâmplător, nesusținut Si: *câteodată*. **25** (Reg; în legătură cu verbul „a se duce" și precedat de „cam", exprimă intensificarea acțiunii) De-a binelea. **26** (Înv; îlpp) **~ apoi de...** După. **27** (Pfm; îlav) **~ an** Anul trecut. **28** (Îal) Cu câțiva ani în urmă. **29** (Reg; îlav) **~ antărț** Acum doi ani. **30** (Reg; îlav) **~ alaltăieri** Răsalaltăieri. **31** (Îe) **~ ieri**, (rar) **~ alaltăieri** De curând. **32** (Îlav) **~ mult sau ~ puțin** Aproximativ. **33-34** (Pop; îljv) **~ așa** Nu tocmai bun. **35** (Îlav) **~ altfel** Nu chiar așa de rău cum se prezintă. **36** (Precedă un calificativ; îe) **Unul** (sau **una**) **~... decât altul** (sau **alta**) sau **care** (**~**) **de care ~...** Se spune când vrem să arătăm că într-un grup de ființe, de obiecte etc., fiecare în parte excelează în privința unei anumite calități. **37** (Înv; îlav) **~ apoi de toate** În cele din urmă. **38-39** (Precedă un calificativ; îljv) **Încă și ~** (**decât**)... (Care este) și mai mult. **40** (Precedat de „cel", „cea" sau, pop, „ăl", „a") Formează superlativul relativ al adjectivelor, adverbelor și al locuțiunilor adjectivale sau adverbiale *Cel mai mare*. **41** (Precedat de adverbul „cât", sau, îrg, „cum") Indică superlativul absolut al adjectivelor, adverbelor și al locuțiunilor adjectivale și adverbiale *Cât mai mult*. **42** Servește ca instrument gramatical pentru formarea comparativului sau a superlativului substantivelor și a altor părți de vorbire *Mai om ca tine*.

mai[2] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 44/18 / Pl: *~uri*, (reg) *maie* / E: ml ***malleus***] **1** Ciocan (**1**). **2** (Reg; îcs) *De-a (peana și) ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **3** (Pop; îe) **A se ține ca ~u cu coadă** A fi nedespărțit de cineva. **4** (Pop; îae) A se ține cu statornicie de ceva. **5** Măciucă cu care se bat rădăcinile de pe lângă mal, pentru a stârni peștele Vz *știulbuc*. **6** (Reg) Buzdugan. **7** (Reg) Lopățică de fag cu care se bat rufele și torturile când se înălbesc. **8** Unealtă de bătucit pământul, alcătuită dintr-un lemn de forma unui trunchi de con, care are capătul de sus prevăzut cu două mânere, iar capătul de jos îmbrăcat în oțel Vz *bătător, bătălău, bătucitor*. **9** (Reg) Pisălog. **10** (Spc; lpl; îf *maie*) Pilugi de la piua de postav. **11** (Reg) Mustuitor. **12** (Reg) Bețigaș cu care se împinge dopul la pușculița de soc. **13** (Reg) Hădărag al îmblăciului. **14** (Reg) Rotiță de la bătătorul de unt. **15** (Reg) Teasc de călcat rufele Si: *mângălău*. **16** (Reg) Fund pe care se taie tăițeii pentru supă. **17** (Reg; îs) *~ul puștii* Pat al puștii.

mai[3] *sn* [At: PSALT. 43 / V: *~er* / Pl: *~uri, ~e* / E: mg ***máj***] **1** (Reg; șîs *~ negru*) Ficat. **2** (Reg; îs) *~urile* (sau *maierele*) *albe* (sau *bălăi*) Plămâni. **3** (Pop; îe) **A** (**-i**) **plesni** (**cuiva**) **~ul în el** (**de...**) A fi grozav de supărat. **4** (Fig; înv) Parte dinăuntru a ființei omenești Vz *inimă, măruntaie, rărunchi*. **5** (Reg) Lapți. **6** (Reg) Icre. **7** (Bot; reg; îc) **~-de-apă** Nufăr galben (*Nuphar luteum*).

mai[4] *ss* [At: (a. 1619) GCR I, 56/28 / V: (înv) ***maie*** *ss* / E: ml ***maius***, slv ***май***] **1** (Șîs *luna ~* sau *luna lui ~*) A cincea lună a anului, care urmează după aprilie Si: (pop) *florar, frunzar, prătar*. **2** (Îs) *Întâi ~* sau, rar, *Zi Întâi de ~* Arminden. **3** (Îas) Festivitate organizată cu prilejul zilei de Întâi Mai. **4** (Îlv) **A face ~ul** sau (reg) **a face pe ~** A chefui cu prilejul zilei de arminden.

maia[1] *sf* [At: (a. 1846), ap. TDRG / V: (reg) ***~uă, măia*** / Pl: (nob, 1-9) *~iele* / E: tc ***maya***] **1** Ferment. **2** (Pex) Plămădeală. **3** (Pop; îe) **A prinde ~** A prinde puteri. **4** Porțiune dintr-o masă fermentată Si: (pop) *cuib*. **5** (Spc; cu determinări indicând felul produsului) Bucată de aluat ajuns în faza de fermentație, folosită la dospirea unui nou aluat Si: (pop) *aloțel*. **6** Oțet dintr-o fabricație anterioară, în care se găsește fermentul acetic. **7** Cantitate de lapte acru care se amestecă cu laptele dulce pus la prins Si: *covăseală*. **8** (Îvr) Materie primă. **9** (Reg) Substanță extrasă din stomacul animalelor tinere neînțărcate, care produce coagularea laptelui Si: *cheag, presură*. **10** (Îvp; îe) **A prinde ~** A prinde cheag Vz *cheag*. **11** (Gmț) Rachiu. **12** (Pop; îe) **Cu ~ua în** (sau **la**) **cap** Amețit de băutură. **13** (Reg) Amestec de brânză de vacă și ouă crude, cu care se umple foile de plăcintă.

maia[2] *sf* [At: DR. V, 304 / Pl: *~iele* / E: nct] Os mort situat în partea posterioară a copitei calului Si: *furcuță, rândunică, melc* (**19**).

maia[3] *sf* [At: DAMÉ, T.103 / V: ***măia*** / Pl: *~iele* / E: ns cf *mala*[1]] (Reg) **1** Netezitoare folosită la tencuit. **2** Mistrie.

maia[4] [At: GRAUR, I. L. 80 / E: sp ***maya***, fr ***maya***, rs ***майя***] **1** *ss* Veche populație indiană din America Centrală. **2** *ain* Care aparține populației maia (**1**). **3** *ain* Care se referă la populația maia (**1**).

maial *sn* [At: F (1879), 279 / V: ***maialiș, măialăș*** / Pl: *~e* / E: ger ***Majalis***, mg ***majális***] **1** (Trs, Buc) Serbare sau petrecere câmpenească în cinstea primăverii organizată de școlari în luna mai Vz *arminden, nedeie*. **2** (Reg; îf *maialiș*) Joc al călușarilor.

maialiș sn vz ***maial***

maian *s* [At: (a. 1805) GRECU, P. 96 / Pl: nct / E: cf *maia*[3]] (Înv) Mistrie.

maiastat s vz ***maiestate***

maiatec sm vz ***măietec***

maiauă sf vz ***maia***[1]

maibent sn vz ***mabein***

maică *sf* [At: MOXA, 388/25 / G-D: (înv) *~cei*, (îrg) *~căi*, (reg) *~chii, ~chei* / Vc: *~, ~co* / Pl: *~ici*, (rar) *~ice* / E: bg ***майка***, srb ***mâjka***] **1** (Reg; fam; șhp) Mamă (**1**). **2** (Pop; îe) **De când ~ca m-a făcut** De când sunt pe lume. **3** (Îs) *Maica Domnului* Fecioara Maria. **4** (Buc; îas) Luceafăr de dimineață. **5** (Ent; rar; îas) Vaca Domnului. **6** (Reg) Mamă vitregă. **7** (Rar) Femelă în raport cu puii săi. **8** (Voc) Termen de dezmierdare cu care femeia se adresează copiilor ei sau unei persoane mai tinere Si: *măiculiță, măicuță* Cf *mamă*. **9** (Reg; șîs *~ bătrână, ~ bună, ~ mare*) Bunică. **10** (Îvp) Termen de politețe folosit pentru a vorbi cu sau despre o femeie mai în vârstă, care impune respect Si: *măiculiță, măicuță*. **11** (Îvp; euf; îc) **~ca-calea** sau **~ca-călătoarea, ~ca-bătrână, ~ca-boalelor** Ciumă. **12** (Bis) Titlu de respect dat martirelor creștine. **13** Călugăriță. **14** (Reg; îs) *~ca și călugărul* Joc care se joacă la priveghi. **15** (Fig) Origine. **16** Ocrotitor. **17** Îndrumător.

maichea i vz ***mache***

maidan *sn* [At: VARLAAM, C. 57 / V: (înv) ***~dean, măidean***, (îvp) ***măi~***, (Mol) ***med~, medean, mei~, meidean***, (Olt) ***dăiman*** / Pl: *~e, ~uri* / E: tc ***meydan, maydan***, bg ***ме(й)дан***] **1** Loc viran din interiorul sau de la marginea unei localități, folosit ca arenă sportivă sau teren de luptă Vz *câmp*. **2** (Înv) Loc de plimbare și de adunare a oamenilor Vz *piață, scuar*. **3** (Înv) Loc de desfacere a mărfurilor Vz *obor, târg*. **4** Rampă de

gunoi Vz *tăpșan, toloacă*. **5** (Înv; îlv) **A scoate** (sau, rar, **a da**) **în** (sau **la**) **~** A scoate la iveală. **6** (Înv; îlv) **A ieși în** (sau **la**) **~** A se arăta. **7** (Înv; îlv) **A ajunge la ~** A izbuti. **8** (Înv; îe) **A face ~** A struni calul. **9** (D. copii; îe) **A bate ~ul** (sau **~ele**) A-și pierde vremea hoinărind sau jucându-se. **10** (Înv; fig) Interval de timp. **11** (Înv; fig) Moment favorabil. **12** (Reg) Șes situat pe o suprafață înaltă de teren Si: *tăpșan*. **13** (Reg) Mică ridicătură de pământ pe un șes, pe coasta unui deal sau a unui munte. **14** (Reg) Fată a dealului Si: (reg) *arșiță*. **15** (Reg; pbl) Ridicătură de pământ pe mijlocul arăturii. **16** (Reg) Clădire mare.

maidean *sn* vz ***maidan***

maie[1] *sf* [At: (a. 1557), ȘIO II_1, 243 / E: ns cf tc *maya*] (Înv) Stofă scumpă din care se făceau caftane.

maie[2] *s* vz ***mai***[4]

maie[3] *sf* vz ***mamaie***

maiec *sn* vz ***măiug***

maieg *sn* vz ***măiug***

maier [At: LEX. MARS. 137 / Pl: *~i* / E: ger ***Meier***(hof) cf mg *májor*] (Trs; Olt) **1** *sn* Mică gospodărie țărănească sau grădină, la marginea unui oraș săsesc Si: *măieriște*. **2** *sn* Loc unde se află mai multe coșare sau hambare Vz *măieriște*. **3** *sm* (Lpl) Cartier locuit de români în marginea orașelor săsești din Transilvania. **4** *sm* Fermier.

maier[2] *sn* vz ***mai***[3]

maieran *sm* vz ***maghiran***

maierană *sf* vz ***maghiran***

maieriște *sf* vz ***măieriște***

maiestat *s* vz ***maiestate***

maiestată *sf* vz ***maiestate***

maiestate *sf* [At: (a. 1783) IORGA, S. D. XIII, 13 / V: ***maje~***, (pop) ***măi~***, (reg) ***~tă***, (înv) ***maiestat*** *sm*, (înv) ***maiastat*** *sm* / Pl: (1) *~tăți* / E: lat ***maiestas, -atis***, fr ***majesté***, ger ***Majestät***] **1** Suveran. **2** (Înv) Putere supremă Si: *suveranitate*. **3** (Urmat de un adjectiv posesiv) Termen de reverență folosit pentru a vorbi cu sau despre un monarh Vz *mărie*[1], *înălțime*. **4** Aspect grandios, care trezește admirație Si: *măreție* Cf *maiestuos*. **5** Prestanță a ținutei, a expresiei. **6** Caracter solemn, care impune respect.

maiestatic, ~ă *a* [At: CR (1830), $238^2/4$ / V: ***~tet~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***maiestate*** + *-ic*, cdp ger ***majestätisch***] (Înv) **1** Care aparține monarhului Vz *suveran*. **2** Care se referă la monarh Vz *suveran*. **3** Maiestuos **(4)**.

maiestaticesc, ~ească *a* [At: TOMICI, C. A. 11/12 / Pl: *~ești* / E: ***maiestate*** + *-icesc*] (Îvr) Maiestuos **(2)**.

maiestetic, ~ă *a* vz ***maiestatic***

maiestos, ~oasă *a, av* vz ***maiestuos***

maiestuos, ~oasă [At: MAIOR, T. 9/26 / V: ***~tos, majestos, maje~***, (îrg) ***măi~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: it ***maestoso***, fr ***majestueux***] **1-2** *a, av* (D. ținută, mișcări etc.) (Într-un mod) care impune prin prestanță, prin demnitate deosebită sau prin caracterul solemn, ceremonios Vz *august, olimpian, regal*. **3-4** *a, av* (Irn; dep) Pompos. **5-6** *a, av* (Într-un mod) care impune prin măreția înfățișării, prin grandoarea proporțiilor Si: *impunător* Vz *magnific, superb*. **7** (Înv; fam; îe) **Fii ~!** Fii serios! **8** *sn* Categorie estetică prin care este desemnat stilul solemn, grav și impunător.

maiestuozitate *sf* [At: DN^3 / P: *ma-ies-tu-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***maiestuos*** + *-itate*] Caracter a ceea ce este maiestuos.

maieș *sm* vz ***maioș***

maietoare *sf* vz ***mâietoare***

maieu *sn* vz ***maiou***

maieutică *sf* [At: LL I, 132 / E: fr ***maïeutique***] Metodă socratică folosită în discuțiile filozofice, care presupune ajungerea la o concluzie printr-o succesiune de întrebări și răspunsuri.

maieză *sf* [At: DN^3 / P: *~ie-ză* / Pl: *~ze* / E: fr ***mailleuse***] (Teh) Mecanism de susținere și acționare a platinelor de buclare a mașinilor de tricotat.

maillechort *sn* [At: DN^3 / P: *ma-i-șor* / Pl: *~uri* / E: fr ***maillechort***] Aliaj de zinc, aramă și nichel care imită argintul, folosit mai ales la fabricarea tacâmurilor.

maimandar *sm* vz ***mehmender***

maimar *sm* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 236 / V: ***măi~, mii~*** / Pl: *~i* / E: tc ***mimar, meymar***, bg ***маймар***, srb ***majmar***] (Înv) Maimarbașa.

maimarbaș *s* vz ***maimarbașa***

maimarbașa *s* [At: (a. 1784) ȘIO II_2, 74 / V: ***mei~*** (S și: *meimar-~*, *mei-~*), ***maimarbaș, măi~*** / S și: *maimar-bașa* / Pl: *~le* / E: tc ***mimar bași*** „intendent general al clădirilor"] **1** (Înv) Arhitect. **2** Meșter-șef al unei echipe de lucrători.

maimărie[1] *sf* [At: URECHE, ap. TDRG / V: ***măi~*** / Pl: *~ii* / E: ***maimar*** + *-ie*] (Înv) **1** Conducere a unei lucrări de construcție. **2** Ocupație a arhitectului. **3** (Ccr) Șef de breaslă.

maimărie[2] *sf* [At: CORESI, EV. 282 / V: ***măi~*** / Pl: *~ii* / E: ***mai***[1] + ***mare***[1] + *-ie*] (Înv) **1** Conducere supremă Si: *cârmuire, șefie*. **2** Slavă.

maimon *s* vz ***mamon***

maimuc *sm* [At: DDRF / V: ***măi~*** / Pl: *~uci* / E: drr ***maimucă***] (Reg) Maimuțoi **(1)**.

maimucă *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***măiem~, măi~, mam~, meim~, mem~*** / Pl: *~uci, ~uce* / E: cf *moimă*] **1** (Ban, Trs) Maimuță **(1)**. **2** (Înv) Calificativ depreciativ pentru oameni. **3** (Ban) Persoană deghizată caraghios cu ocazia petrecerilor de Anul Nou și de Lăsata Secului. **4** (Ban) Măscărici la nuntă. **5** (Reg) Sperietoare pentru holde. **6** (Reg) Umflătură sub piele, la vite.

maimun *sn* [At: ALR SN III, h 686 / Pl: *~i* / E: srb ***majmun***] (Ban) Maimuță **(1)**.

maimuncă *sf* [At: ALR SN h 686 / Pl: ? / E: ***maimun*** + *-că*] (Reg) Maimuță **(1)**.

maimuța *v* vz ***maimuți***

maimuțar *sm* [At: DAVIDOGLU, M. 26 / Pl: *~i* / E: pvb ***maimuțări***] (Nob) Om neserios.

maimuțare *sf* vz ***maimuțire***

maimuță *sf* [At: PRAV. 91 / V: (reg) ***măi~, măie~, mamuiță*** / Pl: *~țe* / E: mgr ***μαϊμοῦ***, tc ***maymun***] **1** Animal tropical cu conformație exterioară foarte asemănătoare cu a omului, inteligent și sociabil, cu un spirit de imitație foarte dezvoltat. **2** (Reg; îe) **A fi în anii ~tei** A fi bătrân și senil. **3-4** (Fam; dep) Persoană (urâtă sau) care obișnuiește să imite gesturile altora. **5** (Arg; înv; mpl) Prostituată. **6** (Reg) Joc de copii în care jucătorii trebuie să reproducă gesturile conducătorului lor. **7** (Reg) Sperietoare pentru holde.

maimuțăreală *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 313 / Pl: *~eli* / E: ***maimuțări*** + *-eală*] **1** Imitație caraghioasă Si: *maimuțărie* **(1)**, *maimuțărire* **(1)**, *maimuțire* **(1)**. **2** (Pcx) Acțiune lipsită de seriozitate Si: *maimuțărie* **(2)**, *maimuțărire* **(2)**, *maimuțire* **(2)**. **3** (Lpl) Gest sau atitudine afectată Si: *maimuțărie* **(3)**, *maimuțărire* **(3)**, *maimuțire* **(3)**. **4** (Lpl) Strâmbătură.

maimuțări [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pzi: *~resc* / E: ***maimuță*** + *-ări*] **1-2** *vt* A imita pe cineva (spre a lua în râs sau) spre a stârni râsul Si: (înv) *a maimuți* **(1-2)** Vz *parodia*. **3** *vr* A folosi gesturi sau vorbe afectate, în scopul de a impresiona Si: *a se strâmba, a se schimonosi, a se maimuți* **(3)**, *a se fandosi*. **4** *vr* A se comporta neserios.

maimuțărie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***maimuță*** + *-ărie*] (Rar) **1-3** Maimuțăreală **(1-3)**. **4** (Lpl) Strâmbătură.

maimuțărire *sf* [At: DEX / Pl: *~iri* / E: ***maimuțări***] **1-3** Maimuțăreală **(1-3)**. **4** (Lpl) Strâmbătură.

maimuțesc, ~ească *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ești* / E: ***maimuță*** + *-esc*] (Rar) **1** Care aparține maimuței **(1)** Si: (rar) *momițesc* **(1)**. **2** Referitor la maimuță **(1)** Si: (rar) *momițesc* **(2)**. **3** Ca al maimuței **(1)** Si: (rar) *momițesc* **(3)**.

maimuți [At: BARIȚIU, P. A., II, 40 / V: (nob; escj) ***~ta*** / Pzi: *~țesc* / E: ***maimuță***] **1-3** *vtr* (Înv) A (se) maimuțări **(1-3)**.

maimuțică *sf* [At: DDRF / Pl: *~țele* / E: ***maimuță*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Maimuță **(1)** (mică). **3** (Dep) Fată ușuratică.

maimuțire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (nob) ***~țare*** / Pl: *~i* / E: ***maimuți***] (Rar) **1-3** Maimuțăreală **(1-3)**. **4** (Lpl) Strâmbătură.

maimuțit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. III, 448 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***maimuți***] (Rar) Imitat.

maimuțoi *sm* [At: MUMULEANU, C. 138/21 / V: (reg) ***măi~, măm~*** / Pl: ~ / E: ***maimuță*** + *-oi*] **1** Mascul al maimuței (**1**). **2-3** (Fam; dep) Bărbat (urât sau) care obișnuiește să imite pe alții. **4** Om neserios Vz *maimucă, maimuțar*.

maina[1] *vt* [At: DEX-S / P: *ma-i~* / Pzi: *~nez* / E: tc ***mayna***] (Mrn) A coborî o greutate cu ajutorul unei instalații de manevră de forță.

maina[2] *i* [At: SCRIBAN, D. / E: tc ***mayna***, it ***(am)maina***] Cuvânt cu care se comandă strângerea pânzelor la ambarcații.

mainos, ~oasă *a* vz ***mânios***

mainte *av* vz ***înainte***

maiolică *sf* vz ***majolică***

maioneză *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: (rar) *~ze* / E: fr ***mayonnaise***] **1** Sos rece din gălbenuș de ou frecat cu untdelemn și condimentat cu lămâie, muștar etc. **2** Borcan cu maioneză (**1**).

maior[1] *sm* [At: NECULCE, L. 370 / V: (pop) ~ ***iur*** / Vc: ***~ule***, (rar) ***maiore*** / Pl: *~i* / E: rs ***майор***, ger ***Major***] **1** Grad în ierarhia ofițerilor, superior celui de căpitan și inferior celui de locotenent-colonel. **2** Ofițer cu gradul de maior (**1**).

maior[2], ~ă *a* vz ***major***

maioran *sm* vz ***maghiran***

maiorat *sn* vz ***majorat[1]***

maioritate *sf* vz ***majoritate***

maiordom *sm* vz ***majordom***

maiorean, ~ă *a* vz ***majorean***

maioreasă *sf* [At: CAMILAR, N. I, 155 / Pl: *~ese* / E: ***maior*** + *-easă*] (Fam) Soție de maior.

maiorescian, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Maiorescu*** + *-ian*] **1** Care aparține lui Titu Maiorescu. **2** În maniera lui Titu Maiorescu.

maiori *vr* [At: MAT. FOLK. 1084 / Pzi: *~resc* / E: ***maior[1]***] (Rar; pop) A deveni maior[1] (**1**).

maiorin, ~ă *a* [At: CALENDAR (1853), XLIII/16 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***maiorinus***] (Ltî) Major (**1**).

maioritate *sf* vz ***majoritate***

maioriza *v* vz ***majoriza***

maiorizare *sf* vz ***majorizare***

maioș *sm* [At: KLEIN, D. 143 / V: ***~ieș*** / Pl: *~i* / E: mg ***majos***] (Trs; mpl) **1-2** Caltaboș (mai subțire).

maiou *sn* [At: DLR / V: ***~ieu*** / Pl: *~ri* / E: fr ***maillot***] Tricou cu sau fără mâneci, purtat direct pe piele.

mais *sms* [At: AR (1829), 44/7 / V: ***maiz*** / E: ger ***Mais***, fr ***maïs***] (Înv) Porumb.

maistăr *sm* vz ***maistru***

maistăre *sm* vz ***maistru***

maistăriță *sf* vz ***maistoriță***

maister *sm* vz ***maistru***

maistâr *sm* vz ***maistru***

maistor *sm* vz ***maistru***

maistore *sm* vz ***maistru***

maistori *vi* [At: GLOSAR REG. / Pzi: *~resc* / E: ***maistor***] (Reg) A practica o meserie.

maistoriță *sf* [At: ALR SN II, h 522 / A și: *maistoriță* / V: ***~tăr~, măi~*** / Pl: *~țe* / E: ***maistor*** + *-iță*] (Ban) Femeie care practică o meserie.

maistrat *sm* vz ***magistrat***

maistru *sm* [At: MAIOR, IST. 31/1 / V: (reg) ***~ter, ~tăr, ~tăre, ~târ, ~tor, ~tore, ~tur*** / Pl: *~iștri*, (rar) *~ri* / E: ger ***Meister***, srb ***majstor***, bg ***майстор***] **1** Meseriaș. **2** Muncitor calificat care conduce o secție productivă într-o întreprindere sau într-un atelier. **3** (Reg; îcs) *De-a maistorii* Joc de copii, în care fiecare participant simulează, prin gesturi caracteristice, un meșteșug. **4** (Pfm; îe) **Maistor strică (și drege de frică)** sau **strică-maistor** Meseriaș prost sau neîndemânatic Vz *meșter*. **5** (Și irn) Persoană pricepută. **6** Persoană înzestrată cu talent, cunoștințe și experiență într-un anumit domeniu de activitate. **7** Persoană care învață, instruiește pe cineva Vz *maestru[3]*.

maistur *sm* vz ***maistru***

maișor *sn* [At: ALR I, 2150/786 / Pl: *~oare* / E: ***mai[2]*** + *-ișor*] (Reg) **1-2** Măiuț (**1-2**).

maiug *sn* vz ***măiug***

maiur *sm* vz ***maior[1]***

maiuran *sm* vz ***maghiran***

maiuscul, ~ă *a* vz ***majuscul***

maiz *sms* vz ***mais***

maizăl *s* [At: ALRM SN I, h 366 / Pl: nct / E: ger ***Meissel***] (Reg) **1** Daltă a fierarului. **2** Pană în care bate dogarul cu maiul[2] ca să așeze cercurile Si: *ciochie*.

maizenă *sf* [At: DN[3] / P: *mai~* / Pl: *~ne* / E: ger ***Maizena***] (Chm) Amidon de porumb conținând grăsimi și proteine, din care se prepară unele produse dietetice.

majameșter *sm* vz ***majămeșter***

majară *sf* vz ***majără***

majarcă *sf* [At: DEX / Pl: (rar) *~jărci* / E: nct] Soi autohton de viță de vie cultivat pe terenuri nisipoase, cu boabe mari de culoare verzuie-ruginie.

majă *sf* [At: PALIA (1581), ap. DHLR II, 540 / V: ***marjă*** / Pl: *măji*, (rar) *~je* / E: mg ***mázsa***] **1** (Reg) Veche unitate de măsură variind, după epoci și regiuni, între 50 kg și 100 ocale Vz *chintal* **2** (Reg) Măsură de capacitate pentru lapte. **3** (Reg) Legătură de foi de tablă care cântărește o majă (**1**). **4** (Trs; Ban) Cântar decimal. **5** Năvod. **6** (Reg; îs) *~a țifanului* Parte concavă a năvodului celui mare.

majămeșter *sm* [At: LB / V: ***~jam~*** / Pl: *~i* / E: mg ***mazsamester***] (Trs; înv) Cantaragiu de sare Si: *mâglar*.

majără [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***~jară*** *sf* / Pl: ? / E: ns cf *majă*] **1** *sf* (Olt) Grămadă mare Si: *morman, maldăr*. **2** *av* Peste măsură de plin, de încărcat.

majer *sm* vz ***măjar***

majestate *sf* vz ***maiestate***

majestos, ~oasă *a* vz ***maiestuos***

majestuos, ~oasă *a* vz ***maiestuos***

majoară *a* vz ***major***

majolică *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (rar) ***maio~*** / E: fr ***majolique, maïolique***] **1** Faianță italiană din epoca Renașterii. **2** (Pgn) Faianță. **3** Obiect fabricat din majolică (**1**).

majon *sn* vz ***magiun***

major, ~ă [At: NEGULICI / V: (înv) ***~e, maior***, (rar) ***~oară***, (pop) ***~jur*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***majeur, major***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a împlinit vârsta legală pentru a putea beneficia de drepturi civile și politice depline. **3** *a* Foarte important Si: *principal* Cf *superior*. **4** *a* (La jocurile de cărți) *Terță* (sau *cvartă, cvintă*) *~ă* Serie de trei (sau patru, cinci) cărți de aceeași culoare, în ordine descendentă, începând de la as. **5** *a* (Log; îs) *Termen ~* Termen care servește de predicat concluziei unui silogism. **6** *a* (Log; îs) *Premisă ~ă* Premisă care conține termenul major al silogismului. **7** *a* (Mil; îs) *Sergent ~* Grad militar între sergent și plutonier. **8-9** *sm, a* (Mil; îas) (Persoană) cu gradul de sergent major (**6**). **10** *a* (Mil; îs) *Plutonier ~* Cel mai mare grad în ierarhia subofițerilor. **11-12** *sm, a* (Mil; îas) (Persoană) cu gradul de plutonier major (**10**). **13** *a* (Mil; îs) *Locotenent ~* Grad militar în ierarhia ofițerilor între locotenent și căpitan. **14-15** *sm, a* (Mil; îas) (Persoană) cu gradul de locotenet major (**13**). **16** *a* (Muz) Care are un caracter aspru, dur. **17** *a* (Muz; îs) *Mod ~* Mod a cărui gamă are la bază o terță mare. **18** *sf* (Muz; îs) *Gamă ~ă* Succesiune de opt sunete muzicale dispuse astfel, încât între treapta a treia și a patra, ca și între a șaptea și a opta, să existe un semiton, iar între celelalte trepte să existe tonuri.

majora *vt* [At: IORDAN, L. R. 465 / Pzi: *~rez* / E: fr ***majores***] **1** (C. i. prețuri, impozite etc.) A mări. **2** (Rar) A pune pe cineva în minoritate, în cadrul unei alegeri, al unei votări etc.

majoran *sm* vz ***maghiran***

majorant, ~ă [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***majorant***] 1 *a* Care majorează. 2 *sm* (Mat) Element sau număr care este mai mare ori egal cu oricare dintre elementele sau numerele unei mulțimi.

majorare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2402 / Pl: *~rări* / E: ***majora***] Creștere.

majorat¹ *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 202 / V: (înv) ***maio~*** / Pl: *~e* / E: fr ***majorat***, cf ger ***Majorat***] **1** Vârstă la care o persoană devine majoră (**1**). **2** Stare a persoanei majore (**1**). **3** (Înv) Majoritate. **4** Instituție feudală din anumite țări, potrivit căreia dreptul de moștenire asupra titlului și averii revenea în întregime primului născut în linie bărbătească.

majorat², ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***majora***] (D. prețuri, impozite, salarii) Mărit.

majordom *sm* [At: NEGULICI / V: (pop) ***~don***, (înv) ***maio~*** / Pl: *~i* / E: fr ***majordome***, ger ***Majordom***] **1** Șef al personalului de îngrijire sau al funcționarilor care administrează un palat regal, princiar etc. **2** (Pex) Șef al personalului de îngrijire într-o casă bogată.

majordon *sm* vz ***majordom***

majore *a* vz ***major***

majorean, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: ***maio~*** / Pl: *~eni, ~ene* / E: ger ***majorenn***] (Trs; înv) **1** (D. persoane) Care se bucură de deplinătatea drepturilor civile și politice Vz *major* (**1**). **2** (D. colectivități) Care a obținut drepturi politice în cadrul unui stat.

majoreasca *sfa* [At: H II, 168 / E: ***major*** + *-ească*] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută majoreasca (**1**).

. ***majorenitate*** *sf* [At: BARCIANU / E: ger ***Majorennität***] (Trs; Buc; gmî) Majorat¹ (**2**).

majorita *sf* vz ***majoritate***

majoritar, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1963, nr. 5925 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***majoritaire***] (Îoc *minoritar*) **1** Care face parte din majoritate (**1**). **2** Care reprezintă cel mai mare număr, cea mai mare parte dintr-o colectivitate. **3** Care întrunește majoritatea (**1**).

majoritate *sf* [At: AR (1830), 115²/6 / V: (înv) ***maio~***, (rar) ***~rita*** / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***majorité***, lat ***maioritas, -atis***, ger ***Majorität***, it ***maggiorita***] **1** (Urmat de determinări în genitiv sau udp „de") Cel mai mare număr, cea mai mare parte a membrilor unei colectivități. **2** Superioritate cerută prin lege sau obținută în alegeri. **3** (Îs) *~ relativă* Cel mai mare număr de voturi obținut de cineva în raport cu voturile obținute de fiecare candidat în parte. **4** (Îs) *~ absolută* (sau *simplă*) Număr de voturi egal cu cel puțin jumătate plus unu din totalul voturilor exprimate. **5** (Pex; csc) Persoane care constituie o majoritate. **6** (La o adunare) Număr de participanți egal cu cel puțin jumătate plus unu din totalul reglementar. **7** (Îs) *~ calificată* Număr de voturi egal cu două treimi din numărul total al voturilor exprimate. **8** (Iuz) Majorat (**1**).

majoriza *vt* [At: DLR / V: (înv) ***maio~*** / Pzi: *~zez* / E: ***major*** + *-iza*] (Rar) A majora (**2**).

majorizare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 352 / V: (înv) ***maio~*** / Pl: *~zări* / E: ***majoriza***] (Rar) Majorare.

majur *sm, a* vz ***major***

majurie *sf* [At: CAMILAR, N. II, 37/ E: ***majur*** + *-ie*] (Pop; rar) **1-2** (Grad sau) funcție de plutonier major.

majuscul, ~ă *smf, a* [At: GHICA, S. 151 / V: (nob), ***maius~*** / Pl: *~e*, (rar) *~i* / E: fr ***majuscul***, lat ***maiusculus***] **1-2** (Lpl) (Literă) care se folosește pentru a scrie inițiala numelor proprii și a cuvintelor cu care începe o frază, pentru a individualiza un cuvânt într-un text etc. și care diferă de celelalte prin formă și mărime Si: *mare*.

makemono *sn* [At: DN³ / V: ***~kim~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***makémono***] Pictură japoneză orizontală pe hârtie de orez sau pe sul de mătase, reprezentând scene sau peisaje Cf *kakemono*.

maki *smi* [At: DN³ / E: fr ***maki***] Mamifer din grupul lemurienilor care trăiește în Madagascar.

makimono *sn* vz ***makemono***

mako *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: it ***mako***, ger ***Mako***] Bumbac egiptean cu fibra subțire și lungă.

mal¹ *sn* [At: NEAGOE, ÎNV., ap. GCR I, 165/35 / Pl: *~uri* / E: cf alb *mall* „munte"] **1** (Îvp) Ridicătură de pământ mai puțin înaltă decât dealul având coastele cu povârnișuri repezi Vz *colnic, dâlmă, dâmb, măgură, movilă*. **2** (Reg; îe) **Un deal ș-un ~** Interval mare de timp. **3** (Pfm; îe) **A cădea ca un ~** A cădea greoi. **4-5** (Pfm; îljv) **Cât ~ul** Mare. **6** (Înv; îs) *~ de* (sau *cu*) *sare* Munte de sare Vz *ocnă, salină*. **7** (Udp „de", indicând componența) Grămadă mare. **8** (Pop) Perete, margine abruptă a unei adâncituri de teren Vz *râpă*: **9** (Pex) Fâșie îngustă de pământ de-a lungul unei adâncituri. **10** (Pop; îlv) **A da (pe cineva** sau **ceva) de ~** A distruge. **11** (Pop; îe) **A da carul de ~** A eșua într-o acțiune sau într-o întreprindere. **12** (Reg) Râpă adâncă. **13** Fâșie de pământ de-a lungul unei ape Vz *țărm, faleză*. **14** (D. ape; îlv) **A fi una cu ~ul** A se umfla. **15** (Fig; îe) **A ieși la ~** A duce ceva la bun sfârșit, a o scoate la capăt. **16** (Pop; îe) **L-a scos apa la ~** Se zice când cineva scapă cu bine dintr-o primejdie sau dintr-o nenorocire. **17** (Pop; îe) **A se bate ca apa de ~uri** A se frământa zadarnic, a nu găsi ieșirea dintr-o situație dificilă. **18** (Îe) **A se îneca (tocmai** sau **ca țiganul) la ~** A da greș într-o acțiune sau a renunța la ceva tocmai când scopul era aproape atins.

mal² *sn* vz ***meal***

mala¹ *sf* [At: DDRF / V: ***maală, mahala, ~uă, mală, mălauă, măla, mălă, molă*** / Pl: *~le* / E: tc ***mala***] (Reg) **1** Drișcă. **2** Mistrie (**1**).

mala² *sf* vz ***mahala***

malac, ~ă *smf* [At: (a. 1812) DOC. EC. 70 / V: (reg) ***măl~, moloc*** / Pl: *~aci, ~ace* / E: bg ***малак***] **1** Pui de bivoliță Si: *bivolaș*, (reg) *turmac*. **2** (Dep) Om mare și leneș.

malachian, ~ă *a* vz ***malahian***

malachie *sf* vz ***malahie***

malachist *sm* vz ***malahist***

malachit *s* vz ***malahit***

malachită *sf* vz ***malahit***

malachiu *sm* vz ***malahiu***

malacie *sf* [At: DN³ / P: *~ci-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***malacie***] (Med) **1** Pierdere a consistenței, ramolire a unui organ sau țesut. **2** Ramolisment. **3** Dorință patologică de a ingera alimente picante.

-malacie [At: DN³ / E: fr ***-malacie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Moale. **2** Înmuiat.

malacină *sf* vz ***malăcină***

malaco- [At: DN³ / E: fr ***malaco-***] Element de compunere savantă, cu semnificația: **1** Moale. **2** Înmuiat.

malacof *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: *~cov* / Pl: *~uri*, (rar) *~oafe* / E: fr ***Malakoff***, rs ***Малаков***] Crinolină.

malacologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***malacologique***] **1** Referitor la moluște. **2** De malacologie.

malacologie *sf* [At: ENC. AGR. III, 654 / E: fr ***malacologie***] Parte a zoologiei care se ocupă cu studiul moluștelor.

malacostrac *sm* [At: SIMIONESCU, F. R. 429 / Pl: *~aci* / E: ***malacostracee***] (Rar) Animal care face parte din încrengătura malacostraceelor.

malacostracee *sfp* [At: SIMIONESCU, F. R. 429 / E: fr ***malacoostracés***] Încrengătură superioară a clasei crustaceelor, care cuprinde animale cu corpul alcătuit din segmente inelare, cu capul sudat de torace și cu abdomenul distinct de celelalte părți ale corpului.

malacoderm, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***malacoderme***] (Liv) Care are pielea moale.

malacov *sn* vz ***malacof***

malad, ~ă *smf, a* [At: NEGULICI / Pl: *~azi, ~e* / E: fr ***malade***] **1-2** (Frî) Bolnav.

maladie *sf* [At: NEGULICI / V: ***~atie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***maladie***, it ***malatia***] (Înv) Boală.

maladiv, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~atif*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***maladif, -ve***] **1** (D. oameni sau părți ale corpului lor) Care are aspect bolnăvicios.

2 (D. sentimente, manifestări etc.) Care indică o stare psihică nesănătoasă Si: *bolnăvicios*.

maladresă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~se* / E: fr ***maladresse***] (Frî) Lipsă de îndemânare Si: *stângăcie*.

malafranțare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țări* /E: ***malafranță***] (Îvr) Îmbolnăvire de sifilis.

malafranțat, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***malafranță***] (Îvr) Bolnav de sifilis Si: *sifilitic*.

malafranță *sf* [At: POLIZU / E: ngr ***μαλαφράντζα***] (Îvr) Sifilis.

malaga *sf* [At: NICA, L. VAM. 148 / E: sp ***malaga***, fr ***malaga***, it ***malaga***, ger ***Malaga***] **1** Specialitate de vin foarte dulce, obținut prin amestecul mai multor vinuri de țării și arome variate. **2** Recipient cu malaga (**1**).

malagambist, ~ă *smf* [At: MDA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***Malagamba*** (șef de orchestră) + *-ist*] (Asr; irn) Persoană considerată frivolă și preocupată excesiv de felul cum arată și de evenimentele mondene.

malaguena *sf* [At: DN[3] / P: *~ghe-nia* / Pl: *~nii* / E: sp, fr ***malaguena***] **1** Dans spaniol cu ritm lent. **2** Melodie după care se execută malaguena (**1**).

malahian, ~ă *a* [At: (a. 1650) ap. TDRG / V: ***~achi~*** / Pl: ? / E: ***malahi***(e) + *-an*] (Înv) Care practică onania Si: *onanist*.

malahie *sf* [At: (a. 1650) TDRG / V: ***~chie*** / E: gr ***μαλακία***] **1** (Înv) Onanie. **2** (Rar) Spermă.

malahist *sm* [At: BUL. FIL. IV, 135 / V: ***~chist*** / Pl: *~iști* / E: ***malahie*** + *-ist*] (Înv) Onanist.

malahit *s* [At: J. CIHAC, I. N. 418/3 / V: ***~chit, ~chită*** *sf*, (îvp) ***mălăit*** / E: fr ***malachite***] Carbonat natural de cupru de culoare verde, folosit la confecționarea unor obiecte de artă decorativă sau a unor vopsele.

malahiu *sm* [At: (a. 1784) ap. TDRG / V: ***~achiu*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***μαλακίων***] (Înv) Onanist.

malaian, ~ă *smf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Malaia***] (Rar) Malaiez.

malaiez, ~ă [At: DRĂGHICEANU, C. 116 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Malaia***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Malaiei. **3** *smp* Națiune, popor care locuiește în Malaia. **4-5** *a* Care se referă (la Malaia sau) la malaiezi (**3**). **6-7** *a* Care aparține (Malaiei sau) malaiezilor (**3**).

malaj *s* vz ***majolo***

malamă *sf* vz ***năframă***

malancă *sf* [At: PAMFILIE, CR. 195 / Pl: ? / E: ns cf ucr *Маланка*] **1** (Buc; art.) Pereche de flăcăi deghizați, unul în chip de moșneag ghebos, iar celălalt în chip de babă gătită și sulimenită, care întovărășesc cetele de urători în seara de Anul Nou Vz *brezoaie*. **2** (Buc) Femeie urâtă. **3** (Reg) Oaie molatică.

malandră *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***malandre***] Crăpătură eczematoasă a cutei jaretului la cai.

malaonie *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DLR / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Epilepsie.

malar *sf, a* [At: CADE / Pl: *~e* / E: fr ***malaire***] **1-2** (Șîs *os ~*) (Fiecare dintre cele două oase ale craniului) care sunt situate în părțile laterale ale feței, dedesubtul orbitelor.

malaric, ~ă [At: CARAGIALE, S. N. 112 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***malarie*** + *-ic*] **1-2** *smf, a* (Bolnav) de malarie cronică. **3** *a* Care aparține malariei. **4** *a* Referitor la malarie.

malarie *sf* [At: BARCIANU / P: *~ri-e* / E: it ***malaria***, fr ***malaria***, ger ***Malaria***] Boală infecțioasă provocată de hematozoarul palustru, transmis prin înțepătura țânțarilor anofeli Si: *figuri (palustre), impaludism, paludism*.

malarin *sm* vz ***malarină***

malarină *sf* [At: ARVINTE, TERM. 156 / V: ***malarin*** *sn*, ***~lerină, manolină, mălă~, mărălină*** / Pl: *~ne* / E: cf it *manalina* „*toporaș*"] (Plu; reg) Topor cu gura lată, folosit la tăiatul crengilor de pe trunchiuri.

malariolog, ~ă *smf* [At: DEX / P: *~ri-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***malariologue***] Medic specializat în malariologie.

malariologic, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***malariologique***] **1** De malariologie. **2** Referitor la malariologie.

malariologie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***malariologie***] (Med) Ramură a medicinei care studiază prevenirea și tratarea malariei Si: *paludologie*.

malarioterapie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***malariothérapie***] (Med) Metodă de tratament care constă în inocularea parazitului malariei în vederea obținerii de temperaturi ridicate la bolnav Si: *impaludare, paludoterapie*.

malată *sf* vz ***mlat***

malatie *sf* vz ***maladie***

malatif, ~ă *a* vz ***maladiv***

malauă *sf* vz ***mală***

malaxa *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 499 / Pzi: *~xez* / E: fr ***malaxer***] A amesteca două sau mai multe materiale, uneori mărunțindu-le, pentru a obține un amestec omogen.

malaxare *sf* [At: DLR / Pl: *~xări* / E: ***malaxa***] Amestecare și mărunțire a unor materiale cu ajutorul malaxorului.

malaxor *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 33 / Pl: *~oare* / E: fr ***malaxeur***] Mașină folosită la amestecarea și mărunțirea unor materiale pentru a le transforma într-o masă omogenă.

malaxorist, ~ă *smf* [At: DN / Pl: *~iști, ~e* / E: ***malaxor*** + *-ist*] Muncitor care lucrează la malaxor.

mală *sf* vz ***mala***[1]

malăr *sm* vz ***maler***

malca *sf* [At: (f. a.) IORGA, S. D. XXII, 30 / Pl: *~le* / E: nct] (Înv) Varietate de lemn nedefinit mai îndeaproape.

malcavăț *s* vz ***malcăvăț***

malcăvăț *s* [At: BARONZI, L. 113 / V: ***~cav~*** / E: nct] (Reg) Plantă de baltă, nedefinită mai îndeaproape, ale cărei rădăcini sunt folosite ca nutreț.

malcontent, ~ă *sms, a* [At: (sec. XVIII) MAG. IST. IV, 124/26 / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***malcontento*** cf fr *malcontent*] **1-2** (Iti) (Om) nemulțumit.

mald *sn* vz ***maldăr***[1]

maldac *sn* [At: (a. 1820) BUL. COM. IST. IV, 147 / V: ***măl~, mărd~*** / Pl: *~ace* / E: ns cf ngr *μανδάκης* „legătură de răchită"] **1** (Mol) Măsură de greutate folosită în special pentru lemne sau fân, echivalând aproximativ cu o jumătate sau o treime de car. **2** (Pex) Cantitate, sarcină de lemne sau de fân de un maldac (**1**). **3-4** Căpiță sau mănunchi de fân.

maldăr[1] *sn* [At: (a. 1780) IORGA, S. D. XIV, 311 / V: (reg) ***~dâr, ~der, ~dur, mald, măldar*** / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: nct] **1** (Udp „de" arătând felul materialului) Grămadă de tulpini de plante secerate, de nuiele, de crengi etc. legate la un loc, alcătuind un mănunchi sau un snop Vz *chită, fascie, mănușă*. **2** Grămadă nu prea mare de fân, de paie, de iarbă etc. Vz *boaghe, pală, purcoi*. **3** (Mun; Olt) Ierburi proaspăt cosite, folosite ca furaj pentru vite Vz *dudău*. **4** Mulțime de obiecte de același fel, îngrămădite unele peste altele Vz *teanc, vraf*. **5** (Pex) Cantitate mare dintr-o anumită materie Vz *morman*. **6** (Olt; îe) **A sta** (sau **a fi lăsat**) **pe ~** A trăi în belșug, fără griji. **7** (Reg) Bucată mare. **8** (Reg; șfe **un ~ de om**) Om înalt.

maldăr[2] *sn* vz ***maltăr***

maldără *sf* vz ***maltăr***

maldâr *sn* vz ***maldăr***

maldef *s* vz ***malteh***

maldeh *s* vz ***malteh***

maldehi *s* vz ***malteh***

malder *sn* vz ***maldăr***

maldur *sn* vz ***maldăr***

maleabil ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~le-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***maléable***] **1** (D. materii) Care poate fi ușor modelat. **2** (Spc; d. metale) Care poate fi întins în foi subțiri, la o temperatură inferioară celei de topire. **3** (Fig; d. oameni și caracterul lor) Care se adaptează ușor la împrejurări Si: *conciliant, docil, mlădios* (**7**).

maleabilitate *sf* [At: NEGULICI / P: *~le-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***maléabilité***] **1** Capacitate de a putea fi ușor modelat. **2** (Fig) Flexibilitate. **3** (Fig) Capacitate de a se adapta ușor la împrejurări.

malec *sms* vz ***melic***[1]

maleabiliza *vt* [At: DEX / P: *~le-a~* / Pzi: *~zez* / E: ***maleabil*** + *-iza*] **1-2** A face un material maleabil (**1-2**).

maleabilizare *sf* [At: DEX / P: *~le-a~* / Pl: *~zări* / E: ***maleabiliza***] **1-2** Proces prin care un material devine malebil (**1-2**).

maledicție *sf* [At: NEGULICI / V: *~iune* / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***malédiction***] (Liv; înv) Blestem.

maledicțiune *sf* vz ***maledicție***

malefic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***maléfique***] Care are o influență nefastă, fatală.

maleficiu *sn* [At: DN[3] / P: *~ciu* / Pl: *~ii* / E: fr ***maléfice***] (Liv) **1** Faptă rea, comisă intenționat. **2** Pagubă. **3** Farmece făcute pentru a influența negativ oamenii, recoltele etc.

maleic, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *~le-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***maléique***] (Chm; îs) **1** *Acid ~* Acid obținut prin oxidarea benzenului, folosit în industria textilă și chimică la fabricarea uleiurilor. **2** *Anhidridă ~ă* Anhidridă obținută prin încălzirea acidului maleic, folosită în industria chimică.

maleină *sf* [At: DN[3] / P: *~le-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***malléine***] (Blg) Substanță obținută din germeni cultivați în bulion, folosită pentru diagnosticarea morvei la cai.

maleinizare *sf* [At: DN[3] / P: *~le-i~* / Pl: *~zări* / E: fr ***malléinisation***] (Vet) Operație de diagnosticare a morvei cu ajutorul maleinei.

maleol *sm* [At: ÎNV. VIN. 12/11 / P: *~le-ol* / Pl: *~i* / E: cf it *magliuolo*, lat *molleolus* „ciocănel"] (Înv) Mlădiță tăiată în formă de ciocănel, sădită în pământ cu scopul de a prinde rădăcină și de a da naștere la o plantă nouă Vz *butaș*.

maleolar, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***malléolaire***] (Atm) **1** Care aparține maleolei. **2** Referitor la maleolă.

maleolă *sf* [At: DEX / P: *~le-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***malléole***] (Atm) Fiecare dintre proeminențele situate în partea inferioară a tibiei și a peroneului.

maleolire *sf* [At: BREZOIANU, A 267/6 / P: *~le-o~* / E: ***maleol***] (Înv) Mijloc de înmulțire a anumitor plante prin maleoli.

maler *sm* [At: (a. 1829) IORGA, S. D. XIII, 110 / V: ***~lăr, moalăr, molăr*** / Pl: *~i* / E: ger ***Maler***] **1** (Gms; Ban; Trs) Pictor de icoane. **2** (Reg) Zugrav **3** (Imp) Fotograf.

malercă *sf* [At: I. CR. III, 54 / Pl: *~rci* / E: ucr ***махлярка***] (Mol) Femeie imorală.

malerină *sf* vz ***malarină***

malfă *sf* vz ***moalfă***

malformație *sf* [At: DEX / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***malformation***] (Med) Anomalie morfologică congenitală a unui organ, a unui aparat sau sistem sau a unei părți a corpului unei ființe.

malformațiune *sf* vz ***malformație***

malgaș, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***malgache***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Madagascarului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Madagascar. **5** *smp* Populație din Madagascar. **6-7** *a* Care aparține (Madagascarului sau) populației lui. **8-9** *a* Referitor (la Madagascar sau) la populația lui.

malian, ~ă [At: DEX / P: *~li-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***malien***, eg ***Malian***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Republicii Mali. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Mali. **5** *smp* Populație din Mali. **6-7** *a* Care aparține (Republicii Mali sau) populației ei. **8-9** *a* Referitor (la Republica Mali sau) la populația ei.

malic[1] *a* [At: MACAROVICI, CH. 531 / E: fr ***malique***] (Îs) *Acid ~* Acid care se găsește în anumite plante și fructe, în stare liberă sau sub formă de săruri.

malic[2] *s* [At: DLR / A: nct / E: nct] (Reg) Untură de gâscă.

malic[3] *sms* vz ***melic***[1]

malicie *sf* vz ***maliție***

malicios, ~oasă *a* vz ***malițios***

malicos, ~oasă *a* vz ***melicos***

malign, ~ă *a* [At: FILIMON, O. II, 185 / V: (înv) ***~lin*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***malignus***, fr ***malin, -igne***] **1** (Înv) Care face rău Si: *răutăcios*. **2** (D. boli; îoc *benign*) De natură gravă, foarte primejdios. **3** (Îs) *Tumoare ~ă* Tumoare canceroasă. **4** (Îs) *Pustulă ~ă* Antrax.

malignitate *sf* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 35/7 / V: (înv) ***~lin~*** / E: lat ***malignitas, -atis***, fr ***malignité***] (Rar) Caracter a ceea ce este malign (**2**).

maligniza *vr* [At: DEX – S / Pzi: *~zează* / E: ***malign*** + *-iza*] (Med; d. celule) A căpăta caracter malign Si: *a se canceriza*.

malignizare *sf* [At: DEX – S / Pl: *~zări* / E: ***maligniza***] Căpătare a unui caracter malign.

malignizat, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***maligniza***] Care a devenit malign.

malin, ~ă *a* vz ***malign***

malinitate *sf* vz ***malignitate***

maliție *sf* [At: FIS. 41 / V: (înv) ***~icie, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***malice***, lat ***malitia***] **1** (Liv) Înclinare de a fi răutăcios Si: *malițiozitate* (**1**), *răutate*. **2** Vorbă, atitudine, glumă răutăcioasă Si: *malițiozitate* (**2**).

malițios, ~oasă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 280/18 / V: (înv) ***~icios*** / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***malicieux***, lat ***malitiosus***] (Liv; d. oameni și d. firea sau manifestările lor) Răutăcios.

malițiozitate *sf* [At: CARAGIALE, M. 70 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***malițios*** + *-itate*] **1-2** (Liv) Maliție (**1-2**).

malițiune *sf* vz ***maliție***

mallarmeism *sn* [At: DN[3] / P: *~me-ism* / Pl: *~e* / E: ***Mallarmé*** + ***-ism***] (Liv) Imitație a poeziei lui Mallarmé.

mallus *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: *fr* ***mallus***] Adunare a oamenilor liberi la vechii franci.

malm *a* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: eg ***malm***] (Glg) **1** *sn* Epocă superioară a jurasicului. **2** *a* Care aparține malmului (**1**).

malnă *sf* [At: LEXIC REG. 71 / E: mg ***malna***] (Reg) Zmeură.

malnutriție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***malnutrition***] Subnutriție.

malofage *snp* [At: DN[3] / E: cf gr *μάλλος* „lână", *φαγεῖν* „a mânca"] (Zlg) Ordin de insecte asemănătoare păduchilor, care trăiesc pe păsări și mamifere, hrănindu-se cu piele, păr și decuamații ale pielii.

malonest, ~ă *a* [At: FILIMON, O. I, 93 / Pl: *~ești, ~e* / E: it ***malonesto***, cf fr *malhonnête*] (Rar) Necinstit.

malonestitate *sf* [At: ARGHEZI, T. C. 119 / Pl: *~tăți* / E: ***malonest*** + *-itate*] (Rar) Necinste.

malonic *am* [At: LTR[2] / E: fr ***malonique***] (Chm; îs) *Acid ~* Acid dicarboxilic folosit împreună cu derivații săi în sinteze organice și farmaceutice.

malorosian, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 20 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: rs ***малороссянин***] (Înv) Ucrainean.

malorosiancă *sf* [At: SADOVEANU, O. XIII, 583 / Pl: *~ience* / E: ***malorosian*** + *-că*] (Înv) Ucraineancă.

malorosienesc, ~ească [At: SADOVEANU, O. XI, 335 / Pl: *~ești* / E: ***malorosian*** + *-esc*] (Înv) **1** *a* Ucrainean. **2** *sf* Limbă ucraineană.

malorus, ~ă *smf* [At: IORGA, L. II, 390 / Pl: *~uși, ~e* / E: rs ***малорус***] (Înv; în regimul țarist) Ucrainean.

malotă *sf* vz ***mlat***

malotea *sf* [At: (a. 1824) IORGA, S. D. VI, 137 / V: ***mavl~, maro~, mil~, milota*** / Pl: *~ele* / E: tc ***mallota***, ngr ***μηλωτή***] **1** (Îrg) Haină femeiască lungă până la pământ, de obicei căptușită cu blană scumpă, având marginile din față, gulerul și manșetele tivite cu blană. **2** Scurteică purtată de țărănci în zilele de sărbătoare Vz *cațaveică, dulamă, giubea*.

malotiță *sf* [At: PAMFILIE, C. Ț. 65 / Pl: *~țe* / E: ***malotea*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Malotea (scurtă).

malpostă *sf* [At: ALECSANDRI, O. P. 277 / S și: *mal-posta* / Pl: *~te* / E: fr ***mall-poste***] (Fîr) **1** Trăsură destinată serviciului de poștă și transportului de călători. **2** (Pex) Sistem de transport prin malpostă (**1**).

malpoziție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***malposition***] (Med) Poziție defectuoasă a unui organ.

malt *s* vz ***malț***

maltază *sf* [At: MACAROVICI, CH. 638 / E: fr ***maltase***, ger ***Maltase***] Ferment care transformă maltoza în glucoză Si: *diastază*.

maltă *sf* [At: (a. 1875) ap. TDRG 946 / E: nct] Gen de țesătură nedefinit mai îndeaproape.

maltăr *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 403 / V: ***~dăr, ~ldără*** *sf*, ***~der, ~tără*** *sf*, ***~ter, ~tor, ~tur, măltără*** *sf*, ***moal~, moalter, mul~*** / E: ger ***Malter***, mg ***malter***] (Reg) Mortar.

maltără *sf* vz ***maltăr***

maltef *s* vz ***malteh***

malteh *s* [At: (a. 1790) IORGA, S. D. VIII, 19 / V: ***~ldef, ~ldeh, ~ldehi, ~lțef*** / E: nct] (Înv) Gen de țesătură nedefinit mai îndeaproape.

malter *sn* vz ***maltăr***

malterezi *vt* [At: ALLR II/I, h 240/325 / V: ***~zli*** / Pzi: *~zesc* / E: mg ***málterez***] (Reg) A tencui.

malterezli *v* vz ***malterezi***

maltez, ~ă [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i, ~e* / E: it ***maltese***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a insulei Malta. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din insula Malta. **5** *smp* Populație a insulei Malta. **6-7** *a* Care aparține insulei Malta sau maltezilor **(5)**. **8-9** Referitor la insula Malta sau la maltezi **(5)**.

malthusian, ~ă *a, smf* [At: DN[3] / P: *mal-tu-si-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***malthusien***] **1-3** Malthusianist **(1-3)**

malthusianism *sn* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2382 / P: *mal-tu-si-a~* / E: ***Malthus***] Teorie formulată de economistul Malthus, potrivit căreia populația globului crește în progresie geometrică, în timp ce mijloacele de existență cresc în progresie aritmetică.

malthusianist, ~ă *a, smf* [At: DN[3] / P: *mal-tu-si-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***maltusian*** + *-ist*] **1** *a* Care aparține malthusianismului Si: *malthusian* **(1)**. **2** *a* Referitor la malthusianism Si: *malthusian* **(2)**. **3** *smf* Adept al malthusianismului Si: *malthusian* **(3)**.

maltin *s* [At: (a. 1787) URICARIUL, XV, 347 / V: ***mol~*** / E: nct] (Înv) Țesătură nedefinită mai de aproape.

maltină *sf* [At: BIANU, D. S. / E: fr ***maltine***, ger ***Maltin***] Substanță chimică în formă de praf amorf de culoare albă-gălbuie, preparată din malț și folosită pentru a transforma amidonul în dextrină și maltoză Vz *diastază*.

malbor *sn* vz ***malbăr***

maltoză *sf* [At: MACAROVICI, CH. 559 / E: fr ***malbose***, ger ***Maltose***] Substanță zaharoasă preparată din amidon prin acțiunea diastazei din malț.

maltozurie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***maltosurie***] **1** (Med) Prezență a maltozei în urină. **2** (Med) Cantitate de maltoză aflată în urină.

maltracta *v* vz ***maltrata***

maltractare *sf* vz ***maltratare***

maltrata *vt* [At: PR. DRAM. 130 / V: ***~răt~***, (înv) ***~acta*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***maltraiter***, it ***maltrattare***] A trata pe cineva cu asprime, a-i provoca suferințe fizice sau morale bătându-l, brutalizându-l.

maltratare *sf* [At: RUSSO, S. 200 / V: (înv) ***~actare*** / Pl: *~tări* / E: ***maltrata***] Provocare de suferințe fizice sau morale prin bătaie, brutalizare Si: *brutalizare*, (înv) *maltrătație*.

maltratarisi *vt* [At: VASICI, M. I. 133/21 / V: ***~terisi*** / Pzi: *~sesc* / E: ***maltrata*** + *-arisi*] (Înv) A maltrata.

maltraterisi *v* vz ***maltratarisi***

maltrăta *v* vz ***maltrata***

maltrătație *sf* [At: STAMATI, D. / P: *~ți-e* / E: ***maltrăta*** + *-(a)ție*] (Înv) Maltratare.

maltur *sn* vz ***maltăr***

malț *s* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (înv) ***malt*** / E: ger ***Malz***, fr ***malt***] **1** Produs obținut din boabe de cereale, în special de orz încolțite, uscate și măcinate, care este folosit la fabricarea berii și a spirtului sau la prepararea unui surogat de cafea. **2** (Îs) *Zahăr de ~* Maltoză.

malțifica *vt* [At: DEX / Pzi: *malțific* / E: ***malț*** + *-ifica*] A transforma orzul sau alte cereale în malț.

malțificare *sf* [At: DLR / Pl: (rar) *~cări* / E: ***malț***, după *saponificare, solidificare etc.*] Proces de transformare a orzului încolțit în malț, prin uscare.

malument *sn* vz ***monument***

malvacee *sf* [At: BARASCH, I. N. 188/5 / Pl: (rar) *~ei* / E: fr ***malvacées***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotihedonate, cu fructul în formă de capsulă. **2** (Șls) Plantă din familia malvaceelor **(1)**.

malversare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~sări* / E: ***malversație***] (Rar) Fraudă.

malversație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~țiune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***malversation***] (Liv) Fraudă.

malversațiune *sf* vz ***malversație***

mamacă *sfs* [At: PAS, Z. II, 132 / E: ***mamă***] (Reg; fam) Mamă **(1)**.

mamaie *sfs* [At: DLR / V: ***maie*** / E: ***mamă***] (Fam) **1** (Mol) Mamă **(1)**. **2** (Mun, Olt) Bunică.

mamalogie [At: DN[3] / P: *~ii* / E: fr ***mammalogie***] Disciplină care se ocupă cu studiul mamiferelor.

mamancă *sf* [At: A VI, 3 / Pl: *~nci* / E: ctm ***mamă*** și ***mancă***] (Reg) **1** Bunică. **2** Oaie bună de lapte, care dă să sugă la mai mulți miei.

mamar, ~ă *a* [At: PARHON, B. 26 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mammaire***] (Atm) **1** Referitor la mamelă Si: *mamelar* **(1)**. **2** De mamelă Si: *mamelar* **(2)**.

mamarca *sfa* [At: PAMFILIE, S. T. 95 / E: ns, cf *mămăhoarcă*] (Buc) Nevastă a lui Scaraoțchi, considerată mamă a dracilor.

mamare *sf* vz ***mamă***

mamă *sf* [At: PSALT. HUR. 21/25 / V: (îvp) ***mumă***, (înv) ***îmă*** (S și: *îmmă*), **(20)** ***mamare*** / G-D: *mamei, mamii* (îvp) *mămânii* (în textele rotocizante) *măriei, mamelor* (îvp) *mămânilor* / Pl: *mame*, (îvp) *mămâni* / E: ml ***mamma*** cf alb *ëmë*] **1** Femeie, considerată în raport cu copiii ei Si: *maică*, (reg) *mică*, (înv) *mușă* Vz *născătoare*. **2** (Îs) *~ vitregă* (sau, reg, *bătrână, de salcă fiiastră, masteră, strâmbă*) Soție a tatălui, considerată în raport cu copiii lui dintr-o căsătorie anterioară. **3** (D. rude; îla) **De ~** În linie maternă. **4-5** (Îljv) **Despre ~** (Care se află) în linie maternă. **6-7** (Îljv) **De** (sau **ca de**) **~ma focului** (Care este) grozav. **8** (Îlav) **La ~ma dracului** sau (reg) **la ~ma săcretă** Foarte departe Si: *la capătul pământului, la dracu-n praznic*. **9** (Îe) **De când ~ma m-a** (sau **te-a, l-a** etc.) **făcut** sau **de când m-a** (sau **te-a, l-a** etc.) **făcut ~ma** De când sunt (sau ești, este etc.) pe lume. **10** (Îae) De totdeauna. **11** (Îe) **De** (sau **pe când**) **era ~ma fată (mare)** De foarte multă vreme. **12** (Pop; îe) **A cere cât pe mă-sa** A pretinde un preț exagerat. **13** (Îs) *O ~ de bătaie* O bătaie strașnică. **14** (Reg; îlv) **A face mumă** A dezvirgina. **15** (Reg; îe) **Ăsta e muma banilor** Se spune despre cineva care este în stare de orice pentru bani. **16** (Pgn) Animal femelă în raport cu puii lui. **17** (Reg; șîs *~ma puilor, ~ma gaia, ~ma cu uliul, puii ~mei de trei ori*) Joc de copii Si: *cloșca, de-a puia gaia*. **18** (Reg; îs) *~ma albinelor* Matcă. **19** (La vocativ) Termen de dezmierdare cu care o femeie se adresează copiilor ei sau unei persoane mai tinere. **20** (Șîs *~ mare, ~ bătrână, ~ bună*, șîf *mamare*) Bunică. **21** (Îs) *~ soacră* Soacră. **22** (Ban; îs) *~ mare* Soție a fratelui mai mare al tatălui. **23** (Ban; îs) *~ mică* Soție a fratelui mai mic al părinților. **24** (Reg; îc) **(De~a) ~ma oarbă** Joc de copii Si: *de-a baba oarba*. **25** Termen de politețe folosit de cineva pentru a vorbi cu sau despre o femeie în vârstă, care impune respect. **26** (Fig) Protectoare. **27** (Nob; îs) *Adunarea muma* Divanuri ad-hoc. **28** (Fig) Origine. **29** (Înv; îs) *Limbă ~* Limbă de bază, din care s-au dezvoltat alte limbi. **30** (Înv; îas) Limbă maternă. **31** (Teh; îs) *Soluție ~* Soluție lichidă rămasă în urma solidificării unui aliaj Si: *soluție matcă*. **32** (Teh; îs) *Șurub ~* Șurub care transformă mișcarea de rotație în mișcare de translație sau invers. **33** (Mtp; îc) **~ma** (sau **muma**)**-pădurii** (sau, rar, **-pădurilor**) ori (reg) **~ma-codrului, ~ma-luciului, ~ma-ogașilor** Personaj închipuit ca o bătrână urâtă și rea, care umblă căutând sau bocindu-se prin păduri și care ademenește și ucide oameni, ia somnul copiilor din leagăn etc. Si: (reg) *fata-pădurii, pădureana, surata-din-pădure, vâlva-pădurii, vidma-pădurii*. **34** (Reg; îc)

~ma-pădurii Boală a copiilor mici, caracterizată prin insomnie și plânsete. **35** (Îac; sîc **~ma-codrului**) Descântec pentru copiii mici care plâng. **36** (Reg; îc) **~ma~pădurii** Caloian. **37** (Reg; îc) **~ma-pădurii** Mică plantă parazită cu flori purpurii, rar albe și cu rizomul ramificat care se dezvoltă pe rădăcinile arborilor din pădurile umede Si: *șerpariță, buricu-pământului, floarea-șarpelui, iarba-șarpelui, murea-pădurilor,* (Trs) *cucuruz-de-pădure (Lathraea Squamaria).* **38** (Bot; reg; îac) Ferigă-de-câmp (*Pteridium aquilinum*). **39** (Bot; reg; îac) Barba-popii (*Aruncus vulgaris*). **40** (Bot; reg; îac) Năprasnică (*Genarium robertianum*). **41** (Bot; reg; îac) Vinariță (*Asperula odorata*). **42** (Reg; îc) **~ma-ho** Ființă imaginară cu care sunt amenințați copiii Si: *caua, gogoriță.* **43** (Rar; îc) **~ma-mușă** Vrăjitoare. **44** (Reg; îc) **~ma-săcării** Secară cornută. **45** (Reg; îc) **~ma-ghici** (sau **gâciu**) Rădăcină a papurei. **46** (Bot; reg; îc) **~masteră** Trei-frați-pătrați (*Viola arvensis*). **47** (Bot; reg; îc) **~ma-ploaie** sau **~ma-ploii** Pătlagină (*Plantago major*). **48** (Orn; reg; îc) **~ma-cucului** Codobatură. **49** (Reg; îc) **Muma-muierii** Placentă.

mamâie *sf* vz ***momâie***

mambo *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: sp, fr ***mambo***] **1** Dans de origine cubaneză cu ritm vioi. **2** Melodie după care se execută mambo (**1**).

mamcă *sf* vz ***mancă***

mamectomie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***mammectomie***] Extirpare a glandei mamare Si: *mastectomie.*

mamelar, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mamelaire***] (Atm) **1-2** Mamar (**1-2**).

mamelă *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~le* / E: fr ***mamelle***] **1** Organ care secretă lapte la mamiferele femele Si: *țâță* Vz *sân, uger.* **2** Organ similar (atrofiat funcțional și fizic) la masculi Si: *țâță.*

mamelegiu *sm* [At: (a. 1753) ARHIVA R. II, 225/24 / V: ***mimilingiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***muameleci***] (Mun; tcî) **1** Cămătar. **2** Negustor de mobile sau de mărunțișuri Vz *telal.*

mamelon *sn* [At: BIANU, D. S. 650 / Pl: *~oane* / E: fr ***mamelon***] **1** Vârf proeminent al mamelei, prin care se scurge laptele Si: *sfârc.* **2** Ridicătură de teren izolată, având de obicei vârful rotunjit Vz *măgură, muncel, movilă.*

mamelonar, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: it ***mamellonare***] (Atm) **1** Referitor la mamelon. **2** Care aparține mamelonului.

mamelonat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***mamelonné***] Care prezintă ridicături în formă de mamelon.

mameluc *sm* [At: BOLINTINEANU, O. 189 / Pl: *~uci* / E: fr ***mamelouk***] **1** Soldat de cavalerie din garda personală a sultanilor din Egipt. **2** Cavalerist francez dintr-un escadron de gardă imperială. **3** (Fig) Om fără personalitate și fără păreri proprii.

mamelucărie *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 456 / Pl: *~ii* / E: ***mameluc*** + *-ărie*] (Nob) Comportare, atitudine de mameluc (**3**).

mamelucărime *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 456 / E: ***mameluc*** + *-ărime*] (Nob) **1** Mulțime de mameluci (**3**). **2** Totalitate a mamelucilor (**3**).

mamifer *sn* [At: CR (1834), 341²/34 / Pl: *~e* / E: fr ***mammifère***] **1** (Lpl) Clasă de vertebrate superioare, care au corpul acoperit cu păr, nasc pui vii și îi hrănesc cu laptele secretat de mamele. **2** Animal din clasa mamiferelor (**1**).

mamilă *sf* vz ***namilă***

mamină *sf* vz ***namilă***

maminos, ~oasă *a* vz ***nămilos***

mamită *sf* [At: ENC. VET. 486 / Pl: *~te* / E: fr ***mammite***] **1** Inflamație microbiană a ugerului. **2** (Rar) Inflamație a sânului Si: *mastită.*

mamiță¹ *sf* [At: RETEGANUL, P. II, 7 / Pl: *~țe* / E: cf *mamină*] (Trs) Matahală (**1**).

mamiță² *sf* vz ***mămiță***

mametică *sf* vz ***mămitică***

mamodea *sf* vz ***mahmudea***

mamograf *sn* [At: DEX – S / Pl: *~e* / E: eg ***mamograph***] (Med) Aparat cu care se fac mamografii.

mamografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***mammographie***] (Med) Radiografie a glandei mamare Si: (rar) *mastografie.*

mamon [At: TETRAEV. (1574), 209 / V: *~ă sf,* (reg). ***mâm~, maim~, mâim~*** / A și: *mamon* / Pl: *~i* / E: ngr ***Μαμωνάς***, slv ***мамона***] **1** *sm* (Îrg) Denumire biblică a diavolului care personifică bogăția și lăcomia de bani. **2** *sm* (Pgn) Diavol. **3** *sm* (Prc) Căpetenie a dracilor. **4** *sm* (Pex) Căpetenie a unor strigoi. **5** *ssa* (Înv; sîf *mamonă*) Avuție în bani strânsă cu mare avariție. **6** *sm* (Reg) Sperietoare de păsări care se așează în holde Si: *momâie.*

mamonă *sf* vz ***mamon***

mamonic, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 136 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mamon*** + *-ic*] (Îvr) Drăcesc.

mamonie *sf* [At: (a. 1759) IORGA, S. D. XIII, 238 / E: ***mamon*** + *-ie*] (Îvr) Bogăție.

mamonist, ~ă *smf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~iști, ~e* / E: ***mamon*** + *-ist*] (Îvr) Persoană lacomă de bani Vz *cupid.*

mamor *ss* [At: LEXIC REG. / E: nct] (Buc) Vlagă.

mamoriță *sf* vz ***momoriță***

mamornic *sm* [At: MARIAN, INS. 82 / Pl: *~ici* / E: nct] Gândac de culoare neagră-albăstrie, cu corpul moale, cu aripi scurte, care secretă o substanță cleioasă și urât mirositoare Si: (Mol) *cläbuc, gândac-negru, gândac-puturos,* (Ban) *gringoașe-puturoasă,* (Trs) *morosliv* (*Meloë proscarabaeus*).

mamorniță *sf* [At: DELAVRANCEA, T. 170 / Pl: *~țe* / E: ctm ***mamon*** și ***baborniță***] **1** (Pop; în descântece) Duh rău. **2** (Reg) Epitet injurios pentru o femeie grasă, mare, greoaie și leneșă.

mamorniță² *sf* vz ***momoriță***

mamornițoi *sm* [At: MAT. FOLK. 549 / Pl: ~ / E: ***mamorniță¹*** + *-oi*] (Pop; în descântece) Duh rău.

mamos *sm* vz ***mamoș***

mamoș *sm* [At: CUCIURAN, D. 4/5 / V: (înv) ***~os*** / Pl: *~i* / E: ngr ***μάμμος***] Medic specialist în obstetrică și ginecologie Si: *ginecolog, obstetrician.*

mamudea *sf* vz ***mahmudea***

mamuie *sf* vz ***momâie***

mamulan *sm* [At: MAT. FOLK. 1563 / Pl: *~i* / E: ns cf *mamon*] (Pop: în superstiții) Duh rău.

mamur *sn* vz ***mahmur***

mamut *sm* [At: CR (1834), 341/32 / Pl: *~uți* / E: fr ***mammouth***] **1** Specie fosilă de elefant care avea corpul acoperit cu peri lungi și fildeșii foarte dezvoltați (*Elephas primigenius*). **2** Epitet injurios pentru un bărbat mai în vârstă și ramolit Vz *fosilă.*

mamuță *sf* vz ***mămuță***

-man¹ [At: DN³ / E: gr ***μανης, -ία*** „furie, nebunie"] Element secund de compunere cu semnificația: **1** Amator. **2** Pasionat.

-man² [At: DN³ / E: eg ***man***, ger ***Mann***] Element secund de compunere cu semnificația: **1** Om. **2** Bărbat.

manadă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr, sp ***manada***] Trupă de oameni înarmați din Spania, condusă de rege sau de un om bogat.

manaf *sm* [At: (a. 1821) IORGA, S. N. 177 / V: ***~ah*** / Pl: *~i* / E: tc ***Manah*** (Ibraim) (rebel turc)] (Înv) Cârjaliu.

management *sn* [At: DEX / P: *me-nigi-ment* / Pl: *~uri* / E: eg ***management***] **1** Activitate și artă de a conduce. **2** Ansamblu al activităților de organizare, de conducere și de gestiune a unei întreprinderi. **3** Știință și tehnică a organizării și conducerii unei întreprinderi. **4** Conducere a unei întreprinderi.

manager *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: eg ***manager***] **1** Persoană care însoțește în turneu un sportiv, o echipă sportivă profesionistă și care se ocupă de problemele financiare și organizatorice ale competițiilor. **2** Persoană care se ocupă de problemele financiare și organizatorice ale unei întreprinderi.

managerial, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***managerial***] **1** Referitor la conducerea economică, la organizarea întreprinderilor. **2** De manager. **3** Referitor la manager.

manah *sm* vz ***manaf***

manaua *sfa* [At: ALR II, 433 6/872 / E: cf *maneaⁱ*] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se dansează manaua (**1**).

mană *sf* [At: PSALT.157 /V: (reg) ***mea~*** / E: slv **мана**, ngr ***μάννα***] **1** (Șîs ~ *cerească, ~na evreilor*) Lichen comestibil care crește pe stânci în forma unor glomerule cenușii diseminate adesea sub formă de ploaie (*Lecanora esculenta*). **2** (Pex) Pâine făcută din mană (**1**). **3** (Pop; șîs *~na albinelor*) Polen al florilor de porumb, de secară etc. **4** (Pop; îas) Polen de brad sau de fag, care plutește primăvara pe deasupra pădurilor, apelor etc. Si: *moină* (**4**) *galbenă*. **5** (Șîs *~na florilor*) Nectar. **6** (Pex; îas) Miere. **7** Suc cleios care se obține prin crestarea scoarței anumitor arbori, în special a frasinului de munte, și care este folosit ca laxativ. **8** Secreție cleioasă și strălucitoare care apare pe frunzele unor plante, în zilele călduroase care urmează după nopți reci. **9** (Reg; îc) **~-de-apă** (sau **~-de-ape**) Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze lanceolate și flori hermafrodite dispuse în spicule care crește prin mlaștini și pe marginea apelor Si: *roua-cerului* (*Glyceria aquatica*) **10** (Bot; reg; îc) **~na-câmpului** Barba-ursului (*Usnea*). **11** (Bot; reg; îc) **~na-pământului** Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **12** (Reg; îc) **~na-pădurii** Planta *Asphodelus odoratus*. **13** (Reg; îc) **~na-albinelor** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **14** (Bot; reg; îc) **~-jidovească** sau **~na-jidovului** Zmeur (*Rubus idaeus*). **15** (Fig) Recoltă bogată în semănături. **16** (Pex) Condiții prielnice pentru o recoltă bogată. **17** Belșug de lapte de vite Si: *frupt*. **18** (Reg) Belșug de produse la recolta stupilor. **19** (Fig) Cantitate mare de bunuri materiale Si: *câștig, profit, venit*. **20** (Îvp; îe) **A nu fi de vreo ~** sau **a nu fi mare ~ (de)** A nu fi de valoare sau de folos, a nu aduce profit. **21** Boli diverse ale plantelor cultivate, cauzate de ciuperci parazite care, pătrunzând în țesuturile verzi ale plantelor și localizându-se în special în frunze, provoacă apariția unor pete ruginii Vz *mălură, perenospora, rugină, tăciune*. **22** Rouă sau ploaie de vară (pe vreme însorită) care are un efect dăunător asupra plantelor. **23** (Pex) Stricăciune provocată de soarele prea fierbinte care apare după ploaie. **24** (Reg) Un fel de rouă care cade pe plante și care, fiind mâncată de albine, le produce o boală numită coleră.

manăș *sn* vz ***manoș***

manc *sn* vz ***manco***

mancando *sn, av* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: it ***mancando***] (Muz) **1-2** (Mod de execuție) într-un tempo rar, cu diminuarea simultană a intensității.

mancă¹ *sf* [At: PRAV. 99 / V: ***mamcă***, (rar) ***mân~*** / Pl: *~nce* / E: ucr **мамка**] (Mol) Doică.

mancă² [At: (cca 1700) MAG. IST. V, 144 / V: ***~ngă***, (pop) ***mân~*** / Pl: (rar) *~nci* / E: lat ***maneus***, fr ***manque***] (Înv) **1** *sf* Lipsă. **2** *sf* (Spc; la jocul de biliard) Greșeală de lovire a bilei cu tacul. **3** *a* (Reg; d. vaci, oi etc.) Căreia îi lipsește o parte a corpului.

mancău *sn* [At: ALR II/I. MN 61, 4202/346 / Pl: *mancaua* / E: mg ***manko***] (Mgm; reg) Cârjă folosită de invalizi.

mancenilier *sm* [At: DN³ / P: *~li-er* / Pl: *~i* / E: fr ***mancenillier***] Arbore din Antile și America Ecuatorială cu suc foarte veninos Si: *arborele otrăvii, arborele morții*.

manchesterian *sm* [At: DN³ / P: *men-ces~* / Pl: *~ieni* / E: ***Manchester*** + *-ian*] Partizan al unei școli economice burgheze din prima jumătate a sec. XIX, care lupta pentru liberul schimb și pentru abrogarea legilor ce împiedicau dezvoltarea capitalismului.

manciostar *s* vz ***mancister***

mancipație *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***~iune, ~nți~*** / E: lat ***mancipatio, -onis*** cf fr *mancipation*] (Jur) Mod de achiziționare a unei proprietăți în Roma antică, în prezența pretorului și a cinci cetățeni.

mancipațiune vz ***mancipație***

mancipium *sn* [At: DN³ / P: *~pi-um* / Pl: *~uri* / E: lat ***mancipium***] **1** (Ant) Mancipație. **2** Drept de proprietate.

mancister *s* [At: (a. 1778) IORGA, S. N. 125 / V: (reg) ***~iostar, mangistăr***, (înv) ***manzes~*** / E: cf *Manchester*] (Îrg) **1** Catifea. **2** (Pex) Garnitură de catifea la un obiect de îmbrăcăminte.

manciurian, ~ă [At: DLR / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Manciuria*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Manciuriei. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Manciuria. **5** *smp* Populație care locuiește în Manciuria. **6-7** *a* Care aparține (Manciuriei sau) manciurienilor. **8-9** *a* Referitor (la Manciuria sau) la manciurieni (**5**).

manco *sn* [At: ARDELEANU, V. P. 260 / V: (nob) ***manc*** / Pl: *~curi* / E: it ***manco***] **1** Ceea ce lipsește. **2** (Spc) Lipsă de bani constatată la încheierea unei socoteli. **3** Pierdere din cantitatea de marfă cu prilejul transportului, al desfacerii etc.

mancolistă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***mancoliste***] Listă pe care un filatelist o trimite partenerului de schimb, cuprinzând mărcile poștale care îi lipsesc din colecție.

mancotă *sfs* vz ***mangotă***

mancoviță *sfs* [At: CIAUȘANU, GL. / E: nct] (Olt) **1** Vacă mare și greoaie. **2** (Pex) Femeie grasă.

manda *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~dez* / E: fr ***mander***] (Frî) A face cuiva cunoscut, în scris sau prin trimis special, un ordin sau o dispoziție.

mandalac *sm* vz ***mândălac***

mandalău *s* [At: VÎRCOL, M. / V: ***mân~*** / E: nct] (Olt; Ban; pbl) Sos îngroșat cu făină.

mandalină¹ *sf* vz ***mandolină***

mandalină² *sf* vz ***mandarină***

mandanea *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~elă*** / Pl: *~ele* / E: tc ***mandane***] Fiecare dintre marginile elastice ale mesei de biliard Si: *bandă*.

mandanelă *sf* vz ***mandanea***

mandant *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 392 / V: (înv) ***~e*** / E: fr ***mandant***] (Jur) Persoană care dă cuiva împuternicirea să întreprindă ceva în numele său sau pe seama sa.

mandante *sm* vz ***mandant***

mandare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~dări* / E: ***manda***] (Rar) Împuternicire dată de o persoană cuiva pentru a întreprinde ceva în numele sau pe seama acesteia.

mandarin¹ *sm* [At: MUMULEANU, C. 10/7 / Pl: *~i* / E: fr ***mandarin***] Mare demnitar din vechea organizare politică și socială a Chinei, Indochinei și Coreei.

mandarin² *sm* [At: DCR / Pl: *~i* / E: ***mandarină***] Arbust fructifer specific regiunilor mediteraneene, cu fructe comestibile (*Citrus nobilis Laur*).

mandarinat *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: fr ***mandarinat***] **1** (Rar) Demnitate de mandarin¹. **2** (Rar) Perioadă cât un mandarin¹ își exercita funcția.

mandarină *sf* [At: BARCIANU / V: (reg) ***~ali~, ~dolină*** / Pl: *~ne* / E: fr ***mandarine***] Fruct al mandarinului², asemănător cu portocala, dar mai mic, cu coaja mai subțire și cu miezul mai dulce.

mandat *sn* [At: BARIȚIU, P. A. II, 498 / Pl: *~e* / E: fr ***mandat***, ger ***Mandat***] **1** Ordin. **2** (Udp „de") Ordin scris dat de o instanță de judecată unui organ executor. **3** Ordin sau aviz de plată emis de către o bancă, pentru efectuarea unei plăți. **4** (Pex) Adresă sau act scris prin care se dă mandatul (**3**). **5** Serviciu poștal prin care cineva poate expedia o sumă de bani pentru a fi remisă destinatarului. **6** (Pex) Formular completat pentru mandat (**5**), pe baza căruia se face transmiterea sumei. **7** Sumă de bani expediată sau primită prin mandat (**5**). **8** (Șîe **a da ~, a avea ~**) Împuternicire contractuală de a reprezenta o persoană fizică sau juridică și a acționa în numele ei Vz *delegație, procură*. **9** (Spc) Împuternicire pe care o obține cineva, prin votul alegătorilor, de a reprezenta poporul într-un organ al puterii de stat. **10** Perioadă cât durează mandatul (**9**). **11** Împuternicire încredințată unui stat de a tutela sau a administra anumite teritorii sau țări.

mandata *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~tez* / E: fr ***mandater***] **1** (Rar) A da cuiva mandat (**8**). **2** (Rar) A ordonanța plata unei sume de bani Cf *mandat* (**3**).

mandatar, ~ă [At: (a. 1849) DOC. EC. 960 / V: (înv) ***~iu*** *sm* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mandataire***, lat ***mandatarius***, ger ***Mandatar***] **1** *sm* (Rar *sf*)

Persoană căreia i s-a încredințat un mandat (**8**). **2** *smf* (Înv; șîs ~ *al națiunii*) Deputat. **3** *sm* (Buc; înv) Funcționar administrativ Vz *dregător*. **4** *smf* (În orânduirea socialistă) Mic meseriaș sau comerciant care avea în locație de gestiune un magazin.

mandatare *sf* [At: DLR / Pl: *~tări* / E: ***mandata***] **1-6** Încredințare a unui mandat (**1-2, 6, 8, 9, 11**). **7** Ordonanțare a plății unei sume de bani prin mandat (**3**).

mandatariu *sm* vz ***mandatar***

mandator *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: ***manda*** + *-tor*] (Înv) Mandatar (**1**).

mandea *ss* [At: GR. S. VII, 118 / E: rrm ***mande*** „eu"] (Pfm) **1** Nume pe care și-l dă persoana care vorbește Si: (pfm) *mandiru* Vz *subsemnat*. **2** Prieten.

mandibular, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mandibulaire***] **1** Care se referă la mandibulă. **2** Care ține de mandibulă.

mandibulă *sf* [At: EL. AN. 24 / Pl: *~e* / E: fr ***mandibule***] **1** Maxilar inferior la animale Si: *falca*. **2** (Dep) Maxilar inferior la oameni. **3** Fiecare dintre cele două părți care alcătuiesc ciocul păsărilor. **4** Fiecare dintre cele două piese cheratizate ale aparatului bucal la unele insecte, servind la apucarea și la roaderea hranei.

mandie *sf* vz ***mantie***

mandiru *ss* [At: BUL. FIL. II, 206 / E: cf *mandea*] (Pfm) Mandea (**1**).

mandoacă *sf* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; pbl) Cuptor pentru fripturi.

mandoc *av* [At: CHEST. V, 173/15 / A: nct / E: nct] (Reg; îe) **A nu zice ~** A nu zice nimic Si: *a tăcea chitic*.

mandolă *sf* vz ***mandoră***

mandolinată *sf* [At: L. ROM. 1960, nr.1, 62 / Pl: *~te* / E: it ***mandolinata***] **1** (Rar) Bucată muzicală executată de o orchestră de mandoline[1]. **2** (Rar) Orchestră de mandoline[1].

mandolină[1] *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 71 / V: (rar) ***~dal~[2]*** / Pl: *~ne* / E: fr ***mandoline*** cf it *mandolina*, ger *Mandoline*] Instrument muzical alcătuit dintr-o cutie de rezonanță și din patru coarde metalice duble, care se pun în vibrație prin atingere cu o pană de celuloid sau prin ciupire Vz *lăută*.

mandolină[2] *sf* vz ***mandarină***

mandolinist, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***mandoliniste***] (Rar) Persoană care cântă la mandolină.

mandoră *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~olă*** / Pl: *~re* / E: fr ***mandore***] Vechi instrument muzical asemănător cu mandolina[1], ale cărui coarde sunt puse în vibrație prin ciupire Vz *cobză*.

mandosi *vr* [At: I. CR. II, 135 / Pzi: *~sesc* / E: ctm ***mangosi*** + ***fandosi***] A face mofturi Si: *a se fandosi*.

mandragora *sf* vz ***mandragoră***

mandragoră *sf* [At: PALIA (1581), 119/4 / V: ***~ra***, (înv) ***~gură*** / Pl: *~re*, (înv) *~ri* / E: slv **манъдрагора**, mgr **μανδραγόρας**] **1** Plantă cu rădăcini cărnoase și ramificată ca degetele unei mâini și cu flori de culoare violet-deschis (*Mandragora officinalis*). **2** (Pre) Rădăcină a mandragorei (**1**), căreia în vechime i se atribuiau calități magice.

mandragură *sf* vz ***mandragoră***

mandravelă *sf* [At: BUL. FIL. V, 190 / Pl: *~le* / E: nct] (Înv; arg) **1** Minciună. **2** Intrigă.

mandră[1] *sf* [At: (a. 1787) FURNICĂ, ap. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~re* / E: ngr **μάνδρα** cf bg *мандра*, srb *mandra*] **1** (Reg) Stână de oi. **2** (Reg) Îngrăditură făcută din stuf sau din nuiele, de-a curmezișul unei ape, pentru a înlesni prinderea, păstrarea etc. peștelui Vz *hореț*, *juvelnic*, *zăton*.

mandră[2] *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~re* / E: rrm ***man(d)ro***] **1** (Ban; Trs) Mămăligă. **2** (Reg) Fel de mâncare preparat din pâine sau din mămăligă prăjită în grăsime Si: (reg) *puricei*.

mandril *sm* [At: HELIADE, O. I, 132 / Pl: *~i* / E: fr ***mandrill***] Specie de maimuță din Guineea, cu coada scurtă, fața colorată în albastru și roșu și blana măslinie (*Cynochephalus mormon*).

mandrin *sn* vz ***mandrină***

mandrina *vt* [At: DLR / Pzi: *~nez* / E: fr ***mandriner***] (Teh) **1** A îmbina etanș o țeavă cu o placă, cu ajutorul unei mandrine. **2** A lărgi găurile pieselor inelare sau tubulare cu mandrina (**5**).

mandrinare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 151 / Pl: *~nări* / E: ***mandrina***] (Teh) **1** Îmbinare etanșă a unei țevi cu o placă, cu ajutorul unei mandrine. **2** Lărgire a găurilor pieselor inelare sau tubulare cu mandrina (**5**).

mandrină *sf* [At: NOM. MIN. I, 101 / V: ***mandrin*** *sn* / Pl: *~ne* / E: fr ***mandrin***] (Teh) **1** Dispozitiv în care se fixează o piesă de prelucrat. **2** Unealtă cu ajutorul căreia se face prelucrarea unei piese. **3** Aparat pentru fixarea etanșă. **4-5** Dorn (**1-2**). **6** Unealtă pentru lărgirea sau formarea găurilor din piese tubulare sau inelare.

mandroane *s* [At: ALR I, 1296/746 / E: nct] (Reg) Țesătură groasă din cârpe.

manducație *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: lat ***manducatio***, fr ***manducation***] (Rar) Mâncare (**1**).

manducere *sf* vz ***manuducere***

mandulă *sf* [At: F (1871), 55 / V: ***măn~*** / A și: *~dulă* / Pl: *~le* / E: mg ***mandula***] (Trs) **1** Migdală (**2**). **2** (Atm; lpl) Amigdală. **3** Adâncitură de după urechi. **4** Genunchi al calului.

mane *s* [At: (a. 1797) URICARIUL, XVI, 276 / Pl: ? / E: nct] (Înv; Mol; csnp) Piatră prețioasă.

manea[1] *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 29 / Pl: *~ele* / E: tc ***mani***] Cântec de dragoste, de origine orientală, cu melodie duioasă și tărăgănată.

manea[2] *sf* [At: DLR / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Topor.

manea[3] *sf* vz ***manelă[1]***

manebăr *sn* vz ***manevră***

manechin *sn* [At: NEGULICI / V: (pop) ***măn~*** *sm* / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: fr ***mannequin***] **1** Figură de lemn, de ceară, de material plastic etc. care înfățișează corpul omenesc sau o parte a lui, folosită ca model în sculptură și pictură, ca suport pentru a proba sau a expune un obiect de îmbrăcăminte etc. **2** Persoană angajată de un mare atelier de croitorie, de o casă de mode etc. pentru a îmbrăca diverse obiecte vestimentare cu scopul de a le prezenta publicului. **3** (Fig) Persoană sau colectivitate care execută servil și mecanic ceea ce i se cere.

manechiură *sf* vz ***manichiură***

manechiuristă *sf* vz ***manichiuristă***

manefest *sn* vz ***manifest***

manegiu *sn* vz ***manej***

manegură *sf* vz ***manevră***

manei *sn* vz ***mânei***

manej *sn* [At: BUL. FIL. V, 167 / V: (înv) ***~egiu***, ***~ă*** *sf*, (reg) ***~niș*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***manège***, it ***maneggio***] **1** Artă de a dresa și de a antrena un cal. **2** (Pex) Loc special amenajat unde se dresează caii și se fac antrenamente sau demonstrații de călărie. **3** (Reg; îf *maniș*) Loc înconjurat cu un perete de paie, unde se țin vitele iarna, când nu este prea frig. **4** Dispozitiv cu ajutorul căruia un cal sau un animal de tracțiune pune în mișcare, prin deplasare, o anumită mașină, treierătoare, pompă de scos apa pentru udat etc.

maneјă *sf* vz ***manej***

manela *vt* [At: PAMFILIE, I. C. 419 / Pzi: *~lez* / E: ***manelă[1]***] (Rar) A prevedea sau a zăvorî cu o manelă[1].

manelă[1] *sf* [At: SĂGHINESCU, V. 60 / V: ***manea*** / Pl: *~le* / E: it ***manella***] **1** Bară de lemn sau de metal folosită la diverse lucrări de construcție, ca pârghie etc. Vz *drug*, *par*, *rudă*. **2** (Reg) Rangă.

manelă[2] *sf* [At: H III, 141 / E: nct] (Reg; pbl) Gât al viorii.

manemvră *sf* vz ***manevră***

maner *sn* vz ***mâner***

manercă *sf* [At: I. CR. III, 219 / Pl: *~rci* / E: ***balercă***] **1** (Mol) Butoiaș de tablă cu o capacitate de 10-15 litri Si: *balercă*. **2** Bidon soldățesc pentru păstrat apă sau alte băuturi.

manescă *sf* vz ***manișcă***

maneta *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 332 / Pl: *~te* / E: fr ***manette***] Pârghie mică de mână, cu care se pune în funcțiune, se oprește etc. un mecanism sau un dispozitiv.

manete *sfp* [At: COSTINESCU / E: it ***manette***] (Rar) Cătușe.

maneton *sn* [At: DEX / Pl: *~oane* / E: fr ***maneton***] (Mec) Fus al unui arbore cotit, pe care se articulează capul bielei.

maneu *sn* vz ***mânei***

manevăr *sn* vz ***manevră***

manevără *sf* vz ***manevră***

manevra [At: AR (1829), 126/20 / V: (îvr) ***~novra***, (cscj) *~ri* / Pzi: *~rez* / E: fr ***manœuvrer***] **1** *vi* (D. locomotive, nave etc.) A face manevre. **2** *vi* (D. unități militare) A executa o operație tactică sau de luptă. **3-4** *vti* (C. i. aparate, dispozitive etc.) A pune în mișcare, a face să funcționeze Si: *a manipula* (**2**), *a mânui* (**2**), (frî) *a mania* (**1**). **5-6** *vit* A utiliza diverse mijloace, corecte sau nu, pentru a reuși într-o acțiune Si: *a manipula* (**6-7**). **7-8** *vti* (C. i. oameni) A acționa indirect asupra cuiva pentru a-l face să acționeze într-un anumit mod sau să gândească într-un anumit fel Si: *a manipula* (**8-9**).

manevrabil, ~ă *a* [At: PREV. ACCID. 65 / Pl: *~i, ~e* / E: ***manevra*** + *-bil*] (Rar; d. dispozitive tehnice) Care poate fi manevrat (**1**).

manevrabilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***manœuvrabilité***] Capacitate a unui vehicul sau a unui sistem tehnic de a putea fi manevrat.

manevrant *sm* [At: NOM. PROF. 42 / Pl: *~nți* / E: ***manevra*** + *-ant*] (Rar) Manipulant de vagoane, de sisteme tehnice etc. Si: (nob) *manevrator*.

manevrare *sf* [At: (a. 1835) DOC. EC. 593 / Pl: *~rări* / E: ***manevra***] **1** Punere în funcțiune a unor aparate sau dispozitive tehnice Si: *mânuire* (**2**). **2** Utilizare de mijloace incorecte pentru a reuși într-o acțiune. **3** Acționare indirectă asupra oamenilor pentru a-i face să acționeze într-un anumit mod.

manevrator *sm* [At: LEG. EC. PL. 300 / Pl: *~i* / E: ***manevra*** + *-tor*] (Nob) Manevrant.

manevră *sf* [At: CR (1829), 144 1/16 / V: (înv) ***~novru*** *sn*, (reg) ***~ebăr*** (Pl: *~bere*) *sn*, ***~egură*** (Pl: *~ri*), ***~emvră*** (Pl: *~re*), ***~vără*** (Pl: *~văre, ~vere, ~veri*), *~văr* (Pl: *~uri, ~vere, ~vuri*) *sn*, ***~vură*** (Pl: *~ri*), ***~vru*** (Pl: *~uri*) *sn* / Pl: *~re* / E: fr ***manœuvre***, it ***Manovra***, ger ***Manöver***] **1** (Lpl) Pregătiri tactice ale unei armate sau ale unei flote, în condiții asemănătoare cu cele de război. **2** Deplasare organizată și rapidă a unei anumite grupări de trupe, pentru a lovi pe adversar sau pentru a respinge lovitura lui Si: (înv) *manoperă* (**3**). **3** (Pex) Luptă. **4** (Fig; mpl) Uneltire întreprinsă de cineva pentru a-și ajunge scopurile Si: *tertip*. **5** (Nob) Procedeu. **6** (Nob) Mod de a proceda. **7** Ansamblu de operații necesare pentru deplasarea unei nave în direcția voită, în special la acostare sau la ieșirea dintr-un port. **8** (Ccr) Parâmă folosită la mânuirea vergelelor ori a velelor sau la legarea elementelor componente ale arboradei. **9** Ansamblu de operații în vederea alcătuirii sau desfacerii unei garnituri de tren sau pentru gararea unui vagon pe o anumită linie. **10** (D. locomotive, trenuri; îla) **În ~** Care face manevră (**9**). **11** Mișcare, acționare manuală a unei unelte, a unui mecanism etc. Si: *manipulare* (**1**).

manevri *v* vz ***manevra***

manevrier, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***manœuvrier***] (Rar; d. unități militare) Care execută manevre cu dibăcie, cu iscusință.

manevru *sn* vz ***manevră***

manevură *sf* vz ***manevră***

manfișism *sn* vz ***jemanfișism***

mang *sn* vz ***mâng***

manga *sfs* [At: H XVIII, 148 / E: nct] (Ban; îe) **A lăsa (pe cineva) ~** sau **a(-i) da (cuiva) ~** A lăsa pe cineva liber.

mangafa *sf* [At: CARAGIALE, M. 169 / Pl: *~le* / E: tc ***mankafa***] **1** (Fam) Om mărginit, care nu merită nici o considerație Si: *bleg, nătâng, prost*, (rar) *mangafache*. **2** (Reg; lpl) Mofturi. **3** (Reg) Boală a vitelor și a cailor nedefinită mai îndeaproape.

mangafache *sms* [At: CARAGIALE, O. II, 79 / E: ***mangafa*** + *-ache*] (Rar) Mangafa (**1**).

mangal [At: (sec. XVIII) LET. III, 242/23 / V: (îrg) ***mân~*** / A și: (rar) *mangal* / Pl: *~uri, ~e* / E: tc ***mangal***] **1** *sn* (Iuz) Vas de metal în care se aprind cărbuni și care servește iarna pentru încălzit. **2** *sn* Vatră de zid în mijlocul casei țărănești, cu ajutorul căreia se încălzește iarna o încăpere. **3** *sn* (Pfm; îe) **A târnosi ~ul** (sau, rar, **~ele**) A pierde vremea în zadar. **4** *s* (Csc) Cărbune ușor, sfărâmicios, obținut prin arderea incompletă a lemnelor în cuptoare speciale sau prin stingere forțată a jeraticului, folosit în metalurgie și în gospodărie Si: *cărbune*. **5** *sm* (Reg; îf *mângal*) Cărbunar.

mangalagiu *sm* [At: SADOVEANU, O. XIII, 898 / V: (reg) ***mân~*** / Pl: *~ii* / E: ***mangal***[1] + *-agiu*] (Asr) Persoană care fabrică mangal[1] Si: *cărbunar*, (rar) *mangalar, mangalizator*.

mangalar *sm* [At: ALR II, 6507/682 / V: (reg) ***mângăl~*** / Pl: *~i* / E: ***mangal*** + *-ar*] (Rar) Mangalagiu.

mangalău *sn* vz ***mângălău***

mangaliță *sf* [At: (a. 1845) DOC. EC. 860 / V: (reg) ***~gol~, ~gul~*** (A și: *~guliță*), ***mângăleț*** *sm*, ***mângăl~*** (A și: *măngăliță*), ***mângul~, mângăl~, mânguleț*** *sm*, ***mongol~*** / A și: *mangaliță, mangalița* / Pl: *~țe* / E: mg ***mangalica, mongalica***, srb ***mangulica***] **1** Rasă de porci cu părul creț, cu râtul și picioarele scurte, cu urechile lungi și clăpăuge Si: (îrg) *mangul* (**1**). **2** (Prc) Porc din rasa mangaliță (**1**) Vz *mongol*[2].

mangaliza *vtr* [At: DEX – S / Pzi: *~zez* / E: ***mangal*** + *-iza*] **1-2** A (se) preface în mangal.

mangalizator *sm* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4836 / Pl: *~i* / E: ***mangaliza*** + *-tor*] (Rar) Mangalagiu.

manganurie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***manganurie***] (Med) Prezența a manganului în urină.

mangan[1] *s* [At: ANTROP. 11/4 / E: ger ***Mangan***] **1** Element chimic din grupa metalelor, de culoare albă-cenușie, strălucitor, dur și sfărâmicios, care se găsește în natură sub formă de oxizi Si: (înv) *manganez*. **2** (Îs) *Oțel* ~ Oțel în a cărui compoziție intră un anumit procent de mangan.

mangan[2] *s* vz ***măgan***

manganat *sm* [At: MARIN, PR. I, 96/10 / Pl: *~ați* / E: fr ***manganate***] Nume generic al sărurilor acidului manganic.

mangane *sp* [At: (a. 1746) ap. TDRG/ E: cf ngr *μάγγανον* „unealtă, ustensilă"] (Îvr; csnp) Diverse obiecte necesare la un joc de societate.

manganez *s* [At: BARASCH, I. N. 56 / V: ***~ă*** *sf* / E: fr ***manganèse***] (Înv) Mangan[1] (**1**).

mangneză *sf* vz ***manganez***

manganezit *sn* [At: DEX – S / Pl: *~uri* / E: fr ***manganésite***] (Min) Oxid natural de mangan[1].

manganic, ~ă *a* [At: COBÎLCESCU, G. 41/18 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***manganique***] **1** Care conține mangan[1]. **2** Care este format din mangan[1].

manganin *s* [At: LTR / E: fr ***manganine***, rs ***манганин***] Aliaj de cupru, mangan[1] și nichel, folosit în special la fabricarea rezistențelor electrice.

manganism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***manganisme***] (Med) Intoxicație cronică cu mangan.

manganit *sm* [At: MACAROVICI, CH. 407 / Pl: *~iți* / E: fr ***manganit***] Minereu de mangan[1] constituit din oxid de mangan[1] natural.

manganometrie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***manganimétrie***, ger ***Manganometrie***] (Chm) Metodă de analiză volumetrică bazată pe acțiunea oxidantă a permanganatului de potasiu.

manganos, ~oasă a [At: MACAROVICI, CH. 408 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mangan***[1] + *-os*] **1** Care derivă din mangan[1]. **2** Care conține mangan[1].

mangarlău *sn* vz ***mângălău***

mangasit, ~ă *a* vz ***mangosit***

mangă[1] *sfs* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; pbl; îs) *Ou de* ~ Ou de părăsitură.

mangă[2] *sf* [At: CHEST. IV, 16/733 / Pl: *mângi* / E: nct] **1** (Reg) Surpătură într-un mal Si: *bolitură, prăpastie*. **2** Drum situat sub nivelul grădinilor sau ogoarelor dimprejur.

***mangă**[3]* *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 133 / E: nct] **1** (Ban; îe) **A fi ~ (la cap)** A fi încăpățânat. **2** (Fam; îe) **A fi (beat) ~** sau **a se îmbăta ~** A se îmbăta foarte tare.

mangă**[4]* *sf* vz ***mancă

mangăl *sn* [At: DEX – S / V: ***~ngel*** / Pl: *~e* / E: eg ***mangle***] (Tex) Dispozitiv mecanic care finisează țesăturile apretate prin presare.

mangălău *snvz* ***mângălău***

mangălui *vt* [At: DEX – S / Pzi: *~esc* / E: ***mangăl*** + *-ui*] (Tex) A finisa țesăturile apretate cu ajutorul mangălului.

mangăluire *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ri* / E: ***mangălui***] (Tex) Finisare cu mangălul a țesăturilor apretate.

mangăluit, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mangălui***] (D. țesături) Finisat cu mangălul.

mangăr *sm* [At: MOXA, 370/16 / V *~gâr*, (rar) *~gher*, (reg) ***mângă, mân~, mângâr*** / Pl: *~i* / E: tc ***mangir***] **1** Veche monedă divizionară turcească de aramă, care a circulat și la noi, ce valora un sfert dintr-o aceea. **2** (Înv; îe) **A da ~ul cel de apoi** A muri. **3** (Arg; lpl) Bani. **4-5** (Înv; arg; la jocurile de copii; îcr *cingâr, țangăr*) Număr de (6 sau) 9.

mangâr *sm* vz ***mangăr***

mangeac *sn* vz ***mingeac***

mangeal *s* [At: ALEXI, W. / E: ns cf *mangealâc*] (Îvr) Pârghie.

mangealic *sn* vz ***mangealâc***

mangealâc *sn* [At: POLIZU / V: (rar) ***~lic, mângealic*** / Pl: *~uri* / E: tc ***mancinik***] **1** (Înv) Balistă. **2** Pârghie folosită pentru ridicarea unei greutăți Vz *macara*.

mangel *sn* vz ***mangăl***

manget *sn* [At: FILIMON, O. I, 196 / V: ***~ură*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ns cf *manșetă*] **1** Garnitură a unei rochii constând din volane, dantele etc. **2** (Prc) Volan la rochie.

mangetă *sf* vz ***manșetă***

mangetură *sf* vz ***manget***

mangher *sm* vz ***mangăr***

manghier *sm* [At: DN[3] / P: *~ghi-er* / Pl: *~i* / E: fr ***manguier***] Manglier.

mangistăr *s* vz ***mancister***

mangleală *sf* [At: BL IV, 198 / E: ***mangli*** + *-eală*] (Fam) **1** Cerșetorie. **2** Furt.

mangli *vt* [At: BL IV, 198 / Pzi: *~lesc* / E: rrm ***manglo***] (Fam) **1** A cerși. **2** A fura.

manglier *sm* [At: DN[3] / P: *~gli-er* / Pl: *~i* / E: fr ***manglier***] Copac rășinos, subtropical sau tropical, care crește în apa de la țărm a mării.

manglitor, ~oare *smf* [At: BL IV, 198 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mangli*** + *-tor*] (Fam) **1** Cerșetor. **2** Hoț.

mangoană *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ne* / E: ns. cf *mangol(ă), mangaliță*] (Olt) **1** Vită mătăhăloasă și greoaie. **2** (Pex) Femeie grasă.

mangol, ~ă *smf* vz ***mangul***

mangold *sm* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ger ***Mangold***] Plantă asemănătoare cu sfecla cultivată în țările nordice pentru frunzele sale folosite în alimentație.

mangoliță *sf* vz ***mangaliță***

mangoră *sf* vz ***mangură***

mangoseală *sf* [At: DLR / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***mangosi*** + *-eală*] (Reg) Neîndemânare.

mangosi *vr* [At: DLR / V: ***mân~*** / Pzi: *~sesc* / E: drr ***mangosit***] (Buc) **1** A se frământa, a se agita fără rost. **2** (Îf *mângosi*) A se murdări.

mangosit, ~ă [At: ȘEZ. III, 70 / V: ***~gas~, mân~, mân~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] **1-2** *smf, a* (Mol) (Om) care nu merită nici o considerație Si: *tont, nătărău, neghiob*. **3-4** *smf, a* (Mol) (Om) mătăhălos și cam prost. **5-6** *smf, a* (Mol) (Om) păcătos. **7-8** *smf, a* (Reg) (Om) murdar. **9** *a* (Reg) Deteriorat.

mangotă *sf* [At: COM. SAT. III, 79 / V: ***~nco~*** / Pl: *~te* / E: nct] **1** (Reg) Bucățică. **2** (Reg; dep; lpl) Obiecte mărunte și de tot felul. **3** (Reg; îe) **Trancote și mancote** Fleacuri.

mangrovă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ve* / E: fr ***mangrove***] Formație vegetală tropicală alcătuită din arbori și arbuști, caracteristică țărmurilor maritime mlăștinoase, inundate în timpul fluxului.

mangrovia *sfi* [At: DN[3] / E: it ***mangrovia***] Mangrovă.

mangucie *s* [At: L. COSTIN, GR BĂN. 133 / A: nct / E: nct] (Ban) **1** Om prăpădit. **2** Om sărac și fudul.

mangul, ~ă [At: (a. 1878) ap. TDRG / V: ***~gol*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***mango***] **1** (Îrg) Mangaliță. **2** (Dep; înv) Om gras.

manguliță *sf* vz ***mangaliță***

mangură *sf* [At: CABA, SĂL. / V: ***aman~, ~goră, zman~*** / Pl: *~ri* / E: ns cf mg *mangor, mangur*] **1** (Trs) Fărâmă. **2** (Îlav) **Nici o ~** Deloc.

mangustă *sf* [At: SIMIONESCU, F. R. 20 / Pl: *~te* / E: fr ***mangouste***] Mamifer carnasier din regiunile calde, cu labele scurte, terminate prin cinci degete, cu coada stufoasă și lungă și cu botul ascuțit (*Herpestes ichneumon*).

mani**[1]* *smp* [At: DEX / E: lat ***manes, -ium] (Mit; Ant) Nume dat în mitologia romanilor și a vechilor popoare italice sufletelor morților, considerate zei ocrotitori ai căminului.

***mani**[2]* *i* [At: H XI, 379 / E: fo] (Reg; rep) Strigăt cu care se cheamă rațele sau bobocii de rață.

mania *vt* [At: NEGULICI / P: *~ni-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***manier***] (Frî) **1** (C. i. mecanisme, sisteme tehnice) A manevra (**3**). **2** (C. i. obiecte) A mânui (**1**).

maniabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~ni-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***maniable***] (Rar) **1** (D. mecanisme, sisteme tehnice etc.) Care poate fi mânuit cu ușurință. **2** (D. oameni) Docil.

maniabilitate *sf* [At: DEX / P: *~ni-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***maniabilité***] (Liv) Calitate de a putea fi ușor de mânuit.

maniac, ~ă [At: GHICA, S. 618 / P: *~ni-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***maniaque***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de o manie (**2**). **3-4** *smf, a* (Rar) (Persoană) care este obsedată de o idee fixă sau are deprinderi ciudate. **5-6** *a* (Rar) Care se referă la manie sau la maniaci (**1**) Si: (rar) *maniacal*. **7** *a* (Rar) Care caracterizează o manie Si: (rar) *maniacal* (**1**). **8** De maniac (**1**).

maniacal, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1956, nr. 488, 3/6 / P: *~ni-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***maniacal***] **1** (Rar) Care caracterizează o manie (**2**) Si: (rar) *maniac* (**7**). **2-3** (Rar) Care se referă la manie sau la maniaci Si: (rar) *maniac* (**5-6**). **4** (Rar) De maniac Si: (rar) *maniac* (**8**).

maniament *sn* [At: DN[3] / P: *~ni-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***maniement***] (Zlg) Loc sub pielea corpului unui animal în care se depune cu predilecție grăsimea.

manichiurat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 23 / V: ***~curat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***manichiură***] **1** (D. unghiile de la mâini) Care a fost supus manichiurii. **2** (Pex; d. oameni) Cu unghiile de la mâini îngrijite prin manichiură.

manichiură *sf* [At: L. ROM. 1959, nr. 1, 55 / V: ***manec~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***mannucure, manicure***] Îngrijire specială a unghiilor de la mâini.

manichiureză *sf* [At: P. CONSTANT, R. 85 / Pl: *~ze* / E: ***manichiură*** + *-eză*] (Rar) Manichiuristă.

manichiuristă *sf* [At: NOM. PROF. 54 / V: ***manec~*** / Pl: *~te* / E: ***manichiură*** + *-istă*] Lucrătoare specializată în manichiură Si: (rar) *manichiureză*.

manicord *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: it ***manicordo***, fr ***manicorde***] Instrument muzical medieval asemănător clavicordului.

manicurat, ~ă *a* vz ***manichiurat***

manie *sf* [At: MEȘT. DOFT. I, 47^v/6 / Pl: *~ii* / E: ngr ***μανία***, fr ***manie***] **1** (Înv) Nebunie furioasă. **2** Boală mintală caracterizată printr-o stare de excitație intensă, prin trecerea de la o idee la alta, prin intensitatea asociațiilor de idei. **3** (Pex) Idee fixă. **4** Preocupare exagerată pentru ceva, deprindere ciudată, ridicolă și enervantă Vz *capriciu, toană*.

manierat, ~ă [At: FILIMON, O. II, 251 / P: *~ni-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***manieră***] **1** Afectat. **2** (Rar) Care caracterizează stilul particular al unui

artist. 3 (D. oameni) Care are o purtare aleasă și cuviincioasă. 4 (D. comportarea oamenilor) Care dovedește bună creștere Vz *educat, politicos.*

manieră *sf* [At: PLEȘOIANU, T. III, 87/1 / P: *~ni-e~* / Pl: *~re*, (înv) *~ri* / E: fr ***manière***] 1 (Cu determinări care precizează domeniul) Mod. 2 (Frm; îlav) **De (o) ~** sau **de așa ~** În așa fel. 3 (Lpl) Mod de a se comporta sau de a se prezenta în societate Si: *comportare, ținută.* 4 (Înv) Politețe. 5 Totalitate a procedeelor tehnice care alcătuiesc stilul particular al unui artist. 6 Folosire mecanică a unor procedee stilistice datorită cărora o lucrare lasă impresia de artificialitate. 7 (Art; îla) **De ~** Manierist.

manierism *sn* [At: GHEREA, ST. CR. III, 385 / P: *~ni-e~* / E: fr ***maniérisme***] 1 Comportare nefirească, lipsă de naturalețe Si: *afectare, artificialitate.* 2 Curent artistic premergător barocului, apărut în Italia sec. XVI și caracterizat prin preluarea unor forme și procedee renascentiste, prin cultivarea unei arte rafinate și prețioase. 3 Stil artistic prețios, lipsit de naturalețe. 4 Mod de realizare, de interpretare a unei lucrări literare sau artistice prin reluarea insistentă a acelorași mijloace de expresie Vz *rutină.*

manierist, ~ă [At: GL 1961, nr. 2, 2/1 / P: *~ni-e~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***maniériste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al manierismului (2). **3-4** *smf, a* (Adept) al manierismului (3). 5 *a* Lipsit de naturalețe Si: *afectat, căutat, formalist* Vz *prețios.*

manieriza *vi* [At: DEX – S / P: *~ni-e~* / Pzi: *~zez* / E: ***manieră*** + *-iza*] (Rar; d. artiști) A se manifesta ca manieriști.

manierizare *sf* [At: DEX – S / P: *~ni-e~* / Pl: *~zări* / E: ***manieriza***] (Rar) Manifestare manieristă (5).

manierizat, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~ni-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***manieriza***] (Rar; d. artiști) Care se manifestă ca manierist (3).

manifacturist *sm* vz ***manufacturist***

manifest, ~ă [At: (a. 1703) FN 153 / V: (înv) ***manef~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***manifestum***, fr ***manifeste***] 1 *sn* Declarație publică scrisă, în care se formulează un punct de vedere de interes general, se face o chemare la o acțiune de masă etc. Si: *proclamație.* 2 *sn* Hârtie pe care este scris un manifest (1) Si: *proclamație.* 3 *sn* Profesiune de credință Si: *crez.* 4 *a* Evident (1). 5 *a* Declarat în mod categoric.

manifesta [At: HELIADE, O. II, 140 / Pzi: *manifest*, (înv) *~tez* / E: fr ***manifester***] 1 *vt* A exprima, a arăta prin comportare, atitudine etc. 2 *vr* A-și afirma prezența, existența. 3 *vr* A se face simțit, cunoscut. **4-5** *vit* A organiza o manifestație (2). **6-7** *vit* A participa la o manifestație (2) Si: *a demonstra.*

manifestant, ~ă *smf* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2651 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***manifestant***] Persoană care ia parte activă la o manifestație (2).

manifestare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (reg) ***~fis~*** / Pl: *~tări* / E: ***manifesta***] 1 Exteriorizare prin vorbe, fapte, acțiuni a gândurilor, sentimentelor, personalității etc. 2 (Lpl) Acțiune, fapt prin care cineva sau ceva își manifestă existența, activitatea. 3 (Pex) Realizare. 4 Semn revelator Si: *indiciu.*

manifestație *sf* [At: CALENDAR (1857), 64 / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***manifestation***] 1 Manifestare (1). 2 Demonstrație publică de masă.

manifestațiune *sf* vz ***manifestație***

manific, ~ă *a* vz ***magnific***

manificență *sf* vz ***magnificență***

manificință *sf* vz ***magnificență***

manifistare *sf* vz ***manifestare***

manifold *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: eg ***manifold***] (Agm) 1 (Rar) Carnet de note, de facturi etc. cu cotor. 2 (Teh) Colector. 3 Conductă de aducție. 4 Claviatură.

manihean, ~ă *smf, a* vz ***maniheist***

maniheic, ~ă *a* [At: MARIAN, Î. 49 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***maniheu*** + *-ic* cf ger *manihäisch*] (Rar) 1 Care se referă la maniheism. 2 Care aparține maniheismului.

maniheism *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / E: ***Maniheu*** + *-ism* cf fr *manichéisme*, ger *Manichäismus*] 1 Doctrină religioasă care consideră că lumea e guvernată de două principii suverane, al binelui și al răului. 2 Înclinație de a judeca lucrurile în mod absolut, considerându-le bune sau rele.

maniheist, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *~he-ist* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***manichéiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al maniheismului (1) Si: *maniheu.* 3 *a* Referitor la maniheism (1).

maniheu *sm* [At: ALEXI, W. / S și: *manicheu* / Pl: *~ei* / E: ***Maniheu***] Maniheist (1).

manii *sn* vz ***mânei***

manila *sfs* [At: NICA, L. VAM. 149 / S și: *manilla* / E: ***Manila***] Fibre textile obținute din frunzele unei specii de cânepă din Filipine, folosite la fabricarea sforii, a unor pânzeturi etc.

manilovism *sn* [At: DLR / Pl: *~e* / E: ***Manilov*** + *-ism*] (Rar) Atitudine pasivă, placidă față de realitate, dominată de sentimentalism și de visare deșartă, ca a unui personaj creat de Gogol.

manimasca *sfu* [At: FILIMON, O. I, 197 / E: nct] (Îvr) 1 Dans la modă pe la începutul sec. XIX. 2 Melodie după care se execută manimasca (1).

manimos, ~oasă *a* vz ***nămilos***

manin, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. I, 136 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *mamina*] (Îvr) Foarte mare Si: *colosal, enorm, uriaș.*

manină *sf* vz ***manilă***

manioc *s* [At: DRĂGHICEANU, C. 114 / P: *~ni-oc* / E: fr ***manioc***] 1 Plantă dicotiledonată din regiunile tropicale, din ai cărei tuberculi se extrage o făină hrănitoare (*Manihot utilissima*) 2 (Pex) Praf alimentar, făină extrasă din tuberculii maniocului (1) Vz *tapioca.*

maniplu *s* [At: COSTINESCU / V: ***~pul*** / E: lat ***maniplus, manipulus***] (Îdt) **1-2** (Mâner sau) toartă de care se apucă un obiect. 3 Mănunchi.

manipul *s* vz ***maniplu***

manipula [At: GHICA, ap. CADE / V: (înv) ***mân~*** / Pzi: *~lez* / E: fr ***manipuler***] **1-2** *vtr* A mânui (1). **3-4** *vtr* (C. i. instrumente, aparate sau sisteme tehnice) A manevra (3). 5 *vt* (C. i. bani, credite etc.) A face operații financiare vânzând, cumpărând, trecând banii de la un cont la altul etc. **6-9** *vti* (Fig) A manevra (5-8). **10-11** *vt* (A lua sau) a duce în mână ceva în mod curent Si: *a mânui* (4).

manipulant, ~ă *smf* [At: LEG. EC. PL. 302 / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Manipulant*** cf fr *manipulant*] 1 Persoană care mânuiește aparate, mecanisme, sisteme tehnice etc. Si: *manipulator* (1), (rar) *manipulist* (1). 2 (Spc) Persoană care conduce un tramvai Si: (rar) *manipulist* (2), *vatman.*

manipulare *sf* [At: PONTBRITANT, D. / Pl: *~lări* / E: ***manipula***] 1 Manevră (11). 2 Manevrare (1). 3 Acționare, prin mijloace incorecte, pentru a reuși într-o acțiune. 4 Acționare indirectă asupra cuiva pentru a-l face să acționeze sau să gândească într-un anumit mod. 5 Luare sau ducere în mână a unui obiect în mod curent.

manipulator, ~oare [At: COSTINESCU / V: (înv) ***mân~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***manipula*** + *-tor* cf fr *manipulateur*] 1 *sm* Persoană care mânuiește aparate, mecanisme etc. Si: *manipulant* (1). 2 *sm* Persoană care mânuiește bani, fonduri. 3 *sn* Aparat cu care se apucă și se manipulează diverse piese. 4 *sn* Dispozitiv cu ajutorul căruia se stabilește sau se întrerupe circuitul la transmiterea semnalelor telegrafice. **5-8** *sm* Persoană care manipulează (3, 5-6, 8) ceva sau pe cineva.

manipulație *sf* [At: BREZOIANU, A. 582/6 / V: (înv) ***~iune*** / P: *~ți-e* / E: fr ***manipulation***] **1-4** Manipulare (1-4). 5 (Îs) *Vagon de ~* Vagon atașat imediat după locomotivă, în care se păstrează diferite materiale și unelte necesare garniturii trenului.

manipulațiune *sf* vz ***manipulație***

manipulist *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 183 / Pl: *~iști* / E: ***manipula*** + *-ist*] (Rar) **1-2** Manipulant (1-2).

maniș¹ *sn* vz ***manej***

maniș² *sn* vz ***manoș***

manișcă *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 114 / V: ***~neș~*** (Pl: *~nești*), ***~ște***, ***mân~*** / Pl: *~ște* / E: rs **манишка**] 1 (Iuz) Plastron brodat, de obicei de culoare albă, uneori detașabil, la cămășile bărbătești. 2 (Mun) Punct de broderie Vz *sabac.* 3 (Reg; Ipl) Încrețituri de o parte și de alta a gurii cămășii Si: (pop) *îngurzituri.* 4 Tiv la manșetele cămășilor bărbătești.

5 (Reg) Manșetă. 6 (Lpl; reg) Mânecări de lână. 7 (Nob; lpl) Bretele la pantalonii bărbătești.

maniște sf vz ***manișcă***

manita *vri* [At: DEX – S / Pzi: *~tează* / E: ***manită***] (D. vin) A se altera sub acțiunea unor bacterii specifice care transformă zahărul în manită.

manitare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***manita***] Alterare a vinului sub acțiunea unor bacterii specifice.

manitat, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***manita***] Care s-a alterat sub acțiunea unor bacterii specifice.

manită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***mannite***] Substanță organică zaharată conținută în rășina de frasin și în unele ciuperci, cu acțiune laxativă.

manit sn vz ***maniță***

maniță *sf* [At: (a. 1792) URICARIUL, IV, 134/18 / V: (înv) ***manit*** *sn* / E: nct] Numele unei stofe din care se confecționau altădată haine, rochii etc.

maniu sn vz ***mânei***

manivelă *sf* [At: CONV. MEC. 21/4 / Pl: *~le* / E: fr ***manivelle***] 1 Pârghie formată dintr-un braț și un mâner, care este pusă în mișcare cu mâna pentru a porni sau a opri un motor, cu mecanism, pentru a acționa un vinci etc. 2 Pârghie îndoită în unghi drept care servește la rotirea unui arbore sau la transformarea unei mișcări de rotație în mișcare rectilinie și invers.

manjabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mangeable***] (Frm) Care se poate mânca.

manjetă sf vz ***manșetă***

mano- [At: DN³ / E: fr, it ***mano-***] Element secund de compunere savantă cu sensul: 1 De presiune. 2 Referitor la presiune.

manograf *sn* [At: DP / Pl: *~e* / E: fr ***manographe***, ger ***Manograph***, eg ***manograph***] Manometru care înregistrează presiunea gazelor sau a vaporilor dintr-un spațiu închis.

manolină sf vz ***malarină***

manometric, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***manométrique***] 1 Care se referă la manometrie. 2 Care ține de manometrie.

manometrie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***manométrie***] Tehnică a măsurării presiunii gazelor sau a vaporilor cu ajutorul manometrului.

manometru *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~re* / E: fr ***manomètre***] 1 Instrument de măsurat presiunea unui gaz sau a unui lichid în stare de vapori dintr-un spațiu închis. 2 (Îs) ~ *cu mercur* Instrument de măsurare a presiunii atmosferice Vz *barometru*.

manopera *vti* [At: COSTINESCU / Pzi: *~rez* / E: ***manoperă***] (Îvr) 1-2 A lucra.

manoperă *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 16 / Pl: *~re*, (rar) *~ri* / E: cdp fr ***manœuvre***, it ***manovra***, cf lm *manopera*] 1 (Rar) Acțiune. 2 (Rar) Mijloc folosit pentru realizarea unui scop. 3-4 (Înv; șdp) Manevră (2, 4). 5 Muncă manuală depusă pentru efectuarea unei lucrări. 6 Sumă de bani care se plătește pentru manoperă (5).

manoș *sn* [At: KLEIN, D. 143 / V: ***~năș, ~niș, ~nuș*** / Pl: *~e, ~uri* / E: mg ***mánus***] (Trs) Fiecare dintre cele două arătătoare ale unui ceasornic Si: *limbă*.

manotermograf *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***manothermographe***] (Fiz) Aparat înregistrator pentru presiune și temperatură.

manovra v vz ***manevra***

manovriar sm vz ***manuvrier***

manovru sn vz ***manevră***

manoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***mannose***] Hidrat de carbon care se extrage din fructul unui palmier sudamerican.

mansardat, ~ă *a* [At: BUL. FIL. II, 225 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mansardă***] (D. locuințe, încăperi etc.) 1 Care este situat la mansardă. 2 Care are caracteristicile de construcție ale mansardei.

mansardă *sf* [At: CUCIURAN, D. 33/27 / V: (îvr) ***~nzar~*** / Pl: *~de* / E: fr ***mansarde***] 1 Etaj situat imediat sub acoperișul unei clădiri. 2 (Prc) Încăpere sau locuință, adesea de formă neregulată și cu tavanul înclinat, situată la mansardă (1). 3 (Fam; îe) **A fi deranjat la ~** A nu fi în toate facultățile mintale, a fi scrântit.

mansep sn vz ***mansup***

mansio *sn* [At: DN³ / P: *~si-o* / Pl: *~uri* / E: lat ***mansio, -onis***] Loc de popas pentru călători și curieri oficiali în lumea romană antică.

mansip sn vz ***mansup***

mansuet, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, S. 8 / Pl: *~eți, ~e* / E: fr ***mansuet*** cf it *mansueto*] (Liv) Blând.

mansuetudine *sf* [At: COSTINESCU / E: lat ***mansuetudo, -inis*** cf it *mansuetudine*] (Liv) Blândețe.

mansup *sn* [At: (începutul sec. XVIII) MAG. IST. IV, 161/29 / V: ***~sip, ~sep*** / Pl: *~uri* / E: tc ***mansup, mansip***] (Tcî) Funcție înaltă.

manșă¹ *sf* [At: MIHALE, O. 123 / Pl: *~șe* / E: fr ***manche***] 1 Pârghie de comandă la avion. 2 (Pgn) Mâner.

manșă² *sf* [At: SP. POP. 1950, nr. 1815, 3/4 / Pl: *~șe* / E: fr ***manche***] Fiecare dintre părțile succesive ale unei probe sau competiții sportive, ale unei partide de cărți etc. Vz *repriză*.

manșetă *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 24 / V: (rar) ***~nge~***, (reg) ***~nje~*** (Pl: *~uri*), ***mâjetă*** (Pl: *~te*), ***mângiată*** (Pl: *~geți*), ***mășată*** (Pl: *~șete*) / S și: (rar) *manchete* / Pl: *~te* / E: fr ***manchette***, ger ***Manschette***, mg ***mandzeta***] 1 Garnitură de pânză, stofă, dantelă etc. aplicată la partea de jos a mânecii unei cămăși, a unei rochii, a unor pantaloni etc. 2 (Înv; arg; îs) ~ *de gagică* Brățară. 3 (Înv; arg; îe) **A atinge (pe cineva) la ~** A da cuiva un bacșiș. 4 (Înv) Bandă detașabilă de celuloid care servește ca manșetă (1) la cămășile bărbătești. 5 (Pan) Bandă răsfrântă sau aplicată la marginea de jos a pantalonilor. 6 (Reg; lpl) Mânecuțe de lână purtate la încheietura mâinilor, pentru a le proteja de frig. 7 Echipament de protecție pentru încheietura mâinilor, confecționat din piele, cauciuc etc. 8 (Teh) Garnitură de piele sau de cauciuc în formă de inel, care servește la etanșarea unei deschideri. 9 Text scurt, adesea cu caractere mai mari și încadrat, tipărit pe prima pagină, sus sau jos, a unei publicații periodice, care conține indicații rezumative asupra cuprinsului. 10 Text scurt folosit ca titlu general pentru mai multe articole care tratează aceeași temă. 11 (Pex) Spațiu rezervat manșetelor (10). 12 (Îs) ~ *bibliografică* Indicație bibliografică în partea de jos a copertei interioare a publicațiilor periodice, cuprinzând datele necesare identificării sau citirii periodicului respectiv.

manșon *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oane* / E: fr ***manchon***] 1 Accesoriu de îmbrăcăminte femeiască în formă cilindrică, deschis la ambele capete, confecționat din blană sau din stofă vătuită și folosit pentru a apăra mâinile de frig. 2 (Teh) Piesă sau parte de piesă care servește la asamblarea a două țevi, bare sau cabluri Si: *mufă*. 3 Sită în formă de con din interiorul becului de gaz aerian, care devine incandescentă după aprinderea becului. 4 Fâșie de cauciuc care se introduce între camera și anvelopa unei roți de automobil, de motocicletă etc., pentru a proteja camera de aer. 5 Înveliș de protecție inelar în care se îmbracă mânerul unor obiecte. 6 (Bot) Membrană protectoare a seminței, a tulpinii etc.

manșona *vt* [At: DEX – S / Pzi: *~nez* / E: fr ***manchonner***] (Teh) A îmbina două țevi, bare etc. printr-un manșon (2).

manșonare *sf* [At: DEX – S / Pl: *~nări* / E: ***manșona***] Îmbinare printr-un manșon (2).

manșonat, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***manșona***] (D. bare, țevi etc.) Care a fost îmbinat printr-un manșon (2)

-mant [At: DN³ / E: it ***mante***] Element secund de compunere savantă cu semnificația „ghicitor".

manta *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 265/20 / V: (reg) ***~ua, mântaua, mânta*** / Pl: *~le*, (pop) *~tăli, mântăli, ~tăi, mântăi* / E: pn ***manta***, ucr ***мантa***] 1 Haină lungă și largă de postav gros, purtată peste îmbrăcămintea obișnuită. 2 (Spc) Palton de uniformă militară. 3 (Pfm; îs) ~ *de vreme rea* (sau, rar, ~ *rea*) Persoană care este băgată în seamă numai când e nevoie de ea. 4 (Pop; îe) **A-și întoarce ~ua după vânt** A se adapta cu abilitate împrejurărilor. 5 (Pop; îlv) **A pune (cuiva) o ~** A înșela pe cineva. 6 (Reg; îe) **A-și găsi ~ua (cu cineva)** A o păți cu cineva Si: *a-și găsi beleaua*. 7 (Pfm; îe) **A(-și) feșteli ~ua** A se face de râs printr-o faptă

reprobabilă Si: (pop) *a feșteli iacaua*. **8** (Îs) ~ *de ploaie* Impermeabil. **9** (Înv) Mantie. **10** Element care servește pentru a îmbrăca, a proteja etc. o piesă sau un sistem tehnic.

mantalaucă *sf* [At: TDRG / Pl: *~uce* / E: ***mantale*** (pll *manta*) + *-aucă*] **1-2** (Mol; șdp) Manta **(1)** (mare).

mantaua *sf* vz ***manta***

mantă *sf* [At: HELIADE, O. I, 231 / Pl: *~te* / E: fr ***mante***] (Înv) Mantie.

mantăl *sn* [At: BĂRAC, T. 6/17 / Pl: *~e* / E: ger ***Mantel***] (Îvr) Mantelă **(1)**.

manteca *sfs* [At: (a. 1827) FURNICĂ, I. C. 364 / V: ***~tica*** / E: it ***manteca***] (Itî; îs *unt ~*) Unt obținut din lapte de oaie.

mantel *sn* vz ***mantelă***

mantelă *sf* [At: VALIAN, V. / V: ***mantel*** *sn* / Pl: *~le* / E: it ***mantello***, rs ***мантел***] **1** (Înv) Haină largă, mai scurtă decât mantaua, purtată de femei pe deasupra celorlalte haine Si: (înv) *mantilă* **(1)**, (îvr) *mantăl*. **2** (Înv) Mantie.

mantelet *sn* [At: DN³ / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***mantelet***, it ***manteletto***] Adăpost ușor, din lemn, folosit în apărarea sau la atacul locurilor întărite.

manteletă¹ *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~te* / E: fr ***mantelet***, cf it *manteletta*] (Îvr) Un fel de pelerină femeiască, scurtă până în talie.

manteletă² *sf* vz ***mantelet***

manteluță *sf* [At: LEX. MARS. 192 / Pl: *~țe* / E: ***mantelă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Mantelă **(1)** (de dimensiuni mai mici).

mantică *sf* vz ***manteca***

mantie *sf* [At: PSALT. HUR. 17/10 / V: (înv) ***~ndie*** / A și: (rar) *mantie* / Pl: *~ii* / E: slv ***маньтиꙗ***, rs ***мантия***] **1** Haină lungă și largă, fără mâneci, purtată pe umeri, peste celelalte haine Vz *pelerină* **2** Haină lungă și largă, fără mâneci, purtată pe umeri, peste celelalte haine și folosită ca veșmânt de ceremonie pentru regi, nobili, arhierei etc.Vz *hlamidă*. **3** Haină de postav lungă și largă purtată peste îmbrăcăminte, mai ales de călugări Vz *rasă*.

mantilă *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~le* / E: fr ***mantille***, sp ***mantilla***] **1** (Înv) Mantelă **(1)**. **2** Șal de dantelă neagră, purtat mai ales de femeile spaniole.

mantinelă *sf* [At: DEX / Pl: *~le* / E: it ***mantinella***] **1** Împrejmuire dreptunghiulară, rotunjită la colțuri, care delimitează terenul de joc la hocheiul pe gheață. **2** Margine a interioară a unei mese de biliard.

mantisă *sf* [At: POENARU, E. A. 219/20 / Pl: *~se* / E: fr ***mantisse***] **1** Parte zecimală a unui logaritm. **2** (Nob) Adaos la cântar.

manto *sn* vz ***mantou***

mantou *sn* [At: CĂLINESCU, S. 7 / V: (rar) ***mano*** / Pl: *~uri* / E: fr ***manteau***] **1** Palton sau pardesiu femeiesc. **2** Perdea de pluș așezată în partea de sus a scenei, pentru a micșora înălțimea portalului.

mantracucă *sf* vz ***matracucă***

mantipație *sf* vz ***mancipație***

-manție [At: DN³ / E: fr ***mantie***, it ***manzia***] Element secund de compunere savantă cu semnificația „prezicere".

manțog *sn* [At: GR. S. VI, 240 / V: ***măn~*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Încăpățânare. **2** (Îla) **Cu** ~ Încăpățânat.

manual, ~ă [At: CR (1829), 120²/31 / V: (îvr) ***mân~*** / P: *~nu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***manuel*** cf lat *manualis*, it *manuale*] **1** *sn* Carte care cuprinde noțiunile de bază ale unei anumite discipline. **2** *sn* (Spc) Carte de școală. **3** *sn* (Înv; Mol) Condicuță pentru personalul casnic. **4** *sn* Claviatură a orgii. **5** *a* Care se execută cu mâna. **6** *a* (D. îndeletniciri, ocupații, profesiuni) Care se efectuează prin muncă fizică. **7** *a* (D. îndeletniciri, ocupații, profesiuni) Care se efectuează cu unelte rudimentare. **8** *a* (D. oameni) Care execută lucrări de mână. **9** *a* (D. oameni) Care lucrează cu mâinile.

manuator *sm* [At: MAT. DIALECT. I, 180 / P: *~nu-a~* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Funcționar care înmânează persoanelor interesate acte, citații, adrese oficiale.

manubalistă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: lat ***manuballista***] (Ant) Armă asemănătoare cu arbaleta.

manubriu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr, lat ***manubrium***] **1** (Zlg) Formație tubulară a corpului meduzelor, unde se află orificiul buco-anal. **2** Structură anatomică în formă de mâner. **3** (Îs) ~ *sternal* Os lat articulat cu sternul. **4** Celulă cilindrică din interiorul anteridiei la unele plante inferioare.

manuducător *sm* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~i* / E: ***manuduce*** + *-ator*] (Înv; liv; Trs) Călăuză.

manuduce *vt* [At: LM / Pzi: *manuduc* / E: lat ***manu*** + rom ***duce***] (Înv; liv; Trs) A călăuzi.

manuducere *sf* [At: ȚICHINDEAL, A. M. (dedicație) / V: ***mand~***, ***mânod~*** / E: ***manuduce***] (Înv; liv; Trs) Îndrumare.

manuductor *sn* [At: (a. 1818) BV III, 223 / E: lat ***manu*** + ***ductor***] (Înv; liv; Trs) Îndreptar.

manuelin *an* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***manuelin***] (Îs) *Stil* ~ Stil în arta portugheză de la sfârșitul sec. XV și începutul sec. XVI, aflat la apogeu în timpul domniei lui Emanuel I, caracterizat prin bogăția sculpturii ornamentale plasate pe structuri gotice, cu influențe romane, maure și orientale.

manufact *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 391 / Pl: *~e* / E: ger ***Manufakt***] (Gmî; Trs) **1** Produs executat manual în micile ateliere meșteșugărești. **2** Obiect manufacturat.

manufactor *sm* [At: OBRADOVICI, D. 17/6 / Pl: *~i* / E: de la ***manufactură***, după modelul unor cuvinte ca *țesător*, *săpător*] (Înv) Producător de obiecte manufacturate Vz *manufacturier*.

manufactorial, ~ă *a* vz ***manufacturial***

manufactura *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***mân~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***manufacturer***] (Rar) A fabrica obiecte de manufactură.

manufactural, ~ă *a* vz ***manufacturial***

manufacturar *sm* [At: PROT. - POP., N. D. / V: ***~riar*** / Pl: *~i* / E: ***manufactură*** + *-ar*] **1** (Înv) Proprietar al unei manufacturi **(4)**. **2** Lucrător într-o manufactură **(4)**.

manufacturare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***mân~*** / Pl: *~rări* / E: ***manufactura***] Fabricare de obiecte de manufactură.

manufacturat, ~ă *a* [At: MN (1836), 67¹/30 /V: (înv) ***mân~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***manufactura***] Fabricat într-o manufactură **(3)**.

manufactură *sf* [At: ÎNȘTIINȚARE, 2 / V: (înv) ***~făc~***, ***~fapt~***, ***~făt~***, ***mănufăpt~***, ***mânu~***, ***mânufăpt~*** / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: fr ***manufacture*** cf ger ***Manufaktur***] **1** Produs industrial realizat altădată în ateliere meșteșugărești. **2** (Spc) Produs al industriei textile. **3** Formă de producție capitalistă premergătoare marii industrii, bazată pe munca manuală, pe reunirea muncitorilor și a meșterilor în ateliere și pe diviziunea muncii în cadrul unui atelier. **4** Local al unei manufacturi **(3)**. **5** Întreprindere industrială în care predomină munca manuală, ce valorifică abilitatea și talentul lucrătorului, și în care se produc bunuri de larg consum. **6** Local al unei manufacturi **(5)**.

manufacturial, ~ă *a* [At: MN (1836), 66¹/8 / P: *~ri-al* / V: ***~ral***, ***~tor~***, ***~aptural*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***manufactură*** + *(-i)al*] (Înv) **1-3** Manufacturier **(3-5)**.

manufacturiar *sm* vz ***manufacturar***

manufacturier, ~ă [At: NEGULICI / P: *~ri-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***manufacturier***] **1** *sm* (Rar) Patron al unei manufacturi **(5)**. **2** *sm* (Rar) Lucrător într-o întreprindere de manufactură **(5)**. **3** *a* Care ține de manufactură **(5)** Si: (înv) *manufacturial* **(1)**. **4** *a* Referitor la manufactură **(5)** Si: (înv) *manufacturial* **(2)**. **5** *a* Care produce manufactură **(1)** Si: (înv) *manufacturial* **(3)**.

manufacturist *sm* [At: DLR / V: (reg) ***manif~*** / Pl: *~iști* / E: ***manufactură*** + *-ist*, rs ***мануфактурист***, ger ***Manufakturist***] (Rar) Persoană care se ocupă cu comerțul de manufactură **(1)**, îndeosebi de pânzeturi, de stofe.

manufaptural, ~ă *a* vz ***manufacturial***

manufăctură *sf* vz ***manufactură***

manufaptură *sf* vz ***manufactură***

manufătură *sf* vz ***manufactură***

manumis, ~a *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~iși, ~e* / E: lat ***manumissus***, fr ***manumis***] **1-2** (Om) eliberat din sclavie.

manumisie *sf* vz ***manumisiune***

manumisiune *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ni* / E: lat ***manumissio, -onis,*** fr ***manumission***] Eliberare legală a unui sclav.

manunta *v* vz ***mărunți***

manuscript, ~ă [At: MAIOR, I. B. 88/10 / V: *~ă sf,* (îvr) ***mân~*** *sn* / Pl: *~uri, ~e,* (rar) *~pti, ~e* / E: lat ***manuscriptus***] **1-2** *sn, a* (Rar) Manuscris (**1-2**). **3-4** *sn* (Îljv) **În ~** În manuscris (**3**). **5** *a* (Rar) Manuscris (**2**).

manuscriptă *sf* vz ***manuscript***

manuscris, ~ă [At: CR (1829), 100 / V: ***mânăscris*** *sn,* (îvr) ***mân~*** / Pl: *~iși, ~e,* (înv) *~uri* / E: ***manuscript,*** prin înlocuirea lui *script* cu *scris*] **1-2** *sn, a* (Îoc *tipărit*) (Text) scris cu mâna sau dactilografiat Si: *manuscript* (**1-2**), *manuscrit* (**1**). **3-4** *sn* (Îljv) **În ~** Netipărit.

manuscrit *sn* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 140 / Pl: *~e* / E: it ***manuscritto,*** fr ***manuscrit***] (Îvr) Manuscris (**1**).

manuș *sn* vz ***manoș***

manuștergură *sf* vz ***mânăștergură***

manutanță *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: fr ***manutention***] **1** Serviciu din cadrul armatei care se ocupă cu depozitarea cerealelor panificabile și fabricarea pâinii pentru militari. **2** (Prc) Brutărie militară.

manuvrier *sm* [At: ARISTIA, PLUT. / P: *~vri-er* / V: ***manovriar*** / Pl: *~i* / E: fr ***manouvrier***] (Frî) Muncitor manual.

manzardă *sf* vz ***mansardă***

manzare *sf* vz ***mânzare***

manzester *sm* vz ***mancister***

manzil *sm, a* vz ***mazil***

maoism *sn* [At: DN^3 / P: *ma-o-ism* / Pl: *~e* / E: fr ***maoisme***] Doctrină politică și ideologică a lui Mao Tzedun, care preconiza un socialism adaptat societății chineze și contesta URSS-ului rolul de conducător al comunismului internațional.

maoist, ~ă [At: DN^3 / P: *ma-o-ist* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***maoïste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al maoismului. **3** *a* Specific maoismului.

maomedanism *sn* vz ***mahomedanism***

maometan, ~ă *smf, a* vz ***mahomedan***

maor *sm* vz ***mauăr***

maore *sm* vz ***mauăr***

maori *smp* [At: DEX / E: fr ***Maori(s)***] Populație băștinașă din Noua Zeelandă.

mapa *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *~pez* / E: ***mapă***^{2}, după ger *mappieren*] (Îvr) A cartografia.

mapamond *sn* [At: GEOGRAFIE 5^v / V: (înv) ***~mund*** *sn,* (îvr) ***mapămondă*** *sf* / S și: *mappa~* / Pl: *~uri,* (înv) *~e, mapemonde* / E: ngr ***μαππαμόνδο,*** it ***mappamondo,*** fr ***mappemonde***] **1** (Rar) Planisferă. **2** (Pex) Glob care reprezintă Pământul.

mapamund *sn* vz ***mapamond***

mapar *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / V: ***~per*** / Pl: *~i* / E: ***mapă***^{2} + *-ar*] (Înv) Cartograf.

mapă^1 *sf* [At: NICA, L.VAM. 149 / Pl: *~pe* / E: ger ***Mappe***] **1** (Șîs *~ de scris* sau *de birou*) Obiect de birou făcut din carton, din pânză sau din piele, uneori acoperit cu hârtie sugativă, în care se țin hârtii, foi volante etc. **2** Dosar special în care se păstrează hârtii, desene, acte etc. **3** Copertă de protecție în care se ține o carte, un manuscris etc. **4** Geantă, servietă plată de obicei cu mai multe despărțituri.

mapă^2 *sf* [At: CANTEMIR, HR. 286 / S și: *mappă* / Pl: *~pe* / E: lat, it ***mappa,*** fr ***mappe***] (Rar) Hartă geografică.

mapămondă *sf* vz ***mapamond***

mapcă *sf* vz ***matcă***

maper *sm* vz ***mapar***

mapercle *sp* [At: FURNICĂ, I. C. 215 / E: nct] (Îvr; csnp) Monede nedefinite mai îndeaproape.

mapografic, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. I, 58 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mapografie*** + *-ic*] (Îvr) **1** Care ține de mapografie. **2** Referitor la mapografie.

mapografie *sf* [At: HASDEU, I. C. I, 32 / E: ctm ***mapă***^{2} + ***geografie***] (Îvr) Cartografie.

maquis *sn* [At: DN^3 / S și: *machi* / P: *machi* / E: fr ***maquis***] **1** Formație vegetală deasă, compusă din tufișuri și din arbuști veșnic verzi, caracteristică unor regiuni mediteraneene. **2** Mișcare a partizanilor francezi din timpul celui de-al doilea război mondial.

maquisard, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / S și: *machisard* / P: *machizard* / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***maquisard***] **1-2** (Luptător) care face parte din maquis (**2**).

mar *s* vz ***mare***

marabu [At: CALENDAR (1861) 53/28 / V: ***~t*** / E: fr ***marabout***] **1** *sm* Ascet musulman venerat ca sfânt. **2-3** *s* Moschee mică (în care slujește un marabu (**1**) sau) în care se află mormântul unui marabu (**1**). **4** *sm* Pasăre exotică asemănătoare cu barza, cu pene albe, strălucitoare (*Leptopfilus crumeniferus*). **5** *sm* Pană de marabu (**3**), folosită ca podoabă.

marabut *ss* vz ***marabu***

maracas *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: sp ***maracas***] Instrument muzical de percuție sud-american, construit dintr-o nucă de cocos care conține grăunțe și nisip.

marachină *sf* vz ***marochin***

maracliș *s* vz ***marcaliș***

maradic *sn* vz ***mărădic***

marafet *sn* [At: (a. 1776) URICARIUL, XIX, 346 / V: (înv) ***~rif~*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***μαραφέτι,*** tc ***marifet***] **1** (Înv) Iscusință. **2** (Înv) Profesie. **3** (Înv; lpl) Acțiuni, manevre care dovedesc iscusință, virtuozitate. **4** (Înv; precedat de *pp* „de" și urmat de un genitiv) Procedeu iscusit. **5** (Înv; ccr) Dispozitiv ingenios Si: (pop) *meșteșug*. **6** (Înv; dep) Înșelătorie. **7** (Fam; dep; mpl) Diverse lucruri mărunte și lipsite de importanță Si: *chițibușuri, dichisuri, fleacuri, nimicuri*. **8** (Dep; mpl) Mofturi. **9** (Reg) Ghidușie.

marafetos, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***marafet*** + *-os*] (D. oameni) **1** (Înv) Care uzează de trucuri Si: *prefăcut*. **2** (Rar) Care face mofturi Si: *afectat, fandosit*.

marafetui *vr* [At: ȘIO II$_1$, 248 / Pzi: *~esc* / E: ***marafet*** + *-ui*] (Înv) A face fasoane Si: *a se fandosi* Cf *marafet* (**8**).

maram [At: PĂCALĂ, M. R. 140 / E: nct] **1** *c* (Reg) Cu toate că. **2** *av* (Reg) Ca și cum. **3** *av* (Reg) Ca și când. **4** *av* (Reg) Adică.

maramă *sf* vz ***năframă***

maramchipu *av* [At: SĂM. III, 830 / E: ***maram + chip***] (Trs) **1** Ca și cum. **2** Vorba vine.

marament *sn* vz ***meremet***

maramet *sn* vz ***meremet***

maramioară *sf* vz ***năfrămioară***

maramiță *sf* vz ***năfrămiță***

maramoaică *sfa* [At: VARONE, D. 113 / E: ***maramă*** + *-oaica*] (Reg) **1** Dans popular cu strigături. **2** Melodie după care se execută maramoaica (**2**).

maramureșean, ~ă [At: XENOPOL, I. R. III, 56 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Maramureș*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Maramureșului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Maramureș. **5** *smp* Populație care locuiește în Maramureș. **6-7** *a* Care aparține (Maramureșului sau) maramureșenilor (**5**). **8-9** *a* Referitor (la Maramureș sau) la maramureșeni (**5**).

maramureșeancă *sf* [At: DLR / Pl: *~ence* / E: ***maramureșean*** + *-că*] **1** Femeie care face parte din populația de bază a Maramureșului. **2** Femeie care este originară din Maramureș.

maramuță *sf* vz ***năfrămuță***

maranafta *sfs* vz ***maranata***

maranata *sfs* [At: (a. 1626) I. BIANU, D. R. 131 / V: ***~afta, ~ată*** / S și: *maranatha* / E: ngr ***μαραναθά*** „Domnul vine"] (Înv) Formulă de imprecație, în special la adresa hoților de cărți bisericești Vz *anatemă, afurisenie*.

maranată *sfs* vz ***maranata***

marangoci *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~* / E: cf *marangoz*] (Mol) Marangoz.

marangoz *sm* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 215 / V: (înv) *pa~* / Pl: *~i*, *~oji* / E: tc ***marangoz***] Dulgher specializat în prelucrarea lemnăriei navelor.

maranioi *smi* [At: PAMFILE, J. III, 44 / E: nct] (Bot; Trs) Baraboi (*Chaerophyllum bulbosum*).

maraschino *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: it ***maraschino***] Lichior de vișine sau de cireșe amare.

marasm *sn* [At: VASICI, M. I, 143/2 / V: (înv) *~ă* *sf* / E: ngr ***μαρασμός***, fr ***marasme***, ger ***Marasmus***] (Liv) **1** Stare de slăbiciune extremă a organismului Si: *epuizare*, *extenuare*, *sfârșeală*. **2** (Pex) Decădere morală.

marasmă *sf* vz ***marasm***

maraș¹ *s* [At: H II, 297 / E: bg ***мараш*** „vie părăsită"] (Reg) Varietate de viță de vie cu frunza lată, lucioasă și cu strugurii foarte dulci.

maraș² *s* [At: I. GOLESCU, C. / E: nct] (Înv) Pânză mai deasă și mai groasă decât astarul.

maraș³ *sm* vz ***marias¹***

maraton *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 84 / Pl: *~oane*, *~uri* / E: fr ***marathon***] Cursă atletică desfășurată pe o distanță de circa 42 km.

maratonist *sm* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 84 / Pl: *~iști* / E: ***maraton*** + *-ist*] Atlet care participă la maraton.

maratră *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~re* / E: fr ***marâtre***] (Frr) Mamă vitregă Si: *mașteră* (**1**).

maraz *sn* vz ***mâraz***

maravedi *smi* [At: DN³ / E: sp ***maravedi***] Monedă măruntă spaniolă.

mară¹ *sf* vz ***măr²***

mară² *sf* vz ***măr²***

mară³ *s* vz ***mare³***

mară⁴ *sf* vz ***marfă***

marbotin *s* [At: ȘEZ. IV, 140 / E: ns cf *botan*] (Pop; csnp) Măr cu unul din capete lunguieț Si: *măr botan*.

marc¹ *s* [At: LTR / E: fr ***marc***] Pastă obținută prin prelucrarea fructelor și a legumelor într-o mașină specială și folosită ca materie primă în industria alimentară.

marc² *s* vz ***marcă³***

marca *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~chez* / E: ger ***markieren***, fr ***marquer***] **1** (C. i. obiecte de metal prețios) A imprima semnul oficial care garantează calitatea și autenticitatea. **2** A aplica cuiva sau pe ceva un semn caracteristic Si: *a însemna*. **3** (Spc) A însemna cu ciocanul silvic arborii care trebuie tăiați, pentru a-i deosebi de cei care trebuie păstrați sau pentru a delimita hotarul unui parchet (**3**). **4** (Fig) A constitui o notă specifică, o trăsătură caracteristică Si: *a reprezenta*. **5** A scoate în evidență Si: *a manifesta*, *a releva*, *a sublinia*. **6** A constitui o dovadă Si: *a indica*. **7** (Udp „cu" sau „prin") A delimita prin linii, semne Si: *a însemna*. **8** (Spt) A supraveghea pe unul sau mai mulți jucători din echipa adversă, pentru a-i împiedica să întreprindă acțiuni ofensive. **9** (Spt) A obține unul sau mai multe puncte într-o competiție, într-un joc Si: *a înscrie*. **10** (Fig) A influența decisiv dezvoltarea sau educația unei persoane.

marcaj *sn* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4833 / Pl: *~e* / E: fr ***marquage***] **1-3** Marcare (**1-3**). **4** (Ccr) Semn făcut pentru a recunoaște un lucru sau a-l deosebi de alt lucru asemănător. **5** (Spc) Semn convențional care indică ceva. **6** (Spt) Supraveghere a unor jucători din echipa adversă, pentru a-i împiedica să întreprindă acțiuni ofensive Si: *marcare* (**4**), *marcat¹* (**4**). **7** (Spt; îs) *Tabelă de ~* Tabelă pe care se afișează punctele înscrise și rezultatele obținute într-o întrecere sportivă.

marcal, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 632 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***marcă⁴*** + *-al*] **1** (Înv; Trs) Care ține de marcă⁴. **2** (Înv; Trs) Referitor la marcă⁴.

marcaleș *s* vz ***marcaliș***

marcaliș [At: DENSUSIANU, Ț. H. 302 / V: *~leș*, (sst) ***maracliș*** / E: lat ***marcalis***] (Trs; iuz) **1** *s* Alegere de deputat. **2** *a* Care a fost ales deputat. **3** *a* Care este deputat. **4** *s* Serbare, petrecere a nemeșilor.

marcando *av* [At: DN³ / E: it ***marcando***] (Muz; ca indicație de execuție) Scoțând în evidență.

marcant, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. I, 32 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***marquant***, ger ***markant***] **1** Care iese în evidență Si: *de seamă*, *remarcabil*. **2** Care se distinge prin valoare, importanță Si: *important*, *însemnat*, *remarcabil*. **3** Cu autoritate.

marcare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~cări* / E: ***marca***] **1** Imprimare pe un obiect de metal prețios a unui semn oficial care garantează calitate și autenticitate Si: *marcaj* (**1**), *marcat¹* (**1**), (înv) *marcație*. **2** Aplicare a unui semn distinctiv Si: *marcaj* (**2**), *marcat²* (**2**). **3** Delimitare a unui loc prin semne distinctive Si: *marcaj* (**3**), *marcat³* (**3**). **4** (Spt) Marcaj (**6**). **5** (Spt) Înscriere a unuia sau a mai multor puncte într-o competiție, într-un joc Si: *marcat⁵* (**5**).

marcasit *s* [At: COSTINESCU / V: *~ă* (S și: *marcassită*) *sf* / E: fr ***marcassite***, ger ***Markasit***] (Min) Sulfură de fier naturală, cristalizată, care la temperaturi înalte se transformă în pirită.

marcasită *sf* vz ***marcasit***

marcato *av* [At: DN³ / E: it ***marcato***] (Muz) Accentuând toată nota.

marcat¹ *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***marca***] **1-3** Marcare (**1-3**). **4** (Spt) Marcaj (**6**). **5** Marcare (**5**).

marcat², ~ă *a* [At: (a. 1770) IORGA, S. N. 110 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***marca***] **1** (D. obiecte din metale prețioase) Căruia i s-a imprimat semnul oficial de garanție a calității și autenticității. **2** (D. greutăți) Prevăzut cu semnul oficial care garantează. **3** Căruia i s-a aplicat un semn distinctiv Si: *însemnat*. **4** Care poartă o marcă² Si: *însemnat*. **5** (Fig) Care iese în evidență Si: *accentuat*, *distinct*, *nuanțat*, *pronunțat*, *reliefat*. **6** (Fig) Influențat decisiv în dezvoltarea sau educația sa.

marcator, ~oare [At: LM / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***marca*** + *-tor*] **1** *a* Cu care se face sau se imprimă un semn distinctiv. **2** *smf* Persoană care lucrează la marcarea unor produse industriale Si: (înv) *marcher* (**2**). **3** *sn* Unealtă agricolă compusă dintr-o bară cu colți, folosită pentru a marca rândurile și locul cuiburilor în care se va pune sământa. **4** *smf* Sportiv care marchează (**9**).

marcatură *sf* vz ***mărcătură***

marcație *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***marcation***] (Înv) Marcare (**1**).

marcațiune *sf* vz ***marcație***

marcă¹ *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 643 / Pl: *mărci*, (înv) *~rce* / E: ger ***Marke***] (Șîs *~ poștală*) Mic imprimat emis de stat și care, aplicat sau tipărit pe scrisori, servește drept plată a transportului poștal Vz *timbru*.

marcă² *sf* [(a. 1786) BV II, 311 / Pl: *mărci*, (înv) *~ce* / E: ngr ***μάρκα***, fr ***marque*** cf ger *Marke*] **1** (Înv) Stemă. **2** Blazon. **3** (Rar) Insignă. **4** Semn, în special făcut pe un obiect sau pe un animal, pentru a-l recunoaște sau a-l deosebi de altele asemănătoare. **5** (Spc; îs) *~ca fabricii* sau *~ de fabrică* Inscripție, cifră, desen aplicat pe un produs industrial pentru a-l deosebi de alte produse, prin indicarea felului, locului de fabricație etc. **6** (D. produse; îla) **De ~** De bună calitate. **7** (D. oameni; îal) De seamă Si: *marcant* (**2**). **8** (Udp „de") Model de fabricație. **9** (Îs) *~ de încărcare* Însemnare făcută de flancul unei nave pentru a indica potențialul ei maxim de încărcare. **10** (Fig) Semn distinctiv. **11** (Fig) Trăsătură specifică. **12** (Fig) Pecete. **13** Fisă de metal, de os, de sidef etc., care, în baza unei convenții, poate înlocui banii Vz *jeton*. **14-15** (Fisă de metal cu) număr de ordine, asociat unui muncitor, cu care acesta pontează prezența la lucru. **16** (Șîs *~ de siguranță*) Bucată de șină vopsită în alb, așezată transversal între două linii de cale, care indică vehiculelor până unde pot înainta fără pericol de ciocnire cu vehiculele care circulă pe cealaltă linie. **17** (D. trenuri; îe) **A face** (sau **a avea**) **~ bună** A fi bine garat.

marcă³ *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 253/19 / V: (nob) ***marc*** *s* / Pl: *mărci*, (înv) *~rce* / E: ger ***Mark*** „monedă"] **1** Veche măsură de greutate monetară a cărei valoare a variat după țări. **2** Veche unitate monetară în Germania, Finlanda și în alte țări.

marcă⁴ *sf* [At: XENOPOL, I. R. III, 109 / Pl: *mărci* / E: ger ***Mark*** „provincie militară de graniță"] Provincie de frontieră în evul mediu în unele state, care era pusă sub guvernare militară pentru apărarea granițelor Si: (îvr) *marchionat*.

marcăr sm vz ***marcher***

marced, ~ă sn, a vz ***mârced***

marcescent, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***marcescent***] (Bot; d. frunze) Care se usucă, dar rămâne pe arbori în timpul iernii.

marcescență *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: fr ***marcescence***] Stare a unei frunze, a unei plante care se veștejește.

marceț sm vz ***mârceț***

marcezi v vz ***mârcezi***

marcgraf sn vz ***margraf***

marchedon *s* [At: ȚOPA, C. 223 / E: nct] (Bot; reg; rar) Sică (*Statice*).

marcher *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: (rar) *~rcăr* / S și: (înv) *marcheor* / Pl: *~i* / E: fr ***marqueur***] **1** Persoană care marchează punctele câștigate la joc, în special la biliard. **2** (Înv) Marcator (**2**).

marchetan sm vz ***marchitan***

marchetănie sf vz ***marchitănie***

marchetărie *sf* [At: BARCIANU / V: *~terie* / E: fr ***marqueterie***] **1** Procedeu de decorare a obiectelor de lemn, cu mici bucăți colorate de lemn prețios, de fildeș sau de metal. **2** (Pex) Obiect lucrat prin marchetărie (**1**). **3** (Fig; rar) Operă literară alcătuită din fragmente desperecheate.

marcheterie sf vz ***marchetărie***

marchez sm vz ***marchiz***

marcheză sf vz ***marchiză***

marchidan sm vz ***marchitan***

marchidănie sf vz ***marchitănie***

marchioață sf vz ***marchiotă***

marchion *sm* [At: BARIȚIU, P. A. I, 57 / Pl: *~i* / E: it ***marchione***] (Itr) Margraf.

marchionat *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: cf *marghion*] (Îvr) Marcă[4].

marchiotă *sf* [At: DAMÉ, T. 9 / V: *~oață* / Pl: *~te* / E: nct] (Pop) Deschizătură făcută în acoperișul caselor țărănești de tip vechi, pentru a lăsa să pătrundă lumina în pod sau să iasă fumul Si: *bageaca*.

marchitan *sm* [At: (a. 1772) URICARIUL, XXI, 355 / V: ***~chetan, ~idan, ~t, ~ghidan, mărchidan, mărghidan*** / Pl: *~i* / E: pn ***markietan***] **1** Negustor de mărunțișuri. **2** (Spc) Negustor ambulant, care își desfăcea marfa la sate Si: (înv) *tolbaș*, (reg) *bocceagiu, coropcar*. **3** Persoană care însoțea armate și vindea soldaților alimente și alte articole de consum. **4** (Reg) Giuvaergiu.

marchitant sm vz ***marchitan***

marchităneasă *sf* [At: LM / Pl: *~ese* / E: ***marchitan*** + *-easa*] **1-4** (Rar) Soție de marchitan (**1-4**). **5** (Rar) Femeie care se ocupă cu negoțul de mărunțișuri.

marchitănie *sf* [At: POLIZU / V: ***~che~, ~idă~, mărchidă~, măr~, mârchidă~*** / Pl: *~ii* / E: ***marchitan*** + *-ie*] **1** Prăvălie a marchitanului (**1**). **2** (Spc) Prăvălie de mărunțișuri. **3-5** Ocupație a marchitanului (**1-3**). **6** Marfă pe care o vindea marchitanul. **7** Mărfuri mărunte diverse.

marchiz *sm* [At: CUGETĂRI, I, 9ᵛ/23 / V: (înv) ***~chez*** / Pl: *~i* / E: fr ***marquis***] **1** Titlu purtat în orânduirea feudală apuseană de către conducătorul unui ținut de la graniță din unele state. **2** Titlu de noblețe superior aceluia de conte și inferior aceluia de duce. **3** Persoană care poartă titlul de marchiz (**2**) Vz *margraf*.

marchizat *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~e* / E: fr ***marquisat***] **1** (Rar) Rang de marchiz. **2** (În orânduirea feudală apuseană) Provincie de frontieră din unele state. **3** Domeniu al unui marchiz (**3**) Vz *marcă*[1].

marchiză *sf* [At: CALENDAR BUDA (1818), 21 / V: (înv) ***~che~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***marquise***] **1-2** (Soție sau) fiică de marchiz. **3** Acoperiș de sticlă fixată într-o armătură metalică sau de lemn, deasupra intrării principale a unor case. **4** Mică încăpere cu pereții în întregime sau numai în partea lor superioară din sticlă, care protejează de intemperii intrarea principală a unei locuințe. **5** Cabină situată în partea de dinapoi a locomotivelor cu aburi, în care stau mecanicul și ajutoarele lui. **6** (Rar) Inel cu montura de formă ovală.

marchizet *sn* [At: SAHIA, N. 50 / Pl: *~e* / E: ger ***Markiset***] **1** Țesătură subțire și transparentă de bumbac, din care se fac rochii de vară, perdele etc. **2** (Lpl; rar) Obiecte confecționate din marchizet (**1**).

marcia *sn* [At: DN³ / P: *~cia* / Pl: *~cii* / E: it ***marcia***] (Muz) Marș.

marciale *av* [At: DN³ / P: *~cia~* / E: it ***marciale***] (Muz; itm; indică modul de execuție) Solemn, grav.

marcoavă *sf* [At: M. I. CARAGIALE, C. 59 / Pl: *~ve* / E: nct] (Înv; arg) **1-2** Prostituată (bătrână).

marcomani *smp* [At: FILIMON, O. II, 106 / E: fr ***marcomans***, ger ***Markomannen***] Veche populație germanică dispărută în sec. IV d. Hr.

marcomanic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***marcomanique***] **1** Care aparține marcomanilor. **2** Referitor la marcomani.

marcota *vt* [At: ALR I, 1813/510 / Pzi: *~tez* / E: fr ***marcotter***] (Rar) A face operația de marcotaj Vz *butăși*.

marcotare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***marcota***] Realizare a operației de marcotaj.

marcotaj *sn* [At: DS / Pl: *~e* / E: fr ***marcottage***] Procedeu de înmulțire a plantelor prin marcote Vz *butășire*.

marcotaș *sm* [At: ALR II, 6108/414 / Pl: *~i* / E: ctm ***marcotă + butaș***] (Rar) Marcotă.

marcotă *sf* [At: DT / Pl: *~te* / E: fr ***marcotte***] **1** Lăstar nedesprins de plantă, care se îngroapă cu capătul liber în pământ, pentru a prinde rădăcini și care apoi, tăiat și răsădit, formează o plantă nouă Vz *butaș*. **2** Plantă obținută prin marcotaj.

marcotcă sf vz ***marhotcă***

marcuci *sn* [At: DDRF / E: bg ***маркуч***] (Îvr) Țeavă a narghilelei.

marda *sf* [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XII, 95 /V: (rar) ***~dauă*** / Pl: *~le* / E: tc ***marda***] **1** (Îrg) Obiect care se dă în plus la o vânzare. **2** Lucru lipsit de valoare. **3** Marfă degradată sau învechită, care se vinde sub preț Si: *sold*. **4** (Îrg) Parte de mică valoare sau nefolositoare rămasă în urma prelucrării, a fabricării etc. unui produs Si: *deșeu*. **5** (Reg; gmț) Fete multe și mici venite la horă.

mardaf *s* [At: N. REV. R. VIII, nr. 6, 86 / E: ns cf *marda*] (Olt) Drojdie care se depune pe fundul butoiului de vin sau de oțet.

mardalâc *sn* [At: ȘIO II₁, 249 / Pl: *~uri* / E: ***marda*** + *-lâc*] (Înv) Marfă proastă.

mardauă sf vz ***marda***

mardeala *sf* [At: BARONZI, L. 151 / V: ***măr~*** / Pl: *~eli* / E: ***mardi*** + *-eală*] (Arg) **1-2** Bătaie (zdravănă).

mardei *smp* [At: GR. S. VII, 118 / E: rrm ***marde***] (Arg) Bani.

mardeiaș *sm* [At: M. I. CARAGIALE, C. 59 / Pl: *~i* / E: ***mardi*** + *-aș*] (Arg) Bătăuș.

mardi *vt* [At: PAMFILIE, J. II, 153 / Pzi: *~desc* / E: rrm ***mardo***] (Arg) **1-2** A trage cuiva o bătaie (zdravănă).

mare[1] [At: PSALT. HUR. 123ᵛ/6 / V: (reg) ***măre, mire*** / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: pbl ml ***mas, maris***] **1** *a* (Îoc *mic*) Care depășește dimensiunile mijlocii, obișnuite, considerate în mod absolut sau prin comparație. **2** *a* (Îs) *Litera* (sau, înv, *slovă*) ~ Majusculă. **3** *a* (Îoc *mic*; îs) *Degetul (cel)* ~ Deget gros, opozabil, de la mână. **4** *s* (Îlav) **În ~** Pe scară amplă. **5** *s* (Îal) După un plan vast. **6** *s* (Îal) În linii generale. **7** *s* (Îal) În rezumat. **8** *s* (Cmr; îal) Cu ridicata Si: *angro*. **9** *a* (Îe) **A avea (sau a fi cu) gura ~** A fi certăreț. **10** *a* (Reg; îe) **A lăsa (pe cineva) ~ și devreme** A lăsa pe cineva dezamăgit. **11** *a* (D. ochi) Mărit de uimire, de groază etc. Si: *holbat*. **12** *a* (Îe) **A face (sau a deschide etc.) ochii (sau ochi) ~ri (cât cepele)** A privi cu uimire, cu atenție, cu curiozitate. **13** *a* (Olt; îs) *Pământ* ~ Pământ argilos. **14** *a* (D. suprafețe) Întins. **15** *a* (D. încăperi, recipiente etc.) Cu volum mare (**1**) Si: *încăpător, spațios*. **16** *a* (D. obiecte; îoc *scurt*) Lung. **17** *a* (D. lucruri sau ființe) Înalt. **18** *a* (D. ape, gropi, prăpăstii) Adânc și lat. **19** *a* (D. ape curgătoare, viituri) Cu debit crescut Si: *umflat*. **20** *a* (Îoc *îngust*) Lat. **21** *a* (Îoc *subțire*) Gros în diametru. **22** *a* (Trs; Ban; îs) *Untură* ~ Osânză. **23** *a* (Reg; d. femei) Însărcinată. **24** *a* (D. copil) Care a depășit fragedа copilărie. **25** *a* (D. copil) Care a intrat în adolescență. **26** *a* (D. ființe) Care a ajuns la maturitate. **27** *a* (Îs) *Fată* ~ Fată la vârsta măritișului.

28 *a* (Îas) Virgină. **29** *a* (Îe) *Să crești* ~! Formulă cu care se răspunde unui copil la salut. **30** *a* (Îae) Formulă cu care i se mulțumește unui copil pentru un serviciu etc. **31** *a* (Îvp; îe) **La ~** La adolescență. **32** *a* (Îvp; îae) La maturitate. **33** *s* (Îe) **(Cu) mic, (cu) ~** Toată lumea. **34** *s* (Îe) **Nici mic, nici ~** Nimeni. **35** *a* (La comparativ sau la superlativul relativ) (Cel) mai în vârstă. **36** *a* (D. unități de timp) De lungă durată Si: *îndelungat, lung*. **37** *a* (Îs) *Postul (cel)* ~ Cel mai lung post din cuprinsul anului, care precedă sărbătoarea Paștilor. **38** *a* (Pop; îs) *An* ~ An bisect. **39** *a* (Arată cantitatea; îoc *puțin*) Mult. **40** *a* (D. valori care se pot exprima numeric) Care este în cantitate însemnată. **41** *a* (D. prețuri; îoc *scăzut*) Ridicat. **42** *a* (Îla) **De ~ preț** Foarte valoros Si: *prețios, scump*. **43** *a* (Reg; îe) **La mai ~** Joc de noroc în care câștigă cel care dă zarul cel mai mare. **44** (Îe) **La mai ~!** Formulă de urare de bine, de propășire. **45** *a* (D. colectivități) Numeros. **46** *a* Intens. **47** *a* (Îvp; d. iarnă) Foarte friguroasă. **48** *a* (Îs) *Ziua* ~ Parte a dimineții, după răsăritul soarelui, când lumina este deplină, intensă. **49** *a* (Îe) **Ziua în amiaza** (sau, înv. **ziua amiazăzi**) **~** La amiază. **50** *av* (Reg; îe) **A vorbi ~** A vorbi tare. **51** *av* (Reg; îae) A comanda. **52** *av* (Reg; îae) A vorbi cu aroganță, cu ifos, provocator. **53** *av* (Reg; îe) **A râde ~** A râde cu hohote. **54** *a* (D. discuții) Aprig. **55** *a* (Reg; îs) *Vreme* ~ Furtună. **56** *a* (Îe) **(A-i fi cuiva) mai ~ dragul** (sau **mila, rușinea, ciuda** etc.) Se spune când cineva simte multă plăcere (sau milă, rușine, ciudă etc.) **57** *a* (D. calamități, dezastre etc.) Cumplit. **58** *a* (Arată calitatea, valoarea; adesea precedă substantivul și poartă accentul în frază) De însemnătate deosebită Si: *important, însemnat, valoros*. **59** *a* (Îs) *Duminica* ~ sau (rar) *duminica cea* ~ Rusaliile. **60** *a* (Îas) Prima zi de Paști. **61** *a* (Pop; îs) *Seara* ~ Ajun al Crăciunului. **62** *a* (Pop; îs) *Zi* ~ Zi de sărbătoare. **63** *a* (Îla) **De zile ~ri** Deosebit. **64** *a* (Îs) *Doliu* ~ Doliu solemn, manifestat prin îmbrăcăminte de culoare neagră, purtat mai ales de femei la moartea unei rude foarte apropiate. **65** *a* (Pop; îs) *Prânzul (cel)* ~ A doua masă pe care o iau țăranii aflați la muncă, în cursul verii. **66** *a* (Îas) Masă principală de la amiază. **67** *a* (Pop; îas) Timp al zilei când se ia prânzul mare (**66**). **68** *a* (Pfm; îs) *Drumul (cel)* ~ Drum principal, de largă circulație, care leagă localități importante. **69** *a* (Îs) *Strada* (sau *ulița*) *(cea)* ~ Stradă sau uliță principală în unele localități din provincie. **70** *a* (Îs) *Vorba* ~ Vorbă solemnă, hotărâtă, importantă, care angajează. **71** *a* (Îs) *Vorbe ~ri* Cuvinte bombastice. **72** *a* (Îas) Promisiuni goale. **73** *a* (Îas; rar) Laude. **74-75** *a* (Îs) *Lucru* ~ Lucru sau ființă de seamă, de valoare. **76** *a* (Îas; exclamativ) Extraordinar. **77-78** *a* (Îe) **(Nu) e ~ lucru** (Nu) este un lucru care impresionează sau trezește mirare. **79-80** *a* (Îae) (Nu) este un lucru semnificativ. **81-82** *a* (Îae; îen) (Nu) este un lucru care reprezintă mult pentru cineva. **83-84** *a* (Îae) N-aș crede (că nu sau) că da. **85** *a* (Rar; îe) **Cât un lucru ~** Cât nu se poate spune Si: *foarte mult*. **86** *a* (Rar; îe) **A avea ~ri cuvinte să...** (sau **a...**) A avea motive puternice, întemeiate să... **87** *a* Uimitor. **88** *a* (Exclamativ; fam; îe) **(A fi) ~ minune** (sau, înv, **ciudă**) sau **minune ~** Exprimă uimire, admirație etc. **89** *a* (Reg; cu valoare de superlativ; îae) (A fi) foarte frumos sau bun etc. **90-91** *a* (Pfm; îe) **(Ar fi) ~ minune să (nu)...** Ar fi de mirare să (nu)... **92** *a* Categoric. **93** *a* Grav. **94** *a* Deosebit. **95** *a* (Îs) ~ *ținută* Îmbrăcăminte sau uniformă destinată pentru anumite solemnități. **96** *a* (D. ospețe, serbări) Plin de strălucire Si: *bogat, fastuos* Cf *pompos*. **97** *a* Cu calități excepționale Si: *celebru, ilustru, renumit*. **98** *a* Plin de generozitate, de noblețe. **99** *a* (Bis; d. Dumnezeu sau o însușire a divinității, în construcții exclamative) Atotputernic. **100** *a* Întemeiat. **101** *a* Evident. **102** *a* Ieșit din comun Si: *deosebit*. **103** *a* (Îlav) **Cu ~ greu** (sau **greutate**) Cu dificultăți deosebite Si: *anevoie*. **104** *a* (Mol; îe) **Cu ~ ce** Cu dificultăți deosebite. **105** *a* (Mol; îae; pex) În cele din urmă. **106** *a* Care ocupă un loc de frunte într-o ierarhie. **107** *a* (Îe) **A se ține ~** A fi mândru, semeț. **108** *s* (Pop; îe) **A trage** (sau **a călca**) **a ~** sau (nob) **a o lua pe ~** A-și da importanță. **109** *s* (Îae) A căuta să ajungă pe cei sus-puși. **110** *a* (Fam; îe) **La mai ~** Urare adresată unei persoane avansate în grad. **111-112** *a* (Îljv) **~ (și) tare** sau **tare și ~** (Care este) extrem de influent prin funcția pe care o deține. **113** *a* (Îe) **A fi** (sau **a umbla**) **cu capul ~** sau **a fi cap ~** (ori **~ de cap**) A avea o părere foarte bună despre sine. **114** *a* (Îae) A fi încăpățânat. **115** *a* (Reg; îe) **A se face ~ pe ceva** (sau **pe cineva**) A face pe stăpânul unui lucru sau unei persoane. **116** *a* (Reg; îae) A face pe superiorul cuiva. **117** *s* (Îe) **A face pe ~le** A-și da importanță. **118** *s* (Îae) A se considera sus-pus. **119** *a* De rang înalt Si: *nobil*. **120** *a* De familie bună. **121** *a* (Îs) *Mama* ~ Bunică. **122** *a* (Îs) *Tată* ~ Bunic. **123** *a* *Văr* ~ Văr primar. **124-125** *a* (Pop; îs) *Unchi* (sau *lele*) ~ (Frate sau) soră a(l) tatălui sau a(l) mamei, în raport cu copiii. **126-127** *a* (Îs) *Socru* (sau *soacră*) ~ (Tatăl sau) mama mirelui, în ziua căsătoriei a doi tineri. **128-129** *a* (Îs) *Nun* (sau *nună*) ~ Fiecare dintre cele două persoane care asistă ca martori principali la săvârșirea unei cununii religioase. **130** *s* (La comparativ, urmat de *aps*) Superior ierarhic al unei persoane, considerat în raport cu aceasta. **131-132** *smf, a* (Cu valoare de superlativ) (Persoană) care ocupă cel mai înalt loc într-o ierarhie, care are funcția de conducător, de șef suprem. **133** *sm* (Pop; gmț; îe) **Mai ~ peste mai mici și staroste de calici** Se spune despre cei ce se mândresc prea mult cu o slujbă mică. **134** *a* (Înv; îs) *Mai* ~ Strămoș.

mare² *sf* [At: PSALT. HUR. 53ʳ/10 / V: (reg) *~ră* / G-D: *mării*, (înv) *mariei, măriei* / Pl: *mări*, (înv) *mari*, ~ / E: ml ***mare, -is***] **1** Vastă întindere de apă stătătoare, adâncă și sărată, de pe suprafața pământului, care de obicei este unită cu un ocean printr-o strâmtoare. **2** Parte a oceanului de lângă țărm. **3** (Pex) Ocean. **4** (Pop; îe) **Darea trece ~a** Cu bani se poate face orice. **5** (Înv; îs) *~a ocheanului* Ocean. **6** (Înv; îe) **De la ~ până la ~** De la un capăt la altul al pământului Si: *pretutindeni*. **7** (Pop; îe) **Peste mări negre** Foarte departe. **8** (Pop; îe) **Peste (nouă sau șapte) mări și (nouă sau șapte) țări** sau (rar) **peste nouă țări și mări, peste nouă mări, peste nouă țări** Foarte departe. **9** (Fam; îe) **A făgădui** (sau **a cere**) **~a cu sarea** (**și Oltul cu totul**) A făgădui sau a cere prea mult. **10** (Îae; pex) A făgădui sau a cere imposibilul. **11** (Îe) **A vântura** (sau **a cutreiera**) **țările și mările** A hoinări. **12** (Fam; îe) **A (în)cerca ~a cu degetul** A încerca să rezolvi ceva la întâmplare, cu foarte puține șanse de reușită. **13** (Îae) A încerca imposibilul. **14** (Fig; udp „de”) Suprafață vastă, nesfârșită *Mare de foc*. **15** (Fig) Mulțime nesfârșită. **16** (Fig) Cantitate foarte mare.

mare³ *s* [At: (cca 1825) ARH. OLT. IV, 369 / V: ***mar***, ***~ră*** / Pl: *~ri* / E: ns cf *amar*] (Îvp; precedat de „atâta” udp „de”) Număr sau cantitate mare Si: *mulțime, grămadă*.

mareana *sfa* [At: CONTEMPORANUL, IV, 42 / V: (reg) ***măreanul*** *sa* / E: rs **моряна**] Vânt care bate din direcția sud-sud-vest în regiunea de la mare².

mare-cuvânta *vi* [At: PSALT. 64 / Pzi: *mare-cuvânt* / E: ***mare¹*** + ***cuvânta***, cdp slv **велерѣчевати**] (Înv) **1** A vorbi despre lucruri importante. **2** A vorbi cu semeție. **3** A rosti vorbe de ocară la adresa cuiva. **4** A se răsti la cineva.

maree *sfi* [At: ALEXI, W. / Pl: (rar) *~ei* / E: fr ***marée***] Mișcare alternativă de înaintare și de retragere a apelor mării, cauzată de atracția lunii și a soarelui.

maregraf *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***marégraphe***] Aparat cu care se înregistrează nivelul apelor unei mări, în special la maree Si: *mareometru*.

maregrafic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***marégraphique***] **1** De maree. **2** (Îs) **Zi ~ă** Interval de timp în care are loc un ciclu complet al mareei.

mareic, ~ă *a* [At: DEX - S / P: *~re-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***maree*** + *-ic*] **1** Care aparține mareei. **2** Referitor la maree.

marematic, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. I, 221 / S și: *maremmatic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***maremmatique***] (Rar) **1** Care aparține maremei. **2** Referitor la maremă. **3** Specific maremei.

maremă *sf* [At: HASDEU, I. C. I, 224 / S și: *maremmă* / Pl: *~me* / E: fr ***maremme***, it ***maremma***] (Rar) Pământ mlăștinos.

maremotric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf fr *marémotrice*] (Teh) Care utilizează forța motrice a mareelor.

mareometru *sn* [At: LTR / P: *~re-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***maréomètre***] Maregraf.

mareșal *sm* [At: URECHE, ap. LET. I², 163 / V: (înv) ***marșal*** / E: ger ***Marschall***] **1** (Cu diferite determinări) Președinte al unui corp nobiliar

în Rusia și Polonia feudală. 2 (Îs) ~*ul curții (regale)* sau ~*ul palatului* Persoană care are conducerea administrativă generală a bunurilor unui monarh și răspunderea protocolului. 3 Cel mai înalt grad în ierarhia militară din unele țări. 4 Ofițer cu gradul de mareșal (3).

mareșalat *sn* [At: DLR / Pl: (nob) ~*uri* / E: fr ***maréchalat***] (Rar) **1-3** Funcție de mareșal (**1-3**).

marfagiu *sm* [At: MACEDONSKI, O. III, 97 / Pl: ~*ii* / E: ***marfă*** + -*agiu*] (Îvp) Negustor ambulant Si: *marfar* (**1**).

marfar [At: BENIUC, M. C. I, 41 / V: ***măr~*** / Pl: (1) ~*i*, (2) ~*e* / E: ***marfă*** + -*ar*] **1** *sm* (Reg) Negustor ambulant de pânzeturi și stofe Si: (îvp) *marfagiu*, (îvr) *marfaș*. **2** *sn* Tren de marfă.

marfă [At: CORESI, ap. GCR I, 23/34 / V: (îrg) ~***rhă*** (Pl: ~*rhe*, ~*rhă*), (Ban) ~***rvă*** (Pl: ~*rve*, ~*rvă*), ***mară*** (Pl: ~*re*, ~*ră*), (sst) ***mărhă*** / Pl: ***mărfuri***, (înv) ~*fe*, *mărfi* / E: mg ***marha***] **1** *sf* (Îrg; Trs; Ban; îf *marhă*, *marvă*, *mara*) Vită cornută, mai ales bou sau vacă. **2** *sf* (Îrg; Trs; Ban; pgn) Animal domestic Si: *dobitoc*. **3** *sf* (Pgn; îs) ~ *sălbatică* Animal sălbatic, mai ales cerb sau căprioară. **4** *sf* (Dep; rar) Om grosolan, prost sau lipsit de bun-simț Vz *dobitoc, vită*. **5** *sf* (Ban; îf *mară*) Prăsilă. **6** *sf* (Înv) Avut, constând din vite sau din diverse bunuri mobile Si: *avere, bogăție*. **7** *sf* Bun (material) produs al muncii și destinat schimbului pe piață. **8** *sf* (Îs) ~ *monedă sau* ~*fa monedei* Monedă considerată ca echivalent de schimb Si: *bani*. **9** *sf* (Pfm; îe) **A-și lăuda ~fa (ca țiganul ciocanul** ori **pila)** A-și lăuda lucrurile pe care le posedă sau meritele personale. **10** *sf* (Pop; îe) **Nu-mi vinde el mie ~** Nu mă poate înșela, deoarece cunosc situația reală. **11** *sf* (Reg; îe) **A lua (pe cineva) ~** A lua pe cineva în spate, în cârcă. **12** *sf* (Dep; îe) **Bună ~** sau **~ bună** Se spune despre un om șmecher sau imoral. **13** *sf* (Rar; îe) **Altă ~** Se spune când este vorba despre alt aspect al unei probleme, despre altă situație, altă împrejurare. **14** *sf* (Rar; îae) Bun material ! **15** *sf* (Euf) Lucru furat. **16-17** *sf, a* (Fam; cu valoare de superlativ) (Obiect, realizare, relație etc.) formidabil Si: (arg) *mișto*.

margaretă *sf* [At: TOPÎRCEANU, B. 44 / V: (reg) ***mărgăr~***, (înv) ***mărgheritǎ*** / Pl: ~*te* / E: fr ***marguerite***, ger ***Margarete***] Plantă erbacee din familia compozeelor, cu inflorescența compusă din flori mici, galbene, dispuse într-un disc central, având pe margine petale lungi, albe Si: *aurată*, (reg) *margărita, ochiul-boului, roman, romanița-mare, tătaișa* (*Chrysanthemum leucanthemum*).

margaric *a* [At: BARCIANU / E: fr ***margarique***] (Îs) *Acid* ~ Acid din seria acizilor acetici, care se obține din grăsimi, prin tratarea acestora cu o substanță bazică.

margarin *s* vz ***margarină***

margarină *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (rar) ***margarin*** *s* / E: fr ***margarine***, ger ***Margarin***] Emulsie de grăsimi vegetale sau animale în lapte sau în apă, având consistența, aspectul, gustul și mirosul untului.

margarintă *sf* vz ***mărgărită***

margariscoică *sf* [At: GORJAN, H. II, 78/7 / Pl: ~*ici* / E: ngr ***μαργαρίς*** „mărgăritar" + ***scoică***] (Nob) Scoică de mărgăritar.

margaritar *sn* vz ***mărgăritar***

margaritariu *sn* vz ***mărgăritar***

margarită *sf* vz ***mărgărită***

margă *sfs* [At: ECONOMIA, 8/14 / E: lat ***marga*** cf it *marga*, mg *marga*] (Glg; înv) Marnă.

margene *sf* vz ***margine***

marghelos, ~oasă *a* vz ***mărghilos***

marghidan *sm* vz ***marchitan***

marghilă *sf* vz ***mărghilă***

marghiloman *sn* [At: TDRG / V: ~***ă*** *sf* / Pl: ~*e* / E: ***Marghiloman***] **1** Cafea turcească, fiartă cu rom sau cu coniac. **2** Porție de marghiloman (**1**).

marghilomană *sf* vz ***marghiloman***

marghioala *sfa* [At: SEVASTOS, N. 282 / E: ***Marghioala***] **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută marghioala (**1**).

marghiol, ~ă [At: (a. 1657) BUL. COM. IST. II, 223 / Pl: ~*i*, ~*oale* / E: ngr ***μαργιόλος*** cf it *mariole*, tc *maryol*] (Îrg) **1-2** *smf, a* Șmecher. **3-4** *smf, a* Intrigant. **5** *sf* Viclenie. **6-7** *sm, a* Ușuratic. **8-9** *smf, a* Deștept. **10-11** *smf, a* Glumeț. **12-13** *smf, a* Frumos. **14-15** *smf, a* Afectat. **16** *a* Chin.

marghiolaș *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 132/19 / Pl: ~*i* / E: ***marghiol*** + -*aș*] (Reg) Intrigant.

marghioleală *sf* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 49 / Pl: ~*eli* / E: ***marghioli*** + -*eală*] (Reg; fam) **1** Înșelătorie. **2** Farsă. **3** Mândrire. **4** (Mpl) Mofturi.

marghiolei *ain* [At: MARIAN, NU. 697 / E: ***marghiol***] (Reg; șhp) Marghiol (**2**).

marghiolește *av* [At: LM / E: ***marghiol*** + -*ește*] (Reg) Mândru.

marghioli [At: POLIZU / Pzi: ~*lesc* / E: ***marghiol***] (Reg) **1** *vr* A se preface. **2** *vt* A trage pe sfoară. **3** *vr* A se ține de glume, de farse. **4** *vr* A face pozne. **5** *vr* A se ține mândru. **6** *vr* A face mofturi, fasoane. **7** A se chinui.

marghiolie *sf* [At: (a. 1658) MAG. IST. II, 183/23 / Pl: ~*ii* / E: ngr ***μαργιολιά***] (Îrg; mpl) **1** Viclenie. **2** (Îe) **A umbla în ~ii** A umbla după aventuri galante. **3** Glumă. **4** Lucru lipsit de importanță Si: *fleac*. **5** Fandoseală. **6** Alintare.

marghiolire *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*ri* / E: ***marghioli***] (Reg) **1** Fudulie. **2** Alintare.

marginal, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***măr~*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***marginal***] **1** (Liv) Care se află la margine. **2** (Spc; d. note, glose, comentarii) Care este făcut pe marginea unui text tipărit sau a unui manuscris. **3** (Pex; d. chestiuni, probleme, idei) Secundar.

marginalia *sf* [At: DEX / P: ~*li-a* / Pl: ~*ii* / E: lat, it ***marginalia***] Comentariu cu note și însemnări privitoare la o operă, apărut într-o publicație periodică.

marginalism *sn* [At: DN[3] / Pl: ~*e* / E: fr ***marginalisme***] Teorie economică în care se consideră că valoarea de schimb a unui produs este determinată de ultima unitate disponibilă din acel produs.

marginalist, ~ă [At: DN[3] / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***marginaliste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al marginalismului. **3** *a* Referitor la marginalism.

marginaliza [At: DEX – S / Pzi: ~*zez* / E: ***marginal*** + -*iza*] **1-2** *vtr* A (se) situa la marginea unui obiect, a unui fenomen etc. **3** *vt* A diminua, a reduce pe nedrept valoarea, importanța unei persone, a unui lucru, a unei idei, prin neglijare în mod voit, prin neluare în seamă. **4** *vt* A izola în plan social.

marginalizare *sf* [At: DEX – S / Pl: ~*zări* / E: ***marginaliza***] **1** Situare la marginea unui obiect, fenomen etc. **2** Diminuare, reducere pe nedrept a importanței unei persoane, a unui lucru, a unei idei. **3** Izolare în plan social.

marginalizat, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***marginaliza***] **1** (Rar) Care a fost plasat la margine. **2** (D. oameni) Care nu este apreciat conform pregătirii, capacității, valorii sale, care este subapreciat. **3** (D. oameni) Care este neglijat, neluat în seamă.

margină *sf* vz ***margine***

margine *sf* [At: PSALT. HUR. 14[v]/5 / V: ~***nă***, ~***gene*** (Pl: ~*gene*, ~*geni*), (nob) ***măr~***, (reg) ***marne*** (Pl: *marni*) / Pl: ~*ni*, (pop) *mărgini*, (rar) ~ / E: ml ***margo, -ginis***] **1** (Urmat de determinări în genitiv sau udp „de"; îoc *mijloc, centru*) Parte extremă a unui teren, a unei regiuni, a unei localități etc. **2** (Urmat de determinări în genitiv sau udp „de"; spc) Punct inițial sau final al unei suprafețe, al unui lucru etc. Si: *capăt, extremitate*. **3** (Îvp; îs) ~*a* (sau ~*ile*) *pământului* (sau *lumii*) ori ~ (sau ~*ni*) *de pământ* Limită a pământului, privit ca întindere. **4** (Îas; înv; pex) Oameni de pe întreg pământul Si: *lume*. **5** (Îla) **Fără (de) ~ni** (sau, rar, ~) Care este sau pare a fi nelimitat Si: *nesfârșit*. **6** (Îe) **De la** (sau **din** ori **la**) **~a** (sau **~nile**) **lumii** (sau **de lume, pământului, de pământ**) (Dc) foarte departe. **7** (Înv; îe) **De la ~ni până la ~ni** De la un capăt la altul Si: (de) *pretutindeni*. **8** (Înv; îe) **A nu ști la ce ~ (îi) va ieși (ceva)** A nu ști ce reușită va avea la ceea ce a întreprins. **9** (Reg; îe) **A umbla huci ~a** A fugi de frică. **10** (Arg; îe) **A gini** (sau **a gimbi**) **~a** A fi atent la ceva Si: *a observa*. **11** Rezervă de care se poate dispune în anumite limite Si: *marjă*. **12** (Fig) Limită.

punct extrem până la care se poate concepe sau până la care e posibil ceva. **13-14** (Îljv) **Fără ~ni** (Care este) întins. **15** (Reg) Loc de pășunat situat la un capăt de sat, unde dorm vitele vara. **16** (Reg) Cimitir. **17-18** (Îvp) (Teritoriu de) graniță Si: *frontieră, hotar*. **19-20** (Înv; îljv) **De ~** (Care este) periferic. **21** Teren din imediata apropiere a unei ape Vz *mal, țărm*. **22** Porțiune de apă din imediata apropiere a malului. **23** Fiecare dintre cele două părți laterale ale unui drum. **24** (Pex) Porțiune de teren din imediata apropiere a unui drum. **25** (Spc) Bordură a unui drum. **26** (Îvp; mpl) Fiecare dintre cele două laturi ale unei formații de luptă Si: *aripa, flanc*. **27** (Pop; îe) **A ține (tot) ~nile sau a bate ~nile** A se feri de ce-i mai greu. **28** (Îae) A se codi la treabă. **29** (Pex; îae) A fi ascuns, fals, înșelător. **30** (Reg) Fiecare dintre cei doi drugi laterali ai unei scări Si: *carâmb*, (Mol) *mărginar* (3). **31** (Reg) Fiecare dintre cele două brațe ale ferăstrăului. **32** Extremitate laterală a unui obiect Vz *latură, dunga, muchie*. **33** Parte de jos sau de sus a unui obiect Vz *capăt*. **34** (Înv; îls) **~a unghiului** sau **~ de unghi** Temelie. **35-36** (Reg; îlav) **Într-o ~** (Culcat sau) aplecat pe o parte. **37** Porțiune lăsată nescrisă pe una sau pe mai multe laturi ale unei foi de hârtie sau ale unei pagini de carte. **38** (Îs) *Pe ~a cărților* Rubrică a unor reviste, în care se face prezentarea lucrărilor recent apărute. **39** (Îlpp) **Pe ~a** (sau **~nile**) În legătură cu... **40** (Îal) În raport cu... **41** (Îal) Drept corolar a... **42** (Trs) Formațiune dintr-un copac care se lasă netăiată cu ferăstrăul, pentru a susține trunchiul până în momentul când va fi prăbușit. **43** (Reg; îs) *Altoire la ~* Altoire în coroana pomului. **44** (Înv; mpl) Extremitate a corpului unei ființe sau a membrelor corpului. **45** (Reg) Scândură de calitate inferioară, tăiată de pe laturile bușteanului (având o parte plană și una convexă) Si: *lătunoaie*, (reg) *mărginar* (5). **46** (Pgn) Scândură. **47** Doagă mică Si: (reg) *mărginar* (4) Vz *aripă*. **48** (Spc; lpl) Șipci care se bat pe pereții caselor de lemn, ca să țină tencuiala sau lutul. **49** (Înv) Rest dintr-un val de pânză sau de stofă Si: *cupon*. **50** (Reg) Bucată de teren de formă triunghiulară, care rămâne nearată la capătul ogorului Si: *clin, colțar*. **51** (Reg) Colț de pâine. **52** Ceea ce mărginește un obiect sau o suprafață. **53** Ceea ce se găsește pe margine sau în imediata ei apropiere. **54** Limită superioară a pereților unui recipient, a unei cavități etc. Si: *gură, buză*, (înv) *usnă*. **55** (Îe) **A fi** (sau **a se găsi, a ajunge**) **pe** (sau **la**) **~a gropii** A fi aproape de moarte. **56** (Îe) **A fi pe** (sau **la**) **~a prăpastiei** A se afla într-un moment critic. **57** (Îae) A fi amenințat de o mare primejdie. **58** Împrejmuire de piatră sau de bârnă ridicată în jurul gurii unei fântâni sau a unui bazin Vz *ghizd*. **59** (Reg) Perete de lemn de formă circulară al sitei Si: (reg) *veșcă*. **60** (Reg; lpl) Pereți laterali ai scocului. **61** Parte răsfrântă a unei pălării Si: *bor*. **62** Chenar decorativ la o țesătură.

margraf *sm* [At: NEGULICI / V: *~reg~*, *~av* / Pl: *~i* / E: ger ***Markgraf***, fr ***margrave***] **1** Titlu purtat în evul mediu de unii principi germani ale căror principate erau sau fuseseră cândva mărci[4]. **2** Persoană cu titlu de margraf (**1**).

margrafiat *sn* [At: ALEXI, W. / P: *~fi-at* / V: ***~avi~*** / E: fr ***margraviat***] **1** Domeniu al unui margraf. **2** Demnitate de margraf.

margrav *sm* vz ***margraf***

margraviat *sn* vz ***margrafiat***

marhă *sf* vz ***marfă***

marhotcă *sf* [At: CADE / V: *~rco~* / E: ucr ***махротка***] (Mol) Mahorcă.

mariagiu *sn* vz ***mariaj***

mariaj *sn* [At: POLIZU / V: ***~agiu*** / P: *~ri-aj* / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***mariage***] (Frm) **1** Căsătorie. **2** Căsnicie. **3** (Înv) Joc de cărți la care perechea rigă și damă de aceeași culoare valorează un număr suplimentar de puncte Si: (îrg) *mariaș*[2] (**1**).

marială *sf* [At: (a. 1778) FURNICĂ, I. C. 87 / Pl: *~le* / E: tc ***marya***] (Tcî) Oaie.

marialuizâne *apl* [At: DR. II, 706 / E: ger ***Maria-Luisene*** (Birne)] (Reg; îs) *Pere ~* Varietate de pere mari și zemoase de culoare galbenă, cu pete ruginii.

mariaș[1] *sm* [At: (a. 1683) IORGA, S. D. XIII, 185 / V: (pop) ***măr~***[1] (Pl: *~ași, ~rieși*, rar *~e*), (reg) ***maraș, mariș, mărăș, mărcș, mereș*** / P: *~ri-aș* / Pl: *~i, ~ieși*, (rar, *sn*) *~e* / E: mg ***máriás***] Monedă care a circulat în Imperiul Austro-Ungar Si: *crivac, greșlă*.

mariaș[2] *sn* [At: VALIAN, V. / V: ***~rieș, măr~, mărieș*** / A și: *mariaș* / Pl: *~uri* / E: mg ***máriás*** cf pn *marjasz*] **1** (Îrg) Mariaj (**3**). **2** (La jocuri de cărți) Prezență în mâna aceleiași persoane a rigăi și a damei. **3** (Mol; art.) Dans popular care se joacă la nunți. **4** Melodie după care se execută mariașul[2] (**3**).

mariciuță *sf* [At: BĂCESCU, P. 184 / Pl: *~te* / E: nct] (Mol) Pește mic, cu mustăți, nedefinit mai îndeaproape.

marieș *sn* vz ***mariaș***[2]

marifet *sn* vz ***marafet***

marijuana [At: DEX / P: *~ri-hua~* / Pl: *~ne* / E: sp, fr ***marijuana***] **1** Stupefiant asemănător cu hașișul, extras din frunzele unei specii de cânepă. **2** Doză de marijuana (**1**).

marimbă *sf* [At: DEX / Pl: *~be* / E: sp ***marimba***] (Muz) Instrument muzical african de percuție, format din lame de lemn acordate diatonic Si: *balafon*.

marin, ~ă [At: VALIAN, V. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***marin, -e***] **1** *a* Care ține de mare[2]. **2** *a* Referitor la mare[2]. **3** *a* Care este produs de acțiunea mării[2]. **4** *a* Caracteristic mării[2]. **5** *a* (D. plante și animale) Care crește sau trăiește în mare[2] Si: (nob) *marinesc*. **6-7** *sf, a* (Șîs *Pictura ~*) (Pictură) care reprezintă un peisaj de mare. **8** *a* Referitor la navigația pe mare Si: *maritim* (**4**).

marina[1] [At: SADOVEANU, O. A. II, 208 / E: nct] (Plu) **1** *i* Termen prin care se dă comanda ca bușteanul să fie rotit o dată pe grosimea lui, cu ajutorul țapinelor. **2** *av* (D. bușteni; îcs) *A da ~* A da de-a rostogolul, răsucind pe loc.

marina[2] *vt* [At: LEXIC REG. 104 / V: ***~ni*** / Pzi: (pbl) *~nesc* / E: cf *marina*[1]] (Plu; c. i. bușteni) A roti o dată pe grosime.

marina[3] *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~nez* / E: fr ***mariner***, ger ***marinieren***] (C. i. pește, carne etc.) A prepara pentru consum imediat sau pentru coservare, prin lăsare într-un sos condimentat, care conține ulei, oțet și zahăr.

marinadă *sf* vz ***marinată***

marinar [At: AR (1829), 6[1]/16 / V: (pop) ***măr~***, (înv) ***~ner, măriner***, (Ban; Trs) ***~năr, mărinăr*** / Pl: *~i* / E: ***marină*** + *-ar*] **1** *sm* Persoană care se îndeletnicește în mod obișnuit cu navigația Vz *navigator, corăbier*. **2** *sm* Persoană care face parte din echipajul unei nave Vz *matelot*. **3** *sm* (Spc) Ostaș care își face serviciul militar la marină Vz *matroz*. **4** *sm* (La jocul de cărți; gmț; îe) **~ii pe covertă** Îndemn pentru ca jucătorii să depună miza. **5** *sm* (Reg) Barcagiu. **6** *a* (Nob) Marinăresc.

marinare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~nări* / E: ***marina***[3]] Preparare pentru consum imediat sau pentru conservare a cărnii, peștelui etc. prin lăsare într-un sos condimentat care conține ulei, oțet și zahăr.

marinat, ~ă *a* [At: DRĂGHICI, REȚ. 76/12 / V: ***măr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***marina***[3]] (D. pește, carne etc.) Preparat pentru consum imediat sau pentru conservare, prin lăsare într-un sos condimentat, care conține ulei, oțet și zahăr.

marinată *sf* [At: CR (1830), 140[2]/2 / V: ***măr~***, (înv) ***~adă*** / Pl: *~te*, (înv) *~uri* / E: ngr ***μαρινάτον***, it ***marinato***] **1** Mâncare, în special de pește, preparată cu un sos condimentat, care conține ulei, oțet și zahăr. **2** Amestec de apă cu vin, oțet sau zeamă de lămâie și condimente în care se pune carnea de vânat, pentru a se frăgezi Vz *baiț*.

marină *sfs* [At: MOLNAR, I. 377/9 / E: fr ***marine***, it ***imarina***] **1** (Csc) Ansamblu al vaselor și unităților navale ale unei țări, precum și personalul aferent Vz *flotă*. **2** Știință și tehnică a navigației.

marinăr *sm* vz ***marinar***

marinăresc, ~ească *a* [At: TEODORESCU, M. II, 153 / Pl: *~ești* / E: ***marinar*** + *-esc*] **1-2** Care aparține unui marinar sau marinei (**1**). **3-4** Caracteristic marinarului sau marinei (**1**).

marinărește *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***marinar*** + *-esc*] **1** Ca marinarii. **2** În felul marinarilor.

marinărie *sf* [At: DLR / Pl: ~*ii* / E: ***marinar*** + *-ie*] Profesiune a marinarului.

marinăriță *sf* [At: DEX – S / Pl: ~*țe* / E: ***marinar*** + *-iță*] Femeie din echipajul unei nave.

mariner *sm* vz ***marinar***

marinesc, ~ească *a* [At: GORJAN, H. II, 6/35 / Pl: ~*ești* / E: ***marin*** + *-esc*] (Nob) Marin **(5)**.

marineț, ~eață *a* [At: GORJAN, H. II, 10/17 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***marin*** + *-eț*] (Nob) Maritim **(1)**.

marini *v* vz ***marina***[2]

marinică *s* [At: BĂCESCU, PĂS. 110 / E: nct] (Orn; reg) Vindereu (*Falco tinnunculus*).

marinier *sm* [At: VALIAN, V. / Pl: ~*i* / E: fr ***marinier***] (Frî) Marinar.

marinim, ~ă *a* [At: AR (1829), 78[1]/10 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***mare***[1] + ***inimă***] (Înv) Mărinimos.

marinimie *sf* vz ***mărinimie***

marinimos, ~oasă *a* vz ***mărinimos***

marinimozitate *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: ~***ran***~ / E: ***marinimos*** + *-itate*] (Îvr) Mărinimie.

marinism *sn* [At: DN[3] / Pl: ~*e* / E: it ***marinismo***, fr ***marinisme***] **1** Stil prețios în barocul italian din sec. XVII. **2** (Pex) Prețiozitate a stilului, afectare.

marinist, ~ă [At: DN[3] / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: it ***marinista***, fr ***mariniste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al marinismului **(1)**. **3** *a* Referitor la marinism **(1)**. **4** *a* Asemănător marinismului **(1)**.

marinuță *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: ~*țe* / E: ***Marinuța***] (Reg) Plantă medicinală nedefinită mai îndeaproape, întrebuințată în tratarea anumitor boli ale cailor.

marioara *sfa* [At: SEVASTOS, N. 282 / P: ~*ri-oa*~ / E: ***Marioara***] **1** (De obicei determinat prin „de la munte", „de la Gorj") Dans popular pe care îl joacă flăcăii și fetele sau nuntașii, după masa de cununie. **2** Melodie după care se execută marioara **(1)**.

marionetă *sf* [At: STAMATI, D. / P: ~*ri-o*~ / Pl: ~*te* / E: fr ***marionette***] **1** Figurină acționată de o persoană (cu ajutorul unor sfori) pentru a interpreta diferite roluri în teatrul de păpuși Vz *păpușa*. **2** (Fig) Om fără personalitate, care execută servil ceea ce i se cere. **3** (Îs) *Guvern* ~ Guvern care execută servil ordinele primite de la o putere străină.

marionetist, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: ~*ri-o*~ / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***marionettiste***] (Rar) Păpușar.

mariorica *sfa* [At: VARONE, D. 114 / P: ~*ri-o*~ / E: ***Marioara*** + *-ica*] **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută mariorica **(1)**.

mariș *sm* vz ***mariaș***[1]

maritagiu *sn* [At: CALENDAR (1794), 32/4 / V: ~***aj*** / Pl: ~*age* / E: it ***maritaggio***] (Itî) **1** Căsătorie. **2** Căsnicie.

maritaj *sn* vz ***maritagiu***

marital, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***marital***, lat ***maritalis***] **1** (Jur; d. drepturi sau autoritate într-o căsnicie) Care aparține soțului. **2** Care aparține căsătoriei Si: *conjugal*. **3** Care e specific relațiilor dintre soți Si: *conjugal*.

maritim, ~ă *a* [At: MN (1836), 6 / A și: *maritim* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***maritime***] **1** Care se află la țărmul sau în apropierea mării Si: (nob) *marineț*. **2** De mare. **3** Al mării Vz *marin*. **4** Care se face sau se desfășoară pe mare. **5** Care crește sau trăiește în apropierea mării. **6** Care se referă la marină. **7** (Îs) *Putere* ~ Stat care posedă o flotă puternică.

maritornă *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, A. 242 / Pl: ~*ne* / E: fr ***maritorne***] (Frr) Servitoare neîngrijită, murdară și urâtă.

marița *sf* [At: VARONE, D. / V: ***măr***~ / Pl: ~*e* / E: ***Marița***] **1** (Fam) Servitoare. **2** (Mun) Trăgătoare pentru cizme. **3** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** (Reg; art.) Melodie după care se execută marița **(3)**.

marițica *sf* [At: SEVASTOS, N. 282 / E: ***Marițica***] (Reg) **1** Dans nedefinit mai îndeaproape care se dansează la nuntă. **2** Melodie după care se execută marițica **(1)**.

marivodaj *sn* [At: DN[3] / Pl: ~*e* / E: fr ***marivaudage***] (Frm) **1** Limbaj galant, subtil. **2** Amabilitate artificială.

marjă[1] *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 138, 2/6 / Pl: ~*je* / E: fr ***marge***] (Frm) Rezervă de care se poate dispune între anumite limite.

marjă[2] *sf* vz ***majă***

marlin *sm* [At: DN[3] / Pl: ~*i* / E: fr ***marlin***] Specie de pește teleostean din Marea Caraibilor, înrudit cu peștele-spadă.

marketing *sn* [At: DEX / Pl: ~*uri* / E: eg ***marketing***] Disciplină și activitate comercială care pornește de la cunoașterea curentă și în perspectivă a cererii pieței, pentru a satisface eficient această cerere.

marlauz *ss* vz ***mărlăuz***

marlă *sf* vz ***mârlă***[1]

marmagiu, ~ie *a* vz ***marmanziu***

marmaladă *sf* vz ***marmeladă***

marmalată *sf* vz ***marmeladă***

marmangel[1] *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~*ei* / E: ns cf *parpangel*] (Reg) Copil răsfățat.

marmangel[2] *s* [At: CABA, SĂL. / Pl: ~*ei* / E ***marmangiu*** + *-el*] (Reg) Soi de viță de vie nedefinit mai îndeaproape.

marmangios, ~oasă *a* [At: POLIZU / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: nct] (Nob) Prostănac.

marmangiu, ~ie *a* vz ***marmanziu***

marmansiu, ~ie *a* vz ***marmanziu***

marmanziu, ~ie [At: SIMION DASC., ap. LET. I, A. 38/37 / V: ~***nsiu***, ~***ngiu***, ~***aziu***, ~***agiu***, ~***monzău***, ~***muziu***, ***mermeziu*** / Pl: ~*ii* / E: ns cf *Malvazia*, *naramziu*] **1** *sn* (Înv) Vin grecesc de Malvazia. **2** *sn* (Pgn) Vin de calitate superioară. **3** *a* (Îrg; d. vin) Purpuriu. **4** *a* (Îrg; d. vin) Care îmbată tare. **5** *a* (Îrg; d. vin) Dulce. **6** *a* (Pex; d. băuturi) De calitate superioară. **7** *a* (Îrg; pgn) Roșu-portocaliu.

marmară *sf* vz ***marmură***[1]

marmatit *sn* [At: DEX – S / Pl: ~*e* / E: fr ***marmatite***] (Min) Varietate de blendă feruginoasă.

marmaziu, ~ie *sn, a* vz ***marmanziu***

marmelad *sn* vz ***marmeladă***

marmeladă *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***marmelad*** *sn*, ~***ată***, ~***mil***~, ~***mal***~, ~***malată***, ~***moladă***, ***mărmăladă*** / Pl: ~*de*, (pop) ~*lăzi* / E: fr ***marmelade***, ger ***Marmelade***] **1** Pastă consistentă preparată din fructe terciuite sau trecute prin sită și fierte cu zahăr. **2** (Reg) Magiun de prune. **3** (Îrg) Dulceață de fructe. **4** (Reg) Peltea. **5** (Reg) Chiseliță.

marmelată *sf* vz ***marmeladă***

marmeziu, ~ie *a* vz ***marmanziu***

marmiladă *sf* vz ***marmeladă***

marmită *sf* [At: PONI, F. 126 / Pl: ~*e* / E: fr ***maranite***] **1** (Fir; îs) ~*ta lui Papin* Dispozitiv format dintr-un vas cilindric de metal închis ermetic cu un capac, cu ajutorul căruia se demonstra forța elastică a vaporilor de apă. **2** Vas mare de fier cu două toarte și cu capac, în care se transportă mâncarea caldă. **3** Scobitură formată prin eroziune în albia unui râu.

marmoladă *a* vz ***marmeladă***

marmonzău *a* vz ***marmanziu***

marmor *s* vz ***marmură***

marmora *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: ~*rez* / E: ***marmoră***] **1** A da (unui material) aspect de marmură[1] **(1)**. **2** (Nob) A acoperi, a placa cu marmură[1] **(1)**.

marmoraj *sn* [At: DEX / Pl: ~*e* / E: ***marmora*** + *-aj*] Desen colorat care imită marmura, imprimat pe hârtie.

marmorar *sm* vz ***mărmurar***

marmorare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~*rări* / E: ***marmora***] Placare cu marmură[1] **(1)**.

marmorat, ~ă *a* [At: NOM. MIN. I, 370 / V: (rar) ***~mur~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***marmora***] **1** Care are aspect de marmură[1] (1). **2** Colorat ca marmura[1] (1). **3** (Nob) Placat cu marmură[1] (1).

marmoră *sf* vz ***marmură[1]***

marmore *sf* vz ***marmură[1]***

marmorean, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 16 / P: *~re-an* / V: (rar) ***~mur~*** / Pl: *~eeni, ~e* / E: fr ***marmoréen***] **1** Făcut din marmură[1] (1). **2** Cu aspect de marmură[1] (1). **3** Care are albeața, netezimea, strălucirea, răceala marmurei[1] (1) Si: (rar) *marmoreu,* (nob) *marmoreic,* (nob) *marmoriu.*

marmoreic, ~ă *a* [At: PETICĂ, O. 48 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***marmoreu*** + *-ic*] (Nob) Marmorean (3).

marmoreu, ~ee *a* [At: EMINESCU, O. I, 172 / A și: *marmoreu* / Pl: *~ei, ~ee* / E: lat ***marmoreus,*** it ***marmoreo***] (Rar) Marmorean (3).

marmorie *sfs* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***marmoră*** + *-ie*] (Îvr) Meserie a mărmurarului.

marmorire *sf* vz ***mărmurire***

marmoriu, ~ie *a* [At: EMINESCU, N. 77 / Pl: *~ii* / E: ***marmoră*** + *-iu*] (Nob) Marmorean (3).

marmot *sm* vz ***marmotă***

marmotă *sf* [At: J. CIHAC, I, N. 35/7 / V: (înv) ***marmot*** *sm* / Pl: *~te* / E: fr ***marmotte,*** it ***marmotta***] **1** (Lsg) Gen de mamifere rozătoare de mărimea unui iepure de casă, cu blana prețioasă, cenușie, care trăiește în regiunile muntoase din vestul Europei (*Arctomys marmotta*) sau în stepele din estul Europei și din Asia (*Marmotta bobak*). **2** (Șlp) Animal din genul marmotelor (1).

marmur *s* vz ***marmură[1]***

marmurat, ~ă *a* vz ***marmorat***

marmură[1] *sf* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II, 285/9 / V: ***~moră,*** (îrg) ***~mure,*** (reg) ***~mară, ~mor, ~more, ~mur*** / Pl: *~re, ~ri* / E: ml ***marmor, -oris***] **1** (Înv; șîs *piatră ~, piatră de ~*) Varietate de calcar cristalin cu structură compactă și fină de diverse culori, care se poate sculpta și lustrui, utilizată în lucrări de artă și arhitectură. **2** (Înv; îas) Bloc sau bucată de marmură[1] (1). **3** (Lpl) Varietăți de marmură[1] (1). **4** Obiect sculptat din marmură[1] (1). **5** (Reg) Porțelan. **6** (Reg) Oală smălțuită. **7** (Trs) Piatră de hotar. **8** (Trs) Semn care desparte două holde.

marmură[2] *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 261 / E: ns cf *armurare*] (Reg) Boală a vitelor nedefinită mai îndeaproape Cf *armurare.*

marmure *sf* vz ***marmură[1]***

marmurean, ~ă *a* vz ***marmorean***

marmuri *v* vz ***mărmuri***

marmurile *sfp* [At: VARONE, D. 114 / E: nct] **1** (Reg) Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** (Reg) Melodie după care se execută marmurile (1).

marmurist *sm* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2726 / Pl: *~iști* / E: ***marmură[1]*** + *-ist*] (Rar) Mărmurar.

marmuzică *a* [At: ALECSANDRI, T. 920 / E: ***marmuzie*** + *-ică*] (Îvr; șhp) **1-6** Marmanziu (**3-8**).

marmuziu, ~ie *a* vz ***marmanziu***

marnare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: fr ***marnage***] Operație de presărare a unui sol cu marnă.

marnă *sf* [At: BĂLCESCU, G. 23/6 / Pl: *~ne* / E: fr ***marne,*** it ***marna***] Rocă formată dintr-un amestec de argilă și de calcar Si: (înv) *margă.*

marne *sf* vz ***margine***

marnos, ~oasă *a* [At: ONCESCU, G. 69 / V: (rar) ***măr~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***marnă*** + *-os*] **1** (D. soluri) Care conține marnă. **2** (D. soluri) Bogat în marnă. **3** (D. sol) Alcătuit din marne. **4** (D. sol) Care are caracterele marnei.

maro *ain* [At: ALEXI, W. / V: ***~n*** / E: fr ***marron***] **1** *a* Care este de culoarea castanei coapte, a cafelei măcinate Si: *castaniu, brun-roșcat* Vz *cafeniu.* **2** *sn* Culoare a castanei coapte, a cafelei măcinate.

maroană *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ne* / E: ger ***Marone,*** it ***marrone,*** fr ***marron***] (Rar) Castană comestibilă coaptă sau preparată cu sirop de zahăr.

marocan, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***marocain***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Marocului. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Maroc. **5** *smp* Populație din Maroc. **6-7** *a* Care aparține (Marocului sau) marocanilor (**5**). **8-9** *a* Referitor (la Maroc sau) la marocani (**5**). **10** *a* Care provine din Maroc.

marochin *sn* [At: CR (1830), 373[2]/3 / V: (înv) ***~ă,*** (reg) ***~rachină*** *sf* / Pl: *~e,* (înv) *~uri* / E: fr ***maroquin,*** it ***marochino***] **1** Piele fină de capră tăbăcită vegetal, având desene în relief sau în culori Si: (înv) *cordovan, saftian.* **2** Imitație de marochin (1) obținută din piele de oaie sau de vițel Si: *cordovan, saftian.* **3** (Îs) *Hârtie ~* Hârtie care imită marochinul (1). **4** (Lpl) Varietăți de marochin (1). **5** (Lpl) Obiecte lucrate de marochin (1).

marochină *sf* vz ***marochin***

marochinărie *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~nerie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***maroquinerie***] **1** Meșteșug de marochinier (1). **2** Industrie de obiecte lucrate din marochin, din orice fel de piele subțire și moale ori înlocuitori din piele. **3** Atelier unde se lucrează obiecte din marochin, din piele ori din înlocuitori de piele. **4** Magazin în care se vând obiecte din marochin, din piele ori din înlocuitori. **5** (Csc) Obiecte făcute din marochin sau din orice fel de piele ori înlocuitori de piele.

marochiner *sm* vz ***marochinier***

marochinerie *sf* vz ***marochinărie***

marochinier *sm* [At: COSTINESCU / P: *~ni-er* / V: ***~ner*** / Pl: *~i* / E: fr ***maroquinier***] **1** Lucrător care prelucrează marochin sau orice fel de piele ori înlocuitori de piele. **2** Fabricant de obiecte din marochin, din piele ori înlocuitori de piele.

marod, ~oadă *smf, a* [At: BARCIANU / Pl: *~ozi, ~oade* / E: ger ***marod***] (Trs; înv) **1-2** (Persoană) bolnavă. **3-4** (Persoană) rănită.

marolă *sf* vz ***marulă***

maron[1], ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***marron***] (Frr) Animal domestic care a revenit în starea de sălbăticie.

maron[2] *a* vz ***maro***

maronit *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iți* / E: fr ***maronite***] Creștin din Siria și din Liban, aparținând unei comunități fondate în sec. V de călugărul Maron.

maroniu, ~ie *sn, a* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: ***maron*** + *-iu*] **1-2** (Culoare) care bate în maro (2).

marotă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~te* / E: fr ***marotte***] **1** (Frm) Preocupare exclusivă și obsedantă pentru un anumit lucru Vz *manie* **2** (Frm; pex) Obiect al unei marote (1) Vz *manie.* **3** (Rar) Sceptru având în vârf un cap acoperit cu o glugă pestriță și împodobit cu clopoței, pe care îl purtau bufonii.

marotea *sf* vz ***malotea***

marpici *sn* [At: BELDIMAN, ap. LET. III, 440 / Pl: *~uri* / E: tc ***marpiç***] Tub lung și elastic al narghilelei, răsucit în serpentină.

marsuin *sm* [At: BARASCH, I. N. 323 / Pl: *~i* / E: fr ***marsouin***] Specie de delfin care trăiește de-a lungul țărmurilor marine Si: *purcel de mare* (*Phocaena communis*).

marsuipial, ~ă *sn, a* vz ***marsupial***

marsuos, ~oasă *a* vz ***mârsios***

marsupial, ~ă [At: COBÎLCESCU, G. 77/19 / P: *~pi-al* / V: (nob) ***~suip~*** / Pl: *~ e* / E: fr ***marsupial***] **1** *a* (D. mamifere) Care se caracterizează prin faptul că femelele au o pungă ventrală în care își țin puii după naștere. **2** *smp* Ordin de mamifere care se caracterizează prin faptul că femelele au o pungă ventrală în care își țin puii după naștere. **3** *sn* Animal din ordinul marsupialelor (**2**).

marsupializare *sf* [At: DN[3] / P: *~pi-a~* / Pl: *~zări* / E: fr ***marsupialisation***] (Med) Deschidere a unei colecții de puroi la nivelul pielii.

marsupiu *sn* [At: LM / P: *~piu* / Pl: *~ii* / E: lat ***marsupium,*** fr ***marsupium***] (Zlg) Pungă ventrală a marsupialelor.

mars [At: IST. AM. 72[r]/16 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***marche***] **1** *sn* Deplasare a unei unități militare sau a unui grup organizat de oameni, a unei persoane, într-o anumită formație și cu un anumit pas. **2** *sn* (Îs)

Pas de ~ Mers în cadență. **3** *sn* (Îs) *Batalion* (sau *companie*) *de* ~ Batalion sau companie instruită în spatele frontului pentru a completa efectivul de pe front. **4** *sn* (Frr; îe) **A câștiga un ~** A ajunge la un obiectiv înaintea inamicului. **5** *sn* (Înv) Etapă sau distanță parcursă de o unitate militară în 24 de ore. **6** *sn* (Îs) ~ *forțat* Marș executat cu o viteză mai mare decât cea normală. **7** *sn* (Pgn) Deplasare. **8** *sn* (Spt) Probă atletică de mers pe distanțe lungi. **9** *sn* (Înv; îf *marșă*) Procedură. **10** *sn* Piesă muzicală compusă de obicei în măsura de 4/4, destinată să însoțească mersul cadențat al unei unități militare, al unei formații încolonate etc. **11** *sn* (Pex) Cântec de război. **12** *sn* Compoziție literară în versuri, cu subiect patriotic, scrisă pentru a fi cântată pe o arie de marș (**10**). **13** *v* (Îs) *Înainte* ~ Ordin de a pleca adresat unei unități militare sau unei formații încolonate, unui militar. **14** *v* Cuvânt cu care se alungă un câine Si: (pop) *ni!*, (reg) *țibă!* **15** *v* (Prt; adresat unui om; șîs ~ *de aici*) Pleacă numaidecât!

marșa *vi* [At: DEX – S / Pzi: ~*șez* / E: fr ***marcher***] (Frm) **1** A cădea de acord Si: *a consimți*. **2** A se lăsa antrenat într-o acțiune. **3** A se lăsa corupt.

marșal *sm* vz ***mareșal***

marșalâc *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. I^2, 392 / Pl: ~*âci* / E: pn ***marszałek***] (Îvr) Mareșal.

marșalui *v* vz ***mărșălui***

marșandă *sf* [At: PR. DRAM. 254 / V: **~*ntă*** / Pl: ~*de* / E: fr ***marchande***] (Înv) Patroană a unui magazin de modă Vz *modistă*.

marșanderie *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ~*ii* / E: ***marșandă*** + *-erie*] (Îvr) Negoț cu articole de mode.

marșantă *sf* vz ***marșandă***

marșare *sf* [At: DEX – S / Pl: ~*șări* / E: ***marșa***] (Frm) **1** Consimțire. **2** Acceptare a implicării într-o acțiune. **3** Acceptare de foloase necuvenite.

marșarier *sn* [At: DN^3 / P: ~*ri-er* / Pl: ~*e* / E: fr ***marche-arrière***] **1** Mers înapoi al unui automobil. **2** (Ccr) Dispozitiv al mecanismului de transmisie, care permite mersul înapoi al unui autovehicul.

marșă[1] *sf* [At: DM / Pl: ~*șe* / E: ger ***Marsch***] Sol format de depunerile rămase în urma retragerii apelor mării.

marșă[2] *sf* vz ***marș***

marșină *sf* vz ***mașină***

marșirui *vi* [At: DLR / Pzi: ~*esc* / E: ger ***marschieren***] (Reg) A mărșălui.

marșrut *sn* [At: (a. 1815) URICARIUL, I, 247 / V: (rar) **~*ă*** (S și: *marș-rută*), (reg) **~*șut*, ~*șută*** *sf* / S și: *marș-rut* / Pl: ~*e* / E: rs **маршрут**, fr ***marcheroute***, ger ***Marschrut***] **1** Itinerar. **2** (Pex) Document, act prin care se indică un itinerar. **3** (Reg; îe) **A-i da (cuiva) marșuta** A face pe cineva să plece. **4** (Spc) Mers pe distanță lungă al unui tren de marfă, care nu lasă și nici nu ia vagoane din vreo stație de pe parcurs. **5** (Reg; îf *marșută*) Garnitură de treizeci de vagoane de câte zece tone. **6** Metodă de a lucra la mai multe mașini, prin folosirea lor într-o ordine prestabilită.

marșrută *sf* vz ***marșrut***

marșrutiza *vt* [At: DN / Pzi: ~*zez* / E: drr ***marșrutizare***] **1-2** A folosi metoda marșrutului (**4**, **6**) în căile ferate sau în tehnică.

marșrutizare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2584 / Pl: ~*zări* / E: de la ***marșrut*** cdp rs **маршрутизация**] **1-2** Utilizare a metodei marșrutului (**4**, **6**).

marșrutizat, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2584 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***marșrutizare***] (D. transporturi) Organizat după metoda marșrutului (**4**).

marșui *v* vz ***mărșui***

marșut *sn* vz ***marșrut***

marșută *sf* vz ***marșrut***

mart *ss* vz ***martie***

martac *sm* [At: COSTINESCU / V: **~*tec*, *măr~*, *mâr~*** / Pl: ~*aci* / E: tc ***mertek***] **1** (Reg) Grindă lungă și groasă. **2** (Reg; mpl) Fiecare dintre căpriorii unei case. **3** (Reg) Chingă a căpriorilor unei case. **4** (Reg) Lemn gros care se fixează cu capătul de sus în grinda unei case și cu cel de jos pe căpriori. **5** (Reg; mpl) Fiecare dintre lemnele care leagă între ele capetele de sus ale unui pătul sau ale unui pătuiac. **6** (Reg; mpl) Fiecare dintre prăjinile, lemnele sau crengile legate câte două cruciș, care se așază de o parte și de alta a unui acoperiș de paie, a unei clăi de fân etc. **7** (Reg; mpl) Fiecare dintre parii care, având unul dintre capete înfipt în pământ, susțin un bordei. **8** (Reg) Par sau stâlp mai gros, folosit în construcții. **9** (Olt; mpl) Nojițe (**1**).

martalog *sm* [At: (a. 1715) ARHIVA R. II, 42/1 / V: **~*oți***, *smp* / Pl: ~*ogi* / E: tc ***martoloz***] **1** (Lpl) Soldați greci care făceau parte dintr-un corp de miliție turcească însărcinat cu apărarea granițelor și cu supravegherea drumurilor și a punctelor vamale. **2** (Îs) *Cazaci ~ogi* Slujitori de scuteală care făceau parte dintr-un corp de miliție însărcinat cu paza granițelor. **3** (Îrg) Persoană însărcinată cu aducerea împricinaților în fața instanțelor de judecată. **4** (Olt; dep) Persoană care se ține scai de cineva. **5** (Olt; dep) Bătrân care se ține după femei. **6** (Reg) Om leneș și de nimic Si: *marțafoi* (**1**).

martaloți *smp* vz ***martalog***

marte *ss* vz ***martie***

martec *sm* vz ***martac***

martelaj *sn* [At: DN^3 / Pl: ~*e* / E: fr ***martelage***] (Med) Procedeu învechit de castrare prin strivirea cordonului testicular cu un ciocan special.

martensită *sf* [At: DN / Pl: ~*te* / E: fr ***martensite***] Constituent structural din aliaj fier-carbon la oțelurile călite.

martie *ss* [At: GCR I, 45/18 / V: (îvp) ***mart***, (pop) ***marte*** / E: slv **мартъ**, **мартий**] **1** A treia lună a anului, care urmează după februarie Si: (pop) *mărțișor*, (îvp) *marț* (**1**), (rar) *germănar*. **2** (Pop; îe) **~ din post nu lipsește** sau (nob) **(E) ca-n marte postul** Se spune despre cineva care e nelipsit de undeva, de obicei de acolo de unde poate obține un avantaj, un profit.

martin *sm* [At: BARCIANU / Pl: ~*i* / E: fr ***martin***] (Orn) Pescăruș.

martinaș *sm* [At: SADOVEANU, V. F. 57 / Pl: ~*i* / E: ***martin*** + *-aș*] **1-2** (Rar; șhp) Martin (mic). **3** (Rar) Pui de pescăruș.

martinel *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 111 / Pl: ~*ei* / E: ***martin*** + *-el*] (Orn) **1** Pescăruș (*Larus ridibundus*). **2** (Îs) ~ *cu aripi albe* Chiră (*Chlidonias leucoptera*).

martingală *sf* [At: NEGULICI / Pl: ~*le* / E: fr ***martingale***] **1** Curea de la frâul calului prinsă cu un capăt de chingă și cu altul de botnița căpețelei. **2** Bară de metal în formă de suliță, care se fixează dedesubtul bompresului și care susține lanțul de întăritură al acestuia. **3** (La unele jocuri de noroc) Fel de a juca constând în dublarea mizei. **4** (La unele jocuri de noroc; pex) Sistem propriu de joc urmărit cu perseverență de cineva.

martinică *sf* [At: DN^3 / Pl: ~*ici* / E: ***Martinica***] Cafea din Martinica

martir[1] *sn* [At: ASACHI, S. L. II, 54 / Pl: ~*e* / E: fr ***martyr***] (Asr) Martiriu.

martir[2], ***~ă*** *smf* [At: ASACHI, I. 56/29 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***martyr***] **1** Persoană care a avut de îndurat suferința, chinuri îngrozitoare sau moartea pentru ideile, convingerile sale. **2** Mucenic al Bisericii. **3** (Înv; îs) *Cununa ~ilor* Martiriu.

martiragiu *sn* vz ***martiraj***

martiraj *sn* [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 231/ V: (rar) ~***agiu*** / Pl: ~*e* / E: ***martir***[2] + *-aj*] Martiriu.

martiric, ~ă *a* [At: NECULUȚĂ, Ț. D. 31 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***martir***[2] + *-ic*] (Nob) **1** Care aparține martirilor. **2** Referitor la martiri.

martiricesc, ~ească *a* [At: GALAN, Z. R. 229 / Pl: ~*cești* / E: ***martir***[2] + *-icesc*] (Nob) **1-2** Martiric (**1-2**).

martirico *s* vz ***martiricon***

martiricon *s* [At: (a. 1827) FURNICĂ, I. C. 361 / V: ~*co* / E: ngr ***μαρτυρικόν***] (Grî) Certificare.

martirism *sn* [At: ROM. LIT. 155^2/34 / Pl: (nob) ~*e* / E: ***martir***[2] + *-ism*] (Nob) Martiriu.

martiriu *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 129 / Pl: ~*ii*, (rar) ~*ri* / E: lat ***martyrium***, ngr ***μαρτύριον***, it ***martiris***] **1** Supliciu sau moarte îndurată de cineva pentru ideile sau convingerile sale Si: *martir*[1], *martiraj*, (nob) *martirism* Vz *calvar*. **2** (Fig) Suferință morală mare.

martiriza *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~zez* / E: fr ***martyriser***] **1-2** A supune la un martiriu (**1-2**). **3** (Pgn) A tortura. **4** A trece în rândul martirilor[2] (**2**) Vz *sanctifica*.

martirizare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~zări* / E: ***martiriza***] **1-2** Supunere la un martiriu (**1-2**) Si: (nob) *martirizație* (**1-2**). **3** (Pgn) Torturare. **4-5** (Pex) Martiriu (**1-2**).

martirizat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***martiriza***] **1-2** Care a suferit un martiriu (**1-2**). **3** (Pgn) Chinuit.

martirizație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) *~iune* / E: ***martiriza*** + *-ție*] (Nob) **1-2** Martirizare (**1-2**).

martirizațiune *sf* vz ***martirizație***

martirolog[1] *sn* vz ***martirologiu***

martirolog[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ogi* / E: cf fr *martyrologiste*] Autor al unui martirologiu.

martirologhiu *sn* vz ***martirologiu***

martirologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***martirolog*** + *-ic*] **1-2** Care aparține martirologiei (**1-2**). **3-4** Referitor la martirologie (**1-2**).

martirologie *sf* [At: DN[3] / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***martyrologie***] **1** Istorie a martirilor[1] (**2**). **2** Martirologiu (**1**).

martirologiu *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 56/30 / V: ***~rolog***, (înv) ***~loghiu*** / Pl: *~ii* / E: lat ***martirologium***, ger ***Martylologium***, ngr ***μαρτυρολόγιον***, fr ***martyrologe***] **1** Scriere care cuprinde lista martirilor Bisericii și povestirea suferințelor lor. **2** Scriere care cuprinde lista celor care au suferit, au murit pentru o idee, pentru o convigere.

martoi *s* [At: I. CR. VI, 218 / Pl: nct / E: ns cf *martac*] (Reg) Butuc scurt și gros.

martom *sm* vz ***martor***

marton *sm* vz ***martor***

martor, ~ă *smf* [At: COD. VOR. 42/6 / V: (îvp) ***~tur***, (reg) ***~e, ~ture, ~om, ~on, mator, mature, matur*** / Pl: *~i* / E: ml ***martyr*** cf gr *μάρτυς, -υρος*] **1** (Înv) Susținător al credinței creștine. **2** (Rar; pex) Martir al bisericii Si: *mucenic*. **3** Persoană care asistă sau a asistat la o întâmplare, la o discuție, la un eveniment etc. și care poate relata sau atesta cum au decurs faptele. **4** Fiecare dintre reprezentanții a două persoane care se bat în duel. **5** Persoană chemată să declare în fața unei instanțe judecătorești sau a altui for de cercetare tot ce știe în legătură cu un anumit fapt petrecut. **6** Persoană chemată, conform legii, să asiste la întocmirea unor acte pe care le semnează pentru a le da valoare legală. **7** (Reg) Chezaș.

martore sm vz ***martor***

martur *sm* vz ***martor***

marture *sm* vz ***martor***

marturie *sf* vz ***mărturie***

marț[1] [At: CORESI, EV. 144 / V: (înv) ***~i, ~ius*** / E: ml ***martius*** (mensis)] (Îvp) **1** *ss* Luna martie. **2** *sn* Mărțișor (**2**).

marț[2] *s* [At: CONV. LIT. XXI, 28 / V: ***~i*** *s* / E: tc ***mars*** cf it *marcio, marzo*] **1-2** (Îe) **A face** (sau **a fi, a rămâne** etc.) **~** (A câștiga sau) a pierde la unele jocuri, în special la jocul de table, în condițiile în care se punctează dublu. **3-4** (Îae) (A întrece sau) a fi întrecut cu mult. **5-6** (Îae) (A pune sau) a fi pus în situația să nu mai poată obiecta sau spune nimic.

marțafale *s* [At: BARONZI, L. 113 / E: ns cf *marțipan*] (Nob) Marțipan.

marțafoi *smi* [At: PR. DRAM. 251 / E: nct] **1** Om de nimic, leneș și fără căpătâi Si: *golan, marțalog* (**6**), *netrebnic, secătură*. **2** (Îvr) Om nătărău. **3** (Reg; dep) Om de la oraș Vz *gulerat, nădrăgar*.

marțafoi[2] *vr* [At: CONTEMPORANUL, III, 773 / Pzi: *~esc* / E: ***marțafoi***] (Rar) A-și da aere Si: *a se grozăvi*.

marțână *sf* vz ***marțână***

marțelină *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ne* / E: fr ***merceline***] (Frî) Țesătură fină de tafta.

marți[1] [At: COD. VOR. 34/21 / Pl: ~, (reg) *~țe* / E: ml ***martis*** (dies)] **1** *sf* A doua zi a săptămânii, care urmează după luni. **2** *sf* (Pop; îs) ~ *țea vaselor* (sau *viermilor, de trăsnet*) Zi de marți din prima săptămână a Postului Paștelui. **3** *sf* (Pop; îs) *~țea încuiată* Zi de marți din a doua săptămână a Postului Paștelui. **4** *sf* (Pop; îs) *~țea ciorilor* Zi de marți din Săptămâna brânzei. **5** *sf* (Pop; îs) ~ *țea morților* (sau *rusitorilor*) Sărbătoare cerebrată în marțea din a doua săptămână după Duminica Mare Si: *rusitori*. **6** *sf* (Reg; îc) **Marță-mari** Rusalii. **7** *av* În marțea (**1**) imediat precedentă sau următoare. **8** *av* (Șîf *marțea*) Într-o zi de marți[1] (**1**). **9** *av* (Șîf *marțea*) În timpul zilei de marți[1] (**1**). **10** *av* (Pop; îe) **Parcă e făcut ~tea (pe gratii)** Se zice despre un om lipsit de noroc. **11** *av* (Pop; îe) **Toate pe dos și nunta ~țea** Se spune despre un șir de lucruri, de întâmplări care de care mai nepotrivite. **12** *av* (Îf *marțea*) În fiecare marți[1] (**1**).

marți[2] *s* vz ***marț***[1]

marți[3] *s* vz ***marț***[2]

marțial[1]***, ~ă*** [At: NEGULICI / P: *~ți-al* / V: (îvr) ***~e*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***martial***, it ***marziale***] **1-2** *a, av* Milităros. **3** *a* (Îs) *Curte ~ă* Denumire sub care funcționează în unele state tribunalul militar instituit în timp de război, de mobilizare, în timpul stării excepționale sau de asediu, și care judecă infracțiunile săvârșite atât de militari, cât și de civili. **4** *a* (Îs) *Lege ~ă* Lege care autorizează, în unele state, folosirea forței armate pentru represiune internă. **5-6** *av, a* (Pex) (În mod) solemn. **7** *a* (Îs) *Arte ~e* Ansamblu de sporturi de luptă originare din Japonia.

marțial[2]***, ~ă*** *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***martial***] **1** (Chm; înv) Care conține fier. **2** (Med; îs) *Carență ~ă* Lipsă a fierului din alimentație, care cauzează anemie.

marțiale *a, av* vz ***marțial***

marțian, ~ă [At: TEODOREANU, M. U., 221/ P: *~ți-an* / Pl: *~ieni, ~iene*, (rar) *~i, ~e* / E: fr ***martien***] **1** *sm* Presupus locuitor al planetei Marte. **2** *a* Care aparține planetei Marte.

marțină *sf* vz ***mărțână***

marțipan *sn* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 96 / Pl: (rar) *~e* / E: ger ***Marzipan***] Produs zaharos obținut dintr-un amestec de zahăr și migdale Si: (nob) *marțafale*.

marțiseara *sfa* [At: H II, 258 / P și: (pop) *marseara, marțeara* / S și: *marți seara* / E: ***marți***[1] + ***seară***] **1** (Îvp; în superstiții) Marțolea (**1**). **2** (Reg; îe) **A-i purta (cuiva) marseara** A pizmui pe cineva. **3** (Reg; îae) A dușmăni pe cineva așteptând momentul prielnic să-i facă rău. **4** (Îvp) Marțolea (**2**).

marțiu *s* vz ***marț***[1]

marțoale *sf* vz ***marțolea***

marțole *sf* vz ***marțolea***

marțolea *s* [At: ANON. CAR. / V: ***~oale*** *sf*, ***~ole*** *sf*, ***mârțoală*** *sf*, ***măr~*** *sf*, ***mârțoială*** *sf* / E: cf *marți*[1]] **1** (Îvp; în superstiții) Ființă imaginară, cu chip de babă, despre care se crede că pedepsește femeile pe care le găsește lucrând în noaptea de marți spre miercuri Si: *marțiseara* (**1**). **2** (Îvp; în superstiții) Sărbătoare legată de credința în marțolea (**1**) Si: *marțiseara* (**4**). **3** (Reg; dep) Cal bătrân.

marufla *vt* [At: DEX – S / Pzi: *~lez* / E: fr ***maroufler***] A lipi cu maruflu.

maruflaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***marouflage***] **1** Lipire cu maruflu a unei pânze pictate pe un suport Si: *maruflare*. **2** (Ccr) Pânză pictată și lipită cu maruflu.

maruflare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: ***marufla***] Maruflaj (**1**).

maruflat, ~ă [At: DEX – S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***marufla***] Care a fost lipit cu maruflu.

maruflă *sf* vz ***maruflu***

maruflu *sn* [At: DN[3] / V: ***~lă*** *sf* / Pl: *~ri* / E: fr ***marouflé***] Clei special pentru maruflaj (**1**).

marulă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 3[v]/8 / V: (reg) ***~rolă*** (Pl: *~role, ~roli*), ***măr~*** / Pl: *~le* / E: bg ***маруля***, ngr ***μαρούλι***] (Bot; Mol; mpl) Lăptucă (*Lactuca sativa*).

marvă *sf* vz ***marfă***

marxism *sn* [At: SAHIA, U. R. S. S. 197 / E: fr ***marxisme***, rs ***марксизм***] Doctrină filozofică, socială și economică întemeiată de K. Marx și F. Engels, bazată pe antagonismul dintre clase, care preconiza revoluția socialistă și crearea comunismului Cf *comunism*.

marxism-leninism *sn* [At: DLR / E: rs ***марксизм-ленинизм***] Teorie a lui K. Marx și F. Engels, adaptată de V. I. Lenin.

marxist, ~ă [At: SAHIA, U. R. S. S. 163 / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***marxiste***, rs ***марксист***] **1-2** *smf*, *a* (Adept) al marxismului. **3** *a* Referitor la marxism. **4** *a* Specific marxismului.

marxist-leninist, ~ă [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 5/3 / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: rs ***марксистско-ленинский***] **1-2** *smf*, *a* (Adept) al marxism-leninismului. **3** *a* Referitor la marxism-leninism. **4** *a* Specific marxism-leninismului.

mas *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 236/35 / Pl: ~*uri* / E: ml ***mansum***] **1** (Mol; Trs) Poposire. **2** (Mol; Trs) Popas peste noapte. **3** (Pex) Loc de popas peste noapte. **4** (Înv; îe) **A se așeza de** (sau **pe**) **~** ori **a cădea la** (sau **de**) **~, a rămânea cu ~ul** A petrece noaptea Si: (îvp) *a mânea* (1). **5** (Reg; îe) **A-l ajunge (pe cineva) ~ul** A-l apuca seara sau noaptea într-un anumit loc. **6** (Îe) **A primi** (sau **a lăsa**) **de ~** A găzdui peste noapte Si: *a adăposti*. **7** Găzduire peste noapte.

masa[1] *vt* [At: BARCIANU / Pzi: ~*sez* / E: fr ***masser***] A face masaj Vz *fricționa*, *trage*.

masa[2] *vtr* [At: SADOVEANU, O. IX, 266 / Pzi: ~*sez* / E: fr ***masser***] **1-2** A (se) aduna în număr mare, în grup compact Si: *a (se) concentra*, *a (se) îngrămădi*.

masacra *vt* [At: CALENDAR (1851), 37/17 / Pzi: ~*rez* / E: fr ***massacrer***] **1** A ucide cu sălbăticie și în masă ființe care nu se pot apăra Si: *a extermina*, *a măcelări* (4). **2** (Pgn) A ucide.

masacrare *sf* [At: DLR / Pl: ~*rări* / E: ***masacra***] Ucidere cu sălbăticie și în masă a unor ființe care nu se pot apăra Si: *exterminare*, *măcelărire*.

masacrat, ~ă *a* [At: ASACHI, E. D. 12 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***masacra***] (D. ființe) Ucis în mod sălbatic și în masă Si: *exterminat*, *măcelărit*.

masacru *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: ~*re* / E: fr ***massacre***] Ucidere cu sălbăticie a unei mulțimi fără apărare Si: *măcel* (1), (liv) *carnaj*.

masagiu *sn* vz ***masaj***

masai *sn* vz ***măsai***

masaj *sn* [At: ALECSANDRI, S. 136 / V: (înv) ***~giu*** / Pl: ~*e*, (rar) ~*uri* / E: fr ***massage***] **1** Procedeu medical de stimulare și de destindere a mușchilor, executat cu ajutorul mâinilor sau al unor aparate speciale Si: *masare*[1] Vz *fricțiune*, *tras*, *trăsătură*. **2** (Îlv) **A face (un) ~** A masa. **3** (Fam; gmț; îal) A trage o bătaie.

masala *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL, XIX, 392 / V: ***~uă*** / Pl: ~*le* / E: ngr ***μασαλᾶς***] (Înv) **1** Torță. **2** (Pop; îe) **Orbul n-are trebuință de ~** Dacă vrei să ajuți pe cineva, nu-i da lucruri de care nu are nevoie. **3** (Pop; îe) **Dă ~ua pe un poponeț** Se spune despre un om nechibzuit, care dă un lucru mai bun pe altul mai prost. **4** (Mun; spc) Faclă de care se servesc pescarii ca să pescuiască noaptea Si: (reg) *fachie*.

masalagiu *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL, XIX, 330 / Pl: ~*ii* / E: ***masala*** + *-giu* cf ngr *μασαλατζῆς*] (Înv) **1-2** Persoană care (purta sau) aprindea masalale (1). **3** (Rar) Om de nimic.

masalauă *sf* vz ***masala***

masalău *sn* vz ***măsălău***

masaniu *sn* vz ***măsai***[1]

masare[1] *sf* [At: DLR / Pl: ~*sări* / E: ***masa***[1]] Masaj (1).

masare[2] *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 70 / Pl: ~*sări* / E: ***masa***[2]] Concentrare în număr mare.

masat [At: BARCIANU / Pl: (1) ~*e*, (2) ~*ați* / E: tc ***masat***] **1** *sn* Unealtă de ascuțit cuțitele de măcelărie și de cizmărie, având forma unui sul de oțel sau a unei pile plate. **2** *sm* (Nob) Om șiret Si: (pop) *pișicher*.

masă[1] *sf* [At: PSALT. HUR. 58v/16 / G-D: *mesei*, *mesii*, (reg) *unei măsi* / Pl: *mese*, (reg) *măși*, *meși* / E: ml ***mensa***] **1** Mobilă, de obicei de lemn, alcătuită dintr-o suprafață plană sprijinită pe unul sau pe mai multe picioare și având diverse utilizări, mai ales pe aceea de obiect pe care se servește mâncarea. **2** (Pop; îe) **Tu îl chemi** (sau **îl poftești**) **la ~ și el se bagă** (sau **se trage**) **sub ~** Se spune despre cel care nu prețuiește cinstea sau binele care i se face. **3** (Pop; îe) **Unde-s șepte fete-n casă, Nici câlți în casă, Nici mălai pe ~** Unde poruncesc mulți, nu iese treaba cum trebuie. **4** (Pop; îe) **Mireasa nimerește ~sa** Omul împins de nevoie devine îndrăzneț. **5** (Îs) ~ *verde* Masă (1) acoperită cu postav verde, la care se joacă jocuri de noroc. **6** (Pex; îas) Joc de noroc. **7** (Îas) Masă (1) în jurul căreia se duc tratative diplomatice. **8** (Bis) *Sfânta* ~ Pristol. **9** (Îs) *Sală de mese* Încăpere în care se servește mâncarea într-o școală, într-o cazarmă, la o cantină etc. **10** (Îs) *Capul mesei* sau (rar) *cap de* ~ Loc de cinste la o masă (1), la un ospăț. **11** (Îe) **A aduce** sau **a duce (ceva) la** (sau **pe**, reg **în**) **~** A servi mesenilor o mâncare sau o băutură. **12** (Îe) **A pune** (sau **a întinde**) **~sa** A pune, a pregăti pe masă (1) toate cele necesare pentru servirea mâncării. **13** (Îe) **A strânge ~sa** A aduna de pe masă (1) mâncările rămase, vasele din care s-a mâncat, tacâmurile etc. **14** (Fam; îe) **Pune-te** (sau **întinde-te**) **~, scoală-te** (sau **ridică-te**) **~** Se spune despre cei care duc o viață plină de desfătări, care trăiesc fără griji, care așteaptă totul de-a gata. **15** (Fam; îac) Se spune când ești obligat să servești mereu de mâncare. **16** (Îe) **A pune ~sa cu toții** A se împrieteni cu toată lumea. **17** (Îe) **A întinde cuiva ~** A da cuiva de mâncare. **18** (Îe) **A întinde ~ mare** sau **a ține ~sa întinsă** A oferi ospețe, banchete. **19** (Pex; îae) A se ține de petreceri. **20** (Fam; îe) **A lăsa pe cineva sub ~** A nu da cuiva nici o atenție. **21** (Îe) **A-i fi (cuiva) casa casă și ~sa ~** A fi chibzuit. **22** (Îae) A trăi tihnit, liniștit. **23** (Îe) **A avea casă și ~** A avea cele necesare pentru existență. **24** (Îae) A duce o viață tihnită. **25** (Îe) **A avea ce pune pe ~** A avea existența asigurată. **26** (Îac; îcn) A fi foarte sărac. **27** (Îe) **N-are casă, n-are ~** Se spune despre un om fără căpătâi. **28** (Reg; îe) **A fi la ~sa cuiva** A se afla, ca soție ori ca rudă apropiată, în dependență materială față de capul familiei. **29** (Reg; îe) **A pune pe cineva la ~ cu tine** A trata pe cineva ca pe un prieten apropiat. **30** (Îs) *Umplutul meselor* Datină constând din umplerea cu alimente a diferite vase care se dau de pomană, la Moși sau la Rusalii. **31** (Pex; csc) Persoane care mănâncă la aceeași masă (1) Si: *meseni*. **32** Prânz. **33** Cină. **34** (Bis; înv, îs) ~*sa cea tainică* Cina cea de taină Vz *cină*. **35** (Îlav) **Înainte de ~** În partea zilei care precedă prânzul. **36** (Îas) În fiecare dimineață. **37** (Îlav) **După ~** În partea zilei care urmează după prânz Si: *după-amiază*, *dupa-prânz*. **38** (Îal) În fiecare după-amiază. **39** (Îlv) **A ședea** (sau **a sta**) **la ~** sau **a lua ~sa** A mânca de prânz sau de cină. **40** (Îe) **Poftim** (sau **poftiți**) **la ~** Formulă de politețe cu care inviți pe cineva să se așeze la masă pentru a mânca. **41** Ospăț. **42** (Pop; îs) ~*sa mare* sau ~*sa de dar*, *a doua* ~ Ospăț dat de părinții mirelui după cununie pentru perechea căsătorită. **43** (Pex) Ceea ce se mănâncă la amiază și seara Si: *mâncare*, (pop) *bucate*. **44** Mâncare de pe masă (1) Si: *mâncare*, (pop) *bucate*. **45** (Pgn) Hrană. **46** (Îrg) Față de masă. **47** (Trs; îs) ~ *de gumi* (sau *de piele*) Mușama. **48** (Pan) Obiect sau parte de obiect care seamănă cu o masă (1) ori cu o parte a ei ca formă, ca funcțiune etc. **49** (Șîs ~ *lungă*) Tarabă. **50** (Șîs ~*sa dulgherului*) Tejghea a dulgherului. **51** (Prc) Placă de sus, dreptunghiulară, a tejghelei și a scaunului de dulgherie, pe care dulgherul fasonează materialul Si: *blană*, *față*. **52** (Șîs ~*sa olarului*) Disc de lemn prin care trece fusul roții și pe care olarul își ține bucățile de lut. **53** (De obicei cu determinarea „de tras doage") Placă dreptunghiulară de lemn, sprijinită pe două picioare mai lungi și două mai scurte și în care este fixată custura sau dalta pe care se trage doagele Si: *câme*. **54** (Reg) Fața a gealăului. **55** (Îs) ~ *de operație* Obiect de metal asemănător cu o masă (1) pe care este întins un pacient în timpul intervenției chirurgicale. **56** (Reg) Fund de mămăligă sau pentru tăiței. **57** (Reg; îs) ~*sa ferestrei* Pervaz la fereastră. **58** (Reg) Perinoc de dinainte al carului. **59** Parte componentă la dricul carului. **60** (Reg) Pod al osiei. **61** (Reg; îs) ~ *de pus protapul* Cruce la sanie. **62** (Ban; Mol) Piesă a plugului cu cotigă, care servește la ridicarea grindeiului pentru a potrivi adâncimea brazdei. **63** (Reg) Car al joagărului. **64** Placă dreptunghiulară la teasc, pe care se reazemă coșul Si: *strat*. **65** (Îs) ~*sa pietrelor* Parte a morii pe care stau pietrele Si: (reg) *coruna*, *fruntar*. **66** (Îs) ~*sa tigăii* Punte a morii de vânt Si: (reg) *talpa tigăii*, *puntea prâsnelului*, *copăița morii*. **67** (Pes; îs) ~*sa cârligelor* Coș sau tavă specială de lemn, de marginea căreia se atârnă cârligele de pescuit. **68** (Pes; îs) ~*sa năvodului* Scândură lungă de la fundul bărcii, pe care se așază năvodul când se scoate din apă. **69** (Pes; îs) ~*sa carmacelor* Scândură cu marginea de tablă care se fixează în muchia de dinapoi a lotcii, cu tabla în afară, și care servește la pescuitul sturionilor. **70** (Înv) Mică unitate administrativă

într-o instituție Vz *birou, serviciu*. **71** (Ggf; rar) Podiș. **72** (Trs; pbl) Loc plan. **73** (Înv; Olt; îe) **A face ~** A face corp unitar format din mai multe întinderi de teren cultivabil Si: *comasa*. **74** (Mtp; reg; îs) *~sa milostâncilor* (sau *a sfintelor, a ielelor*) Loc unde joacă ielele, vântoasele. **75** (Ban) Joc constând din aruncarea unor bețe, astfel încât să înainteze sărind în capete spre o limită fixată. **76** Una dintre figurile geometrice rezultate din încrucișarea într-un anumit fel a unei sfori legate la capete și petrecute pe după degetul mare și arătătorul de la fiecare mână. **77** (Trs) Figură obținută prin îndoirea într-un anumit mod a unui pătrat de hârtie. **78** (Bot; reg; îc) **~sa -raiului** Plantă erbacee cu flori roz-purpurii Si: *dragoste* (*Sedum carpaticum*)

masă[2] *sf* [At: ȘINCAI, ÎNV. 47 / Pl: *~se* / E: fr ***masse***, ger ***Masse, Mass***] **1** Îngrămădire de elemente de aceeași natură ori diferite, care alcătuiesc împreună un singur corp. **2** Totalitate a elementelor unui corp format printr-o asemenea îngrămădire de elemente. **3** (Îs) *~ verde* Nutreț pentru vite Si: *furaj*. **4** (Îlav) **În ~** În cantitate mare Si: *masiv*. **5** (Îal) Cu toții. **6** (Îal) În număr mare. **7** Corp inform. **8** (Fig) Cantitate de materie a unui corp considerată ca o mărime caracteristică, în raport cu volumul. **9** (Îs) *~ moleculară* Masă (**8**) obținută din însumarea maselor atomice ale atomilor din care e constituită o moleculă. **10** (Iuz; îs) *~ magnetică* Sarcină magnetică. **11** (Îs) *~ electrică* Sarcină electrică. **12** (Elh) Corp metalic mare la care se leagă o rețea electrică sau o înfășurare electrică, pentru a evita supratensiunile, sau care servește de conductor de referință pentru potențialul diferitelor conductoare active. **13** Adunare de ființe, mai ales de oameni, considerate ca formând un singur corp. **14** Colectivitate de ființe, mai ales de oameni. **15** (Îla) **De ~** Care cuprinde, care antrenează o întreagă colectivitate umană. **16** (Iuz; îs) *Cântec de ~* (sau *de mase*) Cântec cu conținut patriotic revoluționar, având un caracter mobilizator și exprimând dorința de libertate și de pace. **17** (Jur) Totalitate a creditorilor sau a datoriilor unui falit. **18** (Jur) Fond bănesc al unei succesiuni sau al unei întreprinderi lucrative. **19** (Îs) *~ plastică* Produs sintetic macromolecular de natură organică, anorganică sau mixtă, care se poate prelucra ușor.

masăriță *sf* vz ***măsăriță[1]***

masca [At: POLIZU / Pzi: *~chez* / E: fr ***masquer***] **1-2** *vtr* A(-și) acoperi fața cu o mască[1] (**1**). **3** *vt* A ascunde privirilor, acoperind cu ceva, împiedicând să se vadă Si: *a acoperi*. **4** *vt* (Pgn) A ascunde. **5** *vt* (C. i. noțiuni abstracte; spc) A ascunde sub aparențe înșelătoare Si: *a disimula*.

mascadă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: ger ***Maskade***] (Mrn) Abatere involuntară a unei nave de la drumul ei.

mascalagiu *sm* vz ***muscalagiu***

mascara *sf* [At: CANTEMIR, IST. 174 / V: ***~rauă***, (reg). ***~cără*** / Pl: *~le*, (**8**) *mascări* / E: tc ***maskara***] **1** (Înv) Paiață. **2** (Dep) Om caraghios. **3** (Dep) Om de nimic. **4** (Îvp) Batjocură. **5** (Îe) **A face (pe cineva) de ~** A face de râs. **6** (Îae) A certa cu asprime Si: (fam) *a face de două parale*. **7** (Reg; îe) **A da de ~** A se face de râs. **8** (Mpl) Faptă, vorbă, gest urât, obscen. **9** (Olt) Penis.

mascaradă *sf* [At: CR (1834), 351[2]/12 / V: (rar) ***~chera~*** / Pl: *~de* / E: fr ***mascarade***, it ***mascherata***] **1** Petrecere, bal la care participanții sunt deghizați și mascați. **2** Ceată de oameni mascați. **3** (Fig) Acțiune falsă, ipocrită Si: *farsă, înșelătorie, prefăcătorie*, (înv) *mascaralâc* (**3**). **4** Atitudine falsă, ipocrizie Si: *prefăcătorie*. **5** (Rar; îs) *Om de ~* Om de nimic Si: *secătură*.

mascaragiu *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 113/14 / Pl: *~ii* / E: ***mascara*** + *-giu*] **1** (Înv) Bufon. **2** (Rar) Persoană care spune sau face măscări (**8**). **3** (Rar) Persoană care face glume obscene.

mascaralâc *sn* [At: PR. DRAM. 208 / V: ***~lic, ~carlâc*** / Pl: *~uri* / E tc ***maskaralik***] **1** (Înv; mpl) Vorbă de paiață, de măscărici. **2** Gest de paiață. **3** (Pex) Mascaradă (**3**). **4** Vorbă ridicolă. **5** Lucru caraghios. **6** (Rar) Bătaie de joc. **7** (Rar) Vorbă de ocară. **8** Faptă trivială. **9** Expresie trivială.

mascaralic *sn* vz ***mascaralâc***

mascarauă *sf* vz ***mascara***

mascare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~cări* / E: ***masca***] **1** Acoperire a feței cu o mască[1] (**1**). **2** Acoperire a ceva pentru a ascunde privirilor. **3** (Pgn) Ascundere. **4** Disimulare.

mascaret *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***mascaret***] Val care urcă pe gura fluviilor datorită fluxului.

mascarlâc *sn* vz ***mascaralâc***

mascaroană *sf* [At: (a. 1715) ARHIVA R. II, 14/24 / Pl: *~ne* / E: ngr ***μασκαρόνομαι***] **1** (Îvr) Mască[1] (**1**). **2** Mască[1] (**19**).

mascaron *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~oane* / E: fr ***mascaron***] Element decorativ de arhitectură care reprezintă un cap grotesc sau fantastic de om sau de animal.

mascat[1], ~ă [At: HELIADE, D. J. 176/6 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***masca***] **1-2** *smf, a* (Persoană) cu fața acoperită de mască[1] (**1**). **3** *a* (Îs) *Bal ~* Bal la care participanții poartă mască și, uneori, sunt deghizați. **4** *a* Care este ascuns privirilor Si: *camuflat*. **5** *a* Care ascunde realitatea sub o aparență înșelătoare Si: *disimulat*.

mascat[2] *s* vz ***mușcată[1]***

mască[1] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *măști*, (înv) *masce* / E: fr ***masque***, ger ***Maske***] **1** Figură umană sau animalieră, din carton pânzat, plastic sau piele, care acoperă fața sau doar o porțiune a ei și care se poartă pentru a nu fi recunoscut. Si: (îvp) *obrăzar*, (îvr) *mascaroană* (**1**). **2** (Îs) *Bal cu ~* Bal mascat[2] (**3**). **3** (Îs) *~ mortuară* Mulaj în ghips al feței unei persoane, făcut îndată după deces. **4-5** (Îe) **A(-i) cădea (sau a i se lua cuiva) ~ca** A (se) dezvălui minciuna, înșelătoria cuiva. **6-7** (Îae) (A apărea sau) a face să apară în adevărata lumină. **8-9** (Îe) **A-și scoate (sau a-și arunca, a-și lepăda etc.) ~ca** ori **a ridica (sau a lua, a smulge, a rupe) cuiva ~ca** A(-și) arăta adevărata fire, intențiile ascunse Si: *a (se) demasca*. **10** (Arg; îe) **A lăsa (pe cineva) ~** A înșela pe cineva. **11** Figură de lemn sau de piele acoperind fața și o parte a corpului actorilor din antichitate, potrivit rolului interpretat. **12** (Pex) Machiaj. **13** (Pex) Fizionomie a unui actor machiat. **14** Aspect, expresie specială, neobișnuită a feței unei persoane, provocată de o emoție sau de un sentiment puternic, de o boală etc. **15** Preparat cosmetic sau orice ingredient conținând vitamine, care se aplică pe față, pentru întreținerea tenului. **16** (Pex) Ceea ce servește pentru a ascunde, a masca, a camufla ceva Vz *paravan*. **17** (Fig) Chip prefăcut, atitudine simulată menită să ascundă sentimentele sau intențiile adevărate, să inducă în eroare. **18** Persoană care poartă o mască (**1**). **19** (Spc) Actor care joacă cu mască (**1**). **20** Prototip. **21** (Dep) Om prefăcut. **22** (Dep) Om urât și nesuferit. **23** (Pan) Dispozitiv de protecție care acoperă fața și capul sau corpul unei persoane. **24** (Spc) Împletitură făcută din fire de metal, folosită ca apărătoare a feței la scrimă, la albinărit etc. **25** (Spc) Bucată de pânză folosită în chirurgie pentru izolarea feței personalului medical care operează. **26** (Spc; îs) *~ de gaze* sau *de gaz* Dispozitiv care se așează pe cap și pe față, folosit ca mijloc de protecție împotriva efectelor gazelor toxice de luptă și a substanțelor radioactive. **27** Adăpost individual, săpat de fiecare luptător pe câmpul de luptă. **28** Mobilier asemănător cu un dulap care se pune în fața chiuvetei sau a caloriferelor.

mască[2] *sf* vz ***matcă***

mascără *sf* vz ***mascara***

mascheradă *sf* vz ***mascaradă***

maschiu *a* vz ***mischiu***

masclu *sn* vz ***maslu***

mascol *sm* vz ***mascur***

mascon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg ***mascon***] Formație structurală a scoarței lunii, având o densitate mai mare decât densitatea formațiilor înconjurătoare.

mascor *sm* vz ***mascur***

mascotă *sf* [At: SADOVEANU, E. 72 / Pl: *~te* / E: fr ***mascotte***] **1** Ființă sau lucru considerate ca purtătoare de noroc Vz *amuletă, fetiș, talisman*. **2** Prăjitură de formă tronconică, umplută cu cremă fină, cu fructe confiate și acoperită cu glazură de ciocolată.

mascru *sm* vz ***mascur***

mascul, ~ă [At: HELIADE, O. I., 361 / A și: (rar) *mascul* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***masculus***, it ***masculo***] **1** *sm* (Îoc *femelă*) Individ de sex bărbătesc. **2-3** *sm* (Șdp) Bărbat (viril). **4** *a* (D. flori și părți ale lor) Care conține elemente de fecundație Si: *masculin* (**8**).

masculin, ~ă [At: HELIADE, PARALELISM, II, 7 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***masculin***, lat ***masculinus***] **1** *a* (Îoc *feminin*) De sex bărbătesc. **2** *a* (Pex) Care este propriu indivizilor de sex bărbătesc Si: *bărbătesc*. **3** *a* Alcătuit din bărbați. **4** *a* De bărbați. **5-6** *sn, a* (Șîs *gen ~*) (Gen gramatical) care cuprinde numele de ființe de sex bărbătesc, precum și nume de lucruri care prin tradiție sau prin analogie cu cele dintâi sunt socotite tot masculine (**1**). **7** *a* (Grm) Care aparține genului masculin. **8** *a* (Bot) Mascul (**4**). **9** *a* (D. versuri) Care rimează pe ultima silabă accentuată. **10** *sna* Masculinitate (**1**).

masculinitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***masculinité***] **1** Ansamblu de trăsături care constituie specificul unui bărbat. **2** (Pex) Vigoare bărbătească Si: *virilitate*.

masculiniza [At: CĂLINESCU, E. O. I, 103 / Pzi: *~zez* / E: fr ***masculiniser***] **1** *vtf* A face să capete trăsături masculine (**1**). **2** *vr* A căpăta trăsături masculine (**1**).

masculinizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***masculiniza***] **1** Dezvoltare a trăsăturilor masculine. **2** (Spc) Apariție sau dezvoltare a caracterelor sexuale bărbătești la o persoană de sex feminin ca urmare a unor tulburări endocrine.

masculinizat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***masculiniza***] Care a căpătat trăsături bărbătești.

mascur *sm* [At: PSALT. 166 / V: (reg) ***~col, ~cor, ~cru*** (Pl: *~cri, ~uri*) ***~re*** (Pl: *~re*) / A și: *mascur* / Pl: *~i* / E: ml ***masculus***] **1** (Îrg; rar; îoc *scroafă*) Porc mascul castrat. **2** Porc necastrat Vz *vier*. **3** (Înv; îs) *~ de luncă* (sau *sălbatic*) Porc mistreț. **4** (Pgn; reg) Porc indiferent de sex, de la șase luni până la 3-4 ani. **5** (Reg) Purcel mai mare și grăsuț. **6** Carne de mascur (**4**). **7** (Reg) Soi de porc alb cu botul scurt. **8** (Reg) Soi de porc bun pentru șuncă.

mascure *sm* vz ***mascur***

masdere *sf* vz ***mazăre***

maselotă *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr ***masselotte***] Surplus de metal lăsat la turnarea unei piese și care se înlătură după solidificarea piesei.

maselotieră *sf* [At: DN³ / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***masselotière***] Parte superioară a lingotierei în care se formează maselota.

maser *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: eg ***maser***] **1** (Fiz) Dispozitiv pentru amplificarea microundelor prin emisia stimulată a radiației electromagnetice de lungime de undă corespunzătoare. **2** Proces de generare și amplificare a microundelor.

maseter *a* [At: DLR / Pl: *~i* / E: fr ***masséter***] (Îs) *Mușchi ~* Fiecare dintre cei doi mușchi fixați cu un capăt pe maxilarul inferior și cu celălalt pe arcada zigomatică.

maseză *sf* [At: DLR / S și: *maseuză* / Pl: *~ze* / E: fr ***masseuse***] Femeie specializată în practicarea masajului.

mashalagiu *sm* vz ***muscalagiu***

masicot *s* [At: NICA, L. VAM. 150 / E: fr ***massicot***] Varietate galbenă de oxid de plumb, utilizată în industrie Vz *litargă*.

masiv, ~ă [At: AR (1829), 188¹/21 / S și: (iuz) *massiv* / Pl: *~i, ~e, ~e*, (rar, *sn*) *~uri* / E: fr ***massif***, ger ***Massiv***] **1** *a* Format dintr-un material compact, fără goluri Si: *plin*. **2** *a* Solid. **3** *a* (Pex) Impunător. **4** *a* Care este făcut pe scară amplă, în masă. **5** *sn* (Ggf) Unitate de relief formată dintr-un grup de munți sau de dealuri, reunite în jurul unui vârf. **6** *sn* (Ggf; pex) Munte. **7** *sn* Bloc de beton sau de zidărie de dimensiuni mari, de care se leagă sau care susține o construcție. **8** *sn* Arboret în care coroanele arborilor se ating. **9** *sn* Grupare de arbori, de arbuști sau de plante de același fel, făcută pentru a produce anumite efecte decorative. **10** *sn* Parte mai compactă dintr-un întreg. **11** *sn* Parte mai mare dintr-un întreg. **12** *sn* Parte mai importantă dintr-un întreg.

masivitate *sf* [At: COSTINESCU / Pl: (nob) *~tăți* / E: fr ***massivité***] **1** Calitate a unui obiect de a fi masiv (**1**). **2** Soliditate. **3** Capacitate de a fi impunător.

maslahat *sm* [At: C. GANE, TR. V. 233 / Pl: *~ați* / E: tc ***maslahat***] **1** (Tcî) **1** Însărcinat cu afaceri. **2** Reprezentant politic.

maslat *s* vz ***măslag***

maslă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~le* / E: rs ***масло*** „ulei de pictură"] **1** (La jocul de cărți) Culoare. **2** (La jocul de cărți; înv; îs) *~ bătătoare* Culoare de atu. **3** (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

masleancă *sf* [At: DDRF / V: ***~lincă*** / Pl: *~enci* / E: ucr ***маслянка***] (Reg) Putinei.

maslin *sm* vz ***măslin***

maslinar *sm* vz ***măslinar***

maslină¹ *sf* vz ***măslină¹***

maslină² *sf* vz ***măslin***

maslincă *sf* vz ***masleancă***

maslinet *sn* vz ***măslinet***

maslinis *sn* vz ***măslinis***

masliu *sn* vz ***maslu***

maslu *sn* [At: PARACLIS (1639), 252 / V: (reg) ***~sclu, ~liu*** / Pl: *~ri, ~le* / E: slv ***масло*** „ulei"] **1** Una dintre cele șapte Taine ale Bisericii ortodoxe. **2** Slujbă bisericească oficiată pentru un om grav bolnav și la care se face ungerea cu mir. **3** Slujbă bisericească de sfințire a untdelemnului pentru Marele Mir, oficiată în joia dinaintea Paștelui. **4** (Reg) *~ul casei* Sfințire a casei Si: *sfeștanie*. **5** (Reg) Ungere a mortului cu mir. **6** (Nob) Untdelemn sfințit.

masochism *sn* [At: DEX / P și: *mazo~* / Pl: *~e* / E: fr ***masochisme***] **1** Perversiune sexuală caracterizată prin obținerea plăcerii sexuale în urma producerii unei dureri fizice. **2** (Pex) Tendință patologică de a simți plăcere în urma producerii unei dureri fizice sau psihice.

masochist, ~ă *smf, a* [At: DEX / P și: *mazo~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***masochiste***] **1-2** *a* Care aparține masochismului (**1-2**). **3-4** *a* Referitor la masochism (**1-2**). **5** *smf* Persoană care practică masochismul (**1**).

mason *sm* [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 117 / Pl: *~i* / E: fr ***maçon***] Francmason.

masonerie *sf* [At: BARCIANU / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***maçonnerie***] Francmasonerie.

masonic, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL, III, 822 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***maçonnique***] Francmasonic.

masor *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / S și: *maseur* / Pl: *~i* / E: fr ***masseur***] Specialist în practica masajului.

masraf *sn* [At: (a. 1792) ap. ȘIO II, 154 / V: ***~straf*** / Pl: *~uri* / E: tc ***masraf***, bg ***масраф***] (Înv) Cheltuială.

mass-media *sfs* [At: DN³ / P: *~di-a* / E: eg ***mass-media***] Totalitate a mijloacelor de informare în masă: radio, televiziune, presă etc.

mast¹, ~ă [At: CONTEMPORANUL, VI₁, 37 / V: ***maste*** *sf* / Pl: *~e* / E: ger ***Mast***] **1** *sf* (Înv; șîf *maste*) Catarg. **2** *sn* Construcție metalică mobilă, folosită provizoriu ca turlă de sondă, când se sapă la adâncimi mici.

mast²- vz ***masto-***

mastaba [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***mastaba***] Mormânt egiptean în formă de trunchi de piramidă.

mastahat *s* vz ***măstrăhat***

mastectomie [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***mastectomie***] (Med) Mamectomie.

maste *sf* vz ***mast***

mastic *sn* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~tix*** *s* / Pl: *~uri* / E: fr ***mastic***, ngr ***μάστιξ***] **1** Suc rășinos aromatic extras din trunchiul și din ramurile arbustului *Pistacia lentiscus* din Asia și care servește la fabricarea unei băuturi alcoolice, la prepararea anumitor lacuri etc. Si: *sacâz*. **2** Substanță preparată pe bază de colofoniu, utilizată la acoperirea rănilor pomilor, în cazul altoirii, al unei lovituri etc. **3** Material format dintr-un amestec de substanțe minerale și vegetale, folosit pentru lipit, chituit, nivelat etc. Vz *chit*.

mastica *vt* [At: DN³ / Pzi: *~chez* / E: fr **mastiquer,** lat **masticare**] (Liv) A mesteca¹ alimente, substanțe etc.
masticare *sf* [At: DN³ / Pl: *~cări* / E: **mastica**] Mestecare de alimente, substanțe etc. Si: *masticație*.
masticat, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați, ~e* / E: **mastica**] (D. alimente) Mestecat în gură cu ajutorul limbii, al dinților și al mușchilor masticatori.
masticator, ~oare *s* [At: DLR / Pl: *~i, ~oare* / E: fr **masticateur**] **1** Care servește la masticație. **2** Care se referă la masticație.
masticație *sf* [At: LM / V: (rar) **~iune** / Pl: *~ii* / E: fr **mastication**] Mestecare a alimentelor Si: *masticare*.
masticațiune *sf* vz **masticație**
mastică *sf* [At: CALENDAR (1856), 96/17 / V: (înv) **mastihă** / Pl: *~ici* / E: tc **mastika,** ngr **μαστίχα**] **1** Băutură alcoolică aromată cu esență de mastic (1). **2** (Reg) Rachiu colorat și îndulcit, care se bea la iarmaroc Si: (reg) *rozalie*.
mastisol *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ns cf *mastic*] Soluție adezivă care se întărește în contact cu aerul, folosită mai ales în teatru, la lipirea perucilor, a nasurilor, a bărbilor și mustăților false, și în medicină.
mastită *sf* [At: LM / Pl: *~te* / E: fr **mastite**] Inflamație a mamelei Si: (rar) *mamită* (**2**).
mastix *s* vz **mastic**
masto- [At: DN³ / V: **mast-** / E: fr, it **masto-**] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la mamelă. **2-3** (De) mamelă. **4** Al mamelei.
mastodinie *sf* [At: DN³ / P: *~di-e* / Pl: *~ii* / E: fr **mastodynie**] Durere mamară.
mastodon *sm* vz **mastodont**
mastodont *sm* [At: J. CIHAC, I. N. 469/1 / V: (îvr) **~on** / Pl: *~nți* / E: fr **mastodonte**] **1** Mamifer pahiderm uriaș din era terțiană și cuaternară, asemănător cu un elefant cu blană. **2-3** (Prt) Bărbat mătăhălos, bătrân și cu concepții învechite.
mastodontic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: **mastodont** + *-ic*] (Nob) De proporții uriașe Si: *greoi, mătăhălos, voluminos*.
mastografie [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **mastographie**] (Rar) Mamografie.
mastoid, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 102/25 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr **mastoïde**] **1** (Îs) *Apofiză ~ă* Fiecare dintre cele două proeminențe ale osului temporal, situate dinapoia urechii. **2** Care aparține apofizei mastoide. **3** Care se referă la apofiza mastoidă.
mastoidectomie *sf* [At: DN³ / P: *~sto-i-dec-to-mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr **mastoïdectomie**] Excizie a apofizei mastoide.
mastoidian, ~ă *a* [At: DLR/ P: *~to-i-di~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr **mastoïdien**] **1-2** Mastoid (**2-3**).
mastoidită *sf* [At: DLR / P: *~to-i~* / Pl: *~te* / E: fr **mastoïdite**] Inflamație a apofizei mastoide.
mastopatie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **mastopathie**] Denumire generică pentru afecțiunile mamare.
mastopexie *sf* [At: DN³ / P: *~xi-e* / Pl: *~ii* / E: fr **mastopexie**] (Med) Operație estetică de ridicare a unui sân, fixându-l pe mușchiul pectoral.
mastoptoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr **mastoptoze**] Ptoză a mamelei.
mastoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr **mastose**] (Med) Modificări ale mamelelor având la bază o stare de hiperfoliculinie.
mastraf *sn* vz **masraf**
mastrahat *s* vz **mastrăhat**
mastrapă *sf* vz **năstrapă**
mastroacă *sf* [At: BUL. FIL. II, 206 / Pl: *~ace* / E: nct] (Arg) Prostituată.
masturba *vr* [At: POLIZU / Pzi: *~bez* / E: fr **masturber**] A practica onanismul.
masturbare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~bări* / E: **masturba**] Onanism.
masturbație *sf* [At: POLIZU / V: (înv) **~iune** / Pl *~ii* / E: fr **masturbation**] Onanism.
masturbațiune *sf* vz **masturbație**
mașala *i* [At: NEGRUZZI, S. I, 24 / E: tc **marșallah**] (Tcî; ca termen de aprobare; îcr *ișala*) De minune Si: (tcî) *aferim, bine, bravo*.
mașcat¹ *s* vz **mușcată**
mașcat², ~ă *a* vz **mășcat**
mașcură *sf* [At: MARIAN, NU. 724 / Pl: *~re* / E: mg **máskura**] (Trs) **1-2** Om mascat sau machiat.
mașin *s* vz **mașină**
mașina *vi* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) **măș~** / Pzi: *~nez* / E: fr **machiner**] (Rar) A băga intrigi Si: *a complota, a unelti*.
mașinal, ~ă [At: NEGULICI / V: (înv) **machi~, mahi~** / Pl: *~i, ~e* / E: fr **machinal**] **1-2** *a, av* (D. acțiuni, gesturi etc. ale oamenilor) (Într-un mod) care se face mecanic Si: *automat, inconștient*. **3-4** *a, av* (Într-un mod) care este caracteristic mașinii (**1**). **5-6** *a, av* (Într-un mod) propriu mașinii (**1**).
mașinalicește *av* [At: LĂZĂRESCU, S. 14/17 / V: (înv) **mahi~, machinal~** / E: **mașinal** + *-icește*] **1** În mod mecanic Si: *automat, inconștient, mașinal* (**1**). **2** (Pex) Fără interes Si: *indiferent*.
mașinație *sf* [At: GT (1839), 92²/20 / V: **~iune**, (înv) **machi~, machinațiune, mahi~, mahinăție, mahinățiune** / Pl: *~ii* / E: fr **machination**, it **machinazione**] (Mpl) Uneltire.
mașinațiune *sf* vz **mașinație**
mașină *sf* [At: CR (1832), 55²/6 / V: (rar) **~șin** *s*, (reg) **marș~, mârș~, măș~, mârșână, meș~, moș~, muș~** / Pl: *~ni* / E: fr **machine,** ger **Maschine**] **1** Sistem tehnic de transformare a unei forme de energie în alta sau în lucru mecanic util. **2** (Prc) Dispozitiv. **3** (Îc) **~-unealtă** Mașină de lucru care prelucrează materiale prin operații mecanice. **4** (Spc) Automobil. **5** (Spc) Locomotivă. **6** (Spc; reg) Tren. **7** (Înv; șîs *~ de gătit*) Sobă de bucătărie. **8** (Reg) Stomac. **9** Mașinărie (**1**). **10** (Reg) Fabrică. **11-12** (Fig) Ansamblu de mijloace folosite într-un anumit scop (reprobabil). **13** Om care lucrează mult și cu mișcări automate, mecanice. **14** (Reg) Chibrit **15** (Reg; if *moșină*) Bumbac de urzit.
mașinărie *sf* [At: DESEN ARH. 9/22 / V: (înv) **mahi~** / Pl: *~ii* / E: **mașină** + *-ărie* cdp fr **machinerie**] **1** Totalitate a pieselor și angrenajelor care alcătuiesc mecanismul unei mașini (**1**) Si: *mecanism* (**1**). **2** (Pex) Mașină (**1**). **3** (Reg) Stomac la om și la vite.
mașinism *sns* [At: NEGULICI / E: fr **machinisme**] Utilizare a mașinilor (**1**) în industrie, agricultură etc.
mașinist *sm* [At: HELIADE, F. 30/23 / V: (înv) **machi~, mahi~,** (reg) **mașinistăr, ~nistru,** / Pl: *~iști* / E: fr **machiniste,** ger **Maschinist**] **1** Muncitor care supraveghează funcționarea unei mașini Si: *mecanic* (**11**). **2** Muncitor care repară o mașină Si: *mecanic* (**10**). **3** Angajat al unui teatru care așează decorurile pe scenă, aprinde și stinge luminile, mânuiește aparatele cu efecte sonore etc.
mașinistru *sm* vz **mașinist**
mașiniza *vt* [At: BUL. FIL. III, 266 / Pzi: *~zez* / E: fr **machiniser**] (Rar) A înzestra cu mașini (**1**) Si: *a mecaniza* (**2**).
mașinizat, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 11/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: **mașiniza**] (Rar) **1-2** Mecanizat (**1-2**).
mașinuță *sf* [At: MIHALE, O. 73 / Pl: *~țe* / E: **mașină** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Automobil (**1**) (mic). **3** Jucărie sub formă de automobil.
mașir [At: RETEGANUL, TR. 68 / E: ger **marschier** (Imt al lui *marschieren*)] (Reg) **1** *v* Pleacă de aici! Si: *cară-te!, întinde-o!, marș* (**15**), *șterge-o!*. **2** *s* Marș (**1**).
mașinistăr *sm* vz **mașinist**
mașnicău *sm* [At: DLR / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Om înalt.
maște *sf* vz **mașteha**
maștegă *sf* vz **mașteha**
mașteh *sm* [At: MOXA, 376/18 / Pl: *~i* / E: drr **mașteha**] (Înv) Tată vitreg.
mașteha *sf* [At: (a. 1640) GCR I, 90/26 / V: **mașe, ~egă, ~tică, ~tie, ~tihă, ~tigă, ~tină** / G-D: *mașe-mea, măști-mi* / Pl: *~he* / E: slv **мащеха**] (Îrg) Mamă vitregă.
mașter, ~ă [At: FL. D. (1680), 81ᵛ/18 / V: *~e sf* / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** *smf* (Îrg) Părinte vitreg. **2** *a* (Reg; d. frați, surori) Vitreg. **3** *a* (Fig) Nemilos.
maștere *sf* vz **mașter**

maștică *sf* vz ***mașteha***
maștie *sf* vz ***mașteha***
maștigă *sf* vz ***mașteha***
maștihă *sf* vz ***mașteha***
maștină *sf* vz ***mașteha***

mat[1] [At: SADOVEANU, O. XI, 623 / E: ger ***Matt***, fr ***mat***, tc ***mat***] **1** *sn* (La jocul de șah; îs) *Șah* ~ Situație în care regele unuia dintre jucători trebuie să se predea, determinându-se astfel pierderea partidei. **2** *sn* (Fam; îe) **A face ~ (pe cineva)** A pune pe cineva în situația de a se recunoaște învins într-o luptă, într-o dispută etc. **3** *i* Cuvânt cu care se anunță situația de mat **(1)** în cursul jocului.

mat[2], **~ă** *a* [At: NEGULICI / Pl: *mați*, *~e* / E: fr ***mat***, ger ***matt***] **1** Fără luciu, fără strălucire. **2** (D. sticlă sau obiecte de sticlă) Lipsit de transparență Vz *opac*. **3** Fără lumină Si: *acoperit*, *împâclit*. **4** (Fig; d. sunete) Care are rezonanță slabă Si: *înfundat*, *surd*.

mata *ppr* [At: NEGRUZZI, S. III, 21 / V: ***~tale***, (reg) ***mătale*** / G-D: *matale*, *mata* / E: abr ***dumneata***] (Pfm) Dumneata.

matador *sm* [At: AR (1830), 7/4 / Pl: *~i* / E: fr ***matador***, ger ***Matador***, sp ***matador***] **1** Toreador care, în lupta cu taurii, dă lovitura de grație animalului. **2** (Rar; irn) Personaj important, conducător etc. **3** (Înv) Fiecare dintre figurile de valoare din cărțile de joc Cf *ghiordum*.

matahală *sf* [At: ECONOMIA, 76/26 / V: ***măt~***, ***mătă~*** (Pl: *~hăli*, *~hale*), (reg) ***mătăhoală*** / Pl: *~le* / E: nct] **1** (Mtp) Ființă imaginară de mărime enormă și cu înfățișare îngrozitoare Si: (reg) *budihace*, *măgăoaie* **(1)**, *nămetenie*. **2** (Pex) Nălucă. **3** Ființă sau lucru de proporții exagerate, cu contururi vagi, greu de identificat Si: (reg) *colos*, *mătăhaie*, *namilă*. **4** (Dep) Om mare la trup, prost și molâu Vz *bududoi*. **5** (Reg; dep) Cal bătrân, slab și neputincios Vz *iazmă*. **6** (Reg) Sperietoare. **7** (Reg) Măscărici la nuntă, la botez.

matahol *sm* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~i*, *~oale* / E: cf *matahală*] (Olt) Epitet injurios pentru oameni Vz *matahală*.

matale *ppr* vz ***mata***

matara *sf* [At: ȘIO II$_1$, 252 / Pl: *~le* / E: tc ***matara***] **1** Ploscă. **2** Bidon. **3** (Reg) Tigvă în care țăranii țin apă.

mataragi-bașa *sm* [At: (a. 1776) ȘIO II$_2$, 75 / E: tc ***mataraci bași***] Medelnicer de la curtea domnilor fanarioți, care aducea domnitorului cele necesare pentru spălatul mâinilor.

mataragi-iamac *sm* [At: FILIMON, O. I, 303 / E: tc ***mataraci yamači***] Ajutorul mataragiului.

mataragiu *sm* [At: (a. 1693) ȘIO II$_2$, 75 / Pl: *~ii* / E: tc ***mataraci***] **1** Purtător al mataralei în suita unui pașă turc. **2** Slujbaș la curtea domnească aflat sub comanda unui mataragi-bașa.

matare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 158 / Pl: *~tări* / E: ***mat***[2] după fr *matage*] (Teh) Ștemuire.

matarial, **~ă** *a* vz ***material***
mataunz *sn* vz ***mătăuz***
matărial, **~ă** *a* vz ***material***

matână *sf* [At: DLR / Pl: *~ne* / E: ctm ***mamă*** + ***bătrână***] (Trs; în graiul copiilor) Bunică.

matcă *sf* [At: PSALT. 194 / V: (reg) ***mactă***, ***mapcă***, ***mască*** / G-D: *mătcii*, (înv) *matchii*, *matcii* / Pl: *mătci*, (înv) *~ce*, (reg) *mătcuri*, (nob), *maci* / E: bg ***матка***, srb ***matka***] **1** (Șîs ~ *de albine*, ~ *de stup*) Albină femelă, mai mare decât albinele lucrătoare, care depune ouă Si: *mamă* **(18)**, *regină*. **2** (Îe) **Ca un roi fără (de) ~** Dezorientat. **3** (Reg) Stup bătrân de cel puțin un an, care a roit o dată sau de mai multe ori Si: (reg) *pârvac*, *roi*. **4** (Csc) Nucleu de reproducere într-o crescătorie de animale sau de păsări. **5** Albie minoră a unei ape curgătoare Si: *făgaș*, *pat*. **6** (Îe) **A reveni la** (sau **a reintra în**) **~** A reveni la starea obișnuită. **7** (Îac) A-și relua cursul normal. **8** (Îe) **A readuce la ~** A readuce pe calea cea bună. **9** (Reg) Parte mai joasă a unei văi Si: *matiță* **(3)**, *vâlcea*. **10** (Înv; îs) *~ca focului* sau *~ca de foc* Iad. **11** (Mtp; înv; îas) Fluviu de foc în Infern. **12** (Atm; îrg) Organ sexual feminin. **13** (Reg; șîs *~ca copilului*) Placentă. **14** (Fig) Obârșie. **15** (Spc) Loc de naștere. **16** (Spc) Familie, neam din care se trage cineva. **17** (Pes) Matiță **(1)**. **18** (Înv) Original al unui act. **19** Parte din foile unui chitanțier, bonier, dosar etc., care rămâne după ce s-au rupt părțile sau foile detașabile Si: *cotor*, (frm) *sușă*. **20** Una din cele două părți ale unui timbru fiscal. **21** Carte funciară Si: *matricolă* **(3)**. **22** (Înv) Piuliță. **23** (Teh; îs) *Soluție* ~ Soluție mamă **(31)**. **24** (Dlg) Parte a colțarului cu limbă, în care se mișcă limba Si: *toc*. **25** (Ent; reg) Viermănar (*Sarcophaga carnaria*)

mate *smi* [At: DN / E: fr ***maté***] Arbore originar din America de Sud, din ale cărui frunze se prepară ceai.

matecină *sf* vz ***mătăcină***

matelot *sm* [At: MOLNAR, I. 322/18 / V: ***matlot*** / Pl: *~oți* / E: fr ***matelot***] Marinar.

matelotaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***matelotage***] (Rar) Marinărie.

matematec *sm* vz ***matematic***[1]

matematecian, **~ă** *smf* vz ***matematician***

matematic[1] *sm* [At: CHEIA ÎN. 91[r]/25 / V: (înv) ***~tim~*** (S și: *mathim~*), ***~tec*** / Pl: *~ici* / E: ngr ***μαθηματικός***, it ***matematico***, lat ***mathematicus***, ger ***Mathematicus***] (Înv) **1** Matematician. **2** Astrolog.

matematic[2], **~ă** [At: MN (1836) 51[2]/7 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***mathématique***, it ***matematico***, ger ***mathematisch***] **1** *a* Care aparține matematicii Si: (înv) *matematicesc* **(1)**. **2** *a* Referitor la matematică Si: (înv) *matematicesc* **(2)**. **3** *a* Bazat pe principiile matematicii Si: (înv) *matematicesc* **(3)**. **4** *sna* Spațiu al cunoașterii unde acționează legile matematicii **(1)**. **5** *av* Exact.

matematică *sf* [At: AMFILOHIE, G. 7/19 / V: (înv) ***~tim~*** (S și: *mathim~*) / G-D: *~icii*, (rar) *~ticei* / Pl: *~ici* / E: ngr ***μαθηματική***, lat ***mathematica***, it ***matematica***, fr ***mathématique***] **1** (Șlp) Știință care studiază mărimile, relațiile cantitative și formele spațiale prin raționament deductiv. **2** (Pex) Obiect de învățământ la care se studiază matematica **(1)**.

matematicesc, **~ească** *a* [At: GEOGRAFIE, 45 / V: ***~tim~*** (S și: *mathe~*) / Pl: *~cești* / E: ***matematic***[1] + *-icesc* cdp rs ***математический***] (Înv) **1-4** Matematic[2] **(1-3, 5)**.

matematicește *av* [At: AMFILOHIE, G. 5/16 / V: (înv) ***~tim~*** (S și: *mathimaticește*) / E: ***matematicesc***] (Asr) **1** Conform cu procedeele utilizate în matematică. **2** Precis.

matematician, **~ă** *smf* [At: VÎRNAV, L. 137[v]/4 / V: (rar) ***~teci~***, (frî) ***~tisian*** / P: *~ci-an* / Pl: *~cieni*, *~ciene* / E: fr ***mathématicien***] Specialist în matematică **(1)** Si: (înv) *matematic*[1] **(1)**.

matematisian, **~ă** *smf* vz ***matematician***

matematiza *vt* [At: LTR III, 859 / Pzi: *~zez* / E: fr ***mathématiser***] (C. i. o disciplină) A studia cu ajutorul metodei matematice.

matematizabil, **~ă** *a* [At: DEX-S / Pl: *~i*, *~e* / E: ***matematiza*** + *-bil*] Care poate fi matematizat.

matematizare *sf* [At: L. ROM. 1960, nr. 3, 6 / Pl: *~zări* / E: ***matematiza***] Studiere cu ajutorul metodei matematice.

matematizat, **~ă** *a* [At: LTR[2] X, 579 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***matematiza***] Studiat cu ajutorul metodei matematice.

matemă *sf* vz ***matimă***

mateologhie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 14 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ματαιολογία***] (Grî) Balivernă.

mateologhisi *vi* [At: CANTEMIR, IST. 148 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ματαιολογῶ***] (Grî) A vorbi fără rost Si: *a flecari*.

matepolon *sn* vz ***madipolon***

materă *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~re* / E: cf lat *mater* „mamă"] (Trs; înv; liv) Parohie.

material, **~ă** [At: (a. 1824) URICARIUL, V, 187/4 / V: (reg) ***~tar~***, ***măt~***, ***matar~*** / Pl: *~i*, *~e*, **(11-18)** *~e*, (rar) *~uri* / E: lat ***materialis***, ger ***materiell***, fr ***matériel***] **1** *a* (Îoc *ideal*, *spiritual*) Alcătuit din materie **(6)** Si: (înv) *materialicesc* **(1)**, *materialnic*. **2** *a* (Flz) Care aparține realității obiective, existând independent de conștiință și în afara ei Si: (înv) *materialicesc* **(2)** Si: *concret*, *palpabil*, *real*. **3** *a* (Îs) *Cultură ~ă* Totalitate a bunurilor și a deprinderilor de producție existente pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății. **4** *a* (Nob; îs) *Știință ~ă* Știință experimentală

Vz *experimental*. **5** *a* (Spc) Trupesc. **6** *a* Care ține de aspectul economic sau pecuniar Si: (înv) *materialicesc* (4). **7** *a* (Îs) *Bază (tehnică) ~ă* Totalitate a elementelor concrete ale forțelor de producție dintr-o orânduire dată. **8** *av* Din punct de vedere material (6). **9** *smf* (Înv; nob) Materialist (4). **10** *a* (Rar; îoc *formal*) Care privește fondul, conținutul Si: *faptic*, (înv) *materialicesc* (5). **11** *sn* (Mpl) Produs. **12** *sn* Totalitate a materiilor prime sau semifabricate din care pot fi confecționate diverse bunuri. **13** *sn* Totalitate a obiectelor (și instrumentelor) specifice unui anumit domeniu de activitate. **14** *sn* Documente, informații și date necesare pentru elaborarea unei lucrări literare, științifice etc. **15** *sn* Ceea ce constituie fondul, substanța unei lucrări, a unei probleme etc. **16** *sn* Expunere scrisă care cuprinde date și informații referitoare la o anumită problemă. **17** *sn* (Arg) Bani. **18** *sn* (Reg) Puroi.

materialicesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~cești* / E: ***material*** + *-icesc*] (Înv) **1-2** Material (1-2). **3** (Spc) Trupesc. **4-5** Material (6, 10).

materialicește *av* [At: POLIZU / E: ***material*** + *-icește*] Din punct de vedere material (6) Si: *materialmente*.

materialism *sn* [At: ANTROP. 225/25 / P: *~ri-a~* / E: fr ***matérialisme***, ger ***Materialismus***] **1** (Îoc *idealism*) Concepție filozofică potrivit căreia materia este factorul prim, iar conștiința factorul derivat. **2** (Spc; îs) ~ *filozofic* sau *marxist* Filozofie marxistă. **3** (Dep) Intens exagerat pentru problemele materiale, bănești.

materialist, ~ă [At: VALIAN, V. / P: *~ri-a~* / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***matérialiste***, ger ***Materialist***] **1-4** *smf*, *a* (Îoc *idealist*) (Adept) al materialismului (1-2). **5-6** *a* Care se referă la materialism (1-2). **7** *smf* (Dep) Persoană lipsită de idealuri înalte, preocupată în mod exagerat de probleme practice, materiale. **8** *a* (Rar) Care se referă la aspectul economic al vieții.

materialitate *sf* [At: NEGULICI / P: *~ri-a~* / E: fr ***matérialité***, ger ***Materialität***] Caracter a ceea ce este material (1).

materializa [At: POLIZU / Pzi: *~zez* / E: fr ***materialiser***] **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni material (1) Si: *a (se) concretiza*. **3** *vr* A deveni material (6).

materializare *sf* [At: NEGULICI / P: *~ri-a~* / Pl: *~zări* / E: ***materializa***] **1** Concretizare. **2** Formă concretă de manifestare a unei idei abstracte Si: *concretizare*. **3** Reprezentare concretă a unui punct geometric.

materializat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~ri-a~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***materializa***] Care a devenit material (1) Si: *concretizat*.

materializator, ~oare *smf* [At: DN³ / P: *~ri-a~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***materializa*** + *-tor*] (Rar) Persoană care se ocupă cu aplicarea, cu punerea în practică a unei idei, a unui proiect etc.

materialmente *av* [At: LEG. EC. PL. 174 / P: *~ri-al~* / E: fr ***materiellement***] (Rar) Materialicește.

materialnic, ~ă *a* [At: (a. 1774) BV II, 208 / V: ***~iel~*** / P: *~ri-al~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***materie*** + *-alnic* cdp rs ***материальный***] (Înv) Material (1).

materiască *af* [At: CANTEMIR, IST. 89 / Pl: ? / E: ***materie*** + *-ească*] (Înv; nob) **1** Care e alcătuită din materie (6) Si: *materială* (1). **2** Referitoare la materie (6).

materie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 57ᵛ/22 / V: (reg) ***~tir~*** (A și: *~tirie*) / Pl: *~ie* / E: lat ***materia***, fr ***matière***, rs ***материя***, ger ***Materie***, it ***materia***] **1** Corp, element privit din punctul de vedere al compoziției lui Vz *substanță*. **2** (Îs) *~ cenușie* Parte a sistemului nervos central situată la suprafața creierului și în interiorul măduvei, care dă naștere fluxului nervos. **3** (Pex; îas) Creier. **4** (Pop) Puroi. **5** (Nob) Ceea ce se expectorează. **6** Substanță concepută ca bază a tot ce există. **7** (Flz) Realitate obiectivă care există în afară și independent de conștiința oamenilor și este reflectată de aceasta. **8-9** (Înv; îljv) **Fără (de) ~** (În mod) spiritual. **10** (Șlp) Material (12). **11** Produs. **12** (Spc) Material textil Si: *stofă*, *țesătură*. **13** Date, informații care stau la baza unei lucrări. **14** (Tip) Cantitate de literă culeasă și așezată în coloane sau în pagini. **15** (Îvr) Obiect. **16** Conținut. **17** (Îc) **A intra în ~** A începe, după o introducere discutarea sau tratarea subiectului propriu-zis. **18** (Îac) A ataca fondul problemei. **19** (Îvr) Cauză. **20** Problemă care constituie mobilul unei discuții, al unei cugetări etc. Si: *subiect*. **21** Problemă. **22** (Pex) Domeniu de cercetare, de cunoaștere. **23** (Îs) *În ~* În problema respectivă. **24** (Îlpp) **În ~ de...** În ceea ce privește... **25** Obiect de studiu în școală. **26** Conținut al unui obiect de învățământ. **27** (Îs) *Tablă de ~ii* Listă la începutul sau la sfârșitul unei cărți, în care sunt trecute capitolele cuprinse în lucrare, cu indicarea paginii Si: *cuprins¹* (9).

materielnic, ~ă *a* vz ***materialnic***

matern, ~ă [At: (a. 1776) URICARIUL, I, 181 / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***maternus***, it ***materno*** cf fr *maternel*] **1** *a* Care aparține mamei (1) Si: (liv) *maternal* (1). **2** *a* Care se referă la mamă (1) Si: (liv) *maternal* (2). **3** *a* Care provine de la mamă (1) Si: (liv) *maternal* (3). **4** *a* (Îs) *Limbă ~ă* Limbă pe care o învață cineva din prima copilărie, de la părinți. **5** *av* Ca o mamă. **6** *av* Cu sentimente de mamă.

maternal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***maternel***] (Liv) **1-3** Matern (1-3).

maternitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: fr ***maternité***] **1** Stare de mamă (1). **2** Calitate de mamă (1). **3** (Ccr) Sarcină. **4** Instinct matern. **5** (Jur) Legătură, filiație, în linie maternă. **6** Spital în care se acordă îngrijire femeilor gravide, supraveghindu-se evoluția sarcinii, nașterea și prima perioadă a lăuziei. **7** Încăpere special amenajată într-o fermă, unde sunt ținute animalele care trebuie să fete.

materod *sm* vz ***matroz***

mateuș *s* [At: ALR II, 5249/386 / E: nct] (Bot; reg) Specie de mohor nedefinită mai îndeaproape.

matiaș *sm* [At: CIHAC, II, 514 / V: *~ieș* / Pl: *~i* / E: mg ***mátyás***] (Orn; Ban; Trs) Gaiță (*Garrulus glandarius*).

maticină *sf* vz ***mătăcină***

matieș *sm* vz ***matiaș***

matimatic *sm* vz ***matematic¹***

matematică *sf* vz ***matematică***

matimaticesc, ~ească *a* vz ***matematicesc***

matimaticește *av* vz ***matematicește***

matimă *sf* [At: (a. 1750) URICARIUL, III, 16/24 / V: ***~temă*** (S și: *mathemă*), ***maftemă*** / S și: *mathimă* / Pl: *~mi* / E: ngr ***μάθημα***] (Înv) **1** Obiect de studiu. **2** Învățătură. **3** Pildă. **4** Lecție.

matinal, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***matinal***] **1** *a* Care aparține dimineții. **2-3** *a*, *av* (Care se petrece) dimineața. **4** *a* (D. oameni) Care se scoală de dimineață Si: *matutin*.

matină *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: nct] (Reg; pbl) Chestiune.

matine *sf* vz ***matineu***

matinea *sf* vz ***matineu***

matineu *sn* [At: CONTEMPORANUL, III₂, 197 / V: (frm) ***~né***, (nob) ***~nea*** (Pl: *~nele*) / Pl: *~ri*, **(2)** *~ee* / E: fr ***matinée***] **1** (Înv) Rochie de casă pe care o purtau femeile dimineața Vz *capot*, *camizolă*, *halat*. **2** Spectacol muzical, teatral etc., care are loc dimineața sau în primele ore ale după-amiezii.

matiolă *sf* [At: DN³ / P: *~ti-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***matthiole***] (Bot; rar) Micsandră (*Matthiola incana*).

matipolon *sn* vz ***madipolon***

matirie *sf* vz ***materie***

matisa *vt* [At: DM / Pzi: *~sez* / E: drr ***matisare***] (Teh) **1-2** A face operația de matisare (1-2).

matisare *sf* [At: DP / Pl: *~sări* / E: cf fr *matissage*] (Teh) **1** Legare a capătului unei frânghii, al unui cablu etc., pentru a împiedica destrămarea firelor din care sunt compuse. **2** Legare a două frânghii sau a două cabluri prin împletirea șuvițelor care le compun.

matiseală *sf* [At: DEX-S / Pl: *~eli* / E: ***matisi***] (Mrn) Matisare (2).

matisi *vt* [At: DEX-S / Pzi: *~sesc* / E: cf fr *matir*] (Mrn) **1-2** A matisa (1-2).

matisire *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ri* / E: cf fr *matir*] **1-2** (Mrn) Matisare (1-2).

matisit, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***matisi***] (D. capetele a două frînghii, a două cabluri) Îmbinat prin împletirea șuvițelor din care sunt făcute.

matisor *sm* [At: LEG. EC. PL. 291 / Pl: *~i* / E: cf *matisa*] **1-2** Lucrător care face operația de matisare (**1-2**).

matitate *sfs* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***matité***] Aspect mat.

matiță *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (rar) ***măt~*** / Pl: *~țe*, *~ți* / E: bg ***матица*** cf srb *matica*] **1** Sac de plasă împletită des, care formează partea din fund a năvodului și în care se strâng peștii prinși Si: *matcă* (**17**), (reg) *coadă*, *moț* (**33**), *sân*. **2** (Ban) Parte a răbojului care rămâne la vătaful stânii Vz *matcă* (**19**). **3** (Reg) Cel mai adânc punct din albia unei ape Si: *matcă* (**9**). **4** (Înv) Piuliță.

matlasa *vt* [At: DM / Pzi: *~sez* / E: fr ***matelasser***] A căptuși un material textil cu altul mai gros, fixându-l pe întreaga suprafață prin cusături care scot în relief un model dinainte stabilit.

matlasare *sf* [At: DEX / Pl: *~sări* / E: ***matlasa***] Căptușire a unui material textil cu altul mai gros.

matlasat, ~ă *a* [At: LTR² 583 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***matlasa***] (D. materiale textile) Căptușit cu un material mai gros, de care e fixat pe întreaga suprafață prin cusături care scot în relief un anumit model.

matlot *sm* vz ***matelot***

matocină *sf* vz ***mătăcină***

matofi *vr* [At: POLIZU / V: ***~tufi*** / Pzi: *~fesc* / E: ***matuf***] **1** (Înv; fam) A se ramoli. **2** (Pcf) A se ameți de băutură Si: (arg) *a se matoli*, *a se matosi*.

matofire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***matofi***] (Reg) **1** Ramolire. **2** Matolire.

matofit, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***matofi***] (Înv; fam) Ramolit.

matol, ~oală *a* [At: BL II, 169 / Pl: *~i*, *~oale* / E: rrm ***mato***] (Arg) Beat.

matoli *vr* [At: BL II, 169 / V: ***măt~*** / Pzi: *~lesc* / E: ***matol***] (Arg) A se îmbăta.

matolire *sf* [At: DEX - S / Pl: *~ri* / E: ***matoli***] (Arg) Îmbătare.

matolit, ~ă *a* [At: DEX - S / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***matoli***] (Arg) Beat.

mator¹, ~ă [At: (a. 1652), ap. TDRG / Pl: *~i*, *~e* / E: slv ***маторъ*** cf *matur¹*] **1** *a* (Îrg; d. oameni) Înaintat în vârstă. **2** *a* (Îrg; pex; d. oameni) Copt la minte. **3** *a* (Îrg; îs) *Fată ~ă* Fată bătrână. **4** *a* (D. judecată, gândire) Chibzuit. **5** *a* (D. animale) Care are mai mult de doi ani. **6-7** *sm* (Reg) Berbec (rar, porc) de trei ani. **8-9** *sm* (Reg) Berbec (rar, porc) de un an. **10** *sm* (Reg) Berbec pentru reproducere.

mator² *sm* vz ***martor***

mator³ *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***matoir***] (Pgr) Instrument folosit în legătoria de artă pentru imprimări în piele.

matoritate *sf* vz ***maturitate***

matorî *v* vz ***mători***

matosi *vr* [At: P. CONSTANT, R. 85 / Pzi: *~sesc* / E: cf *matoli*] (Pfm) A se ameți de băutură Si: *a se îmbăta*.

matosire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***matosi***] (Pfm) Îmbătare

matosit, ~ă *a* [At: ISPIRESCU, U. 103 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***matosi***] (Pfm) Beat.

matostat *sn* [At: (a. 1728) BUL. COM. IST. IV, 63 / V: (reg) ***mătustat*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ngr ***ματοστάτης***] Piatră semiprețioasă verde Vz *jasp*.

matrac *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***măt~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***matrak***, srb ***matrak***] (Îvr) Ciomag.

matracucă *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 147 / V: ***mătrac~, madra~, mantra~, matrarucă*** / Pl: *~uci* / E: ngr ***ματρακοῦκα*** (pop) „mandragoră"] (Pfm) **1** Femeie urâtă și prost îmbrăcată. **2** Femeie proastă. **3-4** Femeie (rea sau) vulgară. **5** (Dep) Amantă.

matrapaz *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL, XIX, 329 / Pl: *~i*, *~aji* / E: tc ***matrabaz***, cf ngr *ματραπάζης*] (Înv) Negustor ambulant.

matrapazlârie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 402 / Pl: *~ii* / E: cf *matrapazlâc*] (Îvr) **1** Matrapazlâc (**2**). **2** Cămătărie.

matrapazliu *sm* [At: (a. 1833) FURNICĂ, I. C. 330 / Pl: *~ii* / E: cf *matrapaz*] (Îvr) Negustor ambulant.

matrapazlâc *sn* [At: (a. 1776) URICARIUL, XIX, 329 / Pl: *~uri* / E: tc ***matrabazlik***] **1** (Înv) Comerț ilegal prin mijlocitori. **2** (Fam) Faptă necinstită Si: *escrocherie*, *fraudă*, *șarlatanie*.

matrarucă *sf* vz ***matracucă***

matraț *sn* vz ***matrață***

matrață *sf* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. XII, 227 / V: ***madraț*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***madrea~***, ***matraț*** *sn*, ***mădrasă*** (Pl: *~suri*) *sf*, ***mădraț*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***mădraț*** *sn*, ***mădr~***, ***mădrațâne*** *sp*, ***madarațari*** *sp*, ***mădrea~*** (Pl: *~drețe*), ***mătraț*** (Pl: *~trețe*) *sn*, ***măt~, mătrea~*** / Pl: *~țe* / E: ger ***Matratze***, mg ***madrác***] (Îrg) Saltea umplută cu păr sau cu lână Vz *mindir*, *strujac*.

matrăcăi *vi* [At: SĂGHINESCU, V. 136 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A umbla de zor în căutarea unui lucru.

matrăgună *sf* vz ***mătrăgună***

matreși *v* vz ***mătrăși***

matri- [At: DN³ / E: fr, it, lat ***matri-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Mamă. **2** Matern.

matriarcat *sn* vz ***matriarhat***

matriarhal, ~ă *a* [At: DEX / P: *~tri-ar~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***matriarcal***] **1** Care aparține matriarhatului. **2** Referitor la matriarhat.

matriarhat *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (rar) ***~arcat*** / P: *~tri-ar~* / E: ger ***Matriarchat***, fr ***matriarcat***] Treaptă istorică în dezvoltarea orânduirii comunei primitive, caracterizată prin stabilirea descendenței în linie maternă și prin faptul că femeia avea rolul predominant în viața economică și socială.

matrice *sf* [At: (cca 1580) CUV. D. BĂTR. II, 312/6 / V: ***mat~*** (înv) ***mitrece***, (reg) ***~ică, ~ici, ~icie, met~, metricie*** / Pl: *~ici*, *~* / E: lat ***matrix, -icis***, fr ***matrice***] **1** (Înv) Uter. **2** (Fig) Obârșie. **3** (Îlav) **Din ~** Încă de când a fost conceput, înainte de a se naște. **4** (Ban; îf *mătrice*) Oaie care a fătat și dă lapte. **5** (Reg) Presupusă boală internă care se manifestă prin sterilitate. **6** (Pop; îf *mătrice*) Colici intestinale la nou-născuți Si: (reg) *cârcel* Vz *plânsul-cel-rău*. **7** (Reg; d. copii; îe) **A avea mătrici** A fi neastâmpărat. **8** (Reg) Apendicită. **9** (Reg) Hemoroizi. **10** (Reg; mpl) Reumatism. **11** (Reg) Umflătură a venelor de la mâini și de la picioare Vz *varice*. **12** (Trs; lpl) Furnicături prin mâini sau prin picioare, provocate de amorțeală. **13** Registru original care conține lista contribuabililor. **14** (Mat; șîs *~de m linii și n coloane*) Sistem de numere dispuse într-un tablou cu un număr de coloane și linii. **15** (Log) Tabel reprezentând valoarea de adevăr a unui enunț pe baza valorii de adevăr a elementelor sale componente. **16** (Blg) Parte nediferențiată a citoplasmei, a cromozomilor etc. **17** Matriță. **18** (Bot; reg) Paracherniță (*Parietaria officinalis*). **19** (Bot; reg) Ventrilică (*Veronica officinalis*). **20** (Bot; reg) Mușețel (*Matricaria chamomilla*). **21** (Bot; reg) Spilcuțe (*Chysanthemum parthenium*).

matricea *sf* vz ***mătricea***

matriceal, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ce-al* / V: ***~cial*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***matrice*** + *-al*] **1** Care aparține unei matrice (**14**). **2** Referitor la matrice (**14**).

matricial, ~ă *a* vz ***matriceal***

matricid, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr ***matricide***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care și-a ucis mama. **3** *sn* Crimă împotriva mamei.

matricie *sf* vz ***matrice***

matricol, ~ă [At: (a. 1707) IORGA, S. D. XIII, 96 / V: ***~cul, ~ă*** / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***matricula***, fr ***matricule***, ger ***Matrikel***, it ***matricola***] **1** *sf* (Înv) Marcă a unei fabrici. **2** *sf* Condică, registru în care se înscriu numele persoanelor a căror evidență este necesară într-o instituție. **3** *sf* (Înv) Carte funciară. **4** *sf* (Spc) Registru folosit în școli pentru a înscrie numele, datele persoanele și situația școlară a elevilor. **5** *sf* (Iuz) Bucată dreptunghiulară de pânză sau de stofă pe care se indica școala la care învață un elev și numărul sub care este înscris și pe care acesta o purta prinsă pe braț sau pe piept. **6** *sf* Număr de ordine sub care sunt înscriși soldații în registrul unui regiment. **7** *sf* (Pex) Ștampilă cu numărul de ordine ce se aplică pe diferitele obiecte ale soldatului. **8** *a* De matricolă Si: *matricular*.

matricolat, ~ă *a* vz ***matriculat***

matricul *s* vz ***matricol¹***

matricula *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~lez* / E: fr ***matriculer*** cf it *matricolare*] (Iuz) **1** A înmatricula. **2** A aplica pe ceva un semn caracteristic.

matricular, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***matriculaire***] (Rar) Care face parte dintr-o matricolă.

matriculare *sf* [At: LM / Pl: *~lări* / E: ***matricula***] (Înv) Înmatriculare.

matricularius, ~ie *a* [At: I. IONESCU, M. 157 / Pl: *~ii* / E: lat ***matricularius***, fr ***matriculaire***] (Nob) **1** Care aparține unei matricole. **2** Referitor la matricolă.

matriculat, ~ă *a* [At: LM / V: **~col~** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***matricula*** cf it *matricolato*] **1** (Înv) Înmatriculat. **2** (Reg) Prevăzut cu un semn matricol.

matriculație *sf* [At: STAMATI, D. / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: ***matriculă*** cf it *matricolazione*] (Înv) Înmatriculare.

matriculă *sf* vz ***matricol***[1]

matriliniar, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ni-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***matrilinéaire***] (D. sistemul de filiație și organizare socială) În linie maternă.

matrilocal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***matrilocal***] (D. un sistem de relații conjugale) În care bărbatul vine să locuiască în familia soției sale.

matrimonial, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~ni-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***matrimonial***] **1** De căsătorie Si: *conjugal*. **2** Referitor la căsătorie Si: *conjugal*.

matrimoniu *sn* [At: CALENDAR (1861), 1097/25 / Pl: *~ii* / E: lat ***matrimonium***, it ***matrimonio***] (Liv) Căsătorie.

matrinchină *sf* vz ***mătrăchină***

matrița *vt* [At: DEX / Pzi: *~țez* / E: ***matriță***] A prelucra un material prin deformare plastică, cu ajutorul unei matrițe.

matrițare *sf* [At: DP / Pl: *~țări* / E: dl ***matrița***] (Teh) Operație de prelucrare cu ajutorul matriței (**1**).

matrițat, ~ă *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 138 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***matrița***] Prelucrat cu ajutorul unei matrițe.

matriță *sf* [At: VALIAN, V. / V: ***măt~*** / Pl: *~țe* / E: ger ***Matrize***] **1** Dispozitiv în care a fost prelucrat negativul formei pe care trebuie să o aibă o piesă ce se fabrică prin deformare plastică, sub presiune Vz *formă, tipar*. **2** Piesă a mașinii tipografice în care este gravat sau imprimat negativul literelor sau al formelor.

matrițer *sm* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4849 / Pl: *~i* / E: ***matriță*** + *-er*] Muncitor care lucrează la matrițe.

matrițerie *sf* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4849 / Pl: *~ii* / E: ***matriță*** + *-erie*] **1** Atelier de matrițare. **2** Secție de matrițare.

matroană *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 155[v]/19] V: (inv) ***~onă*** / Pl: *~ne* / E: lat ***matrona***, ger ***Matrone***, it ***matrona***, fr ***matrone***] **1** Soție a unui cetățean roman. **2** (Pex) Femeie căsătorită, cu înfățișare care impune respect Vz *doamnă*. **3** (Dep) Femeie în vârstă. **4** (Pex) Femeie grasă. **5** (Rar; șîs *~na casei*) Soție a capului de familie.

matrod *sm* vz ***matroz***

matroi *smi* [At: I. CR. VI, 152 / E: nct] (Reg) Om greoi și lipsit de îndrăzneală.

matronă *sf* vz ***matroană***

matronale *sfp* [At: DN[3] / E: lat ***matronalia***, fr ***matronales***] Sărbătoare care se celebra de femeile romane la întâi martie, în amintirea luptei dintre romani și sabini.

matronim, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***matronyme***] **1-2** Matronimic (**1-2**).

matronimic, ~ă *sn, a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 302 / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***matronimico***] **1-2** (Nume de familie) care derivă dintr-un nume propriu sau dintr-un apelativ de genul feminin Si: *matronim* (**1-2**).

matronism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***matronisme***] (Med) Formă de obezitate care survine la tinerele fete, însoțind pubertatea precoce.

matroșă *sf* [At: ȘEZ. V, 105 / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg) **1** Om de alergătură. **2** (Îe) **A purta pe cineva de-a ~șa** A purta pe cineva de ici colo. **3** (Art.) Dans nedefinit mai îndeaproape care se joacă la șezători. **4** (Art.) Melodie după care se execută matroșa (**3**).

matroz *sm* [At: RUS. I. I. 66/5 / P și: (înv) *~tros* / V: ***~od*** / Pl: *~i* / E: ger ***Matrose***, rs ***матрос***, mg ***matróz***] **1** Marinar. **2** Grad în marina militară, corespunzător gradului de soldat în armata de uscat.

matrună *sf* vz ***mătrună***

matuf, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***matuh***] (Înv) **1** *sn* Bătrân ramolit Si: *babalâc*. **2** *a* Cu ținuta neglijentă. **3** *a* Murdar.

matufi *v* vz ***matofi***

matulă *sf* [At: CONTEMPORANUL, VI[1], 26 / Pl: *~le* / E: ucr ***матула***] (Reg) **1** Năvod. **2** (Lpl) Totalitate a uneltelor folosite la pescuitul în apă dulce. **3** (Pex) Ceată de oameni care prind pește cu voloace.

matur[1]***, ~ă*** [At: VÎRNAV, F. M. II, 36[v]/11 / A și: *matur* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***maturus***, it ***maturo***] **1-2** *smf, a* (Om) ajuns la deplină dezvoltare fizică și intelectuală. **3** *a* (D. ținută, judecată, acțiuni) Care aparține unui om ajuns la deplină dezvoltare. **4-5** *a, av* (Pex) (În mod) serios. **6-7** *a, av* (Într-un mod) care dovedește maturitate de gândire. **8-9** *a, av* (Într-un mod) care a fost bine judecat, îndelung chibzuit. **10-11** *a, av* (Fig) (Într-un mod) care denotă o bogată experiență și un număr mare de cunoștințe Si: *dezvoltat, evoluat*. **12** *a* (Fig) Ajuns într-un stadiu definitiv.

matur[2] *sm* vz ***martor***

matura *vtr* [At: DEX / Pzi: *~rez* / E: it ***maturare***, ger ***maturieren***] **1-4** (Liv) A (se) maturiza (**1-4**).

maturare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***matura***] (Liv) **1-2** Maturizare (**1-2**).

maturație *sf* [At: MAT. MEDIC. 123 / V: (înv) ***~iune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***maturation***] **1** Proces de maturizare, de evoluare spre starea de maturitate (**1**) Si: (pop) *coacere*. **2** (Blg) Totalitate a modificărilor suferite de celulele sexuale înainte de maturizarea lor. **3** (Teh) Modificare în timp, într-un sens dorit, a unora dintre proprietățile unui material sau ale unui produs, datorită unor fenomene fizico-chimice sau biologice.

maturațiune *sf* vz ***maturație***

mature *sm* vz ***martor***

maturin *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***mathurin***] (Rar) Trinitarian.

maturit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 523 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***matur***[1]] (Îvr) **1-2** Maturizat (**1-2**).

maturitate *sf* [At: ÎNV. TAB. 65 / V: (înv) ***~tor~***, (pop) ***măt~*** / E: fr ***maturité***, lat ***maturitas, -atis***] **1** Stare de deplină dezvoltare fizică și intelectuală. **2** (Pex) Perioadă din viața omului între tinerețe și bătrânețe. **3** (Blg) Stadiu de dezvoltare deplină a unui organ sau a organismului. **4** Coacere a fructelor. **5** (Fig) Stadiu înaintat de experiență, de însușire a cunoștințelor. **6** Profunzime pe care o dă vârsta, experiența Cf *seriozitate*. **7** (Îs) *Examen de ~* Examen de cultură generală pentru absolvenții liceului.

maturiza [At: CAMILAR, C. P. 140 / Pzi: *~zez* / E: ***matur***[1] + *-iza*] **1-2** *vrt* (A deveni sau) a face să devină matur[1]. **3-4** *vrt* (A căpăta sau) a face să capete seriozitatea omului matur. **5-6** *vrt* (A-și însuși sau) a face să-și însușească o bogată experiență și un mare număr de cunoștințe Si: *a se dezvolta, a evolua*. **7-8** *vrt* (Fig) (A se desăvârși sau) a face să se desăvârșească. **9** *vr* (Teh) A ajunge la maturație (**3**).

maturizare *sf* [At: LUPTA DE CLASĂ, 1960, nr. 10, 65 / Pl: *~zări* / E: ***maturiza***] **1** Atingere a stadiului de maturitate (**1**). **2** Căpătare a seriozității specifice unui om matur. **3** Însușire a unei bogate experiențe și a unui număr mare de cunoștințe Si: *dezvoltare*. **4** Coacere a fructelor. **5** Desăvârșire. **6** Ajungere la maturație (**3**).

maturizat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***maturiza***] **1** Ajuns la maturitate (**1**). **2** Care a căpătat o seriozitate specifică omului matur. **3** Care și-a însușit o bogată experiență și un număr mare de cunoștințe. **4** (D. fructe) Care s-a copt. **5** Desăvârșit. **6** Ajuns la maturație (**3**).

matusalemic, ~ă *a* [At: V. ROM. martie 1954, 224 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Matusalem***] (Irn) Foarte vârstnic.

matutin, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 121 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***matutinus***] (Ltr) Matinal (**4**).

matutinal, ~ă *a, av* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***matutinalis***, fr ***matutinal***] (Rar) **1-2** Matinal (**2-3**).

maț *sn* [At: PSALT. HUR. 118[r]/1 / Pl: *~e* / E: ml ***matia***] **1** (Mpl) Intestin la animale și la oameni. **2** (Pop; îs) *~ul (cel* sau *al) gros* sau *~ul curului, ~ul șezutului, ~ul dosului, ~ul umblării, ~ul după urmă, ~ul lupăsc* Intestin gros. **3** (Pop; îs) *~ul (cel) subțire* Intestin subțire. **4** (Pop; îs) *~ul orb* (sau *mort*) Apendice. **5** (Pop; îe) **A i se lărgi** (sau **a i se lungi**) **cuiva ~ul** (**spre ceva**) A se lăcomi la ceva. **6** (Pfm; îe) **A fierbe ~ele în cineva** A fi foarte

enervat, înfuriat. **7** (Pop: îe) **A-l pătrunde la ~e** A-l surprinde ceva. **8** (Îae) A-l afecta ceva. **9** (Pop; îe) **A frige** (sau. rar. **a pătrunde**) **pe cineva la ~e** A face cuiva un mare neajuns. **10** (Pfm; îe) **A fi pestriț** (sau **tărcat, rău, câine**) **la ~e** sau **a fi cu ~e** (sau **~ele**) **tărcate** sau **bălțate** ori **a avea ~e pestrițe** (sau **negre**) A fi rău la suflet. **11** (Îae) A fi zgârcit. **12** (Reg; îla) **Iute** (sau **strâmt**) **la ~** Arțăgos. **13** (Reg; lpl) Organe interne ale unor ființe. **14** (Îrg) Strună făcută din maț (1). **15** (Pfm; îc) **~e-fripte** Om sărac, care n-are ce mânca. **16** (Pfm; îac) Om rău Si: *abraș, afurisit*. **17** (Pfm; îac) Om zgârcit. **18** (Pfm; îc) **~e-pestrițe** (sau **~-albastre**) Om foarte zgârcit. **19** (Pfm; îac) Om rău, primejdios și nesincer. **20** (Pop; îc) **~-uscat** Om foarte sărac. **21** (Pop; îc) **~e-goale** sau **~-gol** Om calic. **22** (Pop; îc) **~e-sparte** (sau **-rupte**) ori **~-gros** (sau **~-spart**, **~-dă-cal**) Om care mănâncă prea mult. **23** (Pop; îc) **~e-acre** Om rău. **24** (Iht; reg; îc) **~e-negre** Scobar (*Chondostroma nasus*) **25** (Atm; reg; îc) **~u-lupului** Beregată. **26** (Reg; îc) **~ul-pământului** Floare nedefinită mai îndeaproape. **27** (Îvp) Pântece. **28** (Îvp; prc) Stomac. **29** (Pop; îe) **A cârceia la ~e sau la inimă (pe cineva)** A avea crampe. **30** (Pop) Pântece al femeii ca loc unde se concepe fătul Vz *măruntaie*. **31** (Înv; îlav) **Din** (sau **de**) **~e** De la naștere. **32** (Atm; înv) Mijloc al corpului omenesc. **33** (Fig; înv) Interior, adânc al ființei omenești Si: *inimă, măruntaie, pântece, rărunchi, suflet*. **34** (Pan) Tub elastic având diverse utilizări. **35** (Pan; reg) Muc de lumânare. **36** (Îvr) Șirag. **37** (Reg) Colac făcut dintr-o bucată lungă de aluat răsucită ca o căsuță de melc. **38** (Pan; pfm) Părți care alcătuiesc interiorul unui obiect, ceea ce se găsește înăuntru. **39** (Reg) Miez fibros și gelatinos în care stau sâmburii la unele fructe. **40** (Reg) Adânc.

matachină *sf* [At: ARH. OLT. XXI. 269 / V: *~aghi~* / Pl: *~ne* / E: ***pațachină***] (Reg) Pațachină.

mataghină *sf* vz ***matachină***

matol *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E nct] Piesă de lemn folosită în construcții și servind ca grindă la temelia casei, ca sprijin al zidului la podul unei clădiri, ca proptea la schele, la cofraje etc. Vz *manelă*[1].

mau *s* [At: I. CR. VI, 127 / V: ***mah*** / E: srb ***mah***] **1** (Reg) Avânt. **2** (Pfm; îc) **A lua (cuiva) ~ul** A amuți pe cineva cu o lovitură. **3** (Îac) A-l lăsa fără cunoștință. **4** (Îae) A reduce pe cineva la tăcere. **5** (Pfm; îc) **A-și pierde** (sau **a i se lua cuiva**) **~ul** A-și pierde curajul, cumpătul. **6** (Îac) A rămâne perplex. **7** (Pop; îc) **A face (cuiva) ~ (pentru...** sau **să...)** A înlesni să... **8** (Pop; îe) **A-i fi (cuiva) ~** A se fi obișnuit undeva sau cu ceva. **9** (Reg) Avere.

mauăr *sm* [At: H IV, 177 / V: ***maur, maure*** (Pl: *~uri*), ***maor, maore*** / P: *ma-uar* / Pl: *~i* / E: ger ***Maurer***] (Grm; Ban) **1** Zidar. **2** Dulgher.

mauca *sfa* [At: DLR / E: ns cf *mau*] (Reg; îe) **A luat ~** A luat-o razna.

maur[1] *s* [At: CONV. LIT. XX, 1013 / ger ***Mauer***] (Trs) Ghizd de fântână.

maur[2]***, ~ă*** [At: NEGRUZZI, S. I. 70 / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Maure***, fr ***Maure***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația așezată în antichitate în nord-vestul Africii. **3-4** *smf, a* (Persoană) care făcea parte parte din populația arabă care a cucerit în evul mediu nord-vestul Africii și o parte a Spaniei. **5** *smp* Populație care locuia în evul mediu în nord-vestul Africii și într-o o parte a Spaniei. **6** *a* Care aparține maurilor[2] (5). **7** Privitor la mauri[2] (5). **8** *a* Care provine de la mauri[2] (5).

maur[3] *sm* vz ***mauăr***

maurbanc *s* [At: CHEST. II, 120/10 / E: ger ***Mauerbalker***] (Ban; Trs) **1** Fiecare dintre grinzile pe care se sprijină podul sau tavanul casei. **2** Fiecare dintre scurtăturile de lemn, peste care se prelungește în afară acoperișul casei, pentru a fi feriți de ploaie pereții.

maure *sm* vz ***mauăr***

mauresc, ~ească *a* [At: ALECSANDRI, O. P. 141 / P: *ma-u-~* / Pl: *~ești* / E: fr ***mauresque***] (Frr) **1-3** Maur[2] (**4-6**).

mauritan, ~ă [At: DEX – S / P: *ma-u-~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mauritanien***, eg ***Mauritanian***] **1-2** *smf, a* (Persoană) originară din Mauritania. **3-4** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Mauritaniei. **5** *smp* Populație din Mauritania. **6-7** *a* Care aparține (mauritanilor sau) Mauritaniei (**5**). **8-9** Referitor (la mauritani sau) la Mauritania (**5**).

maus *s* [At: CARAGIALE, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~uri* / E: ger ***Maus***] Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

mausoleu *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 11/17 / V: ***~uzo~*** / P: *ma-u-~* / Pl: *~ce* / E: lat ***mausoleum***, ger ***Mausoleum***, fr ***mausolée***] Monument funerar impozant, ridicat în memoria unei persoane sau a unui grup de persoane ilustre Vz *cavou*.

mauză[1] *sf* [At: ȘIO I, 224 / Pl: *~ze* / E: tc ***mavusa***] (Înv) Ambarcație folosită pentru transport.

mauză[2] *sf* [At: LB / V: ***mău~*** / Pl: *~ze* / E: nct] (Înv) **1** Povară. **2** Mașină.

mauzoleu *sn* vz ***mausoleu***

mavlotea *sf* vz ***malotea***

mavrofor *sm* [At: GHICA, S. 21 / Pl: *~i* / E: ngr ***μαυροφόρος***] (Înv) Voluntar grec din unitățile de elită ale armatei lui Alexandru Ipsilanti.

maxi[1] *ain, s* [At: DEX[2] / E: fr ***maxi***] **1-2** (Fustă, pantalon etc.) care ajunge până aproape de gleznă.

maxi[2]- [At: DN[3] / E: fr ***maxi-***, lat ***maximus***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Maxim. **2** Foarte mare.

maxijupă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~pe* / E: fr ***maxijupe***] Fustă lungă până aproape de gleznă.

maxilar, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 106/9 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***maxillaire***] **1-2** *sn, a* (Șîs *os ~*) Fiecare dintre cele două oase ale feței, în care sunt înfipte mășcelele și dinții Si: *falcă*. **3** *a* Care aparține fălcii. **4** *a* Care e în legătură cu falca.

maxilă *sf* [At: DM / Pl: *~le* / E: lat ***maxilla*** „falcă"] Fiecare dintre cele două plăci chitinoase de la gura insectelor, așezate deasupra buzei inferioare.

maxilită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***maxilite***] (Med) Osteită a maxilarelor.

maxim[1] [At: D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 19 / Pl: *~uri* / E: ***maximum*** prin apropiere de ***maxim***[2]] **1-5** *sn* Maximum (**1-5**). **6** *av* Maximum (**6**).

maxim[2]***, ~ă*** [At: MIRONESCU, S. A. 113 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***maximus***, fr ***maxime, maxima***] **1** *a* (Îoc *minim*) Care are cea mai mare dimensiune, durată, intensitate etc. Si: *maximal* (**1**). **2** *sf* (Spc) Cea mai mare valoare pe care o poate avea, într-un anumit interval, o funcție sau o calitate variabilă. **3** *sf* (Met) Centru de înaltă presiune atmosferică.

maximafil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***maximaphile***] **1** Care aparține maximafiliei. **2** Referitor la maximafilie.

maximafilie *sfs* [At: DN[3] / P: *~li-e* / G-D: *~ii* / E: fr ***maximaphilie***] Colecționare de cărți poștale ilustrate la care mărcile și ștampilele sunt în concordanță de subiect, loc și timp cu ilustrația.

maximafilist, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***maximafilie + -ist***] **1** Specialist în maximafilie. **2** Pasionat de maximafilie.

maximal, ~ă [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***maximal***] *a* **1** (Îoc *minimal*) Maxim[2] (1). **2** (Îs) *Preț ~* Cel mai ridicat preț la care este admisă, în anumite împrejurări, vânzarea unei mărfi. **3** (Iuz) Tabel care conținea prețurile stabilite de stat pentru prețurile micilor producători.

maximalism *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / E: rs ***максимализм***] (Iuz) Leninism.

maximalist *sm* [At: PAS, Z. III, 145 / Pl: *~iști* / E: rs ***максималист***] (Iuz; îoc *minimalist*) Leninist.

maximă *sf* [At: MOLNAR, I. XI/19 / Pl: *~me* / E: lat ***maxima***, fr ***maxime***] Gândire formulată concis, exprimând un principiu etic, o normă de conduită etc. Si: *aforism*, (liv) *adagiu, sentință*.

maximiza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***maximiser***] A da valoare maximă[2] (**2**).

maximizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***maximiza***] Aducere la valoarea maximă[2] (**2**).

maximizat, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***maximiza***] Care a fost adus la valoarea maximă[2] (**2**).

maximum *sm* [At: DRĂGHICEANU, C. 101 / E: lat ***maximum***, fr ***maximum***] **1** Fază reprezentând extrema superioară Si: *limită, maxim* (**1**). **2** (Îlav) **La ~** (sau **maxim**) În cel mai înalt grad. **3** Cea mai mare cantitate Si: *maxim* (**3**). **4** Cea mai mare valoare Si: *maxim* (**4**). **5** Cea mai mare intensitate Si: *maxim* (**5**). **6** *av* (Pe lângă numerale) Cel mult Si: *maxim* (**6**).

maxit sns [At: DEX – S / E: ger *Maxit*] Oțel rapid standardizat cu fier, molibden, wolfram, crom în compoziție.

maxi-taxi sn [At: DEX – S / Pl: ~*uri* / E: fr, eg *maxi-taxi*] Microbuz care funcționează după sistemul taximetrelor.

maxwell sn [At: CIȘMAN, FIZ. II, 339 / Pl: ~*i* / E: fr *maxwell*, ger *Maxwell*] (Fiz) Unitate de flux magnetic.

maya[1] [At: DEX[2] / E: fr, sp *maya*, rs *майя*] **1** *sms* Veche populație indiană din America Centrală. **2** *sms* Limbă indiană americană vorbită de populația maya (1). **3** *ain* Care aparține populației maya (1). **4** *ain* Referitor la populația maya (1).

maya[2] sns [At: DN[3] / G-D: ~*yei* / E: fr *maya*, sanscrită *maya*] (În filozofia indiană) **1** Latură întâmplătoare a realității. **2** (Pex) Aparență înșelătoare, iluziile care constituie lumea. **3** (Îs) *Vălul ~yei* Aparență care ascunde ultima esență a lucrurilor sau nimicul.

maz [At: ALECSANDRI, T. I, 118 / E: rs *маз*] **1** *sa* (La jocul de cărți) Sumă cu care un jucător majorează miza inițială. **2** *av* În plus.

maza sf vz *magaza*

mazac, ~ă smf, a [At: PAMFILIE – LUPESCU, CROM. 8 / V: *~zoc, măz~, mozoc* / Pl: ~*aci*, ~*ace* / E: pn *mazacz*] **1-2** (Reg) (Om) murdar, neglijent.

mazagran sn [At: C. PETRESCU, Î. I, 5 / Pl: ~*uri*, ~*e* / E: fr *mazagran*] Băutură răcoritoare, preparată din cafea.

mazai v vz *măzălui*

mazait am [At: DLR / Pl: ~*iți* / E: *mazai*] (Reg; pbl) **1** Tăvălit. **2** Mârșav.

mazare sf vz *mazăre*

mazariche sf vz *măzăriche*

mazăre sf [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 209/14 / V: (înv) *~zare, măz~*, (îrg) *~zire*, (reg) *masdere, ~zâne, ~zere, ~zine* / G-D: *mazării, mazărei* / Pl: ~*zări* / E: cf alb *modhullë*] **1** (Reg; șîs ~ *rotundă*, ~ *bumbule*, ~ *de câmp*, ~ *iepurească*) Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori albe sau trandafirii și cu semințe sferice, comestibile, închise în păstăi Si: *măzăriță* (**1**) (*Pisum sativum*). **2-3** (Prc; csc) (Păstaie sau) sămânță a mazărei (**1**). **4** (Îs) ~ *de câmp* (sau *de nutreț, din grâu, mare*) Plantă erbacee cu flori pestrițe și cu semințe de culoare verde-cenușiu (*Pisum arvense*). **5** (Îc) **~sălbatică** (sau **~înaltă**) Plantă erbacee agățătoare, cu flori roșii-deschis (*Pisum elatius*). **6** (Bot; îas) Neghină (*Agrostemma githago*). **7** (Bot; îas) Mânerei-de-pădure (*Lathyrus latifolius*). **8** Mâncare pregătită din boabe de mazăre (**1**). **9** (Reg; șîc **~albă, ~de-grădină, ~de-par**) Fasole. **10-11** (Csc) Păstaie sau bob de fasole. **12** Mâncare de fasole. **13** (Reg; șîc **~bixită, ~mare, ~din-bucate, ~de munte, ~de-nutreț**) Specie de măzăriche nedefinită mai îndeaproape. **14** (Reg; șîc **~colțurată**) Linte (*Sens culinaris*). **15** (Bot; pop; îc) **~turcească** Năut (*Cicer arietinum*). **16** (Bot; îc) **~sălbatică** Coroniște (*Coronilla varia*). **17** (Bot; îc) **~pădureață** Orăstică (*Orobus niger*). **18** (Buc; îc) **~a-mâții** Punguliță (*Thlaspi arvense*). **19** (Reg) Boală de vite nedefinită mai îndeaproape Si: *măzăriche*. **20** (Art.) Horă care se joacă cu tropăituri și cu învârtituri pe loc. **21** (Art.) Melodie după care se execută această horă.

mazâne sf vz *mazăre*

mazdeism s [At: ȘĂINEANU, D. U. / E: fr *mazdéisme*] Religie a vechilor mezi și perși, bazată pe principiul dualist al binelui și al răului.

mazdeist, ~ă smf, a [At: DN[3] / P: ~*de-ist* / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr *mazdéiste*] **1-2** *smf, a* (Adept) al mazdeismului. **3** *a* Specific mazdeismului. **4** *a* Referitor la mazdeism.

mazdrac sn [At: ȘIO II, I, 253 / V: *~ag, mărzarac, mazdac, măz~, mărzrac* / Pl: ~*ace* / E: bg *мажрак, мъждрак* tc *mizrak*] **1** (Îrg) Tip de lance sau de suliță lungă, folosită mai ales de cazaci. **2** Măciucă ghintuită.

mazdraclia sm [At: ȘIO II$_1$, 253 / Pl: ~*ii* / E: bg *мъздраклия*, tc *mezrakle, mizrakli*] Ostaș înarmat cu mazdrac (**1**).

mazdrag sn vz *mazdrac*

mazdroancă sf [At: ARH. OLT. I, 67 / Pl: ~*nce* / E: nct] (Reg) Fată care a îmbătrânit nemăritată.

mazdrop sm [At: GR. S. VII, 119 / Pl: ~*i* / E: nct] (Arg) Bărbat înalt, bine făcut Vz *vlăjgan*.

mazere sf vz *mazăre*

mazetă sf [At: GANE, N. III, 165 / Pl: ~*te* / E: fr *mazette*] (La jocul de cărți) Jucător prost, neîndemânatic.

mazgă sf [At: ȚICHINDEAL F. 160/12 / V: *~glă* (Pl: *~gle*) / E: srb *mazga*] (Ban; înv) Catârcă.

mazglă sf vz *mazgă*

mazgugur sm [At: CV 1950, nr. 4, 38 / E: nct] (Reg) Om retras și tăcut, răutăcios și lacom.

mazgusi vt [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 135 / Pzi: ~*sesc* / E: nct] (Ban) **1** A da. **2** A primi.

mazil [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 9/14 / V: (înv) *manz~* / Pl: ~*i* / E: tc *mazul*] **1-2** *sm, a* (Demnitar turc din Imperiul otoman) destituit. **3-4** *sm, a* (Domn din țările românești) detronat. **5-6** *sm, a* (Spc) (Boier) care nu are slujbă de stat. **7** *sm* Persoană care aparținea unui corp de cavalerie alcătuit din boierii rămași fără funcție. **8** *sm* (În țările românești) Boier de țară descendent al unei vechi familii boierești de rangul al doilea Vz *răzeș*. **9** *sm* (În țările românești) Răzeș însărcinat cu execuțiile și cu încasarea birurilor. **10** *sm* (În țările românești) Vătășel în slujba boierilor, plătit din banii birului. **11** *sm* (Mun) Ciocoi.

mazilaș sm [At: VĂCĂRESCUL, IST. 297 / Pl: ~*i* / E: *mazil* + *-aș*] **1-2** (Prt) Mazil (**8**) (de rang mic). **3** Boier de rang inferior, cu puțină avere Vz *boiernaș, ciocoiaș*.

mazilesc, ~ească [At: (a. 1741) URICARIUL, II, 29/20 / Pl: ~*ești* / E: *mazil* + *-esc*] **1** *a* Care aparține mazililor. **2** *a* Care se referă la mazili. **3** *sma* (Reg) Dans popular în ritm de brâu. **4** *sfa* Melodie după care se execută mazilescul (**3**).

mazili [At: (cca 1650) GCR I, 149/3 / Pzi: ~*lesc* / E: *mazil*] **1** *vt* A scoate din scaun pe un domnitor, pe un patriarh etc. Si: *a detrona*. **2** *vt* A îndepărta din boierie sau din slujbă pe un boier sau pe un înalt funcționar. **3** *vt* (Fig) A alunga. **4** *vr* (Mun; Olt) A se îmbogăți. **5** *vr* (Mun; Olt) A deveni mofturos.

mazilie sf [At: URECHE, ap. LET. I, 207/4 / Pl: ~*ii* / E: ngr *μανζιλία*] **1** Îndepărtare din scaun a unui domnitor Si: *mazilire* (**1**), *mazilit[1]* (**1**). **2** Destituire a unui boier sau a unui înalt funcționar dintr-o funcție publică Si: *mazilire* (**2**), *mazilit[1]* (**2**). **3** Ordin, dispoziție de scoatere din domnie. **4-5** Stare de mazil (**3, 5**). **6-8** Calitate de mazil (**8-10**). **9** Timp în care un domn rămâne mazil (**4**).

mazilime sfs [At: NECULCE, L. 69 / Pl: (rar) ~*mi* / E: *mazil* + *-ime*] (Csc) **1** Totalitate a boierilor mazili. **2** Mulțime de boieri mazili.

mazilire sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*ri* / E: *mazili*] **1-2** Mazilie (**1-2**). **3** (Fig) Alungare.

mazilit[1] sn [At: N. COSTIN, ap. LET. II[2], 48 / Pl: (nob) ~*uri* / E: *mazili*] **1-2** Mazilie (**1-2**). **3** (Fig) Alungare.

mazilit[2], ~ă a [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *mazili*] **1** (D. domnii țărilor românești) Scos din scaun Si: *detronat*. **2** (D. boieri) Scos din funcție Si: *destituit*.

mazilită sf [At: IORDAN, L. R. A. 187 / Pl: ~*țe* / E: *mazil* + *-iță*] (Rar) **1-2** Soție sau fiică de mazil[2] (**3**).

maziloi smi [At: CONTEMPORANUL, IV, 300 / E: *mazil* + *-oi*] **1-2** (Șdp) Mazil (**3**) (bătrân).

mazine sf vz *mazăre*

mazire sf vz *mazăre*

mazlac s vz *maslag*

mazoc, ~oacă a vz *mazac*

mazun sm [At: ȘEZ. III, 70 / Pl: ~*i* / E: nct] (Reg) Om puternic.

mazur sm [At: URECHE, ap. LET. I, 139/16 / Pl: ~*i* / E: ucr *мазур*, pn *Mazur*] (Mol; mpl) Persoană care aparținea unui grup etnic polonez, din regiunile Mazuria și Mazovia.

mazurcă sf [At: NEGRUZZI, S. I, 64 / Pl: ~*rci* / E: rs *мазурка*, pn *mazurka*] **1** Dans de origine poloneză. **2** Melodie după care se execută mazurca (**1**).

mazut s [At: DP / E: ger *Masut*, fr *mazout*] (Rar) Păcură folosită drept combustibil.

mă i vz ***măi***[1]

măcai *v* vz ***măcăi***

măcar [At: CORESI, EV. 205 / V: (îrg) ***mac~, ~ă***, (înv) ***macară***, (reg) ***macăr*** *av* / A și: (Trs) *măcar* / E: mgr **μακάρι** „Să dea Dumnezeu", bg **макар**] **1** *av* (Îrg; udp „de") Ce bine ar fi (dacă...). **2** *av* Cel puțin Si: (reg) *barem, batăr, încaltea*, (îrg) *încai*. **3** *av* Fie și. **4** *av* (Îcrî) Fie... fie. **5** *av* (Întărit prin „și") Ba încă Si: *chiar*. **6** *av* (Îcn) Nici chiar. **7** *av* (Îvp) Chiar dacă... **8** *av* (Îlc) **~ de** (sau **dacă**) Și dacă Si: *chiar de, chiar dacă*. **9** *av* (Îlc) **~ că** (sau **să**, înv. **că ce**) Cu toate că Si: *deși*. **10** *av* (Îlc) **~ cine** Oricine. **11** *av* (Îal) Fiecare. **12** *av* (Îlc) **~ cât** Oricât. **13** *av* (Îlc) **~ cum** Oricum. **14** *av* (Îlc) **~ unde** Oriunde. **15** *av* (Îal) **~ care** Cineva. **16** *av* (Îla) Oricare. **17** *c* (Trs) Sau.

măcară *av* vz ***măcar***

măcat *sn* vz ***macat***

măcau *sn* vz ***măcău***[1]

măcaz *sn* vz ***macaz***

măcăcăi *v* vz ***măcăi***

măcăhonaș *sn* vz ***macahonaș***

măcăi *vi* [At: COSTINESCU / V: (pop) ***macai***, (reg) ***mac~, ~cai, măcăcăi, mâcai, mâc~, mâcăi*** / Pzi: 3 *măcăie, ~ește* / E: ***mac***[1] + *-ăi*] **1** (D. rațe, imp d. gâște) A scoate strigătul caracteristic speciei. Si: (reg) *a măcăli, a măcăni* (**1**). **2** (Fig; d. armele de foc) A produce un zgomot scurt și sacadat Si: *a pocni*. **3** (Fig; prt; d. oameni) A trăncăni. **4** (Reg; d. broaște) A orăcăi.

măcăială *sf* [At: DR. II, 131 / Pl: *~ieli* / E: ***măcăi*** + *-eală*] **1-2** Măcăit (**1-2**).

măcăire *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 49 / Pl: *~ri* / E: ***măcăi***] (Rar) **1-2** Măcăit (**1-2**).

măcăit *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***măcăi***] **1-2** (Scoatere a unui) strigăt caracteristic raței Si: *măcăială* (**1-2**), *măcăire* (**1-2**), *măcăitură* (**1-2**), *măcănit* (**1-2**), *măcănitură* (**1-2**).

măcăitură *sf* [At: DR. II, 131 / Pl: *~uri* / E: ***măcăi*** + *-tură*] **1-2** Măcăit (**1-2**).

măcălători *sn* vz ***maculator***

măcăleandru *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 56 / V: ***macal~*** / Pl: *~lendri* / E: ucr **маколяндра**] (Orn; Mol) Gușă-roșie (*Erithacus rubecula rubecula*).

măcăli *vi* [At: A I, 17 / Pzi: 3 *~lește* / E: ***mac***[1] + *-ăli*] (Reg) A măcăi (**1**).

măcăni *vit* [At: MACEDONSKI, O. III, 60 / V: ***mărc~*** / Pzi: 3 *~nește, măcăne* / E: ***mac***[1] + *-ăni*] **1** (D. rațe, imp. d. gâște) A măcăi (**1**). **2** (Pfm; îe) **Las-o jos că ~ne** Se spune cuiva care încearcă să inducă în eroare în mod inabil.

măcănit *sn* [At: DR. II, 131 / Pl: *~uri* / E: ***măcăni***] **1-2** Măcăit (**1-2**).

măcănitură *sf* [At: GR. S. VI, 156 / Pl: *~ri* / E: ***măcăni*** + *-tură*] **1-2** Măcăit (**1-2**).

măcăoș *sn* vz ***măcăuaș***

măcăra *sf* vz ***macara***

măcărauă *sf* vz ***macara***

măcărău *s* [At: TDRG / V: ***mâcălău*** / Pl: nct / E: nct] (Reg) Mâner cu care se învârtește roata sau crucea grindeiului la fântânile cu gârlici.

măcărel *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: ns cf *măcău*[1]] (Nob) Bastonaș.

măcăreț *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~e* / E: cf *măcău*[1]] (Nob) Bastonaș.

măcău[1] [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***mac~, ~cau, mânc~, mâncău*** / Pl: *~caua*, (**6**) *~căi* / E: mg ***mankó***] **1** *sn* (Trs; Mar) Bâtă. **2** *sn* (Trs; Mar) Baston de plimbare. **3** *sn* (Trs; Mar) Cârjă. **4** *sn* (Trs; Mar) Vergea. **5** *sn* (Trs; Mar; îe) **A cinsti cu ~l** A bate cu măcăul (**1**). **6** *sm* (Reg) Om foarte înalt, voinic și cam prost Vz *măgădău*. **7** *sn* (Trs; îf *mâncău*) Mâner la toporiștea coasei. **8** *sn* (Trs; îaf) Picior. **9** *s* (Reg) Rădăcină a cozii calului. **10** *sn* (Reg; îs) ~ *de vie* Butaș.

măcău[2] *sm* [At: PAȘCA, GL. / E: cf mg *makog* „a țipa, a mârâi"] (Reg) Om care vorbește mult și realizează puțin.

măcăuaș *sn* [At: RETEGANUL, P. II, 80 / V: ***~căoș*** / Pl: *~e* / E: ***măcău***[2] + *-aș*] **1-2** (Trs; șhp) Măcău[1] (**1**) (mic) Si: *măcăuț* (**1-2**).

măcăuț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***măcău***[1] + *-uț*] **1-2** (Trs; Mol; șhp) Măcăuaș (**1-2**). **3** (Trs; mpl) Chibrit. **4** (Reg) Lemnuș la suveică.

măceală *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~eli* / E: ***măci***[2] + *-eală*] (Reg) **1** Vânătaie. **2** Julitură.

măceașă *sf* [At: VARLAAM, C. 115 / V: (îng) ***~cieșă***, (înv) ***~ceșă, ~cișă*** / Pl: *~eșe*, (îrg) *~șe* / E: ***măceș***] **1** Fruct al măceșului, de formă lunguiață sau ovală, de culoare roșie și cu gust acrișor Si: (reg) *cacadâr*. **2** (Reg) Fruct al unui soi de ardei iute.

măcel *sn* [At: RUSSO, S. 147 / Pl: *~uri* / E: pvb ***măcelări***] **1** Ucidere cu sălbăticie a unei mulțimi fără apărare Si: *masacru*, (înv) *măcelarie* (**4**). **2** Luptă. **3** Război.

măcelar *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 271/24 / V: (îrg) ***măcilariu***, (reg) ***măciular, măciolar, ~iu*** / Pl: *~i* / E: ml ***macellarius***] **1-2** Persoană care se ocupă (cu tăierea vitelor de consum și) cu vânzarea cărnii lor Si: (înv) *mesereiu*, (reg) *casap* Vz *parlagiu*. **3** (Înv) Călău. **4** (Fig) Om brutal, fără milă. **5** (Spc; prt) Medic chirurg care lucrează brutal și prost.

măcelăra *v* vz ***măcelări***

măcelăreasă *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ese* / E: ***măcelar*** + *-easă*] **1-2** Soție de măcelar (**1-2**). **3-4** Femeie care se ocupă (cu tăierea animalelor de consum și) cu vinderea cărnii.

măcelăresc, ~ească *a* [At: MAG. IST. IV, 151/24 / Pl: *~ești* / E: ***măcelar*** + *-esc*] **1** Care aparține măcelarului (**1**). **2** Referitor la măcelar (**1**). **3** (Îs) *Ghiveci* ~ Ghiveci gătit cu carne.

măcelărește *av* [At: DLR / E: ***măcelar*** + *-ește*] Ca măcelarii (**1**).

măcelări [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 199ʳ/20 / V: (reg) ***măcil~, măciul~***, (cscj) ***~ra*** / Pzi: *~resc* / E: ***măcelar***] **1** *vt* (Rar) A tăia vite pentru consum. **2** *vi* A practica meseria de măcelar (**1**). **3** *vt* (Îrg) A tăia în bucăți Si: *a ciopârți, a sfârteca*. **4** *vt* A masacra (**1**). **5** (Pgn) A ucide.

măcelărie *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 197/3 / V: (reg) ***măcil~*** / Pl: *~ii* / E: ***măcelar*** + *-ie*] **1** (Îrg) Loc unde se tăiau vitele destinate consumului Si: *abator*, (înv) *scaun*, (reg) *belitoare, tăietorie*. **2** Prăvălie pentru desfacerea cărnii destinate consumului Si: (îrg) *meserniță* (**1**), *căsăpie*, (Trs) *cărnărie, fleșcărie* Vz *hala*. **3** Ocupație a măcelarului (**1**) Si: (rar) *măcelărit*[1] (**2**). **4** (Înv) Măcel (**1**).

măcelărire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***măcelări***] **1** (Rar) Desfacere în bucăți și sortare a cărnii de consum de către măcelar. **2** Măcel (**1**).

măcelărit[1] *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 651 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***măcelări***] **1** (Rar) Măcelărire (**1**). **2** Ocupație a măcelarului (**1**) Si: *măcelărie* (**3**).

măcelărit[2], ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***măcelări***] **1** Tăiat în bucăți. **2** (D. mulțimi) Ucis cu sălbăticie. **3** (Fig; rar) Zdrobit.

măcenic, ~ă *smf* vz ***mucenic***

măcenicie *sf* vz ***mucenicie***

măcenie *sf* vz ***mucenie***

măceniță *sf* vz ***muceniță***

măcera *v* vz ***macera***

măcerare *sf* vz ***macerare***

macerat, ~ă *a* vz ***macerat***

măceș *sm* [At: N. TEST. (1648), 75ᵛ/2o / V: (reg) ***~cies*** (P: *~ci-eș*), ***~ciueș*** (P: *~ciu-ieș*), (rar) ***~ciaș***, (nob) ***~ciș*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** Arbust spinos din familia rozaceelor, cu flori roșii, galbene sau roz, rar albe și cu fructe roșii folosite la prepararea ceaiurilor medicinale Si: *trandafir sălbatic*, (pop) *răsură*, (reg) *cacadâr, rug, rujă* (*Rosa canina*). **2** (Prc) Floare a măceșului (**1**). **3** (Bot; reg) Păducel (*Crataegus Oxyacantha*). **4** (Bot; rar) Moșmon (*Mespilus germanica*).

măceșă *sf* vz ***măceașă***

măci[1] *s* vz ***mlaci***

măci[2] *v* vz ***meci***[4]

măciaș *sm* vz ***măceș***

măcicină *sf* vz ***mătăcină***

măcicoș, ~ă *a* vz ***mocicoș***

măcieș *sm* vz ***măceș***

măcieșă sf vz ***măceașă***
măcilariu sm vz ***măcelar***
măcilări v vz ***măcelări***
măcilărie sf vz. ***măcelărie***

măcilesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 203^{v}/18 / Pl: *~ești* / E: cf *măcilar, măcilăresc*] (Îvr) De călău.

măcina [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 350/14 / Pzi: *macin* / E: ml ***machinari***] **1** *vt* (Fșa; c. i. boabe de cereale) A preface în făină cu ajutorul valțurilor sau al pietrelor morii. **2** *vt(a)* (Pop; îe) **A ~ cuiva** A împlini cuiva dorințele, a-i face pe plac. **3** *vt* (Pop; îe) **A ~ făină** A face o treabă zadarnică, fiindcă a mai fost făcută. **4** *vt* (Fșa; c. i. materii solide) A preface în pulbere sau în fragmente mărunte cu ajutorul unor mori speciale sau al unor mașini, dispozitive, instrumente Vz *pisa, râșni*. **5** *vtrp* (Pfm; îe) **Altă făină se macină la moară** S-au schimbat lucrurile, nu mai e ca înainte. **6-7** *vtrp* A (se) sfărâma. **8-9** *vtrp* (Reg) A zdrobi strugurii. **10-11** *vtr* (Reg; c. i. alimente în stomac) A (se) digera. **12-13** *vtrp* A (se) eroda. **14-15** *vtrp* (Pex) A (se) ruina. **16** *vt* (Fig; c. i. un gând, o grijă, un necaz) A obseda. **17-18** *vtr* A (se) chinui. **19** *vr* (D. pământ) A se surpa. **20-21** *vtrp* (Fig; c. este gândul) A chibzui pe îndelete Si: *a examina, a rumega*. **22-23** *vtrp* (Fig) A (se) vorbi.

măcinar *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 140 / Pl: *~i* / E: ***măcina*** + *-ar*] (Pop; rar) **1-2** Morar (**1-2**).

măcinare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~nări* / E: ***măcina***] **1** Transformare în făină a boabelor de cereale Si: *măcinat^1* (**1**), *măciniș* (**1**). **2** Prefacere în pulbere a unor materiale solide Si: *măcinat^1* (**2**), *măciniș* (**2**). **3** (Rar) Scrâșnire a dinților Si: *macinat^1* (**3**), *măciniș* (**3**). **4** (Fig) Zbucium. **5** Erodare. **6** Sfărâmare. **7** Surpare.

măcinat^1 *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri* / E: ***măcina***] **1-3** Măcinare (**1-3**). **4** (Fig) Zbucium. **5** Erodare. **6** Sfărâmare. **7** Surpare.

măcinat^2, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***măcina***] **1** (D. boabe de cereale) Prefăcut în făină. **2** (D. materiale solide) Prefăcut în pulbere. **3** Sfărâmat. **4** Erodat de agenți fizici, de vreme. **5** Surpat. **6** (Fig) Obsedat. **7** (Fig) Chinuit.

măcinătură *sf* [At: (a. 1852) URICARIUL, III, 249/19 / Pl: *~ri* / E: ***măcinat^2*** + *-ură*] **1** (Asr) Măcinare (**1**). **2** (Ccr) Măciniș (**10**). **3** (Ccr) Resturi de cereale. **4** Produs al erodării, al surpării unui teren sub acțiunea agenților fizici Si: *mâncătură* (**4**), *surpătură* Vz *eroziune*.

măcinec, ~ă smf vz ***mucenic***

măcinic^1 *sm* [At: REV. CRIT. III, 159 / Pl: *~ici* / E: ***măcina***] (Reg) Persoană venită la moară pentru măcinat.

măcinic^2, ~ă smf vz ***mucenic***

măciniș *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***măcina*** + *-iș*] **1-3** Măcinare (**1-3**). **4** (Fig) Zbucium. **5** Erodare. **6** Sfărâmare. **7** Surpare. **8-9** (Csc) (Cantitate de) cereale duse la moară pentru a fi măcinate Vz *vipt*. **10** Produs care rezultă în urma măcinării. Si: *măcinătură* (**2**). **11** (Reg) Uium.

măcioacă sf vz ***măciucă***
măciolar sm vz ***măcelar***
măciș sm vz ***măceș***
măcișă sf vz ***măceașă***

măcitel *sm* [At: VARLAAM, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: slv ***мѫчитєль***] (Slî) Persoană care chinuia, tiraniza.

măcitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: nct] (Îvr) Cimilitură.

măciuca *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~chez* / E: ***măciucă***] (Rar) **1** A lovi cu măciuca. **2** A ucide, lovind cu măciuca.

măciucar *sm* [At: D. BOGDAN, GL. 173 / Pl: *~i* / E: ***măciucă*** + *-ar*] (Înv) Măciucaș (**1**).

măciucaș *sm* [At: CUV. D. BĂTR. I, 287 / Pl: *~i* / E: ***măciucă*** + *-aș*] **1** (Înv) Călău care bătea sau care omora cu măciuca Si: (înv) *măciucar*. **2** (Reg) Paznic de noapte. **3** (Reg) Factor poștal.

măciucat, ~ă *a* [At: PANN, ap. DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***măciuca***] **1** Cu măciucă (**1**). **2** (Bot; Mun; Dob; îc) **Mei-~** Mei cu bob mare și galben Vz *mășcat*.

măciucă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 85^{r}/17 / V: (reg) ***~ioacă, mocioacă, moc~*** / Pl: *~uci*, (înv) *~uce* / E: ml ****matteuca***] **1** Bâtă lungă și groasă, cu măciulie la unul dintre capete, uneori ferecată, folosită în trecut ca armă de luptă Si: *mai^2* (**6**) Vz *ciomag, fuște, ghioagă*. **2** (Pfm; îe) **A i se face** (sau **a i se pune, a i se zburli cuiva**) **părui** (sau **chica**) **~** (**în** sau **pe cap**) A fi cuprins de o spaimă puternică Si: *a se îngrozi, a se înspăimânta*. **3** (Reg) Mai^2 de bătut rufe, pământ, pari etc. **4** (Reg) Mai^2 al tâmplarului. **5** (Reg) Baston. **6** (Reg) Băț cu care se duce o sarcină pe umăr. **7** (Reg) Par. **8** (Prc) Parte îngroșată a unei măciuci (**1**), a unui baston etc. Si: *măciulie* (**1**). **9** (Reg) Prâsnel la fus. **10** Lovitură dată cu măciuca (**1**). **11** (Reg) Parte îngroșată a unor plante. **12** (Reg) Plaz al plugului. **13** (Bot; reg; lpl) Cârciumărese (*Zinnia elegans*). **14** (Bot; reg; îc) **~ca-ciobanului** Rostogol (*Echinops sphaerocephalus*). **15** (Bot; reg; îac) Tătarnică (*Echinops commutatus*). **16** (Arg) Penis.

măciuchiță *sf* [At: JIPESCU, O. 79 / Pl: *~te* / E: ***măciucă*** + *-iță*] **1-16** (Șhp) Măciucă (**1, 3-9**) (mică) Si: *măciucuță* (**1-16**). **17** (Bot; reg) Ferigă (*Phegopteris dryopterisfée*).

măciucos, ~oasă a [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***măciucă*** + *-os*] (Rar; d. bâte) Cu măciulie (**1**).

măciucuță *sf* [At: PAMFILIE, VĂZD. 38 / Pl: *~te* / E: ***măciucă*** + *-uță*] **1-16** (Șhp) Măciuchiță (**1-16**). **17** (Bot; reg; îs) *~ din baltă* Floare a papurei.

măciuieș sm vz ***măceș***
măciular sm vz ***măcelar***
măciulat, ~ă a vz ***măciuliat***
măciulări v vz ***măcelări***

măciuliat, ~ă *a* [At: HEM L. 431 / V: ***~lat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***măciulie***] (Reg) Cu măciulie (**1**) Si: *bulbucat*.

măciulie *sf* [At: CREANGĂ, P. 150 / Pl: *~ii* / E: ctm ***măciucă*** + ***gămălie***] **1** Capăt îngroșat și rotunjit al unor obiecte, mai ales al unei măciuci, al unui baston, al unui băț de chibrit. **2** (Bot; pop) Capsulă. **3** (Reg; îs) *~ de brad* Con de brad. **4** (Reg) Floare a papurei. **5** (Reg) Măciucă (**1**).

măcnire sf vz ***mâhnire***
măcnit a vz ***mâhnit***

măcreșele *sfp* [At: ALR I, 1209/186 / E: ***măcriș*** + *-ele*] (Reg) Coacăze.

măcriciune *sf* [At: TDRG / Pl: *~ni* / E: ***macru*** + *-iciune*] (Îvr) Măcrime.

măcrime *sf* [At: LB / E: ***macru*** + *-ime*] (Îdt) Lipsă de grăsime, slăbiciune fizică Si: (îvr) *măcriciune*.

macriș *s* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***macrâci, macrici, mac~, magriș, mecres, mecriș, mocriș, necriș*** / E: nct] **1** (Buc; șîc **~u-caprei**) Plantă cu tulpina ramificată în partea superioară, cu frunze numeroase, variate ca formă și acrișoare la gust, folosite în medicină și în alimentație Si: (pop) *acriș* (*Rumex acetosa*). **2** (Șîc **~ul-cailor, ~ul-calului, ~-mărunt**) Plantă mică, cu tulpina dreaptă, cu frunzele în formă de spadă, care crește prin pășuni și prin locuri nisipoase și uscate Si: (reg) *lugeru-broaștii, schiaz* (*Rumex acetosella*). **3** (Bot; reg; îc) **~ul-calului** (sau **-cailor**) ori **~-căiesc** (sau, sst. **-crăiesc**) Specie de ștevie (*Rumez conglomeratus*). **4** (Bot; reg; îac) Specie de ștevie (*Rumex patientia*). **5** (Bot; reg; îac) Specie de ștevie (*Rumez acutus*). **6** (Bot; reg; îc) **~-ciobănesc** Specie de măcriș cu tulpina dreaptă, uneori foarte înaltă, ramificată în partea superioară, cu florile dispuse în spice (*Rumex arifolius*). **7** (Bot; reg; îc) **~-domnesc** Specie de măcriș (*Rumex obtusifolius*). **8** (Bot; reg; îc) **~-de-grădină** (sau **-lat**) Specie de măcriș (*Acetosella rotundifolia*). **9** (Bot; reg; îc) **~-de-apă** Ștevie de baltă (*Rumex palustris*). **10** (Pop; șîc **macrisul-caprei, macrisul-caprelor, macrisul-caprei-de-pădure, macrisul-calului, macris-domnesc, macrisul-iepurelui, macrisul-iepurilor, macriș-iepuresc, ~-oii, macrisul-ursului, ~ul-păsării, ~ul-păsărilor, macriș-păsăresc, macrisu-cucului, ~-de-pădure, ~-păduresc, ~-păduret, macris-de-câmp, macris-de-piatră, macris-cu-trifoi, macriș-trifoios, macris-domnesc, macris-nemțesc, macriș-de-minte, macriș-acru**) Mică plantă erbacee cu rizom târâtor, cu frunze acrișoare, acoperite cu peri, asemănătoare ca formă cu frunzele trifoiului, și cu flori albe sau roșietice Si: *măcrișor* (**4**), (reg) *trifoi-măcriș* (*Oxalis acetosella*). **11** (Înv; îs) *Sare de ~* Oxalat acid de potasiu. **12** (Bot; reg; șîc **~-iepuresc,**

~de-râuri, ~de-spin, ~spinos) Dracilă (*Berberius vulgaris*). **13** (Olt) Vin acru, prost. **14** (Bot; Buc; îc) **Macrișul-caprei** Degetăruț (*Soldanelis montana*). **15** (Bot; reg; îc) **Macriș-de-baltă** Năsturel (*Nasturtium officinale*).

măcrișor *s* [At: LB / V: (reg) ***mac~*** / E: ***măcriș*** + *-or*] **1-20** (Bot; șhp) Măcriș (**1-10**) (tânăr).

măcula v vz ***macula***

măculare *sf* vz ***maculare***

măculat, ~ă *a* vz ***maculat***

maculatură *sf* vz ***maculatură***[2]

măculă *sf* vz ***maculă***

măcurteț *sn* vz ***macorteț***

măcuț *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: ***mac***[3] + *-uț*] (Bot) Mac[3] (**3**) (*Papaver Rhoeas*).

mădamă *sf* vz ***madamă***

mădăran *sm* vz ***maghiran***

mărădranie *sf* vz ***modoranie***

mădări [At: PSALT. 216 / Pzi: *~resc* / E: nct] **1** *vi* (Îvr) A-și bate joc de cineva, a râde de cineva. **2** *vt* (Înv) A spune cuiva lucruri rele sau necuviincioase. **3** *vr* (Înv) A se fâstâci. **4** *vt* (Reg) A alinta. **5** *vt* (Reg) A răsfăța un copil. **6** *vr* (Reg) A dezmierda. **7** *vr* (Reg) A face mofturi. **8** *vr* (Reg) A se lăsa poftit, îmbiat. **9** *vr* (Reg) A se fâțâi. **10** *vr* (Reg; d. câini, prt d. oameni) A se gudura.

mădărire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***mădări***] **1** (Îvr) Batjocorire. **2** (Înv) Spunere de lucruri rele sau necuviincioase. **3** (Înv) Fâstâcire. **4** (Reg) Alintare. **5** (Reg) Răsfățare. **6** (Reg) Dezmierdare. **7** (Reg) Atitudine mofturoasă. **8** (Reg) Fâțâire. **9** (Reg) Gudurare.

mădărit, ~ă *sf* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mădări***] (Reg; d. copii) Răsfățat.

mădăritură sf [At: BARONZI, L. 112 / Pl: *~ri* / E: ***mădări*** + *-tură*] **1** (Îrg) Alintătură. **2** (Îrg) Afectare. **3** (Reg) Îngâmfare. **4** (Reg) Lăudăroșenie.

mădăție *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ii* / E: nct] (Trs) **1** Încăpățânare. **2** Tărăgănare.

măderan *sm* vz ***maghiran***

mădiță *sf* vz ***mlădiță***

mădrasă *sf* vz ***matrață***

mădraț *sn* vz ***matrață***

mădraț *sn* vz ***matrață***

mădrață *sf* vz ***matrață***

mădrațăne *sp* vz ***matrață***

mădrăgăli *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *modrigăli*] (Reg) A insista cu îndărătnicie pe lângă cineva pentru obținerea unui lucru Vz *pisa*.

mădrăgit, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Foarte obosit.

măduă *sf* vz ***măduvă***

mădugă *sf* vz ***măduvă***

măduhă *sf* vz ***măduvă***

măduhnă *sf* vz ***măduvă***

măduhos, ~oasă *a* vz ***măduvos***

măduhuță *sf* vz ***măduvuță***

măduie *sf* vz ***măduvă***

mădular *sn* [At: COD. VOR. 128/3 / V: (îvr) ***~e*** *sf*. (reg) ***med~*** *sn*, ***~urări*** *sp*, ***madalară*** *sf* / Pl: *~e*, (îvp) *~lări*, (**7**) *~i* / E: ml ***medullaris***] **1** (Îvp; mpl) Fiecare dintre membrele unei ființe. **2** (Pgn) Fiecare dintre părțile sau organele din care este alcătuită o ființă. **3** (Înv; îe) **A-i împrăștia (cuiva) trupul ~lări** A rupe pe cineva în bucăți. **4** (Prc) Organ genital bărbătesc. **5** (Prc; reg; lpl) Ganglioni de la gât. **6** (Înv; lpl) Oseminte. **7** (Înv) Membru al unei societăți, al unei organizații, al unui grup etc. **8** Element al unei organizații, al unui grup. **9** (Înv) Funcționar, slujbaș al unei instituții. **10** (Reg) Parte a căruței. **11** (Reg, lpl) Cuie de lemn care leagă dricul cu osiile și inima căruței sau care țin în cerc obezile roții. **12** (Ban; lpl) Icuri cu care se strâng doagele. **13** (Reg) Sfredel de dimensiuni mari Vz *butelnic*, *spițelnic*.

mădulare *sf* vz ***mădular***

mădulări *vt* [At: SBIEREA, P. 239 / Pzi: *~resc* / E: ***mădular***] (Reg) A frânge pe cineva în bătaie Si: *a zdrobi*.

mădularică *sf* [At: GR. S. VI, 127 / Pl: ? / E: ***mădular*** + *-ica*] (Reg; hip) Mădular (**1**).

mădularos, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mădular*** + *-os*] (Nob) Care are mădulare (**1**) foarte groase Vz *ciolanos*.

măduos, ~oasă *a* vz ***măduvos***

mădurări *sp* vz ***mădular***

măduuță *sf* vz ***măduvuță***

măduvă *sf* [At: CORESI, L. 543/17 / V: (îrg) ***~uhă*** (A și: *măduha*; Pl: *~uhe, ~uhi, ~uri*), (reg) ***maduhă*** (A și: *maduha*), ***măduă*** (A și: *măduă*), ***mădugă*** (A și: *mădugă*), ***măduhnă, măduie, moduă, modu~*** / A și: (reg) *măduvă* / Pl: (rar) *~ve* / E: ml ***medulla***] **1** Subtanță moale și grasă, de culoare gălbuie, aflată în canalul oaselor și care contribuie la formarea sângelui și a țesutului osos. **2** (Îs) *~va spinării* Parte a sistemului nervos central, aflată în interiorul coloanei vertebrale. **3** (Pfm; îe) **A-i îngheța (sau a-i degera cuiva) ~va-n oase** (sau **în ciolane** etc.) (**de frig**) A-i fi foarte firg. **4** (Reg; îe) **A-i cerca (cuiva) ~va și oasele** A pune pe cineva la tot felul de încercări, pentru a afla cât prețuiește. **5** (Pfm; îlav) **Până în** (sau **la**) **~va oaselor** (sau **din oase**) ori **până în ~** Până în adâncul ființei, al sufletului. **6** (Îal) În cel mai înalt grad. **7** (Gmț; îs) *~ de miel* Mâncare aleasă, rară. **8** (Trs; îs) *~ de ureche* Cerumen. **9** (Fig) Cea mai importantă parte a unui lucru, a unei probleme, opere etc. Si: *esență, miez, nucleu*. **10** Tărie. **11** (Pan) Parte dinăuntru Vz *inima*. **12** Zonă interioară, centrală, moale a tulpinii plantelor Si: *inima*. **13** (Prc) Sevă. **14** (Trs) Ață mai tare care trece pe lângă cocleți de la un capăt la celălalt al ițelor Si: *inima ițelor*. **15** (Reg; îs) *~va luminii* Feștilă a lumânării.

măduvele *sfp* [At: GR. S. VI, 119 / E: ***măduvă*** + *-ele*] **1-6** (Reg; șhp) Măduvioară (**1-6**).

măduvioară *sf* [At: BL III, 19 / Pl: *~re* / E: ***măduvă*** + *-ioara*] **1-6** (Pop; șhp) Măduvă (**1, 12-13**) (puțină) Si: (pop) *măduviță* (**1-6**), *măduvuța* (**1-6**), (reg) *măduvele* (**1-6**).

măduviță *sf* [At: GR. S. VI, 134 / Pl: *~țe* / E: ***măduvă*** + *-iță*] **1-6** (Pop; șhp) Măduvioară (**1-6**).

măduvos, ~oasă *a* [At: LB / V: (reg) ***~uhos, ~duos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***măduvă*** + *-os*] **1** (D. oase) Cu multă măduvă (**1**). **2** (Înv; fig) Plin de conținut Si: *substanțial*.

măduvuță *sf* [At: GR. S. VI, 160 / V: ***~uhu~, ~duu~*** / Pl: *~țe* / E: ***măduvă*** + *-uță*] **1-6** (Pop; șhp) Măduvioară (**1-6**).

măestros, ~oasă *a* vz ***maestros***

măframă *sf* vz ***năframă***

măgan *s* [At: BĂNUȚ, T. P. 162 / V: ***mangan*** / E: mg ***magán***] **1** (Reg; îlav) **De ~** sau **de** (ori **din**) (**bun**) **~ul meu** (sau **tău, lui** etc.) De la sine, din proprie inițiativă Si: *singur*. **2** (Reg; îal) După dorință, după plac. **3** (Reg; îal) Pe din afară. **4** (Îla) **De ~** sau **de ~ul meu** (sau **lui** etc.) Liber să facă ce vrea.

măgar *sm* [At: PRAV. 178 / Pl: *~i* / E: alb ***magar***, bg ***магаре***] **1** Animal domesticit din familia calului, mai mic decât acesta, cu capul mare, cu urechile lungi, folosit ca animal de povară Si: (reg) *măgăreț* (**1**), (gmț) *urechiat* (*Equus asinus*). **2** (Îc) **~sălbatic** Mamifer asemănător măgarului (**1**) și calului Si: *colun*. **3** (D. oameni; îe) **A fi ~ul cuiva** A-i face cuiva tot felul de servicii care cer eforturi fizice obositoare și umilitoare. **4-5** (Pop; îe) **A ajunge** (sau **a face pe cineva**) **din cal ~** (A ajunge sau) a aduce pe cineva dintr-o situație mai bună în alta mai rea. **6-7** (Îac) (A ajunge sau) a face pe cineva de râs. **8** (Fam; îe) **A nu fi nici cal, nici ~** A nu aparține nici unei categorii determinate, a nu avea o situație precisă. **9** (Reg; îcs) *De-a ~ul* (sau *~ii*) Joc de copii Si: *de-a caii*. **10** (Reg; îacs) Joc de copii Si: *de-a capra*. **11** (Înv; îc) **~de-Africa** Zebră. **12** (Dep; im) Om obraznic, ingrat, leneș, încăpățânat sau prost Si: (reg) *măgăreț* (**2**). **13** (Reg) Joc de cărți nedefinit mai de aproape. **14** (Reg) Snop de grâu care se pune în vârful unei grămezi de snopi și care se așază cu spicele pieziș, formând o apărătoare de ploaie Si: (reg) *pop*[1], *preoteasa*. **15**

Grămadă de șapte, nouă sau zece snopi. **16** Jumătate de claie de grâu. **17** (Reg) Element de construcție sau dispozitiv care susține o greutate Si: *platformă, suport*. **18** (Reg) Chingă a căpriorilor. **19** (Reg; lpl) Bolduri sau țepușe ale unei case țărănești. **20** (Reg) Pinten la malul apei Si: *capră, căsiță*. **21** (Reg) Pod care susține moara Si: *podină*. **22** (Reg) Capră de tăiat lemne. **23** (Reg) Fiecare dintre suporturile de lemn prevăzute cu două picioare peste care se așează scânduri lungi, ca să servească drept bancă sau drept schelă pentru zidari. **24** (Reg) Suport pentru albie. **25** (Reg; la jocul „Capra") Copil peste care sar ceilalți copii. **26** (Rar) Instrument care servește la ridicarea căruțelor și a trăsurilor pentru a li se spăla roțile.

măgădan *sm* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ns cf *măgădău*] (Fam) Măgădău.

măgădău *sm* [At: CONV. LIT. XI, 67 / V: (reg) ***macad~*** / Pl: *~ăi* / E: nct] (Fam) Om (tânăr) înalt, voinic și cam prost Si: *măgădan* Vz *căscăund*.

măgădit, ~ă *a* vz ***măgăduit***

măgăduială *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ieli*, (reg) *~le* / E: nct] (Reg) Îndoială.

măgăduit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / V: ***~dit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Nesigur. **2** (Îe) **A se ține ~** A avea toată încrederea că cele discutate rămân definitiv stabilite.

măgăiață *sf* vz ***măguiață***

măgălie *sf* vz ***gămălie***

măgăoaie *sfi* [At: V. ROM. iunie 1955, 42 / V: ***magao~, ~oană*** / E: nct] **1-2** (Pop) Matahală (**1-2**). **3** (Pop) Sperietoare care se pune în semănături. **4** (Pop; dep) Femeie urâtă, neglijentă și prost îmbrăcată. **5** (Fig; rar) Sirenă care anunță bombardamentele aeriene. **6** Brezaie.

măgăoană *sf* vz ***măgăoaie***

măgărar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***măgar*** + *-ar*] (Rar) **1** Păzitor de măgari. **2** (Înv) Sacagiu care cară apa cu ajutorul unui măgar.

măgăraș *sm* [At: CANTEMIR, IST. 90 / Pl: *~i* / E: ***măgar*** + *-aș*] **1-6** (Rar) Măgăruș (**1-6**). **7** (Rar) Pui de măgar. **8** (Rar; dep) Tânăr prost și impertinent.

măgăreață *sf* [At: LEX. MARS. 229 / Pl: *~ețe, ~eți* / E: ***măgar*** + *-eață*] **1** (Îrg) Măgăriță (**1**). **2** (Reg; îe) **A pune pe ~** A se îmbăta. **3** (Dep) Fată sau femeie obraznică, ingrată sau proastă. **4** (Fig) Acuzație sau pedeapsă nedreaptă Si: *năpastă, pacoste*, (pfm) *belea*. **5** (Ban; Mun) Tuse convulsivă. **6** (Reg) Claie de grâu Vz *măgar* (**13-14**). **7** (Reg) Acoperiș de lemn la cuptorul de pâine construit afară.

măgărel *sm* [At: LB / Pl: *~ei* / E: ***măgar*** + *-el*] **1-6** (Reg; șhp) Măgăruș (**1-6**).

măgăresc, ~ească *a* [At: DONICI, F. 17/7 / Pl: *~ești* / E: ***măgar*** + *-esc*] **1** De măgar (**1**). **2** (Îs) *Tuse ~ească* Tuse convulsivă. **3-4** (Fig; d. vorbe, fapte etc.) (Obraznic sau) ingrat.

măgărește *av* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***măgar*** + *-ește*] **1** Ca măgarii (**1**). **2** (Fig) Cu impertinență. **3** (Fig) Stupid.

măgăreț *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: drr de la ***măgăreață***] (Reg) **1-2** Măgar (**1, 10**).

măgări [At: C. GANE, TR. V. 295 / V: *~rî* / Pzi: *~resc* / E: ***măgar***] **1** *vt* (Fam) A face pe cineva măgar. **2** *vi* (Pex) A batjocori. **3** *vr* (Reg; d. varul nestins) A se fărâmița. **4** *vr* (Reg; d. ceapă sau usturoi) A începe să se strice.

măgărie sf [At: ȘINCAI, HR. III, 178/17 / Pl: *~ii* / E: ***măgar*** + *-ie*] **1-3** (Comportare) (faptă sau) vorbă impertinentă, necuviincioasă.

măgăriță *sf* [At: LB / V: ***~gar~*** / A și: *măgăriță* / Pl: *~țe* / E: ***măgar*** + *-iță* cf bg *магарица*] **1** Femelă a măgarului (**1**) Si: (îrg) *măgăreață* (**1**), (înv) *asină*. **2** (Reg; îs) *~ de catâr* Femelă a catârului. **3** (Reg) Cruce de dinapoi a căruței Si: *scara căruței*. **4** Floare care se face la capătul stâlpilor la unele case țărănești.

măgărî *v* vz ***măgări***

măgăruș *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***măgar*** + *-uș*] **1-6** (Șhp) Măgar (**1-2, 9**) (mic) Si: (reg) *măgăraș* (**1-6**), *măgărel* (**1-6**), *măgăruț* (**1-6**). **7** Pui de măgar. **8** (Reg) Capră de tăiat lemne. **9** (Art.) Joc țărănesc cu lăutari. **10** (Art.) Melodie după care se execută măgărușul (**9**).

măgăruț *sm* [At: ALRM SN I, h 190 / Pl: *~i* / E: ***măgar*** + *-uț*] **1-6** (Reg; șhp) Măgăruș (**1-6**).

măgăzie *sf* vz ***magazie***

măgăzier *sm* vz ***magaziner***

măgăzin *sn* vz ***magazin***

măgăzână *sf* vz ***magazin***

măgdălan *sm* [At: FRÎNCU – CANDREA, M. 120 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; Trs) Cais (*Prunus armeniaca*).

măgdălană *sf* [At: TDRG / Pl: *~ne* / E: cf *măgdălan*] (Trs) Caisă.

măgeran *sm* vz ***maghiran***

măgerean *sm* vz ***maghiran***

măgerie *sf* vz ***măjărie***

măgheraie *sf* [At: CHEST. II, 437/276 / Pl: *~răi* / E: ns cf *măgheruște*] (Reg) Groapă în care se păstrează cartofii.

măgheran *sm* vz ***maghiran***

măgheresc, ~ească *a* [At: SBIEREA, F. S. 212 / Pl: *~ești* / E: ***maghiar*** + *-esc*] (Nob) Maghiar.

măgheruște *sfp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs) Cartofi.

măghiran *sm* vz ***maghiran***

măgion *sn* vz ***magiun***

măgistră *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~re* / E: ns cf eg *Manchester*] (Reg) Cusătură cu care se împodobesc pieptarele în față și pe la nasturi Vz *ceapraz, mancister*.

măgiun *sn* vz ***magiun***

măglar *sm* vz ***mâglar***

măglaș *sm* vz ***mâglaș***

măgnat *sm* vz ***magnat***

măgnit, ~ă *a* vz ***mâhnit***

măguiață *sf* [At: MARIAN, O. II, 99 / V: ***~găi~*** / Pl: *~iețe* / E: ns cf *măgăoaie*] (Reg) **1** Formă nedeslușită Si: *mogâldeața* (**4**), *nălucire, vedenie*. **2** Monstru. **3** (Pex) Persoană urâtă, antipatică. **4** Ridicătură de pământ Si: *mușuroi* (**6**), *mogâldeață* (**1**).

măgula[1] *sf* vz ***măgură***

măgula[2] *sf* vz ***magulă***

măguleală *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~eli*, (reg) *~ele* / E: ***măguli*** + *-eală*] **1-2** Vorbă, gest de măgulire Si: *lingușeală*, (pop) *amăgeala*, (îvr) *măguliciune*.

măguli [At: VARLAAM – IOASAF, 117r/23 / V: (înv) ***a~*** / Pzi: *~lesc* / E: slv **магоулити сѧ**] **1** *vt* (Înv) A alinta. **2** *vt* A satisface pe cineva în mândria, în orgoliul său Si: *a flata, a linguși*. **3-4** *vtr* A (se) amăgi.

măgulică *sf* [At: DLR / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Bucată de pânză în trei colțuri de pus pe cap.

măgulice *sf* vz ***măgurice***

măgulicios, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 221r/33 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***măguli*** + *-cios*] (Îvr) **1-2** Măgulitor (**3-4**).

măguliciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 168r/2 / Pl: *~ni* / E: ***măguli*** + *-ciune*] (Îvr) **1-2** Măguleală (**1-2**).

măgulie *sf* vz ***gămălie***

măgulire *sf* [At: (a. 1750) GCR II, 49/6 / Pl: *~ri* / E: ***măguli***] **1** Lingușire. **2-3** Cuvânt sau faptă măgulitoare (**4**) Si: *compliment, laudă*. **4** (Rar) Satisfacție.

măgulit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 77 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***măguli***] **1** (Îvr) Ale cărui calități au fost intenționat exagerate Si: *lingușit*. **2** Flatat.

măgulitor, ~oare *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***măguli*** + *-tor*] **1** (Înv) Care mângâie, care alintă Si: *mângâietor* (**1**). **2** Care desfată. **3** Care lingușește Si: (îvr) *măgulicios* (**1**). **4** Care flatează Si: (îvr) *măgulicios* (**2**).

măgulitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 168v/13 / Pl: *~ri* / E: ***măguli*** + *-tură*] Lingușeală.

măguliță *sf* [At: CHEST. IV, 78/132 / Pl: *~țe* / E: ***măgulă***[1] + *-iță*] **1-18** (Reg; șhp) Măgurică (**1-18**).

măgună *sf* vz ***mahonă***

măgură *sf* [At: CORESI, EV. 75 / V: (reg) **~ulă** / A și: (Trs) *măgură* / Pl: *~ri* / E: cf alb *magullë*] **1** Munte mai mic sau deal înalt, izolat în șes, având culmea ușor ondulată și de obicei împădurit. **2** Deal nu prea înalt și rotund. **3** Ridicătură mai mică decât dealul Si: *colină*. **4** Vârf de munte sau de deal bine împădurit. **5** Loc înalt pe care se poate cultiva vie. **6** Pădure situată pe un loc înal). **7** Movilă. **8** Movilă de 3-5 m ridicată de oameni în preajma fântânilor, a drumurilor. **9** Tumul funerar. **10** (Reg; șîs ~ *împietrată*, ~ *cu piatră*) Semn de hotar între două proprietăți. **11** (Reg) Negură.

măgurele *sfp* [At: BUD. P. P. 47 / E: ***măgură*** + *-ele*] **1-18** (Reg; șhp) Măgurică (**1-18**).

măgurică *sf* [At: DEX / Pl: *~ici* / E: ***măgură*** + *-ică*] **1-18** (Reg; șhp) Măgură (**1-9**) (mică) Si: (reg) *măguliță* (**1-18**), *măgurele* (**1-18**), *măgurică* (**1-18**), *măgurice* (**1-18**).

măgurice *sf* [At: CADE / V: (reg) **~uli~** / Pl: *~ici* / E: ***măgură*** + *-ice*] **1-18** (Reg; șhp) Măgurică (**1-18**).

măhală *sf* vz ***mahala***[1]

măhăi *vi* [At: VARLAAM, ap. HEM 1008 / Pzi: *~esc* / E: slv ***махати***] **1** (Înv) A face semne cu mâna. **2** (Înv) A vorbi prin semne. **3** (Îrg) A amenința cu degetul. **4** (Mar; Buc) A lovi cu sabia. **5** (Mar; Buc) A lovi cu putere.

măhăit *sn* [At: PRAV. 293 / E: ***măhăi***] (Înv) Vorbire prin semne.

măhăla *sf* vz ***mahala***[1]

măhălărit *sn* [At: (a. 1827) URICARIUL, VII, 107 / E: ***mahal***[2] + *-ărit*] (Înv) Venit realizat din taxa pe transportul cu hamali Si: (înv) *măhălit* (**2**).

măhăli *vi* [At: CV 1950, nr. 5, 32 / Pzi: *~lesc* / E: ***mahal***[2]] (Reg) **1** A munci mult, ca un hamal. **2** A duce tot greul într-o gospodărie.

măhălit *sn* [At: (a. 1823) URICARIUL, VI, 576 / E: ***măhăli***] **1** (Înv) Ocupație a hamalului. **2** (Înv; pex) Măhălărit.

măhălos, ~oasă *a* [At: PAMFILIE, O. II, 151 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mahal***[2] + *-os*] (Reg) **1** Cu volum mare și greutate mică. **2** (Reg) Greoi.

măhramă *sf* vz ***năframă***

măhuie *sf* [At: CADE / Pl: *~ui* / E: nct] (Reg) **1** Stafie. **2** Mică ridicătură de pământ pe un șes Vz *măgură* (**3**). **3** Semn care desparte două holde.

măhur *sn* vz ***mohor***

măi[1] [At: NECULCE, L. 21 / V: ***mă***, (reg) ***mo*** / E: nct] (Fam) **1** *i* Cuvânt de adresare către una sau mai multe persoane de sex masculin, mai rar feminin și care marchează, între vorbitori, un raport de la egal la egal sau de la superior la inferior Vz *bre*. **2** *i* (Are sau prelungit) Exprimă admirație. **3** *i* Exprimă mirare. **4** *i* Exprimă supriză. **5** *i* Exprimă nedumerire. **6** *i* Exprimă nemulțumire. **7** *i* Exprimă ironie. **8** *sm* Un bărbat oarecare *Un „mă" strigă după mine*.

măi[2] *vt* [At: L. ROM. 1959, nr. 1, 52 / Pzi: *~esc* / E: ***măi***[1]] (Reg) A spune cuiva „măi" sau „mă".

măi[3] *av* vz ***mai***[1]

măia[1] *sf* vz ***maia***[1]

măia[2] *sf* vz ***maia***[3]

măiag *sn* [At: POLIZU / Pl: *~iege* / E: ***mai***[2] + *-ag*] (Reg) **1** (Hip) Mai[2] (**1**). **2** Pisălog. **3** Prăjină lungă de lemn care are în vârf o basma sau o tăbliță și care indică hotarul despărțitor a două proprietăți, sau faptul că vânatul este oprit într-o pădure. **4** Steag.

măialăs *sn* vz ***maial***

măiciță *sf* [At: ALEXICI, L. P. 8 / Pl: *~țe* / E: ***maică*** + *-iță*] **1-14** (Pop; rar; șhp) Măiculiță (**1-14**).

măiculeană *sf* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 192 / Pl: *~ene* / E: ***maică*** + *-uleană*] **1-14** (Pop; folosit pentru a relua pe „maică" precedent; șhp) Măiculiță (**1-14**).

măiculeață *sf* [At: PAMFILE, C. Ț. 181 / Pl: *~ețe* / E: ***maică*** + *-uleață*] **1-14** (Pop; șhp) Măiculiță (**1-14**).

măiculiță [At: ISPIRESCU, L. 221 / Pl: *~țe* / E: ***maică*** + *-uliță*] **1-14** *sf* (Șhp) Maică (**1, 6-10, 13**) (drăguță și bună) Si: (pop) *măiciță* (**1-14**), *măiculeană* (**1-14**), *măiculeață* (**1-14**), *măiculuță* (**1-14**), *măicușoară* (**1-14**), *măicuță* (**1-14**). **15-17** *i* Exclamație care exprimă (admirație,) (surpriză sau) entuziasm.

măiculuță *sf* [At: MÎNDRESCU, L. P. 27 / Pl: *~țe* / E: ***maică*** + *-uluță*] **1-14** (Pop; folosit pentru a relua pe „maică" precedent; șhp) Măiculiță (**1-14**).

măicușoară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 204 / Pl: *~re* / E: ***maică*** + *-ușoară*] **1-14** (Pop; folosit pentru a relua pe „maică" precedent; șhp) Măiculiță (**1-14**).

măicuță *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 90 / Voc: (reg) *măicu* / Pl: *~țe* / E: ***maică*** + *-uță*] **1-14** (Pop; șhp) Măiculiță (**1-14**).

măidan *sn* vz ***maidan***

măidean *sn* vz ***maidan***

măiemucă *sf* vz ***maimucă***

măiemucesc, ~ească *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 358/16 / P: *mă-ie~* / E: ***măiemucă*** + *-esc*] (Nob) **1** De maimuță Si: (rar) *maimuțesc*. **2** Care aparține maimuței Si: (rar) *maimuțesc*.

măiemucon *sm* vz ***măimucoi***

măiemuț *sm* vz ***măimuț***

măiemuță *sf* vz ***maimuță***

măieran[1] *sm* vz ***maghiran***

măieran[2]***, ~ă*** *smf* vz ***măierean***

măierană *sf* vz ***maghiran***

măierean[1]***, ~eană*** *smf* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 117 / V: **~ran** / Pl: *~reni, ~rene* / E: ***maier*** + *-ean*] (Trs; Ban) Țăran din Sibiu.

măierean[2] *sm* vz ***maghiran***

măieriște *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***mai~*** / Pl: *~ti* / E: ***maier*** + *-iște*] (Trs; Ban) **1** Locuințe și acareturi care se află la locurile de plugărit. **2** Fermă. **3** Loc îngrădit sau construcții în care se păstrează temporar recolta, uneltele de plugărie etc. **4** Clădirile din curtea unui mare proprietar.

măieriță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***maier*** + *-iță*] (Trs) Femeie care locuiește sau care lucrează într-o fermă.

măieruga *sf* [At: RETEGANUL, TR. 160 / Pl: *~ugi* / E: ***maier*** + *-ugă*] (Trs; hip) Maier (**1**).

măiestate *sf* vz ***maiestate***

măiestos, ~oasă *a* vz ***maiestuos***

măiestresc, ~ească *a* [At: GORJAN, H. I, 126/27 / Pl: *~ești* / E: ***măiestru*** + *-esc*] (Înv) Care ține de magie Si: *miraculos, vrăjitoresc*.

măiestrește *av* [At: ODOBESCU, S. I, 399 / E: ***măiestru*** + *-ește*] (Nob) Cu măiestrie, artistic.

măiestreț, ~eață *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 165v/4 / Pl: *~i, ~e* / E: ***măiestru*** + *-eț*] (Înv) **1** Viclean. **2** (D. oameni) Care lucrează cu măiestrie Si: *iscusit, măiestru* (**1**), *talentat*. **3** (D. lucruri) Care este făcut cu măiestrie (**6**) Si: *măiestru* (**4**).

măiestri [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 47v/34 / Pzi: *~resc* / E: ***măiestru***] **1** *vi* (Îvr) A unelti. **2** *vr* A deveni înțelept, iscusit. **3** *vt* (Rar) A lucra cu măiestrie (**6**), cu artă. **4** *vt* (Rar) A inventa.

măiestrie[1] *sf* [At: PSALT. HUR. 65r/16 / V: (pop) ***măistrie*** / Pl: *~ii* / E: ***măiestru*** + *-ie*] **1** (Înv) Știință ascunsă. **2** (Înv) Calitate de a pătrunde tainele. **3** (Înv) Har divin. **4** (Pgn) Înțelepciune. **5** Vrăjitorie. **6** Pricepere deosebită Si: *artă, dibăcie, iscusință, talent*. **7** (Pex) Procedeu, îndeletnicire, profesie, domeniu de activitate care cere pricepere deosebită. **8** (Îlaj) **Cu ~** Priceput. **9** Artă, pricepere cu care este realizată o lucrare. **10** (Îvp, ccr; lpl) Obiect care denotă iscusință sau meșteșug în execuție. **11** (Îvp, ccr, lpl) Unealtă, mecanism, aparat etc. ingenios Si: *meșterie* (**4**). **12** (Înv; pgn) Lucru executat de cineva. **13** (Spc) Cursă de prins animale. **14** (Înv; mpl) Uneltire.

măiestrie[2] *sf* vz ***mistrie***

măiestrit, ~ă *a* [At: EMINESCU, O. I, 36 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***măiestri***] **1** (Rar; d. oameni) Iscusit. **2** (D. manifestări, realizări ale oamenilor) Care dovedește iscusință, abilitate, ingeniozitate. **3** Lucrat sau executat cu măiestrie (**6**) Si: *măiestru* (**4**), (înv) *maestros*. **4** (Pex) Frumos. **5** (Pex) Desăvârșit.

măiestru, ~iastră [At: N. TEST. (1648), 159ᵛ/18 / V: (reg) ***muiastră*** *af* / Pl: *~ieștri*, (rar) *~iestri*, *~e*, (rar) *~iastre* / E: ml ***magister***] **1** *a* (D. oameni) Îndemânatic la lucru Si: *ingenios*, *priceput*, *talentat*. **2** *a* (D. oameni) Ingenios. **3** *sm* (Înv) Învățat. **4** *a* Lucrat sau executat cu măiestrie (**6**). **5** (Pex) Frumos. **6-7** *a* (Mtp; d. ființe, obiecte) Înzestrat cu puteri magice Vz *năzdrăvan*. **8** *a* (Mtp; îs) *Pasăre ~iastră* Pasăre înzestrată cu însușiri supranaturale. **9-10** *sf*, *a* (Șîs *zână ~iastră*) (Zână) cu puteri supranaturale. **11** *a* (Îs) *Zîne ~iastre* Iele. **12** *a* (Lpl; îas) Ursitoare. **13-14** *sm*, *a* (Îs) *Duh ~* (Duh) necurat. **15** *a* (Pex) Ca din basme Si: *fermecat*, *minunat*. **16-17** *sm*, *a* (Vrăjitor) cu puteri magice. **18** *sm* (Pop) Maistru (**2**). **19** *sm* (Înv) Maestru² (**1**).

măieș *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***mai³*** + *-aș* cf mg *májos*] (Trs; Ban) Caltaboș făcut din ficat de porc.

măietec *sm* vz ***măietic***

măietic *sm* [At: LM / V: ***maiatec, maiatic, maietec, mai~, ~tec, moietec, muietec, mui~*** / Pl: *~ici* / E: ***mai³*** + *-atic* cf mg *májos*] (Trs; Ban) Caltaboș făcut mai ales cu ficat sau cu sânge de porc Vz *lebăr*, *sângerete*.

măietoare *sf* vz ***mâietoare***

măietură¹ *sf* vz ***mâietură***

măietură² *sf* vz ***mânătură***

măieț *sn* [At: ALR II, 3373/157 / Pl: *~e* / E: ***mai²*** + *-eț*] **1-12** (Reg; șhp) Mai² (**1, 7-9, 11-12**) Si: (reg) *măior* (**1-12**), *măiug* (**1-12**), *măiugel* (**1-12**), *măiuș* (**1-12**), *măiuț* (**1-12**). **13** (Reg) Tindeche la războiul de țesut.

măimar *sm* vz ***maimar***

măimarbaș *sm* vz ***maimarbașa***

măimărie *sf* vz ***maimărie¹***

măimon *s* vz ***mamon***

măimuc¹ *sm* vz ***maimuc***

măimuc² *s* vz ***momuc***

măimucă *sf* vz ***maimucă***

măimucoi *smi* [At: ALR SN III, 4686 / V: (reg) ***măiemucon, mucon*** / E: ***maimucă*** + *-oi*] (Reg) Maimuțoi (**1**).

măimui *vt* [At: BĂRAC, ap. TDRG / Pzi: *~esc* / E: ns cf *moimă*, *maimun*, *maimună*] (Reg) A maimuțări (**1**) pe cineva sau ceva Si: *a imita*.

măimuț *sm* [At: ȚICHINDEAL, F. 64/18 / V: ***măiem~*** / Pl: *~i* / E: drr de la ***maimuță***] (Reg) Maimuțoi (**1**).

măimuță *sf* vz ***maimuță***

măimuțoi *sm* vz ***maimuțoi***

măior *s* [At: POP, ap. VICIU, GL. / Pl: ? / E: ***mai²*** + *-or* cf lat *malleolus*] **1-12** (Reg; șhp) Măieț (**1-12**).

măiran *sm* vz ***maghiran***

măistărel *sm* [At: RETEGANUL, TR. 17 / Pl: *~ei* / E: ***maistăr*** + *-el*] **1-2** (Ban; șhp) Maistru (**2**) (tânăr).

măistorie *sf* [At: ALR I, 1678/9, 69 / Pl: *~ii* / E: ***maistor*** + *-ie*] (Ban) Meserie.

măistoriță *sf* vz ***maistoriță***

măistrie *sf* vz ***măiestrie***

măitoare *sf* vz ***mâietoare***

măiță *sf* vz ***mămăiță***

măiuc *sn* vz ***măiug***

măiug *sn* [At: LB / V: (reg) ***~iuc*** (Pl: *~uci*), ***maiec, maieg, mai~, măiugă*** (Pl: *~ugi*) *sf*, ***mâiog*** / Pl: *~uge*, *~uri*, (rar) *~iugi* / E: ***mai²*** + *-ug* cf srb *maljuga*] **1-12** (Reg; șhp) Măieț (**1-12**). **13** (Mun) Unealtă cu care se bate racul la joagăr. **14** (Trs) Unealtă de lemn cu care se bate inul. **15** (Reg) Tindeche la războiul de țesut. **16** (Reg) Fiecare dintre picioarele de sanie care intră cu un capăt în talpă, iar cu celălalt în oplean. **17** (Înv; csnp) Par.

măiugar *sm* [At: ALR I, 1729/12 / Pl: *~i* / E: ***măiug*** + *-ar*] (Reg) Muncitor care lucrează la piuă Si: *piuar*.

măiugă¹ sf [At: ALR SN I, h 46/876 / Pl: *~uge* / E: ns cf *măiag*] (Reg) Sperietoare care se pune în semănături.

măiugă² *sf* vz ***măiug***

măiugel *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~e* / E: ***măiug*** + *-el*] **1-12** (Reg; șhp) Măieț (**1-12**).

măiuș *sn* [At: ALR II, 3549/886 / Pl: *~e* / E: ***mai²*** + *-uș*] **1-12** (Reg; șhp) Măieț (**1-12**).

măiuț *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***mai²*** + *-uț*] **1-12** (Reg; șhp) Măieț (**1-12**). **13** (Reg; la războiul de țesut) Muierușcă (**6**). **14** (Reg; la războiul de țesut) Amnar. **15** (Reg; la războiul de țesut) Tălpig. **16** Unealtă cu care se bate brânza ca să se îndese în putină. **17** Lopățită cu care se bate cânepa.

măjar¹ *sm* [At: URECHE, ap. LET.² I, 190 / V: ***~jer, majer*** / Pl: *~i*, *~jeri* / E: ***maja*** + *-ar*] **1-2** (Înv; Mol) Persoană care (transporta sau) făcea negustorie cu pește. **3** (Înv; pex) Pescar. **4** (Îvr; îf *măjer*) Persoană care cântărea carele cu sare.

măjar² *sn* vz ***mojar***

măjarcă *sf* vz ***magiarcă***

măjăli *vt* [At: CABA, SĂL. / V: ***~lui*** / Pzi: *~lesc* / E: mg ***mázsál***] (Trs) A cântări cu maja Si: (îng) *a măji¹*.

măjălui *v* vz ***măjăli***

măjărie *sf* [At: (a. 1771) ap. TDRG / V: ***măză~, măger~*** / Pl: *~ii* / E: ***măjar¹*** + *-ie*] (Înv; Mol) **1** Negustorie cu pește. **2** Măjărit (**3**).

măjărit *sn* [At: (a. 1701) IORGA, S. D. V, 341 / V: (înr) ***măză~*** / E: ***măjar¹*** + *-it*] (Înv; Mol) **1-2** (Drept de a face) negoț cu pește. **3** Taxă percepută în trecut pe venitul provenit din negoțul de pește Si: *măjărie* (**2**).

măjelnic *sn* [At: ALR I, 1599/116 / Pl: *~ice* / E: ***majă*** + *-elnic*] (Reg) Cântar.

măjer¹ *sn* vz ***măjar¹***

măjer² *sn* vz ***mojar***

măjetă *sf* vz ***manșetă***

măji¹ *vt* [At: LB / Pzi: *~jesc* / E: ***majă***] (Îrg) A cântări cu maja.

măji² *v* vz ***mânji***

măjire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***măji¹***] (Îvr) Cântărire cu maja.

măjucă *sf* [At: ALR II, 4278/348 / Pl: *~uci* / E: ***maja*** + *-ucă*] (Reg; șhp) **1-2** Majă (**4**) (mică).

măla *sf* vz ***mala¹***

mălac, ~ă *smf* vz ***malac***

mălai [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 207/21 / Pl: *~e*, (**16-18, 22-23**) *~uri* / E: nct] **1** *s* (Mol; Trs; șîc **~mărunt, ~măruntel, ~roșu**) Mei (*Panicum miliacum*). **2** *s* (Trs; Mar) Porumb (*Zea mays*). **3** *s* (Reg; îc) **~mâțesc** Știuleți de porumb cu boabele în lapte. **4** *s* (Pex; reg; csc) Boabe de mei. **5** *s* (Pex; reg; csc) Boabe de porumb. **6** *s* (Bot; reg; șîc **~tătăresc, ~mare, ~turcesc**) Mătură (*Sorghum vulgare*). **7** *s* (Reg; îc) **~ul-cucului** Plantă erbacee, cu frunze liniare, puțin păroase pe margine, cu flori brune sau gălbui dispuse în spice ovale și cu fructul o capsulă (*Luzula campestris*). **8** *s* (Reg; îac) Plantă erbacee, cu frunze liniare, puțin păroase pe margine, cu flori brune, solitare, dispuse în vârful ramurilor (*Luzula pilosa*) Si: *horști*, *părășin*, *păunită*. **9** *s* (Îac) Plantă erbacee alpină din familia gramineelor, cu frunze late și cu flori în formă de spice verzi-albăstrui (*Sesleria coerulans*). **10** *s* (Bot; Trs; îac) Lăcrămioare (*Convallaria majalis*). **11** *s* (Bot; Mar; îac) Barba-ursului (*Equisetum arvense*). **12** *s* (Bot; reg; îc) **~mărunt** Barba-ursului (*Equisetum arvense*). **13** *s* (Csc; îas) Fructe ale păducelului. **14** *s* (Mun; îc) **~ul-pupezei** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **15** *s* (Reg; îc) **~ul-paserii** Plantă mică, nedefinită mai îndeaproape. **16** *sn* (Reg; lpl) Semănătură de mei. **17** *sn* (Trs; Mar) Semănătură de porumb. **18** *sn* Loc destinat semănăturilor de mei sau porumb. **19** *s* (Mol) Făină de mei. **20** *s* (Reg) Făină de porumb. **21** *s* (Reg; îe) **A apropia ~ul de traistă** A-și risipi aproape întreaga avere. **22** *sn* Turtă făcută din făină de mei, de porumb sau de alte cereale, cu plămădeală de drojdie, coaptă în țest sau în cuptor. **23** *sn* Un fel de prăjitură făcută din făină de porumb. **24** *sn* (Pop; îe) **În locul pitei, ~** Se spune despre cineva care a ajuns sărac. **25** *sn* (Pfm; îe) **Și-a trăit traiul, și-a mâncat ~ul** Se spune despre cineva sau ceva care a îmbătrânit, s-a învechit, s-a uzat. **26** *sn* (Îvp; îs) *Zeamă de ~* Lucru lipsit de valoare. **27** *sm* (Îas)

Om prost. **28-29** *sm* (Fam; îc) **~mare** Om (mâncăcios și mătăhălos sau) bleg și lipsit de vlagă. **30** *sm* (Reg; îc) **~crăpat** Om gras și nesimțit. **31** *sn* (Reg; îcs) *De-a tai ~ul* sau *de-a ~ul (spart)* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape Si: *mălaiașul* **(7)**. **32** *sn* (Ban) Bulz de mămăligă sau de brânză. **33** *sn* Turtă formată prin presarea reziduurilor rămase după extragerea uleiului din semințele plantelor. **34** *s* (Arg: fam) Bani.

mălaie *sf* [At: DR. IV, 865 / E: ***mălai***] (Reg; într-o ghicitoare) Mămăligă **(1)**.

mălata¹ *sf* [At: LB / E: nct] (Îvr) Mămăligă **(1)**.

mălată² *sf* vz ***mlat***

mălaua *sf* vz ***mala¹***

mălaucă *sf* [At: ARL II/2, h 241/537 / Pl: *~uce* / E: ***mala¹*** + *-aucă*] (Reg) Mistrie.

mălă *sf* vz ***mala¹***

mălăceag *sn* vz ***mulăceag***

mălăcel *s* [At: DDRF / Pl: *~ei* / E: nct] (Bot; rar) Mei-păsăresc (*Libhospermum officinale*).

mălăcină *sf* [At: COTEANU, PL. 25 / V: ***malac~*** / Pl: *~ni* / E: nct] (Bot; Trs) Busuioc (*Ocimum basilicum*).

mălăcuță *sf* [At: A IX, 1 / Pl: *~țe* / E: ***malacă*** + *-uță*] (Reg; șhp) **1-2** Malacă **(1)** (mică) Vz *malac*.

mălăgenie *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 102 / Pl: *~ii* / E: nct] (Trs) Om lipsit de energie, moale, neajutorat.

mălăi *vr* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~lăia*** / Pzi: 3 *~ește* / E: ***mălai***] (Reg, d. fructe) A deveni mălăieț Si: (pop) *a se mălăieța* **(1)**.

mălăia *v* vz ***mălăi***

mălăiaș [At: LB / V: (reg) ***mâl~*** / Pl: **(3)** *~e* / E: ***mălai*** + *aș*] **1-6** *s* (Șhp) Mălai **(19-20, 22)** (puțin) Si: (reg) *mălăiel* **(1-6)**, *mălăuț* **(1-6)**. **7** *sa* (Mun: Dob) Mălai **(31)**.

mălăicios, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mălai*** + *-cios*] (Reg) Mălăieț **(1)**.

mălăiel *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***mălai*** + *-el*] **1-6** (Reg; șhp) Mălăiaș **(1-6)**. **7-8** *s* (Bot; reg) Mălăoi **(3-4)** (*Helianthemum alpestre* și *rupifragum*).

mălăier *sm* [At: (a. 1826) DOC. EC. 375 / Pl: *~i* / E: ***mălai*** + *-er*] (Înv) **1** Persoană care se ocupă cu negoțul făinii de porumb. **2** (Pex) Negustor ambulant care își purta marfa în căruță și primea plata în natură. **3** (Trs: dep) Om lipsit de energie, molatic Si: *papa-lapte*.

mălăietic, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mălai*** + *-atic*] **1** (Reg; d. fructe) Mălăieț **(1)**. **2** (D. lemne) Sfărâmicios.

mălăieț, ~iață *a* [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: ***mălai*** + *-eț*] **1** Cu consistență sau aspect făinos, nisipos Si: (rar) *mălăios*, (reg) *mălăicios*, *mălăit¹*, *mălăietic*, *mălăietos*. **2** (D. fructe sau legume) Cu carnea moale și sfărâmicioasă. **3** Cu gust sălciu Si: *fad*. **4** Prea copt Si: *dospit, fleșcăit*. **5** (Reg) Cărnos. **6** (Pan; rar; d. bolovani de piatră, de sare etc.) Sfărâmicios. **7** (Fig; dep; d. oameni și manifestările lor) Lipsit de energie Si: *bleg, moale*. **8** (Reg; d. pâine) Preparat din făină de grâu amestecată cu mult mălai. **9** (Mun) Ușor de digerat.

mălăieța [At: LB / V: (reg) ***~ița*** / Pzi: *~țez* / E: ***mălăieț***] **1** *vr* (Pop; d. fructe sau legume) A deveni mălăieț **(1)**. **2** *vt* (Reg; îf *mălăița*) A sfărâma.

mălăietos, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / V: ***~itos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mălăieț*** + *-os*] **1** (Reg; d. fructe) Mălăieț **(1)**. **2** (D. lemne) Sfărâmicios.

mălăină *sf* [At: ALR I, 1229/280 / Pl: *~ni* / E: ***mălai*** + *-ină*] (Reg) **1-4** (Reg) Mălăiște **(1-2, 4-5)**.

mălăinic *sn* [At: CV 1951, nr. 6, 30 / Pl: *~ice* / E: ***mălai*** + *-nic*] (Reg) Mămăligă coaptă în cuptor Vz *mălai* **(22)**.

mălăior *sn* [At: DDRF / Pl: *~oare* / E: ***mălai*** + *-ior*] (Rar) Mălai **(22)**.

mălăios, ~oasă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mălai*** + *-os*] (Rar) Mălăieț **(1)**.

mălăire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***mălăi***] (Reg) **1** Sfărâmare. **2** Putrezire.

mălăiș *sn* [At: DR. XI, 71 / Pl: *~uri* / E: ***mălai*** + *-iș*] (Reg) Porumbiște.

mălăișcă *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: ? / E: nct] (Zlg; Mar) Viezure (*Meles meles*).

mălăiște *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ti* / E: ***mălai*** + *-iște*] **1** (Dob; Mar) Loc cultivat cu mei sau cu porumb Si: *mălăină* **(1)**, *mălăiș*, *mălăiștină*, *meiște*. **2** (Trs; Mun) Loc pe care a fost cultivat mei sau porumb și pe care au rămas cotoarele după tăierea plantelor Si: *miriște*, *mălăină* **(2)**. **3** (Mol) Arătură făcută într-o porumbiște. **4** (Reg) Bucată de pământ care se ară în fiecare an Si: (reg) *mălăină* **(3)**. **5** (Pop) Teren cultivabil Si: (reg) *mălăină* **(4)**. **6** (Bot; reg) Barba-ursului (*Equisetum arvense*).

mălăiștină *sf* [At: DR XI, 71 / Pl: *~ni* / E: ***mălăiște*** + *-ină*] (Trs) Porumbiște Vz *mălăiște* **(1)**.

mălăit¹, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mălai***] (Reg) Mălăieț **(1)**.

mălăit² *s* vz ***malahit***

mălăița *v* vz ***mălăieța***

mălăitos, ~oasă *a* vz ***mălăietos***

mălăiuț *sn* vz ***mălăuț***

mălălui *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~esc* / E: ***mala¹*** + *-alui*] (Trs) A fățui tencuiala cu malaua¹ Si: *a drișcui*.

mălăoi, ~oaie [At: LB / V: *~on* / Pl: *~, ~oaie* / E: ***mălai*** + *-oi*] (Reg) **1** *sn* (Trs; îf *mălaon*) Pâine făcută din făină de secară amestecată cu făină de porumb. **2-3** *sn* (Șdp) Mălai **(33)** (mare). **4-5** *sf*, (rar) *sn* Arbust alpin cu tulpina culcată la pământ și cu flori galbene Si: (reg) *ferăstrău*, *iarba-osului*, *ruja-soarelui*, *ruja* (*Helianthemum alpestre* și *rupifragum*).

mălări¹ *vt* [At: ALR I, 1420/40 / Pzi: *~resc* / E: ***malăr***] (Reg) A picta.

mălări² *vt* [At: LEXIC REG. 12 / Pzi: *~resc* / E: nct] (Mar) A cheltui pe nimicuri.

mălărină *sf* vz ***malarină***

mălătări *v* vz ***măltări***

mălătui *v* vz ***mulătui***

mălăuț *sn* [At: ȘEZ. II, 224 / V: *~ăiuț* / Pl: *~e* / E: ***mălai*** + *-uț*] **1-6** (Reg; șhp) Mălăiaș **(1-6)**. **7** (Bot; reg) Nalbă (*Malva silvestris*).

mălânțel, ~ea *a, av, sf* vz ***mărunțel***

mălânțică *af, sf* vz ***mărunțel***

mălc *sm* vz ***melc***

mălcaviță sf vz ***mârcaviță***

mălcăiat *a* [At: ALR II, 4090/682 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; d. cartofi) Mălăieț **(1)**.

mălced, ~ă *a, s* vz ***mârced***

mălcez, ~ă *a, s* vz ***mârced***

mălcezi *v* vz ***mârcezi***

mălci *sp* vz ***mlaci***

mălcit, ~ă *a* vz ***mâlcit***

mălcom *av* vz ***molcom***

mălcomie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 85ᵛ/25 / Pl: *~ii* / E: ***mălcom*** + *-ie*] (Îvr) **1** Liniște. **2** Odihnă.

mălcum *av* vz ***molcom***

mălcuma *av* vz ***molcom***

măldac *sn* vz ***maldac***

măldar *sn* vz ***maldăr¹***

măldăci *vt* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***maldac***] (Mol) **1-2** A măldări¹ **(1-2)**.

măldăgit, ~ă *a* [At: VÎRCOL, V. 95 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Olt) Bolnav.

măldăiag s [At: GR. S. V, 121 / E: ns cf *maldăr¹*] (Olt) Grămadă de fân.

măldăraș *sm* [At: (a. 1813) CAT. MAN. I, 592 / Pl: *~i* / E: ns cf *maldăr¹*] (Îvr; csnp) Slujbaș la grajdurile domnești.

măldărel *sn* [At: MAT. FOLK. 452 / Pl: *~e* / E: ***maldăr¹*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Maldăr¹ **(1)** (mic) Si: (reg) *măldăruș* **(1-2)**.

măldări¹ *vt* [At: DDRF / V: (Mol) ***~duri*** / Pzi: *~resc* / E: ***maldăr¹***] (Reg) **1** A face maldăre¹ **(1)** Si: (reg) *a măldăci* **(1)**. **2** (Reg) A lega maldăre¹ **(1)** Si: (reg) *a măldăci* **(2)**.

măldări² *v* vz ***măltări***

măldărit, ~ă *a* [At: GORJAN, H. IV, 197/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***măldări***[1]] (Reg) Care a fost făcut maldăre[1] **(1)**, grămezi.

măldăruș *sn* [At: PAMFILE–LUPESCU, ROM. 134 / Pl: *~e* / E: ***maldăr***[1] + *-uș*] (Reg) **1-2** Măldărel **(1-2)**.

măldiș *av* [At: ALR I, 1333/831 / E: nct] (Reg; îe) **A sta ~** A sta rezemat.

măldiță *sf* vz ***mlădiță***

mălduri *v* vz ***măldări***[1]

mălegar *sn* vz ***melegar***[2]

mălgămi *vi* [At: MOLNAR, ap. DR. IV, 381 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Nob) A scoate țipete ascuțite.

mălie *sf* vz ***molie***

măligar[1] *sn* vz ***mămăligar***

măligar[2] *sn* vz ***melegar***[2]

măligă *sf* vz ***mămăligă***

măliguță *sf* vz ***mămăliguță***

mălin *sm* [At: BRANDZA, FL. 541 / V: (reg, **3-5, 7**) *~ă sf* / Pl: *~i* / E: drr ***mălină***[1]] **1** (Bot; șîc **~alb, ~negru**) Arbust sau arbore mic din familia rozaceelor, cu flori mici, albe, puternic mirositoare, dispuse în ciorchine, a cărui scoarță, amară, cu proprietăți astringente, este utilizată în medicina populară Si: (reg) *prun sălbatic* (*Prunus Padus*). **2** (Bot; reg) Vișin-turcesc (*Prunus maraleb*). **3** (Bot; Trs; Mar; șîc **~roșu**) Liliac (*Syringa vulgaris*). **4** (Bot; Buc; îc) **~alb** Liliac alb (*Syringa vulgaris alba*). **5** (Bot; Buc; îc) **~verde** Liliac franțuzesc (*Syringa persica*). **6** (Bot; reg; șîc **~negru**) Lemn-câinesc (*Lygustrum vulgare*). **7** (Bot; reg; șîc **~alb-de-pă-lemn**) Sirinderică (*Philadelphus coronarius*). **8** (Bot; reg; șîc **~roșu**) Verigar (*Rhamnus cathartica*). **9** (Bot; reg; îac) Crușin (*Rhamnus frangula*). **10** (Bot; reg) Mesteacăn alb (*Betula alba*). **11** (Bot; reg) Salcâm (*Robinia pseudacacia*). **12** (Bot; reg) Năfurică (*Artemisia annua*). **13** (Bot; reg) Brad (*Abies alba*). **14** (Bot; Trs) Pin (*Pinus*). **15** (Bot; reg) Jneapăn (*Juniperus communis*). **16** (Bot; reg; îc) **~de-grădină** Arbust cu flori albe sau roșietice, cu fructul o capsulă plină cu numeroase semințe, cultivat la noi ca plantă ornamentală (*Dentizia crenata*). **17** (Bot; reg; îc) **~sălbatic** Tulichină (*Daphne mezereum*). **18** (Bot; reg; îc) **~negru** Arin-negru (*Alrinus ghetinosa*). **19** (Bot; reg; îc) **~roșu** Soc (*Sambucus nigra*). **20** (Sst) Zmeur (*Rubus idaeus*). **21** (Med; reg; csnp) Erizipel.

mălinaș *sm* [At: LEXIC REG. 42 / Pl: *~i* / E: ***mălin*** + *-aș*] (Bot; Olt) **1** Lemn-câinesc (*Lygustrum vulgare*). **2** Salcâm (*Robinia pseudcacia*).

mălină[1] *sf* [At: N. LEON, MED. 48 / Pl: *~ne* / E: bg ***малина***, ucr ***малина*** „zmeură"] **1** (Șîs *~ neagră*) Fruct al mălinului **(1)**, de mărimea unui bob de mazăre, de culoare neagră și cu gust amar, utilizat în medicina populară pentru combaterea gălbezei și a diareei. **2** (Reg) Fruct al crușinului. **3** (Reg) Fruct al mesteacănului alb. **4** (Sst) Zmeură.

mălină[2] *sf* vz ***mălin***

mălinior *sm* [At: MARIAN, O. I, 106 / Pl: *~i* / E: ***mălin*** + *-ior*] **1-10** (Pop; rar; șhp) Mălin **(1-5)** (mic).

măliniș *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: ***mălin*** + *-iș*] (Rar) **1** Loc unde cresc mulți mălini. **2** Pădure de mălini.

măliniță *sf* [At: POLIZU / Pl: *~te* / E: ***mălin*** + *-iță*] (Bot; Buc; Mol) Lemn-câinesc (*Lygustrum vulgare*).

mălos [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~oși* / E: ns cf *măros, mal*[1]] **1-2** *sm, a* (Olt) (Om) frumos.

măltăra *sf* vz ***maltăr***

măltări *vt* [At: H XVIII, 307 / V: ***~lăt~, ~ldă~, ~tori*** / Pzi: *~resc*, 3 *măltăre* / E: ***maltăr***] **1** (Trs; Ban) A acoperi cu un strat de mortar Si: *a tencui*. **2** A da cu măltoritură Si: *a murui* **(1)**. **3** (Mol; fig) A bruftui.

măltărui *vt* [At: ALR I, 1677/347 / Pzi: *~esc*, 3 *măltăruie* / E: ***maltăr*** + *-ui*] (Mar) A tencui.

măltori *v* vz ***măltări***

măltoritură *sf* [At: ALR II/I, MN 116 / E: ***măltori*** + *-(i)tură*] (Reg) Lut moale sau pământ negru cu care se lipesc pereții.

măltemi *v* vz ***mulțumi***

mălug *s* [At: VÎRCOL, V. 95 / Pl: ? / E: srb ***maljuga*** „orcic, mai[2]"] (Olt) Căpățână în care stă cârligul de-ntors la ciutură.

mălui *vt* [At: CV 1950, nr. 11-12, 40 / Pzi: *~esc* / E: ger ***malen***] (Reg) **1** A picta. **2** A fotografia.

măluleț *sn* [At: H XIV, 185 / Pl: *~e* / E: ***mal***[1] + *-uleț*] **1-2** (Reg; șhp) Mal[1] **(1)** (mic).

mălura *vr* [At: DAMÉ, T.₂ / V: ***~ri*** / Pzi: 3 *mălurează* / E: ***mălură***] **1** (D. unele cereale) A se îmbolnăvi de mălură **(1)**. **2** (Reg; d. vița de vie, îf *măluri*) A căpăta mană. **3** (D. ceapă) A se strica din cauza ploii, a umezelii Vz *mana*.

mălurare *sf* [At: DEX – S / V: ***~rire*** / Pl: *~rări* / E: ***mălura***] **1** Îmbolnăvire de mălură **(1)** a unor cereale. **2** Mănare a viței de vie. **3** Stricare a cepei din cauza umezelii sau a ploii.

mălurat, ~ă *a* [At: DAMÉ, T.₂ / V: ***~rit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mălura***] **1** (D. unele cereale) Atacat de mălură **(1)** Si: *măluros*[1] **(1)**. **2** (D. unele cereale) Bolnav de mălură **(1)** Si: *măluros*[1] **(2)**. **3** (Reg; d. grâu sau holdele de grâu) Care nu a legat bine, cu semințele seci din cauza ploilor prea multe din timpul primăverii.

mălură *sf* [At: ȘEZ. XI, 76 / A și: *mălură* / Pl: *~ri* / E: cf gr *μέληρι*] **1** Specie de ciupercă microscopică ce parazitează grâul, secara sau alte graminee, distrugându-le grăunțele și producând în interiorul acestora o pulbere neagră, rău mirositoare, alcătuită din spori (*Tilletia*). **2** (Reg) Ciupercă microscopică parazită care produce mana viței de vie (*Peronospora viticola*). **3** Boală a grâului și a altor graminee, cauzată de mălură **(1)** Si: (reg) *tăciune învălit, tăciune plin*. **4** (Reg; lpl) Pozne. **5** (Csc) Boabe de grâu sau de alte cereale atacate de mălură **(1)**. **6** (Bot; pop) Neghină (*Agrostemma githago*). **7** (Prc; csc) Semințe de neghină. **8** (Olt; csc) Resturi murdare ce rămân de la topirea metalelor, de la facerea săpunului etc. **9** (Olt) Murdărie. **10-11** (Bot; reg; îc) **~ra-bălții** Peniță (*Myriophyllum spicatum* și *verticillatum*).

mălurele *snp* [At: BOGDAN GL. 73 / E: ***maluri*** (pll *mal*[1]) + *-ele*] (Rar) (Șhp) **1-2** Maluri[1] **(1)** (mici).

măluri *v* vz ***mălura***

mălurici *sp* [At: PANȚU, PL. / E: ***mălură*** + *-ici*] (Reg) **1** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu rizom noduros, cu flori roz-purpurii dispuse în racem și cu fructul ca o păstaie care, la maturitate, are culoarea brună Si: *măzărichea-cucului, orăstică* (*Orobus variegatus*). **2** Orăstică (*Orobus niger*).

mălurire *sf* vz ***mălurare***

mălurit, ~ă *a* vz ***mălurat***

măluros[1]***, ~oasă*** *a* [At: BARCIANU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mălură*** + *-os*] **1** (D. unele cereale) Atacat de mălură **(1)** Si: *mălurat* **(1)**. **2** (D. unele cereale) Bolnav de mălură Si: *mălurat* **(2)**. **3** (Pex) Viermănos. **4** (Reg; fig; d. oameni) Nebunatic.

măluros[2]***, ~oasă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 197 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***maluri*** (pll *mal*[1]) + *-os*] **1** (Înv; d. un loc, o regiune, așezare etc.) Așezat lângă malul unei ape Si: *riveran*, (înv) *țărmurean*. **2** (Înv; d. un loc, o regiune, o așezare etc.) Cu maluri[1] abrupte, cu coaste repezi Si: *râpos*, (reg) *priporos, țărmuros*.

măluros[3]***, ~oasă*** *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***maluri*** (pll *mal*[2]) + *-os*] **1** (Înv; d. pământ) Argilos. **2** (Înv; d. pământ) Alcătuit din straturi.

măluș *sn* [At: CONV. LIT. XLIXI, 39 / Pl: ? / E: ***mal***[1] + *-uș*] **1-2** (Rar; șhp) Mal[1] **(13)** (mic).

mălușor *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 94 / Pl: *~oare* / E: ***mal***[1] + *-ușor*] **1-2** (Reg; șhp) Mal[1] **(1)** (mic).

măluștean *sn* [At: HEM 1650 / Pl: *~uri* / E: ***mal***[1] + *-uștean*] **1-2** (Reg; șhp) Mal[1] **(1)** (mic).

măluț *sn* [At: SEVASTOS, C. 87 / Pl: *~uri* / E: ***mal***[1] + *-uț*] **1-2** (Pop; șhp) Mal[1] **(1)** (mic).

mămaie *sf* vz ***momâie***

mămaruță *sf* vz ***mămăruță***

mămăhoarcă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~rce* / E: ctm ***mamă*** + ***hoarcă***] (Reg; pbl) Babă vicleană.

mămăiață *sf* vz ***momâiață***

mămăie *sf* vz ***momâie***

mămăița *sf* [At: DLR / V: (reg) ***măița*** / E: ***mamaie*** + *-iță*] (Hip) Mamaie (2).

mămălatiță *sf* [At: ALRT II. 326 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Matahală. **2** Monstru.

mămăligar [At: GORJAN, H. I. 16/19 / V: ***măli~*** / Pl: *~i*, (**4**, **5**) *~e* / E: ***mămăligă*** + *-ar*] **1** *sm* Persoană care mănâncă multă mămăligă. **2** *sm* Epitet peiorativ folosit în trecut la adresa țăranilor munteni și moldoveni fiindcă se hrăneau cu mămăligă Vz *țărănoi*, *topârlan*. **3** *sm* (Dep) Om lipsit de personalitate și de energie Si: *mămăligă* (**8**). **4** *sn* (Reg) Făcăleț. **5** *sn* (Reg) Crăcană înfiptă în grindeiul plugului, de care se atârnă traista cu mâncare.

mămăligă *sf* [At: MAN. GÖTT / V: (reg) ***măligă*** / Pl: *~igi* / E: nct] **1** Pastă alimentară preparată din făină de mei, de hrișcă, de orz, astăzi mai ales de porumb Si: *coleașă*, (reg) *mandră*[2] (**1**), *mălaie*, (îvr) *mălată*[1] Vz *terci*. **2** (Pfm; îe) **A o pune de ~** sau (Mol) **a pune de ~ fără făină** A se afla sau a ajunge într-o situație dificilă, neplăcută, într-o încurcătură. **3** (Îae) A da greș. **4** (Fam; îlv) **A face (pe cineva** sau **ceva) ~** A distruge. **5** (Reg; îe) **A căuta nod în ~** A căuta nod în papură. **6** (Reg; îe) **A-și scoate ~ga** A-și câștiga strictul necesar pentru trai. **7** (Îs) *~ga ursului* Figură pe care o fac copiii la scrânciobul cu frânghie, învârtindu-se astfel ca frânghiile să se răsucească, și lăsându-le apoi să se dezrăsucească cu putere. **8** (Fam; dep) Mălai (**29**). **9** (Îc) *~ga-bradului* Ciupercă de culoare galbenă-portocalie, care crește pe brazii putrezi (*Trichia favoginea*).

mămăligăriță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***mămăligar*** + *-iță*] (Reg; dep) Femeie lipsită de energie și de inițiativă Cf *mămăligar* (**3**).

mămăligător *sm* [At: ALR II, 4103/310 / Pl: *~oare* / E: ***mămăligă*** + *-tor*] (Trs) Făcăleț.

mămăligău [At: RETEGANUL, ap. N. REV. R. I, 157 / Pl: (**1**) *~ăi*, (**2**) *~gaie* / E: ***mămăligă*** + *-ău*] (Trs) **1** *sm* (Fam; dep) Om lipsit de energie și de inițiativă. **2** *sn* Făcăleț.

mămăligoi *sn* [At: PAMFILE, J. C. 195 / Pl: *~oaie* / E: ***mămăligă*** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Mămăligă (**1**) (mare). **3** (Reg) Făcăleț. **4** (Reg) Fund pentru mămăligă (**1**).

mămăligos, ~oasă *a* [At: POLIZU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***mămăligă*** + *-os*] (Dep; d. oameni) Lipsit de energie și de inițiativă Si: *bleg*, *molâu*.

mămăliguță *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 240 / V: (reg) ***mălig~*** / Pl: *~țe* / E: ***mămăligă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Mămăligă (**1**) (mai mică).

mămărie *sf* vz ***maimărie***[2]

mămăriuță *sf* vz ***mămăruță***

mămăruț *sm* vz ***mămăruță***

mămăruță *sf* [At: LB / V: ***mămar~***, ***~riuță***, ***mămăruț*** *sm*, ***~uză***, ***mumur-mumuruză*** / Pl: *~țe* / E: nct cf *măriuță*] (Ent; reg) Buburuză (*Coccinella septempunctata*).

mămăruză *sf* vz ***mămăruță***

mămâie *sf* vz ***momâie***

mământă *sf* [At: ALR I. 1938/45 / E: nct] (Bot; reg) Mușețel (*Matricaria chamomilla*).

mămesc, ~ească [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ești* / E: ***mamă*** + *-esc*] (Rar) Matern.

mămește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***mamă*** + *-este*] (Rar) **1** Ca o mamă (**1**). **2** În mod matern.

mămică *sf* [At: REBREANU, R. II, 31 / Pl: *~ici* / E: ***mamă*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Mamă (**1**) (dragă) Si: *mămicuță* (**1-2**), *mămițică* (**1-2**), *mămucă* (**1-2**), *mămuliță* (**1-2**), *mămușoară* (**1-2**), *mămuță* (**1-2**), (fam) *mămiță* (**1-2**), (reg) *mămulea* (**1-2**), *mămuleană* (**1-2**), *mămulică* (**1-2**), *mămulioară* (**1-2**), *mămulucă* (**1-2**), *mămuluță* (**1-2**).

mămicuță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***mămică*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Mămică (**1-2**).

mămie sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (rar) *~ii* / E: ***mamă*** + *-ie*] (Rar) **1** Calitate de mamă (**1**). **2** Maternitate (**1**).

mămilacă *sf* [At: REV. CRIT. IV, 145 / E: ns cf *namilă*] (Reg; dep) Fată cu sânii foarte dezvoltați Si: (reg) *cațabaie*.

măminos, ~oasă *a* vz ***nămilos***

mămiță *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 96 / V: ***mami~*** / Pl: *~țe* / E: ***mama*** + *-iță*] **1-2** (Fam; șhp) Mămică (**1-2**). **3** (Reg) Matcă a albinelor.

mămițică *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 97 / V: ***mami~*** / E: ***mamiță*** + *-ică*] **1-2** (Fam; șhp) Mămică (**1-2**).

mămon *s* vz ***mamon***

mămos, ~oasă *a* [At: DLR / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***mamă*** + *-os*] (Fam) **1** (D. copii) Care este foarte sau excesiv de atașat de mama lui. **2** (D. mame) Care manifestă o dragoste foarte mare sau exagerată față de copiii ei.

mămoșenie *sf* [At: DEX[2] / Pl (nob): *~ii* / E: ***mămos*** + *-enie*] Atașament al unei ființe mămoase.

mămuc *s* vz ***momuc***

mămucă[1] *sf* [At: KLEIN, D. 375 / Pl: (rar) *~uci* / E: ***mamă*** + *-ucă*] **1-2** (Pop; șhp) Mămică (**1-2**). **3-5** (Reg) Mamă (**19-20, 25**)

mămucă[2] *sf* vz ***maimuță***

mămucuță *sf* [At: CREANGĂ, P. 292 / Pl: *~țe* / E: ***mămucă*** + *-uță*] (Mol) **1-2** (Șhp) Mămică (**1-2**). **3** (Reg) Mamă (**25**).

mămuiață *sf* vz ***momâiață***

mămuie *sf* vz ***momâie***

mămuiță *sf* vz ***maimuță***

mămuițoi *sm* vz ***maimuțoi***

mămular [At: (a. 1780) IORGA, S. D. XIV, 100 / V: (**3-4**) ***mum~*** *sn* / Pl: (**1**) *~i*, (**3-4**) *~e* / E: cf tc *mamul*] (Înv) **1-2** *sm* Negustor (ambulant) de mărunțișuri. **3** *sn* Vitrină în care mămularul (**1**) își expunea marfa. **4** *sn* (Prc) Ochi de fereastră.

mămulări *vi* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~resc* / E: ***mămular***] (Înv) **1-2** A practica meseria de mămular (**1-2**). **3-4** A face mămulărie (**1-2**).

mămulărie *sf* [At: POLIZU / Pl: (**6**) *~ii* / E: ***mămular*** + *-ie*] (Înv) **1-2** Comerț (ambulant) de mărunțișuri Si: (îvr) *mămulărire* (**1-2**), *mamularit* (**1-2**). **3-4** (Rar) Comerț (ambulant) de vechituri Si: (îvr) *mămulărire* (**3-4**), *mămulărit* (**3-4**). **5** Prăvălie de mărunțișuri. **6** (Pex) Totalitate a obiectelor dintr-o mămulărie (**5**).

mămulărire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***mămulări***] **1-4** (Îvr) Mămulărie (**1-4**).

mămulărit *sn* [At: LM / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mămulări***] **1-4** (Îvr) Mămulărie (**1-4**).

mămulea *sf* [At: BÎRLEA, C. P. 175 / Pl: ? / E: ***mamă*** + *-ulea*] **1-2** (Mar; șhp) Mămică (**1-2**).

mămuleană *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 122 / Pl: *~ene* / E: ***mamă*** + *-uleană*] **1-2** (Reg; șhp) Mămică (**1-2**).

mămulică *sf* [At: ISPIRESCU, L. 54 / Pl: *~ici* / E: ***mamă*** + *-ulică*] **1-2** (Reg; șhp) Mămică (**1-2**).

mămulioară *sf* [At: PASCU, S. 168 / Pl: *~re* / E: ***mămulea*** + *-ioară*] **1-2** (Mar; șhp) Mămică (**1-2**).

mămuliță *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***mum~*** / Pl: *~țe* / E: ***mamă*** + *-uliță*] **1-2** (Pop; șhp) Mămică (**1-2**).

mămulucă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 28 / Pl: *~uce* / E: ***mamă*** + *-ulucă*] (Mar; șhp) **1-2** Mămică (**1-2**).

mămuluță *sf* [At: PASCU, S. 159 / Pl: *~țe* / E: ***mamă*** + *-uluță*] **1-2** (Reg; șhp) Mămică (**1-2**).

mămușoară *sf* [At: ISPIRESCU, L. 396 / Pl: *~re* / E: ***mamă*** + *-ușoară*] **1-2** (Pop; șhp) Mămică (**1-2**).

mămuță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (Reg) ***mam~*** / Pl: *~țe* / E: ***mamă*** + *-uță*] **1-2** (Pop; șhp) Mămică (**1-2**).

măna *vr* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (**1**) ***~ni*** / Pzi: 3 *~nează* / E: ***mană***] (D. unele plante cultivate) **1** A căpăta mană (**22**). **2** A se strica din cauza manei (**22**). **3** (Pgn) A putrezi.

mănare *sf* [At: DLR / Pl: (rar) *~nări* / E: ***măna***] **1** Contaminare cu mană (**22**). **2** Distrugere a plantelor din cauza manei (**22**). **3** (Pgn) Putrezire.

mănat, ~ă *a* [At: DR. IX, 419 / V: (**1-3**) ***~nit*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***măna***] **1** (D. unele plante, pex d. fructe) Atins de mană (**22**). **2** (D. plante, pex. d. fructe) Cu pete de mană. **3** (Reg; d. oameni) Care are urme de variolă pe obraz. **4** (D. unele plante și recolte) Stricat din cauza manei (**22**). **5** (D. unele plante și recolte) Putrezit.

mănazată *sf* vz ***mânzată***

mănăstioară *sf* [At: (a. 1652) MURNU, GR. 34 / V: (îvr) ***monas~*** / P: *~sti-oa~* / Pl: *~re* / E: ***mănăstire + -oară***] **1-6** (Șhp) Mănăstire (**2, 7, 8**) (mai mică). **7** (Buc) Jucător care, la jocul de copii numit „Clopotniță" sau „Clopot", stând în picioare pe umerii altor doi, închipuie o mănăstire (**7**) Si: *mănăstire* (**9**). **8** Mănăstire (**10**).

mănăstire *sf* [At: (a. 1602) CUV. D. BĂTR. I, 127/13 / V: ***măn~***, (înv) ***monas~, mon~***, (reg) ***mănăștire***, (îvr) ***monastir*** *s* / Pl: *~ri* / E: slv ***монастырь***] **1** Instituție religioasă în care credincioșii, călugări sau călugărițe, organizați în comunități, trăiesc izolați de lume. **2** Ansamblu de chilii și dependințe grupate în jurul unei biserici, împreună cu călugării sau cu călugărițele care trăiesc acolo Si: *chinovie, lavră, metoc, schit*. **3-4** (Îe) **A se duce sau a (se) închide, a intra, a trimite, a băga la (o)** (sau, rar, **în**) **~** A (se) călugări. **5** (Arg; îc) **A se face ~** A se produce învălmășeală, înghesuială. **6** (Îae) A începe bătaia. **7** (Spc) Biserică a unei mănăstiri (**1**). **8** (Buc) Biserică din piatră sau din cărămidă. **9** (Buc) Mănăstioară (**7**). **10** (Reg) Joc de copii în care unul, stând pe umerii altor doi jucători, închipuie o clopotniță Si: (reg) *mănăstioară* (**8**). **11** (Ast; pop; art.) Constelație din emisfera boreală, alcătuită din cinci stele principale Si: *Casiopeea*, (pop) *Scaunul-lui-Dumnezeu*. **12** (Dob; dep) Cal mare, gros și urât.

mănăstiresc, ~ească *a* [At: (a. 1755) URICARIUL, XIV, 113 / V: ***măn~*** / Pl: *~ești* / E: ***mănăstire + -esc***] **1-4** Care aparține mănăstirii (**1-2, 7-8**). **5-8** Referitor la mănăstire (**1-2, 7-8**) Si: *călugăresc*, (înv) *bisericesc, monastic*. **9-12** Ca de mănăstire (**1-2, 7-8**).

mănăstirește *av* [At: POLIZU / E: ***mănăstire + -ește***] (Rar) **1-2** Cum se obișnuiește la mănăstire (**1-2**). **3-4** Ca la mănăstire (**1-2**).

mănătarcă *sf* vz ***mânătarcă***

mănătărcă *sf* vz ***mânătarcă***

mănăturcă *sf* vz ***mânătarcă***

mănături *sfp* [At: DR IX, 420 / E: ***mana + -(ă)turi***] (Reg) Pistrui pe piele.

mănânțăla *vt* [At: ALR I, 1772/283 / V: ***măn~*** / Pzi: *~lez* / E: ns cf *amenința*] (Fșa) **1** (Trs) A amenința. **2** (Reg) A ocărî.

mănânțălucuri *snp* [At: RETEGANUL, ap. CADE / E: ***mănânțel + -uc***] (Trs) Mărunțișuri (**9**).

mănânțel, ~ea, *a, av, sf* vz ***mărunțel***

mănânțică *af* vz ***măruntică***

mănânțela *v* vz ***mărunțeli***

măncău *sn* vz ***mâncău[1]***

măncie *sf* [At: CONTEMPORANUL, IV, 391 / Pl: *~ii* / E: ***mancă[1] + -ie***] (Mol) Ocupație de doică.

măndalău *s* vz ***mandalău***

măndaș *s* vz ***mândaș***

măndălac *sm* vz ***mândălac***

măndălan *s* [At: DR, V, 312 / Pl: net / E: ns cf *măngălău*] (Reg) Organ genital al calului.

măndănac *sm* vz ***mândălac***

măndătariat *sn* [At: (a. 1835) ȘTEFANELLI, D. C. 407 / Pl: *~e* / E: ***mandatar + -iat***] (Înv; Buc) Sediu al administrației locale Cf *mandatar* (**4**).

măndruș *s* [At: ALR I, 1941/363 / Pl: net / E: ns cf *brândușă*] (Bot; reg) Brînduşă (*Colchicum autumnale*).

măndulă *sf* vz ***mandulă***

măneață *sf* vz ***dimineață***

mănecătoare *sf* vz ***mânecătoare***

mănechin *sm* vz ***manechin***

mănerci-de-pădure *sp* [At: PANȚU, PL. / E: net] (Trs) Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori mari trandafirii, plăcut mirositoare, cu fructe păstăi (*Lathyrus latifolius*).

măneștergură *sf* ***mâneștergură***

măneu *sn* vz ***mânei***

măngăia *v* vz ***mângâia***

măngăiat, ~ă *a* vz ***mângâiat***

măngăicios, ~oasă *a* vz ***mângâicios***

măngăiere *sf* vz ***mângâiere***

măngăietor, ~oare *a* vz ***mângâietor***

măngăios, ~oasă *a* vz ***mângâios***

măngăitor, ~oare *a* vz ***mângâietor***

măngăitură *sf* vz ***mângâietură***

măngălărie *sf* [At: H XIV, 446 / V: ***măn~*** / E: ***măngăli + -arie***] (Mol; Buc) Meserie a măngălitorului Si: *călcătorie*.

măngălău *sn* [At: (a. 1821) IORGA, S. D. XXI, 415 / V: ***mangalău*** (Pl: *mangalauă*), ***man~, mangarl~, ~gărl~, ~gul~, mângal~, mân~*** (Pl: *măngalaua*) / Pl: *~laie* / E: mg ***mángoló***] **1** (Reg) Bucată dreptunghiulară de lemn cu una dintre suprafețe brăzdată de șanțuri, cu care se calcă rufele de pânză groasă înfășurate în prealabil pe un sul de lemn Si: *măngălitor, mânjălău[1]*. **2** (Mol; Buc) Scândură dreptunghiulară, cu suprafața brăzdată de șanțuri, pe care se freacă rufele la spălat Si: (reg) *maglă[1], mânjălău, zolitor*. **3** (Reg) Mai[2] (**7**). **4** (Trs; Mol) Tăvălug folosit în lucrările agricole. **5** (Reg; îf *măngalau*) Mistrie. **6** (Reg) Organ genital al calului.

măngălet *sm* vz ***mangaliță***

măngăli *v* vz ***măngălui***

măngălire *sf* vz ***măngăluire***

măngăliță *sf* vz ***mangaliță***

măngălui *vt* [At: LB / V: ***~li, ~ărl~, mângăli, mân~, mângălui, mângârlui*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***mángol***] (Reg; c. i. rufe) **1** A călca cu măngălăul (**1**). **2** A freca rufele pe măngălău (**2**).

măngăluire *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~lire, ~ărlire, ~ărl~, mân~*** / Pl: *~ri* / E: ***măngălui***] (Reg) **1** Călcare a rufelor cu măngălăul (**1**). **2** Frecare a rufelor la spălat pe măngălău (**2**).

măngăluitor *sm* [At: COSTINESCU / V: ***mân~*** / Pl: *~i* / E: ***măngălui + -tor***] (Reg) Persoană care se ocupă cu călcatul rufelor Si: *călcător*.

măngănie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 34ᵛ/27 / Pl: *~ii* / E: ngr ***μαγγανεία***] (Îvr) **1** Vrăjitorie.

măngănietoriu, ~oare *a* vz ***mângâietor***

măngărlău *sn* vz ***măngălău***

măngărlire *sf* vz ***măngăluire***

măngărlui *v* vz ***măngălui***

măngărluire *sf* vz ***măngăluire***

măngâia *v* vz ***mângâia***

măngâios, ~oasă *a* vz ***mângâios***

măngiată *sf* vz ***manșetă***

măngosit, ~ă *a* vz ***mangosit***

măngulău *sn* vz ***măngălău***

măngăliță *sf* vz ***mangaliță***

măni *v* vz ***măna***

mănia *v* vz ***mânia***

mănica *v* vz ***mâneca***

mănică *sf* vz ***mânecă***

mănie *sf* vz ***mânie[1]***

măniecie *sf* vz ***mâniecie***

măniecios, ~oasă *a* vz ***mânecios***

mănietor, ~oare *smf* vz ***mânietor***

măninos, ~oasă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***manină + -os***] (Rar) **1** Ca o namilă. **2** Uriaș.

mănios, ~oasă *a* vz ***mânios***

mănișcă *sf* vz ***manișcă***

mănit, ~ă *a* vz ***mănat***

mănițele *i* [At: CIAUȘANU, GL. / E: cf *mani*] (Olt; rep) Strigăt cu care se cheamă rațele.

măniu *sn* vz ***mânei***

mănos, ~oasă [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mană + -os***] **1** *a* (D. pământ) Favorabil pentru culturi Si: *fertil, roditor*. **2** *a* (D. recolte sau perioade de timp în care se face recolta) Bogat în roade Si: *îmbelșugat*. **3** *av* (Rar) Din belșug, din abundență. **4** *a* (Pop; d. vaci) Care dă lapte

mult și bun. **5** *a* (Reg; d. lapte) De bună calitate. **6** *a* (Reg; d. lapte) Gras. **7** *a* (Fig) Care aduce câștig mare Si: *bănos, productiv, rentabil.*

mănoșie *sf* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~ii* / E: ***mănos*** + *-ie*] (Rar) **1** Fertilitate. **2** Belșug.

mănta*ua** *sf* vz ***manta

măntăluță *sf* [At: ȘEZ. III, 244 / Pl: *~țe* / E: ***manta*** + *-ăluță*] **1-2** (Șhp) Manta (1) (mică) Si: (rar) *măntiuță* (**1-2**).

măntiuță *sf* [At: LEX. MARS. 192 / P: *~ti-u~* / Pl: *~țe* / E: ***mantie*** + *-uță*] **1-2** (Rar, șhp) Măntăluță (**1-2**).

măntui *v* vz ***mântui***

măntuință *sf* vz ***mântuință***

măntuire *sf* vz ***mântuire***

măntuitor, ~oare *a* vz ***mântuitor***

măntuitoriu, ~oare *a* vz ***mântuitor***

măntuș *sm* vz ***mântuș***

măntușă *sf* vz ***mântuș***

mănține *v* vz ***menține***

mănțog *sn* vz ***manțog***

mănuchi *sn* vz ***mănunchi***

mănuchia *v* vz ***mănunchia***

mănuchiare *sf* vz ***mănunchiare***

mănuchiaș *smn* vz ***mănunchiaș***

mănuchiat, ~ă *a* vz ***mănunchiat***

mănuchior *sn* vz ***mănunchior***

mănuchiuleț *sn* vz ***mănunchiuleț***

mănufăptură *sf* vz ***manufactură***

mănui *v* vz ***mânui***

mănuieri *sn* vz ***mâner***

mănuire *sf* vz ***mânuire***

mănunche *sn* vz ***mănunchi***

mănunchel *sn* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 249/28 / V: ***mân~*** / Pl: *~e* / E: ***mănunchi*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Mănunchi (**1, 6-8**) (mic).

mănunchi [At: BIBLIA (1688), 47²/32 / V: (reg) ***~uchi, ~che, mărunche, măru~, mân~,*** (îrg) ***mânuche, mânuchi,*** (îvr) ***munuchi*** / Pl: *~uri*, (reg) *~che*, (rar) ~ / E: ml ***manuclus***] **1** *sn* Cantitate de fire de grâu, de secară etc. pe care le apucă cu mâna și le strânge în palmă secerătorul pentru a le tăia Si: (reg) *mănușă, mână, mânună, vâslă.* **2** *sn* Grămadă de fire de păioase sau de iarbă secerate sau cosite, reprezentând de obicei cantitatea care cade dintr-o dată sub seceră sau sub coasă, ori cantitatea care se poate cuprinde o dată cu palma deschisă Si: (pop) *mână, polog.* **3** *av* Unul lângă altul Vz *ciucure.* **4** *sn* (Reg) Grămadă alcătuită din mai multe mănunchiuri (1) de grâu secerat sau cosit cu coasa prevăzută cu cârlig și greblă. **5** *sn* (Reg) Snop de strujeni. **6** *sn* (Udp „de") Buchet de flori. **7** *sn* (Rar) Inflorescență. **8** *sn* (Rar) Tufă. **9** *sn* (Fig) Grup restrâns de elemente de același fel, constituind o unitate sau o selecție. **10** *sn* (Bot; Buc) Splinuță (*Solidago virga aurea*). **11** *sn* (Îrg) Mâner al unei unelte, arme etc. **12** *sn* (Îrg) Plăsea. **13** *sn* (Rar) Gât al viorii.

mănunchia *vt* [At: TDRG / V: (reg) ***~uchia*** / Psi: *~chez* / E: ***mănuchi***] (Rar) **1-5** A lega, a strânge în mănunchi (**1, 2, 4, 5, 9**). **6** A pune mâner unui obiect.

mănunchiare *sf* [At: COSTINESCU / V: (Reg) ***~uchi~*** / Pl: *~ieri* / E: ***mănuchia***] (Rar) **1-5** Legare, strângere în mănunchi (**1, 2, 4, 5, 9**). **6** Fixare a unui mâner la un obiect.

mănunchiaș [At: SLAVICI, O. I, 219 / V: ***~uchi~*** / Pl: (**1-6**) *~e*, (**7**) *~i* / E: ***mănunchi*** + *-aș*] **1-6** *sn* (Șhp) Mănunchi (**6-8**) (mic) Si: (rar) *mănunchior* (**1-6**), *mănunchiuleț* (**1-6**). **7** *sm* (Trs) Persoană care strânge în mănunchi (**1, 2**) păioasele, după secerarea sau cosirea lor.

mănunchiat, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. II, 136 / V: (reg) ***~uchi~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mănunchia***] (Rar) **1-2** Prevăzut cu (mâner sau) plăsele.

mănunchior *sn* [At: LM / V: ***~uchi~*** / Pl: *~oare* / E: cf *mănunchi*] **1-6** (Rar; șhp) Mănunchiaș (**1-6**).

mănunchiuleț *sn* [At: ISPIRESCU, L. 232 / V: (reg) ***~uchiu~*** / Pl: *~e* / E: ***mănunchi*** + *-uleț*] **1-6** (Rar; șhp) Mănunchiaș (**1-6**).

mănunt, ~ă *a* vz ***mărunt***

mănunta *v* vz ***mărunți***

mănuntaie *sfp* vz ***măruntaie***

mănuntăi *sfp* vz ***măruntaie***

mănuntei *sfp* vz ***măruntaie***

mănunța *v* vz ***mărunți***

mănunțel, ~ea *a, av, sf* vz ***mărunțel***

mănunțică *sf, af* vz ***mărunțică***

mănunți *v* vz ***mărunți***

mănunțiș *sn* vz ***mărunțiș***

mănunțoșa *v* vz ***măruntușa***

mănunțușuri *snp* vz ***măruntuș***

mănușar [At: LB / V: ***mân~, ~șer*** / Pl: (**1-3**) *~i*, (**4-6**) *~e* / E: ***mănușă*** + *-ar*] **1** *sm* Persoană care confecționează mănuși (1). **2-3** *sm* (Înv) (Fabricant sau) negustor de mănuși. **4** *sn* Mănușă (1) de protecție folosită la manipularea unei bucăți de metal fierbinte. **5** *sn* (Reg; îf *mănușer*) Andrea pentru împletit mănuși (1). **6** *sn* (Trs; îf *mănușer*) Parte alcătuită de obicei din două lemne lungi, fixate între ele printr-un altul mai scurt, așezat perpendicular, care se adaugă la sanie, la car sau la căruță fără leuci pentru a le prelungi, când se cară lemne Si: (reg) *telegău.*

mănușat, ~ă *a* [At: GANE, ap. CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mănușă***] (Rar) Cu mâinile îmbrăcate cu mănuși (1) Si: *înmănușat.*

mănușă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 73ʳ/27 / V: ***mân~*** / Pl: *~și*, (îrg) *~șe* / E: ***mână*** + *-ușă*] **1** Accesoriu de îmbrăcăminte confecționat din piele, lână, cauciuc etc., care protejează mâna de frig, de căldură, de murdărie etc. **2** (Fam; îe) **A umbla** (sau **a se purta cu cineva**) **cu ~și** A se purta cu atenție și îngăduință, cu multă politețe. **3** (Îe) **A arunca (cuiva) ~șa** A provoca la duel. **4** (Pgn; îae) A provoca pe cineva. **5-6** (Îe) **A ridica ~șa** A primi provocarea cuiva. **7** (Îvr; determinat prin „ascuțit" sau „de fier") Instrument de tortură care probabil strivește mâna Si: (îvr) *brâncă.* **8** (Pop) Toartă la oale, vase, căni. **9** (Pop) Mâner la sucală, la tocilă etc. **10** (Mol) Clanță la ușă, la poartă. **11** (Rar) Plăsea a cuțitului. **12** (Reg) Coadă, în formă de lopățică, a pieptenului folosit la pieptănarea fuioarelor de cânepă. **13** (Rar) Coadă a maiului² (1). **14** Fiecare dintre cele două lemne verticale de la războiul de țesut care sunt unite în partea de sus cu arțarul, iar în cea de jos cu vatalele Si: (reg) *braț, mână.* **15** (Reg) Fofează la vârtelniță. **16** (Reg) Mână a coasei Si: *măsea* (**29**). **17** (Reg) Cocârlă la plug. **18** Fiecare dintre cele două stinghii strâmbe prevăzute cu scobituri la egală distanță, în care se fixează scândurile pentru a alcătui codârla la căruță sau la car Si: *cotoi, mână, stâlpușor.* **19** Parte de sus a leucei, umăr de la leucă, de care se leagă loitra. **20** (Pgn) Leucă. **21** Fiecare dintre cei patru stâlpușori fixați în podul osiilor, de care se sprijină leucele. **22** Fiecare dintre lemnele înfipte vertical în oplenele saniei, pentru a sprijini loitra Si: *mână, picior, țepușă.* **23** (Pop) Cantitate de fire de cânepă, de in etc. legată, cât se poate cuprinde dintr-o dată cu palma deschisă. **24-26** (Pgn; reg) Mănunchi (**1, 2, 4**). **27** (Fam; îe) **A se potrivi (ca o) ~** A se potrivi perfect.

mănușărie *sf* [At: BARCIANU / V: ***mân~*** / Pl: *~ii* / E: ***mănușar*** + *-ie*] **1** Meserie a mănușarului (**1**). **2** Fabrică sau atelier de mănuși (**1**). **3** Prăvălie unde se vând mănuși (**1**). **4** Depozit de mănuși (**1**).

mănușel *sn* [At: A III, 3 / Pl: *~e* / E: ***mănușă*** + *-el*] **1-8** (Rar; șhp) Mănușă (**23-26**) (mică).

mănușereasă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~rese* / E: ***mânușar*** + *-easă*] (Rar) **1-3** Soție de mănușar (**1-3**). **4-5** Femeie care (confecționează sau) vinde mănuși.

mănușică *sf* [At: TDRG / Pl: *~ici* / E: ***mănușă*** + *-ică*] **1-12** (Rar; șhp) Mănușă (**1, 8-12**) (mică) Si: (rar) *mănușiță* (**1-12**).

mănușiță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***mânușă*** + *-iță*] **1-12** (Rar; șhp) Mănușică (**1-12**).

mănz *m* vz ***mânz***

mănza *v* vz ***mânzi***

mănzare *sf* vz ***mânzare***

mănzat *sm* vz ***mânzat***

mănză *sf* vz ***mânză***

mănzi *v* vz ***mânzi***

măr[1] *sm* [At: ST. LEX. 175[1]/4 / Pl: *meri* / E: ml ***melus***] (Bot) **1** Pom din familia rozaceelor, cu frunze ovale, păroase, cu flori albe-trandafirii, cultivat pentru fructele lui comestibile (*Pirus malus*). **2** (Fam; îlav) **De florile ~ului** Fără rost. **3** (Îal) Fără un scop anumit. **4** (Rar; îe) **A trăi ca în flori de ~** A duce o viață fericită, lipsită de griji. **5** (Pop; îs) *~ul mirelui* (sau *de la nuntă*) Creangă de măr împodobită cu turte, mere etc. **6** (Pex; îas) Colac mare împodobit cu mere, care se face la țară, la nuntă, și se aduce în biserică pentru a fi sfințit de preot. **7** (Îs) *~ul de cununie* Creangă de măr împodobită cu daruri, pentru sărbătorirea unui an de la cununie. **8** (Bot; reg; îc) **~-auriu** Bulbuci (*Trollius europaeus*). **9** (Bot; reg; îc) **~ul-cucului** Iarbă-de-lungoare (*Lysimachia punctata*). **10** (Bot; reg; îc) **~-gutui** Gutui (*Cydonia vulgaris*). **11** (Bot; reg; îc) **~ul-porcului** Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **12** (Bot; reg; îc) **~ul strigoiului** Strigoaic (*Veratrum album*). **13** (Trs; îc) **~ul-lupului** Plantă cu flori galbene dispuse în fascicule la subsuoara frunzelor, cu fructul o capsulă în formă de pară Si: (reg) *remf* (*Aristolochia clematitis*). **14** (Bot; reg; îac) Omag (*Aconitum napellus*). **15** (Bot; reg; îac) Dalac (*Paris quadrifolia*). **16** (Bot; reg; îac) Iarba-tiarelor (*Vincetoxium officinale*).

măr[2] [At: ST. LEX. 173r/16 / V: (reg) ***mară*** *sf*, ***mer***, (nob) ***meară*** *sf* / Pl: *mere* / E: ml ***melum***] **1** *sm* (Bot) Fruct al mărului[1] (1). **2** *av* (Îe) **A bate** (sau **a face**) **~** sau **a lăsa (bătut) ~** A bate foarte tare pe cineva. **3** *sm* (Îs) *~ul discordiei* Obiect al neînțelegrii sau dușmăniei dintre mai multe persoane. **4** *sm* (Îs) *~ul lui Adam* Parte proeminentă a zgârciului tiroidian, vizibilă la bărbați în partea anterioară a gâtului Si: (pop) *nodul-gâtului*. **5** *sm* (Îvr; îs) *Merele obrazului* Pomeți ai obrajilor. **6** *sm* (Ban; îs) *~ul palmei* (sau *de la palmă*) Podul palmei. **7** *sm* (Reg; îc) **~ de pământ** Cartof. **8** *sm* (Bot; reg; îc) **~-de-pământ** Nap porcesc (*Helianthus tuberosus*). **9** *sm* (Bot; reg; îc) **~-gutuie** Gutuie. **10** *sm* (Bot; reg; îc) **~-paradis** Roșie. **11** *sm* (Bot; reg; îc) **~-de-țitron** Lămâie. **12** *sm* (Bot; reg; îc) **~-de-stejar** Gogoașă-de-ristic. **13** *sm* (Reg; îs) *de-a ~-ul putred, ~ sub căciulă* Diferite jocuri de copii care se joacă cu mere[2] (1).

mărac *a* [At: CADE / Pl: *~aci* / E: cf ***sărac***] (Ban; de obicei întărind pe „sărac") Foarte sărac.

mărădui *v* vz ***mărădui***

măramă *sf* vz ***năframă***

mărar *ss* [At: BIBLIA (1688), 768[1]/16 / V: (înv) ***~iu***, (reg) ***mor~***, ***morareu*** / E: cf ngr *μαράθριον, μάραθρον*, alb *mëraj*] **1** Plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu flori galbene, folosită drept condiment (*Anethum graveolens*). **2** (Pfm; îe) **A se băga în vorbă ca ~-u-n ciorbă** sau (rar) **a se amesteca ca ~ul în bucate** A interveni nepoftit în treburile cuiva. **3** (Îae) A participa nepoftit la o discuție. **4** (Reg; îc) **~iu~păsăresc** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori galbene și cu fructe lungi, colorate în galben și brun (*Ferulago silvatica*). **5** (Reg; îc) **~u-porcului** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori galbene-deschis reunite în umbele mici (*Peucedanum alsaticum*). **6** (Reg; îc) **~u-ursului** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori mici, albe, situate la vârful tulpinii, cu fructe negricioase, aripate, ce crește pe stânci sau în regiunile de munte (*Ligusticum simplex*). **7** (Îac) Plantă erbacee umbeliformă, cu flori albe, dispuse în umbele mari, care crește prin locuri pietroase și în regiunile de munte (*Peucedanum intermedium*). **8** (Bot; reg; îac) Brioală (*Meum mutellina*). **9** (Bot; reg; îc) **~iul~cânelui** Romaniță-puturoasă (*Anthemis cotula*). **10** (Bot; reg; îc) **~ul-câmpului** Nemțișori-de-câmp (*Delphinium consolida*). **11** (Bot; reg; îc) **~iu-bălților** Mărăraș (*Oenanthe phellandrium*). **12** (Bot; reg; îc) **~u-muntelui** Asmățui sălbatic (*Chaerophyllum hirsutum*). **13** (Bot; reg; îc) **~iul-cel-tare** Anason (*Pimpinella anisum*). **14** (Bot; reg; îc) **~iu-calului** Odagaci (*Saponaria officinalis*).

mărariu *ss* vz ***mărar***

mărat, ~ă *smf, a* [At: PSALT. 286 / Pl: *~ați, ~e* / E: pbl ml ***malehabitus***] (Înv) **1-2** (Om) sărman. **3-4** (Om) nenorocit.

măraz *sn* [At: NECULCE, L. 43 / V: ***mar~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***maraz***] **1** (Îrg) Necaz. **2** (Îvr) Ciudă. **3** (Reg; mpl) Mofturi. **4** (Olt) Defect al vinului care s-a acrit, s-a bălosit, a luat miros etc.

mărâca *vr* [At: PAȘCA, GL. / V: ***~reca*** / Pzi: *mărăc* / E: nct] (Reg) **1** A se cățăra. **2** A se urca.

mărăcaș *s* vz ***morcoașă***

mărăcie *sf* [At: DDRF / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Trs) **1** Cărbune de calitate inferioară. **2** Turbă.

mărăcin *sm* vz ***mărăcine***

mărăcina *vt* [At: MAT. FOLK. 1148 / Pzi: 3 *~ează* / E: ***mărăcine***] (Fșa; reg; d. mărăcini) A înțepa.

mărăcinar *sm* [At: MARIAN, O. I, 261 / Pl: *~i* / E: ***mărăcine*** + *-ar*] **1** Specii de păsări mici, migratoare, insectivore, care trăiesc prin mărăcinișuri, în apropierea apelor. **2** (Șîc **~-mare, ~-cu-gât-negru, ~-cu-cap-negru**) Pasăre cu capul, spatele și gâtul negre, cu pântecele alb și părțile inferioare roșii-gălbui Si: *pietroșel*, (reg) *capra dracului, tăitoare* (*Saxicola torquata rubicola*). **3** (Șîc **~-mic, ~-cu-gât-roșu, ~-de-luncă**) Urzicar (*Saxicola rubetra*). **4** (Șîc **~-mic-dalmatin, ~-de-luncă**) Pasăre asemănătoare cu urzicarul, dar cu pete ruginii mai deschise (*Saxicola rubetra spatzi*). **5** (Șîc **~-caucazic**) Pasăre de culoare mai deschisă decât speciile amintite mai sus, cu dungi gălbui și late pe spate (*Saxicola torquata maura*).

mărăcinaș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 177 / Pl: *~i* / E: ***mărăcine*** + *-aș*] **1-2** (Pop; șhp) Mărăcine (1) (mic).

mărăcină *sf* vz ***mărăcine***

mărăcine *sm* [At: CORESI, PS. 329/4 / V: (reg) ***mărăcin, ~niu, ~nă*** *sf*, (îrg) ***~ciune***, (nob) ***~nă*** *sf* / Pl: *~ni* / E: ml ***marrucina***] **1** (Bot; Dob; șîc **~-negru**) Porumbar (*Prunus spinosa*). **2** (Bot; Trs; șîc **mărăcin-alb**) Păducel (*Crataegus monogyna*). **3** (Bot; reg) Măceș (*Rosa canina*). **4** (Pgn) Plantă cu spini sau ghimpi. **5** (Prc) Ghimpe, țeapă, spin al unui mărăcine (4). **6** (Fam; îe) **A sta (ca dracul) pe ~ni** A nu avea astâmpăr. **7** (Îae) A fi foarte nerăbdător să plece. **8** (Rar; îe) **A călca (ca) pe ~ni** A păși încet, nesigur, sfios. **9** (Reg; îe) **A trăi ca pe ~ni** A trăi rău, în neînțelegere cu cineva. **10** (Pop; îe) **(Umblă) parcă treieră la ~ni** Se zice despre un om nevolnic sau neajutorat, care nu reușește să ducă un lucru la bun sfârșit. **11** (Pop; csc) Mărăciniș (1). **12** (Bot; rar; îc) **~-de-mure** Mur (*Rubus*). **13** (Bot; Dob; îc) **~le-ciacârtichine** Scai-galben (*Centaurea solstitialis*). **14** (Bot; Trs, îc) **~-de-istrochie** Turtă (*Carlina acaulis*). **15** (Îvr; Ipl; pbl) Instrument de tortură Vz *ciulin*.

mărăcineana *sfa* [At: VARONE, D. / E: ***Mărăcineni***] (Reg) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută mărăcineana (1).

mărăcinet *sn* [At: H IV, 71 / Pl: *~uri* / E: ***mărăcine*** + *-et*] (Reg) Mărăciniș (2).

mărăciniș *sn* [At: ISPIRESCU, L. 109 / V: (nob) ***mărăciș*** / Pl: *~uri* / E: ***mărăcine*** + *-iș*] **1** Desiș, mulțime de mărăcini (1) Si: *mărăcine* (11). **2** Loc acoperit cu mărăcini (1) Si: *spinărie*, (reg) *mărăcinet*.

mărăcinit, ~ă *a* [At: POPA, V. 116 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mărăcini*** (pll *mărăcine*)] (Rar) Pe care au crescut mărăcini (1).

mărăcinos, ~oasă *a* [At: PRAV. 4 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mărăcine*** + *-os*] Plin de mărăcini (1) Si: *ghimpos, spinos*.

mărăciș *sn* vz ***mărăciniș***

mărăciune *sm* vz ***mărăcine***

mărădi *v* vz ***mărădui***

mărădic [At: (a. 1632), ap. KLEIN, D. 143 / V: ***mered~, morod~*** *sm*, ***marad~*** *sn* / Pl: (**1, 2, 3**) *~ici*, (**4, 5**) *~uri* / E: mg ***maradék***] (Trs) **1** *sm* Urmaș. **2** *sm* (Csc) Posteritate. **3** (Îlav) **Din ~ în ~** Din moși strămoși. **4** *sn* Rămășiță. **5** *sn* (Îf *maradic*) Bucată de lemn cu care se prelungește sau se repară o bârnă veche, pentru a putea fi folosită din nou la o construcție.

mărădicar *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: ***mărădic*** + *-ar*] (Reg) Proprietar al unui mic număr de oi.

mărădui *vi* [At: (a. 1753), ap. DR. IV, 1084 / V: ***~rad~, ~di, mered~, rămădi*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***marad***] (Trs) **1** (Înv) A rămâne moștenitor. **2** (Trs) A rămâne în urmă. **3** (Trs) A întârzia.

mărăi *v* vz ***mârâi***

mărălină *sf* vz ***malarină***

mărămioară *sf* vz ***năfrămioară***

mărămiță *sf* vz ***năfrămiță***

mărămuță *sf* vz ***năfrămuță***

mărăndău *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 225 / Pl: ***~ăi*** / E: ns cf *mărădui, morândău*] (Mar) Copil nelegitim.

mărăraș *ss* [At: LM / E: ***mărar*** + *-aș*] **1-2** (Pop; șhp) Mărar (**1**) (care nu a ajuns la maturitate) Si: (rar) *mărărel* (**1-2**). **3** Plantă erbacee acvatică din familia umbeliferelor, cu flori mici, albe, care formează umbele mari Si: (reg) *chimion-de-apă, chimion-de-baltă, cucuțică-de-băți, joină, mărariu-bălților, petrunjelul-broaștelor*, (nob) *inate* (*Oenanthe phelladrium*). **4** (Bot; reg; îc) **~de-friguri** Păduchernită (*Lepidium ruderale*). **5** (Mol; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** (Mol; art.) Melodie după care se execută mărărașul (**5**).

mărărel *ss* [At: LM / E: ***mărar*** + *-el*] **1-2** (Rar; șhp) Mărăraș (**1-2**).

mărărie *sf* vz ***merărie***[1]

mărăsâlnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 58ᵛ/34 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *năsâlnic*] (Îvr; csnp) Încăpățânat.

mărăsân *ss* [At: RETEGANUL, ap. DR IV, 741 / V: ***~ășin, meres~*** / E: ns cf lat *malesanum*] (Trs; Mar; în superstiții) **1** Prevestire rea. **2-3** Semn (rău) Si: *cobe*.

mărăsti *v* vz ***mărăstui***

mărăstui *vtrp* [At: KLEIN, D. 143 / V: ***~ti*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***maraszt***] (Trs) **1-2** A (se) ține. **3-4** A (se) opri.

mărăș *sm* vz ***mariaș***[1]

mărășin *ss* vz ***mărăsân***

mărătoare *sf* vz ***murătoare***

mărânghile *spa* [At: H XIV, 400 / A: nct / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută mărânghilele (**1**).

mărântaie *sfp* vz ***măruntaie***

mărântăie *sfp* vz ***măruntaie***

mărânțel, ~ea *a, av, sf* vz ***mărunțel***

mărânțică *af, sf* vz ***mărunțică***

mărânțușuri *snp* vz ***mărunțuș***

mărcavită *sf* vz ***mârcaviță***

mărcăni *v* vz ***măcăni***

mărcătoare *sf* [At: DLR / Pl: *~ori* / E: ***marca*** + *-toare*] (Reg) Semănătoare.

mărcătură *sf* [At: LEXIC REG. 104 / V: ***marcat~*** / Pl: *~ri* / E: ***marca*** + *-ătură*] (Buc; Mol) **1** Porțiune de pădure însemnată spre a fi tăiată. **2** Porțiune de pădure de unde au fost tăiați copacii și au rămas cioturile.

mărced, ~ă *s,a* vz ***mârced***

mărceț *sm* [At: COTEANU, PL. 30 / V: ***mar~, mâr~, mur~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Rodul-pământului (*Arum maculatum*).

mărcezi *v* vz ***mârcezi***

mărchidan *sm* vz ***marchitan***

mărchidănărie *sf* [At: SADOVEANU, O. X, 388 / E: ***mărchidan*** + *-ărie*] (Nob) **1-2** Marchitănie (**6-7**).

mărchidănie *sf* vz ***marchitănie***

mărchiș, ~ă *a* vz ***mărcuș***

mărchitănie *sf* vz ***marchitănie***

mărcioară *sfs* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 14 / E: ***marhă*** + *-ioară*] **1-4** (Ban; csc; șhp) Marhă (**1-2**) (mică) Vz *marfă*.

mărcoajă *sf* vz ***morcoașă***

mărcoașe *sf* vz ***morcoașă***

mărcum *av* vz ***molcom***

mărcuș, ~ă *a* [At: DDRF / V: (reg) ***~chiș*** / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***markuša*** „iapă brună"] (Pop; d. oi) **1** Alb cu botul negru sau fumuriu Si: *bucălai*. **2** Alb cu pete negre, galbene sau roșii pe bot.

mărcuță *sf* [At: PHILIPIDE, P. 20 / Pl: *~țe* / E: ***marcă***[1] + *-uță*] **1-2** (Șhp) Marcă[1] (**1**) (mică).

mărdac *sn* vz ***maldac***

mărdăci *v* vz ***mărdăgi***

mărdăgi [At: CADE / V: ***~ăci, ~ăși, mâr~*** / Pzi: *~gesc* / E: ***marda***] (Mun; Olt) **1-2** *vtr* A (se) murdări. **3-4** *vtr* A (se) strica. **5** *vt* (Fig) A insulta.

mărdăgit, ~ă *a* [At: DDRF / V: ***mâr~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mărdăgi***] (Olt) **1** Murdărit. **2** Pătat.

mărdăși *v* vz ***mărdăgi***

mărdeală *sf* vz ***mardeală***

măre[1] *i* [At: M. COSTIN, ap. GCR I, 199/23 / V: ***~ri***, (reg) ***~o, ~le*** / E: cf ngr ***μωρέ*** (Vc lui *μωρός*) „prost, nebun", bg ***море***] (Pop) **1** (Urmat de un vocativ) Termen de adresare Vz *bre, fă, măi*. **2** Cuvânt prin care se subliniază o relatare, o afirmație. **3** Cuvânt care exprimă mirarea, nedumerirea, surprinderea. **4** Cuvânt care exprimă mâhnire. **5** Cuvânt care exprimă admirație.

măre[2] *a* vz ***mare***[1]

măreanul *sa* vz ***mareana***

măreasa *sf* [At: ALR SN III, 4886 / Pl: *~ese* / E: ***măria sa***] (Trs) Persoană importantă, cu vază Si: *mărime* (**8**), *mărire* (**16**).

măreca *v* vz ***măraca***

mărel *a* [At: VICIU, COL. 21 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***mare***[1] + *-el*] (Pop) Măricel (**1**).

mărele *i* vz ***măre***[1]

mărelet *i* [At: MARIAN, INS. 49 / S și: *măre-leț* / E: ns cf *măre*] (Pop) Cuvânt prin care se subliniază o relatare, o afirmație Vz *măre*[1].

măreo *i* vz ***măre***[1]

măreș *sm* vz ***mariaș***[1]

măreț *sn* vz ***mereț***[1]

măreț, ~eață [At: CORESI, EV. 388 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mări***[1] + *-eț*] **1** *a* (Pop; adesea în construcții cu verbe ca „a se ține", „a sta", „a se arăta") Mândru. **2** *a* (Pop) Trufaș. **3** *a* Care trezește admirație, care impresionează Si: *falnic, grandios, magnific, maiestos*, (nob) *mărinimos* (**4**). **4** *a* Important. **5** *av* În mod solemn. **6** *av* Fastuos.

măreță *sf* [At: DACIA LIT. 142/30 / Pl: *~țe* / E: ***mare***[1] + *-ețe*] (Nob) **1** Mărire (**13**). **2** Prosperitate.

măreție *sf* [At: EMINESCU, O. IV, 113 / Pl: *~ii* / E: ***măreț*** + *-ie*] **1** Ansamblu de calități care trezesc admirație, care impresionează Si: *grandoare, splendoare*. **2** Atitudine plină de mândrie, de încredere în calitățile proprii Si: *semeție, trufie*.

mărfar *sn* vz ***marfar***

mărfaș *sm* [At: HASDEU, I. C. I, 232 / Pl: *~i* / E: ***marfă*** + *-aș*] (Îvr) Negustor ambulant de pânzeturi și stofe Si: (reg) *mărfar* (**1**).

mărfșoară *sf* vz ***mărfușoară***

mărfuliță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***marfă*** + *-uliță*] Mărfuliță (**1**).

mărfușoară *sf* [At: GORJAN, H. IV, 135/21 / V: (pop) ***~rfș~*** / Pl: *~re* / E: ***marfă*** + *-ușoară*] **1-2** (Fam; șhp) Marfă (**7**) (puțină și bună) Si: (rar) *mărfuliță* (**1-2**). **3-4** (Dep) Marfă (puțină sau) fără valoare.

mărgălean *ss* [At: ARH. FOLK I, 168 / E: ns cf *măgheran*] (Trs) Nume de plantă nedefinită mai îndeaproape.

mărgălit *sn* vz ***mărgărit***

mărgăluşă *sf* [At: BÎRLEA, C. P. 229 / Pl: *~șe* / E: ns cf *mărgărită, mărgelușă*] (Bot; Mar) Mărgelușă (*Lithospermum arvense*).

mărgăluță *sf* [At: BÎRLEA, C. P. 229 / Pl: *~țe* / E: ns cf *mărgărită, mărgeluță*] (Bot) **1** (Mar) Mărgelușă (*Lithospermum arvense*). **2** (Reg) Nalbă (*Lavatera thuringiaca*).

mărgărele *sfp* [At: ALECSANDRI, P. I, 92 / E: cf *mărgăritarel, mărgăluță, mărgălușă*] (Bot; pop) Lăcrămioare (*Convallaria majalis*).

mărgăretă *sf* vz ***margaretă***

mărgări *vi* [At: TEODORESCU, P. P. 80 / Pzi: *~resc* / E: drr ***mărgărit***] (Pop; d. copaci, de obicei în colinde) A se împodobi cu flori ca de mărgăritar (**8**).

mărgărint *sn* vz ***mărgărit***

mărgărintar *sn* vz ***mărgăritar***

mărgărintă *sf* vz ***mărgărită***

mărgărintărel *sf* vz ***mărgăritărel***

mărgărit [At: (a. 1641) BV I, 115 / V: (pop) ***~int***, (reg) ***~ălit*** / Pl: *~e*, *~uri* / E: gr ***μαργαρίτης*** cf lat *margaritum*] **1** *sn* (Îvp) Perlă folosită ca podoabă. **2** *a* (Îla) **De ~** Încrustat cu perle. **3** *sn* (Fig) Lucru de mare valoare, prețios. **4** *sn* (Bot; pop) Lăcrămioare (*Convallaria majalis*). **5** *a* (Pop; d. copaci) Împodobit cu flori ca de mărgăritar (**8**). **6** *sn* (Bot; reg) Vâsc-de-stejar (*Loranthus europaeus*). **7** *sn* (Ent; Mun) Buburuză (*Coccinella septempunctata*).

mărgărita *v* vz ***mărgăriti***

mărgăritar *sn* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 461/16 / V: (înv) ***~iu*** (Pl: *~iure*, *~iuri*), (îrg) ***margar~***, ***margaritariu***, (reg) ***~intar*** / Pl: *~e*, (îrg, *sm*) *~i* / E: mgr ***μαργαριτάρι***] **1** (Csc) Perlă folosită ca podoabă. **2** (Pop; îe) **Păcat de mărgăritar, că e la gât de măgar** Se spune despre un lucru de valoare ajuns pe mâna unui om care nu știe să-l prețuiască sau nu-l merită. **3** (Pop; îe) **A arunca ~ (înaintea) porcilor** A da un lucru de valoare cuiva care nu știe să-l prețuiască. **4** (Îla) **De ~** Încrustat, împodobit cu mărgăritare (**1**). **5** (Pfm; îe) **(Ce-i lipsește chelului?) Tichie de ~** Se spune despre cei care au sau doresc să aibă lucruri de preț nefolositoare, deși sunt lipsiți de strictul necesar. **6** (Fig) Lucru de mare valoare, fără cusur. **7** (Teh) Pietriș mărunt folosit la prepararea asfaltului, la așternerea pe alei, în curți etc. **8** (Bot) Lăcrămioare (*Convallaria majalis*). **9** (Bot) Vâsc-de-stejar (*Loranthus europaeus*).

mărgăritariu *sn* vz ***mărgăritar***

mărgărită *sf* [At: ȘEZ. XV, 96 / V: (reg) ***~intă***, ***margarită***, ***margarintă*** / Pl: *~te* / E: mgr ***μαργαρίτα***] **1** (Bot; pop; șîc **~-aurată**, **~-de-câmp**) Margaretă (*Chrysanthemum leucanthemum*). **2** (Bot; pop) Bănuți (*Bellis perennis*). **3** (Bot; pop) Ruși-de-toamnă (*Callistephus chinensis*). **4** (Ent; Mun) Buburuză (*Cocchinella septempunctata*).

mărgărităraș *sn* [At: CONACHI, P. 192 / Pl: *~e* / E: ***mărgăritar*** + *-aș*] **1-4** (Rar; șhp) Mărgăritar (**1, 8**) (mic) Si: *mărgăritărel* (**1-4**).

mărgăritărel [At: PISCUPESCU, O. 298/18 / V: (reg) ***~int~*** / Pl: *~e*, (îrg, *sm*) *~ei* / E: ***mărgăritar*** + *-el*] **1-4** *sn* (Șhp) Mărgărităraș (**1-4**). **5** *s* (Reg) Tufă lemnoasă, ca liliacul, cu frunze negre-verzi, care face boabe albe ca mărgăritarul, fără miros. **6** *s* (Med) Stomatită.

mărgăritări *vi* [At: CARDAȘ, C. P. 62 / Pzi: 3 *~reşte* / E: ***mărgăritar***] (Mol; d. iarbă) A face flori ca mărgăritarul (**8**) Si: (reg) *a mărgăriti*.

mărgăritea *sf* [At: BARCIANU / V: ***~ițea*** / Pl: *~ele* / E: ***mărgărită*** + *-ea*] (Bot; rar) Ruși-de-toamnă (*Callistephus chinensis*).

mărgăriti *vr* [At: PĂSCULESCU, L. P. 219 / V: ***~ta*** / Pzi: 3 *~tește* / E: ***mărgărit***] (Mun; Olt; d. iarbă) A mărgăritări.

mărgăriță *sf* [At: PAMFILE, J. II, 93 / V: ***mâr~***, ***mâng~*** / Pl: *~țe* / E: ***gărgăriță***] **1** (Ent; Mun) Buburuză (*Coccinella septempunctata*). **2** (Csnp; la unele jocuri de copii) Formulă de eliminare din joc.

mărgărițea *sf* vz ***mărgăritea***

mărgea *sf* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XII, 45 / V: (reg) ***~ua*** / Pl: *~ele* / E: lat med ***margella***] **1** Obiect mic de piatră, de sticlă etc. de diferite forme și culori, perforat de un orificiu, care se folosește ca podoabă, în șiraguri, cusut pe îmbrăcăminte etc. Si: *mărgică* (**1**). **2** (Lpl) Șirag format din mărgele (**1**). **3** (Dob; îs) *La ~ele* Reuniune a femeilor din casa miresei, sâmbăta seara, în ajunul nunții, când se înșiră mărgelele (**1**) la salba miresei. **4** (Îs) *~ua vântului* Îngrămădire de canale mici, așezate unele lângă altele, făcute de omizi pe frunzele păducelului. **5** (Mtp) Boabă rotundă care se credea că este făcută de șerpi prin amestecarea salivei lor și că este înghițită de cel mai puternic dintre ei. **6** (Mtp; îs) *Fiertul ~elei* Presupusă operație prin care șerpii adunați la un loc ar obține o mărgea (**5**), amestecându-și saliva. **7** (Pan; lpl) Protuberanțe ale pielii de pe capul și gâtul curcanului. **8** (Reg; lpl) Ouă de broască. **9** (Pan; Buc) Nod pe firul de tors Si: (reg) *gușă*. **10** (Reg; lpl) Bule de aer care se formează într-o băutură alcoolică tare sau acidulată. **11** (Reg) Pușchea. **12** (Buc) Gaură a muștiucului la trompetă. **13** (Tip; nob, lpl) Cele mai mărunte litere. **14** (Reg) Închizătoare prin care se petrec, la spate, șireturile de piele ale pieptarului. **15** (Reg) Unealtă de ciobănie nedefinită mai îndeaproape. **16** (Bot; reg) Rutișor (*Thalictrum aquilegifolium*). **17** (Bot; Trs) Clocoțel (*Clematis integrifolia*).

mărgean *sn* [At: FILIMON, O. I, 117 / Pl: *~uri* / E: tc ***mercan***] **1** Schelet calcaros, de culoare roșie, al unor colonii de animale celenterate (*Corollium*), din care se fac diferite obiecte de podoabă Si: *coral*. **2** (Șlp) Șirag de mărgele făcut din mărgean (**1**). **3** (Pgn) Șirag de mărgele făcut dintr-un material similar cu mărgeanul (**1**). **4** Specii diferite de animale celenterate marine care trăiesc în colonii, având scheletul calcaros. **5** (Bot; Mun; Mol) Tufănică (*Chrysanthemum indicum*).

mărgeaua *sf* vz ***mărgea***

mărgela *vt* [At: I. CR. II, 15 / Pzi: *~lez* / E: drr ***mărgelat***] (Reg) **1** A împodobi cu mărgele (**1**). **2** (C. i. buștenii care alcătuiesc o plută) A ciopli la capetele din față, pentru a fixa mai bine chingile.

mărgelar *sm* [At: (a. 1770) IORGA, B. R. 54 / Pl: *-i* / E: ***mărgele*** (pll *margea*) + *-ar*] (Înv) **1-2** (Fabricant sau) negustor de mărgele (**1**).

mărgelare *sf* [At: DDRF / Pl: *~lări* / E: ***mărgela***] (Buc; Mol) Cioplire la capetele din față a buștenilor de plută, pentru a fixa mai bine chingile.

mărgelat, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 39 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***mărgele*** (pll *mărgea*)] **1** (Reg) Care este împodobit cu mărgele (**1**). **2** (Mun; Olt; d. unele animale) Care are la gât niște protuberanțe în formă de mărgele (**1**). **3** (Reg; d. oi) Care are lâna creață, inelată, buclată. **4** (Reg; d. lână) Creț.

mărgelătură *sf* [At: CIUPALĂ, T. 336 / Pl: *~ri* / E: ***mărgelat*** + *-ură*] (Mol) Cioplitură făcută la capătul din față al buștenilor, peste care se trece chinga cu care aceștia sunt legați în plute Si: (Mol) *mărgică* (**5**).

mărgeluire *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: ***mărgele*** (pll *margea*)] Degenerare a unor boabe de struguri de pe ciorchine din cauza condițiilor atmosferice defavorabile.

mărgelușă *sf* [At: MIHALE, O. 237 / Pl: *~șe*, (rar) *~și* / E: ***mărgele*** (pll *margea*) + *-ușă*] **1-10** (Șhp) Mărgea (**1, 7-10**) (mică) Si: *mărgeluța* (**1-10**). **11** Plantă erbacee, mică, cu flori albe și fructe ca nucșoarele, cenușii sau brune, acoperite cu asperități granuloase Si: (reg) *mărgăluță*, *mărgălușa* (*Lithospermum arvense*). **12** (Bot) Mei păsăresc (*Lithospermum officiale*).

mărgeluță *sf* [At: RETEGANUL, P. V. 14 / Pl: *~țe* / E: ***mărgele*** (pll *margea*) + *-uță*] **1-10** (Șhp) Mărgelușă (**1-10**). **11** (Bot; Buc) Ineață (*Linum catharticum*).

mărgeniș *sn* [At: MURNU, O. 92 / Pl: *~e* / E: cf *margine*] (Nob) Țărm.

mărgenit, ~ă *a* vz ***mărginit***

mărgherită *sf* vz ***margaretă***

mărghidan *sm* vz ***marchitan***

mărghilă *sf* [At: SADOVEANU, N. P. 304 / V: ***mar~***, ***mârhilă*** / A și: *măr~* / Pl: *~le* / E: nct] (Trs; Mol) **1** Mlaștină. **2** Baltă.

mărghilos, ~oasă *a* [At: TDRG / V: ***marghel~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***mărghilă*** + *-os*] (Trs; Mol; d. terenuri) **1** Mlăștinos. **2** Mocirlos.

mărgică *sf* [At: MARIAN, INS. 288 / Pl: (rar) *~ici* / E: ***mărgea*** css] **1** Mărgea (**1**). **2** (Reg; îc) **~ca cucului** Înveliș larvar al insectei *Aphrophora spumaria*, care, după ce iese larva, se usucă, luând forma unei mărgele (**1**) Si: (reg) *mărgicuța cucului*, *stupitul cucului*. **3** (Îac) Ouă ale fluturelui inelat depuse în formă de cerc pe ramurile tinere ale copacilor Si: (reg) *glasul cucului*, *stupitul cucului*. **4** (Buc; îlv) **A fierbe ~gica** A se sfătui. **5** (Mol) Mărgelătură. **6** (Pan; Mol) Bucată de lemn care formează o proeminență, la capătul buștenilor, și de care se fixează chinga pentru a-i lega în plute. **7-9** Trei plante erbacee din familia gramineelor, cu tulpină subțire, cu frunze plane, de culoare verde-deschis, cu flori mici, dispuse câte una sau două în vârful unor spicușoare (*Melica uniflora*, *nutans* și *altissima*). **10** (Bot; reg) Siminoc (*Helichrysum arenarius*). **11** (Reg; îc) **~-țeapănă** Rozmarin-de-munte (*Gnaphalium silvaticum*).

mărgicuță *sf* [At: MARIAN. INS. 459 / Pl: *~țe* / E: ***mărgică*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Mărgea (**1**) (mică). **3** (Reg; îs) *~ța cucului* Mărgica (**2**) cucului.

mărgina *v* vz ***mărgini***

mărginal, ~ă *a* vz ***marginal***

mărginar, ~ă [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***margine*** + *-ar*] **1** *a* (Rar) Mărginaș (**3**). **2** *sm* (Mar; Buc) Margine la scoc. **3** *smn* (Mol) Fiecare dintre cei doi drugi laterali ai unei scări de lemn, în care sunt prinși fusceii Si: *carâmb*, (reg) *margine* (**30**). **4** *sm* (Trs) Doagă mică Si: (reg) *margine* (**47**). **5** *sm* (Reg) Lătunoaie rezultată din tăierea marginilor unui buștean Si: (reg) *margine* (**45**). **6** *smn* (Reg) A doua scândură care se taie dintr-un butuc la gater. **7** *smn* (Reg) Fiecare dintre scândurile care se află la marginea ciocanelor, la piua de bătut sumane Si: (reg) *mărginar* (**2**). **8** *smn* (Reg) Lemn pus pe marginea drumului, a gardului, a plutei etc. **9** *sm* (Reg; csnp) Laț peste căpriori. **10** *sm* (Reg) Paznic de câmp Si: (reg) *mărginaș* (**8**).

mărginaș, ~ă [At: DIONISIE, C. 190 / Pl: *~i, ~e* / E: ***margine*** + *-aș*] **1** *a* Care se găsește la margine, la extremitate, la periferie Si: *lăturalnic*, *limitrof*, (înv) *mărginean* (**3**), (reg) *mărginos*. **2-3** *smf, a* (Persoană) care locuiește, care își are sediul la marginea unui sat, a unui oraș, a unui ținut sau la granița unei țări Si: (îvr) *mărginean* (**1-2**), (rar) *mărginar* (**1**). **4** *a* (D. oi) Care se află la marginea turmei. **5** *a* (Reg; d. oi) Care are obiceiul de a umbla la marginea turmei. **6-7** *sm, a* (Reg; șîs *dinte ~*) Fiecare dintre cei patru colți ai calului. **8** (Reg) Mărginar (**10**). **9** *sm* (Arg) Chibiț la jocul de cărți.

mărginatură *sf* vz ***mărginătură***

mărginășie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***mărginaș*** + *-ie*] (Rar) Vecinătate.

mărginătură *sf* [At: ALR II, 6697/386 / V: *~nat~* / Pl: *~ri* / E: ***mărgina*** + *-(ă)tură*] (Buc) Margine a fundului unui butoi.

mărgine *sf* vz ***margine***

mărgineală *sf* (sg) [At: H XII, 30 / E: ***mărgini*** + *-eală*] (Reg) Păscut pe marginea unui ogor sau a unui drum.

mărginean, ~ă [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 335/21 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***margine*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Îrg) Mărginaș (**2-3**). **3** *a* (Îvr) Mărginaș (**1**).

mărgineancă *sf* [At: DLR / Pl: *~ence* / E: ***mărginean*** + *-că*] Femeie din sudul Transilvaniei, din regiunea limitrofă cu Muntenia Cf *mărginean* (**1**).

mărginenesc, ~ească *a* [At: KLEIN, D. 377 / Pl: *~ești* / E: ***mărginean*** + *-esc*] (Trs) **1** De frontieră. **2** (Îs) *Mămăligă ~ească* Mămăligă vârtoasă. **3** (Îs) *Cioareci ~ești* Cioareci largi.

mărginenime *sf* [At: DLR / Pl: *~mi* / E: ***mărginean*** + *-ime*] (Reg) Totalitatea locuitorilor din sudul Transilvaniei, din regiunea limitrofă cu Muntenia.

mărgini [At: MAIOR, IST. 244/26 / V: (nob) *~na* / Pzi: *~nesc* / E: ***margine***] **1** *vt* (C. i. un lucru, o suprafață etc.) A forma marginile, limitele Si: *a contura, a încadra*. **2** *vt* A stabili anumite limite Si: *a limita*. **3** *vt* A se învecina. **4** *vt* (Trs) A tăia marginile unei scânduri Si: (reg) *a dungălui, a feți*. **5** *vt* (Înv) A defini. **6** *vt* (Înv) A preciza. **7** *vt* (Înv; nob) A se hotărî. **8** *vt* A reduce. **9** *vr* A se limita. **10** *vr* (Rar) A se stăpâni. **11** *vt* (Nob) A fixa cuiva domiciliu forțat. **12** *vt* (Reg) A urmări. **13** *vt* (Reg; c. i. vite) A paște pe marginea unui ogor sau a unui drum.

mărginime *sf* [At: MDA ms / Pl: *~mi* / E: ***margine*** + *-ime*] Zonă limitrofă cu o regiune sau cu un oraș.

mărginioară *sf* vz ***mărgioară***

mărginire *sf* [At: MOLNAR, RET. 17/1 / Pl: *~ri* / E: ***mărgini***] **1** (Înv) Precizare. **2** (Înv) Fixare (**3**). **3** Restrângere. **4** Restricție. **5** Limitare a puterii de înțelegere, de intuiție Si: *prostie*.

mărginit, ~ă [At: MAIOR, IST. 144/12 / V: (înv) ***~gen~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mărgini***] **1** *a* Care are anumite limite, margini. **2** *a* (Înv) Definit. **3** *a* (Înv) Precis. **4** *a* Redus. **5-6** *sm, a* (Om) care are puțină inteligență, capacitate ori cultură, puțin spirit, puțin talent Si: *mediocru* (**8-9**), *prost, redus*. **7** *av* În mod redus. **8** *a* (D. mintea sau manifestările oamenilor) Care arată sau trădează posibilități limitate de judecată, de înțelegere. **9** *a* (D. mintea sau manifestările oamenilor) Lipsit de agerime, de profunzime.

mărginitor, ~oare *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mărgini*** + *-tor*] (Îdt) Care mărginește.

mărginos, ~oasă *a* [At: CADE / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***margine*** + *-os*] (Trs) Mărginaș (**1**).

mărginuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***margine*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Margine (**1**) (mică) Si: *mărgioară* (**1-2**).

mărgioară *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~inio~*** / P: *~gi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***margine*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Mărginuță (**1-2**). **3** (Reg; îlav) **De-o mărginioară** La periferie.

mărgos, ~oasă *a* [At: CIHAC, I, 158 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***margă*** + *-os*] (Glg; înv; d. pământ) Care conține marnă Si: *argilos*.

mărhaie *sf* [At: STĂNOIU, C. I. 50 / V: *mârhai* / Pl: *~hăi* / E: ***marhă*** + *-aie*] (Trs; Buc) **1** Vită cornută, bou sau vacă. **2** Vită de muncă. **3** (Pgn) Animal domestic Si: *dobitoc*. **4** (Prc) Vacă mare și slabă. **5** (Dep) Femeie mare, grasă, mătăhăloasă.

marhamă *sf* vz ***năframă***

mărhască *af* [At: ALR I, 1901/343 / Pl: ? / E: ***marhă*** + *-ească*] (Trs) **1** (Îs) *Muscă ~* Tăun. **2** (Îas) Streche.

mărhașă *sf* [At: ARH. FOLK. III, 151 / Pl: *~șe* / E: cf mg *marhás*] (Reg) Femeie care se ocupă cu creșterea vitelor.

mărhă *sf* vz ***marfă***

mărhășag *sn* [At: KLEIN, D. 144 / Pl: *~uri* / E: mg ***marhaság***] (Mgm; Trs) Prostie.

mărhuță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***marhă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Vită cornută (mică).

mări[1] [At: PSALT. HUR. 111ᵛ/17 / Pzi: *~resc* / E: ***mare***[1]] (Îoc *a micșora*) **1-2** *vrt* (Cu sens dimensional, uneori cumulând și ideea de cantitate) (A deveni sau) a face mai mare[1] (**1**). **3** *vr* (D. ființe) A se face mai mare[1] (**24**) Si: *a crește*. **4-5** *vrt* (Cu sens durativ) (A crește sau) a face să crească în timp. **6-7** *vrt* (Csn) A (se) face mai mare[1] (**39**) Si: *a crește, a spori*. **8-9** *vtr* (Csn) (Spc) A crește ca număr, ca plafon Si: *a (se) înmulți*. **10** *vt* (Îoc *a scădea*) A ridica. **11-12** *vtr* A (se) intensifica. **13** *vt* A da cinstea, considerația cuvenită Si: *a glorifica, a preamări, a proslăvi*. **14** *vr* (Îvp) A se îngâmfa.

mări[2] *i* vz ***mare***[1]

măriană *sf* vz ***mreană***

măriaș[1] *sm* vz ***mariaș***[1]

măricel, ~ea *a* [At: GOLESCU, Î. 12 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***mare***[1] + *-icel*] **1-36** (Șhp) (Destul de) mare[1] (**1, 14-21, 24-26, 36, 39-41, 45-46**) Si: *măricica* (**1-36**), *măricuță* (**1-36**), *măruț* (**1-36**). **37** (Fam; gmț; se spune cuiva care strănută) Sănătate!

măricică[1] *af* [At: POPESCU, B. II, 39 / Pl: *~cele* / E: ***măricea*** css] **1-36** Măricea (**1-36**).

măricică[2] *i* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 257 / E: ***măre*** + *-icică*] **1-2** (Reg; șhp) Măre[1] (**3**) (dragă).

măricuță, ~ă [At: LUNGIANU / Pl: *~ți, ~țe* / E: ***mare*** + *-cuț*] (Reg) **1-36** *a* Măricel (**1-36**). **37** *sf* (Bot) Burete comestibil nedefinit mai îndeaproape.

mărie[1] *sf* [At: PSALT. HUR. 23ʳ/2 / Pl: *~ii* / E: ***mări***[1] + *-ie*] **1-4** (Înv) Mărime (**1, 4-6**). **5** (Îvp; urmat de *aps* sau *pps*) Termen de reverență pentru o persoană de rang înalt, mai ales pentru un domnitor Si: *domnie, înălțime, maiestate*, (îrg) *mărire* (**17**), (îvr) *mărime* (**9**). **6** (Înv) Splendoare. **7** (Bis) Slavă. **8** (Înv) Îngâmfare. **9** (Înv) Generozitate.

mărie[2] *sf* [At: MARIAN, INS. 106 / Pl: *~ii* / E: ***Maria***] **1** (Ent; Buc; Trs; șîc **~ia-popei**) Buburuză (*Coccinella septempunctata*). **2** (Mol; art.) Horă nedefinită mai îndeaproape. **3** (Mol; art.) Melodie după care se execută măria (**2**).

mărieroșu, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~șii* / E: nct] (Reg) Roșu-liliachiu, mohorât.

mărieș *sn* vz ***mariaș***[2]

mărigan [At: JAHRESBER. IV, 329 / Pl: *~i* / E: ctm ***mare¹ + găligan***] (Mol; Trs) **1** *a* Care este mai mare decât mijlociu. **2** *sm* Băiat mare Si: *băietan, vlăjgan.*

mărime *sf* [At: PARACLIS (1639), 252 / Pl: *~mi*, (reg. **6, 7, 8**) *~muri* / E: ***mare¹*** + *-ime*] **1** (Dimensional) Însușire de a fi mare¹ **(1)** Si: *dimensiune, proporție, întindere*, (îvr) *mărie¹* **(1)**, (înv) *mărire* **(2)**. **2** (Csn) Cantitate sau număr mare. **3** (Durativ) Perioadă de timp în care se desfășoară o acțiune, un proces, un fenomen etc. Si: *durată*. **4** (Cu sens calitativ sau intensiv) Importanță. **5** (Înv) Tărie deosebită Si: *forță, mărire* **(10)**, *putere*, (înv) *mărie* **(3)**. **6** Loc de frunte într-o anumită ierarhie socială Si: *rang, demnitate, putere, mărire* **(13)**, (îvp) *mărie¹* **(5)**. **7** Faimă. **8** (Ccr; mpl; irn) Persoană care deține un loc improtant în ierarhia socială Si: *cârmuitor, demnitar, fruntaș, mărire* **(16)**, (Trs) *măreață* Vz *față, obraz*. **9** (Îvr) Mărie¹ **(5)**. **10** (Înv) Grandoare. **11** (Înv) Mândrie. **12** (Înv; de obicei urmat de „de suflet") Mărinimie. **13** (Nob) Maturitate.

mărin *sm* [At: PAMFILE, S. V. 167 / Pl: *~i* / E: pbl (Sfânta) ***Mărina***] (Reg) **1** Bube sau inflamații purulente, la oameni și la animale. **2** Crampe la stomac.

mărina *v* vz ***mărini***

mărinar *sm* vz ***marinar***

mărinat¹, ~ă *a* [At: MARIAN, D. 254 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mărina***] (Pop) **1** Inflamat. **2** Purulent.

mărinat², ~ă *a* vz ***marinat***

mărinată *sf* vz ***marinată***

mărinăr *sm* vz ***marinar***

mărinean *sm* [At: I. CR. VI, 313 / Pl: *~eni* / E: nct] (Olt) Flăcău.

măriner *sm* vz ***marinar***

mărini *vr* [At: MARIAN, S. R. I, 113 / V: ***~na*** / Pzi: *~nesc* / E: ***mărin***] (Pop) **1-2** A avea mărin **(1-2)**. **3** A se umfla.

mărinimie *sf* [At: GOLESCU, E. 238/2 / V: (înv) ***mar~*** (S și: *mar-inimie*) / Pl: *~ii* / E: ***mare¹ + inimă*** + *-ie* cdp lat ***magnanimitas***, fr ***magnanimité***] **1** (Înv) Forță morală Si: *bărbăție, curaj*. **2** Bunăvoință. **3** Generozitate. **4** Bunătate.

mărinimos, ~oasă *a* [At: GOLESCU, E. 238/14 / V: (înv) ***mar~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mare¹ + inimos*** cdp lat ***magnanimus***] **1** Care este plin de bunăvoință, de înțelegere. **2** Care este generos. **3** Care este plin de bunătate. **4** (Nob) Plin de măreție **(1)** Si: *mareț* **(3)**.

mărinit *sn* [At: H IV, 11 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mărini***] (Reg) **1-2** Mărin **(1-2)**.

mărioc, ~oacă *a* vz ***măroc***

mărire *sf* [At: PSALT. 313 / Pl: *~ri* / E: ***mări¹***] **1** (Dimensional) Extindere, lărgire a unei suprafețe, a unui volum etc. Si: *mărit³* **(1)**. **2** (Înv) Mărime **(1)**. **3** (Spc) Operație care constă în realizarea unei copii fotografice pozitive sau a unei fotografii mai mari decât negativul, cu ajutorul aparatului de mărit Si: *mărit³* **(2)**. **4** (Îvr; îs) *~ trupului* Statură. **5** (Csn) Creștere a numărului, sporire a cantității Si: *mărit³* **(3)**. **6** Dezvoltare. **7** Amploare. **8** Punct culminant. **9** (Rar; cu sens calitativ) Lucru important, faptă demnă de reținut. **10** (Înv) Mărime **(5)**. **11** (Înv) Atotputernicie. **12** Ridicare la o situație socială înaltă. **13** Loc de frunte într-o anumită ierarhie socială. **14** Rang. **15** Autoritate. **16** (Ccr; mpl; irn) Persoană care ocupă o funcție înaltă în ierarhia socială Si: *cârmuitor, conducător, fruntaș, mărime* **(8)**, (Trs) *măreață*. **17** (Îrg; cu *aps* sau *ppr*) Mărie¹ **(5)**. **18** Grandoare. **19** Glorie. **20** Faimă. **21** (Bis) Slavă. **22** (Îlv) **A da** (sau **a face**) **~ (cuiva)** A preamări. **23** (Îvp) Mândrie.

mărișor, ~oară *a* [At: MUSTE, ap. LET. III, 22/21 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mare¹*** + *-ișor*] **1-36** Măricel **(1-36)**. **37** (Reg; îe) **A lăsa (pe cineva) mare-~** A părăsi. **38** (Îae) A lăsa pe cineva să facă ce vrea.

mărit¹ *sm* [At: PSALT. 31 / Pl: *~iți* / E: ml ***maritus***] (Îrg) **1** Soț. **2** Mire.

mărit² *sn* [At: CIHAC, I, 158 / Pl: (nob) *~uri* / E: pvb ***mărita***] (Pop) **1** Măritat¹ **(1)**. **2** (Îla) **De ~** De măritat. **3** (În superstiții; îe) **A-și face de ~** A face vrăji, farmece pentru a se mărita.

mărit³ *sn* [At: DEX / Pl: (nob) *~uri* / E: ***mări***] **1-3** Mărire **(1, 3, 5)**. **4** Dezvoltare. **5** Amploare.

mărit⁴, ~ă *a* [At: (a. 1669) GCR I, 183/18 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mări¹***] **1** Devenit mai mare¹ **(1)** Si: *crescut*. **2** (D. ochi) Care este larg deschis Si: *lărgit*. **3** Vestit. **4** Nobil. **5** (Îvp; ca termen de reverență) Slăvit. **6** (Îvp; ca termen de reverență) Cinstit.

mărita [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II, 340/12 / Pzi: *mărit* (A și: reg, *mărit* / E: ml ***maritare***] **1** *vr* (D. femei; udp „cu" sau, pop, „după") A se uni prin căsătorie cu un bărbat Si: *a se căsători*. **2** (Buc; îcs) *~-m-aș* sau *~tă-mă* Horă nedefinită mai îndeaproape. **3** (Îas) Melodie după care se execută această horă. **4** *vr* (Reg; irn; d. bărbați) A se însura stabilindu-se, prin căsătorie, în casa soției. **5** *vt* (Gmț; fam) A da, a vinde ceva pe un preț de nimic pentru a scăpa de el. **6** *vt* (Gmț; fam) A se descotorosi.

măritare *sf* [At: (a. 1784) IORGA, S. D. XVI, 339 / Pl: (rar) *~tări* / E: ***mărita***] **1** (Asr) Măritat¹ **(1)**. **2** (Reg; îs) *~a urzicilor* Înflorire și maturizare a urzicilor, după care nu mai sunt bune de mâncat.

măritat¹ *sn* [At: VARLAAM, C. 47 / E: ***mărita***] **1** Unire a unei femei cu un bărbat prin căsătorie Si: *măritiș* **(1)**, (asr) *măritare* **(1)**, (pop) *mărit²* **(1)**, *mărituș*. **2** Situație în care se află o femeie căsătorită Si: *căsnicie, căsătorie*. **3** (D. femei; îla) **De ~** Care are vârsta potrivită pentru căsătorie.

măritat², ~ă *a* [At: PRAV. 190 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mărita***] **1** (D. femei) Unită cu un bărbat prin căsătorie Si: *căsătorită*. **2** (Reg; irn; d. bărbați) Care se stabilește, prin căsătorie, în casa soției. **3** (Reg; irn; d. bărbați) Care e lipsit de autoritate în căsnicie. **4** (Olt; îs) *Urzici ~e* Urzici bătrâne, care au legat rod și nu mai sunt bune de mâncat. **5** (Fam; irn; d. obiecte, animale) De care cineva a scăpat prin vânzare, dăruire etc.

măritație *sf* [At: MAT. FOLK. 157 / Pl: *~ii* / E: ***măritat¹*** + *-ie*] (Reg) **1** Căsătorie. **2** Nuntă.

măritiș *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~uri* / E: ***mărita*** + *-iș*] **1** Măritat¹ **(1)**. **2** (Reg; îs) *Lada de ~* Ladă în care se pune zestrea miresei Si: *lada miresei*.

măritor, ~oare *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mări¹*** + *-tor*] Care mărește.

mărituș *sn* [At: DR XI, 246 / Pl: *~uri* / E: ***mărita*** + *-uș*] (Îvr) Măritat¹ **(1)**.

măriță¹ *sf* [At: H IV, 52 / Pl: *~țe* / E: nct] (Mun) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

măriță² *sf* vz ***mariță***

măriți *vt* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: *~țesc* / E: ns cf *mareț*] (Ban) **1** A răsfăța. **2** (Pbl) A cumpăra haine frumoase și podoabe pentru cineva.

măriuță *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~ri-u~* / Pl: *~țe* / E: cf ***Măriuța***] **1** (Ent; Trs; Buc; sîs *~ța popii*) Buburuză (*Coccinella septempunctata*). **2** (Zlg; Trs) Nevăstuică (*Mustela nivalis*). **3** (Iht; reg) Zvârlugă (*Cobitis taenia taenia*). **4** (Mol; Buc) Mai² **(5)** cu care se stârnește peștele de sub maluri pentru a putea fi pescuit. **5** (Mol; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** (Mol; art.) Melodie după care se execută măriuța **(5)**.

măriuțică *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 33 / P: *~ri-u~* / Pl: *~țele* / E: ***măriuță*** + *-ică*] (Ent; Trs; hip) Măriuță **(1)**.

mărjar *sn* vz ***mojar***

mărjer *sn* vz ***mojar***

mărlauz *s* [At: COMAN, GL. / V: ***marlauz*** / Pl: nct / E: nct] (Reg) Teren plin de piatră Si: (reg) *lespeziș*.

mărli *v* vz ***mârli***

mărlire *sf* vz ***mârlire***

mărliță *sf* vz ***mârliță²***

mărmăire *sf* vz ***mormăire***

mărmăladă *sf* vz ***marmeladă***

mărmălău *s* vz ***mârmălău***

mărmănt *sn* vz ***mormânt***

mărmorit, ~ă *a* vz ***mărmurit***

mărmurar *sm* [At: POLIZU / V: ***marmor~*** / P: *~i* / E: ***marmură¹*** + *-ar*] (Rar) Meșter care lucrează marmura¹.

mărmurel *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. TR. 62 / Pl: *~e* / E: ***marmură*** + *-el*] (Hip) Marmură¹ **(1)**.

mărmuri [At: (a. 1675) GCR I, 223/19 / V: ***mar~*** / Pzi: *~resc* / E: ***marmură[1]***] **1** *vt* (Îvp) A sculpta ceva în marmură. **2** *vt* (Îvp) A căptuși cu marmură. **3** *vi* (Buc) A îngheța de frig. **4** *vi* (Fig; îvp) A înmărmuri, a încremeni de frică, de groază, de uimire etc.

mărmurire *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***marmor~*** / P: *~ri* / E: ***mărmuri***] (Înv) Înmărmurire de frică, de groază, de uimire etc.

mărmurit, ~ă *a* [At: (a. 1675), GCR I, 222/22 / V: ***~mor~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mărmuri***] **1** (Înv) Sculptat în marmură[1]. **2** (Înv) Care are aspectul marmurei. **3** (Fig; îvp) Înmărmurit, încremenit de frică, de groază, de uimire etc. **4** (Înv; d. obiecte, spații etc.) Neclintit.

mărmuros, ~oasă *a* [At: POLIZU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***marmură[1]*** + *-os*] (Îdt) **1** Care conține marmură[1]. **2** Care seamănă cu marmura[1].

mărnăi *v* vz ***mormăi***

mărnicos, ~oasă *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 53 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) **1** Mândru. **2** Arogant.

mărnos, ~oasă *a* vz ***marnos***

măroc, ~oacă *a* [At: CONV. LIT. XX, 1013 / V: ***~rioc, ~oacă*** (P: *~rioc*) / Pl: *~oci, ~oace* / E: ***mare[1]*** + *-oc*] (Trs; Ban; d. oameni și animale) **1** Mare. **2** Gras. **3** Zdravăn.

măroi, ~oaie *a* [At: ARHIVA, XVII, 271 / Pl: *~, ~oaie* / E: ***mare[1]*** + *-oi*] **1-2** (Reg; șdp) (Foarte) mare[1] (**1**).

măros, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mare[1]*** + *-os*] (Ban) **1** Mândru. **2** Îngâmfat. **3** Vanitos.

măroși *vr* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~șesc* / E: ***măros***] (Înv; Ban) **1** A se mândri. **2** A se îngâmfa.

măroșie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ii* / E: ***măros*** + *-ie*] (Înv; Ban) **1** Mândrie. **2** Îngâmfare. **3** Aroganță.

mărsăcăciune *sf* vz ***mârsăcăciune***

mărsăială *sf* vz ***mârsăială***

mărsăietură *sf* vz ***mârsăietură***

mărsios, ~oaisă *a* vz ***mârsios***

mărșav, ~ă *a* vz ***mârșav***

mărșălui *vi* [At: CAMIL PETRESCU, V. 16 / V: (reg) ***marșal~*** / Pzi: *~esc* / E: ***marș*** + *-ălui*] **1** (Mai ales d. militari) A merge în marș (1) Si: *a mărșui* (**1**), (reg) *a mărșuli*. **2** (Fam) A face un drum lung, obositor. **3** (Fam) A merge mult.

mărșăluire *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***mărșălui***] Mers în marș (1) al militarilor Si: (rar) *mărșuire*.

mărșăluitor, ~oare [At: DEX / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mărșălui*** + *-tor*] **1** *smf* Atlet specializat în proba sportivă de marș. **2** *a* (D. felul de a merge) Care imită ritmul de marș (1).

mărșăvie *sf* vz ***mârșăvie***

mărșină *sf* vz ***mașină***

mărșui [At: POLIZU / V: (**2**) ***mar~*** / Pzi: *~esc* / E: ***marș*** + *-ui*] **1** *vi* A mărșălui (**1**). **2** *vt* (Reg; c. i. ființe; îf *marșui*) A izgoni spunându-i: „marș !".

mărșuire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***mărșui***] (Rar) Mărșăluire.

mărșuli *vi* [At: FOLC. TRANSILV. II, 290 / Pzi: *~lesc* / E: pbl ctm ***mărșui*** + ***mărșălui***] (Trs) A mărșălui (**1**).

mărtac *sm* vz ***martac***

mărtaceni *smp* [At: CHEST. II, 258/62 / E: ***mărtac*** + *-eni*] (Reg) Martaci Vz *martac*.

mărtan *sm* vz ***mârtan***

mărtaș *sn* [At: ALR II, 4081/279 / Pl: *~uri* / E: mg ***mártás***] (Trs) Sos.

mărtăcel *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 331 / Pl: *~ei* / E: ***mărtac*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Martac (mic).

mărtăci *vt* [At: ȘIO II, 406 / Pzi: *~cesc* / E: ***mărtac***] (Reg) **1** A pune martaci (**7**) la un bordei. **2** A propti cu martaci (**8**).

mărtărusi *v* vz ***mărturisi***

mărtirisi *v* vz ***mărturisi***

mărtoresi *v* vz ***mărturisi***

mărtorie *sf* vz ***mărturie***

mărtorisi *v* vz ***mărturisi***

mărtorosi *v* vz ***mărturisi***

mărturesi *v* vz ***mărturisi***

mărturi *v* [At: (a. 1704) URICARIUL, XXIII, 266/1 / Pzi: *~resc* / E: ***martur***] (Îvr; fșa) **1-6** A mărturisi (**1-6**). **7** A mărturisi (**15**).

mărturie *sf* [At: PSALT. HUR. 113v/26 / V: (înv) ***~tor~, mar~*** / Pl: *~ii* / E: ***martur*** + *-ie* cf gr μαρτυρία, bg *мартория*] **1** (Bis; înv) Susținere, mărturisire a credinței. **2** (Bis; îs) *~ia credinței* Crezul. **3** Parte dintr-o cântare bisericească executată, alternativ, de două persoane Si: *stare*. **4** (Îvr) Martiriu. **5** (Ccr) Mucenic (**1**). **6** Declarație făcută de o persoană pentru a adeveri un lucru, văzut ori auzit, sau pentru a-și susține părerile. **7** (Spc) Depoziție a unei persoane în fața instanței judecătorești. **8** (Pex) Confirmare a unui fapt săvârșit, văzut sau auzit de cineva Si: (înv) *mărturisanie* (**1**). **9** (Înv; îs) *~ de cercetare* Anchetă. **10** (Îvr; pex) Judecată. **11** (Înv) Știre. **12-13** (Îrg; ccr) Martor (**3, 5**). **14** (Bis; înv) Mărturisit[1] (**7**). **15** Probă. **16** Indiciu. **17** Act, document care servește drept dovadă, probă, indiciu Si: *mărturisire* (**8**). **18** Certificat. **19** (Reg; îs) *~ de vestiri* Dovadă prin care se adeverește că s-au făcut strigările sau vestirile mirilor înainte de cununie Cf *mărturisire* (**7**). **20** (Reg; șîs *~ de cununie*) Certificat de cununie. **21** (Șîs *~ de botez*) Iconiță sau cruciuliță de metal dăruită de naș participanților la botezul unui copil. **22** (Trs; Mar) Târg săptămânal fixat în zilele în care oamenii veneau la oraș pentru mărturii (**6-7**). **23** (Olt; îe) **A veni la ~** A apuca pe calea cea bună Si: *a se da pe brazdă*. **24** (Îrg; îlav) **De** (sau **drept**) **~** De formă. **25** (Îal) Fără folos.

mărturisanie *sf* [At: (a. 1724), IORGA, S. D. XII, 26 / Pl: *~ii* / E: ***mărturisi*** + *-anie*] **1** (Înv) Mărturie (**8**). **2** (Bis; rar) Spovedanie.

mărturiseală *sf* [At: IST. Ț. R. 41 / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***mărturisi*** + *-eală*] **1-2** (Înv) Mărturisire (**2, 4**). **3-5** (Înv) Mărturie (**15-17**). **6** (Nob, ccr; pbl) Câștig obținut de preot din spovedanii.

mărturisetoriu *sm* vz ***mărturisitor***

mărturisi [At: COD. VOR. 50/11 / V: (înv) ***~resi, ~tor~, ~toresi, ~torosi, ~tărusi, ~tir~*** / Pzi: *~sesc* / E: cf slv *мартѵрисати*, gr (ἐ)μαρτύρησα, (aor μαρτυρέω)] **1** *vt* (Înv; c. i. o credință, o învățătură morală; fșa) A propovădui. **2** *vt* (Fșa) A declara. **3** *vt* (Fșa) A relata. **4** *vt* (Fșa) A susține. **5** *vt* (Spc) A face o depoziție în calitate de martor în fața unei instanțe de judecată, de cercetare Si: (îvr) *a mărturi* (**5**). **6** *vt* (Pex) A confirma un fapt săvârșit, văzut sau auzit Si: (îvr) *a mărturi* (**6**). **7-8** *vti* A arăta. **9-10** *vti* A demonstra. **11-12** *vti* A dovedi. **13** *vt* A recunoaște ca adevărat Si: *a accepta, a admite*. **14** *vt* (Fșa) A manifesta (**1**). **15** *vt* (Fșa) A spune deschis, pe față, fără ocol Si: (îvr) *a mărturi* (**7**). **16** *vr* (Bis; pop) A se spovedi. **17** *vt* (D. duhovnici) A primi spovedania cuiva Si: *a spovedi*. **18** *vt* (C. i. o taină, un fapt etc.; fșa) A descoperi cuiva. **19** *vt* (C. i. o taină, un fapt etc.; fșa) A destăinui.

mărturisire *sf* [At: CHEIA ÎN. 1v/15 / Pl: *~ri* / E: ***mărturisi***] **1** (Înv) Propovăduire a unei credințe, a unei învățături morale Si: (înv) *mărturisit[1]* (**1**), *mărturisitură* (**1**). **2** Afirmare a unor convingeri, opinii, sentimente etc. Si: *mărturiseală* (**1**), *mărturisit[1]* (**2**). **3** (Spc) Declarație făcută în fața unei instanțe de judecată, de cercetare etc. Si: *depoziție, mărturisit[1]* (**3**). **4** (Pex) Confirmare, adeverire a unui fapt săvârșit, văzut sau auzit de cineva Si: (înv) *mărturisit[1]* (**4**), *mărturisitură* (**2**), *mărturiseală* (**2**). **5** (Ccr) Act, document care conține o declarație, o depoziție etc. **6** Probă. **7** Indiciu. **8** (Îvr) Mărturie (**17**). **9** (Trs; lp!) Anunț, înștiințare publică făcută de preot în biserică, prin care se aduce la cunoștința poporului adunat logodna a doi tineri Si: *strigări, vestiri* Vz *mărturie* (**19**). **10** (Înv) Putere de a recunoaște săvârșirea unei fapte rele. **11** (Bis) Spovedanie. **12** (Mpl) Destăinuire.

mărturisit[1] *sn* [At: CORESI, ap. DHLR II, 298 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mărturisi***] **1-4** Mărturisire (**1-4**). **5** (Bis) Spovedanie. **6** Destăinuire. **7** (Îvr) Învățătură morală Si: *precept*, (înv) *mărturie* (**14**).

mărturisit[2], ~ă *a* [At: VICIU, S. GL. 217 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mărturisi***] (Reg; pbl; îs) *Mânz ~* Mânz fără iapă.

mărturisitor [At: PSALT. 46 / V: ***~setoriu, ~iu, ~rusitoriu*** / Pl: *~i* / E: ***mărturisi*** + *-tor*] (Înv) **1** *sm* Persoană care susține, propagă o credință, o învățătură morală Si: *propovăduitor, propagator*. **2** *sm* (Pex) Mucenic

(**1**). **3** *sm* Persoană care afirmă, arată, susține, probează ceva. **4** *sm* (Spc) Persoană care depune mărturie în fața unei instanțe Si: *martor* (**5**). **5** *a* Care adeverește. **6** *sm* Duhovnic.

mărturisitoriu sm vz *mărturisitor*

mărturturisitură sf [At: CORESI, EV. 203 / Pl: *~ri* / E: *mărturisi* + *-(i)tură*] (Înv) **1** Predicare a unei credințe, a unei învățături morale Si: (înv) *mărturisire* (**1**). **2** Mărturisire (**4**). **3** Mărturie (**17**). **4** (Bis) Spovedanie.

mărturusitoriu sm vz *mărturisitor*

mărțaie sf [At: DENSUSIANU, Ț. H. 190 / Pl: ? / E: *marți* + *-aie*] (Reg) **1** Vacă născută marți. **2** Epitet depreciativ dat unei femei Vz *mărhaie*.

mărțăguș sn vz *mărțiguș*

mărțăi vi [At: H IV, 85 / Pzi: 3 *~ește* / E: fo] (Reg; d. rațe) A măcăi.

mărțăruș s [At: ALR II/I, MN 112, 2833/682 / Pl: net / E: *marț[1]*] (Reg) Mărțișor (**2**).

mărțână sf [At: LB / V: (reg) *mar~*, *marțină*, *~țină*, *mâr~*, *mârțină*, *merțină*, *murțină* / Pl: *~ne*, *~ni* / E: bg **мърсина** „cadavru de animal"] **1** (Pop) Iapă slabă, bătrână, prăpădită Si: *gloabă*, *mârțoagă*. **2** (Pgn) Iapă. **3** (Pex) Cal. **4** (Reg; dep; îf *mârțână*) Prostituată. **5** (Reg; dep) Femeie mătăhăloasă.

mărțânioară sf [At: ALR I, 1107/351 / Pl: *~re* / E: *mărțână* + *-ioară*] **1-6** (Reg; șhp) Mărțână (**1-3**) (mică). **7** Mânză.

mărțânos, ~oasă a [At: VÎRCOL, M. 86 / V: *mâr~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: net] (Olt; d. vite) Care dorește sare.

mărțiguș sn [At: MARIAN, S. R. II, 137 / V: *~țăguș* / Pl: *~e* / E: *marț[1]*] (Dob; Mol) **1** Mărțișor (**2**). **2** Amuletă.

mărțină sf vz *mărțână*

mărțișor [At: ANON. CAR. / Pl: (**4-5**, **7-8**) *~i*, (**2-3**) *~oare* / E: *marț[1]* + *-ișor*] **1** *s* (Pop) Martie. **2** *sn* Mic obiect de podoabă legat de un fir împletit, roșu și alb, care se oferă în dar, mai ales femeilor și fetelor, la 1 martie și care se poartă atârnat de gât, prins la haină etc. Si: (pop) *marț[1]* (**2**), (reg) *mărțăruș*, *mărțiguș* (**1**). **3** *sn* (Pex; reg; lpl) Ciucuri prinși ca podoabă la pălărie. **4** *sm* (Bot; reg; mpl) Mâțișor de salcie, de răchită etc. **5** *sm* (Reg; pex) Stâlpare. **6** *s* (Bot; reg) Salcie. **7** *sm* (Reg) Plantă erbacee din familia rozaceelor, cu flori mari, galbene și frunze crestate adânc (*Geum montanum*). **8** *smp* (Bot; reg) Ghiocei (*Galanthus nivalis*).

mărțoagă sf vz *mârțoagă*

mărțoală sf vz *marțolea*

mărțolea sf vz *marțolea*

măruca sf vz *mărunca*

mărulă sf vz *marulă*

mărun s vz *măruna*

măruna sf [At: CIHAC, II, 188 / V: *~run s* / Pl: *~ne* / E: ucr **маруна** „spilcuțe"] (Bot; reg) **1** (Îf *mărun*) Vetrice (*Chrysanthemum vulgare*). **2** Romoniță-puturoasă (*Anthemis cotula*). **3** Mușețel (*Matricaria chamomilla*).

mărunca sf [At: CIHAC, II, 188 / V: *~ucă* / E: ucr **марунка**] (Bot; reg) **1** (Îc) **~-neagră** Vetrice (*Chrysanthemum vulgare*). **2** Romoniță-puturoasă (*Anthemis cotula*). **3** Mușețel (*Matricaria chamomilla*). **4** Parpian (*Gnaphalium dioicum*). **5** Planta *Gnaphalium carpaticum*.

mărunche sn vz *mănunchi*

mărunchi sn vz *mănunchi*

măruncior, ~oară a [At: JAHRESBER. VIII, 188 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *mărunt* + *-ior*] (Rar; hip) Mărunt (**1**).

mărunt, ~ă [At: CORESI, EV. 146 / V: (îvp) *mănunt*, (înv) *mânunt*, (reg) *menunt*, *morunt* / Pl: *~nți*, *~e* / E: ml *minutus, -a, -um*] **1** *a* De dimensiuni, de proporții reduse Si: *mic*. **2** *a* (Îs) *Vite ~e* Oi și capre. **3** *a* (D. scriere) Cu litere de dimensiuni reduse. **4** *a* (Îoc *întins*, *vast*) Care ocupă o suprafață redusă Si: *mic*, *restrâns*. **5** *a* (Îoc *înalt*) De înălțime, măsură sau statură redusă Si: *mic*, *scurt*, *scund*. **6** *a* (D. nume de materie sau colective) Cu părțile componente mici sau foarte mici Si: *fin*. **7** *a* (Reg; îs) *Vin ~* Vin de bună calitate. **8** *a* (D. ploaie, burniță sau ninsoare) Cu stropi sau fulgi mici și deși. **9** *av* În bucăți de dimensiuni foarte reduse Si: (pop) *fărâmiș*. **10-11** *a*, *av* (Care merge) cu pași mici și grăbiți. **12** *sfa* (Reg) Dans popular cu pași mărunți (**10**). **13** *sfa* Melodie după care se execută mărunta (**12**). **14-15** *smf*, *a* (Copil) de vârstă fragedă, abia născut sau de câțiva ani Si: *mic*, *nevârstnic*. **16** *sfp* (Mtp; euf) Iele. **17** *s* (Înv; îlav) **Cu ~ul** În cantitate mică Si: *cu amănuntul*, *cu bucata*, *în detaliu*. **18** *a* (Îvr; îoc *intens*, *puternic*, *tare*) De intensitate redusă Si: *mic*, *scăzut*, *slab*, *ușor*. **19** *a* (Îoc *important*, *însemnat*, *valoros*) Care are o valoare, o importanță redusă Si: *mic*, *minor*, *neînsemnat*. **20** *s* (Șlp) Mărunțiș (**10**). **21** *sfp* (Îcr *multe*) Fleacuri. **22** *sfp* (Rar) Amănunte. **23** *sf* (Îlav) **(Cu) de-a ~a** În mod amănunțit Si: *cu de-amănuntul*. **24-25** *a*, *av* (D. oameni) (Care este) lipsit de finețe. **26-27** *a*, *av* (D. oameni) (Care este) lipsit de înțelegere. **28-29** *a*, *av* (D. oameni) (Care este) lipsit de generozitate. **30** *a* (D. idei, sentimente, fapte ale oamenilor) Care arată sau trădează lipsă de rafinament. **31** *a* (D. idei, sentimente, fapte ale oamenilor) Care dovedește orizont îngust Vz *banal*, *meschin*. **32** a Care se află pe o treaptă inferioară într-o ierarhie Si: *de rând*.

mărunța v vz *mărunți*

măruntac, ~ă a [At: SĂM. III, 442 / Pl: *~aci*, *~ace* / E: *mărunt* + *-ac*] **1-2** (Mun; d. oameni; șhp) (Cam) mărunt (**5**).

măruntai sn vz *măruntaie*

măruntaie sfp [At: MOXA, 387/9 / V: (îrg) *~tăi*, *~tăie*, *~tări*, *mănun~*, *mănuntăi*, (înv) *mănuntei*, (reg) *~rân~*, *~rântăie*, *~iuri*, *~teie*, *mânun~*, *morân~ sfp*, (nob) *mărutai sn* / E: ml *minutalia*] **1** Organe interne umane și animale Si: *viscere*. **2** (Prc) Organe interne din cavitatea abdominală Si: (pop) *mărunțiș* (**12**), (reg) *mărunțele* (**18**), (îvp) *mărunțușuri* (**7**), (Mar) *mățăcăi* (**2**) Vz *mațe*, *potroace*. **3** (Pop) Pântece al femeii, considerat ca un loc unde se concepe fătul. **4** (Înv) Organe genitale la bărbat. **5** (Fig) Interior al ființei omenești, considerat ca sediu al gândirii, al sentimentelor, al conștiinței etc. Vz *mat* (**33**), *rărunchi*. **6** (Pex) Parte din interior, din adânc a unui lucru Si: *mijloc*. **7** (Îrg) Lucruri mărunte (**18**), fără mare valoare Si: *mărunțișuri* (**9**). **8** (Arg) Bani mărunți Si: *mărunțiș* (**10**).

măruntăi sfp vz *măruntaie*

măruntăie sfp vz *măruntaie*

măruntăiuri sfp vz *măruntaie*

măruntări sfp vz *măruntaie*

mărunteie sfp vz *măruntaie*

măruntel, ~ea sf, *a*, *av* vz *mărunțel*

mărunțic, ~ă a [At: LM / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *mărunt* + *-ic*] (Nob) Mic de înălțime.

mărunța v vz *mărunți*

mărunțare sf vz *mărunțire*

mărunțătoare sf [At: ALEXI, W. / Pl: *~ori* / E: *mărunța* + *-toare*] (Rar) Bucată de lemn pe care se toacă ingrediente pentru prepararea hranei Si: *fund*, *tocător*.

mărunțel, ~ea [At: (a. 1745) URICARIUL, XI, 224 / V: (reg) *~ntel*, *~rân~*, *-mănu~*, *mănân~*, *mălân~*, *mânu~*, *mânân~*, *mânântel*, *mânțel*, *mununtel* / Pl: *~ei*, *~ele* / E: *mărunt* + *-el*] **1-28** *a* (Șhp) (Cam) mărunt (**1**, **3-6**, **8**, **10**, **15**, **19**, **25-26**, **28**, **30-31**) Si: *mărunțica* (**1-36**), *mănânțeluț* (**1-36**), *mănânțoc* (**1-36**). **29** *av* Cu mișcări scurte și dese. **30** *sm* Bărbat cam mărunt (**5**). **31** *av* Mărunt (**9**). **32** *sa* (Șîcs *de-a ~u*) Horă care se joacă cu pași mici și repezi, ca de sârbă Si: *rusasca*. **33** *sa* Melodie după care se execută mărunțelul (**20**). **34** *sf* (Îrg; îlav) **Cu ~eaua** În cantitate mică Si: *cu amănuntul*, *cu bucata*, *în detaliu*. **35** *s* (Hip; mpl) Mărunțiș (**10**). **36** *av* (Reg; îlav) **De-a** (sau **de**) **mânânțelu** În mod amănunțit Si: *cu de-amănuntul*. **37** *sfp* (Reg) Bube mici, albe, care apar pe față. **38** *sfp* (Reg) Măruntaie (**2**).

mărunțeli vt [At: BRAN. S. / V: *mănânțela*, *mânân~*, *mânânțela* / Pzi: *~lesc* / E: *mărunțel*] (Reg) A mărunți (**1**).

mărunți [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (îrg) *mănun~*, *mir~ mănunța*, (escj) *manunta*, *mănunta*, *~nta*, *~ța*, *mirunța* / Pzi: *~țesc* / E: *mărunt*] **1** *vt* A tăia, a împărți, a rupe etc. în bucăți mici Si: (reg) *a mărunțeli*, (rar) *a mărunțișa*. **2** (Îlav) **Pe ~te** Cu mișcări scurte și repezi. **3** *vt* (Reg; c. i. bani) A schimba în mărunțiș (**10**).

mărunțică *sf, af* [At: PAMFILE, A. R. 185 / V: ***mânân~*** / Pl: *~ici* / E: ***mănunțea*** css] **1-36** Mărunțea (**1-36**). **37** *sf* (Arg) Bâtă mică și groasă.

măruntime *sf* [At: BARCIANU / Pl: (rar) *~imi* / E: ***mărunt*** + *-ime*] (Rar) **1** (Csc) Mulțime de ființe de vârstă fragedă. **2** Lucru fără valoare, neînsemnat. **3** Lipsă de însemnătate Si: *micime* (**3**).

mărunțire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~țare*** / Pl: *~ri* / E: ***mărunți***] Tăiere, împărțire, rupere etc. în bucăți mici Si: *mărunțit*, (rar) *mărunțișare*.

mărunțiș *sn* [At: POLIZU / V: (reg) ***mănun~*** / Pl: *~uri*, (îvr) *~e* / E: ***mărunt*** + *-iș*] **1** (Lpl) Bucăți de dimensiuni reduse dintr-un anumit material. **2** (Reg; csc) Grohotiș. **3** (Reg; csc) Alice. **4** (Reg) Glonț. **5** (Csc) Nume generic dat peștilor de dimensiuni reduse Si: *plevușcă* Vz *albitură*. **6** (Csc) Vânat format din animale mici. **7** (Mun; csc) Grâu de vară. **8** (Înv; îlav) **Cu ~ul** În cantitate mică Si: *cu bucata, în detaliu, cu amănuntul*. **9** (Lpl) Lucruri de mică importanță, fără mare valoare. **10** (Csc) Monede de valoare mică, mai ales de metal Si: *mărunt* (**19**), (arg) *măruntaie* (**8**). **11** (Lpl) Fapte lipsite de importanță Si: *chițibușuri, fleacuri, nimicuri*. **12** (Pop; șlp) Măruntaie (**2**). **13** (Trs) Planta *Veronica crivita*.

mărunțișa *vt* [At: TDRG / Pzi: *~șez* / E: ***mărunțiș***] (Rar) A mărunți (**1**).

mărunțișar *sm* [At: CARAGIALE, O. IV, 426 / Pl: *~i* / E: ***mărunțiș*** + *-ar*] (Înv) Vânzător de mărunțișuri (**9**) Vz *bocceagiu, coropcar*.

mărunțișare *sf* [At: TDRG / Pl: *~șări* / E: ***mărunțișa***] (Rar) Mărunțire.

mărunțit[1] *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***mărunți***] Mărunțire.

mărunțit[2], ***~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***mărunți***] Care a fost tăiat, împărțit, rupt etc. în bucăți mărunte.

mărunțoi *a* [At: N. REV. R. VIII, 86 / Pl: *~* / E: ***mărunt*** + *-oi*] (Ban) Mărunt (**1**).

mărunțoșa *v* vz ***mărunțușa***

mărunțuș *sn* [At: (a. 1780) URICARIUL, XXIV, 450 / V: (reg) ***mănun~, ~rân~, mânân~, mânț~, mânun~*** / Pl: *~uri* / E: ***mărunți*** (pll *mărunt*) + *-uș*] **1** (Reg) Pădurice. **2** (Înv; îlav) **Cu ~ul** În cantitate mică. **3** (Îal) Cu bucata. **4** (Îvp; lpl) Mărunțișuri Vz *mărunțiș* (**9**). **5** (Îvp; lpl) Fleacuri. **6** (Îvp; lpl) Amănunte. **7** (Îvp; lpl) Măruntaie (**2**).

mărunțușa *vt* [At: I. IONESCU, C. 156/10 / V: ***mănunțoșa, ~țoșa*** / Pzi: *~șez* / E: ***mărunțuș***] (Îrg) A mărunți (**1**).

mărunțușar *sm* [At: N. A. BOGDAN, C. M. 177 / Pl: *~i* / E: ***mărunțuș*** + *-ar*] (Rar) Vânzător de mărunțișuri (**9**).

măruț, ~ă *a* [At: MARIAN, INS. 397 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mare***[1] + *-uț*] **1-36** (Reg; șhp) Măricel (**1-36**).

mărvaș *sm* [At: CHEST. V, 105/61 / Pl: *~i* / E: ***marvă*** + *-aș*] (Reg) Persoană care se ocupă cu creșterea vitelor de lapte și cu negustoria produselor lactate Vz *brânzar, laptar*.

mărzac *sm* vz ***mârzac***

mărzar *sm* vz ***mârzar***

măsai[1] *sn* [At: TOMICI, C. A. 71/8 / V: ***mas~, masaniu, mes~*** / Pl: *~e* / E: ***masă***[1] + *-ai*] (Ban; Trs) **1** Față de masă. **2** (Îs) *~ de masă* (sau *ceruit, de piele*) Mușama care servește drept față de masă. **3** Șervet. **4** (Spc) Ștergar pentru împodobit pereții în casele țărănești Si: *măsălăriță*[1]. **5** (Pex) Bucată de pânză care are diferite utilizări casnice.

măsai[2] *s* [At: REV. CRIT. III, 160 / V: ***mâs~*** / Pl: nct / E: nct] (Trs) Obicei.

măsar [At: (a. 1792) IORGA, S. D. VIII, 23 / V: ***mesar*** / Pl: (**1, 2**) *~i*, (**4**) *~e* / E: ***masă***[1] + *-ar* cf ger *Tischler*, mg *asztalos*] **1** *sm* Meșteșugar care face mese. **2** (Pex) Meșteșugar care face diverse lucrări de dulgherie sau de tâmplărie Vz *dulgher, tâmplar*. **3** *smp* (Reg; îf *meseri*) Meseni. **4** *sn* Față de masă.

măsariță *sf* vz ***măsăriță***[1]

măsarnică *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: ***masă***[1] + *-arnică*] (Reg) Față de masă.

măsaua *sf* vz ***măsea***

măsăiel *sn* [At: MARIAN, Î. 385 / Pl: *~e* / E: ***măsai***[1] + *-el*] **1-2** (Șhp) Măsai[1] (mic). **3** (Ban) Praznic mic la trei săptămâni de la moartea unui copil.

măsălar *ss* [At: I. IONESCU, C. 150/2 / E: nct] (Pop) Luna august.

măsălare *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 324 / Pl: ? / E: ***măsele*** (pll *masea*) + *-are*] (Reg) **1** (Bot) Măselariță[1] (*Hyoscyamus niger*). **2** Măseaua coasei. **3** (Îs) *~a corzii* Mânerul sabiei.

măsălarniță *sf* [At: H IX, 4 / Pl: *~țe* / E: ***măsălariță*** css] (Bot; reg) Măselariță[1] (*Hyoscyamus niger*).

măsălăriță[1] *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 120 / Pl: *~țe* / E: cf *măsariță*[1]] (Ban) Ștergar pentru împodobit pereții în casele țărănești Si: *măsai*[1] (**4**).

măsălăriță[2] *sf* vz ***măselariță***[1]

măsălău *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 224 / V: ***masal~*** / Pl: ? / E: pvb ***măsălui***] **1** (Trs; Mar) Loc unde petrece noaptea sau stă la amiază cireada de vite sau turma de oi Vz *amiezătoare, meriză, staniște*. **2** (Reg) Despărțitură la stână unde dorm boii.

măsălniță *sf* [At: ALR I, 1927/820 / Pl: *~țe* / E: ***măsele*** (pll *măsea*) + *-uiță*] Măselariță[1] (*Hyoscyamus niger*).

măsălui *vi* [At: CANDREA, Ț. O. 34 / Pzi: *~esc* / E: ***mas*** + *-ălui*] (Trs) A dormi, a poposi undeva peste noapte Si: (îvp) *a mânea*.

măsărătate *sf* vz ***meserătate***

măsăriță[1] *sf* [At: LB / V: ***mas~, ~ser~, mesar~, mesăr~, meser~*** / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***masă*** + *-(a)riță*] **1** (Ban; Trs) Față de masă. **2** (Îs) *~ de piele* Bucată de mușama care servește drept față de masă. **3** (Reg) Bucată de pânză care are diferite utilizări casnice.

măsăriță[2] *sf* [At: (a. 1709) IORGA, S. D. X, 261 / Pl: *~țe* / E: ***măsar*** + *-iță*] (Îvr; pbl) Soție a măsarului.

măscară *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 147 / Pl: *~cări* / E: drr ***măscări***[1] cf srb *maskara*] **1** (Pop; mpl) Faptă sau vorbă necuviincioasă, nerușinată. **2** (Pop; mpl) Ocară. **3** (Pop; mpl) Obscenitate. **4** (Îe) **A face de ~** A face de râs.

măscăraci *smi* [At: ȘINCAI, HR. II, 246/21 / E: ***măscări***[1] + *-aci*] (Îvr) Măscărici (**1**).

măscăreală *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: ***măscări***[1] + *-eală*] (Reg) Batjocură.

măscăreț, ~eața [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~e* / E: ***măscări***[1] + *-eț*] (Înv) **1** *sm* Măscărici. **2** *a* Glumeț. **3** *a* Poznaș. **4** *a* Farsor.

măscări[1] [At: VARLAAM, C. 131 / Pzi: *~resc* / E: ***mascara***] (Îvp) **1** *vt* A lua pe cineva în batjocură Si: *a batjocori, a insulta, a ocărî*. **2** *vt* A defăima. **3** *vt* (Fig; c. i. un lucru concret) A urâți. **4** *vt* (Fig; c. i. un lucru concret) A murdări. **5** *vt* (Fig; c. i. o idee, un sentiment etc.) A înjosi. **6** *vr* A spune glume sau cuvinte obscene, măscări. **7** *vr* A se face de râs. **8** *vr* A se da în spectacol.

măscări[2] *vr* [At: DLR / Pzi: *~resc* / E: ***mască***[1] + *-ări* cf *măscara*] (Înv) A se masca[1].

măscări[3] *vr* [At: VICIU, GL. / Pzi: 3 *~reşte* / E: nct] (Reg) A se surpa.

măscăricesc, ~ească *a* [At: (a. 1652), ap. CADE / Pl: *~ești* / E: ***măscărici*** + *-esc*] (Îvr) **1** De măscărici (**1**). **2** Caracteristic măscăriciului (**1**).

măscărici *smi* [At: MOXA, 356/35 / E: ***măscări***[1] + *-ici*] **1** Persoană angajată la curțile domnitorilor sau ale boierilor, pentru a-i distra prin gesturi, glume, adesea necuviincioase etc. Si: *bufon*, (înv) *măscăreț* (**1**), *mascaragiu* (**1**), *soitar*, (îvr) *măscăraci* Vz *ciuf*. **2** Personaj comic în reprezentațiile de circ, la diferite serbări populare etc. Si: *clovn, paiață, saltimbanc*, (înv) *măniac*. **3** (Dep) Actor lipsit de talent. **4** (Dep) Om neserios, ridicol etc.

măscăricie *sf* [At: (a. 1652), ap. CADE / E: ***măscărici*** + *-ie*] (Îvr) Meserie de măscărici.

măscăricios, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***măscărici*** + *-os*] (Rar) **1** (D. oameni) Care spune lucruri necuviincioase, obscene. **2** (D. cuvinte) Necuviincios.

măscăriciune *sf* [At: PRAV. 224 / Pl: *~ni* / E: ***măscări*** + *-ciune*] (Înv) **1** Vorbă, gest, purtare trivială Si: (înv) *măscărie* (**1**), (îvr) *măscăritura* (**1**), *măscărnicie* (**1**) Vz *obscenitate, pornografie*. **2** Vorbă sau faptă hazlie Si: (înv) *măscărie* (**2**), (îvr) *măscăritura* (**2**), *măscărnicie* (**2**) Vz *bufonerie, ghidușie, poznă*. **3** Lucru neserios. **4** Obicei, practică nelegiuită.

măscărie *sf* [At: VARLAAM, C. 407 / Pl: *~ii* / E: ***măscări***[1] + *-ie*] (Înv) **1-2** Măscăriciune (**1-2**).

măscărire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***măscări[1]***] 1 Batjocorire. 2 Defăimare. 3 (Fig) Urâțire. 4 (Fig) Murdărire. 5 Vorbire obscenă. 6 Înjosire.

măscăriș *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri, ~e* / E: ***măscări[3]*** + *-iș*] (Reg) Loc care se surpă.

măscărit[1] *sn* [At. DDRF / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) Impozit care se plătea pentru o căruță de pește sărat.

măscărit[2] *sm* [At: (a. 1715) ARHIVA R. II, 15/15 / Pl: *~iți* / E: ***măscări[2]***] (Înv) Om mascat.

măscăritură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***măscări[1]*** + *-tură*] (Îvr) 1-2 Măscăriciune (1-2). 3 Lucru făcut în pripă, de batjocură.

măscărnicie *sf* [At: MOXA, 356/39 / V: ***~cor~*** / Pl: *~ii* / E: ctm ***măscărie*** + ***josnicie***] (Îvr) 1-2 Măscăriciune (1-2).

măscăros, ~oasă *a* [At. IORDAN, L. R. A. 191 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mascară*** + *-os*] (Rar; d. vorbe) Necuviincios.

măscornicie *sf* vz ***măscărnicie***

măscui *vr* [At: DEX / Pzi: *~esc* / E: ***mască*** + *-ui*] A se masca.

măscuit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. III, 434 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mascat[1]*** css] (Înv) Mascat[1]

măsculiță *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: ***mască*** + *-uliță*] 1-2 (Șhp) Mască (1) (mică).

măscuraș[1] *sm* [At: MARIAN, S. R. I, 527 / Pl: *~i* / E: ***mașcură*** + *-aș*] (Trs) Călăreț mascat care face comicării la nunțile țărănești Si: (reg) *fărșângar*.

măscuraș[2] *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***mascur*** + *-aș*] 1-3 Măscurel (1-3).

măscurel *sm* [At: LM / Pl: *~ei* / E: ***mascur*** + *-el*] 1-2 (Șhp) Mascur (mic) Si: *măscuraș[2]* (1-2). 3 Mascur tânăr Si: *măscuraș[2]* (3).

măscurenci *smi* [At: VICIU, GL. 44 / E: ***mascur*** + *-enci*] (Trs) 1-2 Măscurel (1-2). 3 Purcel de un an Si: (reg) *godac*.

măscuroaică *sf* [At: (a. 1787) IORGA, S. D. VI, 167 / Pl: *~ice* / E: ***mascur*** + *-oaică*] (Reg) Scroafă.

măscuroaie *sf* [At: (a. 1717) IORGA, S. D. VI, 19 / E: ***mascur*** + *-oaie*] (Reg) Scroafă.

măsea *sf* [At: PSALT. 110 / V: (reg) ***~sauă*** (Pl: *măsauă*) ***mășauă*** / Pl: *~ele* / E: ml ***maxilla*** „maxilar"] 1 Fiecare dintre dinții situați în partea posterioară a maxilarelor, după canini Si: *molar* (1). 2 (Îs) *~ de minte* sau *~ua minții* (ori, pop, *~ întreagă, din capăt, din fund, din urmă, cea tânără, a ochiului*) Fiecare dintre cele patru măsele situate la capătul interior al maxilarelor, care apar la sfârșitul adolescenței. 3 (Reg; îs) *~ua cățelii* (sau *cățelească*) Măsea de lângă dintele canin Si: *premolar*. 4 (Îe) **A clănțăni din ~ele** A tremura de frig. 5 (Îe) **A-i crăpa** (sau, rar, **a-i scăpăra**) **~aua** sau **~elele (în gură)** A fi foarte nerăbdător să... 6 (Îae) A avea mare nevoie (de...). 7 (Îe) **A nu avea ce pune (nici) pe o ~** sau **a pune abia pe o ~** ori **(nici) cât (să) pui pe o ~** A avea foarte puțin de mâncare. 8 (Pop; îe) **A nu avea cu ce-și stropi ~ua** A nu avea ce bea. 9 (Îae) A fi sărac. 10 (Îe) **A trage** (sau **a o lua, a suge**) **la ~** sau **a pune** (ori, pop, **a-și încălzi, a-și pili, a-și stropi**) **~ua** A bea mult băuturi alcoolice. 11 (Pop; îe) **A nu-l durea (pe cineva) ~ua (de ceva)** A nu-i păsa de ceva. 12 (Pop; îe) **Fiecare știe unde-l doare ~ua** Fiecare om își cunoaște necazurile. 13 (În legătură cu „a bate", „a pălmui"; îlav) **De-i sar** (sau **crapă, trosnesc**) **~elele** sau **de-și culege ~elele (de pe jos)** Extrem de tare, de mult etc. 14 (Îe) **A lepăda (pe cineva sau ceva) ca pe o ~ stricată** A se debarasa de cineva sau de ceva fără părere de rău. 15 (Pfm; îe) **A-i scoate** (sau **a-i vinde**) **(cuiva) și ~elele (din gură)** A-i lua cuiva tot ce are Si: *a sărăci*. 16 (Pop; îlav) **Cât te-ai scobi în ~** Repede. 17 (Îs) *Oltean* (sau, rar, *mehedințean*) *cu douăzeci și patru de ~ele* Se spune despre un oltean aprig, îndărătnic. 18 (Pgn; îae) Om voinic și isteț. 19 (Îc) **~ua-ciutei** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu flori mari, roșii Si: (reg) *cocorei, cocoșei, ghicitori, turcarete* (*Erythronium dens canis*). 20 (Bot; reg; îac) Brândușă-de-primăvară (*Crocus heuffelianus*). 21 (Reg; îac) Ghiocel (*Galanthus nivalis*). 22 (Bot; reg; îc) **~ua-calului** Varietate de porumb mare în bob. 23 (Reg) Fiecare dintre penele de lemn dreptunghiulare înfipte în obada roții morii, cu ajutorul cărora se pune în mișcare prâsnelul. 24 (Reg) Fiecare dintre bucățile de lemn prinse în jurul roții sau al carului, care pune în mișcare joagărul Si: (reg) *șiștori*. 25 (Îs) *Roata cu ~ele (pe dungă)* Roată dințată a joagărului Si: (reg) *șuștorar*. 26 Fiecare dintre penele grindeiului la piuă. 27 Cui din capătul grindeiului la plug, care prinde grindeiul de rotile sau care prinde cârligul de jug Si: (reg) *ciocâlteu, ciocârlie, cocoș, cui, popa*. 28 Fiecare dintre colții grapei Si: *dinte*. 29 Parte a custurii la coasă, care se leagă de toporâște Si: (reg) *coadă, mănușă* (16), *mână*. 30 Dinte la coasă care intră într-o gaură din toporâște, numită locul măselei Si: (reg) *bonțoc, cățel*. 31 Colț la capătul de sus al leucii carului, de care se leagă lanțul sau cârligul care prinde loitra de leucă Si: (reg) *boț, burete, ceafă, clenci, coilul de jos, creastă, crestușnod, gât, umăr, ureche*. 32 Cui cu care sunt prinse cele două scânduri la sanie prin care se leagă tălpile de proțap. 33 Fiecare dintre dinții rupți la colț ai ferăstrăului, ca să se facă mai largă tăietura în lemn și să meargă ferăstrăul mai ușor. 34 (Olt) Cep de lemn care se bate în bârnă, în dosul canatului care trebuie să rămână fix. 35 (Reg) Înfloritură de pe ștergare.

măsean *sm* vz ***mesean***

măsela *vt* [At: MAT. DIALECT. I, 180 / Pzi: *~lez* / E: ***măsea***] (Reg) A pune măsele (23) la roata care pune în mișcare prâsnelul morii.

măselar *sm* [At: ȘINCAI, ap. DR. V, 559 / Pl: *~i* / E: ***măsele*** (pll *masea*) + *-ar*] 1 (Bot) Măselariță (1) (*Hyoscyamus niger*) 2 (Îe) **(Parcă) a mâncat ~** Parcă e nebun. 3 (Bot; reg) Dinte (13) al calului. 4 Măsea (29) a coasei. 5 Verigă de fier în care se bagă măseaua coasei. 6 Stinghie la grapă. 7 Parte a morii nedefinită mai îndeaproape, probabil roata cu măsele.

măselariță[1] *sf* [At: LB / V: (reg) ***~sălar~*** / P: *~țe* / E: ***măsele*** (pll *măsea*) + *-ariță*] 1 Plantă erbacee otrăvitoare din familia solanaceelor, cu flori galbene pătate cu violet și ale cărei semințe și frunze sunt folosite în medicina populară contra durerilor de măsele Si: (reg) *măsălare* (1), *măsălarniță, măsălniță, măselar* (1), *nebunariță, sunătoare* (*Hyoscyamus niger*). 2 (Reg) Măsea (29) a coasei Si: *măselar* (4).

măselariță[2] *sf* [At: LEXIC REG. 82 / Pl: *~țe* / E: ns cf *masala*] (Reg) Torță.

măselat *ain* [At: PAMFILE, A. R. 68 / E: ***măsele*** (pll *măsea*)] (Reg; d. porumb) Cu bobul mare și alb Si: *alburiu, românesc*.

măselos, ~oasă *a* [At: ALR I, 1128/518 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***măsele*** (pll *masea*) + *-os*] (Mol; d. cai) Cu măsele (1) mari.

măseluță *sf* [At: ȘEZ III, 137 / Pl: *~țe* / E: ***măsele*** (pll *măsea*) + *-uță*] (Șhp) 1-2 Măsea (1) (mică).

măseriță *sf* vz ***măsăriță[1]***

măslad *s* vz ***măslag***

măslag *s* [At: LB / V: (reg) ***maslat, mazlac, ~lad, ~leac, ~leag, măzlac, măzlad, măzlag, mâs~, mislic*** / E: mg ***maszlag***] 1 (Bot; îrg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). 2 Fruct toxic al plantei tropicale *Anamirta Cocculus*, în formă de boabă roșie de mărimea unei alune, folosit uneori pentru a ameți peștii spre a-i pescui mai ușor. 3 (Pex; reg) Carne tăiată mărunt care servește ca nadă pentru pești. 4 (Pgn) Momeală care se pune într-o cursă. 5 (Reg) Cereale încolțite din care se face rachiu.

măslăhat *ss* [At: ALR SN I, h 252/531 / E: ns cf *măslag* (5), *măstrăhăt*] (Reg) Resturi provenite din distilarea prunelor, după extragerea rachiului Vz *borhot, reziduu*.

măsleac *s* vz ***măslag***

măsleag *s* vz ***măslag***

măslin *sm* [At: PSALT. HUR. 112[r]/24 / V: (îrg) ***mas~***, (îvp) ***~a, maslină*** *sf* / Pl: *~i* / E: ***măslină*** drr] 1 Arbore din familia oleaceelor, cu frunze persistente, cultivat în regiunile mediteraneene pentru lemnul și pentru fructele lui, bogate în ulei (*Olea europaea*). 2 (Prin metonimie) Ramură de măslin (1) (considerată simbol al păcii). 3 (Bot; rar; îc) **~-sălbatic** Răchițică (*Eleagnus angustifolia*).

măslinar *sm* [At: DDRF / V: (îrg) ***mas~*** / Pl: *~i* / E: ***măslină[1]*** + *-ar*] 1 (Rar) Negustor de măsline (1). 2 (Pex; irn) Băcan.

măslină[1] *sf* [At: COD. VOR. 126/9 / V: (îrg) ***mas~*** / Pl: *~ne* / E: slv ***маслина***] Fruct al măslinului, comestibil, de formă ovală și de culoare brună-verzuie, care cu timpul devine neagră.

măslină² *sf* vz ***măslin***

măslinet *sn* [At: BIBLIA (1688), 55²/31 / V: (înv) ***mas~*** / Pl: *~uri* / E: ***măslin*** + *-et*] (Rar) Loc plantat cu măslini (1) Si: (rar) *măsliniș*.

măsliniș *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 46ᵛ/17 / Pl: ***mas~*** / Pl: *~uri* / E: ***măslin*** + *-iș*] (Rar) Măslinet.

măsliniță *sf* [At: POP. ap. DLR / Pl: *~țe* / E: ***măslină*** + *-iță*] (Pop) **1-2** (Șhp) Măslină¹ (mică).

măsliniu, ~ie *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 410 / Pl: *~ii* / E: ***măslină¹*** + *-iu*] (D. pielea oamenilor) De culoarea măslinei, galben-verzui, bătând spre negru.

măslugit, ~ă *a* [At: ALR SN I, h 238/47 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *masluit²*] (Reg; d. vin) Falsificat.

măslui *vt* [At: ALECSANDRI, T. 21 / Pzi: *~esc* / E: ***maslă***] **1** A face semne de recunoaștere pe cărțile de joc sau a le aranja în scopul de a câștiga jocul. **2** (Pex) A falsifica.

măsluială *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ieli* / E: ***măslui*** + *-eală*] (Rar) **1-2** Măsluire¹ **(1-2)**.

măsluire¹ *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***măslui***] **1** Punere a unor semne de recunoaștere pe cărțile de joc sau aranjare a lor cu scopul de a câștiga jocul Si: *măsluială* (1). **2** (Pex) Falsificare.

măsluire² *sf* [At: ȘEZ. VI, 134 / Pl: *~ri* / E: ***maslu***] (Bis) Ungere cu mir în cadrul maslului.

măsluit¹ *sn* [At: PR. DRAM. 284 / Pl: *~uri* / E: ***măslui***] **1-2** Măsluire¹ **(1-2)**.

măsluit², ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. I, 163 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***măslui***] **1** (D. cărțile de joc) Însemnat sau falsificat cu scopul de a înșela la joc. **2** (Pex) Ticluit astfel încât să înșele pe alții Si: *falsificat, fals, prefăcut*.

măsluitor, ~oare *smf* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***măslui*** + *-tor*] **1** Persoană care măsluiește cărțile de joc Vz *trișor*. **2** (Pex) Falsificator.

măsoi, ~oaie [At: LM / Pl: *~oaie* / E: ***masă*** + *-oi*] **1-2** *sf, sn* (Șhp) Masă¹ (1) (mare). **3** *sf* (Trs; Mar) Față de masă. **4** *sn* (Reg) Sertar la masă¹.

măsorește *sf* vz ***măsoriște***

măsoriște *sf* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 267 / V: (înv) ***~reș~***, (reg) ***~sur~, mes~*** / Pl: *~ti* / E: ***măsura*** + *-iște*] (Îrg) Măsurare (1).

măstac *sm* vz ***mesteacăn***

măstacăn *sm* vz ***mesteacăn***

măstăcănit, ~ă *smf, a* [At: CV 1950, nr. 5, 32 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Olt) **1-2** (Om) afurisit. **3-4** (Copil) afurisit.

măstăreț *sm* vz ***mustăreț***

măsteac *sm* vz ***mesteacăn***

măsteacan *sm* vz ***mesteacăn***

măsteală *sf* vz ***măstilă***

măstihă *sf* vz ***mastică***

măstihoi *sf* vz ***mâștihoi***

măstilă *sf* [At: ALR II, 3750/36 / V: ***~teală*** / E: srb ***mastilo***] (Reg) Cerneală.

măstrăhat *s* [At: I. CR. III, 346 / V: ***mastrah~, mastahat*** / E: ns cf *măslăhat*] (Reg) **1** Amestec de frunze de porumb, pene, strujeni și paie zdrobite. **2** Sfărâmătură, pleavă provenind din partea lemnoasă a plantelor. **3** Resturi de la prepararea magiunului, a bulionului etc. **4** Zaț de cafea.

măsucă *sf* [At: CANDREA, Ț. O. 50 / Pl: ? / E: ***masă¹*** + *-ucă*] (Pop) **1-2** Măsuță **(1-2)**.

măsura [At: COD. VOR. 90/27 / V: (reg) ***am~*** (Pzi: *amăsur*) / Pzi: *măsor*, (îrg) *măsur* (A și: *masur*), (reg) *mesur* / E: ml ***mensurare***] **1** *vt* (Fșa) A determina valoarea unei mărimi, folosind o unitate de măsură dată. **2** *vt* A delimita dintr-un tot o cantitate sau o porțiune determinată. **3** *vt* (Spc) A cântări. **4** (Pop; îe) **A ~ banii cu dimirlia** A fi foarte bogat. **5** (Reg; îe) **A ~ oile** (sau **laptele**) A cântări laptele muls o dată de la oile dintr-o turmă, pentru a evalua cantitatea de brânză ce se va produce. **6** (Pfm; îe) **A lua la ~t** A lua la bătaie. **7** *vt* (Fig; pfm) A bate pe cineva. **8** *vt* (Înv; c. i. pedepse, acțiuni represive) A aplica. **9** *vt* A aprecia valoarea, mărimea. **10** (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva) vorba cu îmblăciul** Se zice despre cineva care spune nimicuri sau care vorbește nedeslușit. **11** *vt* A parcurge pe jos o distanță, un loc. **12** (Pop; îe) **A umbla gonind vânturile și ~rând câmpurile** A umbla fără nici un rost. **13** *vt* (Determinat prin „cu ochii", „cu privirea", „din ochi") A cerceta cu privirea Si: *a examina, a scruta*. **14** *vt* A privi insistent, pătrunzător, cu curiozitate, cu neîncredere, cu dispreț etc. **15** *vt* (Udp „cu") A se compara cu cineva din punctul de vedere al forței fizice, intelectuale, materiale etc. **16** *vt* A se lua la întrecere Si: *a concura, a se înfrunta* Vz *bate, lupta*. **17** (Îe) **A nu se putea ~ (cu cineva** sau **cu ceva)** A fi în inferioritate evidentă față de cineva sau de ceva. **18** *vt* (Îlv) **A-și ~ puterile (cu cineva)** A se lupta. **19** *vr* (Îvr) A se potrivi. **20** *vt* (C. i. acțiuni, vorbe, sentimente etc.) A cumpăni. **21** *vt* (C. i. acțiuni, vorbe, sentimente etc.) A chibzui. **22** *vt* A înfrâna. **23** *vt* (Reg; c. este roata; pbl) A îndoi obada.

măsurabil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: ***măsura*** + *-abil* cdp fr ***mesurable***] Care poate fi măsurat.

măsurar *s* [At: ASACHI, E. III, 16/21 / E: ***măsura*** + *-ar*] (Nob) Metru.

măsurare *sf* [At: CONACHI, P. 276 / Pl: *~rări* / E: ***măsura***] **1** Determinare a valorii unei mărimi Si: *măsurat¹* (1), (înv) *măsura* (1), *măsurătoare* (1), (îrg) *măsuriș* (1), (înv) *măsurătură* (1), (nob) *măsurăciune* (1), (îrg) *măsoriște*. **2** Apreciere a valorii Si: *evaluare*, *măsurat¹* (2), (înv) *măsură* (2), *măsurătoare* (2), (îrg) *măsuriș* (2), (înv) *măsurătură* (2), (nob) *măsurăciune* (2). **3** (Fig) Moderare, înfrânare a unui sentiment, a unei acțiuni Si: (rar) *măsurat¹* (3).

măsurat¹ *sn* [At: LB / Pl: (rar) *~uri* / E: ***măsura***] **1-2** Măsurare **(1-2)**. **3** (Rar) Măsurare **(3)**.

măsurat², ~ă [At: DOSOFTEI, PS. 44/6 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***măsura***] **1** *a* Determinat în ceea ce privește dimensiunile, cantitatea, greutatea etc. **2** *a* Delimitat. **3** *a* Cuprins între anumite limite reduse Si: *limitat*. **4-5** *a, av* Cu măsură. **6-7** *a, av* Cumpătat. **8-9** *a, av* Echilibrat. **10-11** *a, av* Chibzuit. **12-13** *a, av* (D. pași, umblet) Domol. **14** *av* (Rar) Treptat.

măsură *sf* [At: COD. VOR. 76/19 / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: ml ***mensura***] **1-2** (Înv) Măsurare **(1-2)**. **3** (Reg; îlv) **A-și face** (sau **a-și lua**) **~ri** A chibzui. **4** (Reg; îe) **A băga oile în** (sau **la**) **~** A izola oile de miei, spre a stabili cât lapte dă fiecare oaie. **5** (Trs) Recrutare. **6** Valoare a unei mărimi, a unei cantități, a unei dimensiuni etc., determinată în raport cu o unitate dată. **7-8** (Îljv) **De** (sau **pe**) **o ~** Deopotrivă. **9** (Pop; îe) **A fi de o ~ (cu cineva)** A fi de aceeași vârstă cu cineva. **10** (Îvp; îe) **Să nu fie de o ~** sau **n-ar fi de o ~!** Se spune când se vorbește despre o nenorocire, despre o boală, despre un mort etc. Si: *de n-ar fi la fel!* **11** (Îe) **A fi pe o ~ (cu cineva)** A se asemăna la fapte rele. **12** (D. obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte; îlav) **După** (sau **pe**) **~** Potrivit cu dimensiunile corpului. **13** (Îlav) **În largă** (sau **în mare**, înv **cu multă**) **~** În cantitate mare Si: *mult*. **14** (Îlav) **În mică ~** sau **în ~ neînsemnată** În cantitate mică Si: *puțin*. **15** (Îlav) **În egală** (sau **în aceeași**) **~** La fel de mult. **16** (Îrg; îlav) **La ~** Corespunzător unei mărimi dinainte determinate Si: *exact, precis*. **17** (Îe) **A veni la ~** A atinge o anumită limită dinainte stabilită în ce privește mărimea, dimensiunea, cantitatea etc. Vz *nivela, potrivi*. **18** (Îe) **A veni** (sau **a sosi**) **la ~ra vârstei** sau **la ~ de vârstă** A depăși vârsta adolescenței. **19** (Îlpp) **După** (sau **pe, în**) **~ra...** În raport cu... **20** (Îal) Potrivit cu... **21** (Îal) Proporțional cu... **22** (Îlc) **Pe ~ ce** Cu cât... **23** (Îlc) **În ~ra în care** Numai atât cât... **24** (Îe) **A lua (cuiva) ~** A măsura diferite dimensiuni ale cuiva în vederea confecționării unor obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte. **25** (Pop; îe) **I-a uitat Dumnezeu ~ra** sau **i-a pierdut dracul ~ra** Se spune despre un om foarte înalt. **26** (Reg; îe) **A duce ~** A se echilibra. **27** (Înv) Nivel. **28** Unitate convențională cu care se măsoară o dimensiune, o cantitate, un volum etc. **29** Instrument, unealtă cu care se măsoară ceva. **30** (Reg) Unitate de măsură (1) de capacitate a cărei mărime variază, după regiuni, între 1/4 de litru și 30 de litri Si: *ferdelă, litră, mierță*. **31** (Reg) Cântar. **32** (Reg; lpl) Greutăți ale cântarului. **33** (Reg) Compas al cântarului. **34** (Reg) Clupă cu care se măsoară grosimea la trunchi. **35** (Îe) **A umple ~ra** A ajunge la limită. **36** (Pop; îe) **A i se umple ~ra** A se sătura de ceva sau de cineva. **37** (Îae) A-și pierde răbdarea. **38** (Îae) A-și ieși din fire. **39** (Spc; Pes) Instrument în formă de crăcane, utilizat la măsurarea, pe frânghie, a distanțelor la așezarea avelor, astfel ca

ochiurile mari și cele mici să se potrivească între ele. **40** Conținut, cantitate cuprinsă într-o măsură (**28**). **41** Cantitate de pulbere și plumb cu care se încarcă un cartuș sau o armă de foc. **42** (Muz) Cea mai mică diviziune care stă la baza organizării și grupării duratelor sunetelor după periodicitatea accentelor tari. **43** Unitate metrică alcătuită dintr-un anumit număr de silabe accentuate și neaccentuate sau, în metrica antică, dintr-un anumit număr de silabe lungi și scurte, care determină ritmul unui vers. **44** (Fig) Putere. **45** (Fig) Valoare. **46** (Îe) **A fi în ~ (să...)** A fi în stare, indicat, a avea posibilitatea de a face ceva, de a reuși. **47** (Îe) **A-și da ~ra** A arăta tot ce este capabil să facă, să dea. **48** (Mpl; construit cu verbul „a lua") Hotărâre. **49** (Mpl; construit cu verbul „a lua") Prevedere. **50** (Mpl; construit cu verbul „a lua") Mijloc necesar pentru realizarea unui scop. **51** Limită, punct extrem până la care se poate concepe, admite sau până la care este posibil ceva. **52-53** (Îljv) **Peste** (sau înv. **cu asupra de**) **~** (Care este) din cale-afară de mult Si: *exagerat, excesiv*. **54** (Îlav) **Fără de ~** Exagerat. **55** (Îal) Foarte mare Si: *nemăsurat*. **56** (Îlav) **Cu ~** Chibzuit. **57** (Îe) **În ~ra posibilităților** Atât cât se poate. **58** (Reg; îe) **A avea ~ bună** A avea fire bună, temperament bun. **59** (Înv; îe) **A nu(-i) fi ~ (cuiva** sau **la ceva)** A fi foarte mare Si: *nelimitat, nemăsurat*. **60** (Înv; îae) A fi în număr foarte mare, nenumărați. **61** (Înv) A fi în cantitate foarte mare. **62** (Reg) Pânză de pe fața mortului.

măsurăciune *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ni* / E: ***măsura*** + *-ciune*] (Nob) **1-2** Măsurare (**1-2**).

măsurătoare *sf* [At: (a. 1804) TES. II 330 / Pl: *~ori* / E: ***măsurat***[1] + *-oare*] **1-2** Măsurare (**1-2**).

măsurător, ~oare [At: LB / V: (reg) (**3-6**) ***~rit~*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***măsura*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care măsoară. **2** *a* Cu care se măsoară. **3** *sm* Persoană care măsoară ceva. **4** *sm* Lucrător care efectuează măsurători la cherestea, textile etc. **5** *sm* (Pop; îs) *~ de pământ* Inginer hotarnic. **6** *sm* (Nob; determinat prin „de lume") Persoană care călătorește mult, umblă, colindă. **7** *s* (Reg) Cot (**42**) de măsurat. **8** *sf* (Reg) Cumpănă cu apă folosită de zidari și dulgheri. **9** *s* Zgârieci. **10** *sf,* (rar) *sm* (Reg) Vas tronconic de lemn, având capacitatea de 10 kg, cu care se măsoară laptele la stână. **11** *sf, sm* (Reg) Vas cu care se ia vama la moară. **12** *sf* (rar) *sm* (Reg) Vas de metal cu care se măsoară încărcătura de pușcă. **13** *smf* (Ent; reg) Repede (*Cicindela campestris*).

măsurătură *sf* [At: (a. 1803) URICARIUL, IV, 173/10 / Pl: *~ri* / E: ***măsura*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1-2** Măsurare (**1-2**).

măsuriș *s* [At: F (1882), 8 / E: ***măsura*** + *-iș*] **1-2** (Îrg) Măsurare (**1-2**). **3** (Reg) Timp când se face o măsurătoare.

măsuriște *sf* vz ***măsoriște***

măsuritor *sm* vz ***măsurător***

măsuță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***mes~*** / Pl: *~țe* / E: ***masă***[1] + *-uță*] **1-2** (Șhp) Masă (**1**) (mică). **3** (Șhp) Ospăț.

mășată *sf* vz ***manșetă***

măşauă *sf* vz ***măsea***

măşălie *sf* [At: VÎRCOL, V. 95 / Pl: *~ii* / E: nct] **1** (Olt) Mușuroi de soboli. **2** (Reg) Femeie grasă, greoaie.

mășcat, ~ă [At: DOSOFTEI, MOL. 119 / V: ***maș~***, (nob) ***muș~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***măciucat***] **1** *a* (D. cereale) Cu bobul mare. **2-3** *a, av* (D. boabele cerealelor) (Care este) de dimensiuni mari Si: *bombat, mare, plin*. **4-5** *a, av* (Fig; d. ploaie) (Care este) cu stropi mari. **6** *av* (Îe) **A tăia ~** A tăia în bucăți cu securea.

mășcătură *sf* vz ***mușcătură***[1]

mășcățel[1]***, ~ea*** *a* [At: MARIAN, D. 108 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***mășcat*** + *-el*] **1-6** (Pop; șhp) Mășcat (**1-2, 4**) Si: *mășcățică* (**1-6**).

mășcățel[2] *sm* vz ***mușcățel***

mășcățică *af* [At: DLR / Pl: *~ici, ~ele* / E: ***mășcățea*** css] **1-6** (Pop; șhp) Mășcățea (**1-6**).

mășcoaie *sf* vz ***mâșcoaie***

mășcoi *sm* vz ***mâșcoi***

mășie *av* [At: I. CR. V, 346 / E: nct] (Reg) Apoi.

mășii *sfp* [At: ALR II 6784/29 / A: nct / E: ns cf srb *mečati* „a bloca"] (Reg) Lemne care fixează piatra zăcătoare a morii Si: *crivace*.

mășina *v* vz ***mașina***

mășină *sf* vz ***mașină***

mășâi *v* vz ***mâșâi***

mășoi *sm* vz ***mâșcoi***

măștăr *sm* vz ***meșter***

măștehoaie *sf* vz ***măștihoaie***

măștihoaie *sfi* [At: MARIAN, O. I, 14 / V: ***~ioa~, ~teh~*** / E: ***maștihă*** + *-oaie*] (Ban; Trs) Mamă vitregă.

măștihoi *smi* [At: CANDREA, Ț. O. 50 / V: ***măst~***, ***~ioi*** / E: ***maștihă*** + *-oi*] **1** (Reg) Tată vitreg. **2** (Trs) Tutore.

măștihucă *sf* [At: BÎRLEA, B. 67 / E: ***maștihă*** + *-ucă*] (Mar; șhp) Mamă vitregă.

măștioaie *sf* vz ***măștihoaie***

măștioi *sm* vz ***măștihoi***

mătahală *sf* vz ***matahală***

mătale *ppr* vz ***mata***

mătalnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 682/35 / V: ***mătahal~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *mătălnici*] (Îrg) **1** Nebun. **2** Extravagant. **3** (Pex) Guraliv. **4** (Pex) Glumeț.

mătană *sf* vz ***mătanie***

mătane *sf* vz ***mătanie***

mătanie *sf* [At: (a. 1640) GCR I, 90/17 / V: (reg) ***~tană*** (Pl: *mătăni, mătănii, mătane*), ***~tane*** (Pl: *mătănii, mătăni, mătane*), ***met~*** (Pl: *metanii* și *metănii, metăni, metane*) / Pl: *~tănii* și ~ii / E: slv **метанна**, gr ***μετάνοια***] **1** (Rel; mpl: construit cu verbele „a bate", „a face") Îngenunchere și înclinare a corpului până la pământ, făcută de credincioși în semn de venerație și pocăință. **2** Plecăciune adâncă în semn de respect, de supunere Si: *închinăciune, temenea*. **3** (Lpl) Șirag de mărgele pe care credincioșii le trec printre degete pentru a număra rugăciunile pe care le rostesc. **4** Rugăciuni repetate și numărate pe mătănii (**3**). **5** (Înv) Mănăstire în care a fost călugărită o persoană și de care aceasta depinde din punct de vedere religios. **6** (Pex) Consacrare ca monah Vz *ascultare*.

mătase *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 202/9 / V: (rar) ***met~*** / Pl: *~suri,* (îrg) *~tăsi, ~tăși,* (reg) *metesi* / G-D: *~tăsii,* (rar) *~i, ~tăsei* / E: ml **metaxa** cf ngr *μετάξι*] **1** (Șîs *~ naturală*) Fir obținut din gogoșile viermilor de mătase Si: (pop) *borangic*. **2** (Pex; șîs *~ artificială*, *~ vegetală*) Fibră textilă vegetală sau sintetică, având proprietăți asemănătoare cu cele ale firului de mătase (**1**). **3-4** Țesătură din mătase (**1-2**). **5** Ață de mătase (**1**). **6** (Reg; îs) *~sa morților* Funigei. **7** (Îla) **De ~** Mătăsos, moale, lucios. **8** (Îs) *Mere de ~* Varietate de mere nedefinită mai îndeaproape. **9** (Îla) **Crescut în ~** Răsfățat. **10** (Csc; îs) *~a porumbului* sau *~ de porumb* Fire subțiri, cafenii-gălbui, care ies din pănuși, la vârful știuletelui de porumb, în formă de smoc mătăsos. **11** (D. porumb; îc) **A fi în** (sau **a face, a da, a da în, a lepăda, a slobozi**) **~** (sau **~tăsi, ~tăși, ~tăsuri**) A începe să lege. **12** (Îc) **~a-broaștei** sau **~a-broaștelor, ~-de-apă** Alge verzi, filamentoase, care formează mase plutitoare la suprafața apelor dulci, stătătoare Si: (reg) *lâna-broaștei, mătreață* (**3**). **13** (Bot; reg; îc) **~sa-trifoiului** Torțel (*Cuscuta Epithymum*). **14** (Bot; reg; îc) **~sa-iepurelui** (*Cuscuta arvensis*). **15** (Bot; reg) Zglăvoc (*Centaurea plumosa*). **16** (Bot; reg) Gălbinare (*Serratula sinctoria*). **17** (Reg; îc) **Pasăre-de-~** Mătăsar (**4**).

mătat *s* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XII, 59 / E: nct] (Înv) Material textil nedefinit mai îndeaproape.

mătăcăni *vir* [At: COM. SAT. III, 50 / V: ***~tâc~, motâc~*** / Pzi: *~nesc* / E: ns cf mg *matikál*] (Olt) A mătăhăi (**1**).

mătăcină *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 196 / V: (reg) ***matecină, maticină, matocină, măcicină, ~ne, ~ciune*** (Pl: *~ciuni*), ***~ăgină, mătroșină mătă~, motă~, motocină, mutăciune*** / Pl: *~ne* / E: bg **матичина**, srb **matočina**] **1** (Șîc **~ciune-moldovenească**, **~ciune-turcească**) Plantă erbacee meliferă, originară din Siberia orientală, cu flori albastre sau albe care formează spic și cu frunzele

aromate, utilizate la prepararea apei de melisă Si: (rar) *bosioc-de-munte, busuiocu-stupului, melisă* (**2**), (reg) *roiniță* (*Dracocephalum Moldavica*). **2** (Bot; reg) Roiniță (*Melissa officinalis*). **3** (Bot; Ban) Mătasea (**12**)-broaștei. **4** (Reg) Ouă de broască Si: (reg) *mărgele*.

mătăcine *sf* vz ***mătăcină***

mătăcinioară *sf* [At: GR. S. VI, 131 / Pl: *~re* / E: ***mătăcină*** + *-ioară*] (Într-un descântec) (Șhp) **1-8** Mătăcină (**1-4**) (tânără, care nu a ajuns la maturitate).

mătăciune *sf* vz ***mătăcină***

mătăgină *sf* vz ***mătăcină***

mătăhaie *sf* [At: PAMFILE, C. 23 / V: ***mătăh~*** / Pl: *~hăi* / E: cf *mătăhală, mătăhăi*] (Reg) Matahală (**3**).

mătăhală *sf* vz ***matahală***

mătăhaliță *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 79 / Pl: *~țe* / E: ***mătăhală*** + *-iță*] (Reg) Femeie mare Cf *matahală* (**4**).

mătăhalnic, ~ă *a* vz ***mătalnic***

mătăhanie *sf* [At: PAMFILE, DUȘM. 157 / Pl: *~hănii* / E: cf *matahală*] (Reg) Matahală (**1**).

mătăhăi [At: CREANGĂ, P. 298 / V: ***~hi***, ***~ăni*** / Pzi: *~esc* / E: ns cf *măhăi, mătănăi, mătăni*] (Reg) **1** *vi* A se mișca greoi, cu pași șovăitori Si: *a se clătina, a se împletici*, (reg) *a mătăcăni, a mătăhăli, a mătălăi* (**1**). **2** *vt* A mișca încoace și încolo Si: *a agita, a clătina*. **3** *vi* (Determinat prin „din cap") A moțăi.

mătăhăit *sn* [At: DDRF / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mătăhăi***] (Reg) Mers greoi, cu pași șovăitori.

mătăhăli *vi* [At: DDRF / Pzi: *~lesc* / E: ***mătăhală***] (Reg) A mătăhăi (**1**).

mătăhălos, ~oasă *a* [At: VLAHUȚĂ, O. A. 411 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***matahală*** + *-os*] **1** Ca o matahală (**3**) Si: *uriaș, voluminos*. **2** Exagerat de mare Si: *diform*. **3** (Fig; d. gesturi, atitudini, mișcări) Lipsit de suplețe Si: *greoi*.

mătăhălui *vi* [At: GLOSAR REG. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A lucra prost.

mătăhăni *v* vz ***mătăhăi***

mătăhi *v* vz ***mătăhăi***

mătăhoală *sf* vz ***matahală***

mătăhoi *smi* [At: I. CR. IV, 56 / E: cf *mătăhală*] (Pop) Om mare, diform și prostănac.

mătăhui *s* [At: BREBENEL, GR. P. / Pl: nct / E: cf *mătăuz, meteheu*] (Trs) Mătăuz cu care se mătură cuptorul.

mătăhuie *sf* [At: RETEGANUL, P. I, 29 / Pl: ? / E: cf *mătăhală, mătăhaie*] (Trs) Matahală (**1**).

mătăhulă *sf* [At: LB / Pl: *~le* / E: cf *mătăhală*] (Îrg) Matahală (**1**).

mătăhuz *sn* vz ***mătăuz***

mătălăi [At: LUNGIANU / Pzi: *~esc* / E: cf *mătăhăi*] (Reg) **1-2** *vi* A mătăhăi (**1, 3**).

mătălău *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 61 / Pl: *~lei* / E: ns cf *meteleu*] (Mar) Organ genital masculin.

mătăli *vi* [At: ALR II/I, h 104/235 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *mătăni, mătăhăli*] (Reg) A moțăi (**2**).

mătălică *ppl* [At: DEX / V: (reg) ***tălică*** / E: ***matale*** + *-ică*] **1-2** (Fam; șhp) Dumneata (dragă) Si: *mătăluță* (**1-2**).

mătălnici *vi* [At: ȘEZ. III, 70 / Pzi: *~cesc* / E: cf *mătalnic*] (Reg) **1** A lucra alene. **2** A merge alene. **3** A se alinta. **4** A se linguși.

mătălnicire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***mătălnici***] (Reg) **1** Prefăcătorie. **2** Șiretlic.

mătăluță *ppl* [At: DLR / E: ***matale*** + *-uță*] **1-2** (Fam; Mol; șhp) Mătălică (**1-2**).

mătănăi *vi* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***met~*** / Pzi: *~esc* / E: cf *mătanie, mătăhăi*] (Reg) **1** A se apleca. **2** A se clătina. **3** (Fig) A fi nehotărât.

mătănăire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***mătănăi***] (Reg) **1** Clătinare. **2** (Fig) Ezitare.

mătănăit *sn* [At: LM / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mătănăi***] (Reg) **1** Clătinare. **2** (Fig) Ezitare.

mătănăitură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***mătănăi*** + *-(i)tură*] (Reg) **1** Clătinare. **2** (Fig) Ezitare.

mătănănăi *vi* [At: JIPESCU, O. 160 / Pzi: *~esc* / E: cf *mătănăi*] (Reg) A umbla de ici colo la întâmplare Si: *a bâjbâi*.

mătăni *vi* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 13 / Pzi: (**1**) *~nesc*, (**2**) *mătăn* / E: nct] **1** (Ban) A se îndeletnici cu diverse treburi prin casă sau prin curte. **2** (Reg) A da din cap.

mătăonză *sf* vz ***mătăuz***

mătără *sf* vz ***mătură***

mătărâng *s* vz ***mărătângă***

mătărângă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~ng***, ***~trâ~***, ***~trin~***, ***motrânc***, ***motrinc*** / Pl: *~ngi* / E: mg ***matring***, ***motring***, srb ***motóruga***, ***matáruga***] **1** (Înv) Jurubiță. **2** (Reg) Penis. **3** (Reg) Ciomag mare și gros. **4** (Reg) Pârghie. **5** (Reg, lpl) Lemne care stau cruciș la moara cu cai Si: *cruci, răscruci*.

mătăsar, ~ă [At: (a. 1775) BUL. COM. IST. IV, 108 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mătase*** + *-ar*] **1** *sm* Persoană care prelucra mătase (**1**). **2** (Înv) Persoană care vindea mătase (**3**). **3** *a* (Reg) Care produce mătase (**1**). **4** *sm* Pasăre migratoare sură-roșiatică, cu un moț de pene pe creștet și cu penele cozii mătăsoase (*Bombycilla garrulus garrulus*) Si: (reg) *pasărea-frigului, pasăre-de-mătase*.

mătăsat, ~ă *a* [At: PODARIU, FL. 86 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mătase***] (Înv) Îmbrăcat în mătase.

mătăsăreasă *sf* [At: LM / Pl: *~ese* / E: ***mătăsar*** + *-easă*] **1** (Îvr) Femeie care prelucra mătase (**1**). **2** Femeie care vindea mătase (**3**).

mătăsărie[1] *sf* [At: (a. 1833) DOC. EC. 527 / Pl: *~ii* / E: ***mătase*** + *-ărie*] **1** (Csc) Cantitate mare de mătase (**1**). **2** (Csc) Mărfuri de mătase. **3** (Îrg) Țesătură de mătase (**1**).

mătăsărie[2] *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (rar) ***met~*** / Pl: *~ii* / E: ***mătăsar*** + *-ie*] **1** Fabrică de mătăsuri. **2** Industrie a mătăsurilor. **3** Comerț de mătăsuri. **4** Sorturi de mătăsuri.

mătăsi [At: TDRG / V: ***~ăși***, (cscj) ***~ășa*** / E: ***mătase***] (Reg) **1** *vt* A coase, a broda cu mătase. **2** *vi* (D. porumb) A-i da mătasea (**10**).

mătăsică *sf* [At: CARAGIALE, M. 144 / Pl: *~ici* / E: ***mătase*** + *-ică*] **1-10** (Șhp) Mătase (**1-5**) (fină) Si: (reg) *mătăsucă* (**1-10**), *mătăsuță* (**1-10**). **11** Țesătură fină de mătase (**1**) amestecată cu bumbac Si: (reg) *mătăsucă* (**11**). **12** (Reg) Mătasea (**10**) porumbului. **13** (Bot; reg) Mătasea-iepurelui (*Cuscuta arvensis*).

mătăsit, ~ă *a* [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 448 / V: ***~ășit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mătăsi***] (Reg) **1** Cusut, brodat cu mătase (**1**). **2** (D. porumb; îf *mătășit*) Căruia i-a apărut mătasea (**10**).

mătăsos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mătase*** + *-os*] Moale, neted și lucios ca mătasea (**1**).

mătăsucă *sf* [At: TDRG / Pl: ? / E: ***mătase*** + *-ucă*] **1-11** (Reg; șhp) Mătăsică (**1-11**).

mătăsuță *sf* [At: GRAIUL, I, 523 / E: ***mătase*** + *-uță*] **1-10** (Reg; șhp) Mătăsică (**1-10**). **11** Fir subțire de mătase.

mătășa *v* vz ***mătăsi***

mătăși *v* vz ***mătăsi***

mătășit, ~ă *a* vz ***mătăsit***

mătăunz *sn* vz ***mătăuz***

mătăuz *sm* [At: LB / V: (reg) ***matăunz***, ***~ăhuz***, ***~ăonză*** *sf*, ***~unz***, ***~ă*** *sf*, ***~ăz***, / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Ghemotoc de cârpe sau de câlți legat la capătul unui băț care servește la curățatul vetrei cuptorului, la văruitul pereților, la prepararea empirică a unei cerneli. **2** Bețigaș la capătul căruia se leagă o cârpă, câlți etc. și care se folosește ca pensulă. **3** Unealtă făcută din crengi de brad cu care se amestecă laptele sau zerul pus la fiert. **4** (Bis) Mănunchi de busuioc cu care preotul stropește cu agheasmă Si: *pămătuf, sfeștoc*. **5** Faclă făcută din coajă de copac sau din paie, care se aprinde de Lăsata secului. **6** Sperietoare în semănături. **7** (Olt) Femeie prost îmbrăcată.

mătăuză *sf* vz ***mătăuz***

mătăuzi vi [At: ALRT II, 71 / Pzi: *~zesc* / E: *mătăuz*] (Reg; csnp) A face mătăuze (**5**).

mătăz sn vz *mătăuz*

mătcal sn [At: (a. 1734) BUL. COM. IST. IV, 68 / V: *mut~* / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) Șirag.

mătcă sf vz *mâtcă*

mătcălău[1] ss [At: MARIAN, S. R. III, 189, 190 / V: *mât~, ~leu* / E: mg *mátkáló*] **1** (Ban; Olt) Sărbătoare populară care se ține într-una din zilele de după Paști, când băieții și fetele se adună pentru a schimba între ei ouă roșii și a se prinde frați sau surori de cruce Si: (reg) *însorțit, însoroțit, însurăție, înfârtățit, înfârtăție, paștele mic*. **2** Copac sub care se adună tinerii cu prilejul mătcălăului (**1**).

mătcălău[2] sn vz *mâtcălău*

mătcăleu ss vz *mătcălău[1]*

mătcuit, ~ă a [At: H XVIII, 308 / Pl: *~iți, ~e* / E: *mătcă*] (Trs; Ban; d. mazăre, fasole) Frecat.

mătcuța vr [At: MARIAN, S. R. III, 190 / Pzi: *~țez* / E: *mătcuță[1]*] (Ban; d. fete) A se face surori de cruce.

mătcutare sf [At: MARIAN, S. R. III, 190 / Pl: *~țări* / E: *mătcuța*] (Ban) Datină în care fetele se fac surori de cruce.

mătcuță[1] sf [At: LIUBA–IANA, M. 4 / Pl: *~țe* / E: cf mg *mátka*, „logodnică, mireasă"] (Ban) Soră de cruce.

mătcuță[2] sf [At: CHEST. VI 24/3 / Pl: *~țe* / E: *matcă* + *-uță*] **1-2** (Șhp) Matcă (**1**) (mică).

mătcuță[3] sf [At: BUJOREAN, B. L. 384 / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Turiță mare (*Agrimonia eupatoria*).

măterial, ~ă a vz *material*

mătinos, ~oasă a [At: FURTUNĂ, V. 13 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg; pbl) Voinic.

mătiță sf vz *matiță*

mătâcani v vz *mătăcani*

mătâhaie sf vz *mătăhaie*

mătâncă sf vz *motângă*

mătoc sm vz *motoc*

mătoli v vz *matoli*

mători [At: CORESI, EV. 515 / V: *mat~, ~turi* / Pzi: *~resc* / E: *mator[1]* cf srb *matoriti*] **1** *vi* (Înv; determinat prin „în zile" sau „întru zile") A îmbătrâni. **2** *vr* (Rar, d. oameni sau facultățile, capacitatea, acțiunile lor) A se maturiza (**1**).

mătorie sf [At: PSALT. 139 / Pl: *~ii* / E: *mator[1]* + *-ie*] (Înv) Bătrânețe.

mătrac sn vz *matrac*

mătraț sn vz *matrață*

mătrață sf vz *matrață*

mătracală sf [At: ALR II, 141 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Snop de paie.

mătracar sm [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i* / E: *mătrac* + *-ar*] (Rar) Negustor care vinde cozi de topor, ploști, doage, donițe etc.

mătrăcăli vt [At: DLR / Pzi: *~lesc* / E: *mătrăcală*] (C. i. fire de ață sau de lână) A încurca.

mătrăchină sf [At: BIANU, D. S. 17 / V: *matrinchi~, ~rinichi~* / Pl: *~ne* / E: cf *matrice*] (Reg) Colici intestinali.

mătrăcucă sf vz *matracucă*

mătrăgiune sf vz *mătrăgună*

mătrăgulă sf vz *mătrăgună*

mătrăgună sf [At: ANON. CAR. / V: (reg) *mat~, ~ulă, ~ăgiune* / Pl: *~ne* / E: ns cf alb *matërgonë*, gr μανδραγόρα, lat *mandragora*] **1** (Șîc **~doamnă-mare, ~iarbă-bună, ~iarbă-mare**) Plantă erbacee otrăvitoare cu flori brune-violete, care conțin atropină, și cu fructe negre, lucioase Si: *beladonă*, (reg) *cireașa-lupului, doamna-codrului, doamnă-mare, împărăteasa buruienilor, împărătească, florarea-codrului, nădrăgulă, ţilidonie* (*Atropa bella-donna*). **2** (Fam; îc) **Parcă i-a dat cineva ~** Se spune despre cineva care pare să fie nebun. **3** (Fig; dep) Persoană rea.

mătrăsa v vz *mătrăși*

mătrăși [At: ALECSANDRI, T. 604 / V: (reg) *matreși, motroși, motroci*, (cscj) *~ăsa* / Pzi: *~șesc* / E: cf srb *potrošiti* „a cheltui, a consuma"] **1** *vt* (Reg; c. i. averi, bani, lucruri) A cheltui risipind. **2** *vt* A distruge. **3** *vt* (Trs) A călca în picioare. **4** *vt* (Trs) A mototoli (**1**). **5** *vt* (Trs) A utiliza ceva. **6** *vt* (Reg) A face să dispară (pe furiș, în grabă) Si: *a ascunde, a dosi*. **7** *vt* (Olt) A fura. **8** *vt* (Fam) A îndepărta pe cineva a cărui prezență este supărătoare sau plictisitoare Si: *a alunga, a goni, a se descotorosi*. **9** (Pop; șîe **a ~ din lumea asta**) A ucide. **10-11** *vt* (Fam) (A concedia sau) a face să fie concediat, mutat, transferat. **12** *vr* A pleca în grabă și cam fără voie Si: (fam) *a se căra, a se cărăbăni*.

mătrășire sf [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: *mătrăși*] **1** (Reg) Cheltuială. **2** Prăpădire. **3** (Fam) Descotorosire. **4** (Reg) Ucidere. **5** (Fam) Concediere.

mătrășit, ~ă a [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~iți, ~e* / E: *mătrăși*] (Mun) **1** Cheltuit. **2** Ascuns. **3** Omorât. **4** De care cineva s-a descotorosit. **5** (Fam) Care a fost concediat la intervenția unei persoane cu rang înalt.

mătrătel s [At: H VI, 25 / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

mătreață[1] sf [At: LB / V: (îvr) *met~, ~metrice* / E: ns cf lat **matricia*] **1** (Csc) Părticele albicioase de epidermă care se desprind de pe pielea capului. **2** (Spc) Pitiriazis. **3** (Bot; șîc **~de-apă, ~de-baltă, ~verde**) Mătasea (**11**) broaștei. **4** Plantă erbacee cu tulpina roșie, ramificată și cu flori trandafirii (*Peplis portula*). **5** (Bot; reg) Măcriș (*Oxalis acetosella*). **6** (Bot; reg) Mătasea-iepurelui (*Cuscuta arvensis*). **7** (Reg) Mucegai care apare la suprafața vinului. **8** (Bot; Buc; îc) **~de-arbori** sau **~ta-bradului** Pletele-muierii (*Usnea barbata*).

mătreață[2] sf vz *matrață*

mătretos, ~oasă a [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: *mătreață* + *-os*] (Rar) Plin de mătreață[1] (**1**).

mătricar sm vz *mătricer*

mătricată af [At: MAT. FOLK. 1577 / V: *~cea~* / Pl: *~te* / E: *mătrice*] (Creație spontană; csnp; în descântece) Înverșunată.

mătrică[1] sf vz *mătrice*

mătrică[2] sf vz *metrică*

mătrice sf vz *matrice*

mătricea sf [At: LB / V: *mat~* / Pl: *~ele* / E: *matrice* + *-ea*] (Bot; reg) **1** Spilcuțe (*Chrysanthemum parthenium*). **2** Mușețel (*Matricaria chamomilla*).

mătriceată a vz *mătricată*

mătricer sm [At: LIUBA–IANA, M. 74 / V: *~car* / Pl: *~i* / E: *matrice* + *-ar*] (Ban) Cioban care are în grija sa oile cu lapte Si: (reg) *mătrici[1]*.

mătrici[1] smi [At: LIUBA–IANA, M. 74 / E: cf *matrice*] (Ban) Mătricer.

mătrici[2] s vz *matrice*

mătricie sf vz *matrice*

mătricioi s [At: MAT. FOLK. 551 / V: *met~* / Pl: nct / E: *matrice* + *-oi*] (Mtp; csnp) Ființă imaginară malefică.

mătricios, ~oasă [At: ȘEZ. VI, 98 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *mătrice* + *-os*] (Reg) **1** *a* Bolnav de picioare. **2-3** *sf, a* (Mtp; csnp) (Personaj) malefic.

mătriculat, ~ă a [At: MAT. FOLK. 1575 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *mătrice*] (Mtp; csnp) Malefic.

mătrângă sf vz *mătărângă*

mătrinichină sf vz *mătrăchină*

mătriță[1] sf [At: PANȚU, PL. / Pl: *~țe* / E: cf *mătreață[1]*, *mătrice*] **1** Plantă acvatică cu tulpină filiformă, ramificată și cu frunze foarte înguste de un verde intens (*Zannichellia palustris*). **2** (Bot; Mar; Ipl) Spilcuțe (*Chrysanthemum partenium*).

mătriță[2] sf vz *matriță*

mătrângă sf vz *mătărângă*

mătroșină sf vz *mătăcină*

mătrună sf [At: PANȚU, PL. / V: *mat~* / Pl: *~ne* / E: srb *matruna*] (Bot; Ban) Talpa-ursului (*Acanthus longifolius*).

mătrungos a [At: GOROVEI, C. 276 / E: *mătrângă* + *-os*] (Îrg) Cu penis mare Cf *mătărângă* (**2**).

mătu sf vz *mătușă*

mătuf *s* vz ***pămătuf***

mătura [At: PSALT. HUR. 1ʳ/17 / Pzi: *mătur* / E: ***mătură***] **1-2** *vtrm* (Fșa) A curăța de praf, de gunoi etc. cu mătura (1). **3-4** *vtrm* (Fșa) A strânge praful, gunoaiele etc. cu mătura (1). **5** *vt* (Rar; c. i. coșurile caselor) A curăța de funingine. **6** *vt* A atinge în trecere. **7** *vt* (Pan; d. vânt sau apă) A înlătura din cale. **8** *vt* (Pan; d. vânt sau apă) A purta, a duce cu sine obiecte aflate pe o suprafață. **9** *vt* (C. i. obiecte) A da la o parte. **10** *vt* (Rar) A lua. **11** *vt* (Fig; c. i. oameni) A alunga. **12** (Spc; Mat) A trece peste Si: *a parcurge, a străbate.*

măturar *sm* [At: ARDELEANU, D. 14 / Pl: *~i* / E: ***mătură*** + *-ar*] Persoană care face sau vinde mături (1).

măturare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~rări* / E: ***mătura***] **1** Curățare de praf, de gunoi etc. cu mătura (1) Si: *măturat¹* (1), *măturătură* (1). **2** Strângere a prafului, a gunoaielor etc. cu mătura (1) Si: *măturat¹* (2), *măturătură* (2).

măturat¹ *sn* [At: COȘBUC, P. I, 144 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mătura***] **1-2** Măturare (1-2).

măturat², ~ă *a* [At: TETRAEV. (1574), 220 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mătura***] Care este curățat cu mătura de praf, de gunoi.

mătură *sf* [At: NECULCE, L. 239 / V: (reg) ***~re, ~tără*** / Pl: *~ri* / E: nct] **1** Obiect de uz casnic, în forma unui mănunchi, făcut din nuiele, paie etc. cu care se curăță gunoiul. **2-3** (Îlv) **A da cu ~ra** A mătura (1, 2). **4** (Fig; rar; dep) Barbă mare. **5** Plantă erbacee, bogat ramificată, cu flori verzi și violete, utilizată la confecționarea măturilor (1) Si: (pop) *bălur, flocoasă, mălai-tătăresc, mei-tătăresc,* (reg) *tătarcă* (*Sorghum vulgare*). **6** (Șîc **~re-cu-bobu-negru**) Plantă erbacee, înaltă până la 2 metri, cu frunze late și tulpina bogată în materii zaharoase, utilizată la confecționarea măturilor (1) (*Sorghum saccharatum*). **7** (Csc) Lan de mături (5-6). **8** (Șîc **~de-grădină, ~ri-de-grădină, ~ri-de-țară, ~ri-de-casă**) Plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu frunze verde-deschis, cu flori verzi, abia vizibile, folosită și la curățat Si: *măturică* (5) (*Kochia scoparia*). **9** (Bot; reg; îc) **~ra-Maicii-Precesta** sau **~turcească** Năfurică (*Artemisia annua*). **10** (Bot; reg; îc) **~ra-raiului** Floarea-raiului (*Chrysanthemum cinerariifolium*). **11** (Reg; îc) **~albă** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **12** (Trs) Bidinea. **13** (Ban) Unealtă cu care se amestecă în laptele pus la fiert, în laptele în care s-a pus cheagul etc. Si: (reg) *măturică* (10), *măturice* (4), *măturișcă* (4), *măturoi* (6), *măturuță* (3). **14** (Ban; art.) Dans țărănesc care se joacă în perechi, unul dintre dansatori ținând în loc de parteneră o mătură (1). **15** (Ban; art.) Melodie după care se execută mătura (14).

măturăriță *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 341 / Pl: *~țe* / E: ***măturar*** + *-iță*] (Îvr) Măturătoare.

măturător, ~oare [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 393 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mătura*** + *-(ă)tor*] **1** *smf* Persoană care se ocupă cu măturatul străzilor. **2** *sf* Vehicul cu tracțiune mecanică prevăzut cu o mătură mare cilindrică și cu o perie în formă de sul lung, rotitor, cu care se mătură străzile. **3** *sm* (Reg) Pămătuf de șters vatra cuptorului.

măturătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***mătura*** + *-(ă)tură*] **1-2** Măturare (1-2). **3** Gunoi.

măture *sf* vz ***mătură***

măturea *sf* [At: DLR / Pl: *~ele* / E: ***măturică*** css] **1-3** Măturică (1-3). **4** (Lpl) Plantă erbacee cu tulpina ramificată și cu floarea compusă, de culoare roz (*Centaurea jurineifolia*). **5** (Lpl; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** (Lpl; art.) Melodie după care se execută măturelele (5).

mături *v* vz ***mători***

măturică *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ici* / E: ***mătură*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Mătură (1) (mică) Si: *măturea* (1-2), *măturice* (1-2), *măturișcă* (1-2), *măturiță* (1-2), *măturuță* (1-2). **3** Mătură (1) mică cu care se perie hainele Si: *măturea* (3). **4** (Rar; îlv) **A umbla cu ~ca** A linguși. **5** (Bot; reg) Mătură (8) (*Kochia scoparia*). **6** (Bot; reg; lpl) Mătură (5) (*Sorghum vulgare*). **7** (Bot; reg; îf *~ici*) Plevaiță (*Xeranthemum annuum*). **8** (Bot; reg) Tămâiță (*Artemisia annua*). **9** (Bot; reg) Sporici (*Verbena officinalis*). **10** (Reg) Mătură (13). **11** (Reg) Măturoi (6).

măturice *sf* [At: DAMÉ, T. 40 / Pl: *~ici* / E: ***mătură*** + *-ice*] **1-2** (Șhp) Măturică (1-2). **3** (Bot; reg) Plevaiță (*Xeranthemum annuum*). **4** (Ban, Trs) Mătură (13).

măturiș *sn* [At: POPA, V. 127 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mătură*** + *-iș*] (Rar) Lan de mături (5, 6).

măturișcă *sf* [At: SLAVICI, O. II, 24 / Pl: *~ști* / E: ***mătură*** + *-ișcă*] **1-2** (Rar) Măturică (1-2). **3** (Bot; reg) Năfurică (*Artemisia annua*). **4** (Reg) Mătură (13).

măturitate *sf* vz ***maturitate***

măturiță *sf* [At: MARIAN, D. 9 / Pl: *~țe* / E: ***mătură*** + *-iță*] **1-2** Măturică (1-2). **3** (Reg) Perie. **4** (Reg) Pămătuf cu care se aghesmuiește. **5** (Bot; reg) Năfurică (*Arthemisia annua*). **6** (Bot; Buc) Sporici (*Verbena officinalis*). **7** (Bot; reg; îc) **~ța-Maicii-preacurate** Floarea-raiului (*Chrisanthemum cinerariifolium*). **8** (Bot; reg; îc) **~ța-bungiacului** Ața-apei (*Philonatis fontana*).

măturoi *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~oaie* / E: ***mătură*** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Mătură (1) (mare). **3** (Spc) Târn. **4** (Dep) Bărbat nătâng. **5** (Fig; rar; dep) Barbă mare. **6** (Trs) Mătură (13). **7** (Trs) Pămătuf de șters vatra cuptorului Si: (reg) *măturică* (11), *măturuș*.

măturuș *s* [At: ALR II, 4000/95, 836 / Pl: nct / E: ***mătură*** + *-uș*] (Reg) Măturoi (6).

măturuță *sf* [At: CHEST. V, 61 / Pl: *~țe* / E: ***mătură*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Măturică (1-2). **3** Mătură (13).

mătutat *sn* vz ***matostat***

mătușă *sf* [At: MOXA, 366/19 / V: (pop) ***tușă***, (reg) ***mătu*** / Pl: *~și*, (îrg) *~șe* / E: ml ***amita***] **1** Soră a unuia dintre părinți. **2** (Înv; îs *~ mică*) Verișoară a unuia dintre părinți sau soția unchiului Si: *tanti*. **3** (Reg; îs) *~ mare* Soră a unuia dintre bunici. **4** (Îrg) Bunică. **5** (Reg) Mamă vitregă. **6** (Pop) Termen de respect pentru o femeie mai în vârstă Si: *lele*. **7** (Pgn) Femeie în vârstă. **8** (Trs; gmț) Sticlă mare. **9** (Pop; euf; lpl) Malarie. **10** (Ban; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **11** (Ban; art.) Melodie după care se execută mătușa (10).

mătușel *s* [At: VICIU, COL. 202 / Pl: nct / E: ***mătușă*** + *-el*] (Trs; gmț) Săculeț cu care umblă colindătorii.

mătuși *vr* [At: CIAUȘANU, V. 179 / Pzi: *~șesc* / E: ***mătușă***] (Olt; d. fete) A rămâne nemăritată.

mătușică *sf* [At: PR. DRAM. 245 / V: (pop) ***tușică*** / Pl: *~șele* / E: ***mătușă*** + *-ică*] **1-14** (Șhp) Mătușă (1-7) (tânără și drăguță). **15** (Pop; euf) Malarie.

mătușoaică *sf* [At: ALR II, 6452/836 / Pl: *~ice* / E: ***mătușă*** + *-oaică*] (Reg) Mâtcă la joagăr.

mătușoi *smi* [At: PASCU, S. 111 / E: ***mătușă*** + *-oi*] (Ban; Trs) Unchi.

mățar *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***maț*** + *-ar*] **1** Persoană care se ocupă cu pregătirea și cu vânzarea mațelor pentru cârnați. **2** (Rar) Persoană care prepară sau vinde corzi de instrumente făcute din mațe (1).

mățăcăi *sp* [At: CHEST. V, 110/66 / E: ***maț*** cf *mățiguș*] (Mar) **1** Intestine. **2** Măruntaie (2).

mățăcină *sf* vz ***mătăcină***

mățăgoi *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oaie* / E: ***maț*** cf *mățiguș*] **1-2** (Reg; șdp) Maț (1) (lung).

mățălău *sn* [At: CHEST. IV, 128/808 / Pl: *~laie* / E: ***maț*** + *-ălău*] **1** (Reg) Loc de arătură lung și îngust. **2** (Trs) Fir de urzeală care n-a avut loc să treacă prin ițe și prin spată.

mățărie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***maț*** + *-ărie*] **1** (Csc) Cantitate mare de mațe (1). **2-3** (Rar) Loc unde (se curăță, se pregătesc și) se vând mațe (1) pentru cârnați. **4** (Rar) Atelier în care se fac corzi de instrumente din mațe (1).

mățî *vt* [At: DDRF / Pzi: *~țesc* / E: ***maț***] (Trs) **1** A obosi. **2** A chinui.

mățiguș *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 101 / Pl: *~e* / E: ***maț*** + *-iguș*] **1-2** (Reg; șhp) Mățișor (1-2).

mățișoară *sf* vz ***mâțișoară***

mățișor *sn* [At: CANTEMIR, ap. HEM 1838 / Pl: *~oare* / E: ***maț*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Maț (1) (mic) Si: (reg) *mățiguș* (1-2), *mățuc* (1-2).

mățârlă *sf* [At: A III, 6 / Pl: *~le* / E: ***mâț*** + *-ârlă*] (Trs) Ament de alun.

mățoi *s* vz ***mâțoi***[2]

mățos, ~oasă *smf, a* [At: ALR I, 783/578 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***maț*** + *-os*] (Reg) **1-2** Mâncăcios (**1-2**).

mățuc *s* [At: DLR / Pl: nct / E: ***maț*** + *-uc*] **1-2** (Rar; șhp) Mățișor (**1-2**). **3** (Reg) Furtun mic.

mățui *vt* [At: CV 1951, nr. 9-10, 46 / Pzi: *~esc* / E: ***maț*** + *-ui*] (Reg; c. i. animale) A curăța de mațe.

măur *s* vz ***mohor***

măureață *sf* [At: CV 1951, nr. 6, 30 / Pl: *~ețe* / E: ***măur*** + *-eață*] (Bot; reg) Specie de mohor nedefinită mai de aproape.

măuză *sf* vz ***mauză***[2]

măxina *i* [At: PAMFILE, J. I, 103 / V: ***mâxâna*** / E: ***mă*** cf *cexina, hăxina*] (Arg) Termen de ripostă atunci când interlocutorul se adresează cu „mă", în loc să folosească o formă de adresare mai politicoasă.

măzac, ~ă *a* vz ***mazac***

măzăcie *sf* [At: ȘEZ. VII, 141 / Pl: *~ii* / E: ***mazac*** + *-ie*] (Îrg) **1** Murdărie. **2** Neglijență.

măzăli *v* vz ***măzălui***

măzălui *vt* [At: ARH. FOLK. VI, 216 / V: ***mazai, ~li*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***măzol***] (Reg) **1** A mâzgăli. **2** A vopsi. **3** (Îf *mazai*) A scrie rău. **4** A unge pereții cu pământ Si: *a murui* (**1**). **5** (Îf *mazai*) A mânji.

măzănaie *sf* [At: DDRF / Pl: *~năi* / E: ns cf ger *Maserholz* „lemn cu pete"] **1** (Mol) Umflătură lemnoasă care se face pe trunchiul copacilor, mai ales al brazilor Si: (reg) *moțochină* (**6**). **2** (Pex) Bucată de lemn cu noduri proeminente. **3** (Pex) Umflătură. **4** (Pex) Tumoare. **5** (Reg; dep) Fată urâtă. **6** (Reg) Unealtă cu care se crapă lemne.

măzănăios, ~oasă *a* [At: DLR / P: *~nă-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***măzănaie*** + *-os*] (Reg; d. copaci) **1** Noduros. **2** Răsucit. **3** Greu de despicat Si: (reg) *măzănăit* (**3**).

măzănăit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: ***măzănaie***] (Reg; d. copaci) **1** Noduros. **2** Răsucit. **3** Măzănăios (**3**).

măzărac *sn* vz ***măzdrac***

măzărar *sm* [At: MARIAN, INS. 84 / V: ***~zerari*** / Pl: *~i* / E: ***mazăre*** + *-ar*] (Reg) **1** (Ent) Gărgăriță-de-mazăre (*Bruchus pisi*). **2** (Bot) Specie de măzăriche nedefinită mai îndeaproape. **3** (Îe) **A fi ca ~ul** A fi zdrobit, făcut fărâme.

măzărat, ~ă [At: HOGAȘ, DR. I, 111 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mazăre***] (Reg) **1** *a* (D. cereale) Cu bobul mare ca mazărea Si: (reg) *mășcat* (**1**). **2** *av* (Îe) **A râde ~** A rânji. **3** *av* (Îae) A râde fals. **4** *a* În formă de boabe Si: (reg) *măzăros*. **5** *a* (D. pepeni galbeni) Care are pe miez bobițe zaharoase. **6** *a* (D. crengile din care se fac bastoane) Cu coaja crestată în felurite desene. **7** *a* Colorat diferit. **8** *sf* (Bot) Sângele-voinicului (*Lathyrus odoratus*).

măzăratece *ap* [At: BULET. GRĂD. BOT. I, nr. 3, 76 / E: ***măzărat*** + *-ic*] (Reg; îs) *Mere ~* Specie de mere nedefinită mai îndeaproape.

măzărățel *a* [At: CORCEA, B. 31 / Pl: *~ei* / E: ***măzărat*** + *-el*] **1-2** (Șhp) (Cam) măzărat (**1**).

măzăre *sf* vz ***mazăre***

măzărea *sf* [At: DLR / Pl: *~ele* / E: ***mazăre*** + *- ea*] **1-2** (Șhp) Măzărică (**1-2**). **3-6** Măzăriche (**3-6**). **7** (Reg) Planta *Vicia saepium*. **8** (Bot; reg) Lintea-pratului (*Lathyrus pratensis*).

măzărean *sm* [At: MARIAN, Î. 336 / V: ***~zer~*** / Pl: *~eni* / E: ***mazăre*** + *-ean*] (Bot; reg) Sângele-voinicului (*Lathyrus odoratus*).

măzări[1] *vr* [At: DLR / Pzi: *~resc* / E: ns cf *mazăre, măraz*] A face mofturi Si: *a se alinta, a se fasoli*.

măzări[2] *vt* [At: A II, 8 / Pzi: *~resc* / E: ***mazăre***] (Reg) A bate smântâna pentru a se alege untul.

măzărică *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici* / E: ***mazăre*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Mazăre (**1**) (mică) Si: *măzărea* (**1-2**), *măzărice* (**1-2**), *măzăriche* (**1-2**), *măzăruică* (**1-2**). **3** (Ban) Varietate de fasole cu bobul mic și rotund Si: *măzărea* (**3**). **4** (Bot; reg) Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*). **5-6** (Bot; reg) Măzăriche (**3-4**) (*Vicia sativa* și *silvatica*). **7** (Bot; reg; îc) **~ca-cucului** Orăstică (*Orobus niger*). **8** Măzăriche (**16**). **9** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **10** (Reg; art.) Melodie după care se execută măzărica (**9**).

măzărice *sf* [At: PRIBEAGUL, P. R. 64 / E: ***mazăre*** + *-ice*] (Trs) **1-2** (Șhp) Măzărică (**1-2**). **3-6** Măzăriche (**3-6**).

măzăriche *sf* [At: CALENDARIU (1814), 181/20 / V: (îrg) ***~zer~***, ***mazar~*** / Pl: *~chi* / E: ***mazăre***] **1-2** (Șhp) Măzărică (**1-2**). **3** Plantă cu flori purpurii, cu frunzele terminate printr-un cârcel ramificat și cu fructul alungit Si: (reg) *borceag, măzărea* (**3**), *măzărică* (**5**), *măzărice* (**3**), *măzăroi* (**3**), *măzăruică* (**3**) (*Vicia sativa*). **4** Plantă cu flori mari de culoare albă sau violet și cu frunzele terminate printr-un cârcel Si: (reg) *borceag, măzărea* (**4**), *măzărică* (**6**), *măzărice* (**4**), *măzăroi* (**4**) (*Vicia silvatica*). **5** Plantă cu flori de culoare violet-deschis, cu frunzele terminate printr-un vârf țepos sau printr-un cârcel Si: *bobușor, măzărea* (**5**), *măzărice* (**5**), *măzăroi* (**5**) (*Vicia lathyroides*). **6** Plantă agățătoare, cu frunze perechi, terminate într-un cârcel și cu flori roșii, galbene sau violete Si: *măzărea* (**6**), *măzărice* (**6**), *măzăroi* (**6**) (*Vicia dumetorum*). **7** (Bot; reg) Cosiță (*Vicia hirsuta*). **8** (Reg) Planta *Vicia saepium*. **9** (Șîc **~zer~păroasă**) Plantă păroasă cu flori liliachii, așezate pe un spic lung (*Vicia villosa*). **10** (Bot; reg) Lintea-pratului (*Lathyrus pratensis*). **11** (Bot; reg) Bob-de-țarină (*Lathyrus platyphyllos*). **12** (Bot; rar) Năut (*Cicer arietinum*). **13** (Bot; reg; îc) **~-neagră** sau **~a-cucului** Orăstică (*Orobus niger*). **14** (Bot; reg; îac) Mălurici (*Orobus variegatus*). **15** (Reg; îc) **~sălbatică** Plantă cu tulpina întinsă și foarte rămuroasă, cu frunzele de culoare verde-deschis și cu florile albastre. **16** (Csc) Precipitație atmosferică sub formă de mici bobițe de gheață Si: *măzărică* (**8**) Vz *grindină*. **17** (Med) Cisticercoză.

măzăricos, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***măzărică*** + *-os*] (Rar) Granulos.

măzeriche *sf* vz ***măzăriche***

măzărie *sf* vz ***măjărie***

măzăriște *sf* [At: DR. XI, 76 / Pl: *~ti* / E: ***mazăre*** + *-iște*] (Reg) Loc semănat cu mazăre (**1**) Si: (reg) *măzăriștină*.

măzăriștină *sf* [At: DR. XI, 76 / A: nct / Pl: ? / E: ***măzariște*** + *-ină*] (Reg) Măzariște.

măzărit *sn* vz ***măjărit***

măzăriță *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 91 / Pl: *~te* / E: cf *măzăriche*] (Mar) Mazăre (**1**).

măzăroi *smi* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***mazăre*** + *-oi*] (Bot; reg) **1-2** (Șdp) Mazăre (**1**) (bătrână). **3-6** Măzăriche (**3-6**). **7** Cosiță (*Vicia hirsuta*). **8** Planta *Vicia saepium*. **9** Sângele-voinicului (*Lathyrus odoratus*).

măzăros, ~oasă *a* [At: ALR SN III, h 797/836 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mazăre*** + *-os*] (Reg) În formă de boabe Si: (reg) *măzărat* (**4**).

măzăruică *sf* [At: ALRM SN I, h 101 / Pl: *~ici* / E: ***mazăre*** + *-uică*] (Bot; Trs) **1-2** (Șhp) Măzărică (**1-2**). **3** Măzăriche (**3**) (*Vicia sativa*).

măzăție *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* /E: nct] (Îrg) Gafă.

măzdac *sn* vz ***mazdrac***

măzdrac *sn* vz ***mazdrac***

măzdrăgău *sn* vz ***mestecău***[1]

măzdrăcel *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 580 / Pl: *~ei* / E: ***mazdrac*** + *-el*] (Șhp) **1-2** Mazdrac (mic).

măzdri *v* vz ***mezdri***

măzerari *sm* vz ***măzărari***

măzerean *sf* vz ***măzărean***

măzeriche *sf* vz ***măzăriche***

măzg *sn* vz ***mâzgă***

măzga *vt* [At: A I, 12 / Pzi: *măzg* / E: ***mâzgă***] (Trs; c. i. copaci) A coji.

măzgal *sn* [At: BELDIMAN, E. 76/32 / V: ***mârz~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***mazgal***] (Tcî) Crenel.

măzgală *sf* vz ***mâzgală***

măzgar *sm* vz ***mâzgar***

măzgă *sf* vz ***mâzgă***

măzgălău *ss* [At: CHEST. IV, 61/91 / E: ***măzgă*** + *-ălău*] (Reg) Pământ lunecos și moale Cf *mâzgărie, mâzgău, mâzguș*.

mâzgăli *v* vz ***mâzgăli***

mâzgălitoare *sf* [At: DLR / Pl: *~ori* / E: ***mâzgăli*** + *-toare*] (Reg) Unealtă de tencuit nedefinită mai îndeaproape.

mâzgălitură *sf* vz ***mâzgălitură***

mâzilaș *sm* vz ***mazilaș***

mâzlac *s* vz ***mâslag***

mâzlad *s* vz ***mâslag***

mâzlag *s* vz ***mâslag***

mâzrac *sn* vz ***mâzdrac***

mblădiță *sf* vz ***mlădiță***

mâc [At: AGÂRBICEANU, L. T. 55 / Pl: (4) *~uri* / E: fo cf ger *Muck*, mg *mukk* „mârâit de supărare"] (Reg) **1** *sn* (Îe) **A nu zice nici ~** A tăcea. **2** *av* (Îe) **A tăcea ~** A nu scoate o vorbă. **3** *av* (Îae) A nu răspunde la o întrebare. **4** *i* Taci! **5** (Îe) **Nu poate nimeni să scoată ~ul din țară** Nu se poate împăca nimeni cu de-a sila.

mâcai *v* vz ***măcăi***

mâcă¹ *sf* [At: H II, 256 / Pl: ? / E: ns cf *mămucă*] (Dob) **1** Mamă (1). **2** Rudă mai bătrână.

mâcă² *sf* [At: I. CR. IV, 369 / Pl: ? / E: ns cf *mâcâi¹*] (Reg; dep) Femeie proastă.

mâcă³ *sf* vz ***moacă***

mâcăi *v* vz ***măcăi***

mâcălău *s* vz ***măcărău***

mâcenic, ~ă *smf* vz ***mucenic²***

mâcenicie *sf* vz ***mucenicie***

mâcenie *sf* vz ***mucenie***

mâcioc *sm* vz ***mâțoc***

mâcâi¹ *vr* [At: DLR / Pzi: *mâcâi* / E: fo] **1** (Reg) A se bâlbâi. **2** (Reg) A se exprima greu.

mâcâi² *v* vz ***măcăi***

mâclos, ~oasă *a* vz ***mlăcos¹***

mâcnit, ~ă *a* vz ***mâhnit***

mâglar *sm* [At: LB / V: ***măg~*** / Pl: *~i* / E: ***mâglă¹*** + *-ar*] (Reg) **1** Persoană care cântărește sarea. Si: (înv) *majameșter*. **2** Mâglaș (1).

mâglaș *sm* [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XII, 94 / V: ***măg~*** / Pl: *~i* / E: ***mâglă¹*** + *-aș*] **1** (Reg) Muncitor care taie, transportă și depozitează bulgării de sare în mină sau la suprafață. Si: (reg) *mâglar* (2). **2** (Buc) Mâgluitor.

mâglă¹ *sf* [At: SIMION DASC., ap. LET. 57 / V: ***mag~, madlă, măg~*** / Pl: *~le* / E: mg *máglya* cf *mâglă³*] (Reg) **1** Morman de lemne, de bulgări de sare, de piatră, de cartofi etc. **2** Îngrămădire de bușteni, crengi, vreascuri aduse de ape. **3** Stivă de lemne tăiate sau de scânduri.

mâglă² *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) **1** Bețișor cu care lemnarii fac măsurători când așază bârnele în pereți. **2** (Reg) Încheietură a bârnelor la colțurile caselor de lemn. **3** (Reg) Sfeșnic de lemn.

mâglă³ *sfs* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 164⁴/34 / E: slv **мьгла**] (Îvr) **1** Ceață. **2** Negură.

mâgli *vt* [At: GLOSAR REG. / Pzi: *~lesc* / E: ***mâglă²***] (Reg) A construi o casă de lemn, îmbucând capetele grinzilor unul în altul.

mâgliseală *sf* [At: PISCUPESCU, O. 94/21 / V: ***mig~*** / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***mâglisi*** + *-eală*] (Mun) Mâglisire.

mâglisi [At: MOXA, 381/23 / V: ***măng~, mag~, mig~, migliși, miclisi, migrisi*** / Pzi: *~esc* / E: ns cf *mâglă³*] (Mun) **1-2** *vtrp* A (se) amăgi cu laude. **3** *vt* A măguli (2). **4** *vr* (D. câini; îf *migrisi*) A se gudura.

mâglisire [At: PANN, E. III, 84/20 / Pl: *~ri* / E: ***mâglisi***] (Mun) **1** Amăgire. **2** Lingușire.

mânglisitor, ~oare *a* [At: PISCUPESCU, O. 126/14 / V: ***mag~, migliși~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mâglisi*** + *-tor*] (Mun) **1** Amăgitor. **2** Lingușitor.

mâglui *vt* [At: LEXIC REG. 105 / Pzi: *~esc* / E: ***mâglă¹*** + *-ui*] (Buc) A așeza (buștenii) în mâglă[1] Si: *a stivui*.

mâgluitor *sm* [At: LEXIC REG. 105 / Pl: *~i* / E: ***mâglui*** + *-tor*] (Buc) Muncitor forestier care așază buștenii în mâglă[1] Si: *mâglaș* (2).

mâgnire *sf* vz ***mâhnire***

mâgnit, ~ă *a* vz ***mâhnit***

mâhneală *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 253/9 / Pl: *~eli* / E: ***mâhni*** + *-eală*] (Îvr) Întristare.

mâhneciune *sf* vz ***mâhniciune***

mâhni *vr* [At: PSALT. HUR. 50ᵛ/3, cf 120ᵛ/1 / Pzi: *~nesc* / E: nct] **1** A se întrista. **2** (Înv; cu determinări în genitiv sau udp „despre", „asupra") A se mânia. **3** (Bis; înv) A se pocăi.

mâhnicios, ~oasă *a* [At: KOTZEBUE, U. 21/25 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mâhni*** + *-(i)cios*] (Iuz) **1** Care produce mâhnire. **2** Trist.

mâhniciune *sf* [At: PSALT. 252 / V: (îvr) ***~nec~*** / E: ***mâhni*** + *-(i)ciune*] (Iuz) Mâhnire (1).

mâhnire *sf* [At: (a. 1648) GCR I, 133/35 / V: (reg) ***mâcn~, mâg~*** / Pl: *~ri* / E: ***mâhni***] **1** Întristare. **2** (Înv) Enervare. **3** (Bis; înv) Pocăire.

mâhnit, ~ă *a* [At: PSALT. HUR. 36ᵛ/2 / V: (reg) ***măcn~, măgn~, mâcn~, mâgn~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mâhni***] **1** Trist. **2** (Fig) Sumbru. **3** (Bis; înv) Pocăit. **4** (Reg, îf *măgnit*) Mânios (1).

mâhnitor, ~oare *a* [At: MARCOVICI, D. 7/25 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mâhni*** + *-tor*] (Rar) Care produce mâhnire Si: *trist*, (iuz) *mâhnicios*.

mâhnițel, ~ea *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 233ᵛ/11 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mâhnit*** + *-el*] (Îvr) **1-4** (Șhp) (Cam) mâhnit (**1-2**). **5** Vânăt.

mâie *sf* vz ***muie***

mâietoare *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. A. 691 / V: ***mai~, măi~, mait~, moi~, moit~*** (Pl: *moitori*), ***muie~*** / Pl: *~ori* / E: ***mânea*** + *-(ă)toare*] **1** (Reg; lpl) Acareturi. **2** Pătul pentru porumb. **3** Adăpost pentru vite la câmp. **4** Stână.

mâietură *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. A. 69 / V: ***măi~*** / Pl: *~ri* / E: ***mânea*** + *-(ă)tură*] (Trs) Acareturi.

mâine *av* [At: COD. VOR. 130/25 / V: (rar) ***mâini***, (îrg) ***mâne, mâni*** / E: ml ***mane***] **1** În ziua care urmează după cea de azi. **2** A doua zi Si: (reg) *mânezi*. **3** (Precedat de „ziua"; îla) **De ~** Care urmează zilei de azi. **4** (Îe) **Pe ~** Formulă de salut la despărțire, indicând o reîntâlnire în ziua următoare. **5** (Îe) **Ca ~ (poi~)** În curând. **6** (Îcr „poimâine") În viitorul apropiat. **7** (Îcr „poimâine") Cândva. **8** (Reg; îlav) **~alaltă** Nu peste mult timp. **9** (Îla) **De ~** Din viitor.

mâineca *v* vz ***mâneca***

mâini *av* vz ***mâine***

mâiog *sn* vz ***mâiug***

mâitor *sm* vz ***mânător***

mâitură *sf* vz ***mânătură***

mâjă *sf* [At: H X, 419 / Pl: ? / E: ns cf *mâzgă*] (Reg) Suc ieșit primăvara de sub coaja copacilor.

mâjit, ~ă *a* vz ***mânjit***

mâjmăi *v* vz ***mâșmâi***

mâjnic¹ *s* [At: CANDREA, Ț. O. 51 / Pl: nct / E: nct] (Mar; pbl) Iarbă moale, roșiatică.

mâjnic² *sm* vz ***mâșnic***

mâl *sm* [At: ȘINCAI, HR. I, 6/8 / V: (reg) ***moală*** *sf*, ***mol, mul*** *sn* / Pl: *~uri* / E: ns cf ucr *мул*] **1** Pământ adus de ape și depus pe mal, pe fundul râurilor sau pe terenuri inundabile Si: *aluviune*. **2** Pământ noroios format sub acțiunea apei Si: *glod, mocirlă, nămol, noroi*. **3** (Reg) Lut. **4** Humă.

mâlăiaș *sn* vz ***mălăiaș***

mâlc¹, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 976 / V: (reg) ***mâlcă, melcu*** *av*, ***mulc, mulcu, mulgu***, (nob) ***molc*** *a* / E: drr ***mâlci¹*** cf slv *млъкомь*] **1** *av* (Îe) **A tăcea ~** (sau **~ă**) A nu spune nici un cuvânt. **2** *a* (Nob; îf *molc*) Tăcut.

mâlc² *s* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 324 / E: ns cf *mârcav, mârced*] (Trs) Boală a oilor și a caprelor, manifestată prin orbire, umflarea picioarelor și pierderea laptelui.

mâlcaviță *sf* vz ***mârcaviță***

mâlcă *av* vz ***mâlc¹***

mâlced, ~ă *s, a* vz ***mârced***

mâlcez, ~ă *s, a* vz ***mârced***

mâlci¹ *vt* [At: JIPESCU, O. 16 / Pzi: *~cesc* / E: slv **млъчати**, bg **мълча**] (Mun; Olt) **1** (Îe) **A o ~** A încremeni. **2** (Îae) A o sfecli.

mâlci^{2} [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 102 / Pzi: *~cește* / E: ***mâlc***^{1}] **1** *vi* (Trs; d. oi, capre) *vi* A se îmbolnăvi de mâlc^{2}. **2-3** *vri* A-i slăbi puterile. **4** *vi* (D. vehicule) A-și încetini mersul.

mâlcid, ~ă *s, a* vz ***mârced***

mâlcigai *sn* [At: PASCU, S. 202 / Pl: *~uri* / E: ***mâlced*** + *-ai* (prin apropiere de *mucegai, putregai*)] (Reg) Lemn putred Si: *putregai*.

mâlcit, ~ă *a* [At: CV 1950, nr. 4, 33 / V: ***mal~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mâlci***^{2}] Sleit de puteri.

mâlcita *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / E: ***mâlci***^{1}] (Mun) **1** (Îe) **A o face ~** A trece sub tăcere ceva. **2** (Îlav) **Pe ~te** Pe tăcute.

mâlcitor, ~oare *a* [At: DDRF / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mâlci***^{1} + *-tor*] (Nob) Nătâng.

mâlcom *av* vz ***molom***

mâlcomi *v* vz ***molcomi***

mâlcomire *sf* vz ***molcomire***

mâlcomiș *av* vz ***molcomiș***

mâlcomișare *sf* [At: CORESI, EV. 195 / Pl: *~șări* / E: ***mâlcomiș***] (Îvr) **1** Blândețe. **2** Smerenie.

mâlcomișat, ~ă *a* [At: CORESI, L. 479/21 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mâlcomiș***] (Îvr) Liniștit.

mâlcomiși *vt* [At: BIBLIA (1688), 587^{1}/30 / V: ***mil~*** / Pzi: *~sesc* / E: ***mâlcomiș***] (Îvr) **1** A supune. **2** (Pex) A pedepsi.

mâlcomișul *av* vz ***molcomiș***

mâli [At: M. COSTIN, O. 264 / V: (Trs) ***moli***, (Mar) ***muli*** / Pzi: *~lesc* / E: ***mâl***] **1-2** *vtr* A (se) umple de mâl (1). **3** *vt* (Mar; fig) A defăima.

mâlire *sf* [At: PAMFILE, A. R. 150 / Pl: *~ri* / E: ***mâli***] (Reg) **1** Murdărire cu noroi. **2** Defăimare.

mâliște *sf* [At: CHEST. IV, 44/560 / Pl: *~i* / E: ***mâl*** + *-iște*] (Mol; Buc) **1-5** Mâlitură (**1-5**).

mâlit, ~ă *a* [At: AR (1829), 194^{2}/16 / V: (Ban) ***mol~***, (Mar) ***mul~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mâli***] **1** Acoperit cu mâl (1). **2** Împotmolit.

mâlitură *sf* [At: PRAVILA (1814), 24/21 / V: (Trs) ***mol~***, (Mar) ***mul~*** / Pl: *~uri* / E: ***mâli*** + *-tura*] **1** Depunere de mâl, pietre, frânturi de lemn etc. Si: *mâliște* (1) Vz *aluviune*. **2** Loc în care s-a depus mâl Si: *mâliște* (2). **3** Nămol. **4** (Mar; Trs) Pământ nisipos Si: *mâliște* (4). **5** (Mar; Buc) Nisip mărunt Si: *mâliște* (**5**).

mâlituros, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mâlitură*** + *-os*] (Rar) **1-2** Mâlos (**1-2**). **3** Argilos. **4-6** Mâlos (**4-6**).

mâlos, ~oasă *a* [At: NECULCE, L. 141 / V: (Trs) ***mel~, mol~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mâl*** + *-os*] **1** Plin de mâl (1) Si: (rar) *mâlituros* (**1**). **2** Cu mâl Si: (rar) *mâlituros* (**2**). **3** Argilos. **4** (Rar) De mâl (1) Si: (rar) *mâlituros* (**4**). **5** (Rar) Caracteristic mâlului Si: (rar) *mâlituros* (**5**). **6** (Reg; d. ape) Cu gust sălciu Si: (rar) *mâlituros* (**6**).

mân *sn* vz ***mână***^{1}

mâna^{1} [At: PSALT. 166 / Pzi: *mân* și *mâi*; Cj: *să mân, să mâi*; Grz: *mânând*, (pop) *mâind* / E: ml ***minari*** „a amenința"] **1** *vt* (Fșa) A dirija mersul unui animal. **2** *vt* (Fșa) A dirija mersul unui vehicul cu tracțiune animală. **3** *vt* (Fșa) A stimula la mers. **4** *vt* (Fam; îe) **A ~ porcii (la jir** sau, rar, **la Brașov)** A sforăi în somn. **5** *vt* (Îe) **Mână măgaru'!** Pleacă de aici! **6** *vt* (Fig) A determina să facă un anumit lucru, să acționeze într-un anumit fel. **7** *vt* (Pop; pan; c. i. vehicule cu diferite genuri de tracțiune) A conduce. **8** *vi* (Abs) A porni. **9** *vi* (Abs) A se deplasa. **10** *vi* (Abs) A grăbi. **11-12** *vti* (Indicând o deplasare în spațiu) A duce pe cineva la... **13-14** *vti* (Indicând o deplasare în spațiu) A îndruma pe cineva spre... **15-16** *vi, vr* (Înv) A (se) deplasa spre... **17** *vt* (Pop) A lua cu sine. **18** *vt* (Îvr) A pune pe fugă. **19** *vt* (Reg) A îndepărta. **20** *vt* (Reg; c. i. un animal sălbatic, un vânat) A hăitui. **21** *vt* (Reg, c. i. un animal sălbatic, un vânat) A adulmeca. **22** *vt* (Îvp) A trimite pe cineva undeva. **23** *vt* (Reg; îe) **A-l ~ (pe cineva) afară** sau **a-l ~ burduhanul** A avea diaree. **24** *vt* (Îvr; c. i. o scrisoare, o petiție etc.) A expedia. **25** *vt* A pune în mișcare. **26** *vt* A mișca din loc Si: *a deplasa, a împinge*. **27** *vr* (Reg) A aluneca. **28** *vt* (Înv; Ban) A da în judecată. **29** *vrr* (Ban) A se ciorovăi. **30** *vr* (Înv) A duce mai departe. **31** *vt* (Îe) **A(-și) ~ viața** sau **a o ~** A-și duce viața. **32** *vr* (D. timp) A trece. **33** *vt* (Mun) A înainta cu săpatul într-o mină, într-o galerie etc.

mâna^{2} *vt* [At: ARH. FOLK. III, 113 / Pzi: *mân* / E: ns cf *mână*^{1}] (Pop; în superstiții) A fermeca.

mâna^{3} *v* vz ***mânca***

mâna^{4} *v* vz ***amâna***

mânaci *smi* [At: COȘBUC, AE. 231 / E: ***mâna***^{1} + *-aci*] (Nob) Călăreț.

mânar *sm* [At: MURNU, I. 244 / Pl: *~i* / E: ***mâna***^{1} + *-ar*] Vizitiu.

mânare^{1} *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 133/12 / Pl: *~nări* / E ***mâna***^{1}] **1-2** Dirijare a unui animal sau a unui vehicul cu tracțiune animală Si: *mânat*^{2} (**1-2**). **3** Stimulare. **4** Îndemn. **5** (Pop) Conducere. **6** (Pop) Pornire. **7** (Pop) Deplasare. **8-9** (Îvr) Obligație (de a merge undeva sau) de a face ceva Si: *mânat*^{2} (**8-9**).

mânare^{2} *sf* vz ***mâner***

mânaș *sm* [At: VĂCĂRESCUL, P. 329/12 / Pl: *~i* / E: ***mâna***^{1} + *-aș*] (Reg) Vizitiu.

mânat^{1} *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 158/6 / Pl: *~ați* / E: ***mâna***^{1}] (Trs) Persoană trimisă cu o misiune Si: *sol, trimis*.

mânat^{2} *sn* [At: SBIERA, ap. DDRF / E: ***mâna***^{1}] **1-2** Mânare (**1-2**). **3** Stimulare. **4** Îndemn. **5** (Pop) Conducere. **6** (Pop) Pornire. **7** (Pop) Deplasare. **8-9** Mânare (**8-9**).

mânat^{3}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mâna***] **1-2** (D. animale sau vehicule cu tracțiune animală) Dirijat. **3** Stimulat. **4** Îndemnat. **5** (Pop) Condus. **6** (Pop) Deplasat. **7-8** Obligat să meargă undeva sau să facă ceva.

mânavetă *sf* vz ***minaret***

mână^{1} *sf* [At: PSALT. HUR. 51^{v}/21 / V: (reg) ***mân*** *sn* / Pl: *mâini*, (îrg) *~ne, ~ni, ~uri*, (îvr) *~nule*, (reg) *~nâle* / E: ml ***manus***] **1** Fiecare dintre cele două membre superioare ale corpului omenesc, de la umăr până la vârful degetelor Si: *braț*, (îrg) *brâncă*. **2** Extremitate a antebrațului, care se termină cu cele cinci degete. **3** Palmă. **4** (D. o unealtă, un instrument; îla) **De ~** Acționat manual. **5** (Îal) Făcut cu mâna. **6** (Îrg; îlav) **A ~** La îndemână. **7** (Cmr; înv) **De-a ~** Cu amănuntul. **8-9** (Îlav) **Pe** (sau rar, **în, la**, înv **de-a**) **~na dreptă** (sau **stângă**) În partea dreaptă (sau stângă). **10** (Reg; îlav) **Pe ~** Pe dibuite. **11** (Reg; îlav) **Sub ~** Subsuoară. **12** (Îlav) **Pe sub ~** Pe ascuns. **13** (Îal) În mod clandestin. **14** (Îe) **A fi peste ~** A fi dificil de realizat, de obținut. **15** (Îe) **Cu ~na lui** (ori **mea, ta** etc.) sau **cu mâinile lor** (ori **noastre, voastre** etc.) În mod direct Si: *personal*. **16** (Îe) **Cu ~na cuiva** Cu ajutorul cuiva. **17** (Îe) **A scoate castanele** (sau **cărbunii**) **din foc** ori **a stinge cărbunii** (reg **a prinde șarpele**) **cu ~ altuia** A se folosi de cineva pentru a-și rezolva o problemă dificilă sau riscantă. **18** (Reg; îe) **A fi ~ singură** A fi lipsit de ajutor. **19** (Îlav) **Cu ~na goală** Fără a aduce sau fără a lua nimic. **20** (Pex; îae) Fără a-și fi atins scopul. **21** (Îe) **Cu amândouă mâinile** (sau, pop. **cu ~ bună, cu o ~ ca c-o mie**) În cantitate mare. **22** (Îae) Cu toată bunăvoința. **23** (Reg; îlav) **Cu ~** (sau **~na**) **de sare** Fără noroc. **24** (Îal) Fără putere morală sau materială. **25** (Fam; îe) **A avea** (sau **a fi cu**) **~** (sau **~na**) **lungă** sau **a fi bun de ~** A fi hoț. **26** (Îe) **A avea** (sau **a fi cu**) **~ largă** (sau **deschisă**) ori (înv) **a fi slobod la ~** A fi darnic. **27** (Îvr; îls) **~ slobodă** (sau **întinsă, îndurată**) Dărnicie. **28-29** (Pfm; îljv) **Cu ~** (sau **~na**) **spartă** sau **spart la ~** Risipitor. **30** (Pfm; îe) **A lua cu o ~ și a da cu alta** (sau **cu zece**) A cheltui mult Si: *a fi risipitor*. **31** (Pfm; îe) **A avea ~ bună** sau **a fi bun de** (ori **la**) **~** A fi îndemânatic. **32** (Îae) A purta cuiva noroc. **33** (Îe) **A-și face ~ bună (pe) la cineva** A obține simpatia sau încrederea cuiva. **34** (Îe) **A fi ușor** (sau **ager**) **de ~** sau **a avea ~ ușoară** A lucra cu finețe și cu abilitate. **35** (Îe) **A fi greu de ~** A fi neîndemânatic. **36** (Îe) **A avea ~na strânsă** (sau **scurtă**) sau **a fi strâns la ~** A fi zgârcit. **37** (Pfm; îe) **A fi (om) cu dare de ~** A fi om înstărit. **38** (În legătură cu verbele „a da", „a cere", „a solicita"; îls) **~ de ajutor** Sprijin. **39** (Îe) **A fi ~na (cea) dreaptă a cuiva** A fi principalul ajutor, omul de încredere al cuiva. **40** (Înv; îe) **A scăpa cu capul a ~** A scăpa nevătămat dintr-o mare primejdie. **41** (Reg; îlav) **Cu capul a ~** Nechibzuit. **42** (Îal) Foarte îndrăzneț. **43** (Îlav) **Cu zilele a** (sau **în**) **~** Amenințat de o mare primejdie. **44** (Pop; îe) **A muri cu zilele în ~** A muri înainte de vreme. **45** (Îe) **A da din mâini și din picioare** A depune

eforturi pentru a învinge o dificultate Si: *a se strădui*. **46** (Îe) **A lega** (sau **a-i tăia**) **cuiva mâinile** (**și picioarele**) sau **a lega de mâini și de picioare** A împiedica sau a pune în imposibilitate să acționeze într-o anumită direcție. **47** (Îae) A-i lua, a-i reduce cuiva posibilitatea de a se manifesta. **48-49** (Îe) **A avea** (sau **a lăsa, a da cuiva**) ~ (sau **~na**) **liberă** (A acționa sau) a lăsa pe cineva să acționeze după bunul său plac. **50** (Înv; îe) **A-și lărgi mâinile spre** (sau **pre**) **lăcomie** A deveni foarte lacom. **51** (Înv; îe) **A-și ține mâinile de (la)...** A se abține de la ceva. **52** (Udp „de"; îe) **A se spăla pe mâini** sau **a-și spăla mâinile** A pierde ceva. **53** (Îae) A refuza să-și ia răspunderea unei probleme dificile sau a unei fapte reprobabile. **54** (Pop; îe) **A avea ~na curată** (sau **mâinile curate**) A fi cinstit. **55** (Fam; îe) **A prinde** (**pe cineva**) **cu ~na în sac** (sau **în traistă, în sân**) A surprinde pe cineva furând sau înșelând. **56** (Reg; îe) **A se prinde cu mâinile de vatră** A-și înjgheba o gospodărie, un cămin. **57** (Îe) **A lua boala** (sau **durerea** etc.) **cu ~na** A face să treacă boala sau să înceteze durerea etc. repede. **58** (Reg; îe) **A da cu ~na în foc** (sau **prin spuză, prin șperlă**) A se păcăli. **59** (Îae) A se îmbogăți deodată, fără muncă. **60** (Îe) **A pune** (sau **a băga**) **~na în foc pentru cineva** (sau **pentru ceva**) A garanta pentru cineva sau pentru ceva. **61** (Îe) **I-a pus Dumnezeu ~na în cap** A dat norocul peste el. **62** (În legătură cu sume de bani; îe) **A primi în** (sau **a lua în**, reg. **a lua la**) ~ A obține ca venit net. **63** (Îe) **A nu da** (sau **lăsa**) **hățurile din** ~ A păstra pentru sine puterea, conducerea. **64** (Îe) **A duce de ~** (**pe cineva**) A călăuzi, a conduce pe cineva. **65** (Fig; îae) A sprijini, a proteja pe un nepriceput. **66** (Îe) **A pune ~na** A face, a întreprinde ceva. **67** (Îae) A acționa. **68** (Îae) A fura. **69** (Îe) **De la ~ până la gură** În timp scurt. **70** (Reg; îae) Foarte puțin. **71** (Fam; îe) **Una la ~** Se spune pentru a marca primul element al unei enumerări. **72** (Reg; îe) **Cu mâinile la piept** sau **cu căciula în ~** Umil. **73** (Îe) **A pune** (sau **a încrucișa**) **mâinile pe piept** A muri. **74** (Îe) **A pune ~na pe cineva** A prinde. **75** (Îe) **A(-i) pune** (**cuiva**) **~na în piept** (sau **în gât**) A înșfăca. **76** (Îae) A trage la răspundere pe cineva. **77** (Îe) **Cu mâinile** (sau **mâini**) **în șolduri** (sau **încrucișate**) Impasibil. **78** (Îae) Fără nici o grijă. **79** (Îae) În voie. **80** (Îe) **A-și pune ~na pe inimă** (sau **pe cuget**) A se angaja să spună adevărul. **81** (În legătură cu declarații; îe) **Cu ~na pe inimă** Cu conștiința curată. **82** (Îe) **A ridica ~na asupra cuiva** A amenința pe cineva cu bătaia. **83** (Îae) A fi agresiv. **84** (Pex) A bate. **85** (Art. șîs *de-a ~na, hora de ~, jocul de ~*) Dansuri populare în care jucătorii se țin de mână (**1**). **86** (Art.; îas) Melodie după care se execută dansurile „de-a mâna" (**85**). **87** (Pop; îs) *Pe sub ~* Dans popular Si: *învârtita*. **88** (Pop; îas) Melodie după care se execută acest dans. **89** (Pop; îcs) *~ moartă* (sau *ciungă*) Joc de copii, în care unul apucă mâna altuia, care și-o lasă moale, și începe să i-o legene într-o parte și în alta, apoi îl lovește pe neașteptate cu ea peste cap. **90** (Îcs) *De-a ~ pe masă* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **91** (Pop; îs) *Năframă de ~* Batistă. **92** (Îc) **~na-Maicii** (sau **-Maica**)**-Domnului** Plantă erbacee mică din familia cruciferelor, cu tulpina foarte ramificată și higroscopică, cu flori albe și fructele mici (*Anastatica hierochuntica*). **93** (Iht; reg; îc) **~na-diavolului** Regina-peștilor (*Eupomotis gibbosus*). **94** (Îe) **A lăsa** (ori **a da, a încredința** etc.) **pe ~na** (**cuiva**) A lăsa ceva sau pe cineva în grija sau paza cuiva. **95** (Îe) **A întinde cuiva ~na** (sau, înv. **~ bună**) A ajuta pe cineva. **96** (Îe) **A-i fi** (**cuiva**) **la mâini bune** A-i fi cuiva prieten credincios, ajutor de nădejde. **97** (Îe) **A ajunge pe mâini bune** A avea parte de o îngrijire atentă. **98** (Îe) **A-și lua ~na de pe cineva** A înceta de a mai ajuta, de a mai ocroti pe cineva. **99** (Îe) **A purta** (sau **a ține**) **pe cineva pe mâini** A avea o grijă deosebită față de cineva. **100** Autoritate. **101** Stăpânire. **102** Putere. **103** (Îs) *~ de fier* sau *~ forte* Om energic, autoritar. **104** (La jocul de cărți; îe) **A avea** (sau **a fi la cineva**) **~na** A-i veni rândul să împartă cărțile. **105** (La jocul de cărți; îe) **A trece** (sau **a ceda**) **~** A ceda rândul jucătorului sau jucătorilor următori. **106** (Îe) **A-și trage ~na** A-și retrage stăpânirea, autoritatea. **107** (Îe) **A-i da ~na** A putea, a-i permite situația sau împrejurările să facă ceva. **108** (Îae) A-i conveni să... **109** (În locuțiuni și expresii sugerând însoțirea, legătura intimă, colaborarea sau potrivirea; îlav) **De-a ~** Apropiat. **110** (În legătură cu lupte; îal) Corp la corp. **111** (Reg; îe) **De-a ~na** Necurmat, în lanț. **112** (Îlav) **~ în ~** În perfect acord. **113** (Îe) **Dintr-o ~ în alta** sau **din ~ în ~** De la unul la altul. **114** (Îe) **A pune ~ de la ~** (sau **de la ~ la ~**) A aduna bani, obiecte etc. prin contribuție benevolă. **115** (Îe) **A bate** (sau **a da**) **~na** A face un târg, pecetluind înțelegerea printr-o strângere de mână. **116** (Îae) A se înțelege în privința unei tranzacții. **117** (Îae) A se lega cu jurământ. **118** (Îe) **A-și da ~na** (**cu cineva**) A strânge mâna cuiva în semn de salut sau în semn de împăcare. **119** (Îae) A se uni prin căsătorie. **120** (Îae) A colabora. **121** (Reg; îe) **A da ~na cu moartea** A trece printr-o mare primejdie. **122** (Înv; îe) **A da ~na la ceva** A sprijini ceva. **123** (Fam; îe) **A se ține de mână** A fi nedespărțiți. **124** (Fam; îe) **Ia-te** (sau **poți să te iei**) **de ~nă cu...** sau **puteți să vă luați de ~nă** Vă potriviți la fapte rele sau la caracter urât. **125** (Îe) **A cere ~na cuiva** A cere în căsătorie pe cineva. **126** (D. doi sau mai mulți bărbați; îe) **A-și disputa ~na cuiva** A concura pentru a se putea căsători cu o anumită fată. **127** (Îe) **A da pe ~na justiției** (sau, înv. **județului**) A înainta pe un infractor organelor judiciare, pentru a fi cercetat, judecat etc. **128** (Înv) Persoană privită ca autor al unei acțiuni. **129** (Îs) *~ de lucru* Muncitori. **130** (Iuz; csnp; îs) *~ curentă* Carte de atu cea mai mare. **131** (Jur; îs) *~ moartă* Situație a acelor bunuri care aparțineau orașelor, spitalelor, mănăstirilor și nu puteau fi înstrăintate. **132** (La unele jocuri de cărți; îas) Situație în care se distribuie cărțile unui jucător fictiv sau unul din cei prezenți nu joacă, partenerul de echipă mânuind și cărțile lui. **133** (Reg; îs) *Frate de ~* Cavaler de onoare la nuntă. **134** (Reg; îs) *Cumnat de ~* Vornicel la nuntă. **135** (Rar) Creație a cuiva. **136** (Precedat de *anh* „o", „niște"; udp „de") Cantitate mică din ceva, atât cât încape în palmă. **137** (Pop; udp „de") Indică un număr redus, un grup restrâns de elemente de același fel strânse la un loc Si: *mănunchi* (**1**). **138** (În legătură cu un *no* sau, rar, un *ne*) Categorie. **139** (În legătură cu un *no* sau, rar, un *ne*) Calitate. **140** (Reg; îs) *Copii de două mâini* Copii rezultați din căsătorii anterioare ale soților. **141** (Îla) **De toată ~na** sau **de multe mâini** De toate felurile. **142** (Reg) Unelte sau obiecte de gospodărie sau părți ale acestora care se aseamănă, ca formă și utilizare, cu mâna (**1**). **143** Unelte sau obiecte de gospodărie sau părți ale acestora care se apucă și se manevrează manual. **144** Fiecare dintre cele două lemne laterale ale codârlei la car. **145** Întinzătoare la car. **146** Leucă la car. **147** Picior la sanie. **148** Țepușă la sanie. **149** Spetează dintre coarnele plugului. **150** Schimbătoare la plug. **151** Spetează la războiul de țesut. **152** Stâlp între picioarele sulului la războiul de țesut. **153** Muierușcă (**8**) la războiul de țesut. **154** Fofează la vârtelniță. **155** Lemn care ține jugul între corfe, la joagăr. **156** Cioacă la joagăr. **157** Lemn care transmite jugului mișcarea crivalului, la joagăr. **158** Japă la joagăr. **159** Măsea la coasă. **160** Chingă a căpriorilor la casă. **161** Titirez la moară. **162** (Reg) Mâner al ferăstrăului. **163** (Reg) Mâner al coarbei. **164** (Reg) Mâner al sfedelului. **165** (Reg) Sul sau scripete al fântânii. **166** (Reg) Prăjină prevăzută la unul din capete cu un coșuleț cu care se culeg fructele din pomi, pentru a nu se zdrobi. **167** (Pes; lpl. îs) *Mâinile sacului* Fiecare dintre cele două brațe laterale, făcute din nuiele, pe care se întinde plasa sacoviștei Si: *aripi*. **168** (Pes; îs) *Mâinile cutiței* Fiecare dintre cei doisprezece pari, lungi de 3-4 m, care susțin pereții cutiței Si: *prefuste*. **169** (Pes; îs) *Mâinile jugurilor* Lemne lungi cu ajutorul cărora se țin și se mânuiesc jugurile lesei. **170** (Îs) *~ curentă* Balustradă.

mână² *sf* [At: CALENDARIU (1814), 35/8 / Pl: ? / E: ngr **μήν**] (Înv; îs) *~na anului* Element cronologic care servește la determinarea zilei săptămânii cu care începe fiecare lună dintr-un an.

mânafaptură *sf* vz ***manufactură***

mânăr *sn* vz ***mâner***

mânăscris *sn* vz ***manuscris***

mânăstioară *sf* vz ***mănăstioară***

mânăstire *sf* vz ***mănăstire***

mânăstiresc, ~ească *a* vz ***mănăstiresc***

mânăștergură *sf* [At: COD. VOR. 4/25 / V: ***mâneș~, ~neș~, ~niș~, meneșterg*** *sn*, ***meneșterghiră, mineș~, miniș~*** / Pl: *~ri* / E: ***mână¹*** + ***ștergură***] **1** (Îrg) Prosop. **2** (Îrg) Șervet. **3** (Reg) Batistă lucrată de fete înaintea măritișului. **4** (Reg) Broboadă.

mânăștire *sf* vz ***mănăstire***

mânătarcă *sf* [At: (a. 1775) GCR II, 98/8 / V: (reg) ***măn~, mănătârcă, mănăturcă, ~rgă, ~târcă, mânâtârcă, minatercă, minătarcă*** / Pl: *~tărci* / E: bg **манатарка**] **1** (Lpl) Ciupercă comestibilă cu pălăria cărnoasă, foarte bombată, de culoare brună-gălbuie și cu piciorul solid, de obicei umflat la bază Si: *burete*, (reg) *hrib*, (reg) *mitarcă, pitarcă, pitoancă* (*Boletus edulis*). **2** (Bot; reg; îc) **~-ursească** Pita vacii (*Boletus bovinus*). **3** (Bot; reg; îc) **~-țigănească** Specie de mânătarcă (1) necomestibilă.

mânătargă *sf* vz ***mânătorcă***

mânătârcă *sf* vz ***mânătarcă***

mânător [At: JIPESCU, ap. CADE / V: ***mâitor*** *sm* / Pl: *~i* / E: ***mână***[1] + *-(ă)tor*] **1** *sm* (Pop) Persoană care mână animalele la pășune, la plug etc. **2** *sm* (Spc) Băiat care mână vitele Si: *pogonici*. **3** *a* (Reg; îs) *Câine ~* Câine trimis să adune oile. **4** *a* (Reg; îas) Câine de vânătoare, care adulmecă și urmărește vânatul. **5** *sm* (Mun) Barcagiu. **6** *sm* (Mar; Buc) Poteraș. **7** *sm* (Reg) Pețitor.

mânătoraș *sm* [At: GEORGESCU-TISTU, B. 47 / Pl: *~și* / E: ***mânător*** + *-aș*] (Rar; șhp) **1-14** Mânător (**1-7**) (tânăr).

mânătură *sf* [At: LB / V: ***măiet~, mâit~*** / Pl: *~uri* / E: ***mâna***[1] + *-(ă)tură*] **1** (Trs) Dirijare. **2** Îmboldire la drum. **3** (Mol) Mers rapid. **4** (Mol) Goană. **5** (În superstiții) Boală pricinuită de o vrajă. **6** (Pop) Fantomă.

mânc, ~ă [At: POLIZU / V: (îtm) ***manc*** / Pl: *~nci, ~nce* / E: ml ***mancus, -a***] (Ban) **1** *a* (Îf *manc*) Lipsit de... **2** *a* Ciung. **3** *a* Schilod. **4** *sn* Scobitură a tălpii piciorului la om.

mânca [At: PSALT. HUR. 83^{v}/5 / Pzi: 1 *mănânc*, (reg) *mânânc, mânc*, 2 *mănânci*, (reg) *mânânci, mânci*, 3, 6 *mănâncă*, (reg) *mânâncă, mâncă*, 4 *mâncăm*, 5 *mâncați* / E: ml ***manducare***] (Fșa) **1** *vt* (C. i. alimente) A mesteca în gură și a înghiți pentru a-și potoli foamea Si: *a consuma, a se hrăni*. **2** *vt* (Pop; îf) *Mănânci?* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **3** *vt* (Pfm; îe) **A ~ ca în târgul** (sau **ca în satul**) **lui Cremene** (sau **ca în codru**) A mânca fără socoteală. **4** *vt* (Pfm; îe) **A ~ cât** (sau **ca**) **un lup** (sau **cât patru, cât șapte, cât un turc din cei calici, ca o căpușă, ca o lăcustă, ca un popă, ca diacul la pomene, de parcă n-a văzut fir verde**) A mânca mult și cu lăcomie. **5** *vt* (Pfm; îe) **A ~ ca o pasăre** (sau **ca o vrabie**) A mânca puțin. **6** *vt* (Pfm; îe) **A ~ de-a gata** A profita de munca altuia. **7** *vt* (Pfm; îe) **A avea ce ~** A avea din ce trăi. **8** *vt* (Pop; îe) **A ~ pâinea** (sau **pâinea și sarea, pita**) **cuiva** A fi găzduit, întreținut de cineva. **9** *vt* (Pop; îae) A fi în slujba cuiva. **10** *vt* (Îae) A se folosi de binefacerile cuiva. **11** *vt* (Pop; îe) **A ~ pâine și sare (de pe un talger) cu cineva** (sau **împreună**) sau **a ~ toți o pâine și o sare** ori **a ~ (cu cineva** sau **toți) dintr-un blid** (sau **dintr-o zeamă**) A trăi la un loc Si: *a conviețui*. **12** *vt* (Pop; îae) A se afla în raporturi de strânsă prietenie cu cineva. **13** *vt* (Pfm; îe) **A fi ~t pâine** (sau **pită**) **din multe cuptoare** sau **a fi ~t (mai) multe pasți** (sau **mai multi crăciuni decât cineva**) A fi mai bătrân. **14** *vt* (Pop; îae) A fi cu mai multă experiență. **15** *vt* (Pop; îe) **A ~ singur bucatele și a lăsa altora zeama** A trage singur foloasele. **16** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ de sub unghii** (sau **de sub unghie, de sub tălpi, de sub dânsul**) A fi foarte zgârcit. **17** *vt* (Reg; îe) **A ~ borșul** (sau **asmațuchi, calupul, lumânarea, mucul, schimbeaua, șofranul**) **cuiva** A se păcăli. **18** *vt* (Pfm; îe) **A ~ răbdări prăjite** (sau **ciuperci, coaste fripte**) A nu mânca nimic Si: *a răbda*. **19** *vt* (Pfm; îe) **A ~ praz** (sau **borș, haram, rahat, ciuperci**) A minți. **20** *vt* (Pfm; îae) A flecări. **21** *vt* (Pfm; îe) **(Parcă) a ~t bureți** (sau **ciuperci, ceapa-ciorii, laur, măsălar**) Parcă e nebun. **22** *vt* (De obicei în imprecații; pfm; îe) **A-i ~ colacul** (sau **colacii, coliva**) **cuiva** sau **a-i ~ (cuiva) din colivă** A vedea mort pe cineva. **23** *vt* (Pfm; îae) A omorî. **24** *vt* (Pfm; îe) **Îi mănâncă câinii** (sau **rațele**) **din traistă** (sau **din buzunar**) Se zice despre un om mic de statură. **25** *vt* (Pfm; îae) Se zice depre un om prost, bleg. **26** *vt* (Pfm; îe) **A ~ foc pentru cineva** A face orice pentru a servi pe cineva. **27** *vt* (Pfm; îae) A-și pune viața în primejdie pentru cineva. **28** *vt* (D. cai; pfm; îe) **A ~ foc** (sau **jăratic**) A fi foarte iute. **29** *vt* (Pfm; îe) **A ~ nori de...** A fi extraordinar de... **30** *vt* (Reg; îe) **A ~ pământ de durere** A suferi peste măsură. **31** *vt* (Reg; îe) **A ~ lut și pământ** A tăgădui cu încăpățânare. **32** *vt* (Pfm; îe) **A ~ piatră** A răzbi toate greutățile. **33** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ averea** (sau **banii, aurul**) **cu lingura** A cheltui fără măsură. **34** *vt* (Pfm; îae) A fi foarte bogat. **35-36** *vtr* (Îe) **A ~ (cuiva)** sau **a-și ~ (cu cineva** sau **cu ceva) viața** (sau **zilele, tinerețele, norocul** etc.) A(-și) irosi existența. **37-38** *vtr* (Îvr; îe) **A ~ (cuiva** sau **a-și ~) capul** A (se) distruge. **39** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ credința** (sau **omenia, lefteria**, reg. **leanca**) A-și pierde prestigiul, cinstea. **40** *vt* (Pfm; îe) **A-i ~ inima** (sau **sufletul cuiva**) A necăji pe cineva peste măsură. **41** *vt* (Pfm; îe) **(Îți vine) să-l** (sau **s-o**) **mînânci (din ochi** ori **de viu, de vie)** Se spune despre o persoană frumoasă, atrăgătoare. **42** *vt* (Pfm; îe) **~-ți-aș ochii** sau **~(-mi)-te-aș** Exprimă afecțiunea față de interlocutor, căutând să-i câștige bunăvoința. **43** *vt* (Pfm; îe) **Mănâncă-l fript** sau **mănânc-o friptă** Formulă care exprimă disprețul față de cineva sau ceva, precum și hotărârea de a renunța să mai facă ceva. **44** *vt* (Îe) **A ~ bătaie** (sau **trânteală, chelfăneală** etc.) A fi bătut. **45** *vt* (Pex; îae) A fi învins într-o luptă, la o întrecere, la un joc de societate etc. **46** *vt* (Îe) **A ~ pumni** (sau **palme, bastoane** etc.) A fi bătut. **47** *vt* (Fig; îae) A fi aspru certat. **48** *vt* (Pfm; îe) **A fugi** (sau **a alerga**) **mâncând pământul** (sau **de mănâncă pământ** ori **pământul**) sau **a ~ pământ** (ori **pământul**) **(fugind** ori **alergând)** A fugi foarte repede, în mare goană. **49** *vt* (Îe) **A crede că tot ce** (sau **toate câte**) **zboară se mănâncă** A-și imagina că poate obține orice. **50** *vi* A se hrăni. **51** *vt* (Fam) A trăi din... **52** *vt* (C. i. bunuri materiale) A lua. **53** *vt* (C. i bunuri materiale) A-și însuși pe nedrept. **54** *vt* (C. i. bunuri materiale) A cheltui. **55** *vt* (Îvp; c. i. oameni, popore) A jecmăni. **56** *vt* (Fig; c. i. sentimente de durere, de necaz etc.) A suferi. **57** *vt* (Îvr; c. i. otravă) A se otrăvi. **58** *vt* (Fam; la jocul de șah; c. i. piese) A câștiga de la adversar. **59** *vt* (Fam; c. i. sunete, litere sau cuvinte) A omite în vorbire sau în scris. **60** *vt* (D. animale și păsări sălbatice) A rupe prada în bucăți. **61-62** *vtr* (Pop; îe) **A ~ carne de** (sau **din**) **om** ori **a-și ~ din carne** (sau **carnea de pe el**) A fi crud (cu alții sau) cu sine. **63** *vrr* (Pop) A se bate. **64** *vrr* (Fig; d. indivizi sau colectivități) A se certa. **65** *vrr* (Fig; d. indivizi sau colectivități) A se dușmăni. **66** *vrr* (Fig; d. indivizi sau colectivități) A se prigoni. **67** *vrr* (Fig; d. indivizi sau colectivități) A-și face rău. **68** *vrr* (Reg) A se cicăli. **69** *vt* (D. insecte) A pișca. **70** *vt* (Precedat de un *ppr* la Ac; subiectul este o parte ale corpului) A produce senzație de mâncărime, însoțită de nevoia de a se scărpina. **71** *vt* (Pfm; îe) **A-l ~ palma dreaptă** A simți o senzație de mâncărime în palma dreaptă, semn că va trebui să dea o sumă de bani. **72** *vt* (Pfm; îe) **A-l ~ palma stângă** A simți o senzație de mâncărime în palma stângă, semn că va primi o sumă de bani. **73** *vt* (Pfm; îe) **A-l ~ spinarea** (sau **pielea**, pop. **cojocul**) A se comporta ca și cum ar cere să fie bătut. **74** *vt* (Pfm; îe) **A-l ~ mâna** (sau **palma**) A fi dornic, nerăbdător să bată pe cineva. **75** *vt* (Pfm; îe) **A-l ~ tălpile** A nu avea astâmpăr să stea într-un loc. **76** *vt* (Pfm; îe) **A-l ~ (pe cineva) să...** A simți impulsul, îndemnul să... **77** *vt* (C. i. un lucru necomestibil) A roade cu dinții. **78** *vt* (D. viermi, molii, agenți fizici sau chimici) A distruge. **79** *vt* (D. boli) A distruge treptat. **80** *vt* (Fig; d. nenorociri, stări sufletești etc.) A chinui. **81** *vt* (Pop; îe) **L-a băgat mumă-sa în ladă și l-au ~t moliile** Se spune despre cei care au fost răsfățați de părinți. **82** *vt* (Pop; îae) Se spune despre un om urât și ciupit de vărsat. **83** *vt* (Reg; îe) **A fi ~t ca alba** (sau **iapa**) **de ham** A fi sătul, plictisit de ceva. **84** *vr* (Reg; îe) **A se ~ cu lucrul** A se speti muncind. **85** *vt* (Pfm; îe) **A ~ cartea** A învăța bine și cu ambiție. **86** *vt* (Rar; d. ape, galerii etc.) A săpa, găurind un teren. **87** *vt* (Fig) A face să dispară. **88** *vt* (Fig) A nimici.

mâncabil, ~ă *a* [At: SCL 1960, 238 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mânca*** + *-abil*] (Rar) Comestibil.

mâncaci, ~e *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț., 391 / Pl: *~, ~ace* / E: ***mânca*** + *-aci*] (Nob) Mâncăcios (**2**).

mâncaprița *sf* [At: CV 1951, nr. 9-10, 44 / A: nct / E: nct] (Trs) Diaree.

mâncare *sf* [At: PSALT. 230 / Pl: (**2, 3**) *~cări* și (**3**) *~uri* / E: ***mânca***] **1** Mestecare și înghițire de alimente Si: *mâncat*[1] (**1**), (îrg) *mâncătură* (**1**). **2** (Îs) *Poftă de ~* Stare a organismului care determină consumarea unei cantități de mâncare Si: *apetit*. **3** (Îs) *De ~* sau *de-ale* (sau *de-a*, rar *ale*) *~cării* Hrană. **4** (Îla) **De ~** Comestibil. **5** (Înv; îs) *~a păsărilor* Ciuguleală. **6** (Înv; fig) Exploatare. **7** (Înv; fig) Jaf. **8** Prânz. **9** Cină. **10** (Cer) Ceea

ce se mănâncă. Si: *hrană*, *masă*[1] (43). (pop) *bucate*. **11** (Spc) Hrană gătită. **12** (Pfm; îe) **A strica ~a degeaba** A trăi fără a fi de vreun folos. **13** (Îs) *Mâncări și băuturi* Ospețe. **14** (Îe) **A o duce** (sau **a petrece** etc. **tot**) **într-o ~ și (într-o) băutură** A chefui foarte des. **15-16** (Pfm; îe; îla) **(Asta-i) altă ~ de pește** (Asta-i) cu totul altceva. **17-18** (Pfm; îe; îla) **(A fi) tot o ~ de pește** (A fi) același lucru. **19** (Reg; spc) Tocană. **20** Nutreț pentru vite. **21** (Înv; csc) Roade ale câmpului. **22** (Înv; îla) **Cu ~** Roditor. **23** (Fam; fig; dep) Soi.

mâncat[1] *sn* [At: VARLAAM C. 79 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***mânca***] **1** Mâncare (1). **2** (Îla) **De ~** Care servește la mâncare. **3** (Ccr) Prânz. **4** (Ccr) Cină.

mâncat[2]***, ~ă*** *a* [At: CUV. D. BĂTR. I I, 454/26 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***mânca***] **1** (Rar) Consumat. **2** Care s-a hrănit bine. **3** Sătul. **4** (Pop) Ros. **5** (D. dinți, măsele) Cariat. **6** Erodat. **7** Ruginit. **8** Ciupit de molii. **9** Viermănos.

mâncă[1] *sf* vz ***mancă***[1]

mâncă[2] *sf, a* vz ***mancă***[2]

mâncăcios, ~oasă *smf, a* [At: (a. 1689) GCR I, 285/28 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***mânca*** + *-(ă)cios*] **1-2** (Persoană) care mănâncă mult și des. lacom la mâncare Si: (reg) *mâtos* (**1-2**), *mâncaci* (**1-2**), *mâncău* (**1-2**), *mâncăreț* (**1-2**), *mâncător* (**1-2**).

mâncăcioșie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***mâncăcios*** + *-ie*] **1-2** (Îdt) Lăcomie (la mâncare).

mâncălău *sm* [At: ALR I, 783/190 / Pl: *~ăi* / E: ***mânca*** + *-ălău*] (Reg) Mâncău[1] (**1**).

mâncărea *sf* [At: DLR / Pl: *~ele* / E: ***mâncărică*** css] **1-8** (Șhp) Mâncărică (**1-8**). **9** (Trs) Fel de mâncare ciobănească preparată cu smântână.

mâncăreană *sf* [At: DLR / Pl: *~ene* / E: ***mâncărică*** css] **1-8** (Șhp) Mâncărică (**1-8**).

mâncăreț, ~eață [At: GORJAN, H. II, 8/16 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***mânca*** + *-ăreț*] **1-2** *smf, a* (Reg) Mâncăcios (**1-2**). **3** *a* (Nob) Comestibil.

mâncărică *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 267 / Pl: *~ici* / E: ***mâncare*** + *-ică*] **1-8** (Șhp) Mâncare (**8-11**) (puțină și bună) Si: *mâncărea* (**1-8**), (reg) *mâncăreană* (**1-8**), *mâncărușă* (**1-8**), *mâncărioară* (**1-8**), *mâncăriță* (**1-8**). **9** (Rar) Gustare. **10** (Rar) Aperitiv. **11** (Mol) Tocană.

mâncărici *si* [At: ALR II/I, MN 102, 2289/531 / E: ***mâncare*** + *-ici*] **1** Mâncărime (**1**). **2** (Pfm; îe) **A avea ~ la** (sau **de**) **limbă** A avea chef de vorbă.

mâncărie *sf* [At: ALR II/I, MN 51, 2289/723 / Pl: (rar) *~ii* / E: ***mânca*** + *-ărie*] (Reg) Mâncărime (**1**).

mâncărime *sf* [At: LB / Pl: *~mi* / E: ***mâncare*** + *-ime*] **1** Senzație (neplăcută) provocată de anumite boli ale pielii, de o iritație trecătoare, de pișcătura unor insecte etc. și însoțită de nevoia de a se scărpina Si: *mâncărici* (**1**), (reg) *mâncărie*, *mâncătură* (**14**). **2** (Pfm; îe) **A avea ~ de** (sau **la**) **limbă** (sau, rar, **de cuvânt**) A simți nevoia de a vorbi. **3** (Pfm; îae) A fi vorbăreț. **4** (Îe) **A avea ~ la degete** A fura. **5** (Reg; îs) *~ de inimă* Mâncătură (**16**) de inimă. **6** (Fig; gmț; îae) Dorință foarte mare, tentație de a face un anumit lucru interzis.

mâncărioară *sf* [At: JAHRESBER. III, 297 / P: *~ri-oa~* / E: ***mâncare*** + *-ioară*] **1-8** (Pop; șhp) Mâncărică (**1-8**).

mâncăriță *sf* [At: ȘEZ. VII, 22 / E: ***mâncare*** + *-iță*] **1-8** (Pop; șhp) Mâncărică (**1-8**).

mâncărușă *sf* [At: RETEGANUL, P. P. 72 / E: ***mâncare*** + *-ușă*] **1-8** (Trs; șhp) Mâncărică (**1-8**). **9** (Trs; Mar) Omletă.

mâncător, ~oare [At: CORESI, EV. 287 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***mânca*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care mănâncă Si: *consumator*. **3** *sm* (Ivp; îs) *~ de oameni* Canibal. **4** *sf* (Orn; reg; îc) **~oare-de-albine** Prigoare (*Merops apiaster*). **5** *sm* (Înv) Membru de familie. **6** *sm* (Înv; pgn) Om care trebuie hrănit Si: *gură*. **7** *a* (Îvr) Mâncăcios (**2**). **8** *a* (Rar; fig) Cheltuitor. **9-10** *sm, a* (Înv) (Om) care spoliază. **11-12** *sm, a* (Înv) (Om) intrigant. **13** *a* (Îvr) Comestibil. **14** *sf* (Arg) Gură.

mâncătorie *sf* [At: DIONISIE, C. 168 / Pl: *~ii* / E: ***mâncător*** + *-ie*] **1** (Asr) Însușire necinstită a unor bunuri aflate în administrare proprie. **2** (Fam) Intrigă. **3** (Fam) Bârfă.

mâncătoriu, ~oare *smf, a* vz ***mâncător***

mâncătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***mânca*** + *-(ă)tură*] **1** (Îvr) Mâncare (**1**). **2** (Înv) Spoliere. **3** (Înv) Jaf. **4** (Rar) Rosătură de viermi, de cari etc. **5** Eroziune a solului, mai ales sub acțiunea apei. **6** (Trs) Bulboană. **7** (Reg; îs) *~ bătrână* Galerie veche într-o mină. **8** (Reg; lpl) Galerii săpate de șoareci, în care aceștia adună proviziile. **9** (Reg) Carie dentară. **10** (Reg) Urmă lăsată de anumite boli care distrug țesuturile organismului. **11** (Reg) Sifilis. **12** (Reg) Erizipel. **13** (Reg) Cancer. **14** (Reg) Mâncărime (**1**). **15-16** (Îe) **A avea ~ de limbă** A avea mâncărime (**3**, **4**) de limbă. **17** (Pop; îs) *~ de inimă* Boală de care suferă în special copiii și care se manifestă prin dureri de stomac.

mâncău[1] *sm, a* [At: NECULCE, L. 327 / Pl: *~ăi* / E: ***mânca*** + *-ău*] **1-2** (Gmț; prt) (Persoană) care mănâncă mult, cu poftă și cu lăcomie Si: (reg) *mâncălău*, *mâncăcios* Vz *gâman*.

mâncău[2] *sn* vz ***măcău***[1]

mâncăuș *sm* [At: PASCU, S. 364 / Pl: *~i* / E: ***mâncău***[1] + *-uș*] (Rar; îs) *~ de oameni* Canibal.

mândaș *s* [At: PAȘCA, GL. / V: ***măn~*** / E: mg ***mondás*** „spusă, vorbă; aforism"] (Trs; îe) **A-și lua mândașul** (**de la** cineva sau **de la** ceva) A nu mai avea nici o speranță Vz *a renunța*.

mândăi *vt* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 13 / Pzi: *mândăi* / E: nct] (Ban) **1** A sfărâma. **2** A amesteca. **3** A freca.

mândălac *sm* [At: PANȚU / V: ***mandalac***, ***măn~***, ***~ănac*** / E: ns cf srb *mandula*, mg *mandula* „migdală"] **1** (Bot; reg) Alunele (*Carum bulbocastanum*). **2** (Pop; îe) **A căuta (cuiva) păcate în ~aci** A găsi cuiva cu orice preț o vină. **3** (Pop; îe) **A se lăsa tot măn~** A se lăsa jos, inert, ca mort.

mândău *s* [At: GR BAN. / E: nct] (Ban) Mandalău.

mândraie *af* [At: HEM 596 / Pl: ? / E: ***mândru*** + *-aie*] (Trs; d. vaci) **1** Mare. **2** Robustă. **3** Frumoasă.

mândrămărie *sf* [At: VICIU, GL / E: ns cf mg *Maria-Kek*, ger *Marie-blau*] Vopsea de culoare albastru-închis care se amestecă în var Si: *ultramarin*.

mândreață *sf* vz ***mândrețe***

mândrenie *sf* [At: RETEGANUL, P. II, 13 / Pl: *~ii* / E: ***mândru*** + *-enie*] (Trs) **1** Frumusețe. **2-3** Mândrețe (**5-6**).

mândrete *sms* [At: PAMFILE, J. III, 90 / E: ***mândru*** + *-ete*] (Reg) Iubit.

mândreț, ~eață *a* [At: FN 73 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***mândru*** + *-eț* cf slv ***мѫдрецъ, мѫдрьцъ***] (Înv) **1** Frumos ca aspect. **2** Splendid. **3** Strălucitor.

mândrețe *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 250/3 / V: (reg) ***~eață*** / Pl: *~te*, (reg) *~ți*, *~țuri* / E: ***mândru*** + *~ețe*] **1** (Înv) Mândrie (**15**). **2** Frumusețe. **3** Strălucire. **4** Splendoare. **5** (Ccr) Ființă cu aspect deosebit de frumos Si: *minunăție* (**2**), (reg) *mândrenie* (**2**), (reg) *mândrulenie* (**4**). **6** Obiect cu aspect deosebit de frumos Si: *minunăție* (**3**), (reg) *mândrenie* (**3**), (reg) *mândrulenie* (**5**). **7** (Înv) Eleganță. **8** (Înv) Lux. **9** (Reg; lpl) Motive ornamentale.

mândri [At: CORESI, ap. DHLR II, 456 / Pzi: *~resc* / E: ***mândru***] **1** *vt* (Îvr) A gândi. **2** *vtf* (Îvr) A face să devină mai înțelept. **3** *vr* (Îvr) A se atașa puternic de cineva sau de ceva. **4** *vt* (Îvr) A slăvi. **5** *vr* (Udp „cu") A se arăta satisfăcut. **6** *vr* A se lăuda. **7** *vr* (Îvp) A se îngâmfa.

mândricică *sf* [At: I. CR. II, 219 / Pl: ? / E: ***mândru*** + *-icică*] (Dob) Cană de băut înflorată.

mândrie *sf* [At: COD. VOR. 110/21 / Pl: *~ii* / E: ***mândru*** + *-ie*] **1** (Înv) Înțelepciune. **2** (Înv) Pricepere. **3** (Înv; ccr) Faptă înțeleaptă. **4** (Înv) Gând. **5** (Îvr) Omenie. **6** (Îvr) Generozitate. **7** (Îvr) Legătură strânsă. **8** (Îvr) Atașament față de cineva sau de ceva. **9** Satisfacție. **10** Ceea ce produce mulțumire, satisfacție, plăcere, bucurie. **11** Sentiment de demnitate, de încredere în calitățile proprii. **12** Măreție (**1**). **13** Ceea ce constituie prilej de laudă pentru cineva. **14** Lux. **15** Sentiment de încredere exagerată în calitățile proprii Si: *îngâmfare*, *orgoliu*, *trufie*, (înv) *mândrețe* (**1**). **16** (Îvr) Frumusețe. **17** Strălucire. **18** Splendoare. **19** (Ccr) Lucru frumos, strălucitor, splendid.

mândrior *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 41 / P: *~dri-or* / Pl: *~i* / E: ***mândru*** + *-ior*] **1-2** (Reg; șhp) Mândru (**24**) (tânăr) Si: *mândruc* (**1-2**), *mândrulean* (**3-4**). Si: *mândrulic* (**3-4**), *mândrulior* (**1-2**).

mândrire *sf* [At: POLIZU / Pl: (rar) *~ri* / E: ***mândri***] (Rar) **1** Satisfacție. **2** Îngâmfare.

mândrișor, ~oară *smf, a* [At: POP, ap. GCR II, 317 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mândru*** + *-ișor*] **1-18** (Pop; șhp) Mândruț (**1-18**).

mândrit, ~ă *a* [At: PANN, P. V. II, 22/18 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mândri***] **1** Mulțumit. **2-4** (Rar) Mândru (**9-10, 12**). **5** Orgolios. **6** Mofturos. **7** (Îvr) Împodobit.

mândroste *sf* [At: PSALT. 189 / Pl: ? / E: slv ***мѫдрость***] (Îvr) Înțelepciune.

mândru, ~ă [At: CORESI, ap. DHLR II, 457 / Pl: *~ri, ~re* / E: slv ***мѫдръ***] **1** *a* (Înv; d. oameni) Înțelept. **2** *a* (Înv; d. oameni) Priceput. **3** *a* (Înv; d. oameni) Isteț. **4** *a* (Înv; d. oameni) Capabil. **5** *sm* (Înv) Învățat. **6** *sm* (Înv) Filozof. **7** *sm* (Înv) Mag^2 (**1**). **8** *a* (Udp „de“) Mulțumit. **9** *a* (Udp „de“) Care are un sentiment de demnitate, de încredere în calitățile proprii Si: *demn, mândrit* (**2**). **10** *a* (Rar) Care este pe măsura calităților cuiva Si: *demn de cineva, mândrit* (**3**). **11-12** *smf, a* (Persoană) care are încredere exagerată în calitățile proprii Si: *mândrit* (**4**). **13-14** *smf, a* Orgolios. **15-16** *smf, a* (Îvr) Mofturos. **17-18** *smf, a* (Pop) Frumos. **19** (Bot; reg; îc) **~ra nopții** Barba-împăratului (*Mirabilis Jalapa*). **20** *sfp* (Reg; art.) Iele. **21** *a* Falnic. **22-23** *smf, a* (Reg) Elegant. **24** *smf* (Pop) Persoană pentru care altă persoană de sex opus simte o afecțiune deosebită Si: (reg) *mândrior, mândruc* Vz *amant, drag, ibovnic, iubit*. **25** *sfp* (Reg; art.) Dansuri populare din diferite regiuni. **26** (Reg) Melodie după care se execută mândrele (**25**).

mândruc, ~a *smf* [At: MARIAN, Î. 538 / Pl: *~uci, ~uce* / E: ***mândru*** + *-uc*] **1-2** (Pop, ca termen de adresare; șhp) Mândrior (**1-2**).

mândruică *sf, a* [At: ALEXICI, L. P. 105 / Pl: *~ice, ~ici* / E: ***mândră*** + *-uică*] **1-18** (Pop; șhp) Mândruță (**1-18**).

mândrulean, ~ă [At: GOROVEI, C. 328 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***mândru*** + *-(u)lean*] **1-2** *a* (Pop; șhp) (Foarte) frumos Si: *mândrulic* (**1-2**). **3-4** *smf* (Pop, ca termen de adresare; șhp) Mândrior (**1-2**).

mândrulenie *sf* [At: CĂTANĂ, P.B. II, 105 / Pl: *~ii* / E: ***mândrulean*** + *-enie*] (Ban) **1-5** Mândrețe (**2-6**).

mândrulic, ~ă [At: ALECSANDRI, P. I, 3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mândru*** + *-(u)lic*] (Pop; rar) **1-2** *a* (Șhp) Mândrulean (**1-2**). **3-4** *smf* (Pop, ca termen de adresare; șhp) Mândrior (**1-2**).

mândrulior, ~oară *smf* [At: ȚIPLEA, P. P. 27 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mândru*** + *-(u)lior*] **1-2** *smf* (Mar; ca termen de adresare; șhp) Mândrior (**1-2**).

mândruliță [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 510 / Pl: *~țe* / E: ***mândră*** + *-uliță*] **1-18** *sf, a* (Pop; șhp) Mândruță (**1-18**). **19** *a* (Pop) Mândruță (**8**). **20** *sfa* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **21** *sfa* (Reg) Melodie după care se execută mândrulița (**3**).

mândruluc, ~ă *smf, a* [At: MARIAN, SA. 90 / Pl: *~uci, ~uce* / E: *mândru* + ***-uluc***] **1-18** (Pop; șhp) Mândruț (**1-18**).

mândruluț, ~ă *smf, a* [At: ȘEZ. XIX, 34 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mândru*** + *-uluț*] **1-18** (Mar; șhp) Mândruț (**1-18**).

mândrușaim *s* [At: DR. VII, 110 / E: ctm ***mândru + indrușaim***] (Bot; reg) Sângele-voinicului (*Lathyrus odoratus*).

mândrușcă *sfs, a* [At: ALR II 4083/150 / E: ***mandră***^{2} + *-ușcă*] **1-18** (Pop; șhp) Mândruță (**1-18**).

mândruț, ~ă *smf, a* [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 404 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mândru*** + *-uț*] **1-18** (Pop; șhp) (Cam) mândru (**11-18, 24**) Si: *mândruc* (**1-18**), *mândruică* (**1-18**), *mândruliță* (**1-18**), *mândruluc* (**1-18**), *mândruluț* (**1-18**), *mândrușcă* (**1-18**).

mâne^1 *av* vz ***mâine***

mâne^2 *v* vz ***mânea***

mânea *vi* [At: PALIA (1581), 69/6 / V: (rar) ***mâne***, (reg) ***mâna*** / Pzi: *mân*, (îvr) *mâi* / Ps: *măsei* / Cj: *să mâi* / Par: *mas* / Grz: *mâind* / E: ml ***manere***] **1** (Îvp; șîs *~ de noapte, peste noapte, noaptea*) A petrece undeva noaptea Si: *a dormi, a rămâne*, (reg) *a măsălui*. **2** (Reg; îe) **Mâie** (sau **~o-ar**) **(pe) unde a înserat** De nu s-ar mai întoarce! **3** (Îae; euf) Drac. **4** (Îrg) A poposi. **5** (Pop; îe) **(Parcă) i-au mas șoarecii** (sau **o cireadă de boi**) **în pântece** Se spune despre un om care este mereu flămând. **6** (Înv) A rămâne într-o anumită stare, situație. **7** (Reg) A mai rămâne dintr-un tot.

mâneață *sf* vz ***dimineață***

mânec *s* [At: DDRF / V: ***mânecă*** *sf* / E: pvb ***mâneca***] (Reg; precedat de *pp* cu care formează *lav*) Zori ai zilei.

mâneca [At: N. TEST. (1648), 98^v/25 / V: ***mănica***, ***mânica***, (nob) ***mâineca*** *v* / Pzi: *mânec* / E: ml ***manicare***] **1** *vr* (Îvp) A se scula dis-de-dimineață. **2** *vr* (Îvp; îe) **A se ~ de ziuă** A se face ziuă. **3** *vr* (Îvp) A porni dis-de-dimineață. **4** *vr* (Îvp) A porni. **5** *vi* (Îvp) A pleca. **6** *vi* (Îvp) A se îndrepta spre... **7** *vi* (Îvr) A se grăbi. **8** *vi* (Reg; d. albine) A cutreiera câmpul.

mânecar *sn* [At: LB / V: (reg) ***~nicar*** (Pl: *mânecaruri*) / Pl: *~e*, (reg) *~i, ~cări* / E: ***mânecă***^{1} + *-ar*] **1** Haină țărănească scurtă, confecționată din blană, stofă sau pânză, cu sau fără mâneci Si: *cojoc*, (reg) *ilic, laibar, mintean, spențer, veston, zăbun*. **2** (Reg) Cămașă pentru femei. **3** (Înv; mpl) Rucaviță. **4** Manșetă (**1**). **5** (Reg; lpl) Mâneci^1 (**1**) detașabile, împletite din lână sau confecționate din blană, care se poartă iarna, peste încheieturile mâinilor, pentru a le proteja de frig. **6** (Buc) Brățară din mărgele. **7** (Lpl) Mânecuțe (**3**). **8** (Trs) Manșon (**1**). **9** Perniță sau scândură îmbrăcată în pânză pe care croitorii calcă mânecile hainelor.

mânecare *sf* [At: PSALT. 274 / V: ***~nic~*** / Pl: *~cări* / E: ***mâneca***] **1** (Înv) Sculare dis-de-dimineață Si: *mânecat*^{1}. **2** Pornire în zori. **3** (Îlav) **La ~** În zorii zilei. **4** (Îvr) Dimineață. **5** (Reg) Utrenie.

mânecat^1 *sn* [At: BARCIANU / V: ***~nic~*** / Pl: *~uri* / E: ***mâneca***] **1** (Înv) Mânecare (**1**). **2** (Îrg) Zori ai zilei. **3** (Îvr) Dimineață. **4** (Reg) Utrenie.

mânecat^2***, ~ă*** *a* [At: (a. 1803) URICARIUL IV, 168/10 / V: (reg) ***~nic~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mâneca***] **1** (Înv) Care s-a sculat în zori. **2** (Înv) Care a plecat în zori. **3** (Înv) Grabnic. **4** (Reg) Întârziat.

mânecă^1 *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 27^r/2 / V: ***mânică***, (îrg) ***mănică*** / Pl: *~eci*, (iuz) *~ece* / E: ml ***manica***] **1** Parte a îmbrăcămintei care acoperă brațul, în întregime sau parțial. **2** (Rar; îlav) **Pe sub ~** Pe ascuns. **3** (Pop; îe) **A da cu ~eci largi** A da cu plăcere. **4** (Pop; rar; îlav) **Ca pe ~ca cămășii** Foarte ușor. **5** (Pop; îe) **A-și șterge nasul cu ~ca** A fi prost crescut Si: *a fi necioplit*. **6** (Pop; îe) **A-și tăia ~ca și a fugi** A face un sacrificiu mic spre a evita o pagubă mare. **7** (Rar; îe) **A lovi (pe cineva) în ~** A încerca să faci cuiva un rău, fără a reuși. **8** (Pfm; îe) **A trage (pe cineva) de ~** sau (rar) **a rupe (cuiva) ~ca** A insista. **9** (Pfm; îae) A stărui pe lângă cineva pentru a obține ceva. **10** (Pfm; îae) A atrage cuiva atenția că minte sau exagerează. **11-12** (Pfm; îe) **A (nu) se lăsa tras de ~** A (nu) se lăsa prea mult rugat. **13** (Rar; îe) **A pune (cuiva) ~eci** A constrânge pe cineva. **14** (Pfm; îe) **A scoate din ~** A găsi la repezeală un răspuns, o explicație, o soluție. **15** (Rar; îe) **A o trage pe ~** A bea. **16** (Rar; îae) A fura. **17** (Pfm; îe) **A o băga pe ~** (sau, rar, **pe ~eci**) A se speria de consecințele unei fapte săvârșite Si: *a o sfecli*. **18** (Asr; îe) **Aceasta-i altă ~** (sau, frm, **altă pereche de ~eci**) Asta-i altceva. **19** (Reg; lpl) Țesătură nedefinită mai îndeaproape. **20** (Reg) Mânecar (**1**). **21** (Înv) Flanc al unei armate. **22** (Teh) Dispozitiv în formă de mânecă^1 (**1**). **23** (Frr) Braț al unui râu, al unui canal etc.

mânecă^2 *sf* vz ***mânec***

mânecătoare *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: ***mân~, ~nic~*** / Pl: *~ori* / E: ***mâneca*** + *-toare*] (Reg) **1** Sculare dis-de-dimineață. **2** Ajun al sărbătorii Sfântului Gheorghe, când, potrivit unei credințe populare, vrăjitoarele ar umbla să ia mana vacilor, rodul ogoarelor etc.

mânecător, ~oare *smf, a* [At: COSTINESCU / V: ***~nic~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mâneca*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Reg) (Persoană) care se scoală și pornește undeva în zori.

mânecele *sfp* [At: MAT. FOLK. 678 / E: ***mânecă***^{1} + *-ele*] **1-2** (Pop; șhp) Mânecuțe (**1-2**).

mânecuș *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 165/6 / Pl: *~uri* / E: ***mâneca*** + *-uș*] (Înv) Zori ai zilei.

mânecuță *sf* [At: POLIZU / V: ***~nic~*** / Pl: *~țe* / E: ***mânecă¹*** + *-uță*] **1-2** (Mpl; șhp) Mânecă¹ (1) (mică) Si: (pop) *mânecele* (**1-2**). **3** (Lpl) Manșete lungi, detașabile, care se poartă peste mâneci, pentru a le proteja Si: *mânecare* (**7**). **4** (Mun; Mol) Rucaviță.

mânei *sn* [At: TOMICI, C. A. 61/24 / V: ***manei, maneu, maniu, mâneu, mâneu, mâniu*** (Pl: *mâniuri*), ***menei, meneu, minei, mineu*** / Pl: *~e* / E: ***mână¹*** + *-ei*] **1** (Trs; Ban) Mâner (**1**). **2** (Reg) Lamă de cuțit sau de briceag.

mânel *sn* [At: ALR I, 917/80 / Pl: *~e* / E: ***mâner***] (Ban; Trs) Mâner (**1**).

mâner *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 206/20 / V: (reg) ***man~, mânuieri*** *sf*, ***~nare*** *sf*, ***~năr, ~er, min~, moineri, mun~,*** (înv) ***mânăr*** / Pl: *~e*, (reg) *~uri* / E: ***mână¹*** + *-er*] **1** Parte de lemn, de metal etc. a unui obiect, care are o formă potrivită pentru a putea fi apucată cu mâna Si: (îvr) *mânunchi* (**11**), (reg) *mânei* (**1**), *mânel, mânie, mânior* Vz *coadă, clanță, plăsea*. **2** (Ast; pop) Stea din constelația „coasei" Si: *corn*.

mânere *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***mânea***] **1** (Îvp) Popas peste noapte Si: (reg) *mas*. **2** (Înv) Oprire într-un loc.

mâneștergură *sf* vz ***mânăștergură***

mâneu *sn* vz ***mânei***

mânezi *av* [At: ȚICHINDEAL, F. 138/10 / E: ***mâne¹*** + ***zi***] (Trs; Ban) A doua zi Si: *mâine* (**1**).

mâng *sm* [At: H IX, 5 / V: ***mang*** / Pl: *~ngi* / E: drr ***mânguleț*** cf mg *mangó*] (Olt) Specie de porc cu urechile mari, lăsate în jos, și cu părul creț, alb și negru.

mângal *s* vz ***mangal¹***

mângalagiu *sm* vz ***mangalagiu***

mângală *sf* sf [At: ZANNE, P. VI, 335 / E: ns cf *zmângăli*] (Reg) **1** Om murdar. **2** Om leneș. **3** Om prost.

mângalău *sn* vz ***mângălău***

mângă *sf* vz ***mangăr***

mângăi *v* vz ***mângâia***

mângăiare *sf* vz ***mângâiere***

mângăiere *sf* vz ***mângâiere***

mângăietate *sf* vz ***mângâietate***

mângăietor, ~oare *a* vz ***mângâietor***

mângăietură *sf* vz ***mângâietură***

mângăios, ~oasă *a* vz ***mângâios***

mângăitor, ~oare *a* vz ***mângâietor***

mângălar *sm* vz ***mangalar***

mângălărie *sf* vz ***mangalărie***

mângălău *sn* vz ***mangălău***

mângăli *v* vz ***mangălui***

mângălitor *sn* [At: ALR II, 3386/325 / Pl: *~oare* / E: ***mângăli*** + *-tor*] (Reg) Mângălău (**1**).

mângăliță *sf* vz ***mangaliță***

mângălui *v* vz ***mangălui***

mângăluire *sf* vz ***mangăluire***

mângăluitor *sm* vz ***mangăluitor***

mângăr *sm* vz ***mangăr***

mângăriță *sf* vz ***mărgăriță***

mângealîc *sn* vz ***mangealâc***

mângâi *v* vz ***mângâia***

mângâia [At: PSALT. 110 / P: *~gâ-ia* / V: (îvr) ***mangăia, man~, ~găia,*** (reg; csej) ***~găi***, (înv; csej) ***mangăi, ~găi, ~gui*** / Pzi: *mângâi* (A și: *mângâi*), (reg) *~iez* / E: ml ****manganeare*** cf gr *μαγγανεύω* „amăgesc"] **1** *vt* (Înv) A vrăji. **2** *vt* (Înv) A sfătui. **3** *vr* (Înv) A-și face curaj. **4** *vr* (Înv) A se îndrepta. **5-6** *vt* (Înv) *vrp* A alina mâhnirea, durerea, suferința cuiva prin vorbe sau gesturi de încurajare, de consolare etc. **7** *vt* (Înv) A ajuta din punct de vedere material. **8-9** *vtr* (Îrg) A (se) liniști. **10** *vt* A bucura. **11** *vt* (C. i. ființe sau părți ale corpului lor) A atinge ușor cu palma în semn de afecțiune, de dragoste Si: *a dezmierda*, (reg) *a adia, a nineri* Vz *alinta, giugiuli*. **12** *vt* A freca ușor cu palma, cu degetele. **13** *vt* (Pop; îe) **A ~ plosca** A bea mult. **14** *vt* (Irn) A bate. **15** *vt* (Rar) A răsfăța.

mângâiare *sf* vz ***mângâiere***

mângâiat, ~ă [At: PSALT. 110 / P: *~gâ-iat* / V: ***man~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mângâia***] **1-2** *smf, a* (Om) vrăjit. **3** *a* Căruia i-a fost alinată mâhnirea, durerea, suferința. **4** *a* Atins ușor cu palma în semn de afecțiune, de dragoste. **5** *a* Frecat ușor cu palma, cu degetele.

mângâicios, ~oasă *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 79/16 / V: ***mangăi~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mângâia*** + *-cios*] (Înv) **1** Înșelător. **2** Mângâios (**3**).

mângâiere *sf* [At: PSALT. 197 / P: *~gâ-ie~* / V: (irg) ***~găi~***, (înv) ***~iare, ~găiare, man~, mangăiere, mangâiare*** / Pl: *~ri* / E: ***mângâia***] **1** (Înv) Încurajare. **2** Consolare. **3** Ceea ce constituie o consolare, un sprijin, un ajutor pentru cineva. **4** Satisfacție. **5** Atingere ușoară cu palma în semn de afecțiune, de dragoste Si: *dezmierdare* (**1**), (rar) *mângâietură* (**5**). **6** Frecare ușoară cu palma sau cu degetele Si: (rar) *mângâietură* (**6**). **7** (Reg; îs) *~a nevestei* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **8** (Reg) Melodie după care se execută dansul mângâierea (**6**) nevestei. **9** (Bot; reg; îc) **~a apelor** Silur (*Euphrasia stricta*).

mângâietate *sf* [At: PSALT. 300, ap. DLR / P: *~gâ-ie~* / V: ***~găi~*** / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***mângâia*** + *-(e)tate*] (Îvr) Milă¹ (**1**).

mângâietor, ~oare [At: PSALT. 110 / P: *~gâ-ie~* / V: (îrg) ***~găi~***, (înv) ***~găni~, ~găit~, ~gâit~, mangăi~, mangănietoriu, mangăit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mângâia*** + *-tor*] **1** *smf, a* (Persoană) care face vrăji Si: *fermecător, vrăjitor*. **2-3** *smf, a* (Om) amăgitor. **4** *a* Care încurajează, îmbărbătează. **5** *a* Care consolează. **6** *a* Care desfată. **7** *a* Care dezmiardă.

mângâietură *sf* [At: PSALT. HUR. / P: *~gâ-ie~* / V: (înv) ***mangăitură, ~găi~, ~gâit~, ~găni~*** / Pl: *~ri* / E: ***mângâie*** + *-(e)tură*] **1** (Înv) Milă¹ (**1**). **2** (Îvr) Ispășire a păcatelor. **3** (Îvr) Încurajare. **4** (Înv) Satisfacție. **5-6** (Rar) Mângâiere (**5-6**).

mângâios, ~oasă [At: PSALT. HUR. 66ʳ/6 / P: *~gâ-ios* / V: (îvr) ***~găi~***, (înv) ***mangăi~, man~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mângia*** + *-os*] **1** *a* (Înv) Milos (**1**). **2** *a* (Îvr) Care înșală. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care alină. **5-6** *av, a* (Într-un mod) care încurajează. **7-8** *av, a* (Într-un mod) care consolează. **9-10** *a, av* (Într-un mod) care produce încântare. **11-12** *av, a* (Într-un mod) care exprimă încântare. **13-15** *sm, a, av* (Persoană) (care acționează) în mod dezmierdător. **16** *a* (Rar) Liniștit.

mângâitor, ~oare *a* vz ***mângâietor***

mângâitură *sf* vz ***mângâietură***

mângâlui *v* vz ***mangălui***

mângănietor, ~oare *a* vz ***mângâietor***

mângănietură *sf* vz ***mângâietură***

mângâr *sm* vz ***mangăr***

mângârlui *v* vz ***mangălui***

mângosi *v* vz ***mangosi***

mângosit, ~ă *a* vz ***mangosit***

mângui *v* vz ***mângâia***

mânguleț *sm* vz ***mangaliță***

mâni *av* vz ***mâine***

mânia [At: PSALT. HUR. 49ᵛ/21 / V: (îrg) ***mân~*** / Pzi: *mânii* și (îrg) *mâniu* / E: ***mânie¹***] **1** *vr* A se lăsa cuprins de mânie¹ (**1**). **2** *vr* A se supăra. **3** *vt* (Înv; c. i. cuvintele) A nesocoti.

mâniac *sm* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~ieci* și *~aci* / E: ngr ***μανιακός*** „nebun"] (Înv) **1** Scamator. **2** Măscărici (**2**).

mâniare *sf* vz ***mâniere***

mâniat, ~ă *sm, a* [At: POLIZU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mânia***] **1-2** (Om) plin de mânie (**1**) Si: *mânios* (**1-2**). **3-4** (Om) supărat.

mânica *v* vz ***mâneca***

mânicar *sn* vz ***mânecar***

mânicare *sf* vz ***mânecare***

mânicat¹ *sn* vz ***mânecat¹***

mânicat², ~ă *a* vz ***mânecat²***

mânică *sf* vz ***mânecă¹***

mânicătoare *sf* vz ***mânecătoare***

mânicător, ~oare *a* vz ***mânecător***

mânicuță *sf* vz ***mânecuță***

mânie**[1]* *sf* [At: PSALT. 226 / V: (îvr) ***măn~ / Pl: *~ii* / E: ngr ***μανία***] 1 Izbucnire de iritare violentă, dar trecătoare, împotriva cuiva sau a ceva Si: *furie*. 2 Supărare. 3 (D. oameni; îla) **Iute** (sau **grabnic**, **rău**) **la ~** Care se înfurie ușor. 4 (Îvr; îlav) **Într-o ~** Cuprins subit de un acces de enervare, de furie. **5** Pornire dușmănoasă și statornică împotriva cuiva Si: *resentiment*. **6** (Pop; îlv) **A ține (cuiva) ~** A dușmăni. **7** (Reg; îlv) **A-și pune ~** A se supăra. **8** (Îal) A se încăpățâna. **9** (Îvp) Nenorocire.

***mânie**[2]* *sf* [At: ALR I, 917/9 / Pl: *~ii* / E: ***mână**[1]* + *-ie*] (Reg) Mâner (1).

mâniecie *sf* [At: COD. VOR. 158/15 / V: ***măn~, măniicie*** / Pl: *~ii* / E: ***măniac*** + *-ie*] 1 (Înv) Înșelătorie. 2 (Îvr) Plăcere imorală.

mâniecitură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. JAHRESBER. V, 115 / Pl: *~ri* / E: cf *mâniecie*] (Îvr) Cuvânt înjurios.

mânier *sm* vz ***mâner***

mâniere *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***mânie***] 1 Înfuriere. 2 Supărare. 3 (Înv; îf *mâniare*) Pedeapsă.

mânietor, ~oare *smf* [At: PSALT. 123 / V: ***măn~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mânia*** + *-tor*] (Înv) Răzvrătit.

mânigoci *sm* vz ***minegoci***

mânior *sn* [At: ALR I, 917/87 / Pl: *~oare* / E: ***mână**[1]* + *-ior*] (Reg) Mâner (1).

mânios, ~oasă [At: PSALT. HUR. 2ᵛ/20 / V: (îvr) ***măn~***, (nob) ***mainos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mânie*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Om) plin de mânie[1] **(1)** Si: *furios, mâniat* **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Om) care se înfurie ușor Si: *nervos, iritabil*. **5-6** *av, a* (D. glas, privire, fizionomie etc.) (Într-un mod) care exprimă mânie[1] **(1)**. **7-8** *a, av* (Înv) (Care este) înverșunat. **9** *a* (Înv) Care nu uită supărarea Si: *dușmănos*. **10-11** *a, av* (Care este) supărat. **12-13** *av, a* (D. glas, privire, fizionomie, atitudine etc.) (Într-un mod) care exprimă, trădează ciudă. **14** *a* (Reg) Țanțoș. **15** *sfa* (Mun; Olt) Dans popular care se joacă la nunți Si: *mușamaua* **(5)**. **16** *sfa* (Mun; Olt) Melodie după care se execută mânioasa **(15)** Si: *mușamaua* **(6)**.

mânipula *v* vz ***manipula***

mânipulator *sm* vz ***manipulator***

mânișoară *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~re* / E: ***mână**[1]* + *-ișoară*] **1-2** (Rar) Mânuță **(1-2)**.

mâniștergură *sf* vz ***mânăștergură***

mâniu *sn* vz ***mânei***

mânânțel, ~ea *a, av, sf* vz ***mărunțel***

mânânțică *a, sf* vz ***mărunțică***

mânânțăla *v* vz ***mănânțăla***

mănânțăluşuri *snp* [At: ARH. FOLK. I, 184 / E: ***mânânzel*** + *-uș*] (Trs) 1 Mărunțișuri (1). 2 Măruntaie (1).

mânânțel, ~ea *a, av, sf* vz ***mărunțel***

mânânțela *v* vz ***mărunțeli***

mânânțeli *v* vz ***mărunțeli***

mânânțeluț, ~ă *a* [At: MARIAN, INS. 312 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mânânțel*** + *-uț*] **1-36** (Reg; șhp) Mărunțel **(1-36)**.

mânânțică *a, sf* vz ***mărunțel***

mânânțoc, ~oacă [At: CDDE / E: ***mânânțel*** css] **1-36** *a* (Mar; șhp) Mărunțel **(1-36)**. **37** *av* În bucăți de dimensiuni reduse.

mânânțuș *sn* vz ***mărunțuș***

mânâr *sn* vz ***mâner***

mânâtârcă *sf* vz ***mânătarcă***

mânjar *sn* vz ***mojar***

mânjălău**[1]* *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~laie* / E: ***mângălău, pad *mânji*] (Reg) Măngălău (1).

mânjălău**[2]* *sm* vz ***mânzălău

mânjări *vi* [At: HELIADE, O. I, 129 / Pzi: *~resc* / E: ***mânji*** + *-ări*] (Nob) A mânji (1).

mânjătură *sf* vz ***mânjitură***

mânjăluță *sf* [At: PAMFILE, J. II, 153 / Pl: *~țe* / E: ***mânjeală*** + *-uță*] (Mol) 1 Mânjeală (7). 2 Mămăligă crudă.

mânjeală *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~nzală, mun~*** / Pl: *~eli* / E: ***mânji*** + *-eală*] 1 Mânjire (1). 2 (Rar; ccr) Murdărie (2). 3 (Reg) Amestec de lut și balegă cu care se ung casele țărănești de lemn înainte de a se tencui și vărui. 4 (Trs) Un fel de aluat subțire și lipicios, făcut din semințe de in, din tărâțe de grâu sau din făină de porumb, cu care se ung firele urzelii de cânepă, ca să nu se rupă, să nu se scămoșeze și să se răsucească mai bine Si: *mânjitură* (3). 5 (Reg) Unsoare cu care se ung cămășile sau alte obiecte de îmbrăcăminte ale ciobanilor Vz *ursuc*. 6 (Reg) Porțiune de pânză țesută, cuprinsă între spată și sulul de dinapoi al războiului. 7 (Mol) Mămăligă foarte moale, ca terciul Si: *mânjăluță* (1).

mânjeleală *sf* [At: POLIZU / V: ***~nzăl~*** / Pl: *~leli* / E: ***mânjeli*** + *-eală*] (Reg) Murdărie (2).

mânjeli *vt* [At: LB / V: ***mânzăli*** / Pzi: *~lesc* / E: ***mânjeală***] (Reg) 1 A murdări (1). 2 A unge cu mânjeală (5).

mânjelire *sf* [At: LB / V: ***~nzăl~*** / Pl: *~ri* / E: ***mânjeli***] (Reg) 1 Murdărire (1). 2 Ungere cu mânjeală (5).

mânjelit, ~ă *a* [At: LB / V: ***~nzăl~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mânjeli***] (Reg) 1 Murdărit (1). 2 Uns cu mânjeală (5).

mânjelitură *sf* [At: LB / V: ***~nzăl~*** / Pl: *~ri* / E: ***mânjeli*** + *-(i)tură*] (Reg) Murdărie (2).

mânji [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***măji, muji*** / Pzi: *~jesc* / E: slv ***мазати, мажѫ***] **1-2** *vtr* A (se) murdări. **3** *vt* (Rar; îe) **Nici cât te-ai ~ la un ochi** Foarte puțin. **4** *vt* (Olt) A spăla prost Si: *a mozoli*. **5** *vt* (Rar) A mâzgăli **(5)**. **6-7** *vtr* A (se) acoperi cu un strat de... **8-9** *vtr* (Reg) A (se) unge cu un medicament. **10** *vt* (Îvr) A contamina. **11** *vt* (Arg) A mitui. **12** *vt* (Reg; c. i. pereți, case etc.) A unge cu lut și baligă. **13** *vt* A spoi. **14** *vt* (Reg) A polei. **15** *vt* (Reg) A unge cu mânjeală **(4)** firele de urzeală de cânepă. **16** *vt* (Reg; c. i. obiecte de îmbrăcăminte ale ciobanilor) A unge cu mânjeală **(5)** Si: *a mânjeli* **(2)**. **17** *vt* (Gmț) A bate. **18** *vt* (Îe) **A ~ (cuiva) o palmă** A da cuiva o palmă. **19** *vt* (Reg; îe) **A o ~ la ceafă** A spune un lucru cu totul nepotrivit. **20** *vt* (Îae) A face o mare prostie. **21-22** *vtr* (Fam) (A corupe sau) a se lăsa corupt.

mânjire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***mânji***] 1 Murdărire (1). 2 Spălare superficială a rufelor, care nu îndepărtează murdăria. 3 Muruire (1). 4 Mâzgălire (5).

mânjit, ~ă *a* [At: LB / V: (reg) ***mâj~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mânji***] 1 Murdar (1). 2 (D. rufe) Spălat superficial. 3 (D. pereți sau case) Muruit (1). 4 (D. coli de hârtie, pânză etc.) Acoperit cu scris, desene, picturi neîndemânatice, urâte. 5 (D. persoane) Corupt.

mânjitor, ~oare *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mânji*** + *-tor*] **1–2** (Asr) (Persoană) care mânjește (1).

mânjitură *sf* [At: LB / V: (reg) ***~jăt~*** / Pl: *~ri* / E: ***mânji*** + *-tură*] 1 Pată. 2 (Reg) Ungere cu un medicament. 3 (Reg) Mânjeală (4). 4 (Pex) Natră.

mânoducere *sf* vz ***manuducere***

mâns *sm* vz ***mânz***

mânsă *sf* vz ***mânză***

mânșag *s* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; pbl) Lăstar.

mânta *sf* vz ***manta***

mântaș *sm* vz ***mântuș***

mântui [At: PSALT. HUR. 28ᵛ/6 / V: (înv) ***măn~*** / Pzi: *mântui* și *~esc* / E: mg ***ment***] **1-2** *vtr* (Îvp) A (se) salva dintr-o primejdie, de o nenorocire etc. **3-4** *vtr* (Spc) A (se) dezrobi. **5-6** *vtrp* (Bis) (A ierta sau) a obține iertarea pentru păcatele săvârșite Si: *a (se) izbăvi*. **7-8** *vtr* (Îvp) A (se) vindeca de o boală. **9** *vr* (Înv) A se dezvinovăți. **10-11** *vrt(a)* (Pop) A (se) termina. **12** *vt* (Reg; îe) **A ~ în bătaie** A bate zdravăn. **13** (Îlv) **A ~ de zile** A omorî. **14** *vr* (Îe) **A se ~ cu (cineva)** sau (îvr) **a se ~ de viață** A muri. **15** (Îe) **S-a ~t!** Gata!

mântuială *sf* [At: CREANGĂ, A. 81 / Pl: *~u-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***mântui*** + *-eală*] 1 (Îla; îlav) **De ~** Superficial. 2 (Îal) Grăbit. 3 (Reg; îlav) **Pe ~** Aproape de sfârșit.

mântuielnic, ~ă *a* [At: CONACHI, P. 286 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mântui*** + *-elnic*] (Înv) Mântuitor (1).

mântuință *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 240/39 / V: (reg) ***mân~*** / Pl: *~te* / E: ***mântui*** + *-ință*] **1** (Asr) Scăpare. **2** (Bis; asr) Mântuire (**3**). **3** (Bis; îs) *Semnul ~ții* Cruce. **4** (Bis; îs) *~ța lumii* An al nașterii lui Iisus Hristos. **5** (Înv) Dezvinovățire.

mântuire *sf* [At: COD. VOR. 92/28 / V: (îvr) ***mân~*** / Pl: *~ri* / E: ***mântui***] **1** (Îvp) Scăpare. **2** (Spc) Dezrobire. **3** (Bis) Iertare de păcate Si: *izbăvire*, *mântuință* (**2**), *mântuit*[1] (**3**), *mântuitură*. **4** (Bis; îs) *Anul ~rii* An în care s-a născut Iisus Hristos. **5** (Reg; gmț; îs) *~a sufletului* Băutură alcoolică. **6** *a* (Înv; ccr) Jertfă oferită divinității pentru iertarea păcatelor Si: *prinos*. **7** (Îvr) Liniște și siguranță.

mântuit[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (nob) *~uri* / E: ***mântui***] (Rar) **1** (Îvp) Scăpare. **2** (Spc) Dezrobire. **3** Mântuire (**3**).

mântuit[2]***, ~ă*** *smf, a* [At: BIBLIA (1688), 184[1]/6 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mântui***] **1-2** (Îvp) (Om) salvat. **3-4** (Spc) (Om) dezrobit. **5-6** (Bis) (Om) curățat de păcate.

mântuitor, ~oare [At: PSALT. HUR., ap. DLR / V (îvr) ***mân~***, (înv) ***mântuitoriu, ~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mântui*** + *-tor*] **1** *a* Care mântuie (**1**). **2** *a* (Spc) Care eliberează. **3** *a* (Bis) Care izbăvește de păcate Si: (îvr) *mântuitornic*. **4-6** *smf* Persoană care mântuie (**1-3**). **7** *sma* Iisus Hristos. **8** *a* (Îvp) Care vindecă.

mântuitoriu, ~oare *a* vz ***mântuitor***

mântuitornic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 238[v]/22 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mântuitor*** + *-nic*] (Bis; îvr) Mântuitor (**3**).

mântuitură *sf* [At: CORESI, EV. 515 / Pl: *~ri* / E: ***mântui*** + *-tură*] (Bis; îvr) Mântuire (**3**).

mântuș *sm* [At: DAMÉ, T. / V: ***mântușă*** *sf*, ***~ă*** *sf*, ***mân~***, ***~taș, min~*** / Pl: *~i* / E: ucr ***ментус***] (Iht) **1** (Mol) Mihalț (*Lota lota*). **2** (Reg) Zglăvoacă (*Lottus gobia*).

mântușă *sf* vz ***mântuș***

mânț *sm* vz ***mânz***

mânțată *sf* [At: H V, 236 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută mânțata (**1**).

mânță *sf* vz ***mânză***

mânțămi *v* vz ***mulțumi***

mânțel, ~ea *a, av, sf* vz ***mărunțel***

mânți *v* vz ***minți***

mânțică *a, sf* vz ***mărunțică***

mânținea *v* vz ***menține***

mânținere *sf* vz ***menținere***

mânțușuri *snp* vz ***mărunțuș***

mânua *v* vz ***mânui***

mânual, ~ă *sn, a* vz ***manual***

mânucă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 98 / Pl: *~uci* / E: ***mână***[1] + *-ucă*] **1-8** (Mar; șhp) Mânuță (**1-8**).

mânuchi *sn* vz ***mănunchi***

mânuncioară *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~re* / E: ***mânuță*** + *-ioară*] (Rar) Toartă mică.

mânufactura *v* vz ***manufactura***

mânufacturare *sf* vz ***manufacturare***

mânufacturat, ~ă *a* vz ***manufacturat***

mânufactură *sf* vz ***manufactură***

mânufaptură *sf* vz ***manufactură***

mânui *vt* [At: ASACHI, S. L. II, 93 / V: (nob) ***~ua, mân~*** / Pzi: *~esc, mânui* / E: ***mână***[1] + *-ui*] **1** (C. i. arme, instrumente, unelte etc.) A folosi cu pricepere și îndemânare, cu ajutorul mâinilor. **2** (C. i. aparate, dispozitive etc.) A manevra (**3**). **3** (Pgn) A folosi. **4** (C. i. materiale, obiecte ale muncii) A lua sau a duce în mână în mod curent Si: *a manipula* (**9**). **5** (C. i. bani, fonduri) A administra. **6** (C. i. bani, fonduri) A manipula (**5**). **7** (C. i. bani, fonduri) A ține o gestiune publică. **8** (Rar; c. i. animale, vehicule etc.) A conduce.

mânuire *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***mân~*** / Pl: (rar) *~ri* / E: ***mânui***] **1** Utilizare pricepută a unui instrument, a unei unelte, a unei arme etc., cu ajutorul mâinilor. **2** Manevrare (**1**). **3** Folosire. **4** Manipulare (**5**). **5** (Îs) *~ de bani* (sau *de fonduri*) Administrare. **6** (Îas) Ținere a unei gestiuni publice. **7** (Rar) Conducere a unui animal, a unui vehicul etc.

mânuitor, ~oare *smf* [At: C. PETRESCU, A. R. 19 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mânui*** + *-tor*] **1** (Udp „de") Persoană care mânuiește (**1**) ceva. **2** (Udp „de"; îs) *~ de bani* Persoană care primește, păstrează și eliberează bani în cadrul unei gestiuni publice.

mânună *sf* [At: CIAUȘANU, V. 178 / Pl: *~ni* / E: ctm ***mână***[1] și ***munună***] **1** (Olt; lpl) Bucăți de lemn care se prind pe căpriorii casei pentru a-i ține bine încheiați. **2** (Reg) Clanță a ușii. **3** (Olt) Mănunchi (**1**). **4** (Reg) Fiecare dintre grupurile de fire care se întretaie și se suprapun în timpul depănatului pe un ghem de lână sau de ață.

mânunche *sn* vz ***mănunchi***

mânunchel *sn* vz ***mănunchel***

mânunchi *sn* vz ***mănunchi***

mânunt, ~ă *a* vz ***mărunt***

mânuntaie *sfp* vz ***măruntaie***

mânunțel, ~ea *a, av, sf* vz ***mărunțel***

mânunțică *a, sf* vz ***mărunțică***

mânunțușuri *snp* vz ***mărunțuș***

mânuriță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: ***mânuri*** (pll *mâna*) + *-iță*] **1-8** (Reg; șhp) Mânuță (**1-8**).

mânuscript *sn* vz ***manuscript***

mânuscris *sn* vz ***manuscris***

mânușar *sn* vz ***mănușar***

mânușă *sf* vz ***mănușă***

mânușcă *sf* [At: ALRM II/I h 95/886 / Pl: ? / E: ***mână***[1] + *-ușcă*] (Reg; udp „de"; șhp) Cantitate mică din ceva, atât cât încape în palmă Si: *mână* (**136**).

mânușerie *sf* vz ***mănușărie***

mânușică *sf* [At: CIAUȘANU, V. 122 / Pl: ? / E: ***mână***[1] + *-uș* + *-ică*] **1-8** (Olt; șhp) Mânuță (**1-8**).

mânușiță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 129[r]/17 / Pl: *~țe*, (rar) *~ți* / E: ***mână***[1] + *-uș* + *-iță*] **1-8** (Șhp) Mânuță (**1-8**).

mânușoară *sf* [At: PASCU, S. 167 / Pl: *~oare* / E: ***mână***[1] + *-ușoară*] **1-8** (Rar; șhp) Mânuță (**1-8**).

mânuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***mână***[1] + *-uță*] **1-8** (Șhp) Mână[1] (**1-3, 136**) (mică) Si: (reg) *mânucă* (**1-8**), *mânuriță* (**1-8**), *mânușică* (**1-8**), *mânușiță* (**1-8**), (rar) *mânușoară* (**1-8**).

mânz *sm* [At: LEX. MARS. 203 / V: (reg) ***mâns, mânț, mânz*** / Pl: *~nji*, (reg) *~i* / E: cf alb *mës*] **1-2** Pui (de sex masculin al) iepei, a cărui limită de vârstă variază, după regiuni, de la câteva luni până la trei ani. **3** (Înv; îe) **Când mâscolii vor face ~i** Niciodată. **4** (Pop; îe) **A umbla** (sau **a bate, a face, a se duce**) **calea ~ului** A se obosi zadarnic. **5** (Îae) A umbla fără rost și fără folos. **6** (Reg; îe) **A fi făcut un ~ mort** A nu fi realizat nimic. **7** (Pop; îe) **A se ține** (sau **a umbla, a merge după cineva**) **~** A nu se dezlipi de cineva. **8** (Reg; îe) **A lua ~ (pe cineva)** A-și face pe cineva tovarăș nedespărțit. **9** (Rar; îe) **A fi în anii ~ului** A fi tânăr. **10** (Mtp; reg; îc) **~u-dă-cu-sară** Ființă fantastică despre care se credea că umblă prin păduri după apusul soarelui. **11** (Îrg) Pui al măgăriței. **12** (Înv) Pui al cămilei. **13-14** (Fam) Copil (zburdalnic). **15** (Pex) Bărbat tânăr. **16** (Reg; csc) Fire de urzeală care nu încap în spată și care se fac ghem, rămânând pe lângă război. Si: (reg) *mânzălău* (**6**), *mânzoc* (**5**), *mânzoi* (**2**). **17** (Reg) Hădărag la îmblăciu. **18** (Mol; Plu) Lemn legat prin gânjuri sau lemn în chingă.

mânza *v* vz ***mânzi***

mânzac *sm* [At: PAMFILE, J. II, 153 / V: ***~zeac*** / Pl: *~aci* / E: ***mânz*** + *-ac*] **1-10** (Mol; Buc; șdp) Mânzoc (**1-10**).

mânzală *sf* vz ***mânjeală***

mânzalău *sm* vz ***mânzălău***

mânzar[1] *sm* [At: MOROIANU, S. 49 / Pl: *~i* / E: ***mânz*** + *-ar*] **1** (Mol; Trs) Miel de un an Vz *noaten*. **2** (Mol, Trs) Vițel înțărcat (de un an) Vz *mânzat* (**1**). **3** (Reg) Berbec.

mânzar² [At: H X, 26 / V: ***mârz~*** / Pl: *~i* / E: drr ***mânzare***] (Reg) **1** *sm* Mânzărar (**1**). **2** *sn* Mânzărar (**2**).

mânzară *sf* vz ***mânzare***

mânzare [At: NECULCE, ap. BUL. COM. IST. IV, 82 / V: (reg) ***man~, măn~, ~ră, mârz~, menzară*** / Pl: *~zări*, (reg) *~zeri, ~zere, ~zari* / E: cf alb *mëzore*] **1** *sf* (Pop) Oaie de doi sau trei ani, care a fătat și are lapte Si: (reg) *mânzată* (**5**), *mulgătoare* (**1**), *păcuină*. **2** *sf* (Reg) Capră cu lapte. **3** *a* (D. oi sau alte animale) Cu lapte. **4-5** *sf* (Mol, Buc) (Oaie sau) vacă stearpă. Si: *mânzălauă* (**1-2**). **6** *sf* (Reg; Ipl) Loc unde pasc oile care se mulg.

mânzat, ~ă [At: BUL. COM. IST. I, 223 / V: (reg) ***măn~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: cf alb *m(ë)zat*] **1** *sm*, (rar) *sf* Vițel a cărui limită de vârstă variază, după regiuni, între câteva luni și doi ani. **2-3** *sm, am* (Pop; gmț) (Bărbat) necăsătorit. **4** *sf* (Reg) Vacă cu vițel de un an. **5** *sf* (Reg) Mânzare (**1**). **6-7** *sf* (Reg) (Juncă sau) vacă stearpă Vz *mânzare* (**4-5**). **8-9** *sf, a* (Reg) (Oaie) stearpă. **10** *sn* (Reg) Câmp rămas necosit. **11** *a* (Reg; îs) *Fân ~* Otavă. **12** *a* (Reg; îs) *Iarbă ~* Iarbă îmbătrânită. **13** *sms* Carne de mânzat (**1**).

mânză *sf* [At: (a. 1793) URICARIUL, XVI, 208 / V: ***măn~, ~nsă, ~niă, mun~*** / Pl: *~ze* / E: ***mânz*** + *-ă*] **1** Pui de sex feminin al iepei Si: *coștrușă, mânzoaca, mânzoanca*. **2** (Reg; îe) **A avea ~** A fi pornit pe ceartă. **3** (Reg; dep) Femeie depravată.

mânzălancă *sf* [At: PAȘCA GL. / V: ***~zol~*** / Pl: *~nci* / E: ***mânză***] (Reg) Vită cornută de un an.

mânzălauă *sf* [At: ALR I, 1779/333 / Pl: ? / E: ***mânză***] **1-2** (Reg) (Oaie sau) vacă stearpă Si: (reg) *mânzare* (**4-5**).

mânzălău *sm* [At: PAMFILE, I. C. 280 / V: ***~zal~, ~njă~*** / Pl: *~ăi* / E: ***mânz*** + *-ălău*] (Reg) **1** Mânz (**1**) de doi ani Si: (reg) *mânzotean*. **2** (Pop; îe) **A umbla ~ după cineva** A nu se dezlipi de cineva. **3** Vițel care este aproape de a fi înțărcat. **4** Vițel de un an Vz *mânzat* (**1**). **5** (Irn) Burlac bătrân. **6** Mânz (**14**).

mânzăleală *sf* vz ***mânjeleală***

mânzăli *vi* [At: DLR / V: ***~ări, ~zoli*** / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *mânz*] (Reg; d. copii mici înțărcați mai târziu) A suge cu putere, ca un mânz (**1**).

mânzăli *v* vz ***mânjeli***

mânzălire *sf* vz ***mânjelire***

mânzălit, ~ă *a* vz ***mânjelit***

mânzălitură *sf* vz ***mânjelitură***

mânzărar [At: LM / V: (reg) ***~zer~, ~zor~, mârz~*** / Pl: (**1**) *~i*, (**2**) *~e* / E: ***mânzare*** + *-ar*] **1** *sm* (Pop) Cioban care păzește mânzările (**1**) Si: *mocan, păstor*, (reg) *mânzar²* (**1**), *mânzăraș, mânzător¹* (**1**) Vz *mielar, scutar, strungar*. **2** *sn* (Mar; Trs) Loc în care stau mânzările (**1**) în strungă Si: *mânzar¹* (**2**).

mânzăraș *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i* / E: ***mânzare*** + *-aș*] (Reg) Mânzărar (**1**).

mânzărarit *sn* [At: STOIAN, PĂST. 65 / Pl: *~uri* / E: ***mânzărare*** + *-ărit*] (Reg) Adaos la simbrie plătit în caș mânzărarului (**1**).

mânzări *v* vz ***mânzăli¹***

mânzărie *sf* [At: CHEST IV, 115/282 / Pl: *~ii* / E: ***mânz*** + *-ărie*] (Reg) Loc unde pasc caii.

mânzărușă *sf* [At: ȘEZ. V. 105 / Pl: *~șe* / E: ***mânzărare*** + *-ușă*] **1-8** (Buc; șhp) Mânzare (**1-2, 4-5**) (mică) Si: *mânzăruță* (**1-8**).

mânzăruță *sf* [At: GRAIUL I, 451 / Pl: *~țe* / E: ***mânzărare*** + *-uță*] **1-8** (Buc; șhp) Mânzărușă (**1-8**).

mânzător¹ *sm* [At: CHEST. V, 3 / Pl: *~i* / E: ***mânz*** + *-ător*] **1** (Reg) Mânzărar (**1**). **2** (Mol; Olt) Vițel de un an Vz *mânzat* (**1**).

mânzător², ~oare *a* [At: GR. S. VI, 154 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mânzi*** + *-tor*] (Reg) **1** (D. armăsari) Care mânzește. **2** (D. iepe) Care umblă după armăsari.

mânzătăl *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 76 / Pl: *~ăi* / E: ***mânzat*** + *-el*] (Reg; șhp) **1-2** Mânzat (**1**) (mic).

mânzăți *vi* [At: GR. BĂN. / Pzi: 3 *~țește* / E: ***mânzat***] (Reg; d. vaci) A făta din doi în doi ani.

mânzăție *sf* [At: I. IONESCU, C. 2/4 / Pl: *~ii* / E: ***mânzat*** + *-ie*] (Înv) Perioadă în care vițeii sunt mânzați (**1**).

mânzățișuri *sp* [At: CIAUȘANU, GL. / E: ***mânzați*** (pll *mânzat*) + *-iș*] (Olt) Mulțime de mânzați (**1**).

mânzâiac *sm* [At: CV 1948, nr. 7, 33 / Pl: *~ieci* / E: ***mânz***] **1-10** (Reg; șdp) Mânzoc (**1-10**).

mânzeac *sn* vz ***mânzac***

mânzerar *sm* vz ***mânzărar***

mânzesc, ~ească *a* [At: TDRG / Pl: *~ești* / E: ***mânzi*** + *-esc*] (Rar) **1** De mânz (**1**). **2** (Fig; d. zâmbet sau râs) Ca de mânz (**1**). **3** (D. zâmbet sau râs; pex) Forțat.

mânzește *av* [At: CARAGIALE, O. V, 68 / E: ***mânz*** + *-ește*] (Îe) **A râde** (**sau a zâmbi**) **~** A râde sau a zâmbi forțat.

mânzi [At: GORJAN, H. II, 9/20 / V: (reg) ***mâ~, mi~, ~za*** *v* / Pzi: 3 *~ește* / E: ***mânz***] (Pop; c. i. armăsari, măgari) **1** *vt* A fecunda. **2** *vrr* A se împreuna.

mânzică *sf* [At: ALR I, 1 107/106 / Pl: *~ici* / E: ***mânz*** + *-ică*] (Reg) **1-2** Mânzișoară (**1-2**).

mânzilică *sf* [At: H III, 51 / Pl: *~ici* / E: nct] Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

mânzire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***mânzi***] (Rar) **1** Fecundare a femelei. **2** Împreunare a cailor, măgarilor.

mânzișoară *sf* [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 291 / Pl: *~oare* / E: ***mânză*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Mânză (**1**) (mică) Si: *mânzică* (**1-2**), *mânziță* (**1-2**), *mânzucă* (**1-2**), *mânzulică* (**1-2**), *mânzuliță* (**1-2**), *mânzurea* (**1-2**), *mânzușoară* (**1-2**), *mânzuță* (**1-2**), *marțânioară* (**1-2**).

mânzișor *sm* [At: CORESI, EV. 103 / Pl: *~i* / E: ***mânz*** + *-ișor*] **1-10** (Șhp) Mânz (**1-2, 11-14**) (mic) Si: (reg) *mânzuc* (**1-10**), *mânzuleț* (**1-10**), *mânzuț* (**1-10**), *mânzușor* (**1-10**). **11** (Înv) Pui de măgăriță.

mânziță *sf* [At: BUL. FIL. XI-XII, 475 / Pl: *~țe* / E: ***mânză*** + *-iță*] (Reg) **1-2** Mânzișoară (**1-2**). **3** (Dep) Femeie depravată.

mânzoacă *sf* [At: H II, 289 / Pl: *~oace* / E: ***mânză*** + *-oacă*] (Reg) Mânză (**1**).

mânzoaică *sf* [At: ALR I, 1107/12 / Pl: *~ice, ~oici* / E: ***mânză*** + *-oaică*] **1-2** (Reg; șdp) Mânză (**1**) (mare). Si: (reg) *mânzoaie* (**1-2**). **3** (Bot) Barba-ursului (*Equisetum arvense*).

mânzoaie *sfi* [At: ALR I, 1098/552 / E: ***mânză*** + *-oaie*] **1-2** (Reg; șdp) Mânzoaică (**1-2**).

mânzoancă *sf* [At: ALR I, 1107/122 / Pl: *~nce* / E: ***mânză*** + *-oancă*] (Reg) Mânză (**1**).

mânzoc *s* [At: CREANGĂ, P. 196 / Pl: *~oci* / E: ***mânz*** + *-oc*] **1-10** *sm* (Șdp) Mânz (**1-2, 11-14**) (mare) Si: (reg) *mânzâiac* (**1-10**), *mânzoi* (**1-10**), *mânzac* (**1-10**). **11** Cal tânăr. **12** (Reg) Mârțoagă. **13** (Îrg; dep) Om slab sau nătâng. **14** *s* Plantă nedefinită mai îndeaproape Cf *mânzoaică* (**3**).

mânzoi *smi* [At: ALR I, 1106/772 / E: ***mânz*** + *-oi*] **1-10** (Reg; șdp) Mânzoc (**1-10**).

mânzolancă *sf* vz ***mânzălancă***

mânzoli *v* vz ***mânzăli¹***

mânzorar *sm* vz ***mânzărar***

mânzotean *sm* [At: H XVIII, 18 / Pl: *~eni* / E: ***mânz*** + *-otean*] (Reg) Mânz de doi ani Si: (reg) *mânzălău* (**1**).

mânzuc *sm* [At: BL VI, 197 / Pl: *~uci* / E: ***mânz*** + *-uc*] **1-10** (Reg; șhp) Mânzișor (**1-10**).

mânzucă *sf* [At: ALR I, 1107/158 / Pl: *~uci* / E: ***mânză*** + *-ucă*] **1-2** (Reg; șhp) Mânzișoară (**1-2**).

mânzuleț *sm* [At: ISPIRESCU, L. 161 / Pl: *~i* / E: ***mânz*** + *-uleț*] **1-10** (Reg; șhp) Mânzișor (**1-10**).

mânzulică *sf* [At: MARIAN, Î. 211 / Pl: *~ici* / E: ***mânză*** + *-ulică*] **1-2** (Reg) Mânzișoară (**1-2**). **3** (Mol; art.) Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape Vz *mânzilică*. **4** (Mol; îcs) *De-a ~ca* Joc obișnuit la priveghi.

mânzuliță *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 40 / Pl: *~țe* / E: ***mânză*** + *-uliță*] (Reg) **1-2** Mânzișoară (**1-2**).

mânzurea *sf* [At: VASILIU, C. 185 / Pl: *~ele* / E: ***mânză*** + *-urea*] (Reg) **1-2** Mânzișoară (**1-2**).
mânzușoară *sf* [At: DLR / Pl: *~oare* / E: ***mânză*** + *-ușoară*] (Reg) **1-2** Mânzișoară (**1-2**).
mânzușor *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: ***mânz*** + *-ușor*] **1-10** (Reg; șhp) Mânzișor (**1-10**).
mânzuț *sm* [At: ALR I, 106/80 / Pl: *~i* / E: ***mânz*** + *-uț*] **1-10** (Trs; șhp) Mânzișor (**1-10**).
mânzuță *sf* [At: ALR I, 1098/285 / Pl: *~țe* / E: ***mânză*** + *-uță*] **1-2** (Trs; Ban; șhp) Mânzișoară (**1-2**).
mâr [At: LM / E: fo] **1** *i* (Rep; și pronunțat cu „r" prelungit) Sunet care redă mârâitul câinelui sau mormăitul ursului Vz *mor*. **2** *s* (Îe) **A nu zice nici ~** A nu spune nimic.
mârăi *v* vz ***mârâi***
mârăire *sf* vz ***mârâire***
mârâi [At: LB / V: (reg) ***~răi, mărăi, ~roi*** / Pzi: *mârâi*, 3 *~e*, *~ește* / E: ***mâr*** + *- âi*] **1** *vi* (D. câini) A scoate sunete guturale, aspre, care arată iritare. **2** *vi* (D. oameni; fig; prt) A vorbi neclar, printre dinți, manifestând nemulțumire, enervare. **3** *vi* (D. oameni, pex) A vorbi neclar, printre dinți Si: *a bombăni, a mormăi*. **4** *vt* A spune ceva în silă, pe un ton posac, nemulțumit. **5** *vi* A protesta. **6-7** *vir* (D. copiii mici) A scânci. **8** *vi* (Ban; d. moară) A hârâi în timpul funcționării.
mârâială *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ieli* / E: ***mârâi*** + *-eală*] **1-5** Mârâire (**1-5**). **6** (Rar) Protestare. **7** (Ban) Om vlăguit, epuizat de boală.
mârâiet *sn* vz ***mârâit***[1]
mârâire *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***~răi~*** / Pl: *~ri* / E: ***mârâi***] (Rar) **1** Scoatere de către câini a unor sunete guturale, aspre, care arată iritarea Si: *mârâială* (**1**), *mârâit*[1] (**1**), *mârâitură* (**1**). **2** Vorbire neclară printre dinți, ce manifestă nemulțumire, enervare Si: *mârâială* (**2**), *mârâit*[1] (**2**), *mârâitură* (**2**). **3** Vorbire neclară Si: *mârâială* (**3**), *mârâit*[1] (**3**), *mârâitură* (**3**). **4** Exprimare în silă, pe un ton posac, nemulțumit Si: *mârâială* (**4**), *mârâit*[1] (**4**), *mârâitură* (**4**). **5** Scâncire a copiilor Si: *mârâială* (**5**), *mârâit*[1] (**5**), *mârâitură* (**5**). **6** (Rar) Protestare.
mârâit[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***~iet*** / Pl: *~uri* / E: ***mârâi***] **1-5** Mârâire (**1-5**). **6** (Rar) Protestare.
mârâit[2], ***~ă*** *a, av* [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 80 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mârâi***] (Rar; d. vorbe, vorbire) **1-2** (Rostit) printre dinți, nedeslușit, cu nemulțuire, enervare. Si: *mormăit*. **3-4** (Rostit) printre dinți, nedeslușit Si: *mormăit*. **5-6** (Rostit) în silă, pe un ton posac, nemulțumit Si: *mormăit*.
mârâitor, ~oare *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mârâi*** + *-tor*] (Rar) **1** (D. câini; pex, d. animale) Care mârâie (**1**). **2** (Pan; d. oameni) Care bombănește.
mârâitură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***mârâi*** + *-tură*] **1-5** Mârâire (**1-5**). **6** (Rar) Protestare. **7** (Reg; dep) Copil plângăreț.
mârâmiau *i* [At: PANN, P.V. III, 58/16 / E: ctm ***mâr*** + ***miau***] (Nob) Miorlau.
mârc[1] [At: GORJAN, H. IV, 166/10 / V: *~ă sf* / E: ctm ***mâr*** + ***mâlc*** cf *cârc*] (Pop) **1-2** *s, a* (Îe) **A nu zice nici ~** sau (rar) **a tăcea ~** A nu spune nici un cuvânt. **3** *sf* (Îe) **A face ~ă (pe** *cineva***)** A face pe cineva să nu scoată nici o vobă. **4** *sf* (Îe) **A se face ~ă (pe pământ)** A se ghemui. **5** *av* (Îe) **A bate ~ă** A bate zdravăn.
mârc[2], ***~ă*** *smf, a* [At: LIUBA-IANA, M. 116 / V: ***mârg*** / Pl: *~rci* / E: srb ***mrk*** „întunecos"] **1-2** (Ban) (Cal, iapă) cu părul roșcat închis Si: *murg*. **3-4** (Cal, iapă) cu părul roșcat Si: *roib*.
mârcaf, ~ă *a* vz ***mârcav***
mârcav, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***măr~, ~af*** / A și: (reg) *mârcav* / E: nct] (Reg) **1** (D. plante) Ofilit. **2** (D. oameni) Slab. **3** (D. oameni) Epuizat, stors de puteri.
mârcaviță *sf* [At: CANDREA, F. 220 / V: ***mâlc~, mar~, mâlc~, ~căv~*** / Pl: *~țe*/ E: ***mârcav*** + *-iță*] (Reg) **1** Reumatism articular. **2** Boală de picioare la vite Si: *înmustare*.
mârcă *sf* vz ***mârc***[1]
mârcăi *vi* [At: ALR II/I MN 12, 6892/812/ Pzi: ? / E: ***mârc***[1] + *-ăi*] (Reg) A miorlăi (**1**).
mârcăviță *sf* vz ***mârcaviță***
mârceav, ~ă *a* [At: ALR II/I, h 106/310 / Pl: *~i, ~e* / E: ctm ***mârced*** și ***mârșav***] (Reg) **1** Slab. **2** Bolnăvicios.
mârced, ~ă [At: KLEIN, D. 6 / V: ***mar~, mălced, mălcez, măr~, mâlced, mâlcez, mâlcid, ~rcid, mer~*** / E: ml ***marcidus, -a, -um***] **1** (Reg) *a* (D. plante) Veșted. **2** *a* (D. lemne) Umed și putregăios. **3** *a* (D. persoane) Slab. **4** *a* (D. persoane) Stors de puteri. **5** *a* (D. persoane) Ramolit. **6** *a* Buimăcit de somn. **7** *a* (Reg) Neglijent. **8** *a* (Reg) Murdar. **9** *a* (D. mâncăruri și cărnuri) Care începe să se altereze. **10** *s* (Trs) Scarlatină. **11** *s* (Trs) Pojar. **12** *s* Vărsat de vânt. **13** *s* Boală a iepelor, a vitelor sau a oilor, nedefinită mai îndeaproape. **14** *s* (Apc; reg) Materie galbenă, cleioasă și amară care se găsește printre celulele fagurilor de miere.
mârceț *sm* vz ***mârceț***
mârcezi [At: POLIZU / V: ***mar~, mălce, mâr~, melce*** / Pzi: *~zesc* / E: ***mârced***] **1-2** *vir* (Reg; d. plante) A se ofili. **3-4** *vir* (D. lemne) A putrezi. **5-6** *vir* (Reg) A slăbi. **7** *vt* (Trs) A zdrobi.
mârcezime *sf* [At: LM / Pl: (rar) *~mi* / E: ***mârced*** + *-ime*] (Rar) Ofilire.
mârcezire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***mârcezi***] (Reg) **1** Ofilire a plantelor. **2** Putrezire. **3** Slăbire. **4** Zdrobire. **5** Alterare a alimentelor.
mârchidănie *sf* vz ***marchitanie***
mârcid, ~ă *s, a* vz ***mârced***
mârcioagă *sf* vz ***mârțoagă***
mârcov *sm* vz ***morcov***
mârcui *vi* [At: I. CR. VIII, 91 / Pzi: *~esc* / E: ***mârc***[1] + *-ui*] (Reg) A se codi să spună ceva.
mârculă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 134 / Pl: *~le* / E: cf *mârghilă*] (Ban) Noroi.
mârdal, ~ă *a* vz ***murdar***
mârdar, ~ă *a* vz ***murdar***
mârdăgeală *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***mârdăgi*** + *-eală*] (Olt) Murdărie.
mârdăgi *v* vz ***mârdăgi***
mârdăgit, ~ă *a* vz ***mârdăgit***
mârdări *v* vz ***murdări***
mârfogi *vi* [At: ALR II/I, h 19/872 / Pzi: 3 *~ogește* / E: nct] (Reg) A râncezi.
mârfota *av* [At: CV 1951, nr. 12, 37 / E: fo cf *forfota*] În mod dezordonat, neatent.
mârg[1], ***~ă*** *a* vz ***murg***
mârg[2], ***~ă*** *a* vz ***mârc***[2]
mârgăriță *sf* vz ***mărgăriță***
mârhai *sf* vz ***mărhaie***
mârhilă *sf* vz ***mârghilă***
mârjoală *sf* [At: DLR / Pl: *~le* / E: nct] (Reg; dep) Femeie depravată.
mârla *v* vz ***mârli***
mârlaci *sm* [At: DDRF / Pl: ~ / E: ***mârli*** + *-aci*] (Reg) Berbec bun de prăsilă Si: (reg) *mârlan*[2].
mârlamiau *i* [At: MAT. FOLK. 907 / E: ctm ***mâr*** + ***miorlau*** + ***miau***] (Nob) Miorlau.
mârlan[1] *sm* [At: C. PETRESCU, Î. II, 200 / V: (reg) ***~lean*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** Bădăran. **2** Prostănac. **3** (Reg) Om fără caracter.
mârlan[2] *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: ***mârli*** + *-an* cf *cârlan*] (Reg) Berbec bun de prăsilă Si: (reg) *mârlaci*.
mârlă[1] *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***mar~*** / Pl: ? / E: pvb ***mârli***] (Reg) Mârlire.
mârlă[2] *sf* [At: PANN, P.V. II, 93/7 / Pl: ? / E: nct] **1-2** (Reg; art.; csnp) Mârlire (**1-2**). **3** (Pop; îe) **A se face ~** A se ghemui de frig în pat, în culcuș Vz *mârc*[1]. **4** (Pop; îe) **A(-i) cădea ~ pe pârlă** A se îndrăgosti de cineva Si: *a-i cădea cu tronc*.
mârlăiță *sf* [At: PAȘCA GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Sfadă. **2** (Fig) Ciorovăială.

mârlănime *sf* [At: CAMILAR, N. I, 218 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***mârlan*** + *-ime*] (Rar) **1** Mulțime de mârlani[1]. **2** Totalitate a mârlanilor.

mârleală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 178 / Pl: *~leli* / E: ***mârlă*** + *-eală*] **1-2** (Pop) Mârlire (**1-2**).

mârlean *sm* vz ***mârlan***[1]

mârli *vtr* [At: ECONOMIA, 87/9 / V: (reg) ***măr~***, (cscj) ~a, ***~la*** / Pzi: 3 *~lește* / E: srb ***mrljati***] **1-2** (Pop; d. animale) A (se) împreuna. **3-4** (Trv; d. oameni) A avea relații sexuale.

mârlia *v* vz ***mârli***

mârlire *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***măr~*** / Pl: *~ri* / E: ***mârli***] (Pop) **1** Împerechere a animalelor Si: (trv) *mârlă*[2] (**1**), *mârleală* (**1**), *mârlit*[1] (**1**), *mârlitură* (**1**). **2** Întreținere de relații sexuale Si: (trv) *mârlă*[2] (**2**), *mârleală* (**2**), *mârlit*[1] (**2**), *mârlitură* (**2**).

mârlit[1] *sn* [At: ECONOMIA, 87/24 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mârli***] **1-2** (Pop) Mârlire (**1-2**).

mârlit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mârlit***[1]] (Pop) **1** (D. animale) Împerecheat. **2** (Trv) Care a întreținut relații sexuale.

mârlitor, ~oare *smf* [At: H IV, 270 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mârli*** + *-tor*] (Pop) Ovină de reproducție.

mârlitură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***mârli*** + *-tură*] **1-2** (Reg) Mârlire (**1-2**).

mârliță[1] *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: ***mârli*** + *-iță*] (Reg) **1** Oaie aptă pentru reproducție. **2** (Dep) Femeie depravată.

mârliță[2] *sf* [At: ANTIPA, F. I, 213 / V: ***măr~*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Mun) **1** Știucă mică. **2** Pui de știucă Si: *mârloaie*.

mârloaie *sf* [At: ANTIPA, F. I. 213 / Pl: ? / E: nct] (Iht; Mun) Mârliță[2] (**2**).

mârlog, ~oagă *smf* [At: DR IV, 1558 / Pl: *~ogi, ~oage* / E: ctm ***mârțoagă*** + ***dârloagă***] (Ban; Olt) Animal slab sau bătrân.

mârloi *smi* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / E: nct] (Mun) Animal mic, pipernicit, urât.

mârmă *sf* [At: VÎRCOL, M. 86 / Pl: *~me* / E: nct] (Olt) Femeie murdară, nesimțită, leneșă.

mârmăi *v* ***mormăi***

mârmâlău *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ăi* / V: ***mărmălău*** / E: nct] (Reg; pbl) Amestec de lucruri solide, piatră, pământ cu lichide.

mârnăi *v* vz ***mormăi***

mârnâi *v* vz ***mormăi***

mârnoagă *sf* [At: CADE / Pl: *~oage* / E: nct] (Reg) Femeie plângăcioasă, sentimentală.

mâroi *v* vz ***mârâi***

mârsăcăciune *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***măr~*** / E: ns cf *mârsei*] (Îvr) Mârsei.

mârsăială *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 48ᵛ/28 / V: ***măr~*** / Pl: *~ieli* / E: ***mârsei*** + *-eală*] (Îvr) Mârsei.

mârsăietură *sf* [At: DOSOFTEI, ap.TDRG / V: ***măr~*** / Pl: *~ri* / E: ***mârsei*** + *-ătură*] (Îvr) Mârsei.

mârsei *sn* [At: DOSOFTEI, MOL. 92 / V: ***~săi*** / Pl: *~e* / E: ns cf bg *мрьсень, мърсене*] (Îvr) Dorință trupească Si: (îvr) *mârsăială, mârsăietură, mârsăcăciune*.

mârsios, ~oasă *a* [At: ALEXI, W. / V: ***marsuos, măr~, ~suos, mur~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mârsei*** + *-os*] **1** (Îvr; d. oameni) Lacom. **2** (Îvr; d. oameni) Pofticios. **3** (Îvr; d. oameni) Gurmand. **4** (Îvr; d. oameni) Hrăpăreț. **5** (Reg; d. vite) Căruia îi place sarea Si: (reg) *mârsit*.

mârsit, ~ă *a* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mârsei*** + *-it*] (Reg) Mârsios (**5**).

mârsăi *sn* vz ***mârsei***

mârsuos, ~oasă *a* vz ***mârsios***

mârșală *sf* [At: I. CR. IV, 87 / Pl: ? / E: nct] (Pop; csnp) Strat lunecos care se depune pe pietrele din apă.

mârșav, ~ă *a* [At: PALIA (1581), 165/9 / V: (îvr) ***măr~, mer~*** / A și: *mârșav* / Pl: *~i, ~e* / E: slv ***мрьшавъ***] **1** (Îvr) Slab. **2** (Reg; d. carne) Lipsit de grăsime Si: *macru* (**1**). **3** (Reg) Murdar (**1**). **4** Dezgustător. **5** (Fig) Lipsit de scrupule Si: *infam, josnic, mișel, ticălos, venal*.

mârșă[1] *sf* [At: CHEST. V 20/66 / Pl: *~șe* / E: drr ***mârșav***] (Reg) Oaie slabă.

mârșă[2] *sf* [At: STOICA, VÂN. 16 / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg) **1-2** Momeală (**4-5**).

mârșăvenie *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ii* / E: ***mârșav*** + *-enie*] **1** (Reg) Mârșăvie (**1**). **2** (Îvp; lpl) Organe genitale și anus. **3** (Îvp; lpl; csnp) Obiect sau organ care produce greață.

mârșăvi *v* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~vesc* / E: ***mârșav***] **1-2** *vir* (Înv) A (se) vlăgui. **3-4** *vir* (Reg) A (se) ticăloși. **5** *vt* (Reg) A pângări.

mârșăvie *sf* [At: CONACHI, P. 303 / V: (reg) ***măr~*** / Pl: *~ii* / E: ***mârșav*** + *-ie*] **1** Atitudine, faptă mârșavă (**5**) Si: *infamie, josnicie, mișelie, ticăloșie*, (reg) *mârșăvenie*. **2** Lașitate. **3** (Pop; gmț; îoc *mărie*[1], *maiestate, înălțime*; îs) *~a voastră* Termen de reverență adresat căpeteniei dracilor.

mârșăvire *sf* [At: (a. 1826) URICARIUL V, 32/19 / Pl: *~ri* / E: ***mârșăvi***] (Înv) **1** Vlăguire. **2** Ticăloșire. **3** Pângărire.

mârșăvit, ~ă [At: ȘINCAI, HR. I, 129/6 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mârșăvi***] (Înv) **1** Vlăguit. **2** Ticăloșit. **3** Pângărit.

mârșiță *sf* [At: CHEST. IV 63/91 / Pl: ? / E: ns cf *mârviță*] (Reg) **1** Loc mocirlos. **2** Pământ care se surpă.

mârșână *sf* vz ***mașină***

mârșolit, ~ă *a* [At: VISSARION, B. 134 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *mârșov, mârșăvi*] (Reg) Slab.

mârtac[1] *sm* [At: H XVIII, 139 / Pl: *~aci* / E: ***mârtan*** css] (Ban; Trs) Cotoi.

mârtac[2] *sm* vz ***martac***

mârtan [At: ȚICHINDEAL, F. 127/16 / V: ***măr~*** / Pl: (**1-3**) *~i*, (**4**) *~e* / E: cf *mârtac*[1], *mârtoc*] (Reg) **1** *sm* Cotoi. **2** *sm* (Reg; îe) **A vărsa vinul mărtanului** A plânge. **3** *sm* (Îc) **~-de-nunți** Animal sălbatic nedefinit mai îndeaproape. **4** *sn* Piedică la car.

mârtoc *sm* [At: PLOPȘOR, C. 37 / Pl: *~oci* / E: nct] (Olt) Cotoi.

mârțăi *v* vz ***mâțâi***

mârțână *sf* vz ***marțână***

mârțânos, ~oasă *a* vz ***marțânos***

mârțină *sf* vz ***marțână***

mârțoagă *sf* [At: PANN, P. V. III, 21/22 / V: (reg) ***măr~, ~rcio~, ~og*** *sm*, ***~avă, mur~, smârțog*** *sm*, ***smâ~, smârțog*** *sm* / Pl: *~age*, (reg) *~oji* / E: Cf *marțână*] **1** Cal slab, rău îngrijit Si: *gloabă*, (pop) *marțână* (**1**), (reg) *mânzoc* (**3**), *mârțogar, meleajă, melegar*[1], *meliță* (**10**), *răpciugă*. **2** (Rar) Bou slab, jigărit.

mârțoală *sf* vz ***marțolea***

mârțoavă *sf* vz ***mârțoagă***

mârțog *sm* vz ***mârțoagă***

mârțogariu *sm* [At: CĂTANĂ, P. B. I, 11 / Pl: *~ari* / E: ***mârțoagă*** + *-ar*] (Ban) Mârțoagă (**1**).

mârțoghiță *sf* [At: DR. V, 210 / Pl: *~țe* / E: ***mârțoagă*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Mârțoagă (**1**) (mică).

mârvilos *a* vz ***mârvinos***

mârvină *sf* [At: CHEST. II, 73/36 / A: nct / Pl: ? / E: ns cf *mârvița, mărghiță*] (Reg) Teren mocirlos.

mârvinos *a* [At: CHEST. II, 73/7, 19, 21 / V: ***~ilos*** / Pl: *~oase* / E: ***mârvină*** + *-os*] (Ban; Olt; d. terenuri) Mocirlos (**1**).

mârviță *sf* [At: VÎRCOL, V. 96 / A: nct / Pl: ? / E: ns cf *mârvină, mârghilă*, cf bg *мървица* „fărâmă", srb *mrvica*] (Olt) Teren mocirlos.

mârza *sm* vz ***mârzac***[1]

mârzac[1] *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 117/34 / V: (îvr) ***mărzac, mârza, ~zag, mârzal, merzac*** / Pl: *~aci* / E: tt ***mïrza***] **1** Nobil tătar care conducea o ceată ostășească. **2** (Pex; rar) Vagmistru. **3** (Reg; gmț) Colindător care poartă sacul cu colaci.

mârzac[2]***, ~ă*** *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~aci, ~ace* / E: srb ***mrzak*** cf *mârzi*] (Trs) Slăbit după o boală.

mârzag *sm* vz ***mârzac***[1]

mârzal *sm* vz ***mârzac***[1]

mârzare *sf* vz ***mânzare***

mârzăcesc, ~ească *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ești* / E: ***mârzac***[1] + *-esc*] (Îvp) **1** Care aparține mârzacilor[1] (1). **2** De mârzac[1] (1).

mârzăcie *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 260/3 / V: ***măr~*** / **Pl:** *~ii* / E: ***mârzac***[1] + *-ie*] **1** (Înv) Demnitate de mârzac[1] (1). **2** Timp cât se exercită mârzăcia (1).

mârzăciță *sf* [At: ȘIO II_2, 261 / Pl: *~țe* / E: ***mârzac***[1] + *-iță*] (Îvp) Soție de mârzac[1] (1).

mârzărar *sm* vz ***mânzărar***

mârzenie *sf* [At: DLR / V: ***mâz~*** / Pl: *~ii* / E: ***mârzi*** + *-enie*] (Reg) **1** Toane. **2** Greață.

mârzi [At: VICIU, GL. / Pzi: *~zesc* / E: cf bg *мързя(ме)* „mi-e lene", srb *mrziti* „a urî"] **1** *vi* (Trs) A da semne de boală. **2** *vi* (Trs) A lâncezi. **3** *vi* (Trs) A zăcea. **4** *vt* (D. boli) A chinui pe cineva.

mâsai *s* vz ***măsai***[2]

mâscăi *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ***mâscăi*** / E: ns cf *mâscoti*] (Trs) **1** A se mișca nervos. **2** A se zbate.

mâscoti *v* vz ***mișcoti***

mâslag *s* vz ***maslag***

mâstână *sf* vz ***smântână***

mâș [At: CARAGIALE, S. N. 255 / V: ***miș*** / E: fo] **1** *i* (Pop; rep sau îcr „fâș") Cuvântul care imită zgomotul produs de iarbă, frunze etc. mișcate de vânt, de mâna omului, de trecerea unei insecte etc. **2** *s* (Reg; îe) **A veni ca ~u** A veni încet, pe furiș, pe nesimțite. **3** *s* (Reg; îe) **A nu zice nici ~** A nu zice nimic Si: *a tăcea chitic*.

mâșag *s* [At: ARHIVA, XXVIII, 239 / Pl: nct / E: nct] (Mun) **1** Puf. **2** Lână măruntă.

mâșâi[1] *vt(a)* [At: STANCU, D. 12 / V: ***~șui*** / Pzi: 3 *mâșâie* / E: ***mâș*** + *-âi*] **1** (Mun; Olt) A adulmeca. **2** (Pex) A căuta (după miros).

mâșâi[2] *v* vz ***mișui***

mâșc *sm* [At: GCR I, 365/36 / Pl: ? / E: cf alb *musk*] (Îvr) Catâr.

mâșcă *sf* [At: PALIA (1581), ap. DHLR II, 537 / Pl: *~ște* / E: cf alb *muskë*] (Îvr) Catârcă.

mâșcătură *sf* vz ***mușcătură***[1]

mâșcâi *vi* [At: I. CR. III, 287 / Pzi: *mâșcâi* / E: pbl fo] (Mol) **1** A șovăi. **2** A se clătina.

mâșcoaie *sfi* [At: PSALT. 55 / V: ***~coie, muș~*** / E: ***mâșc*** + *-oaie*] (Înv) Catârcă.

mâșcoi *smi* [At: PSALT. 55 / V: ***mașcoi, mișcoi, mușcoi*** / E: ***mâșc*** + *-oi*] **1** (Îvr) Catâr. **2** (Rar) Cal.

mâșcoie *sf* vz ***mâșcoaie***

mâși *vr* [At: CV 1949, nr. 9, 34 / Pzi: *~șesc* / E: nct] (Mun) A se linguși.

mâșit, ~ă *a* [At: SĂGHINESCU, V. 60 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Murdar (1).

mâșlău *sm* [At: I. CR. VIII, 88 / V: ***muș~*** / Pl: *~ăi* / E: cf mg *moslék* „resturi de mâncare"] (Mun) Om căruia îi place să mănânce și să bea de la altul Vz *lingău*.

mâșmâi *v* [At: AN DOBR. IV, 101 / V: ***mâjmăi*** / Pzi: *mâșmâi* / E: fo cf *mâșâi*[1]] (Reg) **1** A bâjbâi. **2** (Îf *măjmăi*) A adulmeca.

mâșnic *sm* [At: H XVIII, 143 / V: ***mâjn~, miș~*** / Pl: *~ici* / E: bg **мъчник**] **1** (Ban) Ladă de sub piatra morii în care cade făina. **2** (Olt) Gaură prin care curge făina în ladă.

mâșui *v* vz ***mâșâi***[1]

mâtârlan *sm* [At: ALR I, 1135/243 / Pl: *~i* / E: cf *mâtoc, mârtan, motan*] (Reg) Motan (1-3).

mâtcă *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 100 / V: ***mătcă*** (Pl: *mătce*) *sf* / Pl: *~tci* / E: nct] (Reg) **1** Bătător pentru unt Si: *brighidău, meșcă* (2). **2** Un fel de lingură cu care se servește brânză. **3** Mustuitor. **4** Făcăleț cu vârful ramificat cu care se mestecă mămăliga, urzicile fierte etc. **5** Ghioagă. **6** Parte a joagărului cu ajutorul căreia se pune în mișcare jugul cu ferăstrău Si: *iapă, mătușoaică*. **7** Parte a trunchiului unui molid care n-are ramuri. **8** Ramură de brad. **9** Parte a tulpinii unui copac de unde începe coroana.

mâtcălău[1] *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: ***măt~*** / Pl: ? / E: ***mâtcă*** + *-ălău*] (Reg) Lingură mare cu care se mestecă în căldare magiunul când se fierbe.

mâtcălău[2] *s* vz ***mătcălău***

mâtcovină *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 128 / V: ***met~*** / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Înv; Ban) **1** Boală nedefinită mai îndeaproape. **2** Plantă care face flori în trei culori, nedefinită mai îndeaproape.

mâtoc *sm* [At: LB / Pl: *~oci* / E: cf *motoc*[1]] **1-3** (Trs) Motan (1-3). **4** (Reg) Copil plângăcios.

mâț [At: ȚICHINDEAL, F. 20/5 / Pl: *~i* / E: drr ***mâță***] **1** *sm* (Pop) Mascul al pisicii Si: *cotoi*, (rar) *mâțan* (1), *mâtoc* (1), *mâțoc* (1), *mâtârlan* (1), *motan, pisoi*. **2** *sm* (Pgn) Pisică (*Felis domestica*). **3-4** *sm* (Prc) Pui (de sex masculin al) pisicii Si: (rar) *mâțan* (2-3), *mâtoc* (2-3), *mâțoc* (2-3), *mâtârlan* (2-3). **5** *sm* (D. oameni; îe) **Ca un ~ plouat** Fără chef, abătut. **6** *av* (Cu valoare de superlativ absolut; îs) *Ud* (sau *udat*) ~ Ud până la piele. **7-8** *i* (Reg) Strigăt cu care (se cheamă sau) se gonesc pisicile. **9** *sm* (Reg; dep) Cal slab, pricăjit Si: (reg) *mâțoc* (4). **10** *sm* (Reg) Pește cu mustăți, nedefinit mai îndeaproape. **11** *sm* (Bot; reg; mpl) Mâțișor (4). **12** *sm* (Bot; Trs; Buc) Răchită Si: (reg) *mâțâies*. **13** *sm* (Reg) Cursă primitivă de șoareci Si: (reg) *mâță* (59). **14** *sm* Bucată de lemn, găurită, din patul gaterului. **15** *sm* Fiecare dintre bucățile de lemn, lungi de circa un metru, care se pun la marginile acoperișului, în afară, la casele care nu au streșini, pentru a feri pereții de ploaie.

mâțan *sm* [At: DELAVRANCEA, S. 40 / Pl: *~i* / E: ***mâț*** + *-an*] (Rar) **1-3** Mâț (1-3).

mâțar *sm* [At: DR / Pl: *~i* / E: ***mâță*** + *-ar*] **1** (Buc) Persoană care mănâncă carne de mâță (1). **2** (Buc) Persoană care taie și jupoaie mâțe (1). **3** (Pgn) Persoană care se ocupă cu cojocăria. **4** (Reg) Persoană care are iepe slabe.

mâță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: pbl fo cf alb *mica*] **1** (Pop) Pisică (*Felis domestica*). **2-3** (Prc) Pui (de sex feminin al) pisicii. **4** (Reg; îcs) *(De-a) ~ța oarbă* sau *de-a ~ța* Joc de copii Si: *de-a baba oarba*. **5** (Pop; îcs) *(De-a) ~ța și șoarecele* Joc de copii în care jucătorii sunt așezați în cerc, iar doi dintre ei, care îndeplinesc rolul de mâță, respectiv de șoarece, se fugăresc în jurul cercului. **6** (Pop; îcs) *~ța de vânzare* Joc de copii, la priveghiul mortului, în care unul dintre jucători încearcă, după un anumit sistem, să vândă celorlalți o mâță reprezentată printr-o lingură. **7** (Pop; îcs) *~ța popii* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **8** (Fam; îe) **A fi ~ blândă** A fi prefăcut, ipocrit. **9** (Fam; îe) **A fi (ca o) ~ plouată** (sau **udă**) A fi fără chef, abătut. **10** (Îae) A fi rușinat, umilit. **11** (Reg; îe) **(A cumpăra** sau **a lua, a fi** etc.**) ~ța-n** (sau **~-n**) **sac** Se spune despre un lucru pe care nu-l poți cunoaște înainte de a intra în posesia lui. **12** (Fam; îe) **A umbla** (sau **a prinde pe cineva**) **cu ~ța-n sac** A umbla sau a prinde pe cineva cu înșelăciuni. **13** (Fam; îe) **A trăi** (sau **a se înțelege** etc.) **ca ~ța cu șoarecii** (sau **cu șoarecele** ori **cu câinele**) A fi în relații foarte rele unii cu alții. **14** (Reg; îe) **A se stupi ca ~țele** A nu se înțelege bine. **15** (Îae) A se certa mahalagește. **16** (Pop; îe) **A fi învățat ca ~ța la lapte** A fi rău învățat. **17** (Îae) A avea un obicei prost. **18** (Reg; îe) **A păți cinstea ~ței la oala cu smântână** A fi bătut. **19** (Reg; îe) **A se învârti ca ~ța împrejurul oalei cu smântână** A da târcoale unui lucru sau unei ființe care-i place. **20** (Reg; îe) **A umbla ca ~ța pe lângă laptele fierbinte** A dori ceva de care se teme. **21** (Reg; îe) **A se învârti ca ~ța pe lângă blidul cu păsat** A evita să spună adevărul. **22** (Reg; îe) **A trăi ca ~ța pe rogojină** A o duce rău. **23** (Fam; îe) **A trage ~ța de coadă** (sau, reg, **pe rogojină**) A o duce greu din cauza sărăciei. **24** (Reg; îe) **A nu avea nici ~ la casă** A fi foarte sărac. **25** (Reg; îe) **A se uita ca ~ța la pește** A privi cu lăcomie. **26** (Fam; îe) **A se uita** (sau **a se pricepe** etc.) **ca ~ța-n calendar** A nu pricepe nimic. **27** (Reg; îe) **Mătură ca ~ta** Se spune despre un om murdar care își ascunde murdăriile. **28** (Pfm; îe) **A se spăla ca ~ta** A se spăla superficial. **29** (Reg; îe) **(Taci) să nu te audă** (sau **că te aude**) **~ța** Taci, că spui minciuni pe care nu le crede nimeni. **30** (Îae) Bagă de seamă ce spui. **31** (Reg; îe) **A călca în urme de ~ stearpă** A fi îndrăgostit. **32** (Fam; îe) **A rupe ~ța în două** A fi voinic. **33** (Îae) A fi energic, hotărât. **34** (Îae) A fi vrednic. **35** (Reg; îae) A se învoi din preț cu cineva. **36** (Reg; îe) **A**

se face ~ A se ghemui ca o pisică la pândă. **37** (Reg; îe) **A-i oua și ~ta** A fi om norocos. **38** (Pfm) Persoană vicleană ca pisica, ipocrită. **39** (Rar; dep) Cal slab, prăpădit Vz *gloabă, mârțoagă*. **40** (Îvr) Blană prelucrată a pisicii. **41** (Îvr; pgn) Blană prelucrată a unor animale asemănătoare cu pisica. **42** (Reg; lpl; gmț) Cosițe la fete. **43** (Reg, îs) ~ *sălbatică* Pisică sălbatică (*Felis sylvestris*). **44** (Înv; îc) **~de mare** Specie de șarpe cu coada lungă, nedefinit mai îndeaproape. **45** (Reg; îc) **~ta-popii** Omidă mare, păroasă, colorată pe spate în negru-roșiatic, din care iese fluturele *Arctia caja* Si: *omidă urs*. **46** (Ent; reg; îac) Cantaridă (*Lytta vesicatoria*). **47-48** (Ent; reg; îac) Câinele-babei (*Oniscus murarius* și *asellus*). **49** (Ent; reg; îac) Scolopendră (*Oniscus scolopendra*). **50** (Ent; reg; îac) Repede (*Cicindela compestris*). **51** (Pop; îe) **A se da de-a ~ta-popii** A se da peste cap, de-a rostogolul, de-a berbeleacul. **52** (Bot; reg) Mâțișor (**4**). **53** (Bot; reg) Salcie. **54-55** (Pgn; șhp) Creangă (mică). **56** (Bot; reg) Barba-ursului (*Equisetum arvense*). **57** (Bot; reg) Păpădie (*Taraxacum officinale*). **58** Mușchi de pe scoarța copacilor. **59** Rădăcină aeriană a porumbului. **60** (Trs; Ban) Mâț (**11**). **61** (Reg) Botniță pentru vițel. **62** (Pes; reg) Ostie. **63** (Reg) Fiecare dintre cele două vârfuri ale scoabei. **64** (Reg) Mâner al cleștelui de tras cercuri la butoaie, la putini etc. **65** (Reg) Clește. **66** (Prc) Cârlig al cleștelui de tras cercuri la butoaie, la putini etc. **67** (Mar) Broască în care se fixează sfredelul. **68** (Înv) Ancoră de navă. **69** (Trs; Ban) Cârlig cu mai multe brațe îndoite și ascuțite la vârf, cu care se prinde și se scoate un obiect căzut în fântână. **70** Dispozitiv de siguranță, prevăzut cu un fel de gheare, care servește la prinderea automată a coliviei dintr-o mină, când se rupe cablul. **71** (Reg) Laț pentru prins păsări. **72** (Reg) Bucată de lemn sau de metal care prinde căpriorii unei case sau care leagă diverse părți componente ale unei construcții Vz *grindă*. **73** (Mol; Buc) Cârlig gros de fier, prins într-o coadă de lemn, care servește la rostogolitul buștenilor. **74** (Reg) Placă de fier cu unul sau mai mulți colți, fixată pe fundul ulucului, pentru a micșora viteza buștenilor împinși pe uluc. **75** (Reg) Butuc greu, prins cu un capăt pe o margine a ulucului și cu celălalt sprijinit pe marginea opusă, având rolul de a micșora viteza buștenilor împinși pe uluc. **76** (Trs; Mol) Tindeche la războiul de țesut. **77** (Trs) Oiște. **78** (Reg) Dispozitiv în formă de furcă cu două coarne, aplicat la inima căruței sau a carului, care împiedică vehiculul oprit pe o pantă să dea înapoi. **79** (Reg) Lanț sau curea care leagă grindeiul plugului de rotile Si: *potâng*. **80** (Trs; Olt) Cumpănă de care se leagă stavila joagărului. **81** (Trs; Olt) Dispozitiv de fier, în formă de furcă, care împinge roata dințată a joagărului. **82** (Trs; Olt; la joagăr) Grăunțar. **83** (Trs; Olt) Coadă a furcii joagărului. **84** (Trs; Olt) Roată zimțată a joagărului. **85** (Trs; Olt) Fiecare dintre torțile care întind pânza joagărului. **86** (Trs; Olt) Fiecare dintre ghearele de fier ale joagărului. **87** (Trs; Olt) Jug de lemn al joagărului. **88** (Reg) Bucată de lemn scobit pe care se învârtește cepul grindeiului de la roata morii. **89** (Trs; Mol; mpl) Patină pentru alunecat pe gheață. **90** (Reg) Placă de fier cu colți ascuțiți pe care muncitorii forestieri și-o fixează pe talpa încălțămintei ca să nu alunece. **91** (Reg) Cârlig de fier cu colți, cu ajutorul căruia muncitorii de la întreținerea liniilor electrice sau de telegraf se urcă pe stâlpi. **92** (Mar) Coșuleț care are în partea superioară un cerc prevăzut cu dinți, cu care pot fi prinse cozile fructelor, la cules. **93** (Reg) Grătar pe care se frige carne. **94** (Trs) Pirostrie pe care se pune un vas la foc. **95** (Reg) Grătar de fier care se pune pe vatră, sub lemnele care ard, cu scopul de a le face să ardă mai bine. **96** (Reg) Dig de proporții reduse. **97-98** (Reg) Firidă (mică) făcută în peretele cămării Si: (reg) *mâțoacă* (**3**). **99** (Pop; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **100** (Pop; art.) Melodie după care se execută mâța (**99**).

mâțăi *v* vz ***mâțâi***

mâțăială *sf* [At: LEXIC REG. 55 / Pl: *~ieli* / E: ***mâțăi*** + *-eală*] (Reg) **1** Scânceală. **2** Atitudine a celui care se preface că plânge. **3** Vorbire cu glas plângăreț, miorlăit.

mâțăit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 55 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mâțăi***] (Reg) **1** Care se preface că plânge. **2** Care vorbește plângăreț, miorlăit.

mâțăl *sm* [At: ALR I, 1134/675 / Pl: *~ăi* / E: ***mâț*** + *-el*] (Reg) **1-3** Mâțișor (**1-3**).

mâțâi *vr* [At: LEXIC REG. 20 / V: ***mârțăi*** / Pzi: *mâțâi* / E: ***mâță*** + *-âi*] **1** (Mar) A se preface. **2** (Mar) A se linguși. **3** (Reg) A scânci. **4** (Reg) A se preface că plânge Si: *a se mâțui* (**1**). **5** A vorbi plângăreț, miorlăit Si: *a se mâțui* (**2**).

mâțâieș *s* [At: ALR II, 6341/316 / Pl: nct / E: ***mâț***] (Reg) Mâț (**11**).

mâțână *sf* [At: ALRM II/I, h 177/47 / Pl: ? / E: cf *țâțână*] (Reg) Puroi.

mâțâțaluc, ~ă *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~uci, ~uce* / E: ***mâțâțăl*** + *-uc*] (Reg) Mititel.

mâțâtel, ~ea *a* vz ***mititel***

mâțâtică *a* vz ***mititică***

mâțesc, ~ească *a* [At: EMINESCU, O. I, 48 / Pl: *~ești* / E: ***mâță*** + *-esc*] **1** (Rar; gmț) Care aparține mâțelor (**1**) sau mâților (**1**) Si: (reg) *mâțos* (**1**). **2** (Rar; gmț) Referitor la mâțe Si: (reg) *mâțos* (**2**). **3** (Rar, gmț) Specific mâțelor Si: (rar) *pisicesc*, (reg) *mâțos* (**3**). **4** (Trs; d. porumb) Necopt.

mâțește *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***mâță*** + *-ește*] (Nob) Ca mâța (**1**).

mâți *v* [At: LB / Pzi: *~țesc* / E: ***mâță***] **1** *vr* (Reg) A se lingusi ca o pisică. **2** *vt* (Îvr) A apuca. **3** (Îvr) A trage. **4** (Îvr) A împinge.

mâțică *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ice* / E: ***mâță*** + *-ică*] **1-4** (Rar; șhp) Mâță (**1-2**) (mică) Si: (rar) *mâțișoară* (**1-4**), (reg) *mâțucă* (**1-4**), *mâțulică* (**1-4**), *mâțuluie* (**1-4**), *mâțuță* (**1-4**). **5-6** Pui (de sex feminin) al mâței Si: (rar) *mâțișoară* (**5-6**), (reg) *mâțucă* (**5-6**), *mâțulică* (**5-6**), *mâțuluie* (**5-6**), *mâțuță* (**5-6**).

mâțișoară *sf* [At: DOSOFTEI, ap. BV I, 262 / V: (îvr) ***mâț~*** / Pl: *~re* / E: ***mâță*** + *-ișoară*] **1-6** (Rar) Mâțică (**1-6**). **7** (Bot; reg; mpl) Mâțișor (**4**). **8** (Trs; Mol) Nume dat mai multor varietăți de salcie.

mâțișor *sm* [At: LB / V: (reg) ***miț~*** / Pl: *~i* / E: ***mâț*** + *-ișor*] **1-4** (Pop) Mâț (**1-2**) (mic) Si: *mâțuc* (**1-4**), *mâțuș* (**1-4**), *mâțuț* (**1-4**), *mâțăl* (**1-4**). **5-6** (Pop) Pui (de sex masculin) al mâței (**1**)Si: *mâțuc* (**5-6**), *mâțuș* (**5-6**), *mâțuț* (**5-6**), *mâțăl* (**5-6**). **7** (Bot; pop; mpl) Ament al salciei, mai rar al stejarului, alunului etc. Si: *mâț* (**9**), *mâță* (**51**), *mâțișoară* (**7**), *mâțucă* (**7**), (reg) *mâțuș* (**7**). **8** (Pex) Ramură verde și înflorită, mai ales de salcie, care se duce sau se împarte la biserică, în duminica Floriilor Si: *stâlpare*. **9** (Trs; Mol) Salcie. **10** (Bot; Trs; mpl) Papanași (*Trifolium arvense*).

mâțitel, ~ea *a* vz ***mititel***

mâțitică *a* vz ***mititică***

mâțoacă *sf* [At: CHEST. II, 186/258 / Pl: *~ace* / E: ***mâță*** + *-oacă*] **1-4** (Mar; șdp) Mâță (**1-2**) (mare). **5-6** (Reg) Firidă (mare) făcută în peretele cămării Vz *mâță* (**98**). **7-8** (Trs) (Plante sau) părți de plante nedefinite mai îndeaproape.

mâțoc *sm* [At: LB / V: ***mâcioc, miț~, mocioc*** / Pl: *~oci* / E: ***mâț*** + *-oc*] **1-3** (Trs; Mar; Ban; Mol) Mâț (**1-3**). **4** (Reg) Cal slab, pricăjit Si: *mâț* (**8**).

mâțoi *smi* [At: LB / V: (îvr) ***muț~*** / E: ***mâț*** (sau ***mâță***) + *-oi*] **1-4** (Pop; șdp) Mâț (**1-2**) (mare). **5** (Reg; dep) Om perfid Si: *fățarnic*.

mâțos, ~oasă *a* [At: JIPESCU, O. 134 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mâță*** + *-os*] (Reg) **1-3** Mâțesc (**1-3**). **4** Viclean. **5** Năzuros la mâncare. **6** Mâncăcios.

mâțuc *sm* [At: LB / Pl: *~uci* / E: drr ***mâțucă***] (Reg) **1-3** Mâțișor (**1-3**).

mâțucă *sf* [At: LB / Pl: *~uci*, (îrg) *~uce* / E: ***mâță*** + *-ucă*] **1-6** (Reg) Mâțică (**1-6**). **7** (Bot) (Trs) Mâțișor (**7**). **8** (Bot; reg) Lozie (*Salix viminalis*). **9** (Bot; Trs) Papanași (*Trifolium arvense*).

mâțui *vr* [At: L. ROM. 1960, nr. 5, 35 / Pzi: *~esc* / E: ***mâță*** + *-ui*] (Reg) **1-2** A se mâțăi (**5-6**).

mâțulică *sf* [At: ALR I, 1134/798 / Pl: *~ici* / E: ***mâță*** + *-ulică*] **1-6** (Reg; șhp) Mâțică (**1-6**).

mâțuluie *sf* [At: JAHRESBER. VIII, 198 / Pl: ? / E: ***mâță*** + *-(u)luie*] **1-6** (Reg; șhp) Mâțică (**1-6**).

mâțuș [At: ALR I, 1134/251, 335 / V: ***mițuș*** *sm* / Pl: (**1-6**) *~i*, (**7**) *~e* / E: ***mâț*** + *-uș*] **1-6** *sm* (Trs; Mar; șhp) Mâțișor (**1-6**). **7** *sn* (Trs) Mâțișor (**7**).

mâțuț *sm* [At: LB / V: (îvr) ***muț~*** / Pl: *~i* / E: ***mâț*** + *-uț*] **1-6** (Trs; șhp) Mâțișor (**1-6**).

mâțuță *sf* [At: LB / V: (îvr) ***muț~*** / Pl: *~țe* / E: ***mâță*** + *-uță*] **1-6** (Trs; șhp) Mâțică (**1-6**).

mâxâna *i* vz ***mâxina***

mâzdar *sm* [At: VARLAAM, C. 347 / Pl: *~i* / E: ***mâzdă*** + *-ar*] (Îvr) Persoană care primește mită (**1**) Si: (îvr) *mâzditor*.

mâzdaș *sm* [At: ALR II, 3627/362 / Pl: *~i* / E: ***mâzdă*** + *-aș*] (Reg) Cămătar.

mâzdă *sf* [At: PSALT. SCH. 37/2 / V: *măz~* / Pl: *~de*, *~di* / E: slv ***мьзда***] **1** (Înv) Mită (**1**). **2** (Reg) Camătă. **3** (Îvr) Sumă plătită drept chirie pentru locuință.

mâzdealnic *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 81/31 / Pl: *~ici* / E: ***mâzdi*** + *-elnic*] (Îvr) Mituitor.

mâzdi *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 77^v/25 / V: *măz~* / Pzi: *~desc* / E: ***mâzdă***] (Înv) A mitui.

mâzditor *sm* [At: (a. 1683) ap. HEM 1428 / V: *măz~* / Pl: *~i* / E: ***mâzdi*** + *-tor*] (Îvr) Mâzdar.

mâzenie *sf* vz ***mârzenie***

mâzg *sn* vz ***mâzgă***

mâzgal *sn* vz ***măzgal***

mâzgală *sf* [At: ALR I, 957/5 / V: *măz~* / Pl: *~le* / E: drr ***mâzgăli***] **1** (Reg) Sevă a copacului Si: (pop) *mâzgă* (**2**). **2** (Reg) Muruială (**4**) pentru tencuit pereții. **3** (Trs) Murdărie (**1**).

mâzgar *sm* [At: BL IX, 62 / V: *măz~* / Pl: *~i*, (rar, *sn*) *~e* / E: ***mâzgă*** + *-ar*] (Reg) **1** Loc noroios pe malul unui râu. **2** Teren acoperit cu mâzga rămasă de pe urma inundațiilor. **3-4** (Mpl) Fiecare dintre lemnele rotunde care se așează (în apă, lângă țărm, pentru a înlesni alunecarea plutelor când sunt trase la mal sau împinse în apă ori) de-a curmezișul drumurilor de munte, pentru a înlesni alunecarea buștenilor la vale. **5** Fiecare dintre buștenii mai scurți pe care se așează și de care se leagă buștenii unei plute. **6** (Mar) Fiecare dintre scândurile plane pe o parte și convexe pe cealaltă, tăiate de la marginea unui trunchi de copac Si: *lătunoaie*.

mâzgă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie, 109^r/3 / V: (reg) ***măzg*** *sn*, ***măz~***, ***mâzg*** *sn*, ***mez~***, ***mijgă***, ***mizg*** *sn*, ***miz~***, ***zmâgă*** / S și: (rar) *mâsgă* / E: slv ***мѣзга***, bg ***мъзга, мезга***] **1** (Pop) Sevă. **2** (Spc) Sevă a arborilor Si: (reg) *mâzgală* (**1**), (pop) *mustăreață* (**2**), *must* (**11**), (reg) *mursă*[1] (**8**), *muc* (**13**). **3** (Trs) Rășină de brad. **4** (Pan; reg) Cerumen. **5** (Reg) Complex de vase prin care circulă seva. **6** Parte interioară a scoarței plantelor lemnoase care cuprinde mâzga (**5**). **7** (Olt) Mină de creion. **8** (Reg) Pojghiță moale, cleioasă sau unsuroasă care se formează pe suprafața unor alimente sau pe pereții vaselor în care au fost anumite alimente. **9** (Pop; îe) **A prinde ~** A se îmbogăți Si: *a prinde cheag*. **10** (Fig) Bogăție. **11** Strat de alge, mușchi, mâl, care acoperă pietrele expuse la umezeală. **12** Noroi moale, lipicios și alunecos. **13** Murdărie (**1**). **14** (Îvr) Ploaie măruntă, amestecată cu ninsoare Vz *lapoviță*.

mâzgăi[1] *vtr* [At: DLR / Pzi: *~esc* / E: ***mâzgă*** + *-ăi*] (Reg) **1-2** A (se) mâzgăli (**1-2**).

mâzgăi[2] *v* vz ***mizgui***

mâzgăleală *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: ***mâzgăli*** + *-eală*] **1-2** Murdărire (**1, 3**). **3** Mâzgălitură (**3**). **4** Muruire (**1**). **5-7** Mâzgălitură (**5-7**).

mâzgăli *vt* [At: BĂRAC, ap. TDRG / V: (reg) ***măz~***, ***~gâli***, ***zmângăli*** / S și: *mâsgăli* / Pzi: *~lesc* / E: ***mâzgă*** + *-ăli*] **1-2** A murdări (**1, 3**). **3** Pex (Reg) A spăla prost, fără a îndepărta murdăria Si: *a mozoli*. **4** (Trs) A murui[1] (**1**) cu pământ. **5** A scrie, a desena sau a picta urât, neîndemânatic, murdărind hârtia, pânza etc. Si: *a mânji* (**4**). **6** (Pgn; dep) A scrie. **7** (Pgn; dep) A desena. **8** (Pgn; dep) A picta.

mâzgălici *smi* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 16/5 / E: ***mâzgăli*** + *-ici*] Om care scrie lucruri lipsite de valoare.

mâzgălire *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ri* / E: ***mâzgăli***] **1-2** Murdărire (**1, 3**). **3** Spălare superficială, care nu îndepărtează murdăria. **4** (Trs) Muruire (**1**). **5** Realizare a unui scris, desen, pictură urâte, prin caligrafie, desen, pictură neîndemânatice Si: *mânjire* (**4**).

mâzgălit, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL VI, 32 / V: (reg) ***~gâlit*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***mâzgăli***] **1-2** Murdărit (**1, 3**). **3** Spălat superficial. **4** Muruit (**1**). **5** Acoperit cu un scris, un desen, o pictură urâte, neglijente.

mâzgălitură *sf* [At: GHEREA, ST. CR I, 192 / V: (reg) ***măz~*** / Pl: *~ri* / E: ***mâzgăli*** + *-tură*] **1-2** Murdărire (**1, 3**). **3** Spălare superficială, care nu îndepărtează murdăria Si: *mâzgăleală* (**3**). **4** Muruire (**1**). **5** Scriere, pictură, desen neglijente sau neîndemânatice Si: *mâzgăleală* (**5**). **6** (Ccr) Scriere, pictură sau desen executate neîndemânatic și murdar Si: *mâzgăleală* (**6**). **7** (Fig) Operă literară sau plastică lipsită de valoare Si: *mâzgăleală* (**7**).

mâzgări *vt* [At: ARVINTE, TERM. 156 / Pzi: *~resc* / E: ***mâzgar***] (Buc) A așeza mâzgări (**3**) de-a curmezișul drumurilor de munte pentru a ușura transportul buștenilor la vale Si: *a mâzgui*[1].

mâzgărie *sf* [At: CONV. LIT. XLIV$_2$, 131 / E: ***mâzgă*** + *-ărie*] (Reg) Polei.

mâzgău *s* [At: LEXIC REG. 49 / Pl: nct / E: ***mâzgă*** + *-ău*] (Reg) Polei.

mâzgâi *v* vz ***mizgui***

mârgâli *v* vz ***mâzgăli***

mâzgâlit, ~ă *a* vz ***mâzgălit***

mâzgoală *sf* [At: DLR / Pl: *~oale* / E: ***mâzgă***] (Buc) Lapoviță.

mâzgoare *sf* [At: COMAN, GL. / V: ***muscoare*** / Pl: *~ori* / E: ***mâzgă*** + *-oare*] (Reg; mpl) **1** Murdărie. **2** (Spc) Materie cleioasă, mucoasă.

mâzgoi *v* vz ***mizgui***

mâzgos, ~oasă *a* [At: ECONOMIA, 132/21 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***mâzgă*** + *-os*] (Reg) **1**) (D. plante) Plin de sevă. **2** (D. terenuri, drumuri) Moale[1]. **3** (D. terenuri, drumuri) Lunecos. **4** (D. terenuri, drumuri) Noroios. **5** (D. oameni, obiecte de îmbrăcăminte etc.) Murdar (**1**).

mâzgui[1] *vt* [At: ARVINTE, TERM. 156 / Pzi: *~esc* / E: cf *mâzgări*] (Buc, Mol) A mâzgări.

mâzgui[2] *v* vz ***mizgui***

mâzguș *sn* [At: ANON. CAR. / E: ***mâzgă*** + *-uș*] (Reg) Polei.

mda *av* [At: IORDAN, STIL. 52 / E: ***da***] Cuvânt care exprimă o afirmație îndoielnică.

mde *i* [At: CAMILAR, C. P. 58 / E: ***de***] Cuvânt care exprimă o afirmație șovăielnică, un sentiment, o atitudine de nehotărâre, de sfială etc. într-o situație delicată, penibilă.

me *v* vz ***merge***

meac *i* vz ***mac***[2]

mea culpa [At: DEX-S / E: lat ***mea culpa***] (Liv) Formulă prin care cineva își recunoaște o greșeală.

mead *sn* ***mied***

meal *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***mal*** / Pl: *~uri* / E: slv ***мѣлъ***, bg ***мялъ***, rs ***мел*** „cretă, var"] **1** (Reg) Pământ alb, argintiu sau vânăt, cu care se spoiesc casele în loc de var. **2** (Trs) Pământ argilos. **3** (Rar) Ardezie. **4** (Rar) Gresie. **5** (Rar) Șist.

mealcă *sf* [At: DDRF / Pl: ? / E: ns cf *mialț*, bg *малка вретенарка*] (Mun; Iht; pbl) Fusar (*Aspro streber*).

meană *sf* vz ***mană***

meandrare *sf* [At: DN^3 / P: *me-an~* / Pl: *~rări* / E: ***meandru***] (Rar) Formare a meandrelor.

meandric, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1959, nr. 674, 1/4 / P: *me-an~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***meandru*** + *-ic*] (Rar) **1** (D. cursul apelor) Care are sau formează meandre (**2**). **2** (Fig) Întortocheat.

meandru *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 247 / P: *me-an~* / Pl: *~re* / E: fr ***méandre***] (Mpl) **1** Motiv ornamental în formă de linii șerpuitoare. **2** Sinuozitate a cursului unei ape. **3** (Pan) Cotitură a unui drum. **4** (Pex) Străzi, drumuri cotite, întortocheate.

mear *s* [At: (a. 1766) URICARIUL XIV, 2 / Pl: ? / E: slv ***мѣра*** (bg ***мяра***, pn ***miara***) „măsură"] (Îvr) Taxă.

meară *sf* vz ***măr***[2]

measer, ~ă *a* [At: PSALT. 78 / Pl: *~i*, *~e* și *meseri*, *mesere* / E: ml ***miser, -a***] (Înv) **1** Sărac. **2** Umil. **3** (Pex) Vrednic de milă Si: *nenorocit*.

meastic *s* vz ***mesteca***[1]

meat *sn* [At: KRETZULESCU, A. 100/18 / P: *me-at* / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: fr ***méat***] **1** (Atm) Canal. **2** Orificiu al unui canal. **3** (Bot) Interstițiu între celulele unui țesut vegetal.

meatotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***méatotomie***] (Med) Incizie a meatului urinar pentru a fi lărgit.

mec^1 *i* [At: ȚICHINDEAL, F. 59/26 / E: fo] (Reg) Cuvânt care imită strigătul caprei sau al iepurelui.

mec^2 *s* [At: I. CR. VIII, 88 / Pl: ? / E: nct] (Mun) **1** Nod. **2** (Îe) **Are el un ~** Are el un motiv.

mecanec, ~ă *smf, a* vz ***mecanic***

mecanic, ~ă [At: AMFILOHIE, G. F. 21ʳ/7 / S și: (înv) *mechanic* / V: (înv) ***maha~, ~nec, meha~, miha~,*** (înv) ***mihanicus***, (reg) ***mehalnic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***mechanicus, mechanica***, it ***meccanico, meccanica***, ger ***Mechaniker, Mechanika***, fr ***mécanique***, ngr ***μηχανική, μηχανικός***, rs ***механика, механик***] **1** *sf* Știință care studiază forțele motrice, legile echilibrului, mișcării corpurilor și mecanismelor. **2** *sf* Tehnică a procedeelor în care intervin în special forțele motrice, legile echilibrului, mișcării corpurilor și mecanismelor Si: *mecano-tehnică*. **3** *sf* (Îs) *Atelier de ~ă* Atelier în care se construiesc și se repară mașini, piese ale unui mecanism etc. **4** *sf* (Îs) *~ă cerească* Știință care se ocupă cu mișcarea corpurilor cerești, mai ales a planetelor, sateliților și cometelor. **5** *sf* Manual, tratat de mecanică (**1**). **6** *sf* (Înv) Mecanism. **7** *sf* (Înv) Mașină. **8** *sf* Ocupație, meserie a mecanicului (**10**). **9** *sm* (Înv) Specialist în mecanică (**1**). **10** *sm* Persoană care efectuează operații de montaj, de reparare sau de întreținere a utilajelor, a diverselor mașini și aparate. **11** *sm* Persoană care supraveghează funcționarea unei mașini pe care o conduce. **12** *a* Care aparține mecanicii (**1**). **13** *a* Referitor la mecanică (**1**). **14** *a* De mecanică (**1**). **15** *a* Care acționează asupra schimbării poziției corpurilor. **16** *a* (Îoc *chimic*) Fizic. **17** *a* Care este pus în mișcare de o mașină sau de un mecanism. **18** *a* Care se face cu ajutorul mașinilor sau al mecanismelor Si: *mecanizat*. **19-20** *a, av* (Care are loc) fără participarea conștiinței, a voinței, a inteligenței Si: *automat, mașinal*. **21** *a* (Înv; îs) *Armonie ~ă* Armonie imitativă.

mecanicesc, ~ească *a* [At: DMC 186/5 / V: ***meha~, miha~*** / Pl: *~ești* / E: ***mecanic*** + *-esc*, rs ***механический***] (Înv) **1** Manual (**5**). **2** Prevăzut cu un mecanism.

mecanicește *av* [At: MAN. ÎNV. pref 5/8 / V: (înv) ***meha~*** / E: ***mecanic*** + *-ește*] (Asr) În mod mecanic (**20**) Si: *automat, mașinal* (**1**), *mașinalicește* (**1**).

mecanician *sm* [At: COSTINESCU II, 80 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***mécanicien***] Specialist în mecanică (**1**) Si: (înv) mecanic (**9**).

mecanicism *sn* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 7/1 / Pl: (rar) *~e* / E: ***mecanic*** + *-ism*] **1** Concepție filozofică materialistă care explică procesele și fenomenele naturii numai prin legile mecanicii (**1**). **2** (Rar) Tendință de mecanizare (excesivă) Vz *mașinism*.

mecanicist, ~ă [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 7/1 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***mecanic*** + *-ist*] **1** *a* Care este în conformitate cu principiile mecanicismului (**1**). **2** *a* Care se referă la mecanicism (**1**). **3** *a* Care aparține mecanicismului (**1**). **4** *smf* Adept al mecanicismului (**1**).

mecaniciza *vr* [At: DEX – S / Pzi: 3 *~zează* / E: ***mecanic*** + *-iza*] (Rar; d. activități raționale) A deveni mecanic, automat.

mecanicizare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~zări* / E: ***mecaniciza***] Transformare a unei activități raționale într-una mecanică, automată.

mecanicizat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mecaniza***] Care a devenit mecanic.

mecanism *sm* [At: VÎRLAV, L. 138ʳ/8 / S și: (înv) *~cha~* / V: (înv) ***meha~, mehanizm, mihanizm*** / Pl: *~e* / E: fr ***mécanisme***, ger ***Mechanismus***, ngr ***μηχανισμός***, rs ***механизм***] **1** Sistem tehnic alcătuit din piese fixe și mobile, angrenate între ele, ce pot da naștere la mișcarea mecanică. **2** Totalitate a pieselor și angrenajelor care alcătuiesc un sistem tehnic Si: *mașinărie*. **3** (Pex) Mod de funcționare a unui sistem tehnic. **4** (Pan; urmat de determinări indicând domeniul) Sistem, mod de organizare ori de funcționare administrativă, socială, politică etc.

mecaniza [At: NEGULICI / Pzi: *~zez* / E: fr ***mécaniser***] **1** *vt* (Îvr; c. i. oameni) A utiliza ca pe o mașină. **2-3** *vtrp* A introduce în procesele de producție mașini, mecanisme, aparate tehnice Vz *automatiza*.

mecanizare *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 10/1 / Pl: *~zări* / E: ***mecaniza***] **1** Introducere în procesul de producție a mașinilor, a mecanismelor, a aparatelor tehnice Vz *automatizare*. **2** (Fig; dep) Mod de a acționa asemănător cu cel al unui mecanism.

mecanizat, ~ă [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 834 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mecaniza***] **1** *a* Care este prevăzut cu mecanisme, cu mașini. **2** *a* Care se face cu ajutorul unui mecanism, al unei mașini Vz *automatizat*. **3** *a* (Fig; dep) Care se comportă ca un mecanism. **4** *sp* Sistem tehnic. **5** *sp* Mașini. **6** *sp* Mecanise. **7** *sp* (Spc; Mil) Mașini blindate. **8** *sp* (Spc; Mil) Unități prevăzute cu mașini blindate.

mecanizator *sm* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2695 / Pl: *~i* / E: rs ***механизатор***] **1-2** Mecanic (**10-11**) pentru mașini agricole.

mecano- [At: DLR / E: fr ***mécano-***] Element prim de compunere savantă care are sensul: **1-2** (Referitor la) mecanică (**1**). **3-4** (De) mecanism (**1**).

mecanochimic, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 421 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mecano-*** + ***chimic***] Care are caracter mecanic și chimic.

mecanografic, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mécanographique***] **1-2** Care aparține mecanografiei (**1-2**). **3-4** Referitor la mecanografie (**1-2**).

mecanografie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***mécanographie***] (Rar) **1** Fabricare a mașinilor de scris, a multiplicatoarelor. **2** Folosire a mijloacelor mecanice pentru lucrări de birou.

mecanoreceptor *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ***mecano-*** + ***receptor***] Organ de simț care recepționează acțiuni mecanice (atingere, presiune, tracțiune etc.).

mecanostructură *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: ***mecano-*** + ***structură***] Structură funcțională a țesuturilor și a organelor, ce apare ca rezultat al adaptării acestora de-a lungul filogeniei și ontogeniei sub influența factorilor mecanici.

mecanotehnic, ~ă [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mecano-*** + ***tehnic***] **1** *sf* Tehnică a procedeelor în care intervin în special fenomene mecanice (**12**). **2** *a* Care aparține mecanotehnicii (**1**). **3** *a* Referitor la mecanotehnică (**1**).

mecanotelie *sfs* [At: DN^3 / E: fr ***mécanotélie***] Colecționare de francaturi poștale executate mecanizat.

mecanoterapie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***mécanothérapie***] Procedeu de tratare a unor boli sau a consecințelor acestora cu ajutorul aparatelor medicale speciale mecanice, prin masaje, gimnastică etc.

mecăcăi *vi* [At: LB / V: ***mecăi***, (reg) ***~chec~*** / Pzi: *~esc* / E: ***mec^1*** (rep) + *-ăi*] **1** (Rar; d. capre) A scoate sunete caracteristice speciei Si: (reg) *a mechereza, a mechera*. **2** (Fig; d. oameni) A vorbi cu vocea tremurată. **3** (Fig) A trăncăni.

mecăcăire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***mecăi~*** / Pl: *~ri* / E: ***mecăcăi***] (Rar) Vorbire cu vocea tremurată Si: (rar) *mecăcăit*.

mecăcăit *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***mecăcăi***] (Rar) Mecăcăire.

mecăi *v* vz ***mecăcăi***

mecăire *s* vz ***mecăcăire***

mecăni *vi* [At: H XIV, 86 / Pzi: 3 *mecăne* / E: ***mec^1*** + *-ăni*] (Reg; d. iepuri) A scoate sunete caracteristice speciei.

mecâz *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 247 / Pl: *~i* / E: nct] (Îvr; csnp) Persoană însărcinată cu încasarea dărilor.

meccit *sn* vz ***mecet***

mecena *smi* [At: CONTEMP. 1949, nr. 164, 4/4 / E: fr ***mécène***] Persoană bogată care protejează literatura și artele Si: (rar) *mecenat*.

mecenat *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 73 / V: (rar) ***~e***, (îrg) ***mete~*** / Pl: *~ați* / E: it ***mecenate***] (Rar) Mecena.

mecenate *sm* vz ***mecenat***

mecenatism *sn* [At: DN^3 / Pl: (rar) *~e* / E: it ***mecenatismo***] (Liv) **1-2** (Atitudine sau) caracter de mecena.

mecet *sn* [At: NECULCE, L. 146 / V: (înv) ***~ccit*** / Pl: *~uri* / E: bg ***мечеть***, rs ***мечеть*** cf tc *mescit*] **1** (Înv) Moschee mică. **2** (Pgn) Moschee. **3** (Îrg) Cimitir turcesc. **4** (Reg) Clădire mare, falnică. **5** (Olt) Lucru făcut cu temei.

mechecăi *v* vz ***mecăcăi***

mechechera *v* vz ***mechera***

mechecheu *i* [At: ȘEZ. V, 105 / E: fo cf ucr *мекеке*] (Reg) Cuvânt care imită strigătul căpriorului Vz *mec*[1].

mechera *vi* [At: H XII, 309 / V: ***mechechera***, (cscj) **~ri** / Pzi: 3 *~rează* / E: fo cf *mec*[1], *mechechereu*] (Reg; d. capre) A mecăcăi (**1**).

mecheri *v* vz ***mechera***

meci[1] *av* [At: COMAN, GL. / E: ns cf *mocioi, moțăit*] (Trs; îlav) **Ud ~** Foarte ud.

meci[2] *sn* [At: SADOVEANU, O. X, 455 / S și: *match* / Pl: *~uri* / E: eg ***match***, fr ***match***] Întrecere sportivă care se dispută între două persoane sau între două echipe Si: *joc, partidă*.

meci[3] *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: mg *mécs*] **1** (Trs; Mar) Opaiț. **2** (Trs; Mar) Lampă. **3** (Trs; Mar; prc) Fitil. **4** (Reg) Unealtă cu care se unge lespedea pe care se coc plăcinte.

meci[4] [At: CIHAC, II, 180 / V: ***măci, mici, moci*** / Pzi: *~cesc* / E: srb ***mečiti***, ucr ***мочити***] (Reg) **1** *vr* (D. fructe) A se strica din cauza unei boli. **2** *vr* (D. fructe) A se strivi. **3** *vr* (D. fructe) A se bate. **4-5** *vt* (Pex; c. i. oameni, animale sau părți ale corpului lor) A bate (foarte tare).

mecibol *sn* [At: DEX – S / S și: *match ball* / Pl: *~uri* / E: eg ***match ball***] Situație din finalul unei partide de tenis sau de volei în care ultima lovitură de minge îl poate decide pe câștigător.

mecit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***mic~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***meci***[4]] (Reg; d. fructe) Zdrobit.

meciuc *sn* [At: ALRM II/I, h 405/349 / Pl: *~uri* / E: ***meci***[3] + *-uc*] (Reg) Pensulă.

meciurd, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / V: ***mic~*** / Pl: *~rzi, ~e* / E: nct] (Trs) Prost.

mecla *i* vz ***meclez***

mecler *sm* [At: DR IV, 881 / Pl: *~i* / E: ger ***Mäkler***] (Gms; reg) **1** Misit. **2** (Spc) Negustor de cai Si: *geambaș*.

meclereală *sf* [At: LEXIC REG. 104 / E: ***mecleri*** + *-eală*] (Buc) Negustorie de cai Si: (reg) *geambașie*.

mecleri *vi* [At: LEXIC REG. 104 / Pzi: *~resc* / E: ***mecler***] (Buc) A practica meseria de geambaș.

meclez *i* [At: BL II, 169 / V: ***~la*** / E: rrm ***mekles***] (Reg; arg) **1-2** Mucles (**1-2**).

mecli *ain* [At: ȘEZ. III, 70 / E: nct] (Buc; d. oameni) Prost și fără vlagă.

mecon *s* vz ***meconiu***

meconie *sf* vz ***meconiu***

meconină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***méconine***] Alcaloid obținut prin hidroliza narcotinei, care produce convulsii.

meconiom *s* vz ***meconiu***

meconiu *s* [At: PR 13/7 / V: (înv) ***~on, ~ie*** *sf*, ***~iom, ~um*** / E: lat ***meconium***, fr ***méconium***] Materie pe care o elimină ca excremente fătul, imediat după naștere.

meconium *s* vz ***meconiu***

mecreș *s* vz ***măcriș***

mecriș *s* vz ***măcriș***

mecterhanea *sf* vz ***meterhanea***

mectubgiu *sm* vz ***mehtupciu***

med[1] *sm* [At: CĂLINESCU, S. 727 / Pl: *mezi* / E: fr ***Mède***] **1** Persoană care făcea parte din populația de bază a Mediei. **2** (Lpl) Populație care locuia în Media.

med[2] *sn* vz ***mied***

medailă *sf* vz ***medalie***

medal *sn* vz ***medalie***

medalia *vt* [At: DLR / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: drr ***medaliat***] A distinge cu o medalie Vz *decora*.

medaliat, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL, IV, 6 / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***medalie*** cf fr *médaillé*] Care a fost distins cu o medalie Vz *decorat*.

medalie *sf* [At: GOLESCU, Î. 120 / V: (reg) ***mid~, mita~*** (Pl: *mitălii*), (îvr) ***~ailă*** (Pl: *medaile*), (înv; nob) ***medal*** (Pl: *medaluri*) *sn* / Pl: *~ii*, (reg) *~iuri* / E: it ***medaglia***, rs ***медаль*** cf fr *médaille*] **1** Piesă de metal în formă de monedă, cu figuri și inscripții, bătută în memoria unei personalități, a unui eveniment însemnat sau acordată ca distincție pentru merite deosebite Vz *decorație*. **2** (Îe) **Reversul** (sau, rar, **întorsătura**) **~i** Alt aspect al unui lucru, al unei probleme, situații, opus și neplăcut, nefavorabil față de cel inițial. **3** (Imp) Decorație. **4** (Pex) Efigie a unei medalii.

medalion *sn* [At: NEGULICI / P: *~li-on* / V: (reg) ***midagl~, mid~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***médaillon*** (după *medalie*), it ***medaglione***] **1** (Înv) Medalie de mari dimensiuni. **2** Obiect de podoabă de formă rotundă sau ovală, uneori format din două capace care se închid, ce încadrează o fotografie, o pictură, un basorelief etc. și care se poartă la gât. **3** Ramă ovală sau rotundă în care e fixată o fotografie sau un tablou. **4** (Pex) Fotografie sau tablou care este fixat într-un medalion (**3**). **5** Ornament arhitectonic de formă rotundă sau ovală, în cadrul căruia este pictat sau sculptat capul unui personaj ori un motiv decorativ oarecare. **6** Scurtă expunere pe o anumită temă literară sau muzicală, urmată de obicei de exemplificări din opera unui scriitor, a unui muzician etc.

medalist *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~iști* / E: ***medalie*** + *-ist* cdp fr ***médailliste***] (Rar) **1** Persoană care se ocupă cu studiul sau cu colecționarea medaliilor. **2** Amator de medalii.

medalistică *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 177 / E: ***medalist*** + *-ică*] Ramură a numismaticii care se ocupă cu colecționarea și studierea medaliilor.

medan *sn* vz ***maidan***

medea *sf* vz ***madea***

medean *sn* vz ***maidan***

medec, ~ă *a* vz ***medic***[2]

medecinal, ~ă *a* vz ***medicinal***

medecină *sf* vz ***medicină***

medelean [At: C. STAMATI, ap. CADE / Pl: *~leni* / E: ucr ***меделян***] **1** *sm* (Mol) Câine mare. **2** *a* (D. animale, mai ales d. câini) Foarte mare. **3** *sm* (Reg) Bou molâu.

medelnicеariu *sm* vz ***medelnicer***

medelnicer *sm* [At: (a. 1497), cf BOGDAN, D. ȘT. II, 121 / V: (înv) ***~eariu, ~denicear, ~dilniceriu*** / Pl: *~i* / E: ***medelniță*** + *-er*] **1** Titlu dat boierului care turna apă în medelniță pentru ca domnul să se spele pe mâini, înainte de masă, și care aducea bucatele și servea pe domn la masă. **2** Intendent al mesei domnești. **3** Boier care avea titlul de medelnicer (**1**). **4** (Îs) *Vel* (sau *mare*) *~* (ori *~ mare*) Boier care servea la masa domnului în zilele de sărbătoare. **5** (Îas) Șef al medelnicerilor.

medelnicereasă *sf* [At: (a. 1881) DOC. EC. 189 / Pl: *~ese* / E: ***medelnicer*** + *-easă*] **1-3** Soție a medelnicerului (**2-4**) Si: (îvr) *medelniceroaie* (**1-3**).

medelnicerel *sm* [At: D. BOGDAN, GL. / Pl: *~ei* / E: ***medelnicer*** + *-el*] Subaltern al medelnicerului (**2**).

medelnicerie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***medelnicer*** + *-ie*] (Rar) **1-3** Funcție de medelnicer (**2-4**).

medelniceroaie *sfi* [At: (a. 1724) IORGA, S. D. VI, 130 / E: ***medelnicer*** + *-oaie*] (Îvr) **1-3** Medelnicereasă (**1-3**).

medelniță *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 203/20 / Pl: *~țe* / E: slv ***мѣдѣница***] (Înv) Lighean de aramă, de argint etc.

medenaș *s* [At: (a. 1830) IORGA, S. D. XXI, 401 / Pl: ? / E: ***medean*** + *-aș*] **1-2** (Îrg; șhp) Medean (mic) Vz *maidan* (**1**).

medelnicear *sm* vz ***medelnicer***

medeolan *sm* [At: N. COSTIN, L. 308 / Pl: *~i* / E: cf lat *Mediolanum*] (Îvr) Locuitor al vechiului Milano Si: *milanez*.

mederez *sn* vz ***meterez***

medeținal, ~ă *a* vz ***medicinal***

medețină *sf* vz ***medicină***

media *vti* [At: LM / P: *~di-a* / Pzi: *~iez* / E: lat ***mediare***] **1** (Rar) A mijloci o înțelegere între două sau mai multe părți adverse. **2** A face demersuri oficiale pentru a preveni sau a pune capăt ostilităților dintre două sau mai multe state.

medial, ~ă [At: COSTINESCU / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***médial***, lat ***medialis***] **1-2** *a, av* (Care se află) la mijloc Si: *median* (**1-2**). **3** *a* (Spc;

d. sunete sau litere) Care se află în interiorul cuvântului. 4 *a* (D. vocale) Care se articulează în partea de mijloc a cavității bucale Si: *central*.

median, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 91/12 / P: *~di-an* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***médian***, lat ***medianus***] **1-2** *a, av* Medial (**1-2**). **3** *a* Care împarte (un corp, o figură etc.) în două părți egale. **4** *sf* Fiecare dintre dreptele care unesc un vârf al unui triunghi cu mijlocul laturii opuse. **5** *sf* Fiecare dintre dreptele care unesc un vârf al unui tetraedru cu centrul de greutate al feței opuse.

mediantă *sf* [At: DM / P: *~di-an~* / Pl: *~te* / E: fr ***médiante***] (Muz) Al treilea sunet din orice gamă majoră sau minoră.

mediastin *s* [At: POLIZU, P. 143/19 / P: *~di-as~* / E: fr ***médiastin***] (Atm) Spațiu din cavitatea toracică cuprins între cele două regiuni pleuro-pulmonare.

mediastinal, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~di-as~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***médiastinal***] (Atm) **1** Care aparține mediastinului. **2** Referitor la mediastin.

mediastinită *sfs* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***médiastinite***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv mediastinal.

mediastinoscop *sn* [At: DEX – S / P: *~di-as~* / Pl: *~oape* / E: fr ***médiastinoscope***] (Med) Aparat care servește la examinarea vizuală a mediastinului.

mediastinoscopie *sf* [At: DN^3 / P: *~di-as~* / Pl: *~ii* / E: fr ***médiastinoscopie***] (Med) Metodă chirurgicală pentru explorarea în scop diagnostic a mediastinului.

mediastinotomie *sf* [At: DN^3 / P: *~di-as~* / Pl: *~ii* / E: fr ***médiastinotomie***] (Med) Deschidere chirurgicală a mediastinului.

mediat, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~di-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***médiat***] Care are legătură indirectă cu un anumit lucru Si: *indirect, mijlocit*.

mediatecă *sf* [At: DEX – S / P: *~di-a~* / Pl: *~eci* / E: fr ***médiathèque***] Încăpere dintr-o bibliotecă în care sunt păstrate mijloacele audiovizuale folosite mai ales la învățarea limbilor străine.

mediatic, ~ă [At: DN^4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***médiatique***] **1** *a* Care aparține mediaticii. **2** *a* Referitor la mediatică. **3** *sf* Utilizare a informaticii în tehnicile de comunicație. **4** *a* Care aparține mass-mediei. **5** *a* Referitor la mass-media. **6** *a* Devenit popular prin intermediul mass-mediei.

mediatiza^{1} *vt* [At: LM / P: *~di-a-* / Pzi: *~zez* / E: ger ***mediatisieren***] (Rar; c. i. teritorii, suverani etc.) A face să-și piardă suveranitatea, să depindă indirect de șeful suprem al statului.

mediatiza^{2} *vt* [At: DN^4 / Pzi: *~zez* / E: fr ***médiatiser***] **1** (Rar) A folosi un lucru ca mediator. **2** (Rar) A transforma un lucru într-unul mediat. **3** A face cunoscut publicului prin mass-media.

mediatizare *sf* [At: DN^4 / Pl: *~zări* / E: ***mediatiza***] **1** (Rar) Folosire a unui lucru ca mediator. **2** (Rar) Transformare a unui lucru într-unul mediat. **3** Informare a publicului prin mass-media.

mediatizat^{1}***, ~ă*** *a* [At: LM / P: *~di-a-* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mediatiza***^{1}] (Rar) Care a fost făcut să-și piardă suveranitatea.

mediatizat^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* /E: ***mediatiza***^{2}] (D. evenimente) Despre care publicul a fost informat prin mass-media.

mediator, ~oare [At: (a. 1701) FN 103 / V: (înv) ***~atur*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***mediator***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care mijlocește o înțelegere între două părți adverse, stabilind o legătură sau obținând o favoare Vz *mijlocitor*. **3** *sn* Guvern, stat care mijlocește o înțelegere între două părți adverse. **4** *sf* Perpendiculară dusă pe mijlocul unui segment de dreaptă. **5** *a* (Îs) *Plan ~* Plan perpendicular pe mijlocul unui segment de dreaptă. **6** *sn* Intermediar chimic ce asigură transmiterea influxului nervos.

mediatur *sm* vz ***mediator***

mediație *sf* [At: NEGULICI / P: *~di-a~* / V: ***~iune*** / E: fr ***médiation***] (Înv) **1-2** Mediere (**1-2**).

mediațiune *sf* vz ***mediație***

medic^{1} *sm* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 5/12 / V: (înv) ***~us*** / Pl: *~ici* / E: lat ***medicus***] Persoană cu studii superioare care profesează medicina (**1**) Si: *doctor*.

medic^{2}***, ~ă*** *a* [At: AR (1829), 63^2/11 / V: ***~dec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***medico***] (Înv) **1-6** Medical (**1-6**).

medic^{3}***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***med***^{1}] **1-2** Care aparține (mezilor și) perșilor. **3-4** Referitor (la mezi și) la perși.

medica *vt* [At: LM / Pzi: ? / E: it ***medicare***] (Îvr; c. i. bolnavi) **1** A medicamenta. **2** A vindeca.

medical, ~ă *a* [At: CR (1830), 266^1/42 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***médical***] **1-2** Care aparține (medicului sau) medicinei Si: *medicinal* (**1-2**), (pfm) *doctoresc, doctoricesc*, (înv) *medic*^{2} (**1-2**), (înv) *medicesc* (**1-2**). **3-4** Referitor (la medic sau) la medicină Si: *medicinal* (**3-4**), (pfm) *doctoresc, doctoricesc*, (înv) *medic*^{2} (**3-4**), *medicesc* (**3-4**). **5-6** (De medic sau) de medicină Si: *medicinal* (**5-6**), (pfm) *doctoresc, doctoricesc*, (înv) *medic*^{2} (**5-6**), (înv) *medicesc* (**5-6**). **7** (Îs) *Concediu ~* Concediu de boală. **8** (Îs) *Gimnastică ~ă* Sistem de exerciții fizice menite să corecteze diferite defecte ale corpului, să stimuleze unele funcții fiziologice etc.

medicamânt *sn* vz ***medicament***

medicament *sn* [At: ÎNV. VIN. 104/27 / V: (îvr) ***~mânt*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***médicament***, lat ***medicamentum***] Substanță special preparată pentru a vindeca, a ameliora sau a preveni o boală Si: *doctorie*, (pop) *leac*, (îrg) *medicină* (**5**).

medicamenta *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~tez* / E: fr ***médicamenter***] (Rar; c. i. bolnavi sau părți ale corpului lor) A trata cu medicamente Si: (îvr) *a medica* (**1**).

medicamentar, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***médicamentaire***, lat ***medicamentarius***] (Rar) **1** Care aparține medicamentelor. **2** Referitor la medicamente.

medicamentare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tări* / E: ***medicamenta***] (Rar) Tratare a unui bolnav cu medicamente.

medicamentos *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***médicamenteux***] **1** (D. substanțe) Care servește ca medicament Si: *medicinal* (**7**). **2** (D. tratamente) Care se face cu medicamente.

medicare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~cări* / E: ***medica***] (Rar) **1** Tratare cu medicamente Si: *medicamentare*. **2** Vindecare.

medicastru *sm* [At: BUL. FIL. VI, 9 / Pl: *~aștri* / E: fr ***médicastre***, it ***medicastro***] (Rar) Medic ignorant.

medicație *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 185/7 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***médication***] **1** Totalitate a medicamentelor folosite în tratarea unui bolnav Si: *tratament*. **2** (Pex) Totalitate a mijloacelor curative folosite în tratarea unui bolnav Si: *tratament*.

medicațiune *sf* vz ***medicație***

medicesc, ~ească *a* [At: C. VÎRNAV, H. 51/16 / Pl: *~ești* / E: ***medic*** + *-esc*] **1-6** (Înv) Medical (**1-6**).

medicinal, ~ă *a* [At: FLECHTENMACHER, T. 1^r/7 / V: (înv) ***~dec~, ~deți~, ~iți~*** / E: fr ***médicinal***, lat ***medicinalis***] **1-6** (Înv) Medical (**1-6**). **7** Care este utilizat ca medicament Si: *medicamentos*. **8** Din care se fabrică medicamente.

medicină *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. II, 71/30 / V: (înv) ***~deci~, ~deți~, ~diți~*** / Pl: (**3-4**) *~ni* / E: lat ***medicina***, ger ***Medizin***, rs ***медицина***] **1** Știință care studiază structura și funcțiile organismului, precum și cauzele și mecanismele de producere a bolilor, în scopul prevenirii și vindecării acestora. **2** (Fam) Facultate în care se studiază medicina (**1**). **3** (Îs) *~ legală* Știință care utilizează principiile și mijloacele medicinei (**1**) în sprijinul justiției. **4** (Îs) *~ veterinară* Medicină (**1**) care studiază prevenirea și vindecarea bolilor animalelor. **5** (Îrg) Medicament. **6** (Îrg) Tratament.

medicinist, ~ă *smf* [At: LM / Pl: *~iști, ~e* / E: ***medicină*** + *-ist*] Student în medicină.

medico- [At: DLR / E: fr ***médico-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1-2** (Cu caracter) medical.

medico-farmaceutic, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***medico-*** + ***farmaceutic***] **1** Care are un caracter medical și farmaceutic. **2** Care aparține medicinei și farmaciei. **3** Referitor la medicină și la farmacie. **4** De medicină și de farmacie.

medico-legal, ~ă *a* [At: PARHON, B. 179 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***médico-légal***] **1** Care aparține medicinei legale. **2** Referitor la medicina

legală. 3 (Îs) *Act* ~ Document care conține rezultatele unei expertize medicale într-un caz de competența justiției.

medico-militar, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: ***medico- + militar***] **1** Care aparține problemelor medicale ale armatei. **2** Referitor la problemele medicale ale armatei.

medico-sanitar, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1962, nr. 798, 7/1 / Pl: *~i, ~e* / E: ***medico- + sanitar***] **1** Care are caracter medical și sanitar. **2** Care aparține personalului medical și sanitar. **3** Referitor la personalul medical și sanitar.

medico-veterinar, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***médico-vétérinaire***] **1** Care aparține medicinii veterinare. **2** Referitor la medicina veterinară.

medicus *sm* vz ***medic***

mediere *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 267 / P: *~di-e~* / V: (nob) ***mezi~*** / Pl: *~ri* / E: ***media***] **1** Intervenție pentru realizarea unei înțelegeri între două sau mai multe părți adverse Si: *mijlocire* (**1**), (înv) *mediație* (**1**). **2** Demersuri oficiale pentru a preveni sau a pune capăt ostilităților dintre două sau mai multe state Si: (înv) *mediație* (**2**).

medieval, ~ă [At: CARAGIALE, O. VII, 249 / P: *~di-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***médiéval***] **1** *a* Care aparține evului mediu. **2** *a* Referitor la evul mediu. **3** *a* Specific evului mediu. **4-5** *sm* Persoană care a trăit în evul mediu. **6** *sf* (Tip) Literă care imită scrierea din evul mediu.

medievalism *sns* [At: DEX – S / P: *~di-e~* / E: ***medieval*** + *-ism*] (Rar) Medievistică.

medievism *sn* [At: S. C. ȘT (IAȘI), 1957, 216 / P: *~di-e* / Pl: ? / E: fr ***médiévisme***] Preocupare, interes deosebit pentru evul mediu.

medievist *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~di-e~* / Pl: *~iști* / E: fr ***médiéviste***] Specialist în istoria, cultura, arta etc. evului mediu.

medievistică *sfs* [At: DN[3] / P: *~di-e~* / E: ***medievist*** + *-ică*] Ramură a istoriei care se ocupă cu studiul evului mediu Si: *medievalism*.

medilniceriu *sm* vz ***medelnicer***

medimn *s* vz ***medimnă***

medimnă *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: ***medimn, ~non*** *s* / Pl: *~ne* / Pl: ngr ***μέδιμνος***] (Grî) Unitate de măsurat cerealele a cărei capacitate a variat între 16 ocale și 52 de litri.

medimnon *s* vz ***medimnă***

medinită *sf* [At: ȘEZ. XXII, 25 / Pl: *~țe* / E: ns cf ucr *медуниця*] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

mediocritate *sf* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 566 / P: *~di-o~* / Pl: (**2**) *~tăți* / E: fr ***médiocrité***, lat ***mediocritas, -atis***] **1** Situație, stare a unei persoane mediocre. **2** Persoană lipsită de calități deosebite.

mediocriza *vtr* [At: DEX – S / P: *~di-o~* / Pzi: *~zez* / E: ***mediocru*** + *-iza*] (Rar) **1-2** (A face să devină sau) a deveni mediocru.

mediocrizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***mediocriza***] Ajungere în stare de mediocritate.

mediocru, ~ă [At: IC. LUM. (1841), 106 / P: *~di-o~* / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***médiocre***] **1-2** *a, av* (D. însușiri sau manifestări ale oamenilor) (Care se află) între două limite extreme Si: *mijlociu* (**8-9**), *potrivit*. **3-4** *av, a* (D. însușiri sau manifestări ale oamenilor) (Într-un mod) care nu iese din comun, fiind lipsit de importanță sau de strălucire Si: *banal, modest* (**6**). **5** *sm* Om mediocru (**4**). **6-7** *av, a* (În mod) meschin (**8**). **8-9** *sm, a* (Om) care are puțină inteligență, capacitate ori cultură, puțin spirit sau talent Si: *limitat, mărginit* (**5**), *slab*.

medior, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P.P. 151 / P: *~di-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mediu[2]*** + *-ior*] (Nob) De statură potrivită, mijlocie.

medita [At: MARCOVICI, R. 25/13 / Pzi: *~tez* / E: fr ***méditer***] **1** *vt* (Înv) A examina ceva din toate punctele de vedere Si: *a studia*. **2** *vi* (Udp „la", „asupra") A gândi, a reflecta îndelung asupra unui lucru Si: (înv) *a meditarisi*. **3** *vt* (Înv) A plănui. **4** *vt* (C. i. elevi) A ajuta, în afara orelor de curs, să-și pregătească lecțiile, examenele. **5** *vi* A face meditație (**8**).

meditabund, ~ă *a sf* [At: DN[3] / Pl: *~nzi, ~e* / E: it ***meditabundo***] (Nob) Meditativ.

meditare *sf* [At: GENILIE, G. IX/26 / Pl: *~tări* / E: ***medita***] **1** (Înv) Studiere amănunțită din toate punctele de vedere. **2-5** Meditație (**1-4**).

meditarisi *vi* [At: VÎRNAV, F. M. II, 92[r]/5 / Pzi: *~sesc* / E: ***medita*** + *-arisi*] (Înv) A medita (**2**).

meditat, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***medita***] (D. elevi) Care a primit lecții particulare în afara orelor de curs Si: *preparat[2]*.

meditativ, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***méditatif***] **1-2** *sm, a* (Om) înclinat spre meditație (**1**) Si: *gânditor*. **3-4** *a, av* (D. manifestări ale oamenilor) (Într-un mod) care trădează meditație (**1**). **5** *a* (Rar) Care predispune la meditație (**1**).

meditator, ~oare [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***medita*** + *-tor*] **1** *smf* Persoană care meditează (**4**) un elev. **2** *a* (Îvr) Meditativ (**4**).

meditație *sf* [At: VÎRNAV, L. 137[v]/12 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***meditatio, -onis***, fr ***méditation***] **1** Reflectare, cugetare adâncă Si: *meditare* (**1**). **2** Operă literară, mai ales poezie, compusă pe o temă filozofică Si: (rar) *meditare* (**2**). **3** Pregătire a lecțiilor, a examenelor, făcută de elevi sub îndrumarea unui meditator Si: (rar) *meditare* (**3**). **4** Îndrumare, ajutor dat elevilor de către un meditator, în vederea pregătirii lecțiilor, a examenelor Si: (înv) *meditare* (**4**). **5** (Îs) *Sală de* ~ Sală dintr-un internat unde elevii își pregătesc lecțiile, în afara orelor de curs. **6-7** Perioadă în cursul căreia se desfășoară meditații (**3, 4**). **8** Tehnică prin care se urmărește obținerea progresului spiritual, în care practicantul, aflat într-o poziție comodă, își concentrează atenția asupra unui lucru sau a unei imagini, pentru a-și goli apoi, treptat, mintea de gânduri.

meditațiune *sf* vz ***meditație***

mediteran *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***mediterraneus, -a, -um***, fr ***méditerrané***] (Rar) **1-6** Mediteranean (**1-6**).

mediteranean, ~ă *a* [At: LOVINESCU, C. V, 24 / P: *~ne-an* / Pl: *~eeni, ~eene* / E: fr ***méditerranéen***] **1** Care aparține Mării Mediterane Si: (rar) *mediteran* (**1**). **2** Care aparține regiunilor situate în vecinătatea Mării Mediterane Si: (rar) *mediteran* (**2**). **3** Referitor la Marea Mediterană Si: (rar) *mediteran* (**3**). **4** Referitor la regiunile din jurul Mării Mediterane Si: (rar) *mediteran* (**4**). **5** Specific Mării Mediterane Si: (rar) *mediteran* (**5**). **6** Specific regiunilor din jurul Mării Mediterane Si: (rar) *mediteran* (**6**). **7** (Îs) *Climă ~ă* Climă de tip temperat, cu ierni calde, caracteristică pentru regiunile din jurul Mării Mediterane.

meditinal, ~ă *a* vz ***medicinal***

meditină *sf* vz ***medicină***

mediu[1] *sn* [At: LM / V: (rar) ***~m*** (P: *~di-um*) / Pl: *~ii* / E: lat ***medium***] **1** Natură înconjurătoare și totalitate a factorilor externi în care se găsesc ființele și lucrurile. **2** (Îs) ~ *de cultură* Soluție, substanță etc. nutritivă, folosită pentru culturi de microorganisme. **3** (Îs) *~intern* Totalitate a umorilor unui organism. **4** Sistem sau ansamblu de sisteme fizico-chimice în care se produce un fenomen. **5** Societate, lumea în mijlocul căreia trăiește cineva Vz *ambianță, anturaj*. **6** Persoană care are însușirea de a putea fi trecută în stare de hipnoză, de transă și despre care, în practicile oculte, se crede că poate comunica cu spiritele, servind ca intermediar între ele și cei vii.

mediu[2], ~ie [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***meziu*** (Pl: *mezi, mezii*) / P: *~diu, ~di-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***medius, -a, -um***, cf it *mezzo*] **1** *a* Care se află la mijloc, din punctul de vedere al poziției, al dimensiunii, calității, intensității etc. Si: *de mijloc, mijlociu* (**1**). **2** *a* (Îs) *Învățământ* ~ Treaptă a învățământului public, între învățământul elementar și cel superior. **3** *a* (Îs) *Școala ~ie* Școală de învățământ mediu. **4** *a* (Log; îs) *Termen* ~ Al doilea termen al silogismului. **5** *a* (Lit; îas) Însușire sau însușiri comune a două obiecte, ființe, fenomene, care fac posibilă realizarea figurii de stil numite comparație. **6** *smp* (Mat; îf *mezi*) Termeni de la mijlocul unei proporții. **7** *a* (Fig) Moderat (**3**). **8** *a* Care rezultă din împărțirea sumei unor mărimi la numărul total al acestora, reprezentând o medie (**9**). **9** *sf* Valoare mijlocie a mai multor mărimi. **10** (Îs) ~ *aritmetică* Număr rezultat din împărțirea sumei mai multor mărimi la numărul lor. **11** (Îs) ~ *geometrică* Radical al unui produs. **12** Notă obținută din adunarea notelor primite de un elev, un student etc. la o materie (sau la toate materiile) și împărțirea sumei totale la numărul lor. **13** (Îlav) **În ~ie** sau (înv) **în ~** Ca măsură intermediară între cantitățile sau calitățile

diferitelor elemente componente. **14** (Îe) **A (nu)-i ieși** sau **a (nu) avea ~a** (sau ~) A (nu) obține media minimă de absolvire. **15** *s* (Îvr) Mijloc folosit pentru atingerea unui scop. **16** *smp* (Îvr; spc; îf *mezii*) Mijloace materiale. **17** *smp* (Îvr; spc; îf *mezii*) Bani. **18** *a* (Îs) *Evul* ~ Perioadă din istoria umanității cuprinsă între sclavagism și epoca modernă.

medium *sn* vz ***mediu[1]***

medjlis *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr ***medjliss***] **1-2** (Parlament sau) una dintre camerele acestuia, în unele țări din Orient.

medoc *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr ***médoc***] **1-2** (Recipient cu) vin de Medoc.

medresă *sf* vz ***medresea***

medresea *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 253 / V: ***~resă, ~rise*** / Pl: *~sele* / E: tc ***medrese***] (Înv) Școală înaltă la turci.

medrise *sf* vz ***medresea***

medular[1], ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***médullaire***] (Atm) **1** Care aparține măduvei spinării. **2** Care se referă la măduva spinării. **3** Care are caracteristicile măduvei spinării. **4** Care alcătuiește măduva spinării. **5** (Îs) *Canal* ~ Canal din interiorul coloanei vertebrale, în care se află măduva spinării.

medular[2] *sn* vz ***mădular***

medulectomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***médullectomie***] (Îs) ~ *suprarenală* Rezecție a țesutului medular al glandei suprarenale.

medulită *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***médullite***] (Med) Inflamație a măduvei osoase.

medulocultură *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: fr ***médulloculture***] (Med) Metodă de diagnostic în bolile infecțioase, constând din cultivarea germenilor din măduva osoasă.

medulosuprarenală *sf, af* [At: DN^3 / Pl: *~le* / E: fr ***médullo-surrénale***] **1-2** (Șîs) *Glandă* ~ Glandă endocrină care formează porțiunea centrală a suprarenalelor.

medulosuprarenalom *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***médullosurrénalome***] (Med) Tumoare a substanței medulare a glandei suprarenale.

medulotransfuzie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***médullo-transfusion***] Transfuzie cu măduvă osoasă, efectuată pentru regenerarea acesteia la bolnavii cu boală de iradiere, anemie severă etc.

meduză *sf* [At: BARASCH, I. N. 14/3 / Pl: *~ze* / E: fr ***méduse***] **1** (Lsg) Specii de animale marine din încrengătura celenteratelor, cu corpul gelatinos, în formă de clopot sau de umbrelă. **2** (Șlp) Animal din aceste specii. **3** (Mit) Personaj cu părul din șerpi, a cărui privire pietrifica ființele vii.

mee *sfs* [At: CIAUȘANU, V. 179 / E: nct] (Olt; îe) **A se duce în ~** A dispărea.

meedinți *smp* vz ***mehedinți***

meemur *sm* vz ***memur***

meeng, ~ă *sn, a* vz ***mehenghi***

meenghi, ~ghe *sn, a* vz ***mehenghi***

mefient, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~fi-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***méfiant***] (Liv) Suspicios.

mefiență *sf* [At: DN^3 / Pl: *~țe* / E: fr ***méfiance***] **1** (Liv) Neîncredere. **2** (Psh) Suspiciune patologică.

mefisto *sms* [At: DN^3 / E: it ***mefisto***] (Rar) **1** Mefistofel. **2** Cascheta de lână tricotată folosită de alpiniști și vânători, care acoperă fruntea cu un vârf triunghiular.

mefistofel *sm* [At: DN^3 / Pl: (nob) *~i* / E: ***Mefistofeles***] (Liv) Diavol, denumit prin generalizare a numelui acestuia din „Faust" de Goethe Si: *mefisto* (**1**).

mefistofelic, ~ă *a* [At: ANGHEL, PR. 83 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***méphistophélique***] (Liv) **1** Diabolic. **2** Perfid.

mefitic, ~ă *a* [At: ALBINEȚ, M. 83/14 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***mephitisch***, lat ***mephiticus***, fr ***méphitique***] (Liv) Cu miros urât Si: *pestilențial, puturos*.

mefitism *sn* [At: CALENDAR (1851), 95/11 / Pl: *~e* / R: fr ***méphitisme***] (Frr) **1** Infectare a aerului prin emanații rău mirositoare. **2** Atmosferă viciată, încărcată de emanații rău mirositoare Si: *putoare*.

meflem *sn* vz ***mehlem***

mega- [At: DN^3 / E: fr ***méga-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Foarte mare. **2** (În sistemul metric) De un milion de ori.

megacalorie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***mégacalorie***] (Fiz) Unitate derivată de măsură pentru căldură, egală cu un milion de calorii Si: *termie*.

megacarioblast *sn* [At: DN^3 / P: *~ri-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***mégacaryoblaste***] Celulă mare, cu protoplasmă hialină și bazofilă, ocupată aproape în întregime de nucleu, care se găsește în măduva osoasă.

megacariocit *sn* [At: DN^3 / P: *~ri-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***mégacaryocyte***] Celulă uriașă a măduvei roșii din os, a cărei citoplasmă se fragmentează, producând plăcuțele sangvine.

megacefal, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mégacéphale***] Megalocefal.

megacefalie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***mégacéphalie***] (Med) Dezvoltare anormală a craniului Si: *megalocefalie, megalocranie*.

megaceros *sm* [At: DN^3 / Pl: *~oși* / E: fr ***mégacéros***] Mamifer rumegător fosil din familia cerbului care a trăit în epocile glaciare din cuaternar.

megaciclu *sm* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr ***mégacycle***] (Fiz) Megahertz.

megacolon *sns* [At: DEX / E: fr ***mégacolon***] (Med) Dilatare pronunțată a intestinului gros, dobândită sau congenitală.

megacosm *sn* vz ***megacosmos***

megacosmos *sns* [At: DEX – S / V: ***megacosm*** / E: eg ***megacosm***] (Liv) Macrocosm.

megadi *s* [At: GRAIUL, I, 54 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg; csnp) Marfă (**7**).

megadină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***mégadyne***] (Fiz) Unitate derivată de măsură pentru forță, egală cu un milion de dine.

megaduoden *sns* [At: DN^3 / E: fr ***mégaduodénum***] (Med) Dilatare a duodenului.

megaerg *sm* [At: DEX / Pl: *~rgi* / E: fr ***mégaerg***] (Fiz) Unitate derivată de măsură pentru energie, egală cu un milion de ergi.

megaelectronvolt *sm* [At: DN^3 / Pl: *~lți* / E: fr ***mégaélectronvolt***] Unitate derivată de măsură pentru energie, egală cu cun milion de electronvolți.

megaencefalie *sf* [At: DN^3 / P: *~a-en~* / Pl: *~ii* / E: fr ***mégaencéphalie***] Megalencefalie.

megafarad *sm* [At: DN^3 / Pl: *~azi* / E: fr ***mégafarad***] Unitate de capacitate electrică, egală cu un milion de farazi.

megafon *sn* [At: BART, S. M. 92 / Pl: *~oane* / E: fr ***mégaphone***] **1** Instrument pentru comunicări verbale la distanță, de forma unui cornet, care intensifică sunetul. **2** Difuzor mare și puternic.

megagraf *sn* [At: DL / Pl: *~e* / E: fr ***mégagraphe***] Planșetă mare de desen, montată articulat pe un suport special pentru a i se putea da orice înclinație.

megahertz *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***mégahertz***, ger ***Megahertz***] (Fiz) Unitate derivată de măsură pentru frecvență, egală cu un milion de hertzi.

megalencefalie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***mégalencéphalie***] (Med) Mărire de volum a encefalului Si: *megaencefalie, macroencefalie*.

megalezii *snp* [At: DN^3 / E: fr ***mégalésies***] (Ant) Sărbători la vechii romani, în cinstea zeiței Cibela, care se desfășurau în luna aprilie.

megalhepatie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***mégalhépatie***] (Med) Mărire de volum a ficatului, cauzată de o boală, de un efort deosebit al inimii etc.

-megalie [At: DN^3 / E: fr ***-mégalie***] Element secund de compunere savantă, cu semnificația: **1** Supradimensionare. **2-3** (De) gigantism.

megalit *sm* [At: CADE / Pl: *~iți* / E: fr ***mégalithe***] Monument funerar sau religios de dimensiuni gigantice, construit în epoca neolitică și la începutul epocii bronzului din blocuri de piatră brută sau cioplită sumar.

megalitic, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mégalithique***] **1-2** Care aparține (megaliților ori) epocii lor. **3-4** Referitor (la megaliți sau) la epoca lor.

megalo- [At: DN³ / E: fr ***mégalo-***] Element prim de compunere savantă, cu semnificația: **1** Mărire. **2** Mare.

megaloblast *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***mégaloblaste***, eg ***megaloblast***] (Blg) Globulă roșie cu nucleul anormal mărit, caracteristică în anemia pernicioasă Si: (rar) *macroblast, megalocit*.

megalocefal, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mégalocéphale***] **1-2** (Persoană) care prezintă megalocefalie.

megalocefalie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***mégalocéphalie***] Megacefalie.

megalocit *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***mégalocyte***] Megaloblast.

megalocitoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***mégalocytose***] (Med) Anemie pernicioasă provocată de megalocite.

megalocranie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***mégalocranie***] Megacefalie.

megaloman, ~ă [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mégalomane***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are o părere exagerat de bună despre sine însuși. **3-4** *smf, a* (Persoană) bolnavă de megalomanie **(2)**.

megalomanie *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ii* / E: fr ***mégalomanie***] **1** Stare a celui megaloman **(1)** Si: *grandomanie*. **2** Stare patologică constând în obsesia măreției.

megalopolis *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***mégalopolis***, eg ***megalopolis***] Arie urbană foarte întinsă creată prin includerea succesivă a zonelor suburbane și a orașelor învecinate.

megaloprepie *sf* [At: CĂLĂTORIE, I, 60ʳ / Pl: *~ii* / E: ngr ***μεγαλοπρέπεια***] (Grî) **1** Grandoare. **2** Mândrie **(15)**.

megalopsie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***mégalopsie***] (Med) Tulburare a vederii constând în impresia că obiectele sunt mai mari decât în realitate Si: (rar) *macropsie*.

megalopsihie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 115 / E: ngr ***μεγαλοψυχία***] (Grî; rar) **1** Generozitate. **2** Aroganță.

megalosplanhnie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***mégalosplanchnie***] (Med) Hipertrofie a viscerelor Si: *megasplanhnie*.

megalosplenie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***mégalosplénie***] (Med) Mărire a splinei în anumite boli Si: *splenomegalie*.

megalotimie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***mégalothymie***] (Med) Creștere a volumului timusului.

megalozaur *sm* [At: DN³ / P: *~za-ur* / Pl: *~i* / E: fr ***mégalosaure***] Reptilă gigantică din grupul dinozaurienilor, care a trăit în era mezozoică.

megametru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***mégamètre***] Instrument pentru determinarea longitudinilor.

megaparsec *sm* [At: DN³ / Pl: *~eci* / E: fr ***mégaparsec***] Unitate de măsură a distanțelor interastrale, egală cu un milion de parseci.

megaperm *sns* [At: LTR² / E. ger ***Megaperm***] Aliaj de nichel, fer și mangan cu înaltă permeabilitate magnetică.

megapir *sns* [At: LTR / S și: *megapyr* / E: ger ***Megapir***] Oțel aliat din fer, crom și aluminiu, utilizat la confecționarea rezistențelor electrice.

megarelief *sn* [At: DEX – S / P: *~li-ef* / Pl: *~uri* / E: rs ***мегарельеф***] (Ggf) Formă de relief, continent, bazin oceanic etc., de mare întindere.

megaric, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mégarique***] **1** *a* (Îs) *Școala ~ă* Școală filozofică din Grecia antică întemeiată de Euclid din Megara. **2-3** *sm, a* (Adept) al școlii megarice **(1)**.

megaron *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***mégaron***] Încăpere principală a locuinței în Grecia antică.

megascopic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mégascopique***] (Îs) *Observare ~ă* Observare a unui mineral cu ajutorul lupei sau numai cu ochiul liber.

megasplanhnie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***mégasplanchnie***] (Med) Megalosplanhnie.

megaspor *sm* [At: DEX – S / Pl: *~i* / E: fr ***mégaspore***] (Bot) Macrospor.

megasporogeneză *sm* [At: DEX – S / Pl: *~ze* / E: ***megaspor + geneză***] (Bot) Proces de formare și de dezvoltare a megasporilor și de producere a gameților la plantele cu flori.

megaștiință *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: nct] (Rar) Teorie generală a cercetării științifice.

megateriu *sm* [At: J. CIHAC, I. N. 469/4 / V: ***~m*** / Pl: *~ii* / E: lat ***megatherium***, ger ***Megatherium***, fr ***mégathérium***] Mamifer fosil uriaș din epoca cuaternară, semănând cu leneșul **(12)** (*Megatherium*).

megaterium *sm* vz ***megateriu***

megaterm, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Mégatherm***] (D. plante) Care preferă regiunile calde Si: *macroterm*.

megatonă *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ne* / E: fr ***mégatonne***, eg ***megaton***] (Fiz) Unitate tolerată de măsură, echivalentă cu forța unei explozii produse de un milion de tone de trinitrotoluen.

megatonic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mégatonnique***, eg ***megatonic***] (Rar; d. explozii) Cu forță de ordinul megatonelor.

megawatt *sm* [At: DEX / Pl: *~ați* / E: fr ***mégawatt***] (Fiz) Unitate de măsură pentru putere, egală cu un milion de wați.

megeiaș, ~ă *smf* vz ***megieș***

megeră *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / V: ***meje~*** / Pl: *~re* / E: fr ***mégère***] (Frm) Femeie rea și arțăgoasă.

megheleu *s* [At: ANON. CAR. / Pl: nct / E: uct] (Mgî; reg) Aniversare a zilei de naștere.

megheran *sn* vz ***maghiran***

megherean *sn* vz ***maghiran***

meghistan *sm* [At: IST. Ț. R. 10 / V: ***maghi~*** / Pl: *~i* / E: ngr ***μεγιστάν***] (Înv) Mare demnitar turc.

meghiș *c* [At: MÎNDRESCU, UNG. 89 / V: ***mig~*** / E: mg ***mégis***] (Mgm; Trs) Totuși.

megiaș, ~ă *smf* vz ***megieș***

megieș, ~ă *smf* [At: (a. 1521) IORGA, C. I. II, 231 / V: ***~giaș***, (înv) ***~geiaș*** / P: *~gi-eș* / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***medjaš***, mg ***megyes***] (Îvp; Mol) **1** Vecin. **2** Proprietar rural Vz *răzeș*.

megieșa *v* vz ***megieși***

megieșesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, HR. 93 / P: *~gi-e~* / Pl: *~ești* / E: ***megieș*** + *-esc*] (Înv) **1-2** Care aparține megieșilor **(1-2)**. **3-4** Referitor la megieși **(1-2)**. **5-6** De megieș **(1-2)**.

megieși *vir* [At: (a. 1650-1675) GCR I, 189/7 / V: (cscj) ***~șa*** / P: *~gi-e~* / Pzi: *~șesc* / E: ***megieș***] (Îrg) A se învecina.

megieșie *sf* [At: (a. 1674) BUL. COM. IST. II, 226 / P: *~gi-e~* / Pl: *~ii* / E: ***megieș*** + *-ie*] (Îrg) **1** Teritoriu aflat în vecinătate. **2** Țară aflată în vecinătate. **3** Locuitori aflați în vecinătate. **4** (Pex) Vecinătate. **5** (Îvr) Proprietate rurală.

megieșit, ~ă *a* [At: (a. 1805) URICARIUL, II, 126/18 / P: *~gi-e~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***megieși***] (Înv) Învecinat.

megit *sm* vz ***mezit***

meglenit, ~ă [At: PUȘCARIU, L. R. I, 225 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***Meglen***] **1** *smf* Meglenoromân **(1)**. **2-5** *a* Meglenoromân **(3-6)**. **6** *sf* Meglenoromână **(7)**. **7** *a* (D. bulgari) Care locuiește în Meglen.

meglenoromân, ~ă [At: DR III, 197 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Meglen + român***] **1** *smf* Persoană care face parte din populația romanică aflată în sudul Peninsulei Balcanice, în regiunea Meglen. **2** *smp* Populație romanică din Meglen. **3-4** *a* Care aparține (meglenoromânilor **(2)** sau) limbii vorbite de ei. **5-6** *a* Referitor (la meglenoromâni **(2)** sau) la limba vorbită de ei. **7** *sf* (Șîs *dialect ~*) Dialect al limbii române vorbit de meglenoromâni **(2)** Si: *meglenită* **(6)**.

megohm *sm* [At: LTR² / P: *~gom* / Pl: *~i* / E: fr ***mégohm***] (Fiz) Unitate derivată de măsură a rezistenței electrice, egală cu un milion de ohmi.

megohmetru *sn* [At: LTR² / P: *~gom~* / Pl: *~e* / E: fr ***mégohmètre***] (Fiz) Aparat pentru măsurarea rezistențelor electrice de valoare mare.

mehalnic *sm* vz ***mecanic***

mehalț *sm* vz ***mihalț***

mehanic, ~ă *s, a* vz ***mecanic***

mehanicesc, ~ească *a* vz ***mecanicesc***

mehanicește *av* vz ***mecanicește***

mehanie *sf* vz ***mihanie***

mehanism *sn* vz ***mecanism***

mehanist *sm* [At: AR (1829), 135¹/35 / Pl: *~iști* / E: ***mehanism*** css] (Îvr) 1 Mecanic (**2**). **2** Constructor de mecanisme sau de mașini.
mehanizm *sn* vz ***mecanism***
mehari *smi* [At: DN³ / E: fr ***méhari***] Specie de dromader domestic din Africa.
meharist *sm* [At: DN³ / Pl: *~iști* / E: fr ***méhariste***] Călăreț pe un mehari.
mehariu *sm* [At: DOSOFTEI, MOL. 81 / Pl: *mehari* / E: ns cf lat *moechus*] (Îvr) Om desfrânat Si: *curvar*.
mehăhăi *v* vz ***mehăi***
mehăi *v* [At: H I, 237 / V: ***~hăhăi, mih~*** / Pzi: 3 *mehăie, ~ește* / E: ***mehe***(he) + *-ăi*] (D. oi, miei, capre, boi) A scoate sunete caracteristice speciei Vz *behăi*.
mehăit *sn* [At: STĂNOIU, C. I. 76 / Pl: *~uri* / E: ***mehăi***] Sunet caracteristic emise de oi, miei, capre etc. Vz *behăit*.
mehăitor, ~oare *a* [At: MURNU, I. 226 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mehăi*** + *-tor*] (Nob) Care mehăie mult.
mehcheme *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 253 / Pl: *~le* / E: tc ***mahkeme***] (Tcî) Tribunal la turci.
mehedințean, ~ă [At: DDRF / Pl: *~eni* / E: ***Mehedinți*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază județului Mehedinți. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Mehedinți. **5** *smp* Locuitori ai județului Mehedinți. **6-7** *a* Care aparține (mehedințenilor (**5**) sau) județului Mehedinți. **8-9** *a* Referitor (la mehedințeni (**5**) sau) la județul Mehedinți.
mehedințeancă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ence* / E: ***mehedințean*** + *-că*] **1-2** Mehedințeană (**1, 3**). **3** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** (Reg; art.) Melodie după care se execută acest dans.
mehedinți *smp* [At: ZANNE, P. VI, 201 / V: ***mee~*** / E: ***Mehedinți***] **1-2** *smp, a* Mehedințeni (**5**). **3-4** *smp, a* (Oameni) viteji și chipeși.
mehehe *i* [At: ZANNE, P. I, 392 / E: fo] **1** Cuvânt care redă strigătul caracteristic al oii, mielului, caprei. **2** (Pop; gmț, îe) **Pentru ~ prăpădești pe mihoho** Se zice când pentru un lucru de nimic pierzi un lucru mare.
mehei *sn* vz ***mihei***
mehenchi, ~che *sn, a* vz ***mehenghi***
meheng, ~ă *sn, a* vz ***mehenghi***
mehengher, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: ***mehenghi*** css] (Reg) Mehenghi (**6**).
mehenghi, ~ghe [At: CANTEMIR, IST. 157 / V: (îrg) ***meeng, mee~, ~nchi, ~eng, meie~, men~*** / Pl: (**1**) *~uri*, (**2-6**) *~* / E: tc ***mehenk***] **1** *sn* Piatră cu care se încercau metalele prețioase. **2** *a* (Pop) Priceput. **3** *a* (Pop) Isteț. **4** *a* (Pex) Șiret. **5** *a* (Pex) Viclean. **6** *a* Căruia îi place să glumească, să facă farse Si: *poznaș*, (reg) *mehengher*.
mehlem *sn* [At: CANTEMIR, IST. 212 / V: ***meflem***, (Buc) ***melhim*** / Pl: *~uri* / E: tc ***melhem***] (Tcî) **1** Alifie. **2** Murdărie. **3** Excremente.
mehmendar *sm* [At: (a. 1806-1807) IORGA, S. D. VI, 197 / V: ***maiman~, meiman~, meim~***, / Pl: *~i* / E: tc ***mihmandar***] (Tcî) **1** (Îf *meimendariu*) Ofițer turc care însoțea pe domnul român numit de Poartă la plecarea acestuia din Constantinopol spre țară. **2** Boier care avea grijă de călătoria noului domn român de la Constantinopol până în țara noastră. **3** (Pgn) Boier sau funcționar care însoțea în călătorie pe domn sau pe o persoană oficială ori de rang mare și se îngrijea de găzduirea ei. **4** Comisar special însărcinat cu aprovizionarea.
mehter *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. II, 124/24 / Pl: *~i* / E: tc ***mehter***] (Tcî) Muzicant într-o fanfară turcească.
mehterbaș *sm* vz ***mehterbașa***
mehterbașa *s* [At: R. GRECEANU, C. M. II, 161 / V: ***mehterbaș*** (Pl: *~i*) / Pl: *~le* / E: tc ***mehter bașe***] (Tcî) Șef al mehterilor Vz *capelmaistru*.
mehterhanea *sf* vz ***meterhanea***
mehtup *sn* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 151/7 / V: ***mictiup*** / Pl: *~uri* / E: tc ***mektub***] (Tcî) Scrisoare oficială Si: *adresă*.
mehtupciu *sm* [At: GHEORGACHI, CER. (1762), 269 / V: ***mectubgiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***mektup***] (Tcî) **1** Persoană care scria sau copia acte, scrisori etc. într-o cancelarie domnească. **2** Titlu acordat mehtupciului (**1**).

mei *s* [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. II, 286²/12 / Pl: (**3, 6**) *~uri, ~ie* / E: ml ***milium, -ii***] **1** (Șîc **~mărunt, ~românesc, ~păsăresc**) Plantă erbacee din familia gramineelor, cu inflorescența ramificată și cu flori albe-gălbui, folosită ca nutreț pentru vite Si: (reg) *mălai, părâng, păsat* (*Panicum miliaceum*). **2** (Îc) **~mărunt** (sau **-păsăresc**) Varietate de mei (**1**) cu florile dispuse în spiculețe care formează o inflorescență compusă Si: *meișor* (*Panicum capilare*). **3** (Prc; csc) Semințe de mei (**1**), folosite în trecut ca hrană pentru oameni, azi mai ales pentru păsări Si: (reg) *păsat*. **4** (Rar; îe) **Cât ai zice ~** Într-o clipă Si: *cât ai zice pește*. **5** (Rar; îs) *Gol ~* Foarte sărac. **6** (Pex) Meiște. **7** (Reg; îc) **~păsăresc** Plantă erbacee cu frunze în formă de lance și cu fructele ca niște boabe mici, alburii, foarte lucitoare (*Lithospermum officinale*). **8** (Bot; reg; îc) **~păsăresc** (sau **-nebun**) Mohor (*Setaria verticillata* și *viridis*). **9** (Bot; reg; îc) **~tătăresc** Mătură (*Sorghum vulgare*). **10** (Bot; reg; îc) **~păduret** (sau **-sălbatic**) Meișor (*Milium effusum*). **11** (Bot; reg; îc) **~lung** sau **~ul-canarilor** Iarba-canarașului (*Phalaris canariensis*).
meia [At: VÎRCOL, V. 95 / Pzi: *~iez* / E: ***mei***] **1** *vt* (Reg. c. i. un om mort) A arunca cu boabe de mei și cu țărână peste coșciug, în groapă. **2** *vr* (Olt) A rămâne mic ca bobul de mei.
meidan *sn* vz ***maidan***
meidean *sn* vz ***maidan***
meienghi, ~ghe *sn, a* vz ***mehenghi***
meimandar *sm* vz ***mehmendar***
meimarbașa *s* vz ***maimarbașa***
meimendar *sm* vz ***mehmendar***
meimucă *sf* vz ***maimucă***
meioară *sf* vz ***mioară***
meiotic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *me-io~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***méiotique***] **1** Care aparține meiozei. **2** Referitor la meioză.
meioză *sf* [At: DEX / P: *me-io~* / Pl: *~ze* / E: fr ***méiose***] (Blg) Diviziune a celulei prin separarea de perechi de cromozomi din nucleu și formarea de gameți.
meiran *sm* vz ***maghiran***
meiriș, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 9 / Pl: ? / E: mg ***merész***] (Reg) Temerar.
meistergesang *sn* [At: DN³ / P: *maistărghezang* / E: ger ***Meistergesang***] Totalitate a creațiilor poetice ale meistersängerilor.
meistersänger *sm* [At: DN³ / P: *maistărzengăr* / Pl: *~i* / E: ger ***Meistersänger***] Trubadur medieval german.
meișor *s* [At: PISCUPESCU, O. 291/5 / E: ***mei*** + *-(i)șor*] **1** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu rădăcina târâtoare și florile de culoare verde-deschisă sau violetă Si: *mei-păduret, mei-sălbatic* (*Milium effusum*). **2** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze păroase și flori violacee Si: *mohor-roșu* (*Panicum sanguinale*). **3** (Bot; reg) Mei-mărunt (*Panicum capilare*). **4** (Îrg; csc) Bubițe gălbui, asemănătoare cu sămânța de mei, care apar pe față și pe gât.
meiște *sf* [At: ANON. CAR. / A și: (rar) *meiște* / Pl: *~ti* / E: ***mei*** + *-iște*] Loc, câmp care este sau a fost semănat cu mei Si: (reg) *mălăiște*.
meiugă *sf* [At: TDRG / Pl: *~uge* / E: ns cf srb *hmelj*] (Bot; Ban) Hamei (*Humulus lupulus*).
meiuș *s* [At: ALR II, 5249/899 / E: ***mei*** + *-uș*] **1** (Bot; Mun) Mătură (*Sorghum vulgare*). **2** (Bot; reg; pbl) Mohor (**1**).
mej *sm* vz ***meș***
mejă *sf* vz ***mejdă***
mejdaș, ~ă *smf, a* [At: MAT. DIALECT. I, 261 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mejdă*** + *-aș*] **1-2** (Trs) Vecin.
mejdă *sf* [At: PAMFILE, A. R. 25 / V: ***~jă, ~die, mesdă, muj~*** / Pl: *~de* / E: slv ***межда***, mg ***mesda, mezsde, mesde***] (Reg) Hotar care desparte două ogoare, două proprietăți Si: *hat, mejdină* (**1**), *răzor*.
mejdăli *vr* [At: T. PAPAHAGI, M. 226 / Pzi: 3 *~lește* / E: ***mejdă*** + *-ăli*] (Reg; d. un teritoriu, o așezare etc.) A se învecina.
mejdie *sf* vz ***mejdă***
mejdinaș, ~ă [At: PLOPȘOR, V. O. / Pl: *~i, ~e* / E: ***mejdină*** + *-aș*] **1-2** *smf, a* (Reg) Vecin.

mejdină *sf* [At: (a. 1725) URICARIUL, VII, 17 / V: ***~dri~, melzi~*** / A și: *~dină* / Pl: *~ni* / E: bg ***межлина***] (Reg) **1** Mejdă. **2** (Pex) Fâșie de pământ rămasă nearată Si: *țelină*. **3** (Îf *melzină*) Bază inferioară a unei holde în pantă. **4** Loc apătos. **5** Unitate de măsură a surpafețelor egală cu aproximativ 5 ari.

mejdri *v* vz ***mezdri***

mejdrină *sf* vz ***mejdină***

mejdrit, ~ă *a* vz ***mezdrit***

mejeră *sf* vz ***megeră***

mejerii *sfp* [At: T. PAPAHAGI, M. 225 / E: ns cf *jumeri*] (Mar) **1** Jumări. **2** Delicatese.

mejin, ~ă *smf, a* vz ***mezin***

mel *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: eg ***mel***] (Fiz) Unitate de măsură pentru înălțimea sunetului, egală cu a mia parte din înălțimea unui sunet care are o putere de o mie de hertzi.

melafir *sn* [At: COBÎLCESCU, G. 35/6 / Pl: *~e* / E: fr ***mélaphyre***] Rocă magmatică paleovulcanică de tipul bazaltului.

melahonicos, ~oasă *a* vz ***melanholicos***

melanhonie *sf* vz ***melancolie***

melaic *sm* vz ***melic***

melamin *sn* vz ***melamină***

melaminat, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***melamină***] (D. materiale plastice) Fabricat din melamină.

melamină *sf* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4833 / V: ***~in*** *sn* / Pl: *~ne* / E: fr ***mélamine***] Clasă de substanțe derivate din amida acidului cianuric, care sunt utilizate la fabricarea unor mase plastice rezistente.

melană *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: dc] Fibră sintetică cu proprietăți asemănătoare lânii.

melancoli *vr* [At: PANN, E.V. 144/11 / Pzi: *~lesc* / E: drr ***melancolie***] (Nob) A fi cuprins de melancolie (**1**).

melancolic, ~ă *a* [At: (a. 1693) FN 15 / V: (înv) ***~nho~, ~nhonic*** / S și: (înv) *~cho~* / Pl: *~ici, ~ice*, (înv, *af*) *~ici* / E: fr ***mélancolique***, ngr ***μελαγχολικός***, it ***melanconico***] **1** (D. elemente ale naturii) Care predispune la melancolie (**1**), care întristează Si: *posomorât, trist*. **2** (D. oameni) Care este cuprins, stăpânit de melancolie (**1**) Si: (înv) *melanholicos* (**2**). **3** (D. oameni) Înclinat spre melancolie (**1**) Si: (înv) *melanholicos* (**3**). **4** (D. fizionomia, acțiunile, creațiile oamenilor). Care rezultă dintr-o stare de melancolie (**1**). **5** (D. fizionomia, acțiunile, creațiile oamenilor) Care exprimă, trădează melancolie. **6** Care este bolnav de melancolie (**3**) Si: (înv) *melanholicos* (**1**).

melancolicește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***melancolic*** + *-ește*] (Nob) **1** În mod melancolic. **2** Cu melancolie.

melancolie *sf* [At: (a. 1694) FN 28 / V: (înv) ***~ahonie, ~onie*** (S și: *~chonie*), ***~nho~, ~nhonie, ~lenho~, ~lianho~*** / S și: (înv) *~cho~* / Pl: *~ii* / E: fr ***mélancolie***, lat ***melancholia***, ngr ***μελαγχολία***, it ***melanconia***] **1** Stare de tristețe, de deprimare ușoară, amestecată cu visare și meditație, cu dorința de izolare și de singurătate. **2** (Pgn) Tristețe ușoară. **3** Boală mintală care se manifestă printr-o tristețe morbidă, prin apatie, delir, halucinații și prin obsesia sinuciderii. **4** (Îvr; if *melanhonie*) Umoare neagră care se presupune că e secretată de splină și care era considerată cauza anumitor boli.

melancoliza *vr* [At: DEX / Pzi: 3 *~zează* / E: fr ***mélancoliser***] (Rar) A fi cuprins de melancolie (**1**).

melanconie *sf* vz ***melancolie***

melanemie *sf* [At: BIANU, D.S. / Pl: *~ii* / E: fr ***mélanémie***] (Med) Alterare a sângelui, caracterizată prin prezența unor granule negre, provenite din transformarea hemoglobinei.

melanezian, ~ă [At: DEX / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***mélanésien***] **1** *smf* Persoană care face parte din populația negroidă din Melanezia. **2** *smp* Populație din Melanezia. **3-4** *a* Care aparține (Melaneziei sau) melanezienilor (**2**). **5-6** *a* Referitor (la Melanezia sau) la melanezieni (**2**).

melanhidroză *sfs* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***mélanidrose***] Sudoare de culoare închisă Si: *bromhidroză*.

melanholic, ~ă *a* vz ***melancolic***

melanholicos, ~oasă *a* [At: IPOCRAT, 10^v / V: ***~oni~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ngr ***μελαγχολικός***] (Înv) **1-3** Melancolic (**6, 2-3**).

melanholie *sf* vz ***melancolie***

melanhonic, ~ă *a* vz ***melancolic***

melanhonie *sf* vz ***melancolie***

melanic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ice, ~ice* / E: fr ***mélanique***] Care conține melanină.

melanină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 624 / Pl: *~ne* / E: fr ***mélanine***] Pigment de culoare neagră, care se găsește în coroidă, în păr ori în piele sau care se formează în piele mai ales sub influența razelor solare.

melanism *sns* [At: DN^3 / E: fr ***mélanisme***] (Med) Pigmentație neagră excesivă a părului și a anumitor regiuni ale corpului.

melanit *s* [At: GHEȚIE, R. M. / E: fr ***mélanite***] Specie de mineral din familia granatelor, de culoare neagră, care apare ca mineral primar în rocile eruptive alcaline.

melanj *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri* / E: fr ***mélange***] **1** (Frm) Amestec. **2** Fir textil obținut din amestecul a difertite sorturi de lână de culoare diferită sau din amestecul fibrei de lână cu fibre sintetice. **3** (Pex) Țesătură lucrată din melanj (**2**).

melanjor *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~oare* / E: fr ***mélangeur***] (Teh; frm) Amestecător.

melanodermie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***mélanodermie***] Pigmentare patologică, brună sau neagră, localizată sau generalizată, care apare în unele boli cronice ca malaria, tuberculoza sau în intoxicațiile cu săruri de aur, argint etc.

melanom *sm* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~oame* / E: fr ***mélanome***] (Med) Tumoare rezultată din acumularea de melanină într-un țesut conjuctiv.

melano- [At: DN^3 / E: fr ***mélano-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Negru. **2** De culoare brună-închisă.

melanoblast *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***mélanoblaste***] (Blg) Melanocit.

melanocit *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***mélanocyte***] (Blg) Celulă formatoare de melanină Si: *melanoblast*.

melanoderm, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mélanoderme***] De rasă neagră.

melanodermie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***mélanodermie***] Pigmentare excesivă a pielii în urma unor afecțiuni.

melanogeneză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***mélanogenèse***] (Med) Formare de pigment melanic.

melanosarcom *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***mélanosarcome***] Tumoare malignă constituită din celule care conțin melanină, localizată în piele, coroidă sau retină.

melanotric, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mélanotrique***] (Blg) Care are părul negru.

melanoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***mélanose***] (Med) **1** Denumire generică pentru pigmentația în exces a pielii și mucoaselor datorită acumulării difuze de melanină. **2** (Bot) Boală a viței de vie cauzată de ciuperci.

melanterit *s* [At: CANTUNIARI, L. M. 104 / E: fr ***mélantérite***] Sulfat natural de fier, hidratat, de culoare verde-deschis, rar cenușiu-închis, folosit mai ales în industria coloranților Si: *calaican natural*.

melanurie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***mélanurie***] (Med) Prezență a pigmentului melanic în urină.

melasa *vt* [At: DEX – S / Pzi: *~sez* / E: ***melasă***] A amesteca nutrețul cu melasă.

melasare *sf* At: DEX – S / Pl: *~sări* / E: ***melasa***] Amestec al nutrețului cu melasă.

melasat, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***melasa***] (D. nutreț) Amestecat cu melasă.

melasă *sf* [At: DZ 25/16 / Pl: *~se* / E: fr ***mélasse***, ger ***Melasse***, it ***melassa***] Reziduu siropos de culoare brună, provenit din extragerea zahărului din sfeclă sau din trestia de zahăr, și utilizat ca hrană pentru vite.

melc [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 112ᵛ/14 / V: (îrg) ***mălc, melci*** *smi*, *z~* / Pl: *~lci*, **(13-19)** *~ciuri*, *~uri* / E: ns cf bg *мелчо, мелчев, мелчов*] **1** *sm* Specii de gasteropode din încrengătura moluștelor, cu patru tentacule sensibile la cap, cu corpul moale, de obicei apărat de o cochilie răsucită în spirală Si: (reg) *bourel, bouț, cigă, culbec*. **2** *sn* (șîc **~-de-vii** sau **~-de-vie**) Specie de gasteropod care are cochilia de culoare gălbuie cu ușoare dungi laterale și cu deschiderea circulară (*Helix pomatia*). **3** *sm* (Șîc **~-austriac, ~-de-câmp, ~-șerpesc, ~-vărgat**) Specie de gasteropod a cărui cochilie are dungi cafenii de-a lungul spiralei (*Helix austriaca*). **4** *sm* (Șîc **~-înfășat, z~-de-baltă**) Specie de gasteropod care trăiește în ape dulci, având cochilia ascuțită la vârf, iar spirala prin care iese corpul animalului mult mai largă decât la celelalte (*Limnaea stagnalis*). **5** *sm* (Șîc **~-de-frunze**) Specie de gasteropod fără cochilie, cu corpul de culoare închisă, aproape neagră, având o muchie pe partea inferioară Si: (reg) *babiță* (*Limax*). **6** *sm* (Șîc **~-de-tunet, ~-vânăt, z~-șerpos**) Specie de gateropod fără cochilie, cu corpul de culoare neagră, uneori roșcată (*Arion empiricorum*). **7** *sm* (Îe) **A merge** (sau **a umbla, a fi grabnic**) **ca ~ul** A merge sau a se mișca foarte încet. **8** *sm* (Prc) Cochilie a melcului **(1-4)**. **9** *smp* (Mun; Olt) Mărgele alcătuite din mai multe cochilii înșirate pe ață. **10** *sm* (Reg; dep) Om sau animal rămas în urmă cu creșterea. **11** *sm* (Înv. îf *melci*) Broască țestoasă. **12** *sm* (Reg; pcf *mâlc*; îe) **A tăcea ca ~ul** sau **a tăcea ~** A nu scoate nici un cuvânt Si: *a tăcea chitic*. **13** *sn*, (rar) *sm* (Pan; îrg, îf *melci*, șîs *~ul ochilor*) Orbită a ochiului. **14** *sm* (Îs) *~ii ochilor* Globi oculari. **15** *sn* (Buc) Parte cartilaginoasă a nasului. **16** *sn* (Trs; Buc) Parte tare din interiorul cornului, la vite. **17** *sn* (Trs; Buc) Parte tare a cozii animalelor Si: *cotor*. **18** *sn* (Reg) Piele groasă pe care o au caii sub genunchi, la picioarele din spate sau deasupra genunchiului, la picioarele din față Si: *castană*. **19** *sn* (Reg) Maia[2]. **20** *sm* (Pan; șîs *~ul urechii*) Parte osoasă a labirintului urechii interne. **21** *sm* (Pan) Organ sau angrenaj al unor mașini destinat să transmită, să transforme sau să utilizeze în diverse feluri mișcarea de rotație. **22** *sm* (Pan; reg) Trior. **23** *sm* (Pan) Prăjitură făcută din aluat răsucit în spirală și pesărat cu nuci. **24** *smp* (Pan) Șuvițe de păr răsucite în formă de inelușe, în vederea ondulării. **25** *sma* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **26** *sma* Melodie după care se dansează melcul **(25)**. **27** *sma* (Reg; if *melciul*) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

melcan *sm* [At: H XIV, 488 / Pl: *~i* / E: ***melc*** + *-an*] **1-12** (Reg; șdp) Melc **(1-6)** (mare).

melcar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***melc*** + *-ar*] (Îvr) Persoană care se îndeletnicea cu vânzarea melcilor.

melcat, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 352 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***melc***] (D. piese tehnice) Răsucit în spirală ca o cochilie de melc.

melcărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***melc*** + *-ărie*] (Rar) Loc unde se găsesc mulți melci.

melceajen *sn* [At: ALR II, 6336/784 / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) Zadă (*Larix decidua*).

melcezi *v* vz ***mârcezi***

melci *s* vz ***melc***

melcie *sf, af* [At: STOIAN, PĂST. 63 / A: nct / Pl: *~ii* / E: ***melc*** + *~ie*] (Reg) **1-2** (Oaie) cu coarne mici și răsucite în spirală Si: (reg) *melciură* **(1-2)**.

melcine *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Varietate de prune dulci.

melcișor *sm* [At: P. CONSTANT, R. 79 / Pl: *~i* / E: ***melc*** + *-ișor*] **1-12** (Reg; șhp) Melc **(1-6)** (mic) Si: (reg) *melcuteț* **(1-12)**. **13** (Pan; lpl) Mici bucăți de pastă făinoasă răsucite în spirală sau în formă de inelușe.

melcit, ~ă *a* [At: DAMÉ, T. 28 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***melc***] (Reg; d. vite cornute) Căruia îi lipsește un corn Si: (reg) *ciut*.

melciură *sf, af* [At: GR. S. VI, 63 / Pl: ? / E: cf *melc*] (Reg) **1-2** Melcie **(1-2)**.

melcos, ~oasă *a* [At: I. CR. III, 119 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***melc*** + *-os*] (Trs) Nevoiaș.

melculeț *sm* [At: ALR II, 355/182 / E: ***melc*** + *-uleț*] **1-12** (Reg; șhp) Melcișor **(1-12)**. **13** (Lpl) Cochilii mici de melc, înșirate pe ață și folosite ca mărgele.

meldioară *a* [At: T. PAPAHAGI, C. L. 30 / E: ns cf *medior*] (Csnp) De talie mijlocie.

meldui [At: DENSUSIANU, Ț. H. 324 / V: ***metui, mil~*** / Pzi: *~esc* / E: ger ***melden***] **1** vr (Gmî; Trs, Buc; d. militari) A se prezenta înaintea superiorului pentru a raporta. **2** *vr* (Reg) A relata. **3** *vt* (Reg) A reclama.

meleag *sn* [At: GANE, ap. DDRF / V: (înv) ***mil~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***mellék***] **1** Întindere de pământ, suprafață de teren, loc situat în imediata apropiere a cuiva sau a ceva Si: *împrejurime, vecinătate*. **2** (Pgn) Întindere de teren Si: *pământ*. **3** (Pgn) Cuprins al unei așezări omenești Si: *ținut, loc*. **4** (Pop; îe) **A umbla ~urile** A hoinări prin împrejurimi Si: *a colinda*. **5** (Îae) A cutreiera peste tot. **6** (Trs; Mol) Ținut depărtat greu de străbătut Vz *coclauri*. **7** (Pop; îe) **A-i ști (cuiva) ~ul** A-i cunoaște cuiva secretele, gândurile. **8** (Fig; rar) Domeniu de activitate științifică.

meleajă *sf* [At: BUL. FIL. II, 187 / Pl: *~je* / E: nct] (Reg) Cal mare și slab Si: *mârțoagă, gloabă*, (reg) *melegar*[1].

melean [At: ASACHI, S. L. I, 163 / V: **(1-4)** ***milan, milian*** / Pl: *~eni* / E: ns cf *medelean*] **1-2** *sm, a* (Mol) (Om) înalt și robust Si: *voinic, vlăjgan*. **3-4** *sm, a* (Rar) (Om) ștrengar. **5** *a* (Fig; rar) Impunător. **6** *a* (Fig; rar) Măreț. **7** *sm* (Trs) Băiat între 14 și 18 ani Si: *fecior, flăcău*.

meleandră *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~re* / E: ns cf *buleandră*] (Trs) **1** Haină veche, uzată, ruptă. **2** Zdreanță pe care se pune ceaunul când se amestecă mămăligă.

meleapcă *sf* vz ***neleapcă***

meleaptă *sf* vz ***neleapcă***

meleast s [At: CHEST. IV, 94/70 / Pl: nct / E: srb ***melast*** „de cretă"] (Reg; csc) Pietriș care cade de pe munte Si: *grohotiș*.

meleatcă *sf* vz ***neleapcă***

melec *sm* [At: GORJAN, H. IV, 51/7 / V: ***~laic*** / Pl: *~ici* / E: tc ***melek***] (Tcî) Înger.

melegaghi *sn* vz ***melegar***[2]

melegar[1] *sn* [At: BUL. FIL. II, 187 / Pl: *~i* / E: ns cf *telegar*] (Trs) Cal mare și slab Si: *gloabă, mârțoagă*, (reg) *meleajă*.

melegar[2] *sn* [At: KLEIN, D. 378 / V: ***măl~, mălig~ ~aghi***, / Pl: *~e* / E: mg ***melegágy*** pad *bălegar*] (Reg) **1** Loc special amenajat pe un pat de gunoi de grajd, în care se cultivă răsadurile Si: *pătul, răsadniță*, (reg) *pat cald, răsadnic*. **2** Strat de flori sau de legume Si: *răzor*. **3** Pepinieră de arbori tineri.

melegar[3] *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: nct] Bazin de lemn în care cade minereul sfărâmat din șteampurile țărănești.

melenaș *sm* [At: REBREANU, I. 258 / Pl: *~i* / E: ***melean*** + *-aș*] (Trs; șhp) Melean.

melenă *sfs* [At: BIANU, D. S. / E: fr ***mélaena***] Evacuare de sânge de culoare închisă prin anus, ca simptom al unor boli ale aparatului digestiv Vz *hemoragie intestinală*.

melenholie *sf* vz ***melancolie***

meler *sm* [At: I. CR. VIII, 88 / Pl: *~i* / E: nct] (Olt) Tânăr spiritual și curtenitor.

meles *sm, a* vz ***melez***

melesteu *sn* [At: ALECSANDRI, T. 552 / V: ***~eșt~***, (pmz) ***mesteleu, meșteleu*** / Pl: *~eie* / E: ***melestui***] **1** (Trs) Râșniță. **2** (Trs) Una dintre roțile morii de vânt. **3** (Reg) Făcăleț pentru mestecat mămăliga. **4** (Pop; îe) **A linge ~l** A fi foarte zgârcit. **5** (Îf *meleșteu*) Vergea de întins aluatul Si: *sucitor*. **6** (Reg; dep) Om care vorbește greu, încurcând vorbele. **7** (Reg; dep) Om care merge urât.

melesti *v* vz ***melestui***

melestit, ~ă *a* vz ***melestuit***

melestui [At: VAIDA, GL. / V: ***~eșt~***, (css) ***~ti, ~ești*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***mállaszt***] **1** *vt* (Trs) A melița. **2** *vt* (Trs) A fărâmița ceva. **3** *vt* (Fig; c. i. o persoană) A stâlci în bătaie. **4** *vr* (Îf *melesti*) A se repezi înfuriat

la cineva Si: *a se oțărî*. **5** *vt* (Reg; c. i. mămăliga) A amesteca cu melesteul (**3**). **6** *vt* (Fig) A vorbi mult și nedeslușit.

melestuit, ~ă *a* [At: F (1887), 145 / V: ***~tit, ~est~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***melestui***] (Trs) **1** Stâlcit în bătaie. **2** Zdrobit. **3** (Îf *melestit*) Frânt de oboseală.

meleșniță *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~țe* / E: ns cf *mleșniță, meliță*] (Mun; mpl) Resturi lemnoase care cad din tulpina cânepii la melițare Si: *puzderie*.

meleșteu *sn* vz ***melesteu***

melești *v* vz ***melestui***

meleștui *v* vz ***melestui***

meleștuit, ~ă *a* vz ***melestuit***

melet *sm* vz ***melez***

meletar *sm* vz ***militar***

meleț *sm* vz ***melez***

meleța *v* vz ***melița***[1]

meleță *sf* vz ***meliță***

meleți *v* vz ***melița***[1]

melețuică *sf* vz ***melițuică***

melez [At: (a. 1783) URICARIUL, XXI, 368 / V: ***~es, ~et, ~eț*** / Pl: (**1, 4**) ***~i*** / E: tc ***melez*** „amestec"] **1** *sm* Țesătură de mătase amestecată cu lână sau cu bumbac, care se fabrica în trecut. **2** *a* (Înv, îf *meles*) Amestecat. **3** *sn* (Iht; reg; îf *meles, meleț*) Răspăr (*Acerina schraetser*). **4** *sm* (Iht; reg; îf *meles, meleț*) Ghiborț (*Acerina cernua*).

meleu *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***mêlée***] **1** (Spt) Luptă corp la corp. **2** (Spc) Grămadă la rugby.

melezătoare *sf* vz ***merizătoare***

melhim *sn* vz ***mehlem***

melianholie *sf* vz ***melancolie***

melic[1] *s* [At: DDRF / V: (**4-5**) ***malec, mal~*** / E: bg ***малик*** „spiriduș"] (Reg) **1** Tulburare a minții. **2** Deprindere rea Si: *nărav, patimă, viciu*. **3** Nărav pe care îl au unele animale de a da din picioare, a mușca, a împunge etc. **4** Boală a vitelor și a cailor, careacterizată printr-o rană la greabăn sau prin inflamarea ganglionilor de la gât. **5-6** Rană (mică).

melic[2] *s* [At: CV 1951, nr. 2, 36 / Pl: nct / E: nct] (Reg: șhp) **1-2** Fustă (de dimensiuni mici). **3-4** Șorț (mic).

melicos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. IX, 69 / V: (**2**) ***mal~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***melic***[1] + *-os*] (Reg) **1** Cu nărav. **2** Cu toane Si: *capricios*. **3** (D. vite și cai) Bolnav de melic[1] (**4**). **4** Neîngrijit. **5** Murdar.

melidon [At: (a. 1777) N. A. BOGDAN, C. M. 70 / V: ***~a*** / E: gr ***μεληδόν***] (Grî) **1** *ain* (Îs) *Caracatiță ~* Bucăți de calitate inferioară tăiate din tentaculele unei caracatițe. **2** *s* (Îf *melidona*) Cantitate de caracatiță melidon.

melidona *s, ain* vz ***melidon***

melie *sf* [At: CV 1951, nr. 5, 26 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Hotar care desparte două ogoare, două proprități Si: *hat, răzor*.

melifer, ~ă [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: fr ***mellifère***] **1** *a* (D. plante) Cu flori bogate în nectar și polen Si: (rar) *melific*. **2** *a* (D. ținuturi, regiuni) Bogat în plante melifere (**1**). **3** *sfp* Grup de insecte himenoptere (cuprinzând albinele și viespile) care culeg nectarul și polenul din flori, producând apoi mierea sau ceara.

melific, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mellifique***] (Rar) Melifer (**1**).

melificație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***mellification***] Preparare a mierii de către albine.

meliflu, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ui, ~ue* / E: fr ***melliflue***] **1** (D. stil) Curgător și armonios. **2** (Prt) Fad, dulceag.

melilit *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. / V: ***~ă*** *sf* / E: fr ***mélilite***, ger ***Melilith***] Silicat natural de aluminiu și calciu, cristalizat de obicei în sistem pătratic.

melilită *sf* vz ***melilit***

melinit *s* vz ***melinită***

melinită *sf* [At: BARCIANU / V: ***melinit*** *s* / Pl: *~te* / E: fr ***mélinite***, ger ***Melinit***] Substanță chimică al cărei component principal este acidul picric și care se utilizează la fabricarea fitilelor detonante și în imprimeria textilă.

melinofan *s* [At: CANTUNIARI, L. M. / E: fr ***mélinophane***, fr ***Melinophan***] Fluoro-silicat natural de calciu, sodiu, beriliu și aluminiu, de obicei cristalizat în sistemul tetragonal.

melinița *v* vs ***melița***[1]

melință *sf* vz ***meliță***

meliora *vt* [At: BARCIANU / P: *~li-o~* / Pzi: *~rez* / E: lat ***meliorare***] (Ltî) A ameliora.

meliorare *sf* [At: NEGULICI / P: *~li-o~* / Pl: *~rări* / E: ***meliora***] (Ltî) Ameliorare.

meliorativ, ~ă *a* [DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mélioratif***] (Lin; d. cuvinte, expresii etc.) Cu sens laudativ, favorabil.

meliorațiune *sf* [At: BARCIANU, V. / P: *~li-o-ra-ți-u~* / E: lat ***melioratio, -onis***] (Ltî) Ameliorare.

meliorism *sn* [At: DEX / P: *~li-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***méliorisme***] Concepție potrivit căreia lumea nu este nici cea mai rea cu putință, nici iremediabil rea, ci poate fi ameliorată sau este în curs de ameliorare.

meliorist, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *~li-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***mélioriste***] **1-2** (Adept) al meliorismului. **3** *a* Referitor la meliorism.

melis *sn* vz ***melisă***

melisă *sf* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XII, 81 / V: (îrg) ***melis*** / A și: *mel~* / Pl: *~se* / E: lat ***melissa***, fr ***melisse***, ngr ***μέλισσα***] **1** Plantă meliferă cu flori albe plăcut mirositoare, mult căutate de albine, cu frunze ovale folosite în medicină pentru calitățile lor stimulente și antispasmodice Si: *roiniță*, (reg) *mătăcină* (*Melissa officialis*). **2** (Bot; rar, șîc **~-turcească**) Mătăcină (*Dracocephalum Moldavica*). **3** (Îs) *Apă de ~* Băutură aromatică, cu utilizări medicinale, obținută prin fierberea frunzelor de melisă (**1, 2**) în apă sau vin. **4** Băutură alcoolică aromată, folosită în medicina populară, obținută prin fermetarea frunzelor de melisă (**1, 2**).

melismatic *a* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / E: ***melisma*** + *-atic*] (Muz; rar, îs) *Cânt ~* (îoc *cânt silabic*) Bucată muzicală în care, pe o singură silabă din text, se intonează mai mult sunete.

melismă *sf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: *~me* / E: it ***melisma***] Ornament muzical.

melitar, ~ă *sm, a* vz ***militar***

melit, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 674 / E: nct] (Pop; csnp) Milostiv.

melităresc, ~ească *sf, a* vz ***milităresc***

melităroi *sm* vz ***milităroi***

melița[1] [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***~ința, ~leța***, (cscj) ***~leți*** / Pzi: *meliț*, (reg) *~tez* / E: ***meliță***] **1** *vt* (C. i. părțile lemnoase ale tulpinilor de in sau de cânepă topite) A zdrobi cu melița pentru a alege fuiorul prin înlăturarea puzderiilor. **2** *vt* (Fig) A snopi în bătaie. **3** *vi* (Fig; șîe **a ~ cu gura, a ~ din gură**) A vorbi mult și fără rost Si: *a flecări, a trăncăni*. **4** (Fam; îe) **Îi ~ță gura** Se zice despre un om care vorbește repede.

melița[2] *v* vz ***amenința***

melițar, ~ă *smf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: ***meliță*** + *-ar*] (Rar) Persoană care melită cânepă sau in Si: (rar) *melițător*.

melițare[1] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țări* / E: ***melița***[1]] **1** Zdrobire cu melița pentru a alege fuiorul prin înlăturarea puzderiilor. **2** (Fig) Flecăreală.

melițare[2] *sf* vz ***amenințare***

melițat[1] *sn* [At: GOLESCU, Î. 10 / E: ***melița***[1]] Operație de zdrobire și de înlăturare, cu ajutorul meliței (**1**), a părților lemnoase de la tulpinile topite de in și de cânepă, pentru alegerea fuiorului Si: *melițare*[1] (**1**).

melițat[2]***, ~ă*** *a* [At: I. IONESCU, M. 725 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***melița***] (D. cânepă sau in) Zdrobit cu melița (**1**) și curățat de partea lemnoasă, pentru ca fibrele să poată fi prelucrate.

meliță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***~leț~, ~ință, ~lni~, mil~*** / Pl: *~țe* / E: bg ***мелица***] **1** Unealtă primitivă alcătuită dintr-o bucată de lemn fixată pe stativ, prevăzută cu un cuțit de lemn acționat manual

și folosită în industria casnică țărănească la melițat[1] Si: (Trs) *frângătoare*, *zdrobitor*. **2** (Pop; îlv) **A bate la ~** A melița[1] (**1**). **3** (Pop; îe) **O dat cânipa prin ~** Se zice despre un om flecar. **4** (Pop; îe) **Parcă te-a făcut (mumă-ta) la ~** Se zice celui bun de gură, palavragiu. **5** Mașină de melițat, înzestrată cu cuțite sau cu aripi de lemn dispuse circular pe un cilidru rotitor. **6** (Fig; fam) Gură, considerată ca organ al vorbirii. **7** (Fig; îe) **A da din ~** sau **cu ~ța** A vorbi întruna, repede și fără întrerupere Si: *a flecări*, *a trăncăni*. **8** (Reg; dep) Femeie care vorbește mult și fără rost Si: *flecară*. **9** (Trs; Buc) Unealtă cu care cojocarul ține pieile când le rade. **10** (Fig; reg) Cal rău îngrijit, slab, bătrân, neputincios Si: *gloabă*, *mârțoagă*.

melițător, ~oare *smf* [At: DDRF / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***melița[1]*** + *-(ă)tor*] (Rar) Melițar.

melițeală *sf* vz ***amenințeală***

meliție *sf* vz ***miliție***

melițoaică *sf* [At: PAMFILE, S. T. 119 / Pl: *~ice* / E: ***meliță*** + *-oaică*] **1-6** (Reg; șdp) Melițoi (**1-6**).

melițoi *sn* [At: I. IONESCU, C. 155/21 / Pl: *~oaie* / E: ***meliță*** + *-oi*] **1-6** (Șdp) Meliță (**1, 5-6**) (mare) Si: (reg) *melițoaică* (**1-6**). **7** (Pop; îe) **A-i toca** sau **a-i merge (cuiva) gura ca ~ul (cel hodorogit)** A vorbi repede și fără întrerupere.

melițucă *sf* [At: A V, 5 / Pl: ? / E: ***meliță*** + *-ucă*] **1-6** (Reg; șhp) Melițuică (**1-6**).

melițuică *sf* [At: PAMFILE, I. C. 206 / V: ***~leț~*** / Pl: *~ci* / E: ***meliță*** + *-uică*] **1-6** (Șhp) Meliță (**1, 5-6**) (mică) Si: (reg) *melițucă* (**1-6**). **7** Meliță (**1**) destinată ultimei operații de prelucrare a fibrelor de cânepă sau de in, pentru a se alege fuiorul curat.

meljoc *sn* vz ***mijloc***

melniță *sf* vz ***meliță***

melo- [At: DN[3] / E: fr ***mélo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Melodie. **2** Muzică. **3** Muzical.

melocord *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***mélocorde***] (Muz) Instrument electronic care emite sunete neobișnuite, obținute prin modificarea frecvențelor după dorința interpretului.

melodi *vi* [At: PANN, E. II, 25/10 / Pzi: *~desc* / E: drr ***melodie***] (Rar) A cânta melodios.

melodic, ~ă [At: FILIMON, O. II, 225 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***mélodique***] **1** *a* (Muz) Compus după regulile ritmului și ale modulației. **2** *a* Care ține de melodie (**1**). **3** *a* Referitor la melodie (**1**). **4** *a* De melodie (**1**). **5** *a* Melodios (**1**). **6** *sf* Ramură a științei muzicii care se ocupă cu studiul melodiei (**1**). **7** *sf* Fel în care este compusă o melodie. **8** *sf* Tehnică a melodiei.

melodicește *av* [At: VÎRNAV, L. 137[v]/16 / E: ***melodie*** +*-icește*] (Înv) În mod melodios.

melodicitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: ***melodic*** + *-itate*] Calitate de a fi melodic Si: (rar) *melodism*.

melodie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 33 / Pl: *~ii* / E: ngr ***μελωδία***, it ***melodia***, fr ***mélodie***] **1** Succesiune de sunete îmbinate după regulile ritmului și ale modulației, pentru a alcătui o frază muzicală Vz *muzică*. **2** (Pex) Succesiune de fraze muzicale Si: *cântec*, *compoziție*. **3** (Fig) Sonoritate plăcută Si: *armonie*, *muzicalitate*.

melodimetru *sn* [At: DEX – S / Pl: *~re* / E: fr ***mélodimètre***] (Fon) Aparat electronic folosit pentru cercetări asupra intonației.

melodios, ~oasă [At: MARCOVICI, C. 68/23 / V: ***mil~***, (nob) ***~dui~*** / P: *~di-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***mélodieux***] **1** Plăcut auzului Si: *armonios*, *melodic* (**5**). **2** (Pex; d. cântăreți, instrumente muzicale) Care emite sunete plăcute, armonioase.

melodism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: it ***melodismo***] (Rar) Melodicitate.

melodist *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~iști* / E: fr ***mélodiste***] **1** Compozitor de melodii (**1**). **2** (Îoc *armonist*) Muzician care concepe melodia ca element esențial în muzică. **3** (Îoc *armonist*) Compozitor în ale cărui lucrări muzicale predomină elementul melodic.

melodium *sn* [At: DN[3] / P: *~di-um* / Pl: *~uri* / E: fr ***mélodium***] (Muz; înv) Armoniu.

melodramatic *a* [At: FILIMON, O. I, 210 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***mélodramatique***, it ***melodrammatico***] **1-3** (Înv) Care aparține melodramei (**1-3**). **4-6** (Înv) Referitor la melodramă (**1-3**). **7-8** (Înv; șdp) (Ca) de melodramă (**3**). **9** (Dep) Cu caracter patetic exagerat. **10** (Dep) Emfatic.

melodramatism *sns* [At: DN[3] / E: ***melodramatic*** + *-ism*] **1** (Rar) Caracter melodramatic. **2** Exprimare de sentimente care se remarcă prin artificialitate, prin exaltare exagerată.

melodramatiza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***mélodramatiser***] **1-2** A da caracter melodramatic (**8-9**). **3-4** (Dep) A exagera prin caracter melodramatic (**8-9**).

melodramatizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***melodramatiza***] **1-2** Atribuire a unui caracter melodramatic (**8-9**). **3-4** (Dep) Exagerare prin caracter melodramatic (**8-9**).

melodramatizat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***melodramatiza***] **1** Care a devenit melodramatic (**8**). **2** (Dep) Care are un caracter melodramatic (**9**).

melodramă *sf* [At: CR (1834), 34[1]/19 / Pl: *~me* / E: fr ***mélodrame***] **1** Dialog cântat în tragedia antică, între un corifeu și un personaj. **2** Dramă care însoțea anumite episoade cu acompaniament muzical. **3** Operă dramatică scrisă într-un stil pretențios, în care scene neverosimile, pline de groază, alternează cu scene comice, rezervându-se un loc însemnat neprevăzutului.

meloduios, ~oasă *a* vz ***melodios***

melofob, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***mélophobe***] (Liv) **1-2** (Persoană) care urăște muzica.

melofobie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***mélophobie***] (Liv) Aversiune față de muzică.

meloman, ~ă *smf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***mélomane***] **1-2** Persoană căreia îi place mult muzica (în special cea clasică).

melomanie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: fr ***mélomanie***] (Rar) Pasiune deosebită pentru muzică.

melomel *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***mélomèle***] (Med) Monstru care prezintă melomelie.

melomelie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***mélomélie***] (Med) Monstruozitate caracterizată prin lipsa membrelor.

melon *sn* [At: REBREANU, NUV. 93 / Pl: *~oane* / E: fr ***melon***] Pălărie bărbătească din fetru tare, cu calota ovală și borurile ușor răsfrânte Si: *gambetă*.

melonidă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~de* / E: fr ***mélonide***] Fruct asemănător cu baca, cu epicarpul tare la maturitate și mezocarpul cărnos și suculent.

melopee *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~ei*, (rar) *~* / E: fr ***mélopée***] **1** Artă a declamației la vechii greci. **2** Artă a de a compune muzică pentru versuri. **3** Totalitate a regulilor compoziției muzicale. **4** Melodie lentă, ritmică, monotonă, care exprimă tristețe, melancolie și care acompania altădată o declamație Vz *recitativ*. **5** (Pex) Compoziție muzicală Vz *melodie* (**2**).

melopeic, ~ă *a* [At: PERPESSICIUS, M. III, 416 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***melopee*** + *-ic*] (Rar) **1** Ca o melopee (**4**) Si: *armonios*, *melodios*. **2** Monoton.

melos[1] *s* [At: (a. 1823) GALDI, M. PHAN. 209 / E: ngr ***μέλος***, fr ***melos***] (Liv) **1** Melodie (**1**). **2** Cântec. **3** (Pex) Muzică. **4** Aspect cantabil al muzicii.

melos[2], ~oasă *a* vz ***mâlos***

melosel *sm* vz ***mielușel***

meloterapic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***mélothérapique***] (Med) **1** Referitor la meloterapie. **2** De meloterapie.

meloterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***mélothérapie***] (Med) Muzicoterapie.

melotipie *sf* [At: V. MOLIN, V. T. 47 / Pl: *~ii* / E: ***melos[1]*** + ***-tipie***] (Rar) Culegere a unui text muzical cu material tipografic mobil.

melșpais *sn* vz ***melșpaiz***

melșpait *sn* vz ***melșpaiz***

melșpaiz *sn* [At: SADOVEANU, O. X, 390 / V: ***~is, ~iț*** / A și: *melșpaiz* / Pl: *~e*, *~uri* / E: ger ***Mehlspeis***] (Gms; reg) **1-2** Prăjitură (de casă).

meltui *v* vz ***meldui***

melzină *sf* vz ***mejdină***

membranaceu, ~ee *a* [At: DN[3] / P: *~ceu* / Pl: *~ei, ~ee* / E: lat ***membranaceus***] (Rar) **1-6** Membranos (**1-6**).

membrană *sf* [At: (a. 1702) IORGA, S. D. XXI, 88 / V: (înv. **1**) ***~mvr~*** / Pl: *~ne* / E: lat ***membrana***, it ***membrana***, fr ***membrane***, ngr ***μεμβράνα***] **1** (Înv; șîf *memvrană*) Pergament pentru scris. **2** Nume generic pentru țesuturile animale subțiri și suple, cu aspect de foiță, lamă sau pânză fină, foarte deosebite ca structură, care căptușesc, îmbracă, susțin, separă sau formează anumite organe sau părți ale organelor Si: (fam) *pieliță*. **3** Țesut subțire vegetal, format din una sau mai multe pături celulare suprapuse, care acoperă, separă sau leagă unele părți ale plantei Vz *epicarp, epidermă, pieliță*. **4** Diferențiere protoplasmatică sau celulozică ce învelește și limitează celula animală sau vegetală. **5** (Fig) Corp subțire și foarte flexibil care, intrând ușor în vibrație și putând produce sau transmite sunete, se utilizează la telefon, microfon, picup și la alte aparate acustice sau de percuție Vz *diafragmă*. **6** (Fig) Placă sau foiță subțire care separă două medii. **7** (Spc; șîs ~ *semipermeabilă*) Corp subțire semipermeabil folosit pentru a permite difuzarea substanței solvante Cf *diafragma semipermeabilă*.

membranos, ~oasă *a* [At: VÎRNAV, L. 147[r]/9 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***membraneux***] **1-3** Care are structură sau aspect de membrană (**2-3, 6**) Si: (rar) *membranaceu* (**1-3**). **4-6** Format din una sau din mai multe membrane (**2-3, 6**) Si: (rar) *membranaceu* (**4-6**).

membro *sn* vz ***membru***

membron *sm* vz ***membru***

membros, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***membru*** + *-os*] (Nob) Cu membre (**3**) lungi, mari și viguroase.

membru [At: (a. 1774) URICARIUL, I, 172 / V: (înv) ***~ro*** *sn*, ***~ron*** *sm* / Pl: *~ri, ~re*, (rar; *sn*) *~uri* / E: lat ***membrum***, fr ***membre***, it ***membro***] **1** *smf* Persoană care face parte dintr-o colectivitate organizată. **2** *smf* Fiecare dintre persoanele sau unitățile care alcătuiesc o grupare sau o organizație socială, politică, culturală etc., considerată în raport cu aceste organizații Si: (înv) *mădular* (**7**). **3** *sn* Fiecare dintre părțile exterioare articulate ale trupului omului sau al animalului, care formează organ cu rol important în îndeplinirea unor funcții de relație Si: (îvp) *mădular* (**1**). **4** *sn* (La oameni; îs) ~ *superior* (sau *toracic*) Mână. **5** *sn* (La oameni; îs) ~ *inferior* (sau *abdominal*) Picior. **6** *sn* (Rar) Cap. **7** *sn* (Șîs ~ *viril*) Penis. **8** *sm*, (rar) *sn* Fiecare dintre cele două părți ale unei expresii matematice. **9** *sm*, (rar) *sn* Fiecare dintre părțile celor două rapoarte ale unei proporții. **10** *sn* (Lin) Fiecare dintre părțile unei propoziții, ale unei fraze sau ale unei perioade.

memento *si* [At: BREZOIANU, R. 10/18 / E: fr ***mémento***, lat ***memento*** (Imt lui *meminisse*)] **1** (Iuz) Carnet mic de buzunar sau, rar, foaie în care se fac însemnări pentru a reaminti anumite date, nume, probleme etc. Vz *agendă, notes*. **2** Carte care rezumă esențialul unei științe sau al unei discipline Si: *memorator* (**1**). **3** Însemnare, notă, semn distinctiv care reamintește cuiva un anumit lucru. **4** (Pex) Aducere aminte.

memhur *sn* [At: (a. 1794) ȘIO II$_2$, 155 / Pl: *~uri* / E: tc ***memhur*** „sigilat"] (Tcî) Document justificativ întărit cu pecete.

memlechet *s* [At: GHEORGACHI, ap. TDRG / E: tc ***memleket***] (Tcî) **1** Țară. **2** (Spc) Termen folosit în acte oficiale în perioada dominației otomane pentru a denumi Țara Românească sau Moldova.

memoar *sn* vz ***memoriu***

memora *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 282 / Pzi: *~rez* / E: lat ***memorare***, fr ***mémorer***] **1** (Înv) A aminti. **2** (Înv; pex) A relata. **3** (Înv) A menționa (**1**). **4** A reține în memorie, depunând un efort, învățând Si: *a memoriza* (**1**).

memorabil, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 29 / V: (înv; nob) ***~riabile*** (P: *~ri-a~*) / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mémorable***, lat ***memorabilis***] **1** Demn de ținut minte. **2** (Pex) Important.

memorabilități *sfp* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 165 / E: ***memorabil*** + *-(i)tate*] (Îvr) Clădiri, monumente, opere de artă etc. care, având o importanță istorică sau valoare artistică, merită să fie văzute, admirate.

memorand *sn* vz ***memorandum***

memorandum *sn* [At: BARIȚIU, P. A. III, 41 / V: (înv) ***memorand*** (Pl: *~e*) / Pl: *~uri* / E: lat ***memorandum***, ger ***Memorandum***, fr ***mémorandum***] **1** Expunere scrisă, cuprinzând revendicări de interes general, adresată în trecut de către o colectivitate din Transilvania unei autorități, unui for constituit etc. Vz *memoriu*. **2** Document diplomatic care cuprinde expunerea faptelor și a aspectelor juridice ale unei probleme Si: (înv) *memorial* (**2**). **3** (Înv) Carnet, registru sau simplă hârtie pe care se făceau însemnări comerciale Vz *agendă, memento*. **4** (Înv; lpl) Memorii Vz *memoriu* (**4**).

memorare *sf* [At: LM / Pl: *~rări* / E: ***memora***] **1** (Îvr) Amintire. **2** (Îvr) Relatare. **3** (Îvr) Menționare. **4** (Rar) Proces psihic sau mecanic de înregistrare în memorie Si: *memorizare* (**1**), (rar) *memorizat* (**1**), (înv) *memorizație* (**1**).

memorativ, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mémoratif***, lat ***memorativus***] (Înv) Comemorativ.

memorator *sn* [At: DM / Pl: *~oare* / E: fr ***mémorateur***] **1** Memento (**2**). **2** (Teh; rar) Memorie (**9**).

memoriabile *a* vz ***memorabil***

memorial, ~ă *a* [At: (a. 1736) IORGA, S. N. 98 / P: *~ri-al* / Pl: (**1-5**) *~e* și (înv) *~uri*, (**6-9**) *~i, ~e* / E: ger ***Memorial***, fr ***mémorial***, lat ***memorialis, -e***] **1** *sn* (Înv) Memoriu (**5**). **2** *sn* (Înv) Memorandum (**2**). **3** *sn* Memorii (**4**). **4** *sn* (Rar) Disertație cuprinzând o expunere documentată asupra unor probleme științifice de actualitate Si: *memoriu științific* Vz *raport, referat*. **5** *sn* (Înv) Registru comercial. **6** *a* (Rar) Care ține de memorie (**1**). **7** *a* (Rar) Care este înregistrat în minte. **8** *a* (Rar) Din memorie. **9** *a* Care servește pentru a aminti un eveniment important, o persoană etc. Si: *comemorativ*.

memorialist *sm* [At: SADOVEANU, O. X, 466 / P: *~ri-a~* / Pl: *~iști* / E: fr ***mémorialiste***] Persoană care publică însemnări asupra evenimentelor cunoscute din timpul vieții sale Vz *memorial* (**3**), *memoriu* (**4**).

memorialistic, ~ă [At: VIANU, A. P. 66 / P: *~ri-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***memorial*** + *-istic*] **1** *a* Care aparține unui memorial (**4**). **2** Care se referă la memorialuri (**4**). **3** *a* De memorialuri (**4**). **4** *sf* Gen de scriere literară care conține memorii Vz *memoriu* (**4**). **5** *sf* (Csc) Totalitate a lucrărilor care conțin memorii.

memorie *sf* [At: MAN. GÖTT., ap. DLR / Pl: *~ii* / E: lat ***memoria***, it ***memoria***, fr ***mémoire***] **1** Facultate a creierului de a reține, de a recunoaște și de a reproduce senzații, sentimente, idei, cunoștințe din trecut Si: *ținere de minte*. **2** Minte, considerată ca sediu al procesului de memorare. **3** (Îlav) **Din ~** Din aducere-aminte. **4** (Îal) Pe de rost. **5** Păstrare în amintire Si: *aducere-aminte*. **6** (Spc) Amintire pe care o păstrează posteritatea despre oameni sau despre evenimente de seamă din trecut. **7** (Îlav) **În ~ia cuiva** (sau **a ceva**) În semn că cineva decedat sau ceva pierdut n-a fost dat uitării Si: *în amintirea..., spre aducere-aminte, ca omagiu*. **8** Parte componentă a calculatorului electronic în care se înmagazinează instrucțiunile, cuvintele, valorile numerice etc. după o codificare prealabilă Si: (iuz) *instalație de memorare*, (rar) *memorator* (**2**).

memoriscop *sn* [At: DEX – S / Pl: *~oape* / E: eg ***memoriscope***] (Rar) Aparat electronic de afișare, cu posibilitatea de memorare a curbelor afișate.

memoriu *sn* [At: HELIADE, A. 31/25 / V: (înv) ***~oar*** (S și: *~muar*; Pl: *~oare*) / Pl: *~ii* / E: lat ***memorium***, fr ***mémoire***] **1** Expunere scrisă amănunțită și documentată a unei probleme, a unei situații etc. Vz *raport*. **2** (Jur; înv) Expunere scrisă a faptelor și a motivelor referitoare la un proces. **3** (Lpl) Colecție de conferințe, comunicări, discuții și dezbateri ale unei societăți științifice. **4** (Lpl) Scriere care cuprinde însemnări asupra evenimentelor petrecute în timpul vieții autorului, și la care el a luat parte Si: *amintiri, memorial* (**3**), *jurnal*. **5** Petiție, cerere semnată de mai multe persoane, în care motivele sunt expuse pe larg Si: (înv) *memorial* (**1**).

6 (Frm) Stat de plată cuprinzând sumele datorate pentru efectuarea unor lucrări sau pentru furnizarea unor bunuri Vz *cont, deviz*. 7 (Mil; înv) Dosar personal cuprinzând date biografice și notări periodice, făcute de șefii ierarhici, asupra activității, capacității și comportării unui ofițer sau a unui subofițer. 8 (Îs) ~ *de titluri și lucrări* Document în care sunt consemnate titlurile universitare, științifice etc. și lucrările de specialitate publicate ale unei persoane. 9 (Îs) ~ *de activitate* (*științifică* sau *didactică*) Expunere scrisă a activității desfășurate de o persoană într-un anumit domeniu.

memoriza *vt* [At: M. I. CARAGIALE, C. 26 / Pzi: ~*zez* / E: fr ***mémoriser***] (Fșa) 1 A memora (4). 2 (Spc; d. elevi, studenți etc.) A învăța un text pe de rost, pentru a expune apoi mecanic.

memorizare *sf* [At: DL / Pl: ~*zări* / E: ***memoriza***] 1 Memorare (4). 2 Învățare pe de rost, mecanic Si: (rar) *memorizat* (2), (înv) *memorizație* (2).

memorizat *sn* [At: DM / E: ***memoriza***] (Rar) 1 Memorare (4). 2 Memorizare.

memorizație *sf* [At: (a. 1847) URICARIUL, VII, 234 / P: ~*ți-e* / Pl: ~*ii* / E: fr ***mémorisation***] (Înv) 1 Memorare (4). 2 Memorizare.

memucă *sf* vz ***maimucă***

memur *sm* [At: (a. 1802) TES. II, 312 / V: ***meem~, mierm~*** / Pl: ~*i* / E: tc ***memur***] (Tcî) 1 Funcționar public. 2 Însărcinat din partea guvernului Si: *comisar*.

memuriet *sn* [At: (a. 1792) ȘIO II_2, 78 / Pl: ~*uri* / E: tc ***memuriyet***] (Tcî) 1 Însărcinare oficială. 2 Misiune.

memvrană *sf* vz ***membrană***

menadă *sf* [At: CĂPĂȚINEANU, M. 93/19 / Pl: ~*de* / E: fr ***ménade***] 1 (Mit) Bacantă. 2 (Fig) Femeie exaltată, nestăpânită, furioasă.

menage *sf* vz ***menajă***

menagea *v* vz ***menaja***

menageare *sf* vz ***menajare***

menagerie *sf* vz ***menajerie***

menagiu *sn* vz ***menaj***

menaj *sn* [At: CR (1834), 31^1/26 / V: (înv) ~*agiu* / Pl: ~*uri*, ~*e* / E: fr ***ménage***] 1 Conducere a treburilor casnice. 2 Muncă, activitate a gospodinei Si: *gospodărie*. 3 (Îs) *Școală de* ~ Școală specială pentru fete, în care se predau noțiuni de gospodărie. 4 (Îvr) Administrare a veniturilor și cheltuielilor unei instituții. 5 Totalitate a obiectelor de uz casnic ce aparțin unei familii. 6 Viață conjugală Si: *căsnicie*. 7 (Rar) Familie.

menaja [At: HASDEU, I.V. 23 / V: (înv) ***~agea*** / Pzi: ~*jez* / E: fr ***ménager***] 1 *vt* A trata pe cineva sau ceva cu grijă, cu înțelegere și cu îngăduință Si: *a cruța*, (îvr) *a menajarisi*. 2 *vt* A proceda cu prudență și cu tact Si: (îvr) *a menajarisi*. 3 *vr* A-și cruța forțele, sănătatea. 4 *vr* A nu se osteni prea mult. 5 *vt* (Frm) A pregăti cu dibăcie. 6 *vt* (Frm) A procura. 7 *vt* (Frm) A înlesni.

menajament *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: ~*e* / E: fr ***ménagement***] (Mpl: șfe *a trata cu ~e*) Tact față de sensibilitatea unei persoane, pe care din respect, din interes etc. vrem s-o cruțăm de neplăceri etc. Si: *menajare*.

menajare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ***~gea~*** / E: ***menaja***] Tratare a cuiva sau a ceva cu grijă, cu înțelegere Si: *menajament*.

menajarisi *vt* [At: NEGRUZZI, S. III, 66 / Pzi: ~*sesc* / E: ***menaja*** + *-arisi*] (Îvr) A menaja (1, 2).

menajă *sf* [At: BĂNUȚ, T. P. 186 / V: ***~age, ~jie, minaj*** *sn*, ***min~, minajie*** / Pl: ~*je* / E: ger ***Menage***] (Reg) 1 Rație de alimente pentru soldați Si: *merinde*. 2 (Pex) Hrană.

menajer, ~ă [At: I. IONESCU, D. 327 / V: înv. (1) ***~agere*** *sf* / Pl: ~*e* / E: fr ***ménagère***] 1 *sf* (Rar) Gospodină. 2 *sf* Femeie angajată să îngrijească de gospodăria cuiva, de exemplu a unui bărbat necăsătorit Vz *îngrijitoare*. 3 *sm* (Îvr) Intendent (1). 4 *a* Referitor la gospodărie. 5 *a* De uz casnic.

menajerie *sf* [At: AR (1820), 16^2/2 / V: (înv) ***~age~, min~*** / Pl: ~*ii* / E: fr ***ménagerie***, ger ***Menagerie***] 1 Colecție de animale vii, mai ales sălbatice (rare sau exotice), expuse într-un loc special amenajat. 2 Loc special amenajat în care se află animale vii, mai ales sălbatice.

menajie *sf* vz ***menajă***

mencinos, ~oasă *a, s* vz ***mincinos***

menciună *sf* vz ***minciună***

menciunos, ~oasă *a, s* vz ***mincinos***

mendeleeviu *s* [At: LTR^2 / E: ***Mendeleev***] Element transuranic sintetic cu numărul atomic 101, care formează combinații în treapta de valență trei.

mendelian, ~a *smf, a* [At: DN^3 / Pl: ~*ieni*, ~*iene* / E: fr ***mendélien***] 1-3 Mendelist (1-3).

mendelism *sns* [At: DEX / E: fr ***mendélisme***] Concepție care susține că transmiterea caracterelor ereditare se face potrivit legilor dominației, segregării și combinării independente a caracterelor.

mendelist, ~ă [At: DN^3 / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***mendéliste***] 1-2 *smf, a* (Adept) al mendelismului Si: *mendelian* (1-2). 3 *a* Referitor la mendelism Si: *mendelian* (3).

mender *sn* vz ***mindir***

mendicitate *sf* [At: DN^3 / Pl: ~*tăți* / E: fr ***mendicité***, lat ***mendicitas, -atis***] (Rar) Cerșetorie.

mendre *sfp* [At: ALECSANDRI, S. 158 / E: nct] 1 (Fam; îe) **A-și face** (sau, rar, **a-și bate, a-și juca**) **~le (cu cineva)** A-și face toate gusturile, a-și satisface orice capriciu Si: *a-și face de cap*. 2 (Îae) A-și bate joc de cineva. 3 (Îae) A batjocori, a necinsti o femeie.

menduhie *sf* [At: I. BRĂESCU, M. 78 / Pl: ~*ii* / E: tc ***menduhye***] Irmilic (1) de aur.

menechiuli *vr* [At: ALR I, 1432/335 / Pzi: ~*lesc* / E: tc ***meneküil***] (Reg) 1 A se refugia. 2 A pribegi.

menehm *sm* [At: DN^3 / Pl: ~*i* / E: fr ***ménechme***] (Liv) Persoană care se aseamănă foarte mult cu alta.

menei *sn* vz ***mânei***

menenge *sn* vz ***meninge***

menestrandie *sf* [At: DN^3 / Pl: ~*ii* / E: fr ***ménestrandie***] (Rar) 1 Artă a menestrelilor. 2 Trupă de menestreli. 3 Corporație a menestrelilor.

menestrel *sm* [At: GHICA, S. 634 / Pl: ~*i* / E: fr ***ménestrel***] 1 Poet și muzicant ambulant din Franța evului mediu, care recita și cânta versuri acompaniindu-se cu un instrument muzical Vz *rapsod, trubadur*. 2 (Pgn) Cântăreț popular.

meneșterg *sn* vz ***mânăștergură***

meneu *sn* vz ***mânei***

menge *sf* vz ***minge***

menghelă *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 125 / V: ***~le*** (Pl: ~*li*) / Pl: ~*le* / E: srb ***mengele***] (Ban) Fiecare dintre cei patru stâlpi bătuți în pământ între care se fixează boul pentru a fi potcovit.

menghele *sf* vz ***menghelă***

menghenă *sf* vz ***menghină***

menghene *sf* vz ***menghină***

menghenea *sf* vz ***menghină***

mengheni *vt* [At: (a. 1803) T. PAPAHAGI, C.L. / V: ***mezg~*** / Pzi: ~*nesc* / E: ***menghenă***] (Înv; c. i. țesături) A da la menghină (1).

menghi, ~ghe *sn, a* vz ***mehenghi***

menghină *sf* [At: (a. 1803) T. PAPAHAGI, C. L. / V: (înv) ***~ne, mezghenă, mezghenea*** (Pl: ~*ele*), ***mezghină***, (reg) ***~ghenă, ~ghene, ~ghenea*** (Pl: ~*ele*), ***~nea*** (Pl: ~*ele*), ***mindinea*** (Pl: ~*ele*), ***minghenă, minghenea*** (Pl: ~*ele*), ***min~, minghine, minghinea*** (Pl: ~*ele*), ***minginea*** (Pl: ~*ele*) / Pl: ~*ne* / E: tc ***mengene***] 1 (Înv) Piuă pentru țesături. 2 Unealtă de fierărie, lăcătușerie și tâmplărie, alcătuită din două fălci acționate de un șurub, între care se fixează piesa de prelucrat. 3 (Reg) Șurub la teasc. 4 (Reg; îf *menghene*) Cumpănă de zidărie. 5 (Mun; îf *minghinea*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 6 (Mun; îf *minghinea*) Melodie după care se execută acest dans.

menghine *sf* vz ***menghină***

menghinea *sf* vz ***menghină***

menghinegiu *sm* [At: (a. 1835) DOC. EC. 598 / Pl: ~*ii* / E: ***menghine*** + *-giu*] (Înv) Lucrător la menghină (1) Si: *piuar*.

menhidroză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***menhidrose***] (Med) Exces de secreție sudorală care apare la femei în timpul menstruației.

menhir *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 254 / Pl: *~e* / E: fr ***menhir***] Monument megalitic funerar sau de cult, întâlnit mai ales în provincia Bretagne și în sudul Angliei, constituit dintr-un bloc înalt de piatră necioplită, așezat vertical pe pământ.

meni [At: COD. VOR. 6/1 / V: (îrg) ***mini*** / Pzi: *~nesc* / E: slv ***мѣнити***] **1** *vt* (Înv) A rosti, a pomeni numele cuiva Si: *a invoca*. **2** *vt* (Înv) A chema în ajutor. **3** *vt* A considera că... **4** *vt* (Înv; ccd) A lua în considerare. **5** *vr* A-și închina viața cuiva, în semn de respect sau de evlavie Si: *a se consacra, a se dedica*. **6** *vt* A prevesti, mai ales ceva rău Vz *amenința, cobi*. **7-8** *vi* (Îe) **A ~ a bine** (sau **a rău**, rar **a rele**) A prezice lucruri (favorabile sau) nefavorabile. **9** *vt* (Spc) A prevesti soarta cuiva dintr-o anumită aranjare a cărților de joc, a bobilor etc. Si: *a ghici*. **10-11** *vtrp* A (se) hotărî de mai înainte ceva despre cineva. **12-13** *vtrp* A (se) predestina cuiva. **14** *vt* (Ccd) A exprima o dorință în favoarea cuiva, a face o urare. **15** *vt* (Înv; c. i. bobii sau cărțile de joc) A aranja într-un anumit fel și a descânta pentru ghicit. **16** *vt* (În superstiții) A determina soarta cuiva sau a ceva prin farmece, descântece etc. Si: *a descânta, a vrăji*. **17** *vt* (C. i. *un descântec*) A spune.

meniană *sf* [At: DN^3 / P: *~ni-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***méniane***] Balcon sau terasă exterioară la casele romane sau italienești.

menilit *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***ménilite***] Rocă sedimentară silicioasă, alcătuită în cea mai mare parte din opal, argilă și hidroxizi de fier, de culoare neagră sau brună, cu aspect vărgat.

meninge *sm* [At: KRETZULESCU, A. 473/10 / V: (înv) ***~nen~*** / E: fr ***méninge***] Fiecare dintre cele trei membrane care înfășoară creierul și măduva spinării.

meningeal, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~ge-al* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***meningeal***] (Atm) Meningian.

meningian, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***méningien***] (Atm) Care aparține meningelui Si: *meningeal*.

meningiom *sn* [At: DN^3 / P: *~giom* / Pl: *~oame* / E: fr ***méningiome***] (Med) Tumoare benignă a meningelui.

meningită *sf* [At: MAT. MEDIC. 169/2 / V: (înv) ***a~, ~tis*** *s* / Pl: *~te* / E: fr ***méningite***, ngr ***μηνιγγῖτις***, ger *Meningitis*] Boală infecțioasă care constă în inflamarea meningelor.

meningitis *s* vz ***meningită***

meningo- [At: DN^3 / E: fr ***méningo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) meninge. **3-4** (De) membrană.

meningocel *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***méningocèle***] (Med) Hernie a meningelor cauzată de un defect al craniului sau al coloanei vertebrale.

meningococ *sm* [At: DN / Pl: *~oci* / E: fr ***méningocoque***] Microb care provoacă una dintre formele meningitei infecțioase.

meningococie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***méningococcie***] (Med) Infecție generală produsă de meningococ.

meningoencefalită *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***méningo-encéphalite***] Inflamație a meningelui și a creierului cauzată de un agent infecțios, microbian sau virotic, toxic sau alergic.

meningomalacie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***méningomalacie***] (Med) Îmbătrânire patologică a meningelor.

meningomielită *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***méningomyélite***] Inflamație a măduvei spinării și a meningelor ei.

meningoragie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***méningorragie***] (Med) Hemoragie meningiană.

meningopatie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***méningopathie***] (Med) Denumire generică pentru afecțiunile meningelor.

meninţa *v* vz ***amenința***

menință *sf* [At: ȘEZ. VI, 130 / Pl: *~te* / E: ***meni*** + *-ință*] (Buc) **1** Soartă. **2** Misiune. **3** Chemare. **4** Predestinare.

menire *sf* [At: CORESI. EV. 498 / V: (înv) ***min~*** / Pl: *~ri* / E: ***meni***] **1** (Îrg) Recunoaștere. **2** (Înv) Cunoaștere dinainte a unui fapt, a unui fenomen Si: *previziune, prevestire*. **3** Soartă. **4** Misiune. **5** Chemare. **6** Predestinare.

menisc *sn* [At: MARIN, F. 450/35 / Pl: *~uri* / E: fr ***ménisque***] **1** Corp sau figură geometrică convexă pe o parte și concavă pe partea opusă. **2** (Spc; Fiz) Lentilă convexă pe o parte și concavă pe partea opusă. **3** Suprafață liberă, curbă a unui lichid, într-un tub capilar. **4** Cartilaj în formă de disc existent la unele articulații ale corpului.

meniscectomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***méniscectomie***] (Med) **1-2** (Operație de) ablațiune chirurgicală a unui menisc (4).

meniscită *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***méniscite***] (Med) Stare patologică având drept cauză o inflamație a meniscurilor.

meniscografie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***méniscographie***] Radiografie a meniscurilor genunchiului.

meniscopatie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***méniscopathie***] (Med) Afecțiune a cartilajelor articulației genunchiului.

meniscopexie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***méniscopexie***] Sutură a fragmentelor meniscului articular după un traumatism.

menistru *sm* vz ***ministru***

menit, ~ă *a* [At: I. IONESCU, C. 11/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***meni***] **1** (Îrg. udp „pentru") Al cărui rost este dinainte stabilit. **2** (Urmat de un Cj sau de un In) Care are rostul, misiunea (să...) Si: *destinat, sortit*. **3** (În superstiții) Descântat.

menitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, IST. 241 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***meni*** + *-tor*] (Înv) Care prevestește Si: *prevestitor*.

menitoriu, ~oare *a* vz ***menitor***

menituri *sp* [At: CANTEMIR, IST. 320 / A: nct / E: ***meni***] (Înv) **1-2** Preziceri (rele).

meniu *sn* [At: CARAGIALE, O. VII, 307 / S și: *menu* / Pl: *~ri* / E: fr ***menu***] **1** Totalitate a felurilor de mâncare servite la o masă[1] **(32-33)**. **2** Listă a felurilor de mâncare servite, într-o anumită ordine, la o masă[1] **(32-33)**. **3** Foaie de hârtie sau carton pe care sunt înscrise la un restaurant felurile de mâncare pregătite și băuturile existente, împreună cu prețurile respective Vz *listă de bucate*. **4** (Îs) *~ fix* Masă[1] **(43)** servită la cerere, mai ales la prânz, într-un restaurant, alcătuită din feluri de mâncare al căror număr și ordine sunt stabilite zilnic de restaurantul respectiv și care, de obicei, are un preț relativ redus.

menolog *sn* vz ***minologhion***

menologion *sn* vz ***minologhion***

menologiu *sn* vz ***minulogluon***

menonit, ~ă *smf* [At: DN^3 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***mennonite***] Membru al unei secte anabaptiste.

menopauză *sf* [At: BIANU, D. S. 463 / E: fr ***ménopause***] Fenomen fiziologic complex care constă în încetarea definitivă a menstruației la femeie, ca urmare a încetării funcției ovariene.

menoraghie *sf* vz ***menoragie***

menoragic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ménorragique***] (Med) Cu caracter de menoragie.

menoragie *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA. 271/2 / V: (înv) ***~ghie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***ménorrhagie***] Afecțiune a uterului manifestată prin pierderea unei mari cantități de sânge în timpul menstruației Vz *hemoragie*.

menoree *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ei* / E: fr ***menorrhée***] (Med) Menstruație.

menostază *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***ménostase***] Oprire a fluxului menstrual.

menou *sn* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***meneau***] Element de construcție din piatră, din lemn sau din metal, folosit în trecut mai ales în arhitectura gotică, care servește la împărțirea unei uși sau a unei ferestre în mai multe părți.

mensolă *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 9 / Pl: *~le* / E: it ***mensola***] (Rar) Piatră de construcție care susține grinzi, cornișe etc. Vz *cheie-de-boltă*.

menstrual, ~ă [At: CORNEA, E. I, 11/13 / P: *~stru-al* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***menstrualis, -e***] **1** *a* (Înv) Care are loc periodic, la interval de o lună Si: *lunar*. **2** *a* (Înv) Care corespunde unei luni Si: *lunar*. **3** *sfp* (Înv)

Menstruație. 4 *a* Care aparține menstruației. 5 *a* Care se referă la menstruație.

menstruație *sf* [At: CORNEA, E. I, 24/14 / V: (înv) ***~iune*** / P: *~stru-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***menstruation***] Hemoragie fiziologică uterină la femei, care are loc periodic, la intervale de aproximativ o lună, începând din epoca pubertății, cu întreruperi temporare în perioadele de sarcină și de alăptare, până la menopauză Si: *period*, (înv) *menstruale, menstruă, regulă*, (reg) *fire, rânduri, soroc*.

menstruațiune *sf* vz ***menstruație***

menstruă *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 315/8 / P: *~stru-ă* / Pl: *~ue* / E: fr ***menstrues***] (Înv) Menstruație.

mensual, ~ă *a* [At: BREZOIANU, A. 142/3 / V: (rar) ***~ar*** / P: *~su-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mensuel***, lat ***mensualis, -e***] 1 (Asr) Care are loc periodic, la interval de o lună Si: *lunar*. 2 (Asr) Corespunzător unei luni Si: *lunar*. 3 (Îs) *Temperatură ~ă* Temperatură medie a unei luni. 4 (Îs) *Izobare ~e* Curbe pe o hartă, pe o diagramă, care reunesc punctele de pe pământ cu aceeași presiune atmosferică medie în cursul unei luni.

mensuar, ~ă *a* vz ***mensual***

mensurabil, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***mensurabilis, -e***] (Ltr) Care poate fi măsurat.

mensură *sf* [At: DN³ / E: lat ***mensura***] 1 Dimensiuni ale unui instrument muzical. 2 Raport dintre diferitele părți componente ale unui instrument muzical.

menșevic, ~ă [At: CONTEMP. 1953, nr. 355, 2/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs **меньшевик**] 1 *smf* Adept al menșevismului. 2 *a* Care ține de menșevism. 3 *a* Referitor la menșevism.

menșevism *sns* [At: DLR / E: rs **меньшевизм**] Curent moderat apărut la începutul sec. XX în cadrul social-democrației ruse, care se opunea prevederilor programatice ale bolșevicilor.

mental¹, ~ă *a* vz ***mintal***

mental², ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mental***, it ***mentale***] (Rar) Al bărbiei.

mentalitate *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~tăți* / E: fr ***mentalité***] Gândire specifică unui individ sau unei colectivități.

mentă *sf* [At: ALECSANDRI, T. II, 196 / V: *min~* / E: slv **мата**, lat ***mentha***, fr ***menthe***] 1 (Șîc **minta-calului, mintă-de-câmpuri, mintă-sălbatică**) Plantă erbacee cu flori roz care crește sălbatică prin lunci, prin tufișuri umede, pe lângă izvoare și pe marginea apelor Si: *izmă*, (reg) *voieșniță, izmă-proastă, izmă-sălbatică* (*Mentha silvestris*). 2 (Șîc **mintă-de-grădină, mintă-moldovenească**) Plantă erbacee aromatică cu flori trandafirii sau violacee, cultivată în grădini, ce se folosește la prepararea unor produse medicinale, cosmetice și a unor băuturi Si: *izmă, izmă-bună*, (pop) *izmă-de-leac*, (reg) *izmă-domnească* (*Mentha piperita*). 3 (Bot; îc) **~-creață** Izmă-creață (*Mentha crispa*). 4 (Bot; Mol; îc) **Minta-broaștei** (sau **-broaștelor**), (Trs) **minta-lângorii** Izma-broaștei (*Mentha aquatica*). 5 (Înv) Esență uleioasă, plăcut mirositoare, extrasă din mentă (**1-4**). 6 (Îs) *Bomboană* (sau *pastilă*) *de ~* Bomboană aromată cu esență extrasă din mentă (**1-4**). 7 (Reg) Băutură spirtoasă preparată cu frunze de mentă (**1-4**). 8 (Bot; îc) **Minta-mâței** Cătușnică (*Nepeta cataria*). 9 (Bot; îc) **Mintă-sălbatică** Izma-pădurilor (*Calaminthu officinalis*). 10 (Bot; Trs; îc) **Mintă-turcească** Roiniță (*Melissa officinalis*).

mente *sf* vz ***minte***

-mente [At: DN³ / E: it, sp ***-mente***] (Liv) Element secund de compunere savantă cu semnificația „în mod...", cu ajutorul căruia se formează adverbe de la adjective.

mentism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***mentisme***] (Med) Tulburare mintală caracterizată prin desfășurarea tumultoasă, incoercibilă a ideilor și a amintirilor.

mentol *s* [At: BIANU, D. S. / Pl: nct / E: fr ***menthol***] Substanță volatilă cu miros aromatic, în formă de cristale, obținută din uleiul de mentă sau pe cale sintetică și utilizată în farmacie și în cosmetică.

mentolat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***mentholé***] Care conține mentol.

mentonier *sn* [At: DN³ / P: *~ni-er* / Pl: *~e* / E: fr ***mentonnière***] (Med) Bandaj pentru bărbie.

mentor *sn* [At: ASACHI, PED. 10/2 / Pl: *~i* / E: fr ***mentor*** ger ***Mentor***, lat ***mentor, -oris***] 1 (Înv) Educator. 2 (Spc; Bot) Altoi dintr-o plantă bătrână grefat pe o plantă tânără. 3 Conducător spiritual.

menți *v* vz ***minți***

menție *sf* vz ***mențiune***

menține [At: HELIADE, O. II, 49 / V: ***~a***, (înv) ***man~, măn~***, (cscj) ***mântinea*** / Pzi: *mențin* / E: fr ***maintenir***] 1 *vt* A păstra în aceeași stare sau formă. 2 *vt* (Pex) A face să dureze. 3 *vr* A continua să existe sub același aspect. 4 *vr* A dura. 5 *vt* (Nob; c. i. o familie, o persoană) A asigura condițiile de trai necesare, a susține din punct de vedere material Si: *a întreține*. 6 *vt* (Frr) A afirma cu tărie Si: *a susține*.

menținea *v* vz ***menține***

menținere *vf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***man~, mân~*** / E: ***menține***] 1 Păstrare în aceeași stare sau formă. 2 Continuare a existenței sub același aspect. 3 Asigurare cuiva a condițiilor de trai necesare. 4 Susținere materială a cuiva sau a ceva. 5 Afirmare cu tărie. 6 (Îvr) Poziție a corpului Si: *ținută*.

menționa *vt* [At: HASDEU, I.C. I, 18 / V: (îvr) ***~iuna*** / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***mentionner***] 1 A semnala ceva, verbal sau scris. 2 A aminti în treacăt Si: *a pomeni*. 3 A consemna în mod expres Si: *a specifica*.

menționabil, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***menționa*** + *-bil*] Care poate fi menționat Si: *citabil*.

menționare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***menționa***] 1 Mențiune (1). 2 Indicație specială, specificare.

menționat, ~ă *a* [At: (f. a.) URICARIUL, I, 182 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***menționa***] 1 Care a fost semnalat, verbal sau în scris. 2 Care a fost amintit în treacăt Si: *pomenit*.

mențiuna *v* vz ***menționa***

mențiune *sf* [At: ROM. LIT. 84¹/41 / V: (înv) ***menție*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***mention***, lat ***mentio, -onis***] 1 Semnalare. 2 (Ccr) Notă succintă în care se dau informații în legătură cu un eveniment, o persoană, o situație etc. Vz *însemnare*. 3 Specificare. 4 Distincție onorifică, mai mică decât premiul, acordată elevilor meritoși, concurenților la o competiție etc.

menuet *sn* [At: FILIMON, O. I, 197 / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***menuet***] 1 Dans de origine franceză, cu caracter ceremonios și mișcare moderată, devenit dans de curte și de salon. 2 Compoziție muzicală după care se execută menuetul (1). 3 Parte a unei sonate, a unei simfonii etc., ce urmează unui adagio sau unui andante.

menuiserie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***menuiserie***] (Frr) 1 Artă de a lucra în lemn Si: *tâmplărie*. 2 Operă în lemn.

menunat, ~ă *a* vz ***minunat***

menune *sf* vz ***minune***

menunt¹ *sn* vz ***minut***

menunt², ~ă *a* vz ***mărunt***

menut *sn* vz ***minut***

menzară *sf* vz ***mânzare***

menzăl *s* vz ***menzil***

menzălgiu *sm* vz ***menzilgiu***

menzălhana *sf* vz ***menzilhanea***

menzelhanea *sf* vz ***menzilhanea***

menzil [At: NECULCE, L. 67 / V: ***~zăl, mezel, mezil, min~, mizil*** / Pl: *~uri* / E: tc ***menzil***] (Înv) 1 *sn* Serviciu de transport pentru călători și pentru corespondență în țările române, înainte de introducerea căilor ferate Si: *olac, poștă*. 2 *sn* (Înv) Mezilhanea. 3 *sn* (Îc) **~-căpitan** Căpitan de poștă. 4 *sn* Diligență. 5 (Îlav) **Cu mare ~** În mare grabă. 6 *sm* Curier special călare Si: *olăcar*. 7 *sn* Act oficial sau înștiințare scrisă.

menzilască *af* [At: (a. 1827) URICARIUL, V, 190/14 / Pl: *~ești* / E: ***menzil*** + *-ească*] (Îvr) De menzil (1).

menzilgiu *sm* [At: (a. 1799) ap. TDRG / V: ***~zăl~, mez~, miz~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***menzilci***] (Înv) Slujitor la menzil (**1**).

menzilhana *sf* vz ***menzilhanea***

menzilhanea *sf* [At: (a. 1802) URICARIUL, I, 8/21 / V: ***~na, ~zel~, ~zălhana, min~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***menzilhané***] (Înv) Stație de poștă unde se schimbau caii Si: (înv) *menzil* (**2**).

meoară *sf* vz ***mioară***

meor *sm* vz ***mior***

meoțian, ~ă [At: DEX / P: *me-o-ți-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***méotien***] **1** *sm* Prim etaj al pliocenului din România, reprezentat prin faună de lamelibranhiate, gasteropode, mamifere etc. **2** *a* Care aparține meoțianului (**1**). **3-4** *a* Care se referă (la formațiile sau) la vârsta meoțianului (**1**).

mepacrină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: nct] (Far) Medicament folosit în profilaxia și tratamentul malariei Si: *atebrină*.

meplat *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr ***méplat***] Plan intermediar care asigură, în sculptură, tranziția între două suprafețe plane.

mepriza *vt* [At: BOLINTINEANU, O. 123 / Pzi: *mepriz, ~zez* / E: fr ***mépriser***] (Frî) A disprețui.

meprizabil, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***méprisable***] (Frn) **1-2** (Demn) de disprețuit.

-mer[1] *sm* [At: DEX – S / Pl: *~i* / E: fr ***mère***] (Chm) Unitate elementară constitutivă cu structură și cu masă dată invariabile, care se repetă în mod constant într-un lanț macromolecular al unui polimer.

mer[2] *sn* vz ***măr***[2]

meragiu *sm* vz ***meregiu***

meralgie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***méralgie***] Durere în coapsă.

merar *sm* [At: (a. 1820) N. A. BOGDAN, C. M. 101 / Pl: *~i* / E: ***măr***[2] + *-ar*] (Rar) **1** Cultivator de mere. **2** Vânzător de mere.

meraz[1] *sn* vz ***miraz***[1]

meraz[2] *sn* vz ***miraz***[2]

merăoară *sf* vz ***mereoară***

merăreasă *sf* [At: LM / Pl: *~ese* / E: ***merar*** + *-easă*] (Rar) **1** Cultivatoare de mere. **2** Vânzătoare de mere.

merărie[1] *sf* [At: GR. S. VI, 108 / V: ***măr~*** / Pl: *~ii* / E: ***măr***[1] + *-ărie*] (Reg) Livadă de meri.

merărie[1] *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***măr***[2] + *-ărie*] **1** (Reg; csc) Cantitate mare de mere. **2** (Rar) Prăvălie de mere.

merăzie *sf* vz ***naramză***

mercalloy *sn* [At: LTR^2 / E: ger ***Mercalloy***] Aliaj de tip alpaca din cupru, nichel, zinc cu adaos de fier și plumb, foarte plastic, întrebuințat în construcția aparaturii electrice, medicale etc.

mercantil, ~ă [At: AR (1820), 196^2/45 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mercantile***] (Liv) **1** *a* Comercial. **2** *a* (Prt; d. oameni) Care se preocupă în mod exagerat de câștigul material Vz *interesat, materialist*. **3** *a* (Prt; d. sentimente, acțiuni etc.) Bazat pe interse materiale, orientat înspre realizarea unui profit. **4** *sfp* (Rar) Mercantilaje Vz *mercantilaj*.

mercantilaj *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~e* / E: ***mercantil*** + *-aj*] Foaie de însoțire, carte de adresă sau orice imprimat folosit în activitatea comercială.

mercantilism *sm* [At: HASDEU, I. C. I, 199 / E: fr ***mercantilisme***] **1** (Liv) Spirit negustoresc. **2** Interes comercial. **3** (Prt) Tendință, preocupare de a câștiga bani cu orice preț și prin orice mijloace. **4** (Ecp) Doctrină economică, apărută la începutul dezvoltării capitalismului, bazată pe principiul că avuția socială rezidă în acumularea metalelor prețioase și a stocului monetar intern.

mercantilist, ~ă *smf, a* [At: DLR / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***mercantiliste***] **1-3** (Adept sau) (teoretician) al mercantilismului (**4**).

mercantiliza [At: GALACTION, A. ~ / Pzi: *~zez* / E: ***mercantil*** + *-iza*] (Rar; prt) **1-2** *vtr* (A face ca cineva să devină sau) a deveni mercantil (**2**). **3** *vr* A se transforma în persoană mercantilă (**2**).

mercantilizare *sf* [At: GALACTION, A. ~ / Pl: *~zări* / E: ***mercantiliza***] (Rar; prt) Transformare a cuiva în persoană mercantilă.

mercantilizat, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 111, 4/5 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mercantiliza***] (Rar; prt) Dominat de dorința de câștig material, de profit cu orice preț.

mercaptan *sm* [At: LTR^2 / Pl: *~i* / E: fr ***mercaptan***] Derivat organic al hidrogenului sulfurat, cu miros neplăcut, folosit la odorizarea gazelor combustibile spre a semnala pierderile accidentale de gaz.

merce *sf* [At: MUREȘANU, P. 143/14 / E: it ***merce***, lat ***merx, -cis***] (Îvr) Marfă (**7**).

merced, ~ă *a, s* vz ***mârced***

mercede *sf* [At: HELIADE, O. I, 311 / Pl: ? / E: it ***mercede***] (Îtî) Recompensă.

mercena *vr* [At: COSTINESCU / Pzi: *~nez* / E: drr ***mercenar***] (Nob) A face orice pentru bani.

mercenar, ~ă [At: CALENDAR (1853), 57/16 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: fr ***mercenaire***, lat ***mercenarius***] **1** *sm* Persoană care se angajează pentru bani într-o armată străină Si: (înv) *lefegiu, simbriaș*. **2** *sm* (Fig; prt) Persoană care face orice fel de servicii în schimbul banilor sau al unor avantaje materiale. **3-4** *a* Care aparține mercenarilor (**1, 2**). **5-6** *a* Care se compune din mercenari (**1, 2**). **7** *a* (Prt; d. oameni) Care își vinde serviciile. **8** *a* (Fig; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Făcut în scopul de a trage foloase materiale.

mercenariu, ~ie *a* vz ***mercenar***

mercenat *sn* [At: V. ROM. aprilie 1954, 69 / E: cf *mercenar, mercena*] (Nob) Întreprindere, acțiune al cărui unic scop este obținerea banilor.

merceolog, ~ă *smf* [At: CONTEMP. 1957, nr. 550, 2/5 / P: *~ce-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***merceologie***] Persoană care se ocupă cu problemele proprietății mărfurilor, cu stabilirea calității lor, a condițiilor de păstrare, precum și cu problemele vânzării sau achiziționării lor.

merceologie *sf* [At: DLR / P: *~ce-o~* / Pl: *~ii* / E: it ***merceologia***] Disciplină al cărei obiect îl constituie studierea proprietăților mărfurilor în vederea stabilirii calității lor și a condițiilor de păstrare.

mercerie *sf* [At: BARCIANU / Pl: (**3**) *~ii* / E: fr ***mercerie***] **1** (Csc) Obiecte mărunte care servesc la cusut și ca accesorii la îmbrăcăminte, mai ales ace, ață, copci, agrafe, panglici, dantele, nasturi etc. Vz *mărunțișuri*. **2** Comerț de mercerie (**1**). **3** Magazin de mercerie (**1**).

merceriza *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 60 / Pzi: *~zez* / E: ***mercériser***] (D. fire sau țesături de bumbac) A trata cu o soluție de hidroxid de sodiu, pentru a da luciu și a mări rezistența.

mercerizare *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 269 / Pl: *~zări* / E: ***merceriza***] Tratare a firelor sau țesăturilor de bumbac cu o soluție de hidroxid de sodiu, pentru a le da luciu și a mări rezistența.

mercerizat, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 70 / Pl: *~ați, ~e* /E: ***merceriza***] (D. fire sau țesături) Care a fost supus operației de mercerizare.

mercesui [At: ȘEZ. III, 70 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Mol) **1** *vt* A îngrămădi. **2** *vr* A se repezi. **3** *vr* A se îmbulzi.

merceșug *sm* vz ***meșteșug***

merchea *sfa, av* [At: I. CR. II, 277 / V: ***~chiu, mierche, mierchi*** / E: nct] **1-2** (Mol; îe) **A duce** (sau **a lua**) **(de-a) ~** (A duce sau) a lua în spate, în cârcă.

merchez *sn* [At: PANN, P. V. III, 107/15 / V: (înv) ***~chiz*** / Pl: *~uri* / E: tc ***merkez***] **1** (Înv) Punct fix, determinat. **2** (Înv) Punct central. **3** (Mol, Mun; asr) Tâlc ascuns al unui lucru Si: *taină, rost, semnificație*. **4** (Îc) **A-i veni (cuiva) la ~** A-i conveni cuiva Si: *a-i veni la îndemână*. **5** (Fam; asr) Șmecherie.

merchiu *av* vz ***merchea***

merchiz *sm* vz ***merchez***

mercur *sn* [At: AMFILOHIE, G. F. 138^v/4 / V: (înv) ***~ie*** *sf,* ***~io, ~iu, ~ium*** / E: fr ***mercure***, ger ***Merkur***, lat ***mercurium***, it ***mercurio***] **1** Metal cu luciu argintiu, lichid la temperatura obișnuită, și foarte mobil Si: (pop) *argint-viu*, (înv) *hidrargir*. **2** (Înv; îs) *~iu dulce* Calomel.

mercurare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~rări* / E: cf fr *mercuration*] Reacție chimică prin care se obțin combinații organice mercurice.

mercurial[1] *sn* [At: LM / P: *~ri-al* / Pl: *~e* / E: fr ***mercuriale***] Listă zilnică oficială în care sunt înregistrate prețurile mărfurilor de pe piața alimentară.

mercurial[2], ***~ă*** [At: S. BĂRB. 53/16 / P: *~ri-al* / Pl: ***~i***, ***~e*** / E: fr ***mercuriel***, lat ***mercurialis***] (Asr) 1 *a* Care conține mercur. 2 *a* De mercur. 3 *sfp* Medicamente preparate pe bază de mercur. 4 *a* Cauzat de mercur.

mercuriar *sm* [At: (a. 1699) FN 77 / P: *~ri-ar* / Pl: *~i* / E: ***Mercur(iu)***] (Înv; nob) Sfetnic.

mercuric, ***~ă*** *a* [At: LM / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***mercurique***] (D. compușii mercurului) Care conține un ion de mercur bivalent.

mercurie *sf* vz ***mercur***

mercurio *sn* vz ***mercur***

mercurios, ***~oasă*** *a* vz ***mercuros***

mercurism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***mercurisme***] (Med) Intoxicație cu mercur.

mercurit *sns* [At: DN[3] / E: ger ***Merkurit***] Medicament mercurial cu acțiune diuretică.

mercuriu *sn* vz ***mercur***

merurium *sn* vz ***mercur***

mercuros, ***~oasă*** *a* [At: LM / V: (înv) *~rios* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***mercureux***] (D. compușii mercurului) Care conține un ion de mercur monovalent.

merdenea *sf* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / V: (1) ***mirghinea*** / Pl: ***~ele*** / E: tc ***merdane***] 1 (Olt) Vergea pentru întins foile de plăcintă. 2 Produs de patiserie preparat din foi de plăcintă umplute cu brânză sau cu carne.

mere *v* vz ***merge***

merea *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ele* / E: tc ***mera***] 1 (Dob) Loc, suprafață de teren cultivat sau care servește ca pășune. 2 (Reg; pbl) Semn de delimitare a unei merele (1).

mereae *a* vz ***meren***

merean *s* [At: BĂCESCU, P. 75 / Pl: nct / E: ns cf *meren*] (Reg; pbl) Creangă subțire, tăiată cilindric și neprelucrată.

mereană *sf* vz ***mreană***

mereaz[1] *sf* vz ***miraz***[1]

mereaz[2] *s* vz ***meriză***

merează *sf* vz ***meriză***

meredenchi *s* [At: I. CR. II, 22 / Pl: nct / E: ns cf lat *merda*] (Reg) Excremente de om.

meredeu *sn* [At: DAMÉ, T. 69 / Pl: ***~eie*** / E: ns cf mg *meröedény*, *meritö (edény)*, (reg) *mereggyü*] (Mol) 1 Minciog. 2 Unealtă de lemn pentru frământat cașul, în formă de furculiță sau în formă de scândurică cu zimți.

meredic *sm* vz ***mărădic***

meredui[1] *vr* [At: CONV. LIT. XXXVI, 550 / Pzi: *~esc* / E: mg ***mered***] (Reg) 1 A se înțepeni. 2 A se pietrifica.

meredui[2] *v* vz ***mărădui***

meregie *sf* [At: PAMFILE, A. R. 28 / Pl: *~ii* / E: ***meregiu*** + *-ie*] (Dob) Plată a meregiului Si: *pândarit*, (reg) *jitărie*, *jitărit*.

meregiu *sm* [At: SCRIBAN, D. / V: ***~ragiu*** / Pl: *~ii* / E: ***merea*** + *-giu*, cf tc *meraci*] (Dob) Persoană care păzește semănăturile Si: *pândar*.

merei [At: ANON. CAR. / Pzi: *~esc* / E: ***mereu***, cf mg *merül*] (Trs) 1 *vi* A încremeni. 2 *vr* A se adânci în gânduri.

mereją *sf* vz ***mreajă***

merele *sfp* [At: VICIU, GL. / E: ***mere*** (pll *măr*[2]) + *-ele*] (Reg) Fructe ale coacăzului (*Ribes rubrum*).

mereme *sn* vz ***meremet***

merement *sn* vz ***meremet***

meremet *sn* [At: (a. 1776) N. A. BOGDAN, C. M. 66 / V: (reg) ***~ent***, ***maramet***, (sst) ***mereme*** *sn* / Pl: *~uri* / E: tc ***meremet***, ***meramet***, ngr ***μερεμέτι***] (Îrg) 1 Lucrare de reparație sau de întreținere. 2 (Îs) *Zile de ~* Zile de clacă. 3 (Îlav) **De maramet** Degeaba. 4 (Fam) Aranjare. 5 (Lpl; pcf) Marafeturi Vz *marafet* (7).

meremetiseală *sf* [At: ZEITSCHRIFT, XVIII, 107 / Pl: *~eli* / E: ***meremetisi*** + *-eală*] (Îrg) Reparație.

meremetisi *vt* [At: KOTZEBUE, U. 26[v]/16 / V: (înv) ***~rim~***, (reg) ***miritisi*** / E: ngr ***ἐμερεμέτισα*** (aor *μερεμετίζω*)] 1 (Îrg) A face lucrări de reparație. 2 (Îrg) A restaura. 3 (Fam) A pune în ordine Si: *a aranja*, *a dichisi*. 4 (Rar; c. i. o meserie) A exercita.

meremetisire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / V: ***meremetisi***] (Îrg) 1 Reparare. 2 Restaurare, în special a unei clădiri. 3 Corvoadă.

meremetisit[1] *sn* [At: MON. IST. I, 14 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***meremetisi***] (Înv) 1 Reparare. 2 Restaurare. 3 Corvoadă.

meremetisit[2], ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***mitirisit*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***meremetisi***] (Îrg) 1 Reparat. 2 Restaurat.

merenda *v* vz ***merinda***

merendariu *sm* vz ***merindar***[1]

meredeață *sf* vz ***merindeață***

merendiță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***merinde*** + *-iță*, cf *merindariță*] (Trs) Șervet sau ștergar, cu înflorituri sau cu cusături, în care se învelește sau pe care se așază la țară merindea, mai ales la câmp Si: (Trs) *merindare*[1] (1), *merindariță* (1), *merindariță* (1), *merindeață* (1)

merenesc, ***~ească*** *a* vz ***mirenesc***

merenteie *af* [At: CHEST. VIII, 39/27 / E: ns cf *mărunt*] (Reg; îs) *Brânză ~* Brânză de calitate mijlocie, moale și nu prea grasă.

merenzie *sf* vz ***naramză***

mereoară *sf* [At: H III, 14 / V: ***~răo~***, ***mierio~***, ***mirio~*** / P: *~re-oa~* / Pl: *~re* / E: ***mieri***[1] + *-oară*] (Bot; reg) Viorea (*Scilla bifolia*).

mereor *av* [At: HODOȘ, P. P. 70 / P: *~re-or* / E: ***mereu*** + *-or*] **1-8** (Trs; șhp) (Cam) mereu **(6-9)** Si: (reg) *mereuaș* **(1-8)**, *mereuș* **(1-8)**, *mereuț* **(1-8)**.

mereot *av* vz ***mereuț***

meresân *s* (sg) vz ***mărăsân***

mereș *sm* vz ***mariaș***[1]

meret[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***măr~*** / E: ***meri*** (pll *măr*[1]) + *-et*] (Rar) Livadă cu meri.

meret[2] *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: ***mere*** (pll *măr*[2]) + *-et*] (Reg; csc) Mulțime de mere.

mereu, ***~eie*** [At: (a. 1617) IORGA, D. B. I, 33 / V: (înv, **1-5**) ***~eae***, (reg, **13-16**) ***~riu***, **(6-12)** ***mireu*** / Pl: *~ei*, *~eie* / E: ns cf mg *merö* „rigid, fix"] 1 *a* (Îrg; îoc *umblător*, *mișcător*, *plutitor*; îs) *Pod ~* Pod fix care se întinde de la un mal la altul al unei ape. 2 *a* (Îrg) Care are o alcătuire sau o structură unitară Si: *nediferențiat*, *omogen*. 3 *a* (Îrg) Care se întinde unul după altul, fără întrerupere, formând un tot Si: *continuu*, *neîntrerupt*. 4 *a* (Îrg; pex) Care se întinde până departe Si: *întins*, *mare*[1], *vast*. 5 *a* (Reg; lpl, d. ființe) Care se află în număr mare Si: *mulți*, *numeroși*. 6 *av* (Temporal) Fără încetare Si: *întruna*, *necontenit*. 7 *av* (Temporal) La intervale foarte scurte. 8 *av* (Reg; modal) Fără grabă Si: *domol*. 9 *av* (Reg; modal) Liniștit. 10 *av* (Pop; îe) **A sta ~** A sta liniștit. 11 *av* (Pfm; îae, lm) Astâmpără-te! 12 *av* (Pfm; îae; lm) Lasă-mă în pace! 13 *a* (Mun; d. oameni) Paralizat. 14 *a* (Mun; d. oameni) Țeapăn. 15 *a* (Mun; d. oameni) Degerat. 16-17 *smf*, *a* (Reg; dep) (Om) lipsit de vigoare, de energie, de inițiativă. 18 *sn* (Reg) Durere pătrunzătoare localizată în mușchi și care împiedică mișcările Si: *cârcel*.

mereuaș *av* [At: BUDAI-DELEANU, T.V. 59 / E: ***mereu*** + *-aș*] **1-8** (Reg; șhp) Mereor **(1-8)**. 9 (Reg; pe lângă verbe de declarație) Cu voce scăzută Si: *încet*, (reg) *mereuț* **(10)**.

mereuș *av* [At: ALR I, 1324/103 / E: ***mereu*** + *-uș*] **1-8** (Reg; șhp) Mereor **(1-8)**.

mereuț *av* [At: KLEIN, D. 81 / V: *~eot*, *~ruț* / E: ***mereu*** + *-uț*] **1-8** (Reg; șhp) Mereor **(1-8)**. 9 (Ban; îe) **A ploua** (sau **a cerne**) **~** A ploua mărunt, domol, ca prin sită. 10 Mereuaș (9).

merez *s* vz ***meriză***

mereza *v* vz ***meriza***

mereze *s* vz ***meriză***

mereziște *sf* vz ***meriziște***

mereziștina *sf* vz ***meriziștina***

merezuș *sn* vz ***merizuș***

mergat *sn* [At: BARONZI, L. 113 / E: ***merg*** (Pzi: *merge*) + *-at*] (Reg; îs) *~ul vitelor* Drum pe care merg de obicei vitele.

mergător, ~oare [At: PSALT. 126 / V: (înv) *~iu* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***merg*** (Pzi: *merge*) + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se deplasează dintr-un loc în altul. **3** *sm* (Îc) ***~ul-înainte*** Sfântul Ioan Botezătorul. **4-5** *smf, a* (Îs) *Înainte-~* (Persoană) care merge înaintea alteia, mai ales înaintea unei armate Vz *avangardă*. **6-7** *smf, a* (Îas) Fondator al unei învățături, teorii, al unui domeniu. **8-9** *smf, a* (Om) care a plecat spre... **10-11** *smf, a* (Persoană) care urmează sfaturile sau preceptele cuiva. **12** *a* (Pop; d. ape; îoc *stătător*) Care curge Si: *curgător*. **13** *sf* (Reg) Unealtă de țesut nedefinită mai îndeaproape, probabil suveică Vz *umblătoare*.

mergătoriu *a* vz ***mergător***

mergătură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***merg*** (Pzi: *merge*) + *-ătură*] (Rar) Mers[1] **(1)**.

merge [At: COD. VOR. 38/25 / V: (Trs) ***mere*** (Pzi: 2 *meri*, 3 *mere*, 4 *merem*, 5 *mereți*, 6 *mer*), (Mar) *me* (Pzi: 2 *mei*, 3 *me*, *meie*, 4 *mem*, *meiem*, 5 *meți*, *meieți*) / Pzi: *merg*, (Trs) *meg*, 2 (Trs) *megi*, 3 *merge*, 4 *mergem* (pop. A și: *mergem*), (Trs) *megem*, 6 (Olt) *merge*; Ps: 1 *mersei*, (reg) *mergei*, *mergăi*, *mersui*, (înv) *merși*, *merșu*, 3 (reg) *mersu*, 4 (înv) *mersem*; Mp: 5 (îvr) *mersesiți* / E: ml ***mergere*** „a se cufunda"] **1** *vi* (D. ființe) A se mișca deplasându-se dintr-un loc în altul Si: *a umbla*. **2** *vi* (Reg; îe) **A ~ de-a roata** (sau **de-a zbârdigoala**) A se da peste cap. **3** *vi* (Cu determinarea „înainte") A preceda în spațiu. **4** *vi* (Cu determinări ca: „în sus", „la deal" etc.) A urca. **5** *vi* (Cu determinări ca: „în jos", „la vale" etc.) A coborî. **6** *vi* (Mgm; reg; cu determinarea „din drum") A-și schimba direcția de mers. **7** *vt* (Îrg) A străbate. **8** *vi* A trece dintr-un loc în altul. **9** *vi* (Cu determinări ca „la dreapta", „la stânga", „hăis", „cea") A coti. **10** *vi* (D. obiecte sau ființe) A se deplasa prin aer Si: *a zbura*. **11** *vi* (D. nave ori obiecte plutitoare) A se deplasa pe apă Si: *a pluti*. **12** *vi* (Fam, d. mâncări sau băuturi; de obicei determinat prin „pe gât") A putea fi înghițit ușor și repede Si: *a aluneca*. **13** *vi* (Deplasarea este văzută în stadiul inițial) A se îndrepta spre... Si: *a pleca, a porni, a se duce*. **14** *vi* (Îe) **A ~ înaintea cuiva** sau **a-i ~ (cuiva) înainte** A întâmpina pe cineva. **15** *vi* (Pop; îe) **A ~ de la...** A se despărți de cineva. **16** *vi* (Pop; îe) **A ~ (fiecare) în** (sau **la**) **treaba lui** (ori sa etc.) A-și relua treburile obișnuite. **17** *vi* (Reg; îe) **~gi-ncolo!** sau **~gi în treabă-ți!** Pleacă de aici! **18** *vi* (Reg; îae) Nu mai spune! Si: *extraordinar*. **19** *vi* (Pop; îe) **A(-i) ~ (ceva) (drept) la inimă** (sau **la suflet**) A-i plăcea foarte mult. **20** *vi* A vizita. **21** *vi* (De obicei cu determinări ca: „la școală", „la universitate") A frecventa cursurile unei instituții de învățământ. **22** *vi* (Îrg; d. ființe sau obiecte; cu determinări care indică un spațiu delimitat) A intra. **23** *vi* (Înv; deplasarea este văzută în stadiul final) A ajunge. **24** *vi* (Îe) **A ~ prea departe** A trece peste limitele îngăduite. **25** *vi* (Pop; udp „în", „la") A se angaja într-un serviciu. **26** *vi* (Cu determinările „la armată", „la oaste") A se înrola. **27** *vi* (Udp „la") A cere sfatul Si: *a consulta*. **28** *vi* (Udp „la") A cere sprijinul Si: *a apela*. **29** *vi* (Udp „cu") A însoți pe cineva. **30** *vi* (D. întâmplări, fenomene etc.; îe) **A ~ mână în mână (cu...)** A se afla în strânsă legătură, a fi strâns legate între ele. **31** *vi* (Pop; d. persoane; îae) A fi înțeleși pentru săvârșirea unei nereguli, fraude etc. **32** *vi* (Înv; îlv) **A ~ după...** A urma. **33** *vi* (Îal; ivp; d. femei) A se căsători. **34** *vi* (Îal) A urmări. **35** *vi* (Îe) **A ~ după...** A accepta, a urma sfaturile, învățăturile cuiva. **36** *vi* (Înv; îe) **A ~ pe legea cuiva** A accepta sau a respecta o credință. **37** *vi* (Reg; îlv) **A ~ în urma cuiva** A urmări. **38** *vi* (Înv; îe) **A ~ în** (sau **la**) **sfatul cuiva** A accepta, a urma sfaturile cuiva. **39** *vi* (Înv; îlv) **A ~ spre nuntă** (sau, reg, **în cununie cu...**) A se căsători. **40** *vi* (La unele jocuri, mai ales la jocul de cărți) A accepta miza și a participa la joc. **41** *vi* (D. ape curgătoare) A curge. **42** *vi* (Pop; d. lichide sau secreții organice) A se scurge. **43** *vi* (Pop; d. praf, fum, aburi etc.) A ieși din... **44** *vi* (Pop; d. praf, fum, aburi etc.) A se desprinde din ceva, deplasându-se în spațiu. **45** *vi* (În legătură cu „a bate"; îlav) **De-i ~** (sau **să-i meargă**) **fulgii** (sau **colbul, peticii, peticile, untul**, rar, **scânteile**) Zdravăn. **46** *vi* (Trs; d. pete, murdărie etc.) A se curăța prin frecare. **47** *vi* (D. drumuri) A duce la..., a o lua spre... **48** *vi* (D. întinderi de pământ, drumuri, linii de hotar etc.) A se întinde de la... până la... **49** *vi* A se extinde. **50** *vi* (D. vești, evenimente etc.) A ajunge la cunoștința cuiva. **51** *vi* (Îe) **~ vorba** sau **vorba ~** Se vorbește peste tot. **52** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) vestea** (sau **numele, vorba** etc.) A se spune despre el că... **53** *vi* (Îae) A fi renumit. **54** *vi* (În imprecații; îe) **Meargă-i numele!** Să nu se mai audă de el sau de ea decât numele. **55** *vi* (D. acțiuni, fenomene, evenimente etc., cu determinări modale) A se desfășura. **56** *vi* (Cu determinare subînțeleasă) A se desfășura destul de bine, normal. **57-58** *vi* (D. aparate, mecanisme, sisteme tehnice) (A fi în funcțiune sau) a putea fi pus în funcțiune Si: *a funcționa*. **59-60** *vim* (D. ființe, ccd; îe) **A-i ~ bine** (sau **rău**) A o duce (bine sau) rău. **61** *vi* (Cu determinarea subînțeleasă) A avea succes. **62** *vi* (Cu determinarea subînțeleasă; îcn) A nu avea succes. **63** *vim* (Cu determinări modale ca: „înainte", „bine", „încet", „greu") A progresa. **64** *vi* (D. oameni; cu determinări ca: „(tot)-înainte", „mai departe") A persevera. **65** *vi* (D. oameni; urmat de o determinare numerică; îe) **A ~ pe...** A se apropia de sau a se îndrepta spre data la care împlinește un an în plus. **66** *vi* (Îe) **A ~ spre...** (sau **către...**) A se apropia de un anumit stadiu de evoluție, de o anumită fază, de perioada de timp imediat următoare. **67** *vim* (Îe) **De ce** (sau, rar, **pe cât**) **~** sau **pe zi** (ori **pe an**) **ce ~** Pe măsură ce trece timpul. **68** *vi* (D. ființe) A trece dintr-o situație în alta. **69** *vi* (D. ființe) A ajunge într-o anumită situație. **70** *vi* (D. materiale) A fi necesar în cantități determinate la realizarea unui produs Si: *a se consuma, a se întrebuința*. **71** *vi* (Pfm; îe) **Unde ~ mia, meargă și suta** Dacă s-a cheltuit atât de mult, se mai poate cheltui încă puțin. **72** *vi* (Pex) Fie, treacă de la mine! **73** *vt* (Rar, cu determinări nume de alimente introduse prin „pe") A se hrăni. **74** *vi* (Îvp) A se adăuga la socoteală. **75** *vi* (Mat; d. numere) A se cuprinde în alt număr. **76-77** *vim* (Și îcn) A (nu) fi posibil, acceptabil, permis sau valabil Si: *a (nu) se accepta, a (nu) se admite, a (nu) se putea*. **78-79** *vi* (Și îcn; îlv) **A (nu)-i ~ la socoteală** A (nu) -i conveni. **80** *vi* A se potrivi. **81** *vi* (Jur; d. termene, clauze etc.) A intra în vigoare Si: *a curge*. **82** *vi* (Trs; d. vorbe, expresii etc.) A se putea folosi Si: *a se spune, a se zice*. **83** *vi* (Rar) A avea valoare de... Si: *a face, a valora*. **84** *vi* (D. bani, pex d. documente care conferă anumite drepturi) A fi valabil. **85** *vi* (D. salarii, venituri etc.) A reveni cuiva cu continuitate. **86** *vi* (Înv; d. bunuri materiale) A-i reveni cuiva de drept. **87** *vi* (Îvr; d. legi) A prevedea. **88** *vi* A se îmbrăca într-un anumit fel Si: *a se asorta, a se purta*.

mergere *sf* [At: CORESI, EV. 16 / E: ***merge***] **1** Mers[1] **(1)**. **2** (Înv; îs) *~ înainte* Progres. **3** Plecare dintr-un anumit loc. **4** (Rar) Vizită. **5** Însoțire. **6** (Înv; îs) *~ după cineva* Urmare, respectare a sfaturilor sau a învățăturilor cuiva. **7** (Înv; îas) Căsătorie a unei femei. **8** (Înv) Succesiune. **9** Continuare. **10** Continuitate. **11** Intrare în vigoare. **12** Curgere a unui râu.

mergul *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***mergule***] (Zlg) Pasăre asemănătoare cu pinguinul, cu ciocul foarte scurt.

meria *vr* [At: CONV. LIT. XLV, 583 / Pzi: *~iez* / E: nct] (Mun) A-și freca sau lovi în mers un picior cu celălalt, adesea rănindu-se Si: *a se cosi*.

mericism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***mérycisme***] **1** Regurgitație anormală. **2** Rumegare la animale.

meridă *sf* [At: (a. 1652) ap. CADE / V: ***mir~*** / Pl: *~de* / E: ngr ***μερίδα***] (Înv) Bucățică de prescură pe care o taie preotul la proscomidie Si: (îrg) *cest* Vz *agneț, părticică*.

meridian [At: AMFILOFIE, G. F. 170[r]/12 / V: (iuz) ***~ă*** *sf*, (înv) ***~izian***, ***miridean*** / P: *~di-an* / Pl: *~e*, (nob. *sm*) *~ani* / E: lat ***meridianus***, it ***meridiano***, fr ***méridien***] **1** *sn* (Ggf; șis *~ geografic*, *~ terestru*) Fiecare dintre liniile imaginare care înconjură globul pământesc, trecând prin poli, tăind Ecuatorul în unghi drept și servind la stabilirea longitudinii punctelor de pe glob Si: (înv) *miazazian, cerc de amiazăzi, cercul miezizilei, linia amiazăzei*. **2** *sn* (Îe) **Pe toate ~ele (lumii)** În întreaga lume Si: *pretutindeni*. **3** *sn* (Îs) *~ (de) origine* sau *primul ~* ori *~ul zero* Meridian stabilit, prin convenție internațională, ca fiind cel care trece prin localitatea Greenwich din Anglia și în raport cu care se calculează longitudinile diferitelor puncte de pe glob. **4** *sn* (Îs) *~ul locului* Intersecție a planului meridian al unui

loc de pe pământ cu planul orizontului. **5** *sn* (Îs) ~ *magnetic* Linie obținută prin intersecția suprafeței pământului cu planul vertical indicat de direcția acului magnetic. **6** *a* (Îs) *Plan* ~ Plan care trece prin axa de rotație a unei suprafețe de rotație, pe care o intersectează după curba meridianului (**1**). **7** *sn* (Mat) Curbă de intersecție a unei suprafețe de rotație cu un plan care trece prin axa ei de rotație. **8** *sn* (Ast; îs) ~ *ceresc* Mare cerc imaginar al sferei cerești, care trece prin zenitul locului și prin polii cerești. **9** *a* (Îs) *Cerc* ~ Instrument cu ajutorul căruia se determină trecerea unui astru la un anumit meridian (**1**) și care servește la măsurarea distanței dintre pământ și astrul respectiv. **10** *a* Care se referă la un meridian (**1**). **11** *a* Care trece printr-un meridian (**1**).

meridiană *sf* vz ***meridian***

meridional, ~ă [At: DIARIU (1817), 107/15 / V: (înv) ***~izi~*** / P: *~di-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***meridionalis***, fr ***méridional***] **1-2** *a* (Îoc *nordic, septentrional*) Care (se află în partea de sud sau) este originar de acolo Si: *sudic*, (înv) *meridionalicesc* (**1-2**). **3-4** *a* Care este specific (țărilor ori) popoarelor sudice Si: *sudic*, (înv) *meridionalicesc* (**3-4**). **5-6** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a unei țări, provincii etc. sudice. **7-8** *smf, a* (Persoană) originară dintr-o țară sau provincie sudică.

meridionalicesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, I. XII, 17 / P: *~di-o~* / Pl: *~cești* / E: ***meridional*** + *-icesc*] (Îvr) **1-4** Meridional (**1-4**).

-merie [At: DN³ / E: it ***-meria***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Subdiviziune. **2** Formație în părți. **3** Repetiție a părților.

merimetisi *v* vz ***meremetisi***

merinană *sf* [At: BARONZI, L. 138 / Pl: *~ne* / E: pbl lat ***Moehrin***(gia trinervia) cf *obligeană, odoleană, sânziană*] (Bot; rar) Plantă erbacee cu frunze păroase și cu flori albe (*Moehringia trinervia*).

merinda [At: BARCIANU, V. / V: ***meren~***, (cscj) ***~nzi*** / Pzi: *~dez* / E: ***merindă***] **1-2** *vit* (Irg) A mânca (ceva) de prânz Si: *a prânzi*. **3-4** *vit* (Îrg) A mânca (ceva) după amiază Si: (reg) *a ujina*. **5** *vt* (C. i. alimente) A face provizii. **6** *vt* (C. i. ființe) A aproviziona cu alimente.

merindaică *sf* [At: PRIBEAGU, P. R. 57 / Pl: *~dăici* / E: ***merinde*** + *-aică*] (Reg) Ștergar de vase.

merindar¹ *sm* [At: LM / V: ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***merinde*** + *-ar*] (Îvr) Persoană care făcea aprovizionarea cu alimente Vz *furnizor*.

merindar² *sn* vz ***merindare¹***

merindară *sf* vz ***merindare¹***

merindare¹ *sf* [At: FRÎNCU – CANDREA, M. 23 / V: ***~dară*** *sf*, ***merindar*** *sn* / E: ***merinde***] **1** (Trs; Mol; rar) Merendiță. **2** Ștergar pentru șters pe față Si: *merindariță* (**2**), *merindăriță* (**2**), *merindeață* (**2**). **3** Batistă în trei colțuri care se poartă sub șerpar Si: *merindariță* (**3**), *merindăriță* (**3**), *merindeață* (**3**).

merindare² *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~dări* / E: ***merinda***] (Îrg) **1** Masă de prânz. **2** Masă de după-amiază. **3** Aprovizionare cu alimente.

merindariță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***merinde*** + *-ariță*] (Reg) **1** Merendiță. **2-3** Merindare¹ (**2-3**).

merindă *sf* vz ***merinde***

merindăriță *sf* [At: MARIAN, Î. 293 / Pl: *~țe* / E: ***merindar²*** + *-iță*] (Trs) **1** Merendiță. **2-3** Merindare¹ (**2-3**).

merinde *sf* [At: ANTIM, P. 135 / V: (reg) ***~rindă, ~dine*** / Pl: *~, ~nzi*, (reg) *~duri, ~nzuri* / E: ml ***merenda***] **1** (Pop) Hrană rece pe care o ia cineva cu sine când pleacă la drum sau la lucru. **2** (Pgn) Hrană. **3** (Reg; pex) Nume generic dat alimentelor și ustensilelor care servesc la prepararea mâncării sau la mâncat, pe care mireasa le aduce drept zestre în casa soțului. **4-5** (Rar) Masă¹ (**32-33**).

merindeață *sf* [At: LB / V: ***~ren~, ~dreață*** / Pl: *~ețe* / E: ***merinde*** + *-eață*] (Trs) **1** Merendiță. **2-3** Merindare¹ (**2-3**).

merindine *sf* vz ***merinde***

merindioară *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 314 / V: ***~ngioară, ~njo~, ~nzi~*** / *Pl: ~re* / E: ***merinde*** + *-ioară*] **1-6** (Pop; șhp) Merinde (**1-3**) (bune).

merindreață *sf* vz ***merindeață***

merinești *a* [At: BULET. GRĂD. BOT. I, 76 / E: nct] (Reg; îs) *Mere* ~ Specie de mere nedefinită mai îndeaproape.

mering *sm* [At: DEX / S și: *meringue* / Pl: *~ngi* / E: fr ***meringue***] Prăjitură preparată din albuș de ou bătut cu zahăr, coaptă la foc slab, adesea umplută cu cremă de ciocolată și acoperită cu frișcă.

meringioară *sf* vz ***merindioară***

merinjoară *sf* vz ***merindioară***

merinoi *s* [At: BL. II, 170 / Pl: nct / E: cf rrm *merimos* „moarte"] (Arg) Crimă.

merinos, ~oasă [At: AR (1829), 56/19 / A și: *merinos* / Pl: (înv, **4-5**) *~oși, ~oase* / E: fr ***mérinos***] **1-2** *si, ain* (Rasă de oi) cu lână creață, moale și fină, de culoare albă. **3** *ain* (D. lână) Care este obținută de la oi merinos (**1**). **4-5** *s, a* (Stofă) din lână merinos (**3**).

merinoza *vtrp* [At: SCÎNTEIA, 1959, nr. 4464 / Pzi: *~zez* / E: ***merinos***] **1-2** (Rar, c. i. oi) A ameliora caracterele rasei prin încrucișarea cu merinos (**1**).

merinozare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1959, nr. 446 / Pl: (rar) *~zări* / E: ***merinoza***] (Rar) Ameliorare a caracterelor rasei prin încrucișarea cu merinos (**1**).

merintic, ~ă *a* [At: RĂDULESCU-CODIN / A: nct / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Mun) Neîndemânatic.

merinzari *smp* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: ***merinzi*** (pll *merinde*) + *-ar*] (Mun) Persoane care, la nunțile țărănești, se îngrijesc să procure și să ducă la casa miresei cele necesare pentru găteala de nuntă.

merinzi *v* vz ***merinda***

merinzioară *sf* vz ***merindioară***

meristem *sn* [At: BOTANICĂ, 13 / Pl: *~e* / E: fr ***méristème***] (Bot) Țesut vegetal tânăr la extremitatea rădăcinii, tulpinii și ramurilor, care se înmulțește continuu în vederea creșterii acestora.

meristematic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***méristématique***] **1** Care aparține meristemului. **2** Referitor la meristem. **3** Care se divide.

merișoară *sf* vz ***merișor***

merișor¹ *sm* [At: LB / V: ***~oară*** *sf* / Pl: *~i* / E: ***măr*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Măr¹ (**1**) (tânăr). **3** Arbore sau arbust originar din Siberia, cu frunze aproape rotunde, cu flori albe sau roz, cultivat adesea prin grădini pentru fructele sale folosite la dulceață (*Pirus baccata*). **4** (Bot; reg) Scoruș-de-munte (*Pirus aucuparia*). **5** (Șîc **~-de-munte**) Mic arbust de munte cu frunze veșnic verzi, cu flori melifere de culoare albă sau roșiatică și cu fructe comestibile Si: *coacăză, coacăz-de-munte, cocăzar, smirdar* (*Vaccinum vitis idaea*). **6** (Bot; Trs) Smirdar (*Rhododendron Kotschyi*). **7** (Bot; Mun, Olt; șîc **~-ghimpos**) Ghimpe (*Ruscus aculeatus*). **8** (Bot; Mun; șîc **~-turcesc**) Cimișir (*Buxus sempervirens*). **9** Frunze veșnic verzi ale merișorului¹ (**5**). **10** (Bot; reg) Brăbănoi (*Pirola rotundifolia*). **11** (Bot; reg) Perișor (*Pirola secunda*). **12** (Bot; reg) Saschiu (*Vinca herbacea*). **13** Bărbănoc (*Vinca minor*). **14** (Bot; Buc) Rozmarin-de-munte (*Gnaphalium silvaticum*).

merișor² *sn* [At: LB / V: ***~oară*** *sf* / Pl: *~oare* / E: ***măr²*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Măr² (**1**) (mic). **3** Fruct al merișorului¹ (**3**), de mărimea unei boabe de cireașă sau a unei nuci, de culoare roșie ca a mărgeanului sau galbenă, cu gust dulce, utilizat pentru dulceață. **4** Fruct al merișorului¹ (**5**), cu aspect de bacă roșie, comestibil. **5** (Reg) Ou care se vopsește cel dintâi la Paști Si: (reg) *cearcă, mingișoară* (**2**).

meriște *sf* vz ***miriște***

merit *sn* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 67 / V: (înv) ***~tum*** / *Pl: ~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***mérite***, lat ***meritum***] **1** Calitate, însușire deosebită, care face ca cineva sau ceva să fie vrednic de stimă, de laudă, de răsplată Vz *valoare, virtute*. **2-3** (Îljv) **Cu ~e** (sau **~**) sau **de ~** (În mod) merituos. **4** (Îs) *Diplomă de* ~ Diplomă care se acordă elevilor și absolvenților școlilor superioare pentru învățătură și comportare excepțională. **5** (Îlav) **Pe ~** Pe bună dreptate Si: *justificat*.

merita [At: I. VĂCĂRESCUL, B. 30ᵛ/1 / Pzi: *merit*, (înv) *~tez* / E: fr ***mériter***] **1** *vt* A justifica și a atrage o răsplată pentru valoarea pe care o reprezintă sau pentru faptele săvârșite Si: *a fi vrednic*, (înv) *a meritarisi*. **2-3** *vti* A i se cuveni (ceva). **4** *vt* A justifica prețuirea, interesul sau grija

pentru ceva. **5** *vi* (Frî; udp „de la") A binemerita. **6** *vt* (Spc; d. mărfuri, obiecte de schimb) A justifica prețul cerut Si: *a face*, *a valora*.

merital *sn* vz ***meritală***

meritală *sf* [At: GRECESCU, FL. 266 / V: ***~tal*** / Pl: *~le* / E: fr ***mérithalle***] (Bot; rar) Internod.

meritare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări*, (nob) ~ / E: ***merita***] (Rar) **1** Răsplată. **2** Pedeapsă. **3** Valoare.

meritarisi *vt(a)* [At: VÎRNAV, L. 137v/22 / Pzi: *~sesc* / E: ***merita*** + *-risi*] (Înv) A merita (**1**).

meritat, ~ă *a* [At: MARCOVICI, D. 260/18 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***merita***] **1** Care revine cuiva în mod justificat Si: *cuvenit*. **2** (Înv) Care a primit onoruri.

meriteană *sf* [At: ALR II, 3974/ 325 / Pl: ? / E: cf mg *merít* „scoate apă"] (Reg) Polonic.

meritoriu, ~ie *a* [At: NEGULICI / P: *~to-riu*, *~to-ri-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***meritorius, -a, -um***, fr ***méritoire***] (D. acțiuni sau realizările oamenilor) **1-2** Meritos (**1-2**). **3** Cu oarecare însușiri. **4** Realizat prin muncă, onest.

meritos, ~oasă *a* [At: CARAGIALE, O. I, 264 / V: ***~tuos*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***merit*** + *- os*] (D. acțiuni sau realizările oamenilor) **1** Care are merite, fiind vrednic de prețuire Si: *meritoriu* (**1**). **2** Care este destul de bun, de reușit, de valoros Si: *meritoriu* (**2**). **3** Care merită să fie lăudat.

meritum *sn* vz ***merit***

merituos, ~oasă *a* vz ***meritos***

meriță *sf* vz ***mierță***

meriu, ~ie *a* vz ***mereu***

meriza *vi* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 307 / V: ***mereza*** / Pzi: 3 *~zează*, *meriză* / E: ml ***meridiare***] (Trs; d. vite) A se odihni la umbră în timpul verii.

meriză *sf* [At: VAIDA / V: ***~reaz*** *s*, ***~rează***, *~rez s*, ***~reze*** *s*, *mirez s* / E: ***meriza***] (Reg) Loc la umbră, unde se odihnesc vitele vara, la câmp, în timpul amiezii sau noaptea Si: (reg) *bătătură*, *bouriște*, *merizătoare* (**1**), *meriziș*, *meriziște*, *merizistină*, *merizuș*, *staniște*, *zăcătură*.

merizătoare *sf* [At: CANDREA, Ț. O. 51 / V: (pmz) ***melez~***, ***miezărăt~*** / Pl: ? / E: ***meriza*** + *-toare*] **1** (Trs) Meriză. **2** Coastă de deal unde pasc vitele.

merizian, *a* vz ***meridian***

merizional, ~ă *a* vz ***meridional***

meriziș *sn* [At: FRÂNCU–CANDREA, M.102 / Pl: ? / E: ***meriză*** + *-iș*] (Trs) Meriză.

meriziște *sf* [At: CADE / V: ***~rez~*** / Pl: ? / E: ***meriză*** + *-iște*] (Trs) Meriză.

merizistină *sf* [At. CADE / V: ***~rez~*** / Pl: ? / E: ***meriză*** + *-iștină*] (Trs) Meriză.

merizuș *sn* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 102 / V: ***~rez~*** / Pl: *~uri* / E: ***meriză*** + *-uș*] **1** (Trs) Meriză. **2** Loc unde a fost odată o stână.

merlon *sn* [At: DL / Pl: *~oane* / E: fr ***merlon***] Fiecare dintre masivele de zidărie care depășeau parapetul și limitau crenelurile la lucrările de fortificație antice și medievale.

merlina *vt* [At: DN³ / Pzi: *~nez* / E: fr ***merliner***] (Mrn) A coase grandeea de marginea velei cu ajutorul unei ațe rezistente.

merlină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne*, *~uri* / E: fr ***merlin***] Frânghie subțire alcătuită din trei fire de in sau de cânepă răsucite împreună, folosită la matisarea parâmelor.

merlot *sns* [At: DEX / P: *merlo* / E: fr ***merlot***] **1** Soi de viță de origine franceză, cu struguri cilindrici, cu bobul negru, rotund și mic, care produce vinuri roșii superioare. **2-3** (Recipient cu) vin obținut din soiul merlot (**1**).

mermer *s* [At: MN (1836), 50/49 / Pl: nct / E: tc (yalanci) ***mermer***] (Tcm; iuz) Stuc.

mermerei *a* [At: N. A. BOGDAN, C. M. 161 / V: ***~ri*** / E: tc ***mermeri***] **1** (Tcî) Ca de marmură¹ (**1**). **2** Cu desene care imită vinele marmurii Vz *marmorat*.

mermeri *a* vz ***mermerei***

mermeziu, ~ie *a* vz ***marmanziu***

mernă *sf* vz ***mreană***

merniță *sf* vz ***mierță***

meroblastic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***méroblastique***] **1** *sf* (Blg) Proces de formare a blastomerelor în regiunea nucleului prin segmentarea oului sau a zigotului animal. **2** *a* De meroblastică (**1**).

merocarst *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***mérokarst***] (Glg) Carst dezvoltat parțial, limitat numai la formele subterane.

merogină *sf* [At: GR. BĂN. / Pl: ? / E: nct] (Ban) Zarzavat aromat de la care se consumă frunzele Si: *mirodenie* (**5**).

meroi, ~oaie *a* [At: ALR I, 62/289, 315 / Pl: ~, *~oaie* / E: ***mier*** + *-oi*] (Reg) Mieriu¹.

merop *sm* [At: ȘINCAI, ap. DR. V, 560 / V: ***~e*** *s* / Pl: *~i* / E: ***Merops*** (apiaster)] (Orn; înv) Prigorie (*Merops apiaster*).

merope *s* vz ***merop***

meroplancton *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***méroplancton***] (Blg) Plancton marin care se găsește în apropierea coastelor.

merostomide *sfp* [At: DN³ / E: fr ***mérostomoïdes***] **1** Clasă de artropode acvative, cuprinzând limulii. **2** (Șls) Animal din această clasă.

merotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***mérotomie***] Secționare chirurgicală a unei celule vii.

merovingian, ~ă *a* [At: CALENDAR (1861), 97/18 / P: *~gi~an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***mérovingien***] **1** Care aparține primei dinastii de regi ai Franței. **2** Referitor la dinastia merovingiană (**1**).

mers¹ *sn* [At: NECULCE, L. 42 / V: (reg) ***mes*** / Pl: *~uri*, (îvr. **14**) *merse* / E: ***merge***] **1** Deplasare dintr-un loc într-altul Si: (înv) *merset*, *mergere* (**1**), *umblet*. **2** (Îs) *~ul trenurilor* (sau *vapoarelor*) Orar după care circulă trenurile (sau vapoarele). **3** (Îas; pex) Tabel sau broșură care cuprinde mersul (**2**) trenurilor. **4** (Îlav) ***Din ~*** Fără a se opri, sau a opri pe altcineva din înaintare. **5** Fel de a merge al cuiva Si: (îvp) *mersură* (**1**), (rar) *mersătură* (**1**), *pas*, *umblet*. **6** Ritm sau viteză cu care merge cineva Si: (îvp) *mersură* (**2**), (rar) *mersătură* (**2**). **7** (Îcr *întors*) Plecare. **8** (Rar) Curs al unei ape curgătoare. **9** Ieșire a fumului, a gazelor etc. **10** Evoluție a unui fenomen, a unui proces etc. Si: *dezvoltare*, *desfășurare*. **11** Mod de desfășurare a unui fenomen, a unui proces etc. Si: *curs*, *ritm*. **12** (Îs) ~ *înainte* Progres. **13-14** (Mod de) funcționare a unui sistem tehnic, a unui mecanism, a unui instrument. **15** (Îvr) Fel de a acționa. Si: *procedeu*.

mers², mearsă *a* [At: BIBLIA (1688), 120¹/19 / Pl: *merși*, *~e* / E: ***merge***] (Înv) **1** Care s-a deplasat. **2** Care a plecat de undeva. **3** Care s-a dus undeva. **4** (D. drum) Care a fost parcurs. **5** Care s-a mutat în alt loc.

mersătură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***mers¹*** + *-ătură*] (Rar) **1-2** Mers¹ (**5-6**) Vz *alergătură*, *umblătură*.

merset *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: ***mers¹*** + *-et*] (Înv) Mers¹ (**1**).

mersi *i* [At: CONTEMPORANUL, VI₂, 119 / E: fr ***merci***] (Frm) Mulțumesc!

mersic *s* [At: ZANNE, P. III, 228 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Ladă umplută cu rumeguș de lemn (folosit altădată, în mănăstiri, la curățatul farfuriilor). **2** (Îe) **A da după ~** A fura.

mersină *sf* [At: PAMFILIE, DUȘM. 388 / A: nct / E: tc ***mersin*** „mirt"] (Bot; reg) Scoruș-de-munte (*Sorbus aucuparia*).

mersoare *sf* [At: CHEST. 468/20 / Pl: *~ori* / E: ***mers¹*** + *-oare*] (Îrg) Fel în care se desfășoară viața cuiva Si: *trai*.

mersol *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***mersols***] Produs derivat prin tratarea unor hidrocarburi cu un amestec de bioxid de sulf și de clor, folosit la fabricarea mersolatului.

mersolat *sm* [At: LTR / Pl: *~ați* / E: fr ***mersolates***] Produs obținut prin tratarea mersolilor cu o soluție concentrată de hidroxid de sodiu, folosit în industria textilă pentru spălare, curățare etc.

merstrom *sn* [At: DN³ / Pl: nct / E: ger ***Meerstrom***] (Liv) Frământare, curent de ape Si: *vâltoare*.

mersură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***mers²*** + *-ură*] **1-2** (Îvp) Mers¹ (**5-6**). **3** (Olt; pbl) Potrivire.

merș *sm* vz ***merșă***

merșă *sf* [At: DR. V, 211 / V: ***merș*** *sm* / E: ucr ***мерша*** „hoit"] (Reg) Animal, mai ales cal sau oaie, bătrân, istovit Si: (Mar) *merșitură*.

merșit, ~ă *a* [At: DR. V. 211 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***merș***] (Reg; d. cai) Sleit de puteri.

merșitură *sf* [At: DR. V. 211 / Pl: *~ri* / E: ***merșit*** + *-ură*] (Reg) Merșă.

mertec *sm* vz ***mertic***

mertepea *sf* [At: ALECSANDRI, T. 402 / E: tc ***mertebe*** „ordine, rang"] (Tcî; îlav) **De la ~** Cum se cuvine.

merteșug *sn* vz ***meșteșug***

mertic *sn* [At: MOXA 374/18 / V: (îrg) ***mie~***, (înv) ***~tec*** *sm*, ***mir~***, (reg) ***~tiug*** / Pl: *~ice, ~uri*, (înv, *sm*) *~ici* / E: mg ***mérték*** „măsură, normă"] **1** Vas de lemn pentru măsuratul cerealelor luate la moară ca plată pentru măcinat și a cărui capacitate a variat în timp și pe regiuni, între 1 și 16 kg Vz *capăț*. **2** Cantitate de cereale sau de făină cuprinsă într-un mertic **(1)**. **3** Plată în natură sau, rar, în bani. **4** (Prc) Rație de mâncare Si: *porție*. **5-6** (Îe) **A-și lua** (sau **a da cuiva**) **~ul** A primi (sau a da cuiva) o bătaie Si: *a-și lua porția*.

merticar *sm* [At: PAMFILIE, C. Ț. 83 / Pl: *~i* / E: ***mertic*** + *-ar*] Cel care lua altădată uiumul cu merticul.

merticaș *sm* [At: (a. 1689) IORGA, S. D. XIV, 3 / Pl: *~i* / E: ***mertic*** + *-aș*] (Rar) Persoană care beneficia de un mertic **(4)**.

merticel *sn* [At: PANN, H. 58/20 / Pl: *~e* / E: ***mertic*** + *-el*] (Rar; hip) **1-4** Mertic **(1-4)**.

mertiug *sn* vz ***mertic***

mertuc *sm* [At: ALR I, 1793/269 / V: ***mie~*** / Pl: *~uci* / E: ns cf *mertic*] (Reg) **1** Proprietar al unui număr mic de oi asociat la o stână comună. **2** Cioban care are în grijă oi puține.

merțină *sf* vz ***mărțână***

meruc, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~uci, ~uce* / E: ns cf *mieriu*[1]] (Reg) Violet.

merui *v* vz ***mirui***[2]

meruit *a* [At: ȘEZ II., 95 / Pl: *~iți* / E: ***mere*** (pll *măr*[2])] (Reg; d. meri, într-un descântec) Încărcat cu mere.

meruț *av* vz ***mereuț***

merzac *sm* vz ***mârzac***[1]

merzlotă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: rs ***мерзлота***] (Rar) Regiune de îngheț permanent, specifică climatului rece.

mes *sn* vz ***mers***[1]

mesa[1] *sfs* [At: DN[3] / E: eg, sp ***mesa***] (Glg) Platou înalt și lat, cu costișe ascuțite de stâncă ce coboară abrupt spre câmpiile înconjurătoare.

mesa[2] *av* [At: M. I. CARAGIALE, C. 29 / E: ns cf ngr *μέσα* „înăuntru"] **1-2** (Fam; îe) **A intra** (sau **a cădea, a băga**) **~** (A ajunge sau) a face pe cineva să ajungă într-o situație neplăcută.

mesadă *sf* [At: (a. 1750) ap. TDRG / V: (înv) ***mis~***, ***misad*** / Pl: *~de*, (îrg) *~săzi* / E: ngr ***μισάδι*** „jumătate"] Bucată de blană cofecționată din mai multe piei, folosită mai ales la căptușitul paltoanelor, scurtelor etc.

mesager, ~ă [At: NEGULICI / V: (rar) ***~ajer*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***messager***, it ***messagero***] **1-2** *smf, a* (Persoană) însărcinată să ducă, să transmită, să comunice cuiva sau undeva un mesaj **(2)** Si: *crainic, sol, trimis, vestitor*. **3** *a* (D. porumbei) Care a fost domesticit în scopul de a se putea întoarce de la o mare distanță la locul de plecare, pentru a transmite un mesaj **(2)**.

mesagerie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***messagerie***, it ***messaggeria***] **1** (Înv) Îndeletnicire a mesagerului **(1)**. **2** (Înv) Însărcinare pe care o îndeplinea mesagerul **(1)**. **3** Oficiu, întreprindere, local de unde se expediază mărfuri sau de unde plecau, în trecut, diverse mijloace de transport pentru călători. **4** (Rar) Mijloc de transport, vagon de cale ferată, mașină, în trecut trăsură, folosit de o mesagerie **(3)**. **5** Sistem de transport al mărfurilor sau, în trecut, al călătorilor, organizat de o mesagerie **(3)**. **6** (Nob) Mesaj **(2)**.

mesagiu *sn* vz ***mesaj***

mesai *sn* vz ***măsai***[1]

mesaj *sn* [At: NEGULICI / V: ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***message***, it ***messaggio***] **1** (Asr) Sarcină de a duce sau de a comunica cuiva ceva. **2** Ceea ce trebuie predat sau comunicat cuiva. **3** Apel oral sau scris, de obicei cu caracter oficial, adresat poporului, unei comunități sociale mai restrânse, unei organizații sau unei persoane. **4** (În sistemul monarhic constituțional) Discurs pe care regele sau un ministru, în numele regelui, îl prezintă la deschiderea parlamentului. **5** (Îs) *~ genetic* Cantitate de informații înmagazinată în moleculele acidului ribonucleic ale unui organism. **6** (Inf) Lot de informații formând un tot, transmis deodată.

mesajer, ~ă *sm* vz ***mesager***

mesal *sn* vz ***mesală***

mesală *sf* [At: CALENDARIU BUDA (1818), 37 / V: ***~sal*** *sn*, ***~seală*** / Pl: *~le* / E: bg ***месал***] **1** (Reg) Față de masă. **2** (Îvr; îf *mesal*; pbl) Cearșaf. **3** (Îvr) Bucată de pânză brodată cu aur și cu perle, pe care unele femei o purtau în trecut pe cap. **4** (Reg) Țesătură țărănească pentru ducerea mâncării Si: *boccea*. **5** (Pex; reg) Vas pentru dus bucatele. **6** (Pex; reg) Ulcea.

mesalină *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 385 / Pl: *~ne* / E: fr ***messaline***] (Liv) Femeie desfrânată, ca împărăteasa Mesalina.

mesanică *sf* [At: ALR II/I, 148, 3928/29 / Pl: ? / E: ns, cf *mesală, măsarnică*] (Ban) **1** Față de masă. **2** (Îs) *~ d-ale lăcuiti* Bucată de mușama de pus pe masă.

mesapi *smp* [At: GRAUR, I. L. 204 / E: it ***messapi***] (Ant) Populație care a locuit în Mesapia, în sudul Italiei Si: *iapigi*.

mesapic, ~ă *a* [At: GRAUR, I. L. 204 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mesapi*** + *-ic*] **1** Care aparține mesapilor. **2** Referitor la mesapi.

mesar *sm, sn* vz ***măsar***

mesariță *sf* vz ***măsariță***[1]

mesarniță *sf* vz ***meserniță***

mesaș *sm* [At: SEVASTOS, N. 380 / Pl: *~i* / E: ***masă***[1] + *-aș*] (Reg; mpl) Mesean.

mesă *sf* [At: FILIMON, O. I, 322 / Pl: *~se* / E: it ***messa***, fr ***messe***, ger ***Messe***] Slujbă religioasă care se oficiază în biserica catolică, în altar Si: *liturghie*.

mesăl *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: ger ***Messer***] (Reg) Cuțit.

mesălaua *sf* vz ***meseleu***

mesărătate *sf* vz ***meserătate***

mesărciu *sm* vz ***meserciu***

mesăriță *sf* vz ***măsăriță***[1]

mesca *sf* vz ***mește***

mescal *sns* [At: DN[3] / E: sp ***mezcal***] Băutură alcoolică originară din Mexic, preparată din suc de cactus.

mescalină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***mescaline***] Alcaloid care se extrage dintr-o plantă din familia cactaceelor care crește în Mexic, utilizat ca stupefiant.

mescătoare *sf* [At: MARDARIE, L. 92 / Pl: *~ori* / E: ***mesca*** + *-(ă)toare*] (Înv) Găleată.

mescător *sm* [At: MARDARIE, L. 117 / V: ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***mesca*** + *-(ă)tor*] (Înv) Paharnic.

mescătoriu *sm* vz ***mescător***

meschericios, ~oasă [At: LB / V: ***mis~***, ***mischir~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Trs) **1** *a* Pofticios. **2** *a* Lacom. **3** *smf* (Îf *mischiricios*) Persoană intrigantă.

meschin, ~ă [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 10 / S și: (înv) *mesquin* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mesquin***] **1** *a* (Asr; d. construcții) Care are o înfățișare sărăcăcioasă Si: (fam) *calicos, săracacios*. **2** *a* (Îoc *maiestuos, grandios*) Care este lipsit de măreție. **3** *a* (Îvr, d. oameni) Sărac. **4** *a* (Asr; d. oameni) Zgârcit. **5** *a* (D. oameni) Lipsit de generozitate, de noblețe sufletească și preocupat de interese mărunte. **6** *a* (D. abstracte) Care arată sau trădează lipsă de generozitate, de noblețe sufletească. **7-8** *a, av* (Într-un mod) lipsit de importanță Si: *banal, mărunt, neînsemnat, nesemnificativ*.

meschinări *vr* [At: MOROIANU, S. 32 / Pzi: *~resc* / E: drr ***meschinărie***, sau ***meschin*** + *-arie*] (Fam; rar) A deveni meschin **(5)** Si: (nob) *a se meschiniza*.

meschinărie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***mesquinerie***] **1** (Asr) Zgârcenie. **2** Lipsă de generozitate, de noblețe sufletească Si: *micime*. **3** (Mpl) Faptă lipsită de generozitate, de noblețe sufletească, de om cu

preocupări mărunte. 4 Lipsă de importanță, de semnificație. 5 Întâmplare, fapt lipsit de importanță, banal.

meschiniza vr [At: BUL. FIL. II, 225 / Pzi: *~zez* / E: ***meschin*** + *-iza*] (Nob) A deveni meschin (5) Si: (fam; rar) *a se meschinări*.

meschiu sn vz ***mischiu***

mescioară sf [At: LEX. MARS. 227 / V: ***meștioară***, (5) ***mescior*** *sn* / Pl: *~re* / E: ***masă¹*** + *-cioară*] 1-2 Măsuță (1-2). 3 (Șîs ~ *de noapte*) Noptieră. 4 (Reg) Față de masă. 5 (Reg) Perinoc la car. 6 (Reg) Fund de mămăligă. 7 (Mpl) Model de cusătură pe mâneca iilor Si: (reg) *banicel*.

mescior sn vz ***mescioară***

mescioruță sf [At: ALR II, 157 / Pl: *~țe* / E: ***mescioară*** + *-uța*] (Reg; șhp) 1-2 Mescioară (1-2).

meseală sf vz ***mesală***

mesean, ~ă smf [At: VARLAAM-IOASAF, 38r/7 / V: ***mas~*** / Pl: *~eni*, (nob) *~ene* / E: ***masă¹*** + *-ean*] (Mpl) Fiecare dintre persoanele care se așază în jurul unei mese¹ (1) pentru a participa la un prânz, la o cină, la un ospăț, la un banchet Si: (pop) *meselnic*, (reg) *mesaș*, *comesean*, *conviv*.

mesel s [At: T. PAPAHAGI, M. 87 / Pl: nct / E: mg ***meszely*** „halbă, țap"] (Mar; Trs) 1 Măsură pentru lichide. 2 Vas din care ciobanii beau apă și lapte. 3 Pahar.

meselău sn vz ***meseleu***

meseleu sn [At: VAIDA / V: ***~lău*** *sn*, ***~sălaua*** *sf* / Pl: *~leie* / E: mg ***meszelö***] (Trs; Mun) 1 Bidinea. 2 (Îs) ~ *mic* (sau *micuț*) Pensulă.

meseleuaș sn [At: ALRM II/I, h 405/53 / Pl: *~e* / E: ***meseleu*** + *-aș*] (Reg) 1-2 (Șhp) Bidinea (mică). 3-4 (Șhp) Pensulă (mică).

meseleuț sn [At: ALRM II/I, h 405/284 / Pl: *~țe* / E: ***meseleu*** + *-uț*] (Reg; îs) ~ *mic* Pensulă.

meseli vt [At: COMAN, GL. / V: ***~sui*** / Pzi: *~lesc* / E: mg ***meszel***] A spoi.

meselnic sm [At: DENSUȘIANU, Ț. H. 239 / V: (reg) ***mesel*** / Pl: *~ici* / E: ***masă¹*** + *-elnic*] 1-2 (Pop; mpl) Mesean (la nuntă).

mesenterit sn vz ***mezenterită***

meserătate sf [At: PSALT. HUR. 24v/10 / V: (înv) ***~săr~***, (reg) ***măsăr~*** / E: ***measer*** + *-ătate*] 1 (Înv) Sărăcie. 2 (Înv) Suferință. 3 (Înv) Umilință. 4 (Îvr) Milă. 5 (Mol; îf *măsărătate*) Om lacom, nesățios.

meserciu sm [At: (a. 1614) GCR I, 45/14 / V: ***~săr~*** / A și: (nrc) *meserciu* / Pl: *~ii* / E: bg ***месарче***, cf srb *mesarče*] (Înv) Măcelar (1).

meserea sf vz ***mesereare***

mesereae sf vz ***mesereare***

mesereare sf [At: PSALT. 109 / V: ***meserea***, ***mesereae*** / E: ml ***miserere***] (Înv) 1 Îndurare. 2 Slujbă, funcție, demnitate, privilegiu, acordat de un suzeran sau de un înalt demnitar inferiorului său, ori de stăpân slugii sale. 3 Rang.

meserernic, ~ă a [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***mesereare*** + *-nic*] (Îvr) Îndurător.

meseri vit [At: PSALT. HUR. 28r/4 / Pzi: *~resc* / E: ***measer***] (Înv) 1-2 A sărăci.

meseriaș, ~ă [At: POLIZU / Pl: *~i*, *~e* / E: ***meserie*** + *-aș*] 1 *smf* Persoană care cunoaște și practică o meserie Si: *meșteșugar*, (înv) *meșteșugaș* (1), *meșteșugăreț* (1), (îvr) *meșteșugarnic*. 2 *a* (Fam) Formidabil.

mesericos, ~oasă a [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***measer*** + *-icos*] (Îvr) 1 Sărăcăcios. 2 Mizerabil. 3 Vrednic de plâns.

meserie sf [At: GOLESCU, E. 226/23 / Pl: *~ii* / E: ***mesereare***] 1 Profesiune sau îndeletnicire care se bazează pe o muncă manuală calificată, desfășurată pentru a prelucra, a transforma diverse materiale Si: *meșteșug* (1), (reg) *breaslă*, (îrg) *meșterie* (1). 2 (Pop; îe) **Celui cu ~ii multe casa-i este fără curte** Cine se ocupă de prea multe lucruri deodată, nu realizează mare lucru. 3 (Îs) *Școală de ~ii* Școală în care se pregăteau muncitori calificați. 4 (Pgn) Profesiune de orice fel. 5 (Îla) **De ~** Care s-a calificat sau s-a specializat într-un anumit domeniu de activitate. 6 Îndeletnicire. 7 (Îvr) Loc, atelier în care meseriașul își practică profesiunea Si: (reg) *lucrătoare*. 8 (Fam; cu valoare de superlativ; îe) **Meserie!** Se spune despre un obiect, o realizare etc. deosebite Cf *marfa* (16-17).

meseriesesc, ~ească a [At: TDRG / P: *~ri-e~* / Pl: *~șești* / E: ***meseriaș*** + *-esc*] (Rar) 1-6 Meșteșugăresc (1-6).

meseriță sf vz ***măsăriță¹***

mesernița sf [At: (a. 1656) ap. VAIDA / V: ***~săr~***, ***~sar~***, ***mis~*** (Pl: *~ți*), ***misăr~*** ***mișar~*** / Pl: *~țe* / E: bg ***месарница***, srb ***mesarnica***] 1 (Îrg) Măcelărie (2). 2 (Fig; ivr) Măcel (1). 3 (Reg; gmț) Șliț la pantaloni.

meseț s vz ***mesiță¹***

meseță sf vz ***mesiță¹***

mesi [At: MARIAN, NU. 610 / Pzi: *~sesc* / E: ***masa¹***] (Mol, Buc) 1 *vi* A sta la masă și a se ospăta Si: *a benchetui*, *a chefui*. 2 *vt* A ospăta pe cineva.

mesia sms [At: VARLAAM, ap. GCR I, 108/32 / A și: *mesia* / E: slv ***месиа***, ngr ***Μεσσίας***, lat ***messias***] 1 (Bis) Personaj căruia i se atribuie, în textele biblice, rolul de mântuitor al lumii. 2 (Spc; la creștini) Iisus Hristos.

mesianic, ~ă a [At: BARCIANU / P: *~si-a~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***messianique***] (Liv) 1-2 Care cuprinde preziceri (de mântuire) Si: *profetic*. 3 Care aparține unui mesia (1). 4 Referitor la un mesia (1). 5 Care aparține lui Iisus Hristos. 6 Referitor la Iisus Hristos.

mesianism sn [At: CONTEMP. 1949, nr. 138, 6/1 / P: *~si-a~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***messianisme***] 1 Credință într-un mântuitor divin al lumii, care apare în dogmele mozaice și creștine. 2 Atitudine filozofică bazată pe ideile religioase mesianice. 3 (Irn; lpl) Idei care aparțin mesianismului (2).

mesianist, ~ă smf, a [At: DEX – S / P: *~si-a~* / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***messianiste***] 1-2 (Adept) al mesianismului (1). 3-4 *smf*, *a* (Adept) al mesianismului (2).

mesică sf [At: DR. VI, 231 / Pl: *~ici* / E: ***masă¹*** + *-ică*] 1-2 (Nob; șhp) Măsuță (1-2).

mesing s [At: ALR II, 4268 / 2 / V: ***misinc*** / E: ger ***Messing***] (Gms; Ban) Alamă.

mesinteriu sn vz ***mezenter***

mesintheric, ~ă a vz ***mezenteric***

mesișoară sf [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***mesș~*** / Pl: *~oare* / E: ***masă¹*** + *-ișoară*] 1-2 (Șhp) Măsuță (1-2). 3-4 Ospăț (oferit în amintirea unui mort) Si: *praznic*. 5 Mâncare, hrană modestă, nepretențioasă.

mesit sm vz ***misit***

mesiță¹ sf [At: PALIA (1581), ap. GCR I, 38/12 / V: ***meset*** (abr *mst*) *s*, ***~seță***, ***mie~***, ***mișață*** (abr *mișța*) / S și: (înv; abr) *mesța*, *msța* / Pl: *~țe* / E: slv ***мѣсаца***] (Slî; reg) Lună calendaristică.

mesiță² sf [At: VLAHUȚĂ, D. 138 / Pl: *~țe* / E: ***masă¹*** + *-iță*] 1-2 (Rar; șhp) Măsuță (1-2).

meslehet s [At: IORGA, S. N. 202 / Pl: nct / E: ns cf tc *meslek*] (Îvr) Însărcinare.

mesmerian, ~ă smf, a [At: DN³ / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***mesmérien***] 1-2 (Adept) al mesmerismului.

mesmerism sns [At: BARASCH, M. III, 103/25 / E: fr ***mesmérisme***] 1 Curent în medicină, psihologie, care susținea existența magnetismului animal. 2 (Pex) Magnetism animal.

mesohippus sni [At: DN³ / E: fr ***mesohippus***] 1 Gen fosil de mamifere din familia ecvideelor, strămoș direct al calului, de mărimea unui câine. 2 Exemplar de mesohippus (1).

mesopotamian, ~ă [At: DEX / P: *~mi-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***mésopotamien***] 1 *smp* Populație care trăia în Mesopotamia, regiune cuprinsă între fluviile Tigru și Eufrat. 2-3 *a* Care aparține (Mesopotamiei sau) mesopotamienilor (1). 4-5 *a* Care se referă la (Mesopotamia sau) la mesopotamieni (1).

mesoriște sf vz ***măsoriște***

messere sms [At: DN³ / E: it ***messere***] Termen de adresare către un preot, un avocat, un medic în Italia medievală.

messidor *sns* [At: DN^3 / E: fr ***messidor***] A zecea lună a calendarului revoluționar francez (20 iunie-19 iulie).

messire *sms* [At: DN^3 / E: fr ***messire***] **1** Titlu dat unor personaje înalte. **2** Termen de adresare către un preot, un avocat, un medic în Franța medievală.

messoară *sf* vz ***mesișoară***

mestăcală *sf* [At: BL V, 144 / Pl: ? / E: ***mesteca²*** + *-ală*] (Ban) **1-2** Îngrămădeală (de ființe sau) de obiecte.

mesteac *sm* vz ***mesteacăn***

mesteacă¹ *sf* vz ***mesteacăn***

mesteacă² *sm* vz ***mestecă¹***

mesteacăl *sm* vz ***mesteacăn***

mesteacăn *sm* [At: PALIA (1581), 121/18 / V: (reg) ***măstac, măstacăn, măsteac, măs~, mesteac, mesteacă*** *sf*, ***~ăl*** / Pl: *~eceni*, (reg) *mesteceni*, *~tecăni*, *~tecini* / E: ml ***mastichinus*** „de mastic"] **1** Arbore cu scoarța albă, cu lemnul alb, gălbui sau roșiatic, cu ramuri flexibile și cu frunze verzi-cenușii, care crește în regiunile deluroase și subalpine Si: (liv) *betulă* (*Betula verrucosa*). **2** (Îc) **~alb** Specie de mesteacăn cu scoarța de culoare albă vie, strălucitoare (*Betula alba*). **3** (Îc) **~negru** Specie de mesteacăn cu scoarța de culoare brună (*Betula carpatica*). **4** (Îc) **~mic** Specie de mesteacăn, arbust înalt până la un metru, care crește în regiunile alpine (*Betula humilis*). **5** (Îc) **~pitic** Specie de mesteacăn, arbust înalt până la o jumătate de metru (*Betula nana*). **6** (Îc) **~pufos** Specie de mesteacăn, arbust sau arbore cu scoarța albă sau brună-cenușie, cu pete albe Si: *mestecănaș* (**2**) (*Betula pubescens*). **7** (Reg; îe) **A-i ieși (cuiva) mestecenii** A încărunți. **8** Lemn de mesteacăn (**1-3, 6**). **9** Crengi flexibile de mesteacăn (**1-6**). **10** (Bot, Olt) Oțetar. **11** (Bot; reg) Salcâm. **12** (Reg) Cal de culoare albă. **13** (Trs; art.) Vânt care bate dinspre nord.

mesteacănet *sn* vz ***mestecănet***

mestec¹ *sn* [At: TDRG / Pl: *~uri* / E: drr ***mesteca¹***] (Rar) Mestecat¹.

mestec² *sn* vz ***amestec***

mestec³ *s* vz ***mestecă¹***

mestec⁴ *s* vz ***mestecă²***

mesteca¹ *vt* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (pop) ***~tica*** / Pzi: *mestec* / E: ml ***masticare***] **1** (Fșa) A sfărâma un aliment cu dinții și a-l amesteca în gură, spre a-l înghiți. **2** (Pop; îe) **Mestică cât poți înghiți** Nu fi lacom. **3** A învârti ceva cu limba în gură. **4** (Fig; îe) **A ~ în sine** A pune la cale Si: *a plănui, a pregăti*.

mesteca² *sf* vz ***amesteca***

mestecar *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***mesteca²*** + *-ar*] (Reg) Făcăleț pentru mestecat mămăliga Si: (reg) *mestecălău, mestelnic*.

mestecare¹ *sf* [At: LB / Pl: *~cări* / E: ***mesteca¹***] Mestecat¹.

mestecare² *sf* vz ***amestecare***

mestecat¹ *sn* [At: T. POPOVICI, S. 355 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mesteca¹***] Sfărâmare a unui aliment cu dinții și amestecare a lui în gură, spre a-l înghiți Si: (rar) *mestec¹, mestecare¹, mestecătură¹*.

mestecat² *sn* vz ***amestecat¹***

mestecat³, ~ă *a* [At: ZANNE, P. III, 493 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mesteca¹***] **1** (D. alimente) Sfărâmat, măcinat cu dinții și amestecat în gură, spre a fi înghițit. **2** (Pop; îe) **~ă bucată care și așteaptă** Se spune în legătură cu cei care vor să aibă toate de-a gata fără nici un efort.

mestecat⁴, ~ă *a* vz ***amestecat²***

mestecă¹ *sf* [At: PAMFILIE, I. C. 250 / V: ***meastic*** *s*, ***~teacă, mes~, ~tică***, (reg) ***~tec*** *s* / E: ngr ***μαστίχη***, pad *mesteca¹*] **1** (Pop) Rășină de brad netopită sau fiartă, galbenă ca ceara și dulce, care se mestecă în gură sau se mănâncă. **2** (Reg) Pastă făcută din chițion.

mestecă² *sf* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 163 / V: ***mestec*** *s* (A și: *mestec*) / Pl: *~eci* / E: ***mesteca¹***] (Bot; reg) Răsfug (*Chondrilla juncea*).

mestecăciune *sf* vz ***amestecăciune***

mestecălău *sn* [At: CHEST. VIII, 15/2 / Pl: *~laie* / E: ***mestecă²*** + *-ălău*] (Trs; Ban) Făcăleț pentru mestecat mămăliga Si: (reg) *mestecar, mestelnic*.

mestecănaș *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: ***mesteacăn*** + *-aș*] **1-12** (Șhp) Mesteacăn (**1-6**) (mic). **13** (Bot) Mesteacăn pufos (*Betula pubescens*).

mestecănet *sn* [At: LM / V: (sst) ***~teac~*** / E: ***mesteacăn*** + *-et*] (Rar) **1-3** Mestecăniș (**1-3**).

mestecăniș *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 116 / Pl: *~uri* / E: ***mesteacăn*** + *-iș*] **1-2** (Csc) Pădure (mică) de mesteceni Si: (rar) *mestecănet* (**1-2**), (reg) *mestecăniște* (**1-2**), *mestecărie* (**1-2**), *mesteciș* (**1-2**). **3** (Csc) Grup de mesteceni care alcătuiesc o pădurice, un crâng Si: (rar) *mestecănet* (**3**), (reg) *mestecăniște* (**3**), *mestecărie* (**3**), *mesteciș* (**3**).

mestecăniște *sf* [At: ALRM SN I, h 405/260 / Pl: *~ti* / E: ***mesteacăn*** + *-iște*] (Reg) **1-3** Mestecăniș (**1-3**).

mestecănos, ~oasă *a* [At: ALRM SN I, h 405/250 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mesteacăn*** + *-os*] (Reg; d. un loc, un teren) Cu mesteceni.

mestecărie *sf* [At: ALRM SN I, h 405/235 / E: ***mesteac*** + *-ărie*] (Reg) **1-3** Mestecăniș (**1-3**).

mestecător, ~oare *smf, a* vz ***amestecător***

mestecătură¹ *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***mesteca*** + *-(ă)tură*] (Rar) Mestecare.

mestecătură² *sf* vz ***amestecătură***

mestecău¹ [At: KLEIN, D. 221 / V: (reg) ***meșt~, măzdăgău*** / Pl: (**1-2**) *~caie*, (**3**) *~căi* / E: ***mesteca²*** + *-ău*] **1** *sn* (Pop) Băț gros de lemn, în formă de sul, folosit la mestecatul mămăligii, al laptelui în care s-a pus cheagul, al laptelui prins sau al aluatului. **2** *sn* (Reg) Polonic. **3** *sm* (Reg; pbl) Persoană care se amestecă în treburile din bucătărie, încurcându-i pe ceilalți.

mestecău² *s* [At: GR. S. VII, 119 / Pl: nct / E: ***mesteca¹*** + *-ău*] (Arg) Gură a omului.

mesteciș *sn* [At: ALRM SN I, h 405/ 682 / Pl: *~uri* / E: ***mesteac*** + *-iș*] (Reg) **1-3** Mestecăniș (**1-3**).

mesteleu *sn* vz ***melesteu***

mestelnic *sn* [At: H XVIII, 45 / Pl: *~ici* / E: ns cf *mesteleu*] (Ban) Făcăleț pentru mestecat mămăliga.

mesteșug *sn* vz ***meșteșug***

mesti¹ *smp* vz ***meși¹***

mesti² *v* vz ***meste***

mestica *v* vz ***mesteca¹***

mestică *v* vz ***mestecă¹***

mestii *sp* vz ***meși¹***

mestiț, ~ă *smf* [At: DN^3 / Pl: *~iți, ~e* / E: sp ***mestizo***] (Rar) Persoană născută dintr-un alb și dintr-o indiană din America de Nord.

mestreșug *sn* vz ***meșteșug***

mestrie *sf* vz ***mistrie***

mesui *v* vz ***meseli***

mesuță *sf* vz ***măsuță***

meș *sn* [At: CIHAC, II, 193 / V: (**1**) ***mej*** *sm* / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Trs) Inel care se formează anual în trunchiul unui arbore, mai ales în trunchiul unui stejar, și după care se calculează vârsta arborelui. **2** (Olt) Nod la lemne. **3** (Olt, Mun) Strat.

meșă *sf* [At: TEODOREANU, M. U. 28 / Pl: *~șe* / E: fr ***mèche***] **1** Șuviță de păr, adesea de altă culoare sau nuanță decât restul părului. **2** Șuviță de păr atașată la părul natural, pentru a-l îmbogăți și a-l înfrumuseța. **3** (Pgn; la bărbați) Perucă. **4** (Med) Bucată de tifon sau de vată care se introduce într-o rană, pentru a o drena.

meșcă *sf* [At: LEXIC REG. 42 / Pl: *mești* / E: ns cf *meșțe*] (Olt) **1** Lemn cu care sunt zdrobiți strugurii, pentru a obține mustul. **2** Bătător de lapte Si: (reg) *brighidău, drugă, mâtcă*.

meșdă *sf* vz ***mejdă***

meșea *sf* [At: ALR I, 1948/677 / Pl: *~le, ~eli* / E: tc ***meșe***] (Dob) **1** Stejar mărunt. **2** Varietăți de stejar neprecizate mai îndeaproape.

meșelic *sm* [At: DS / V: ***~iu*** / Pl: *~ici* / E: tc ***meșelik***] **1** (Dob; csc) Pădure mică de stejar. **2** (Dob; csc) Desiș de stejar.

mușeliciu *sm* vz ***meșelic***

meșelnic *sm* vz ***meselnic***

meșferet *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 292 / Pl: *~uri* / E: tc ***meșveret***] (Tcî) Consfătuire.

meșghie *sf* [At: DLR / Pl: *~ii* / E: mg ***mesgye***] (Mgm; reg) Hotar care desparte două ogoare Si: *hat, răzor*.

meși[1] *smp* [At: MOXA, 370/7 / V: (rar) ***mești, mesti, mestii*** / E: tc ***mest***] **1** Un fel de încălțăminte fără toc, confecționată din piele foarte subțire, purtată în trecut de bărbați peste ciorapi (și de obicei în papuci sau în cizme). **2** (Fam; îe) **A nu-i da (cuiva) ~i** A nu-i conveni cuiva. **3** (Fam; îae) A nu îndrăzni. **4** (Fam; îe) **A-l ține (pe cineva) ~i** A fi în stare. **5** (Ban) Cizme. **6** (Prc) Turetci. **7** (Mun, Dob) Pantofi de postav Si: *târlici*. **8** (Nob) Pantofi fără toc, pentru copii.

meși[2] *smp* [At: CV 1951, nr. 6, 27 / E: nct] (Reg) Nervi.

meșin[1] *sn* vz ***meșină***[1]

meșin[2]***, ~ă*** *smf, a* vz ***mezin***

meșină[1] [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 258/27 / V: (rar) ***meștină*** *sf*, (înv) ***meșin*** *sn* / A și: (nob) *meșină* / Pl: *~ni*, **(1-3)** *~ne*, (înv) *~uri* / E: tc ***meșin***] **1** *sf* Piele de oaie sau de capră, tăbăcită, folosită la confecționarea unor obiecte de îmbrăcăminte și de încălțăminte. **2** *sf* (Pex, mpl) Bucată sau sortiment de piele de meșină **(1)**. **3** *sf* Obiect confecționat din meșină **(1)**. **4** *sp* (Mol; îf *meșini*) Pantaloni țărănești confecționați din piele tăbăcită de oaie sau de miel.

meșină[2] *sf* vz ***mașină***

meșinei *smp* [At: MANOLESCU, I. 188 / E: ***meșini*** (pll *meșină*) + *-ei*] (Mol; șhp) **1-2** Meșini **(4)** (mici).

meșniță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 149 / V: ***mle~*** / Pl: *~țe* / E: ns cf bg *млечница*, srb *mlečnica* „ciuperca *Lactarius piperatus*"] **1** (Mol; Buc) Mâncare preparată din lapte dulce fiert și îngroșat cu făină de grâu sau cu tăiței, cu crupe de mălai, cu făină de mei ori cu orez, servind uneori ca umplutură pentru pască. **2** (Pop; îe) **Decât ~ta din alt sat, mai bine serbusca din satul tău** Mai bine te însori cu o fată modestă, dar pe care o cunoști, decât cu una cu renume, dar pe care nu o cunoști. **3-4** (Rar; îe) **A-i face ~ (cuiva)** sau **a-l face ~** (A-i zdrobi cuiva ceva sau) a zdrobi pe cineva. **5** (Reg) Mămăligă subțire. **6** (Mol) Spumă a laptelui.

mește *vt(a)* [At: BIBLIA (1688), 30/57 / V: ***mesca, mesti*** / Pzi: *mesc*; Ps: *mescui*; Par: *mescut* / E: ml ***miscere***] **1** (Îrg; c. i. băuturi) A turna în pahar. **2** (Îrg; c. i.oameni) A da, a oferi de băut. **3** (Înv; c. i. lichide) A scoate. **4** (Sst) A amesteca.

meșteca *sf* vz ***mesteca***[1]

meștecău *sn* vz ***mestecău***[1]

meștelcu *sn* vz ***melesteu***

meșter, ~ă [At: (a. 1504) ap. DR VII, 210 / V: (îrg) ***~tire, măștăr*** *sm* / *Pl: ~i, ~e* / E: mg ***mester***] **1** *sm* Persoană care practică o meserie **(1)** Si: *maistru, meseriaș, meșteșugar*. **2** *sm* Meseriaș cu calificare mai înaltă, care conduce de obicei o formație de lucru într-o întreprindere sau într-un atelier Vz *maistru*. **3** *sm* (Îcs) *De-a ~ii* Joc de copii care se joacă la priveghiul mortului. **4-5** *sm* (Îe) **~ul strică** (sau **~ strică și drege de frică**) Se zice despre un meșteșugar prost sau despre un om neîndemânatic. **6** *sm* Proprietar al unui atelier, în raport cu angajații săi Si: *patron, stăpân*. **7** *sm* (Înv) Maestru[2] **(12)**. **8** *sm* (Pex; nob) Profesor. **9-10** *smf, a* (Om) talentat Si: *dibaci, iscusit, îndemânatic, priceput*. **11-12** *smf, a* (Persoană) care posedă multe cunoștințe. **13** *sm* Persoană care a adus contribuții valoroase într-un anumit domeniu de activitate Si: *maestru*[2] **(11)**. **14** *a* (Rar; d. manifestări sau creații ale oamenilor) Realizat cu artă, cu talent Si: *măiestru* **(4)**. **15-16** *sf, a* (Pop; în superstiții) (Femeie) care se pricepe la farmece, la vrăji, la descântece Si: (pop) *fermecătoare, meșteriță* **(2)**, *meștereasă*, (reg) *meșteritoare*. **17** *a* (Rar) Fermecat. **18** *sm* (Reg; fam) Epitet cu care o persoană tânără) se adresează unui bărbat mai în vârstă Si: *bade, nene*. **19** *sm* (Reg) Meștergrindă.

meșteraș *sm* [At: PANN, P. V. III, 64/2 / Pl: *~i* / E: ***meșter*** + *-aș*] **1-10** (Șhp) Meșter **(1-2, 6-8)** (tânăr). **11** (Rar, dep) Om abil Si: *șmecher*. **12** (Rar, dep) Artist fără valoare, neînsemnat.

meșterciug *sn* vz ***meșteșug***

meștereală *sf* [At: CĂLINESCU, E. O., II, 187 / Pl: *~eli* / E: ***meșteri*** + *-eală*] **1** (Fam; rar) Exercitare a unei meserii, a unei profesiuni. **2** (Fam; rar) Realizare a unor obiecte, bunuri materiale etc. **3** (Fam; rar) Prelucrare a unor obiecte, bunuri materiale etc. **4** (Fam; rar) Aranjare. **5** (Fam; rar) Reparare.

meștereasă *sf* [At: ISPIRESCU, L. 95 / Pl: *~ese* / E: ***meșter*** + *-easă*] (Pop; în superstiții) Meșteră **(15)**.

meșteresc, ~ească *a* [At: ODOBESCU, S. II, 507 / Pl: *~ești* / E: ***meșter*** + *-esc*] **1** (Rar) Care aparține meșterului **(1)**. **2** (Rar) Specific meșterului **(1)**. **3** (Rar) De meșter **(1)**. **4** Legat de practicarea unui meșteșug, de activitatea meșteșugărească. **5** Specific meșterului **(9)**. **6** De meșter **(9)**. **7** Realizat cu artă, cu măiestrie, cu talent.

meșterește *av* [At: CARAGIALE, O. VII, 122 / E: ***meșter*** + *-ește*] (Rar) **1** În felul meșterului **(1)**. **2** În mod artistic.

meștergrindă *sf* [At: ANON. CAR. / S și: *meșter-grindă* / Pl: *~nzi* / E: mg ***metergerenda*** pad *grindă*] Grindă groasă la casele țărănești, fixată în mijlocul planșeului podului, pentru a sprijini grinzile transversale Si: *faurmaur, meșter* **(19)**.

meșteri [At: ANON. CAR. / Pzi: *~resc* / E: ***meșter***] **1** *vi* (Pfm) A exercita o meserie, o profesiune Si: *a profesa*. **2** *vt* (C. i. obiecte, bunuri materiale etc.) A realiza. **3** *vt* (C. i. obiecte, bunuri materiale etc.) A prelucra. **4** *vt* (Nob; c. i. un dans) A executa. **5-6** *vti* A munci, a lucra cu pricepere pentru a realiza ceva. **7** *vt* A pune la punct Si: *a aranja, a potrivi*. **8** *vt* A repara. **9** *vt(a)* (Fig) A pune la cale. **10** *vt* (Fig) A întreprinde. **11** *vt* (Fig; reg) A ocărî.

meșterie *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***meșter*** + *-ie*] **1** (Îrg) Meserie **(1)**. **2** (Îrg; pgn) Profesiune. **3** Pricepere. **4** Însușire, calitate ascunsă a unui obiect. **5** Secret. **6** (Ccr) Obiect, unealtă, instrument etc. realizat cu îndemânare, pentru un scop practic Si: (îvp) *măiestrie*[1] **(11)**.

meșteritoare *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 225 / Pl: *~ori* / E: ***meșteri*** + *-toare*] (Mar; în superstiții) Meșteră **(15)**.

meșteriță [At: DONICI, F. I, 49/6 / A și: *meșteriță* / Pl: *~țe* / E: ***meșter*** + *-iță*] **1** *sf* Femeie talentală, pricepută, îndemânatică, dibace, iscusită, abilă. **2-3** *sf, a* (Pop, în superstiții) Meșteră **(15-16)**. **4** *sf* (Rar) Femeie care practică o meserie, având calitatea de meșter **(1)**. **5** (Rar) Soție de meșter **(1)**.

meșterșig *sn* vz ***meșteșug***

meșterșug *sn* vz ***meșteșug***

meșterșugar *sm* vz ***meșteșugar***

meșterșugatec, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 197ᵛ/9 / Pl: *~eci, ~ece* / E: ***meșterșug*** + *-atic*] (Îvr) Meșteșugit **(1)**.

meșterșugește *av* vz ***meșteșugește***

meșterșugi *v* vz ***meșteșugi***

meșterșugit, ~ă *a* vz ***meșteșugi***

meșteșuguit, ~ă *a* [At: N. COSTIN, L. 31 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***meșterșugui***] (Înv) **1** Meșteșugit **(1)**. **2** Organizat cu talent, cu pricepere. **3** Stabilit în mod riguros. **4** Ticluit cu dibăcie, cu viclenie.

meșterui [At: C. PETRESCU, Î. II, 181 / Pzi: *~esc* / E: ***meșter*** + *-ui*] (Rar) **1** *vt* A realiza. **2** *vi* A munci, a lucra cu pricepere pentru a realiza ceva. **3** *vt* A pune la punct Si: *a aranja, a potrivi*. **4** *vt* A repara.

meșteșig *sn* vz ***meșteșug***

meșteșuc *sn* vz ***meșteșug***

meșteșug *sn* [At: CORESI, EV. 210 / V: (îrg) ***meșteșuc, mestreșug, ~erciug, ~erșig, ~terșug, ~uc, ~șig,*** (sst) ***~toșig*** / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: mg ***mesterség***] **1** Profesiune sau îndeletnicire bazată pe o muncă manuală calificată și desfășurată pentru a prelucra, a transforma etc. diverse materiale Si: *meserie* **(1)**, (reg) *breaslă*, (îrg) *meșterie* **(1)**. **2** (Pgn) Profesiune. **3** Ramură a științei, a artei. **4** Știință, artă considerate ca discipline. **5** (Înv; îs) *~ul războaielor* Artă militară. **6** Stil artistic. **7** Talent. **8** Măiestrie, artă cu care este realizată o lucrare, un obiect. **9** (Rar) Acțiune realizată cu deosebită iscusință, măiestrie. **10** (Îvp) Sens profund Si: *tâlc*. **11** (Îvp) Secret. **12** (Îvp) Cauză ascunsă. **13** (Îvp) Rost al unui fenomen, al unui lucru etc. **14** (Îvp) Acțiune dibace, vicleană făcută în ascuns în

vederea atingerii unui scop Si: (asr) *meșteșugire* (7), *uneltire*. 15 Tactică ingenioasă sau vicleană. 16 Înșelătorie. 17 (Îvp; în superstiții) Vrăjitorie. 18 (Îvp; ccr) Ceea ce servește unui anumit scop practic. 19 (Înv) Unealtă. 20 (Înv) Instrumentar. 21 (Înv) Dispozitiv, mecanism al unui obiect. 22 (Înv) Parte componentă a unui obiect, care îndeplinește, de obicei, un rol activ.

meșteșugal, ~ă *a* [At: BUL. FIL. VI, 27 / Pl: *~i, ~e* / E: ***meșteșugit*** + *-al*] (Rar) **1-6** Meșteșugăresc (**1-6**).

meșteșugar *sm* [At: BOLLIAC, O. 238 / V: (îrg) ***meșterș~*** / Pl: *~i* / E: ***meșteșug*** + *-ar*] Persoană care practică) o meserie (1) Si: *meseriaș* (1), (înv) *meșteșugaș* (1), *meșteșugareț* (1), (îvr) *meșteșugarnic*.

meșteșugareț, ~ă [At: DIONISIE, C. 209 / V: ***~rit*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***meșteșug*** + *-areț*] (Înv) **1** *sm* Meșteșugar. **2-3** *sm, a* (Om) talentat. **4** *a* (D. obiecte) Făcut cu talent, cu pricepere. **5** *a* Viclean. **6** *a* Intrigant.

meșteșugarit, ~ă *sm, a* vz ***meșteșugareț***

meșteșugarnic *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ici* / E: ***meșteșug*** + *-arnic*] (Îvr) Meșteșugar.

meșteșugaș [At: (a. 1775) URICARIUL, I, 75 / Pl: *~i, ~e* / E: ***meșteșug*** + *-aș*] **1** *sm* (Înv) Meșteșugar. **2** *a* (Înv) Priceput.

meșteșugăresc, ~ească *a* [At: LEG. EC. PL. 242 / Pl: *~ești* / E: ***meșteșugar*** + *-esc*] **1-2** Care aparține (meșteșugarului sau) ocupației lui Si: (rar) *meseriesesc* (**1-2**), *meșteșugal* (**1-2**). **3-4** Referitor (la meșteșugar sau) la ocupația lui Si: (rar) *meseriesesc* (**3-4**), *meșteșugal* (**1-2**). **5** De meșteșugar Si: (rar) *meseriesesc* (**5**), *meșteșugal* (**5**). **6** (Rar) Care vădește măiestrie, artă, talent Si: *meseriesesc* (**6**), *meșteșugal* (**6**).

meșteșugăreț, ~eață *a* [At: (a. 1838) DOC. EC. 698 / Pl: *~i, ~e* / E: ***meșteșug*** + *-areț*] (Înv; d. oameni) **1** Care practică un meșteșug (1). **2** Șiret.

meșteșugări *vi* [At: DEȘLIU, G. 33 / Pzi: *~resc* / E: ***meșteșugar***] (Rar) A lucra în calitate de meșteșugar.

meșteșugărie *sf* [At: DM / Pl: *~ii* / E: ***meșteșugar*** + *-ie*] (Rar) Meșteșug (1).

meșteșugesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***meșteșug*** + *-esc*] (Rar; îdt) **1** Făcut de mâna omului Si: *artificial*. **2** Făcut cu ingeniozitate, cu artă Si: *artistic*.

meșteșugește *av* [At: PISCUPESCU, O. 237/8 / V: ***~sterș~*** / E: ***meșteșug*** + *-ește*] (Înv) **1** Cu pricepere și ingeniozitate. **2** Printr-un procedeu ingenios. **3** Cu artă. **4** Fin. **5** Viclean.

meșteșugi [At: PSALT. 171 / V: (înv) ***~sterș~*** / Pzi: *~gesc* / E: ***meșteșug***] **1** *vt* (Fam) A realiza ceva cu talent, cu pricepere, cu dibăcie Si: (înv) *a meșteșugui* (**1**). **2** *vt* (Îvr) A înzestra cu... **3** *vt* (Nob) A rezolva cu pricepere dificultățile cuiva. **4-5** *vir* (Înv) A acționa cu pricepere, cu dibăcie, cu viclenie Si: (înv) *a meșteșugui* (**3**). **6** *vr* (Înv) A se strădui cu talent, cu pricepere sau cu mijloace viclene, perfide să... Si: (înv) *a meșteșugui* (**5**). **7** *vt* (Înv) A plănui. **8-9** *vti* A unelti împotriva cuiva. **10** *vr* (Înv) A se preface că... **11** *vt* (Fam; rar) A falsifica.

meșteșugire *sf* [At: BIBLIA (1688), 99 bis[1]/51 / Pl: *~ri* / E: ***meșteșugi***] **1** (Asr; fam) Realizare a unui obiect cu talent, cu pricepere, cu dibăcie. **2** (Asr; fam) Pregătire specială Si: (fam) *dichis*. **3** (Asr; fam) Însușire, învățare a unui meșteșug, a unei științe. **4** (Asr; fam) Talent. **5** (Asr; fam) Uneltire. **6** (Asr; fam) Meșteșug (**13**). **7** (Asr; fam) Înșelătorie. **8** Acțiune artificială, forțată. **9** (Îvp; ccr) Dispozitiv al unui obiect Si: (înv) *meșteșug* (**20**).

meșteșugit, ~ă *a* [At: AETHIOPICA, 61[v]/33 / V: (îrg) ***~sterș~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***meșteșugi***] **1** (Asr; fam) Făcut cu artă, cu măiestrie, cu talent. **2** (D. acțiunile, manifestările oamenilor) Care vădește talent, pricepere, dibăcie. **3** (Îvr; d. oameni) Viclean. **4** (Îvr; îoc *natural*) Realizat de mâna omului. **5** (Asr; îoc *autentic*) Artificial.

meșteșugos, ~oasă *a* [At: (a. 1755) BV II, 129/ Pl: *~oși, ~oase* / E: ***meșteșug*** + *-os*] **1** (Îvr; d. obiecte) Făcut de mâna omului. **2** (Înv; d. obiecte) Realizat cu talent, cu pricepere, cu artă. **3** (Îvp; d. oameni) Talentat. **4** (Înv) Șmecher.

meșteșugui [At: MOXA, 378/9 / V: ***~sterș~*** / Pzi: *~esc* / E: ***meșteșug*** + *-ui*] (Înv) **1** *vt* A meșteșugi (**1**). **2** *vi* A lucra cu pricepere, cu dibăcie. **3** *vi* A meșteșugi (**4**). **4** (Spc) A mânui un instrument. **5** *vi* A meșteșugi (**6**). **6** *vt(a)* A plănui. **7** *vt* A falsifica.

mești[1] *vr* [At: CV 1951, nr. 6, 27 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A se conduce.

mești[2] *smp* vz ***meși[1]***

meștină *sf* vz ***meșină[1]***

meștioară *sf* vz ***mescioară***

meștire *sm* vz ***meșter***

meștoșig *sn* vz ***meșteșug***

meta- [At: DN[3] / E: fr ***méta-***] Element prim de compunere însemnând „după" sau exprimând ideea de transformare, de schimbare.

metabioză *sf* [At: DEX / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***métabiose***] (Blg) Simbioză în care unul dintre organisme este beneficiar, iar celălalt nu Si: *comensualism*.

metabisulfit *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~iți* / E: fr ***métabisulfite***] (Chm) Sare a unui acid care, adăugată în soluție apoasă diluată, trece în sulfitul acidului respectiv și este folosită în vinificație.

metabolă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***métabole***] Procedeu retoric prin care se repetă un enunț schimbând ordinea cuvintelor.

metabolic, ~ă *a* [At: PARHON, O. A. I, X / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métabolique***] **1** Care aparține metabolismului. **2** Care se referă la metabolism.

metabolimetrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***métabolimétrie***] Măsurare a metabolismului.

metabolimetru *sn* At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***métabolimètre***] Aparat pentru determinarea metabolismului bazal.

metabolism *sn* [At: CONTEMP. 1953, nr. 335, 4/4 / Pl: *~e* / E: fr ***métabolisme***] **1** Totalitate a proceselor nutritive de asimilare și dezasimilare produse în organism. **2** (Îs) *~bazal* Cantitate de căldură, exprimată în calorii, care se produce pe un metru pătrat de suprafață a corpului unui individ într-o oră.

metabolit *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iți* / E: fr ***métabolite***] (Blg) Substanță care participă la procesele specifice metabolismului.

metaboliza *vt* [At: DEX - S / Pzi: *~zez* / E: ***metabolism***] A transforma substanțe prin procesele metabolismului.

metabolizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***metaboliza***] Transformare a unor substanțe prin procesele specifice metabolismului.

metabolizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***metaboliza***] (D. substanțe) Care a fost transformat prin procesele specifice metabolismului.

metacarp *sn* [At: KRETZULESCU, A. 57/26 / Pl *~uri* / E: fr ***métacarpe***] **1** Parte din scheletul mâinii cuprinsă între corp și falange și formată din cinci oase dispuse radial Si: (rar) *metacarpian* (**5**). **2** Os care formează baza fluierului la picioarele din față ale unor animale Si: (rar) *metacarpian* (**6**).

metacarpian, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 57/25 / V (rar) ***~pien*** / P: *~pi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***métacarpien***] **1-2** *a* Care aparține metacarpului (**1-2**). **3-4** *a* Referitor la metacarp (**1-2**). **5-6** *sn* (Rar) Metacarp (**1-2**).

metacarpien, ~ă *a, sn* vz ***metacarpian***

metacentric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métacentrique***] (Mrn) **1** Referitor la metacentru. **2** De metacentru.

metacentru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***métacentre***] Punct în care verticala centrului de greutate al unui corp care plutește este intersectată de verticala centrului de carenă, aceasta din urmă fiind trasată pentru o poziție înclinată a corpului.

metacercar *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: nct] Ultimă fază larvară a distomului, după sporocist.

metacrilat *sm* [At: DEX / Pl: *~ați* / E: fr ***métacrylate***] **1-2** (Sare sau) ester al acidului metacrilic. **3** (Îs) *~de metil* Ester al acidului metacrilic cu alcoolul metilic, lichid incolor, inflamabil, folosit la fabricarea plexiglasului.

metacrilic *am* [At: LTR / Pl: *~ici* / E: fr ***métacrylique***] (Îs) *Acid* ~ Acid carbonic care se fabrică din acetonă și acid cianhidric și care se prezintă ca un lichid incolor cu miros neplăcut.

metacritică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: ger ***Metakritik***] (Rar) Critică a criticii.

metacromatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métachromatique***] (Blg) Care prezintă metacromazie.

metacromatism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***métachromatisme***] Metacromazie.

metacromazie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***métachromasie***] (Med) Însușire de a se colora diferit în raport cu colorantul utilizat sau cu țesuturile din jur Si: *metacromatism*.

metacromie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***métachromie***] Transpunere a unor imagini colorate pe porțelan, pe hârtie etc. Si: *decalcomanie*.

metacronism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***métachronisme***] Eroare de dată prin postdatare.

metaeducație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: nct] (Liv; rar) Pregătire educativă necesară omului contemporan în vederea însușirii deprinderilor de a utiliza atât cantitatea de informație tehnico-științifică și culturală, cât și sistemele de comunicare și de documentare existente.

metafază *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***métaphase***] (Blg) A doua fază în diviziunea celulei prin mitoză, în care fiecare cromozom se împarte în câte doi cromozomi.

metafite *sfp* [At: DN³ / Sg: *~tă* / E: fr ***métaphytes***] **1** Încrengătură care cuprinde plantele pluricelulare. **2** (Șls) Plantă din încrengătura metafitelor **(1)**.

metafizic, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 14 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***μεταφυσικός***, lat ***metaphysica***, ger ***Metapsyhik***, ***Metaphysich***, fr ***métaphysique***] **1** *sf* Parte a filozofiei idealiste având drept obiect fenomenele care nu pot fi percepute cu simțurile noastre, care depășesc cadrul existenței. **2-3** *sm* (Înv) Metafizician **(1-2)**. **4** *a* Care aparține metafizicii **(1)** Si: (înv) *metafizicesc* **(1)**. **5** *a* Referitor la metafizică **(1)** Si: (înv) *metafizicesc* **(2)**. **6** *a* Care nu poate fi perceput cu simțurile noastre, depășind cadrul experienței Si: (înv) *metafizicesc* **(3)**. **7** *a* (Pex; rar) Greu de înțeles Si: (înv) *metafizicesc* **(4)**. **8** *a* (Pex; rar) Abstract. **9** *av* Într-o manieră care ține de metafizică **(1)**.

metafizicesc, ~ească *a* [At: LEON ASACHI, B. 7/6 / Pl: *~ești* / E: ***metafizic*** + *-icesc* cdp rs ***метафизический***] (Înv) **1-5** Metafizic **(4-8)**.

metafizicește *av* [At: POLIZU / E: ***metafizic*** + *-ește*] (Rar) **1** Metafizic **(9)**. **2** Potrivit metafizicii **(1)**.

metafizician *sm* [At: VÎRNAV, L. 138ᵛ/2 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***métaphysicien***] **1** Filozof idealist care se ocupă de metafizică **(1)** Si: (înv) *metafizic* **(2)**. **2** Adept al metafizicii Si: (înv) *metafizic* **(3)**.

metafonie *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 235 / Pl: *~ii* / E: fr ***métaphonie***] (Lin) Diftongare condiționată de anumite vocale din silaba următoare.

metaforă *sf* [At: AMFILOHIE, G. F. 97ʳ/1 / Pl: *~re* / E: lat ***metaphora***, it ***metafora***, fr ***métaphore***] **1** Figură de stil constând dintr-un transfer de sens realizat printr-o comparație din care a fost eliminat termenul mediu. **2** (Pgn) Figură de stil.

metaforic, ~ă *a* [At: CARTE TREB. II, 190/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***metaphorisch***, fr ***métaphorique***] **1** Care ține de metaforă **(1)** Si: (înv) *metaforicesc* **(1)**. **2** Care este propriu metaforei **(2)** Si: (înv) *metaforicesc* **(2)**. **3** Care este exprimat prin metafore **(3)** Si: (înv) *metaforicesc* **(3)**. **4** Care este bogat în metafore Si: (înv) *metaforicesc* **(4)**. **5** (Pgn) Figurat.

metaforicesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, ap. GCR II, 163/4 / Pl: *~ești* / E: ***metaforă*** + *-icesc*] (Înv) **1-4** Metaforic **(1-4)**. **5** (Pgn) Figurat.

metaforicește *av* [At: VĂCĂRESCUL, GR. 140/6 / E: ***metaforic*** + *-ește*] (Înv) În mod metaforic.

metaforism *sn* [At: CONTEMP. 1950, nr. 170, 5/2 / Pl: *~e* / E: ***metaforă*** + *-ism*] (Rar) Mod de exprimare în care se folosesc frecvent metafore sau alte figuri de stil.

metaforiza *vit* [At: BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *~zez* / E: fr ***métaphoriser***] **1** (Rar) A folosi metafore în mod excesiv. **2** (Rar) A da unui cuvânt valoare metaforică.

metaforizare *sf* [At: VIANU, M. 25 / Pl: *~zări* / E: ***metaforiza***] **1** (Rar) Folosire excesivă de metafore. **2** (Rar) Atribuire a unei valori metaforice unui cuvânt.

metaforos, ~oasă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 494 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***metaforă*** + *-os*] (Nob; dep) Metaforic **(4)**.

metafosfat *sm* [At: LTR / Pl: *~ați* / E: fr ***métaphosphate***] **1** Sare a acidului metafosforic. **2** (Îs) *~de sodiu* Sare de sodiu a acidului metafosforic, care se prezintă ca o masă amorfă, sticloasă, utilizată la dedurizarea apei, în tăbăcărie etc

metafosforic *am* [At: LTR / Pl: *~ici* / E: fr ***métaphosphorique***] (Îs) *Acid* ~ Acid oxigenat al fosforului.

metafrast *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~aști* / E: fr ***métaphraste***] (Îdt) Autor de metafraze.

metafrază *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ze* / E: fr ***métaphrase***] (Îdt) Traducere a unui text în care se urmărește în primul rând interpretarea fidelă a conținutului, și numai în al doilea rând măiestria artistică.

metagalaxie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***métagalaxie***] Sistem în care se consideră că sunt grupate galaxiile.

metagenetic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métagénétique***] **1** Care aparține metagenezei. **2** Referitor la metageneză. **3** Conform cu metageneza.

metageneză *sf* [At: DEX / Pl: (rar) *~ze* / E: fr ***métagénèse***] (Blg) Înmulțire în care alternează o generație sexuată cu alta asexuată.

metageometrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***métagéometrie***] Nume generic dat geometriilor neeuclidiene.

metageometrism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***métagéométrisme***] Teorie care afirmă posibilitatea existenței unui număr mai mare de dimensiuni decât cele trei stabilite de Euclid pentru formele spațiale.

metagramă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: fr ***métagramme***] Joc distractiv prin care se formează cuvinte noi înlocuind mereu câte o literă din cuvântul dat inițial.

metah *sn* [At: (a. 1802) URICARIUL I, 13 / Pl: *~uri* / E: tc ***meta, metah***] (Tcî) Bun, produs destinat vânzării și cumpărării Si: *marfă* **(7)**.

metaharisi *v* vz ***metahirisi***

metaherisi *v* vz ***metahirisi***

metahirisi [At: ANTIM, ap. TDRG / V: ***~har~, ~her~, mit~*** / S și: *~achirisi* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***μεταχειρίζομαι***] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) utiliza. **3-4** *vtrp* A (se) obișnui. **5** *vt* A dori să facă sau să aibă ceva. **6** *vt* (C. i. meserii) A practica. **7-8** *vtr* (A practica ceva sau) a se îndeletnici cu ceva. **9-10** *vtrp* A (se) administra. **11** *vi* A bea în sănătatea cuiva Si: *a cinsti*. **12** *vt* A transmite cuiva salutări, complimente.

metahirisire *sf* [At: CRITIL, 4/5 / Pl: *~ri* / E: ***metahirisi***] (Înv) **1** Utilizare. **2** Deprindere. **3** Dorință de a face sau a avea ceva. **4** Practicare a unei meserii. **5** Administrare. **6** (Îs) *~a cuvântului* Dar de a vorbi.

metahnă *sf* vz ***meteahnă***

metahnie *sf* vz ***meteahnă***

metal *sn* [At: CANTEMIR, IST. 14 / V: (iţî, rar) ***~o***, (grî, rar) ***~on*** / Pl: *~e* / E: fr ***métal***, ger ***Metall***, lat ***metallum***, it ***metallo***, ngr ***μέταλλον***] **1** Fiecare dintre elementele chimice cu luciu caracteristic, bune conducătoare de căldură și de electricitate, solide la temperatura obișnuită. **2** (Pex) Aliaj format din două sau mai multe metale **(1)**, dintr-un metal **(1)** și alte materiale etc. **3** (Îs) ~ *prețios* (sau *nobil*) Metal care se găsește în natură în cantități relativ mici și care se oxidează cu greutate. **4** (Fig; rar) Bani sub formă de monede. **5** (Pop; Ipl) Substanță chimică. **6** Bucată de metal **(2)**. **7** Piesă de metal **(2)**.

metalare *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~lări* / E: cf fr *métallisation*] (Îs) *Reacție de ~* Reacție între o hidrocarbură și un metal.

metalazbest *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ger ***Metalasbest***] Material constituit dintr-o țesătură de fire metalice și de azbest, din care se fac garnituri la frânele automobilelor și la alte organe de mașini Si: *ferodo*.

metaldehidă *sf* [At: DEX / Pl: *~de* / E: fr ***métaldéhyde***] Compus macromolecular rezultat prin polimerizarea acetaldehidei în prezența acizilor, cristalin, de culoare albă, folosit drept combustibil.

metalepsă *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~se* / E: fr ***métalepse***] Figură de stil care constă în indicarea unui amănunt antecedent pentru a sugera consecința unui fapt sau în indicarea consecinței unui fapt pentru cunoașterea unor antecedente.

metalic, ~ă [At: (a. 1780-1790) ap. AMFILOHIE, G. F. 211ʳ/16 / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***metalico***, lat ***metallicus***, fr ***métallique***] **1** *a* (D. obiecte) Făcut din metal (2) Si: (înv) *metalicesc* (1). **2** *a* (Înv; îs) *Apă ~ă* Apă minerală. **3** *a* (D. sunete, zgomote) Care este produs prin ciocnirea sau lovirea obiectelor de metal (2). **4-5** *a* (D. sunete, zgomote) Care are o rezonanță (ca) de metal (2). **6-7** *av* Cu o rezonanță (ca) de metal (2). **8-9** *a* (Fig) Care are (luciul sau) culoarea metalului (2). **10-11** *av* Cu (luciu sau) culoare de metal (2). **12** *a* (Fig) Ca al metalului (2).

metalicesc, ~ească *a* [At: MEȘT. DOFT. II, 244ʳ/18 / Pl: *~ești* / E: ***metal*** + *-icesc*] (Înv) **1** Metalic (1). **2** (Îs) *Apă ~ească* Apă minerală.

metalifer, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***métallifère***] **1** (D. zăcăminte, minereuri) Care conține metale (1). **2** (D. regiuni) Care are zăcăminte bogate în metale.

metalimbaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***meta-*** + ***limbaj***] Metalimbă.

metalimbă *sf* [At: DEX / Pl: *~bi* / E: ***meta-*** + ***limbă***] Totalitate a enunțurilor despre o anumită limbă, naturală sau formalizată supusă analizei Si: *metalimbaj*.

metalin *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: amer ***metaline***] Foiță de hârtie metalizată, folosită în legătorie la tipăritul coperților.

metalingvistică *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ici* / E: fr ***métalinguistique***] (Lin) **1** Ramură a lingvisticii care studiază limbajul lingvistic. **2** (În teoria lui Roman Jakobson; îs) *Funcție ~* Funcție a limbajului prin care vorbitorul verifică dacă este înțeles sau a înțeles ce i se comunică.

metalism *sns* [At: DEX / E: ger ***Metalismus***] Teorie potrivit căreia valoarea metalului din care sunt făcuți banii este determinantă.

metaliza *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~zez* / E: fr ***métalliser***] **1** A acoperi cu un strat de metal (1). **2** A da aspect de metal (2).

metalizare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~zări* / E: ***metaliza***] **1** Acoperire cu un strat de metal (1) Si: (înv) *metalizație* (1). **2** Realizare a aspectului de metal (2) Si: (înv) *metalizație* (2).

metalizat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***metaliza***] Acoperit cu un strat de metal (1).

metalizație sf [At: NEGULICI / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***metallisation***] (Înv) **1-2** Metalizare (**1-2**).

metalizațiune *sf* vz ***metalizație***

metalo- [At: DN³ / E: fr ***métallo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) metal. **3** Metalic.

metaloceramică *sf* [At: LTR / Pl: *~ici* / E: ***metalo-*** + ***ceramică***] Ramură a metalurgiei care se ocupă cu fabricarea de piese, obiecte etc. din metale și aliaje, pe baza pulberilor metalice.

metalochimic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métallochimique***] **1** Care aparține metalochimiei. **2** Referitor la metalochimie.

metalochimie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***métallochimie***] Parte a chimiei care se ocupă cu studiul metalelor.

metalocromie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***métallochromie***] (Teh) Artă de a colora suprafața metalelor.

metalofizică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: fr ***métallophysique***] Disciplină care studiază fenomenele fizice care se petrec în metale și aliaje.

metalofobie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***métallophobie***] (Rar) Oroare față de contactul cu obiecte de metal.

metalogeneză *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ze* / E: fr ***métallogenèse***] Ramură a geologiei care studiază formarea și răspândirea zăcămintelor minerale în scoarța Pământului Si: (rar) *metalogenie*.

metalogenie *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: fr ***métallogénie***] (Rar) Metalogeneză.

metalogic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métalogique***] **1** Care aparține metalogicii. **2** Referitor la metalogică.

metalogică *sf* [At: DEX / Pl: *~ici* / E: fr ***métalogique***] Disciplină care studiază fundamentele logicii, sistemele logice, expresiile logice și raporturile dintre acestea.

metalograf, ~ă *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***métallographe***] Specialist în metalografie.

metalografic, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métallographique***] **1** Care aparține metalografiei. **2** Referitor la metalografie.

metalografie *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ii* / E: fr ***métallographie***] **1** Ramură a metalurgiei care se ocupă cu studiul structurii metalelor și a aliajelor, precum și cu legătura dintre proprietățile și structurile lor. **2** Procedeu de tipar care folosește clișee din foi de metal gravate cu dalta Si: *metalotipie* (1). **3** Tipar obținut prin metalografie (2) Si: *metalotipie* (2).

metalogravură *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: fr ***métallogravure***] **1** Procedeu de gravare manuală, cu dalta, a unui metal, pentru obținerea clișeelor folosite la imprimarea timbrelor, bancnotelor, acțiunilor etc. **2** Clișeu metalic gravat prin metalogravură (1).

metaloid *sm* [At: BULETIN, F. (1843), 239/46 / Pl: *~izi*, (rar, *sn*) *~ide* / E: fr ***métalloïde***] Element chimic rău conductor de căldură și de electricitate, de obicei lipsit de luciu metalic și de ductilitate Si: *nemetal*.

metaloidic, ~ă *a* [At: LTR², XI, 52 / P: *~lo-i~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métalloïdique***] (Chm) **1** De natura metaloizilor. **2** De metaloid.

metalon *s* vz ***metal***

metaloplastic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métalloplastique***] **1** Care are proprietăți de metal și de material plastic. **2** Referitor la metaloplastie. **3** Care provine din metaloplastie.

metaloplastie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***métalloplastie***] **1** Procedeu de obținere a unui material metaloplastic. **2** Modelare a unui material metaloplastic.

metalosferă *sf* [At: DEX – S / Pl: *~re* / E: fr ***métalloplastie***] (Glg) Barisferă.

metalotecă *sf* [At: DN³ / Pl: *~eci* / E: it ***metalloteca***] **1** Muzeu de obiecte metalice. **2** Colecție de obiecte metalice.

metalotehnică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: ***metalo-*** + ***tehnică***] Ramură a tehnicii care se ocupă cu prelucrarea metalelor.

metaloterapie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***métallotherapie***] Metodă de tratare a unor boli, în special a celor nervoase, prin aplicarea de plăci metalice pe corpul bolnavului.

metalotermie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***métallothermie***] Procedeu de obținere a unor metale din compușii lor prin reducerea acestora cu ajutorul unui alt metal, a cărui afinitate față de oxigen, sulf, etc. este mai mare decât a metalului care se extrage.

metalotipie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***métallotypie***] **1-2** Metalografie (**2-3**).

metalurg *sm* [At: (a. 1848) ap. BARIȚIU, P. A. II, 122 / Pl: *~rgi* / E: ger ***Metallurg***, rs ***металлург***] Specialist în metalurgie.

metalurghic, ~ă *a* vz ***metalurgic***

metalurghicesc, ~ească *a* vz ***metalurgicesc***

metalurghie *sf* vz ***metalurgie***

metalurgic, ~ă *a* [At: J. CIHAC, I. N. 389/18 / V: (înv) ***~ghic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métallurgique***, cf ger *metallurgisch*] **1** Care aparține metalurgiei Si: (înv) *metalurgicesc* (1). **2** Referitor la metalurgie Si: (înv) *metalurgicesc* (2). **3** Folosit în metalurgie Si: (înv) *metalurgicesc* (3).

metalurgicesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, I. 49/25 / V: ***~ghicesc*** / Pl: *~ești* / E: ***metalurg*** + *-icesc* cdp rs ***металлургический***] (Înv) **1-3** Metalurgic (**1-3**).

metalurgie *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 453/6 / V: (înv) ***~ghie*** / E: fr ***métallurgie***, ger ***Metallurgie***] **1** Tehnică a extragerii și prelucrării în semifabricate a metalelor industriale. **2** Întreprindere sau secție într-o întreprindere în care se elaborează și se prelucrează metale. **3** Știință care

se ocupă cu studiul proprietăților fizice și chimice ale metalelor, precum și cu studiul proceselor fizice și chimice care se produc la obținerea și prelucrarea lor. **4** Facultate unde se pregătesc metalurgiști (**2**).

metalurgist, ~ă *smf* [At: NEGULICI / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***metallurgiste***] **1** Persoană calificată în prelucrarea industrială a metalelor. **2** Specialist în metalurgie.

metamagnetism *sns* [At: DEX / E: fr ***métamagnétisme***] Formă specifică de magnetism, prezentată de unele substanțe.

metamatematică *sf* [At: DEX / Pl: *~ici* / E: fr ***métamathématique***] Știință care cercetează teoriile și adevărurile matematice din punctul de vedere al logicii matematice.

metamer [At: DEX / Pl: (**1, 3**) *~i, ~e,* (**2**) *~e* / E: fr ***métamère***] **1** *sn* Fiecare dintre elementele constitutive ale corpului viermilor anelizi și artropodelor, asemănătoare ca structură și așezate succesiv. **2** *sn* Segment primitiv al embrionului. **3** *a* (D. corpuri) Care prezintă un anumit fel de izomerie.

metamerie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***métamérie***] **1** Împărțire a corpului unor animale în segmente asemănătoare, care se succedă Si: *metamerism*. **2** Divizare a mezodermului și a corpului în metamere.

metamerism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***metamerie*** cf ***-ism***] Metameric (**1**).

metamorală *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***métamorale***] (Rar) Parte a teoriei etice care studiază principiile fundamentale ale moralei.

metamorfic, ~ă *a* [At: CANTUNIARI, L. M. 157 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métamorphique***] **1** Care aparține metamorfismului. **2** Referitor la metamorfism. **3** Care a suferit un metamorfism.

metamorfism *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~e* / E: fr ***métamorphisme***] Transformare a structurii și compoziției rocilor subterane sub influența căldurii pământului, a presiunii, a reacțiilor chimice etc.

metamorfosi[1] *s* vz ***metamorfoză***

metamorfosi[2] *v* vz ***metamorfoza***

metamorfoza [At: LEON ASACHI, B. 92/19 / V: (îvr) ***~fosi*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***métamorphoser***] **1-2** *vtr* (Mit) A (se) preface în animal, în plantă sau într-un lucru neînsuflețit. **3** *vr* (D. oameni) A se transforma, schimbându-și înfățișarea sau caracterul, felul de a fi. **4** *vr* (D. animale inferioare) A se transforma prin metamorfoză (**1**).

metamorfozabil *sf* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***métamorphosable***] Rar) Care se poate metamorfoza.

metamorfozare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***metamorfoza***] **1-3** Metamorfoză (**2-4**).

metamorfozat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***metamorfoza***] **1** (Glg) Care a suferit un metamorfism. **2** Care a suferit o metamorfoză (**4**).

metamorfoză *sf* [At: AMFILOHIE, G. F. 302r/6 / V: (îvr) ***~osi*** *s* / S și: *~fosă* / *Pl: ~ze* / E: fr ***métamorphose***, it ***metamorfosi***] **1** Totalitate a transformărilor biologice prin care trec unele animale inferioare până ajung la faza de adult. **2** (Mit) Transformare în animal, în plantă sau într-un lucru neînsuflețit. **3** Transformare, schimbare a înfățișării sau a caracterului, a felului de a fi al unei persoane. **4** (Pgn) Transformare a unei ființe, a unui obiect etc., produsă în cursul timpului.

metan *ss* [At: SĂM. VI, 388 / E: fr ***méthane***] (Șîs *gaz ~*) Gaz combustibil din grupa hidrocarburilor, fără culoare și fără miros, care se formează din materia organică în descompunere.

metanefridie *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: fr ***métanéphridie***] (Blg) Organ tubular deschis spre exterior și spre cavitatea generală a corpului la anelide și moluște, având funcție excretoare și de expulzare a gameților.

metanephros *sm* [At: DEX – S / P: *~nefros* / E: fr ***métanéphros***] (Blg) Rinichi definitiv care începe să funcționeze la vertebratele amniote în stadiul de adult.

metanie *sf* vz ***mătanie***

metanier *sn* [At: DN[3] / P: *~ni-er* / Pl: *~e* / E: fr ***méthanier***] Cargobot folosit la transportarea metanului lichefiat.

metanol *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***méthanol***] (Chm) Alcool metilic.

metaplasm *sn* vz ***metaplasmă***

metaplasmă *sf* [At: ANTONESCU, D. / V: (înv) ***~plasm*** *sn* / Pl: *~me* / E: fr ***métaplasme***, ger ***Metaplasmus***] **1** (Rar) Schimbare intervenită în forma unui cuvânt prin adăugarea sau prin înlăturarea unui sunet. **2** (Rar) Formă a cuvântului rezultată din metaplasmă (**1**).

metaplazie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***métaplasie***] (Med) Proces de transformare a unui țesut diferențiat într-un țesut cu o altă structură morfologică.

metapsihic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métapsychique***] **1** *a* (D. fenomene psihice) Care nu poate fi încă explicat științific. **2** *sf* Studiu al fenomenelor metapsihice Si: *metapsihologie, parapsihologie*.

metapsihologie *sf* [At: DEX / E: fr ***métapsychologie***] Metapsihică (**2**).

metasomatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***metasomatic***] (Glg) **1** Referitor la metasomatoză. **2** De metasomatoză.

metasomatoză *sf* [At: LTR / Pl: *~ze* / E: fr ***métasomatose***] Proces de substituire, moleculă cu moleculă, a elementelor dintr-un mineral cu altele noi.

metase *sf* vz ***mătase***

metastabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***métastable***] (D. echilibru) Care aparent este stabil, dar care la cea mai ușoară perturbație exterioară se distruge.

metastabilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***métastabilité***] Însușire de a fi metastabil.

metastas *s* vz ***metastază***

metastatic, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métastatique***] **1** (Med) Care aparține metastazei (**1**). **2** (Med) Referitor la metastază (**1**). **3** (Med) Care este cauzat de metastază (**1**).

metastază *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~stas*** / Pl: *~ze* / E: fr ***métastase***] **1** (Med) Deplasare a unui proces patologic dintr-un punct al organismului în altul. **2** (Med) Localizare secundară a unei boli. **3** (Rar) Figură retorică prin care vorbitorul, obligat să mărturisească un fapt reprobabil, îl prezintă ca aparținând altcuiva. **4** (Fon) Destindere a organului fonator.

metastazic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***metastază*** + *-ic*] (Med) Cu caracter de matastază.

metatars *sn* [At: POLIZU, P. 45/17 / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***métatarse***] Parte din scheletul labei piciorului cuprinsă între tars și degete și formată din cinci oase dispuse radial.

metatarsalgie *sfs* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***métatarsalgie***] (Med) Durere la nivelul articulațiilor metatarsiene.

metatarsian, ~ă [At: POLIZU, P. 45/24 / V: ***~ien*** / P: *~si-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***métatarsien***] **1** *a* Care parține metatarsului. **2** *a* Referitor la metatars. **3** *sn* Fiecare dintre cele cinci oase ale metatarsului.

metatarsien, ~ă *sn, a* vz ***metatarsian***

metateorie *sf* [At: DEX / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***méthathéorie***] Teorie asupra unei teorii date, aplicată mai ales asupra sistemelor formalizate.

metatetic, ~ă *a* [At: HEM I, 757 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***metateză***] (Rar) **1** Care aparține metatezei. **2** Referitor la metateză. **3** Rezultat prin metateză Si: *metatezat*.

metateza *vrp* [At: DLR / Pzi: 3 *~zează* / E: ***metateză***] (Rar; d. cuvinte) A-și modifica forma prin metateză.

metatezat, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 34 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***metateza***] (Rar; d. cuvinte) Rezultat prin metateză Si: (rar) *metatetic* (**3**).

metateză *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ze* / E: fr ***métathèse***] Fenomen fonetic care constă în schimbarea locului unui sunet, sau a unui grup de sunete în interiorul unui cuvânt.

metatorace *sn* [At: DLR / V: ***~rax*** / E: fr ***méthathorax*** pad *torace*] Al treilea segment al toracelui la insecte.

metatoracic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***méthathoracique***] Care aparține metatoracelui.

metatorax *sn* vz ***metatorax***

metatraumatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] Apărut în urma unui traumatism.

metaxenie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: eg ***metaxenia***] (Blg) Influență fiziologică a gametului patern asupra țesuturilor materne.

metazoar *sn* [At: DLR / P: *~zo-ar* / Pl: *~e* / E: fr ***métrazoaire***] **1** (Lpl) Subregn de animale pluricelulare cu țesuturi și organe diferențiate. **2** (Șls) Animal din subregnul metazoarelor (**1**).

metă *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 296/7 / Pl: *~te* / E: lat ***meta***, mg ***meta***] (Trs) **1** Semn de hotar. **2** (Pex) Hotar între două proprietăți.

metănăi *v* vz ***mătănăi***

metăr *sm* vz ***metru***

metărar *sm* vz ***metrar***

metăraș *sm* [At: ALR II, 6411/310 / Pl: *~i* / E: ***metăr*** + *-aș*] Muncitor care taie lemne, care face metri (**7**) într-o exploatare forestieră Si: (reg) *metrar*.

metăsărie *sf* vz ***mătăsărie***

metcal *sn* vz ***mitcal***

metcovină *sf* vz ***mitcovină***

metea *sf* vz ***madea***

meteahnă *sf* [At: (a. 1654) GCR I, 170/24 / V: (îrg) ***~tah~***, (înv) ***~tahnie*** (Pl: *~ii*) / Pl: *~tehne*, (rar) *~ne* / E: ns cf *teahnă*] **1** (Îvr) Necinste. **2** Infirmitate. **3** Rană. **4** (Rar) Boală veche, rebelă Si: *racilă*, (reg) *hibă*. **5** (Pgn) Defect. **6** Patimă. **7** Viciu. **8** Ciudățenie.

metearcă *sf* [At: LB / V: (înv) ***~terc*** *sm* / Pl: ? / E: nct] (Trs) Calificativ injurios pentru un om prost Si: (reg) *meteleu*.

metec *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***métèque***] **1** (Ant; lpl) Categorie socială la vechii greci, lipsită de drepturi politice, precum și de posibilitatea de a dobândi proprietăți imobiliare, alcătuită din străinii stabiliți într-o cetate. **2** Persoană din categoria metecilor (**1**). **3** (Frr; dep) Străin.

metehău *sn, a* [At: ȘEZ. VIII, 61 / V: ***~hei*** / Pl: ? / E: ns cf *meteleu*, *mătăhaie*] (Reg) **1-2** (Om) bleg.

metehei *sm* vz ***metehău***

metelău *sm* vz ***meteleu***

meteleu *sm, a* [At: KLEIN, D. 379 / V: ***~lău*** / Pl: *~lei* / E: cf mg *metelő*] (Trs) **1-2** Om bleg. **3-4** Bărbat neputincios. **5-6** Găligan.

meteloaie *sfi* [At: DDRF / E: ***meteleu*** + *-oaie*] (Trs; rar) Femeie proastă.

metempsichoses *s* vz ***metempsihoză***

metempsicose *sf* vz ***metempsihoză***

metempsicoză *sf* vz ***metempsihoză***

metempsihos *s* vz ***metempsihoză***

metempsihosis *s* vz ***metempsihoza***

metempsihoză *sf* [At: DÎ 10^r/20 / V: (înv) ***metemsicoză***, ***~msi~***, ***~ichoses***, ***~icose*** (S și: *metempsichoze*), ***~icoză***, ***metempsihos***, ***~osis*** / E: ngr ***μετεμψύχωσις***, fr ***métempsyc(h)ose***] (Rel) Concepție potrivit căreia sufletul parcurge mai multe existențe, reîncarnându-se succesiv într-o serie de corpuri omenești, de animale sau în plante, spre a se apropia de perfecțiune Si: *metemsomatoză*, *reîncarnare*, *transmigrație*.

metemsicoză *sf* vz ***metempsihoză***

metemsihoză *sf* vz ***metempsihoză***

metemsomatoză *sf* vz ***metensomatoză***

metencefal *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***métencéphale***] Parte a creierului embrionar din care derivă cerebelul, protuberanța cerebrală etc.

metensomatoză *sf* [At: MARIAN, T. 434 / V: ***metem~*** / E: fr ***métensomatose***] (Rel; rar) Metempsihoză.

meteo *ain* [At: DN^3 / P: *~te-o* / E: fr ***météo***] Meteorologic.

meteor *sm* [At: AMFILOHIE, G. F. 151^v/6 / V: (înv) ***~a*** (Pl: *~re*), ***~ă*** (Pl: *~oare*) *sf* / P: *~te-or* / Pl: *~i*, (îvr, *sn*) *~uri* / E: it ***meteora***, ngr ***μετέωρον***, fr ***météore***, ger ***Meteor***] **1** Fenomen atmosferic. **2** (Spc) Fenomen care constă în apariția pe bolta cerească a unui punct luminos, reprezentând un corpuscul cosmic pătruns în atmosfera terestră, care se mișcă foarte repede Si: (înv) *arătare*. **3** (Ccr) Meteorit.

meteora *sf* vz ***meteor***

meteoră *sf* vz ***meteor***

meteoric, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / P: *~te-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***méteorique***] **1-4** Meteorologic (**1-4**. **5** (Îs) *Corp ~* Corpuscul cosmic care produce meteorul (**2**). **6** (Îas) Meteorit. **7** Care aparține meteoriților. **8** Care are structura meteoriților. **9** Care privește meteoriții.

meteorisațiune *sf* vz ***meteorizație***

meteorism *sn* [At: ANTONESCU, D. / P: *~te-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***méteorisme***] (Med) Balonare a abdomenului, la oameni și la animale, provocată de acumularea gazelor în intestine Si: *meteorizație*.

meteorit *sm* [At: CANTUNIARI, L. M. / P: *~te-o~* / Pl: *~iți* / E: fr ***météorite***] Bucată desprinsă dintr-un corp cosmic care străbate atmosfera și cade pe suprafața Pământului Si: (înv) *meteor* (**3**), *meteorolit* Vz *aerolit*.

meteoritic, ~ă [At: DEX / P: *~te-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***météoritique***] **1** *a* Care aparține meteoriților. **2** *a* Referitor la meteoriți. **3** *sf* Ramură a astronomiei care studiază meteoriții.

meteorizație *sf* [At: BREZOIANU, A. 574/18 / V: (înv) ***~isațiune*** / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***météorisation***] Meteorism.

meteoro- [At: DN^3 / E: fr ***météoro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Meteorologic. **2-3** (Referitor la) meteori.

meteorobiologic, ~ă [At: DEX – S / P: *~te-o-ro-bi-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***meteorobiologie***] **1** Care aparține meteorobiologiei. **2** Referitor la meteorobiologie.

meteorobiologie *sf* [At: DEX / P: *~te-o-ro-bi-o~* / Pl: *~ii* / E: eg ***meteorobiology***] Ramură a biologiei care studiază influența factorilor meteorologici asupra organismelor vegetale și animale.

meteorograf *sn* [At: VALIAN, V. / P: *~te-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***météorographe***] Aparat care înregistrează presiunea, temperatura și umiditatea aerului.

meteorografie *sf* [At: AMFILOHIE, G. F. 151^r/2 / P: *~te-o~* / E: fr ***météorographie***] (Înv) Meteorologie.

meteorogramă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~me* / E: fr ***météorogramme***] Diagramă reprezentând grafic un fenomen atmosferic observat în timp.

meteorolog *sm* [At: NEGULICI / P: *~te-o~* / Pl: *~ogi* / E: fr ***météorologue***] Specialist în meteorologie Si: (rar) *meteorologist*.

meteorologhie *sf* vz ***meteorologie***

meteorologic, ~ă *a* [At: CR (1830), 433^1/24 / P: *~te-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***météorologique***] **1-2** Care ține (de meteorologie sau) de meteori (**1**) Si: *meteoric* (**1-2**). **3-4** Referitor (la meteorologie sau) la meteori (**1**) Si: *meteoric* (**3-4**).

meteorologie *sf* [At: AR (1829), 7^2/34 / V: (înv) ***~ghie*** / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***météorologie***] Ramură a geofizicii care se ocupă cu studiul fenomenelor atmosferice Si: (înv) *meteorografie*.

meteorologist *sm* [At: NOM. PROF. 69 / P: *~te-o~* / Pl: *~iști* / E: fr ***météorologiste***] (Rar) Meteorolog.

meteoromanție *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***météoromancie***] (Liv) Artă de a prevesti viitorul pe baza observării fenomenelor meteorologice: trăsnete, tunete, meteori.

meteoropat, ~ă *smf* [At: DN^3 / P: *~te-o~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***météoropathe***] (Med) Persoană care reacționează patologic la modificările factorilor meteorologici.

meteoropatie *sf* [At: DN^3 / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***météoropathie***] (Med) Denumire generică pentru afecțiunile cauzate sau influențate de fenomenele meteorologice.

meteoropatologie *sf* [At: DEX / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***météoropathologie***] Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul stărilor patologice provocate sau influențate de factorii meteorologici.

meteoroscop *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oape* / E: fr ***météoroscope***] **1** Instrument folosit în meteoroscopie. **2** (Spc) Astrolab.

meteoroscopie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***météoroscopie***] Studiu al fenomenelor meteorologice.

meteorosensibilitate *sf* [At: DN^3 / Pl: *~tăți* / P: *~te-o~* / E: fr ***météoro-sensibilité***] (Med) Sensibilitate a unor persoane la fenomenele meteorologice.

meteorotrop, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***météorotrope***] Care este influențat de condițiile meteorologice.

meteorotropism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***météorotropisme***] Modificări provocate de acțiunea factorilor atmosferici asupra organismelor.

meteorutier, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~te-o-ru-ti-er* / Pl: *~i, ~e* / E: ***meteo-*** + ***rutier***] (Îs) *Buletin~* Buletin meteorologic cu informații specifice circulației rutiere.

meteosputnic *sm* [At: DN³ / P: *~ici* / E: nct] (Iuz) Satelit artificial destinat observării fenomenelor meteorologice din spațiul extraterestru.

meter *sm* vz ***metru***

meterc *sm* vz ***metearcă***

meterez *sn* [At: N. COSTIN, L. 474 / V: (înv) ***mede~, ~ris, ~riz*** / Pl: *~e, ~uri*, (înv, *sm*) *~i* / E: tc ***meteriz***] **1** (Mpl) Întăritură sau parte dintr-o întăritură militară din trecut Vz *baricadă, fortificație* **2** (Pgn; rar) Întăritură la stâlpii unui pod. **3** (Înv) Parapet la partea superioară a zidurilor și turnurilor de apărare ale unei cetăți Si: *crenel*.

meterhanea *sf* [At: (începutul sec. XVIII) MAG. IST. I, 315/27 / V: ***mect~, meht~, ~ua, mit~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***mehterhane***] **1** (Înv) Muzică turcească în care predominau tobele. **2** (Prc) Tobă. **3** (Rar) Un fel de oboi cu sunetul foarte ascuțit și țipător.

meterhaneaua *sf* vz ***meterhanea***

meteris *sn* vz ***meterez***

meteriz *sn* vz ***meterez***

meteu *ss* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; pbl; îe) **A fi la ~** A fi lăsat să se descurce singur.

meteuș *s* [At: LEXIC REG. 114 / Pl: nct / E: nct] (Bot; Buc) Iarbă de Sudan (*Sorghum sudaneuse*).

methodos *sn* vz ***metodă***

meticulos, ~oasă [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***méticuleux***] **1-2** *a* (D. oameni) Preocupat (în mod exagerat) de amănunte Si: *minuțios* **(1-2)**, *pedant*. **3** *a* (D. oameni) Care lucrează cu foarte multă atenție Si: *minuțios* **(2)**, *pedant*. **4-5** *a, av* (D. însușiri și deprinderi ale oamenilor) (Într-un mod) care denotă atenție, grijă pentru amănunte. **6** *a* (D. realizăriale oamenilor) Făcut cu grijă deosebită pentru toate amănuntele Si: *minuțios* **(3)**, *scrupulos*. **7** *av* Cu de-amănuntul Si: *amănunțit*.

meticulozitate *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~tăți* / E: fr ***meticulosité***] **1-2** Atenție (exagerată) pentru toate amănuntele Si: *minuțiozitate*, (liv) *minuție* **(2-3)**, *pedanterie*.

metil *ss* [At: BARCIANU / E: fr ***méthyle***] Radical organic monovalent, derivat din metan prin îndepărtarea unui atom de hidrogen.

metilare *sf* [At: DEX – S / Pl: *~lări* / E: fr ***méthylation***] (Chm) Proces de fixare a unei grupări metil pe o moleculă.

metilbenzen *sns* [At: DN³ / E: fr ***méthylbenzéne***] (Chm) Toluen.

metilceluloză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***méthylcellulose***] Eter metilic al celulozei, obținut prin tratarea celulozei, în mediu alcalin, cu sulfat sau clorură de metil.

metilcetonă *sf* [At: DEX / E: fr ***méthylcétone***] Compus organic lichid cu miros caracteristic, utilizat ca solvent și ca intermediar la fabricarea unor medicamente și rășini sintetice Si: *butanonă*.

metilen *s* [At: MACAROVICI, CH. 443 / E: fr ***méthylène***, ger ***Methylen***] **1** Radical organic bivlent, derivat din metan prin îndepărtarea a doi atomi de hidrogen. **2** (Îs) *Albastru de ~* Pulbere amorfă de culoare albastru-închis, folosită ca materie colorantă și ca antiseptic.

metilenică *af* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***méthylenique***] (Chm; îs) *Grupare ~* Grupare organică ce conține radicalul metilen, caracterizată prin mare reactivitate chimică în unele reacții de condensare sau cu metalele alcaline.

metilfenol *sm* [At: DEX – S / Pl: *~i* / E: nct] (Chm) Crezol.

metilic, ~ă [At: ALEXI, W. / V: (pop) ***mit~*** (A și: *mitilic*) / E: fr ***méthylique***] **1** *a* (Îs) *Alcool ~* Alcool industrial, lichid incolor, inflamabil, toxic, obținut prin distilarea lemnelor sau prin sinteză, care afectează grav sănătatea dacă este băut. **2** *snf* (Pfm) Vin falsificat cu alcool și apă. **3** *snf* (Pfm) Băutură alcoolică de proastă calitate.

metilmorfină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: ***metil*** + ***morfină***] (Frc) Codeină.

metiloranj *sns* [At: LTR / E: fr ***méthylorange***] Substanță organică din clasa coloranților azotici, care are proprietatea de a fi galbenă într-o soluție bazică, portocalie într-o soluție neutră și roșie într-o soluție acidă Si: *heliantină*.

metilstiren *sm* [At: DEX – S / Pl: *~i* / E: fr ***méthylstyrène***] (Chm) Substanță organică, derivat al stirenului, folosită ca monomer în polimerizare.

metiluree *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ei* / E: fr ***méthylurée***] Substanță chimică cristalină folosită în sinteze organice.

metilviolet *sn* [At: LTR² / P: *~vi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***méthylviolet***] Substanță chimică folosită ca medicament antiseptic, antihelmintic și drept colorant în industria textilă și chimică.

metionină *sf* [At: LTR / P: *~ti-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***méthionine***] Aminoacid indispensabil vieții omului și animalelor, conținând mari cantități de sulf, folosit și ca medicament în tratamentul afecțiunilor hepatice.

metis, ~ă [At: AR (1829), 56²/18 / V: **(2)** ***~tiș*** *sm* / Pl: *~iși, ~e* / E: fr ***métis***] **1** *sm* Animal provenit din încrucișarea a doi indivizi de rase diferite Si: *corcitură* Vz *hibrid*. **2** *smf* Persoană născută dintr-o indiană din America și un bărbat alb sau dintr-o femeie albă și un indian din America Si: *creol*. **3** *smf* Mulatru. **4-5** *a* Format din metiși **(2-3)**.

metisa *vt* [At: DLR / Pzi: *~sez* / E: fr ***metisser***] (C. i. animale de rase diferite) A încrucișa.

metisaj *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: *~e* / E: fr ***métissage***] Operație de obținere a metișilor **(1)** Si *metisare*, (rar), *metisație*.

metisare *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr.106, 9/2 / Pl: *~sări* / E: ***metisa***] Metisaj.

metisație *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 106, 91 / Pl: *~ii* / E: rs ***метисация***] (Rar) Metisaj.

metiș *sm* vz ***metis***

metăr *sm* vz ***metru***

metoadă *sf* vz ***metodă***

metoc *sn* [At: (a. 1573) CUV. D. BĂTR. I, 23 / V: ***~oh*** (Pl: (înv) *~oaşe*), (reg) ***mit~, mitoh*** / S și: *metoch* / Pl: *~uri* / E: slv ***метохъ***, ngr ***μετόχι***] **1** Mănăstire subordonată altei mănăstiri. **2** Proprietate imobiliară a unei mănăstiri. **3** (Spc) Clădire care aparține unei mănăstiri și care servește ca loc de găzduire, mai ales pentru călugări.

metocar *sm* [At: (a. 1626) I. BIANU, D. R. 132 / V: (înv) ***~osar*** / Pl: *~i* / E: ***metoc*** + *-ar*] Călugăr însărcinat de către o mănăstire cu administrarea unui metoc, în special a caselor care aparțin unei mănăstiri.

metocel *sn* [At: ZILOT, CRON. 72 /V: (înv) ***~oșel*** / Pl: *~e* / E: ***metoc*** + *-el*] **1-6** (Șhp) Metoc **(1-3)** (mic).

metod *sn* vz ***metodă***

metodă *sf* [At: (a. 1757) CAT. MAN. II, 337 / V: (iuz) ***metod*** (S și: *method*, Pl: *~uri*) *sn*, (înv) ***~toadă*** *sf*, ***methodos*** *sn* / Pl: *~de* / E: ngr ***μέθοδος***, lat ***methodus***, ger ***Methode***, fr ***méthode***] **1** (Înv; șîs *cartea ~ului*) Manual care cuprinde reguli și principii normative pentru învățarea sau pentru practicarea unei discipline, a unei arte etc. Si: *metodică* **(3)**. **2** Mod organizat, disciplinat, sistematic de lucru, de gândire. **3** Alcătuire, desfășurare sistematică a unei lucrări Si: *sistem*. **4** (Îlav) **Cu ~** Metodic **(1)**. **5** (Imp) Metodologie **(2)**. **6** Procedeu sau ansamblu de procedee folosite în realizarea unui scop Si: *sistem*. **7** Manieră de a proceda Si: *tactică*.

metodic, ~ă *a* [At: HELIADE, GR. P. 37/17 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***méthodique***] **1** Care este alcătuit cu metodă **(2)** Si: *sistematic*, (înv) *metodicesc* **(1)**. **2-3** *a, av* (Care se desfășoară) după un plan organizat Si: *sistematic*, (înv) *metodicesc* **(2)**. **4-5** *a, av* (Care procedează) cu metodă **(2)**. **6-7** *a* (Rar) Metodologic **(1-2)**.

metodică [At: CR (1830), 337²/32 / G-D: (rar) *metodicei* / Pl: *~ici* / E: ger ***Methodik***, rs ***методика***] **1** *sf* (Rar) Mod de predare și de însușire a unei discipline științifice, a unei arte etc. **2** *sf* Parte a pedagogiei care se ocupă cu studierea principiilor și regulilor de predare proprii fiecărui obiect de studiu. **3** *a* (Șîs, înv, *carte ~ă*) Metodă **(1)**.

metodicesc, ~ească *a* [At: VÎRNAV, L. 13ᵛ/19 / Pl: *~ești* / E: rs ***методический***] (Înv) **1-2** Metodic **(1-2)**.

metodicește *av* [At: POLIZU / E: ***metod*** + *-icește*] (Îdt) În mod metodic (3) Si: *sistematic*.

metodician, ~ă *smf* [At: CONTEMP. 1961, nr. 782, 2/3 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***metodică*** + *-ian*] (Rar) Metodist.

metodism *sn* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~e* / E: fr ***méthodisme***] Doctrină religioasă protestantă care prescrie practicarea metodică a pietății.

metodist[1], ~ă [At: ELEM. G. 53/6 / Pl: *~iști, ~e*, (înv, *sm*) *~i* / E: fr ***méthodiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al metodismului. **3** *smp* Sectă a metodiștilor (**1**).

metodist[2], ~ă *smf* [At: L. ROM. 1953, nr. 1, 9 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***metodă*** + *-ist*, rs **методист**] Specialist în metodică Si: (rar) *metodician*.

metodolog, ~ă *smf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 422 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***metodologie***] (Rar) Specialist în metodologie.

metodologic, ~ă [At: MAIORESCU, L. 137 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***méthodologique***, ger ***metodologisch***] **1** *a* Care aparține metodologiei Si: (rar) *metodic* (**6**). **2** *a* Care se referă la metodologie Si: (rar) *metodic* (**7**). **3** *av* Din punctul de vedere al metodologiei.

metodologie *sf* [At: MAIORESCU, L. 103 / Pl: *~ii* / E: fr ***méthodologie***] **1** Parte a filozofiei care se ocupă cu analiza teoretică a metodelor folosite în știința modernă. **2** Ansamblu al metodelor de cercetare folosite într-o anumită știință Si: (imp) *metodă* (**5**).

metoh *sn* vz ***metoc***

metol *ss* [At: DLR / E: fr ***métol***, ger ***Metol***] Substanță chimică de culoare albă, utilizată ca developator fotografic.

metonimic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 406 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***metonymique***] **1** Care aparține metonimiei. **2** Care se referă la metonimie. **3** Care are caracter de metonimie.

metonimie *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ii* / E: fr ***métonymie***] Figură de stil care constă în denumirea întregului prin parte, a cauzei prin efect, a abstractului prin concret etc.

metonomasie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***métonomasie***] Schimbare a unui nume propriu prin traducerea lui în altă limbă Si: *metonomază*.

metonomază *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***métonomase***] Metonomasie.

metopă *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~pe* / E: fr ***métope***] (Aht) Spațiu dintre triglifele frizei ordinului doric, închis cu o placă de piatră netedă sau decorată cu picturi ori cu sculpturi.

metopic, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métopique***] (Atm) Frontal.

metoposcop *sm* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i* / E: fr ***métoposcope***] (Îdt) Persoană care practică metoposcopia.

metoposcopic, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métoposcopique***] (Îdt) **1** Care aparține metoposcopiei. **2** Referitor la metoposcopie.

metoposcopie *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ii* / E: fr ***métoposcopie***] (Îdt) Metodă de a descoperi viitorul unei persoane prin studierea liniilor frunții sau a trăsăturilor feței.

metoșar *sm* vz ***metocar***

metoșă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~șe* / E: fr ***métoche***] (Aht) Spațiu între denticuli.

metoșel *sn* vz ***metocel***

metraj *sn* [At: V. ROM. iulie 1954, 30 / Pl: *~e* / E: fr ***métrage***] **1** Lungime în metri a unui obiect. **2** (Spc) Lungime de material care se vinde sau se măsoară cu metrul Vz *balot, val*. **3** (Îs) *(Film de) scurt ~* Film care are o lungime de maximum 1500 de metri de peliculă. **4** (Îs) *(Film de) lung ~* Film care are o lungime mai mare de 1500 de metri de peliculă.

metralgie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***métralgie***] (Rar) Durere acută în regiunea mitrei (provocată de diferite boli).

metrar *sm* [At: NOM. PROF., 14 / V: ***~tărar*** / Pl: *~i* / E: ***metru*** + *-ar*] (Reg) Metăraș.

metreancuri *snp* [At: CONV. LIT. XX, 1013 / E: nct] (Reg) **1** Lucruri sau vorbe fără valoare Si: *bagatele, fleacuri*. **2** (Reg) Legătură de chei.

metreață *sf* vz ***mătreață[1]***

metresă *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 237 / Pl: *~se* / E: fr ***maîtresse***] (Liv) Amantă.

metreză *sf* [At: DEX – S / P și: *metröză* / Pl: *~ze* / E: fr ***métreuse***] (Cig) Instrument pentru măsurarea lungimii filmelor.

metric, ~ă [At: HELIADE, O. II, 141 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métrique***, ger ***Metrik***] **1** *a* Care se referă la măsură (**42**). **2** *a* Care privește metrul (**9**). **3** *sf* Ramură a poeticii care se ocupă cu studiul structurii versului și al unităților prozodice. **4** *sf* Totalitate a regulilor privind măsura versului. **5** *sf* Sistem de construire ritmică a versului. **6** *sf* (Muz; iuz) Ritmică. **7** *a* (Îs) *Sistem ~* Sistem internațional de măsurare a lungimilor, a greutăților și a capacităților, bazat pe unități fixe care cresc și descresc din zece în zece. **8** *a* (Îdt) Care se referă la metru (**1**). **9** *sf* (Mat) Sistem de măsuri care se asociază unei mulțimi date.

metrică *sf* [At: N. COSTIN, L. 307 / V: (reg) ***măt~*** (A: nct), ***mit~*** / Pl: *~ice* / E: pn ***metryka***] **1** (Îrg) Registru, în special de stare civilă. **2** (Reg) Certificat de naștere.

metrice[1] *sf* vz ***mătreață[1]***

metrice[2] *sf* vz ***mătrice***

metrician, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***métricien***] (Rar) Persoană care se ocupă de metrică (**3**).

metricie *sf* vz ***mătrice***

metricioi *s* vz ***mătricioi***

-metrie [At: DN[3] / E: fr ***-métrie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Măsurare. **2** Măsură.

metrită *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~te* / E: fr ***métrite***] Inflamare a uterului.

metro[1] *sn* vz ***metrou***

metro[2]- [At: DN[3] / E: fr ***métro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) uter.

metro[3]- [At: DN[3] / E: fr ***métro-***, it ***metro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Măsură. **2** Măsurare.

metroanexită *sf* [At: DN[3] / P: *~tro-a~* / Pl: *~te* / E: fr ***métroannexite***] Inflamație cronică sau acută a uterului și a anexelor acestuia, ovare și trompe.

metrocel *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***métrocèle***] Hernie a uterului.

metrodinie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***métrodynie***] (Med) Metralgie.

metrolog, ~ă *smf* [At: NOM. PROF. 29 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***métrologue***] **1** Specialist în metrologie (**1**). **2** Persoană care lucrează în metrologie (**2**).

metrologic, ~ă *a* [At: LTR[2] XI, 71 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métrologique***] **1-2** Care aparține metrologiei (**1-2**). **3-4** Referitor la metrologie (**1-2**). **5** Bazat pe metrologie (**1**).

metrologie *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ii* / E: fr ***métrologie***] **1** Parte a fizicii care se ocupă cu măsurările precise, cu stabilirea unităților de măsură și cu procedeele de măsurare a mărimilor fundamentale ale sistemelor de unități. **2** Totalitate a activităților legale și administrative privitoare la măsurări, la etaloane, la aparate și instrumente de măsură, precum și la supravegherea aplicării lor în economie.

metroman *sm* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i* / E: fr ***métromane***] (Îdt) Persoană care are mania de a face versuri.

metromanie *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ii* / E: fr ***métromanie***] (Îdt) Manie de a face versuri.

metrometru *sn* [At: VALIAN, V. / Pl: *~re* / E: fr ***méromètre***] (Îdt) Metronom.

metronom *sn* [At: VALIAN, V. / Pl: *~oame* / E: fr ***métronome***] Instrument care indică intervale egale de timp și care se utilizează în muzică, în laboratoare etc. Si: (rar) *metrometru*.

metronomic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métronomique***] **1** Care aparține metronomului. **2** Referitor la metronom. **3** Cu metronomul.

metronomie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***métronomie***] Ramură a metrologiei care se ocupă cu studiul și cu perfecționarea etaloanelor de măsură.

metronoscop *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oape* / E: fr ***métronoscope***] Aparat care antrenează ochiul, silindu-l să citească corect.

metropatie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***métropathie***] (Med) Denumire generică pentru afecțiunile uterului.

metropolă *sf* [At: GENILIE, P. 43/11 / V: (înv) ***~le, mit~*** / A și: *metropolă* / Pl: *~le* / E: fr ***métropole***] **1** Stat sau oraș mare din antichitate, considerat în raport cu coloniile sale. **2** (Pan) Stat imperialist, considerat în raport cu coloniile sale. **3** (Îvr) Oraș de reședință a unei mitropolii. **4** (Pex) Mare oraș al lumii, de obicei mare capitală de stat.

metropole *sf* vz ***mtropolă***

metropolicesc, ~ească *a* vz ***metropolicesc***

metropolie *sf* vz ***mitropolie***

metropolit *sm* vz ***mitropolit***

metropolitan[1]***, ~ă*** [At: SADOVEANU, O. X, 447 / Pl: (**1-6**) *~i, ~e*, (**7**) *~e* / E: fr ***métropolitain***] **1-2** *a* Care aparține unei metropole (**2, 4**). **3-4** *a* Care are caracter de metropolă (**2, 4**). **5-6** *a* Care este originar dintr-o metropolă (**2, 4**). **7** *sn* (Rar) Metrou.

metropolitan[2]***, ~ă*** *a* vz ***mitropolitan***

metroragic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***métrorragique***] (Med) Referitor la metroragie.

metroragie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: fr ***métroragie***] Hemoragie uterină în perioada dintre două menstruații.

metrosalpingită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***métrosalpingite***] (Med) Inflamație a uterului și a trompelor uterine.

metrou *sn* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 23 / V: (rar) ***metro*** / Pl: *~ri* / E: fr ***métro***] Cale ferată urbană subterană, mai rar terestră sau aeriană, pentru transportul în comun al persoanelor cu ajutorul unor trenuri rapide Si: (rar) *metropolitan*[1] (**7**).

metroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***métrose***] (Med) Afecțiune uterină de origine hormonală sau nervoasă.

metru *sm* [At: HELIADE, A. 58/2 / V: (reg) ***~tăr, ~târ, ~ter*** / Pl: *~ri*, (rar, *sn*) *~re, ~ri* / E: fr ***mètre***, lat ***metrum***, mg ***méter***, ger ***Meter***] **1** (Udp „de") Unitate fundamentală de măsură a lungimii, egală cu a zecea milioana parte din sfertul meridianului pământesc. **2** (Îs) *~ pătrat* Unitate de măsură a suprafeței, egală cu suprafața unui pătrat cu latura de un metru (**1**). **3** (Îs) *~ cub* Unitate de măsură a volumului egală cu volumul unui cub cu latura de un metru (**1**). **4** (Trs; îf *metăr*) Unitate de măsură a lungimii egală cu un cot. **5** (Reg; îf *metăr, metâr, meter*) Unitate de măsură pentru capacități sau pentru greutăți, variind, după regiuni, de la 15 până la 100 de kg Vz *felderă, mierță*. **6** Instrument care servește la măsurarea lungimilor, alcătuit dintr-o riglă sau dintr-o bandă gradată de metal, de lemn, de pânză etc. egală cu un metru (**1**). **7** (Reg; mpl) Bucată de lemn de foc lungă de aproximativ un metru (**1**). **8** Stivă de lemn de foc, înaltă și lată de aproximativ un metru (**1**) Vz *ster*. **9** Grup de silabe constituind unitatea de măsură a versului. **10** (Pex) Ritm determinat de împărțirea unui vers în silabe Vz *măsură* (**42**). **11** (Muz) Ritm în care toate duratele sunt identice, iar accentele de intensitate egală apar la intervale de timp egale.

meț *s* [At: MÎNDRESCU, I. G. 68 / Pl: ? / E: ger ***Metze***] (Ban) Măsură de capacitate pentru cereale, variind, după regiuni, între 25 și 60 de litri.

mețcăi *vt* [At: DR. VII, 74 / Pzi: *~esc* / E: ucr ***м'яцкати*** „a frământa"] (Buc; c. i. pâine, brânză etc.) A sfărâma în mână Si: *a fărâmița*.

mețenat *sm* vz ***mecenat***

mețerli *vt* [At: VAIDA / Pzi: *~lesc* / E: mg ***metsz***] (Trs) **1** A reteza. **2** (C. i. via) A curăța, lăsând pe vrej numai vițele tinere.

mețovină *sf* [At: H IX, 20 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Buruiană cu frunzele asemănătoare cu cele ale cânepii și cu floarea mare, în formă de buchet, folosită la tratarea frigurilor.

meu, mea *pps, aps* [At: PSALT. HUR. 50ʳ/10 / Nom: (enclitic, la *ms*, pop) *-miu, -mio;* G-D: (enclitic, la *fs*) *-mei*, (pop) *-mii* / Pl: *mei, mele* / E: ml ***meus, mea, meum***] **1** *pps* Înlocuiește numele obiectului posedat de vorbitor, precum și numele acestuia *A mea e mai bună*. **2** *pps* (După verbe ca „a rămâne", „a fi" etc.; îlav) **Pe-a mea** După dorința sau după părerea vorbitorului. **3** *pps* Soț sau soție a persoanei care vorbește. **4** *pps* (Îf *ai mei*) Familie sau rude ale vorbitorului. **5** *pps* (Îf *ale mele*) Lucruri personale, proprietate, avut al vorbitorului. **6** *pps* (Îaf) Indică preocupări, obiceiuri ale vorbitorului. **7-9** *aps* Determină numele obiectului și ține locul posesorului, indicând (posesiunea) (apartenența sau) dependența. **10** *aps* Care constituie obiectul unei preocupări a vorbitorului. **11** *aps* (Fam; în stilul oral narativ) Despre care am vorbit mai înainte. **12** *aps* Care este spus, îndeplinit, săvârșit de vorbitor *Greșeala mea*.

mexican, ~ă [At: AR (1829), 163¹/34 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Mexic*** + *-an*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Mexicului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Mexic. **5** *smp* Popor care trăiește în Mexic. **6-7** *a* Care aparține (Mexicului sau) mexicanilor (**5**). **8-9** *a* Referitor (la Mexic sau) la mexicani (**5**). **10-11** *a* Caracteristic (Mexicului sau) mexicanilor (**5**).

mexicanist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~iste* / E: ger ***Mexikanist***] (Rar) Specialist în mexicanistică.

mexicanistică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: ger ***Mexikanistik***] (Rar) Studiu al limbii și al culturii mexicane.

mezalia [At: DN³ / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***mésalier***] **1** *vt* A căsători pe cineva cu o persoană de condiție inferioară. **2** *vr* A face o mezalianță. **3** *vr* (Fig) A face o proasă alianță.

mezalianță *sf* [At: COSTINESCU / S și: (înv) *mesa~* / P: *~li-an~* / Pl: *~țe* / E: fr ***mésalliance***] Căsătorie cu o persoană considerată de condiție socială inferioară.

mezaliat, ~ă *a* [At: HASDEU, I. V. 173 / S și: (înv) *mesa~* / Pl: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***mésallié***] **1** (D. căsătorii) Care constituie o mezalianță. **2** (D. oameni) Care a făcut o mezalianță.

mezanin *sn* [At: ANTONESCU, D. / V: (înv) ***~nină*** *sf* / S și: (înv) *mezzanin* / P și: (înv) *me-ța~* / Pl: *~e* / E: ***mezzanine***, it ***mezzanino***, ger ***Mezzanin***] **1-2** Etaj mai scund situat (între subsol și parter sau) între parter și primul etaj.

mezanină *sf* vz ***mezanin***

mezanter *sf* vz ***mezenter***

mezanteric, ~ă *a* vz ***mezenteric***

mezarteră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***mésartère***] Tunică mijlocie a arterei.

mezarterită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***mésartérite***] Inflamație a mezarterei.

mezaventură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***mésaventure***] (Frr) **1** Pățanie neplăcută. **2** Accident plictisitor. **3** Boroboață.

mezat *sn* [At. IST. Ț. R. 127 / V: (rar) ***miz~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***mezat***] **1-2** Vânzare publică (a bunurilor unui datornic) Si: *licitație*. **3** (Înv; îs) *Sultan ~* Licitație specială care avea loc în divanul țării. **4** (Îe) **A scoate** (sau, înv, **a striga**) **la** (sau, înv, **în**) ~ A pune la licitație bunuri, pentru acoperirea unor datorii. **5** (Pfm; îae) A vinde bunurile cuiva, prin înșelătorie, la prețuri foarte mici.

mezdrea *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~uă, ~lă*** / Pl: *~ele* / E: bg ***мездря,*** srb ***mezdra*** „parte inferioară a pieilor netăbăcite"] (Trs; Ban) Cuțitoaie.

mezdreală[1] *sf* [At: ALRT II, 68 / Pl: ? / E: ***mezdri*** + *-eală*] **1** (Reg; d. animale) Jupuire. **2** (Reg; d. bunuri materiale) Însușire în mod abuziv. **3** (Reg) Rănire superficială Si: *julire*. **4** (Reg) Cioplire cu cuțitoaia. **5** (Reg) Tocare.

mezdreală[2] *sf* vz ***mezdrea***

mezdreauă *sf* vz ***mezdrea***

mezdreli *vt* [At: ALR I, 1835/35 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *mezdreală, zdreli*] (Reg) A se răni superficial Si: *a mezdri* (**4**).

mezdri [At: ANON. CAR., ap. DLR / V: (reg) ***mejd~, măz~, miz~, mijd~*** / Pzi: *~resc* / E: srb ***mezdriti***] **1** *vt* (Reg; c. i. animale) A jupui. **2** *vt* (Reg; c. i. pielea unui animal) A curăța de carne și de păr. **3** *vt* (Fig, c. i. bani, valori) A lua în mod abuziv Vz *jupui, rășlui, rade*. **4-5** *vtr* (Olt) A se răni superficial Si: *a (se) juli*. **6** *vt* (Trs) A ciopli cu mezdreaua. **7** *vt* (Reg) A toca. **8** *vt* (Reg; d. animale) A roade. **9** *vi* (Rar) A paște iarba din rădăcină. **10-11** *vti* (Rar) A morfoli (**1**). **12-13** *vti* (Fig) A lucra încet.

mezdrit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***mejd~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mezdri***] (Reg) **1** (D. animale) Jupuit. **2** (D. bunuri) Luat în mod abuziv. **3** Rănit superficial. **4** Cioplit cu mezdreaua.

mezel**[1]* *sn* [At: CANTA, ap. LET. III, 180/9 / V: (înv) ***~zilea *sf* / Pl: *~uri*, (înv) *~e*/ E: tc *meze*] **1** (Înv; mpl) Mezelic (**1**). **2** Nume generic dat preparatelor alimentare de tipul salamului.

mezel**[2]* *s* vz ***menzil

mezelar *sm* [At: NOM. PROF. 49 / Pl: *~i* / E: ***mezel*** + *-ar*] **1-2** Persoană care (prepară sau) vinde mezeluri Si: (rar) *mezelegiu* (**1-2**).

mezelărie *sf* [At: DLR / Pl: *~ii* / E: ***mezelar*** + *-ie*] **1** Magazin de mezeluri[1]. **2** Fabrică de mezeluri[1].

mezelegiu *sm* [At: NOM. PROF. 49 / Pl: *~ii* / E: ***mezel*** + *-(e)giu*] (Rar) **1-2** Mezelar (**1-2**).

mezelic *sn* [At: IST. AM. 30r/19 / V: (reg) ***~chi, ~lâc, mizil~*** / Pl: *~uri*, (reg) *~e* / E: tc ***mezelik***] **1** (Mpl) Gustare fină la începutul mesei. Si: *aperitiv*, (înv) *mezel* (**1**). **2** (Reg; mpl) Delicatese. **3** (Rar) Aromă. **4** Mâncare frugală. **5** (Fig) Lucru fără importanță sau care nu prezintă dificultăți Si: *bagatelă, fleac*. **6** (Reg) Semințe de dovleac sărate și prăjite. **7** (Mun) Boabe de porumb prăjite Si: *floricele*.

mezelicar *sm* [At: ȘIO II$_1$, 259 / Pl: *~i* / E: ***mezelic*** + *-ar*] (Mun) **1-2** Persoană care (prepara sau) vindea mezelicuri (**1**) Si: *mezelecgiu* (**1-2**).

mezelicgiu *sm* [At: ZEITSCHRIFT, XVIII, 107 / V: ***mizil~*** / Pl: *~ii* / E: ***mezelic*** + *-giu*] (Mun) **1-2** Mezelicar (**1-2**).

mezelâc *sn* vz ***mezelic***

mezencefal *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***mésencéphale***] Segment al creierului corespunzând părții superioare a trunchiului cerebral.

mezenchim *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***mésenchyme***] Țesut conjunctiv embrionar, format din celule fusiforme sau stelate înglobate într-o substanță omogenă și din care se formează ulterior vasele sangvine și limfatice, țesutul conjunctiv etc.

mezenchimatoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***mésenchymatose***] Degenerescență a țesuturilor provenite din mezenchim.

mezenter *sn* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, ap. URSU, T. Ș. 232 / V: (înv) ***mesinteriu, ~zan~, ~iu*** / S și: *mesenter* / Pl: *~e* / E: lat ***mesentherium***, fr ***mésentère***] Foiță a peritoneului care leagă intestinul de peretele posterior al abdomenului Si: (pop) *prapur*.

mezenteric, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 367/8 / V: (înv) ***~zan~, mesintheric*** / S și: *mese~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mésentèrique***] **1** Care aparține mezenterului. **2** Referitor la mezenter.

mezenterită *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***mésentérite***] Inflamare a mezenterului.

mezenteriu *sn* vz ***mezenter***

mezga *sf* vz ***mâzgă***

mezghenă *sf* vz ***menghină***

mezghenea *sf* vz ***menghină***

mezgheni *v* vz ***mengheni***

mezghina *sf* vz ***menghină***

mezi *v* vz ***amiezi***

mezi *smp* [At: DN[3] / E: cf lat *medius*, it *medio*] (Mat) Numitor al primului raport și numărător al celui de al doilea raport al unei proporții.

meziere *sf* vz ***mediere***

mezil *s* vz ***menzil***

mezilea *sf* vz ***mezel***

mezilgiu *sm* vz ***menzilgiu***

mezin, ~ă [At: ALECSANDRI, POEZII, 355 / V: (reg) ***mejin, meșin, mizin*** / Pl: *~i, ~e* / E: slv **мѣзинъ**] **1-2** *smf, a* (Frate) care este cel mai tânăr dintre mai mulți frați, considerat în raport cu aceștia Vz *prâslea*. **3** *a* (Reg) Care este cel mai tânăr dintre cei de față. **4-5** *sn, a* (Reg) (Deget) care este cel mai mic de la mână. **6-7** *smf, a* (Pop) (Frate) care este al doilea dintre mai mulți frați, considerat în raport cu aceștia Si: (reg) *mijlociu* (**6-7**).

mezit *sm* [At: CADE / V: ***megit*** / Pl: *~iți* / E: tc ***mezit***] (Iht; rar) Specie de pește de mare Si: *bacaliar* (*Gadus euxinus*).

meziu, ~ie *s, a* vz ***mediu***

mezloci *v* vz ***mijloci***

mezo- [At: DN[3] / S și: *meso-* / E: fr ***méso-***, it ***meso-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Central. **2** Mediu. **3** Intermediar.

mezoblast *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***mésoblaste***] (Atm) Mezoderm.

mezoblastic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mésoblastique***] (Atm) Al mezoblastului.

mezocardie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: it ***mésocardia***] (Med) Alterare a poziției inimii, care este deplasată către mijloc.

mezocarp *s* [At: CAIET, 82r/20 / S și: *meso-* / Pl: nct / E: fr ***mésocarpe***] Parte cărnoasă sau fibroasă a fructelor, situată între epicarp și endocarp Cf *pericarp*.

mezocefal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mésocéphale***] **1** (Med; d. oameni) Care are craniul de formă intermediară între brahicefal și dolihocefal. **2** (D. craniu) Care are formă intermediară între brahicefal și dolihocefal.

mezoclimă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: nct] Climă a unei regiuni restrânse cuprinsă în interiorul unei zone macroclimatice, cu particularități impuse de condițiile geologice locale.

mezocolon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***mésocolôn***] (Atm) Pliu peritoneal care leagă colonul cu peretele abdominal posterior.

mezoderm *sn* [At: DLR / S și: *meso~* / Pl: *~e* / E: fr ***mésderme***] Strat celular mijlociu al embrionului, situată între ectoderm și endoderm.

mezodermic, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ici,~ice* / E: fr ***mésodermique***] (Blg) **1** Care aparține mezodermului (**1**). **2** (Îs) *Muguri ~ici* Dilatații bilaterale simetrice ale peretelui endodermic al gastrulei, din care se dezvoltă mezodermul.

mezodermoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***mésodermose***] (Med) Denumire generică pentru virozele cu afinitate pentru țesuturile și organele provenite din mezoderm.

mezofil *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***mésophyle***] **1** Țesut cuprins între epiderma superioară și cea inferioară a frunzei, format din celule care conțin clorofilă. **2** (Lpl) Microorganism care se dezvoltă la temperaturi medii.

mezofită *sf, a* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***mésophyte***] **1-2** (Plantă) care se dezvoltă în regiuni cu climă temperată și în condiții de umiditate moderată.

mezogastric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mésogastrique***] (Atm) **1** Care aparține mezogastrului (**1**). **2** Care provine din mezogastru. **3** Referitor la mezogastru.

mezogastru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***mésogastre***] (Atm) Regiune mijlocie a abdomenului.

mezoglee *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ei* / E: fr ***mésoglée***] (Zlg) Strat intermediar gelatinos situat între straturile celulare externe și interne ale corpului spongierilor și celenteratelor.

mezolitic, ~ă [At: CONTEMP. 1949, NR. 162, 8/1 / S și: *meso~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mésolithique***] **1** *a* Care aparține epocii mijlocii a pietrei din perioada cuaternară. **2** *a* Care se referă la epoca mijlocie a pietrei din perioada cuaternară. **3** *s* Epocă mijlocie a pietrei din perioada cuaternară, situată între epoca paleolitică și cea neolitică. **4** *s* Serie de straturi geologice din mezolitic (**3**).

mezologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mésologique***] (Blg) **1** Care aparține mezologiei. **2** Referitor la mezologie.

mezologie *sfs* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***mésologie***] Ramură a biologiei care studiază influența mediilor asupra organismelor.

mezomer, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mésomère***] (Chm; d. substanțe) **1** Care este în stare de mezomerie. **2** (Îs) *Structură* (sau *formulă*) *~ă* Structură ipotetică limitată care ar oferi imaginea structurii electronice a unor substanțe.

mezomerie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***mésomérie***] (Chm) Fenomen de oscilare a structurii unei substanțe între formele ei izomere electronic.

mezomorf, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mésomorphe***] (Fiz; d. substanțe) Care prezintă stare mezomorfică.

mezomorfic, ~ă *af* [At: DEX – S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mésomorphique***] (Fiz) **1** Mezomorf. **2** (Îs) *Stare ~* Stare de agregare a materiei între starea cristalină și cea amorfă.

mezon *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***méson***, ger ***Meson***, eg ***meson***] (Fiz) Particulă elementară instabilă de materie, cu masă intermediară între cea a electronului și cea a protonului.

mezonic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mezon*** + *-ic*] **1** Care aparține mezonilor. **2** Referitor la mezoni.

mezonephros *sn* [At: DEX – S / P: *~fros* / E: fr ***mésonéphros***] (Atm) A doua fază în dezvoltarea rinichiului la embrion.

mezopauză *sf* [At: DN³ / P: *~pa-u~* / E: fr ***mésopause***] Strat atmosferic de tranziție între mezosferă și termosferă, caracterizat prin valori termice minime.

mezorelief *sn* [At: DN³ / P: *~li-ef* / Pl: *~uri* / E: fr ***mésorelief***] (Glg) Formă de relief cu dimensiuni reduse ca urmare a acțiunii de coroziune a agenților externi.

mezoscaf *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***mésoscaphe***] (Rar) Navă specială asemănătoare cu batiscafele și submarinele, folosită pentru cercetări subacvatice la adâncimi de câteva mii de metri.

mezosferă *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***mésosphère***] **1** Înveliș cuprins între 1200 și 2900 kilometri în adâncimea pământului, în care predomină oxizii și sulfurile metalelor grele. **2** Strat atmosferic care se întinde deasupra stratosferei și sub ionosferă.

mezoteliu *sn* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: fr ***mésothélium***] (Blg) Strat de celule de origine mezodermică care căptușește cavitățile celomice ale vertebratelor.

mezoterm, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mésotherme***] (D. plante) Care preferă regiunile cu temperatură medie.

mezotermal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mésothermal***] **1** Care aparține stadiului depunerii mineralelor din soluții fierbinți, când se formează minereuri de cupru, plumb, zinc, etc. **2** Care se referă la stadiul depunerii mineralelor din soluții fierbinți.

mezotorace *sn* [At: DEX / V: ***~rax*** / E: fr ***mésothorax***] (Ent) Al doilea segment al toracelui la insecte, de care sunt prinse aripile anterioare și a doua pereche de picioare.

mezotoracic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mésothoracique***] (Ent) Care ține de mezotorace.

mezotorax *sn* vz ***mezotorace***

mezotoriu *sns* [At: DN³ / E: fr ***mésothorium***] Izotop al radiului, obținut prin dezintegrarea radiului.

mezotron *sm* [At: ENC. TEHN. I, 99 / S și: *meso~* / Pl: *~i* / E: fr ***mésotron***, ger ***mesotron***] (Fiz; iuz) Mezon.

mezozaur *sm* [At: DN³ / P: *~za-ur* / Pl: *~i* / E: fr ***mésosaurus***] Reptilă fosilă în formă de șarpe, lung până la aproximativ 12 m, care a trăit în mările calde cretacice.

mezozoic, ~ă [At: MEHEDINȚI, G. F. 7 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mésozoïque***] **1** *a* Care aparține celei de-a patra ere geologice Si: *secundar*. **2** *a* Care se referă la cea de-a patra eră geologică Si: *secundar*. **3** *s* A patra eră geologică, caracterizată prin mișcări importante ale scoarței pământești și prin apariția primelor păsări, a primelor mamifere și a primilor pești osoși Si: *era secundară*. **4** s Grupă de straturi geologice din mezozoic (3).

mezozonă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***mésozone***] (Glg) Zonă mediană de transformare metamorfică a Pământului.

mezza-voce *av, sf* [At: DN³ / P: *me-ța~* / E: it ***mezza~voce***] **1-2** (Muz; indică modul de execuție) (Cu) intensitate pe jumătate.

mezzo-forte *av, sn* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 13/6 / P: *me-țo~* / E: it ***mezzo~forte***] **1-2** (Muz; indică modul de execuție) (Cu) intensitate mijlocie, între piano și forte.

mezzo-piano *av, sn* [At: DN³ / P: *me-țo~* / E: it ***mezzo-piano***] **1-2** (Muz; indică modul de execuție) (Cu) intensitate redusă, mai tare decât piano.

mezzo-soprană *sf* [At: CONTEMP. 1966, nr. 1Â, 6/1 / P: *me-țo~* / Pl: *~ne* / E: it ***mezzo-soprano***] Cântăreață cu voce de înălțime mijlocie, între soprană și contraltă.

mezzo-tinto *sn* [At: DEX / P: *me-țo~* / Pl: *~uri* / E: it ***mezzo~tinto***] Gen de gravură pe metal care se obține prin granularea plăcii cu un instrument special, astfel încât la imprimare să rezulte gradații treptate de luminozitate și nuanțe de negru intense și catifelate.

mi *smi* [At: POLIZU / E: it ***mi***, fr ***mi***] **1** (Muz) A treia notă din gama do major. **2** (Muz) Semn grafic care reprezintă nota mi (1).

mia *sf* [At: (a. 1661) URICARIUL, XVI, 209 / P: *mi-a* / V: ***~uă, ~lă*** / Pl: *miele* / E: ml ***agnella***] **1** Pui de sex feminin al oii. **2** Oaie tânără. **3** (Îvp; îe) **Stă ca ~ua lui Roman** Se spune despre cineva care stă nedumerit, îngândurat sau trist. **4** (Îvp; îe) **Parcă-i ~ua lui Roman** Se spune despre cineva care stă trist. **5** (Îf *mială*) Arșic de miel.

miadă *sf* [At: A V, 31 / Pl: *~de* / E: ctm ***mia*** + ***iadă***] (Reg) Pui de sex feminin al caprei Si: *iadă*.

mială *sf* vz ***mia***

mialc *sm* vz ***mihalț***

mialgie *sf* [At: DEX / P: *mi-al~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myalgie***] Durere musculară care apare după eforturi fizice mari sau în diferite boli.

miambal *s* [At: POLIZU / P: *mi-am~* / V: ***nia~*** / A și: *miambal* / Pl: nct / E: tc ***meyan bali***] Suc extras din planta numită „lemn-dulce" (*Glycyrrhiza echinata*), care, turnat în formă de batoane, se folosea, altădată, ca medicament împotriva tusei.

miametru *sn* vz ***miemetru***

miar [At: CORESI, L. 110/6 / P: *mi-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: ***mie*** + *-ar*, cf lat *milliarius*] **1** *sm* (Îvr) Miaș. **2** *sn* Bancnotă sau monedă de o mie de lei. **3** *sn* (Fam) O mie de lei.

miarlă *sf* vz ***mierlă***

miarță *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~țe, mierțe* / E: nct] **1** (Îdt) Ființă sau lucru mic și gros. **2** (Reg; ca epitet, precedând termenul calificat, de care se leagă prin *pp* „de") Ființă pipernicită Si: *stârpitură*. **3** (Fig; rar) Lucru fără importanță Si: *bagatelă, fleac*.

miasm *sn* vz ***miasmă***

miasmatic, ~ă *a* [At: CUCIURAN, D. Î. 30/7 / V: ***~azm~*** / P: *mi-as~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***miasmatique***] (Înv) **1** Care emană miasme (1). **2** Plin de miasme (1).

miasmă *sf* [At: POV. HOL. 5²/12 / V: (rar) ***miasm*** *sn*, ***miazmă*** / P: *mi-as~* / Pl: *~me* / E: fr ***miasme***] **1** (Mpl) Emanație rău mirositoare Si: *duhoare, exalație, putoare*. **2** (Iuz) Microorganism provenit mai ales din descompunerea substanțelor animale sau vegetale din bălți. **3** Agent al unor boli infecțioase. **4** Boală cauzată de agenți patogeni.

miastenie *sf* [At: DEX / P: *mi-as~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myasthénie***] Boală caracterizată prin scăderea anormală și rapidă a forței musculare, până la epuizare, la cele mai mici eforturi.

miaș *sm* [At: COD. VOR. 44/24 / Pl: *~i* / E: ***mie*** + *-aș*] Căpetenie militară care comanda în vechime o unitate formată în principiu dintr-o mie de ostași Si: (îvr) *miar* (1).

miatonie *sf* [At: DEX / P: *mi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myatonie***] (Med) Absență a tonusului muscular.

miatrofie *sf* [At: DN³ / P: *mi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myatrophie***] (Med) Atrofie musculară Si: *amiotrofie*.

miață *sf* [At: COD. VOR. 217 / Pl: ? / E: nct] (Îrg; Ban) **1** Temperatură ridicată, cu frisoane sau fără. **2** Delir. **3** Febră tifoidă. **4** Tifos. **5** (Ned) O boală grea. **6** (Fam; îe) **Ba pe ~ța** Se spune pentru a nega cu tărie ceva.

miau [At: HELIADE, O. II, 320 / E: fo] **1** *i* Cuvânt care imită strigătul pisicii Si: *miorlau*. **2** *i* (Fam; îlav) **Cât ai zice ~** Într-o clipă. **3** *i* (Fam; îe) **A nu zice nici ~** A nu mai zice nimic. **4** *s* (Fam; îe) **A-i lua (cuiva) ~-l** A reduce la tăcere. **5** *s* (Pex; îae) A omorî. **6** *s* (Rar; îe) **A păpat ~-l** A pățit-o. **7** *s* (Rar; îae) A fost bătut.

miauă *sf* vz ***mia***

miaui *v* vz ***mieuna***

miauire *sf* vz ***mieunare***

miauit¹ *sn* vz **mieunat**
miauit² **~ă** *a* vz **mieunat²**
miaun *sn* [At: SADOVEANU, N. F. 34 / Pl: *~e* / E: pvb **miauna**] (Rar) Mieunat¹.
miauna *v* vz **mieuna**
miaunare *sf* vz **mieunare**
miaunătură *sf* vz **mieunătură**
miauni *v* vz **mieuna**
miaut *sn* [At: BARONZI, L. 113 / Pl *~e* / E: **miau**] (Rar) Mieunat¹.
miază *sfs* [At: URECHE, ap. LET. I, 200/20 / E: ml **media**] **1-2** (Îvp) Mijloc (al zilei sau) al nopții, aproximativ la ora 12. **3** (Îlav) **Ziua (la) ~za mare** În mijlocul zilei. **4** (Reg; îs) ~ *cale* (sau *cărare*) Punct situat aproximativ la mijlocul drumului. **5** (Îrg; îs) ~ *coastă* Punct situat aproximativ la mijlocul unei coaste de munte sau de deal. **6** (Pop; îs) ~ *păresimi* (sau *păreasimă, păreasime, păreasă, păresie, păresii*) sau *miezele păresimilor* (sau *părese*) Mijloc al Postului mare, care cade întotdeauna miercurea, în a patra săptămână din post. **7** (Înv; nob; îc) **~vară** Perioadă centrală a verii, când temperatura și luminozitatea ajung la valori maxime. **8-10** Miazăzi **(1-3)**.
miazănoapte *sfs* [At: COD. VOR. 16/15 / E: lat **mediam noctem**] **1** (Îrg) Mijloc al nopții, la ora 12 din noapte Si: *miezul nopții* **2** Punct cardinal opus sudului, care se află în direcția stelei polare Si: *nord*. **3** (Pex) Parte a globului pământesc, a unui continent, a unei țări, a unui oraș etc. situată spre miazănoapte **(2)**. **4** Ținut nordic. **5** (Pex) Popoare din țările sau din ținuturile situate în nord. **6** (Mtp) Personaj malefic bântuind la miezul nopții. **7** (Bot; Ban) Sor-cu-frate (*Melampyrum nemorasum*). **8** (Bot; Trs) Condroniu (*Melampyrum arvense*). **9** (Bot; Trs) Ciormoiag (*Melampyrum cristatum*).
miazăzi *sfs* [At: (a. 1648) GCR I, 130/34 / E: ml **mediam diem**] **1** Punct cardinal opus nordului Si: *sud*. **2** (Pex) Parte a globului pământesc, a unui continent, a unei țări, a unui oraș etc. așezată spre miazăzi **(1)**. **3** Ținut sudic. **4** (Îla) **De ~** Sudic. **5** (Pex) Popoare din țările sau din ținuturile situate în sud. **6** (Reg) Masă de amiază. **7** (Îdt) Mijloc al zilei, la ora 12 din zi Si: *miezul zilei*.
miazăzian *sn* [At: GEOGR. MAI. 216ᵛ/8 / P: *~zi-an* / E: **miazăzi** + *-an*] (Îvr) Meridian **(1)**.
miazmatic, ~ă *a* vz **miasmatic**
miazmă *sf* vz **miasmă**
mic, ~ă [At: COD. VOR. 80/12 / Pl: *mici*, (rar, *af*) *mice* / E: pbl ml ***miccus**] **1** *a* (Îoc *mare*) Care este sub dimensiunile mijlocii obișnuite, având dimensiuni sau proporții reduse, considerate în mod absolut sau prin comparație. **2** *a* (Înv; îs) *Lume* (sau *lumea cea*) *~ă* Microcosm. **3** *a* (Îs) *Literă ~ă* Minusculă (3). **4** *a* (Îs) *Degetul (cel)* ~ Cel mai scurt și mai subțire deget al mâinii sau al piciorului la om. **5** *a* (Îe) **A avea (pe cineva) la degetul (cel) ~** A dispune de cineva cum vrei. **6** *a* (Îac) A fi cu mult superior altcuiva. **7** *a* (Îe) **A avea (sau a-i fi ceva) în degetul (cel) ~** A cunoaște temeinic, cu de-amănuntul. **8** *a* (Nob; îe) **A lăsa (pe cineva) la degetul cel ~** A întrece pe cineva ca valoare, cunoștințe etc. **9** *a* (Îe) **A pune (pe cineva) la degetul cel ~** sau **a schimba (pe cineva) cu degetul cel ~** A disprețui pe cineva. **10** *s* (Îlav) **În ~** Pe scară redusă Si: *fără amploare*. **11** *s* (Îal) După un plan restrâns. **12** *a* (D. oameni; îla) **~ la os** De constituție delicată. **13** *a* (Îe) **A face ochii ~i** Se spune despre un om obosit care este pe punctul de a adormi. **14** *a* (Îae) Se spune despre un om care se preface că nu vede. **15** *a* (D. mers) Cu pași mici (1) și grăbiți. **16** *a* (D. terenuri, teritorii, așezări omenești etc., îoc *întins, vast*) Care ocupă o suprafață redusă. **17** *a* (D. încăperi, recipiente etc; îoc *încăpător, cuprinzător*) Prea puțin încăpător. **18** *a* (Îoc *lung*) Scurt. **19** *a* (Reg; îs) *Pieptene* ~ Pieptene cu dinții scurți și deși. **20** *sm* Fel de mâncare din carne tocată de vacă, de porc, de oaie, condimentată și friptă pe grătar în bucăți de forma unor cârnăciori scurți și groși Si: *mititel* **(38)**. **21** *a* (Îoc *înalt*) Care nu atinge înălțimea mijlocie Si: *mărunt, scund, scurt*. **22** *a* (D. ape, gropi, prăpăstii etc.; îoc *adânc*) Care are adâncime și lățime redusă. **23** *a* (Îoc *lat*) Îngust. **24** *a* (Îoc *gros*) Subțire. **25** *a* (Reg; îs) *Untură ~a* Slănină. **26-27** *smf, a* (Ființă) de vârstă fragedă. **28-29** *smf, a* (Îoc *matur, vârstnic*) Tânăr. **30-31** *a* (La comparativ sau la supelativ relativ) (Mai sau) cel mai tânăr. **32-33** *smf, a* (Spc) (Frate) care este cel mai tânăr dintre mai mulți frați, considerat în raport cu aceștia Vz *mezin*. **34** *a* (Îlav) **De ~** Din fragedă vârstă Si: *de copil*. **35** *smf* (Fam; îf *micule, mico*) Termen dezmierdător sau ironic cu care se adresează cineva unui bărbat sau unei femei. **36** *sm* (Îe) **Cu ~, cu mare** Toată lumea. **37** *a* (Indică sau sugerează durata) Care durează puțin Si: *scurt*. **38** *a* (Îoc *abundent, mult*) Puțin. **39** *a* (D. numere, valori care pot fi exprimate numeric) Redus ca număr, ca proporții. **40** *a* (Înv; îs) *Calorie ~ă* Cantitate de căldură necesară pentru ridicarea temperaturii unui gram de apă cu 1° C. **41** *a* (D. prețuri; îoc *ridicat*) Scăzut. **42** *a* (Îoc *intens, puternic, tare*; indică intensitatea) Puțin intens Si: *redus, scăzut, slab*. **43** *a* (Îoc *important, însemnat*) Fără prea mare valoare Si: *neimportant, nesemnificativ*. **44** *a* (Pop; îs) *Prânzul (cel)* ~ Primă masă, de dimineață, pe care o iau țăranii aflați la muncă, în cursul verii. **45** *a* (Îas) Timp al zilei când se ia prânzul mic (44). **46** *a* (Reg; îs) *Masă ~ă* Masă de la nuntă la care noii veniți mănâncă, de obicei, numai pâine, sare și beau rachiu înainte de a se așeza la masa propriu-zisă. **47** *a* (Reg; îs) *Cartea ~ă* Abecedar. **48** *a* (Îe) **A se face** (sau **a deveni**) **(mai) ~** A deveni umil sau timid. **49** *a* (Înv; îe) **A se lăsa mai ~** A deveni mai modest, mai nepretențios. **50** *a* (Îae; înv) A ceda. **51** *a* De gravitate redusă. **52** *a* (D. oameni și manifestările lor; îoc *generos, nobil*) Lipsit de noblețe, de generozitate Si: *meschin* **(5)**. **53** *a* (D. mintea, inteligența oamenilor) Cu posibilități reduse Si: *îngust, prost, redus*. **54** *a* Care ocupă un loc inferior, modest într-o ierarhie. **55** *sm* (La comparativ, cu *aps*) Subaltern considerat în raport cu superiorul lui ierarhic. **56** *sm* (Pfm; gmt; îe) **Mai mare peste cei mai mici și staroste de calici** Se spune despre cei care se mândresc prea mult cu slujba neînsemnată pe care o au. **57-58** *a* (Îs) *Unchi* ~ (sau *lele ~ă*) (Văr sau) vară a tatălui sau a mamei, în raport cu copiii acestora. **59-60** *a* (Îs) *Socru* ~ (sau *soacră ~ă*) (Tată sau) mamă a miresei, în ziua căsătoriei a doi tineri. **61** *a* (Îs) *Nun* ~ (sau *nună ~ă*) Fiecare dintre persoanele care asistă ca martori de mai mică importanță la săvârșirea unei cununii. **62** *a* (Îas) Copii ai nunului **(1)**.
mica *sf* vz **mică²**
micaceu, ~ce *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~cei, ~cee* / E: fr **micacé**] **1** Care conține mică² Si: (rar) *micafer* **(1)**, *micos* **(1)**. **2** Care seamănă cu mica² Si: (rar) *micos* **(2)**.
micado *sms* [At: ALEXI, W. / Art.: *micadoul* / E: fr **mikado**] **1** Titlu purtat de împărații Japoniei. **2** Persoană cu titlul de micado **(1)**.
micafer, ~ă *a* [At: COBÎLCESCU, G. 31/16 / Pl: *~i, ~e* / E: **mică²** + **-fer**] (Rar) **1** Micaceu **(1)**.
micafoliu *sn* [At: DN³ / P: *~li-u* / Pl: *~ii* / E: cf fr *mica en feuille*] Material electroizolant obținut din foi de mică² fixate prin lipire pe o bandă de hârtie, folosit în construcția mașinilor electrice.
micanită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr **micanite**] Material electroizolant obținut din foițe de mică lipite în straturi cu lianți organici și folosit mai mult în construcția mașinilor și a aparatelor electrice.
micașist *sn* [At: COBÎLCESCU, G. 31/7 / S și: *~ashist, micasihst* / Pl: *~uri* / E: fr **micaschiste**] Rocă în structura căreia intră straturi paralele de mică² și de cuarț.
micaton *s* vz **dimicaton**
mică¹ *sfs* [At: VARLAAM, C. 149 / V: **migă** / E: pbl lat **mica** „fărâmă", cf slv мигъ „clipă"] **1** (Îvp; îlav) **Într-o ~ de ceas** (ori, rar, **de vreme**) sau **Pe ~ de ceas, pe țăcă pe ~, în ~ca ceasului** etc. Într-o clipă Si: *imediat*. **2** (Îvp; îal) Dintr-un moment în altul. **3** (Îvp; îlav) **Pe ~ pe ceas** La intervale foarte dese Si: *mereu*.
mică² *sf* [At: ȘINCAI, ap. DR. V, 560 / V: (rar) **~ca** / E: fr **mica**] Grup de minerale cristalizate, care se desfac ușor în foițe subțiri elastice și transparente, utilizate mai ales ca izolante electrice și termice.
micăcior *sm* [At: LEXIC REG. 24 / Pl: *~i* / E: ns cf *dumicat*] (Trs; pbl) Firimituri de mămăligă puse în iaurt sau în lapte acru.
mică-mea *i* vz **mică-mi**

mică-mi *i* [At: H XVIII, 311 / V: *~mea* / E: nct] (Ban; Trs) Strigăt cu care se cheamă sau se alungă vacile, boii, viţeii.

micăraie *sf* vz ***smicăraie***

mice *sf* vz ***minge***

micea *sf* vz ***smicea***

micelă *sf* [At: MACAROVICI, CH. 160 / Pl: *~le* / E: fr ***micelle***, ger ***Micelle***] Complex de molecule care se formează în substanţele coloidale şi în soluţiile lor.

micelian, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~li~an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***mycélien***] (Bot) **1** De miceliu. **2** Al miceliului.

miceliu *sn* [At: SĂVULESCU, M. U. I, 51 / Pl: *~ii* / E: fr ***mycélium***, ger ***Mycellium***] Sistem de filamente subţiri şi ramificate, care alcătuieşte aparatul vegetativ al majorităţii ciupercilor.

micelnic, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Reg) Priceput.

micenian, ~ă *a* [At: PÂRVAN, G. 195 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***mycénien***] **1-2** Care aparţine oraşului grec antic Micena şi civilizaţiei lui. **3-4** Referitor la oraşul grec antic Micene şi la civilizaţia lui.

micetism *sns* [At: DN³ / E: fr ***mycétisme***] (Med) Intoxicaţie cu ciuperci.

micetofag, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***mycétophage***] (Liv; d. animale) Care se hrăneşte cu ciuperci.

micetom *sn* [At: DN³ / Pl: *~oame* / E: fr ***mycétome***] (Med) Tumoare inflamatorie provocată prin dezvoltarea în organism a unei ciuperci parazite.

michelangiolesc, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~eşti* / E: it ***michelangiolesco***] (Itr; nrc) Caracteristic operei lui Michelangelo.

michiduţă *sm* [At: CREANGĂ, P. 51 / V: ***ni~*** / E: nct] **1** (Fam; irn) Drac. **2** (Fam; gmţ) Copil neastâmpărat, ştrengar.

michilie *sf* [At: ANTIPA, P. 695 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Parte acoperită a unei cherhanale, servind ca debarcader pentru acostarea bărcilor şi a vapoarelor. **2** Masă pe care se taie peştele la pescărie, pentru a fi sărat.

michiţ, ~ă *a* [At: CONV. LIT. XX, 1013 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mic***] (Reg) Micuţ.

mici[1] [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi *~cesc* / E: ***mic***] (Pop) **1-2** *vtr* (Cu sens dimensional) A (se) micşora (**1**). **3** *vr* A se gârbovi. **4** *vr* (Mar) A se chirci. **5** *vr* (Cu sens durativ) A se micşora (**3**). **6-7** *vtr* (A face să scadă sau) a scădea. **8-9** *vtr* (A face să devină sau) a deveni mai puţin intens. **10-11** *vtr* A (se) umili.

mici[1] *v* vz ***meci***[4]

micicula *vr* [At: NOVACOVICIU, C. B. II, 3 / Pzi: *~lez* / E: ns cf *mic*] (Ban) A nu creşte, rămânând mic Si: *a se pipernici*.

miciculat, ~ă *a* [At: BL V, 143 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***micicula***] (Ban) Care nu a crescut, rămânând mic Si: *pipernicit*.

micie[1] *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ? / E: ***mic*** + *-ie*] (Rar) Micime (**1**).

micie[2] *sf* vz ***minge***

micigăl *sm* [At: LEXIC REG. 104 / Pl: *~i* / E: pbl ctm ***micuţul michiduţă*** + ***ucigă-l*** (crucea)] (Buc) Drac.

miciman *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: rs ***мичман***] (Iuz) **1** Grad de subofiţer în marină. **2** Persoană cu gradul de miciman (**1**).

micime *sf* [At: M. COSTIN, O. 216 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***mic*** + *-ime*] **1** (Cu sens dimensional) Însuşire de a fi mic (**1**) Si: (rar) *micşorime* (**1**), *micie*[1]. **2** (Csn) Cantitate sau număr redus Si: (rar) *micşorime* (**2**). **3** (Fig) Lipsă de însemnătate, de importanţă Si: (rar) *micşorime* (**3**). **4** (Fig) Lipsă de generozitate sau de caracter Si: *josnicie, meschinărie*, (rar) *micşorime* (**4**).

micioc *sn* vz ***minciog***

miciog *sn* vz ***minciog***

miciop *sn* vz ***minciog***

micire *sf* [At: LB / E: ***mici***] (Rar) **1-3** Micşorare (**1, 3, 4**).

miciricios, ~oasă *a* vz ***misiricios***

micit, ~ă *a* vz ***mecit***

miciu *s* [At: I. CR. III, 251 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Muc de lumânare ori de lampă.

miciurd, ~ă *a* vz ***meciurd***

miciurinian, ~ă *smf, a* [At: CV 1949, nr.1, 4 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Miciurin*** + *-ian*] (Rar) **1-3** Miciurinist (**1-3**).

miciurinism *sns* [At: DLR / E: ***Miciurin*** + *-ism*] Teorie elaborată de savantul rus I. V. Miciurin care se referea la metodele de hibridizare artificială, de educare dirijată şi de selecţie artificială a organismului.

miciurinist, ~ă [At: CONTEMP. 1958, nr. 334, 2/2 / Pl: *~işti, ~e* / E: ***Miciurin*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Adept) al miciurinismului Si: (rar) *miciurinian* (**1-2**). **3** *a* Care se întemeiază pe miciurinism Si: (rar) *miciurian* (**3**).

miclac *sm* vz ***mitlag***

miclaj *sm* vz ***mitlag***

micli *sm* vz ***mitli***

miclisi *v* vz ***mâglisi***

micloşi *v* vz ***micloşi***[2]

miclu *sm* vz ***mitli***

mico- [At: DN³ / E: fr ***myco-***, it ***mico-***] Element prim de compunere savantă cu semnificaţia: **1-2** (Referitor la) ciuperci.

micodel *s* [At: LEXIC REG. 55 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Specie de viţă de vie producătoare.

micofloră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***mycoflore***] Totalitate a speciilor de ciuperci care cresc pe un anumit teritoriu.

micoli *vt* [At: DLR / Pzi: ? / E: nct] (Trs) A blestema.

micolog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***mycologue***] Specialist în micologie.

micologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mycologique***] **1** Care aparţine micologiei. **2** Referitor la micologie.

micologie *sf* [At: DN / Pl: *~ii* / E: fr ***mycologie***] Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul ciupercilor.

miconac *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 112 / Pl: ? / E: nct] (Orn; reg; pbl) Pescărel (*Cinclus cinclus*).

micoriză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***mycorhize***] Simbioză a rădăcinii plantelor superioare cu miceliul unei ciuperci.

micostatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mycostatique***] Fungistatic.

micosterol *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***mycostérol***] Sterol care se găseşte în ciuperci şi în unele mucegaiuri, având un rol important în procesele celulare esenţiale.

micos, ~oasă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***mică***[2] + *-os*] (Rar) **1-2** Micaceu (**1-2**).

micotel *sm* vz ***micutel***

micotic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***mycotic***] (Med) **1** Care aparţine unei micoze. **2** Referitor la micoze.

micotoxicoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: cf *micoză, toxicoză*] Intoxicaţie care apare la animale în urma consumului de furaje infestate cu unele ciuperci microscopice.

micoză *sf* [At: DM / Pl: *~ze* / E: fr ***mycose***, ger ***Mikose***] Boală provocată de ciuperci.

micrană *sf* vz ***micranie***

micranie *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 142/10 / V: ***~nă, migrană*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἡμικρανία***] (Grî) Migrenă.

micrat *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Mikrat***] Copie fotografică a unui text care nu depăşeşte 3,5 mm.

micret *s* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 32ᵛ/13 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Îvr; csnp) Mecet (**1**).

micro[1]***-*** [At: LM / E: fr ***micro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificaţia: **1** Mic. **2** Microscopic. **3** (La unităţi de măsură) De un milion de ori mai mic.

micro[2] *si* [At: DLR / E: abr ***microradiografie***] (Fam) Microradiografie.

microalia *vt* [At: DEX / P: *~cro-a-li-a* / Pzi: *~iez* / E: ***micro***[1]***-*** + ***alia***] A alia metale şi metaloizi în cantităţi extrem de reduse.

microaliere [At: DEX / P: *~cro-a-li-e~* / Pl: *~ri* / E: ***microalia***] Aliere de metale şi de metaloizi în cantităţi extrem de reduse.

microaliat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~cro-a-li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***microalia***] (D. metale și metaloizi) Care a fost aliat cu altul în cantități extrem de reduse.

microamper *sm* [At: DN³ / P: *~cro-am~* / Pl: *~i* / E: fr ***microampère***] Unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu o milionime de amper.

microampermetru *sn* [At: LTR² / P: *~cro-am~* / Pl: *~re* / E: fr ***microampèremètre***] Instrument pentru măsurarea curenților electrici foarte slabi.

microanaliză *sf* [At: DEX / P: *~cro-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***microanalyse***] Analiză chimică în care se lucrează cu cantități foarte mici de substanță.

microanchetă *sf* [At: DN³ / P: *~cro-an~* / Pl: *~te* / E: ***micro¹- + anchetă***] Anchetă cu chestionar scurt, limitată la un număr mic de subiecți.

microaparat *sn* [At: DN³ / P: *~cro-a~* / Pl: *~e* / E: ***micro¹- + aparat***] Aparat de dimensiuni mici, specific microchimiei.

microaparatură *sf* [At: DN³ / P: *~cro-a~* / Pl: *~ri* / E: ***micro¹- + aparatură***] Aparatură specifică microchimiei.

microb *sm* [At: MAIORESCU, L. 151 / Pl: *~i* / E: fr ***microbe***] **1** Microorganism unicelular care produce boli infecțioase, fermentații, putrefacții etc. **2** (Arg; rar) Copil mic și obraznic.

microbacterie *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: ***micro¹- + bacterie***] Bacterie de dimensiuni extrem de mici.

microbalanță *sf* [At: CIȘMAN, FIZ. I, 79 / Pl: *~țe* / E: fr ***microbalance***] Balanță de laborator de mare precizie.

microbar *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: eg ***microbar***] (Fiz) Unitate de măsură a presiunii, egală cu a milioana parte dintr-un bar Si: (rar) *barie*.

microbarograf *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***microbarographe***] (Fiz) Barograf foarte sensibil care înregistrează variațiile foarte mici și rapide ale presiunii.

microbetonieră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: ***micro¹- + betonieră***] Betonieră pentru cantități mici de beton.

microbian, ~ă *a* [At: BIANU, D. S. 475 / P: *~bi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***microbien***] **1** Care este cauzat de microbi Si: (nob) *microbic* (**1**). **2** Care răspândește microbi Si: (nob) *microbic* (**2**).

microbibliografie [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***micro¹- + bibliografie***] Bibliografie sub formă de microfilm sau de microfișă.

microbic, ~ă *a* [At: DEMETRESCU, O. 46 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***microb*** + *-ic*] (Nob) **1-2** Microbian (**1-2**).

microbicid *sn, a* [At: DEX / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***microbicide***] **1-2** (Substanță) care distruge microbii.

microbiolog, ~ă *smf* [At: CONTEMP. 1953, nr. 363, 5/4 / P: *~bi-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***microbilogie***] Specialist în microbiologie Si: (rar) *microbiologist*.

microbiologic, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 160, 5/2 / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***microbiologique***] **1** Care aparține microbiologiei. **2** Care se ocupă cu microbiologia. **3** Referitor la microbiologie.

microbiologie *sf* [At: SCÎNTEIA, 1966, nr. 6905 / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***microbiologie***] Știință care se ocupă cu studiul morfologiei, activității fiziologice și biologiei microorganismelor, precum și cu elaborarea metodelor de luptă împotriva microorganismelor dăunătoare și de folosire a celor utile.

microbiologist, ~ă *smf* [At: CADE / P: *~bi-o~* / Pl *~iști, ~e* / E: fr ***microbiologiste***] (Rar) Microbiolog.

microbism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***microbisme***] Prezență în organism a unor germeni patogeni, uneori în stare latentă, ca urmare a rezistenței naturale sau dobândite a organismului respectiv.

microbist, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***microb*** + *-ist*] (Fam) Spectator excesiv de pasionat de o întrecere sportivă, în special de fotbal.

microbiuretă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: ***micro¹- + biuretă***] Biuretă de capacitate redusă.

microblast *sn* [At: DN³ / Pl: *~aști* / E: fr ***microblaste***] **1** Eritroblast de dimensiuni mici. **2** (Bot) Ramură scurtă cu creștere anuală foarte redusă și cu noduri dese.

microbofobie *sf* [At: V. ROM. septembrie 1954, 167 / Pl: *~ii* / E: ***microb(o)- + fobie***] (Rar) Teamă exagerată, bolnăvicioasă, de microbi.

microbuz *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***microbus***] Autobuz pentru un număr mic de pasageri.

microcalculator *sn* [At: DEX – S / Pl: *~oare* / E: ***micro¹- + calculator***] Calculator sau minicalculator simplu, ieftin, de mici dimensiuni, care folosește un singur limbaj și are lungimea cuvântului de 8-12 biți Si: *microordinator, microcomputer*.

microcantină *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ne* / E: ***micro¹- + cantină***] Cantină pentru un număr restrâns de persoane.

microcardie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***microcardie***] (Med) Inimă congenital foarte mică.

microcarieră *sf* [At: DEX – S / P: *~ri-e~* / Pl: *~re* / E: ***micro¹- + carieră***] Carieră¹ de mici proporții.

microcefal, ~ă [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***microcéphale***] **1** *smf, a* (Persoană) cu microcefalie. **2** *a* (Fig, rar) Prost.

microcefalie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***microcéphalie***] Anomalie constând în dezvoltarea insuficientă a craniului și a creierului uman, având ca urmare cretinismul.

microcentrală *sf* [At: DL / Pl: *~le* / E: ***micro¹- + centrală***] Centrală electrică sau de termoficare de putere mică.

microchimic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***microchimique***] **1** Care aparține microchimiei. **2** Referitor la microchimie.

microchimie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / fr ***microchimie***] Ramură a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice dintre cantități foarte mici de substanță.

microchirurgical, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~i, ~e* / E: ***microchirurgie***] **1** Care aparține microchirurgiei. **2** Referitor la microchirurgie.

microchirurgie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***microchirurgie***] Chirurgie practicată la microscop.

microcinematografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***microcinématographie***] Filmare a unor fenomene observate la microscop.

microcircuit *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***micro¹- + circuit***] Dispozitiv microelectronic cu o densitate mare de elemente de circuit echivalente care constituie o singură unitate.

microcit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr, eg ***microcyte***] (Blg) Globulă roșie de dimensiuni foarte mici.

microcitemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***microcytémie***] (Med) Valoare mare a numărului de microcite din sânge.

microcitoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***microcytose***] (Med) Boală a sângelui manifestată printr-un număr mare de microcite.

microclimat *sn* [At: CONTEMP. 1948, nr. 113, 1/1 / Pl: *~e* / E: fr ***microclimat***] **1** Ansamblu al elementelor meteorologice care caracterizează starea medie a atmosferei dintr-o incintă sau dintr-o porțiune a unei incinte Si: (rar) *microclimă* (**1**), *microclimatologie* (**1**). **2** Climat local din cuprinsul unei mari arii geografice Si: (rar) *microclimă* (**2**) *microclimatologie* (**2**). **3** Climă a spațiului din imediata apropiere a solului Si: *microclimă* (**3**), (rar) *microclimatologie* (**3**).

microclimatic, ~ă *a* [At: MG I, 165 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***microclimat*** + *-ic*] **1** Care aparține microclimatului. **2** Care se referă la microclimat. **3** De microclimat.

microclimatologie *sf* [At: LEG. EC. PL. 490 / Pl: *~ii* / E: ***micro¹- + climatologie***] (Rar) **1-3** Microclimat (**1-3**).

microclimă *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 113, 1/1 / Pl *~me* / E: ger ***Mikroklima***] **1-3** Microclimat (**1-3**).

microclin *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***microcline***] Mineral din grupa feldspaților potasici, de culoare roz, galbenă, roșiatică sau verde, care constituie un element de bază al unor roci eruptive sau metamorfice și care este folosit în industria ceramicii și ca piatră semiprețioasă.

micrococ *sm* [At: DN³ / Pl: *~oci* / E: fr ***microcoque***] Bacterie în formă de sferă, care se prezintă izolat sau în grup, de dimensiuni mai mici decât cocii.

microcomentariu sn [At: V. ROM. august 1960, 185 / Pl: *~ii* / E: ***micro¹- + comentariu***] (Nob) Comentariu de dimensiuni reduse.

microcopie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***micro¹- + copie***] Reproducere a unui material prin micșorare pe cale fotografică.

microcomputer sn [At: DEX / P: *~piu~* / Pl: *~e* / E: eg ***microcomputer***] Microcalculator.

microcosm sn [At: EPISCUPESCU, O. Î. 298/20 / V: *~os* / Pl: (rar) *~uri* / E: ngr ***μικροκόσμος***, fr ***microcosme***] **1** Om, considerat ca o reprezentare redusă a universului. **2** Lume interioară a omului. **3** Reprezentare redusă a universului, a pământului, a societății. **4** Lume a obiectelor submicroscopice.

microcosmic, ~ă a [At: DLR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***microcosmique***] (Rar) **1** Care aparține microcosmului. **2** Referitor la microcosm. **3** De microcosm.

microcosmos sn vz ***microcosm***

microcoulomb sm [At: DN³ / P: *mi-cro-cu~* / Pl: *~i* / E: fr ***microcoulombe***] Unitate de măsură pentru capacitatea electrică, egală cu o milionime de coulomb.

microcristalin, ~ă a [At: DP / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***microcristalin***] (D. roci, minerale) Care este alcătuit din cristale microcospice.

microcronică sf [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: ***micro¹- + cronică***] Minicronică.

microcronologie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***micro¹- + cronologie***] Cronologie scurtă, sumară.

microcurent sm [At: DEX – S / Pl: *~nți* / E: ***micro¹- + curent***] (Med) Curent de mică intensitate.

microcurie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***microcurie***] Unitate de măsură a radioactivității, egală cu a milioana parte dintr-o curie.

microdactil, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***microdactyle***] (Med) Care prezintă microdactilie.

microdactilie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***microdactylie***] (Med) Malformație a degetelor caracterizată prin dezvoltare insuficientă.

microdeltă sf [At: DEX – S / Pl: *~te* / E: ***micro¹- + deltă***] **1** Deltă de mică întindere. **2** Machetă a unei delte.

microdioramă sf [At: DN³ / Pl: *~me* / E: ***micro¹- + dioramă***] Dioramă de dimensiuni mici.

microdisecție sf [At: DN³ / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***microdissection***] Disecție fină făcută la microscop.

microdontie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***microdontie***] Dezvoltare insuficientă a dinților.

microdoză sf [At: DEX / Pl: *~ze* / E: ***micro¹- + doză***] (Med; Far) Doză de medicament cu concentrație foarte mică, folosită în homeopatie.

microdur sn [At: DEX – S / E: ***micro***(poros) + ***dur***(abil)] (Dc) Material sintetic înlocuitor pentru talpă și tocuri la încălțăminte.

microeconomic, ~ă a [At: DN³ / P: *~cro-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***microéconomique***] **1** Care aparține microeconomiei. **2** Referitor la microeconomie.

microeconomie sf [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***micro~économie***] Economie sau relații economice la nivelul fiecărei întreprinderi în parte.

microelectronic, ~ă [At: DN³ / P: *~cro-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***microelectronic(s)***] **1** *sf* Ramură a electronicii care studiază producerea și utilizarea circuitelor electronice cu grad înalt de miniaturizare. **2** *a* Care aparține microelectronicii (**1**). **3** *a* Referitor la microelectronică (**1**). **4** *a* (D. dispozitive electronice) Cu grad înalt de miniaturizare.

microelectronografic, ~ă a [At: DEX – S / P: *~cro-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***microelectronografie***] De microelectronografie.

microelectronografie sf [At: DEX – S / P: *~cro-e~* / Pl: *~ii* / E: ***micro¹- + electronografie***] Fotografie făcută la microscop care permite studierea fenomenelor biologice celulare sub aspect electric.

microelement sn [At: DEX / P: *~cro-e~* / Pl: *~e* / E: fr ***micro-élément***] Element chimic care intră în compoziția hormonilor, a enzimelor, a fermenților etc. și care se găsește în cantități foarte mici în sol și în organism.

microencefalie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***micro¹- + encefal***] (Med) Malformație constând în existența unui creier de dimensiuni foarte reduse.

microenciclopedie sf [At: DEX – S / P: *~cro-en~* / Pl: *~ii* / E: ***micro¹- + enciclopedie***] Enciclopedie cu volum restrâns de informații Si: (rar) *minienciclopedie*.

microeseu sn [At: DEX – S / P: *~cro-e~* / Pl: *~uri* / E: ***micro¹- + eseu***] Eseu scurt.

microfag sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***microphage***] Fagocit de dimensiuni mici.

microfagocitoză sf [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***microphagocytose***] Fagocitoză a microbilor.

microfakie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***microphakie***] (Atm) Cristalin anormal de mic.

microfarad sm [At: DN³ / Pl: *~azi* / E: fr ***microfarad***] Unitate de măsură pentru capacitatea electrică, egală cu o milionime de farad.

microfaună sf [At: DN³ / P: *~fa-u~* / Pl: *~ne* / E: ***micro¹- + faună***] Totalitate a animalelor microscopice de pe glob, dintr-o regiune sau dintr-un spațiu restrâns.

microfil, ~ă a [At: DEX – S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***microfil***] (Bot; d. plante) Cu frunze (foarte) mici.

microfilm sn [At: IORDAN, L. R. A. 222 / Pl: *~me* / E: fr ***microfilm***, ger ***Mikrofilm***] Copie fotografică pe peliculă cinematografică servind la reproducerea la scară redusă a documentelor, a cărților, a periodicelor rare, prețioase etc.

microfilma vt [At: STANCU, U. R. S. S. 35 / Pzi: *~mez* / E: fr ***microfilmer***] A fotografia pentru a obține un microfilm.

microfilmare sf [At: DEX / Pl: *~mări* / E: ***microfilma***] Reproducere a unor documente sub formă de microfilme.

microfilmotecă sf [At: DN³ / Pl: *~eci* / E: ***micro¹- + filmotecă***] **1** Colecție de microfilme. **2** (Pex) Încăpere specială în care se păstrează o microfilmotecă (**1**).

microfișă sf [At: DN³ / Pl: *~șe* / E: ***micro¹- + fișă***] Fotografie care reproduce la scară redusă pagini de carte sau alte materiale.

microfișier sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ***micro¹- + fișier***] Scurtă bibliografie.

microfită sf [At: DEX – S / Pl: *~te* / E: eg ***microphyte***] (Bot) Plantă de dimensiuni mici și cu înmulțire rapidă.

microfizică sf [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: fr ***microphysique***] Ramură a fizicii care studiază particulele elementare.

microfloră sf [At: ANTIPA, P. 51 / Pl: *~re* / E: ***micro¹- + floră***] Floră microscopică.

microfloristic, ~ă a [At: DEX – S / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***micro¹- + floristic***] **1** Care aparține microflorei. **2** Referitor la microfloră. **3** De microfloră.

microfoileton sn [At: CONTEMP. 1961, nr. 703, 2/6 / Pl: *~oane* / E: ***micro¹- + foileton***] (Rar) Foileton de dimensiuni reduse.

microfon sn [At: IORDAN, L. R. A. 248 / Pl: *~oane* / E: fr ***microphone***, ger ***Mikrophon***] Dispozitiv electronic care transformă vibrațiile sunetelor în vibrații electromagnetice, pentru a le transmite la distanță sau a fi înregistrate.

microfonic, ~ă a [At: DEX – S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***microphonique***] **1-2** (De microfon sau) de microfonie (**2**). **3** (Îs) *Efect* ~ Microfonie (**2**).

microfonie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***microphonie***] **1** Reacție acustică nedorită care apare între microfonul și difuzorul unui sistem electroacustic în condițiile unei amplificări mari sau ale amplasării acestora în încăperi necorespunzătoare din punct de vedere acustic. **2** Perturbație într-un sistem electroacustic datorată vibrației mecanice nedorite a unor componente ale acestuia.

microfonist, ~ă smf [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***microfoniste***] Tehnician specializat în amplasarea și deplasarea microfoanelor la filmări sincrone.

microfosilă sf [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***microfossile***] Fosilă microscopică.

microfot sn [At: DN³ / Pl: *~e, ~uri* / E: ger ***Mikrophot***] Imagine obținută prin microfotografiere.

microfotocopie *sf* [At: DP / Pl: *~pii* / E: fr ***microphotocopie***] Copie fotografică de dimensiuni mici, obținută prin microfotografie.

microfotografic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***microphotographique***] **1** Care se folosește în microfotografie. **2** Care se obține prin microfotografie.

microfotografie *sf* [At: DP / Pl: *~ii* / E: fr ***microphotographie***] **1** Imagine fotografică de dimensiuni foarte mici. **2** Fotografie cu imaginea mărită a unor corpuri microscopice. **3** Tehnică a obținerii microfotografiilor.

microfotogrammetrie *sfs* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***microphotogrammétrie***] Ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu măsurarea și cu reprezentarea corpurilor de dimensiuni mici.

microfotometru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***microphotomètre***] Aparat folosit pentru determinarea, pe zone foarte mici, a opacității plăcilor fotografice.

microfotoradiografie *sf* [At: DEX / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***microphotoradiographie***] **1** Tehnică radiologică prin care se pot realiza fotografii pulmonare de dimensiuni reduse. **2** Radiografie obținută prin microfotoradiografie.

microftalmie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***microphtalmie***] Anomalie congenitală constând în dimensiunile reduse ale unuia sau ambilor ochi.

microfulger *sn* [At: DEX – S / Pl: *~e* / E: ***micro^1- + fulger***] Fulger scurt, de mică intensitate.

microfurnir *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: ***micro^1- + furnir***] Furnir foarte subțire, lipit pe hârtie specială.

microgamet *sm* [At: DEX – S / Pl: *~eți* / E: eg ***microgamete***] (Blg) Gamet mascul.

microgastrie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***microgastrie***] (Blg) Dezvoltare insuficientă a stomacului.

microgenerator *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oare* / E: fr ***microgénérateur***] (Teh) Generator de mică putere.

microghid *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: ***micro^1- + ghid***] Ghid foarte sumar.

microglosar *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***microglossaire***] **1** Glosar cu număr mic de cuvinte și explicații sumare. **2** Glosar care înregistrează vocabularul specific unui domeniu foarte restrâns.

microglosie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***microglossie***] (Med) Dezvoltare insuficientă a limbii.

micrograf *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***micrographe***] Pantograf care permite desenarea unor figuri extrem de mici.

micrografic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***micrographique***] **1** Care aparține micrografiei. **2** Referitor la micrografie.

micrografie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***micrographie***] Studiu microscopic al unui obiect.

microgram *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***microgramme***] Unitate de măsură a masei egală cu o milionime de gram Si: *gama*.

microgrup *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: ***micro^1- + grup***] (Soc) Grup mic.

microhală *sf* [At: DEX – S / Pl: *~le* / E: ***micro^1- + hală***] Hală experimentală de proporții mici.

microhenri *smi* [At: DN^3 / E: fr, eg ***microhenry***] (Fiz) Unitate de măsură egală cu a milioana parte dintr-un henri.

microhidrocentrală *sf* [At: DEX – S / Pl: *~le* / E: ***micro^1- + hidrocentrală***] Hidrocentrală de putere mică.

microimprimare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4845 / P: *~cro-im~* / Pl: *~mări* / E: ***micro^1- + imprimare***] Înregistrare a undelor acustice pe plăci microsion.

microinterval *sn* [At: DEX / P: *~cro-in~* / Pl: *~e* / E: ***micro^1- + interval***] (Muz) Interval mai mic decât un semiton.

microinterviu *sn* [At: DN^3 / P: *~cro-in~* / Pl: *~uri* / E: ***micro^1- + interviu***] Interviu scurt și concis Si: *miniinterviu*.

microjurnal *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: ***micro^1- + jurnal***] Jurnal de dimensiuni reduse.

microlector *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oare* / E: fr ***microlecteur***] Aparat special pentru proiectarea microfilmelor pe un ecran orizontal.

microlit *sn*, (rar) *sm* [At: LTR / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~iți* / E. fr ***microlite***, ger ***Mikrolith***] Cristal microscopic, prismatic sau tabular, existent în unele roci.

microlitic, ~ă *a* [At: CANTUNIARI, L. M. 175 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***microlitique***] (D. roci) Care conține microlite.

microlitru *sm* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: fr ***micro-litre***] Unitate de măsură, egală cu a milioana parte dintr-un litru.

micrologie *sfs* [At: DN^3 / E: fr ***micrologie***] **1** Termen folosit pentru a desemna acea parte a anatomiei care studiază celulele Si: *citologie*. **2** Tratat despre microorganisme.

micromanipulator *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oare* / E: fr ***micromanipulateur***] Aparat pentru măsurarea și disecția celulelor sau a obiectelor foarte mici.

micromanometru *sn* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***micromanomètre***] (Fiz) Manometru special pentru variațiile foarte mici de presiune.

micromastie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***micromastie***] (Med) Dezvoltare insuficientă a sânilor.

micromelie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***microméltie***] (Med) Dezvoltare insuficientă a extremităților.

micrometeorit *sm* [At: DN^3 / P: *~te-o~* / Pl: *~iți* / E: ***micro^1- + meteorit***] Meteorit de dimensiuni foarte mici.

micrometric, ~ă *a* [At: CULIANU, C. 144 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***micrométrique***] **1-2** Care aparține micrometrului sau micrometriei. **3-4** Privitor la micrometru sau la micrometrie. **5** (Îs) *Șurub ~* Tijă cu filet cu pasul mic (la unele instrumente de măsură de mare precizie). **6** De dimensiuni foarte mici, de ordinul micronilor.

micrometrie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***micrométrie***] (Rar) Disciplină a măsurării obiectelor mici și foarte mici.

micrometro *sn* vz ***micrometru***

micrometru *sn* [At: AMFILOHIE, G. pref 9/1 / V: (iţî) ***~tro*** / Pl: *~re* / E: fr ***micromètre***, it ***micrometro***] Dispozitiv de precizie pentru măsurarea dimensiunilor mici și foarte mici.

micromicete *sfp* [At: DEX / E: fr ***micromycètes***] Ciuperci mici, parazite sau saprofite, care nu pot fi văzute decât cu ajutorul aparatelor de mărit.

micromicrofarad *sm* [At: DN^3 / Pl: *~azi* / E: fr ***micromicrofarad***] (Rar) Picofarad.

micromicron *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***micromicron***] (Fiz; rar) Unitate de măsură a lungimilor egală cu a milioana parte dintr-un micron.

micromilimetru *sm* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***micromillimètre***] (Rar) Micron.

microminiaturiza *vt* [At: DN^3 / P: *~ni-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***microminiaturiser***] A miniaturiza în limite microscopice.

microminiaturizare *sf* [At: DN^3 / P: *~ni-a~* / Pl: *~zări* / E: ***microminiaturiza***] Miniaturizare în limite microscopice.

micromodul *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***micromodule***] (Elt) Circuit realizat prin asamblarea ordonată și de mare intensitate a unor componente electronice distincte care pot fi testate înainte de asamblare.

micromolecular, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***micromoleculaire***] (Fiz; d. substanțe) Cu micromolecule.

micromoleculă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~le* / E: fr ***micromolécule***] Moleculă cu un număr mic de atomi.

micromonografie *sf* [At: GL, nr. 6, 5/2 / Pl: *~ii* / E: ***micro^1- + monografie***] Monografie de dimensiuni reduse.

micromotor *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oare* / E: ***micro^1- + motor***] Motor electric de putere mică.

micron *sm* [At: CLIMESCU, A. 202 / Pl: *~i* / E: fr ***micron***, ger ***Mikron***] **1** (Înv) Unitate de măsură a lungimii egală cu a zecea parte dintr-un milimetru. **2** Unitate de măsură a lungimii egală cu a milioana parte dintr-un metru.

micronezian, ~ă [At: DEX / P: *~zi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***micronésiene***] **1-2** *smf, a* (Persoană) originară din Micronezia. **3-4** *smf, a* (Persoană) care trăiește în Micronezia. **5** *smp* Populație din Micronezia. **6-7** *a* Care aparține (Microneziei sau) micronezienilor (**5**). **8-9** *a* Referitor (la Micronezia sau) la micronezieni (**5**).

micronucleu *sn* [At: DEX / Pl: *~ee* / E: fr ***micronucleus***] Nucleu mic al celulei care alcătuiește corpul unui infuzor.

microobiect *sn* [At: DEX / P: *~cro-o~* / Pl: *~e* / E: ***micro¹- + obiect***] Obiect sau sistem de dimensiuni foarte mici.

microohm *sm* [At: DEX / P: *~cro-om* / Pl: *~i* / E: ***micro¹- + ohm***] Unitate electrică de rezistență egală cu a milioana parte dintr-un ohm.

microordinator *sn* [At: DEX / P: *~cro-or~* / Pl: *~oare* / E: fr ***microordinateur***] **1** Microcalculator. **2** (Îs) *~ familial* Computer familial.

microorganism *sn* [At: BIANU, D. S. 470 / Pl: *~e* / E: fr ***micro-organisme***] Organism vegetal sau animal microscopic.

micropaleontologie *sfs* [At: DN³ / P: *~le-on~* / Pl: *~ii* / E: fr ***micropaléontologie***] Ramură a paleontologiei care studiază microfosilele.

microparticulă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***microparticule***, eg ***microparticle***] Particulă foarte mică.

micropil *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***micropyle***] Canal microscopic situat în partea apicală a ovulului plantelor superioare, prin care tubul polinic pătrunde la oosferă.

micropor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: ***micro¹- + por***] Por care nu poate fi văzut cu ochiul liber.

microporos, ~oasă [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4859 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***micro¹- + poros***, cdp eg ***microporous***] **1** *a* (D. cauciuc sintetic sau materiale de cauciuc sintetic) Care are o structură asemănătoare cu a buretelui artificial. **2** *sn* Cauciuc sintetic poros. **3** *sn* Material sintetic poros din care se fac tălpi la încălțăminte. **4** *smp* (Fam) Încălțăminte cu tălpi de microporos (**3**).

microprocesor *sn* [At: DEX – S / Pl: *~oare* / E: eg ***microprocessor***] Circuit integrat de mare densitate și complexitate, specializat pentru operații de calcul, comandă și control într-un computer sau alt sistem electronic.

microproducție *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: ***micro¹- + producție***] Producție de serie mică, uneori experimentală.

microproiector *sn* [At: DN³ / P: *~pro-iec~* / Pl: *~oare* / E: ***micro¹- + proiector***] Aparat folosit pentru microproiecții.

microproiecție *sf* [At: DN³ / P: *~pro-iec~* / Pl: *~ii* / E: ***micro¹- + proiecție***] Proiecție care permite obținerea pe ecran a imaginii unor obiecte invizibile pentru ochiul liber, în special a unor preparate microscopice.

microprotal *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***microprothalle***] Protal bărbătesc.

micropsie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***micropsie***] Tulburare a vederii din cauza căreia obiectele sunt percepute mai mici decât sunt în realitate.

microradiografie *sf* [At: DLR / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***microradiographie***] **1** Radiografie de dimensiuni reduse, pe film special, realizată în anumite condiții, care permit examinarea ulterioară sau mărirea acesteia. Si: (fam) *micro²*. **2** Tehnică a obținerii microradiografiilor (**1**).

microradiometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***microradiomètre***] Radiomicrometru.

microraion *sn* [At: LTR² / Pl: *~oane* / E: ***micro¹- + raion***] Grup urbanistic cu ansambluri de locuințe, magazine, școli etc.

microraliu *sn* [At: DN³ / P: *~liu* / Pl: *~ri* / E: ***micro¹- + raliu***] Miniraliu.

microreacție *sf* [At: DN³ / P: *~re-ac-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***microréaction***] Reacție chimică între cantități foarte mici de substanță.

microrecensământ *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ***micro¹- + recensământ***] Recensământ limitat la un teritoriu sau la o categorie de populație.

microreceptor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***micro¹- + receptor***] Ansamblu format din microfon și receptor telefonic cu legăturile aferente, reunite printr-un mâner și legate de aparatul telefonic printr-un cordon.

microrecital *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ***micro¹- + recital***] Recital cu un program scurt Si: *minirecital*.

microregiune *sf* [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: ***micro¹- + regiune***] Teritoriu restrâns în cadrul unei regiuni urbanistice.

microrelief *sn* [At: DN³ / P: *~li-ef* / Pl: *~uri* / E: fr ***microrelief***] (Glg) Formă de relief de mică altitudine, movile, crovuri etc.

microrhidie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***microrchidie***] Dezvoltare insuficientă a testiculelor, însoțită de sterilitate.

microrilă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: ger ***Mikrorille***] Bandă magnetică pe care se imprimă muzică și texte pentru a fi reproduse de magnetofon.

microscop *sn* [At: CUGETĂRI, I, 27ᵛ/12 / V: (înv) ***~eo, ~eon, ~io, ~ion*** / Pl: *~oape*, (rar) *~uri* / E: ngr ***μικροσκόπιον***, it ***microscopio***, lat ***microscopium***, fr ***microscope***, ger ***Mikroskop***] **1** Instrument optic, construit pe baza unui sistem de lentile, care mărește foarte mult imaginea obiectelor. **2** (Îs) *~ electronic* Instrument de cercetare cu lentile electronice și fascicule electronice în loc de lentile optice, permițând fotografierea imaginilor.

microscopeo *sn* vz ***microscop***

microscopeon *s* vz ***microscop***

microscopic, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***microscopique***] **1** *a* Care are dimensiuni vizibile doar cu microscopul. **2** *a* Care se face cu microscopul. **3** *a* (Prin exagerare, gmț, irn) De dimensiuni foarte reduse. Si: *mărunt, mic, minuscul*. **4** *sn* (Spc) Cel mai mic corp de literă (2.5 puncte tipografice). **5** *a* De intensitate redusă. **6** *a* Neînsemnat. **7** *a* (Fig) Meschin (**6**).

microscopicește *av* [At: PARHON, B. 22 / E: ***microscopic*** + *-ește*] (Rar) Cu microscopul, prin analiza la microscop.

microscopie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: fr ***microscopie***, ger ***Mikroskopie***] **1** Examinare cu microscopul. **2** (Fig; nob) Analiză minuțioasă.

microscopio *sn* vz ***microscop***

microscopion *s* vz ***microscop***

microsecundă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr ***microseconde***, ger ***Mikrosekunde***] (Fiz) Unitate de timp egală cu a milioana parte dintr-o secundă.

microseism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***microséisme***] Cutremur de pământ de intensitate mică, înregistrat numai de aparate foarte sensibile.

microseismic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~se-is~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***microséismique***] **1** Care aparține unui microseism. **2** Referitor la microseism.

microseismograf *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ***micro¹- + seismograf***] Seismograf pentru înregistrarea microseismelor.

microsion *sn, a* [At: DLR / P: *~si-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***microsillon***] (Disc de fonograf) cu șanțul de înregistrare foarte fin, permițând înregistrări și audiții lungi.

microsistem *sn* [At: DEX – S / Pl: *~e* / E: ***micro¹- + sistem***] (Șîs) *~ social* Sistem de integrare socială a unui individ sau a unui grup mic.

microsociolog, ~ă *sm* [At: DEX / P: *~ci-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***microsociologue***] **1** Reprezentant al microsociologiei (**1**). **2** Adept al microsociologiei (**1**).

microsociologic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ci-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***microsociologique***] **1-2** Care aparține microsociologiei (**1-2**). **3-4** Referitor la microsociologie (**1-2**).

microsociologie *sf* [At: DN³ / P: *~ci-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***microsociologie***] **1** Curent pozitivist în sociologia contemporană care consideră că factorul fundamental al vieții sociale îl constituie relațiile afective din cadrul unor microgrupuri sau dintre membrii unor grupuri diferite. **2** Studiu al formei de sociabilitate în cadrul micilor grupuri sociale, oameni dintr-o echipă, elevi dintr-o clasă etc.

microsomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***microsomie***] (Med) Reducere a dimensiunilor corporale Si: *nanism*.

microspor *sm* [At: ENC. AGR. III, 60 / Pl: *~ri* / E: fr ***microspore***] Fiecare dintre sporii foarte mici ai unor criptogame.

microsporange *sn* [At: DN³ / Pl: *~gi* / E: fr ***microsporange***] Sporange în care se dezvoltă microsporii.

microsporie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***microsporie***] (Med) Micoză.

microsporocit *sn* [At: DEX – S / Pl: *~e* / E: eg ***microsporocyte***] (Bot) Celulă mamă a polenului, care are în nucleu două rânduri de cromozomi, aduși de gametul femel și de cel mascul.

microsporofilă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: ***micro¹- + sporofilă***] Frunză pe care se dezvoltă microsporangele.

microsporogeneză *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ze* / E: eg ***microsporogenesis***] (Bot) Proces de formare a microsporilor la plantele cu flori.

microsporum *sns* [At: DN³ / E: fr ***microsporum***] Gen de ciuperci ascomicete parazite care trăiesc în pielea omului.

microstagiune *sf* [At: DN³ / P: *~gi-u~* / Pl: *~ni* / E: ***micro¹- + stagiune***] Stagiune teatrală de scurtă durată, de obicei în cadrul unei deplasări.

microstructură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***microstructure***] **1** Structură a materialelor, așa cum apare observată cu ajutorul microscopului sau prin alte procedee. **2** (Îs) ~ *socială* Totalitate a relațiilor personale și interpersonale și a rețelelor de integrare care definesc existența socială a unui individ.

microși *v* vz ***migoroși***

microtelefon *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***microtéléphone***, ger ***Mikrotelephon***] Receptor telefonic cu dispozitiv de format numărul atașat la el.

microterm, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***microtherme***] (D. plante) Care preferă regiunile reci.

microtidă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: eg ***microtidae***] **1** (Lpl) Familie de rozătoare din care face parte șoarecele de câmp. **2** (Șls) Animal care face parte din familia microtidelor (**1**).

microtipar *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ***micro¹- + tipar***] Tipar cu litere foarte mici.

microtom *sn* [At: DEX / Pl: *~oame* / E: fr ***microtome***] Instrument cu ajutorul căruia se pot tăia felii foarte subțiri, de câțiva microni, dintr-un corp, pentru a putea fi cercetate la microscop.

microtransmițător *sn* [At: DEX – S / Pl: *~oare* / E: ***micro¹- + transmițător***] Transmițător de dimensiuni extrem de reduse.

microtraumatism *sn* [At: SCÎNTEIA, 1950, nr. 1947 / Pl: *~e* / E: fr ***microtraumatisme***] (Med; rar) Traumatism ușor.

microtron *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr, eg ***microtron***] (Fiz) Ciclotron de tip special folosit pentru accelerarea electronilor.

microturbină *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ne* / E: ***micro¹- + turbină***] Turbină de dimensiuni reduse folosită în microhidrocentrale.

microturism *sn* [At: RL 1960, nr. 4754 / E: ***micro¹- + turism***] (Rar) Autoturism de dimensiuni reduse.

microundă *sf* [At: LTR² / P: *~cro-un~* / Pl: *~de* / E: fr ***micro-onde***] (Fiz) Undă hertziană cu lungimi de undă de ordinul milimetrilor sau centimetrilor.

microunivers *sn* [At: DN³ / P: *~cro-u~* / Pl: *~uri* / E: ***micro¹- + univers***] Microcosm.

microuzină *sf* [At: DN³ / P: *~cro-u~* / Pl: *~ne* / E: ***micro¹- + uzină***] Uzină experimentală, de proporții reduse.

microvolt *sm* [At: DN³ / Pl: *~ți* / E: fr ***microvolt***] Unitate de forță electromotoare sau de diferență de potențial egală cu a milioana parte dintr-un volt.

microvoltmetru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***microvoltmètre***] Instrument de măsură a tensiunilor joase de ordinul milionimilor de volt.

microwatt *sm* [At: DN³ / P: *~vat* / Pl: *~ați* / E: fr, eg ***microwatt***] (Fiz) A milioana parte dintr-un watt.

microzoar *sn* [At: DLR / P: *~zo-ar* / Pl: *~e* / E: fr ***microzoaire***] **1** (Lpl) Încrengătură de animale microscopice care trăiesc în mediu umed. **2** (Șls) Animal care face parte din încrengătura microzoarelor (**1**).

microzom *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***microsome***] (Blg) Organit din citoplasmă de dimensiuni ultramicroscopice.

microzonă *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***microzone***] **1** Regiune din masa solului arabil în care sunt grupate particule cu funcțiuni biochimice identice. **2** (Soc) Zonă de mică întindere.

micsandră *sf* [At: POLIZU / S și: *mixa~* / V: (reg) ***licsandrie, ~drea, ~dru sn, mis~*** / Pl: *~dre* / E: ns cf *micsă*] **1-2** Două specii de plante erbacee din familia cruciferelor, cu tulpină simplă sau ramificată, cu frunzele acoperite de peri cenușii, cu flori albe, roșii, albastre sau violete, plăcut mirositoare. Si: *micșunea*, (reg) *foaltină, garoafă, levcoaie-roșie, șivoi, vioară-roșie, viorea-roșie* (*Matthiola incana* și *annua*). **3** (Bot; șîc) **~galbenă** Micșunea (*Cheiranthus cheiri*). **4** (Bot) Toporaș (*Viola odorata*). **5** (Îc) **~sălbatică** (sau **~de-munte**) Plantă erbacee din familia cruciferelor cu tulpina dreaptă, cu flori acoperite cu peri cenușii și cu flori galbene, cu miros plăcut (*Erysimum officinalis*).

micsandrea *sf* vz ***micsandră***

micsandru *sm* vz ***micsandră***

micsă *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 116 / V: (reg) ***micșe*** / Pl: *~se* / E: ns cf *micsandră*] **1** (Bot; reg) Zambilă (*Hyacinthus orientalis*). **2** (Ban) Plantă cu flori albe sau vinete, cu miros plăcut, neidentificată științific.

micșe *sf* vz ***micsă***

micșinea *sf* vz ***micșunea***

micșor, ~oară *a* [At: CORESI, EV. 368 / V: ***micușor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mic*** + *-(u)șor*] **1-36** (Șhp) (Cam) mic (**1, 15-18, 21-24, 27, 29, 30-31, 37-39, 41-42**) Si: *micuț* (**1-36**), (pop) *micșorel* (**1-36**), *micșorică* (**1-36**), *micutel* (**1-36**), *micutică* (**1-36**), *micuțel* (**1-36**), *micuțică* (**1-36**), *mititel* (**1-36**), *mititeluș* (**1-36**), *mititeluț* (**1-36**), *mititică* (**1-25**), *mitititcuță* (**1-36**), (Mar) *micuruț* (**1-36**), *mititioc* (**1-36**), *mititiocuț* (**1-36**). **37** (Îs) *Lăcustă micușoară* Cosaș (*Tettigonia viridissima*)

micșora [At: PSALT. 17 / V: (îvp) ***~șura***, (cscj) ***~ri*** (Pzi: *~resc*) / Pzi: *~rez* / E: ***micșor***] (Îoc *mări¹*) **1-2** *vtr* (Cu sens dimensional și cantitativ) A face sau a deveni mai mic (**1**) Si: *a (se) mici¹* (**1-2**). **3** *vr* (Cu sens durativ) A dura mai puțin Si: *a se mici¹* (**5**). **4-5** *vtr* (Csn) (A face să devină sau) a deveni mai mic (**37**) Si: *a se mici¹* (**6-7**), *a (se) reduce, a scădea*. **6-7** *vtr* (Spc) A (se) reduce ca număr, ca plafon. **8-9** *vrt* (Cu sens intensiv) (A deveni sau) a face să devină mai puțin intens Si: *a (se) mici¹* (**8-9**), *a scădea, a slăbi*. **10-11** *vtr* (Înv) A (se) umili Si: *a (se) mici¹* (**10-11**), (înv) *a (se) smeri*. **12-13** *vtrp* (Îvp) (A face să-și piardă sau) a diminua însemnătatea, valoarea, prestigiul cuiva sau a ceva Si: *a știrbi*. **14** *vr* A decădea din rang, din importanță. **15** *vr* A se înjosi.

micșorare *sf* [At: PSALT. 209 / V: (îvp) ***~șur~, ~șurire*** / Pl: *~rări* / E: ***micșora***] **1** Reducere a dimensiunii Si: *diminuare*, (rar) *micire* (**1**), *scădere*. **2** (Înv) Însușire de a fi mic (**1**). **3** Reducere a duratei Si: (rar) *micire* (**2**), *scădere*. **4** Reducere a cantității, a numărului, a plafonului Si: (rar) *micire* (**2**), *scădere*. **5** (Cu determinări ca „preț", „tarif" etc.) Ieftinire. **6** (Înv; îs) *~a prețului monedei* Devalorizare. **7** Scădere a intensității. **8** (Înv, îs) *~ sufletească* Deprimare. **9** (Rar) Umilință. **10** (Înv) Diminuare a valorii, a prestigiului cuiva sau a ceva Si: *înjosire, știrbire*. **11** Situație umilă, modestă a cuiva. **12** (Rar) Exprimare a diminutivului.

micșorat, ~ă [At: PSALT. 209 / V: (îvp) ***~șur~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***micșora***] **1** *a* Care este sub dimesiunile obișnuite. **2** *a* Care a devenit mai puțin intens Si: *diminuat, scăzut, slăbit*. **3-4** *sm, a* (Înv) Umilit. **5-6** *sm, a* (Înv) Smerit. **7** *a* (Îvp) Diminuat ca însemnătate, ca valoare spirituală. **8** *a* (Înv) Degradat.

micșorătate *sf* [At: CONV. LIT. IV, 313 / V: (îvp) ***~șur~*** / Pl: *~tăți* / E: ***micșora*** + *-ătate*] (Rar) Meschinărie (**2**).

micșorător, ~oare *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îvp) ***~șur~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***micșora*** + *-tor*] (Rar) **1-2** Care micșorează (**1, 13**). **3** (D. sufixe) Diminutival.

micșorel, ~ea *a* [At: VÎRCOL, V. 96 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***micșor*** + *-el*] **1-36** (Pop; șhp) Micșor (**1-36**).

micșori *v* vz ***micșora***

micșorică *af* [At: DLR / Pl: *~ici* / E: ***micșor*** + *-ică*] **1-36** (Pop; șhp) Micșoară (**1-36**).

micșorime *sf* [At: HELIADE, O. II, 206 / V: (înv) ***~șur~*** / E: ***micșor*** + *-ime*] (Rar) **1-4** Micime (**1-4**).

micșunea *sf* [At: GRECESCU, FL. 50 / V: (îvr) ***mixoneală***, (reg) ***~șinea*** / Pl: *~ele* / E: cf tc *menekșe*] **1** (Șîc **~de-primăvară, ~galbenă, ~ele-ruginite**) Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze de culoare verde-deschis, acoperite cu peri, cu flori plăcut mirositoare, galbene-aurii, bătând, uneori, în brun Si: *micsandră, viorea-galbenă*, (reg) *foaltine, levcoaie-galbenă* (*Cheiranthus cheiri*). **2** (Bot; șîc **~ele-de-câmp**) Toporaș (*Viola odorata*). **3** (Bot) Tămâioară (*Viola jovi*). **4** (Bot) Viorea-nemirositoare (*Viola hirta*). **5** (Bot; șîc) **~ele-de-munte** Trei-frați-pătați (*Viola tricolor*). **6** (Bot) Micsandră (*Matthiola incana*).

7 (Bot) Nopticoasă (*Hesperis matronalis*). 8 (Bot; îf *micșinea*) Popilnic-iepuresc (*Anemone hepatica*). 9 (Îc) **~de-munte** Plantă erbacee din familia violaceelor, cu frunze mici, rotunde-ovale, crestate, cu flori de culoare albastru-închis Si: *toporaș, viorea, viorică* (*Viola alpina*). 10 (Bot; îac, lpl) Unghia-păsării (*Viola declinata*). 11 (Bot; îc) **~ele-gălbioare** Trei frați (*Viola saxatilis*). 12 (Bot; îc) **~-galbenă** Viorele galbene (*Viola biflora*). 13 (Bot; îc) **~ua-apei** (sau **~-de-baltă**) Roșățea (*Butomus umbellatus*).

micșunică *sf* [At: PAMFILE, S. T. 210 / Pl: *~ele*, (rar) *~ici* / E: ***micșunea*** css] **1-13** Micșunea (**1-13**).

micșuniu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 53 / Pl: *~ii* / E: ***micșunea*** + *-iu*] (Rar) Vioriu.

micșura *v* vz ***micșora***

micșurare *sf* vz ***micșorare***

micșurat, ~ă *a* vz ***micșorat***[2]

micșurătate *sf* vz ***micșorătate***

micșurător, ~oare *a* vz ***micșorător***

micșurime *sf* vz ***micșorime***

micșurire *sf* vz ***micșorare***

micterism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***mycterisme***] (Rar) Atitudine sarcastică, sfidătoare.

mictiup *sn* vz ***mehtup***

micturiție *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***micturition***] Nevoie permanentă de a urina.

micțiune *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***miction***] Urinare.

micura *vr* [At: CANDREA, Ț. O. 51 / Pzi: *~rez* / E: ***mic*** cf *micșura*] (Trs) A se micșora (**1**).

micuruț, ~ă *a* [At: CV 1951, nr. 3–4, 43 / Pl: *~i, ~e* /E: ***mic*** cf *micuț*] **1-36** (Mar; șhp) Micșor (**1-36**).

micușor, ~oară *a* vz ***micșor***

micuțel, ~ea [At: ANON CAR. / V: ***~coț~*** / Pl: *~ei, ~e* / E: cf *micuțel*] **1-36** *a* (Șhp) Micușor (**1-36**). **37** *sma* (Reg, euf, îf *micoțel*) Drac.

micuți *vr* [At: BL III, 130 / Pzi: *~țesc* / E: cf *mic, micuțel*] (Ban) A se micșora (**1**).

micuțică *a* [At: DLR / Pl: *~ici* / E: ***micuțea*** css] **1-36** (Șhp) Micșoară (**1-36**).

micuțila *vr* [At: DLR / Pzi: *~lez* / E: ***micuțel***] (Olt) **1** A se micșora (**1**). **2** A se gârbovi.

micuț, ~ă [At: CALENDARIU (1814), 80/10 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mic*** + *-uț*] **1-36** *a* (Șhp) Micșor (**1-36**). **37** *smf* (Îlav) **De ~(ă)** De copil(ă) Si: *de mic, de micșor*, (pop) *de micuțel*. **38** *sma* (Reg, euf) Drac.

micuțel, ~ea [At: LM / Pl: *~ei, ~e* / E: ***micuț*** + *-el*] **1-36** *a* (Pop; șhp) Micșor (**1-36**). **37** *smf* (Îlav) **De ~ea** De micuț (**37**).

micuțică *af* [At: DLRM / Pl: *~ici* / E: ***micuțea*** css] **1-36** (Pop; șhp) Micșoară (**1-36**).

micuție *sf* [At: BELDIMAN, E. 43/26 / Pl: *~ii* / E: ***micuț*** + *-ie*] (Înv; nob) Faptă meschină, josnică Vz *micime* (**4**).

mid *sn* vz ***mied***

midaglion *sn* vz ***medalion***

midalie *sf* vz ***medalie***

midalion *sn* vz ***medalion***

midă *sf* vz ***midie***

midăr *s* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XII, 59 / Pl: nct / E: ger ***Mieder***] (Înv) **1** Corset. **2** Vestă.

midhai *smi* [At: KLEIN, D. 379 / V: ***~ar, ~drihari, milhariu, mithai***, (înv) ***mithal*** / E: nct] (Iht; reg) Mihalț (**1**) (*Lota lota*).

midhar *sm* vz ***midhai***

midhoc *sm* [At: ANTIPA, F. I. 87 / V: ***mihoc*** / Pl: *~oci* / E: nct] (Iht, reg) Mihalț (**1**) (*Lota lota*).

midi [At: DEX – S / E: fr, eg ***midi***] **1** *ain* (D. lungimea fustei) Care ajunge până la jumătatea gambei. **2** *si* Fustă, pantalon etc. midi (**1**).

midie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***~dă*** / A și: *midie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***μύδι***, tc ***midye***] Moluscă asemănătoare cu scoica, cu corpul închis între două valve ovale, comestibilă (*Mytilus edulis*).

midinetă *sf* [At. BUL. FIL. VI, 18 / Pl: *~te* / E: fr ***midinette***] **1** Tânără lucrătoare sau vânzătoare în magazine sau în ateliere de modă din Paris. **2** (Pex) Tânără ușuratică.

midrihari *sm* vz ***midhai***

midriatic, ~ă *a* [At: DEX / P: *~dri-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mydriatique***] Care provoacă midriaza.

midriază *sf* [At: DEX / P: *~dri-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***mydriase***] Mărire a diametrului pupilei, care poate surveni fiziologic, la întuneric, patologic, în paralizia fibrelor circulare ale irisului, sau ca efect al administrării unor medicamente.

midvidă *sf* [At: DR IX, 436 / V: ***nidviz*** / Pl: *~de* / E: cf ucr *медведик*] (Reg) Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*).

mie [At: COD. VOR. 36/17 / Pl: *mii*, (înv) ~ / E: ml ***milia*** (pll *mille*)] **1** *nc* (Și în componența unor numerale cardinale compuse) Număr dintre 999 o mie unu într-un șir. **2** *a* (Îe) **A-l trece o ~ de năduşeli** (sau **de sudori**) Exprimă starea cuiva care izbutește cu greu să facă ceva sau care se află într-o situație dificilă. **3** *sf* (Pfm; îe) **Dintr-o ~ să pui mâna pe el** (sau **pe ea**) Exprimă admirația pentru un om mândru, falnic. **4** *sf* (Fam; îe) **A da (cuiva) o ~ înainte** Se referă la un om foarte priceput, inteligent. **5** *sf* (Lpl, adesea prin exagerare) Număr foarte mare, nedeterminat. **6** *sf* (Îlav) **Cu miile** (sau, rar, **cu mia**) ori **cu miile și sutele** În cantitate sau în număr foarte mare. **7** *sf* (Fam; îe) **A avea o ~ și o sută pe cap** A avea multă treabă sau griji, necazuri etc. **8** *sf* Număr abstract corespunzător numeralului o mie (**1**). **9** *no* (Pop) Al o mielea. **10** *sf* Monedă sau bancnotă de 1000 lei. **11** *sf* Sumă de 1000 de lei Si: (fam) *miar* (**3**).

mied *sn* [At: (a. 1625) IORGA, S. D. VII, 23 / V: (reg) ***mid***, (îrg) ***med***, (înv) ***mead*** / Pl: *~uri* / E: slv ***медъ*** „miere" cf ucr *мед*] **1** (Pop) Băutură alcoolică din miere și apă Si: *hidromel*, (reg) *mursă*. **2** (Lpl) Soiuri, feluri de mied (**1**). **3** (Reg) Must de struguri.

miedar *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***mied*** + *-ar*] (Îvr, csnp) **1-2** (Producător sau) negustor de mied.

miedunița *sf* [At: MARIAN, H. 23 / A: nct / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Plantă de pădure nedefinită mai îndeaproape.

mieișor *sn* [At: GOROVEI, C. 133 / Pl: *~i* / E: ***miel*** + *-ișor*] **1-4** (Rar; șhp) Mielușel (**1-4**).

mieiță *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: ***mia***] **1-4** (Rar; șhp) Mielușea (**1-4**).

miel *sm* [At: PSALT. HUR. 99[r]/9 / Pl: *miei* / E: ml ***agnellus***] **1-2** Pui (de sex masculin) al oii, de la naștere până la doi ani Vz *cârlan, cârțar, noaten*. **3** (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii constând în azvârlirea unui băț astfel încât să atingă pe rând pământul cu cele două capete. **4** (Reg, îs) *Zăpada* (sau *omătul, neaua*) *mieilor* sau *zăpada la miel* Ninsoare sub formă de mici particule sferice Si: *mielușel* (**7**). **5** (Reg; îas) Grindină. **6** (Pop; îe) **A umbla ca ~ul orbului** A umbla neîngrijit. **7** (Îae) A umbla fără rost. **8** (Pop; îe) **A avea somnu' mieilor** A dormi mult. **9** (Pop; îe) **A face ~ de ghindă** A fi lipsit de caracter. **10** (Fig) Persoană bună și blândă. **11** (Bis; îs) *~ul lui Dumnezeu* Iisus Hristos. **12** Carne de miel (**1-2**). **13** Blană de miel (**1-2**). **14** (Pgn; rar) Pui (de sex masculin) al altor animale erbivore mici. **15** (Reg, îs) *~ negru* Motiv decorativ cusut cu lână neagră pe mânecile și pe gulerul cojocului. **16** (Nob, îs) *~ul cel de aur* Lâna de aur, decorație spaniolă. **17** (Pfm) Penis.

mielar *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***miel*** + *- ar*] (Pop) Păstor de miei.

mielărea *sf* [At: LB / Pl: *~ele* / E: ***miel*** + *-ărea*] Arbust decorativ, cu flori de culoare violetă, frumos mirositoare (*Vitex agnus castus*).

mielăreasă *sf* [At: LM / Pl: *~ese* / E: ***mielar*** + *-easă*] (Rar) Păstoriță de miei Si: (rar) *mielăriță*[2].

mielărie *sf* [At: ALRM SN I, h 264/260 / Pl: *~ii* / E: ***miel*** + *-arie*] (Reg) Țarc pentru miei.

mielăriță[1] *sf* [At: LB / V: (reg) ***mil~*** / Pl: *~țe* / E: ***miel*** + *-ăriță*] (Pop) Căpușă (*Ixodes ricinus*).

mielăriță² *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***mielar*** + *-iță*] (Rar) Păstoriță de miei Si: (rar) *mielăreasă*.
mielea, mia *no* vz ***miilea***
mieleapcă *sf* vz ***neleapcă***
mielemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / P: *mi-e~* / E: fr ***myélémie***] (Med) Prezență a celulelor medulare în sânge.
mielencefal *sn* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~e* / E: fr ***myélencéphale***] (Atm) Bulb rahidian.
mielină *sf* [At: PARHON, B. 65 / Pl: *mi-e~* / E: fr ***myeline***] Substanță care se găsește în nervii cerebro-spinali.
mielinic, ~ă *a* [At: DEX / P: *mi-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***myélinique***] **1** Referitor la mielină. **2** De mielină. **3** (Îs) *Nerv ~* Nerv învelit într-o teacă de mielină.
mielinizare *sf* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~zări* / E: fr ***myélinisation***] (Blg) Proces de formare și acoperire a fibrelor nervoase cu mielină.
mielită *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *mi-e~* / Pl: *~te* / E: fr *myèlite*] Boală constând în inflamarea nervilor mielinici.
mieljoc *sn* vz ***mijloc***
mieljuc *sn* vz ***mijloc***
mieljucuț *sn* vz ***mijlocuț***
mielo- [At: DN³ / P: *mi-e~* / E: fr ***myélo-***, it ***mielo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) măduva spinării.
mieloblast *sn* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~e* / E: fr ***myéloblaste***, eg ***myeloblast***] (Blg) Celulă tânără nediferențiată din măduva osoasă care produce leucocitele polinucleate din sânge.
mielocit *sn* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~e* / E: fr ***myélocyte***, eg ***myelocyte***] (Blg) Celulă precursoare a leucocitelor care se găsește normal în măduva osoasă roșie și care apare în sânge în cazuri de leucemie.
mielocitemie *sf* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myélocytémie***] (Med) Prezență a unui mare număr de mielocite în sânge.
mielocitoză *sf* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~ze* / E: fr ***myélocytose***] (Med) Prezență anormală a mielocitelor într-un țesut sau într-o umoare a organismului.
mielofibroză *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e~* / Pl: *~ze* / E: fr ***myélofibrose***] (Med) Afecțiune caracterizată prin transformarea măduvei spinării într-o masă fibroasă.
mielografie *sf* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myélographie***] (Med) Metodă de investigație radiologică a canalului medular și a formațiilor celulare din măduva formatoare de sânge.
mielogramă *sf* [At: DEX / P: *mi-e~* / Pl: *~me* / E: fr ***myélogramme***] Metodă de determinare cantitativă și calitativă a elementelor celulare din măduvă, utilizată pentru stabilirea diagnosticului în numeroase boli de sânge.
mielom *sn* [At: DEX / P: *mi-e~* / Pl: *~oame, ~uri* / E: fr ***myélome***] Boală malignă având originea în măduva osoasă, caracterizată prin apariția unor tumori pe oasele late.
mielomalacie *sfs* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myélomalacie***] (Med) Ramolisment al măduvei spinării.
mielopatie *sf* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myélopathie***] Denumire generică pentru bolile măduvei spinării sau ale măduvei osoase.
mielosarcom *sn* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~oame* / E: fr ***myélosarcome***] (Med) Tumoare malignă a măduvei osoase.
mielotomie *sf* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myélotomie***] (Med) Secționare chirurgicală a unei părți din măduva spinării.
mielotrop, ~ă *a* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***myéliotrope***] Care are afinitate pentru măduvă.
mieloză *sf* [At: DN³ / P: *mi-e~* / Pl: *~ze* / E: fr ***myélose***] (Med) Leucemie.
mieloșel *sm* vz ***mielușel***
mieluc, ~ă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 80 / Pl: *~uci, ~uce* / E: ***miel*** + *-uc*] **1-4** (Mar, Trs; șhp) Mielușel (**1-4**).
mieluș, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: ***miel*** + *-uș*] **1-4** *smf* (Rar; șhp) Mielușel (**1-4**). **5** *sf* (Bis) *~a lui Dumnezeu* Călugăriță. **6** *sm* (Reg, îcn) *De~a ~u* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **7** *sm* (Reg) Păsărică migratoare cam de mărimea pițigoiului.
mielușauă *sf* vz ***mielușel***
mielușel, ~ea [At: COD. VOR. 144/2 / V: (reg) ***meloșel, ~loș~, ~șauă, mierloșel*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***mieluș*** + *-el*] **1-4** *smf* (Șhp) Miel (**1-2**) (mic) Si: *mieluț* (**1-4**), *mielușică* (**1-4**), (rar) *mieișor* (**1-4**), *mieiță* (**1-4**), *mieluș* (**1-4**), *mielușor* (**1-4**), (reg) *mieluc* (**1-4**), (îvr) *mielușiță* (**1-4**). **5** *smf* (Fig) Persoană bună și blândă. **6** *sm* (Bis; îs) *~ul lui Dumnezeu, ~ul Domnului* Iisus Hristos. **7** *sf* (Bis) Fecioara Maria. **8** (Bis; îs) *~eaua Domnului* Mucenică. **9** *sm* (Nob; gmț; îs) *~ cu botul lung* Porc. **10** *smp* (Ban, Trs) Ninsoare sub formă de mici particule sferice Si: (reg) *țârțăriță, zăpada mieilor* (**3**). **11** *sm* (Ban, Trs) Grindină. **12** *sm* (Bot; Mol; îf *meloșel*) Ciupercă de culoare gălbuie, cu piciorul subțire, foarte ramificat Si: *tocmăgel, barba-caprei* (*Clavaria formosa*). **13** *smp* (Bot; Mol; îf *meloșel*) Bureți-de-conopide (*Clavaria coralloides*). **14** *smp* (Bot, Mol; îf *meloșel*) Creasta-cocoșului (*Clavaria flava*). **15** *sm* (Bot; Mol; îf *meloșel*) Rămurele (*Clavaria botrytis*). **16** (Bot; Mol; îf *meloșel*) Togmăgel (*Clavaria crispula*). **17** *smp* (Bot; Olt) Papanași (*Trifolium arvense*). **18** *smp* (Bot: reg) Odagaci (*Saponaria officinalis*). **19** *sm* (Reg) Ament de alun.
mielușică *sf* [At: MAT. FOLK. 3 / Pl: *~ici* / E: ***mielușea*** css] **1-4** (Șhp) Mielușea (**1-4**). **5-6** (Bis) Mielușea (**7-8**).
mielușiță *sf* [At: BIBLIA (1688), 14²/18 / Pl: *~țe* / E: ***mielușă*** + *-iță*] **1-4** (Îvr; șhp) Mielușea (**1-4**). **5-6** (Bis) Mielușea (**7-8**).
mielușor *sm* [At: CONACHI, P. 262 / Pl: *~i* / E: ***mieluș*** + *-or*] **1-4** (Rar; șhp) Mielușel (**1-4**).
mieluț, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***mieuță, miluță*** *sf* / Pl: *~i, ~e* / E: ***miel*** + *-uț*] **1-4** *smf* (Șhp) Mielușel (**1-4**). **5** *sf* (Ent; Buc) Vaca-Domnului (*Lygaeus equetris*).
miemetru *sn* [At: ASACHI, E. III, 18/16 / V: ***miam~*** / Pl: *~re* / E: ***mie*** + ***metru*** cdp it ***millimetro***, fr ***millimètre***)] (Îvr) Milimetru.
mienuna *v* vz ***minuna***
mienunat, ~ă *a* vz ***minunat***
mieor *sm* vz ***mior***
mier, ~ă *a* vz ***mieru***
miera *v* vz ***mira¹***
mierar *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***miere*** + *-ar*] (Îrg) **1** Apicultor. **2** Negustor de miere.
mierare *sf* vz ***mirare***
mierăia *v* vz ***mierii***
mierăicle *sfp* vz ***mierială***
mierăor *sm* [At: ALR I, 1932/305 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).
mierărie *sf* [At: I. IONESCU, ap. HASDEU, I. C. I, 197 / Pl: *~ii* / E ***miere*** + *-ărie*] **1** (Reg) Stupărie. **2-3** (Nob, csnp) Loc unde (se păstrează sau) se vinde mierea.
mierău *a* vz ***mieriu¹***
mierâi¹ *v* vz ***mierii***
mierâi², ~âie *a* vz ***mieriu¹***
mierâia *v* vz ***mierii***
mierâială *sfs* vz ***mierială***
mierâor, ~oară *a* vz ***mierior***
mierâu, ~âie *a* vz ***mieriu¹***
mierâuț, ~ă *a* vz ***mieriuț***
miercană *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 17 / Pl: *~ne* / E: abr *Miercureana*] Vacă născută miercurea.
miercăi *vi* [At: DDRF / V: ***~ăni*** / Pzi: 3 *miercăie, ~iește* / E: ns cf *mecăi, miorcăi*] **1** (D. iepuri) A emite strigătul caracteristic speciei. **2** (Pex, d. animale) A scânci.
miercăit *sn* [At: ISPIRESCU, L. 369 / Pl: *~uri* / E: ***miercăi***] Strigăt caracteristic scos de iepuri sau de alte animale.
miercăni *v* vz ***miercăi***
mierche *av* vz ***merchea***

mierchi *av* vz *merchea*

miercure *sf* vz *miercuri*

miercurea *av* vz *miercuri*

miercuri [At: COD. VOR. 50/16 / V: *~re, ~rea* / Pl: **(1-2)** ~ / E: ml ***miercuris*** (dies)] **1** *sf* Ziua a treia a săptămânii, de după marți. **2** *sf* (Pop, îs) *~rea strâmbă* (sau *frumoasă*) Primă miercuri din Postul mare. **3** *av* În miercurea **(1)** imediat precedentă sau următoare. **4** *av* (Șîf *miercurea*) Într-o zi de miercuri **(1)**. **5** *av* (Șîf *miercurea*) În timpul zilei de miercuri **(1)**. **6** *av* (Îf *miercurea*) În fiecare miercuri **(1)**.

miere *sfs* [At: PSALT. HUR. 70r/7 / G-D: *~rii, ~i* / E: ml ***mel, -is***] **1** (Urmat de determinări care arată din ce flori a fost extras nectarul) Substanță siropoasă, de obicei gălbuie, foarte dulce și aromată, produsă de albine sau alte himenoptere din nectarul florilor. **2** (Fam; d. oameni; îla) **De ~** Foarte bun. **3** (Pop; îe) **A da de ~** sau **a-i pica (cuiva) ~-n păsat** Se zice despre cineva care are un noroc neașteptat. **4** (Pop; îae) Se zice despre cineva căruia îi merge foarte bine. **5** (Pop; îe) **A-i curge numai** ~ Exprimă hărnicia cuiva, care îi aduce acestuia belșug. **6** (Pop; îe) **A înota în ~** A fi foarte bogat. **7** (Îe) **Să fie** (sau **să știu, să știi** etc. **că este**) **(și) ~ (și tot nu...)** Exprimă hotărârea nestrămutată de a respinge o propunere sau o situație, oricâte avantaje aparente ar prezenta. **8** (Pop; îe) **A fi cu limba fagur de ~** A vorbi foarte frumos, elocvent. **9** (Pop; îe) **A unge (pe cineva) (la inimă) cu ~** A spune cuiva lucruri plăcute. **10** (Pop; îe) **S-a făcut agurida ~** S-au împăcat cei învrăjbiți. **11** (Pop; îe) **În buze** (sau **gură**) **~ și în inimă fiere** (sau **otravă**) sau **în față ~ și în dos fiere** Exprimă fățărnicia și viclenia cuiva. **12** (Pop; îe) **A ascunde un ac în ~** A ascunde un gând rău într-un sfat dat cu blândețe. **13** (Pop; îae) A face intrigi. **14** (Rar; îe) **A-i tăia (cuiva) cuvântul cu ~** A întrerupe pe cineva din vorbire, spre a-l ajuta. **15** (Reg; îe) **A da bani pe ~** A mustra. **16** (Reg, îae) A batjocori. **17** (Reg, îae) A bate. **18** (Pop; îe) **A se face ~ de găleată** sau **a se lipi ca ~a de găleată** A se supune cuiva orbește. **19** (Pop; îe) **A fi bun** (sau **dulce**) **ca ~a câinelui** A fi răutăcios. **20** (Îae) A fi sâcâitor. **21** (Pop; îe) **A avea ~ de șarpe la inimă** A fi rău. **22** (Îs) ~ *de trandafir* (sau ~ *rozată*) Substanță obținută prin fierberea unui amestec de miere **(1)**, alcool și petale de trandafiri roșii, macerate în apă, și folosită ca medicament Si: *miericică* **(2)**. **23** (Îs) *Lună* (sau, rar, *săptămână*) *de* ~ Cea dintâi lună sau săptămână de după căsătorie. **24** Nectar al florilor. **25** (Reg) Zahăr. **26** (Reg; îs) ~ *galbenă* (sau *de tuse*) Zahăr candel. **27** (Reg; îs) ~ *de baraboi* (sau *de picioci, de napi*) Zahăr de cartofi. **28** (Reg; îs) ~ *neagră* (sau *de urs, a ursului*) Zahăr negru. **29** (Reg) Bomboane. **30** (Trs; Ban, șîs ~ *de prune*) Magiun. **31** (Ban, Dob) Marmeladă. **32** (Ban) Dulceață. **33** (Reg, îc) **~a-mâței** Clei de cireș sau de prun. **34** (Reg, îc) **~-de-camfor** Camfor. **35** (Îc) **~a-ursului** Plantă erbacee cu tulpina acoperită cu peri aspri, cu frunze catifelate și cu flori roșcate, violete sau albastre Si: *plămânare*, (îvr) *plămânărică* (*Pulmonaria mollissima*). **36** (Bot; îac) Cuscrișor (*Pulmonaria rubra*). **37** (Îac) Arbore înalt din familia urticaceelor cu fructe mici rotunde (*Celtis australis*). **38** (Bot; îac) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*). **39** (Bot; îac) Roiniță (*Melissia officinalis*). **40** (Bot; îac) Dumbravnic (*Melittis melissoplyllum*). **41** (Bot; îac) Urzică moartă (*Lamium maculatum*). **42** (Bot; îac) Barba-ursului (*Equisetum arvense*). **43** (Bot; îac) Iarbă-grasă (*Portulaca oleracea*). **44** (Bot; îac) Omag. **45** (Bot; îac) Jale (*Salvia officinalis*). **46** (Bot; îc) **~a-cucului** (*Melandryum album*).

mierială *sf* [At: CHEST. II, 378/289 / V: ***~răicle, ~râia~*** / P: *~ria~, ~ri-a~* / Pl: *~iele* / E: ***mierii*** + *-eală*] (Trs) Albăstreală pentru rufe, pentru var etc.

miericea *sf* [At: DLR / Pl: *~ele* / E: ***miericică*** css] **1-4** (Șhp) Miericică **(1-4)**.

miericică *sf* [At: LM / Pl: *~ici* / E: ***miere*** + *-icică*] **1-4** (Șhp) Miere **(1, 22)** (bună) Si: *mieriță* **(1-4)**. **5** (Reg) Magiun. **6** (Trs) Sevă a copacilor Si: *mustăreață* **(2)**. **7** (Bot) Cinsteț (*Salvia glutinosa*). **8** (Bot) Planta *Galeopsis pubescens*. **9** (Bot; îc) **~albă** Sugel-alb (*Lamium album*). **10** (Bot; îc) **~roșie** Bălbișă (*Stachys silvatica*).

mierii [At: ALR II, 3377/227 / V: ***~râi***, (css) ***~rui***, (cscj) ***~răia***, ***~râia*** / Pzi: *~iesc* / E: ***mieriu[1]***] (Trs) **1-3** *vtrp, vi* A (se) face mieriu **(1)**. **4-5** *vtrp* A (se) albăstri rufele.

mierioară *sf* vz ***mereoară***

mierior, ~oară [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 22 / V: ***~râor*** *a*, ***mirioară*** *sf* / P: *~ri-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mieriu[1]*** + *-or*] **1-2** *a* (Trs; șhp) Mieriuț **(1-2)**. **3** *sfp* (Bot; Mar) Viorele (*Sicilla bifolia*).

mieriță *sfs* [At: MARIAN, INS. 174 / V: (reg) ***mir~*** / V: ***miere*** + *-iță*] **1-4** (Pop; șhp) Miericică **(1-4)**.

mieriu[1], ~ie *a* [At: CANTEMIR, IST. 369 / V: ***~rău, ~râi, ~râu, mereu, mirău, miriu*** / A și: *mie~* / Pl: *~ii* / E: ***mier*** + *-iu*] **1** (Reg) De culoare albastră, variind între albastru-deschis și albastru-închis, până la violet Si: (reg) *mierior, mieruț[2], mieru*. **2** (Pop; îs) *Bubă ~ie* Furuncul care apare mai ales la încheieturile degetelor de la picioare și în podul palmei Si: (reg) *bubă-albastră, bubă-vânătă*. **3** (Reg) Verde.

mieriu[2], ~ie *a* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***miere*** + *-iu*] **1** De culoarea mierii. **2** Blond. **3** (D. ochi) Căprui.

mieriuț, ~ă *a* [At: MÎNDRESCU, L. P. 141 / V: ***~râuț*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***mieriu[1]*** + *-uț*] **1-2** (Trs; șhp) (Cam) mieriu[1] **(1)** Si: (Trs) *mierior* **(1-2)**, *mieruț* **(1-2)**.

mierlar *sm* [At: ALR I, 1030/266 / Pl: *~i* / E: ***mierlă*** + *-ar*] (Reg) Mierloi[2].

mierlă *sf* [At: ST. LEX. 169v2/18 / V: (îrg) ***miar~***, (reg) ***mir~, zm~*** / Pl: *~le* / E: ml ***merula***] **1** (Șîc **~neagră**) Pasăre cântătoare de pădure, cu ciocul galben și cu penele negre sau negre-cafenii (*Turdus merula*). **2** (Îc) **~la-lui-Madarasz** (sau **~orientală, balcanică**) Pasăre cu pene negre pe corp și albe pe gât (*Turdus merula aterrimus*). **3** (Îc) **~sură** (sau **-gulerată, -alpină, -brădie, -de-brădet, -de-munte, -de-pădure, -grivă**) Pasăre migratoare cu penele cenușii, cu un guler de pene albe (*Turdus torquatus*). **4** (Orn; îc) **~gulerată** Privighetoare (*Luscinia*). **5** (Orn; îc) **~de-munte-cenușie** Sturz (*Turdus*). **6** (Îc) ~ **de-piatră** Pasăre cu pene roșcate pe piept și pe pântece și cafenii pe aripi (*Monticola saxatilis*). **7** (Îc) **~de-pârâu-comună** Pasăre cu pene ruginii pe piept care iernează de-a lungul pâraielor de munte, hrănindu-se cu insecte acvatice și cu peștișori (*Cinclus cinclus aquaticus*). **8** (Îc) **~de-pârâu-nordică** Pasăre cu coada scurtă, retezată drept, cu pene albe pe piept și cafenii pe restul corpului Si: *pescăruș-de-munte, pescărel-negru, rătășcuță* (*Cinclus cinclus*). **9** (Îc) **~de-pârâu-sudică** Pasăre cu pene cenușii pe spate și roșii-ruginiu pe piept (*Cinclus cinclus meridionalis*). **10** (Orn; îc) **~galbenă** Grangur (*Oriolus oriolus*). **11** (Iht; îvr) Lin (*Tinca tinca*).

mirlăi *v* vz ***miorlăi***

mierlăire *sf* vz ***miorlăire***

mierlătoi *smi* [At: ALR I, 1030/350 / E: ***mierlă*** + *-oi*, pad *bărbătoi*] (Reg) Mierloi[1] **(1)**.

mierleală *sf* [At: GR. S. VII, 119 / Pl: (rar) *~eli* / E: ***mierli[1]*** + *-eală*] (Arg) Deces.

mierlesc *a* [At: VÎRCOL, V. 96 / Pl: *~ești* / E: ***mierlă*** + *-esc*] (Olt; îs) *Strugure* ~ Strugure mic și roșu.

mierli[1] [At: BL II, 170 / Pzi: *~lesc* / E: cf rrm *merau*] **1** *vi* A muri. **2** *vt* A omorî.

mierli[2] [At: BL II, 170 / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1** *vr* (Olt; d. ochi) A se închide pe jumătate, a se face mici. **2-3** *vrt* (Olt; d. persoane) A trage a somn. **4** *vi* (Fig; Trs) A privi la cineva cu dor.

mierlică *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 455 / Pl: *~ici* / E: ***mierlă*** + *-ică*] **1-20** (Pop; șhp) Mierlă **(1-10)** (mică) Si: (rar) *mierlicea* **(1-20)**, *mierlișoară* **(1-20)**, *mierliță[1]* **(1-20)**, (pop) *mierloșiță* **(1-20)**, *mierlușcă* **(1-20)**, *mierlușoară* **(1-20)**, *mierluță[1]* **(1-20)**.

mierlicea *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ele* / E: ***mierlă*** + *-icea*] **1-20** (Rar; șhp) Mierlică **(1-20)**.

mierlișoară *sf* [At: LM / Pl: *~re* / E: ***mierlă*** + *-ișoară*] **1-20** (Rar; șhp) Mierlică **(1-20)**.

mierliță[1] *sf* [At: MARIAN, O. I, 291 / Pl: *~țe* / E: ***mierlă*** + *-iță*] **1-20** (Rar; șhp) Mierlică **(1-20)**.

mierliță^{2} *sf* vz ***mierță***

mierliu^{1} *av* [At: CIAUȘANU, V. 179 / E: ***mierli***^{2} + *-iu*] (Olt; îe) **A se uita ~** A se uita galeș.

mierliu^{2}, ***~ie*** *a* [At: I. CR. VII, 153 / Pl: *~ii* / E: ***mier*** + *-liu*] (Olt) **1** (D. ape) Nici tulbere, nici limpede. **2** (D. ochi) De culoare albastră, albastră-cenușie. **3** (D. ochi) Căprui.

mierloaică *sf* [At: ALR I, 1029/792 / Pl: *~ice* / E: ***mierlă*** + *-oaică*] **1-20** (Mun; șdp) Mierlă (**1-10**) (mare) Si: (rar) *mierloi* (**3-22**).

mierloi^{1} *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: (pop) ***mir~***, ***zm~*** / E: ***mierlă*** + *-oi*] **1** Bărbătuș al mierlei (**1**) Si: (reg) *mierlar, mierlu, mierlătoi*. **2** (Gmț) Bărbat îndrăgostit. **3-22** (Rar; șdp) Mierloaică (**1-20**). **23** (Orn; reg) Privighetoare (*Luscinia*). **24** (Orn; reg) Grangur (*Oriolus oriolus*).

mierloi^{2} *v* vz ***miorlăi***

mierloit, ~ă *a* vz ***miorlăit***^{2}

mierloitor, ~oare *a* vz ***miorlăitor***

mierloitură *sf* vz ***miorlăitură***

mieroșel *sm* vz ***mielușel***

mierloșiță *sf* [At: MARIAN, S. R. I, 147 / Pl: *~țe* / E: cf *mierlă*] **1-20** (Pop; șhp) Mierlică (**1-20**).

mierlu *sm* [At: ALR I, 1030/93 / Pl: *~ii* / E: ***mierlă***] (Trs) Mierloi^{1} (**1**).

mierlușcă *sf* [At: DONICI, F. 93 / Pl: *~ște* / E: ***mierlă*** + *-ușcă*] **1-20** (Mol; șhp) Mierlică (**1-20**).

mierlușoară *sf* [At: MARIAN, O. I, 291 / Pl: *~re* / E: ***mierlă*** + *-ușoară*] **1-20** (Pop; șhp) Mierlică (**1-20**).

mierluță^{1} *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 238/9 / V: ***mir~*** / Pl: *~țe* / E: ***mierlă*** + *-uță*] **1-20** (Pop; șhp) Mierlică (**1-20**).

mierluță^{2} *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: ns cf ger *Miere*] Plantă erbacee cu tulpină foarte ramificată de la bază, formând tufe dense, cu flori albe Si: (reg) *răcovină (Alsine verna)*.

miermur *sm* vz ***memur***

miernui *vt* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 13 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Ban; c. i. averea) A risipi.

mieros, ~oasă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***miere*** + *-os*] **1** *a* (Rar) Care produce multă miere (**1**), bogat în miere. **2** *a* Dulce ca mierea (**1**). **3-4** *a, av* (Fig) (Care se manifestă) cu o amabilitate exagerată și falsă.

mierota *sf* vz ***miruță***

miertăi *v* vz ***miertăi***

mierte-fierte *sp* [At: DELAVRANCEA. S. 98 / E: ***fierte*** (pll *fiert*)] (Csnp; îe) **O să-ți dau ~** Mâncăruri alese.

mierță *sf* [At: PRAV. MOLD. 9^{v}/25 / V: ***meriță, merniță, ~rliță, ~țe, mirță*** / Pl: *~țe* / E: mg ***mérce***, srb ***merica***] **1** Măsură pentru cereale sau alte produse agricole mărunte, a cărei mărime variază, după epoci și regiuni, între 2 litri și 110 ocale (8-200 kg). **2** Vas cu capacitatea de o mierță (**1**). **3** Măsură cu care se toarnă boabele în coș la moară. **4** (Îs) *~ța târgului* (sau *a orașului*) Mierță legală, oficială. **5** Conținut sau cantitate de marfă corespunzătoare unei mierțe (**1**). **6** (Trs; îcs) *De-a ~ța* Joc distractiv al tinerilor la priveghiul unui mort. **7** (Bot; Trs; îc) **~ta-pământului** Specie de lichen (*Cladonia pydata*).

mierțăi *vr* [At: CIAUȘANU, V. 169 / Pzi: *mierțăi* / V: (sst) ***~rtăi*** / E: fo] (Olt) **1** A se izmeni. **2** A se preface.

mierțe *sf* vz ***mierță***

mierțui *vt(a)* [At: MAT. DIALECT. I, 261 / Pzi: *~esc* / E: ***mierță*** + *-ui*] (Reg) A măsura cu atenție exagerată.

mieru, ~ă *a* [At: POLIZU / V: ***mier*** / Pl: *~ri, ~re* / E: ml ***merus***] (Reg) Mieriu^{1} (**1**).

mierui^{1} *vt* [At: PASCU, S. 373 / Pzi: *~esc* / E: ***miere*** + *-ui*] (Pop) A unge cu miere (**1**).

mierui^{2}, ***~ie*** *a* [At: DR.V. 407 / A și: *mierui* / Pl: *~* / E: ***mier*** + *-ui*] (Reg) Mieriu^{1} (**1**).

mierui^{3} *v* vz ***mierii***

mieruială *sf* [At: DLR / Pl: *~ieli* / E: ***mieriu***^{3} + *-eală*] (Reg) Albăstreală pentru rufe, var etc.

mieruț, ~ă *a* [At: HODOȘ, P. P. 393 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mier*** + *-uț*] **1-2** (Trs; șhp) Mieriuț (**1-2**).

mieruță *sf* vz ***miruță***

miesăraș *sm* vz ***misaraș***

miesiță *sf* vz ***mesiță***^{1}

mieui *v* vz ***mieuna***

mieuia *v* vz ***mieuna***

mieuna *vir* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***miau~, ~uia*** (Pzi: 3 *~uiază*), ***miona, zm~***, (cscj) ***miaui, miauni, mieui*** (Pzi: *mieuie*), ***mioni*** (Pzi: 3 *mionește, mione*), ***miui*** / Pzi: 3 *miaună* / E: ***miau***] **1-2** (D. pisici) A scoate sunete specifice speciei Si: *a miorlăi* (**1**). **3-4** A imita mieunatul pisicii. **5-6** (Fig; d. oameni) A se văicări. **7-8** (Reg; d. unele animale) A scoate sunete ascuțite, prelungi.

mieunare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***miauire, miau~, miuire*** / E: ***mieuna***] **1** Scoatere de către pisici a unor sunete specifice speciei Si: *mieunat*^{1} (**1**), *mieunătură* (**1**). **2** Imitare a sunetului scos de pisici Si: *mieunat*^{1} (**2**), *mieunătură* (**2**). **3** Scoatere de către alte animale a unor sunete ascuțite, prelungi Si: *mieunat*^{1} (**3**), *mieunătură* (**3**). **4** (Fig; rar) Văicăreală.

mieunat^{1} *sn* [At: IONESCU-RION, C. 46 / V: (reg) ***miauit*** / Pl: *~uri* / E: ***mieuna*** **1-3** Mieunare (**1-3**). **4** (Fig; rar) Văicăreală.

mieunat^{2}, ***~ă*** *a* [At: LM / V: (reg) ***miauit*** / E: ***mieuna***] (Trs; d. oameni) Care vorbește cu voce plângăreață sau alintată.

mieunătură *sf* [At: LM / V: ***miau~*** / Pl: *~ri* / E: ***mieuna*** + *-(ă)tură*] **1-3** Mieunare (**1-3**). **4** (Fig; rar) Văicăreală.

mieuță *sf* vz ***mieluț***

miez *sm* [At: (a. 1691) GCR I, 288/19 / Pl: *~uri*, (rar, *sm*) *~i, ~eji* / E: ml ***medius***] **1** (Cu sens temporal; îs) *~ul* (reg *miezii*) *nopții* sau *~ de noapte* (reg, *de cântători*) Ora 24 Si: (îrg) *miazănoapte*. **2** (Îae) Perioadă din jurul orei 24 Si: *toiul nopții*, (pop) *cumpăna nopții, puterea nopții*. **3** (Îae) Personaj din mitologia populară despre care se crede că apare în toiul nopții pe pământ. **4** (Reg; îs) *~ de miazănoapte* Ora 12 noaptea. **5** (Cu sens temporal; îs) *~ul zilei* sau *~ de zi* Ora 12 ziua Si: *amiază*, (pop) *crucea amiezii*. **6** (Îae) Perioadă din jurul orei 12 Si: *plină zi, toiul zilei*. **7** (Pop; îs) *~ul* (sau *miezii*) *păresimilor* (ori *păresimii, păiesii, pareții, păreților*) sau *~ păieți* (sau *păresi, de păresimi, post*) Mijloc al Postului mare, miercurea, în a patra săptămână din post Si: (pop) *miază-păresimi*. **8-9** (Îs) *~ul verii* (sau *iernii*) ori *~ de vară* (sau *de iarnă*) Perioadă de mijloc (a verii sau) a iernii Si: *dric, putere, toi*, (înv) *miază vară*. **10** (Îrg) Moment sau perioadă de la mijlocul unei unități de timp date. **11** (Cu sens local; înv; îs) *~ul nopții* Nord. **12** (Rar; îs) *~ul zilei* Sud. **13** (Reg; îs) *~ de (miază)cale* (sau *de cărare*) Punct la o depărtare aproximativ egală de extremitățile unui drum parcurs Si: *mijlocul drumului*, (reg) *miază cale, miază cărare*. **14** (Îoc *margine, periferie*) Parte a unui spațiu, a unei așezări situată la o depărtare aproximativ egală de margini, și care cuprinde totalitatea notelor esențiale ale spațiului respectiv Si: *mijloc* (**2**), *centru*. **15** (Îoc *coajă*) Parte interioară, mai moale, a unui fruct Vz *carne, pulpa*. **16** Parte interioară comestibilă a unei nuci. **17** (Pfm; îe) **A hrăni** (sau **a crește**) pe cineva **cu ~ de nucă** A răsfăța. **18** Parte din interior, mai moale, a sâmburelui anumitor fructe. **19** (Reg) Sămânță a macului. **20** (Îoc *coajă*) Parte din interior, mai moale, a pâinii, a prăjiturii. **21** (Pop; îe) **De la cinci pâini ~ul și de la nouă colaci coaja** Exprimă lăcomia unei persoane. **22** (Trs) Umplutură a sarmalelor. **23** (Trs; Ban; mpl) Firimituri de pâine. **24** (Trs; Ban; rar) Bucățică de pâine sau de mămăligă. **25** (Trs; pex) Cantitate mică de ceva. **26** (Reg) Jumătate dintr-un fuior. **27** (Îrg) Interior al unor legume care cresc în formă de căpățână Si: *inimă*. **28** (Îrg) Parte a verzei din care pornesc frunzele Si: *cocean, cotor*. **29** (Reg) Cotor de măr. **30** (Reg) Parte din interior, mai moale, a tulpinii unor plante Si: *inimă, măduvă* (**12**). **31** (Îoc exterior) Parte interioară, centrală a unui obiect. **32** (Rar) Mic grup de persoane în jurul căruia se formează o grupare mai mare Si: *nucleu*, (rar) *sâmbure*. **33** (Teh) Parte a unei forme de turnătorie, așezată în interiorul acesteia, cu ajutorul căreia se obțin goluri sau scobituri într-o piesă turnată. **34** Piesă de metal care se introduce în interiorul bobinelor

mașinilor, transformatoarelor și a altor aparate electrice și servește la obținerea unor câmpuri magnetice intense. **35** (Fig) Ceea ce este esențial Si: *esență, fond*. **36** (Rar; îe) **A pipăi ~ul cuiva** A afla adevărata valoare a cuiva. **37** Valoare. **38** Semnificație. **39** (Rar) Ceea ce este mai ascuns, mai intim.

miezar *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: ***miez*** + *-ar*] (Reg) Miezuitor.

miezărătoare *sf* vz ***merizătoare***

miezăza *vi* [At: DLR / Pzi: *~zez* / E: ns cf *amiazăzi*] (Trs) A prânzi.

miazăzare *sf* [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 102 / V: ***miezez~*** / E: ***miezăza***] (Trs) Prânzire.

miezean, ~ă *smf, a* [At: GR. S. VI, 113 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***miez*** + *-ean*] (Reg, îoc *lăturean*) **1-2** (Persoană) care locuiește în partea de mijloc a unui sat.

miezezare *sf* vz ***miezăzare***

mieziuină *sf* vz ***miezuină***

miezos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***miez*** + *-os*] **1** (D. pâine, fructe, legume) Cu mult miez (**19**). **2** (Fig) Bogat în conținut Si: *important, substanțial, valoros*.

miezuc *s* [At: ALR II, 6365/365 / Pl: nct / E: ***miez*** + *-uc*] **1-2** (Reg; șhp) Bucată (mică) de miez (**20**).

miezuină *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***~ziuină, ~imă, ~unie, miz~*** / Pl: *~ni, ~ne* / E: ns cf. *miez, mejdină*] **1** Răzor între două ogoare. **2** Hotar între două regiuni, provincii sau țări. **3** (Pop) Gard despărțitor. **4** (Pop) Perete dintre două case, dintre o casă și un grajd sau dintre camerele de locuit și tindă. **5** (Pop) Spațiu liber dintre două case. **6** (Ban; Trs) Pârleaz. **7** (Reg, îf *~zunie*) Zgârci al nasului Cf *mijlocar* (**14**). **8** (Reg) Livadă de lângă casă. **9** (Reg; pbl) Hrană strânsă pentru iarnă de animale Vz *mișină*.

miezuitor, ~oare *smf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 138, 7/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***miez*** + *-(ui)tor*] Muncitor care pregătește într-o turnătorie miezul tiparelor pentru turnare Si: (reg) *miezar*.

miezunie *sf* vz ***miezuină***

miezură *sf* [At: PAMFILE, I. C. 7 / V: ***~re*** / Pl: *~ri* / E: sgp ***miezuri*** (pll *miez*)] **1-2** Lână de calitate (mijlocie sau) inferioară. **3** (Îs) *~ de grâu* Tărâțe de grâu de calitate medie.

miezure *sf* vz ***miezură***

miezurică *sf* [At: COMAN, GL. 55 / Pl: *~ici* / E: ***miezură*** + *-ică*] (Reg; hip) Miezură (**1**).

migala *sfi* [At: DN³ / E: fr ***mygale***] Păianjen veninos din regiunile tropicale ale Americii.

migală *sf* [At: POLIZU / Pl: (nob) *~găli* / E: pvb ***migăli***] **1** Atenție, minuțiozitate și scrupulozitate în efectuarea unei munci Si: *migăleală* (**2**), (reg) *migoroșeală* (**1**), *milcoșeală* (**1**). **2** Muncă sau lucru a cărei realizare presupune multă răbdare și meticulozitate Si: *migăleală* (**3**), (reg) *migoroșeală* (**2**), *milcoșeală* (**2**).

migă *sf* vz ***mica¹***

migăcios, ~oasă *a* [At: ALR I, 1557/49 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***migăi*** + *-cios*] (Reg; d. oameni) Care mănâncă puțin și fără poftă, care alege mâncarea Cf *migăli* (**4**).

migăi *v* vz ***migăli***

migăială *sf* vz ***migăleală***

migăietic *av* [At: ȘEZ. II, 149 / E: ***migăi*** + *-etic*] (Mol) Cu migală.

migăios, ~oasă *a* vz ***migălos***

migăire *sf* vz ***migălire***

migăit, ~ă *a* vz ***migălit²***

migăleală *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. C. CR. 192/6 / V: ***~aială*** / Pl: (rar) *~eli* / E: ***migăli*** + *-eală*] **1** (Îvr) Trudă. **2-3** Migală (**1-2**).

migăli [At: BIBLIA (1688), ap. C. CR. 192/7 / V: ***~ăi*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1** *vi* (Înv) A munci din greu. **2-3** *vit* A lucra cu multă minuțiozitate și fără prea mult spor Si: *a migoroși* (**1**). **4** *vi* A-și pierde vremea cu nimicuri Si: (reg) *a migoroși* (**2**), *a milcoși¹*, *a tândăli*. **5** *vi* (Reg) A mânca puțin și fără poftă Si: *a ciuguli*, (reg) *a migui*.

migălire *sf* [At: LB / V: ***~ăire*** / Pl: *~ri* / E: ***migăli***] **1** Muncă necesitând un efort însemnat. **2** Muncă executată cu minuțiozitate și fără prea mult spor. **3** Tândălire. **4** Consumare de alimente în cantități mici și fără poftă.

migălit¹ *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: ***migăli***] (Rar) **1-3** Migăleală (**1-3**).

migălit², ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, P. 2 / V: ***~ăit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***migăli***] **1** (D. realizări ale oamenilor) Făcut cu multă migală. **2** (Rar; d. oameni) Care migălește (**2**).

migălitor, ~oare *smf* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***migăli*** + *-tor*] **1-2** (Rar) Persoană care migălește (**2-3**).

migălitură *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: ***migăli*** + *-tură*] **1-3** Migăleală (**1-3**). **4** (Ccr) Lucru făcut cu multă migală.

migălos, ~oasă [At: LB / V: ***~ăios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***migală*** + *-os*] **1-2** *a, av* (D. acțiuni, realizări ale oamenilor) (Care cere, care se face) cu migală, meticulozitate. **3** *a* (D. oameni) Care lucrează cu multă migală Si: (reg) *migoroșelnic*.

migdal *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 74ᵛ/4 / Pl: *~i* / E: slv ***мигдалъ***] **1** Pom fructifer din familia rozaceelor, cu frunze lanceolate sau îngust-ovale, cu flori albe sau trandafirii și cu fructe comestibile (*Amygdalus communis*). **2** (Îc) **~-pitic** (sau **-păsăresc**) Mic arbust din familia rozaceelor cu flori roz sau albe, cu fructe păroase Si: *cais sălbatic* (*Amygdalus nana*).

migdalat, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, T. 222 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***migdală***] (Mai ales d. ochi) De forma migdalei Si: *alungit, codat*.

migdală *sf* [At: (a. 1773) GCR II, 98/8 / Pl: *~le* / E: ***migdal*** + *-ă*] **1** Fruct al migdalului, alungit, al cărui sâmbure, închis într-o coajă tare, este gălbui-roșiatic la suprafață, alb în interior și foarte gustos. **2** (Prc) Sâmbure al migdalei (**1**) Si: (reg) *mandulă* (**1**). **3** (Reg; îe) **A încânta (pe cineva) cu ~le amare** A spune cuiva vorbe răutăcioase, aparent plăcute.

mige *sf* vz ***minge***

migel *sm* vz ***negel***

mighiloș *sn* vz ***miligoci***

mighirean *sm* vz ***maghiran***

mighiș *c* vz ***meghiș***

mighiti *vr* [At: CV 1951, nr. 3-4, 46 / Pzi: *~tesc* / E: pbl ctm ***migăli*** + ***chiti***] (Trs) A se mocăi (**2**).

migiloci *sn* vz ***minegoci***

migliseală *sf* vz ***mâgliseală***

miglisi *v* vz ***mâglisi***

migliși *v* vz ***mâglisi***

miglișitor, ~oare *a* vz ***mâglisitor***

migmatit *sn* [At: LTR² / V: ***~ă*** / Pl: *~e* / E: fr ***migmatite***] Rocă metamorfică formată prin pătrunderea magmei topite în rocile sedimentare.

migmatită *sf* vz ***migmatit***

migmă *sf* [At: ASACHI, ALGEBRA, 39ᵛ/2 / Pl: ***~me*** / E: ngr ***μίγμα***, lat ***migma***] (Înv) Amestec de liant, agregat mărunt și apă, asemănător mortarului, în care se pune cărămidă pisată, folosit în zidărie.

mignon, ~ă [At: ALEXI, W. / P: *~ni-on* / S și: *~ni-on* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mignon***] **1** *a* (Frm) Mic și delicat. **2** *sf* Corp de literă de șapte puncte tiografice, cu dimensiunea de 2,63 mm Si: *colonel*.

migoroșeală *sf* [At: CONV. LIT. XV, 366 / Pl: ***~eli*** / E: ***migoroși*** + *-eală*] **1-2** Migală (**1-2**). **3** (Prt) Tândăleală.

migoroșelnic, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 179 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***migoroși*** + *-elnic*] (Olt) Migălos (**3**).

migoroși *vi* [At: CONV. LIT. LIV, 366 / V: ***microși*** / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *migă(l)i*] (Olt) **1-2** A migăli (**2, 4**).

migra *vi* [At: LM / Pzi: *~rez* / E: drr ***migrație***] **1** (D. triburi sau popoare) A se deplasa în masă de pe un teritoriu pe altul, în funcție de diferiți factori economici, sociali, politici sau naturali Vz *emigra*. **2** (D. animale, mai ales d. păsări sau pești) A se muta în masă, în anumite perioade ale anului, din unele ținuturi în altele, datorită factorilor climatici, nevoilor de hrană, de reproducere etc. **3** (Pan; d. particule) A se deplasa într-o anumită direcție, sub acțiunea anumitor factori.

migrană *sf* vz ***micranie***

migrant, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***migrant***] Persoană care migrează.

migrare *sf* [At: TEODOROVICI, I. 26/17 / Pl: *~rări* / E: ***migra***] **1-2** Migrație (**1-2**).

migrator, ~oare [At: F (1872), 293 / V: (asr) ***~iu,*** (rar) ***~răt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***migrateur,*** it ***migratorio***] **1** *a* (D. unele triburi sau popoare) Care migrează (**1**). **2** *a* De migrație (**1**). **3** *a* Cu caracter de migrație (**1**). **4** *a* (D. d. păsări și pești) Care migrează (**2**). **5** *smp* Popoare migratoare (**1**) care s-au așezat în Europa în sec. IV-VII.

migratoriu, ~ie *smp, a* vz ***migrator***

migrație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***migration***] **1** Deplasare în masă a unor triburi sau a unor popoare de pe un teritoriu pe altul Si: *migrare* (**1**). **2** Deplasare în masă a unor animale, mai ales a păsărilor și a peștilor, dintr-o regiune în alta Si: *migrare* (**2**). **3** (Îs) *~iunea petrolului* (sau *țițeiului*) Proces de deplasare a petrolului și a gazelor asociate din zăcământul în care au luat naștere în roci, în zone subterane străine.

migrațiune *sf* vz ***migrație***

migrător, ~oare *smp, a* vz ***migrator***

migrenă *sf* [At: FĂTU, D. 182/18 / Pl: *~ne* / E: fr ***migraine***] Durere de cap intensă care afectează de obicei o singură parte a capului, însoțită de greață, vărsături etc.

migrisi *v* vz ***mâglisi***

migui *vt* [At: GLOSAR REG. / Pzi: ? / E ns cf *migăi, pigoi*] (Reg) A mânca puțin și fără poftă Si: (reg) *a migăli* (**5**).

miguloș *sn* vz ***miligoci***

mihaha *i* vz ***mihoho***

mihal *sm* vz ***mihalț***

mihalău *s* [At: ALR I, 1840/576 / Pl: nct / E: ns cf *mihei*] (Reg) Fierărie.

mihalce *sm* vz ***mihalț***

mihalciu *sm* vz ***mihalț***

mihalte *sm* vz ***mihalț***

mihalț *sm* [At: (a. 1600-1630) CUV. D. BĂTR. I, 293 / V: (reg) ***~lciu, ~lce, ~lte, mihal, mialc, meh~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Iht) **1** Pește răpitor de râu mic, în formă de fus, asemănător cu somnul, acoperit cu solzi mărunți de culoare galbenă-verzuie și de un mucus abundent și având în vârful mandibulei un mic fir alungit Si (reg) *mântuș, midhai, midhoc, midrihari, mihoală, sul, smialț* (*Lota lota*). **2** (Reg) Somn (*Silurus glanis*). **3** (Mun; îf *mialc*) Ciobănaș (*Gobius platyrostris*).

mihamea *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 262 / Pl: *~ele* / E: tc. ***meyhane***] (Tcr) Cârciumă.

mihani *sf* vz ***mihanie***

mihanic, ~ă *s, a* vz ***mecanic***

mihanicesc, ~ească *a* vz ***mecanicesc***

mihanicus *sm* vz ***mecanic***

mihanie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 64 / V: ***mihani, meh~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***μηχανή***] (Înv) Mecanism.

mihanizm *sn* vz ***mecanism***

mihăi *v* vz ***mehăi***

mihei *sn* [At: CABA, SĂL. / V: ***mehei, ~e, ~eu*** / Pl: *~uri* / E: mg ***mühely***] **1** (Trs; Olt) Atelier meșteșugăresc. **2** (Prc; Trs) Masă de lucru a tâmplarului. **3** (Prc; Trs) Strung. **4** (Trs) Cuțit cu care se îndepărtează rămășițele de carne de pe pielea de tăbăcit. **5** (Trs) Parte dintr-o fierărie care cuprinde vatra și foalele.

miheie *sf* vz ***mihei***

miheu *sn* vz ***mihei***

mihoală *sf* [At: LB / V: ***~lcă, ~arcă*** / Pl: *~le* / E: nct] (Iht; reg) Mihalț (**1**) (*Lota lota*).

mihoalcă *sf* vz ***mihoală***

mihoară *sf* vz ***mioară***

mihoarcă *sf* vz ***mihoală***

mihoc[1] *sn* [At: REV. CRIT. III, 160 / Pl: *~oci* / E: nct] (Trs) Motan.

mihoc[2] *sm* vz ***midhoc***

mihoho *i* [At: BARCIANU / V: ***mihaha*** / E: fo] **1** Cuvânt ce redă nechezatul calului Si: (reg) *hihoho, ihoho*. **2** (Pop; îe) **Pentru behehe vei prăpădi și pe ~** Exprimă situația cuiva care, umblând după un lucru mărunt, riscă să piardă un altul de preț.

mihohoi *vi* [At: H XI, 488 / V: ***mihoi*** / Pzi: 3 *~iește* / E: ***mihoho***] (D. cai) A necheza.

mihoi[1] *s* [At: DDRF / V: ***mioi*** / E: srb ***Miholj*** „Mihai"] **1** (Ban) Sărbătoare populară care se ține, după localități, la 26 septembrie, 29 septembrie sau 6 octombrie, zi când se serbează patronul oilor. **2** (Reg; îs) *Vara lui mioi* Timp călduros la sfârșitul lunii septembrie sau începutul lunii octombrie.

mihoi[2] *v* vz ***mihohoi***

mihona *v* vz ***mihoni***

mihoni *vi* [At: ALEXI, W / V: (cscj) ***~na*** (Pzi: 3 *mihonă*) / Pzi: 3 *~nește* / E: ***mihoho***] (Reg, d. cai) A necheza.

mihore *s* [At: GREGORIAN, CL. 59 / A: nct / Art: *~rea* / Pl: ? / E: nct] (Reg) Șarpe.

mihoti *vi* [At: TDRG / Pzi: 3 *~tește* / E: ***mihoho,*** pad *hohoti*] (Reg; d. cai) A necheza.

mihrab *s* [At: ȘIO II_2, 155 / Pl: nct / E: tc ***mihrab***] (Tcr) Nișă bogat ornamentată într-o moschee, orientată spre Mecca și servind drept sanctuar.

miilea *no* [At: POLIZU / V: ***mielea*** / E: ***mie + le + a***] (Precedat de art. „al" „a"; reg. forma masculină precedată de art. „a" este folosită ca *no f*, iar forma feminină precedată de art. „al" sau „a" este folosită ca *no m*) **1-2** *s, a* (Cel) care se află într-un șir, între al nouă sute nouăzeci și noulea și al o mie unulea.

miimar *sm* vz ***maimar***

miime[1] *sf* [At: ASACHI, E. I, 51/7 / Pl: *~mi* / E: ***mie*** + *-ime*] **1** Număr egal cu a mia parte dintr-o unitate. **2** A mia parte dintr-un întreg. **3** Unitate de măsură a unghiurilor cu valori variabile, folosită în geometrie, artilerie etc.

miime[2] *sf* [At: HASDEU, ap. TDRG / Pl: *~mi* / E: fr ***millième***] (Frr; îlav) **Cu ~mi** În număr foarte mare, cu miile Cf *mie* (**1**).

miișoară *sf* [At: I. GOLESCU, în PR. DRAM. 64 / Pl: *~re* / E: ***mie*** + *-(i)șoară*] **1-2** (Fam; șhp) Mie (**1**) (puțină).

mija *v* vz ***miji***[1]

mijancă *sf* vz ***mingeac***

mijatcă *sf* vz ***mijoarcă***

mijă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 130/1 / V: (înv) ***miză*** / Pl: (rar) *miji* / E: pvb ***miji***] **1** (Înv) Apariție de o clipă Si: *clipire, clipeală*. **2** (Reg) Mijoarcă (**1**).

mijdri *v* vz ***mezdri***

mijeală *sf* [At: C. PETRESCU, R. DR. 245 / Pl: *~eli* / E: ***miji*** + *-eală*] (Rar) Mijire (**4**).

mijel *sm* vz ***negel***

mijgă[1] *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 77 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Deschizătură.

mijgă[2] *sf* vz ***mâzgă***

mijgoarț *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: ns cf ger *Mischquarz*] (Min; reg) **1** Aur. **2** Minereu de aur.

mijgura *v* vz ***mizgui***

miji[1] [At: PSALT. HUR. 14[v]/18 / V: (reg) ***am~,*** (cscj) ***mija*** / Pzi: *~jesc* / E: bg ***мижа***] **1-2** *vti* (C. i. ochii) A închide pe jumătate, strângând pleoapele, pentru a vedea mai bine sau pentru a se deprinde cu lumina ori cu întunericul. **3** *vt* (Pex) A ține pleoapele întredeschise. **4** *vt* (Fig; înv) A lumina la minte Si: (înv) *a călăuzi, a îndruma, a înmândri* **5** *vi* (D. ochi) A se face mici sau a se închide de somn. **6** *vi* (Rar; d. oameni) A adormi. **7** *vi* (Reg; d. ochi) A se împăienjeni. **8** *vi* (La jocul *mija*) A închide sau a-și acoperi ochii pentru a nu vedea unde se ascund ceilalți jucători. **9** *vi* (D. obiecte sau fenomene luminoase) A începe să fie vizibil Si: *a apărea, a se arăta, a se ivi*. **10** *vi* (Spc; d. plante) A răsări. **11** *virp* (Îe) **A (se) ~ de ziuă** sau **a ~ zorile** (sau, rar, **zorii, ziua** etc.) A se face ziuă. **12** *vi* (Îe) **A ~ primăvară** A apărea primele semne de primăvară.

13 *vi* (Îe) **A ~a râs** (sau **a râde**) A surâde. 14 *vi* (Îe) **A ~** (sau **a-i ~ cuiva**) **mustața** (sau **mustăcioara, tuleiele**) A începe să-i crească unui tânăr mustața. 15 *vi* (Fig; îae) A fi pe punctul de a deveni bărbat. 16 *vi* (D. foc) A mocni.

miji[2] *v* vz ***măji***

mijigai *s* vz ***jimigai***

mijind, ~ă *a* [At: ISPIRESCU, L. 250 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***miji***[1]] Care începe să se ivească.

mijire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***miji***[1]] 1 Închidere pe jumătate a ochilor, strângând pleoapele Si: *mijit*[1] (1). 2 Închidere a ochilor de somn Si: *mijit*[1] (2). 3 (Reg) Împăienjenire a ochilor Si: *mijit*[1] (3). 4 Ivire. 5 Răsărire a unei plante Si: *mijit*[1] (5). 6 (Șîs *~a mustății*) Creștere a mustății unui tânăr Si: *mijit*[1] (6). 7 (Fig; îas) Maturizare a unui băiat Si: *mijit*[1] (7). 8 Mocnire a focului Si: *mijit*[1] (8).

mijit[1] *sn* [At: HEM 609 / V: (2) ***~tă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ***miji***[1]] **1-3** Mijire (**1-3**). 4 Ivire. **5-8** Mijire (**5-8**). 9 (Reg; îs) *~ de ziuă* Revărsat de zori. 10 (Reg; îcs) *De-a ~ul* (sau *de-a ~a*) Joc de copii Si: *mijoarcă*.

mijit[2] *sn* vz ***năjit***

mijit[3], ***~ă*** *a* [At: BENIUC, M. C. I, 122 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***miji***[1]] (Reg; d. ochi) Întredeschis.

mijită *sf* vz ***mijit***[1]

mijitor, ~oare *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 6 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***miji*** + *-tor*] (Rar) Care mijește (9).

mijitură *sf* vz ***năjitură***

mijlic *sn* vz ***mijloc***

mijlinc *s* vz ***mișling***

mijling *s* vz ***mișling***

mijloacă [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 225 / Pl: *~ace* / E: ***mijloc***] (Reg) **1-2** *sf, a* A doua născută dintre trei surori. 3 *sf* Oală de lut de trei litri.

mijloc [At: PSALT. HUR. 17v/21 / V: (reg) ***meljoc, meljuc, ~lic, ~luc, mijoc, milgoș, miljoc, miljluc*** (A și: *miljluc*), ***miljuc*** (A și: *miljuc*), ***minjoc, mioljoc, miojuc, mioljuc, mirjoc, mișloc, moljuc***, (înv) ***mizloc*** / A și: *~loc* / Pl: *~oace, ~uri*, (înv, *sm*) *~oci* / E: ml ***medius locus***] 1 *sn* (Precedat de *pp* „în", „din", „prin", „la", „pe la", înv, „pre" și urmat de un genitiv) Punct, linie, parte a unui lucru, a unei suprafețe care se găsește la egală depărtare de punctele periferice, circumferință, extremități Vz *buric, centru, jumătate, miez*. 2 *sn* (Pex; îoc *margine*) Parte a unui lucru situată la oarecare distanță de fiecare dintre punctele marginale ale acestuia. 3 *sn* (Îoc *capăt, extremitate*) Interval cuprins între două extremități sau între două elemente de același fel. 4 *sn* (Înv; îs) *~ul cerului* Zenit. 5 *sn* (Reg; îas) Sud. **6-7** *sn* (Îla) **De ~** (Situat sau) destinat de a fi așezat în centru sau în spațiul dintre alte lucruri. 8 *sn* (Îls) **Drum** (sau **cale, linie**, înv, **hotar**) **de ~** Soluție intermediară. 9 *sn* (Îal) Atitudine de compromis. 10 *sn* (Reg; îs) *Degetul de ~* Deget mijlociu (3). **11-12** *sn* (Îljv) **Din ~** (Care este) așezat în centru Si: *central*. **13-14** *sn* (Înv; îal) (Care este) în devălmășie. **15-16** *sn* (Îal; îoc *dindărăt* și *dinainte*) (Care este) din flanc. **17-18** *sn* (Îal; pex) (Care este) în plin. 19 *sn* (Înv; îe) **A ridica** (sau **a scoate**) **(pe cineva sau ceva) din ~** A înlătura. 20 *sn* (Înv; îae) A exclude din discuție. 21 *sn* (Îlav) **La** (sau **în**) **~** Aproximativ în centru, în spațiul care separă două persoane sau două lucruri. 22 *sn* (Îe) **A sta** (sau **a se pune**) **la ~** A sta între două persoane pentru a le împiedica să se încaiere. 23 *sn* (Îvp; îae) A interveni, a stărui pentru cineva. 24 *sn* (Înv; îe) **A pune (ceva) la ~** A oferi în folosință comună. 25 *sn* (Înv; îe) **A aduce (sau a pune pe cineva sau ceva) la** (sau **în**) **~** A aduce în discuție. 26 *sn* (Înv; îae) A convoca pe cineva într-o adunare. 27 *sn* (Înv; îe) **A sta la ~** A sta în cumpănă, a fi nehotărât. 28 *sn* (Fam; îe) **A-și pune capul** (sau, rar, **gâtul**) **la ~** A garanta cu viața. 29 *sn* (Înv; îe) **A fi la ~** A fi prezent într-o adunare, la o consfătuire. 30 *sn* (Îae) A fi în cauză, în joc. 31 *sn* (Îae) Se spune pentru a semnala un factor suplimentar care influențează desfășurarea faptelor. 32 *sn* (Pfm; îe) **A băga (pe cineva) la ~** A înconjura pe cineva cu simpatie sau afecțiune. 33 *sn* (Îae) A face din cineva obiectul glumelor, ironiilor. 34 *sn* (Îlpp) **În** (sau **prin**) **~ul** sau (înv) **în ~ul a..., pe ~ul, în** (sau **prin, pre, întru**) **~ de..., la ~** Între, printre. 35 *sn* (Îal; urmat de un nume colectiv) În. 36 *sn* (Îlpp; urmat de un nume colectiv) **Din ~ul...** sau (înv) **de ~ de** Din. 37 *sn* (Îal) Dintre. 38 *sn* (Înv; îoc *margine*) Teritoriu de centru, zonă de interior. 39 *sn* Parte a corpului omenesc dintre torace și solduri Si: *talie, brâu*. 40 *sn* (Îe) **A apuca** (sau **a prinde, a cuprinde, a ține** etc.) **de ~** A petrece brațul în jurul taliei cuiva, în semn de afecțiune. 41 *sn* (Pop; îe) **A fi moale de ~** A fi lingușitor. 42 *sn* Șale. 43 *sn* Durere de șale. 44 *sn* (Pan) Parte a corpului albinei dintre torace și abdomen. 45 *sn* (Reg) Tulpină a unei plante. 46 *sn* (Reg) Mijlocar (3). 47 *sn* (Reg; lpl; îf *mijloace*) Cruce de lemn care desparte fereastra în mai multe zone Si: *răscruci*, (reg) *mijlocar* (7). 48 *sn* (Reg; lpl; îf *mijloace*) Broderie, dantelă sau orice alt lucru de mână care unește două bucăți de țesătură, mai ales la fețele de masă Si: (reg) *mijlocar* (8). 49 *sn* (Reg) Plasă din mijloc a năvodului cu trei plase. 50 *sn* (Reg) Calotă a pălăriei. 51 *sn* (Reg) Parte a cobzei nedefinită mai îndeaproape, probabil bârdan. 52 *sn* (Reg) Parte interioară, lemnoasă, a unui fruct, în care stau sâmburii Si: *cocean*. 53 *sn* (Îvp; îoc *margine, aripă*) Corp central al unei formații de luptă Si: (înv) *temei*. 54 *sn* (Înv; îs *~ înconjurător, ~ social*) Mediu. 55 *sn* (Îoc *început, sfârșit*) Moment situat aproximativ la aceeași depărtare de începutul și sfârșitul unei unități de timp, al unei acțiuni sau al unui fenomen care se desfășoară în timp. 56 *sn* (Îlpp) **În ~ul** sau (înv) **în ~ de** În timpul, în cursul. 57 *sn* (Îal, cu nuanță intensivă) În plină desfășuare, în toiul... 58 *sn* (Îe) **A trece** (sau **a fi**, rar, **a face**) **la** (sau, înv, **în**) **~** Exprimă insistența asupra ideii de interval, de răstimp intervenit între două date de referință. 59 *sn* (Asr; îs) *Veacul* (sau *vârsta*) *de ~* Evul Mediu. 60 *sn* (Pex) Parte centrală a unei comunicări orale sau scrise. 61 *sn* (Îvp; îoc *frunte, coadă*) Care are dimensiunea, calitatea, valoarea situate între extrema inferioară și cea superioară. 62 *a* (Îs) *Om de ~* Om de statură mijlocie. 63 *sn* (Îla) **De ~** Potrivit ca dimensiune. 64 *sn* (Îal) Obișnuit. 65 *sn* (Îal) Moderat. 66 *sn* (Înv) Persoană care se pune în serviciul cuiva pentru o stabili o legătură, a obține o favoare Si: *mediator* (1). 67 *sn* (Înv) Persoană de care se servește cineva pentru atingerea unui scop. 68 *sn* (Îlpp) **Prin** (sau **cu**) **~ul...** sau **prin ~ de...** Prin intermediul. 69 *sn* (Pgn) Ceea ce servește ca unealtă pentru realizarea uni scop. 70 *sn* (Lpl) Posibilități materiale sau morale de care dispune cineva într-un anumit scop. 71 *sn* (Pex) Fel de a acționa Si: *cale, chip, metodă*, (înv) *mijlocire* (5). 72 *sn* (Îlav) **Prin toate ~oacele** sau **prin orice ~, cu orice** (sau **orișice**) **~oace**, (rar) **cu tot ~ul, cu multe feluri de ~oace** Pe toate căile. 73 *sn* (Pex; îal) Cu orice preț. 74 *sn* (Îrg; îe) **A nu fi ~ (de a...)** A nu exista nici o posibilitate de realizare. 75 *sn* (Îe) **A nu avea ~ să...** A-i fi imposibil să... 76 *sn* (Înv; îe) **A face toate ~oacele** (sau **mii de ~oace**) A face tot ce este posibil. 77 *sn* Logică a unui fapt Si: *rațiune, temei*. 78 *sn* (Pex) Pretext. 79 *snp* Unelte. 80 *sn* (Îs) *~oace de muncă* (sau *de bază*) Lucruri cu care omul acționează asupra obiectului muncii Si: (înv) *mijlociri* (6). 81 *sn* (Îs) *~oace de producție* Totalitate a obiectelor muncii și a mijloacelor de muncă Si: (înv) *mijlociri* (7). 82 *sn* (Îs) *~oace de circulație* (sau *de locomoție*) Vehicule pentru deplasarea persoanelor sau a obiectelor. 83 *sn* (Lpl) Avere. 84 *sn* (Spc; șîs *~oace bănești, financiare*) Bani.

mijlocar [At: DAMÉ, T. 86 / V: (reg) ***~i*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***mijloc*** + *-ar*] 1 *sn* (Trs; Mar) Stâlp al aripii de la moară. 2 *sm* (Reg) Mărginar (7). 3 *sm* (Trs; Olt) Stinghie de lemn așezată de-a curmezișul fundului unui vas de lemn. 4 *sn* (Reg) Stinghie de lemn care unește cele două brațe ale ferăstrăului de tâmplărie, la distanță aproximativ egală de pânza și de frânghia ferăstrăului, pe care se sprijină pana cu care se răsucește frânghia. 5 *sn* (Reg) Stinghie cu care se fixează scaunul de brațele scrânciobului și care servește și ca spătar. 6 *sn* Tablă de la mijlocul plutei. **7-8** *s* (Reg) Mijloace (**47-48**). 9 *s* (Reg) Zid care desparte două încăperi. **10-11** *sf, af* (Reg) (Strungă a oilor) situată între alte două strungi. 12 *sn* (Reg) Deget mijlociu (3) al mâinii. 13 *sn* (Reg; sst) Deget inelar. 14 *sn* (Reg) Zgârci dintre cele două fose nazale. 15 *sm* (Reg) Cioban din mijloc (1) dintre trei ciobani care mulg oile. **16-17** *sm, a* (Reg) Mijlocaș (**5-6**). 18 *s* (Trs; Buc) Lemn, buștean de mărime mijlocie (8). 19 *a* (D. anumite materii sau materiale) De dimensiune mijlocie. **20-21** *sn, a* (Reg) Frate mijlociu (**6-7**). 22 *sm* (Mun; Mol) Cioban care mijlocește între stăpânii oilor și

alți ciobani Si: *vătaf*. **23** *s* (Reg) Mijlocaș (**10**). **24** (Reg; îcs) *De-a mijlocariu* Joc de copii Si: *de-a ascunselea*.

mijlocari *sm* vz ***mijlocar***

mijlocaș [At: (a. 1805) URICARIUL. II, 139 / V: ***miljo~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***mijloc*** + *-aș*] **1** *s* (Reg) Fiecare dintre cele două lemne care se fixează perpendicular pe loitrele carului, pentru a-i mări capacitatea Si: (reg) *curmeziș*. **2** *s* (Reg) Căprior mai lung, din mijloc, al casei, care se unește cu culmea casei. **3** *sm* Fiecare dintre cei patru incisivi ai calului, situați între clești și mărginași Si (reg) *mijlociu* (**5**). **4** *sm* (Reg; mpl) Fiecare dintre cei patru dinți din față ai calului Si: (reg) *clești*. **5-6** *sm, a* (Reg) (Calul) din mijloc dintre trei cai înhămați la o căruță sau la un plug. Si (reg) *mijlocar* (**16-17**). **7** *sm* (Reg; lpl) Pereche de boi sau de cai de la mijloc dintre trei perechi înhămate la un car, la o căruță etc. **8-9** *sm, a* (La unele jocuri sportive cu mingea) (Fiecare dintre jucătorii) care acționează între înaintarea și apărarea unei echipe. **10** *s* (Reg) Furcă cu coada mai lungă cu care se face mijlocul stogului Si: (reg) *mijlocar* (**22**), *mijlociu* (**15**). **11** *sm* (Înv) Țăran care posedă o avere mijlocie. **12-13** *sm, a* (Înv; îs) *Țăran ~* și *țărănime ~așă* (Țăran sau țărănime) care posedă pământ și mijloace de producție suficiente pentru a-și asigura existența.

mijlocel, ~ea [At: CANTEMIR, IST. 107 / Pl: *~le* / E: ***mijloc*** + *-el*] **1-12** *sn* (Șhp) Mijloc (**1-3, 39, 42, 44**) (mic) Si: (reg) *mijlocuț* (**1-12**). **13** *a* (D persoane) De vârstă mijlocie (**1**).

mijloceni *smp* [At: MÎNDRESCU, L. P. 207 / E: ***mijloc*** + *-ean*] (Trs; îoc *suseni* și *joseni*) Locuitori din mijlocul (**1**) unui sat.

mijlocește *av* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***mijloc*** + *-ește*] (Îvr) Prin intermediul.

mijloci [At: ANTIM, ap. GCR II, 6/22 / V: (înv) ***mezl~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***mijloc***] **1** *vi* (Cu determinări care arată scopul, udp „pe lângă", „la", înv „către" sau urmat de propoziții finale) A stărui pe lângă cineva spre a obține o favoare Si: *a interveni*. **2** *vt* (Îvr) A convinge. **3** *vi* (Înv) A acționa pentru rezolvarea unei dispute. **4** *vi* (Înv; spc) A purta discuții. **5** *vt* A organiza. **6-7** *vt*, (nob) *vi* (Asr) A înlesni (ceva). **8-9** *vi, vtf* (Înv) A apărea. **10** *vi* (Înv) A se afla la mijloc. **11** *vi* (Înv; d. unități de timp) A se scurge între două momente Si: *a trece*. **12** *vt* (Reg; csnp) A rupe la mijloc.

mijlocin, ~ă [At: F (1891), 156 / V: ***miljo~*** / Pl: *~ni, ~ne* / E: cf *mijlociu*] **1-2** *smf, a* Mijlociu (**6-7**). **3** *a* (Nob) Care e penultimul născut dintre frați Vz *mezin* (**1**).

mijlocire *sf* [At: ANTIM, ap. GCR II, 7/4 / V: (înv) ***mizl~, mișl~*** / Pl: *~ri* / E: ***mijloci***] **1** (Înv) Mediere (**1**). **2** (Îlpp) **Prin ~a** Prin intermediul... **3** (Îvr) Parte din mijloc (**1**) a unei suprafețe sau a unui spațiu. **4** (Reg, îs) *~ de loc* Jumătate a drumului de parcurs Si: (reg) *miază cale*. **5** (Înv) Mijloc (**71**). **6-7** (Înv) Mijloace (**80-81**).

mijlocit, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mijloci***] Realizat prin intermediul sau cu ajutorul cuiva sau a ceva Si: *indirect, mediat*.

mijlocitor, ~oare *smf* [At: (începutul sec. XVIII), ap. MAG. IST. IV, 25/23 / V: (înv) ***~iu, mizl~*** / E: ***mijloci*** + *-tor*] **1** Mediator (**1**). **2** (Înv; îs) *~ de pace* (sau, rar, *de împăcăciune*) Împăciuitor. **3** Misit (**2**). **4** Pețitor. **5** Proxenet.

mijlocitoriu *sm* vz ***mijlocitor***

mijlociu, ~ie [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 233ʳ/27 / Pl: *~ii* / E: ***mijloc*** + *-iu*] **1** *a* Care se află la mijloc din punctul de vedere al poziției, al dimensiunii, calității, intensității etc. Si: *mediu*² (**1**). **2-3** *sn, a* (Îs) *Deget ~* Deget dintre arătător și inelar Si: (reg) *mijlocar* (**12**). **4** *sfa* (Reg; lpl) Fiecare dintre cele două corzi din mijloc ale viorii. **5** *sm* (Reg) Mijlocaș (**3**). **6-7** *smf, a* (Frate) al doilea dintre trei sau mai mulți frați Si: (pop) *mezin* (**6-7**), (reg) *mijlocin* (**1-2**). **8-9** *a, av* (Care are dimensiunea, calitatea, valoarea etc. situate) între extrema inferioară și cea superioară Si: *mediocru* (**1**). **10** *sf* (Reg) Vas de lemn asemănător cu cofa, de dimensiuni reduse. **11** *sf* (Reg) Lână de calitatea a doua. **12** *a* Intermediar. **13** *a* Medie Vz: *mediu*² (**9**). **14** *sn* (Rar; îlav) **În ~** În medie² (**12**). **15** *sf* (Înv, îlpp) **Cu ~ia** Cu ajutorul... **16** *sf* (Înv; îlav) **Fără ~ie** Direct. **17** *s* (Mol) Mijlocaș (**10**).

mijlocuț *sn* [At: PAMFILE, I. C. 284 / Pl: *~e* / E: ***mijloc*** + *-uț*] **1-12** (Reg; șhp) Mijlocel (**1-12**).

mijluc *sn* vz ***mijloc***

mijoarcă *sfa* [At: LB / V: ***~jatcă, ~atcă, ~olcă, ~otcă*** / Pl: (rar) *~rce* / E: ***mijă***] **1** (Reg; art.; îcs) *De-a ~ca* Joc de copii Si: (reg) *mijă* (**2**). **2** (Pop; îe) **Nu te juca de-a ~ca** Spune sincer ce gândești, ce ai de gând să faci.

mijoatcă *sf* vz ***mijoarcă***

mijoc *sn* vz ***mijloc***

mijoi *s* [At: PAMFILIE, J. I. 13 / E: ***mijă*** + *-oi*] (Reg) Joc de copii Si: (reg) *mijă* (**2**).

mijolcă *sf* vz ***mijoarcă***

mijos *av* [At: BARCIANU / E: ***mijă*** + *-os*] **1** (Îe) **A se uita ~** Cu ochii pe jumătate închiși. **2** (Îae) Cu privirea chiorâșă. **3** Clipind.

mijotcă *sf* vz ***mijoarcă***

mikado *smi* [At: DN³ / E: jap ***mikado***] Împărat al Japoniei.

mil¹ *sn* [At: (a. 1763) IORGA, S. D. XI, 71 / Pl: *~uri* / E: ngr ***μῆλον***] (Îrg) Blană de oaie, piele de oaie prelucrată pentru blană.

mil² *sn* vz ***mila***³

milacop *sm* [At: ANTIPA, P. 274 / Pl: *~i* / E: nct] Pește de mare cu corpul lung până la 65 cm, acoperit cu solzi mari (*Umbrina cirrhosa*).

milady *sf* [At: DN³ / P: *mi-le-di* / E: eg ***milady***] Titlu care se dă în Anglia femeilor din familiile nobile.

milan *sm, a* vz ***melean***

milanez, ~ă [At: DM / Pl: *~i, ~e* / E: ***Milano*** + *-ez*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care locuiește în orașul Milano. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Milano Si: (îvr) *medeolan*. **5** *a* Care aparține orașului Milano. **6-7** *sf, a* Tricot de mătase folosit pentru confecționarea obiectelor de lenjerie.

milaret *s* [At: SEZ. XVIII, 54 / E: nct] **1-2** (Olt; udp „de") (Număr sau) cantitate mare Si: *belșug de...*

mila¹ *sf* [At: PSALT. HUR. 49ᵛ/19 / Pl: (rar) *~le* / E: slv ***милъ***] **1** (În legătură cu verbe ca „a avea", „a simți" sau „a i se face", „a-i fi" etc.) Înțelegere și compasiune față de suferința cuiva Si: (înv) *milosârdie* (**1**), *milostivnicie* (**1**), (îvp) *milostenie* (**1**). **2-3** (Îljv) **Fără ~** Neîndurător. **4** (Îlav) **De ~** sau **de ~la cuiva** Din compătimire față de cineva. **5** (Îlc) **De ~ să nu...** Cu grijă ca nu cumva să... **6** (Îe) **De silă, de ~** sau **de ~, de silă** De voie, de nevoie Si: *vrând-nevrând*. **7** (Pop; îe) **Fără ~ de păcat** Fără scrupule. **8** (Îae) Fără teama de a greși. **9** (Îe) **A fi vrednic de ~** A fi într-o stare jalnică. **10** (Îe) **Mai mare ~la** Exprimă starea jalnică a cuiva. **11-12** (Îac; cu valoare de superlativ) (Foarte tare sau) foarte dureros. **13** (Îe) **A-i plânge (cuiva) de ~** A compătimi pe cineva. **14** Regret. **15** (C. i. obiecte) Dorință de a cruța. **16** (Îe) **A-i fi ~ ca țiganului de pilă** A nu cruța pe nimeni. **17** (Pop) Stare jalnică a cuiva. **18** (Rar) Tristețe. **19** (Îlav) **Cu ~** Jalnic. **20** Bunătate. **21** (Îe) **A da cu ~ (în cineva)** A lovi în așa fel încât să nu doară prea tare. **22-23** (Îe) **A (nu) avea** (sau **găsi**) **~ (undeva)** A (nu) găsi înțelegere din partea cuiva. **24** (Îvp) Sprijin. **25** (Pex) Persoană care acordă sprijin Si: *ocrotitor, sprijinitor*. **26** (Îvr; îe) **A avea ~ de...** A avea parte de... **27** (Rel) Bunăvoința și ajutor pe care Dumnezeu le acordă omului Si: *grație divină, har dumnezeiesc*, (înv) *milosârdie* (**2**), *miloste*, *milostivnicie* (**2**), (îvr) *milosârdenie, milostivie*, (îvp) *milostenie* (**2**), (rar) *milostivenie*, (nob) *milostivitate*. **28** (Îe) **Unde** (sau **pe ce**) **pune (el) mâna, pune și Dumnezeu ~la** Exprimă priceperea și norocul cuiva, care are succes în tot ce întreprinde. **29** (Îe) **A lăsa** (**pe cineva**) **în** (sau **la**) **~la Domnului** A nu se mai interesa de cineva. **30** (Fam; îe) **Dumnezeu cu ~la** Fie ce-o fi. **31** (Înv) **Prin** (sau **din, cu**) **~la lui Dumnezeu** (sau **Domnului**) Formulă de introducere la scrierile vechi, acte administrative, scrisori etc. **32** (Olt; îe) **O ~ de ploaie** Ploaie căzută la timp. **33** (Îrg) Umilință. **34** (Îrg) Evlavie. **35** (Bot; reg; îc) **~la-domnului** Veninariță (*Gratiola officinalis*). **36** (Îvp; lpl sau lsg csc) Ajutor care se dă cuiva Si: *binefacere*. **37** (Ccr) Ceea ce se dă drept ajutor Si: *pomană*, (înv) *miluire* (**3**), (îvp) *milostenie* (**5**). **38** (Înv; pex) Ajutor bănesc. **39** (Îlv) **A cere ~** A cerși. **40** (Înv; îe) **A (-și) face ~ (de... sau cu...)** A ajuta pe cineva material. **41** Contribuție la un fond de ajutorare. **42** (Înv) Danie sau privilegiu acordat unei persoane sau unei instituții bisericești, mai ales unei mănăstiri.

milă² *sf* [At: TETRAEV. (1574). 207 / V: (îrg) ***mil*** (Pl: *~uri*) *sn* / Pl: *~le* / E: pn ***mila***] **1** Unitate de măsură pentru lungimi a cărei mărime a variat, în timp și de la o țară la alta, între 1500 m și 7585,9 m. **2** Unitate de măsură pentru lungimi egală cu 1609,3 m, folosită în Anglia și SUA Si: *leghe*. **3** (Îs) ~ *romană* 1000 pași sau 1482 m. **4** (Îs) ~ *italienească* Aproximativ 1 500 m. **5** (Îs) ~ *nemțească* sau (înv) *mil nemțesc* (ori *ghermanesc*) 7 420,43 m. **6** (Îs) ~ *franțuzească* 4 451,9 m. **7** (Îs) ~ *marină* Unitate de măsură pentru distanțe pe apă, egală cu 1 852 m. **8** (Îs) ~ *pătrată* Unitate de măsură pentru suprafețe, egală cu 57,55 ha. **9** (Urmat de o determinare numerică) Loc pe o suprafață de teren, identificat prin kilometrajul respectiv.

milărie *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: nct] (Reg) Grămadă mare.

milăriță *sf* vz ***mielăriță***

milcomiși *v* vz ***mâlcomiși***

milcoșeală *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 270 / Pl: *~eli* / E: ***milcoși¹*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Migală (**1-2**).

milcoși¹ *vt* [At: ARH. OLT. XXI, 270 / Pzi: *~șesc* / E: nct] (Reg) A migăli (**4**).

milcoși² *vr* [At: JIPESCU, O. 24 / V: (pmz) ***miclosi*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Mun; Olt) A se linguși pe lângă cineva Si: *a se gudura*.

milcoșit, ~ă *a* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~iți ~e* / E: ***milcoși²***] (Mun; d. oameni) Prefăcut.

milcui [At: PSALT. 51 / Pzi: *~esc* / E: bg ***милкамъ***] (Înv) **1-3** *vtri* A fi cuprins de milă¹ pentru cineva Si: *a se îndura, a se milostivi* (**1**). **4** *vr* A se smeri. **5** *vr* (Ccd sau udp „de", „către") A se ruga cu smerenie Si: *a implora*. **6** *vr* A se întrista.

milcuială *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ieli* / E: ***milcui*** + *-eală*] (Îvr) **1** Îndurare. **2** Smerire. **3** Implorare. **4** Întristare.

milcuiciune *sf* [At: DOSOFTEI, MOL. 81 / Pl: *~ni* / E: ***milcui*** + *-ciune*] (Îvr) **1-3** Milostivire (**1-3**).

milcuire *sf* [At: CORESI, EV. 367 / Pl: *~ri* / E: ***milcui***] **1-4** Milcuială (**1-4**).

milcuit, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***milcui***] (Îvr) Care se roagă (cu umilință).

milcuitor, ~oare *a* [At: VARLAAM, C. 484 / V: *~iu* / E: ***milcui*** + *-tor*] **1** Milostiv (**1**). **2** Care se roagă cu smerenie Si: *rugător*.

milcuitoriu, ~oare *a* vz ***milcuitor***

milcuitură *sf* [At: (a. 1607) GCR I, 42/7 / Pl: *~ri* / E: ***milcui*** + *-tură*] (Îvr) Rugăminte smerită de ajutor.

mildiograf *sn* [At: DEX – S / P: *~di-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***mildiographe***] Aparat care detectează condițiile producerii manei la vița de vie.

mildui¹ *vt* [At: SEVASTOS N. 202 / Pzi: *~esc* / E: ger ***mild*** „blând" + *-ui*] (Reg) A bate pe cineva ușor, în glumă.

mildui² *vt* vz ***meldui***

milea *sf* [At: SEVASTOS, N. 154 / Pl: ? / E: ngr ***μηλία*** „măr"] (Dob) Creangă de măr plină de fructe cu care nuna joacă la nuntă nuneasca, în mijlocul horei Si: (reg) *mileană*.

mileag *sn* vz ***meleag***

mileană *sf* [At: SEVASTOS, N. 154 / Pl: *~ene, ~eni* / E: cf *milea*] (Dob) Milea.

milenar, ~ă [At: BARCIANU / V: (înv) ***~iu*** (Pl: *~rii*) / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***millénaire***, lat ***millenarius***] **1** *a* Care există de o mie de ani **2** *a* (Pex) Care există de foarte mult timp. **3** *sn* (Rar; îf *~riu*) Mileniu.

milenarism *sns* [At: DN³ / E: fr ***millénarisme***] Credință mistică într-o împărăție de o mie de ani a lui Dumnezeu pe pământ, asociată uneori cu idei egalitarist utopice Si: *chiliasm*.

milenarist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***millénariste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al milenarismului. **3** *a* Referitor la milenarism.

milenariu, ~ie *sn, a* vz ***milenar***

mileniu *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: lat ***millenium***] **1** Perioadă de o mie de ani Si: (rar) *milenar* (**3**). **2** (Pex; mpl) Perioadă extrem de lungă.

milepor *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: fr ***millépore***] **1** (Rar; lpl) Polipi din încrengătura celenteratelor, cu scheletul din fibre calcaroase în care sunt prinși indivizii, cu suprafața corpului pietroasă, acoperită cu mulți pori. **2** (Șls) Polip care aparține genului mileporilor (**1**).

miler *sm* [At: DN³ / P: *mai-ler* / Pl: *~i* / E: eg ***miler***] (Spt) Alergător specializat în proba de o milă² (**2**).

milesim *sn* [At: DN³ / S și: *~ezim* / V: ***~ezimă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***millésime***] (Liv) **1** Primă cifră care indică mia în exprimarea miilor în cifre. **2** Cifre de pe o monedă, o marcă poștală etc. care indică data de emitere, o aniversare etc.

milezimă *sf* vz ***milesim***

mileu *sn* vz ***milieu***

milgoș *sn* vz ***mijloc***

milhariu *sm* vz ***midhai***

mili¹ *vr* [At: MAT. FOLK. 1078 / E: ***milă¹***] (Olt) A se milostivi (**1**).

mili² *vti* [At: REV. CRIT. III, 160 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *mierli²*] **1-2** (Trs; îe) **A-i ~ (cuiva) ochii** sau **a ~ din ochi** A moțăi de oboseală, de beție etc.

mili³- [At: DN³ / E: fr ***milli-***] Element prim de compunere savantă având semnificația „a mia parte".

miliamper *sm* [At: DLR / P: *~li-am~* / Pl: *~i* / E: fr ***milliampère***] Unitate de măsură a intensității curentului electric, a mia parte dintr-un amper.

miliampermetru *sn* [At: DLR / P: *~li-am~* / Pl: *~re* / E: fr ***milliampèremètre***] Ampermetru pentru măsurarea intensităților reduse ale curentului electric.

milian *sm, a* vz ***melean***

miliar, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. I, 208 / V: ***~iu*** (Pl: *~ii*) / P: *~li-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***milliarius*** fr ***milliaire***] **1-2** *sn* (Înv; îf *~riu*) Unitate de măsură egală cu o milă² (**3**) (pătrată). **3-4** *sn, a* (Îs) *Stâlp ~* sau *piatră ~ă* (Stâlp sau piatră) așezat(ă) din milă în milă sau din kilometru în kilometru la marginea drumurilor pentru a indica distanțele.

miliard *nc* [At: POLIZU / P: *~li-ard* / Pl: *~e* / E: fr ***milliard***] Număr egal cu o mie de milioane Si: *bilion*.

miliardar, ~ă [At: GHEREA, ST. CR. II, 316 / P: *~li-ar~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***milliardaire***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care posedă o avere de miliarde.

miliardime *sf* [At: DN³ / P: *~li-ar~* / Pl: *~mi* / E: ***miliard*** + *-ime*] Număr egal cu a miliarda parte dintr-un întreg.

miliaria *sfs* [At: DN³ / P: *~li-a-ri-a* / E: fr ***miliaire***] Erupție de pete roșii pe piept, spate și brațe la persoanele care transpiră mult.

miliariu *sn* vz ***miliar***

milibar *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***milibar***] Unitate de măsură pentru presiune, egală cu o miime de bar.

milicherț *s* [At: ARH. FOLK. III, 105 / Pl: nct / E: ger ***Milly-Kerze*** „lumânare de calitate bună"] (Ban) Stearină.

milieu *sn* [At: DLR / P: *~li-eu* / V: ***~leu*** / Pl: *~ri* / E: fr ***milieu*** (de table)] **1** Obiect de pânză brodată sau de dantelă, care se așază ca ornament pe masă sau pe mobilă. **2** (Reg) Față de masă.

miligoci *sn* vz ***minegoci***

miligram *sn* [At: BREZOIANU, A. 630 / Pl: *~e* / E: fr ***milligramme***] Unitate de măsură egală cu a mia parte dintr-un gram.

milihenri *smi* [At: DN³ / E: fr, eg ***milihenry***] (Fiz) A mia parte dintr-un henri.

mililambert *sm* [At: DN³ / Pl: *~rți* / E: fr ***millilambert***] (Fiz) A mia parte dintr-un lambert.

mililitru *sm* [At: BREZOIANU, A. 630/16 / S și: (abr) *ml* / Pl: *~ri* / E: fr ***millilitre***] Unitate de măsură pentru capacitate egală cu a mia parte dintr-un litru.

milimetric, ~ă [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***millimétrique***] **1** *a* De mărimea unui milimetru. **2** *a* (Pex) De dimensiuni foarte reduse. **3** *a* (Îs) *Hârtie ~ă* Hârtie liniată, orizontal și vertical din milimetru în milimetru, utilizată la desene tehnice, lucrări topografice etc. **4** *av* Cu mare exactitate.

milimetru *sm* [At: HELIADE, A. 58/26 / S și: (abr) *mm* / Pl: *~ri*, (înv, *sn*) *~re* / E: fr ***millimètre***] Unitate de măsură a lungimii egală cu a mia parte dintr-un metru Si: (îvr) *miemetru*.

milimicron *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***millimicron***] A mia parte dintr-un micron.

milino *sns* [At: DN^3 / E: fr ***milinon***] Pânză de in foarte subțire.

milioersted *sm* [At: DEX – S / P: *~ör-sted* / Pl: *~ezi* / E: fr ***millioersted***] (Fiz) A mia parte dintr-un oersted.

milion [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 333/20 / V: (înv) *~iun* (Pl: *~liunuri*) / P: *~li-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***million***, ngr ***μιλλιοῦνι***, pn ***milion***, ger ***Million***, it ***milione***, rs ***миллион***] **1** *nc* Număr egal cu o mie de mii. **2** *nc* (Lpl) Număr foarte mare, nedeterminat. **3** *s* Sumă de bani de un milion de unități monetare.

milionar, ~ă [At: F. DUM. I, 82[1]/44 / V: (înv) ***~ner*** / P: *~li-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***millonaire***, ger ***Millionär***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care posedă o avere de milioane Si: (asr) *milionist*. **3** *a* Caracteristic milionarilor (**1**).

milionaș *sn* [At: JIPESCU, O. 108 / P: *~li-o~* / Pl: *~e* / E: ***milion*** + *-aș*] **1-2** (Rar; șhp) Milion (**1**) (neînsemnat).

milioner, ~ă *smf* vz ***milionar***

milionime *sf* [At: COBÎLCESCU, G. 3/7 / P: *~li-o~* / Pl: *~mi* / E: ***milion*** + *-ime*] Număr egal cu a milioana parte dintr-un întreg.

milionist *smf* [At: GOLESCU, Î. 43 / P: *~li-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***milion*** + *-ist*] (Asr) Milionar.

milionulea, ~oana *no* [At: COSTINESCU / E: ***milion*** + ***(u)le*** + ***a***] **1-2** *smf, a* (Precedat de art. „al", „a") (Cel) care se află între al 999999-lea și al milionulea și unu într-un șir.

miliroentgen *sm* [At: DN^3 / P: *~röntghen* / Pl: *~i* / E: fr ***milliroentgen***] (Fiz) A mia parte dintr-un roentgen.

milisecundă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~de* / E: fr ***milliseconde***] A mia parte dintr-o secundă.

milita *vi* [At: NEGULICI / Pzi: *~tez* / E: fr ***militer***] **1** A lupta pentru un principiu, o cauză etc. **2** A avea o activitate intensă într-un domeniu social, politic, cultural. **3** (Rar; d. stări de fapt, acțiuni, realizări) A constitui o dovadă, un argument Vz *pleda*.

militant [At: NEGULICI / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***militant***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care militează pentru un principiu, o cauză etc. **3-4** *smf, a* (Persoană) care are o activitate intensă într-un domeniu social, politic, cultural.

militantism *sn* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 3/4 / E: ***militant*** + *-ism*] (Rar) **1** Atitudine de militant. **2** Activitate de militant.

militar, ~ă [At: (cca 1800) IORGA, S. D. XII, 130 / V: (pop) ***mel~, melet~, ~iu, ~ter*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***militaire***, lat ***militaris***, ger ***Militär***] **1** *sm* (Îoc *civil*) Persoană din cadrele armatei sau care își îndeplinește stagiul în armată Si: (înv) *cătană, ostaș*, (îvp) *oștean, soldat*. **2-3** *a* Care aparține (armatei sau) militarilor (**1**) Si: *milităresc* (**1-2**), *ostășesc*, (îvp) *oștenesc*. **4-5** *a* Care se referă (la armată sau) la militari (**1**) Si: *milităresc* (**3-4**), *ostășesc*, (îvp) *oștenesc*. **6-7** *a* Specific (armatei sau) militarilor (**1**) Si: *milităresc* (**5-6**), *ostășesc*, (îvp) *oștenesc*. **8** *a* Făcut după principii proprii armatei. **9** *a* (Îs) *Serviciu* (sau *stagiu*) ~ ori (înv) *slujba ~ă* Stagiu de armată obligatoriu pentru bărbații valizi. **10** *a* Pus la dispoziția armatei. **11** *a* Realizat prin sau de către armată.

militaricește *av* [At: CONTEMP. 1949, nr. 160, 1/1 / E: ***militar*** + *-icește*] (Rar) Din punct de vedere militar Si: (rar) *militarmente*.

militarism *sn* [At: MAIORESCU, D. I, 495 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***militarisme***, ger ***Militarismus***] Politică de subordonare a activității de stat și a vieții sociale intereselor de mărire a potențialului militar, precum și de menținere cu ajutorul forței a relațiilor de dominare.

militarist, ~ă [At: C. PETRESCU, Î. II, 112 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***militariste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al militarismului.

militariu *sm, a* vz ***militar***

militariza *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 344 / Pzi: *~zez* / E: fr: ***militariser***, ger ***militarisieren***] (C. i. o țară, o regiune, o întreprindere etc.) A organiza militărește.

militarizare *sf* [At: IORGA, L. II, 341 / Pl: *~zări* / E: ***militariza***] Organizare după principiile militare.

militarizat, ~ă *a* [At: LOVINESCU, C. IV, 189 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***militariza***] Organizat militărește.

militarmente *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***militar*** + *-mente*, cdp fr ***militairement***] (Rar) Militaricește.

milităresc, ~ească [At: EUSTATIEVICI, I. 118/9 / V: (pop) ***mel~*** / Pl: *~ești* / E: ***militar*** + *-esc*] **1-6** *a* Militar (**2-7**). **7** (Înv; îs) *Slujba ~ească* Stagiu militar (**9**). **8** *sfa* Dans popular executat de ostași. **9** *sfa* Melodie după care se dansează milităreasca (**8**).

militărește *av* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***militar*** + *-ește*] **1** Din punct de vedere militar. **2** Ca militarii.

militărie *sf* [At: MAIOR, I. B. 114/3 / Pl: *~ii* / E: ***militar*** + *-ie*] **1** Stagiu militar Si: *armată*, (pop) *cătănie*, (îvp) *ostășie*. **2** Profesiune de militar. **3** Viață de militar. **4** (Pfm; îe) **A se pune cu ~ia pe cineva** A supune pe cineva unui regim sever. **5** (Pfm; îe) **A face ~ cu cineva** A se purta sever cu cineva Si: *a struni*. **6** (Pfm; îe) **A da ~a jos din pod** A deveni aspru.

militărime *sf* [At: COSTINESCU / Pl: (rar) *~mi* / E: ***militar*** + *-ime*] **1** Totalitate a militarilor. **2** Mulțime de militari.

milităroi *smi* [At: SCRIBAN, D. / V: (pop) ***mel~*** / E: ***militar*** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Militar (**1**) (solid).

milităros, ~oasă [At: CONTEMP. 1949, nr. 156, 6/3 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***militar*** + *-os*] **1-2** *a, av* (Șdp) (Într-un mod) specific militarilor. **3** *smf* Persoană milităroasă (**1**). **4-5** *a, av* (Pex) (În mod) rigid.

militer, ~ă *sm, a* vz ***militar***

militoc *sm* [At: A III, 5 / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg) Sărăntoc.

miliță *sf* vz ***meliță***

milițea *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ele* / E: nct] **1** Plantă erbacee cu frunze ascuțite, așezate în rozete și cu flori mici roz Si: *iarbă-roșioară (Silene acaulis)* **2** Plantă erbacee cu flori albe-verzui, aplecate (*Silene nutans*).

milițian, ~ă [At: ODOBESCU, S. III, 596 / P: *~ți-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***miliție*** + *-ian*, cdp fr ***milicien***] **1** *sm* Soldat din miliție (**1**) Si: (rar) *miliționer*. **2** *smf* Persoană care face parte din miliție (**5**) Si: (îvr) *miliționer*.

milițiancă *sf* [At: DEX / P: *~ți-an~* / Pl: *~ience* / E: ***milițian*** + *-că*] Femeie aflată în serviciul miliției (**5**) Si: *milițiană* (**2**).

miliție *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (pop) ***mel~*** / A și: (pop) *~ție* / Pl: *~ii* / E: lat ***militia***, rs ***милиция***] **1** Oaste ale cărei componență și organizare au variat în decursul timpului. **2** (Spc) Corp de trupe cu însărcinări speciale. **3** Armată de rezervă. **4** (Pex; pop) Militărie. **5** Organ de stat pentru menținerea ordinii. **6** (Csc) Reprezentanți ai miliției (**5**).

miliționer *sm* [At: SAHIA, U. R. S. S. 63 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i* / E: rs ***милиционер***] (Îvr) Milițian (**2**).

miliun *nc* vz ***milion***

milivolt *sm* [At: DN^3 / Pl: *~lți* / E: fr ***millivolt***] Unitate de măsură a tensiunii electrice și electromotoare, egală cu a mia parte dintr-un volt.

milivoltmetru *sn* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***millivoltmètre***] Instrument de măsură pentru tensiuni electrice foarte joase, de ordinul milivolților.

miliwatt *sm* [At: DN^3 / Pl: *~ați* / E: fr ***milliwatt***] (Fiz) Unitate de măsură a puterii egală cu a mia parte dintr-un watt.

miljluc *sn* vz ***mijloc***

miljoc *sn* vz ***mijloc***

miljocari *sm* vz ***mijlocar***

miljocaș, ~ă *a* vz ***mijlocaș***

miljocin, ~ă *smf, a* vz ***mijlociu***

miljuc *sn* vz ***mijloc***

millefiori *sf* [At: DN^3 / P: *mil-le-fio-ri* / E: it ***millefiori***] Obiect de sticlă în interiorul căruia se poate vedea un fel de mozaic reprezentând flori.

millerandism *sns* [At: DN^3 / E: ***Millerand*** + *-ism*] Colaborare lipsită de principii dintre socialiștii de dreapta și burghezie, începând cu intrarea omului politic Millerand într-un guvern francez în 1899.

millerit *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***millérite***] Sulfură naturală de nichel, de culoare galbenă ca alama și cu luciu metalic puternic.

milodios, ~oasă *a* vz ***melodios***

milodorcă *sf* [At: CHEST. VIII, 81/28 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Varietate de burete comestibil.

milog, ~oagă *smf* [At: PISCUPESCU, O. 174/14 / V: ***miul~*** / Pl: *~ogi, ~oage* / E: pbl ctm ***mila***[1] + ***olog***] **1-2** (Rar *sf*) Cerșetor (infirm). **3** (Pex) Persoană infirmă.

milogeală *sf* [At: VLAHUȚĂ, N. 16 / Pl: *~eli* / E: ***milogi*** + *-eală*] **1** Cerșetorie. **2-3** (Dep) Rugăminte făcută cu stăruință (și cu glas plângător).

milogi *vrt* [At: PANN, P. V. III, 142[1]/19 / Pzi: *~gesc* / E: ***milog***] **1** A cerși. **2-5** (Pex; dep) *vrt* A (se) ruga cu stăruință (și cu glas plângător).

milogie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***milog*** + *-ie*] (Nob) Cerșetorie.

milogime *sf* [At: DDRF / Pl: *~mi* / E: ***milog*** + *-ime*] (Nob) Mulțime de milogi.

milogire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***milogi***] (Rar) **1** Milogeală (**2**). **2** (Pex) Lamentare. **3** Schilodire.

milogit[1] *sn* [At: ALR II, 3202/514 / Pl: *~uri* / E: ***milogi***] (Rar) Cerșit.

milogit[2], ***~ă*** *a* [At: ISPIRESCU, L. 126 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***milogi***] (Rar, d. voce) Plângăreț.

milonit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***mylonite***] Rocă metamorfică formată din fragmente foarte ascuțite unite printr-un ciment natural.

milonitizare *sfs* [At: DN[3] / E: cf fr *mylonitisation*] Proces de formare a milonitelor.

milord *sm* [At: MACHEN, 9[r]/8 / Pl: *~rzi* / Vc: *~*, (înv) *~oarde* / E: fr ***milord***] (Înv; dov; ca formulă de adresare) Lord.

milos, ~oasă [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. II, 417/1 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***milă***[1] + *-os*] **1-2** *smf, a* (Persoană) plină de milă (**1**) față de necazurile sau nenorocirile altuia Si: *blând, bun, îngăduitor, înțelegător, compătimitor, milostiv* (**1**), (înv) *milosârd* (**1-2**), *milosârdnic* (**1**), *miluitor* (**1-2**). **3** *a* Care exprimă milă[1] (**1**). **4** *av* (Îrg) Care stârnește milă[1] (**1**) sau compătimire Si: *jalnic, trist*. **5** *a* (Rel; d. forțele divine) Care acordă omului bunăvoință și ajutor Si: *îndurător, milostiv* (**4**), (înv) *milosârd* (**3**), *milosârdnic* (**2**), *miluitor* (**4**), (îvr) *milost*. **6** *sma* (Îvp) Dumnezeu. **7-8** *smf, a* (Persoană) care dă cuiva, din milă, bani, obiecte etc. Si: *binefăcător, darnic, milostiv* (**7-8**), (înv) *miluitor* (**6-7**).

miloserdie *sf* vz ***milosârdie***

miloserdnic, ~ă *s, a* vz ***milosârdnic***

milosird, ~ă *s. a* vz ***milosârd***

milosirdi *v* vz ***milosârdi***

milosârd, ~ă [At: (a. 1579) GCR I, 20/7 / V: ***~sird*** / Pl: *~rzi, ~e* / E: slv ***милосрьдъ***] **1-2** (Înv) *smf, a* Milos (**1-2**). **3** *a* Milos (**5**). **4** *sma* Dumnezeu.

milosârdenie *sf* [At: CORESI, EV. 23 / E: *milosârd* sau ***milosârdi*** + *-enie*] (Îvr) Milă[1] (**26**).

milosârdi *vr* [At: CORESI, EV. 388 / V: ***~sirdi***, ***~lus~*** / Pzi: *~desc* / E: slv ***милосръдити***] **1** (Înv; udp „de", „spre") A se milostivi (**1**). **2** A se arăta milos (**5**).

milosârdie *sf* [At: CORESI, EV. 136 / V: ***~ser~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***милосрьдиk, милосердиk***] **1-2** Milă[1] (**1, 28**). **3** Bunătate.

milosârdnic, ~ă [At: (a. 1771) BV II, 200 / V: ***~ser~*** / E: ***milosârd*** + *-nic*] **1-2** (Înv) *a* Milos (**1, 5**). **3** *sma* (Îvp) Dumnezeu.

milosârdui *vr* [At: MARCOVICI, D. 416/18 / Pzi: *~esc* / E: ***milosârd*** + *-ui*] (Îvr, udp „asupra") A se milostivi (**3**).

milost, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 390/8 / Pl: ?, *~e* / E: ns cf *miloste*] (Îvr) Milos (**5**).

miloste *sf* [At: PSALT. HUR. 8[v]/21 / V: ***~ti*** / E: slv ***милость***] (Înv) Milă[1] (**28**).

milostenie *sf* [At: COD. VOR. 62/11 / Pl: *~ii* / E: slv ***милостини*** pad *-enie*] **1-2** (Îvp) Milă[1] (**1, 28**). **3** Bunătate. **4** Binefacere care se face cuiva Si: *ajutor, pomană, milostivire* (**3**). **5** (Ccr) Milă[1] (**38**). **6** (Irn; îe) **A-i tremura mâna de ~** A fi un om zgârcit. **7** Danie, ofrandă făcută unei biserici, unei mânăstiri etc. sau slujitorilor acestora.

milosti *s* vz ***miloste***

milostiv, ~ă [At: PSALT. HUR. 97[v]/22 / Pl: *~i, ~e* / E: slv ***милостивъ***] **1-2** *smf, a* Milos (**1-2**). **3-4** Care exprimă, presupune milă[1] (**1, 28**). **5** (Rel; d. forțele divine) Milos (**5**). **6** *sma* (Îvp) Dumnezeu. **7-8** *smf, a* Milos (**7-8**). **9** *sfa* (Reg; lpl; euf) Iele. **10** *sf* (Bot; reg) Veninariță (*Gratiola officinalis*).

milostivenie *sf* [At: REBREANU, I. 291 / Pl: *~ii* / E: ***milostiv*** sau ***milostivi*** + *-enie*] (Rar) Milă[1] (**28**).

milostivește *av* [At: LEX. MARS. 194 / E: ***milostiv*** + *-ește*] (Înv) **1-2** Cu milă[1] (**1, 28**).

milostivi [At: CORESI, EV. 76 / Pzi: *~vesc* / E: ***milostiv***] **1** *vr* A se arăta milostiv (**1**) față de cineva Si: *a se îndura*, (înv) *a se milosârdi* (**1**), *a se milui* (**1**), *a se milcui* (**1**), (îvr) *a se milostivnici*. **2** *vr* (Udp „la" sau, înv, ccd) A se îndupleca. **3** *vr* (Rel; d. forțele divine; udp „de", sau, îvp „cu", înv, „asupra", „spre", „pre") A se arăta milostiv (**5**) Si: (înv) *a se milosârdi* (**2**), (îvr), *a se milosârdui*. **4** *vt* (Înv, nob) A implora. **5** *vr* (Îvr) A se umili.

milostivicios, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 40[r]/20 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***milostiv*** + *-icios*] (Îvr) Care exprimă milă[1] (**26**) Si: *milos, milostiv*.

milostivie *sf* [At: CORESI, EV. 457 / Pl: *~ii* / E: ***milostiv*** + *-ie*] (Îvr) Milă[1] (**28**).

milostivire *sf* [At: PRAV. 296 / Pl: *~ri* / E: ***milostivi***] (Asr) **1-2** Milă[1] (**1, 28**). **3** Bunătate. **4** Ajutor care se dă cuiva Si: *binefacere, pomana, milă*[1] (**37**), (îvp) *milostenie* (**3**), (îvr) *milcuiciune* (**3**). **5** Însușire de a fi milos (**8**) Si: *dărnicie, generozitate*.

milostivitate *sf* [At: PSALT. 41 / V: ***~văt~*** / Pl: *~tăți* / E: ***milostiv*** + *-itate*] (Îvr) Milă[1] (**28**).

milostivnic, ~ă [At: CORESI, L. 399/6 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***милостивьнъ***, bg ***МИЛОСТИВНИК***] **1** *a* (Îrg) Milostiv (**1**). **2-3** *a* (D. acțiuni, atitudini) Care arată milă[1] (**1, 28**). **4-5** *a* Care este făcut cu milă[1] (**1**). **6-7** *s, a* (Reg) Milostiv (**6-7**). **8** *sfp* (Mtp; Ban; Olt; euf) Iele.

milostivnici *vtr* [At: CORESI, L. 251/3 / Pzi: *~cesc* / E: ***milostivicie***] A fi milostiv (**1**) cu cineva.

milostivnicie *sf* [At: CORESI, EV. 33 / E: ***milostivnic*** + *-ie*] (Înv) **1-2** Milă[1] (**1, 28**).

milostivnicit, ~ă *a* [At: CORESI, L. 373/3 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***milostivnici***] (Îvr) Care exprimă milă[1] (**26**).

milostivniciune *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 509/18 / Pl: *~ni* / E: ***milostivnic*** + *-ciune*] (Îvr) Prinos.

milostivos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***milostiv*** + *-os*] (Nob) Care provoacă milă[1] (**1**).

milot *s* [At: BRANDZA, FL. 385 / E: ns cf ger *Melote*] (Bot; reg) Sovârf (*Origanum vulgare*).

milotariu *s* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl. ? / E: slv ***милотарь***, ngr ***μηλοτάριον***] (Îvr) Cojoc.

milotă *sf* vz ***malotea***

milotea *sf* vz ***malotea***

milucă *sf* [At: MARIAN, Î. 517 / Pl: *~uci* / E: ***milă***[1] + *-ucă*] **1-2** (Pop; șhp) Milă[1] (**1**) (puțină) Si: (pop) *miluța* (**1-2**).

milui [At: PSALT. HUR. 54[v]/17 / Psi: *~esc* (îrg) *milui* / E: slv ***миловати***, srb ***milovati***] **1-2** *vt(a)* (Bis; în invocări către Dumnezeu) A avea milă[1] (**1, 28**) față de cineva și a-i veni în ajutor Vz *milostivi*. **3-4** *vtr* (Pop) A cere îndurare Si: a *implora*. **5** *vt* (Reg) A mângâia pe obraz Si: *a dezmierda*. **6** *vt* (Irn) A lovi. **7** *vr* (Ban, Trs; d. câini) A se gudura. **8** *vt* (Înv) A cruța de pedeapsă Si: *a absolvi*. **9** *vt* A scăpa de ceva Si: a *salva*. **10-11** *vtrp* (Udp „cu") A da cuiva de pomană. **12** *vt(a)* (Pgn) A ajuta cu bani, mâncare etc. **13** *vt* (Pop) A hrăni. **14** *vt* (Pop, pex) A îngriji. **15** *vt* (Înv) A face o danie Si: *a dărui, a înzestra*.

miluială *sf* [At: DDRF / Pl: *~ieli* / E: ***milui*** + *-eală*] **1-2** Miluire (**1-2**). **3** (Înv; ccr) Pomană. **4** Miluire (**4**).

miluire *sf* [At: PSALT. 133 / Pl: *~iri* / E: ***milui***] **1** Îndurare și ajutor pe care Dumnezeu îl dă cuiva Si: *miluială* (**1**). **2** Dare de pomană Si: *miluială* (**2**). **3** (Înv; ccr) Pomană. **4** Ajutorare a cuiva cu bani, mâncare etc. Si: *miluială* (**4**). **5** Hrănire. **6** Îngrijire. **7** Facere a unei danii.

miluitele *sfp* [At: LIUBA – IANA, M. 63 / E: ***milui***] (Mtp; Ban; euf) Iele.

miluitor, ~oare [At: CORESI, EV. 20 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***milui*** + *-tor*] (Înv) **1-4** *smf, a* Milos (**1-3, 5**). **5** *sma* Mântuitor (**6**). **6-7** Milos (**7-8**).

miluitoriu, ~oare *smf, a* vz ***miluitor***

milusârdi *v* vz ***milosârdi***

miluță¹ *sf* [At: MARIAN, Î. 280 / E: ***milă¹*** + *-uță*] **1-2** (Pop; șhp) **1** Milucă (**1-2**). **3** (Pex) Persoană care întruchipează bunătate.

miluță² *sf* vz ***mieluț***

mim [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 103ᵛ/8 / Pl: (**1**) *~uri*, (rar) *~me*, (**2**) *~mi* / E: fr ***mime***, ngr ***μίμος***] **1** *sn* Gen de comedie la greci și la romani în care actorii prezentau acțiunea prin gesturi. **2** *sm* Actor care juca în mimuri (**1**) Si: *mimic* (**10**). **3** *sm* Actor de pantomimă Si: *mimic* (**11**). **4** *sm* (Rar) Actor care însoțește cuvintele cu gesturi expresive Si: *mimic* (**12**).

mima *vt* [At: CR (1836), 28¹/1 / Pzi: *~mez* / E: fr ***mimer***] **1** A exprima idei și sentimente numai prin gesturi sau prin mimică. **2** A imita gesturi, atitudini etc. **3** A simula.

mimansa *sfs* [At: DEX / E: fr ***mimansa***] Școală filozofică indiană, întemeiată în sec. III î. Hr., care a promovat atomismul în cadrul unei concepții dualiste și a abordat probleme ale teoriei cunoașterii.

mimant, ~ă *smf, a* [At: DEX – S / Pl: *~nți, ~e* / E: ***mima*** + *-ant*] **1-2** (Rar) (Persoană) care mimează.

mimare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~mări* / E: ***mima***] **1** Exprimare de idei și sentimente prin gesturi sau prin mimică Si: *mimesis* (**2**). **2** Imitare de gesturi, atitudini etc. Si: *mimesis* (**3**). **3** Simulare.

mimeri *v* vz ***nimeri***

mimesis *sns* [At: DN³ / E: lat *mimesis*] **1** Principiu estetic, dezvoltat mai ales în antichitate, potrivit căruia arta este imitarea realității. **2-3** (Liv) Mimare (**1-2**).

mimetic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mimétique***] **1** Care se referă la mimetism. **2** Care se manifestă prin mimetism. **3** Care imită. **4** Care se referă la mimesis (**1**).

mimetică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: cf it *mimetica*] (Liv) Artă a imitației.

mimetism *sn* [At: DER / Pl: (**2**) *~e* / E: fr ***mimétisme***] **1** Însușire a unor animale de a avea ori de a lua culoarea sau forma unor obiecte din mediul înconjurător pentru a nu fi recunoscute de dușmani. **2** (Pex) Capacitate de a imita.

mimetiza *vt* [At: CĂLINESCU, N. 8 / Pzi: *~zez* / E: ***mimet*** [***ism***] + *-iza*] (Nob) A imita.

mimic, ~ă [At: AR (1830), 375¹/34 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mimique***, lat ***mimicus***] **1** *a* Care ține de exprimarea sentimentelor și a ideilor prin gesturi și prin expresia feței. **2-4** *a* Care se referă la mim (**2-4**). **5-7** *a* De mim (**2-4**). **8** *sf* Mișcări involuntare sau voite ale mușchilor feței, adesea însoțite de gesturi, care exprimă sentimente sau idei și care pot întovărăși limbajul oral. **9** *sf* Artă de a exprima gândirea pe scenă prin jocul fizionomiei și prin gesturi Vz *pantomimă*. **10-12** (Reg) Mim (**2-4**).

mimiligi *sfp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg) Bomboane.

mimilingiu *sm* vz ***mamelegiu***

mimodramatic, ~ă *a* [At: FILIMON, O. II, 283 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mim***(o) + ***dramatic***] (Nob; d. artiști) Care mimează rolurile.

mimodramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***mimodrame***] Operă dramatică în care actorii interpretează rolurile prin pantomimă.

mimograf *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***mimographe***] Autor de mimuri, de comedii populare.

mimologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***mimologie***] (Rar) Imitare a vocii și a gesturilor cuiva.

mimoza *sfi* vz ***mimoză***

mimoză *sf* [At: MUREȘANU, P. 152/11 / V: ***~za*** / Pl: *~ze* / E: fr ***mimosa***, lat ***mimosa***] **1** Specie de plantă erbacee exotică din familia leguminoaselor, cu inflorescența bogată în flori mici și dese, roze sau albe (*Mimosa*). **2** (Bot; șîc **~-senzitivă**, sau, rar **~-simțitoare**) Senzitivă (*Mimosa pudica*) **3-4** (Prc) Floare a mimozei (**1-2**).

mina *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~nez* / E: fr ***miner***] **1** (D. ape) A săpa încetul cu încetul un teren Si: *a roade, a mânca* (**85**). **2** (Fig) A distruge pe încetul și în ascuns Si: *a ruina, a slăbi, a submina*. **3** A pune mine¹ (**4**) pentru a arunca în aer.

minaj *sn* vz ***menajă***

minajă *sf* vz ***menajă***

minajie *sf* vz ***menajă***

minar *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: ***mină¹*** + *-ar*] (Îdt) Miner¹ (**1**).

minare¹ *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~nări* / E: ***mina***] **1** Săpare încetul cu încetul a unui teren. **2** (Fig) Distrugere pe încetul și în ascuns. **3** Punere de mine¹ (**4**).

minare² *sf* vz ***minarea***

minarea *sf* [At: (cca 1650) ap. GCR I, 149/23 / V: ***~re*** / Pl: *~ele* / E: tc ***minare***] (Înv) Minaret.

minaret *sn* [At: COSTINESCU / V: (nob) ***~etă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***minaret***, ger ***Minarett***] Turn înalt al geamiilor, din vârful căruia hogea cheamă pe credincioși la rugăciune Si: (înv) *minarea*.

minaretă *sf* vz ***minaret***

minaș *sn* vz ***imaș***

minat, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mina***] (D. terenuri, construcții etc.) În care sau sub care s-au pus mine¹ (**4**).

minatercă *sf* vz ***mânătarcă***

minavet *sn* [At: FILIMON, O. II, 19 / V: ***~tă***, (îvr) ***mânavetă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ns cf *menuet*] **1** Flașnetă de mici dimensiuni. **2** (Îvr) Menuet.

minavetă *sf* vz ***minavet***

mină¹ *sf* [At: VÎRNAV, L. 138ʳ/7 / Pl: *~ne* și (îvr) *~nuri* / E: fr ***mine***, ger ***Mine***] **1** (Urmat de determinări arătând felul, natura) Loc subteran cu zăcăminte de substanțe minerale utile Si: (îrg) *baie, ocnă*, (înv) *madem* (**4**), *minieră* (**1**). **2** Ansamblu de galerii și construcții de suprafață amenajate cu lucrări și instalații pentru extragerea unor substanțe minerale utile. Si: (îrg) *ocnă, baie*, (înv) *madem* (**5**), *minieră* (**2**). **3** (Rar) Galerie săpată pentru aruncarea în aer a unei întărituri a dușmanului. **4** Dispozitiv astfel construit încă să explodeze la atingere sau la comandă, pentru a distruge un obstacol, un obiectiv inamic. **5** Vergea de grafit utilizată la confecționarea creioanelor.

mină² *sf* [At: FIS. 79/29 / Pl: *~ne* / E: fr ***mine***] **1** (Urmat de determinări care sugerează starea sufletească) Expresie a feței Si: *chip, figură, fizionomie* Vz *înfățișare, aer*. **2** (Îe) **A avea (o) ~ bună** A arăta bine. **3** (Îae) A părea sănătos. **4** (Rar; îe) **A face ~na de a...** A arăta intenția de a ... **5** (Înv; îe) **A face ~ne** A se arăta supărat.

mină³ *sf* [At: ROM. LIT. 83, 2/32 / Pl: *~ne* / E: fr ***mine***, lat ***mina***] **1** Veche monedă grecească de aur sau de argint egală cu 100 drahme. **2** Măsură de greutate a vechilor greci.

minătarcă *sf* vz ***mânătarcă***

minău *s* vz ***miniu***

mince *sf* vz ***minge***

minci *s* [At: MAT. DIALECT. I, 70 / E: ns cf *mincinos*] (Reg; gmț) Om mincinos.

mincie *sf* vz ***minge***

mincinos, ~oasă [At: COD. VOR. 166/30 / V: (îrg) ***~ciun~***, (înv) ***men~***, ***menciunos***, (rar) ***~nțin~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***minciună*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care spune minciuni (**1**). **3** *a* (Reg) Lingușitor. **4** *a* Care exprimă minciuni (**1**) Si: *fals, neadevărat, neîntemeiat*, (înv) *mințit²* (**1**). **5-6** *smf, a* (Înv) (Persoană) care falsifică monede. **7** *a* (Înv; d. dovezi scrise, monede etc.) Falsificat. **8** *a* (Înv) Care a uzurpat un titlu. **9** *a* (Fig) Amăgitor. **10** *a* (Fig) Lipsit de valoare, de importanță. **11** *sf* (Înv; nob) Minciună (**1**). **12** *sf* (Mun) Soi de struguri, negri înainte de a se coace.

mincinuță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***minciună*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Minciunică (**1-2**).

mincioc *sn* vz ***minciog***

minciog *sn* [At: DAMÉ, T. 124 / V: (reg) ***micioc, miciog, miciop***, *~oc*, ***~ngioc, ~nșog*** / Pl: *~uri, ~oge* / E: ns cf ucr *мішок* „săculeț"] Plasă în formă de coșuleț având o coadă lungă, cu care se scoate din apă peștele

prins în undiță sau în năvod Si: (reg) *ciorpac, meredeu, miridov, răcea, ritișor, rociu, tărabuc, târbof*.

minciorut, ~ă *a* [At: GR. S. VII, 38 / Pl: *~i, ~e* / E: **(cu)mincior** + *-uț*] **1-4** (Reg; d. oameni; șhp) (Destul de) cuminte (**2, 12**).

minciotcă *smf* [At: MAT. DIALECT. I, 79 / Pl: ? / E: **minci** + *-otcă*] (Reg) Om mincinos.

minciuna *v.* vz ***minciuni***

minciună *sf* [At: PSALT. HUR. 48r/22 / V: (înv) ***men~*** / Pl: *~ni*, (îrg) *~ne* / E: ml **mentio, -onis**] **1** (Cu verbe de declarație) Afirmație care falsifică, denaturează deliberat adevărul având ca scop înșelarea cuiva. Si: *neadevăr*. **2** (Pop; îe) **Să nu spun ~ni** Formulă familiară de anticipare asupra adevărului celor ce urmează. **3** (Îe) **A da** (sau **a face**) **(pe cineva) de ~** sau (înv) **a lăsa (pe cineva) în ~** sau **a prinde cu ~na** A dovedi că cineva a spus un neadevăr. **4** (D. cel care a spus o minciună) **A i se prinde (cuiva ~na** (sau **~ile) de bună** (sau **de bune**) A fi crezut. **5** (Îe) **A purta** (sau **a duce, a ține) (pe cineva) cu ~ni** A promite mereu, fără a se ține de cuvânt. **6** (Pop; gmț; îe) **Strunga ~nilor și vama rachiului** Om mincinos și bețiv. **7** (Pop; îe) **A fi putină de ~ni** A fi foarte mincinos. **8** (Art.) Obicei de a minți. **9** (Art.; îoc *adevărul*) Neadevăr. **10** (Reg; îs) *Borta ~nilor* Adâncitură din ceafa omului. **11** Eroare. **12** (Bis) Erezie. **13** Înșelăciune. **14** (Spc) Urme duble, de ducere și de întoarcere, făcute de vânat, pentru a înșela pe vânător. **15** (Pop; îe) **A face ~na iepurelui** A înșela. **16** Născocire. **17** (Îe) **Ce-i în mână nu-i ~** Îndemn de a nu se lăsa ademenit de avantaje nesigure. **18** (Mpl) Minciunea (**3**). **19** (Pop) Figură complicată, greu de executat, a unui dans. **20** (Reg) Un fel de ciucuri făcuți din șiret. **21** (Bot; reg) Pătlagină (*Plantago major*) **22** (Bot; Mar; îc) **~lungă** (sau **~lată**) Specie de lobodă nedefinită mai îndeaproape.

minciunea *sf* [At: ȘEZ. I, 281 / Pl: *~ele* / E: **minciunică** css] **1-2** (Mpl; șhp) Minciunică (**1-2**). **3** (Mpl) Prăjitură făcută dintr-o fâșie îngustă de aluat prăjită în grăsime și pudrată cu zahăr. Si: *minciună* (**18**), *minciunică* (**3**), (rar) *minciuniță* (**3**) Vz *uscățele*.

minciuni *vt* [At: C. PETRESCU, R. DR. 136 / V: ***~una*** / Pzi: *~nesc* / E: **minciună**] (Reg) A minți.

minciunică *sf* [At: ȘEZ. I, 281 / Pl: (rar) *~ici* / E: **minciună** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Minciună (1) (mică) Si: *minciunea* (**1-2**), (reg) *minciuniță* (**1-2**). **3** (Mpl) Minciunea (**3**).

minciuniță *sf* [At: GOROVEI, C. 60 / Pl: *~țe* / E: **minciună** + *-iță*] (Rar) **1-2** (Mpl; șhp) Minciunică (**1-2**). **3** (Mpl) Minciunea (**3**).

minciunos, ~oasă *smf, a* vz ***mincinos***

mindea *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ele* / E: ns cf *minder*] (Rar) Cusătură ce fixează din loc în loc umplutura dintr-o pernă, saltea sau mindir.

mindinea *sf* vz ***menghină***

mindir *sn* [At: (a. 1784) IORGA, S. D. VII, 234 / V: (îvr) ***mender*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: tc **minder**] (Reg) **1** Saltea cu paie sau, rar, cu lână Vz *matrață, păier, parnăjac, salmăjac, străjac*. **2** Plapumă. **3** Cergă. **4** Cuvertură. **5** Paner lung, din trestie împletită.

mindirar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: **mindir** + *-ar*] (Înv) Mindirigiu (**1**).

mindiraș *sn* [At: MARIAN, NA. 90 / Pl: *~e* / E: **mindri** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Mindir (**1**) (mic).

mindirigie *sfs* [At: H XVI, 209 / E: **mindirigiu** + *-ie*] (Mol) Meserie de mindirigiu.

mindirigiu *sm* [At: (a. 1820) N. A. BOGDAN, C. M. 177 / V: (înv) ***mender~*** / Pl: *~ii* / E: tc **minderci**] **1** (Îrg) Meseriaș care face saltele Si: (înv) *mindirar*. **2** (Pex) Plăpumar.

minegoci *sn* [At: CANDREA, F. 225 / V: ***mighiloș, migiloci, miguloș, milig~, mânigoci, ~nig~*** / Pl: *~oace* / E: nct] (Ban, Olt) Urcior la ochi.

minei[1] *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 196/8 / V: ***~eu*** / Pl: *~e* / E: slv **минеи**] Carte bisericească ortodoxă în 12 părți, pentru cele 12 luni ale anului, cu slujbele religioase, pe luni și pe zile.

minei[2] *sn* vz ***mânei***

minejerie *sf* vz ***menajerie***

miner[1]***, ~ă*** [At: AR (1835), 4[1]/30 / V: (rar) ***~nier*** / S și: *~neur* / Pl: *~i, ~e* / E: fr **mineur**] **1** *sm*, (rar) *sf* Muncitor calificat care lucrează într-o mină[1] (**1**) Si: (reg) *baieș*, (îdt) *minar*. **2** *sm* (Înv) Soldat care sapă mine[1] (**3**) Si: (înv) *lagumgiu* (**2**).

miner[2] *sn* vz ***mâner***

minerai *sn* vz ***minereu***

mineral, ~ă [At: AMFILOHIE, G. E. 159r/3 / Pl: *~e, ~i*, (înv, *sn*) *~uri* / E: fr **minéral**, lat **mineralis**] **1** *sn* Corp natural, omogen fizic și chimic, component al rocilor și minereurilor și format în urma proceselor fizico-chimice din scoarța pământului. **2** *a* Care se referă la minerale. **3** *a* Conținând sau alcătuit din minerale (**1**). **4** *a* (Îs) *Apă ~ă* sau *ape* (ori *izvoare*) *~e* Apă subterană sau de suprafață, termală sau atermală, cu conținut de săruri, gaze sau substanțe radioactive, care îi conferă proprietăți terapeutice Si: (înv) *apă metalică, apă metalicească*. **5** *a* (Pex; îas) Loc, stațiune etc. unde se găsesc ape minerale (**4**). **6** *a* (Îas) Cură, tratament cu ape minerale (**4**). **7** *a* (Îs) *Ulei ~* Ulei obținut prin distilarea țițeiului.

mineralier [At: DEX / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: fr **minéralier**] *sn* Cargobot special folosit la transportul minereurilor.

mineralist, ~ă *sm* [At: VALIAN, V. / Pl: *~iști, ~e* / E: **mineral** + *-ist*] (Îdt) Mineralog.

mineraliza *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~zez* / E: fr **minéraliser**] **1** A face ca un metal să treacă în starea de mineral. **2** A modifica compoziția apei adăugând substanțe minerale.

mineralizabil, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr **minéralisable**] (Rar, d. metale) Care poate fi mineralizat.

mineralizare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~zări* / E: **mineraliza**] **1** (Chm) Trecere a unui metal în starea de mineral. **2** (Glg) Mineralizație.

mineralizat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: **mineraliza**] **1** Transformat în mineral. **2** (D. apă) În care s-au adăugat minerale.

mineralizator, ~oare [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: **mineraliza** + *-tor*] **1** *sm* (Îdt) Mineralog. **2** *sn* Substanță ușor volatilă din magmă care favorizează formarea mineralelor și cristalizarea acestora prin reducerea viscozității și acțiune catalitică.

mineralizație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr **minéralisation**, rs **минерализация**] Proces de acumulare a unor minerale, fie prin depuneri din soluții în crăpăturile, golurile și porii rocilor, fie prin înlocuirea parțială sau totală a rocilor Si: *mineralizare* (**2**).

mineralizațiune *sf* vz ***mineralizație***

mineralog, ~ă *smf* [At: CR (1829) 202[1]/34 / Pl: *~ogi*, (înv) *~ghi* / E: rs **минералог**, ger **Mineralog**] Specialist în minerologie Si: (înv) *mineralist, mineralizator* (**1**) *mineralogist*.

mineraloghicesc, ~ească *a* [At: (a. 1838) DOC. EC. 699 / Pl: *~ești* / E: rs **минералогический**] (Înv) Mineralogic (**3**).

mineraloghie *sf* vz ***mineralogie***

mineralogic, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **minéralogique**] **1** Care aparține mineralelor. **2** Care se referă la minerale (**1**). **3** Care se referă la mineralogie Si: (înv) *mineraloghicesc*.

mineralogie *sf* [At: AR (1829) 19[1]/18 / V: (înv) ***~ghie*** / E: ger **Mineralogie**, rs **минералогия**, fr **minéralogie**] Disciplină geologică fundamentală care studiază structura, caracterele morfologice, fizice și chimice ale mineralelor și asociațiilor lor naturale, ca și modul lor de formare.

mineralogist, ~ă *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~iști, ~e* / E: fr **mineralogiste**] (Îdt) Mineralog.

mineraloid *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~izi* / E: eg **mineraloid**] (Glg) Mineral de natură organică.

mineră *sf* vz ***minieră***

minereu *sn* [At: ALEXI, W. / V: (înv) ***~rai*** / Pl: *~uri* / E: fr **minerai**] Acumulare de minerale din care se pot extrage, pe scară industrială, unul sau mai multe metale sau combinații ale acestora Si: (înv) *madem* (**1**), *minieră* (**3**).

mineri *vi* [At: DLR / Pzi: *~resc* / E: **miner**[1]] (Rar) A lucra în mină[1] (**1**).

minerit *sns* [At: S. C. ȘT. (CLUJ), 1957, 194 / V: ***~nier~*** / E: ***mineri***] **1** Ramură a industriei extractive care se ocupă cu exploatarea zăcămintelor de minerale utile și a masivelor de roci folosite în construcții sau ca materii prime. **2** Profesie a minerului[1] **(1)** Si: (reg) *băieșit*.

mineriță *sf* [At: V. ROM. aprilie 1956, 171 / Pl: *~țe* / E: ***miner*** + *-iță*] **1** Soție de miner **(1)**. **2** Muncitoare calificată care lucrează în mină **(1)** Si: (rar) *mineră*, (reg) *băieșiță*.

mineștergură *sf* vz ***mânăștergură***

minetă [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***minette***] Mineral de fier oolitic, bogat în limonit, hematit etc.

mineu[1] *sn* vz ***minei***[1]

mineu[2] *sn* vz ***mânei***

mineu[3] *s* vz ***miniu***

minge *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***~nce, ~ncie*** (reg) ***menge, mice, micie, mige, ~gie*** / Pl: *~ngi* / E: ns cf sl *мячь*] **1** Obiect sferic, rar oviodal, de diverse mărimi, confecționat din cauciuc, piele, material plastic etc., umplut cu aer, cu păr, cu câlți etc. și folosit în diverse jocuri sportive Si: (reg) *cotcă, hapuc, loptă, surducă*. **2** (Îcs) *D-ea ~a în afară, de-a mincea-n opt și-n șase, de-a ~a pă* (sau *în*) *țăl, ~a pă fugă* Oină. **3** (Îcs) *De-a ~a* sau *~a călăriță, de-a ~a-n cer, de-a mincea-n gaurele, de-a ~a-n perete, mincea-n perghel, de-a mincea-n vacă* Jocuri cu mingea **(1)** nedefinite mai îndeaproape. **4** (Mar, Buc) Cocoloș de mămăligă sau de pământ. **5** (Reg) Ghem de lână.

mingeac *sn* [At: BARONZI, L. 151 / V: ***man~, mijancă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: rrm ***minğako***] (Arg) **1** Organ genital feminin. **2** Damă la jocul de cărți.

minghenă *sf* vz ***menghină***

minghenea *sf* vz ***menghină***

minghină *sf* vz ***menghină***

minghine *sf* vz ***menghină***

minghinea *sf* vz ***menghină***

mingie *sf* vz ***minge***

mingioc *sn* vz ***minciog***

mingișoară *sf* [At: PAMFILE – LUPESCU, CROM. 187 / Pl: *~re* / E: ***minge*** + *-ișoară*] **1-2** (Rar; șhp) Minge **(1)** (mică). **3** (Buc) Ou vopsit cel dintâi Si: (reg) *cearcă, merișor*[2] **(4)**.

mini[1] *si, ain* [At: DEX-S / E: fr ***mini***] **1-2** (Fustă sau rochie) care este foarte scurtă, deasupra genunchiului.

mini[2]- [At: DEX / E: fr, it, eg ***mini-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Minim. **2** Foarte mic. **3** În miniatură.

mini[3] *v* ***meni***

minia *vt* [At: DL / P: *~ni-a* / Pzi *~iez* / E: it ***miniare***] (Rar) A ilustra cu miniaturi **(6)**.

miniat, ~ă *a* [At: DL / P: *~ni-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***minia***] (Rar) Ilustrat cu miniaturi **(6)**.

miniatelier *sn* [At: DN[3] / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: fr ***mini-atelier***] Atelier de dimensiuni reduse.

miniator *sm* [At: COSTINESCU / P: *~ni-a~* / Pl: *~i* / E: ***minia*** + *-tor*] (Înv) Miniaturist.

miniatura *vt* [At: COSTINESCU / P: *~ni-a~* / Pzi *~rez* / E: ***miniatură***] (Rar) A picta în miniatură **(1)**.

miniatural, ~ă *a* [At: TOPÎRCEANU, M. 8 / P: *~ni-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***miniatură*** + *-al*] **1** Care se referă la miniaturi **(1)**. **2** Care are dimensiunile unei miniaturi **(1)**. **3** (Pex) De proporții foarte mici Vz *minuscul*.

miniatură *sf* [At: GOLESCU, Î. 120 / P: *~ni-a~* / Pl: *~ri* / E: fr ***miniature***, it ***miniatura***, ger ***Miniatur***] **1** Operă de artă plastică, în special pictură, de dimensiuni reduse, lucrată cu finețe și minuțiozitate. **2** Reproducere la scară redusă a unui alt obiect. **3** (Pex) Obiect de proporții mici. **4** (Îla) **În ~** De dimensiuni foarte mici Si: *mic, miniatural*. **5** (Îlav) **În ~** Pe plan restrâns Si: *limitat, în mic*. **6** Spectacol sau emisiune de radio sau televiziune cuprinzând numere artistice de mici proporții, balet, muzică, poezie etc. **7** Desen ornamental sau figurativ în culori de apă, pulbere de aur etc., care împodobea vechile manuscrise și tipărituri religioase.

miniaturism *sns* [At: IBRĂILEANU, S. L. 130 / P: *~ni-a~* / E: ***miniatură*** + *-ism*] **1** (Rar) Artă a miniaturistului. **2** (Pex) Manieră artistică, uneori exagerată, constând în preocuparea pentru aspectele miniaturale, delicate ale societății.

miniaturist, ~ă *smf, a* [At: ODOBESCU, S. III, 131 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***miniaturiste***] **1-2** (Artist) care execută miniaturi **(1)** Si: (înv) *miniator*. **3-4** *smf, a* (Scriitor) care descrie cu finețe și sensibilitate aspectele delicate ale realității.

miniaturistică *sfs* [At: IORGA, L. R. 177 / P: *~ni-a~* / E: ***miniatură*** + *-istică*] **1** Artă de a ilustra textele cu miniaturi **(6)**. **2** Studiu al miniaturilor de pe manuscrisele vechi.

miniaturiza *vt* [At: CONTEMP. 1965, nr. 292, 315 / P: *~ni-a~* / *Pzi: ~zez* / E: fr ***miniaturiser***] **1** A executa în dimensiunile unei miniaturi **(1)**. **2** (Pex) A reda în proporții mici și delicate.

miniaturizare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1966, nr. 6981 / P: *~ni-a~* / Pl: *~zări* / E: ***miniaturiza***] **1** Executare a ceva ce are dimensiunile unei miniaturi. **2** (Pex) Redare în proporții reduse.

miniaturizat, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~ni-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***miniaturiza***] (D. dispozitive electronice) Cu grad înalt de miniaturizare.

miniautomobil *sn* [At: DN[3] / P: *~ni-a-u-to~* / E: ***mini***[2]- + ***automobil***] Autoturism de mici dimensiuni.

miniavion *sn* [At: DN[3] / P: *~ni-a-vi~* / Pl: *~oane* / E: ***mini***[2]- + ***avion***] Avion de dimensiuni reduse.

minibaschet *sn* [At: DEX / E: ***mini***[2]- + ***baschet***] **1** Joc de baschet practicat pe un teren de dimensiuni reduse. **2** Joc de baschet cu durată redusă, adaptat pentru copii și tineret.

minibaschetbalist, ~ă *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***mini***[2]- + ***baschetbalist***] Jucător de minibaschet **(1-2)**.

minibutelie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***mini***[2]- + ***butelie***] Butelie de dimensiuni reduse.

minibuz *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***minibus***] Microbuz.

minicalculator *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***minicalculateur***] **1** Calculator electronic universal, de dimensiuni reduse, cu lungimea cuvântului de 12-14 biți Si: *minicomputer, miniordinator*. **2** Calculator de buzunar.

minicampionat *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***mini***[2]- + ***campionat***] Campionat cu durată redusă, adaptat pentru copii și tineret.

minicar *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E. eg ***minicar***] Tren sau autocar mic pentru transporturi pe distanțe reduse, folosit în special în orașe.

minicasetă *sf* [At: DEX – S / Pl: *~te* / E: fr ***minicassette***] Casetă de mici dimensiuni folosită la minicasetofoane speciale.

minicasetofon *sn* [At: DEX – S / Pl: *~oane* / E: ***mini***[2]- + ***casetofon***] Casetofon portabil de mici dimensiuni la care se folosesc numai casete preînregistrate, ascultate în căști Si: *walkman*.

minicomputer *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: eg ***mini-computer***] Computer miniaturizat Si: *minicalculator*[1], *miniordinator*.

minicontainer *sn* [At: DEX – S / Pl: *~e* / E: ***mini***[2]- + ***container***] Container de capacitate mică.

minicronică *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ici* / E: ***mini***[2]- + ***cronică***] Cronică scurtă Si: *microcronică*.

minidialog *sn* [At: DN[3] / P: *~di-a~* / E: ***mini***[2]- + ***dialog***] Dialog scurt.

minidicționar *sn* [At: DN[3] / P: *~ți-o~* / Pl: *~e* / E: ***mini***[2]- + ***dicționar***] Dicționar mic.

minienciclopedie *sf* [At: DN[3] / P: *~di-e* / Pl: *~ii* / E: ***mini***[2]- + ***enciclopedie***] Enciclopedie de dimensiuni reduse Si: *microenciclopedie*.

minier[1]***, ~ă*** *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***minier***] **1** Care se referă la mină[1] **(1)**. **2** Care ține de mină[1] **(1)**. **3** (D. regiuni, localități etc.) În care se găsesc mine și se practică mineritul **(1)**.

minier[2] *sn* vz ***miner***

minieră *sf* [At: AMFILOHIE, G. 69/20 / V: ***~neră*** / Pl: *~re*, (nob) *~ruri* / E: it ***miniera***, fr ***minière***] **1-2** (Înv) Mină[1] **(1-2)**. **3** Minereu.

minierit *sn* vz ***minerit***

minifer, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / E: ***mină***[1], pan *aurifer, metalifer*] (Nob) Bogat în minereu.

minifoileton *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: ***mini***²- + ***foileton***] Foileton de dimensiuni reduse Si: *microfoileton*.

minifon *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: ***mini***²- + (magneto)***fon***] Magnetofon de dimensiuni reduse Si: *minimagnetofon*.

minifotbal *sns* [At: DN³ / E: ***mini***²- + ***fotbal***] Fotbal practicat de copii.

minifrigider *sn* [At: DEX – S / Pl: *~e* / E: ***mini***²- + ***frigider***] **1** Frigider de dimensiuni mici. **2** Frigider portabil, alimentat de la acumulatorul autoturismului.

minifustă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: ***mini***²- + ***fustă***] (Rar) Minijupă.

minigoci *sm* vz ***minegoci***

minigolf *sns* [At: DN³ / E: eg, fr ***minigolf***] Joc de golf adaptat la un teren de dimensiuni reduse.

minigonă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: it ***minigonna***] (Nob) Minijupă.

miniinterviu *sn* [At: DN³ / P: *~viu* / Pl: *~ri* / E: ***mini***²- + ***interviu***] Scurt interviu.

miniistorie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***mini***²- + ***istorie***] Microistorie.

minijup *sn* vz ***minijupă***

minijupă [At: DEX / V: ***minijup*** *sn* / Pl: *~pe* / E. ***mini***²- + ***jupă***, cf eg ***miniskirt***] Fustă foarte scurtă Si: *minifustă, minigonă*.

minilaborator *sn* [At: DEX – S / Pl: *~oare* / E: ***mini***²- + ***laborator***] Laborator mic, care dă rezultatul unei analize în timp foarte scurt, folosind echipament electronic portabil.

minim[1] *sn* [At: REBREANU, R. I, 251 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***minimum***, pad ***minim***²] **1** (Rar) Minimum (**2**). **2** (Îs) *~ de trai* Cantitate de bunuri strict necesare întreținerii vieții unei persoane sau a unei familii.

minim², ***~ă*** [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***minimus***, fr ***minime***] **1** *a* (Îoc *maxim*²) Care are cea mai mică dimensiune, durată, intensitate etc. Si: *minimal*. **2** *sf* (Spc) Cea mai mică valoare pe care o poate avea, într-un anumit interval, o funcție sau o cantitate variabilă. **3** (Met) Centru de joasă presiune atmosferică.

minimagazin *sn* [At: DEX – S / Pl: *~e* / E: ***mini***²- + ***magazin***] Magazin mic Si: *chioșc*.

minimagnetofon *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: ***mini***²- + ***magnetofon***] Minifon.

minimal, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 285 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***minimal***] **1** (Îoc *maximal*) Minim² (**1**). **2** (Îs) *Preț ~* Cel mai mic preț cu care poate fi pusă în vânzare o marfă.

minimaliza *vt* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 9 / Pzi: *~zez* / E: ***minimal*** + *-iza*] **1** A reduce la minimum valoarea, importanța cuiva sau a ceva, tratând ca pe un lucru lipsit de importanță Si: *a bagateliza, a subaprecia*. **2** A minimiza.

minimalizare *sf* [At: RALEA, S. T. II, 212 / Pl: *~zări* / E: ***minimaliza***] **1** Diminuare a valorii, a importanței cuiva sau a ceva Si: *subapreciere*. **2** Minimizare (**1**).

minimalizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***minimaliza***] **1** A cărui importanță, valoare a fost redusă la minimum, fiind tratat ca un lucru lipsit de importanță. **2** (D. mărimi, cheltuieli etc.) Care a fost redus la minimum.

minimalizator, ~oare *a* [At: DEX – S / Pl: *~i, ~oare* / E: ***minimaliza*** + *-tor*] Care minimalizează (**1**).

minimaximă *sf* [At: DN³ / V: ***minimoma~*** / Pl: *~me* / E: it ***minimassimo***] (Mat) Minim între valorile maxime ale unei funcții.

minimă *sf* [At: (a. 1652) MURNU, GR. 37 / Pl: *~me* / E: ngr ***μήνυμα***] (Înv) Proclamația oficială care se făcea altădată în biserică cu ocazia avansării în grad a unui arhiereu.

minimetru *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 378 / Pl: *~re* / E: fr ***minimètre***] Instrument mecanic de măsurare a lungimilor prin metoda comparativă, folosit la verificarea dimensiunilor unor piese.

minimiza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: fr ***minimiser***] A reduce ceva la minimum (**1-2**) Si: *minimaliza* (**2**).

minimizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***minimiza***] **1** Reducere la minimum (**2**) a unei valori, dimensiuni etc. **2** (Spc) Metodă de a alege niveluri ale variabilelor care asigură obținerea unui efect cu efort și cheltuială minime.

minimizat, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***minimiza***] **1-2** Minimalizat (**1-2**).

minimomaximă *sf* vz ***minimaximă***

minimotoretă *sf* [At: DEX – S / Pl: *~te* / E: ***mini***²- + ***motoretă***] Motoretă de mic litraj.

minimum [At: NEGULICI / Pl: (**1-2**) *~uri* / E: lat ***minumum***, fr ***minimum***] **1** *sn* Punct, limită, fază reprezentând extrema inferioară. **2** *sn* Cea mai mică valoare, cantitate, intensitate Si: (rar) *minim*[1] (**1**). **3** *av* (Pe lângă *nc*) Cel puțin...

minioină *sf* [At: DEX – S / P: *~ni-oi~* / Pl: (nob) *~ne* / E: ***mini***²- + ***oină***] Oină cu reguli de joc simplificate.

minion, ~ă [At: DN³ / P: *~ni-on* / Pl: ? / E: fr ***mignon***] **1** *a* (D. persoane) Mic de statură și cu trăsături fine. **2** (Pgr) Corp de literă de șapte puncte tipografice Si: *colonel*².

miniordinator *sn* [At: DEX – S / P: *~ni-or~* / Pl: *~oare* / E: fr ***miniordinateur***] Minicalculator.

miniproblemă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: pbl ***mini***²- + ***problemă***] Problemă de mică importanță.

miniprogram *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***miniprogramme***] Program scurt.

miniradio [At: DN³ / P: *~di-o* / Pl: *~uri* / E: eg ***miniradio***] Aparat de radio de dimensiuni reduse.

miniraliu *sn* [At: DN³ / P: *~liu* / Pl: *~ri* / E: fr ***mini-rallye***] Raliu desfășurat pe un traseu scurt Si: *microraliu*.

minire *sf* vz ***menire***

minirecital *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ***mini***²- + ***recital***] Recital scurt.

miniroman *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ***mini***²- + ***roman***] Roman de dimensiuni reduse.

minirugbi *sns* [At: DEX – S / E: ***mini***²- + ***rugbi***] Rugbi cu reguli de joc modificate și adaptate copiilor.

miniscaf *sn* [At: DEX – S / Pl: *~uri* / E: ***mini***²- + (bati)***scaf***] Ambarcație mică, de agrement, pentru două persoane, care se poate scufunda la adâncimi mici.

minisi *vt* [At: (cca 1821) ap. GALDI, M. PHAN. 210 / Pzi: *~sesc* / E: ngr (***ε***)***μήνυσα*** (aor *μηνύω*)] (Grî) A înștiința.

minister [At: VĂCĂRESCUL, IST. 259 / V: (îrg) ***~iu*** *sn*, (înv) ***~ie*** *sf* / Pl: (**1, 3-7**) *~e*, (**2, 8**) *~i* / E: fr ***ministère***, lat ***ministerium***] **1** *sn* (Înv) Guvern. **2** *sm* (Reg) Ministru (**1**). **3** *sn* Funcție, titlu de ministru (**1**). **4** *sn* (Rar) Ministeriat. **5** *sn* Sector al administrației de stat condus de un ministru. **6** *sn* Instituție a ministerului (**5**). **7** *sn* (Pex) Clădire în care se află ministerul (**6**). **8** *sm* (Înv; îs) *~ public* Procuror.

ministeriabil *sm* [At: V. ROM. martie 1960, 168 / P: *~ri-a~* / Pl: *~i* / E: it ***ministeriabile***, cf fr *ministrable*] (Rar) Persoană care aspiră la demnitatea de ministru (**1**).

ministerial, ~ă *a* [At: CR (1832), 42¹/18 / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ministeriel***] **1-2** Care aparține unui ministru (**1**) sau unui minister (**5**). **3-4** Care privește un ministru sau un minister. **5** Care este emis de un ministru sau de un minister. **6-7** De ministru sau de minister. **8** (Îs) *Coală* (sau *hârtie*) *~ă* (sau *de format ~*) Coală de hârtie de format obișnuit, pentru cereri. **5** (Îs) *Plic ~* Plic de dimensiuni mari, în care pot încăpea diverse acte, fără a fi îndoite.

ministerialicește *av* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~ri-a~* / E: ***ministerial*** + *-icește*] (Îdt) **1** Ca un ministru (**1**). **2** În felul miniștrilor.

ministeriat *sn* [At: COSTINESCU / P: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: fr ***ministériat***] (Rar) Perioadă de timp în care un guvern sau un ministru (**1**) își îndeplinește mandatul Si: *minister* (**4**).

ministerie *sf* vz ***minister***

ministeriu *sn* vz ***minister***

ministra *vi* [At: LM / Pzi: *~rez* / E: ger ***ministrieren***] (Îdt) A participa ca ministrant la oficierea serviciului divin catolic sau protestant.

ministrant *sm* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~nți* / E: ger ***Ministrant***] Băiat care ajută la oficierea serviciului religios într-o biserică catolică sau protestantă.

ministreasă *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 97 / V: (rar) ***~esă*** / Pl: *~ese* / E: ***ministru*** + *-easă*, cf fr *ministresse*] (Fam; și irn) Soție de ministru (1) Si: (nob) *ministroaică*.

ministres [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: eg ***ministress***] (Nob) Stres de proporții reduse.

ministresă *sf* vz ***ministreasă***

ministroaică *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 257 / Pl: *~ice* / E: ***ministru*** + *-oaică*] (Nob) Ministreasă.

ministru *sm* [At: NECULCE, L. 222 / V: (îrg) ***men~***, (reg) ***~stu*** / Pl: *~iștri*, (îrg) *~ri* / E: lat ***minister, ~tri***, fr ***ministere***] **1** (Înv) Dregător. **2** (Înv) Titlu dat fiecăruia dintre dregătorii unui stat. **3** Membru al unui guvern care conduce, de obicei, un minister **(5)**. **4** Titlu dat fiecăruia dintre membrii unui guvern Si: (reg) *minister* **(2)**. **5** (Înv) Persoană împuternicită să reprezinte un stat, cu prilejul unor tratative. **6** (Iuz) Persoană care îndeplinește o anumită funcție ecleziastică, slujitor al bisericii.

ministu *sm* vz ***ministru***

miniteatru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***mini-théâtre***] (Liv) Gen de spectacole teatrale mici, agreabile, fără pretenții.

minitehnician, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***mini²- + tehnician***] Tehnician specializat în repararea miniaparatelor electronice și electrotehnice.

minitelevizor *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***mini-téléviseur***] Televizor de dimensiuni reduse Si: (nob) *minivizor*.

minitemă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: ***mini²- + temă***] Temă de mică importanță.

minitranzistor *snm* [At: DN³ / Pl: *~oare*, (rar, *sm*) *~i* / E: nct] Tranzistor de dimensiuni foarte mici.

miniturism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***mini-tourisme***] Turism de mică amploare.

miniștergură *sf* vz ***ministergură***

miniu *ss* [At: BIBLIA (1688), 507¹/32 / V: ***~m***, (înv) ***~nău, ~neu*** / E: lat ***minium***, fr ***minium***, ger ***Minium***] (Chm; șîs *~ de plumb*) Oxid de plumb de culoare roșie-portocalie, insolubil în apă, folosit ca pigment la vopselele cu ulei de in utilizate pentru protecția fierului împotriva ruginii.

minium *sn* vz ***miniu***

miniuzină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: ***mini²- + uzină***] Uzină cu capacitate redusă.

minivizor *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: ***mini²-*** + (tele)***vizor***] (Nob) Minitelevizor.

minnesang *sn* [At: DN³ / P: *~ezang* / S și: *mine~* / Pl: *~uri* / E: ger ***Minnesang***] Poezie lirică de curte din evul mediu, alcătuită după modelul folclorului german și sub influența trubadurilor provensali.

minnesinger *sm* [At: DN³ / P: *minezingăr* / S și: *minnesänger, minesanger* / Pl: *~i* / E: ger ***Minnesänger***, ger ***minnesinger***] Trubadur german din sec. XII-XIV, autor și interpret de minnesanguri.

minnesota *sf* [At: DEX² / P: *mi-ne-său-ta* / E: eg ***minnesota***] Rasă de porci creată în America și crescută pentru producția de carne.

minjoc *sn* vz ***mijloc***

minoian [At: SCL 1957, 90 / Pl: (rar) *~i, ~e* / E: fr ***minoen***] **1** *ss* Perioadă arhaică a civilizației cretane și grecești. **2** *a* Care aparține minoianului **(1)**. **3** *a* Referitor la minoian **(1)**.

minoic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~no-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***minoico***] **1** Care aparține civilizației minoice. **2** Care se referă la civilizația minoiană **(2)**.

minologhion *sn* [At: (a. 1729) CAT. MAN. II, 70 / V: (înv) ***menolog, menologion, menologiu, ~ghiu, ~gion*** / Pl: *~oane* / E: ngr ***μηνολόγιον***] Carte bisericească ortodoxă cu viețile sfinților înșiruite în ordinea zilelor lunii Vz *minei¹*, *sinaxar*.

minologhiu *sn* vz ***minologhion***

minologion *sn* vz ***minologhion***

minor, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~e*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mineur***, cf lat *minor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu a împlinit vârsta legală pentru a beneficia de drepturi civile și politice depline Si: (înv) *minorean* **(1)**. **3** *a* Lipsit de importanță, de interes deosebit Si: *secundar, șters* Vz *mărunt, inferior*. **4** *a* (Log; îs) *Termen ~* Termen care servește de subiect concluziei unui silogism. **5** *a* (Log; îs) *Premisa ~a* Premisă care conține termenul minor al silogismului. **6** *a* (Muz; îs) *Mod ~* Mod a cărui gamă are la bază o terță mică. **7** *a* (Muz; îs) *Gamă ~* Succesiune de opt note muzicale dispuse astfel încât între treapta a doua și a treia și între a cincea și a șasea să existe un semiton, iar între celelalte trepte să existe tonuri. **8** *a* (Muz; îs) *Acord ~* Acord care are la bază o terță mică și o cvintă perfectă.

minorant *sm* [At: DN³ / Pl: *~nți* / E: ***minor*** + *-ant*] (Mat) Element egal sau mai mic decât oricare dintre elementele unei mulțimi.

minorat *sns* [At: LM / E: ***minor*** + *-at*] **1** Vârstă la care o persoană este minoră **(1)**. **2** Stare a persoanei minore Si: *minoritate* **(1)**, (nob) *minorenie*.

minore *a* vz ***minor***

minorean, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~eni, ~ene* / E: ger ***minorenn***] **1** (Înv; d. persoane) Minor **(1)**. **2** (Pgn) Care nu se bucură de drepturi civile și politice depline.

minorenie *sfs* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***minor*** + *-enie*] **1-2** (Nob) Minorat **(1-2)**.

minorit [At: ȘINCAI, HR. II, 80/22 / Pl: *~iți* / E: ger ***Minorit***, cf it *minorita*, fr *minorite*] **1-2** *sm, a* (Călugăr) dintr-un ordin franciscan.

minoritar, ~ă [At: RALEA, S. T. III, 222 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***minoritaire***] **1** *a* (Îoc *majoritar*) Care face parte din minoritate **(2)**, care reprezintă cel mai mic număr, cea mai mică parte dintr-o colectivitate. **2** *a* (Îs) *Guvern ~* Guvern care se sprijină pe o minoritate **(2)** în parlament. **3** *smp* (Mpl) Persoană care aparține unei minorități **(2)** politice sau naționale.

minoritate *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 160 / Pl: *~tăți* / E: fr ***minorité***, lat ***minoritas, -atis***, ger ***Minoritat***] **1** (Jur) Minorat. **2** Număr mai mic, parte mai puțin numeroasă de membri ai unei colectivități. **3** (Îlav, în legătură cu „a se afla", „a fi", „a rămâne", rar „a sta" etc.) **În ~** În număr prea mic pentru a-și impune punctul de vedere. **4** (Îs) *~ națională* Grup de oameni de aceeași limbă și origine care locuiește pe teritoriul unui stat național.

minorosiță *sf* vz ***mironosiță***

minos *s* vz ***miros***

minosa *v* vz ***mirosi***

minosi *v* vz ***mirosi***

minotar *sn* vz ***minutar¹***

minotaur *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: fr ***Minotaure***, it ***Minotauro***, ger ***Minotaurus***] (Mit) Monstru cu trup de om și cap de taur.

mintal, ~ă [At: CARAGIALE, O. VII, 213 / V: ***men~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mental***] **1** *a* Care aparține minții. **2** *a* Care se referă la funcțiunile minții, ale inteligenței Vz *spiritual*. **3** *a* (Îs) *Debil ~* Persoană care prezintă întârzieri sau opriri în dezvoltarea facultăților psihice. **4** *a* (Îs) *Alienație* (sau *alienare*) *~ă* Nebunie. **5-6** *a, av* (Care se petrece) în minte.

mintă *sf* vz ***mentă***

mintănaș *av* vz ***mintenaș¹***

minte *sf* [At: PSALT. HUR. 115ᵛ/13 / V: (înv) ***mente*** / Pl: *~nți* / E: ml ***mens, -tis***] **1** Facultate de a gândi, de a judeca, de a înțelege Si: *rațiune*. **2** (Îoc *trup*) Spirit. **3** (Îvp; determinat prin „toată", „întreagă" „bună") Stare de integritate a facultăților mintale. **4** (Îla) **Cu ~** Cu judecată normală, sănătoasă. **5** (Îal; pex) Cumpătat. **6-7** (Îls, îla) **Fără (de) ~** sau **fără minți** (Om) lipsit de rațiune. **8-9** (Pex; îljv) **Fără (de) ~** sau **fără minți** (În mod) nesocotit. **10** (Înv; îls) **Fără de ~a** Faptă nechibzuită. **11** (Îrg; îe) **A nu-și fi în ~** (sau **în minți**) A fi nebun. **12-13** (Îljv) **Ieșit din minți** (sau, rar, **din ~**) (Care este) nebun. **14-15** (Îal) (Care este) necontrolat. **16** (Îlv) **A-și pierde ~a** (sau **mințile**) sau **a(-și) ieși din ~** (sau **din minți**) A înnebuni. **17** (Îal) A-și pierde cumpătul. **18** (Îlv) **A-și rătăci ~a** (sau **mințile**) A înnebuni. **19-20** (Îe) **A (nu) fi în** (sau, înv; **cu**) **toată ~a** sau **în toate ~nțile** A (nu) fi în deplinătatea facultăților mintale. **21-22** (Îae, pex) A (nu) fi matur. **23** (Îe) **A lua** (sau, rar, **a fura, a răpi, a pierde cuiva**) **mințile**

(ori ~a) sau **a scoate** (sau **a lua**, reg. **a știlbura**) **(pe cineva) din minți** (ori **din** ~) A face pe cineva să nu mai raționeze, să-și piardă controlul, judecata Si: *a zăpăci*. **24** (Îe) **A suci ~a** (sau **mințile cuiva**), (reg) **a lua de minți (pe cineva)** A zăpăci. **25** (Îae) A face să se îndrăgostească nebunește. **26** (Reg; îe) **A se aluneca cu ~a** A-și pierde judecata. **27** (Pfm; îe) **A-și bea mințile** A se imbeciliza din cauza băuturii. **28** (Îe) **A se frământa cu ~a** sau **a-și frământa ~a** (sau **mințile**) A se gândi mult, a-și bate capul. **29** (Înv; îe) **A-și veni în** ~ A deveni înțelept. **30** (Pop; îae) A-și recăpăta calmul Si: *a se calma, a se liniști*. **31-32** (Îe) **A (nu) fi întreg la** (sau **de**) ~ A (nu) fi cu judecata normală, sănătoasă **33** (Fig) Om, persoană care raționează. **34** Cuget. **35** Atenție. **36** Imaginație. **37** Memorie. **38** (Fam; îe) **Unde mi-s ~nțile?** Se spune pentru a scuza lipsa de atenție, o scăpare. **39** (Îe) **Unde ți-e ~a** (sau **ți-s, vi-s** etc.) **~nțile?** Se spune pentru a reproșa lipsa de atenție, neglijența în executarea unei acțiuni. **40** (Pfm; îe) **Îți stă ~a-n loc** Indică cel mai înalt grad de uluire, de surprindere. **41** (Îlav) **În** ~ În gând, fără a vorbi sau a gesticula. **42** (Înv; îe) **De ~a mea** (sau **a ta, a sa** etc.) Din proprie inițiativă. **43** (Îlv) **A-i veni (cuiva, ceva) în** ~ A-și aminti de ceva. **44** (Îe) **A-i trece** (sau **a-i trăsni**, reg **a-i pica cuiva, ceva**) **prin** ~ A se gândi la ceva. **45** (Îae, îcn) A nu bănui. **46** (Îae) A-și imagina. **47** (Înv; îe) **A avea (ceva) în** ~ A intenționa. **48** (Îae) A fi preocupat de ceva sau de cineva. **49-50** (Îe; îcn) **A (nu)-și pune ~a (cu cineva** sau **cu ceva)** A (nu) lua în serios pe cineva sau ceva. **51** (Îe) **A fi dus cu ~a** (sau **cu mințile**) A fi cufundat în gânduri, a fi distrat, neatent. **52** (Îlv) **A-și aduna mințile** A se concentra. **53** Mod de a gândi, de a judeca. **54** (Înv; îe) **A fi într-o ~ (cu cineva)** A avea aceeași părere cu cineva. **55** (Îvp) Intenție. **56** (Prc) Inteligență. **57** Perspicacitate. **58** Discernământ. **59** Capacitate intelectuală Vz *cap, creier*. **60** (Reg; îe) **A fi orb de** ~ A fi prost. **61** (Înv; îe) **A nu-l ajunge (pe cineva) ~a** A nu fi în stare să înțeleagă ceva. **62** (Îe) **A fi** (sau **a ajunge, a da, a cădea**) **în ~a copiilor** A nu mai judeca cum trebuie din cauza bătrâneții. **63** (Îe) **La ~a omului** (fam. **a cocoșului**) Ușor de înțeles, clar. **64** (Fig) Gânditor. **65** Înțelepciune. **66** Chibzuință. **67** Cumpătare. **68** Cumințenie. **69** (Pfm; îe) **~a românului** (sau **moldoveanului**) **cea de pe urmă** Înțelepciune pe care o capătă cineva după ce a greșit acționând pripit. **70** (Pop; îe) **Ai minte!** Îndemn de a nu-și pierde cumpătul. **71** (Înv; îlav) **Cu ~ bună** Cu chibzuială. **72** (Fam; îe) **A-i veni (cuiva) ~a** (sau **mințile**) **în** (sau **la**) **cap** (sau **acasă, la loc**) A se cuminți. **73** (Îae) A deveni mai înțelept. **74** (Îae; pex) A se maturiza. **75** (Și la Imt; îe) **A-și vârî** (sau **a-și băga**) **mințile-n cap** A judeca cu seriozitate. **76** (Îae) A renunța la planuri nesocotite Si: *a se cuminți*. **77** (Reg; d. copii; îla) **Ajuns de** ~ Ajuns la vârsta înțelegerii. **78** (Înv) Învățătură. **79** (Îe) **A (se) învăța** ~ A trage învățături dintr-o întâmplare personală neplăcută. **80** (Îae) A se obișnui să fie prevăzător, atent. **81** (Îe) **A învăța (pe cineva)** ~ A face pe cineva să devină înțelept, chibzuit. **82** (Îae) A pedepsi pe cineva pentru a-l face să fie mai cu judecată. **83** (Îvr) Parabolă.

mintea *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 208/29 / Pl: *~ele* / E: cf *mintie*] (Trs) Mintie (1).

mintean *sn* [At: ASACHI, S. L. II, 92 / Pl: *~ene* / E: tc ***mintan***] **1** (Înv) Pieptar sau tunică din stofă colorată purtată de arnăuți, de unele categorii de ostași sau de oameni de serviciu. **2** Haină țărănească bărbătească de dimie, de obicei scurtă, cu sau fără mâneci, împodobită cu găitane negre și cu cusături Vz *laibăr, suman, zeghe*. **3** (Reg; îcs) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

minteie *sf* vz ***mintie***

minten *av* [At: ȘINCAI, Î. 6/10 / V: ***~i, ~tin, ~tian, ~ton, ~toni*** (A și: *~toni*) / A și: *~ten* / E: mg ***menten***] (Trs) **1** (Sens temporal) Pe dată Si: *imediat, îndată, numaidecât*. **2** (Sens modal) În grabă Si: *repede, iute*. **3** (Sens local) În imediata apropiere.

mintenaș¹ *av* [At: POLIZU / V: ***~tănaș, ~tilea, ~tinaș, ~tonaș, ~tulaș, ~tunaș*** / A și: *min~* / E: ***minten*** + *-aș*] **1-4** (Trs; șhp) (Destul de) minten **(1-2)**.

mintenaș² *sn* [At: POLIZU / V ***~tinaș*** / Pl: *~e* / E: ***mintean*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Mintean **(1-2)**.

mintenașilea *av* vz ***mintenaș¹***

mintenată *av* [At: L. ROM. 1960, nr. 2, 21 / E: cf *minten*] (Trs) Îndată.

minteni *av* vz ***minten***

minteos, ~oasă *a* vz ***mintos***

mintesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 323/9 / E: ***minte*** + *-esc*] (Nob) Imaginar.

minteuță¹ *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Scânteiuță (*Anagallis arvensis*).

minteuță² *sf* vz ***mintiuță***

minti *v* vz ***sminti***

mintian *av* vz ***minten***

mintie *sf* [At: (a. 1752) IORGA, S. D. XII, 63 / V: ***~tele*** / Pl: *~ii* / E: cf srb *mantija*] (Ban; Trs) **1** Haină lungă, de obicei îmblănită, care se poartă peste îmbrăcămintea obișnuită Si: (reg) *mintea* Vz *manta*. **2** Anteriu preoțesc. **3** (Îe) **Doar nu mi-o scurta ~ia** Exprimă încercarea de a arăta indiferență față de pedeapsa ce i s-ar putea da.

mintilean, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 325 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***minte*** + *-(i)lean*] (Reg; d. oameni) **1** Deștept. **2** Învățat.

mintin *av* vz ***minten***

mintinaș¹ *av* vz ***mintenaș¹***

mintinaș² *sn* vz ***mintenaș²***

mintitură *sf* vz ***smintitură***

mintiucă *sf* [At: BUD. P. P. 16 / Pl: *~uci* / E: ***minte*** + *-ucă*] (Mar) Mintuliță.

mintiuță¹ *sf* [At: IORGA, S. D. XII, 97 / V: ***~teuță*** / P: *~ti-u~* / Pl: *~țe* / E: ***mintie*** + *-uță*] **1-2** (Trs, Mar; șhp) Mintic (1) (mică).

mintiuță² *sf* vz ***mintuță***

minton *av* vz ***minten***

mintonaș *av* vz ***mintenaș¹***

mintoni *av* vz ***minten***

mintos, ~oasă [At: PISCUPESCU, O. 145/13 / V: ***~teos, ~nțios***, (reg) ***~toș*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***minte*** + *-os*] (Îvp) **1-2** *smf, a* (D. oameni; și irn; șdp) (Om) care are multă minte Si: *capabil, chibzuit, cuminte, cumpătat, inteligent, înțelept* Vz *capos*. **3** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care dovedește inteligență, înțelepciune deosebită.

mintoșie *sf* [At: TDRG / Pl: (rar) *~ii* / E: ***mintos*** + *-ie*] (Nob) Înțelepciune.

mintui *v* vz ***mitui***

mintulaș *av* vz ***mintenaș***

mintuliță *sf* [At: TDRG 1222 / Pl: *~țe* / E: ***minte*** + *-uliță*] **1-2** (Rar; șhp) Minte (1) (puțină) Si: (rar) *mintuța* **(1-2)**.

mintunaș *av* vz ***mintenaș¹***

mintuș *sm* vz ***mântuș***

mintuță *sf* [At: JAHRESBER. VIII, 115 / V: ***~tiuță*** / Pl: *~țe* / E: ***minte*** + *-uță*] **1-2** (Rar; șhp) Mintuliță **(1-2)**.

minți [At: CORESI, EV. 163 / V: (înv) ***mân~, men~*** / Pzi: *mint*, (îvp) *minț, mânt, ~țesc* / E: ml ***mentire***] **1** *vi* A susține, în mod voit, lucruri neadevărate. **2-4** *vtri* (Îe) **~nte de se opresc apele (în loc)** (sau **de-nghează apele, de ia spumele de la gură, de stă soarele-n loc, de stinge, de-ți stă ceasul**) Exprimă convingerea că un om este foarte mincinos. **5** *vt* A induce în eroare Si: *a amăgi, a înșela, a păcăli*. **6** *vt* (Spc) A înșela în dragoste Si: *a trăda*. **7** *vt* (D. simțuri) A denatura realitatea Si: *a înșela*. **8** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ foamea** A-și potoli temporar foamea gustând ceva, mâncând puțin. **9** *vi* (Înv; ccd) A se dovedi mincinos, trădător față de cineva sau ceva. **10** *vi* A se lepăda de cineva sau de ceva. **11** *vi* A nu se ține de cuvânt. **12** *vt* (Îvr) A dovedi pe cineva drept mincinos.

minținos, ~oasă *a* vz ***mincinos***

mințios, ~oasă *a* vz ***mintos***

mințire *sf* [At: POLIZU/ Pl: *~ri*/ E: ***minți***] (Îdt) **1** Susținere intenționată a unor lucruri neadevărate Si: *mințit¹* (1). **2** Inducere în eroare Si: *mințit¹* (2). **3** Înșelare în dragoste Si: *mințit¹* (3). **4** Denaturare a realității Si: *mințit¹* (4). **5** Trădare a cuiva Si: *mințit¹* (5).

mințit¹ *sn* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: (rar) *~uri* / E: ***minți***] **1-5** Mințire **(1-5)**.

minȚit[2], **~ă** [At: (a. 1648) GCR I, 133/21 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***minți***] **1** *a* (Înv) Mincinos (**4**). **2** *a* Înșelat în dragoste. **3** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** *sfa* Melodie după care se execută acest dans.

mințitor, ~oare *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***minți*** + -*tor*] (rar) Care minte Si: *înșelător, amăgitor*.

mințmeșter *sm* [At: KLEIN, D. 380 / Pl: ~*i* / E: ger ***Münz meister***] (Gmî) Meșter care lucrează la baterea monezilor.

minuend *sn* [At: DAS 46/23 / V: ~*us* / E: lat ***minuendus***, ger ***Minuend***] (Mat; înv) Descăzut.

minuendus *sn* vz ***minuend***

minuine *sf* vz ***minune***

minuna [At: PSALT. 288 / V: (reg) ***mien~*** / Pzi: ~*nez*, (îvp) *minun* / E: ***minune***] **1** *vr* (Rel; înv; ccd sau udp „de") A se smeri, a se tulbura profund în fața minunilor (**1**) lui Dumnezeu. **2** *vt* (Înv; subiectul este Dumnezeu) A înzestra pe cineva cu calități miraculoase, a face să fie minunat. **3** *vi* A săvârși o minune (**1**). **4-5** *vrt(a)* (A fi cuprins sau) a face pe cineva să fie cuprins de o mare mirare, de o mare admirație Si: *a surprinde, a ului*. **6-7** *vrt(a)* (A-și manifesta sau) a face pe cineva să-și manifeste mirarea, admirația, surpriza Si: *a se mira*[1] (**11**). **8** *vt* (Nob) A face să fie minunat (**7**).

minunare *sf* [At: CORESI, EV. 347 / Pl: ~*nări* / E: ***minuna***] **1** (Rar) Uimire. **2** (Reg; îlav) **A ~** De mirare, surprinzător. **3** Stare a cuiva cuprins de o mare mirare. **4** Manifestare a mirării, admirației, surprizei.

minunat, ~ă [At: COD. VOR. 148/2 / V: (înv) ***mien~, men~*** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***minuna***] **1** *a* (Rel; înv) Care are caracter miraculos Si: *supranatural*. **2** *a* (Pex) Sfânt. **3** *sf* (Rel; înv) Minune (**1**). **4** *smf* (Înv) Ființă care face minuni (**1**). **5** *a* (Mtp) Înzestrat cu însușiri supranaturale. **6** *a* Vrăjit. **7** *a* Care iese din comun Si: *aparte, deosebit, neobișnuit*. **8-9** *a, av* (Pex) (Care este) excepțional. **10** *av* (Ca determinant al unui adjectiv căruia îi dă valoare de superlativ) Extraordinar. **11** *a* (Rar) Uimit. **12** *a* (Pex) Încântat.

minunătoriu, ~oare *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 43[v]/24 / Pl: ~*ori*, ~*oare* / E: ***minuna*** + -*ător*] (Înv) Care minunează.

minunăție *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 240 / Pl: ~*ii* / E: ***minunat*** + -*ie*] **1** Lucru ieșit din comun, inexplicabil Si: *minune* (**2**). **2** Lucru, fapt, fenomen etc. extraordinar, care trezește admirație Si: *minune* (**5**). **3** (Trs) Admirație.

minune *sf* [At: PSALT. 202 / V: (înv) ~***uine***, (reg) ***men~, ~nie*** / Pl: ~*ni*, (rar) ~*nuri* / E: ml **mirio, -onis*] **1** Fapt extraordinar, fenomen supranatural atribuit forței divine Si: *miracol*, (înv) *ciudă, ciudesă, divă*. **2** (Pex) Lucru ieșit din comun, inexplicabil Si: *ciudățenie, minunăție* (**1**). **3** (Îlav) **(Ca) prin ~** Pe neașteptate. **4** (Îe) **E ~** (sau **ce ~**) E de mirare (că...) **5** Minunăție (**2**). **6** (Pgn) Lucru excepțional. **7** (Îs) *Cele șapte ~ni (ale lumii*, sau, rar, *din lume)* Șapte monumente antice, majoritatea dispărute azi, impresionante prin dimensiuni și prin realizare tehnică și artistică. **8** Persoană considerată întruchipare a perfecțiunii, a frumuseții. **9** (Buc, Mar; prin antiteză) Lucru deosebit de rău Si: *pacoste*. **10** (Reg; art.) Drac. **11** (Asr) Mirare (**1**). **12-13** (Îljv) **De ~** (În mod) admirabil. **14-15** (Îljv) **Cu ~** (În chip) uimitor. **16** (Înv; îlav) **A ~** În mod surprinzător. **17** (Reg; îlav) **D-a ~** Din curiozitate Si: *numai așa*, (fam) *ca chestie*. **18-19** (Reg; îe) **A fi** (sau **a face**) **de ~** (sau **de ~a lumii**) (A fi sau) a face pe cineva de râs. **20** (Reg; îe) **A se duce ~** A se duce vestea. **21** (Înv) Admirație.

minunea *sf* [At: MARIAN, O. I, 435 / Pl: ~*ele* / E: ***minune*** + -*ea*] **1-2** (Reg; șhp) Minune (**2**) (mică) Si: (rar) *minunică* (**1-2**), (reg) *minuniță* (**1-2**). **3** (Reg) Pasăre mai mică decât un porumbel, cu penele pestrițe, care trăiește în munți și care iese numai noaptea Si: (reg) *minuniță, cucuvea (Aegolius funerens)*. **4** (Orn; Trs) Privighetoare (*Luscinia megarhynchos*).

minunică *sf* [At: VLAHUȚĂ, P. 113 / Pl: ~*ele* / E: ***minune*** + -*ică*] **1-2** (Rar; șhp) Minunea (**1-2**). **3** (Pex) Frumusețe.

minunici *ain* [At: DELAVRACEA, V. V. 39 / E: ***minune*** + -*ici*] (Nob) Năzdrăvan.

minuniciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 200[v]/15 / Pl: ~*ni* / E: ***minune*** + -*(i)ciune*] Smerenie.

minunie *sf* vz ***minune***

minuniță *sf* [At: MARIAN, O. I, 435 / Pl: ~*țe* / E: ***minune*** + -*iță*] **1-2** (Reg; șhp) Minunea (**1-2**). **3** Insectă nedefinită mai îndeaproape.

minunț *sn* vz ***minut***

minunțar *sn* vz ***minutar***

minus [At: ȘINCAI, Î. 69/18 / Pl: ~*uri* / E: lat ***minus***] **1** *sn* Simbol matematic reprezentat printr-o linie scurtă orizontală, folosit pentru a indica o scădere sau, înaintea unor numere mărimi, pentru a le caracteriza ca negative. **2** *sn* (Îs) ~ *infinit* Simbol matematic ce arată descreșterea nelimitată a numerelor negative. **3** *av* Mai puțin. **4** *sn* Defect. **5** *sn* Deficiență. **6** *sn* Lipsă într-un inventar, într-un cont.

minuscul, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / A și: ~*cul* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***minuscule***] **1-3** *sm, a, av* (Obiect) (care este) de dimensiuni extrem de reduse. **4** *a* Microscopic. **5-6** *sf, a* (Mpl, îoc *majuscul*) (Literă) care se folosește pentru a scrie cuvintele în interiorul unei fraze Si: *de rând, mic*. **7** *a* (Nob) Abia perceptibil cu auzul. **8** *a* (Nob) Neînsemnat.

minuscular, ~ă *a* [At: LM / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***minuscul*** + -*ar*] (Nob) **1** Foarte mic. **2** Fără importanță.

minut, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 249 / V: (îrg) ~***unț***, (înv) ***men~***, (reg) ***menunt*** / Pl: ~*e*, (îrg) ~*uri* / E: lat ***minutus***, it ***minuto***, fr ***minute***, rs ***минута***, ger ***Minute***] **1** *sn* (Înv; șîs ~ *de ceas*, ~ *de vreme*) Răstimp scurt dintr-un interval mai îndelungat Si: *moment*. **2** *sn* (Spc) Unitate de măsură a timpului egală cu șaizecea parte dintr-o oră și care cuprinde șaizeci de secunde. **3-4** *sn* (Îljv) **La ~** (Care se execută) pe loc, imediat. **5** *sn* (Îlav) **Din ~ în ~** Dintr-un moment în altul. **6** *sn* (Îlav) **Într-un ~** sau **în ~ul** (ori, reg, **în ~**), **în două ~e** Îndată. **7** *sm* (Înv; îlav) **Pe tot ~ul** Mereu. **8** *sn* (Înv; îlav) **În toate minuturile** sau **în tot ~ul** Tot timpul. **9** *sn* (Urmat de o determinare în genitiv; art.) Termen. **10** *sm* (Lpl; îf *minuturi*) Mâncăruri pregătite la restaurant pe loc, la comanda consumatorului. **11** *sn* Unitate de măsură pentru unghiuri și arcuri, egală cu a șaizecea parte dintr-un grad centezimal. **12** *sf* (Jur) Text original al unui act de notariat, care rămâne la notar. **13** *sf* (Jur) Document în care sunt relatate în rezumat dezbaterile unei consfătuiri, lucrările unei ședințe etc. și pe baza căruia se poate întocmi procesul verbal respectiv, se pot încheia convenții de colaborare sau se pot da dispoziții pentru executarea de lucrări etc. **14** *sf* (Jur) Act în care se consemnează, imediat după deliberare, soluția dată de judecători într-un proces, și care se transpune apoi în hotărâre. **15** *sf* Original, executat în creion, al unei hărți, al unui plan topografic sau al unei ridicări cadastrale, care servește la întocmirea hărții sau a planului respectiv, precum și a registrului cadastral.

minutaj *sn* [At: DEX – S / Pl: ~*e* / E: fr ***minutage***] (Rar) timp stabilit, în minute, pentru desfășurarea unei competiții sau a unei ceremonii.

minutar[1] *sn* [At: GHICA, S. 51 / V: (reg) ~***not~, ~nunț~*** / Pl: ~*e*, (reg) ~*uri* / E: ***minut*** + -*ar*] **1** Ac ce indică minutele pe ceasornic. **2** (Pgn, lpl) Fiecare dintre cele două ace ale ceasornicului.

minutar[2] *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*e* / E: fr ***minutier***] (Rar) Registru în care se înscriu toate operațiunile unei case comerciale Vz *strață*.

minuterie *sf* [At: DN[3] / P: ~*ri-e* / Pl: ~*ii* / E: fr ***minuterie***] Parte a unui ceasornic care imprimă minutarelor mișcarea de rotație.

minute *sfp* [At: DR. I, 362 / A: nct / E: nct] (Bot; reg) Bănuți (*Bellis perennis*).

minuțel *sn* [At: CARAGIALE, O. VI, 80 / Pl: ~*le* / E: ***minut*** + -*el*] **1-2** (Rar; șhp) Minut (**1**) (scurt).

minuție *sf* [At: NEGULICI / A și: ~*ție* / Pl: ~*ii* / E: fr ***minutie***] **1** (Îdt) Detaliu fără importanță. **2** (Liv) Meticulozitate. **3** (Îlav) **Cu ~** Cu toate detaliile Si: *minuțios, amănunțit*.

minuțios, ~oasă *a, av* [At: NEGULICI / P: ~*ți-os* / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: fr ***minutieux***] **1-2** (Care cercetează lucrurile) în amănunt, cu multă atenție și răbdare Si: *migălos, meticulos*.

minuțiozitate *sf* [At: PETICĂ, O. 376 / P: ~*ți-o~* / Pl: (rar) ~*tăți* / E: ***minuțios*** + -*itate*] Meticulozitate.

minuțiune *sf* vz ***minuție***

minzi *vb* vz ***mânzi***

minzil *s* vz ***menzil***

minzilhanea *sf* vz ***menzilhanea***

mio- [At: DN[3] / P: *mi-o~* / V: ***mi-*** / E: fr ***myo-***, it ***mio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Mușchi. **2** Muscular.

mioagă *sf* [At: I. CR. II, 298 / Pl: *~age* / E: nct] (Mol) Umflătură patologică pe corp, mai ales la gât și la cap Si: *nioatcă* Vz *gâlcă, bolfă*.

mioanță *sf* [At: BĂCESCU, P. 37 / Pl: *~țe* / E: nct] (Iht; reg) Chișcar (*Lampetra*).

mioară [At: ECONOMIA, 87/8 / V: (reg) ***meio~, meo~, mieo~, miho~*** / P: *mi-oa~* / Pl: *~re*, (rar) *miori* / E: ***mia*** + *-(i)oară*] **1** *sf* Oaie tânără, până la trei ani. **2** *sf* Oaie care nu a fătat încă sau care fată pentru prima oară Si: *mia* (**1**), *meluță*. **3** *a* (D. oi) Tânăr. **4** *sf* (Reg) Oaie stearpă. **5-6** *sf, a* (Reg) (Căprioară sau capră) tânără, de un an Vz *iadă, vătuie*.

mioarcă[1] *sf* [At: ARGHEZI, V. 154 / P: *~mi-oar~* / Pl: *~rce* / E: ***mioară*** + *-că*] **1-6** (Nob; șhp) Mioriță (**1-6**).

mioarcă[2] *sf* [At: H XVIII, 268 / Pl: *~rce* / E: ***miorc***] **1** (Ban) Broască (*Rana esculenta*). **2** Broatec (*Hyla arborea*). **3** (Reg) Broască râioasă (*Bufo vulgaris*). **4** (Reg) Broască țestoasă (*Testudo graeca*) **5** (Mol) Guzgan-de-apă (*Arvicola amphibius*) **6** (Buc) Femeie slabă, lipsită de energie, care abia vorbește.

mioartă *sf* [At: BĂCESCU, P. 63 / Pl: *~țe* / E: pbl fo] (Iht; reg) Boarță (*Rhideus sericeus*).

mioblast *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***myoblaste***] Celulă tânără a mezenchimului, din care iau naștere fibrele musculare striate.

miocard *sn* [At: PARHON, B. 158 / P: *mi-o~* / E: fr ***myocarde***] Țesut muscular al inimii.

miocardic, ~ă *a* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 229 / P: *mi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***miocard*** + *-ic*] **1** Care aparține miocardului. **2** Care se referă la miocard.

miocardită *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *mi-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***myocardite***] Boală determinată de inflamarea miocardului.

miocardopatie *sf* [At: DN[3] / P: *~ti-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***myocardopathie***] (Med) Nume generic dat afecțiunilor miocardului.

miocardoză *sf* [At: DN[3] / P: *mi-o~* / Pl: *~ze* / E: cf it *miocardiosi*] (Med) Proces degenerativ al miocardului.

miocârtan *sm* vz ***miogârtan***

miocel *sn* [At: DN[3] / P: *mi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***myocèle***] Hernie musculară.

miocen, ~ă [At: LTR[2] / P: *mi-o~* / E: fr ***miocène***] **1** *a* Care aparține primei perioade a neogenului Si: *miocenic* (**1**). **2** *a* Care se referă la prima perioadă a neogenului Si: *miocenic* (**2**). **3** *s* Perioadă de început a neogenului, situată între paleogen și pliocen. **4** *s* Serie de straturi geologice din miocen (**3**).

miocenic, ~ă *a* [At: DL / P: *mi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***miocen*** + *-ic*] **1-2** (Rar) Miocen (**1-2**).

miocit *sn* [At: DN[3] / P: *mi-o~* / Pl: *~e* / E. fr ***myocyte***] (Blg) Celulă musculară.

mioclonie *sf* [At: ENC. VET. 328 / P: *mi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myoclonie***] Boală a sistemului nervos caracterizată prin contracții convulsive ale mușchilor.

miocolpită *sf* [At: DN[3] / P: *mi-o~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***myocolpite***] (Med) Inflamație a musculaturii peretelui vaginal.

miocrom *sn* [At: DN[3] / P: *mi-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***myochrome***] (Big) Pigment roșu, prezent în mușchi.

miodinie *sf* [At: DEX / P: *mi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myodynie***] (Med) Durere musculară care apare în unele cazuri de reumatism, nevralgie etc. Si: *mialgie*.

miofibrilă *sf* [At: DEX / P: *mi-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***myofibrille***] Filament foarte fin al țesutului muscular care are proprietatea de a se contracta la excitații.

miofilament *sn* [At: DEX – S / P: *mi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***myofilament***] (Atm) Filament al miofibrilelor cu rol important în contracția mușchiului.

miofibrom *sn* [At: DN[3] / P: *mi-o~* / Pl: *~oame* / E: fr ***myofibrome***] (Med) Tumoare benignă a țesutului muscular.

miogâltan *sm* [At: FURTUNĂ, V. 13 / Pl: *~i* / E: ns cf *mocârtan, modârlan, mogârlan*] (Reg) Om prost Si: *nătărău*.

miogârtan *sm* [At: DR. III, 446 / V: ***miocâ~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Mol) Specie de șoarece nedefinită mai îndeaproape.

miogen *sn* [At: DL / P: *mi-o~* / Pl: *~e* / E: ***myogène***] Proteină de tipul albuminelor care se găsește în țesutul muscular.

mioglobină *sf* [At: DN[3] / P: *mi-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***myoglobine***] (Med) Pigment de culoare roșie care se găsește în fibrele musculare și care dă culoare mușchiului.

mioglobinurie *sf* [At: DN[3] / P: *mi-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***myoglobinurie***] Prezență a mioglobinei în urină.

miograf *sn* [At: LM / P: *mi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***myographe***] Aparat care înregistrează și prezintă grafic contracțiile musculare.

miografic, ~ă *a* [At: LM / P: *mi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***myographique***] **1** Care ține de miografie. **2** Care se referă la miografie.

miografie *sf* [At: COSTINESCU / P: *mi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***miographie***] Înregistrare cu miograful a contracțiilor musculare.

miogramă *sf* [At: DN[3] / P: *mi-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***myogramme***] Curbă obținută la miograf.

mioi *s* vz ***mihoi***

miojuc *sn* vz ***mijloc***

mioljoc *sn* vz ***mijloc***

mioljuc *s* vz ***mijloc***

miologic, ~ă *a* [At: LM / P: *mi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***myologique***] **1** Care aparține miologiei. **2** Care se referă la miologie.

miologie *sf* [At: LM / P: *mi-o~* / E: fr ***myologie***] Parte a anatomiei care studiază mușchii.

miom *s* [At: BIANU, D. S. / P: *mi-om* / E: fr ***myome***] Tumoare formată din țesut muscular.

miomalacie *sf* [At: DN[3] / P: *mi-o-ma-la-ci-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***myomalacie***] (Med) Slăbire a mușchilor.

miomectomie *sf* [At: DN[3] / P: *mi-o-mec-to-mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***myomectomie***] (Med) Extirpare chirurgicală a unui miom.

miomer *sn* [At: DEX – S / P: *mi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***myomère***] (Zlg) Segment al benzilor musculare longitudinale la acraniate și la pești, care ajută la înot.

miometru *sn* [At: DN[3] / P: *mi-o~* / Pl: *~re* / E: ger ***Myometrium***] (Atm) Mușchi al peretelui uterin.

miona *v* vz ***mieuna***

mioneci *s* [At: H VII, 185/ E: nct] (Mun) Mâncare sărăcăcioasă făcută din mămăligă rece, fărâmițată și fiartă.

mionel *s* [At: CHIRIȚESCU, GR. 251 / E: nct] (Mun) Mâncare ce constă din terci cu mămăligă Vz *mioneci*.

mionevralgie *sf* [At: DN[3] / P: *mi-o-ne-vral-gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***myonévralgie***] Nevralgie musculară.

mioni *v* vz ***mieuna***

miont *s* [At: I. CR. IV, 248 / A: nct / P: nct / E: nct] (Reg) Porțiune care rămâne toamna în pământ, după tăierea tulpinilor de porumb .

miop, ~oapă [At: PONI, F. 392 / P: *mi-op* / Pl: *~i, ~oape* / E: fr ***myope***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de miopie Si: (reg) *chiomb*. **3-4** *av* Ca și cum ar suferi de miopie. **5-6** *smf, a* (Fig) (Persoană) care este lipsită de perspicacitate. **7-8** *smf, a* (Fig) (Persoană) care are vederi înguste.

miopatic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *mi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***myopathique***] **1** Care aparține miopatiei. **2** Referitor la miopatie.

miopatie *sf* [At: DEX / P: *mi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myopathie***] **1** Nume generic dat bolilor mușchilor. **2** (Spc) Afecțiune nervoasă care duce la atrofierea mușchilor.

miopie *sf* [At: LM / P: *mi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myopie***] Afecțiune a vederii caracterizată prin imposibilitatea de a vedea clar obiectele de la distanță Si: (rar) *miopism*.

miopism *sn* [At: PONI, F. 392 / P: *mi-o~* / E: fr ***myopisme***] (Rar) Miopie.

mioplasmă *sf* [At: PARHON, O. A. I, 218 / P: *mi-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***myoplasma***] Protoplasmă care înconjoară nucleul celulei musculare.

mioplastie *sf* [At: DN^3 / P: *mi-o-plas-ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***myoplastie***] (Med) Transplant muscular.

mior *sm* [At: DOSOFTEI, PS. 211/8 / V: (înv) ***mieor***, (reg) ***meor*** / Pl: *~i* / E: drr ***mioară***] **1** (Reg) Miel a cărui vârstă variază de la 1 an la 3 ani Si: *cârlan, noaten* Vz *berbec, strămior*. **2** Ied de un an Si: *vătui*.

miorafie *sf* [At: DN^3 / P: *mi-o-ra-fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***myorraphie***] (Med) Sutură a unui mușchi.

miorar *sm* [At: CADE / P: *mi-o~* / Pl: *~i* / E: ***mior*** + *-ar*] Cioban care păzește miorii și mioarele.

miorc *i* [At: GHICA, S. 503 / E: fo] **1-2** (Rar) Cuvânt care imită zgomotul făcut de o ființă care (se sufocă sau) plânge cu sughițuri.

miorcăi [At: LB / Pzi: *~iesc, miorcăi* / E: ***miorc*** + *-ăi*] **1** *vi* (Rar; d. animale) A scoate sunete caracteristice speciei. **2-3** *vir* A se smoircăi. **4** *vi* (Nob) A geme. **5** *vi* (Fam) A crâcni. **6** *vr* (Reg) A râde și a vorbi în același timp. **7** *vi* (Reg) A chicoti. **8** *vi* (Buc) A vorbi cu glas slab, abia auzit. **9** *vr* (Reg) A lucra prea încet Si: *a se mocoși* (**8**).

miorcăială *sf* [At: DLR / Pl: *~ieli* / E: ***miorcăi*** + *-eală*] **1** (Rar) Emitere de către animale a unor sunete specifice speciei Si: *miorcăire* (**1**), *miorcăit^1* (**1**), *miorcăitură* (**1**). **2** Zgomot scos de cineva care râde și vorbește în același timp Si: *miorcăire* (**2**), *miorcăit^1* (**2**), *miorcăitură* (**2**). **3** Vorbire cu glas slab, abia auzit Si: *miorcăire* (**3**), *miorcăit^1* (**3**), *miorcăitură* (**3**). **4** Încetineală la lucru Si: *miorcăire* (**4**), *miorcăit^1* (**4**) *miorcăitură* (**4**). **5** Smiorcăire. **6** Geamăt. **7** (Fam) Crâcnire. **8** Chicotit. **9** (Reg; dep) Persoană care se miorcăiește Si: *miorcăitură* (**9**).

miorcăire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***miorcăi***] **1-4** Miorcăială (**1-4**). **5** Smiorcăire. **6** Geamăt. **7** (Fam) Crâcnire. **8** Chicotit. **9** Orăcăială. **10** Plâns.

miorcăit^1 *sn* [At: CADE / Pl: (rar) *~uri* / E: ***miorcăi***] **1-4** Miorcăială (**1-4**). **5** Smiorcăire. **6** Geamăt. **7** (Fam) Crâcnire. **8** Chicotit.

miorcăit^2, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***miorcăi***] (D. oameni) Plângăreț.

miorcăitură *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***miorcăi*** + *-tură*] **1-4** Miorcăială (**1-4**). **5** Smiorcăire. **6** Geamăt. **7** (Fam) Crâcnire. **8** Chicotit. **9** Miorcăială (**9**).

miorcăni *vi* [At: DDRF / Pzi: *~nesc* / E: ***miorc*** + *-ăni*] (Rar) **1** A geme. **2** A scânci.

miorcoli *vi* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *~lesc* / E: ***miorc***] (Rar) **1-2** A miorcăni (**1-2**).

miorcoteală *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~eli* / E: ***miorcoti*** + *-eală*] Orăcăială.

miorcoti *vi* [At: LB / Pzi: *~tesc* / E: ***miorc***] **1** (D. broaște) A orăcăi. **2** A geme. **3** A scânci.

miorcotire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***miorcoti***] Orăcăit de broaște.

miorea *sf* [At: BARONZI, L. 113 / P: *mi-o~* / Pl: *~ele* / E: ***mioară*** + *-ea*] **1-6** (Reg; șhp) Mioriță (**1-6**).

miorică *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 218 / Pl: (rar) *~ici* / E: ***miorea*** css] **1-6** (Reg; șhp) Mioriță (**1-6**).

mioritic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Miorița*** + *-ic*] **1** (D. personaje, peisaje etc.) Din balada populară „Miorița". **2** (Pan) Care amintește de balada populară „Miorița". **3** (Îs) *Spațiu ~* Univers spiritual românesc a cărui matrice o reprezintă spațiul geografic românesc, în filozofia lui Lucian Blaga.

mioriță *sf* [At: ALECSANDRI, T. I, 337 / P: *mi-o~* / Pl: *~țe* / E: ***mioară*** + *-iță*] **1-6** (Pop; șhp) Mioară (**1-2, 4**) (mică) Si: (nob) *mioarcă^1* (**1-6**), (reg) *miorea* (**1-6**), *miorică* (**1-6**), (Trs) *mioruță* (**1-6**).

miorlau *i* [At: COSTINESCU / E: fo] Cuvânt care imită strigătul pisicii Si: *miau*.

miorlăi [At: FILIMON, O. I., 135 / V: ***mier~, mierloi, ~lâi, ~loi, mir~, mirloi*** / Pzi: *miorlăi, ~esc* / E: ***miorlau***] **1** *vi* (D. pisici) A scoate sunete caracteristice speciei Si: *a mieuna*, (reg) *a miorțăi* (**1**). **2** *vi* (D. oameni) A imita miorlăitul pisicii. **3-4** *vir* (Fig; dep; d. oameni, d. copii) A se smiorcăi. **5** *vt* (Fig; dep; irn) A cânta.

miorlăială *sf* [At: DM / Pl: *~ieli* / E: ***miorlăi*** + *-eală*] **1** Scoatere de către pisici a unor sunete specifice speciei Si: *miorlăire* (**1**), *miorlăit^1* (**1**). **2** Sunet specific pe care-l scot pisicile Si: *miorlăire* (**1**), *miorlăit^1* (**1**), *miorlăitură* (**1**). **3** Imitare a sunetelor pe care le scot pisicile Si: *miorlăire* (**3**), *miorlăit^1* (**3**). **4** (Dep) Smiorcăială. **5** (Dep; irn) Cântare.

miorlăire *sf* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***mier~*** / Pl: *~ri* / E: ***miorlăi***] **1-3** Miorlăială (**1-3**). **4** (Dep) Smiorcăială. **5** (Dep; irn) Cântare.

miorlăit^1 *sn* [At: ALECSANDRI, T. 280 / Pl: *~uri* / E: ***miorlăi***] **1-3** Miorlăială (**1-3**). **4** (Dep) Smiorcăială. **5** (Dep; irn) Cântare.

miorlăit^2, ~ă *a* [At: GOROVEI, CR. 366 / V: (reg) ***mierloit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***miorlăi***] **1** (D. pisici) Care miorlăie Si: *miorlăitor*. **2** (Fig; dep; d. oameni) Plângăreț.

miorlăitor, ~oare *a* [At: DDRF / V: (reg) ***mierloitor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***miorlăi*** + *-tor*] **1-2** Miorlăit^2 (**1-2**).

miorlăitură *sf* [At: POLIZU / V: (rar) ***mierloi~, miur~*** / E: ***miorlăi*** + *-tură*] **1** (Mpl) Miorlăială (**2**). **2** (Dep) Plâns afectat. **3** (Dep) Vorbire tânguitoare. **4** (Dep) Cântare nemelodioasă.

miorlâi *v* vz ***miorlăi***

miorloi *v* vz ***miorlăi***

miorosî *v* vz ***mirosi***

miorțăi *vi* [At: H IX, 510 / Pzi: *miorțăi* / E: fo] **1** (Reg) A miorlăi (**1**). **2** (Reg) A se smiorcăi.

mioruță *sf* [At: A I, 26 / P: *mi-o~* / Pl: *~țe* / E: ***mioară*** + *-uță*] **1-6** (Trs; șhp) Mioriță (**1-6**).

miosarcom *sn* [At: DN^3 / P: *mi-o~* / Pl: *~oame* / E: fr ***myosarcome***] (Med) Tumoare malignă a țesutului muscular.

miositeroză *sf* [At: DN^3 / P: *mi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***myosclérose***] (Med) Scleroză a mușchilor.

miosotis *sn* vz ***miozotis***

miospasm *sn* [At: DN^3 / P: *mi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***myospasme***] (Med) Contracție spasmodică a mușchilor.

miotic, ~ă [At: DN^3 / P: *mi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***myotique***] **1** *sn* Medicament care produce mioză. **2** *a* Care produce mioză.

miotom *sn* [At: DN^3 / P: *mi-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***myotome***] Instrument chirurgical folosit în miotomie (**2**).

miotomie *sf* [At: COSTINESCU / P: *mi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***myotomie***] **1** Parte a anatomiei care se ocupă cu disecția mușchilor. **2** Disecție făcută în mușchi.

miotonie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***myotonie***] Boală manifestată prin tulburări în contracția mușchilor.

miotonometru *sn* [At: DN^3 / P: *mi-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***myotonomètre***] Aparat pentru măsurarea tonusului muscular.

mioză *sf* [At: DEX / P: *mi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***myosis***] (Med) Contracție pronunțată a pupilei, care apare în timpul expunerii la lumină, în efortul de acomodare etc.

miozină *sf* [At: DLR / P: *mi-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***myosine***] Proteină de tipul globulinei care se găsește în mușchii animalelor.

miozită *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *mi-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***myosite***] Afecțiune la om și la animale constând în inflamația unuia sau mai multor mușchi.

miozot *s* vz ***miozotis***

miozotis *s* [At: TOPÎRCEANU, B. 5 / V: ***~zot*** *s* / A și: *~zotis* / P: *mi-o~* / E: fr ***myosotis***] (Bot) Nu-mă-uita (*Myosotis silvatica*).

miquelete *smi* [At: DN^3 / P: *mi-che~* / E: sp ***miquelete***] (Rar) **1** Bandit spaniol din Pirinei. **2** Soldat din garda guvernatorilor de provincii în Spania.

mir^1 *sn* [At: PSALT. 280 / Pl: *~uri* / E: slv ***миро***] **1** Substanță uleioasă, parfumată, utilizată odinioară la unsul trupului sau la îmbălsămarea cadavrelor Vz *balsam*. **2** Untdelemn sfințit, folosit la săvârșirea unor ritualuri creștine **3-4** (Fam, ca aluzie la locul din frunte unde se miruiesc credincioșii; îe) **A lovi (sau a trăsni etc. pe cineva) la ~** A izbi pe cineva în frunte (mortal). **5** (Îae; fig) A distruge. **6** (Îe) **A-i lua (cuiva) ~ul** A omorî pe cineva. **7** A doua dintre cele șapte taine ale bisericii creștine, care constă în ungere cu untdelemn sfințit pentru a obține revărsarea harului

divin asupra cuiva Si: *miruire, miruit*[1]. **8** (Pex) Sfințire pentru consacrarea într-o înaltă demnitate. **9** (Îe) **A scălda de ~** A scălda un copil în ziua următoare botezului.

mir[2] *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 51/25 / E: slv ***мирь***] **1** (D. clerici, îoc *mănăstiresc, călugăresc*; îla) **De ~** Care nu face parte din tagma călugărească. **2** (D. biserici, îal) Care nu depinde de o mânăstire.

mir[3] *sn* [At: I. BRĂESCU, M. 14 / Pl: *~uri* / E: rs ***мир***] Formă de proprietate comună a pământului în Rusia țaristă Si: *obște sătească*.

mir[4] *sns* [At: ȘEZ. IV, 191 / E: pvb ***mira***[1]] (Reg) **1** Mirare (1). **2** Admirație. **3** (Îe) **A fi (sau a rămâne) de ~ (sau de ~ul cuiva)** A se face de râs.

mir[5] *s* [At: ALR II, 4381/76 / E: nct] (Reg; îcs) *De-a ~u* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

mir[6] *sm* vz ***mire***

mir[7] *sn* vz ***mirt***

mira[1] [At: PSALT. HUR. 40ʳ/25 / V: (îrg) ***miera*** / E: ml ***mirari***] **1** *vr* (Udp „de", îvr, „pentru" sau de propoziții completive) A fi sau a rămâne nedumerit, surprins de ceva. **2** *vr* A găsi că ceva este curios, ciudat, de neînțeles Si: (înv) *a se ciudi*. **3** *vr* (Pex) A fi uimit, uluit. **4** *vr* (Dep; îe) **Te miri cine** (sau **ce**) Un oarecare. **5** *vr* (Îe) **Te miri** (sau, rar **miră**) **ce** (**și mai nimic** sau **nimica**, rar, ***nimică***) Un lucru neînsemnat. **6** *vr* (Îlav) **Te miri unde** Undeva, cine știe unde. **7** *vr* (Îe) **Te miri cum** Nu se știe cum, fără voie. **8** *vi* (Rar, îe) **Te miră de nu...** Cine știe dacă nu... **9** *vt* A uimi. **10** *vi* (Udp „de") A manifesta admirație Si: *a se minuna* (6). **11** *vr* (Îvp; urmat de determinări care arată cauza acțiunii) A se întreba. **12** *vr* (Înv) A fi neliniștit Si: *a se frământa, a se zbuciuma*. **13** *vr* (Înv) A-i fi teamă. **14** *vr* (îrg) A privi cu atenție Si: *a cerceta*. **15** *vr* (Reg; spc; d. femei însărcinate) A se uita cu insistență la ființe diforme, riscând, potrivit unei superstiții, să nască copii diformi. **16** *vr* (Trs, udp „de" sau „după") A se îngriji de cineva sau de ceva.

mira[2] [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pzi: *mirez* / E: fr ***mirer***] (Frî) **1-2** *vrtf* A se privi ca într-o oglindă. **3** *vi* A se reflecta.

mirabil, ~ă *a* [At: VASICI, M. I, 22/16 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***mirabilis***] (Ltî) Care provoacă mirare Si: *uluitor, uimitor, extraordinar*.

mirabilis *smi* [At: DN[3] / E: fr, lat ***mirabilis***] Plantă erbacee originară din Africa și America, cultivată pentru florile ei în formă de pâlnie, diferit colorate, care se deschid numai seara Si: (pop) *frumoasa-nopții*.

mirabilit *sm* [At: DEX – S / Pl: *~iți* / E: cg ***mirabilite***] (Chm) Sulfat de sodiu natural folosit în industria chimică, în industria sticlei etc.

mirac[1] *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 211/31 / V: ***mirax*** / Pl: nct / E: ngr ***μειράκιον, μεῖραξ***] (Grî; rar) **1** Băiat. **2** Copil.

mirac[2] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 94ʳ/22 / V: ***~chiu*** / Pl: *~uri* / E: lat ***miraculum***] (Înv) Miracol (1).

miracidium *sm* [At: DN[3] / P: *~di-um* / Pl: *~i* / E: nct] Larvă a distomului, ciliată, având înfățișarea unor infuzori.

mirachiu *sn* vz ***mirac***[2]

miracol *sn* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~e*** *sni*, ***~cul*** (Pl: *~cule*, rar, *sm ~culi*) / Pl: *~le* / E: lat ***miraculum***, it ***miracolo***, fr ***miracle***] **1** Fenomen supranatural Si: *minune*. **2** (Pgn) Fapt, fenomen ieșit din comun. **3** (Ccr) Reprezentare teatrală din evul mediu, cu subiect religios sau istoric, în care intervin elemente ale miraculosului creștin.

miracole *sni* vz ***miracol***

miracul *sn* vz ***miracol***

miraculos, ~oasă [At: NEGULICI / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***miraculeux***, lat ***miraculosus, -a, -um***] **1-2** *s, a* (Fenomen, întâmplare etc.) care este sau pare a fi rezultatul unui miracol Si: *extraordinar, minunat, uimitor*. **3** *av* În mod miraculos (2). **4** *sms* Totalitate a elementelor supranaturale din basme și legende. **5** *a* Care are efecte excepționale. **6** *a* Care face minuni Si: *minunat* (5).

mirador *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: cf sp *mirar*] **1** Belvedere pe terasele caselor spaniole. **2** Post de observație ridicat deasupra solului.

miragiu *sn* vz ***miraj***

mirahor *sm* vz ***imbrohor***

miraj *sn* [At: CR (1829), 234[1]/20 / V: ***~agiu*** (Pl: *~agii*) / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***mirage***, it ***miraggio***] **1** Fenomen optic produs prin refracția treptată a razelor de lumină în straturile de aer cu densități diferite, datorită căruia obiectele depărtate, aflate în apropierea orizontului, apar însoțite de imaginea lor răsturnată. **2** (Pex) Fata morgana Si: (pop) *apa morților*. **3** (Fig) Imagine înșelătoare Si: *iluzie, închipuire*, (înv) *plăsmuire*. **4** (Fig) Lucru atrăgător, minunat. **5** (Îs) *~ul ouălor* Operație de examinare a ouălor supuse incubației, pentru a urmări starea și dezvoltarea embrionului.

miralai *smi* [At: GHICA, S. 322 / E: tc ***miralay***] Ofițer care comandă un regiment în armata turcă Vz *colonel*.

miralnic, ~ă *a* [At: (a. 1851) IORGA S. D. XVI, 36 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mira***[1] + *-(a)lnic*] (Îvr) Care provoacă mirare.

mirare *sf* [At: PSALT. 218 / V: (reg) ***mier~*** / Pl: *~rări* / E: ***mira***[1]] **1** Nedumerire. **2** (Pex) Uimire. **3** (Îs) *Semnul ~rării* Semnul exclamării. **4-5** (Îljv) **De-(a) ~** (În mod) surprinzător. **6** (Îvp; îlv) **A-i fi (cuiva) de** (sau **a, de-a**) **~** (sau **de-a ~a**) A se mira (1). **7** (Îe) **N-ar fi de ~ să...** E posibil să... **8** (Reg; îe) **Nu-i ~** N-aveți de ce mulțumi. **9** (În construcții exclamative) Lucru neobișnuit. **10** (Înv) Minune (1). **11** (Înv) Admirație. **12** (Îla) **(Vrednic) de ~** Care merită admirație Si: *admirabil*. **13** (Rar) Nehotărâre. **14** (Îvr) Neliniște. **15** (Rar) Curiozitate. **16** (Reg; pbl) Insultă.

miras *sn* vz ***miraz***[1]

mirat[1] *sn* [At: NECULCE, L. 340 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***mira***[1]] **1** (Rar; îla) **De ~** Surprinzător. **2** (Lpl; înv) Minuni. **3** (Reg; mpl) Deochi.

mirat[2]***, ~ă*** [At: PSALT. HUR. 57ʳ/20 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mira***[1]] **1** *a* (D. oameni) Care este nedumerit, surprins sau uimit. **2** *a* (D. fizionomia, privirea, gesturile etc. oamenilor) Care exprimă sau presupune nedumerire, surprindere sau uimire. **3** *a* (Înv) Minunat (1). **4** *a* Admirabil. **5** (Îvr) Neliniștit.

mirax *sm* vz ***mirac***[1]

miraz[1] *sn* [At: GORJAN, H. I, 35/14 / V: ***mer~, mereaz, ~as, mireaz*** / Pl: *~uri* / E: tc ***miras***] **1** (Îrg) Moștenire lăsată sau primită de cineva. **2** (Reg) Gospodărie. **3** (Mun; Olt) Venit sau câștig neașteptat.

miraz[2] *sns* [At: ANON. CAR. / V: ***mer~*** / E: cf *mira*[1]] (Ban, Olt) **1** Lucru sau faptă care trezește mirare, admirație sau dezaprobare. **2** Ciudățenie. **3** (Îlav) **De ~** Foarte bine Si: *minunat, strașnic*. **4** (Îe) **Mai mare meraz** Spre mirarea tuturor. **5** (Îe) **A fi vrednic de ~** A fi vrednic de batjocură. **6** (Îe) **A fi (sau a se face) de ~ (sau de ~ul lumii)** A se face de râs.

miraza *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 106 / Pl: *~ze* / E: nct] (Înv) Oglindă.

miră[1] *sf* [At: PONI, F. 53 / Pl: *~re* / E: ngr ***μοῖρα***, fr ***mire***] **1** (Îvr) Fiecare dintre semnele, de obicei linioară sau punct, de pe scara gradată a unui instrument de măsură. **2** Riglă special gradată, care servește la măsurarea indirectă a distanțelor sau a înălțimilor. **3** Piesă metalică așezată la capătul țevii unei arme de foc, care servește la ochit Si: *cătare*. **4** (Îs) *Punct de ~* Țintă spre care este îndreptată o armă de foc. **5** Imagine transmisă de stațiile de televiziune pentru verificarea calității imaginii.

miră[2] *sf* [At: CANTEMIR, IST. 139 / Pl: *~re* / E: ns cf *milă*[2]] (Îvr; îs) *~ cerească* Măsură de lungime egală cu 73 de mile pământești.

miră[3] *sf* [At: PISCUPESCU, O. 301/21 / Pl: *~re* / V: ***mirhă*** / E: ngr ***μύρρα***] (Înv) Smirnă.

miră[4] *sf* [At: ALRM I/II, h 359/93 / Pl: *~ri* / E: ***mir***[6]] (Reg) Mireasă (1).

mirăcios, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mira***[1] + *-(ă)cios*] (Nob) Care se miră adesea și de orice.

mirăciune *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ni* / E: ***mira***[1] + *-(ă)ciune*] (Rar) Mirare (1).

mirădănie *sf* vz ***mirăzenie***

mirănesc, ~ească *a* vz ***mirenesc***

mirător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 43ᵛ/24 / V: **(6)** *miritoriu* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mira***[1] + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se miră. **3-4** *smf, a* (Persoană) care provoacă mirare. **5** *a* (Înv) Care face minuni. **6** *smf* (Mtp; reg) Ființă imaginară care are puterea să deoache Si: (reg) *deochetor, miriș, miritură, miroaică*.

mirătură *sf* [At: MARIAN, NA. 55 / Pl: *~ri* / E: ***mira^1*** + *-(ă)tură*] (Reg) **1** Monstru. **2** Organ genital al calului. **3** (În descântece) Deochi.

mirăzenie *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 352/6 / V: ***~ădănie, ~roz~*** / Pl: *~ii* / E: ***miraz^2*** + *-enie*] **1** (Trs; Ban) Fapt, lucru sau obiect ieșit din comun, care uimește Si: *ciudățenie*. **2** (Reg; dep) Casă urâtă. **3** (Trs) Monstru.

mirăzi *vr* [At: DLR / Pzi: *~zesc* / E: ***miraz^2***] *vr* (Reg) A se mira^1.

mirăzmi *v* vz ***miresma***

mirchiriște *sf* [At: ALR I, 933/512 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Fân neîmprăștiat.

mircoli *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A sfărâma.

micoti *vt* [At: CV 1950, nr. 4, 44 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A bate la cap pe cineva.

mire^1 *sm* [At: PSALT. HUR 14^v/7 / V: (reg) ***mir*** *sn* / Pl: *~ri* / E: ml ***miles*** „soldat", cf alb *mirë* „bun"] **1** Bărbat în ziua, sau în preajma zilei căsătoriei sale Si: *ginere*, (îrg) *mărit^1*, (reg) *june, mireaz^1, mireț*. **2** (Bis) Iisus Hristos. **3** (Reg; îs) *De~a ~le și mireasa* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **4** (D. fete; îe) **A lua pe Hristos de ~** A se călugări. **5** (Rar) Candidat la însurătoare. **6** (Lpl) Cele două persoane care se cunună sau se căsătoresc, în ziua sau în preajma zilei căsătoriei lor. **7** (Reg; îs) **Al doilea ~** Însoțitor al miresei la nuntă. **8** (Reg) Pețitor.

mire^2 *a* vz ***mare^1***

mirealnă *sf* vz ***mreană***

mirean^1, ~ă [At: CORESI, EV. 286 / Pl: *~eni, ~ene* / E: slv ***мирѣнинъ***] **1-2** *smf, a* (Îoc *preot* sau *călugăr, călugăriță*) (Persoană) care nu aparține clerului Si: *laic*. **3** *sm* (Înv; îoc *călugăr*; îs) *Preot* (sau *popă*) ~ Preot căsătorit. **4** *a* De lume Si: *lumesc, laic*. **5** *smf* (Fig; udp „în", indicând domeniul) Persoană lipsită de pregătire Si: *profan*.

mirean^2 *sm* vz ***mreană***

mireană^1 *sf* [At: CHEST. V, 67/15 / Pl: *~ene* / E: nct] (Reg; îs) *Oaie ~* Oaie dintr-o rasă de oi sprintene, cu lână multă și rezistentă la intemperii.

mireană^2 *sf* vz ***mreană***

mireancă *sf, a* [At: GALACTION, O. 320 / Pl: *~ence* / E: ***mirean*** + *-că*] **1-2** (Rar; îoc *călugăriță*) Femeie care nu aparține clerului Si: *mireană* (**1**).

mireasă *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 264/4 / V: (reg) ***~ază*** / Pl: *~ese* / E: ***mire^1*** + *-easă*] **1** Femeie în ziua, sau în preajma zilei căsătoriei sale Si: (reg) *miră^1*. **2** (Îs) *Dansul* (sau *hora, jocul*) *~esei* Dans popular care se joacă în timpul nunții. **3** (Îas) Melodie după care se execută mireasa (**2**). **4** (Îe) **A plânge ca o ~** A plânge mult și fără rost. **5** (Pop; îe) **A sta ca o ~** A sta degeaba. **6** (Îae) A fi timid. **7** (Îe) **A mânca ca o ~** A mânca foarte puțin. **8** (Pop; îe) **A sta (de) parcă i-a murit ~sa** A sta supărat. **9** (Rar; îs) *~sa lumii* Moarte. **10** (Bis; îs) *~sa lui Dumnezeu* (sau *a Domnului*, rar, *a cerului*) Călugăriță. **11** (Bis) Biserică creștină. **12** (Fig, gmț) Sabie. **13** Personaj din diferite jocuri populare. **14** Plantă erbacee din familia labiatelor, cu frunzele verzi-gălbui, purpurii închis sau roșii, cu flori albe sau purpurii, dispuse în spic, cultivată ca plantă ornamentală Si: (reg) *poala-Maicii-Precista, urzici* (*Coleus Blumei*).

mireasmă *sf* [At: MOXA, ap. GCR I, 57/83 / V: *~**azmă*** (Pl: *~azme*), (înv) *~**ezmă, mirizmă*** / Pl: *~esme* / E: slv ***моѵрѹзма***] **1** Miros foarte plăcut, răspândit mai ales de flori Si: *aromă, parfum*, (rar) *balsam*. **2** (Mpl) Uleiuri sau substanțe aromatice pentru ungerea trupului sau a unei părți a lui, pentru ardere în scopul parfumării aerului etc. Si: *balsam*, (înv) *mirodie* (**1**).

mireaz^1 *sm* [At: ARH. FOLK. V, 130 / Pl: *~eji* / E: ***mirează***] **1** (Reg) Mire^1 (**1**). **2** (Lpl) Însurăței. **3** (Im, Mol) Soț.

mireaz^2 *sn* vz ***miraz^1***

mireaza *sf* vz ***mireasă***

mireazmă *sf* vz ***mireasmă***

mirei *sp* [At: IORDAN, L. M. 193 / A: nct / E: nct] (Mol) Mei (*Panicum miliaceum*).

mireja *sf* vz ***mreajă***

mirel *sm* [At: MAIAN, NU. 605 / Pl: *~ei, ~i* / E: ***mire^1*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Mire^1 (**1**) (tânăr și drăguț) Si: *mireț* (**1-2**). **3-4** (Trs; șhp; lpl) Miri^1 (**6**) (tineri) Si: *miretei* (**1-2**), *mireți* (**3-4**).

mirenesc, ~ească *a* [At: PRAV. 211 / V: (înv) ***~rin~, ~rân~, mer~*** / Pl: *~ești* / E: ***mirean^1*** + *-esc*] (Îoc *bisericesc, călugăresc*) De mirean^1 (**1**) Si: *laic, lumesc*.

mirenește *av* [At: (a. 1640) GCR I, 91/7 / E: ***mirean^1*** + *-ește*] Ca mirenii^1 (**1**).

mirenie *sf* [At: PRAV. 57 / Pl: *~ii* / E: ***mirean^1*** + *-ie*] (Înv) **1-2** Stare de mirean^1 (**1, 3**). **3** Timp cât cineva este mirean^1 (**1**).

miresma [At: (a. 1700) BV I, 394 / V: *~**ezma***, (înv) ***~răzmi, ~mi, ~ezmi*** / Pzi: *~mez* / E: ***mireasmă***] **1** *vt* A înmiresma. **2** *vi* (Rar; d. mirosuri, parfumuri, adieri) A se împrăștia.

miresmare *sf* [At: DEX / Pl: *~mări* / E: ***miresma***] Înmiresmare.

miresmat, ~ă *a* [At: (a. 1789) ap. IORGA, L. II, 324 / V: (înv) ***~mit, ~ezmit*** / E: ***miresma***] Înmiresmat.

miresmător, ~oare *a* [At: GORJAN, H. II, 3/31 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***miresma*** + *-(ă)tor*] (Îvr) Miresmat.

miresmi *v* vz ***miresma***

miresmit, ~ă *a* vz ***miresmat***

miresucă *sf* [At: MARIAN, NU. 291 / Pl: *~uci* / E: ***mireasă*** + *-ucă*] **1-2** (Mar, Trs; șhp) Mireasă (**1**) (tânără și drăguță) Si: (reg) *miresuță* (**1-2**).

miresuță *sf* [At: PAMFILIE, J. III, 13 / Pl: *~uțe* / E: ***mireasă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Miresucă (**1-2**).

miretei *smp* [At: BUD, P. P. 11 / V: ***~rităi*** / E: ***mărit^1*** + *-ei*] **1-2** (Mar, Trs; șhp) Mirei (**3-4**).

mireț *sm* [At: ARH. FOLK. VII, 66 / Pl: *~i* / E: ***mire*** + *-eț*] **1-4** (Trs; șhp) Mirel (**1-4**).

mireu *av* vz ***mereu***

mirez *s* vz ***meriză***

mirezma *v* vz ***miresma***

mirezmă *sd* vz ***mireasmă***

mirezmi *v* vz ***miresma***

miresmit, ~ă *a* vz ***miresmat***

mirezmui *vr* [At: BĂRAC, ap.TDRG / Pzi: *~esc* / E: ***mireazmă*** + *-ui*] (Rar) A se unge cu miresme (**2**).

mirgan *s* [At: PANȚU, PL., ap. DA / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Plantă erbacee din familia labiatelor, cu flori mari violete, care cresc câte una sau câte două la subțioara frunzelor (*Scutellaria galericulata*).

mirgășli *vr* [At: ALR II/I, MN 62, 4208 bis/334 / Pzi: 3 *~lește* / E: nct] (Reg; d. răni) A se inflama.

mighinea *sf* vz ***merdenea***

mirha *sf* vz ***miră^3***

miri *s* vz ***mirie***

miria- [At: DN^3 / P: *~ri-a* / E: fr, it ***myria-***] Element prim de compunere savantă, cu semnificațiile: **1** Foarte numeros. **2** (La unități de măsură) De zece mii de ori mai mare. **3** (La unități de măsură) De o sută de miliarde de ori mai mare.

miriadă *sf* [At: HELIADE, O. I, 185 / P: *~ri-a~* / Pl: *~de* / E: fr ***miriade***] (Liv; mpl; udp „de") Număr sau cantitate foarte mare, nedeterminată Si: *mulțime*.

miriagram *sn* [At: CLIMESCU, A. 209 / P: *~ri-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***myliagramme***] (Rar) Unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 10 000 de grame.

mirialitru *sm* [At: CLIMESCU, A. 207 / P: *~ri-a~* / Pl: *~ri* / E: fr ***myrialitre***] (Rar) Unitate de măsură pentru capacități, egală cu 10 000 de litri.

miriametru *sm* [At: DRĂGHICEANU, C. 66 / P: *~ri-a~* / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: fr ***myriamètre***] (Rar) Unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 10 000 de metri.

miriapod *snm* [At: J. CIHAC, I. N., ap. URSU, T. Ș. 239 / P: *~ri-a~* / Pl: (*sn*) *~de*, (*sm*) *~ozi* / E: lat ***myriapoda***, fr ***myriapode***] **1** (Lpl) Clasă de animale inferioare, cu corpul alcătuit din segmente sau inele și cu multe perechi de picioare. **2** (Șls) Animal din clasa mirapodelor (**1**).

mirican *a* [At: ALR II, 6294/310 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *american*] (Reg; îs) *Grâu ~* Grâu alac (**1**).

miriclic *s* [At: I. CR. III, 268 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Pastă cleioasă din făină amestecată cu apă Si: *cocă, pap*.

miridă *sf* vz ***meridă***

miridean *sn* vz ***meridian***

miridos *s* vz ***miridov***

miridov *s* [At: ANTIPA, P. 784 / V: ~*os* / Pl: nct / E: nct] (Ban) Minciog.

mirie *sf* [At: (sec. XVIII) ap. LET[2] III, 295 / V: ***miri***, ***merie*** / Pl: ~*ii* / E: tc ***mirî***] **1** Visterie a împărăției turcești Si: *tezaur*. **2** (Pex; îrg) Impozit.

mirific, ~ă *a, av* [At: CARAGIALE, O II, 7 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***mirifique***] (Liv) **1-2** (În mod) excepțional.

mirigai *sn* [At: LEXIC REG. 27 / Pl: ~*e* / E: nct] (Olt) Bucată mică de lemn.

mirimiram *sm* vz ***mirimiran***

mirimiran *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 267 / V: ~***am*** / S și: *miri miran* / Pl: ~*i* / E: tc ***mir-i-miran***] Funcționar turc care guverna un district.

miringită *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*te* / E: fr ***myringite***] (Med) Inflamație a timpanului urechii.

miringitomie *sf* [At: DN[3] / P: ~*mi-e* / Pl: ~*ii* / E: fr ***myringitomie***] Incizie a timpanului.

mirinesc, ~ească *a* vz ***mirenesc***

mirioară[1] *sf* vz ***mereoară***

mirioară[2] *sf* vz ***mierior***

miriș *sms* [At: GR. S. VI, 132 / E: ***mira***[1] + -*iș*] (Mtp) Mirătoare (**6**).

mirișâg *sn* vz ***mirișug***

mirișig *sn* vz ***mirișug***

miriște *sf* [At: MOXA, ap. GCR I, 61/5 / V: (reg) ***mer~*** / Pl: ~*ti*, ~, (reg) ~*turi* / E: bg ***мерище***] **1** Teren agricol pe care au rămas, după recoltare, părțile inferioare ale tulpinilor de cereale Si: (reg) *miriștină* (**1**). **2** (Csc) Părți inferioare ale tulpinilor de cereale rămase în pământ după recoltare Si: (reg) *miriștină* (**2**).

miriștină *sf* [At: H XVIII, 19 / Pl: ~*ni* / E: ***miriște*** + -*ină*] (Trs) **1-2** Miriște (**1-2**).

mirișug *sn* [At: (a. 1690) IORGA, S. D. XII, 234 / V: ***amirișug, ~șâg, ~șig, ~rușag*** / Pl: ~*uri* / E: mg ***nyereség***] (Mg; Trs) **1** Câștig. **2** Dobândă. **3** (Îe) **A umbla în ~** A umbla după afaceri.

mirităi *smp* vz ***miretei***

miritisi *v* vz ***meremetisi***

miritoriu, ~oare *a* vz ***mirător***

miritură *sf* [At: ȘEZ. I, 57 / Pl: ~*ri* / E: ns cf *mira*[1]] (Mtp) Mirătoare (**6**).

miriță *sf* vz ***mieriță***

miriu, ~ie *a* vz ***mieriu***[1]

mirâu, ~âie *a* vz ***mieriu***[1]

mirizmă *sf* vz ***mireasmă***

mirjoc *sf* vz ***mijloc***

mirlă *sf* vz ***mierlă***

mirlăi *v* vz ***miorlăi***

mirloi[1] *sm* vz ***mierloi***[1]

mirloi[2] *v* vz ***miorlăi***

mirluță *sf* vz ***mierluță***

mirmeco- [At: DN[3] / E: fr ***myrméco~***, it ***mirmeco~***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) furnici. **3** De furnică.

mirmecofag, ~ă *sm, a* [At: DN[3] / Pl: ~*agi*, ~*age* / E: fr ***myrmécophage***] **1-2** (Animal) care se hrănește cu furnici.

mirmecofil, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***myrmécophile***] **1-2** *smf, a* (Plantă) în care trăiesc furnici. **3-4** *smf, a* (Plantă) polenizată de furnici. **5-6** (Animal) care trăiește în furnicare.

mirmecofit, ~ă *sf, a* [At: DN[3] / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: fr ***myrmécophite***] **1-2** (Plantă) preferată de furnici.

mirmecologie *sf* [At: DN[3] / P: ~*gi-e* / Pl: ~*ii* / E: fr ***myrmécologie***] Studiu al furnicilor.

mirmidon, ~ă *sm* [At: ASACHI, S. L. II, 117 / Pl: ~*ni* / E: fr ***myrmidon***] **1** Om de statură mică, pipernicit. **2** Om lipsit de valoare și care se face ridicol prin pretențiile lui.

mirmilon *sm* [At: DN[3] / Pl: ~*i* / E: lat ***myrmillo***, fr ***mirmillon***] Gladiator roman care lupta de obicei cu retiarii, înarmat cu scut lung și ușor, cu sabie lungă cu două tăișuri și având ca semn distinctiv coiful galic împodobit cu un pește.

miroaică *sf* [At: GR. S. VI, 143 / Pl: ~*ice* / E: ***mira***[1] + -*oaică*] (Mtp) Mirătoare (**6**).

miroaznă *sf* vz ***mirozná***

mirobolant, ~ă *av, a* [At: DEX / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***mirobolant***] **1-2** (Într-un mod) ieșit din comun Si: *fantasmagoric, fantastic, ireal, minunat*.

mirodea *sf* [At: H VII, 480 / E: ***mirodenie*** css, cf gr *μυρωδία*] **1** Plantă erbacee din familia cruciferelor cu flori liliachii, plăcut mirositoare Si: *muștarul-stâncilor, sibiog* (*Hesperis alpina*). **2** Plantă erbacee din familia cruciferelor cu flori albe, plăcut mirositoare (*Hesperis nivea*).

mirodenie *sf* [At: N. TEST. (1648), 309[r]/28 / P: ~*ni-e* / Pl: ~*ii* / E: ***mirodie*** + -*enie*] **1** (Mpl) Substanțe aromatice care răspândesc un miros puternic și plăcut Si: *aromate*, (înv) *mirositură*. **2** (Pex) Miros plăcut Si: *parfum, aromă, mireasmă*. **3** (Lpl) Plante exotice folosite pentru a da alimentelor aromă sau gust deosebit Si: *mirodii* (**3**). **4** (Pex; lpl; rar) Ingrediente. **5** (Pex; Ban) Zarzavat aromat de la care se consumă frunzele Si: *verdeață, mirodie* (**4**). **6** Plantă din familia cruciferelor, cu flori galbene-verzui plăcut mirositoare, care crește la marginea pădurilor Si: *floarea-nopții* (*Hesperis tristis*). **7** (Bot; reg) Nopticoasă (*Hesperis matronalis*).

mirodenit, ~ă *a* [At: BUL. FIL. III, 186 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***mirodenie***] (Mol; d. alimente, rar) Condimentat.

mirodi *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: ~*desc* / E: drr ***mirodie***] (Rar, c. i. alimente) A da gust plăcut cu ajutorul mirodeniilor (**3**).

mirodie *sf* [At: (a. 1642) GCR I, 101/5 / P: ~*di-e* / Pl: ~*ii* / E: bg ***миродия***] **1** (Înv; mpl) Mireasmă (**2**). **2** (Pex) Miros plăcut Si: *mireasmă, parfum*. **3** Mirodenie (**3**). **4** (Pex, Ban) Mirodenie (**5**).

mirodot *sm* [At: N. REV. R. I, 168 / Pl: ~*doți* / E: nct] (Nob; csnp) Preot care miruiește.

miroi *smi* [At: GOROVEI, CR. 241 / E: ***mire***[1] + -*oi*] **1-2** (Trs, Mar; șdp) Mire[1] (**1**) (vârstnic). **3-4** (Lpl; șdp) Miri[1] (**6**) (vârstnici).

mironice *sfp* [At: DR. IV, 888 / A: nct / E: ns cf *moroaice*] (Mtp; reg) Iele.

mironoseală *sf* [At: VINEA, L. II, 13 / Pl: ~*eli* / E: ***mironosi*** + -*eală*] (Nob) Atitudine a celui care se preface că este nevinovat.

mironosi *vr* [At: BUL. FIL. III, 186 / Pzi: ~*sesc* / E: drr ***mironosiță***] (Rar) A face pe mironosița (**4**).

mironosit, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 187 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***mironosiți*** (pll *mironosiță*)] **1** *a* Prefăcut, care mimează nevinovăția. **2** *s* (Îe) **A face pe ~ul** A face pe mironosița (**4**).

mironosiță [At: VARLAAM, C. 92 / V: (reg) ***minoros~*** / Pl: ~*țe* / E: slv ***мνроносица***] **1** *sf* (Bis) Fiecare dintre femeile care, potrivit Noului Testament, au dus balsamuri la mormântul lui Hristos pentru a-i unge trupul înainte de înmormântare. **2-3** *sf, a* (Pex) (Femeie) cucernică. **4** (Fam; îe) **A face pe ~** A simula pietate și modestie. **5** Specie de fluture cu aripile din față albe cu pete cafenii și cu cele din spate cenușii-albăstrii (*Lymantria monacha*).

miros *sn* [At: PARACLIS (1639), 253 / V. (reg) ***aminos, am~, minos, mirus*** / A și: (reg) *miros* / Pl: ~*uri*, (pop) ~*oase* / E: pvb ***mirosi***] **1** Unul din cele cinci simțuri cu care sunt înzestrați oamenii și animalele, prin care organismul primește informații despre mediul înconjurător prin intermediul substanțelor care emit vapori. **2** Capacitate de a percepe și deosebi emanațiile substanțelor care emit vapori Si: (liv) *olfacție*. **3** (Fig) Perspicacitate. **4** Emanație plăcută sau neplăcută a unui corp Si: *aromă, duhoare, miasmă, mireasmă, parfum, putoare*. **5** Senzație pe care o produce mirosul (**4**) asupra simțului olfactiv. **6** Proprietate a unor substanțe de a fi percepute cu mirosul (**1**). **7** (Înv; mpl) Mirodenie (**1**). **8** (Reg) Parfum pentru stropirea hainelor, a corpului. **9** Mireasmă (**2**). **10** (Pop; lpl, îf

miroase) Condimente folosite la prepararea cârnaților. **11** (Îvr; fig, csnp) Renume.

mirosa *v* vz ***mirosi***

miroseală *sf* [At: CORESI, EV. 309 / V: (reg) ***am~*** / Pl: *~eli, ~le* / E: ***mirosi*** + *-eală*] (Înv) **1** Emanare de mirosuri (**4**). **2** Miros (**4**). **3** (Ccr; mpl) Mirodenie (**1**). **4** Mireasmă (**2**). **5** (Îvr; fig, csnp) Renume.

miroseață *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 65v/2 / Pl: *~țe* / E: ***miros*** + *-eață*] (Îvr) Mireasmă (**2**).

mirosenie *sf* [At: (a. 1560) GCR I, 5/20 / Pl: *~ii* / E: ***mirosi*** + *-enie*] (Înv) **1** Mireasmă (**1**). **2** Mirodenie (**1**).

mirosi [At: PSALT. (1651), ap. CCR 110/18 / V: (îrg) ***am~***, (reg) ***aminosi***, ***amirusi***, ***amninusi***, ***mino~***, ***miorosi***, ***~rusi***, (cscj) ***aminusa***, ***amirosa***, ***amirusa***, ***minosa***, ***~sa***, ***amnerosi***, ***mirosî*** / Pzi: *miros* (A și: reg, *miros*), (înv) *~sesc*, *3 ~oase*, *6 miros*; Cj: 3, 6 *să miroase*; Imt: *miroase* / E: slv ***мѵросати***] **1** *vi* A percepe cu mirosul (**1**). **2** *vi* A apropia nasul de ceva și a trage aer pe nări pentru a simți un miros (**4**). **3** *vt* (Fig) A-și da seama de o situație, conducându-se după anumite indicii Si: *a bănui*, *a intui*, a *presimți*. **4** *vi* A avea și a răspândi un miros (**4**). **5** *vi* (Pop; îe) **Nici nu pute, nici nu ~** Se spune despre o persoană sau un obiect care ne sunt indiferente. **6** *vi* (Pfm; îe) **A ~ a pământ** (**sau a groapă, a colivă**) A fi pe moarte. **7** *vi* (Pfm; îe) **A ~ a butoi** A fi beat. **8** *vi* (Pop; îe) **A-i ~** (**cuiva**) **a rău** sau **a nu(-i) ~ a bine** A presimți consecințele nefaste ale unui fapt. **9** *vi* (Îae) A i se părea că un lucru nu e curat, cinstit. **10** *vi* (Pop; îe) **A nu ~ a nas de om** A nu fi cinstit, onorabil, demn. **11** *vi* (D. bărbați; pop; îe) **A-i ~ (cuiva) a catrință** A începe să umble după femei. **12** *vi* (Pfm; îe) **Nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i ~oase** Se spune despre cineva care se preface că nu știe nimic despre o faptă la care a participat. **13** *vi* (Îae) Se spune când cineva nu recunoaște o faptă rea a sa. **14** *vi* (Fig) A prevesti. **15** *vi* (Fig; rar) A se auzi. **16-17** *vtr* (Îvr) A (se) umple de miros.

mirosire *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 302/17 / V: (înv) ***am~*** / Pl: *~ri* / E: ***mirosi***] **1** Percepere a unui miros (**4**) Si: (rar) *mirosit* (**1**). **2** Apropiere a nasului de ceva și aspirare pentru a simți un miros (**4**) Si: (rar) *mirosit* (**2**). **3** (Fig) Intuire a unei situații, după anumite indicii Si: (rar) *mirosit* (**3**). **4** (Înv) Miros (**1**). **5** (Înv) Mireasmă (**1**).

mirosit *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mirosi***] (Rar) **1-3** Mirosire (**1-3**). **4** (Înv) Miros (**1**). **5** (Înv) Mireasmă (**1**).

mirositor, ~oare *a* [At: (a. 1642) GCR I, 101/25 / V: (înv), ***~iu***, ***am~***, ***amirositoriu***/ Pl: *~i*, *~oare*/ E: ***mirosi*** + *-tor*] Care are sau răspândește un miros (**4**).

mirositoriu, ~oare *a* vz ***mirositor***

mirositură *sf* [At: BIBLIA (1688), 309¹/21 / V: ***am~*** / Pl: *~ri* / E: ***miros*** + *-itură*] (Înv; mpl) Mirodenie (**1**).

mirosnic, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***miros*** + *-nic*] (Înv; nob) Parfumat.

mirotocet *sm* [At: (a. 1652) GCR I, 158/28 / Pl: *~i* / E: slv ***мѵроточецъ***] (Bis; îvr) Izvorâtor de mir (**2**) la creștini.

mirozenie *sf* vz ***mirăzenie***

miroznă *sf* [At: CREANGĂ, P. 123 / V: *~osnă*, ***~oaznă*** / Pl: (rar) *~ne* / E: pbl ctm ***miros*** + ***mireasmă***] **1** (Mol) Mireasmă (**1**). **2** (Pop; îe) **A-i curge (cuiva) din mână numai ~** A fi îndemânatic, priceput la orice.

mirsin *s* vz ***mirsină***

mirsină *sf* [At: BIBLIA (1688), 349²/2 / V: ***~sin*** / Pl: *~ne* / E: ngr ***μυρσίνη***] (Bot; înv) Mirt (*Mirtus communis*).

mirșag *s* [At: (a. 1633) IORGA, D. B. I, 50 / Pl: ? / E: mg ***mérsék***] (Mgî) Situație.

mirt *sm* [At: AMFILOHIE, G. 212/8 / V: (pop) ***~ă***, (reg) ***mir*** / Pl: *~ți*, (înv) *~i* / E: gr ***μύρτον, μύρτος***, lat ***myrtus***, it ***mirto***, fr ***myrte***, ger ***Myrte***] Arbust parfumat, totdeauna verde, cu flori mici, albe, cultivat pentru lemnul lui sau ca plantă ornamentală Si: (înv) *mirsină* (*Myrtus communis*).

mirtacee *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: (rar) *~ei* / E: fr ***myrtacée***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate cu tulpina arborescentă. **2** (Șls) Plantă din familia mirtaceelor (**1**).

mirtă *sf* vz ***mirt***

mirtăți *sfp* [At: ALR II, 6405/762 / E: ns cf *mitarcă*] (Reg; îs) *~ țigănești* Bureți necomestibili, nedefiniți mai îndeaproape.

mirtân *s* [At: BULET. GRĂD. BOT. V, 66 / Pl: ? / E: ns cf *mirt*] (Bot; reg) Rozmarin (*Rosmarinus officinalis*).

mirtic *sn* vz ***mertic***

mirtoi *s* [At: ȚOPA, C. 220 / Pl: ? / E: ns cf *mirt*] (Bot; reg) Lemn-câinesc (*Ligustrum vulgare*).

mirtol *s* [At: BIANU, D. S. / E: fr ***myrtol***] Ulei din florile mirtului, folosit în farmacie.

mirtosi *vt* [At: MAT. DIALECT. I, 181 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) A strivi.

mirță *sf* vz ***mierță***

miruia *v* vz ***mirui¹***

mirui¹ [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 54v/9 / V: (nob; cscj) ***~ia*** / Pzi: *~esc*, (reg) *mirui* / E: slv ***мѵровати***] **1** *vt* A unge cu mir¹ (**1**). **2** (Rel) A unge pe frunte cu mir¹ (**2**). **3** (C. i. domnitori, clerici etc.) A consfinți în funcție, ungând fruntea cu mir¹ (**2**). **4-5** *vtrp* (Pex) A împuternici pe cineva. **6** *vt* (Fig, fam) A lovi pe cineva în frunte sau la cap, pentru a-l ucide. **7** *vt* (Fig, fam) A omorî.

mirui² [At: CORESI, ap. DHLR II, 540 / V: ***mer~***, ***am~*** (Pzi: *amirui*) / Pzi: *~esc* / E: mg ***myer***] (Îrg) **1** *vt(a)* (Trs) A obține. **2** (Reg) A ieși învingător într-o măsurare de forțe Si: *a întrece*. **3** (Mar) A cuceri. **4-5** *vim*, *vt* A merita să...

miruia *v* vz ***mirui¹***

miruială *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ieli* / E: ***mirui¹*** + *-eală*] (Rar) **1-2** Ungere cu mir¹ (**1-2**) Si: *miruire* (**1-2**), *miruit¹* (**1-2**). **3** (Rar) Consfințire în funcție Si: *miruire* (**3**), *miruit¹* (**3**). **4** Lovire la cap sau în frunte Si: *miruire* (**4**), *miruit¹* (**4**). **5** Omorâre.

miruire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***mirui¹***] **1-4** Miruială (**1-4**). **5** Omorâre.

miruit¹ *sn* [At: CADE / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mirui***] **1-4** Miruială (**1-4**). **5** Omorâre.

miruit² *sn* [At: KLEIN, D. 101 / Pl: *~uri* / E: ***mirui²***] (Trs) Câștig.

miruit³, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***mirui¹***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) unsă pe frunte cu mir¹ (**2**). **3** (Reg; d. cai) Care are o pată în frunte.

miruitor *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *~ru-i~* / Pl: *~i* / E: ***mirui¹*** + *-tor*] (Rar) Cleric care miruiește¹ (**2**).

mirunța *v* vz ***mărunți***

mirunți *v* vz ***mărunți***

mirus *sn* vz ***miros***

mirusi *v* vz ***mirosi***

mirușag *sn* vz. ***mirișug***

miruță *sf* [At: COTEANU, PL. 15 / V: (reg) ***mier~***, ***mieroță*** / Pl: *~țe* / E: ns cf *mieriu¹*] Plantă erbacee cu peri aspri și țepoși, cu flori purpurii sau violete Si: (reg) *roșii*, *limba-boului*, *iarbă-de-bou-sălbatic* (*Anchusa officinalis*).

mis- vz ***miso-***

misad *sm* vz ***misadă***

misadă *sf* vz ***mesadă***

misandră *sf* vz ***micsandră***

misandrie *sf* [At: DN³ / P: *~an-dri-e* / Pl: *~ii* / E: ger ***Misandrie***] Repulsie față de bărbați.

misar *sm* [At: ALR I, 1665/385 / Pl: *~i* / E: ucr ***м'ясар***] (Mol, Buc) Măcelar (**1**).

misarăș *sm* [At: KLEIN D. 145 / V: ***miesăraș***, ***~râș***, ***~reș***, ***~riaș***, ***~riș***, ***~roș***, ***~săraș*** / E: mg ***mészaros***] (Trs) Măcelar (**1**).

misarășesc, ~ească *a* [At: KLEIN, D. 145 / Pl: *~ești* / E: ***misaraș*** + *-esc*] (Trs) Măcelăresc.

misarășește *av* [At: KLEIN, D. 145 / E: ***misăraș*** + *-ește*] (Trs) Măcelărește.

misarășiță *sf* [At: KLEIN, D. 145 / V: ***~reș~***, ***~săr~*** / Pl: *~țe* / E: ***misarăș*** + *-iță*] (Trs) **1** Femeie care practică meseria de măcelar Si: *măcelăreasă*

(1), (reg) *misăriță* (1). **2** Soție de măcelar Si: *măcelăreasă* (2), (reg) *misăriță* (2).

misarâș *sm* vz ***misarăș***

misareș *sm* vz ***misarăș***

misareșiță *sf* vz ***misarășiță***

misari [At: LEXIC REG. 104 / Pzi: ? / E: ***misar***] (Buc) **1** *vi* A practica meseria de măcelar (**1**). **2** *vt* A strivi.

misariaș *sm* vz ***misarăș***

misarie *sf* vz ***misărie***

misariș *sm* vz ***misarăș***

misaroș *sm* vz ***misarăș***

misă *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 449 / V: ***mișă*** / Pl: *~se* / E: lat ***missa***, cf mg *mise*] **1** Mesă. **2** Compoziție muzicală pentru cor și soliști, adesea cu acompaniament instrumental, scrisă pe textul tradițional al liturghiei catolice.

misăraș *sm* vz ***misarăș***

misărăși *vt* [At: MAT. DIALECT. I, 181 / Pzi: *~șesc* / E: ***misarăș***] (Reg) A tăia neîndemânatic un animal, făcându-l să sufere Si: *a ciopârți*.

misărășiță *sf* vz ***misarășiță***

misăricios, ~oasă *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***measer*** + *-(i)cios*, cf *mesericos*] (Reg) Sărac.

misărie *sf* [At: DLR / V: ***~sarie*** / Pl: *~ii* / E: ***misar*** + *-ie*] (Buc) Măcelărie (**1**).

misăriță *sf* [At: ALR II, 6524/386 / Pl: *~țe* / E: ***misar*** + *-iță*] **1-2** Misarășiță (**1-2**).

misărniță *sf* vz ***meserniță***

miscărăi *sp* vz ***smicăraie***

miscău *sn* vz ***mischiu***

miscelane *sfp* vz ***miscelaneu***

miscelanea *sf* vz ***miscelaneu***

miscelaneu, ~ee *snf, a* [At: IORGA, L. II, 84 / V: (nob) ***~lane*** *sfp*, ***~lanea*** *sf*, ***~niu*** *a* / S și: *miscellanea* / Pl: *~nee* / E: lat ***miscellanea***, fr ***miscellanées***] **1-2** (Liv) (Rubrică într-o publicație, sau publicație, volum etc.) care are un conținut variat și aparține, de obicei, mai multor autori Si: (gmî) *miscele* (**1-2**).

miscelaniu *a* vz ***miscelaneu***

miscelă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: it ***miscela***] (Rar) **1** Amestec cu aspect omogen al unui solid cu un lichid, a două lichide, a unui gaz cu un lichid sau a două gaze. **2** Amestec de benzină și ulei care se folosește la combustie și la ungerea motoarelor. **3** Amestec dozat.

miscele *sfp* [At: STAMATI, D. / E: ger ***Miscellen***] (Gmî) Miscelaneu.

mischet *s, a* [At: BARONZI, L. 4 / V: ***mișc~*** / E: tc ***misket*** (üzümü)] Varietate de struguri tămâioși, cu sâmburi foarte mici.

mischiat, ~ă *a* [At: DR. IV, 834 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mischiu***] (Buc) Oțelit.

mischidar *s* [At: H II, 244 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Parte a morii, nedefinită mai îndeaproape.

mișchiricios, ~oasă *smf, a* vz ***meschericios***

mischericiu *sm, a* [At: DLR / Pl: *~ici* / E: ns cf *mischiricios, misiric, misiricios*] (Reg) (Om) foarte lacom.

mischiu, ~ie [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 198/7 / V: ***mas~, mes~, ~cău*** *sn*, ***~stie*** *sf*, ***mișc~, muscău*** *sn*, ***mușchiu*** *a* / Pl: *~ii* / E: ngr ***διμισκί*** „de Damasc"] **1** *sn, sfs* (Îrg) Oțel de calitate superioară, utilizat la fabricarea săbiilor, a tocilelor etc. **2** *sn* (Pex, îrg) Tocilă de oțel. **3** *sf* (Pex) Sabie. **4** *sm* (Reg) Om iute. **5** *a* (Reg) De oțel. **6** *a* (Îrg) De culoarea oțelului.

miscibil, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***miscible***, lat ***miscibilis***] (Rar; d. substanțe) Care poate forma cu altă substanță un amestec omogen.

miscibilitate *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~tăți* / E: fr ***miscibilité***] (Rar) Proprietate a unor substanțe de a putea forma amestecuri omogene.

miscli *vt* [At: MAT. FOLK. 1575 / Pzi: ? / E: ns cf *zămisli*] (Reg; csnp) A crea.

miscularíu *sm* [At: REV. CRIT. III, 160 / Pl: *~ii* / E: ***misculă*** + *-ar(iu)*] (Bot; Trs) Moșmon (*Mespilus germanica*).

misculă *sf* vz ***mișculă***

misculicuri *snp* [At: ALR I, 410/926 / E: nct] (Reg) Terenuri pe care crește iarbă pentru fân Si: *fânațuri*.

miscurici *smp* vz ***mișcorici***

misdiviziune *sf* [At: DEX – S / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: eg ***misdivision***] Diviziune anormală, transversală, a centromerului.

miser *sm* vz ***misir***

miserdnic, ~ă *a* [At: IORGA, L. I, 74 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *miloserdnic*] (Îvr) **1** Milos (**1**). **2** Iertător.

miserniță *sf* vz ***miserniță***

misetru *sm* vz ***nisetru***

misidie *sf* [At: ZANNE, P. II, 612 / Pl: *~ii* / E: ngr ***μυσείδια***] (Rar) Fizionomie.

misie *sf* vz ***misiune***

misileucă *sf* [At: ALR II/I, h 162/316 / Pl: *~uce* / E: ns cf mg *nyüszüjo-leány, nyiszörö-leány*] (Reg) Domnișoară de onoare.

misinc *s* vz ***mesing***

misionar, ~ă *smf* [At: (a. 1725) URICARIUL, V, 406/19 / V: (înv) ***~riu, ~ner*** / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***missionario***, fr ***missionaire***] Persoană în slujba bisericii trimisă să răspândească credința creștină, mai ales pe cea catolică, în țări cu altă religie dominantă.

misionariat *sn* [At: DN³ / P: *~si-o-na-ri-at* / Pl: *~e* / E: fr ***missionariat***] Funcție a misionarului.

misionarism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: it ***missionarismo***] **1** Activitate de misionar. **2** Pasiune pentru misionariat.

misionariu *sm* vz ***misionar***

misioner *sm* vz ***misionar***

misir [At: (a. 1792) URICARIUL, IV, 131/14 / V: ***miser, mițir*** / Pl: *~i* / E: tc ***Misir*** „Egipt"] **1** *a* (Înv) Egiptean. **2** *sm* (Îvp) Cal de rasă originar din Egipt. **3** *sm* (Pgn) Cal de rasă. **4** *sm* Monedă de aur care circula în Egipt Si: *misirliu* (**4**). **5** *s* (Trs) Țesătură de bumbac nedefinită mai îndeaproape. **6** (Trs) Fir subțire de bumbac folosit la misir (**5**).

misiric, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / A: nct / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *mischericiu*] (Trs) Lacom.

misirici *sfp* [At: ALR II, 4231/54 / E: nct] (Mtp; reg) **1** Rusalii. **2** Iele.

misiricios, ~oasă *a* [At: I. CR. IV, 336 / V: ***micir~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ns cf *misiric, mischericios*] (Trs, Mol; d. oameni) **1** Lacom. **2** Care se bagă în sufletul omului. **3** Lingău.

misirie *sf* vz ***mistrie***

misirliu [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 178/5 / Pl: *~ii* / E: tc ***misirli***] **1** *sm* (Îvr) Egiptean. **2** *sm* Soldat din armata vechiului Egipt. **3** *sm* Coif purtat în vechime de războinicii egipteni Si: *misurcă*. **4** *sm* Misir (**4**). **5** *sm* Varietate de porumbei de rasă bună, cu ciocul mic. **6** *a* (D. păsări) Care seamănă cu porumbeii misirli (**5**).

misit *sm* [At: BĂLCESCU, ap. DDRF / V: ***mes~*** / Pl: *~iți* / E: ngr ***μεσίτης***] **1** (Înv; îf. *mesir*) Emisar. **2** Persoană care mijlocește o afacere comercială Si: *intermediar, mijlocitor* (**3**), *samsar*.

misitie *sf* [At: SADOVEANU, O. XI, 572 / Pl: *~ii* / E: ***Misit*** + *-ie* cf ngr *μεσιτεία*] **1** Ocupație a misitului Si: *samsarlâc*. **2** Plată pentru serviciile misitului (**2**).

misitru *sm* vz ***nisetru***

misiune *sf* [At: IORGOVICI, O. 52/1 / V: (asr) ***misie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***missio, -onis***, fr ***mission***, it ***missione***, rs ***миссия***] **1** Însărcinare sau împuternicire dată cuiva, sau pe care și-o atribuie singur, într-un anumit scop. **2** Slujbă. **3** Grup de persoane oficiale trimis într-o țară străină cu un scop special, de obicei diplomatic Vz *delegație*. **4** (Îs) ~ *diplomatică* Reprezentanță diplomatică a unui stat, condusă de un ambasador sau de un ministru plenipotențiar. **5** Acțiune de propagare a religiei creștine, mai ales catolice, în țări cu altă religie dominantă. **6** Instituție religioasă prin care se propagă creștinismul în țări cu altă religie dominantă. **7** Local în care se află misiunea (**6**). **8** (Îf *misie*) Indemnizație bănească ce se acorda ofițerilor, funcționarilor etc. trimiși să lucreze o perioadă determinată în altă localitate. **9** Scop.

misivă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ve* / E: fr ***missive***] (Asr) Scrisoare.

misla [At: ALR II/836 / Pzi: *~lez* / E: ns cf bg *мисля (за никого)* „a avea grijă de cineva"] (Olt) A răsfăța.

mislat, ~ă *a* [At: CV 1951, nr. 2, 34 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***misla***] **1** (Reg; d. copii) Răsfățat. **2** (Trs) Rău.

mislatură *sf* [At: ALR II, 836 / Pl: *~ri* / E: ***misla*** + *-tură*] (Reg; dep) Persoană răsfățată.

mislean *a* [At: DIACONU, VR. 61 / Pl: *~eni* / E: ns cf ucr *мисливий*] (Mol; csnp) Învățat.

mislete *smi* [At: NEGRUZZI, S. I, 8 / V: *~lite* / E: slv ***мыслите***] Denumire a literei „m" din alfabetul chirilic.

mislic[1] *s* [At: ANTIPA, P. 784 / Pl: nct / E: nct] (Trs) Plasă de pescuit nedefinită mai îndeaproape.

mislic[2] *s* vz ***maslag***

mislite *smi* vz ***mislete***

mislu *s* [At: ALR II, 3282/105 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cozoroc.

miso- [At: DN³ / V: *mis~, miz~* / E: fr, it ***miso-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Aversiune. **2** Ură.

misofobie *sf* [At: DN³ / P: *~bi~e* / Pl: *~ii* / E: it ***misófobie***] Teamă patologică de murdărie sau de contaminare.

misogam, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Misogam***] **1-2** (Persoană) care se teme de căsătorie.

misogamie *sf* [At: DEX / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: ger ***Misogamie***] Teamă de căsătorie.

misoghin, ~ă *smf, a* vz ***misogin***

misogin, ~ă *sm, a* [At: NEGULICI / V: ***~ghin***, (rar) ***mizoghin, mizo~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***misogyne***, ger ***Misogyn***, ngr ***μισογύνης***] **1-2** (Persoană) care manifestă ură față de femei.

misoginie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***misogyne***] Atitudine a misoginului Si: (rar) *misoginism*.

misoginism *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 40 / V: ***mizoghinism, mizo~*** / E: ***misogin*** + *-ism*] (Rar) Misoginie.

misolog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***misologue***] (Liv) Dușman al rațiunii și al raționamentului Si: *antirationalist*.

misologie *sf* [At: DEX / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***misologie***] (Liv) Aversiune față de rațiune și de demonstrația logică.

misoneism *sn* [At: DN³ / P: *~ne-ism* / Pl: *~e* / E: fr ***misonéisme***] (Liv) **1-2** Aversiune sau sentiment de neîncredere față de orice noutate sau schimbare.

misopedie *sf* [At: DN³ / P: *~di-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***misopedie***] Repulsie față de copii.

mispet *sn* [At: ALRM SN I, h 125/2 / Pl: *~uri* / E: ger ***Mistbeet***] (Reg) Răsadniță.

mispichel *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger fr ***mispickel***] Sulfoarseniură naturală de fier.

miss *sf* [At: DEX / Pl: *~uri, ~e* / E: eg ***miss***] **1** Termen de adresare pentru domnișoare în țările de limbă engleză. **2** Femeie considerată de un juriu special cea mai frumoasă dintr-o țară, dintr-o regiune etc.

missal *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Missal***] (Pgr) Corp de literă de 48 de puncte tipografice.

mistacocetă *sn* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***mystacocètes***] **1** (Lpl) Specie de cetacee fără dinți, reprezentată prin balene. **2** (Șls) Animal din specia mistacocete (**1**).

mistagog *sm* [At: LM / Pl: *~ogi* / E: fr ***mystagogue***] **1** Preot care iniția în misterele religioase antice. **2** (Pex) Om înzestrat cu puterea de a cunoaște aspectele ascunse ale realității.

mistagogic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mystagogique***] **1** Referitor la practicile inițiatice ale misterelor antice. **2** Referitor la mistagog.

mistagogie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***mystagogie***] Inițiere în misterele antice.

mistelă *sf* [At: DEX / Pl: *~le* / E: fr ***mistelle***] Must de struguri care a fost alcoolizat, cu scopul de a-i opri fermentația.

mister[1] *sn* [At: ȘINCAI, C. 7/2 / V: (înv) ***~riu*** *sn* (Pl: *~rii*, rar, *~rie*), ***~tirie*** *sf*, ***~tiriu*** / Pl: *~e*, (asr) *~uri* / E: fr ***mystère***, lat ***mysterium***, ngr ***μυστήριον***] **1** Dogmă creștină pe care biserica o consideră inaccesibilă rațiunii omenești Si: *taină*. **2** Ceea ce este încă necunoscut, nedescoperit, nepătruns sau neînțeles de mintea omenească Si: *enigmă, secret, taină*. **3** Taină de care e înconjurat ceva sau cineva Si: *obscuritate*, (rar) *misteriozitate*. **4** (Lpl) Lucrare dramatică specifică evului mediu, cu caracter religios sau laic, reprezentată în aer liber la sărbătorile religioase. **5** (Ant; lpl) Ritualuri religioase secrete în Grecia și Roma, la care luau parte numai cei inițiați.

mister[2] *smi* [At: DN³ / S și: (abr) Mr / E: eg ***mister***] **1** Termen de adresare în Anglia către un bărbat care nu are titlu de noblețe. **2** (Agm; și irn) Domn.

misteric, ~ă *a* [At: BOLINTINEANU, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mister***[1] + *-ic*] (Iuz) Misterios.

misterios, ~oasă [At: NEGULICI / P: *~ri-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***mysterieux***] **1** *a* Care este plin de mister[1] (**2**) Si: *ascuns, tainic*, (iuz) *misteric*. **2-3** *av, a* (D. ființe și manifestările lor) (Într-un mod) care ascunde un mister (**2**). **4** *a* Despre care nu se știe aproape nimic Si: *necunoscut*. **5-6** *s, a* (Fapt) enigmatic.

misterioso *av* [At: DN³ / E: it ***misterioso***] (Muz; ca indicație de execuție) **1** Misterios. **2** Sumbru.

misteriozitate *sf* [At: ALAS 20 XII. 1936, 9/6 / P: *~ri-o~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***misterios*** + *-itate*] (Rar) Mister[1] (**3**).

misteriu *sn* vz ***mister***

mistic, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mystique***] **1** *a* Care are un înțeles greu de pătruns sau de explicat. **2** *a* Care rămâne neînțeles, secret. **3** (Îs) *Testament* ~ Testament depus la tribunal din timpul vieții, ca măsură de prevedere, închis și sigilat Si: *testament secret*. **4** *a* Care se referă la misticism (**1**). **5** *a* Care vădește misticism (**1**). **6-7** *smf, a* (Adept) al misticismului (**1**). **8** *sf* Totalitate a practicilor propagate de misticism (**1**) sau de o doctrină mistică (**5**). **9** *sf* (Pex) Misticism (**2**).

misticism *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 392 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***mysticisme***] **1** Formă a concepției despre lume, de natură religioasă, care propagă credința în existența unor forțe supranaturale și posibilitatea unui contact direct cu ele prin revelație, intuiție, extaz etc. Si: (rar) *misticitate*. **2** Stare de spirit specifică misticului (**6**) sau apropiată de cea a misticului (**6**).

misticitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***mysticité***] (Rar) Misticism (**1**).

mistie *sf* vz ***mischiu***

mistifica *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *mistific*, (îvr) *~chez* / E: fr ***mystifier***, it ***mistificare***] **1** A induce în eroare, de obicei abuzând de calitatea sa Si: *a înșela*. **2** A denatura realitatea.

mistificabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mystifiable***] **1-2** Care poate fi mistificat (**1-2**).

mistificare *sf* [At: NEGRUZZI, S. VI, 246 / Pl: *~cări* / E: ***mistifica***] **1** Înșelare. **2** Denaturare a realității.

mistificator, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~cător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***mystificateur***] **1-2** (Persoană) care mistifică.

mistificație *sf* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 537 / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***mystification***] Mistificare.

mistificațiune *sf* vz ***mistificație***

mistificător, ~oare *smf, a* vz ***mistificator***

mistirie[1] *sf* vz ***mistrie***

mistirie[2] *sf* vz ***mister***

mistiriu *sn* vz ***mister***

mistiță *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 90/6 / A: nct / Pl: *~țe* / E: nct] (Îvr; csnp) Bloc de piatră.

mistragancă *sf* vz ***mistrugancă***

mistral *ss* [At: COSTINESCU / E: fr ***mistral***] Vânt puternic, rece și uscat, care suflă în Franța, de-a lungul văii Ronului, spre Marea Mediterană.

mistrecior *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***mistreț*** + *-ior*] **1** Pui de porc mistreț. **2-3** (Rar; șhp) Mistreț (**18**) (mic).

mistrete *a* vz ***mistreț***

mistreț, ~eață [At: CONV. LIT. XXXIX, 1132 / V: ***~ete*** / Pl: *~i, ~e* / E: ml ***mixticius***] **1** *a* (Pop; d. elemente care formează un tot) Care alternează. **2** *a* (Pop) Pestriț. **3** *a* (Reg; d. părul omului) Cărunt. **4** *a* (Pop; d. plante și animale) Provenit din încrucișări Si: *corcit*. **5** *a* (Pop; d. gustul vinului, al fructelor etc.) Dulce-acrișor. **6** *a* (Pop) Mijlociu (**1**). **7** *a* (Nob) Strâmt. **8** *a* (Pop) Nici bun, nici rău Si: *potrivit*. **9-10** *a, av* (Pop; d. un sistem de năvădire) (Care este) realizat prin alternarea succesivă a două ițe cu o iță. **11-12** *a, av* (Pop; d. pânză) (Executată) printr-o năvădire mistreață (**9**). **13-14** *a, av* (Pop; pex) (Care are țesătură realizată) nu prea des. **15** *a* (Nob) Rar. **16-17** *sfa, a* (Pop; îs) *Săptămâni mistrețe* sau *săptămână ~eață* (Săptămâni sau săptămână) de dinaintea Postului mare în care, potrivit religiei creștine, este voie să se mănânce carne, exceptând miercurea și vinerea. **18** *a* (Pop, d. fructe) De pădure Si: *pădureț, sălbatic*. **19-20** *sm, a* (Șîs) *Porc ~* Animal sălbatic cu corpul masiv, cu greabănul înalt, capul mare terminat cu bot alungit, cu caninii lungi, puternici și cu părul aspru și gros, de culoare sură-neagră Si: *porc sălbatic (Sus scrofa)*. **21** *sf* Femelă a mistrețului (**19**). **22** *a* Sprinten.

mistricea *v* vz ***mistrița***

mistriceat, ~ă *a* vz ***mistrițat***

mistrici *v* vz ***mistrița***

mistricioi, ~oaie [At: VÎRCOL, V. 96 / Pl: *~, ~oaie* / E: de ***mistreț***] **1** *a* (Ban, Olt; d. părul animalelor) Pestriț. **2** *a* (Ban, Olt; d. animale) Care are părul pestriț. **3** *a* (Ban; d. plante și animale, pex d. oameni) Provenit din încrucișarea a două rase Si: *corcit*. **4** *a* (D. oameni) Hermafrodit. **5** *a* (D. bărbați) Care are preocupări sau comportări specifice femeilor. **6** *a* (D. femei) Care are preocupări sau comportări specifice bărbaților. **7** *a* (Ban) Mijlociu ca dimensiuni. **8** *sf* (Reg) Pânză țesută în casă din urzeală de bumbac și bătealǎ de cânepă.

mistricit, ~ă *a* vz ***mistrițat***

mistrie *sf* [At: LB / V: (reg) ***măies~, mes~, misirie, ~tirie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***μυστρί***] **1** Unealtă de zidărie constând dintr-o placă subțire de oțel cu mâner, folosită mai ales la tencuit Si: (reg) *maia*^{3} (**2**), *mala*^{1} (**2**), *mălauca*, (înv) *maian*. **2**. (Înv; în jargonul frizerilor) Brici.

mistrioară *sf* [At: DDRF / P: *~tri-oa~* / Pl: *~re* / E: ***mistrie + (i)oară***] **1-2** (Șhp) Mistrie (**1**) (mică).

mistrița *vt* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***~ricea***, (cscj) ***~rici*** / Pzi: *~ez* / E: ***mistreț***] (Olt; c. i. animale de specii diferite) A corci.

mistrițat, ~ă *a* [At: VÎRCOL, V. 6 / V: ***~riceat, ~ricit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mistrița***] **1** (Olt, d. plante și animale) Corcit. **2** (Olt, d. fructe, îf *mistricit*) De pădure Si: *pădureț, sălbatic*.

mistriu *a* [At: VASILIU, C. 176 / E: ns cf *mistreț*] (Reg; d. părul animalelor) Pestriț.

mistru *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. I A, 11/30 / Pl: *~ii* / E: pn ***mistrz, mistr***] (Îvr) **1** Titlu ierarhic din anumite organizații militare, politice, religioase etc. din Evul Mediu. **2** Persoană care purta titlul de mistru (**1**).

mistrugancă *sf* [At: DR. VI, 466 / V: (rar) ***~strag~*** / Pl: *~nce* / E: ns cf *mistreț*] **1-2** (Oaie sau) rasă de oi obținută prin încrucișarea berbecilor de rasă „cârnău" cu oile de rasă „țușcă".

mistrui, ~uie *a* [At: MAT. FOLK. 1579 / Pl: *~, ~uie* / E: ns cf *mistreț*] (Reg; csnp) Pestriț.

mistui [At: PRAV. MOLD. 176/9 / V: (îpp) ***am~*** / Pzi: *mistui, ~iesc* / E: mg ***emészt***] **1-2** *vtrp* (D. organe digestive; c. i. alimente introduse în organism; fșa) A preface în substanțe asimilabile, necesare hrănirii corpului Si: *a digera*. **3** *vt* (Fam; îe) **A nu (putea) ~ (pe cineva** sau **ceva)** A nu putea suporta pe cineva Si: *a nu înghiți, a nu suferi*. **4-5** *vtr* (Prin exagerare) A face să nu mai existe Si: *a distruge, a nimici*. **6** *vr* A dispărea. **7-8** *vtr* (Spc) (Cu subiectul „focul") A distruge prin ardere. **9** *vt* (C. i. bani, avere) A irosi. **10** *vt* (Fig; îvr) A revărsa asupra cuiva. **11-12** *vtr* (D. gânduri sentimente, griji, suferințe etc.) A chinui. **13** *vt* A distruge încetul cu încetul. **14** *vt* (Îvr) A apăsa. **15** *vt* A domoli. **16-17** *vtr* (C. i. un bun, o ființă etc; astăzi poetic) A face să dispară. **18** *vr* (Fig; înv) A se strecura. **19** *vt* (Îvr; c. i. o întâmplare) A face să nu se afle. **20-22** *vtri* (Îvr) A (se) salva.

mistuială *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ieli* / E: ***mistui*** + *-eală*] **1** (Asr) Digerare. **2** (Reg; îe) **A nu-și avea ~** A nu avea liniște. **3** (Reg) Stomac.

mistuire *sf* [At: PSALT. HUR. 60 ^{r}/6 / V: (înv) ***am~*** / Pl: *~ri* / E: ***mistui***] **1** Digerare. **2** (Rar) Distrugere. **3** (Rar) Dispariție. **4** (Înv) Salvare.

mistuit, ~ă *a* [At: AR (1829), 140^{2}/12 / V: (înv) ***am~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mistui***] **1** (D. alimente introduse în organism) Digerat. **2** (Rar) Dispărut.

mistuitor, ~oare *a* [At: PSALT. HUR. 24^{r}/11 / V: (înv) ***am~, amistuitoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mistui*** + *-tor*] **1** *a* (Înv; d. alimente) Care se mistuie (**1**) repede, bine, ușor. **2** *a* (Înv; pex) Hrănitor. **3** *a* (Prin exagerare) Care distruge Si: *distrugător, nimicitor*. **4** *a* (Spc; d. foc) Care distruge prin ardere, prefăcând în cenușă. **5-6** *av, a* (Fig; d. gânduri, sentimente, griji, suferințe etc.) (Într-un mod) chinuitor. **7-8** *av, a* (Într-un mod) care distruge încetul cu încetul. **9** *a* (Înv; pcf) Care salvează Si: *mântuitor, salvator*.

mistură *sf* vz ***mixtură***

misurcă *sf* [At: BIBLIA (1688), 325^{1}/48 / V: ***mițu~, mițuscă*** / Pl: *~rce* / E: pn ***misiurka***, bg ***мисюрка***] Coif purtat în vechime de războinicii egipteni Si: *misirliu* (**3**).

miș *i* vz ***mâș***

mișană *sf* [At: I. CR. III, 226 / Pl: *~ne* / E: ucr ***мишанка***] (Reg) Mănunchi de iarbă sau de grâne, pus de secerători ca semn despărțitor între două lanuri mai mari.

mișarcă *sf* [At: SBIERA, P. 237 / Pl: *~rce* / E: ns cf *misealcă*] **1** (Mol, Buc) Femeie desfrânată Vz *mișaucă* **2** (Mol) Femeie proastă Si: *toantă*. **3** Femeie care nu este bună gospodină.

mișarne *sf* [At: LEXIC REG. 14 / Pl: ? / E: ns cf *meserniță*] (Mar) Măcelărie (**1**).

mișarniță *sf* vz ***mesterniță***

mișaucă *sf* [At SADOVEANU, D. P. 78 / E: ***mișea*** + *-aucă*] (Mol) Femeie ticăloasă.

mișă^{1} *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: srb ***meča***] (Reg) Minge făcută din păr de bou.

mișă^{2} *sf* vz ***misă***

mișăță *sf* vz ***meșița***^{1}

mișca [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 258/9 / Pzi: 1 *mișc*, 2 *miști*, 3 *mișcă*; Cj: 3 *să miște*, (înv) *mișce* / E: nct] **1-2** *vri* A ieși din starea de repaos, de echilibru Si: *a se clătina, a fremăta*. **3-4** *vri* A-și schimba locul, poziția. **5** *vt* A face să iasă din starea de repaos, de echilibru, să-și schimbe locul sau poziția Si: *a deplasa, a muta, a urni*. **6** *vt* (Pop; îe) **A ~ toate pietrele** (sau **toată piatra, toată coarda, tot firul**) A face tot ce e posibil pentru atingerea unui scop. **7** *vi* (Fam; îe) **A ~ din urechi** A sugera cuiva că îi dai un bacșiș în schimbul unui serviciu, al unei favori etc. Vz *a mitui*, (fam) *a unge*. **8** *vi* (D. sisteme tehnice) A funcționa. **9** *vt* A pune în funcțiune un sistem tehnic Si: *a porni*. **10** *vt* (Fig; nob) A îndrepta. **11** *vi* (Pex) A trăi. **12-13** *vri* A părăsi un loc, îndreptându-se într-o anumită direcție Si: *a se duce, a pleca, a porni*. **14-15** *vri* A se deplasa în spațiu Si: *a merge* (**1**). **16-17** *vri* A înainta. **18-19** *vri* (Fam; Imt; prt) Formulă prin care cineva e îndemnat să se deplaseze. **20** *vr* A frecventa un anumit mediu. **21** *vt* (Olt; d. insecte) A umbla pe cineva, provocând o senzație neplăcută. **22-23** *vri* (Trs; d. pământ) A se surpa. **24** *vt* (Înv; nob) A se naște. **25-26** *vri* A începe să lucreze Cf *a activa, a acționa, a lucra*. **27-28** *vri* (D. grupuri sociale, colectivități) A se agita Vz *a se răscula, a se răzvrăti, a se revolta*. **29** *vr* A fi în mișcare (**30**). **30** *vi* (Fig; fam) A face față în mod satisfăcător unei însărcinări. **31** *vi* (D. acțiuni, întreprinderi) A da rezultate promițătoare. **32** *vt* A determina pe cineva să facă ceva Si: *a impulsiona, a îmboldi, a îndemna, a însufleți*. **33** *vt* (Jur; înv; c. i. o jalobă, o judecată) A porni o acțiune juridică. **34** *vt* (Înv; nob) A face să renunțe la.... **35-36** *vt* (rar) *vr* A (se) impresiona.

mișcală *sf* [At: H XVIII, 301 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Pădure mică.

mișcare *sf* [At: (a. 1773) GCR II, 90/39 / Pl: *~cări* / E: ***mișca***] **1** Ieșire din starea de repaos și schimbare a locului, a poziției Si: (rar) *mișcat*^{1} (**1**). **2** (Spc) Schimbare a poziției corpului, a membrelor etc Si: (rar) *mișcat*^{1} (**2**). **3** Exercițiu sau parte a unui exercițiu sportiv executat prin

schimbarea poziției corpului, a membrelor etc. **4** (Pex) Gest. **5** (Fam; îe) **În doi timpi și trei ~cări** Foarte repede. **6** Fiecare dintre mutările unei piese la o partidă de șah, de table etc. **7** (Fam; îe) **A prinde ~a** A înțelege din vreme rostul unui lucru, desfășurarea unei acțiuni etc. **8** (Muz) Tempo. **9** (Ccr) Parte dintr-o compoziție muzicală de dimensiuni mai mari. **10** Deplasare în spațiu Si: (rar) *mișcat[1]* **(3)**, (înv) *mișcătură*. **11** (Îs) ~ *perpetuă* (sau, înv, ~ *perpetuală*) Funcționare a unui sistem fizic imaginar care, odată pornit, nu s-ar mai opri niciodată. **12** (Îlv) **A se pune în ~** A porni. **13** Fel de a-și mișca picioarele, mâinile, corpul în timpul deplasării. **14** (Fam; spc, șîe **a face ~**) Activitate fizică, de obicei plimbare, făcută în scop recreativ, curativ etc. **15** Agitație. **16** Serviciu care dirijează circulația trenurilor. **17** (Îs) *Birou* (sau *serviciu*) *de* ~ (sau *al mișcării*) Birou sau serviciu de unde se dirijează într-o gară circulația trenurilor. **18** (Spc; mpl) Deplasare organizată, strategică a unei unități armate. **19** Mutare dintr-un loc sau post în altul Si: (rar) *mișcat[1]* **(4)**. **20** Activitate. **21** (Spc) Acțiune sau curent care grupează un număr mare de oameni în jurul unei activități, al unei idei, concepții etc. Si: (înv) *mișcământ* **(1)**. **22** (Îlav) **În ~** Într-o stare de tulburare, de încordare. **23-24** (Îe) **A (se) pune în ~** (A intra sau) a determina pe cineva să intre în acțiune Si: *a (se) activa*. **25** Acțiune organizată de masă, cu caracter revendicativ Si: (înv) *mișcământ* **(2)** Vz *răscoală, revoltă, revoluție*. **26** (Ccr) Organizație care pune la cale acțiuni cu caracter revendicativ. **27** (Spc; șîs ~ *muncitorească*) Acțiune revoluționară. **28** (Spc; ccr) Partid, organizație care conduce o mișcare **(25)**. **29** (Fig) Îndemn. **30** (Flz) Mod sau formă de existență a materiei înglobând toate schimbările și procesele ce au loc în univers.

mișcat[1] *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mișcă***] (Rar) **1-4** Mișcare **(1-2, 10, 19)**.

mișcat[2], ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 251 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mișca***] **1** Ieșit din starea de repaos, de echilibru. **2** Care și-a schimbat locul, poziția. **3** Pus în funcțiune. **4** Deplasat în spațiu. **5** (D. oameni) Emoționat. **6** (D. manifestări ale oamenilor) Care trădează emoție.

mișcă[1] *sf* [At: MARIAN, Î. 197 / Pl: *~ște* / E: pbl bg **мишка** „șoricel"] (Reg) **1** Șervet, basma, batistă mare, răsucită și înnodată la mijloc sau la capete, folosită la jocul „de-a mișca". **2** (Îcs) *De-a mișca* Joc de copii sau de flăcăi și de fete, jucat mai ales la clăci sau la priveghiuri, în care unul dintre participanți este bătut la palmă sau la spate cu mișca **(1)**.

mișcă[2] [At: ANTIPA, P. 328 / Pl: *~ște* / E: nct] (Dob) Piatră în formă de inimă, cu care sunt ancorate carmacele.

mișcăcios, ~oasă *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 287 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mișca*** + *-(ă)cios*] (Îvr) Mișcător **(1)**.

mișcăciune *sf* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~ni* / E: ***mișca*** + *-(ă)ciune*] (Înv) **1-2** Mobilitate **(1-2)**.

mișcălui *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 45[v]/22 / Pzi: *~esc* / E: ***mișca*** + *-(ă)lui*] (Înv) A mișca **(1)**.

mișcământ *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 303 / Pl: *~minte* / E: ***mișca*** + *-(ă)mânt*] **1-2** (Îvr) Mișcare **(21, 25)**.

mișcărai *sn* vz ***smicăraie***

mișcăraie *sf* vz ***smicăraie***

mișcător, ~oare [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 265 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mișca*** + *-(ă)tor*] **1-2** *a* Care (mișcă **(2)** sau) dă impresia că se mișcă **(1)** Si: (rar) *mișcând* **(1-2)**. **3** *a* (Înv; îs) *Avere ~oare* Avere mobilă Vz *mobil* **(3)**. **4** (Înv; îs) *Pod* ~ Bac[1] **(1)**. **5** *s* (Fam) Păduche. **6-7** *s, a* (Înv) (Persoană sau fenomen) care stimulează sau determină o acțiune, o activitate etc. **8** *a* (Înv; îs) *Putere ~oare* Forță sau energie mecanică. **9** *a* (Îvr; d. oameni, colectivități) Care se ridică împotriva cuiva sau a ceva Vz *răzvrătit, răsculat*. **10-11** *av, a* (Fig) (În mod) emoționant. **12** *sfa* (Trs) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **13** *sfa* Melodie după care se dansează mișcătoarea **(12)**. **14** *sn* (Reg; la moară) Tremurător.

mișcătură *sf* [At: F (1869), 136 / Pl: *~ri* / E: ***mișca*** + *-(ă)tură*] (Înv) Mișcare **(10)**.

mischet *s* vz ***mischet***

mișchiri *smp* [At: DR. V, 283 / E: nct] (Reg) Moț de păr pe fruntea calului.

mișchiu *sn* vz ***mischiu***

mișcând, ~ă *a* [At: F (1869), 118 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***mișca***] (Rar) **1-2** Mișcător **(1-2)**.

mișcoce *sf* [At: MARIAN, INS. 466 / V: *~ea* / Pl: *~oci* / E: ***mișca***] (Mun) Păduche (*Pediculus capitus*).

mișcocea *sf* vz ***mișcoce***

mișcordi *v* vz ***mișcoti***

mișcoi[1] *smi* [At: ANON. CAR. / E: ***mișca*** + *-oi*] (Ban, Trs) **1** Păduche (*Pediculus capitus*). **2** Păduche de găină.

mișcoi[2] *sm* vz ***mâșcoi***

mișcolanță *sf* vz ***mișculanță***

mișcolanție *sf* vz ***mișculanță***

mișcoranță *sf* vz ***mișculanță***

mișcoranție *sf* vz ***mișculanță***

mișcori *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: 3 *~rește* / E: ***mișca***] (Reg; d. vietăți) A mișca încoace și încolo.

mișcorici *smp* [At: PAMFILIE, DUȘM. 178 / V: ***~șcur~, miscur~*** / E: ***mișcori*** + *-ici*] (Mol) **1** Viermi intestinali. **2** (D. oameni, d. copii, îe) **A avea ~** A fi neastâmpărat.

mișcotă *sf* vz ***niștotă***

mișcotei *smp* [At: REV. CRIT. I, 184 / E: ***mișcote***] **1** (Trs) Păduchi. **2** (Reg) Viermi care se mișcă fără încetare.

mișcoti [At: SĂM. I, 215 / V: ***~odi, mâșc~*** / Pzi: *~otesc* / E: ***mișca***] **1-2** *vir* (Pop) A se mișca de colo până colo Si: *a se foi*. **3** *vr* (Trs, îf *mâșcoti*) A se urni din loc. **4** *vr* (Trs; îf *mâșcoti*) A se forța.

mișcul *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~li* / E: drr ***misculă***] (Bot; reg) Moșmon (*Mespilus germanica*).

mișculant, ~ă *a* [At: ALR II, 3680/36 / Pl: *~nți, ~e* / E: cf *mișculanță*] (Reg) Ipocrit.

mișculanță *sf* [At: BENIUC, V. CUC. 14 / V: ***~col~, ~colanție*** (Pl: *~colănții*), ***~cora~, ~corantie*** (Pl: *~corănții*), ***~ție, ~ura~*** / Pl: *~țe* / E: mg ***miskulancia***] (Ban, Trs; mpl) **1** Șmecherie. **2** Poznă. **3** Glumă.

mișculanție *sf* vz ***mișculanță***

mișculă *sf* [At: LB / V: ***~isc~*** / A și: *~culă* / Pl: *~le* / E: ngr ***μουσκουλιά***] (Bot) **1** (Reg) Moșmoană **(1)**. **2** (Bot; reg) Moșmon (*Mespilus germanica*). **3** (Rar) Fruct al scorușului.

mișcuranță *sf* vz ***mișculanță***

mișcurici *smp* vz ***mișcorici***

mișcute *sfp* [At: A III, 2 / E: nct] (Reg) Cartofi.

mișeală *sf* vz ***mișel***

mișealcă *sf* [At: GR. S. VI, 219 / E: ***mișel*** + *-că*] (Reg) Femeie desfrânată.

mișel, ~ea [At: (a. 1550) CUV. D. BĂTR. II, 454/31 / V: ***~eală*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ml ***misellus***] **1** *a* (Îrg, d. oameni) Sărac. **2** *a* (Pex) Vrednic de milă Si: *mișelos* **(1)**, *nenorocit*. **3** *s* (Înv; îe) **Vai și ~** sau **~ și vai** Vai și amar. **4** *a* (D. obiecte de îmbrăcăminte) Sărăcăcios. **5-6** *smf, a* (Om) umil. **7-8** *snf, a* (Îrg) (Om) slab. **9-10** *smf, a* (Îrg) (Om) bolnav. **11-12** *smf, a* (Îrg) (Om) infirm. **13-14** *smf, a* (Spc) (Om) lepros. **15-16** *s, a* (Ban, Olt) (Știulete) mic, nedezvoltat, cu boabe puține și mărunte. **17** *smf* (Îrg) Cerșetor. **18-19** *smf, a* (Om) din cea mai de jos clasă socială. **20-21** *smf, a* (Pex) (Om) supus. **22-23** *smf, a* (Om) ticălos Si: *mârșav* **(5)**, *nemernic, netrebnic*. **24-25** *smf, a* (Om) laș, fricos. **26** *a* (Rar, d. acțiunile, caracterul oamenilor) Mișelesc **(2)**. **27** *a* (Reg; d. copii) Neastâmpărat. **28-29** *smf, a* (Îvp) (Om) nepriceput. **30** *sma* (Buc; îs) *~u satului* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **31** *sma* Melodie după care se execută acest dans.

mișela *vb* vz ***mișeli***

mișelache *sms* [At: JAHRESBER. VIII, 97 / E: ***mișel*** + *-ache*] **1-4** (Nob; șhp) Mișel **(5, 7)** (mic).

mișelame *sfs* [At: CORESI, ap. GCR I, 24/37 / E: ***mișel*** + *-ame*] (Înv; csc) Mișelime.

mișelătate *sf* [At: VARLAAM, C. 310 / V: ***mișlât~, ~lit~, ~lta~*** / Pl: *~tăți* / E: ***mișel*** + *-ătate*] (Înv) **1** Sărăcie. **2** Mișelie **(3)**.

mișelesc, ~ească *a* [At: NEGRUZZI, S. III, 140 / Pl: *~ești* / E: ***mișel*** + *-esc*] **1** (Îvr) Sărac. **2** (D. faptele, manifestările oamenilor) De mișel **(22)** Si: *mârșav* **(5)**, (rar) *mișelnic* **(3)** *nemernic, netrebnic, ticălos*.

mișelește *av* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 66ᵛ/24 / E: ***mișel*** + *-ește*] **1** (Înv) În mod sărăcăcios Cf *mișel* **(1)**. **2** Ca un mișel **(22)** Si: *netrebnic*. **3** Ca un laș.

mișeli [At: STAMATI, D. / V: (reg) ***~eri***, (cscj) ***~la, ~șula*** / Pzi: *~lesc* / E: ***mișel***] **1** *vt* (Înv) A sărăci Cf *mișel* **(1)**. **2** *vr* (Pop; îcr *a se văicări, a se târgui*) A se plânge. **3** *vr* (Rar) A deveni mișel **(22)** Si: *a se ticăloși*. **4** *vr* A deveni laș, fricos. **5** *vi* A trăi ca un mișel **(24)**.

mișelie *sf* [At: CORESI, EV. 370 / V: (reg) ***~șul~*** / Pl: *~ii* / E: ***mișel*** + *-ie*] **1** (Înv) Mizerie **(1)**. **2** Necaz. **3** Caracter al celui mișel **(22)** Si: *josnicie, mârșăvie, mișelință, ticăloșie*. **4** Lașitate. **5** Năzbâtie. **6** (Reg) Vreme urâtă, geroasă sau ploioasă. **7** (Reg) Noroi amestecat cu zăpadă. **8** (Reg) Drum de țară neamenajat Si: *șleau*. **9** (Olt, îf. *mișulie*) Boală venerică.

mișelime *sfs* [At: DDRF / E: ***mișel*** + *-ime*] (Rar; csc) Lume de rând Si: (îpp) *prostime*, (înv) *mișelame* Cf *mișel* **(18)**.

mișelință *sf* [At: DOSOFTEI, ap. COLUMNA, I, nr. 10, 4/3 / Pl: *~țe* / E: ***mișel*** + *-ință*] (Îvr) Mișelie **(3)**.

mișelit, ~ă [At: CORESI, EV. 476 / V: (reg) ***~șul~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mișeli***] **1-2** (Îvr) *smf, a* (Om) lepros. **3** *a* (Olt; îf *mișulit*) Bolnav de o boală venerică Cf *mișelie* **(9)**. **4** *a* (Reg) Slăbit.

mișelitate *sf* vz ***mișelătate***

mișelnic, ~ă [At: VLAHUȚĂ, O. A. I, 42 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mișel*** + *-nic*] (Rar) **1** *a* De mișel **(2)** Si: (liv) *deplorabil, lamentabil*. **2** *smf* (Înv) Persoană vrednică de plâns Si: *nenorocit, prăpădit*. **3-4** *av, a* (În mod) josnic. **5-6** *av, a* (În mod) laș.

mișelnicie *sf* [At: TEODOREANU, M. U. 105 / E: ***mișelnic*** + *ie*] (Reg) **1-3** Mișelie **(6-8)**.

mișelos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 148 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mișel*** + *-os*] **1** (Îvr) Vrednic de plâns Si: *nenorocit, prăpădit*. **2** Îngrozitor. **3** (Ban, d. știulcții de porumb) Mic, pipernicit. **4** (Îvr) Ticălos.

mișeltate *sf* vz ***mișelătate***

mișeniță *sf* [At: CIHAC, II, 198 / Pl: *~țe* / E: rs **мешаница** „amestecătură" Cf ucr *мiшаниця*] (Reg) Loc în care se află o mulțime sărăcăcioasă în dezordine Si: *adunătură, furnicar*.

mișeri *v* vz ***mișeli***

mișii *v* vz ***mișui***

mișimă *sf* vz ***mișină***

mișina *v* vz ***mișuna***

mișinare *sf* vz ***mișunare***

mișină *sf* [At: CANTEMIR, IST. 191 / V: (reg) ***~șimă, ~șnă, ~șună*** / Pl: *~ne* și *~ni* / E: cf rs *мышина*] **1** (Reg) Provizie de alimente pentru iarnă. **2** (Spc) Alune, boabe etc. adunate de animale, mai ales șoareci, pentru iarnă. **3** (Pex) Grămadă de bunuri Si: *belșug, bogăție*. **4** (Reg) Spor. **5** (Reg) Gaură în pământ sau mușuroi unde unele animale, în special șoarecii, strâng hrana pentru iarnă. **6** (Pex) Vizuină. **7** Totalitate a animalelor dintr-o vizuină. **8** Mulțime de ființe. **9** (Reg) Turmă de oi. **10** Substanță neagră din cornetul dentar extern al cailor de până la 6-8 ani Si: (reg) *grăunte, muscă, negreață, pui, studeniță*. **11** Cavitate în dinții cailor de până la 6 ani Si: (reg) *buturã, cupă, muscă, negreață*. **12** (Reg; îe) **A i se șterge (cuiva) ~na** sau **a da de ~** A îmbătrâni.

mișiță *sfs* [At: I. CR. VI, 252 / E: bg **мишица**] **1** (Buc) Mulțime de șoareci Cf *mișină* **(7, 8)**. **2** (Reg) Câștig bunicel Cf *mișină* **(4)**.

mișlig *v* vz ***mișling***

mișlin *v* vz ***mișling***

mișlinc *v* vz ***mișling***

mișling *s* [At: I. IONESCU, D. 523 / V: ***mijlic, mijlinc, mijl~, ~lig, ~lin, mizl~, mujlinc, mujl~, mul~, muș~*** / E: ger ***Mischling*** „corcitură"] (Reg) **1** Plante furajere semănate în amestec Vz *coșolină*. **2** Porumb semănat des și cosit încă verde folosit ca nutreț Vz *ciolomad*.

mișlătate *sf* vz ***mișelătate***

mișloc *sn* vz ***mijloc***

mișlocire *sf* vz ***mijlocire***

mișmaș *sn* [At: CARAGIALE, O. II, 164 / V: (rar) ***~miș*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Mischmash***] **1** (Rar) Amestec eterogen Si: *amestecătură*, (liv) *mixtură*. **2** (Spc) Amestec de băuturi Vz *carcalete*. **3** (Lpl) Afacere necinstită, bazată pe înșelătorie Cf *învârteală*. **4** (Lpl) Afirmații neadevărate.

mișmiș *sn* vz ***mișmaș***

mișnă *sf* vz ***mișină***

mișnic *sm* vz ***mâșnic***

mișto [At: BUL. FIL. II, 277 / V: *~oc a* / E: rrm ***misto***] (Arg) **1-2** *ain* (Cu valoare de superlativ) (Foarte bun sau) foarte frumos. **3** *s* (Îe) **A lua** (sau, rar, **a umfla pe cineva) la ~** sau **a lua peste ~** A(-și) bate joc de cineva. **4** *s* (Rar; îae) A lua la rost.

miștoc[1] *sn* [At: CV 1951, nr. 3-4, 41 / Pl: *~oace* / E: ger ***Mischtoph***] (În limbajul muncitorilor din industria chimică) Vas cu amestecare.

miștoc[2] *sn, a* vz ***mișto***

miștocar, ~ă [At: DEX – S / Pl: *~i, ~e* / E: ***miștoc***[2] + *-ar*] **1-2** *smf, a* (Arg) (Om) care ironizează ceva sau pe cineva.

miștocăreală *sf* [At: MDA ms / Pl: *~eli* / E: ***miștocar*** + *-eală*] (Arg) Ironizare.

miștocăresc, ~ească *a* [At: DEX – S / Pl: *~ești* / E: ***miștocar*** + *-esc*] (Arg) De miștocar **(1)**.

miștocărește *av* [At: MDA ms / E: ***miștocar*** + *-ește*] (Arg) Ca miștocarii **(1)**.

miștocărie *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ii* / E: ***miștocar***] (Arg) Ironizare.

miștotă *sf* vz ***niștotă***

mișugai *s* vz ***jimigai***

mișui *vi* [At: (a. 1794) GCR II, 153/24 / V: (înv) ***~șâi, ~șii*** / Pzi: 6 *~esc*, 3, 6 *mișuie* / E: cf *mișuna*] A mișuna.

mișuială *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ieli* / E: ***mișui*** + *-eală*] (Rar) Aglomerație.

mișuire *sf* [At: POLIZU / E: ***mișui***] (Rar) Aglomerație.

mișuit, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mișui***] (Rar) Invadat.

mișula *v* vz ***mișeli***

mișulie *sf* vz ***mișelie***

mișulit, ~ă *a* vz ***mișelit***

mișun *sm* [At: ODOBESCU, S. III, 185 / A și: *mișun* / Pl: *~i* / E: cf *mișină*] (Zlg; reg) Hârciog (*Cricetus Cricetus*).

mișuna [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / V: (reg) ***~șina, ~ni*** / Pzi: 3 *mișună* / E: cf *mișină*] **1** (D. ființe adunate laolaltă în număr mare) A forfoti. **2** (D. o singură persoană) A umbla de colo până colo.

mișunare *sf* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***~șin~, ~nire*** / Pl: *~nări* / E: ***mișuna***] Aglomerație Vz *mișină* **(8)**.

mișună[1] *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 89 / Pl: *~ne* / E: pvb ***mișuna***] (Rar) **1** Forfotă. **2** (Pex) Rumoare.

mișună[2] *sf* vz ***mișină***

mișuneală *sf* [At: C. PETRESCU, R. DR. 37 / Pl: *~eli* / E: ***mișuni*** + *-eală*] (Rar) Aglomerație.

mișunel *sm* [At: CIHAC, II, 198 / Pl: *~ei* / E: cf *mișun*] (Zlg; reg) Hârciog (*Cricetus cricetus*).

mișuni *v* vz ***mișuna***

mișunire *sf* vz ***mișunare***

mit *sn* [At: (începutul sec. XIX) URICARIUL, III 16/16 / Pl: *~uri, ~e*, (înv, *sm*) *~i* / E: ngr ***μῦθος***, fr ***mythe***] **1** (Înv) Fabulă. **2** Poveste fabuloasă despre originea universului și a fenomenelor naturii sau despre zei și eroi legendari. **3** (Pgn) Poveste. **4** (Înv) Mitologie. **5** (Rar; îla) **De ~** Fantastic.

mitacism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***mytacisme***] (Lit) Aliterație constând în repetarea sunetului „m".

mitaharisi *v* vz ***metaharisi***

mitalie *sf* vz ***medalie***

mitan *sn* [At: DLR / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***mi-temps***] (Iuz) Repriză.

mitană *sf* vz ***mitenă***

mitar *sm* [At: CORESI, EV. 11 / Pl: *~i* / E: slv **митарь**] **1** (Înv) Persoană care avea în arendă încasarea impozitelor Si: (înv) *mitarnic* (**2**), *vameș*. **2** (Îdt) Persoană care ia mită (**1**) Si: (înv) *mitarnic* (**3**). **3** (Înv) Cămătar.
mitarcă *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~tărci* / E: cf *pitarca*] **1** (Bot; reg; șîc **~pietroasă**) Mânătarcă (*Boletus edulis*). **2** (Reg; îe) **A fi ca o ~** A fi moale, lipsit de energie. **3** (Bot; reg; îc) **~grasă** Pitarcă (*Voletus scaber*).
mitarnic [At: NEAGOE, ÎNV. 26/23 / Pl: *~ici* / E: **mită** + *-arnic*] **1** *a* Coruptibil. **2-4** *sm* Mitar (**1-3**).
mitarnicie *sf* vz ***mitărnicie***
mitarniță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 96ʳ/26 / Pl: *~țe* / E: slv **митарница**] (Îvr) Vamă.
mită *sf* [At: COD. VOR. 64/21 / Pl: *~te*, (înv) *~turi* / E: slv **мито**] **1-2** (Cu verbe ca „a da", „a lua", „a primi") Sumă de bani sau daruri primite de cineva sau oferite cuiva pentru a-i câștiga bunăvoința, (pentru a-l determina să-și îndeplinească mai cu râvnă obligațiile de serviciu sau) să comită o încălcare a legalității, regulamentului, uzanței, în favoarea donatorului Si: (înv) *mituială* (**2**), *mâzdă* (**1**) Vz *bacșiș*, *șperț*. **3** (Înv; îla) **Fără de ~** Incoruptibil. **4-5** Infracțiune a celui care (dă sau) primește mită (**1**). **6** (Îvr) Camătă.
mitalaică *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 138 / Pl: nct / E: nct] (Ban) Drac.
mităli *v* vz ***mitui***
mitălui *v* vz ***mitui***
mitărnicie *sf* [At: CORESI, EV. 378 / V: **~tar~** / E: **mitarnic** + *-ie*] (Înv) **1** Venalitate. **2** Corupție.
mitcal *sn* [At: DHLR II, 552 / V: **met~** / E: rs **миткаль**] (Înv) Pânză de bumbac cu lustru, pentru căptușeala hainelor Si: (înv) *percalină*.
mite *av* [At: TDRG / E: cf bg *ми-ти*] (Rar) Darmite.
mitel *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Mittel***] (Pgr) Corp de literă de 14 puncte tipografice.
mitenă *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~tană*** / Pl: *~ne*, (rar) *~nuri* / E: fr ***mitaine***] (Mpl) Mănușă care lasă descoperite ultimele două falange ale degetelor.
miterhanea *sf* vz ***meterhanea***
mithai *sm* vz ***midhai***
mithal *sm* vz ***midhai***
mithamar *sn* vz ***nithamar***
mithraism *sn* [At: DEX – S / P: *~tra~* / Pl: (rar) *~e* / E: eg ***mithraism***] Religie antică bazată pe cultul zeului persan Mithra, zeul luminii și al adevărului.
miti *v* vz ***mitui***
mitic¹, ~ă *a* [At: PANN, E. I, IX/1 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***mythique***] **1** Care aparține unui mit Si: *fabulos*, *legendar*. **2** Referitor la mit.
mitic² *sm* vz ***mitică²***
mitică¹ *sf* [At: H XVII, 5 / Pl: *~ici* / E: nct] (Trs) Mâncare pregătită din făină de porumb, smântână și unt.
mitică² *sms* [At: BL. XII, 59 / V: ***~tic*** / Pl: *~ici* / E: ***Mitică***] Om care simbolizează superficialitatea și neseriozitatea, ca și personajul creat de I. L. Caragiale.
miticesc, ~ească *a* [At: DEX / Pl: *~ești* / E: ***Mitică*** + *-esc*] (Rar; d. comportările, faptele, vorbele oamenilor) Care este caracteristic miticismului Si: *neserios*, *superficial*.
miticism *sn* [At: CARAGIALE, O. VII, 37 / Pl: *~e* / E: ***Mitică*** + *-ism*] (Fam) Atitudine, vorbă comportare etc. proprie miticilor².
mitifica *vt* [At: DEX – S / Pzi: *mitific* / E: fr ***mythifier***] (Rar) A mitiza.
mitificare *sf* [At: DEX² / Pl: *~cări* / E: ***mitifica***] (Rar) Mitizare.
mitificat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***mitifica***] (Rar) Mitizat.
mitigație *sf* [At: DN³ / P: *~ți-e* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***mitigation***] (Rar) Moderare.
mitigațiune *sf* vz ***mitigație***
mitilic, ~ă *s* vz ***metilic***
mitilizău *sm* [At: VASILIU, C. 176 / Pl: *~zăi* / E: nct] (Reg) Cal neînvățat să tragă la căruță sau să fie călărit.

miting *sn* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 132 / S și: *meet~* / V: (pop) ***met~*** / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***meeting***] **1** Adunare publică prilejuită de un eveniment important. **2** Manifestare sportivă de masă, mai ales în domeniul aviatic.
mitirisit, ~ă *a* vz ***meremetisit²***
mititecime *sf* [At: CONACHI, P. 269 / Pl: *~mi* / E: ***mititică*** + *-ime*] (Nob) Micime (**1**).
mititel, ~ea [At: CONACHI, P. 269 / V: ***mâtâțel, mitiutel, mitutel*** / Pl: *~ei*, *~e* / E: cf *mic*] **1-36** *a* (Șhp) Micșor (**1-36**). **37** *a* (Îe) **A se face ~** A se strânge, a se chirci pentru a nu fi văzut Si: *a se piti*, *a se tupila*. **38** *sm* (Cul; mpl) Mic (**20**). **39-42** *sm*, *a* (Prt) (Om) (prost sau) meschin Cf *mic* (**52**). **43** *smf* Copil. **44** *smf* (Îlav) **De ~** De copil. **45** *smf* (Îal) De tânăr. **46** *sm*, (rar) *sf* Apelativ afectuos pentru un copil. **47** *sm* Apelativ afectuos pentru un bărbat. **48** *smf* (Pex; și irn) Ființă tânără, naivă. **49** *sms* (Mtp; art.) Drac.
mititeluș, ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. BV I, 360 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***mititel*** + *-uș*] **1-36** (Nob; șhp) Micșor (**1-36**).
mititeluț, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~i*, *~e* / E: ***mititel*** + *-uț*] **1-36** (Nob; shp) Micșor (**1-36**).
mititi *vr* [At: CIAUȘANU, V. 179 / Pzi: *~tesc* / E: ***mititel***] (Olt) A se micșora (**1**).
mititică [At: IST. Ț. R. 63 / V: ***~tiutică, ~tutică, mâtâtică*** / Pl: *~tele*, (rar) *~ici* / E: ***mititea*** css] **1-36** *af* (Nob; șhp) Micșor (**1-36**). **37-38** *sf* Apelativ afectuos pentru (o fetiță sau) o femeie. **39** (Arg) Închisoare. **40** (Arg) Carceră.
mititicuță *a* [At: ALR II, 4021/537 / Pl: *~țe* / E: ***mititică*** + *-uță*] **1-36** (Nob; șhp) Micșor (**1-36**).
mititioc, ~oacă *a* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 95 / Pl: *~oci*, *~oace* / E: ***mitit***(el) + *-(i)oc*] (Mar) **1-36** (Nob; șhp) Micșor (**1-36**).
mititiocuț, ~ă *a* [At: ȚIPLEA, P. P. 112 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***mititioc*** + *-uț*] (Mar) **1-36** (Nob; șhp) Micșor (**1-36**).
mitiutel, ~ea *a* vz ***mititel***
mitiutică *af* vz ***mititică***
mitiza *vt(a)* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: it ***mitizzare***] A da un caracter mitic¹ unei opere artistice, unei persoane etc. Si: *a mitifica*.
mitizant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți*, *~e* / E: it ***mitizzante***] Care dă un caracter mitic¹ unei opere artistice, unei persoane etc.
mitizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***mitiza***] Atribuire a unor trăsături mitice¹ unei opere artistice, unei persoane etc. Si: *mitificare*.
mitizat, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***mitiza***] Care a devenit un mit Si: *mitificat*, *mitologizat*.
mitlac *sm* vz ***mitlag***
mitlag *sm* [At: FD I, 172 / V: ***miclac, miclaj, ~lac, ~laj*** / Pl: *~agi* / E: ger ***Mittelage***] (Reg) Proptea provizorie de lemn, la tavanul sau la peretele unei mine Si: (reg) *mitli*, *șteamp*.
mitlaj *sm* vz ***mitlag***
mitli *sm* [At: FD I, 172 / V: ***micli, miclu, mucli*** / Pl: *mitli* / E: nct] Mitlag.
mitnici *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 96ʳ/25 / Pl: *mitnici* / E: slv **митникъ** „vameș"] (Îvr; îs) *~i văzduhului* Vameși care, după credințele populare, păzesc vămile cerului.
mito- [At: DN³ / E: fr ***mito-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Fir. **2** Filament.
mitoc *sn* vz ***metoc***
mitocan *sm* [At: FILIMON, O. I, 394 / Pl: *~i* / E: ***mitoc*** + *-an*] **1** (Înv) Locuitor, în special, meseriaș, de la periferia unui oraș Si: *mahalagiu¹* (**1**). **2** (Pex) Om de rând. **3** (Prt) Om cu comportări grosolane Si: *bădăran*, *mojic*.
mitocancă *sf* [At: TDRG / Pl: *~nce* / E: ***mitocan*** + *-că*] Femeie grosolană, vulgară Si: *bădărancă*.
mitocănesc, ~ească [At: BARONZI, L. 92 / Pl: *~ești* / E: ***mitocan*** + *-esc*] **1** *a* De mitocan (**3**). **2** *a* Care aparține mitocanului (**3**). **3** *a* (Pex) Grosolan. **4** *a* Vulgar. **5** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** Melodie după care se execută mitocăneasca (**5**).

mitocănește *av* [At: LM / E: ***mitocan*** + *-ește*] (Rar) **1** Ca mitocanii (**3**). **2** În felul mitocanilor (**3**).

mitocănie *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ii* / E: ***mitocan*** + *-ie*] Atitudine, comportare, expresie de mitocan Si: *bădărănie, grosolănie, mojicie*.

mitocănime *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 3 / E: ***mitocan*** + *-ime*] (Csc) **1-3** Mulțime de mitocani (**1-3**).

mitocănos, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mitocan***] **1-2** De mitocan (**1-2**). **3-4** Mitocănesc (**1-2**).

mitocondrial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~dri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mitochondrial***] **1** Care aparține mitocondriilor. **2** Care se referă la mitocondrii.

mitocondrie *sf* [At: DN³ / P: *~dri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***mitochondrie***] Organit de formă alungită, care constituie partea esențială a condriomului celulelor Si: *condriozom*.

mitocoseală *sf* [At: BV III, 143 / V: ***mot~*** / Pl: *~eli* / E: ***mitocosi*** + *-eală*] (Reg) **1** Deplasare din locul unde era Si: *motocosire* (**1**). **2** Schimbare care încurcă, zăpăcește Si: *motocosire* (**2**). **3** (Pex) Încurcătură. **4** Denaturare.

mitocosi [At: LB / V: ***~ozi, mot~, motocoși*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***μετώκησα*** (aor *μετοικέω*)] **1** *vt* (Reg) A muta, a deplasa de la locul său, încurcând, zăpăcind. **2** *vt* (Pex) A încurca, a zăpăci în urma mutării. **3** *vt* (Reg) A rătăci. **4** *vt* (Olt) A defecta. **5** *vt* (Trs; c. i. un membru al corpului) A scrânti. **6** *vr* (Reg) A-și pierde calmul, stăpânirea. **7** *vr* (Reg) A se zăpăci. **8** *vr* (Trs; îf *motocosi*) A se amesteca. **9** *vt* (Olt) A denatura realitatea, adevărul. **10** *vt* (Olt) A încerca să ascundă o faptă necinstită Si: *a mușamaliza*.

mitocosit, ~ă *a* [At: DDRF / V: ***motocoșit, ~ă*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***motocosi***] **1** (Reg) Deranjat. **2** (Olt) Defectat.

mitocozi *v* vz ***mitocosi***

mitograf *sm* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i* / E: fr ***mythographe***] **1** (Înv) Persoană care culege, compilează și explică miturile (**2**). **2** Scriitor de mituri, fabule, basme.

mitografic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mythographique***] **1** Referitor la mitografie. **2** De mitografie.

mitografie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***mitograf*** + *-ie*] (Înv) Studiu al miturilor, basmelor sau al legendelor.

mitogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: nct] Ansamblu de semne cărora li se acordă o anumită semnificație grafică, ideologică sau simbolică.

mitoh *sn* vz ***metoc***

mitolog, ~ă *smf* [At: POLIZU / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***mythologue***] Persoană care se ocupă cu studiul mitologiei Si: (înv) *mitologist*.

mitologhicesc, ~ească *a* vz ***mitologicesc***

mitologhie *sf* vz ***mitologie***

mitologiadă *sf* [At: DN³ / P: *~gi-a-dă* / Pl: *~de* / E: fr ***mythologiade***] (Rar) Subiect artistic luat din mitologie.

mitologic, ~ă *a* [At: PLEȘOIANU, T. III, 168/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mythologique***] **1** Care aparține mitologiei Si: (înv) *mitologicesc* (**1**) Vz *mitic*. **2** Care se referă la mitologie Si: (înv) *mitologicesc* (**2**). **3** Care este caracteristic mitologiei Si: (înv) *mitologicesc* (**3**). **4** Care se inspiră din mitologie Si: (înv) *mitologicesc* (**4**).

mitologicesc, ~ească *a* [At: LEON ASACHI, B. 5/6 / V: ***~ghi~*** / Pl: *~ești* / E: ***mitologic*** + *-esc*, ngr ***μυθολογικός***] (Înv) **1-4** Mitologic (**1-4**) .

mitologicește *av* [At: POLIZU / E: ***mitologic*** + *-ește*] (Înv) **1** În chip mitologic. **2** Ca în mitologie.

mitologie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***~ghie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***mythologie***, ngr ***μυθολογία***, ger ***Mythologie***] **1** Totalitate a miturilor (**2**) unui popor, ale unei civilizații, ale unei religii. **2** (Spc) Totalitate a miturilor (**2**) antichității greco-romane. **3** (Prc; înv) Mit (**2**). **4** Disciplină care se ocupă cu explicarea, compararea și clasificarea miturilor (**2**), cu originea lor etc.

mitologism *sn* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***mythologisme***] **1** (Rar) Explicare sistematică a miturilor (**2**). **2** Pasiune pentru mitologie.

mitologist *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~iști* / E: fr ***mythologiste***] (Înv) Mitolog.

mitologiza *vt(a)* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: ger ***mythologiseren***] **1-3** A da un caracter mitologic (**1, 3-4**) unei opere artistice, unei persoane etc.

mitologizant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: ***mitologiza*** + -ant] **1-3** Care dă un caracter mitologic (**1, 3-4**) unei opere artistice, unei persoane etc.

mitologizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***mitologiza***] (Rar) **1-3** Atribuire a unui caracter mitologice (**1, 3-4**) unei opere artistice, unei persoane etc.

mitologizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mitologiza***] Care a devenit un mit Si: *mitizat, mitificat*.

mitoman, ~ă *smf* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mythomane***] Persoană care suferă de mitomanie.

mitomanie *sf* [At: V. ROM. ianuarie 1957, 173 / Pl: *~ii* / E: fr ***mythomanie***] Boală psihică ce se manifestă prin tendința de a denatura adevărul, de a inventa fapte care nu s-au petrecut în realitate.

mitonosi *vr* [At: GRECU, P. 394 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***μεθείνωσα***] (Grr) A se amesteca, unificându-se.

mitorlan *sm* [At: N. LEON, MED. 85 / V: (**1**) ***mito~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Zlg; reg) **1** Cârtiță (*Talpa europaea*). **2** Popândău (*Citellus citellus*).

mitosi *vt* [At: VASILIU, P. L. 196 / V: ***~oși*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) **1** A înghionti. **2** A ascunde.

mitoși *v* vz ***mitosi***

mitotic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mitotique***] (Blg) **1** Care ține de mitoză. **2** Care se referă la mitoză.

mitoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***mitose***] Diviziune celulară caracterizată prin apariția cromozomilor Si: *cariocineză*.

mitraeum *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: lat ***mithraeum***] Peșteră sau construcție cu aspect de peșteră închinată cultului zeului Mithra.

mitraia *v* vz ***mitralia***

mitraic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~tra-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***mitraico***] **1-2** Mitraist (**2-3**).

mitraiadă *sf* vz ***mitraliadă***

mitraiare *sf* vz ***mitraliere***

mitraileză *sf* vz ***mitralieză***

mitraior *sm* vz ***mitralior***

mitraism *sm* [At: DN³ / P: *~tra-ism* / E: it ***mitraismo***] Religie antică bazată pe cultul zeului Mithra Si: *mazdeism*.

mitraist[1] *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 183 / Pl: *~iști* / E: cf *mitraia*] (Rar) Mitralior.

mitraist[2]***, ~ă*** [At: DN³ / P: *~tra-ist* / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***mitraista***] **1-2** *smf, a* (Adept) al mitraismului Si: *mitraic* (**1**). **3** *a* Referitor la mitraism Si: *mitraic* (**2**).

mitral, ~ă *a* [At: DER / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mitral***] **1-3** Care este în formă de mitră[1] (**1-2, 5**). **4** (Med) Care aparține valvulei orificiului auriculo-ventricular stâng al inimii. **5** (Med) Care se referă la valvula orificiului auriculo-ventricular stâng al inimii.

mitralia [At: EFTIMIU, D. 53 / P: *~li-a* / V: (rar) ***mitraia*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***mitrailler***, it ***mitragliare***] **1** *vt* A supune un obiectiv tirului de mitralieră. **2** *vi* (Rar) A trage cu mitraliera.

mitraliadă *sf* [At: NEGULICI / P: *~li-a~* / V: ***mitraiadă*** / E: fr ***mitraillade***, it ***mitragliata***] Înv) Descărcare a mai multor tunuri încărcate cu mitralii.

mitraliare *sf* vz ***mitraliere***

mitralie *sf* [At: AR (1829), 50²/34 / Pl: *~i* / E: fr ***mitraille***, it ***mitraglia***] (Mpl) **1** Fiecare dintre bucățile mici de fier cu care se umpleau în trecut ghiulelele. **2** Proiectil cu pereții de tablă care, prin spargere, împroașcă gloanțele din interiorul lui Si: (înv) *cartace*.

mitralier *sm* vz ***mitralior***

mitralieră *sf* [At: BRĂESCU, V. 79 / P: *~li-e~* / Pl: *~re* / E: it ***mitragliera***] **1** Armă automată, ușor transportabilă, cu care se poate trage, într-un timp scurt, un mare număr de proiectile asemănătoare cu gloanțele de pușcă Si: (iuz) *mitralieză*.

mitraliere *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 54 / V: ***mitraliare, mitraiare*** *sf* / P: *~li~e~* / E: ***mitralia***] (Rar) Tragere cu mitraliera.

mitralieză *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***mitrailează*** (P: *~tra-ie~*) *sf* / P: *~li-e~* / Pl: *~ze* / E: fr ***mitrailleuse***] (Iuz) Mitralieră.

mitralior *sm* [At: CAMILAR, N. I, 121 / P: *~li-or* / V: (rar) ***mitralier*** *sm* / Pl: *~i* / E: fr ***mitrailleur***] Soldat specializat în folosirea mitralierei Si: (rar) *mitraist*.

mitralită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***mitralite***] (Med) Inflamație a valvulei mitrale a inimii.

mitrat *am* [At: COSTINESCU / Pl: *~ați* / E: ***mitră***[1] + *-at*] (Rar, d. demnitari ai bisericii) Care poartă mitră[1] (1).

mitră[1] *sf* [At: BIBLIA (1688), 59[1]/21 / Pl: *~re* / E: slv **митра**, ngr ***μήτρα***] 1 Acoperământ al capului de formă specială, la vechile popoare orientale. 2 Acoperământ al capului de formă boltită, bogat ornamentat, purtat de arhierei în timpul slujbei religioase Vz *tiară*. 3 (Înv; îs) ~ *bisericească* (sau *arhierească*) Cler. 4 (Înv; îas) Autoritate clericală. 5 Coroană în formă de mitră (2) purtată de regi, de împărați etc.

mitră[2] *sf* [At: KRETZULESCU, M. 10 / Pl: *~re* / E: ngr ***μήτρα***] (Atm) 1 Organ genital al femelei. 2 Uter. 3 (Mol) Placentă.

mitrece *sf* vz ***mătrice***

mitrica *sf* [At: POLIZU / Pl: *~le* / E: ngr ***μητρικά***] (Grî) 1 (Lpl) Dureri ale facerii. 2 Boală a mitrei[2] după naștere.

mitrică *sf* vz ***metrică***

mitridatism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***mithridatisme***] (Med) Imunitate la otrăvuri, obținută prin deprinderea organismului cu doze progresive de otravă.

mitridatiza *vt(a)* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***mithridatiser***] A obișnui organismul cu otrăvuri, cu scopul de a dobândi imunitate față de acestea.

mitridatizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***mitridatiza***] Obișnuire a organismului cu otrăvuri, cu scopul de a dobândi imunitate față de acestea.

mitrișoară *sf* [At: LM / Pl: *~re* / E: ***mitră***[1] + *-ișoară*] 1-6 (Rar; șhp) Mitră[1] (1-2, 5) (mică).

mitriță *sf* vz ***dumitriță***

mitroacă *sf* [At: ANTIPA, P. 468 / Pl: *~ce* / E: nct] 1 (Mol) Scripete format dintr-un butuc gros cu mânere la capete, cu ajutorul căruia se trage năvodul din apă Si: *berbec, vârtej*. 2 (Iht; reg) Mai multe specii de guvizi Si: (reg) *mitrocar* Vz *pitroc* (*Gobius*).

mitrocar *sm* [At: ANTIPA, F. I, 67 / Pl: *~i* / E: ***mitroacă*** + *-ar*] (Iht; reg) Mitroacă (2) (*Gobius*).

mitrofor *a* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ngr ***μητροφόρος***] (Reg; d. demnitari bisericești) Care are dreptul de a purta mitră[1] (2) în timpul slujbei religioase, fără a fi arhiereu.

mitropolă *sf* vz ***metropolă***

mitropoli *vi* [At: CANTA, ap. LET. III, 179/14 / Pzi: *~lesc* / E: drr ***mitropolit***] (Îvr) A exercita funcția de mitropolit (1).

mitropolicesc, ~ească *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 127/26 / V: ***met~*** / Pl: *~ești* / E: ***mitropolie***[1] + *-icesc*] (Înv) 1-4 Mitropolitan (1-4).

mitropolie[1] *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 103/23 / V: (îvr) ***met~*** / Pl: *~ii* / E: slv **митрополиꙗ**] 1 Instituție a bisericii ortodoxe, superioară episcopiei și inferioară patriarhiei, având în frunte un mitropolit (1). 2 Biserică și ansamblu de clădiri anexe constituind sediul unei mitropolii[1] (1). 3 (Reg) Catedrală. 4 Funcție de mitropolit (1).

mitropolie[2] *sf* [At: CORESI, EV. 440 / Pl: *~ii* / E: slv **митрополь**, ngr ***μητρόπολις***, lat ***metropolis***] 1 Capitală. 2 Metropolă (4).

mitropolit *sm* [At: CORESI, EV. 6 / V: (rar) ***met~*** / Pl: *~iți* / E: slv **митрополитъ**, ngr ***μητροπολίτης***, cf lat *metropolita*] 1 Rang înalt în ierarhia bisericii ortodoxe, inferior patriarhului și superior episcopului. 2 Persoană care deține rangul de mitropolit (1). 3 (Rar) Dropioi.

mitropolitan, ~ă *a* [At: POLIZU / V: (rar) ***met~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***mitropolit*** + *-an*, cf lat *metropolitanus*] 1-2 Care aparține (mitropoliei sau) al mitropolitului Si: (înv) *mitropolicesc* (1-2). 3-4 *a* Care ține (de mitropolie[1] sau) de mitropolit Si: (înv) *mitropolicesc* (3-4).

mitroșeală *sf* [At: DDRF / Pl: *~eli* / E: ***mitroși*** + *-eală*] (Reg) Încurcătură.

mitroși *vt* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ns cf *motroși*] (Reg) A deranja, a încurca.

mitui [At: (sf. sec. XVII) MAG. IST. II, 216/29 / V: (înv) ***miti***, (reg) ***mintui***, ***~tăli***, ***~uli***, (css) ***~tălui*** / Pzi: *~esc* / E: ***mită***] 1-2 *vt(a)* A da mită (1-2). 3-4 *vt(a)*, *vrp* (Îvr) A cere și a primi mită (1-2).

mituială *sf* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***mitui*** + *-eală*] (Înv) 1-4 Mituire (1-4). 5-6 (Ccr) Mită (1-2).

mituire *sf* [At: GHICA, A. 627 / Pl: *~ri* / E: ***mitui***] 1-4 (Dare sau) luare de mită (1-2) Si: (înv) *mituială* (1-4).

mituitor, ~oare *smf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mitui*** + *-tor*] 1-2 Persoană care mituiește (1-2).

mituli *v* vz ***mitui***

mitutel, ~ea *smf, a* vz ***mititel***

mitutică *sf, af* vz ***mititică***

mitutela *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~lez* / E: ***mitutel***] (Îvr) A micșora (1).

miț *sn* vz ***miță***[1]

mița *v* vz ***mițui***

mițar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***miță***[1] + *-ar*] (Înv) Țesător de lână.

miță[1] *sf* [At: (a. 1688) STEFANELLI, D. C. 13 / V: (reg) ***miț*** (Pl: *mițe, mițuri*) *sn* / Pl: *~țe*, (reg) *~ți* / E: ml ****agnicius, ~a*** „de miel"] (Mpl) 1 Lână tunsă de pe mieii de 3-4 luni proveniți din fătări timpurii Si: (reg) *noaten*. 2 Lână de calitate inferioară, tunsă de pe capul, coada și picioarele oilor Si: (reg) *codina, tușinătură*. 3 Fire crescute mai lung în blana animalelor și încâlcite în șuvițe, în cârlionți Vz *dup, flintoc, floc, loloață*.

miță[2] *sf* [At: ARH. OLT III, 385 / V: ***sm~*** / Pl: *~ți* / E: ger ***Mütze***] (Ban) 1 Chipiu. 2 Căciulă.

mițăi *v* vz ***mițui***

mițăit *sn* vz ***mițuit***

mițcă *sf* [At: JAHRESBER. X, 199 / Pl: ? / E: ns cf *miță*[2]] (Trs, Buc) Șapcă.

miți *v* vz ***mițui***

mițicoarnă *sf* [At: REV CRIT. III, 161 / Pl: *~ne* / E: nct] (Trs) 1 Șiretlic. 2 Poznă. 3 Șagă.

mițilo *s* [At: VICIU, GL. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Mâncare făcută din mălai și brânză fierte și amestecate ca mămăligă.

mițir *sm* vz ***misir***

mițișor *sn* vz ***mâțișor***

mițoc *sm* vz ***mâțoc***

mițoran *sm* vz ***mițorgan***

mițorgan *sm* [At: H III, 15 / V: ***~țur~, ~ran*** / Pl: *~i* / E: nct] (Zlg; reg) Șobolan (*Mus decumanus*).

mițorlan *sm* vz ***mitorlan***

mițos, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***miță***[1] + *-os*] 1 (D. blănuri, lână, păr) Cu fire lungi și dese, flocos. 2 (D. animale) Care are blana, lâna, părul cu fire lungi și dese.

mițovară *sf* vz ***mițuvară***

mițui *vt* [At: ISPIRESCU, L. 208 / V: (reg) ***miți***, ***mițoi***, (cscj) ***mița*** / Pzi: *~esc, mițui* / E: ***miță***[1]] 1 A tunde mieii, oile de mițe[1] (3). 2 (Gmț) A părui.

mițuială *sf* [At: PAMFILE, J. I, 128 / Pl: *~ieli* / E: ***mițui*** + *-eală*] 1 Tundere a oilor de mițe[1] (3) Si: *mițuire* (1), *mițuit* (1). 2 (Gmț) Păruială.

mițuire *sf* [At: H XVII, 392 / Pl: *~iri* / E: ***mițui***] 1 Mițuială (1). 2 (Gmț) Păruială.

mițuit *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 592 / V: (reg) ***mițăit*** *sn* / E: ***mițui***] 1 Mițuială (1). 2 (Gmț) Păruială.

mițuitoare *sf* [At: H IV, 155 / Pl: ? / E: ***mițui*** + *-toare*] (Mun) Loc îngrădit unde se tund de mițe[1] (1-3) mieii, oile.

mițurcă *sf* vz ***misurcă***

mițurgan *sm* vz ***mițorgan***

mițuș *sm* vz ***mâțuș***

mițușcă *sf* vz ***misurcă***

mițuvară *sf* [At: ALR I, 1941 / V: ***~țov~***, ***~țuvele*** *sfp* / Pl: *~veri* / E: nct] (Bot; reg) **1** Brândușă de toamnă (*Colchicum autumnale*). **2** (Lpl; îf *mițuvele*) Brândușă de primăvară (*Crocus heuffelianus*).

mițuvele *sfp* vz ***mițuvară***

miui *v* vz ***mieuna***

miuire *sf* vz ***mieunare***

miulog, ~oagă *smf* vz ***milog***

miurlăitură *sf* vz ***miorlăitură***

mix- vz ***mixo-***

mixa *vt* [At: DEX / Pzi: *~xez* / E: fr ***mixer***] **1-2** A executa un mixaj (**1-2**).

mixaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***mixage***] **1** Înregistrare simultană pe banda sonoră a unui film a diverselor sunete, a vocilor actorilor, a muzicii Si: *mixare* (**1**). **2** (Pex) Amestec de orice natură Si: *mixare* (**2**).

mixare *sf* [At: DEX / Pl: *~xări* / E: ***mixa***] **1-2** Mixaj.

mixedem *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~e* / E: fr ***myxoedéme***] **1** Boală endocrină cauzată de o gravă insuficiență tiroidiană, care se manifestă prin tulburări neuropsihice, viscerale, prin anemie și prin oprirea dezvoltării fizice și intelectuale. **2** Edem gălbui al pielii, provenit din absența hormonilor tiroidieni și scăderea funcțiilor organismului.

mixedematos, ~oasă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***myxoedémateux***] **1-4** (Persoană) care suferă de mixedem (**1-2**).

mixer *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr, eg ***mixer***] **1** Aparat sau instalație care amestecă diverse materiale. **2** (Spc) Amestecător hidraulic pentru prepararea laptelui de ciment folosit la cimentarea sondelor. **3** Dispozitiv care permite folosirea mai multor surse electroacustice în același timp. **4** (Spc) Aparat electric care servește la amestecarea, baterea etc. unor alimente.

mixo- [At: DN[3] / V: ***mix-*** / E: fr ***myxo~***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Mucozitate. **2-3** (Referitor la) mucus.

mixobacterii *sfp* [At: DN[3] / E: fr ***myxobactéries***] (Blg) Grup de bacterii asemănătoare unor ciuperci, cu aspect de mucozități.

mixom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***myxome***] (Med) Tumoare a țesutului conjunctiv mucos.

mixomatoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***myxomatose***] (Med) **1** Stare caracterizată prin formarea de mixoame multiple. **2** Boală infecțioasă a iepurilor de casă, provocată de un ultravirus.

mixomicete *sfp* [At: DEX / E: fr ***myxomycètes***] (Bot) Ordin de ciuperci inferioare, constituite în mase gelatinoase, mobile, care se hrănesc cu vegetale în descompunere.

mixoneală *sf* vz ***micșunea***

mixopoieză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***myxopoïèse***] Secreție de mucus.

mixotrof, ~ă *a* [At: DEX - S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***myxotrophe***] (Blg; d. organisme) Care se hrănește cu substanțe organice preparate sau luate din mediul înconjurător.

mixosarcom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***myxosarcome***] (Med) Mixom malignizat.

mixoviroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***myxovirose***] Denumire generică a bolilor provocate de mixovirusuri.

mixovirus *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri*, (înv. *sm*) *~uși* / E: fr ***myxovirus***] Grup de virusuri cuprinzând, între altele, virusul gripei și al oreionului.

mixt, ~ă [At: (a. 1843) URICARIUL, IV, 430 / Pl: *micști, ~e* / E: fr ***mixte***, lat ***mixtus, -a, -um***] **1** *a* Alcătuit din elemente deosebite ca natură, origine, funcție etc. Vz *amestecat, eterogen*. **2** *a* (Îs) *Școală ~ă* Școală cu elevi de ambele sexe. **3** *a* (Îs) *Cor ~* Cor compus din voci bărbătești și voci femeiești. **4** *a* (Îs) *Tren ~* Tren compus din vagoane de călători și vagoane de marfă. **5** *a* (Îs) *Număr ~* sau (înv) *fracție ~ă* Număr compus din numere întregi și fracții ordinare. **6** *a* (Înv; îs) *Linie ~ă* Linie formată din porțiuni drepte și porțiuni curbe. **7** *sfp* Produse miniere naturale constituite din mai multe minerale concrescute, care trebuie sfărâmate în vederea separării substanțelor utile.

mixtiune *sf* [At: DN[3] / P: *~ti-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***mixtion***] Amestecare a unor substanțe pulverulente într-un lichid pentru a prepara un medicament.

mixtum compositum *ls* [At: DN[3] / E: lat ***mixtum compositum***] (Ltm) **1** Amestec artificial. **2** Amestec artificios și nereușit.

mixtură *sf* [At: AR (1829), 176[2]/2 / V: (înv) ***mist~*** / Pl: *~ri* / E: lat ***mixtura***, fr ***mixture***, it ***mistura***] **1** Substanță, material etc. provenite din amestecarea mai multor substanțe, materiale etc. de obicei lichide sau granulate. **2** (Liv; șdp) Amestec de elemente eterogene Si: *amestecătură*, (rar) *mișmaș*. **3** (Spc) Medicament care constă dintr-un amestec de mai multe substanțe. **4** (Muz) Sunet deosebit obținut la orgă prin producerea simultană a unor timbruri diferite.

miz- vz ***miso-***

miza *vt(a)* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pzi: *~zez* / E: fr ***miser***] **1** A depune ca miză[1]. **2** A juca pe... **3** (Fig) A se bizui pe...

mizanscenă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***mise en scène***] (Frn) Realizare scenică sau cinematografică a unei piese, a unui scenariu etc. Si: *punere în scenă*.

mizantrop, ~opă *smf, a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***misa~*** / Pl: *~i, ~ope* / E: fr ***misanthrope***, cf ngr *μυσάνθρωπος*] **1-2** (Persoană) stăpânită de mizantropie. **3-4** (Pex) (Om) nesociabil.

mizantropic, ~ă [At: POLIZU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***misanthropique***] **1-2** *a* Care aparține (mizantropului sau) mizantropici. **3-4** *a* Care se referă (la mizantrop sau) la mizantropie. **5-6** *av, a* (Într-un mod) care denotă mizantropie. **7** *a* Care este provocat de mizantropie.

mizantropie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***misa~*** / E: ngr ***μυσανθρωπία***, fr ***misanthropie***] **1** Neîncredere, dispreț, ură față de oameni. **2** Tendință morbidă de a evita societatea.

mizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***miza***] **1** Depunerea a ceva ca miză[1]. **2** Miză[1].

mizat *sn* vz ***mezat***

miză[1] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: fr ***mise***] **1** (Șîe **a pune ~**) Sumă de bani pe care o depune fiecare dintre participanții la unele jocuri de noroc. **2** (Fig) Ceea ce constituie obiectul unei dispute.

miză[2] *sf* vz ***mijă***

mizdri *v* vz ***mezdri***

mizdrigăli *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *mozdrogăli, modrigăli*] (Reg) **1** A lucra încet și cu migală. **2** (Spc) A coase pe cămașă râuri cu întortocheri. **3** A scrie încâlcit și neglijent.

mizelnic *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. 31 / Pl: *~ici* / E: cf *mezin, mizinic*] (Mar) Mezin (**1**).

mizenă *sf* [At: ALEXI W. / Pl: *~e* / E: fr ***misaine*** „pânză a catargului dinainte"] Catarg din față al corăbiei, situat între botul navei și catargul cel mare.

mizer, ~ă [At: CN 5/32 / A și: *mizer* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***miser, -a***, it ***misero***] (Liv) **1-2** *smf, a* (Om) sărman. **3** *a* (D. stare, mediu, d. obiecte etc.) Care denotă o situație foarte proastă, vrednică de plâns. **4** (Rar) Meschin.

mizera *vi* [At: CAMILAR, N. II, 161 / Pzi: *~rez* / E: ***mizer*** cf ger *miserieren*] (Nob) A trăi în mizerie (**1**).

mizerabil, ~ă [At: HELIADE, O. I, 386 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***misérable***] **1-4** *smf, a* (Om) care se află într-o stare (materială sau) morală vrednică de plâns, jalnică, nenorocită Si: (liv) *mizer*, (înv) *mișel*, (îvr) *mesericos*. **5** *a* Care denotă o situație foarte proastă, vrednică de plâns Si: (liv) *mizer*. **6** *a* Cu aspect urât, sărac, în stare proastă Si: *sărac, sărăcăcios*. **7** *a* Neînsemnat, neglijabil ca proporții, ca valoare. **8-9** *a, av* (Care este) de calitate foarte proastă. **10-11** *smf, a* (Om) ticălos.

mizerație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ții* / V: ***~iune*** / E: fr ***misération***] (Liv) Milă.

mizerațiune *sf* vz ***mizerație***

mizerabilmente *av* [At: FILIMON, O. II, 172 / E: it ***miserabilmente***] (Itr) În mod foarte sărăcăcios.

mizerăciune *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ni* / E: ***mizer*** + *-ăciune*] (Nob) Sărăcie.

mizericordie *sf* [At: NEGULICI / P: *~di-e* / S și: *mise~* / E: lat ***misericordia***] (Ltm; liv) Milă^{1}.

mizericordios, ~oasă *a* [At: NEGULICI / P: *~di-os* / S și: *mise~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***misericordieux***] (Frî; rar; irn) **1** Milostiv. **2** Generos.

mizericos, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mizer*** + *-icos*] (Nob) Sărăcăcios.

mizerie *sf* [At: RUSSO, S. 69 / Pl: *~ii* / E: lat ***miseria***, fr ***misère***] **1** Situație vrednică de plâns, jalnică, nenorocită Si: *mișelie* (**1**). **2** Suferință extremă. **3** Sărăcie extremă. **4** (Îla) **De ~** Mizerabil (**2**). **5** (Îal) Sărăcăcios. **6** Ceea ce provoacă neplăceri, greutăți, suferință. **7** (Lpl) Slăbiciune, cusur care produce neplăceri. **8** Lipsuri materiale. **9** Griji. **10** (Fam; îe) **A-i face (cuiva) ~ii** A cauza cuiva neplăceri. **11** (Îae) A șicana. **12** (Fam) Lucru fără valoare, meschin Si: *bagatelă, fleac*.

mizeros, ~oasă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 192 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***misérieux***] (Nob) Care se află în mizerie (**1**).

mizg^{1} *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Om mic de stat.

mizg^{2} *sn* vz ***mâzgă***

mizgăi *v* vz ***mizgui***

mișgoia *v* vz ***mizgui***

mizgui *v* [At: PĂCALĂ, M. R. 140 / V: (reg) ***mâzgai, mâzgâi, mâzgoi, mâzgui, ~uri, ~găi***, (cscj) ***mișgoia, mijgura*** / Pzi: 3 *mâzguie, ~ește* / E: ***mizg^{2}***] (Reg) **1-2** *viim* (A ploua sau) a ninge încet și mărunt. **3** *viim* A cădea ploaie amestecată cu zăpadă Vz *bura, cerne*. **4** *viim* (Rar) A se întuneca din cauza ceții. **5** *vr* (Mun; d. pământ) A se umezi ușor. **6** *vr* (Mun; d. pământ) A prinde mâzgă. **7** *vr* (Mun; d. pământ) A deveni alunecos.

mizguri *v* vz ***mizgui***

mizguș *s* [At: ALR SN III, h 797/105 / E: ns cf *mizgui*] **1** (Reg) Ninsoare măruntă Si: *mielușei* (**10**).

mizil *s* vz ***menzil***

mizilgiu *sm* vz ***menzilgiu***

mizilic *sn* vz ***mezelic***

mizilicgiu *sm* vz ***mezelicgiu***

mizin, ~ă *smf, a* vz ***mezin***

mizinic *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. 99 / Pl: *~ici* / E: ***mezin*** + *-ic*, cf rs *мизинец*] **1** (Mar) Deget mic de la picior. **2** (Reg) Deget mic de la mână.

mizling *s* vz ***mișling***

mizloc *sn* vz ***mijloc***

mizlocire *sf* vz ***mijlocire***

mizlocitor, ~oare *smf* vz ***mijlocitor***

mizlu *s* [At: ALR I, 1079/51 / E: nct] (Reg) Piele care atârnă sub barbă, la bou.

mizoghin, ~ă *sm, a* vz ***misogin***

mizoghinism *sn* vz ***misoginism***

mizogin, ~ă *sm, a* vz ***misogin***

mizoginism *sm* vz ***misoginism***

mizuină *sf* vz ***miezuină***

mlac *sm* [At: ȘEZ. III, 71 / Pl: *~aci* / E: nct] (Mol) **1** Miel slab. **2** (Îe) **Un ~ de...** Exprimă debilitatea, slăbiciunea.

mlacă *sf* [At: (a. 1556) CUV. D. BĂTR. I, 244/23 / V: ***maclă*** / Pl: *~aci* / E: bg ***млака***, srb ***mlaka***] (Ban; Trs) **1** Loc apătos, mocirlos. **2** Mlaștină.

mlaci *sp* [At: POLIZU / V: ***mace, maci, măci, mălci, mlaji, mlăci, mleci, mlecuri*** / E: cf bg *млячи*] **1** (Reg) Materii hormonale pe care le secretă animalele, în special vacile și iepele, în perioada de rut sau la fătat. **2** Hormoni sexuali la oameni. **3** (Reg) Mucozitate. **4** (Reg) Flegmă. **5** (Reg) Bale. **6** (Buc) Materii purulente.

mlocoștină sf [At: CHEST. IV, 63/176a / Pl: *~ne* / E: ctm ***mlacă*** + ***ploștină***, cf *mlaștină*] (Reg) Loc apătos, mocirlos Si: *mlacă* (**1**).

mlad *sn* vz ***mlat***

mladă *sf* [At: ȘEZ. II, 95 / V: (reg) ***mnadă*** / Pl: *~lăzi, ~de* / E: slv ***младъ*** „tânăr", bg ***млада***] **1** Mlădiță (**1**). **2** (Trs, Mol) Ramură de plantă lemnoasă, care servește ca butaș sau ca altoi. **3** (Pex) Ochi la altoit. **4** (Csc) Mlajă (**7**). **5** (Csc) Vegetație arborescentă. **6** Lăstăriș. **7** Pădure tânără și deasă. **8-9** (Spc) Mlajă (**5-6**). **10** (Reg; îc) **Mladă-de-vie** (sau **~-de-struguri**) Viță de vie.

mlagnoasă *a* [At: ALR II, 4148/95 / Pl: *~se* / E: nct] (Reg; d. ape) Care are gust sălciu.

mlajă *sf* [At: I. IONESCU, P. 250 / V: (reg) ***mleajă*** / Pl: *mlăji*, (reg) *mleji* / E: sgp ***mlăzi*** (pll *mladă*)] **1** (Șîc **răchită-de-~, răchită-~, răchițică-~**) Arbust din familia salicaceelor, cu ramurile flexibile, cenușii sau verzi, cu frunzele lanceolate, puțin ondulate și acoperite cu peri mătăsoși, care crește mai ales pe malurile și pe prundișurile râurilor Si: *lozie, răchită, răchită albă, răchițică albă* (*Salix viminalis*). **2** (Bot; reg) Răchită-albă (*Salix incana*). **3** (Bot; reg) Răchită-roșie (*Salix purpurea*). **4** (Bot; reg) Răchită (*Salix fragilis*). **5** (Csc) Tufișuri sau pădurice de mlajă (**1**) Si: *mladă* (**8**). **6** (Pgn; csc) Tufișuri sau pădurice de salcie Si: *mladă* (**9**). **7** (Csc) Ramură tânără de mlajă (**1**) sau de salcie, de tei etc., tăiată din plantă și folosită la împletitul coșurilor, al leselor etc., sau la legatul viței de vie Si: *mladă* (**4**).

mlaji *sp* vz ***mlaci***

mlașninos, ~oasă *a* vz ***mlăștinos***

mlașniță *sf* [At: H XI, 505 / V: ***mlcș~*** / Pl: *~ți* / E: cf *mlaștină*] (Mol) Mlaștină.

mlaștină *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET^{2} I, 77 / V: (reg) ***mlăș~, mloș~*** / Pl: *~ni*, (rar) *~ne*, (reg) *mlăștini* / E: slv ****млаштина***, cf *mlacă*] Depresiune naturală de teren, fără scurgere, pe care se adună și stagnează apa provenită fie din precipitații, fie din ape de suprafață, fie din apa subterană Si: (reg) *baltină, bălniș, băltină, băltiș, mlacă, mlașniță, molastină, ploștina, tau*.

mlat [At: CORESI, ap DHLR II, 515 / V: ***malată*** *sf*, ***malotă*** *sf*, ***mălată*** *sf*, ***mălătău, mlad, mleac, mleat*** (Pl: *mlaturi*), ***mleaț*** / Pl: nct / E: cf slv *млатъ*, mg *malata*] **1** *sn* (Îvr) Amestecătură de mai multe materii, în stare moale, aproape lichidă. **2** *s* (Spc) Hrană pentru pui făcută din mălai cu apă rece. **3** *s* (Reg) Cocă subțire din făină de grâu, cu care se lipește hârtia Si: (reg) *pap*. **4** *s* (Trs; lpl, îf *mleaturi*) Lucruri fără preț, mărunțișuri, hârburi. **5** *s* (Reg; îf *mleat*) Om molâu, greoi, care se mișcă încet. **6** *sf* (Îvr, îf *mălată*) Malț. **7** *sn* (Reg; csc, îf *mălătău*) Cereale încolțite din care se prepară rachiu. **8** *sf* (Îvr; îf *mălată*; mpl) Reziduuri de la stoarcerea strugurilor Si: *tescovină*.

mlatină *sf* [At: H XVIII, 175 / Pl: ? / E: cf srb *mladina* „ramură tânără"] (Reg) Prăjină cu care se scutură fructele din pomi.

mlăci *sp* vz ***mlaci***

mlăciu^{1} *sn* vz ***îmblăciu***

mlăciu^{2}, ~ie *a* [At: ALR II, 5060/784 / Pl: *~ii* / E: ***mlacă*** + *-iu*] (Reg; d. pământ) Umed.

mlăcos^{1}, ~oasă *a* [At: DIONISIE, C. 181 / V: (reg) ***mâclos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mlacă*** + *-os*] (Îvr, d. terenuri) Mlăștinos.

mlăcos^{2}, ~oasă *a* [At: CHEST. VI, 97/2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ****mlac*** (sg lui *mlaci*) + *-os*] (Reg; d. secreții) Vâscos.

mlădău, ~âie *a* vz ***mlădiu***

mlădea *sf* [At: PAMFILE, CR. 93 / Pl: *~ele* / E: ***mladă*** + *-ea*] (Rar; șhp) Mlădiță (**1**).

mlădi *v* vz ***mlădia***

mlădia [At: HELIADE, O. I, 305 / P: *~di-a* / V: (rar) ***mlădii, mlădi*** / Pzi: *~iez, mlădii*, (rar) *~iu* / E: ***mlădiu***] **1** *vr* A se înclina, a se îndoi ușor. **2** *vr* A se legăna ușor într-o parte și în alta Si: *a se clătina*. **3** *vr* (D. drumuri, ape etc.) A urma o linie șerpuitoare. **4** *vr* (D. drumuri, ape etc.) A șerpui. **5** *vr* A deveni flexibil, mlădios (**1**). **6** *vr* (Fig; d. oameni) A se supune. **7** *vr* (D. oameni) A deveni conciliant, maleabil. **8-9** *vtr* (Fig) A (se) modula (**2**). **10-11** *vtr* (Fig) A (se) adapta unei forme, unui profil. **12-13** *vtr* (Pex) A (se) armoniza. **14-15** *vtrp* (Fig) A cizela.

mlădiare *sf* vz ***mlădiere***

mlădiat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (rar) ***~diit*** / E: ***mlădia***] (Asr) **1-2** Mlădios (**3-4**).

mlădicioară *sf* [At: MARIAN, S. R. I, 86 / Pl: *~re* / E: ***mlădiță*** + *-ioară*] (Rar; hip) Mlădiță.

mlădiere *sf* [At: POLIZU / P: *~di-e~* / V: (îvr) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***mlădia***] **1** Înclinare ușoară. **2** Legănare într-o parte și în alta. **3** Urmare a unei linii șerpuitoare. **4** Mișcare mlădioasă, suplă Cf *mlădia* (**1**). **5** Flexibilitate Cf *mlădia* (**5**). **6** (Fig) Ușurință de a se adapta împrejurărilor Si: *maleabilitate* (**3**). **7** (Fig) Bogăție, varietate a mijloacelor expresive ale unei limbi, ale unui stil. **8** Modulație, inflexiune a vocii Cf *mlădia* (**8**). **9** (Fig) Cizelare Cf *mlădia* (**14**).

mlădii *v* vz ***mlădia***

mlădiit, ~ă *a* vz ***mlădiat***

mlădior, ~oară *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 21 / P: *~di-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mlădiu*** + *-ior*] **1-2** (Pop; hip) Mlădiu (**1, 3**).

mlădios, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I, 368 / P: *~di-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mlădia*** + *-os*] **1** Care se pleacă, se îndoaie cu ușurință, fără să se frângă Si: *elastic, flexibil*. **2** (Rar, d. suprafața apelor) Unduios. **3** (D. ființe) Suplu. **4** (D. ființe) Cu mișcări grațioase Si: *mlădiu* (**3**), (asr) *mlădiat* (**2**). **5** Sprinten. **6** (D. mișcări, gesturi) Care arată suplețe, grație Si: *grațios, mlădiu* (**4**). **7** (Fig; d. oameni) Care se adaptează ușor Si: *conciliant, docil, maleabil* (**3**). **8** (Pex) Nehotărât. **9** (Fig; d. sunete, voce) Bogat în inflexiuni. **10** (D. sunete, voce) Plăcut la auz Si: *armonios, melodios*. **11** (Fig, d. limbă, stil) Expresiv.

mlădioșie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: ***mlădios*** + *-ie*] **1** (Rar) Însușire de a fi mlădios. **2** (Pex) Formă suplă, armonioasă.

mlădiță *sf* [At: PSALT. HUR. 71ʳ/9 / V: (înv) ***îmlă~***, (reg) ***mad~***, ***mald~***, ***mblă~***, ***mlăhiță***, ***mled~*** / Pl: *~țe*, (rar) *~ți* / E: bg ***младица***, srb ***mladica***] **1** Ramură tânără, subțire și flexibilă a unei plante lemnoase Si: *lăstar, mladă* (**1**), (reg) *mlodoacă, odraslă, vlăstar*, (nob) *mlăstară*. **2** (Îlv) **A da ~** A da ramuri Si: *a lăstări*. **3** (Reg) Portaltoi. **4** (Reg) Altoi. **5** (Îs) *~ța viei* sau *~ de vie* Mugur al viței de vie Si: (reg) *căpușă*. **6** (Îas) Butaș. **7** (Nob) Ramificație a rădăcinii. **8** (Fig) Descendent.

mlădiu, ~ie *a* [At: DDRF / V: (reg; **1**) ***~dâu*** / Pl: *~ii* / E: ***mladă*** + *-iu*] **1** Tânăr, fraged. **2** (Reg; îf *mlădâu*) Plăpând. **3** (D. ființe, d. corpul sau d. părți ale corpului lor) Mlădios (**4**). **4** (D. mișcări, gesturi) Care arată suplețe, grație Si: *grațios, mlădios* (**6**).

mlădoacă *sf* [At: PAMFILE, CR. 93 / V: ***mlădoagă*** / Pl: *~ace* / E: ***mladă*** + *-oacă*] **1** (Reg) Ramură, creangă tânără Si: (reg) *mlădiță* (**1**). **2** (Olt) Prăjină.

mlădoagă *sf* vz ***mlădoacă***

mlădoc *s* [At: PUȘCARIU, ap. DLR / Pl: nct / E: ***mladă*** + *-oc*] (Reg) Copac tânăr.

mlădurele *sp* [At: CHEST. V, 178/4 / E: nct] **1-2** (Reg; csnp; șhp) Mădulare (**1**) (mici).

mlăhiță *sf* vz ***mlădiță***

mlăjeriș *sn* [At: CHEST. IV, 102/592 / E: ***mlajă***] (Reg) Pădure tânără, plantată de curând.

mlăjet *sn* [At: D. BOGDAN, GL. / E: ***mlajă*** + *-et*] **1** (Îvr) Loc acoperit cu puieți de salcie. **2** (Reg) Îngrămădire de lemne, bușteni, crengi, vreascuri, aduse de apă și oprite la cotitura unui râu, formând astfel un stăvilar.

mlăjit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 179 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Olt; pbl) Bine încărcat.

mlăstară *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 240 / Pl: ? / E: ctm ***mladă*** + ***lăstar***] (Nob) Mlădiță (**1**).

mlăștiacă *sf* [At: ALR II, 5059/682 / Pl: ? / E: cf *mlaștină*] (Reg) Loc apătos.

mlăștină *sf* vz ***mlaștină***

mlăștiniș *sn* [At: GALAN, B. I, 61 / Pl: *~uri* / E: ***mlaștină*** + *-iș*] (Rar) Teren mlăștinos.

mlăștiniță *sf* [At: BARCIANU / A și: *~tiniță* / Pl: *~țe* / E: ***mlaștină*** + *-iță*] (Trs) Plantă erbacee cu frunze ascuțite, cu flori de culoare verde-cenușie, roșietice la bază, care crește pe terenuri umede (*Epipactis palustris*).

mlăștinos, ~oasă *a* [At: LB / V: (reg) ***mloș~***, ***mlașni~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mlaștină*** + *-os*] **1** (D. terenuri) Cu mlaștini. **2** (D. terenuri) Noroios. **3** (Rar; d. ape) Care conține mâl Si: *mâlos*.

mlătiș *sn* [At: CUV. D. BĂTR. I, 6/7 / Pl: ? / E: ***îmlăti*** + *-iș*] (Îvr) Îmblătit.

mleac *sn* vz ***mlat***

mleajă *sf* vz ***mlajă***

mlean *sm* vz ***mreană***

mleană *sf* vz ***mreană***

mleascăi *vi* [At: ALR II/I, h 37/76 / V: ***~așcăi*** / Pzi: *mleascăi* / E: fo cf *mleoscoti*] (Reg) A clefăi.

mleașcăi *v* vz ***mleascăi***

mleat *sn* vz ***mlat***

mleaț *sn* vz ***mlat***

mlece *sf* [At: ȘEZ. XV, 87 / Pl: ? / E: srb *mleč* „plante cu suc alb", cf pn *mlecz* „susai"] **1** (Reg) Plantă otrăvitoare de pădure, cu flori galbene, nedefinită mai îndeaproape. **2** (Buc) Plantă nedefinită mai îndeaproape, care se menține verde tot timpul anului.

mleci[1] *s* vz ***mlecin***

mleci[2] *sp* vz ***mlaci***

mleci[3] *vt* [At: TOMICI, C. A. 162/21 / V: ***mlecii*** *v* / Pzi: *~cesc* / E: srb ***mleti*** „a măcina", cf *îmblăti, meci[4]*] (Ban și Trs) **1** A zdrobi. **2** A mărunți.

mlecii *v* vz ***mleci[3]***

mlecin *s* [At: PANȚU, PL. / V: ***mleci*** / Pl: nct / E: slv ***млѣчьнъ*** „cu lapte"] Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina păroasă și cu flori albastre, reunite Si: (reg) *lăptiuca-oii* (*Mulgedium alpinum*).

mlecit, ~ă *a* [At: TOMICI, C. A. 162/26 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mleci[3]***] (Ban) Zdrobit.

mlecuri *sp* vz ***mlaci***

mlediță *sf* vz ***mlădiță***

mledui *vr* [At: PISCUPESCU, O. 115/8 / Pzi: *~esc* / E: cf *mladă*] (Îvr; d. oameni) A se dezvolta.

mleduitor, ~oare *a* [At: PISCUPESCU, O. 148/11 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mledui*** + *-tor*] (Îvr) **1** Care generează. **2** Care face să se nască.

mleoscoti *vi* [At: ALR II, 6903/95 / Pzi: *~tesc* / E: fo cf *mleascăi*] (Reg) A clefăi.

mleșniță[1] *sf* vz ***mlașniță***

mleșniță[2] *sf* vz ***meșniță***

mlog *s* vz ***vlog***

mloștină *sf* vz ***mlaștină***

mloștinos, ~oasă *a* vz ***mlăștinos***

mnadă *sf* vz ***mladă***

mneata *ppr* vz ***dumneata***

mneață *sf* vz ***dimineață***

mneavoastră *ppl* vz ***dumneavoastră***

mnemastenie *sf* [At: DN³ / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***mnemasthénie***] (Med) Slăbire a memoriei.

mnemo- [At: DN³ / E: fr ***mnémo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) memorie. **3** De memorie.

mnemonic, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mnémonique***] **1** *sf* (Îdt) Mnemotehnică Vz *mnemotehnic* (**4**). **2** *a* (Rar) Mnemotehnic (**1**).

mnemotehnic, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / S și: *~tecnic, ~technică* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mnémotechnique***] **1** *a* Care aparține mnemotehnicii (**4**). **2** *a* Referitor la mnemotehnică (**4**). **3** *a* Care ajută memorarea. **4** *sf* Ansamblu de procedee care înlesnesc memorarea cunoștințelor pe baza unor asociații dirijate Si: (rar) *mnemotehnie*.

mnemotehnie *sf* [At: DEX / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***mnémotechnie***] (Rar) Mnemotehnică (**4**).

-mnezic [At: DN³ / E: fr ***mnésique***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) memorie. **3** De memorie.

-mnezie [At: DN³ / E: fr ***mnésie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) memorie.

mo *i* vz ***mai[1]***

moacă *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***mâcă, ~che, moagă, moahă, moc*** *sm*, ***mochiu*** *sm*, ***mog*** *sm*, ***mogă, mucă*** / Pl: *~ace* / E: nct] **1** (Reg) Măciucă (1). **2** (Mun, Mol) Lovitură de măciucă (1). **3** (Reg) Penis. **4** (Trs) Crampon cu care se fixează pe traversă șina de la calea ferată. **5** (Fam; dep și irn) Față a unei persoane. **6** (Arg) Cap al unei ființe. **7** (Pop; îe) **A da** (sau **a lovi, a arde**) **la ~** A bate rău, lovind la cap. **8** (Pop; îe) **A o lua la ~** A primi o bătaie zdravănă, cu lovituri la cap. **9** (Dep) Persoană bleagă, înceată, leneșă. **10** (Dep) Persoană disproporționată, cu capul mare. **11** (Iht) Zglăvoacă (*Cottus gobio*). **12** (Iht; reg; șîc **~-de-nămol, ~-de-brădiș**) Specie de guvid (*Gobius*). **13** (Reg) Pești mărunți. **14** (Prc) Somn mărunt. **15** (Zlg) Mormoloc de broască. **16** (Reg) Termen de alintare pentru o fetiță mică. **17** (Îlav) **(Pe) de-a ~ca** Gratis.

moache *sf* vz ***moacă***

moachiță *sf* [At: GR. S. VII, 119 / Pl: *~țe* / E: ***moache*** + *-iță*] (Reg) Femeie proastă, toantă Vz *moacă* (9).

moaci *i* vz ***moci***[1]

moacră [At: LB / Pl: *~re* / E: ns cf mg *makra* „varietate de struguri"] **1** *a* (Reg; lpl; îs) *Struguri ~re* Varietate de struguri mari, verzi și acri. **2-3** *sf, af* (Trs; mpl; îs) *Cireașă ~* (Cireașă) pietroasă. **4** *sf* (Reg) Căpșună.

moadă *sf* vz ***modă***[1]

moaflă *sf* [At: COMAN, GL. / V: *~alfă* *sf* / Pl: *~le* / E: mg ***mafla***] (Trs) Om bleg.

moagă *sf* vz ***moacă***

moagănă *sf* [At: ALR I, 124/125 / V: ***~gână*** / Pl: *~ne* / E: ger ***Magen***] (Gms; reg) **1** Stomac de porc sau de pasăre. **2** Tobă de porc.

moagăr, ~ă [At: KLEIN, D. 381 / V: ***~gler, mogăr, mogher*** / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***mager***] (Trs) **1-2** *smf, a* (Om) slab, debil, bolnăvicios. **3** *a* (D. carne; îf *mogăr*) Macru (1). **4** *a* (Fig) Posomorât.

moagână *sf* vz ***moagănă***

moagher, ~ă *a* vz ***moagăr***

moahă *sm* vz ***moacă***

moahăr *sm* vz ***mahăr***

moajer *sn* vz ***mojar***

moală[1] *sf* vz ***mala***[1]

moală[2] *sf* vz ***molie***

moală[3] *sf* vz ***mâl***

moalăr *sm* vz ***maler***

moale[1] [At: CORESI, EV. 198 / Pl: *moi*, (îvr) *moale* / E: ml ***mollis, -e***] **1** *a* Care cedează ușor la apăsare, modificându-și forma. **2** *a* (Pex) Pufos. **3** *a* (Îs) *Carne ~* Carne fără oase. **4** *a* (Reg; îas) Carne fragedă. **5** *a* (Îs) *Ou ~* Ou fiert sau copt astfel ca să nu fie complet coagulat **6** *a* (Îas) Ou fără găoace sau cu găoacea incomplet calcifiată. **7** *a* (Îs) *Lipire ~* Operație de îmbinare, cu ajutorul unui metal străin în stare de fuziune, a două piese metalice care nu se încălzesc în prealabil. **8-9** *av, s* (Îe) **A-i fi (cuiva) ~** sau **a trăi** (sau **a se așeza**) **pe moale (și la cald** sau **și la căldură**) A duce o viață liniștită, fără griji. **10-11** *av, s* (Îae) A se simți bine. **12** *s* Parte moale (1) a unui lucru. **13** *s* (Îs) *~le capului* Fontanelă. **14** *s* (Pex; îas) Creștet al capului. **15** *s* (Reg; îs) *~le capului* (sau *frunții, obrazului*) Tâmplă. **16** *s* (Reg; îs) *~le urechii* Adâncitură de după ureche. **17** *s* (Nob; îs) *~le spetelor* Șezut. **18** *sms* (Reg; art.) Penis. **19** *a* (D. gură, buze) Cărnos. **20** *a* Flasc. **21** *a* Puhav. **22** *a* Puțin consistent. **23** *a* Subțire. **24** *a* Apos. **25** *a* Care poate fi ușor străpuns, tăiat, despicat. **26** *a* (D. pâine, cozonac etc.) Proaspăt. **27** *a* (D. pâine, cozonac etc.) Fraged. **28** *a* (D. icre) Proaspăt. **29** *a* (D. fructe) Zemos. **30** *a* (D. fructe) Mălăieț (1). **31** *a* Flexibil. **32** *a* (D. pământ) Umed. **33** *a* (Mun; d. pământ) Care a fost arat de două sau de trei ori după ce s-a făcut desțelenirea. **34** *a* (D. metale și aliaje) Cu duritate mică. **35** *s* (Reg; îs) *~le securii* Muchie a securii. **36** *a* (D. ființe, d. corpul sau părți ale corpului lor) Fără rezistență, fără putere. **37** *a* (D. ființe, d. corpul sau părți ale corpului lor) Debil. **38** *a* (D. ființe, d. corpul sau părți ale corpului lor) Gingaș. **39** *a* (D. cai; îs) *~ în gură* sau *cu gura ~* Cu gura sensibilă, care suportă greu zăbala. **40** *a* (Pex; îas) Care poate fi condus ușor cu ajutorul hățurilor. **41** *a* (D. oameni; îs) *~ de gură* Cu dinți nerezistenți. **42** *a* (Îe) **A avea picioare moi** A umbla, a se mișca încet. **43** *a* Sleit de puteri Si: *istovit, vlăguit*. **44** *a* (Reg) Paralizat. **45** *a* (D. oameni) Lipsit de energie, de voință. **46** *a* (D. oameni) Apatic. **47** *a* (D. oameni) Indolent. **48** *a* (D. oameni) Bleg. **49** *a* (D. oameni) Leneș. **50** *a* (D. oameni) Cu fire slabă, nehotărâtă, influențabilă. **51** *a* (Îla) **~ de gură** sau **~ la vorbă** Care vorbește puțin. **52** *av* (Îlv) **A (o)** (sau **a se**) **lăsa (mai) ~** A ceda. **53** *av* (Îal) A face concesii. **54** *av* Lipsit de convingere, de curaj. **55** *av* În silă. **56-57** *a, av* (Care este) blând. **58** *a* (Rar, d. activitatea sau viața oamenilor) Ușuratic. **59** *a* (Fig; înv; nob) Slab. **60** *a* (Fig; înv; nob) Îndoielnic. **61** *a* (Fig; înv; nob) Prost. **62** *a* Cu suprafața netedă, fără asperități Si: *neted*. **63** *a* Plăcut la atingere Si: *catifelat, mătăsos*. **64** *a* (Reg; d. făină, mălai) Măcinat mărunt. **65** *a* Rotunjit. **66** *a* (Pex) Armonios. **67** *a* (Pex) Delicat. **68** *a* (D. culori, lumină sau izvoare de lumină, sunete) Lipsit de stridență, cu intensitate scăzută Si: *domol, blând*. **69** *a* (Fam; îoc *dur*; îs) *Consoană ~* Consoană palatalizată Vz *palatalizat*. **70** *a* (Îs) *Poziție ~* Poziția unui sunet urmat, în cadrul unui cuvânt, de o silabă care conține o vocală palatală. **71** *a* (D. vreme, atmosferă, anotimpuri reci etc.) Călduț și umed. **72** *a* (Pex; d. vreme, atmosferă, anotimpuri reci etc.) Plăcut. **73** *a* (Reg; d. apă) Care are o temperatură potrivită. **74** *a* (Reg; d. apă) Călduț. **75** *a* (D. ființe) Blând. **76** *a* (D. ființe) Umil. **77** *av* (Îe) **A fi ~ la inimă** A fi bun, milos, îngăduitor. **78-79** *a, av* (Care se mișcă) ușor. **80-81** *a, av* (Care se mișcă) lent. **82-83** *a, av* (Care se mișcă) fără vlagă. **84** *a* (D. fenomene naturale) Puțin intens Si: *domol, lin, potolit*. **85** *a* (D. băuturi) Plăcut la gust. **86** *a* (D. băuturi) Care conține alcool în cantitate mică. **87** *a* (Îs) *Apă ~* Apă care conține săruri în cantitate mică. **88** *a* (Trs, Ban; îas) Apă sălcie.

moale[2] *sf* vz ***molie***

moaleș, ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: ***moale***[1] + *-eș*] (Nob) **1** Lipsit de vioiciune. **2** Leneș.

moalfă[1] *sf* [At: LEXIC REG. 117 / V: ***malfă*** / Pl: *~fe* / E: cf *molfăi*] (Buc) Femeie care mănâncă prea mult.

moalfă[2] *sf* vz ***moaflă***

moaltăr *sn* vz ***maltăr***

moalter *sn* vz ***maltăr***

moametan, ~ă *smf, a* vz ***mahomedan***

moametanism *sn* vz ***mahomedanism***

moametism *sn* vz ***mahometism***

moancă *sf* [At: CV 1951, nr. 6, 27 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Om care mănâncă mult.

moandă *sf* vz ***mohoandă***

moandră *sf* vz ***mohoandă***

moangă[1] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Viață.

moangă[2] *sf* [At: ALR II, 4340/872 / Pl: ? / E: nct] (Reg; la jocul „de-a pietricelele"; îe) **A da ~ga** A arunca fiecare piatră în sus și a o prinde pe dosul palmei.

moantă *sf* vz ***mohoandă***

moar *sn* [At: CAMIL PETRESCU, O. I, 221 / P: *mo-ar* / Pl: *~uri* / E: fr ***moire***] Țesătură de mătase sau de bumbac mercerizat, care face ape Si: (grî) *moarea*.

moaraj *sn* [At: DN[3] / P: *moa~* / Pl: *~e* / E: fr ***moirage***] (Pgr) Efect optic obținut prin suprapunerea a două tipare cu rețele de puncte sau de linii, care formează unghiuri între ele.

moarat, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 132 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***moiré***] Care are aspectul moarului Si: (nob) *moariu*.

moară *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 210/22 / Pl: *mori*, (îvr) *moare* / E: ml ***mola***] **1** Instalație special amenajată pentru măcinarea cerealelor. **2** Clădire, construcție prevăzută cu moară (1). **3** (Pop; îe) **A-i merge** (sau **a-i umbla, a-i toca**) **gura (ca o) ~ (hodorogită**, sau **stricată, neferecată** etc.) sau **a băga în ~** ori **a vorbi** (ori **a îndruga**) **ca la** (sau **ca în**) **~** A vorbi foarte tare. **4** (Îae) A vorbi mult și fără rost. **5** (Îlav) **Ca surdu la ~** Fără să ia în seamă nimic din ceea ce se întâmplă în jurul lui. **6** (Îc) **A turui ca ~ra fără apă** A tăcea. **7** (Îe) **A spune un lucru în târg și la ~** A spune ceva în gura mare, la toată lumea. **8** (Îlav) **Ca la ~** Pe rând, în ordinea sosirii. **9** (Îal) Într-un continuu du-te-vino. **10** (Îe) **A-i veni (cuiva)**

apa la ~ A se schimba împrejurările în favoarea cuiva. 11 (Îe) **A(-i) da** sau **a(-i) aduce (cuiva) apă la ~** A-i crea cuiva o situație favorabilă. 12 (Îae) A-i înlesni să facă un anumit lucru. 13 (Îae) A încuraja. 14 (Îe) **A-i lua** (sau **a-i tăia**) **(cuiva) apa de la ~** A priva pe cineva de anumite avantaje de care s-a bucurat. 15 (Îae) A întrerupe pe cineva în timp ce vorbește. 16 (Îae) A nu-i permite cuiva să mai vorbească. 17 (Îae) A face să renunțe Si: *a descuraja*. 18 (Îe) **Unul macină la ~** Unul singur trage toate foloasele. 19 (Îe) **A mâna apa la ~ra sa** A căuta să tragă foloasele singur. 20 (Îe) **A-i umbla (cuiva) ~ra** A-i merge bine. 21 (Îae) A fi în putere. 22 (Îe) **A trăi ca găina la ~** A trăi bine Si: *a huzuri*. 23 (Îe) **A-i sta (cuiva) ~ra** A nu-i mai merge bine. 24 (Îae) A nu mai avea profituri, avantaje. 25 (Îe) **A ajunge de la ~ la râșniță** A ajunge rău Si: *a decădea, a scăpăta*. 26 (Îe) **A nu avea** (sau **a nu fi**) **de ~** A nu avea cu ce trăi. 27 (Îe) **A isprăvi de ~** A-și epuiza toate proviziile, toate resursele materiale. 28 (Reg) **A face (ceva) ~** A cheltui. 29 (Îae) A muri. 30 (Îe) **A face dintr-un fus de ~(o) coadă de teslă** A-și irosi averea, cheltuind fără socoteală, pe lucruri mărunte. 31 (Reg; îe) **A pleca ca de la o ~ frântă** A pleca de undeva nemulțumit, dezamăgit. 32 (Îe) **A strânge ca găina la ~** A risipi. 33 (Îe) **A trimite (pe cineva) de la ~ la râșniță** A face pe cineva să sărăcească. 34 (Îe) **A dejuga la ~ rea** A nimeri rău. 35 (Îae) A intra într-o afacere proastă. 36 (Îe) **A se întoarce ca ~ra în vânt** A fi nestatornic. 37 (Rar; îe) **(A-și face) ~ în cap** A-și crea complicații, încurcături. 38 (Îe) **A-i face (cuiva) (o) ~ (de cap)** A răsuci părul de pe capul cuiva, provocându-i o durere mare. 39 (Îe) **A-i face (cuiva) o ~ de vânt** A-și bate joc de cineva. 40 (Îe) **A da la ~** A bea zdravăn. 41 (Liv; îe) **A se bate** (sau **a se lupta**) **cu morile de vânt** A întreprinde acțiuni inutile, ridicole. 42 (Îae) A se lupta cu dușmani imaginari. 43-44 (Dep; șîs *~ hodorogită*, *~ stricată*) (Gură considerată ca organ al vorbirii sau) persoană, mai ales femeie, care flecărește fără încetare Si: *meliță* **(6, 8)**. 45 Mașină de lucru sau instalație folosită pentru mărunțirea fină a materialelor tari, minereuri, cărbuni, produse ale industriei chimice etc. 46 Clădire, construcție prevăzută cu moară **(45)**. 47 (Înv) Fabrică în care materia primă era mărunțită, zdrobită, frământată. 48 Batoză. 49 (Șîs *~ de firez*, *~ de ferăstrău*, *~ de scânduri*) Joagăr. 50 (Șîs *~ de vânturat*) Vânturătoare de semințe. 51 (Șîs *~ de vânturat*, *~ de ales*) Trior. 52 (Reg; șîs *~ de zmircurat cucuruzul*) Mașină de bătut porumbul. 53 (Reg) Stomac la om și la animale Vz *râșniță*. 54 (Arg) Ceasornic. 55 (Reg; șîcs *de-a ~ra*) Țintar. 56 (Reg; șîcs *de-a ~ra*) Joc de flăcăi, la priveghi, în care câțiva flăcăi închipuiesc o moară **(1)**, unul făcând pe morarul, iar alții pe clienții care vin la măcinat. 57 (Reg; îcs) *~ cu carea* Joc de copii pentru care se folosesc două cărți așezate astfel încât, atunci când sunt lăsate să se închidă, foile uneia se intercalează cu ale celeilalte, producând un fâșâit. 58 (Mun, îcs) *De-a ~ra stricată* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 59 Obiect care se învârtește. 60 (Pop) Morișcă folosită ca jucărie. 61 (Șîs *~ de vânt*, *~ în vânt*) Zbârnâitoare de speriat păsările. 62 (Trs) Jucărie făcută dintr-un cărăbuș sau dintr-un alt gândac, imobilizat cu ajutorul unui ac și lăsat să se zbată din aripi pentru a produce zgomot Si: *morișcă*. 63 (Reg) Scrânciob. 64 (Reg) Vârtej în apă. 65 (Art.) Horă cu ritm vioi, ai cărei pași se fac alternativ, la dreapta și la stânga. 66 (Art.) Melodie după care se joacă moara **(65)**.

moarbăd, ~ă *a* vz **morbid**

moare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 128r/22 / Pl: (nob) *mori* / E: pbl ml ***moria***] 1 (Reg; udp „de") Apă cu sare sau cu oțet (folosită la conservarea legumelor) Si: *saramură*. 2 (Reg; udp „de") Lichid acru în care se țin ori s-au ținut murături. 3 (Reg; spc; udp „de") Zeamă de varză. 4 (Reg; îe) **Îmi bag capul în ~ de sare numai să...** Sunt dispus să fac orice pentru... 5 (Reg; îe) **A ști** (sau **a cunoaște**) **~a cuiva** A cunoaște firea, obiceiurile cuiva. 6 (Reg; îe) **A mânca** (sau **a gusta**) **~a** (sau **din ~a**) **cuiva** A avea de suportat supărarea, mânia, toanele cuiva. 7 Mujdei **(1)**. 8 (Reg) Amestec de apă cu sare și cu ceapă coaptă. 9 (Reg) Zeamă pe care o lasă carnea sau slănina când sunt fripte. 10 Fel de mâncare preparat în saramură. 11 (Fig) Fel de a fi al cuiva Si: *fire, temperament*. 12 Caracter. 13 (Olt; determinat prin „de săpun") Leșie care rămâne pe fundul căldării în care s-a preparat săpunul Si: *strat*.

moarea *sf* [At: COSTINESCU / V: *morea* / Pl: *~ele* / E: ngr ***μοαρές***] (Grî) Moar.

moariu, ~ie *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***moar*** + *-iu*] (Nob) Moarat.

moarnă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ne* / E: nct] (Trs) Măciucă **(1)** ciobănească.

moarte *sf* [At: PSALT. HUR. 66v/12 / V: (înv; sst) ***murte*** / Pl: *morți* / G-D: *morții*, (îrg) *moartei*, (înv) *morței*, *morției* / E: ml ***mors, -tis***] 1 Oprire a tuturor funcțiilor vitale și încetare a vieții Si: (îvr) *mortăciune* **(11)** Vz *deces*. 2 (Înv; îls) **Fără ~** Nemurire. 3 (Îla) **Fără (de) ~** Veșnic. 4 (D. obiecte; îal) Foarte durabil. 5-6 (Îljv) **De ~** Mortal. 7 (Rar; îla) **De ~** Funerar. 8 (Bis; înv; d. păcate, greșeli; îal) Care atrage osânda veșnică. 9-10 (Îljv) **De ~** (Care este) cumplit. 11 (Pop; îlv) **A face ~ (de om)** sau **a-i face cuiva ~** A ucide. 12 (Îvp; îlv) **A-și face ~ (singur** sau **el însuși, cu mâna lui)** A se sinucide. 13 (Fig; îal) A face eforturi disperate. 14 (Fig; îal) A se frământa, apăsat de gânduri. 15 (Îlav) **Pe viață și** (sau **ori**) **pe ~** Din toate puterile, cu înverșunare, punându-și în joc viața. 16 (Îal) Pentru totdeauna. 17 (Îe) **A fi** (ori **a se afla**) **pe (patul de) ~** sau **pe patul morții** sau **a se lupta cu ~a** sau (reg) **a trage (a) ~** (sau **de ~** sau **pe ~**), **a trăgâna de ~**, **a (se) chinui de ~**, **a fi la chinul morții**, **a fi în gura morții**, **a da în rostul morții**, **a~i fi (cuiva) ~a pe ascultate** A fi în agonie. 18 (Îlav) **Între viață și ~** În agonie. 19 (Îal) Aproape de moarte. 20 (Îlav) **Ca de frica morții** Înfrigurat. 21 (Îlav) **Cu ~a-n suflet** Extrem de mâhnit, de îndurerat Si: *disperat, deznădăjduit*. 22 (Îe) **A se da de ceasul morții** A depune eforturi disperate. 23 (Îae) A se frământa mult, apăsat de gânduri. 24 (Reg; îe) **A da** (sau **a intra**) **~a în cineva** A-l cuprinde pe cineva o spaimă îngrozitoare. 25 (Îvp; îe) **A arunca** (sau **a azvârli, a băga**) **~a în țigani** A învinui pe nedrept pe cineva. 26 (Fam; îe) **A da mâna cu ~a** sau **a vedea ~a cu ochii** A trece printr-o mare primejdie. 27 (Îe) **A scăpa din gura morții** A scăpa dintr-o mare primejdie. 28 (Reg) **S-a strâmbat ~a la el** Se spune despre cineva care a murit. 29-30 (Îe; îla) **(A fi) uitat de ~** (A fi) foarte bătrân. 31 (D. obiecte; îe) **A nu avea ~** A fi foarte durabil. 32 (Dep; îe) **~a cu coasa (în mâini)** Epitet pentru un om slab. 33 (Îe) **A fi murit și ~a (în cineva)** A fi prăpădit, lipsit de vlagă. 34 (Pop; îe) **Nu~i ~a chioară?** Se spune când moare cine nu trebuie. 35 (Bis; șîs *a doua ~*) Pierdere a vieții veșnice. 36 (Fig; rar) Ceea ce urmează după încetarea vieții. 37 (Bis) Împărăție a celor morți. 38 (Fig) Pieire. 39 Moarte **(1)** considerată ca moment final al existenței individului Si: *sfârșit*. 40 Moarte **(1)** consierată în raport cu cauzele care au provocat-o, cu felul cum s-a petrecut. 41 Ucidere. 42 (Șîs *~ de om*) Crimă. 43 (Pex) Masacru. 44 (Înv; îlv) **A da morții** A ucide. 45 (Fam; îe) **~ de om** Mare înghesuială, îmbulzeală. 46 (Înv; șîs *pedeapsa morții*, *certarea morții*) Pedeapsă capitală Si: *execuție*. 47 (Îe) *La ~* Formulă cu care se cerea pedeapsa capitală pentru un vinovat. 48 (Înv; îe) *Vinovat morții* Pasibil de pedeapsa capitală. 49 (Îvr) Mortalitate provocată de un flagel. 50 (Pex) Epidemie. 51 Ceea ce pricinuiește sau se crede că pricinuiește moarte **(1)**. 52 (Îe) **~a mea** (sau **ta, lui** etc.) **e...** sau **e ~a mea** (ori **ta, lui** etc.) Se spune pentru a arăta că un anumit lucru place cuiva în mod deosebit. 53 Personificare a morții **(1)**, imaginată ca o bătrână ce poartă o coasă. 54 (Reg) Joc la priveghi, în care cineva personifică moartea **(52)**. 55 (Reg; îc) **~a-găinii** sau **~a-calului** Adâncitură de după urechi. 56 (Reg; îc) **~a calului** (sau **~a-cailor**) Tâmplă. 57 (Mdv; îc) **~a-găinilor** Cobe. 58 (Îac; dep) Epitet pentru un om sau un animal, în special pentru un cal slab, jigărit. 59 (Bot; reg; îc) **~a-porcilor** Zârnă (*Solanum nigrum*). 60 (Reg; îc) **~a-puricelui** Plantă erbacee din familia compozeelor, cu tulpină dreaptă, ramificată, cu frunze păroase, cu flori gălbui, dispuse în capitule (*Inula conyza*). 61 (Bot; reg; îc) **~a-stelnitelor** Păduchernită (*Lepidium ruderale*).

moaste *sf* vr ***moaște***

moașă *sf* [At: PALIA (1581), 143/12 / Pl: *~șe* / E: cf alb *moshë* „vârstă"] 1 (Îrg) Bunică. 2 (Îvr) Străbună. 3 (Reg) Femeie mai în vârstă Si: *babă, bătrână*. 4 (Reg) Apelativ pentru o femeie mai în vârstă. 5 Femeie cu pegătire specială, care asistă femeile la naștere Si: *babă, babă de buric, baică, nașă de buric*. 6 (Reg; îe) **A-și găsi ~sa să-l mosească** A-și găsi nașul Vz *naș*. 7 (Reg) Nașă la botez. 8 (Ast; pop; art.) Constelația Pleiadei.

moaște *sfp* [At: MOXA, 381/7 / V: (înv) ***~tie*** (Pl: *moștii*), ***moaste*** *sf*, ***moști*** *sfp* / E: slv ***мощи***] **1-2** (Rel) (Rămășiță din) corpul unei persoane considerată sfântă. **3** (Pex) Veșmânt, parte de veșmânt sau orice alt obiect care a aparținut unei persoane sfinte, și căreia i se atribuie puteri supranaturale. **4** (Rar; îe) **A avea rude printre ~** A fi de neam mare. **5** Relicvă. **6** (Pgn) Corp mumificat Si: *mumie*, (reg) *moștină*[3]. **7** (Îe) **A se preface în ~** A se mumifica. **8** (Fig; îae) A se usca. **9** (Fig; îae) A se atrofia.

moaștie *sf* vz ***moaște***

moatcă *sf* [At: ȘEZ. VIII, 31 / Pl: ? / E: nct] (Mol) Bulboană, vârtej la apele curgătoare.

moater *sm* [At: CIAUȘANU, V. 180 / Pl: *~i* / E: nct] (Olt) Om neglijent sau zdrențăros, prost îmbrăcat.

moatfi *sp* [At: ȘEZ. V, 107 / E: nct] (Mol) **1** Gâlci. **2** Umflături. **3** Cicatrice.

moață[1] *sf* [At: GOROVEI, C. 76 / Pl: *~țe* / E: cf *moț*[1]] (Reg) Oaie cu păr lung.

moață[2] *sf* [At: BĂCESCU, P. 37 / Pl: *~țe* / E: cf *moacă, moț*[1]] (Iht; reg) Zglăvoacă (*Cottus gobio*).

moaza *vt* [At: DN[3] / P: *moa~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***moiser***] **1-2** A uni cu ajutorul moazelor (**1-2**).

moazare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***moaza***] **1-2** Îmbinare cu ajutorul moazelor (**1-2**).

moazat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***moaza***] (D. elemente de construcție) Care a fost îmbinat cu ajutorul moazelor (**1-2**).

moază *sf* [At: LTR / Pl: *~ze* / E: fr ***moise***] **1** Pereche de grinzi sau de scânduri folosite ca element de solidarizare a pieselor unei construcții de lemn. **2** (Min) Ramă metalică sau de lemn prinsă în armătura puțului, pe care se fixează barele de ghidaj și care suportă podurile din compartimentele scărilor Vz *ainștraih, firung*.

mobil[1]***, ~ă*** [At: GENILIE, G. 98/23 / A și: (rar) *mobil* / Pl: *~i, ~e* și (înv, *sf*) *mobili* / E: fr ***mobile***, lat ***mobilis***] **1** *a* Care se mișcă, se deplasează Si: *mișcător* (**1**). **2** *a* Care poate fi mișcat, deplasat. **3** *a* (Jur) *Avere ~ă* sau *bunuri ~e* Avere, bunuri care pot fi mutate dintr-un loc în altul Si: *avere mișcătoare*. **4** *a* (Îoc *timbru sec*; îs) *Timbru ~* Timbru care se aplică. **5** *a* (Pgr; îs) *Caractere* (sau *litere*) *~e* Litere izolate care se culeg una câte una, alăturându-se pentru a forma cuvinte. **6** *a* (Mil; îs) *Trupe ~e* Unități militare cu capacitate de deplasare rapidă. **7** *a* (D. chipul uman) Care își schimbă mereu expresia. **8** *a* (D. chipul uman) În continuă mișcare. **9** *sn* Corp în mișcare. **10** *a* Nestabil. **11** *a* Variabil. **12** *a* (Îs) *Substantiv ~* Substantiv care, prin adăugarea unui sufix, își poate crea formă de feminin de la cea de masculin sau formă de masculin de la cea de feminin. **13** *a* (Îs) *Sărbătoare ~ă* Sărbătoare din calendarul creștin care nu cade în fiecare an la aceeași dată. **14** *sn* (Șîs *~ul crimei*) Cauză. **15** *sn* Impuls. **16** *sn* Imbold. **17** *sn* Scop.

mobil[2] *sn* vz ***mobilă***

mobil[3]***-*** [At: DN[3] / V: *~li, ~lo* / E: fr ***mobile-***] Element prim sau secund de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Care nu este fix. **2** Mobil. **3** Mișcător.

mobila *vt* [At: CALENDARIU (1794), 36/26 / V: (înv) ***~li*** / Pzi: *~lez* / E: ***mobilă***] **1** A aranja, a înzestra o încăpere, o locuință cu mobilă. **2** (Rar; irn; îe) **A-și ~ capul** A dobândi multe cunoștințe.

mobilament *sn* [At: SLAVICI, N. II, 8 / Pl: *~e* / E: fr ***ameublement***, după *mobilă*] (Nob) Mobilier.

mobilar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***mobilă*** + *-ar*] (Nob) Tapițer.

mobilare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~lări* / E: ***mobila***] **1** Înzestrare a unei încăperi, a unei locuițe cu mobilă Si: *mobilat*[1] (**1**). **2** Fel de a mobila Si: *mobilat*[1] (**2**).

mobilat[1] *sn* [At: DLR / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mobilare***] **1-2** Mobilare (**1-2**).

mobilat[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mobila***] **1** (D. încăperi, locuințe) În care există mobilă. **2** Care se închiriază cu mobilă. **3** (D. persoane; îe) **A avea cap (bine) ~** A fi citit foarte mult, asimilând multe cunoștințe.

mobilă *sf* [At: MUMULEANU, C. 143/13 / V: (îvr) ***mobil*** *sn* / Pl: *~le*, (înv) *~li* / E: fr ***meuble***, it ***mobilia***, ger ***Möbel***] (Mpl) Obiect cu destinație practică precisă care servește la amenajarea unei locuințe, a unei instituții etc. și care se sprijină de obicei cu partea inferioară pe podea.

mobili[1] *v* vz ***mobila***

mobili[2]***-*** *ec* vz ***mobil***[3]***-***

mobiliar[1]***, ~ă*** [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~iu*** / P: *~li-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mobilier***] **1** *a* Care ține de bunurile mobile. **2** *a* (Jur) Care se referă la bunuri mobile[1] (**3**). **3** *snp* (Înv) Avere mobilă[1] (**3**). **4** *snp* (Înv) Inventar mobil.

mobiliar[2] *sn* vz ***mobilier***

mobiliariu, ~ie *a* vz ***mobiliar***[1]

mobilier *sn* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~ior*** *sn* / P: *~li-er* / E: fr ***mobilier***] Totalitate a mobilelor dintr-o încăpere, dintr-o locuință, dintr-o clădire Si: *mobilă*, (nob) *mobilament*.

mobilitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***mobilité***, lat ***mobilitas, -atis***] **1** Capacitate de a fi mobil[1] (**1**), de a se mișca, de a-și schimba locul sau poziția Si: (înv) *mișcăciune*. **2** Proprietate de a putea fi mișcat, deplasat Si: (înv) *mișcăciune*. **3** (Fiz) Fluiditate. **4** Ușurință în mișcări. **5** Vioiciune. **6** Dezinvoltură. **7** Naturalețe a mișcărilor. **8** Capacitate a feței de a-și schimba ușor expresia, de a exterioriza stările sufletești. **9** Instabilitate. **10** Schimbare. **11** Capacitate de a se schimba, de a se transforma.

mobiliza *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~zez* / E: fr ***mobiliser***] **1** A face să devină mobil[1] (**1**). **2** A face să devină activ. **3** (Mil) A trece de la starea de pace la cea de război. **4** (Îe) **A ~ (pe cineva) pe loc** A păstra în timp de război pe cineva în postul civil pe care îl ocupă, supunându-l obligațiilor militare care decurg din starea de război. **5** (Fam) A chema într-un anumit loc, cu un anumit scop urgent Si: *a aduna, a convoca, a întruni*. **6** (C. i. o colectivitate) A antrena la o activitate sau la o acțiune susținută, organizată și coordonată, de interes general. **7** A concentra, a acumula în vederea valorificării.

mobilizabil, ~ă [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mobilisable***] Care poate fi supus mobilizării (**1**).

mobilizare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***mobiliza***, cf fr *ameublissement*] **1** Activare. **2** Trecere de la starea de pace la cea de război Si: (înv) *mobilizațiune* (**2**). **3** Antrenare la o activitate sau la o acțiune susținută Si: (înv) *mobilizațiune* (**3**). **4-5** (Îlv) **A face ~a** A mobiliza (**3, 6**). **6** Concentrare. **7** (Agr; rar) Afânare a solului.

mobilizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mobiliza***] **1** Activat. **2** Chemat sub arme. **3** Antrenat la o activitate sau la o acțiune susținută.

mobilizator, ~oare [At: CV 1949, nr. 6, 38 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mobiliza*** + *-tor*] **1-2** *sm, a* (Persoană, organizație etc.) care mobilizează (**5**). **3** *a* Capabil de a mobiliza (**2**).

mobilizație *sf* vz ***mobilizațiune***

mobilizațiune *sf* [At: POLIZU / V: ***mobilizație***, (pop) ***~zăț~*** / Pl: *~ni* / E: fr ***mobilisation***] (Înv) **1** Activare. **2-3** Mobilizare (**2-3**).

mobilizățiune *sf* vz ***mobilizațiune***

mobilo- *ec* vz ***mobil***[3]***-***

mobilometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: nct] Viscozimetru pentru determinarea consistenței lacurilor, vopselelor etc.

mobster *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: eg ***mobster***] (Agm; rar) Hoț.

moc[1] *i* [At: ALR SN III, h 730/95 / E: fo cf *mac*[1]] (Reg; rep) Onomatopee care redă sunetul scos de broască.

moc[2] *sm* vz ***moacă***

moc[3] *sn* vz ***smoc***

moca *sfi* [At: NEGRUZZI, S. I, 223 / S și: *moka* / E: fr ***moka***, ger ***Mokka***] **1** Cafea care provine din orașul arab Moka. **2** (Pex) Cafea de calitate superioară. **3-4** Băutură caldă preparată din cafea moca (**1-2**).

mocabelegiu *sm* [At: ZEITSCHRIFT, XVIII, 108 / Pl: *~ii* / E: tc ***mukabeleci***] (Tcî; rar) Persoană care îndeplinea funcția de șef al controlorilor de impozite.

mocadin *sn* [At: LEXIC REG. 42 / Pl: *~e* / E: nct] (Olt) Brâu roșu.

mocan[1] [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***muc~*** / Pl: *~i* / E: ***moacă*** + *-an*] **1** *sm* Locuitor român din regiunile muntoase, în special ale Transilvaniei Si: *mocârțan* (1). **2** *sm* (Spc) Cioban din regiunile muntoase, mai ales ale Transilvaniei Si: *mânzărar* (1) Vz *muntean*[1]. **3** *sm* (Ast; pop; îs) *Calea* (sau *drumul, cărarea*) *~ului* Calea Lactee. **4** *sm* (Trs) Locuitor de la munte, care face și vinde articole de dogărie. **5-6** *sm, a* (Dep) (Om) cu apucături grosolane sau prost Vz *bădăran, necioplit, mocârțan* (2). **7** *a* (Arg; îe) **A rămâne ~** A rămâne cu gura căscată. **8-9** *sm, a* (Reg) (Specie de bou) mic și îndesat Vz *mocăniță* (2). **10** *sm* Câine ciobănesc. **11** *sm* Cal de stână.

mocan[2] *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i* / E: ***moc***[1] + *-an*] (Reg) Broscoi.

mocană *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 94 / Pl: *~ne* / E: ***mocan***[1]] (Trs) **1** Femeie simplă, necioplită Si: (reg) *mocăniță* (1). **2** Mocancă (1).

mocancă *sf* [At: MARIAN, NA. 407 / Pl: *~ce* / E: ***mocan***[1] + *-că*] **1** Femeie originară dintr-o regiune de munte, în special din Tansilvania Si: (reg) *mocăniță* (1), *munteancă* (1). **2-3** (Soție sau) fiică de mocan[1] (1). **4-5** (Reg) Mocănească (**13-14**). **6** (Arg; iuz) Bancnotă de 500 de lei, cu chipul unei țărănci pe una dintre fețe, în circulație pe teritoriul țării noastre în prima jumătate a sec. XX Si: (arg) *mocancuță* (**7**), *țărancă, țărăncuță*.

mocasin *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***mocassin***] **1** Încălțăminte din piele netăbăcită purtată de indienii din America de Nord. **2** Încălțăminte ușoară, cu talpă plată, de obicei fără șireturi.

mocăi *v* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***~ăni***, ***mogăi*** / Pzi: *~esc, mocăi* / E: ns cf *moacă*] **1-2** *vir* (Pfm) A lucra încet, fără spor Si: (pop) *a (se) moșmondi, a (se) mocoși*. **3-4** *vir* (Pfm) A pierde vremea cu nimicuri Si: (reg) *a mușlui*, (pop) *a tândăli*. **5-6** *vir* (Reg; îf *mogăi*) A umbla încet. **7-8** *vi* (Olt) A da din cap în semn (de aprobare sau) de dezaprobare. **9** *vi* (Reg) A moțăi. **10** *vi* (Reg; d. foc) A mocni (1).

mocăială *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ieli* / E: ***mocăi*** + *-eală*] **1** (Pfm) Activitate desfășurată încet, fără spor Si: *mocăire* (1), *mocăitură* (1). **2** (Pfm) Pierdere de vreme făcând nimicuri Si: *mocăire* (**2**), *mocăitură* (**2**). **3** (Reg) Umblet încet Si: *mocăire* (**3**). **4-5** (Reg) Dare din cap în semn (de aprobare sau) de dezaprobare Si: *mocaire* (**4-5**). **6** Mocnire a focului Si: *mocăire* (**6**). **7** (Reg) Moțăire.

mocăire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***mocăi***] **1-6** Mocăială (**1-6**). **7** (Reg) Moțăire.

mocăit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mocăi***] **1-2** *smf, a* (Pop) (Persoană) care lucrează încet, fără spor. **3-4** *smf, a* (Pop) (Persoană) care umblă încet. **5-6** *smf, a* (Pop) (Persoană) care pierde vremea cu nimicuri. **7** *a* (Olt) Trist.

mocăitor, ~oare *smf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mocăi*** + *-tor*] (Nob) **1** Persoană înceată la treabă. **2** Om care pierde vremea cu nimicuri.

mocăitură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***mocăi*** + *-tură*] (Rar) **1-2** Mocăială (**1-2**).

mocănaș *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: ***mocan***[1] + *-aș*] **1-2** (Șhp) Mocan[1] (1) (tânăr). **3** (Mol; Ipl; art.) Pantomimă populară jucată de Crăciun de către persoane îmbrăcate mocănește. **4** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **5** (Reg; art.) Melodie după care se execută mocănașul (**4**). **6** (Iht; reg) Guvid (*Gobius*).

mocăncuță *sf* [At: BARONZI, L. 91 Pl: *~țe* / E: ***mocancă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Mocancă (**1**) (tânără). **3** (Îs) *Hora ~țelor* Horă nedefinită mai îndeaproape. **4** (Art.) Melodie după care se execută hora mocăncuțelor (**3**). **5** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** (Reg; art.) Melodie după care se execută mocăncuța (**5**). **7** (Arg; iuz) Mocancă (**6**).

mocănesc, ~ească [At: IST. Ț. R. 41 / Pl: *~ești* / E: ***mocan***[1] + *-esc*] **1** *a* Care aparține mocanilor[1] (1) Si: (reg) *mocănit* (1). **2** *a* Referitor la mocani[1] (1) Si: (reg) *mocănit* (**2**). **3** *a* Specific mocanilor[1] (1) Si: (reg) *mocănit* (**3**). **4** *a* (Îs) *Cal ~* Cal scund de munte, cu coamă stufoasă și aspră. **5** *a* (Îs) *Coama ~ească* Coamă groasă, cu firul aspru, specifică mai ales cailor de munte. **6-7** *sf, a* (Șîs *oaie ~ească*) Varietate de oaie țurcană. **8** *a* (Îs) *Porumb* (sau *păpușoi*) *~* Varietate de porumb cu bobul mare. **9** *a* (Reg; îs) *Mere ~ești* Varietate de mere nedefinită mai îndeaproape. **10** *a* (Reg; îs) *Bulz ~* Bucată de mămăligă umplută cu brânză și prăjită pe jăratic. **11** *a* (Reg; îs) *Mlog ~* sau *ploaie ~ească* Timp ploios. **12** *a* (Îs) *Trântă ~ească* Luptă corp la corp, la care partenerii se apucă de mâini, apropiindu-și picioarele, dreptul de dreptul sau stângul de stângul. **13** *sf* (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape Si: *mocancă* (**4**). **14** (Reg; art.) Melodie după care se execută mocăneasca (**13**) Si: *mocancă* (**5**). **15** *sf* (Mol; art.) Model de cusătură cu motive naționale.

mocănește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***mocan*** + *-ește*] **1** Ca mocanii[1] (1). **2** Grosolan.

mocănete *sm* [At: I. CR. II, 307 / Pl: *~eți* / E: ***mocan***[1] + *-ete*] (Reg; prt) Mocan[1] (**5**).

mocăni[1] *vt* [At: GR. S. VI, 42 / Pzi: *~nesc* / E: ***mocan***[1]] (Nob) A face să devină mocan[1] (**2**), să-și însușească ocupațiile, obiceiurile etc. mocanilor[1] (**2**).

mocăni[2] *v* vz ***mocăi***

mocăni[3] *v* vz ***mocni***

mocănie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***mocan***[1] + *-ie*] **1** (Reg) Îndeletnicire de mocan[1] (**2**). **2** (Reg) Creștere a vitelor Vz *păstorie, păstorit*. **3-4** Mocănime (**1-2**).

mocănime *sf* [At: LM / Pl: *~mi* / E: ***mocan*** + *-ime*] **1** (Csc) Mulțime de mocani[1] (1) Si: *mocănie* (**1**). **2** (Csc) Totalitate a mocanilor[1] (1) Si: (reg) *mocănie* (**4**). **3** Așezare de mocani[1] (**1**). **4** Regiune locuită de mocani[1] (**1**).

mocănit, ~ă *a* [At: MARIAN, S. R. I, 35 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mocan***[1]] (Reg) **1-3** Mocănesc (**1-3**).

mocăniță *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 290 / Pl: *~țe* / E: ***mocan***[1] + *-iță*] **1** (Reg; dep) Mocană (**1**). **2** (Trs) Rasă de vaci. **3** Tren cu linie îngustă, care circulă în regiunile de munte.

mocănos, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mocan***[1] + *-os*] (Reg) **1** Grosolan. **2** Prost.

mocărțan *sm* vz ***mocârțan***

mocărțean *sm* vz ***mocârțan***

mocăș *s* [At: DR. IV, 1086 / Pl: nct / E: mg ***mókus***] (Zlg; Mar; mgm) **1** Veveriță (*Sciurus vulgaris*). **2** Nevăstuică (*Mustela nivalis*).

mocârcă *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: cf *moc*[2]] (Mol) **1** Femeie butucănoasă. **2** Fată neîndemânatică, mototoală.

mocârțan *sm* [At: POLIZU / V: (rar) ***~căr~, ~cărțean***, (reg) ***moțârcan*** *sm* / Pl: *~i* / E: cf *mocan*[1]] **1** Mocan[1] (**1**). **2** (Dep) Om necioplit, cu apucături grosolane Si: *bădăran, mocofan* (**1**), *mocan*[1] (**5**), (rar) *mocârță* (**1**), *necioplit*.

mocârță *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~țe* / E: cf *moaca, mocârțan*] (Rar) **1** Mocârțan (**2**). **2** (Gmț) Fetiță neglijentă.

mocenic, ~a *smf* vz ***mucenic***[2]

moceră *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 226 / V: ***mociră*** *sf* / Pl: ? / E: mg ***mocsár***] (Trs, Mar) **1** Mocirlă (**1**). **2** Teren mlăștinos acoperit cu stuf. **3** Loc plat acoperit cu tufișuri.

moceriță *sf* [At: BIBLIA (1688), 43[2]/49 / V: (înv) ***~cior~***, (reg) ***~ciorâță*** / Pl: *~țe, ~ți* / E: cf bg *мочур*] (Îrg) Mocirlă (**1**).

mocerlă *sf* vz ***mocirlă***

mochet *sn* vz ***mochetă***.

mocheta *vt(a)* [At: DEX – S / Pzi: *~tez* / E: ***mochetă***] A acoperi podeaua unei camere cu mochetă (**2**).

mochetat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mocheta***] Care este acoperit cu mochetă (**2**).

mochetă *sf* [At: DM / V: ***mochet*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***moquette***] **1** Țesătură plușată, cu bătătura de in sau de cânepă și cu urzeală de lână, folosită pentru tapisat mobila și pentru covoare. **2** Bucată din acest fel de țesătură, care acoperă de obicei toată suprafața podelei.

mochiu *sm* vz ***moacă***

moci[1] *i* [At: ALR II, 5525/235 / V: ***moaci*** *i* / E: fo] (Trs; rep) Strigăt cu care se cheamă calul sau măgarul.

moci² vt [At: COMAN, GL. / Pzi: ~*cesc* / E: bg **моча** „a uda, a muia"] (Reg) 1 A spăla superficial. 2 A spăla cu apă murdară.

moci³ vz ***meci⁴***

mocicoli [At: ARHIVA, XXIII, 40 / V: ***~lui, mocioli, moșcoli, moscoli*** / P: *moci-co~* / Pzi: ~*lesc* / E: mg ***mocskol***] **1-2** *vtr* (Trs) A (se) murdări (**1**). **3** *vt* (Reg; c. i. recipiente, vase de bucătărie etc.) A spurca. **4** *vt* (Reg; fig) A insulta. **5** *vt* (Reg; fig) A bârfi. **6** *vt* (Mun; îf *moscoli*) A roade cu dinții sau cu gingiile Si: *a mozoli*. **7** *vr* (Trs) A se hârjoni. **8** *vr* (Trs) A nu avea astâmpăr.

mocicolui v vz ***mocicoli***

mocicoș, ~ă a [At: ALRT II, 100 / V: ***măc~, moscoș, muc~*** / P: *moci-coș* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: mg ***mocskos***] (Trs) Murdar (**1**).

mocicoșag sn [At: MAT. DIALECT. I, 80 / P: *moci-co~* / Pl: ~*uri* / E: mg ***mocskosság***] (Mgm; Trs) **1** Murdărie (**1**). **2** Lucru murdar. **3** Dezordine.

mocicoșește av [At: KLEIN, D. 147 / P: *moci-co~* / E: ***mocicoș*** + *-ește*] (Îvr) În chip murdar.

mocicoși vtr [At: MAT. DIALECT. I, 80 / P: *moci-co~* / Pzi: ~*șesc* / E: ***mocicoș***] (Reg) **1-2** A (se) murdări.

mocinic, ~ă smf vz ***mucenic²***

mocioacă sf vz ***maciuca***

mocioarcă sf [At: GLOSAR REG. / Pl: ~*rce* / E: cf *moceră*, *mocirlă*] (Reg) Mocirlă (**1**).

mocioc¹ sm vz ***mâțoc***

mocioc² sn vz ***moțoc***

mociofăli v vz ***motofoli***

mociofălit, ~ă a vz ***motofolit***

mociofoli v vz ***motofoli***

mocioi ain [At: ALR SN III, h 844/316 / E: ns cf *moci²*] (Reg) Ud leoarcă.

mociolău s [At: CV 1951, nr. 3-4, 46 / Pl: nct / E: ns cf *moci²*] (Trs) **1** Pensulă. **2** Pămătuf.

mocioli v vz ***mocicoli***

mociorâță sf vz ***mocerită***

mociorița sf vz ***mocerită***

mociorlă sf vz ***mocirlă***

mociorli v vz ***mocirli***

mocira sf vz ***mocerä***

mocirla v vz ***mocirli***

mocirlare v vz ***mocirlire***

mocirlă sf [At: N. TEST (1648), 188ᵛ/33 / V: (înv) ***~cerlă***, (reg) ***~cior~, morcilă, mohâr~, cirlă*** / Pl: ~*le* / E: ns cf *moceră*, *mocerită*, bg *мочило*] **1** Apă stătătoare de mică întindere, provenită din ploi, revărsări etc. și plină de mâl, de noroi Si: *smârc*. **2** Loc mlăștinos, noroios. **3** Noroi. **4** (Fig) Decădere morală. **5** (Fig) Corupție. **6** (Fig) Mediu decăzut din punct de vedere moral Vz *cloaca*. **7** (Rar) Om decăzut din punct de vedere moral. **8** Pastă subțire obținută din apă, din pământ galben și din băligar, cu care se înmoaie rădăcinile plantelor înainte de plantare. **9** (Reg) Muruială care servește la construirea pereților caselor țărănești. **10** (Mol) Negură. **11** (Mol) Pâclă. **12** (Reg) Burniță.

mocirli v [At: LB / V: ***~cior~, morceli, morcili, morcioli***, (cscj) ***~la*** / Pzi: ~*lesc* / E: ***mocirlă***] **1-2** *vtr* (Reg) A (se) murdări de noroi intrând în mocirlă (**1**). **3** *vt* (Reg; îf *mociorli*) A îmbâcsi o rufă la spălat. **4** *vt* (Fig; rar) A pângări. **5-6** *viim* (Mol) A ploua (mărunt sau) amestecat cu zăpadă. **7** *vt* (Olt; c. i. mâncarea) A fierbe prea mult, terciuind.

mocirlire sf [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~lare*** / Pl: ~*ri* / E: ***mocirli***] **1** (Reg) Murdărire de noroi prin intrare în mocirlă. **2** (Reg) Îmbâcsire a unei rufe. **3** (Fig) Pângărire. **4** (Olt) Fierbere excesivă care determină terciuirea mâncării Cf *mocirli* (**7**). **5** Muiere a rădăcinii plantelor în mocirlă (**8**), înainte de a le planta.

mocirlit, ~ă a [At: V. ROM. august 1954, 117 / V: ***morcelit*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***mocirli***] (Reg) **1** (D. terenuri) Plin de mocirle (**1**). **2** (D. terenuri) Transformat în mocirlă (**2**). **3** (D. ființe sau obiecte) Murdar de noroi Si: *noroit*.

mocirlos, ~oasă [At: LB / V: (reg) ***mogi~, mohâr~, morcelos*** / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ***mocirlă*** + *-os*] **1** a Care este plin de mocirle (**1**), de noroi Si: *mâlos*, (reg) *mociros*, *noroios*, *mlăștinos*. **2** sf (Reg) Moină¹ (**1**).

mocirluță sf [At: STEFANELLI, D. C. 3 / Pl: ~*țe* / E: ***mocirlă*** + *-uță*] **1-2** (Rar; șhp) Mocirlă (**1**) (de mică întindere).

mociros, ~oasă a [At: BÎRLEA, C. P. 72 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ***mocirã*** + *-os*] (Mar) Mocirlos (**1**).

mociucă sf vz ***măciucă***

moclan sm vz ***moglan***

moclancă sf [At: DLR / Pl: ? / E: ***moclan*** + *-că*] (Reg) Femeie greoaie.

mocleac [At: LEXIC REG. 105 / Pl: (**1-2**) *moclaci*, (**3**) ~*uri* / E: nct] **1** sm (Buc) Om tăcut, morocănos. **2** sm Om prostănac. **3** sn (Reg) Lampă cu lumină foarte slabă.

mocles i vz ***mucles***

moclic sn vz ***moclică***

moclică sf [At: T. PAPAHAGI, C. L., ap. DLR / V: ***moclic*** sn / Pl: ? / E: nct] (Reg; udp „de") Grămadă.

moclină sf vz ***mocrină***

moclis i vz ***mucles***

moclit sm [At: I. CR. III, 187 / Pl: ~*iți* / E: nct] (Reg) Om grosolan, prost și obraznic.

mocneală sf [At: ARDELEANU, D. 93 / Pl: ~*eli* / E: ***mocni*** + *-eală*] **1-8** Mocnire (**1-8**). **9** (Reg) Macerare. **10** (Pex) Indispoziție. **11** Lâncezeală. **12** (Reg) Gust sau miros rău al alimentelor stătute, alterate. **13** (Reg; dep) Om închis, posomorât. **14** (Dep) Femeie leneșă.

mocni [At: DDRF / V: (reg) ***mocăni*** (Pzi: *mocăn*), ***mogni, mohni*** / Pzi: ~*nesc* / E: slv **мокнѫти** „a uda", „a muia"] **1** *vi* (D. foc) A arde înăbușit, fără flacără Si: (reg) *a mocăi* (**10**). **2** *vi* (D. foc) A arde sub cenușă. **3** *vi* A fi pe punctul de a se stinge. **4** *vi* A fierbe încet, înăbușit, pe îndelete. **5** *vi* (Reg) A se macera. **6** *vi* A sta închis, înfundat, fără aer. **7** *vr* (Reg; d. alimente) A prinde miros. **8** *vr* (Reg; d. alimente) A se altera. **9** *vi* (Fig) A-și pierde vremea fără folos. **10** *vi* (Fig) A lâncezi. **11** *vi* (Fig) A sta în așteptare, ascuns, gata să izbucnească. **12** *vi* (Fig) A sta tăcut și posomorât. **13** *vi* (Fig) A nutri sentimente de ură, de revoltă etc., fără să se manifeste.

mocnire sf [At: DDRF / Pl: ~*ri* / E: ***mocni***] (Rar) **1** Ardere înăbușită a focului, fără flacără Si: *mocneală* (**1**). **2** Fierbere înceată, înăbușită Si: *mocneală* (**2**). **3** Rămânere a unui aliment închis, fără aer Si: *mocneală* (**3**). **4** Alterare a alimentelor Si: *mocneală* (**4**). **5** (Fig) Pierdere a vremii fără folos Si: *mocneală* (**5**). **6** Atitudine a celui care stă în așteptare, ascuns, gata să izbucnească Si: *mocneală* (**6**). **7** Atitudine a celui care stă tăcut și posomorât Si: *mocneală* (**7**). **8** Nutrire de sentimente de ură, de revoltă etc., fără manifestarea acestora Si: *mocneală* (**8**). **9** (Reg) Macerare. **10** (Pex) Indispoziție. **11** Lâncezeală.

mocnit, ~ă [At: DDRF / V: (reg) ***mogn~, mohn~*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***mocni***] **1** a (D. foc) Care arde înăbușit, fără flacără. **2** a (D. foc) Care este pe punctul de a se stinge. **3** av (Îe) **A fierbe ~** A fierbe înăbușit. **4** av (Îae) A fierbe încet. **5-6** a, av (D. sunete, zgomote) (Care este) fără rezonanță Si: *înăbușit*, *stins*. **7** a (Nob; d. culori) Mohorât (**6**). **8** a (D. vreme, atmosferă) Înnorat. **9** a (D. vreme, atmosferă) Umed. **10** a (D. vreme, atmosferă) Înăbușitor. **11** a (D. ploaie) Mărunt și potolit, dar persistent. **12** a (Reg; d. alimente) Cu gust rău. **13** a (Reg; d. alimente) Alterat. **14** a (D. apă) Sălciu. **15** a (Fig; d. oameni) Închis în sine Si: *tacut*, *necomunicativ*. **16** a (D. oameni) Posomorât. **17-18** a, av (D. sentimente, manifestări etc. ale oamenilor) (Care esre) reținut, tăinuit vreme îndelungată, dar gata să izbucnească. **19** (Fig) Fără viață, care lâncezește Si: *inactiv*, *toropit*. **20** a (Fig) Care pare că ascunde o amenințare Si: *apăsător*, *sumbru*. **21** a (Fig) Trist.

mocniță av [At: FURTUNĂ, C. 55 / A: nct / E: nct] (Reg; îe) **A tăcea ~** A nu scoate nici un cuvânt Cf *chitic*, *mâlc*.

mocodan sm [At: PASCU, S. 296 / Pl: ~*i* / E: nct] (Reg) Mocofan (**2**) Cf *măgădan*.

mocofan *sm* [At: CARAGIALE, O. I, 6 / Pl: ~*i* / E: nct] **1** (Prt) Om prost, bleg, tont. **2** (Prt) Om bădăran Si: *mocârțan* (**2**), (reg) *mocodan*, *mogâldan* (**2**), *necioplit*. **3** (Reg) Om de nimic. **4** (Reg) Câine bleg.

mocofănie *sf* [At: BARCIANU / Pl: ~*ii* / E: ***mocofan*** + -*ie*] (Rar) Grosolănie.

mocofănism *sn* [At: I. BOTEZ, B. I. 184 / Pl: ~*e* / E: ***mocofan*** + -*ism*] (Rar) Grosolănie.

mocofănos, ~oasă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ***mocofan*** + -*os*] (Olt) **1** Prost. **2** Grosolan.

mocoroanțe *sfp* [At: COMAN, GL. / E: ns cf *pomoroanță*] (Reg) Fructe uscate în cuptor.

mocoșeală *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: ~*eli* / E: ***mocoși*** + -*eală*] **1** Migălire. **2-5** Mocoșire (**2-5**). **6** (Dep) Om care pierde vremea degeaba.

mocoși *vir* [At: CREANGĂ, A. 54 / V: (reg) ***mogoși, morcoși*** *v* / Pzi: ~*esc* / E: ns cf *mocăi*] (Pop) **1-2** A lucra la ceva îndelung, cu migală. **3-4** A-și face mult de lucru cu ceva. **5-6** A se agita inutil, fără rost. **7-8** A lucra încet și fără spor Si: *a (se) mocăi* (**1**), *a se miorcăi* (**9**), *a (se) moșmondi* (**1**), (reg) *a moșinci*, *a mușina* (**5**), *a moșoi*[3], *a moșorogi*, *a mosteni*[2], *a (se) mosmoni*[1] (**3**), *a moșogăi*. **9-10** A-și pierde vremea.

mocoșire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V (reg) ***mogoșire*** *sf* / Pl: ~*i* / E: ***mocoși***] **1** Migălire. **2** Îndeletnicire care ia mult timp Si: *mocoșeală* (**2**). **3** Agitare în mod inutil Si: *mocoșeală* (**3**). **4** Activitate care se desfășoară încet și fără spor Si: *mocoșeală* (**4**). **5** Pierdere de vreme Si: *mocoșeala* (**5**).

mocoșit, ~ă *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***mogo~*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***mocoși***] **1-2** (Persoană) care lucrează încet, fără spor, care pierde prea multă vreme la o treabă Si: *mocăit* (**1**), *moșmondit*.

mocota *vi* [At: BUL. FIL. VII–VIII, 372 / Pzi: ~*tez* / E: pbl ctm ***moțăi*** + ***picota***] (Olt) A moțăi.

mocotei *smi* [At: BĂCESCU, P. 37 / E: ***moacă*** + -*otei*] **1** (Iht; Dob; mpl) Pui mic de somn Si: *somotei*.

mocron *s* [At: ALR II, 5053/64 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Vânt nedefinit mai îndeaproape.

mocrină *sf* [At: BUGNARIU, N. 262/83 / V: ***mocli~*** / Pl: ? / E: ucr ***мокрина***] (Trs; Mar)**1** Loc mocirlos pe care crește iarbă. **2** Baltă.

mocriș *s* vz ***măcriș***

mocrotă *sf* [At: CORESI, EV. 81 / A: nct / Pl: ? / E: slv ***мокрота***] (Îvr) Umoare.

mocru *sm* [At: LB / Pl: ~*ri* / E: cf *moacră*] (Bot; Trs) Specie de cireș care produce cireșe pietroase.

mocșaidăr *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~*i* / E: ger ***Markscheider***] **1** (Trs) Topograf. **2** (Reg) Inginer metalurgist.

mocșoidărai *s* [At: GL. V. J. / Pl: ? / E: ger ***Markscheiderei***] (Trs) Topografie.

mocșandă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 138 / V: ***~dră, ~șând*** *s*, ***moș~, moșandră*** / Pl: ~*enzi* / E: ger ***Markscheide***] (Ban) Semn de hotar în formă de moviliță de pământ, adeseori adunată în jurul unui par sau al unui pom, care desparte două comune, două proprietăți etc. Vz *movilă*, *măgură*, *mejdină*.

mocșandră *sf* vz ***mocșandă***

mocșând *s* vz ***mocșandă***

moctar *sn* vz ***mogtar***

mod[1] *sn* [At: ANON. CAR. / V: (înv **1, 13**) ***modă*** *sf* / Pl: ~*uri* / E: lat ***modus***, it ***modo***, fr ***mode***] **1** Fel de a fi, de a se manifesta al cuiva sau a ceva, de a se desfășura al unei activități. **2** (Ecp; îs) ~ *de producție* Unitate dialectică dintre forțele și relațiile de producție, care caracterizează o orânduire socială și o determină istoricește. **3** (Grm; îs) *Adverb de* ~ Adverb care arată felul cum apare acțiunea, starea sau însușirea exprimată de un verb. **4** (Grm; îs) *Complement circumstanțial de* ~ Complement circumstanțial care arată cum sau în ce măsură se desfășoară acțiunea din regentă sau cum se înfățișează o calitate din regentă. **5** (Grm; îs) *Propoziție circumstanțială de* ~ Propoziție subordonată care arată cum se desfășoară acțiunea din regentă sau cum se înfățișează o calitate din regentă. **6** Procedeu. **7** (Trs; Ban; urmat de un verb la modul conjunctiv, infinitiv sau supin; îe) **Nu e ~** Nu se poate. **8-9** (Înv; îe) **A (nu) avea ~ (să... sau de a...)** A (nu) avea posibilitatea (să... sau de a...). **10** Categorie gramaticală specifică verbului, prin care se exprimă felul cum prezintă vorbitorul acțiunea. **11** Fiecare dintre formele flexionare ale verbului prin care se exprimă modul (**10**). **12** (Îvr) Exemplu. **13** (Muz) Caracter al unei succesiuni de sunete care alcătuiesc o piesă muzicală, determinat de o anumită ordine și natură a intervalelor componente și de o anumită funcție a diferitelor sunete față de sunetul fundamental.

mod[2] *sn* vz ***modă***[1]

modai *sm* vz ***bodai***

modal, ~ă *a* [At: LM / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***modal***] **1** (Grm) Care aparține modului[1] (**10**). **2** (Grm) Care se referă la mod[1] (**10**). **3** (Grm) Care exprimă modul[1] (**10**). **4** (Grm) Care se referă la mod[1] (**1**). **5** (Grm) Care indică modul[1] (**1**). **6** (Grm) De mod[1] (**1**). **7** (Muz) Care se referă la mod[1] (**12**). **8** (Muz) Care aparține modului[1] (**12**). **9** (Flz; îoc *categoric* sau *absolut*) Condiționat. **10** (Jur) Care subordonează efectul unui act voinței beneficiarului.

modalitate *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*tăți* / E: fr ***modalité***] **1** Procedeu, mijloc, metodă folosită în vederea realizării unui scop Si: *mod* (**1**), *manieră* (**1**). **2** (Rar) Conjunctură. **3** (Flz) Determinare a caracterului necesar, contingent, posibil sau imposibil al unei judecăți. **4** (Jur) Clauză restrictivă care întârzie sau stinge efectul unei obligații.

modanatură *sf* vz ***modenatură***

modă[1] *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***moadă*** *sf*, ***mode, modie,*** (înv) ***mod*** *sn* / Pl: ~*de* / E: it ***moda***, ger ***Mode***, ngr ***μόδα***, fr ***mode***, cf mg *módja* „fel", „mod"] **1** Obicei, deprindere colectivă specifică, la un moment dat, unui mediu social. **2** (Spc) Gust, preferință generalizată, la un moment dat, pentru un anumit fel de a se îmbrăca Vz *vogă*. **3** (Îla) **La** (sau, înv, **de**) **~** Care corespunde gustului colectiv într-un anumit moment Si: *actual*. **4** (Îal) Care se folosește frecvent la un moment dat. **5** (Îal; d. oameni) Care se comportă conform gustului, preferințelor unui anumit mediu social la un moment dat. **6** (Îal) Foarte cunoscut sau apreciat la un moment dat. **7** (Îla) **De ~** (sau **de moda**) **veche** (ori, rar, **de veche ~**) Care nu mai corespunde cu gustul momentului Si: *depășit*, *demodat*. **8** (Îal) Care aparține unor realități din trecut, ieșite din uz. **9** (Îac; d. oameni) Cu concepții vechi, depășite Si: *demodat*, *desuet*. **10** (Îac) Care se conformează unui sistem sau unui principiu din trecut, învechit Si: *demodat*, *desuet*. **11** (Pop) Fel de a se prezenta, de a se comporta Si: (pop) *apucătură*. **12** (Pop) Sistem de organizare. **13** (Pop) Mod de viață. **14** (Pop) Regim. **15** Epocă în care un lucru este considerat modern, conform gustului general. **16** (Asr; ccr) Obiect, mai ales accesoriu de îmbrăcăminte, care se poartă la un moment dat. **17** (Asr; ccr) Podoabă. **18** (Spc; lpl) Pălărie de damă. **19** (Îs) *Casă de* ~ (sau *de mode*) Atelier de lux unde se confecționează la comandă obiecte de îmbrăcăminte. **20** (Îvr) Model (**1**). **21** (Reg; îe) **A-i trage (cuiva) o ~ de bătaie** A bate zdravăn (pe cineva). **22** (Mun, Olt) Soi. **23** (Olt) Mostră (**5**).

modă[2] *sf* vz ***mod***[1]

modăli *v* vz ***domoli***

modări *vt* [At: PONTRBRIANT, D. / Pzi: ? / E: nct] (Nob) A modula (**2**).

modâlcă *sf* [At: CANDREA, F. 220, 224 / V: ***~lgă, motâ~, mad~, no~, năd~, niod~*** / Pl: ~*lci* / E: ns cf bg *могилка*, ucr *могилка*] (Pop) **1** Ganglion inflamat. **2** Umflătură mică ce se poate forma sub piele sau pe diferite părți ale corpului omenesc Si: (reg) *modovâlcă*, *momeală* Vz *gâlcă*, *bolfă*, *molfă*[1]. **3** Cucui. **4** Cocoașă. **5** Obiect mototolit, făcut ghemotoc Si: *ghem*. **6** (Lpl) Noduri pe firul tors. **7** Pungă. **8** Legătură cu bani, cu semințe etc. **9** Măciulie (**1**). **10** Nod pe trunchiul unui copac. **11** Tuberculul al unei plante. **12** Bolovan sau ridicătură de pământ.

modâlcos, ~oasă *a* [At: DDRF / V: ***motâ~*** / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ***modâlcă*** + -*os*] (Reg; d. pământ) **1** Care are modâlci (**12**). **2** Plin de modâlci (**12**).

modâlgă *sf* vz ***modâlcă***

modârlan *sm, a* vz ***modoran***

modârlă sf [At: ALECSANDRI, T. 1626 / Pl: *~le* / E: drr **modârlău** sau **modârlau**] (Reg) Modoran (1).

modârlău sm [At: ALEXI, W. / V: **mudur~** / Pl: *~ăi* / E: **modârlan** css] (Reg) **1** Om prostănac. **2** Om grosolan, necioplit Si: *bădăran*, (reg) *modoran* (1). **3** (Îf *mudurlău*) Om ursuz, posac.

mode[1] smi [At: (a. 1803) TES. II, 316 / E: cf mg *mód*] (Înv) Contribuabil.

mode[2] sf vz **modă[1]**

model sn [At: CR (1829), 148 ^{2}/11 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr **modèle**] **1** Formă particulară sub care se prezintă lucrurile Si: *chip, fason, fel*, (îvr) *modă[1]* (20). **2** Tot ceea ce servește sau poate servi ca obiect de imitație în privința formei, a alcătuirii etc. Si: (îvr) *mostră* (1). **3** (Pex) Exemplu. **4** (Îe) **A lua (ceva** sau pe **cineva) de** (sau **drept**) **~** sau **a lua ~ de la ceva** (sau **de la cineva**) A imita ceva sau pe cineva. **5** (Îae) A se inspira de la ceva sau de la cineva. **6** Ceea ce întrunește calitățile tipice ale unei categorii Si: *prototip*. **7** (Înv) Reprezentare sau reproducere, de obicei plastică și la scară redusă, a unui obiect, a unei lucrări artistice, a unei construcții etc. Si: (înv) *izvod* Vz *machetă*. **8** Obiect reprezentând tipul original după care sunt reproduse obiecte de același fel Si: *prototip*. **9** Obiect de lemn sau de metal cu o anumită configurație, care, prin imprimare într-un material plastic, formează un tipar după care, prin turnare, se realizează alte obiecte cu aceeași configurație. **10** Persoană, realizare, operă etc. care, prin valoare sau calități, poate servi ca exemplu. **11** (Pex) Exemplu pe care îl dă un model (10). **12** Sistem teoretic logic-matematic sau material tehnic cu ajutorul căruia pot fi studiate indirect proprietățile și transformările unui alt sistem mai complex cu care acesta prezintă o anumită analogie. **13** (Reg) Tipar pentru obiecte de îmbrăcăminte. **14** Persoană care pozează unui pictor sau unui sculptor. **15** Manechin (2). **16** (Agm; îs) *Top ~* Manechin (2) foarte apreciat, celebru.

modela [At: POLIZU / Pzi: *~ez* / E: fr **modeler**] **1** *vt* A executa după un anumit model (2) Si: *a modeliza* (1). **2** *vt* A reproduce un model (8) Si: *a modeliza* (2). **3** *vt* A da o anumită formă Si: *a fasona, a modeliza* (3). **4** *vt* (Spc) A sculpta. **5** *vr* (Rar) A fi maleabil (1). **6** A studia un obiect sau un fenomen inaccesibil cercetării directe cu ajutorul unui obiect sau fenomen direct cognoscibil, care îl înlocuiește și cu care se află într-o anumită corespondență. **7** *vt* A influența.

modelabil, ~ă a [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: **modela** + *-bil*] (Rar) **1-2** Care se poate modela (3, 6). **3** Maleabil (1).

modelaj sn [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: fr **modelage**] **1-4** Modelare (1-4). **5** Influențare. **6** Sculptare.

modelar, ~ă smf [At: NOM. PROF. 7 / Pl: *~i, ~e* / E: **model** + *-ar*] (Rar) **1-2** Modelator (1-2). **3** *smf* (Spc) Modelor.

modelare sf [At: NEGULICI / Pl: *~lări* / E: **modela**] **1** Executare după model (2) Si: *modelaj* (1), (rar) *modelat[1]* (1), *modelizare* (1). **2** Reproducere a unui model (8) Si: *modelaj* (2), (rar) *modelat[1]* (2), *modelizare* (2). **3** Cizelare a formei unui obiect Si: *fasonare, modelaj* (3), (rar) *modelat[1]* (3), *modelizare* (3). **4** Studiere a unui obiect sau fenomen inaccesibil cercetării directe cu ajutorul unui obiect sau fenomen direct cognoscibil Si: *modelaj* (4), (rar) *modelat[1]* (4). **5** Influențare. **6** Sculptare.

modelat[1] sn [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (rar) *~uri* / E: **modela**] (Rar) **1-4** Modelare (1-4). **5** Influențare. **6** Sculptare.

modelat[2], ~ă a [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ați, ~e* / E: **modela**] **1** Care a fost executat după un anumit model (1). **2** Care reproduce un anumit model (8). **3** Căruia i s-a dat o anumită formă. **4** (Spc) Sculptat. **5** Cu contururi, cu reliefuri clare.

modelator, ~oare [At: POLIZU / Pl: (1-3) *~i*, (1-4) *~oare* / E: **modela** + *-tor*] (Rar) **1** *smf* Persoană care modelează Si: (rar) *modelar* (1), *modeler* (1), *modelist* (1), *modelor* (1). **2** *smf* Artist care execută lucrări decorative din materiale plastice Si: (rar) *modelar* (2), *modeler* (2), *modelist* (2), *modelor* (2). **3** *smf* (Spc) Modelor. **4** *sn* Unealtă folosită de sculptori pentru modelare.

modelarie sf [At: DM / Pl: *~ii* / E: **model** + *-arie*] Atelier, secție a unei fabrici etc. unde se confecționează modele (9).

modeler, ~ă smf [At: DEX – S / Pl: *~i, ~e* / E: eg **modeler**] (Rar) **1-2** Modelator (1-2). **3** *smf* (Spc) Modelor.

modeleu sn [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr **modelé**] Relief al formelor sau impresie de relief în sculptură și pictură.

modelier sm vz **modelor**

modelism sn [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: it **modellismo**] Tehnică de reproducere a unor mașini și aparate la scară redusă, în vederea folosirii acestora la demonstrațiile din cadrul unor discipline școlare.

modelist, ~ă smf [At: LEG. EC. PL. 290 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr **modéliste**] (Rar) **1-2** Modelator (1-2). **3** *smf* (Spc) Modelor.

modeliza vt [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: **model** + *-iza*] (Nob) **1-3** A modela (1-3).

modelizare sf [At: DEX / Pl: *~zări* / E: **modeliza**] (Nob) **1-3** Modelare (1-3).

modelor, ~oare sm [At: NOM. PROF. 40 / V: **modelier** *sm* / Pl: *~i* / E: fr **modeleur**] **1-2** Modelator (1-2). **3** Lucrător care confecționează modele (9) Si: (rar) *modelar* (3), *modelator* (3), *modeler* (3), *modelist* (3).

modem sn [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: eg **modem**] (Inf) Periferic care asigură transferul de informații între calculatoare prin intermediul liniilor telefonice.

modenatură sf [At: COSTINESCU / V: (iuz) **modan~**, (înv) **modin~** / Pl: *~ri* / E: fr **modénature**, it **modanatura**] **1** Proporție și formă a diferitelor profiluri care decorează un element de arhitectură. **2** Ansamblu al mulurilor unei construcții sau ale unui grup arhitectural.

modera vtr [At: EPISCUPESCU, O. Î. 68/16 / Pzi: *~rez* / E: fr **modérer**, cf lat *moderare*, it *moderare*] **1-2** (A face să devină sau) a deveni mai cumpătat, mai măsurat Si: *a (se) înfrâna, a (se) potoli, a (se) tempera* Cf *a (se) pondera, a (se) stăpâni*. **3-4** (A face să devină sau) a deveni mai puțin intens, mai puțin mare Si: *a micșora, a reduce*.

moderabil, ~ă a [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: **modera** + *-abil* cf it *moderabile*] (Rar) Care poate fi moderat.

moderant, ~ă a [At: LM / Pl: *~nți, ~e* / E: it **moderante**] (Rar) **1-2** Care moderează (1, 3).

moderantism sns [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: fr **modérantisme**] **1** (Iuz) Concepție politică fondată pe moderație, ce combate opiniile extremiste. **2** (Rar) Atitudine moderată.

moderantist, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr **modérantiste**] (Iuz) **1-2** *smf, a* (Adept) al moderantismului (1) Si: *moderat* (8-9). **3** *a* Referitor la moderantism (1). **4** *a* Propriu moderantismului (1).

moderanță sf [At: LM / Pl: *~țe* / E: it **moderanza**] (Rar) **1-2** Moderație (1-2).

moderare sf [At: POLIZU / Pl: *~rări* / E: **modera**] **1** Proces prin care cineva sau ceva devine mai cumpătat, mai măsurat. **2** Reducere a intensității sau a mărimii.

moderat, ~ă [At: GR R.-N. II, 117/11 / Pl: *~ați, ~e* / E: lat **moderatus**, it **moderato**, fr **modéré**] **1** *a* (D. oameni și manifestările lor) Cumpătat. **2** *a* Care are putere de acțiune diminuată. **3** *a* Redus ca intensitate, iuțeală etc. **4** *a* (D. climă, temperatură etc.) Temperat. **5** *a* (D. anotimpuri, perioade de timp) Cu temperatură potrivită. **6** *a* (D. prețuri) Care nu este prea mare Si: *acceptabil, potrivit*. **7** *a* (Pex; d. prețuri) Scăzut. **8-9** *smf, a* Moderantist (1-2). **10** *smf* Persoană care are o atitudine moderată (1).

moderato [At: DM / E: it **moderato**] **1** *av* (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În tempo mai rapid decât andante și mai lent decât allegro. **2-3** *sn* (Compoziție sau) parte dintr-o compoziție muzicală executată în tempoul moderato (1).

moderator, ~oare [At: NEGULICI / V: (înv) **~răt~** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr **modérateur**, cf lat *moderator*] **1-2** *smf, a* (Element) care moderează, potolește, frânează. **3** *sn* Dispozitiv de siguranță care reduce automat viteza unui mecanism. **4** *sm* (Fiz) Substanță folosită pentru încetinirea neutronilor în reactoarele nucleare. **5** *smf* Persoană care conduce o dezbatere publică, o emisiune de radio sau de televiziune cu mai mulți participanți.

moderaţie *sf* [At: MOLNAR, I. 327/4 / V: (rar) ***~iune*** *sf* / Pl: (rar) *~ii* / E: lat ***moderatio***, fr ***modération,*** it ***moderazione***] **1** Cumpătare în manifestări, în felul de a trăi etc. Si: *echilibru, moderanţă* **(1)**. **2** Comportament care reflectă moderantismul **(1)** Si: *moderanţă* **(2)**. **3** Diminuare.

moderaţiune *sf* vz ***moderaţie***

moderător *sn* vz ***moderator***

modern, ~ă [At: CR (1829), 219[1]/21 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***moderne***, cf lat *modernus*] **1** *a* (Îoc *vechi, antic*) Care aparţine epocii actuale, ţinând de prezent sau de trecutul apropiat. **2-3** *av, a* (Îoc *învechit, depăşit, perimat*) (Într-un mod) care corespunde stadiului actual al progresului. **4** *a* (Înv; îs) *Istoria* (sau *epoca*) *~a* Parte a istoriei care cuprindea epoca de la sfârşitul evului mediu, fixată prin tradiţie la 1453, data căderii Constantinopolului, şi Revoluţia franceză din 1789. **5** *a* (Îas) Parte a istoriei care cuprinde epoca de la Revoluţia franceză din 1789 până la Revoluţia rusă din octombrie 1917. **6** *a* (Îs) *Limbă ~ă* Limbă vorbită în zilele noastre sau într-o epocă apropiată de noi. **7** *sm* (Mpl) Oamenii care trăiesc în zilele noastre. **8** *a* (D. învăţământ, clase, licee etc.; îoc *real*) Care pune accentul pe studiul limbilor şi al disciplinelor umanistice Si: *umanist, umanistic*. **9** *s* (Tip) Caractere de literă. **10-11** *smf, a* (Persoană) la modă[1] **(5)**. **12** *sn* Ceea ce este sau trece drept nou, actual. **13** *sn* Caracter al lucrului nou Si: (rar) *modernitate*.

modernism *sn* [At: LOVINESCU, C. V. 19 / Pl: **(2-5)** *~e* / E: fr ***modernisme***] **1** Preferinţă pentru tot ceea ce este nou, modern. **2** Linie, notă modernă. **3** Ţinută modernă. **4** (Fam, dep; ccr) Manifestare, atitudine exagerat de modernă. **5** Tendinţă inovatoare exagerată. **6** Nume generic pentru curentele şi şcolile din arta şi literatura sec. XX care pun accentul pe temele intimiste şi, adesea, pe formă.

modernist, ~ă [At: PETICĂ, O. 406 / Pl: *~işti, ~e* / E: fr ***moderniste***] **1-6** *a* Care aparţine modernismului **(1-6)**. **7-12** *a* Privitor la modernism **(1-6)**. **13-18** *a* Conform cu modernismul **(1-6)**. **19** *smf* Adept al modernismului **(6)**.

modernitate *sf* [At: ŞĂINEANU, D. U. / Pl: (rar) *~tăţi* / E: ***modern*** + *-itate*, fr ***modernité***] **1** (Rar) Calitate de a fi modern **(1)**. **2** (Art.) Lume modernă **(1)**.

moderniza *v* [At: LM / Pzi: *~zez* / E: fr ***moderniser***] **1** *vt* A adapta la realităţile, la cerinţele prezentului Si: *a înnoi*. **2** A face să corespundă stadiului contemporan al progresului. **3** (C. i. texte, ediţii etc.) A modifica în conformitate cu normele limbii actuale, pentru a face mai accesibil. **4** *vr* (Rar; d. persoane) A se conforma gusturilor şi cerinţelor modei[1].

modernizare *sf* [At: DDRF / Pl: *~zări* / E: ***moderniza***] **1** Adaptare la realităţile, cerinţele prezentului Si: *înnoire*. **2** Adaptare la stadiul contemporan al progresului. **3** Modificare a unui text, a unei ediţii etc. în conformitate cu normele limbii actuale, pentru a le face mai accesibile. **4** (Rar) Conformare la gusturile şi cerinţele modei.

modernizat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 391 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***moderniza***] **1** Adaptat la realitatea prezentă, la cerinţele actuale. **2** Modificat în conformitate cu cerinţele progresului. **3** (D. texte, ediţii etc.) Modificat în conformitate cu normele limbii actuale, pentru a deveni mai accesibil.

modernizator, ~oare *a* [At: CARAGIALE, O. VII, 231 / V: ***~zător~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***moderniza*** + *-tor*] (Rar) **1** Care modernizează **(1)**. **2** Care are tendinţa de a moderniza **(2)** Vz *inovator*.

modernizător, ~oare *a* vz ***modernizator***

modern-style *sni* [At: DN[3] / P: *mo-dern stail* / E: eg ***modern style***] Formulă de artă decorativă în jurul anului 1900, caracterizată prin preferinţa pentru liniile curbe, formele alungite şi arabescurile unduioase, pe care o găsim frecvent în mobilier, orfevrărie, ceramică, imprimeuri etc.

modest, ~ă [At: MAIOR, T. 231/23 Pl: *~eşti, ~e* / E: lat ***modestus***, it ***modesto***, fr ***modeste***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care este lipsit de îngâmfare. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care este măsurat în comportare, în pretenţii Si: *moderat* **(1)**, *ponderat, temperat*. **5-6** *av, a* (Într-un mod) care este pătruns de respect faţă de semenii săi. **7** *a* De proporţii mici. **8-9** *a, av* (Care este) fără mare valoare sau pretenţii. **10-11** *a, av* (Care este) lipsit de importanţă sau de strălucire Si: *simplu*. **12** *a* (D. sume de bani, preţuri, avere etc.) Redus. **13** *a* (D. sume de bani, preţuri, avere etc.) Potrivit.

modestie [At: CALENDARIU (1794), 27/14 / A şi: (ltî; Trs) *modestie* / E: lat ***modestia***, it ***modestia***, fr ***modestie***] **1** Lipsă de îngâmfare, de vanitate. **2** Sfială. **3** Smerenie. **4** Purtare cuviincioasă Si: *cuminţenie, decenţă*. **5** Pudoare. **6** Cumpătare. **7** Lipsă de strălucire, de fast Si: *simplitate*.

modi *vr* [At: BUL. FIL. II, 226 / Pzi: *~desc* / E: ***modă***[1]] (Mol) A se îmbrăca după cerinţele modei[1] **(1)**.

modic, ~ă [At: (a. 1850) DOC. EC. 971 / A şi: (rar) *modic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***modicus***, fr ***modique***] **1** *a* (Rar) Care are valoare modestă, mijlocie. **2** *a* (D. preţuri) Redus. **3** *av* (Nob) În mod cumpătat.

modicitate *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tăţi* / E: fr ***modicité***, lat ***modicitas, -atis***] (Îdt) **1-2** Însuşire de a fi modic **(1-2)**. **3** Valoare, cantitate mică.

modie[1] *sf* [At: ALR II, 6675/362 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Instrument cu ajutorul căruia se trag linii paralele pe suprafaţa unei piese de lemn Si: (reg) *zgârieci*.

modie[2] *sf* vz ***modă***[1]

modifia *v* vz ***modifica***

modifica *vt* [At: HELIADE, GR. P. 12/19 / V: (înv) ***~fia*** / Pzi: *modific* / E: lat ***modificare*** cf fr *modifier*] **1** A schimba aspectul, forma sau conţinutul Si: *a preface, a transforma*. **2** A corecta.

modificabil, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***modifica*** + *-abil* cf it *modificabile*] (Rar) Care poate fi modificat.

modificare *sf* [At: ROM. LIT 267[1]/2 / Pl: *~cări* / E: ***modifica***] **1** Schimbare. **2** Corectare. **3-4** (Ccr) Ceea ce se modifică **(1-2)**.

modificat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***modifica***] **1** Căruia i s-a schimbat aspectul, forma, conţinutul etc. Si: *transformat*. **2** Corectat.

modificativ, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***modificatif***] **1-2** (Îdt) Care poate modifica **(1-2)**.

modificator, ~oare *a* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 64/26 / V: (înv) ***~cător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***modificateur***, lat ***modificator***] Care modifică.

modificaţie *sf* [At: ŢICHINDEAL, F. 336/4 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***modificatio***, fr ***modification***] (Înv) **1-4** Modificare **(1-4)**.

modificaţiune *sf* vz ***modificaţie***

modificător, ~oare *a* vz ***modificator***

modilă *sf* [At: PANŢU, PL. / Pl: *~le* / E: nct] (Bot; Buc; îc) **~la-şerpelui** Şarpe (*Aspidium lonchitis*).

modilion *sn* [At: DL / P: *~li-on* / Pl: *~ioane* / E: it ***modiglione***, fr ***modillon***] Ornament arhitectonic în formă de consolă, aşezat sub o cornişă sau izolat pe faţa unui perete, pentru a susţine un vas, un bust etc.

modinatură *sf* vz ***modenatură***

modist, ~ă [At: MUMULEANU, C. 39/3 / Pl: *~işti, ~e* / E: fr ***modiste***] **1** *a* (Înv) Care se poartă sau se îmbracă după ultima modă[1] **(2)** Si: (rar) *modos*. **2** *sf* Femeie care confecţionează sau vinde pălării de damă, accesorii şi flori artificiale folosite ca podoabă. **3** *a* (Îvr; îs) **Prăvălie ~ă** Casă de mode. **4** *smf* (Rar) Croitor. **5** *smf* (Rar) Creator de modele de îmbrăcăminte.

modiţă *sf* [At: PAMFILE, I.C. 412 / Pl: *~ţe, ~ţi* / E: nct] (Mol) Pernă mică Si: *perniţă*.

modiu *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 18[V]/34 / V: ***~s*** / Pl: *~ii* / E: lat ***modius***, ngr ***μόδιον***] (Înv) Găleată folosită ca unitate de măsură pentru cereale.

modius *sn* vz ***modiu***

modolană *sf* vz ***măgdălană***

modolău *sm* [At: I. CR, VIII, 88 / Pl: *~ăi* / E: cf *modoroi, mutălău*] (Mun) Om care se mişcă şi vorbeşte încet.

modoli *v* vz ***domoli***

modor *sm* vz ***modur***

modoran [At: PR. DRAM. 266 / V: ***~dârlan*** / Pl: *~i*, *~răni* / E: ns cf *modoroi*, *mârlan*, *țopârlan*] (Reg) **1-2** *sm*, *a* (Persoană) cu apucături grosolane Si: *bădăran*, *modrig*, *modrigan*. **3-4** *sm*, *a* Modoroi (**1-2**). **5** *sm* Persoană care vorbește vrute și nevrute. **6** *sm* (Mpl) Țigan nomad.

modorănie *sf* [At: PAMFILE, C. 38 / V: ***mădăr~*** / Pl: *~ii* / E: ***modoran*** + *-ie*] (Reg) Purtare, faptă sau vorbă de modoran (1) Si: *bădărănie*, *grosolănie*, *mitocănie*.

modorât, ~ă *a* [At: ARH. FOLK. III, 128 / Pl: *~âți*, *~e* / E: ***modor***] (Trs; d. oameni) Întristat.

modoroi, ~oaie [At: LB / V: ***~dur~*** / Pl: *~*, *~oaie* / E: ns cf *modor*, *modoran*, *modorât*] **1-2** *sm*, *a* (Reg) (Om) tăcut, morocănos, posac, ursuz Si: *modoran* (**3-4**), *modur* (**3**). **3** *a* (Trs; Buc) Leneș. **4** *a* (Trs; Buc) Care se mișcă lin, domol. **5** *a* (Reg) Plăpând. **6** *a* (Buc, d. oameni) Prost.

modos, ~oasă *a* [At: GL 1964, nr. 512, 415 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***modă***[1] + *-os*] (Rar) Modist (1).

modoși *vi* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 139 / Pzi: *~șesc* / E: nct] (Ban) A trândăvi.

modovâlcă *sf* [At: ȘEZ. XII, 191 / Pl: *~lci* / E: cf *modâlcă*] (Reg; mpl) Modâlcă (1).

modrig *sm* [At: DR. IV, 807 / Pl: *~igi* / E: nct] (Reg) Modoran (1).

modrigală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 180 / Pl: *~le* / E: nct] (Olt) Apă murdară, mocirloasă.

modrigan *sm* [At: DR. IV, 807 / Pl: *~i* / E: ***modrig*** + *-an*] (Reg) Modoran (1).

modrigăli[1] [At: PRIBEAGUL, P. R. 57 / Pzi: *~lesc* / E: ***modrigală***] **1-2** *vtrp* (Ban; c. i. tortul de cânepă) A tăvăli sau a băga în cenușă pentru a înălbi. **3** *vt* (Trs; c. i. rufe sau haine) A spăla prost.

modrigăli[2] *v* vz ***mătrăcăli***

modroagă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: nct] (Mun) Om mâncăcios, care are totdeauna pâine, mămăligă etc.

modrogoaie *sfp* [At: COMAN, GL. / E: ns cf *coaie*] (Reg) Testicule de copil.

modru *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 363/37 / Pl: ? / E: mg ***mod***] (Reg) **1** Mod[1] (1). **2** (Îlav) **Cu ori(și)ce ~** Cu orice preț. **3** (Îlav) **În tot ~l** În fel și chip. **4** Cale de a acționa. **5** Posibilitate. **6** (Îlav) **Cu** (sau **la**) **~** Potrivit. **7** (Îlav) **De ~n afară** Foarte. **8** (Îe) **A nu fi** (sau **a nu avea**, **a nu mai avea**) **~** A nu se mai putea să... **9** (Determină un adjectiv) A fi peste măsură de..., fără seamăn de....

moduă *sf* vz ***măduvă***

modul *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: fr ***module***] **1** Unitate de lungime convențională folosită în arhitectura clasică pentru determinarea proporțiilor elementelor componente ale unui ordin arhitectonic. **2** Cât dintre mărimea diametrului unei roți dințate și numărul de dinți al acesteia, sau dintre pasul danturii și numărul π. **3** Raport al diametrelor unor medalii sau al unor monede comparate între ele. **4** (Mat) Valoare absolută a unui număr real, fără a se ține seamă de semnul algebric. **5** Număr pozitiv egal cu rădăcina pătrată a sumei pătratelor elementelor unui număr complex. **6** Valoare a caracteristicii statistice cu cea mai mare frecvență. **7** Fiecare dintre părțile principale și detașabile ale unei nave cosmice. **8** (Șîs) *~ lunar* Parte a vehiculului de explorare lunară. **9** Parte componentă a unui ansamblu, cu funcționalitate proprie.

modula *v* [At: NEGULICI / Pzi: *~lez* / E: fr ***moduler***] **1** *vi* (Muz) A trece de la o tonalitate la alta după regulile armoniei. **2** *vt* (C. i. sunete, cuvinte etc.) A emite cu modulații (1) Si: *a mlădia* (**8**), (nob) *a modări*. **3** *vt* (Nob) A imita o anumită modulație. **4** *vt* (Rar) A modela (3). **5** *vr* (Fiz; d. amplitudinea, frecvența sau faza unei oscilații) A-și modifica unele elemente caracteristice pentru a putea transmite semnale purtătoare de informații.

modular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***modulaire***] **1** Referitor la un modul. **2** De modul. **3** Care este alcătuit din module (**8**).

modulare *sf* [At: AGÂRBICEANU, A. 350 / Pl: *~lări* / E: ***modula***] **1** Trecere de la o tonalitate la alta, după regulile armoniei Si: *modulație* (1). **2** Emitere cu modulații Si: *modulație* (**2**). **3** Imitare a unei modulații Si: *modulație* (**3**). **4** (Rar) Armonizare a culorilor, a nuanțelor. **5** (Fiz) Operație de modificare a anumitor elemente caracterisice ale unei oscilații, pentru a transmite astfel semnale purtătoare de informații.

modulat[1]***, ~ă*** *a* [At: LM / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***modula***] **1** Care este executat cu modulații (**1**). **2** Care are modulații (**5**). **3** (Fiz) Care are modulații (**4**).

modulat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***modul***] (D. mobilă) Care este format din module (**9**).

modulator *sn* [At: DL / Pl: *~oare* / E: fr ***modulateur***] Aparat sau dispozitiv folosit pentru modularea (**5**) unei oscilații.

modulație *sf* [At: GNT (1836), 361/19 / V: (rar) ***~iune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***modulation***] **1** (Muz) Trecere de la o tonalitate la alta în conformitate cu regulile armoniei Si: *modulare* (**1**). **2-3** Modulare (**2-3**). **4** Variație a înălțimii și a intensității în emiterea unui sunet sau a unui complex de sunete. **5** Serie de inflexiuni corespunzătoare unei emisiuni vocale. **6** (Fiz) Variație în timp, corespunzătoare unui mesaj de transmis, unui parametru al semnalului purtător de informații. **7** Modificare a amplitudinii, frecvenței sau fazei unei oscilații armonice.

modulațiune *sf* vz ***modulație***

modulometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***modulomètre***] Aparat de măsurare a modulațiilor (**5**).

modur, ~ă *a*, *sm* [At: N. REV. R. VIII, nr. 6, 87 / V: ***~dor*** *sm* / Pl: *~uri*, *~e* / E: srb ***modar***, bg ***модър***] **1** *a* (Trs, Ban, Olt; d. animale) De culoare sură. **2** (Trs, Ban, Olt) Violet. **3** *sm* (Trs; îf *modor*) Modoroi (**1**).

moduroi *sm* vz ***modoroi***

modus vivendi *ls* [At: DN[3] / E: lat ***modus vivendi***] (Ltm) **1** Mod de existență. **2** Posibilitate de împăcare a două părți aflate în litigiu Si: *compromis*.

moduvă *sf* vz ***măduvă***

mofetă *sf* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 273 / Pl: *~te* / E: it ***mofeta***, fr ***mofette***] Produs gazos, constituit în cea mai mare parte din bioxid de carbon, care apare în fazele finale ale activității vulcanice și se degajă prin crăpăturile scoarței terestre.

mofetic, ~ă [At: LTR[2] XI, 179 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***mofettique***] **1** Care are structura mofetei. **2** Care se referă la mofetă. **3** Care aparține mofetei. **4** Specific mofetei.

mofloți *vi* [At: LEXIC REG. 30 / Pzi: *~tesc* / E: fo, cf *moalfă*[1]] (Reg) A face un zgomot caracteristic, mestecând alimentele cu limba și dinții Si: *a clefăi*, *a molfăi*.

moflujie *sf* vz ***mofluzie***

mofluz, ~ă [At: PRAV. COND (1780), 66 / V: ***muf~*** / Pl: *~i*, *~uji* / E: tc ***müflüz***] **1-2** *smf*, *a* (Asr) (Om) falit. **3-4** *smf*, *a* (Pex) (Om) sărac. **5** *sm* (Înv; îs) *~ mincinos* Falit fraudulos. **6** (Înv; îlv) **A rămâne** (sau **a ajunge**, **a ieși**) **~** A da faliment Si: (înv) *a mofluzi*. **7** *sm* **A face** (**pe cineva**) **~** A aduce pe cineva în stare de faliment. **8** *sm* (Dep) Om lipsit de valoare, neserios. **9-10** *sm*, *a* (Om) înșelat, păgubit într-o afacere bănească. **11-12** *sm*, *a* (Pex) (Om) dezamăgit, nemulțumit. **13-14** *sm*, *a* (Om) supărat, indispus. **15** *a* (Îe) **A lăsa** (**pe cineva**) **~** A înșela pe cineva în așteptările sale.

mofluzâc *sn* vz ***mofluzlâc***

mofluzenie *sf* [At: JIPESCU, ap. ȘIO II_1, 262 / V: ***muf~*** / E: ***mofluz*** + *-enie*] (Înv) Faliment.

mofluzi *vir* [At: (a. 1693) FN 10 / V: ***muf~*** / Pzi: *~zesc* / E: ***mofluz***] (Înv) **1-2** A da faliment. **3-4** (Pex) A sărăci.

mofluzie *sf* [At: CAT. MAN. I, 44 / V: ***~ujie, muf~*** / Pl: *~ii* / E: ***mofluz*** + *-ie*] (Înv) **1** Faliment. **2** (Pex) Sărăcie. **3** (Îs) *~ mincinoasă* (sau *vicleană*) Faliment fraudulos.

mofluzire *sf* [At: POLIZU / V: ***muf~*** / Pl: *~ri* / E: ***mofluzi***] (Înv) Faliment.

mofluzit *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***muf~*** / Pl: *~iți* / E: ***mofluzi***] **1** (Înv) Falit. **2** (Pex) Persoană care a suferit o pierdere bănească.

mofluzlâc *sn* [At: GT (1839), 60[2]/21 / V: ***~luc, ~zâc, muf~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***müflüslük***] (Înv) **1** Faliment. **2** (Îs) *~ mincinos* Faliment fraudulos.

mofluzluc *sn* vz ***mofluzlâc***

moft *sn* [At: MAIORESCU, CR. II, 36 / V: (reg) ***muft*** / Pl: *~uri* / E: tc ***müft***] (Fam; mpl) **1** Lucru lipsit de însemnătate, de seriozitate sau de valoare Si: *bagatelă, fleac, nimic*. **2** (Îe) **A umbla cu ~uri** A invoca diverse pretexte pentru a se eschiva de la o obligație. **3** (Nob; îlav) **Pe ~uri** Prin artificii menite să inducă în eroare, prin tertipuri. **4** (Lpl; șîe **a face ~**) Capricii.

moftangioaică *sf* [At: CARAGIALE, O. IV, 102 / Pl: *~ice* / E: ***moftangiu*** + *-oaică*] (Fam) Femeie neserioasă, flecară.

moftangiu *sm* [At: CARAGIALE, O. VI, 37 / Pl: *~ii* / E: ***moft*** + *-angiu*, cf *muftangiu*] (Fam) Om neserios, flecar și șmecher Si: *palavragiu*, (rar) *moftolog, mofturean*.

moftolog *sm* [At: CARAGIALE, O. VI, 105 / Pl: *~ogi* / E: drr ***moftologie***] (Fam, rar) Moftangiu.

moftologic, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. VI, 76 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***moftolog*** + *-ic*] (Fam, rar) **1** Care se caracterizează prin lipsă de seriozitate. **2** Care se ocupă de mofturi (1), de fleacuri.

moftologie *sf* [At: CARAGIALE, O. VI, 137 / Pl: *~ii* / E: ***moft***] (Fam, rar) Tertip.

moftoros, ~oasă *a* vz ***mofturos***

mofturean *sm* [At: CONV. LIT. XV, 398 / Pl: *~eni* / E: ***mofturi*** (pll *moft*) + *-ean*] (Fam, rar) Moftangiu.

mofturos, ~oasă *smf, a* [At: BRĂESCU, A. 192 / V: (reg) ***~tor~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mofturi*** (pll *moft*) + *-os*] **1-2** (Persoană) care face mofturi (4), care are toane. **3-4** (Om) pretențios.

mog *sm* vz ***moacă***

mogalău *sm* [At: DLR / Pl: *~ăi* / E: ***mog*** + *-ălău*] (Reg) Om prost Si: *prostălău*.

mogă *sf* vz ***moacă***

mogăi *v* vz ***mocăi***

mogăr, ~ă *a* vz ***moagăr***

mogâldan [At: DDRF / V: ***~rlan*** / Pl: **(1, 3-4)** *~e*, **(2)** *~i* / E: cf *mogânda, mogâldeață, mogâldan*] (Reg) **1** *sn* Momâie (1). **2** *sm* Om bădăran, necioplit Si: *mocofan* **(2)**, *mocârțan* **(2)**, *țopârlan*. **3** *sn* Insulă plutitoare Vz *cocioc, plaur*. **4** *sn* (Sst) Rădăcină de stuf comestibilă.

mogâldău *sm* [At: DLR / Pl: *~ăi* / E: ns cf *mogândă, mogâldeață, mogâldan*] (Reg) Om corpolent.

mogâldeață *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~doață, ~ltea~, ~ând~, ~ândiță, ~ghind~, ~glând~, ~gond~, mohând~, mohond~*** / Pl: *~ețe* / E: cf *mogânda, mogâldan, mogâldău*] **1** Mică ridicătură de pământ Si: (reg) *măguiață* (4). **2** Grămadă sau căpiță de fân, de cereale. **3** Ființă sau obiect cu contururi vagi, greu de identificat din cauza întunericului, a dimensiunii, a depărtării Si: *momâie* **(7)**, *nălucire, vedenie*, (reg) *mohoandă* (1), *măguiață* **(1)**, *momâiață* **(1)**, *movila* **(11)**. **4** (Reg; dep) Om masiv, prost și molâu. **5** (Ca epitet, precedând termenul calificat, de care se leagă prin pp „de") Om mic de statură. **6** (Reg) Momâie (1).

mogâldoață *sf* vz ***mogâldeață***

mogâlteață *sf* vz ***mogâldeață***

mogândă *sf* vz ***mohoandă***

mogândeață *sf* vz ***mogâldeață***

mogândiță *sf* vz ***mogâldeață***

mogârlan *sm* vz ***mogâldan***

mogârzan *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: ns cf *mocârțan, moglan*] (Reg) Om mic de statură și diform din cauza grăsimii.

mogher, ~ă *a* vz ***moagăr***

moghilă *sf* vz ***movilă***

moghindeață *sf* vz ***mogâldeață***

moghiorâțală *sf* vz ***mohorâțeală***

moghioruște *sfp* vz ***măgheruște***

mogirlos, ~oasă *a* vz ***mocirlos***

moglan *sm* [At: CREANGĂ, A. 78 / V: ***mocl~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Om mare și voinic, dar prost și lipsit de bună creștere. **2** Om tăcut, dar care nutrește în sine sentimente de ură, de răzbunare.

moglândeață *sf* vz ***mogâldeață***

mogni *v* vz ***mocni***

mognit, ~ă *a* vz ***mocnit***

mogoandă *sf* vz ***mohoandă***

mogodici *s* [At: AN DOBR. IV, nr 4, 101 / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Miez de papură tânără. **2** Papură verde, pe care copiii obișnuiesc să o mănânce. **3** Plantă de apă nedefinită mai îndeaproape. **4** (Prc) Fruct rotund și negru al mogodiciului (**3**).

mogondeață *sf* vz ***mogâldeață***

mogori *v* vz ***mogorogi***

mogoroagea *sm* vz ***mogorogea***

mogoroci *v* vz ***mogorogi***

mogoroge *sm* vz ***mogorogea***

mogorogea *sm* [At: ȘEZ. III, 71 / V: ***mogoroge, ~roagea*** / E: ***mogorogi***] (Reg) **1** Om care abia vorbește și care nu pronunță bine cuvintele Si: (reg) *mogorogila*. **2** Om tăcut, dar care nutrește în mod ascuns sentimente de ură, de răzbunare Si: (reg) *moglan* **(2)**.

mogorogi [At: LM / V: ***~oci, ~osi, mogori*** / Pzi: *~gesc* / E: nct] (Reg) **1** *vi* A vorbi încet, alene Si: *a îngâna*. **2** *vi* A vorbi nedeslușit Si: *a bâigui, a îngăima*. **3** *vi* A vorbi nemulțumit, printre dinți Si: *a bombăni, a bodogăni*. **4** *vi* (D. copii) A gânguri. **5** *vt* A ocărî. **6** *vt* A mustra.

mogorogilă *sm* [At: DLR / E: ***mogorogea*** + *-ilă*] (Reg) Mogorogea (**1**).

mogorogire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***mogorogi***] (Reg) **1** Pronunțare înceată și rară a cuvintelor Si: *îngânare, murmur*. **2** Vorbire neclară. **3** Rostire cu nemulțumire a cuvintelor Si: *bombănire, bodogănire*. **4** (D. copii) Gângurire. **5** Ocărâre. **6** Mustrare.

mogorosi *v* vz ***mogorogi***

mogoș, ~ă *a* [At: ZANNE, P. VI, 206 / Pl: *~i, ~e* / E: cf mg *magas* „înalt"] (Reg) **1** Îndrăzneț. **2** Obraznic.

mogoși *v* vz ***mocoși***

mogoșire *sf* vz ***mocoșire***

mogoșit, ~ă *a* vz ***mocoșit***

mogotă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: sp ***mogota***] (Glg) Relief de mari dimensiuni, cu pereții verticali și creștetul plat, caracteristic carstului din regiunile tropicale.

mogtar *sn* [At: CHEST. II, 70/344, 436/387 / V: ***moct~*** / Pl: *~e* / E: mg ***magtár***] (Trs) **1** Hambar de cereale. **2** Loc unde se află mai multe hambare.

mogul, ~ă [At: DEX – S / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***mogul***] **1-2** *sm, a* (Persoană) care făcea parte din dinastia mongolă care a cucerit India. **3** *a* Care aparține mogulilor (1). **4** *a* Referitor la mogul (1). **5** *a* De mogul (1). **6** *sm*, (rar) *sf* (Fig) Persoană foarte importantă, cu puteri discreționare.

mohai *sn* vz ***mohair***

mohair *sn* [At: N. A. BOGDAN, C. M. 160 / P: *~ha-ir* / V: (înv) ***muh~, mulhaier***, (reg) ***mohai, muhai*** / Pl: *~uri* / E: fr ***mohair***, cf tc *muhayer*] **1** Păr de capră angora, folosit în industria textilă pentru fabricarea stofelor, covoarelor, fetrului etc. **2** Fir de mohair (1). **3** Scul de mohair (2). **4** Tricotaj de mohair (2). **5** (Pex) Postav țesut din lână amestecată cu păr de capră angora sau cu fire de mătase.

mohametanism *sn* vz ***mohamedanism***

mohametesc, ~ească *a* [At: IST. Ț. R. 61 / Pl: *~ești* / E: ***Mohamet*** (*Mohamed*) + *-esc*] (Înv) Mahomedan (1).

mohandă *sf* vz ***mohoandă***

mohândeață *sf* vz ***mogâldeață***

mohârlă *sf* vz ***mocirlă***

mohârlos, ~oasă *a* vz ***mocirlos***

mohican [At: BOUREANU, S. P. 19 / Pl: *~i* / E: fr ***mohican***] **1** *sm* Persoană care făcea parte dintr-un trib de indieni răspândit de-a lungul coastei Oceanului Atlantic, în Canada și nord-estul Statelor Unite ale Americii. **2** *a* Care aparține mohicanilor (1). **3** *a* Referitor la mohicani (1).

mohnă *sf* [At: CHEST. IV, 45/546a / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Râpă sau făgaș plin de cioate și de pietre, aduse de șuvoiul ploilor.

mohnăi *vi* [At: DLR / Pzi: *~esc, mohnăi* / E: fo cf *cohnăi*] (Reg) A vorbi pe nas Si: *a fonfăi*.

mohnăit, ~ă *a* [At: ALR I, 1620/378 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mohnăi***] **1-2** *smf, a* (Reg) (Persoană) care mohnăiește Si: *fonfăit, fonf.*

mohni *v* vz ***mocni***

mohnit, ~ă *a* vz ***mocnit***

mohoandă *sf* [At: LB / V: ***~ha~, mogo~, mogân~, moa~, moandră, moantă, mah~*** / Pl: *~de* / E: nct] **1** (Trs, Ban) Momâie **(7)**. **2** (Trs; dep) Femeie lipsită de putere sau neîndemânatică, proastă Vz *mohoi, mohonie*. **3** (Reg; îf *moandră*; pbl) Femeie nesociabilă.

mohoarcă *sf* vz ***mahorcă***

mohoi *smi* [At: LEXIC REG. 117 / E: cf *mohoandă*] (Buc) Om prost Si: (reg) *mohoieș*.

mohoieș *sm* [At: LEXIC REG 117 / Pl: *~i* / E: ***mohoi*** + *-aș*] (Buc) Mohoi.

mohondeață *sf* vz ***mogâldeață***

mohonie *sf* [At: COMAN, GL. 115 / V: ***mulh~*** / Pl: *~ii* / E: ns cf *mohoandă*] (Mun) Femeie foarte urâtă și proastă.

mohor[1] *sn* [At: N. COSTIN, L. 560 / V: (reg) ***moor, mour, măhur, măur, muhor*** / Pl: *~oare* / E: mg ***mohar*** „plantă"] **1** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunzele ascuțite, cu inflorescența ramificată și cu flori galbene-ruginii, care crește în culturile de păioase, de porumb etc. și este utilizată ca furaj Si: (reg) *bursoacă, costrei* (*Setaria glauca* sau *Panicum glaucum*). **2** Plantă erbacee din familia gramineelor cu frunzișoarele de la baza spicului verzi, bătând în roșcat Si: (reg) *bursoacă, dughie, mei-păsăresc* (*Setaria verticillata*). **3** Plantă erbacee din familia gramineelor cu frunzișoarele de la baza spicului verzi sau brun-violete Si: *mei-nebun* (*Setaria viridis*). **4** (Rar; îe) **A-și drege ~ul** A încerca să repare o gafă. **5** (Bot; reg; îc) **~-roșu** Meișor (*Panicum sanguinale*). **6** (Bot; reg; îc) **~-gros** Iarbă-bărboasă (*Panicum Crus-galli*). **7** (Bot; reg; îc) ***~-mare*** Dughie (*Setaria italica*). **8** Câmp cultivat cu mohor[1] **(1-3)** sau pe care cresc aceste plante. **9** (Reg) Mohor[1] **(1-3)** amestecat cu porumb sau cu ovăz, mei, dughie, servind ca nutreț. **10** (Bot; reg) Rogoz *(Carex riparia)*. **11** (Bot; reg) Țăpoșică (*Nardus stricta*).

mohor[2] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 110ʳ/3 / Pl: *~oare* / E: mg ***mohar*** „un fel de stofă"] (Îrg) Haină de purpură.

mohorală *sf* vz ***mohoreală***

mohorăciună *sf* vz ***mohorâciune***

mohorâciune *sf* [At: ANTIM, P. 151 / V (înv) ***~răciună*** / E: ***mohorî*** + *-iciune*] **1-2** (Înv) Culoare (roșie închisă, ca a mohorului[1] sau) roșie aprinsă. **3** (Înv) Nuanță întunecată. **4** (Înv) Nuanță neagră. **5** (Îdt) Scarlatină.

mohorâre *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***mohorî***] **1-2** Colorare în roșu (întunecat sau) viu. **3** (Fig) Întristare.

mohorât, ~ă [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 460/32 / V: (îvr) ***mohur~*** / Pl: *~âți, ~e* / E: ***mohorî***] **1** *a* Care are culoarea de la roșu-cărămiziu până la roșu-vânăt. **2** *sn* (Îvr) Stofă purpurie. **3** *sf* (Îvr) Haină făcută din stofă purpurie. **4** *sma* (Euf) Drac. **5** *a* De culoare închisă. **6** *a* Lipsit de strălucire, de lumină Si: *întunecos, sumbru*. **7** *a* Întunecat și apăsător. **8** *a* (D. oameni și d. înfățișarea, privirea, gândurile lor) Trist.

mohorâteală *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 293/13 / Pl: *~ele* / E: ***mohorâți*** + *-eală*] (Mol; mpl) Vopsea roșie obținută din plante.

mohorâți *vt* [At: VARLAAM, C. 113 / V: ***~rți*** / Pzi: *~țesc* / E: ***mohorât***] (Mol) **1** A înroși. **2** A vopsi în vișiniu sau într-o culoare închisă.

mohorâțit *sn* [At: PAMFILE-LUPESCU, CROM. 126 / E: ***mohorți***] (Mol) **1** Vopsire a firelor textile în roșu. **2** Vopsire în vișiniu sau într-o culoare închisă.

mohoreală *sf* [At: STANCU, R. A. IV, 208 / V: ***~rală*** / E: ***mohora*** + *-eală*] Stare a celui mohorât **(8)** Si: *posomoreală, tristețe*.

mohorel *s* [At: ALR SN III, 4658/987 / Pl: nct / E: ***mohor[1]*** + *-el*] (Bot; reg) **1** Papanaș (*Trifolium arvense*). **2** (Șîc **~-de-baltă**) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

mohoricel, ~cea *a* [At: VICIU, COL. 100 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***mohoriu*** + *-icel*] **1-6** (Pop; șhp) (Cam) mohoriu **(1-3)**.

mohoriu, ~ie *a* [At: DDRF / V (reg) ***muhur~*** / Pl: *~ii* / E: ***mohor[2]*** + *-iu*] **1** (Rar) De un roșu-închis Vz *mohorât* **(1)**. **2** (Mol; d. părul cailor; îf *muhuriu*) De culoare castanie-închisă. **3** (D. cai) Care are culoarea mohorie **(2)** Si: *murg*.

mohorî *vr* [At: ODOBESCU, S. III, 534 / Pzi: *~răsc* / E: ***mohor[2]***] **1** A se colora în roșu închis. **2** A căpăta o culoare închisă Si: *a se întuneca*. **3** (Fig) A se posomorî.

mohorțeală *sf* vz ***mohorâțeală***

mohorți *v* vz ***mohorâți***

mohurât, ~ă *a* vz ***mohorât***

moi[1] [At: (a. 1749) GCR II, 43/12 / E: drr ***muia***] (Reg) **1** *ain* (D. obiecte de îmbrăcăminte, pex d. oameni) Ud, muiat de ploaie. **2** *s* (Îe) **A pune** (sau **a da, a băga, a lăsa, a sta**) **la** (sau **a, pe, de-a**) **~** sau **a pune de-a ~ul** A pune sau a lăsa, a sta într-un lichid, pentru a se înmuia. **3** (Îe) **A umbla de-a ~ul** A umbla tot timpul beat. **4** *s* Copcă mare în gheață Si: (reg) *căldare*.

moi[2] *sn* vz ***molie***

moi[3] *s* vz ***muie***

moia *v* vz ***muia***

moiaștenă *sf* vz ***moiștină***

moiat, ~ă *a* vz ***muiat[2]***

moică *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 139 / E: ***moi[1]***] (Ban) Om molatic.

moicean *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~eni* / E: pbl ***Moeciu*** + *-ean*] (Reg) **1** Ardelean. **2** (Prc) Mocan[1] **(1)**.

moiceancă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ence* / E: ***moicean*** + *-că*] (Reg) **1** Ardeleancă. **2** (Prc) Mocancă **(1)**.

moichiță *sf* [At: H XVIII, 283 / Pl: *~ți* / E: nct] (Iht; reg) Grindel (*Cobitis barbatula*).

moiciune *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *mo-i~* / Pl: *~ni* / E: ***moia*** + *-ciune*] (Rar) Muiere prin cufundare într-un lichid.

moie *sf* vz ***molie***

moiecios, ~oasă *a* vz ***muiecios***

moiere *sf* vz ***muiere[2]***

moiete *s* [At: N. REV. R. VIII, nr. 6, 87 / Pl: nct / E: nct] (Ban) Pește nedefinit mai îndeaproape.

moietec *sm* vz ***măietic***

moietoare *sf* vz ***mâietoare***

moietură *sf* vz ***muietură***

moieți *smp* [At: ALR II, 4083/192 / E: ***moia***] (Cul; reg) Papară.

moimă[1] *sf* [At: PRAV. MODL. 49ʳ/4 / Pl: *~me* și *~mi* / E: mg ***majom***] (Îvr) **1** Maimuță **(1)**. **2** Om mic de statură.

moimă[2] *sf* [At: VAIDA / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Umflătură dureroasă, mai ales la gât sau la subsuori Si: (reg) *bolfă, boșoalcă, uimă* Vz *maimuca*.

moimiță *sf* [At: CANTEMIR, IST. 49 / V: ***mom~***, (înv) ***~mâță*** / Pl: *~țe* / E: ***moimă[1]*** + *-iță*] **1** (Îvr) Maimuță **(1)**.

moimoc *sm* [At: ALR SN III, h 686/325 / Pl: *~oci* / E: ***moimă[1]*** + *-oc*] (Reg) Maimuțoi **(1)**.

moimoi *smi* [At: ALR SN III, h 686 / E: ***moimă[1]*** + *-oi*] (Reg) Maimuțoi **(1)**.

moimucă *sf* [At: ALR SN III, h 686/53 / Pl: *~uci* / E: ***moimă[1]*** + *-ucă*] (Reg) Maimuță **(1)**.

moina *vr*, (rar) *viim* [At: DELAVRANCEA, V. V. 178 / Pzi: 3 *~ează* / E: ***moină[1]***] A se face moină[1] **(1)** Si: (reg) *a se moiști, a se moloșagai, a se moloșogi*.

moinare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~nări* / E: ***moina***] (Îdt) Încălzire a timpului, după o perioadă de iarnă cu temperaturi scăzute Cf *moină* **(1)**.

moinat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***moină[1]***] (Rar; d. timp) Moinos **(1)**.

moinatec, ~ă *a* [At: HEM 1569 / Pl: (rar) *~eci* / E: ***moină[1]*** + *-atic*] (Rar; d. timp) Moinos **(1)**.

moină[1] *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 158 / Pl: *~ne* / E: ns, cf *moale[1], moiște*] **1** Timp umed și relativ călduros, de obicei cu cerul înnorat în timpul iernii, după o perioadă de temperaturi scăzute Si: (reg) *mocirloasă,*

moişte (1), *moişteală*, *moiştină* (1), *moleşiță*, *moloşag* Vz *tomoroagă*, *tulnic*. 2 (Pex; rar) Umezeală. 3 (Pex; rar) Ploaie. 4 (Reg; îs) ~ *galbenă* Mană (4). 5 (Trs) Loc mocirlos Si: (reg) *moişte* (2), *moiştină* (2), *rodină*. 6 (Pop) Bucată de pământ cultivată sau cultivabilă Si: *ogor*, (reg) *moişte* (3). 7 Teren lăsat necultivat o perioadă de timp Si: *pârloagă*, (reg) *mejdină* (2), *morhoancă*, *morunca*, *năvăloacă*, *noroi*, *rât*. 8 Pământ nelucrat Si: *țelină*. 9 (Reg) Porumbişte. 10 (Olt) Parte moale a brațului. 11 (Olt) Încheietură a mâinii. 12 (Iht; reg) Grindel (*Cobitis barbatula*).

moină[2] *sf* [At: REV. CRIT. IV, 145 / Pl: *~e* / E: nct] (Trs) Măciucă (1).

moineri *sn* vz ***mâner***

moinos, ~oasă *a* [At: POLIZU / Pl: *~oşi*, *~oase* / E: ***moină[1]*** + *-os*] 1 (D. timp, iarna) Umed şi relativ călduros Si: (rar) *moinat*, *moinatec*, (reg) *moişte* (4). 2 (Reg; d. terenuri) Îmbibat de apă Si: *apos*, *apătos*, *mocirlos*. 3 (Reg; d. apă) Cu gust sălciu.

moioacă[1] *sf* [At: ALR SN III, h 648/2 / Pl: *~ace* / E: nct] (Bot; reg) Colilie (*Stipa pennata*).

moioacă[2] *sf* vz ***moioagă***

moioagă *sf* [At: BĂCESCU, P. 125 / V: *~acă sf* / Pl: *~oage* / E: nct] (Iht; reg) Grindel (*Cobitis barbatula*).

moiră *sf* [At: DN[3] / P: *mo-i-ră* / Pl: *~re* / E: gr ***μοῦρα***] (Mit; mpl) Divinitate greacă personificând destinul Si: *parce*.

moire *sf* vz ***muiere[2]***

moisafir *sm* vz ***musafir***

moisă *sf* vz ***moiță***

moişcă *sf* [At: LB / Pl: *~şte* / E: nct] (Reg) Peşte nedefinit mai îndeaproape.

moişte [At: (a. 1774) IORGA, S. D. XIII, 75 / A şi: *moişte* / P: *mo-i~* / V: (reg) ***moli~*** / Pl: *~ti* / E: ***moale[1]*** + *-şte*] 1-3 *sf* (Reg) Moină[1] (1, 5-6). 4 *a* Moinos (1). 5 *sf* (Atm; Ban) Tâmplă. 6 *sf* (Ban) Creştet al capului.

moişteală *sf* [At: CIAUŞANU, R. SCUT. 20 / P: *mo-i~* / E: ***moişti*** + *-eală*] (Olt) Moină[1] (1).

moişti *vrim* [At: CIAUŞANU, V. 180 / Pzi: 3 *~şteşte* / E: ***moişte***] (Olt) A se moina.

moiştină *sf* [At: LM / P: *mo-i~* / V: ***moiaştenă*** / Pl: *~ni* / E: ***moişte*** + *-ina*] (Reg) 1 Moină[1] (1). 2 Moină[1] (5).

moiştit, ~ă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 231 / P: *mo-i~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***moişti***] (Olt; d. zăpadă) Muiat.

moiştos, ~oasă *a* [At: BARCIANU / P: *mo-i~* / Pl: *~oşi*, *~oase* / E: ***moişte*** + *-os*] (Reg) Mocirlos.

moitoare *sf* vz ***mâietoare***

moitor, ~oare *sf*, *a* vz ***muietor***

moiță *sf* [At: ANTIPA, P. 84 / V: ***moisă***, ***moit*** *sm* / Pl: *~țe*, *~ți* / E: nct] (Reg) 1 (Iht) Grindel (*Cobitis barbatula*). 2 (Iht) Molan[1] (2) (*Nemachilus barbatulus*). 3 (Bot) Specie de ciupercă comestibilă, de culoare galbenă, verzuie sau cafenie.

mojaică *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 139 / Pl: ? / E: nct] Om care cârteşte sau bârfeşte.

mojant, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 161 / Pl: *~nți*, *~e* / E: nct] (Reg) 1 (Îs) *Măr* ~ Varietate de măr nedefinită mai îndeaproape. 2 (Îas) Varietate de mere produse de mărul mojant.

mojar *sm* [At: (a. 1791) IORGA, S. D. VIII, 22 / V: (reg) ***~jer***, ***~jder***, ***~jdir***, ***moajer***, ***morjer***, ***mâjar***, ***mâjer***, ***mărjar***, ***mărjer***, ***mânjar***, ***mujar***, ***mujer*** / Pl: *~e* şi *~jere* / E: mg ***mozsár***, cf ger *Möser*] 1 (Trs, Ban) Piuliță pentru alimente. 2 Piuă a şteampului. 3 (Trs) Oală de tablă, de fontă, de lut etc. pentru făcut mămăligă. 4 (Reg) Fontă. 5 Vas mic, din porțelan, sticlă etc., de formă semisferică, folosit în laboratoare şi în farmacii, pentru a freca, a fărâmița sau a amesteca diferite substanțe, cu ajutorul unui pistil. 6 (Trs) Tun primitiv Si: *piuă*, *treasc*.

mojdan *sn* [At: PSALT. 124 / Pl: *~e* / E: slv ***мождань***] (Îvr) Măduvă (1).

mojdar *s* vz ***mujdar***

mojdei *sn* vz ***mujdei***

mojder *sn* vz ***mojar***

mojdier *sn* vz ***mujdeier***

mojdir *sn* vz ***mojar***

mojdran *sm* vz ***mojdrean***

mojdrean *sm* [At: HEM 1468 / V: (reg) ***~ran***, ***~jrean***, ***~jnean***, ***mosdran***, ***moşdran***, ***moşdr~***, ***mozdran*** / Pl: *~eni* / E: nct] 1 Arbore cu frunze compuse din 7-9 foliole pețiolate, cu flori albe, mirositoare, din a cărui coajă se scoate o vopsea roşie şi care, crestat, lasă să se scurgă o substanță zaharoasă, folosită ca purgativ Si: (reg) *frasin-de-munte*, *urm* (*Fraxinus ornus*). 2 (Reg) Paltin (*Acer pseudoplatanus*).

mojecesc, ~ească *a* vz ***mojicesc***

mojer *sn* vz ***mojar***

mojerică *sf* [At: H XII, 322 / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai de aproape.

mojeruț *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***mojar*** + *-uț*] 1-6 (Trs; şhp) Mojar (1, 3, 5) (mic).

mojgi *v* vz ***mujdi***

mojic, ~ă *s*, *a* [At: (a. 1648) GCR I, 133/2 / V: ***muj~*** / Vc şi: (reg) *mojice* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: rs ***мужик***] 1 *smf* (Îvr) Țăran. 2 *sm* (Înv; pex) Om de rând, care nu făcea parte din cinurile boiereşti. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) lipsită de educație, de maniere Si: *bădăran*, *mitocan*. 5 *sm* (Liv; îf *mujic*) Țăran rus înainte de revoluția rusă din octombrie 1917.

mojican *sm* [At: PR. DRAM. 247 / Pl: *~i* / E: ***mojic*** + *-an*] (Rar; aug) Mojic (3).

mojicancă *sf* [At: DLR / Pl: *~nce* / E: ***mojican*** + *-că*] (Rar; aug) Mojică (3).

mojică *sf* vz ***muzică***

mojicesc, ~ească *a* [At: NECULCE, L. 171 / V: (înv) ***mojec~*** / Pl: *~eşti* / E: ***mojic*** + *-esc*] 1 (Îrg) Care aparține mojicului (1). 2 (Îvr) Referitor la mojic (1). 3 De mojic (3) Si: *grosolan*, *ordinar*, *vulgar*, (asr) *mojicos*.

mojiceşte *av* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***mojic*** + *-eşte*] 1 (Înv) Ca un mojic (1). 2 (Înv) În felul mojicilor (1). 3 Ca un mojic (3) Si: *grosolan*.

mojici *vir* [At: COSTINESCU / Pzi: *~cesc* / E: ***mojic***] 1-2 (Rar) A avea o purtare grosolană. 3-4 A se obrăznici.

mojicie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 133 / Pl: *~ii* / E: ***mojic*** + *-ie*] 1 (Înv) Stare, condiție a mojicului (1). 2 Vorbă, faptă, atitudine, comportare de mojic (3) Si: *bădărănie*, *grosolanie*, *mitocănie*.

mojicime *sf* [At: NECULCE, L. 289 / V: ***muj~*** / Pl: (rar) *~mi* / E: ***mojic*** + *-ime*] 1 (Înv) Mulțime de mojici (1). 2 (Înv) Totalitate a mojicilor Si: *țărănime*. 3 (Pex) Oameni de rând.

mojicos, ~oasă *a* [At: MILESCU, ap. LET.[2] I, 126 / Pl: *~oşi*, *~oase* / E: ***mojic*** + *-os*] (D. oameni şi manifestările lor; asr) Mojicesc (3).

mojmon *sm* vz ***moşmon***

mojnean *sm* vz ***mojdrean***

mojolo *s* [At: ALR I, 1720/333 / V: ***molojo*** *s*, ***moliajă***, ***molojană***, ***molojie*** *sf*, ***malaj*** *s* / E: mg ***malozsa***] (Mgm; Trs; csc) Stafide.

mojorlău *sn* vz ***morjolău***

mojrean *sm* vz ***mojdrean***

mol[1] *sm* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 130 / Pl: *~i* / E: fr ***mole***, ger ***Mol***] (Chm) Moleculă-gram.

mol[2] *sm* vz ***molie***

mol[3] *sm* [At: FILIMON, O. I, 331 / Pl: *~uri* / E: it ***molo***, fr ***môle***] Construcție în bazinul unui port, sub formă de dig care înaintează de la țărm către larg, servind pentru acostare, operații portuare, apărarea portului de curenți şi de valuri etc.

mol[4] *s* [At: BIANU, D. S. / Pl: nct / E: fr ***môle***] Tumoare care se formează uneori în uter, după fecundare, împiedicând dezvoltarea fătului.

mol[5] *s* [At: ALR II/I, h 121/64 / Pl: nct / E: nct] (Med; reg) Rapăn.

mol[6] *s* [At: BARONZI, L. 149 / Pl: nct / E: rrm ***mol***] (Arg) Vin.

mol[7] *sn* vz ***mâl***

mola[1] *i* [At: BART, E. 235 / E: tc ***mola***] (Mrn) Lasă! Dă-i drumul!

mola[2] *sf* [At: NECULCE, L. 167 / V: ***mula*** (A și: *múla*, Pl: *mulale*) *sf*, ***molah*** *sm* / Art.: *molaua* / E: tc ***molla, mollah***] **1** (Tcî) Titlu dat preoților musulmani. **2** (Tcî) Judecător turc, superior cadiului, în marile orașe Si: *hoge*.

mola[3] *sf* vz ***mala[1]***

mola[4] *vi* [At: AN. DOBR. IV, nr. 1, 122 / Pzi: *~lez* / E: ***mola[1]***] (Mrn) A da drumul unei parâme, unui lanț etc.

molah *sm* vz ***mola[2]***

molal, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***molal***] (Chm; Fiz) De mol[1].

molalitate *sf* [At: DEX – S / Pl: (rar) *~tăți* / E: eg ***molarity***] (Chm; Fiz) Molaritate.

molalău *a* vz ***molălău***

molalâc *sn* [At: ȘIO II$_2$, 81 / Pl: *~uri* / E: tc ***mollalek***] (Tcî) Jurisdicție a unui mola[2].

molan[1] [At: BARONZI, L. 94 / V: ***~nă*** *sf*, ***~lân, ~lână*** *sf*, ***~lean, ~rlan, morlană*** *sf* / Pl: *~i* / E: ***moale[1]*** + *-an*] **1** *a* (reg) Molâu (3). **2** *sm* Pește mic din apele de munte, cu corpul cilindric, cu solzi mici și rari Si: (reg) *brudă, moiță* (2), *molâu* (9), *moleac, molete[2]* (1), *moloi* (2), *morlancă, popete, ţoaţă* (*Nemachilus barbatulus*).

molan[2] *s* [At: BL IV, 199 / E: ***mol[6]*** + *-an*] (Fam) Vin.

molar[1] [At: DLR / Pl: *~i* / E: fr ***molaire***] **1** *sm* Măsea (1). **2-3** *sm, a* (Dinte) molar.

molar[2], ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 88 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mol[1]*** + *-ar*] (Chm) **1** De mol[1]. **2** Referitor la mol[1].

molare *vt* [At: DEX[2] / Pl: *~lări* / E: ***mol***] (Mrn) Lăsare a unei parâme.

molaritate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***molarité***] Concentrație a unei soluții, exprimată în molecule-gram.

molasă *sf* [At: COBÎLCESCU, G. 86/28 / Pl: *~se* / E: fr ***mollasse***] (Glg) Conglomerat de culoare albă-cenușie, uneori verzuie sau roșie, format din gresie feldspatică și din ciment calcaros, slab consolidat.

molasic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mollassique***] Care este constituit din molasă.

molastină *sf* [At: AR (1829), 66[1]/49 / V: (reg) ***moroștină*** *sf* / Pl: *~ni, ~ne* / E: nct] (Înv) Mlaștină.

molaș *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Mihalț (1) (*Lota lota*).

molat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mola***] (Mrn; d. parâme) Care a fost complet derulat.

molatec, ~ă *a* vz ***molatic***

molatic, ~ă [At: AETHIOPICA, 38 [r]/7 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***moale[1]*** + *-atic*] **1** *a* Moale[1] (1). **2** *a* (D. gură, buze) *a* Cărnos. **3** *a* (D. forme de relief) Cu înclinație mică, cu pantă lină. **4-5** *smf, a* (Persoană) lipsită de energie Si: *bleg, moale[1]* (48). **6** *a* (D. însușiri, manifestări etc. ale oamenilor) Care arată, trădează slăbiciune, nehotărâre, lipsă de energie, apatie, indolență. **7** *a* Plăcut la atingere Si: *moale[1]* (63). **8** *a* (D. ochi, privire) Languros. **9-10** *a, av* (D. culori, lumină, izvoare de lumină, sunete) (Care este) lipsit de stridențe. **11-12** *a, av* (D. mișcări) (Care este) ușor, abia simțit. **13-14** *a, av* (D. obiecte, ființe etc.) (Care se mișcă) lin, domol. **15-16** *a, av* (Spc; d. ființe sau părți ale corpului lor) (Care se mișcă) leneș, voluptos. **17-18** *a, av* (Care se manifestă) cu un efect calmant Si: *blând, duios, plăcut*. **19** *s* (Iht) Grindel (*Cobitis barbatula*).

molă[1] *sf* vz ***molie***

molă[2] *sf* vz ***mulă[1]***

molăci *v* vz ***moleși***

molăcit, ~ă *a* vz ***moleșit***

molăciune *sf* vz ***moliciune***

molăiață *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~ețe* / E: ***molău[2]*** + *-eață*] (Reg) Moleșeală (1).

molălău *a* [At: T. POPOVICI, SE. 69 / V: ***~lal~*** / Pl: *~ăi* / E: ***moale[1]*** + *-ălău*] (Reg) Molâu (3).

molănete *sm* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~eți* / E: ***molan[1]*** + *-ete*] (Reg) **1** Om lipsit de energie. **2** Om laș.

molăr *sm* vz ***maler***

molărai *sn* [At: BL XIII, 116 / Pl: *~e* / E: cf ger *Malerei* „pictură"] (Gms; Ban; Trs) Fotografie.

molări *v* [At: CALENDARIU (1844), 68/20 / Pzi: *~resc* / E: ***molărai***] (Reg) **1** *vt* A picta. **2-3** *vtr* A (se) fotografia.

molărie *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 138 / Pl: *~ii* / E: ***molăr*** + *-ie*] (Gms; Ban) **1** Meserie a pictorului. **2** Meserie a zugravului.

molărit, ~ă [At: CALENDARIU (1844), 68 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***molări***] (Gms; Ban; Trs) **1** *a* Pictat. **2** *a* Vopsit. **3** *a* Spoit. **4** *a* Fotografiat. **5** *sf* Icoană. **6** *sf* (Pgn) Tablou.

molășire *sf* vz ***moleșire***

molătate *sf* [At: SBIERA, F. S. 333 / V: (rar) ***~let~, ~lit~*** / E: ***moale[1]*** + *-ătate*] (Rar) **1** Atitudine sau mișcare leneșă, înceată. **2** Moliciune (3).

molătău *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~tăi* / E: ***moale[1]***] (Reg; d. oameni) **1** Bleg. **2** Nătâng.

molăti *v* vz ***mulătui***

molătui *v* vz ***mulătui***

molău[1] *sm* [At: H IX, 266 / Pl: *~ăi* / E: cf *molan[1]*, *moale[1]*] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape Vz *molâu[1]* (9).

molău[2], ~ăie *a* vz ***molâu***

molăi, ~ăie *a, sm* vz ***molâu***

molân *sm* vz ***molan[1]***

molână *sf* vz ***molan[1]***

molând, ~ă *a* [At: GIUGLEA, C. L. 17 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***bolând***] (Reg) Molâu (5).

molândău *sm* vz ***morândău***

molânjinos, ~oasă *a* vz ***molojânos***

molâu, ~âie [At: IST. AM. 60[v]/17 / V: (reg) ***~lău, ~lăi, ~lîu*** / Pl: *~âi, ~âie* / E: ***moale[1]*** + *-âu*] **1** *a* (Îvr) Moale[1] (1). **2** *a* Lipsit de rezistență Si: *slab, șubred*. **3-4** *a, av* (D. ființe și mișcările lor) (Care este) fără forță, fără vlagă Si: *încet, leneș, molatic*, (reg) *molan[1]* (1), *molălău, molcan, molofan*. **5-6** *a, av* (Care este) lipsit de energie, de voință, de combativitate Si: *bleg, indolent, leneș, moale[1]*, (reg) *molând, moloi* (1), *molticos*. **7-8** *sm, a* (Persoană) care arată, trădează lipsă de energie, indolență. **9** *sm* (Iht; reg; îf *molăi*; pbl) Molan[1] (2) (*Nemachilus barbatulus*). **10** *sfp* (Art.) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

molc, ~ă *a* vz ***mâlc[1]***

molcan, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ***molcuț***, css, cf *molcăluț*] (Reg) Molâu (3).

molcăi *vr* [At: ALR II, 3551bis/362 / Pzi: *molcăi* / E: cf *molcăluț*] (Reg) A deveni moale Si: *a se înmuia*.

molcăluț, ~ă *a* / Pl: *~i, ~e* / E: cf *molcuț*] **1-10** (Reg; șhp) Molcuț (**1-10**).

molceag, ~ă *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 3, 66 / Pl: *~egi, ~ege* / E: ***molcuț*** css] (Reg) **1** (D. fân) Care nu este uscat bine. **2** (D. oameni) Încet la treabă. **3** (D. băuturi spirtoase) Slab, cu puțin alcool.

molcel, ~ea *a* vz ***molicel***

molcelică *a* vz ***molicică***

molceluș, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 107 / Pl: *~i, ~e* / E: ***molicel*** + *-uș*] **1-10** (Reg; șhp) Molcuț (**1-10**). **11** (Îvr) Gingaș.

molcic, ~ă *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***molicel*** css] **1-10** (Reg; șhp) Molcuț (**1-10**).

molcom [At: CORESI, EV. 254 / A și: *~com* / V: ***măl~, mălcum, ~cum, mul~, mulcum***, (rar) ***mălcuma, mărcum, mâl~*** / E: bg **мълком**, cf rs мо.ком] **1** *av* (Îe) **A tăcea ~** A nu spune nimic. **2** *av* (Pe lângă verbe de declarație) Fără asprime, duritate sau violență Si: *blând, dulce*. **3** *av* (Pe lângă verbe de declarație) Fără forță sau tărie Si: *încet, slab, stins*. **4** *i* Tăcere! **5** *i* Liniște! **6** *av* (Îe) **A sta** (sau **a ședea**, înv, **a înceta**) **~** A sta nemișcat, neclintit. **7** *av* (Îae) A sta cuminte. **8** *av* (Îae) A rămâne pasiv, a nu lucra sau a nu întreprinde nimic. **9** *av* (Cu verbe de mișcare) Fără agitație Si: *calm, domol, liniștit*. **10** *a* (D. oameni) Cu caracter pașnic. **11** *a* (D. oameni) Bun.

molcomeală *sf* [At: CONTEMP. 1951, nr. 244, 2/2 / Pl: *~eli* / E: ***molcomi*** + *-eală*] (Rar) **1** Lipsă de asprime. **2** Lipsă de tărie, de forță. **3** Lipsă de grabă Si: *încetineală, tărăgănare*.

molcomenie *sf* [At: LEX. MARS. 152 / Pl: *~ii* / E: ***molcomi*** + *-enie*] (Îvr) Umilință.

molcomește *av* [At: LEX. MARS. 213 / E: ***molcom*** + *-ește*] (Îvr) Cu umilință.

molcomi [At: BIBLIA (1688), 341²/47 / V: ***mulcâmi***, ***mul~***, (înv) ***mulcumi*** / Pzi: *~mesc* / E: ***molcom***] **1** *vi* (Înv) A sta nemișcat, neclintit. **2** *vi* (Înv) A sta în expectativă. **3** *vr* A se încetini. **4-5** *vrt* (Pop) A (se) liniști. **6** *vt* (Pop) A mângâia. **7-8** *vtr* (Pop) A (se) îmbuna. **9** *vt* (Pop) A convinge. **10** *vi* (Înv) A se supune. **11** *vr* A se lingusi.

molcomire *sf* [At: N. TEST. (1648), 309ʳ/23 / V: ***mâl~***, ***mâl~***, ***mul~*** / Pl: *~i* / E: ***molcomi***] **1** (Înv) Nemișcare. **2** Încetinire. **3** Liniștire. **4** Mângâiere. **5** (Pop) Îmbunare. **6** Liniște. **7** Desfășurare lentă a unui proces, a unei acțiuni. **8** Supunere. **9** (Îlv) **A face mâlcomire** A se ploconi. **10** Lingușire.

molcomiș, ~ă [At: CORESI, EV. 457 / V: ***mâl~***, ***mâl~***, ***~onieș***, ***mul~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***molcom*** + *-iș*] **1** *av* (Îvp; și îlav **pe** sau **cu** ~) În tăcere. **2-3** *a, av* (Pex) (Care apare) pe furiș. **4** *av* Încet, abia auzit. **5-6** *sm, a* (Îvr) (Om) tăcut. **7-8** *sm, a* (Îvr) (Om) ascuns.

molcomit¹ *sm* [At: CONV. LIT. XLIII, 926 / V: ***~cum~*** / E: ***molcomi***] (Reg) Zgomot ușor și monoton.

molcomit², ~ă *a* [At: MARIAN, S. R. I, 117 / V: ***mul~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***molcomi***] **1** (Pop) Lent. **2** Cu mișcări liniștite, domoale.

molcomitor, ~oare *a* [At: F (1891), 326 / V: ***mul~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***molcomi*** + *-tor*] **1** (Pop) Care liniștește. **2** (Îvr) Umil.

molcomuț, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i*, *~e* / E: ***molcom*** + *-uț*] **1-6** (Reg; șhp) (Cam) molcom **(8-10)**.

molconieș *av* vz ***molcomiș***

molcotit *av* [At: SLAVICI, N. I, 76 / E: ns cf *molc*] (Reg) Cu glas domol, potolit, blând.

molcovan *sn* [At: I. CR. VIII, 88 / Pl: *~e* / E: nct] (Mun) Bucată mare de pâine.

molcu *av* vz ***mâlc¹***

molculuț, ~ă *a* vz ***molcăluț***

molcum *av* vz ***molcom***

molcumit *sn* vz ***molcomit¹***

molcuț, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~i*, *~e* / E: ***moale¹*** + *-cuț*] **1-10** (Șhp) Moale **(1, 45, 64, 68, 80)** Si: (reg) *molcăluț* **(1-10)**, *molceluș* **(1-10)**, *molcic* **(1-10)**, *molicel* **(1-10)**, *molicică* **(1-20)**, (pop) *molișor* **(1-10)**. **11** (Reg; îs) *Ou ~* Ou fiert sau copt puțin, ou aproape moale¹.

moldav, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 221 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***moldave***] **1-2** *smf* (Înv) Moldovean **(1-2)**. **3-6** *a* Moldovean **(8-11)**. **7-9** Moldovenesc **(5-7)**.

moldavit *s* [At: STAMATI, M. 21/13 / Pl: nct / E: ***Moldavia*** + *-it*] Varietate de ozocherită neagră, amestecată cu sticlă de origine cosmică, care se găsește în Moldova Si: (reg) *ceară-de-pământ*.

moldă *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***mul~*** / E: ger ***Molde***] **1** (Reg) Albie. **2** (Olt) Vas de lemn în care se scurge mustul la cramă Si: (reg) *curătoare*. **3** (Reg) Ladă în care curge făina din vrană la moară. **4** (Reg) Carapace a broaștei țestoase. **5** (Reg) Cap lățit al cuiului.

moldo- [At: DLR / E: ***moldovean***] Element prim de compunere cu sensurile: **1-2** (Referitor la) Moldova. **3-4** (Referitor la) moldoveni **(5)**.

moldomuntean, ~ă *smf, a* [At: IORGA, L. II, 477 / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***moldo-*** + ***muntean***] (Rar) **1-3** Moldovalah **(1-3)**.

moldon *sn* vz ***molton***

moldoromân, ~ă *smf* [At: IC. LUM. (1840), ap. DLR / Pl: *~i*, *~e* / E: ***moldo-*** + ***român***] (Rar) Moldovalah **(1)**.

moldovalah, ~ă [At: DLR / Pl: *~i*, *~e* / E: ***moldo-*** + ***valah***] **1** *smf* Român din fostele principate române Si: (rar) *moldomuntean* **(1)**, *moldoromân*, *moldovlah* **(1)**. **2-3** *a* Care (aparține sau) este caracteristic moldovalahilor **(1)** Si: *moldovlah* **(2-3)**, (rar) *moldomuntean* **(2-3)**.

moldovan, ~ă *smf, a* vz ***moldovean***

moldovancă *sf* vz ***moldoveancă***

moldovean, ~ă [At: URECHE, ap. GCR I, 71/34 / V: (reg) ***~van***, ***mulduvan***, (înv) ***muldovan*** / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***Moldova*** + *-ean*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Moldovei sau) este originară din Moldova Si: (înv) *moldav* **(1-2)**. **5** *smp* Populație din Moldova. **6** *sm* (Îe) **Mintea ~ului cea de pe urmă** Mintea **(62)** românului care devine realist după ce a făcut o greșeală. **7** *sf* (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape. **8-9** *a* Care aparține (Moldovei sau) moldovenilor **(5)** Si: *moldovenesc* **(1-2)**, (înv) *moldav* **(3-4)**. **10-11** *a* Privitor (la Moldova sau) la moldoveni **(5)** Si: *moldovenesc* **(3-4)**, (înv) *moldav* **(5-6)**. **12-14** Moldovenesc **(5-7)**.

moldoveancă *sf* [At: SADOVEANU, O. XIII, 77 / V: (reg) ***~vancă*** / Pl: *~ence* / E: ***moldovean*** + *-că*] **1-2** Femeie care (face parte din populația de bază a Moldovei sau) este originară de acolo. **3** (Îrg) Rachiu fabricat în Moldova. **4-5** (Îrg) Pahar cu care se bea moldoveanca **(3)** (și care are capacitatea de un sfert de litru).

moldovenesc, ~ească [At: URECHE, ap. GCR I, 69/9 / V: (reg) ***~vinesc***, ***mulduvin~*** / Pl: *~ești* / E: ***moldovean*** + *-esc*] **1-4** *a* Moldovean **(8-11)**. **5** *a* Originar din Moldova Si: *moldovean* **(10)**, (înv) *moldav* **(7)**. **6-7** *a* Care este caracteristic (Moldovei sau) moldovenilor **(5)** Si: *moldovean* **(11-12)**, (înv) *moldav* **(8-9)**. **8** *sf* Grai românesc vorbit de moldoveni **(5)**. **9** *sfa* (Reg; *a* și *horă ~ească*) Dans popular în ritm de horă, executat mai ales de flăcăi. **10** *sfa* Melodie după care se execută moldoveneasca **(9)**.

moldovenește *av* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***moldovean*** + *-ește*] **1** În felul moldovenilor **(5)**. **2** În graiul moldovenesc sau cu accent moldovenesc. **3** (Îe) **A o lua** sau **a (o) spune** (ori, rar, **a i-o spune cuiva**) ~ A acționa sau a vorbi direct, fățiș, cu hotărâre și energie.

moldoveni *vtr* [At: CANTEMIR, IST. 6 / Pzi: *~nesc* / E: ***moldovean***] (Rar) **1-3** A (se) moldoveniza **(1-4)**.

moldovenie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 6 / Pl: *~ii* / E: ***moldovean*** + *-ie*] (Îvr) Grai moldovenesc.

moldovenire *sf* [At: CONACHI, ap. IORGA, L. II, 501 / Pl: *~ri* / E: ***moldoveni***] **1-3** (Rar) Moldovenizare **(1-3)**.

moldovenisi *vt* [At: CANTEMIR, IST. 6 / Pzi: *~sesc* / E: ***moldovean*** + *-isi*] (Îvr) **1-2** A moldoveniza **(1, 3)**.

moldovenism *sn* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 217 / Pl: *~e* / E: ***moldovean*** + *-ism*] **1** Particularitate lingvistică specifică graiului din Molova. **2** Cuvânt, expresie din graiul moldovean.

moldoveniza *vtr* [At: BUL. FIL. III, 266 / Pzi: *~zez* / E: ***moldovean*** + *-iza*] **1-2** (Rar) (A face să capete sau) a căpăta trăsăturile caracteristice moldovenilor Si: (rar) *a (se) moldoveni* **(1-2)**, *a moldovenisi* **(1)**. **3-4** *vtr* (D. un cuvânt împrumutat) A (se) adapta sistemului graiului moldovenesc Si: (rar) *a (se) moldoveni* **(3-4)**, *a moldovenisi* **(2)**.

moldovenizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***moldoveniza***] **1** Primire de trăsături specifice moldovenilor. **2** (Spc) Adaptare a unui împrumut la normele graiului moldovenesc.

moldovenizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***moldoveniza***] **1** Care a primit trăsături caracteristice moldovenilor. **2** (D. cuvinte, expresii etc.) Care a primit o formă corespunzătore graiului moldovenesc.

moldovinesc, ~ească *a* vz ***moldovenesc***

moldovlah, ~ă *smf, a* [At: CANTEMIR, HR., ap. DLR / Pl: *~i*, *~e* / E: ***moldo-*** + ***vlah***] **1-3** Moldovalah **(1-3)**.

moldru *s* [At: KLEIN, D. 194 / Pl: nct / E: ger. ***Molter***] (Reg) Baniță.

mole *sf* vz ***molie***

molea *s* [At: RĂDULESCU-CODIN, 51 / E: cf *moale*] (Mun) Om care lucrează încet, care se mocește.

moleac *sm* [At: BĂCESCU, P. 37 / Pl: *~eci* / E: ns cf *molan¹*] (Iht; reg) Molan¹ **(2)** (*Nemachilus barbatulus*).

molean *a* vz ***molan¹***

moleață *sf* [At: DACIA LIT. 261/20 / V: (înv) ***~ctă***, (reg) ***moleț*** *sn* / Pl: *~țe* / E: ***moale¹*** + *-eață*] **1** (Înv) Moleșeală **(1)**. **2** (Reg) Obiect, lucru moale¹. **3** (Spc) Rocă moale¹, care se sparge ușor. **4** (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

moleben *sn* [At: AR (1829), 33[1]/11 / V: **~bin** / E: rs **молебен**] (Înv) Tedeum.

molebin *sn* vz **moleben**

molebnic *sm* [At (a. 1660) URICARIUL, V, 228/26 / Pl: *~ici* / E: slv **молебьникъ**] (Îvt) Titlu pe care îl purtau membrii clerului oficiant.

molecău, ~caie *smf, a* [At: LB / V: **~lіcău** / Pl: *~ăi, ~äie* / E: cf *moale*[1]] **1-2** (Reg) (Persoană) care se mișcă greoi, care lucrează încet și nespornic Vz *molâu*.

moleciune *sf* vz ***moliciune***

molecular, ~ă *a* [At: PROPĂȘIREA, 203 / V: (înv) **~iu** / Pl: *~i, ~e* / E: fr *moléculaire*] **1** Care aparține moleculei. **2** Privitor la moleculă. **3** (Îs) *Greutate ~* Număr egal cu suma greutăților atomice ale atomilor care compun o moleculă.

moleculariu, ~ie *a* vz ***molecular***

moleculă *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~le* / E: lat ***molecula***, it ***molecola***, fr ***molécule***] **1** Cea mai mică parte dintr-o substanță, care are compoziția procentuală și proprietățile chimice ale substanței respective, constituită din unul sau mai mulți atomi legați între ei prin forțe de valență principală Si: (înv) *particică*. **2** (Șîc) **~-gram** Cantitate de substanță a cărei greutate, exprimată în grame, este numeric egală cu greutatea moleculară a substanței Si: *mol*[1].

molefsi *v* vz ***molipsi***

molefmă *sf* vz ***molimă***

molemă *sf* vz ***molimă***

molemos, ~oasă *a* vz ***molimos***

molenie *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 197/19 / Pl: *~ii* / E: slv **молкние**] (Îvr) Rugăciune.

molepseală *sf* vz ***molipseală***

molepsi *v* vz ***molipsi***

molepsire *sf* vz ***molipsire***

molepsit, ~ă *a* vz ***molipsit***

moleschin *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***moleskine, molesquine***] **1** Țesătură rezistentă de bumbac din fire răsucite, netedă și cu aspect de piele, folosită la confecționarea jachetelor, a demiurilor, a costumelor bărbătești etc., precum și în lucrările de legătorie. **2** (Lpl) Varietăți de moleschin (1).

molesnită *sf* vz ***moleșniță***

molest, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ești, ~e* / E: lat ***molestus, -a, -um***] (Îdt) Greu de suportat Si: *incomod, supărător*.

molesta *vt* [At: LM / Pzi: *~tez* / E: lat ***molestare***, fr ***molester***, ger ***molesstieren***] **1** (Înv) A face cuiva greutăți, neajunsuri repetate Si: *a necăji, a sâcâi*. **2** (Liv) A brusca.

molestare *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 364 / Pl: *~tări* / E: ***molesta***] **1** (Înv) Sâcâire. **2** (Liv) Bruscare.

molestație *sf* [At: DN[3] / V: **~iune** / Pl: *~ii* / E: fr ***molestation***] **1** (Înv) Sâcâire. **2** (Liv) Bruscare.

molestatiune *sf* vz ***molestație***

molestie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: lat ***molestia***, it ***molestia***] (Îdt) Neplăcere.

moleșag *sn* vz ***moloșag***

moleșeală *sf* [At: COSTINESCU / V: (reg) **~loș~** / E: ***moleși*** + *-eală*] **1** Senzație de slăbire, de pierdere a puterilor Si: *moleșire* (1), *moliciune* (10), *sfârșeală*, (îdt) *moleșitură*, (înv) *moleață* (1), (reg) *molăiață*. **2** Stare de toropeală premergătoare somnului Si: *moliciune* (11). **3** (Reg; îf *moloșeală*) Stare în care se află un lucru muiat.

moleși *vtr* [At: HELIADE, O. I, 449 / V: (îvr) **~loși**, (cscj) **~loșa**, **~lișa**, (reg) **~lăci** *v* / Pzi: *~șesc* / E: cf *moale*[1]] **1-2** (A pierde sau) a face să piardă din puteri, din vlagă Si: *a se muia, a se vlăgui*. **3-4** (A face să fie cuprins sau) a fi cuprins de toropeală. **5-6** (Îvr; îf *moloșa, moloși*) (A face să devină sau) a deveni moale[1] Si: *a se muia*.

moleșire *sf* [At: BIANU, D. S. 737 / V: (reg) **~lăș~** / Pl: *~ri* / E: ***moleși***] **1** Moleșeală (1). **2** Toropeală. **3** Boală infecțioasă a viermilor de mătase, care se manifestă prin colorarea lor în negru, prin lipsa poftei de mâncare și muierea corpului Si: *flașerie*.

moleșit, ~ă *a* [At: BARCIANU / V: (reg) **~loș~** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***moleși***] **1** Cuprins de moleșeală (1), de slăbiciune. **2** Lipsit de vlagă, de puteri. **3** (D. manifestări ale oamenilor) Care trădează moleșeală (1), lene, slăbiciune. **4** (Reg; d. foc) Care arde slab, care mocnește. **5** (Reg; îf *moloșit*) Muiat. **6** (Reg; d. ouă, îf *moloșit*) Care a fost ouat fără coajă.

moleșitor, ~oare *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***moleși*** + *-tor*] **1** Care moleșește (1). **2** Care predispune la somn Si: *adormitor*.

moleșitură *sf* [At: POLIZU / Pl: (rar) *~ri* / E: ***moleși*** + *-tură*] (Îdt) Moleșeală (1).

moleșniță *sf* [At: GOROVEI, CR. 20 / V: **~lesn~** / Pl: *~țe* / E: ctm ***moale***[1] + ***moleșniță***] (Reg) Moină[1] (1).

molet *sn* vz ***molete***[2]

molet *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***mollet***] **1** Inflamație a membranei sinoviale de la încheietura de jos a picioarelor unui cal. **2** (Atm) Denumire a mușchilor posteriori ai gambei.

moleta *vt* [At: DLR / Pzi: *~tez* / E: fr ***moleter***] (C. i. o piesă tehnică) A imprima striuri, zimți, desene, motive ornamentale cu ajutorul moletei[1] (2) Si: *a randalina*.

moletare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~tări* / E: ***moleta***] Imprimare de striuri, zimți, desene etc. cu ajutorul moletei[1] (2) Si: *randalinare*.

moletate *sf* vz ***molătate***

moletă[1] *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~te* / E: fr ***molette***, ger ***Molette***] **1** Roată cu diametru mare, cu șanț periferic, folosită pentru ghidare în instalațiile de extracție sau la întinderea cablurilor funiculare în instalațiile de transport ale unei mine[1]. **2** Unealtă metalică în formă de rotiță cu muchia zimțată, folosită pentru a imprima, pe suprafața unei piese, striuri, zimți, desene etc. Si: *randalină*.

moletă[2] *sf* vz ***molete***[1]

molete[1] *sm* [At: LM / V: (reg) **~tă** *sf* / Pl: *~eți* / E: bg **молец**] **1** (Pop) Larvă a gândacului morar (*Tenebrio molitor*), de forma unui vierme cu corp rotund, solzos, acoperit cu chitină tare, gălbuie sau cafenie, care se dezvoltă și trăiește în făina de grâu stătută Si: *sfoiag*, (reg) *surdomaș, vierme-de-făină*. **2** (Pop; mpl) Boală de copii, caracterizată prin febră, diaree, vărsături și uscarea mucoasei nazale. **3** (Ent; reg) Câinele-babei (*Oniscus asellus*). **4** (Ent; reg) Băligar (*Geotrupes stercorarius*). **5** (Ent; Ban, Olt) Molie (1) (*Tinea*).

molete[2] [At: ANTIPA, F. I. 198 / V: *molet sn* / Pl: *~ți* / E: ***moale***[1] + *-ete*] **1** *sm* (Iht; Olt) Molan[1] (2) (*Nemachilus barbatulus*). **2** *sm* (Bot; reg) Pin (*Pinus*). **3** *sm* (Bot; reg) Jep (*Pinus pumilio*). **4** *sm* (Bot; reg) Zadă (*Larix decidua*). **5** *sm* (Bot; reg) Brad (*Abies*). **6** *sm* (Bot; reg) Molid (*Picea excelsa*). **7** *sm* (Bot; reg) Ienupăr-pitic (*Junipers nana*). **8** *sm* (Reg; lpl) Brădet. **9** *sn* (Mpl; șîs *~ tendinos, ~ articular*) Tumoare seroasă care se formează pe glezna calului.

molete[3] *s* [At: BARONZI, L. 149 / Pl: net / E: rrm ***molete***] (Arg) Vin.

moletieră *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 346 / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***molletière***] (Mpl) Fâșie lungă de stofă cu care se înfășoară pulpa piciorului, peste pantalon, de la gleznă până sub genunchi, folosită în vechea uniformă militară.

moleț *sn* vz ***moleață***

moleță *sf* vz ***moleață***

molevmă *sf* vz ***molimă***

molevmos, ~oasă *a* vz ***molimos***

molevnă *sf* vz ***molimă***

molevnos, ~oasă *a* vz ***molimos***

molevseală *saf* vz ***molipseală***

molevsi *v* vz ***molipsi***

molevsire *sf* vz ***molipsire***

molevsit, ~ă *a* vz ***molipsit***

molevsitor, ~oare *a* vz ***molipsitor***

molevsitoriu, ~orie *a* vz ***molipsitor***

molfă[1] *sf* [At: CANDREA, F. 220 / Pl: *~fe* / E: ***bolfă***] (Reg) Gâlcă la gât.

molfă[2] *sf* [At: REV. CRIT. III, 161 / Pl: *~fe* / E: cf *molfăi*] (Reg) Femeie moale[1], leneșă.

molfăi *vt* [At: LB / Pzi: *molfăi, ~esc* / E: fo] **1** (C. i. alimente) A mesteca[1] (1) cu greutate, din cauza lipsei dinților Si: *a mozoli, a morfoli*. **2** (Pex) A mânca, mestecând îndelung Si: *a mozoli, a morfoli*. **3** (C. i. un lucru necomestibil) A învârti prin gură, a roade în dinți Si: *a mozoli*. **4** (Pex) A rosti, a spune ceva articulând în mod nedeslușit, confuz Si: *a bolborosi, a îngăima*.

molfăială *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 4/3 / Pl: *~ieli* / E: ***molfăi*** + *-eală*] **1** Mestecare cu anevoie a unui aliment Si: *molfăire* (**1**), *molfăit*[1] (**1**), *molfăitură* (**1**), *molfotire* (**1**). **2** Mestecare îndelungă Si: *molfăire* (**2**), *molfăit*[1] (**2**), *molfăitura* (**2**), *molfotire* (**2**). **3** Învârtire prin gură sau roadere cu dinții a unui lucru necomestibil Si: *molfăire* (**3**), *molfăit*[1] (**3**), *molfăitura* (**3**), *molfotire* (**3**). **4** Zgomot produs de molfăială (**1-3**) Si: *molfăire* (**4**), *molfăit*[1] (**4**), *molfăitură* (**4**), *molfotire* (**4**). **5** Bolborosire.

molfăilă *smi* [At: DLR / E: ***molfăi*** + *-ilă*] (Reg) Persoană care molfăie (**1**) Si: (reg) *molfău*.

molfăire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***molfăi***] **1-4** Molfăială (**1-4**). **5** Bolborosire.

molfăit *sn* [At: REBREANU, I. 201 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***molfăi***] **1-4** Molfăială (**1-4**). **5** Bolborosire.

molfăitor, ~oare *a* [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***molfăi*** + *-tor*] (Rar) **1-5** Care molfăie (**1-5**).

molfăitură *sf* [At: CAMILAR, N. II, 240 / Pl: *~ri* / E: ***molfăi*** + *-tură*] (Rar) **1-4** Molfăială (**1-4**). **5** Bolborosire.

molfău *sm* [At: DLR / Pl: *~ăi* / E: ***molfăi*** + *-ău*] (Reg) Molfăilă.

molfotire *sf* [At: ATILA, P. 306 / Pl: *~ri* / E: fo] (Rar) **1-4** Molfăială (**1-4**). *molfăitura* (**1**)

moli[1] *sm* vz ***molie***

moli[2] *v* vz ***mâli***

moliajă *sf* vz ***mojolo***

molibdat *sm* [At: MACAROVICI, CH. 406 / Pl: *~ați* / E: fr ***molibdate***] (Chm) Sare a acidului molibdenic.

molibden *sm* [At: I. NAT. 41 / V: (înv) ***~ă*** *sf*, ***~ivd~*** / E: fr ***molybdène***] (Chm) Metal alb-cenușiu, lucios, maleabil, asemănător cu fierul, folosit la fabricarea unor oțeluri speciale.

molibdenă *sf* vz ***molibden***

molibdenic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 154 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***molibden*** + *-ic*] (Chm, îs) *Acid* ~ Acid care conține molibden.

molibdenit *sm* [At: NOM. MIN. I, 75 / V: ***~ă*** *sf* / E: fr ***molybdénite***] (Chm) Sulfură naturală de molibden, de culoare plumburie, cristalizată în sistemul hexagonal.

molibdenită *sf* vz ***molibdenit***

molibdit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~iți* / E: fr ***molybdite***] Mineral format din oxizi de fier și molibden.

molicău, ~aie *a* vz ***molecău***

molicel, ~ea [At: LB / V: (reg) ***~lcel, mulcel*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***moale***[1] + *-icel*, cf lat *mollicellus, -a, -um*] **1-10** *a* (Șhp) Molcuț (**1-10**). **11** *smi* Loc moale[1]. **12** *a* (Reg; îs) *Carne ~ea* Carne fragedă. **13** *a* (Îs) *Ou* ~ Ou moale (**5**). **14** *a* (D. pâine) Proaspăt. **15** *a* (Reg; d. fructe) Zemos. **16** *a* (Reg; d. fructe) Mălăieț (**1**). **17** *a* (Reg) Puțin consistent Si: *subțire*. **18-19** *a, av* (Care este) lipsit de energie, de voință. **20** *a* (Îla) ~ *de gură* Care vorbește puțin. **21** *a* Plăcut la atingere. **22** *a* (Reg; d. făină, mălai etc.) Fin. **23-24** *sn* Vreme, atmosferă etc. moale (**71-72**). **25-26** *sn* Mișcare moale (**78, 80**). **27** *a* (D. băuturi) Care are o cantitate mică de alcool.

molichită *sf* [At: CHEST. V, 167/9 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Agheasmă.

molicică *af* [At: DLR / Pl: (rar) *~ici* / E: ***molicea*** css] **1-10** (Șhp) Molcuț (**1-10**). **11** *a* (Reg; îs) *Carne ~ică* Carne fragedă. **12** *a* (D. pâine) Proaspăt. **13** *a* (Reg; d. fructe) Zemos. **14** *a* (Reg; d. fructe) Mălăieț (**1**). **15** *a* Plăcut la atingere. **16** *a* (Reg; d. făină, mălai etc.) Fin.

molicios, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***moale***[1] + *-icios*] **1** (Rar; d. lucruri) Moale[1] (**1**). **2** (D. ființe) Care se mișcă încet Si: *domol, leneș, moale*[1] (**80**).

moliciune *sf* [At: BOLLIAC, O. 41 / V: (înv) ***~lec~, ~lâc~*** / Pl: *~ni* / E: ***moale***[1] + *-iciune*] **1** Însușire de a fi moale[1] (**1**), flexibil sau mlădios. **2** (Pex) Obiect moale[1] (**1**), flexibil sau mlădios. **3** Lipsă de energie, de vigoare, de perseverență, de hotărâre Si: (rar) *molătate* (**2**), (nob) *molime*. **4** (Pex) Viață trândavă, ușuratică. **5** (Dep) Om lipsit de energie. **6** (Rar) Mișcare lină, ușoară. **7** Intensitate scăzută a sunetelor, a zgomotelor etc. **8** (Pex) Delicatețe în voce, în ton. **9** Stare de calm desăvârșit Si: *destindere, relaxare*. **10-11** Moleșeală (**1-2**).

molid *sm* [At: CUV. D. BĂTR. I, 293 / V: ***~lidf, ~ift*** (Pl: *~ifți, ~ifzi*), ***~iv***, (reg) ***molim, molin, moliț, ~litv, moliv*** / Pl: *~izi* / E: cf alb *molikë*] **1** Arbore din familia pinaceelor, înalt până la 50 de metri, cu coroana piramidală, tulpina dreaptă, frunzele în formă de ace, de un verde strălucitor Si: *brad, brad-roșu, brad-negru*, (reg) *molidar* (**1**), *molete*[2] (**6**) (*Picea excelsa*). **2** (Rot; Ban, Trs) Pin (*Pinus*). **3** (Bot; Ban; Trs; șîc **~mic**) Jep (*Pinus pumilio*). **4** (Bot; Ban, Trs) Tisă (*Taxus baccata*)

molidar *sm* [At: GRECESCU, FL. 540 / Pl: *~i* / E: ***molid*** + *-ar*] **1** (Bot; reg) Molid (**1**) (*Picea excelsa*). **2** Drug făcut din lemn de molid (**1**).

molidaș *sm* [At: BUD. P. P. 32 / Pl: *~i* / E: ***molid*** + *-aș*] **1-2** (Pop; șhp) Molid (**1**) (mic).

molidf *sm* vz ***molid***

molidi *v* vz ***molitvi***

molidiș *sn* [At: SĂM. IV, 165 / V: ***~dviș*** / Pl: *~e, ~uri* / E: ***molid*** + *-iș*] **1** Pădure de molizi. **2** Loc unde cresc molizi.

molidv *sm* vz ***molid***

molidvat, ~ă *a* [At: CHEST. V, 8 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *molitvă*] (Reg) Dezlegat de păcate, purificat prin citire de molitve, stropire cu agheasmă sau ungere cu mir[1].

molidvă *sf* vz ***molitvă***

molidviș *sn* vz ***molidiș***

molie *sf* [At: SIMIONESCU, F. R. 397 / A și: (reg) *molie* / V: (reg) ***mălie, moală, moale, moie, moi*** *sm*, ***mol*** *sm*, ***~lă, ~le, moli*** *sm*, ***~iu*** *sm* / Pl: *~ii* / E: slv **моль**] **1** Specii de fluturi de noapte mici, ale căror larve atacă diferite produse animale sau vegetale Si: (reg) *molete*[1] (**5**), *mustă, mușină, mușiniță* (*Tinea*). **2** (Șîc **~de-casă**, reg. **~subtirică, ~de-straie, ~de-lână, ~de-cojoace, ~de-piele**) Insecta *Tinea pellionella*. **3** (Reg; șîc **~vânătă**) Insecta *Tinea tapetiella*. **4-5** (Reg; șîc **~de-pene, ~de-păr**) Insecta *Tineola biseliella* și *crinella*). **6** (Pex) Larvă de molie (**1**). **7** (Dep; îla) **Ros** (**sau mâncat**) **de ~ii** Foarte bătrân, foarte vechi. **8** (Reg; îal) Cu obrazul ciupit de vărsat. **9** (Ent; reg; șîc **~a-pâinilor, ~de-pâine, ~de-bucate**) Gărgăriță de bucate (*Tinea granella*). **10** (Fig; dep) Femeie rea, cicălitoare, îndărătnică. **11** (Fig; dep) Femeie înceată. **12** (Rar; dep) Persoană ipocrită. **13** (Ent; îc) **~de-stup** Găselniță (*Galleria mellonella*). **14** (Îc) **~ia-merelor** Fluture mic ale cărui larve atacă merele și perele (*Carpocapsa pomonella*). **15** (Îc) **~ia-strugurilor** Fluture ale cărui larve distrug florile și fructele viței-de-vie (*Clysia ambiguella*). **16** (Îc) **~ia-porumbului** Fluture ale cărui larve atacă porumbul (*Pyrausta nubilalis*). **17** (Îc) **~flocoasă** Vierme care se naște și se dezvoltă pe frunzele arborilor, probabil larva fluturelui numit „ochiul-păunului". **18** (Îc) **~ia-zidurilor** sau **~ia-de-casă** Mic crustaceu terestru cu corp oval-alungit, de culoare cenușie, cu șapte perechi de picioare, care trăiește în locuri umede și întunecoase (*Oniscus murarius*). **19** (Ent; îc) **~de-câmp** (sau **~de-pământ**) Ploșniță-de-câmp (*Pentatoma baccarum*). **20** (Ent; Buc) Câinele-babei (*Oniscus asellus*). **21** (Ent; Trs) Ochiul-păunului (*Saturnia pyri*). **22** (Ent; reg) Cantaridă (*Lytta vesicatoria*).

molieresc, ~ească *a* [At: DN[3] / Pl: *~ești* / E: fr ***moliéresque***] **1-2** Care aparține lui Molière sau operelor sale. **3** Referitor la arta lui Molière. **4** În maniera lui Molière.

molifsi *v* vz ***molipsi***

molift *sm* vz ***molid***

moliftă *sf* vz ***molitvă***

moliftelnic vz ***molitvenic***

molifti *v* vz ***molipsi***

molifititor, ~oare *a* vz ***molipsitor***

moliftoi *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 130 / Pl: ? / E: ***molifta*** + *-oi*] **1-2** (Pop; șdp) Molitvă (mare).

molim *sm* vz ***molid***

molimă *sf* [At: CR (1829), 102[1]/30 / V: (înv) ***~lefmă, ~lemă, ~levmă, ~levnă, ~ivmă*** / Pl: *~me, ~mi* / E: ngr ***μόλεμμα***] **1** Boală cu caracter epidemic, la oameni și la animale Si: (pop) *boleșniță, bolezmă,* (reg) *boliște* Vz *epidemie, epizootie.* **2** (Prc; reg) Pestă bovină. **3** (Pex) Boală care atinge un mare număr de plante.

molime *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 74/26 / E: ***moale[1]*** + *-ime*] (Nob) Moliciune (1).

molimen *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr, lat ***molimen***] Totalitate a tulburărilor morbide care preced o criză.

molimos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~lem~, ~levm~, ~levnos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***molimă*** + *-os*] (Îdt; d. boli) Contagios.

molin *sm* vz ***molid***

molindete *sm* [At: CHEST. VIII, 27/12 / V: ***momindeț*** *sm* / Pl: *~eți* / E: ***colindețe***] (Olt, Mun) Colac mic, de diferite forme, care se dă de pomană la mort.

molinism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***molinisme***] Doctrină formulată de iezuitul spaniol Luis de Molina, care încearcă să pună de acord predestinarea cu liberul-arbitru.

molinist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***moliniste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al molinismului. **3** Referitor la molinism.

molinzi *v* vz ***molitvi***

molinzit, ~ă *a* vz ***molivit***

molipseală *sf* [At: (a. 1824) DOC. EC. 319 / V: (înv) ***~lep~, ~levs~, ~ivs~*** / E: ***molipsi*** + *-eală*] (Rar) **1** Molipsire (1). **2** (Pex; înv) Molimă.

molipsi *vtr* [At: AR (1829), 111/26 / V: (îrg) ***~lefsi, ~lepsi, ~levsi, ~ifsi, ~itfi, ~ivsi, ~lopsi,*** (reg) ***~ifti*** / E: ngr ***μόλεψα*** (aor *μολεύω*)] **1** *vt* (Înv) A face să fie nociv Si: *a infecta, a strica, a vicia.* **2** *vt* A transmite cuiva o boală contagioasă Si: *a contagia, a contamina.* **3** *vt* A se îmbolnăvi prin contaminare. **4-5** *vtr* (Fig) (A influența sau) a se lăsa influențat în rău Si: *a (se) strica, a (se) vicia.*

molipsire *sf* [At: (a. 1818) URICARIUL, V, 192/2 / V: (înv) ***~lep~, ~levsire, ~ivsire*** / Pl: *~ri* / E: ***molipsi***] **1** Transmitere a unei boli contagioase Si: *contaminare, infectare,* (rar) *molipseală* (1). **2** (Pex; înv) Molimă.

molipsit, ~ă *a* [At: (a. 1824) DOC. EC. 319 / V: (înv) ***~lep~, ~levsit, ~ivsit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***molipsi***] **1** Infectat cu microbi Si: *contaminat.* **2** (Fig) Influențat în rău.

molipsitor, ~oare *a* [At: PORONCA DIV. 1/15 / V: (înv) ***~levsi~, ~levsitoriu, ~ivsi~,*** (reg) ***~iftitor, ~isiftor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***molipsi*** + *-tor*] **1** Care molipsește (1) Si: *contagios.* **2** (Fig) Care se transmite rapid.

molisiftor, ~oare *a* vz ***molipsitor***

molisol *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***mollisol***] (Glg) Strat de sol sau de roci care se dezgheață vara la partea superioară, devenind plastic și favorizând producerea solifluxiunilor.

molist *s* [At: SCL 1958, 97 / A și: *molist* / E: mg ***montliszt***] (Trs) Lamură a făinii Vz *mudel.*

molișa *v* vz ***moleși***

molișor, ~oară [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***moale[1]*** + *-ișor*] **1-10** *a* (Pop; șhp) Molcuț (1-10). **11** *a* (Îdt) Plăcut la atingere. **12** *sfp* Mică plantă erbacee din familia orhideelor, cu tulpina dreaptă, în trei muchii, cu două-trei frunze lanceolate bine dezvoltate, iar cu celelalte rămase nedezvoltate, cu flori verzi-gălbui, dispuse într-un spic la vârful tulpinii (*Liparis loeselii*)

moliște[1] *sf* [At: CHEST. VI, 122/3 / Pl: *~ști* / E: ***molie*** + *-iște*] (Reg) Culcuș pe care și-l fac moliile în faguri.

moliște[2] *sf* vz ***moiște***

molit[1] *sm* vz ***molid***

molit[2], ~ă *a* vz ***mâlit***

molitate *sf* vz ***molătate***

molităvnic *sn* vz ***molitvelnic***

molităvnig *sn* vz ***molitvelnic***

molitevnic *sn* vz ***molitvelnic***

molitfă *sf* vz ***molitvă***

molitfelnic *sn* vz ***molitvelnic***

molitfi *v* vz ***molipsi***

moliticău *sm* [At: H IX, 201/ Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) **1** Bărbat slab. **2** Specie de pește nedefinită mai de aproape.

molitură *sf* vz ***mâlitură***

molitv *sf* vz ***molid***

molitvă *sf* [At: CORESI, ap. GCR I, 25/15 / V: ***~iftă, ~tfă,*** (reg) ***~idvă, ~ivdă, ~izvă*** / Pl: *~ve* / E: slv ***молитва***] **1** (Bis creștină ortodoxă; șîe **a citi, a zice** sau **a face** și udp „de") Rugăciune înainte de spovedanie. **2** (Spc) Rugăciune de iertare a păcatelor citită de preot în împrejurări speciale, la bolnavi, la înmormântări, botezuri, nunți etc. **3** (D. lăuze; îe) **A ieși la ~** A se duce la biserică pentru a i se citi rugăciunea rituală, la 40 de zile după naștere. **4** Oficiere a unei molitve (1-2). **5** (Reg) Sfeștanie. **6** (Fig, rar) Dojană. **7** (Ban; Olt) Agheasmă. **8** (Înv; art. și urmat de un *aps*) Termen de reverență folosit pentru a vorbi cu sau despre un membru al clerului Vz *sfinție.*

molitvelnic *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 196/11 / V: ***~enic,*** (reg) ***~ifte~, ~tevnic, ~tfe~, ~tfenic,*** (înv) ***~tăvnic, ~tăvnig*** / Pl: *~ice* / E: slv ***молитвьникъ***] Carte de ritual în biserica ortodoxă, care conține rânduiala celor „șapte taine" și molitve (1) Si: (rar) *rugăciunar.*

molitvenic *sn* vz ***molitvelnic***

molitvi *vt* [At: T. PAPAHAGI, M. 144 / V: ***~idi, ~ivdi, ~ivi, ~inzi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***molitvă***] (Mar; Trs) **1** A dezlega de păcate. **2** (Pex) A purifica prin citire de molitve, stropire cu apă sfințită sau ungere cu mir. **3** (Fig) A bate.

moliu[1] *sm* vz ***molie***

moliu[2], ~ie *a* vz ***molâu***

moliv *sm* vz ***molid***

molivdă *sf* vz ***molitvă***

molivden *sm* vz ***molibden***

molivdi *v* vz ***molitvi***

molivi *v* vz ***molitvi***

molivit, ~ă *a* [At: PĂCALĂ, M. R. 525 / V: ***~linzit*** / E: ***molivi***] (Prin Trs, d. apă) Sfințit.

molivmă *sf* vz ***molimă***

molivseală *sf* vz ***molipseală***

molivsi *v* vz ***molipsi***

molivsire *sf* vz ***molipsire***

molivsit, ~ă *a* vz ***molipsit***

molivsitor, ~oare *a* vz ***molipsitor***

molizvă *sf* vz ***molitvă***

moljuc *sn* vz ***mijloc***

moll *sni* [At: DN[3] / E: ger ***Moll***] (Muz; în sistemul de notație muzicală germană) Mod minor.

molla *smi* [At: DN[3] / E: fr, it ***mollah***] **1** Rang superior în ierarhia religiei mahomedane. **2** Persoană cu rangul de molla (1).

molluscum *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr, lat ***molluscum***] (Med) Tumoare fibroasă a pielii.

moloc *sm* vz ***malac***

moloceag *sn* vz ***mulăceag***

molochir *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 110 / Pl: *~i* / E: nct] (Mar) Om bogat și cam înfumurat.

molofan *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 140 / Pl: *~i* / E: ***moale[1]***] (Ban) Molâu (3).

moloh[1] *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***moloch***] (Zlg) Șopârlă din Australia, cu corpul acoperit cu țepi.

moloh[2] *sm* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 10/3 / E: ***Moloh*** „zeu fenician"] **1** (Liv) Simbol al cruzimii, al lăcomiei, al rapacității. **2** Persoană, colectivitate, stat etc. care se manifestă crud, rapace.

moloi [At: ALR II. 3721/310 / E: ***moale***[1] + *-oi*] (Reg) **1** *ami* Molâu (**5**). **2** *sm* Pește nedefinit mai îndeaproape, probabil molan[1] (*Nemachilus barbatulus*).

molojană *sf* vz ***mojolo***

molojânos, ~oasă *a* [At: CV 1951, nr. 3-4, 47 / V: ***~olânjinos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***moale***[1]] **1** (Reg) Moale[1] (**1**). **2** (Îf *molânjinos*) Umed.

molojie *sf* vz ***mojolo***

molojo *s* vz ***mojolo***

moloman, ~ă *smf, a* [At: BRĂESCU, A. 23 / Pl: *~i, ~e* / E: ***moale***[1]] (Reg) **1-2** (Om) leneș și molâu, pierde-vară. **3-4** (Om) prost.

molomancă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~nce* / E: ***Moloman*** + *-că*] (Reg) **1-2** Molomană (**1, 3**).

molomeșter *sm* [At: KLEIN, D. 146 / Pl: *~i* / E: mg ***malommester***] (Mgm, Trs) **1** Meșter morar. **2** (Pbl) Staroste peste activitatea de morărit.

molomete *sm* [At: CIAUȘANU, V. 180 / Pl: *~eți* / E: ***moale***[1]] (Olt) Om molâu (**3**).

molon *sn* [At: CV 1949, nr. 7, 31 / Pl: *~oane* / E: fr ***moellon***] Bloc de piatră naturală, prelucrat pe fața sau pe fețele vizibile și folosit la executarea unor zidării.

molopsi *v* vz ***molipsi***

molos[1] *sm, a* [At: LM / Pl: *~oși* / E: fr ***molosse***] **1** Specie de câini originară din Asia, de talie foarte mare, cu corpul acoperit cu păr lung și moale Si: *dog de Tibet*.

molos[2], ***~oasă*** *a* vz ***mâlos***

moloșa *v* vz ***moleși***

moloșag *sn* [At: MARIAN, S. R. I. 120 / V: ***~leșag*** / Pl: *~uri* / E: ***moale***[1] + *-oșag*] (Reg) Moină[1] (**1**).

moloșăgai *vr* [At: ALR I. 1228/540 / Pzi: *~ește* / E: ***moloșag*** + *-ăi*] (Reg) A se face moină[1] (**1**).

moloșeală *sf* vz ***moleșeală***

moloși *v* vz ***moleși***

moloșit, ~ă *a* vz ***moleșit***

moloșnic *s* [At: PAPAHAGI, C. L. / Pl: nct / E: ucr ***молошник***] (Ucm; Mar) **1** Ceainic. **2** Zaharniță.

moloșogi *vr* [At: GLOSAR REG. / Pzi: 3 *~gește* / E: ***moloșag***] (Reg) A se face moină[1] (**1**).

molotet *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e* / E: cf rs *молотить*] (Reg) Îmblăciu.

molotoi *v* vz ***mulătui***

molotră *sf* vz ***molotru***

molotru *sm* [At: FILIMON, O. I. 156 / V: (reg) ***~tră*** *sf*, ***morotr*** / E: slv ***молотрь***] **1** (Reg) Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunzele lanceolate, cu florile albastre, dispuse în raceme alungite, cu fruct în formă de păstaie, care are numeroase semințe (*Trigonella besseriana*). **2** (Reg; îs) ~ *albastru* Sulfină albastră (*Trigonella coerulea*). **3** (Reg; îc) **~alb** Sulfină-albă (*Melilotus albus*). **4** (Reg; îc) **~galben** Sulfină (*Melilotus officinalis*). **5** (Trs) Chimen (*Carum carvi*). **6** Molură (*Foeniculum vulgare*).

moloz *sn* [At: ODOBESCU, S. I. 388 / V: (reg) ***~luz*** / Pl: (rar) *~uri, ~oaze* / E: tc ***moloz***, bg ***молоз*** „nisip"] **1** Material constituit din praf și din bucăți mici de cărămidă și de mortar întărit, rămas după dărâmarea sau executarea unei zidării. **2** (Reg) Chirpici. **3** (Reg) Nisip de râu. **4** (Pex; rar) Grămadă de pământ sfărâmat în bulgări și amestecat cu diverse resturi, cioburi, gunoaie. **5** (Reg; pan) Ceea ce cade de la curățatul sobelor sau de la tăiatul lemnelor. **6** (Reg) Pământ moale și lunecos.

molticos, ~oasă *a* [At: ALR II. 3721/284 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) Molâu (**5**).

moltin *s* vz ***maltin***

molto *av* [At: DN[3] / E: it ***molto***] (Muz; indicație de execuție) **1** Mult. **2** Foarte. **3** (Îs) ~ *allegro* Foarte repede. **4** (Îs) ~ *adagio* Foarte rar.

molton *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 145 / V: (înv) ***~ldon*** / Pl: (rar) *~oane* / E: fr ***molleton***] **1** Țesătură moale de bumbac, mai rar de lână, scămoșată pe una sau pe ambele fețe și folosită la confecționarea dublurilor la paltoane, a halatelor de casă, la îmbrăcăminte pentru copii etc. **2** Obiect de îmbrăcăminte din molton (**1**).

moltona *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: fr ***molletonner***] A căptuși cu molton.

moltonare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***moltona***] Căptușire cu molton.

moltam *i, sn* vz ***multam***

molucă *sf* vz ***moluscă***

moluce *sf* vz ***moluscă***

molufă *sf* [At: DR.V. 212 / Pl: *~fe* / E: nct] (Reg) **1** Cusur. **2** Gust rău pe care îl capătă vinul.

molură *sf* [At: DR. V. 381 / Pl: *~ri* / E: cf *mălură*] **1** Plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu flori galbene, ale cărei fructe sunt utilizate în medicină Si: *anason-mare, anason-dulce, anason-nemțesc, chimen-dulce, secărea-de-grădină*, (reg) *molotru* (**6**) (*Faeniculum vulgare*). **2** (Bot; îc) **~ra-bălții** Peniță (*Myriophyllum spicatum* și *verticillatum*)

molusc *sm* vz ***moluscă***

moluscă *sf* [At: I. NAT. 81, 83 / V: (rar) ***molusc*** *sm*, ***~lucă, ~luce*** *sf* / Pl: *~uște*, (rar) *~uști, ~ce, ~usce*, (înv) *~chii* / E: lat ***molluscus***, fr ***mollusque***, ger ***Molluske***] **1** (Lpl) Încrengătură de animale nevertebrate, cu corpul moale închis sau nu într-o cochilie de diferite forme și dimensiuni și cu un picior musculos adaptat la felul de viață al fiecărei clase. **2** (Șls) Animal din încrengătura moluștelor (**1**).

moluz *sn* vz ***moloz***

momarcă *sf* [At: I. CR. VI. 218 / V: ***~mâr~*** / Pl: ? / E: cf *mamarcă, mămăhoarcă*] (Reg; dep) Femeie greoaie, urâtă și proastă.

momăie *sf* vz ***momâie***

momăiață *sf* [At: BARCIANU / V: ***mamui~, mămăi~*** / Pl: *~iețe* / E: nct] (Reg) **1** Mogâldeață (**2**). **2** Fantomă. **3** Măscărici la nuntă.

momâie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***mam~, mamuie, mămaie, mămăie, măm~, mămuie, ~măie, ~muie, mumaie, mum~, mumoaie*** / Pl: *~âi*, (reg) ~ / E: nct] **1** Schelet de lemn în formă de cruce, de obicei înfășurat în paie și îmbrăcat în zdrențe, care se pune pe terenurile cultivate, pentru a speria păsările și unele animale sălbatice Si: *sperietoare*, (pop) *măgăoaie* (**3**), (reg) *ciuhă, maimuță* (**6**), *maimucă* (**5**), *măiugă*[1], *matauz* (**6**), *mogâldan* (**1**). **2** (Fig) Manechin (**3**). **3** (Fig) Marionetă (**2**). **4** (Reg; dep) Om urât și prost. **5** (Reg) Om de zăpadă. **6** Semn de hotar, adesea în forma unei momâi (**1**). **7** Ființă cu contururi neclare sau cu înfățișare ciudată Si: *mogâldeață* (**2**), (reg) *momâiață* (**1**). **8** (Ca epitet, în construcții inverse, cu *pp* „de") Matahală (**3**). **9** (Reg; dep) Casă mare. **10** (Reg) Movilă de pământ Vz *momârlan*[2] (**1**). **11** (Reg; spc) Mușuroi de cârtiță.

momâioară *sf* [At: LM / Pl: *~re* / E: ***momâie*** + *-oară*] **1-6** (Pop; șhp) Momâie (**1-3**) (mică).

momâlcă *sf* vz ***momealcă***

momârcă *sf* vz ***momarcă***

momârci *v* vz ***momarcă***

momârlan[1] *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ns cf *mârlan, modârlan, țopârlan*] (Reg) **1** Om prost Si: *nătărău*. **2** Om lipsit de maniere Si: *bădăran, necioplit*. **3** Om care se mișcă încet Si: *leneș*. **4** (Pex; dep) Epitet care se dă locuitorilor din Valea Jiului și din părțile de sus ale Hațegului. **5** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii.

momârlan[2] *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e* / E: ***momâie***] **1** (Mol) Moviliță de pământ făcută de râme Si: *momâie* (**5**). **2** Mănunchi de paie sau de zdrențe care se pune ca semn de hotar sau ca sperietoare pe un teren cultivat Vz *momâie* (**1**).

momea *sf* vz ***momeală***

momeală *sf* [At: ANON. CAR. / V: (rar) ***momea*** / Pl: *~ele, ~eli* / E: ***momi*** + *-eală*] **1** (Mpl) Mijloc viclean folosit pentru a ademeni, pentru a înșela. **2** Lucru care ademenește Si: *ispită*, (nob) *momiță*[2]. **3** (Pfm; îc) **Cu șoșele, cu ~ele** (sau **cu ~ele, cu șoșele**, ori **cu șoptele, cu ~ele** sau **cu tocmele și ~mele**) Cu făgăduieli mincinoase, cu înșelătorii. **4** (Spc) Hrană care se pune în undiță sau care se aruncă peștilor în apă, pentru a-i atrage

Si: *nadă* (**6**), (rar) *momitură* (**2**). **5** Hrană pe care vânătorul o pune pentru a atrage vânatul Si: *nadă* (**7**), (reg) *podmet, mârză*^{2}.

momealcă *sf* [At: PAȘCA, GL. / V: ***~mâlcă*** / Pl: ? / E: nct] **1** (Reg) Umflătură sub piele Si: *bubă*, (reg) *modâlcă* (**2**). **2** (Pex) Cocoașă.

momel *s* vz ***mudmel***

momelnic *sm* [At: (a. 1746) ap. TDRG / V: ***~ermic*** *sn* / Pl: *~ici* / E: ***momi*** + *-elnic*] (Înv) Persoană care momește (**1**), care ademenește cu lingușiri.

moment *sn* [At: (a. 1787) BV II, 321 / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: lat ***momentum***, it ***momento***, ger ***Moment***, fr ***moment***] **1** Scurt interval de timp, de obicei considerat în raport cu faptele care îl caracterizează Si: *clipă, secundă, minut* (**1**). **2** (Îla) **De (un) ~** De scurtă durată Si: *efemer, vremelnic*. **3** (Îlav) **În acest ~** sau **în ~ul acesta** Chiar acum. **4** (Îlav) **În ~ul acela** sau **în acel ~** Chiar atunci. **5** (Îlav) **Din ~ul acela** sau **din acel ~** De atunci. **6** (Îlav) **Pentru (un) ~** Numai pentru un timp foarte scurt, provizoriu Si: *deocamdată*. **7** (Îlav) **Pe ~** În acea clipă. **8** (Îlav) **La ~** Imediat. **9** (Îlav) **Nici un ~** În nici un caz. **10** (Îlav) **În tot ~ul** În permanență. **11** (Îlav) **Din ~ în ~** Imediat. **12** (Îlc) **Din ~ ce** Deoarece. **13** Etapă în desfășurarea unui proces Si: *fază*. **14** (Îs) *Ultimele ~e* Ultime clipe de viață, de dinainte de moarte. **15** (Îlav) **Din primul ~** Chiar de la început. **16** (Îlav) **În ultimul ~** În ultimul interval de timp care precedă o acțiune. **17** (Îal) Înainte de a fi prea târziu. **18** (Îlav) **La** (sau, rar **într-un ~ dat**) Într-un anumit timp nedeterminat Si: *deodată*. **19** Episod care face parte din acțiunea unei povestiri. **20** (Pex) Specie a genului epic în care se dorește surprinderea unui instantaneu semnificativ din viața cotidiană. **21** (Art.) Timp de față sau despre care se vorbește. **22** Timp indicat. **23** Ocazie oportună. **24** (Fiz) Mărime egală cu produsul dintre valoarea unei mărimi date și una sau mai multe distanțe în raport cu un punct, o axă sau un plan.

momental, ~ă [At: POVĂȚ. (1844), 54/16 / V: ***~e*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***moment*** + *-al*] **1** *a* Momentan (**1**). **2** *av* Pentru scurt timp Si: *temporar*. **3** *av* Într-o clipă Si: *numaidecât, imediat*.

momentale *a* vz ***momental***

momentan, ~ă [At: FLECHTENMACHER, T. 27^r/12 / V: (înv) ***~eu*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***momentaneus***, it ***momentaneo***, fr ***momentané***, ger ***momentan***] **1** *a* De scurtă durată, de moment Si: *provizoriu, temporar, trecător, vremelnic*, (înv) *momental* (**1**), *momentos* (**1**). **2** *a* (Grm; d. verbe și timpuri verbale, îoc *durativ*) Care exprimă acțiuni de durată scurtă. **3** *a* Instantaneu. **4** *a* (Înv; îs) *Apoplexie ~ă* Catalepsie. **5** *a* (Înv; îs) *Moarte ~* Moarte subită. **6** *a* (Rar) Care se referă la momentul de față, la prezent Si: *actual*. **7** *av* Foarte scurt timp, puțin de tot. **8** *av* În prezent, în clipa de față Si: *acum*. **9** *sn* (Reg) Fitil care provoacă explozie imediată, folosit pentru aprinderea explozibilelor în mine, în cariere etc.

momentaneu, ~ee *a* vz ***momentan***

momentos, ~oasă *a* [At: PORTBRIANT, D. / V: ***~tuos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***moment*** + *-os*] **1** (Înv) Momentan (**1**). **2** De actualitate Si: *actual*. **3** (Pex) Important pentru timpul de față.

momentuos, ~oasă *a* vz ***momentos***

momernic *sm* vz ***momelnic***

momet *s* vz ***nămete***

momi *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~mesc* / E: bg ***мамя***, srb ***mamiti***] **1** A atrage prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni, adesea mincinoase, prin daruri etc. Si: *a ademeni, a amăgi, a înșela*. **2** A seduce. **3** A atrage de partea sa. **4** A determina pe cineva să vină sau să se ducă undeva. **5** (Spc; c. i. pești, animale) A ademeni cu momeală (**4-5**). **6** A liniști, a potoli pentru scurt timp.

momic *sn* [At: SĂGHINESCU / V: ***monic*** / Pl: *~ice* / E: nct] **1** (Reg) Ridicătură de pământ de dimensiuni variate Vz *deal, delușor, dâmb, mușuroi*. **2** (Atm) Omușor.

momicoșie *sf* [At: JIPESCU, O. 78 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Spirit zeflemist.

momie *sf* vz ***mumie***

momifica *v* vz ***mumifica***

momilă *sf* vz ***namilă***

momindeț *sm* vz ***molindete***

mominează *sf* [At: MANOLACHE DRĂGHICI, R. 41/42 / Pl: *~eze* / E: cf *maioneză*] (Îvr) Maioneză.

mominți *sp* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 140 / E: nct] (Ban) Larve ale teniei Si: *cisticerci*.

momire *sf* [At: BOLLIAC, ap. DDRF / Pl: *~ri* / E: ***momi***] (Rar) **1** Atragere prin vorbe sau gesturi măgulitoare etc. Si: (rar) *momitură* (**1**). **2** Seducere. **3** Atragere a cuiva de parte sa. **4** Determinare a cuiva să meargă undeva. **5** Ademenire a peștilor sau vânatului cu momeală (**4-5**). **6** Liniștire pentru scurt timp.

momiru *sa* [At: VARONE, D. / Pl: nct / E: nct] (Ban) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

momitor, ~oare *a* [At: ANON. CAR. / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***momi*** + ***-tor***] (Asr) Ademenitor.

momitoriu, ~orie *a* vz ***momitor***

momitură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***momi*** + *-tură*] (Rar) **1** Momire (**1**). **2-3** Momeală (**4-5**).

momița *vi* [At: DDRF / Pzi: *~țez* / E: ***momiță***^{3}] (Mol) A maimuțări (**1**).

momiță^1 *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~țe* / E: bg ***момица***] **1** (Pop) Ganglion. **2** (Spc; mpl) Glandă sau ganglion de la gâtul sau de la pieptul anumitor animale, din care se prepară anumite feluri de mâncare. **3** (Reg; lpl) Măruntaie (**1**) de vită. **4** (Reg; lpl) Icre. **5** (Reg) Bubă. **6** (Reg) Eczemă. **7** (Pfm) Testicule.

momiță^2 *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: nct] **1** (Nob) Momeală (**1**). **2** (Îe) **A umbla cu chichițe și ~țe** A înșela.

momiță^3 *sf* vz ***moimiță***

momițărie *sf* [At: CALENDAR (1862), 65/28 / V: ***~ţerie*** / Pl: *~ii* / E: ***momiță***^{3} + *-ărie*] (Îrg) **1** Maimuțăreală (**1**). **2** (Pex) Copie.

momițerie *sf* vz ***momițărie***

momițesc, ~ească *a* [At: CONTEMPORANUL, I, 217 / Pl: *~ești* / E: ***momiță***^{3} + *-esc*] (Rar) **1-3** Maimuțesc (**1-3**).

momițoi *sm* [At: DDRF / Pl: ~ / E: ***momiță***^{3} + *-oi*] **1-2** (Reg) Maimuțoi (**1-2**).

momonete *sm* [At: ALR I, 1251/786 / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg:) Om de zăpadă.

momordică *sf* [At:KLEIN / V: ***~tică*** / Pl: *~ci* / E: lat ***momordica***, fr ***momordique***] Familie de plante tropicale din familia cucurbitaceelor, dintre care cea mai cunoscută este *Momordica balsamina*.

momoriță *sf* [At: BRANDZA, FL. 283 / A și: *mor~* / V: ***mam~***, ***mornoriță*** / Pl: *~țe* / E: ns cf *romoniță*] (Bot; reg) Romoniță-puturoasă (*Anthemis cotula*).

momortica *sf* vz ***momordică***

momuc *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 132 / V: ***măim~***, ***mam~*** / Pl: nct / E: nct] (Ban) Rinichi.

momuie *sf* vz ***momâie***

mon- vz ***mono-***

monacal, ~ă *a* vz ***monahal***

monadă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~de* / E: fr ***monade***, ger ***Monade***] **1** (Flz) Unitate simplă, materială sau spirituală, din care, în concepția unor filozofi, ar fi alcătuită lumea. **2** (Flz) Substanță spirituală independentă în sistemul lui Leibniz, care posedă automișcare și care oglindește tot ceea ce există în univers. **3** (Pex) Unitate. **4** (Rar) Organism inferior microscopic, unicelular, care face trecerea de la plante la cele mai simple animale.

monadelf, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monadelphe***] **1** (Bot; d. stamine) Care formează un mănunchi Si: *monadelfic*. **2** (Pex; d. plante) Care are staminele reunite într-un singur mănunchi Si: *monadelfic*.

monadelfic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monadelphique***] **1-2** Monadelf (**1-2**).

monadism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***monadisme***] Sistem filozofic al lui Leibniz, după care universul este alcătuit din monade.

monadist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *monadiste*] **1-2** *smf, a* (Adept) al monadismului. **3** *a* Referitor la monadism.

monadnock sn [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr *monadnock*] (Glg) Munte izolat, în cadrul unui relief coborât, alcătuit din roci dure.

monadologic, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *monadologique*] **1-2** Care ține de monadologie (**1-2**). **3-4** Referitor la monadologie (**1-2**).

monadologie sf [At: DN[3] / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr *monadologie*] **1** Teorie a monadelor. **2** Monadism.

monah, ~ă smf [At: (a. 1632) GCR I, 78/1 / V: *~ac* / Pl: *~i*, (înv) *~achi, ~aci, ~ași, ~e* / E: slv **монахъ**, ngr *μοναχός*] **1** Persoană care face parte dintr-o comunitate mănăstirească, de obicei, fără a avea atribuții preoțești Si: *călugăr*. **2** (Înv) Pustnic.

monahal, ~ă a [At: NEGULICI / V: (înv) *~acal* / Pl: *~i, ~e* / E: *monah* + *-al*] **1** Care aparține monahului Si: *călugăresc, mănăstiresc, monahicesc* (**1**), (înv) *monahic* (**1**). **2** Care se referă la situația sau la viața de monah Si: *călugăresc, mănăstiresc, monahicesc* (**2**), (înv) *monahic* (**2**). **3** Specific monahului Si: *călugăresc, mănăstiresc, monahicesc* (**3**), (înv) *monahic* (**3**).

monahic, ~ă a [At: (cca 1833) ap. TDRG / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat *monachicus*, ngr *μοναχικός*] (Înv) **1-3** Monahal (**1-3**).

monahicesc, ~ească a [At: (a. 1851) ap. TDRG / Pl: *~ești* / E: *monah* + *-icesc*] **1-3** Monahal (**1-3**).

monahicește av [At: COSTINESCU / E: *monah* + *-icește*] (Rar) În felul monahilor.

monahie[1] sf [At: (a. 1851) ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: slv **монахиа**, ngr *μοναχή*] Călugăriță.

monahie[2] sfs [At: COSTINESCU / E: *monah* + *-ie*] (Rar) **1-2** Monahism (**1-2**).

monahism sn [At: HASDEU, I. V. 38 / Pl: (rar) *~e* / E: *monah* + *-ism*] **1** Calitate de monah Si: (rar) *monahie[2]* (**1**). **2** Viață monahală Si: (rar) *monahie[2]* (**2**). **3** (Rar) Preocupare pentru aspecte ale vieții mănăstirești sau bisericești. **4** Instituție monahală.

monament sn vz *monument*.

monandră af [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr *monandre*] (D. flori) Care are o singură stamină.

monandric, ~ă a [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *monandrique*] (D. plante) Care are o singură stamină.

monarc sm vz *monarh*

monarh sm [At: (a. 1703) FN 126 / V: *~rc* / Pl: *~i*, (înv) *~rși* / E: ngr *μονάρχης*, ger *Monarch*] **1** Conducător al unei monarhii Si: *suveran*. **2** (Pgn; fig) Stăpân.

monarhi [At: LET[2]. I, 87 / Pzi: *~hesc* / E: *monarh*] **1** *vi* (Înv) A stăpâni în calitate de monarh (**1**). **2** *vt* (Fig) A stăpâni.

monarhic, ~ă a [At: GOLESCU, E. 249/16 / V: (înv) *~rșic* / E: fr *monarchique*, ger *monarchisch*] **1-2** Care aparține (monarhului (**1**) sau) monarhiei Si: (înv) *monarhicesc* (**1-2**), *monarșesc* (**1-2**). **3-4** Care se referă (la monarh (**1**) sau) la monarhie Si: (înv) *monarhicesc* (**3-4**), *monarșesc* (**3-4**). **5** (Fig) Care aparține stăpânului Si: (înv) *monarhicesc* (**5**), *monarșesc* (**5**).

monarhicesc, ~ească a [At: CANTEMIR, HR. 163 / V: *~rși~* / Pl: *~ești* / E: *monarh* + *-icesc*] (Înv) **1-5** Monarhic (**1-5**).

monarhicește av [At: CANTEMIR, IST. 112 / E: *monarh* + *-icește*] **1** (Înv) Ca monarhii. **2** După sistemul monarhic.

monarhie sf [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 38/8 / A și: *~narhie* / P: *~hi-e* / V: (înv) *~rșie* / Pl: *~ii* / E: ngr *μοναρχία*, lat *monarchia*, ger *Monarchie*, fr *monarchie*] **1** Formă de guvernare în care o singură persoană conduce statul, funcția transmițându-se ereditar. **2** (Pex) Stat a cărui formă de conducere o reprezintă monarhia (**1**). **3** (Îs) ~ *absolută* Monarhie (**1**) în care conducătorul guvernează după bunul plac. **4** (Îcs) ~ *constituțională* Monarhie (**1**) în care guvernarea se bazează pe o lege fundamentală și este împărțită între guvern, parlament și monarh.

monarhină sf [At: (a. 1757) GCR II, 54/28 / Pl: *~ne* / E: rs **монархиня**] (Rsm; rar) Soție a monarhului (**1**).

monarhism sn [At: NEGULICI / Pl: (nob) *~e* / E: fr *monarchisme*] Doctrină politică a partizanilor monarhiei (**1**).

monarhist, ~ă smf, a [At: NEGULICI / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *monarchiste*] **1-6** *smf, a* (Adept) al monarhiei (**1, 3-4**). **7-9** Privitor la monarhie (**1, 3-4**). **10-12** Specific monarhiei (**1, 3-4**).

monarșesc, ~ească a [At: CANTEMIR, HR. 165 / Pl: *~ești* / E: *monarh* + *-esc*] (Înv) **1-5** Monarhic (**1-5**).

monarșic, ~ă a vz *monarhic*

monarșicesc, ~ească a vz *monarhicesc*

monarșie sf vz *monarhie*

monaster sn [At: FILIMON, O. I, 307 / Pl: *~e* / E: fr *monastère*, it *monastero*] (Înv) Mănăstire.

monastic, ~ă a [At: CALENDAR (1852), XXVI, 9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *monastique*] **1** (Înv) Mănăstiresc (**1**). **2** Specific călugărului. **3** Ca de călugăr.

monastioară sf vz *mănăstioară*

monastir s vz *mănăstire*

monastire sf vz *mănăstire*

monastiresc, ~ească a vz *mănăstiresc*

monazit sn [At: ENC. TEHN. I, 404 / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: fr *monazite*] Fosfat natural de ceriu, toriu și alte pământuri rare, de culoare galben-brună, roșie sau cafenie.

monazită sf vz *monazit*

monăstire sf vz *mănăstire*

mondanitate sf vz *mondenitate*

mondase sfp vz *mondașe*

mondașe sfp [At: SUFL. OLT I, 24 / V: *~ase* / E: ns cf alb *mëndashë*, *mondashë*] **1** (Olt) Fâșii de cârpă din care se țes preșuri. **2** Resturi de pânză sau de stofă Si: *zdrențe*. **3** Rufe mărunte, ciorapi, batiste.

mondăi vi vz *mondăni*

mondăit sm [At: VICIU, GL. / Pl: *~iți* / E: *mondăi*] (Trs) Persoană care lucrează încet și fără spor Si: (reg) *mocăit, mocoșit*.

mondăneală sf [At: ALR II, 2398/848 / Pl: *~eli* / E: *mondăni* + *-eală*] (Reg) Pierdere de timp.

mondăni vi [At: LB / V: *~ăi, ~drăni* / Pzi: *~nesc*, (rar) *mondăn* / E: nct] **1** (Reg) A vorbi încet și neclar Si: *a dondăni, a mormăi[1]* (**5**). **2** A rosti în șoaptă cuvinte de nemulțumire sau de protest Si: *a bombăni*. **3** (D. copii) A gânguri. **4** A fonfăi. **5** (D. unele animale) A scoate sunete caracteristice speciei. **6** A se mișca încet. **7** A lucra încet și fără spor Si: (reg) *a se mocoși* (**7**).

mondea smi [At: VICIU, GL. / E: ns cf *mondăi, mondăni*] (Trs) Om care lucrează încet.

monden, ~ă [At: VLAHUȚĂ, O. A. I, 214 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *mondain*] **1** *a* Care relatează evenimentele din cercurile înalte ale societății. **2** *a* Care este specific cercurilor înalte ale societății. **3** *a* Care aparține cercurilor înalte ale societății. **4** *a* Care se referă la viața cercurilor înalte ale societății. **5-6** *smf, a* (Persoană) căreia îi place viața de societate. **7** *a* (Rar) Manierat (**3**).

mondenitate sf [At: BRĂESCU, M. B. 20 / V: (rar) *~dan~* / Pl: *~tăți* / E: *monden* + *-itate*] **1** (Lpl) Evenimente ale vieții mondene (**3-4**). **2-3** Calitate a unei persoane mondene (**6-7**).

mondial, ~ă a [At: ALEXI, W. / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *mondial*] **1** Care se referă la întreaga lume. **2-3** Care (interesează sau) antrenează întreaga lume. **4** Care aparține întregii lumi. **5-6** Care are caracter (internațional sau) universal.

mondializa vt [At: DEX – S / P: *~di-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr *mondialiser*] A extinde la nivel mondial Si: *a globaliza*.

mondializare sf [At: DEX[2] / P: *~di-a~* / Pl: (rar) *~zări* / E: *mondializa*] Extindere la nivel mondial Si: *globalizare*

mondializat, ~ă a [At: DEX[2] / P: *~di-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *mondializa*] Care s-a extins la scară mondială Si: *globalizat*.

mondir sn vz *mundir*

mondiraș sn vz *mundiraș*

mondoc *sm* [At: DR. VII, 396 / Pl: *~oci* / E: ***bondoc***] (Trs) Copil.

mondoeconomie *sf* [At: DEX / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***mondo-économie***] Economie mondială Si: (nob) *cosmoeconomie*.

mondor *sn* vz ***mundir***

mondoramă *sf* [At: DEX – S / Pl: *~me* / E: ***mondo*** + (pano)***ramă***] **1-2** (Emisiune de radio sau televiziune sau) rubrică a unei emisiuni de radio sau televiziune care oferă o viziune de ansamblu a evenimentelor de pe globul terestru.

mondorlogi *vi* [At: LEXIC REG. 20 / Pzi: *~ogesc* / E: ns cf *mondăni*] **1** (Mar) A vorbi neclar. **2** A încurca lucrurile.

mondoviziune *sf* [At: DN³ / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***mondovision***] Transmitere în diferite părți ale lumii a unor imagini de televiziune prin intermediul sateliților artificiali.

mondrăni *vi* vz ***mondăni***

mondrănit *av* [At: ALR II/I, h 31/102 / E: ***mondrăni***] (Reg; șîe **a vorbi ~**) Neclar, pronunțând cuvintele printre dinți.

mondrea *s* [At: DLR / Pl: nct / E: ***mondr(ăni)***] Om prost Si: *prostănac*.

mondroi *smi* [At: ȘEZ. XX, 107 / E: nct, cf *modoroi*] (Mol) Om tăcut și ursuz.

mondrofi *vi* [At: ALR II/I, h 151/349 / Pzi: *~jesc* / E: ns cf *mondăni*] (Reg; d. copii) A gânguri.

mondroși *vtr* [At: DLR / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *motroși*] **1-2** (Reg) A (se) înfofoli.

mondroșilă *s* [At: DLR / Pl: *~le* / E: ***mondroși*** + *-ilă*] (Reg) Persoană, mai ales copil, care se îmbracă gros.

mondur *sn* vz ***mundir***

monedar, ~ă *a* vz ***monetar***

monedă *sf* [At: ȘINCAI, Î. 1/14 / V: *~etă* / Pl: *~de* și *~nezi* / E: ngr ***μονέδα***, it ***moneta***, lat ***moneta***] **1** Ban de metal, rar de hârtie, care are sau a avut curs legal pe teritoriul unui stat. **2** (Pgn) Ban de metal de valoare mică Si: *mărunțiș*. **3** (Îe) **A bate** (sau **a tăia** ori **a face**) **~** A emite bani de metal. **4** (Fig; îe) **A bate ~ din** (sau, rar, **cu ceva**) A insista. **5** (Fig; îae) A face caz de ceva urmărind beneficii Si: *a specula*. **6** (Îe) **A plăti (cuiva) cu aceeași ~** A răspunde cuiva printr-o comportare similară. **7** (Fam; îe) **Asta e ~da plătită** Se spune despre o întâmplare neplăcută survenită în viața cuiva, considerată o pedeapsă pentru fapta sau faptele rele făcute. **8** (Înv) Valoare curentă a banului într-o anumită țară Si: *curs*.

monedărie *sf* vz ***monetărie***

monegasc, ~ă *a, smf* [At: DEX² / Pl: *~ași, ~e* / E: fr ***monégasque***, it ***monegasco***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a principatului Monaco sau) este originară de acolo. **5** *smp* Populație din principatul Monaco. **6-7** *a* Care aparține (principatului Monaco sau) populației lui. **8-9** *a* Referitor (la principatul Monaco sau) la populația lui.

monem *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***monème***] (Lin) Cea mai mică unitate lingvistică dotată cu semnificație.

moneră *sf* [At: CONTEMPORANUL, VI, 19 / Pl: *~re* / E: fr ***monère***, ger ***Moner***] Ființe ipotetice imaginate de biologul Haeckel, constituite dintr-o singură celulă lipsită de nucleu, care ar reprezenta forma de trecere de la materia lipsită de viață la materia organică.

monetar, ~ă [At: ASACHI, I. 214/1 / V: (înv) ***~edar*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monétaire***] **1** *a* Care se referă la monedă (**1**). **2** *a* Care aparține monedei (**1**). **3** *a* Specific monedei (**1**). **4** *a* Care provine de la monedă (**1**). **5** *a* Care se referă la baterea de monedă (**2**). **6** *sm* Persoană care lucrează la baterea de monede. **7** *sn* Tabel în care se specifică pe categorii numărul de monede care alcătuiește o sumă de bani. **8** *sn* (Fin) Inventar al banilor, pe fișicuri. **9** *sn* Total al încasărilor realizate de un casier, un taxator etc. în cursul unei zile de muncă, așezați după categorii de bani.

monetă *sf* vz ***monedă***

monetărie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~edă~*** / Pl: *~ii* / E: ***monetă*** + *-ărie*] **1** Întreprindere de stat prevăzută cu instalațiile necesare pentru baterea monedelor. **2** (Rar) Artă, meșteșug al baterii de monede. **3** Îndeletnicire a celui care lucrează la baterea de monede. **4** (Csc) Cantitate mare de monede.

monetiza *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***monétiser***] (Rar) A transforma un metal în monedă (**1**).

monetizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***monetiza***] (Rar) Transformarea unui metal în monedă (**1**).

mong, moangă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ? / E: ns. cf *moacă*] (Olt) **1** Mocăit (**1**). **2** Prostănac.

mongăi *vr* [At: ALR SN III, h 777/928 / Pzi: *~esc* / E: ***mong*** + *-ăi*] (Reg) A-și pierde vremea cu nimicuri Si: *a se mocoși* (**9**).

mongo *sm* [At: DN³ / Pl: *~s* / E: ger ***Mongo***] Monedă divizionară în Mongolia, valorând a suta parte dintr-un tugrik.

mongol¹ *s* vz ***mangul***

mongol², ~ă [At: XENOPOL, I. R. III, 87 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mongol***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Mongoliei sau) este originară de acolo. **5-6** *smf, a* (Pex) (Persoană) care face parte din una din populațiile care locuiesc în Asia Centrală. **7** *smp* Popor care trăiește în Mongolia. **8** *smp* (Pex) Conglomerat de populații eterogene care locuiesc pe un vast teritoriu din Asia Centrală. **9-10** *a* Care aparține (Mongoliei sau) mongolilor (**7**) Si: *mongolic* (**1-2**). **11-12** *a* Care se referă (la Mongolia sau) la mongoli (**7**) Si: mongolic (**3-4**). **13-14** *a* Care provine (din Mongolia sau) de la mongoli (**7**) Si: *mongolic* (**5-6**). **15-16** *a* Specific (Mongoliei sau) mongolilor (**7-8**) Si: *mongolic* (**7-8**). **17** *a* (Îs) *Rasă ~ă* Grup de popoare caracterizate prin culoarea galben-brună a pielii Si: *rasă galbenă* Cf *galben* (**14**).

mongolic, ~ă *a* [At: AR (1829) 245¹/36 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mongolique***] **1-8** Mongol (**9-16**).

mongolism *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***mongolisme***] Afecțiune congenitală cu defecte în dezvoltarea psihică, idioție și facies caracteristic.

mongolist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Mongolist***] Specialist în mongolistică.

mongolistică *sf* [At: DN³ / Pl: (nob) *~ici* / E: ger ***Mongolistik***] Studiu al limbii și culturii mongole (**9-10**).

mongoliță *sf* vz ***mangaliță***

mongoloid, ~ă *a* [At: DER IV, 38 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***mongoloïde***] **1** Care prezintă caractere fizice asemănătoare cu ale unui mongol² (**3**). **2** (Îs) *Rasă ~ă* Rasă mongolă (**17**).

monic *sm* vz ***momic***

monidrie *sf* [At: (a. 1702) IORGA, S. D. XXI 86 / P: *~dri~e* / V: ***~ion*** / E: ngr ***μονύδριον***] **1-2** (Grî; șhp) Mănăstire (**1**) (mică).

monidrion *s* vz ***monidrie***

monil *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: it, lat ***monile***] (Liv; nob) Colier.

monilia *sfi* [At: DN³ / E: fr, it ***monilia***] Gen de plante saprofite care pot deveni patogene, provocând micoze Si: *candida*.

moniliază *sf* [At: DN³ / P: *~li-a~* / V: ***~lioză*** / Pl: *~ze* / E: fr ***moniliase***] **1** Boală a pomilor fructiferi produsă de o ciupercă parazită, care se manifestă prin apariția pe fructe a unor cercuri concentrice de mucegai, urmată de putrezirea fructelor. **2** Candidoză.

monilioză *sf* vz ***moniliază***

monism *sn* [At: DM / E: fr ***monisme***] **1** Concepție filosofică potrivit căreia la baza tuturor fenomenelor lumii se află un singur principiu, fie material, fie spiritual. **2** (Pgn) Orice concepție care explică printr-un singur principiu multitudinea fenomenelor dintr-un domeniu.

monist, ~ă [At: RALEA, S. T. II, 283 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr- ***moniste***] **1-4** *smf, a* (Adept) al monismului (**1-2**). **5-6** *a* Care se referă la monism (**1-2**). **7-8** *a* Care provine din monism (**1-2**). **9-10** *a* Specific monismului (**1-2**).

monitor¹, ~oare *smf, a* [At: MAIORESCU, D. II, 102 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***moniteur***, lat ***monitor***] **1-2** *smf, a* (Îdt) (Persoană) care înștiințează, anunță, face cunoscut. **3-4** *smf, a* (Persoană) care dă sfaturi, îndrumă, avertizează, mustră. **5** *smf* (Iuz) Elev însărcinat să supravegheze pe colegii lui, în lipsa profesorului. **6-7** *sn* Publicații periodice (oficiale).

monitor[2] *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***moniteur***] Navă fluvială de război, blindată, de tonaj mic, prevăzută cu artilerie grea.

monitor[3] *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: eg, it ***monitor***] **1** (Tel) Receptor, difuzor sau alt aparat folosit pentru a controla calitatea emisiunilor de radio sau de televiziune. **2** Aparat de control sau de semnalizare a radiațiilor ionizate. **3** Program de control care supraveghează activitatea unui sistem de calcul Si: *supervizor*.

monitorial, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: eg, fr ***monitorial***] (Îs) *Sistem ~* Metodă pedagogică de predare prin monitori[1] **(5)** Si: *lancasterian*.

monitoriza *vt* [At: DEX – S / Pzi: *~zez* / E: ***monitor*** + *-iza*, după eg *monitor*] **1** (Tel) A supraveghea prin intermediul monitorului[3] **(1)** sau al altui aparat specializat. **2** (Pol) A îndruma activitatea dintr-un anumit domeniu, într-o țară străină, prin specialiști trimiși de forurile Comunității europene.

monitorizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***monitoriza***] **1** Supraveghere cu ajutorul monitorului[3] **(1)** sau al altor aparate. **2** Îndrumare a activității dintr-un domeniu, într-o țară străină, prin specialiști ai Comunității europene.

moniție[1] *sf* vz ***monițiune***

moniție[2] *sf* vz ***muniție***

monițiune *sf* [At: LM / P: *~ți-u~* / V: ***moniție*** / Pl: *~ni* / E: fr ***monition***, lat ***monitio, -onis***] (Rar) **1** Avertisment adresat cuiva, în anumite împrejurări, de un reprezentant al bisericii catolice, de obicei de episcop. **2** (Pgn) Dojană, observație făcută cuiva.

mono[1] *ain* [At: DN[3] / E: fr, eg ***mono***] Monofonic.

mono[2]*-* [At: DEX / E: fr ***mono-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Unic. **2** Singur. **3** O dată.

monoachenă *sf* [At: LTR / P: *~no-a~* / Pl: *~ne* / E: ***mono + achenă***] Fruct format dintr-o singură achenă.

monoacid *am* [At: DEX / Pl: *~ici* / E: fr ***monoacide***] (D. acizi) Care are un singur atom de hidrogen.

monoandrie *sf* [At: DN[3] / P: *~no-an-dri-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***monoandrie***] Formă de căsătorie în care femeia are un singur soț.

monoarticular, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~no-ar~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monoarticulaire***] (Atm) Referitor la o singură articulație.

monoartrită *sf* [At: DN[3] / P: *~no-ar~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***monoarthrite***] (Med) Inflamație a unei singure articulații.

monoatomic, ~ă *a* [At: PONI, CH. 146 / P: *~no-a~* / P: *~ici, ~ice* / E: fr ***monoatomique***] **1** (Înv) Monovalent. **2** (D. molecule) Format dintr-un singur atom. **3** (D. corpuri) Cu moleculele formate dintr-un singur atom.

monoax, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~no-ax* / Pl: *~acși, ~e* / E: fr ***monoaxe***] Care are o singură axă.

monobazic, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 145/12 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monobasique***] (Îs) *Acid ~* Acid care are în molecula sa un singur atom de hidrogen, ce se poate înlocui cu un metal, formând săruri.

monoblepsie *sf* [At: DEX / P: *~si-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***monoblepsie***] (Med) Defect al vederii constând în incapacitatea de a vedea clar cu ambii ochi, deși cu fiecare ochi în parte bolnavul vede bine.

monobloc *ain* [At: DT / E: fr ***monobloc***, ger ***monoblock***] (D. metale, organe de mașină etc.) Care este alcătuit dintr-un singur bloc, dintr-un singur corp.

monobrăzdar *sn, a* [At: DLR / Pl: *~e* / E: ***mono + brăzdar***] **1-2** (Plug) cu un singur brăzdar.

monocameral, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monocamérale***, it ***monocamerale***] (D. puterea legislativă a unui stat) Care are o singură adunare legislativă.

monocameralism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***monocaméralisme***] Sistem politic fundat pe o singură adunare legislativă.

monocarp, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf gr *μόνος* + *κάρπος*] (D. plante) Care înflorește și fructifică o singură dată în cursul ciclului de dezvoltare.

monocarpelar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monocarpellaire***] (D. flori) Cu gineceul format dintr-o singură carpelă.

monocaziu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Monochasium***] (Bot) Inflorescență la care florile se formează într-o singură parte.

monocelular, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 9/3 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mono- + celular***] Format dintr-o singură celulă.

monocer *sm* [At: COSTINESCU / V: *~os* / Pl: *~i* / E: fr ***monocère***, lat ***monoceros***] Animal fabulos cu un singur corn.

monoceros *sm* vz ***monocer***

monociclic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monocyclique***] (Blg; d. unele specii) Care prezintă o singură perioadă de înmulțire pe an.

monocilindric, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 353 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mono- + cilindric***] (D. mașini sau sisteme tehnice) Cu un singur cilindru.

monocinetic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monocinétique***] (Fiz; d. un fascicul corpuscular) Care este format din particule cu aceeași viteză.

monocip *sn* [At: DEX – S / Pl: *~uri* / E: eg ***monochip***] (Elt) Circuit integrat cu schemă electrică la comandă, realizat după o tehnologie de imprimare tipizată.

monocit *sn* vz ***monocită***

monocită *sf* [At: PARHON, B. 39 / V: ***monocit*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***monocyte***] Tip de globulă albă, monocelulară, de dimensiuni mari.

monocitopenie *sf* [At: DN[3] / G-D: *~ii* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***monocytopénie***] (Med) Reducere a numărului de monocite din sânge.

monocitoză *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ze* / E: fr ***monocytose***] Creștere a numărului monocitelor din sânge.

monoclat, ~ă *sm, a* [At: PAS, Z. III, 264 / Pl: *~ați, ~e* / E: d ***monoclu***] **1-2** (Îvr; prt) (Bărbat) care poartă monoclu.

monoclin *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***monocline***, ger ***Monokline***] (Glg) Structură monoclinală.

monoclinal, ~ă *sn, a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monoclinal***] **1-2** (Structură geologică) care se prezintă sub forma unor succesiuni de straturi cu același sens și cu același unghi de înclinare.

monoclinic, ~ă *a* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. II, 105 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monoclinique***] **1** (D. cristale) Care cristalizează în prisme oblice cu baza dreptunghiulară. **2** (Îs) *Sistem ~* Sistem cristalografic cu simetrie inferioară, în care se încadrează cristalele monoclinice **(1)**.

monoclorurat *a* [At: DEX – S / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***monochloré***] (Chm; d. substanțe, compuși, molecule) Care are un atom de clor apărut prin clorurare.

monoclu *sn* [At: EMINESCU, O. I, 151 / Pl: *~ri* / E: fr ***monocle***] **1** (Înv; iuz) Lentilă montată într-o ramă de metal care se fixa în orbita unui ochi, pentru a corecta un defect de vedere sau, uneori, din snobism. **2** (Med; pan) Pansament făcut la un singur ochi. **3** (Îlav) **În ~** Astfel încât să acopere un singur ochi.

monococă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~oci* / E: fr ***monocoque***] Ansamblu constituit din șasiul și caroseria unui vehicul, care formează un bloc.

monocord, ~ă [At: COSTINESCU / Pl: *~orzi, ~e* / E: fr ***monocorde***, lat ***monochordum***, ger ***Monochord***] **1** *sn* Instrument muzical cu o singură coardă, întinsă pe un corp de susținere și de rezonanță. **2** *a* (Fig; d. opere literare, artistice etc.) Monoton **(3)**.

monocotiledon, ~ă [At: BREZOIANU, A. 389/13 / V: (înv) ***~lid~*** / Pl: *~i, ~oane* / E: lat ***monocotyledon***, fr ***monocotyledone***] **1-4** *sf, a* Monocotiledonat **(1-4)**.

monocotiledonat, ~ă [At: COBÎLCESCU, G. 85/16 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***monocotylédonés***] **1-2** *sfp, a* (Clasă de plante) care are un singur cotiledon în semințe Si: *monocotiledon* **(1-2)**. **3-4** *sf, a* (Șls) (Plantă) care face parte din clasa monocotiledonateolor Si: *monocotiledon* **(3-4)**.

monocotilidon, ~ă *a* vz ***monocotiledon***

monocristal *sn* [At: DEX / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***monocristal***] Cristal cu atomii și moleculele dispuse într-o rețea cristalină spațială neîntreruptă.

monocrom, ~ă *a* [At: BARONZI, I. L. IV, 203/3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monochrome***] Care are o singură culoare Si: *monocromatic* **(1)**.

monocromatic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monochromatique***] **1** Monocrom. **2** (D. fascicule de raze) Care este format din radiații cu aceeași lungime de undă.

monocromator *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***monochromateur***] (Fiz) **1** Dispozitiv optic care servește la separarea radiațiilor monocromatice dintr-un fascicul complex. **2** Dispozitiv electromagnetic care servește la separarea unui fascicul de particule monocinetice dintr-un fascicul neomogen.

monocromie *sf* [At: MINULESCU, V. 81 / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***monochromie***] **1** Procedeu de pictură sau de tipar care constă în folosirea unei singure culori. **2** Prezență a unei singure culori într-o operă plastică, într-o lucrare tipărită etc. **3** Caracter a ceea ce este monocrom.

monocular, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monoculaire***] Cu un singur ochi.

monocultură *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 222 / Pl: *~ri* / E: fr ***monoculture***] Sistem de exploatare agricolă care constă în cultivarea aceleași plante pe același teren timp de mai mulți ani consecutiv.

monodactil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monodactyle***] (Med; d. picior) Cu un singur deget Si: *soliped*.

monodactilie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***monodactylie***] (Med) Prezență a unui singur deget la mână sau la picior.

monodia *vt* [At: DEX – S / P: *~di~a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***monodier***] A cânta o monodie (**3**).

monodiat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***monodia***] (D. opere muzicale) Care este interpretat ca monodie (**3**).

monodic, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monodique***] **1-3** Care este specific monodiei (**1-3**). **4-6** De monodie (**1-3**).

monodie *sf* [At: DM / Pl: *~ii* / E: fr ***monodie***, lat ***monodia***] **1** Monolog liric în tragediile antice grecești. **2** Stil muzical bazat pe simpla succesiune a sunetelor melodiei. **3** Cântec executat pe o singură voce, solo sau amplificat de un ansamblu la unison sau la octavă.

monodiere *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***monodia***] Cântare a unei melodii pe o singură voce, solo sau amplificat de un ansamblu la unison sau la octavă.

monodramă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: ger ***Monodrama***, *it* ***monodramma***] (Rar) Dramă în care joacă un singur personaj.

monoelectrovalent, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~no-e~* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***mono-*** + ***electrovalent***] (D. elemente chimice) Care are electrovalența egală cu unitatea.

monofag, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***monophage***] **1-2** (Organism) a cărui nutriție este bazată pe un singur tip de hrană.

monofagie *sf* [At: DEX / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***monophagie***] (Blg) Mod de nutriție bazat pe un singur tip de hrană.

monofazat, ~ă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 190 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***monophasé***] **1** (D. un circuit electric alternativ) Care este alimentat cu o singură sursă de tensiune sau cu mai multe surse având tensiune în fază Si: *monofozic* (**1**). **2** (D. o mașină, o instalație etc.) Care folosește un circuit eletric monofazat (**1**).

monofazic, ~ă *a* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. II, 103 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***monofazat*** css] **1** Monofazat (**1**). **2** (D. substanțe omogene) Care prezintă, la un moment dat, o singură stare de agregare.

monofazie *sf* [At: DN³ / P: *~zi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: ns cf gr *μόνος* + *φάσις*] (Med) Tulburare a vorbirii caracterizată prin faptul că bolnavul repetă un singur cuvânt sau o singură propoziție.

monofil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monophyle***] (D. caliciu) Format dintr-o singură petală.

monofiletic, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: (rar) *~ici, ~ice* / E: fr ***monophylétique***] (Blg; d. populații) Care descinde dintr-o singură populație sau dintr-un strămoș comun.

monofizism *sns* [At: DN³ / E: it ***monofisismo***, fr ***monophysisme***] Erezie creștină care admite existența unei singure naturi a lui Hristos, fie divină, fie umană Si: *monofizitism*.

monofizit, ~ă [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ger ***Monophysit***, it ***monofisita***] **1-2** *smf, a* (Adept) al monofizismului. **3** Referitor la monofizism.

monofizitism *sns* [At: DEX / E: ger ***Monophysitismus***] Monofizism.

monoflor, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***mono*** + ***flor***(i)] (D. miere) Care provine de la o singură specie de floare.

monofobie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr *monophobie*] (Rar) Teamă patologică de singurătate.

monofon, ~ă [At: DN³ / Pl: (**1**) *~i, ~e*, (**2**) *~oane* / E: fr ***monophone***] **1** *a* Care poate fi executat de o singură voce sau la un singur instrument. **2** *sn* Aparat telefonic la care microfonul și receptorul sunt juxtapuse.

monofonematic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mono-*** + ***fonematic***] (Lin; d. grupuri de sunete) Care are valoarea unui singur fonem.

monofonic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monophonique***] (Fiz) Care are o singură sursă sonoră.

monofonie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***monophonie***] (Fiz) Proprietate de a avea o singură sursă sonoră.

monofoto [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ger ***Monophoto***] Monotip adaptat pentru fotoculegere.

monoftalm, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***monoftalmie***] **1-2** (Persoană) care suferă de monoftalmie.

monoftalmie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***monophtalmie***] (Med) Monopsie.

monoftong *sm* [At: SCL 1954, 343 / Pl: *~ngi* / E: fr ***monoptongue***] (Rar) Vocală rezultată din reducerea unui diftong.

monoftonga *vr* [At: SCL 1954, 343 / Pzi: *~ghează* / E: fr ***monophtonguer***] (D. diftongi) A se reduce la o singură vocală.

monoftongare *sf* [At: ROSETTI, L. R. I. 65 / Pl: *~gări* / E: ***monoftonga***] Reducere a unui diftong la o vocală

monoftongat, ~ă *a* [At: VARLAAM – SADOVEANU, 352 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***monoftonga***] (D. diftongi) Care este redus la o singură vocală.

monogam, ~ă [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monogame***] **1-2** *sm, a* (Bărbat) căsătorit cu o singură femeie. **3-4** *sf, a* (Femeie) căsătorită cu un singur bărbat. **5** *a* (D. căsătorie, familie) Bazat pe monogamie (**2**) Si: (rar) *monogamic* (**1**). **6** *a* (D. plante) Unisexuat.

monogamic, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 60 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monogamic***] **1** Monogam (**5**). **2** Care are caracter de monogamie (**2**).

monogamie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ger ***monogamie***, fr ***monogamie***] **1** Stare a animalelor la care împerecherea se produce între o singură femelă și un singur mascul. **2** (Îoc *poligamie*) Formă de căsătorie în care un bărbat are o singură soție, iar femeia un singur soț. **3** Stare a unei plante monogame (**3**).

monogenetic, ~ă *a* [At: VARLAAM – SADOVEANU, 197 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mono-*** + ***genetic***] Conform monogeniei.

monogenic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monogénique***] (Blg) Care este condiționat de o singură genă.

monogenie *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: fr ***monogénie***] (Blg) Producere de către o femelă numai de descendenți masculi, sau numai de descendenți femele.

monogenism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***monogénisme***] Teorie antropologică care consideră că specia umană are o origine unică.

monogenist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***monogéniste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al monogenismului. **3** *a* Referitor la monogenism.

monogeneză *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I. 32 / Pl: *~e* / E: fr ***monogénèse***] **1** (Blg; îoc *digeneză*) Reproducere directă, prin ouă sau prin ovule, cu faze de dezvoltare identice. **2** (Pex) Punct de plecare unic al unui fenomen.

monogenopatie *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: nct] Denumire generică pentru afecțiunile condiționate de o singură mutație genetică.

monogerm, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***monogerm***] (D. semințe) Care are un singur germen.

monograf *sm* [At: CALENDAR (1862), 14/26 / Pl: *~i* / E: fr ***monographe***] (Rar) Autor al unei monografii.

manografia *vt* [At: DEX – S / Pzi: *~iez* / E: ***monografie***] A trata monografic (**2**)

monografic, ~ă [At: HASDEU, I. C. I, 68 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monographique***] **1** *a* Care aparține monografiei. **2-3** *av, a* (Într-un mod) specific monografiei. **4** *a* Care se referă la monografic. **5** *a* Care provine din monografie.

monografie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: fr ***monographie***] Studiu științific multilateral și amănunțit cu privire la un anumit subiect.

monografist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***monografista***] Monograf.

monogram *sn* vz ***monogramă***

monogramatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monogrammatique***] **1** Care aparține unei monograme **(2)**. **2** Referitor la monogramă **(2)**. **3** În formă de monogramă **(2)**.

monogramă *sf* [At: MOLNAR, I. 75/25 / V: ***monogram*** *sm* / Pl: *~me* / E: fr ***monogramme***] **1** (Îvr) Tip de literă. **2** Semn imprimat, gravat, brodat etc., reprezentând inițialele, alăturate, împletite sau parțial suprapuse ale numelui și prenumelui unei persoane.

monogranular, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monogranulaire***] Care este format din granule de aceeași mărime.

monohibrid *sn* [At: DN³ / Pl: *~izi* / E: fr ***monohybride***] (Blg) Hibrid ai cărui părinți se deosebesc printr-un singur caracter distinct.

monohibrida *vi* [At: DEX - S / Pzi: *~dez* / E: fr ***monohybrider***] (Blg) A încrucișa indivizi care diferă printr-un singur caracter.

monohibridare *sf* [At: DEX² / Pl: *~dări* / E: ***monohibrida***] (Blg) Încrucișare a unor indivizi care se deosebesc printr-un singur caracter.

monohibridism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***monohybridisme***] (Blg) Stare a doi indivizi din aceeași specie care nu diferă decât printr-un singur caracter.

monohidrat *sn* [At: DN³ / Pl: *~ați* / E: fr ***monohydrate***] (Chm) Hidrat care conține o singură moleculă de apă.

monoic, ~ă *a* [At: CAIET. 78ᵛ/2 / P: *~no-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monoïque***] (D. plante; îoc *dioic*) Care are flori unisexuate, masculine sau feminine, situate pe aceeași tulpină.

monoideism *sn* [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 19 / P: *~no-i~* / E: fr ***monoïdeisme***] (Psh) Predominare a unei singure idei în gândire.

monoli *vt* [At: MAT. DIALECT. I. 25 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Trs; sst) A avertiza **(2)**.

monolinguism *sn* vz ***monolingvism***

monolingv, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monolingue***] (D. dicționare, ediții de carte etc.) Care este redactat într-o singură limbă Si: *unilingv*.

monolingvism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***monolinguisme***] Utilizare a unei singure limbi, cea maternă, de către același individ sau același grup social.

monolit, ~ă [At: AR (1829), 227²/7 / Pzi: **(1-3)** *~e*, **(4-5)** *~iți, ~e* / *fr* ***monolithe***] **1** *sn* Monument al naturii construit de om, format dintr-o singură piatră, dintr-un singur bloc. **2** *sn* (Îla) **De ~** De nezdruncinat Si: *solid, trainic*. **3** *sn* (Îlav) **În ~** Dintr-un singur bloc de piatră. **4** *a* Alcătuit dintr-un singur bloc de piatră, de beton etc. Si: (rar) *monolitic* **(1)**. **5** *a* (Fig) Bine închegat Si: (rar) *monolitic* **(2)**, *omogen, unitar*.

monolitic, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 9/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monolithique***] (Rar) **1-2** Monolit **(4-5)**.

monolitism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***monolithisme***] Caracter monolitic **(2)**.

monolitiza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: ns cf *monolit*] (Cns) A solidariza elementele de construcție din beton turnate separat.

monolitizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***monolitiza***] (Cns) Operație prin care elementele de construcție din beton turnate separat se solidarizează pentru a prelua împreună sarcinile exterioare.

monoloc *ain* [At: DN³ / E: cf fr *monoplace*] (D. avioane) Cu un singur loc Si: *monoplas*.

monolog *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~loage, ~uri* / E: fr ***monologue***] **1** (Rar) Vorbire prelungită a cuiva, neîntreruptă prin nici o replică a altcuiva. **2** (Rar) Vorbire cu sine însuși. **3** Lucrare dramatică de mici proporții, cu un singur personaj, de obicei cu caracter comic. **4** Scenă dintr-o lucrare dramatică în care un personaj, rămas singur pe scenă, își exprimă cu glas tare gândurile. **5** (Îs) *~ interior* Analiză a propriilor stări sufletești ale unui personaj, specifică literaturii de analiză psihologică.

monologa *vi* [At: IBRĂILEANU, A. 108 / Pzi: *~ghez* / E: fr ***monologuer***] A vorbi fără a se adresa unui partener.

monologic, ~ă *a* [At: GL 1961, nr. 14, 215 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***monolog*** + *-ic*] **1** Care se bazează pe monolog interior. **2** Care aparține unui monolog.

monom [At: POENARU, E. A. 7/14 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~oame*, (rar, *sm*) *~i* / E: fr ***monôme***, cf lat *monomium*, it *monomio*] **1-2** *sn, a* (Expresie algebrică) în care intervin numai semnele înmulțirii și ale împărțirii. **3** *sn* Șir neîntrerupt de elemente unul în spatele altuia.

monomahie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 72 / Pl: *~ii* / E: ngr ***μονομαχία***] (Înv) Duel sau luptă între doi oameni.

monoman, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monomane***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de monomonie Si: (rar) *monomoniac* **(1-2)**.

monomoniac, ~ă [At: NEGULICI / P: *~ni-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***monomoniaque***] **1-2** *smf, a* Monoman **(1-2)**.

monomonie *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 100 / Pl: *~ii* / E: fr ***monomanie***] Stare mintală patologică în care o persoană este obsedată de o singură idee Vz *manie* **(1)**.

monomembră *af* [At: SCL 1955, 293 / Pl: *~re* / E: ***mono- + membră***] (Grm; d. propoziții) Formată dintr-un singur cuvânt.

monoment *sn* vz ***monument***

monomer *sm* [At: DM / Pl: *~i* / E: fr ***monomère***] (Chm) Moleculă simplă care intră în constituția unui polimer.

monometalism *sn* [At: CADE / E: fr ***monométallisme***] Sistem monetar bazat pe un singur etalon metalic.

monometalist, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***monometalliste***] Adept al monometalismului.

monometru *sn, a* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***monomètre***] **1-2** (Vers antic) format dintr-un singur picior metric. **3-4** (Vers) compus din picioare metrice de același fel.

monomin *sn* vz ***monom***

monomorf, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monomorphe***] (D. fenomene, stări, boli etc.) Care prezintă o singură formă.

monomorfematic, ~ă *a* [At: SCL 1957, 139 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mono- + morfematic***] (Lin) Format dintr-un singur morfem.

monomorfism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ***mono- + morfism***] (Mat) Homomorfism injectiv.

monomotor, ~oare *sn, a* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***monomoteur***] (Avion) care este prevăzut cu un singur motor.

mononuclear, ~ă *sf, a* [At: DEX / P: *~cle-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mononucléaire***] **1-2** (Leucocită) care are un singur nucleu.

mononucleoză *sf* [At: DEX / P: *~cle-o~* / Pl: (rar) *~ze* / E: fr ***mononucléose***] **1** Creștere a numărului mononuclearelor din sânge. **2** (Îs) *~ infecțioasă* Boală infecțioasă acută, provocată de un virus, frecventă la copii și la tineri, care se manifestă prin febră și prin creșterea numărului de limfocite și de monocite din sânge.

monopareză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: ***mono- + pareză***] Pareză a unui singur membru.

monopartid *ain* [At: DN³ / Pl: *~ide* / E: ***mono- + partid***] Sistem politic în care există un singur partid.

monopetal, ~ă *sf, a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monopétale***] (Bot) **1-2** (Floare) care are o singură petală. **3-4** (Plantă) care are florile cu o singură petală.

monopil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monopyle***] Care este prevăzut cu o singură poartă.

monoplan *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: fr ***monoplan***] Avion cu o singură aripă, dispusă transversal și simetric față de fuselaj.

monoplas *ain* [At: DN³ / E: fr ***monoplace***] (D. avioane) Monoloc.

monoplastidă *sf* [At: DEX / Pl: *~de* / E: fr ***monoplastide***] (Blg) Organism viu format dintr-o singură celulă.

monoplegie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* E: fr ***monoplégie***] Paralizie localizată la un singur membru al corpului sau la un singur grup de mușchi.

monoploid *smf, a* [At: DEX – S / Pl: *~izi, ~e* / E: eg ***monoploid***] (Blg) (Celulă sau organism viu) al cărui nucleu are un singur set de cromozomi.

monopod, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***monopode***] (Blg) Care are un singur picior Si: *monopodic* (**1**).

monopodial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***monopodiale***] (D. ramificațiile tulpinii) Care are un singur ax principal Si: *monopodic* (**2**).

monopodic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***monopodico***] **1** Monopod. **2** Monopodial.

monopodie *sf* [At: DN³ / P: *~di-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***monopodie***] (Med) Malformație constând în prezența unui singur picior.

monopodiu *sn* [At: DEX / P: *~diu* / Pl: *~ii* / E: ger ***Monopodium***] (Blg) Mod de ramificare a tulpinii în care axul principal crește continuu.

monopol [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: *~ie* / Pl: *~uri* / E: ger ***monopol***, fr ***monopole***, cf ngr *μονοπώλιον*] **1** *sn* Drept exclusiv pe care îl are cineva, de obicei statul, de a dispune de ceva, de a efectua ceva. **2** *a* Fabricat de o întreprindere de stat care deține un monopol (**1**). **3** *sn* (Iuz) Rachiu fabricat de o întreprindere de stat care deținea un monopol (**1**). **4** *sn* Asociație de capitaliști care concentrează în mâna lor cea mai mare parte din producția și desfacerea unor produse importante, cu scopul stabilirii unor prețuri ridicate și al obținerii unor profituri mari. **5** *sn* Privilegiu exclusiv, de drept și de fapt, pe care-l posedă un individ, o întreprindere sau un organism public de a fabrica, de a vinde sau de a exploata anumite bunuri și servicii. **6** *sn* (Fig) Drept exclusiv pe care și-l arogă cineva.

monopolie *sf* vz ***monopol***

monopolism *sn* [At: GT (1838), 16²/6 / Pl: (rar) *~e* / E: ***monopol*** + *-ism*] **1** Tendință de a organiza economia unei țări pe bază de monopol (**1**). **2** Sistem de asociere a marilor capitaliști pentru a forma un monopol (**4**).

monopolist, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iști, ~e* / E: ***monopol*** + *-ist*] **1** *sm* Persoană care deține un monopol (**1**). **2** *sm* Capitalist participant la conducerea unui monopol (**4**). **3** *a* Organizat pe bază de monopol (**4**). **4** *a* Specific monopolului (**1**).

monopoliza *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***monopoliser***] **1** A exercita un monopol (**1**). **2** A organiza sau a concesiona ceva pe bază de monopol (**1**). **3** (Fig) A acapara, a-și atribui în mod exclusiv un obiect, un privilegiu, un domeniu de activitate etc. **4** (Fig) A concentra întreaga atenție, întreg interesul cuiva.

monopolizare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~zări* / E: ***monopoliza***] **1** Exercitare a unui monopol (**1**). **2** Organizare sau concesionare a ceva pe bază de monopol (**1**). **3** Acaparare în mod exclusiv a unui obiect, a unui privilegiu, a unui domeniu de activitate. **4** Concentrare a întregii atenții, a întregului interes al cuiva.

monopolizat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***monopoliza***] **1** Care ține de regimul monopolurilor. **2** Care aparține monopolurilor. **3** Care este supus unui monopol.

monopolizator, ~oare *a* [At: OȚETEA, R. 58 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***monopoliza*** + *-tor*] **1-4** (Șfg) Care monopolizează (**1-4**).

monopolizație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***monopolization***] (Rar) **1-4** Monopolizare (**1-4**).

monoproducție *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: ***mono-*** + ***producție***] Specializare îngustă a unei economii naționale care se limitează la o singură ramură economică.

monopsie *sf* [At: DN³ / P: *~psi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***monopsie***] (Med) Malformație constând în prezența unui singur ochi Si: *monoftalmie*.

monopson *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***monopsone***] (Ecn) Situație în care pe piață există o singură firmă, care monopolizează cumpărarea unei mărfi Si: *monopol* (**4**).

monopter, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monoptére***] (Cns; d. edificii) Care are numai un șir de coloane.

monoradiculat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***monoradiculaire***] Care are o singură rădăcină.

monorai *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***monorail***] Cale ferată terestră sau suspendată alcătuită dintr-o singură șină Si: *monoșină*.

monorefringent, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***monoréfringent***] (Fiz; d. substanțe) Cu monorefringență.

monorefringență *sf* [At: DEX – S / Pl: *~țe* / E: fr ***monoréfrigence***] (Fiz) Proprietate a unei substanțe de a emite o singură rază refractată pentru fiecare rază incidentă.

monorhidie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~dii* / E: fr ***monorchidie***] (Med) Conformație genitală cu un singur testicul.

monorimă [At: NEGULICI / Pl: *~me* / E: fr ***monorime***] (D. poezii) **1** *a* Care are aceeași rimă la toate versurile. **2** *sf* Repetare a aceleiași rime într-o succesiune de versuri.

monoscop *sn* [At: DEX / Pl: *~oape* / E: fr ***monoscope***] (Elt) Tub cu fascicul electronic, folosit în televiziune, pentru generarea unui semnal de imagine corespunzător unei imagini fixe.

monosemantic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monosémantique***] (D. cuvinte) Care are un singur sens.

monosemantism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***monosémantisme***] (Lin) Proprietate a unui cuvânt de a avea un singur sens Si: *monosemie*.

monosemie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***monosémie***] Monosemantism.

monosepal, ~ă *a* [At: CAIET, 78ᵛ/20 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monosépale***] (Bot) **1** (D. flori) Care are o singură sepală. **2** (D. plante) Care are florile cu o singură sepală.

monosilab, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monosyllabe***] **1-2** *smf, a* (Cuvânt) care este format dintr-o singură silabă. **3** (Îe) **A vorbi** (sau **a răspunde**) **cu ~e** A vorbi sau a răspunde cu frânturi de frază sau de cuvinte, cu cuvinte scurte și izolate.

monosilabic, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monosyllabique***] **1** *a* (D. cuvinte) Care este format dintr-o singură silabă. **2** *av* (Îe) **A vorbi** (sau **a răspunde**) **~** A vorbi sau a răspunde cu monosilabe (**3**). **3** *a* (D. limbi) Format în majoritate din cuvinte cu o singură silabă.

monosperm, ~ă *a* [At: CAIET, 82ʳ/27 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monosperme***] (D. fructe) Care conține o singură sămânță.

monospermatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monospermatique***] (Rar) Monosperm.

monospermic, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 56 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monospermique***] Monosperm.

monostih *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Monostichon***] Poezie sau strofă alcătuită dintr-un singur vers Si: *monovers*.

monostil *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***monostyle***] (Aht) Coloană izolată.

monostrofă *sf* [At: DEX / Pl: *~fe* / E: ***mono*** + ***strofă***] Poezie formată dintr-o singură strofă.

monoșină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: ***mono*** + ***șină***, cdp fr ***monorail***] Monorai.

monoteism *sn* [At: COSTINESCU / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***monothéisme***] Credință într-o singură divinitate, caracteristică mai multor religii.

monoteist, ~ă [At: COSTINESCU / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***monothéiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al monoteismului. **3** *a* Referitor la monoteism. **4** *a* Care provine din monoteism. **5** *a* Specific monoteismului.

monotelism *sns* [At: DLR / E: fr ***monotelisme***] (Rar) Doctrină religioasă care susține că în Iisus Hristos au fost întruchipate două naturi, una divină și una umană, dar o singură voință, cea divină.

monotelit, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 19ᵛ/14 / Pl: *~iți* / E: ngr ***μονοθελήτη***] (Rar) **1-2** *smf, a* (Adept) al monotelismului. **3** *a* Referitor la monotelism.

monotelitean, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 19ᵛ/18 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***monotelit*** + *-ean*] (Îvr) **1** Care susține monotelismul. **2** Care aderă la monotelism.

monotematic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***monotematico***] **1** Care are o singură temă. **2** Care se referă la monotematism.

monotematism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: it ***monotematismo***] (Muz) Tendință de unificare a unei compoziții muzicale ample prin sintetizarea unei singure teme.

monotip, ~ă [At: COSTINESCU / Pl: **(2-4)** *~uri*, **(1)** *~i, ~e* / E: fr ***monotype***] **1** *a* (Rar) Făcut după un singur model, de un singur tip. **2** *sn* Mașină tipografică cu care se culege și se toarnă fiecare literă în parte. **3** *sn* Procedeu de pictură pe cupru, pe sticlă sau pe un material plastic, în care imaginea e transpusă prin imprimare pe hârtie. **4** *sn* Lucrare obținută prin monotip **(3)**.

monotipist, ~ă *smf* [At: DLR / Pl: *~iști, ~e* / E: ***monotip*** + *-ist*] Muncitor tipograf care lucrează la monotip **(2)**.

monoton, ~ă *a, av* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monotone***] **1-2** (D. glas, melodii, sunete, zgomote; prt) Fără variații de ton. **3-4** (Fig) Lipsit de variație, de varietate. **5-6** (Care este) de o uniformitate plictisitoare, supărătoare, neplăcută.

monotonie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ii* / E: fr ***monotonie***] **1** Lipsă de varietate în ton. **2** Ceea ce este monoton **(1)**. **3** (Fig) Lipsă de variație. **4** (Fig) Uniformitate plictisitoare, supărătoare, neplăcută.

monotoniza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: fr ***monotoniser***] (Liv) **1-3** *vt* A face monoton **(1, 3, 5)**. **4-6** *vi* A deveni monoton **(1, 3, 5)**.

monotonizare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 381 / Pl: (nob) *~zări* / E: ***monoton***] (Rar) **1** Acțiune prin care glasul, sunetele, zgomotele etc. devin monotone **(1)**. **2-3** Acțiune prin care ceva devine monoton **(3, 5)**.

monotonizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***monotoniza***] **1-3** Care a devenit monoton **(1, 3, 5)**.

monotrem [At: CADE / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***monotrème***] **1** *snp* Ordin de mamifere primitive, ovipare, cu cioc, cu corpul acoperit de păr sau țepi care își alăptează puii. **2-3** *sn, a* (Animal) care face parte din ordinul monotremelor **(1)**. **4** *a* Care are caracteristicile monotremelor **(1)**.

monotremă *sf* vz ***monotrem***

monovalent, ~ă *a* [At: PONI, CH. 146 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***monovalent***] (D. elemente chimice sau radicali chimici) Cu o singură valență Si: (înv) *monoatomic* **(1)**.

monoverb *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: it ***monoverbo***] **1** Joc distractiv care constă în a reprezenta un cuvânt prin litere combinate între ele sau cu figuri, sensul cuvântului reieșind din poziția elementelor componente. **2** (Îs) *~ cu incastru* Monoverb **(1)** în care, prin introducerea unui cuvânt sau a unei litere într-o imagine, se obține un cuvânt nou. **3** (Îs) *~ epentetic* Monoverb ilustrat prin două imagini, una numită „bază", cealaltă „plus", cuvântul „plus" introducându-se neschimbat între literele care formează cuvântul „bază".

monovers *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ***mono*** + ***vers***] Monostih.

monoxid *sm* [At: DN³ / Pl: *~izi* / E: fr ***monoxyde***] Oxid în a cărui moleculă se află un singur atom de oxigen.

monoxil, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: **(1)** *~uri*, **(2)** *~i, ~e* / E: fr ***monoxyle***] **1-2** *snf, a* (Barcă primitivă) care este făcută dintr-un trunchi de copac scobit Vz *cin, pirogă*.

monozaharidă *sf* [At: DEX / Pl: *~de* / E: fr ***monosaccharide***] (Chm) Substanță din clasa hidraților de carbon care poate fi obținută prin hidroliza zaharurilor și care nu se poate desface în zaharide mai simple.

monozoic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~zo-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***monozoïque***] (D. animale) Care duce o viață individuală și izolată.

monsenior *sm* [At: FILIMON, O. I 312 / V: (înv) ***~sin~*** / Pl: *~i* / E: fr ***monseigneur***, it ***monsignore***] **1** Titlu care se dădea în epoca feudală nobililor din Apus. **2** Titlu onorific dat unor membri ai clerului catolic. **3-4** Persoană care avea sau are titlul de monsenior **(1-2)**.

monsinior *sm* vz ***monsenior***

monstranță *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: ger ***Monstranz***, cg. fr ***monstrance***] Casetă de cristal încadrată într-o somptuoasă montură de argint sau de aur bătută cu pietre prețioase, în care se păstrează hostia în bisericile catolice.

mousiu *sms* vz ***musiu***

moustră *sf* vz ***mostră***

monstru [At: CANTEMIR, HR. 360 / Pl: *~nștri*, (rar) *~ri*, (înv, *sn*) *~uri* / E: fr ***monstre***, lat ***monstrum***] **1** *sm* Ființă fantastică sau reală a cărei conformație iese din comun, speriind, îngrozind, producând repulsie datorită proporțiilor, aspectului urât etc. **2** *sm* Obiect, construcție de proporții uriașe. **3** *a* (Fam) De mare amploare, de mari proporții, de mare răsunet. **4** *sm* Ființă care se naște cu mari anomalii fizice Si: *pocitanie*. **5** *sm* Persoană cu mari defecte morale, în special cruzime.

monstruos, ~oasă [At: ALEXANDRESCU, M. 22 / P: *~stru-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***monstrueux***] **1-2** *a, av* Cu un aspect, o conformație, o proporție, o intensitate etc. ieșite din comun, producând o impresie neplăcută, repulsie, groază etc. **3** *a* (Rar) Care are conformația, aspectul unui monstru **(4)**, având mari anomalii fizice. **4-5** *a, av* (Care este) îngrozitor. **6-7** *a, av* (Care este) revoltător.

monstruozitate *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 731 / P: *~stru-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***monstruosité***] **1** Ceea ce este ieșit din comun, anormal ca aspect, proporții etc., producând o impresie neplăcută, repulsie, groază etc. **2** Ceea ce este îngrozitor, oribil sau revoltător.

monșer *sms* [At: CARAGIALE, M. 63 / E: fr ***mon cher***] (Frm) **1** Termen familiar cu care o persoană se adresează, în semn de simpatie, de prietenie sau ironic. **2** (Imp) Iubit.

mont¹ *sm* [At: ALEXI, W. / V: (reg) ***munt*** / Pl: *~uri*, (reg) *~e* / E: ***bont***] **1** (Reg) Mică ridicătură de pământ pe un loc plan. **2** Morman, grămadă de lemne, piatră, lut etc. **3** Parte proeminentă a unui os sau articulație. **4** (Spc) Proeminență patologică a unui os sau a unei articulații, îndeosebi la degetul gros de la picior. **5** (Reg) Parte superioară a labei piciorului. **6** (Reg) Rădăcină a cozii vitelor. **7** Parte care rămâne dintr-un membru amputat Si: *ciot*. **8** (Reg) Membru nedezvoltat, închircit. **9** (Reg) Obiect prea scurt.

mont² *sn* [At: VAIDA / V: ***~ur, munt*** / Pl: *~uri, ~e*, (reg) *moante* / E: mag ***mont***] (Trs; mpl) **1)** Rămășiță. **2** (Spc) Ceea ce rămâne după ce s-a stors mustul din struguri sau după ce s-a fiert rachiul din fructe. **3** (Pex) Băutură făcută din monturi **(2)**. **4** (Reg) Zaț de la cafea.

monta¹ [At: ALEXI, W. / Pzi: *~tez* / E: fr ***monter***] **1** *vt* (C. i. piesele unui sistem tehnic, ale unui ansamblu) A îmbina între ele pentru a forma un tot și pentru ca sistemul, ansamblul să poată fi folosit, să funcționeze Si: *a asambla*. **2** *vt* (C. i. o presă, o parte componentă a unui mecanism, a unui obiect etc.) A fixa la locul său în cadrul ansamblului. **3** *vt* (C. i. sisteme tehnice, piese, fabrici etc.) A amplasa pe locul de funcționare. **4** *vt* A pregăti un spectacol artistic din punct de vedere al decorurilor și costumelor. **5** *vt* A fixa pietre prețioase într-o bijuterie. **6** *vt* (Fig) A pune la cale. **7** *vt* A crea un incident, o întâmplare, cu scopul de a trage foloase. **8-9** *vtr* (C. i. oameni) A (se) întărâta împotriva cuiva sau a ceva Si: *a ațâța*.

monta² *vt* [At: ENC. AGR. IV, 58 / Pzi: 3 *~tează* / E: ***montă***] (Rar, d. animale mascule) A fecunda femela.

montagiu *sn* vz ***montaj***

montaj *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 369 / V: (înv) *~agiu* / Pl: *~e* / E: fr ***montage***] **1** Montare¹ **(1)**. **2** (Ccr) Ansamblu, sistem realizat prin montare¹ **(1)**. **3** (În pictură, grafică, fotografie, cinematografie) Reunire a unor imagini independente sau care fac parte dintr-o compoziție în vederea obținerii unui ansamblu. **4** (Ccr) Ansamblu realizat prin montaj **(3)**. **5** Stabilire a ordinii, a lungimii etc. diferitelor imagini din care este alcătuit un film cinematografic, înainte de a fi definitiv terminat. **6** (Îs) *~ radiofonic* Dispunere în ordinea logică a momentelor reprezentative care alcătuiesc opere literare sau muzicale, în vederea prezentării lor în cadrul unei emisiuni radiofonice.

montan, ~ă [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***motanus***] **1** *a* Care aparține muntelui Si: (înv) *montanistic* **(1)**. **2** *a* Specific muntelui Si: (înv) *montanistic* **(2)**. **3** *a* Care se referă la munte Si: (înv) *montanistic* **(3)**. **4** *a* Care provine de la munte Si: (înv) *montanistic* **(4)**. **5** *smf* (Nob) Locuitor de la munte Si: *muntean*.

montaniard, ~ă [At: DN³ / P: *~niard* / S și: *~gnard* / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***montagnard***] (Frm) **1** *a* Muntenesc. **2** *smf* Membru al partidului cu

vederi radicale, care ocupa partea cea mai înaltă, numită La Montagne, din sala în care se țineau ședințele Convențiunii în timpul revoluției burgheze de la 1789 din Franța. **3** *smf* (Rar) Muntean.

montanism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***montanisme***] Doctrină mistică religioasă a unei secte din primele secole creștine, care propovăduia ascetismul și submina ierarhia bisericească.

montanist, ~ă [At: CALENDAR (1853), 79/26 / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***montanista***, ger ***Montanist***] **1** *sm* (Înv) Specialist în exploatări miniere. **2** *a* Referitor la montanism. **3** *a* Specific montanismului. **4-5** *smf, a* (Adept) al montanismului.

montanistic, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. I, 28 / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***montanistico***, ger ***montanistisch***] **1-4** *a* (Înv) Montan (1-4). **5** *sf* Disciplină având ca obiect modul de organizare a exploatărilor miniere.

montant, ~ă [At: ENC. TEHN. I, 324 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***montant***] **1** *sm* Bară sau stâlp vertical folosit în construcții. **2** *a* (Frm) Ridicat în sus. **3** *a* (Frm; pex) Înalt.

montare[1] *sf* [At: SAHIA, U. R. S. S. 151 / Pl: *~tări* / E: ***monta***] **1** Îmbinare a unor piese pentru a forma un tot și pentru ca sistemul, ansamblul să funcționeze. **2** Amplasare pe locul de funcționare a unor sisteme tehnice, piese, fabrici etc. **3** Fixare a pietrelor prețioase într-o bijuterie. **4** Pregătire a unui spectacol artistic, din punct de vedere al decorurilor și costumelor. **5** Totalitate a mijloacelor materiale, decoruri, costume, mijloace tehnice, folosite cu ocazia reprezentării unui spectacol.

montare[2] *sf* [At: CHEST. V, 33/46 / Pl: *~tări* / E: ***monta[2]***] (Reg) Montă (1).

montator, ~oare *smf* [At: LEG. EC. PL. 251 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***monta*** + *-tor*] Tehnician specializat în lucrări de montare[1] (1-2) Si: *montor*.

montă *sf* [At: A VI, 26 / Pl: *~te* / E: fr ***monte***] **1** Împreunare a două animale de sex opus, în vederea reproducției Si: *montare[2]*. **2** (Spc) Herghelie de armăsari pentru reproducere.

montbreția *sfi* [At: DN[3] / E: lat ***montbratia***] Plantă erbacee bulboasă cu frunze liniare și flori roșii și portocalii așezate în spice.

monte *sm* vz ***munte***

montgolfier *sn* [At: PROT. - POP., N. D. / V: *~ă sf* / Pl: *~re* / E: fr ***montgolfière***] Aerostat primitiv umplut cu aer cald Vz *balon*.

montgolfieră *sf* vz ***montgolfier***

monticel *sm* vz ***munticel***

monticol, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***monticole***] (Rar) Care trăiește pe munți.

monticul *sm* [At: COSTINESCU / V: *~lă sf* / Pl: *~i* / E: fr ***monticule***, lat ***monticulus***] (Frî) **1** Munte mic. **2** Deal. **3** Colină. **4** Movilă (1).

monticulă *sf* vz ***monticul***

montmorillonit *sn* [At: DEX / S și: *~rilo~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***montmorillonite***] (Chm) Alumosilicat natural de magneziu, aluminiu și fier, din grupa mineralelor argiloase, folosit la purificarea diferitelor soluții, în industria textilă, alimentară, cosmetică, a cauciucului etc.

montor, ~oare *smf* [At: LEG. EC. PL. 289 / S și: *~teur* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***monteur***] Montator.

montur *sm* vz ***mont[2]***.

montură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 145 / V: (înv) ***mundur*** *sn*, ***mundură, mun~*** / Pl: *~ri* / E: ger ***montur***, fr ***monture***] **1** (Înv; Trs) Echipament militar. **2** (Trs; îf *mundur*) Calabalâc. **3** (Frî) Animal de călărie. **4** Parte a unui sistem tehnic, a unui obiect etc. în care se montează una sau mai multe piese. **5** (Spc) Garnitură de metal în care se fixează o piatră prețioasă sau o bijuterie.

monturos *an* [At: ALR SN I, h 238/284 / Pl: *~oase* / E: ***mont[2]***] (Reg; d. vin) Tulbure.

montian [At: LTR / P: *~ți-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***montien***, ger ***montien***, eg ***montian***] (Glg) **1** *sn* Prim etaj al eocenului inferior, caracterizat îndeosebi prin anumite specii de gasteropode, lamelibranhiate și foraminifere. **2** *a* Care aparține montianului (1).

monument *sn* [At: MUMULEANU, C. 26/3 / V: (îrg) ***~nam~***, (înv) ***~mânt***, (reg) ***~nom~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***monument***, lat ***monumentum***] **1** Operă de sculptură sau de arhitectură ridicată în amintirea unui eveniment sau a unei personalități. **2** (Pex) Edificiu de mari proporții, cu numeroase elemente arhitectonice sau de ornamentație. **3** Construcție cu o deosebită valoare istorică. **4** (Îs) *~ al naturii* Plante, animale, roci care prezintă o mare importanță prin raritatea, frumusețea etc. lor și sunt ocrotite de lege. **5** (Îas) Teritoriu pe care se află monumente (4) ale naturii. **6** (Irn; îs) *~ de prostie* Om foarte prost. **7** (Fig) Document istoric de o deosebită valoare. **8** (Fig) Orice operă, document istoric sau creație culturală de mare însemnătate, care constituie mândria culturii unui popor.

monumental, ~ă [At: FILIMON, O. II, 59 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***monumentalis***, fr ***monumental***, it ***monumentale***] **1** *a* Care aparține unui monument. **2** *a* Privitor la monument. **3-4** *av, a* (Într-un mod) specific monumentului. **5** *a* Care provine de la un monument. **6** *sn* Ceea ce este monumental (1). **7** *a* (D. scrieri) Remarcabil prin proporții, valoare. **8** *sn* Categorie estetică, variantă a sublimului, în care măreția se manifestă prin mărime. **9** *sfp* (Pgr) Litere din familia „romane elzevir", care nu are decât majuscule, cu talpa foarte accentuată și subțire.

monumentalism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***monumentalisme***] Monumentalitate.

monumentalist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: nct] Arhitect, sculptor sau pictor autor de lucrări monumentale (4).

monumentalitate *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 13/5 / E: fr ***monumentalité***] Calitate a ceea ce este monumental (1) Si: *grandoare, măreție*.

monumentaliza *vtr* [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 11/5 / Pzi: *~zez* / E: fr ***monumentaliser***] **1-2** (A da sau) a căpăta un caracter grandios, măreț.

monumentalizare *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~zări* / E: ***monumentaliza***] Atribuire a unui caracter grandios.

monumint *sn* vz ***monument***

moor *sn* vz ***mohor***

mops [At: POLIZU / V: (pop) ***mox*** / Pl: **(1-3)** *~psi*, **(4)** *~uri* / E: ger ***mops***] **1** *sm* Câine puternic de statură mică, cu capul masiv, pătrat, cu botul turtit, cu părul scurt și neted Si: *buldog*. **2** *sm* (Prt) Persoană cu nasul cârn. **3** *sm* (Arg; înv) Epitet dat unui judecător de instrucție. **4** *sn* Clește cu fălci curbate, folosit la strângerea țevilor, a vanelor etc., în cadrul operațiilor de montare[1] (1).

mor *i* [At: CREANGĂ, P. 18 / E: fo] (Rep) Onomatopee care redă mormăitul ursului.

mora *v* vz ***mura***

moracee *sfi* [At: DEX / E: fr ***moracées***] **1** (Lpl) Familie de plante lemnoase, rareori erbacee, cu frunze alterne, întregi sau lobate, cu flori dispuse în inflorescențe și fructe nucule, achene sau drupe, reunite într-un fruct compus. **2** (Șls) Plantă din familia moracee (1).

morajin, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 42 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Olt) **1** Pestriț . **2** Roz-închis.

morajiu, ~ie *a* vz ***morajin***

moral[1] *sn* vz ***morală***

moral[2], ~ă [At: IORGOVICI, O. 23/23 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***moralis, -e***, fr ***moral***] **1** *a* Care este în conformitate cu principiile sau cu regulile moralei (1) Si: (înv) *moralnic* (1). **2** *a* Care aparține moralei (1) Si: (înv) *moralnic* (2). **3** *a* Care se referă la morală (1) Si: (înv) *moralnic* (3). **4** *a* Care provine de la morală (1) Si: (înv) *moralnic* (4). **5** *a* (Pex) Care moralizează (1) Si: *moralizator* (3), (înv) *moralnic* (5). **6** *a* Care aparține psihicului, spiritului, intelectului sau caracterului Si: (înv) *moralic* (1), *moralicesc* (1), *moralnic* (6). **7** *a* Care se referă la psihic, la spirit, la intelect sau la caracter Si: (înv) *moralic* (2), *moralicesc* (2), *moralnic* (7). **8** *sn* Calitate de a fi moral[2] (1). **9** *sn* Ansamblu al facultăților sufletești. **10** *sn* Stare, dispoziție sufletească. **11** *sn* Curaj, tărie sufletească. **12** *sn* (Îlv) **A ridica (cuiva) ~ul** A încuraja. **13** *sn* (Îlv) **A (-i) scădea (cuiva) ~ul** A descuraja.

morală *sf* [At: CALENDAR (1802), 5/13 / V: ***~al*** *sn* / Pl: *~le* / E: lat ***moralis***, fr ***morale***] **1** Ansamblu de norme nescrise care reglementează comportarea oamenilor în societate, exprimând obligațiile lor unii față de alții, față de colectivitate, de patrie etc. Si: *etică*. **2** Comportare, moravuri, obiceiuri etc. **3** (Spc) Comportare lăudabilă, frumoasă.

4 Disciplină științifică ce se ocupă cu normele de comportare a oamenilor în societate Si: (înv) *moraliș*. 5 (Cer) Tratat, manual care studiază morala (1). 6 Învățătură, concluzie moralizatoare care se desprinde dintr-o scriere literară, mai ales dintr-o fabulă Si: *moralitate* (5). 7 (Îs) *~la fabulei* Învățătură trasă dintr-o întâmplare din viață. 8 (Fam; îlv) **A face ~** A dojeni.

moralic, ~ă *a* [At: (a. 1829) URICARIUL VIII, 107 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***moral²*** + *-ic*, cf ger *moralisch*] (Înv) **1-2** Moral² **(6-7)**.

moralicesc, ~ească *a* [At: (a. 1799) GCR II, 169/11 / Pl: *~ești* / E: ***moral²***+ *-icesc*, cf ger *moralisch*] (Înv) **1-7** Moral² **(1-7)**.

moralicește *av* [At: MAN. ÎNV. 39/26 / E: ***moral²*** + *-icește*] **1-2** Din punct de vedere moral² **(1, 6)** Si: *moralmente*. **3** Conform cu morala **(1)**.

moralici *vi* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 268 / Pzi: *~cesc* / E: ***moral²*** + *-ici*] (Îvr) A moraliza **(1)**.

moralisi *vi* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 268 / Pzi: *~sesc* / E: ***moral²*** + *isi*, cf ger *moralisieren*] (Înv) A moraliza **(1)**.

moralisire *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 270 / Pl: *~ri* / E: ***moralisi***] Moralizare **(1)**.

moralism *sn* [At: IBRĂILEANU, S. L. 9 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***moralisme***] (Rar) Accent pus pe morală **(1)** într-o anumită doctrină filozofică.

moralist, ~ă *a* [At: LEON ASACHI, B. 9/2 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***moraliste***] **1-2** *sm, a* (Scriitor sau gânditor) care se ocupă cu probleme de morală **(1)**. **3** *smf* (Fam; prt) Persoană care obișnuiește să moralizeze **(1)**. **4** *sm* (Trs; înv) Persoană care urmase sau care absolvise un curs inferior de morală teologică.

moraliș *s* [At: (a. 1812) IORGA, S. D. XIII, 18 / Pl: nct / E: lat ***moralis***, cf ger *moralisch*] (Înv) Morală **(4)**.

moralitate *sf* [At: (a. 1831) CAT. MAN. I, 451 / V: ***~tet*** (Pl: *~teturi*) *sn* / Pl: *~tăți* / E: lat ***moralitas, -atis***, fr ***moralité***, ger ***Moralität***] **1** Calitate a ceea ce este moral² **(1)**. **2** Caracter moral **(1)**. **3** Comportare în conformitate cu principiile moralei **(1)**. **4** (Înv) Sfat. **5** (Rar) Morală **(6)**.

moralitet *sn* vz ***moralitate***

moraliza *vt* [At: GHICA, A. 683 / Pzi: *~zez* / E: fr ***moraliser***] **1** A da cuiva învățături morale² **(1)** Si: (îvr) *a moralisi, a moralici*. **2** A îndruma spre o comportare conformă cu principiile moralei **(1)**. **3** (Fam) A face cuiva morală **(8)** Si: *a dojeni, a mustra*.

moralizant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***moralisant***] (Rar) Moralizator.

moralizare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~zări* / E: ***moraliza***] **1** Împărtășire a unor învățături morale Si: (înv) *moralisire, moralizație* **(1)**. **2** Îndrumare spre o comportare conformă cu principiile moralei **(1)** Si: (înv) *moralizație* **(2)**. **3** Dojenire.

moralizator, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***moralisateur***] **1** Care contribuie la formarea unei atmosfere morale² **(1)** Si: *educativ*. **2** Care contribuie la răspândirea moralei **(1)**. **3** Care dă învățături morale² **(1)** Si: *educativ, moral²* **(5)**. **4** (Prt) Care propovăduiește cu ostentație principiile morale² **(1)**.

moralizație *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***moralisation***] (Înv) **1-2** Moralizare **(1-2)**.

moralmente *av* [At: CONTEMPORANUL, VI_2, 209 / E: fr ***moralement***, it ***moralmente***] Din punct de vedere moral² **(6)** Si: *moralicește* **(3)**, *sufletește*.

moralnic, ~ă *a* [At: AR (1829) 1¹/8 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***moral²*** + *-nic*] (Înv) **1-7** Moral² **(1-7)**.

morar¹ *sm* [At: (a. 1702) ȘTEFANELLI, D. C. 21 / V: (îrg) ***mur~*** / Pl: *~i* / E: ***moară*** + *-ar*, sau ml ***molarius***] **1** Proprietar sau conducător al unei mori **(1)** Si: *măcinar* **(1)**. **2** Muncitor într-o moară **(1)** Si: *măcinar* **(2)**. **3** (Pop; îc) **Crapă ~ul de sete** Se zice despre cei care nu știu să se folosească de ceea ce au cu prisosință. **4** (Pop) Piuar. **5** Muncitor într-o moară **(45)**. **6** Gândac cu aripile brune sau negre, lucitoare, care trăiește prin mori **(1)** Si: *gândac de făină* (*Tenebrio molitor*). **7** (Pop; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **8** (Pop; art.) Melodie după care se dansează morarul **(7)**. **9** (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

morar² *s* vz ***mărar***

morareu *s* vz ***mărar***

moraștină *sf* vz ***molaștină***

morat, ~ă *a* vz ***murat²***

moratoriu [At: LM / P: *~ri-u* / Pl: *~ii* / E: it ***moratorium***, lat ***moratorium***, ger ***moratorium***] **1** *sn* (Ecn) Amânare a plății datoriilor publice și particulare scadente, stabilită prin lege pe un anumit timp sau pentru perioada existenței unor împrejurări speciale. **2** *a* Care ține de moratoriu **(1)**. **3** *a* Referitor la moratoriu **(1)**. **4** *a* (Îs) *Dobânzi ~ii* Dobânzi socotite de la data acordării unui moratoriu **(1)** până la achitarea datoriilor. **5** *a* (Îs) *Daune ~ii* Despăgubiri care se acordă în caz de întârziere a plății unei obligații și care se calculează din momentul trimiterii somației. **6** *sn* (Pgn) Întrerupere a unei acțiuni sau activități.

morav, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~e* / E: ***Moravia***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Moraviei sau) este originară din Moravia. **5** *smp* Populație a Moraviei. **6-7** *a* Care aparține (Moraviei sau) moravilor **(5)**. **8-9** *a* Privitor (la Moravia sau) la moravi **(5)**. **10-11** *a* Specific (Moraviei sau) moravilor **(5)**. **12-13** *a* Care provine (din Moravia sau) de la moravi **(5)**.

moravuri *snp* [At: NEGULICI / E: ctm ***năravuri*** + lat ***mos, moris***] **1** Obiceiuri, deprinderi ale unui popor, ale unei clase sociale, ale unui grup de oameni. **2** Purtări, apucături, deprinderi ale unei persoane. **3** (Îs) *Bunele ~* Decență în comportare.

moracănos, ~oasă *a* vz ***morocănos***

morăi¹ *vi* [At: LEXIC REG. 105 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Buc) A fi rău, a se purta neomenos.

morăi² *v* vz ***mormăi***

morăială¹ *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ieli* / E: ***morăi¹*** + *-ală*] (Mol) Bătaie dată cuiva, cu tras de păr Si: (reg) *morăreala*.

morăială² *sf* [At: LEXIC REG. 105 / Pl: *~ieli* / E: ***morăi²*** + *-eală*] Mocnire sufletească.

morăiață *sf* [At: DLR ms / Pl: nct / E: nct] (Reg) Leucoree.

morăit¹ *sn* vz ***mormăit¹***

morăit², ~ă *a* [At: LEXIC REG. 105 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***morăi²***] (Buc) Posac.

morăitură *sf* vz ***mormăitură***

morăraș *sm* [At: RETEGANUL, TR. 17 / V: ***mur~*** / Pl: *~i* / E: ***morar¹*** + *-aș*] **1-2** (Pop; șhp) Morar¹ **(1)** (mic) Si: *morărel* **(1-2)**.

morăreală *sf* [At: DLR ms / Pl: *~eli* / E: ***morări*** + *-eală*] (Buc) Morăială¹.

morăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***morar¹*** + *-easă*] **1-2** Morăriță **(1-2)**.

morărel *sm* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 75 / Pl: *~ei* / E: ***morar¹*** + *-el*] **1-2** (Pop; șhp) Morăraș **(1-2)**.

morăresc, ~ească *a* [At: CADE / V: ***mur~*** / Pl: *~ești* / E: ***morar¹*** + *-esc*] **1-2** Care aparține (morii **(1)** sau) morarului¹ **(1)**. **3-4** Specific (morii **(1)** sau) morarului¹ **(1)**. **5-6** Referitor (la moară **(1)** sau) la morar¹ **(1)**. **7-8** Care provine (de la moară **(1)** sau) de la morar¹ **(1)**. **9** (Îs) *Șoareci ~ești* Specie de șoareci mari, care trăiesc în mori **(1)**.

morărește *av* [At: COSTINESCU / E: ***morar¹*** + *-ește*] (Rar) În felul morarilor¹ **(1)**.

morări [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~resc* / E: ***morar¹***] **1** *vi* (Rar) A practica meseria de morar¹ **(1)**. **2** *vt* (Reg) A bate foarte tare pe cineva. **3** *vt* (Fig) A plictisi pe cineva făcându-i mereu aceeași rugăminte.

morărie *sf* [At: SLAVICI, V. P. 12 / V: ***mur~*** / Pl: *~ii* / E: ***morar¹*** + *-ie*] (Rar) Morărit **(1)**.

morărit *sn* [At: NECULCE, ap. LET. 304 / Pl: *~uri* / E: ***morări***] **1** Meserie a morarului¹ Si: (rar) *morărie*. **2** (Înv) Impozit care se percepea pe mori **(1)**. **3-4** Operație de măcinare (a cerealelor sau) a altor materiale. **5** Ramură industrială care se ocupă cu prelucrarea prin zdrobire și mărunțire a boabelor de cereale, producând făină, crupe, griș, orez decorticat etc.

morăriță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / V: (îrg) ***mur~*** / Pl: *~țe* / E: ***morar¹*** + *-iță*] **1** Soție a morarului¹ **(1)** Si: *morăreasa* **(1)**. **2** Stăpână a

unei mori (1) Si: *morăreasă* (**2**). **3** (Personificat; în colinde) Moară (**1**). **4** (Bot; reg; îc) Chica-voinicului (*Nigella damascena*). **5** (Buc; lsg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** (Buc; art.; lsg) Melodie după care se execută dansul morărița (**5**).

morătoare *sf* vz ***murătoare***

morân *sm* vz ***morun***

morânceală *sf* [At: SĂM. IV. 728 / V: (reg) ***~ron~***, ***~run~*** / Pl: *~eli* / E: ***morânci*** + *-eală*] (Mun) **1** Muncă obositoare Si: *chin*, *trudă*. **2** (Olt) Pământ amestecat cu apă, utilizat la spoitul caselor Si: *tencuială*. **3** Lături de vase, îngroșate cu mălai. **4** (Buc; îf *moronceală*) Treabă făcută de mântuială. **5** (Reg; îf *moruncealâ*) Depunere a icrelor de către moruni[2].

morânci [At: SCRIBAN. D. / V: ***momârci***, ***~rmân~***, ***~run~*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Olt; Mun) **1-2** *vti* A lucra ceva cu greutate. **3-4** *vti* (Prc) A pisa. **5** *vt* (C. i. un dans) A juca cu pasiune. **6** *vt* A face treabă de mântuială. **7** *vt* (Spc) A spăla prost. **8** *vt* (Fig) A bate tare pe cineva, lovindu-l cu pumnii și cu picioarele.

morândău [At: CADE / V: ***molâ~*** / Pl: *~daie*, *~dăie* / E: ns cf *morânci*, *morânceală*] **1** *sn* (Olt) Pastă obținută prin mestecarea sau frământarea unei materii. **2** *sn* Bol alimentar foarte mare. **3** *sn* (Trs) Plăcintă preparată din mălai și brânză. **4** *sn* (Dep) Aluat care nu s-a copt bine. **5** *sm* (Olt) Om mare, leneș și prost.

morângav, ***~ă*** *a* vz ***morânglav***

morânglav, ***~ă*** *a* [At: I. CR. VIII. 88 / V: ***~gav*** / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] **1** (Reg) Lipsit de vigoare Si: *slăbănog*. **2** (Mun) Morocănos. **3** (Reg; îs) *Porumb ~* Varietate de porumb cu știuletele mare și cu 8-10 rânduri de boabe.

morânglăveasca *sfa* [At: VARONE. D. 116 / E: ***morânglav*** + *-ească*] (Reg) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută morânglăveasca (**1**).

morântaie *sfp* vz ***măruntaie***

morâtori *sp* vz ***murătoare***

morb *sn* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ. 81/13 / Pl: *~uri* / E: lat ***morbus***] (Liv) **1** Boală. **2** (Îs) *~ul lui Pot* Tuberculoză a coloanei vertebrale.

morbiciune *sf* [At: CORNEA. E. I. VI. 1/23 / Pl: *~ni* / E: ***morb*** + *-iciune*] (Înv) Boală.

morbid, ***~ă*** *a* [At: URSU. T. Ș. 6. 240 / V: (Buc) ***moarbăd*** / Pl: *~izi*, *~e* / E: lat ***morbidus***, fr ***morbide***] **1** Care indică o boală, o stare bolnăvicioasă sau rezultă dintr-o astfel de stare. **2** Nesănătos din punct de vedere fizic sau psihic.

morbidеță *sfs* vz ***morbidețe***

morbidețe *sfs* [At: ODOBESCU. S. III. 57 / V: ***~ță*** / E: fr ***morbidesse***, it ***morbidezza***] (Liv) **1** Moliciune și delicatețe, reflectate în creații artistice, mai ales plastice. **2** Rafinament bolnăvicios. **3** Moliciune excesivă în atitudine, maniere. **4** Sensibilitate excesivă. **5** Lipsă de vitalitate și de energie.

morbiditate *sf* [At: BIANU. D. S. / Pl: *~tăți* / E: fr ***morbidité***] **1** Raport dintre numărul bolnavilor și întreaga populație dintr-un loc dat, într-o anumită perioadă de timp. **2** Boală. **3** Predispoziție spre îmbolnăvire Si: (îvr) *morbitate*.

morbific, ***~ă*** *a* [At: SCRIBAN. D. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***morbifique***, lat ***morbificus***] (Rar) **1** Care dă naștere la boli. **2** Care constituie sursă de boli.

morbili *sp* [At: BIANU. D. S. 595 / E: lat ***morbilia***] (Înv) Pojar.

morbiliform, ***~ă*** *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***morbilliforme***] Care seamănă cu rujeola.

morbilos, ***~oasă*** *a* [At: DN³ / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***morbilleux***] **1** Referitor la rujeolă. **2** De natura rujeolei.

morbină *sf* vz ***morghină***

morbipar, ***~ă*** *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***morbipare***] Care dă naștere unei boli.

morbitate *sf* [At: ARISTIA. PLUT. / Pl: *~tăți* / E: ***morb*** + *-itate*] (Îvr) Morbiditate (**3**).

morbos, ***~oasă*** *a* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ. 74/7 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: lat ***morbosus***] (Rar) **1** Bolnav. **2** Bolnăvicios.

morbozitate *sf* [At: LM / Pl: *~tăți* / E: lat ***morbositas, -atis***] (Ltî) Stare a celui bolnav.

morbulent, ***~ă*** *a* [At: GHEȚIE. R. M. / Pl: *~nți*, *~e* / E: cf *morb*] (Rar) Bolnăvicios.

morbulență *sf* [At: ALEXI. W. / Pl: *~țe* / E: cf *morb*] (Rar) Stare maladivă.

morceală *sf* [At: HODOȘ. C. 102 / Pl: *~eli* / E: ***morcilă*** css] (Trs; Ban) **1** Mocirlă. **2** (Pex) Murdărie.

morceli *v* vz ***mocirli***

morcelit, ***~ă*** *a* vz ***mocirlit***

morcelos, ***~oasă*** *a* vz ***mocirlos***

morchitan *sm* [At: ALR I. 1573/150 / Pl: *~i* / E: ns cf *morcoti*] (Reg) Persoană tăcută și morocănoasă.

morcilă *sf* vz ***mocirlă***

morcili *v* vz ***mocirli***

morcioleală *sf* [At: CONV. LIT. XLIV. 1004 / Pl: *~eli* / E: ***morcioli*** + *-eală*] Noroi.

morcioli *v* vz ***mocirli***

morcoaje *sf* vz ***morcoașă***

morcoașă *sf* [At: DDRF / V: ***mărăcaș*** *s*, ***mărcoajă***, ***mărcoașe*** (Pl: *~oși*), ***~rocaș*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***~aje***, ***~roc~***, ***~oș*** *sn* / Pl: *~șe* / E: mg ***marokvas***] **1** (La plug) Bârsă. **2** Fiecare dintre cele două semicercuri de fier cu care se ferecă osia carului, ca să nu se roadă Si: *bleau*. **3** Bucată de fier de la capătul din față al oiștii căruței, terminată cu un cârlig, în care se prind opritorile. **4** (La leucă) Mănușă. **5** (La coasă) Inel metalic în care se introduce coada Si: *brățară*. **6** Parte bombată a unor obiecte Vz *cocoașă*.

morcoavă *sf* vz ***morcov***

morcob *sm* vz ***morcov***

morcoceni *vt* [At: TOMESCU. GL. / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Mun) A încurca vorba, a nu spune ceva hotărât.

morcoci *smi* [At: BĂCESCU. P. 37 / E: nct] (Iht; reg) Porcușor (*Gobio uranoscopus*).

morcod *sm* vz ***morcov***

morcoi *sm* vz ***morcov***

morcoiaș *sm* [At: H XVII. 425 / Pl: *~i* / E: ns cf *porcoiaș*] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

morcon *sm* vz ***morcov***

morcoș *sn* vz ***morcoașă***

morcoși[1] *vt* [At: LB / Pzi: *~șesc* / E: ***morcoașă***] **1** (Trs) A fereca o osie cu morcoașe (**2**). **2** (Reg; fig) A bate pe cineva, lovindu-l cu mâinile și cu picioarele.

morcoși[2] *v* vz ***mocoși***

morcoșire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***morcoși***[1]] (Trs) Ferecare a unei osii cu morcoașe (**2**) Si: *morcoșit*.

morcoșit *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: ***morcoși***[1]] Morcoșire.

morcotan *sm* [At: BUGNARIU. N. 48/308 / Pl: *~i* / E: mg ***markotányos***] (Trs) Persoană care are în păstrare alimentele strânse în vederea unei petreceri.

morcotăș *sm* [At: H XVII. 425 / Pl: *~i* / E: ns cf *morcoiaș*] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

morcoti [At: PSALT. 225 / V: ***~rfo~*** / Pzi: *~tesc* / E: ucr ***морКОТИТИ***] **1** *vi* (Înv) A-și exprima nemulțumirea, murmurând, cârtind împotriva cuiva. **2** *vt* (Reg) A învinui. **3** *vt* (Reg) A cicăli.

morcotitor, ***~oare*** *smf* [At: ALR I. 1564/215 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***morcoti*** + *-tor*] (Reg) Cicălitor.

morcov *sm* [At: 1808 IORGA. S. D. VIII. 44 / V: (reg) ***mâr~***, ***~oavă*** *sf*, ***~ob***, ***~od***, ***~oi***, ***~on***, ***~ă*** *sf*, ***~oz***, ***~cur***, ***~cuv***, ***murcoi***, ***mur~*** / Pl: *~i*, (reg) *~e sn* / E: bg ***морков***] **1** Plantă leguminoasă din familia umbeliferelor, a cărei rădăcină groasă, în formă de con, de culoare galbenă roșiatică, cu gust dulce, este întrebuințată în alimentație Si: (reg) *moroc*, *mure* (*Daucus carota sativa*). **2** (Bot; reg; îc) **~-de-câmp**, **~-galben**, **~-sălbatic**

Rușinea~fetei (*Daucus carota*). 3 (Bot; reg; îc) **~-de-deal** Scaiul-dracului (*Eryngium campestre*). 4 (Bot; reg; îc) **~-porcesc** Nap porcesc (*Helianthus tuberosus*). 5 (Îf *morcova*; îc) **~va-ielelor** Mutătoare (*Bryonia alba*). 6 (Îc) **~i-albi** Cartofi (*Solanum tuberosum*). 7 (Arg) Fiecare dintre bornele fixate pe marginea unei șosele.

morcova *sfa* [At: TEODORESCU, P. P. 160 / E: ctm ***sorcova*** + ***morcov***] (Csnp; în colinde) Expresie rimată care reprezinză o marcă a închiderii textului.

morcovă *sf* vz ***morcov***

morcoveancă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ence* / E: ***morcov*** + *-eanca*] (Bot; reg) Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu frunze plăcut mirositoare, cu flori albe și cu fructe ovale (*Pleurospermum austriacum*).

morcovel *sm* [At: DDRF / Pl: *~ei* / E: ***morcov*** + *-el*] (Bot; reg) **1-2** (Șhp) Morcov (1) (mic) (*Daucus carota sativa*). **3** Mutătoare (*Bryonia dioica*).

morcoviu, ~ie *a* [At: CONV. LIT. IV, 364 / Pl: *~ii* / E: ***morcov*** + *-iu*] (Rar) De culoarea morcovului (1).

morcoz *sm* vz ***morcov***

morcur *sm* vz ***morcov***

morcuv *sm* vz ***morcov***

mordac *ain* vz ***mordace***

mordace *ain* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 110/9 / V: *~ac* / E: lat ***mordax, -acis***] (Ltî) **1** Care mușcă. **2** (Fig) Caustic. **3** (Fig) Satiric.

mordacitate *sf* [At: PONTBRIANT / E: lat ***mordacitas, -atis***, fr ***mordacité***] (Ltî; liv) Caracter ironic, caustic al unui cuvânt, al unui comentariu etc.

mordai *sn, smi* [At: KLEIN, D. 382 / Pl: *~e* / E: mg ***mordály***] (Înv) Pistolet.

mordansa *vt* [At: DN³ / Pl: *~sez* / E: fr ***mordancer***] (Tex) A impregna o fibră sau o țesătură cu un mordant.

mordansare *sf* [At: DEX / Pl: *~sări* / E: ***mordansa***] Tratament cu substanțe chimice speciale, aplicat fibrelor textile în scopul fixării pe ele a coloranților fără afinitate sau cu afinitate foarte mică pentru fibra respectivă.

mordant, ~ă [At: FILIMON, O. II, 266 / V: ***~dent*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***mordant***] **1** *a* (Rar; d. note muzicale) Care se execută printr-un mic ornament melodic, un fel de tril neterminat. **2-3** *sm, a* (Substanță) care fixează vopselele pe fibrele textile.

mordă *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~de* / E: ucr **морда**] **1** (Reg) Bot. **2** (Reg) Rât. **3** (Fig) Gură a omului. **4** (Trs) Față sau obraz al omului.

mordent¹ *sms* [At: DN³ / E: it ***mordente***] (Muz) Semn de ornament care indică necesitatea de a se executa, într-o succesiune rapidă, trei note.

mordent², ~ă *a* vz ***mordant***

mordicus *av* [At: DN³ / E: cf lat *mordicus*] (Ltm) **1** Cu tenacitate. **2** Cu unghiile și cu dinții.

mordie *sf* [At: COMAN, GL. / V: ***mur~*** / E: nct] (Reg) Vreme posomorâtă.

mordină *sf* [At: CHEST. IV, 63/106 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Loc mocirlos și umed.

morea¹ *sf* [At: PANȚU, PL. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Zârnă (*Solanum nigrum*).

morea² *sf* vz ***moarea***

moreca *sfa* [At: H X, 97 / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută moreca (**1**).

morenă *sf* [At: F (1822) 20 / Pl: *~ne* / E: fr ***moraine***] Material detritic (pietriș, nisip, sfărâmături de stânci etc.) transportat de ghețari în alunecarea lor sau depus de ghețari dispăruți.

morendo *av* [At: DEX² / P: *~ren~* / E: it ***morendo***] (Muz; indică modul de execuție) Micșorând treptat intensitatea sunetului, până la dispariția lui totală.

morenic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***morainique***] (Ggf) De morenă.

mores *ss* [At: ȚICHINDEAL, F. 153/8 / E: ns cf lat *mos, moris*] (Înv) **1-2** Obicei (rău).

moresc, ~ească [At: NEGRUZZI, S. I, 263 / Pl: *~ești* / E: fr ***moresque***] **1** *a* (Înv) Maur. **2** *sf* (Muz) Dans maur cu ritm vioi.

morescă *sfs* [At: DN³ / E: it ***moresca***] Compoziție muzicală în ritm vioi în două părți.

moreșan, ~ă *smf* vz ***moroșan¹***

-morf [At: DN³ / E: fr ***-morphe***, it ***-morfo***] Element secund de compunere savantă cu sensul: **1-2** (Referitor la) formă. **3** Care are forma de ...

morfee *sfi* [At: DN³ / E: fr ***morphée***] Dermatoză în care pielea are un aspect lucios, cu cercuri roze.

morfem *sn* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 19 / Pl: *~e* / E: fr ***morphème***] **1** (Grm) Element morfologic, precum afix, accent, desinență etc. cu ajutorul căruia se formează, de la o rădăcină, cuvinte și forme flexionare. **2** Unitate indivizibilă din structura morfologică a unui cuvânt, inclusiv rădăcina, având un sens determinat, lexical sau gramatical.

morfematic *a* [At: SCL 1959, 278 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***morfem*** + *-atic*] (Rar) **1** Care ține de morfem. **2** Referitor la morfem. **3** Specific morfemului.

morfic¹, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***morphique***, eg ***morphic***] (Liv) **1** Referitor la formă. **2** De formă. **3** Al formei.

-morfic² [At: DN³ / E: fr ***-morphique***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) morfem. **3** Morfologic.

morfină *sfs* [At: LM / E: fr ***morphine***] Substanță alcaloidă extrasă din opiu, folosită drept calmant și narcotic Si: (reg) *morfiu*.

morfinism *sns* [At: DEX / E: fr ***morphinisme***] Intoxicație provocată de folosirea excesivă a morfinei.

morfinoman, ~ă *smf* [At: TEODOREANU, M. II, 420 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***morphinomane***] **1** Persoană care folosește în mod curent morfină. **2** Persoană care suferă de morfinomanie.

morfinomanie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***morphinomanie***] Utilizare patologică a morfinei ca stupefiant.

-morfism [At: DN³ / E: fr ***morphisme***, it ***-morfismo***] Element secund de compunere savantă cu sensul: **1-2** (Referitor la) formă. **3** Care are o anumită formă.

morfiu *s* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 75 / Pl: nct / E: ger ***Morphium***] (Trs) Morfină.

morfo- [At: DN³ / E: fr ***morpho-***, it ***morfo-***] Element prim de compunere savantă, cu sensul: **1** Formă. **2** Conformație. **3** Care are o anumită formă.

morfofiziologic, ~ă *a* [At: DEX / P: *~zi~o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***morfofiziologie***] **1** Care ține de morfofiziologie. **2** Specific morfofiziologiei. **3** Privitor la morfofiziologie. **4-5** Referitor la structura și la funcția unui (organism sau) organ.

morfofiziologie *sf* [At: DEX / P: *~zi~o~* / Pl: *~ii* / E: ***morfo***(logie) + ***fiziologie***] Disciplină care se ocupă cu studierea raportului dintre structura celulelor, a țesuturilor sau a organelor și funcțiile lor.

morfogen, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***morphogène***] (Blg; rar) Morfogenetic (1).

morfogenetic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***morphogénétique***] **1** (Blg; rar) De morfogeneză Si: *morfogen*. **2** Care contribuie la crearea formelor de relief.

morfogeneză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***morphogenèse***] **1** Proces de formare a structurilor morfologice ale organismelor. **2** Ramură a geomorfologiei care studiază originea formelor de relief Si: *morfogenie*.

morfogenie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***morphogénie***] Morfogeneză (**2**).

morfognozie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***morphognosie***] (Med) Identificare a formei obiectelor numai prin pipăit.

morfografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***géomorphographie***] Parte a geomorfologiei care se ocupă cu descrierea și clasificarea formelor de relief după aspectul lor exterior.

morfogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***morphogramme***] Grafic ce reprezintă mărimi ale constituției corporale.

morfoleală *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: ***morfoli*** + *-eala*] **1** Mestecare cu gingiile și cu limba. **2** (Pex) Mestecare a alimentelor cu încetineală și fără poftă.

morfoli [At: CARAGIALE, O. I, 361 / Pzi: *~lesc* și 3 (rar) *~le* / E: fo] **1** *vt* (D. oameni fără dinți; c. i. un aliment) A mesteca cu gingiile și cu limba Si: (nob) *a molfăi, a morfologi* (**1**). **2** *vt* (Pex) A mesteca încet și fără poftă Si: *a molfăi, a morfologi* (**2**), *a mozoli*. **3** *vt* (Îlv) **A ~ vorbele** A vorbi nedeslușit Si: *a bolboroși, a îngăima*. **4** *vt* A învârti ceva între buze și dinți, mestecând. **5** *vi* A mesteca mereu, fără a avea nimic în gură. **6** *vt* (Fig) A învârti pe toate părțile. **7** *vt* (Rar; fig) A degrada. **8** *vt* (Rar; fig) A întina.

morfolit, ~ă a [At: PAS. Z. IV, 56 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***morfoli***] **1** (D. cuvinte) Îngăimat. **2** (D. cuvinte) Nedeslușit. **3** (D. obiecte) Murdar și degradat.

morfolog, ~ă smf [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger ***Morpholog***] **1-3** Specialist în morfologie (**1, 3, 5**) Si: *morfologist* (**1-3**).

morfologi vt [At: CARAGIALE, O. II, 344 / Pzi: *~gesc* / E: cf *morfoli*] (Nob) **1-2** A morfoli (**1-2**).

morfologic, ~ă a [At: BUL. COM. IST. I, 135 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***morphologique***] **1** Care se referă la forma și structura organismelor animale și vegetale sau a materiei organice, la corelațiile dintre ele, modificările lor etc. **2** (Rar) Care se referă la alcătuirea, structura societății. **3** (Lin) Care aparține morfologici (**5**). **4** Referitor la morfologie (**5**). **5** (Lin) Specific morfologiei (**5**). **6** (Lin) Care provine din morfologie (**5**).

morfologie sf [At: SĂVULESCU, M. U. I, 11 / Pl: *~ii* / E: fr ***morphologie***] **1** Complex de discipline ale științelor naturii care studiază forma exterioară și structura internă a organismelor plantelor și animalelor. **2** (Pex) Formă și structură a materiei organice. **3** (Rar) Parte a sociologiei care se ocupă cu studierea structurii și a alcătuirii societății umane. **4** Parte a structurii gramaticale care constă din totalitatea regulilor de modificare a formei cuvintelor în diferitele lor utilizări. **5** Parte a gramaticii care se ocupă cu studiul acestor reguli.

morfologist, ~ă smf [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***morphologiste***] **1-3** Morfolog (**1-3**).

morfometric, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***morphometrisch***] Referitor la morfometrie.

morfometrie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***morphométrie***] Măsurare a formei oricărui corp natural: plantă, animal sau parte a reliefului.

morfonem sn [At: PUȘCARIU, L. R. I, 42 / Pl: *~e* / E: fr ***morphonème***] (Lin) Fonem care intră în alternanțe morfologice.

morfonologic, ~ă a [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***morphonologique***] (Lin) De morfonologie.

morfonologie sf [At: SCL 1954, 56 / Pl: *~ii* / E: fr ***morphonologie***] Disciplină lingvistică având ca obiect studierea utilizării în morfologie a mijloacelor fonologice ale unei limbi.

morfopatolog, ~ă smf [At: DEX² / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ***morfopatologie*** drr] Medic specialist în morfopatologie.

morfopatologie sfs [At: DEX / E: fr ***morphopatologie***] Ramură a morfologiei (**1**) care studiază forma și structurile diferitelor organe în condiții patologice.

morfoscopie sfs [At: DN³ / E: fr ***morphoscopie***] Studiu al formei sau suprafeței granulelor care alcătuiesc rocile și depozitele detritice.

morfosculptură sf [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: rs ***морфоскульптура***] (Ggf) Aspecte ale reliefului și forme sculpturale create de procesele exogene.

morfostructură sf [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: rs ***морфоструктура***] Aspecte ale reliefului și forme determinate de influeța structurii geologice și a mișcărilor scoarței.

morfoti v vz ***morcoti***

morgana afs [At: DEX / E: it (fata) ***morgana***] (Îs) *Fata ~* Fenomen optic din regiunile tropicale, care face ca obiectele aflate la orizont sau dincolo de el să apară multiplicate sau răsturnate, ca într-o apă.

morganatică a [At: STAMATI, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***morganatique***, lat ***morganaticus***] **1** (Îs) *Căsătorie ~* Căsătorie între un bărbat dintr-o familie domnitoare și o femeie de rang social inferior. **2** (Îs) *Soție ~* Soție care a contractat o căsătorie morganatică și care nu beneficiază de toate drepturile acordate soțului.

morganism sns [At: DEX² / E: ger ***Morganismus***] (Blg) Teorie potrivit căreia cromozomii constituie baza materială a eredității.

morganist, ~ă smf, a [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Morganist***] **1-2** (Adept) al morganismului.

morganit sns [At: DN³ / E: fr ***morganite***] Varietate de beril de culoare roz.

morgă¹ sf [At: BART, E. 252 / Pl: *morgi* / E: fr ***morgue***] **1** Clădire sau încăpere special amenajată în care se depun cadavrele și se execută autopsiile. **2** (Arg) Închisoare.

morgă² sf [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 20 / Pl: *morgi* / E fr ***morgue***] (Liv) **1** Atitudine sau comportare disprețuitoare a unei persoane față de semenii săi. **2** Afectare exagerată a propriei demnități.

morghilă sf vz ***mărghilă***

morghină sf [At: PAMFILE, I. 155 / V: ***~rbi~*** / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Om rău.

morhă sf [At: ALR I, 734/87 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Păsat pentru păsări.

morhăi vt [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~esc* / E: ns cf *marhă*] (Reg) A obliga să muncească mult Si: *a slei*.

morhoancă sf [At: BOCĂNEȚU, T. A. 214 / Pl: *~nce* / E: nct] (Mun) Pământ arat de mai multe ori, după ce fusese nelucrat mai mulți ani.

morhoanghină sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Om prostănac.

moria sfi [At: DEX / P: *~ri~a* / E: ngr ***μωρία***] Tulburare psihică manifestată printr-o stare de euforie, bună-dispoziție exagerată și tendință de a face glume.

moribund, ~ă a vz ***muribund***

moric¹, ~ă a [At: HELIADE, O. I, 220 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *moresc*] (Îvr) Maur.

moric², ~ă ain vz ***morico***

morico ain [At: FILIMON, O. I, 138 / V: ***~moric*** / E: ngr ***μόρικος***] (Înv) Roșu-închis sau albastru-închis.

morion¹ sm [At: DN³ / P: *~ri~on* / Pl: *~i* / E: fr ***morion***, lat ***morio***] Bufon ținut în casele romane bogate pentru distracția stăpânilor.

morion² sn [At: LTR / P: *~ri~on* / Pl: *~oane* / E: fr ***morion***, ger ***Morion***] **1** Coif metalic cu marginea răsfrântă și cu o creastă înălțată pe calotă, utilizat în sec. XVI. **2** Varietate de cuarț de culoare brună sau neagră, utilizat ca piatră semiprețioasă la confecționarea unor bijuterii.

morisci smp [At: DEX² / E: sp ***morisco***, fr ***morisque***] Populație maură din Peninsula Iberică, convertită cu forța la catolicism la mijlocul sec. XVI, persecutată și după creștinare și expulzată din Spania.

morisliv, ~ă a vz ***morosliv***

morișca vt [At: ALR II, 5311/386 / Pzi: *~chez* / E: ***moriscă***] (Mol; Buc; d. boabele de grâu) A vântura cu ajutorul moriștii (**8**).

moriscă sf [At: (a. 1702) IORGA, S. D. I, 86 / Pl: *~ști*, (rar) *~ște*, (reg) *~ schi* / E: ***moară*** + ***-iscă***] **1** Moară (**1**) mică, cu o singură piatră sau roată, pusă în mișcare de vânt, de apă sau cu mâna. Si: (reg) *ciutură*. **2** (Îe) **A-i umbla (cuiva) gura ca o ~** A vorbi mult și fără rost, a-i umbla gura ca o moară hodorogită. **3** (Îe) **A face (cuiva) ~ (de vânt) în cap** (sau **în păr, în chică**) A răsuci cuiva părul din cap, producându-i o durere vie. **4** (Îae) A trage pe cineva de păr. **5** (Îe) **A făcut ~** A murit. **6** (D. un car plin; îe) **A face o ~** A se răsturna. **7** (Îe) **A ajunge de la moară la ~** A ajunge rău Si: *a decădea, a scăpăta*. **8** Vânturătoare pentru cereale. **9** (Sîs *~ de vânt*) Obiect imitând aripile unei mori de vânt, care se așează pe acoperișul unei case, ca ornament, sau în livezi și pe ogoare, servind ca sperietoare pentru păsările din semănături. **10** Jucărie confecționată dint-un cărăbuș sau alt gândac care face zgomot când zboară, imobilizat cu ajutorul unui ac de mărăcine și lăsat să zbârnâie în aer. **11** (Rar) Râșniță pentru măcinat cafea, piper, pesmet etc. **12** (Reg) Piuliță. **13** Mulinetă. **14** (Reg) Pipotă. **15** Jucărie confecționată din tablă, hârtie etc., înfățișând aripile sau roata unei mori, care se învârtesc la bătaia vântului. **16** (Îs) *~ hidrometrica* sau *hidraulică* Instrument format dintr-un rotor, cu una sau mai multe palete, care se rotește sub acțiunea curentului de apă și servește la măsurarea vitezei unui curs de apă.

moriscuță *sf* [At: MARIAN, INS. 23 / Pl: *~țe* / E: ***moriscă*** + *-uță*] **1-18** (Șhp) Moriscă (**1, 8-15**) (mică).

morișoară *sf* [At: (a. 1760) IORGA, S. D. VI 496 / Pl: *~re* / E: ***moară*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Moară (**1**) (mică) Si: *moriță* (**1-2**).

moriță *sf* [At: DR. XI, 125 / Pl: *~țe* / E: ***moară*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Morișoară (**1-2**).

morjalău *sn* vz ***morjolău***

morjălit, ~ă *a* vz ***morjolit***

morjer *sn* vz ***morjar***

morjoc *s* vz ***morjoucă***

morjolău *sn* [At: ALR II, 235 / V: ***~jal~, mojorl~*** / Pl: *~laue* / E: mg ***morzsoló***] **1** (Trs) Mașină de bătut porumb. **2** (Reg; îf *morjalau*) Mașină de zdrobit struguri.

morjoli *vt* [At: ALR SN I, h 83/316 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***mázol***] (Reg) A bate porumbul de pe cocean.

morjolit, ~ă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 44 / V: ***~jăl~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***morjoli***] (Mar) Sfărâmat.

morjouc *s* vz ***morjoucă***

morjoucă *sf* [At: ALR I 770/295 / V: ***morjoc*** *s*, ***morjouc*** *s* / Pl: ? / E: mg ***morzsóka***] (Trs) Bucățică de aluat dospit, adunată din răzături, păstrată drept maia[1] pentru plămăditul pâinii Si: *plămădeală*.

morlan *sm* vz ***molan[1]***

morlană *sf* vz ***molan[1]***

morlaucă *sf* [At: BĂCESCU, P. 37 / Pl: *~uce* / E: ***morlan***] (Reg) Molan[1] (**2**) (*Nemachilus barbatulus*).

morloi *sm* [At: BĂCESCU, P. 37 / E: ns cf *morlan*] (Iht; Mun) Pui mic de somn.

morman [At: ODOBESCU, S. I, 79 / Pl: *~e* / E: ns cf *gorgan*] **1** *sn* (Udp „de") Îngrămădire de obiecte de același fel așezate în neorânduială unele peste altele Si: *grămadă*. **2** *sn* Cantitate mare dintr-un material strâns la un loc. **3** *sn* (Fam, îe) **A face ~ (pe cineva)** A zdrobi, a omorî pe cineva. **4** *av* (Pe lângă *v* „a sta" și „a cădea") În formă de morman (**1**). **5** *sn* (Reg) Mică ridicătură de pământ pe o câmpie Vz *colină, colnic, dâmb, movilă*. **6** *sn* (Reg; gmț) Mormânt (**1**).

mormăi[1] *vi* [At: CANTEMIR, IST. 121 / V: ***mâr~, mârnăi, mârnâi, ~răi, ~ăni, ~moi, ~moni, ~rnăi, ~roi, murăi, mur~, murmui*** / Pzi: *mormăi*, (rar) *~iesc* / E: ***mor*** + ***m***(or) + *-ăi*] **1** *vi* (D. urși) A scoate sunete scurte și joase, specifice speciei Si: (reg) *a mormorosi, a murmura*. **2** *vi* (Pex; d. alte animale) A scoate sunete groase asemănătoare cu ale ursului Vz *a mârâi, a miorlăi*. **3** *vi* (Reg; d. porumbei) A gângurі. **4** *vi* (Reg; d. albine și muște) A bâzâi. **5** *vi* (D. oameni) A scoate sunete neclare pe un ton scăzut sau nazal, a vorbi nedeslușit, pentru a-și manifesta nemulțumirea, indignarea Si: *a bombăni, a mârâi, a mogorogi, a mondăni* (**1**), *a mormoti, a murmura*. **6** *vi* (Trs; d. copii) A scânci. **7** *vt* A fredona cu voce scăzută și pe nas. **8** *vi* (Pex) A protesta.

mormăi[2] *vt* [At: ALR I, 1847/835 / Pzi: *mormai* / E: nct] (Reg) A da formă aluatului Si: *a soage*.

mormăială *sf* [At: DDRF / V: ***~rnă~, murmui~*** / P: *~mă-ia~* / Pl: ***~ieli*** / E: ***mormăi[1]*** + *-eală*] **1-2** Mormăit[1] (**1, 3**).

mormăire *sf* [At: LB / V: ***~mar, ~rnă~, murmuire*** / P: *~mă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***mormăi***] (Mpl) **1-2** Mormăit[1] (**1, 3**).

mormăit[1] *sn* [At: DDRF / V: (reg) ***~ră~, ~rnă~*** / P: *~mă-it* / Pl: *~uri* / E: ***mormăi[1]***] **1** Șir de sunete caracteristice pe care le scoate ursul Si: *mormăială* (**1**), *mormăire* (**1**), *mormăitură* (**1**). **2** (Îlav) **Pe ~te** Fără plăcere, fără voie, cârtind. **3** Vorbire nedeslușită, pe ton scăzut sau nazal care arată nemulțumire, indignare Si: *bombăneală, mârâit, mormăială* (**2**), *mormăire* (**2**), *mormăitură* (**2**).

mormăit[2], ~ă [At: CREANGĂ, A. 90 / V: (reg) ***~rnă~*** / P: *~mă-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mormăi[1]***] **1** *a* (D. sunete, cuvinte) Rostit încet și nedeslușit. **2** *a* (Reg; d. oameni) Care vorbește neclar. **3** *smf* (Reg; pex; d. oameni) Idiot.

mormăitor, ~oare *a* [At: LB / V: ***~rnă~, murmui~*** / P: *~mă-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mormăi[1]*** + *-tor*] **1-3** Care mormăie[1] (**1, 2, 5**).

mormăitură *sf* [At: CANTEMIR ap. TDRG / V: ***~răi~, ~moi~, ~rnă~*** / P: *~mă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***mormăi[1]***+ *-tura*] **1-2** Mormăit[1] (**1, 3**).

mormăni *v* vz ***mormăi[1]***

mormânci *v* vz ***morânci***

mormânjeală *sf* [At: TDRG / Pl: nct / E: ***mormânji*** + *-eală*] **1** Executare a unui lucru în mod superficial. **2** (Ccr) Lucru făcut superficial, de mântuială.

mormânji *vt* [At: TDRG / Pzi: *~jesc* / E: ns cf *morânci, mânji*] (Reg) A executa un lucru în mod superficial.

mormânt *sn* [At: PSALT. HUR 55v/4 / V: ***mărmănt, mur~*** (Pl: *~e*) / Pl: *~minte*, (îrg) *~uri*, (înv) *~e, ~mente*, (reg) *~minți sm* / E: ml ***monumentum***] **1** Groapă săpată în pământ pentru înhumarea celor decedați Si: (înv) *mormântar* (**1**). **2** (Pex) Loc special amenajat unde este înmormântat ceva sau cineva. **3** (Îlav) **Nici în ~** Niciodată. **4** (Îlv) **A băga (sau a vârî, a pune, a trimite** etc. **pe cineva) în ~** A omorî. **5** (Îal; pex) A necăji, a chinui foarte tare pe cineva. **6** (Îe) **A-și săpa singur ~ul** A-și cauza singur nenorociri care îi pot aduce moartea. **7** (Îlv) **A intra în ~** A muri. **8** (Îe) **A duce (pe cineva) la ~** A cauza moartea cuiva. **9-10** (Îlv) **A-și găsi (undeva) ~ul** A muri (într-un anumit loc). **11** (Reg; îe) **(a fi) un ~ de om** (sau **ca un ~ năruit**) A fi lipsit de valoare, netrebnic, inutil. **12** (Îe) **A fi pe marginea ~ului** A fi foarte bătrân, aproape de moarte. **13** (Îs) *Liniște* (sau *tăcere*) *de ~* Tăcere mormântală. **14** Monument funerar Si: *cavou*. **15** (Fig) Deces. **16** (Fig) Dispariție. **17** (Reg; Ipl) Cimitir. **18** (Reg; pan) Gaură în pământ în care șoarecii sau șobolanii își adună provizii. **19** Mușuroi adunat de prășitori la rădăcina firelor de porumb.

mormânta *vt* [At: DLR / Pzi: *~tez* / E: ***mormânt***] (Reg) A înmormânta.

mormântal, ~ă *a* [At: ALEXANDRESCU, M 154 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mormânt*** + *-al*] (Liv) **1** Care aparține mormântului (**1**). Si: *funerar, mormântos* (**1**). **2** Referitor la mormânt (**1**) Si: *funerar, mormântos* (**2**). **3** Specific mormântului (**1**) Si: *funerar, mormântos* (**3**). **4** (Îs) *Tăcere ~ă* Tăcere sau liniște deplină, totală, absolută. **5** (Prc; d. voce) Care are timbrul grav, înfundat Si: *cavernos*. **6** De înmormântare Si: *funebru*.

mormântar[1] *sn* [At: F (1874), 305 / Pl: *~e* / E: ***mormânt*** + *-ar*] (Înv) **1** Mormânt (**1**). **2** (Pex) Cimitir.

mormântar[2], ~ă *a* [At: EMINESCU, G. P. 96 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mormântal*** css] (Rar) Mormântal (**5**).

mormântare *sf* [At: DLR / Pl: *~tări* / E: ***mormânta***] Înmormântare.

mormântaș *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: nct / E: ***mormânt*** + *-aș*] **1-8** (Rar; șhp) Mormințel (**1-8**).

mormântător *sm* [At: BARONZI, L. 97 / Pl: *~i* / E: ***mormânta*** + *-(ă)tor*] (Nob) Cioclu.

mormântos, ~oasă *a* [At: MARCOVICI, C. 47/25 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mormânt*** + *-os*] (Rar) Mormântal (**1**).

mormânturele *snp* [At: ȘEZ. III, 155 / E: ***mormânturi*** (pll *mormânt*) + *-el*] **1-8** (Pop; șhp) Mormințele (**1-8**).

mormântuț *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: nct / E: ***mormânt*** + *-uț*] **1-8** (Pop; șhp) Mormințel (**1-8**).

mormânțel *sn* vz ***mormințel***

mormințel *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 240 / V: ***~mân~*** / Pl: *~e* / E: ***mormânt*** + *-el*] **1-8** (Pop; șhp) Mormânt (**1-2, 18-19**) (mic) Si: (pop) *mormânturele* (**1-8**), *mormântuț* (**1-8**), (rar) *mormântaș* (**1-8**).

mormoi *v* vz ***mormăi[1]***

mormoitură *sf* vz ***mormăitură***

mormolac *sm* vz ***mormoloc***

mormolâc *sm* vz ***mormoloc***

mormolic *sm* vz ***mormoloc***

mormoloc *sm* [At: TDRG / V: (reg) ***~lac, ~lâc, ~lic, ~log, ~oroc*** / Pl: *~oci* / E: srb ***mormoljak***] **1** Pui al batracienilor care, spre deosebire de animalul adult, are branhii în loc de plămâni și o coadă lungă care îi servește la înot Si: (reg) *gândălac, lingurice, lingura-popii, lingurița-zânei, vițelar*. **2** (Udp „de") Epitet glumeț dat unui copil mic Vz *broască, broscoi, broscuță*. **3** (Reg; fig) Om molatic, lipsit de energie, încet în mișcări. **4** (Reg; fig) Om tăcut, morocănos.

mormolog sm vz *mormoloc*

mormon smf [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr *mormon*] Membru al unei secte creștine din Statele Unite ale Americii, care, inițial, practica poligamia.

mormondol sn [At: BL V, 138 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Pisc.

mormoni v vz *mormăi*[1]

mormonism sns [At: DEX / E: fr *mormonisme*] Doctrină religioasă a mormonilor.

mormoroc sm vz *mormoloc*

mormorosi vi [At: ALECSANDRI, T. 840 / Pzi: *~sesc* / E: ctm *mormăi* + *bolborosi*] (Reg) A mormăi[1] (1).

mormoti vi [At: ALR II/I, h 31/76 / Pzi: *~tesc* / E: *mor* + *m*(or) + *-oti*] (Reg) A mormăi[1] (3).

mormotol sn vz *mototol*[1]

mornă sf [At: GRAIUL, I, 431 / Pl: *~ne* / E: ns cf mg *márna*] (Reg) Pește mic de culoare închisă, care trăiește în apele dulci, nedefinit mai îndeaproape.

mornăi v vz *mormăi*[1]

mornăială v vz *mormăială*

mornăire sf vz *mormăire*

mornăit[1] *sn* vz *mormăit*[1]

mornăit[2], *~ă a* vz *mormăit*[2]

mornăitor, ~oare a vz *mormăitor*

mornăitură sf vz *mormăitură*

mornițar sm [At: MARIAN, INS. 312 / Pl: *~i* / E: *morniță* + *-ar*] (Buc) Morniță (*Ceratopagon publicarius*)

morniță sf [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: nct] **1** (Mol; Buc) Specie de țânțar foarte mic. Si: *mornițar* (*Ceratopagon publicarius*). **2** (Îe) **A pica (pe cineva) ca ~ța** A sâcâi, a plictisi pe cineva cu prezența sau cu vorba.

mornoriță sf vz *momoriță*

moroacă sf vz *moroaică*

moroagă sf vz *morugă*

moroaică sf [At: TEODORESCU, P. P. 365 / V: *~acă, ~oi~, mur~* / Pl: *~ice, ~oici* / E: *moroi*[2] + *-oaică*] (Reg) **1** (Mtp) Strigoaică Cf *moroi*[2] (**1**). **2** Țigancă despre care se credea că deoache copiii Vz *moroi*[2] (**2**). **3** Măscărici la nuntă.

moroancă sf vz *pomeranță*

moroanță sf vz *pomeranță*

moroc sm [At: COMȘA, N. Z. 45 / V: *~og* / A și: *~roc* / E: mg *murok*] (Trs) Morcov (**1**) (*Daucus carota sativa*).

morocan sm [At: BARONZI, L. 114 / Pl: *~i* / E: ctm *moroian* + *mocan*[1]] (Nob) **1-2** (Păstor și) vânzător de lapte.

morocaș sn vz *morcoașă*

morocăi v vz *morocăni*

morocăneală sf [At: CREANGĂ, P. 107 / Pl: *~eli* / E: *morocăni* + *-eală*] Cicăleală.

morocăni [At: CREANGĂ, P. 122 / V: *~căi* / Pzi: *~nesc* / E: cf mg *morog*] (Mol) **1** *vt* A mustra, a cicăli pe un ton ursuz, bombănind. **2** *vi* A bombăni.

morocănos, ~oasă [At: ALECSANDRI, T. 758 / V: (reg) *~răcan~ ~răc~, ~ogă~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *morocăni* + *-os*] **1** *a* (D. oameni) Care vorbește puțin și, atunci când vorbește, obiectează Si: *posac, ursuz*. **2** *a* (D. înfățișarea, manifestările oamenilor) Care exprimă o proastă dispoziție sufletească Si: (îrg) *moros*. **3** *a* (Rar) Plictisitor, anost. **4** *a* (Reg) Leneș, încet la minte și la vorbă Si: *bleg*. **5** *smf* Idiot. **6** *a* (Reg) Prefăcut. **7** *a* (Ban; îf *morăcănos*) Voinic, bine legat.

morocănoșie sfs [At: SCRIBAN, D. / E: *morocănos* + *-ie*] (Nob) **1** Calitate de a fi morocănos (**1**). **2** Atitudine a omului morocănos (**1**).

morocâne sm [At: I. CR. V 279 / Pl: nct / E: ns cf *morocănos*] (Reg) Persoană morocănoasă (**1**).

morocoașă sf vz *morcoașă*

morococean [At: MAG. IST. IV, 364 / Pl: (**1**) nct (**2-4**) *~eni, ~ene* / E: ctm *moare* + *cocean*] (Îvr) **1** *s* Soi de varză de calitate proastă. **2** *a* (D. oameni) Lipsit de valoare. **3** *a* (D. oameni) Ticălos. **4** *a* (D. oameni) Păcătos.

morodic sm vz *mărădic*

morodincă sfs [At: H XII, 132 / E: cf *horodincă*] (Reg; art.) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se dansează morodinca (**1**).

morofleacă sfs [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 140 / V: *~ancă* / E: ns cf *fleac, flenc*] (Ban, Olt) **1** Țuică slabă. **2** Om sau animal prost.

morofleancă sf vz *morofleacă*

moroflet [At: BUL. FIL. II, 178 / Pl: (**1**) *~i*, (**3**). *~uri* / E: ns cf *flet*] **1** *sm* (Buc) Marțafoi[1]. **2** *sn* (Reg, îlv) **Ține-ți ~ul!** Taci! **3** *sn* (Reg; mpl) Mofturi, fasoane.

morog sm vz *moroc*

morogan s [At: H VII, 184 / V: *~nă sf* / Pl: nct / E: ns cf *bărăgan*] (Reg) Pârloagă.

morogană sf vz *morogan*

morogănos, ~oasă a vz *morocănos*

morogeală sf [At: CIAUȘANU, V. 180 / E: *morogi* + *-eală*] (Olt) Aliment foarte sărat.

moroghel s [At: PAMFILE – LUPESCU, CROM. 32 / Pl: nct / E: nct] (Buc) Specie de răchită nedefinită mai îndeaproape.

morogi vt [At: CIAUȘANU, V. 180 / Pzi: *~gesc* / E: *moroagă*] (Olt; c. i. un aliment, o mâncare) A săra foarte tare.

morogit, ~ă a [At: CIAUȘANU, V. 180 / Pl: *~iți, ~e* / E: *morogi*] (Olt; d. alimente, mâncăruri) Care este foarte sărat.

morohai smi [At: ALR I, 1573/677 / E: nct] (Reg) Persoană morocănoasă (**1**).

morohăi i [At: CABA, SĂL. 91 / E: ctm *măreo* + *hăi*] (Trs) Vorbă cu care se strigă oamenii de pe deal.

moroi[1] *smi* [At: BĂCESCU, P. 37 / E: ns cf *morun*[2]] (Reg) **1** Pește de baltă nedefinit mai îndeaproape. **2** (Lpl) Pește sărat adus spre vânzare.

moroi[2], *~oaie smf* [At: ANON. CAR. / V: *muroi* / Pl: nct / E: slv **мора** cf *boroi*] **1** (Mtp) Stafie, strigoi despre care se crede că ar proveni dintr-un copil mort nebotezat, ucis sau înmormântat de viu sau dintr-un mort neputrezit căruia nu i s-a făcut slujba religioasă. **2** (Mtp) Duh rău despre care se crede că ar suge sângele și laptele vitelor sau că ar speria copiii Si: (reg) *moromeț, mortăciune*. **3** (Mtp; reg) Persoană despre care se crede că are puterea de a deochea copiii. **4** (Reg; fig) Persoană înaltă, grasă, greoaie, roșie la față. **5-6** (Reg; fig) Persoană (tăcută, morocănoasă (**1**) sau) gata oricând să facă rău cuiva. **7** (Reg; fig) Persoană prefăcută.

moroi[3] *vti* [At: PAMFILE, DUȘM. 131 / Pzi: *~esc* / E: *moroi*[2]] **1-2** (Reg; d. strigoi) A vizita noaptea casa în care s-a născut, a apărea înaintea oamenilor, speriindu-i, umplându-i de groază.

moroi[4] *v* vz *mormăi*[1]

moroi[5] *v* vz *murui*

moroian sm [At: BARCIANU / Pl: *~ieni* / E: cf *moroi*[2]] (Reg; mpl) **1** Locuitori din preajma Munților Bucegi. **2** (Spc) Păstori ardeleni din această regiune.

moroică sf vz *moroaică*

moroienesc, ~ească a [At: H I, 130 / Pl: *~ești* / E: *moroian* + *-esc*] (Reg) **1-2** Care aparține moroienilor (**1-2**). **3-4** Care se referă la moroieni (**1-2**). **5-6** Caracteristic moroienilor (**1-2**). **7** (Îs) *Oaie ~nească* Oaie țurcană.

moroiman, ~ă a [At: RĂDULESCU-CODIN, 51 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *moroian*] (Reg; d. oameni) Prost.

moroit, ~ă a vz *muruit*

morojan, ~ă [At: DELAVRANCEA, S. 57 / V: *~jgan, ~jin* / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) **1** *a* Fumuriu. **2** *sf* Rasă de oi cu lâna fumurie. **3** *smf* (Ban) Epitet dat unui om bătrân.

morojgan, ~ă a vz *morojan*

morojin, ~ă a vz *morojan*

morojini smp [At: DDRF / E: ns cf *morojan*] (Trs) Tineri care invită la nuntă Si: *chemători, vornicei*.

moroleucă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~*uci* / E: nct] (Reg) Torță făcută dintr-un băț înfășurat cu paie pe care îl aprind flăcăii pe dealurile din preajma satului în seara de lăsata-secului Si: (reg) *copaiță, hodaie, hodaiță.*

moromeanță *sf* vz ***moromeț***

moromete *sm* vz ***moromeț***

moromeț, ~eață [At: PASCU, S. 340 / V: ~***cte*** *sm*, ~***eanță*** *sf* (Pl: ~*ențe*) / Pl: ~*i*, ~*e* / E: cf *moroi*[2]] **1** *smf* Stafie. **2** *sm* (Îf *moromete*) Epitet dat unui om leneș.

moron[1], ***~ă*** *a* [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: eg ***moron***] (Med) Debil mintal.

moron[2] *sm* vz ***morun***[2]

moronaș *sm* vz ***morunaș***

moronceală *sf* vz ***moranceală***

moronci *vt* [At: SEVASTOS, N. 338 / Pzi: ~*cesc* / E: ucr ***морочити***] (Mol; Buc) **1** A mustra. **2** A necăji. **3** A cicăli.

moroniță *sf* [At: ALR I, 1399/87 / V: ***mur~*** / Pl: ~*țe* / E: *moroi*[2] + *-iță*] (Ban; Trs) Moroaie.

moros, ~oasă *a* [At: NEGULICI / V: ~***oz*** / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: fr ***morose***, ger ***moros***, mg ***morozus***] (Îrg) Morocănos (**1**).

morosclіv, ~ă *a* vz ***morosliv***

morositate *sf* vz ***morozitate***

morosliv, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ~***scliv*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ns cf srb *modrosiv*] (Reg) **1** *a* Roșu-închis. **2** *a* Roșu spălăcit. **3-4** *sn* Culoare morosliv (**1-2**). **5** *a* Foarte mare, solid și puternic. **6** *sm* Persoană morocănoasă (**1**). **7** *sf* Femeie rea și murdară. **8** *sm* (Ent) Mamornic (*Meloë proscarabaeus*).

moroșan[1], ***~ă*** *smf* [At: PAPAHAGI, M. 59 / V: ~***reșan*** / Pl: ~*șeni*, ~*șene* / E: cf *maramureșan*] (Reg) Maramureșan (**1**).

moroșan[2], ***~ă*** *smf* vz ***mureșan***

moroșenesc, ~ească [At: SEVASTOS, N. 282 / Pl: ~*ești* / E: ***moroșan***[1] + *-esc*] **1** *a* Maramureșan (**2**). **2** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape.

moroșnițe *sfp* [At: DDRF / E: ***moror***[2]] (Mtp; reg) Strigoaice.

morotru *sn* vz ***molotru***

moroz, ~oază *a* vz ***moros***

morozitate *sf* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 57/10 / V: ~***osi~*** / Pl: ~*tăți* / E: fr ***morosité***, ger ***morosität***] (Înv) Proastă dispoziție, tristețe, posomoreală.

morsă[1] *sf* [At: CADE / Pl: ~*se* / E: fr ***morse***] Mamifer marin carnivor din regiunile polare, cu trupul lung de 4-6 m, gros, greoi, cu ochii mici, cu membre scurte, în formă de lopeți, cu coadă mică și cu caninii superiori foarte dezvoltați și puternici Si: *cal-de-mare, vacă-de-mare, vițel-de-mare* (*Odobaenus rosmarus*).

morsă[2] *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 632 / Pl: ~*se* / E: fr ***mors***] Dispozitiv cu dinți prin care piesa unui sistem tehnic se poate îmbuca cu o altă piesă.

morsă[3] *sf* vz ***mursă***

morse *si* [At: DM / E: fr ***morse***] **1** (Șîs *alfabet* ~) Cod telegrafic în care literele alfabetului sunt reprezentate prin puncte și linii. **2** (Îs) *Aparat* sau *telegraf* ~ Aparat cu care se transmit semnalele telegrafice cu acest cod.

morseca *v* vz ***murseca***

mosica *v* vz ***murseca***

morsocare *sf* vz ***mursecare***

morsocăi *vt* [At: ȘEZ. V, 146 / Pzi: ~*esc* / E: ***morsoca*** + *-ăi*] (Reg) A murseca.

morsoci *v* vz ***murseca***

morșî *vr* [At: I. CR. V, 375 / Pzi: 3 ~*șăște* / E: nct] (Mol) A se șifona.

morștină *sf* [At: CHEST. IV, 115/106 / Pl: ~*ne* / E: nct] (Reg) Loc unde pasc caii.

mort, moartă [At: COD. VOR. 98/3 / Pl: ~*rți, moarte*, (reg) ~*uri* / E: ml ***mortuus***] **1** *a* (D. ființe) Care nu mai trăiește Vz *decedat, defunct, răposat*. **2** *a* (Îlv) **A cădea** sau **a rămâne ~ pe loc** sau, reg, **din picioare** A muri subit. **3** *a* (Îe) **(A fi) mai mult ~ decât viu** sau **a fi (pe) jumătate ~** A fi într-o stare de epuizare maximă din cauza fricii, a bolii etc. **4** *a* (Îe) **A fi ~ după...** sau **fără...**) A ține foarte mult la... **5** *a* (Îae) A dori foarte mult să obțină, să aibă... **6** *a* (Îae) A fi foarte îndrăgostit de... **7** *a* (Îe) **A umbla** sau **a se ține ~ după...** A depune toate eforturile pentru a obține ceva. **8** *a* (Îae) A-și manifesta dragostea față de o persoană, străduindu-se să fie mereu aproape de ea. **9** *a* (Îe) **A umbla după (a căuta) potcoave de cai ~rți** sau **a umbla după** (ori **a căuta**) **cai ~rți, să le iei potcoavele** A umbla după lucruri fără valoare, după himere. **10** *sm, a* (Îe) **A se face ~** (sau **a face pe ~ul**) **în păpușoi** A se face că este neștiutor sau neimplicat în legătură cu un lucru, cu o întâmplare etc. **11** *a* (Îe) **A o lăsa moartă în păpușoi** (sau, rar, **în cânepă**) A lăsa o chestiune încurcată, a renunța la ceva. **12** *a* (Îe) **A rămâne** sau **a ședea moartă** A rămâne pe loc, a nu progresa. **13** *a* (Îlav) **Mort-copt** Cu orice preț Si: *neapărat*. **14** *a* (Îal) Vrând-nevrând. **15** *a* (Îal) Cu chiu cu vai. **16** *a* (Îlav) **Nici ~** sau (rar) **~ tăiat** Cu nici un chip. **17** *a* (D. persoane; îla) **~ de viu** sau **~ pe picioare** Foarte slăbit. **18** *a* (Reg; d. țesături, obiecte de îmbrăcăminte etc.; îal) Putred. **19** *a* (Reg, d. țesături etc.; îal) Rărit. **20** *a* (Îla) **Beat ~** sau **~ de beat**, (rar) **~-beat** Foarte beat. **21** *a* (Îe) **A dormi** (sau **a adormi**) **~** A dormi profund. **22** *a* (Îs) *Limbă moartă* Limbă care a încetat de a fi învățată ca limbă maternă. **23** *a* (Îs) *Inventar* ~ Totalitate a uneltelor, a mașinilor, a mijloacelor de transport care aparțin unei întreprinderi. **24** *a* (Îs) *Linie moartă* Linie de cale ferată care se înfundă, servind numai pentru gararea trenurilor. **25** *a* (Îe) **A fi** (sau **a se afla, a trece**) **pe linie moartă** A fi înlăturat ca necorespunzător dintr-un post de răspundere **26** *a* (Îae) A fi considerat inutil sau inutilizabil. **27** *a* (Îs) *Unghi* ~ Loc pe traiectoria unei arme de foc, pe care nu îl poate ajunge proiectilul. **28** *a* (Îs) *Punct* ~ Poziție a unui mecanism bielă-manivelă care corespunde momentului când biela și manivela au axele în prelungire sau suprapuse **29** *a* (Îe) **A ajunge la un** sau **într-un punct ~** A fi în imposibilitatea de a găsi o soluție. **30** *a* (Îs) *Timp* ~ Lipsă de activitate a forțelor de muncă sau a mașinilor în timpul când ar trebui să lucreze. **31** *a* (Îaș) Întrerupere neprevăzută a muncii. **32** *a* (Reg; îs) *Fier* ~ Fier de calitate inferioară. **33** *a* *Colontitlu* ~ Cifră care cuprinde numărul unei pagini, fără a fi însoțită de numele autorului sau de titlul cărții. **34** *a* (Mtp; reg; îs) *Apă moartă* Apă care este adusă din timpul când mortul era neîngropat. **35** *a* (Mtp; îcr *apă vie*; îas) Apă miraculoasă care are puterea de a îmbina părțile corpului unui om tăiat în bucăți. **36** *a* (Îs) *Mare moartă* Mare în care nu trăiesc viețuitoare. **37** *a* (Reg; îs) *Mămăligă moartă* Fel de mâncare preparat din mămăligă și ulei Vz *topșă*. **38** *a* (Fam; d. aparate, motoare etc.) Care nu mai funcționează. **39** *a* (D. părți ale corpului) Cu funcțiile vitale total sau parțial oprite Si: *țeapan, inert*. **40** *a* (Gmț) *Mânușiță moartă cine mi te poartă? Taica burete Tup de părete* Se spune copiilor de către oamenii mai în vârstă care se joacă cu mâna lor, legănând-o într-o parte și în alta și izbind-o apoi ușor de un obiect solid. **41** *a* (Reg; îs) *Os* ~ Excrescență osoasă de natură inflamatorie sau traumatică, care poate produce șchiopătarea și anchilozarea articulațiilor Si: *exostoză*. **42** *a* (Îs) *Carne* (sau *piele*) *moartă* Carne sau piele care se formează deasupra unei răni și prin care nu trec ramificații nervoase. **43** *a* (D. plante) Uscat. **44** *a* (D. frunze) Veșted. **45** *a* (Fig; d. diverse obiecte, accentuând sensul de inanimat) Fără viață. **46** *a* (Fig) Încremenit. **47** *a* (Îs) *Natură moartă* Pictură care reprezintă obiecte, flori, fructe, vaze, cărți etc. grupate sau aranjate într-un anumit decor. **48** *a* (Fig; d. orașe, străzi etc.) Lipsit de viață, de activitate, de zgomot. **49** *a* (Fig; d. orașe, străzi etc.) În sau pe care nu se întâmplă nimic deosebit. **50-51** *a* (Fig; d. foc) (Lipsit de intensitate sau) stins. **52** *a* (Fig; d. noțiuni abstracte) Lipsit de orice valoare, de importanță. **53** *a* (Fig; d. culori, nuanțe etc.) Lipsit de strălucire Si: *șters*. **54** *smf* Persoană care a murit Vz *defunct, decedat*. **55** *smf* Trup neînsuflețit al unei persoane, așezat în coșciug, pe catafalc sau înmormântat. **56** *smp* (Îe) **~rții cu ~rții, viii cu viii** Se spune în legătură cu atitudinea egoistă, nepăsătoare a cuiva care nu regretă moartea rudelor sau a prietenilor. **57** *smp* (Îe) **A scula** (sau **a trezi, a deștepta**) **și ~rții** (sau **din ~rți**) Se spune în legătură cu zgomote sau surse de zgomote foarte stridente. **58** *sm* (Îe) **A mirosi a ~** A fi pe moarte. **59** *sm* (Îae; arg, în legătură cu o afacere) A fi pe punctul de a eșua. **60** *sm* (Reg; îe) **A da cu ~ peste viu** Se spune

când se iau la întrecere cel mai slab cu cel mai tare. **61** *sm* (În legătură cu verbe ca „a se aduna", „a veni", „a fi"; îlav) **Ca la ~** În număr mare. **62** *sm* (Îe) **A umbla** (sau **a merge**) **ca după ~** A merge foarte încet. **63** *smp* (Îs) *Ziua morților* Zi anumită în calendarul creștin, a cărei dată variază după regiuni și confesiuni, când se fac rugăciuni speciale în biserici pentru cei decedați Vz *moș*[1]. **64** *sm* (Arg; îs) *Locul ~ului* Loc din mașină situat în față, lângă șofer. **65** *sm* (Pop) Cortegiu mortuar. **66** *sn* (Reg) Înmormântare. **67** *sma* (Reg) Joc obișnuit la priveghi, în care unul dintre participanți se preface mort (**1**). **68** (Îe) **~ul de la groapă nu se mai dezgroapă** Se spune despre un lucru pierdut definitiv, despre ceva care nu mai poate fi îndreptat.

mortac, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 165ʳ/32 / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***mort*** + *-ac*] (Înv; nob) Muritor.

mortadelă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: it ***mortadella***, fr ***mortadelle***] Specie de cârnat gros.

mortal, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 356 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***mortalis*** cf it *mortale*, fr *mortel*] **1** (D. boli, răni, lovituri) Care provoacă moartea (**1**) Si: *ucigător*, (Îtî) *mortifer* (**1**). **2** (Îs) *Păcat ~* Păcat cumplit, teribil. **3** (Îas) Păcat care atrage osânda veșnică. **4** (Îs) *Salt ~* Figură acrobatică foarte periculoasă, executată la înălțime mare și constând dintr-o rotire totală a corpului în aer. **5** (Fig) Schimbare bruscă și profundă a atitudinii, a opiniei etc. cuiva. **6** Specific mortului (**54**). **7** Ca de mort (**54**). **8** (Rar) Muritor. **9** (Arg) Extraordinar, nemaipomenit de bun, de frumos etc.

mortalitate *sfs* [At: CUCIURAN, D. 19/15 / E: fr ***mortalité***] **1** (Pgn) Număr de morți (**54**). **2** Frecvență a deceselor dintr-o regiune, țară etc. într-un anumit timp și determinată de anumite cauze. **3** (Îs) *~ generală* Indice rezultat din raportarea numărului de decese la mia de locuitori pe un anumit teritoriu. **4** (Îs) *~ infantilă* Indice rezultat din raportarea numărului de decese la copiii de vârstă sub un an la suta sau mia de copii născuți vii în perioada respectivă.

mortar[1] *sn* [At: HEM 2887 / Pl: *~e* / E: lat ***mortarium***] **1** Material de construcție în stare fluidă sau sub formă de pastă, constituit dintr-un amestec de liant, material granular și apă, care se solidifică prin întărirea liantului și care este folosit pentru legarea, fixarea, acoperirea etc. elementelor de construcție. **2** (Reg) Pământ muiat cu apă și amestecat cu paie sau cu pleavă, utilizat la tencuit Vz *lut*. **3** (Sst) Vas în care se pisează grăunțe.

mortar[2] *sm* vz ***mortier***

mortariu *sn* vz ***mortier***

mortasap *sm* vz ***mortasip***

mortasâpie *sf* vz ***mortasipie***

mortasâncă *sf* [At: I. CR. II, 21 / V: ***~tăs~*** / Pl: nct / E: nct] (Reg) Material nisipos de culoare cărămizie-roșcată cu care olarii smălțuiesc oalele.

mortasif *sm* vz ***mortasip***

mortasip *sm* [At: (a. 1693) IORGA, S. D. VII, 184 / V: (înv) ***~sap***, (reg) ***~sif***, ***murtasâp*** / Pl: *~i* / E: cf ngr μορτασίπης] Cantaragiu și încasator al unor taxe publice, în epoca fanariotă.

mortasipie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 21/17 / V: (înv) ***~sâpie***, ***~tăsâpie***, ***~tăsăție*** / Pl: *~ii* / E: ***mortasip*** + *-ie*] **1** Taxă care se încasa, în epoca fanariotă, la vânzarea mărfurilor și care se calcula după greutatea acestora sau la bucată. **2** (Pex) Instituție care se ocupa cu aceste taxe. **3-4** (Venit sau) slujbă a încasatorului acestei taxe.

mortăcină *sf, a* vz ***mortăciune***

mortăciună *a* vz ***mortăciune***

mortăciune [At: BIBLIA (1688), 273¹/24 / V: (îrg) ***~cină***, ***~nă***, ***~ticină*** / Pl: *~ni* / E: ml ***morticina***] **1** *sf* Hoit. **2** *sf* (Pex) Cadavru. **3** *sf* (Fig) Ființă foarte slabă, lipsită de energie, de vigoare. **4** *sf* (Rel) Carne de animal care n-a fost tăiat după ritual. **5** *sf* (Ban; Trs) Moroi² (**1**). **6** *sf* (Mun; lpl) Vreascuri. **7** *a* (Îrg; d. animale) Care a murit de moarte naturală. **8** *a* (Îrg; d. animale) Care a murit neînjunghiat. **9** *a* (Mtp; îs) *Apă mortăcină* Apă moartă (**34**). **10** *sf* (Reg) Boală molipsitoare. **11** *sf* (Îvr) Moarte (**1**).

mortăreț, ~eață *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: ***mort*** + *-ăreț*] (Trs) **1** Care are înfățișare de mort (**51**). **2** Lipsit de vigoare Si: *plăpând, bleg*. **3** (Îs) *Friguri ~e* Febră recurentă.

mortăsâpie *sf* vz ***mortasipie***

mortăsăție *sf* vz ***mortasipie***

mortăsâncă *sf* vz ***mortasâncă***

morteza *vt* [At: NOM. MIN. I, 141 / Pzi: *~zez* / E: fr ***mortaiser***] A prelucra un metal prin așchiere cu ajutorul mortezei.

mortezare *sf* [At: LTR² / Pl: *~zări* / E: ***morteza***] Prelucrare cu ajutorul mortezei Si: *mortezat*.

mortezat *sns* [At: DEX² / E: ***morteza***] Mortezare.

morteză *sf* [At: CONTEMP. 1955, nr. 481, 3/5 / Pl: *~ze* / E: fr ***mortaise***] Mașină de prelucrare prin așchiere a metalelor, la care cuțitul efectuează, de obicei, mișcarea de lucru după direcția axei lui longitudinale.

mortezor *smf* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***motaiseur***] Lucrător la morteză.

mortiar *s* vz ***mortier***

mortică *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 11 / E: ***moarte*** + *-ică*] **1-8** (Pop; șhp) Mortiță (**1-8**).

morticină *sf* vz ***mortăciune***

morticios, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***moarte*** + *-icios*] (Ban; Trs) **1** Care aduce multă moarte. **2** (Reg; îc) **Urzică-~oasă** Planta *Lamium album*. **3** (Reg; îac) Planta *Lamium amplexicaule*. **4** (Reg; îac) Planta *Lamium maculatum*. **5** (Reg; îac) Planta *Lamium purpureum*.

mortier *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73/43 / V: ***~tar*** *sm*, ***~tariu*** (Pl: *~tarie*), (înv) ***~iar***, ***~ă*** *sf*, ***~tiri*** *sp* / P: *~ti~er* / Pl: *~e* / E: fr ***mortier***] Piesă de artilerie de calibru relativ mare, cu țeava scurtă și cu traiectoria de curbură mare folosită în trecut pentru a trage din spatele unor obstacole.

mortieră[1] *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***meurtrière***] Deschidere îngustă în zidul unei fortificații care permite apărătorilor să tragă cu arma.

mortieră[2] *sf* vz ***mortier***

mortifer, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 382 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***mortiferus***, fr ***mortifère***] (Înv) **1** Mortal (**1**). **2** (Spc; d. boli) Incurabil.

mortifiant, ~ă *a* [At: PERPESSICIUS, M. III, 44 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***mortifiant***] (Frm) Chinuitor.

mortifica *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 239 / Pzi: *mortific* / E: fr ***mortifier***] **1** A supune la chinuri fizice sau morale Si: *a tortura*. **2** (Fig) A batjocori. **3** (Fig) A umili.

mortificant, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~nți, ~e* / E: ***mortifica***] (Nob) Chinuitor.

mortificare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~cări* / E: ***mortifica***] (Îdt) Chinuire.

mortificat, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 409 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mortifica***] **1** (Rar) Chinuit. **2** (Fig) Umilit. **3** (Med; d. țesuturi organice) Necrozat.

mortificație *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 257 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***mortification***] **1** (Rar) Mortificare. **2** (Fig; lpl) Neplăceri, vexațiuni, persecuții. **3** (Med) Necroză.

mortificațiune *sf* vz ***mortificație***

mortificator, ~oare *a* [At: SBIERA, F. S. 353 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mortifica*** + *-(ă)tor*] (Nob) Chinuitor.

mortinalitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***mortinalité***] Mortinatalitate.

mortinatalitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***mortinatalité***] Indice rezultat din raportul dintre numărul de copii născuți morți și numărul total de copii născuți vii într-o anumită perioadă de timp, pe un anumit teritoriu Si: *mortinalitate*.

mortiri *spl* vz ***mortier***

mortișag *sn* [At: H XVIII, 27 / V: ***~rti~*** / Pl: ? / E: ***moarte*** + *-ișag*] (Ban) Masacru.

mortiță *sfs* [At: BUD. P. P. 17 / E: ***moarte*** + *-iță*] **1-8** (Pop; șhp) Moarte (**1, 37-39**) (ușoară) Si: *mortică* (**1-8**).

mortoc *sm* [At: DLR ms / Pl: *~oci* / E: ns cf *mârtoc*] (Reg) Pisoi.

mortolog, ~oagă *a* [At: ARH. OLT. XXI, 270 / Pl: *~ogi, ~oage* / E: ns cf *martalog, motolog*] (Reg; d. oameni) **1** Care nu are spor la muncă. **2** Nepăsător.

mortuar, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I., 270 / P: *~tu~ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mortuaire***] **1** Care se referă la mort (**1**), la moarte sau la înmormântare Si: *funebru, funerar*. **2-4** (De mort) (de moarte sau) de înmormântare Si: *funebru, funerar*. **5** (Îs) *Registru ~* Registru oficial de stare civilă în care se înscriu numele persoanelor decedate, data morții etc. **6** (Îs) *Cameră* (sau *sală*) *~ă* Încăpere special amenajată la morgă sau la spital, în care se depun morții. **7** (Îs) *Anunț ~* Anunț public al decesului unei persoane Vz *necrolog*.

mortun *sm* [At: I. CR. VIII, 88 / Pl: *~i* / E: ns cf *mort*] (Mun) Om tăcut, închis și rău.

mortuț, ~ă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 96 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mort*** + *-uț*] **1-4** (Pop; șhp) Mort (**54-55**) (tânăr) Si: (pop) *mortișori* (**1-4**).

mortan *sm* [At: H XI, 195 / Pl: *~i* / E: ns cf *mortoc, mârtan*] (Reg) Pisoi.

mortărie *sf* [At: ARH. FOLK. III, 120 / Pl: *~ii* / E: ***morți*** (pll *mort*) + *-ărie*] (Ban) Cimitir.

mortesc, ~ească *a* [At: COM. SAT. IV, 107 / Pl: *~ești* / E: ***mort*** + *-esc*] (Trs; îs) *Friguri ~ești* Febră recurentă.

mortește *av* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***mort*** + *-ește*] **1** (Îrg; îs) *A cânta, a boci* etc.) Ca la mort (**54**). **2** Ca pentru mort (**54**). **3** Ca după mort (**54**). **4** (Fig; îvr) Grozav, teribil.

mortiș *av* [At: MAIOR, IST. 96/1 / E: ***moarte*** + *-iș*] **1** (Îe) **A ține ~** A dori cu orice preț. **2** (Îe) A dori cu încăpățânare, cu insistență.

mortișag *sn* vz ***mortișag***

mortișori *smp* [At: BÎRLEA, C. P., 153 / E: ***morți*** (pll *mort*) + *-ișor*] **1-4** (Pop; șhp) Mortuț (**1-4**).

morțiu *av* [At: CONV LIT. III, 62 / E: ***moarte*** + *-iu*] (Reg; îe) **A urla** (sau **a fluiera**) **a ~** A urla sau a fluiera lung și trist, ca o prevestire de moarte.

mortoca *v* vz ***murseca***

morua *sf* [At: ATILA, P. 438 / E: fr ***morue***] Pește din mările arctice, care ajunge până la lungimea de un metru și jumătate și din al cărui ficat se extrage untura de pește (*Gadus morrhua*).

morugă *sf* [At: BOCEANU, GL. / V: ***~roagă, mur~*** / Pl: net / E: cf *moare*] (Reg) Aliment foarte sărat.

morulă *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~le* / E: fr ***morula***, lat ***morula***] (Blg) Primă fază în dezvoltarea embrionului metazoarelor, rezultând din segmentarea oului și având aspectul unei mure.

morun¹ *a* [At: ALR II, 6809/812 / E: ns cf *moroi²*] (Reg; d. oameni) Cu părul roșu Si: *roșcat, roșcovan*.

morun² *sm* [At: CUV. D. BĂTR. I, 206/4 / V: (reg) ***~rân, ~ron*** / Pl: *~i* / E: bg ***моруна***] (Iht) **1** Specie de pește din familia sturionilor, cu corpul masiv atingând o lungime medie de 1-3 m, cu capul relativ mic, cu botul triunghiular, cu pielea groasă, tare, prevăzută în partea dorsală cu scuturi osoase, apreciat pentru carnea și icrele lui negre (*Huso huso*). **2** (Reg) Porcușor (*Gobio gobio*). **3** (Reg) Scobar (*Chondrastoma nasus*).

morunaș *sm* [At: CONTEMPORANUL, VI_1, 21 / V: (reg) ***~ron~*** / Pl: *~i* / E: ***morun²*** + *-aș*] **1-6** (Șhp) Morun² (**1-3**) (cam mic). **7** (Pex) Pește din familia crapului, cu capul și cu corpul lunguieț, cenușiu pe spate și alb pe burtă, cu botul prelung (*Vimba vimba*).

morună *sf* [At: BRANDZA, FL. 283 / Pl: *~ne* / E net] (Bot; reg) Mușețel (*Matricaria chamomilla*).

moruncă *sf* [At: H II, 319 / Pl: *~unci* / E: ns cf *morhoancă*] (Reg) Pământ lăsat necultivat o perioadă de timp sau lucrat după desțelenire.

morunceală *sf* vz ***morânceală***

morunci *v* vz ***morânci***

morunt, ~ă *a* vz ***mărunt***

moruș, ~ă *a* [At: H IV, 269 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *moroi², morun¹*] (Reg; d. animale) Cu părul de culoare galbenă-roșiatică.

morvă *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ve* / E: fr ***morve***] (Mdv) Răpciugă.

morvos, ~oasă *a* [At: ENC. ROM. / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf fr *morveux*, it *morvoso*] (Mdv) **1** Bolnav de morvă Si: *răpciugos*. **2** De morvă. **3** Privitor la morvă. **4** Provocat de morvă.

mos *sm* [At: ECONOMIA, 170/1 / Pl: ? / E: ger ***Mass***] (Trs; Ban) Cupă, pahar, servind ca unitate de măsură.

mosafir, ~ă *smf* vz ***musafir***

mosafirea *sf* vz ***musaferea***

mosafirlâc *sn* vz ***musafirlâc***

mosandrit *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 105 / Pl: *~uri* / E: fr ***mosandrite***] Minereu compus din calciu, magneziu, fier, ceriu și lantan, care se prezintă în mase constituite din prisme incomplet dezvoltate, de culoare brună-roșcată, cu luciu caracteristic.

mosc¹ *a* [At: FILIMON O. I, 223 / Pl: ? / E: ***Mosc***] (Îvr) Rusesc.

mosc² [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 51^v/15 / V: (înv) ***musc, moscos*** *sn* / Pl: (**1-2**) *moști*, (**3, 4**) *~uri* / E: ngr ***μόσχος***] **1** *sm* Mamifer rumegător din Asia, de mărimea unei căprioare, fără coarne, având o secreție frumos și puternic mirositoare, pe care masculul o acumulează într-o glandă situată sub pântece Si: (rar) *moscar* (*Moschus moschiferus*). **2** *sm* Blană prelucrată a moscului (**1**). **3** *sn* Substanță plăcut mirositoare secretată de masculul moscului² (**1**) și folosită în industria de parfumuri, în cosmetică și în medicină. **4** *sn* Parfum fabricat din această substanță sau produs pe cale sintetică.

mosc³ *s* [At: H X, 445 / Pl: net / E: cf *moscăliță*] (Mol) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

mosca *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~chez* / E: ***mosc²***] (Nob) **1-2** A parfuma cu mosc² (**3-4**). **3-4** A da miros de mosc² (**3-4**).

moscal *sm* vz ***muscal¹***

moscalcă *sf* vz ***muscalcă***

moscalic *sm* vz ***muscalic***

moscar *sm* [At: ENC. ROM. / Pl: *~i* / E: ***mosc²*** + *-ar*] (Rar) Mosc² (**1**).

moscat¹, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mosca***] **1-2** (Rar) Care miroase a mosc² (**3-4**). **3-4** (Rar) Parfumat cu mosc² (**3-4**). **5** (Îs) *Bou ~* Mamifer asemănător cu boul, care trăiește în Groenlanda și în regiunile arctice ale Americii și a cărui carne miroase a mosc² (**3**) (*Ovibos moschatus*).

moscat² *s* vz ***mușcată¹***

moscată *sf* vz ***mușcată²***

moscăcesc, ~ească *a* vz ***moschicesc***

moscăi *vi* [At: ALR SN III, h 777/987 / Pzi: *~esc* / E: cf *mocăi*] (Reg) A pierde timpul cu nimicuri.

moscălesc, ~ească *a* vz ***muscălesc***

moscălește *av* vz ***muscălește***

moscăli *v* vz ***muscăli***

moscălie *sf* [At: RUSSO, S. 101 / E: ***moscal*** + *-ie*] (Mol; înv) Stagiu militar în armata rusească.

moscăliță *sf* [At: H VII, 480 / Pl: *~țe* / E: ns cf *moscal*] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

moscheci [At: H IV, 184 / V: ***~chici*** / Pl: *~, ~ece* / E: ***mosc¹*** + *-eci*] (Reg; d. cai) **1** *a* Scund și cu picioarele subțiri. **2** *sm* (Îf *muschici*) Ponei.

moschee *sf* [At: ALECSANDRI, ap. DLR / Pl: *~chei, ~* / E: fr ***mosquée***] Templu musulman Vz *geamie*.

moschetă *sf* vz ***muschetă***

moschicesc, ~ească *a* [At: (a. 1588) CUV D. BĂTR. I, 195/19 / V: ***~căcesc, muscăcesc, mus~, mușchi~*** / Pl: *~ești* / E: ***Mosc*** + *-icesc*] (Înv) **1** Rusesc. **2-5** Moscovit (**4-6**).

moschină *sf* vz ***smochină***

moscior *sm* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~i* / E: net] (Reg) Colăcel (**1**).

moscoli¹ *vt* [At: ARHIVA, XXIII, 40 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *mozoli*] (Mun) A roade cu dinții sau cu gingiile Si: *a mozoli*.

moscoli² *v* vz ***mocicoli***

moscolit, ~ă *a* vz ***moșcolit***

moscos *sn* vz ***mosc²***

moscovian *sns* [At: DN³ / E: ***Moscova***] Etaj al carboniferului mediu din Europa răsăriteană.

moscovit, ~ă [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***moscovite***] **1-4** *smf, a* (Persoană) (care face parte din populația de bază a Moscovei sau) este originară de acolo. **5** *smp* Populație care locuiește în Moscova. **6** *smf* (Pgn) Rus. **7-8** *a* Care aparține (Moscovei sau) moscoviților **(5)** Si: (îvr) *moscovliu* **(1-2)**. **9-10** *a* Privitor (la Moscova sau) la moscoviți **(5)** Si: (îvr) *moscovliu* **(3-4)**.

moscovliu, ~ie *a* [At: IST. Ț. R. 18 / Pl: *~ii* / E: tc ***moskovlu***] **1-4** (Îvr) Moscovit **(7-10)**.

moscușor *sm* [At: BARONZI. L. 138 / Pl: *~i* / E: cf *mosc³, moscăliță*] (Bot; reg) Frăguliță *(Adoxa moschatellina)*.

mosdran *sm* vz ***mojdrean***

mosdrean *sm* vz ***majdrean***

moslem *sm* vz ***moslim***

muslim *sm* vz ***moslim***

moslim *sm* [At: DEX / V: ***~lem, mus~*** / Pl: *~i* / E: tc ***müslim***] (Înv) Mahomedan.

mosnițărie *sf* [At: ȘEZ. III, 127 / Pl: *~ii* / E: cf *momițărie*] (Reg) Maimuțăreală **(1)**.

mosomur, ~ă *a* [At: ALR I, 1049/840 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. păsări) Cu penele pestrițe, „nici alb, nici negru".

mosso *av* [At: DN³ / E: it ***mosso***] **1** (Ca indicație de execuție) Cu mișcare Si: *repede, vioi*. **2** (Îs) *Allegro ~* Mai repede decât allegro. **3** (Îs) *Piu ~* Mai repede și mai vioi.

mosor *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oare* / E: srb ***mosur***, ngr ***μασούρι***] **1** Piesă de lemn, de metal, de material plastic etc. de forma unui cilindru, cu discuri la capete, pe care se înfășoară fire de ață, de lână, de sârmă etc. **2** (Pex) Mosor **(1)** împreună cu firele înfășurate pe el Vz *bobină*. **3** Piesă la dispozitivul de tragere al tunului. **4** (Reg) Piesă la potângul plugului, pe care se înfășoară lațul. **5** (Reg) Mâner al coarbei de dulgher. **6** (Reg) Vas, butoi făcut prin scobirea unui buștean, folosit pentru păstrarea cheagului. **7** (Reg) Stup primitiv făcut dintr-un trunchi de copac scobit. **8** (Reg) Ghemotoc de semințe format pe firele de papură. **9** (Reg) Umflătură rotundă și tare pe corpul omului. **10** (Reg; spc) Piele îngroșată pe talpa piciorului Vz *bătătură*. **11** (Reg) Urmă proeminentă rămasă pe locul unei fracturi la braț sau la picior. **12** (Atm; reg) Omușor. **13** (Reg) Lemn noduros, greu de crăpat. **14** Turn cu cupolă. **15** (Fig; reg) Bărbat tăcut, închis și mofturos.

mosora *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~rez* / E: ***mosor***] **1** (Nob) A depăna ață, tort etc. pe un mosor. **2** (Trs) A înnădi.

mosorar *s* [At: BREBENEL. GR. P. / Pl: nct / E: ***mosor*** + *-ar*] (Trs) Unealtă pe care se deapănă tortul.

mosorare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~rări* / E: ***mosora***] (Nob) Înfășurare a ației, a tortului etc. pe un mosor.

mosoraș *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: ***mosor*** + *-aș*] **1-14** (Șhp) Mosor **(1-2, 8-12)** mic Si: *mosorel* **(1-14)**. **15** (Reg) Mâner al coarbei de dulgher.

mosorat, ~ă *a* vz ***mosorât***

mosorel *sn* [At: PAMFILE. I. C. 318 / Pl: *~e* / E: ***mosor*** + *-el*] **1-14** (Șhp) Mosoraș **(1-14)**.

mosori *v* vz ***mosorî***

mosorî *vr* [At: POLIZU / V: ***~ri*** / Pzi: *~răsc* / E: ***mosor***] **1** (Reg; d. bube, răni) A se tumefia. **2** (Reg; d. sânii lăuzelor) A deveni tari și dureroși, din cauza surplusului de lapte. **3** (D. sânge) A se acumula într-un anumit loc, datorită proastei circulații. **4** (Buc; d. o fractură) A se vindeca prost. **5** (Fig; îdt) A se întrista.

mosorâre *sf* [At: PONTBRIANT. D. / E: ***mosorî***] **1** (Reg) Tumefiere a unei răni. **2** (Reg) Întărire a sânilor lăuzelor din cauza surplusului de lapte. **3** Acumulare a unei cantități de sânge într-un anumit loc din cauza unei proaste circulații. **4** Sudare greșită a oaselor după o fractură. **5** (Îdt) Întristare.

mosorât, ~ă *a* [At: DOSOFTEI. V. S. februarie 69ʳ/3 / V: ***~rat*** / Pl: *~âți, ~e* / E: ***mosorî***] **1** (Îvr; d. răni) Tumefiat. **2** (Trs) Cu cupole, cu turnuri. **3** (Fig; reg; d. oameni) Trist.

mosorâtură *sf* [At: CANTEMIR. IST. 383 / E: ***mosorî*** + *-tură*] (Îvr) Tumefacție.

most *sn* vz ***must***

mostoc *sn* [At: ANTIPA. P. 468 / Pl: *~oace* / E: rs ***мосток***] (Reg) Scândură așezată vertical la capătul podului de la lotcă, pentru a opri căderea peștelui în fundul lotcii Si: (reg) *fundătoare*.

mostochin *sm* [At: PANȚU. PL. / Pl: *~i* / E: ***mostochină*** drr] (Bot; Mol) Moșmon *(Mespilus germanica)*.

mostochină *sf* [At: PANȚU. PL. / Pl: *~ne* / E: nct] **1** (Mol) Fruct al mostochinului Si: *moșmoană¹* **(1)**. **2** Epitet dat unui om lipsit de inițiativă sau prost.

mostofâlcă *sf* [At: MAT. FOLK. 639 / V: ***moto~*** / Pl: *~lci* / E: ns *modovâlcă*] (Reg) **1** Umflătură. **2** Tumoare. **3** Ghemotoc de cârpe.

mostofâlci *vt* [At: MAT. FOLK. I. 141 / Pzi: *~cesc* / E: ***mostofâlcă***] (Reg; c. i. gâlci) A dezumfla.

mostofâlcit, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. I. 141 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mostofâlci***] (Reg; d. gâlci) Care s-a dezumflat.

mostoi *vr* [At: PAȘCA. GL. / Pzi: *~esc* / E: ns cf *mistui*] A se pierde.

mostotelnic *sn* [At: NOVACOVICIU. C. B. I, ap. DLR / Pl: *~ice* / E: nct] (Ban) Buchet de busuioc.

mostră *sf* [At: (a. 1781) IORGA. S. D. VIII, 97 / V: (înv; nrc) ***mons~***, (îvr) ***mus~*** (Pl: și *muștre*), ***mustru*** (Pl: *muștri*) *sm*, ***muștră*** / Pl: *~re* / E: ngr ***μόστρα***] **1** (Înv) Ceea ce servește sau poate servi ca obiect de imitație în privința formei, a alcătuirii Si: *model* **(1)**, *exemplu*. **2** (Reg) Alesătură. **3** (Înv) Exemplu care merită să fie urmat, imitat Si: *pildă*. **4** (Ban; Trs. îf *muștră*) Tipar pentru pieptare Vz *model*. **5** Obiect dintr-o serie de obiecte identice sau cantitate mică dintr-un material, care poate să servească la determinarea anumitor caracteristici ale obiectelor respective sau ale întregului material din care face parte Si: *eșantion*, (reg) *modă¹* Vz *probă*. **6** (Îs) *Târg de ~re* Târg la care un stat, diverse întreprinderi etc. își expun produsele în cantități mici, pentru a le face cunoscute. **7** Formă particulară care, prin însușirile sale, ilustrează o categorie, un ansamblu de fenomene, o situație generală.

moș *sm* [At: PSALT. HUR 41ᵛ/26 / V: (reg) ***muș*** / Pl: *~i* / E: ***moașă*** drr] **1** (Îrg; șîs *tata ~, ~tătuca*) Bunic. **2** (Îrg; mpl) Ascendent mai îndepărtat Si: *înaintaș, strămoș*. **3** (Îe) **Din** (sau **de la**) **~i (de la strămoși)** Păstrat din generație în generație. **4** (Pex; îae) Din vremuri străvechi. **5** (Îe) **De când cu ~ Adam** sau (reg) **de la** (sau **din**) **~i putrezi** De foarte multă vreme. **6** (Reg) Unchi. **7** (Reg) Naș² **(1)**. **8** Bărbat mai în vârstă Vz *moșneag* **(1)**, *unchiaș*, (reg) *ghiuj, vâj*. **9** (Prc) Apelativ pentru un bărbat mai în vârstă. **10** (Îs) *~ ajun* Zi din ajunul Crăciunului. **11** (Îas) Colind care se spune în seara de Moș ajun. **12** (Mtp; îs) *~ Nicolae, ~ Crăciun* Personaje imaginare de după creștinare despre care se spune că aduc daruri copiilor de Sfântul Nicolae, respectiv de Crăciun. **13** (Gmț; îs) *~ Martin* sau *~ Ursilă* Urs. **14** (Mtp; îs) *~ Apeș* Satir care personifică un bătrân afemeiat. **15** (Mtp; îs) *~ul codrului* Personaj închipuit de obicei cu însușirile mamei-pădurii. **16** (Mtp; îas) Spirit rău. **17** (Îe) **A-i veni** (**cuiva**) **~ Ene pe la gene** A i se face somn, a începe să moțăie. **18** (Îe) **A spune** (sau **a înșira, a îndruga**) **~i pe groși** sau **~i păroși** A îndruga nimicuri, a spune vorbe fără temei, minciuni, a povesti lucruri fanteziste. **19** (Îlav) **La ~ii ăi verzi** Niciodată. **20** (Îlav) **De când cu ~ii verzi** (sau **roșii**) Demult. **21** (Zlg; reg; îc) **~u-pământului** Arici *(Erinaceus europaeus)*. **22** (Mtp; lpl; art.) Ființe imaginare despre care se crede că ar alunga iarna. **23** (Pop; lpl; art.) Fiecare dintre cele nouă zile din luna martie, care urmează după zilele babelor. **24** (Reg) Sfânt. **25** Mucenic. **26** (Reg) Bărbat care moșește **(1)**. **27** (Reg) Personaj mascat reprezentând un bărbat bătrân, care însoțește brezaia sau care apare în anumite creații dramatice populare Vz *moșneag*. **28** (Reg) Sperietoare de păsări. **29** (Pop; lpl) Rude decedate ale unei persoane sau ale unei familii. **30** (Șîs *ziua ~ilor, sâmbăta ~ilor*, (reg) *~ii de cârnelegi, ~ii de iarnă, ~ii de toamnă, ~ii de hranghel, ~ii duminicii mari, ~ii rusaliilor, ~ii de rusalii* etc.) Diferite zile din an în care se fac slujbe și pomeni pentru morți. **31** Obiecte sau alimente date de pomană în ziua moșilor **(30)**. **32** Bâlci tradițional de mari proporții, organizat anual

în București, în sâmbăta dinaintea Rusaliilor. **33** (Pex) Târg unde sunt organizate distracții publice. **34** (Îe) **S-a strâns lumea ca la ~i** Se spune când se adună multă lume pentru a vedea un lucru neobișnuit. **35** (Înv) Prim deținător, cu titlu de moștenitor, al unui pământ Si: (înv) *bătrân, stâlp, trei*. **36** (Iht; reg; șîc) **~-de-Dunăre, ~-de-baltă** Ghiborț (*Acerina cenua*). **37** (Iht; reg; șîc) **~-de-baltă, ~-Antoci** Pălămidă[3] (2)-de-baltă (*Pungitius platygaster*). **38** (Iht; reg; îc) **~-cu-trei-ghimpi** Pălămidă[3] (3)-de-baltă (*Gasterosteus aculeatus pontecus*). **39** (Reg) Știulete de porumb de pe care se desprinde greu mătasea Si: (reg) *moșneag* (**8**). **40** (Reg; lpl) Cireșe sau vișine uscate, smochinite. **41** (Mun) Cocoloș rămas după stoarcerea nucilor. **42** (Mun) Caltaboș sau cârnat pregătit din intestinul gros al porcului. **43** (Îoc „babă") Parte cu cârlig a unei copci. **44** Disc al unei capse, care se îmbucă în celălalt disc.

moșaliu *sm* vz ***muselină***

moșmea *sf* vz ***mușama***

moșan *sm* [At: M. COSTIN, O. 51 / Pl: *~eni* / E: ***moș*** + *-ean*] (Înv) **1** Moștenitor (**1**). **2** Răzeș. **3** Bărbat originar din... Vz *băștinaș*.

moșancă *sf* [At: M. COSTIN, O. 308 / Pl: ? / E: ***moșan*** + *-că*] (Înv) **1** Moștenitoare. **2** Femeie originară din... Vz *băștinașă*.

moșandă *sf* vz ***mocșandă***

moșandă *sf* vz ***mocșandă***

moșar *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i* / E: ***moș*** + *-ar*] (Îvr) Bărbat care moșește (**1**).

moșăi *vi* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: ? / E: cf *moțăi*] (Nob) A moțăi[1] (**2**).

moșăire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***moșăi***] (Nob) Moțăire.

moșănaș *sm* vz ***moșinaș***

moșănean *sm* vz ***moșnean***

moșcată *sf* vz ***mușcată***[1]

moșcatel *sm* vz ***mușcătel***[1]

moșcăi *vt* vz ***moșicăi***

moșchior *sm* vz ***moșior***

moșcoală *sf* [At: DR. IV, 1081 / Pl: *~le* / E: ***moșcoli***] (Trs) Rușine, ocară.

moșcoane *sfp* vz ***moșocoarnă***

moșcoarnă *sf* vz ***moșocoarnă***

moșcodan[1] *sm* [At: L. COSTIN, M. B. 140 / Pl: *~i* / E: ***moș***] (Ban) Moș (**1**).

moșcodan[2] *sm* [At: MARIAN, D. 48 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Strecurătoare făcută din câlți împletiți între rămurelele unei crengute, prin care se strecoară ceara.

moșcodi *v* vz ***moșcoti***

moșcoleală *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: ***moșcoli*** + *-eală*] (Reg) **1** Murdărie (**1**). **2** (Fig) Rușine. **3** (Fig) Ocară.

moșcoli *v* vz ***mocicoli***

moșcolit, ~ă *a* [At: BÂRLEA, C. P. 67 / V: ***mosco~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***moșcoli***] (Trs) Murdar, plin de noroi.

moșcondi *vi* [At: VLAHUȚĂ, O. A. II, 253 / Pzi: *~desc* / E: cf *moșcoti, moșmondi*] A moșmoni[1].

moșcoti [At: SLAVICI, N. I, 26 / V: ***~odi*** / Pzi: *~tesc* / E: cf *moșcoli, moșmoli, mișcoti*] (Reg) **1** *vi* A dibui. **2** *vi* A pipăi. **3** *vr* A se învârti de colo până colo fără nici un rost.

moșdrean *sm* vz ***mojdrean***

moșdroagă *sms* [At: BUGNARIU, N. / E: nct] (Trs) Om leneș și strâmb.

moșenaș *sm* vz ***moșinaș***

moșenesc, ~ească *a* [At: (a. 1734) IORGA, S. D. VI, 271 / Pl: *~ești* / E: ***moșan*** + *-esc*] (Înv) Care aparține unui moșan (**2**).

moșesc, ~ească *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ești* / E: ***moș*** + *-esc*] (Înv) Stăpânit prin moștenire din moși-strămoși Si: *strămoșesc*.

moșețel *sm* vz ***mușețel***

moșeu *sn* [At: ALR II/I, MN 149, 3930/325 / E: mg ***mosó***] (Reg; îs) *Chefe de ~* Perie de spălat podele.

moșgeală *sf* vz ***mujdeală***

moși [At: PANN, P. V. I, 168/12 / Pzi: *~șesc* / E: ***moașă***] **1** *vt* A da ajutorul necesar unei femei la naștere. **2** *vt* (Fig; fam; c. i. oameni) A copleși cu îngrijiri Si: *a cocoloși, a corcoli*. **3** *vt* (Fig; fam; c. i. oameni) A struni. **4** *vr* (Fig; fam; c. i. oameni) A certa. **5-6** *vir* (Fam) A lucra foarte încet, a se trudi mult la un lucru, fără succes Si: *a se mocăi, a se mocoși*. **7** *vt* A da nou-născutului primele îngrijiri. **8** *vt* A tăia buricul unui nou-născut.

moșian *sm* [At: (a. 1742) URICARIUL, V, 400/23 / P: *~și~an* / Pl: *~ieni* / E: ***moșie***[1] + *-an*] (Înv) Moșnean (**4**).

moșiar *sm* vz ***moșier***

moșic[1] *sm* [At: PANN, Ș. I, 21/7 / Pl: *~ici* / E: ***moș*** + *-ic*] **1-4** (Ca apelativ; șhp) Moș (**1, 8**) (mic de statură) Si: *moșuleț* (**1-4**), *moșulică* (**1-4**), (reg) *moșuc* (**1-4**), *moșuț* (**1-4**).

moșic[2] *s* [At: CL 1957, 193 / Pl: nct / E: ger ***Mass + Schicht***] (Reg) Strat de cărbune de 40-50 cm în zăcământ Si: (reg) *moșicolă, mușer*.

moșică *sf* [At: BÂRLEA, C. P. 236 / Pl: *~ici* / E: ***moașă*** + *-ică*] **1-6** (Reg; șhp) Moașă (**1-3**) (tânără).

moșicăi *vi* [At: PĂCALĂ, M. R. 157 / V: ***moșcăi*** / Pzi: *~esc* / E: ctm ***moși + mocăi***] (Reg) **1** A lucra încet și fără spor. **2** A-și pierde vremea cu nimicuri.

moșiclu *sn* vz ***moșicolă***

moșicolă *sf* [At: CL 1957 / V: ***~clu*** *sn* / E: ger ***Mass + Schicht + Kohle***] (Reg) Moșic[2].

moșie[1] *sf* [At: PSALT. 38 / Pl: *~ii* / E: ***moș*** + *-ie*] **1** (Îvp) Avere, proprietate funciară moștenită Si: (înv) *ocină, părinție*. **2** (Îvp; pgn) Orice bun moștenit Si: *patrimoniu, moștenire*, (**1**), *succesiune*. **3** (Înv; îla) **De ~** Ereditar. **4** (Bis; înv) Moștenire veșnică. **5** Proprietate funciară dobândită de cineva prin cumpărare, donație etc. **6** Proprietate mare de pământ cultivabil Vz *domeniu, latifundiu*. **7** (Reg; îla) **Cu ~** Certăreț. **8** (Reg; d. cai; îla) **Cu ~ în baltă** Nărăvaș. **9** (Reg) Zestre. **10** (Reg) Pământ pe care îl are un sat. **11** Teritoriu al satului. **12** (Reg) Teren cultivat sau plantat. **13** (Reg; irn) Organ genital al femeii. **14** (Îvp) Țară natală Si: *patrie*. **15** (Înv) Loc de origine al cuiva. **16** (D. oameni; îla) **De ~** sau **de ~sia lui** (ori sa etc.) Originar din... **17** (D. limbă; îal) Care aparține patriei vorbitorului Si: *matern*. **18** (D. păcate, slăbiciuni, greșeli ale oamenilor; îal) Originar. **19** (Înv) Seminție. **20** (Înv) Populație. **21** Lucru de care cineva poate dispune cum vrea.

moșie[2] *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***moși*** + *-ie*] (Nob) Moșit (**1**).

moșienesc, ~ească *a* [At: COD. ȚIV. 79 / Pl: *~ești* / E: ***moșian*** + *-esc*] (Înv) **1** Care aparține moșiei[1] (**1**). **2** Privitor la moșie[1] (**1**).

moșier *sm* [At: N. A. BOGDAN, ap. DLR / V: (înv) ***~iar*** / P: *~și~er* / Pl: *~i* / ***moșie***[1] + *-ar*] Mare proprietar funciar Si: *latifundiar* Vz *boier*.

moșiereasă *sf* [At: PAS. S. I, 191 / P: *~și~e~* / Pl: *~rese* / E: ***moșier*** + *-easă*] **1** Mare proprietară funciară Si: *boieroaică* (**1**), *moșieriță* (**1**). **2** Soție de moșier Si: *boieroaică* (**2**), *moșieriță* (**2**).

moșieresc, ~ească *a* [At: GALAN, B. I, 58 / P: *~și~e~* / Pl: *~ești* / E: ***moșier*** + *-esc*] **1-2** Care aparține (moșierului sau) moșierimii. **3-4** Privitor (la moșier sau) la moșierime. **5-6** Specific (moșierului sau) moșierimii.

moșierește *av* [At: IORDAN, L. R. A. 174 / P: *~și~e~* / E: ***moșier*** + *-ește*] (Rar) În felul moșierilor.

moșierime *sf* [At: DLR ms / P: *~și~e~* / Pl: *~mi* / E: ***moșier*** + *-ime*] (În terminologia marxistă) Clasă socială alcătuită din marii proprietari funciari Vz *boierime*.

moșieriță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: ***moșier*** + *-iță*] **1-2** Moșiereasă (**1-2**).

moșieș *sm* [At: MARIAN, NU. 6 / Pl: *~i* / E: ***moșie***[1] + *-aș*] (Trs) Mic proprietar rural.

moșinar[1] *sm* [At: VAIDA / Pl: *~i* / E: ***moșină*** + *-ar*] (Trs) **1** Mașinist (**1**). **2** (Spc) Muncitor care lucrează la batoză în timpul treieratului.

moșinar[2] *sm* [At: SBIERA, P. 193 / Pl: *~i* / E: cf *moșinaș*] (Buc) Țăran liber proprietar al unei bucăți de pământ.

moșinaș [At: (a. 1731) URICARIUL, X, 172 / V: ***~șăn~, ~șen~, moșnaș*** / Pl: *~i* / E: ***moșan*** + *-aș*] (Îrg) **1** *sm* Moșnean (**4**). **2-3** *smf, a* Băștinaș.

moșină *sf* vz ***mașină***

moșinătoaie *sf* [At: URICARIUL, X, 403 / Pl: *~oi* / E: cf *moșinoi*] (Înv) **1** Mușuroi[1]. **2** Săpăligă sau alt instrument cu care se mușuroiește.

moșinci *vi* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 53 / Pzi: *~cesc* / E: cf *moși*] (Reg) A mocoși.

moșineacă *sf* vz ***moșneancă***

moșiniță *sf* vz ***mușiniță***

moșinoetă *sf* [At: I. IONESCU, C. 46/16 / Pl: *~te* / E: ***moșinoi[1]***] (Nob) Unealtă pentru împrăștierea mușuroaielor din fânețe.

moșinoi[1] *sn* vz ***mușuroi[1]***

moșinoi[2] *v* vz ***mușuroi[2]***

moșioacă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Măciucă. **2** Drug de lemn, perpendicular pe capătul fusului, pe care se înfășoară lanțul fântânii, având la capete două greutăți ca două vergele, cu ajutorul cărora poate fi învârtit fusul cu mâna.

moșioară *sf* [At: CR (1833), 80[2]/4 / P: *~și~oa~* / Pl: *~re* / E: ***moșie*** + *-oară*] **1-12** (Șhp) Moșie (**1-2, 5-6, 11-12**) (mică) Si: (rar) *moșiuță* (**1-12**). **13** (Reg; îcs) *D-a ~ra* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

moșior *sm* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***~șchi~*** / P: *~și~or* / Pl: *~i* / E: ***moș*** + *-ior*] (Olt; mpl) Colăcel făcut în casă, care se dă de pomană copiilor.

moșire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***moși***] (Rar) **1** Acordare a ajutorului necesar, unei femei, la naștere Si: *moșit* (**2**). **2** Acordare a primelor îngrijiri unui nou-născut Si: *moșit* (**3**). **3** Tăiere a buricului unui nou-născut Si: *moșit* (**4**).

moșiroi[1] *sn* vz ***mușuroi[1]***

moșiroi[2] *v* vz ***mușuroi[2]***

moșit *sn* [At: CREANGĂ, P. 76 / Pl: *~uri* / E: ***moși***] **1** Ocupație de moașă Si: (nob) *moșie[2]*. **2-4** Moșire (**1-3**). **5** (Reg) Mocoșire.

moșitor, ~oare *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***moși*** + *-tor*] **1-2** (Rar) (Persoană) care ajută la naștere.

moșiță *sf* vz ***mușiță***

moșițel *sm* vz ***mușețel***

moșiuță *sf* [At: (a. 1843) DOC. EC. 781 / Pl: *~țe* / E: ***moșie[1]*** + *-uță*] (Rar) Moșioară.

moșlic[1] *sn* [At: CABA, SĂL. 99 / V: ***muș~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***moslék***] (Trs; mgm) Amestec făcut din spălături de vase și fân, folosit ca hrană pentru vite.

moșlic[2] *s* vz ***maslag***

moșmăi *v* vz ***moșmoni[1]***

moșmândău *sm* [At: DDRF / Pl: *~ăi* / E: ***moșmândi*** + *-ău*] (Rar) Persoană care șovăie, care nu poate lua o hotărâre.

moșmândi *v* vz ***moșmondi***

moșmândit, ~ă *a* vz ***moșmondit***

moșmoală *sf* vz ***moșmoană[1]***

moșmoană[1] *sf* [At: GOLESCU, Î. 80 / V: ***~oală, ~mulă, mușmulă*** / Pl: *~ne* / E: tc ***mușmula***] **1** Fruct comestibil al moșmonului, aproape sferic, moale, suculent și cu gust dulce-acrișor Si: (reg) *mostochină, mișculă* (**1**). **2** (Reg) Varietate de prune nedefinită mai îndeaproape.

moșmoană[2] *sf* [At: BASSARABESCU, S. N. 152 / V: ***~nde, ~ondii*** *sfp* / Pl: *~ne* / E: drr ***moșmoni[1]***] **1-2** (Mun; Olt; lpl) Vrăji, descântece (de dragoste). **3** (Pex) Obiecte descântate de care se folosesc cei care fac vrăji. **4** (Rar) Epitet pentru un om moale, nehotărât, molâu Vz *mototol*.

moșmoande *sfp* vz ***moșmoană[2]***

moșmogea *sm* [At: TOMESCU, GL. / E: cf *moșmoni[1]*] (Mun) **1** Om bătrân, neputincios. **2** Epitet pentru un om moale, încet.

moșmol *sm* vz ***moșmon***

moșmoleală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***moșmoli*** + *-eală*] (Rar) **1** Acționare înceată, greoaie. **2** Executare a unei lucrări în mod neîndemânatic, fără spor.

moșmoli *v* vz ***moșmoni[1]***

moșmolire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***moșmoli***] **1-2** (Rar) Moșmoleală (**1-2**).

moșmon *sm* [At: POLIZU / V: ***mojm~, ~mol, mușmul*** / Pl: *~i* / E: ***moșmoană[1]***] Arbust din familia rozaceelor, cu flori mari, albe și cu fructe comestibile Si: (rar) *gorun, măceș, scoruș-nemțesc*, (reg) *misculariu, mișcul, mostochin* (*Mespilus germanica*).

moșmondi [At: JIPESCU, O. 4 / V: ***~mân~, ~ngi*** / Pzi: *~desc* / E: cf *moșmoni[1]*] **1** *vi* A lucra încet, neîndemânatic. **2** *vi* A se necăji să facă ceva Si: *a migăli* Vz *moșmoni[1]* (**1**). **3** *vt* (Rar; c. i. o persoană) A răsfăța. **4** *vi* (Rar; îf *moșmândi*) A dibui, a orbecăi.

moșmondii *sfp* vz ***moșmoană[1]***

moșmondit, ~ă [At: JIPESCU, O. 56 / V: ***~mân~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***moșmondi***] **1** *a* (D. lucruri) Făcut la nimereală, pe dibuite, fără pricepere, fără îndemânare. **2-3** *smf, a* (Persoană) care lucrează încet, fără spor Si: *mocăit, mocoșit*.

moșmongi *v* vz ***moșmondi***

moșmoni[1] [At: SLAVICI, N. II, 233 / V: ***~măi, ~oli*** / Pzi: *~nesc*, 3 și (rar) *moșmone* / E: nct] **1-2** *vir* A face mișcări încete și greoaie. **3-4** *vir* A lucra neîndemânatic, fără spor Si: *a se mocăi* (**1**), *a se mocoși*. **5-6** *vir* A mânca încet și molfăind. **7-8** *vti* A face ceva cu gesturi mărunte, neprecise, pentru a-și ascunde scopul Si: *a moșcondi*. **9** *vi* A-și face de lucru. **10** *vt* (Rar) A învârti, a trece de colo-colo cu mișcări mărunte. **11** *vi* A umbla dibuind încoace și încolo după ceva. **12** *vi* (Spc; d. animale) A adulmeca.

moșmoni[2] *vi* [At: IZV IV, nr. 2, 6 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Olt) A mijloci.

moșmulă *sf* vz ***moșmoană[1]***

moșnaș *sm* vz ***moșinaș***

moșneag *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~egi* / E: cf *moș*] **1** Moș (**8**). **2** (Îcs) *De~a baba și ~ul* Joc de copii care se joacă la priveghi. **3** (Îe) **Joacă ~ul cu baba** Horă care se joacă în doi. **4** Melodie după care se execută această horă. **5** Personaj al jocului popular numit capra, brezaia sau turca, reprezentând un bărbat foarte bătrân. **6** (Lpl; art.) Variantă a jocului popular numit capra. **7** (Lpl; art.) Melodie după care se dansează moșnegii (**6**). **8** (Reg) Băștinaș Vz *moșnean* (**6**). **9** (Reg) Știulete de porumb de pe care firele de mătase se desprind greu Si: (reg) moș (**40**). **10** Grindă de susținere la moara de vânt. **11** (Reg) Momâie (**1**) pentru semănături.

moșneagă *sf* [At: C. PETRESCU / Pl: *~ege* / E: ***moșneag*** + *-ă*] (Rar) Soție a unui moșneag (**1**) Si: *babă*.

moșnean, ~ă *smf* [At: PRAV. 93 / V: ***~șân~, ~ștn~, mușneaniu*** / Pl: *~eni, ~ene*, (înv) *~i, ~e* / E: cf *moștean, moș, moșan, moșie[1]*] **1** (Îrg) Moștenitor (**1**). **2** (Îrg) Succesor. **3** (Mun; în evul mediu) Membru al unei obști sătești în devălmășie. **4** (Mol; în evul mediu) Țăran liber posesor în devălmășie al unei proprietăți de pământ moștenite de la un străbun comun Si: (îrg) *moștean*, (înv) *moșian, moșinaș* (**1**), *răzeș*. **5** (Îrg) Proprietar al unei moșii[1] (**1**). **6** (Îrg) Băștinaș.

moșneancă *sf* [At: (a. 1716) URICARIUL, V, 371/3 / V: (înv) ***~șin~*** / Pl: *~ence* / E: ***moșnean*** + *-că*] **1** (Înv) Moștenitoare. **2** (Reg) Băștinașă.

moșnegărie *sfs* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 26 / E: ***moșneag*** + *-ărie*] **1** (Csc) Mulțime de moșnegi (**1**). **2** Epitet batjocoritor pentru un moșneag (**1**).

moșnegel *sm* [At: PAMFILE, CR. 162 / Pl: *~ei* / E: ***moșneag*** + *-el*] **1-10** (Șhp) Moșneag (**1, 5, 8-9, 11**) (mic) Si: *moșneguț* (**1-10**). **11** (Reg; lpl) Reprezentație tradițională de Crăciun, interpretată de personaje mascate. **12** (Pex) Personaje mascate ale unei reprezentații tradiționale de Crăciun. **13** (Bot; reg; lpl) Trânji (*Neottia nidus avis*). **14** (Bot; reg) Vâzdoagă (*Tagetes patula*). **15** (Bot; reg) Spilcuțe (*Chrysanthemum parthenium*.

moșnegesc, ~ească [At: VARONE, D. 116 / Pl: *~ești* / E: ***moșneag*** + *-esc*] **1** *a* De moșneag (**1**). **2** *a* Specific moșnegilor (**1**). **3** *sfa* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** *sfa* (Reg) Melodie după care se execută moșnegeasca (**2**).

moșnegește *av* [At: GÂRLEANU, L. 13 / E: ***moșneag*** + *-ește*] **1** În felul moșnegilor (**1**) Si: *bătrânește*. **2** (Pex) Fără grabă Si: *domol*.

moșneguț *sm* [At: ALECSANDRI, T. I, 430 / Pl: *~i* / E: ***moșneag*** + *-uț*] **1-10** (Șhp) Moșnegel (**1-10**). **11** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **12** (Reg; art.) Melodie după care se dansează moșneguțul (**11**).

moșnenesc, ~ească *a* [At: IORGA, ap. DLR / Pl: *~ești* / E: ***moșnean*** + *-esc*] **1-2** (Mun; în Evul Mediu) Care aparține moșnenilor (**2-3**). **3-4** (Mun; în Evul Mediu) Care se referă la moșneni (**2-3**). **5-6** (Mun; în Evul Mediu) De moșnean (**2-3**). **7** (Mol; în Evul Mediu Mol) Răzeșesc.

moșneni *vt* [At: PRAV. 110 / Pzi: *~nesc* / E: ***moșnean***] (Înv) A moșteni[1] (**1**).

moșnenie *sf* [At: PRAV. 93 / Pl: *~ii* / E: ***moșnean*** + *-ie*] (Înv) **1** Moștenire (**1**). **2** (Îla) **De ~** Moștenit.

moșoaică *sf* [At: PAMFILE, VĂZD. 132 / Pl: *~ice* / E: cf *moșoncă*] (Reg) Oală de lut având capacitatea de circa o jumătate de oca Si: (reg) *moșoncă* (**1**).

moșoancă *sf* [At: DLR ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Legătură mare.

moșocoarnă *sf* [At: VAIDA / V: ***mosc~, ~ane, mușcorn*** *sm*, ***mușucorn*** *sn* / Pl: *~ne* / E: nct] (Trs) Plăcintă făcută din aluat dospit sau nedospit, umplută cu brânză, cu varză, cu prune etc.

moșogăi *vir* [At: LB / V: ***~goi, goli*** / Pzi: *~esc* / E: nct] (Trs) **1-2** A (se) mocoși.

moșogăire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***moșogăi***] (Trs) Mocoșire.

moșogoi *v* vz ***moșogăi***

moșogoli *v* vz ***moșogăi***

moșoi[1] *smi* [At: TDRG / E: ***moș*** + *-oi*] **1** (Reg) Soț al moașei. **2** (Ban) Naș[2]. **3** (Mun; Dob) Pește nedefinit mai îndeaproape.

moșoi[2] *sm* [At: ALEXI, W. / E: nct] (Nob) Alizee.

moșoi[3] *vi* [At: LB / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A mocoși.

moșoiag *sn* vz ***șomoiog***

moșoioc *sn* vz ***șomoiog***

moșoncă *sf* [At: I. IONESCU, P. 293 / Pl: *~nce* / E: ucr ***мошонка***] (Reg) **1** Moșoaică. **2** (Îs) *~ de găun* Cuib de viespi.

moșondru *sm* [At: H X, 276 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Specie de șoarece nedefinită mai îndeaproape.

moșorog, ~oagă *smf* [At: MAT. FOLK. 990 / Pl: *~ogi, ~oage* / E: ***boșorog***] (Olt) Om bătrân și neputincios.

moșorogi *vi* [At: ARH. OLT XXI, 270 / Pzi: *~gesc* / E: ***moșorog***] (Reg) A mocoși.

moșoroi[1] *sn* vz ***mușuroi[1]***

mușoroi[1] *v* vz ***mușuroi[2]***

moșoroit *sn* vz ***mușoroit***

moșoroitor *sn* vz ***mușuroitor***

moștean, ~ă [At: PRAV. 61 / Pl: *~eni, ~ene* / E: cf *moșnean, moșan, moșteni[1]*] **1** *smf* Moștenitor (**1**). **2** *a* (Îvr) De moștenire Si: *moștenit*. **3-5** *smf* Moșnean (**3-5**). **6** *smf* Proprietar. **7** *smf* Stăpân. **8** *smf* Băștinaș.

moștenesc, ~ească *a* [At: PISCUPESCU, O. 26/8 / Pl: *~ești* / E: ***moștean*** + *-esc*] (Înv) Răzeșesc.

moșteni[1] [At: CORESI, EV. 403 / V: (îrg) ***muștini*** / Pzi: *~nesc* / E: ***moștean***] **1** *vt* A primi un bun pe cale de succesiune Si: (înv) *a moșneni*. **2** *vt* A dobândi prin testament. **3** *vt* (C. i. oameni) A deveni succesorul, moștenitorul (**1**) cuiva la posesiunea unor bunuri, a unor drepturi. **4** *vt* A deține pe cale ereditară o însușire, o caracteristică etc. **5** *vtf* (Înv) A pune pe cineva în stăpânirea unui bun Si: *a dărui*. **6** *vt* (Îrg) A pune stăpânire pe ceva. **7** *vt* A obține. **8** *vi* (Reg) A fi originar din...

moșteni[2] *vi* [At: ALR SN III, h 777/316 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A mocoși.

moștenie *sf* [At: CORESI, EV. 296 / Pl: *~ii* / E: ***moștean[1]*** + *-ie*] (Înv) Moștenire (**1**).

moștenință *sf* [At: (a. 1726) BV II, 29 / E: ***moșteni[1]*** + *-ință*] (Îvr) **1** Domnie. **2** Împărăție.

moștenire *sf* [At: BIBLIA (1688), 1162/50 / Pl: *~ri* / E: ***moșteni[1]***] **1** Drept de succesiune. **2** (Ccr) Totalitate a bunurilor materiale rămase de la o persoană decedată și intrate în posesiunea altcuiva Si: *patrimoniu, succesiune*, (îvp) *moșie[1]* (**1**). **3** (Prc) Bun obținut prin drept succesoral Si: (îrg) *moștină[1]* (**1**), (îvr) *moșnenie, moștenie, nemestnicie*. **4** (Îla) **De ~** Ereditar. **5** (Fig) Patrimoniu cultural, calități intelectuale, morale, artistice care se transmit de la o generație la alta. **6** (Pex) Însușire, caracter fizic care se transmite ereditar Vz *ereditate*. **7** (Reg; csc) Strămoși. **8** (Csc; bis) Șir de urmași. **9** (Îrg) Țară.

moștenit, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***moșteni***] **1** Care a rămas de la înaintași. **2** Dobândit prin moștenire (**1**). **3** Ereditar.

moștenitor, ~oare [At: N. COSTIN, L. 146 / V: (înv) ***~iu, ~, muștin~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***moșteni[1]*** + *-tor*] **1** *smf* Persoană care moștenește bunuri materiale sau care devine, prin succesiune, beneficiarul unui drept Si: *succesor*. **2** *smf* Persoană care urmează pe cineva într-un post, într-o demnitate etc. Si: *succesor, urmaș*, (îrg) *moștean* (**1**), (îvr) *moșan* (**1**). **3** *a* Care moștenește[1] ceva. **4** *a* Care se transmite prin moștenire, ereditar. **5** *a* (Îs) *Prinț ~* (în monarhiile ereditare) Prinț destinat să urmeze la domnie după moartea suveranului. **6** *smf* (Fig; lpl) Posteritate. **7** *smf* (Fam) Copil. **8** *smf* (Reg) Proprietar de case. **9** *smf* (Reg) Băștinaș. **10** *sm* (Reg) Colăcel care se dă colindătorilor în ajunul Crăciunului.

moștenitoriu, ~oare *smf* vz ***moștenitor***

moști *sfp* vz ***moaște***

moștic *sn* vz ***muștiuc***

moștical *sn* vz ***muștiuc***

moștină[1] *sf* [At: (a. 1700) IORGA, S. D. XII, 219 / Pl: *~ne* / E: cf *moșteni*] **1** (Îrg) Moștenire (**1**). **2** (Reg; Îla) **De ~** Originar din...

moștină[2] *sf* [At: CHEST. II, 73/401 / Pl: *~ne* / E: cf *mlaștină*] (Trs) Loc foarte umed, cu multă apă.

moștină[3] *sf* [At: DLR / Pl: *~ni* / E: ***moaște*** + *-ină*] (Reg) **1** Moaște. **2** Epitet pentru un om care se preface bolnav, din lene.

moștnean *sm* vz ***moșnean***

moștoacă *sf* vz ***motoașcă***

moștolog *sn* vz ***șomoltoc***

moșuc *sm* [At: MARIAN, Î. / Pl: *~uci* / E: ***moș*** + *-uc*] **1-4** (Reg; șhp) Moșic[1] (**1-4**).

moșuică *sf* [At: ALRT II, 27 / ***moș*** + *-uică*] (Reg) Nașă la botez.

moșulet *sm* [At: IORGA / Pl: *~i* / E: ***moș*** + *-ulet*] **1-4** Moșic[1] (**1-4**).

moșulică *sm* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 138 / Pl: *~ici* / E: ***moș*** + *-ulică*] **1-4** (Fam; și ca apelativ) Moșic[1] (**1-4**). **5** (Mol) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** (Mol) Melodie după care se dansează moșulică (**5**).

mușunoi *sn* vz ***mușuroi[1]***

moșuroi[1] *sn* vz ***mușuroi[1]***

moșuroi[2] *sn* vz ***mușuroi[2]***

moșuț *sm* [At: MARIAN, O. I, 335 / Pl: *~i* / E: ***moș*** + *-uț*] **1-4** (Reg) Moșic[1] (**1-4**). **5** (Trs) Matahală de paie cu formă de om, pe care, potrivit unor obiceiuri tradiționale, o pun flăcăii la poarta caselor unde sunt fete, în noaptea de Sfântul Vasile. **6** (Trs) Ciocârlan (*Galerida cristata*). **7** (Trs) Bondar (*Bombus terestris*).

motafcerie *sf* [At: H XIV, 351 / E: cf tc *mutafă*] (Mun) **1** Atelier în care se fac frânghii. **2** Prăvălie în care se vând frânghii.

motan *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 68 / Pl: *~ni* / E: cf *motoc[1]*] **1** Mascul al pisicii Si: *cotoi, pisoi*, (pop) *mâț* (**1**), (reg) *mâțârlan, mâtoc[1]* (**1**), *mihoc[1]*. **2** (D. oameni; îla) **Ca un ~ plouat** Abătut. **3** Epitet dat unei persoane viclene, ipocrite. **4** Epitet dat unei persoane tăcute, morocănoase. **5** Epitet dat unui tânăr afemeiat. **6** (Bot; reg; îc) **Barba-~ului** Barba-ursului (*Equisetum arvense*).

motocăi *vi* [At: BOCEANU, GL. / V: ***moticăi*** / Pzi: *motăcai* / E: ns cf *mătăhăi, mătăcăni*] (Olt) A da mereu din cap.

motăcină *sf* vz ***mătăcină***

motănaș *sm* [At: MARIAN, S. R. II, 259 / Pl: *~i* / E: ***motan*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Motănel (**1-2**). **3** (Buc) Ament de salcie.

motănel *sm* [At: DL / Pl: *~ei* / E: ***motan*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Motan (**1**) (cam mic) Si: *motănaș* (**1-2**), (reg) *motocel* (**1-2**).

motănime *sf* [At: EMINESCU, O. I, 48 / E: ***motan*** + *-ime*] (Csc) **1** Mulțime de motani. **2** Totalitate a motanilor.

motănos, ~oasă *a* [At: I. CR. VI, 315 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***motan*** + *-os*] (Reg; d. oameni) **1** Tăcut. **2** Prost.

motâcă *sf* [At: CANDREA, Ț. O. 51 / Pl: *~âce* / E: ucr ***мотика***] (Trs) Târnăcop.

motâcăni *v* vz ***matacâni***
motâlcă¹ *sf* vz ***modâlcă***
motâlcă² *a* vz ***motângă***
motâlcos, ~oasă *a* vz ***modâlcos***
motâncan *sm* vz ***motântan***
motâncă *a* vz ***motângă***
motângă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 94 / V: ***~ncă, ~âlcă, mătâncă*** / E: nct] (Pop; csnp) **1** Încovoiat. **2** Ghemuit.
motântan *sm* [At: ȚICHINDEAL, F. 53/2 / V: ***~ncan*** / Pl: *~i* / E: cf *motântoc*] **1-2** (Ban; Trs) (Om de nimic sau) neghiob. **3** (Reg; îf *motâncan*) Om grosolan, necioplit.
motântoc, ~oacă *a* vz ***nătântoc***
motânțoc, oacă *a* vz ***nătântoc***
motârcă *sf* [At: DDRF / Pl: ? / E: nct] (Trs) Femeie de moravuri ușoare.
motârlan¹ *sm* [At: DR. IV, 859 / Pl: *~i* / E: cf *motan, mătârlan*] (Mol; Buc) Motan **(1)** voinic și gras.
motârlan¹ *sm* [At: ALR II, 3668/605 / Pl: *~i* / E: cf *modârlan*] (Reg) **1** Om grosolan, prost crescut. **2** Om care nu știe carte.
motârlău *sms* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / E: nct] (Reg) Diavol.
motârn *sm* vz ***motrun***
motcă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~che* și *~chi, mopci* / E: cf srb мотка] (Reg) **1** Fir tors scos de pe răschitor. **2** Scul de bumbac, de lână Vz *legătură, jurubiță, jirebie*. **3** Mănunchi de cânepă. **4** (Csc) Mulțime de albine.
motchiță *sf* [At: MARIAN, NA. 144 / Pl: *~țe* / E: ***motcă*** + *-iță*] **1-4** (Reg; șhp) Motcă **(1-2)** (cam mică).
motcoașă *sf* [At: PLOPȘOR, C. 27 / Pl: ? / E: cf *morcoașă*] (Olt) Inel metalic în care se introduce coada coasei Si: *brățară*, (reg) *morcoașă*.
motefeleu *sm* vz ***mutevelău***
motel *sn* [At: SCÎNTEIA, 1966, nr. 6912 / Pl: *~uri* / E: eg ***motel***] Construcție special amenajată în afara orașelor, pe autostrăzile cu circulație intensă, care asigură cazarea călătorilor și parcarea sau gararea vehiculelor pentru o perioadă scurtă de timp.
motelier, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~li-er* / Pl: *~i, ~e* / E: ***motel*** + *-ier*] **1** De motel. **2** Specific motelului.
motet *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***motet***, ger ***Motette***, it ***motetto***] **1** Compoziție muzicală bazată pe un text religios, scrisă conform regulilor contrapunctului pentru mai multe voci. **2** Poezie medievală de trei sau patru cuplete.
moticăi *v* vz ***motăcai***
motilitate *sf* [At: DL / Pl: *~tăți* / E: fr ***motilité***] Proprietate pe care o au unele organe cu musculatura netedă de a efectua mișcări de contracție și de relaxare Si: (rar) *motricitate*.
motiogli *vi* [At: ALR II/I, h 151/325 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***motyog***] (Reg; d. copii) A gânguri.
motiv *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~e* / E: it ***motivo***, ger ***Motiv***, fr ***motif***] **1** Rațiune care justifică o acțiune. **2** Imbold care împinge pe cineva la săvârșirea unei acțiuni sau care determină o acțiune. **3** (Îlav) **Fără ~** Nejustificat. **4** (Îlc) **Pentru ~ul că...** Deoarece. **5** Pretext. **6** Scuză. **7** (Îlc) **Pe ~ că...** Pretextând că... **8** (Îe) **A da cuiva ~ (să...)** A oferi cuiva un pretext pentru ceva. **9** (Înv) Ocazie. **10** Cel mai mic element constitutiv al unei piese muzicale, din dezvoltarea căruia ia naștere tema muzicală. **11** Element sculptural, pictural sau ornamental fundamental, folosit într-o compoziție decorativă sau arhitecturală. **12** Temă principală sau idee fundamentală a unei opere literare. **13** (Pex) Temă principală, idee fundamentală a unui curent, a unei mișcări culturale.
motiva *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~vez* / E: fr ***motiver***] **1** A arăta motivul **(1, 2)** care stă la baza unei acțiuni, a unei stări sufletești etc. **2** A aduce explicații, argumente în favoarea unei acțiuni, a unei hotărâri Vz *a justifica*. **3** A îndreptăți o acțiune, un gest. **4** (Spc; d. elevi, studenți etc.) A justifica absența de la cursuri prezentând o motivare scrisă. **5** (D. cadre didactice sau administrative) A socoti îndreptățite absențele cuiva și a le scuza.
motivabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***motiva*** + *-bil*] Care poate fi motivat.
motivare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~vări* / E: ***motiva***] **1** Expunere de motive **(1)**. **2-3** (Pex) Motiv **(1-2)** Si: (rar) *motivație* **(1-2)**. **4** (Șîs *bilet de ~*) Cerere adresată unei autorități școlare prin care se justifică absențele unui elev sau unui student de la cursuri și se solicită scuzarea acestor absențe.
motivat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***motiva***] **1** Pentru care au fost arătate, expuse motivele **(1, 2)** Si: *argumentat, justificat*. **2** (D. absențe) Considerat ca îndreptățit, justificat.
motivatoriu, ~ie *a* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***motivatoire***] Care servește la motivare.
motivație *sf* [At: RALEA, S. T. II, 139 / Pl: *~ii* / E: fr ***motivation***] (Rar) **1-2** Motivare **(2-3)**
motivațional, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***motivational***] **1** Care servește de motivație. **2** Cu motivație.
motivic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***motivisch***] (Rar) **1-4** Referitor la motiv **(9-12)**.
motmel *s* vz ***mudmel***
moto¹- [At: DLR / E: fr ***moto-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Pus în mișcare de un motor. **2** Echipat cu un motor. **3** Motorizat.
moto² *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~uri* / E: it ***motto***, fr ***motto***, ger ***Motto***] Citat sau text scurt, în general aparținând unui autor celebru, care se pune înaintea unei scrieri, a unui capitol etc. pentru a releva ideea fundamentală a scrierii respective.
moto³ *av* [At: DN³ / E: it ***moto***] (Muz; ca indicație de execuție; îs) *Con ~* Cu mișcare foarte repede.
motoangă *sf* [At: PASCU, C. 181 / Pl: *~nge* / E: cf *motoașcă*] (Pop; rar) Umflătură.
motoașcă *sf* [At: DDRF / V: ***~oșcă, ~tro~*** (Pl: și *~oști*), ***moștoacă*** / Pl: *~ște, ~șce* / E: ucr **мотошка**] (Reg) **1-2** (Scul sau) ghem făcut din fire textile. **3** Smoc de lână, de păr etc. **4** Mănunchi de fân, de flori etc. Si: *somoiog*. **5** Legătură făcută dintr-o bucată de pânză, o basma sau un săculeț, în care se leagă, se țin, se transportă obiecte mărunte Si: (reg) *motoșină*. **6** Șervet, basma, batistă mare, răsucită și înnodată la mijloc sau la capete, folosită la jocul de-a mișca¹ Si: *mișcă¹* **(1)**. **7** Joc de copii sau de flăcăi și fete, în care unul dintre jucători este bătut la palmă sau pe spate cu șervetul, basmaua sau batista numită mișcă¹ **(1)**. **8** Păpușă făcută din cârpe. **9** Epitet pentru un copil mic și gras. **10** Umflătură patologică, care apare sub falcă, la vite Si: (reg) *broască*. **11** Buboi. **12** Cocoloș în pâine. **13** Ciorchine de struguri.
motobal *sns* [At: DEX / E: fr ***motoball***] Joc sportiv de echipe, în care mingea este lovită de sportivi de pe motocicletă sau cu motocicleta și introdusă în poarta adversarului.
motoblindat *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***moto¹- + blindat***] Autovehicul blindat care se mișcă pe pneuri sau pe șenile, dotat cu armament și folosit pe câmpul de luptă.
motoc¹ *sm* [At: LB / V: ***mătoc*** / Pl: *~oci* / E: cf *motan, mâtoc*] (Reg) Motan **(1)**.
motoc², ~oacă *a* [At: POLIZU / Pl: *~oci, ~oace* / E: cf *motroc*] (Reg) **1** Prost. **2** Neîndemânatic. **3** Greoi. **4** Slab. **5** Mic.
motoca *v* vz ***motoci***
motocaiță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Măscărici la carnaval.
motocâlcă *sf* [At: I. CR. VIII, 88 / Pl: *~lci* / E: cf *modâlcă*] (Mun) Băț cu o măciucă mare la unul dintre capete.
motoceală *sf* [At: ALR II, 616/250 / E: ***motoci*** + *-eală*] (Reg) Argăseală.
motocel *sm* [At: CREANGĂ, A. 33 / V: (reg) ***~ogel*** / Pl: *~cei* / E: ***motoc¹*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Motănel **(1-2)**. **3** (Bot; reg; lpl) Struțișori (*Selaginella selaginoides*). **4** (Bot; reg; lpl) Papanași (*Trifolium arvense*). **5** (Bot; reg; lpl) Flocoșele (*Filago arvensis*). **6** (Bot; reg; lpl) Dediței (*Anemone pulsatilla*). **7** (Bot; reg; îc) **Barba-ursului** (*Equisetum arvense*). **8** (Bot; reg) Aglică (*Spiraea Filipendula*). **9** (Bot; reg; lpl) Ghizdei (*Lotus corniculatus*). **10** (Mpl) Mâțișor de salcie, de alun etc. **11-12** (Mpl; pex)

(Ramură verde și înflorită de salcie, de alun etc. sau) întreg copacul tânăr. **13-14** (Pan; șhp) Ciucure (mic).

motoci [At: PAȘCA, GL. / V: (cscj) **~ca** / Pzi: *~cesc* / E: nct] **1** *vr* (Trs; d. fructe) A se strivi. **2** *vt* (Reg; îf *motoca*) A argăsi.

motocicletă *sf* [At: C. PETRESCU, Î. II, 222 / Pl: *~te* / E: fr ***motocyclette***] Vehicul cu două roți montate pe un cadru, în linie și pus în mișcare de un motor fixat pe același cadru Si: (înv) *motociclu*, (reg) *motorbițăclu*.

motociclism *sns* [At: V. ROM. iulie 1954, 307 / E: ***motocyclisme***] Sport practicat cu motocicleta.

motociclist, ~ă [At: LOVINESCU, C. V, 11 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***motocycliste***] **1-2** *smf* Persoană (care conduce o motocicletă sau) care practică motociclismul. **3-4** *a* Care aparține (motocicliștilor **(1)** sau) motociclismului. **5-6** *a* Care se referă (la motocicliști **(1)** sau) la motociclism. **7** *a* Care folosește motociclete. **8** *a* De motociclete.

motociclu *sn* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: fr ***motocycle***] (Înv) Motocicletă.

motocie *sf* [At: POLIZU / E: ***motoc***[2] + *-ie*] (Reg) Prostie.

motocină *sf* vz ***mătăcină***

motocol *sn* [At: MARIAN, S. R. I, 225 / Pl: *~oale* / E: nct] (Buc) Pămătuf de busuioc.

motocompresor *sn* [At: DEȘLIU, M. 8 / Pl: *~oare* / E: fr ***motocompresseur***] Agregat constituit dintr-un compresor de aer și un motor montate pe un șasiu comun și folosit pe șantiere și în ateliere pentru a furniza aerul comprimat necesar acționării mașinilor pneumatice.

motocos, ~oasă *a* [At: LEXIC REG. 117 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Buc) Gros.

motocoseală *sf* vz ***mitocoseala***

motocosi *v* vz ***mitocosi***

motocositoare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ori* / E: ***moto***[1]***- + cositoare***] Cositoare mecanică.

motocoși *v* vz ***mitocosi***

motocoșire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***motocoși***] (Reg) **1-2** Mitocoseală **(1-2)**. **3** (Pex) Încurcătură. **4** Denaturare.

motocoșit, ~ă *a* vz ***mitocosit***

motocros *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***moto-cross***] **1** Cursă de motociclism care se desfășoară pe teren accidentat și în care plecările se dau de obicei în grup, pe clase, după capacitatea cilindrică a motocicletei. **2** (Îs) *~ nautic* Cursă care se desfășoară pe apă, cu ambarcații speciale, pe trasee în circuit sau în linie dreaptă Si: *motonautică*.

motocrosist *sm* [At: DEX / Pl: *~iști* / E: ***motocros*** + *-ist*] Sportiv specializat în cursele de motocros **(1)**.

motocultor *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***motoculteur***] Mașină agricolă ușoară pentru lucrări superficiale.

motocultură *sf* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: fr ***motoculture***, rs ***мотокультура***] (Rar) Folosire de mijloace mecanizate în agricultură.

motodan, ~ă *a* [At: PAMFILE, B. 81 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *motântan, mocofan*] (Mol; d. oameni) **1** Prost. **2** Grosolan.

motodrezină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: ***moto***[1]***- + drezină***] Drezină cu motor.

motodrom *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***moto***[1]***-*** + (aero)***drom***] Teren special amenajat pentru exerciții de conducere auto și curse Si: *autodrom*.

motofăli *v* vz ***motofoli***

motofălit, ~ă *a* vz ***motofolit***

motofălcă *sf* vz ***mostofălcă***

motoflete *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~eți* / E: cf *motoflocea*] **1** (Reg) Persoană neîndemânatică, moale Si: *bleg, prost, nătâng*, (reg) *motoflocea*. **2** (Ban) Surdomut.

motoflocea *sms* [At: DLR / E: cf *motoflete*] (Reg) Motoflete **(1)**.

motofoi *sm* [At: ARH. OLT. XXI, 270 / Pl: *~oli* / E: nct] (Olt) **1** Persoană de statură mică. **2** Persoană care nu poate vorbi deslușit.

motofoli *vr* [At: BUGNARIU, N. / V: ***mociofăli, mocio~, ~făli*** / Pzi: *~lesc* / E: pbl fo] (Reg) A se tăvăli în noroi.

motofolit, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 141 / V: ***mociofălit, ~fălit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***motofoli***] (Ban) Murdar de noroi.

motofreză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: ***moto***[1]***- + freză***] Mașină agricolă echipată cu motor și un disc cu cutie, care pregătește pământul pentru cultură.

motofurgonetă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: ***moto***[1]***- + furgonetă***] Furgonetă autopropulsată Si: *autofurgonetă*.

motogel *sm* vz ***motocel***

motohaliță *sf* [At: LEXIC REG. 90 / Pl: *~te* / E: cf *matahală, motohoi*] **1** (Trs) Fantomă. **2** (Trs) Epitet pentru o persoană mare, greoaie, lipsită de energie Vz *matahală*. **3** (Reg) Epitet pentru o femeie urâtă și prost îmbrăcată.

motohoi, ~oaie [At: A III, 18 / E: cf *motofoi, matahala*] (Reg) **1** *smf* Sperietoare de păsări care se pune în grâu Vz *matahală*. **2** *sm* Epitet pentru un om tăcut, nesociabil.

motoji *vi* [At: I. CR. III, 156 / V: ***~ozi*** / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Trs; Mol) A lucra sau a spăla prost, de mântuială.

motol *a* vz ***mototol***[1]

motolac *sm* [At: ALR I, 1573/508 / Pl: *~aci* / cf *motolog*] (Reg) Om tăcut, morocănos.

motoli *v* vz ***mototoli***

motolog, ~oagă [At: DELAVRANCEA, H. T. 96 / Pl: *~ogi, ~oage* / E: cf *mototol*[1]*, motântoc, moșolog*] (Reg) **1** *smf* Prost. **2** *a* Molâu.

motoloși *smp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg) Coceni de porumb.

motomecanizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***moto***[1]***- + mecanizare*** cf fr *motomécaniser*] Mecanizare făcută cu ajutorul motoarelor.

motomecanizat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***moto***[1]***- + mecanizat***] Care este prevăzut cu mijloace proprii de tracțiune cu motor.

motomitralieră *sf* [At: CAMIL PETRESCU, N. 14 / Pl: *~re* / E: ***moto***[1]***- + mitralieră***] Autovehicul special, armat cu una sau mai multe mitraliere.

motonautic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***motonautique***] Referitor la motonautică.

motonautică *sf* [At: DEX / Pl: *~ici* / E: fr ***motonautique***] Motocros nautic.

motonavă *sf* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4841 / Pl: *~ve* / E: ***moto***[1]***- + navă***] Navă pusă în mișcare de unul sau mai multe motoare cu ardere internă.

motopală *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 14 / Pl: *~le* / E: nct] (Ban) Persoană foarte leneșă, înceată.

motoplanor *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***motoplaneur***] Planor cu motor auxiliar.

motoplug *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: ***moto***[1]***- + plug***] Plug care formează un ansamblu cu un tractor sau care este pus în mișcare de un motor.

motopompă *sf* [At: SCÎNTEIA, 1954, nr. 2904 / Pl: *~pe* / E: fr ***motopompe***, rs ***мотопомпа***] Agregat constituit dintr-o pompă și un motor montate pe un șasiu comun, folosit mai ales la grădinărit, la stingerea incendiilor etc.

motopropulsor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***motopropulseur***] Agregat compus dintr-un motor cu ardere internă sau o turbină cu gaz, cuplat cu o elice propulsată sau portantă.

motor, ~oare [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***moteur***, ger ***Motor***] **1** *sn* Mașină de forță care transformă o formă oarecare de energie în energie mecanică pentru a pune în mișcare altă mașină, un vehicul etc. **2** *sn* (Arg; îe) **Îmi vâjâie ~ul** Mă doare capul. **3** *sn* (Pop) Automobil. **4** *a* (D. sisteme tehnice sau piese, d. organe anatomice) Care pune ceva în mișcare, care produce o mișcare, care comandă o mișcare Si: *motoriu*. **5** *a* (Fig) Care declanșează, care stimulează o acțiune Si: *stimulator*. **6** *sns* Factor, agent etc. care dă impuls unei acțiuni Si: *imbold, stimul*. **7** *sn* (Îs) *~ cu plasmă* Motor cu reacție în care agentul motor este constituit dintr-un gaz ionizat aflat în stare de plasmă. **8** *sn* (Îs) *~ fotonic* Motor cu reacție în care agentul motor îl constituie fotonii. **9** *sn* (Îs) *~ ionic* Motor cu reacție în care agentul motor este constituit din particule încărcate cu aceeași sarcină electrică (ioni pozitivi) accelerate prin mari diferențe de

potențial. **10** *sn* (Îs) ~ *nuclear* Motor acționat cu ajutorul energiei nucleare obținute prin fisiune. **11** *sn* (Îc) **~rachetă** Sistem de propulsie folosit în atmosfera rarefiată sau în spațiul cosmic, la care combustibilul este un amestec de carburant și comburant.

motoran [At: PĂCALĂ, M. R. 140 / Pl: *~i* / E: nct Cf *modoran*] (Reg) **1-2** *sm, a* (Om) prost.

motoraș *sn* [At: CIȘMAN, FIZ. I, 166 / Pl: *~e* / E: ***motor*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Motor **(1)** (de mică putere).

motorbiticlu *sn* [At: A III, 12 / Pl: *~uri* / E: mg ***motorbicikli***] (Reg) Motocicletă.

motorcadă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: amer ***motorcade***] (Rar) Procesiune de motociclete.

motoreactor *sn* [At: DEX / P: *~re~ac~* / Pl: *~oare* / E: fr ***motoreacteur***] Agregat folosit pentru propulsia avioanelor, format dintr-un motor cu ardere internă și un compresor.

motoretă *sf* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4858 / Pl: *~te* / E: fr ***motorette***] **1-2** Motocicletă ușoară, pusă în mișcare de un motor cu putere mică (și prevăzută cu pedale pentru acționare auxiliară cu picioarele).

motoretist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: ***motoretă*** + *-ist*] **1-2** Conducător de motoretă **(1-2)**.

motoric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***motorisch***] Referitor la mișcare.

motorină *sf* [At: NICA, L. VAM. 162 / E: ger ***Motorin***] **1** Lichid obținut prin distilarea țițeiului, folosit drept combustibil la anumite motoare și ca materie primă în industira chimică. **2** (Arg) Rom. **3** (Arg) Vin.

motorist, ~ă *smf* [At: SAHIA, U. R. S. S. 115 / Pl: *~iști, ~e* / E: rs ***моторист***] (Rsm; rar) Mecanic.

motoriu, ~ie *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: lat ***motorius***] (Rar) Motor **(4)**.

motoriza *vt* [At: DL / Pzi: *~zez* / E: fr ***motoriser***] **1** A înzestra cu motor, cu tracțiune mecanică. **2** A înlocui tracțiunea animală cu una mecanică.

motorizare *sf* [At: LTR² / Pl: *~zări* / E: ***motoriza***] **1** Înzestrare a unui vehicul cu un motor. **2** Înlocuire a tracțiunii animale cu una mecanică.

motorizat, ~ă [At: SAHIA, U. R. S. S. 88 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***motoriza***] **1** *a* Care utilizează tracțiunea mecanică. **2** *a* Echipat cu motor. **3** *snp* (Mil) Trupe care folosesc mijloace mecanicanizate de luptă și de transport, în special tancuri.

motorniță *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***motor*** + *-orniță*] (Olt) Femeie mătăhăloasă.

motoroi *smi* [At: ALR I, 1135/361 / E: cf *motan*] **1-2** (Reg; șdp) Motan **(1)** (mare).

motorugă *sf* [At: SN III, h 741/76 / Pl: *~ugi* / E: nct] (Reg) Năvod.

motorungă *sf* [At: ALR II, 6741/36 / Pl: ? / E: nct] (Ban) Una dintre crucile de la roata morii.

motoscaf *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: it ***motoscafo***] Navă de mic tonaj cu motor.

motoscuter *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***motoscooter***, eg ***motor scooter***] Scuter cu dubiță folosit în transportul comercial.

motoșană *sf* [At: VICIU, GL. 35 / Pl: ? / E: nct] (Trs) Mănunchi.

motoșcă *sf* vz ***motoașcă***

motoșcuță *sf* [At: ECONOMIA, 214/16 / Pl: *~țe* / E: ***motoașcă*** + *-uța*] **1-22** (Reg; șhp) (Șhp) Motoașcă **(1-5, 8-13)** (mică).

mototoalcă *sf* [At: LEXIC REG. 114 / Pl: ? / E: ***mototol¹*** + *-că*] (Buc) Femeie care se îmbracă neîngrijit.

mototoi *ain* [At: PĂCALĂ, M. R. 140 / E: cf *mototol¹*] (Reg) Prostănac.

mototol¹, ~oală [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***mormotol***, ***motol*** / Pl: *~i, ~oale* / E: ***mototoli***] **1** *sn* Ghemotoc. **2** *sn* (D. oameni; îlv) **A se face ~** A se ghemui. **3** *sn* (Îal; d. o colectivitate) A se îngrămădi. **4** *sn* (Îe) **A face ~** A doborî pe cineva la pământ, a lăsa nemișcat, inert. **5** *sn* (Reg; îlv) **A se da de-a ~ul** A se rostogoli. **6** *a* Ghemuit. **7** *a* Mototolit. **8** *sn* (Reg) Pămătuf cu care se șterge vatra cuptorului. **9** *sn* (Reg) Vălătuc de fân. **10** *sn* (Reg; lpl) Bulgări de zăpadă. **11-12** *smf, a* (Om) încet la lucru. **13-14** *smf, a* (Om) prost.

mototol², ~oală *a* [At: ALAS 8 IV, 1923, 4/1 / Pl: *~i, ~oale* / E: ns cf *matol, mototol¹*] (Arg) Beat.

mototoleală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***mototoli*** + *-eală*] Șifonare.

mototoli *vtr* [At: PANN, P. V. II, 4/26 / V: ***motoli*** / Pzi: *~lesc* / E: pbl fo] **1-2** A (se) face mototol¹ **(1)**. **3-4** A (se) ghemui. **5-6** A (se) șifona.

mototolire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***mototoli***] (Rar) **1** Ghemuire. **2** Șifonare.

mototolit, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 76 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mototoli***] **1** Făcut mototol¹ **(1)**. **2** (D. hârtii, materiale textile etc.) Șifonat. **3** (D. oameni) Cu hainele șifonate, boțite. **4** (D. păr, pieptănătură) Zburlit. **5** Ghemuit. **6** Înghesuit.

mototolitură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***mototoli*** + *-tura*] (Rar) **1** Obiect mototolit **(1)**. **2** (Lpl) Haine sau alte obiecte vechi, uzate.

mototractor *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***mototracteur***] Tractor automobil Si: *motoplug*.

mototricicletă *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: ***moto¹- + tricicletă***] Vehicul folosit mai ales pentru transportul mărfurilor, având roata din față directoare și cele două roți din spate motoare.

mototurbopompă *sf* [At: DN³ / Pl: *~pe* / E: nct] Agregat de pompare care constă dintr-o turbină acționată de un motor.

motov, ~ă *a* [At: CHEST. II, 386/386a / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Trs) Umed.

motovelier *sn* [At: DN³ / P: *~li~er* / Pl: *~e* / E: it ***motoveliero***] (Mrn) Velier dotat cu motor.

motovit¹, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 71 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *motov*] (Reg) Umed.

motovit², ~ă *a* vz ***matofit***

motozi *v* vz ***motoji***

motramă *sf* [At: I. CR. II, 277 / Pl: *~me* / E: nct] (Mol) Ghemotoc făcut din zdrențe.

motri *v* vz ***votri***

motrică *a* vz ***motrice***

motrice *ain* [At: LM / V: ***motrică*** / A și: *motrice* / E: fr ***motrice***] **1-2** (Îs) *Forța* ~ Forță (care produce sau) care comandă o mișcare.

motricitate *sfs* [At: DER / E: fr ***motricité***] **1** Capacitate a activității nervoase superioare de a trece rapid de la un proces de excitație la altul, de la un anumit stereotip dinamic la altul. **2** (Pex) Motilitate.

motriet *sn* vz ***nutreț***

motrinc *s* vz ***mătărângă***

motrânc *s* vz ***mătărângă***

motrântoc, ~oacă *a* vz ***nătântoc***

motroahnă *sf* [At: A V, 15 / E: cf *troahnă*] (Reg) Guturai.

motroană *sf* vz ***motrună***

motroașcă *sf* vz ***motoașcă***

motroc *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oci* / E: cf *motoc²*] (Ban) Prost.

motroci *v* vz ***mătrăși***

motrocoanță *sf* [At: CV 1951, nr. 3-4, 46 / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs) Obiect fără mare valoare, prost, uzat.

motroină *sf* [At: SEVASTOS, N. 89 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Momâie cu înfățișare omenească. **2** Claie mare de fân, făcută prost, prea lată în partea de jos.

motron *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 140 / Pl: *~i* / E: ns cf *motroc*] (Reg) Motroc.

motros, ~oasă *a* vz ***mutros***

motroș *a* [At: LEXIC REG. 66 / E: ns cf *motroc*] (Reg) Leneș.

motroșa *v* vz ***motroși***

motroși¹ *vti* [At: POLIZU / V: (cscj) *~șa* / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *motroși²*] (Reg) **1-2** A căuta. **3-4** A mocoși.

motroși² *v* vz ***mătrăși***

motroșire *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***motroși***] (Reg) **1** Căutare. **2** Mocoșire.

motru¹ *ss* [At: ALR I, 1611/835 / E: nct] (Bot; reg) Chimen (*Carum carvi*).

motru**[2], **moatră** smf* vz ***votru

motrun *sm* [At: H IV, 52 / V: **~târn** / E: ***motrună*** drr] (Bot; Mun) Varietate de păr nedefinită mai îndeaproape.

motrună *sf* [At: BARONZI, L. 93 / V: **~roană** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) 1 Varietate de pere mari. 2 Varietate de prune foarte mari, a căror carne se desprinde greu de pe sâmbure.

***moț**[1]* *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* și (**13, 14**) *moațe* / E: nct] **1** Smoc, șuviță de păr mai lung și mai des, din frunte sau din creștetul capului, la oameni și la animale Si: *moțoc* (**3**). **2** Smoc de pene, uneori de altă culoare, de pe capul unor păsări Si: (reg) *moțochină* (**1**). **3-4** (Irn; îljv) (**Mai**) **cu ~** (Într-un mod) mai deosebit, mai iscusit, mai grozav decât altcineva. **5-6** (Îal) (Într-un mod) mai îngrijit. **7-8** (Îal) (Într-un mod) mai hazliu. **9** (Îe) **~ și el!** Se spune cuiva care apare pe neașteptate undeva sau intervine brusc într-o discuție. **10** (Gmț; îlv) **A lua** (sau **a apuca**) **de ~** A trage de păr. **11** (Reg; îe) **A face (pe cineva) cu ~** A defăima. **12** (Îc) **~ul-cocoșului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **13** Șuviță de păr la copii, legată cu o panglică. **14** (Pex) Panglică cu care se leagă moțul (**9**) copiilor. **15** (Mpl) Șuviță de păr răsucită pe o bucată de șiret, de cârpă, de hârtie sau pe o clamă, pentru a se încreți. **16** (Pex) Șiret, cârpă, hârtie folosită în acest scop Vz *bigudiu*. **17-18** (Reg) (Barbă mică sau) cioc. **19** Panaș. **20** Ciucure. **21** Piele roșie care atârnă ca un ciucure deasupra ciocului curcanului. **22** (Îc) **~ul-curcanului** Plantă erbacee mare, cu flori roșii, roz sau albe dispuse în spice ce atârnă Si: (reg) *creasta-cocoșului, nasul-curcanului* (*Polygonum orientale*). **23** (Reg; îac) Busuioc-roșu (*Amarantus caudatus*). **24** (Reg; îac) Levănțică (*Lavandula officinalis*). **25** (Reg) Inflorescență. **26** (Spc) Floare de papură. **27** (Spc) Spic din vârful porumbului. **28** (Spc) Boabe, grăunțe în spic. **29** (Reg) Con de brad. **30** (Mun) Plantă acvatică cu flori verzui, unite în spic, care ies la suprafața apei (*Potamogeton perfoliatus*). **31** (Pan) Parte mai de sus a unui obiect Si: *vârf*. **32** (Mun; Olt; fig) Parte mai bună a unui lucru Si: *lamură*. **33** (Pan) Vârf ascuțit al unei căciuli, al unei bonete etc. **34** (Reg) Căciulă. **35** (Reg; pan) Gurgui al opincii. **36** (Trs; pan) Prâsnel la fus. **37** (Reg; pan) Feștilă a lumânării. **38** (Reg; pan) Matiță (**1**).

***moț**[2]* *sn* [At: PANN, P. V. III, 63/18 / Pl: *~uri* / E: cf *moțăi*[1]] (Nob) Salut făcut prin înclinarea ușoară a capului.

moț**[3], **moață *smf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, moațe* / E: cf *moț*[1]] Român din Munții Apuseni Si: (reg) *moțogan, moțogancă*.

moța [At: COSTINESCU / Pzi: *~țez* / E: ***moț**[1]*] **1-2** *vtr* A(-și) aranja moțul[1] (**1**). **3-4** *vtr* (Pex) A (se) împodobi. **5** *vt* (Rar) A țuguia buzele.

moțare *sf* [At: COSTINESCU / E: ***moța***] Împodobire.

moțat, ~ă [At: GHICA, S. 301 / Pl: *~ați, ~e* / E: de la ***moț**[1]*] **1** *a* (D. oameni și animale) Care are moț[1] (**1**). **2** *a* (Irn; d. oameni) Care caută să iasă în evidență cu orice preț. **3** *a* (Irn; d. oameni) Care se crede superior celorlalți, deosebit, grozav. **4** *a* (Irn; d. oameni) Îndrăzneț. **5** *a* Cu vârf ascuțit Si: *țuguiat*. **6** *sf* (Gmț) Cimitir așezat pe o înălțime. **7** *sf* (Pex; art.) Epitet pentru moarte (**1**).

***moțăi**[1]* [At: GOLESCU, Î. 38 / Pzi: *moțăi* și (rar) *~iesc* / E: ***moț**[1]* + *-ăi*] **1** *vt* (Reg; fig) A dezmierda. **2** *vi* A ațipi șezând sau stând în picioare, a dormi ușor și intermitent Si: *a picoti, a piroti, a dormita*, (reg) *a mațăli*, (nob) *a moșăi*. **3** *vi* A da ușor și repetat din cap în semn de aprobare, de salut, de mustrare etc. **4** *vr* (Reg; csnp) A-și da aere.

***moțăi**[2]* *vtr* [At: VICIU, S. GL. / Pzi: *moțăi* / E: nct] (Trs; Olt) **1-2** A (se) uda foarte tare.

moțăială *sf* [At: JIPESCU, O. 33 / Pl: *~ieli* / E: ***moțăi**[1]* + *-eală*] **1** Ațipire. **2** Somnolență. **3** (Fig) Lâncezeală. **4** (Fig) Pasivitate. **5** Mișcare ușoară și repetată a capului în semn de salut, de răspuns afirmativ etc.

moțăire *sf* [At: JIPESCU, O. 106 / E: ***moțăi**[1]*] (Rar) **1-4** Moțăială (**1-4**).

***moțăit**[1]* *sn* [At: DELAVRANCEA, T. 89 / E: ***moțăi**[1]*] Moțăială (**3**).

moțăit**[2], **~ă *a* [At: AGÂRBICEANU, D. Ț. 129 / V: **~țoiat** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***moțăi**[2]*] (Trs) Ud leoarcă.

moțăitură *sf* [At: SANDU-ALDEA / Pl: *~ri* / E: ***moțăi**[1]* + *-itură*] Moțăială (**3**).

moțățel, ~ea [At: PĂSCULESCU, L. P. 76 / V: (css) **~ică** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***moțat*** + *-el*] **1-2** *a* (Șhp) Moțat (**1**). **3** *sm* (Reg) Ciucure mic și rotund, la perdele Vz *moțocel*.

moțățică *a* vz ***moțățel***

moțcă *sf* [At: ALR I, 1815/846 / E: cf *mâțcă*] (Reg) Bătător.

moțesc, ~ească *a* [At: T. POPOVICI, SE. 353 / Pl: *~ești* / E: ***moț**[3]* + *-esc*] **1-2** Care aparține (Țării Moților sau) moților[3]. **3-4** Privitor (la Țara Moților sau) la moți[3]. **5** Caracteristic moților[3].

moție *sf* vz ***moțiune***

moținachi *sm* vz ***mutunache***

moțiochină *sf* vz ***moțochină***

moțiochinos, ~oasă *a* vz ***moțochinos***

moțional, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 240 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***moțiune*** + *-al* cf fr *motionnaire*] (Grm) **1** (D. sufixe) Cu care se formează substantive feminine din tema masculinelor și substantive masculine din tema femininelor, pentru a exprima deosebirea de sex la oameni și la animale. **2** (D. derivate) Format cu un sufix moțional (**1**).

moțișcă *sf* [At: L. ROM. 1959, nr. 3, 66 / Pl: *~ști* / E: ***moț**[1]* + *-ișca*] (Reg) Legăturică în care se țin banii, mărunțișuri etc.

moțișor *sn* [At: GRECESCU, FL. 338 / Pl: *~oare* / E: ***moț**[1]* + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Moț[1] (**1**). **3** Inflorescență.

moțiune *sf* [At: (a. 1848) ap. GHICA, A. 150 / V: (îuz) ***moție*** / Pl: *~ni* / E: fr ***motion***, lat ***motio, -onis***] **1** Propunere prezentată într-o adunare, prin care membrii săi își exprimă atitudinea, doleanțele sau revendicările politice, sociale, culturale etc. și care în urma votului adunării devine hotărâtoare. **2** (Înv) Mișcare. **3** Procedeu de formare a substantivelor feminine de la cele masculine sau a substantivelor masculine de la cele feminine, cu ajutorul anumitor sufixe, pentru a marca deosebirea de sex la oameni și la animale.

moțârcan *sm* vz ***mocârțan***

moțoacă *sf* [At: DLR / Pl: *~oace* / E: ***moț**[1]* + *-oacă*] (Reg) Buboi.

moțoașcă *sf* vz ***motoașcă***

moțoc [At: GANE, N. II, 16 / V: ***mocioc, ~og*** / Pl: *~oace, ~uri* / E: ***moț**[1]* + *-oc*] (Reg) **1** *sn* Coc. **2** *av* (D. păr) În formă de coc. **3** *sn* Moț[1] (**1**). **4** *sn* (Îf *mocioc*) Măciulie (**1**). **5** *sn* Neastâmpăr. **6** *sn* Nărav. **7** *sn* (Îc) **A căuta (cuiva) ~** (sau **~uri**) A căuta cuiva motiv de ceartă. **8** *sn* (Îae) A încerca să învinuiască pe cineva.

moțochină *sf* [At: PAMFILE-LUPESCU, CROM. 33 / V: **~țio~** / Pl: *~ne* și *~ni* / E: cf *boțoghină, moț*[1]] **1** (Reg) Moț[1] (**2**). **2** (Reg) Ciucure. **3-4** (Reg) (Inflorescență sau) fruct al unor plante. **5** (Reg) Măciulie (**1**). **6** (Reg; nob) Baros. **7** (Reg) Umflătură lemnoasă care se face pe trunchiul copacilor Si: (reg) *mazănaie*. **8** (Spc) Gogoașă de ristic. **9** (Reg) Umflătură nedureroasă care se formează în diferite părți ale corpului Vz (reg) *bolfă, gâlcă, gâlmă, modâlca*. **10** Epitet depreciativ pentru un om foarte gras.

moțochinos, ~oasă *a* [At: KLEIN, D. 382 / V: **~țio~** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***moțochină*** + *-os*] (Reg) **1** (D. oameni) Care are păr des pe cap. **2** Cu măciulie. **3** Bulbucat.

moțofăli *vt* [At: KLEIN, D. 382 / Pzi: *~lesc* / E: fo] (Reg) A săruta mult și cu zgomot.

moțofălire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***moțofăli***] (Reg) Sărutare zgomotoasă.

moțog *sn* vz ***moțoc***

moțogan, ~ă *smf* [At: T. POPOVICI, SE. 357 / Pl: *~i, ~e* / E: de la ***moț**[3]*] (Reg) Moț[3].

moțogancă *sf* [At: MARIAN, NU. 73 / Pl: *~nce* / E: ***moțogan*** + *-că*] (Reg) Moață.

moțoiat, ~ă *a* vz ***moțăit**[2]*

moțoșăl *sm* vz ***mușețel***

moțoțoi *sn* [At: LEXIC REG. 55 / Pl: *~oaie* / E: ***moț**[1]*] (Reg) Vârf.

moțoțoia *vt* [At: LEXIC REG. 55 / Pzi: *~iez* / E: ***moțoțoi***] (Reg) A face vârf unui obiect Si: *a țuguia*.

moțpan *sm* [At: NEGRUZZI, S. III, 22 / Pl: *~i* / E: pn ***moscipan, mospan***] **1** (Mol; irn) Domn. **2** (Irn) Om îngâmfat. **3** Bărbat ușuratic,

neserios, afemeiat Vz *berbant, crai, ștrengar*. **4** Om de nimic Vz *cioflingar, derbedeu, haimana*. **5** Hoț.

motpancă *sf* [At: TDRG / Pl: *~nce* / E: ***motpan*** + *-că*] (Mol; irn) Doamnă.

motpănoi *sm* [At: ALECSANDRI, T. 20 / E: ***motpan*** + *-oi*] **1-6** (Mol; șdp) Moțpan (**3-5**) (mare).

mour *sn* vz ***mohor***[1]

mov [At: MACEDONSKI, O. III, 92 / E: fr ***mauve***] **1** *ai* De culoare violet-deschis ca floarea de stânjenel Si: *liliachiu*. **2** *sm* Culoare mov (**1**).

movilă *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 127/10 / V: (reg) ***moghilă*** / Pl: *~le* și (înv) *~li* / E: slv **могыла**, ucr **могила**] **1** Ridicătură de pământ naturală mai mică decât dealul, de formă conică, aflată în regiunile de câmpie și, mai rar, în cele de podișuri joase Si: *măgură* Vz *bolină, dâlmă, dâmb, gorgan, mușuroi*. **2** (Reg) Stâncă. **3** (Înv) Val de pământ în preajma unor ziduri de cetate. **4** Ridicătură de pământ făcută de mâna omului în amintirea unuia sau a mai multor morți căzuți pe câmpul de luptă Vz *tumul*. **5** Pământ ridicat peste un mormânt. **6** (Reg) Ridicătură de pământ sau de pietre făcută în jurul unui țăruș, al unui pom etc., pentru a însemna hotarul dintre două proprietăți, dintre pădure și fânaț, dintre două comune etc. Si: *mușuroi*[1], (reg) *gomilă, holum* Vz *mejdă, mejdină*. **7** (Îs) *~ săpată* Movilă (**6**) dintre vechile semne de hotar, în care s-au făcut săpături spre a se vedea dacă nu cumva ascunde comori. **8** (Udp „de") Grămadă. **9** (Reg; pan) Mușuroi[1] al sobolului. **10** (Reg) Termen depreciativ pentru un cal mare, masiv, neîngrijit. **11** Mogâldeață.

movili *vt* [At: ȘEZ. VII, 43 / Pzi: *~lesc* / E: ***movilă***] (Reg) **1** A ridica, a așeza în formă de movilă. **2** A doborî, a trânti grămadă.

movilire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***movili***] (Reg) **1** Așezare în formă de movilă. **2** Doborâre.

moviliș *sn* [At: DLR ms / Pl: *~uri* / E: ***movilă*** + *-iș*] (Reg) Îngrămădire mică de pământ Si: *movilită, mușuroi*[1].

movilit, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, N. 123 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***movili***] (Reg; d. pământ) Ridicat în formă de movilă.

movilită *sf* [At: NECULCE, L. 10 / Pl: *~țe* / E: ***movilă*** + *-iță*] **1-10** (Șhp) Movilă (**1, 4, 6, 8-9**) (cam mică) Si: (reg) *moviluță* (**1-10**).

moviloi *sn* [At: ALECSANDRI, POEZII, 441 / Pl: *~oaie* / E: ***movilă*** + *-oi*] **1-10** (Rar; șdp) Movilă (**1, 4, 6, 8-9**) (cam mare).

movilos, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***movilă*** + *-os*] (Nob) Plin de movile (**1**).

moviluță *sf* [At: ȘEZ. III, 141 / Pl: *~țe* / E: ***movilă*** + *-uță*] **1-10** (Reg: șhp) Moviliță (**1-10**).

moviment *sn* [At: FILIMON, O. II, 44 / Pl: *~e* / E: it ***movimento***] (Itr) **1** Mișcare. **2** (Muz) Tempo.

moviolă *sf* [At: DEX / P: *~vi~o~* / Pl: *~le* / E: it ***moviola***] Aparat de proiecție pentru montajul filmului sonor.

mox *sm* vz ***mops***

moxă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~xe* / E: fr ***moxa***, ger ***Moxa***] (Med; înv) **1** Instrument în formă de con sau de cilindru mic, cu ajutorul căruia se cauterizează pielea, prin aplicarea unei substanțe caustice. **2** Tratament care se face folosind moxa (**1**). **3** Ventuză.

moxibustie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Moxibustie***] Moxă.

mozac, ~a *a* vz ***mazac***

mozaic[1] *sn* [At: CR (1830), 424[1]/18 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* și (asr) *~ice* / E: fr ***mosaïque***, it ***mosaico***] **1** Lucrare de tehnică decorativă, care constă în asamblarea artistică a unor plăci sau cuburi mici de marmură, ceramică, sticlă, smalț etc. care se lipesc între ele și se fixează pe fața materialului de construcție printr-un liant de ciment sau de mastic. **2** (Fig; udp „de") Îmbinare, amestec de elemente eterogene. **3** Compoziție de caractere tipografice deosebite. **4** (Bot; pan) Boală a plantelor provocată de un virus, care se manifestă prin apariția unor pete decolorate pe frunze, alternând cu porțiuni colorate normal și care îi dau aspectul unui mozaic[1] (**1**).

mozaic[2]***, ~ă*** [At: DL / P: *~za~ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***mosaïque***, it ***mosaico***] **1-2** *smf, a* (Adept) al mozaismului. **3** *a* Privitor la mozaism.

mozaica *vt* [At: DEX[2] / P: *~za~i~* / Pzi: *~ichez* / E: ***mozaic***[1]] (Rar) **1** A împodobi cu mozaicuri[1] (**1**). **2** A face să aibă aspect de mozaic[1] (**1**).

mozaical, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***mosaical***] (Rar) Alcătuit din elemente diferite.

mozaicar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / P: *~za~i~* / Pl: *~i* / E: ***mozic***[1] + *-ar*] **1** Meșter care face lucrări de mozaic[1] (**1**). **2** Artist care s-a specializat în tehnica mozaicului[1] (**1**) Si: *mozaist*.

mozaicare *sf* [At: DEX[2] / P: *~za-i~* / Pl: *~cări* / E: ***mozaica***] **1** Împodobire cu mozaicuri[1] (**1**). **2** Conferire a unui aspect de mozaic[1] (**1**).

mozaicat, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~za~i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mozaica***] **1** Care a fost împodobit cu mozaicuri[1] (**1**). **2** Care are un aspect de mozaic[1] (**1**).

mozaică *sf* vz ***mozaic***[1]

mozaism *sns* [At: DLR / E: fr ***mozaïsme***, it ***mosaismo***] Religie monoteistă practicată de evrei, ale cărei principii sunt cuprinse în Vechiul Testament și care are ca punct de plecare învățătura lui Moise Si: *iudaism*.

mozaist *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~iști* / E: fr ***mosaïste***] Mozaicar (**2**).

mozambican, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***Mozambic*** + *-an*] **1-2** *smf, a* Persoană (care face parte din populația de bază a Mozambicului sau) este originară de acolo. **3-4** *a* Care aparține (Mozambicului sau) populației sale. **5-6** *a* Care se referă (la Mozambic sau) la populația sa. **7-8** *a* Specific (Mozambicului sau) populației sale. **9-10** *a* Care provine (din Mozambic sau) de la populația sa.

mozarabă *af* [At: DN[3] / Pl: *~be* / E: fr ***mozarabe***, sp ***mozárabo***] (Îs) *Arta ~* Artă creștină dezvoltată în Spania în sec. XI sub influența artei islamice, care se caracterizează prin arcul în formă de potcoavă, ornamentarea fațadei edificiilor cu plăci multicolore de ceramică, precum și prin grija pentru împodobirea manuscriselor cu miniaturi viu colorate și preferința pentru prelucrarea metalelor prețioase și a fildeșului.

mozartian, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *mo-țar-ti-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***mozartien***] **1** De Mozart. **2** Al lui Mozart. **3** În maniera lui Mozart.

mozavir *sm* [At: CUV D. BĂTR. I, 294 / Pl: *~i* / E: tc ***müzevvir***] (Tcî) **1** Calomniator. **2** Om viclean.

mozavire *sf* vz ***mozvirie***

mozaviri *vt* [At: (a. 1642) BV I, 125/11 / V: ***muzăv~, muzev~*** / Pzi: *~resc* / E: ***mozavir***] (Înv) **1** A calomnia. **2** A încerca să înșele.

mozavirie *sf* [At: (a. 1642) BV I, 125/10 / V: ***~vire, muz~, muzăv~*** / A și: (nob) *mozavirie* / Pl: *~ii* / E: ***mozavir*** + *-ie*] (Înv) **1** Calomnie. **2** Dușmănie. **3** Viclenie.

mozavirire *sf* [At: KLEIN, D. 212 / Pl: *~ri* / E: ***mozaviri***] (Înv) Calomniere.

mozavirnic, ~ă [At: (a. 1658) MG. IST. II, 183/26 / V: ***~zov~***, (reg) ***muzăver~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***mozavir*** + *-nic*] **1** *a* (Înv) Care defăimează Si: *calomnios, defăimător*. **2** *sm* (Reg; îf *muzăvernic*) Om crud.

mozaziv, ~ă *a* [At: ALR II, 3676/362 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *mozac*] (Reg) Ursuz.

mozăci *vr* [At: (a. 1745), IORGA, S. D. XV$_2$, 217 / Pzi: *~cesc* / E: ***mozac***] (Îvr) A face ceva în silă, fără chef.

mozdon *sn* [At: ALR SN III, h 871 / Pl: *~oane* și *~uri* / E: mg ***mózdony***] (Trs; înv) Locomotivă.

mozdran *sm* vz ***mojdrean***

mozgant, ~ă *smf* vz ***muzicant***

mozgă *sf* vz ***muzica***

mozgoși *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~șesc* / E: mg ***mozgat***] (Ban; înv) A mișca.

mozi *si* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 6/4 / E: mg ***mozi***] (Trs; mgm) Cinematograf.

mozicant, ~ă *smf* ***muzicant***

mozică *sf* vz ***muzică***

mozincuță *sf* vz ***muzicuță***

mozoacă *sf* [At: BUGNARIU, N. 53 / 472 / E: cf *mozol*[1]] (Reg) **1** Grămadă. **2** Movilă.

mozoc[1] *sm* [At: ȚICHINDEAL. F. 331/2 / Pl: *~oci* / E: nct] (Pop) **1** Câine mare ciobănesc. **2** (Olt) Epitet dat unui om care are gura asemănătoare cu un bot de câine.

mozoc[1], ***~oacă*** *a* vz ***mazac***

mozoci *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~cesc* / E: cf *mozoli*] (Trs) A fărâmița ceva în mâini.

mozol[1] *sn* [At: BARCIANU. V / Pl: *~oale* / E: ucr ***мозоля***] (Reg; csnp) **1** Gâlcă. **2** Bătătură.

mozol[2] *s* [At: DDRF / Pl: nct / E: ***mozoli***] (Reg) **1** Gunoi. **2** Rumeguș. **3** Pășune.

mozoleală *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***mozoli*** + *-eală*] (Rar) Murdărie.

mozoli [At: ȘEZ. IX, 146 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***majszol***] **1** *vt* A frământa un aliment în gură, a mesteca multă vreme, fără a mușca sau sfărâma cu dinții și fără a înghiți Si: *a molfăi* **(1)**, *a morfoli* **(1)**, (reg) *a moscoli* **(1)**. **2** *vt* (C. i. altceva decât un aliment) A purta în gură cu limba de colo până colo Si: *a mesteca*[1] **(1)**, *a roade*. **3** *vt* (Reg) A mototoli. **4-5** *vtr* (Reg) A (se) murdări. **6** *vt* A spăla superficial.

mozolit, ~ă *a* [At: IOVESCU, N. 63 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mozoli***] **1** Care a fost mestecat multă vreme în gură fără a fi mâncat. **2** (Reg) Murdar. **3** (Reg) Mototolit.

mozomaină *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ne, ~măini* / E: cf ger *Moselman*] (Ban) **1** Nălucă. **2** Monstru **(1)**. **3** Sperietoare de păsări Si: *momâie* **(1)**. **4** Epitet dat unui om urât. **5** (Fig) Om de nimic. **6** Măscărici la nuntă.

mozovirnic, ~ă *a* vz ***mozavirnic***

mozucă *sf* vz ***muzică***

mozur, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. coama cailor) Ros din cauza râiei.

mrahniță *sf* vz ***mraniță***

mrajă *sf* vz ***mreajă***

mrană *sf* vz ***mreană***

mraneță *sf* vz ***mraniță***

mraniță *sf* [At: ARHIVA. XXIII, 190 / V: (reg) ***bra~, ~ahn~, ~neță*** / Pl: (rar) *~țe* / E: cf slv ***смрадьнъ***] **1** Îngrășământ agricol natural, obținut din gunoi de grajd descompus sau din descompunerea altor materiale organice, în special frunze Si: (reg) *mrănițău*. **2** (Mol) Loc îngrășat cu mraniță **(1)** Si (reg) *mrănitar*. **3** (Mol) Pământ care s-a îngrășat în urma putrezirii gunoiului. **4** (Buc) Baligă mare și moale. **5** (Buc) Găinaț.

mrănița *vt* [At: TDRG / Pzi: *~țez* / E: *mraniță*] (Rar) A îngrășa cu mraniță **(1)**.

mrănitar *sm* [At: CHEST. II. 428/104 / Pl: *~e* / E: ***mraniță*** + *-ar*] (Reg) Loc îngrășat cu mraniță **(1)**.

mrănițău *s* [At: STOIAN, PăST. 52 / E: ***mraniță*** + *-au*] (Reg) Mraniță **(1)**.

mrănițos, ~oasă *a* [At: F (1884), 217 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mraniță*** + *-os*] (D. pământ) **1** Peste care s-a împrăștiat mraniță **(1)**. **2** Îngrășat cu mraniță **(1)**.

mreahnă *sf* vz ***mreană***

mreajă *sf* [At: PSALT. HUR. 119v/16 / V: ***îmbreajă, îmbrejă, merejă, mirejă, mrajă***, (îrg) ***~egie, mrej*** *sn*, (îrg) ***mrejă, umbrejă*** / Pl: *~eje, ~eji* / E: slv ***мрѣжа***] **1** Plasă de pescuit simplă, ușoară, împletită cu ață foarte subțire, ale cărei dimensiuni, formă și structură a ochiurilor variază după regiuni. **2** (Înv) Cursă de prins animalele sălbatice **3** (Înv) Laț pentru păsări. **4** (Fig) Mijloc viclean sau iscusit de a ademeni sau de a prinde pe cineva Vz *cursă, laț*. **5** (Fig; pex) Intrigă. **6** (Fig; pex) Situație în care se află o persoană ademenită sau prinsă astfel. **7** (Udp „de") Ceea ce cuprinde din toate părțile și încătușează libertatea, independența cuiva Vz *lanț, cătușă*. **8** (Pan; lpl; construit cu verbe ca „a întinde", „a prinde", „a cădea în") Pânză de păianjen. **9** (Reg; pan) Lucru de mână tricotat, croșetat sau brodat în formă de rețea. **10** (Reg; pan) Dantelă. **11** (Reg; pan) Țesătură făcută cu acul pentru a astupa o ruptură la o rufă. **12** (Reg; pan) Încheietură a mânecii cămășii, făcută cu acul. **13** (Reg; pan) Îngrăditură pentru prinderea peștilor. **14** (Reg; pan) Gard făcut din crengi sau din mărăcini în jurul ogorului sau al unei căpițe. **15** (Reg) Poiană. **16** (Reg) Luminiș.

mrean *sm* vz ***mreană***

mreană *sf* [At: CANTEMIR, IST. 236 / V: ***mernă, mlean*** *sm*, ***mle~, mrană***, (reg) ***br~, imbr~, îmbr~, înbr~, măriană, mbr~, mer~, mirean*** *sm*, ***mireahnă, mir~, ~ahnă, mrean*** *sm*, ***mur~, nbr~, umbr~, um~, unm~, vr~***, (nob) ***dumbr~*** / Pl: *~ne* / E: slv ***мрена***] (Iht) **1** (Reg; îc) **~albă, ~aspră, ~bălană, ~de-Dâmbovița, ~de-Siret, ~de-șuvoi, ~răpănoasă, ~galbenă, ~roșie, br~de-Dunăre, br~d- Olt, br~auric**) Pește de râu înrudit cu crapul, cu corpul alungit, lung de 40-60 cm, acoperit cu solzi mărunți, de culoare verde-cenușie pe spate și alburie pe burtă, și cu botul lung care are două perechi de mustăți scurte și groase (*Barbus barbus*). **2** (Reg; îc) **mir~porcească, ~de-Ilfov, ~neagră, ~răpănoasă, ~ruginoasă, ~vânătă, ~cenușie, ~vărgată, ~pătată, br~de-râu, br~de-vale**) Pește de râu mai mic decât mreana **(1)**, cu spinarea vânătă, cu pete mari de culoare închisă (*Barbus meridionalis petenyi*). **3** (Iht; reg; îc) **Mireană-porcească** Porcușor (*Gobio gobio*). **4** (Ban; îf *mireană*) Pește nedefinit mai de aproape.

mregie *sf* vz ***mreajă***

mrej *sn* vz ***mreajă***

mrejar *sm* [At: BIBLIA (1688), 465[1]/14 / Pl: *~i* / E: ***mreajă*** + *-ar*] (Îvr) Cel care prinde pește cu mreaja **(1)**.

mrejă *sf* vz ***mreajă***

mreji [At: CANTEMIR, IST. 231 / Pzi: *~jesc* / E: ***mreajă***] (Reg) **1** *vi* A împleti mreje **(1)**, a face plase, rețele Si: (reg) *a mrejui* **(1)**. **2** *vi* A arunca mreaja **(1)** pentru a prinde pești. **3** *vt* (Fig) A umbla cu mijloace viclene pentru a ademeni, a prinde Si: (reg) *a mrejui* **(2)**. Vz *a unelti, a urzi*. **4** *vt* (Pan; c. i. fire textile) A urzi. **5** *vt* (Pan; c. i. fire textile) A țese. **6** *vt* (Pan; c. i. fire textile) A împleti. **7** *vt* (Pan; spc) A însăila. **8** *vt* (C. i. un gard din crengi, de mărăcini) A construi prin împletire.

mrejire *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***mreji***] (Reg) **1** Împletire de mreje, plase, rețele Si: (reg) *mrejuire* **(1)**. **2** (Lpl) Intrigă.

mrejit, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mreji***] (Reg) Lucrat în formă de mreajă **(1)**.

mrejitură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***mreji*** + *-tura*] (Reg) Împletitură în formă de mreajă **(1)**.

mrejui [At: ALEXI. W. / Pzi: *~esc* / E: ***mreajă***] **1-2** *vit* (Reg; sfg) A mreji **(1, 3)**. **3** *vt* (Mun; c. i. un snop, o grămadă de nuiele etc.) A lega prost, a nu strânge bine legătura.

mrejuire *sf* [At: BIBLIA (1688), 177[1]/26 / Pl: *~ri* / E: ***mrejui***] (Reg) **1** Mrejire **(1)**. **2** (Lpl) Intrigă. **3** (Înv; lpl; ccr) Gratii.

mrejuit, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), 565[2]/30 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mrejui***] (Înv) Prevăzut cu gratii, cu o rețea de sârmă.

mrejuitor, ~oare *a* [At: PERPESSICIUS, S. 146 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mrejui*** + *-tor*] (Rar) **1** Care întinde mreaja **(1)**. **2** Care prinde în mreajă **(1)**.

mrejuliță *sf* [At: CANTEMIR, HR. 24 / Pl: *~țe* / E: ***mreajă*** + *-iță*] **1-16** (Rar; șhp) Mreajă **(1-5, 8-10)** (mică) Si: (rar) *mrejuța* **(1-16)**.

mrejuță *sf* [At: ECONOMIA, 205/8 / Pl: *~țe* / E: ***mreajă*** + *-uță*] **1-16** (Rar; șhp) Mrejuliță **(1-16)**. **17** Rețea mică de sârmă.

mrenișoară *sf* [At: MARIAN, INS. 56 / Pl: *~re* / E: ***mreană*** + *-ișoară*] **1-8** (Reg; șhp) Mrenuță **(1-8)**.

mreniță *sf* [At: ALR I 1746/229 / Pl: *~țe* / E: ***mreană*** + *-iță*] **1-8** (Reg; șhp) Mrenuță **(1-8)**.

mrenușoară *sf* [At: MARIAN, SA. 269 / Pl: *~re* / E: ***mreană*** + *-ușoară*] **1-8** (Reg; șhp) Mrenuță **(1-8)**.

mrenuță *sf* [At: MARIAN, INS. 56 / Pl: *~țe* / E: ***mreană*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Mreană **(1-4)** (mică). Si: (reg) *mrenișoară* **(1-8)**, *mreniță* **(1-8)**, *mrenușoară* **(1-8)**.

mu *i* [At: COȘBUC, P. I, 95 / V: ***~o*** / E: fo] **1-2** Sunet care redă (mugetul vitelor cornute sau) rar, strigătul altor animale.

muabil, ~ă *a* [At: DEX / P: *mu~a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***muable***] (Liv) Schimbător.

muabilitate *sf* [At: DEX² / P: *mu-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***muabilite***] (Liv) Posibilitate de schimbare.

mubaia *sf* vz ***mumbaia***

muc [At: ST. LEX. 169ᵛ1/3 / V: ***~ure*** *sn* / Pl: **(1-14)** *muci*, **(15-44)** *~uri* / E: ml ***mucci***] **1** *sm* (Mpl) Secreție vâscoasă și lipicioasă produsă de glandele mucoasei nazale și eliminată prin nări. **2** *sm* (Reg; îe) **A-și lăsa lucrul și a-și lua (**sau **a-i lua cuiva) ~ul** A-și lăsa treburile importante pentru a se ocupa de lucruri lipsite de însemnătate, ale sale sau ale altuia. **3** *sm* (Reg; îla) **Frumos de ~** Foarte frumos. **4** *sm* (Reg; irn; îe) **A-i curge mucii de gras (ce e)** Se zice despre cineva foarte slab. **5** *sm* (Fam; îe) **A-i pica (**sau **a-i cădea) ~ul (**sau **mucii) undeva** sau **la cineva** Se zice despre cei care se duc într-un loc mai des decât s-ar cuveni sau care zăbovesc prea mult undeva ori la cineva. **6** *sm* (Fam; îe) **A-i pica (cuiva) ~ul (**sau **mucii) după cineva** A-i plăcea cuiva mult cineva, a fi îndrăgostit de cineva. **7** *sm* (Fam; îe) **A fi (încă) cu mucii la nas** A fi tânăr, lipsit de experiență, naiv. **8** *sm* (Reg; îe) **A prăji cu muci** A fi foarte sărac. **9** *sm* (Fam; îe) **Să nu dai (nici) mucii pe el** Se zice despre cineva lipsit de valoare. **10** *sm* (Îvr; lsg) Mucus. **11** *sm* (Îvr; lsg) Mucozitate. **12** *sm* (Reg; lpl) Răpciugă. **13** *sm* (Trs; Mar) Sevă a copacului Si: (pop) *mâzgă* (1). **14** *sm* (Reg) Miez mucilaginos al nucii necoapte. **15** *sn* (Udp „de") Vârf (înnegrit prin ardere) al unui fitil de lumânare, de candelă, de lampă etc. **16** *sn* (Pgn) Fitil întreg Vz *feștilă*. **17** *sn* (Îe) **A lua ~ul lumânării** A se alege numai cu ceva lipsit de valoare, a rămâne păcălit, pentru că n-a știut să profite de împrejurări. **18** *sn* (Îe) **A-i ajunge (**sau **a-i veni) cuiva ~ul la deget** A se afla într-o situație dificilă, a fi în primejdie. **19** *sn* (Îac) A ajunge la capătul răbdării. **20** *sn* (Rar; îe) **A scrie pe ~ul lumânării** A uita repede o binefacere. **21** *sn* (Îae) A nu mai avea trecere la cineva. **22** *sn* Bucățică rămasă dintr-o lumânare aproape consumată. **23** *sn* Capăt de lumânare Si: (rar) *mucarniță* (2). **24** *sn* Capăt nefumat rămas dintr-o țigară aproape consumată Si: *chiștoc*. **25** *sn* (Fam; îe) **A ajunge la ~uri de țigări** A sărăci cu totul. **26** *sn* (Pan) Ceea ce rămâne din unele obiecte după ce au ars. **27** *sn* (Reg; lpl) Resturi de spice rezultate de la treieratul cerealelor Vz *pleavă*, *goz*, *zoana*. **28** *sn* (Reg) Parte a tulpinii porumbului de la știulete în sus, care se taie, uneori, pentru a grăbi maturizarea plantei. **29** *sn* (Reg) Capăt subțire, fără boabe sau cu boabe rare, al știuletelui de porumb. **30** *sn* (Reg) Inflorescență a unor plante, cânepă, papură etc., aflată în vârful tulpinii. **31** *sn* (Reg; pex) Parte de sus a unor plante. **32** *sn* (Reg) Mugur al unei plante. **33** *sn* (Reg) Con de brad. **34** *sn* (Reg) Moț al curcanului. **35** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul-curcanului** Barba-ursului (*Equisetum arvense*). **36** *sn* (Reg) Sfârc al sânului. **37** *sn* (Reg) Vârf al cozii de cal. **38** *sn* (Reg) Șfichi al biciului. **39** *sn* (Reg) Prâsnel la fus. **40** *sn* (Reg) Vârf al sfredelului. **41** *sn* (Reg) Fir de metal care se desface de pe tăișul cuțitului, al coasei, al secerii etc., printr-o continuă ascuțire. **42** *sn* (Reg) Scobitură făcută cu dalta într-un lemn, pentru a se introduce capătul altui lemn. **43** *sn* (Reg) Crestătură făcută în piciorul de sus al prispei. **44** *sn* (Reg) Loc de îmbinare a căpriorilor.

mucadim *sn* [At: ȘIO II_2, 82 / V: ***~din*** / Pl: *~uri* / E: tc ***mukaddem***] (Înv) Stofă de mătase din care se făceau brâie, turbane etc. Si: (tcî) *mucadir*.

mucadin *sn* vz ***mucadim***

mucadir *sn* [At: (a. 1726–1733), N. A. BOGDAN, C. M. 158 / Pl: ? / E: tc ***mukadder***] (Tcî) Mucadim.

mucaghesea *sf* vz ***mucaiesea***

mucaghesân *sn* vz ***mucaiesea***

mucaiasa *sf* vz ***mucaiesea***

mucaierea *sf* vz ***mucarer***

mucaiesea *sf* [At: (a. 1774) ȘIO II_2, 82 / V: ***~iasa***, ***~aghesân*** *sn*, ***~aghe~*** / Pl: ? / E: cf tc *mukayaza*] **1** Bir de grâne care se dădea turcilor. **2** (Csc) Provizii de război.

mucaiorea *sf* vz ***mucarer***

mucalemea *sf* vz ***muchealemea***

mucalisi *vr* [At: DLR ms / Pzi: *~sesc* / E: ***mucalit***] (Reg) A glumi pe seama cuiva.

mucalit, ~ă [At: VALIAN, V / V: (rar) ***~căl~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: tc ***mukallit***] **1** *a* (D. oameni; pex d. mimica, atitudinea, felul lor de a fi etc.) Care stârnește râsul, păstrând o aparentă seriozitate Vz *ghiduș*, *poznaș*, *șugubăț*. **2** (Nob; îe) **A~i veni cuiva ~** A i se părea caraghios, vrednic de râs. **3** *a* (D. creațiile oamenilor) Comic sub aparența seriozității. **4** *a* (Nob) Indispus. **5** *a* Cicălitor. **6** *sm* (Îvr) Bufon la curtea suveranilor.

mucalitlâc *sn* [At: VALIAN, V. / Pl: *~uri* / E: tc ***mukallitlik***] (Înv) Vorbe, povestiri, glume aparținând unui om mucalit (1).

mucan *sm* vz ***mocan¹***

mucar [At: BIBLIA (1688), 91¹/30 / V: (reg) ***~e*** *sf* / Pl: **(1-2, 4-5)** *~cări*, (3) *~i* / E: ***muc*** + *-ar*] **1** *snp* Unealtă în formă de foarfece cu care se taie capătul ars al mucului lumânării sau al candelei pentru a înviora flacăra Si: *mucarniță* (1), (reg) *mucariță¹*. **2** *sn* (Mol) Sfeșnic sau mic dispozitiv adaptat la un sfeșnic, care susține lumânarea în așa fel încât aceasta să poată arde până la capăt. **3** *sm* (Reg) Persoană în serviciul bisericii, care are datoria să taie mucurile lumânărilor. **4** *snp* (Reg) Mucuri de lumânări. **5** *sf* (Reg; îf *mucare*) Feștilă a candelei, a lumânării, a opaițului etc.

mucare¹ *sf* vz ***mucar***

mucare² *sf* vz ***mucarer***

mucareamea *sf* vz ***mucaremea***

mucaremea *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 18/5 / V; ***~eamea***, ***~enme*** / Pl: ? / E: tc ***mukareme***] (Înv) Mucarer (4).

mucarel *sn* vz ***mucarer***

mucarenme *sf* vz ***mucaremea***

mucarer *sn* [At: NECULCE, L. 319 / V: (înv) ***~el***, ***~et***, ***~aierea*** *sf*, ***~aiorea*** *sf*, ***mucare*** *sf* / Pl: *~uri* / E: tc ***mukarrer***] **1** Confirmare în scaun a domnilor români, care era dată de Poarta otomană și care se făcea în fiecare an sau o dată la trei ani cu o ceremonie specială. **2** Firman de reconfirmare a domniei dat de sultan. **3** (Pex) Caftan cu care era îmbrăcat domnul la ceremonia reconfirmării sale în tron. **4** Sumă plătită Porții otomane de către domnii Țărilor Române, începând de la sfârșitul sec. XVI, pentru a obține reînnoirea domniei Si: (înv) *mucaremea*.

mucaret *sn* vz ***mucarer***

mucariță¹ *sf* [At: CHEST. II, 368/224 / Pl: *~țe* / E: ***mucar*** + *-iță*] (Reg) Mucar (1).

mucariță² *sf* [At: ARH. FOLK. V, 132 / Pl: *~țe* / E: ***muc*** + *-ariță*] (Reg) Batistă.

mucarnic *sm* [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 388 / Pl: *~ici* / E: ***mucar*** + *-nic*] (Nob) Slujbaș care avea datoria ca, în zorii zilei, să stingă felinarele de pe străzi.

mucarniță *sf* [At: GÎRLEANU, N. 92 / Pl: *~țe* / E: ***muc*** + *-arniță*] **1** Mucar (1). **2** (Rar) Muc (23).

mucava *sf* [At: (a. 1796) IORGA, S. D. VIII, 85 V: (îrg) ***mac~*** / Pl: *~le* / E: tc ***mukavva***] **1** Produs de papetărie în formă de foi, cu grosimea de 0,6-7 mm, alcătuite din mai multe straturi fibroase identice, suprapuse, și folosit la legatul cărților, la fabricarea cutiilor etc. **2** (D. persoane; îla) **De ~** Lipsit de personalitate, de valoare. **3** (Lpl) Bucăți, coli de mucava (1). **4** (Înv; lpl) Broderii de mătase pe carton care se aduceau odinioară în țară de la Constantinopol. **5** (Reg) Mușama.

mucavar *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: ***mucava*** + *-ar*] **1-2** (Înv) (Fabricant sau) vânzător de mucava (1).

mucă *sf* vz ***moacă***

mucăi *vi* [At: MAT. DIALECT. I, 81 / Pzi: *~esc* / E: ***muc*** + *-ăi*] (Reg) A-i curge cuiva mereu mucii (1).

mucălit, ~ă *a* vz ***mucalit***

mucăr *sm* [At: COMAN, GL. / V: ***~cher***, ***pu~*** / Pl: *~i* / E: ger ***Muker***] (Trs; Mol) Credincios din secta pocăiților.

mucăreală *sf* vz ***mucureală***

mucări¹ [At: I. IONESCU, M. 529 b/b / V: ***~curi*** / Pzi: *~resc* / E: ***muc*** + *-ări*] (Reg) **1** *vi* (D. oi) A avea scurgeri din nas. **2** *vt* (D. lumânări) A tăia partea carbonizată a mucului pentru a face să ardă mai bine. **3** *vt* A tăia vârful unor tulpini sau al unor inflorescențe, în scopul obținerii unei mai bune dezvoltări a părților utile.

mucări^2 *v* vz ***mucuri***^{1}

mucărie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***muc*** + *-ărie*] (Bot; reg) Răpciugă.

mucărit *sn* [At: I. IONESCU. C. 102/20 / V: (reg) ***~cur~*** / E: ***mucări***^{1}] (Reg) **1** Boală a oilor caracterizată prin scurgeri din nas. **2** Tăiere a părții carbonizate a mucului lumânării, ca să ardă mai bine. **3** Tăiere a vârfului unor tulpini sau a unor inflorescențe, în scopul obținerii unei mai bune dezvoltări a părților utile.

mucăriță *sf* [At: ALR II/I, h 192/172 / V: ***~cher~*** / Pl: *~țe* / E: ***mucăr*** + *-iță*] (Trs; Mol) Femeie care face parte din secta religioasă a pocăiților.

mucăvărie^1 *sfs* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***mucavar*** + *-ie*] (Înv) Ocupație a mucavarului Si: (înv) *mucăvie* (1).

mucăvărie^2 *sf* [At: PONTBRIANT. D. / Pl: *~ii* / E: ***mucava*** + *-ărie*] (Înv) **1** Atelier sau fabrică de mucava (1) Si: (înv) *mucăvie* (2). **2** Magazin unde se vinde mucava (1) Si: (înv) *mucăvie* (3).

mucăvi *vt* [At: PONTBRIANT. D. / Pzi: *~vesc* / E: ***mucava***] (Înv) A lega în mucava (1) Vz *cartona*.

mucăvie *sf* [At: PONTBRIANT. D. / Pl: *~ii* / E: ***mucava*** + *-ie*] (Înv) **1** Mucăvărie^1. **2-3** Mucăvărie^2 **(1-2)**.

mucăvire *sf* [At: PONTBRIANT. D. / Pl: *~ri* / E: ***mucăvi***] (Îvr) Legare în mucava (1) Vz *cartonare*.

muce *sm* vz ***mucea***

mucea *sma* [At: LB / V: ***muce*** / E: ***muci*** (pll *muc*) + *-ea*] **1** Copil căruia îi curg mucii (1). **2** (Pex) Copilandru. **3** (Pex) Epitet dat unui tânăr obraznic, impertinent și neserios Vz *mucos* (1).

muced, ~ă [At: BIBLIA (1688), 159^1/44 / V: (înv) ***~e, ~cid*** / Pl: *~ezi, ~e* / E: ml ***mucidus, -a, -um***] **1** *a* Mucegăit. **2** *a* (Reg; îla) **~ de beat** Extrem de beat. **3** *a* (D. gust, miros) Caracteristic mucegaiului (1) sau obiectelor mucegăite. **4** *a* (Reg; îs) *Vin ~* Vin cu gust de mucegai (1). **5** *a* (Reg; pan; d. obiecte de cupru sau de alamă) Oxidat. **6** *a* (Pan; d. cărți, hârtie) Îngălbenit. **7** *a* (Pan; d. cărți, hârtie) Degradat. **8** *a* (Fig) Care nu mai corespunde Si: *depășit*. **9** *a* (Pop; d. cai) Vânăt-fumuriu. **10** *a* (Reg; îs) *Mere ~e* Specie de mere nedefinită mai îndeaproape. **11** *sf* (Îvr) Boală care provoacă mucegăirea fagurilor Vz *mucezeală* (4).

mucedatoare *sf* vz ***mucedător***

mucedător *sm* [At: BRANDZA, FL. 272 / V: ***~oare*** *sf* / Pl: ? / E: cf *muced*] (Bot; reg) Firicică (*Filago germanica*).

mucede *a* vz ***muced***

mucegai *sn* [At: FILIMON, O. I, 94 / V: (reg) ***~cig~, muște~*** / Pl: *~uri* și (rar) *~găi* / E: cf *muced*] **1** Ciuperci saprofite sau parazite ale căror micelii și fructificații formează o masă pâsloasă, filamentoasă, de culoare albă, cenușie sau verzuie și care determină degradarea mediului pe care se dezvoltă Vz *mucezeală* (1), *mușiță*, (reg) *mucoare* (1), *mucureală*, (rar) *mucezitură*. **2** (Pex) Igrasie. **3** (D. oameni; rar; îlv) **A prinde (~ sau a~i prinde inima ~)** A se ramoli. **4** (Fig) Ceca ce este urât, dezgustător. **5** (Reg) Rugină a cerealelor.

mucegăi *vir* [At: I. IONESCU, C. 137/1 / V: (reg) ***~cig~***, (cscj) ***~ia, ~cigăia*** / Pzi: 3 *~ește* / E: ***mucegai***] **1-2** A se acoperi de mucegai (1) (degradându-se, stricându-se) Si: *a (se) mucezi*, (reg) *a (se) mucuri*^{1}.

mucegăia *v* vz ***mucegăi***

mucegăială *sf* [At: DDRF / Pl: *~ieli* / E: ***mucegăi*** + *-eală*] (Reg) **1** Strat de mucegai (1). **2** (Pex) Igrasie.

mucegăiat, ~ă *a* vz ***mucegăit***

mucegăios, ~oasă *a* [At: JIPESCU / V: (reg) ***~cig~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mucegai*** + *-os*] (Rar) Mucegăit.

mucegăire *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 184 / V: (reg) ***~cig~*** / Pl: *~ri* / E: ***mucegăi***] **1** Acoperire cu un strat de mucegai (1) Si: *mucezeală* (1), *mucezime, mucezire, mucezit*^{1} (1), *mucureală*. **2** (Rar; ccr) Strat de mucegai (1).

mucegăit, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 78 / V: (reg) ***~ăiat, ~cig~, ~iet*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mucegăi***] **1** Care este acoperit cu un strat de mucegai (1) (fiind degradat, stricat) Si: *muced* (1), *mucezit*^{2}, (rar) *mucegăios*, (reg) *mucegărit*. **2** (Pex) Plin de igrasie. **3** (Fig) Învechit. **4** (Fig) Demodat.

mucegărit, ~ă *a* [At: A III, 18 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *mucegai*] (Reg) Mucegăit.

muceni *vt* [At: PONTBRIANT. D. / Pzi: *~nesc* / E: drr ***mucenic***] (Îvr) A martiriza (1).

mucenic^1 *sm* [At: MARIAN, S. R. II, 161 / V: (reg) ***măce~, măcin~*** / Pl: *~ici* / E: cf rs dal *мучник*] (Pop; lpl) Un fel de covrigel preparat din aluat copt sau fiert, cu nuci și cu zahăr sau miere, care se mănâncă în ziua de 9 martie Si: (reg), *brados, brăduleț, brânduș, sfințișor*.

mucenic^2 [At: PSALT. 333 / V: (îrg) ***măce~, măcinec, măcinic***, (înv) ***mâce~***, (reg) ***moce~, mocinic, ~cin~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***мꙋченикъ***, rs ***мученик***] **1** *smf* Persoană care a avut de îndurat suferințe, chinuri îngrozitoare și moartea, apărând ideile creștinismului Si: *martir*^{2}. **2** *smf* (Pgn) Persoană care a îndurat chinuri îngrozitoare sau și-a sacrificat viața pentru ideile, convingerile sale. **3** *smf* Persoană supusă la chinuri morale sau fizice. **4** *smf* Om asuprit, împilat. **5** *smp* (Șîs *ziua de ~i*) Sărbătoare creștină, la 9 martie, în care se prăznuiesc 40 de mucenici^2 (1) și de care sunt legate diferite datini.

mucenicariu *sn* [At: COSTINESCU / Pl: ? / E: ***mucenic***^{2} + *-ar*] (Îvr) Martirologiu.

mucenicesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 44^v/9 / Pl: *~ești* / E: ***mucenic***^{2} + *-esc*] (Înv) **1** Care se referă la mucenici^2 (1). **2** Care aparține mucenicilor^2 (1). **3** Specific mucenicilor^2 (1). **4** De mucenic^2 (1).

mucenicește *av* [At: MINEIUL (1776), 105^{v}2/11 / E: ***mucenic***^{2} + *-ește*] (Înv) Ca un mucenic^2 (1).

mucenici *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~cesc* / E: ***mucenic***^{2}] (Rar) A martiriza (1).

mucenicie *sf* [At: N. TEST. (2648), 202^v/24 / V: (înv) ***măce~, mâce~*** / Pl: (rar) *~ii* / E: ***mucenic***^{2} + *-ie*] (Asr) **1** Viață de suferință, de chin și renunțare a mucenicului^2 (1). **2** Calitate de mucenic^2 (1) Si: (înv) *mucenie, mucenire* Vz *martiriu*. **3** (Pgn) Suferință. **4** (Pgn) Pătimire.

mucenicire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***mucenici***] (Înv) Martirizare.

mucenie *sf* [At: VARLAAM, C. 150 / V: ***măce~, mâce~*** / Pl: *~ii* / E: srb ***mučenje***, rs ***мучение***] (Înv) **1** Martirizare. **2** Loc unde era torturat sau ucis un mucenic^2 (1).

mucenire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***muceni***] (Îvr) Martirizare.

mucenitor *sm* [At: PONTBRIANT. D. / Pl: *~i* / E: ***muceni*** + *~tor*] (Îvr) Călău.

mucenită *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 13^r/34 / V: (înv) ***mâce~*** / Pl: *~țe* / E: slv ***мѫченица***] (Asr) Mucenică^2 (1).

mucezea *sf* vz ***mucezică***

mucezeală *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~eli* / E: ***mucezi*** + *-eală*] **1** Mucegăire (1). **2** (Ccr) Mucegai (1). (Trs) Cocleală care acoperă un vas de cupru sau de alamă. **3** (Reg) Boală de care suferă albinele din cauza umezelii stupului Vz *muced* (11). **4** (Bot; reg) Firicică (*Filago germanica*).

mucezi *vir* [At: VARLAAM, C. 37 / Pzi: *~zesc* / E: ***muced***] **1-2** A (se) mucegăi. **3-4** (Fig; d. oameni) A sta multă vreme în același loc, ducând o viață monotonă, ștearsă, lipsită de activitate. **5-6** (Reg; d. metale) A (se) oxida.

mucezică *sf* [At: BRANDZA, FL. 272 / V: (css) ***~zea*** / Pl: ? / E: ***muced*** + *-ică*] (Bot; reg) Firicică (*Filago germanica*).

mucezime *sf* [At: LM / Pl: *~mi* / E: ***muced*** + *-ime*] (Nob) Mucegăire (1).

mucezire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***mucezi***] Mucegăire (1).

mucezit^1 *sn* [At: ȚIPLEA, P.P. 25 / E: ***mucezi***] **1** (Rar) Mucegăire (1). **2** (Ccr) Mucegai (1).

mucezit^2***, ~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mucezi***] Mucegăit (1).

mucezitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***mucezi*** + *-tură*] **1** (Rar) Mucegai (1). **2** (Pex) Igrasie.

muceziu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 51 / Pl: *~ii* / E: ***muced*** + *-iu*] (Reg) Vânăt-fumuriu.

muche *sf* vz ***muchie***

muchealemea *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 283 / V: ***muca~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***mükâleme***] (Trî) Dezbatere.

muchelef *a* [At: BELDIMAN, E. 127/30 / Pl: *~i* / E: tc ***mükellef***] (Trî) Îmbrăcat îngrijit Si: *cochet, dichisit, elegant, ferchezuit, spilcuit.*

mucher[1] *sm* vz ***mucăr***

mucher[2] *sn* vz ***muchier***

mucherei *smp* [At: COMAN, GL. / E: ***mucher[2]***] (Reg) Lemne rotunde de brad cioplite simetric pe două părți.

mucheriță *sf* vz ***mucăriță***

muchi *v* vz ***muchia***

muchia *vt* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***muchi, muchii*** / P: *~chi~a* / Pzi: *~iez* / E: ***muchie***] **1** (Reg; c. i. marginile unei scânduri) A tăia. **2** (Reg; c. i. o bucată de pânză) A împături în două, înainte de a face val. **3** (Olt; îf *muchii*; c. i. o bucată de pânză, un material textil) A tivi. **4** (Reg; fig; c. i. oameni) A bate rău.

muchiat, ~ă *a* [At: BARCIANU / P: *~chi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***muchia***] (Rar) Care are muchii.

muchie [At: HERODOT (1645), 97 / V: ***~che*** (Pl: *muchi, muche*) / P: *~chi~e* / Pl: *~ii* / E: ml ****mutila***] **1** *sf* Linie de intersecție a două fețe ale unui corp geometric. **2** *sf* (Îla) **În (trei sau patru, cinci etc.) muchii** Alcătuit din trei (sau patru, cinci etc.) fețe plane care se intersectează. **3** (Îlav) **Pe ~** La limită. **4** *sf* (Rar; îlav) **De pe ~** Dintr-o parte Si: *pieziș*. **5** *sf* (Rar; îla) **Cioplit în patru ~chii** Dichisit. **6** *sf* Margine (1) a unui lucru, a unei suprafețe. **7** *sf* Suprafață îngustă care limitează un obiect, o porțiune de teren etc. de jur-împrejur. **8** *sf* (D. monede; îla) **Bătuți pe ~** Cu marginea zimțată. **9** *sf* (D. o sumă de bani; îal) Din care nu lipsește nimic Si: *exact*. **10** *sf* (Îe) **A coase pe ~** A împreuna două bucăți de stofă, așezând una peste alta marginile lor și cosându-le cu împunsături mărunte. **11** *sf* (Reg; îlv) **A da peste ~** A tivi. **12** *sf* (Rar; îe) **A nu fi trecut nici pe foaie, nici pe ~** A nu fi băgat în seamă. **13** *sf* (Îvr) Graniță de țară Si: *hotar*. **14** *sf* (Lit) Linie a orizontului. **15** *sf* (Spc) Margine a patului opusă marginii dinspre perete. **16** *sf* (Reg; spc) Margine a sobei de gătit opusă marginii dinspre perete. **17** *sf* (Spc) Margine a palmei dinspre degetul cel mic. **18** *sf* (Spc) Parte a unor unelte de tăiat, de săpat etc., opusă tăișului Si: (reg) *spinare*. **19** *sf* (Îla) **(Ca sau cât) (de) o ~ (de cuțit sau de topor)** Foarte îngust. **20** *sf* (Îal) Foarte mic. **21** *sf* (Îe) **Pe ~ de cuțit** Într-o situație primejdioasă, riscantă. **22** *sf* (Îae) La limita până la care se poate admite ceva. **23** *sf* (Îlav) **Cât ai pune pe o ~ de cuțit** Foarte puțin. **24** *av* (Reg; îe) **A tăcea ~** A nu scoate nici un cuvânt. **25** *sf* Lovitură dată cu muchia **(17)**. **26** *sf* (Reg; spc) Mâner al sfredelului. **27** *sf* Parte mai înaltă, ascuțită și alungită, a unui munte, a unui deal sau a unei stânci Si: *coamă, creastă, creștet, culme, spinare*. **28** *sf* (Pex) Coastă a unui munte sau a unui deal Si: *pantă, povârniș*. **29** *sf* (Reg; îs) *~ de pământ* (sau *de deal*) Ridicătură mică de pământ Vz *colnic, dâmb, movilă* **(1)**. **30** *sf* (Reg) Brazdă proeminentă, pe mijlocul terenului arat. **31** *sf* (Reg) Ridicătură de teren care separă o holdă de alta. **32** *sf* (Reg) Coamă dințată, alcătuită din șindrile, din vârful acoperișului unor case țărănești. **33** *sf* (Reg) Nicovală.

muchier [At: DAMÉ, T_2, 41 / V: ***~cher*** / P: *~chi~er* / Pl: *~i, ~e* / E: ***muchie*** + *-ar*] **1** *sn* Rindea care servește la îndreptatul muchiilor scândurilor. **2** *sn* (Mol) Fiecare dintre scândurile lungi și subțiri care se bat pe căpriori pentru a susține țiglele de pe acoperișul casei. **3** *sn* (Mol) Fiecare dintre cele patru părți ale unui trunchi de copac care a fost despicat în patru. **4** *sn* (Mol) Lemn cioplit numai pe o parte, numai pe o muche. **5** *a* (Bot; reg; îc) **Grâu-~** Grâu cobuz. **6-7** *sm, a* (Bot; reg; șîc **Orz-~**) (Orz) cu șase rânduri de grăunțe.

muchii *v* vz ***muchia***

muchilipsi *vr* [At: GALDI / Pzi: *~sesc* / E: ***muchelef***] (Îvr) A se găti prea mult Si: *a se dichisi, a se ferchezui, a se spilcui*.

muchiță[1] *sf* [At: DLR ms / Pl: *~te* / E: ***muche*** + *-iță*] (Reg) Secure mică numai cu muche, fără tăiș.

muchiță[2] *sf* vz ***muichiță***

muci *v* vz ***munci***

mucica *v* vz ***mușca***

mucicoș, ~ă *a* vz ***mocicoș***

mucid, ~ă *a* vz ***muced***

mucigai *sn* vz ***mucegai***

mucigăi *v* vz ***mucegăi***

mucigăia *v* vz ***mucegăi***

mucigăiet, ~ă *a* vz ***mucegăit***

mucigăios, ~oasă *a* vz ***mucegăios***

mucigăire *sf* vz ***mucegăire***

mucigăit, ~ă *a* vz ***mucegăit***

mucilag *sn* vz ***mucilagiu***

mucilaghinoz, ~oază *a* vz ***mucilaginos***

mucilagine *sf* [At: LM / Pl: *~ni* / E: lat ***mucilago, -ginis***] (Ltr) Substanță mucilaginoasă.

mucilaginos, ~oasă *a* [At: HOL. 7, 8 / V: (înv) ***~ghinoz, mutilaghi~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***mucilagineux***, lat ***mucilaginosus***, it ***mucillagginoso***] Ca mucilagiul Si: *vâscos*.

mucilagiu *sn* [At: KRETZULESCU, M. 170/19 / V: (înv) ***mucilag, mucilago*** / Pl: *~ii* / E: fr ***mucilage***, lat ***mucilago***] **1** Substanță cleioasă care se află în semințele de cereale, de leguminoase sau de plante uleioase, asemănătoare prin compoziția chimică și prin structură cu guma vegetală și care, pentru proprietățile ei emoliente, este folosită în medicină la aplicarea de cataplasme, loțiuni etc. **2** Material cleios rezultat prin degradarea compușilor celulozici din pasta de hârtie, sub acțiunea unor ciuperci și bacterii. **3** Material cleios obținut prin măcinarea și hidratarea, până la piederea caracterului fibros, a pastei de hârtie.

mucilago *sn* vz ***mucilagiu***

mucină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***mucine***] Substanță transparentă, semifluidă, care intră în componența mucoasei gastrice, a unor mucusuri etc.

mucinic, ~ă *smf* vz ***mucenic[2]***

muciniu *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: lat ***mucinium***] (Trs; Itm) Batistă.

mucinoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***mucinose***] (Med) Boală caracterizată prin infiltrarea mucinei în țesuturi.

muciorniță *sf* [At: ANTIPA, P. 196 / Pl: ? / E: cf *moceră, moceriță*] (Reg) Strat gros de nămol rău mirositor, provenit din putrefacția plantelor acvatice plutitoare Si: (reg) *ciulineț*.

mucios, ~oasă *a* vz ***mucos***

muciuflete *sm* [At: DLR ms / Pl: ? / E: ctm ***mucea[1]*** + ***nătăflete***] (Reg) Persoană care nu merită să fie luată în seamă Vz *mucos* **(1)**.

muciug *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: mg ***mucsok***] (Reg) Usuc care se găsește în lâna oilor.

mucleală *sf* [At: CV 1951, nr. 5, 25 / E: ***mucli*** + *-eală*] (Arg) Bătaie cu pumnii.

mucles *i* [At: ALECSANDRI, T. 736 / V: ***moc~, moclis*** / E: rrm ***muk les***] (Arg) **1** Cuvânt prin care se adresează cuiva îndemnul de a păstra un secret Si: (reg) *meclez* **(1)**. **2** Cuvânt prin care se impune cuiva tăcere Si: (reg) *meclez* **(2)**

mucli *vt* [At: GR. S. VII, 120 / Pzi: *~lesc* / E: rrm ***muklo***] (Arg) **1** (Îe) **A o ~** A nu mai riposta prin vorbe, a tăcea, recunoscându-se învins. **2** A lovi pe cineva la cap sau peste față cu pumnii.

mucoare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ori* / E: ml ***mucor, -oris***] (Reg) **1** Mucegai **(1)**. **2** Mucus. **3** (Spc) Muc **(1)**. **4** (Lpl) Mucozitate produsă în placenta animalelor, înainte de fătare. **5** Boală a cailor și a vitelor nedefinită mai îndeaproape Vz *râpciugă* **6** Epitet depreciativ pentru un tânăr flușturatic.

mucoasă *sf* [At: TEODORI, A. 78 / V: (rar) ***~oză*** / Pl: *~se* / E: fr ***muqueux, -euse***, lat ***mucosus***] Membrană producătoare de mucus, care căptușește sau învelește un organ cavitar și canalele care se deschid în exterior.

mucoid, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~co-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***mucoïde***] Care seamănă cu mucina.

mucoitină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 634 / Pl: *~ne* / E: fr ***mucoïtine***] Component al mucinei, obținut prin hidroliza acesteia.

mucon *sm* vz ***maimucoi***

muconeț *sn* [At: DLR ms / Pl: *~e* / E: ***muc***] (Reg) Muc ce se pune în opaițe.

mucopolizaharidă *sf* [At: LTR² / Pl: *~de* / E: fr ***mucopolysaccharide***] Substanță constituită din polizaharide combinate, într-o mică proporție, cu proteine, care se găsește în organismul animalelor, ca parte constitutivă a cartilajelor.

mucoproteidă *sf* [At: MACAROVICI, CH. 634 / Pl: *~de* / E: fr ***mucoprotéide***] Materie mucoasă care se găsește în secrețiile glandelor din corpul animalelor.

mucor *s* [At: DL / Pl: ? / E: fr ***mucor***] Specie de ciupercă din familia mucoraceelor.

mucoracee *sfp* [At: DL / E: fr ***mucoracées***] Familie de ciuperci inferioare microscopice, care se prezintă ca o pâslă filamentoasă, albă, cenușie sau brună, și care au o puternică acțiune în procesul de fermentație.

mucori *v* vz ***mucuri¹***

mucorit, ~ă *a* vz ***mucurit¹***

mucos, ~oasă [At: ANON. CAR. / V: ***~cios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***muc*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Persoană, copil) care are muci la nas, căruia îi curg mucii. **3** *a* (Spc) Epitet dat unei persoane tinere obraznice, impertinente și neserioase Vz *muciuflete, țângău*. **4** *a* (Reg; d. cai) Răpciugos. **5** *a* (D. membranele unor organe sau glande) Care secretează materii vâscoase. **6** *a* (D. membranele unor organe sau glande) Care produce mucus. **7** *a* (D. secreții organice) Care are aspect cleios, vâscos, gelatinos. **8** *sf* (Reg) Secreție a larvelor unor insecte. **9** (Rar; d. lumânări) Cu muc. **10** (Bot; reg; îc) **Cânepă ~oasă** Cânepă de toamnă la care sământa se formează în muc (**31**).

mucoză *sf* vz ***mucoasă***

mucozitate *sf* [At: VASICI, M. II, 190/21 / Pl: *~tăți* / E: fr ***mucosité***, it ***mucosita***] **1** Cantitate mare de mucus. **2** Lichid vâscos pe care îl conțin unele plante.

mucron *s* [At: GRECESCU, FL. 313 / Pl: ? / E: fr ***mucron***] Vârf scurt, subțire și ascuțit, cu care se termină anumite organe ale plantelor.

mucronat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 129 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***mucroné***, lat ***mucronatus***] (D. organe ale plantelor) Prevăzut cu mucron Si: (rar) *mucronulat*.

mucronulat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 375 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***mucronulé***] (Rar) Mucronat.

mucori *v* vz ***mucuri¹***

mucorit, ~ă *a* vz ***mucurit¹***

mucșor *sm, sn* vz ***mucușor***

muculeț [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 46 / Pl: (**1-6**) *~i*, (**7-20**) *~e* / E: ***muc*** + *-uleț*] (Șhp) **1-6** *sm* Muc (**1, 10-11**) (mic) Si: *mucușor* (**1-6**), (Trs) *mucuț* (**1-6**). **7-20** *sn* Muc (**15-16, 22-24, 26-27**) (mic) Si: *mucușor* (**7-20**), (Trs) *mucuț* (**7-20**).

mucure *sn* vz ***muc***

mucureală *sf* [At: ALR SN III, h 847 / V: ***~căr~*** / E: ***mucuri¹*** + *-eală*] (Ban; Olt) Mucegăire (**1**).

mucuri¹ *vir* [At: REV CRIT. III, 161 / V: ***~cări, ~cori*** / Pzi: 3 *~rește* / E: ***mucoare***] **1-2** (Ban; Olt) A (se) mucegăi.

mucuri² *v* vz ***mucări¹***

mucurit¹, ~ă [At: VÂRCOL, M. 87 / V: ***munc~, ~cor~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mucuri¹***] (Ban; Olt) **1** *a* Mucegăit. **2** *sn* Mucegai (**1**).

mucurit² *sn* vz ***mucărit***

mucus *sn* [At: DL / E: lat, fr ***mucus***] (Med) Secreție produsă de unele celule ale glandelor situate pe o membrană mucoasă Si: (înv) *muc* (**1**).

mucușor *smn* [At: BRĂESCU, A. 22 / V: ***mucșor*** / Pl: (**1-6**) *~i*, (**7-20**) *~oare* / E: ***muc*** + *-ușor*] **1-20** (Șhp) Muculeț (**1-20**).

mucuț *smn* [At: DDRF / Pl: (**1-6**) *~i*, (**7-20**) *~e* / E: ***muc*** + *-uț*] **1-20** (Trs) Mucușor (**1-20**).

mudă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ? / E: nct] (Dob; csc) Totalitate a sforilor cu care se strâng pânzele la o corabie.

mudejară *af* [At: DN³ / P: *mu~de~ha~* / E: fr, ***mudéjar***, sp ***mudejar***] (Îs) *Artă ~ă* Artă dezvoltată în sec. XII-XV în Spania, în teritoriul aflat sub stăpânirea feudalității catolice, care se caracterizează prin motive, forme și structuri islamice pătrunse în arta medievală spaniolă.

mudir *sm* [At: ȘIO II₂, 156 / Pl: *~i* / E: tc ***müdir***] (Trî) **1** Administrator al unei unități teritoriale. **2** Subprefect. **3** Primar.

mudiudioi *smi* [At: LEXIC REG. 46 / E: nct] (Reg) Om leneș.

mudmel *s* [At: SCRIBAN, D. / V: ***mom~, motm~, mutm~*** / Pl: nct / E: ger ***Mundmehl***] (Olt) **1** Făină albă de calitate superioară. **2** (Îla) **Alb ca ~ul** Foarte alb. **3** (Bot) Grâu moale (*Triticum dicoccum*).

mudurlău *sm* vz ***modârlău***

muegin *sm* vz ***muezin***

muezin *sm* [At: BOLINTINEANU, P. I, 343 / V: (înv) ***~egin*** / S și: *muezzin* / Pl: *~i* / E: tc ***müezzin***] Preot musulman care cheamă credincioșii, din vârful minaretului, la rugăciunile zilnice.

mufă *sf* [At: NICA, L. VAM. 163 / Pl: *~fe* / E: ger ***Muffe***] (Teh) Manșon.

mufetă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***mouffette***] Animal carnivor care trăiește în America.

muflă [At: NICA, L. VAM. 163 / V: ***~lu*** *sn* / Pl: *~le* / E: fr ***moufle***] **1** *sf* Încăpere a unui cuptor industrial sau de laborator, cu pereții refractari, în care materialul supus încălzirii nu vine în contact direct cu combustibilul sau cu gazele de ardere. **2** *sn* (Îs) *Scripete ~lu* Sistem de scripeți așezați pe același ax sau pe axe în prelungire Si: *pastică*.

muflon *sm* [At: AR (1829), 48¹/32 / Pl: ? / E: fr ***mouflon***] **1** Gen de mamifere care cuprinde reprezentanți ai ovinelor sălbatice, cu coarne groase în spirală. (*Ovis orientalis*). **2** Animal care face parte din acest gen.

muflu¹ *i* [At: GL 1962, nr. 456, 4/7 E: fo] (Rar; rep) Cuvânt care imită zgomotul produs de un om sau de un animal când mănâncă Si: *molf*.

muflu² *sn* vz ***muflă***

muflui *vi* [At: I. CR. IV, 121 / Pzi: 3 *mufluie* / E: ***muflu¹***] (Olt; d. animale) **1** A produce un zgomot caracteristic în timpul mâncării. **2** (Pex) A mirosi, a adulmeca.

mufluz, ~ă *smf* vz ***mofluz***

mufluzenie *sf* vz ***mofluzenie***

mofluzi *v* vz ***mofluzi***

mufluzie *sf* vz ***mofluzie***

mufluzire *sf* vz ***mofluzire***

mufluzit *sn* vz ***mofluzit***

mufluzlâc *sn* vz ***mofluzlâc***

muft *sn* vz ***moft***

muftagiu *sm* [At: POLIZU / V: ***~angiu, ~togiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***müfteci***] **1** (Înv) Cămătar. **2** (Pex) Om zgârcit și meschin.

muftangiu *sm* vz ***muftagiu***

mufti *sm* vz ***muftiu***

muftiu *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET.² I, 285 / V: (înv) ***mufti, muftu, muht~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***müfti***] **1** Șef religios al unei comunități musulmane mai mari. **2** (Spc; șîs *marele ~*) Conducător al cultului islamic dintr-o țară, având și atribuții judecătorești.

muftogiu *sm* vz ***muftagiu***

muftu *sm* vz ***muftiu***

mugăi *vi* [At: ALR I, 1072/842 / Pzi: 3 *mugăie* / E: fo] (Reg) **1** A mugi (**1**). **2** A mugi (**4**). **3** A mormăi¹.

mugător, ~oare *a* vz ***mugitor***

muget *sn* [At: CANTEMIR, IST. 174 / Pl: *~e* / E: ***mugi*** + *-et*] **1** Strigăt prelung, caracteristic, scos de unele animale cornute Si: *răget*, (rar) *mugit*, *mugitură*, (nob) *murmur* Vz *boncăit, boncăluit, zbieret*. **2** (Pan) Strigăt puternic, sfâșietor al omului Si: *răcnet, urlet*. **3** (Pan) Zgomot puternic și prelung produs de ape, de furtună, de vânt Vz *vâjâit, vuiet*. **4** (Pan) Șuierat puternic produs de geamanduri, sirene, mașini etc. **5** (Pan) Zgomot puternic produs de o armă de foc.

mughet *sn* [At: DN^3 / S și: *muguet* / Pl: ? / E: fr ***muguet***] (Blg) Boală a mucoaselor datorată unei ciuperci, care apare mai ales în gură la sugari Si: (pop) *mărgăritărel*.

mugi *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 79^r/32 / Pzi: 3 *~gește* și *muge* / E: ml ***mugire***] **1** (D. animale cornute) A scoate sunete prelungi, caracteristice Si: *a rage*, (reg) *a mugăi* Vz *boncăi*, *boncălui*, *zbiera*. **2** (Nob; îe) **Nici îi** (sau **le**) **fuge, nici îi** (sau **le**) **~ge** Se spune despre cei pe care nu-i interesează, cărora nu le pasă de cineva sau de ceva. **3** (Pex; reg; d. roiuri de albine) A bâzâi. **4** (Pan; d. oameni) A striga puternic, sfâșietor Si: *a zbiera*, *a urla*, *a răcni*. **5** (Pan; d. elemente ale naturii) A produce zgomote puternice și prelungite Si: *a urla*, *a vui*. **6** (Pan; d. unele instrumente muzicale, unelte etc.) A produce prin lovire, frecare etc. sunete puternice. **7** (Pan; d. arme de foc) A bubui.

mugilid *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~de* / E: fr ***mugilidés***] **1** (Lpl) Familie de pești marini care au solzi și pe cap (*Mugilidae*). **2** (Șls) Pește din această familie.

mugind, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 75 / Pl: *~nzi*, *~e* / E: ***mugi***] (D. elemente ale naturii) Care mugește (**5**).

mugire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***mugi***] **1** Emitere de sunete prelungi, caracteristice de către unele animale cornute. **2** Producere a unor zgomote puternice și prelungite de către elementele naturii.

mugit *sn* [At: GORJAN, H. I, 16/25 / Pl: *~uri* / E: ***mugi***] (Rar) Muget (**1**).

mugitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, IST. 89 / V: (înv) ***~iu, ~găt~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***mugi*** + *-tor*] **1** (D. unele animale) Care mugește (**1**). **2** (Pan; d. elemente ale naturii) Care mugește (**5**). **3** (Pan; d. instrumente muzicale) Care mugește (**6**).

mugitoriu *a* vz ***mugitor***

mugitură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***mugi*** + *-tură*] (Rar) Muget (**1**).

mugur *sm* [At: CORESI, EV. 100 / V: ***~e*** / Pl: *~i* / E: cf alb *mugull*] **1** Organ complex al plantelor superioare, format din vârful vegetativ și din frunze tinere acoperite de frunzulițe solzoase. **2** (Reg; îe) **A fi ca ~ul brumat** A fi trist, posomorât. **3** (Fig) Copil. **4** (Fig) Urmaș. **5** (Reg) Boboc de floare. **6** (Pex) Floare de salcie, de papură, de alun. **7** (Pex) Mlădiță. **8** Extremitate rotunjită a anumitor organe sau părți ale corpului animalelor Vz *vârf*. **9** Excrescență mică, de natură patologică, formată pe unele organe. **10** Parte a pieptului dintre picioarele de dinainte, la vite, la cerb, la căprioară și la alte animale sălbatice.

mugura *v* vz ***muguri***

mugurаș *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i* / E: ***mugur*** + *-aș*] **1-16** (Șhp) Mugur (**1, 3-9**) (mai mic) Si: *mugurel* (**1-16**).

mugurat, ~ă *a* vz ***mugurit***

mugure *sm* vz ***mugur***

mugurel *sm* [At: ȘEZ. XX, 119 / V: (reg) ***muhu~*** / Pl: *~ei*, (reg, *sn*) *~e* / E: ***mugur*** + *-el*] **1-16** (Șhp) Mugurаș (**1-16**). **17** (Reg) Motiv decorativ cu care se împodobesc fețele cojoacelor, ale pieptarelor etc. **18** (Reg) Parte mai curată, mai aleasă a făinii Vz *lamură*.

muguri *vi* [At: N. TEST. (1648), 32^r/18 / V: (cscj) ***~ra*** (Pzi: 3 *~rează* și *mugură*) / Pzi: 3 *~rește* / E: ***mugur***] (Îrg; d. plante) A înmuguri.

mugurire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***muguri***] (Îdt) Înmugurire.

mugurit, ~ă *a* [At: LB / V: ***~rat*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***muguri***] (Îrg; d. plante) Înmugurit.

muhadit *sm* [At: (a. 1792) ȘIO II$_2$, 156 / Pl: *~iți* / E: tc ***muhaddid***] (Tcî) Inginer hotarnic.

muhafiz *sm* [At: BELDIMAN, E. 68/9 / V: ***~făz*** / Pl: *~i* / E: tc ***muhafiz***] (Tcî) Comandant militar turc al unei cetăți Vz *guvernator*.

muhafăz *sm* vz ***muhafiz***

muhai^1 *sn* [At: H IX, 496 / Pl: *~e*, *~uri* / E: cf *buhai*] (Mun) Căciulă mare, diformă, urâtă.

muhai^2 *sn* vz ***mohair***

muhaia *sf* [At: DEX^2 / P: *~ha~ia* / Pl: *~iele* / E: tc ***mühayye***] (Tcî; asr) **1** Om prost. **2** Om fraier. **3-4** Hahaleră (**2-3**).

muhaier *sn* vz ***mohair***

muhair *sn* vez ***mohair***

muhamedan, ~ă *smf*, *a* vz ***mahomedan***

muhamedinesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, HR. 23 / Pl: *~ești* / E: np ***Muhamed***] (Îvr) Mahomedan (**1**).

muhasebea *sf* [At: ȘIO II$_2$, 83 / V: ***bu~*** / Pl: ? / E: tc ***muhasebe***] (Tcî) **1** Control al conturilor statului, încheiere și predare a socotelilor statului. **2** (Ccr) Birou, cancelarie în care se încheiau socotelile statului.

muhimaturi *snp* [At: DUMITRACHE / E: tc ***mühimmat***] (Tcî) Muniții.

muhondos, ~oasă *a* [At: ALR II, 3670/310 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***mohoandă*** + *-os*] (Reg) Idiot.

muhonie *sf* vz ***mohonie***

muhor *sn* vz ***mohor^1***

muhoriște *sf* [At: DLR / Pl: *~ti* / E: ***muhor*** + *-iște*] (Reg) Loc pe care crește mohor^1.

muhtiu *sm* vz ***muftiu***

muhur *sn* [At: (a. 1707) ap. TDRG / Pl: ? / E: tc ***mühür***] (Tcî) Sigiliu.

muhurdan *sn* [At: ȘIO II$_1$, 265 / E: tc ***buhurdan***] (Tcî) Vas folosit de frizeri pentru spălatul pe cap al clienților.

muhurdar *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL. XIX, 389 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: tc ***mühürdar***] Înalt dregător turc care avea sarcina de a păstra sigiliul și de a-l aplica pe actele oficiale.

muhurdariu *sm* vz ***muhurdar***

muhurel *sn* vz ***mugurel***

muhuriu, ~ie *a* vz ***mohoriu***

muhzur-aga *sm* [At: LET.^{2} III, 240 / V: (înv) ***murz~, muz~*** / Pl: ? / E: tc ***muhzir-aga***] **1** Căpetenie de ieniceri care avea funcția de a inspecta închisoarea de la palatul marelui vizir. **2** Om de încredere al marelui vizir.

muia [At: PSALT. HUR. 46^v/1 / V: (înv) ***a~***, (reg) ***moia*** / Pzi: *moi* și (îvr) *~iez* / E: ***moale^1*** cf fr *mouiller*] **1** *vt* A umezi un obiect introducându-l într-o substanță lichidă. **2** *vt* (Spc) A introduce un aliment într-un lichid pentru a face să fie mai moale^1 (**1**). **3** *vt* (Spc) A băga rufele murdare în apă cu sodă, cu săpun etc. și a le ține câtva timp înainte de spălare. **4** *vt* (Spc) A întinge cu pâine sau cu mămăligă în grăsime, în sos etc. **5** *vt* A uda. **6** *vt* A stropi. **7** *vt* (Spc) A îmbiba pământul cu apă făcându-l să devină moale^1 (**1**). **8** *vt* (Spc) A transforma o materie în formă de pulbere în pastă prin amestecare cu un lichid. **9** *vt* A face să devină mai moale^1 (**1**), mai puțin dur, mai puțin consistent sau mai puțin țeapăn. **10** *vt* A face mai suplu. **11** *vt* (Prc) A frăgezi. **12** *vt* (Fam; îe) **A ~ coada** A-și mai reduce din pretenții. **13** *vr* A deveni mai elastic, mai puțin rigid. **14** *vr* (D. ger, ploaie, vânt etc.) A scădea în intensitate. **15** *vr* (D. timp, vreme) A fi mai puțin rece Si: *a se încălzi*. **16** *vt* (Reg) A reduce tăria unei băuturi alcoolice prin amestecare cu apă. **17** *vr* (D. ființe și d. părți ale corpului lor) A-și pierde puterile Si: *a se moleși* (**1**). **18** *vr* (Fam; îe) **A i se ~ (cuiva) balamalele** A-i slăbi cuiva puterile. **19** *vr* (D. mișcări) A-și domoli avântul Si: *a se încetini*, *a se tempera*. **20** *vt* (Fig; pfm; îe) **A ~ (cuiva) oasele** sau **ciolanele** A bate zdravăn pe cineva. **21-22** *vtr* (Fig) A (se) îndupleca. **23-24** *vtr* (Fig) A (se) înduioșa. **25-26** *vtr* (Fig) A (se) potoli. **27** *vr* (D. ceea ce spune cineva) A căpăta un conținut mai puțin aspru. **28** *vr* **A i se ~ (cuiva) gura** A nu mai avea curajul să vorbească. **29** *vr* A schimba, a atenua tonul și conținutul celor spuse. **30** *vt* (Fon) A palataliza. **31** *vt* A scălda.

muiacios, ~oasă *a* vz ***muiecios***

muiaj *sn* [At: DN^3 / P: *mu-iaj* / Pl: ? / E: fr ***mouillage***] **1** Loc de ancorare într-un port. **2** Manevră de aruncare a ancorei.

muială *sf* [At: ALR II, 3551/130 / E: ***muia*** + *-eală*] (Reg; îlv) **A băga la ~** A pune într-un lichid pentru a se înmuia.

muiant, ~ă [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 128 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***mouillant***] (Teh; d. substanțe) **1** *a* Care moaie (**9**), care face să devină suplu, elastic Si: *emolient*. **2** *sn* Produs chimic auxiliar folosit în industria textilă pentru îndepărtarea cerurilor și a grăsimilor de pe fibre.

muiare^1 *sf* vz ***muiere^1***

muiare^2 *sf* vz ***muiere^2***

muiastră *a* vz ***măiestru***

muiat[1] *sn* [At: I. CR. 78 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***muia***] **1-4** Muiere[2] **(1-4)**. **5** Udare. **6** Stropire. **7-12** Muiere[2] **(7-12)**. **13** Umezire. **14** Frăgezire. **15** Moleșire **(1)**.

muiat[2], ~ă [At: LB / V: (reg) ***moi~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***muia***] **1** *a* Care s-a umezit, care s-a udat prin introducerea într-un lichid. **2** *a* Care a devenit moale[1] **(1)** prin îmbibare cu un lichid. **3** *a* Care este lipsit de duritate. **4** *smp* (Reg; îf *muieți*) Bucăți de pâine tăiate în cuburi mici, care se moaie **(1)**, în lapte, ceai, supă etc. **5** *a* Cu hainele îmbibate cu apă Si: *plouat, udat*. **6** *a* (D. materii în formă de pulbere) Prefăcut în pastă prin amestecare cu un lichid. **7** *a* (Fig) Lipsit de vigoare, de energie Si: *moleșit* **(1)**, *vlăguit*. **8** *a* (Fig) Abătut. **9** *a* (D. glas, vorbire) Cu intensitate scăzută Si: *domolit, încet, potolit*. **10** *a* (D. țesături sau obiecte de îmbrăcăminte) Întrețesut cu fire de aur. **11** *a* (Pex; d. oameni) Îmbrăcat cu haine din țesături cu fire de aur. **12** *a* (Pgn; d. oameni) Îmbrăcat cu haine frumoase, elegante. **13** *a* (Fon; d. consoane) Palatalizat.

muică *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ici* / E: cf *mamă, mamucă[1]*] (Reg) **1** Mamă (1). **2** (Dov) Mamă (2). **3** Bunică.

muichiță *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 310 / V: ***muchi~*** / Pl: ? / E: ***muică*** + *-iță*] **1-6** (Reg; șhp) Muică **(1-3)** Si: (reg) *muiculiță*.

muiculiță *sf* [At: GRAIUL, I, 55 / Pl: ? / E: ***muică*** + *-uliță*] (Olt) Muichiță.

muie *sf* [At: BL II, 174 / V: ***mâie, moi s*** / Pl: (rar) *mui* / E: rrm ***mui***] (Arg) **1** Gură. **2** (Îe) **A duce cu ~ia** A face promisiuni înșelătoare Si: *a amăgi, a înșela*. **3** (Îae) A duce cu vorba. **4-5** (D. bărbați; îe) **A da ~** (A invita o femeie să practice sau) a practica sexul oral. **6** (Șîe **a da ~**) Invitație la sex oral adresată unei persoane indiferent de sex, cu intenția de a jigni, de a înjosi. **7** Gest făcut prin ridicarea degetului cel mai lung de la mână și strângerea celorlalte patru, eventual orientându-l în direcția gurii, cu semnificația de muie **(4-6)**. **8-9** (Rar; îe) **A da ~ la statuie** A sfida (lumea în general sau) simbolurile ei consacrate.

muiecios, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~iac~, moi~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***muia*** + *-ăcios*] (Rar) **1-2** Care înmoaie **(9-10)**, care face să fie mai suplu, mai puțin dur. **3** Mlădios **(1)**.

muierar *a* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***muiere*** + *-ar*] (Reg) Afemeiat.

muieraret *a* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 22^v/3 / V: ***~riț*** / E: ***muiere[1]*** + *-aret*] (Înv) Afemeiat.

muierariț *a* vz ***muieraret***

muierașă *sf* [At: ȘEZ. IV, 191 / Pl: *~șe* / E: ***muiere[1]*** + *-așă*] **1-9** (Reg; șhp) Muierușă **(1-9)**.

muieratic, ~ă *a* [At: CREANGĂ, P. 232 / Pl: *~ici, ~ice* / ***muiere[1]*** + *-atic*] **1** *a* (Reg) Muieresc **(4)**. **2** *av* (Reg) Muierește. **3-4** *av, a* (Reg; pex; dep) (Într-un mod) lipsit de vigoare. **5** *a* (Fam; d. bărbați) Afemeiat.

muiercană *sf* [At: DUNĂREANU, GH. 31 / Pl: *~ne* / E: cf *muiere[1]*] (Reg) Femeie afurisită, rea, ticăloasă.

muierce *sm* [At: POLIZU / V: ***~a*** / Pl: ? / E: drr ***muiercios***] (Prt) **1** Bărbat afemeiat Si: (reg) *muierotcă* **(1)**, *muiergiu*. **2** Om fricos, laș. **3** Bărbat căruia îi place să se amestece în îndeletniciri specific femeiești, care se comportă ca o muiere **(1)** Si: (reg) *muierotcă* **(2)**.

muiercea *sm* vz ***muierce***

muiercios *am* [At: MAT. DIALECT. I, 23 / Pl: *~oși* / E: ***muiere*** + *-cios*] (Olt; d. bărbați) Care are preocupări sau atitudini caracteristice femeilor.

muiere[1] *sf* [At: PSALT. HUR. 112^r/21 / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~ri* și (înv) *~iare* / E: ml ***mulier, -ris***] (Îvp; șdp) **1** Femeie. **2** (Reg; șîs *~ fată*) Fecioară. **3** (Reg; îcs) *De-a ~a în târg* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **4** (Înv; îs) *~ slobodă, ~ îmblătoare* Prostituată. **5** Soție. **6** (Îlv) **A lua (de) ~** A se căsători.

muiere[2] *sf* [At: PISCUPESCU, O. 305/12 / V: (înv) ***~iare, moi~, moire*** / Pl: *~ri* / E: ***muia***] **1** Umezire a unui obiect introducându-l într-o substanță lichidă Si: *muiat[1]* **(1)**, *muietură* **(1)**. **2** (Spc) Introducere a unui aliment într-un lichid pentru a face să fie mai moale[1] **(1)** Si: *muiat[1]* **(2)**, *muietură* **(2)**. **3** (Spc) Introducere a rufelor murdare în apă cu sodă, cu săpun etc. cu câtva timp înainte de spălare Si: *muiat[1]* **(3)**, *muietură* **(3)**. **4** (Spc) Întingere cu pâine sau cu mămăligă în grăsime, în sos etc. Si: *muiat[1]* **(4)**. **5** Udare. **6** Stropire. **7** (Spc) Îmbibare a pământului cu apă făcându-l să devină moale[1] **(1)** Si: *muiat[1]* **(7)**. **8** (Spc) Transformare a unei materii în formă de pulbere în pastă prin amestecare cu un lichid Si: *muiat[1]* **(8)**. **9** Diminuare a durității, a rigidității Si: *muiat[1]* **(9)**. **10-11** Sporire a (plasticității sau) elasticității unui material Si: *muiat[1]* **(10-11)**. **12** Creștere a supleței Si: *muiat[1]* **(12)**. **13** Umezire. **14** Frăgezire. **15** Moleșire **(1)**. **16** (Fon) Palatalizare.

muiereînic *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici* / E: ***muiere[1]*** + *-elnic*] (Îdt) Afemeiat.

muieresc, ~ească *a* [At: COD. VOR. 152/7 / Pl: *~ești* / E: ***muiere[1]*** + *-esc*] (Îvp; șdp) **1** Care aparține muierii[1] **(1)** Si: *feminin* **(1)**. **2** Referitor la muiere[1] **(1)** Si: *feminin* **(2)**. **3** Specific muierii[1] **(1)** Si: *feminin* **(3)**. **4** De muiere[1] **(1)** Si: *muieratic* **(1)**, (îrg) *muieros* **(1)**. **5** (Îs) *Parte ~ească* Sex femeiesc.

muierește *av* [At: DEX / E: ***muiere[1]*** + *-ește*] (Îvp; șdp) Ca o muiere[1] **(1)** Si: *femeiește, muieratic* **(2)**.

muieret *sn* [At: BIBLIA (1688), 631[2]/54 / Pl: *~uri* / E: ***muiere[1]*** + *-et*] (Îvp; șdp) **1** (Lsg; csc) Mulțime de femei Si: (reg) *muierime, muieriș, muierlâc*. **2** (Lpl) Femei.

muieret *a* [At: JAHRESBER. XVII, 53 / Pl: *~eți* / E: ***muiere[1]*** + *-eț*] (Îrg) Afemeiat.

muiergiu *sm* [At: CV 1949, nr. 8, 34 / Pl: *~ii* / E: ***muiere[1]*** + *-giu*] (Mun) Muierce **(1)**.

muieri *vr* [At: GANE, N. I, 187 / Pzi: *~resc* / E: ***muiere[1]***] (Reg; dep; d. bărbați) **1-2** (A căpăta însușiri sau) a adopta atitudini caracteristice femeilor.

muierie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***muiere[1]*** + *-ie*] (Îvr) Perioadă a menstruației.

muierime *sf* [At: POLIZU / Pl: *~mi* / E: ***muiere[1]*** + *-ime*] (Reg; csc) Muieret **(1)**.

muieriș *sn* [At: CDDE / Pl: ? / E: ***muiere[1]*** + *-iș*] (Reg; csc) Muieret **(1)**.

muierlâc *sn* [At: ALAS 28 XI, 1937, 8/4 / Pl: ? / E: ***muiere[1]*** + *-lâc*] (Reg; csc) Muieret **(1)**.

muieroi, ~oaie *sfi* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: ***muiere[1]*** + *-oi*] **1-6** (Îrg; șdp) Muiere[1] **(1-2, 5)** (voinică). **7** Femeie bârfitoare, intrigantă, certăreață.

muieros, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), 439[1]/43 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***muiere[1]*** + *-os*] **1** (Îrg; dep) Muieresc **(4)**. **2** (Reg) Afemeiat.

muierotcă *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~tci* / E: ***muiere*** + *-otcă*] (Reg) **1-2** Muierce **(1, 3)**. **3** (Ban) Bărbat lipsit de energie, care se lasă condus de femei. **4** Om spân.

muierușă *sf* [At: PALIA (1581), 32/8 / Pl: *~șe* și *~și* / E: ***muiere[1]*** + *-ușă*] **1-9** (Îrg; șhp) Muiere[1] **(1-2, 5)** (tânără sau) mică de statură Si: (îrg) *muierușcă* **(1-9)**, *muieruță* **(1-9)**, (reg) *muierașă* **(1-9)**. **10** (Îvr) Femelă.

muierușcă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ști* și *~ște* / E: ***muiere[1]*** + *-ușcă*] **1-9** (Îrg; șhp) Muierușă **(1-9)**. **10** Femeie rea, cârtitoare, cicălitoare. **11** (Îrg) Femelă. **12** (Lpl; îf *muierușe*) Cânepă de toamnă. **13** Piesă la războiul de țesut, în formă de lopățică, cu ajutorul căreia se fixează pânza ca să nu se miște în timpul lucrului Si: *femeiușcă*, (reg) *măiuț, mână[1], scândurită*.

muieruță *sf* [At: MAIOR, D. 94/23 / Pl: *~țe* / E: ***muiere[1]*** + *-uță*] **1-9** (Îrg; șhp) Muierușă **(1-9)**.

muietec *sm* vz ***măietic***

muietic *sm* vz ***măietic***

muietoare *sf* vz ***mâietoare***

muietor, ~oare [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***moi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***muia*** + *-ător*] **1** *a* (Rar; d. lichide) Care moaie **(1)**. **2** *a* (Rar) Emolient. **3** *sf* (Mun) Zeamă groasă, sos de mâncare în care se moaie pâine sau mămăligă Si: (reg) *muietură* **(2)**. **4** (Reg) Hrană pentru puii mici, făcută din mălai amestecat cu apă.

muietură *sf* [At: POLIZU / V: ***moi~*** / Pl: *~ri* / E: ***muia*** + *-ătură*] **1-3** (Rar) Muiere[2] **(1-3)**. **4** (Trs; ccr) Muietoare **(3)**. **5** Muietoare **(4)**. **6** (Reg) Timp umed, ploios.

mujar *sn* vz ***mojar***

mudai *sn* vz ***mujdei***

mujdar *s* [At: VICIU. GL. / V: ***~der, moj~*** / Pl: nct / E: cf *mujdei*] **1** (Trs; Mar) Mujdei **(1)**. **2** (Mar) Lichid care se scurge din gunoiul vitelor Si: (reg) *mustăreață*.

mujdă *sf* vz ***mejdă***

mujdea *sf* [At: (a. 1715) ap. TDRG / Pl: *~ele* / E: tc ***müjde***] (Tcî) Veste.

mujdeală *sf* [At: COMAN, GL. / V: ***moșge~*** / E: ***mujdi***[2] + *-eală*] (Reg) Mujdei **(1)**.

mujdei [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***mojdai, moj~, ~dai, ~eu*** / Pl: (rar) *~e, ~uri* / E: ***must + de + ai***] **1** *sn* Preparat comestibil din usturoi pisat amestecat cu apă sau supă, oțet, borș și sare Si: (reg) *mujdeală*, *mujdar* **(1)**. **2** *sn* (Îe) **A avea ~ la inimă** A fi plin de mânie, furios. **3** *sn* Usturoi pisat (amestecat cu apă) folosit în medicina populară. **4** *s* (Reg; îf *mojdai*) Ciorbă acrită cu borș.

mujdeier *sn* [At: ȘEZ. VIII, 89 / V: ***mojdi~*** / Pl: *~e* / E: ***mujdei*** + *-ar*] (Reg) Băț scurt cu care se pisează usturoiul pentru a face mujdei.

mujder *s* vz ***mujdar***

mujdeu *sn* vz ***mujdei***

mujdi *vt* [At: ALRM SN I, h 157/2 / Pzi: *~desc* / E: cf *mujdei*] (Reg) A strivi strugurii.

mujeală *sf* vz ***mânjeală***

mujer *sn* vz ***mojar***

muji *v* vz ***mânji***

mujic, ~ă *smf* vz ***mojic***

mujicaș [At: (a. 1824). IORGA, S. D. VIII, 172 / V: ***~juc~*** (Pl: *~e*) *sn*, ***muzi~*** *sm* / Pl: *~i* / E: mg ***muzsikas***] **1** *sm* (Trs) Muzicant **(1)**. **2** *sm* Lăutar. **3** *sn* (Reg; îf *mujucaș*) Petrecere cu lăutari.

mujicime *sf* vz ***mojicime***

mujlic *s* vz ***mișling***

mujlinc *s* vz ***mișling***

mujucaș *sn* vz ***mujicaș***

mul[1] *sm* [At: J. CIHAC, I. N. 56/6 / Pl: *~i* / E: lat ***mulus, -i***] (Ltî) Catâr.

mul[2] *sn* vz ***mâl***

mul[3] *ss* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 328 / E: ger ***Mull***] (Rar) Muselină.

mul[4] *s* [At: NEGULICI / V: ***mulă*** *sf* / Pl: nct / E: fr ***moule***] (Rar) **1** Mulaj **(1)**. **2** (Pex) Tipar, formă.

mul[5] *s* [At: DLR / E: fr ***moule***, ger ***Mull***] (Glg) Humus caracteristic solurilor în care descompunerea masei vegetale se face mai repede decât acumularea ei.

mula[1] [At: NEGULICI / Pzi: *~lez* / E: fr ***mouler***] **1** *vt* (C. i. materiale, obiecte) A executa prin turnare într-un tipar sau într-o matriță. **2** *vt* (Fig) A da forma dorită Si: *a fasona, a modela*. **3** *vt* (Pex) A transforma. **4** *vt* (C. i. o parte a corpului sau corpul omenesc) A scoate în relief Si: *a contura, a reliefa*. **5** *vr* (D. obiecte de îmbrăcăminte) A se lipi de corp conturându-i formele.

mula[2] *sf* vz ***mola***[2]

mulagiu *sn* vz ***mulaj***

mulaj *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 133 / V: (iuz) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***moulage***] **1** Reproducere în ipsos sau în alte materiale plastice a unui obiect, obținută prin mulare Si: (rar) *mul*[4]. **2** Reproducere exactă a unui model de îmbrăcăminte, executată din pânză sau din hârtie, cu ajutorul căreia se verifică, prin probă, croiala, modelul etc.

mular[1] *sm* [At: (a. 1805) GRECU, P. 117 / V: ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ngr ***μουλάρι***] (Grî) Catâr.

mular[2] *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***mul***[1] + *-ar*] (Îvr) Om care mână catârii.

mulard *sm* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***mulard***] Specie de rață hibridă, obținută prin încrucișarea dintre masculul din rasa leșească și femela din rasa comună.

mulare *sf* [At: DL / Pl: *~lări* / /E: ***mula***] (D. materiale, obiecte) Executare a unui obiect prin presarea materialului într-un tipar sau într-o matriță.

mulargiu *sm* [At: ATLAS 8 IV, 1934, 3/7 / Pl: *~ii* / E: ***mular***[1] + *-giu*] **1-2** (Nob) Păzitor sau proprietar de catâri.

mulariu *sm* vz ***mular***[1]

mulat, ~ă *smf* [At: LM / E: ger ***Mulatte***] (Înv) Mulatru.

mulatru, ~ă *smf* [At: IST. AM. 75v/7 / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***mulâtre***] Persoană născută dintr-un negru și o femeie albă sau dintr-o negresă și un bărbat alb Si: (înv) *mulat* Vz *metis*.

mulă[1] *sf* [At: LM / V: ***molă*** / Pl: *~le* / E: cf *mul*[1]] (Reg) **1** Catâr, fără deosebire de sex. **2** Epitet pentru un cal urât, mare și greoi. **3** Epitet pentru un om lipsit de energie, moale, prost, nepriceput. **4** Om tăcut, morocănos.

mulă[2] *sf* vz ***mul***[4]

mulăceag *sn* [At: KLEIN, D. 168 / V: ***măl~, moloc~, ~ățsag, ~luc~, ~lutc~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***mulatság***] (Trs) **1** Petrecere. **2** Ospăț.

mulăti *v* vz ***mulătui***

mulățsag *sn* vz ***mulăceag***

mulătui *vir* [At: DDRF / V: ***măl~, molăti, mol~, molotoi, mulăti*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***mulat***] (Trs) A petrece.

mulc *av* vz ***mâlc***[1]

mulcămi *v* vz ***molcomi***

mulcel, ~ea *a* vz ***molicel***

mulcică *a* vz ***molicel***

mulcela *vr* [At: T. PAPAHAGI, C. A. 69 / Pzi: 3 *~lează* / E: ***mulcel***] (Reg; d. fructe) A se coace.

mulcom *av* vz ***molcom***

mulcomi *v* vz ***molcomi***

mulcomire *sf* vz ***molcomire***

mulcomiș *av* vz ***molcomiș***

mulcomit, ~ă *a, sn* vz ***molcomit***

mulcomitor, ~oare *a* vz ***molcomitor***

mulctă *sf* [At: MUREȘANU, P. 218/17 / Pl: ? / E: lat ***mulcta***] (Ltî) **1** Pedeapsă. **2** Amendă.

mulcu *av* vz ***mâlc***[1]

mulcucui *vt* [At: ARH. OLT XXI, 270 / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg; cu complementul „vorbă") A vorbi neclar Si: *a îngăima*.

mulcum *av* vz ***mulcom***

mulcumi *v* vz ***molcomi***

muldă *sf* vz ***moldă***

muldovan, ~ă *smf, a* vz ***moldovean***

mulduvan, ~ă *smf, a* vz ***moldovean***

muldovinesc, ~ească *a* vz ***moldovenesc***

muletă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr, sp ***muleta***] Bucată de stofă roșie, de care se servesc luptătorii cu tauri pentru a ațâța animalul.

mulgaci *smi* [At: CHEST. V, 25/77a / E: ***mulge*** + *-aci*] (Reg) Mulgător **(2)**.

mulgar, ~ă [At: I. IONESCU, D. 369 / V: ***~e*** *sf* / Pl: **(1, 2)** *~e, ~gări*, **(3)** *~i*, **(4)** *~e* / E: ***mulge*** + *-ar*] (Reg) **1-2** *sf, af* Mulgătoare **(1-2)**. **3** *sm* Mulgător **(2)**. **4** *sn* Vas în care se mulge laptele Si: (reg) *mulgăriță*.

mulgare[1] *sf* [At: CHEST. V, 40 / Pl: *~gări* / E: ***mulge***] (Reg) **1** Muls **(1)**. **2** (Îlv) **A băga (sau a da) oile pe ~** A mulge oile, toamna, pentru a prepara laptele pentru iarnă. **3** Cantitate de lapte obținută de la o turmă întreagă la un muls, și care servea ca unitate de măsură pentru stabilirea cantității de lapte ce se cuvenea proprietarului Si: (reg) *mulsoare* **(2)**, *mulsură* **(2)**. **4** Parte a staulului unde se închid oile și unde se trec apoi prin strungă pentru a fi mulse.

mulgare[2] *sf* vz ***mulgar***

mulgaș, ~ă [At: HEM 2826 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mulge*** + *-aș*] (Reg) **1** *sm* Mulgător **(2)**. **2-3** *sf, af* Mulgătoare **(1-2)**.

mulgăreață [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ețe* / E: ***mulge*** + *-ăreață*] (Reg) **1-2** *sf, af* Mulgătoare **(1-2)**. **3** *sf* Strungă la stână.

mulgărie *sf* [At: GLOSAR. REG / Pl: *~ii* / E: ***mulgară*** + *-ie*] (Reg) Adăpost, încăpere etc. la stână, în care se mulg oile.

mulgăriște *sf* [At: CHEST. V/II supl. / Pl: *~ti* / E: ***mulgară*** + *-iște*] (Reg) Loc în care se mulg oile Si: (reg) *mulsoare*.

mulgăriță *sf* [At: A I 13 / Pl: *~țe* / E: ***mulge*** + *-ăriță*] (Reg) Mulgar (3).

mulgășiță *sf* [At: CDDE 176 / Pl: *~țe* / E: ***mulgașă*** + *-iță*] (Ban) Oaie care lasă să-i curgă laptele.

mulgător, ~oare [At: PSALT. 162 / Pl: *~i, ~oare*/ E: ***mulge*** + *-ător*] **1-2** *sf, af* (Oaie, vacă etc.) care dă lapte, care se mulge Si: (reg) *mulgară* (**1-2**), *mulgașă* (**1-2**), *mulgăreață* (**1-2**), (Ban) *mulzare* (**1-2**). **3** *smf* Persoană care mulge oile, vacile etc. **4** *smf* (Orn; îc) **~ul~capelor** Lipitoare (*Hirudo medicinalis*). **5** *sf* (Reg) Deschizătură de la strungă, pe unde trec oile la muls. **6** *sf* (Reg; pgn) Strungă. **7** *sf* (Reg) Parte a după-amiezii, în jurul orei 6, când se mulg oile.

mulgătură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***mulge*** + *-ătură*] **1** (Rar) Muls. **2** (Ccr) Lapte muls.

mulge [At: PRAV. 9 / Pzi: *mulg* / E: ml ***mulgere***] **1** *vt* A extrage, manual sau mecanic, laptele din ugerul femelelor unor animale domestice. **2** *vt* (Îe) **A ~ oaia din zbor** A ști să profite de împrejurări. **3** *vt* (Reg; d. femeile care alăptează) A-și stoarce laptele din mamele. **4** *vr* (Reg; d. copii) A urina. **5** *vt* (Fig; c. i. o persoană sau o colectivitate) A exploata. **6** *vt* (Fig) A trage foloase, a profita de pe urma cuiva sau a ceva. **7** *vt* (Orn; reg; îc) **~capre** Lipitoare (*Hirudo medicinalis*).

mulgere *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***mulge***] Muls.

mulgu *av* vz ***mâlc***[1]

muli *v* vz ***mâli***

mulina *vt* [At: DN / Pzi: *~nez* / E: fr ***mouliner***] (Rar; c. i. mai multe fire de mătase) A răsuci pentru a obține un singur fir mai uniform, cu aspect mai frumos și cu o rezistență mai mare.

mulinare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 497 / Pl: *~nări* / E: ***mulina***] Răsucire a mai multor fire de mătase pentru a obține un singur fir mai uniform, cu aspect mai frumos și cu o rezistență mai mare.

muline *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***moulinet***] **1** (La scrimă) Mișcare de rotație rapidă făcută cu spada sau cu floreta. **2** (Îe) **A face ~uri** A imprima unui baston sau unei săbii o mișcare de rotație rapidă.

mulinetă *sf* [At: DER / Pl: *~te* / E: fr ***moulinet***] **1** Unealtă de pescuit, constituită dintr-un tambur cu o manivelă, care servește la strângerea și bobinarea firului de pescuit, și dintr-un dispozitiv de frânare, pentru reglarea vitezei de derulare a acestui fir Si: (reg) morișcă (**5**). **2** Mică elice folosită la frânele aerodinamice de încercare. **3** Elice mică montată în partea anterioară a unei elice propulsoare de avion pentru reglarea automată a pasului acesteia.

mulineu *sn* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: fr ***mouliné***] Fir răsucit de mătase sau de bumbac, bine răsucit, folosit la brodat.

muling *s* vz ***mișling***

mulit, ~ă *a* vz ***mâlit***

mulitură *sf* vz ***mâlitură***

mullit *sn* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: eg ***mullite***] Silicat de aluminiu foarte refractar, incolor sau roz, cu luciu sticlos, conținut în materiale aluminoase și argiloase.

muls *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***mulge*** cf lat *mulsus*] **1** Extragere a laptelui din ugerul unor animale domestice femele Si: (reg) *mulgare*[1] (**1**), *mulgătură*, *mulgere*, (rar) *mulsatură*, *mulsoare* (**1**), *mulsură* (**1**), *mulzare* (**2**). **2** (Reg; îs) *~ul măsurii* Mulgare[1] (**2**) **3** (Îs) *Vacă de ~* Se spune despre o persoană care, din slăbiciune sau din prostie, se lasă exploatată, de pe urma căreia cineva trage foloase materiale. **4** (Îs) *Mașină de ~* Aparat destinat mulgerii mecanice. **5** (Reg; îs) *~ul d-amiezi* sau *~ul oilor* Parte a dimineții, în jurul orei 10, în care se mulg oile. **6** (Reg; îlav) **În ~ul vitelor** În amurg.

mulsă *sf* vz ***mursă***[1]

mulsătoare *sf* [At: ALR I. 1778/103 / Pl: *~ori* / E: ***muls*** + *-ătoare*] (Reg) Mulgătoare (**1**).

mulsătură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***muls*** + *-ătură*] (Rar) Muls (**1**).

mulseca *v* vz ***murseca***

mulsoare *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 199 / Pl: *~ori* / E: ***muls*** + *-oare*] **1** Muls (**1**). **2** (Reg) Mulgare[1] (**3**). **3** (Reg) Loc în care se mulg oile Si: (reg) *mulgăriște*.

mulsură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***muls*** + *-ură* cf lat *mulsura*] (Reg) **1** Muls (**1**). **2** Mulgare[1] (**3**).

mult, ~ă [At: COD. VOR. 88/21 / Pl: *~lți, ~e* / E: ml ***multus, -a, -um***] **1** *a* Care se află în număr mare, în cantitate mare Si: *numeros*. **2** *a* Care se află în sortimente diferite Si: *divers, variat*. **3** *a* Care are proporții mari. **4** *a* De durată lungă. **5-6** *a* De (forță sau) intensitate deosebită. **7** *s* (Îla) **~e și mărunte** De tot felul Si: *divers, felurit*. **8** *s* (Îal) Fleacuri. **9** *a* (Îe) **A nu mai avea zile ~e** A fi aproape de moarte. **10** *a* (Pop; îla) **De zile ~e** Bătrân. **11** *a* (Îlav) **De (mai) ~e** (sau **mai de ~e**) **ori** sau **în (mai) ~e rânduri** În mod repetat Si: *adesea*. **12** *a* (Înv; îlav) **Cu ~ul** În cantitate mare. **13** *a* (Îls) **~e toate** sau **~e (și) de toate,** (rar) **de ~e de toate,** (îvp) **~e cele** Lucruri de tot felul. **14** *a* (Îal) Probleme diverse, variate. **15-17** *a* (Îe) **Nu știe ~e** Se spune despre cineva (care ia hotărâri energice, fără să șovăie sau) (care trece repede la fapte, fără a cântări urmările acțiunilor sale sau) care se supără ușor. **18** *a* (Pop; îlav) **~ul ~,** ori **~l cu pământul** sau **~ cu ~ul** Oricât de mult, foarte mult. **19** *a* (Reg; îlav) **Mai ~lți cu ~ul** Cu mult mai mulți. **20** *s* (Reg; îe) **A spune ~e pe cineva** A certa. **21** *a* (Îlav) **Și mai ~e nu** Nimic altceva decât... **22** *a* (Îal) În orice caz, cu orice chip Si: *neapărat*. **23** *sfp* (Mtp) Iele. **24** *av* În cantitate însemnată. **25** *av* Cu valoare mare. **26** *av* În mod intens. **27** *av* În mod deosebit. **28** *av* În mare măsură. **29** *av* Stăruitor. **30** *av* Într-un timp îndelungat. **31** *av* Pe o distanță lungă. **32** *av* De repetate ori. **33** *av* (Îlav) **De ~** Dintr-o vreme îndepărtată, din vechime. **34** *av* (Îal) Într-o epocă trecută Si: *altădată*. **35** *av* (Îal) De vreme relativ îndelungtă Si: *demult*. **36** *av* (Reg; îal) De timpuriu Si: *devreme*. **37** *av* (Îlc) **De ~ ce** Din cauza cantității mari. **38** *av* (Îal) Din cauza duratei îndelungate. **39** *av* (Îal) Din cauza intensității extreme. **40** *av* (Îe) **E ~ de când...** (sau **de-atunci**) A trecut vreme îndelungată de atunci. **41** *av* (Îe) **E ~ până să...** (sau **a**) Trebuie să treacă o vreme îndelungată până să... **42** *av* (Îae) Trebuie să depui eforturi ca să... **43** *av* (Îe) **Nu mai e ~ până departe** Se spune pentru a arăta că un lucru care părea foarte îndepărtat, greu realizabil, urmează a se produce, a se realiza curând. **44** *av* (Îlav) **Nu ~ după** După scurt timp Si: *curând*. **45** *av* (Îe) **A nu mai avea ~** A fi aproape de moarte. **46** *av* (Îe) **Mai ~ decât probabil** sau (fam) **mai ~ ca sigur** Exprimă o probabilitate foarte mare. **47** *av* (Îlav) **Cu atât** (sau **cu atâta**) **mai ~** Într-o măsură și mai mare, mai intensă, determinată de împrejurarea respectivă. **48** *av* (Îlav; cu valoare de superlativ) **Cât de ~** sau **cu ~** În foarte mare măsură Si: *nespus*. **49** *av* (Îlav) În oricât de mare măsură Si: *oricât*. **50** *av* (Îe) **Cel ~** În cel mai bun caz Si: *abia, doar, numai*. **51** *av* (Îlav) **Atât (și) nimic mai ~** Numai atât. **52** *av* (Îae) Nimic în plus. **53** *av* (Fam; îe) **Asta-i prea ~** Asta întrece măsura, e peste ceea ce se poate admite, suporta. **54** *av* (Fam; îlav) **~ și bine** Pentru o perioadă foarte lungă sau pentru totdeauna. **55** *av* (Rar; îlav) **Din ~ în mai ~** Într-o măsură tot mai accentuată, mai mare, mai intensă. **56** *av* (Înv; îe) **Nu mai ~ să...** De aici înainte să nu mai... **57** *av* (Îe) **A nu fi ~ să...** A lipsi puțin ca să... **58** *av* (Îae) A fi pe punctul de a..., gata să. **59** *av* (Înv; îe) **A nu-i sta cuiva în ~** A nu reprezenta nimic pentru cineva. **60** *av* (Îlav) **~puțin** sau **mai ~ sau** (sau **ori**) **mai puțin** În oarecare măsură Si: *cam, întrucâtva*. **61** *av* (Îlav) **Nici mai ~, nici mai puțin** Formulă exclamativă care arată mirarea față de ceva cu totul neașteptat, nepotrivit sau față de o pretenție exagerată. **62** *av* (În legătură cu numeralele cardinale; precedat de „cel") Exprimă o durată sau o cantitate dincolo de care nu se poate trece *Cel mult trei*. **63** *av* (La comparativ, al doilea termen al comparației fiind neexprimat) În mai mare măsură. **64** *av* (La comparativ, al doilea termen al comparației fiind neexprimat) În plus. **65** *av* (La comparativ, al doilea termen al comparației fiind neexprimat) În primul rând Si: *în special, mai ales, îndeosebi*. **66** *av* (La comparativ, izolat în frază) Nu numai atât, ci în plus. **67** *av* (Îvp; la comparativ, al doilea termen al comparației fiind neexprimat; cu sens temporal; mai ales în construcții negative) De acum înainte, din acest moment Si: *în*

continuare. **68** *av* (Îvp; înaintea unui adjectiv sau adverb, formează superlativul acestora) Foarte, extrem de.

multar *sn* [At: F (1882), 92 / V: **~iu** / Pl: *~e* / E: ***mult*** + *-ar*] (Grm; înv) Număr plural.

multariu *sn* vz ***multar***

multăr *sn* vz ***maltăr***

multcomi *v* vz ***molcomi***

multezem *sm* vz ***multezim***

multezim *sm* [At: (a. 1802) ȘIO II$_2$, 85 / V: *~zem* / Pl: *~i* / E: tc ***mültezim***] (Înv) Persoană care lua în arendă veniturile statului.

multi- [At: IORDAN, L. R. A. 223 / E: fr ***multi-***] Element prim de compunere savantă care exprimă ideea de pluralitate.

multianual, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ti-a-nu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***multi-*** + ***anual***] Din mai mulți ani.

multibloc *a* [At: DN³ / Pl: nct / E: nct] (Teh) Format din mai multe blocuri.

multicanal *ain* [At: DN³ / E: fr ***multicanal***] (D. televizoare) Cu mai multe canale.

multicaul, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ca-ul* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multicaule***, lat ***multicaulis***] (D. plante) **1** Mult ramificat. **2** Cu multe trunchiuri.

multicel, ~cică [At: PANN, P. V. I, 98/2 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***mult*** + *-icel*] **1-10** *a* (Șhp) (Destul de) mult (**1, 3-6**) Si: *multișor* (**1-10**). **11-28** *av* (Destul de) mult (**24-32**) Si: *multișor* (**24-32**). **29** *av* (Îlav) **De ~** De vreme destul de lungă.

multicelular, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multicellulaire***] Care este alcătuit din mai multe celule Si: *pluricelular*.

multicolor, ~ă *a* [At: FILIMON, O. II, 234 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multicolore***, lat ***multicolor***] Care prezintă un mare număr de culori Si: *policrom*.

multicord, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 216 / E: ***multi-*** + ***coardă***] (Rar; d. instrumente muzicale) Care are mai multe coarde.

multidimensional, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multidimensionnel***] Care are mai multe dimensiuni Si: *pluridimensional*.

multidimensionalitate *sf* [At: DEX² / P: *~si-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***multidimensionnel***] Caracter a ceea ce este multidimensional Si: *pluridimensionalitate*.

multidisciplinar, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multidisciplinaire***, eg ***multidisciplinary***] (D. domenii ale științei) Care este fundamentat pe transferul de concepție și metodologie între două sau mai multe discipline Si: *interdisciplinar, pluridisciplinar*.

multidisciplinaritate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: ***multidisciplinar*** + *-itate*] Caracter multidisciplinar Si: *interdisciplinaritate, pluridisciplinaritate*.

multietajat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***multi-*** + ***etajat***] (D. clădiri) Cu mai multe etaje.

multifid, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~izi, ~e* / E: lat ***multifidus***] Divizat în mai multe componente.

multiflor, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multiflore***, lat ***multiflorus***] (Bot) Care are mai multe flori.

multifocal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multifocale***] Care prezintă mai multe focare.

multiform, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multiforme***] Care are sau poate avea mai multe forme, aspecte, înfățișări.

multifuncțional, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***multi-*** + ***funcțional***] (D. obiecte) **1** Care poate îndeplini mai multe funcțiuni. **2** Cu mai multe întrebuințări.

multifuncționalitate *sf* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***multi-*** + ***funcționalitate***] Calitate de a fi multifuncțional.

multigan *a* [At: ȘEZ. III, 82 / E: ***mult*** cf *găligan, mărigan*] (Buc) Foarte mare.

multifurcație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***multi-*** + (bi)***furcație***] (Liv) Împărțire în mai multe ramuri sau direcții.

multigrad, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***multigrade***] (D. substanțe, uleiuri etc.) A cărui vâscozitate nu este influențată de variațiile de temperatură.

multilateral, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multilatéral***] (D. oameni și facultățile, acțiunile sau realizările lor) Care este orientat în mai multe direcții, se desfășoară pe mai multe planuri, cuprinde aspecte multiple.

multilateralism *sns* [At: DN³ / E: fr ***multilatéralisme***] Politică comercială ce constă în faptul că fiecare țară trebuie să-și asigure o echilibrare globală a balanței dintre ea și țările cu care întreține relații comerciale.

multilateralitate *sf* [At: STUDII, I, nr. 3, 9 / E: ***multilateral*** + *-itate*] **1** Orientare în mai multe direcții. **2** Desfășurare pe mai multe planuri. **3** Stare, condiție, însușire a ceea ce este multilateral.

multilinguă *a* vz ***multilingv***

multilingv, ~ă *a* [At: LOVINESCU, C. V, 114 / V: ***~guă*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***multi-*** cf *bilingv*] (Rar) Care este sau poate fi exprimat în mai multe limbi.

multilingvism *sn* [At: SADOVEANU, E. 188 / E: ***multi-*** cf *bilingvism*] (Rar) Caracter a ceea ce este multilingv.

multilobat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***multilobé***] (D. frunze) Cu mai mulți lobi.

multimetru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***multimètre***] Instrument pentru măsurat mărimi diferite.

multimilenar, ~ă *a* [At: SCL 1950, 275 / Pl: *~i, ~e* / E: ***multi-*** + ***milenar***] **1** Care a dăinuit timp de mai multe milenii. **2** Care datează de mai multe milenii. **3** (Pex) Extrem de vechi.

multimiliardar, ~ă *smf, a* [At: DL / P: *~li-ar~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***multi-*** + ***miliardar***] **1-2** (Persoană) a cărei avere se ridică la mai multe miliarde.

multimilionar, ~ă *smf, a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~li-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***multi-*** + ***milionar*** cf fr *multimillionnaire*] **1-2** (Persoană) a cărei avere se ridică la mai multe milioane.

multinațional, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 158, 7/4 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***multi-*** + ***național***] **1** (D. țări, state) În care trăiesc mai multe națiuni. **2** (D. acțiuni) La care participă mai multe state.

multior *av* [At: GR. BĂN. / E: ***mult*** + *-ior*] (Ban: îlav) **De ~** De multă vreme.

multipar, ~ă [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multipare***] **1** *a* (D. animale) Care naște mai mulți pui deodată. **2-3** *sf, a* (Femeie) care a avut mai multe nașteri. **4-5** *a* (Femeie) care a născut gemeni.

multiplan [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr ***multiplan***] **1-2** *sn, a* (Avion) cu mai multe aripi suprapuse.

multiplecătoriu *sm, sn* vz ***multiplicator***

multiplet *sm* [At: DEX / Pl: *~eți* / E: fr ***multiplet***] Grup de linii spectrale rezultat din tranzițiile dintre un nivel unic și un nivel cu structură fină.

multiplex *ain* [At: DN³ / E: fr ***multiplex***] (Tel; îs) *Sistem ~* Procedeu de transmitere simultană a mai multor mesaje pe același circuit al unei linii electrice sau prin aceeași undă electromgnetică.

multiplica [At: GEOMETRIA A. M. 153ʳ/4 / Pzi: *multiplic* / E: lat ***multiplicare***] **1** *vt* (Mat; rar) A efectua operația de înmulție Si: *a înmulți*. **2-3** *vtr* (A face să devină sau) a deveni mai numeros, mai intens Si: *a mări, a spori*, (liv) *a augmenta*. **4** *vt* (Fig; rar) A face să fie mai valoros. **5** *vr* (Fig) A se manifesta pe planuri multiple, în diverse direcții. **6** *vt* A reproduce un obiect, un text etc. în mai multe exemplare, pe cale grafică, mecanică sau fotografică.

multiplicabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: ***multiplica*** + *-bil*] **1** (Mat; rar) Care poate fi multiplicat (**1**). **2** Care poate fi în număr mai mare. **3** Care poate fi mai intens, mai valoros.

multiplicand [At: ȘINCAI, Î. 22/19 / Pl: *~nzi ~e* / E: ger ***Multiplikand***, lat ***multiplicandus***, fr ***multiplicande***] (Mat; înv) **1** *sm* Deînmulțit. **2** *a* Cu care se înmulțește.

multiplicare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~cări* / E: ***multiplica***] **1** (Mat; rar) Înmulțire. **2** Sporire a numărului. **3** Creștere a cantității. **4** Creștere a intensității. **5** Creștere a valorii. **6** Reproducere grafică, mecanică, fotografică a unui original în mai multe exemplare. **7** (Rar) Reproducere a unui animal sau a unei plante.

multiplicativ, ~ă *a* [At: GR. R.-N. I. 65/8 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multiplicatif***] **1** Care indică proporția în care crește o cantitate. **2** (Grm; îs) *Numeral ~* Numeral care arată în ce proporție crește o cantitate sau se desfășoară o acțiune.

multiplicator [At: NEGULICI / V: ***~plecătoriu, ~iu, ~plicătoriu*** / Pl: **(1, 5)** *~i*, **(2-4)** *~oare* / E: lat ***multiplicator,*** fr ***multilicateur,*** ger ***Multiplikator***] **1** *sm* (Mat) Factor al unui produs. **2** *sn* (Fiz; înv) Bobină sau aparat utilizate în măsurarea sau amplificarea curentului electric. **3** *sn* Dispozitiv sau aparat care efectuează multiplicarea unei mărimi. **4** *sn* Aparat sau mașină care reproduce un original în multe exemplare. **5** *sm* (Mat) Număr sau expresie cu care se înmulțește o altă expresie.

multiplicatoriu *sm, sn* vz ***multiplicator***

multiplicație *sf* [At: DAS 54/25 / V: ***~iune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***multiplicatio, -onis,*** ger ***Multiplikation,*** fr ***multiplication***] (Înv) **1** (Mat) Înmulțire. **2-3** Reproducere (a unui animal sau) a unei plante.

multiplicațiune *sf* vz ***multiplicație***

multiplicătoriu *sm, sn* vz ***multiplicator***

multiplicitate *sfs* [At: NEGULICI / E: fr ***multiplicité***] **1** Număr sau cantitate mare Vz *mulțime*. **2** Cantitate mare de elemente diverse Si: *diversitate, pluralitate*. **3** (Mat) Număr care arată de câte ori o soluție satisface o anumită ecuație.

multiplu [At: ASACHI, E I. 29/5 / Pl: *~li, ~le* / E: fr ***multiple***] **1** *sm* (Mat) Număr întreg divizibil cu un număr întreg dat. **2** *sm* (Mat) Produs rezultat din înmulțirea unui număr dat cu un număr întreg. **3** *sm* (Mat; îs) *Cel mai mic* (sau, rar, *simplu*) *~ comun* Cel mai mic număr întreg care se poate împărți exact cu mai multe numere întregi date. **4** *sm* (Mat) Fiecare dintre unitățile de măsură mai mari decât unitatea-tip, considerate în raport cu aceasta. **5** *a* (Lpl) Care este în număr mai mare și de mai multe feluri Si: *felurit, numeros, variat*. **6** *a* (Îs) *Stele ~le* Stele duble. **7** *a* (Lsg) Care are o structură complexă, cu elemente, aspecte diverse, variate Si: *multilateral*.

multipol *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***multipôle***] Circuit multiplar.

multipolar, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multipolaire***] (D. circuite sau mașini electrice) Cu mai mulți poli.

multiprogramare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~mări* / E: eg ***multiprogrammy***] Tehnică de exploatare a unui sistem de calcul prin care două sau mai multe programe sunt rulate simultan de calculator.

multisecular, ~ă [At: LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 9, 94 / Pl: *~i, ~e* / E: ***multi- + secular*** cf fr *multiséculaire*] Care există de mai multe secole.

multisilab, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: ***multi- + silabă***] (Rar) Compus din mai multe silabe Si: *polisilabic*.

multisperm, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (D. fructe) Cu mai multe semințe.

multispot *ai* [At: DEX – S / Pl: *~uri* / E: eg ***multispot***] (D. tuburi catodice) Cu mai multe spoturi.

multișor, ~oară [At: ȘINCAI, HR. II, 150/15 / V: (reg) ***~lțâș~*** *av* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mult*** + *-ișor*] **1-28** *a, av* (Șhp) Multicel **(1-28)**. **29** *a* (Îla) **De ~** Care datează, există de cam mult timp Si: *vechi*. **30** *av* (Îlav) **De ~** De o vreme destul de îndelungată.

multitonalism *sn* [At: DSR / Pl: *~e* / E: nct] Însușire de a fi format din mai multe tonalități muzicale Si: *politonalism, politonalitate*.

multitubular, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multitubulaire***] (D. sisteme de încălzire) Cu mai multe tuburi în suprafața de încălzire.

multitudinar, ~ă *a* [At: DSR / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Rar) Numeros.

multitudine *sf* [At: MARIN F. 489 / Pl: *~ni* / E: lat ***multitudo, -inis,*** fr ***multitude***] (Udp „de") **1** Număr mare Si: *mulțime, pluralitate*, (rar) *pluritate*. **2** Cantitate însemnată și diversă.

multivalent, ~ă *a* [At: DSR / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***multivalent***] (D. elemente chimice sau d. substanțe) Care are mai multe valențe Si: *echivalent, polivalent*.

multivalență *sf* [At: DSR / Pl: *~țe* / E: fr ***multivalence***] Însușire de a fi multivalent Si: *plurivalență, polivalență*.

multivalv, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***multivalve***] (Zlg) Cu mai multe valve.

multivibrator *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oare* / E: fr ***multivibrateur***] Circuit electronic generator de oscilații de relaxare.

multivitaminizat, ~ă *a* [At: DN^3 / *~ați, ~e* / E: eg ***multivitamin*** + *iza*] Care conține multe vitamine.

multoc, ~oacă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 81 / Pl: *~oci, ~oace* / E: ***mult*** + *-oc*] (Reg; d. oameni) Voinic.

multunghi *sn* [At: ASACHI, G. 31^r/5 / E: ***mult + unghi*** cf lat *polygonum*] (Gmt; înv) Poligon.

mulțam [At: ȚICHINDEAL, F. 342/26 / V: ***mol~, ~țăm,*** (abr) ***tam, tum*** / A și: *mul~* / Pl: **(3-5)** *~țămuri*, (rar, *sm*) *~țămi* / E: ***mulțămi*** drr] **1-2** *i* Cuvânt prin care (se exprimă satisfacția, recunoștința sau) se adresează unei persoane mulțumiri pentru un dar, un serviciu, o îndatorire etc. Si: *a mulțumi* **(4)**, (fm) *mersi*. **3** *sn* Formulă de politețe prin care se răspunde unei urări. **4** *sn* Formulă de politețe prin care se răspunde la primirea unui dar, unui serviciu etc. **5** *sn* (Pop; îe) **Cum îi bună ziua, așa-i ~țămu** Cum faci un lucru, așa ți se răspunde.

mulțăm *i, sn* vz ***mulțam***

mulțămeală *sf* vz ***mulțumeală***

mulțămi *v* vz ***mulțumi***

mulțămire *sf* vz ***mulțumire***

mulțămit, ~ă *a, sf, pp* vz ***mulțumit***

mulțămitor, ~oare *a* vz ***mulțumitor***

mulțămitoriu, ~oare *a* vz ***mulțumitor***

mulțea [At: ALR II, 3489/310 / E: cf *mulțam, mulțumi*] (Reg; îe) **1** *i* (Reg; îe) **~ lui Dumnezeu!** Mulțumesc lui Dumnezeu! Si: *Slavă Domnului!* **2** *s* (Reg; îe) **A da ~ lui Dumnezeu** A mulțumi lui Dumnezeu.

mulțemi *v* vz ***mulțumi***

mulțemire *sf* vz ***mulțumire***

mulțemit, ~ă *a, sf, pp* vz ***mulțumit***

mulțemitor, ~oare *a* vz ***mulțumitor***

mulțemitoriu, ~oare *a* vz ***mulțumitor***

mulți *vtr* [At: PSALT. 3 / Pzi: *~țesc* / E: ***mult***] (Înv) **1-2** A (se) înmulți.

mulțiciune *sf* [At: ANDRIEVICI, A. 40/1 / Pl: *~ni* / E: ***mulți*** + *-ciune* cf lat *multiplicatio*, ger *Multiplikation*] (Mat; înv) Înmulțire.

mulție *sf* [At: PSALT. HUR. 6^v/8 / E: ***mult*** + *-ie*] (Înv) Mulțime **(1)**.

mulțime *sf* [At: COD. VOR. 160/4 / Pl: *~mi* / E: ***mult*** + *-ime*] **1** (Udp „de") Număr, cantitate mare de ființe, de lucruri etc. Si: *grămada*, (îvp) *mare*[1], (înv) *mulție, mulțit*[1]. **2** (Rar; îlav) **Cu ~a** În număr mare. **3** (Îvr) Aflare în număr mare. **4** (Înv) Majoritate de voturi. **5** (Lsg) Lume multă, grup mare de oameni adunați laolaltă pentru un scop comun. **6** (Spc; lsg) Mase largi ale populației din clasa de jos Vz *colectivitate, neam, popor, seminție*. **7** (Mat) Totalitate de obiecte, numite elemente, grupate fie prin indicarea tuturor elementelor, fie prin formularea unei caracteristici comune lor și numai lor. **8** (Grm; înv; îs) *Numărul ~mii* Număr plural. **9** (Mat; îs) *~vidă* Mulțime **(7)** care nu conține nici un element. **10** (Mat; îs) *~mi disjuncte* Mulțimi **(7)** care nu au nici un element comun. **11** (Mat; îs) *~mi echivalente* Mulțimi **(7)** între care se poate stabili o legătură biunivocă.

mulțimire *sf* vz ***mulțumire***

mulțind *s* [At: ANDRIEVICI, A. 39/25 / Pl: ? / E: ***mulți*** cf lat *multiplicandus*, ger *Multiplikand*] (Mat; înv) Deînmulțit.

mulțit[1] *sn* [At: PSALT. 53 / Pl: (rar) *~uri* / E: ns cf *mulți* (pll *mult*)] (Înv) Mulțime **(1)**.

mulțit[2]***, ~ă*** *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mulți***] (Înv) Multiplu **(5)**.

mulțitor, ~oare [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mulți*** + *-tor*] (Înv) **1** *a* Care înmulțește. **2** *s* (Mat) Înmulțitor.

mulțâșor *av* vz ***multișor***

mulțumeală *sf* [At: (a. 1675) GCR I, 222/26 / V: ***~țăm~*** / E: ***mulțumi*** + *-eală*] (Îvr) Mulțumire **(1)**.

mulțumi [At: CORESI, EV. 60 / V: (înv) ***mălțemi, mânțămi***, (îvp) ***~țămi***, (îrg) ***~țemi*** (reg) ***munțămi*** / Pzi: *~mesc* / E: cf ngr *εἰς πολλὰ ἔτη* „la mulți ani"] **1** *vi* (Trs; ccd; îf *mulțămi*) A rosti o urare către cineva. **2** *vi* (Trs; ccd; îf *mulțămi*) A închina paharul cu băutură. **3** *vi* (Spc) A saluta pe cineva, urându-i bună ziua. **4** *vi* (Însoțit de un vocativ sau ccd; la Pzi: I, 4; folosit ca formulă stereotipă, cu valoare de interjecție, nuanța de acțiune fiind ștearsă) A răspunde cu recunoștință, căldură etc. la un salut sau la o urare. **5** *vi* (La Pzi: I, 4; folosit ca formulă stereotipă, cu valoare de interjecție, nuanța de acțiune fiind ștearsă) A exprima recunoștința pentru ospitalitate, pentru un dar, un ajutor, un sfat etc. **6** *vi* (Înv; ccd) A-și exprima aprobarea pentru acțiunile cuiva Si: *a admite, a aproba*. **7** *vt* (Pgn) A satisface. **8** *vt* A bucura. **9** *vt* A da satisfacție prin activitatea, prin faptele, prin valoarea sa etc. **10** *vt* A face pe placul cuiva. **11** *vt* (C. i. o nevoie, o cerință etc.) A împlini cu prisosință. **12** *vr* (Udp „cu" sau, îvp „de", „pe" ori „în" sau de *c* „să") A fi, a se considera sau a se declara satisfăcut, bucuros. **13** *vr* A se îndestula cu... **14** *vr* A nu pretinde prea mult, a se limita la... **15** *vr* (Îvp) A socoti că a avut destul din... **16** *vr* (Îvp) A renunța la... **17** *vr* (Îvp; udp „de") A se sătura. **18** *vt* (Îvp; udp „cu", care arată felul) A acorda o despăgubire. **19** *vt* (Reg) A datora recunoștință.

mulțumire *sf* [At: N. TEST. (1648), 197[v]/31 / V: (îvp) ***~țăm~, ~țem~, ~țim~*** / Pl: *~ri* / E: ***mulțumi***] **1** Exprimare a recunoștinței, a satisfacției Si: (îvr) *mulțumeală*. **2** (Înv) Aprobare a acțiunilor cuiva. **3-4** (Stare de) satisfacție, (de) bucurie. **5** Ceea ce produce satisfacție, bucurie Si: (îvp) *mulțumită*. **6-7** (Înv, îljv) **De ~țăm~** (Într-un mod) satisfăcător. **8** (Înv; îe) **A avea de ~** A fi mulțumit să... **9** (Îae) A considera ca bucurie să... **10** (Rar) Capriciu. **11** (Îvp) Răsplătire. **12** (Îvp) Recompensă materială.

mulțumit, ~ă [At: CORESI, EV. 117 / V: (îvp) ***~țăm~***, (îrg) ***~țem~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mulțumi***] **1** *a* (Cu verbul „a fi") Care se simte bine din punct de vedere sufletesc Si: *bucuros, împăcat*. **2** *a* (Cu verbul „a fi") Căruia nu-i lipsește nimic Si: *îndestulat, satisfăcut*. **3** *a* (Cu verbul „a fi") Care nu cere sau nu așteaptă mai mult Si: *bucuros, împăcat, satisfăcut*. **4** *a* (Înv) Care exprimă mulțumire (**3**). **5** *sf* (Pop; lsg) Răspuns la o închinare, la un salut, la o urare. **6** *sf* (Ila) **De ~țămită** Care exprimă o mulțumire. **7** *sf* (Ilav) **Cu ~ă** Cu cuvinte de mulțumire Si: *mulțumind*. **8** *sf* (Reg; ilv) **A-și da ~țămita** A renunța la... **9** *sf* (Îvp) Mulțumire (**5**). **10** *sf* (Nob; ilav) **Cu ~a lui** Rămânând mulțumit. **11** *sf* (Pgn; ilv) **A fi de ~ă** A satisface. **12** (Rar; ial) A bucura. **13** (Rar; ial) A mulțumi (**9**). **14** (Îae; rar) A mulțumi (**10**). **15** *sf* (Îvp) Recunoaștere a unei îndatoriri sau a unei binefaceri. **16** *sf* (Îvp) Recunoștință exprimată prin daruri sau recompense materiale. **17** *sf* (Îvp; ccr) Ceea ce se oferă drept răsplată. **18** *pp* (Ccd; îf *mulțumită*) Cu ajutorul, prin intermediul Si: *datorită, grație*... **19-20** *sf* Mulțumire (**3-4**)

mulțumitor, ~oare [At: VARLAAM, C. 282 / V: (îvp) ***~țăm~***, (înv) ***~țămitoriu, ~țem~, ~țemitoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mulțumi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Asr) (Persoană) care simte mulțumire (**3**) Si: *satisfăcut*. **3-4** *smf, a* (Asr) Persoană care exprimă sau păstrează recunoștință Si: *recunoscător*. **5-6** *smf, a* (Asr) Persoană care rămâne îndatorată cuiva. **7** *a* Care produce mulțumire (**3**) Si: *satisfăcător*. **8** *a* Care corespunde cerințelor Si: *adecvat, corespunzător*. **9** *a* Care convinge Si: *convingător*. **10** *av* În mod satisfăcător.

muluceag *sn* vz ***mulăceag***

mulura *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~rez* / E: fr ***moulurer***] A executa muluri.

mulură *sf* [At: DL / Pl: *~ri* / E: fr ***moulure***] (Lsg; csc) Element secundar de ornamentație arhitecturală în relief, cu profil pronunțat, care leagă sau decorează elemente arhitecturale principale Si: *ciubuc*.

mulutceag *sn* vz ***mulăceag***

mulzare [At: L. COSTIN, GR. BăN. 142 / Pl: *~zări* / E: ***mânzare***] **1-2** *sf, af* (Ban) Mulgătoare (**1-2**). **3** *sf* (Reg) Muls (**1**). **4** *sf* (Reg) Mulgare[1] (**2**).

mulzăraș *sm* [At: CHEST. V, 25/77a / Pl: *~i* / E: ***mulzare*** + *-aș*] (Reg) Mulgător (**3**).

mumaie *sf* vz ***momâie***

mumă *sf* vz ***mamă***

mumălică *sf* vz ***mămulică***

mumbaia *sf* [At: (a. 1776) ȘIO II_2, 85 / V: (înv) ***mubaia*** / Pl: *~ieli* / E: tc ***mubayaa***] **1** Cumpărare forțată cu preț redus de grâne, de vite etc., care se făcea în Țara Românească și în Moldova pentru imperiul turcesc. **2** Cantitate de grâne, de vite etc. adunate prin mumbaia (**1**).

mumbaiegiu *sn* [At: (a. 1693) ȘIO II_2, 85 / V: (înv) ***bumb~*** / Pl: *~gii* / E: tc ***mubayaaci***] (Ist) Comisar turc care organiza mumbaiaua Si: (rar) *mubaiegi-aga*.

mumbaș *sm* vz ***mumbașir***

mumbașir *sm* [At: N. COSTIN, ap. DLR / V: (înv) ***bumb~, miub~, mumbaș*** / Pl: *~i* / E: tc ***mübaşir***] (Înv; în Țara Românească și Moldova) Slujbaș al Divanului, însărcinat mai ales cu execuțiile fiscale Si: *aprod, armaș, ceauș*.

mumbașiret *sn* [At: (a. 1803) ȘIO II_2, 86 / E: tc ***mübaşeret***] **1-3** (Înv) Mumbașirlâc (**1-3**).

mumbașirlâc *sn* [At: (a. 1785) ȘIO II_2, 86 / Pl: *~uri* / E: tc ***mübaşirlik***] (Înv) **1** Funcție a mumbașirului Si: (înv) *mumbașiret* (**1**). **2** Activitate a mumbașirului Si: *mumbașiret* (**2**). **3** Execuție fiscală Si: *mumbașiret* (**3**).

mumesc, ~ească *a* vz ***mămesc***

mumetal *sn* [At: DEX[2] / P: *miumetal* / Pl: ? / E: eg ***mumetal***] Aliaj de nichel, crom, cupru și fier, cu permeabilitate magnetică mare, utilizat la fabricarea miezurilor magnetice pentru transformatoare.

mumie *sf* [At: AMFILOHIE, G. 138/14 / V: ***momie*** / A și: *mumie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***μούμια***, ger ***Mumie***, it ***mummia***] **1** Cadavru conservat printr-o îmbălsămare specială, practicată de vechii egipteni Si: *moaște* (**2**). **2** (Fig; șdp) Om foarte slab, foarte palid sau lipsit de vlagă.

mumifia *v a* ***mumifica***

mumifiant, ~ă *sn, a* [At: DLR / Pl: *~nți, ~e* / E: ***mumifia***] **1-2** (Substanță) care mumifică (**1**).

mumifica [At: MACEDONSKI, O, IV, 128 / V: (frm) ***~fia***, (îvr) ***mom~*** / Pzi: *mumific* / E: fr ***momifier***, it ***mummificare***] **1** *vt* A îmbălsăma un cadavru prin procedee speciale pentru a-l transforma în mumie. **2** *vr* A se conserva ca o mumie. **3** *vr* (Fig) A se opri la un anumit stadiu de dezvoltare Si: *a încremeni*. **4** *vr* (D. fructe) A suferi procesul de mumificare (**2**).

mumificare *sf* [At: SAHIA, U.R.S.S. 46 / V: ***~fiere*** / Pl: *~cări* / E: ***mumifica***] **1** Îmbălsămare a unui cadavru prin procedee speciale, în scopul conservării. **2** (Bot) Proces de uscare, de zbârcire și de întărire a fructelor, ca urmare a atacului unor ciuperci.

mumificat, ~ă *a* [At: HOGAȘ, M. N. 154 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mumifica***] **1** Transformat în mumie (**1**). **2** (Pex) Uscat, zbârcit.

mumificator, ~oare *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mumifica*** + *-tor*] **1-2** Care produce mumificare (**1-2**).

mumificație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: it ***mummificazione***, fr ***momification***, ger ***Mumifikation***] **1-2** Mumificare (**1-2**).

mumifiere *sf* [At: DN[3] / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***mumifia***] **1** Mumificare. **2** Proces de uscare a fructelor datorită unor ciuperci.

mumină *sf* vz ***mumână***

mumiță *sf* vz ***mămiță***

mumâie *sf* vz ***momâie***

mumână *sf* vz ***mamă***

mumoaie *sf* vz ***momâie***

mumoi *sn* [At: ALR SN I, h 131/316 / Pl: *~oaie* / E: cf *momâie*] (Reg) **1** Grămadă de fân. **2** Moviliță care servește ca hotar între două loturi de pământ.

mumular *sn* vz ***mămular***

mumuliță *sf* vz ***mămuliță***

mumuruță *sf* vz ***mămăruță***

muncă *sf* [At: PSALT. 197 / Pl: *~nci*, (îvr) *~nce* / E: slv ***мѫка***] **1** (Îvp; mpl) Tortură la care erau supuși osândiții. **2** (Îvp; mpl; spc; îs) *~ veșnică, ~ de vecie, ~a vecilor* etc. Chinuri ale iadului. **3** (Înv; îs) *~ de cap* Pedeapsă cu moartea. **4** (Lpl) Mijloace, instrumente de tortură. **5** (Pex) Suferință

fizică sau morală Si: *chin*. 6 (Spc; lpl) Dureri ale nașterii. 7 (Reg; îe) **A fi ~ de ~** A fi greu să... 8 (Reg; îe) **A-i fi ~ (de cineva)** A se jena. 9 Desfășurare a unei activități fizice sau intelectuale. 10 Activitate conștientă, specifică omului, îndreptată spre un scop, în procesul căreia omul modifică și adaptează lucrurile din natură pentru satisfacerea trebuințelor sale Si: *lucru, treabă*. 11 (Jur; îs) ~ *silnică* Pedeapsă privativă de libertate, cu obligația de a munci, prevăzută pentru infracțiuni grave. 12 (Înv; îs) *Om al ~cii* Persoană care își câștigă existența muncind cinstit. 13 (Îs) *Diviziunea ~cii* Proces al desprinderii diferitelor categorii de munci (9-10) din ansamblul activității sociale și al fixării lor ca activități de sine stătătoare. 14 (Îas) Totalitate a diferitelor categorii de activitate existente simultan. 15 (Îs) *Protecția ~cii* Ansamblu de măsuri luate în scopul de a asigura celor ce muncesc cele mai bune condiții de activitate. 16 (Îla) **De ~** Arabil. 17 (Îc) **A cuprinde ~ca** A-și îndeplini cu succes sarcinile. 18 (Îlv) **A scoate din ~** A îndepărta pe cineva dintr-un anumc post. 19 (Spc; lpl) Lucrări agricole. 20 (Ccr) Lucru realizat pe baza unui efort, ca rezultat al unei activități. 21 (Ccr) Câștig material obținut prin muncă (9, 10) Si: *folos, profit*. 22 (Spc; nob) Operă scrisă Si: *lucrare, carte*. 23 Efort de a realiza ceva Si: *strădanie*. 24 Ocupație, îndeletnicire.

muncăi *vr* [At: NOVACOVICIU, C. B. II, 4 / Pzi: *~esc* / E: ***muncă*** + *-ăi*] (Ban) A se jena.

muncel *sn* [At: (a. 1684) ȘTEFANELLI, D. C. 8 / Pl: *~e*, (îrg, *sm*) *~cei* / E: ml ***monticellus***] 1 Formă de relief convexă sau plată situată între două văi și făcând parte din treapta mai coborâtă a unui masiv sau lanț muntos. 2 Munte puțin înalt. 3 Parte mai joasă a muntelui. 4 Deal în formă de căciulă, cu locuri bune de pășune, de arat sau de cosit. 5 Colină.

muncelniță *sf* [At: DOSOFTEI / Pl: *~țe* / E: ***munci*** + *-elniță*] (Îvr) Loc de tortură.

munci [At: COD. VOR. 38/25 / V: (Ban) ***muci*** / Pzi: *~cesc* / E: slv **мѫчити (сѧ)**] 1 *vt* (Îvp) A supune la munci (1) Si: *a tortura, a chinui, a căzni*. 2 *vt* (Pop; îe) **A-l ~ (pe cineva) dracul** A avea convulsii epileptice. 3 *vt* (Înv) A pedepsi, a condamna. 4 *vt* (Fam; rar) A masa^1. 5 *vt* (D. senzații, sentimente, gânduri etc. A provoca cuiva suferințe fizice sau morale Si: *a chinui*. 6 *vt* (D. senzații, sentimente, gânduri etc.) A preocupa în mod intens pe cineva Si: *a consuma*. 7 *vr* (Îe) **A se ~ cu gândul** A se gândi intens și cu neliniște la ceva Si: *a se frământa*. 8 *vir* (Îvp) A îndura chinuri fizice sau morale Si: *a pătimi, a suferi*. 9 *vr* A depune eforturi Si: *a se strădui, a se trudi*. 10 *vr* (Îvr) A se lupta. 11 *vr* (Reg) A se screme. 12 *vi* A desfășura o activitate fizică sau intelectuală Si: *a lucra*. 13 (Îlav) **Pe nemuncite** Fără muncă. 14 *vt* (C. i. o persoană) A istovi. 15 *vt* (C. i. o persoană) A da de lucru. 16 *vt* (Îvr) A potoli. 17 *vt* A efectua lucrări agricole.

muncire *sf* [At: CORESI, EV. 236 / E: ***munci***] (Îvp) Supunere la munci Si: *căznire, torturare*.

muncit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 226 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***munci***] 1 (Înv) Supus la munci (1) Si: *torturat, chinuit*. 2 Ostenit de muncă, de suferință, de griji etc. Si: *istovit, vlăguit*. 3 Care trădează oboseală, epuizare. 4 (D. terenuri agricole) Cultivat. 5 Executat cu multă migală, cu atenție, cu trudă. 6 Dobândit prin muncă. 7 Câștigat, agonisit cu multă osteneală.

muncitor, ~oare [At: COD. VOR. 4/17 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***munci*** + *-tor*] 1-2 *smf, a* (Înv) (Persoană) care torturează, chinuiește. 3 *sm* (Bis) Diavol. 4-5 *smf, a* (Persoană) care muncește manual Si: *lucrător*. 6-7 *smf, a* (Pgn) (Persoană) care desfășoară o muncă (9-10). 8 *a* (În ideologia marxistă; îs) *Clasa ~oare* Proletariat. 9 *a* (În socialism; îas) Clasă socială alcătuită din totalitatea oamenilor care muncesc în producție, folosind mijloacele de producție proprii mașinismului și induatriei moderne și care constituie forța conducătoare a societății. 10-11 *smf, a* (Persoană) care ia parte nemijlocit în procesul obținerii bunurilor materiale, la întreținerea și la repararea acestora sau în procese de muncă similare. 12-13 *smf, a* (Pgn) (Persoană) care desfășoară o muncă fizică în industrie. 14 *a* (Iuz; îs) *Țărănime ~oare* Totalitate a țăranilor săraci și mijlocași. 15 *a* (Iuz; îas) Totalitate a țăranilor care lucrau în cooperative agricole, în statul socialist. 16 *a* Care iubește munca (9-10) Si: *activ, harnic, zelos*. 17-18 *a* (Rar) Plin de muncă (9-10). 19 *sma* (Iuz) Țesătură de bumbac Si: *americă*.

muncitoreasă *sf* [At: ALR II, 2874/414 / Pl: *~ese* / E: ***muncitor*** + *-easă*] (Reg) Țărancă.

muncitoresc, ~ească *a* [At: SAHIA, N. 40 / Pl: *~ești* / E: ***muncitor*** + *-esc*] 1 Care aparține muncitorilor (4). 2 Care este alcătuit din muncitori (4). 3 Care este făcut de sau pentru muncitori (4). 4 Privitor la muncitori (4).

muncitorește *av* [At: CONTEMP. 1949, nr. 161, 4/3 / E: ***muncitor*** + *-este*] (Iuz) În felul muncitorilor (4).

muncitorie *sf* [At: CORESI, EV. 451 / E: ***muncitor*** + *-ie*] (Înv) 1 Tortură. 2 Suferință.

muncitorime *sf* [At: ARDELEANU, V. P. 140 / E: ***muncitor*** + *-ime*] 1 Totalitate a muncitorilor (4). 2 Mulțime de muncitori (4).

munculiță *sf* [At: GORJAN, H. IV, 169/30 / E: ***muncă*** + *-uliță*] (Fam) 1-14 (Șhp) Muncă (9-10, 20-24) (ușoară) Si: (fam) *muncușoară* (1-14).

muncurit, ~ă *a* vz ***mucurit***^{1}

muncușoară *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 71 / E: ***muncă*** + *-ușoară*] 1-14 (Fam; șhp) Munculiță (1-14).

mundan, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***mundanus***] (Liv) Lumesc.

mundir *sn* [At: BULETIN, F (1833), 63^2/12 / V: (reg) ***mon~, mondor, mondur*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: rs ***мундир***, mg ***mondur, mundér***] (Iuz) 1 Tunică militară. 2 (Pgn) Uniformă militară. 3 (Rar; îs) *Cavaleri de ~e* Militari. 4 (Reg; csc) Îmbrăcăminte.

mundiraș *sn* [At: ALECSANDRI, T. 47 / Pl: *~e* / E: ***mundir*** + *-aș*] 1-6 (Iuz; șhp) Mundir (1-2, 4) (mic).

mundium *sns* [At: DN^3 / P: *~di-um* / E: ger ***Mundium***] Putere și drept de tutelă pe care le avea bărbatul asupra soției și copiilor săi în vechiul drept germanic.

mundoc, ~oacă *a* [At: LEXIC REG. 20 / E: ns cf *mondoc*] (Mar) Bleg.

munduc *s* [At: DLR / Pl: nct / E: nct] (Trs) Lături groase, preparate ca hrană pentru porci.

mundur *sn* vz ***montură***

mundură *sf* vz ***montură***

munegim *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 277 / E: tc ***müneccim***] (Tcî) Astrolog.

muner *sn* vz ***mâner***

munger *sm* [At: CIHAC, II, 597 / Pl: *~i* / E: ***mungerie*** drr] (Îvr) Lumânărar.

mungerie *sf* [At: (a. 1806) URICARIUL, X, 214 / Pl: *~ii* / E: ***mungiu***^{1} + *-ărie*] 1-2 (Înv) Loc unde (se fabricau sau) se vindeau lumânări de seu.

mungiu^1 *sm* [At: (a. 1792) N. A. BOGDAN, C. M. 70 / S și: *~ndjiu* / Pl: *~ii* / E: tc ***mumcu***] (Înv) Lumânărar.

mungiu^2 *s* [At: CV 1951, nr. 3-4, 41 / Pl: nct / E: fr ***monte-jus***] (Chm) Aparat cu aburi sau cu aer comprimat care servește la ridicarea sucului zaharat în rafinării.

mungo *s* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 407 / E: fr ***mungo***] Lână obținută prin destrămarea postavurilor vechi și folosită ca materie primă în filaturile de lână artificială.

municipal, ~ă [At: XENOPOL, I. R. I, 148 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***municipal***] 1-4 *a* Care aparține unui municipiu (1-4). 5-8 *a* Privitor la un municipiu (1-4). 9-12 *a* De municipiu (1-4). 13 *sm* Salariat de grad inferior al unui municipiu (2). 14 *sm* (Spc) Măturător de stradă.

municipalita *sf* vz ***municipalitate***

municipalitate *sf* [At: AR (1832), 44^1/23 / V: (înv) ***~ita, ~iți~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***municipalité***] 1 Administrație a unui municipiu (2) Si : *municipiu* (3). 2 Totalitate a organelor de conducere ale unui municipiu (2). 3 (Pex) Persoane care reprezintă organele de conducere ale unui municipiu. 4 (Pex) Municipiu (2). 5 (Rar) Sistem de conducere și de administrare a unui municipiu (2).

municipaliza *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~zez* / E: fr ***municipaliser***] (Rar) 1 (C. i. un oraș) A transforma în municipiu (2). 2 (C. i. bunuri, averi) A trece din proprietatea particulară în proprietatea unui municipiu (2).

municipalizare *sf* [At: DER / Pl: *~zări* / E: ***municipaliza***] **1** Transformare a unui oraș în municipiu (2). **2** Trecere a unei averi din proprietatea particulară în proprietatea unui municipiu (2).

municipiu *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 283 / Pl: *~ii* / E: lat ***municipium***] **1** (Înv; Trs) District. **2** Oraș mare care se bucură de o anumită autonomie în cadrul administrației de stat. **3** (Pex) Municipalitate (1). **4** (Pex) Sediu al municipalității (1). **5** (Pex) Personal al municipalității (1). **6** Oraș roman din Italia sau din imperiu, care avea dreptul de autonomie în treburile interne.

munific, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***munificus***] (Rar) Munificent.

munificent, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***munificent***] (Liv) Foarte darnic Si: *generos*.

munificență *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~icie~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***munificence***, it ***munificenza***] (Asr) Generozitate.

munificiență *sf* vz ***munificență***

muniție *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 295/13 / V: (înv) ***~iune***, (reg) ***~nâț~*** (Pl: *~iuri*), ***monâție*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: ger ***Munition***, lat ***munitio, -onis***, fr ***munition***] (Mpl; lsg csc: ccr) **1** Proiectile și accesoriile acestora, folosite la armele de foc. **2** (Pex; pop) Armament. **3** (Pgn) Denumire generică dată cartușelor pentru armamentul de infanterie, grenadelor de tot felul, proiectilelor de artilerie, bombelor de aviație etc.

muniționa *vt* [At: NEGULICI / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***munitionner***] (Îvr; c. i. ostași, armate) A aproviziona sau a echipa cu cele necesare în timp de război.

muniționar *sm* [At: NEGULICI / P: *~ți-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***munitionnaire***] (Îvr) Persoană care se îngrijea de cele necesare unei armate în timp de război.

munițipalitate *sf* vz ***municipalitate***

munițiune *sf* vz ***muniție***

munâție *sf* vz ***muniție***

munsiu *sm* vz ***musiu***

munt[1] *sn* vz ***mont***[1]

munt[2] *sn* vz ***mont***[2]

muntar *sm* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 25 / Pl: *~i* / E: ***munte*** + *-ar*] (Trs) **1** Persoană care are în grijă vitele trimise la pășune la munte Si: *păstor*. **2** Membru al familiei care merge zilnic la munte (1), pentru a-și mulge vitele, a prepara untul, brânza etc.

muntăriță *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 25 / Pl: *~țe* / E: ***muntar*** + *-iță*] (Trs) Femeie care are vite trimise la pășune și merge zilnic pentru a le mulge, a prepara untul, brânza etc.

munte *sm* [At: PSALT. 140 / V: (îrg) ***monte***, (reg) ***~a*** *sfa* (Pl: *~nțile*) / Pl: *~nți* / E: ml ***mons, -tis***] **1** Formă de relief convexă sau ascuțită, a cărei culme are înălțimi care în general depășesc 800 m, dominând fundul văilor învecinate cu peste 500 m. **2** (Îlav) **Prin ~nți și văi** Pretutindeni. **3** (Rar; îe) **A se face ~ și punte** A depune toate eforturile pentru a reuși Si: *a se face luntre și punte*. **4** (Csc) Regiune sau zonă muntoasă. **5** (Reg; îe) **A trăi precum calul la ~** A trăi în libertate, fără să depindă de nimeni. **6** (Îs) *~ de gheață* Aisberg. **7** (Reg) Pășune la munte (1). **8** (Udp „de") Cantitate mare. **9** (Udp „de") Grămadă înaltă. **10** (Cdp fr *mont-de-piété*; îs) *~ de pietate* Întreprindere specializată în acordarea de credite pe baza amanetării obiectelor de uz personal.

muntea *sfa* vz ***munte***

muntean[1] [At: CANTEMIR, IST. 370 / Pl: *~eni* / E: ***munte*** + *-ean*] **1** *sm* (Îoc *câmpean, vălean*) Om originar de la munte (1). **2** *sm* (Îoc *câmpean, vălean*) Om care trăiește la munte (1). **3** *a* Care aparține locuitorilor de la munte (1) Si: *muntenesc*. **4** *a* Specific locuitorilor de la munte (1) Si: *muntenesc*. **5-6** *sm* Persoană care (face parte din populația de bază a Munteniei sau) este originară de acolo. **7** *smp* Populație a Munteniei. **8** *sa* Vânt care bate dinspre nord sau dinspre răsărit Si: (reg) *băltăganul*.

muntean[2] *s* [At: LB / Pl: nct / E: ns cf *muntean*[1]] (Trs; înv) Monedă nemțească.

munteancă *sf* [At: SADOVEANU, B. 66 / Pl: *~ence* / E: ***muntean***[1] + *-că*] **1** Femeie originară de la munte (1). **2** Femeie care locuiește la munte (1). **3** Femeie originară din Muntenia. **4** Femeie care locuiește în Muntenia.

muntenaș *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***muntean***[1] + *-aș*] **1-4** (Șhp) Muntean[1] (1-2).

muntenat, ~ă *a* [At: ANT. LIT. POP. I, 260 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *munte*, *muntean*[1], *muntenos*] (Pop; rar) Muntos.

muntenesc, ~ească [At: URECHE, ap. TDRG / Pl: *~ești* / E: ***muntean***[1] + *-esc*] **1-2** *a* (Îoc *câmpenesc*) De (la) munte. **3-5** *a* Care aparține (Munteniei sau) muntenilor[1] (5-6). **6-8** *a* Privitor (la Muntenia sau) la munteni[1] (5-6). **9** *a* Care provine din Muntenia. **10** *a* (Înv; îs) *Țara Muntenească* Țara Românească. **11** *a* (Îs) *Stânjen ~* Veche unitate de măsură a lungimii, egală cu 1,96 m. **12** *a* (Trs; îs) *Curcubetă ~ească* sau *bolovan ~* Pepene galben. **13** *a* (Îs) *Mere ~ești* (*rotunde și coadișe*) Specie de mere[2] (1). **14** *sf* (Reg) Soi de struguri cu boabe mari și zemoase și cu mulți sâmburi. **15** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **16** *sfa* Melodie după care se execută munteneasca (15).

muntenește *av* [At: POLIZU / E: ***muntean***[1] + *-ește*] **1** Ca la munte (1). **2-5** În felul muntenilor[1] (1-2, 5-6). **6** În graiul locuitorilor din Muntenia.

munteni *vr* [At: AR (1829), 172[2]/20 / Pzi: 3 *~nește* / E: cf *munte*, *muntenos*, *muntenat*] (Nob; d. terenuri) A se ridica, a se înălța prin mișcări tectonice, formând munți (1).

muntenime *sfs* [At: NECULCE, L. 370 / E: ***muntean*** + *-ime*] **1-2** (Îvr) Regiune locuită de munteni[1] (1-2).

muntenism *sn* [At: DLR / Pl: *~e* / E: ***muntean***[1] + *-ism*] Particularitate specifică graiului din Muntenia.

munteniza *vr* [At: C. PETRESCU, R. DR. 125 / Pzi: *~zez* / E: ***muntean***[1] + *-iza*] (Rar) A-și însuși felul de a fi, de a se comporta, de a vorbi al locuitorilor din Muntenia.

muntenizare *sf* [At: CV 1949, nr. 6, 13 / Pl: *~zări* / E: ***munteniza***] (Rar) Adoptare a felului de a fi, de a se comporta, de a vorbi al locuitorilor din Muntenia.

muntenizat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 98 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***munteniza***] **1-2** Adaptat la specificul muntenesc (3-4). **3** (D. graiuri) Transformat după modelul graiului din Muntenia.

muntenos, ~oasă *a* [At: AR (1829), 188[2]/42 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***muntean***[1] + *-os*] (Înv) Muntos.

muntet *s* [At: H XII, 133 / Pl: nct / E: ***munte*** + *-et*] (Reg) Vânt care bate dinspre apus.

munticel *sm* [At: (a. 1715) ARHIVA R. II, 107/19 / V: (ltm) ***mon~*** / Pl: *~ei* / E: ***munte*** + *-icel*] **1-6** (Șhp) Muntișor (1-6).

muntișor *sm* [At: GORJAN, H. I, 63/30 / Pl: *~i* / E: ***munte*** + *-ișor*] **1-6** (Șhp) Munte (1, 8-9) (mai mic) Si: *munticel* (1-6), (rar) *muntuleț* (1-6).

muntos, ~oasă *a* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 10/11 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***munte*** + *-os*] **1-2** Alcătuit (de sau) din munți (1) Si: (înv) *muntenos*, (reg) *muntenat*. **3** Bogat în munți (1) Si: (înv) *muntenos*, (reg) *muntenat*. **4** Al muntelui (1). **5** De munte (1).

muntuleț *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***munte*** + *-uleț*] **1-6** (Rar; șhp) Muntișor (1-6).

muntură *sf* vz ***montură***

munțămi *v* vz ***mulțumi***

munuchi *sn* vz ***mănunchi***

munună *sf* [At: LB / V: ***~ne*** / Pl: *~ni* / E: ns cf *cunună*] **1** (Trs) Culme de deal sau de munte (1). **2** (Reg) Movilită sau fâșie îngustă de pământ servind ca semn de hotar. **3** (Trs; Mar) Podoabă în formă de cunună făcută din mărgele, din flori artificiale, din monede etc., purtată de fete pe cap, mai ales la nuntă, sau de flăcăi, la pălărie Si: (reg) *bartă*, *vrâstă*. **4** (Trs; Mar; îe) **A-i pune (unei fete) ~na** A lua în căsătorie o fată.

munune *sf* vz ***munună***

mununioară *sf* [At: ARH. FOLK. III, 107 / Pl: *~re* / E: ***munună*** + *-ioară*] **1-2** (Reg; șhp) Mununiță (1-2).

mununiță *sf* [At: PAMFILE, I, C. 369 / Pl: *~țe* / E: ***mununā*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Mununā (**3**) (mică) Si: (reg) *mununioară* (**1-2**). **3** Cunună de flori.

mununțel, ~ea *a, av, sf* vz ***mărunțel***

mununțică *af, sf* vz ***mărunțel***

munză *sf* vz ***mânză***

muo *i* vz ***mu***

mur[1] [At: MAIOR, IST. 6/6 / Pl: (**1**) *~i*, (**2**) *~uri* / E: (**1**) lat ***murus,*** fr ***mur,*** ucr ***мур***] **1** *sm* (Ltî) Zid, perete. **2** *sn* (Reg) Temelie la casele din bârne, făcută din pietre suprapuse, fără mortar.

mur[2] *sm* [At: N. TEST. (1648), 92r/11 / V: *mură* (Pl: *~e*) *sf*, (reg) *mure* *sf* / Pl: *~i* / E: ml ***morus***] **1** (Îrg) Dud (*Morus*). **2** (Reg șîc **~-negru, ~a-ursului, rug-de-~e**) Gen de arbuști din familia rozaceelor, cu tulpina dreaptă sau târâtoare acoperită cu ghimpi, cu ramuri lungi și mlădioase, cu frunze păroase, cu flori albe sau roz și cu fructe negre, comestibile Si: (reg) *murar*[2] (**1**), *murai, muroi*[1] (*Rubus*). **3** (Bot; reg; îc) **~ea-pădurilor** Muma-pădurii (*Lathraea Squamaria*). **4** (Bot; reg) Rug (*Rubus caesius*). **5** (Bot; îvr) Sicomor (*Ficus sycomorus*).

mura [At: HERODOT (1645), 115 / V: (reg) ***mora*** / Pzi: *~rez* / E: drr ***moare***] **1** *vt* A pune legume în saramură sau într-o soluție de oțet, pentru a le face să se acrească și să se conserve. **2** (Gmț; îe) **E ~t în varză acră** Se spune despre o persoană care a mâncat o bătaie zdravănă. **3** *vr* (D. legume, rar d. fructe ținute în saramură sau într-o soluție de oțet) A deveni acru și bun de mâncat Si: *a se acri*. **4** *vt* (Înv) A pune peștele în saramură. **5** *vt* (C. i. plante furajere) A însiloza. **6** *vt* (Reg) A muia în apă plantele textile în cursul procesului de prelucrare Si: *a topi*. **7** *vt* (Reg; c. i. piei de animale) A argăsi. **8** *vt* A uda tare, până la piele. **9** *vi* (Reg) A ploua. **10** *vt* A conserva nutrețurile în stare suculentă printr-un proces de fermentare.

murahas *sm* vz ***murahaz***

murahaz *sm* [At: LET. III, 279/32 / V: ***~as*** (Pl: *~ași*) / Pl: *~i, ~aji* / E: tc ***murahhas***] (Înv) Înalt demnitar, investit cu depline puteri pentru a trata în numele unui guvern Si: *plenipotențiar*.

murai *s* [At: LB / Pl: nct / E: de la ***mur***[2]] (Reg) Mur[2] (**2**).

mural, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mural,*** lat ***muralis***] **1** (Arl; îs) *Coroană ~ă* Coroană ale cărei margini reprezintă zidurile unei cetăți. **2** Care se aplică sau se fixează pe perete servind ca ornament. **3** (Îs) *Hartă ~ă* Hartă mare care se atârnă pe perete. **4** Care consolidează și ornamentează un zid, un perete. **5** (Îs) *Pictură ~ă* Pictură care, datorită tehnicii folosite, aderă perfect la zidul pe care este executată. **6** Aflat pe un zid. **7** Destinat să stea pe un perete.

muralist, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***muralist***] Specialist în picturi murale.

murar[1] *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 499 / Pl: *~i* / E: ***mur***[1] + *-ar*] (Îvr; îs) *~ liber* Francmason.

murar[2] [At: DR XI, 65 / Pl: (**1**) *~i*, (**2**) *~e* / E: ***mur***[2] + *-ar*] **1** *sm* (Trs) Mur[2] (**2**) (*Rubus*). **2** *sn* Loc unde cresc multe mure[1] (**2**).

murar[3] *sm* vz ***morar***[1]

murare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~rări* / E: ***mura***] **1** Punere în saramură sau într-o soluție de oțet a legumelor sau rar, a fructelor, în scopul fermentării, acririi și conservării acestora Si: *murat*[1] (**1**). **2** Conservare a peștelui și a cărnii prin punerea acestora într-o soluție de apă cu sare Si: *murat*[1] (**2**). **3** Însilozare a plantelor furajere.

murat[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mura***] **1-2** Murare (**1-2**). **3** Argăsire.

murat[2], ***~ă*** *a* [At: (a. 1588) CUV D. BĂTR. I, 206/14 / V: (reg) ***a~, mor~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mura***] **1** (D. legume, rar d. fructe) Fermentat, acrit într-o soluție de apă cu sare, în oțet etc. **2** (D. legume, rar d. fructe) Cu procesul de fermentare încheiat. **3** (D. nutreț) Conservat prin însilozare. **4** (Reg; d. plante textile, fibre de tei etc.) Topit. **5** (D. oameni și d. îmbrăcămintea lor, rar d. animale) Foarte ud de ploaie, de apă.

mură[1] [At: BIBLIA (1688), 702[1]/43 / V: (reg) *~re* (Pl: și *~ri*) / Pl: *~re* / E: ml ***morum***] **1** *sf* (Bot; îrg) Dudă. **2** *sf* (Bot; șîc **~re-negrii, ~-neagră, ~-de-pădure, ~-de-rug, ~re-ursești, ~re-românești**) Fruct comestibil, negru și lucios al murului[2] (**2**). **3** *sf* (Îas) Fruct al rugului. **4** *sf* (Îls) **~ în gură** Lucru de-a gata, obținut fără osteneală. **5** *sf* (Reg; îe) **A lua cuiva ~ra din gură** A-i lua cuiva un lucru de a cărui stăpânire se credea sigur. **6** *a* (Reg) De culoare neagră, ca mura[1] (**2**). **7** *sf* (Trs) Afină. **8** *sfp* (Reg; îc) **~re-roșii** (sau **~de-casă**) Zmeură cultivată. **9** *sfp* (Trs) Frecăței.

mură[2] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~re, ~ri* / E: cf alb *mullë*] (Reg) **1** Stomac al animalelor rumegătoare Vz *moară*. **2** Stomac al păsărilor Si: *pipotă, rânză*. **3** Stomac al omului. **4** Intestine ale animalelor rumegătoare. **5** (Spc) Intestine de miel sau de vițel înțărcat, care conțin cheagul format în perioada cât animalele sugeau. **6** (Lpl; îf *muri*) Ciorbă de burtă. **7** (Lpl) Glande, ganglioni de la pieptul sau de la gâtul unor animale Si: *momiță*[1] (**1**). **8** (Lpl) Amigdale.

mură[3] *sf* [At: DDRF / E: ns cf *mura*] (Reg) **1** Saramură. **2** (Spc) Zeamă de varză Si: *moare*.

mură[4] *sf* vz ***mur***[2]

murăi *v* vz ***mormăi***[1]

murăraș *sm* vz ***morăraș***

murăresc, ~ească *a* vz ***morăresc***

murărie[1] *sf* [At: H I, 238 / Pl: *~ii* / E: ***mur***[2] + *-ărie*] (Reg) Teren necultivat, năpădit de muri[2].

murărie[2] *sf* vz ***morărie***

murăriță *sf* vz ***morăriță***

murăș, ~ă *a* [At: N. REV. R. VIII, nr. 6, 87 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mură***[1] + *-eș*] (Reg; d. animale, despre oi) Cu pete negre.

murătoaie *sf* vz ***murătoare***

murătoare *sf* [At: ECONOMIA, 101/11 / V: ***mor~, morători*** *sfp*, ***morători*** *sfp* ***~oaie, ~tor*** *sm* / Pl: *~tori* / E: ***mura*** + *-ătoare*] **1** (Mar; Trs) Apă sărată naturală Vz *slatină*. **2** (Trs; Ban) Saramură folosită la prepararea și conservarea unor alimente. **3** (Reg) Brânză sărată. **4** (Trs; Ban) Zeamă de murături (**1**). **5** (Reg; mpl) Murătură (**1**). **6** (Reg) Argăseală.

murător *sm* vz ***murătoare***

murătură *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 9 / Pl: *~ri* / E: ***mura*** + *-ătură*] **1** (Mpl) Legumă fermentată, conservată în saramură sau în oțet Si: (reg) *murătoare* (**5**). **2** (Îe) **Sărătură, sărătură, pân-ajungi la ~** Cine duce un trai prea îmbelșugat, ajunge la sărăcie. **3** (Ban) Argăseală.

murceț *sm* vz ***mărceț***

murcoi *sm* vz ***morcov***

murcov *sm* vz ***morcov***

murcucui *vi* [At: CIAUȘANU, V. 181 / Pzi: *murcucui* / E: ns cf *mormăi, măcăi*[1]] (Olt) A șovăi înainte de a da un răspuns Si: *a îngăima, a se bâlbâi*.

murdal, ~ă *a* vz ***murdar***

murdalâc *sn* vz ***murdarlâc***

murdar, ~ă *a* [At: KOTZEBUE, U. 7v/19 / V: (reg) ***~al, mâr~, mârdal*** / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***murdar***] **1** (Îoc *curat*) Acoperit, îmbâcsit, plin de murdărie, de pete Si: *jegos, mânjit, nespălat, slinos, soios*, (reg) *mocicos, muruit* (**2**), *muscuros* (**1**), *muzgurit, mârșav* (**2**). **2** (D. ființe) Care nu respectă curățenia, care se complace în murdărie (**1**). **3** (D. apă, lumină etc.) Lipsit de claritate, de limpezime Si: *tulbure*. **4** (Fig) Vrednic de dispreț Si: *josnic, mârșav, venal*. **5** (D. cuvinte) Obscen.

murdaripsi *v* vz ***murdarisi***

murdarisi *vtr* [At: POLIZU / V: ***~ipsi*** / Pzi: *~sesc* / E: ***murdar*** + *-isi*] **1-2** (Înv) A (se) murdări.

murdarisire *sf* [At: POLIZU / E: ***murdarisi***] (Îvr) **1-3** Murdărire (**1-3**).

murdarisitor, ~oare *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***murdarisi*** + *-tor*] (Îvr) Care murdărește.

murdarlâc *sn* [At: (a. 1785) ȘIO II$_1$, 265 / V: ***~alâc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***murdarlek***] (Tcî) **1-2** Murdărie (**1-2**). **3** Gunoi. **4** (Fam; îlav) **Cu ~** Fără grijă de curățenie Si: *neglijent*. **5** (Fig) Murdărie (**6**).

murdăli *v* vz ***murdări***

murdălie *sf* vz ***murdărie***

murdăreală *sf* [At: STOIAN, PĂST. 67 / E: ***murdări*** + *-eală*] **1-2** Acoperire cu murdărie (**2-4**).

murdărel, ~ea *a* [At: IORDAN. STIL. 178 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***murdar*** + *-el*] (Rar; șhp) (Cam) murdar (1).

murdări [At: ISPIRESCU. L. 350 / V: (reg) ***mâr~, ~ăli*** / Pzi: *~resc* / E: ***murdar***] **1-6** *vtr* A (se) umple de murdărie (2-4) Si: *a (se) mânji, a (se) păta,* (reg) *a (se) mociocoși,* (înv) *a (se) murdarisi, a (se) murui*[1] (3). **7** *vt* A face murdărie (4).

murdărie *sf* [At: CONV. LIT. XXII. 57 / V: (reg) ***~ălie*** / Pl: *~ii* / E: ***murdar*** + *ie*] **1** Stare a ceea ce este murdar (1). **2** (Ccr) Strat de necurățenie care acoperă sau îmbâcsește ceva Si: *jeg, rapăn,* (rar) *mânjeală,* (reg) *mâzgală* (3), *mocicoșag, moșcăleală, muruială* (3). **3** Resturi nefolositoare Si: *gunoi.* **4** Excremente. **5** (Reg) Must (17). **6** (Fig) Caracter, atitudine, comportare sau faptă vrednică de dispreț sau imorală Si: *josnicie, mârșăvie.* **7** (Rar) Vorbă necuviincioasă, obscenă.

mudărire *sf* [At: PONTBRIANT. D. / Pl: *~ri* / E: ***murdări***] **1-3** Acoperire cu murdărie (2-4) Si: *mânjire,* (îvr) *murdarisire* (1-3), *murdărit* (1-3).

murdărit *sn* [At: CORESI. EV. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***murdări***] **1-3** Murdărire (1-3).

mudăritor *sm* [At: CARAGIALE. O. IV. 420 / Pl: *~i* / E: ***murdări*** + *-tor*] (Nob; îs) ~ *de hârtie* Scriitor lipsit de talent Si: *mâzgălitor.*

murdăros, ~oasă *a* [At: ALR I. 640/270 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***murdar*** + *-os*] (Reg; d. rufe) Murdar (1).

murdie *sf* vz ***mordie***

mure[1] *sfi* [At: BRANDZA. FL. 236 / E: ger ***Möhre***] (Trs; mpl) Morcov (1).

mure[2] *sf* vz ***mur***[2]

mure[3] *sf* vz ***mură***[1]

murea *sf* [At: MUSCEL 54 / V: ***~el*** *sn* / Pl: *~ele* / E: nct] (Mun) Haină femeiască fără mâneci.

mureană *sf* vz ***mreană***

murel *sn* vz ***murea***

mureluș *s* [At: H IX. 270 / Pl: nct / E: ***murel*** + *-uș*] (Reg) **1-2** (Șhp) Murea (mică). **3** Vestă frumos împodobită, purtată mai ales în zilele de sărbătoare Si: (reg) *mureluță.*

mureluță *sf* [At: MUSCEL. 54 / Pl: *~țe* / E: ***murel*** + *-uță*] (Reg) Mureluș (3).

murenă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ni, ~ne* / E: fr ***murène,*** lat ***muraena***] Pește din Marea Mediterană, foarte lacom, cu corpul alungit și având o carne foarte gustoasă.

mureș *s* [At: H XVII. 10 / E: ***Mureș***] (Reg) Mureșean (5).

mureșean, ~ă [At: LB / V: (reg) ***moroșan*** *smf* / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Mureș*** + *-ean*] **1** *smf* Persoană care locuiește în regiunea Mureșului. **2** *smf* Persoană originară din regiunea Mureșului. **3** *sm* (Reg) Plutaș pe apa Mureșului. **4** *sf* (Trs) Plută construită în așa fel încât să aibă aceeași lățime la amândouă capetele. **5** *sn* (Reg; art.) Vânt care bate dinspre Mureș de la vest sau de la nord Si: (reg) *mureș.* **6-7** *a* Care aparține (regiunii Mureș sau) mureșenilor (1-2). **8-9** *a* Care se referă la (regiunea Mureș sau) la mureșeni (1-2). **10-11** *a* Care este specific (regiunii Mureș sau) mureșenilor (1-2).

mureșeancă *sf* [At: VARONE. D. / Pl: *~ence/* E: ***mureșean*** + *-că*] **1** Femeie care locuiește în regiunea Mureșului. **2** Femeie originară din regiunea Mureșului. **3** (Art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** (Art.) Melodie după care se execută dansul mureșeanca (3).

mureșeneasca *sfa* [At: VARONE. D. / E: ***mureșean*** + *-ească*] **1** Dans popular de flăcăi. **2** Melodie după care se execută mureșeneasca (1).

murex *s* [At: DER / E: fr, lat ***murex***] **1** Gen de melci cu cochilie spiralată, masivă, prevăzută cu spini și cu o prelungire în formă de tub care pornește de la deschiderea cochiliei (*Murex*). **2** Animal din acest gen.

murg[1] *sn* [At: IST. Ț. R. 128 / E: nct] **1** (Îvp) Amurg. **2** (Reg; îs) *(În) capul ~ului* sau *cap de ~* (La) începutul înserării. **3** (Rar) Zori de zi.

murg[2]***, murgă*** [At: BIBLIA (1688). 221/50 / Pl: *~rgi* / E: cf alb *murg*] **1-2** *smf, a* (Cal) Care are culoarea părului castaniu-închis sau negru-roșcat Si: (reg) *murgiu.* **3-4** *smf, a* (Reg) (Cal) cenușiu-închis. **5** *a* (Pgn) Care are o culoare închisă. **6** *a* (Reg; îs) *Pere ~rgi* Varietate de pere făinoase, de culoare vânătă, cu miezul roșu, cu gust acrișor. **7** *a* (Spc; Ban; Trs; d. oameni) Cu pielea, tenul de culoare închisă Si: *brunet, oacheș.* **8-9** *smf* Cal (tânăr). **10** *sm* (Îe) **Paște, ~ule, iarbă verde** Se spune, în glumă, pentru a indica așteptarea zadarnică, lipsa de speranță în ce privește realizarea unui lucru. **11** *sf* (Îe) **A intrat ~a în sat** S-a înserat. **12** *sm* (Mtp; reg; îc) **~u-dă-cu-sară** Ființă fantastică despre care se crede că umblă prin păduri după apusul soarelui Si: (reg) *mânzu-dă-cu-sară.* **13-14** *smf* (Pex) Bovină de culoare murgă (1-2).

murgai, ~aie *smfi* [At: ROSETTI. L. R. I. 119 / E: ***murg***[2] + *-ai*] **1-2** (Reg) Bovină cu părul murg[2] (1-2).

murgan, ~ă [At: BUDAI-DELEANU. LEX. / Pl: *~i, ~e* / E: ***murg***[2] + *-an*] (Reg) **1-4** *smf, a* (Bovină) cu părul murg[2] (1, 3) Si: *murgoci*[2] (1-4). **5** (Îe) **A înțărcat ~a** A dispărut posibilitatea unor avantaje nemeritate Si: *a înțărcat bălaia, a înțărcat murghița* (13), *a înțărcat murguța* (13). **6** *sf* Pește nedefinit mai îndeaproape Si: *murgoci*[2], *murgoi.*

murgaș, ~ă *a* [At: PAMFILIE. I. C. 36 / Pl: *~i, ~e* / E: ***murg***[2] + *-aș*] (Reg; d. oi) De culoare murgă[2] (2).

murgat *sm* [At: DLR / Pl: *~ați* / E: ***murg***[2]] (Reg) **1-2** Murgilă[2] (1-2).

murgănă *sf* [At: VICIU. GL. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Fluier mare și gros pe care îl fac copiii din coajă de salcie.

murgăreț, ~eață *a* [At: BARONZI. L. 114 / Pl: *~i, ~e* / E: ***murg***[2] + *-ăreț*] (Reg) **1** De culoare închisă. **2** Brun.

murgeală *sf* [At: CALENDARIU (1814). 77/12 / E: ***murgi***[1] + *-eală*] (Îvr) Înserare.

murghiță *sfa* [At: AL LUPULUI. P. G. 15 / E: ***murg***[2] + *-iță*] **1-12** (Reg; șhp) Murgă (1, 3, 8-9, 13-14) (mică). **13** (Reg; îe) **A înțărcat** ~ A înțărcat murgana (5).

murgi[1] [At: PSALT. HUR. 58v/19 / Pzi: 3 *~gește* / E: ***murg***[1]] **1** *vi* (Îrg) A se însera. **2** *vt* (Îvr; c. i. ochii) A orbi. **3** *vi* (Rar) A se lumina de ziuă. **4** *vi* (Fig; rar) A se ivi în depărtare, a apărea la orizont.

murgi[2] *vi* [At: LM / Pzi: *~gesc* / E: ***murg***[2]] **1-2** (Rar) A deveni murg[2] (2, 4). **3** (Pex) A căpăta o culoare închisă, mohorâtă.

murgilă[1] *sm* [At: PANN. P. V. III. 68/9 / E: ***murgi***[1] + *-ilă*] **1** (Mol; Mun) Înserare. **2** (Mtp) Personaj din basme, din descântece etc. care întruchipează amurgul. **3** (Reg) Luceafăr de seară.

murgilă[2] *sm* [At: H II. 92 / E: ***murg***[2] + *-ilă*] **1-2** (Reg) Bovină cu părul murg[2] (1-2) Si: (reg) *murgat* (1-2), *murgulean* (1-2).

murgiloaică *sf* [At: PAMFILE. DUȘM. 227 / E: ***murgilă***[1] + *-oaică*] (Pop; rar) Personaj feminin care întruchipează amurgul Si: *murgiloaie.*

murgiloaie *sf* [At: PAMFILE. DUȘM. 227 / E: ***murgilă***[1] + *-oaie*] (Pop; rar) Murgiloaică.

murgire *sf* [At: POLIZU / E: ***murgi***[1]] Amurg.

murgișor *sm* [At: DLR / E: ***murg***[2] + *-ișor*] **1-12** (Reg; șhp) Murg[2] (1, 3, 8-9, 13-14) (mic) Si: (pop) *murguleț* (1-12), *murgușor* (1-12), *murguț* (1-12), (reg) *murgocel* (1-12), (Mar) *murguș* (1-12), *murgușel* (1-12).

murgit *sn* [At: BUDAI-DELEANU. Ț. 255 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***murgi***[1]] Amurg.

murgiu, ~ie *a* [At: BUDAI-DELEANU. Ț. 116 / Pl: *~ii* / E: ***murg***[2] + *-iu*] **1-2** (Trs; d. cai) Murg[2] (1-2). **3** (Pgn; d. obiecte) De culoare închisă. **4** (Spc; d. oameni) Cu pielea, tenul, de culoare închisă Si: *brunet, oacheș.*

murgocel *sm* [At: DLR ms / Pl: *~cei* / E: ***murgoci***[2] + *el*] **1-12** (Reg; șhp) Murgișor (1-12).

murgoci[1] *sm* [At: JAHRESBER. XI. 151 / Pl: ~ / E: ***murg***[1] + *-oci*] (Reg) Vițel născut în amurg.

murgoci[2] [At: COSTINESCU / Pl: ~ / E: ***murg***[2] + *-oci*] **1-4** *sm, a* (Mun; Dob) Murgan (1-4). **5** *sm* (Mol) Larvă. **6** *sm* (Mol; spc) Larvă a cărăbușului.

murgoi [At: DAMÉ. T. 127 / Pl: ~ / E: ***murg***[2] + *-oi*] (Reg) **1-12** *sm, a* (Șdp) Murg[2] (1, 3, 8-9, 13-14) (mare). **13** *sm* (Iht) Boiștean (1) (*Phoxinus phoxinus*). **14** *sm* (Iht) Porcușor (*Gobio gobio*). **15** *sm* (Iht) Cosac[2] (1) (*Abramis ballerus*).

murgui**[1]* [At: CORESI, L. 312/18 / Pzi: *~esc* / E: mg ***morog] **1** *vi* (Înv) A-și exprima nemulțumirea bombănind împotriva cuiva sau a ceva Si: *a protesta, a cârti, a murmura*. **2** *vt* A mustra[1] **(3)**. **3** *vt* A chinui.

***murgui**[2]* *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *~ește* / E: ***murg**[1]* + *-ui*] (Rar) A se înscra.

murguire *sf* [At: COD. VOR. 160/5 / Pl: *~ri* / E: ***murgui**[1]*] (Înv) Mustrare.

murgulean *sm* [At: DLR ms / Pl: *~eni* / E: ***murg**[2]* + *-ulean*] (Reg) **1-2** Murgilă[2] **(1-2)**.

murgulеț *sm* [At: ALECSANDRI, P. I, 106 / Pl: *~i* / E: ***murg**[2]* + *-ulеț*] **1-12** (Pop; șhp) Murgișor **(1-12)**. **13** (Reg; art.) Dans popular din Muntenia, cu ritm vioi. **14** *sma* (Reg; art.) Melodie după care se dansează murgulețul **(13)**.

murguș *sm* [At: BUD. P.P. 45 / Pl: *~i* / E: ***murg**[2]* + *-uș*] **1-12** (Mar ; șhp) Murgișor **(1-12)**.

murgușel *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 96 / Pl: *~ei* / E: ***murg**[2]* + *-ușel*] **1-12** (Mar; șhp) Murgișor **(1-12)**.

murgușor *sm* [At: ALECSANDRI, P. I, 100 / E: ***murg**[2]* + *-ușor*] **1-12** (Pop; șhp) Murgișor **(1-12)**.

***murguț**[1]* *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 118 / E: ***murg**[1]* + *-uț*] **1-2** (Șhp) Murg[1] **(1)** (devreme).

murguț**[2]*, ***~ă [At: ȚICHINDEAL, F. 238/8 / Pl: *~i, ~e* / E: ***murg**[2]* + *-uț*] (Pop) **1-12** *sm* (Șhp) Murgișor **(1-12)**. **13** *sf* (Reg; îe) **A-nțărcat ~a** A înțărcat murgana **(5)**. **14** *sfa* (Reg) Horă nedefinită mai îndeaproape. **15** *sfa* Melodie după care se execută murguța **(14)**.

murhă *sf* [At: ALRM SN I, h 89/537 / E: mg ***murha***] (Reg; esc) Resturi care se scutură din fân pe locul unde acesta a fost adunat sau depus.

muri**[1]* *vi* [At: PSALT. HUR. 70r/24 / Pzi: *mor* / E: ml ***moriri] **1** A înceta din viață Si: *a deceda, a răposa* (arg) *a mierli*[1]. **2** (Îcn; gmț; irn) Arată posibilitatea de a trece peste o situație dificilă, neplăcută. **3** (Prin exagerare, udp „de") Exprimă un grad maxim de intensitate. **4** (Îe) **A ~ de foame** A fi foarte sărac. **5** (Îe) **A ~ și a învia** Se spune pentru a indica intensitatea maximă a unei senzații sau a unui sentiment. **6** (Îe) **A ~ să...** A fi foarte dornic de a... **7** (Îe) **A ~ după...** A ține foarte mult la... **8** (Îe) **Până mor** Multă vreme. **9** (Îae) Întreaga viață. **10** (Îe) **Să mor!** Se spune pentru a întări o afirmație. **11** (Gmț; îe) **Nu i-ar ~ mulți înainte!** Se spune la adresa unei persoane pe care o urăști, căreia îi dorești moartea. **12** (D. animale crescute de om pentru a-i servi ca hrană; îe) **A ~ mortăciune** A muri netăiat, neînjunghiat, impropriu, potrivit tradiției, pentru a fi mâncat. **13** (Îe) **Nici (nu) trăiește, nici nu moare** Se spune despre cei ce zac bolnavi vreme îndelungată. **14** (Reg; îe) **Trăind și nemurind** Dacă vom trăi. **15** (Îe) **A ~ cu zile** A muri înainte de vreme, în urma unei boli insuficient îngrijite sau în împrejurări neprevăzute. **16** (Îe) **A ~ fără lumânare** A muri pe neașteptate, fără a putea fi îndeplinită datina aprinderii unei lumânări. **17** (Fig) A înceta, total sau parțial, să mai fie văzut sau auzit Si: *a dispărea, a se pierde, a se stinge*. **18** (Fig) A se termina. **19** (Reg; d. stele) A cădea. **20** (Udp „după") A ține foarte mult la cineva sau la ceva, a-i plăcea nespus, a iubi cu patimă. **21** (D. plante) A se usca, a se veșteji.

***muri**[2]* *smp* vz ***mură**[2]*

muriatic, ~ă *a* [At: ER 95v / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***muriatique***] (Chm; înv) **1** Clorhidric. **2** (Pex) Care conține o clorură.

muribund, ~ă *smf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***mor~*** / Pl: *~nzi, ~e* / E: fr ***moribond***, lat ***moribundus***] **1** Persoană care este gata să moară, în agonie Si: (rar) *muritor* **(8)**, (înv) *murind* **(4)**. **2** (Pex) Om foarte slăbit, care nu mai are mult de trăit.

muricios, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 170v/24 / Pl: *~oși, -oase* / E: ***muri**[1]* + *-cios*] (Îvr) Supus morții Si: *muritor* **(1)**.

murid *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***muridés***] **1** (Lpl) Familie de rozătoare mici, cu coada lungă și cu bot ascuțit (*Muridae*). **2** (Șls) Animal din această familie.

murină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: lat ***murrina***] (Ant) Cupă romană făcută dintr-un metal prețios, extrem de rar.

murind, ~ă [At: BELDIMAN, N. P. I, 190/1 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***muri**[1]*] **1** *a* (Înv) Care este pe punctul de a muri. **2** *a* (Înv) Care e specific muribundului **(1)**. **3** *a* (Înv) De muribund **(1)**. **4** *smf* Muribund **(1)**.

murire *sf* [At: MAIOR, P. 92/7 / Pl: *~uri* / E: ***muri**[1]*] Încetare a existenței Si: *moarte*.

murisica *v* vz ***murseca***

muriș *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri* / E: ***mur**[2]* + *-iș*] (Reg) Desiș cu rugi de mure[1] **(2)**.

murișoară *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 70 / Pl: *~re* / E: ***mură**[1]* + *-ișoară*] **1-10** (Șhp) Mură[1] **(1-3, 7-8)** (mică) Si: (reg) *muriță* **(1-10)**, *muruță* **(1-10)**.

murit, ~ă *a* [At: MOXA, 374/35 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***muri**[1]*] (Înv; d. oameni) Mort **(1)**.

muritor, ~oare [At: (a. 1648) GCR I, 131/13 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***muri**[1]* + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Ființă) care moare[1] **(1)**. **3-4** *smf, a* (Fig) (Ființă) care este supusă uitării. **5-6** *smf, a* (Îla) **~ de foame** (Om) foarte sărac. **7** *smf* (Liv) Om considerat ca ființă trecătoare Si: *pământean*. **8** *smf* (Rar) Muribund **(1)**. **9** *a* Care este în mod inevitabil supus morții.

muritoresc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, IST. 295 / Pl: *~ești* / E: ***muritor*** + *-esc*] (Înv; nob) **1** Făcut de muritori **(7)**. **2** Al muritorilor **(7)**.

muriță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***mură**[1]* + *-iță*] **1-10** (Reg; șhp) Murișoară **(1-10)**.

muriu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 51 / Pl: *~ii* / E: ***mură**[1]* + *-iu*] (Reg) **1** De culoarea murei[1] **(2)** Si: *negru*. **2** (Pgn) De culoare închisă.

murlui *vt* [At: CABA, SĂL. 92 / Pzi: *~esc* / E: cf *murui*[1]] **1** (Trs) A murui[1] **(1)**. **2** (Reg) A tencui. **3** (Trs; fig) A pângări.

murluială *sf* [At: ALR II/I, MN 116, 3786/157 / Pl: *~ieli* / E: ***murlui*** + *-eală*] (Reg) Muruială **(1)**.

murmăi *v* vz ***mormăi***

murmânt *sn* vz ***mormânt***

murmos, ~oasă *a* [At: F (1879), 44 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *murmui*[1]] (Nob) Murmurător **(1)**.

***murmui**[1]* *vi* [At: HELIADE, O. I, 93 / Pzi: *murmui, ~esc* / E: fo] (Înv) **1** (D. ape, vânt sau alte elemente ale naturii) A murmura **(1)**. **2** A murmura **(4)**.

murmui**[2]* *v* vz ***mormăi

***murmuială**[1]* *sf* [At: SLAVICI, N. I., 103 / E: ***murmui**[1]* + *-eală*] (Rar) Murmur **(1)**.

murmuială**[2]* *sf* vz ***mormăială

***murmuire**[1]* *sf* [At: VALIAN, V / Pl: *~ri* / E: ***murmui**[1]*] (Îvr) Murmur **(1)**.

murmuire**[2]* *sf* vz ***mormăire

murmuit *sn* [At: MUREȘANU, P. 170/4 / Pl: *~uri* / E: ***murmui**[1]*] (Îvr) Murmur **(1)**.

murmuitor**[1]*, ***~oare *a* [At: MUREȘANU, P. 13/15 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***murmui**[1]* + *-tor*] (Înv) **1** Care murmuie[1] **(1)** Si: *murmurător* **(1)**. **2** (Pan) Plin de murmur **(1)**, de zumzet.

murmuitor**[2]*, ***~oare *a* vz ***mormăitor***

murmur *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***~iu, ~ă*** *sf*, ***~e*** *sf* / A și: *murmur* / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***murmure***, lat ***murmur***, ngr ***μουρμούρα***, it ***murmure, mormorio***] **1** Zgomot slab, continuu și monoton, produs de curgerea liniștită a unei ape, de bătaia lină a vântului sau de alte elemente ale naturii Si: *susur, șopot*, (rar) *murmureală, murmuială*[1], (îvr) *murmuire*[1], *murmuit*. **2** (Pgn) Zgomot slab. **3** (Fig) Armonie. **4** (Pan) Zumzet. **5** Succesiune de sunete, slab și monoton articulate, de cuvinte rostite încet, de neînțeles. **6** Zgomot surd și nelămurit de glasuri Si: *rumoare*. **7** (Pan) Zgomot surd și continuu produs de trepidațiile unui motor, ale unui mecanism etc. **8** (Rar) Țiuit al urechii. **9** Exprimare a unei nemulțumiri prin cuvinte rostite cu jumătate de glas Si: *cârteală, murmurare* **(3)** Vz *bombănit, mormăit*[1]. **10** (Îlav) **Fără ~** Fără împotrivire. **11** (Nob) Acuzație. **12** (Nob) Muget.

murmura [At: VALIAN, V. / Pzi: *murmur* și (îrg) *~rez* / E: fr ***murmurer***, lat ***murmurare***] **1** *vi* (D. ape, vânt sau alte elemente ale naturii) A produce un zgomot slab, continuu și monoton Si: *a susura, a șopti*, (înv) *a murmui*[1]

(1). 2 *vt* (D. oameni) A rosti cuvinte sau a intona o melodie încet, monoton, șoptit și uneori nedeslușit. 3 *vi* (Pex; d. vorbe, cântece etc.) A răsuna încet, domol. 4 *vi* A-și exprima nemulțumirea vorbind încet, printre dinți, a protesta cu glasul scăzut Si: *a bombăni, a mormăi*[1], *a se plânge*, (înv) *a cârti, a murmui*[1] (2), *a murmurisi*. 5 *vi* (Reg; d. urși) A mormăi[1] (1).

murmurare *sf* [At: HELIADE, O. I, 71 / Pl: *~rări* / E: ***murmura***] **1-3** Murmur (**1, 5, 9**).

murmurat, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***murmura***] **1** *a* Șoptit. **2** *av* În șoaptă.

murmuratoriu, ~ie *a* vz ***murmurător***

murmură *sf* vz ***murmur***

murmurător, ~oare *a* [At: F (1869), 390 / V: (nob) ***~ratoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***murmura*** + *-tor*] **1** (D. ape, vânt sau alte elemente ale naturii) Care produce un zgomot slab, continuu și monoton Si: *susurător, șopotitor*, (înv) *murmuitor*[1] (1), (rar) *murmurând*, (nob) *murmos*. **2** (Nob; d. oameni) Care vorbește în șoaptă.

murmurătură *sf* [At: (a. 1874) ap. DLR / Pl: *~ri* / E: ***murmura*** + *-ătură*] **1** (Rar) Murmurare **2** Mormăit[1] (**1**).

murmure *sn* vz ***murmur***

murmureală *sf* [At: PAMFILE, C. 47 / E: ***murmura*** + *-eală*] (Rar) Murmur (**1**).

murmurisi *vi* [At: LET. III, 244/22 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***μουρμουρίζω***] (Înv) A murmura (**4**).

murmuriu *sn* vz ***murmur***

murmurând, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 259 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***murmura***] (Rar) Murmurător (**1**).

murnău *sn* [At: LEXIC REG. 66 / Pl: *~naie* / E: nct] (Reg) Cozonac.

muroaic *sf* vz ***moroaică***

muroaie *sf* vz ***muroi***[2]

muroi[1] *smi* [At: DLR / E: ***mur***[2] + *-oi*] **1-2** (Bot; reg; șdp) Mur[2] (**2**) (mare).

muroi[2] *sn* [At: VAIDA / V: ***~oaie*** *sf* / Pl: *~oaie* / E: cf *murui*[1], *murnău*] (Trs) **1** Pâine mică împletită. **2** Colac de Paști.

muroi[3], ***~oaie*** *smf* vz ***moroi***[2]

muroieș *s* [At: VAIDA / Pl: nct / E: ***muroi***[2] + *-aș*] **1-2** (Trs; șhp) Muroi[2] (**1**) (mic).

muroniță *sf* vz ***moroniță***

muros, ~oasă *a* [At: ECONOMIA, 142/16 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mur***[2] + *-os*] (Înv) Ca murul[2].

mursă[1] *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 225/18 / V: (reg) ***~ulsă, mor~*** / Pl: *~se* / E: ml ***mulsa***] **1** Apă îndulcită cu miere, obținută prin fierberea sau prin spălarea fagurilor storși sau a vaselor și instrumentelor care au servit la storsul fagurilor, la strecuratul mierii. **2** (Reg) Băutură obținută prin fermentare din apă sau lapte îndulcite cu miere, în care se adaugă diferite substanțe aromatice Si: *mied* (**1**), *hidromel*. **3** (Reg) Miere stoarsă din faguri. **4** (Reg) Apă îndulcită cu zahăr Si: *sirop*. **5** (Spc; Buc) Sirop subțire cu care se ung plăcintele când se scot din cuptor. **6** (Înv) Suc, zeamă, sevă de plante, de fructe, de flori etc. Si: *must* (**2**), *mustăreață*. **7** (Reg; pgn) Sevă. **8** (Spc) Sevă a arborilor Si: *must* (**11**), (pop) *mustăreață* (**1**), *mâzgă* (**1**). **9** (Reg) Rachiu fiert întâia oară. **10** (Reg) Must (**17**).

mursă[2] *sf* [At: DAMÉ, T. 47 / Pl: *~se* / E: nct] **1** (Reg) Cavitate pe care o prezintă dinții calului, până la vârsta de șase ani Si: (reg) *butură, cupă, muscă* (**56**), *mișină, negreață*. **2** (Rar) Aluniță artificială. **3** (Nob) Neg.

murseca [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 116/7 / V: (reg) ***mor~, morsica, morsoca, morțoca, ~risica, ~sica, ~suca***, (cscj) ***morsoci*** / Pzi: *mursec* / E: ml ***morsicare***] **1** *vt* (Pop) A mușca rupând, sfâșiind. **2** *vt* (Rar; d. oameni) A mânca lacom. **3** *vt* (Reg; d. câini și pisici) A apuca cu gura fără să muște. **4** *vrr* (Reg; d. câini și pisici) A se mușca în joacă. **5** *vr* (Pex; reg; d. oameni) A se lua la trântă în joacă. **6** *vt* (Reg; d. oamenii fără dinți) A molfăi (**1**). **7** *vt* A strivi, a zdrobi oasele sau carnea unei ființe vii, prin mușcături repetate. **8** *vt* A învineți. **9** *vt* A masa[1]. **10** *vt* A fricționa. **11** *vt* (D. aluat) A frământa. **12** *vt* (D. caș) A jintui. **13** *vt* (Cu subiectul „friguri") A scutura. **14** *vt* (Reg) A ghionti. **15** *vt* (Reg) A bate. **16** *vt* A obosi. **17** *vt* A sâcâi.

mursecare *sf* [At: PAMFILE, A. R. 91 / V: ***morsoc~*** / Pl: *~cări* / E: ***murseca***] (Pop) **1** Sfâșiere prin mușcare Si: *mursecat*[1] (**1**). **2** Înghițire cu lăcomie a alimentelor, insuficient mestecate Si: *mursecat*[1] (**2**). **3** Apucare cu gura în joacă, fără a mușca rău Si: *mursecat*[1] (**3**). **4** Strivire a oaselor sau a cărnii unei ființe vii, prin mușcături repetate Si: *mursecat*[1] (**4**). **5** Molfăire. **6** Învinețire. **7** Fricționare.

mursecat[1] *sn* [At: CUV. D. BĂTR. I, 294 / E: ***murseca***] (Pop) **1-4** Mursecare (**1-4**). **5** Molfăire. **6** Învinețire. **7** Fricționare.

mursecat[2], ***~ă*** *a* [At: (a. 1652) ap. TDRG / V: ***~sic~, ~suc~*** / Pl: *~ați, ~e* / E ***murseca***] **1** (Pop; d. ființe vii sau d. carnea lor) Rupt, sfâșiat cu dinții, de fiare sălbatice sau de câini. **2** (Ban) Lovit. **3** (Ban) Strivit. **4** (Olt; d. aluat) Frământat.

mursecător, ~oare *a* [At: CANTEMIR, HR. 21 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***murseca*** + *-tor*] **1-4** Care mursecă (**1, 3, 7-8**) pe cineva sau ceva.

mursecătură *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***murseca*** + *-ătură*] **1-2** (Pop) Mușcătură[1] (**1**) (de animal sălbatic sau) de câine. **3** (Reg) Rană vindecată.

mursica *v* vz ***murseca***

mursicat, ~ă *a* vz ***mursecat***

mursios, ~oasă *a* vz ***mârsios***

mursuca *v* vz ***murseca***

mursucat, ~ă *a* vz ***mursecat***

mursuceală *sf* [At: PLOPȘOR, VO. 11 / Pl: *~eli* / E: ***mursuca*** + *-eală*] (Olt) Frământăură.

mursui *vt* [At: LEXIC REG. 105 / Pzi: *~esc* / E: ***mursă***[1] + *-ui*] (Buc) A unge plăcintele cu mursă[1] (**5**).

murt *s* [At: ȘINCAI, ap. DR. V, 557 / E: nct] (Bot; reg) Rodul-pământului (*Arum maculatum*).

murtasâp *sm* vz ***mortasip***

murtat *sm* [At: (a. 1715) ARHIVA R. II, 94/3 / Pl: (sst) *~agi* / E: tc ***murtat***] (Trs; înv) Renegat.

murte *sf* vz ***moarte***

murțină *sf* vz ***mărțână***

murțoagă *sf* vz ***mârțoagă***

murucli *v* vz ***muruli***

muruclui *v* vz ***muruli***

murugă *sf* vz ***murugă***

murui[1] [At: HERODOT (1645), 43 / V: (reg) ***moroi*** / Pzi: *~esc* și (reg) *murui* / E: cf ucr *мурувати*] **1** *vt* A acoperi pereții sau pardoseala unei case cu un strat neted de lut muiat cu apă Si: *a lipi*, (reg) *a mânji, a murlui* (**1**), *a mâltări*. **2** *vt* (Îrg) A astupa crăpăturile din pereții lucrărilor subterane cu un material argilos. **3** *vt* (Îrg) A spoi cu var Si: *a vărui*. **4** *vt* (Reg) A trage o dungă neagră în jurul ferestrelor casei, în exterior. **5** *vt* (Îvr) A mâzgăli. **6** *vt* (Reg) A unge murdărind. **7** *vt* (Pex) A murdări. **8** *vi* (Buc) A face murdărie (**1**). **9** *vt* (Reg) A unge suprafața unui aluat cu muruială (**8**). **10** (Îrg) *vt* A spoi cu humă Si: *a humui*.

murui[2] *vt* [At: ODOBESCU, S. II, 514 / Pzi: *~esc* / E: ***mur***[1] + *-ui*] (Nob) A zidi.

muruială *sf* [At: BIBLIA (1688), 591[1]/36 / Pl: *~ieli* / E: ***murui***[1] + *-eală*] **1** Pământ sau lut înmuiate cu apă, uneori amestecate cu baligă și paie sau var și nisip cu care se muruiesc[1] pereții, pardoseala etc. Si: (reg) *imală, murluială, tencuială*. **2** (Înv) Var. **3** (Ban) Amestec de var și nisip folosit pentru a lega între ele pietrele sau cărămizile unei construcții Si: *mortar*[1]. **4** (Reg) Pământ frământat din care se construiesc pereții. **5** (Teh) Material argilos folosit la astuparea fisurilor, crăpăturilor și, în general, a golurilor de dimensiuni mici din pereții lucrărilor sau ai construcțiilor subterane, pentru a le asigura etanșeitatea. **6** (Reg) Humă neagră, amestecată cu baligă de cal, cu care se trag brâiele în jurul ferestrelor casei, în exterior. **7** (Buc) Murdărie (**1**). **8** (Reg) Amestec de făină cu apă și șofran sau gălbenuș de ou, cu care se ung pâinea, colacii, mălaiul etc., înainte de a se introduce în cuptor Si: (reg) *cir*.

muruire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***murui***[1]] **1** Acoperire a pereților sau a pardoselii unei case cu un strat neted de lut muiat cu apă Si: *lipire*, (reg) *mânjire*. **2** (Îrg) Astupare a crăpăturilor din pereții lucrărilor

subterane cu un material argilos. **3** (Îrg) Spoire cu var Si: *văruire*. **4** (Reg) Trasare a unei dungi neagre în jurul ferestrelor casei, în exterior. **5** (Îvr) Mâzgălire. **6** Murdărire. **7** (Reg) Ungere a suprafeței unui aluat cu muruială **(8)**. **8** (Îrg) Spoire cu humă Si: *humuire*.

muruit, ~ă *a* [At: SLAVICI, N. I, 20 / V: (reg) ***moroit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***murui***[1]] **1** (D. pereți, pardoseli etc.; pex d. case) Lipit sau netezit cu muruială **(1)**. **2** Văruit. **3** Colorat. **4** (Reg) Murdar **(1)**.

muruitură *sf* [At: LEXIC REG. 105 / Pl: *~ri* / E: ***murui***[1] + *-tură*] (Buc) Femeie murdară.

muruli *vr* [At: LUC. II, 68 / V: ***~rucli, ~ruclui*** / Pzi: *~lesc* / E: mg ***marjul***] **1** (Mgm; Trs; d. părți ale corpului) A ieși din articulație Si: *a se luxa, a se scrânti*. **2** (Îf *murucli*) „A se schilăvi".

muruță *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 47 / Pl: *~țe* / E: ***mură***[1] + *-uță*] **1-10** (Mar; șhp) Murișoară **(1-10)**.

murză[1] *sf* [At: VAIDA / V: cf alb *mullëzë*] (Trs) Zeamă sărată.

murză[2] *sf* [At: DLR / E: nct] (Reg) Intestinul gros.

murzur-aga *sm* vz ***muhzur-aga***

mus *sm* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 146 / Pl: *muși* / E: fr ***mousse***] Elev marinar.

musa *vi* [At: BARCIANU / Pzi: 3 *~sează* / E: fr ***mousser***] (Frm; d. vinuri) A face spumă și bășicuțe.

musaade *sf* vz ***musaadea***

musaadea *sf* [At: (a. 1781) URICARIUL, III, 155 / V: ***musaade*** / Pl: *~ele* / E: tc ***müsaade***] (Tcî) **1** Favoare. **2** Bunăvoință. **3** Reducere a prețului de vânzare Si: *rabat*.

musaca *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ale* / E: tc ***musakka***] Mâncare pregătită din felii de pătlăgele vinete, de dovlecei sau de cartofi și din carne tocată, așezate în straturi alternative și prăjite sau coapte.

musafer *sm* vz ***musafir***

musafir, ~ă *smf* [At: (a. 1715) ARHIVA R. II, 25/14 / V: ***mos~***, (reg) ***mois~, ~fer, ~sta~*** / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***musafir***] **1** Persoană venită în vizită în casa cuiva sau undeva sau căreia i se oferă vremelnic ospitalitate Si: *oaspete*. **2** (Îe) **Casa nemăturată ~i așteaptă** Se spune despre un lucru care vine pe neașteptate, într-un moment nepotrivit. **3** (Rar) Persoană care vizitează pe cineva într-un spital, într-o închisoare etc. Si: *vizitator*. **4** (Reg) Nuntaș.

musafirea *sf* vz ***musaferea***

musafirlâc *sn* [At: (a. 1794) ȘIO II_1, 264 / V: ***mos~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***misafirlik***] (Înv; șdp) **1** Vizită. **2** (Pex) Schimb de vizite. **3** (Pex) Petrecere cu musafiri. **4** Calitate de a fi musafir. **5** (Csc) Musafiri mulți.

musaget *sm* [At: DEX / Pl: *~eți* / E: fr ***musagète***] Conducător al muzelor în mitologia greco-latină.

musahib *sm* vz ***musaip***

musai [At: CREANGĂ, A. 40 / E: mg ***muszáj***] **1** *av* (Pop; predicativ) E absolut necesar Si: *trebuie*. **2** *av* (Pop) Negreșt. **3** *s* (Reg; îlav) **Cu ~** sau **de(a) ~** În mod silit. **4** *av* (Reg) Măcar. **5** *av* (Reg) Chiar. **6** *av* Cu insistență. **7** *av* Cu încăpățânare Si: *morțiș*.

musaip *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 277/5 / V: (înv) ***~ahib, ~it, ~alip*** / Pl: *~i* / E: tc ***musahip***] (Ist) **1** Înalt demnitar la curtea sultanului. **2** Favorit al sultanului. **3** Consilier intim al domnitorului.

musait *sm* vz ***musaip***

musalip *sm* vz ***musaip***

musă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~se* / E: fr ***mousse***] Cremă bătută Si: *frișcă*.

musăcel *sm* vz ***mușețel***

musăliu *sm* [At: H XVIII, 175 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Om leneș, care lucrează în silă.

musățel *sm* vz ***mușețel***

musc *sn* vz ***mosc***[2]

musca *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ale* / E: tc ***muska***] (Dob) Talisman.

muscadin *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***muscadin***, it ***moscardino***] Regalist elegant din Franța anului 1794.

muscal[1] *sm* [At: M. COSTIN, O. 256 / V: ***mos~***, (îrg) ***~an*** / Pl: *~i* / E: pn ***moskal***, ucr, rs ***москаль***] **1** (Îvp) Locuitor din orașul Moscova sau din regiunea apropiată. **2** (Îvp; pgn) Rus. **3** (Îvp; lpl; pgn) Popor rus. **4** (Îe) **De când ~ii cu coadă** De demult. **5** (Mun; iuz) Birjar de origine rusă. **6** (Pex) Birjă. **7** (Mun; înv; arg) Monedă de douăzeci de lei, reprezentând altădată tariful unei curse cu trăsura.

muscal[2] *sn* [At: HERODOT (1645), 9 / Pl: *~uri* / E: tc ***miskal***] (Îvp) Nai.

muscalagiu [At: ODOBESCU, S. III, 111 / V: ***mas~, masha~*** / Pl: *~ii* / E: ***miskalci***] **1** *sm* (Îvp) Naist. **2** *s* Nai **(1)**.

muscalcă *sf* [At: NECULCE, L. 28 / V: ***mos~*** / Pl: *~lce* / E: ***muscal***[1] + *-că*] (Înv) **1** Locuitoare din orașul Moscova sau din regiunea apropiată Si: (înv) *muscăloaică* **(1)**. **2** (Pgn) Rusoaică Si: (înv) *muscăloaică* **(2)**.

muscalic *sm* [At: BĂCESCU, P. 38 / V: ***mos~*** / Pl: *~ici* / E: ucr ***москалик***] (Iht; Dob) Barbun (*Mullus barbatus ponticus*).

muscan[1] *sm* [At: BĂCESCU, P. 39 / Pl: *~i* / E: ***muscă*** + *-an*] (Iht; Trs) **1** Sorean (*Leucaspius delineatus*). **2** (Reg) Pui al celor două specii de pește alb *Alburnus* și *Rhodeus*. **3** (Mpl) Peștișori din speciile *Clopeonella* și *Caspialosa* conservați la putină, cu ceapă.

muscan[2] *sm* vz ***muscal***[1]

muscană *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ne* / ns cf *muscat*[1]] (Nob) Fruct aromatic al nucșorului.

muscar[1] [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: **(1-11)** *~i*, **(12-13)** *~e* / E: ***muscă*** + *-ar*] **1** *sm* (Șîc **~-negru**) Pasăre cu aripile negre și cu pieptul alb (*Muscicapa hypoleuca*). **2** *sm* (Șîc **~-gulerat**) Pasăre cu pene albe în jurul gâtului (*Muscicapa albicollis*). **3** *sm* (Orn; șîc **~-cenușiu, ~-sur**) Gelat (*Muscicapa striata*). **4** *sm* (Îc) **~-mic** (sau **-roșu, -roșietic**) Pasăre cu penele brune-cenușii și cu barba, gușa și partea superioară a pieptului de culoare portocalie Si: *gelat-roșiatic* (*Muscicapa parva*). **5** *sm* Insectă lunguiață, de culoare roșie, cu o pată neagră pe partea ventrală, cu aripile negre, acoperite cu peri și care se hrănește cu musculițe sau cu păduchi de frunze Si: (reg) *ciubotăraș, doftor, doftoroaie, gândac-de-salcă* (*Cantharis fusca*). **6** *sm* (Ent; reg) Viermănar (*Sarcophaga carnaris*). **7** *sm* (Reg) Musculiță care servește ca momeală. **8** *sm* (Rar) Pescar cu undița care folosește ca momeală muște **(1)**. **9** *sm* (Reg) Apicultor. **10** *sm* (Reg) Brad atacat de insecte. **11** *sm* (Bot; Trs) Burete-pestriț (*Acuanita muscaria*). **12** *sn* (Îvr) Apărătoare de muște **(1)**. **13** *sn* (Înv) Polog pentru țânțari.

muscar[2] *sm* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 118 / Pl: *~i* / E: ***muscă*** + *-ar*, cdp fr ***mouchard***] (Îvr) Agent secret.

muscardină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***muscardine***] Boală a viermilor de mătase, provocată de o ciupercă și manifestată prin apariția unor pete de culoare închisă.

muscarină *sfs* [At: BIANU, D. S. 166 / E: fr ***muscarine***] Substanță otrăvitoare puternică din bureții-pestriți.

muscat[1] *ain* [At: (a. 1779), FURNICĂ, I. C. 90 / V: (înv) ***~usc~*** / E: fr ***muscat***] (D. fructe, mai ales d. struguri sau vinuri) Cu miros de tămâioasă, de nucșoară Si: (reg) *mușcătel*[2].

muscat[2] *s* vz ***mușcată***[1]

muscatai *s* [At: H XVIII, 301 / E: mg ***muskotály***] (Trs; mgm) Soi de strugure cu boabă lunguiață și cu pieliță tare.

muscată *sf* vz ***mușcată***[1]

muscatir *sm* vz ***mușchetar***

muscă *sf* [At: PSALT. SCH. 251/11 / Pl: *muște*, (rar) *muști* / E: ml ***musca***] **1** (Șîc **~-năzdrăvană, ~-de-casă**) Specie de insectă din familia dipterelor, de culoare cenușie-închisă, cu o singură pereche de aripi, subțiri, și cu aparat bucal pentru supt Si: (reg) *bâză, gâză, mușiță* **(3)** (*Musca domestica*). **2** (Îe) **Pentru o ~ își dă palme** Se zice despre omul iute, mânios și îndărătnic. **3** (Îe) **De n-ar fi ~ pe resteu, ar rămâne pământul nearat** Se spune, ironic, despre cei care își dau importanță, dar nu lucrează conștiincios. **4** (Îe) **Vulturul după muște nu aleargă** Se spune despre oamenii de caracter care disprețuiesc faptele josnice. **5** (Îcs) *(De-a) ~ca-n groapă* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **6** (Îe) **A se aduna** sau **a se strânge** ori **a veni ca muștele la miere** A se aduna în număr mare și cu mare plăcere, acolo unde se pot obține anumite avantaje. **7** (Îe) **A se lua după ~** A ține cont de sfaturile unor povățuitori răi. **8** (Îlv) **A-i veni**

(cuiva) **~ca la nas** A se supăra. 9 (Îlv) **A-i lua (cuiva) ~ca de la nas** A domoli avântul sau pornirile cuiva. 10 (Îe) **A spune** sau **a scrie ~ pe perete** A spune lucruri fantastice, de necrezut. 11 (Îlav) **De când se scria ~ca pe perete** De demult. 12 (Îal) Niciodată. 13 (Îe) **A cădea** sau **a se băga ca ~ca-n lapte** A interveni în discuție într-un mod nepotrivit. 14 (Îae) A veni undeva nepoftit. 15 (Îe) **A se vârî ca ~ca în băligar** A se vârî pretutindeni, cu insistență, nepoftit. 16 (Îe) **A fi** sau **a se simți** ori **a se ști cu ~ca pe căciulă** A se simți vinovat. 17 (Îe) **A se bate de ~** A sta degeaba. 18 (Îe) **Are iapa ~** Se spune despre oamenii nervoși, neastâmpărați sau nerăbdători. 19 (Îe) **A se bate ca de ~** A nu-și găsi locul. 20 (Îe) **A avea gustul muștelor** A avea obiceiuri rele. 21 (Îlv) **A face ~ cât cămila** A exagera. 22-23 (Îls, îla) **Rea** (sau, rar, **rău**) **de ~** (Persoană) imorală, care are mereu relații sexuale nepermise. 24 (Îe) **A-i pieri (cuiva) ~ca** A se potoli. 25 (Îe) **A muri ca muștele** A muri în număr foarte mare. 26 (Îe) **Să se audă ~ca!** Se spune pentru a impune o tăcere totală. 27 (Ent; îc) **~-neagră** (sau **~-cenușie, ~-mănânțică**) Specie de muscă (1) foarte mică (*Musca corvina*). 28 (Ent; îs) **~-de-gunoi** (sau **~-de-baligă, ~-verde**) sau **~ca-țiganului** Specie de muscă (1) mare, de culoare de obicei verde (*Musca Caesar*). 29 (Îc) **~-mare** (sau **~-albastră, ~-de-carne, ~-năzdrăvană**) sau **~ca-hoiturilor** (sau **~-hanțului**) Insectă mai mare decât musca (1), având culoarea albăstrie Si: (reg) *boanză, boarnă* (*Calliphora vomitoria*). 30 (Îc) **~-de-cireșe** Insectă de culoare neagră, cu pete galbene pe piept și cu brâulețe castanii pe pântece, care își depune ouăle în cireșe Si: *musculița-cireșelor* (*Rhagoletis cerasi*). 31 (Îc) **~ca-calului** sau **~ca-cailor** (sau **~-câinelui**), **~-de-cal** (sau **~-căiască, ~-câinească**), **~ca-vitelor, ~-rea, ~-veninoasă, ~-verde** Insectă păroasă, cu trupul lunguieț, cu pieptul gălbui și cu două pete castanii pe aripi, care își depune de obicei ouăle pe genunchii și pe șoldurile cailor Si: (reg) *muscoi* (4), *gâza-calului, strechea-cailor, trântor-de-cai* (*Gastrophilus equi*). 32 (Îac) **~ca-calului**, sau **~ca-cailor** (sau **~ca-câinelui**), **~-de-cal** (sau **~-căiască, ~-câinească**) Insectă mică, lată, de culoare galbenă-ruginie, care se așază de obicei sub coada cailor, pe vitele cornute și pe câini Si: (reg) *bătucel, cercelíță-de-cal, chicheriță-de-cal, goangă-de-câini, goangă-căinească* (*Hippobosca equina*). 33 (Îc) **~-bețivă** (sau **~-de struguri, ~-de-poamă, ~-de-vin, ~-de-a-mănuntă**) Insectă foarte mică, care trăiește în roiuri și își depune ouăle în must (1) Si: (reg) *muștiță* (1), *bețivă, musculiță* (2) (*Drososophila funebris*). 34 (Ent; îc) **~-de-viermi** (sau **~-albastră, ~-verde, ~-vânătă, ~-veninoasă, ~-de-hoit, ~-cu-streaped, ~-răsunătoare**) sau **~ca-câinelui** Viermănar (*Sarcophaga carnaris*). 35 (Îc) **-ca-morților** Insectă ceva mai mare decât musca (1), de culoare albăstruie (*Sarcophaga mortuarum*). 36 (Îc) **~-columbacă** (sau **~-rea, ~-veninoasă, ~-năprasnică, ~-otrăvitoare, ~-de-șarpe, ~-de-cea-mică, ~-d-a-mică, ~-mușcătoare** sau **~-colombacă**) Insectă de culoare albicioasă, care trăiește în roiuri, atacând vitele și inoculându-le un lichid toxic care le poate provoca moartea Si: (reg) *goangă-de-marhă* (*Simulium colombaczeusis*). 37 (Ent; reg; îc) **~-de-bâzdărat ~-de-bâzdărit** (sau **-de-bâzai, -de-bâzâit, -de-marhă**) sau **-ca-boului** Streche (*Hypoderma bovis*). 38 (Înv; îc) **~-oarbă** (sau **-tăună**) Tăun (*Tabanus bovinus*). 39 (Reg; îc) **~-dălăciță** Muscă otrăvitoare care poate provoca moartea vitelor. 40 (Înv; îc) **~ca-fructului-alb** Muscă bâzâitoare care face mușiță pe brânzeturi (*Cutris*). 41 (Îs) ~ *artificială* Imitație de muscă (1), folosită de pescari în locul celei naturale. 42 (Îs) *Muște zburătoare* (sau *volante*) Mici pete sau puncte care ni se pare că se mișcă în câmpul vizual, indicând congestia retinei, o anemie etc. 43 (Îs) *Categoria* ~ Categorie în care intră boxerii cu cea mai mică greutate (între 48 și 51 de kilograme). 44 Boxer care face parte din categoria muscă (43). 45 (Îvp; reg șîc **~ca-grădinii**) Albină (*Apis mellifica*). 46 (Reg; îc) **~-mare** Matcă (1) a albinelor. 47 (Pgn) Insectă. 48 (Îc) **~ca-țețe** Insectă din Africa ecuatorială, care prin înțepare transmite omului agentul bolii somnului (*Glossina palpalis*). 49 (Ent; reg; îc) **~-de-pădure** Ploșniță-de-câmp. 50 (Reg; îc) **~-de-brad** Car-de-pădure (*Bostrychus typograpylus*). 51 (Ent; înv; îc) **~-țânțară** Țânțar (*Culex*). 52 (Reg) Fugău (*Hydrometra stagnorum*). 53 (Pan) Smoc de păr lăsat să crescă sub buza inferioară Si: (rar) *buche*. 54 (Pan) Mustață mică. 55 (Pop) Vână neagră la rădăcina nasului, sub frunte (evidentă la unele persoane). 56 (Reg) Murșă[2] (1). 57 (La tir) Punct negru situat în centrul panoului de tragere. 58 (La tir; lpl) Lovituri în centrul țintei. 59 (Reg) Broderie cu floricele sau cu motive naționale cusută cu arnici sau cu ață neagră. 60 (Pop; îe) **Nu știe să facă o ~** sau nu știe să facă **două muște-ncârligate** Se spune despre fata sau femeia care nu știe să coase râuri pe cămăși. 61 (Reg) Altoi. 62 (Reg) Cătare la armele de foc. 63 (Reg; îc) **~-căiască** Boală a calului nedefinită mai îndeaproape Si: (reg) *șoarec*. 64 (Reg; îc) **~-verde** Insectă de culoare verde, cu reflexe metalice, care depune ouăle pe cadavre, pe alimente (mai ales pe carne) etc. (*Lucilla caesar*). 65 (Îe) **A se speria de toate muștele** A se speria de orice fleac, de toate nimicurile. 66 (Îc) **~-de-varză** Insectă ale cărei larve atacă varza și alte plante din familia cruciferelor (*Chrotophila brassicae*).

muscăcesc, ~ească *a* vz ***moschicesc***

muscăcește[1] *av* [At: LB / E: ***muscăcesc*** css] (Nob) Muscălește.

muscăcește[2] *av* [At: ȘEZ. VII, 78 / E: ***muscă*** + *-(ă)cește*] (Pop; nob) Ca muștele (1).

muscălaș *sm* [At: DR. III, 445 / Pl: *~i* / E: ***muscal[1]*** + *-aș*] (Reg) Naist.

muscălesc, ~ească [At: (a. 1802) DOC. EC. 68 / V: (reg) ***~ăne~, mos~*** / Pl: *~ești* / E: ***muscal[1]*** + *-esc*] 1 *a* (Pop) Care aparține muscalilor[1] (1). 2 *a* (Pop) Care se referă la muscali[1] (1). 3 *a* (Pop) Caracteristic muscalilor[1] (1). 4 *a* (Pop) Care provine din țara muscalilor[1] (1). 5 *a* (Bot; îc) **Scaiete-~** sau **spin-~, scai-~** Holeră (*Xanthium spinosum*). 6 *a* Care făcea parte din populația Moscului. 7 *a* Care locuia la Mosc. 8 *a* (Pgn) Rus. 9 *a* Care aparține muscalilor[1] (5). 10 *a* Care se referă la muscali[1] (5) Si: *birjăresc*. 11 *sfa* (Reg) Horă cu ritm lent. 12 *sfa* (Reg) Melodie după care se execută muscăleasca (11).

muscălește *av* [At: POLIZU / V: (reg) ***~ăne~, ~cul~, mos~*** / E: ***muscal[1]*** + *-ește*] 1-2 (Pop) În felul muscalilor[1] (1-2) Si: *rusește*, (nob) *muscăcește[1]*.

muscăli *vr* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 70 / V: (reg) ***mos~*** / Pzi: *~lesc* / E: ***muscal[1]***] (Îvp) A adopta felul de viață, apucăturile și limba muscalilor[1] (1-2) Si: *a se rusifica*.

muscălime *sf* [At: DDRF / E: ***muscal[1]*** + *-ime*] (Pop) 1 Mulțime de muscali[1] (1-2). 2 Totalitate a muscalilor (1-2). 3 Ceată, mulțime de birjari. 4 Totalitate a birjarilor.

muscăloaică *sf* [At: DDRF / Pl: *~ice* / E: ***muscal[1]*** + *-oaică*] (Înv) Muscalcă.

muscănel *sm* [At: BĂCESCU, P. 39 / Pl: *~ei* / E: ***muscan[1]*** + *-el*] (Trs; Iht) Sorean (*Leucaspius delineatus*).

muscănesc, ~ească *a* vz ***muscălesc***

muscănește *av* vz ***muscălește***

muscăreț *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i* / E: ***muscar[1]*** + *-eț*] (Orn; îvr) Muscar[1] (1).

muscări [At: ALR II, 95 / Pzi: *~resc* / E: ddr ***muscărie***] (Reg) 1 *vr* A se apăra de muște (1). 2 *vt* (Fig) A necăji, a sâcâi.

muscărie *sf* [At: COSTINESCU / E: ***muscă*** + *-ărie*] Mulțime, grămadă de muște (1) Si: (rar) *muscărime*.

muscărime *sf* [At: TDRG / Pl: *~mi* / E: ***muscă*** + *-ărime*] (Rar) Muscărie.

muscărit, ~ă [At: MOROIANU, S. 62 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***muscări***] (Reg) 1 *a* (D. obiecte) Pe care au umblat muștele (1). 2 *a* (D. obiecte) Murdărit, pătat de muște. 3 *sfn* Loc cu umbră unde stau vitele la prânz ca să fie ferite de muște (1).

muscău *sn* vz ***mischiu***

muscel[1] *sn* [At: CUV D. BĂTR I, 246 / V: (reg) ***mușcel*** / Pl: *~e* / E: cf *munticei* (pll *munticel*)] 1 Culme deluroasă prelungă, nu prea înaltă, cu povârnișuri domoale, cu profilul transversal convex în partea superioară și concav către bază Si: *colină, muncel*. 2 (Reg) Imaș. 3 (Reg) Câmp situat în vecinătatea satului.

muscel[2] *sn* [At: PHILIPPIDE, P. 64 / Pl: *~e* / E: ***mușchi[2]*** + *-cel*] 1-2 (Rar; șhp) Mușchi[2] (mic) de porc.

musceleancă *sf* [At: VARONE, D. 118 / E: np ***Muscel*** + *-eancă*] (Mar) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută musceleanca **(1)**.

muscerici *smp* [At: DDRF / V: ***mușce~, muște~, mustenici*** / E: cf *muscar[1]*] (Bot; reg) **1** Burete-pestriț (*Amanita muscaria*). **2** (Îc) **~-albi** Floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*). **3** (Îc) **~-galbeni** Păștiță (*Anemone ranculoides*).

muscețel *a* vz ***mușcățel[2]***

muschet *sn* vz ***muschetă***

muschetadă *sf* [At: COSTINESCU / E: fr ***mousquetade***] (Frr) Muschetărie **(3)**.

muschetar *sm* vz ***mușchetar***

muschetă *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 512 / V: (înv) ***muschet*** *sn*, ***mos~*** / Pl: *~te* / E: fr ***mousquet***] Armă de foc portativă, cu fitil, asemănătoare cu archebuza, folosită în trecut.

muschetărie *sf* [At: BĂLCESCU, M.V. 166 / Pl: *~ii* / E: fr ***mousqueterie***] **1** (Rar) Mulțime de muschete. **2** (Rar) Totalitate a muschetelor. **3** (Îdt) Salvă de muschete Si: (frr) *muschetadă*.

muscheton *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oane* / E: fr ***mousqueton***] (Rar) Armă de foc de calibru mai mare decât muscheta, dar cu țeava mai scurtă, folosită în trecut.

muschicesc, ~ească *a* vz ***moschicesc***

muschici[1] *vtr* [At: BELDIMAN, E 38/33 / Pzi: *~cesc* / E: cf *muschicesc*] **1-2** (Nob) A (se) rusifica.

muschici[2] *a* vz ***moscheci***

muschiță *sf* vz ***muștiță***

muschiulatură *sf* vz ***musculatură***

muscicapidă *sf* [At: DLR / Pl: *~de* / E: fr ***muscicapidés***] **1** (Lpl) Ordin de păsări cu ciocul turtit, lățit la bază, cu aripi lungi și cu coada potrivit de lungă și tăiată drept. **2** (Șls) Pasăre care face parte din ordinul muscicapidelor **(1)**.

muscinee *sf* [At: DN[3] / P: *~ne-e* / Pl: *~ei* / E: fr ***musicinées***] **1** (Lpl) Clasă de plante fără rădăcină, cu tulpini și frunze Si: *mușchi*. **2** (Șls) Plantă din această clasă.

musciță *sf* vz ***muștiță***

musclu *sm* vz ***mușchi[2]***

muscoare *sf* vz ***mâzgoare***

muscoi *smi* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***muscă*** + *-oi*] **1** (Ent) Muscă **(1)** de proporții mari. **2** (Ent; prc) Muscă-mare (*Calliphora vomitoria*). **3** (Ent; reg) Viermănar (*Sarcophaga canaris*). **4** (Reg; îc) **Musca-calului** Insecta *Gastrophilus equi*. **5** (Ent; reg; îc) **~-de-pădure** Tăun (*Tabanus bovinus*). **6** (Ent; reg; îc) **~-de-câmp** Streche (*Hypoderma bovis*). **7** (Ent; Mun) Bondar (*Bombus terrestris*). **8** (Trs; Mar) Insectă mică, asemănătoare cu albina. **9** (Ent; Trs) Trântor care stă prin găurile din pereții grajdurilor. **10** (Iht; rar) Mreană **(1)** (*Barbus fluviatilis*).

muscolos, ~oasă *a* vz ***musculos***

muscopită *sf* vz ***mustopită***

muscoși *smp* [At: PĂCALĂ, M. R. 518 / E: ns cf *muscă*] (Reg) Motiv de cusătură pe ie Si: *muscă* **(59)**.

muscovit *sns* [At: LTR[2] / V: ***~ă*** *sf* / E: ***muscovite***, rs ***мусковит***] Varietate de mică incoloră sau de culoare alb-gălbuie, utilizată ca izolant termic și electric.

muscovită *sf* vz ***muscovit***

muscul *sm* vz ***mușchi[2]***

muscular, ~ă [At: MN (1836), 772/13 / V: ***~șchiu~***, (rar) ***~șcu~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***musculaire***] **1** Care aparține mușchilor[2] **(1)**. **2** Privitor la mușchi[2] **(1)**.

musculat, ~ă *a* [At: ALAS 18 XII, 1927, 5/2 / V: ***mușc~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***musculatus***] (Rar) Musculos.

musculatură *sf* [At: POLIZU, P. 144/11 / V: ***~schiu~, mușchiu~***, (rar) ***mușc~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***musculature***] Totalitate a mușchilor[2] **(1)** corpului sau ai unui organ (la oameni și animale).

musculă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***muscule***] Mașină de război care facilita apropierea de ziduri, protejând totodată de săgeți, pietre etc.

musculește *av* vz ***muscălește***

musculiță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***muscă*** + *-uliță*] **1-4** (Ent; șhp) Muscă **(1, 47)** (mică) Si: *muscuță* **(1-4)**, (rar) *muscușă* **(1-4)**, (reg) *muștiță* **(1-4)**, *muștiucță* **(1-4)**. **5** (Ent; șîc **~de-vin**) Muscă-bețivă (*Drosophila funebris*). **6** (Îc) **~ța-cireșelor** Muscă-de-cireșe (*Rhagoletis cerasi*). **7** (Îc) **~ță-cu-cap-de-cămilă** Insectă cu corpul negricios, patru aripi transparente și cu partea de dinainte a pieptului lungită și îngustă (*Raphidia crassicornis*). **8** (Reg) Fugău (*Hydrometra stagnorum*). **9-10** Muscă **(53-54)**. **11** (Rar) Mic semn negru natural sau artificial, pe obraz sau pe corp Si: (pop) *benghi*. **12** (Reg) Înflorituri care se fac pe bundițe Si: *muscă* **(59)**.

musculos, ~oasă *a* [At: AMFILOHIE, G.F. 265[v]/15 / V: ***mușchiu~***, (îvr) ***~col~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: it ***muscoloso***, lat ***musculosus***, fr ***musculeux***] **1** Care are mușchi[2] **(1)** puternici, viguroși Si: *mușchios[2]*, (rar) *musculat*. **2** Plin de mușchi[2] **(1)** Si: *mușchios[2]*, (rar) *musculat*. **3** Cărnos.

musculozitate *sfs* [At: DN[3] / E: it ***musculosità***] (Rar) Însușire de a fi musculos.

muscur[1], ~ă [At: DR III, 210 / V: (înv) ***mos~*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1-2** *sf, a* (Pop) (Oaie sau capră) de culoare albă și cu pete negre pe bot. **3-4** *sf, a* (Pop) (Oaie sau capră) de culoare neagră și cu pete albe la urechi și pe bot. **5** *a* (Pop; d. cai) Sur. **6** *a* (Pop; d. câini) Vânăt înspicat, cu pete de culoare deschisă. **7** *sf* Oaie albă. **8** *a* (Reg; d. culori) Spălăcit.

muscur[2] *sm* vz ***mușchi[2]***

muscurată *sf* [At: A VI, 9 / Pl: *~te* / E: ***muscur[1]***] (Reg) Oaie cu lâna albă și cu pete negre pe bot Si: (reg) *muscurină*.

muscurică *sf* [At: DAMÉ, T. 182 / E: ***muscură*** + *-ică*] **1-2** (Pop; șhp) Oaie sau vacă muscură[1] **(1, 3)**.

muscurici *smi* [At: DLR / E: cf *măscărici*] (Reg) Om de nimic.

muscurină *sf* [At: CHEST. V, 75/69 / Pl: *~ne* / E: ***muscură*** + *-ină*] (Reg) Muscurată.

muscuriu, ~ie *a* [At: H IX, 482 / Pl: *~ii* / E: ***muscur[1]*** + *-iu*] (Reg; d. oi și d. capre) Cu blana de culoare deschisă și cu pete negre pe bot Si: *muscur[1]* **(2)**.

muscuros, ~oasă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 142 / V: ***muzgu~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *muscur[1]*] **1** (Ban; Trs) Murdar **(1)**. **2** (Spc; îf *muzguros*) Murdar de mâncare la gură.

muscușă *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~șe* / E: ***muscă*** + *-ușă*] **1-4** (Rar; șhp) Musculiță **(1-4)**.

muscuță *sf* [At: CALENDARIU (1814), 180/9 / Pl: *~țe* / E: ***muscă*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Musculiță **(1-4)**. **5** (Șîc **~mănântică**) Muscă-neagră (*Musca corvina*). **6** (Șîc **~de-vin**) Muscă-bețivă (*Drosophila funebris*). **7** (Ent; reg) Albină (*Apis mellifica*).

muselim *sm* [At: (a. 1693) ȘIO II_2, 87 / V: (îvr) ***~ium*** / Pl: *~i* / E: tc ***müsellim***] (Ist) Locțiitor de guvernator la turci.

muselin *sn* vz ***muselină***

muselină *sf* [At: (a. 1754) IORGA, S. D. XII, 68 / V: ***muselin*** *sn*, ***muslin*** *sn*, ***~sulim*** *sn*, (îrg) ***moșalîm*** *sn*, ***~sulin*** *sn*, ***mușulin*** *sn*, (înv) ***~sul~*** / Pl: *~ne* / pn ***muslin***, tc ***muslin***, fr ***mousseline***, it ***mussoline***] **1** Țesătură de bumbac sau de mătase, foarte fină, subțire și străvezie. **2** Stofă de lână foarte fină și subțire Si: *tulpan*. **3-4** (Lpl) Varietăți de muselină **(1-2)** Si: (gmr) *mul[2]*, (înv) *musul*.

muselium *sm* vz ***muselim***

museredă *sf* [At: HASDEU / Pl: ? / E: ger ***Missrede***] (Îvr) Calomnie.

muserediță *sf* [At: HASDEU / Pl: *~te* / E: cf *museredă*] (Îvr) Acuzație nedreaptă.

music-hall *sn* [At: DEX[2] / P: *miuzic-hol* / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***music-hall***] **1** Spectacol alcătuit din numere variate de muzică ușoară, dans. **2** Local public în care se reprezintă spectacole de music-hall **(1)**.

musiclon *sm* vz ***muziclon***

musiu *sms* [At: VĂCĂRESCUL. IST. 270 / V: ***monsiu, munsiu, musu*** / A și: *musíu* / E: fr ***monsieur***] (Înv; Mun; Mol) Termen de politețe folosit pentru a vorbi cu sau despre un bărbat Si: *domn*, (reg) *cucon*.

muslim *sm* [At: ȘIO II$_2$, 23 / V: ***moslem, mos~*** / E: tc ***müslim***] (Tcî) Musulman (1).

muslin *sn* vz ***muselină***

musluc *s* [At: (a. 1803) URICARIUL, IV, 169/15 / Pl: ? / E: tc ***musluk***] (Înv) **1** Rezervor de apă. **2** Canea sau cep de cișmea.

muson *sm* [At: AMFILOHIE, G. F. 144v/12 / V: ***muzon*** / Pl: *~i* / E: fr ***mousson***] Vânt periodic stabil, caracteristic pentru părțile sudice ale Asiei, care bate timp de șase luni dinspre ocean spre continent vara, și alte șase luni în sens contrar, iarna.

musonic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***muson*** + *-ic*] **1** Referitor la muson. **2** Al musonului. **3** Legat de muson.

must *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 240r/18 / V: (reg) ***most, muşt*** / Pl: *~uri* / E: ml ***mustum***, ger ***Most***] **1** Lichid dulce, nefermentat sau care abia a început să fermenteze, stors din struguri. **2** (Pex; udp „de") Suc pe care îl conțin unele fructe și care adesea se extrage din acestea. Si: *mursă* **(6)**. **3** Lichid dulce preparat sau extras din fructe, sfeclă, rădăcini de trestie-de-zahăr, sau obținut prin transformarea amidonului în zahăr, folosit în industria zahărului sau a alcoolului. **4** (Pop) Băutură preparată prin fermentarea în apă a merelor Si: *cidru*. **5** (Pop) Băutură preparată din pere acre, pădurețe, care se zdrobesc, se presează și se lasă să fermenteze. **6** (Trs) Compot de mere sau de pere uscate. **7** (Reg) Sirop de mure sau de zmeură. **8** (Reg) Mied **(1)**. **9** (Reg) Apă în care se pun fagurii storși. **10** (Pop) Sevă. **11** (Spc) Sevă a arborilor Si: (pop) *mâzgă* **(1)**, *mustăreață*, (reg) *miericică*. **12** (Reg) Rășină de brad. **13** (Înv) Lichid pe care îl conțin țesuturile animale. **14** Lichid care se scurge din carne, când se frige. **15** (Reg) Apă de pe slănină. **16** (Reg) Secreție a anumitor glande din organismul omului. **17** (Pop) Zeamă din gunoiul vitelor Si: *mujdar*, *murdărie*, *mursă*[1], *mustalău*, *mustar*[1], *mustăraie*, *mustăreață*, *mustărie*, *musteală*, *mustoare*. **18** Lichid cu care este îmbibat pământul, după topirea zăpezii. **19** (Reg) Apă care îmbibă pământul după ploaie. **20** (Reg) Boală de piele cauzată de degerături, caraterizată prin mâncărime la talpa piciorului Si: *păducel*.

mustafir *sm* vz ***musafir***

mustalău *sn* [At: CHEST. V, 10/27 / E: ***must*** + *-alău*] (Trs) **1** Must **(17)**. **2** (Prc) Urină a vitelor.

mustang *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: eg, sp ***mustang***] **1** Cal sălbatic din America de Sud. **2** Marcă de automobil.

mustar[1] [At: TDRG / E: ***must*** + *-ar*] **1** *sm* (Rar) Vânzător de must **(1)**. **2** *s* (Reg) Must **(17)**.

mustar[2] *sn* vz ***muştar***

mustață *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 81r/27 / Pl: *~țăți*, (reg) *~țe*, *~țățe*, *~tețe*, *~teți* / E: ml ****mustacea***] **1** Păr care crește la bărbați deasupra buzei superioare. **2** (Îe) **A-i râde** (sau **a-i zâmbi**) cuiva **~ța** A se bucura. **3** (Îe) **A râde** (sau **a zâmbi, a rânji**) **pe sub ~** (sau **~țăți**) A râde pe ascuns. **4** (Îe) **A trage** (sau **a duce**) **la ~** A bea băuturi alcoolice în cantitate mare. **5** (Reg; îe) **A trage pe sub ~** A mânca repede. **6** (Reg; îe) **A-i rade** (**cuiva**) **~ța** sau **o ~** A-și bate joc de cineva. **7** (Îe) **A-și răsuci** (sau **a-și suci**) **~ța** ori **a face cu ~ța** A cocheta cu o femeie, răsucindu-și mustața. **8** Fiecare dintre cele două părți simetrice din care e formată mustața **(1)**. **9** (Pex; lpl) Fire lungi de păr care cresc în jurul botului, la unele animale. **10** (Pan) Fiecare dintre antenele insectelor și ale crustaceelor. **11** (Pan) Organe speciale de pipăit ale unor specii de pești, de forma unor fire subțiri situate în jurul gurii. **12** (Pop; pan) Fiecare dintre firele lungi și subțiri care cresc din spicul unor cereale Si: *țeapă*. **13** (Pop; pan) Perișori care acoperă sămânța unor plante. **14** (Pop; lsg csc) Mătase a porumbului. **15** (Pop; lsg; csc) Rădăcini adventive ale porumbului, ale cepei, ale butașilor viței-de-vie etc. sau firișoare subțiri ale rădăcinii unor plante. **16** (Reg; lpl) Fire lăsate nesecerate pe ogor. **17** (Pes; lpl) Fiecare dintre cele patru sforicele cu care este legat gârliciul de cercul al treilea al vintirului. **18** (Lpl) Fire de sârmă utilizate în construcții pentru a servi ca schelet de susținere a structurii. **19** (Lpl) Fire de sârmă lăsate din planșeu și de care se atârnă tavanele false. **20** (Lpl) Vergele de oțel care rămân cu vârfurile afară după turnarea unei piese de beton armat. **21** (Rar; lpl) Fire de ață din urzeală care atârnă la capetele unei bucăți de pânză care se destramă.

mustăceală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 181 / Pl: *~celi* / E: ***mustăci*** + *-eală*] (Olt) Mustăcire.

mustăcer *sm* [At: I. IONESCU, P. 26 / V: ***~tecer*** / Pl: *~i* / E: ***mustăci*** + *-ar*] (Mol) Butaș.

mustăci *vi* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 68 / V: (reg) ***~teci*** / Pzi: *~cesc* / E: ***mustață***] **1** A se strâmba în semn de nemulțumire. **2** (Pex) A face nazuri. **3** A râde pe ascuns, a zâmbi reținut. **4** (Olt; d. plante) A-i crește mustățile **(15)**.

mustăcioară *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***~tec~, ~teți~*** / Pl: *~re* / E: ***mustață*** + *-ioară*] **1-10** (Șhp) Mustață **(1, 8-11)** (mică).

mustăcios, ~oasă [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~teci~, ~tețos*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***mustață*** + *-ios*] **1-2** *a* (D. oameni) Care are mustață **(1)** (mare). **3** *a* (D. unele cereale) Al cărui spic are țepi lungi și subțiri. **4** *a* (D. unele plante) Cu mustață **(15)**. **5** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** *sfa* Melodia după care se execută mustăcioasa **(5)**.

mustăcire *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 85 / Pl: *~ri* / E: ***mustăci***] (Rar) **1** Mișcare a mustăților, în semn de nemulțumire. **2** (Ccr) Semn de nemulțumire Si: *cârtire*, (reg) *mustăceală*.

mustăcită *sf* [At: BARONZI, L. 94 / Pl: *~te* / E: nct] (Rar) Soi de strugure nedefinit mai îndeaproape.

mustăfel *sn* vz ***mustăfer***

mustăfer *s* [At: HEM 3190 / V: ***~el*** / E: nct] (Ban; Trs) Soi de struguri albi.

mustăraie *sf* [At: GLOSAR REG / E: ***must*** + *-ăraie*] (Reg) Must **(17)**.

mustăreață *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~ter~, ~tir~, ~tur~, muşt~, muştir~*** / E: ***must*** + *-ăreață*] **1** (Pop) Sevă a plantelor Si: (pop) *mâzgă* **(1)**, *must* **(10)**, (reg) *miericică*. **2** (Spc) Sevă a arborilor. **3** (Reg) Zeamă scursă din tescovină. **4** (Trs) Băutură îndulcită Si: *suc*. **5** (Trs) Zeamă care rămâne după spălarea vaselor unse cu miere Vz *mursă*[1]. **6** (Mol) Must **(17)**. **7** (Ban) Usuc.

mustăreț *sm* [At: H XIV, 373 / V: ***măs~*** / Pl: *~i* / E: ***must*** + *-ăreț*] (Bot; reg) Jugastru (*Acer campestre*).

mustărie *sf* [At: CARAGIALE, O. IV, 8 / Pl: *~ii* / E: ***must*** + *-ărie*] **1** (Rar) Cantitate de must **(1)**. **2** Local în care se vinde și se consumă must **(1)**. **3** (Mol) Must **(17)**.

mustățoaie *sf* vz ***mustățoi***

mustățoi *sn* [At: PASCU, S. 115 / V: ***~oaie*** *sf*, (reg) ***~teț~*** / Pl: *~oaie* / E: ***mustață*** + *-oi*] **1-10** (Șdp) Mustață **(1, 8-11)** (mare).

musteală *sf* [At: TDRG / E: ***musti*** + *-eală*] **1** (Reg) Mustuitură. **2** (Buc) Must **(17)**.

musteață *sf* vz ***mustață***

mustecer *sm* vz ***mustăcer***

musteci *v* vz ***mustăci***

mustecioară *sf* vz ***mustăcioară***

mustecios, ~oasă *a* vz ***mustăcios***

mustelidă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~de* / E: fr ***mustélidés***] **1** (Lpl) Familie de mamifere mici și mijlocii, cu corpul suplu, cu coada de obicei lungă, cu picioarele scurte. **2** (Șls) Animal care face parte din familia mustelidelor **(1)**.

mustenici[1] *smp* [At: DDRF / E: ns cf *mustopită*, *mucenic*[1]] (Rar) Preparat alimentar dulce, de consistența unei paste și în formă de sul, făcut din făină, must, nuci și zahăr Si: (grc) *mustopită*.

mustenici[2] *smp* vz ***muscerici***

mustereață *sf* vz ***mustăreață***

musterian [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***moustérien***] (Glg) **1** *sn* Al cincilea subetaj al paleoliticului inferior. **2** *a* Care aparține musterianului **(1)**. **3** *a* Specific musterianului **(1)**. **4** *a* Care provine de la musterian **(1)**.

mustețioară *sf* vz ***mustăcioară***

mustetoi *sn* vz ***mustățoi***

mustetos, ~oasă *a* vz ***mustăcios***

musti [At: (a. 1749). GCR II. 45/27 / Pzi: *~tesc* / E: ***must***] **1** *vt* A zdrobi strugurii pentru a stoarce mustul **(1)** Si: *a mustui* **(1)**, (reg) *a mujdi*[2]. **2** *vi* (D. sevă) A curge din abundență. **3** *vi* (D. sevă) A se întinde, îmbibând ceva. **4** *vi* (D. lichide) A ieși la suprafață din corpul sau din obiectul îmbibat Si: (reg) *a bușni*. **5** *vi* (Nob; d. zăpadă) A se topi câte puțin, scurgându-se. **6** *vi* (D. bube, răni) A secreta un lichid Si: *a supura*. **7** *vi* (Reg; d. râuri) A se umfla. **8** *vi* (D. materii și obiecte care absorb sau rețin lichidele) A fi îmbibat de un lichid, care țâșnește la apăsare Si: (reg) *a chifti*. **9** *vi* (D. bube, răni) A fi plin de lichid. **10** *vi* (Reg; d. gunoiul vitelor) A fi îmbibat de must **(17)**. **11** *vr* (Pex; d. pielea de pe picioarele oamenilor sau ale animalelor) A se infecta din cauza mustului **(17)**. **12** *vr* (Reg) A fermenta, a dospi.

mustică *sf* [At: ALR I. 1852 / Pl: ? / 576 / E: mg ***mustika***] (Trs) Rumeguș de lemn.

mustimetru *sn* [At: DEX / V: ***~tom~*** / Pl: *~e* / E: fr ***mustimètre***] Instrument destinat măsurării densității și procentului de zahăr din must.

mustire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***musti***] **1** Stoarcere a strugurilor. **2** Îmbibare cu un lichid. **3** (Pex) Germinare. **3** (Fig) Izbucnire.

mustireață *sf* vz ***mustăreață***

mustit[1] *sn* [At: H IV. 246 / Pl: *~uri* / E: ***musti***] **1** Operație care constă în zdrobirea parțială a strugurilor, pentru a scoate mustul **(1)**. **2** Curgere din abundență a sevei. **3** Ieșire la suprafață a unui lichid dintr-un obiect îmbibat. **4** Supurare a unei răni. **5** Umflare a râurilor.

mustit[2]***, ~ă*** *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 74 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***musti***] **1** (D. fructe zemoase) Zdrobit. **2** (Olt; d. porci) Puțin îngrășat Si: *grăscior*.

mustitoare *sf* vz ***mustitor***

mustitor *sn* [At: DDRF / V: ***~oare*** *sf* / Pl: *~oare* / E: ***musti*** + *-tor*] **1** (Mun) Mustuitor. **2** (Reg) Grindă a teascului. **3** (Mol) Albie în care se mustesc **(1)** strugurii.

mustiță *sf* vz ***muștiță***

mustoare *sf* [At: ALR II. 5678/95 b / E: ***must*** + *-oare*] (Reg) Must **(17)**.

mustoce *sm* [At: LB / E: ***mustață***] (Nob) Bărbat cu mustăți **(1)** mari și aspre.

mustopită *sf* [At: CIHAC, II, 678 / V: *~sco~* / Pl: *~te* / E: ngr ***μοστοπήττα***] (Grc) Preparat alimentar dulce, de consistența unei paste și în formă de sul, făcut din făină, must, nuci și zahăr Si: (rar) *mustenici*[1].

mustos, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***must*** + *-os*] **1** (D. fructe) Plin de must **(1)** Si: *zemos*. **2** (Reg; d. fructe) Cărnos. **3** (D. copaci) Plin de sevă. **4** (D. lemne) Plin de apă. **5** (Fig; d. cuvinte, expresii) Plin de savoare Si: *suculent, picant*. **6** (Fig; d. cuvinte, expresii) Bogat în semnificații. **7** (D. pământ) Mănos. **8** (Fig) Bogat.

mustra[1] [At: VARLAAM, C. 254 / V: (reg) ***mușt~*** / Pzi: *mustru* și (pop) *~rez* / E: ml ***monstrare***] **1** *vrim* (Olt) A se spune. **2** *vrim* (Olt) A se bănui. **3** *vt* A-și arăta prin cuvinte nemulțumirea față de atitudinea sau faptele cuiva Si: *a certa, a dojeni* Vz *a dezaproba, a imputa, a reproșa*, (pop) *a probozi*. **4** *vt* (Îlv) **A-l ~ (pe cineva) cugetul** (sau **conștiința, inima**) A-și face reproșuri. **5** *vr* A-și imputa singur, fără cuvinte faptele săvârșite, comportarea, atitudinea. **6** *vt* (Înv; c. i. atitudinea, faptele omului) A condamna. **7** *vt* (Reg; înv; îe) **Mă ~ră nevasta cu...** Mă ceartă nevasta și mă bănuiește că o înșel cu... **8** *vrr* (Mar) A se lua la întrecere. **9** *vt* (Îvr) A profera. **10** *vi* (Trs; sst) A striga. **11** *vt* (Înv) A insulta. **12** *vt* (Înv) A amenința. **13** *vt* (Înv) A pedepsi. **14** *vt* (Înv) A înfrunta.

mustra[2] *vt* [At: L. ROM. 1963, nr. 2, 154 / Pzi: *mustru* / E: ger ***mustern***] (Reg) A zugrăvi.

mustrare *sf* [At: (cca 1618) GCR I. 47/14 b / Pl: *~rări* / E: ***mustra***[1]] **1** Exprimare prin cuvinte a nemulțumirii față de atitudinea, de faptele cuiva Si: *ceartă, dojană*. **2** (Pex) Cuvinte care exprimă nemulțumirea față de atitudinea, de faptele cuiva. **3** (Îla) **De ~** Dojenitor. **4** (Îlav) **Cu ~** Cu reproș. **5** (Înv; îlv) **A da în ~** A mustra[1] **(3)**. **6** Pedeapsă disciplinară aplicată pe linie administrativă sau politică, pentru abateri mai puțin grave. **7** (Șîs ~ *de cuget*) Părere de rău Si: *remușcare, căință*. **8** (Înv) Cârteală. **9** (Înv) Păcat.

mustrat, ~ă *a* [At: MARCOVICI, D. 143/3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mustra***[1]] **1** (Înv; îla) **~ de cuget** Chinuit de remușcări. **2** (Reg; fig; d. obiecte) Aspru, nelustruit.

mustră[1] *sf* [At: IST. AM. 15r/18 / V: ***~ru***, (reg) ***muștăr, muștru*** *sn*, ***mușt~*** / Pl: *~re* / E: pn ***musztra***, mg ***mustra***] **1** (Îvp) Instrucție militară Si: (înv) *ocenie, șmotru*, (iuz) *muștruluială* **(1)**, (nob) *mustreală* **(1)**. **2** (Pex) Manevră **(1)**. **3** Trecere în revistă (a unor unități militare) Si: *inspecție*. **4** (Rar) Militărie.

mustră[2] *sf* vz ***mostră***

mustrător, ~oare [At: PSALT. 84 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mustra***[1] + *-ător*] **1** *smf* (Înv) Persoană care mustră **(3)**. **2** *smf* (Înv) Persoană care insultă Si: (înv) *suduitor*. **3** *a* Care mustră **(3)** Si: *dojenitor*. **4** *a* Care provoacă remușcări, regrete.

mustrătoriu, ~oare *smf, a* vz ***mustrător***

mustreală *sf* [At: DIONISIE, C. 169 / Pl: *~rele* / E: cf *mustruluială*] (Nob) **1** Mustră[1] **(1)**. **2** (Pex) Manevră **(1)**.

mustru[1] *sm* vz ***mostră***

mustru[2] *sn* vz ***mustră***[1]

mustrui *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~esc* / E: ***mustru***[2]] (Înv) A muștrului **(1)**.

mustrului *v* vz ***muștrului***

mustruluială *sf* vz ***muștruluială***

mustui [At: I. IONESCU, P. 251 / Pzi: *~esc* / E: ***must*** + *-ui*] **1** *vt* A zdrobi struguri pentru a stoarce mustul **(1)** Si: *a musti* **(1)**, (reg) *a mujdi*[2]. **2** *vt* (Rar; pan) A mesteca[2] apa și ingredientele din care se face borșul (cu melesteul, în putină). **3** *vr* (D. fructe) A fermenta.

mustuială *sf* [At: TDRG / Pl: *~ieli* / E: ***mustui*** + *-eală*] (Pop) **1** Mustuitură. **2** (Ccr) Amestec de must, resturi de boabe și ciorchini, obținut prin mustuire.

mustuire *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / E: ***mustui***] Zdrobire a strugurilor pentru a stoarce mustul **(1)** Si: *mustuit*[1].

mustuit[1] *sn* [At: DAMÉ, T, 42 / Pl: *~uri* / E: ***mustui***] Mustuire.

mustuit[2]***, ~ă*** *a* [At: ȘEZ. IX, 152 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***mustui***] **1** (Reg; d. fructe zemoase) Zdrobit. **2** (Fig; d. oameni) Vlăguit.

mustuitoare *sf* vz ***mustuitor***

mustuitor *sn* [At: I. IONESCU, P. 251 / V: (reg) ***~oare*** *sf* / Pl: *~oare* / E: ***mustui*** + *-tor*] **1** Unealtă de lemn formată dintr-un băț ramificat la un capăt, cu ajutorul căreia se zdrobesc strugurii în butoi. Si: (reg) *mustitor* **(1)**, *mai*[2], *mâtcă*. **2** (Nob) Teasc.

mustuitură *sf* [At: I. IONESCU, M. 371 / E: ***mustui*** + *-tură*] Struguri zdrobiți, înainte de a fi storși la teasc Si: (pop) *mustuială*, (reg) *musteală* **(1)**.

mustureață *sf* vz ***mustăreață***

musu *sms* vz ***musiu***

musul *sn* [At: (a. 1715), ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: tc ***Musul***] (Înv) Muselină.

musulim *sn* vz ***muselină***

musulin *sn* vz ***muselină***

musulină *sf* vz ***muselină***

musulman, ~ă [At: (a. 1783) GCR II, 131/12 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***musulman***] **1** *smf* Adept al religiei lui Mahomed Si: *mahomedan*. **2** *smf* (Prc) Turc. **3** *a* Care aparține cultului lui Mahomed Si: *mahomedan* **(1)**, (îvr) *mahometanicesc*. **4** *a* (Prc) Turcesc.

musulmanism *sns* [At: COSTINESCU / E: fr ***musulmanisme***] (Rar) Mahomedanism.

musurli *vti* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg; d. animale) **1** A mirosi. **2** A căuta mirosind.

muș *sm* vz ***moș***

mușama *sf* [At: ROSETTI-CAZACU, I.L.R. I, 334 / V: (reg) ***~mea, ~moșamea*** / Pl: *~le* / E: tc ***mușamma***] **1** Țesătură de pânză impermeabilizată prin lăcuire pe una dintre fețe, utilizată în gospodărie,

în ateliere, în industrie etc. pentru a proteja obiectele împotriva prafului, a apei, a murdăriei etc. **2** Bucată de mușama (1). **3** (Îe) **A face un lucru** (sau **lucrurile**) **~** A ascunde, a acoperi o faptă necinstită, urâtă, reprobabilă. **4** (Îe) **A rămâne lucru ~** A rămâne lucru curat. **5** (Art.) Dans popular care se joacă la nunți, nedefinit mai îndeaproape Si: (reg) *mânioasa*. **6** Melodie după care se execută mușamaua (**5**).

mușamalist *sm* [At: LM / Pl: *~iști* / E: ***mușamale*** (pll *mușama*)] (Rar) Persoană care obișnuiește să mușamalizeze lucrurile.

mușamaliza *vt* [At: TDRG / Pzi: *~zez* / E: ***mușama*** + *-iza*] (Fam; c. i. o greșeală, o faptă incorectă, necinstită, urâtă, reprobabilă) A face să dispară orice urmă Si: *a ascunde, a acoperi, a cocoloși, a tăinui*.

mușamalizare *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 105, 8/1 / Pl: *~zări* / E: ***mușamaliza***] (Fam) Ascundere a unei greșeli, a unei fapte incorecte, urâte, reprobabile etc.

mușamat *sn* [At: FIL. IV, 200 / Pl: *~e* / E: rrm ****musimata*** (pll **musipe*)] (Arg; rar) Portofel.

mușamea *sf* vz ***mușama***

mușat, ~ă *a* [At: FRÎNCU-CANDREA, M. 103 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf arm *mușat*] (Trs) (Termen de alintare pentru un copil mic) Frumos.

mușaverea *sf* [At: MUSTE, ap. LET. III, 47/3 / Pl: *~ele* / E: tc ***müșavere***] (Tcî) **1** Sfat. **2** Dezbatere.

mușăță *sf* vz ***mușiță***

mușca [At: COD. VOR. 96/24 / V: (reg) ***~șica***, (înv) ***mucica*** / Pzi: *mușc* / E: nct] **1** *vt* (Fșa) A-și înfige colții în ceva Si: (reg) *a încolți*. **2** *vt* (Fșa) A apuca cu dinții sau cu ciocul și a strânge tare, sfâșiind. **3** *vt* (Fșa) A răni cu dinții. **4** *vt* (Îe) **A-și ~ mâinile** (sau **degetele, pumnii** etc.) A se căi amarnic de ceea ce a făcut. **5** *vt* (Îae) A se înfuria. **6** *vt* (Îe) **A-și ~ buzele** (sau **limba**) A-și stăpâni manifestarea unui sentiment puternic de bucurie, durere etc., strângând buzele sau limba între dinți. **7** *vt* (Îe) **(Să) nu te muște șarpele de inimă** Nu cumva să... **8** *vt* (Îe) **A ~ pământul** (sau **țărâna**) A cădea la pământ rănit sau mort. **9** *vt* (Îae; pex) A muri[1] (**1**). **10** *vt* A face mișcarea de a apuca cu dinții, fără a prinde ceva. **11** *vta* (D. animale, mai ales d. câini) A obișnui să atace cu dinții. **12** *vi* (D. pești) A apuca nada din undiță. **13** *vt* (Pex; d. insecte) A înțepa. **14** *vt* (Îe) **L-a ~t albina de limbă** Se zice în glumă despre un om tăcut și prostănac sau despre un om beat. **15** *vt* (D. plantele urticante) A urzica. **16** *vt* (Reg; d. vin) A produce o senzație de înțepătură pe limbă Si: *a pișca*. **17** *vt* (Fig; d. căldură, frig, foame etc.) A provoca o senzație neplăcută, chinuitoare. **18** *vrr* (Fig; pop; d. culori) A nu se armoniza. **19** *vt* (Fig) A ataca cu vorbe răutăcioase Si: *a înțepa*. **20** *vt* (Fig; d. sentimente, porniri) A îndemna. **21** *vi* (Udp „din", „în"). A apuca și a rupe cu dinții dintr-un aliment, pentru a mânca. **22** *vi* (Pan; d. lucruri) A desprinde o bucată, o porțiune din ceva Si: *a smulge, a sfâșia*. **23** *vi* (Pan; d. lucruri) A străpunge. **24** *vi* (Fig; d. sentimente) A chinui. **25** *vt* (Îe) **A-l ~ pe cineva inima să...** A fi cât p-aci să se lase ispitit.

mușcare *sf* [At: MAIOR, P. 57/7 / Pl: *~cări* / E: ***mușca***] **1** Înfigere a dinților în ceva Si: *mușcat[1]* (**1**), *mușcătură* (**1**). **2** Apucare cu dinții sau cu ciocul Si: *mușcat[1]* (**2**), *mușcătură* (**2**). **3** Rănire a cuiva prin apucare cu dinții Si: *mușcat[1]* (**3**), *mușcătură* (**3**).

mușcat[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***mușca***] **1-3** Mușcare (**1-3**). **4** (Bot; îc) **~ul-broaștelor** (sau **~-broaștei**) Iarba-broaștelor (*Hydrocharis Morsus ranae*). **5** (Îc) **~ul-dracului** Plantă erbacee cu flori liliachii sau violet-roșietice Si: *călugăraș* (*Knautia arvensis*). **6** (Îac) Planta *Knautia silvatica*. **7** (Îac) Planta *Knautia longifolia*. **8** (Îac) Plantă erbacee cu frunze lunguiețe și flori liliachii sau albastre (*Scabiosa columbaria*). **9** (Îac) Plantă erbacee cu flori roșii dispuse în capitule (*Scabiosa lucida*) Si: (reg) *felfe, floarea văduvei*. **10** (Îac) Ruin (*Scabiosa succisa*).

mușcat[2], ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mușca***] Care a fost sfâșiat, rupt, rănit prin mușcare.

mușcat[3] *ain* vz ***muscat[1]***

mușcat[4] *s* vz ***mușcată[1]***

mușcat[5], ~ă *a* vz ***mășcat***

mușcată[1] *sf* [At: BULET. GRĂD. BOT. V, 64 / V: (pop) reg) ***mascat s, mașcat s, moscat s, mosc~, moș~, muscat s, . musc~ mușcat s*** / Pl: *~te*, (pop) *~căți* / E: bg ***мушкато***, mg ***muskáta***] **1** (Șîc **~-roșie, ~-roz, ~-ca-nalba, ~-rotată, ~-puturoasă**) Plantă erbacee perenă, din familia geraniaceelor, cu tulpina dreptă sau culcată, slab lemnoasă, cu frunze rotunde, păroase pe ambele fețe, cu marginile dințate, cu flori de culoare albă, roz sau roșie, dispuse în umbele și cu fructele în formă de cioc de barză, cultivată ca plantă decorativă Si: (reg) *mușcatlă, pirirgoane* (*Pelargonium zonale*). **2** (Șîc **~-creață, ~-încrestată**) Plantă erbacee perenă din familia geraniaceelor cu tulpina dreaptă, înaltă cam de un metru, cu ramuri având peri lungi glanduloși, cu frunze crestate adânc și cu o inflorescență de obicei din cinci flori, având petalele superioare roz cu o pată pupurie, iar cele inferioare fără pată, cultivată ca plantă decorativă Si: (reg) *belagoni* (*Pelargonium radula*). **3** (Șîc **~-care-miroasă, ~căți-ca-măru, ~-ca-țitroana**) Plantă erbacee perenă din familia geraniaceelor, cu tulpina scurtă, cărnoasă și solzoasă, cu frunze dințate, cu miros tare de lămâie și cu flori mici, albe sau roz, dispuse în umbele, cultivată ca plantă decorativă Si: (reg) *indrușaim, mușcatăr-rotund, mușcătură[1], mușcățel[1]* (*Pelargonium odoratissimum*). **4** (Șîc **~-mare, ~-cu-flori-mari**) Plantă erbacee perenă din familia geraniaceelor, cu tulpina lucioasă, mult ramificată și cu flori mari, cultivată ca plantă decorativă (*Pelargonium grandiflorum*). **5** (Bot; șîc **~a-jinului**) Priboi (*Geranium macrorrhizum*). **6-9** (Prc) Floare a mușcatei (**1-4**).

mușcată[2] *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~te* / E: pn ***muszkat***] (Reg) Nucșoară folosită drept condiment.

mușcatăr *s* [At: BULET. BRĂD. BOT. V, 64 / E: ger ***Muskateller***] (Bot; reg; șîc **~-rotund**) Mușcată[1] (**3**) (*Pelargonium odoratissimum*).

mușcatel *sm* vz ***mușcățel[1]***

mușcatelă *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~le* / E: ger ***Muskateller***] (Trs) **1** Strugure tămâios Vz *muscat[1]*. **2** Pară mușcătareță.

mușcatin *s* [At: SIMION. DASC., ap. LET. I, A, 32/29 / E: slv ***мѹшкатенъ***] (Bot; înv) Nucșoară folosită drept condiment.

mușcatlă *sf* [At: BULET. BRĂD. BOT. V, 64 / Pl: *~le* / E: mg ***muskátli***] (Bot; Trs) Mușcată[1] (**1**) (*Pelargonium zonale*).

mușcăpli *smp* [At: (a. 1778). FURNICĂ, I. C. 80 / E: srb ***muskaplet***, cf ger *Muskatblüte*] (Îvr) Coaja cărnoasă a fructelor nucșorului, folosită drept condiment Si: (reg) *frunzișoară*.

mușcătar *a* [At: LB / E: mg ***muskotár***] (Trs) Tămâios.

mușcătareț, ~ă *smf, a* [At: ANON. CAR. / V: ***~riț*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***mușcat[3]*** + *-areț*] (Ban; Trs) **1-2** (Fruct) tămâios.

mușcătariț, ~ă *smf, a* vz ***mușcătareț***

mușcător, ~oare [At: MOXA, 371/21 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mușca*** + *-(ă)tor*] **1-3** *a* Care mușcă (**1-3**). **4** *a* (Fig) Care critică cu severitate, cu vorbe răutăcioase, care este plin de ironie, de sarcasm Si: *caustic, înțepător, tăios*. **5** *sf* (Trs) Fiecare dintre cele două capete, care se îmbină, ale cercului de lemn cu care se strâng doagele vaselor. **6** *sf* (Trs) Crestătură în care se încheie cercul de lemn. **7** *sf* (Trs) Încheietură a bârnelor la unghiurile casei Si: *mușcătură* (**13**). **8** *sf* (Trs) Loc de îmbinare a căpriorilor casei Si: *mușcătură* (**14**). **9** *sf* (Reg) Praștie. **10** *sf* (Iht; reg; mpl) Zvârlugă (*Cobitis taenia*).

mușcătură[1] *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***măș~, mâș~*** / Pl: *~ri* / E: ***mușca*** + *-(ă)tură*] **1-3** Mușcare (**1-3**). **4** (Pex) Senzație de neplăcere, de durere înțepătoare, de usturime, provocată de un agent exterior. **5** (Med) Fel în care apropie cineva dinții când mușcă. **6** (Fig) Vorbă mușcătoare (**2**) Si: *înțepătură*. **7** (Fig) Rău provocat prin calomnie. **8** (Ccr) Rană provocată prin mușcare. **9** Bucată dintr-un aliment care se rupe printr-o singură mușcare sau care se poate îmbuca o dată Si: *îmbucătură*. **10** (Mar; îe) **E bună cu ~ra** Se spune despre o femeie miloasă. **11** (Reg) Fâșie de pământ. **12** (Trs; Ban) Cioplitură făcută într-o bârnă, la unghiurile casei. **13-14** (Trs; Ban) Mușcătoare (**7-8**). **15** (Trs; Ban) Căpătâi crestat al stâlpilor unei case țărănești.

mușcătură[2] *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 81 / Pl: *~ri* / E: ***mușcată[1]***] (Bot; reg) Mușcată[1] (**3**) (*Pelargonium odoratissimum*).

mușcătel¹ *sm* [At: COTEANU, PL. 27 / V: ***măș~, moșcatel, ~catel*** / Pl: *~ei* / E: ***mușcat⁴*** + *-el*] (Reg) Mușcată¹ (3) (*Pelargonium odoratissimum*).

mușcătel² [At: PONTBRIANT, D. / V: ***muscețel*** *a* / Pl: *~e* / E: ***mușcat³*** + *-el*] **1** *sn* (Rar) Nucșoară folosită drept condiment. **2-3** *sn, a* (Măr) muscat¹.

mușcătică *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: ? / E: ***mușcată¹*** + *-ică*] (Reg) Altiță.

mușcel *sn* vz ***muscel¹***

mușcerici *smp* vz ***muscerici***

mușchea *sf* vz ***muștea***

mușcheci *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~cheț*** / Pl: *~* / E: scr ***muskic***] (Reg; d. cai) De statură mică, cu corpul și gâtul scurt.

mușchetar *sm* [At: PROT. - POP., N. D. / V: (înv) ***muscatir,*** (rar) ***musche~*** / Pl: *~i* / E: fr ***mousquetaire***] **1** Soldat de infanterie în evul mediu, înarmat cu o mușchetă sau cu o pușcă. **2** Nobil din corpul de cavalerie al regelui Lodovic al XIV-lea. **3** (Îs) *Mănuși* ~ Mănuși de damă prevăzute cu o manșetă foarte lată. **4** (Îs) *Pălărie* ~ Pălărie de damă cu calotă înaltă și cu boruri largi, răsfrânte.

mușchete *sm* [At: BL II, 247 / V: ***~cheț*** / Pl: *~eți* / E: ***mușchi²*** + *-ete*] (Reg) **1** Mușchi² (2) de porc, pus în untură. **2** Fiecare dintre cei doi mușchi² paraleli cu coloana vertebrală. **3** Carne macră (1).

mușcheț¹ *a* vz ***mușcheci***

mușcheț² *sm* vz ***mușchete***

mușchi¹ *smi* [At: ANON. CAR. / E: ml ***musculus***] **1** (Bot) Clasă de criptogame vasculare din încrengătura briofitelor, care se caracterizează prin dispoziția alternă a frunzelor, lipsa rădăcinii și a florilor și prin înmulțirea prin spori și care cresc prin locuri umede și umbroase, pe sol, pe stânci, pe scoarța arborilor. **2** (Îe) **Piatra care se rostogolește din loc în loc nu prinde ~** Se spune despre cei nestatornici care încep multe și nu termină nimic. **3** (Imp; șîc **~-de-munte, ~-creți, ~-de-piatră**) Plantă cu talul de 8-10 cm, de culoare gălbuie, cenușie-verzuie sau brună-castanie pe partea superioară, și albicioasă pe partea inferioară (*Lichen islandicus*). **4** (Imp; șîc **~u-fagului, ~-de-copaci**) Plantă de culoare verde, cu talul format dintr-o lamă turtită fixată pe un suport și cu partea superioară cu mici adâncituri (*Lobaria pulmonaria*). **5** (Bot; reg; imp; șîs **~ul-pomului, ~-de-lemn, ~-alb**) Pletele-muierii (*Usnea barbata*). **6** (Bot; reg; imp; șîc **~-de-fântână**) Gălbează (*Marcantia polymorpha*). **7** (Bot; reg; îc) **~-de-apă** Mătasea-broaștei. **8** (Bot; reg; îc) **~-de-lac** Iarbă-de-lac. **9** (Bot; reg) Iarbă-de-șoaldină (*Sedum acre*). **10** (Bot; reg) Măcriș (*Oxalis acetosella*). **11** (Reg) Pământ rău. **12** (Reg) Coamă pe mijlocul arăturii Si: *hat, hotar, răzor*.

mușchi² *sm* [At: BIBLIA (1688). 150²/35 / V: (ltm) ***musclu, muscul, muscur*** / Pl: *mușchi*, (rar, *sn*) *~uri* / E: ml ***musculus***] **1** (Atm; mpl) Țesut fibros și cărnos care, datorită proprietăților fundamentale de contractilitate și elasticitate, după impulsul nervos primit, pune în mișcare diferite organe sau părți ale corpului. **2** (Spc) Bucată de carne macră de porc, de vacă etc., care se găsește de-a lungul coloanei vertebrale. **3** (Spc) Produs alimentar preparat prin sărarea, afumarea etc. musculaturii din regiunea dorsolombară.

mușchi³ *a* vz ***mischiu***

mușchi⁴ *v* vz ***mușchia***

mușchia *vi* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 289 / V: ***~chi*** / P: *~chi-a* / Pzi: *~chiez* / E: ***mușchi¹***] (Trs; Mar) **1** A face sau a prinde mușchi¹ (1). **2** A se acoperi de mușchi¹ (1).

mușchiat, ~ă *a* [At: F (1874), 41 / P: *~chi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mușchia***] (Trs) Mușchios¹.

mușchicesc, ~ească *a* vz ***moschicesc***

mușchios¹, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mușchi¹*** + *-os*] (Asr) Acoperit cu mușchi¹ (1) Si: (reg) *mușchiat*.

mușchios², ~oasă *a* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mușchi²*** + *-os*] **1** Musculos. **2** (Reg) Puternic.

mușchișor *sm* [At: SĂGHINESCU, S. 12 / Pl: *~i* / E: ***mușchi²*** + *-ișor*] **1-6** (Rar; șhp) Mușchiuleț (**1-6**).

mușchiu, ~ie *a* [At: ALR II, 3403/76 / Pl: *~chii* / E: ***mușchi¹*** + *-iu*] (Reg) Verde ca mușchiul¹ (1).

mușchiular, ~ă *a* vz ***muscular***

mușchiulatură *sf* vz ***musculatură***

mușchiuleț *sm* [At: MUSCEL, 104 / Pl: *~i* / E: ***mușchi²*** + *-uleț*] **1-6** (Șhp) Mușchi (**1-3**) (mic) Si: (rar) *mușchișor* (**1-6**).

mușchiulos, ~oasă *a* vz ***musculos***

mușcoaie *sf* vz ***mâșcoaie***

mușcoi *sm* vz ***mâșcoi***

mușcorn *sm* vz ***moșocoarnă***

mușcular, ~ă *a* vz ***muscular***

mușculat, ~ă *a* vz ***musculat***

mușculatură *sf* vz ***musculatură***

mușdari *sn* vz ***muștar***

mușdului *vt* [At: CV 1950, nr. 4, 33 / Pzi: *~esc* / E: mg ***mozdul***] (Trs) **1** A schimba din loc. **2** A deranja.

mușer *sn* [At: GL. V. J. / Pl: *~e* / E: cf ger *Muschel*] (Min; reg) **1** Strat subțire și dur de cărbune care conține uneori multe fosile. **2** Pământ negru-sur care se găsește în cărbune. **3** Mică² intercalată în cărbune.

mușeros *a* [At: GL. V. J. / E: ***mușer*** + *-os*] (Reg; d. cărbune) **1** Mărunt (1). **2** Șistos și amestecat cu piatră.

mușețel *sm* [At: (a. 1784) IORGA, S. D. VIII, 82 / V: ***moș~, moșiț~, motoșăl,*** (reg) ***musăcel, musăț~, mutăsăl*** / E: ***Mușat*** + *-el*] **1** Plantă erbacee anuală din familia compozitelor, cu frunzele divizate și cu florile grupate în capitule terminale, albe pe margini și galbene în centru, puternic parfumate, folosite în medicină pentru proprietățile lor calmante și dezinfectante Si: (reg) *romaniță, mătricea* (**2**), *morună* (*Matricaria chamomilla*). **2** (Bot; reg; îc) **Moșițel-prost** Plantă asemănătoare cu mușețelul (1), dar neparfumată (*Matricaria inodora*). **3** (Bot; îac) Romaniță puturoasă (*Anthemis cotula*). **4** (Bot; reg) Floarea-raiului (*Chrysanthemum cinerariifolium*). **5** (Bot; Mun) Siminoc (*Helichrysum arenarium*).

mușica *v* vz ***mușca***

mușie *sf* vz ***moșie¹***

mușina [At: SLAVICI, N. I., 36 / V: (reg) ***~șuna*** / Pzi: *mușin*, (reg) *mușiu* / E: ns cf *mișuna*] **1-2** *vti* (Reg; d. animale; pan d. oameni) A mirosi, a adulmeca Si: (reg) *a mușlui* (**1**). **3-4** *vti* (Reg; d. animale; pan d. oameni) A căuta. **5** *vi* (Ban) A mocoși. **6** *vi* (Reg) A pierde vremea. **7** (Reg) A umbla pe drumuri în zadar.

mușinare *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 13 / Pl: (rar) *~nări* / E: ***mușina***] (Reg) **1** Mocoșire. **2** Lucru fără spor.

mușină *sf* [At: PSALT. 221 / Pl: *~ni* și (îrg) *~ne* / E: cf pn *muszyna*] (Ent) **1** (Înv) Țânțar (*Culex*). **2** (Înv) Muscă (1) înțepătoare Si: *mușiniță* (**4**), *mușiță* (**2**). **3-4** (Îrg) Mușiță (**2, 8-9**). **5** Molie (**1**). **6** (Reg) Viermănar (*Sarcophaga carnaris*).

mușiniță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***moș~, ~șun~*** / A și: *mușiniță* / Pl: *~țe* / E: ***mușină*** + *-iță*] (Reg) **1-3** Mușiță (**7-9**). **4** Mușină (**2**).

mușinoi *sn* vz ***mușuroi¹***

mușir *sm* [At: CALENDAR (1842), 24 / Pl: *~i* / E: tc ***müșir***] (Tcî) Pașă cu trei tuiuri.

mușiroi *sn* vz ***mușuroi¹***

mușiroit *sn* vz ***mușuroit***

mușitar *sn* vz ***muștar***

mușițar *sm* [At: ALR SN I, h 243/95 / Pl: *~i* / E: ***mușiță*** + *-ar*] (Reg) Mușiță (**7**).

mușiță *sf* [At: PSALT. 221 / V: (reg) ***moș~, ~șâță*** / A și: (reg) *mușiță* / Pl: (rar) *~țe* și *~ți* / E: bg ***мушица***, srb ***mušica***] (Csc) **1** (Ent; înv) Țânțar (*Culex*). **2** (Ent; înv) Mușină (**2**). **3** (Îrg) Muscă (**1**) (*Musca domestica*). **4** (Reg) Muscă (**28**) (*Musca Caesar*). **5** (Ent; reg) Streceha oilor (*Oestris ovis*). **6** (Ent) Molie (**1**). **7** (Reg; csc) Roiuri de musculițe îngrămădite în jurul băuturilor alcoolice sau în jurul altor lichide care fermentează Si:

(reg) *mușiniță* (1), *mușițar, mușliță* (1). **8** Grămăjoară de ouă depuse, vara, de unele muște (1), pe carnea descoperită sau pe cadavre Si: (îrg) *mușină* (3), *mușiniță* (2). **9** (Pex) Larve care se dezvoltă din ouăle depuse, vara, de către unele muște Si: (îrg) *mușină* (4), *mușiniță* (3). **10** (Reg) Insecte parazite care trăiesc pe frunzele pomilor sau ale altor plante. **11** (Reg) Albine de la urdiniș, care, nemaiavând loc în stup, stau afară când e gata să roiască stupul. **12-13** (Pete de) mucegai (1). **14** (Spc) Mucegai de vin. **15** (Reg; îe) **A dormi să facă ~ți la gură** A dormi adânc și timp îndelungat.

mușlău[1] *sm* [At: LEXIC REG. 37 / Pl: ~*ăi* / E: cf *mușlui, mâșlău*] (Olt) Om care intră în vorbă nepoftit.

mușlău[2] *sm* vz ***mâșlău***

mușlic[1] *sn* vz ***moșlic[1]***

mușlic[2] *sn* vz ***muștiuc***

mușlică *sf* vz ***muștiuc***

mușling *s* vz ***mișling***

mușliță *sf* [At: LB / Pl: ~*țe* / E: mg ***muslica***] (Trs) **1** (Ent) Mușiță (7). **2** Insectă parazită care trăiește pe frunzele de varză (*Aphis brassicae*).

mușlui [At: CREANGĂ, P. 85 / V: ~***șul~***, ~***șuli*** / Pzi: ~*esc* / E: cf *mușina*] **1** *vi* (Reg; d. unele animale) A umbla de colo până colo, adulmecând sau scotocind după mâncare Si: (reg) *a mușina* (1). **2** *vi* (Mol; fig) A se amesteca în toate. **3** *vi* A mânca ceva ciupind de ici și de colo Si: *a ciuguli*. **4** *vi* (Mol; Buc) A pierde vremea cu nimicuri Si: *a tândăli, a mocăi* (1). **5** *vi* (Reg) A lucra prost. **6** *vt* (Buc) A murdări. **7** *vt* (Buc) A vopsi rău.

mușluială *sf* [At: CIAUȘANU, V. 181 / Pl: ~*ieli* / E: ***mușlui*** + *-eală*] **1** (Olt) Adulmecare (1). **2** (Buc) Mâzgălitură. **3** (Buc) Murdărie (1).

mușluire *sf* [At: CIAUȘANU, V. 181 / Pl: ~*ri* / E: ***mușlui***] **1** Adulmecare (1). **2** (Mol; fig) Amestecare în toate. **3** Obicei de a mânca ciugulind de ici și de colo. **4** Pierdere a vremii cu nimicuri. **5** Murdărire. **6** Vopsire de proastă calitate.

mușluitură *sf* [At: LEXIC REG. 105 / Pl: ~*ri* / E: ***mușlui*** + *-tură*] (Buc) Femeie murdară.

mușmul *sm* vz ***moșmon***

mușmulă *sf* vz ***moșmoană[1]***

mușneaniu *sm* vz ***moșnean***

mușoroi *sn* vz ***mușuroi[1]***

mușoroit *sn* vz ***mușuroit***

mușt *sn* vz ***must***

muștar [At: CORESI, TETR. 29 / V: ***must~***, ~***șdari***, (reg) ~***șitar***, (înv) ~***i***, ~***iu***, ~***teri*** / Pl: (rar) ~*uri*, ~*e* / E: mg ***mustár***] **1** *sn* (Șîc **~alb, ~bun**) Plantă erbacee anuală din familia cruciferelor, cu tulpina înaltă de 30-60 cm, cu fructul galben acoperit cu peri albi și cu semințe de culoare albă-gălbuie până la galbenă închis Si: (reg) *rapiță-albă, rapiță-de-muștar* (*Brassica alba*). **2** *sn* (Șîc **~negru, ~de-câmp**) Plantă erbacee anuală din familia cruciferelor cu tulpina înaltă de 100-150 cm și cu semințe de culoare brună-roșiatică sau aproape neagră Si: (reg) *rapiță-de-muștar* (*Brassica nigra*). **3** *sn* (Șîc **~sălbatic, ~de-câmp**) Plantă erbacee anuală din familia cruciferelor, cu florile galbene, cu fructele silicve Si: (reg) *hrenoasă, rapiță-de-câmp, rapiță-sălbatică* (*Brassica sinapis*). **4** *sn* (Șîc **~alb-sălbatic**) Plantă erbacee anuală din familia cruciferelor, cu frunzele verzi-albăstrui pe partea inferioară, cu flori galbene dispuse în racem (*Brassica elongata*). **5-8** *sn* Sămânță a muștarului (1-4), cu gust și miros înțepător, utilizată, sub formă de făină, la prepararea unui condiment picant sau la cataplasme contra durerilor nevralgice. **9** *sn* Condiment sub formă de pastă moale, de obicei de culoare galbenă-verzuie, preparat din semințe de muștar (1-4) cu diferite ingrediente. **10** *sn* (Fam; îe) **A(-i) veni cuiva ~ul la nas** sau **a-i ieși ~ul pe nas, a-i sări ~ul** A se supăra, a se înfuria foarte tare. **11** *sn* (Fam; arg; îae) A-i curge sânge din nas. **12** *sn* (Fam; arg) Sânge. **13** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul-stâncilor** Mirodea (*Hesperis alpina*). **14** *sn* (Bot; reg; îc) **~de-baltă** Rapiță-sălbatică (*Sissimbrium palustre*). **15** *sn* (Reg) Mâncare gătită din usturoi pisat amestecat cu apă, oțet și sare. **16-17** *sn, ain* (Culoare) galben-verzui.

muștarieră *sf* [At: DEX[2] / P: ~*ri-e~* / Pl: ~*re* / E: ***muștar*** + *-ieră*] Vas special în care se păstrează muștarul.

muștari *sn* vz ***muștar***

muștariu *sn* vz ***muștar***

muștarniță *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~*țe* / E: ***muștar*** + *-arniță*] (Rar) Vas în care se ține muștarul (9).

muștă *sf* [At: ALR I, 1902/424 / Pl: ~*te* / E: ***muște*** (pll *muscă*)] (Reg) Molie (1).

muștăr *sn* vz ***mustră[1]***

muștea *sf* [At: CREANGĂ, A. 81 / V: ~***șchea*** / Pl: ~*ele* / E: tc ***mușta***] **1** Ciocan folosit de cizmari și de cojocari pentru a bate cusăturile și pentru a netezi pielea. **2** Unealtă de formă piramidală cu care se fixează pielea pentru croit. **3** (Fig) Lovitură cu pumnul.

muștegai *sn* vz ***mucegai***

muștereață *sf* vz ***mustăreață***

muștereu *sn* vz ***mușteriu***

mușteri *sn* vz ***muștar***

mușterici *smp* vz ***muscerici***

mușteriu *sm* [At: LET. III, 247/2 / V: (îrg) ~***reu*** / Pl: ~*ii* / E: tc ***müșteri***] **1** (Înv) Cumpărător la o licitație. **2-3** (Pex) Persoană care cumpără (în mod obișnuit) de la un magazin, de la un negustor etc. Si: *cumpărător*. **4** (Pex) Persoană care consumă ceva într-un local public Si: *client*.

muștic *sn* vz ***muștiuc***

muștical *sn* vz ***muștiuc***

muștîclu *sn* vz ***muștiuc***

mușticuță *sf* [At: ARH. FOLK. I, 205 / Pl: ~*țe* / E: ***muscă*** + *-icuță*] **1-4** (Trs; șhp) Musculiță (1-4). **2** Gâză.

muștini *v* vz ***moșteni[1]***

muștinitor, ~oare *smf* vz ***moștenitor***

muștireață *sf* vz ***mustăreață***

muștiță *sf* [At: GHEȚIE, R.M. / V: ***muscită, muschiță, must~*** / Pl: ~*țe* / E: ***muscă*** + *-iță*] **1-4** (Reg; șhp) Musculiță (1-4). **5** (Ent; reg; csc) Muscă-bețivă (*Drosophila funebris*). **6** Păduche de frunză. **7** Molie (1).

muștiuc *sn* [At: DDRF / V: ***moștical***, ~***șlic***, ~***șlică*** *sf*, ~***șulic***, ~***șulică*** *sf*, (reg) ***moștic***, ~***tic***, ~***ical***, ~***ticlu***, ~***tric***, ~***tuc*** / Pl: ~*uri* / E: ger ***Mundstück***] **1** Piesă detașabilă, de metal, de os, de lemn etc., la instrumentele muzicale de suflat, care se ține între buze și prin care se suflă în instrumentul respectiv. **2** (Pex; arg) Gură. **3** (Îe) **A lua cuiva ~ul** A lovi pe cineva peste gură. **4** (Ban; pan) Imamea a ciubucului Si: *țigaret*. **5** Piesă metalică, de bronz sau de alamă, cu care se termină un furtun de stropit și care concentrează și dirijează jetul de lichid. **6** Piesă de metal sau de lemn montată la capătul de presare al pieselor și folosită la fasonarea cărămizilor, a țiglelor etc. **7** (Reg) Zăbală.

muștra *v* vz ***mustra***

muștră[1] *sf* vz ***mostră***

muștră[2] *sf* vz ***mustră[1]***

muștric *sn* vz ***muștiuc***

muștru *sn* vz ***mustră[1]***

muștruli *v* vz ***muștrului***

muștrului *vt* [At: KOGĂLNICEANU, PR. DRAM. 426 / V: ***must~***, (rar) ~***li*** / Pzi: ~*esc* / E: ***muștru*** + *-ului*] **1** (Înv) A deprinde soldații cu exercițiul militar, a-i pregăti în vederea însușirii teoriei și practicii militare Si: *a instrui*, (înv) *a mustrui*. **2** (Pex) A instrui cu asprime. **3** (Pex) A ține din scurt. **4** (Pfm) A certa cu asprime. **5** (Pfm) A bate. **6** (Spc) A lovi animalele de tracțiune pentru a face să meargă mai repede.

muștruluială *sf* [At: STĂNOIU, C. I. 107 / V: (rar) ***must~*** / Pl: ~*ieli* / E: ***muștrului*** + *-eală*] **1** (Înv) Predare a teoriei și a practicii militare Si: *instrucție*, (îvp) *mustră[1]* (1), (înv) *ocenie, șmotru*, (nob) *mustreală*. **2-3** (Pex) Instruire (severă). **4** (Pfm) Mustrare (1). **5** (Pfm) Bătaie.

muștruluire *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*ri* / E: ***muștrului***] **1** (Rar) Pregătire a soldaților în vederea însușirii teoriei și practicii militare. **2** (Pfm) Mustrare (1). **3** (Pfm) Bătaie.

muștuc *sn* vz ***muștiuc***

mușucorn *sn* vz ***moșocoarnă***

mușuli *v* vz ***mușlui***

mușulic *sn* vz ***muștiuc***

mușulin *sn* vz ***muselină***

mușului *v* vz ***mușlui***

mușuna *v* vz ***mușina***

mușuniță *sf* vz ***mușiniță***

mușunoi *sn* vz ***mușuroi***[1]

mușurlui *vt* [At: I. CR. IV, 187 / Pzi: *~esc* / E: ***muștrului***] (Reg; c. i. ființe) A bate foarte tare.

mușuroi[1] *sn* [At: CANTEMIR, IST. 191 / V: ***moșinoi, moșiroi, moșoroi, moșunoi, moș~,*** (îrg) ***~șinoi, ~șiroi, ~șoroi,*** (reg) ***~unoi*** / Pl: *~oaie* / E: ml ***mus araneus***] **1** (Ban; Trs) Cârtiță (*Talpa europaea*). **2** Moviliță formată din pământul pe care îl aruncă la suprafața solului cârtițele, furnicile etc., când își sapă coridoarele subterane. **3** Cuib de furnici. **4** Totalitate a furnicilor care trăiesc într-un mușuroi (3) Si: *furnicar*. **5** Moviliță de pământ făcută la baza tulpinii unor plante de cultură, pentru a le feri de vânt, de buruieni sau de alți agenți dăunători și pentru a le favoriza dezvoltarea și productivitatea Si: *cuib*. **6-7** (Reg) Ridicătură (mică) de pământ Si: *dâmb, movilă* (1), *deal* (mic). **8** Moviliță ridicată peste nivelul solului dimprejur, servind ca semn de hotar. **9** (Reg) Strat de legume. **10-11** (Pan; udp „de") Grămadă (mică).

mușuroi[2] [At: I. IONESCU, C. 102/9 / V: (reg) ***moșinoi, moșiroi, moșoroi, moș~*** / Pzi: *~esc* / E: ***mușuroi***[1]] **1** *vi* A face mușuroaie[1] (5). **2** *vr* (Fig) A se aduna îngrămădindu-se.

mușuroire *sf* [At: DM / Pl: *~ri* / E: ***mușuroi***[1]] **1** Lucrare agricolă care constă în ridicarea unor movilițe de pământ la baza plantelor de cultură, pentru a le feri de agenți dăunători și pentru a le favoriza dezvoltarea și productivitatea Si: *mușuroit* (1). **2** (Fig) Îngrămădire.

mușuroit *sn* [At: PAMFILE, A. R. 76 / V: (reg) ***moșoroit, ~șir~, ~șor~*** / E: ***mușuroi***[2]] **1** Mușuroire (1). **2** A doua prașilă a porumbului.

mușuroitor, ~oare [At: DDRF / V: (3, 4) ***moșor~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mușuroi***[1] + *-tor*] **1** *a* Care mușuroiește (1). **2** Cu care se mușuroiește (1). **3** *sn* (Îf *moșoroitor*) Unealtă folosită la mușuroire (1) Si: (înv) *moșinătoaie*. **4** *sn* (Rar; îf *moșoroitor*) Rariță cu două cormane, folosită la prășit.

mut, mută [At: PSALT. 57 / Pl: *muți, ~e* / E: ml ***mutus, -a, -um***] **1** *a* (D. oameni) Care este lipsit de facultatea de a vorbi. **2** *a* (D. organele vorbirii) Lipsit de facultatea de a emite sunete articulate. **3** *sm* (Îe) **A venit ~u la ușă** Se spune despre un obiect care se pune în fața ușii, pentru a arăta că nu e nimeni acasă. **4** *sm* (D. jocurile de cărți; îe) **A se juca cu ~ul** A juca în absența celui de-al patrulea jucător, împărțind cărțile ca și când acesta ar fi de față. **5** *sm* (Îe) **S-o spui** (sau **să i-o spui**) **lui ~u** (**de la Manutanță**) S-o spui cui vrea să te creadă, căci eu nu e de crezut. **6** *smf* (Ban; Trs; îe) **A bate (pe cineva) a ~u** (sau **a ~a**) A bate pe cineva pe înfundate, mutește. **7** *smp* Ostași cărora li se tăia limba și care erau folosiți ca paznici la curtea împăraților și la palatele dregătorilor bizantini, turci etc. **8** *sm* (Rar) Călău. **9** *a* (D. animale) Care nu scoate strigătele caracteristice speciei. **10** *a* (D. acțiuni sau atitudini ale oamenilor) Care se face, se petrece în tăcere. **11** *a* (D. acțiuni sau atitudini ale oamenilor) Care nu se exprimă prin vorbe. **12** *a* (Îs) *Cor ~* Ansamblu vocal care execută o melodie fără cuvinte. **13** *a* (Îs) *Film ~* Film cinematografic care înregistrează numai imagini, nu și vorbirea personajelor, sunetele, zgomotele. **14** *a* (Îs) *Scenă ~ă* sau *joc de scenă ~* Scenă sau joc de scenă dintr-o lucrare dramatică, în care personajele nu vorbesc, ci exprimă idei și sentimente prin gesturi. **15** *a* (Îs) *Literă ~ă* Literă care, deși scrisă în cadrul unui cuvânt, nu se pronunță. **16** *a* (D. sentimente) Care este atât de puternic, încât nu se poate exprima prin cuvinte. **17** *a* (D. vorbe) Spus în șoaptă Si: *șoptit*. **18** *a* (D. voce) Cu ton scăzut. **19** *sma* (Reg) Dans popular executat numai de feciori și în timpul căruia nici unul dintre ei nu vorbește. **20** *sma* (Reg) Melodie după care se dansează mutul (19). **21** *a* (D. oameni) Care, într-o anumită împrejurare, nu scoate nici o vorbă, păstrând tăcerea sau acționând în tăcere. **22** *a* (D. organele vorbirii) Care, într-o anumită împrejurare nu emite sunete articulate. **23** *a* (Reg; îs) *Apă ~ă* Apă adusă de la izvor sau de la fântână de către cineva care în tot timpul acestei acțiuni nu vorbește. **24** *a* (Reg; pex; îas) Apă neîncepută. **25** *a* (Îs) *Hartă ~ă* Hartă geografică pe care nu este scris nici un nume. **26** *sf* (Îs) *Marea ~ă* Armată, în care se execută ordinele fără a le comenta. **27** *sma* (Reg) Conducător secund în ceata călușarilor, care nu vorbește în timpul jocului și care, adesea mascat și îmbrăcat caraghios, reprezintă personajul comic al cetei Si: (reg) *cloj, mutulică* (6), *primicer, zbicer*. **28** *a* (Trs; Mar) Bâlbâit. **29-30** *smf, a* (Om) morocănos Si: (reg) *mutac, mutăreț*. **31** *a* (Pex; d. elemente ale naturii, așezări umane) Liniștit. **32** *a* (D. elemente ale naturii) Odihnitor. **33** *a* (D. elemente ale naturii) Senin. **34** *a* (D. săli de spectacole, de concert etc.) În care vibrațiile sonore nu se repercutează. **35** *smf* (Reg) Om nepriceput Si: *prostălău, tont, idiot*. **36** *smf* (Reg) Om zăpăcit. **37** *smf* (Reg) Epitet depreciativ pentru soț sau soție. **38** *sm* (Reg) Flăcău îmbrăcat ca o paparudă. **39** *sm* (Reg) Măscăciri la nuntă. **40** *sm* (Trs; Mol; euf) Drac. **41** (Îe) **Intră ~ul în el** Se spune despre cineva aprig, energic. **42** *sf* (Mtp; Mol, Buc) Ființă supranaturală malefică. **43** *smf* (Trs) Pușculiță. **44** *a* Căruia nu-i place să vorbească mult. **45** *a* Care este tăcut din fire Si: *taciturn*. **46** *av* Fără zgomot.

muta [At: PSALT. HUR. 44r/11 / Pzi: *mut* / E: ml ***mutare***] **1-2** *vtr* (Îvp) A (se) mișca. **3-4** *vtr* (Îvp) A (se) urni din loc. **5-6** *vtr* (Îvp) A (se) clătina. **7** *vr* (Trs; d. membrele corpului) A ieși din încheietură Si: *a se luxa, a se scrânti*. **8** *vr* (Pex) A pleca. **9** *vr* (Pex) A merge, apropiindu-se sau depărtându-se de un punct. **10-11** *vtr* A (se) mișca din locul în care se găsește și a (se) așeza în alt loc Si: *a (se) deplasa, a (se) transfera*, (pop) *a (se) strămuta*. **12** *vt* (Fam; îe) **A-i ~ (cuiva) fălcile** (sau **căpriorii**) A bate pe cineva tare, lovindu-l peste obraz. **13** *vta* Termen folosit pentru a îndemna un animal să schimbe piciorul în timp ce este muls, potcovit etc. **14** *vt* A transfera pe cineva cu serviciul în altă parte. **15** *vt* (Îvr) A alunga. **16** *vt* (Jur; înv) A transmite. **17** *vr* (Trs; Ban; d. boli) A fi contagios. **18** *vt* (Îvr; fig; udp „la") A pune pe seama cuiva Si: *a atribui*. **19** *vr* (Îvr) A se referi. **20** *vt* (Reg) A pritoci vinul. **21** *vt* A schimba locul unei piese pe tabla de șah. **22** *vt* (Îvp; fig; cu determinări ca: „din viață", „dintre cei vii", „din această lume" etc.) A omorî. **23** *vr* (Îvp; fig) A muri[1]. **24** *vr* (Udp „în", „la", „pe") A se așeza cu locuința în alt loc, a-și schimba domiciliul sau sediul. **25** *vt* (Fig; înv) A traduce. **26** *vt* (Îrg) A amâna. **27** *vt* (Îvp) A înlocui, a schimba cu altceva sau altcineva. **28** *vr* (Îvp) A se reîncarna. **29** *vt* (Îvp) A da altă direcție Si: *a schimba*. **30** *vt* (Îe) **A(-și) ~ gândul** A renunța la o idee, la un proiect etc. **31** *vt* (Îae) A se răzgândi. **32** *vt* (Îe) **A ~ vorba** (sau **cuvântul**) A da o interpretare greșită celor spuse de cineva Si: *a răstălmăci*. **33-34** *vtr* (Înv) A (se) transforma.

mutabil, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 294 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mutable***, lat ***mutabilis***] (Asr) **1** Care poate fi mutat. **2** Care se poate mișca din loc, deplasa sau schimba. **3** Care poate fi schimbat, transformat.

mutabilitate *sfs* [At: SANDU-ALDEA, S. 128 / E: fr ***mutabilité***, lat ***mutabilitas, -atis***] (Rar) **1-3** Însușire de a fi mutabil (**1-3**).

mutac, ~ă [At: ALR I, 1573/677 / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***mut*** + *-ac*] **1-2** *smf, a* Mut (**29-30**).

mutacism *sn* [At: DEX[2] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***mutacisme***] **1** Refuz deliberat de comunicare în virtutea unei tendințe simulatorii sau datorită atitudinii de supraestimare, de opoziționism etc. **2** Pronunțare a unei consoane, mai ales a lui *m, b, p*, în locul alteia.

mutafaraca *sn* [At: SIMION DASC., ap. LET. 109 / V: ***~rica*** / Pl: *~le* / E: tc ***müteferrika***] (Înv) Călăreț care îl însoțea pe sultan în călătoriile sale și-i servea de mesager.

mutafarica *sn* vz ***mutafaraca***

mutagen, ~ă *sm, a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mutagène***] **1-2** (Blg) (Agent) care produce o mutație.

mutageneză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***mutagenèse***] (Blg) Proces de modificare a materialului genetic datorită unui agent mutagen.

mutahăț, ~ă *a* [At: TEAHA, C.N. 245 / Pl: *~i, ~e* / E: cf ***mut***] (Trs; d. oameni) **1** Prost. **2** Nepriceput.

mutant, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~nți* / E: fr ***mutant***] (Blg) Individ care provine dintr-o mutație **(6)**.

mutantă *sf* [At: SANDU-ALDEA, S. 128 / Pl: *~te* / E: fr ***mutante***] (Blg) Formă nouă și constantă rezultată în urma unei mutații **(6)**.

mutarcă *sf* vz ***mutelcă***

mutare *sf* [At: PSALT. HUR. 14[v]/6 / Pl: *~tări* / E: ***muta***] **1** Pornire. **2** Deplasare. **3** Transferare. **4** (Înv) Emigrare. **5** (Înv) Exil. **6** (Înv) Transmitere a unei proprietăți, a unui bun Si: *mutat*[1] **(6)**. **7** (Reg) Strămutare a unei stâne sau a unei târle dintr-un loc de păscut în altul, pentru gunoirea unui loc Si: *mutat*[1] **(7)**. **8** (Reg) Pământ nelucrat care servește ca pășune Si: *arșiță, imaș, suhat*. **9** (Reg) Stână. **10** (Reg; prc) Parte a stânei unde se ține laptele. **11** (Reg) Construcție temporară, constând dintr-o colibă și o strungă cu un ocol. **12** (Reg) Adăpost al ciobanilor de la munte. **13** (Înv; pgn) Adăpost. **14** (Înv; pgn) Locuință. **15** Mișcare a unei piese la jocul de șah Si: *mutat*[1] **(8)**. **16** (Înv; fig; cu determinări ca: „din această viață", „dintre cei vii" etc.) Moarte **(1)**. **17** (Ccr) Schimbare de locuință, de domiciliu, de sediu Si: *mutat*[1] **(12)** (reg) *mutătură* **(1)**. **18** (Înv; pgn) Înlocuire cu altceva sau cu altcineva Si: *mutat*[1] **(13)**. **19** Schimbare a serviciului unei persoane Si: *mutat*[1] **(14)**. **20** (Olt) Abatere sau secare totală sau parțială a albiei unui râu sau pârâu, pentru a prinde cu ușurință peștii și racii rămași pe fundul albiei Si: *mutat*[1] **(15)**. **21** (Înv) Transformare. **22** (Reg) Fiecare dintre găurile din partea de sus a fiularelor de la jug, cu ajutorul cărora se potrivește mărimea locului pentru gâtul vitei înjugate.

mutat[1] *sn* [At: PSALT. 248 / Pl: *~uri* / E: ***muta***] **1** Pornire. **2** Deplasare. **3** Transferare. **4** (Înv) Emigrare. **5** (Înv) Exil. **6-8** Mutare **(6-7, 15)**. **9** (Înv) Adăpost. **10** (Înv) Locuință. **11** (Fig; înv; cu determinări ca: „din viață", „de la ceste pământești", „dintre cei vii" etc.) Moarte **(1)**. **12-15** Mutare **(17-20)**. **16** (Înv; pgn) Transformare.

mutat[2]***, ~ă*** *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 267 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***muta***] (Înv) **1** Pornit. **2** Deplasat. **3** Transferat. **4** Emigrat. **5** Exilat. **6** Care și-a schimbat domiciliul, locuința, sediul. **7** Înlocuit cu altceva sau cu altcineva. **8** (D. un râu) Abătut în altă albie. **9** Care și-a schimbat serviciul. **10** Transformat. **11** Evoluat, de nerecunoscut. **12** Schimbător.

mutatău *sn* [At: ALRM II/I, h 375 / Pl: ? / E: mg ***mutató***] (Trs) Arătător (la ceasornic).

mutativ, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***mutative***] (Rar) Cu caracter de mutație.

mutator *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***mutateur***] Aparat sau instalație care transformă energia electromagnetică de o anumită formă în energie electromagnetică de altă formă, fără ca în procesul acestei transformări să intervină o fază intermediară.

mutație *sf* [At: I. IONESCU, P. 191 / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***mutation***, lat ***mutatio, -onis***] **1** Trecere oficială a unui bun de la un proprietar la altul. **2** Schimbare oficială de domiciliu sau de sediu. **3** Îndeplinire a formelor legale în vederea schimbării domiciliului sau a sediului. **4** Înregistrare a unei schimbări intervenite în statutul personal sau de serviciu al unei persoane din câmpul muncii sau în situația militară a cuiva. **5** Transformare radicală. **6** (Blg) Apariție a unui caracter genetic nou într-un organism, care reflectă o modificare ereditară corespunzătoare a materialului ereditar nuclear. **7** (Lin) Transformare sistematică a unei serii de sunete în altele. **8** (Lin; îs) ~ *consonantică* (sau *a consoanelor*) Transformare de ansamblu a consoanelor oclusive, astfel încât fiecare serie este substituită cu alta. **9** (Spc) Schimbare a vocii copiilor, în perioada pubertății. **10** (Ccr) Viză de mutare.

mutaționism *sns* [At: CONTEMP. 1953, nr. 375, 5/6 / E: fr ***mutationisme*** / E: cf rs *mutaționism*] (Blg) Teorie care încearcă să explice evoluția lumii organice prin apariția unor specii noi care se nasc în mod brusc, de la sine și independent de condițiile vieții organismelor.

mutaționist, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***mutationniste***] **1-2** (Adept) al mutaționismului.

mutațiune[1] *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 423 / Pl: *~ni* / E: lat ***mutatio, -onis***] (Ltm) Stație de poștă.

mutațiune[2] *sf* vz ***mutație***

mutăcios, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***muta*** + *-ăcios*] (Îdt) Schimbător.

mutăciune *sf* vz ***mătăcină***

mutălancă *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 217 / Pl: *~nce* / E: ***mut*** + *-ălancă*] (Reg) Femeie proastă, idioată.

mutălău *sm* [At: POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 39 / Pl: *~lăi* / E: ***mut*** + *-ălău*] (Reg) **1** Om mut **(1)**. **2** (Spc) Om sau copil care vorbește greu. **3** Om tăcut, morocănos. **4** Om nepriceput, idiot Si: *nătărău, prostălău*. **5** Om necăsătorit Si: *burlac*.

mutăr *sn* [At: COMAN, GL. / V: ***~ă*** *sf*, ***~ter*** / Pl: *~e* / E: ger ***Mutter*** (schraube)] (Reg) **1** Șurub. **2** Piuliță la șurub. **3** Mutelcă **(1)**.

mutără *sf* vz ***mutăr***

mutărdon *sn* [At: GLOSAR REG. / Pl: ? / E: ger ***Mutterdorn***] (Reg) Instrument cu care se fac găurile cu ghivent la o piuliță.

mutărea *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 227 / Pl: *~ele* / E: ***mutare*** + *-ea*] **1-12** (Mar; șhp) Mutare **(9-14)** (mică).

mutăreț, ~eață *smf, a* [At: ALR I, 1573/1 / Pl: *~i, ~e* / E: ***mut*** + *-ăreț*] **1-2** Mut **(29-30)**.

mutărhamer *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~e* / E: ger ***Mutterhammer***] (Buc) Instrument cu care se fac găuri în obiecte de fier.

mutător, ~oare [At: PSALT. HUR. 33[v]/8 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***muta*** + *-ător*] **1** *a* (Reg) Care se poate mișca. **2** *a* (Reg) Care se mută dintr-un loc în altul. **3** *a* (Reg) Care își schimbă locul, domiciliul sau sediul. **4** *a* (Înv; îs) *Bun* (sau *lucru*) ~ Bun mobil[1]. **5** *a* (D. păsări) Migrator. **6** *a* (D. boli) Contagios. **7** *sf* (Reg) Stână provizorie, așezată alături de stâna principală, care se poate muta dintr-un loc într-altul. **8** *a* (Îrg) Schimbător. **9** *a* (Îvr; d. oameni) Străin. **10** *sf* Parte a joagărului alcătuită din bătătoare, amnar și grindei. **11** *sf* (Prc) Bătătoare a joagărului. **12** *sf* (Mol) Cocârțeală la plug. **13** *sf* (Șîc ***~oare-cu-poame-roșii***) Plantă erbacee din familia cucurbitaceelor, agățătoare, veninoasă, cu rădăcina groasă și cărnoasă, cu frunze pețiolate, cu flori albe-gălbui și cu fructe în formă de boabe roșii, folosită în medicina populară (*Bryonia dioica*). **14** *sf* (Bot; reg; șîc ***~oare-cu-poame-negre***) Împărătească (*Bryonia alba*).

mutătoriu, ~oare *a* vz ***mutător***

mutătură *sf* [At: ARH. FOLK. V, 113 / Pl: *~ri* / E: ***muta*** + *-ătură*] **1** (Reg) Mutare **(16)**. **2** (Trs) Locuință situată în afară de sat. **3** (Trs) Adăpost, colibă la munte. **4** (Trs) Șură de vară la munte. **5** (Trs) Loc pe care se mută staulul.

mutearcă *sf* vz ***mutelcă***

mutelcă *sf* [At: SP. POPESCU, M. G. 28 / V: (reg) ***~tarcă, ~earcă, ~ercă*** / Pl: *~lci* / E: pn ***muterka***, ucr ***мутерка***] **1** Piesă de metal de mărime variabilă, găurită la mijloc, cu filet pe pereții găurii, și în care se fixează spirala unui șurub sau o tijă cu filet corespunzător. **2** (Lpl) Sfere de plumb găurite, înșirate pe coarda de jos a voloculuí sau a plasei de pescuit, ca să le țină la fundul apei. **3** (Mol; Dob) Coarbă. **4** (Prc) Parte a coarbei în care se fixează vârful. **5** (Reg; îf *mutercă*) Șurubelniță. **6** (Reg) Mitră[2] **(2)**.

muter *sf* vz ***mutăr***

mutercă *sf* vz ***mutelcă***

mutesc, ~ească *a* [At: C. GANE, TR. V, 432 / V: ***muțe~*** / Pl: *~ești* / E: ***mut*** + *-esc*] (Rar) **1** Caracteristic omului mut **(1)**. **2** Specific muților **(1)**. **3** Care nu se exprimă prin vorbe.

mutește *av* [At: PRAV. 222 / V: ***muțe~*** / E: ***mut*** + *-ește*] **1** Ca un mut **(1)**. **2** Fără cuvinte. **3** Cu ajutorul gesturilor, al mimicii.

mutevelău *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET[2]. II, 29 / V: ***motefeleu*** / E: tc ***mütevelli***] (Înv) Administrator al unor bunuri de stat, al unor cetăți turcești etc.

mutfac *sn* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 137/9 / V: ***matbah, matpah, ~tpac, ~tpah*** / Pl: *~uri* / E: tc ***mutfak***] (Înv) **1** Bucătărie a sultanului sau a unui pașă. **2** (Pex) Provizii de miere, ceară și unt, destinate gospodăriei seraiului. **3** Casă de găzduire și ospătărie pentru cei care veneau să se închine la o geamie turcească.

muti^1 *av* [At: DLR / E: mg ***mutyi*** (***ba játszik***)] (Reg; d. doi jucători de cărți, dintre care unul asistă în calitate de chibiț; îe) **A juca ~** A juca în tovărășie, contribuind fiecare cu o sumă egală și împărțind câștigul pe din două.

muti^2 *vi* [At: DLR / Pzi: *~tesc* / E: mg ***mutyiz***] (Reg) A contribui la o cheltuială.

mutică *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici* / E: fr ***mutique,*** lat ***muticus***] (D. frunze) Care se termină cu un organ prelungit, un spin etc.

mutila *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~lez* / E: fr ***mutiler***, lat ***mutilare***] **1** (C. i. părți ale corpului) A tăia, a amputa, a ciunti cu o armă, în urma unei explozii, a unui accident etc. **2** (C. i. ființe) A amputa o parte a corpului cu o armă, în urma unei explozii, a unui accident etc. **3** (Pex) A desfigura.

mutilant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***mutilant***] **1-3** Care mutilează **(1-3)**.

mutilare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~lări* / E: ***mutila***] **1** Tăiere, ciuntire a unei părți a corpului cu o armă, în urma unei explozii etc. Si: (iuz) *mutilație*. **2** (Pex) Desfigurare.

mutilat, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mutila***] **1** *a* (D. părți ale corpului) Tăiat, amputat cu o armă, în urma unei explozii, a unui accident etc. **2** *a* (D. oameni) Care are o parte a corpului mutilată **(1)**. **3** *a* (Pex) Desfigurat. **4** *sm* (Spc) Invalid de război.

mutilator, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: ***mutila*** + *-tor*] **1-6** (Persoană) care mutilează **(1-3)**.

mutilație *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***mutilation***, lat ***mutilatio, -onis***] (Iuz) **1** Mutilare (1). **2** (Pex) Desfigurare.

mutilațiune *sf* vz ***mutilație***

mutism *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: fr ***mutisme***] **1** Muțenie **(1)**. **2** (Pex) Tăcere (îndelungată, încăpățânată).

mutitate *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~tăți* / E: fr ***mutité***] (Med) Muțenie **(1)**.

mutmel *s* vz ***mudmel***

mutoașcă *sf* [At: ALRT II, 122 / Pl: ? / E: ***mut***] (Reg) Paparudă.

muton *sn* [At: DN / Pl: *~oane* / E: fr ***mouton***] **1** Blană de oaie vopsită și prelucrată într-un anumit fel. **2** (Pex) Haină făcută din muton **(1)**.

mutos, ~oasă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 227 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mut*** + *-os*] **1** (Reg) Închis la fire, tăcut, ursuz Si: *mut* **(30)**. **2** (Trs; d. oameni) Cu membre mari Si: *mătăhălos*.

mutpac *sn* vz ***mutfac***

mutpah *sn* vz ***mutfac***

mutră *sf* [At: ALECSANDRI, T. I, 418 / Pl: *~re* / E: ngr ***μοῦτρα***] **1** (Fam) Față. **2** (Fam) Obraz. **3** (Fam) Figură. **4** (Fam; îe) **Nu e de ~ra lui** E mai presus de ce i s-ar cuveni. **5** (Fam; îe) **E după ~ra lui** E după rangul, după condiția socială a cuiva. **6** (Rar; îe) **Mai ai ~ să vorbești** Mai ai îndrăzneala să spui. **7** (Rar) Reprezentare plastică a figurii omenești. **8** (Fam) Expresie a feței Si: *mină^2, fizionomie*. **9** (Fam; îe) **A face ~re** A nu fi de acord, a face mofturi. **10** (Nob; cdp ger *Gesichter schneiden*; îe) **A tăia ~re** A se strâmba. **11** (Pfm) Înfățișare. **12** (Pfm) Chip. **13** (Pex; dep) Persoană.

mutrișoară *sf* [At: SADOVEANU, P. M. 235 / Pl: *~re* / E: ***mutră*** + *-ișoară*] **1-14** (Fam; șhp) Mutră **(1-3, 7-8, 11-12)** (mică și nostimă).

mutros, ~oasă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 191 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***mutră*** + *-os*] (Nob) Supărat.

mutual, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 372 / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***mutuel***] **1** Care se face în mod reciproc și simultan Si: (ltr) *mutuu*. **2** (Îs) *Inducție ~ă* Inducție electromagnetică exercitată reciproc între două circuite străbătute de curenți electrici variabili. **3** (Imp) Care are loc reciproc și fără cuvinte.

mutualism *sn* [At: DN / P: *~tu-a~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***mutualisme***] (Rar) **1** Sistem de solidaritate, de ajutor reciproc. **2** (Blg) Conviețuire a mai multor organisme de specii diferite.

mutualist, ~ă [At: DN / P: *~tu-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***mutualiste***] (Rar) **1** *smf* Membru al unei societăți de ajutor reciproc. **2** *a* Referitor la mutualism **(1)**.

mutualitate *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~tu-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***mutualité***] (Rar) **1** Reciprocitate. **2** Ajutor reciproc.

mutualmente *av* [At: COSTINESCU / E: fr ***mutuellement***] (Rar) În mod mutual Si: *reciproc*.

mutulă *sf* [At: DN / Pl: *~le* / E: fr ***mutule***, lat ***mutulus***] (Aht) Ornament al antablamentului, în ordinul doric, care corespunde cu triglifuI.

mutulică *sm* [At: PAMFLIE, S.V. 67 / V: ***~igă*** / Pl: *~ici* / E: ***mut*** + *-ulică*] **1** (Reg) Persoană care nu poate vorbi bine Si: *gângav*. **2** (Reg) Persoană tăcută, morocănoasă Si: *mutălău*. **3** (Reg) Persoană care tace din viclenie. **4** (Fam) Persoană timidă. **5** (Fam) Persoană prostuță Si: *bleg*. **6** (Reg) Mut **(27)**. **7** Plantă al cărei rizom se utilizează ca leac împotriva durerilor abdominale (*Scopalia carniolica*).

mutuligă *sm* vz ***mutulică***

muturez *sm* [At: A I, 24 / Pl: *~i* / E: ***mut*** pad *huhurez*] (Reg) **1** Om morocănos, ursuz, posac. **2** Om prost.

mutuu *a* [At: ODOBESCU, S. II, 355 / E: lat ***mutuus***] (Ltr) Mutual **(1)**.

mutuzui *vt* [At: ȘEZ. III, 82 / Pzi: *~esc* / E: ucr ***мотузити***] (Reg) **1** A lucra de mântuială. **2** A lucra prost.

muța *vt* [At: LB / Pzi: *muț* / E: fo cf *asmuța*] (Trs; d. câini) **1** A întărâta. **2** A asmuți.

mățășăl *sm* vz ***mușețel***

muțeală *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: ***muți*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Muțenie **(1-2)**.

muțenie *sf* [At: ALECSANDRI, ap. DDRF / Pl: *~ii* / E: ***mut*** + *-enie*] **1** Stare a celui mut Si: *mutism*, (rar) *muție* **(1)**, (reg) *muțeală, muțitură* **(1)**. **2** Incapacitate de a vorbi Si: (rar) *muție* **(2)**, *muțitură* **(2)**. **3** Stare a celui care, într-o anumită împrejurare, tace cu încăpățânare. **4** Lipsă totală de zgomot, de mișcare, de viață Si: *liniște, tăcere*, (rar) *muție* **(3)**.

muțesc, ~ească *a* vz ***mutesc***

muțește *av* vz ***mutește***

muți *vi* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~țesc* / E: ***mut***] (Pop) **1-2** (D. oameni) A pierde (definitiv sau) temporar facultatea de a vorbi din cauza unei boli, a fricii, a emoției etc. **3** (D. organele vorbirii) A nu mai putea emite sunete articulate. **4** (D. glasuri, zgomote etc.) A scădea în intensitate Si: *a amuți*.

muție sf [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ii* / E: ***mut*** + *-ie*] (Rar) **1-3** Muțenie **(1-2, 4)**.

muțire *sf* [At: ALECSANDRI, S. 154 / Pl: *~ri* / E: ***muți***] (Rar) **1-2** Pierdere (definitivă sau) temporară a facultății de a vorbi, din cauza unei boli, a fricii, a emoției etc. **3** (Fig) Încetare a oricărui zgomot Si: *liniște, tăcere*.

muțit, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***muți***] **1** (D. oameni) Redus la tăcere. **2** (Reg; îlav) **Pe ~e** Pe tăcute.

muțitură *sf* [At: MAT. FOLK. 1145 / Pl: *~ri* / E: ***muți*** + *-tură*] (Reg) **(1-2)** Muțenie **(1-2)**.

muțiu *s* [At: MAT. FOLK. 25 / Pl: nct / E: pbl ctm ***mut*** + ***pustiu***] (Reg; îe) **A lătra a ~** A lătra înfundat.

muțoi *sm* vz ***mâțoi***

muțuca *sfa* [At: PĂCALĂ, M. R. 140 / E: nct] (Reg; euf) Drac.

muțunache *smi* [At: ALECSANDRI, T. 885 / V: ***~chi***, (reg) ***moțin~*** / E: ngr ***μουτζουνάκι***] **1** Marionetă care reprezintă un personaj amuzant sau grotesc Si: *maimuțoi*. **2** (Dep; irn) Tânăr spilcuit, ridicol și ușuratic Si: (fam) *fante, filfizon, țafondache*. **3** (Reg) Termen de alintare pentru o ființă drăgălașă sau pentru un obiect mic, delicat. **4** (Înv) Reprezentare miniaturală plastică, decorativă etc. a unei persoane.

muțunachi *sm* vz ***muțunache***

muțună *sf* [At: AETHIOPICA, 57^r/3 / Pl: *~ne, ~ni* / E: ngr ***μουτζοῦνα***] (Grî) Mască^1 **(1)**.

muțurână *sf* [At: CV 1949, nr. 8, 35 / Pl: *~ne* / E: nct] (Olt) Persoană urâtă.

muțurlui *smi* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; csnp) Ființă drăgălașă, iubită.

mutuț *sm* vz ***mâțuț***

mutuță *sf* vz ***mâțuț***

mutuțui *s* [At: CADE / Pl: nct / E: ctm ***moț + țuțui***] (Ban; Trs) Vârf țuguiat (de deal, la o căpiță, la o căciulă etc.).

mutuțuiat, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 142 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***mutuțui***] (Ban; Trs; d. clăi, căciuli, pălării etc.) Țuguiat.

muvement *sn* vz ***muvment***

muvment *sn* [At: GHICA, A. 760 / V: ***~vem~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***mouvement***] (Frî) **1** Variație a numărului de persoane care alcătuiesc o populație, în funcție de natalitate și de mortalitate. **2** Deplasare organizată și rapidă a unei unități militare Si: *manevră* (1). **3** Acțiune organizată de masă, cu caracter revendicativ Si: *mișcare*.

muzavirie *sf* vz ***mozavirie***

muză *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 164ᵛ/15 / Pl: *~ze* / E: lat ***musa***, ngr ***μοῦσα***, it ***musa***, ger ***Muse***, fr ***muse***] **1** (Mit) Fiecare dintre cele nouă zeițe ocrotitoare și inspiratoare ale artelor și ale științelor. **2** (Spc) Zeiță a poeziei, inspiratoare a poeților. **3** (Fig) Femeie iubită de un poet, pe care îl inspiră. **4** (Fig) Inspirație poetică. **5** (Liv) Poezie. **6** (Liv) Literatură. **7** (Liv) Artă.

muzăvernic *sm* vz ***mozavirnic***

muzăviri *v* vz ***mozaviri***

muze *sn* vz ***muzeu***

muzeal, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4847 / P: *~ze-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***muzeu*** + *-eal* cf ger *museal*] **1** Care aparține unui muzeu (4). **2** Care se referă la un muzeu (4). **3** De muzeu (4).

muzecherea *sf* [At: (a. 1835) IORGA, S. D. XI, 31 / Pl: *~ele* / E: tc ***müzzekkere***] (Înv) **1** Însemnare asupra unei anumite probleme. **2** Notă diplomatică.

muzeistic, ~ă [At: DN / P: *~ze-is~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***muzeu*** + *-istic*] (Liv) **1** *a* Care aparține muzeologiei. **2** *a* Referitor la muzeologie. **3** *sf* Muzeologie.

muzeograf, ~ă *smf* [At: CONTEMP. 1967, nr. 1086, 1/4 / P: *~ze-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***muséographe***] Specialist în muzeografie.

muzeografic, ~ă *a* [At: DLR / P: *~ze-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***muséographique***] **1-2** Care aparține muzeografiei (**1-2**). **3-4** Privitor la muzeografie (**1-2**). **5-6** De muzeografie (**1-2**).

muzeografie *sf* [At: DN / P: *~ze-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***muséographie***, ger ***Museographie***] **1** Disciplină care se ocupă cu descrierea și cu istoria muzeelor (4), cu metodica clasării, inventarierii, conservării, prezentării și popularizării obiectelor dintr-un muzeu. **2** Studiu asupra colecțiilor din muzeu (4).

muzeolog, ~ă *smf* [At: DN / P: *~ze-o-* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***muzeologie***] Specialist în muzeologie.

muzeologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***muséologique***] Referitor la muzeologie.

muzeologie *sf* [At: DN / P: *~ze-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***muséologie***] Știință care are ca obiect studiul organizării muzeelor, al păstrării și prezentării exponatelor dintr-un muzeu Si: (liv) *muzeistică* (3).

muzeotehnică *sfs* [At: DEX² / P: *~ze-o~* / E: ***muzeu + tehnică***] Ramură a muzeologiei consacrată metodelor și mijloacelor folosite aplicativ în cadrul unui muzeu, pentru conservarea exponatelor.

muzeon *sn* vz ***muzeu***

muzeu *sn* [At: CANTEMIR, HR. 298 / V: (înv) ***~eon, muze, ~m*** / Pl: *~ee*, (îvr) *~ri* / E: ngr ***μουσεῖον***, lat ***museum***, ger ***Museum***, fr ***musée***] **1** (Înv) Instituție destinată studiului literelor, științelor și artelor. **2** (Înv; prc) Bibliotecă. **3** (Înv) Templu antic dedicat muzelor (1). **4** Instituție care se ocupă cu strângerea, păstrarea, expunerea și studierea obiectelor ce prezintă un interes artistic, istoric, științific, tehnic etc. **5** Clădire în care sunt păstrate și expuse obiectele ce prezintă un interes artistic, istoric etc. **6** (Îla) **De ~** Care merită să fie expus într-un muzeu (5) Si: *prețios, rar*. **7** (Adi; îal) Învechit.

muzeum *sn* vz ***muzeu***

muzeviri *v* vz ***mozaviri***

muzfer *s* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 146 / Pl: nct / E: nct] (Îvr; csnp) Piuliță.

muzgăi *vt* [At: MAT. DIALECT. I, 213 / Pzi: *~iesc* / E: mg ***mozgat***] **1** (Reg) A mișca din loc Si: *a urni*.

muzgoare *sf* [At: TEAHA, C. N. 245 / Pl: *~ori* / E: nct] (Trs) Murdărie (1).

muzgureală *sf* [At: TEAHA, C. N. 245 / Pl: *~eli* / E: nct] (Reg) Murdărie (1).

muzgurit, ~ă a [At: GR. S. V. 122 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *mâzgli*] (Reg) Murdar (1).

muzguros, ~oasă *a* vz ***muscuros***

muzic *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 295/36 / S și: *music* / Pl: *~ici* / E: lat ***musicus***, it ***musico*** ger ***Musikus***] (Înv) **1** Muzicant (1). **2** Muzician.

muzical, ~ă [At: CR (1830), 302²/14 / S și: *musi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***musical***] **1** *a* Care aparține muzicii (1) Si: (înv) *muzicesc¹* (**1**), (nob) *muzicos* (**1**). **2** *a* De muzică (1) Si: (înv) *muzicesc¹* (**2**), (nob) *muzicos* (**2**). **3** *a* Privitor la muzică (1) Si: (înv) *muzicesc¹* (**3**), (nob) *muzicos* (**3**). **4** *a* Pentru muzică (1) Si: (înv) *muzicesc¹* (**4**), (nob) *muzicos* (**4**). **5** *a* (Îs) *Accent* ~ Pronunțare realizată prin ridicarea sau prin coborârea tonului. **6** *a* (D. instituții, reprezentații etc.) În care se execută piese, compoziții muzicale. **7** *a* (D. oameni) Înzestrat cu simț, pricepere, talent pentru muzică (**1**). **8** *a* (Fig) Melodios. **9** *a* (Irn) Zornăitor. **10-11** *av, a* (În mod) armonios.

muzicalism *sn* [At: DEX / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***musicalisme***] Tendință în arta modernă conform căreia muzica poate fi tradusă în pictură prin culori, arabescuri etc.

muzicalitate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 158 / Pl: *~tăți* / E: fr ***musicalité***] **1-3** Însușire de a fi muzical (**7-8, 11**). **4-5** Caracter muzical (**8, 11**). **6** Sonoritate plăcută, armonioasă.

muzicaliza *vt* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 140 / Pzi: *~zez* / E: ***muzical*** + *-iza*] **1** (Nob) A fredona. **2** (Liv) A face să fie muzical.

muzicalizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***muzicaliza***] (Liv) Fredonare.

muzicalizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***muzicaliza***] (Liv) Care a devenit melodios.

muzicant, ~ă *smf* [At: CĂLĂTORIE, I, 31ʳ/14 / V: (reg) ***mozga~, moz~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***musicante***, ger ***Musikant***] **1** Persoană care execută piese muzicale la un instrument Si: (reg) *mujicaș*, (înv) *muzic* (**1**), *muzicuș*. **2** (Îcs) *De-a ~nții* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **3** Persoană care cunoaște și care se ocupă cu muzica (**1**). **4** Persoană care are talent la muzică (**1**). **5** (Pex) Compozitor.

muzicanță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: cf *muzică*] (Reg; irn) Gură a omului.

muzicastru *sm* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***musicastre***] (Dep) Muzician slab pregătit.

muzicaș *sm* vz ***mujicaș***

muzică *sf* [At: HERODOT (1645), 370 / V: (reg) ***mojică, mozgă, moz~, mozucă, ~zucă*** / A și: (reg) *muzică* / Pl: *~ici*, (înv) *~ice* / E: lat ***musica***, it ***musica***, fr ***musique***, ger ***Musik***, mg ***muzsika***] **1** Artă de a exprima cu ajutorul sunetelor, combinate într-o manieră specifică, plăcută la auz, sentimente, stări și idei. **2** (Fig) Muzicalitate (**6**). **3** (Lsg csc; urmat de determinări care indică genul) Produs al artei musicale. **4** Compoziție. **5** Executare a unei compoziții muzicale. **6** (Pex) Audiere a unei compoziții muzicale. **7** (Pex) Melodie (1) în timpul executării ei. **8** (Fam; îe) **A face ~** A plânge. **9** (Fam; îae) A face gălăgie, scandal. **10** Orchestră. **11** (Spc) Fanfară. **12** (Pex) Acordeon. **13** (Reg) Armonică. **14** (Reg) Muzicuță (**1**). **15** (Reg) Fluier din coajă de salcie. **16** (Lpl; îrg) Mecanism cu ajutorul căruia se reproduce o compoziție muzicală. **17** (Arg) Gură, considerată ca un organ al vorbirii. **18** (Arg; îlv) **A-și ține ~ca** A tăcea. **19** Știință a sunetelor considerate sub raportul melodiei, al ritmului și al armoniei. **20** (Îs) *~ca sferelor* Pretinse sunete bizare emise de vânturile solare și de pulsațiile corpurilor planetelor.

muzicesc¹, ~ească *a* [At: (a. 1792) BV II, 346 / Pl: *~ești* / E: ***muzică*** + *-esc*] (Înv) **1-4** Muzical (**1-4**).

muzicesc²*, *~ească *a* [At: MUMULEANU, R. 1 / Pl: *~ești* / E: ***muză*** + *-icesc*] (Înv) **1** Ca al muzelor (**1**). **2** Specific muzelor (**1**). **3** Inspirat.

muzicește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***muzicesc***] (Rar) **1** După regulile muzicii (**1**). **2** Conform muzicii (**1**).

muzichie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 197ʳ/30 / S și: *musi~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***μουσική***] (Grî) **1-2** Muzică (**1**) (bisericească).

muzician*, *~ă *smf* [At: CONTEMP. 1953, nr. 360, 1/3 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***musicien***] **1** Persoană care compune, execută sau dirijează compoziții muzicale Si: (înv) *muzic* (**2**). **2** Persoană care cunoaște arta muzicii.

muziclon *sm* [At: MAT. DIALECT. I. 183 / V: ***musi~*** / Pl: *~i* / E: ger ***Musik-klown***] (Reg) **1-2** (Bufon sau) scamator muzical. **3** Termen de alintare pentru un copil ștrengar.

muzico- [At: DN³ / V: ***musico-***, ***muzic-*** / E: fr ***musico-***, lat ***musica***] Element de compunere savantă cu sensul: **1-2** (Referitor la) muzică. **3** Muzical. **4** Melodios.

muzicofil*, *~ă *smf* [At: FILIMON. O. II. 223 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***muzică***] (Nob) Iubitor de muzică (**3**) Si: *meloman*.

muzicograf*, *~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***musicographe***] Specialist în muzicografie.

muzicografic*, *~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***musicographique***] De muzicografie.

muzicografie *smf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***musicographie***] Totalitate a studiilor consacrate muzicii.

muzicolog*, *~ă *smf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 158, 5/4 / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: fr ***musicologue***] Specialist în muzicologie.

muzicologic*, *~ă *a* [At: CONTEMP. 1955, nr. 481, 2/4 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***muzicolog*** + *-ic*] **1** Care aparține muzicologiei. **2** Privitor la muzicologie. **3** De muzicologie.

muzicologie *sfs* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 14/1 / E: ***muzicolog*** + *-ie*] Disciplină științifică având ca obiect istoria și teoria muzicii, elementele muzicii, cultura muzicală a popoarelor, acustica muzicală etc.

muzicoman*, *~ă *smf* [At: DN / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***musicomane***] (Rar) **1-2** Persoană pasionată (în mod exagerat) de muzică.

muzicomanie *sf* [At: DN / Pl: *~ii* / E: fr ***musicomanie***] (Rar) **1-2** Pasiune (exagerată) pentru muzică.

muzicos*, *~oasă *a* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 463/11 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***muzică*** + *-os*] (Nob) **1-4** Muzical (**1-4**).

muzicotecă *sf* [At: DEX² / Pl: *~eci* / E: fr ***musicothèque***] **1** Colecție de piese muzicale. **2** (Pex) Mobilă în care se păstrează colecții de piese muzicale. **3** Încăpere special dotată pentru audierea muzicii.

muzicoterapie *sf* [At: DN / Pl: *~ii* / E: fr ***musicothérapie***] Metodă terapeutică în anumite boli nervoase, efectuată cu ajutorul audițiilor muzicale.

muzicuș *sm* [At: PAMFILE, VĂZD. 113 / Pl: *~i* / E: mg ***muzsikus***] (Trs) Muzicant (**1**).

muzicuță *sf* [At: PAS. 2, II, 93 / V: (reg) ***mozinc~*** / Pl: *~țe* / E: ***muzică*** + *-uță*] **1** Mic instrument muzical de suflat, format dintr-un șir de tuburi cu ancii de metal, închise într-o cutiuță îngustă, paralelipipedică Si: *armonică*, (reg) *muzică* (**14**). **2** (Imp) Camerton. **3** (Îs) *~ mecanică* Flașnetă. **4** (Arg) Gură, considerată ca organ al vorbirii. **5** (Pex) Zgomot. **6** (Reg; îe) **A avea ~** A vorbi excesiv. **7** (Reg; îf *mozincuța*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **8** (Reg; îf *mozincuța*) Melodie după care se execută muzicuța (**8**). **9** (Pex; irn) Scandal. **10** (Irn) Ceartă.

muzoar *sn* [At: DN³ / P: *~zo-ar* / Pl: ? / E: fr ***musoir***] (Cns) **1** Parte terminală a unui mol³ într-un port. **2** Cap de dig.

muzon *sm* vz ***muson***

muzuc *sm* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~uci* / E: nct] (Ban; Trs) **1** Arbore mic, bătrân și plin de crengi. **2** Butuc împrejurul căruia cresc vlăstari. **3** Brădet. **4** (Îs) *~ de sâlhă* Molid tânăr.

muzucă *sf* vz ***muzică***

muzur-aga *sm* vz ***muhzur-aga***

N

n *smi* [P: *ne* și *en*] **1** A șaptesprezecea literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet notat cu litera n (1), consoană nazală dentală. **3** Semn grafic corespunzător literei n (1).

na[1] [At: VARLAAM, C. 392 / E: cf alb *na*, bg *na*, ngr *να*, mg *na*] **1-2** *i*, *av* (Fam) Poftim! **3** *i* (Îe) **~ți-o (bună)** sau **~ți-o frântă (că ți-am dres-o)** Se spune pentru a arăta contrarietate, surpriză, decepție etc. **4** *i* (Îae) Se spune pentru a marca lipsa de acord cu cele spuse de cineva. **5** *i* Cuvânt care însoțește gestul unei lovituri. **6** *sf* (Pex; în limbajul copiilor; are) Bătaie. **7** *i* Cuvânt care exprimă nemulțumire. **8** *i* Cuvânt care exprimă nerăbdare. **9** *i* Cuvânt care exprimă surprindere față de ceva neplăcut. **10** *i* Cuvânt care exprimă nervozitate Si: *ei!*, *poftim!* **11** *i* (Cu sens conclusiv) Gata! **12** *i* (Are) Strigăt cu care se cheamă sau se alungă unele animale domestice. **13** *i* Strigăt de voie bună folosit ca refren în unele jocuri și cântece populare.

na[2] *av* vz ***nu***

nabab [At: LEON ASACHI, B. 57/27 / Pl: *~i* / E: fr ***nabab***] **1** *sm* Titlu dat în India musulmană marilor ofițeri ai sultanului. **2** *sm* Titlu dat guvernatorilor musulmani din Irak, Iran, Pakistan, India. **3-4** *sm* Persoană care avea titlul de nabab (**1-2**). **5** *sm* Prinț mahomedan din Orient. **6** *sm* (Pex; fig) Persoană foarte bogată. **7-8** *am* (Îvr) Care aparține nababului (**1-2**). **9-10** Referitor la nabab (**1-2**). **11-12** *am* De nabab (**1-2**).

nababie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: fr ***nababie***] (Îdt) **1-2** Demnitate de nabab (**1-2**). **3-4** Ținut asupra căruia se extindea stăpânirea unui nabab (**1-2**).

nabeder *sn* vz ***nabedernița***

nabedernița *sf* [At: (sec. XVIII) MAG. IST. IV, 265 / V: ***nabeder*** *sn*, (înv) ***neb~, nebedernică, bedernița*** / Pl: *~țe* / E: slv ***набедрьница***] (Bis) Țesătură de formă pătrată, brodată cu fir, pe care este reprezentată scena Învierii și pe care o poartă la brâu arhiereii și unii preoți, la ceremonii.

nabiști *smp* [At: DN[3] / E: fr ***nabi***] Grup de pictori francezi de la sfârșitul sec. XIX, ale căror opere aveau un caracter decorativ, tinzând spre o exprimare sintetică și simbolistă.

nablă *sf* [At: (a. 1651) JAHRESBER. III, 178 / Pl: ? / E: ngr ***νάβλα***, slv ***наблоmъ***] (Înv) Instrument muzical cu coarde, asemănător cu harfa.

naboi *sn* vz ***năboi[1]***

naboinic *sn* [At: ANTIPA, P. 150 / Pl: *~ice* / E: rs ***набойник***] (Pes; reg) Unealtă cu care se bat parii carmacelor pentru a fi fixați în fundul unei ape.

nabor *sn* [At: CONTEMPORANUL, III, 773 / Pl: ? / E: rs ***набор***] (Mol; rsî) Recrutare prin tragere la sorți.

nacabău *am* [At: DLR / Pl: *~bei* / E: ns cf *macalău*] (Reg; d. oameni) **1** Înalt și voinic, dar greoi și trândav. **2** Zăpăcit.

nacafa *sf* vz ***nafaca***

nacanfa *sf* vz ***nafaca***

nacara *sf* vz ***neagă***

nacaradă *sf* [At: ALEXANDRIA, 161/2 / Pl: *~de* / E: ns cf srb *nakarada*] (Înv) Țambal care se folosea în muzica militară Si: (înv) *nagara*.

nacas *sm* vz ***nacaș***

nacaș *sm* [At: (a. 1786) ȘIO II_2, 88 / V: ***~cas*** / Pl: *~i* / E: tc ***nakkaș***] (Tcî; rar) **1** Vopsitor. **2** Zugrav. **3** (Îc) **~bașa** Staroste peste vopsitori și zugravi.

nacat *s* [At: ANTIPA, P. 784 / Pl: ? / E: rs ***накат***] (Dob) Călcătoare de la gardurile din gârle.

nacavețe *ap* [At: DR. II, 706 / E: nct] (Trs; îs) *Pere ~* Varietate de pere mărunte și galbene, care se coc în luna iulie.

nacazlâc *sn* [At: (a. 1822) ȘIO II_2, 88 / Pl: *~uri* / E: tc ***nakkaşlik***] (Tcî; rar) Pictură.

nacâluri *sp* [At: PANȚU, PL. / E: ns cf tc *nakil çiçegi*] (Bot; reg) Copăcei (*Impatiens balsamina*).

nacealnic *sm* [At: HERODOT (1645), 389 / Pl: *~ici* / E: rs ***начальник***] (Înv) Șef al unui serviciu sau al unei instituții civile, militare sau religioase Si: *conducător*, *comandant*.

nacealnicie *sf* [At: (a. 1826) GCR II, 254/25 / Pl: *~ii* / E: ***nacealnic*** + *-ie*] (Îvr) **1** Domnie. **2** Stăpânire.

nacelă *sf* [At: ANGHEL — IOSIF, C. M. I., 178 / Pl: *~le* / E: fr ***nacelle***] **1** Coș deschis sau cabină metalică atașată de un balon, pentru a transporta persoane, instrumente de bord și lest. **2** (Rar) Cabină metalică închisă în care se află echipajele și motoarele unui dirijabil. **3** Vas de laborator de formă alungită, folosit pentru calcinări.

naciță *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~țe* / E: ns cf *năcia*, *năciat*, *natiță*] (Reg) Cusătură sau broderie în relief.

naclad *sn* vz ***năclad***

nacladă *sf* vz ***nagodă***

nacodă *sf* vz ***nagodă***

nacotă *sf* vz ***nagodă***

nacovală *sf* vz ***nicovală***

nacovană *sf* vz ***nicovală***

nacrit *sns* [At: CANTUNIARI, L. M. 105 / E: fr ***nacrite***, ger ***Nakrit***] Varietate de caolinit care se găsește în natură sub formă de cristale lamelare și se folosește în industria ceramică.

nacru *sns* [At: HELIADE, O. I, 361 / E: fr ***nacre***] (Liv) Sidef.

nact *sm* vz ***naht***

nad *sn* vz ***nadă[2]***

nadali *vr* [At: LEXIC REG. 114 / Pzi: ? / E: ***nadă[1]*** + *-ăli*] (Buc) A se obișnui să vină mereu undeva sau la ceva Si: (pop) *a se înnădi*, (îrg) *a se nădi* (**6**).

nadalit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 114 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nadali***] (Buc) **1** Care are o anumită afecțiune pentru cineva. **2** Care dă târcoale cuiva.

nadara *sf* vz ***neagă***

nadarea *sf* vz ***neagă***

nadaz *sn* [At: H II, 240 / V: ***nă~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***nadas***] (Reg) **1** Câmp arat după ce s-a cules și s-a pregătit pentru însămânțări de toamnă Si: *ogor*. **2** Arătură de toamnă Si: *desțelenire*. **3** Câmp pe care s-a cultivat porumb Si: *porumbiște*. **4** Câmp lăsat necultivat doi sau trei ani Si: *pârloagă*.

nadă¹ *sf* [At: (cca 1650) GCR I, 228/22 / Pl: *~de*, (reg) *năzi* / E: bg **нада**] **1** Înnăditură. **2** (Reg) Talpă la plug Si: *plaz*. **3** (Reg) Pană¹. **4** (Reg) Coadă a măturii de nuiele. **5** Fiecare dintre grinzile din care este făcută prispa casei. **6** Hrană constând din râme, insecte, bucăți mici de carne etc., pusă în cârligul undiței sau la altă unealtă de pescuit pentru a atrage și a prinde peștii Si: *momeală*, (reg) *nadilă* (1). **7** (Pgn) Mâncare care se pune într-o cursă pentru a atrage și a prinde animalele și păsările Si: *momeală*, (reg) *nadilă* (2). **8** (Îe) **A-(și) face ~** A-și face un obicei, o deprindere, un nărav. **9-10** (Reg; fig) Deprindere (rea). **11** Parte înnădită, adăugată la un obiect Si: *înnăditură*. **12** (Fig) Ceea ce atrage, ademenește Si: *ispită*, *tentație*. **13** (Fig) Cursă.

nadă² *sf* [At: VAIDA / V: ***nad*** *sn* / Pl: *~de*, *~duri*, *năzi* / E: mg ***nâd***] (Bot; Trs) **1** Stuf (*Phragmites communis*). **2** Papură (*Typha*).

nadă³ *sf* vz ***nadră***

nadă⁴ *sf* vz ***natră***

nadâlă *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 523 / Pl: ? / E: ns cf ger *Nadel*] (Reg) Împletitură de ciorapi.

nader *sn* vz ***nadir***

nadiceană *sf* vz ***nadiceancă***

nadiceancă *sf* [At: GANE, N. II, 145 / V: ***~nă, ~ișancă, naiti~, naiticeană*** / Pl: ? / E: ucr **найтичанка**] (Reg) Trăsură mică și ușoară, neacoperită Si: *brișcă*.

nadilă *sf* [At: ALR I, 1736 / Pl: ? / E: cf *nadă¹*] (Reg) **1-2** Nadă¹ **(6-7)**.

nadir *sns* [At: GEOGRAFIE, 6ʳ/17 / V: (îvr) ***~der*** / E: fr ***nadir***] (Ast) Punct de pe bolta cerească, opus zenitului, situat la intersecția verticalei locului la care ne referim cu emisfera cerească inferioară.

nadiral, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***nadiral***] (Ast; rar) **1** Care aparține nadirului. **2** Privitor la nadir.

nadișancă *sf* vz ***nadiceancă***

nadol, ~oală *a* vz ***anadol***

nadolean, ~ă *smf, a* vz ***anadolean***

nadoleancă *af* [At: CREANGĂ, P. 12 / Pl: *~nce* / E: *Nadol* (regiune din Anatolia) + *-că*] (Reg; d. găini) Care aparține unei rase originare din Anatolia.

nadolesc, ~ească *a* vz ***anadolesc***

nadpis *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 280 / V: ***nat~*** / Pl: *~uri* / E: rs **надпись**] (Rsî) Rezoluție pusă pe o cerere Si: *apostilă*.

nadrag *sm* vz ***nădrag***

nadră *sf* [At: BENIUC, M. 76 / V: ***nadă*** / Pl: *~re* / E: cf ucr *надра*] (Atm; reg) Placentă.

nadreaptă *av* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 46⁴/9 / E: ***în + a dreaptă***] (Îvr) În partea dreaptă.

naduf *sn* vz ***năduf***

naduv *sn* vz ***năduf***

nadvic *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Pasăre de pradă cu pene și aripi mari, asemănătoare cu caroiul, nedefinită mai îndeaproape.

nafaca *sf* [At: NECULCE, L. 35 / V: ***nacafa***, (Pl: *năcăfale*), ***nacanfa***, ***năcăfală*** (Pl: *năcăfeli*) / Pl: *~le* / E: tc ***nafaka***] **1** (Înv) Totalitate a mijloacelor de subzistență, în bani sau în natură, care îi revin cuiva pentru un timp determinat Si: *mertic*, *porție*, *tain*. **2** (Înv) Salariu. **3** (Înv) Pensie. **4** (Rar; îf *nacafa*) Ospăț. **5** (Îrg; îaf) Obicei. **6** (Rar; îaf) Pasiune pentru ceva Si: *preocupare*. **7** (Îrg; îaf) Pretenție. **8** (Îrg; îaf) Capriciu. **9** (Reg; îaf) Necaz. **10** (Reg; îaf) Belea. **11** (Reg; îaf) Defect. **12** (Reg; îaf) Viciu.

nafe *sf* vz ***nafea***

nafea *sf* [At: DIONISIE, C. 166 / V: ***nafe, nef~*** / Pl: *~le* / E: tc ***nafe***] (Îrg) Blană de pe pântecele vulpii, cu care se căptușeau giubelele boierești, căciulile etc.

nafornită *sf* vz ***anafornită***

naft *sn* [At: PSALT. SCH. 329 / V: ***~ă*** *sf*, ***nef*** / Pl: ? / E: slv **нафта**, ngr **νάφθα**, tc ***neft***, ger ***Naphta***] (Îrg) **1** Petrol brut. **2** Petrol lampant.

naftalen *sns* [At: DER / E: fr ***naphtalène***] Hidrocarbură aromatică formată din doi nuclei benzeici, componentă principală a naftalinei (1).

naftalin *sn* vz ***naftalină***

naftalină *sfs* [At: LM / V: (înv) ***~lin*** *sn* / E: fr ***naphtaline***, ger ***Naphtalin***] **1** Substanță cristalizată de culoare albă, cu miros pătrunzător, extrasă din gudronul de huilă și folosită în industria chimică și ca insecticid, la conservarea blănurilor și a materialelor textile. **2** (Fam; îe) **Parc-ar fi scos de la ~** Se spune despre ceva învechit. **3** (Fam; îae) Se spune despre ceva sau cineva revenit în atenție după o lungă uitare. **4** (Fam; îlav) **Scos de la ~** Vechi. **5** (Fam; îal) Demodat. **6** (Fam; îe) **A pune (ceva) la ~** A nu se mai interesa de ceva. **7** (Fam; îac) A da uitării.

naftalinos, ~oasă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 274 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***naftalină*** + *-os*] (Nob) Cu aspect de naftalină (1).

naftar *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i* / E: ***naft*** + *-ar*] (Reg) **1-2** Negustor (ambulant) de petrol lampant sau de păcură Vz *găzar*.

naftă *sf* vz ***naft***

naftenat *sm* [At: DER / Pl: *~ați* / E: fr ***naphténate***] (Chm) Sare a acidului naftenic, folosită în industria săpunurilor.

naftenă *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ne* / E: fr ***naphtènes***] (Chm; înv) Hidrocarbură ciclică saturată Si: *ciclan*.

naftenic *am* [At: NOM. MIN. I, 213 / Pl: *~ici* / E: fr ***naphténique***] (Chm; îs) *Acid ~* Acid organic care se extrage din petrolul distilat și are un miros pătrunzător.

naftic, ~ă *smf, a* vz ***mantic***

naftol *sm* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~i* / E: fr ***naphtol***] (Chm; mpl) Substanță cristalizată, insolubilă în apă, cu miros caracteristic, derivat al naftalinei, utilizată în industria coloranților și farmaceutică.

naftolat *sm* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ați* / E: fr ***naphtolate***] (Chm; mpl) **1** Sare sau ester al unui naftol. **2** Derivat metalic al naftolului, folosit ca antiseptic.

nafură *sf* vz ***anafură***

nagaică *sf* [At: CONTEMPORANUL, IV, 303 / Pl: *~ice*, *năgăici* / E: rs **нагайка**] (Îrg) Bici făcut dintr-o curea de piele sau dintr-o funie, uneori cu multe sfârcuri, prevăzute cu alice de plumb cu vârf Si: *cnut*.

nagara¹ *sf* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 151/28 / Pl: *~le* / E: tc ***nağara***] (Înv) Nacaradă.

nagara² *sf* vz ***neagă***

nagarea *sf* vz ***neagă***

nagăț *sm* vz ***nagâț¹***

nagâț¹ *sm* [At: POLIZU / V: (reg) ***~găț, neguit, neguț, nog~, nogăț, noghiț*** / Pl: *~i* / E: pbl fo] **1** Pasăre migratoare de baltă, de mărimea unui porumbel, de culoare neagră-verzuie pe spate și pe piept, albă pe pântece, cu un moț negru în creștet Si: (reg) *biluț*, *câine-tătăresc*, *ciovică* (*Vanellus vanellus*). **2** (Orn; reg) Specie de pescăruși nedefinită mai îndeaproape. **3** (Orn; reg) Pescăruș care face parte din specia nagâț (2). **4** (Gmț) Epitet dat în special copiilor.

nagâț² *s* [At: DLR / Pl: nct / E: nct] (Reg) Lemn plin de noduri, care nu poate fi folosit decât la făcut focul.

nageac *s* [At: PAMFILE, S. V. 55 / V: ***nâjac, nege~*** / Pl: ? / E: srb ***nadjak***] (Reg) **1** Măciucă. **2** Mâner al toporului sau al securii.

nagete *sf* vz ***nagodă***

naghea *sf* vz ***neagă***

naglais *sn* vz ***naglaizân***

naglaizân *sn* [At: H III, 153 / V: ***~is*** / Pl: *~e* / E: ger ***Nageleisen***] (Reg) Unealtă de fierărie cu care se dă forma necesară capătului unui șurub.

nagodă *sf* [At: (sec. XVI) N. A. BOGDAN, C. M. 33 / V: (înv) ***~gete***, (reg) ***naco~, nacotă, ~otă, nangotă, nanotă*** / Pl: *~de* / E: bg, ucr **нагода**] **1** (Îrg; mpl) Neplăcere. **2-3** (Mun; dep) Om (sărac sau) neserios. **4** (Reg; lpl) Fapte reprobabile, rele Si: *năzbâtii*, *năzdrăvănii*. **5** Copil vioi, neastâmpărat. **6** (Reg) Lucru sau fapt bizar, neobișnuit, care stârnește mirare, nedumerire, curiozitate Si: *bazaconie*, *minunăție*. **7** (Mtp; lpl) Iele. **8** (Lpl) Credințe superstițioase.

nagotă *sf* vz ***nagodă***

nagubă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~be* / E: ns cf *năluii*] (Reg) **1** Lucru înspăimântător. **2** Arătare.

nahaia *sf* vz ***nahia***

nahia *sf* [At: (a. 1715) ȘIO II_2, 157 / P: *~hi-a* / V: ***~ie, ~haia*** / Pl: *~iele* / E: tc ***nahiye***] (Tcî) Ținut privit ca unitate teritorial-administrativă.

nahie *sf* vz ***nahia***

nahlab *sm* vz ***nahlap***

nahlap [At: VLAHUȚĂ, R. P. 84 / V: ***ma~*** *sm*, ***~ab*** *sn*, ***nădlab*** *sm*, ***năh~, năl~*** *sn*, ***năs~***, / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf bg *слап*, srb *slap*] **1-2** *sm* (Reg; mpl) (Vârtej sau) val mare făcut de o apă curgătoare. **3** *sn* (Reg) Loc de pe parcursul unui râu unde sunt stânci sub apă. **4** *sn* (Reg; îf *nahlab*) Lucru mare și urâcios. **5** *sn* (Buc) Bucată de lemn, mămăligă, pâine, piatră etc. **6** *sn* (Reg) Troian de zăpadă. **7** *sn* (Ban; îf *nălap*) Noroi mare Si: *mâl*.

naht *sng* [At: (a. 1813) URICARIUL, XIV, 235 / V: ***nact*** / E: ngr ***νάχτι***] **1-2** (Înv; îljv) **În ~** În numerar Si: *peșin*.

nahutiu, ~ie *a* vz ***năutiu***

nai *sn* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 151/28 / V: (înv) ***nei*** / Pl: *~uri* / E: tc ***nay, ney***] **1** Instrument muzical compus din mai multe fluiere de diferite dimensiuni. **2** Fluier din trestie cu șapte găuri Si: (îvp) *muscal*[2]. **3** (Mol) Motiv decorativ folosit la încondeiatul ouălor.

naiadă *sf* [At: BELDIMAN, N. P. I, 82/7 / P: *na-ia~* / V: (îvr) ***~idă, nei~*** / Pl: *~de* / E: fr ***naïade***] **1** (Mit) Nimfă a izvoarelor, a fântânilor și a apelor curgătoare. **2** (Pex; fig) Femeie foarte frumoasă. **3** (Îdt; șîs ~ *marină*) Plantă care crește pe fundul mării (*Naiadea tetrasperma*).

naiba *sfa* [At: RUSSO, S. 103 / V: (reg) ***~ima*** / Pl: (rar) *~be* / G-D: *~bei, ~bii, năibii* / E: ns cf rrm *naibah*] (Fam) **1** Drac. **2-3** (Îljv) **Al ~bii (de...)** (Care este) peste măsură de... Si: *foarte, grozav, teribil*. **4** (Îe) **A da de (sau a vedea pe) ~** A o păți. **5** (Îe) **A da (sau a lăsa) la ~ (sau naibii)** A renunța la ... **6** (Îae) A nu mai ține seama de... **7** (Îae) A nu se mai interesa de ceva sau de cineva Si: *a abandona, a părăsi*. **8** (Îe) **A nu avea nici pe ~** A fi perfect sănătos. **9** (Îae) A se simți bine. **10** (Îae) A nu se resimți în urma unui efort.

naică *sf* [At: SLAVICI, N. I, 36 / Pl: nct / E: srb ***najka***] (Reg) **1** (Precedă sau înlocuiește numele persoanei la care se referă) Termen de respect folosit pentru o femeie mai în vârstă Vz *dadă, lele, nană*[1]. **2** Iubită.

naidă *sf* vz ***naiadă***

naie *sf* [At: F (1871) 539 / Pl: *~, năi* / E: lat ***navis***] **1** (Îrg) Corabie. **2** (Trs) Naos **(1)**.

naiefrângere *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ri* / E: ***naie + frângere***] (Înv) Naufragiu **(1)**.

naiemnic *sm* vz ***năiemnic***

naifărț *s* vz ***neifărț***

naigiu *sm* vz ***naingiu***

nailon *sn* [At: DM / S și: *nylon* / Pl: (rar) *~uri* / E: eg ***nylon***] **1** Fibră textilă poliamidică obținută pe cale sintetică, utilizată la confecționarea unor țesături subțiri și a unor produse tehnice. **2** (Pex) Țesătură fabricată din fire de nailon **(1)**.

naim *sn* vz ***năiem***

naima *sf* vz ***naiba***

naimea *sf* vz ***namea***

naingiu *sm* [At: GANE, N. II, 193 / V: ***~igiu*** / Pl: *~ii* / E: ***nai*** + *-(in)giu*] (Iuz) **1-2** Naist **(1-2)**.

naintă *v* vz ***înainta***

naintaș *a, smf* vz ***înaintaș***

nainte *av, pp, sf* vz ***înainte***

naip *sm* [At: (a. 1693) ȘIO II_2, 88 / Pl: *~i* / E: tc ***naip***] (Înv) Judecător de rang inferior la turci, locțiitor al unui cadiu.

nair *s* [At: DLR / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Instrument muzical de suflat în formă de fluier, folosit în trecut în armată Si: *surlă*.

naisan *sm* vz ***neisan***

naist *sm* [At: C. GANE, TR. V, 363 / Pl: *~iști* / E: ***nai*** + *-ist*] **1-2** Cântăreț la nai **(1-2)** Si: (reg) *năiaș* **(1-2)**, (iuz) *naingiu* **(1-2)**, (tcî) *neisan* **(1-2)**.

naiticeană *sf* vz ***nadiceancă***

naiticeancă *sf* vz ***nadiceancă***

naiv, ~ă [At: GTN (1836), 341/16 / P: *na-iv* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***naïf***] **1-2** *smf, a* (Om) lipsit de experiență, de artificialitate și de prefăcătorie Si: *nevinovat* **(21-22)**, *onest, simplu, sincer, spontan*, (rar) *nătâng* **(7)**. **3-4** *a, av* (D. însușiri, manifestări, creații etc. ale oamenilor) (Într-un mod) care denotă naivitate **(1)**. **5-6** *smf, a* (Prt) (Om) lipsit de judecată matură. Si: *prostuț, simplist*. **7** *a* (D. manifestări, realizări etc. ale oamenilor) Care exprimă naivitate **(3)** Si: *copilăresc*. **8-9** *smp, a* (Pictori) care ignoră în mod voit perspectiva, anatomia artistică, legile proporțiilor și ale compoziției, inspirându-se adesea din pictura populară, acordând o atenție exagerată amănuntului și imprimând lucrărilor lor un caracter narativ. **10** *a* (Îs) *Artă ~ă* Artă cu trăsături artizanale și populare, caracterizată prin descrierea minuțioasă, intuitivă a lucrurilor, așa cum se impun ele atenției imediate a artistului.

naivetate *sf* vz ***naivitate***

naivitate *sf* [At: HELIADE, O. II, 80 / P: *na-i~* / V: (îvr) ***~vet~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***naïveté***] **1** Lipsă de experiență, de artificialitate, de prefăcătorie Si: *credulitate, nevinovăție* **(7)**, *simplitate, sinceritate*. **2** Comportare de om naiv **(2)** Si: *candoare, inocență*. **3** (Prt) Lipsă de maturitate în judecată, în comportare Si: *nerozie* **(3)**, (îrg) *nătărăie* **(3)**. **4** Fel de a judeca simplist. **5** Vorbă, faptă etc. specifică omului naiv **(7)**.

naja *sfi* [At: DN^3 / E: fr ***naja***] Șarpe veninos din Asia și Africa Si: *cobră*.

najdalog *sm* [At: SCL 1963, 10 / Pl: *~ogi* / E: nct] (Reg) Om sau flăcău înalt.

najiște *sfp* [At: SCL 1963, 10 / A: nct / E: nct] (Reg) Nojițe la opinci.

najnă *sf* [At: ȘEZ. II, 68 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Poznă. **2** Păcăleală.

nalangâtă *sf* vz ***lalanghită***

nalănghită *sf* vz ***lalanghită***

nalbant *sm* [At: (a. 1791) ȘIO II_1, 269 / V: ***nălban*** / Pl: *~nți* / E: tc ***nalbant***] (Îrg) **1** Potcovar. **2** Veterinar. **3** (Îc) **~baș** Veterinar al curții domnești.

nalbar *sm* vz ***nălbar***

nalbă *sf* [At: CALENDARIU (1814), 184/23 / V: (reg) ***~lmă*** / Pl: *~e*, (reg) *nălbi* / E: ml ***malva***] (Bot) **1** (Șîs ~ *mică*) Plantă erbacee din familia malvaceelor, acoperită cu peri aspri, cu frunze alterne dințate, cu flori mari, roșii, purpurii sau, rar, albe, folosită în medicină mai ales la prepararea emolientelor Si: (reg) *colăceii-babei, mălăuț* (*Malva silveritatis*). **2** (Șîs ~ *creață*) Plantă erbacee din familia malvaceelor, cu tulpina mare, puternică, cu frunze mari, rotunde, cu flori mici alburii sau roșietice (*Malva crispa*). **3** (Șîc **~mare, ~albă**) Plantă erbacee din familia malvaceelor acoperită cu peri moi, frunze ovale, catifelate, cu flori albe sau trandafirii (*Althaea officinalis*). **4** (Șîc **~de-grădină, ~mare-de-grădină, ~de-ai-mare, ~roșie**) Plantă erbacee din familia malvaceelor acoperită cu peri aspri, cu frunze mari, cu flori mari, roșii, galbene, albe sau violete Si: (reg) *rujalină* (*Althaea rosea*). **5** (Reg; șîc **~mică, ~măruntă**) Cașul-popii (*Malva rotundifolia*). **6** (Reg) Salvie albă (*Lavatera thuringiaca*). **7** (Îc) **~rumenă** (sau **~mare**) Plantă erbacee acoperită cu peri aspri, cu frunze ușor lobate, cu flori mari trandafirii sau violacee (*Althaea pallida*). **8** (Reg) Podbal (*Tussilago farfara*). **9** (Reg; îc) **~galbenă** Calcea-calului (*Caltha palustris*). **10** (Reg; îc) **~albastră** Cicoare (*Cichorium intybus*).

naljosul *av* vz ***înaljos***

nalmă *sf* vz ***nalbă***

nalojit *a* [At: CV 1950, nr. 11-12, 38 / Pl: *~iți* / E: ***nălogi***] (Reg) Care are mult de lucru Si: *ocupat*.

nalsusul *av* vz ***înălsus***

nalt, ~ă *a, sn* vz ***înalt***

nam *s* [At: CONV. LIT. LI, 213 / Pl: nct / E: ns cf *namilă*] (Mun) Lucru voluminos.

namală *sf* vz ***năimeală***

namas *sn* vz ***namaz***

namaz *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 248 / V: (înv) ***~mas*** / Pl: *~uri* / E: tc ***namaz***] Fiecare dintre cele cinci rugăciuni zilnice prescrise de Coran mahomedanilor.

name *sf* vz ***namea***

namea *sf* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II. 177/31 / V: ***name, naim~, năim~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***name***] (Înv) Scrisoare oficială trimisă sau primită de sultan, pașă etc.

nameasnic *sm, a* vz ***namestnic***

nameastie *sf* vz ***namestie***

nameastnic *sm, a* vz ***namestnic***

namesnic *sm, a* vz ***namestnic***

namesnie *sf* vz ***namestie***

namestie *sf* [At: PRAV. 26 / V: ***~snie, ~meas~, năm~, nămesnie, nămestii*** *sfp*, ***nemesnii*** *sfp*, ***nimestii*** *sfp*, ***nimesturi*** *sfp* / Pl: *~ii* / E: slv ***намѣстик***] (Mpl) **1** (Îrg) Casă cu toate dependințele ei Si: *gospodărie*. **2** (Îrg; prc) Acaret. **3** (Îvr; pex) Inventar agricol. **4** (Îvr) Proprietate funciară.

namestnic [At: IORGA, S. D. VI, 16 / V: ***~smic, ~meas~, ~measnic, namesnic, ~snic*** / Pl: *~ici* / E: slv ***намѣстьникъ***] **1** *sm* (Înv) Locțiitor sau reprezentant al cuiva într-o funcție importantă, laică sau religioasă Vz *mandatar*. **2** *sm* Succesor al cuiva într-o funcție. **3** *a* (Îdt) De rang inferior Si: *subordonat*. **4** *a* (Îdt) Care se comportă necivilizat Si: *bădăran, brutal, grosolan*.

namete *smi* vz ***nămete***

namet *s* vz ***nămete***

namezea *sf* vz ***namiază***

namiaz *sn* vz ***namiază***

namiază *sf* [At: MAG. IST. I, 345/26 / V: (reg) ***~mezea, ~az, ~iez*** *sn*, ***~ieze*** *sfp*, ***~iezi*** *sn*, ***nă~, nămiaz, nămiazi*** *snp*, ***nămiez*** *sn*, ***nămes*** *sn*, ***nămezea, nămiezi*** *snp*, ***nemiaz, nemiez*** *sn*, ***nimesi*** *sn*, ***nim~, nimiez*** *sn*, ***nimiezi*** *snp* / Pl: *nămiezi, nămieze* / E: ***în + amiază***] **1** (Pop; precedat de prepoziții) Mijloc al zilei, corespunzător aproximativ orei 12 Si: *amiază*. **2** (Pex) Masă care se ia în jurul orei 12 Si: *prânz*. **3** (Îlav) **Ziua nămiaza mare** În toiul zilei. **4** (Rar; îlav) **Ziua la nămiez** În plină zi. **5** Punct unde ajunge soarele pe cer, aproximativ la ora 12 din zi Si: *zenit*. **6** (Reg; îf *nimiezi*) Miazăzi.

namibian, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Namibia + -ian***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Namibiei. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Namibia. **5** *smp* Populație de pe teritoriul Namibiei. **6-7** *a* Care aparține (Namibiei sau) namibienilor (**5**). **8-9** *a* Care se referă (la Namibia sau) la namibieni (**5**).

namiez *sn* vz ***namiază***

namieze *sf* vz ***namiază***

namiezi *sn* vz ***namiază***

namilă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 142 / V: (reg) ***ma~, mamină, manină, mlamni~, mom~, ~ină, năma~, năm~, nomină*** / Pl: *~le, nămili* / E: nct] **1** Ființă sau lucru de proporții exagerate, mari, uriașe Si: *colos, matahală*, (reg) *natimală* (**1**), *natină* (**2**), *nătărală*. **2** Ființă fantastică de mărime enormă și cu înfățișare de obicei îngrozitoare, adesea cu contururi vagi Si: (reg) *budihace, nămetenie*. **3** (Pex) Arătare. **4** (Reg; dep) Cal mare și urât. **5** (Reg) Sperietoare.

namină *sf* vz ***namilă***

namol *sn* vz ***nămol***

nan¹, nană *smf* [At: DRLU / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***nanus, -a, -um***] (Înv; liv) Pitic.

nan², nană *smf* [At: I. CR. IV, 212 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *nanaș*] (Mol) **1** Naș² (**1**). **2** Nun (**1**).

nanaș, ~ă *smf* vz ***naș²***

nană¹ *sf* [At: F (1906), 1 / Pl: *~ne* / E: cf srb *nana*, bg *нана*, alb *nanë*] (Reg) **1** Termen de politețe folosit pentru a vorbi cu sau despre o soră mai mare Si: (Trs) *neni*. **2** Termen de politețe folosit la țară pentru a vorbi cu sau despre o femeie mai în vârstă Si: *lele, țață*. **3** Mamă vitregă. **4** (În limbajul copiilor) Nașă (**1**). **5** Babă. **6** (Pex) Nene (**7**). **7** Iubită.

nană² *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot; reg; mpl) Ciupercă-de-gunoi (*Agaricus campestris*).

nanchin *sns* [At: PONTBRIANT, D. / V: (rar) ***~nghin*** *sm*, (reg) ***anghină*** *sfs*, ***~ă*** *sf* / E: np ***Nankin***] Țesătură de bumbac foarte deasă și rezistentă, folosită în special la confecționarea dosului de perne.

nanchină *sfs* vz ***nanchin***

nandralău *sm* [At: CREANGĂ, A. 44 / Pl: *~ăi* / E: cf *nandraș, handralău*] (Mol) **1** Vlăjgan. **2** (Pex) Derbedeu. **3** Pușlama.

nandraș *sm* [At: CONTEMPORANUL, II, 693 / Pl: *~i* / V: ***~reș, ~riș, ~ruș*** / E: nct] (Mol; prt) **1-2** Tânăr (ușuratic sau) poznaș Si: *ștrengar*. **3** Om prost.

nandrașlâc *sn* [At: I. CR. II, 55 / Pl: *~uri* / E: ***nandraș + -lâc***] (Reg) Ștrengărie.

nandreș *sm* vz ***nandraș***

nandriș *sm* vz ***nandraș***

nandruș *sm* vz ***nandraș***

nandu *smi* [At: CADE / A și: *nandu* / E: fr ***nandou***] **1** Gen de păsări alergătoare din America de Sud, asemănătoare cu struțul, cu picioare lungi și cu aripi relativ mici (*Rhea*). **2** Pasăre care face parte din genul nandu (**1**).

nanghin *sns* vz ***nanchin***

nanghinet *sn* [At: IORGA, S. D. XII, 145 / S și: *~ngin~* / V: ***anghinat, an~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***nankinette***] (Înv) Pânză asemănătoare cu nanchinul, dar mai subțire și mai ușoară.

nangotă *sf* vz ***nagodă***

nani [At: POLIZU / E: ngr ***νάνι, νάνι***, bg ***нани***] **1** *i* (În cântecele de leagăn; are) Cuvânt cu care se îndeamnă copiii să doarmă Si: (reg) *nina*. **2** *s* (Fam; șîe **A face ~**) A se culca. **3** *s* (Fam; îae) A dormi. **4** *s* (Rar) Cântec de leagăn.

nanism *sms* [At: DER / E: fr ***nanisme***] **1** (Med) Anomalie caracterizată prin creșterea insuficientă în înălțime, raportată la media vârstei și a speciei sau a rasei respective Si: *nanosomie*. **2** (Agn) Încetinire sau oprire a creșterii plantelor, ca efect al acțiunii unor condiții nefavorabile sau al unor agenți patogeni.

nanotă *sf* vz ***nagodă***

nano- [At: DN³ / E: fr ***nano-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) pitic. **3** A miliarda parte.

nanocefal, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***nanocéphale***] **1-2** Microcefal (**1-2**).

nanocefalie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nanocéphalie***] Microcefalie.

nanofarad *sm* [At: DN³ / Pl: *~azi* / E: fr ***nanofarad***] (Fiz) Unitate de capacitate electrică, egală cu a miliarda parte dintr-un farad.

nanomelie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***nanomélie***] Anomalie congenitală care constă din scurtarea anormală a unuia sau a ambelor membre.

nanometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***nanomètre***] Unitate de lungime egală cu a miliarda parte dintr-un metru.

nanosecundă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***nanoseconde***] Unitate de timp, folosită mai ales în electronică, egală cu a miliarda parte dintr-o secundă.

nanosomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nanosomie***] Nanism (**1**).

napror *sn* vz ***proor***

nansuc *sns* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 257 / V: (reg) ***nas~*** / E: fr ***nansouk***] **1** (Rar) Țesătură foarte subțire de bumbac sau de mătase, din care se fac obiecte de îmbrăcăminte. **2** (Reg; îf *nasuc*) Broboadă.

nansuri *snp* [At: BARONZI, L 114 / E: nct] (Rar) Naz (**2**).

nant, nantă *a, sn* vz ***înalt***

nantihârț *sm* vz ***antihârț***

naos *sn* [At: MARIAN, Î. 308 / V: (reg) ***naus*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***ναός***] **1** Parte din mijloc, principală, a unei biserici, cuprinsă între altar și pronaos Si: *navă* (**9**), (reg) *naie* (**2**). **2** Încăpere centrală a unui templu antic, destinată adăpostirii zeului căruia îi era destinat templul.

nap *sm* [At: LEX. MARS. 240 / V: (reg) ***năpci*** *sp* / Pl: *~i* / E: ml ***napus***] (Mpl) **1** (Șîs *~i curecești*) Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina înaltă și frunze dispuse în formă de rozetă, a cărei rădăcină cărnoasă, de formă sferică, este comestibilă Si: *gulie*, (reg) *broajbă* (*Brassica napus esculenta*). **2** (Îlav) (**Gol**) **ca un ~** (sau **ca ~ul, gol ~**) Complet dezbrăcat. **3** (Pex; îal) Sărac. **4** (Reg; îlav) **Prost ca ~ul** Foarte prost Si: *imbecil, tembel*. **5** (Reg) Cotor de varză. **6** (Șîs *~i porcești, ~i turcești*) Plantă erbacee din familia compozitelor, având rădăcina cu tuberculi, tulpina

foarte aspră și dreaptă, frunze ovale și flori galbene Si: (reg) *brojbe, gulie, măr-de-pământ, morcov-porcesc, pere-iernatice, picioarcă* (*Helianthus tuberosus*). **7** (Bot; reg) Rapiță-sălbatică (*Brassica rapa*). **8** (Bot; reg; șîs ~ *de pământ*) Cartof (*Solanum tuberosum*). **9** (Bot; reg) Sfeclă (*Beta vulgaris*). **10** (Bot; reg; îc) **~i-porcești-de-pădure** sau **~ii-porcului-de-pădure** Fluierătoare (*Tamus communis*).

napaleon *sm* vz ***napoleon***

napolion *sm* vz ***napoleon***

napalm *sns* [At: DER / E: fr ***napalm***, eg ***napalm***] Material incendiar compus dintr-un amestec de săruri de aluminiu ale acizilor naftenici și ale uleiului de palm, care, în amestec cu benzina, servește la fabricarea bombelor.

napaste *sf* vz ***năpastă***

napatcă *sf* vz ***năpatcă***

napă *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~pe* / E: fr ***nappe***] (Rar) Față de masă din pânză.

napiță *sf* vz ***rapiță***

naplad *sm* vz ***năplat***

naplat *sn* vz ***năplat***

napodez *sns* [At: DEX² / E: ***Napo***(chim) + (a)***dez***(iv)] (Dc; iuz) Substanță care servește la lipit.

napoi¹ *av, pp, sn* vz ***înapoi***

napoi² *v* vz ***înapoia***

napoia *v* vz ***înapoia***

napoiat, ~ă *a* vz ***înapoiat***

napoleon *sm* [At: I. GOLESCU, C. / A și: (reg) *napoleon* / P: *~le-on* / V: (reg) ***~pal~, ~palion, ~lion*** / Pl: *~i* / E: fr ***napoléon***] **1** Veche monedă franceză de aur, în valoare de 20 de franci cu efigia lui Napoleon I sau Napoleon al III-lea. **2** Varietate de mere de mărime mijlocie, cu pielița netedă și subțire, de culoare albă-gălbuie, cu pulpa albă, moale, foarte fină, dulce și parfumată. **3** Varietate de pere de mărime mijlocie, cu pielița subțire, netedă, de culoare verzuie sau galbenă cu puncte cafenii, cu pulpa albă, dulce și foarte mustoasă. **4** Varietate de struguri cu boabe mari, ovale, albe-gălbui, cu pielița groasă și miezul nu prea cărnos.

napoleonian, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 87 / P: *~le-o-ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene*, (rar) *~i, ~e* / E: fr ***napoléonien***] **1-2** Care se referă (la împăratul Napoleon Bonaparte sau) la epoca sa. **3-4** Care aparține (împăratului Napoleon Bonaparte sau) epocii sale. **5** Care are caracteristici asemănătoare cu cele ale împăratului Napoleon.

napolion *sm* vz ***napoleon***

napolitan, ~ă *smf, a* [At: MDA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***napolitain***] **1-2** (Locuitor) al orașului Neapole.

napolitană *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr (tranche)***napolitaine***] Produs de cofetărie preparat din straturi alternative de foi umplute cu cremă.

naporojnă *sf* [At: DDRF / V: ***~purojne, năp~, năporoșnă, năporoșine, năporoșnii, năprojnie, năpurojnie, năpuroșnie, noporojne*** / Pl: *~ne* / E: ns cf slv **пражьмо** „păinișoară"] (Reg) **1** Pâine sau colac duse la biserică cu ocazia unor sărbători, la înmormântări sau la pomenirea morților Vz *pomană*. **2** (Pex) Ospăț după înmormântare.

napostroc *s* vz ***năpârstoc***

napotă *av* vz ***anapoda***

napraor *sn* vz ***proor***

napraval *s* [At: ȘEZ. XV, 91 / E: ns cf *năprăvală*] (Buc) Mică plantă nedefinită mai îndeaproape, care crește prin pârloage și fânețe și care se folosește în medicina populară împotriva unei boli a păsărilor de curte.

napristan *sv* vz ***nepristan***

napsamoș *sm* vz ***nopsamos***

napură *sf* [At: LM / Pl: *~re* / E: ns cf *papură*] (Îvr) **1** Funie de rogoz. **2** Împletitură din napură (**1**).

napurojne *sf* vz ***naporojnă***

nara *v* [At: CALENDARIU (1794), 31/13 / Pzi: *~rez*, (înv) *nar* / E: fr ***narrer***, lat ***narrare***] (Liv) A povesti.

naracaviță *sf* vz ***naracliță***

naracliță *sf* [At: (a. 1588) CUV. BĂTR. I, 197/8 / V: ***~caviță, ~cvițe*** *sfp*, ***nareclețe*** *sfp*, ***nărăclețe*** *sfp*, ***năr~, nărăc~*** / Pl: *~țe* / E: slv **нараквица**] (Înv, mpl) Fiecare dintre cele două bucăți de stofă cusute cu fir cu care se strâng mânecile stiharului, purtate de preot în timpul cât oficiază slujba Si: *rucaviță*.

naracvițe *sfp* vz ***naracliță***

naragaț *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om gușat.

naragiu, ~ie *a* vz ***narangiu***

naramgiu, ~ie *a* vz ***narangiu***

naramță *sf* vz ***naramză***¹

naramțiu, ~ie *a* vz ***narangiu***

naramz *sm* [At: (a. 1781) IORGA, S. D. VIII, 7 / V: ***~ă*** *sf*, ***~ranz, năranză*** *sf*, ***ner~*** / Pl: *~i* / E: bg **неранза**] (Bot; îrg) **1-2** Portocal (*Citrus sinensis* sau *aurantium*). **3** (Spc) Varietate de portocal ale cărui fructe au gust amar (*Citrus bigaradia*).

naramzat, ~ă [At: DDRF / V: ***~răm~, năräm~, nărâm~, nărânz~, neräm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***naramz*** + *-at*] (Îrg) **1** *a* Portocaliu. **2** *a* Roșu-deschis. **3** *s* (Reg; îf *nărămzat*) Fir tors de culoare portocalie sau roșie-deschisă.

naramză¹ *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 8/24 / V: ***merăzie, merenzie, ~mță, năramță, năr~, năranță, năranză, ner~*** / Pl: *~ze* / E: bg **неранза**, ngr **νεράντζι νεράνζι**] (Îrg) **1** Fruct al naramzului (**1**). **2** Portocală amară.

naramză² *sf* vz ***naramz***

naramziu, ~ie *a* vz ***narangiu***

narangiu, ~ie [At: GHEORGACHI, CER. (1762), 281 / V: ***~rag~, ~ramg~, ~amțiu, ~amziu, ~râmziu, nărămziu, nărâmziu, nerămziu, neremziu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***narenci***] (Îrg) **1** *a* Portocaliu. **2** *a* Roșu-deschis. **3-4** *sm* Culoare (portocalie sau) roșie-deschisă.

naranz *sm* vz ***naramz***

narare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~rări* / E: ***nara***] (Liv) Povestire.

naras *s* [At: (a. 1821) IORGA, S. D. XVII, 78 / A: nct / V: ***~raz*** / Pl: nct / E: ns cf *naramz*] (Rar) Plantă din familia cucurbitaceelor, originară din Africa, cu fructe aromatice de mărimea unei portocale, folosite de indigeni ca aliment (*Acanthosicyos horrida*).

narativ, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***narratif***] **1-2** Care aparține narațiunii (**1-2**). **3-4** Care se referă la narațiune (**1-2**). **5-6** Care este propriu narațiunii (**1-2**).

narator, ~oare *smf* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nara*** + *-tor*] Povestitor.

narație *sf* vz ***narațiune***

narațiune *sf* [At: HELIADE, O. II, 64 / V: (înv) ***~ație*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***narration***, lat ***narratio, -onis***] **1** Expunere a unui fapt, a unui eveniment sau a unui șir de fapte sau de evenimente, într-o desfășurare gradată Si: *istorisire, povestire*. **2** Parte a unui discurs care cuprinde expunerea faptelor.

naraz *s* vz ***naras***

nară *sf* [At: PSALT. 243 / V: (reg) ***~re, năre*** / Pl: *nări*, (îrg) *~ri, ~re* / E: ml ***naris***] **1** (Mpl) Fiecare dintre cele două orificii exterioare ale nasului la oameni, ale botului la unele animale sau ale ciocului la păsări, prin care ființele respective respiră și miros Si: (reg) *nărtițe*. **2** (Îe) **A se umfla în nări** sau **a-și umfla nările** A-și lua un aer semeț, o ținută mândră. **3** (Pex; îae) A se îngâmfa. **4** (Îae) A se enerva. **5** (Îlav) **Cu nările** (sau, rar, **nara**) **în vânt** Cu capul sus. **6** (Îal) Cu o ținută semeață și avântată. **7** (Pex; îal) Sigur de sine Si: *mândru, sfidător, țanțoș*. **8** (Reg; îe) **A băga pe sub ~** (sau **nări**) A mânca. **9** (Îrg) Nas¹ (**1**). **10** (Trs; pex) Bot al unor animale Si: (îrg) *nas*¹ (**2**). **11** (Pan) Tub de fontă sau de oțel care se fixează în puntea, în bordajul sau în parapetul unei nave, și prin care trece lanțul ancorei de pe punte în afara bordului. **12** (Reg; lpl) Parte dinainte, adusă în sus, a tălpilor saniei Si: (pop) *bour*. **13** (Reg; lpl) Parte din vârf a opincii, strânsă cu nojițe Si: (reg) *gurgui*.

nărămzat, ~ă *a* vz ***naramzat***

nărânziu, ~ie *a* vz ***narangiu***

narbă *sf* [At: DLR / Pl: *~be* / E: ger ***Narbe***] (Reg) Cicatrice.

narc *sn* vz ***nart[1]***

narchis *sm* vz ***narcisă***

narcis[1] *sms* [At: NEGULICI / E: ***Narcis***] **1** Om îndrăgostit de propriul său aspect fizic. **2** Tânăr deosebit de frumos.

narcis[2] *sm* vz ***narcisă***

narcisă *sf* [At: (a. 1700) BV I. 394 / V: (asr) ***~cis*** *sm*, (înv) ***~chis*** *sm*, ***~rsis*** *sm*, (Trs) ***~rțis*** *sm* / Pl: *~se* / E: lat ***narcissus,*** fr ***narcisse***] **1** Specie de plantă erbacee cu bulb ovoid, cu frunze lungi și cu flori albe sau galbene, plăcut mirositoare Si: (reg) *cocoară, cocorăi, cocorățel, cocorâță, coprină, floare-de-ceapă, fulie, ghiocel, ghiocei-de-grădină, lușcă, nevestică* (**5**), *rogoz-de-grădină, stânjen-alb, tătăișă, unguroaie, unguroancă, zarnacadea* (*Narcissus*). **2** Floare de narcisă (**1**).

narcisiac, ~ă *a* [At: CONTEMP., 1956, nr. 512, 3/4 / P: *~si-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***narcis[1]*** + *-iac*] (Liv) **1-5** Narcisic (**1-5**).

narcisic, ~ă *a* [At: BOGZA, C. O. 159 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***narcissique***] (Liv) **1-2** Propriu unui narcis[1] (**1-2**) Si: (liv) *narcisiac* (**1-2**). **3-4** De narcis[1] (**1-2**) Si: (liv) *narcisiac* (**1-2**). **5** Caracteristic unei persoane stăpânite de narcisism Si: (liv) *narcisiac* (**5**).

narcisism *sns* [At: ANGHEL, PR. 113 / E: fr ***narcissisme***] Admirație și dragoste exagerată față de propria sa persoană fizică, constituind adesea o stare patologică.

narcisist, ~ă [At: V. ROM. martie 1960, 89 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***narcis[1]*** + *-ist*] (Liv) **1** *a* Care ține de narcisism. **2** *a* Care se referă la narcisism. **3-4** *smf, a* (Persoană) care are o dragoste și o admirație exagerată față de sine însuși.

narco- [At: DN[3] / E: fr ***narco-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) narcotice. **3-4** (De) narcoză.

narcoanaliză *sf* [At: DEX[2] / P: *~co-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***narco-analyse***] (Med) Metodă psihanalitică de investigare a subconștientului în condiții de narcoză.

narcobioză *sf* [At: DN[3] / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***narcobiose***] Reducere a funcțiilor vitale ale organismului sub acțiunea narcoticelor.

narcohipnoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***narcohypnose***] Sugestie hipnotică făcută în timp ce bolnavul este sub influența unui hipnagog.

narcolepsie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***narcolepsie***] Boală provocată de anumite tulburări ale sistemului nervos central și manifestată prin necesitatea irezistibilă de a dormi.

narcoleptic, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***narcoleptique***] **1-2** (Persoană) care suferă de narcolepsie.

narcoman, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***narcomanie***] **1-2** (Persoană) care folosește în mod obișnuit narcotice (**1**). **3-4** (Pgn) (Persoană) care consumă droguri.

narcomanie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***narcomanie***] (Med) Obișnuință morbidă de a lua narcotice (**1**).

narcoterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***narcothérapie***] Terapie prin somn Si: *somnoterapie*.

narcotic, ~ă [At: AR (1829), 832/18 / V: (sst) ***~hotic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***narcotique,*** ger ***narkotisch***] **1-2** *sn, a* (Substanță, medicament, emanație etc.) care produce narcoză. **3** *a* (Pex) Amețitor. **4** *a* (Rar, d. stări fizice) Provocat de o substanță narcotică (**1**). **5** *a* (Rar; d. oameni) În stare de narcoză. **6** *a* (Rar) Datorat narcozei. **7** *sn* (Mpl) Droguri.

narcotină *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ne* / E: fr ***narcotine***] Substanță extrasă din opiu și folosită de obicei ca somnifer ușor.

narcotism *sns* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***narcotisme***] **1** (Înv) Narcoză. **2** Ansamblu al efectelor cauzate de narcotice (**1**). **3** (Spc) Dependență de droguri.

narcotiza *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~zez* / E: fr ***narcotiser***] **1** A administra cuiva un narcotic (**1**), pentru a-i provoca narcoză. **2** (Rar; pex) A ameți. **3** (Rar; fig) A insensibiliza.

narcotizare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***narcotiza***] **1** Administrare cuiva a unui narcotic (**1**) pentru a-i provoca narcoză Si: (nob) *narcotizație*. **2** (Rar; pex) Amețire. **3** (Rar; fig) Insensibilizare.

narcotizator *sm* [At: YGREC, M. N. 5 / Pl: *~i* / E: ***narcotiza*** + *-tor*] (Rar) Persoană care administrează unui pacient narcoticul înaintea unei intervenții chirurgicale Si: *anestezist*.

narcotizație *sf* [At: POLIZU / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: ***narcotiza*** + *-ție*] (Nob) **1-3** Narcotizare (**1-3**).

narcoză *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ze* / E: fr ***narcose***, ger ***Narkose***] Stare de inconștiență și de insensibilitate generală a organismului, provocată artificial, prin administrarea unor medicamente, mai ales înaintea unei operații chirurgicale Si: (înv) *narcotism* (**1**).

nard[1] *sm* [At: VARLAAM, C. 66 / V: (înv) ***nardos*** *sn* / Pl: nct / E: ngr ***νάρδος***] **1** Plantă erbacee originară din regiunea Munților Himalaia (*Nardostachys*). **2** (Spc) Plantă erbacee cu rădăcina scurtă, groasă, fibroasă și foarte aromată, cu frunze moi și cu flori roșii-purpurii (*Nardostochys iatamansi*). **3** Esență parfumată extrasă din rădăcina de nard[1] (**2**) și folosită în trecut.

nard[2] *sn* vz ***nart[1]***

nardinchi *ss* [At: (a. 1715) ȘIO II_2, 89 / V: ***nerden~*** / E: tc ***nardenk***] (Îrg) Must de rodii.

nardos *sm* vz ***nard[1]***

nare *sf* vz ***nară***

nareclețe *sfp* vz ***naracliță***

narghelea *sf* vz ***narghilea***

narghelegiu *sm* [At: ȘIO I, 160 / Pl: *~ii* / E: tc ***nargileci***] **1** Slujbaș la curtea domnească din țările române care oferă domnitorului narghileaua. **2** (Îc) **~i-bașa** Șef al narghilegiilor (**1**).

narghilea *sf* [At: (a. 1786) IORGA, S. D. VI, 194 / V: ***~ghel~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***nargile***] Lulea de tip oriental, prevăzută cu o țeavă lungă și flexibilă, al cărei capăt de jos este fixat într-un vas cu apă parfumată, prin care trece fumul înainte de a fi inspirat.

narhotic, ~ă *a* vz ***narcotic***

narină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***narine***] (Frm) Nară (**1**).

narnă *sf* [At: RETEGANUL, ap. CADE / Pl: ? / E: nct] (Trs) **1** Obrăznicie. **2** Stăruință insistentă. **3** (Îlv) **A sta ~ (de cineva)** A stărui pe lângă cineva.

naroc *sn* vz ***noroc***

narod[1] *sn* vz ***norod[1]***

narod[2], ~oadă *a, s* vz ***nerod***

narodnic, ~ă [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 105, $^1/_1$ / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs ***народник***] **1** *smf* Adept al narodnicismului. **2** *a* Care aparține narodnicismului Si: *narodnicist* (**1**). **3** *a* Care se referă la narodnicism Si: *narodnicist* (**2**).

narodnicism *sns* [At: CONTEMP., 1949, nr. 160, 12/5 / E: ***narodnic*** + *-ism*] Mișcare social-politică a intelectualității mic-burgheze din Rusia, în a doua jumătate a sec. XIX, care susținea că principala forță revoluționară este țărănimea și intelectualitatea, propaga cultul eroilor și folosea tactica terorii individuale.

narodnicist, ~ă *a* [At: RALEA, S. T. III, 190 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***narodnic*** + *-ist*] **1-2** Narodnic (**1-2**).

noroi *sn* vz ***noroi[1]***

narsis *sm* vz ***narcisă***

nart[1] *sn* [At: MUSTE, ap. LET. III, 80/34 / V: (îvr) ***nard, narc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***nark***] **1** (Înv) Sumă de bani fixată în trecut de autorități ca limită maximă a impozitului pe produse, pe vite etc. **2** (Reg) Cotă de produse ce se cuvine proprietarului unui număr de oi pe care le ține la o stână străină. **3** (Reg; îe) **A da vite cu ~** A lăsa oile în grija unei stâni străine, care își oprește produsele lor, dând proprietarului oilor o cotă fixată anterior. **4** (Îrg) Tarif sau preț maximal fixat de autorități pentru vânzarea anumitor mărfuri de primă necesitate. **5** (Îrg; prc) Preț al unei mărfi. **6** (Îrg; îe) **A pune** (sau **a da, a face**) **~** sau **a tăia ~ul** A fixa un preț de vânzare, peste care nu se poate trece. **7** (Îe) **A fi cu ~** A nu lăsa din prețul unei mărfi. **8** (Înv) Normă zilnică pe care țăranii clăcași erau obligați s-o realizeze pe pământul boierului. **9** (Îlav) **Cu ~** Cu măsură. **10** (D. oameni; îe) **A fi cu ~** A avea obligația de a termina un lucru până la o anumită

dată sau până la un anumit punct. **11** (D. lucrări; îae) A trebui să fie terminat la o dată fixă. **12** (Îe) **A-i pune (cuiva) ~** A fixa un termen cuiva. **13** (Îae) A impune cuiva o obligație. **14** (Îe) **A face ~ (la ceva)** A începe un lucru. **15** (Îae) A lua inițiativa. **16** (Reg) Momeală pentru pești.

nart^2 *s* [At: PAMFILE, J. II, 156 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Fudulie.

nartă *sf* vz ***natră***

narteca *sf* vz ***nartex***

nartex *sns* [At: ȘINCAI, HR. II, 184/2 / S și: *~thex* / V: ***~tecă*** *sf*, ***~tică*** *sf* / E: lat ***narthex***] **1** (În arhitectura creștină veche) Vestibul al unei bazilici. **2** (În arhitectura bizantină) Pronaos.

nartică *sf* vz ***nartex***

narțis *sm* vz ***narcisă***

narval *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: fr ***narval***] Mamifer cetaceu din Oceanul Arctic, cu o lungime de 6 m, asemănător cu delfinul, de care se deosebește prin caninul superior stâng, lung de cca 3 m (*Monodon monoceros*).

narvă^1 *sf* [At: DLR / Pl: *~ve* / E: rs **нарва**] (Buc) **1** Bârnă lungă și groasă cioplită în patru muchii. **2** Fiecare dintre bârnele care se pun de-a curmezișul peste un râu sau peste un pârâu, pentru a susține scândurile unui pod.

narvă^2 *sf* [At: A II, 6 / Pl: *~ve* / E: nct] (Reg) Cârceie de fier la plug.

nas^1 *sn* [At: PSALT. HUR. 99^v/5 / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: ml ***nasus***] **1** Parte proeminentă a feței, situată între obraji, gură și frunte, servind ca organ de respirație și ca organ olfactiv Si: (îrg) *nară* (9), (arg) *nasulii* (8). **2** (Pex) Bot al unor animale Si: (îrg) *nară* (**10**). **3** (Îs) *~ acvilin* (sau *coroiat, cocârjat*) Nas (1) cu vârful încovoiat, ca ciocul acvilei. **4** (Îs) *~ ascuțit* Nas (1) lung și subțire. **5** (Pop; îcs) *Suflarea ~ului fără degete* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **6** (Pop; îcs) *~ul la prășit* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **7** (Îlav) **Sub** (sau, rar, **în**) **~ul (cuiva)** sau **sub ~** În imediata apropiere. **8** (Îlav) În fața cuiva. **9** (În legătură cu verbe ca „a vorbi", „a cânta"; îlav) **Pe ~** Cu timbru nazal. **10** (Îlv) **A avea ~** sau **a-și ridica ~ul** A îndrăzni. **11** (Îe) **A strâmba** (sau **a cârni**) **din ~** sau (rar) **a-și cârni ~ul** A-și manifesta nemulțumirea, dezaprobarea, disprețul. **12-13** (Îe) **A da** (sau **a băga**) **pe sub ~** A mânca (cu lăcomie). **14** (Îe) **A-i da (cuiva) și pe gură și pe ~** A da cuiva mai mult decât îi trebuie Si: *a îmbuiba*. **15** (Îe) **A râde pe sub ~** A râde pe ascuns, discret. **16** (Îe) **A nu vedea de ~** Se spune în bătaie de joc, atunci când cineva nu vede un lucru aflat chiar în apropierea sa. **17** (Îae) A fi neatent. **18-19** (Îe) **A nu vedea mai departe de(cât) lungul ~lui** (A fi prost sau) a fi limitat din punct de vedere intelectual. **20** (Îae) A fi neprevăzător. **21-22** (Îe) **A (nu)-și cunoaște** (sau **ști**) **lungul ~ului** A (nu) ști să-și limiteze pretențiile. **23-24** (Îae) A (nu) fi modest. **25-26** (Îae) A (nu)-și da seama de măsura pe care trebuie să o păstreze față de alții. **27-28** (Pex; îae) A (nu) se comporta cuviincios. **29-30** (Îae) A (nu)-și da seama de câte este în stare să facă cu forțele proprii. **31** (Fam; d. oameni; îe) **A-și arăta** sau **a(-și) scoate ~ul (la iveală)** A se arăta undeva unde nu a mai fost văzut de mult timp Si: *a apărea*. **32** (Îe) **A da cu ~ul (pe undeva** sau **prin ceva)** A trece în grabă pe undeva. **33** (Îae) A trece întâmplător pe undeva. **34** (Îe) **A da cu ~ul de ceva** A întâmpina o dificultate. **35** (Îe) **A da ~ul (cu ceva)** A lua cunoștință de ceva. **36** (Îae) A se familiariza cu ceva. **37** (Îe) **A da ~ul cu cineva** A se întâlni cu cineva pe neașteptate și de obicei fără a dori. **38** (Îe) **A avea lumânări la ~** Se spune despre cineva care este încă un copil. **39** (Îae) Se spune despre cineva care se comportă copilărește, prostește. **40** (Îe) **A-și beli** (sau **jupui, rupe**) **~ul** A fi în primejdie. **41** (Îae) A se păcăli. **42** (Îae) A o păți. **43** (Fam; îe) **A-și băga** (sau **a-și vârî**) **~ul (undeva)** sau **în** (ori **la**) **ceva** sau **unde nu-i fierbe oala** A se amesteca într-o problemă, afacere etc. care nu-l privește. **44** (Îe) **A-i da (cuiva) peste ~** sau **a da** (sau **a pune cuiva, ceva**) **peste ~, a scoate (cuiva ceva) pe** (ori **prin, pe sub**) **~, a(-i) trece (cuiva ceva) pe sub ~, a-i freca (ceva) sub ~, a-i trage una** (ori **un ibrișin**) **pe la ~** A face pe cineva să simtă că nu s-a purtat cum se cuvine. **45** (Îae) A-i face cuiva aluzii răutăcioase. **46** (Îae) A-i reproșa cuiva ceva cu răutate. **47-48** (Îe) **A (nu) (-i) da ~ (cuiva)** A (nu) permite cuiva să fie prea familiar, prea îndrăzneț sau obraznic. **49** (Îe) **A-și lua ~ul la purtare** sau **a(-și) lua ~, a-și lungi ~ul** A deveni prea îndrăzneț. **50** (Pex; îae) A se obrăznici. **51** (Îe) **A umbla** (sau **a fi, a se ține, a merge**) **cu ~ul pe sus** (sau **în vânt**) sau **a-și ține** (ori **a-și ridica, a-și purta** etc.) **~ul (pe** sau **în) sus** A fi îngâmfat. **52** (Îae) A fi obraznic. **53** (Îae) A fi sfidător. **54** (Îe) **A pune** (sau **a lăsa**) **~ul în jos** (sau **în pământ**) A se rușina. **55** (Îae) A se simți vinovat. **56** (Îlav) **Cu ~ul (lăsat) în jos** Rușinat. **57** (Îal) Umilit. **58** (Îe) **A(-și) pleca ~ul** A se umili. **59-60** (Îe) **A (nu) avea ~** A (nu) îndrăzni. **61-62** (Îae) A (nu) avea autoritate, trecere, credit. **63** (Reg; îe) **A avea** (sau **a fi cu**) **~ de câine** A fi fără rușine. **64** (Îe) **A tăia** (sau **a frânge, a rupe, a scurta**, reg, **a tâmpi**) **(cuiva) ~ul** A pune pe cineva la locul lui. **65** (Pex) A umili pe cineva. **66** (Îae) A pedepsi pe cineva. **67** (Îe) **Să-mi tai ~ul dacă...** Se spune pentru a întări o afirmație sau negație. **68** (Îe) **A-i crește (cuiva) ~ul cel tăiat** A se obrăznici din nou, după ce a fost mustrat, pedepsit. **69** (Fam; îe) **A-i cădea** (sau **a-i pica**, rar, **a i se muia cuiva**) **~ul** A-și pierde mândria. **70** (Fam; îae) A-și pierde îndrăzneala. **71** (Fam; îae) A rămâne rușinat. **72** (Fam; îae) A rămâne umilit. **73** (Fam; îe) **Nu-ți pică** sau **nu-ți cade ~ul** ori **nu-ți ia din ~** Nu ți se întâmplă nimic. **74** (Fam; îae) Nu-ți pierzi din demnitate. **75** (Îe) **A nu-i ajunge (cuiva) cu prăjina** (sau **cu strămurarea**) **la ~** A fi foarte îngâmfat. **76** (Rar; îe) **A-și face ~ul mătură** A-și pierde omenia. **77-78** (Îe) **A (nu) fi** (sau **face**) **de ~ul (cuiva)** sau **a (nu)-i fi de ~** A (nu) fi potrivit cu cineva. **79-80** (Îae) A (nu) fi destul de bun pentru cineva. **81** (Îlv) **A-i fi (rușine) pe la ~** A se rușina. **82** (Îlv) **A da ~ul (să...)** A îndrăzni. **83** (Îe) **A-i râde (cuiva) în ~** A-i râde cuiva în față, bătându-și joc de el. **84** (Îe) **A se întâlni** (sau **a da**) **~ în ~ (cu cineva)** A se întâlni față în față cu cineva pe neașteptate. **85** (Îlav) **~ în ~** Față în față cu cineva. **86** (Reg; îe) **A-și duce ~ul undeva** A răspunde de ceva. **87** (Reg; îae) A păți rușine pentru ceva. **88** (Îe) **A-i întoarce (cuiva) ~ul** A ignora în mod voit și ostentativ prezența cuiva. **89** (Îae) A manifesta dispreț față de cineva. **90** (Îe) **A-i da (cuiva) cu ardei** (sau **cu chibritul, cu frunză de tutun, cu ceva**) **pe la ~** A supăra pe cineva. **91** (Îae) A întărâta pe cineva. **92** (Îe) **A stoarce cuiva ceapa** (sau **lămâia**) **în ~** sau **a-i freca cuiva rădichea la ~** A înfrunta vehement pe cineva. **93** (Îlv) **A-și umfla ~ul** sau **a-i tremura** (ori **a-i fumega**) **cuiva ~ul, a-i veni (cuiva) muștarul** (ori **musca**) **la ~, a fi** (sau **a umbla**) **cu țâfna la** (sau **în**) **~, a-i da (cuiva) dracul cu coada pe la ~** A se supăra. **94** (Îal) A se înfuria. **95** (Îe) **A-i sări (cuiva ceva) în ~** A fi supărăcios, sensibil. **96** A se simți jignit. **97** (Îe) **A cădea cu ~u-n terci** sau **a-și turti ~ul, a lua în ~ (rușinea)** A-și pierde reputația. **98** (Îae) A păți ceva rușinos. **99** (Îe) **A-i da** (sau **a-i ajunge, a-i mirosi cuiva**) **pe sub ~** A se simți jignit. **100** (Îe) **A-i sta (cuiva) ca piperu-n ~** A nu-i fi pe plac cuiva. **101** (Îe) **A fi cu ~ul de ceară** A se supăra ușor și din nimic. **102** (Îae) A fi mofturos. **103** (Îae) A fi timid, rușinos. **104** (Îe) **A-i da** (sau **a-i ieși cuiva**) **ceva pe ~** sau (înv) **a vărsa ceva pe ~** A o păți. **105** (Rar; îlv) **A-i da (cuiva) cu luleaua în ~** A nesocoti. **106** (Îal) A disprețui. **107** (Reg; îlv) **A prinde (pe cineva) de ~** A mitui pe cineva. **108** (Îe) **A-i pune (cineva) belciug(ul) în ~** sau (reg) **a-i atârna (cuiva) cinghelul** (sau **iabașaua**) **de ~** A conduce pe cineva după voie. **109** (Îae) A obliga pe cineva la o acțiune, mituindu-l. **110** (Îe) **A duce** (sau **a purta, a târî, a ține pe cineva**) **de ~** A stăpâni pe cineva, determinându-l să acționeze într-un anumit fel. **111** (Îae) A purta pe cineva cu vorba Si: *a amăgi*. **112** (Îae) A înșela pe cineva. **113** (Reg; îe) **A duce** (sau **a trage**) **pe cineva cu ~ul la teică** A da în judecată pe cineva. **114** (Îe) **A-i trânti** (sau **a-i închide, a-i da cuiva cu**) **ușa-n ~** A refuza să primească pe cineva. **115** (Îae) A goni pe cineva cu dispreț. **116** (Îae) A pleca supărat, trântind ușa. **117** (Îlv) **A-i da (cuiva) cu cădelnița pe la ~** A linguși pe cineva. **118** (Îlv) **A da** (sau **a trece cuiva ceva**) **pe la** (sau **pe lângă**) **~** A tenta. **119** (Îal) A amăgi. **120** (Îe) **A umbla** (sau **a fi**) **cu plosca** (ori **cu țuica**) **la** (sau **în**) **~** sau **a puți a ~ belit, a-i ieși cuiva vinul în ~** A fi bețiv. **121** (Gmț; irn; îe) **Îi curge untura** (sau **îi dă grosul**) **pe ~** Se spune despre oamenii slabi. **122** (Îe) **Cu ~u-n șold, cu mâna-n vânt** Se spune despre ceva nepotrivit. **123** (Îlv) **A scoate panglici pe ~** A exagera. **124** (Îal) A minți. **125** (Îe) **A se întoarce (de undeva) cu ~ul în jos** A se întoarce rușinat. **126** (Fam; îe) **Să-ți fie de**

~! Se spune pentru a arăta că unei persoane ar trebui să-i fie rușine. **127** (Îe) **A-i trece (cuiva) pe la** (sau **pe lângă**) **~** A-i trece pe dinaintea ochilor. **128** (Îae) A pierde un prilej favorabil. **129** (Îe) **A se împledica de ~** A avea nasul (1) excesiv de lung. **130** (Fam; îe) **A arunca ceva cuiva în ~** A-i spune cuiva ceva în față fără menajamente. **131** (Îe) **Nu miroase a ~ de om** Nu e faptă de om vrednic. **132** (Mol; îc) **~ul-vlădichei** Partea posterioară a coloanei vertebrale la păsări, de unde cresc penele cozii Si: *târtiță*. **133** (Bot; pop; îc) **~ul-curcanului** Moțul-curcanului (*Polygonum orientale*). **134** (Bot; pop; îac) Busuioc-roșu (*Amarantus caudatus*). **135** (Bot; îrg; îc) **~-de-cocor** Greghetin (*Geranium pratense*). **136** (Fig) Miros dezvoltat, fin. **137** (Fig) Simț de orientare dezvoltat în împrejurări dificile. **138** Capacitate de intuire exactă a unei situații. **139** (Pop) Trompă de elefant. **140** (Prin sinecdocă) Față. **141** (Pex) Cap. **142** (Pan) Parte anterioară a corpului unei nave sau a fuselajului unui avion. **143** (Buc; pan) Parte din vârf a opincii, strânsă cu nojițe Si: (reg) *gurgui*. **144** (Reg; pan) Vârf al securii. **145** (Pan) Căpăcel care apără împotriva vântului gura unui coș de aerisire. **146** (Reg; lpl) Colțuri ale scoabei. **147** (Reg) Picior al plugului de la piuă, în care se prind aripile. **148** (Teh) Proeminență pe o piesă sau pe un organ de mașină care servește fie la ghidarea, ridicarea sau distanțarea unei alte piese sau a unui alt organ al aceleiași mașini, fie la fixarea acestora într-o anumită poziție.

nas[2], ~ă *sm* vz ***naș[2]***

nasal, ~ă *a* vz ***nazal***

nasamoș *sm* vz ***nopsamoș***

nasăle *s* vz ***năsălie***

nasâle *s* vz ***năsălie***

nasâp *sn* vz ***nisip***

nasâpeală *sf* vz ***nisipeală***

nasâpi *v* vz ***nisipi***

nascorn *sm* vz ***nasicorn***

nascorniță *sf* [At: GALACTION, O. 262 / Pl: *~țe* / E: ***nascorn*** + *-iță*] (Ent; reg) Nasicorn (*Oryctes nasicornis*).

nascraconie *sf* [At: VISSARION, FL. 102 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Lucru sau ființă bizară Si: *bazaconie, ciudățenie, drăcovenie*.

nasetru *sm* vz ***nisetru***

nasicorn *sm* [At: DLR / V: (reg) ***~scorn*** / Pl: *~i* / E: lat ***nasicornis***] Varietate de gândac de culoare castanie, cu perișori roșcați pe picioare și pe pântece, la care masculul are la cap un corn curbat înapoi Si: (reg) *băligar-cu-corn, caraban, dubălar, forfecar, nascorniță, taurul-lui-Dumnezeu* (*Oryctes nasicornis*).

nasip *sn* vz ***nisip***

nasipală *sf* vz ***nisipeală***

nisipit, ~ă *a* vz ***nisipit***

nasmodie *sf* [At: LUNGIANU, CL. 156 / Pl: *~ii* / E: ns cf *nazgodie*] (Reg) Poznă.

naso- *ec* vz ***nazo-***

nasoi *sm* vz ***năsoi***

nasol, ~oală [At: BUL. FIL. IV, 123 / Pl: *~i, ~oale* / V: ***~sul, năsoală*** *af* / E: rrm ***nasvalo*** „bolnav", ***nasul***, „rău, meschin"] (Arg) **1-2** *smf, a* (Om) urât. **3-4** *smf, a* (Om) ridicol. **5-6** *a, av* (D. oameni) (Care este) prost. **7-8** *a, av* (D. oameni) (Care este) ignorant. **9-10** *a, av* (Care este) rău. **11** *a* (Pcf; d. oameni) Cu nasul[1] (1) mare. **12** *a* (D. lucruri, obiecte) De proastă calitate. **13** *a* (D. lucruri, obiecte) Urât. **14** *a* (D. lucruri) Uzat. **15** *a* (D. lucruri, obiecte) Caraghios. **16** *sf* Țigară.

nasoli [At: BL II, 176 / V: ***~su~*** / Pzi: *~lesc* / E: ***nasol***] (Arg) **1** *vt* A strica. **2** *vt* A bate. **3** *vr* (Îf *nasuli*) A se îmbăta.

nastav *sn* vz ***năstav[1]***

nastavnic *sm* vz ***năstavnic***

nastăvi *v* vz ***năstăvi***

nastânga *ar* [At: M. COSTIN, O. 153 / E: ***în + a-stânga***] (Înv; și precedat de prepoziția „în") În partea stângă.

nastie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***nastie***] **1** Fiecare dintre mișcările organelor plantelor, spontane sau provocate de variațiile de lumină, temperatură etc. **2** Mișcare de creștere și de variație a turgescenței celulelor.

nastoatel *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 9[r]/2 / E: slv ***настоатєль***] (Îvr) Conducător ecleziastic Vz *egumen, stareț*.

nastochiță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Pâinișoară făcută din aluatul prăjit pentru prescură.

nastore *sm* vz ***nasture***

nastrapă *sf* vz ***năstrapă[1]***

nastratinesc, ~ească *a* [At: CĂLINESCU, I. 109 / Pl: *~ești* / E: ***Nastratin*** + *-esc*] (Rar) **1** Care este în felul lui Nastratin Hogea. **2** (Pex) Cu o înțelepciune specific populară Si: *ager, mucalit*.

nastru *s* [At: H I, 23 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Unealtă de ciobănie nedefinită mai îndeaproape.

nastur[1] *sm* vz ***nasture***

nastur[2], ~ă *a* [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *nătruță*] (Îrg; d. oameni și manifestările lor) Limitat.

nasture *sm* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 203/12 / V: (reg) ***~tore, ~tur*** / Pl: *~ri*, (îvr, *sn*) ~ / E: nct] **1** Obiect de os, de metal, de lemn, de material plastic etc., de diferite mărimi, forme și culori, de obicei rotund, folosit pentru a încheia părțile unui obiect de îmbrăcăminte, de lenjerie de corp sau de pat ori ca podoabă Si: (reg) *bumb*. **2** (Îcs) *De-a ~rii* sau *cu* (ori *în, la*) *~ri* Joc de copii care se joacă cu nasturi (**1**). **3** (Rar) Ciucure. **4** (Îvr) Buclă. **5** (Îvr) Nod (**2**). **6** (Mun) Pastilă conținând o substanță medicamentoasă. **7** (Ban; fig; lpl) Bășicuțe de aer care se formează în băuturile alcoolice tari.

nasuc *sn* vz ***nansuc***

nasul, ~ă *a* vz ***nasol***

nasuli *v* vz ***nasoli***

nasuliu, ~ie [At: BUL. FIL. II, 277 / V: ***nă~, năsur~*** / Pl: *~ii* / E: ***nasul*** + *-iu*] (Arg) **1** *a* Rău. **2** *a* Îndrăzneț. **3** *a* Obraznic. **4** *sf* (Îe) **E ~!** E primejdie! **5** *sf* (Îae) E nenorocire! **6** *sf* (Îf *năsulie*) Gălăgie. **7** *sf* (Îaf) Scandal. **8** *sf* (Îf *năsulie*) Nas[1] (**1**).

naș[1] *smi* [At: NEGRUZZI, S. I, 8 / V: ***nașu*** / E: slv ***нашь***] Nume al literei n (**1**) din alfabetul chirilic.

naș[2], ~ă *smf* [At: (a. 1640) GCR I, 90/12 / V: (îvp) ***nă~*** (îrg) ***nâ~***, (reg) ***nan~, nas, nun~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***nun*** + *-aș* prin haplologie] **1** (În practica bisericii creștine) Persoană care ține în brațe pruncul în timpul botezului, devenind astfel rudă cu familia lui, și care, de obicei, dă și prenumele copilului Si: *nan[2], moș, moașă*. **2** (Reg; îs) *~ul Domnului* (sau *al lui Iisus Hristos*) sau *nănașul lui Dumnezeu* Ioan Botezătorul. **3** (Ast; reg; îs) *Drumu ~ului* Calea lactee. **4** (D. copii neastâmpărați sau persoane capricioase, năzuroase; îe) **A-și găsi ~ul** sau **a da de** (sau **peste**) **~ul** A întâlni omul energic care știe să-l potolească. **5** (Pex; îae) A întâlni pe cineva care știe să pună la punct pe cel vizat. **6** (Îe) **A-i fi (cuiva) ~ul** (sau **~a**) A găsi mijlocul de a potoli, de a cuminți, de a face inofensiv pe cineva. **7** (Îae) A-i veni cuiva de hac. **8** (Îae) A pune la punct pe cineva. **9** (Pex; îae) A bate pe cineva. **10** (Îe) **(Acru) de la ~u** Se zice, în glumă, când cineva primește o băutură acră. **11** (Bot; reg; îc) **~ul-șarpelui** Alun (*Corylus avellana*). **12** (Îvr) Persoană care asistă pe un monarh la actul călugăririi. **13** (Îvr; pex) Persoană care inițiază pe cineva într-o meserie. **14** (Îvr) Persoană care recomandă sau introduce pe cineva într-o societate, într-o organizație etc. **15** (Pop; gmț; și determinat prin „din grindă", „din coadă") Nuia cu care se bat copiii neascultători. **16** (Fam) Om care iese învingător într-o bătălie, în raport cu cel învins. **17** (Reg) Termen de respect folosit pentru a vorbi cu sau despre o persoană mai în vârstă. **18** Nun (**1**). **19** (Reg; îs) *Cântecul ~ului* Cântec cântat în timpul mesei de după cununie, în momentul când nașul, ridicându-se de la masă, permite mesenilor să plece acasă.

nașdac *s* vz ***năjdac***

nașfă *sf* [At: PALIA (1581), ap. DHLR II, 541 / Pl: *~fe* / E: mg ***násfa***] (Îrg) Bijuterie aplicată pe obiecte de îmbrăcăminte.

nașpa *ai, av* [At: MDA ms / E: nct] (Arg) **1-2** (Care este) rău. **3-4** (Care este) urât. **5-6** (Care este) enervant. **7-8** (Care este) foarte neplăcut.

naște [At: PSALT. 319 / Pzi: *nasc* / E: ml ***nascere***] **1** *vt* (D. femei) A aduce pe lume un copil. Si: (pop) *a face*, (înv) *a prăsi*. **2** *vt* (Înv; d. bărbați) A concepe. **3** *vt* (D. animale) A făta. **4** *vt* (Gmț; d. păsări) A oua. **5** *vr* (D. oameni) A căpăta viață. **6** *vi* (Îcs) *Unul naște ș-altul moare* Unuia îi merge bine și altuia rău. **7** *vi* (Îcs) *Ce ~ din pisică șoareci mănâncă sau ce ~ din găină râcâie la pământ* Se spune pentru a arăta că defectele morale ale părinților se transmit și la copii. **8** *vt* A crea. **9** *vt* A produce. **10** *vt* A face să apară. **11** *vt* A provoca. **12** *vr* A se forma. **13** *vr* A se ivi.

naștere *sf* [At: CORESI, EV. 494 / V: (reg) ***~ti~*** / Pl: *~ri* / E: ***naște***] **1** Expulzare a fătului din cavitatea uterină Si: (rar) *nășcare* (**1**), (pop) *facere*, (îrg) *născut*[1] (**1**), *născătoare* (**1**), (înv) *născătură* (**1**). **2** (Iuz; îs) *Casă de* (sau *pentru*) *~ri* Maternitate în mediul sătesc. **3** (Reg) Organ genital al femeii. **4** (Reg) Organ genital al iepei Si: *născut*[1] (**4**), ((reg) *născoaie*. **5** (Înv) Odraslă. **6** (Înv; pex) Familie. **7** (Înv; pex) Neam (**10**). **8** (Înv; îs) *Nume de ~* Nume de familie. **9** Venire pe lume a unei ființe. Si: (pop) *nășcare* (**2**), (îrg) *născut*[1] (**4**), (înv) *născătură* (**5**). **10** (Îs) *Act* (sau *certificat, buletin*) *de ~* Document oficial redactat de Oficiul stării civile, prin care se constată că o persoană s-a născut. **11** (Reg; îs) *Loc de ~* sau *locul ~rii, casă de ~* Placentă. **12** (Îs) *Zi de ~* sau *ziua ~rii* Dată la care s-a născut cineva. **13** Sărbătorire care are loc cu prilejul acestei zile. **14-15** (Îljv) **Din ~** (Care este) de la începutul existenței Si: *congenital*. **16-17** (Îal) (Într-un mod) potrivit unor predispoziții naturale. **18** (Îlav) **Prin ~** Prin structura naturală, înclinațiile firești. **19** (Bis; îls) **A doua ~** Înnoire a ființei individului, produsă prin taina botezului. **20** (Bis; îal) Înviere din morți și viață veșnică a celor buni, după judecata din urmă. **21** (Îs) *~a Sfântului Ioan Botezătorul* (sau, înv. *Botezătorul*) Sărbătoare creștină celebrată la 24 iunie. **22** (Îs) *~a Maicii Domnului* Sărbătoare creștină celebrată la 8 septembrie. **23** (Îs) *~a Domnului (Iisus Hristos)* sau *~a lui Hristos* Crăciun. **24** (Și eliptic; îas) Reprezentare iconografică a nașterii lui Iisus Hristos. **25** (Și eliptic; îas) Psalm care se cântă în ajunul Crăciunului. **26** (Îlav) **Înainte** (sau **mai nainte**) **de ~a lui Hristos** Înaintea erei noastre. **27** (Îlav) **De la** (sau **după**) **nașterea lui Hristos** În era noastră. **28** (Îal) Al erei noastre. **29** (Îvr; lpl; determinat prin „cele dintâi") Drepturi ale întâiului născut. **30** Origine. **31** (Îlav) **De** (sau **din**) ~ sau **de ~a sa** De loc din... **32** (Îal) De naționalitate. **33** (Înv) Loc unde s-a născut cineva. **34** (Înv; pex) Patrie. **35** (Înv; fig) Apariție. **36** (Înv; fig) Cauză. **37** (Înv; fig) Izvor. **38** (Înv; fig) Început. **39** (Îlv) **A da ~** A naște (**1**). **40** (Îal) A crea. **41** (Îal) A produce. **42** (Îal) A provoca. **43** (Îlv) **A lua ~** A apărea. **44** (Îal) A se forma. **45** (Îal) A se produce. **46** (Înv; art.) Titlu al primei cărți a Bibliei Si: *facerea, geneza*. **47** (Aht; după fr *naissance*) Fiecare dintre cele două secțiuni transversale ale unui arc sau ale unei bolți, care formează suprafețele de reazem ale acestora pe infrastructură.

naștire *sf* vz ***naștere***

nașu *sm* vz ***naș***[1]

nat *sm* [At: (a. 1802) IORGA, S. D. XIII, 201 / V: (sst) ***nât*** / Pl: (rar) *nați, ~uri* / E: ml ***natus***] **1** (Ban; Trs) Individ. **2** (Pfm; îs) *Tot ~ul* Toată lumea. **3** (Îas) Fiecare. **4** (Îe) **Tot ~ul știe unde-l strâng curelele** Fiecare om își știe necazul. **5** (Trs) Neam (**11**). **6** (Sst) Fiu.

natafleț *a* vz ***nătăfleț***

natahoală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 182 / V: ***~taoa~*** / Pl: *~le* / E: nct] (Olt) **1** Femeie urâtă. **2** Femeie prost îmbrăcată.

natal, ~ă *a* [At: IORGOVICI, O. 54/13 / V: (îvr) ***~le*** *ai* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***natal***] (D. locuri, așezări) **1** În care s-a născut cineva sau ceva. Si: (îvr) *nativ* (**5**). **2** De care este legat cineva sau ceva prin naștere. **3** (Înv; îs) *Limbă ~ă* Limbă maternă.

natalău *a* vz ***nătălău***

natale *ai* vz ***natal***

natalitate *sfs* [At: DDRF / E: fr ***natalité***] Indice rezultat din raportarea nou-născuților vii la mia de locuitori într-o anumită perioadă de timp, care indică frecvența nașterilor în acea perioadă de timp.

natamenie *sf* vz ***nămetenie***

natant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***natante***, lat ***natans, -ntis***] (D. frunzele plantelor acvatice) Care plutește la suprafața apei.

natantoc, ~oacă *a* vz ***nătântoc***

natantol, ~oală [At: STANCU, D. 204 / V: ***nătăm~, nătântol*** / Pl: *~i, ~oale* / E: nct] (Reg) **1-2** *smf, a* (Persoană) fără pricepere Si: *bleg, nătâng, neîndemânatic, prost*. **3** *sf* Femeie prost îmbrăcată, murdară, neglijentă.

nataoală *sf* vz ***natahoală***

nata-plata *av* [At: TOMESCU, GL. / E: nct] (Mun; îe) **A merge ~** A merge lipăind și cu pași mari.

natopraj *s* vz ***nătrăpas***

natatoare *af* [At: YGREC, M. N. 328 / Pl: ~ / E: fr ***natatoire***] (Rar; îs) *Bășică ~* Vezică înotătoare.

natație *sfs* [At: BARASCH, I. 173/23 / V: (înv) ***~țiune*** / P: *~ți-e* / E: fr ***natation***] Înot ca disciplină sportivă.

natațiune *sf* vz ***natație***

nată[1] *sf* [At: LM / Pl: *~te* / E: ***nat*** + *-ă*] **1** (Ban; Trs; îs) *Toată ~ta* Fiecare femeie. **2** (Sst) Fată.

nată[2] *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 115 / Pl: *~te* / E: nct] (Orn; reg) Rață (*Anas*).

nată[3] *sf* vz ***nathă***

natemă *sf* vz ***natină***

nathă *sf* [At: LB / Pl: *~he* / E: mg ***nátha***] (Trs) Guturai.

nathăș *a* [At: ALR II/I, h 107/334 / Pl: *~i* / E: mg ***náthás***] (Reg) Bolnav de guturai.

natimală *sf* [At: SCL 1960, 13 / Pl: ? / V: ***nă~*** / E: ctm ***natină*** + ***matahală***] (Reg) **1** Namilă (**1**). **2** Arătare.

natină *sf* [At: CONTEMPORANUL, VI_1, 486 / V: ***~temă*** / Pl: *~ne* / E: ns cf *anatemă*] **1** (Olt; în superstiții) Morman de pietre așezat la hotarul unui loc, simbolizând mormântul celui pe care îl vrăjește cineva și căruia îi dorește răul. **2** (Reg) Namilă (**1**). **3** Arătare. **4** Monstru. **5** (Mun) Bubă mare și rea.

natiță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ns cf *nariță*] (Reg) Salbă de mărgele.

nativ, ~ă [At: J. CIHAC, I. N. 405/21 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***nativus***, fr ***natif***, ger ***nativ***] **1** *a* (Chm; d. elemente) Care se găsește în natură în stare pură, neamestecat cu alte substanțe. **2** *a* (D. însușirile oamenilor) Din naștere Si: *înnăscut*. **3** *a* (D. însușirile oamenilor) Firesc. **4** (D. oameni) Născut în locul despre care se vorbește. **5** *smf* (Rar) Băștinaș. **6** (Îvr; d. locuri) Natal (**1**).

nativism *sns* [At: DN[3] / E: fr ***nativisme***] (Flz) Concepție sau sistem care afirmă că omul se naște cu ideea de timp și de spațiu.

nativist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***nativiste***] (Flz) **1-2** *smf, a* (Adept) al nativismului. **3** *a* Care se referă la nativism.

nativitate *sfs* [At: IORGOVICI, O. 54/26 / E: fr ***nativité***, lat ***nativitas, -atis***] (Înv) **1** Calitate de a fi locul de origine. **2** Caracter înnăscut. **3** Zi de naștere a cuiva. **4** (Spc) Naștere a lui Iisus Hristos.

natoagă *sf* [At: A V. 18 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Viscol.

natoioală *sf* [At: MAT. DIALECT. I. 231 / Pl: *~le* / E: ns cf *natahoală*] (Olt) Femeie urâtă și rău îmbrăcată.

natpis *sm* vz ***nadpis***

natrafleț *a* vz ***nătăfleț***

natrapală *s* [At: I. CR. VI, 315 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Om nătărău.

natră *sf* [At: F (1883), 424 / V: (reg) ***nartă, ~dă*** / Pl: *~re* / E: bg **натра**, srb ***natra***] **1** Parte a urzelii aflată între ițe și sulul dinainte sau dinapoi al războiului de țesut. **2** (Pex) Urzeală învârtită pe sul Si: *mânjitură*. **3** (Pgn) Toată urzeala de pe război și de pe sulul dinapoi. **4** (Reg; îe) **Nu stă ~ra într-un fir** Nu e mare pagubă. **5** (Reg; îe) **A(-și) da ~rele** (sau **~ra**) **(cu cineva)** A se certa groaznic cu cineva. **6** (Reg; îe) **A da (pe cineva) ~ra** A trage cuiva o bătaie. **7** (Reg) Totalitate a firelor de pe rășchitor. **8** (Reg) Totalitate a firelor de pe urzoi. **9** Pânză țesută, de la sulul dinainte al războiului de țesut până la urzeală sau spată. **10** (Pex) Pânză țesută și răsucită pe sulul dinainte. **11** (Pgn) Bucată mai lungă de pânză. **12** (Csc) Țesături de in sau de bumbac, adesea în amestec cu alte fibre. **13** (Reg)

Unealtă de țesut nedefinită mai îndeaproape. **14** (Mol) Fiecare dintre cele două aripi ale năvodului.

natremie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***natrémie***] (Med) Concentrație a sodiului din sânge.

natriu *sns* [At: DLR / P: *na-tri-u* / E: fr ***natrium***] (Chm) Sodiu.

natriurie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***natriurie***] (Med) Eliminare de sodiu din urină.

natron *s* [At: PLUSC. D. 8/16 / A: *natron* / Pl: nct / E: ger ***Natron***] (Chm) **1** (Înv) Sodă de rufe. **2** (Buc) Sodă caustică.

natru *s* [At: LM / Pl: nct / E: fr ***natrum***] (Îvr) Sodă de rufe.

natur *ai* [At: CARAGIALE. O. I. 195 / E: ger ***Natur***] **1** Care păstrează caracteristicile primordiale. **2** Care este prin natură așa cum este. **3** (Îs) *Șnițel* ~ Felie de carne dată bine prin făină și prăjită apoi în grăsime. **4** (Îs) *Cartofi* ~ Cartofi curățați și fierți, la care se adaugă mărar, unt etc.

natural, ~ă [At: IORGOVICI. O. 3/4 / V: (îrg) ***~rel*** *a, sn*, (reg) ***nat~***, (îvr) ***~aliu*** *a*, ***~e*** *ai* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***naturalis***, fr ***naturel*** cf ger *Naturell*] **1** *a* Care este conform cu natura cuiva Si: *înnăscut*, (înv) *naturalnic* (1), (îvr) *naturelnic* Si: *propriu, specific*. **2** *a* (Îoc *artificial*) Care este generat, produs, creat etc. de natură (1), fără intervenția omului Si: (înv) *naturalnic* (2). **3** *a* (Pex) Veritabil. **4** *a* Curat. **5** *a* Nealterat. **6** *a* (Îs) *Gaz* ~ Gaz format în natură, fără intervenția omului, folosit drept combustibil. **7** *a* (Spc; îas) Gaz metan. **8** *a* Rudimentar. **9** *a* (Pex) Simplu. **10** *a* (Îs) *Economie ~ă* Formă de economie în care bunurile materiale se produc pentru satisfacerea nevoilor proprii, fiind consumate în cadrul gospodăriei producătoare. **11** *a* (Rar; d. rude) De sânge. **12** *a* (Muz; d. tonuri, game) Care nu a suferit nici o alterare. **13** *a* (Mat; îs) *Număr* ~ Fiecare dintre numerele întregi pozitive. **14** *a* Care este lipsit de artificiu, de rafinament, de afectare Si: *nesilit* (4). **15** *a* Care este realizat spontan, fără efort sau constrângere. **16** *a* Care se potrivește cu faptele din realitatea obiectivă, cu ordinea firească a lucrurilor Si: *normal, firesc*. **17** *a* (Îs) *Moarte ~ă* Moarte survenită în chip firesc, din cauza bătrâneții. **18-19** *a* (Îs) *Mărime ~ă* (Reproducere în) mărime reală a modelului, în artele plastice și fotografie. **20** *a* (Grm; îs) *Gen* ~ Gen al substantivelor care corespunde repartiției pe sexe a ființelor sau distincției dintre ființe și lucruri. **21** *a* (Îs) *Alăptare ~ă* Hrănire a unui sugaci cu lapte matern sau de doică. **22** *a* (D. copii) Născut în afara căsătoriei legale Si: *bastard, nelegitim* (2). **23** *a* (Rar; d. nașteri) Care a avut loc în afara căsătoriei legale a femeii. **24** *a* (Îoc *părinți adoptivi*; îs) *Părinți ~i* Părinți adevărați ai unui copil. **25** *a* Care aparține naturii (1) Si: (nob) *naturesc* (1). **26** *a* Care se referă la natură (1) Si: (nob) *naturesc* (2). **27** *a* Care se găsește în natură. Si: (nob) *naturesc* (3). **28** *a* (Îs) *Bogăție ~ă* Bogăție necultivată a solului sau a subsolului. **29** *a* (Îs) *Graniță ~ă, hotar* ~ sau *limită ~ă* Graniță marcată de elemente ale naturii fizice ape, munți, văi. **30** *a* (Flz; îs) *Drept* ~ Drept considerat ca imuabil și universal, care ar exista în afara orânduirilor sociale, decurgând fie din natura sau rațiunea umană, fie din voință sau rațiunea divină. **31** *a* (Iuz; îs) *Științe ~e* sau (înv) *istorie ~ă* Științe ale naturii (4). **32** *av* (Ca întărire a unei afirmații) Desigur. **33** *sn* (Îrg; îf *naturel*) Temperament. **34** *sn* (Asr) Naturalețe (3). **35** *a* Care nu a fost modificat, alterat. **36** (Îs) *Suc* ~ Suc obținut din stoarcerea fructelor, fără a se adăuga alte substanțe, coloranți, acizi etc. **37** (D. culoarea părului) Care nu a fost modificată prin colorare.

naturală *sf* [At: (a. 1735) IORGA, S. D. VII, 194 / Pl: *~le* / E: ns cf *natural*] (Îrg; csnp; pbl) Motiv de ornamentație în cusături.

naturale *ai* vz ***natural***

naturalеță *sf* vz ***naturalețe***

naturalețe *sfs* [At: LM / V: ***~ță*** / E: ***natural*** + *-ețe* cf it *naturalezza*] **1** (Rar) Calitate înnăscută. **2** Lipsă de artificialitate, de afectare, de rafinament. **3** Atitudine lipsită de artificiu, de afectare Si: (asr) *natural* (34), *naturalitate* (2). **4** Ușurință cu care pare a fi făcut un lucru Vz *simplitate*.

naturalicește *av* [At: COSTINESCU / E: ***natural*** + *-icește*] (Îvr) În mod natural (16), firesc Si: (înv) *naturalmente*, (nob) *naturalețe*.

naturalii *sfp* [At: BARIȚIU, P. A. I. 203 / E: ger ***Naturalien***, lat ***naturalia***] (Înv) Produse ale solului.

naturalism *sns* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***naturalisme***] **1** (Îdt) Însușire a ceea ce este produs de o cauză naturală (25). **2** Caracter a ceea ce este conform cu legile naturii. **3** (Flz) Doctrină care exclude supranaturalul, ridicând natura la rangul de principiu suprem. **4** Tendință de a explica, în mod neștiințific, dezvoltarea societății prin legile naturii. **5** Tendință în artă și literatură, caracterizate prin observarea riguroasă a faptelor din realitatea obiectivă, prin redarea lor fidelă, lipsită de interpretare și de selectare artistică, prin preferință pentru aspectele urâte sau patologice ale naturii omenești. **6** Curent literar apărut în Franța în a doua jumătate a sec. XIX, sub influența scienticismului și pozitivismului, care susținea ideea determinismului social și mai ales biologic în explicarea caracterelor umane. **7** Teorie etică ce întemeiază noțiunea binelui pe un principiu situat în afara moralei, evoluție biologică, plăcere etc., viața morală fiind o prelungire a celei biologice. **8** Stil ornamental carcterizat prin motive inspirate din natură.

naturalist, ~ă [At: MOLNAR, I. 55/7 / Pl: *~iști, ~e*, (înv, *sm*) *~i* / E: fr ***naturaliste***, ger *Naturalist*] **1** *smf* Persoană care se ocupă cu studiul științelor naturii Si: (înv) *naturist* (1). **2-6** *smf* (Rar) Adept al naturalismului (2-6). **7-11** *a* Care aparține naturalismului (2-6) Si: (îvr) *naturalistic* (1-5). **12-16** *a* Care reflectă naturalismul (2-6) Si: (îvr) *naturalistic* (6-10). **17-21** *a* Caracteristic naturalismului (2-6) Si: (îvr) *naturalistic* (11-15). **22-26** *a* Privitor la naturalism (2-6) Si: (îvr) *naturalistic* (16-20).

naturalistic, ~ă *a* [At: F (1890), 212 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***naturalist*** + *-ic*] (Îvr) **1-20** Naturalist (7-26).

naturalitate *sfs* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***natural*** + *-itate*] (Înv) **1-2** (Jur; îdt) (Drept de) cetățenie. **3** Naturalețe (3). **4** Însușire de a fi natural (2).

naturalin *a* vz ***natural***

naturaliza [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~zez* / E: fr ***naturaliser***, ger ***naturalisieren***] **1** *vt* (Jur) A acorda unui străin la cerere, calitatea și drepturile de cetățean al statului în care locuiește. **2** *vr* (D. cetățenii străini) A deveni, la cerere, cu acordul organului competent, cetățean al statului în care trăiește. **3-4** *vtr* (D. plante și animale) A (se) adapta într-un mediu nou, intrând în componența faunei sau florei naturale a acestuia Si: *a (se) aclimatiza*. **5** *vt* (Fig) A adopta idei, obiceiuri, instituții, expresii etc.

naturalizare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***naturaliza***] **1** Acordare unui străin a calității și dreptului de cetățean al țării în care locuiește Si: (înv) *naturalizație* (1). **2** Adaptare a unor plante sau animale într-un mediu nou Si: *aclimatizare*, (înv) *naturalizație* (2). **3** (Fig) Adoptare a unor idei, obiceiuri, instituții, expresii etc. Si: (înv) *naturalizație* (3).

naturalizat, ~ă *a* [At: DÂMBOVIȚA (1858), 14/54 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***naturaliza***] **1** (Jur; d. oameni) Care a obținut cetățenia statului în care trăiește. **2** (D. plante și animale) Care a devenit apt să trăiască într-un mediu nou. **3** (Fig; d. idei, concepții etc.) Adoptat.

naturalizație *sf* [At: CR (1829), 149²/1 / P: *~ți-e* / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***naturalisation***] (Înv) **1-3** Naturalizare (1-3).

naturalizațiune *sf* vz ***naturalizație***

naturalmente *av* [At: MARIN, PR. I. 144/17 / E: fr ***naturellement***] (Liv) **1** În mod firesc Si: (îvr) *naturalicește*, (nob) *naturește*. **2** (Rar) Fără efort.

naturalnic, ~ă *a* [At: ECONOMIA, 150/3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***natură*** + *-alnic* cdp rs ***натуральный***] (Înv) **1-2** Natural (1-2).

natură [At: CALENDARI (1733), 35/1 / V: (pop) ***nă~*** / A și: *natură* / Pl: (*sf*) *~ri* / E: lat ***natura***, it ***natura***, fr ***nature***, ger ***Natur***] **1** *sf* Lume materială Si: *fire, univers*. **2** *sf* Totalitate a ființelor și a lucrurilor din univers. **3** *sf* (Prc) Lume fizică înconjurătoare, formată din vegetație, climă, forme de relief. **4** *sf* (Îs) *Științele ~rii* Științe care au ca obiect studierea naturii (3). **5** *sf* (Îs) ~ *moartă* sau *statică* Grup de obiecte mărunte, neînsuflețite (fructe, flori, vânat etc.). **6** *sf* (Pex; îas) Pictură care înfățișează un astfel de grup. **7-8** *sf* (Îljv) **După** ~ (Într-un mod) care ia ca model obiecte din realitate. **9** *sf* (Îlav) **În** ~ În realitate Si: *aievea*. **10** *sf* (Pex;

îal) În persoană. **11** *sf* (Înv; îlav) **Din ~** În mod firesc. **12** *sf* (Îal) Pe cale naturală. **13-14** *sf* (Înv; lpl) (Contribuție în) produse ale solului. **15-16** *sf* (Îoc *în bani;* îljv) **În ~** (Care constă) în obiecte sau în produse. **17** *ai* (Înv; d. aur) Care este în stare pură, neamestecat cu alte substanțe. **18** *sf* Ansamblu al legilor după care se dezvoltă universul. **19** *sf* Univers personificat, considerat ca o forță activă, creatoare, condusă de anumite legi. **20** *sf* Ansamblu de însușiri pe care o ființă le are din naștere, care rezultă din conformația sa și care o caracterizează, constituind esența sa Si: *fire, structură, temperament,* (îvp) *nărav,* (îrg) *natural* (**33**). **21** *sf* (Îs) *A doua ~* Ansamblu de însușiri dobândite, care au căpătat forța și importanța celor înnăscute. **22-23** *sf* (Îljv) **Din** (sau **de la**) **~** (Care este) înnăscut. **24** *sf* (Reg; îe) **A avea** (sau **a fi cu**) **~** A fi violent. **25** *sf* (Îae) A fi periculos. **26** *sf* (Îae) A fi arțăgos. **27** *sf* (Reg) Viciu. **28** *sf* (Reg) Patimă. **29** *sf* Ceea ce ține de viața senzorială. **30** *sf* Ceea ce este lipsit de artificiu, de afectare. **31** *sf* Caracter specific al unui lucru. **32** *sf* Trăsătură particulară și esențială Si: *calitate*. **33** *sf* Fel în care este alcătuit un lucru Si: *conformație, structură*. **34** *sf* (În legătură cu abstracte) Esență. **35** *sf* (Pex) Gen. **36** *sf* (Îla) **De ~ să...** Capabil să...

naturel, ~ă *a, sn* vz ***natural***

naturelnic, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1794), 31/19 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***natură*** + *-elnic*] (Îvr) Natural (**1**).

naturesc *am* [At: DRLU / Pl: *~ești* / E: ***natură*** + *-esc*] (Nob) **1-3** Natural (**25-27**).

naturește *av* [At: DRLU / E: ***natură*** + *-ește*] (Nob) În mod firesc Si: (înv) *naturalmente,* (îvr) *naturalicește*.

naturism *sns* [At: CONTEMP., 1948, nr. 107, 9/3 / E: fr ***naturisme***] **1** Curent literar și artistic caracterizat prin atenția sau cultul pentru natură (**1**). **2** (Flz) Cult religios al naturii (**1**) și al unor forțe personificate ale ei. **3** Teorie care afirmă ca ideal moral și social întoarcerea la natură. **4** Teorie care afirmă că numai forțele naturale pot vindeca.

naturist, ~ă [At: STAMATI, D. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***naturiste***] **1** *sf* (Înv) Naturalist (**1**). **2** *a* (Rar) Care aparține doctrinei medicale a lui Hipocrat. **3** *a* (Flz) Care are la bază cultul pentru natură (**1**) și ideea reîntoarcerii la modul de viață primitiv.

naturoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***natură*** + ***terapie***] (Med) Valorificare a remediilor naturale în tratarea anumitor boli.

nație *sf* vz ***națiune***

națintuș *s* [At: ALR II, 6264/334 / Pl: nct / E: mg ***nácintus***] (Bot; reg) Zambilă (*Hyacinthus orientalis*).

nation *sn* vz ***națiune***

național, ~ă [At: IORGOVICI, O. 54/17 / P: *~ți-o~* / V: (îvr) ***~le*** *ai,* ***~țiu~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***nationalis,*** fr ***national***] **1-2** *a* Care aparține (unei națiuni (**4**) sau) unui stat Si: (înv) *naționalicesc* (**1-2**), (îvr) *naționalist* (**1-2**), *naționalnic* (**1-2**), (nob) *naționalistic* (**1-2**). **3-4** *a* Care este propriu (unei națiuni (**3**) sau) unui stat Si: (înv) *naționalicesc* (**3-4**), (îvr) *naționalist* (**3-4**), *naționalnic* (**3-4**), (nob) *naționalistic* (**3-4**). **5-6** *a* Care se referă (la o națiune (**4**) sau) la un stat Si: (înv) *naționalicesc* (**5-6**), (îvr) *naționalist* (**5-6**), *naționalnic* (**5-6**), (nob) *naționalistic* (**5-6**). **7-8** *a* Care reprezintă (o națiune (**4**) sau) un stat Si: (înv) *naționalicesc* (**7-8**), (îvr) *naționalist* (**7-8**), *naționalnic* (**7-8**), (nob) *naționalistic* (**7-8**). **9-10** *a* Care este (instituit sau) întreținut de stat Si: (înv) *naționalicesc* (**9-10**), (îvr) *naționalist* (**9-10**), *naționalnic* (**9-10**), (îvr) *naționalistic* (**9-10**). **11** *a* (D. instituții de cultură) În care se vorbește limba națiunii (**4**) respective Si: (înv) *naționalicesc* (**11**), (îvr) *naționalist* (**11**), *naționalnic* (**11**), (nob) *naționalistic* (**11**). **12** *a* (Îs) *Limbă ~ă* Limbă comună și unică a tuturor membrilor unei națiuni (**4**). **13** *a* (Îs) *Șosea ~ă* Șosea care leagă între ele centrele importante ale unei țări și a cărei întreținere este de competența administrației centrale. **14** *sm* (Jur; rar) Cetățean al unui stat. **15** *sm* (Îvr) Compatriot. **16** *sm* (Rar; lpl) Totalitate a oamenilor care compun o națiune (**4**). **17** *sm* Membru al unei echipe sportive a unei țări. **18** *sf* Echipă sportivă reprezentativă a unei țări.

naționale *a i* vz ***național***

naționalicesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, I. XXI/16 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ești* / E: ***național*** + *-icesc*] (Înv) **1-11** Național (**1-11**).

naționalicește *av* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~ți-o~* / E: ***național*** + *-icește*] (Rar) **1-11** În mod național (**1-11**).

naționalism *sn* [At: CR (1830), 303 1/10 / P: *~ți-o~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***nationalisme***] **1** (Înv) Sentiment de dragoste față de specificul și tradițiile propriei națiuni (**1**). **2** Doctrină politică bazată pe apărarea uneori exagerată a drepturilor și aspirațiilor naționale. **3** Tendință de a aprecia exclusiv și exagerat tot ceea ce aparține propriei națiuni (**4**).

naționalist, ~ă [At: ȚICHINDEAL, A. M. XVI/15 / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e/* V: (înv) *~ișt a, ~e sp* / E: it ***nazionalista,*** ger ***Nationalist,*** fr ***nationaliste,*** cf mg *nácionalista*] **1-11** *a* (Îvr) Național (**1-11**). **12** *a* Care susține naționalismul (**2**). **13** *a* Concretizat prin naționalism (**2**). **14-17** *smf, a* (Înv) (Adept) al naționalismului (**1-2**).

naționaliste *s* vz ***naționalist***

naționalistic, ~ă *a* [At: ARGHEZI, T. C. 90 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***naționalist*** + *-ic*] (Nob) **1-11** Național (**1-11**).

naționalișt, ~ă *a* vz ***naționalist***

naționalitar, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 164 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***naționalit***(ate) + *-ar*] (Rar) **1-4** Care se referă la naționalitate (**1-4**).

naționalitate *sf* [At: IST. M. XII/18 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***nationalité,*** ger ***Nationalität***] **1** Ansamblu al însușirilor care caracterizează o națiune (**3**) și o deosebește de altele. **2** Apartenență a unei persoane la o anumită națiune (**3**) Si: (rar) *națiune* (**4**). **3** Apartenență a unei persoane juridice, a unei nave sau aeronave la un anumit stat Si: (rar) *națiune* (**5**). **4** Comunitate de oameni cu aceleași caractere naționale, locuind pe teritoriul unui stat multinațional Si: (îvp) *națiune* (**2**). **5** (Iuz; îs) *~ conlocuitoare* Comunitate de oameni cu aceleași caractere naționale, care locuiește pe teritoriul unui alt stat Si: *minoritate*.

naționaliza *v* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ți-o~* / V: (îvr) ***~țiu~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***nationaliser***] **1** *vt* (Asr) A da un caracter național (**1**). **2** *vt* (Asr) A adopta la specificul național (**3**). **3-4** *vtr* (Înv) A (se) naturaliza (**1-2**). **5** A trece în posesia statului mijloace de producție, averi imobile, pământuri etc.

naționalizare *sf* [At: POLIZU / P: *~ți-o~* / Pl: *~zări* / E: ***naționaliza***] **1** Conferire a unui caracter național (**1**). **2** (Asr) Adoptare la specificul național. **3** (Înv) Naturalizare (**1**). **4** Trecere în posesia statului a mijloacelor de producție, a unor averi mobile, pământuri etc. care înainte erau în posesia unor persoane particulare.

naționalizat, ~ă *a* [At: GHICA, S. 600 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***naționaliza***] **1** Căruia i s-a dat un caracter național (**1**). **2** (Asr) Care a fost adoptat la specificul național (**3**). **3** (Înv; d. străini) Naturalizat (**1**). **4** (D. mijloace de producție, averi mobile etc) Care a fost trecut în posesia statului.

naționalnic, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 87/6 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***națiune*** + *-alnic*] (Îvr) **1-11** Național (**1-11**).

național-socialism *sn* [At: DEX / P: *~ți-o-nal so-ci-a~* / E: ger ***Nationalsozialismus,*** fr ***national-socialisme***] Doctrină politică și socială a Partidului Național-Socialist German, iar după 1933 doctrină oficială a Germaniei, fondată de Adolf Hitler după primul război mondial, bazată pe rasism, autoritarism, imperialism și pe superioritatea rasei ariene, al cărei reprezentant ar fi poporul german Si: *nazism*.

național-socialist, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ți-o-nal so-ci-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Nationalsozialist,*** fr ***national-socialiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al național-socialismului. **3** *a* Care se referă la național-socialism. **4** *a* Care este propriu național-socialismului.

națism *sn* vz ***nazism***

națist, ~ă *a, smf* vz ***nazist***

națiunal, ~ă *a* vz ***național***

națiunaliza *v* vz ***naționaliza***

națiune *sf* [At: CANTACUZINO, N. P. 19ʳ/3 / P: *~ți-u~* / V: (îvp) ***~ție,*** (înv) ***~țion*** *sn,* (reg) ***năț~*** / Pl: *~ni* / E: lat ***natio, -onis,*** fr ***nation,*** ger ***Nation***] **1** (Îrg; șîf *nație*) Popor. **2** (Îvp) Naționalitate (**4**). **3** Comunitate stabilă de

oameni, istoricește constituită, apărută pe baza unității de limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică, care se manifestă în particularitățile specifice ale culturii Si: (înv) *născătură* (4). **4-5** (Rar) Naționalitate (**2-3**). **6** (Trs; spc; îf *nație*) Țărănime. **7** (Îla) **De ~ție** De origine socială modestă. **8** (Prin sinecdocă) Om de rând. **9** (Pex) Țăran. **10** (Îrg) Fel. **11** (Îe) **A fi de ~ție spurcată** (sau **rea, a dracului**) A fi răutăcios. **12** (Îae) A fi cu năravuri rele. **13** (Îe) **A fi ~ție blagoslovită** A fi om bun, blând.

nau *i* [At: ALR I, 353/9 / E: fo] (Reg; rep) Cuvânt care imită sunetul produs de un clopot Si: *bang*.

naufragare *sf* vz ***naufragiare***

naufragia *vi* [At: PONTBRIANT, D. / P: *na-u-fra-gi-a* / Pzi: *~iez* / E: ***naufragiu***] **1** (D. nave; pex d. oameni) A suferi un naufragiu (**1**) Si: (înv) *a se naufrânge* (**1**). **2** (Fig) A se afla într-o situație nedorită, nepotrivită din cauza unor întâmplări nefavorabile Vz *ratare*. **3** (Rar; fig) A se ruina complet.

naufragiare *sf* vz ***naufragiere***

naufragiat, ~ă [At: NEGULICI / P: *na-u-fra-gi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***naufragia***] **1** *a* (D. nave; pex d. oameni) Care a suferit un naufragiu (**1**). **2** *a* (Fig; d. oameni) Care se află într-o situație nedorită din cauza unor întâmplări nefavorabile. **3** *smf* Persoană care se găsea la bordul unei nave care a suferit un naufragiu. **4** *smf* Persoană care a fost salvată dintr-un naufragiu (**1**).

naufragiator, ~oare *smf* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~oare* / E: cf fr *naufrageur*] Locuitor de coastă care, prin semnale false sau prin alte mijloace, provoacă naufragierea corăbiilor pentru a le jefui.

naufragiere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *na-u-fra-gi-e-re* / V: (nob) ***~gare***, (rar) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***naufragia***] **1** Suferire a unui naufragiu. **2** (Ccr) Naufragiu (**1**). **3** (Fig) Ajungere într-o situație nefericită din cauza unor întâmplări nefavorabile. **4** (Fig; spc) Ruinare.

naufragios, ~oasă *a* [At: LM / P: *na-u-fra-gi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***naufragiu*** + *-os*] (Nob) Care prezintă pericol de naufragiu (**1**).

naufragiu *sn* [At: MAIOR, T. 14/17 / P: *na-u~* / V: (rar) ***~fraj*** / Pl: *~ii*, (rar) *~age* / E: lat ***naufragium***, it ***naufragio***, fr ***naufrage***] **1** Accident al unei nave, care provoacă scufundarea ei sau o pune în imposibilitate de a-și continua drumul Si: (rar) *naufragiere* (**2**), (înv) *naiefrângere*. **2** (Fig) Pagubă. **3** (Fig) Nenorocire. **4** (Fig) Dezastru. **5** (Fig) Ruină. **6** (Fig) Distrugere. **7** (Fig) Eșec total.

naufraj *sn* vz ***naufragiu***

naufrânge *v* [At: CR (1830), 14 1/34 / P: *na-u~* / Pzi: *naufrâng* / E: fr ***naufrager*** cf *naiefrângere*] (Înv) **1-2** A naufragia (**1-2**).

naulă *sf* [At: CV 1951, nr. 1, 37 / Pl: *~le* / E: nct] (Mun; Olt) **1** Vită. **2** (Spc) Vacă.

naulea, naua *no* vz ***nouălea***

naulmă *sf* [At: GORJAN, H. II, 57/16 / A: nct / Pl: *~me* / E: ns cf ngr *ναύλωμα*] (Îvr) Navlu.

naumahie *sf* [At: COSTINESCU / P: *na-u~* / S și: *naumachie* / Pl: *~ii* / E: lat ***naumachia***, fr ***naumachie***, ger ***Naumachie***] (Rar) **1** Reprezentație la vechii romani, care înfățișa o bătălie navală. **2** Loc pentru prezentarea naumahiei (**1**). **3** Bătălie navală.

naupatie *sf* [At: DEX / P: *na-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***naupathie***] (Med) Rău de mare.

nauplius *sms* [At: DEX / P: *na-u-pli-us* / E: fr ***nauplius***] Prima larvă a crustaceelor, care are un ochi și trei perechi de apendice.

naus *sn* vz ***naos***

nauscop *sn* [At: NEGULICI / P: *na-u~* / Pl: ? / E: fr ***nauscope***] (Înv) Aspect optic folosit de marinari la cercetarea orizontului.

nauscopie *sf* [At: NEGULICI / P: *na-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***nauscopie***] (Înv) Observare a navelor de la mare distanță, cu ajutorul nauscopului.

nausea *sfs* [At: DN^3 / P: *~se-a* / E: fr ***nausée***, lat ***nausea***] (Liv) Senzație de vomă Si: *greață*.

-naut [At: DN^3 / P: *-na-ut* / E: it ***-nauta***, lat ***-nauta***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Care face parte din echipajul unei nave. **2** Navigator.

nautic^1, ~ă [At: COD. VOR. 86/17 / P: *na-u~* / V: (înv) ***~ftic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nautique***, gr ***ναυτικός***] **1** *sm* (Înv, îf *naftic*) Corăbier. **2** *sf* Știință și tehnică de a dirija mersul unei nave (**1**) Si: *navigație* (**5**), (îvr) *navtichie*. **3** *a* Care se referă la nautică (**2**). **4** *a* Care ține de nautică (**2**). **5** *a* (D. sporturi) Care se practică pe apă.

-nautic^2 [At: DN^3 / P: *na-u~* / E: cf lat *nauta* „navigator"] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Navigație. **2** Referitor la navigație.

nautil *sm* [At: ISIS (1859), 118 2/6 / P: *na-u~* / V: ***~lus*** / Pl: *~i* / E: lat ***nautilus***, fr ***nautile***] **1** (Lpl) Gen de animale cefalopode cu cochilia externă plan-spiralată. **2** (Șls) Animal care face parte din genul nautil (**1**). **3** (Spc) Moluscă din mările calde, cu corpul închis într-o scoică cu mai multe despărțituri (*Nautilus pompilius*). **4** Lampă în formă de nautil (**3**). **5** Piesă de orfevrărie compusă dintr-o cochilie de nautil (**3**), montată în metal și reprezentând o divinitate a mării.

nautiloide *sfp* vz ***nautiloidee***

nautiloidee *sfp* [At: DN^3 / P: *~lo-i-de-e* / V: ***~ide*** / E: fr ***nautiloïdées***] **1** Ordin de cefalopode fosile și actuale, cu cochilie spiralată și compartimentată în interior. **2** (Șls) Animal care face parte din ordinul cefalopodelor (**1**).

nautilus *s* vz ***nautil***

nautofon *sn* [At: DN^3 / P: *na-u~* / Pl: ? / E: fr ***nautophone***] Emițător de sunete aeriene bazat pe vibrația unei membrane metalice acționate de un electromagnet, servind ca mijloc de semnalizare acustică pe timp de ceață.

navaja *sf* [At: DN^3 / P: *na-va-ha* / Pl: nct / E: sp ***navaja***] (Rar) Cuțit spaniol cu lamă lungă și ușor curbată.

naval, ~ă *a* [At: AR (1829), 144 1/8 / Pl: *~i,~e* / E: fr ***naval***] **1-2** Care se referă (la nave (**1**) sau) la navigație. **3** Care se face cu nave (**1**). **4** Alcătuit din nave (**1**). **5** Care ține de nave (**1**). **6** Care aparține navigației (**6**).

navarc *sm* vz ***navarh***

navarh *sm* [At: CANTEMIR, IST. 85 / V: ***~varc*** / Pl: *~i* / E: ngr ***ναύαρχος***, lat ***navarchus***] (Înv) **1** Comandant al unei corăbii. **2** Comandant al unei flote.

navarhic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***navarh*** + *-ic*] (Îvr) **1-2** Care aparține navarhului (**1-2**). **3-6** Care aparține navarhiei (**1-4**). **7-8** Care se referă la navarh (**1-2**). **9-12** Care se referă la navarhie (**1-4**).

navarhie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ngr ***ναυαρχία***] (Îvr) **1-2** Funcție de navarh (**1-2**). **3-4** Demnitate de navarh (**1-2**).

navă *sf* [At: HELIADE, D. J. 96/22 / Pl: *~ve* / V: (înv) ***~ve*** / E: fr ***nave***, lat ***navis***, it ***nave***] **1** Vehicul construit, amenajat și echipat pentru a pluti și a se deplasa pe apă, folosit la transportul persoanelor, al mărfurilor și al materialelor, în scopul unor lucrări tehnice Si: *vas*. **2** (Rar) Conținut al unei nave (**1**). **3** Personal al unei nave (**1**). **4** (Rar) Persoane care se află pe o navă (**1**). **5** (Îs) *~ de linie* Cea mai mare navă de război, prevăzută cu altilerie grea, mijlocie și antiaeriană, precum și cu o cuirasă puternică. **6** (Îc) **~-far** Navă (**1**) ancorată în locurile primejdioase unde nu se poate construi un far. **7** Vehicul aerian care zboară. **8** (Șîs *~ cosmică* sau *~ spațială*) Aparat pentru zborurile omului în cosmos. Si: *aeronavă*. **9** (Spc) Aeronavă pentru zborurile extraterestre. **10** (Aht) Naos (**1**).

navădi *v* vz ***năvădi***

navârlii *sf* vz ***năvârlii***

navâscă *sf* ***nevîscă***

nave *sf* vz ***navă***

navectar *sm* [At: ALR SN III, h 902/365 / Pl: *~i* / E: ger ***Nachtwächter***] (Reg) Paznic.

navetă^1 *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~te* / E: fr ***navette***] **1** (Rar) Suveică a războiului de țesut. **2** Instrument de lemn sau de oțel, de formă alungită, cu care se lucrează plase sau fileuri. **3** (Pan) Drum parcurs de cineva dus și întors în mod regulat. **4** (Îe) **A face ~ta** A parcurge un drum

dus și întors în mod regulat, de obicei între două localități apropiate. **5** (Pex) Vehicul de transport în comun care leagă două puncte ale unei rețele de transport, dus-întors, în mod regulat. **6** (Pex) Obiect special confecționat pentru transportul alimentelor (pâine, lapte etc.) și care se returnează la golire. **7** (Șîs ~ *spațială*) Vehicul spațial recuperabil, care asigură legătura între pământ și o orbită din jurul Pământului.

navetă² *sf* [At: SIMIONESCU, FL. 316 / Pl: *~te* / E: fr ***navette***] Plantă oleaginoasă înrudită cu rapița, cu frunze late acoperite cu peri și cu semințe mici, de culoare castanie (*Brassica rapa oleifera*).

navetist, ~ă *smf, a* [At: I. BOTEZ, B. I, 194 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***navetă¹*** + *-ist*] **1-2** (Persoană) care face naveta¹ (4) la serviciu.

navi- *ec* vz ***navo-***

navicert *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr, eg ***navicert***] (Mar) Certificat de navigație pentru marfă, eliberat de reprezentanții diplomatici sau de consulul unui stat beligerant dintr-o țară neutră.

navicular, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***naviculaire***] (Rar) **1** De forma unei nave (1). **2** În formă de naceIă.

navifon *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: eg ***naviphone***] Aparat telefonic de construcție specială folosit la bordul navelor.

naviga *vi* [At: MAIOR, IST. 24/7 / V: (îvr) ***năvega*** / Pzi: *~ghez*, (rar) *navig* / E: fr ***naviguer***] **1** (D. oameni) A călători cu o navă (1). **2** (D. oameni) A călători cu o aeronavă. **3-4** A conduce mersul (unei nave (1) sau al) unei aeronave. **5** (D. nave) A se deplasa pe apă Si: *a pluti*. **6** (D. aeronave) A se deplasa în aer sau în cosmos Si: *a zbura*.

navigabil, ~ă *a* [At: AR (1830), 11 2/24 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***navigable***] (D. ape) Pe care se poate naviga (1).

navigabilitate *sfs* [At: NEGULICI / E: fr ***navigabilité***] (Rar) Însușire a unei ape de a fi navigabilă.

navigabiliza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: ***navigabil*** + *-iza*] A amenaja un curs de apă sau o cale de transport pentru navigație.

navigabilizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***navigabiliza***] Amenajare a unui curs de apă sau a unei căi de transport pentru navigație.

navigant, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***navigant***] **1-2** Care navighează (5-6). **3** (Îs) *Personal ~* Personal ambarcat permanent la bordul unei nave (1). **4** (Îas) Personal ambarcat la bordul unei aeronave.

navigare *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~gări* / E: ***naviga***] **1-2** Deplasare cu ajutorul (unei nave (1) sau al) unei aeronave Si: *navigat¹*(1-2).

navigat *sn* [At: LM / Pl: (rar) *~uri* / E: ***naviga***] (Rar) **1-2** Navigare (1-2).

navigator, ~oare [At: CR (1829), 204 2/2 / V: (îvr) *~oriu* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***navigateur***] **1** *smf* Persoană care întreprinde călătorii lungi pe mare în scopuri științifice, comerciale etc. **2** *smf* Persoană care este pricepută în tehnica navigației. **3** *smf* Persoană care conduce o navă (1). **4-5** *smf, a* (Persoană) care face parte din echipajul unei nave (1). **6-7** *smf, a* (Pgn) (Persoană) care călătorește pe apă. **8-9** *smf, a* (Persoană) care face parte din echipajul unei aeronave.

navigatoriu, ~ie *a* vz ***navigator***

navigație *sf* [At: MAIOR, T. 53/18 / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***navigation***, lat ***navigatio***, it ***navigazione***] **1** Drum parcurs de o navă (1) pe apă. **2** Călătorie făcută cu o navă (1). **3** Transport organizat de mărfuri sau de persoane care se face cu o navă (1), pe un itinerar determinat. **4-5** (Călătorie sau) transport cu o aeronavă. **6** Știință și tehnică de a dirija mersul unei nave (1) Si: *nautică* (2). **7** Știință și tehnică de a dirija mersul unei aeronave Si: *aeronautică*. **8** Ramură a transportului și a comunicațiilor pe apă și în aer.

navigațiune *sf* vz ***navigație***

navigraf *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: fr ***navigraphe***] Instrument de bord al unei aeronave, cu ajutorul căruia se determină deriva și viteza față de sol și se trasează itinerarul.

navisferă *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: ***navi-*** + ***sferă***] (Rar) Instrument pentru identificarea aștrilor, constând dintr-o sferă în care sunt înregistrate la scară sferele folosite în navigație.

navligă *a* vz ***năvleg***

navlon *sn* vz ***navlu***

navlosi *vt* [At: CV 1950, nr. 5, 29 / Pzi: *~sesc* / E: ngr (ε)**ναύλωσα** (aor ναυλόνω)] A închiria o navă (1) pentru transportul unor mărfuri.

navlosire *sf* [At: BART. E. 60 / Pl: *~ri* / E: ***navlosi***] Închiriere a unei nave (1) pentrul transportul mărfurilor.

navlu *sn* [At: IORGA, S. D. V, 368 / V: (înv) ***~lon*** / Pl: *~uri* / E: ngr **ναῦλον**] **1** Chirie plătită pentru folosirea unei nave (1) de transport Si: (îvr) *naulmă*. **2** Cost al transportului pe apă al persoanelor sau al mărfurilor. **3** (Spc; îf *navlon*) Taxă percepută în țările române pentru transportul pe Dunăre.

navo- [At: DN³ / E: fr ***navi-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la navă. **2** Navă.

navomodel *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***navo-*** + ***model***] Machetă a unei nave.

navomodelism *sn* [At: DEX / E: ***navomodel*** + *-ism*] **1** Tehnică a construirii navomodelelor. **2** (Spt) Concurs de navomodele.

navomodelist, ~ă *sm* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: ***navomodel*** + *-ist*] **1** Persoană care se ocupă cu navomodelismul (1). **2** (Spt) Persoană care practică navomodelismul (2).

navrap *sm* vz ***navrap***

navrat *sn* [At: I. IONESCU, M. 737 / Pl: *~uri* / E: nct] (Rar) Tip de navă fluvială nedefinită mai îndeaproape.

navtichie *sf* [At: GRECEANU, Î. 137/9 / Pl: *~ii* / E: ngr **ναυτική**] (Îvr) Nautică (2).

naz¹ *sn* [At: LET². III, 283 / Pl: *~uri* / E: tc ***naz***] (Mpl) **1** Gest, comportament, atitudine etc. de om răsfățat Si: *fandoseală, nazuri, sclifoseală*. **2** Gust schimbător. **3** Dorință sau pretenție nechibzuită. **4** Capriciu. **5** (Îe) **A face ~uri** (sau, rar, **~**) A se comporta ca un om răsfățat, cu pretenții schimbătoare sau nechibzuite Si: *a se fandosi*. **6** (Îae) A refuza ceva în mod afectat.

naz²- *ec* vz ***nazo-***

nazal, ~ă [At: HELIADE, O. II, 373 / V: (înv) ***~sal*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nasal***] **1** *a* Care ține de nas¹ (1). **2** *a* Privitor la nas (1). **3** *a* Al nasului¹ (1). **4** *a* (Fam; d. voce, sunete) Care are un timbru specific prin emiterea aerului expirat parțial sau exclusiv pe nas¹ (1) Si: (îvr) *naziliar* (1). **5** *a* (Pex; d. timbru, rezonanță) Caracteristic pentru vocea sau pentru sunetele emise pe nas¹ (1) Si: (îvr) *naziliar* (2). **6** *sf* (Spc) Sunet nazal (4). **7** *sf* (Spc) Consoană nazală (4). **8** *sf* (Înv) Armătură a coifului care apără nasul.

nazalitate *sfs* [At: LM / E: fr ***nasalité***] (Fam) Particularitate a unui sunet de a fi pronunțat cu timbru nazal (4).

nazaliza *v* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~zez* / E: fr ***nasaliser***] **1** *vt* (Fon) A da unui sunet caracter nazal (4). **2-3** *vtr* A (se) transforma în sunet nazal (4). **4-5** *vtrp* (Rar) A (se) pronunța nazal (3).

nazalizare *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 69 / Pl: *~zări* / E: ***nazaliza***] **1** Transformare a unui sunet în unul nazal (4). **2** Pronunțare nazală (4) a unui sunet.

nazalizat, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 69 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nazaliza***] **1** (Fon; d. sunet) Care a devenit nazal (4). **2** (Fon; d. sunete) Care se pronunță nazal (4). **3** (Rar; d. voce) Nazal (4).

nazar¹ *sn* [At: CANTA, ap. LET.² III, 256 / Pl: *~uri* / E: tc ***nazar***] (Înv) **1** Favoare. **2** Milă¹. **3** (Îe) **A avea** (pe cineva) **la ~** A acorda cuiva protecție. **4** (Îae) A avea pe cineva în grație. **5** (Îe) **A ajunge la ~ul cuiva** A obține bunăvoința cuiva. **6** (Îe) **A scoate** (pe cineva) **de la ~** A dizgrația pe cineva.

nazar² *sn* vz ***năzar***

nazareanin, ~ă *a* [At: COD. VOR. 40/7 / Pl: *~i, ~e* / E: slv **назаранинъ**] (Înv) **1-4** Nazarinean (7-8).

nazareeni *smp* [At: DN³ / P: *~re-eni* / E: fr ***nazaréens***] **1** Denumire dată de evrei primilor creștini. **2** Adepți ai sectei de fanatici creștini din Ungaria din sec. XIX. **3** Grup de pictori germani stabiliți la Roma la începutul sec. XIX, care se inspirau din idealismul naiv al primilor italieni.

nazaret *sn* [At: ȘIO II_1, 271 / V: ***~zi~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***nazaret***] (Înv) **1** Supraveghere. **2** Îngrijire. **3** Grijă.

nazarinean, ~ă [At: GCR I, 230/9 / V: (reg) ***nază~*** / Pl: *~eni, ~ene* / E: ns cf slv **назаранинъ**] **1-2** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația

de bază a orașului Nazaret. 3-4 *smf, a* (Persoană) care era originară din Nazaret. 5 *smp* Locuitor al Nazaretului Si: *nazaritean*. 6 *smf* (Ban) Sectar. 7-8 *a* Care aparținea (orașului Nazaret sau) nazarinenilor (5) Si: (rar) *nazaritean*, (înv) *nazareanin* (1-2), *nazarinesc* (1-2). 9-10 *a* Privitor (la Nazaret sau) la nazarineni (5) Si: (înv) *nazareanin* (1-2), *nazarinesc* (3-4).

nazarinesc, ~ească *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ești, ~e* / E: ***nazarinean*** css] 1-4 Nazarinean (7-10).

nazarlâc *sn* [At: IORGA, S. D. VI, 204 / Pl: *~uri* / E: tc ***nazerlek***] (Înv) 1 Îngrijire. 2 Supraveghere. 3 Grijă.

nazăr *sm* vz ***nazâr***

nazărie *sf* vz ***nazirie***

nazâr *sm* [At: ȘIO II_1, 271 / V: (înv) ***~zăr, ~zir*** / Pl: *~i* / E: tc ***nazer***] (Înv) 1 Înalt funcționar turc, șef al unui departament în guvernul Imperiului Otoman. 2 Comandant sau administrator al unei cetăți turcești de pe malul Dunării. 3 Guvernator turc al unui oraș. 4 Slujbaș de rang superior în administrația țărilor române. 5 Căpetenie peste vătafii plaiurilor. 6 Supraveghetor. 7 Administrator. 8 Vătaf de țigani domnești.

nazdraven, ~ă *a* vz ***năzdrăvan***

nazdrăvan, ~ă *a* vz ***năzdrăvan***

nazifascism *sns* [At: DN[3] / E: it ***nazifascismo***] Uniune între nazismul german și fascismul italian, intervenită în ultima parte a celui de-al doilea război mondial.

nazifascist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***nazifascista***] 1 *smf* Adept al nazifascismului. 2 *a* Care aparține nazifascismului. 3 *a* Referitor la nazifascism. 4 *a* Propriu nazifascismului.

nazifica *vt* [At: DN[3] / Pzi: *nazific* / E: it ***nazificare***] A da un caracter nazist.

nazificare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~cări* / E: ***nazifica***] Conferire a unui caracter nazist.

naziliar, ~ă *a* [At: CALENDAR (1858), 29/10 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nasillard***] (Îvr) 1-2 Nazal (4-5).

nazir[1] *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***nazire***] 1 Curte regală a Persiei. 2 Șef al unui departament bizantin.

nazir[2] *sm* vz ***nazâr***

naziret *sn* vz ***nazaret***

nazirie *sf* [At: (a. 1814) URICARIUL, I, 202 / V: ***~ză~*** / Pl: *~ii* / E: ***nazir*** + *-ie*] (Înv) 1 Supraveghere. 2 Pază. 3 Grijă. 4-7 Funcție de nazâr (4-7).

nazirliu, ~ie *a* [At: ZILOT, ap. ȘIO II_1, 271 / Pl: *~i* / E: tc ***nazirli***] (Îvr; d. oameni) Cu vază Si: *stimat*.

nazism *sns* [At: SCL 1963, 14 / V: (rar) ***~țism*** / E: fr ***nazisme***, ger ***Nazismus***] Național-socialism.

nazist, ~ă [At: STANCU, R. A. IV, 76 / Pl: *~iști, ~e* / V: (rar) ***~țist*** / E: ***nazism*** css] 1 *a* Care aparține nazismului. 2 *a* Privitor la nazism. 3-4 *smf* (Adept sau) membru al Partidului Național-Socialist German creat de Hitler.

nazlâu *am* [At: ALR I, 1557/679 / Pl: *~âi* / E: tc ***nazle***] (Dob) Mofturos la mâncare.

nazo- [At: DN[3] / V: ***naz-*** / E: fr ***nazo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1-2 (Referitor la) nas.

nazofaringian, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***nasofaryngien***] Referitor la nas și la faringe.

nă *av* vz ***nu***

năbădaică *sf* [At: RUSSO, S. 103 / V: ***~pă~*** / Pl: *~dăici, ~dăice* / E: *năbădaie* + *-că*] (Reg; mpl) 1 Năbădaie (3). 2 Acces de furie. 3 Capricii.

năbădaie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~dăi* / E: nct] (Pop; mpl) 1 (Med) Epilepsie. 2 (Pex) Criză epileptică Si: (pop) *pandalie*. 3 (Pex) Duh rău despre care se crede că ar provoca epilepsia Si: (reg) *năbădaică* (1). 4 (Fam) Accces de furie. 5 (Îe) **A băga în ~dăi** A speria. 6 (Îae) A face pe cineva să-și piardă calmul, stăpânirea de sine Si: *a înnebuni, a zăpăci*. 7 (Reg; lpl) Capricii. 8 (Îla) **Cu ~dăi** Temperamentos.

năbădăi *vr* [At: CARAGIALE, S. 421 / Pzi 3: *~iește* / E: ***năbădaie***] (Rar; d. animale) A manifesta neastâmpăr Si: *a se agita, a se frământa*.

năbădăios, ~oasă [At: GORJAN, H. I, 54/22 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***năbădaie*** + *-os*] (Pop) 1-2 *smf, a* (Reg) (Om) bolnav de epilepsie. 3-4 *smf a* (Fam) (Persoană) isterică. 5-6 *smf, a* (Persoană) nebună. 7-8 *smf, a* (Om) iute la mânie. 9-10 *smf, a* (Om) supărăcios. 11-12 *smf, a* (Om) capricios. 13 *a* Înfocat. 14 *a* Aprig. 15 *a* Care se ține de năzbâtii Si: *nebunatic*. 16 *a* (D. animale) Nărăvaș (1). 17 *a* (D. animale) Sălbatic. 18 *av* (Rar) Cu lăcomie.

năbădi[1] *vt* [At: CHIRIȚESCU, GR. 252 / Pzi: *~desc* / E: nct] (Nob) A înălbi pânza.

năbădi[2] *v* vz ***năvădi***

năbărgeag *a* vz ***năbârgeac***

năbărî *vi* [At: CAMILAR, N. II, 332 / V: ***~bo~*** / Pzi: *~răsc* / E: ns cf *năboi*[3], *tăbărî*] (Reg) 1 A invada. 2 A asalta.

năbăsăditor, ~oare *a* [At: ALR I, 1573/298 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***băsădi*** + *-tor*] (Reg) 1 Tăcut. 2 Morocănos.

năbârgeac *sm, am* [At: PAMFILE, A. R. 252 / V: ***~bărgeag, ~vâr~*** / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1-2 (Om) prost. 3-4 (Om) bleg.

năbârna *av* [At: PAMFILE, J. II, 156 / V: ***~vâr~*** / E: ns cf *năbărî*] (Reg) 1 (Îe) **A da ~** A intra nepoftit. 2 (Îae) A da buzna.

năbet *av* [At: PLOPȘOR, V. O. 11 / E: nct] (Olt; îlav) **De ~** Fără încetare Si: *mereu*.

năbia *vr* [At: GREGORIAN, CL. 60 / V: ***ne~*** / P: *~bi-a* / Pzi: *~iez* / E: srb ***nabijati***] (Trs) 1 (Îf *nebia*) A-și mări volumul sau a se umfla când este băgat în apă. 2 A se sătura de ceva Si: *a se îngrețoșa*.

năblaznic, ~ă *a* vz ***nâbleznic***

năblăznic, ~ă *a* vz ***nâbleznic***

năblăznicie *sf* vz ***nâbleznicie***

nâbleaznic, ~ă *a* vz ***nebleznic***

năbleg, ~eagă *a* vz ***năvleg***

nâbleznic, ~ă *a* vz ***nebleznic***

năboaică *sf* [At: H XII, 19 / Pl: *~ice* / E: cf *năboi*[2]] (Reg) 1 Ciocan folosit de dogari. 2 Unealtă nedefinită mai îndeaproape, folosită la vie.

năboi[1] *sn* [At: N. COSTIN, L. 54 / V: ***na~, ne~*** / Pl: *~uri, ~oaie* / E: cf srb *naboj*] 1 (Îrg) Puhoi provocat de umflarea apelor primăvara. 2 (Mun) Ceată. 3 (Rar) Lipsă de aer.

năboi[2] *sn* [At: DLR / Pl: *~oaie* / E: cf *naboinic*] (Reg) Pană de lemn groasă și mare, cu care se despică butucii.

năboi[3] *v* [At: CREANGĂ, A. 24 / Pzi: *~esc* / E: ***năboi***[1]] (Reg) 1-2 *vir* (D. ape) A ieși de sub gheață când se încălzește vremea Si: *a se revărsa*. 3 *vt* A acoperi. 4 *vi* (D. ființe) A se năpusti asupra cuiva sau a ceva. 5 *vr* A transpira. 6 *vi* (D. plug) A se împotmoli.

năboială *sf* [At: DDRF / Pl: *~ieli* / E: ***năboi***[3] + *-eală*] (Reg) Torent format de o apă revărsată.

năboire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***năboi***[3]] (Reg) 1 Revărsare a unei ape. 2 Acoperire. 3 Năpustire asupra cuiva sau a ceva. 4 Transpirație. 5 Împotmolire a unui plug.

năboit, ~ă *a* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năboi***[3]] (Olt; d. oameni) Transpirat.

năboitură *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***năboi***[3] + *-tură*] (Reg) Loc inundat de ape și plin de mâl.

năbolnic *sn* vz ***năbonic***

năbonic *sn* [At: H XVIII, 175 / V: ***~bol~*** / Pl: ? / E: cf *năboi*[2], *năboinic*] (Ban) Instrument de lemn, având forma unui cuțit, cu care se bate cânepa.

năborî *v* vz ***năbărî***

năbravnică *sf* vz ***dumbravnic***

năbrăvală *sf* [At: SCL 1963, 15 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Boală de splină la oi.

năbuc *sn* [At: NOM. MIN. I, 380 / V: ***nu~*** / Pl: ? / E: ger ***Nubuk***] Piele de bovine de culoare deschisă, cu aspect mat, catifelat, imitând pielea de antilopă.

năbuhală *sf* vz ***năbușeală***

năbui *v* vz ***năboi***[3]

năbun, ~ă *smf, a* vz ***nebun***

năbușeală *sf* [At: CANTEMIR, HR. 154 / V: (reg) **~bulia~** / Pl: *~șeli* / E: ***năbuși*** + *-eală*] 1 (Înv) Năvălire. 2 (Pop) Zăpușeală. 3 (Reg) Transpirație. 4 (Reg) Astm.

năbuși [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 15/9 / V: (înv) ***ne~*** / Pzi: *~șesc* / E: cf srb *nabuπiti*] (Îvp) 1 *vi* (Udp „în", „pe", „asupra", „spre") A năvăli (1). 2 *vt* A umple. 3 *vi* (D. lichide) A țâșni dintr-un loc strâmt și închis. 4 *vt* (D. sânge, lacrimi) A podidi. 5 *vt* A sufoca. 6 *vt* A stinge focul. 7 (Fig) A împiedica dezvoltarea, cursul sau manifestarea unei acțiuni, a unui proces, sentiment etc. Si: *a frâna, a inhiba*. 8 *vt* A face să nu se simtă, să nu se vadă sau să se audă. 9 *vi* (D. ape) A se revărsa. 10 *vi* (Pex; d. ape) A inunda.

năbușire *sf* [At: HELIADE, O. II, 352 / Pl: *~ri* / E: ***năbuși***] (Îvp) 1 Năvălire. 2 Umplere. 3 Țâșnire a apei dintr-un loc strâmt și închis. 4 Sufocare. 5 Stingere a focului. 6 Reprimare a unei acțiuni, proces sau sentiment. 7 Revărsare. 8 Inundație.

năbușit, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năbuși***] 1 (Îvp) Năvălit. 2 (Îvp) Umplut. 3 (Îvp; d. apă) Care țâșnește dintr-un loc strâmt. 4 (Îvp) Sufocat. 5 (D. foc) Stins. 6 (Îvp; d. o acțiune, un proces, un sentiment) Reprimat. 7 (Reg; d. alimente) Înnăbușit.

năbușitor, ~oare *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 19 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năbuși*** + *-tor*] (Rar) Sufocant.

năbușitură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 374 / Pl: *~ri* / E: ***năbuși*** + *-tură*] (Îvr) Invazie.

năbuzna *av* [At: SADOVEANU, O. V, 478 / E: ***buzna***] (Reg; îlv) **A da ~** A năvăli.

năcaz *sn* vz ***necaz***

năcădău *sm* [At: DLR / Pl: *~ăi* / E: ns cf *nacabău, măgădău*] (Reg) 1 Aluat care nu s-a copt bine și a rămas cleios. 2 Bărbat prostănac și bleg.

năcăfală *sf* vz ***nafaca***

năcăfiu *sm* [At: L. ROM. 1959, nr. 3, 66 / Pl: *~ii* / E: ***nacafa*** + *-iu*] (Reg) Prost.

năcăire *av* vz ***nicăieri***

năcăirea *av* vz ***nicăieri***

năcăji *v* vz ***necăji***

năcăjie *sf* [At: ALR II, 3712/316 / Pl: *~ii* / E: ***năcăji*** + *-ie*] (Reg) Nenorocire (2).

năcăjit, ~ă *a* vz ***necăjit***

năcăruș *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Năclad (1).

năcăzât, ~ă *a* vz ***necăjit***

năcârcăli *vi* [At: COMAN, GL. / V: **~cârli** / Pzi: *~lesc* / E: cf *câscăli*] (Reg) A lucra fără tragere de inimă.

năcârcălit, ~ă *a* [At: ARH. OLT. XXI, 270 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năcârcăli***] (Reg) 1 Rău îmbrăcat. 2 Murdar.

năcârcoață *sf* [At: LEXIC REG. 49 / Pl: *~țe* / E: ns cf *năcorcoață*] (Reg) Femeie pisăloagă.

năcârdie *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Situație neplăcută, care provoacă încurcături și neînțelegeri.

năcârli *v* vz ***năcârcăli***

năcia *vt* [At: PAȘCA, GL. / P: *~ci-a* / Pzi: *~iez* / E: ns cf *nacița*] (Reg) A broda modele, cusături etc. pe o pânză de casă.

năciat, ~ă [At: PAȘCA, GL. / P: *~ci-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***năcia***] (Reg) 1 *a* (D. pânză) Brodat. 2 *sn* Broderie.

năclad *sn* [At: DDRF/ V: *~az*, ***na~, ne~, no~*** / Pl: *~uri, ~azuri*, (rar, *sm*) *~azi* / E: slv **накладъ** „camătă"] 1 (Pop) Butuc gros de lemn, care servește ca suport pentru lemnele din vatră sau se așează la marginea focului pentru ca, aprinzându-se cu încetul, să întrețină focul multă vreme Si: (reg) *năcăruș*. 2 (Reg; pex) Fiecare dintre pietrele, lespezile sau suporturile de fier care se așază pe vatră, sub lemne, pentru a asigura tirajul. 3 (Mar) Scorbură de copac. 4 (Pop) Grindă de stejar care se așează la baza unei construcții de lemn, sub o stivă de scânduri, sub fundul unei căzi etc., spre a servi ca suport și a feri de umezeală. 5 (Reg; fig) Greutate sufletească.

năcladă *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***na~*** / Pl: *~de* / E: cf *cladă*, slv **накладати**] 1 (Înv) Grămadă mare de lemne pregătite pentru foc. 2 (Mol) Grămadă mare de lucruri în dezordine. 3 (Reg) Insulă mică plutitoare, formată din stuf, ierburi, rizomi, rădăcini de arbori etc. intrate în putrefacție și amestecate cu nămol Si: *plavie*.

năclai *s* vz ***năclaie***

năclaie *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: **~clai** / Pl: ? / E: cf *năclăi*] 1 (Mun) Untură multă. 2 (Reg) Căldură mare.

năclare *sp* [At: PRIBEAGUL, P. R. 60 / E: mg ***nyakló***] (Trs) Grumăzar la ham.

năclaz *sn* vz ***năclad***

năclădos, ~oasă *a* vz ***năclăios***

năclăi *v* [At: LB / V: (rar; cscj) **~ia** / Pzi: *~esc* / E: bg **наклея**] 1-2 *vtr* A (se) acoperi cu substanțe unsuroase, cleioase, murdare. 3-4 *vtr* (Pex) A (se) murdări. 5-6 *vtr* A (se) unge peste măsură. 7 *vr* (Reg; d. alimente, mâncare) A se slei. 8 *vr* (Rar; d. sânge) A se închega. 9 (Mun) A se sufoca de prea multă căldură Si: *a se înăbuși*.

năclăia *v* vz ***năclăi***

năclăială *sf* [At: PAMFILE, J. II, 156 / P: *~clă-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***năclăi*** + *-eală*] 1 Năclăire (1). 2 (Ccr) Substanță grasă, cleioasă, murdară, care năclăiește (1). 3 Stare de murdărie datorată năclăirii (2).

năclăios, ~oasă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 147 / P: *~clă-ios* / V: (reg) **~ădos, ~clei~** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***năclăi*** + *-os*] (Rar) Năclăit (1).

năclăire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***năclăi***] 1 Îmbibare cu o substanță groasă, cleioasă, murdară Si: *năclăială* (1). 2 (Pex) Murdărire. 3 Ungere peste măsură. 4 Alterare a alimentelor. 5 Coagulare a sângelui. 6 (Mun) Înăbușire din cauza căldurii.

năclăit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 187 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năclăi***] 1 Acoperit cu o substanță unsuroasă, cleioasă, murdară Si: *năclăios*. 2 (Pex) Murdar. 3 Uns peste măsură. 4 (D. alimente, mâncare) Alterat. 5 (D. sânge) Coagulat.

năcleios, ~oasă *a* vz ***năclăios***

năcmi *v* vz ***năimi***

năcorcoață *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~țe* / E: ns cf *năcârcoață*] (Olt) Stricăciune.

năcota *sf* [At: ALR I, 1910/850 / Pl: *~țele* / E: nct] (Bot; reg) Bujor (*Paeonia officinalis*).

năcovală *sf* vz ***nicovală***

năcovalmă *sf* vz ***nicovală***

năcovalnă *sf* vz ***nicovală***

năcovană *sf* vz ***nicovală***

năcoveală *sf* vz ***nicovală***

năcoveană *sf* vz ***nicovală***

năcovelniță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: bg **наковалница**] (Reg) Nicovală (1).

năcrădea *sf* [At: ȘEZ. XV, 90 / Pl: *~ele* / E: nct] (Buc) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

năcrăvălău *sn* [At: LEX. MARS. 116 / V: ***necraval~, nec~*** / Pl: *~laie* / E: mg ***nyakravaló***] (Trs; mgm) 1 Legătură de gât. 2 (Spc) Fular. 3 Cravată.

năcreală *sf* vz ***înăcreală***

năcri *v* vz ***înăcri***

năcrire *sf* vz ***înăcrire***

năcrit *sn* vz ***înăcrit***

năcritor, ~oare *a* vz ***înăcritor***

năcubi *v* vz ***năgubi***

nădarea *sf* vz ***neagă***

nădaz *sn* vz ***nadaz***

nădăi [At: PSALT. HUR. 30ᵛ/2 / V: (reg) **~dâi, ~dui** / Pzi: *~esc*, (reg) *nădăi* / E: slv **надѣꙗти сѧ**] 1 *vr* (Îrg) A spera. 2 *vr* (Îrg) A se încrede în... 3 *vt* (Îrg) A se aștepta la ceva Si: *a presimți*. 4 *vt* (Îrg) A aștepta pe cineva. 5 *vt* (Pop) A nu crede ceva. 6 *vr* (Reg) A-și da seama. 7 *vr* (Reg) A se încumeta. 8 *vr* (Reg) A se răzgândi.

nădăire *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ri* / E: ***nădăi***] **1** (Înv) Speranță. **2** (Îdt) Presimțire. **3** (Rar) Instabilitate. **4** (Înv) Dumirire. **5** (Îrg) Așteptare. **6** (Reg) Încumetare. **7** (Reg) Răzgândire.

nădăit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 66 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nădăi***] (Reg) Neașteptat.

nădăjdui [At: PSALT. HUR. 51r/25 / V: (înv) ***~dej~, nedejdiui, nedej~, nedejdui*** / Pzi: *~esc* / E: ***nădejde*** + *-ui*] **1** *vi* (Înv; udp „spre", „pre", „la") A se îndrepta cu încredere spre cineva sau ceva Si: (înv) *a năzui*. **2** *vi* A se adresa cuiva cu speranța de a obține ajutor, adăpost, îndurare etc. **3** A tinde stăruitor către ceva Si: *a năzui, a râvni, a ținti*. **4** (Înv; udp „în") A-și pune speranța în... **5** A se încrede în... **6** A avea convingerea că dorințele sunt realizabile sau se vor îndeplini Si: *a spera*.

nădăjduință *sf* [At: CORESI, L. 234/8 / V: ***nădejdi~*** / Pl: *~țe* / E: ***nădăjdui*** + *-ință*] (Înv) Nădejde (1).

nădăjduire *sf* [At: CORESI, L. 234/9 / Pl: *~ri* / E: ***nădăjdui***] (Asr) **1** Rugăminte adresată cuiva pentru a primi adăpost, îndurare, ajutor etc. **2** Speranță.

nădăjduitor, ~oare *smf, a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nădăjdui*** + *-tor*] (Îdt) **1-2** (Persoană) care așteaptă cu încredere împlinirea unei dorințe, a unei promisiuni.

nădălcuță *sf* [At: MARIAN, D. 130 / Pl: *~țe* / E: cf *modâlcă*] (Într-un descântec) Umflătură mică sub piele sau pe alte părți ale corpului.

nădăniță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: cf *nadă*[1]] (Reg) Meșă de păr fals pe care fetele o adaugă la cozi.

nădărău *sm* [At: A II, 8 / Pl: *~ăi* / E: ***neder*** + *-ău*] (Reg) Burlac.

nădărî *vrr* [At: REV. CRIT. III, 157 / Pzi: *~răsc* / E: ns cf *mădări*] (Trs) A întreține relații de dragoste cu cineva.

nădășli *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A căuta să afle o taină.

nădăfică *sf* [At: ALR I, 1952/792 / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Barba-ursului (*Equisetum arvense*).

nădâi *v* vz ***nădăi***

nădâlcă *sf* vz ***modâlcă***

nădeală *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~eli* / E: ***nădi*** + *-eală*] (Înv) Înnădire.

nădejde *sf* [At: PSALT. HUR. 51r/17 / V: (îrg) ***ne~,*** (reg) ***ni~*** / Pl: (rar) *~di* / E: slv **надежда**] **1** (Lsg) Credință că ceea ce face sau dorește cineva este realizabil Si: *speranță*, (înv) *nădăjduință*. **2** (Bis; spc) Una dintre cele trei virtuți teologice. **3** (Îlv) **A trage ~ (de la cineva)** sau (rar) **a se da ~dii** A spera. **4** (Îe) **A trage ~ (de cineva)** sau **a-i trage (cuiva) ~** A spera să revadă o ființă iubită. **5** (Îae) A spera să aibă aproape pe cineva. **6** (Spc; îae) A spera să ia în căsătorie o ființă iubită. **7** (Îae) A spera să aibă copii. **8** (Reg; îe) **E ~ să...** (sau **de...**) Este posibil. **9** (Rar; îlav) **În ~a...** În speranța... **10** (Rar; îal) Bazându-se pe... **11** (Îe) **A fi slabă ~** sau, înv, **~ slabă (să...** sau **de...)** A avea prea puțină încredere sau speranță în ceva. **12** (Îlav) **Slabă ~** Puțin probabil. **13** (Îal) Nesigur (1). **14** (Îe) **A(-și) lua ~a (de...** sau **de la...**, reg, **despre...)** A nu mai avea nici o speranță. **15** (Îae) A renunța. **16** Încredere în sprijinul sau în ajutorul cuiva sau a ceva. **17** Certitudine că ceva sau cineva va fi favorabil sau de ajutor. **18** (Îla) **De ~** În care poți avea toată încrederea. **19** (Îlav) **De** (sau **cu**) **~** Așa cum trebuie. **20** (Îal) Foarte bine. **21** (Îal) Solid. **22** (Îal) Temeinic. **23** (Îe) **A avea ~** (sau **a-și pune ~a**) **în...** (sau **la..., pe...**, înv, **către..., pre..., spre...**) A se bizui pe cineva sau pe ceva. **24** (Îae) A se încrede în... **25** (Îe) **A se lăsa în ~a cuiva** A se bizui pe... **26** (Ccr) Fapt care dă încrederea sau certitudinea că se va realiza dorința cuiva.

nădejdui *v* vz ***nădăjdui***

nădi [At: MUSTE, ap. LET. III, 65/24 / Pzi: *~desc* / E: bg **надя**] **1** *vt* (Îrg) A pune o nadă[1] Si: *a înnădi*. **2** *vt* (Îrg; îe) **A ~ din tei curmei** A fi foarte sărac. **3** *vt* (Îrg; îae) A o duce foarte greu. **4** *vt* (Înv; fig; prt) A adăuga. **5** *vr* (Îvr; d. oameni) A se alătura. **6** *vr* (Îrg) A se obișnui să vină mereu undeva sau la ceva Si: (pop) *a se înnădi*, (reg) *a se nadali*. **7** *vr* (Mun) A se obrăznici. **8** *vr* (Mun) A se încinge la ceartă sau la bătaie.

năditură *sf* [At: CHEST. II, 125/1 / Pl: *~ri* / E: ***nădi*** + *-tură*] (Reg) Înnăditură.

nădlab *sm* vz ***nahlap***

nădrag *sm* [At: (a. 1589) CUV. D. BĂTR. I, 258 / V: (înv) ***~ă*** *sf*, (îrg) ***nadrag*** / Pl: *~agi* / E: slv **надраги**, mg ***nadrág***] **1** (Pop; mpl) Pantaloni țărănești Si: (reg) *cioareci, ițari*. **2** (Fam; pgn) Pantaloni. **3** (Pop; îlv) **A-i scutura (cuiva) ~ul de praf** A bate. **4** (Bot; îc) **~u-țiganului** Jale (*Salvia officinalis*). **5** (Irn; lpl) Pantaloni prea largi. **6** (Pop; lpl) Izmene.

nădragă *sf* vz ***nădrag***

nădrăgar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / Pl: *~i* / E: ***nădrag*** + *-ar*] (Iuz) **1** (Dep) Termen folosit de țărani pentru a desemna un orășean care purta pantaloni după moda apuseană Si: *pantalonar*. **2** (Pex) Orășean.

nădrăgel *sm* [At: ANON. CAR / Pl: *~ei* / E: ***nădrag*** + *-el*] **1-4** (Pop; mpl; șhp) Nădrag (**1-2**) (mic).

nădrăgilă *sms* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***nădrag*** + *-ilă*] **1** (Îdt; gmț) Epitet dat unui băiat care începe să poarte pantaloni lungi. **2** (Olt; dep) Țărănoi.

nădrăgoi *smi* [At: CIAUȘANU, V. 181 / E: ***nădrag*** + *-oi*] (Dep) **1** Pantaloni mari. **2** (Olt) Țărănoi.

nădrăgulă *sf* [At: COTEANU, PL. 16 / Pl: *~le* / E: mg ***nadragulya***] (Bot; reg) Mătrăgună (*Atropa belladonna*).

nădrăguț *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: ***nădrag*** + *-uț*] **1-2** (Pop; șhp) Pantalon (mic).

năduf *sn* [At: VARLAAM, C. 320 / V: (îrg) ***năduh, năduv***, (îrg) ***naduv*** / Pl: *~uri* / E: slv ***надоухъ**] **1** (Pop) Senzație de greutate în respirație, care constituie simptomul mai multor boli Si: *dispnee, sufocare* (pop), *înecăciune*. **2** (Med; spc) Astm. **3** (Mdv; reg) Emfizem pulmonar la cai. **4** (Pop) Căldură mare, înnăbușitoare Si: *arșiță, caniculă*, (pop) *nădușeală* (**2**), *zăduf, zăpușeală*. **5** Aer înnăbușitor, viciat, insuficient. **6** Senzație pe care o simte cineva când sunt călduri mari sau aer viciat, insuficient. **7** (Reg) Sudoare. **8** (Pfm) Supărare. **9** (Pfm) Ciudă. **10** (Pfm) Enervare. **11** (Pfm) Mânie. **12** (Îe) **A-și vărsa ~ul (pe cineva)** A-și manifesta supărarea față de cineva.

nădufos, ~oasă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***năduf*** + *-os*] (Îdt) **1** (D. oameni) Astmatic. **2** (D. aer) Înnăbușitor. **3** (D. aer) Viciat. **4** (D. vreme) Prea caldă.

năduh *sn* vz ***năduf***

năduhală *sf* vz ***nădușeală***

nădui *v* vz ***nădăi***

năduleală *sf* [At: PONTBRIANT / Pl: *~eli* / E: ***năduli*** + *-eală*] **1-2** (Reg) Năpustire (**1-2**). **3** Dorință. **4** Aspirație.

năduli [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1** *vi* (Îrg) A năvăli (**1**). **2** *vti* (Reg) A năzui (**3**). **3** *vi* (Ban) A fi lacom la mâncare. **4** *vi* (Ban) A mânca mult și cu poftă.

nădulire *sf* [At: PONTBRIANT / Pl: *~ri* / E: ***năduli***] **1** (Îrg) Năvălire (**1**). **2** (Reg) Năzuință (**2**). **3** (Reg) Râvnă.

nădulitor, ~oare *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năduli*** + *-tor*] (Reg) Care aspiră la ceva.

nădurar *sn* vz ***nodurar***

năduri *vi* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi 3: *~reşte* / E: nct] (Îvr) A năluci (**1**).

năduşeală *sf* [At: M. COSTIN, O. 270 / V: (reg) ***~uhală*** / Pl: *~eli*, (reg) *~ele* / E: ***năduși*** + *-eală*] **1** Secretare prin pori a unei substanțe lichide cu o compoziție asemănătoare urinei. **2** (Ccr) Substanță lichidă secretată prin pori de glandele sudoripare, cu o compoziție asemănătoare cu a urinei Si: *sudoare, transpirație*, (reg) *năbușeală* (**3**), *năduf* (**7**). **3** (Îe) **A-l trece (a-l cuprinde) (toate) ~elile** A transpira abundent din cauza căldurii, a efortului fizic, a emoției, a spaimei etc. **4** (Pex; îae) A depune mari eforturi. **5** (Pex; îae) A avea mari emoții. **6** (Fig; lpl) Tensiune nervoasă provocată de un efort susținut sau de o emoție puternică. **7** Căldură mare, înnăbușitoare Si: *arșiță, caniculă, năbușeală* (**2**), *zăduf, zăpușeală*, (pop) *năduf* (**4**). **8** Aer înnăbușitor, viciat, insuficient. **9** Senzație pe care o simte cineva când sunt călduri mari sau când aerul este viciat sau insuficient. **10** (Îrg) Afecțiune patologică, la oameni și la animale, care afectează respirația. **11** (Pgn) Greutate de a respira. **12** (Spc) Astm.

năduși [At: PRAV. 85 / Pzi: *~șesc* / E: bg **надуша**] **1** *vi* (Fșa) A secreta prin pori o substanță lichidă cu o compoziție asemănătoare urinei Si: *a asuda, a transpira*. **2** *vt* (Îvp) A sufoca. **3** *vr* A muri prin sufocare. **4** *vt* (Reg) A bate pe înfundate. **5** *vt* (Înv; fig) A asupri. **6** *vr* (Îvr; fig) A se dezgusta. **7** *vt* A regreta. **8** *vr* A se căi.

nădușire [At: HELIADE, O. II, 352 / Pl: *~ri* / E: ***năduși***] **1** Transpirație. **2** (Îvr) Sufocare. **3** (Pex) Moarte prin sufocare. **4** (Înv; fig) Asuprire. **5** (Îvr; fig) Dezgust. **6** Regret.

nădușit, ~ă *a* [At: MAIOR, P. 124/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năduși***] **1** Transpirat. **2-3** (Îvp) (Aproape) sufocat. **4** (Rar) Care fierbe în abur, bine acoperit Si: *înnăbușit*.

nădușitor, ~oare *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 291 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năduși*** + *-tor*] (Pop) Sufocant.

năduv *sn* vz ***năduf***

năfăcăi *v* vz ***năfâcâi***

năfăcâi *v* vz ***năfâcâi***

năfâc *i* [At: COMAN, GL. / E: fo] (Reg) Cuvânt care sugerează mersul greoi prin noroi sau prin zăpadă.

năfâcâi *vi* [At: COMAN, GL. / V: ***năfăcâi, năfăcăi*** / Pzi: *năfâcâi* / E: ***năfâc*** + *-îi*] A merge greu prin noroi sau prin zăpadă.

năfericat, ~ă *a* vz ***neferecat***

năfericire *sf* vz ***nefericire***

năfiricat, ~ă *a* vz ***neferecat***

năflâteț *a* vz ***nătăfleț***

năflete *a* vz ***nătăfleț***

năfletec *a* vz ***nătăfleț***

năframă *sf* [At: M. COSTIN, ap. GCR I, 196/10 / V: ***maramă***, (înv) ***măhreme*** *sfp*, (reg) ***mahramă, malamă, măframă, măhramă, măramă, mărhamă, neframă, năhramă, naramă*** / Pl: *~me, năfrămi* / E: tc ***mahrama***] **1** Bucată de țesătură de in, cânepă, bumbac, borangic etc., de obicei împodobită cu cusături, folosită mai ales de femei, pentru a-și acoperi capul. **2** (Spc) Fâșie lungă de borangic cu care își acoperă capul femeile de la țară, lăsând capetele să atârne până aproape de pământ. **3** (Spc) Văl de mireasă. **4** (Îlv) **A-și pune ~** A se mărita. **5** Bucată de pânză tivită, care nu depășește dimensiunile unui ștergar și care se folosește ca batistă, șervet, ștergar, ca podoabă etc. **6** (Trs; îs) ~ *de credință* Batistă pe care o dă fata logodnicului ei. **7** (Trs; îs) *~a mirelui* Batistă pe care o primește mirele de la soacra mică Si: (reg) *pinteu*. **8** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **9** (Reg; art.) Melodie după care se execută năframa (**8**).

năfrămea *sf* [At: GR. S. VI, 120 / Pl: *~ele* / E: ***năframă*** + *-ea*] **1-6** (Reg; șhp) Năfrămioară (**1-6**)

năfrămioară *sf* [At: MAT. FOLK. I, 106 / V: ***maramioară, mărămioară*** / Pl: *~re* / E: ***năframă*** + *-ioară*] **1-6** (Reg; șhp) Năframă (**1-3**) (mică) Si: (reg) *năfrămea* (**1-6**), *năfrămiță* (**1-6**), (Mar) *năfrămucă* (**1-6**), *năfrămuță* (**1-6**).

năfrămiță *sf* [At: MARIAN, Î. 579 / V: ***mărămiță*** / Pl: *~țe* / E: ***năframă*** + *-iță*] **1-6** (Reg; șhp) Năfrămioară (**1-6**).

năfrămucă *sf* [At: BÎRLEA, C. P. 106 / Pl: *~uci* / E: ***năframă*** + *-ucă*] **1-6** (Mar; șhp) Năfrămioară (**1-6**).

năfrămuță *sf* [At: MARIAN, NU. 642 / V: ***maramuță, mărămuță*** / Pl: *~țe* / E: ***năframă*** + *-uță*] **1-6** (Reg; șhp) Năfrămioară (**1-6**). **7** (Reg) Batistă. **8** (Reg; îs) ~ *de grumazi* Cravată.

năfufână *sf* [At: COMAN, GL. / V: ***nefuf~*** / Pl: *~ne* / E: ns cf *fufă*] (Reg) Femeie proastă.

năfundos, ~oasă *a* [At: REV. CRIT. III, 162 / Pl: *~oși, ~oase* / E: de la ***fund***] (Trs) Adânc.

năfurar *s* [At: PAMFILE, S. V. 13 / Pl: nct / E: ***năfură*** + -ar] (Pop) Vas în care se ține anafura la biserică.

năfurică *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: ? / E: cf *nafură*] (Bot) Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina dreaptă și cu flori gălbui, dispuse în mici capitule aplecate în jos Si: (reg) *buruiană de țară, mălin, mătura-Maicii-Precesta, mătură-turcească, măturișcă, măturiță, pelinița* (*Artemisa annua*).

năgară *sf* [At: HASDEU, R. V. 25 / V: ***negară***, (pop) ***negare*** / Pl: *~re* / E: nct] **1** Plantă erbacee din familia gramineelor cu frunzele înguste și cu un spic cu fire lungi și aspre Si: (reg) *bucșău, iarba-curălei, păiuș, pănușiță, șușarcă* (*Stipa capillata*). **2** (Bot; reg) Colilie (*Stipa pennata*). **3** (Bot) Neghină (**1**) (*Agrostemma githago*). **4** (Reg) Grâu de primăvară. **5** (Reg) Strat de ierburi, frunziș, lemne putrezite de pe albia unor ape curgătoare mici.

năgăbui *smi, ai* [At: COMAN. GL. / E: nct] (Reg) **1-2** (Persoană) care încurcă lucrurile. **3-4** (Om) prost.

năgădaie *sf* [At: H XVI, 26 / Pl: *~dăi* / E: cf *măgăoaie*] (Olt) **1-2** Ființă (reală sau) imaginară care sperie prin înfățișarea ei Si: *arătare*.

năgăruș *sn* [At: ALECSANDRI, T. 216 / Pl: *~uri* / E: ***năgară*** + *-uș*] (Rar) Loc unde crește multă năgară (**1**).

năgăruță *sf* [At: ȘEZ. XV, 90 / Pl: *~țe* / E: ***năgară*** + *-uță*] (Reg) Specie de năgară (**1**) mică.

năgârcea *sm* [At: COMAN, GL. / V: ***~rci*** / Pl: nct / E: cf *năgârd, năgârlău*] (Reg) Om nătâng.

năgârci *sm* vz ***năgârcea***

năgârd *sm* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~rzi* / E: cf *năgârcea, năgârlău*] (Reg) Om prost.

năgârlău *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ăi* / E: cf *năgârcea, năgârd*] (Reg) Prost.

năglab *s* [At: A III, 7, 16 / V: ***nalab*** / Pl: nct / E: mg ***nyaláb***] (Trs) Sarcină de lemne, de fân etc.

năglac *sn* vz ***năglag***

năglad *sn* vz ***năglag***

năglag *sn* [At: CHEST. II, 86/223 / V: ***~lac, ~lad, ~laj*** / Pl: ? / E: cf *năglad*] (Trs; Buc) Pământ galben.

năglaj *sn* vz ***năglag***

năglam *av* [At: PLOPȘOR, C. 82 / E: nct] (Olt) În grabă Si: *iute, repede*.

năglăjos *am* [At: CHEST. IV, 61/244 / V: ***~grăgos*** / Pl: *~oși* / E: ***năglaj*** + *-os*] (Trs; d. pământ) Argilos.

năglad *s* [At: ALR I, 398/148 / Pl: nct / E: cf *glod*] (Reg) Noroi[1] (**1**).

năglugă *sf* [At: N. LEON, MED. 138 / Pl: ? / E: nct] (Med; reg) Emfizem pulmonar.

năgoțători *sm* vz ***negutător***

năgrabă *av* [At: CIAUȘIANU, V. 181 / E: ***năgrăbi***] (Olt; îe) **A da ~ pe...** A se năpusti asupra...

năgrăbi *vi* [At: CIAUȘIANU, R. SCUT. 81 / Pzi: *~besc* / E: bg **награбя**] (Olt) A se năpusti asupra cuiva.

năgrăgos *a* vz ***năglăjos***

năgubi *vi* [At: PAȘCA, GL. / V: ***năcu~*** / Pzi: 3 *~bește* / E: cf *nagubă*] (Reg; d. ape) A năpădi (**9**).

năgumen *sm* vz ***energumen***

năgustori *sm* vz ***negustor***

năguțutori *sm* vz ***negustor***

năhâcă *sf* [At: REV. CRIT. III, 162 / Pl: ? / E: nct] (Trs) Femeie leneșă.

nâhlap *sm* vz ***nahlap***

năhoadă [At: HODOȘ, C. 98 / V: ***~ată, năhod*** *sn*, ***năhot*** *sn*, ***năoată, naot*** *sn* / Pl: *~oade* / E: cf *nagodă*] **1** *sf* (Ban) Arătare. **2** *sf* (Pex) Monstru. **3** *sn* (Olt; îf *năot*) Grămadă mare de oameni, de vite în mișcare. **4** *sn* (Olt; îf *năot*) Forță copleșitoare care se mișcă amenințând.

năhoată *sf* vz ***năhoadă***

năhod *s* vz ***năhoadă***

năhor *am* [At: LB / V: ***năvor*** / Pl: *~i* / E: nct] (Îdt) Care are numai un testicul.

năhot *s* vz ***năhoadă***

năhramă *sf* vz ***năframă***

năhui, ~e *a* [At: REV. CRIT. III, 162 / V: ***năui*** / Pl: ~ / E: cf *tehui*] (Trs; Ban; d. oameni) Prost.

năhuiat, ~ă *a* [At: ALR II/I SN, 55 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***năhui***] (Reg; îs) *~ de cap* Nebun.
năhut *s* vz ***năut***
năhutiu, ~ie *a* vz ***năutiu***
năiaș *sm* [At: SCL 1963, 10 / Pl: *~i* / E: ***nai*** + *-aș*] (Reg) **1-2** Naist (**1-2**).
năibui *vt* [At: CIAUȘIANU, V. 181 / V: ***năbui*** / Pzi: *~esc* / E: ***naiba*** + *-ui*] (Olt) A drăcui.
năiem *sn* [At: VARLAAM, C. 390 / V: ***năim, naim*** / Pl: *~uri* / E: slv **наимъ, наимъ**] **1** (Îrg) Chirie. **2** (Îdt) Salariu. **3** (Îvr) Uium pentru măcinat.
năiemi *vi* vz ***năimi***
năiemit, ~ă *a* vz ***năimit***[2]
năiemnic *sm* [At: CORESI, EV. 313 / V: ***naiemnic, năimnic*** / Pl: *~ici* / E: slv **наемьникъ**] (Îrg) Persoană care s-a angajat cu plată, pentru a efectua o muncă.
năiemnicie *sf* [At: CORESI, EV. 28 / Pl: *~ii* / E: ***năiemnic*** + *-ie*] (Îvr) **1** Slujbă a năiemnicului. **2** Calitate de năiemnic.
năier *sm* [At: COȘBUC, P. I, 81 / Pl: *~i* / E: ***naie*** + *-ar*] (Liv) Corăbier.
năieză *sf* vz ***nează***
năim *sn* vz ***năiem***
năimală *sf* vz ***năimeală***
năimaș[1] *sn* vz ***imaș***
năimaș[2]***, ~ă*** *smf* [At: CHEST. II, 8/239 / P: *nă-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***năimi*** + *-aș*] (Reg) Chiriaș.
năimea *sf* vz ***namea***
năimeală *sf* [At: MAN. JUR. (1814), 69 / P: *nă-i~* / V: ***namală, năimală, nămală*** / Pl: *~eli* / E: ***năimi*** + *-eală*] **1** (Îrg) Închiriere. **2** (Îrg; ccr) Chirie. **3** (Reg) Plată în natură. **4** (Îvr) Plată pentru o muncă efectuată. **5** Angajament de năiemnic.
năimet *s* vz ***nămete***
năimi *vt* [At: VARLAAM, C. 155 / P: *nă-i~* / V: (îrg) ***nămi***, (înv) ***năiemi***, (reg) ***năemi, nimi*** / Pzi: *~esc* / E: ***năiem***] **1-2** (Îvp) A închiria (de la cineva sau) cuiva bunuri mobile sau imobile. **3** (Îvp) A angaja pe cineva pentru executarea unei lucrări. **4** (Trs) A mitui.
năimire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *nă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***năimi***] **1** (Îvp) Închiriere. **2** (Îvp) Angajare. **3** (Trs) Mituire.
năimit[1] *sn* [At: SBIERA, P. 207 / P: *nă-i~* / Pl: *~uri* / E: ***năimi***] **1** (Îvp) Închiriere. **2** (Îvp) Angajare. **3** (Trs) Mituire.
năimit[2]***, ~ă*** [At: VARLAAM, C. 12 / P: *nă-i~* / V: (înv) ***năiemit, nămit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năimi***] (Îvp) **1** *a* (D. bunuri mobile sau imobile) Închiriat. **2-3** *smf, a* (Persoană) care s-a angajat cu plată, pentru a efectua o muncă. **4** *a* (Rar; îs) *Cuvânt ~* Promisiune. **5-6** *smf, a* (Spc; rar) Mercenar.
năimitor, ~oare [At: CAT. MAN. I, 123 / P: *nă-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năimi*** + *-tor*] **1** *a* (Îvr) Care se referă la închiriere. **2** *a* (Îvr) De închiriere. **3** *sm* (Mol; Buc) Persoană care angajează pe cineva la lucru pe timp limitat. **4** *sm* (Ban) Persoană angajată cu plată, pentru a efectua o muncă.
năimnic *sm* vz ***năiemnic***
năinta *v* vz ***înainta***
năintaș, ~ă *a, smf* vz ***înaintaș***
năintat, ~ă *a* vz ***înaintat***
năinte *av* vz ***înainte***
năișoară *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *nă-i~* / Pl: *~re* / E: ***naie*** + *-ișoară*] **1-2** (Îdt; șhp) Corabie (**1**) (mică).
naiura *vi* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 15 / Pzi: *~rez* / E: *în-* + ***aiura***] (Ban) A aiura.
năjac *s* vz ***nageac***
năjâgniță *sf* [At: ȘEZ. XV, 90 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Buc) Plantă nedefinită mai îndeaproape.
năjârnic *s* [At: ȘEZ. XV, 91 / Pl: nct / E: nct] (Buc) Plantă nedefinită mai îndeaproape.
năjdac *s* [At: CIHAC, II, 209 / V: ***nașdac*** / Pl: ? / E: cf rs *нажлак*] (Îdt) Rocă de șmirghel.
năjerea *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

năji[1] [At: BÎRLEA, B. 48 / V: ***neji, niji*** / Pzi: *~jesc* / E: drr ***năjit***] (Reg) **1** *vi* (D. oameni) A se îmbolnăvi de năjit (**1**). **2** *vr* (D. oi, vaci) A se îmbolnăvi de năjit (**4**).
năji[2] *v* vz ***noji***
năjit, ~ă [At: CREANGĂ, P. 111 / V: (reg) ***mijit*** *ss*, ***nejid*** *ss*, ***nejit, nijit*** / Pl: (**5**) *~iți, ~e* / E: bg **нежит**] **1** *ss* (Mpp) Nume generic dat nevralgiilor, durerilor de dinți, inflamațiilor urechii Si: (reg) *năjitură*. **2** *ss* (Îe) **A-și face de ~** A căuta ceartă, bătaie. **3** *ss* (Reg) Cerumen. **4** *ss* (Mpp) Boală care se manifestă prin apariția unor bube pe obrazul oilor, prin inflamația ugerului sau a pulpei, la oi și la vaci. **5** *a* (Reg; d. oi, vaci; îf *nejit*) Bolnav de năjit (**4**). **6** *ss* (Bot; Buc) Pochivnic (*Asarum europaeum*).
năjitnică *sf* [At: PAMFILE, S. T. 54 / V: ***nej~*** / Pl: *~ici* / E: ***năjit*** + *-nică*] (Bot) **1** (Buc) Pochivnic (*Asarum europaeum*). **2** (Îf *nejitnica*) Degetăruț (*Soldanella montana*).
năjitura *sf* [At: DLR / V: ***mij~*** / Pl: *~ri* / E: ***năjit*** + *-ură*] (Reg) Năjit (**1**).
năjiță *sf* vz ***nojiță***
nălab *s* vz ***năglab***
nălap *sn* vz ***nahlap***
nălăgi *v* vz ***nălogi***
nălăi *vt* [At: DLR / Pzi: *~esc* / E: cf *nălagi*] (Reg) A ataca pe cineva.
nălăucă *sf* [At: COMAN, GL. / A: nct / Pl: *~uce* / E: cf *nănălău*] (Reg) Femeie proastă și nemernică.
nălăuți *v* vz ***nelăuți***
nălban *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: ns cf *nalbant*] (Înv) Veterinar.
nălbar[1] *sm* [At: SADOVEANU, O. XIII, 42 / Pl: *~i* / E: ***nălban***] (Reg) Veterinar.
nălbar[2] *sm* [At: MARIAN, INS. 258 / V: ***nal~*** / Pl: *~i* / E: cf *alb*] (Reg) Fluture alb, cu nervuri negre pe aripi, ale cărui omizi distrug frunzele pomilor fructiferi, foile de varză etc.
nălbișoară *sf* [At: H III, 325 / Pl: *~re* / E: cf *nalbă*] **1-18** (Reg; șhp) Nălbușoară (**1-18**). **19** Plantă nedefinită mai îndeaproape.
nălbos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nalbă*** + *-os*] (Îdt) Plin de nalbă (**1**).
nălbușoară *sf* [At: DDRF / Pl: *~re* / E: ***nalbă*** + *-ușoară*] **1-18** (Rar; șhp) Nalbă (**1-9**) (mică) Si: (rar) *nălbișoară* (**1-18**).
nălcoșa *v* vz ***nielcoși***
năldealului *av* [At: VÎRCOL, M. 87 / E: ***în*** + ***al*** + ***deal***] (Olt) **1** În sus. **2** Cu urcuș greu.
nălet *am* [At: SCL 1963, 15 / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg; csnp) **1** Prost. **2** Apucat.
năloagă [At: BOCEANU, GL. / V: (reg) ***nălog*** *sn*, ***nol~*** / Pl: *~ogi* / E: srb ***naloga***, ucr **налога**] **1** *sf* (Reg) Lume multă care se înghesuie. **2** *sf* (Pex) Înghesuială. **3** *av* (Mun) Din belșug Si: *berechet*. **4** *sf* (Buc; Mol) Zăpadă mare. **5** *sf* (Buc) Vreme rea cu lapoviță.
nălog *sn* vz ***năloagă***
nălogi *vir* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 143 / V: ***nălăgi*** / Pzi: *~gesc* / E: ***năloagă***] (Ban; Olt) **1-2** A (se) înghesui.
nălteasă *a* vz ***înălteasă***
nălticel, ~ea *a* vz ***înălticel***
nălticică *af* vz ***înălticică***
nălticuț, ~ă vz ***înălticuț***
năltișor, ~oară *a* vz ***înăltișor***
năltuț, ~ă *a* vz ***înăltuț***
nălța *v* vz ***înălța***
nălție *sf* vz ***înălție***
nălțime *sf* vz ***înălțime***
năluc *s* vz ***nălucă***
nălucaș, ~ă *a* [At: ALR SN V, h 1 247/141 / Pl: *~i, ~e* / E: ***nălucă*** + *-aș*] (Reg; d. oameni) Arțăgos.
nălucă [At: CORESI, EV. 129 / V: (îrg) ***năluc*** *sm*, (nob) ***nel~*** / Pl: *~uci*, (îrg) *~uce* / E: pvb ***năluci***] **1** *sf* Ființă fantastică, imaginară Si: *arătare, fantomă, nălucire* (**1**), *vedenie*, (îrg) *nălucitură*, (reg) *necurățenie* (**2**), *pater*[2]. **2** *sf* (Spc) Strigoi. **3** *av* (Pe lângă verbe de mișcare) Foarte repede.

4 *sf* (Îvr) Momâie. 5 *sf* Imagine fugară și înșelătoare Si: *himeră, iluzie, nălucire* (8), (rar) *năluceală*. 6 (Îe) **A-și face ~** sau (reg) **a-și lua ~ca** A fi cuprins de panică. 7 *sf* (Îae) A se speria. 8 *sf* (Îae) A se amăgi singur. 9 (Îae) A i se părea că vede sau aude ceva. 10 *sf* (Reg) Halucinație. 11 Imitație de peștișor, făcută din lemn sau din metal sclipitor, pe care o folosesc pescarii cu undița pentru a prinde peștii răpitori. 12 (Pgn) Momeală.

năluceală *sf* [At: C. PETRESCU / Pl: *~eli* / E: ***năluci*** + *-eală*] (Rar) Nălucă (5).

năluci [At: MAIOR, IST. 8/23 / Pzi: *~cesc* / E: cf *luci*] 1-2 *vir* (Îvp) A se arăta vag sau îndepărtat vederii Si: (îvr) *a nădui*. 3 *vi* (Ccd) A-i trece prin minte. 4 *vr* (Îvp) A i se părea că vede, aude etc. ceva. 5 *vr* (Pex) A-și închipui. 6 *vt* (Înv) A imagina. 7 *vru* (Înv) A avea bănuieli, suspiciuni. 8 *vru* (Reg; d. cai) A se speria. 9 *vt* (Rar) A uimi prin frumusețe, strălucire etc. Si: *a fermeca, a încânta*.

nălucință *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. / Pl: *~nțe* / E: ***năluci*** + *-ință*] (Îvr) 1 Deșertăciune. 2 Vrajă.

nălucire *sf* [At: VARLAAM, C. 196 / Pl: *~ri* / E: ***năluci***] 1 Nălucă (1). 2 Închipuire. 3 Halucinație. 4 Delir. 5 Imagine, gând etc. care obsedează. 6 (Înv) Bănuială. 7 Presupunere. 8 Imagine fugară și înșelătoare. 9 Iluzie. 10 (Înv) Strălucire, pompă, fală care uimește.

nălucit, ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 259/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năluci***] 1 Care există numai în închipuirea cuiva. 2 Plăsmuit de imaginație, de minte. 3 (Rar; d. oameni) Uluit ca de o vedenie.

nălucitor, ~oare *a* [At: BELDIMAN, O. 41/9 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năluci*** + *-tor*] 1 (Rar) Care aparține imaginației. 2 De nălucă (1). 3 (Pex) Amăgitor. 4 (Îdt) Care provoacă halucinații, vedenii. 5 (Rar) Care uimește prin frumusețe, strălucire etc. 6 Încântător.

nălucitură *sf* [At: CORESI, EV. 259 / Pl: *~ri* / E: ***năluci*** + *-tură*] (Îrg) Nălucă (1).

nălucoaică *sf* [At: GR. S. VI, 144 / Pl: *~ice* / E: ***nălucă*** + *-oaică*] (Într-un descântec) Nălucă (1) de sex feminin.

nălucos, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nălucă*** + *-os*] (Rar) 1 (D. cai) Care se sperie repede Si: *sperios*. 2 Lipsit de bază reală Si: *neîntemeiat*.

năluți *v* vz ***neluți***

nălvalelui *av* [At: VÎRCOL, M. 87 / V: ***~lile*** / E: ***în*** + ***al*** + ***vale*** cf *năldealului*] (Olt) 1 În jos. 2 Cu coborâș repede.

nălvalile *av* vz ***nălvalelui***

nămai *s* vz ***nămaie***

nămaie *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***nămai*** *s* / Pl: *~măi, ~* / E: ml ***animalia***] (Reg) 1-2 Vită (cornută).

nămală[1] *sf* [At: ATILA, P. 58 / Pl: ? / E: cf *nămea*] (Reg) Noroi[1] (1).

nămală[2] *sf* vz ***namilă***

nămală[3] *sf* vz ***năimeală***

nămară *sf* vz ***nimară***

nămat *sn* vz ***nimăt***

nămăș *sn* [At: LEXIC REG. 49 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Torent.

nămăt[1] *sn* [At: DLR / Pl: ? / E: srb ***namet*** „impozit"] (Reg) 1 Plată. 2 (Îrn) Pedeapsă.

nămăt[2] *sn* vz ***nimăt***

nămăt[3] *s* vz ***nămete***

nămeal *s* [At: ALR I, 398/109 / Pl: nct / E: cf *meal, nămală*[1]] (Reg) Noroi[1] (1).

nămernic, ~ă *a* vz ***nemernic***

nămes *sn* vz ***namiază***

nămesnic *sm, a* vz ***namestnic***

nămesnie *sf* vz ***namestie***

nămestenii *sfp* [At: CHIRIȚESCU, GR. 252 / E: nct] (Rar) 1 Întâmplări. 2 Istorisiri.

nămestie *sf* vz ***nămestie***

nămeșesc, ~ească *a* vz ***nemeșesc***

nămet[1] *sm* vz ***nămete***

nămet[2] *sn* vz ***nimăt***

nămete *sm* [At: LB / V: (reg) ***momet, namete, namet, năimet, nămat, nămet, nămeț*** *sn*, ***nomet*** / Pl: *~eți*, (rar, *sn*) *~uri* / E: bg ***намет***] (Mpl) 1 Cantitate mare de zăpadă căzută într-un loc sau îngrămădită de viscol Si: *noian, troian*. 2 (Pex; udp „de") Cantitate mare din ceva. 3 Grămadă.

nămetenie *sf* [At: ISPIRESCU, L. 206 / V: ***natame~, nemete~*** / Pl: *~ii* / E: cf *nămete*] (Reg) Namilă (2).

nămeteț *sn* vz ***nemeteț***

nămeție *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 37 / Pl: *~ii* / E: cf *nămete*] (Reg) Matahală.

nămeț *sn* vz ***nămete***

nămeți *vt* [At: CARAGIALE, O. I, 177 / V: ***nămeti*** / Pzi: 3 *~țește* / E: ***nămete***] (Pop) 1 A acoperi cu multă zăpadă. 2 A împiedica ieșirea sau deplasarea cuiva sau a unui vehicul din cauza marii cantități de zăpadă căzute.

nămețire *sf* [At: PAMFILE, VĂZD. 196 / Pl: *~ri* / E: ***nămeți***] (Pop) 1 Acoperire cu zăpadă. 2 Împiedicare a deplasării din cauza cantității mari de zăpadă căzute.

nămețit, ~ă *a* [At: ARDELEANU, V. P. 264 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nămeți***] (Pop) 1 Acoperit cu multă zăpadă. 2 Înzăpezit.

nămezea *sf* vz ***namiază***

nămezi *vi* [At: PAMFILE, C. Ț. 250 / Pzi: 3 *~zește* / E: ***namiază***] (Pop; d. lună) A se afla la zenit, acolo unde soarele ajunge la amiază.

nămi *v* vz ***năimi***

nămiaz *sn* vz ***namiază***

nămiază *sf* vz ***namiază***

nămiazi *sn* vz ***namiază***

nămiez *sn* vz ***namiază***

nămiezi *sn* vz ***namiază***

nămilă *sf* vz ***namilă***

nămilos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 90 / V: ***maminos, manimos, māminos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***namilă*** + *-os*] (Îrg) Foarte mare Si: *enorm*.

nămisti *vtr* [At: PALIA (1581), 166/13 / V: ***nemes~*** / Pzi: *~tesc* / E: srb ***namestiti***] (Îvr) 1-2 A (se) așeza.

nămit, ~ă *a* vz ***năimit***[2]

nămânji *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *~jesc* / E: ***mânji***] (Îrg) A murdări.

nămol *sn* [At: BELDIMAN, E. 59/2 / V: ***nomol***, (reg) ***namol*** / Pl: *~uri*, (reg) *~oale* / E: ucr ***намул, Ƃолу***] 1 Sediment moale, alcătuit din particule fine, de culoare închisă, cu miros caracteristic și uneori cu proprietăți radioactive, depus pe fundul bazinelor acvatice, mai ales al apelor stătătoare sau rămas, după inundație, la malul unui râu Si: *mâl*. 2 (Pex) Pământ moale, amestecat cu apă Si: *noroi*[1] (1). 3 Loc unde s-a depus mâl Si: *mâlitură*. 4 (Îe) **A face (băi de) ~** A-și acoperi corpul cu un strat de nămol (1) cu proprietăți radioactive, în scopuri curative. 5 Loc unde se fac băi de nămol (4). 6 (Fig; udp „de") Cantitate mare din ceva. 7 (Reg) Grămadă. 8 (Reg; îs) *~ de carne* Ființă exagerat de grasă.

nămoli [At: (a. 1783) URICARIUL, XVI, 229 / V: (pop) ***nomoli*** / Pzi: *~lesc* / E: ***nămol***] (Asr) 1-2 *vtr* A (se) umple de nămol (1) Si: *a (se) înnoroi, a (se) întina*. 3 *vr* (D. oameni, animale, vehicule etc.) A rămâne imobilizat în nămol (1) Si: *a se înglodа, a se înnămoli, a se împotmoli*. 4 *vr* (Fig) A intra într-o afacere proastă.

nămolire *sf* [At: LM / V: (pop) ***nom~*** / Pl: *~ri* / E: ***nămoli***] (Rar) 1 Murdărire cu noroi. 2 Imobilizare în noroi a unei persoane, a unui vehicul, animal etc.

nămolit, ~ă *a* [At: GALAN, B. II, 74 / V: (pop) ***nomolit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nămoli***] (Rar) 1 Plin de nămol (1). 2 (D. oameni, animale, vehicule etc.) Imobilizat în nămol (1).

nămolniță *sf* [At: DDRF / A: nct / Pl: *~țe* / E: ***nămol*** + *-niță*] (Nob) Loc nămolos.

nămolos, ~oasă *a* [At: ISPIRESCU, L. 249 / V: (pop) ***nom~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nămol*** + *-os*] 1 Plin de nămol (1). 2 Cu nămol (1). 3 (Rar) Plin de mâl Si: *mâlituros*.

nămornic, ~ă [At: DDRF / V: ***nim~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *mamor*] (Reg) 1 *a* Care întrece cu mult limitele normale de volum, înălțime, putere etc. 2 *smf* Matahală.

nămornițos, ~oasă *a* [At: SCL 1963, 16 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *nămornic*] (Rar) Mătăhălos.

nămuchiu *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: ns cf *muchie*] (Ban) Cusătură pe muchie.

nănaș[1] *s* [At: BUL. COM. IST. IV, 206 / Pl: nct / E: nct] (Înv) Dar.

nănaș[2], ~ă *smf* vz ***naș***

nănat *sn* vz ***nimăt***

nănăi *vt* [At: MERA, L. B. 268 / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg) A fredona un cântec.

nănălău *sm* [At: REV. CRIT. IV, 145 / Pl: *~lăi* / E: nct] (Trs) Om prost.

nănăni *vt* [At: ȘEZ. XII, 74 / Pzi: *~nesc* / E: ***nani-nani***] (Pop; rar) A îngâna unui copil un cântec de leagăn ca să adoarmă.

nănășel *sm* vz ***nășel***

nănăși *v* vz ***năși***

nănășică *sf* vz ***nășic***

nănășie *sf* vz ***nășie***

nănășiță *sf* vz ***nășiță***

nănășucă *sf* vz ***nășuc***

nănășuță *sf* [At: POMPILIU, 13, 33 / Pl: *~țe* / E: ***nănașă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Nașă (tânără și drăguță).

nănorocire *sf* vz ***nenorocire***

năntușel *am* [At: PAMFILE, A. R. 30 / Pl: *~șei* / E: ***nant*** + *-ușel*] **1-2** (Mol; șhp) (Cam) înalt.

nănuță *sf* [At: FOLC. TRANSILV. I, 125 / Pl: *~țe* / E: ***nană[1]*** + *-uță*] (Trs; șhp) **1-2** Nană **(1)** (drăguță). **3-4** Iubită (tânără).

năoată *sf* vz ***năhoadă***

năot *s* vz ***năhoadă***

năotate *sf* vz ***noutate***

năoti *vr* [At: CV 1951 ap. DLR / V: ***năuti*** / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *năot*] (Olt) **1** (D. ființe) A se îngrămădi. **2** A se arunca asupra cuiva.

năpadă *sf* [At: CANTEMIR HR. 50 / Pl: *~păzi* / E: pvb ***năpădi***] (Înv) **1-2** Invazie (armată). **3** Incursiune.

năpast *sn* vz ***năpastă***

năpastă *sf* [At: COD. VOR. 110/11 / V: (îrg) ***napaste, ~te, ~tie,*** (reg) ***~ast*** (Pl: *năpasturi*) *sn* / Pl: *~păști, ~te,* (înv) *~păsti, ~păste* / E: slv **напасть**] (Înv) **1** (În legătură cu verbele „a merge", „a intra", „a cădea", „a aduce") Momeală. **2** Păcat. **3** (În legătură cu verbul „a face") Nedreptate. **4** Persecuție. **5-6** (Reg; îljv) **Cu ~** (Care este) pe nedrept. **7-8** (Reg; îal) (Care este) maxim. **9-10** (Reg; îal) (În mod) aproximativ. **11** Acuzație nedreaptă. **12** Învinuire sau afirmație neîntemeiată Si: *calomnie*. **13** (Îe) **A grăi cu ~te** A spune neadevăruri, nedreptățind pe cineva. **14** Nenorocire mare Si: *belea, calamitate, pacoste*. **15** Suferință. **16** (Îe) **A cădea** (sau **a pica**) **~te** A provoca cuiva neplăceri, necazuri, nenorociri. **17** (Îae) A nedreptăți. **18** (Îac) A persecuta. **19** (Îe) **A-i sta ~te** A provoca cuiva o nenorocire. **20** (Ccr) Lucru, persoană etc. care provoacă sau aduce nenorocire. **21** (Mun) Bucățică de mămăligă care se desprinde mai greu și cade singură deasupra mămăligii întregi, fiind considerată de superstițioși ca semn rău. **22-23** (Înv; ccr) Impozit (suplimentar). **24** (Reg) Unealtă de pescuit Si: *prostovol*.

năpaste *sf* vz ***năpastă***

năpastie *sf* vz ***năpastă***

năpastnic *s* [At: ANTIPA, P. 161 / Pl: nct / E: ***năpastă*** + *-nic*] (Buc) Prostovol.

năpatcă *sf* [At: ANTIPA, P. 60 / V: ***năp~*** / Pl: ? / E: ucr **нападка**] (Reg) Crâsnic pentru pescuit.

năpădaică *sf* vz ***năbădaică***

năpădeală *sf* [At: LB / Pl: *~eli* / E: ***năpădi*** + *-eală*] (Îdt) **1** Năpădire **(1)**. **2** Cuprindere din toate părțile Si: *învăluire*, (înv) *năpădire* **(2)**.

năpădi [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 67/17 / Pzi: *~desc*; 3 (reg) *năpăde, năpadă* / E: slv **напасти, -падж**] **1** *vi* (Înv; d. ființe; udp „asupra", „la", „peste", „în" etc.) A se repezi asupra cuiva sau undeva, cu intenții agresive Si: *a se năpusti* **(4)**, *a năvăli* **(1)**, *a tăbărî*. **2** *vi* (Înv) A coborî asupra cuiva. **3** *vi* (Udp „în") A pătrunde năvalnic Si: *a se răspândi*. **4** *vi* A apărea în număr mare. **5** *vi* A se înmulți peste măsură. **6** *vi* (Fig) A se manifesta brusc. **7** *vi* A izbucni violent. **8** *vt* A invada. **9** *vt* A cuprinde din toate părțile Si: *a împresura*, (reg) *a năgubi*. **10** *vt* A umple. **11** *vt* A copleși. **12** *vt* (Îe) **A-l ~ sudorile** A-și da osteneală Si: *a se trudi*. **13** (D. plâns, râs) A-l cuprinde pe cineva cu putere. **14-15** *vit* (D. sânge, lacrimi) A (se) porni să curgă cu putere și în cantitate mare. **16** *vi* (Nob) A nimeri **(13)**.

năpădire *sf* [At: ȘINCAI, HR. 88/22 / Pl: *~ri* / E: ***năpădi***] **1** Năpustire asupra cuiva. **2** Revărsare a unei ape. **3** Pătrundere. **4** Răspândire. **5** Apariție în număr mare. **6** Înmulțire peste măsură. **7** Manifestare bruscă. **8** Izbucnire violentă. **9** Invadare. **10** Cuprindere din toate părțile. **11** Umplere. **12** Copleșire.

năpăditor *sm* [At: CANTEMIR, HR. 13 / Pl: *~i* / E: ***năpădi*** + *-tor*] (Îvr) Invadator.

năpărstoc *s* vz ***năpârstoc***

năpăsti *v* vz ***năpusti***

năpăstroc *s* vz ***năpârstoc***

năpăstrocel *sm* [At: PASCU, S. 145 / Pl: *~ei* / E: ***năpăstroc*** + *-el*] (Bot; rar) Degețel-roșu (*Digitalis purpurea*).

năpăstui [At: COD. VOR. 112/24 / Pzi: *~esc* / E: slv **напастовати**] (Înv) **1** *vt* A ispiti. **2** *vt* (Fșa) A face cuiva o nedreptate, un rău Si: *a nedreptăți*. **3** *vt* A urmări pe cineva cu dușmănie. **4** *vt* A asupri. **5** *vt* (Rar; d. necazuri, nenorociri) A atinge pe cineva. **6** *vr* (Pcf) A se năpusti **(4)**. **7** *vt* A învinui pe nedrept Si: *a calomnia, a defăima, a ponegri*. **8** *vt* (Pcf cu *năpusti*) A părăsi.

năpăstuire *sf* [At: (a. 1782) URICARIUL, XI, 259 / Pl: *~ri* / E: ***năpăstui***] (Înv) **1-2** Act de nedreptate (săvârșit sau) suportat de cineva. **3** Asuprire. **4** Abuz. **5** (Rar) Suferință. **6** Acuzație nedreaptă Si: *calomnie*.

năpăstuit, ~ă *smf, a* [At: GCR I, 84/33 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năpăstui***] **1-2** (Persoană) căreia i se face o nedreptate. **3-4** (Om) asuprit. **5-6** (Persoană) care este învinuită pe nedrept.

năpăstuitor, ~oare [At: COD. VOR. 112/23 / V: (înv) ***~iu*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năpăstui*** + *-tor*] **1** *a* (Îvr) Care îndeamnă la rău. **2** *a* (Îvr) Care ispitește. **3-4** *smf, a* (Înv) (Persoană) care face cuiva o nedreptate. **5-6** *smf, a* (Persoană) care asuprește Si: *asupritor*. **7-8** *smf, a* (Înv) (Persoană) care învinuiește pe nedrept Si: *calomniator, defăimător*.

năpăstuitoriu[1] *s* [At: LEXIC REG. 30 / Pl: ? / E: nct] **1-2** (Reg; îlav) **(Cu caii) de ~** Cu caii conduși fără hățuri.

năpăstuitoriu[2] *sm* vz ***năpăstuitor***

năpântoc *sm* [At: CABA, SĂL. / Pl: *~oci* / E: ns cf *năpântoc*] (Trs) Om prost.

năpârcă *sf* [At: N. TEST. (1648) / V: (reg) ***năpârlă, nop~, nopârtcă*** / Pl: *~rci*, (reg) *~rce* / E: cf alb *neperke, nepertke*] **1** (Zlg; pop) Viperă (*Vipera berus*). **2** (Rar; îe) **A-l mușca (pe cineva) ~ci** A simți o durere acută. **3** (Zlg; reg) Gușter (*Lacerta viridis*). **4** (Zlg; reg) Șarpe-de-sticlă (*Anguis fragilis*). **5** Om foarte rău, perfid și primejdios. **6** (Reg; pan) Bici. **7** (Reg) Fiecare dintre curelele care alcătuiesc un bici. **8** Luntre mică și îngustă. **9** Lotcă mică.

năpârcele *sfp* [At: ȘEZ. I, 113 / E: ***năpârcă*** + *-ele*] **1-2** (Într-o poezie populară; șhp) Năpârcuță **(1-2)**.

năpârcitură *sf* [At: GR. S. VI, 157 / Pl: *~ri* / E: ***năpârci*** + *-tură*] (Reg) Vrajă făcută asupra cuiva.

năpârcoaică *sf* [At: MAT. FOLK. 591 / Pl: *~ice* / E: ***năpârcă*** + *-oaică*] (Într-un descântec; șdp) **1-2** Năpârcă **(1)** (mare).

năpârcos, ~oasă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 285 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***năpârcă*** + *-os*] (Reg) **1** Iute la mânie. **2** Arțăgos. **3** Care exprimă răutate, dușmănie. **4** Veninos. **5** Iute din fire. **6** Isteț.

năpârcuță *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: ***năpârcă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Năpârcă **(1)** (mică) Si: *năpârcele* **(1-2)**.

năpârlă *sf* vz ***năpârcă***

năpârleală *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~eli* / E: ***năpârli*** + *-eală*] Năpârlire.

năpârli *vi* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***nop~*** / Pzi: *~lesc* / E: bg ***напърля***] 1 (D. unele animale) A-și lepăda părul, pielea, penele etc. 2 (D. păr, pene, piele) A cădea în urma năpârlirii. 3 (Fam; pex; d. oameni) A-și pierde părul.

năpârlire *sf* [At: HELIADE, O. II, 352 / Pl: *~ri* / E: ***năpârli***] 1 Proces periodic de înnoire a învelișului corpului unor animale, determinat de secreții interne și controlat de sistemul nervos central Si: *năpârleală*, (rar) *năpârlitură*. 2 (Fam; pex) Cădere a părului la oameni.

năpârlit, ~ă *a* [At: BV II, 444 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năpârli***] 1 (D. animale) Căruia i-a căzut părul în urma procesului de năpârlire. 2 (D. învelișul corpului unor animale) Care a rămas fără păr sau cu păr puțin în urma procesului de năpârlire. 3 (Pex; d. păr) Rărit. 4 (Pex; d. păr) Tocit. 5 (Pex; d. păr) Distrus.

năpârlitură *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***năpârli*** + *-tură*] (Rar) Năpârlire (1).

năpârstoc, ~oacă [At: BĂRAC, T. 72/31 / V: (reg) ***napostroc, năpăr~, năpăstroc, ~âstroc, năprâs~, năpustroc, nopostroc, nopros~*** / Pl: *~oci, ~oace* / E: bg ***напръсток***] 1 *sn* (Îvp) Degetar folosit la cusut. 2 *sn* Recipient foarte mic. 3 *sn* (Udp „de"). 4 *smf* (Fam) Epitet alintător pentru un copil. 5 *smf* (Pex; prt) Om mic de statură. 6 *smf* Om neputincios. 7 *smf* (Olt) Copil mezin.

năpârt *s* [At: H II, 126 / Pl: nct / E: nct] Unealtă de țesut nedefinită mai îndeaproape.

năpârt, ~ă *smf, a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) 1-2 (Om) mare și prost.

năpâsti *v* vz ***năpusti***

năpâstroc *s* vz ***năpârstoc***

năpci *sp* vz ***nap***

năpiște *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ti* / E: ***nap*** + *-iște*] (Reg) Loc semănat cu napi (1) sau cu sfeclă.

năpiști *vi* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *piști*] (Reg) A țâșni.

năplad *sn* vz ***năplat***

năplai *s* [At: ARH. OLT. XXI, 270 / Pl: nct / E: ns cf *năplăi*] (Olt) 1 Căldură mare Si: *arșiță, zăduf, zăpușeală*. 2 Senzație de sufocare din cauza căldurii.

năplaj *sn* vz ***năplat***

năplat *sm* [At: CALENDARIU (1844), 73/18 / V: ***~ad*** (Pl: *~azi*), ***nap~*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***~aj, naplad*** / Pl: *~ați*, (rar, *sn*) *~e* / E: bg ***наплат***] (Reg) 1 (Mpl) Obadă la roata căruței. 2 (Lpl) Tălpi de la sanie.

năplădos, ~oasă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 144 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***năplad*** + *-os*] (Ban; d. oameni) 1 Necioplit. 2 Prost.

năplăi *vtr* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~esc* / E: ns cf *năplai*] (Reg) 1-2 A (se) sufoca din cauza căldurii sau a febrei. 3-4 (A provoca sau) a avea coșmaruri în somn.

năplăială *sf* [At: MOLNAR, D. 92 / V: ***~loia~*** / Pl: *~ieli* / E: ***năplăi*** + *-eală*] (Reg) 1 Căldură foarte mare Si: *arșiță, zăduf, zăpușeală*. 2 Febră cauzată de căldură sau de boală.

năplăire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***năplăi***] (Reg) 1 Sufocare din cauza căldurii sau a febrei. 2 Coșmar.

năplăit, ~ă *a* [At: POPA, V. 241 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năplăi***] (Reg) 1 Sufocant. 2 Care dă coșmaruri.

năplăitor, ~oare *a* [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năplăi*** + *-tor*] (Reg) Sufocant.

năploială *sf* vz ***năplăială***

năpoi *av, pp, sn* vz ***înapoi***

năpoiniță *sf* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~țe* / E: srb ***napojnica*** „bacșiș"] (Reg) Aldămaș.

năpont *s* [At: LIUBA – IANA, M. 129 / Pl: nct / E: nct] (Ban) Unealtă pentru netezit piatra.

năporojnă *sf* vz ***naporojnă***

năporoșine *sfp* vz ***naporojnă***

năporoșnă *sf* vz ***naporojnă***

năporoșnii *sfp* vz ***naporojnă***

năposti *v* vz ***năpusti***

năpot, ~oată *smf* vz ***nepot***

năpra *sf* vz ***năprauă***

năpraor *sn* vz ***proor***

năprasnă *sf* [At: PSALT. HUR. 56ᵛ/2 / V: ***naprazna, neprasne, neprazna, neprea~*** / Pl: *~ne* / E: slv ***напрасьно***] 1-2 (Înv; îljv) **De** (sau **din**) **~** (Care vine, se produce etc.) dintr-o dată. 3-4 (Înv; îal) (Care vine, se produce etc.) pe neașteptate Si: *subit, fulgerător*. 5 (Îrg) Întâmplare neplăcută survenită pe neașteptate.

năprasnic, ~ă *a* [At: N. TEST. (1648) / V: ***~aznic*** (înv) ***nepreas~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***напрасьнъ***] 1 *a* Care survine în mod neprevăzut și cu intensitate. 2 *a* Care se petrece fulgerător. 3 *a* (Îs) *Moarte* sau *pieire ~ă* Moarte produsă de un accident, de o violență sau de o altă cauză nefirească. 4 *a* Care nu poate fi stăpânit, înnăbușit, potolit. 5 *a* Care covârșește. 6 *a* (D. oameni) Care nu-și poate stăpâni sentimentele. 7 *a* (D. oameni) Care acționează cu violență Si: *violent*. 8 *a* (D. oameni) Care acționează sub influența primului impuls Si: *impulsiv*. 9 *a* (D. oameni) Care îngrozește prin comportare, intensitate, violență etc. Si: *crâncen, cumplit, înfricoșător, îngrozitor, teribil*. 10 *a* (Pex; d. oameni) Nemilos (2). 11-12 *av, a* (Într-un mod) care depășește cu mult limitele obișnuite prin dimensiuni, forță, intensitate Si: *extraordinar, fenomenal*. 13 *av* Cu intensitate extraordinară. 14 *sm* (Rar) Om voinic Si: *vlăjgan*. 15 *a* (Rar) Care are un aspect neobișnuit, ciudat. 16 *sm* Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene-albe, cu frunzele rigide acoperite cu peri moi și cu tulpina dreaptă Si: (reg) *ochiul-boului-a-ferigei* (*Chrysanthemum corymbosum*). 17 *sf* Plantă erbacee din familia geraniaceelor, cu tulpină dreaptă, păroasă, cu flori roșii-roz și miros neplăcut Si: (rar) *piretru*, (reg) *închegătoare, priboi-căpresc* (*Geranium Robertianum*). 18 *smf* (Bot; reg) Luminoasă (*Clematis recta*). 19 *sf* (Bot; reg) Curpen-de-munte (*Atragene alpina*). 20 *sf* (Reg; îs) *Năpraznică oiască* Plantă nedefinită mai îndeaproape.

năprauă *sf* [At: T. PAPAHAGI, ap. DLR / V: ***năpra*** / Pl: nct / E: srb ***naprava***] (Trs) 1 Îmbrăcăminte. 2 (Prc) Costum. 3 (Prc) Rochie.

năpraznă *sf* vz ***năprasnă***

năpraznic, ~ă *a* vz ***năprasnic***

năprăor *sn* vz ***proor***

năprăsnici *vr* [At: PĂSCULESCU, L. P. 180 / Pzi: *~cesc* / E: ***năprasnic***] (Într-o poezie populară) A deveni înfricoșător.

năprăsnicie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***năprasnic*** + *-ie*] 1 (Îvr) Ceea ce este neașteptat, neprevăzut, spontan. 2 (Rar) Violență. 3 (Îvr) Grozăvie.

năpräti *vr* [At: DLR / Pzi: *~tesc* / E: srb ***napratiti***] (Reg) 1 A se repezi asupra cuiva cu intenții agresive. 2 A insista în mod exagerat pe lângă cineva. 3 (D. boli) A copleși pe cineva.

năprătit, ~ă *a* [At: MARIAN, NA. 38 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năpräti***] (Reg; în descântece; d. boli) Care copleșește pe cineva.

năprătitură *sf* [At: MARIAN, NA. 39 / Pl: *~ri* / E: ***năpräti*** + *-tură*] (Reg; în descântece) Farmec.

năprăvală *sf* [At: H X, 249 / Pl: *~le* / E: ns cf *prăvăli*] 1 (Buc; Mol) Boală de vite care se manifestă prin frisoane. 2 (Buc) Vreme rea, cu furtună, vijelie. 3 (Buc) Om năprasnic.

năprăznicesc, ~ească *a* [At: COM. SAT. V, 106 / Pl: *~ești* / E: ***năpraznă*** + *-icesc*] (Într-un descântec) 1 Care îngrozește. 2 Nemilos (2).

năprâstoc *s* vz ***năpârstoc***

năprior *sn* vz ***proor***

năpristan *av* vz ***nepristan***

năprojnie *sf* vz ***naporojnă***

năproor *sn* vz ***proor***

năpror *sn* vz ***proor***

năprora *v* vz ***proora***

năprui, ~e *smf, a* [At: COȘBUC, P. I., 272 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) 1-2 (Om) prost. 3-4 (Om) țicnit.

năpsamoș *sm* vz ***nopsamoș***

năpuc *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) Cel mai mic purcel al unei scroafe Si: (reg) *repuc, zăpuc.*

năpucoi *s* [At: ALR II/I, MN 7, 6853/95 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Care are urechi mari Si: *urecheat.*

năpurojnie *sf* vz ***naporojnă***

năpuroșnie *sf* vz ***naporojnă***

năpust [At: VICIU, GL. / V: (reg) ***~ă*** *av* / Pl: *~uri* / E: pbl drr ***năpusti***] (Reg) **1** *sn* Pustiire. **2** *sn* Calamitate. **3** *sn* (Îe) **A fi ~ de păduchi** Se spune despre cineva care are păduchi mulți. **4** *av* (Îe) **A veni ~ă** A năvăli peste cineva. **5** *sna* Duh rău. **6** *sna* Demon. **7** *sna* Drac. **8** *sn* (Îrg; îlv) **A lăsa (ceva) în ~** (sau **~ui**) sau **a închina ~ului** sau **a lăsa ~ului** A abandona. **9** *sn* Insectă care trăiește în lemn și care face un zgomot asemănător cu tic-tacul ceasului (*Psacus pulsatorius*).

năpustă *av* vz ***năpust***

năpusti [At: PSALT. HUR. 12[r]/13 / V: (înv) ***nepusti***, (reg) ***năpăsti, năpâsti, năposti*** (Pzi și: *năpast*) / Pzi: *~tesc* / E: slv ***напоустити***] **1** *vt* (Îrg) A trimite (spre... sau împotriva...) Si: *a arunca, a azvârli, a lansa.* **2** *vt* (Mar; Trs) A da drumul Si: *a elibera.* **3** *vt* (Mar) A desface. **4** *vr* (D. ființe; udp „asupra", „la", „spre", „în" etc.) A se repezi asupra cuiva sau undeva, cu intenții agresive Si: *a se nărui* (**5**), *a năvăli, a tăbărî,* (înv) *a năpădi* (**1**), (îrg) *a nădULi* (**1**), (reg) *a năboi*[3] (**4**), *a se năprăti.* **5** *vr* (Îe) **A se ~ în vorbă** A se avânta într-o discuție. **6** *vr* (Reg; d. sânge) A țâșni. **7** *vt* (Reg; d lacrimi) A-l podidi pe cineva. **8** *vt* (Rar) A copleși. **9** *vt* (Îrg) A părăsi. **10-11** *vtr* (Reg) A (se) neglija.

năpustire *sf* [At: BUGNARIU, N. 261/18 / Pl: *~ri* / E: ***năpusti***] **1** Năvălire împotriva cuiva. **2** (Reg) Eliberare. **3** (Reg) Demitere. **4** (Rar) Năvală (**1**). **5** (Îdt) Abandonare. **6** (Reg) Neglijare.

năpustit[1] *sn* [At: ȚIPLEA. P. P. 113 / Pl: *~uri* / E: ***năpusti***] (Mar) Năvală (**1**).

năpustit[2], ***~ă*** *a* [At: MARCOVICI, D. 359/22 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năpusti***] **1** (Îrg) Trimis împotriva cuiva. **2** (Mar; Trs) Eliberat. **3** (Mar) Desfăcut. **4** (Rar) Copleșit. **5** (Îrg) Părăsit. **6** (Reg) Neglijat.

năpustitor, ~oare [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năpusti*** + *-tor*] **1** *smf* (Îvr) Persoană care lasă pe cineva fără ajutor. **2** *sm* (Reg) Slobozitor la războiul de țesut. **3** *sm* (Reg) Grăunțar la roata morii.

năpustroc *s* vz ***năpârstoc***

năpușanie *sf* [At: CV 1951, nr. 5, 26 / Pl: *~ii* / E: nct] (Olt) Covrig mare, făcut din făină din primul măcinat, împodobit cu busuioc, care este aruncat în fântână, scos cu ciutura și împărțit celor prezenți, cu diverse ocazii.

năpușor *sm* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~i* / E: ***nap*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Nap (**1**) (mic). **3** (Bot; reg) Omag (*Aconitum*).

nărăclețe *sfp* vz ***naracliță***

năracliță *sf* vz ***naracliță***

năramă *sf* vz ***năframă***

năramniță *sf* [At: LB. / Pl: *~țe* / E: bg ***нрамница***] (Îrg) **1** Zdreanță. **2** Cârpă.

năramță *sf* vz ***naramză***[1]

năramză[1] *sf* vz ***naramz***

năramză[2] *sf* vz ***naramză***[1]

năranci *sf* vz ***noroancă***

năranță *sf* vz ***naramză***[1]

năranză *sf* vz ***naramză***[1]

nărav *sn* [At: COD. VOR. 70/4 / Pl: *~uri,* (înv) *~ure,* (reg) *~e* / E: slv ***нравъ*** cf bg *нрав*] **1** (Îvp; determinat prin „bun", „rău" sau echivalente ale acestora) Obicei. **2** Comportare. **3** (Lpl) Moravuri. **4** (Îlav) **Întru** (sau **pre, din**) **~** Conform obiceiului, tradiției. **5** (Înv; îe) **A umbla pe ~ de...** A se comporta ca... **6** (Înv; îae) A imita pe... **7** (Înv) Mod. **8** (Înv) Posibilitate. **9** (Spc) Deprindere rea. **10** Viciu. **11** Patimă. **12-13** (Îe) **A (se) învăța cu ~** A (se) obișnui să pretindă ceva ca pe un drept al său. **14** (La animale, mai ales la cai) Obicei de a mușca și de a zvârli din picioare. **15** (D. oameni; îe) **A fi cu ~** A fi capricios, dificil. **16** (D. oameni; îae) A fi încăpățânat. **17** (Îvp) Temperament.

năravnic, ~ă *smf* [At: CORESI. EV. 474 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nărav*** + *-nic*] (Îvr) Persoană care are un viciu.

năracliță *sf* vz ***naracliță***

nărădi *vi* [At: VAIDA / Pzi: ? / E: nct] (Mar; Trs) A rămâne în urmă Si: (Trs) *a mărădui.*

nărăgit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 15 / Pl: *~iți, ~e* / E: srb ***narediti***] (Ban) **1** Avizat. **2** Pus la cale.

nărăitură *sf* vz ***năruitură***

nărămzat, ~ă *a* vz ***naramzat***

nărămziu, ~ie *a* vz ***narangiu***

nărăvalnic, ~ă *a* [At: ALR I, 1560/815 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nărăvi*** + *-alnic*] (Reg) Încăpățânat.

nărăvaș, ~ă [At: TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: ***nărav*** + *-aș*] **1** *a* (D animale, în special d. cai) Care nu se lasă strunit Si: *năbădăios* (**16**). **2** *a* (D. cai) Care mușcă și azvârle din picioare Si: (îrg) *năsilnic* (**12**). **3** *sm* Tânăr nerăbdător, nervos. **4** *a* (Fig) Neascultător. **5** *a* (Fig) Încăpățânat.

nărăveală *sf* [At: LM / Pl: *~eli* / E: ***nărăvi*** + *-eală*] **1** (Îrg) Nărăvire (**1**). **2** (Îs) *Om cu* (sau *de*) *~* Om de înțeles. **3** (Îas) Om cu deprinderi bune. **4** (Îas) Om civilizat.

nărăvi [At: ANON. CAR. / Pzi: *~vesc* / E: ***nărav***] **1-2** *vr* A lua un obicei (rău). **3** *vr* A se deda la rău. **4** *vrr* (Trs; Ban) A cădea de acord Si: *a se înțelege.* **5** *vrr* (Trs; Ban) A se împăca. **6** *vrr* (Îrn) A nu se înțelege. **7** *vrr* (Pex) A se certa. **8** *vrr* (Trs) A se tocmi pentru a ajunge la o înțelegere. **9** *vi* (Înv) A permite. **10** *vi* (Înv) A amâna pe cineva la plata unei datorii Si: *a păsui.*

nărăvie *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 259 / Pl: *~ii* / E: ***nărav*** + *-ie*] (Reg) **1** Viciu. **2** Patimă.

nărăvire *sf* [At: PISCUPESCU, O. 32/2 / Pl: *~ri* / E: ***nărăvi***] (Îvp) **1** Deprindere a unor obiceiuri proaste Si: *nărăveală* (**1**). **2-3** (Ccr) Obicei (rău). **4** (Trs; Ban) Înțelegere. **5** (Trs; Ban) Împăcare. **6** (Irn) Neînțelegere. **7** (Pex) Ceartă. **8** Tocmire pentru a ajunge la o înțelegere. **9** (Înv) Permisiune. **10** (Înv) Păsuire.

nărăvit, ~ă *a* [At: GORJAN, H. II, 121/13 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nărăvi***] (Îvp) **1-2** Care este obișnuit cu ceva (rău). **3** Pasionat. **4** (Spc; d. animale, mai ales cai) Nărăvaș (**1**).

nărăvos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nărav*** + *-os*] (Reg) **1** Care are deprinderi rele. **2** Prost crescut. **3** Grosolan. **4** Arțăgos. **5** Cicălitor. **6** (D. cai) Nărăvaș (**2**).

nărăvuș *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: ***nărav*** + *-uș*] (Reg) **1** Persoană cu deprinderi rele. **2** Om prost crescut. **3** Om arțăgos.

nărăzi *vr* [At: ARH. FOLK. I, 234 / Pzi: *~zesc* / E: ns cf *mirăzi*] (Reg) A se mira[1].

nărâmzat, ~ă *a* vz ***naramzat***

nărâmziu, ~ie *a* vz ***narangiu***

nărânzat, ~ă *a* vz ***naramzat***

năre *sf* vz ***nară***

nărilă *sms* [At: ALRM II/I, 6838/95 / E: ***nară*** + *-ilă*] (Reg) Om cu nasul mare Si: (reg; fam) *nărtilă, năsăilă* (**1**), *năsoi* (**4**), *năsotea.*

năroaie *sf* [At: CHEST. IV, 45/109 / Pl: ? / E: ns cf *nărui, noroi*[1]] (Reg) **1** Făgaș sau râpă făcute de șuvoiul ploilor. **2** Surpătură.

năroc *sn* vz ***noroc***

nărocește *av* vz ***norocește***

năroci *v* vz ***nărăci***

nărocire *sf* vz ***norocire***

nărocit, ~ă *a* vz ***norocit***

nărocos, ~oasă *a* vz ***norocos***

närod[1] *sn* vz ***norod***

närod[2], ***~oadă*** *a* vz ***nerod***

nărodatec, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~eci, ~ece* / E: ***nărod***[2] + *-atec*] (Îvr) Nebun (**13**).

năroditor, ~oare *a* vz ***neroditor***

nărodoi, ~oaie *a* vz ***nerodoi***

năroi[1] *sn* vz ***noroi***[1]

năroi² *v* vz ***noroi²***

năroia *v* vz ***noroi²***

năroios, ~oasă *a* vz ***noroios***

năroit, ~ă *a* vz ***năruit***

năros, ~oasă *a* [At: ALRM II/I, MN 5 6838/334 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nară*** + *-os*] (Reg; d. oameni) Năsos (1).

nărozenie *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 282/13 / Pl: *~ii* / E: ***nărozi*** (pll *nărod²*) + *-enie*] (Înv) Nerozie (1).

nărozie *sf* vz ***nerozie***

nărtâcios, ~oasă *a* [At: ȘEZ. III, 82 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nărțițe*** + *-os*] (Buc; d. oameni) Năsos (1).

nărțilă *sms* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / E: ns cf *nărtos*] (Mol; Buc; fam) Nărilă.

nărțițe *sfp* [At: DDRF / E: ns cf *nară, nărtos*] (Reg) Nară (1).

nărtos, ~oasă *a* [At: ALECSANDRI, T. 154 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ns cf *nărțilă*] (Mol) 1 Năsos (1). 2 (Fig) Mândru. 3 (Fig) Arogant.

nărui [At: URECHE, ap. LET. I, 133/30 / Pzi: *nărui, ~esc*, 3 și: (reg) *nărouie* / E: nct] 1-2 *vtr* A (se) dărâma. 3-4 *vtr* (Spc; d. construcții) A (se) ruina. 5 *vr* (D. ființe) A se prăbuși cu toată greutatea corpului. 6 *vr* (Fig) A muri prăbușindu-se. 7 *vr* (Rar) A se năpusti (4).

năruială *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ieli* / E: ***nărui*** + *-eală*] (Rar) Năruitură (1).

năruire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***nărui***] 1 Dărâmare. 2 Ruinare. 3 Prăbușire a cuiva cu toată greutatea corpului. 4 (Rar) Năpustire.

năruit, ~ă *a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 17/33 / Pl: *~iți, ~e* / V: (reg) ***~roit*** / E: ***nărui***] 1 Dărâmat. 2 (Spc; d. construcții) Ruinat.

năruitor, ~oare *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nărui*** + *-tor*] (Nob) Care năruie (1).

năruitură *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 24/31 / Pl: *~ri* / V: (reg) ***nărăi~*** / E: ***nărui*** + *-tură*] 1 Ruină a unei construcții. Si: (rar) *năruială*. 2 Parte prăbușită a unei construcții. 3 (Reg) Surpătură. 4 Făgaș sau râpă făcute de șuvoiul ploilor. 5 Pietriș care alunecă de pe munte.

nărujit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 15 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Ban) Mușcat, încolțit sau atacat de câini.

nărujnic *sn* [At: TDRG / Pl: *~ice* / E: nct] (Mol) Mămăligă fiartă cu brânză de oi.

nărumă *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 98 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Poliță (pentru vase).

năs, nasă *ppr* vz ***nus***

năsadă *sf* [At: ALR I, 912/166 / Pl: *~de*, (reg) *năsăzi* / E: ***năsădi***] 1 (Pop; csc) Snopi de cereale desfășurați și împrăștiați pe arie pentru a fi treierați cu ajutorul vitelor Si: (pop) *vraf, năsădeală* (2). 2 (Pex) Boabe de grâu amestecate cu pleavă, rămase pe arie până la vânturare. 3 Boabe de grâu desprinse din spic. 4 (Mol; Buc) Arie unde se treieră cerealele. 5 (Reg) Teanc. 6 (Reg) Grămadă de gunoi scos din grajd. 7 (Mun) Stăvilar. 8 (Reg) Bucată de pământ cultivată.

năsalnic, ~ă *a* vz ***năsilnic***

năsalnie *sf* vz ***năsălie***

năsalniță *sf* [At: A V, 15 / Pl: *~țe* / E: ns cf *năsădeală*] (Reg) Boală a oilor nedefinită mai îndeaproape.

năsădeală *sf* [At: PAMFILE, C. 47 / V: (reg) ***nes~*** / Pl: *~eli* / E: ***năsădi*** + *-eală*] 1 (Pop) Năsădire (1). 2 (Pop; csc) Năsadă (1). 3 (Reg) Băteală la țesătură. 4 (Reg) Boală la animale, nedefinită mai îndeaproape. 5 (Reg) Umflătură.

năsădi [At: SANDU-ALDEA, A. M. 136 / Pzi: *~desc* / E: slv **насадити**, „a așeza, a îngrămădi, a răsădi"] 1 *vt* (Pop; fșa) A împrăștia snopi de cereale pe arie pentru a treiera cu ajutorul vitelor. 2 *vt* (Pex) A curăța o arie pentru treierat. 3 *vt* (Pgn) A împrăștia. 4 *vt* (Buc) A bate trifoiul până iese din pleavă. 5 *vt* (Mar; Buc) A bate rău pe cineva. 6 *vr* (Reg; d. sânge) A se coagula. 7 *vr* (Reg; d. bube, răni) A se tumefia. 8 *vr* (Reg; d. răni) A coace. 9 *vi* (Reg; fig) A lua ființă Si: *a se forma*. 10-11 *vir* (Reg; d. sânge, gaze) A ieși cu putere Si: *a țâșni*. 12 *vr* (Ban; d. pânză) A deveni impermeabilă.

năsădire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***năsădi***] 1 (Pop) Împrăștiere a snopilor de cereale pe arie, pentru a fi treierați cu ajutorul vitelor Si: (pop) *năsădeală* (1), *năsădit¹* (1). 2 Curățare a unei arii în vederea treieratului Si: (pop) *năsădit¹* (2). 3 (Pgn) Împrăștiere. 4 (Buc) Batere a trifoiului până iese din pleavă. 5 (Reg) Izbitură. 6 (Reg) Vânătaie. 7 (Reg) Coagulare a sângelui. 8 (Reg) Tumefiere a unei răni. 9 (Reg; fig) Formare.

năsădit¹ *sn* [At: PAMFILE, A. R. 202 / Pl: *~uri* / E: ***năsădi***] (Pop) 1-2 Năsădire (1-2). 3 (Pgn) Împrăștiere.

năsădit², ~ă *a* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năsădi***] (Reg) 1 Împrăștiat. 2 Așezat în formă de morman Si: *îngrămădit*. 3 (Spc; d. sânge) Închegat. 4 Lovit. 5 Zdrobit. 6 (Pex) Învinețit.

năsăditură *sf* [At: CIHAC, II, 323 / Pl: *~ri* / E: ***năsădi*** + *-tură*] (Reg) 1 Contuzie. 2 Vânătaie.

năsădui *vi* [At: ȘEZ III, 82 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *năsădi*] (Buc) A se repezi cu putere asupra cuiva.

năsăi *vi* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~esc* / E: ***nas¹*** + *-ăi*] (Nob) A fonfăi.

năsăilă *sms* [At: TEODOREANU, M. II, 173 / V: ***nasoilă*** / E: ***nas¹*** + *-(ă)ilă*] 1 (Fam) Nărilă. 2 (Reg) Persoană care se amestecă în toate.

năsăle *sp* vz ***năsăile***

năsăli *sp* vz ***năsălie***

năsălie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 18ʳ/6 / A și: *~sălie* / V: (înv) ***nasăle*** *sp*, ***năselie*** (A: nct), ***năsilie, nosilă***, (reg) ***nasâle*** *sp*, ***năsalnie*** (A: nct), ***năsăle*** *sp*, ***năsăli, năsălnie, năsâle*** *sp*, ***năsâlie, năsâlnie, năsea, năsedru*** *sm*, ***năsele*** *sp* / Pl: *~ii* / E: slv **носило**] 1 Suport de lemn ca o targă, pe care se așază sicriul cu mortul pentru a fi transportat Si: (pop) *pat*, (reg) *patașcă¹*, *țaglă*, (îdt) *pataramă*. 2 (Îvr) Targă pentru transportat bolnavi. 3 (Îvr) Jilț. 4 (Îvr) Scaun. 5 (Îvr) Sicriu. 6 (Nob) Mormânt.

năsălmată *a* vz ***nestemată***

năsălnic *a* vz ***năsilnic***

năsălnicie *sf* vz ***năsilnicie***

năsălnie *sf* vz ***năsălie***

năsănătos, ~oasă *a* vz ***nesănătos***

năsăp *sn* vz ***nisip***

năsăpariță *sf* vz ***nisipariță***

năsăparniță *sf* vz ***nisiparniță***

năsăpi *v* vz ***nisipi***

năsărâmb, ~ă [At: ȘINCAI, HR. II, 281/11 / V: ***~râmbie*** *sf*, ***nătă~*** / Pl: *~i, ~e*, (rar, *sf*) *~uri* / E: nct] (Reg) 1 *a* (D. oameni) Zburdalnic. 2 *a* Neajutorat. 3 *a* (D. oameni) Neîndemânatic. 4 *a* Prost. 5 *sf* (În legătură cu verbul „a face") Poznă. 6 *sf* Prostie. 7 *sf* Farsă. 8 *sf* (Pex) Creație literară glumeață. 9 *sf* (Îe) **A-și face ~ă pe mâncare** A refuza mâncarea din cauza unei supărări, a unui necaz. 10 *sf* (Lpl) Baliverne. 11 *sf* Obrăznicie. 12 *sf* Nerușinare. 13 *sf* Desfrânare. 14 *sf* (Olt; îf *năsărâmbie*) Nelegiuire.

năsărâmbie *sf* vz ***năsărâmb***

năsărâmbos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***năsărâmb*** + *-os*] (Reg; d. oameni) Zburdalnic.

năsătru *sm* vz ***nisetru***

năsățios, ~oasă *a* vz ***nesățios***

năsăvăi *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Trs) A bate vergele pe scheletul de lemn al unei case, pentru a lipi apoi pereții Si: *a vergela*.

năsăvăit *am* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~iți* / E: ns cf *năsăvăi*] (Mun; d. firele pentru alesătură) Cu fețe.

năsâle *sp* vz ***năsălie***

năsâlie *sf* vz ***năsălie***

năsâlnic, ~ă *a* vz ***năsilnic***

năsâlnici *v* vz ***năsilnici***

năsâlnicie *sf* vz ***năsilnicie***

năsâlnie *sf* vz ***năsălie***

năsâp *sn* vz ***nisip***

năsâpar *sm, sn* vz ***nisipar***

năsâpariță *sf* vz ***nisipariță***

năsâparniță *sf* vz ***nisiparniță***

năsâpăr *sm, sn* vz ***nisipar***

năsâpeală *sf* vz ***nisipeală***

năsâpi *v* vz ***nisipi***

năsâpiș *sn* vz ***nisipiș***

năsâpiște *sf* vz ***nisipiște***

năsâpos, ~oasă *a* vz ***nisipos***

năsâtav *sm* [At: VICIU, GL. / A: nct / Pl: *~i* / E: ns cf *citav*] (Reg) Monstru.

născală *sf* [At: LB / Pl: *~le* / E: ns cf *mișculă, năspoi*] (Bot; reg) Moșmon (*Mespilus germanica*).

născare *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 247 / Pl: *~cări* / E: ***naște*** + *-are*] **1** (Rar) Naștere (**1**). **2** (Pop) Venire pe lume a unei ființe. **3** (Îlaj) **De ~** Cu care s-a născut cineva. **4** (Îal) Originar. **5** (Îlav) **Din ~** De la începutul existenței. **6** (Rar; îlv) **A da ~** A naște (**1**). **7** (Îal) A produce. **8** (Îal) A cauza.

născător, ~oare [At: PSALT. 91 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***naște*** + *-(ă)tor*] **1-2** *sf, af* (Îvp) (Femeie) care naște sau a născut unul sau mai mulți copii. **3-4** *sf, af* (Bis; și determinat prin „Domnului", „lui Dumnezeu", „de Dumnezeu") Fecioara Maria, mama lui Iisus Hristos Si: (îvr) *născuta*. **5** *sf* (Bis) Rugăciune către Maica Domnului. **6** *sm* (Îvp) Tată. **7** *smp* (Înv) Părinți. **8** *sf* (Reg) Vagin. **9** *sf* (Reg; pex) Organ genital al femeii Si: (reg) *născut[1]* (**2**). **10** *sf* (Reg) Femeie înaltă și slabă. **11** *a* Care dă viață. **12** *a* Care produce. **13** *a* Care se ivește. **14** *a* Care ia ființă. **15-16** *smf, a* (Grm; înv; cdp lat *casus genetivus*, ngr *γενική πτῶσις*; îs) *Cădere ~toare* (Cazul) genitiv.

născătură *sf* [At: BIBLIA (1688), 18[1]/31 / Pl: *~ri* / E: ***naște*** + *-ătură*] (Înv) **1** Naștere (**1**). **2** (Fig) Creație. **3** (Fig) Produs. **4** (Înv) Națiune (**3**). **5** Naștere (**9**). **6** (Lpl; îs) *~ri înainte* Drepturi ale primului născut.

născior *sn* [At: JIPESCU, O. 53 / V: ***~șcior*** / Pl: *~oare* / E: ***năsuc*** + *-ior*] **1-2** (Șhp) Năsuc (**1-2**).

născând, ~ă *a* [At: ARHIVA R. I, 96/10 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***naște***] **1** Care este pe cale să apară. **2** Care începe să se manifeste. **3-4** (Îljv) **În stare ~ă** (Care se află) în curs de formare. **5-6** (Îal) (Care se află) în fază incipientă.

născoaie *sfi* [At: DR. V, 314 / E: ***naște*** + *-oaie*] (Reg) Organ genital al iepei.

născoceală *sf* [At: C. PETRESCU, A. R. 17 / Pl: *~eli* / E: ***născoci*** + *-eală*] (Rar) Născocire (**3**).

născoci [At: PISCUPESCU, O. 92/3 / V: (reg) ***~odi, ~oti*** / Pzi: *~ocesc* / E: nct] **1** *vt* A crea ceva. **2** *vt* A inventa. **3** *vt* (Fșa) A scorni lucruri inexistente. **4** *vt* (Pex) A minți. **5** *vr* A se naște (**10**). **6** *vr* A se întâmpla.

născocire *sf* [At: MUMULEANU, ap. GCR II, 247/9 / Pl: *~ri* / E: ***născoci***] **1** Creare a ceva nou. **2** Inventare. **3-4** (Ccr) Obiect (creat sau) inventat. **5** Scornire a unui lucru inexistent. **6** Minciună. **7** Naștere. **8** Întâmplare.

născocit, ~ă *a* [At: AR (1830), 24 bis[1]/45 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***născoci***] **1** Care este creat. **2** Inventat. **3** Scornit. **4** Mințit. **5** Născut. **6** Întâmplat.

născocitor, ~oare *a* [At: MARCOVICI, C. 3/11 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***născoci*** + *-tor*] (Asr) **1** Care creează ceva nou. **2** Care descoperă ceva nou. **3** Inventiv. **4** Care scornește. **5** (Pex) Mincinos.

născocitură *sf* [At: BARCIANU, V. / V: (reg) ***~otit~*** / Pl: *~ri* / E: ***născoci*** + *-tură*] **1** (Rar) Născocire (**5**). **2** (Reg; îf *născotitură*) Descântec la o boală.

născocor, ~oară *smf, a* [At: REV. CRIT. III, 162 / Pl: *~i, ~oare* / E: nct] (Trs) **1-2** (Persoană) care crede că știe orice. **3-4** (Om) încrezut.

născocorâre *sf* [At: PONBRIANT, D. / V: ***~rire*** / Pl: *~ri* / E: ***născocorî***] (Îdt) **1** Laudă. **2** Îngâmfare. **3** Vorbire răstită. **4** Înfuriere.

născocorâtoriu, ~ie *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***născocorî*** + *-tor*] (Nob) **1** Enervant. **2** Ațâțător.

născocori *v* vz ***născocorî***

născocorire *sf* vz ***născocorâre***

născocorî *vr* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 402 / V: ***~cocori, ~cocovi*** / Pzi: *~răsc, născocor* / E: ns cf *născocor*] (Trs; Ban) **1** A se lăuda. **2** A se îngâmfa. **3** A se răsti la cineva. **4** A se înfuria.

născocovi *v* vz ***născocorî***

născodi *v* vz ***născoci***

născomâni *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 144 / V: ***~moni*** / Pzi: 3 *~nește* / E: nct] (Ban; d. bube, umflături) **1** A apărea. **2** (Pex) A crește.

născomoni *v* vz ***născomâni***

născoti *v* vz ***născoci***

născotitură *sf* vz ***născocitură***

născut[1] *sn* [At: CORESI, EV. 494 / V: (îvr) ***~cută*** *sf* (Pl: *~e*) / Pl: (rar) *~uri* / E: ***naște***] (Îrg) **1** Naștere (**1**). **2** (Reg; în descântece și vrăji) Născătoare (**9**). **3** (Reg) Testicule ale calului. **4** Naștere (**4**). **5** (Pex; șîs *ziua ~cutelor*) Zi a nașterii cuiva. **6** (Îlav) **Din ~ă** De la începutul existenței. **7** (Îal) Din naștere. **8** (Bis; înv; îs) *A doua ~ă* Înnoire a ființei individului, produsă prin taina botezului. **9** (Spc) Naștere a lui Hristos. **10** (Pex) Sărbătoare bisericească ținută de ziua nașterii lui Hristos. Si: *Crăciun*. **11** (Înv) Viață. **12** (Înv) Ființă.

născut[2], ~ă [At: PSALT. 333 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***naște***] **1** *sfa* (Îvr; îs) *~a Dumnezeului* Fecioara Maria, mama lui Iisus Hristos. **2-3** *smf, a* (Înv) (Ființă) care a căpătat viață. **4** *sm* Fiu. **5** *sm* (Pex) Descendent. **6-7** *sm, a* (Îc) **(Copil) nou ~** (Copil) care abia s-a născut. **8-9** *sm, a* (Îac) (Copil) sugaci. **10-11** *sm, a* (Fig; îac) (Om) renăscut. **12** *sm* (Îs) *Întâiul* (sau *primul, cel dintâi*, înv, *de-a prima*) ~ Cel dintâi dintre copiii unei familii. **13** *sf* (Înv; lpl; îas) Prime fructe ale recoltei unui an. **14** *sm* (Înv; îs) *Unul* sau (*singur*) ~ Copil unic. **15** *sm* (Spc; Bis; îas) Iisus Hristos. **16** *sfa* (Bis; îas) Biserică creștină. **17** *a* (Îs) ~ *iar nu făcut* Ale cărui însușiri sunt înnăscute, nu dobândite Si: *autentic, veritabil*. **18** *a* (Rar; cdp fr *bien né*; îla) **Bine ~** De familie bună. **19** *a* (Îal) De neam ales.

născută *sf* vz ***născut[1]***

năsea *sf* vz ***năsălie***

năsedru *sm* vz ***năsălie***

năsele *sp* vz ***năsălie***

năselie *sf* vz ***năsălie***

năselnic, ~ă *a* vz ***năsilnic***

năsfia *sf* vz ***nisfia***

năsfiros, ~oasă *a* [At: I. CR. VIII, 316 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] **1** (Olt) Mofturos. **2** (Reg) Nemulțumit. **3** (Reg) Supărăcios. **4** (Reg) Mânios.

năsilcă *sf* [At: H XIV, 358, 444 / Pl: ? / E: rs ***носилка***] (Dob) Ciubăr în formă specială, prevăzut cu toartă și atârnat pe spate, cu care se transportă strugurii.

năsilie *sf* vz ***năsălie***

năsilnic, ~ă *a* [At: CCR 125/4 / V: (îvp) ***~sâl~***, (înv) ***~săl~, ~sel~, nesăl~, nes~***, (reg) ***~sal~, nâsâl~***, (îvr) ***nesâlnec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***насильнъ***] **1** (Îvp) Violent. **2** (Îvp) Rău. **3** (Îvp) Aspru. **4** (Îvp) Neîndurător. **5** (Îvp) Crunt. **6** (Înv; d. animale) Crud. **7** (Înv, d. animale) Sălbatic. **8** (Înv) Puternic. **9** (Îrg) Iute. **10** (Îrg) Vioi. **11** (Îrg) Neastâmpărat. **12** (Îrg; spc; d. cai) Nărăvaș (**2**). **13** (Îvr) Greu de suportat. **14** (Îvr) Dificil. **15** (Îrg) Nemulțumit. **16** (Îrg) Cârcotaș. **17** (Îrg) Mofturos. **18** (Îrg) Încăpățânat. **19** (Îrg) Ambițios. **20** (Reg) Nepăsător. **21** (Reg) Inactiv. **22** (Reg) Leneș. **23** (Reg) Nătâng (**1**). **24** (Înv; d. pământ) Neroditor.

năsilnici [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118[v]/18 / V: ***~săl~, nes~, nesăl~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***năsilnic***] **1** *vt* (Înv) A face să fie mai aspru. **2** *vt* (Înv) A face să fie neîndurător. **3** *vt* A face să fie mai greu de suportat. **4** *vi* (Îvr; d. cai; îf *năsâlnici*) A da din copite.

năsilnicie *sf* [At: CCR 124/23 / V: (îrg) ***~săl~, ~sâl~***, (înv) ***nesăl~, nesâl~*** / Pl: *~ii* / E: ***năsilnic*** + *-ie*] **1** (Îrg) Neîndurare. **2** (Îrg) Asprime. **3** (Îrg) Violență. **4** (Îrg) Sălbăticie. **5** (Îrg) Încăpățânare. **6** Ticăloșie. **7** (Îrg; îf *năsâlnicii*) Fapte violente. **8** (Îvr) Forță. **9** (Îvr) Constrângere. **10** (Îvr) Nepăsare. **11** (Îvr) Inactivitate. **12** (Îvr) Lene.

năsip *sn* vz ***nisip***

năsipar *sm* vz ***nisipar***

năsipariță *sf* vz ***nisipariță***

năsipi *v* vz ***nisipi***

năsipiș *sn* vz ***nisipiș***

năsipit, ~ă *a* vz ***nisipit***

năsipos, ~oasă *a* vz ***nisipos***

năsit, ~ă *a* vz ***năsut***

năsitru *sm* vz ***nisetru***

năslap *sm* vz ***nahlap***

năsli [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 120r/20 / V: (înv) *~şli*, (reg) *nâsli* / Pzi: *~lesc* / E: slv **насилити**] **1** *vi* (Înv) A se strădui. **2** *vi* (Îrg) A dori. **3** *vi* (Îrg) A aspira la ceva. **4** *vi* A-şi permite Si: *a cuteza, a îndrăzni*. **5** *vrim* (Înv) A-i veni ideea să...

năsliciune *sf* [At: PSALT. 226 / Pl: *~ni* / E: ***năsli*** + *-ciune*] (Îvr) **1** Dorinţă. **2** Poftă. **3** Imbold.

năslinţă *sf* [At: DOSOFTEI, MOL. 82 / Pl: *~ţe* / E: ***năsli*** + *-inţă*] (Îvr) **1** Dorinţă. **2** Poftă. **3** Imbold.

năslire *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: ***năsli***] (Înv) **1** Silinţă. **2** Efort. **3** Dorinţă. **4** Poftă. **5** Aspiraţie. **6** Imbold.

năslitură *sf* [At: PSALT. 158 / Pl: *~ri* / E: ***năsli*** + *-tură*] (Înv) **1** Dorinţă. **2** Poftă. **3** Imbold.

năslui *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: *~esc* / E: slv **насиловати**] (Mun) A da năvală.

năsoacă *sfs* [At: TEODOREANU, M. II, 173 / E: ***nas***^{1} + *-oacă*] (Rar; fam) Năsolea.

năsoală *a* vz ***nasol***

năsoci *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Reg) A merge greu prin noroi, prin iarbă mare etc.

năsoi [At: DDRF / V: (reg) ***nas~*** *sn* / Pl: (**1-3**) *~oaie* / E: ***nas***^{1} + *-oi*] **1-2** *sn* (Şdp) Nas^1 (**1**) (mare) Si: *năsuşniţă* (**1-2**). **3** *sn* (Spc; rar) Trompă a elefantului. **4** *sms* (Reg) Nărilă. **5** *sms* Epitet dat unui om care s-a supărat.

năsoilă *sms* vz ***năsăilă***

năsolea *sfs* [At: PASCU, S. 272 / E: ***nas***^{1} + *-olea*] (Rar; fam) Femeie cu nasul^1 (**1**) mare Si: *năsoacă*.

năsos, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***nas***^{1} + *-os*] (D. oameni) **1** Care are nasul^1 (**1**) mare. Si: (reg) *năros, nărtăcios, nărtos* (**1**). **2** (Fig) Impertinent.

năsotea *sms* [At: COMAN, GL. / E: ***nas***^{1}] (Reg) Nărilă.

năspoi *smi* [At: MAT. DIALECT. I, 213 / E: mg ***náspoly***] (Bot; reg) Moşmon (*Mespilus germanica*).

năspreală *sf* vz ***înăspreală***

năspri *v* vz ***înăspri***

năsprire *sf* vz ***înăsprire***

năsprit, ~ă *a* vz ***înăsprit***

năstafă *sfs* [At: LEXIC REG. 12 / E: nct] (Mar) Fata-pădurii.

năstanic *sm* vz ***năstavnic***

năstarnic, ~ă *a* vz ***nestarnic***

năstraşnic, ~ă *a* vz ***nestaşnic***

năstav^1 [At: MAG. IST. II, 134 /22 / V: ***nas~***, (reg) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: drr ***năstrăvi*** cf slv **наставъ**] (Îrg) **1** *sn* Călăuzire venită din partea divinităţii. **2** *sn* Imbold interior. **3** *sn* Înclinaţie. **4** *sn* (Reg; îe) **A avea ~ă la cap** A fi deştept, priceput. **5** *av* Cu putere.

năstav^2 *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri* / E: ns cf *năstrăvit*] (Nob) **1** Boală grea. **2** Dureri ale naşterii.

năstavă *sf* vz ***năstav***^{1}

năstavi *v* vz ***năstăvi***

năstavnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 9v/5 / V: ***nas~, ~anic*** / Pl: *~ici* / E: slv **наставьникъ**] (Înv) Conducător ecleziastic Vz: *egumen, stareţ*.

năstămată *a* vz ***nestemată***

năstărâmb, ~ă *a, sf* vz ***năsărâmb***

năstămit, ~ă *a* [At: GR. S. V, 122 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ns cf *nestemnic*] (Olt) Nepriceput.

năstăvi [At: PSALT. HUR. 50r/17 / V: ***nas~, ~tavi*** / Pzi: *~vesc* / E: slv **наставити**] (Înv; d. divinitate) **1** *vt* (Udp „în", „pe", „spre", „până la") A conduce pe un drum, într-o acţiune etc. **2** *vt* A inspira. **3-4** *vir* A avea milă^1 Si: *a (se) îndura*.

năstăvire *sf* [At: GRECU, P. 64 / Pl: *~ri* / E: ***năstăvi***] (Înv) **1** Conducere pe un drum, într-o acţiune etc. **2** Inspirare. **3** Instruire. **4** Îndurare.

năstăvit, ~ă *a* [At: ALR I, 1517/49 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ns cf *stăvi*] (Ban; d. copii) Neastâmpărat (**1**).

năstăvitor *sm* [At: TETRAEV. (1574), 240 / V: ***~toriu*** / Pl: *~i* / E: ***năstăvi*** + *-tor*] (Înv) Îndrumător divin.

năstăvitoriu *sm* vz ***năstăvitor***

năstemnic, ~ă vz ***nestemnic***

năstimeală *sf* [At: CIAUŞIANU, V. 182 / Pl: *~eli* / E: ***năstimi*** + *-eală*] **1** (Olt) Călăuzire. **2** Povăţuire.

năstimi [At: PAMFILE, D. 92 / Pzi: *~mesc* / E: nct] **1** *vr* (Olt; Mun; d. plante) A ieşi din pământ Si: *a răsări*. **2** *vr* (Mun; Olt; d. boli) A apărea. **3** *vi* (Mun; Olt; d. copii) A creşte. **4** *vr* (Reg) A se asimila.

năstimire *sf* [At: CIAUŞIANU, V. 182 / Pl: *~ri* / E: ***năstimi***] **1** (Olt) Călăuzire. **2** (Olt) Povăţuire. **3** (Fig) Creare. **4** (Reg) Asimilare.

năstrap *sm* [At: BOCEANU, GL. / V: ***~ă*** *sf*, ***~râp*** / Pl: *~i* / E: ns cf *strop, năstrapă*^{1}] (Olt.; mpl) **1** Strop care sare dintr-un lichid în fierbere sau turnat în alt vas. **2** Fiecare dintre stropii care se formează pe suprafaţa exterioară a vaselor noi de pământ când sunt umplute cu apă. **3** (D. vasele de pământ sau de lemn; îlv) **A lăsa ~i** A asuda. **4** Broboană de sudoare. **5** (Rar) Stropitură de noroi.

năstrapă^1 *sf* [At: (a. 1658) URICARIUL, XVI, 205 / V: (îrg) ***nas~***, (înv) ***nes~, mă~*** / Pl: *~pe, ~pi* / E: ngr ***μαστραπάς***, bg **мъстрапа, нъстрапа**, srb ***nastrap***] (Îvp) **1** Vas de băut Si: *cană, cupă, potir*. **2** Ulcior pentru păstrat apa. **3-4** Cantitate de lichid cuprinsă într-o năstrapă (**1-2**).

năstrapă^2 *sf* vz ***năstrap***

năstraşnic, ~ă *a* vz ***năstruşnic***

năstrăpariu *sm* [At: CLEMENS / Pl: *~ri* / E: ***năstrapă***^{1} + *-ar*] (Îvr) Olar.

năstrăpas *sm* vz ***năstrăpas***

năstrăpat *av* [At: ŞIO II^1, 406 / E: ***năstrapă***^{1}] (Olt; Mun; îe) **1 A călca** (sau **a merge**) **~** A merge urât, aruncând picioarele. **2** (Îae) A umbla neatent. **3** (Îae) A călca mândru, apăsat.

năstrăpată *af* [At: TDRG / V: ***~piatră*** / Pl: *~te* / E: ns cf *nestemat, piatră*] (Reg; îs) *Piatră ~* Piatră preţioasă.

năstrăpaz *sm* vz ***năstrăpas***

năstrăpiatră *a* vz ***năstrăpată***

năstrăpioară *sf* [At: DDRF / Pl: *~re* / E: ***năstrapă***^{1}+ *-ioară*] **1-4** (Pop; şhp) Năstrapă^1 (**1-2**) (mică).

năstrâp *sm* vz ***năstrap***

năstrecea *sma* [At: CATANĂ, ap. PAPAHAGI, C. L. / A: nct / E: srb ***nesreća***] (Reg) Diavol.

năstrunchiat, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~aţi, ~e* / E: nct] (Nob) Zburdalnic.

năstruşnic, ~ă *a* [At: GANE, N. II, 15 / V: (reg) ***~traş~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf slv **нестроуженъ**] **1** Care depăşeşte prin proporţii, intensitate, calitate etc. limitele obişnuite Si: *extraordinar, nemaipomenit*. **2** Care iese din comun Si: *bizar, ciudat, curios, neobişnuit, straniu*. **3** Nelalocul lui Si: *sucit*.

năstruşnicie *sf* [At: CREANGĂ, P. 141 / Pl: *~ii* / E: ***năstruşnic*** + *-ie*] **1-2** Faptă năstruşnică (**1-2**). **3-4** Idee năstruşnică (**1-2**).

năstruţ, ~ă *a* vz ***nătruţ***

năstura *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~rez* / E: ***nasture***] (Rar) **1** A încheia cu nasturi o haină. **2** A coase nasturi la o haină.

năsturar *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: ***nasture*** + *-ar*] **1-2** Persoană care (confecţionează sau) vinde nasturi (**1**).

năsturare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~rări* / E: ***năstura***] (Rar) **1** Încheiere cu nasturi a unei haine. **2** Coasere a nasturilor pe o haină.

năsturaş *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 32 / Pl: *~i* / E: ***nasture*** + *-aş*] **1-2** (Şhp) Năsturel (**1-2**). **3** (Pop) Pastilă conţinând o substanţă medicamentoasă.

năsturăreasă *sf* [At: LM / Pl: *~ese* / E: ***năsturar*** + *-easă*] (Rar) **1-2** Soţie de năsturar (**1-2**). **3-4** Femeie care (confecţionează sau) vinde nasturi (**1**).

năsturărie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***nasture*** + *-ărie*] (Rar) **1** Magazin de nasturi (**1**). **2** Comerţ cu nasturi (**1**).

năsturea *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ele* / E: ***nasture*** + *-ea*] (Bot; reg) Năsturel (5) (*Nasturtium officinale*).

năsturel *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ei* / E: ***nasture*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Nasture (1) (mic) Si: *năsturaș* (1-2). **3** (Reg; fig; lpl) Bășicuțe rotunde care apar la suprafața apei înainte de a da în clocot. **4** (Reg) Muc de țigară. **5** Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori mici, albe, grupate în inflorescențe bogate, folosită ca salată și ca plantă medicinală Si: (reg) *bobâlnic, brâncuță, cardamă-de-izvoare, creson, hrenită, macriș-de-baltă, năsturea* (*Nasturtium officinale*). **6** (Bot; Mun; lpl) Bănuți (*Bellis perennis*). **7** (Bot; reg; lpl) Nalbă (*Malva silvestris*). **8** (Bot) Fructe ale năsturelului (**6**).

năsuc *sn* [At: CAZIMIR, GR. 51 / Pl: *~uri* / E: ***nas***^{1} + *-uc*] **1-2** (Șhp) Nas^1 (1) (mic) Si: *născior* (**1-2**), *năsușor* (**1-2**), *năsuț* (**1-2**).

năsui *vr* [At: TEODORESCU, P. P. 30 / Pzi: *năsui* / E: ***nas***^{1} + *-ui*] (Reg; ccd) **1** A se compara cu cineva mai mare și mai puternic. **2** A se obrăznici.

năsuliu, ~ie *sf, a* vz ***nasuliu***

năsurliu, ~ie *sf, a* vz ***nasuliu***

năsușniță *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / A: nct / Pl: *~țe* / E: cf *nas*^{1}] **1-2** (Reg; șdp) Năsoi (**1-2**).

năsușor *sn* [At: SADOVEANU, O. XII, 626 / Pl: *~oare* / E: ***nas***^{1} + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Năsuc (**1-2**).

năsut, ~ă [At: LM / V: *~sit a* / Pl: *~uți, ~e* / E: ml ***nasutus, -a***] (Reg) **1-2** *smf, a* (Persoană) care are nasul^1 (**1**) mare și diform. **3-4** *smf, a* (Fig) (Persoană) care își bagă nasul^1 peste tot. **5-6** *smf, a* (Fig) (Om) curios. **7-8** *smf, a* (Fig) (Om) obraznic. **9-10** *sf, a* (Oaie) care are botul mare. **11-12** *sf, a* (Oaie) de culoare neagră cu o pată albă pe bot sau de coloare albă cu o pată neagră pe bot. **13-14** *sm, a* (Cal) cu botul alb sau cu o pată albă pe nas Si: *breaz*. **15** *sf* (Orn) Babiță (*Pelecanus onocrotalus*). **16** *sf* (Orn; îs) *~ă comată* Babiță creață (*Pelecanus crispus*).

năsuț *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: ***nas***^{1} + *-uț*] **1-2** (Șhp) Năsuc (**1-2**).

năsvleg, ~eagă *a* vz ***năvleg***

nășască *sfa* [At: N. REV. R. IV, nr. 39 / E: ***naș***^{2} + *-ească*] (Olt) **1** Dans popular care se joacă după ce nuntașii s-au întors de la cununie Si: *nuneasca*. **2** Melodie după care se execută nășasca (**1**).

nășcior *sn* vz ***născior***

nășel *sm* [At: CREANGĂ, P. 24 / V: (reg) ***nă~*** / Pl: *~ei* / E: ***naș***^{2} + *-el*] **1-2** (Rar; șhp) Nășic (**1-2**).

nămi [At: LB / V: (reg) ***nă~, nu~*** / Pzi: *~șesc* / E: ***naș***^{2}] **1-2** *vit* (Reg) A-i fi cuiva naș^2 (**1**) la un botez. **3-4** *vit* (Reg) A-i fi cuiva nun (**1**) la o cununie. **5** *vt* (Fam) A numi pe cineva naș^2 (**1**). **6** *vt* A se adresa cuiva cu numele de naș^2 (**1**). **7** *vt* (Reg; îf *nunăși*) A porecli.

nășic, ~ă *smf* [At: POLIZU / V: (reg) ***nă~, nâ~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***naș***^{2} + *-ic*] **1-2** (Șhp) Naș^2 (**1**) (drăguț) Si: (rar) *nășel* (**1-2**), (reg) *nășuc* (**1-2**). **3** (Reg) Cumătru.

nășicuță *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 342 / Pl: *~țe* / E: ***nășic*** + *-uță*] (Șhp) **1-2** Nașă^2 (**1**) (drăguță) Si: *nășiță* (**1-2**).

nășie *sf* [At: (a. 1652), ap. TDRG / V: ***nă~, nu~*** / Pl: *~ii* / E: ***naș***^{2} + *-ie*] **1-2** Participare la botez sau la cununie în calitate de naș^2 (**1, 18**). **3-4** (Ceremonie sau) petrecere care are loc după o nășie (**1-2**). **5** Legătură de rudenie între naș^2 (**1**) și fin Si: *cumetrie, finie*. **6-7** Calitate de naș^2 (**1, 18**).

nășire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***năși***] (Rar) **1-2** Nășit (**1-2**).

nășit *sn* [At: LM / Pl: (rar) *~uri* / E: ***năși***] **1-2** Participare la un botez sau la o cununie în calitate de naș^2 (**1, 18**) Si: (rar) *nășire* (**1-2**).

nășiță *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 119 / V: (reg) ***nă~*** / Pl: *~țe* / E: ***naș*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Nășicuță (**1-2**).

nășli *v* vz ***năsli***

nășpăli *vt* [At: LEXIC REG. 9 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***náspá***] (Reg) **1** A bate pe cineva. **2** A pedepsi.

nășuc, ~ă *smf* [At: DDRF / V: ***nănășucă*** *sf* / E: ***naș***^{2} + *-uc*] (Trs; șhp) **1-2** Nășic (**1-2**).

năt *s* vz ***nat***

nătariaș *sm* vz ***notăraș***

nătariș *sm* vz ***notăraș***

nătăbâz, ~ă *smf, a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~âzi, ~e* / E: nct] (Reg) **1-2** (Om) nătărău (**1**).

nătăflete *ap* vz ***nătăfleț***

nătăfleț, ~eață *a* [At: MUMULEANU, C. 122/22 / V: ***năflete,*** (reg) ***nataf~, natraf~*** *a*, ***năflâteț, năfletec, nătăflete, ~țif~, neteflețe*** *a* (lpl), ***nitoflețe*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: ctm ***nătărău*** și ***fleț***] **1-2** *smf, a* (Persoană) lipsită de istețime. **3-4** *smf, a* (Persoană) care nu știe să se descurce. **5-6** *smf, a* (Persoană) care poate fi înșelată ușor. **7-8** *smf, a* (Pex) Nătărău (**1-2**). **9** *a* (Trs; d. lemne; îf *năfletec*) Care nu este șlefuit. **10** *a* (Trs; fig; d. oameni) Aspru. **11** *a* (Trs; fig; d. oameni) Dur. **12** *a* (Trs; fig; d. oameni) Mojic.

nătălău, ~aie *a* [At: MAT. DIALECT. I. 82 / V: ***nata~*** / Pl: *~ăi, ~laie* / E: ns cf *nătărău*] (Trs) **1** Nătărău (**2**). **2** Ursuz.

nătălog, ~oagă *a* [At: REV. CRIT. III, 162 / Pl: *~ogi, ~oage* / E: ns cf *nătălău*] (Trs; d. oameni) **1** Nătărău (**2**). **2** Bădăran.

nătămet *ss* [At: I. CR. III, 202 / E: ns cf *nămete*] (Reg) Mulțime de...

nătăng, ~ă *a* vz ***nătâng***

nătăngie *sf* vz ***nătângie***

nătăntoc, ~oacă *a* vz ***nătântoc***

nătăntol, ~oală *a* vz ***natantol***

nătăraică *a* vz ***nătăroaică***

nătărală *sf* [At: DLR / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Namilă (**1**).

nătăraucă *af* [At: DONICI, F. II, 13/10 / Pl: ? / E: ***nătărău*** + *-aucă*] (Rar) Femeie proastă.

nătărăie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***~râie, ~rie*** / Pl: (**1**) *~ii* / E: ***nătărău*** + *-ie*] (Îrg) **1** Nechibzuință. **2** Prostie. **3** Naivitate (**3**). **4** (Trs; îf *nătărie*) Gălăgie.

nătărău [At: AETHIOPICA 78^r/9 / Pl: *~ăi* / E: ***netare*** + *-ău*] **1-2** *sm, am* (Persoană) cu mintea mărginită, care pricepe greu Si: *prost, netot* (**2-3**), *neghiob* (**1-2**), *tâmpit*, (îvp) *nănc* (**1-2**), (îrg) *nătântoc* (**1-2**), (reg) *mangosit, nătăbâz* (**1-2**), *nătăfleț* (**7-8**), *nătălău* (**1**), *nătălog* (**1**), *nătrui* (**3-4**), *nătruț* (**1**). **3** *a* (Mun; Olt; d. oameni) Grosolan.

nătărâie *sf* vz ***nătărăie***

nătărâncă *af* [At: DDRF / Pl: ? / E: ns cf *nătărău*] (Nob; d. femei) Proastă.

nătărie *sf* vz ***nătărăie***

nătăroaică *sf, af* [At: NEGRUZZI, ap. PR. DRAM. 488 / V: ***~raică*** / Pl: *~oaie* / E: ***netare*** + *-oaică*] (Rar) **1-2** (Femeie) prostănacă, idioată.

nătăvală *sf* [At: LUC. III, 175 / Pl: ? / E: *tăvăli* cf *nătăvălos*] (Trs) Matahală.

nătăvălos, ~oasă *a* [At: JIPESCU, O. 32 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nătăvală*** + *-os*] (Reg) **1** Mătăhălos. **2** (Pex) Grosolan.

nătâng, ~ă [At: PANN, P. V. III, 10^2/15 / V: (înv) ***~tăng, net~, ~ting*** / Pl: *~ngi, ~nge* / E: slv **нетагъ** „leneș"] **1-2** *smf, a* (Persoană) fără inteligență Si: (reg) *nătânt* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Persoană) lipsită de pricepere. **5** *a* (Înv; d. sentimente, manifestări sau acțiuni ale omului) Fără sens Si: *prostesc*. **6** *a* (Rar; d. oameni) Nepriceput (**15**). **7** *a* (Rar; d. oameni) Naiv (**2**). **8** *a* (Rar; d. oameni) Neîndemânatic (**3**). **9** *a* (Reg; d. oameni și animale) Care nu mai este în stare de nimic Si: *neputincios* (**2**), *slab*. **10** *a* (Înv) Încăpățânat. **11** *a* (Înv) Supărăcios. **12** *a* (Înv) Nervos (**13**). **13** *sm* (Reg) Cal nărăvaș. **14** *sfa* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **15** *sfa* Melodie după care se execută nătânga (**14**).

nătângeală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***nătângi*** + *-eală*] (Rar) **1-3** Nătângie (**1-3**).

nătângi [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 12 / Pl: *~gesc* / E: ***nătâng***] **1** *vr* (Rar) A deveni nătâng (**1**) Si: *a se prosti, a se tâmpi*. **2** *vr* (Pop) A se încăpățâna. **3** *vr* (Pex) A se îndârji. **4** *vi* (Reg) A face mofturi la mâncare.

nătângie *sf* [At: I. IONESCU, C. 99/25 / V: (înv) ***nătăn~*** / Pl: *~ii* / E: ***nătâng*** + *-ie*] **1** Lipsă de inteligență Si: (rar) *nătângeală* (**1**). **2** Lipsă de pricepere Si: (rar) *nătângeală* (**2**) **3** Faptă, atitudine comportament etc. de om nătâng (**1**) Si: (rar) *nătângeală* (**3**). **4** (Rar) Neîndemânare (**1**). **5** Încăpățânare.

nătângire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***nătângi***] **1** Prostire. **2** Încăpățânare. **3** Îndârjire.

nătânguț, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 312 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***nătâng*** + *-uț*] **1-2** (Șhp; d. oameni) (Cam) nătâng (1).

nătânt, ~ă *smf, a* [At: DLR / Pl: *~nți, ~e* / E: ctm ***nătâng*** și ***tânt***] (Reg) **1-2** Nătâng (1-2).

nătântav, ~ă *a* [At: MERA, L. B. 117 / A: nct / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Nătâng (2).

nătântoc, ~oacă [At: ȚICHINDEAL, F. 200/8 / V: ***mot~, motântoc, motrâ~, natan~, ~tântoc, năt~, ~tinctoc, net~*** / Pl: *~oci, ~oace* / E: ns cf *nătâng*] **1-2** *smf, a* (Îrg) Nătărău (1-2). **3** *a* (Reg; d. oameni) Bădăran. **4** *a* (Îf *motrântoc*) Ursuz.

nătântol, ~oală *a* vz ***natantol***

năteza *v* vz ***netezi***

nătezi *v* vz ***netezi***

năticaci *smp* [At: CV 1951, nr. 5, 27 / E: nct] (Reg) Încălțăminte de casă confecționată din lână croșetată, cu talpă subțire.

nătifleț *a* vz ***nătăfleț***

nătimană *sf* vz ***nătimală***

nătimos, ~oasă *a* [At: CIAUȘIANU, V. 182 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***natimă*** + *-os*] (Olt; d. oameni) Mătăhălos.

nătinctoc, ~ă *a* vz ***nătâng***

nătlăgele *sfp* vz ***pătlăgea***

nătot, ~oată *smf, a* vz ***netot***

nătrăfos, ~oasă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 82 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg; d. oameni) **1** Care se mișcă greu din cauza bolii sau a bătrâneții Si: *greoi*. **2** Nesigur la mers.

nătrăpas *s* vz ***matrapaz***

nătrăpaș *sm* vz ***nătrăpas***

nătrăul, ~ă *a* [At: CV 1951, nr. 6, 30 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Dezordonat.

nătrăuț, ~ă *a* vz ***nătruț***

nătreț *sn* vz ***nutreț***

nătvi *v* vz ***nutri***

nătrui, ~e *smf, a* [At: CIAUȘIANU, GL. / Pl: *~, ~e* / E: ns cf *năprui*] (Mun; Olt) **1-2** (Om) țicnit. **3-4** Nătărău (1-2).

nătruț, ~ă *a* [At: PĂCALĂ, M. R. 140 / V: ***~trăuț, năstruț*** / E: ns cf *nătărău*] (Reg) **1** Nătărău (2). **2** Zăpăcit. **3** Nebun (14). **4** (D. oameni și animale) Care nu mai este în stare de nimic Si: *neputincios* (2), *slab*. **5** (Îf *nătrăuț*) Dezordonat.

nătural, ~ă *a* vz ***natural***

nătură *sf* vz ***natură***

năturlie *sf* [At: ARH. FOLK. VI, 152 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Duh rău. **2** Drac.

năturni *vi* [At: T. PAPAHAGI. M. 75 / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *înturna*] (Mar) A se lua după cineva cu intenția de a-l prinde.

năturos, ~oasă *a* [At: DLR / Pl: *~oși, ~oase* / E: ns cf *natură*] (Reg) **1** Mofturos. **2** Arțăgos.

nățălui *vt* [At: ALR II, 5778/182 / Pzi: *~esc* / E: cf ger *netzen*, mg *neccel*] (Reg) A broda.

nățiune *sf* vz ***națiune***

năuc, ~ă [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: *~uci, ~uce* / E: slv **неоукъ**] **1-2** *smf, a* (Îvp) Nătărău (1-2). **3** *a* Amețit din cauza unor emoții puternice. **4** *a* (D. oameni) Dezorientat. **5** *a* (D. oameni) Uluit. **6** *a* (D. fizionomia, privirea etc. oamenilor) Care exprimă amețeală, buimăceală.

năuceală *sf* [At: COSTINESCU / P: *nă-u~* / Pl: *~eli* / E: ***năuci*** + *-eală*] **1** Stare de amețeală Si: *năucire* (1). **2** Stare de dezorientare Si: *năucire* (2). **3** (Mpp) Ipohondrie. **4** (Reg) Boală a oilor Si: *capie*.

năucește *av* [At: KLEIN, D. 385 / P: *nă-u~* / E: ***năuc*** + *-ește*] (Rar) **1** Ca un năuc (1) Si: *prostește*. **2** În chip amețitor. **3** Uluitor.

năuci [At: CONV. LIT. II, 95 / P: *nă-u~* / Pzi: *~cesc* / E: ***năuc***] **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni năuc (1) Si: *a (se) prosti, a (se) tâmpi*. **3-4** *vtr* A (se) ameți. **5-6** *vtr* A (se) zăpăci. **7-8** *vtr* A (se) ului. **9** *vr* A munci mult.

năucie *sf* [At: LB / P: *nă-u~* / Pl: *~ii* / E: ***năuc*** + *-ie*] (Asr) **1** Prostie. **2-3** Năuceală (1-2). **4** Uluire.

năucire *sf* [At: BIBLIA (1688), $216^2/12$ / P: *nă-u~* / Pl: *~ri* / E: ***năuci***] **1-2** Năuceală (1-2).

năucit, ~ă *a* [At: LM / P: *nă-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năuci***] **1** Amețit. **2** Dezorientat. **3** Uluit. **4** (D. fizionomia, privirea etc. oamenilor sau d. acțiunile lor) Care exprimă amețeală, buimăceală.

năucitor, ~oare *a* [At: SEBASTIAN, T. 361 / P: *nă-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năuci*** + *-tor*] **1** Care prostește. **2** Care amețește. **3** Care zăpăcește. **4** Care uluiește.

năui, ~e *a* vz ***năhui***

năure *sm* vz ***nor***[1]

năut *s* [At: GCR II, 98/1 / V: (îrg) ***~hut, nohot, nohut,*** (reg) ***nout, noot*** / E: tc ***nuhud***, bg **нахут, нохут**] **1** Plantă din familia leguminoaselor, cu frunze compuse și cu flori izolate, ale cărei semințe, asemănătoare cu boabele de mazăre uscată, sunt comestibile Si: (rar) *măzăriche*, (pop) *mazăre-turcească* (*Cicer arietinum*). **2** (Csc) Semințe de năut (1) folosite de obicei în locul cafelei.

năutate *sf* vz ***noutate***

năuti *v* vz ***năoti***

năutiu, ~ie *a* [At: ȘIO II_1, 268 / V: (îrg) ***năhu~, nohu~,*** (înv) ***nahu~,*** (reg) ***noho~*** / E: ***năut*** + *-iu*] **1** De culoarea semințelor de năut Si: *gălbui*. **2** (Reg; îs) *Fasole nohotie* Varietate de fasole cu sămânța galbenă, ca năutul.

năutral, ~ă *a* vz ***neutral***

năval *sn* vz ***năvală***

năvală [At: VARLAAM, C. 258 / V: (îrg) ***~al*** *sn* / Pl: (rar) *~le*, (înv) *~văli* / E: pvb ***năvăli***] **1** *sf* (Șîe **a da ~**) Năpustire asupra cuiva cu intenții agresive sau criminale. **2** *sf* (Mil; înv; șîe **a da ~, a face ~**) Atac asupra dușmanului într-o luptă, în război. **3** *sf* (Înv; îlav) **Cu ~** În mod impetuos. **4** *sf* (Mil; înv) Pătrundere (pe neașteptate) pe un teritoriu străin pentru a-l cotropi Si: *cotropire, invazie*. **5** *sf* Mișcare impetuoasă. **6** *sf* Fugă. **7** *sf* Grabă. **8** *av* În mod năvalnic (1). **9** *sf* Izbucnire extrem de violentă. **10** *sf* Izbucnire abundentă și violentă a lacrimilor, a sângelui etc. **11** *sf* Îngrămădire cu grabă undeva. Si: *îmbulzeală, înghesuială*. **12** *sf* (Ccr) Mulțime de oameni sau de obiecte în mișcare Vz *forfotă*. **13** *sf* (Rar; îlv) **A-i da ~** A copleși. **14** *sf* (Îlv) **A da ~** A năvăli. **15** *sf* (Îvr; îs) *Ceas de ~* Împrejurare grea. **16** *sf* (Îas) Ceas de cumpănă. **17** *sn* (Trs; îf *năval*) Sarcină mare de iarbă, cât poate lua un om în spate. **18** *sf* (Bot; reg) Ferigă (*Polystichum filix mas*).

năvalnic, ~ă [At: PSALT. 148 / V: (îrg) ***~arn~, nevarn~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***năvală*** + *-nic*] **1** *a* Care nu poate fi domolit, potolit, stăpânit Si: *aprig, furtunos, impetuos, violent*. **2** *a* Cumplit. **3** *a* (Rar) Greu de suportat. **4** *sm* (Rar) Năvălitor (1). **5** *a* (Trs) Foarte mare și puternic. **6** *sn* Specie de ferigă cu frunzele late, lucitoare dispuse în rozete, folosită în medicina populară și în descântece Si: (reg) *iarba-ciutei, limba-cerbului, limba-vacii, limba-vecinei* (*Scolopendrium vulgare*). **7** *sn* (Bot; reg) Ferigă (*Polystichum filix mas*). **8** *sn* (Bot; reg) Ferigă de câmp (*Pteridium aquilinum*). **9** *s* (Bot; reg) Odolean (*Valeriana officinalis*). **10** *sn* (Bot; reg) Nu-mă-uita (*Myosotis silvatica*). **11** *sn* (Reg; îe) **A avea ~** A fi iubit, simpatizat de lume. **12** *s* (Reg; îae) Se spune despre o prăvălie care are mulți clienți.

năvarnic, ~ă *a* vz ***năvalnic***

năvădeală *sf* [At: HEM 854 / V: (reg) ***neved~, nivid~*** / Pl: *~eli* / E: ***năvădi*** + *-eală*] **1** Trecere prin ițe și prin spată, în ordinea cerută de modelul țesăturii. **2** (Pex) Mod de a năvădi (3).

năvădi *vt* [At: PSALT. 312 / V: (reg) ***nav~, năbă~, ~vedi, ~veli, nev~, nevedi, neveli, nevidi, nivedi, nividi*** / Pzi: *~desc* / E: slv **наводити**] **1** (Înv) A aduce. **2** (Înv) A pune în mișcare Si: *a acționa, a mâna*. **3** A trece firele de urzeală printre ițe și prin spată, în ordinea cerută de modelul țesăturii.

năvădire *sf* [At: PAMFILE, I. C. 269 / V: (reg) ***neved~, nivid~*** / Pl: *~ri* / E: ***năvădi***] **1** (Înv) Aducere. **2** (Înv) Punere în mișcare Si: *năvădit* (**2**). **3** Trecere printre ițe și spată, în ordinea cerută de modelul țesăturii Si: *năvădeală, năvădit* (**3**), (rar) *năvăditură*.

năvădit *sn* [At: I. IONESCU, M. 690 / V: (reg) ***neved~, nivid~*** / Pl: *~uri* / E: ***năvădi***] **1** (Înv) Aducere. **2-3** Năvădire (**2-3**).

năvăditor, ~oare *smf* [At: NOM. PROF. 35, 36 / V: (reg) ***nividi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năvădi*** + *-tor*] Persoană care se ocupă cu năvădirea (**3**).

năvăditură *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***neved~*** / Pl: *~ri* / E: ***năvădi*** + *-tură*] (Rar) Năvădire (**3**).

năvăli [At: PALIA (1582) / Pzi: *~lesc*, (reg) *năvăl*, 3 și: (reg) *navăle, năvală, năvale* / E: slv ***набалити***] **1** *vi* A se repezi la cineva sau undeva cu intenții agresive sau criminale. Si: *a tăbărî*, (îvp) *a năbuși* (**1**). **2** *vi* (Mil) A se repezi asupra dușmanului într-o luptă, într-un război Si: *a asalta, a ataca*. **3-4** *vi* (Mil) A pătrunde (pe neașteptate) pe un teritoriu străin, cu scopul de a-l cotropi. Si: *a cotropi, a invada*. **5** *vi* (D. ființe) A se repezi undeva sau spre ceva. **6** *vi* A fugi în grabă la cineva. **7** *vi* A da buzna. **8** (De obicei cu determinări locale care indică un spațiu închis sau considerat că atare) A intra sau a ieși în grabă (și pe neașteptate). **9** *vi* A da buzna. **10** *vi* (Rar; urmat de un verb la infinitiv) A sta gata să izbucnească cu putere. **11** *vi* A amenința să... **12** *vi* A veni în grabă și în mare număr undeva sau la cineva Si: (Olt) *a nooti* (**2**). **13** *vi* A se îngrămădi. **14** *vi* (D. sânge) A se strânge în cantitate mare într-un organ sau într-o parte a corpului. **15** *vi* (Înv; udp „la") A recurge la cineva pentru protecție etc. Si: *a alerga*. **16** *vt* (Rar; fig) A umple.

năvălire *sf* [At: NECULCE, L. 332 / Pl: *~ri* / E: ***năvăli***] **1** Repezire asupra cuiva cu intenții agresive sau criminale Si: (înv) *năbușeală* (**1**). **2** (Mil) Atac. **3** (Mil) Invazie. **4** Năpustire asupra cuiva. **5** (Înv) Viteză. **6** (Înv) Grabă. **7** Revărsare abundentă și violentă a sângelui, a lacrimilor etc. **8** Înghesuială.

năvălitor, ~oare [At: AR (1834), 88[1]/20 / V: (rar) ***nev~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năvăli*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care pătrunde (pe neașteptate) pe un teritoriu străin cu scopul de a-l cotropi Si: *agresor, cotropitor, invadator*, (înv) *năvrap* (**2**), *năvrăpitor* (**1**). **5** *a* (Îvr) Agresiv.

năvălitură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 415 / Pl: *~ri* / E: ***năvăli*** + *-tură*] (Îvr) **1** Năvală (**1**). **2** (Mil) Atac. **3** (Mil) Invazie.

năvălnicie *sf* [At: SLAVICI, O. II, 79 / Pl: *~ii* / E: ***năvalnic*** + *-ie*] (Rar) Pornire nestăpânită Si: *impetuozitate*.

năvăloacă[1] *sf* [At: PAMFILE, I. C. 180 / V: ***~vol~*** / Pl: ? / E: ns cf *năvală, năloagă*] (Reg) **1** Înghesuială. **2** (Îe) **A da ~ca** A merge grămadă, buluc. **3** (Îe) **A merge ~ca** A da buzna. **4** (Îae) A fi obraznic. **5** (Îae) A lucra mult și prost.

năvăloacă[2] *sf* vz ***năvoloacă***[1]

năvărlii *sfp* vz ***năvârlii***

năvăstuică *sf* vz ***nevăstuică***

năvâlcă *sf* [At: ALR I, 933/885 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cantitate de fân, de paie etc. care se taie dintr-o singură tragere cu coasa sau care se poate lua o dată cu furca.

năvârc, ~ă [At: PASCU, S. 206 / V: ***nev~*** / Pl: *~rci* / E: nct] **1** *a* (Reg; d. oameni) Mare și prost. **2** *sf* Persoană lipsită de inteligență. **3** *a* Care nu poate vorbi și auzi bine. **4** *a* Care se mișcă greoi.

năvârgeac *a* vz ***năbârgeac***

năvârlii *sfp* [At: HEM 1192 / V: ***nav~, năvăr~*** / E: ns cf bg *навърлея се*] (Reg; în legătură cu verbele „a avea", „a-l apuca", „a-i veni", „a-l găsi") **1** Convulsii epileptice. **2** (Pex) Toane. **3** Furie.

năvârlios, ~oasă *a* [At: ALEXI, W. / P: *~li-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***năvârlii*** + *-os*] (Reg; d. oameni) **1** Apucat de convulsii epileptice. **2** (Pex) Furios.

năvârna *av* vz ***năbârna***

năvârneală *sf* [At: IORGA, S. D. XVII, 17 / Pl: *~eli* / E: ***năvârni*** + *-eală*] **1** (Trs; înv) Trudă. **2** (Reg) Dificultate. **3** (Reg) Încurcătură. **4** (Reg) Ceartă.

năvârni *vr* [At: IORGA, S. D. XVII, 49 / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *năvârna*] **1** (Îvr) A îndrăzni. **2** (Trs) A se strădui.

năvâscă *sf* vz ***nevișcă***

nevedi *v* vz ***năvădi***

năvega *v* vz ***naviga***

năveli *v* vz ***năvădi***

năvidi *v* vz ***nenăvidi***

năvlac *am* [At: I. CR. VIII, 316 / Pl: *~aci* / E: cf bg *навлека*, „a îngrămădi, a aduce"] (Mun) Care dă năvală, lacom să pună mâna pe ceva.

năvleag, ~ă *a* vz ***năvleg***

năvleg, ~eagă [At: JIPESCU, O. 61 / V: ***navligă*** *af*, ***năbleg, năsvleg, ~eag, ~vlig, nev~, nebleg, neblej*** / Pl: *~egi, ~ege* / E: nct] (Mun; Olt) **1-2** *smf, a* Nătâng (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Om) bădăran. **5** *sf* (Dep) Om nepriceput. **6** *sf* (Dep) Om prost crescut. **7** *a* (D. părți ale corpului) Bolnav. **8** *a* (Pex; d. părți ale corpului) Schilod.

năvlig *a* vz ***năvleg***

năvligos, ~oasă *a* [At: ARH. OLT. XXI, 271 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***năvlig*** + *-os*] (Olt; d. oameni) **1** Nătâng (**2**). **2** Greoi. **3** Mătăhălos. **4** Grosolan.

năvoadă *sf* vz ***năvod***[2]

năvod[1] *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ozi* / E: ns cf *zăvod*] (Reg) Câine mare Si: *zăvod*.

năvod[2] *sn* [At: CORESI, ap. GCR I, 18/5 / V: (îrg) ***nâv~, nev~, nov~***, (reg) ***~oadă*** *sf* / Pl: *~oade* / E: slv ***неводъ***] **1** Unealtă de pescuit, formată dintr-o plasă lungă, cu care se adună peștele de pe suprafețe întinse Si: (reg) *matulă, motorugă*. **2** (Îlv) **A trage** (sau **a da**) **cu ~ul** sau **a trage la ~** (ori **la ~voade**) A năvodi (**1**). **3** (Înv; îlv) **A face ~ de oameni** A năvodi (**2**). **4** (Reg; îe) **A se duce la ~** A se duce la pescuit.

năvodar *sm* [At: (a. 1743) URICARIUL, XVI, 224 / V: (reg) ***ne~*** / Pl: *~i* / E: ***năvod***[2] + *-ar*] **1** Pescar care pescuiește cu năvodul[2] (**1**). **2** Lucrător în industria textilă care face sfori, plase de pescuit etc. Si: (reg) *năvodaș*. **3** Pasăre de baltă, cu picioare lungi, cu pene albe și negre și cu ciocul încovoiat în sus Si: (reg) *ciocîntors* (*Recurvirostra avosetta*).

năvodaș *sm* [At: VICIU, COL. 78 / Pl: *~i* / E: ***năvod***[2] + *-aș*] (Reg) Năvodar (**2**).

năvodi *vt* [At: LM / V: (înv) *~ozi* / Pzi: *~desc* / E: ***năvod***[2]] **1** A pescui cu năvodul[2] (**1**). **2** (Înv) A încercui un loc cu ajutorul unui șir de oameni prinși de mâini, pentru a urmări și a prinde pe cineva.

năvodire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***năvodi***] (Rar) Pescuit cu năvodul Si: *năvodit*.

năvodit *sn* [At: LM / E: ***năvodi***] Năvodire.

năvoloacă[1] *sf* [At: I. IONESCU, C. 180/25 / V: ***~văl~, năve~*** / Pl: *~ace* / E: ucr ***наволок***] (Reg) **1** Miriște în care se seamănă grâu de toamnă fără să se fi arat înainte. **2** Procedeu de a însămânța fără a se fi arat înainte. **3** (Reg; îf *năvăloacă*) Teren lăsat necultivat o perioadă Si: *moină*[1].

năvoloacă[2] *sf* vz ***năvăloacă***[1]

năvor *a* vz ***năhor***

năvozi *v* vz ***năvodi***

năvrap *sm* [At: URECHE, L. 91 / V: ***na~*** / Pl: *~i* / E: slv ***наврапъ***, „jaf"] (Înv) **1** Pedestraș din armata neregulată a Imperiului Otoman. **2** (Pex) Năvălitor (**1**).

năvrăpi *vi* [At: CANTEMIR, IST. 70 / Pzi: *~pesc* / E: slv ***наврапити***] (Înv; udp „în", „asupra") **1** A năvăli (**1**). **2** A da iama în...

năvrăpitor *sm* [At: CANTEMIR, HR. 18 / V: ***~riu, ne~*** / Pl: *~i* / E: ***năvrăpi*** + *-tor*] (Înv) **1** Năvălitor (**1**). **2** Uzurpator.

năvrăpitoriu *sm* vz ***năvrăpitor***

năvrăpitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 226 / Pl: *~ri* / E: ***năvrăpi*** + *-tură*] **1-2** (Înv) Atac (neașteptat).

năvrea *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ele* / E: nct] (Mun) Ciucure de lână pe care-l poartă țăranii la pălărie.

năzar *sn* [At: DDRF / V: ***na~*** / Pl: *~i* / E: pvb ***năzări***] (Reg) **1** Viziune. **2** Teamă. **3** Viciu. **4** Patimă. **5** (D. cai; îla) **Cu nazar** Fricos. **6** (D. cai; îal) Care mușcă și aruncă din copite.

năzarnic, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL, VI$_2$, 7 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***năzări*** + *-nic*] (Reg) **1** (D. oameni) Care crede cu ușurință. **2** (D. oameni) Bănuitor. **3** (D. oameni) temător. **4** (D. cai) Fricos.

năzatic, ~ă *a* [At: HOGAȘ, M. N. 93 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***naz*** + *-atic*] (Mol; d. cai) Fricos.

năzărănii *sfp* [At: PAMFILE, D. 68 / E: ***năzări*** + *-enie*] (Mtp) Duhuri necurate Vz *iele*.

năzăreală *sf* [At: HOGAȘ, M. N. 94 / Pl: *~eli* / E: ***năzări*** + *-eală*] **1** Năzărire. **2** Sperietură.

năzări [At: HERODOT (1645), 133 / V: (nob) ***lă~*** / Pzi: *~resc* / E: slv ***назьрѣти***] **1** *vt* (Pop) A vedea nedeslușit, de departe Si: *a întrezări, a zări*. **2** *vt* (Pop) A observa. **3** *vt* (Reg) A ochi. **4-5** *vri* (Ccd) A se arăta vederii de departe, nedeslușit Si: *a se ivi, a se zări*. **6-7** *vri* A i se părea că aude, că vede etc. ceva. **8-9** *vri* (Pex) A-și închipui. **10** *vi* (D. închipuiri, idei neobișnuite, ciudate) A-i veni în minte. **11** *vi* (Rar) A avea poftă de ceva. **12** *vi* A-i veni chef. **13** *vr* (Înv; d. cai) A se speria.

năzărinean, ~ă *smf, a* vz ***nazarinean***

năzărire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***năzări***] **1-2** (Pop) Ceea ce (apare sau) i se pare cuiva că apare. Si: *apariție, halucinație, închipuire, nălucire*, (îvp) *năzăritură, vedenie* (**1-2**). **3** (Pop) Observare. **4** (Reg) Ochire. **5** Ivire. **6** Închipuire.

năzăritură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***năzări*** + *-tură*] **1-2** Năzărire (**1-2**).

năzbâcă *sf* [At: BUGNARIU, N. 263/199 / Pl: ? / E: nct] **1** (Trs) Neplăcere (**2**). **2** (Reg) Obicei.

năzbâtă *sf* vz ***năzbâtie***

năzbâtie *sf* [At: HEM 2767 / V: (reg) ***~tă*** (Pl: *năzbâte*), ***~âț*** *sn*, ***~butie*** / Pl: *~ii* / E: slv ***съвытик*** „întâmplare", ucr ***незбутний*** „care nu se poate întâmpla", rs ***несбытный***] **1** Faptă, idee etc. glumeață. **2** Glumă. **3** Poznă. **4** (Îvp) Ciudățenie.

năzbâtios, ~oasă *a* [At: DR. VIII, 205 / P: *~ti-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***năzbâtie*** + *-os*] **1-2** (D. oameni) Care face năzbâtii (**2-3**). **3** (D. glume, farse etc.) Care este făcut de un om glumeț, ghiduș.

năzbâț *sn* vz ***năzbâtie***

năzbutie *sf* vz ***năzbâtie***

năzdoi *smi, am* [At: CV 1950, nr. 36 / E: nct] (Reg) **1-2** (Om) scrântit la minte.

năzdrav, ~ă *a* vz ***năzdrăvan***

năzdravan, ~ă *a* vz ***năzdrăvan***

năzdravăn, ~ă *a* vz ***năzdrăvan***

năzdraven, ~ă *a* vz ***năzdrăvan***

năzdrăvan, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 142 / V: (îrg) ***nezdrav~, nezdravăn, nez~***, (reg) ***nazdraven, naz~, ~drav, ~dravan, ~văn, ~draven*** / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***zdravăn***] **1-2** *smf, a* (Pop) (Om) fără minte. **3-4** *smf, a* (Om) incapabil. **5-6** *smf, a* (Om) aiurit. **7** *a* (Reg; d. oameni) Supărăcios. **8** *a* Arțăgos. **9** *a* Rău la inimă. **10** *a* (D. oameni) Care se ține de pozne. **11** *a* Care provoacă haz prin ceea ce spune sau face Si: *ghiduș, glumeț, poznaș*. **12** *a* (D. întâmplări, fapte etc.) Comic. **13** *a* (D. fapte, întâmplări) Vesel. **14** *a* (Mtp) Înzestrat cu însușiri supranaturale, având darul de a ști și a povesti ce se va întâmpla Si: (nob) *năzdrăvănit*, (Olt) *nestemnic* (**2**). **15** *a* Extrem de priceput. **16** *a* Grozav de frumos, de interesant etc. **17** *a* Măreț. **18-19** *smf, a* (Reg) (Om sau animal) mare, puternic și sănătos.

năzdravancă *af* [At: GOROVEI, C. 31 / Pl: *~vănci* / E: ***năzdrăvană*** + *-că*] (Mtp; rar; d. animale) Înzestrată cu însușiri supranaturale.

năzdrăvănică *a* [At: GRAIUL, I, 294 / Pl: *~ici* / E: ***năzdrăvană*** + *-ică*] **1-2** (Mol; șhp) (Cam) năzdrăvană (**14**).

năzdrăvănie *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 51 / V: (îrg) ***nez~, nezdrăvenie, nezdrevenie***, (reg) ***nizdrăvenie*** / Pl: *~ii* / E: ***năzdrăvan*** + *-ie*] **1** Faptă, vorbă etc. lipsită de seriozitate. **2** Prostie. **3** Faptă, vorbă etc. glumeață Si: *năzbâtie* (**1**), *ștrengărie*. **4** (Pex) Faptă, vorbă etc. șireată Si: *șiretlic, vicleșug*. **5** (Mtp) Faptă supranaturală care aparține unei ființe năzdrăvane (**14**). **6** Faptă, ispravă etc. ieșită din comun. **7** Minunăție. **8** Ciudățenie. **9** (Reg) Necaz (**1**).

năzdrăvănior, ~oară *a* [At: GRAIUL, I, 282 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năzdrăvan*** + *-ior*] (Mol; șhp) **1-2** (Cam) năzdrăvan (**14**).

năzdrăvănit, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năzdrăvan***] (Nob) Care este năzdrăvan (**14**).

năzdrăvănoane *sf* [At: GR. S. VI, 144 / Pl: ? / E: ***năzdrăvan*** + *-oaie*] (Mtp; rar) Femeie năzdrăvană (**14**).

năzduf *ss* [At: VASILIU, P. L. 167 / E: ns cf *văzduh*] (Mtp) **1** (Îe) **A fi făcut din ~** A nu fi făcut de mâna omului. **2** (Îae) A nu se ști cum și de cine a fost făcut ceva sau cineva.

năzgodie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: bg ***несгода*** „neînțelegere"] (Mun) Ciudățenie.

năzgovenie *sf* [At: PAMFILE, J. III, 91 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Minciună. **2** Snoavă. **3** Glumă. **4** Fleac.

năzui [At: VARLAAM, C. 451 / V: (reg) ***niz~*** / Pzi: *~esc*, (pop) *năzui* / E: mg ***néz***] **1** *vi* (Înv; udp „la", „spre", „către", „în") A se îndrepta spre cineva după ajutor. **2** *vi* A apela la sprijinul, la bunăvoința etc. cuiva. **3** *vi* A căuta refugiu, adăpost la cineva sau undeva. **4** *vi* (Îrg) A se îndrepta spre... **5** *vi* A ținti să ajungă la... **6** *vi* A tinde cu stăruință către ceva. **7** *vi* A râvni la ceva. **8-9** *vir* (Mol; Trs) A încerca. **10-11** *vir* A se strădui. **12-13** *vir* A îndrăzni.

năzuială *sf* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***niz~*** / Pl: *~ieli* / E: ***năzui*** + *-eală*] (Înv) **1** Adăpost. **2** Refugiu. **3** Scăpare.

năzuină *sf* [At: SADOVEANU, O. XII, 450 / Pl: ? / E: ns cf *vizuină*] (Rar) Vizuină.

năzuință *sf* [At: PSALT. 188 / V: (reg) ***niz~*** / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***năzui*** + *-ință*] (Înv) **1** Adăpost. **2** Refugiu. **3** Scăpare. **4** Cerere de ajutor. **5** Dorință puternică. **6** Aspirație.

năzuire *sf* [At: ODOBESCU, S. I., 114 / V: (reg) ***nez~, niz~*** / Pl: *~ri* / E: ***năzui***] (Înv) **1** Apel la sprijinul, bunăvoința, îndurarea cuiva. **2** (Rar) Dorință puternică. **3** Aspirație deșartă. **4** Ambiție meschină. **5** Vanitate.

năzuit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I., 170 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***năzui***] (Rar) Care este dorit cu înflăcărare.

năzuitor, ~oare *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***năzui*** + *-tor*] **1** (Înv) Care apelează la sprijinul, la bunăvoința cuiva. **2** (Reg) Insistent. **3** (Reg) Obraznic.

năzuros, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I. 135 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nazuri*** (pll *naz*) + *-os*] **1** (D. oameni; rar, d. animale) Care face nazuri. **2** (D. oameni) Care are toane Si: *capricios, mofturos*. **3** (D. oameni) Pretențios. **4** (Rar; d. cai) Care se sperie repede Si: *fricos, sperios*.

năzvăsî *vt* [At: CIAUȘIANU, V. 182 / Pzi: ? / E: nct] (Olt) A răsfăța.

năzvăta *vr* [At: CIAUȘANU, V. 182 / Pzi: *năzvăț* / E: nct] (Olt) A se alinta.

năzvoși *vr* [At: GR. S. V, 122 / Pzi: ? / E: nct] (Olt; csnp) A se lungi pentru somn.

nânaș, ~ă *smf* vz ***naș***[2]

nânășică *sf* vz ***nășie***

nânchez *sn* vz ***nechez***

nâncheza *v* vz ***necheza***

nârăi *v* vz ***nirăi***

nârniță *sf* [At: I. CR. VI, 127 / Pl: *~țe* / E: nct] (Mol) Femeie proastă și încrezută.

nâsălnic, ~ă *a* vz ***năsilnic***

nâsli *v* vz ***năsli***

nâvod *sm* vz ***năvod***[2]

nbreană *sf* vz ***mreană***

ne *i* vz ***nea***[1]

nea[1] *i* [At: ALECSANDRI, T. 1536 / V: (reg) ***ne*** / E: ns cf *na*[1]] **1-4** (Are) Strigăt cu care (se cheamă) (se alungă) (se îndeamnă la mers sau) se opresc diferite animale domestice. **5** (Rar; îe) **A fi ~ într-o parte** A fi țicnit.

nea[2] *sf* [At: PSALT. 305 / V: ***~uă*** / Pl: (nob) *nei* / E: ml ***nix, nivis***] **1** (Trs; îrg; în limba literară actuală cu valoare poetică) Zăpadă. **2** (Poetic; îla) **De ~** Alb strălucitor. **3** (Îal) Marmorean. **4** (Reg) Promoroacă.

nea^3 *sm* vz ***nene***

neabătut, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), $16^{r2}/21$ / P: *ne-a~* / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***abătut***] **1** Care nu se abate din drum. **2** Care nu poate fi abătut, întors din drum. **3** (Fig) Care nu se abate de la un principiu, de la o hotărâre etc. **4** Care nu cunoaște șovăială Si: *ferm, intransigent, neclintit, tare.*

neabețedat, ~ă *a* [At: CR (1832), $213^2/15$ / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ****abețedat*** cf *abecedar*] (Îvr) **1** Care nu are cultură suficientă. **2** (Pex) Care este lipsit de cultură.

neabil, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***abil***] Neîndemânatic.

neabonat, ~ă *smf, a* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***abonat***] **1-2** (Persoană) care nu beneficiază de un abonament.

neabordabil, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 317 / P: *ne-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne -* + ***abordabil***] (Rar) **1** Care nu poate fi abordat Si: *inabordabil.* **2** Inaccesibil.

neabun, ~ă *a* vz ***nebun***

neabunie *sf* vz ***nebunie***

neacademic, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***academic***] **1-2** Care nu aparține (academici sau) academismului. **3** Lipsit de solemnitate. **4** Lipsit de convenționalitate.

neaccentuat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-ac-cen-tu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***accentuat***] **1** (D. silabe, vocale, cuvinte) Care nu poartă accent. **2** (D. cuvinte) Care nu este scos în evidență. **3** (Fig) Care este lipsit de culoare, strălucire Si: *șters.*

neacceptabil, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-ac~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***acceptabil***] Care nu poate fi acceptat, admis Si: *inacceptabil.*

neacceptare *sf* [At: DEX^2 / P: *ne-ac~* / Pl: *~tări* / E: *ne-* + ***acceptare***] Refuz de a accepta ceva Si: *inacceptare, respingere.*

neaccidentat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-ac~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***accidentat***] **1** (D. oameni) Care a ieșit nevătămat dintr-un accident. **2** (D. terenuri, drumuri) Care nu prezintă neregularități.

neacoperit, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***acoperit***] **1** Care nu are acoperiș. **2** Care nu are capac. **3** (D. persoane) Care nu poartă căciulă, pălărie. **4** (D. acțiuni, fapte etc.) Care nu este justificat prin măsuri și acte normative Si: *descoperit.*

neacordat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***acordat***] **1** (Grm; d. unele părți de propoziție) Care nu se acordă în gen, număr, caz și persoană cu termenul determinat. **2** (D. premii, titluri) Care nu a fost acordat. **3** (D. instrumente muzicale) Care nu a fost supus acordării. **4** (Pex; d. instrumente muzicale) Care nu mai este acordat Si: *dezacordat, discordat.*

neactual, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *ne-ac-tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***actual***] Care nu este actual sau în acualitate Si: *inactual.*

neacțiune *sf* [At: HELIADE, O. I., 381 / P: *ne-ac-ți-u-ne* / Pl: *~ni* / E: *ne-* + ***acțiune***] (Îvr) Lipsă de acțiune Si: *inactivitate.*

neadaptare *sf* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~tări* / E: *ne-* + ***adaptare***] Imposibilitate de adaptare.

neadaptat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***adaptat***] Care nu s-a adaptat Si: *inadaptat.*

neadecvat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***adecavat***] **1** Care nu corespunde. **2** Care nu este potrivit.

neademenit, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, N. 184 / P: *ne-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***ademenit***] (Rar) **1** Care nu poate fi ademenit. **2** Care nu poate fi influențat de cineva sau de ceva. **3** (Fig) Incoruptibil.

neaderent, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***aderent***] Care nu aderă Si: *inaderent.*

neaderență *sf* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***aderență***] **1** Lipsă de aderență la un partid, la o organizație, la o asociație etc. **2** Imposibilitate de a adera.

neadevăr, ~ară [At: SIMION DASC., ap. LET. 48 / P: *ne-a~* / Pl: (1) *~veri, ~e,* (2-4) *~uri* / E: *ne-* + ***adevăr***] **1** *a* (Îvr) Neadevărat. **2** *sn* Lipsă de conformitate cu realitatea. Si: *inexactitate, falsitate.* **3** *sn* Afirmație care falsifică adevărul în mod deliberat, având de obicei ca scop înșelarea cuiva Si: *minciună.* **4** *sn* Eroare.

neadevărat, ~ă *a* [At: URECHE, L. 86 / P: *ne-a~* / V: (reg) ***~div~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***adevărat***] **1** Care nu este adevărat Si: *mincinos, fals* (îvr) *neadevăr* (**1**). **2** (Pex) Amăgitor. **3** Care nu este conform cu realitatea istorică.

neadeverință *sf* [At: MAIOR, IST. 144/11 / P: *ne-a~* / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***adeverință***] (Îvr) Lipsă de precizie Si: *imprecizie.*

neadeverit, ~ă *a* [At: MAIOR, P. 78/20 / P: *ne-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***adeverit***] (Îvr) **1** Incert. **2** Neprecis.

neadivărat, ~ă *a* vz ***neadevărat***

neadormire *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL, I. 176 / P: *ne-a~* / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***adormire***] (Îvp) **1** Vigilență. **2** Neodihnă. **3** (Îlav) **Cu ~** Cu grijă. **4** (Îal) Fără răgaz Si: *continuu.*

neadormit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 36 / P: *ne-a~* / V: (înv) ***~dur~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***adormit***] **1** Care nu doarme. **2** (Fig) Care veghează atent Si: *treaz, vigilent.* **3** (Pex) Activ. **4** Agitat. **5** (D. manifestări, sentimente, senzații etc.) Care nu încetează, nu slăbește. **6** Continuu.

neaducător, ~oare *a* [At: GCR I, 159 / P: *ne-a~* / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***aducător***] (Îvr) **1** (Îs) *~ aminte* Care nu-și aduce aminte. **2** (Îas) Care nu vrea să-și aducă aminte.

neaducătoriu, ~oare *a* vz ***neaducător***

neaducere *sf* [At: MAIOR, P. 27/14 / P: *ne-a~* / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***aducere***] **1** (Rar; îs) *~ aminte* Uitare. **2** (Îs) *~ la îndeplinire* Neîndeplinire a unui ordin, a unei sentințe, a unui mandat etc.

neadurmit, ~ă *a* vz ***neadormit***

neaerat, ~ă *a* [At: C. ANTONESCU, P. 151 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***aerat***] (Rar) Lipsit de aer, de oxigen.

neafectat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***afectat***] (D. oameni și manifestări ale lor) Care nu este afectat Si: *firesc, neprefăcut.*

neafiliat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-a-fi-li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***afiliat***] Care nu este afiliat unei organizații, instituții etc.

neagă *sfs* [At: POLIZU / V: ***nacara, nadara, nagara, nagarea, naghea, nădarea*** / E: nct] (Reg) **1** Persoană încăpățânată, care contrazice mereu și care face totul numai după capul ei. **2** (Îc) **~ga-rea** (sau îf *nagarea, nagara, nacara, nadara, nadarea, naghea, nădrea*) Om plicticos, pisălog, încăpățânat, care se ține scai de cineva Si: *belea, cobe, piază-rea.* **3** (Îac) Drac. **4** (Îe) **A sedea ca ~a-reaua** (sau **nagaraua**) **pe capul cuiva** sau **a se ține ca ~a-reaua de cineva, a-i sta cuiva ~-rea în spinare** A se ține morțiș de cineva. **5** (Îae) A nu slăbi pe cineva din ochi. **6** (Îe) **A fugi de cineva ca de ~a-rea** A fugi de cineva ca de dracul. **7** (Îe) **A fi gol ~** A fi gol pușcă.

neagiungere *sf* vz ***neajungere***

neagiuns^1 *sn* vz ***neajuns***^{1}

neagiuns^2***, ~ă*** *a* vz ***neajuns***^{2}

neagoi *vt* [At: LUNGIANU, CL. 172 / Pzi: *neagoi* / E: ns cf *ogoi*] (Reg) **1** A liniști. **2** A împăca. **3** A potoli.

neaglutinat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***aglutinat***] (D. materiale) Ale cărui particule nu sunt lipite unele de altele prin adeziune.

neagonisit, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 324/20 / P: *ne-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***agonisit***] (Îvr) **1** Care nu este agonisit. **2** Care nu a fost exploatat, valorificat.

neagresiune *sf* [At: DEX / P: *ne-a~* / Pl: *~ni* / E: *ne-* + ***agresiune***] **1** Lipsă de agresiune. **2** Principiu fundamental de drept internațional care condamnă folosirea agresiunii în relațiile interstatale Si: (rar) *neagresivitate* (**2**). **3** (Îs) *Pact* sau *tratat de ~* Pact prin care două sau mai multe state se obligă să nu se atace unul pe altul.

neagresiv, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***agresiv***] Care nu este agresiv Si: *pașnic, blând.*

neagresivitate *sf* [At: DEX^2 / P: *ne-a~* / Pl: *~tăți* / E: *ne-* + ***agresivitate***] **1** Lipsă de agresivitate. **2** (Rar) Neagresiune (**2**).

neagricol, ~ă *a* [At: DEX^{2} / P: *ne-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***agricol***] **1** (D. terenuri) Care nu ține de agricultură. **2** (D. terenuri) Care nu se folosește în agricultură. **3** (D. o regiune, o țară) Care nu își sprijină economia în special pe agricultură.

neajungere *sf* [At: (a. 1815) URICARIUL, IV, 118/3 / P: *ne-a~* / V: ***~giu~*** / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***ajungere***] (Înv) **1** Faptul de a fi insuficient. **2** Stare a ceea ce nu este suficient. **3** Lipsă materială. **4** Sărăcie în care se află cineva. **5** Stare a ceea ce este necorespunzător, impropriu Si: (înv) *neajunsie*. **6** (Pex) Imperfecțiune.

neajuns^{1} *sn* [At: (a. 1817) URICARIUL, IV 305/2 / P: *ne-a~* / V: (îrg) ***~giuns*** / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: *ne-* + ***ajuns***] **1** Lipsă. **2** Defect. **3** Dezavantaj. **4** Greutate. **5** Nevoie. **6** Nemulțumire. **7** Neplăcere. **8** (Înv; îe) **A face cuiva în ~** A face un lucru în detrimentul cuiva. **9** (Îae) A provoca cuiva neplăceri.

neajuns^{2}, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 424 / P: *ne-a~* / V: (îrg) ***~giuns*** / Pl: *~nși, ~e* / E: *ne-* + ***ajuns***] (Asr) **1** Care nu poate fi ajuns. **2** Care nu poate fi egalat. **3** Excepțional. **4** (Înv; șîs *~ cu mintea*) Neînțeles^{2}. **5** (Îvp) Care are o stare materială proastă Si: *sărac*. **6** (Îvp; șîs *~ de minte, ~ la minte, ~ de cap*) Care nu are judecată matură. **7** (Pex) Prost. **8** Zăpăcit. **9** Greșit. **10** Incompetent. **11** (Înv) Insuficient. **12** (Înv) Incomplet.

neajunsie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *ne-a~* / Pl: *~ii* / E: ***neajuns^{2}*** + *-ie*] (Îvr) Lipsă materială.

neajutat, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 86 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***ajutat***] (Rar) **1** Care nu este ajutat. **2-4** Neajutorat **(9-11)**.

neajutător, ~oare *a* [At: DEX^{2} / P: *ne-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***ajutător***] Care nu ajută.

neajutorare *sf* [At: V. ROM. februarie 1956, 34 / P: *ne-a~* / E: *ne-* + ***ajutorare***] **1** Lipsă de ajutor. **2** Neputință **(13)**. **3** Neîndemânare **(1)**.

neajutorat, ~ă *a* [At: MAG. IST. IV, 143/24 / P: *ne-a~* / V: (înv) ***~rit*** (reg) ***~turat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***ajutorat***] **1-2** *smf, a* (Om) lipsit de ajutor. **3-4** *smf, a* (Om) lipsit de apărare. **5-6** *smf, a* (Om) lipsit de posibilități materiale. **7-8** *smf, a* (Spc) (Persoană) care nu știe să se descurce în viață. **9-11** *a* Care manifestă (neputință) (neîndemânare sau) dezorientare Si: *neajutat* **(2-4)**.

neajutorit, ~ă *smf, a* vz ***neajutorat***

neajuturat, ~ă *smf, a* vz ***neajutorat***

nealcătuit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. HEM 774 / P: *ne-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***alcătuit***] (Îvr) **1** Care nu este alcătuit. **2** Rău întocmit. **3** Rău potrivit.

nealcoolic, ~ă *a* [At: DEX^{2} / P: *ne-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***alcoolic***] **1** (D. substanțe, d. băuturi) Care nu conține alcool. **2** (D. oameni) Care nu consumă băuturi alcoolice.

nealcoș, ~ă *a* vz ***nialcoș***

nealiniat, ~ă *a* [At: DEX / P: *ne-a-li-ni-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***aliniat***] **1** Care nu este aliniat. **2** (D. țări, mișcări) Care duce o politică de nealiniere **(2)**.

nealiniere *sf* [At: DEX / P: *ne-a-li-ni-e-re* / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***aliniere***] **1** Neconformare la linia politică a unui partid sau a unui stat. **2** Atitudine a unei țări care refuză să urmeze politica uneia dintre țările aparținând la două grupări antagoniste.

nealtădată *av* [At: ALECSANDRI, T. 117 / V: (nob) ***~tedăți*** / E: *ne-* + ***altădată***] (Asr) **1** Care nu s-a întâmplat altădată. **2** (Îlav) **Ca ~** sau (nob) **ca ~tedăți** Cum nu s-a mai întâmplat altădată. **3** (Îal) Cum nu a fost niciodată.

nealtedăți *av* vz ***nealtedată***

nealterabil, ~ă *a* [At: DEX^{2} / P: *ne-al~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***alterabil***] (D. materii organice) Care nu se alterează Si: *inalterabil*.

nealterare *sf* [At: DEX^{2} / P: *ne-al~* / Pl: *~rări* / E: *ne-* + ***alterare***] Calitate a alimentelor de a nu fi alterate.

nealterat, ~ă *a* [At: DEX^{2} / P: *ne-al~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***alterat***] **1** (D. materii organice) Care nu este descompus. **2** (D. produse alimentare, chimice etc.) Care nu este denaturat, falsificat. **3** (Fon; d. sunete) Care nu s-a modificat.

nealtoit, ~ă *a* [At: DEX^{2} / P: *ne-al-to-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***altoit***] Care nu a fost supus altoirii.

nealtul, ~ta *pnh* [At: ISPIRESCU, L. 161 / P: *ne-al~* / Pl: *~lții, ~tele* / E: *ne-* + ***altul***] (Îlav) **Ca ~** sau (rar) **ca ~ții** Ca nimeni altul.

neam [At: PSALT. 18 / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: mg ***nem***] **1** *sn* (Îvp) Oameni din aceeași generație. **2** *sn* (Îvp; pgn) Generație. **3** *sn* (Îlav) **De ~ (până) în ~** sau (înv) **de ~ și ~, în ~ și (în) ~, până la ~ și ~**, (nob) **din ~, din răs~** Din generație în generație. **4** *sn* (Îal) În veci. **5** *sn* (Îls) **~ de** (ori, rar, **din**) **~ul meu** (sau **tău, lui** etc.) sau **~ de** (ori, rar, **din**) **~** Toți ascendenții sau (rar) descendenții din familia mea, ori a ta, a sa etc. **6** *sn* (Îal) Din generație în generație. **7** *sn* (Îal) De când se știe. **8** *sn* (Îcn; îal) Nici unul dintre ascendenții sau (rar) descendenții din familia mea, ori a ta, a sa etc. **9** *sn* (Îcn; îal) Nimeni din familia mea, sau a ta, a lui etc. **10** *sn* Totalitate a persoanelor înrudite între ele prin sânge sau alianță Si: *nemet^{1}*, (înv) *naștere* **(7)**, (reg) *nemenie* **(2)**. **11** *sn* Persoană care face parte din aceeași familie cu cineva Si: *rudă*, (îrg) *nemotenie* **(2)**, (reg) *nat* **(5)**. **12** *sn* (Îe) **~ după** (sau **de pe**) **Adam** sau **~ după** (sau **de**) **a noua spiță** Rudă foarte îndepărtată. **13** *sn* (Îla) **De ~ (bun** sau **mare, ales, de sus)** sau (înv) **de bun ~** Dintr-o familie nobilă. **14** *sn* (Îal) Dintr-o familie de oameni cumsecade. **15** *sn* (Îe) **A avea ~uri (bune)** A fi dintr-o familie bogată, aleasă și influentă. **16** *sn* (Îe) **A fi de un ~ (cu)...** A fi din aceeași familie cu... **17** *sn* (Îla) **De un ~ (cu)...** Din aceeași familie cu... **18-19** *sn* (Îe) **A fi** (sau **a se face**) **~ (cu...)** A avea sau a intra în legături de rudenie cu cineva. **20** *sn* Descendent. **21** *sn* (Pex) Viță. **22** *sn* (Mol) Parte de țarină pe care lucrează o familie. **23** *sn* (În orânduirea feudală din Țările Române; lpl) Familie boierească. **24** *sn* (Înv; lpl) Grup de boieri. **25** *sn* (Înv; pex; lpl) Totalitate a boierilor Si: *aristocrație, boierime*. **26** *sn* (Înv; prc; lpl) Descendenți ai marilor boieri care au ocupat funcții importante. **27** *sn* (Lsg) Persoană care face parte din boierime. **28** *sn* Trib. **29** *sn* Populație. **30** *sn* Popor. **31** *sn* Națiune **(1)**. **32** *sn* Origine etnică. **33** *sn* (Îla) **De ~** (sau **de ~ul lui**) sau **~ de** De naționalitate. **34** *sn* (Cu determinări care indică ființe) Grup. **35** *sn* (Înv) Categorie de oameni care aparțin aceleiași profesii sau au însușiri și interese comune Si: *tagmă*. **36** *sn* (Îrg) Origine socială nobilă Si: *obârșie*. **37** *sn* (Îe) **A fi de ~ de...** sau **a-și trage ~ul din...** A fi de origine... **38** *sn* (Înv; îls) **Bun ~** Noblețe. **39** *sn* (Înv; îal) Distincție. **40** *sn* (Reg; irn; îls) **~ de traistă** sau, fam, **~ prost** Om necioplit, bădăran. **41** *sn* (Reg; îal) Om lipsit de caracter. **42** *sn* Fel. **43** *sn* Specie. **44** *sn* (Îs) *~ul omenesc* sau (nob) *~ul de oameni* Omenire. **45** *sn* (Îla) **De ~** Care este de soi bun. **46** *sn* (Îal) Care este dintr-o specie superioară. **47** *sn* (Îla) **De tot ~ul** sau **de toate ~urile** De toate naționalitățile. **48** *sn* (Îal; îla) **de la nouă ~uri** De toate felurile Si: *felurit, variat*. **49** *sn* (Îlav) **~ de...** De nici un fel. **50** *sn* (Îal) Nici un pic de... **51** *sn* (Îvr) Categorie. **52** *sn* (Înv) Gen gramatical. **53** *sn* (Înv) Sex. **54** *av* (Olt; Mun) De loc. **55** *av* Nimic **(1)**.

neamabil, ~ă *a* [At: DEX^{2} / P: *ne-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***amabil***] **1** Care nu este amabil Si: *nepoliticos*. **2** Lipsit de bunăvoință.

neamăgeț, ~eață *a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 8/25 / P: *ne-a~* / Pl: *~eți, ~e* / E: *ne-* + ***amăgeț***] (Îvr) Neamăgit.

neamăgit, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 17^{r2}/3 / P: *ne-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***amăgit***] (Înv) Care nu amăgește Si: (îvr) *neamăgeț*.

neamestec *sn* [At: DEX / P: *ne-a~* / Pl: *~uri* / E: *ne-* + ***amestec***] Principiu de drept internațional care interzice unui stat sau unui grup de state să se amestece în treburile interne ale altui stat.

neamestecat, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***amestecat***] Care nu este amestecat.

neameș, ~ă *sm, a* vz ***nemeș^{2}***

neamic, ~ă *smf* [At: ȘINCAI, HR. II, 59/19 / P: *ne-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***amic*** cf lat *inimicus*, it *inimico*] (Înv) **1** Care nu este prieten. **2** Inamic.

neamistuit, ~ă *a* vz ***nemistuit***

neamiș, ~ă *sm, a* vz ***nemeș^{2}***

neamț *sm* [At: URECHE, L. 99 / Pl: *nemți*, (rar) *~i* / E: slv **нѣмьць**] **1** German. **2** Austriac. **3** (Îvp; lpl) Popor german. **4** (Îvp) Popor austriac.

5 (Îe) **A se face** (sau **a fi**) ~ A se preface că nu înțelege. **6** (Rar; îe) **A merge** (sau **a umbla**) **drept ca ~ul** A fi beat și a merge clătinându-se. **7** (Rar; îe) **A spune drept ca ~ul** A spune lucrurilor pe nume. **8** (Rar; îe) **A tăcea ca ~ul** A fi foarte tăcut și închis. **9** (Îae) A tăcea chitic. **10** (Fam; îlv) **A lua** (sau **a fura**) **luleaua ~ului** A se îmbăta. **11** (Îlav) **De când nemții cu coadă** De mult. **12** (Mol; îs) *Vânt de la ~* Vânt care bate dinspre apus. **13** (Reg) Străin din apus. **14** (Îvp) Epitet dat unei persoane îmbrăcate în haine orășenești. **15** (Mol) Personaj din obiceiul de Anul Nou numit „moșnegii". **16** (Mol; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **17** (Mol; art.) Melodie după care se execută dansul neamțul (**16**).

neamțofil, ~ă *smf, a* vz ***nemțofil***

neamuțit, ~ă *a* [At: F (1903), 61 / P: *ne-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***amuțit***] (Rar) **1** Care nu tace. **2** Care vorbește fără întrerupere.

neanalizabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***analizabil***] (D. texte, cuvinte) Care nu poate fi analizat Si: *inanalizabil*.

neane *sm* vz ***nene***

neanexat, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***anexat***] **1** Care nu este alipit la ceva. **2** Care nu este adăugat la ceva. **3** (D. teritorii) Care nu este încorporat prin violență.

neangajare *sf* [At: DN[3] / P: *ne-an~* / Pl: *~jări* / E: *ne-* + ***angajare***] Atitudine liberă față de orice alianță sau convenție miliară ori politică.

neangajat, ~ă *a* [At: DEX / P: *ne-an~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***angajat***] **1** Care nu este angajat. **2** (D. state) Care nu face parte din blocuri militare, politice etc.

neanimat, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***animat***] Care este fără viață prin structura sau esența lui Si: *inanimat, neînsuflețit*.

neant *sn* [At: BARONZI, I. L. 205 / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***néant***] (Flz) Noțiune care desemnează vidul, inexistența, nimicul, moartea, ca antiteze ale existenței Si: *neființă* (**3**), (rar) *neunde*.

neantagonic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-an~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***antagonic***] **1-2** Neantagonist (**1-2**).

neantagonist, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-an~* / Pl: *~iști, ~e* / E: *ne-* + ***antagonist***] **1** Care nu se află în antagonism Si: *neantagonic* (**1**). **2** Lipsit de caracter antagonist Si: *neantagonic* (**2**).

neantiza *vtr* [At: DN[3] / P: *ne-an~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***néantiser***] (Liv) **1-2** A (se) transforma în neant. **3-4** (Fig) A dispărea sau a face să dispară.

neantizare *sf* [At: DN[3] / P: *ne-an~* / Pl: *~zări* / E: ***neantiza***] (Liv) **1** Transformare în neant. **2** (Fig) Dispariție.

neantizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***neantizat***] (Liv) **1** Transformat în neant. **2** (Fig) Dispărut.

neaocș, ~ă *a* vz ***neaoș***

neaoș, ~ă *a* [At: C. CANTACUZINO, CM I, 52 / P: *nea-oș* / V: (reg) ***neaocș, neuș, niauș*** / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *auș, deaoș*] **1** (D. oameni, populații, specii de animale sau plante) Care s-a născut și s-a dezvoltat în locul unde trăiește și în prezent Si: *autohton, băștinaș, pământean, pământesc*, (pop) *get-beget*. **2** (D. limbă, expresii) De origine autohtonă. **3** (D. limbă, expresii) Care aparține poporului simplu. **4** Autentic. **5** (Reg) De soi bun.

neaoșism *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 7 / P: *nea-o~* / Pl: (**1**) *~e* / E: ***neaoș*** + *-ism*] **1** Cuvânt sau expresie care are un căutat aspect autohton, arhaic, popular. **2** Tendință în literatură caracterizată prin abuzul de cuvinte arhaice și populare rare.

neaoșist, ~ă [At: V. ROM. ianuarie 1960, 132 / P: *nea-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***neaoș*** + *-ist*] **1** *a* Care aparține neaoșismului (**2**). **2** *a* Referitor la neaoșism (**2**). **3** *a* (D. stil, formă etc.) Care abundă în neaoșisme (**1**). **4** *sm* Persoană care abuzează, în vorbire sau în scris, de neoșisme (**1**).

neapărat, ~ă [At: CORESI, EV. 139 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***apărat***] **1** *a* Care nu este apărat. **2** *a* Care nu este întărit, fortificat. **3-4** *a* (Înv) Care nu este sau nu poate fi împiedicat, oprit. **5** *av* (Îvr) Care nu se oprește. **6** *av* Neîncetat. **7** *a* (Asr) Căruia nu i te poți împotrivi. **8** *a* Care nu poate fi ocolit sau omis. **9** *a* Care rezultă cu necesitate din ceva. **10** *a* Inevitabil. **11** *a* Fatal. **12** *a* Obligatoriu. **13** *a* Necesar. **14** *a* Sigur. **15** *av* (Îe) **A fi ~ (necesar)** A trebui. **16** *av* În mod necesar. **17** *av* Cu orice preț Si: *negreșit, numaidecât*. **18** *av* În orice caz. **19** *av* (Nob; îe) **A fi de-a ~** A fi absolut necesar. **20** *a* De care nu te poți lipsi Si: *indispensabil, necesar*. **21** *a* (Îe) **A fi de** (sau **a avea**) **~ă nevoie** sau **trebuință** A fi sau a avea absolută nevoie.

neapărător, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 436 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***neapărat*** + *-tor*] (Îvr) De care nu te poți lipsi Si: *indispensabil*.

neapătat, ~ă *a* [At: TEODORESCU, P. P. 72 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *apă*] (Pop; rar) Care nu este udat cu apă.

neapestit, ~ă [At: R. GRECEANU, CM II, 189 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***apestit***] (Înv) **1** *a* Care nu este amânat. **2** *av* Imediat. **3** (Îlav) **~ă vreme** Fără întârziere Si: *numaidecât*.

neaplicabil, ~ă *a* [At: DEX / P: *ne-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***aplicabil***] Care nu poate fi pus în practică Si: *inaplicabil*.

neaplicabilitate *sfs* [At: DEX[2] / P: *ne-a~* / E: *ne-* + ***aplicabilitate***] **1** Lipsă de aplicabilitate. **2** Imposibilitate de a fi pus în practică.

neapreciat, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-a~* / P: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***apreciat***] Care nu este apreciat.

neapus, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 184 / Pl: *~uși, ~e* / E: *ne-* + ***apus***] **1** Care nu a apus. **2** (Înv) Care nu apune niciodată. **3** (Fig) Etern.

neara *sf* [At: (a. 1644), ap. TDRG / P: *ne-a~* / V: *~ea* / Pl: *~le* / E: ngr **νεαραί**] (Jur; înv) **1** Supliment la o lege. **2** (Pex) Colecție de legi derogatorii.

nearanjat, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***aranjat***] **1** (D. obiecte) Care nu este pus în ordine. **2** (D. oameni) Cu ținută exterioară neîngrijită. **3** (Fam; d. oameni) Care nu și-a făcut un rost în viață.

nearat, ~ă *a* [At: ZANNE, P II, 788 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***arat***] **1** (D. suprafețe de pământ) Care nu este arat. **2** (Reg; îe) **A umbla ~, nesemănat** A umbla de colo-colo, fără rost.

nearea *sf* vz ***neara***

neargălău *sm* [At: MAT. DIALECT. I, 82 / Pl: *~ăi* / E: mg ***nyargaló*** „alergător"] (Reg; prt) Persoană care aleargă mereu pentru a face servicii altora.

nearmonios, ~oasă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-ar-mo-ni-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***armonios***] **1** Care nu are armonie. **2** Ale cărui părți componente nu formează un tot bine închegat și echilibrat.

nearticulat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 160 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***articulat***] **1** (D. sunete vocale) Emis fără participarea organelor vorbirii. **2** (Pex) Pronunțat neclar Si: *bolborosit, îngăimat*. **3** (D. mijloace de comunicare) Care nu folosește sunete articulate. **4** (Imp) Care nu are nici un sens. **5-6** (Grm) Care nu este însoțit de articol (hotărât). **7-8** (Grm) În care cuvintele nu sunt însoțite de articol (hotărât). **9** (Fzl) Care nu este format din articulații. **10** (Fzl) Care nu are articulații.

neartificial, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-ar-ti-fi-ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***artificial***] **1** Care nu este artificial Si: *natural*. **2** Firesc.

neartistic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-ar~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***artistic***] **1** Care nu aparține artei. **2** Care nu corespunde principiilor estetice. **3** Lipsit de valoare artistică.

neasculta *vi* [At: BIBLIA (1688), 91[1]/25 / Pzi: *neascult* / E: drr ***neascultare***] (Înv) A nu asculta sfaturile, poruncile etc. cuiva.

neascultare *sf* [At: MOXA, 347 /16 / P: *ne-as~* / Pl: *~tări* / E: *ne-* + ***ascultare***] **1** Lipsă de ascultare. **2** Act de nesupunere, de indisciplină. **3** Încălcare a unei porunci.

neascultător, ~oare [At: NEAGOE, ÎNV. 17/14 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***ascultător***] **1** *a* Care nu este ascultător. **2-3** *smf, a* (Persoană) care nu ascultă. **4-5** *smf, a* (Persoană) care nu se supune. **6-7** *smf, a* (Pex) (Copil) rău și obraznic.

neascuțit, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-as~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***ascuțit***] (D. obiecte) **1** Care nu este ascuțit. **2** Fără vârf. **3** (Pex) Rotunjit.

neasemănat, ~ă [At: VARLAAM, C. 319 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***asemănat***] **1** *a* (Înv) Care nu este asemănat cu nimic. **2** *a* Care nu seamănă cu altcineva sau cu ceva. **3** *a* (D. mai multe ființe sau lucruri) Care se deosebesc între ele. **4** *a* Care nu are pereche deoarece depășește limitele, însușirile obișnuite Si: *incomparabil, neasemuit, unic*, (înv) *nesemuit*. **5**

av (Precedând un adjectiv la gradul comparativ; cu sens superlativ) Incomparabil. **6** *a* (Rar) Curios. **7** *a* (Rar) Ciudat.

neasemenea *ai* [At: TOMICI, Î 38/17 / E: *ne-* + ***asemenea***] **1** Care nu este asemenea. **2** (Înv) Inegal.

neasemuit, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 10 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***asemuit***] (Liv) **1** Care nu se aseamănă cu nimic. **2** (Rar) Curios. **3** (Rar) Ciudat.

neasfia *sf* vz ***nisfia***

neasigurat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***asigurat***] **1** Care nu este asigurat. **2** Care nu este pus la adăpost de pericol.

neasimilabil, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***asimilabil***] **1-2** Care nu poate fi asimilat (ușor).

neasimilat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***asimilat***] **1** Care nu este asimilat prin metabolism. **2-3** (D. cunoștințe) Care nu este însușit (corespunzător). **4** (D. produse noi) Care nu este introdus în fabricație.

neastâmpărat, ~ă *a* vz ***neastâmpărat***

neastâmpăr *sns* [At: MARCOVICI, D. 3/28 / P: *ne-as~* / E: *ne-* + ***astâmpăr***] **1** Lipsă de astâmpăr Si: (înv) *neastâmpărat*. **2** Nevoie de mișcare, de acțiune continuă Si: *dinamism, vioiciune*. **3-4** (Pex) (Stare de) agitație. **5** Tulburare. **6** Nerăbdare (**1**). **7** (Îla) **În ~** Care se află în continuă mișcare. **8** (Pex; îal) Agitat. **9** (Îlav) **Cu ~** Fără răbdare. **10** (Îal) Cu nervozitate. **11** (Rar; fig) Spirit de revoltă, de nemulțumire profundă.

neastâmpărare *sfs* [At: VALIAN, V. / P: *ne-as~* / E: *ne-* + ***astâmpărare***] (Rar) Nerăbdare (**2**).

neastâmpărat, ~ă *a* [At: URECHE, L. 158 / V: (înv) ***~tămp~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***astâmpărat***] **1** Care nu se astâmpără Si: *nedomolit* (îvp) *neostoit* (**1**). **2** (Spc; d. oameni, firea, temperamentul lor) Care se agită continuu Si: *agitat*. **3** (D. oameni) Nesupus (**2**). **4** (D. oameni) Turbulent. **5** (D. oameni) Recalcitrant. **6** Care trădează dinamism. **7** (Îvr; d. climat) Care prezintă mari diferențe Si: *excesiv*. **8-9** (D. copii; îoc *liniștit, cuminte*) (Excesiv de) vioi Si: *zburdalnic, zvăpăiat*, (îvp; rar) *neostoit* (**4**), (Ban) *nestatornic* (**2**), (îrg) *nestătător* (**3**). **10** (Pex; d. copii) Obraznic. **11** (D. copii) Rău. **12** (D. ochi; pex. d. privire) Care exprimă vioiciune Si: *jucăuș*. **13** Tulburat. **14** Neliniștit (**3**). **15** Nervos (**13**). **16** Nerăbdător (**7**). **17** (Rar; d. vremuri, stări) Zbuciumat.

neastâmpărător, ~oare *a* [At: ALR I, 1517/746 / P: *ne-as~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***neastâmpărat*** + *-tor*] (Reg; d. copii) Zglobiu.

neastâmpărătură *sfs* [At: DLR / P: *ne-as~* / E: ***neastâmpărat*** + *-ură*] (Reg) Neastâmpăr (**1**).

neașezare *sf* [At: URECHE, L. 136 / P: *ne-a~* / Pl: *~zări* / E: *ne-* + ***așezare***] (Înv) **1** Tulburare. **2** Dezordine. **3** Răzvrătire. **4** Neînțelegere. **5** (Pex) Neastâmpăr.

neașezat, ~ă *a* [At: URECHE, L. 58 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***așezat***] **1** Care nu este așezat. **2** (Asr) Care nu are locuință statornică. **3** (Pex) Care nu are rosturi de viață statornică. **4** (Înv; d. domnie, treburi) Care nu este încă definitiv. **5** (Înv) Dispus spre tulburări. **6** (D. vremuri, stări) Zbuciumat. **7** (Reg; d. copii) Vioi.

neașezământ *sn* [At: (a. 1674) URICARIUL, XXI, 186 / P: *ne-a~* / Pl: *~e* / E: *ne-* + ***așezământ***] **1** (Îvr) Neînțelegere. **2** Conflict.

neașteptare *sf* [At: GCR I, 81/6 / P: *ne-a~* / E: *ne-* + ***așteptare***] (Îvr; îlav) **Cu ~** Imediat.

neașteptat, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 20/33 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***așteptat***] **1** Care nu este așteptat. **2** (Pex) Care vine prin surprindere Si: *neprevăzut, nebănuit* (**1**), *surprinzător*. **3** Care este deasupra așteptărilor Si: *nesperat* (înv) *nenădăjduit*. **4** Negândit (**3**). **5** (Îlav) **Pe ~e** Fără să te aștepți Si: *deodată*.

neatacabil, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***atacabil***] **1** Care nu poate fi atacat. **2** Care nu poate fi contestat.

neatașabil, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***atașabil***] **1** Care nu poate fi atașat. **2** (Fig) Nesociabil.

neatârnare *sf* [At: HELIADE, O. ap. DLR / P: *ne-a~* / E: *ne-* + ***atârnare***] (Asr) Independență politică Si: *autonomie*.

neatârnat, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 30 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***atârnat***] (Asr) **1** Care nu depinde de cineva sau de ceva Si: *independent*, (înv) *nedependent*. **2** (Spc) Independent din punct de vedere politic Si: *autonom*.

neatent, ~ă *a* [At: IORDAN, G. 200 / P: *ne-a~* / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***atent***] **1** Care nu are atenția concentrată asupra cuiva sau a ceva. **2** (Pex) Distrat. **3** Care trădează lipsă de interes.

neatenție *sf* [At: F (1897), 346 / P: *ne-a~* / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***atenție***] **1** Lipsă de atenție Si: (rar) *neîngrijire* (**2**). **2** Atitudine, gest etc. care trădează lipsă de atenție.

neatestat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***atestat***] **1** Care nu este atestat. **2** Care nu este confirmat. **3** (D. cercetători, cadre didactice) Care nu este confirmat în grad.

neatins, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 95 / P: *ne-a~* / Pl: *~nși, ~e* / E: *ne-* + ***atins***] **1** Care nu a fost atins. **2** Care nu este sau nu a fost folosit, consumat etc. de nimeni sau de nimic. **3** (Pex) Întreg. **4** (Îs) *Apă ~ă* Apă neîncepută. **5** (Pex) Neschimbat (**2**). **6** (Fig; înv) Curat. **7** (Înv) Virgin. **8** (Îvr) Care nu a fost compromis într-o acțiune. **9** Pe care nu-l poți atinge Si: *impalpabil*. **10** La care nu se poate ajunge Si: *inaccesibil*.

neatocma *ai* [At: N. COSTIN, L. 382 / P: *ne-a~* / E: *ne-* + ***atocma***] (Îvr) Care nu se poate compara cu altcineva sau cu altceva.

neatocmat, ~ă *a* [At: AMFILOHIE, E. 42/17 / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***atocmat***] (Îvr) **1** Care nu este comparabil cu... **2** Inegal.

neatăluș *i* [At: PAMFILE, CR. 11 / P: *ne-a~* / E: nct] (Mun; în colinde) Bună dimineața la Moș Ajun.

neauă *sf* vz ***nea²***

neautentic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***autentic***] Care nu este autentic Si: *inautentic*.

neautorizat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***autorizat***] Care nu este autorizat sau împuternicit să facă, să spună etc.

neauzit, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 32 / P: *ne-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***auzit***] **1** *a* (D. sunete, zgomote sau surse de zgomot) Care nu se aude. **2** *a* (Înv; pex) Care nu se înțelege bine Si: *confuz, nedeslușit*. **3** *snp* (Îls) **Auzite și ~e** Lucruri de tot felul, cunoscute și necunoscute de cineva. **4** *a* Care sau cum nu s-a mai auzit, nu s-a mai pomenit. **5** *a* (Pex) Extraordinar.

neavenit, ~ă *a* [At: DDRF / P: *ne-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***non avenu*** (prin apropiere de *venit*)] (Îs) *Nul și ~* Care este considerat fără valabilitate.

neavere *sfs* [At: CORESI, EV, 259 / P: *ne-a~* / E: *ne-* + ***avere***] (Îvp) **1** Lipsă de avere. **2** (Pex) Sărăcie.

neavizat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***avizat***] **1** Care nu este avizat, informat. **2** Nepregătit.

neavut, ~ă *a* [At: PSALT. 237 / P: *ne-a~* / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***avut***] (Îvp; d. oameni) **1** Care nu este avut. **2** Lipsit de mijloace. **3** Nevoiaș (**2**).

nează *sf* [At: PAMFILE, A. R. 252 / V: ***năiează, nieheză*** / E: srb ***jéza***, mg ***nehéz*** „greu, dificil"] (Ban; Olt) **1** (Îe) **A-i fi (cuiva) ~** A simți groază, oroare. **2** (Îae) A-i fi cuiva silă. **3** (Îae) A-i fi cuiva greață.

nebăga *vt* [At: ȘINCAI, HR. III, 183/12 / Pzi: ? / E: *ne-* + ***băga***] (Înv) **1** A nu băga. **2** (Îlv) **A ~ în seamă (pe cineva** sau **ceva)** A desconsidera pe cineva sau ceva.

nebăgare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 146ᵛ/26 / Pl: *~gări* / E: *ne-* + ***băgare***] **1** (Îls) **~ de** (sau **în**) **seamă** sau (înv) **~ sămii** Desconsiderare a cuiva Si: *dispreț*. **2** (Îvr; îal) Nesupunere. **3** (Îal) Neatenție față de cele din jur Si: *distracție*. **4** (Îal) Neglijență. **5** (Îal) Imprudență.

nebăgat, ~ă *a* [At: FILIMON, O. I, 96 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***băgat***] **1** (Îla) **~ în** (sau, rar, **de**) **seamă** Care nu este luat în considerare Si: *ignorat*. **2** (Îal) Necunoscut (**1**). **3** (Îal) Care nu a fost observat.

nebăgător, ~oare *a* [At: MAIOR, P. 125 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***băgător***] **1** (Îvp; îla) **~ de** (sau **în**) **seamă** Indiferent. **2** (Îal) Disprețuitor. **3** (Îal) Care poate fi trecut cu vederea. **4** (Îal) Imperceptibil. **5** (Îal) Neatent la cele din jur. **6** (Îal) Imprudent.

nebănuit, ~ă [At: ANGHEL, PR. 74 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***bănuit***] **1** *a* Care nu este bănuit. **2** *a* Care nu poate fi presupus Si: *neașteptat, neprevăzut.* **3** *a* (Pex) Foarte mare. **4** *av* (Udp „de") Neașteptat de...

nebărbierit *am* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***bărbierit***] **1-2** Neras (**1-2**).

nebăut, ~ă *a* [At: MOLITVENIC (sec. XVII), 305 / V: (îrg) ***~beut*** / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***băut***] **1** Care nu a fost băut. **2** (Înv) Care nu se poate bea. **3** (D. oameni; îcr *nemâncat*) Care nu a băut nimic. **4** Însetat. **5** (Îlav) **Pe ~e** Fără să fi băut ceva.

nebântuit, ~ă *a* [At: (a. 1695) HEM 3215 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***bântuit***] **1** Care nu este bântuit. **2** (Îrg) Care nu este supărat de nimeni sau de nimic Si: *liniștit, netulburat.* **3** (Îrg) Teafăr.

nebedernică *sf* vz ***nabedernița***

nebederniță *sf* vz ***nabederniță***

nebelețe *sfp* [At: SCL 1963, 21 / E: nct] (Reg; csnp) Fleacuri.

nebeligerant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***beligerant***] (D. state, țări etc.) Care manifestă o stare de nebeligeranță.

nebeligeranță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***beligeranță***] Situație a unei națiuni, care, fără a manifesta o strictă neutralitate, se abține de a lua parte efectivă la un conflict armat.

neberez, ~ează *sf, a* [At: PASCU, S. 206 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *năbârgeac*] (Reg) **1-2** (Om) nesăbuit și prost. **3-4** (Om) mare și prost.

nebeut, ~ă *a* vz ***nebăut***

nebia *v* vz ***năbia***

nebiruit, ~ă *a* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 28/14 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***biruit***] **1** Care nu este biruit. **2** Care nu poate fi biruit Si: *invincibil.* **3** (Fig) Care nu poate fi stăpânit.

neblagodarnic, ~ă *a* [At: CORESI, ap. DHLR II, 516 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv **неблагодарьнъ**] (Îvr) **1** Nemulțumit (**1**). **2** Ingrat.

nebleg, ~eagă *a* vz ***năvleg***

neblej, ~ă *a* vz ***năvleg***

neblejnic, ~ă *a* vz ***nebleznic***

neblеșnic, ~ă *a* vz ***nebleznic***

nebleznic, ~ă *a* [At: KLEIN, D. 203 / V: ***năblaz~, năbläz~, nableaz~, năb~, ~ejnic, ~eșnic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv **неблазньнъ**] (Trs) **1** Prost. **2** Neajutorat. **3** Neîndemânatic. **4** Greoi.

neblezniciе *sf* [At: LB / V: ***năblăz~*** / Pl: *~ii* / E: ***nebleznic*** + *-ie*] (Trs) **1** Prostie. **2** Nepricepere (**1**).

neboi *sn* vz ***năboi***

nebolit, ~ă *a* [At: (a. 1839) DOC. EC. 724 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***bolit***] (Pop) **1** Care nu zace bolnav la pat Si: *sănătos.* **2** (Reg; d. boli) Care nu necesită odihnă la pat.

nebriștit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Nepăsător (**2**).

nebulos, ~oasă [At: GENILIE, G. 72/20 / V: (înv) *~oz* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***nébuleux***] **1** *sf* Corp ceresc alcătuit din gaze sau pulberi, aflat în spațiile dintre stelele galaxiei noastre. **2** Sistem stelar cu lumină difuză, aflat dincolo de limitele galaxiei noastre. **3** *a* (Îdt) Întunecat de nori sau de ceață Si: *neguros, sumbru.* **4** *a* (Fig; d. oameni) Posomorât. **5** *a* Neclar. **6** *a* Incert.

nebuloz, ~ă *a* vz ***nebulos***

nebulozitate *sf* [At: DRĂGHICEANU, C. 7 / Pl: *~tăți* / E: fr ***nébulosité***] **1** Aspect de nebuloasă (**1**). **2** Stare a cerului acoperit de nori Si: *întunecare.* **3** (Ccr) Ceață ușoară. **4** Lumină difuză. **5** (Ast) Raport (exprimat în zecimi) dintre suprafața ocupată de nori și suprafața totală vizibilă a bolții cerești. **6** Grad de acoperire cu nori a bolții cerului. **7** Înnourare ușoară. **8-9** (Fig) Lipsă de claritate (vizuală sau) în exprimarea ideilor Si: *confuzie.*

nebun, ~ă [At: PSALT. HUR. 30^{r}/19 / V: (reg) ***na~, năb~*** / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***bun***] **1** *a* (Îvp) Care nu este bun Si: *rău.* **2** *a* (Înv; spc) Păcătos. **3** *a* (Înv) Îndărătnic. **4** *a* (Înv) Leneș. **5** *a* (Înv) Stricat. **6** *a* (Înv) Nemernic (**3**). **7** *a* (Îvr; udp „de") Care nu este vrednic de... **8** *a* (Reg; d. ciuperci) Care nu este comestibil Si: *otrăvitor.* **9** *a* (Reg; îs) *Mere ~e* Specie de mere nedefinite mai îndeaproape. **10** *a* (Reg; îs) *Muiere ~ă* Vrăjitoare. **11** *sm* (Reg) Drac. **12-13** *smf, a* (Îoc *cuminte, înțelept*) (Om) lipsit de de rațiune Si: *nesocotit* (**3**), *necugetat*, (îvp) *nebunatic* (**1**). **14-15** *smf, a* (Pex) (Om) slab de minte Si: *prost, netot* (**2**). **16** *sm* (Îe) **A prinde șarpele cu mâna ~ului** A scăpa dintr-o primejdie, antrenând pe altul mai prost în ea. **17** *a* (D. manifestările oamenilor) Care denotă lipsă de rațiune Si: *nechibzuit, prostesc, nebunesc* (**3**). **18** *a* Care nu este întemeiat Si: *deșert.* **19** *a* (Înv; d. oameni) Care nu este învățat, cultivat. **20** *a* (Reg) Amețit din cauza unei emoții puternice, a zgomotului etc. **21-22** *smf, a* (Ființă) vioaie. **23-24** *smf, a* (Ființă) zvăpăiată. **25-26** *smf, a* (Ființă) nestăpânită. **27** *a* (Trs) Care nu este serios. **28** *a* (Trs) De nimic. **29-30** *smf, a* (Persoană) care suferă de o boală mintală Si: *alienat, dement*, (pop) *smintit*, (îrg) *nerod* (**2**). **31** *a* (Fam; îe) **Ești ~?** Se spune pentru a arăta dezaprobare, mirare, surpriză etc. față de faptele, afirmațiile cuiva. **32** *sm* (Pop; îs) *Trif ~ul* Sărbătoare populară nedefinită mai îndeaproape. **33** *sm* (Îe) **A (o) face pe ~ul** A-și acorda o importanță exagerată. **34** *sm* (Îae) A fi mereu cu nasul pe sus. **35** *sm* (Îae) A fi nemulțumit. **36** *sm* (Fam; îae) A se preface că nu știe nimic. **37** *av* (Fig) Extrem de repede. **38** *av* (Fig) Foarte tare. **39** *a* Care se face cu disperare. **40** *a* (Îe) **A umbla** (sau **a fi**) **~ după cineva** (sau **după ceva**) A fi îndrăgostit foarte tare de cineva. **41** *a* (Îae) A-i plăcea foarte mult cineva sau ceva. **42-43** *smf, a* (Fam; ca termen de apostrofare) (Om) smintit. **44** *a* (Udp „de") Scos din minți Si: *înnebunit.* **45** *a* (Îe) **A fi ~ de carte** Se spune despre cineva care a învățat foarte mult. **46** *a* Care denotă nebunie (**17**) Si: *dement.* **47** *a* Care este propriu nebuniei (**17**). **48** *a* (Pex) Fantasmagoric. **49** *a* (Pex) Bizar. **50** *a* Care nu are limite, margini, măsură etc. **51** *a* (Pex) Enorm. **52** *a* (Fig) Extraordinar. **53** *a* (Fig) Groaznic. **54** *sm* Piesă la jocul de șah. **55** *sm* (Rar) Măscărici la curțile suveranilor sau nobililor. **56** *sm* (Pop) Personaj imaginar, invocat ca sperietoare pentru copiii mici. **57** *sf* (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **58** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **59** *sfa* Melodie după care se execută nebuna (**58**).

nebunare *sf* [At: LM / Pl: ? / E: drr ***nebunariță***] (Bot; rar) Măselariță (*Hyoscyamus niger*).

nebunariță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***nebun*** + *-ariță*] (Bot; pop) Măselariță (*Hyoscyamus niger*).

nebunatec, ~ă *a* vz ***nebunatic***

nebunatecie *sfs* [At: CĂLINESCU, ap. IORDAN, L. R. A. 178 / E: ***nebunatec*** + *-ie*] (Nob) Exuberanță.

nebunatic, ~ă [At: IORGA, C. I, 48 / V: ***~atec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nebun*** + *-atic*] **1-2** *smf, a* (Îvp) (Om) lipsit de judecată. **3-4** *smf, a* (Om) ușuratic. **5** *a* Care denotă lipsă de judecată. **6-7** *a* (Ființă) vioaie. **8-9** *smf, a* (Ființă) zvăpăiată. **10** *a* (D. manifestări ale ființelor) Care exprimă sau trădează vioiciune. **11** *a* (D. manifestări ale ființelor) Care trădează zburdălnicie.

nebunăriță *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~țe* / E: ***nebun*** + *-ăriță*] (Bot; reg) Măselariță[1] (*Hyoscyamus niger*).

nebuneală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli*, (reg) *~ele* / E: ***nebuni*** + *-eală*] **1** (Pop) Nebunie (**17**). **2** (Îe) **A băga în ~eli** A face pe cineva să-și piardă dreapta judecată. **3** (Îae) A zăpăci pe cineva. **4** (Îae) A scoate pe cineva din minți. **5-6** Idee sau manifestare de om nebun (**13**). **7** Toană. **8** (Med; Mol) Turbare. **9** (Reg) Boală a albinelor nedefinită mai îndeaproape. **10** (Rar; îf *nebunele*) Zburdălnicii. **11** (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **12** (Bot) Măselariță[1] (*Hyoscyamus niger*). **13** (Bot; îf *nebunele*) Sălbăție (*Lolium temulentum*).

nebunesc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 398 / Pl: *~ești* / E: ***nebun*** + *-esc*] **1** (Înv) Rău. **2** (Înv) Ticălos. **3** (Trs; d. ciuperci) Otrăvitor. **4** Care denotă lipsă de rațiune Si: *absurd, nechibzuit, nesocotit, prostesc.* **5** Care depășește limitele obișnuitului prin lipsă de chibzuință. **6** (Pex) Exagerat de mare. **7** (Pex) Foarte intens. **8** (Pex) Foarte mult. **9** (Reg; îs) *Mere ~ești* Varietate de mere foarte mari, roșii și cu gust dulce.

nebunește *av* [At: CORESI, L. 382/2 / E: ***nebun*** + *-ește*] **1** (Înv) Fără dreptate. **2** (Înv) Fără temei. **3** Din cauza nesocotinței, nechibzuielii. **4** Fără judecată dreaptă Si: *orbește, prostește.* **5** În mod cu totul exagerat. **6** Foarte tare. **7** Foarte mult. **8** (Pe lângă verbe de mișcare) Foarte repede.

nebuni [At: CORESI, EV. 543 / Pzi: *~nesc* / E: ***nebun***] **1-2** *vir* (Înv) A se face rău, dușmănos. **3-4** *vir* (Înv) A se înfuria. **5-6** *vir* (Înv) A se îndârji împotriva cuiva. **7-8** *vir* (Înv) A se răzvrăti. **9** *vt* (Pop) A face pe cineva să-și piardă judecata Si: *a înnebuni*. **10** *vt* (Pop) A strica pe cineva din punct de vedere moral Si: *a corupe*. **11** *vt* (Pop) A prosti pe cineva. **12-13** *vt* (Fam; îe) **Nu mă ~!** Exprimă (mirarea sau) neîncrederea față de cele auzite. **14** *vi* A-și pierde facultățile mintale Si: *a înnebuni*. **15** *vi* A se zăpăci. **16** *vr* (Fam; îe) **A se ~ după cineva** (sau **ceva**) A-i plăcea foarte mult cineva sau ceva.

nebunie *sf* [At: CORESI, EV. 83 / V: (reg) ***neab~*** / Pl: *~ii* / E: ***nebun*** + *-ie*] **1** (Înv) Răutate. **2** (Înv) Ticăloșie. **3** (Înv) Nesupunere. **4** (Înv) Rătăcire. **5** (Înv; spc) Desfrâu. **6** Lipsă de judecată dreaptă Si: *nechibzuință*, *nesocotință* (**1**). **7** (Pex) Prostie. **8** Neastâmpăr. **9** Exuberanță. **10** Lucru, faptă, vorbă etc. necugetată Si: *greșeală*, *prostie*, *trăsneală*. **11** Faptă de om nebun (**13**). **12** Extravaganță. **13** Fantezie. **14** (Mpl) Faptă lipsită de seriozitate Si: *năzbâtie*, *năzdrăvănie*, *poznă*. **15** Glumă. **16** Farsă. **17** Pierdere a judecății datorită unei boli mintale Si: *demență*, (pop) *nebuneală* (**1**), (înv) *neistov*. **18** (Fig) Întunecare trecătoare a minții Si: *rătăcire*. **19** (Determină verbe ca „a-l iubi", „a-i plăcea"; îlav) **La ~** sau, rar, **până la ~** Foarte mult Si: *enorm*. **20** (Îe) **O ~** Se spune ca elogiu despre un lucru, o întâmplare, o situație excepțională etc. **21** (Fam; îe) **A-i veni cuiva ~ia** (sau, rar, **~**) A-și pierde stăpânirea de sine. **22** (Fam; îae) A-și ieși din fire. **23** (Fig) Exaltare. **24** (Reg) Boală a albinelor nedefinită mai îndeaproape. **25** (Bot; reg) Zizanie (*Lolium perenne*).

nebunire *sf* [At: MUMULEANU, C. 117/2 / Pl: *~ri* / E: ***nebuni***] **1** (Înv) Înfuriere. **2** (Înv) Îndârjire împotriva cuiva. **3** (Înv) Răzvrătire. **4** Pierdere a judecății. **5** (Pop) Corupere. **6** Prostire. **7** Zăpăcire.

nebunit, ~ă *a* [At: GCR I, 225/12 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***nebuni***] **1** (Înv) Care a devenit rău, dușmănos. **2** (Înv) Înfuriat. **3** (Înv) Îndârjit împotriva cuiva. **4** (Înv) Răzvrătit. **5** (D. oameni) Care și-a pierdut judecata. **6** (D. oameni) Corupt. **7** (Pex; d. oameni) Prostit. **8** (D. oameni) Zăpăcit. **9** (Udp „de") Care și-a ieșit din fire. **10** (Udp „de") Orbit de...

nebuniță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***nebun*** + *-iță*] (Bot; reg) Măselariță[1] (*Hyoscyamus niger*).

nebunoasă *sf* [At: SIMIONESCU, FL. 61 / Pl: *~se* / E: ***nebun*** + *-oasă*] (Bot; reg) Vinariță (*Asperula odorata*).

neburicat, ~ă *a* [At: ZANNE, P. V, 430 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***buric***] (Reg; d. copii) Cu buricul netăiat.

nebuși *v* vz ***năbuși***

nec *sm* vz ***neg***

neca [At: CORESI, EV. 237 / Pzi: *nec* / E: ml ***necare***] (Înv) **1-2** *vt* A omorî (prin sugrumare). **3** *vt* A înăbuși plante de cultură Si: *a năpădi*. **4-5** *vrt* (A muri sau) a face pe cineva să moară asfixiat, prin cufundare în apă sau în alt lichid Si: *a îneca*. **6** *vt* (D. ape) A trage la fund, omorând prin asfixie. **7** *vt* (D. ape) A inunda.

necalculabil, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 208 / Pl: *~i*, *~e* / E: *ne-* + ***calculabil***] (Asr) **1** Care nu poate fi calculat. **2** Imposibil de apreciat. **3** (Pex) Imens prin valoare, prin efecte etc.

necalificabil, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 395 / Pl: *~i*, *~e* / E: *ne-* + ***calificabil***] (Îvr) Care nu poate fi calificat Si: *incalificabil*.

necalificat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați*, *~e* / E: *ne-* + ***calificat***] **1** Care nu este calificat într-o meserie. **2** (Spt) Care nu s-a calificat într-o competiție, finală etc.

necanalizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați*, *~e* / E: *ne-* + ***canalizat***] **1** (D. cursul unei ape) Care nu este îndreptat spre un canal. **2** (D. o localitate) Care nu are canalizare.

necanonisit, ~ă *a* [At: GHEOM. – TRIGON. 102[r]/24 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *ne-* + ***canonisit***] (Îvr) **1** Care nu este canonisit. **2-5** Neregulat (**1-4**).

necare *sf* [At: PARACLIS (1639), 254 / Pl: *~cări* / E: ***neca***] (Înv) **1-2** Omorâre (prin sugrumare). **3** Înăbușire a plantelor de cultură. **4** Înecare a cuiva. **5** Inundare.

necaz *sn* [At: GCR I, 171/24 / V: (reg) ***nă~*** / Pl: *~uri*, (reg) *~e* / E: slv **НАКАЗЪ**] **1** Tot ceea ce provoacă cuiva o suferință fizică sau morală Si: *năzdrăvănie* (**9**), *nemulțumire*, *neplăcere*, (înv) *nesosință* (**2**), *patimă*, (Trs) *necăjeală* (**1**). **2** (Mpl) Încercări. **3** (Îlpp) **De ~ul** Din pricina... **4** (Îal) De răul... **5** (Îe) **A se vedea deasupra ~ului** A învinge o greutate, fără a-i mai păsa de cei care l-au ajutat. **6** (Îe) **Îi dă ~ul de nod** A avea de înfruntat mari greutăți. **7** (Îae) A fi foarte nenorocit. **8** (Îe) **A da de ziua ~ului** A ajunge în împrejurări neplăcute. **9** (Îe) **A scoate din ~** A ajuta pe cineva la o mare nevoie. **10** (Îae) A crește copii sau pui de animale până la o vârstă când nu mai necesită prea multe îngrijiri Si: *a ridica*, (reg) *a zburătăci*. **11** (Reg; îe) **(A fi) ~ul oamenilor** Se spune despre o ființă plăpândă, neajutorată. **12** (Med; reg) Epilepsie. **13** (Pex) Efort pentru realizarea unui scop. **14** (Pex) Sacrificiu. **15-16** (Îljv) **Cu ~** (În mod) dificil. **17-18** (Îal) (În mod) dureros. **19** Supărare. **20** Suferință. **21** Tristețe. **22** Enervare. **23** Furie împotriva cuiva. **24** Ciudă. **25** (Îlpp) **În ~ul (cuiva)** Cu intenția de a face în ciudă cuiva. **26** (Îal) Cu intenția de a se răzbuna pe cineva. **27** (Îal) Cu intenția de a supăra pe cineva. **28** (Îe) **A se tăia în ~ul nevestei** Se spune despre cel care, dorind să le facă altora în ciudă, își face lui însuși rău. **29** (Îlpp) **De ~** Ca ripostă la o nemulțumire. **30** (Îal) Pentru a-și vărsa ciuda, mânia. **31** (Îlav) **În** (sau **într-**)**un ~** Sub impulsul enervării. **32** (Pex; îal) De disperare. **33** (Îe) **A-i fi (cuiva) ~** sau **a avea ~ (de ceva)** A-i fi ciudă. **34** (Îae) A-i părea rău. **35** (Îe) **A-i fi** (sau **a avea, a purta**) **~ pe cineva** A fi supărat pe cineva. **36** (Îae) A purta pică, ranchiună cuiva. **37** (Îe) **A(-i) face (în) ~** A supăra pe cineva în mod intenționat. **38** (Îae) A căuta să întărâte pe cineva. **39** (Îae) A face cuiva în ciudă. **40** (Îe) **A-și vărsa** (sau, reg, **a-și scoate**) **~ul pe cineva** A-și descărca mânia asupra cuiva. **41** (Reg; îe) **A-l ajunge (pe cineva) la ~** A supăra pe cineva peste măsură. **42** (Îlav) **La ~** Într-un moment de supărare. **43** (Îal) Într-un moment critic. **44** (Îal) La primejdie.

necăcios, ~oasă *a* [At: MOXA, 380/29 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***neca*** + *-ăcios*] (Îvp) **1** Care produce senzația de înecare Si: *înecăcios*, *sufocant*. **2** (D. alimente) Care se înghite anevoie, dând impresia că îneacă Si: *înecăcios*.

necăciune *sf* [At: LM / Pl: *~ni* / E: ***neca*** + *-ăciune*] (Înv) Înecăciune.

necădință *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 56[r]/16 / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***cădință***] (Îvr; îe) **A fi cu ~** A nu se cuveni.

necăire *av* vz ***nicăieri***

necăirea *av* vz ***nicăieri***

necăiri *av* vz ***nicăieri***

necăit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 284 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *ne-* + ***căit***] (Îvr) Care este dat sau făcut fără părere de rău.

necăiurea *av* vz ***nicăieri***

necăiuri *av* vz ***nicăieri***

necăiurilea *av* vz ***nicăieri***

necăjeală *sf* [At: MÎNDRESCU, L. P. 161 / Pl: *~jeli* / E: ***necăji*** + *-eală*] (Trs) **1** Necaz (**1**). **2** Supărare.

necăji [At: BIBLIA (1688), 91[2]/1 / V: (pop) ***nă~***, (nob) *~cași* / Pzi: *~jesc*, (reg) *năcăj* / E: slv **НАКАЗАТИ, НАКАЖѪ** „a pedepsi", „a aviza"] **1** *vt* (Înv) A supune la suferințe fizice sau morale. **2** *vt* (Spc) A face cuiva un rău, o nedreptate. **3** *vr* A suferi din punct de vedere fizic sau moral. **4** *vr* A depune eforturi mari pentru realizarea unui scop Si: *a se căzni*, *a se trudi*, (reg) *a se canoni*. **5** *vi* (Pop) A trăi în condiții grele. **6** *vt* A nemulțumi. **7-8** *vt* A (se) supăra. **9** *vt* A deranja. **10** *vr* A protesta. **11** *vt* (Rar) A face în ciudă. **12** *vt* (Rar) A stârni invidia cuiva. **13** *vt* A nu lăsa în pace pe cineva Si: *a hărțui*, *a urmări*, (reg) *a zădărî*. **14-15** *vtrr* A (se) agasa. **16** *vt* A tachina.

necăjicios, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 48 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***necăji*** + *-cios*] (Îrg) **1** Care pricinuiește necazuri. **2** Supărător. **3** Enervant. **4** Supărăcios. **5** Irascibil.

necăjire *sf* [At: DRLU / V: (nob) *~șire* / Pl: (rar) *~ri* / E: ***necăji***] (Îvr) **1** Provocare a unor suferințe fizice sau morale. **2** Suferință fizică sau morală. **3** Depunere a unui efort pentru realizarea unui scop. **4**

Neplăcere. **5** Nemulțumire. **6** Supărare. **7** Deranjare. **8** Enervare. **9** Protest. **10** Ciudă. **11** Invidie. **12** Hărțuire. **13** Agasare. **14** Tachinare.

necăjit, ~ă [At: AETHIOPICA, 15r/3 / V: (pop) ***nă~*** (reg) ***năcăzât,*** (nob) ***~șit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***necăji***] **1-2** *smf, a* (Om) care are o durere sufletească. **3** *a* Supărat. **4** *a* Trist. **5** *a* Care exprimă supărare, mâhnire. **6** *a* (D. viață, modul de trai) Plin de supărări, de neajunsuri[1], lipsuri etc. Si: *mizerabil*. **7-8** *smf, a* (Om) care duce o viață grea. **9-10** *smf, a* (Pex) (Om) sărac. **11** *a* (Fig; d. somn) Agitat. **12-13** *smf, a* (Reg) (Om) mic și slab. **14** *a* Schilod. **15** *a* (Reg; îs) *Ouă ~e* Ouă încondeiate (în mai multe culori). **16** *a* Nemulțumit de ceva sau de cineva. **17** *a* Enervat. **18** *a* Supărat pe cineva.

necăjitor, ~oare *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (nob) ***~șitoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***necăji*** + *-tor*] (Înv) **1** Care provoacă necazuri. **2** Supărător. **3** (Reg; d. oameni) Cicălitor. **4** Care duce o viață grea Si: *chinuit, muncit, trudit*.

necăjos, ~oasă *a* [At: CAT. MAN. II, 141 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***necaz*** + *-os*] **1** (Îvp) Care provoacă necazuri. **2** Supărător. **3** Care este greu de făcut Si: *anevoios*. **4** (Reg; d. oameni) Cicălitor. **5** (Reg) Care duce o viață grea. **6** (Olt) Supărăcios. **7** (Olt) Arțăgos.

necălăsit, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1844), 69/4 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***călai*** „cositor"] (Îrg) Care nu a fost spoit cu cositor.

necălcat, ~ă *a* [At: PSALT. HUR. 117v/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***călcat***] **1** (D. locuri, drumuri etc) Care nu poate fi străbătut. **2** (D. drumuri, locuri etc.) Pe unde nu a umblat încă nimeni. **3** (Pex; d. drumuri, locuri etc.) Pustiu. **4** (Fig; d. legi, dispoziții) Respectat. **5** (D. rufe, haine etc.) Care nu a fost netezit cu fierul de călcat Si: *boțit, mototolit, șifonat*.

necălit, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***călit***] **1** (D. metal) Care nu este călit. **2** (Trs; fig) Lipsit de spirit, de umor Si: *nesărat* (2), *searbăd*. **3** (Trs) Prost. **4** (Trs) Grosolan.

necăpos, ~oasă *a* [At: STAMATI, M. 134 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***căpos***] (Înv) **1** Care nu are capul mare. **2** (Pex) Acefal.

necări *av* vz ***nicăieri***

necării *av* vz ***nicăieri***

necărire *av* vz ***nicăieri***

necărtular *sm* vz ***necărturar***

necărtulariu *sm, a* vz ***necărturar***

necărturar *sm, am* [At: VARLAAM, C. 125 / V: ***~ular, ~ulariu, ~iu*** / Pl: *~i* / E: *ne-* + ***cărturar***] **1-2** (Persoană) care nu știe multă carte Si: (înv) *necărturareț* (1). **3-4** (Pex) (Om) simplu Si: (înv) *necărturareț* (2).

necărturareț *sm* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 396 / Pl: *~i* / E: ***necărturar*** + *-areț*] (Înv) **1-2** Necărturar (1, 3).

necărturariu *sm, a* vz ***necărturar***

necăsătorie *sf* [At: MARCOVICI, D. 234/8 / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***căsătorie***] (Înv) Celibat.

necăsătorit, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 173v1/34 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***căsătorit***] **1** Care nu este căsătorit Si: *celibatar*. **2** (Pop; d. viață, trai) Care este specific unui celibatar.

necăsnicie *sf* [At: MARCOVICI, D. 118/22 / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***căsnicie***] (Înv) Celibat.

necăși *v* vz ***necăji***

necășire *sf* vz ***necăjire***

necășit, ~ă *a* vz ***necăjit***

necășitoriu, ~ie *a* vz ***necăjitor***

necătură *sf* [At: CORESI, EV. 268 / Pl: *~ri* / E: ***neca*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1** Sufocare. **2** Înecare prin cufundare în apă etc. **3** (Pex) Naufragiu (1). **4** Revărsare de ape.

necăzut, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 190r/35 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***căzut***] (Înv) **1** Care nu se cade. **2** Care nu este îngăduit.

nece *c, av* vz ***nici***[1]

nececum *av* vz ***nicicum***

necedânrăoară *av* vz ***niciodinioară***

necedânăoară *av* vz ***niciodinioară***

necedinioară *av* vz ***niciodinioară***

necediniori *av* vz ***niciodinioară***

neceodânioară *av* vz ***niciodinioară***

necercat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 30/16 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***cercat***] **1** (Înv) Care nu a fost întrebat. **2** Care nu a fost luat în seamă Si: *neglijat*. **3** (Pop) Care nu are suficientă experiență.

necesar, ~ă [At: CALENDARIU (1794), 31/15 / V: (înv) ***~ariu, ~ser*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nécessaire***, lat ***necessarius***] **1** *a* Care trebuie să fie. **2** *a* Care trebuie să se îndeplinească. **3** *a* De care este nevoie. **4** *a* Care este indispensabil în vederea realizării unui scop. **5** *a* (Pex) Util. **6** *a* (Îs) *Muncă ~ă* Parte a muncii depuse de lucrător în procesul de producție, prin care se crează produsul folosit pentru întreținerea lui și a familiei sale. **7** *a* (Îlv) **A fi ~** A trebui. **8** *a* Care se produce sau decurge în mod inevitabil, necondiționat din... **9** *a* Care nu poate fi înlăturat Si: (asr) *neapărat*. **10** *a* (Îlav) **În mod ~** Obligatoriu. **11** *a* (Îs) *Strictul ~* Cantitate minimă din ceva indispensabilă pentru un anumit scop. **12** *a* (Spc; îas) Cantitate de alimente, îmbrăcăminte, indispensabile pentru un trai decent. **13** *sn* (Lsg; udp „de") Ceea ce este trebuincios într-un anumit scop. **14** *sn* (Spc) Trusă care cuprinde obiectele trebuitoare pentru executarea anumitor activități. **15** *sn* (Pex) Obiecte cuprinse într-o astfel de trusă. **16** *a* Care nu poate să nu existe sau să nu se întâmple în condițiile date.

necesariamente *av* vz ***necesarmente***

necesariemente *av* vz ***necesarmente***

necesarieni *smp* [At: DN[3] / P: *~ri-eni* / E: fr ***nécessariens***] Sectă religioasă din Anglia care neagă libertatea voinței, considerând că oamenii acționează conform predestinării lor.

necesariu, ~ie *a, sn* vz ***necesar***

necesarmente *av* [At: GHEREA, ST. CR. III, 167 / V: ***~minte, ~riame~***, (înv) ***~rieme~*** / E: fr ***nécessairement***] (Rar) **1** În mod necesar (8). **2** În mod obligatoriu. **3** Prin firea lucrurilor Si: *fatal, inevitabil*.

necesarminte *av* vz ***necesarmente***

neceser, ~ă *a, sn* vz ***necesar***

necesita [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 108/3 / Pzi: 3 *necesită*, (asr) *~tează* / E: fr ***nécessiter***] **1** *vt* (Trs; înv) A obliga. **2** *vu* A face necesar (1). **3** *vu* A cere (în mod imperios) Si: *a impune, a pretinde, a reclama*, (înv) *a nevoi* (1).

necesitate *sf* [At: CALENDARIU (1794), 29/26 / Pl: *~tăți* / E: lat ***necessitas, -atis***, fr ***nécessité***] **1** Ceea ce se cere, se impune să se facă Si: *nevoie* (1), *trebuință*, (îrg) *niștotă* (2), (înv) *nevoință* (19), *nevoire* (1). **2** Ceea ce este de absolută nevoie Si: (înv) *trebuință*. **3** (Spc) Chestiune, situație, afacere etc. a cărei rezolvare are caracter urgent. **4** (Spc; lpl) Proces fiziologic de evacuare a materiilor fecale și a urinei. **5-6** (Îljv) **Fără (nici o) ~** (Care este) inutil. **7-8** (Îljv) **De primă ~** sau **de (cea mai) mare ~** (Care este) absolut folositor. **9-10** (Îal) (Care este) indispensabil traiului. **11** Obiect indispensabil, de absolută nevoie. **12-13** (Caracter a) ceea ce este de neînlăturat. **14** (Flz) Totalitate a însușirilor și raporturilor interne dintre fenomene, care decurg inevitabil din esența lucrurilor și din legile lor de dezvoltare. **15** (Îlav) **Cu ~** În mod necesar (8). **16** (Îal) Obligatoriu. **17** Obligativitate. **18** Utilitate. **19** Oportunitate.

necesitos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***nécessiteux***] (Liv; d. oameni) Lipsit de mijloace de trai Si: *sărac*.

necestiv *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 8v/5 / Pl: *~i, ~e* / E: slv **нечестивъ**] (Îvr) Om necredincios (19).

necheaun, ~ă *smf* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 237 / P: *~chea-un* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***cheaun***] (Reg) Persoană fără o ocupație bine definită Si: *haimana*.

nechemat, ~ă [At: DLRU / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***chemat***] **1** *a* Care nu a fost chemat, invitat undeva. **2** *a* Care nu este dorit undeva. **3-4** *smf, a* (Pex) (Om) care nu este indicat, îndreptățit să spună sau să facă ceva. **5-6** *smf, a* (Om) nepriceput (3). **7-8** *smf, a* (Om) incompetent. **9** *a* Inadecvat. **10** *a* Inoportun.

nechemăcios, ~oasă *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 299/19 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chema***] **1-2** (Îvr; îljv) **~ înapoi** (sau **îndărăt**) (În mod) irevocabil.

necherii *av* vz ***nicăieri***

nechez *sn* [At: ALECSANDRI, POEZII, 14 / S și: *~chiez* / V: (reg) ***nânc~, nic~, ninc~*** / Pl: *~uri*, (reg) *~ează* / E: pvb ***necheza***] Nechezat[2].

necheza *vi* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (reg) ***îngheza, nânc~, negh~, nenc~, nic~, ninc~,*** (cscj) ***~zi, ninchezi*** / Pzi: 3 *~chează* / E: ns cf *râncheza*] **1** (D. cai) A scoate strigăte caracteristice speciei Si: *a mihohoi, a râncheza*, (reg) *a mihoni, a mihoti*. **2** (În construcții comparative) A striga. **3** (În construcții comparative) A chiui. **4** (În construcții comparative) A răsuna. **5** (D. oameni; irn; dep) A râde într-un mod caracteristic, asemănător cu nechezatul[2]. **6** (Pex; d. oameni; irn; dep) A chicoti.

nechezare *sf* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***nic~, ninc~*** / Pl: *~zări* / E: ***necheza***] (Rar) Nechezat[2].

nechezat[1] *av* [At: SADOVEANU, O. XVI, 52 / E: ***necheza***] (Rar; irn; dep; îe) **A râde ~** A râde într-un mod caracteristic, asemănător cu felul în care nechează calul.

nechezat[2] *sn* [At: HELIADE, O. I, 219 / V: (reg) ***nic~*** / Pl: *~uri* / E: ***necheza***] Strigăt caracteristic calului Si: *nechez, nechezare, nechezătură*, (reg) *nechezet*.

nechezător, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, P. II, 148 / V: (reg) ***~zitor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***necheza*** + *-(ă)tor*] (Rar) **1** (D. cai) Care nechează (1). **2** (D. râs) Asemănător cu felul în care nechează calul.

nechezătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 79[v]/19 / Pl: *~ri* / E: ***necheza*** + *-(ă)tură*] Nechezat[2].

nechezet *sn* [At: SĂM. III, 426 / A și: (nob) *~ezet* / Pl: *~e* / E: ***nechez*** + *-et*] (Reg) Nechezat[2].

nechezi *v* vz ***necheza***

nechezitor, ~oare *a* vz ***nechezător***

nechibzuință *sf* [At: DM / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***chibzuință***] **1** Lipsă de judecată, de cumpănire Si: *nesocotință* (1), *prostie, nebunie*. **2** (Pex) Faptă, atitudine necugetată Si: *necugetare, nesocotință* (2), *ușurință*, (îrg) *nătărăie* (1).

nechibzuit, ~ă *a* [At: CREANGĂ, P. 37 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***chibzuit***] **1** (D. oameni) Lipsit de judecată, de înțelepciune în ceea ce spune sau face Si: (Mol) *nechitit*. **2** Care nu a fost bine gândit Si: (fig) *nerumegat* (3). **3** Care denotă nesocotință.

nechîfăr *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 154 / V: ***~for*** / Pl: *~i* / E: ns cf *neteafăr, Nechifor*] (Reg) Nătărău (1).

nechifor *sm* vz ***nechifăr***

nechimuluit, ~ă [At: KLEIN, D. 114 / V: ***~murl~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***chemului***] **1** *a* (Mol) Care nu are măsură. **2** *a* Care se face fără măsură. **3** *a* Grozav. **4-5** *sf* (Îljv) **Cu ~a** (Care se află) în cantitate foarte mare. **6** *a* (Trs) Care nu este aranjat Si: *dezordonat*.

nechimurluit, ~ă *a* vz ***nechimuluit***

nechită *sf* [At: BUJOREAN, B. L. 386 / V: ***nepită*** / Pl: *~te* / E: nct] (Bot; reg) Gălbenuși (*Crepis setosa*).

nechitit, ~ă *a* [At: CREANGĂ, P. 37 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***chitit***] (Mol; d. oameni) Nechibzuit.

neci *c, av* vz ***nici***[1]

necicatrizat, ~ă [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***cicatrizat***] (D. răni) Care nu s-a vindecat încă.

necidecum *av* vz ***nicidecum***

necidinioară *av* vz ***niciodinioară***

necinste *sf* [At: CORESI, EV. 366 / E: *ne-* + ***cinste***] **1** (Înv) Lipsă de mărire, de glorie. **2** (Înv) Umilință. **3** (Înv) Dispreț. **4** (Pex) Situație, întâmplare dezonorantă Si: *dezonoare, rușine*. **5** (Înv) Batjocură. **6** (Înv) Insultă. **7** (Înv) Pedeapsă care constă în mustrare aspră, batjocorire etc. a cuiva. **8** (Îlv) **A face ~** A dezonora. **9** Lipsă de corectitudine, de onestitate în timpul îndeplinirii funcției.

necinsteș, ~ă *a* [At: MUSTE, ap. TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***cinsteș***] (Îvr) Lipsit de respect Si: *ireverențios*.

necinsti [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pzi: *~tesc* / E: *ne-* + ***cinsti***] **1** *vt* (Înv) A lipsi pe cineva de cinstea, de atenția, de grija cuvenită Si: *a desconsidera, a nesocoti*. **2** *vt* (Pex) A profana. **3-4** *vtr* A (se) acoperi de rușine Si: *a (se) dezonora*. **5-6** *vtr* (Pex) A (se) compromite. **7-8** *vtr* A (se) batjocori. **9-10** *vtr* A (se) defăima. **11** *vt* A viola o femeie. **12** *vt* A dezvirgina.

necinstire *sf* [At: HELIADE, O. II, 352 / Pl: (rar) *~ri* / E: ***necinsti***] **1** Desconsiderare. **2** (Pex) Profanare. **3** Dezonorare. **4** Compromitere. **5** Batjocorire. **6** Defăimare. **7** Violare. **8** Dezvirginare. **9** Lipsă de respect față de cineva sau ceva.

necinstit, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), 206[1]/16 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***cinstit***] **1** Lipsit de mărire, de glorie. **2-3** (Demn de) disprețuit. **4** Nebăgat în seamă. **5** Umil. **6** Profanat. **7** Dezonorat. **8** Rușinos. **9** Compromis. **10** Batjocorit. **11** Defăimat. **12** (D. femei) Violată. **13** (D. o fată) Dezvirginată. **14** Lipsit de cinste, de probitate. **15** Incorect. **16** Înșelător. **17** Care vădește lipsa de cinste, de probitate.

necinstitor, ~oare *a* [At: AR (1839), 55[2]/25 / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***necinsti*** + *-tor*] (Asr) Care acoperă de rușine Si: *dezonorant, infamant, ofensator*.

necinstitoriu, ~ie *a* vz ***necinstitor***

neciocârtit, ~ă *a* [At: ALR II, 3668/791 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***ciocârtit***] (Reg; d. oameni) Grosolan.

necioini *vt* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 237 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1** A zăpăci. **2** A deruta. **3** A supăra.

necioplire *sf* [At: ALECSANDRI, T. 183 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***cioplire***] (Reg) Lipsă de finețe, de rafinament în comportări Si: *bădărănie, grosolănie*.

necioplit, ~ă [At: ȚICHINDEAL, F. 59/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***cioplit***] **1** *a* (D. lemn, piatră etc.) Care nu este cioplit. **2** *a* (Pan; rar; d. păr, barbă) Care nu a fost tăiat. **3** *a* (Fig; d. oameni) Lipsit de finețe și delicatețe în trăsături Si: *grosolan*, (reg) *neciocârtit*. **4-5** *smf, a* (Fig) (Om) lipsit de educație și de cultură. **6-7** *smf, a* (Fig) (Om) cu apucături grosolane Si: *bădăran, mojic*. **8** *a* (D. manifestările oamenilor) Care denotă lipsă de educație, de cultură, de civilizație Si: *grosolan*.

necisălat, ~ă *a* vz ***netesălat***

necitet, ~eață *a* [At: I. CR. II, 272 / Pl: *~eți, ~e* / E: *ne-* + ***citet***] **1** Care nu se poate citi Si: *ilizibil*. **2** (Pex) Care se citește greu.

necivilizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***civilizat***] **1** (D. popoare, societăți etc.) Care se află într-un stadiu primitiv de dezvoltare, civilizație și cultură. **2** (D. oameni) Care nu este manierat, politicos.

neck *sn* [At: DN[3] / S și: *nec* / Pl: ? / E: eg, fr ***neck***] (Glg) Stâlp de lavă solidificată care umple canalul de ascensiune a magmei într-un vulcan.

neclad *sn* vz ***năclad***

neclar, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 58 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***clar***] **1** Care nu se vede bine. **2** Care nu se distinge bine. **3** Care nu se înțelege bine. **4** Nesigur (3).

neclaritate *sf* [At: V. ROM. august 1961, 134 / Pl: (2) *~tăți* / E: *ne-* + ***claritate***] **1** Lipsă de claritate. **2** Idee sau exprimare lipsită de claritate, confuză, echivocă.

neclătire *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 386/10 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***clătire***] (Îvr) **1** Lipsă de șovăire Si: *fermitate, hotărâre*. **2** Intransigență.

neclătit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 549 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***clătit***] **1** (Înv) Care nu se mișcă Si: *imobil, nemișcat*. **2** (Înv) Care nu poate fi mișcat. **3** (Înv; fig) Solid. **4** (Înv; fig) Durabil. **5** (Înv; d. ființe și acțiunile lor) Statornic. **6** (Înv; d. oameni) Ferm. **7** (Înv) Care nu se modifică Si: *neschimbat* (2). **8-9** (Înv; pex) Care (nu este sau) nu trebuie atins, vătămat, alterat. **9** (Înv) Permanent. **10** (Înv) Constant. **11** (Înv) Veșnic. **12** (D. rufe) Care nu a fost clătit.

neclintire *sf* [At: CONACHI, P. 160 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***clintire***] **1** Stare de nemișcare Si: *fixitate, imobilitate*. **2** (Fig) Rigiditate. **3** (Fig) Soliditate. **4** (Fig) Stabilitate.

neclintit, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 342 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***clintit***] **1** Care nu se mișcă Si: *imobil, nemișcat* (1), (înv) *nesmintit* (1). **2** Încremenit. **3** În care nu se mișcă nimic. **4** În care nu intervine nici o schimbare. **5** Care nu este știrbit, vătămat, atins. **6** Întreg. **7** (Fig) Care nu se modifică Si: *neschimbat* (2), (înv) *nevătămat* (4). **8** (Fig) Statornic. **9** (Fig) Stabil. **10** (Fig; d. oameni) Hotărât. **11** (Fig; d. oameni) Inflexibil.

neclipit, ~ă [At: GCR II, 163/26 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***clipit***] (Înv) 1 *a* Care nu clipește. 2 *a* Fix. 3 *av* Fără a clipi din ochi. 4 *av* Încremenit.

necochera *sf* vz ***nicóchera***

necolor, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 1/15 / Pl: *~i, ~e* / E: cdp fr ***incolore***] (Înv) Incolor.

necombatant, ~ă [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***combatant***] 1-2 *smf, a* (Persoană, militar etc.) care în timp de război nu participă efectiv la lupte, îndeplinind misiuni auxiliare în spatele frontului. 3 *a* (Îs) *Trupe ~e* Trupe care nu participă la lupte, asigurând doar misiuni de menținere a păcii, a ordinii etc.

necombustibil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***combustibil***] (D. substanțe, materiale etc.) Care nu poate arde.

necomercial, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***comercial***] 1 Care nu aparține comerțului. 2 În care nu se practică comerțul. 3 (D. produse) Care nu aparține exigențelor comerțului.

necomensurabil, ~ă *a* [At: G. POP, E. 132/9 / V: ***~mmăs~*** / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***comensurabil***] (Înv) Care nu este comensurat Si: *incomensurabil*.

necomestibil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***comestibil***] 1 Care nu este bun de mâncat. 2 Toxic. 3 (Pcx) Otrăvitor.

necommăsurabil, ~ă *a* vz ***necomensurabil***

necomparabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***comparabil***] (Înv) Care nu poate fi comparat Si: *extraordinar, incomparabil*.

necompetent, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***competent***] 1 (D. oameni) Care nu este competent Si: *incompetent*. 2 Care nu are dreptul de a face ceva.

necomplect, ~ă *a* vz ***necomplet***

necomplet, ~ă *a* [At: DEX² / V: ***~ect*** / Pl: *~eți, ~e* / E: *ne-* + ***complet***] 1 Care nu este complet. 2 Căruia îi lipsesc una sau mai multe din părțile componente.

necompresibil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***compresibil***] (Fiz; d. corpuri) 1 Care nu își poate micșora volumul. 2 Care nu poate fi comprimat sub acțiunea unei presiuni exterioare.

necompresibilitate *sfs* [At: DEX² / E: *ne-* + ***compresibilitate***] (Fiz) Imposibilitate a unui corp de a-și micșora volumul sub acțiunea unei presiuni exterioare.

necomunicativ, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***comunicativ***] (D. oameni) Care nu intră ușor în legătură cu ceilalți Si: *nesociabil* (3).

neconciliabil, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~li-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***conciliabil***] (D. idei, concepții) Care nu poate fi conciliat Si: *ireconciliabil*.

neconcludent, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***concludent***] Care nu este concludent, convingător.

neconcordant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***concordant***] Care nu este în concordanță cu ceva Si: *nepotrivit*.

necondiționat, ~ă *a* [At: OȚETEA, T. V. 119 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***condiționat***] 1 Care nu este condiționat. 2-3 Care (se face sau) se acceptă fără rezerve.

neconformism *sn* [At: DEX / E: *ne-* + ***conformism***] Nonconformism.

neconformist, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: *ne-* + ***conformist***] 1-5 Nonconformist (1-5).

neconfortabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***confortabil***] Lipsit de confort Si: *inconfortabil*.

neconsecință *sf* [At: HELIADE, ap. GHICA, A. 689 / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***consecință***] (Înv) Inconsecvență.

necosecvent, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***consecvent***] 1 Care nu este consecvent. 2 Care își schimbă ideile, concepțiile Si: *inconstant, instabil, schimbător*.

neconsecvență *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***consecvență***] (Rar) Inconsecvență.

neconsistent, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***consistent***] 1 Care este lipsit de consistență, soliditate. 2 Fără tărie Si: *slab*.

neconsolabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***consolabil***] Care nu poate fi consolat Si: *nemângâiat* (1).

neconsolat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 295 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***consolat***] 1 (D. oameni) Care nu s-a consolat. 2 (Pex; d. oameni) Care nu poate fi consolat Si: *inconsolabil, nemângâiat* (1). 3 (D. dureri, suferințe) Care nu poate fi potolit. 4-5 (Îe) **Sunt ~ !** Formulă prin care cineva își exprimă regretul, consternarea față de o întâmplare neplăcută (de care se simte răspunzător).

neconsumat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***consumat***] 1 Care nu este consumat. 2 Care nu este folosit pentru satisfacerea unor necesități.

necontagios, ~oasă *a* [At: MDA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***contagios***] (D. boli) Care nu este contagios.

necontenat, ~ă *a, av* vz ***necontenit***

necontenire *sf* [At: (a. 1813) DOC. EC. 152 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***contenire***] (Înv) 1 (Îlav) **Cu ~** Fără întrerupere. 2 (Îal) Fără răgaz.

necontenit, ~ă [At: (a. 1748) URICARIUL, I, 66 / V: (înv) ***~cunt~*** (reg) ***~nat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***contenit***] 1 *a* Care nu se oprește Si: (reg) *necunten* (1). 2 *a* Care se desfășoară fără întrerupere Si: *continuu, necurmat* (3), *neîncetat, neîntrerupt*, (înv) *neîncentenit*, (reg) *necunten* (1). 3 *a* Permanent. 4 *a* Constant. 5 *a* În număr mare și fără întrerupere. 6 *av* (Prc) Fără întrerupere Si: (reg) *necunten* (2).

necontentăluit, ~ă *a* [At: (a. 1701) FN 113 / V: ***~teluit*** / E: cf *necontenit*] (Îvr) Nemulțumit (1).

neconteteluit, ~ă *a* vz ***necontetăluit***

necontestabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***contestabil***] Incontestabil.

necontestat, ~ă [At: RUSSO, S. 79 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***contestat***] 1 *a* Care nu este contestat. 2 *a* Care nu poate fi pus la îndoială Si: *incontestabil, indiscutabil, netăgăduit*. 3 *av* Fără îndoială Si: *indiscutabil*.

necontin, ~ă *a, av* vz ***necunten***

necontrolat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***controlat***] 1 Care nu este supus controlului. 2 Care nu se află sub stăpânirea cuiva. 3-4 (D. gesturi, acțiuni ale oamenilor) Care nu este sau nu poate fi controlat.

neconturat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***conturat***] 1 Fără contururi precise. 2 (Fig) Neclar.

neconvenabil, ~ă *a, av* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***convenabil***] 1-2 Care nu este convenabil.

neconvențional, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***convențional***] 1 Care nu este convențional. 2 (D. artă) Care nu se supune canoanelor Si: *original*. 3 (D. caracter, fire etc.) Plin de naturalețe Si: *spontan*. 4 (D. surse de energie, arme) Care nu a fost impus prin folosire îndelungată.

neconvertibil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***convertibil***] Care nu este convertibil Si: *inconvertibil*.

neconvingător, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***convingător***] Care nu are putere de convingere.

necooperativizat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~co-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***cooperativizat***] Care nu a fost integrat în sistemul de cooperativizare.

necoordonare *sf* [At: DEX² / P: *~co-or~* / Pl: *~nări* / E: *ne-* + ***coordonat***] 1 Lipsă de coordonare. 2 Imposibilitate de a coordona.

necoordonat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~co-or~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***coordonat***] Care nu este pus de acord cu celelalte părți în toate componentele sale.

necoprins, ~ă *a* vz ***necuprins***

necopt, ~oaptă *a* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 119 / Pl: *~pți, ~oapte* / E: *ne-* + ***copt***] 1 (D. alimente) Care nu a fost supus acțiunii focului. 2 (Pex; d. alimente) Nepătruns suficient de foc. 3 (D. aluat) Vâscos. 4 (D. semințe, fructe) Care n-a ajuns la maturitate. 5 (Pex; d. semințe, fructe) Care nu este încă bun de mâncat Vz: *crud, verde*. 6 (Fig; d. oameni sau vârsta, mintea lor) Lipsit de maturitate. 7 (Fig; d. oameni) Lipsit de experiență.

necorect, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~cți, ~e* / E: *ne-* + ***corect***] 1 Care nu este corect Si: *incorect*. 2 Care nu este cinstit Si: *necinstit*.

necorectitudine *sf* [At: DEX² / Pl: *~ni* / E: *ne-* + ***corectitudine***] **1** Lipsă de corectitudine. **2** Purtare, faptă etc. lipsită de corectitudine Si: *înșelătorie*, *șarlatanie*.

necorespunzător, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i*, *~oare* / E: *ne-* + ***corespunzător***] **1** Care nu este corespunzător. **2** Care nu este adecvat.

necorete *sm* vz ***nicorete***

necovală *sf* vz ***nicovală***

necovalnă *sf* vz ***nicovală***

necovană *sf* vz ***nicovală***

necoveală *sf* vz ***nicovală***

necoveană *sf* vz ***nicovală***

necovârșit, ~ă *a* [At: R. GRECEANU, ap. CM II, 199 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *ne-* + ***covârșit***] (Înv) **1** Care nu poate fi învins. **2** Care nu poate fi stăpânit. **3** Care nu poate fi domolit. **4** Nemărginit (**8**). **5** Imens. **6** Fără seamăn.

necravalău *sn* vz ***năcrăvălău***

necrăvălău *sn* vz ***năcrăvălău***

necrectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nécrectomie***] (Med) Excizie a unui țesut necrozat.

necredență *sf* vz ***necredință***

necredincios, ~oasă [At: TETRAEV. (1547), 230 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *ne-* + ***credincios***] **1** *a* (Înv) Care nu este demn de încredere. **2** *a* (Înv) Pe care nu te poți bizui. **3** *a* (Înv) Schimbător. **4** *a* (Îrg) Trădător. **5** *a* (Înv) Care denaturează realitatea. **6** *a* (Înv) Lipsit de exactitate Si: *inexact*. **7-8** *smf, a* (Înv) (Om) care își calcă cuvântul dat. **9-10** *smf, a* (Spc) (Om) care nu respectă credința conjugală Si: *infidel*. **11-12** *smf, a* (Om) care nu se încrede ușor. **13-14** *smf, a* (Om) care nu are încredere în nimic Si: *sceptic*. **15-16** *smf, a* (Om) bănuitor. **17** *a* (Îs) *Toma ~ul* Se spune unui om incredul, care se îndoiește de toate. **18-19** *smf, a* (Persoană) care nu are o credință religioasă Si: *ateu*. **20-21** *smf, a* (Persoană) care se abate de la dogmele unei religii, în special de la dogmele religiei creștine Si: *eretic*. **22** *smf* (Îvp; spc) Mahomedan. **23** *smf* (Îvp; prc) Turc. **24** *a* (Îvr) Care nu poate fi crezut.

necredincioșire *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 305/25 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***credincioșire***] (Îvr) Convertire la altă religie decât cea creștină.

necredință *sf* [At: TETRAEV. (1574), 224 / V: (înv) ***~dență, nic~, nicrid~*** / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***credință***] **1** (Înv) Lipsă de încredere. **2** (Înv) Îndoială. **3** (Înv) Scepticism. **4** (Înv) Trădare. **5** Comportare necinstită Si: *înșelăciune* **6** Lipsă de fidelitate Si: *infidelitate*. **7** Absență a unei credințe religioase Si: *ateism*. **8** Nerespectare a dogmelor bisericești Si: *erezie*. **9** Credință greșită.

necrezare *sfs* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 71 / E: *ne-* + ***crezare***] (Rar; îla) **De ~** Care nu poate fi crezut.

necrezut, ~ă *a* [At: PANN, ap. GCR II, 363 / Pl: *~uți*, *~e* / E: *ne-* + ***crezut***] (Înv) **1** Care nu este crezut. **2** Care nu se poate crede Si: *incredibil*, (îvr) *necredincios* (**24**). **3** Extraordinar. **4** Fantastic.

necristalizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați*, *~e* / E: *ne-* + ***cristalizat***] **1** (D. substanțe) Care nu prezintă o stare cristalină regulată. **2** (D. substanțe) Care nu a luat o formă precisă potrivită Si: *amorf*. **3** (Fig) Care nu s-a închegat. **4** (Fig) Care nu s-a cristalizat.

necriș *s* vz ***măcriș***

necro- [At: DN³ / E: fr ***nécro-***, it ***necro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Mort. **2** Cadavru. **3** Moarte.

necrobacil *sn* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***nécrobacille***] Bacil al necrozei.

necrobaciloză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***nécrobacillose***] Boală infecțioasă a animalelor domestice, care se manifestă prin focare necrotice și purulente.

necrobie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nécrobie***] Insectă coleopteră care trăiește pe cadavre.

necrobiotic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***nécrobiotique***] Care se referă la necrobioză.

necrobioză *sf* [At: DN³ / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***nécrobiose***] (Med) Necroză care apare ca urmare a unor leziuni distrofice.

necrofag, ~ă *sm, a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~agi*, *~age* / E: fr ***nécrophage***] **1-2** (Animal) care se hrănește cu cadavre.

necrofagie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ***nécrophagie***] (Rar) **1** Caracteristică a unor animale de a se hrăni cu cadavre. **2** Tendință morbidă, la alienații mintali, de a consuma carne cadaverică.

necrofil, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***nécrophile***] **1-2** (Persoană) care suferă de necrofilie.

necrofilie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nécrophilie***] Perversiune care constă în întreținerea de relații sexuale cu cadavre Si: *necrosadism*.

necrofob, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***nécrophobe***] **1-4** (Persoană) care suferă de necrofobie (**1-2**).

necrofobie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nécrophobie***] **1** Teamă patologică de cadavre. **2** Teamă patologică de moarte.

necrofor *sm* [At: IL martie 1961, 13 / Pl: *~i* / E: fr ***nécrophore***] (Rar) Gen de insecte din ordinul coleopterelor care se hrănesc cu cadavre Si: *gropar* (*Necrophorus*).

necrolatrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nécrolatrie***] Cult exagerat pentru morți.

necrolatru, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~ri*, *~re* / E: fr ***nécrolâtre***] **1-2** (Persoană) care are un cult exagerat al morților.

necrolog¹, ~ă *smf* [At: NEGULICI / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: fr ***nécrologue***] (Îdt) Autor de necrologuri² (**1**).

necrolog² *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~giu*** / Pl: *~uri*, (rar) *~oge* / E: ngr **νεκρολόγιον**, it ***necrologio***, fr ***nécrologe***] **1** Discurs sau articol în care sunt relevate calitățile morale și valoarea socială a unei persoane de curând decedate Si: (rar) *necrologie* (**1**). **2** Anunț mortuar. **3** (Îdt) Registru în care se înscriu numele morților dintr-o parohie, dintr-o comunitate religioasă. **4** (Pex) Listă a persoanelor care au murit într-o catastrofă.

necrologic, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***nécrologique***] (Îdt; d. articole, cuvântări etc.) Cu caracter de necrolog² (**1**).

necrologie *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ii* / E: fr ***nécrologie***] **1** (Rar) Necrolog² (**1**). **2** Listă a persoanelor decedate la o anumită dată sau într-un anumit interval de timp, publicată într-un ziar etc.

necrologiu *sn* vz ***necrolog²***

necroman, ~ă *smf* vz ***necromant***

necromancian *sm* [At: COSTINESCU / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***nécromancien***] (Frr) Necromant.

necromancie *sf* vz ***necromanție***

necromand, ~ă *smf* vz ***necromant***

necromandie *sf* vz ***necromanție***

necromanie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nécromanie***] **1-2** Preocupare morbidă (pentru moarte sau) pentru morți.

necromant, ~ă *smf* [At: NEGRUZZI, S. II, 121 / V: (rar) *~an*, (înv) ***~nd*** / Pl: *~nți*, *~e* / E: ngr **νεκρομάντις**, fr ***nécroman(t)***, it ***negromante***] Persoană care se ocupă cu necromanția Si: (frr) *necromancian*.

necromantic, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***nécromantique***] (Rar) **1** Privitor la necromanție. **2** Din domeniul necromanției.

necromanție *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 31ʳ/21 / V: (înv) ***~cie***, ***~ndie*** / Pl: *~ii* / E: ngr **νεκρομαντεία**, it ***necromanzia***, fr ***nécromancie***] Practică ocultă care constă în invocarea sufletelor morților pentru aflarea viitorului.

necropolă *sf* [At: LM / A: *~opolă* / Pl: *~le* / E: fr ***nécropole***] **1-2** Cimitir (subteran) din antichitate. **3** (Pgn) Cimitir. **4** Criptă.

necropsic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***nécropsique***] (Rar) **1** Referitor la necropsie. **2** De necropsie.

necropsie *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 199 / Pl: *~ii* / E: fr ***nécropsie***] (Med; rar) Autopsie.

necrosadism *sns* [At: DN³ / E: fr ***nécrosadisme***] Necrofilie.

necrospermie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nécrospermie***] (Med) Prezență în spermă a spermatozoizilor morți, cauză a sterilității masculine.

necrotic, ~ă *a* [At: BABEȘ, O. A. I, 430 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***nécrotique***] (Rar; d. țesuturi) Necrozat.

necrotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***nécrotomie***] **1** Autopsie. **2** Îndepărtare chirurgicală a unui țesut osos necrozat.

necroza *vr* [At: DM / Pzi: 3 *~zează* / E: fr ***nécroser***] (D. țesuturi) A suferi procesul de necroză.

necrozant, ~ă *sm, a* [At: YGREC, M. N. 409 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***necroza***] (Rar) **1-2** (Agent) care provoacă necroza.

necrozare *sf* [At: SĂVULESCU, M. U. I, 96 / E: ***necroza***] **1** Trecere prin procesul de necroză. **2** (Pex) Necroză.

necrozat, ~ă *a* [At: TURNESCU, MED. OP. 93r / Pl: *~ați, ~e* / E: ***necroza***] (D. țesuturi) Atins de necroză Si: (rar) *necrotic*.

necroză *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~e* / E: fr ***nécrose***] Moarte prin infecție a unei porțiuni dintr-un țesut viu, animal sau vegetal.

necruntat, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 65/13 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***cruntat***] (Înv) Care se face fără vărsare de sânge.

necruțat, ~ă [At: MOXA, 354/5 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***cruțat***] **1** *a* Care nu este cruțat. **2** *a* (Înv) Necruțător (**1**). **3** *av* Fără milă. **4** *av* În mod necruțător (**1**).

necruțător, ~oare *a* [At: SĂM. I, 328 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***cruțător***] **1** Care nu are milă Si: *crud, neînduplecat, neîndurător, nemilos*, (înv) *necruțat* (**2**). **2** (Pex) Aspru. **3** Înverșunat. **4** (Îvr) Care nu este econom Si: *risipitor*.

nectar *sn* [At: MOLNAR, RET. 19/22 / V: (înv) ***~riu*** / Pl: (rar) *~e, ~uri* / E: ngr **νέκταρ**, lat ***nectar***, fr ***nectar***, ger ***Nektar***] **1** (În mitologia greacă) Băutură a zeilor, despre care se credea că îi face nemuritori pe cei care o gustă. **2** (Pex) Băutură foarte gustoasă. **3** (Spc) Vin foarte bun. **4** Lichid secretat de glandele nectarifere ale plantelor și care, colectat de albine, este transformat în miere Si: *mană*. **5** (Reg) Materie cleioasă, galbenă, care se află printre celulele fagurilor.

nectarie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***nectaire***] (Bot) Glandă vegetală, a plantelor angiosperme, care produce nectar (**4**).

nectarifer, ~ă *a* [At: BORDEIANU, P. 18 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nectarifère***] (D. plante sau părți ale lor) Care secretă nectar (**4**).

nectarină *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ne* / E: fr ***nectarine***] Varietate de piersică cu pielița fără puf.

nectariu *sn* vz ***nectar***

nectic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / Pl: fr ***nectique***] (Blg) Care are proprietatea de a pluti.

necton *sn* [At: C. ANTONESCU, P. 151 / Pl: ? / E: fr ***necton***] Totalitate a animalelor acvatice care, fiind dotate cu organe de mișcare și cu musculatură mai dezvoltată, se pot mișca liber în apa în care trăiesc.

necugetare *sf* [At: DRLU / Pl: *~tări* / E: *ne-* + ***cugetare***] Acțiune, faptă etc. necugetată (3) Si: *nesăbuință, nesăbuire, nechibzuință, nesocotință*.

necugetat, ~ă [At: PSALT. HUR. 41r/22 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***cugetat***] **1** *a* (Înv) Lipsit de facultatea de a gândi. **2-3** *a, av* (Care acționează) fără a cugeta Si: *nechibzuit, nesăbuit[1], nesocotit* (**3**). **4-5** *av, a* (În mod) ușuratic.

necultivat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***cultivat***] **1** (D. plante) Care nu se cultivă. **2** (D. un câmp, teren etc.) Pe care nu a fost cultivat nimic. **3** (D. oameni) Care nu este cultivat, educat, instruit.

necum [At: CORESI, EV. 112 / V: (reg) ***nicum*** *av* / E: *ne-* + ***cum***] (Îvp) **1-3** *av* Nicidecum (**1-3**). **4** *av* (Îcr „ci") Nu numai... ci și. **5** *av* (Îlc) **~ că** Numai că. **6** *av* (Îal) Cu toate acestea. **7** *av* (Cu valoare cumulativă; îal) În afară de faptul că... **8** *av* (Îlc) **~ să** Nu numai că... **9** *av* (Îal) Nici vorbă să... **10** *c* (Îcr „nici"; cu valoare copulativă) Și cu atât mai puțin. **11** *c* Darămite. **12** *c* (În construcții afirmative) Cu atât mai mult. **13** *c* (În construcții afirmative) Dar încă.

necumet, ~eată *a* [At: LB / Pl: *~eți, ~e* / E: ns cf *încumeta*] (Îdt) **1** Fără curaj. **2** Timid. **3** Fricos. **4** Nesigur (**2**). **5** Nehotărât (**1**).

necumpătat, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***cumpătat***] **1** Lipsit de cumpătare Si: *nechibzuit*. **2-3** (Rar) Necontenit (și exagerat).

necunoaște *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 413 / Pzi: *necunosc* / E: *ne-* + ***cunoaște*** cf fr *méconnaître*] (Nob) **1** A nu cunoaște. **2** A nesocoti.

necunoscător, ~oare *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 260 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***cunoscător***] **1** Care nu este cunoscător al unui lucru. **2** (Reg) Grosolan.

necunoscut, ~ă [At: VARLAAM, C. 84 / Pl: *~uți, ~e* (rar, *sn*) *~uri* / E: *ne-* + ***cunoscut***] **1-2** *smf, a* (Om) care nu este cunoscut. **3-4** *smf, a* (Persoană) despre care nu se știe nimic. **5** *smf* Anonim. **6** *a* (D. scriitori, artiști, creatori) Extrem de puțin cunoscut și apreciat Si: *anonim, obscur*. **7** *a* Tainic. **8** *sn* (Rar; lpl) Ceea ce nu este cunoscut încă pentru cineva Si: (înv) *neștiut* (**9**). **9** *sn* (Rar; lpl) Ceea ce depășește cunoștințele omului Si: (înv) *neștiut* (**10**). **10** *sf* (Mat) Mărime a cărei valoare nu este cunoscută și care trebuie aflată pe baza datelor problemei.

necunten, ~ă [At: SCL 1963, 21 / V: ***~con~, ~tin*** / Pl: (**1**) *~i, ~e* / E: ns cf *necuntenit*] (Reg) **1** *a* Necontenit (**1**). **2** *av* Necontenit (**6**).

necuntenit, ~ă *a, av* vz ***necontenit***

necuntin, ~ă *a, av* vz ***necunten***

necuprins, ~ă [At: VARLAAM, C. 61 / V: (înv) ***~cop~*** / Pl: *~nși, ~e*, (nob, *sn*) *~uri* / E: *ne-* + ***cuprins***] **1-2** *a* Care (nu este sau) nu poate fi cuprins între anumite limite spațiale, temporale etc. Si: *infinit, nelimitat, nemărginit*. **3** *a* (Pex) Imens. **4** *a* Care nu poate fi cuprins de mintea omenească Si: *neînțeles[2], nepătruns*. **5** *a* Necunoscut (**2**). **6** *sn* Spațiu, întindere nelimitată. Si: *infinit, nemărginire*. **7** *sn* (Pex) Imensitate.

necurabil, ~ă *a* [At: VASICI, M. I. 20/5 / V: ***~ablu*** / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***curabil*** cf lat *incurabilis*, fr *incurable*] (Înv) Nevindecabil.

necurablu, ~ă *a* vz ***necurabil***

necurat, ~ă [At: PSALT. HUR. 10v/19 / V: (reg) ***nic~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***curat***] **1** *a* Care nu este curat Si: *murdar*. **2** *a* (Fig) Necinstit. **3** *a* (Fig) Dubios. **4** *a* (Fig) Incorect. **5** *a* (Îvr) Care nu este încă vindecat de o boală. **6** *a* (Reg; d. femei) Care se găsește în perioada menstruală sau în stare de lehuzie. **7** *a* (Pex) Care, potrivit credințelor populare, s-a pângărit prin atingere cu o femeie necurată (**6**), considerată impură. **8** *a* (Înv; d. animale) A căror carne nu este permis de către Biserică să fie mâncată Si: *spurcat*. **9-10** *smf, a* (Înv) (Persoană) care nu crede în Dumnezeu Si: *necredincios* (**18-19**). **11-12** *smf, a* (Înv) (Om) păcătos. **13** *smf* Păgân. **14** *sn* Lipsă de credință. **15** *a* Blestemat. **16** *a* Diavolesc. **17** *a* (Îs) *Duh* (sau, rar, *spirit*) ~ Spirit rău. **18** *sma* (Prc) Diavol. **19** *sm* (Înv) Dușman.

necurăciune *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ni* / E: *ne-* + ***curăciune***] (Îvr) Necurățenie (**1**).

necurățat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***curățat***] **1** Care este plin de murdărie. **2** Care este plin de impurități. **3** (D. fructe, legume, ouă etc.) Căruia nu i s-a îndepărtat coaja.

necurățenie *sf* [At: MOLNAR, RET. 95/18 / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***curățenie***] **1** Lipsă de curățenie Si: (înv) *necurăție* (**1**), (îvr) *necurăciune* (**1**). **2** (Ccr; mpl) Lucruri murdare. **3** (Ccr; mpl) Gunoaie. **4** (Ccr; mpl) Impurități. **5** (Mar) Fantomă.

necurăți [At: PSALT. HUR. 12v/9 / Pzi: *~țesc* / E: ***necurat***] **1** *vi* (Înv) A se abate de la preceptele Bisericii. **2** *vi* (Înv; pex) A păcătui față de Dumnezeu sau de morală. **3** *vr* (Reg; euf; d. copii) A-și face nevoile pe el Si: *a se murdări*.

necurăție *sf* [At: PSALT. HUR. 62v/11 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***curăție***] (Înv) **1** Necurățenie (**1**). **2** (Ccr) Murdărie. **3** (Pop) Menstruație. **4** (Pop) Excremente. **5** Lipsă de credință. **6** (Pex) Păcat care contravine legilor moralei religioase. **7** (Înv) Faptă de om ticălos Si: *fărădelege, infamie, nelegiuire, ticăloșie*. **8** Faptă desfrânată.

necurățime *sf* [At: PSALT. HUR. 4v/1 / Pl: *~mi* / E: ***necurat*** + *-ime*] (Îvr) Fărădelege.

necurățire *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 33/38 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***curățire***] (Înv) Faptă de om ticălos.

necurățit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 110 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***curățit***] **1** Care nu este curățit. **2** (Înv; d. păcate, greșeli etc.) Care nu a fost îndreptat.

necurățitor, ~oare *smf* [At: COD. VOR. 172/13 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***necurăți*** + *-tor*] (Înv) **1** Om necredincios. **2** Om păcătos. **3** Om nelegiuit.

necurmare *sf* [At: CR (1832), 18[1]/29 / Pl: *~mări* / E: *ne-* + ***curmare***] (Înv; îlav) **Cu ~** Fără încetare.

necurmat, ~ă [At: NEAGOE, ÎNV. 1/13 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***curmat***] (Înv) **1-2** *a* Care (nu a fost sau) nu poate fi oprit. **3** *a* Netăiat. **4** *av* Imediat. **5** *av* Nemijlocit. **6-7** *a, av* (Care se desfășoară) fără oprire Si: *mereu, întruna*. **8** *a* (Pex) Nesfârșit[2]. **9** *a* Veșnic.

necuvântat, ~ă *a* [At: AR (1839), 1[2]/38 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***cuvântat***] (Îvr) **1** Care nu a fost cuvântat. **2** (Pex) Care nu se poate spune, exprima (atât este de mare, de intens etc.) Si: *nespus* (2). **3** (Pex) Care este foarte mare, foarte intens etc.

necuvântător, ~oare [At: NEAGOE, ÎNV. 3/32 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***cuvântător***] **1** *a* Care nu vorbește. **2** *sn* (Mpl) Animal.

necuviincios, ~oasă *a* [At: ANTIM, P. XXVIII / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***cuviincios***] **1** Care nu se cuvine să fie făcut Si: *nepotrivit*. **2** Imoral. **3** Depravat. **4** Care este lipsit de bună-cuviință, de respect, de politețe. **5** Care trădează lipsă de bună-cuviință, de respect, de politețe Si: *grosolan, nerespectuos, obraznic, ireverențios*, (rar) *neînfrânat*. **6** Licențios.

necuviință *sf* [At: N. TEST. (1648), 169[r]/7 / V: (îvr) ***~vinință*** / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***cuviință***] **1** (Înv) Faptă, act etc. care contravine legii, dreptății Si: *abuz, ilegalitate*. **2** Lipsă de credință religioasă Si: *necredință* (7). **3** (Înv) Ceea ce nu este de dreptul, de competența cuiva Si: (înv) *incompetență*. **4** Vorbă, faptă, atitudine, purtare etc. lipsită de cuviință Si: *bădărănie, grosolănie, impolitețe, mitocănie, mojicie, obrăznicie*. **5** Obscenitate. **6** (Înv) Situație care nu poate fi acceptată, tolerată.

necuvinință *sf* vz ***necuviință***

necuvios, ~oasă [At: CORESI, EV. 46 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***cuvios***] **1** *a* Care nu este cuvios, cucernic. **2** *a* Care este lipsit de bună-cuviință, de respect, de politețe. **3** *sma* (Reg) Drac.

nedăjnicie *sf* [At: (a. 1838) DOC. EC. 701 / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***dajnic*** + *-ie*] (Îvr) **1** Calitate de a fi neimpozabil. **2** Scutire de impozit.

nedăr *sm* vz ***neder[2]***

nedeaie *sf* vz ***nedeie***

nedecapotabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***decapotabil***] (D. automobile) La care capota nu se poate strânge sau ridica.

nedeclinabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***declinabil***] (Grm) Care nu se declină Si: *indeclinabil*.

nedecolorat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***colorat***] **1** Care nu și-a pierdut total sau parțial culoarea. **2** Care și-a păstrat culoarea inițială.

nedefinibil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***definibil***] **1** Care nu poate fi definit. **2** Care nu poate fi explicat. **3** Nedeterminat. **4** Imprecis.

nedefinisabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***definisabil***] (Rar) Indefinibil.

nedefinit, ~ă *a* [At: GENILIE, G. 5/5 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***definit***] **1** Care nu a fost definit. **2** Lipsit de contur. **3** Lipsit de precizie Si: *vag*. **4** (Grm; d. articole, pronume) Nehotărât. **5** (Mat; îs) *Integrală ~ă (a unei funcții)* Funcție a cărei variantă este funcția dată.

nedeformabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***deformabil***] (D. corpuri) Care nu se poate deforma Si: *indeformabil*.

nedefrișabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***defrișabil***] (Rar) Indefrișabil.

nedegroșit, ~ă *a* [At: FILIMON, O. II, 351 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf fr *dégrossir*] (Nob; d. oameni) Necioplit (7).

nedei *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: nct] (Ban) Gleznă.

nedeie *sf* [At: HERODOT (1654), 14 / V: (înv) ***~eaie, ~diaie*** / Pl: *~dei, ~* / E: slv **недѣлꙗ** „duminică"] **1** Serbare populară câmpenească organizată, de obicei, cu prilejul unei sărbători sau al unui hram. **2** (Reg) Târg ținut în zi de sărbătoare. **3** (Reg; spc) Târg săptămânal. **4** (Trs; pex) Loc unde se adună oamenii să petreacă și să danseze la nedeie (1). **5** (Trs) Vârf de munte fără vegetație sau acoperit cu iarbă și mușchi. **6** (Trs) Loc pe unde se trece, peste munte, în localitatea vecină.

nedejde *sf* vz ***nădejde***

nedejdi *v* vz ***nădăjdui***

nedejdiui *v* vz ***nădăjdui***

nedejduință *sf* vz ***nădăjduință***

nedejdui *v* vz ***nădăjdui***

nedelicat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***delicat***] Lipsit de delicatețe.

nedelicateță *sf* vz ***nedelicatețe***

nedelicatețe *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~ță*** / Pl: (2) *~ți* / E: *ne-* + ***delicatețe*** cf fr *indélicatesse*] **1** Lipsă de delicatețe. **2** Gest, atitudine, comportare vorbă etc. lipsită de delicatețe Si: *indelicatețe*. **3** Impolitețe.

nedemn, ~ă [At: I. IONESCU, P. 156 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***demn***] **1** *a* (Înv) Care nu este în stare să... **2** *a* Care nu este demn, nu merită. **3** *a* Care nu este la înălțimea așteptărilor. **4-5** *smf, a* (Jur; spc) (Persoană) care nu îndeplinește condițiile legale de a prelua o succesiune. **6** *a* Care este lipsit de demnitate. **7-8** *av, a* (Într-un mod) care denotă lipsă de demnitate.

nedemonstrabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***demonstrabil***] Care nu poate fi demonstrat Si: (rar) *indemonstrabil*.

nedemontabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***demontabil***] **1** Care nu poate fi demontat. **2** Care nu este făcut pentru a fi demontat.

nedepănușat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***depănușat***] (D. științeti de porumb) Care nu este desfăcut de pănuși.

nedependent, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: ***~dinte*** / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***dependent***] Independent.

nedependență *sf* [At: NEGULICI / V: ***~dință*** / E: *ne-* + ***dependență***] (Îdt) Independență.

nedependinte *a* vz ***nedependent***

nedependință *sf* vz ***nedependență***

nedeplin, ~ă *a* [At: F (1906), 3 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***deplin***] **1** Care nu este deplin. **2** (Reg; îs) *Vacă ~ă* Vacă gestantă care fată înainte de vreme.

nedeplinire *sf* [At: AR (1829) 47[2]/43 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***deplinire***] **1** Stare de dezvoltare incompletă. **2** Dezvoltare insuficientă.

nedeplinit, ~ă *a* [At: AR (1839) 63[2]/56 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***deplinit***] **1** Care este realizat incomplet. **2** Dezvoltat insuficient.

nedeprins, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nși, ~e* / E: *ne-* + ***deprins***] Care nu este obișnuit cu...

neder[1] *i* [At: PASCU, C. 108 / E: nct] (Are) Cuvânt care imită strigătul caracteristic al brotacului.

neder[2] *sm* [At: I. CR. VI, 252 / V: ***~dăr*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Bărbat tânăr care chiuie la horă. **2** Băiat între paisprezece și optsprezece ani. **3** Bărbat voinic și puternic. **4** Om nătâng. **5** Om zăpăcit, nebun. **6** Om îmbrăcat prost, cu hainele rupte sau în dezordine.

nedereasă *sf* [At: PSALT. HUR. 118[v]/8 / Pl: *~ese* / E: *ne-* + ***deres***] (Îvr) Neființă (2).

nederept, ~eaptă *a* vz ***nedrept***

nedereptate *sf* vz ***nedreptate***

nedesăvârșire *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 169 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***desăvârșire***] (Rar) **1** Imperfecțiune. **2** Scădere. **3** Lipsă. **4** Cusur.

nedescifrabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***descifrabil***] **1** (D. un cifru) Care nu se poate descifra. **2** (D. un text) De neînțeles. **3** (D. scris) Care nu se poate citi. **4** (Pex; d. scris) Care se citește cu greutate.

nedescifrat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***descifrat***] **1** (D. un cifru) Care nu a fost descoperit. **2** (D. un text) Care nu a fost înțeles. **3** (D. scris) Care nu se poate citi.

nedesecat, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 65 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf fr *dessécher*] (Înv) **1** Care nu seacă niciodată. **2** (Pex) Care nu se termină niciodată Si: *inepuizabil*.

nedesfăcut, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***desfăcut***] **1** Care nu a fost desfăcut. **2** (Rar; d. socoteli) Care nu a fost lichidat, plătit.

nedeslușire *sf* [At: ALEXANDRESCU, O. I, 176 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***deslușire***] **1** Neclaritate. **2** (Rar) Formă, imagine neclară.

nedeslușit, ~ă [At: MARCOVICI, D. 338/12 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***deslușit***] **1** *a* Care nu poate fi deslușit clar. **2** *a* Care nu poate fi distins, recunoscut cu precizie Si: *confuz, nelămurit*. **3-4** *a, av* (Fig) (Care este) lipsit de claritate Si: *confuz, nelămurit, vag*. **5-6** *a, av* (Fig) (Care este) greu de înțeles. **7** *sn* Lumină difuză Si: *clarobscur*.

nedespărțit, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 146 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *ne-* + ***despărțit***] **1** Care nu este despărțit. **2** Care nu poate fi fragmentat. **3** Care nu poate fi despărțit Si: *indivizibil*, (rar) *neseparabil*. **4** (Lpl) Care nu se despart niciodată Si: *inseparabil, nedezlipit* (**5**). **5** (Șls) De care nu se poate despărți Si: *inseparabil, nedezlipit* (**6**). **6** Care este nelipsit de undeva Si: *inseparabil, nedezlipit* (**7**).

nedestul, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 6 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *ne-* + ***destul***] (Înv) Insuficient.

nedeșertat, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 118 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *ne-* + ***deșertat***] **1** Care nu a fost deșertat. **2** (Înv; fig) Inepuizabil.

nedeșirabil, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *ne-* + ***deșirabil***] **1-2** (D. țesături, tricotaje) Care nu se poate deșira (ușor).

nedet, ~ă *a* vz ***neted***

nedeterminabil, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*i*, ~*e* / Pl: *ne-* + ***determinabil***] Care nu poate fi determinat Si: *indeterminabil*.

nedeterminare *sf* [At: DEX / Pl: ~*nări* / E: *ne-* + ***determinare***] **1** (Mat) Imposibilitate de a afla în mod unic valorile necunoscutelor care intră într-o problemă. **2** Lipsă de determinare Si: *indeterminare*. **3** Situație incertă, neclară.

nedeterminat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*ați*, ~*e* / Pl: *ne-* + ***determinat***] **1** Care nu este precizat. **2** Care nu este stabilit. **3** Care nu este definit. **4** Care nu este cunoscut cu precizie.

nedezgrăit, ~ă *a* [At: MARDARIE, L. 92 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *ne-* + ***dezgrăit***] (Îvr) Nedezmințit (**2**).

nedezinfectat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *ne-* + ***dezinfectat***] Care nu a fost dezinfectat.

nedezlegat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *ne-* + ***dezlegat***] **1** Care nu a fost dezlegat. **2** (Fig) A cărui rezolvare nu a fost găsită. **3** (Fig) Pentru care nu s-a găsit o explicație.

nedezlipit, ~ă *a* [At: CONACHI, P. 48 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *ne-* + ***dezlipit***] **1** Care nu se separă. **2** Care nu se risipește. **3** Care nu poate fi despărțit. **4** Care nu poate fi izolat Si: *indivizibil*. **5-7** Nedespărțit (**4-6**). **8** Care este lipit.

nedezmințit, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, A. 129 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *ne-* + ***dezmințit***] **1** Care nu a fost dezmințit. **2** Care nu se dezminte niciodată Si: *consecvent*, (îvr) *nedezgrăit*. **3** Statornic.

nedezrupt, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 107 / Pl: ~*pți*, ~*e* / E: *ne-* + ***dezrupt***] (Înv) **1** Care nu s-a întrerupt nici o clipă. **2** Care continuă să existe neîntrerupt.

nediaie *sf* vz ***nedeie***

nedieresit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 41 / V: ~***risit*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ngr **ἀδιαίρετος**] (Grî) Indivizibil.

nedierisit, ~ă *a* vz ***nedieresit***

nediferențiat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *ne-* + ***diferențiat***] Care nu se deosebește cu nimic de altceva sau de altcineva.

nedigest, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: ~*ești*, ~*e* / E: cf fr *indigeste*] (Îdt) Indigest.

nedigestie *sf* [At: NEGULICI / V: ~***iune*** / Pl: ~*ii* / E: *ne-* + ***digestie***] Indigestie.

nedigestiune *sf* vz ***indigestie***

nedințire *sf* [At: (a. 1811) BV III, 33 / Pl: ~*ri* / E: ***dinte***] (Nob) Lipsă de dinți.

nedirept, ~eaptă *a* vz ***nedrept***

nedireptate *sf* vz ***nedreptate***

nedisciplinat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *ne-* + ***disciplinat***] **1** Care nu se supune ordinii și disciplinei Si: *indisciplinat*. **2** Care manifestă spirit de indisciplină. **3** Nesupus.

nediseminare *sf* [At: DEX / Pl: ~*nări* / E: *ne-* + ***diseminare***] **1** Nerăspândire. **2** Nepropagare a armelor nucleare.

nedisimulat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *ne-* + ***disimulat***] **1** Care nu este disimulat. **2** (Fig) Lipsit de ipocrizie.

nedispus, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*uși*, ~*e* / E: *ne-* + ***dispus***] **1** Care nu este bine dispus. **2** (Pex) Care este supărat.

nedispozițiune *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: ~*ți-u*~ / Pl: ~*ni* / E: *ne-* + ***dispozițiune***] (Înv) Indispoziție.

nedistribuit, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: ~*bu-it* / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *ne-* + ***distribuit***] Care nu este distribuit.

nedivizat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *ne-* + ***divizat***] **1-2** Care (nu poate fi sau) nu a fost divizat. **3** Care nu este împărțit.

nedivizibil, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *ne-* + ***divizibil***] **1** Care nu este divizibil. **2** Care nu poate fi împărțit.

nedizolvat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *ne-* + ***dizolvat***] (D. substanțe) Care nu a fost dizolvat.

nedocioplit, ~ă *a* [At: ALR II, 3668/2 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: cf *ciopli*] (Reg; d. oameni) Grosolan.

nedomerire *sf* vz ***nedumerire***

nedomerit, ~ă *a* vz ***nedumerit***

nedomirire *sf* vz ***nedumerire***

nedomirit, ~ă *sf* vz ***nedumirit***

nedomolit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 202 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *ne-* + ***domolit***] **1** Care nu se domolește. **2** Care nu poate fi domolit Si: *neastâmpărat*, (rar) *nemolit*, (îvp) *neostoit*. **3** Aprig.

nedorit, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *ne-* + ***dorit***] Care nu este dorit Si: *indezirabil*.

nedormire *sf* [At: VARLAAM, C. 366 / Pl: ~*ri* / E: *ne-* + ***dormire***] (Îvp) Insomnie.

nedormit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *ne-* + ***dormit***] **1-2** (D. oameni) Care nu a dormit (destul sau) deloc. **3** (D. timpul destinat somnului) Petrecut fără somn.

nedospit, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *ne-* + ***dospit***] **1** (D. aluat) Care nu a dospit. **2** (D. alimente sau materii organice) Care nu a fermentat.

nedot *a* vz ***netot***

nedrept, ~eaptă [At: PSALT 62 / V: (înv) ~***derept***, ~***dirept*** / Pl: ~*pți*, ~*e* / E: *ne-* + ***drept***] **1** *a* (D. oameni) Care nu este drept cu semenii săi. **2** *a* (D. oameni) Care judecă și apreciază în mod subiectiv pe cineva, aducându-i prejudicii morale sau materiale. **3** *a* (D. oameni) Care nu vrea să recunoască dreptatea cuiva. **4** *a* (D. oameni) Care nedreptățește pe cineva. **5** *a* (Bis) Păcătos. **6** *a* (Înv; îs) *Mărturie ~eaptă* Martor mincinos. **7** *a* (Înv; îas) Sperjur. **8** *a* Care aparține unui om nedrept (**1**). **9** *a* Comis de un om nedrept (**1**). **10** *a* Care trădează pe un om nedrept (**1**). **11** *a* Care arată lipsă de obiectivitate a cuiva Si: *subiectiv*. **12** *a* Care nedreptățește pe cineva, aducându-i prejudicii morale sau materiale. **13** *a* Care nu este conform cu principiile de dreptate, de obiectivitate sau de cinste. **14** *a* (Îs) *Război* ~ Război purtat pentru anexiuni, pentru cotropirea, jefuirea și subjugarea altor popoare. **15** *av* (Îvr) (Cu sens de superlativ) Extrem de... **16** *sn* (Îlav) **Pe** (sau, înv, **cu**) **~** sau (pop) **pe** (sau **cu**) **~ul** sau (nob) **prin ~** În mod silnic Si: *samavolnic*. **17** *sn* (Îal) În mod subiectiv, nedreptățind pe alții. **18** *sn* (Îal) În mod neîntemeiat. **19** *a* (Îvr, d. lucruri materiale) Care este însușit, agonisit în mod incorect, abuziv. **20** *a* (Grm; înv; îs) *Complement* ~ Complement indirect. **21** *a* (Grm; înv; îs) *Cădere ~eaptă* Caz oblic.

nedreptate *sf* [At: PSALT. HUR. 7^v/23 / V: (înv) ~***derep***~, ~***direp***~ / Pl: ~*tăți* / E: *ne-* + ***dreptate***] **1** Lipsă de dreptate Si: *neechitate* (**1**). **2** Situație, faptă, acțiune etc. nedreaptă Si: *inechitate, injustiție, neechitate* (**2**), *nejustiție*, (îvp) *strâmbătate*, (îrg) *strâmb*, (tcî) *zulum*. **3** (Bis) Păcat. **4** Suferință nedreaptă, nemeritată Si: *inechitate, injustiție*. **5** Persecuție îndurată de cineva.

nedreptăți *vt* [At: (a. 1918) URICARIUL, XV, 252 / Pzi: ~*țesc* / E: ***nedreptate***] **1** A-i face cuiva o nedreptate (**2**) Si: *a năpăstui, a oropsi*. **2** A persecuta.

nedreptățire *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*ri* / E: ***nedreptăți***] (Îdt) **1** Nedreptate făcută cuiva. **2** Persecutare.

nedreptățit, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***nedreptăți***] **1** Care suferă o nedreptate (**2**) Si: *năpăstuit, oropsit*. **2** Persecutat. **3** Care este prejudiciat în drepturile sale.

nedresuit, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 120 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dres***] (Nob; d. oameni) Lipsit de artificiu, de afectare.

nedulce *a* [At: CORESI, ap. GCR 13/13 / Pl: *~lci* / E: *ne-* + ***dulce***] **1** Care nu este dulce. **2** (Înv; fig; d. oameni) Nerecunoscător (**2**).

nedumeri [At: SLAVICI, N. I, 159 / Pzi: *~resc* / V: ***~miri*** / E: drr ***nedumerit***] **1** *vt* A face să fie nedumerit (**1**) Si: *a mira*, (înv) *a scăndălisi*. **2** *vt* A face să nu înțeleagă. **3** *vt* A pune în încurcătură. **4** *vr* (Reg) A se simți nedumerit, încurcat. **5** *vr* (Reg) A șovăi. **6** *vr* (Rar) A-și manifesta mirarea.

nedumerire *sf* [At: (a. 1643) BV I, 131 / V: (reg) ***~do~, ~domi~*** / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***dumerire***] **1** Mirare. **2** Încurcătură. **3** Șovăială. **4** (Rar; îlav) **Cu ~** În neștire. **5** (Îal) Fără rost. **6** Fapt, aspect insuficient lămurit. **7** (Rar) Șaradă.

nedumerit, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 399 / V: ***~mirit***, (reg) ***~dome~, ~domi~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***dumerit***] **1** (D. oameni) Care este mirat, surprins. **2** Care este încurcat sau uimit în fața unui fapt, a unui lucru etc. neașteptat, neclar Si: *derutat, descumpănit, dezorientat, perplex, zăpăcit*, (liv) *deconcertat*. **3** (D. sentimente, situații etc.) Care nu este clar Si: *confuz*. **4** Care produce confuzie, mirare, nedumerire Si: *derutant*.

nedumiri *v* vz ***nedumeri***

nedumirit, ~ă *a* vz ***nedumerit***

nedureros, ~oasă [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***dureros***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care nu provoacă durere fizică sau morală. **3-4** *a, av* (Care este făcut) cu anestezie.

nedvigi *s* [At: DLR / Pl: nct / E: nct] (Ent; reg) Coropișniță (*Grylotallpa vulgaris*).

neechilibrat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***echilibrat***] **1** Care nu se află în stare de echilibru. **2** (D. valori, prețuri, bugete) Care nu este just proporționat. **3** (Fig) Necumpătat.

neechitabil, ~ă *a, av* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***echitabil***] **1-2** Care nu este echitabil.

neechitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: *ne-* + ***echitate***] **1-2** Nedreptate (**1-2**).

neeconomic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***economic***] **1** Care nu aparține economiei. **2** Care nu corespunde principiilor economice Si: *neeconomicos* (**1**). **3** Care nu dovedește spirit de economie Si: *neeconomicos* (**2**). **4** Care nu permite economii Si: *neeconomicos* (**3**).

neeconomicos, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***economicos***] **1-3** Neeconomic (**2-4**).

needificator, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***edificator***] Care nu edifică Si: *neconvingător*.

neefectuat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~tu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***efectuat***] **1** Care nu este realizat, înfăptuit. **2** Care nu este îndeplinit, efectuat.

neeficient, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ci-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***eficient***] Care nu este eficient Si: *ineficace, ineficient*.

neeficiență *sf* [At: DEX / P: *~ci-en-ță* / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***eficiență***] Lipsă de eficiență Si: *ineficacitate*.

neegalabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***egalabil***] **1** Care nu poate fi egalat. **2** Care nu poate fi comparat cu nimic sau cu nimeni.

neegalat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***egalat***] **1** Care nu a fost egalat. **2** Care nu a fost atins.

neegalitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: *ne-* + ***egalitate***] Lipsă de egalitate Si: *disproporție, inegalitate*.

neelegant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***elegant***] Care nu este elegant în vorbire, comportare etc. Si: *inelegant*.

neeleganță *sf* [At: DEX² / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***eleganță***] **1** Lipsă de eleganță în vorbire, purtare etc. **2** Faptă, comportare etc. lipsită de tact.

neeligibil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***eligibil***] **1** Care nu este eligibil. **2** Care nu are calitățile cerute de lege pentru a putea fi ales.

neeligibilitate *sfs* [At: DEX² / E: *ne-* + ***eligibilitate***] **1** Imposibilitate de a fi ales. **2** Stare a unei persoane care nu poate fi aleasă.

neepuizabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***epuizabil***] **1** Care nu poate fi epuizat. **2** Care nu se termină niciodată. **3** (Pex) Extrem de abundent.

neerlandez, ~ă [At: OȚETEA, R. 285 / Pl: *~i, ~e* și (rar, *sm*) *~eji* / E: fr ***néerlandais***] **1-2** *smf, a* (Rar) Olandez. **3** *sf* Limbă olandeză.

neescuzabil, ~ă *a* vz ***neexcuzabil***

neesențial, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***esențial***] **1** Care nu constituie partea esențială a unei probleme sau a unui lucru. **2** Care nu ține de esență.

neestetic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***estetic***] Care nu este estetic Si: *inestetic, urât*.

neetanș, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***etanș***] Care nu este etanș.

neetanșeitate *sf* [At: DEX² / P: *~șe-i~* / Pl: *~tăți* / E: *ne-* + ***etanșeitate***] Lipsă de etanșeitate.

neeuclidian, ~ă *a* [At: DEX / P: *~e-u-cli-di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: *ne-* + ***euclidian***] (Îs) *Geometrie ~ă* Ramură a geometriei în care se infirmă postulatul lui Euclid privitor la dreptele paralele.

neevaluat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~lu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***evaluat***] A cărui valoare, cantitate etc. nu a fost evaluată.

neevoluat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~lu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***evoluat***] **1-2** Care nu este dezvoltat (fizic sau) intelectual.

neexact, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~cți, ~e* / E: *ne-* + ***exact***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care nu este exact. **3** *a* (Rar; d. oameni) Nepunctual.

neexactitate *sf* [At: DEX² / P: *~eg-zac~* / Pl: *~tăți* / E: *ne-* + ***exactitate***] **1** Lipsă de exactitate Si: *inexactitate*. **2** (Ccr) Afirmație inexactă. **3** Greșeală. **4** Minciună. **5** Lipsă de punctualitate.

neexcitabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***excitabil***] **1-2** Care nu poate fi excitat (ușor) Si: (rar) *inexcitabil*.

neexcitabilitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: *ne-* + ***excitabilitate***] Lipsă de excitabilitate Si: *inexcitabilitate*.

neexcuzabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / V: ***neesc~*** / E: cf fr *inexcusable*] (Îdt) Care nu poate fi trecut cu vederea.

neexecutare *sf* [At: DN² / P: *~eg-ze~* / Pl: *~tări* / E: *ne-* + ***executare***] **1** Nerealizare. **2** Neprelucrare. **3** Neaducere la îndeplinire a unei hotărâri judecătorești. **4** Nesupunere. **5** Neaducere la îndeplinire a unei sentințe de condamnare la moarte.

neexperimentat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***experimentat***] **1** (D. oameni) Căruia îi lipsește experiența. **2** Nedeprins cu... **3** Care nu are suficientă experiență. **4** (D. materiale, metode etc.) Care nu a fost încă experimentat.

neexploatat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***exploatat***] **1** (D. resurse umane) Care nu este exploatat. **2** Care nu a fost dat în exploatare.

neexplorabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***explorabil***] **1** Care nu poate fi explorat. **2** (Fig) Care nu poate fi cercetat, analizat etc.

neexplorat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***explorat***] **1** Care nu a fost explorat. **2** (Fig) Care nu a fost analizat, cercetat etc.

neexprimabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***exprimabil***] Care nu poate fi exprimat prin cuvinte Si: *inefabil, inexprimabil*.

nefalism *sns* [At: DN³ / E: fr ***néphalisme***] (Liv) Abstinență totală de la orice fel de băutură alcoolică.

nefalist, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néphaliste***] **1-2** (Adept) al nefalismului.

nefalsificat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***falsificat***] Care nu este falsificat.

nefamilist, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: *ne-* + ***familist***] **1-2** (Persoană) care nu și-a întemeiat încă o familie.

nefapt *sn* [At: PSALT. 289 / Pl: ? / E: *ne-* + ***fapt***] (Îvr) Neființă (**2**).

nefardat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***fardat***] **1** (D. oameni) Care nu s-a fardat Si: (pop) *nerumenit* (**2**). **2** (D. sentimente, atitudini) Sincer.

nefast, ~ă *a* [At: CALENDAR (1852), 46/4 / Pl: *~aști, ~e* / E: fr ***néfaste***] **1** Care aduce nenorocire, necaz, supărare Si: *fatal, funest, nefericit* (**7**),

sinistru. 2 (Îs) *Zile ~e* Zile despre care romanii credeau că nu aduc noroc și în care nu tratau afaceri publice.

nefavorabil, ~ă *a* [At: VASICI, M. I, 50/26 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***favorabil***] 1 Care nu este favorabil Si: *negativ, neprielnic, potrivnic*, (îvp) *nepriincios*, (înv) *nepriitor*. 2 Care este în dezavantajul, în defavoarea cuiva sau a ceva Si: *defavorabil, neprielnic, nepotrivit, potrivnic, vitreg* (îvr) *nefavoritor* (1). 3 (Spc; d. vreme, timp etc.) Caracterizat prin condiții neprielnice de temperatură, umiditate etc. Si: *defavorabil, neprielnic, rău, urât*, (îvr) *nefavoritor* (2).

nefavoritor, ~oare *a* [At: AR (1829), 55[1]/49 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***favor*** + *-itor*] (Îvr) 1-2 Nefavorabil (2-3).

nefăcut, ~ă *a* [At: IORGA, S. D. XII, 145 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***făcut***[2]] 1 *a* Care nu a fost sau nu este făcut. 2 *a* Care nu a fost creat. 3 *sf* (Îe) **A face o ~ă** A face o prostie. 4 *sf* (Îae) A comite o poznă, o boroboață.

nefărtat *sm* vz ***nefârtat***

nefățărit, ~ă *a* [At: GT (1838), 21[2]/12 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***fățărit***] (Înv) 1 Care nu a fost favorizat. 2 Care nu favorizează pe nimeni Si: *drept, obiectiv*. 3 Lipsit de prefăcătorie Si: *sincer*.

nefârtat [At: CANDREA, F. 115 / Pl: *~ați* / V: (îrg) ***~făr~*** / E: *ne-* + ***fârtat***] (Pop) 1 *sm* Dușman. 2 *sma* Diavol.

nefea *sf* vz ***nafea***

nefelion *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***néphélion***] (Med) Ușoară opacitate a ochiului Si: (pop) *albeață*.

nefelo- [At: DN[3] / E: fr ***néphélo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1-2 (Referitor la) nor. 3 Noros.

nefelomanție *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***néphélomancie***] (Liv) Ghicire a viitorului prin observarea norilor.

nefelometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***néphélométrie***] (Chm) Procedeu de analiză constând în măsurarea concentrației emulsiilor prin metode optice.

nefelometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: ger ***Nephelometer***] Aparat pentru determinarea emulsiilor prin metode optice.

nefer *sm* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. 234 / V: (reg) ***nif~*** / Pl: *~i* / E: tc ***nefer***] 1 Soldat din vechea armată turcă. 2 Soldat din corpul arnăuților. 3 Soldat care făcea parte dintr-o poteră Si: *poteraș*. 4 (Reg; îlv) **A face ~ (pe cineva)** A păcăli. 5 (Reg) Membru al unei cete de haiduci.

neferecat, ~ă *a* [At: CUV. D. BĂTR. I, 195 / V: (reg) ***năferi~, năfricat, ~ri~, nif~, nifiri~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***ferecat***[2]] 1 Care nu a fost ferecat. 2 (Îs) *Moară ~ă* Se spune despre un om vorbăreț.

nefereci *v* vz ***neferici***

nefericat, ~ă *a* vz ***neferecat***

neferici [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) *~reci* / Pzi: *~cesc* / E: drr ***nefericit***] 1 *vt* A face să fie nefericit. 2 *vr* (Rar) A se plânge de necazurile, de nenorocirile, de suferințele sale Si: *a se tângui*.

nefericire *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 206/17 / V: (reg) ***năf~*** / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***fericire***] 1 Lipsă de fericire. 2 Stare a celui nefericit Si: *nemângâiere* (3), *nenoroc* (3), *nenorocire* (7). 3 Suferință morală. 4 Împrejurare, întâmplare etc. care aduce cuiva suferință, necaz. 5 (Îlav) **Din ~** Din păcate.

nefericit, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 25/8 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***fericit***] 1-2 *smf, a* (Om) care nu este fericit Si: *nenorocit* (5-6). 3-4 *smf, a* (Om) care îndură suferințe morale. 5-6 *smf, a* (Om) cuprins de durere. 7 *a* Nefast (1). 8 *a* (Fam; d. lucruri) Care se află într-o stare extrem de proastă, primitivă Si: *mizerabil*. 9 *a* Care provoacă neplăceri.

neferință *sf* [At: VARLAAM, C. 188 / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***ferință***] (Îvr) Nerespectare a unei porunci, a unei restricții etc.

neferos, ~oasă *a* [At: DM / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***feros***] 1 Care nu conține fier ca element constitutiv. 2 (D. industrie) Care prelucrează materiale ce nu conțin fier.

nefertil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***fertil***] (Agr; d. sol) Lipsit de fertilitate.

nefertilizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***fertilizat***] (Agr; d. sol) Căruia nu i s-a mărit fertilitatea prin îngrășăminte, irigații etc.

nefiert, ~iartă [At: ZANNE, P. III, 611 / Pl: *~rți, ~e* / E: *ne-* + ***fiert***] 1-2 *a* Care nu a fost fiert (suficient). 3 *a* (Fam; dep; îs) *Mămăligă ~ă* Om lipsit de inițiativă și de energie. 4 *sf* (Îe) **A vorbi fierte și ~e** A vorbi multe și de toate, și ce trebuie și ce nu trebuie.

neființă *sf* [At: (a. 1654) GCR I, 164/27 / E: *ne-* + ***ființă***] 1 Inexistență. 2 Stare a ceea ce nu există Si: *nimic* (22), *nonexistență*, (îvr) *nedereasă*, *nefapt*. 3 (Pex) Neant. 4 (Înv) Absență dintr-un loc, dintr-un post etc.

nefinalizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***finalizat***] Care nu este realizat până la sfârșit Si: *neterminat* (2).

nefinit, ~ă *a* [At: F (1869), 388 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***finit***] (Îvr) Care nu este finit Si: *infinit*.

nefiresc, ~ească *av, a* [At: DEX[2] / Pl: *~ești* / E: *ne-* + ***firesc***] 1-2 (Într-un mod) care nu este în firea lucrurilor.

nefiță *sf* [At: DR. IV, 804 / Pl: ? / E: ngr **νυφίτσα**] (Zlg; grr) Nevăstuică (8) (*Mustela nivalis*).

neflă *sf* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. CADE / Pl: *~le* / E: fr ***nèfle***] (La unele jocuri de cărți) Carte de valoare mică sau fără valoare Si: *escofilă*.

nefleter *am* [At: I. CR. I, 121 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Olt) Prostănac.

neflexibil, ~ă *a* [At: GRAM. ROM[1]. I, 107 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***flexibil***] 1 Care nu este flexibil. 2 (Grm; d. cuvinte sau forma lor) Care este lipsit de flexiune Si: (înv) *neplecat* (2).

neflexibilitate *sfs* [At: DEX[2] / E: *ne-* + ***flexibilitate***] 1 Lipsă de flexibilitate. 2 (Fig) Fermitate. 3 (Fig) Intransigență.

nefluierat, ~ă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 232 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***fluierat***] 1 Care nu a fost fluierat. 2 (Reg; îs) *Brânză ~ă* Se spune despre un câștig obținut fără eforturi.

nefolosință *sf* [At: HERODOT (1645), 219 / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***folosință***] (Înv) 1 (Îlav) **Cu ~** Fără folos. 2 (Îal) În zadar.

nefolosit, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***folosit***] 1 Care nu este folosit Si: *neîntrebuințat* (1), *neutilizat*. 2 Care nu este degradat prin folosire îndelungată Si: *neîntrebuințat* (2), *neuzat*.

nefolositor, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***folositor***] Care nu folosește la nimic Si: *inutil, nefuncțional* (3).

nefondat, ~ă *a* vz ***nefondat***

nefoscop *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oape* / E: fr ***néphoscope***] Instrument cu care se determină viteza și direcția de deplasare a norilor.

nefr- *ec* vz ***nefro-***

nefralgic, ~ă *a* vz ***nevralgic***

nefralgie *sf* vz ***nevralgie***

neframă *sf* vz ***năframă***

nefrangibil, ~ă *a* [At: F (1870), 337 / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *infrangible*] (Rar) 1 Care nu poate fi frânt, zdrobit. 2 Care nu poate fi nimicit Si: *indestructibil*. 3 (Fig) Care nu poate fi combătut Si: *imbatabil*.

nefrânt, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 170 / Pl: *~nți, ~e*, (nob, *am*) *nefrânși* / E: *ne-* + ***frânt***] (Înv; fig) 1 Invincibil. 2 Ferm.

nefrectomie *a* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***néphrectomie***] (Med) Ablațiune chirurgicală totală sau parțială a unui rinichi.

nefretic, ~ă *a, smf* vz ***nefritic***

nefridie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***néphridie***] (Atm) Organ excretor la nevertebratele inferioare.

nefrit[1] *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***néphrite***, ger ***Nephrit***] Rocă metamorfică, compactă, de culoare verzuie, folosită ca piatră semiprețioasă.

nefrit[2] *sn* vz ***nefrită***

nefrită *sf* [At: CORNEA, E. I, 110/16 / Pl: *~te* / V: (înv) ***~it*** *sn* / E: ngr **νεφρίτις**, fr ***néphrite***] Boală care constă în inflamarea rinichilor.

nefritic, ~ă [At: MAN. SĂNĂT. 305/29 / V: (înv) ***~fre~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr **νεφριτικός**, lat ***nephreticus***, fr ***néphrétique***] 1 *a* (D. boli) Care este localizat la rinichi Si: *renal*. 2-3 *smf, a* (Persoană) care suferă de nefrită. 4-5 *sn, a* (Medicament) care este folosit în bolile de rinichi.

nefro- [At: DN[3] / V: ***nefr~*** / E: fr ***néphro-***, it ***nefro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: 1-2 (Referitor la) rinichi. 3 Al rinichilor. 4 De rinichi.

nefrocel *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***néphrocèle***] (Med) Hernie a rinichiului.

nefrogen, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***néphrogène***] (Blg) **1** Care produce țesut renal. **2** De origine renală.

nefrografie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***néphrographie***] Radiografie a rinichiului făcută cu ajutorul unei substanțe de contrast.

nefroidă *sf* [At: DN^3 / P: *~fro-i~* / Pl: *~de* / E: cf ngr νεφρός „rinichi" + εἶδος „formă"] (Liv) Curbă plană având aproximativ conturul aparent al rinichiului.

nefrolit *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***néphrolithe***] Calcul renal.

nefrolitotomie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***néphrolithotomie***] (Med) Extragere chirurgicală a unui calcul renal.

nefrolog, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***nefrologie***] **1-2** (Medic) specialist în nefrologie.

nefrologic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néphrologique***] **1** Care se referă la nefrologie. **2** De nefrologie.

nefrologie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***néphrologie***] Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul rinichilor.

nefron *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oane* / E: fr ***néphron***] (Med) Unitate morfologică și funcțională a rinichiului.

nefropat, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***néphropathe***] **1-2** (Bolnav) de rinichi.

nefropatie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***néphropathie***] Denumire generică a bolilor de rinichi.

nefropexie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***néphropexie***] (Med) Fixare chirurgicală a unui rinichi deplasat.

nefroplegie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***néphroplégie***] (Med) Suprimare sau încetare a excreției renale.

nefroptoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***néphroptose***] Boală caracterizată prin deplasarea rinichiului.

nefrorafie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***néphrorraphie***] (Med) Fixare prin sutură a unui rinichi mobil.

nefroragie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***néphrorragie***] (Med) Hemoragie provenind de la rinichi.

nefrosclerotic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néphrosclérotique***] Care se referă la nefroscleroză.

nefroscleroză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***néphrosclérose***] (Med) Scleroză a rinichiului.

nefrostomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***néphrostomie***] Intervenție chirurgicală pentru devierea spre exterior a urinei din cavitățile renale.

nefrotic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néphrotique***] (Med) De natura nefrozei.

nefrotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***néphrotomie***] Deschidere chirurgicală a rinichilor pentru îndepărtarea calculilor.

nefroză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***néphrose***] Leziune degenerativă a rinichilor, fără inflamare.

neft *sn* vz ***naft***

nefructuos, ~oasă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***fructuos***] **1** Care nu dă rezultatele așteptate. **2** Care nu dă roade. **3** Inutil.

neftiu, ~ie *a* [At: (a. 1821) ȘIO II$_1$, 272 / Pl: *~ii* / E: tc ***neftî***] (Tcî) De culoarea naftului Si: *verde-închis*.

nefufână *sf* vz ***năfufână***

nefuncțional, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***funcțional***] **1** Care nu este funcțional. **2** Care nu îndeplinește condițiile pentru a funcționa. **3** Nefolositor.

nefundat, ~ă *a* [At: DEX^2 / V: ***~fon~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***fundat***] Care nu este bazat pe ceva.

neg *sm* [At: BIBLIA (1688), 87^2/8 / V: (reg) ***nec*** / Pl: *negi* / E: ml ***naevus*** „pată de corp"] **1** Tumoare mică, rotundă, nedureroasă, care se formează pe piele Si: *negel*, (nob) *mursă*. **2** (Pan) Nod sau excrescență care se formează uneori pe organele plantelor.

nega *vt* [At: MAIOR, IST. 31/32 / Pzi: *neg* / E: lat ***negare***] (Fșa) **1** A contesta existența, necesitatea, obligativitatea unui lucru, unui fenomen etc. **2** A nu recunoaște un fapt Si: *a tăgădui*.

negabil, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***nega*** + *-bil* cf it *negabile*] (Rar) Care poate fi negat.

negare[1] *sf* [At: MAIORESCU, L. 57 / Pl: *~gări* / E: ***nega***] **1** Contestare a existenței, necesității, obligativității unui lucru, unui fenomen etc. Si: *negație* **(1)**. **2** Nerecunoaștere a unui fapt Si: *negație* **(2)**, *tăgăduire*. **3** (Flz; șîs *~a negației*) Negație **(6)**.

negare[2] *sf* vz ***năgară***

negat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nega***] **1** (D. un lucru, fenomen etc.) A cărui existență, necesitate, obligativitate este contestată. **2** (D. un fapt) Nerecunoscut.

negata [At: (a. 1617) MAG. IST. I, 250/6 / E: *ne-* + ***gata***] **1** *av* (Îrg) Nefiind gata. **2** *a* (Îrg) Care nu este terminat. **3** *a* Care nu s-a pregătit. **4** *ai* (Mol; d. ouă) Care nu are găoace.

negativ, ~ă [At: ASACHI, ALGHEBRA, 7^r/15 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***negativus***, fr ***négatif***, ger ***negativ***] **1** *a* (Mat; d. valori numerice) Care este mai mic decât zero. **2** *a* (Mat; d. valori numerice) Care se notează în scris cu semnul minus. **3** *a* (Mat: îs) *Semn ~* Semn minus folosit pentru notarea numerelor negative **(1)**. **4** *a* (D. electricitate) Care apare la anodul unui element generator electronic. **5-6** *a, av* (Îoc *afirmativ*) Care exprimă o negare[1] **(1)**. **7** *a* Care are sau conferă un sens de negare[1] **(1)**. **8** *a* Care exprimă un refuz. **9** *sf* (Nob) Unitate lingvistică cu ajutorul căreia se neagă ideea exprimată de o propoziție sau de una dintre părțile ei. **10** *a* (Îoc *pozitiv*) Lipsit de însușiri bune, de calități Si: *rău*. **11** *a* Care nu se recomandă. **12** *a* Care produce rău. **13-14** *a, av* (Care este) periculos. **15** *a* (Chm. Blg; d. unele reacții ale anticorpilor) Care nu se produce în prezența antigenului, sub influența și în prezența căruia a luat naștere. **16** *a* (D. analize medicale) Care infirmă prezența în organism a unui agent patogen. **17** *a* (Log; d. judecăți) Care enunță lipsa apartenenței însușirii exprimate de predicat la obiectul exprimat de subiect. **18** *a* Ostil progresului. **19** *a* (Pex) Distructiv. **20** *sn* Imagine obținută pe un material fotografic (film, hârtie etc.) la care distribuția luminii și a umbrei este inversă în raport cu cea reală. **21** *sn* (Pex) Placă, film sau hârtie fotografică pe care s-a obținut negativul **(20)**. **22** *sn* (Tip) Literă albă imprimată pe un fond închis.

negativa *vt* [At: ENC. TEHN. II, 186 / Pzi: *~vez* / E: ***negativ***] A încărca cu electricitate negativă **(4)**.

negativare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~vări* / E: ***negativa***] Încărcare cu electricitate negativă **(4)**.

negativat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***negativa***] Încărcat cu electricitate negativă **(4)**.

negativism *sns* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 23/2 / E: ***negativ*** + *-ism*] **1** Atitudine de ignorare sau de respingere sistematică a elementelor pozitive pe care le prezintă cineva sau ceva. **2** Simptom care apare în unele boli mintale, care constă în tendința de a se opune oricărei solicitări din afară și oricărui act comandat.

negativist, ~ă [At: CONTEMP., 1949, 120, 4/2 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***negativ*** + *-ist*] **1** *a* Care ține de negativism **(1)**. **2** *a* Referitor la negativism **(1)**. **3** *a* Caracteristic negativismului **(1)**. **4-5** *smf, a* (Persoană) care are o atitudine negativistă **(1)**. **6-7** *smf, a* (Persoană) care manifestă negativism **(2)**.

negativitate *sfs* [At: CULIANU, A. 8 / E: ***negativ*** + *-itate*] (Mat; rar) Însușire a unei valori numerice de a fi mai mică decât zero.

negaton *sm* [At: LTR^2 / Pl: *~i* / E: fr ***négaton***] (Fiz) Electron.

negatonic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***négatonique***] (Fiz) Care se referă la negatoni.

negator, ~oare *smf, a* [At: LOVINESCU, C. V, 45 / V: (iuz) ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***négateur***] (Rar) **1-2** (Persoană) care contestă pe cineva. **3-4** (Persoană) care combate pe cineva sau ceva.

negatoriu, ~orie *smf, a* vz ***negator***

negatron *sm* [At: MACAROVICI, CH. 198 / Pl: *~i* / E: cf fr *negaton*] (Fiz) Electron.

negatoscop *sn* [At: DM / Pl: *~oape* / E: fr ***négatoscope***] (Fiz) Ecran luminos folosit pentru examinarea prin transparență a negativelor fotografice și a radiografiilor.

negație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***négation***] **1-2** Negare[1] **(1-2)**. **3** Cuvânt, gest, fapt etc. care neagă, contrazice, contestă ceva sau pe cineva. **4** Factor logic pe baza căruia se respinge o expresie, contestând valoarea de adevăr susținută de ea. **5** (Lin) Cuvânt sau grup de cuvinte cu ajutorul cărora se neagă ideea exprimată de o propoziție sau de una dintre părțile ei. **6** (Flz; șîs *negarea ~i*) În concepția materialist-dialectică, una dintre cele trei legi dialectice principale, potrivit căreia dezvoltarea se prezintă ca o înlănțuire de negații, o acțiune permanentă de înlocuire a calității obiectelor și fenomenelor în cadrul mișcării universale, al cărei izvor principal rezidă în contradicțiile interne ale lucrurilor și care implică atât distrugerea cât și conservarea parțială a însușirilor anterioare, precum și ridicarea lor pe un plan superior Si: *negare[1]* **(3)**. **7** Semn grafic prin care se neagă ceva în logică sau matematică.

negațiune *sf* vz ***negație***

negăi *vi* [At: I. CR. VI, 314 / Pzi: nct / E: nct] (Mol) **1** A munci din greu. **2** A lucra cu multă minuțiozitate Si: *a migăli*.

negăială[1] *sf* [At: (a. 1847) URICARIUL, X, 404 / Pl: *~ieli* / E: nct] (Îvr; pbl) Obstacol.

negăială[2] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ieli* / E: ***negăi*** + *-eală*] (Mol) Migăleală.

negăios, ~oasă *a* [At: RUSSO, S. 78 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***negăi*** + *-os*] (Mol) Migălos.

negăstori *sm* vz ***negustor***

negăti *vt* [At: CABA, SĂL. / Pzi: *~tesc* / E: *ne-* + ***găti***] (Trs) A schingiui.

negândire *sf* [At: (cca. 1550) GCR I, 3/22 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***gândire***] (Înv) **1** Lipsă de prevedere. **2** Lipsă de judecată. **3** Lipsă de înțelepciune.

negândit, ~ă [At: PSALT. HUR. 42r/4 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***gândit***] **1** *a* Care nu a fost gândit suficient. **2** *av* (Nob) Fără să gândească Si: *irațional*. **3** *a* Care apare, se produce pe neașteptate Si: *neașteptat* **(4)**, *neprevăzut* **(3)**. **4** *a* (Reg; d. oameni) Prefăcut. **5** *a* (Îrg) Care nu are (din naștere) facultatea de a gândi Si: *necugetat* **(1)**. **6** *a* (Reg; fig) Grosolan. **7** *a* (Îlav) **Pe ~e** În mod neașteptat. **8** *a* (Îal) Deodată. **9** *a* (Îal) Prin surprindere.

negea *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 48 / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Fată.

negeac *s* vz ***nageac***

negel *sm* [At: NECULCE, L. 336 / V: (reg) ***gin~, ini~, mi~, ni~, nijel*** / Pl: *~ei*, (reg, *sn*) *~e, ~uri* / E: ***neg*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Neg **(1)** (mic). **3** (Reg) Bătătură în talpă. **4** (Ent; reg) Căpușă (*Ixodes*).

negelariță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***negel*** + *-ariță*] (Bot; reg) Rostopască (*Chelidonium majus*).

negelăriță *sf* [At: ȘEZ., ap. DLR / Pl: *~țe* / E: ***negel*** + *-ăriță*] (Bot; reg) Rostopască (*Chelidonium majus*).

negelos, ~oasă [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***negel*** + *-os*] **1** *a* (Îdt) Negos. **2** *sf* (Bot; reg) Rostopască (*Chelidonium majus*).

negeluș *smf* [At: JAHRESBER. VIII, 205 / Pl: *~i* / E: ***negel*** + *-uș*] (Reg) Neg **(1)** mic Si: *negeluț*.

negeluț *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***negel*** + *-uț*] (Reg) Negeluș.

negheza *v* vz ***necheza***

neghina *vr* [At: COSTINESCU / Pzi: 3 *~nează* / E: ***neghină***] (Nob; d. lanurile de grâu) A se umple de neghină **(1)**.

neghină *sf* [At: (a. 1652) GCR I, 163/7 / V: (reg) ***~gină, ~iră, ~grină, nig~*** / Pl: (rar) *~ni, ~ne* / E: nct] (Bot) **1** Plantă erbacee cu tulpină păroasă, cu flori roșii-purpurii, cu sământa măruntă și de culoare neagră, răspândită mai ales în culturile de grâu Si: *năgară* **(3)**, *zizanie*, (pop) *mălură*, (reg) *negreață* **(7)** (*Agrostemma githago*). **2** (Prc) Sământă de neghină **(1)**, care, măcinată împreună cu sământa de grâu, dă făinii un gust neplăcut și proprietăți toxice. **3** (Îe) **Nu e nici un lucru fără ~** Nu este nici un lucru perfect, fără cusur. **4** (Îe) **A alege ~na din grâu** A alege binele de rău. **5** (Îae) A despărți pe cei buni de cei răi. **6** (Îe) **A semăna ~ (în urechile cuiva)** A produce discordie, ceartă. **7** (Fig) Ceea ce este rău, vătămător, primejdios. **8** (Fig) Ceea ce trebuie înlăturat. **9** (Bot; reg) Obsigă (*Bromus inermis*). **10** (Bot; reg) Zizanie (*Lolium perenne*). **11** (Reg) Albăstriță (*Centaurea cyanus*). **12** (Bot; reg; îc) **~sălbatică** Curcubeu (*Lychnis coronaria*).

neghinea *sf* vz ***neginea***

neghiniță *sf* [At: GÎRLEANU, L. 14 / Pl: *~țe*, (rar) *~ți* / E: ***neghină*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Neghină **(1)** (mică) Si: *neghinuță* **(1-2)**.

neghinos, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***neghină*** + *-os*] (D. grâu) Plin de neghină **(1)**.

neghinuță *sf* [At: RETEGANUL, TR. 100 / Pl: *~țe* / E: ***neghină*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Neghiniță **(1-2)**.

neghiob, ~oabă [At: MUMULEANU, ap. GCR II, 249/8 / Pl: *~i, ~oabe* / E: nct] **1-2** *smf, a* Nătărău **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Persoană) care acționează fără judecată Si: *netot* **(4-5)**, *prost, stupid*. **5-6** *smf, a* (Om) cu orizont îngust, preocupat de interese mărunte. **7-8** *smf, a* (Om) neîndemânatic. **9** *a* (D. fapte, vorbe, manifestări ale oamenilor) Care denotă prostie sau neîndemânare Si: *nerozesc, prostesc, stupid*, (rar) *neghiobesc*.

neghiobesc, ~ească *a* [At: LM / Pl: *~ești* / E: ***neghiob*** + *-esc*] (Rar) Neghiob **(9)**.

neghiobește *av* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 342/28 / E: ***neghiob*** + *-ește*] **1-4** Ca un neghiob **(1, 3, 5, 7)** Si: *nerozește, prostește*.

neghiobi *vr* [At: VALIAN, V. / Pzi: *~besc* / E: ***neghiob***] (Îdt) A se tâmpi.

neghiobie *sf* [At: AR (1839) 35[1]/45 / Pl: *~ii* / E: ***neghiob*** + *-ie*] **1** Prostie. **2** Nesocotință **(1)**. **3** Faptă sau vorbă prostească. **4** (Fam) Lucrare lipsită de orice merit, stupidă, banală.

neghiobire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***neghiobi***] (Îdt) Tâmpire.

neghiră *sf* vz ***neghină***

negină[1] *sf* [At: BRANDZA, FL. 195 / Pl: *~ne* / E: ns cf *neghină[1]*] (Bot; rar) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*).

negină[2] *sf* vz ***neghină***

neginea *sf* [At: LB / V: (reg) ***neghi~*** / Pl: *~ele* / E: ***neghină[1]*** + *-ea*] (Bot; rar) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*).

neglasnică *sf, a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl. *~ice* / E: *ne-* + ***glasnică***] **1-2** (Înv; șîs *slovă ~*) Consoană.

neglegenția *sf* vz ***neglijență***

neglegia *v* vz ***neglija***

neglegit, ~ă *a* vz ***neglijat***

negles, ~easă *a* vz ***neglijat***

negliga *v* vz ***neglija***

negligat, ~ă *a* vz ***neglijat***

neglige[1] *sn* vz ***neglijeu***

neglige[2] *v* vz ***neglija***

negligent, ~ă *a* vz ***neglijent***

negligență *sf* vz ***neglijență***

negligenția *sf* vz ***neglijență***

negliget, ~ă *a* vz ***neglijat***

negligia *v* vz ***neglija***

negligint, ~ă *a* vz ***neglijent***

negligință *sf* vz ***neglijență***

neglija [At: BARASCH, I. F. 21/22 / V: (înv) ***~glegia, ~gliga, ~igia***, (cscj) ***neglige*** / Pzi: *~jez* / E: fr ***négliger*** cf lat *negligere*] **1** *vt* A lăsa la o parte. **2** *vt* A îndepărta din centrul atenției, al interesului, al preocupărilor Si: *a omite, a uita*, (înv) *a neglijі*, (nob) *a neglijarisi*. **3** *vt* A trece cu vederea. **4** *vt* A nu da atenția cuvenită. **5** *vt* A nu avea grijă de ceva sau de cineva. **6** *vr* A nu avea grijă de persoana sa Si: (reg) *a se lăsa, a se năpusti*.

neglijabil, ~ă *a* [At: IORDAN, G. 235 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***négligeable***] **1** Care poate fi lăsat la o parte. **2** Care poate fi trecut cu vederea. **3** Care nu trebuie luat în seamă. **4** (Pex) Fără însemnătate. **5** (Pex) De mică valoare. **6** (Mat; îs) *Cantitate ~ă* Cantitate foarte mică ce poate fi lăsată la o parte într-un calcul, fără ca aceasta să influențeze rezultatul. **7** (Fig; îas) Lucru sau persoană fără însemnătate, care poate fi trecut(ă) ușor cu vederea.

neglijare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~jări* / E: ***neglija***] **1** Lăsare la o parte. **2** Îndepărtare din centrul atenției, al interesului, al preocupărilor Si: *omitere, uitare*, (înv) *negrijire*. **3** Trecere cu vederea. **4** Lipsă de grijă față de persoana sa.

neglijarisi *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1372 / Pzi: *~sesc* / E: ***neglija*** + *-arisi*] (Nob) A neglija (2).

neglijat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~legit, ~gles, ~igat, ~iget*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***neglija***] **1** Căruia nu i s-a dat atenția cuvenită Si: (înv) *necercat, negrijit* (**1**). **2** Care a fost îndepărtat din centrul atenției, al interesului, al preocupărilor Si: (înv) *negrijit* (**2**). **3** Trecut cu vederea Si: (înv) *negrijit* (**3**). **4** Căruia nu i se dă atenția cuvenită Si: (înv) *negrijit* (**4**). **5** Care dovedește lipsă de îngrijire Si: *neîngrijit*, (înv) *negrijit* (**5**).

neglije *sn* vz ***neglijeu***

neglijent, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~igent, ~igint*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***négligent***] **1** (D. oameni) Care nu-și îndeplinește îndatoririle cu destulă grijă Si: *indolent, nepăsător*, (înv) *negrijitor*. **2** (D. oameni) Care nu se îngrijește de ținuta sa Si: *nespălat* (**6**). **3** (Pex; d. oameni) Care are o ținută dezordonată, murdară etc. Si: *neîngrijit, șleampăt*, (fam) *îngălat*. **4** (D. acțiuni, atitudini etc. ale oamenilor) Care denotă lipsă de atenție, de grijă, de interes față de ceva, de cineva sau de sine însuși Si: *dezinteresat*.

neglijență *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~glegenția, ~ige~, ~igenția, ~gligința*** / Pl: *~țe* / E: fr ***négligeance***, lat ***negligentia***] **1** Atitudine de nepăsare în îndeplinirea unei îndatoriri Si: (înv) *negrijă* (**1**), *negrijință* (**1**), *negrijuire*. **2** Atitudine, faptă care denotă lipsă de grijă, de atenție, de interes față de ceva, de cineva sau de sine însuși Si: *neatenție*, (înv) *negrijă* (**2**), *negrijință* (**2**), (îvr) *neîngrijire*.

neglijeu *sn* [At: STAMATI, D. / V: ***~ige, ~ije*** / Pl: *~uri* / E: fr ***négligé***] (Frm) **1** Rochie de casă pe care o poartă femeile dimineața Si: (înv) *matineu* Vz *camizolă, capot, halat*. **2** (Îe) **A fi în ~** A fi îmbrăcat sumar. **3** (Îae) A fi cu toaleta neterminată.

neglobos, ~oasă *a* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) **1** Rudimentar. **2** Necioplit.

negoci *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN.145 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Urcior la ochi.

negocia *v* [At: CR (1829), 193²/5 / P: *~ci-a* / V: (înv) ***~ția*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***négocier***] **1-3** *vtri* A duce tratative pentru încheierea unei convenții politice, economice etc. Si: *a parlamenta, a trata*, (îvp) *a neguța* (**1**). **4** *vt* A intermedia o afacere, o căsătorie. **5** *vt* (Pex) A încheia o căsătorie în urma unor discuții și pe baza unor condiții prealabile Si: *a târgui*. **6** *vt* A efectua diverse operații comerciale de vânzări de titluri, de rente etc., ceea ce presupune negocieri (**1**) prealabile. Si: *a comercializa*. **7** *vt* (Fam) A se pune de acord asupra prețului unor mărfuri.

negociabil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~ci-a* / V: (înv) ***~ția~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***négociable***] Care se poate negocia (**6**).

negociabilitate *sfs* [At: LM / P: *~ci-a* / V: (înv) ***~oți~*** / E: fr ***négociabilité***] (Rar) Calitate a unui bun de a fi negociabil.

negocial, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ci-a~* / V: ***~țial, ~țiale*** *ai* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***negoziale***] (Înv) Comercial.

negociant, ~ă *smf* [At: AR (1829), 190²/34 / P: *~ci-ant* / V: (înv) ***~țiant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***négociant***] (Înv) **1-2** Negustor (angrosist). **3** Negociator (**3**).

negociat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***negocia***] **1** (D. un tratat, o convenție internațională) Încheiat în urma unor tratative. **2** (D. o afacere) Intermediat. **3** (D. o căsătorie) Care a fost încheiată în urma unor discuții și pe baza unor condiții prealabile. **4** (D. operații comerciale) Efectuat. **5** (D. preț) Asupra căruia s-a căzut la învoială.

negociator, ~oare *smf* [At: (a. 1816) BV III, 155/30 / P: *~ci-a~* / V: (înv) ***~oți~, ~otiatoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***négociateur***, lat ***negotiator***] **1** (Înv) Negustor (**2**). **2** Persoană care poartă discuții, duce tratative cu un alt stat în vederea încheierii unor tratate, acorduri sau convenții internaționale. **3** (Pgn) Persoană care duce tratative, în numele său ori al altcuiva, pentru încheierea unei afaceri Si: *negociant* (**2**), (îvr) *negutător* (**2**).

negociație *sf* [At: AR (1829), 36¹/8 / P: *~ci-a~* / V: ***~goți~, ~iune, ~tiațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***négociation***] (Înv) Negociere (**1**).

negociațiune *sf* vz ***negociație***

negociere *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL, I, 175 / V: ***~oți~, ~oțiare*** / P: *~ci-e~* / Pl: *~ri* / E: ***negocia***] **1** Purtare a unor discuții pentru încheierea convențiilor economice, politice etc. Si: (înv) *negociație*. **2** (Ccr; lpl) Tratative. **3** (Spc; îs) *~ri diplomatice* Tratative duse în vederea încheierii unor tratate sau convenții internaționale. **4** Intermediere a unei afaceri, a unei căsătorii etc. **5** Încheiere a unei căsătorii în urma unor discuții și pe baza unor condiții stabilite în prealabil. **6** Efectuare a unor operații comerciale de vânzări de titluri, rente etc., ceea ce presupune negocieri prealabile. **7** Discuție purtată pentru stabilirea prețului unei mărfi, a unei oferte etc. Si: (pop) *târguială, tocmeală*.

negorie *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 107 / Pl: *~ii* / E: ns cf *neg*] (În descântece; pbl) Antrax.

negos, ~oasă *a* [At: PANN, P. V. II, 95/23 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***neg*** + *-os*] Plin de negi (**1**) Si: (îdt) *negelos* (**1**).

negostori *v* vz ***negustori***

negoț *sn* [At: CORESI, EV 302 / V: (înv) *~gațiu*, (reg) *~guț* / Pl: (rar) *~uri*, (îvp) *~oațe* / E: ml ***negotium***] **1** (Înv; lpl) Afaceri. **2** (Înv; lpl) Ocupații profesionale. **3** Activitate economică privind circulația mărfurilor, vânzarea și cumpărarea lor, schimbul de produse sub formă de vânzare-cumpărare Si: *comerț, negustorie*. **4** (Înv; îla) **De ~** Destinat vânzării. **5** (Înv; îal) Comercial. **6** Tranzacție comercială Si: *învoială, târg*. **7** (Îvp; ccr) Marfă. **8** (Trs; Mar) Bunăstare. **9** (Trs; Mar) Avere. **10** (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

negoța *v* vz ***neguța***

negoțare *sf* vz ***neguțare***

negoțătoreasă *sf* vz ***neguțătoreasă***

negoțătoresc, ~ească *a* vz ***neguțătoresc***

negoțători *v* vz ***neguțători***

negățătorime *sf* vz ***negustorime***

negoțătoriu *sm* vz ***neguțător***

negoțători¹ *sm* vz ***neguțător***

negoțători² *v* vz ***neguțători***

negoțetori *v* vz ***neguțători***

negoțetorie *sf* vz ***neguțătorie***

negiți *v* vz ***neguța***

negoția *v* vz ***negocia***

negoțiabil, ~ă *a* vz ***negociabil***

negoțiabilitate *sf* vz ***negociabilitate***

negoțial, ~ă *a* vz ***negocial***

negoțiale *ai* vz ***negocial***

negoțiant, ~ă *smf* vz ***negociant***

negoțiare *sf* vz ***negociere***

negoțiator, ~oare *smf* vz ***negociator***

negoțiatoriu, ~orie *smf* vz ***negociator***

negoțiație *sf* vz ***negociație***

negoțiațiune *sf* vz ***negociație***

negoțiere *sf* vz ***negociere***

negoțitor *sm* vz ***negustor***

negoțitoresc, ~ească *a* vz ***neguțătoresc***

negoțitori *v* vz ***negustori***

negoțitorie *sf* vz ***neguțătorie***

negoțiu *sn* vz ***negoț***

negraică *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 115 / Pl: ? / E: ***neagră*** + *-aică*] (Orn; reg) Specie de ciocănitoare nedefinită mai îndeaproape Si: (reg) *chirioară, ciocănitoare-de-munte, ciocănitoare-neagră, foică, ghihoroane, ghionoaie, ghionoaie-neagră, ghioroi-negru, horoi-de-brad, împăratul-pădurii, sușcă, țipătoare, vârdare-neagră* (*Dryocopus martius*).

negraie [At: (a. 1556) CUV. D. BĂTR. I, 244/17 / Pl: ? / E: ***neagră*** + *-aie*] (Înv) **1** *a* Întunecat. **2** *sf* Persoană negricioasă.

negrar *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 39 / Pl: *~i* / E: ***negru*** + *-ar*] (Reg) **1** (Iht) Specie de guvizi de culoare aproape neagră. **2** Cioban care are oi negre. **3** (Pex) Țăran care posedă oi negre. **4** Orășean îmbrăcat în haine civile.

negratic, ~ă *a* [At: (a. 1805) GRECU, P. 231 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***negru*** + *-atic*] (Îvr; d. oameni) Negricios (**4**).

negrăit, ~ă [At: COD. VOR 140/24 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***grăit***] **1** *a* Care nu poate fi spus, exprimat, descris etc., atât este de mare, de intens, de frumos, de bun etc. Si: *indescriptibil, inexprimabil, nespus* (**2**). **2** *a* (Pex) Extraordinar. **3** *av* (Udp „de"; exprimă ideea de superlativ absolut) Extrem de... **4** *a* (Îvr; d. copiii mici) Care nu poate încă vorbi. **5** *a* (Mtp; îs) *Apă ~ă* Apă adusă de la izvor sau de la fântână de către cineva care în tot timpul acestei acțiuni nu vorbește Si: (reg) *apă mută*. **6** *a* (Îvr; d. oameni) Care nu ajunge la un consens cu altul. **7** *a* (Îvr) Care nu se ia în considerație.

negreală *sf* [At: MOXA, 380/9 / Pl: *~eli*, (reg) *~le* / E: ***negru*** + *-eală*, cf *negri*] **1** Însușire a unui lucru de a fi de culoare neagră (**1**) Si: *negreață* (**1**). **2** (Prc) Culoare neagră Si: *negreață* (**2**), (rar) *negrime*. **3** Materie colorantă de culoare neagră Si: *negru* (**31**), *negritură* (**2**), (rar) *negreață* (**5**). **4** (Pex) Vopsea neagră. **5** (Spc) Material lichid folosit pentru spoirea suprafețelor active ale formelor de turnătorie. **6** (Îvp) Cerneală. **7** (Mun) Funingine. **8** (Reg; lpl) Îmbrăcăminte de doliu. **9** (Mol) Murdărie. **10** (Mol; lpl) Rufe murdare, de dat la spălat. **11** (Reg) Cearcăn la ochi. **12** (Fig) Întuneric.

negreanca *sfa* [At: VARONE, D. 119 / E: ***negru***] (Reg) **1** Dans popular, constând într-o horă urmată de sârbă. **2** Melodie după care se execută negreanca (**1**).

negreață *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 45ᵛ/31 / Pl: *~eți*, (rar) *~ețe, ~ețuri* / E: ml ***nigritia*** sau ***negru*** + *-eață*] **1-2** Negreală (**1-2**). **3** Ființă, obiect, pată de culoare neagră. **4** (Reg) Cavitate pe care o prezintă dinții calului până la vârsta de șase ani Si: (reg) *mișină, mursă*[2], *muscă*. **5** (Rar) Vopsea neagră. **6** (Reg; lpl) Rufe murdare, de dat la spălat. **7** (Bot; reg) Neghină (**1**) (*Agrostemma githago*). **8** (Med; reg) Diminuare sau pierdere a vederii din cauza lezării retinei, a căilor nervoase optice sau a centrilor celebrali ai vederii Si: *amauroză*. **9** (Fig) Întuneric.

negreblat, ~ă *a* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 426 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***greblat***] **1** Care nu este greblat. **2** (Reg; fig; d. oameni) Grosolan.

negreciu, ~ie *a* vz ***negriciu***

negresă *sf* [At: IST. AM. 70ᵛ/14 / Pl: *~se* / E: fr ***négresse***] **1** Femeie din rasa negroidă. **2** (Pan) Prăjitură preparată cu multă cacao.

negreșit, ~ă [At: CUV. D. BĂTR. II, 457/15 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***greșit***] **1** *a* (Îvp) Care nu greșește. **2** *a* (Îvp) Care nu se înșală Si: *cert, infailibil, sigur*. **3** *a* (Îvr) Fără rest Si: *exact*. **4** *a* Care nu este greșit. **5** *av* Fără îndoială Si: *desigur, sigur*. **6** *av* În mod sigur.

negreț, ~eață *a* [At: MARIAN, CH. 51 / Pl: *~i, ~e* / E: ***negru*** + *-eț*] (Reg; d. părți ale corpului) Negricios (**5**).

negri [At: CORESI, ap. HEM 1023 / Pzi: *~resc* / E: ***negru***] (Îvp) **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni negru. **3-4** *vri* (D. cer) A (se) acoperi de nori. **5-6** *vri* (Prc; d. oameni) A (se) bronza. **7-8** *vtr* A (se) murdări. **9** *vt* (Înv; fig) A denigra.

negricios, ~oasă [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***negru*** + *-icios*] **1-2** *a* (Șhp) Negrișor (**1-2**). **3** *a* De o culoare care se apropie de negru Si: *negriu* (**1**). **4** *a* (D. oameni) Cu pielea, părul ochii de culoare închisă Si: *brunet, oacheș*, (îvr) *negratic*, (pop) *negriu* (**2**), (reg) *negros*. **5** *a* (D. părți ale corpului) De culoare închisă, aproape neagră Si (pop) *negriu* (**3**), *negruș* (**3**), (reg) *negriciu, negreț, negrui*. **6** *smf* Persoană murdărită, acoperită de praf, de funingine.

negriciu, ~ie *a* [At: LM / V: ***negre~*** / Pl: *~ii* / E: ***negricios***] (Trs) Negricios (**5**).

negriciune *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ni* / E: ***negru*** + *-iciune*] (Rar) **1** Însușire de a fi negru. **2** Culoare neagră. **3** (Pex) Loc, spațiu etc. întunecos. **4** Întunecime.

negrijă *sf* [At: CANTEMIR, HR. 207 / Pl: *~ji* / E: *ne-* + ***grijă***] (Înv) **1-2** Neglijență (**1-2**).

negriji *vtr* [At: ASACHI, S. L. II, 90 / Pzi: *~jesc* / E: *ne-* + ***griji*** cf fr *négliger*] (Îrg) **1-6** A (se) neglija (**1-6**).

negrijință *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 379 / Pl: ? / E: *ne-* + ***grijință*** cf fr *négligence*] (Înv) **1-2** Neglijență (**1-2**).

negrijire *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 205 / Pl: *~ri* / E: ***negriji***] (Înv) **1-4** Neglijare (**1-4**).

negrijit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 194ʳ/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***griji***] **1-5** (Înv) Neglijat (**1-5**). **6** (Mol) Care nu este rânduit, dereticat. **7** (Pop; îe **a muri ~**) Care nu a fost împărtășit. **8** (Înv) Care nu este dotat, pregătit de luptă.

negrijitor, ~oare *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 111 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***negriji*** + *-tor*] (Înv) Neglijent (**1**).

negrijuire *sf* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM I, 5 / Pl: *~ri* / E: ***griji***] (Îvr) Neglijență (**1**).

negrilică *sf* [At: LM / Pl: *~ici* / E: ***negru***] Plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu flori albe-albăstrui, cu fructul o capsulă conținând numeroase semințe negre, folosite drept condiment Si: *cernușcă, chimen-negru, chimion-negru, negroaică* (**2**), *negrușcă* (*Nigella sativa*).

negrime *sf* [At: CANTEMIR, IST. 280 / Pl: *~mi* / E: ***negru*** + *-ime*] (Rar) Negreală (**2**).

negrină *sf* vz ***neghină***

negrior, ~oară *a* [At: TEODORESCU, P. P. 557 / P: *~gri-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***negru*** + *-ior*] **1-2** (Pop; șhp) Negrișor (**1-2**).

negrișe *sfp* [At: CHEST. V. 75/16 / E: ***negru*** + *-iș*] (Reg) Oi de culoare neagră.

negrișor, ~oară [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***negru*** + *-ișor*] **1-2** *a* (Șhp) (Cam) negru (**4**) Si: *negricios* (**1-2**), *negruț* (**1-2**), (pop) *negrior* (**1-2**), *negruș* (**1-2**), (rar) *negrușor* (**1-2**). **3** *a* Care bate în negru. **4** *smp* (Mol) Bureți comestibili, care cresc mai ales toamna, pe copacii căzuți. **5-6** *sm* (Șhp) Negru (**49**) (mic). **7** *sm* Copil de negru (**50**).

negritean, ~ă *smf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~eni, ~ene* / E: cf rs *негритянка*] (Rar) Persoană care aparține rasei negre.

negritor, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***negri*** + *-tor*] (Înv) **1** *a* Care înnegrește. **2-3** *smf, a* (Fig) (Om) denigrator.

negritudine *sf* [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: fr ***négritude***, eg ***negritude***] (Liv) **1** Însușire a oamenilor de rasă neagră (**6**). **2** Caractere ale rasei negre (**6**).

negritură *sf* [At: ARDELEANU, D. 101 / Pl: *~ri* / E: ***negru*** + *-itură*] **1** Vopsire în negru. **2** (Ccr) Material care se folosește la vopsit în negru. **3** Rufă murdară de dat la spălat. **4** (Olt; csc) Struguri negri.

negriu, ~ie *a* [At: AR (1829), 11²/46 / Pl: *~ii* / E: ***negru*** + *-iu*] (Pop) **1-3** Negricios (**3-5**).

negrizutos, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***grizutos***] Care nu conține grizu.

negroaică *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ice* / E: ***negru*** + *-oaică*] (Bot) Negrilică (*Nigella sativa*).

negrofil, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***négrophile***] Simpatizant al negrilor.

negroi, ~oaie *a* [At: LM / Pl: *~, ~oaie* / E: ***negru*** + *-oi*] **1-4** (Trs; șdp) (Foarte) negricios (**2-3**).

negroid, ~ă [At: DL / P: *~gro-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***négroïde***] **1** *smf* (Lpl) Rasă umană, răspândită în Africa de Sud, Sahara, Melanezia, America și Noua Guinee, care prezintă caractere asemănătoare cu cele ale rasei negre. **2-3** *smf, a* (Șls) (Persoană) care face parte din rasa negroizilor (**1**). **4** *a* De rasa negroizilor (**1**).

negros, ~oasă *a* [At: ALR SN I/1, h 26/266 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***negru*** + *-os*] (Reg; d. oameni) Negricios (**4**).

negroștiorit *am* [At: CHEST. V. 91/45 / Pl: *~iți* / E: ***groscior***] (Reg; îs) *Caș ~* Caș care se face din cel dintâi lapte muls de la oi.

negru, neagră [At: CORESI, EV., 447 / Pl: *~ri, ~re* / E: ml ***niger, -gra, -grum***] **1** *a* (D. obiecte, părți ale unor ființe etc.) Care nu reflectă lumina. **2** *a* (D. obiecte) Care are culoarea cea mai închisă. **3** *a* (D. obiecte) De culoarea funinginii, a cărbunelui, a penelor corbului. **4** *a* (D. culori) Ca funinginea, ca penele corbului Si: *păcuriu*, (reg) *muriu*. **5** *a* (Pex; d. culori) Cu cea mai închisă nuanță. **6** *a* (Îs) *Rasă neagră* Rasă de oameni cu pielea brună închisă, părul creț și buzele groase, originară din Africa. **7** *a* (Îs) *Pâine neagră* Pâine preparată din făină integrală de grâu, secară etc. **8** *a* (Îs) *Pământ ~* Cernoziom. **9** *a* (Reg; îas) Pârloagă. **10** *a* (Reg; îs) *Drum ~* Drum de căruță, peste câmp. **11** *a* (Îs) *Vin ~* Vin de culoare roșu-închis. **12** *a* (Îs) *Cutie neagră* Aparatură protejată, instaurată în avioane, care înregistrează parametrii de zbor și convorbirile echipajului pentru elucidarea cauzelor unui eventual accident. **13** *a* (Îas) Sistem a cărui structură este necunoscută, dar se știe ce intră în el și ce rezultă din el. **14** *a* (Îcs) *Principiul cutiei negre* Renunțare la cunoașterea structurii interne a unui sistem, stabilind, pe cale experimentală, doar corelațiile între ieșiri și intrări, pentru a descrie comportamentul sistemului față de exterior. **15** *a* (Îe) **Ba e albă, ba e neagră** Se spune despre o persoană nehotărâtă. **16** *a* (Îae) Se spune despre cineva care se contrazice. **17** *a* (Îe) **Nici albă, nici neagră** Fără multe ezitări. **18** *a* (Îae) Dintr-o dată. **19** *a* (Îae) Nici așa, nici așa. **20** *a* (Îe) **Albă, neagră, asta este** Se spune pentru a arăta că un fapt împlinit nu mai poate fi schimbat. **21** *a* (Îrg; îe) **A nu-i zice** (sau **spune, scrie cuiva**) **negri ți-s ochii** A nu face nici o imputare cuiva. **22** *a* (Îrg; îae) A nu mustra pe cineva. **23** *a* (Îrg; îae) A nu supăra cu nimic pe cineva. **24** *a* (Îrg; îae) A nu lua în seamă pe cineva. **25** *a* (D. oameni) Care aparține rasei negre (**6**). **26** *a* (Pex; d. oameni) Care are pielea brună, de culoare închisă Si: *brunet, oacheș*. **27** *a* (Îe) **Pe arap, cât de mult îl vei spăla, tot ~ va rămânea** Se spune despre lucrurile care nu se pot schimba după voința cuiva. **28** *a* (D. locuri, ținuturi etc.) Care este locuit de oameni care aparțin rasei negre (**6**). **29** *a* (Fig; îs) *Continentul ~* Africa. **30** *sn* Culoare neagră (**4**). **31** *sn* (Pop; îs) *~l ochiului* Pupilă. **32** *sn* (Îlav) **În ~** sau (îvr) **în negre** În haine de culoare neagră. **33** *sn* (Îal) În doliu. **34** *sn* (Îe) **A se îmbrăca în ~** A se îmbrăca în haine negre. **35** *sn* (Îae) A fi în doliu. **36** *sn* (Îlav) **~ pe alb** Sigur. **37** *sn* (Îal) În scris. **38** *sn* (Îe) **A face albul ~** A denatura spre rău adevărul despre ceva sau despre cineva. **39** *sn* (Îae) A dovedi că un lucru este altfel decât în realitate. **40** *sn* (Îe) **A deosebi albul de ~** A deosebi binele de rău. **41** *sn* (Îlav) **Cât e ~ bobului** Foarte puțin. **42** *sn* **A i se face** (cuiva) **~** (sau, rar, **~-verde**) **înaintea** (sau **dinaintea**) **ochilor** A se enerva foarte rău. **43** *sn* (Îlav) **~-n ~** Negru intens. **44** *sn* Materie colorantă de culoare neagră (**4**). **45** *sn* Vopsea neagră (**4**). **46** *sn* (Îs) *~ de fum* Pulbere neagră (**4**) formată din particule fine de carbon, obținută prin arderea parțială a unor hidrocarburi și care are numeroase utilizări în industria cauciucului, a cernelurilor tipografice etc. Si: (pop) *chinoroz*. **47** *sn* (Îs) *~ de anilină* Colorant de culoare neagră (**4**) folosit mai ales la vopsirea fibrelor textile. **48** *sn* (Îs) *~ animal* (sau *de oase*) Cărbune animal. **49** *sn* (Rar) Rimel. **50** *sm* Bărbat care aparține rasei negre (**6**) Si: (rar) *negritean*. **51** *sm* (Fam) Persoană plătită de cineva pentru a executa în numele lui, parțial sau total, anumite lucrări grele, neplăcute. **52** *sm* (Pop) Cal de culoare neagră (**4**). **53** *sm* (Îc) **~-moale** sau **neagră-moale** Soi autohton de viță de vie, cu bobul negru-violet, rotund și brumat. **54** *sm* (Îc) **~-vârtos** Soi autohton de viță de vie, cu bobul rotund, negru-violaceu. **55** *sf* (Îc) **neagră-bășicată** Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. **56** *sm* (Îc) **~-apătos** Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. **57** *a* (Pop; d. albituri, haine etc.; pex, d. oameni) Murdar. **58** *sn* Murdărie. **59-60** *sn* (Îlav) **(Nici) cât ~ sub unghie** (Deloc sau) foarte puțin. **61** *sfp* (Reg) Rufe murdare, de dat la spălat. **62** *a* (Îoc *luminos*) A cărui transparență este întunecată. **63** *a* Lipsit de lumină. **64** *a* (Pex) Cufundat în întuneric Si: *întunecat, obscur*, (înv) *negraie* (**1**). **65** *a* (Îs) *Bursă* (sau *piață*) *neagră* ori, înv, *târg ~* Comerț clandestin, în care mărfurile se vând cu preț de speculă. **66** *a* (Pex; îas) Loc unde se practică bursa sau piața neagră (**64**). **67** *a* (Îs) *Preț ~* Preț de speculă Si: *suprapreț*. **68** *a* (Îlav) **La ~** Cu preț de speculă. **69** *a* (Îs) *Listă neagră* Listă pe care sunt înscrise numele unor persoane împotriva cărora o organizație, un grup sau un individ urmează a întreprinde represiuni sau alte acte abuzive. **70** *a* (Mtp; îoc *lumea albă*; îs) *Lumea neagră* Lume aflată sub pământ. **71** *a* Compact. **72** *a* Des și întunecat. **73** (Fig) *sn* Întuneric. **74** *a* (D. oameni) Pământiu la față Si: *livid*. **75** *a* (Pex; fig; șîs *~ de supărare* sau *~ de supărat*) Foarte supărat. **76** *a* (Fig; d. oameni) Furios. **77** *a* (Fig) Trist. **78** *a* (Fig) Apăsător. **79** *a* (Fig) Deprimant. **80** *a* (Fig) Greu. **81** *a* (Îe) **A avea** sau **a-i fi (cuiva) inima neagră** A fi foarte trist. **82** *a* (Îe) **A face (cuiva) zile negre** A supăra pe cineva foarte tare și frecvent. **83** *a* Fără noroc. **84** *a* Care aduce ghinion, nefericire. **85** *a* (Rar) Mizerabil. **86** *a* (Îvr; d. oameni) Nefericit. **87** *sn* (Fig) Întristare. **88** *sn* (Îe) **A vedea** (sau **a zugrăvi**) **(toate) în ~** A fi pesimist. **89** *a* (Pop; fig; d. oameni) Rău la inimă Si: *crud, hain*. **90** *a* (Reg; îe) **A avea suflet ~** sau **a fi ~ la suflet** (sau **la inimă**) ori **a fi ~ în cerul-gurii** A fi rău, neîndurător. **91** *a* (Reg; îs) *Vântul ~* Vânt de apus, care aduce uscăciune Si: *sărăcilă*. **92** *a* (Reg; îs) *Tuse neagră* Tuse convulsivă. **93** *a* (Reg; îs) *Limbă neagră* Limbă încărcată. **94** *a* (Reg; îs) *Bubă neagră* Cancer. **95** *a* (D. oameni) Care comite nelegiuiri Si: *criminal, infam*. **96** *a* (D. acțiuni ale oamenilor) Care constituie nelegiuiri. **97** *sm* (Mtp; îs) *Săptămâna negrilor* A doua săptămână după Paști, când se credea că cei care mor ajung în iad. **98** *sma* (Reg) Diavol. **99** *a* (Fig) Grozav. **100** *a* (Fig) Cumplit. **101** *a* (Fig) Rușinos. **102** *a* (Fig) Dezonorant. **103** *a* (Îs) *Post ~* Post complet, fără mâncare și băutură Si: *ajunare*. **104** *a* (Reg; îs) *Săptămâna neagră* Săptămână dinaintea Paștilor, începând de miercuri. **105** *a* (Reg; îs) *Vineri negre* Zile de vineri din timpul anului în care se ține post negru (**103**). **106** *a* (Îs) *Magie neagră* Magie prin care unele persoane pretind că pot săvârși fapte miraculoase sau pot face rău altor oameni, invocând forțe demonice.

negrui, ~ie *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~, ~ie* / E: ***negru*** + *-ui*] (Reg) Negricios (**5**).

negruș, ~ă [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: ***negru*** + *-uș*] (Pop) **1-2** *a* (Șhp) Negrișor (**1-2**). **3** *a* Negricios (**5**). **4** *sm* (Trs) Pupilă.

negrușcă *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ște* / E: ***negru*** + *-ușcă*] (Bot) **1** Plantă erbacee cu flori albe-albăstrii cu vinișoare verzi pe dinafară și cu numeroase semințe negre Si: *cernușcă, chimion-de-câmpuri, negruță* (**2**), *nigeluță* (**1**), *piperuță* (*Nigella arvensis*). **2** Negrilică (*Nigella sativa*).

negrușor, ~oară *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***negru*** + *-ușor*] **1-2** (Rar; șhp) Negrișor (**1-2**).

negruț, ~ă [At: LB / Pl: *~uți, ~e* / E: ***negru*** + *-uț*] **1-2** *a* (Șhp) Negrișor (**1-2**). **3** *sf* (Bot) Negrușcă (**2**) (*Nigella arvensis*).

neguiț *sm* vz ***nagâț***

negurat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. DA II_1, 723 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***negură***] (Rar) Neguros (**1**).

neguratic, ~ă *a* [At: CONV. LIT. XI, 386 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***negură*** + *-atic*] (Rar) Neguros (**1**).

negură *sf* [At: PSALT. HUR. $124^r/7$ / Pl: *~ri*, (îvp) *~re* / E: ml ***nebula***] **1** (Lpl) Ceață deasă, care apare îndeosebi dimineața și seara și care reduce mult vizibilitatea Si: (pop) *negureală* (**1**), *negureață* (**1**). **2** (Pgn) Masă densă și mobilă de particule solide. **3** Întunecime mare Si: *beznă, obscuritate*, (rar) *negureală* (**2**). **4** (Rar; fig) Haos. **5** (Fig; udp „de") Cantitate mare, imensă de ființe sau de lucruri Si: *mulțime*, (reg) *negurime*.

negureală *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 600 / Pl: *~eli* / E: ***negură*** + *-eală*] **1** (Pop) Negură (**1**). **2** (Rar) Beznă.

negureață *sf* [At: BARONZI, L. / Pl: *~ețe* / E: ***negură*** + *-eață*] **1** (Pop) Negură (**1**). **2** (Olt) Nori negri și întunecați, aducători de ploaie.

negurică *sf* [At: DIACONU, VR. 19 / Pl: *~ici* / E: ***negură*** + *-ică*] **1-2** (Reg; șhp) Neguriță (**1-2**).

negurime *sf* [At: CIAUȘIANU, GL. / Pl: *~mi* / E: ***negură*** + *-ime*] (Olt; udp „de") Cantitate mare de lucruri sau de ființe..

neguriță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie $37^v/13$ / Pl: *~țe* / E: ***negură*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Negură (**1**) (rară) Si: (reg) *negurică* (**1-2**).

neguriu, ~ie *a* [At: HOGAȘ, D. R. II, 3 / Pl: *~ii* / E: ***negură*** + *-ie*] (Rar) Neguros (**1**).

neguros, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***negură*** + *-os* cf. lat. *nebulosus*] **1** Acoperit de negură (1) Si: *cețos, pâclos* (rar) *neguratic, neguriu*, (îdt) *nebulos*. **2** (Pex) Întunecat. **3** (Fig) Mohorât. **4** De culoare închisă. **5** (Fig; d. oameni și d. privirea lor) Trist. **6** (Fig) Neclar. **7** (Fig) Imprecis.

negus *sm* [At: DL / A și: *negus* / Pl: *~uși* / E: fr ***negous***, ger ***Negus***] **1** Titlu purtat de suveranii Etiopiei. **2** Persoană cu titlu de negus (1). **3** Produs de panificație în forma unui băț.

negustor, ~oare *smf* [At: (a. 1784) GCR. II, 138/2 / V: (reg) ***nagoțâtori, nagustori, ~găstoriu, ~goțâtători, ~storiu, ~guțutori, nig~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: cf lat *negotiatorius*] **1** Persoană care se ocupă cu comerțul particular Si: *comerciant*, (înv) *negociator* (1), *negociant* (1), (îvp) *neguțător* (1). **2** (Îe) **~ greu ca fulgul de apă** (sau **cu marfă de un leu**) sau **~ de piei de cloșcă** (sau **de ploșniță, de purici**) Negustor (1) sărac, care face comerț cu mărfuri mărunte, lipsite de valoare.

negustoraș *sm* [At: PANN, ap. GCR, II, 360 / Pl: *~i* / E: ***negustor*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Negustor (2) (sărman) Si: (înv) *neguțătoraș* (1-2).

negustoreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***negustor*** + *-easă*] **1** Femeie care se ocupă cu comerțul particular Si: *negustoriță* (1), (înv) *neguțătoreasă* (1), *neguțătoriță* (1). **2** Soție de negustor (1) Si: *negustoriță* (2), *neguțătoreasă* (2), *neguțătoriță* (2). **3** (Prt) Femeie care caută să tragă foloase prin orice mijloace sau în orice împrejurare.

negustoresc, ~ească *a* [At: CREANGĂ, P. 111 / Pl: *~ești* / E: ***negustor*** + *-esc*] **1** Care se referă la negustori (1) Si: (înv) *neguțătoresc* (1). **2** Care este alcătuit din negustori (1) Si: (înv) *neguțătoresc* (2). **3** Specific negustorilor (1) Si: (înv) *neguțătoresc* (3). **4** De negustor (1) Si: (înv) *neguțătoresc* (4). **5** Care aparține unui negustor (1) Si: (înv) *neguțătoresc* (5). **6** Care se referă la negoț Si: *comercial*, (înv) *neguțătoresc* (6). **7** Destinat comerțului Si: *comercial*, (înv) *neguțătoresc* (7). **8** Care ține de comerț Si: *comercial*, (înv) *neguțătoresc* (8).

negustorește *av* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 137 / V: (înv) ***~uțăto~, ~uțito~*** / E: ***negustor*** + *-ește*] **1** Ca un negustor (2) Si: (înv) *neguțătorește* (1). **2** În felul negustorilor (2) Si: (înv) *neguțătorește* (2).

negustori [At: SIMION, DASC., ap. LET. I, 33/36 / V: (reg) ***~gos~*** / Pzi: *~resc* / E: ***negustor***] **1-2** *vri* (Îvp) A cumpăra și a vinde o marfă pentru a realiza un profit Si: (îvp) *a neguțători* (1-2). **3-4** *vri* (Îvp) A practica meseria de negustor (2) Si: (îvp) *a neguțători* (3-4). **5** *vi* (Îvp; șfg) A face să devină obiect de comerț Si: (îvp) *a neguțători* (5). **6** *vi* (Îvp) A folosi ca obiect de comerț Si: *a comercializa*, (îvp) *a neguțători* (6). **7-8** *vir* (Îvp) A se tocmi. **9** *vt* (Îrg) A da cu dobândă Si: (îvp) *a neguțători* (7). **10** *vt* (Pex) A valorifica.

negustorie *sf* [At: ZANNE, P. V., 445 / Pl: *~ii* / E: ***negustor*** + *-ie*] **1** Activitate economică privind circulația mărfurilor, realizată prin schimb de produse sub formă de vânzare-cumpărare Si: *comerț, negoț*, (îvp) *neguțătorie* (1), (tcî) *pazarlâc*. **2** Afacere. **3** Întreprindere comercială. **4** (Ccr; rar) Prăvălie. **5** (Înv) Marfă.

negustorime *sf* [At: ISPIRESCU, L. 39 / V: (înv) ***~goțăto~*** / Pl: *~mi* / E: ***negustor*** + *-ime*] (Csc) **1** Mulțime de negustori (2) Si: (înv) *neguțătorie* (1). **2** Breaslă a negustorilor (2) Si: (înv) *neguțătorie* (2).

negustorire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***negustori***] (Rar) Practicare a negustoriei (1).

negustoriță *sf* [At: (a. 1768) IORGA, S. D. V, 254 / Pl: *~țe* / E: ***negustor*** + *-iță*] **1-2** Negustoreasă (1-2).

negustoriu *sm* vz ***negustor***

negustoros, ~oasă *a* [At: MOROIANU, S. 23 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***negustor*** + *-os*] Care se pricepe la negustorie (1).

neguț[1] *sm* vz ***nagâț***

neguț[2] *sn* vz ***negoț***

neguța [At: ROSETTI, B. 90 / V (îvp) ***~goța, ~goți, nigoța, nigu~*** / Pzi: *~țez*, (rar) *negoț* / E: ml ***negotiare***] (Îvp) **1** *vt* A negocia (1). **2** *vrr* A se târgui în vederea încheierii unei tranzacții comerciale. **3** *vt* A cumpăra. **4** *vt* A vinde.

neguțare *sf* [At: N. A. BOGDAN, C. M. 129 / V: (înv) ***~goț~*** / Pl: *~țări* / E: ***neguța***] (Îvp) **1** Negociere (1). **2** Târguire. **3** Cumpărare. **4** Vânzare.

neguțător *sm* [At: COD. VOR. 78 / V: (îrg) ***~uțitor***, (înv) ***nagoțâtori, ~goțătoriu, ~goțitor, ~uțătoriu, ~uțitoriu, ~țutori, nigățători, niguțâ~, niguți~*** / Pl: *~i* / E: ***neguța*** + *-ător*] **1** (Îvp) Negustor (1). **2** (Îvr) Negociator (3).

neguțătoraș *sm* [At: CR (1833), $28^2/4$ / Pl: *~i* / E: ***neguțător*** + *-aș*] **1-2** (Înv; șhp) Negustoraș (1-2).

neguțătoreasă *sf* [At: LM / V: ***~goț~*** / Pl: *~ese* / E: ***neguțător*** + *-easă*] (Înv) **1-2** Negustoreasă (1-2).

neguțătoresc, ~ească *a* [At: (sec. XVIII), ap. DDRF / V: (înv) ***~goțăto~, ~goțito~, ~guțito~*** / Pl: *~ești* / E: ***neguțător*** + *-esc*] (Înv) **1-8** Negustoresc (1-8).

neguțătorește *av* [At: M. COSTIN, ap. LET. I. 7/10 / V: (înv) ***~uțito~*** / E: ***neguțător*** + *-ește*] (Înv) **1-2** Negustorește (1-2). **3** (Îe) **A merge neguțitorește** A merge cu pas așezat, nici prea repede, nici prea încet.

neguțători *vri* [At: HERODOT (1645), 200 / V: (îvp) ***~guțitori***, (înv) ***~goță~, ~goțet~, ~goțit~, ~uțet~*** / Pzi: *~resc* / E: ***neguțător***] (Îvp) **1-7** A negustori (1-6, 9). **8-9** (Îvp) A se tocmi.

neguțătorie *sf* [At: VARLAAM, C. 322 / V: (îvp) ***~goțeto~, ~goțito~***, (înv) ***~țito~*** / Pl: *~ii* / E: ***negustor*** + *-ie*] (Îvp) Negustorie (1).

neguțătoriță *sf* [At: ȘINCAI, HR. 246/13 / V: (înv) ***~uțito~*** / Pl: *~țe* / E: ***neguțător*** + *-iță*] (Înv) **1-2** Negustoreasă (1-2).

neguțătoriu *sm* vz ***neguțător***

neguțetori *v* vz ***neguțători***

neguțetorioară *sf* [At: GORJAN, H. II, 6/10 / Pl: *~re* / E: ***neguțătorie*** + *-oară*] **1-2** (Îvr; șhp) Neguțătorie (mică).

neguțitor *sm* vz ***neguțător***

neguțitoresc, ~ească *a* vz ***neguțătoresc***

neguțitorește *av* vz ***neguțătorește***

neguțitori *v* vz ***neguțători***

neguțitorie *sf* vz ***neguțătorie***

neguțitoriță *sf* vz ***neguțătoriță***

neguțitoriu *sm* vz ***neguțător***

neguvernamental, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***guvernamental***] (D. organizații, instituții) **1** Care nu aparține unui guvern. **2** Care nu reprezintă un guvern.

neharnic, ~ă *smf, a* [At: DOSOFTEI, PS. 53/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***harnic***] (Îvp) **1-2** (Om) leneș.

nehotărâre *sf* [At: VLAHUȚĂ, N. 163] **1** Lipsă de hotărâre Si: *ezitare, indecizie, șovăială*. **2** (Rar) Însușire a unui lucru de a nu fi bine format, conturat. **3** (Rar) Lipsă de precizie. **4** (Rar) Lipsă de claritate.

nehotărât, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***hotărât***] **1** *a* Care este lipsit de fermitate Si: *ezitant, indecis, șovăitor*. **2** *a* (Mat.; îvr; d. mărimi) Infinit. **3** *a* Lipsit de claritate Si: *confuz, neclar, vag*. **4** *a* Lipsit de precizie. **5** *a* (Grm) Care nu precizează, nu individualizează Si: *nedefinit*, (înv) *nehotărâtor* (2). **6** *a* (Grm; îs) *Pronume* ~ Pronume care dă indicații imprecise asupra obiectului al cărui nume îl înlocuiește. **7** *a* (Grm; îs) *Articol* ~ Articol care indică obiectul desemnat de substantiv drept reprezentant al speciei. **8-9** *sna, a* (Grm; înv; șîs *timpul* ~) Perfect compus. **10** *sn, a* (Grm; înv; îs) *Modul* ~ sau *~ul zălog* Infinitiv.

nehotărâtor, ~oare *a* [At: DIACONOVICI-LOGA, GR. ROM. 84/2 / V: (înv) ***~oriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***hotărâtor***] **1** Care nu este hotărâtor. **2** (Grm; înv) Nehotărât (5).

nehotărâtoriu, ~oare *a* vz ***nehotărâtor***

nei *sn* vz ***nai***

neiadă *sf* vz ***naiadă***

neiasită *sf* [At: PSALT. 207 / Pl: *~te* / E: slv **неясыть**] (Orn: îvr) Pelican (*Pelecanus onocrotalus*).

neică *sms* [At: ISPIRESCU, L. 206 / V: (reg) ***nică*** / G-D: *neichii* / E: ***nene***] (Pop) **1** Termen de respect folosit pentru a vorbi cu sau despre un frate mai în vârstă. **2** Termen pe care și-l atribuie fratele mai mare când vorbește cu sau despre cel mai mic. **3** (Adesea urmat de un nume de

persoană) Nene (**7**). **4** Termen pe care și-l atribuie un bărbat când vorbește cu o persoană mai tânără. **5** Termen afectiv cu care o fată se adresează iubitului sau vorbește despre el Si: *bade*. **6** Termen pe care băiatul și-l atribuie atunci când vorbește cu sau despre fata iubită. **7** Termen folosit în timpul unei conversații sau convorbiri și care exprimă mirarea, surprinderea etc. Si: *neicușor*, *nene* (**11**), (rar) *neiculean*.

neiculean *sms* [At: ISPIRESCU, L. 107 / E: ***neică*** + *-ulean*] (Rar) Neică (**7**).

neiculiță *sms* [At: GHICA, S. 509 / E: ***neică*** + *-uliță*] **1-12** (Pop; șhp) Neică (**1-6**) (drag) Si: *neicușor* (**1-12**), *neicuță* (**1-12**).

neicușor *sms* [At: CARAGIALE, O. VI, 151 / E: ***neică*** + *-ușor*] **1-12** (Pfm; șhp) Neiculiță (**1-12**). **13** Neică (**7**).

neicuț *sms* vz ***neicuță***

neicuță *sms* [At: TEODORESCU, P. P. 279 / V: *~uț* / E: ***neică*** + *-uță*] **1-12** (Pfm; șhp) Neiculiță (**1-12**).

neidentificat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***identificat***] **1** Care nu a fost identificat. **2** Care nu a fost stabilit.

neiertat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***iertat***] **1** Care nu este iertat. **2** Care nu poate fi iertat. **3** Care nu poate fi îngăduit.

neiertător, ~oare *a* [At: DEX / P: *ne-ier~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***iertător***] **1-2** Care nu iartă (ușor). **3** Care nu cruță Si: *aspru*, *nemilos*, *sever*.

neifărț *sn* [At: JAHRESBER. III, 322 / V: (reg) ***nai~*** / E: ger ***Neugewürtz***] (Bot; Ban) Ienibahar (*Myrtus pimenta*).

neimaginabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***imaginabil***] **1** Care întrece orice închipuire. **2** Care nu se poate imagina Si: *inimaginabil*. **3** (Pex) Extraodinar.

neimitabil, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 334 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***imitabil***] **1** Care nu poate fi imitat. **2** Minunat. **3** Excepțional. **4** (Pex) Unic.

neimplicat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***implicat***] **1-2** Care nu este implicat (într-o acțiune sau) într-un conflict.

neimportant, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***important***] **1** Care nu are prea mare valoare. **2** Lipsit de importanță ca mărime, cantitate.

neimpozabil, ~ă *a* [At: DEX / P: *ne-im~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***impozabil***] Care nu este impozabil.

neinflamabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***inflamabil***] **1-2** Care nu se aprinde (ușor).

neinformat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***informat***] **1-2** Care (nu a primit sau) nu și-a procurat informații. **3** Care nu s-a documentat printr-o cercetare amănunțită.

neinspirat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***inspirat***] **1** Care nu este inspirat. **2** (Fig; fam; d. o alegere, inițiativă etc.) Care nu a fost bine gândită.

neinstruit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***instruit***] **1** Care nu a urmat o formă de învățământ pentru a se instrui. **2** (Pex) Care nu posedă cunoștințe generale temeinice. **3** (D. soldați) Care nu și-a îndeplinit stagiul militar, deși a împlinit vârsta legală.

neintegrabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***integrabil***] **1** Care nu poate fi inclus într-un tot. **2** (Fig) Care nu poate fi înglobat armoios într-un colectiv.

neinteligent, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***inteligent***] **1** (D. oameni) Care nu este inteligent. **2-3** (D. acțiuni, inițiative etc.) Care denotă lipsă (de gândire sau) de inteligență.

neinteligibil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***inteligibil***] Care nu este inteligibil.

neintenționat, ~ă *a, av* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***intenționat***] **1-2** (Care este făcut) fără intenție.

neinteresant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***interesant***] **1** Care nu trezește interes. **2** Care nu este demn de atenție. **3** Obișnuit.

neintervenție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***intervenție***] **1** Lipsă de intervenție. **2** Principiu de drept internațional potrivit căruia nici un stat nu are dreptul de a se amesteca în treburile interne sau externe ale altui stat.

neintervenționist, ~ă [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: *ne-* + ***intervenționist***] **1-2** *smf, a* (Adept) al politicii de neintervenție (**2**). **3** *a* Referitor la neintervenție (**2**).

neios, ~oasă [At: POLIZU / V: (reg) ***no~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nea²*** + *-os*] (Îrg) **1** *a* Acoperit cu zăpadă. **2** *a* Cu multă zăpadă. **3** *a* (D. unități de timp) În care ninge mult. **4** *sm* Decembrie.

neirigat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***irigat***] **1** (D. terenuri agricole) Pe care nu s-au amenajat lucrări de irigație. **2** (D. organe, țesuturi) Prin care nu mai circulă sânge.

neisan *sm* [At: GHICA, S. 170 / V: (reg) ***nai~, ~zan*** / Pl: *~i* / E: tc ***neyzen***] (Tcî) **1-2** Naist (**1-2**).

neisprăvit, ~ă [At: CORESI, EV. 6 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***isprăvit***] **1-2** *a* Neterminat (**1-2**). **3** *a* Care nu are capăt sau sfârșit. **4-5** *smf, a* (Persoană) care nu are nici o situație, nici un rost. **6-7** *smf, a* (Om) incapabil.

neistov *sn* [At: COD. VOR. 80/25 / Pl: ? / E: *ne-* + ***istov***] (Înv) Nebunie (**17**).

neistovit, ~ă *a* [At: TOPÎRCEANU, P. O. 71 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***istovit***] **1** (D. oameni) Care nu obosește. **2** (D. oameni) Care este mereu activ. **3** (Pex) Inepuizabil. **4** Continuu.

neiubitură *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 359 / Pl: *~ri* / E: ***iubi***] (Îvr) Lipsă de afecțiune.

neiurea *av* [At: ALR II/I, h 108 / V: ***~urlea*** / E: cf *aiurea*] (Olt; îlv) **A fi în ~** sau **a vorbi ~** A delira.

neiurlea *av* vz ***neiurea***

neizan *sm* vz ***neisan***

neizbăvit, ~ă [At: ȘEZ. I, 14 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***izbăvit***] **1** *a* Care nu a fost mântuit. **2** *av* (Nob) Fără încetare.

neizbândă *sf* [At: DEX² / Pl: *~nzi* / E: *ne-* + ***izbândă***] Insucces.

neizbutit, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***izbutit***] Nereușit (**1**).

neîmblat, ~ă *a* vz ***neumblat***

neîmblânzit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***îmblânzit***] **1** (D. animale) Sălbatic. **2-3** (D. oameni și manifestările lor) Care (nu este sau) nu poate fi îmblânzit, potolit. **4** (D. oameni) Neînduplecat. **5** (D. oameni) Aprig.

neîmpăcat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 11ʳ/5 / V: (pop) ***nem~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***împăcat***] **1-2** Care (nu este sau) nu poate fi împăcat. **3-4** Care (nu este sau) nu poate fi mulțumit. **5** Neînduplecat. **6** Aprig. **7** Crud. **8** Crunt.

neîmpădurit, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***împădurit***] Care nu este împădurit.

neîmplinire *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***împlinire***] **1** Nerealizare a ceea ce s-a propus. **2** (Pex) Eșec. **3** (Pex) Lipsă de realizări.

neîmplinit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***împlinit***] Care nu a ajuns la deplina dezvoltare.

neîmprejmuit, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***împrejmuit***] **1** Care nu este delimitat de restul obiectelor de același fel. **2** Care nu este împrejmuit.

neîncadrabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***încadrabil***] Care nu se poate încadra.

neîncăpător, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***încăpător***] **1** Care nu are volum utilizabil mare. **2** În care nu încape mult.

neînceput, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (pop) ***nen~*** / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***început***] **1** Care nu este încă început. **2** Care nu este încă folosit. **3** (Mtp; îs) *Apă ~ă* Apă căreia i se atribuie puteri miraculoase, scoasă în zorii zilei dintr-o fântână sau dintr-un izvor, înaintea tuturor celor care folosesc fântâna sau izvorul.

neîncetare *sf* [At: BIBLIA (1688), 61¹/17 / V: (pop) ***nen~*** / E: *ne-* + ***încetare***] (Îlav) **Cu ~** Fără întrerupere.

neîncetat, ~ă [At: VARLAAM, C. 95 / V: (pop) ***nen~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***încetat***] **1-2** *a* Care nu se oprește (niciodată) Si: *continuu*, *permanent*. **3** *a* Veșnic. **4** *a* Care se repetă mereu. **5-6** *a, av* (În mod) constant. **7** *av* Fără întrerupere Si: *întruna*.

neînchipuit, ~ă [At: BIBLIA (1688), $54^{1}/54$ / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***închipuit***] **1** *a* Care nu poate fi închipuit. **2** *a* Care prin înfățișarea sa neobișnuită, prin caracterul deosebit etc. întrece puterea închipuirii Si: *inimaginabil*. **3** *av* (Îla) **De ~** Care întrece orice imaginație. **4** *av* (Îlav) **De ~** Extrem de... **5** *av* (Legat de un adjectiv sau de un adverb prin „de" exprimă ideea de superlativ). Foarte.

neîncontenit, ~ă [At: MUMULEANU, C. 2/12 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + *în-* + ***contenit*** cf *încontinuu*] (Înv) **1** *a* Necontenit (**1**). **2** *av* Întruna.

neîncredere *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***încredere***] Lipsă de încredere Si: *îndoială, suspiciune*.

neîndămânatic, ~ă *a* vz ***neîndemânatic***

neîndămână *sf* vz ***neîndemână***

neîndemănatic, ~ă *a* vz ***neîndemânatic***

neîndemânare *sf* [At: AR. (1837), $78^{2}/1$ / Pl: *~nări* / E: *ne-* + ***îndemânare***] **1** Lipsă de îndemânare, de iscusință sau de competență într-o acțiune Si: *inabilitate, neajutorare, nepricepere* (**4**), *stângăcie*, (rar) *nătângie*. **2** (Îvr) Dificultate. **3** (Îvr) Neîndeplinire a unui lucru.

neîndemânatic, ~ă [At: I. IONESCU, C. 66/9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***îndemânatic***] **1** *a* (Înv) Care incomodează Si: *incomod, stânjenitor*, (înv) *nepotrivit* (**6**). **2-3** *smf, a* (Persoană) care nu are îndemânare, iscusință, siguranță sau competență într-o acțiune Si: *inabil, nepriceput* (**14-15**), *nesigur, stângaci*, (rar) *nătâng* (**8**), (reg) *macuc, natantol, năsărâmb, nebleznic*, (înv) *nepricepător* (**2**). **4** *a* Care denotă lipsă de îndemânare, de iscusință sau de siguranță Si: *stângaci*.

neîndemână *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie $14^{v}/13$ / V: (reg) ***~dăm~, nendăm~, nen~*** / E: *ne-* + ***îndemână***] **1** (Îrg) Absență a unor condiții prielnice pentru realizarea unui lucru Si: *incomoditate*. **2** Situație grea. **3** Împrejurare nefavorabilă. **4** (Înv; îlav) **Cu ~** Cu eforturi Si: *dificil, greu*. **5** (Mun) Suferință fizică.

neîndemnător, ~oare *a* [At: H V, 145 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***îndemnător***] (Reg; d. oameni) Care nu se îndeamnă la lucru Si: *leneș*.

neîndeplinit, ~ă [At: PETICĂ, O. 437 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***îndeplinit***] **1** *a* Care nu a fost îndeplinit Si: *neexecutat, nerealizat*. **2** *sm* (Rar) Neisprăvit (**4**).

neîndestulător, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***îndestulător***] Care nu este în cantitate suficientă.

neîndoielnic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***îndoielnic***] **1** Care nu provocă îndoială. **2** Care nu poate stârni obiecții Si: *incontestabil, indiscutabil*.

neîndoios, ~oasă *a, av* [At: DEX / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***îndoios***] **1-2** (În mod) sigur Si: *cert, hotărât*.

neînduplecare *sf* [At: DEX / Pl: *~cări* / E: *ne-* + ***înduplecare***] **1** Însușire a celui neînduplecat Si: *fermitate, hotărâre, inflexibilitate*. **2** (Pex) Cruzime.

neînduplecat, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (pfm) ***nen~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***înduplecat***] **1** Care acționează cu hotărâre, cu fermitate Si: *hotărât, neclintit, neîmpăcat*, (înv) *neplecat* (**3**) (îvr) *neînturnat, neînvins*. **2** (Pex) Care dă dovadă de intoleranță, de lipsă de înțelegere Si: *crud, necruțător*. **3** (Rar) Înrăit.

neîndurare *sf* [At: CONACHI, P. 31 / V: (pfm) ***nen~*** / Pl: *~rări* / E: *ne-* + ***îndurare***] **1** Lipsă de îndurare, de milă[1] Si: *asprime, cruzime* (înv) *nemilostivnicie, nemiluire*. **2** (Îlav) **Cu ~** Nemilos.

neîndurat, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX / Pl: *~ați, ~e* / V: (pfm) ***nen~*** / E: *ne-* + ***îndurat***] (Asr) **1-2** Neîndurător (**1-2**). **3** (Îlav) **De ~** Insuportabil.

neîndurător, ~oare *a* [At: F (1897) 345 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***îndurător***] **1** Care nu iartă Si: (asr) *neîndurat* (**2**). **2** Fără milă Si: *necruțător, nemilos*, (asr) *neîndurat* (**2**).

neînfrânat, ~ă *a* [At: ANTIM, ap. GCR II, 6/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***înfrânat***] **1** Care nu cunoaște limite, restricții. **2** Ale cărui porniri nu pot fi domolite. **3** Care denotă lipsă de reținere. **4** (Rar; d. vorbe, atitudini) Indecent.

neînfrânt, ~ă *a* [At: M. COSTIN, O. 256 / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***înfrânt***] **1-2** Care nu este sau nu poate fi înfrânt Si: *imbatabil, invincibil, nebiruit, neînvins*. **3** (Îla) **De ~** Invincibil.

neînfricare *sf* [At: SCÎNTEIA 1953, nr. 2563 / Pl: *~cări* / E: *ne-* + ***înfricare***] Lipsă de teamă Si: *curaj, vitejie*, (înv) *neînfricoșare*.

neînfricat, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***înfricat***] Care nu se teme de nimic Si: *curajos, temerar, viteaz*, (înv) *neînfricoșat*.

neînfricoșare *sf* [At: AR (1829), $68^{1}/12$ / Pl: *~șări* / E: *ne-* + ***înfricoșare***] (Înv) Curaj.

neînfricoșat, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, R. P. 30 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***înfricoșat***] (Înv) Neînfricat.

neîngăduință *sf* [At: URECHE, L. 154 / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***îngăduință***] (Înv) Lipsă de indulgență, de toleraţă. **2** Lipsă de bunăvoință. **3** (Pex) Conflict. **4** Faptă care nu poate fi îngăduită.

neîngăduitor, ~oare *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***îngăduitor***] **1** Care nu îngăduie. **2** Care nu iartă ușor. **3** Intransigent.

neîngândurit, ~ă *a* [At: ALR I, 1558/125 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gând***] (Reg; d. oameni) Ipocrit.

neîngrădit, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***îngrădit***] **1** Care nu are gard. **2** (Fig) Care nu este limitat. **3** (Fig) Liber de orice constrângere Si: (înv) *nemărginit* (**9**).

neîngriji *vt* [At: CR (1832), $228^{2}/1$ / Pzi: *~jesc* / E: drr ***neîngrijit***] (Înv) **1-2** A neglija (**1-2**).

neîngrijire *sf* [At: AR (1834), $38^{1}/44$ / V: (pfm) ***nen~*** / Pl: *~ri* / E: ***neîngriji***] (Asr) **1** Stare de delăsare Si: *paragină*. **2** Lipsă de grijă, de atenție Si: *neatenție, neglijență*.

neîngrijit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 8 / V: (pfm) ***nen~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***îngrijit***] **1** Care este lăsat în paragină Si: *părăginit*. **2** (D. oameni) Care nu se îngrijește de ținuta sa. **3** (Pex; d. oameni) Care nu este îngrijit, curat, dichisit Si: *neglijent* (**2**). **4** (Pex) Dezordonat. **5** (Înv) Lipsit de griji Si: *liniștit*.

neînsemnat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***însemnat***] **1** Care nu este însemnat. **2** Care este lipsit de însemnătate.

neînsuflețit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***însuflețit***] **1** Mort. **2** (Pex) Cu aspect de mort. **3** (Fig) Lipsit de viață, de agitație.

neîntârziat, ~ă [At: ASACHI, S. L. II, 52 / P: *~zi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***întârziat***] **1** *a* Care nu întârzie. **2** *a* Care are loc fără întârziere. **3-4** *a, av* (Care trebuie executat) imediat. **5** *a* Care nu suportă amânare. **6-7** *a, av* (Care este) foarte urgent.

neîntemeiat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***întemeiat***] **1** Care nu este bine argumentat. **2** Care nu se justifică. **3** Fără temei.

neîntinat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***întinat***] **1** (Pop) Care nu este murdar de noroi. **2** (Fig) Care și-a păstrat curățenia morală, puritatea Si: *curat*.

neîntors, ~oarsă *a* [At: CANTEMIR, NR. 7 / Pl: *~rși, ~oarse* / E: *ne-* + ***întors***] **1** (Înv) Care nu s-a întors încă. **2** Care nu a fost încă întors. **3** Care nu a fost încă schimbat în altă parte. **4** Care nu a fost încă schimbat pe altă poziție. **5** (Îlv) **A se duce** (sau **a merge**) **pe drum ~** (sau **pe cale ~oarsă**) A muri. **6** (Îe) **A dormi somn ~** A dormi adânc, liniștit. **7** (Îs) *Somn* ~ Somn adânc.

neîntrebuințat, ~ă *a* [At: DEX^{2} / P: *~bu-in~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***însemnat***] **1-2** Nefolosit (**1-2**).

neîntrecut, ~ă *a* [At: EMINESCU, S. P. 21 / V: (pfm) ***nen~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***întrecut***] **1-2** Care (nu este sau) nu poate fi întrecut. **3-4** Ale cărui calități nu pot fi depășite (cu ușurință). **5** (Pex) Excepțional.

neîntrerupt, ~ă *a* [At: IORGA, C. I. I. 110 / V: (pfm) ***nen~*** / Pl: *~pți, ~e* / E: *ne-* + ***întrerupt***] **1** Care nu se întrerupe. **2** Care are loc fără întrerupere Si: *continuu, necontenit*. **3** (Pex) Permanent.

neînturnat, ~ă *a* [At: N. TEST (1648), $207^{v}/12$ / V: (pfm) ***nen~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***înturnat***] **1-2** (Pop) Care (nu este sau) nu poate fi întors. **3** (Pop; îlv) **A se duce** (sau, rar, **a se pe lua**) **drum ~** sau **pe cale ~** A muri. **4** (Îvr; fig) Neînduplecat.

neînțelegător, ~oare *a* [At: PSALT. 20 / V: (pfm) ***nen~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***înțelegător***] **1** Care nu manifestă înțelegere, toleranță pentru ceva sau cineva. **2** (Reg) Încăpățânat. **3** (Înv) Neînțeles[2].

neînțelegere *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 30 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***înțelegere***] **1** Lipsă de înțelegere. **2** Lipsă de bunăvoință. **3** Dezacord. **4** Conflict. **5** Ceartă. **6** Confuzie creată datorită intrepretării greșite a unei afirmații, a unei situații etc.

neînțeles[1] *sn* [At: N. TEST (1648), pref 5[r]/12 / Pl: *~uri* / E: *ne-* + ***înțeles***[1]] **1** (Îvr) Incapacitate de a înțelege ceva. **2** (Șlp) Totalitate a faptelor inaccesibile cunoașterii umane. **3** (Rar; mpl) Nelămurire (4). **4** (Rar; mpl) Enigmă.

neînțeles[2]***, ~easă*** *a* [At: CORESI, EV. 369 / V: (pfm) ***nen~*** / Pl: *~eși, ~e* / E: *ne-* + ***înțeles***[2]] **1-2** Care (nu este sau) nu poate fi înțeles. **3-4** Care (nu este sau) nu poate fi explicat. **5** Care nu poate fi cuprins de mintea omenească Si: *inexplicabil, misterios, necuprins, tainic,* (înv) *neajuns*[2]. **6** (Pex) Confuz.

neînvins, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX / V: (pfm) ***nen~*** / Pl: *~nși, ~e* / E: *ne-* + ***învins***] **1-2** Care (nu este sau) nu poate fi învins Si: *imbatabil, invincibil, nebiruit, neînfrânt,* (înv) *nefrânt*. **3** (Rar; pex) Neînduplecat (1).

nejdie *sf* [At: I. CR. IV, 206 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Lucru neașteptat, neobișnuit Si: *bazaconie, minunăție*. **2** (Pex) Poznă.

nejelmică *sf* vz ***nejelnică***

nejelmnică *sf* vz ***nejelnică***

nejelnică *sf* [At: PANȚU, PL. / V: (reg) ***~lmi~, ~lmni~, ~ern~*** / Pl: ? / E: nct] (Bot; Buc) Silnică (*Glechoma hederacea*).

nejernică *sf* vz ***nejelnică***

neji *v* vz ***năji***[1]

nejid *sn sg* vz ***năjit***

nejit, ~ă *sn sg, a* vz ***năjit***

nejitnică *sf* vz ***năjitnică***

nejudecat, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 299 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***judecat***] **1** Care nu a fost adus în fața instanței judecătorești. **2** (Rar) Nechibzuit.

nejudecată *sf* [At: ARGHEZI, C. J. 5 / Pl: *~căți* / E: *ne-* + ***judecată***] (Nob) **1** (Îlav) **Cu ~** Fără a fi fost judecat. **2** (Îal) Fără o sentință de condamnare. **3** (Îal) În mod samavolnic.

nejust, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~uști, ~e* / E: *ne-* + ***just***] **1** Care nu este conform cu adevărul. **2** Care nu este conform cu echitatea.

nejustificabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***justuficabil***] Care nu se poate justifica.

nejustificat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***justificat***] Care nu este justificat.

nelacom, ~ă *a* [At: SADOVEANU, O. X, 382 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***lacom***] (Înv) Cumpătat la mâncare. **2** (Fig) Ponderat.

nelalocul [At: DEX / E: *ne-* + ***la*** + ***locul***] (Urmat de pronumele personal în genitiv sau de un posesiv) **1-2** *av, a* (În mod) nepotrivit. **3** *a* Care este altfel de cum ar fi normal.

nelăcomie *sf* [At: GORJAN, N. II, prefață, 2[v]/17 / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***lăcomie***] (Înv) Cumpătare la mâncare.

nelăiat, ~ă *a* vz ***nelăut***

nelămurire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (3) *~ri* / E: *ne-* + ***lămurire***] **1** (Rar) Lipsă de claritate, de precizie a contururilor. **2** (Rar) Lumină difuză. **3** Fapt insuficient elucidat. **4** Chestiune neclară Si: (rar) *neînțeles*[1] (3).

nelămurit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***lămurit***] **1** Care nu este lămurit. **2** (Reg; îs) *Grâu ~* Boabe de grâu amestecate cu pleavă, rămase pe arie după ridicarea paielor. Si: (pop) *năsadă*. **3** Care nu se poate distinge precis. **4** Cu contururi neclare Si: *confuz, nedeslușit*. **5** Greu de precizat în cuvinte. **6** Obscur. **7** Dubios.

nelăpcea *sf* vz ***nelepcea***

nelăut, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~lăiat*** / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***lăut***] **1** (Pop) Murdar. **2** (Spc; d. oameni) Nespălat pe cap. **3** (Pex; d. oameni) Care nu s-a pieptănat. **4** (Reg) Care nu păstrează curățenie.

nelăuți *vr* [At: LB / V: (reg) ***nălă~, nălu~, ~luți*** / Pzi: *~tesc* / E: ***nelăut***] (Trs) A se murdări.

nelcoșag *sn* vz ***nielcoșag***

nelcoși *v* vz ***nielcoși***

nelcușos, ~oasă *a* [At: ALR I, 1558/136 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ns cf *nielcoși*] (Reg; d. oameni) Prefăcut.

neleapacă *sf* vz ***neleapcă***

neleapcă *sf* [At: (a. 1735-1747) DR. IV, 877 / Pl: *~epci, ~epce* / V: (reg) ***me~, meleaptă, meleatcă, mie~, ~pacă, ~aptă, ~aptcă*** / E: sl *__нелєтка__ cf ucr *нелітка* rs *палєнка*] **1** (Pop) Vită care are mai puțin de doi ani. **2-3** (Pgn) Animal care are (mai puțin de) doi ani. **4** (Îe) **A făta (de) ~** A lepăda fătul. **5** (Pop) Juncă ce a fătat înainte de a împlini vârsta de trei ani. **6** (Pop) Vacă la primul fătat. **7-8** (Pop) (Vacă sau) juncă stearpă Si: (reg) *mânzată*. **9** (Reg) Epitet depreciativ pentru o femeie care a născut fără a fi măritată. **10** (Mun) Fată bătrână.

neleaptă *sf* vz ***neleapcă***

neleaptcă *sf* vz ***neleapcă***

nelecuit, ~ă *a* [At: ZILOT, CRON. 84 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***lecuit***] (Îvp) **1** Care nu poate fi vindecat Si: *incurabil*. **2** De care nu te poți vindeca. **3** De care nu poți scăpa.

nelegal, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***legal***] **1** Care nu se face în temeiul unei legi. **2** Care nu este prevăzut de lege. **3** (Pex) Contrar unei legi.

nelegitim, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***legitim*** cf fr *illégitime*] **1** (Jur) Care nu este în conformitate cu normele în vigoare Si: *ilegal*. **2** (D. guvern, parlament) Care nu a fost ales în mod democratic. **3** (D. copii) Născut în afara căsătoriei Si: *bastard, natural*.

nelegiuire *sf* [At: AETHIOPICA, 85[r]/13 / Pl: *~ri* / E: ***nelegiuit***] Faptă care contravine legilor juridice sau preceptelor morale Si: *fărădelege, infamie, ticăloșie*.

nelegiuit, ~ă [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***legiuit***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care comite nelegiuiri Si: *infam, ticălos*. **3** *a* (D. acțiuni, atitudini etc. ale oamenilor) Care constituie o nelegiuire Si: *infam, ticălos,* (îvr) *păgânos*. **4-5** *smf, a* (Îrg) (Om) ateu. **6** *smf* (Reg) Copil care a murit nebotezat. **7-8** *smf* (Pop; d. soți) Care trăiește în concubinaj.

nelei[1] *sn* [At: VÎRCOL, M. 87 / Pl: *~uri* / E: slv *__налей__] (Olt) Vas de lemn în formă de pâlnie cu țeava de metal, folosit la umplerea butoaielor cu vin sau cu alte lichide.

nelei[2] [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *~iesc* / E: ns cf *polei*[2]] (Olt) **1** *vt* A netezi. **2** *vr* A se lustrui prin frecare.

neleneș, ~ă *a* [At: URECHE, L. 111 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***leneș***] (Înv) **1** Activ. **2** Harnic.

nelenevos, ~oasă *a* [At: URECHE, ap. LET. I, 145/10 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***lenevos***] (Înv) **1** Activ. **2** Harnic.

nelepcea *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: ***~lăp~*** / Pl: nct / E: ***neleapcă*** + *-ea*] (Reg) **1-4** (Șhp) Neleapcă (**1-2**) (mică) Si: (reg) *nelecică* (**1-4**), *nelepcuța* (**1-4**). **5** Juncă ce a fătat înainte de vârsta de 3 ani.

nelecică *sf* [At: ALR I, 1074/825 / Pl: *~ici* / E: ***neleapcea*** + *-ică*] (Reg) **1-4** (Șhp) Nelepcea (**1-4**). **5** (Îe) **A făta ~** A lepăda fătul.

nelepcuță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***neleapcă*** + *-uță*] **1-4** (Reg; șhp) Nelepcea (**1-4**).

nelesne [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 42[v]/12 / E: *ne-* + ***lesne***] (Înv) **1** *av* Greu. **2** *sf* Situație grea Si: *dificultate*.

nelesnire *sf* [At: PRAV. COND. (1780) / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***lesnire***] (Înv) Situație grea Si: *dificultate, greutate*.

nelimitat, ~ă *a* [At: CLIMESCU, A. 88 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***limitat***] **1** Care nu are limite Si: *nemărginit, necuprins,* (rar) *ilimitat*. **2** (Îs) *Puteri ~e* Prerogativă a unor organe de stat de a lua măsuri, fără ca, în inițiativa lor, să fie îngrădite de lege Si: *discreționar*.

nelineștire *sf* vz ***neliniștire***

neliniște *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 67 / Pl: (rar) *~ti* / E: *ne-* + ***liniște***] **1** Stare de agitație, de frământare, de neastâmpăr Si: *neliniștire* (**1**), *tulburare,* (înv) *neodihnă* (**2**) *neodihnire, nepace* (**2**). **2** Îngrijorare. **3** Panică

nelămurită Si: *anxietate, nesiguranță* (9). 4 Mișcare, acțiune continuă Și: *neastâmpăr*.

neliniști *vtr* [At: CONV. LIT. IV, 294 / Pzi: *~tesc* / E: drr ***neliniștit***] 1-2 (A-și pierde sau) a face să-și piardă liniștea sufletească Si: *a (se) tulbura*. 3-4 A (se) umple de îngrijorare Si: *a (se) îngrijora*.

neliniștire *sf* [At: AR (1839), 30[2]/11 / V: (îrg) ***~neș~*** / Pl: *~ri* / E: ***neliniști***] 1 (Rar) Neliniște (1). 2 Îngrijorare. 3 (Înv) Acțiune cu caracter revendicativ.

neliniștit, ~ă *a* [At: F (1906), 30 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***liniștit***] 1 Care se mișcă, se agită continuu Si: *agitat*, (înv) *neodihnit* (3), *nepașnic* (2), *nepăciuitor* (1). 2 Care este cuprins de îngrijorare, de panică nelămurită Si: *angoasat, impacientat, îngrijorat*. 3 Care denotă neliniște Si: *neastâmpărat* (13), (îvr) *nepăciuit*.

neliniștitor, ~oare *a* [At: T. POPOVICI, SE. 382 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***liniștitor***] 1 Care provoacă o stare de agitație Si: (înv) *neodihnitor*. 2 Care îngrijorează.

nelipicios, ~oasă *a* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 63 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***lipicios***] Care nu este lipicios.

nelipit, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***lipit***] Care nu a fost lipit cu sau de ceva.

nelipsit, ~ă [At: VARLAAM, C. 50 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***lipsit***] 1 *a* Care este totdeauna prezent. 2 *a* Care nu se desparte de cineva. 3 *av* (Înv) Cu orice preț. 4 *av* (Înv) Fără încetare.

neliv, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Slăbănog.

neloaial, ~ă *a* vz ***neloial***

nelocuibil, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***locuibil***] Care nu poate fi locuit.

nelocuibilitate *sfs* [At: HASDEU, I. C. I, 197 / E: ***nelocuibil*** + *-itate*] (Nob) 1 Imposibilitate de a locui undeva. 2 Caracter a ceea ce este nelocuibil.

neloial, ~ă *a* [At: DEX[2] / V: *~oaial* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***loial***] 1 Care nu își îndeplinește obligațiile asumate. 2 Nesincer. 3 Necinstit.

neluare *sf* [At: MINEIUL (1776), 121[1]/21 / Pl: *~uări* / E: *ne-* + ***luare***] 1 Ignorare. 2 (Înv; îls) **~ aminte** (sau **~ de seamă**) Neatenție.

neluat, ~ă *a* [At: PRAV 62 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***luat***] 1-2 Care (nu este sau) nu a fost luat. 3 (Îia) **~în seamă** sau (înv) **~ aminte** Neobservat. 4 (Îal) Ignorat. 5 (Înv) Care nu poate fi luat. 6 (Înv) Care nu poate fi furat.

nelucă *sf* vz ***nălucă***

nelucrare *sf* [At: (a.1817) URICARIUL, IV, 304/3 / Pl: *~rări* / E: *ne-* + ***lucrare***] 1 (Înv) Lipsă de activitate, de acțiune Si: *inactivitate*. 2 (Înv; îe) **A rămâne în ~, a ține în ~** A nu fi aplicat, folosit, exploatat. 3 (Îe) **A lăsa în ~** A nu da curs unei acțiuni judiciare.

nelucrat, ~ă *a* [At: PRAV. 8 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***lucrat***] 1 Care nu a fost lucrat. 2 (Înv; d. oameni și manifestările lor) Care nu este suficient cultivat, instruit. 3 (Înv; spc; d. oameni) Care nu este convertit la credința creștină. 4 (D. materiale brute) Care nu a fost încă prelucrat. 5 (D. pământ) Pe care nu au fost executate lucrări agricole.

nelucru *sn* [At: PAMFILE, A. R. 275 / Pl: (rar) *~uri* / E: *ne-* + ***lucru***] (Rar) Suspendare a activității.

nelume *sfs* [At: DEX / E: *ne-* + ***lume***] 1-2 (Îlaj) **Ca ~a** (Care este) cum nu trebuie. 3-4 (Îal) (Care este) cum nu se cade.

nelumesc, ~ească *a* [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 275 / Pl: *~ești* / E: *ne-* + ***lumesc***] (Rar) 1-2 Care (este sau) pare a fi din alt mediu decât acela în care se desfășoară existența umană.

neluminat, ~ă *a* [At: SADOVEANU, P. M. 107 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***luminat***] 1 *a* Lipsit de lumină. 2-5 *smf, a* (Persoană) care (este puțin sau) nu este deloc instruită, cultivată.

nelumit, ~ă *a* [At: VISSARION, B. 183 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***lume***] (Rar) 1 Care nu s-a bucurat de plăcerile vieții. 2 Care nu a apucat încă să petreacă Si: (reg) *nepetrecut* (2).

nelutatec, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. DR. IV, 835 / Pl: *~eci, ~ece* / E: *ne-* + ***lutatec***] (Ivr) Nepământesc (1).

neluți *v* vz ***nelăuți***

nemachiat, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~chi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***machiat***] Care nu este machiat.

nemaialtul, ~ă *png* [At: SBIERA, P. 118 / Pl: *~lții, ~tele* / E: *ne-* + ***mai[1]*** + ***altul***] (Nob; îla) **Ca ~** Care nu se poate compara cu nimeni.

nemaiauzit, ~ă *a* [At: FILIMON, O. I, 173 / P: *~mai-a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***mai[1]*** + ***auzit***] 1 Care este atât de ieșit din comun, încât nimeni nu a mai auzit de ceva asemănător. 2 Nemaipomenit (1). 3 (Pex) Extraordinar.

numaicântat, ~ă *a* [At: ARGHEZI, VERS. 237 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***mai[1]*** + ***cântat***] (Crp) Care nu s-a mai cântat de nimeni, niciodată.

nemaicunoscut, ~ă *a* [At: ARGHEZI, B. 157 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***mai[1]*** + ***cunoscut***] (Rar) 1 Care nu a mai fost cunoscut, întâlnit, de nimeni, niciodată. 2 Care nu a mai fost auzit de nimeni niciodată. 3 (Pex) Extraordinar.

nemaiisprăvit, ~ă *a* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 208 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***mai[1]*** + ***isprăvit***] (Rar) Care nu se mai termină.

nemaiîntâlnit, ~ă *a* [At: TRIBUNA, 1962, nr. 266, 2/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***mai[1]***+ ***întâlnit***] 1 Care nu a mai fost întâlnit, cunoscut sau auzit de nimeni, niciodată. 2 (Pex) Extraordinar.

nemaipomenit, ~ă [At: F (1903), 156 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***mai[1]***+ ***pomenit***] 1-2 *a, av* (Care sau) cum nu s-a mai pomenit de nimeni, niciodată Si: *neauzit, nemaiauzit* (2), *nepomenit* (6). 3-4 *a, av* (Pex) (Într-un mod) ieșit din comun. 5 *av* (Ca determinant al unui adjectiv, cu valoare de superlativ) Extrem de...

nemaisocotit, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 467 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***mai[1]*** + ***socotit***] (Buc) 1 Nenumărat (1). 2 (Pex) Imens.

nemaiștiut, ~ă *a* [At: ARGHEZI, S. P. 17 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***mai[1]*** + ***știut***] (Rar) 1 Despre care nu se mai știe nimic. 2 Care nu mai poate fi precizat. 3 Care a fost uitat.

nemaivăzut, ~ă *a* [At: MINULESCU, V. 39 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***mai[1]*** + ***văzut***] 1 Care nu s-a mai văzut de nimeni niciodată. 2 (Pex) Extraordinar.

nemară *sf* vz ***nimară***

nemargine *sf* [At: HELIADE, O. I, 313 / Pl: *~ni* / E: *ne-* + ***margine***] (Rar) Nemărginire (2).

nematelmint *sn* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***némathelminthes***] 1 (Lpl) Încrengătură care cuprinde viermi cilindrici neîmpărțiți în segmente. 2 (Șls) Vierme care face parte din încrengătura nematelmint (1).

nematocist *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***nématocyste***] (Zlg) Organ urzicător la celenterate.

nematod *sm* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ozi*, (rar, *sn*) *~e* / E: fr ***nématodes***] 1 (Lpl) Clasă de viermi cilindrici cu corpul subțire și nesegmentat, a căror lungime variază după specii (*Nematoda*). 2 Vierme din clasa nematozilor (1).

nemângaiat, ~ă *a* vz ***nemângâiat***

nemângăiat, ~ă *a* vz ***nemângâiat***

nemăreț, ~eață *a* [At: CORESI, EV. 202 / Pl: *~eți, ~e* / E: *ne-* + ***măreț***] (Înv) 1 Care nu este arogant Si: *modest*. 2 Apropiat de oameni.

nemărgenit, ~ă *a* vz ***nemărginit***

nemărginime *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~mi* / E: cf *nemărginire*] (Rar) Nemărginire (2).

nemărginire *sf* [At: CONACHI, P. 260 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***mărginire***] 1 Calitate a ceea ce este nemărginit Si: *imensitate, nesfârșire, nemărginit* (6). 2 (Ccr) Întindere fără margini Si: *nemărginit*, (rar) *nemargine, nemărginime*. 3 (Ccr) Spațiu nemărginit. 4 (Pex) Timp nelimitat. 5 (Rar; îlav) **(Pân') la ~** La infinit.

nemărginit, ~ă [At: AETHIOPICA, 50[v]/21 / V: (rar) ***~genit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***mărginit***] 1 *a* Care nu are margini Si: (înv) *nescris* (3). 2 *a* Care se întinde la infinit. 3 *a* (Pex) Foarte lung. 4 *a* (Pex) Foarte mare. 5 *a* (Pex) Foarte numeros. 6 *sn* Nemărgire (2). 7 *a* (Nob) Interminabil. 8 *a* Care nu cunoaște limite în intensitate Si: *extrem, imens, nețărmurit* (6), (înv) *necovârșit* (4). 9 *a* (Înv; fig) Liber de orice constrângere Si: *neîngrădit* (3).

nemărire *sf* [At: NECULCE, L. 206 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***mărire***] (Înv) Modestie.

nemăritată *af* [At: VARLAAM, C. 387 / Pl: *~te* / E: *ne-* + ***măritată***] 1 (D. fete, femei) Care nu este măritată Si: *celibatară*, (nob) *nenevestită*. 2 (Reg; îs) *Fată ~ă* Fată bătrână. 3 (Rar; îe) **A fi ca fata ~ă** A fi fără nici un rost pe lume.

nemărturisit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***mărturisit***] 1 Care nu este declarat. 2 Care nu este relatat. 3 Care nu este spus deschis, pe față.

nemăsurare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~rări* / E: ***nemăsurat***] (Nob) 1 Imensitate. 2 Infinitate.

nemăsurarnic, ~ă *a* [At: ANTROP. 142/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***măsură*** + *-arnic*] (Îvr) 1 Nemăsurat (1). 2 Imponderabil.

nemăsurat, ~ă [At: PSALT. 337 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***măsurat***[2]] 1 *a* Care nu poate fi măsurat, calculat, atât e de mare, de numeros etc. Si: *imens, enorm* (îrg) *nesocotit* (1), (îvr) *nemăsurarnic* (1). 2 *a* (Pex) Foarte mare. 3 *a* (Pex) Foarte numeros. 4 *a* (Pex) Foarte intens. 5 *av* (Udp „de" exprimă ideea de superlativ al unui adjectiv) Extrem de... 6 *a* (Înv) Care depășește cu mult limitele îngăduite, normale Si: *exorbitant* Vz *excesiv, exagerat*. 7 *a* (Rar; d. oameni) Impulsiv.

nemâncare *sf* [At: MINEIUL (1776), 91[r1]/6 / Pl: *~cări* / E: *ne-* + ***mâncare***] 1 Abținere de la mâncare. 2 Foame. 3 (Înv; spc) Post.

nemâncat[1] *sn* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 20 / Pl: (rar) *~e* / E: *ne-* + ***mâncat***[1]] 1 Abținere de la mâncare. 2-3 (Îljv) **Pe ~e** (sau ~) (Care se face) înainte de a fi mâncat ceva. 4 (Reg; îlav) **De ~e** Dis-de-dimineață.

nemâncat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***mâncat***] 1 Care nu a mâncat. 2 Flămând.

nemândru, ~ră [At: (a. 1600) CUV. D. BĂTR. II, 45/9 / Pl: *~ri, ~re* / E: *ne-* + ***mândru***] (Înv) 1-2 *smf, a* (Om) lipsit de înțelepciune. 3 *a* Modest.

nemângăiat, ~ă *a* vz ***nemângâiat***

nemângâiat, ~ă *a* [At: MOXA, 347/21 / V: (îrg) ***~mângăiat, ~mân~, ~găiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***mângâiat***] 1 (D. oameni) Care nu se poate consola Si: *inconsolabil, neconsolat* (2), (pop) *neogoit*. 2 (Pex; d. oameni) Nenorocit (1). 3 (D. dureri, necazuri etc.) Care nu poate fi alinat. 4 Care trădează o durere nepotolită. 5 Care este lipsit de bucurie, de mulțumire, de fericire.

nemângâiere *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***mângâiere***] 1 Neconsolare. 2 (Pex) Durere adâncă, neîmpăcată Si: *tristețe*. 3 (Pex) Nefericire (2).

nemânie *sf* [At: CORESI, PS. 15/2 / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***mânie***[1]] (Înv) Lipsă de mânie Si: *blândețe*.

nemânios, ~oasă *smf, a* [At: PSALT. SCH. 43/29 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***mânios***] (Înv) 1-2 (Persoană) care nu se supără. 3-4 (Persoană) care nu poartă dușmănie. 5-6 (Om) blând. 7-8 (Om) bun.

neme *pgn* vz ***nimeni***

nemeic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~me-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf gr *Νεμεαῖος*] (Îs) *Jocuri ~ice* Sărbătoare la greci care avea loc din doi în doi ani în cinstea lui Zeus, constând din întreceri atletice, lupte, alergări etc.

nemenciunos, ~oasă *a* vz ***nemincinos***

nemeni *png* vz ***nimeni***

nemenie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***neam*** + *-enie*] (Reg) 1 Calitate de rudă Si: *rudenie*. 2 (Pex) Neam (10).

nemer *sns* [At: AGROTEHNICA I, 271 / V: ***~ra*** *sf* / E: mg ***nemere***] (Trs) Vânt rece și puternic care suflă în sud-estul Transilvaniei, de la nord-est și est.

nemera *sf* vz ***nemer***

nemereală *sf* vz ***nimereală***

nemeri *v* vz ***nimeri***

nemerire *sf* vz ***nimerire***

nemerișori *smp* [At: DDRF / E: ctm ***nemțișor*** + ***merișor***] (Bot) Nemțișor (5) (*Delphinium consolida*).

nemerit, ~ă *a, smf* vz ***nimerit***

nemeritor, ~oare *a* vz ***nimeritor***

nemeritoriu, ~oare *a* vz ***nimeritor***

nemernic, ~ă [At: CORESI, L. 63/3 / V: (îrg) ***ni~***, (reg) ***nă~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv **намѣрьнъ** „care vine"] 1-2 *smf, a* (Îrg) (Persoană) care a venit din altă parte Si: *pribeag, venetic*. 3 *a* (Bis) Trecător. 4-5 *smf, a* (Înv) Adept. 6-7 *smf, a* (Îrg) (Om) fără căpătâi Si: *rătăcitor, vagabond*. 8-9 *smf, a* (Om) care este vrednic de milă[1] Si: *sărac, sărman, nefericit*, (liv) *mizer*. 10-11 *smf, a* (Înv) (Om) neputincios. 12-13 *smf, a* (Înv) (Om) nepriceput (13). 14-15 *smf, a* (Om) incapabil. 16 *a* (Rar; d. obiecte) Sărăcăcios. 17 *a* (Rar; d. obiecte) Mic. 18 *a* (Înv; d. abstracte) Care este fără valoare, fără importanță Si: *banal, meschin*. 19-20 *smf, a* (Persoană) care are un caracter josnic. 21-22 *smf, a* (Pex) (Persoană) care comite acte josnice. 23-24 *smf, a* (Om) lipsit de scrupule Si: *infam, mârșav, mișel, mizerabil, netrebnic, păcătos, ticălos*. 25 *a* (Reg) Mândru.

nemernici [At: BIBLIA (1688), 271[1]/25 / V: (înv) ***nim~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***nemernic***] 1 *vi* (Îrg) A rătăci fără rost Si: *a pribegi*. 2 *vi* (Înv) A se stabili în altă țară. 3 *vt* (Nob) A aduce într-o stare jalnică.

nemernicie *sf* [At: BIBLIA (1688), pref 4/38 / V: (înv) ***ni~*** / Pl: (7-8) *~ii* / E: ***nemernic*** + *-ie*] 1 (Înv) Situație a unei persoane străine de loc. 2 Timp petrecut în pribegie. 3 Condiție jalnică, vrednică de plâns. 4 Sărăcie. 5 Slăbiciune. 6 Caracter al celui nemernic (19). 7 Faptă nedemnă. 8 Comportare mârșavă Si: *infamie, josnicie, mârșăvie, mișelie, netrebnicie, păcătoșenie, păcătoșie, ticăloșie*, (reg) *mârșăvenie*.

nemernicuță *sf* [At: CIAUȘIANU, V. 182 / Pl: *~țe* / E: ctm ***americuță*** + ***nemernic***] (Olt) 1 Pânză groasă de bumbac Si: (iuz) *americă*. 2 (Pex) Stambă proastă.

nemesnic *sm, a* vz ***nemestnic***

nemesnii *sfp* vz ***namestie***

nemestecat, ~ă *a* [At: PSALT. 150 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***mestecat***[1]] 1 Care nu este amestecat. 2 (D. alimente) Care nu a fost mestecat în gură. 3 (Înv) Curat.

nemesti *v* vz ***nămisti***

nemestii *sfp* vz ***namestie***

nemestnicie *sf* [At: DOSOFTEI, MOL. 92 / Pl: *~ii* / E: ***nemestnic*** + *-ie*] (Îvr) Moștenire.

nemeș[1] *sm* [At: H XI, 401 / A: nct / Pl: ? / E: ns cf *nemeș*[2]] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

nemeș[2]***, ~ă*** [At: CORESI, L. 290/17 / Pl: *~i, ~e* / V: (îrg) ***~miș, neamiș***, (înv) ***nea~, nimăș*** / E: mg ***nemes***] 1 *sm* Nobil maghiar, de obicei mic sau mijlociu. 2 *sm* (Pex) Persoană care aparținea unei categorii sociale de stăpâni de pământ fără titluri nobiliare. 3 *sm* (Pgn) Boier. 4 *smp* Nobilime (maghiară) de obicei mică sau mijlocie. 5 *sm* (Îrg; îc) **~-birău** Primar nobil. 6-10 *a* Care făcea parte din rândul nemeșilor[2] (1-4). 11-14 *a* Care aparținea nemeșilor[2] (1-4). 15 *a* (Pex) De familie boierească. 16 *a* De neam mare. 17 *a* (Îvr; îs) *Piatră ~ă* Piatră prețioasă. 18 *a* (Olt) De dimensiuni potrivite. 19 *a* (Olt; pex) Frumos. 20 *smp* (Mun) Papuci.

nemeșel, ~ea [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 41 / V: (reg) ***~mi~*** / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***nemeș*** + *-el*] 1-6 *sm* (Șhp) Nemeș[2] (1-3) (tânăr). 7-8 *a* (Olt; șhp) (Destul de) nemeș (18) Si: (Olt) *nemeșică* (1-2).

nemeșesc, ~ească *a* [At: (a. 1637) IORGA, S. D. 78 / V: (reg) ***~mi~, nă~*** / Pl: *~ești* / E: ***nemeș***[2] + *-esc*] 1-3 Care se referă la nemeși[2] (1-3). 4-6 Care aparține nemeșilor[2] (1-3). 9-10 De nemeș[2] (1-3).

nemeșește *av* [At: POLIZU / E: ***nemeș***[2] + *-ește*] 1-3 Ca nemeșii[2] (1-3). 4-6 În felul nemeșilor[2] (1-3).

nemeși *vt* [At: SIMION, DASC., ap. LET. 12 / V: (reg) ***~mi~*** / Pzi: *~șesc* / E: ***nemeș***[2]] (Înv) 1-3 A face pe cineva nemeș[2] (1-3).

nemeșică *a* [At: CIAUȘIANU, V. 182 / Pl: *~ici* / E: ***nemeș***[2] + *-ică*] 1-2 (Olt; șhp) Nemeș[2] (7-8).

nemeșie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 66 / Pl: *~ii* / E: ***nemeș*** + *-ie*] 1-3 Stare de nemeș[2] (1-3) Si: (înv) *nemeșug* (1-3). 4-6 Calitate de nemeș[2] (1-3) Si: (înv) *nemeșug* (4-6). 7-9 (Csc) Clasă a nemeșilor[2] (1-3) Si: *nemeșime* (1-3), (înv) *nemeșug* (7-9). 10-12 Totalitate a nemeșilor[2] (1-3) Si: *nemeșime* (4-6), (înv) *nemeșug* (10-12). 13-15 Mulțime de nemeși[2] (1-3) Si: *nemeșime* (7-9), (înv) *nemeșug* (13-15).

nemeșig *sn* vz ***nemeșug***

nemeșime *sf sg* [At: LB / Pl: *~mi* / E: ***nemeș[2]*** + *-ime*] **1-9** Nemeșie (**7-15**).

nemeșoaică *sf* [At: LB / Pl: *~ice* / E: ***nemeș[2]*** + *-oaică*] (Rar) **1-3** Soție de nemeș (**1-3**) Si: (reg) *nemeșoaie* (**1-3**). **4-6** Fiică de nemeș[2] (**1-3**) Si: (reg) *nemeșoaie* (**4-6**).

nemeșoaie *sfi* [At: LB / V: ***~miș~*** / E: ***nemeș[2]*** + *-oaie*] (Reg) **1-6** Nemeșoaică (**1-6**).

nemeșug *sn* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XII, 56 / V: ***~șig, ~mi~*** / E: mg ***nemesseg***] (Trs; înv) **1-15** Nemeșie (**1-15**).

nemet[1] *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 83 / A și: (rar) *nemet* / Pl: *~uri* / E: ***neam*** + *-et*] (Csc) Neam (**10**).

nemet[2] *sn* vz ***nămete***

nemetal *sn* [At: MACAROVICI, CH. 227 / Pl: *~e* / E: *ne-* + ***metal***] (Chm) Metaloid.

nemete *sm* vz ***nămete***

nemetenie *sf* vz ***nămetenie***

nemetenii *sfp* [At: CIAUȘIANU, V. 182 / E: ***nemet[1]*** + *-enie*, cf *nemotenie*] (Reg) Neamuri.

nemeteț *sn* [At: (a. 1658) URICARIUL, XVI, 202 / V: (îrg) ***nă~, ~tez, nimi~, nimitez*** / Pl: *~uri* / E: cf rs *наметка*] **1** (Îrg) Văl subțire cu care se acoperă capul. **2** (Îrg) Țesătură din care se fac văluri pentru cap. **3** (Îrg; spc) Văl de mireasă. **4** (Îrg; spc) Pânză subțire cu care se acoperă fața mortului. **5** (Reg) Dantelă.

nemetez *sn* vz ***nemeteț***

nemeți *v* vz ***nemeți***

nemi *vrr* [At: LEXIC REG. 37 / Pzi: *~mesc* / E: ***neam***] (Olt) A se înrudi cu cineva.

nemiaz *sn* vz ***namiază***

nemiez *sn* vz ***namiază***

nemic *png, sn* vz ***nimic***

nemica *png* vz ***nimic***

nemică *png* vz ***nimic***

nemici *v* vz ***nimici***

nemicie *sf* vz ***nimicie***

nemicnicie *sf* vz ***nimicnicie***

nemicnicit, ~ă *a* vz ***nimicnicit***

nemiejor *sn* [At: CHEST. VIII, 2/12 / Pl: nct / E: ***nemiaz*** + *-or*] (Reg) Masă de dimineață Si: *prânzișor*.

niemiesât, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 15 / Pl: *~âți, ~e* / E: nct] (Ban; csnp) Prăpădit.

nemiezi *vt* [At: ALR II, 5668/928 / Pzi: *~zesc* / E: ***nemiaz***] (Reg) A lăsa vitele să se odihnească la ora prânzului.

nemijlocit, ~ă [At: (a. 1818) GCR II, 228/8 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***mijlocit***] **1-2** *a, av* (Care se face) fără mijlocirea vreunei persoane, fără interpunerea vreunei fapte, întâmplări etc. din afară, pe o cale neocolită Si: *direct*. **3** *a* Care urmează imediat în timp sau în spațiu. **4** *a* Care se succede fără pauză sau interval. **5** *av* Fără întârziere Si: *imediat, îndată, numaidecât*.

nemilă *sf* [At: (cca 1600) CUV. D. BĂTR. II, 227/13 / Pl: (**3**) *~le* / E: *ne-* + ***milă[1]***] **1** (Asr) Lipsă de milă[1]. **2** (Asr; pex) Caracter al unui om nemilos Si: *asprime, duritate*. **3** (Înv) Faptă care denotă lipsă de milă. **4** (Înv) Faptă care denotă cruzime. **5** (Înv) Necaz (**1**).

nemilosârdie *sf* [At: CORESI, EV. 343 / Pl: *~ii* / E: slv **немилосрьдие** cf *milosârdie*] (Înv) **1** Lipsă de milă. **2** (Pex) Faptă nemiloasă.

nemilos, ~oasă *a* [At: DLR / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***milos***] **1** Care nu iartă Si: *nemilostiv* (**1**), (înv) *nemilostivitor* (**1**), *nemilostivnic* (**2**), (asr) *nemiluit* (**1**). **2** Care nu are milă[2] Si: *aspru, crud, necruțător, nemilostiv* (**2**), *neîndurător*, (înv) *năprasnic* (**10**), *năprăznicesc* (**2**), *nemilostivitor* (**2**), *nemilostivnic* (**2**), (asr) *nemiluit* (**2**). **3** (Fig; d. boli) Incurabil.

nemilostenie *sf* [At: COD. TOD. 224 / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***milostenie***] (Înv) **1** Lipsă de milă[1]. **2** (Pex) Faptă nemiloasă.

nemilostiv, ~ă [At: CORESI, EV. 36 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***milostiv***] **1-2** *a* Nemilos (**1-2**). **3** *av* Fără milă[1]. **4** *av* Cumplit. **5** *sfp* (Mtp; reg) Iele.

nemilostivire *sf* [At: VARLAAM, C. 216 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***milostivire***] (Asr) **1** Lipsă de milă[1]. **2** (Îlav) **Cu ~** Fără cruțare. **3** (Înv) Faptă nemiloasă.

nemilostivitor, ~oare *a* [At: BELDIMAN, N. P. II, 61/12 / Pl: *~i, ~oare* / E: cf *milostivi, nemilostivire*] (Înv) **1-2** Nemilos (**1-2**).

nemilostivnic, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 340 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***milostivnic***] (Înv) **1-2** Nemilos (**1-2**).

nemilostivnicie *sf* [At: CORESI, EV. 283 / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***milostivnicie***] (Înv) Neîndurare (**1**).

nemiluire *sf* [At: CORESI, EV. 40 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***miluire***] (Înv) Neîndurare (**1**).

nemiluit, ~ă [At: ODOBESCU, S. III, 149 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***miluit***] **1-2** *a* (Asr) Nemilos (**1-2**). **3** *av* (Asr) Fără milă[1]. **4** *av* (Asr) Îndârjit. **5** *a* Care se află în cantitate mare. **6** *a* Fără măsură Si: *mult*. **7** *sf* (Îlav) **Cu ~a** În cantitate foarte mare.

nemincinos, ~oasă *a* [At: MOLITVENIC (sec. XVII), 303 / V: ***~menciu~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***mincinos***] **1** (Îvp) Care nu minte. **2** (Îlav) **Pe ~** Fără exagerare. **3** (Îal) Într-adevăr.

neminea *prn* vz ***nimeni***

neminte *sfs* [At: BUDAI-DELEANU, T. 207 / E: *ne-* + ***minte***] (Rar) Lipsă de inteligență Si: *prostie*.

nemintos, ~oasă [At: AR (1834), 40[1]/20 / V: (reg) ***~ntos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***mintos***] **1** *a* (Îvp) Prost. **2** *a* (Olt) Smintit. **3** *sm* (Reg) Pierde-vară.

nemințit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 165[v]/26 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***minți*** cf *mințit[2]*] (Înv) **1** Care nu dă greș niciodată. **2** Care nu se dezminte.

nemințos, ~oasă *a* vz ***nemintos***

nemistuit, ~ă *a* [At: N. COSTIN, L. 47 / V: (înv) ***nesmis~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***mistuit***] **1** (D. mâncare) Care nu a fost digerat. **2** (Îvr) Care nu este organizat Si: *haotic*. **3** (D. foc, flăcări etc.) Care nu încetează Si: *nemistuitor* (**2**).

nemistuitor, ~oare *a* [At: GANE, N. I, 220 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***mistuitor***] (Rar) **1** Care nu se digeră (repede, bine, ușor) Si: *indigest*. **2** (D. foc, flăcări etc.) Nemistuit (**3**).

nemiș, ~ă *sm, a* vz ***nemeș[2]***

nemișcare *sf* [At: HELIADE, O. I, 189 / E: *ne-* + ***mișcare***] **1** Stare a ceea ce nu se mișcă Si: *imobilitate, neclintire*. **2** Absență a oricărei mișcări. **3** (Pex) Liniște. **4** Lipsă de acțiune, de activitate Si: *inactivitate, inerție, pasivitate*.

nemișcat, ~ă *a* [At: NECULCE, L. 201 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***mișcat***] **1** Care nu se mișcă Si: *imobil, neclintit* (**1**), (înv) *neclătit, nesmintit* (**1**). **2** Care nu poate fi mișcat din loc. **3** (Pex) Imobilizat. **4** Rigid. **5** Încremenit. **6** Fără viață Si: *inert*. **7** (Fig) Ferm.

nemișcător, ~oare *a* [At: PRAV. COND. (1780), 92 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***mișcător***] **1** Care nu se mișcă Si: *imobil, static*. **2** (Înv; îs) *Avere ~oare* sau *bun, lucru ~*, rar, *proprietate ~oare* Bunuri imobiliare.

nemișel, ~ea *sm, a* vz ***nemeșel***

nemișesc, ~ească *a* vz ***nemeșesc***

nemiși *v* vz ***nemeși***

nemișoaie *sf* vz ***nemeșoaie***

nemișug[1] *sn* vz ***nemeșug***

nemișug[2] *sn* vz ***nemușug***

nemitarnic, ~ă *a* [At: MARCOVICI, D. 15/20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***mitarnic***] (Înv) **1** Care nu ia mită. **2** (Pex) Cinstit.

nemite *av* [At: CARAGIALE, O. IV, 142 / E: *ne-* + ***mite*** cf *darmite*] (Rar) Cu atât mai puțin Si: *darmite*.

nemoajnic, ~ă *a* vz ***nemojnic***

nemoarte *sfs* [At: VLAHUȚĂ, O. A. II, 98 / E: *ne-* + ***moarte***] (Nob) Nemurire (**10**).

nemoașnic, ~ă *a* vz ***nemojnic***

nemoderanță *sfs* [At: GR. R. N. II, 117/12 / E: *ne-* + ***moderanță***] (Înv) Lipsă de moderație.

nemoderat, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***moderat***] (Rar) Lipsit de moderație.

nemojnic, ~ă *a* [At: L. COSTIN. GR. BĂN. 145 / Pl: *~ici, ~ice* / V: (îrg) ***~moaj~, ~moaș~*** / E: srb ***nemoćnik***] (Reg) Care nu este în stare să facă ceva.

nemolit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: srb ***neumoljiv***, rs **неумолимый**] (Rar) Nedomolit (**2**).

nemomit, ~ă *a* [At: ANTIM, P. 48 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***momi***] (Înv) **1** Care nu poate fi amăgit. **2** Care nu poate fi ispitit. **3** Care nu poate fi înșelat.

nemoral[1]***, ~ă*** *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 280 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***moral***[2]] (Rar) Imoral.

nemoral[2]***, ~ă*** *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***némoral***] (Frm) Care crește sau trăiește în păduri.

nemoralitate *sfs* [At: CR (1829) 301[2]/26 / E: *ne-* + ***moralitate***] (Asr) Imoralitate.

nemorire *sf* vz ***nemurire***

nemort, ~oartă *a* [At: (a. 1694) FN 45 / Pl: *~rți, ~oarte* / E: *ne-* + ***mort***] (Înv) **1** Care nu este mort. **2-3** (Pex) Nemuritor (**6-7**).

nemortac, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 165[r]/32 / Pl: *~aci, ~ace* / E: *ne-* + ***mortac***] (Înv; nob) Nemuritor (**1**).

nemoșag *sn* vz ***nemușug***

nemotenie *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 158/9 / Pl: (**2, 3**) *~ii* / E: ***neam*** + *-otenie* cf *nemetenie*] (Îrg) **1** Legături de familie Si: *înrudire*. **2** Rudă. **3** (Buc) Bocitoare.

nemoti *vr* [At: SCL 1963, 23 / Pzi: *~tesc* / E: ***neam*** + *-oti*] (Rar) A se înrudi cu cineva.

nemotivat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***motivat***] **1** Care nu are motivare. **2** Care nu își găsește motivare.

nempăcat, ~ă *a* vz ***neîmpăcat***

nemșug *sn* vz ***nemușug***

nemțaște *av* vz ***nemțește***

nemțean, ~ă [At: IORGA, L. II, 328 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Neamț*** + *-ean*] **1** *a* Care se referă la mănăstirea Neamț. **2** *a* Care aparține mănăstirii Neamț. **3** *a* Care aparține județului Neamț. **4** *a* Care aparține orașului Piatra Neamț. **5-6** *smf, a* (Om) originar din județul Neamț. **7-8** *smf, a* (Om) originar din orașul Piatra Neamț.

nemțesc, ~ească [At: URECHE, L. 124 / Pl: *~ești* / E: ***neamț*** + *-esc*] **1** *a* German. **2** *a* Austriac. **3** *a* (Îs) *Cafea ~ească* Băutură fierbinte făcută din boabe de cafea prăjite și râșnite, trecută prin filtru și îndulcită Si: (asr) *șvarț*. **4** *a* (Gmț; îs) *Cald ~* Frig. **5** *sf* Limbă germană. **6** *a* (D. obiecte) Fabricat, lucrat etc. de germani ori austrieci. **7** *a* (D. obiecte) Fabricat, lucrat etc. în Germania sau în Austria. **8** *a* (Reg; îs) *Plug ~* Plug de fier. **9** *a* (Înv; d. îmbrăcăminte; îoc *oriental*) Făcut după moda occidentală. **10** *a* (Pop; d. îmbrăcăminte; îoc *țărănesc*) Orășenesc. **11** *sfa* (Reg) Dans popular cu lăutari Si: (reg) *nemțișorul* (**5**). **12** *sfa* (Reg) Melodie după care se execută nemțeasca (**11**) Si: (reg) *nemțișorul* (**6**). **13** *sm* (Înv) Monedă austriacă, în valoare de 40 de creițari, care a circulat în Ardeal. **14** *sm* (Nob) German. **15** *sm* (Nob) Austriac.

nemțește *av* [At: (a. 1660-1680) GCR I, 177/2 / V: (reg) ***~țaște*** / E: ***neamț*** + *-ește*] **1-2** Ca nemții (**1-2**). **3-4** În felul nemților (**1-2**). **5** În limba germană. **6** Din limba germană. **7** Săsește. **8** (Reg) Trainic. **9** (Iuz; șîe **a se îmbrăca ~**) După moda occidentală. **10** (Pop; îoc *țărănește*; șîe **a se îmbrăca ~**) Orășenește. **11** (Fam; îe) **A plăti ~** A plăti părți egale din prețul unor bunuri de care s-a beneficiat în comun.

nemți *vr* [At: RUSSO, S. 17 / Pzi: *~țesc* / E: ***neamț***] **1** (Rar) A se asimila cu populația de limbă germană. **2** (Rar) A adopta modul de viață german. **3** (Rar: pex) A se occidentaliza. **4** (Rar) A adopta moda vestimentară occidentală. **5** (Rar) A se îmbrăca orășenește. **6** (Olt) A se îmbăta.

nemție *sfs* [At: (a. 1803) DOC. EC. 72 / E: ***neamț*** + *-ie*] (În construcții prepoziționale) **1** (Trs; înv) Limbă germană. **2** (Reg) Modă orășenească. **3** (Reg) Haine orășenești. **4-5** (Rar) Nemțime (**3-4**).

nemțime [At: POLIZU / E: ***neamț*** + *-ime*] **1-2** *sfs* (Rar; csc) Mulțime de nemți (**1-2**). **3-4** *sfa* Totalitate a nemților (**3-4**) Si: (rar) *nemție* (**4-5**).

nemțișor *sm* [At: SEVASTOS, N. 282 / Pl: *~i* / E: ***neamț*** + *-ișor*] **1-4** (Șhp) Neamț (**1-2**) (tânăr). **5-6** (Reg; art.) Nemțească (**11-12**). **7** (Mpl; șîs *~ de câmp*) Plantă erbacee din familia ranunculaceelor cu tulpina dreaptă și ramificată, cu frunze divizate și cu flori albastre, roz, rar albe, care are utilizări în medicina populară Si: *nemerișori*, (reg) *buruiană-de-făcut-copii, cizma-cucului, gâlceavă, mărarul-câmpului pinten, pintenaș, tăponiși, toporași, toporiș, totnici* (*Delphinium consolida*). **8** (Mpl) Plantă erbacee cu frunzele în formă de palmă și cu florile albastre-azurii (*Delphinium elatum*). **9** (Bot; îs) *~i de grădină* Surguci (*Delphinium Ajacis*). **10** (Bot; reg; lpl) Urechiușe (*Cantharellus cibarius*). **11** (Trs; lpl) Specie de bureți comestibili, de culoare galbenă, nedefiniți mai îndeaproape. **12** (Bot; reg; îc) **~-gros** Flocoșel (*Hydnum repandum*).

nemțit, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 314/8 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nemți***] (Rar) **1** Care s-a asimilat cu populația de limbă germană. **2** Care a adoptat ori a primit forme sau caracter german. **3** (Rar) Care a adoptat modul de viață german. **4** (Rar; pex) Occidentalizat. **5** (Rar; pex) Îmbrăcat orășenește. **6** (Olt) Care s-a îmbătat.

nemțoaică *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ice* (**3**), *~ici* / E: ***neamț*** + *-oaică*] **1** Femeie care face parte din populația de bază a Germaniei. **2** Femeie care face parte din populația de bază a Austriei. **3-4** Femeie originară (din Austria sau) din Germania. **5** Guvernantă de origine germană. **6** (Bot; pop; mpl) Condurul-doamnei (*Tropaeolum majus*).

nemțoane *sf* [At: H XVIII, 102 / V: (reg) ***nim~*** / Pl: ? / E: (reg) ***neamț*** + *-oane*] **1** (Reg) Femeie de la oraș. **2** (Reg) Doamnă din lumea aristocrată. **3** (Bot; reg) Condurul-doamnei (*Tropaeolum majus*).

nemțofil, ~ă *smf, a* [At: IORDAN, L. R. A. 221 / V: ***neam~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***neamț*** + ***-fil(o)***] (Rar) **1-2** Germanofil.

nemțoi *sm* [At: ROSETTI, L. R. I, 122 / Pl: *~* / E: ***neamț*** + *-oi*] (Rar: șdp) **1-4** Neamț (**1-2**) (bătrân).

nemțoicuță *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: ***nemțoaică*** + *-uță*] **1-4** (Rar; șhp) Nemțoaică (**1-2**) (drăguță). **5** (Bot; reg) Condurul-doamnei (*Tropaeolum majus*).

nemui *vrr* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *~iesc* / E: ***neam*** + *-ui*] (Mun) A se înrudi cu cineva.

nemuire *sf* [At: (a. 1726) IORGA, S. D. 82 / Pl: *~ri* / E: ***nemui***] (Înv) **1** Înrudire. **2** (Îs) *Bună ~* Înrudire directă. **3** (Csc; îas) Rude directe. **4** (Îas) Familie aparținând clasei sociale suprapuse, din pătura de sus.

nemuitoare *af* [At: VĂCĂRESCUL, GR. 25/25 / Pl: *~* / E: ***nemui*** + *-toare*] (Înv; îs) *Cădere ~* Caz genitiv.

nemulțămi *v* vz ***nemulțumi***

nemulțămire *sf* vz ***nemulțumire***

nemulțămit, ~ă *smf, a* vz ***nemulțumit***

nemulțămitor, ~oare *a* vz ***nemulțumitor***

nemulțămitoriu, ~oare *a* vz ***nemulțumitor***

nemulțemitoriu, ~oare *a* vz ***nemulțumitor***

nemulțumi [At: NEGRUZZI, S. II, 214 / V: (îvp) ***~țămi*** / Pzi: *~mesc* / E: *ne-* + ***mulțumi***] **1** *vt* A face să fie nemulțumit (**1**) Si: *a indispune, a mâhni, a supăra*, (înv) *a neodihni* (**1**). **2** *vt* A cauza o nemulțumire (**2**) Si: *a indispune, a mâhni, a supăra*, (înv) *a neodihni* (**2**). **3** *vt* A contraria. **4** *vr* (Rar) A se simți nemulțumit (**1**).

nemulțumind, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 429 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***nemulțumi***] (Îvr) Care e nemulțumit (**1**).

nemulțumire *sf* [At: VARLAAM, C. 22 / V: (îvp) ***~țămire*** / Pl: *~ri* / E: ***nemulțumi***] **1** (Înv) Lipsă de recunoștință Si: *ingratitudine*. **2** Stare a celui nemulțumit (**1**) Si: *insatisfacție, mâhnire, supărare*, (fam) *parapon*, (îvr) *paraponiseală*, (înv) *neodihnă* (**4**), *neodihnire* (**3**). **3** Contrarietate. **4** Necaz.

nemulțumit, ~ă [At: VARLAAM, C. 343 / V: (îvp) ***~țămit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***mulțumit***] **1-2** *smf, a* (Om) care nu este mulțumit Si: *mâhnit, supărat*, (fam) *paraponisit*, (îrg) *nemulțumitor* (**2**), (îvr) *neblagodarnic, necontentăluit*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care are o nemulțumire (**2**) Si: *mâhnit, supărat*, (fam) *paraponisit*, (îrg) *nemulțumitor*, (îvr) *neblagodarnic, necontentăluit*. **5** *a* Contrariat. **6** *a* (D. ochi, privire etc.) Care exprimă nemulțumire (**1**). **7** *sf* (Îvp) Lipsă de recunoștință.

nemulțumitor, ~oare [At: CORESI, EV. 422 / V: (îvp) *~țămi~*, (înv) *~țămitoriu, ~țenitoriu* / Pl: *~i, ~oare* / E: **nemulțumi** + *-tor*] **1** *a* (Înv) Care nu este mulțumitor. **2** *a* (Îrg) Nemulțumit (2). **3** *sm* (Înv) Răzvrătit. **4** *a* (D. oameni) Nerecunoscător (2).

nemurele snp [At: SEVASTOS, C. 36 / E: **neamuri** (pll *neam*) + *-el*] (Mol) Rude.

nemuresc, ~ească a [At: BL VI, 160 / Pl: *~ești* / E: **neamuri** (pll *neam*) + *-esc*] (Nob) **1** Referitor la neamuri. **2** Care aparține neamurilor.

nemuri[1] vt [At: HELIADE, O. I, 205 / Pzi: *~resc* / E: drr **nemuritor**] **1** A face să trăiască veșnic în amintirea oamenilor. **2** A face să reziste timpului. **3** A face să devină nemuritor (2) slăvind, preamărind, cântând Si: *a imortaliza*.

nemuri[2] [At: MARIAN, NA 364 / Pzi: *~resc* / E: **neamuri** (pll *neam*)] (Pop) **1** *vr* A deveni rudă cu cineva. **2** *vrr* A fi rudă cu cineva.

nemuricios, ~oasă a [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 131[r]/30 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + **muricios**] (Îvr) Nemuritor (1).

nemurie sf [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: **neamuri** (pll *neam*) + *-ie*] (Mol) **1-2** (Legătură de) rudenie.

nemurire sf [At: (a. 1702) GCR I, 344/29 / V: (înv) *~mor~* / E: **nemuritor**] **1** Viață veșnică Si: (înv) *nemuritorie* (1). **2** Calitate de a fi nemuritor (1) Si: (înv) *nemuritorie* (2). **3** Stare a celui ce este memuritor (1). **4** (Bis) Viață veșnică. **5** (Fam; îlav) **La ~** Fără sfârșit. **6** (Fam; îal) Veșnic. **7** (Fam; îal) Extrem de mult. **8** (Fam; îal) Extrem de tare. **9** (Fam; îal) Extrem de intens. **10** Amintire menită să reziste timpului, să trăiască veșnic în memoria colectivă Si: (nob) *nemoarte*. **11** Glorie veșnică. **12** (Îe) **A trece în** sau **la ~** A face să devină nemuritor (3) Si: *a imortaliza*.

nemuritor, ~oare [At: (a. 1650) GCR I, 146/38 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + **muritor**] **1** *a* Care nu cunoaște moarte Si: *etern, veșnic*, (îvr) *nemuricios*, (înv; nob) *nemortac*. **2** *sm* (Mtp) Ființă care trăiește veșnic. **3** *sm* (Spc) Zeu. **4** *sm* (Spc) Dumnezeu. **5** *a* Care este menit să reziste timpului. **6** *a* Care este menit să trăiască veșnic în amintirea oamenilor Si: *etern, nepieritor* (2), *veșnic*, (înv) *nemort* (2). **7** *a* Care este destinat gloriei, celebrității eterne Si: *etern, nepieritor* (2), *veșnic*, (înv) *nemort* (3). **8** *sf* (Bot) Imortelă (*Helychrysum bracteatum*). **9** *sf* (Bot) Imortelă (*Xeranthemum annum*).

nemuritorie sf [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 52[v]/18 / E: **nemuritor** + *-ie*] (Înv) **1-2** Nemurire (1-2).

nemușug sn [At: MÂNDRESCU, UNG. 175 / V: *~mișug, ~moșag, ~mușug* / Pl: *~uri* / E: **neam**] (Reg) **1** Legătură de familie. **2** Înrudire. **3** Rudă.

nemutabil, ~ă a [At: HELIADE, O. I, 360 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + **mutabil** cf fr *immutable*] (Înv) **1** Care nu trebuie schimbat. **2** Care nu poate fi modificat.

nemutat[1] sn [At: DOSOFTEI, V. S., ianuarie 1[v]/20 / Pl: (rar) *~uri* / E: *ne-* + **mutat**] **1** Rămânere în acelaşi loc. **2** Neschimbare (1). **3** (Pex) Stabilitate. **4** (Pex) Fermitate.

nemutat[2], ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 232[v]/16 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + **mutat**] (Înv) **1** Care nu s-a modificat. **2** Veșnic.

nemuț sn [At: ȘEZ. II, 80 / Pl: *~uri* / E: **nema** + *-uț*] **1-2** (Pop; rar; șhp) Neam (11) (drăguț).

nemuzicabil, ~ă a [At: FILIMON, O. II, 244 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + **muzică** + *-(a)bil*] (Îvr) **1** (D. texte) Care nu are însușirile necesare pentru a fi transpus pe note, pentru a fi cântat. **2** (D. oameni) Care nu are pregătire muzicală. **3** (D. oameni) Care nu are talent muzical.

nemzat sn, av, a vz **nemzet**

nemzet [At: LEX. MARS. 117 / V: *~zat* / Pl: *~uri* / E: mg **nemzet**] **1** *sn* (Trs; înv) Popor. **2** *sn* (Trs; înv) Națiune. **3** *sn* (Trs; înv; prc) Neam (10). **4-5** *a, av* (Ban; îf *nemzat*) (Care este) de demult, din alte vremuri.

nemai vi [At: PANN, ap. CADE 1032 / E: rrm **nanai**] (Formă verbală, pbl p 2) **1** Nu ai. **2** Nu există.

nenatural, ~ă a [At: GHEREA, ST. CR. I, 168 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + **natural**] **1** Care nu este natural. **2** Care nu pare natural. **3** Lipsit de naturalețe Si: *afectat, artificial, nefiresc*.

nenavidi v vz **nenăvidi**

nenavistie sf [At: DOSOFTEI, MOL. 82 / Pl: *~ii* / E: slv **ненависть**] (Îvr) Ură.

nenădăit, ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 23[r]/31 / V: (îrg) *~duit* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + **nădăit**] (Olt; înv) **1** Neașteptat (2). **2** (Pex) Neobișnuit (1). **3** (Pex) Uimitor. **4** (Pex) Extraordinar. **5** (Îlav) **Pe ~ă** Pe neașteptate. **6** (Îal) Dintr-o dată.

nenădăjduire sf [At: CANTEMIR, IST. 161 / V: (îrg) *~nedej~* / Pl: *~ri* / E: *ne-* + **nădăjduire**] (Înv) Desperare.

nenădăjduit, ~ă a [At: BELDIMAN, N. P. I, 21/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + **nădăjduit**] **1** (Înv) Care provoacă desperare. **2** (Înv; pex) Dezastruos. **3-4** Nesperat (1-2).

nenăduit ~ă a vz **nenădăit**

nenărăvie sf [At: ȘINCAI, HR. III, 224/13 / Pl: *~ii* / E: *ne-* + **nărăvie**] (Înv) **1** Vrajbă. **2** Dezbinare.

nenărăvire sf [At: ȘINCAI, HR II, 110/16 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + **nărăvire**] (Înv) **1** Lipsă de obiceiuri rele. **2** Dezbinare.

nenăroc sn vz **nenoroc**

nenăvidi vt [At: PSALT. 16 / V: *nă~, ~na~, nevedea, nevidi* / Pzi: *~desc* / E: slv **ненавидѣти**] (Înv) **1** A invidia. **2** A urî.

nenăviditor, ~oare smf, a [At: PSALT. 290 / Pl: *~i, ~e* / E: **nenăvidi** + *-tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) care invidiază pe cineva. **3-4** (Persoană) care urăște pe cineva.

nenavigabil, ~ă a [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + **navigabil**] (D. ape) Care nu permite navigația.

nenceput, ~ă a vz **neînceput**

nencetare sf vz **neîncetare**

nencetat, ~ă a vz **neîncetat**

nencheza v vz **necheza**

nendămână sf vz **neîndemână**

nendemână sf vz **neîndemână**

nenduplecat, ~ă a vz **neînduplecat**

nendurare sf vz **neîndurare**

nendurat, ~ă a vz **neîndurat**

nene sm [At: DOSOFTEI, P. S. 83/5 / G - D: *lui ~a* / Vc și: (înv) *neaneo* / V: (abr) **nea**, (înv) *neane* / Pl: (rar) *~ni* / E: cf bg **неня**, srb **nena**] **1** (Îrg) Tată. **2** (Reg; spc) Tată vitreg. **3** (Reg; lpl) Părinți. **4** (Pop) Termen de respect folosit pentru a vorbi cu sau despre un frate mai în vârstă Si: (pop) *neică* Vz *bade*. **5** (Reg; spc) Frate vitreg. **6** (Reg) Termen de respect folosit de nepoți pentru a vorbi cu sau despre un unchi. **7** (Fam) Termen de respect folosit de obicei de cei mai tineri pentru a vorbi cu sau despre un bărbat mai în vârstă Si: (reg) *nană* (6), (pop) *neică* (3) Vz *bade, moș*. **8** (Fam; îs) *~a Martin* Urs. **9** (Olt; euf) Diavol. **10** Termen de adresare prin care se exprimă dezaprobarea, surprinderea neplăcută. **11** (Fam) Termen folosit în cursul unei povestiri sau conversații și care, fără a fi adresat cuiva anume, exprimă mirare, satisfacție etc. Si: (pop) *neică* (7). **12** (Arg) Stăpân al unei case de toleranță. **13** (Arg) Proxenet.

neneacă sf [At: VALIAN, V. / V: (reg) *~ecă, ni~, ninecă* / Pl: ? / E: tc **nine**] (Mol) **1** Mamă. **2** Apelativ pe care și-l dă o mamă atunci când se adresează copiilor ei.

nenecă sf vz **neneacă**

nenecuță sf [At: POLIZU / V: (reg) *ni~* / Pl: ? / E: (reg) **neneacă** + *-uță*] **1-2** (Mol; șhp) Neneacă (1) (dragă).

nenedejduire sf vz **nenădăjnuire**

nenemerire sf [At: CANTEMIR, IST. 205 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + **nemerire**] (Îvr) Insucces.

nenera v vz **ninera**

nenerat, ~ă, a vz **ninerat**

nenereală sf vz **ninereală**

neneri v vz **ninera**

nenerit, ~ă a vz **ninerat**

nenevestită af [At: DDRF / Pl: *~te* / E: *ne-* + **nevestită**] (Nob; d. femei) Nemăritată (1).

negrijire *sf* vz ***neîngrijire***

nengrijit, ~ă vz ***neîngrijit***

neni *sf* [At: CV 1952, nr. 4, 31 / Pl: *neni, nene* / E: mg ***néni***] (Trs) Nană[1] **(1)**.

nenic *sm* [At: BENIUC, M. C. I, 269 / Pl: *~ici* / E: ***nene*** + *-ic*] (Rar) **1-4** (Șhp) Nenișor **(1-4)**. **5** Apelativ familiar pe care și-l atribuie cineva lui însuși.

nenimereală *sf* [At: AETHIOTIPA 3[V]/1 / Pl: *~eli* / E: *ne-* + ***nimereală***] (Înv) Insucces.

nenișor *sm* [At: NEGRUZZI, S. III, 19 / Pl: *~i* / E: ***nene*** + *-ișor*] **1-4** (Pop; șhp) Nene **(4, 7)** (drag) Si: (rar) *nenic* **(1-4)**, (Mar) *neniuluc* **(1-4)**, *neniuluț* **(1-4)**, (Buc) *neniuț* **(1-4)**. **5** Termen de interpelare amicală între bărbați. **6-9** (Șhp) Nene **(10-11)** (drag).

neniuluc *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. 8 / V: (reg) ***~nulucă*** *sm* / Pl: *~uci* / E: ***nene*** + *-uluc*] **1-4** (Mar; șhp) Nenișor **(1-4)**.

neniuluț *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. 8 / Pl: *~i* / E: ***nene*** + *-uluț*] **1-4** (Mar; șhp) Nenișor **(1-4)**.

neniuț *sm* [At: MARIAN, Î. 329 / V: ***~nuț*** / Pl: *~i* / E: ***nene*** + *-uț*] **1-4** (Buc; șhp) Nenișor **(1-4)**.

nenormat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***normat***] Care nu se efectuează după norme.

nenoroc *sn* [At: (a. 1644) GCR, 110/24 / V: (reg) ***~năroc*** / Pl: *~uri* / E: *ne-* + ***noroc***] **1** Lipsă de noroc Si: *ghinion*. **2** Lipsă de succes în acțiuni Si: *insucces*. **3** (Pex) Nefericire **(2)**. **4** Suferință cauzată de lipsa de noroc.

nenoroci [At: NEGRUZZI, S. I, 51 / Pzi: *~cesc* / E: drr ***nenorocit***] **1** *vtf* A face pe cineva să ajungă nenorocit **(1)**. **2** *vt* A provoca cuiva o mare suferință. **3-4** *vtr* (Pex) A (se) distruge.

nenorocire *sf* [At: BIBLIA (1688), prefață 3/35 / V: (reg) ***năn~*** / Pl: *~ri* / E: ***nenoroci***] **1** Întâmplare cu efecte dezastruoase. **2** (Pex) Necaz mare Si: *pacoste*, (reg) *nacăjie*, *năzdrăvănie*. **3** (Pex) Dezastru. **4** (Îlav) **Din ~** Din cauza unor împrejurări regretabile. **5** (Îal) Spre regretul cuiva. **6** (Trs) Fantomă. **7** Stare a celui nenorocit Si: *nefericire* **(2)**, (înv) *meserătate*, *mișelătate*. **8** Suferință mare Si: (înv) *mesărătate*, *mișelătate*.

nenorocit, ~ă [At: CRITIL. ap. GCR II, 152/27 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nenoroci***] **1-2** *smf, a* (Ființă) care se găsește într-o situație vrednică de plâns Si: *nevoiaș* **(3)**. **3-4** *smf, a* (Ființă) care este lipsită de noroc. **5-6** *smf, a* (Ființă) care este lipsită de fericire Si: *nefericit* **(1-2)**. **7-8** *smf, a* (Ființă) care are de îndurat o mare suferință Si: *nefericit*, (îvr) *mișelos* Vz *biet*. **9** *a* (D. stări, situații etc.) Care inspiră milă Si: *trist*, *jalnic*. **10** *a* (D. starea, mediul în care se află cineva) Care este într-o situație foarte proastă. **11** *a* (Pex; d. starea, mediul în care se află cineva) Sărăcăcios. **12-13** *smf, a* (Îvp) (Om) sărman. **14** *a* Mizer. **15** *a* Care aduce o nenorocire Si: (îvr) *nenorocitor* **(1)**. **16** *a* Care constituie o nenorocire Si: (îvr) *nenorocitor* **(2)**. **17** *a* Dezastruos. **18** *a* Nefast. **19** *a* Tragic. **20** *a* Detestabil. **21-22** *smf, a* (Om) ticălos. **23** *smf* Termen de dispreț la adresa unei persoane.

nenorocitor, ~oare *a* [At: AR (1829), 234[1]/23 / Pl: *~i, ~e* / E: ***nenoroci*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** Nenorocit **(15-16)**.

nenorocos, ~oasă *a* [At: DRĂGHICI, R. 212/17 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***norocos***] **1** Care nu are noroc **(1)** Si: *ghinionist*, *păgubos*. **2** Care nu are succes în ceea ce întreprinde Si: *ghinionist*, *păgubos*. **3** Care aduce nenorocire **(1)** Si: *nefast*.

nentrecut, ~ă *a* vz ***neîntrecut***

nentrerupt, ~ă *a* vz ***neîntrerupt***

nenturnat, ~ă *a* vz ***neînturnat***

nențelegător, ~oare *a* vz ***neînțelegător***

nențeles, ~easă *a* vz ***neînțeles***[2]

nenufar *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: fr ***nénufar***] (Bot; liv) **1** Nufăr **(1)** (*Nymphaea alba*). **2** Nufăr **(2)** (*Nuphar luteum*).

nenulucă *sm* vz ***neniuluc***

nenumărat, ~ă [At: VARLAAM, C. 99 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***numărat***[2]] **1** *a* Care este în număr atât de mare, încât nu poate fi numărat Si: *numeros* (reg), *nemaisocotit* **(1)**, *nesămăluit*. **2** *a* (Pex) Imens. **3** *a* (Îlav) **De ~e ori** sau **în ~e rânduri** De foarte multe ori. **4** *a* (Îal) Foarte des. **5** *sf* (Pop; îlav) **Cu ~a** Cu nemiluita. **6** *a* (Nob) Care nu a fost numerotat.

nenumărătură *sfs* [At: DOSOFTEI, PS. 504/9 / E: *ne-* + ***numărătură***] (Îvr) Număr mare.

nenumerabil, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***numerabil*** cf fr *innombrable*] **1** Care nu se poate număra. **2** (Pex) Extrem de numeros.

nenumit, ~ă *a* [At: (a. 1793) CAT. MAN. II, 104 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***numit***] **1** Căruia nu i s-a dat un nume. **2** (Rel) Care nu a fost botezat. **3** (Înv) Nespus **(2)**.

nenuț *sm* vz ***neniuț***

nenvins, ~ă *a* vz ***neînvins***

neo- [At: DLR / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Nou. **2** Recent.

neoanacreontic, ~ă *a* [At: CONTRIBUȚII, I, 7 / Pr: *ne-o-a-na-cre-on~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néo-anacréontique***] **1** Care se inspiră din lirica pseudoanacreonică. **2** Care aparține liricii pseudoanacreontice.

neoanacreontism *sns* [At: DN[3] / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-anacréontisme***] Revenire la sfârșitul sec. XVIII la stilul și temele anacreontice tradiționale.

neoanarhism *sns* [At: DN[3] / P: *ne-o-a~* / E: ***neo-*** + ***anarhism***] Curent politic și doctrinar care reia unele din vechile teme ale anarhismului.

neoantrop *sm* [At: DN[3] / P: *ne-o-an~* / Pl: *~i* / E: it ***neoantropo***] (Pal) Tip uman fosil.

neoaristotelism *sns* [At: DN[3] / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-aristotélisme***] Denumire dată aristotelismului Renașterii, opus celui scolastic.

neoartroză *sf* [At: DEX[2] / P: *ne-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***néoarthrose***] (Med) Articulație nouă formată între două extremități osoase aflate în raporturi anatomice anormale.

neoaspe *sn* vz ***neoaspete***

neoaspete *sm* [At: LM / V: (înv) ***~oaspe*** / Pl: *~eți* / E: *ne-* + ***oaspete***] (Rar) Inamic.

neobaroc, ~ă [At: DN[3] / P: *ne-o~* / Pl: *~oci, ~oce* / E: eg ***neobaroque***] **1** *sn* Stil bombastic ce caracterizează orașele din ultimele decenii ale sec. XIX. **2** *a* Care aparține neobarocului **(1)**. **3** *a* Care se referă la neobaroc **(1)**. **4** Care este specific neobarocului **(1)**.

neobedient, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-o-be-di-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***obedient***] (Liv) Care nu este ascultător, supus.

neobicinuit, ~ă *a* vz ***neobișnuit***

neobișnuință *sf* [At: POLIZU / P: *ne-o~* / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***obișnuință***] (Rar) Lipsă de obișnuință.

neobișnuit, ~ă [At: MARCOVICI, D. 11/2 / P: *ne-o~* / V: (înv) ***~obici~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ne-*** + ***obișnuit***] **1** *a* Care iese din comun, având un caracter aparte Si: *unic*, (îrg) *nenădăit* **(2)**. **2** *a* (Pex) Extraordinar. **3** *av* (Udp „de", cu sens de superlativ) Extrem de... **4** *a* Straniu.

neoblăduitor, ~oare *a* [At: DDRF / P: *ne-o~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***oblăduitor***] (Înv) **1** Care se află sub autoritate paternă. **2** Care se află sub tutelă.

neobligatoriu, ~ie *a* [At: DEX[2] / P: *ne-o~* / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***obligatoriu***] **1** Care nu trebuie urmat întocmai. **2** Care nu trebuie impus.

neobliterat, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ne-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***obliterat***] (D. mărci poștale) Neștampilat **(1)**.

neoboseală *sfs* [At: AR (1839) 18[1]/15 / P: *ne-o~* / E: *ne-* + ***oboseală***] (Rar) **1** Lipsă de oboseală. **2** (Pex) Hărnicie deosebită. **3** (Pex) Zel susținut.

neobosit, ~ă [At: POLIZU / P: *ne-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***obosit***] **1** *a* Care nu obosește niciodată Si: *neostenit* **(1)**, (rar) *neodihnit* **(1)**. **2** *a* (Pex) Care este în continuă mișcare. **3** *a* (Pex) Care este în continuă activitate Si: *neostenit* **(3)**, (rar) *neodihnit* **(3)**. **4** *a* (D. oameni) Foarte harnic. **5** *a* (D. oameni) Foarte activ. **6** *a* (D. activități, eforturi etc.) Care nu se întrerupe nici o clipă Si: *perseverent*, *susținut*. **7** *av* Fără încetare.

neobrăzare *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 169/12 / P: *ne-o~* / V: (rar) ***~zire*** / Pl: *~zări* / E: cf *neobrăzat*] **1-2** Nerușinare **(1-2)**.

neobrăzat, ~ă *smf, a* [At: ALEXI, W. / P: *ne-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***obrăzat***] **1-2** Nerușinat **(3-4)**.

neobrăzire *sf* vz ***neobrăzare***

neobservat, ~ă *a* [At: F (1897) 217 / P: *ne-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***observat***] 1 *a* Care nu este observat. 2 *av* Fără să fie văzut Si: (rar) *nevăzut*. 3 *a* (Fig) Care nu este apreciat. 4 *a* (Fig) Care nu este remarcat. 5 *av* (Fig) Fără să fie apreciat, prețuit. 6 *av* (Fig) Fără să fie remarcat.

neocapitalism *sns* [At: DN³ / P: *ne-o~* / E: it ***neocapitalismo***, fr ***néocapitalisme***] (Iuz) Stadiu recent al capitalismului caracterizat prin intervenția mărită a statului în economie, prin concentrarea societăților pe acțiuni și prin dezvoltarea unei societăți de consum.

neocapitalist, ~ă [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***neocapitalista***, fr ***néocapitaliste***] (Iuz) 1-2 *smf, a* (Adept) al neocapitalismului. 3 *a* Care aparține neocapitalismului. 4 *a* Care se referă la neocapitalism. 5 *a* Specific neocapitalismului.

neocatharsis *sns* [At: DEX² / P: *ne-o-ca-tar-sis* / S și: *~tar~* / E: fr ***néo-catharsis***] (Med) Metodă psihanalitică pin care se provoacă reactualizarea evenimentelor din copilărie ale pacientului în scopul descărcării unei tensiuni.

neocatolic, ~ă [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néo-catholique***] 1-2 *smf, a* (Adept) al neocatolicismului. 3 *a* Care aparține neocatolicismului. 4 *a* Referitor la neocatolicism.

neocatolicism *sns* [At: DN³ / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-catholicisme***] Doctrină socială a catolicismului, modernizată prin introducerea unor teze menite să apropie și să adapteze vechile principii și teorii ale catolicismului la problemele lumii contemporane.

neocit *sn* [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***néocyte***] (Blg) Celulă de formație nouă.

neocitemie *sf* [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***néocytémie***] Prezență a neocitelor în sânge.

neoclasic, ~ă [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 389 / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néo-classique***] 1-2 *smf, a* (Autor) care se inspiră din neoclasicism (1). 3-4 *smf, a* (Autor) care imită neoclasicismul (1). 5-6 *a* Care aparține neoclasicismului (1-2). 7-8 *a* Care se referă la neoclasicism (1-2). 9-10 *a* Care este specific neoclasicismului (1-2).

neoclasicism *sns* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 107, 9/3 / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-classicisme***] 1 Curent în artă, literatură și arhitectură apărut în sec. XVIII, care se inspiră din arta, literatura și arhitectura clasică. 2 Tendință de reîntoarcere la principiile și formele muzicii clasice și preclasice.

neocolonialism *sns* [At: CONTEMP. 1962, nr. 821, 8/7 / P: *ne-o-co-lo-ni-a~* / E: fr ***néo-colonialisme***] Formă nouă a colonialismului care urmărește să domine din punct de vedere economic fostele colonii declarate state independente.

neocolonialist, ~ă [At: DEX / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néo-colonialiste***] 1-2 *smf, a* (Adept) al neocolonialismului. 3 *a* Care aparține neocolonialismului. 4 *a* Referitor la neocolonialism. 5 *a* Specific neocolonialismului.

neocomian, ~ă [At: DN³ / P: *ne-o-co-mi-an* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***néo-comien***] (Înv) 1 *sn* Cretacic inferior. 2 *a* Care aparține neocomianului (1). 3 *a* Care se referă la neocomian (1). 4 *a* Care este propriu neocomianului (1).

neoconfucianism *sns* [At: DN³ / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-confucianisme***] Curent filozofic apărut în China în sec. X-XIII, care cuprindea două tendințe opuse, materialistă și idealistă, ambele invocând paternitatea lui Confucius.

neocor *sm* [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***néocore***] 1 Păzitor al unui templu în vechea Grecie. 2 Preot însărcinat cu administrarea unui sanctuar (la catolici).

neocortex *sn* [At: DEX² / P: *ne-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***néocortex***, fr ***neocortex***] (Atm) Porțiune din creier care filogenetic este cea mai recentă și constituie la om cea mai mare parte a scoaței cerebrale.

neocritic, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néo-critique***] 1-5 Neocriticist (1-5).

neocriticism *sns* [At: DN³ / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-criticisme***] Curent filozofic francez, care încearcă să restabilească doctrina kantiană potrivit datelor și speculațiilor științifice moderne.

neocriticist, ~ă [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néo-criticiste***] 1-2 *smf, a* (Adept) al neocriticismului Si: *neocritic* (1-2). 3 *a* Care aparține neocriticismului Si: *neocritic* (3). 4 *a* Referitor la neocriticism Si: *neocritic* (4). 5 *a* Specific neocriticismului Si: *neocritic* (5).

neocupat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***ocupat***] 1 (D. un teritoriu, un oraș etc.) Care nu este cucerit de o armată sau de o putere străină. 2 (D. bunuri mobile sau imobile) Care nu este deținut temporar de cineva. 3 (D. posturi) Care nu este deținut de cineva. 4 (D. posturi) Care nu este încă luat în primire. 5 (D. persoane) Care nu este angajat într-o întreprindere, instituție etc. 6 (D. persoane) Care nu are mult de lucru Si: *liber*.

neodamod *sm* [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~izi* / E: fr ***néodamode***] Nume dat în Sparta iloților eliberați și descendenților acestora.

neodarwinism *sns* [At: DN³ / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-darwinisme***] Teorie de tradiție darwinistă potrivit căreia evoluția este un proces gradat, care are loc în condițiile mutațiilor genetice și ale selecției naturale.

neodarwinist, ~ă [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néo-darwiniste***] 1-2 *smf, a* (Adept) al neodarwinismului. 3 *a* Care aparține neodarwinismului. 4 *a* Referitor la neodarwinism. 5 *a* Specific neodarwinismului.

neodihnă *sf* [At: URECHE, L. 111 / P: *ne-o~* / Pl: *~ne* / E: *ne-* + ***odihnă***] 1 Lipsă de odihnă Si: *oboseală*. 2 (Înv) Neliniște (1). 3 (Înv) Îngrijorare. 4 (Înv) Nemulțumire (2). 5 (Îlav) **În ~** Îngrijorat. 6 (Înv) Zgomot. 7 (Înv) Zarvă. 8 (Înv; pex) Agitație. 9 (Înv) Dezordine. 10 (Înv) Uneltire.

neodihni *vt* [At: IORGA, S. D. I, 305 / P: *ne-o~* / Pzi: *~nesc* / E: drr ***neodihnit***] (Înv) 1 A neliniști. 2 A îngrijora. 3 A nemulțumi (2).

neodihnire *sf* [At: MAIOR, IST. 180/8 / P: *ne-o~* / Pl: *~ri* / E: ***neodihni***] (Înv) 1 Neliniște (1). 2 Îngrijorare. 3 Nemulțumire (2).

neodihnit, ~ă [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 4/29 / P: *ne-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***odihnit***] 1 (Rar) *a* Care nu se odihnește. 2 *a* (Rar) Care nu stă niciodată Si: *neobosit* (1). 3 *a* (Rar; pex) Neobosit (3). 4 *a* (Înv) Neliniștit (1). 5 *sm* (Îvr) Om nerăbdător.

neodihnitor, ~oare *a* [At: MARCOVICI, D. 404/14 / P: *ne-o~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***neodihni*** + *-tor*] (Înv) Neliniștitor (1).

neodim *sns* [At: DEX / P: *ne-o~* / E: fr ***néodyme***] Element chimic din grupa pământurilor rare.

neoecologie *sfs* [At: DN³ / P: *ne-o~* / E: ***neo-*** + ***ecologie***] Ramură a ecologiei care studiază ecosistemele actuale.

neofalină *sf* [At: DP / P: *ne-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***néophaline***] Amestec de benzen și benzină ușoară, obținut din distilarea petrolului, întrebuințat la curățarea materialelor textile, a parchetului etc.

neofascism *sns* [At: DEX / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-fascisme***] Curent politic de extremă dreapta apărut după cel de-al doilea război mondial în diferite țări ale lumii, care preia elemente ale doctrinei fasciste adaptându-le la condițiile existente.

neofascist, ~ă [At: DEX / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néo-fasciste***] 1-2 *smf, a* (Adept) al neofascismului. 3 *a* Care aparține neofascismului. 4 *a* Referitor la neofascism. 5 *a* Specific neofascismului.

neoficial, ~ă *a* [At: DEX / P: *ne-o-fi-ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***oficial***] 1 Care nu este oficial. 2 Care are un caracter particular.

neofil, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***neofilo***] 1-4 (Persoană) care manifestă neofilie (1-2).

neofilie *sf* [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~ii* / E: it ***neofilia***] 1 Atracție pentru tot ceea ce este nou. 2 Dorință de schimbări neprevăzute.

neofit *sm* [At: GTN (1836), 86 bis 1/1 / P: *ne-o~* / Pl: *~iți* / E: fr ***néophyte***] 1 Persoană convertită de curând la o altă credință, de obicei la creștinism. 2 (Pex) Persoană care aderă de curând la o cauză, care a intrat de curând într-o colectivitate, grupare etc., nefiind încă inițiată deplin Vz *începător*.

neofobie *sf* [At: DN[3] / P: *ne-o~* / Pl: *~ii* / E: it ***neofobia***] Fobie față de tot ceea ce este nou.

neoformație *sf* [At: DN[3] / V: ***~iune*** / P: *ne-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***néoformation***] **1** (Blg) Formare nouă a unui organ sau țesut. **2** (Glg) Organizare locală care poate apărea în diferite orizonturi ale frontului.

neoformațiune *sf* vz ***neoformație***

neofreudism *sns* [At: DEX / P: *ne-o-froi~* / E: fr ***néo-freudisme***] Denumire generică pentru curentele psihanalitice apărute după 1930, care acceptă importanța factorilor culturali și sociali în apariția nevrozelor Si: *neopsihanaliză*.

neogam *smf, a* [At: COSTINESCU / P: *ne-o-~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***néogame***] (Îdt) **1-2** (Persoană) care s-a căsătorit de curând.

neogen, ~ă [At: ONCESCU, G.105 / Pl: *ne-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***néogène***] **1** *sn* A doua perioadă a neozoicului (2), de la sfârșitul paleogenului până la începutul cuaternarului, caracterizat prin existența unor specii de plante și animale din paleogen precum și a altora care trăiesc și astăzi. **2** *sn* Serie de straturi geologice din neogen (2). **3** *a* Care aparține neogenului (1). **4** *a* Care se referă la neogen (1). **5** *a* Care datează din neogen (1).

neogoit, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***ogoit***] (Pop) Nemângâiat (1).

neogotic, ~ă *sn, a* [At: DEX / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néo-gotique***] **1-2** (Șîs *stil ~*) (Stil în arhitectură și în arta decorativă europeană din sec. XIX) care urmărea să reînvie stilul gotic.

neograf, ~ă *smf, a* [At: NEGULICI / P: *ne-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***néographe***] (Îdt) **1-2** (Persoană) care introduce și folosește un nou sistem ortografic Si: *neografist*.

neografist, ~ă *smf* [At: NEGULICI / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***neograf*** + *-ist*] Neograf (1).

neogramatic, ~ă [At: PUȘCARIU, L. R., 3 / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***neo-*** + ***gramatic***] **1** *a* (Îs) *Școală ~ă* sau *curent ~* Curent lingvistic apărut la Leipzig în a doua jumătate a sec. XIX, a cărui concepție se sprijină pe principiul regularității schimbărilor fonetice și pe importanța acordată analogiei în crearea formelor noi. **2-3** *smf, a* (Adept) al curentului neogramatic (1).

neogrec, ~eacă [At: BARCIANU / P: *ne-o~* / Pl: *~eci, ~ece* / E: fr ***néo-grec***] **1-2** *a* Care se referă (la Grecia modernă sau) la poporul grec modern Si: *neogrecesc* (1-2). **3** *a* Care aparține Greciei moderne Si: *neogrecesc* (3). **4** *sf* Limbă greacă din perioada modernă, începând din sec. XVI. **5** *a* Care aparține limbii neogrecești (4) Si: *neogrecesc* (5). **6** *a* Care se referă la limba neogreacă (4) Si: *neogrecesc* (6). **7** *a* Care este propriu limbii neogrecești Si: *neogrecesc* (7).

neogrecesc, ~ească *a* [At: SCL 1954, 15 / P: *ne-o~* / Pl: *~ești* / E: ***neo-*** + ***grecesc***] **1-6** Neogrec (**1-3, 5-7**).

neoguelfism *sns* [At: DN[3] / P: *ne-o-ghel-fism* / E: it ***neoguelfismo***] Politică a democraților creștini în ajunul revoluțiilor naționale din 1848-1849 din Italia.

neohegelian, ~ă [At: DEX / P: *ne-o-he-ghe-li-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***néo-hégélien***] **1-2** *smf, a* (Adept) al neohegelianismului. **3** *a* Care aparține neohegelismului. **4** *a* Referitor la neohegelianism. **5** *a* Specific neohegelianismului.

neohegelianism *sns* [At: DEX / P: *ne-o-he-ge-li-a~* / E: fr ***néo-hégélianisme***] Curent filozofic contemporan apărut în Anglia în a doua jumătate a sec. XIX, care dezvoltă studiul filozofiei lui Hegel sau care preia anumite elemente ale filozofiei lui Hegel.

neohipocratism *sns* [At: DN[3] / P: *ne-o~* / E: ***neo-*** + ***hipocratism***] Curent în medicina contemporană care preconizează întoarcerea la principiile lui Hipocrat.

neoimpresionism *sns* [At: DEX / P: *ne-o-im-pre-si-o~* / E: fr ***néo-impressionisme***] Direcție modernistă în pictură care recurge la culorile complementare, aplicând teoria contrastului simultan pentru a obține o formă distinctă.

neoimpresionist, ~ă [At: DEX / P: *ne-o-im-pre-si-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néo-impressioniste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al neoimpresionismului. **3** *a* Care aparține neoimpresionismului. **4** *a* Referitor la neoimpresionism. **5** *a* Specific neoimpresionismului.

neojunimism *sns* [At: DN[3] / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-junimisme***] Școală estetică românească dintre cele două războaie mondiale care reactualizează principiile junimismului.

neojunimist, ~ă [At: DN[3] / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néo-junimiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al neojunimismului. **3** *a* Care aparține neojunimismului. **4** *a* Referitor la neojunimism. **5** *a* Specific neojunimismului.

neokantian, ~ă [At: VIANU, M. 92 / P: *ne-o-kan-ti-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***néo-kantien***] **1** *a* Privitor la neokantianism. **2** *a* Care aderă la neokantianism. **3-4** *smf, a* (Adept al) neokantianismului.

neokantianism *sns* [At: DER / P: *ne-o-kan-ti-an* / E: ***neo-*** + ***kantianism*** cf rs *неокантианство*] Curent filozofic răspândit în Germania la sfârșitul sec. XIX și în prima jumătate a sec. XX, care preia elementele cele mai idealiste din filozofia lui Kant.

neokeynesism *sns* [At: DN[3] / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-keynésisme***] Ansamblu de teorii economice care încearcă o adaptare sau o corectare a keynismului, în scopul transformării acestuia într-un instrument de combatere a crizelor inflaționiste.

neolamarckism *sns* [At: DN[3] / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-lamarckisme***] Curent evoluționist în biologie care explică evoluția ca rezultat al activității fiziologice a organismului, selecția naturală fiind privită ca un factor secundar.

neolamarckist, ~ă [At: DN[3] / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néo-lamarckiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al neolamarckismului. **3** *a* Care aparține neolamarckismului. **4** *a* Referitor la neolamarckimism. **5** *a* Specific neolamarckismului.

neolatin, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. II, 33 / P: *ne-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***néo-latin***] **1** (D. limbi) Care continuă limba latină Si: *romanic*. **2** (D. popoare) Care descinde din romani.

neolatinism *sns* [At: RUSSO, S. 78 / P: *ne-o~* / E: *neo-* + ***latinism***] Mișcare culturală și politică din țara noastră, din prima jumătate a sec. XIX, caracterizată prin tendința de a dovedi, mai ales pe plan lingvistic, originea latină a poporului român.

neoliberalism *sns* [At: DEX / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-libéralisme***] Curent al doctrinei politice contemporane care susține intervenția limitată a statului în economie în vederea stabilirii cadrului juridic care să permită organizarea concurenței, funcționarea armonioasă a prețurilor etc.

neolingvist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***neolinguista***] **1-2** (Adept) al neolingvisticii (1).

neolingvistic, ~ă [At: DN[3] / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***neolinguistico***] **1** *sf* Curent lingvistic caracterizat prin importanța acordată împrumuturilor, prin negarea legilor lingvistice și prin explicarea cu ajutorul ariilor lingvistice a deosebirilor dintre limbi înrudite. **2** *a* De neolingvistică (1). **3** *a* Referitor la neolingvistică (1).

neolitic, ~ă [At: XENOPOL, I. R. I, 40 / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néolithique***] **1** *sn* Perioadă din istoria omenirii care a urmat după mezolitic și a precedat vârsta bronzului, caracterizată prin folosirea uneltelor de piatră lustruită și de bronz, prin apariția agriculturii primitive, a creșterii vitelor și a olăriei. **2** *sn* Serie de straturi geologice din neolitic (1). **3** *a* Care aparține neoliticului (1). **4** *a* Care se referă la neolitic (1). **5** *a* Care datează din neolitic (1). **6** *a* Care este caracteristic neoliticului (2).

neolog *sm* [At: NEGULICI / P: *ne-o~* / Pl: *~ogi* / E: fr ***néologue***] (Înv) Adept al introducerii și al folosirii neologismelor (2) Si: (înv) *neologist*.

neologhism *sm* vz ***neologism***

neologic, ~ă *a* [At: VALIAN, V. / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néologique***] (D. cuvinte, expresii) **1** Care reprezintă o formație lingvistică nouă Si: (rar) *neologistic* (1). **2** Care a fost format de curând într-o limbă Si: (rar) *neologistic* (2). **3** Care se referă la neologism (3) Si: (rar) *neologistic* (3). **4** De origine recentă Si: (rar) *neologistic* (4).

neologie *sf* [At: VALIAN, V. / P: *ne-o~* / Pl: ~ii / E: fr ***néologie***] Introducere sau folosire a neologismelor (2) Si: (înv) *neologism* (1).

neologism *sn* [At: RUSSO, S. 93 / P: *ne-o~* / V: (înv) ***~ghism*** / E: fr ***néologisme***] **1** (Înv) Neologie. **2** Cuvânt nou împrumutat într-o limbă sau format de curând într-o limbă cu mijloace proprii Si: (nob) *novicism*.

neologismomanie *sf* [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: ~ii / E: cf ***neologism*** + ***manie***] Tendință de a folosi neologisme (2) în mod exagerat.

neologist *sm* [At: MAIORESCU, CR II, 521 / P: *ne-o~* / Pl: *~iști* / E: fr ***néologique***] (Înv) Neolog.

neologistic, ~ă [At: DN / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***neologism***] (Rar) **1-4** Neologic (**1-4**).

neologiza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: ***neologism*** + *-iza*] A da (stilului) un aspect voit neologic.

neologizant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: ***neologiza*** + *-ant*] (D. stil, cuvinte etc.) Cu aspect voit neologic.

neom *sm* [At: COD. VOR. 148/2 / Pl: *neoameni* / E: *ne-* + ***om***] **1** (Înv) Păgân. **2** Persoană lipsită de însușirile fizice sau intelectuale ale unui om normal. **3-4** (Îljv) **Ca neoamenii** (Care este) altfel de cum este un om normal, obișnuit. **5-6** (Îal) (Care este) altfel de cum trebuie. **7-8** (Îal) (Care este) altfel de cum se cuvine între oameni Si: (pop) *pidosnic*. **9-10** (Îe) **A (se) face** (sau **a ajunge) (din om) ~** (A face ca cineva să-și piardă sau) a-și pierde însușirile de om normal. **11-12** (Îae) (A face pe cineva să nu mai fie sau) a nu mai fi el însuși. **13-14** (Pex; îae) A (se) distruge. **15** (Mtp) Monstru. **16** Persoană lipsită de calități morale pe care trebuie să le aibă un om. **17** Persoană lipsită de omenie.

neomalthusian, ~ă [At: DN³ / P: *ne-o-mal-tu-si-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***néo-malthusien***] **1-2** *smf, a* (Adept) al neomaltusianismului Si: *neomalthusianist* (**1-2**). **3** *a* Referitor la neomalthusianimism Si: *neomalthusianist* (**3**). **4** *a* Specific neomalthusianismului Si: *neomalthusianist* (**4**).

neomalthusianism *sns* [At: DN³ / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-malthusianisme***] Teorie pseudoștiințifică și reacționară contemporană, care reia teoria lui Malthus a pretinsei suprapopulări a globului.

neomalthusianist, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***neomalthusian*** + *-ist*] **1-4** Neomalthusian (**1-4**).

neomenesc, ~ească *a* [At: DEX / P: *ne-o~* / Pl: *~ești* / E: *ne-* + ***omenesc***] **1** Lipsit de omenie Si: *inuman*. **2** Sălbatic.

neomenește *av* [At: DEX / P: *ne-o~* / E: *ne-* + ***omenește***] **1** În mod inuman. **2** Cu cruzime.

neomenie *sf* [At: ST. LEX. 150½ / P: *ne-o~* / Pl: ~ii / E: *ne-* + ***omenie***] **1** Lipsă de omenie Si: (înv) *neomenime* (**1**), *neomenire* (**1**). **2** Răutate. **3** Cruzime. **4** Faptă de om rău, crud, nedrept Si: (înv) *neomenime* (**4**), *neomenire* (**4**).

neomenime *sf* [At: ZILOT, CRON. 342 / P: *ne-o~* / Pl: *~mi* / E: *ne-* + ***omenime***] (Înv) **1** Neomenie (**1**). **2** Răutate. **3** Cruzime. **4** Neomenie (**4**).

neomenire *sf* [At: BELDIMAN, T. 25/16 / P: *ne-o~* / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***omenire***] (Înv) **1** Neomenie (**1**). **2** Răutate. **3** Cruzime. **4** Neomenie (**4**).

neomenit, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 135ᵛ/11 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***omenit***] **1** *a* (Înv) Neomenos (**1**). **2** *a* (Înv) Care nu a fost cinstit, respectat. **3** *a* (Pop) Căruia nu i s-a oferit mâncare și băutură. **4** *sm* (Înv) Sălbatic.

neomenos, ~oasă *a* [At: GHICA, A. 273 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***omenos***] **1** Lipsit de omenie Si: *inuman*, (înv) *neomenit*. **2** Crud. **3** Păgân. **4** (Înv) Nepoliticos. **5** (Îrg) Necinstit.

neomicină *sf* [At: DEX / P: *ne-o~* / E: fr ***néomycine***] Medicament realizat dintr-un grup de antibiotice extrase din ciuperca *Streptomyces fradiae*, care are acțiune mai ales asupra stafilococilor patogeni.

neon *sn* [At: STANCU, R. A. IV, 425 / P: *ne-on* / E: fr ***néon***] **1** Gaz nobil neinflamabil, fără miros și fără culoare, folosit la umplerea unor lămpi cu descărcări în gaze, în special pentru reclamele luminoase. **2** Corp de iluminat constituit dintr-un tub fluorescent cu neon (**1**). **3** (Pex) Tub cu neon (**1**).

neonazism *sns* [At: DN³ / P: *ne-o~* / E: ***neo-*** + ***nazisme***] Curent care încearcă să reînvie nazismul.

neonazist, ~ă [At: DEX / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***neo-*** + ***nazist***] **1-2** *smf, a* (Adept) al neonazismului. **3** *a* Referitor la neonazism. **4** *a* Specific neonazismului.

neoperabil, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***operabil***] (Med) Care nu poate fi operat.

neopitagorician, ~ă [At: DN³ / P: *ne-o-pi-ta-go-ri-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***néo-pytagoricien***] **1-2** *smf, a* (Adept) al neopitagorismului. **3** *a* Care se referă la neopitagorism.

neopitagorism *sns* [At: DN³ / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-pytagorisme***] Sistem filozofic de origine alexandrină care imită pe acela a lui Pitagora.

neopitec *sm* [At: DN³ / P: *ne-o~* / Pl: *~eci* / E: fr ***néopithèque***] Specie de maimuță fosilă de la începutul erei terțiare.

neoplasm *sn* [At: ENC. ROM. / P: *ne-o~* / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***néoplasme***] (Med) **1** Țesut morbid rezultat în urma procesului de neoplazie. **2** (Spc) Formă de cancer caracterizată prin invazia țesuturilor învecinate, recidivă după o intervenție chirurgicală. **3** (Pgn) Cancer.

neoplasmă *sf* vz ***neoplasm***

neoplasticism *sns* [At: DN³ / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-plasticisme***] Variantă a abstracționismului, care se caracterizează printr-un geometrism în care liniile și planurile de culoare se întretaie în unghi drept, precum și prin folosirea unei game cromatice limitate la albastru, roșu și galben.

neoplatonic, ~ă [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néoplatonique***] **1** *a* Privitor la neoplatonism. **2-3** *smf, a* (Adept) al neoplatonismului Si: *neoplatonician* (**1-2**).

neoplatonician, ~ă *smf, a* [At: CADE / P: *ne-o- pla-to-ni-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***néo-platonicien***] **1-2** Neoplatonic (**2-4**).

neoplatonism *sns* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *ne-o~* / E: fr ***néoplatonisme***] Doctrină filozofică antică ce reunea în mod eclectic idealismul platonic cu idei pitagoreice, stoice, sceptice și cu misticismul oriental.

neoplazic, ~ă *a* [At: DEX / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néoplasique***] **1-2** Care se referă (la neoplazie sau) la neoplasm (**1**). **3-4** Care este caracteristic (neoplaziei sau) neoplasmului (**1**).

neoplazie *sf* [At: DER / P: *ne-o~* / Pl: ~ii / E: fr ***néoplasie***] (Med) Proces patologic de formare a unui țesut nou, tumoral, prin înmulțirea exagerată a celulelor și uneori prin modificarea structurii caracteristice a țesutului inițial.

neoportun ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***oportun***] Care nu este oportun Si: *inoportun, nepotrivit*.

neopozabil, ~ă *a* [At: DEX² / P: *ne-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***opozabil*** cf fr *non-opposable*] (D. un act judiciar) Care nu poate fi invocat față de alte persoane și în alte cazuri decât cele determinate de lege Si: *inopozabil*.

neopozitivism *sns* [At: DER / P: *ne-o~* / E: fr ***néopositivisme***] Curent filozofic contemporan care acordă o atenție deosebită cunoașterii raționale și logicii, interpretându-le de obicei în spirit convenționalist, subiectivist.

neopozitivist, ~ă [At: CONTEMP., 1949, nr. 120, 7/6 / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néo-positiviste***] **1** *a* Care se referă la neopozitivism. **2-3** *smf, a* (Adept) al neopozitivismului.

neopragmatism *sns* [At: DN³ / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-pragmatisme***] Denumire a pragmatismului contemporan.

neopren *sns* [At: DM / P: *ne-o~* / E: fr ***néoprène***] Varietate de cauciuc sintetic obținut prin polimerizare și caracterizat printr-o mare rezistență la căldură, la ozon, la uleiuri și la diverse substanțe chimice.

neoprire *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 18/29 / P: *ne-o~* / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***oprire***] (Îvr) **1** Lipsă de stăpânire. **2** Lipsă de cumpătare.

neoprit, ~ă [At: (a. 1642) GCR 153/29 / P: *ne-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***oprit***] **1** *a* Care nu se oprește. **2** *a* Care nu poate fi oprit Si: *nestăvilit* (**1**). **3-4** *a, av* (Înv) (Care este) fără greutate. **5** *av* (Înv) Imediat. **6** *av* (Înv) Spontan.

neopsihanaliză *sf* [At: DEX^2 / P: *ne-o~* / Pl: *~ze* / E: ***neo-*** + ***psihanaliză***] Neofreudism.

neoramă *sf* [At: DN^3 / P: *ne-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***néo-(ciné)rama***] Reprezentare interioară panoramică pe o suprafață cilindrică, cel care privește fiind situat în centrul cilindrului.

neoraționalism *sns* [At: DN^3 / P: *ne-o-ra-ți-o~* / E: fr ***néo-rationalisme***] Curent filozofic antipozitivist, care încearcă să integreze în mod coerent luarea în considerare a factorului subiectiv al cunoașterii într-o concepție ce consideră că teoria este subordonată obiectului existent independent de subiect.

neoraționalist, ~ă [At: DN^3 / P: *ne-o-ra-ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***neo-*** + ***raționalist***] **1-2** *smf, a* (Adept) al neoraționalismului. **3** *a* Care se referă la neoraționlism.

neorânduială *sf* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM I, 51 / P: *ne-o~* / Pl: *~ieli*, (înv) *~le, ~iele* / E: *ne-* + ***orânduială***] **1** Lipsă de organizare Si: *debandadă, dezordine, haos*. **2** Lipsă de disciplină. **3** (Pex) Agitație. **4** (Pex) Revoltă. **5** (Înv) Încălcare a legii Si: *neregulă* (**1**). **6** (Înv; pex) Faptă care constituie o încălcare a legii Si: *abuz*. **7** (Înv; îlav) **Cu ~** În dezordine. **8** Lipsă de ordine Si: *deranj, dezordine*. **9-10** (Îljv) **În ~** (În mod) dezordonat.

neorânduit, ~ă *a* [At: LB / P: *ne-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***orânduit***] (Asr) **1** Care nu este orânduit. **2** Care nu este organizat. **3** Care nu este ordonat Si: *dezordonat*.

neordine *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 556 / P: *ne-o~* / E: *ne-* + ***ordine***] (Rar) Dezordine.

neorealism *sns* [At: SCÎNTEIA, 1954, nr. 2898 / P: *ne-o-re-a~* / E: fr ***néo-réalisme***] **1** Curent filozofic contemporan care identifică conștiința cu existența, redusă la un complex de senzații independente, considerate unica realitate. **2** Curent în literatură, artele plastice și cinematografia italiană contemporană, care se manifestă printr-o tendință de apropiere de faptul real, de viața cotidiană a oamenilor.

neorealist, ~ă [At: DN / P: *ne-o-re-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néo-réaliste***] **1-4** *smf, a* (Adept) al neorealismului (**1-2**). **5-6** *a* Privitor la neorealism (**1-2**).

neoretorică *sf* [At: DN^3 / P: *ne-o~* / Pl: *~ici* / E: ***neo-*** + ***retorică***] Curent în gândirea filozofico-lingvistică modernă, care reia dintr-o perspectivă nouă, pluridisciplinară, arta antică a vorbirii.

neorganic, ~ă *a* [At: EPISCUPESCU, A. 27/6 / P: *ne-or~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***organic***] (Blg; Chm) Anorganic.

neorganizat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-or~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***organizat***] **1** Care nu este organizat în prealabil. **2** (Pex) Spontan. **3** Care și-a pierdut organizarea, funcționarea normală Si: *dezorganizat*.

neorientat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-o-ri-en-tat* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***orientat***] **1** Care nu cunoaște locul în care se află. **2** Care nu știe în ce direcție trebuie să se îndrepte. Si: *dezorientat*.

neoromantic, ~ă [At: DEX / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néo-romantique***] **1-2** *smf, a* (Adept) al neoromantismului. **3** *a* Care se referă la neoromantism. **4** *a* Care este propriu neoromantismului.

neoromantism *sns* [At: DEX / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-romantisme***] Curent în literatura modernă și contemporană apărut ca o reacție de tip romantic împotriva naturalismului.

neosalvarsan *sn* [At: DER / P: *ne-o~* / E: ger ***Neosalvarsan***] Substanță chimică sub formă de pulbere galbenă-deschis, cu acțiune curativă în tratamentul unor boli, mai ales al sifilisului.

neosândit, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***osândit***] (Pop) Care nu a fost pedepsit.

neoscolastic, ~ă [At: DN^3 / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néo-scolastique***] **1** *sf* Curent filozofic care reînvie sistemul scolastic al lui Toma d'Aquino Si: *neotomism*. **2** *a* Care se referă la neoscolastică (**1**). **3** *a* Care este specific neoscolasticii (**1**). **4-5** *smf, a* (Adept) al neoscolasticii (**1**).

neosificat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***osificat***] (D. părțile membranoase și cartilaginoase ale corpului) **1** Care nu s-a transformat în os. **2** Care nu s-a întărit ca un os.

neospătos, ~oasă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 258 / P: *ne-os~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *ospețe*] (Nob) Care nu este ospitalier.

neostenit, ~ă *a* [At: DEX / P: *ne-os~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***ostenit***] **1** Care nu obosește niciodată. **2** (Pex) Care este în continuă mișcare. **3** Care este în continuă activitate. **4** Foarte harnic. **5** Foarte activ. **6** Care nu scade în intensitate nici o clipă Si: *susținut*. **7** Perseverent.

neostoit, ~ă *a* [At: LB / P: *ne-os~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***ostoit***] (Îvp) **1** Neastâmpărat (**1**). **2** Continuu. **3** (Pex) Veșnic. **4** (Rar; d. copii) Neastâmpărat (**8**).

neoșa *vr* [At: PSALT. 127 / P: *ne-o~* / Pzi: ? / E: ***nea***^{2}] (Îvr) A se înzăpezi.

neotectonic, ~ă [At: DEX / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***neo-*** + ***tectonică***] **1** *sf* Parte a geologiei care studiază mișcările mai recente de deformare a scoarței terestre. **2** *a* Care ține de neotectonică (**1**). **3** *a* Care se referă la neotectonică (**1**). **4** *a* Care este caracteristic neotectonicii (**1**).

neotenie *sf* [At: DER / P: *ne-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***néoténie***, ger ***Neotenie***] Capacitate a unor organisme de a atinge maturitatea sexuală și de a se reproduce încă în stadiul larvar.

neoterismos *sm* [At: (a. 1827) DOC. EC. 390 / P: *ne-o~* / Pl: *~smi*, (rar, *sn*) *~uri* / E: ngr **νεωτερισμός**] (Grî) **1** Înnoire. **2** Schimbare. **3** Inovație.

neotomism *sns* [At: CF 1960, 222 / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-thomisme***] Neoscolastică (**1**).

neotomist, ~ă [At: CF 1960, 226 / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néo-thomiste***] **1** *a* Care se referă la neotomism. **2-3** *smf* (Adept) al neotomismului.

neotie *sf* [At: DN^3 / P: *ne-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***néottie***] Specie de orhidee saprofită din pădurile de fagi.

neoțetit, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***oțetit***] (D. vinuri) Care nu s-a transformat în oțet.

neoumanism *sns* [At: DN^3 / P: *ne-o~* / E: ger ***Neohumanismus***] Nouă înflorire a unamismului la sfârșitul sec. XIX.

neoumanist, ~ă [At: DN^3 / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***neo-*** + ***umanist***] **1** *a* Privitor la neoumanism. **2-3** *smf, a* (Adept) al neoumanismului.

neovitalism *sns* [At: DN^3 / P: *ne-o~* / E: fr ***néo-vitalisme***] Curent idealist în biologie, care pretinde a se deosebi principial de vitalism prin înlocuirea conceptului de forță vitală cu noțiuni noi.

neovitalist, ~ă [At: DN^3 / P: *ne-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***néo-vitalist***] **1** *a* Privitor la neovitalism. **2-3** *smf, a* (Adept) al neovitalismului.

neoxidabil, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***oxidabil***] (Rar) Care nu se poate oxida Si: *inoxidabil*.

neoxidat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***oxidat***] (D. metale) Care nu este oxidat.

neoxigenat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***oxigenat***] **1** (D. păr) Care nu a fost decolorat prin tratare cu apă oxigenată. **2** (Pex; d. păr) Nevopsit (**2**). **3** (D. persoane) Cu părul blond natural.

neozeelandez, ~ă [At: DEX / P: *ne-o~* / Pl: *~ezi, ~eze* / E: fr ***néo-zélandais***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Noii Zeelande. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Noua Zeelandă. **5** *smp* Popor din Noua Zeelandă. **6-7** *a* Care se referă (la Noua Zeelandă sau) la neozeelandezi (**5**). **8-9** *a* Care aparține (Noii Zeelande sau) neozeelandezilor (**5**).

neozoic, ~ă [At: ONCESCU, G. 254 / P: *ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néozoïque***] **1** *sn* Ultimă eră geologică ce cuprinde timpul scurs de la sfârșitul mezozoicului și până în zilele noastre. **2** *sn* Serie de straturi geologice din neozoic (**1**). **3** *a* Care se referă la neozoic (**1**). **4** *a* Care aparține neozoicului (**1**). **5** *a* Care datează din neozoic (**1**). **6** *a* Care este caracteristic neozoicului (**2**).

neozonizat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ne-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***ozonizat***] Care nu conține ozon.

nep *sn* vz ***nip***

nepace *sf* [At: CORESI, L. 571/20 / Pl: *~păci* / E: *ne-* + ***pace***] (Înv) **1** Război. **2** Neliniște (**1**).

nepacinic, ~ă *a* vz ***nepașnic***

nepalez, ~ă [At: DEX / P: *ne-o~* / Pl: *~ezi, ~eze* / E: fr ***népalais***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Nepalului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Nepal. **5** *smp* Popor din Nepal. **6-7** *a* Care se referă (la Nepal sau) la nepalezi (**5**). **8-9** *a* Care aparține (Nepalului sau) nepalezilor (**5**).

neparțial, ~ă *a* [At: HASDEU, I. V. 245 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***parțial***] Imparțial.

nepasionat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 158 / P: *~si-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***pasionat***] **1** Care nu este pasionat de ceva. **2** (Pex) Care nu este copleșit de pasiune în judecățile sau aprecierile sale Vz *imparțial, obiectiv*.

nepașnic, ~ă *a* [At: NEAGOE, ÎNV. 17/17 / V: *~acinic* / Pl: *~ci, ~ice* / E: *ne-* + ***pașnic***] (Înv) **1** Care nu este pașnic. **2** Neliniștit (**1**).

nepază *sf* [At: PRAV. 129 / E: *ne-* + ***pază***] (Înv) **1** Lipsă de pază. **2** Lipsă de grijă. **3** Lipsă de îngrijire.

nepăcătuit, ~ă [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***păcătuit***] (Înv) Care nu a păcătuit Si: *imaculat*.

nepăciui *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 113 / Pzi: *~esc* / E: *ne-* + ***păciuire***] (Înv) A tulbura.

nepăciuire *sf* [At: MAIOR, D. 56 / Pl: *~ri* / E: ***nepăciu***] **1** Tulburare. **2** Neînțelegere (**2**). **3** Dezbinare.

nepăciuit, ~ă *a* [At: (a. 1700) IORGA, S. D. V, 97 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***păciuit***] (Îvr) **1** Lipsit de pace. **2** Tulburat.

nepăciuitor, ~oare *a* [At: TOMICI, C. A. 66/26 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nepăciui*** + *-tor*] (Îvr) **1** Neliniștit (**1**). **2** Agresiv.

nepământean, ~ă [At: C. PETRESCU, C. V. 59 / Pl: *~eni, ~ene* / E: *ne-* + ***pământean***] **1-2** *smf, a* (Ființă) care se consideră că vine din altă lume. **3-4** *smf, a* (Ființă) care pare că a venit din altă lume. **5-6** *smf, a* (Fig) (Om) care pare detașat de cele pământești. **7** *a* Care nu are caracterul lucrurilor de pe pământ.

nepământesc, ~ească *a* [At: CONTEMPORANUL, IV, 86 / Pl: *~ești* / E: *ne-* + ***pământesc***] **1** Care nu este pământesc Si: (îvr) *nelutatec*. **2** (Pex) Imaterial. **3** (Pex) Supranatural.

nepărăsit, ~ă *a* [At: NEAGOE, ÎNV. 1/14 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***părăsit***] **1** Care nu este părăsit. **2** Care nu poate fi părăsit. **3** (Înv) Obligatoriu. **4** (Înv) Neîncetat (**1**).

nepărtășit, ~ă *a* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 191/34 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *părtaș*] (Îvr) **1** Care nu este părtaș la ceva. **2** Care nu se bucură de...

nepărtinire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***părtinire***] Imparțialitate.

nepărtinitor, ~oare *sf* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***părtinitor***] Imparțial.

nepăs *sn* [At: PANN, P. V. II, 43/3 / Pl: *~uri* / E: drr ***nepăsare***] (Nob) Nepăsare (**5**).

nepăsare *sf* [At: GANE, N. III, 178 / Pl: *~sări* / E: *ne-* + ***păsare***[1]] **1** Lipsă de griji, de frământări. **2** Situație în care se află cel lipsit de griji, de frământări Si: *indiferență*. **3** (Pop; îlav) **În ~** Nepăsător (**1**). **4** (Pop; îal) Vesel. **5** Lipsă de interes față de ceea ce se petrece în jur Si: *apatie, indiferență, indolență, pasivitate*, (nob) *nepăs, nesocotință* (**3**).

nepăsător, ~oare *a* [At: RUSSO, S. 26 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***păsător***] **1** (D. oameni) Care nu-și face griji Si: *calm, senin*. **2** (D. oameni) Care nu manifestă nici un fel de interes pentru ceea ce se petrece în jur Si: *apatic, indiferent, indolent*, (reg) *nebriștit*. **3** (Rar; d. lucruri) Care nu prezintă interes deosebit.

nepătat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***pătat***] **1** Care nu este pătat. **2** (Fig) Curat. **3** (Fig) Nevinovat.

nepătimos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 165[v]/27 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***patimă***] (Îvr) **1** Care nu este pătimaș. **2** (Fig) Imaculat.

nepătruns, ~ă *a* [At: DRĂGHICI, R. 154/23 / Pl: *~nși, ~e* / E: *ne-* + ***pătruns***] **1** Care nu a fost încă pătruns. **2** Care nu poate fi pătruns. **3** (Spc) Prin care nu străbate lumina Si: *întunecat, întunecos*. **4** (Pex; d. frunziș, desișuri etc.) Foarte des. **5** (D. figură, ochi) Care nu trădează gândurile, sentimentele Si: *impenetrabil*. **6** (Fig) Care nu poate fi pătruns cu mintea. **7** (Pex; fig) Misterios. **8** (Fig) Necunoscut.

nepătrunzime *sf* [At: STAMATI, F. 5/10 / Pl: *~mi* / E: cdp fr ***impénétrabilité***] (Fiz; înv) Impenetrabilitate.

nepățire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***pățire***] (Îdt) Lipsă de experiență.

nepățit, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***pățit***[2]] (Îvp) Fără experiență.

nepentens *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***népenthès***] **1** (Ant) Băutură magică, luată ca remediu împotriva tristeții. **2** Plantă din Asia tropicală și din Madacascar, ale cărei frunze, răsucite se termină printr-o mică pungă membranoasă, unde pot cădea insecte și mici reptile, care apoi sunt digerate de plantă.

neper *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***néper***] Unitate de măsură a nivelului de transmisiune al unui semnal electric sau acustic.

nepereche *sf* [At: DEX / Pl: *~chi* / E: *ne-* + ***pereche***] (D. numere întregi) Impar.

neperian, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***népérien***] (D. logaritmi) Inventat de Neper.

neperisabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***perisabil***] Care nu este perisabil.

nepermanent, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***permanent***] **1** Care nu are caracter permanent. **2** Care funcționează o perioadă de timp determinată.

nepermetru *sm* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***népermètre***] Instrument de măsură a atenuării unei mărimi fizice, gradate în neperi.

nepetrecut, ~ă *a* [At: ARGHEZI, C. J. 166 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***petrecut***] **1** Cum nu s-a mai petrecut. **2** (Pex) Extraordinar. **3** (Reg) Care nu s-a bucurat de plăcerile vieții. **4** (Reg) care nu a apucat să petreacă încă Si: (rar) *nelumit*.

nepieptănat, ~ă [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***pieptănat***] **1** *a* (D. păr) Care nu a fost pieptănat. **2** *a* (Pex; d. păr) Ciufulit. **3** *a* (D. oameni) Care nu s-a pieptănat. **4-5** *a, av* (Pex; d. oameni) (Care este) ciufulit.

nepieritor, ~oare *a* [At: (a. 1774) URICARIUL, I, 178 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***pieritor***] **1** Care este menit să reziste timpului Si: *nemuritor* (**5**). **2** Care este destinat să trăiască veșnic în amintirea oamenilor Si: *nemuritor* (**6**). **3** Care este destinat gloriei eterne Si: *nemuritor* (**7**).

nepilduit, ~ă *a* [At: AR (1829), 78[1]/15 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***pilduit***] (Înv) **1** Pentru care nu există asemănare sau precedent Si: *unic*. **2** (Pex) Excepțional.

nepilduitor, ~oare *a* [At: AR (1839), 32[1]/27 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***pilduitor***] (Înv) **1** Care nu trebuie să servească drept pildă. **2** Care nu poate să servească drept pildă.

nepipăit, ~ă *a* [At: VALIAN, V. / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***pipăit*** cf fr *impalpable*] (Rar) **1** Impalpabil. **2** Imaterial.

nepită *sf* vz ***nechită***

neplacabil, ~ă *a* [At: FILIMON, O. I. 366 / Pl: *~i, ~e* / E: cf lat *implacabilis*, fr *implacable*, it *implacabile*] (Îvr) Implacabil.

neplatnic, ~ă *smf, a* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***platnic***] **1-2** (Persoană fizică sau juridică) ce nu își achită datoriile sau obligațiile bănești.

neplăcere *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 63/9 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***plăcere***] **1** Stare sufletească sau fiziologică produsă de ceva neplăcut. **2** Lipsă de plăcere. **3** (Pex) Lipsă de simpatie pentru ceva sau pentru cineva Vz *dezgust, resentiment, silă*. **4** Necaz, supărare, nemulțumire etc. cauzate de ceva sau pentru cineva.

neplăcut, ~ă *a* [At: R. GRECEANU, ap. DLR / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***plăcut***] **1** Care nu este pe placul cuiva Si: (îvr) *nevăzut* (**13**). **2** Care nu este convenabil. **3** Care nu corespunde preferințelor, gusturilor cuiva. **4** Care creează o neplăcere (**4**). **5** (Pex) Penibil.

neplecare *sf* [At: CORESI, EV. 293 / Pl: *~cări* / E: *ne-* + ***plecare***] **1-2** (Înv) Atitudine de îndrăzneală (nejustificată).

neplecat, ~ă *a* [At: NEAGOE. ÎNV. 120/30 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***plecat***] **1** Care nu a plecat dintr-un loc. **2** (Grm; înv) Neflexibil (**2**). **3** (Înv) Neînduplecat (**1**).

neplin, ~ă [At: ALR I. 1074/790 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***plin***] **1-2** *smf, a* (Om) mâncăcios. **3** *a* (Reg; îlav) **De ~** Prematur.

neplodire *sf* [At: (sec. XVII) DOC., ap. HEM 1341 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***plodire***] (Înv) Sterilitate.

neploditor, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 454 / V: ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***ploditor***] (Înv) **1** Sterp. **2** Care nu rodește. **3** (Pex) Care dă rod sărac.

neploditoriu, ~oare *a* vz ***neploditor***

neplodnic, ~ă [At: CORESI, ap. DHLR II, 516 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***plodnic***] (Înv) Sterp.

neplouare *sf* [At: (a. 1723) URICARIUL I, 401 / Pl: *~uări* / E: cf *ploua*] (Îvp) Secetă.

nepocăit, ~ă *a* [At: CORESI. EV. 74 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***pocăit***] **1** Care nu s-a pocăit. **2** (Bis; înv) Care nu a primit iertarea păcatelor. **3** (Înv; pex) Păcătos.

nepoftit, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***poftit***] (Pfm) **1-2** *smf, a* (Om) care nu a fost invitat. **3** *sm* (Îe) **~ul n-are scaun** Se spune despre cei care se amestecă în treburile sau în vorba altora. **4** *a* Care nu este dorit.

nepolar, ~ă *a* [At: DER / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***polar***] (D. molecule sau grupări de atomi) Care nu are moment electric permanent.

nepolitic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***politic***] **1** Care nu are caracter politic. **2** Din afara politicii.

nepoliticos, ~oasă *a* [At: DEX / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***politicos***] Care nu este politicos.

nepoluant, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~lu-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: *ne-* + ***poluant***] Care nu este poluant.

nepoluare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~uări* / E: *ne-* + ***poluare***] Absență a poluării.

nepoluat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~lu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***poluat***] **1** (D. aer, modul de viață) Care nu este poluat. **2** (Fig) Care nu este viciat, corupt.

nepomenit, ~ă [At: CR (1833), 264¹/4 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***pomenit***] **1** *a* Care nu este pomenit. **2** *a* (Înv; pex) Despre care nu se mai vorbește. **3** *a* (Înv; pex) De care nu-și mai amintește nimeni Si: *uitat*. **4** *a* (Înv) Care datează de multă vreme Si: *străvechi, vechi*. **5** *sfpa* (Mtp; reg) Iele. **6** *a* Nemaipomenit (**1**). **7** *av* (Udp „de", exprimă ideea de superlativ absolut) Extrem de...

neponderabilitate *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tăți* / E: *ne-* + ***ponderabilitate*** cf fr *impondérabilité*] (Îvr) Imponderabilitate.

neoprit, ~ă *a* [At: VALIAN, V. / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***potrivit***] (Înv) **1** Care nu este oprit. **2** Care nu poate fi oprit. **3** (Pex) Irezistibil.

nepornit, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***pornit***] **1** Care nu este încă pornit. **2** (Reg; d. aluat) Care nu a dospit.

nepot, ~oată [At: CORESI. EV. / V: (înv) ***năp~, nip~*** / Pl: *~oți, ~oare* / E: ml ***nepos, -tis***] **1-2** *smf* Persoană considerată (în raport cu bunicii sau) în raport cu unchii și mătușile sale. **3** *smf* (Rar; îs) *~ de ~* Strănepot. **4** *smf* (Fam; la vocativ) Cuvânt cu care o persoană se adresează alteia mai tinere sau unui copil. **5** *a* (Reg; îs) *Roi ~* Roi derivat din altul, roit în aceeași vară. **6** *smf* (Mpl; îcr *strănepot*) Urmaș. **7** *smf* (Pop; șîs *~ de buric*) Copil considerat în raport cu moașa sa. **8** *sf* (Pop) Femeie în raport cu moașa care a asistat-o la naștere. **9** *smf* (Mar; Trs; îs) *~ de fin* Fin. **10** *sfa* (Ban; îs) *~oata iederei* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **11** *sfa* (Ban; îas) Melodie după care se execută acest dans.

nepotință *sf* vz ***neputință***

nepotism *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~e* / E: fr ***népotisme***] **1** Folosire a autorității sau a influenței personale în favoarea rudelor sau a prietenilor Vz *favoritism*. **2** Parvenire prin protecția rudelor sau a prietenilor influenți Vz *favoritism*. **3** (Înv) Autoritate pe care o aveau în conducerea treburilor publice nepoții anumitor papi.

nepotolit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***potolit***] **1** Care nu poate fi potolit Si: *nestapânit*. **2** Care nu se astâmpără. **3** Care nu încetează. **4** Care nu se calmează. **5** (Fig) Aprig.

nepotreabnic, ~ă [At: CORESI, L. 531/20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***непотрѣбьнъ***] (Înv) **1** Care nu este bun de nimic. **2** Care nu folosește la nimic. **3** Ticălos. **4** Păcătos.

nepotrivire *sf* [At: HOGAȘ, DR. 22 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***potrivire***] **1** Lipsă de potrivire. **2** Lipsă de conformitate. **3** Dezacord. **4** Incompatibilitate.

nepotrivit, ~ă *a* [At: GENILIE, G. 93/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***potrivit***] **1** Care nu este potrivit Si: (reg) *nesfetit* (**2**). **2** (Înv) Care nu are aceeași mărime (unul față de celălalt) Si: *inegal*. **3** (Înv) Eterogen. **4** (Fig) Care nu se justifică. **5** (Fig) Care nu este recomandat, indicat într-o anumită împrejurare Si: *deplasat, inoportun, neadecvat*. **6** (Înv) Neîndemânatic (**1**).

nepotrivnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 161ᵛ/8 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***potrivnic***] (Îvr) Fără seamăn.

nepotuc, ~ă *smf* [At: CANDREA, Ț. O. 24 / Pl: *~uci, ~uce* / E: ***nepot*** + *-uc*] **1-6** (Reg; șhp) Nepoțel (**1-6**).

nepotuț, ~ă *smf* [At: LM / Pl: *~uți, ~e* / E: ***nepot*** + *-uț*] **1-6** (Rar; șhp) Nepoțel (**1-6**).

nepoțel, ~ea *smf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 92ᵛ/7 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***nepot*** + *-el*] **1-6** (Șhp) Nepot (**1-2, 7**) (mic) Si: (rar) *nepotuț* (**1-6**), (reg) *nepotuc* (**1-6**). **7** (Fam) Termen de dezmierdare folosit pentru a vorbi cu sau despre o persoană mai tânără sau un copil.

nepoțică *sf* [At: BUJOR, S. 140 / Pl: *~ici* / E: ***nepot*** + *-ică*] **1-6** (Șhp) Nepoată (**1-2, 7**) (mică).

nepoție *sf* [At: PRAV. GOV. ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***nepot*** + ***-ie***] (Înv) **1-2** Calitate de nepot (**1-2**). **3** (Pex) Legătură de consangvinitate.

nepovățuire *sf* [At: PRAV. COND. (1780), 130 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***povățuire***] (Înv) **1** Lipsă de îndrumare. **2** (Pex) Îndrumare greșită.

nepovestit, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 46ᵛ/27 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***povestit***] **1** *a* Care nu poate fi povestit. **2** *a* (Îvp) Care nu poate fi exprimat prin cuvinte Si: *nespus* (**2**). **3** *av* (Îvp; udp „de" exprimă ideea de superlativ absolut) Extrem de...

neprasne *sf* vz ***năprasnă***

neprazně *sf* vz ***năprasnă***

neprea *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: nct] (Olt) **1** Piază rea. **2** Diavol.

nepreasnă *sf* vz ***năprasnă***

nepreasnic, ~ă *a* vz ***năprasnic***

neprecepător, ~oare *a* vz ***nepricepător***

neprecizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: *ne-* + ***precizare***] Lipsă de precizare.

neprecizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***precizat***] **1-2** Care (nu este sau) nu poate fi precizat.

neprecugetat, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 243 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***precugetat*** cf *necugetat*] (Rar) **1** Care nu a fost plănuit înainte. **2** Care nu a fost bine gândit. **3** (Pex) Care denotă nesocotință Si: *nechibzuit*.

neprecupețit, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA 1953, nr. 2581 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***precupețit***] **1** Fără rezerve. **2** Necondiționat.

neprecurmat, ~ă [At: (a. 1832) DOC. EC. 508 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***precurmat***] (Înv) **1** *a* Fără rezerve. **2** *a* Continuu. **3** *av* Permanent.

nepredicativ, ~ă *a* [At: IORDAN, G. 167 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***predicativ***] (D. verbe) Care nu poate forma singur predicatul.

nepregătire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***pregătire***] Lipsă de pregătire.

nepregătit, ~ă, *a* [At: ALECSANDRI, T. I, 378 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***pregătit***] **1** Care nu este încă pregătit într-un anumit scop. **2** Căruia îi lipsește pregătirea, calificarea, informația necesară într-un domeniu. **3** Care nu are nivelul cerut.

nepregândit, ~ă [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 515 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *pregândi*] (Îvr) **1** *a* Improvizat. **2** *sf* Improvizație.

nepregeduitor, ~oare *a* vz ***nepregetător***

nepreget *sn* [At: CARAGIALE, N. S. 9 / Pl: ? / E: *ne-* + ***preget***] (Rar) **1** Lipsă de șovăire Si: *promptitudine*. **2** (Pex) Fermitate. **3** Râvnă neobosită Si: *zel*, (înv) *nepregetare*. **4** (Îlav) **Cu ~** Fără întârziere. **5** (Îal) Fără șovăire.

nepregetare *sf* [At: GORJAN, H. II, prefață 2/10 / Pl: *~tări* / E: *ne-* + ***pregetare***] (Înv) Nepreget (3).

nepregetat, ~ă *a* [At: MARCOVICI, C. 12/14 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***pregetat***] (Înv) **1** (D. oameni) Care nu ezită să facă ceva. **2** (Pex; d. oameni) Harnic. **3** (D. oameni) Pripit. **4** (D. acțiuni) Care nu încetează Si: *continuu, neîntrerupt, susținut*. **5** Perseverent. **6** Fără rezerve.

nepregetător, ~oare *a* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 52/25 / V: (înv) ***~gedui~, ~tătoriu, ~rigetătoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***pregetător***] (Înv) **1** Care nu șovăie. **2** (Pex) Ferm. **3** Iute. **4** Activ. **5** (Pex) Harnic. **6** Care nu încetează Si: *continuu, susținut*. **7** Fără rezerve.

nepregetătoriu, ~oare *a* vz ***nepregetător***

nepreitor, ~oare *sm, a* vz ***nepriitor***

neprelucrat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***prelucrat***] (D. materiale) Care nu și-a modificat forma, dimensiunile, constituția etc. prin prelucrare.

neprestan *av* vz ***nepristan***

nepreten *sm* vz ***neprieten***

nepretenie *sf* vz ***neprietenie***

nepretențios, ~oasă *a* [At: DEX / Pl: *~oși, ~oase* / Pi: *ne-* + ***pretențios***] **1** Care este lipsit de pretenții. **2** Modest. **3** Moderat. **4** Simplu.

neprețeșug *sn* vz ***neprieteșug***

neprețuit, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 81 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***prețuit***] **1** Care nu este prețuit. **2** Care nu poate fi calculat, apreciat Si: *incalculabil*. **3** (Pex) Foarte valoros Si: *inestimabil*, (înv) *nestimat*. **4** (Înv; îs) *Piatră ~ă* Piatră prețioasă. **5** Față de care cineva simte o afecțiune deosebită Si: *drag, scump*.

neprevăzător, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***prevăzător***] **1** Care nu este prevăzător. **2** Care este lipsit de prudență Si: *imprudent*.

neprevăziu, ~ie *a* vz ***neprevеziu***

neprevăzut, ~ă [At: CR (1832), 234^1/13 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***prevăzut***] **1** *a* Care nu a fost prevăzut, scontat Si: *neștiut* (11). **2** *a* Care nu poate fi prevăzut Si: *imprevizibil, nebănuit*. **3** *a* Care intervine pe neașteptate Si: *fortuit, inopinat, neașteptat* (4), *negândit* (3). **4** *a* Care nu a fost cunoscut mai dinainte Si: *inedit*. **5** *a* (Pex) Insolit. **6** *sn* Fapt, eveniment etc. neașteptat sau necunoscut, care survine pe neașteptate. **7** *sn* (Rar; Ipl) Întâmplări, situații inedite.

neprevеziu, ~ie *a* [At: STAMATI, F. 66/21 / V: ***~văziu*** / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***preveziu***] (Înv) Opac.

nepriatnic *sm* vz ***neprietnic***

nepricepa *vr* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 79^v/34 / Pzi: *nepricep* / E: cf *nepricepător*] (Îvr) **1** A fi nedumerit. **2** A sta la îndoială.

nepricepător, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 6 / V: ***~prece~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***pricepător***] (Înv; d. oameni) **1** Care nu înțelege. **2** (Pex) Care înțelege greu. **3** Lipsit de iscusință, îndemânare sau de competență într-o acțiune.

nepricepere *sf* [At: (a. 1713) GCR II, 5/38 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***pricepere***] **1** Incapacitate de a înțelege. **2** (Înv; pex) Lipsă de minte, de judecată Si: *prostie*. **3** (Înv) Mister. **4** Neîndemânare (1).

nepriceput, ~ă [At: PSALT. HUR. 108 ^{v}/26 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***priceput***] **1** *a* (D. manifestări ale oamenilor, sentimente, taine etc.) Care nu a fost înțeles. **2** *a* (Pex) Care depășește puterea de înțelegere a oamenilor. **3** *a* Enigmatic. **4-5** *smf, a* (Persoană) care nu înțelege ceva. **6-7** *smf, a* (Persoană) care înțelege greu Si: (înv) *neștiut* (13), (reg) *nestemnic* (4). **8-9** *smf, a* (Pex) (Om) lipsit de minte Si: *prost*. **10-11** *smf, a* (Reg; fig) (Om) care nu știe să se comporte civilizat. **12-13** *smf, a* (Persoană) care nu se pricepe la ceva Si: (înv) *nemernic* (12-13). **14-15** *smf, a* (Om) care este lipsit de iscusință, de îndemânare sau de competență într-o acțiune Si: *neîndemânatic* (2-3). **16** *a* Care demonstrează lipsă de pricepere, de iscusință. **17** *a* (Îvr) Care nu poate fi sesizat cu ajutorul simțurilor Si: *imperceptibil*.

nepricinuitor, ~oare *a* [At: (a. 1792) IORGA, S. D. XII, 189 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***pricinuitor***] (Înv) Care nu caută ceartă Si: *pașnic*.

nepricopsit, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~proc~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***pricopsit***] **1** *a* (Înv) Lipsit de învățătură, de instrucție, de cultură. **2-3** *smf, a* (Pfm) (Om) sărac. **4-5** *smf, a* (Pfm) (Om) care nu este bun de nimic.

neprielnic, ~ă *a* [At: DDRF / P: *~pri-el~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***prielnic***] **1** Care nu este favorabil pentru ceva sau cineva Si: (îvp) *nepriincios* (1), (înv) *nepriitor* (3). **2** (Pex) Ostil. **3** (Pex) Neospitalier.

neprieten *sm* [At: HERODOT (1645), 209 / P: *~pri-e~* / V: (îrg) ***~pre~*** / Pl: *~i* / E: *ne-* + ***prieten***] **1** (Înv) Dușman. **2** (Reg) Diavol.

neprietenesc, ~ească *a* [At: URECHE, L. 108 / P: *~pri-e~* / Pl: *~ești* / E: *ne-* + ***prietenesc***] **1** Care denotă lipsă de prietenie. **2** (Pex) Dușmănos. **3** (Rar; fig) Neprietenos (5).

neprietenie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 229 / P: *~pri-e~* / V: (reg) ***~pre~*** / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***prietenie***] (Asr) **1** Lipsă de prietenie. **2** (Pex) Dușmănie.

neprietenos, ~oasă *a* [At: SADOVEANU, O. X, 319 / P: *~pri-e~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***prietenos***] **1** Lipsit de prietenie. **2** Lipsit de bunăvoință. **3** (D. oameni) Care nu este sociabil, comunicativ. **4** (Pex; d. oameni) Morocănos. **5** Care arată lipsă de prietenie. **6** Care denotă dușmănie Si: *dușmănos*. **7** (Fig; d. încăperi, interioare etc.) Lipsit de confort, de intimitate Si: *rece*, (rar) *neprietenesc* (3).

neprieteșug *sn* [At: HERODOT (1645), 304 / P: *~pri-e~* / V: (reg) ***~pre~*** / Pl: *~uri* / E: *ne-* + ***prieteșug***] (Înv) **1** Lipsă de prietenie. **2** Dușmănie. **3** Conflict.

neprietnic *sm* [At: PARACLIS (1639), 261 / P: *~pri-et~* / V: (înv) ***~priat~*** / Pl: *~ici* / E: slv **неприжтьнъ**] **1** (Înv) Dușman. **2** (Îrg) Diavol.

neprigetătoriu, ~oare *a* vz ***nepregetător***

neprihănire *sf* [At: LOVINESCU, C. VII, 176 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***prihănire***] (Înv) **1** Calitate a ceea ce este fără păcat. **2** Lipsă de vină. **3** Puritate. **4** (Spc) Castitate.

neprihănit, ~ă *a* [At: MARCOVICI, D. 441/25 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***prihănit***] (Înv) **1** Fără păcat. **2** Fără vină. **3** Pur. **4** (Spc) Cast.

neprihănitor, ~oare *a* [At: PISCUPESCU, O. 102/18 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***prihănitor***] (Înv) **1** Fără păcat. **2** Fără vină. **3** Pur. **4** (Spc) Cast.

nepriincios, ~oasă *a* [At: DRĂGHICI, R. 298/15 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***priincios***] (Îvp) **1** Neprielnic (1). **2** Rău. **3** Dăunător. **4** (Pex) Dușmănos. **5** Răuvoitor.

nepriință *sf* [At: CANTEMIR, IST. 33 / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***priință***] (Înv) **1** Dușmănie. **2** Persecuție. **3** Infidelitate conjugală. **4** Pagubă.

nepriitor, ~oare [At: COD. VOR. 78/18 / V: ***~prei~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***priitor***] (Înv) **1** *sm* Dușman. **2** *sm* Răufăcător. **3** *sm* (Îrg) Diavol. **4** *a* Neprielnic (1). **5** *a* Refractar.

neprimitor, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***primitor***] Care nu este primitor, ospitalier.

neprincipial, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***principial***] **1** Care este lipsit de principialitate. **2** (Pex) Subiectiv. **3** (Pex) Abuziv.

nepristan *av* [At: (a. 1688) IORGA, S. D. XV$_2$, 5 / V: ***nap~, năp~, ~res~*** / E: slv **непрѣстаньно**] **1** (Îrg) Continuu. **2** (Îrg) Mereu. **3** (Mun; d. oameni) Mereu prezent undeva și cu ochii cercetători. **4** (Îrg) Imediat. **5** (Îrg) În mod necesar.

nepristănit *av* [At: CHIRIȚESCU, GR. 13 / E: ***nepristan***] (Nob) Fără încetare.

neprivăzător, ~oare *a* [At: I. CIHAC, I. N. 362/9 / Pl: *~i, ~oare* / E: nct] (Îvr) Care nu este transparent Si: *opac*.

neprocopsit, ~ă *a* vz ***nepricopsit***

neproducător, ~oare *a* [At: ER 99^v/6 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***producător*** cf fr *improductif*] (Înv) **1** Care nu produce. **2-3** (Prc; d. pământ) Neproductiv (1-2).

neproductiv, ~ă *a* [At: ROM. LIT. 259^2/18 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***productiv***] **1** (D. pământ) Care nu rodește Si: (înv) *neproducător* (2). **2** (D. terenuri, soluri) Care rodește puțin, sărac Si: (înv) *neproducător* (3). **3** Care nu aduce profit.

neprofesionist, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: *ne-* + ***profesionist***] **1-2** (Persoană) care nu este specialist într-un anumit domeniu Si: *amator, diletant.*

neproliferare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: *ne-* + ***proliferare***] Politică prin care se interzice crearea, posesia și răspândirea armelor de distrugere în masă.

neprotivitor, ~oare *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 276/28 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***protivitor***] (Nob) Care nu poate fi contestat.

neprudență *sf* [At: F (1881), 175 / V: ***~dință*** / Pl: *~te* / E: *ne-* + ***prudență*** cf lat *imprudentia*, fr *imprudence*] (Înv) **1** Lipsă de prudență. **2** Faptă nechibzuită Si: *imprudență.*

neprudință *sf* vz ***neprudență***

neptunian, ~ă [At: NEGULICI / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***neptunien***] (Înv) **1** *smf* Adept al neptunismului. **2-3** *a* Neptunic (**1-2**).

neptunic, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 138 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf ger *neptunisch*] **1** Care se referă la fenomenele de precipitație din mediul marin Si: (înv) *neptunian* (**2**). **2** (D. terenuri, roci) Format prin acțiunea apei sau în apă Si: (înv) *neptunian* (**3**).

neptunism *sns* [At: BARCIANU / E: fr ***neptunisme***] Concepție geologică potrivit căreia toate rocile ar fi de proveniență sedimentară.

neptuniu *sns* [At: LTR² / E: fr ***neptunium***] Element chimic transuranian obținut pe cale sintetică, prin reacții nucleare.

nepunctual, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***punctual***] (D. oameni) Care nu este punctual Si: (rar) *neexact* (**3**)

nepurtare *sf* [At: (cca. 1750) GCR II, 51/6 / Pl: *~tări* / E: *ne-* + ***purtare***] (Înv; îs) ~ *de grijă* Lipsă de grijă, de atenție față de cineva sau ceva Si: *neglijență.*

nepurtat, ~ă *a* [At: MARIAN, Î. 125 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***purtat***] **1** (D. obiecte de îmbrăcăminte) Care nu a fost încă îmbrăcat Si: *nou.* **2** (Pop; d. oameni) Care nu a umblat prin lume. **3** (Pop; d. oameni) Care nu cunoaște viața. **4** (Reg; d. drumuri) Pe care se circulă puțin Vz *necălcat, neumblat.*

nepus, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. I. 117 / Pl: *~uși, ~e* / E: *ne-* + ***pus***] **1** Care nu a fost pus. **2** (Îlav) **Pe** (sau **cu**) **~ă masă** ori **cu ~ în masă** Fără întârziere. **3** (Îal) Prin surprindere.

nepusti *v* vz ***năpusti***

nepustitu *sms* [At: ARH. FOLK. IV, 176 / E: nct] (Reg) Diavol.

neputență *sf* vz ***neputință***

neputere *sf* [At: PSALT / Pl: (**3**) *~ri* / E: *ne-* + ***putere***] **1** Lipsă de putere. **2** (Înv; îlav) **Cu ~** Imposibil. **3** (Înv) Neputință (**1**). **4** (Înv) Infirmitate. **5** (Med; înv) Adinamie.

neputernic, ~ă [At: VARLAAM, C. 23 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***puternic***] **1-2** *smf, a* (Înv) (Om) neputincios (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Înv) (Om) care este fără căpătâi. **5-6** *smf, a* (Înv; pex) (Om) sărac. **7** *a* (Îvr) Decăzut din drepturi.

neputincios, ~oasă [At: PSALT. HUR. 4ʳ/13 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***putincios***] **1-2** *smf, a* (Om) lipsit de putere fizică Si: *slab,* (pop) *becisnic, nevolnic* (**5-6**), (înv) *neputernic* (**1-2**), *neputinte.* **3-4** *smf, a* (Spc) (Om) vlăguit de boală, de bătrânețe Si: (reg) *nătruț.* **5-6** *smf, a* (Îrg) (Om) bolnav. **7-8** *smf, a* (Îrg) (Om) infirm. **9-10** *sm, am* (Spc) (Bărbat) impotent. **11** *a* (Înv) Sărac. **12** *smf* (Reg) Cerșetor. **13** *a* Care nu are puterea de a face ceva. **14** *a* (Înv) Lipsit de trecere, de influență. **15** *a* Care nu are forța, capacitatea, posibilitatea sau libertatea de a realiza ceva, de a acționa Si: *incapabil.* **16** *a* (D. sentimente) Care nu duce la nimic Si: *steril.* **17** *a* (Înv) Imposibil. **18** *a* (Îvr; d. o împărțire) La care rămâne rest.

neputincioșie *sf* [At: SCL 1963, 24 / Pl: *~ii* / E: ***neputincios*** + *-ie*] (Nob) Neputință (**13**).

neputinte *ai* [At: MUREȘANU, P. 99/19 / E: *ne-* + ***putinte***] (Înv) Neputincios (**2**).

neputința *vi* [At: BIBLIA (1688), 789¹/36 / V: (cscj) *~ți* / Pzi: *~țez* / E: ***neputință***] (Înv) **1** A-și pierde forța fizică. **2** A slăbi.

neputință *sf* [At: TETRAEV. (1574), 205 / V: (înv) ***~potință, ~tență*** / Pl: *~țe,* (înv) *~ți* / E: *ne-* + ***putință***] **1** Lipsă de putere fizică Si: *slăbiciune,* (înv) *nevolnicie* (**5**), (pop) *becisnie,* (Trs) *nevoioșetură.* **2** (Spc) Suferință provocată de boală, de bătrânețe. **3** (Pex; mpl) Bătrânețe. **4** (Pex; mpl) Boală. **5** (Pop) Infirmitate. **6** (Fam; îe) **A-l apuca** (sau **a-l găsi, a-l trece**) **pe cineva ~ta** A se scăpa pe el. **7** (Bis) Imperfecțiune. **8** (Bis) Defect. **9** (Pop) Impotență. **10** (Reg) Apopelexie. **11** (Înv) Sărăcie. **12** (Înv) Mizerie. **13** Imposibilitate de a realiza ceva sau de a acționa Si: *incapacitate, neajutorare* (**2**), (înv) *netrebnicie,* (nob) *neputincioșie.* **14-15** (Îljv) **Cu ~** (Care este) imposibil. **16-17** (Îal) (Care este) irealizabil. **18-19** (Îal) (În mod) imaginar. **20-21** (Îal) (În mod) ireal. **22** Ceea ce nu se poate realiza Si: *imposibil.* **23** Ceea ce nu poate exista.

neputenți *v* vz ***neputința***

neputred, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 139 / Pl: *~ezi, ~e* / E: *ne-* + ***putred***] (Înv) **1** Care nu putrezește. **2** (Fig) Veșnic.

neputrejune *sf* [At: (cca 1618) GCR I, 51/7 / Pl: *~ni* / E: *ne-* + ***putrejune***] (Înv) Veșnicie.

neputrezire *sf* [At: (a. 1642) GCR I, 102 /21 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***putrezire***] **1** Calitate de a nu putrezi. **2** (Înv) Veșnicie.

neputrezitor, ~oare *a* [At: N. TEST. (1648), 207ʳ/1 / V: ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***putrezitor***] **1** Care nu putrezește. **2** (Înv) Veșnic.

neputrezitoriu, ~oare *a* vz ***neputrezitor***

neputut, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 135 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***putut***] (Înv) Care nu se poate Si: *imposibil.*

nerahnin *i* [At: CV 1951, nr. 3, 43 / E: ns cf *răhnă* „deochi"] (Mar; în descântece) Să nu-ți fie de deochi!

nerambursabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***rambursabil***] **1-2** Care (nu poate sau) nu trebuie să fie rambursat.

neramz *sm* vz ***naramz***

neramză *sf* vz ***naramză***

neras, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ași, ~e* / E: *ne-* + ***ras***] (D. bărbați) **1** Care nu este ras Si: *nebărbierit* (**1**). **2** Căruia i-a crescut barbă Si: *nebărbierit* (**2**).

nerațional, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***rațional***] **1** Care nu este conform cu principiile și cerințele rațiunii. **2** Care nu poate fi înțeles cu ajutorul rațiunii. **3** (D. oameni) Lipsit de judecată în ceea ce face sau spune. **4** (D. oameni) Lipsit de înțelepciune Si: *nechibzuit, necugetat.* **5** Care nu a fost bine gândit. **6** Care denotă nesocotință.

neraționat, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***raționat*** cf fr *irraisonné*] **1** Care nu este raționat. **2** (Rar) Lipsit de rațiune Si: *irațional.*

nerăbdare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~dări* / E: *ne-* + ***răbdare***] **1** Lipsă de răbdare. **2** Stare a celui nerăbdător Si: *încordare, înfrigurare, tensiune.* **3** Neastâmpăr provocat de așteptare Si: *nervozitate* (**3**), (rar) *neastâmpărare.* **4** Dorință arzătoare de a întreprinde ceva. **5** Grabă de a începe sau de a termina repede ceva Si: (înv) *nesuferință* (**1**). **6-7** (Îljv) **Cu** (sau, înv, **în**) **~** (În mod) nerăbdător. **8-9** (Îal) (În mod) tensionat. **10** Enervare. **11** (Îvr) Imposibilitate de a suporta suferința.

nerăbdat, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 274 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***răbdat***] (Înv) Care nu poate fi suportat Si: *insuportabil.*

nerăbdător, ~oare *a* [At: NECULCE, L. 205 / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***răbdător***] **1** Care nu are răbdare. **2** Care nu știe să aștepte. **3** Care nu poate să se stăpânească. **4** (Pex) Nervos (**12**). **5** (Înv) Lipsit de îngăduință Si: *intolerant.* **6** Care este cuprins de nerăbdare. **7** Care așteaptă cu înfrigurare ceva sau pe cineva Si: *neastâmpărat* (**15**). **8** Care exprimă nerăbdare (**1**).

nerăbdătoriu, ~oare *a* vz ***nerăbdător***

nerămzat, ~ă *a* vz ***naramzat***

nerămziu, ~ie *a* vz ***narangiu***

nerăpitor, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***răpitor***] **1** (D. animale) Care nu prinde și nu se hrănește cu animale vii. **2** (D. păsări) Care nu aparține ordinelor de păsări de pradă.

nerăsuflat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***răsuflat***] **1** (Îlav) **Pe ~e** Dintr-o răsuflare. **2** (Îal) Foarte repede. **3** (Îal) Fără oprire.

nerău, ~rea [At: PSALT. 43 / V: (înv) ***~reu*** / Pl: *~ăi, ~rele* / E: *ne-* + ***rău***] **1-2** *smf, a* (Rar) (Om) lipsit de răutate. **3** *sna* (Înv) Bunătate. **4** *sna* (Înv) Blândețe. **5** *sna* (Înv) Dragoste. **6** *sna* (Înv) Curățenie morală.

nerăutate *sf* [At: PSALT. 9 / P: *~ră-u~* / V: (înv) ***nereu~*** / Pl: *~tăți* / E: *ne-* + ***răutate***] **1** Lipsă de răutate Si: *bunătate*. **2** (Bis; înv) Lipsă de păcate Si: *curățenie*.

nerăzbătut, ~ă *a* [At: ODOBESCU, V. 46 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***răzbătut***] (Înv) **1** Care nu poate fi străpuns. **2** (Fig) Care nu poate fi învins. **3** (Fig) Care nu poate fi depășit. **4** (Fig) Care nu poate fi soluționat.

nerăzbit, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. I. 121 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***răzbit***] (Rar) **1** Prin care nu se poate străbate. **2** Peste care nu se poate trece. **3** De nepătruns.

nerdenchi *sns* vz ***nardinchi***

nerealist, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~re-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: *ne-* + ***realist***] Care nu este realist.

nereceptiv, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***receptiv***] **1** Care nu este receptiv la impresii din afară și nu le privește cu interes. **2** Care învață sau asimilează greu.

nerecepționat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***recepționat***] **1** Care nu a fost luat în primire pentru a-i fi verificată calitatea. **2** Care nu a fost recepționat prin aparatură radio. **3** (D. un mesaj) Care nu a fost înțeles.

nerecoltat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***recoltat***] (D. cereale, fructe etc.) Care nu a fost recoltat.

nereconciliabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***reconciliabil***] (Liv) **1** (Lpl) Care nu se pot pune de acord Si: *ireconciliabil*. **2** Care este de neîmpăcat Si: *ireconciliabil*.

nerecunoscător, ~oare *smf, a* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***recunoscător***] **1-2** (Om) lipsit de recunoștință Si: *ingrat*, (înv) *nemulțumitor* (4), *nedulce* (2).

nerecunoștință *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***recunoștință***] Lipsă de recunoștință Si: *ingratitudine*.

nerecuperabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***recuperabil***] **1** Care nu poate fi recuperat. **2** Care nu trebuie să fie recuperat. **3** (D. ființe) Care suferă de o boală incurabilă. **4** (Pex; fig; d. ființe) Care suferă de un defect moral ce nu mai poate fi vindecat.

nereducător, ~oare *a* [At: ASACHI, E. I, 79/7 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***reducător*** cf fr *irréductible*] (Mat; înv) Care nu se poate simplifica Si: *ireductibil*.

neregularitate *sf* [At: HELIADE, D. J. 49/15 / Pl: *~tăți* / E: *ne-* + ***regularitate*** cf fr *irrégularité*] **1** Lipsă de regularitate. **2** Lipsă de simetrie. **3** Lipsă de uniformitate. **4** Lipsă de omogenitate. **5-8** (Ccr) Obiect neregulat **(1-4)**. **9-12** (Ccr) Parte neregulată **(1-4)** a unui obiect. **13** (Lin; spc) Abatere de la normă sau de la forma obișnuită Si: *deviere*. **14** (Lin; spc) Caracteristică flexionară proprie unei unități lexicale Si: *excepție*. **15** (Spc) Accident de teren.

neregulat, ~ă *a* [At: TEM. GHEOM. I, 41ʳ / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***regulat*** cf fr *irrégulier*] **1** Lipsit de regularitate Si: (îvr) *necanonisit* (1). **2** Lipsit de simetrie Si: (îvr) *necanonisit* (2). **3** Lipsit de uniformitate Si: (îvr) *necanonisit* (3). **4** Lipsit de omogenitate Si: (îvr) *necanonisit* (4). **5** (D. armate, trupe) Care este format din ostași cu instrucție neomogenă, nesistematică, constituiți în unități ocazionale de luptă. **6** (D. climă, factori climatici etc.) Instabil. **7** Care constituie o abatere de norme, de la forma obișnuită. **8** (Grm; îs) *Verb ~* Verb care se abate de la flexiunea obișnuită, având forme proprii, specifice. **9** (D. terenuri) Accidentat.

neregulă *sf* [At: PAS, Z. I, 112 / Pl: *~li* / E: *ne-* + ***regulă***] (Mpl) **1** Încălcare a legii Si: *contravenție*, (înv) *neorânduială* (5). **2** (Spc) Incorectitudine în administrarea unei gestiuni. **3** (Pgn) Dezordine.

nereidă *sf* [At: CR (1830), 424 1/24 / Pl: *~de* / E: fr ***néréide***] **1** Fiecare dintre cele 50 de nimfe ale apelor în mitologia greacă. **2** Animal care se târăște pe fundul pâraielor de munte.

nereligios, ~oasă *a* [At: DEX² / P: *~gi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***religios***] (D. oameni) **1** Care nu are o religie. **2** Care nu respectă religia.

neremzi *vtr* [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *~zesc* / E: ns cf *narumziu*] (Olt) **1-2** A (se) potrivi. **3-4** A (se) dichisi.

neremziu, ~ie *a* vz ***narangiu***

nerentabil, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***rentabil***] **1** Care nu aduce venituri, profit. **2** Care nu este productiv. **3** Care nu este avantajos.

nereparabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***reparabil***] **1** Care nu mai poate fi reparat. **2** (Fig) Care nu mai poate fi îndreptat, corectat.

nereparat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***reparat***] **1** Care nu este refăcut. **2** Care nu este în stare bună. **3** Care nu este repus în stare de funcționare. **4** (Fig) Care nu este îndreptat, corectat. **5** (Jur; d. pagube) Care nu este acoperit. **6** (Jur; d. stricăciuni, insulte) Pentru care nu s-au plătit daune.

nerespectare *a* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: *ne-* + ***respectare***] **1** Manifestare a lipsei de respect față de cineva. **2** Neglijare **(1)**. **3** Abatere de la un contract, lege, îndatorire etc.

nerespectuos, ~oasă *a* [At: DEX² / P: *~tu-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***respectuos***] (D. oameni) Care este lipsit de respect Si: *ireverențios, necuviincios* (5), *nereverențios*.

nereu *sna, a* vz ***nerău***

nereușit, ~ă [At: DEX / P: *~re-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***reușit***] **1** *a* Care nu este reușit Si: *neizbutit*, (reg) *nesfețit* (1). **2** *sf* Eșec.

nereutate *sf* vz ***nerăutate***

nereverențios, ~oasă *a* [At: DEX² / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***reverențios***] (D. oameni) Nerespectuos.

nerezolvat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***rezolvat***] **1** Care nu este rezolvat. **2** Pentru care nu s-a găsit o soluție.

nerges, ~ă *a* [At: DR. V, 214 / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***nyerges***] (Trs; d. cai) Cu șira spinării curbată.

nericești *ap* [At: ȘEZ. V, 68 / E: nct] (Reg; îs) *Pere ~* Soi de pere de culoare roșie și foarte dulci.

neritic, ~ă *a* [At: ONCESCU, G. 44 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***néritique***] (Glg) **1** (Îs) *Regiune* (sau *zonă*) *~ă* Zonă a mării așezată în apropierea țărmului, deasupra platformei continentale, până la adâncimea de 200 m. **2** Care provine din zona neritică **(1)**. **3** Care este specific zonei neritice **(1)**.

nerod, ~oadă [At: LB / V: (îrg) ***nar~, năr~***, (înv) ***nor~*** / Pl: *~ozi, ~oade* / E: bg ***нерода***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care pricepe greu un lucru. **3-4** *smf, a* (Persoană) care acționează fără judecată Si: *prost, neghiob* **(1-2)**, *nătărău* **(1-2)**, (îvp) *nătuc* **(1-2)**. **5-6** *a* Care aparține nerodului **(1, 3)** Si: *nerozesc* **(1-2)**. **7-8** *a* Care îl caracterizează pe nerod **(1, 3)** Si: *nerozesc* **(3-4)**. **9-10** *a* Nerozesc **(7-8)**. **11** *a* (Pex) Lipsit de sens, de rațiune Si: *stupid*. **12-13** *sm, a* (Olt; Trs) (Om) idiot. **14-15** *smf, a* (Om) nebun **(29-30)**. **16** *smf* (Reg) Măscărici la nuntă sau priveghi. **17** *a* (Mun; d. cai) Nărăvaș. **18** *a* (Bot; reg; îs) *Buruiană ~oadă* Mătrăgună (*Atropa belladonna*). **19** *a* (Reg; îs) *Bureți nărozi* Specie de bureți necomestibili. **20** *a* (Olt) Bădăran. **21** *a* (Reg) Flecar. **22** *sm* (Reg; îf *nărod*) Boală a oilor Si: *capie*.

nerodire *sf* [At: MINEIUL (1776) 1122ᵛ¹/24 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***rodire***] (Pop) **1** Însușire a unui copac, a unei plante etc. de a nu produce roade. **2** Lipsă de roade. **3** (Pex) Secetă. **4** (Îvr) Teren care nu rodește. **5** (Îvr; pex) Teren care produce foarte puțin. **6** (Med; rar) Sterilitate.

neroditor, ~oare *a* [At: (a. 1733) GCR II, 26/18 / V: (reg) ***năr~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***roditor***] **1** Care nu produce roade Si: (rar) *nerodnic*. **2** (D. unități de timp) În care se produc roade foarte puține. **3** (Îvp; d. femei) Sterp.

nerodnic, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***rodnic***] (Rar) Neroditor (1).

nerodoi, ~oaie *smf, a* [At: BL V, 144 / V: ***năr~*** / Pl: *~, ~oaie* / E: ***nerod*** + *-oi*] (Reg) **1-4** (Om) nerod **(2, 4)**. **5-6** (Om) idiot. **7-8** (Reg) (Om) fără căpătâi.

neromânesc, ~ească *a* [At: DLR / Pl: *~ești* / E: *ne-* + ***românesc***] **1-2** Care nu este (al României sau) al românilor. **3** (D. modul de exprimare, de pronunțare al cuiva) Care este greșit din punctul de vedere al limbii române.

neronian, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***néronien***] (Liv) Foarte crud.

nerostit, ~ă *a* [At: AR (1837), 50^1/8 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***rostit***] (Înv) 1 Nespus (2). 2 Extraordinar.

nerotunjit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***rotunjit***] 1 Care nu este rotunjit. 2 (D. vocale) Care se pronunță fără rotunjirea buzelor.

nerozesc, ~ească *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: ***nerod*** + *-esc*] **1-4** Nerod (**7-8**). **5-6** Care denotă nerozie (**1-2**) Si: *neghiob* (**9**), *nerod* (**9**), *prostesc*, (rar) *neghiobesc*. **7** (Pex) Grosolan.

nerozește *av* [At: ANON. CAR. / E: ***nerod*** + *-ește*] **1-2** Ca nerozii (**1, 3**). **3-4** În felul nerozilor (**1, 3**) Si: *neghiobește, prostește*.

nerozie *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***nă~*** / Pl: (**3-6**) *~ii* / E: ***nerod*** + *-ie*] **1-2** Calitate de a fi nerod (**1, 3**) Si: *neghiobie, prostie*, (rar) *netoție*, (îrg) *nătărăie*, (înv) *nărozenie*. **3** (Cu sens atenuat) Naivitate (**3**). **4-5** Vorbă sau faptă de nerod (**1, 3**) Si: *prostie, neghiobie*. **6** (Cu sens atenuat) Lucru lipsit de seriozitate, de importanță Si: *fleac, nimic, năzdrăvănie*. **7** (Pex) Aberație. **8** Poznă.

nerumegat, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***rumegat***] **1** Care nu a fost rumegat. **2** (Fam; fig; d. cunoștințe, idei etc.) Care nu a fost asimilat, aprofundat. **3** (Fig; d. vorbele, manifestările oamenilor) Nechibzuit (**2**).

nerumenit, ~ă *a* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 254 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***rumenit***] **1** Care nu s-a rumenit îndeajuns la foc. **2** (Pop; d. femei) Nefardat.

nerupt, ~ă *a* [At: MUSTE, ap. LET. III, 43/10 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***rupt***] **1** Care nu este rupt. **2** (Înv) Continuu.

nerușinare *sf* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM. I, 49 / Pl: *~nări* / E: *ne-* + ***rușinare***] **1** Lipsă de rușine Si: *impertinență, insolență, neobrăzare* (**1**) (îvr) *nestidință* (**1**). **2** (Pex) Comportare, afirmație, faptă etc. lipsită de bună-cuviință Si: *impertinență, insolență, neobrăzare* (**2**), (îvr) *nestidință* (**2**).

nerușinat, ~ă [At: CORESI, L. 515/16 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***rușinat***] **1** *a* (Îvr) Care nu s-a făcut de rușine. **2** *a* (Îvr) Care nu trebuie să se rușineze. **3** *a* (Îvr) Demn. **4-5** *smf, a* (Om) lipsit de rușine, de bună-cuviință Si: *impertinent, insolent, neobrăzat* (**1-2**), *obraznic*, (înv) *nerușinos* (**2-3**). **6-7** *smf, a* (Om) imoral. **8** *a* Care denotă nerușinare (**1**).

nerușinos, ~oasă *a* [At: CORESI, EV. 547 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***rușinos***] **1** *a* (D. oameni) Care nu se rușinează. **2-4** *smf, a* (Înv) Nerușinat (**4-5, 8**).

nerv *sm* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ 111/11 / V: (înv) ***~ă*** *sf*, ***nevră*** *sf*, ***nevru*** / Pl: *~i*, (înv, *sn*) *~e, ~uri* / E: lat ***nervus***, it ***nervo***, fr ***nerf***] **1** (Lpl) Coardă dorsală a sturionilor uscată la soare și folosită în alimentație. **2** (Înv; îs) *Nevre de bou* Parte groasă a ligamentului cervical posterior al boului sau al calului care, uscată, este folosită ca instrument de lovire. **3** (Atm; mpl) Fiecare dintre filamentele care leagă diversele părți ale corpului cu centrii nervoși, conducând la aceștia impulsul senzațiilor și transmițând de la aceștia spre periferie comenzile. **4** (Îs) *Boală de ~i* Boală nervoasă (**10**). **5** (Îs) *Bolnav de ~i* Persoană care suferă de o boală nervoasă (**10**). **6** (Îe) **A avea ~i** A fi enervat. **7** (Îe) **A-l apuca ~ii** A avea un acces de furie. **8** (Îe) **A fi în ~i** A fi nervos. **9** (Îae) A fi în starea de spirit necesară pentru ceva. **10** (Îe) **A avea ~i slabi** A fi ușor de enervat. **11** (Îae) A fi ușor impresionabil. **12-13** (Lpl; șîs *stare de ~i*) (Stare de) enervare. **14** (Bot; rar) Nervură (**1**). **15** Tendon cu nervi (**3**). **16** Ligament cu nervi (**3**). **17** Mușchi străbătut de nervi (**3**). **18** (Fig) Vigoare. **19** (Fig) Bărbăție. **20** (Fig) Ritm susținut.

nerval, ~ă *a* [At: CONTRA, O. C. 123 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nerval***] (Rar) **1-5** Nervos (**4-8**).

nervatură *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ri* / E: fr ***nervature***, ger ***Nervatur***, it ***nervatura***] (Teh) Ansamblu al nervurilor (**8**) unui sistem tehnic Si: *nervație* (**3**).

nervație *sf* [At: GRECESCU, FL. 5 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***nervation***] **1** (Bot) Ansamblu și mod de dispunere a nervurilor (**1**) de pe o frunză. **2** (Zlg) Ansamblu și mod de dispunere a nervurilor (**3**) de pe aripa unei insecte. **3** (Teh) Nervatură.

nervațiune *sf* vz ***nervație***

nervă *sf* vz ***nerv***

nervin *sn, a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nervin***] **1-2** (Medicament) care calmează sau întărește nervii.

nervism *sns* [At: DM / E: ***nerv*** + *-ism*] Concepție fiziologică adeptă a ideii că sistemul nervos influențează un număr foarte mare de activități ale organismului.

nervist, ~ă [At: IORDAN, L. R. 314 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***nerv*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Adept) al nervismului. **3** *a* Care se referă la nervism. **4** *a* Care este specific nervismului.

nervos, ~oasă [At: CANTEMIR, HR. 106 / V: (înv) ***~vros*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***nervosus***, it ***nervoso***, fr ***nerveux***] **1** *a* Care are mușchi Si: *musculos, vânos*. **2** *a* Viguros. **3** *a* Care denotă forță, energie. **4** *a* Care se referă la nervi (**3**) Si: (rar) *nerval* (**1**). **5** *a* Care aparține nervilor (**3**) Si: (rar) *nerval* (**2**). **6** *a* Alcătuit din nervi (**3**) Si: (rar) *nerval* (**3**) **7** *a* Care este provocat de nervi (**3**) Si: (rar) *nerval* (**4**). **8** *a* De natură nevrotică Si: (rar) *nerval* (**5**). **9** *a* (Îs) *Sistem ~* Totalitate a centrilor nervoși și a căilor de transmisie centripetă și centrifugă din organism. **10** *a* (Îs) *Sistem ~ central* Ansamblu anatomic alcătuit din creier, cerebel, bulb și măduva spinării. **11** *a* (Îs) *Boală ~oasă* Boală care afectează psihicul, fără a fi cauzată de o leziune organică cunoscută. **12** *a* (D. oameni) Care se nu-și poate păstra calmul Si: *nerăbdător* (**4**). **13** *a* (D. oameni) Care se enervează ușor Si: *iritabil, irascibil, mânios, neastâmpărat* (**14**), (fam) *nevricos* (**1**), (înv) *nătâng* (**12**). **14** *a* (Pex; d. oameni) Emotiv. **15** *a* (D. oameni) Care se află într-o stare de încordare, de surescitare Si: *enervat, iritat*. **16** *a* (D. gesturi, manifestări) Care denotă enervare. **17** *a* (D. gesturi, manifestări) Care denotă nerăbdare. **18** *av* Cu nervozitate.

nervozicește *av* [At: GHEREA, ST. CR. II, 296 / E: ***nervos*** + *-icește*] (Nob) **1** Din punct de vedere al nervilor (**3**). **2** Din punct de vedere al sistemului nervos.

nervozism *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***nervosisme***] (Rar) Iritare bolnăvicioasă a sistemului nervos.

nervoziza *vtr* [At: AGÂRBICEANU, A. 319 / Pzi: *~tez* / E: drr ***nervozitate***] (Trs) **1-2** A (se) enerva.

nervozitate *sf* [At: ROM. LIT. 310 1/6 / Pl: *~tăți* / E: ***nervos*** + *-itate*] **1** Stare de enervare Si: *iritare*. **2** Stare de încordare nervoasă Si: *surescitare*. **3** (Pex) Nerăbdare (**3**). **4** (Îlav) **Cu ~** În mod nervos. **5** (Îal) Crispat. **6** (Îal) Cu nerăbdare. **7** (Îal) Precipitat.

nervurat, ~ă *a* [At: LINȚIA, P. II, 166 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nervură***] (Rar) Care este străbătut de nervuri (**4**).

nervurație *sf* [At: LINȚIA, P. II, 172 / Pl: *~ii* / E: ***nervură*** + *-ație*] (Rar) **1** Ansamblu și mod de dispunere a nervurilor (**4**). **2** (Cns) Ansamblu de nervuri (**10**) al scheletului de rezistență al unei construcții.

nervură *sf* [At: BARASCH, B. 16 / Pl: *~ri*, (asr) *~re* / E: fr ***nervure***] **1** Fiecare dintre fasciculele conducătoare libero-lemnoase care străbat țesutul unei frunze și ies uneori în relief Si: (rar) *nerv* (**14**). **2** (Rar; pex) Fiecare dintre ramificațiile cele mai subțiri ale unei rădăcini. **3** Fiecare dintre fibrele de natură cornoasă, ramificate în formă de rețea, care străbat membrana aripii unor insecte. **4** (Lpl) Rețea de dungi de altă culoare decât fondul, care dau un aspect marmorat unei suprafețe. **5** Fiecare dintre dungile care formează nervuri (**4**). **6** (Aht) Element de structură, de obicei reliefat, care întărește intradosul unei bolți, având totodată și o funcție decorativă. **7** (Aht) Mulură decorativă care conturează muchiile unei bolți, marginile unei nișe etc. sau care formând raze ori rețele, decorează intradosurile unei bolți gotice. **8** (Teh) Proeminență longitudinală, transversală sau înclinată pe suprafața interioară sau exterioară a unei piese, a unui organ de mașină etc., care servește la mărirea rezistenței sau a rigidității piesei, la mărirea suprafeței de schimb de căldură etc. **9** Fiecare dintre elementele așezate pe axa unei aripi de avion pentru a asigura profilul aripii, a împiedica deformarea ei și a mări rezistența scheletului avionului. **10** (Cns) Grindă de beton armat așezată de obicei între grinzile

principale ale unui planșeu, turnată împreună cu placa planșeului, astfel încât să alcătuiască o piesă în formă de T sau L. **11** (Mpl) Cută foarte îngustă, cusută ca garnitură pe un obiect de îmbrăcăminte Si: *cerculeț*.

nes *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***nes(café)***] **1-2** Nescafé (**1-2**).

nesatisfăcător, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***satisfăcător***] **1** Care nu satisface o dorință, o necesitate, o exigență etc. **2** Care nu corespunde unor norme, criterii, exigențe etc.

nesatisfăcut, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***satisfăcut***] **1** Care nu a fost satisfăcut. **2** Nemulțmit (**2**).

nesaturat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***saturat***] **1** (D. un sistem fizico-chimic) Care conține în unul dintre constituenții săi o cantitate mai mică decât cantitatea corespunzătoare stării de saturație. **2** (D. combinații chimice organice) Care conține în moleculă legături duble sau triple.

nesaț *sn* [At: CORESI, EV. 504 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~uri* / E: *ne-* + ***saț***] **1** Poftă exagerată de mâncare sau de băutură Si: *lăcomie, insațiabilitate*, (rar) *nesațietate* (**1**). **2** (Pex) Dorință nemăsurată de câștig, de bogăție Si: *cupiditate, aviditate*, (rar) *nesațietate* (**2**). **3** Lipsă de cumpătare Si: (rar) *nesațietate* (**3**). **4** Râvnă continuă pentru ceva. **5** Dorință sau plăcere intensă și continuă care nu poate fi potolită.

nesațietate *sf* [At: BARCIANU / P: *~ți-e~* / E: *ne-* + ***sațietate***] **1-3** (Rar) Nesaț (**1-3**).

nesațiu¹ *sn* vz ***nesaț***

nesațiu, ~ie *a* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 82/35 / Pl: *~ii* / E: ***sațiu***] (Îvr) Nesățios (**5**).

nesăbăduință *sf* vz ***nesăbuință***

nesăbăduit, ~ă *a* vz ***nesăbuit***

nesăbuință *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (rar) ***~săbădu~*** / Pl: *~țe* / E: ***nesăbuit¹*** + *-ință*] **1** Lipsă de judecată într-o împrejurare dată Si: *imprudență, necugetare, nesocotință*, (rar) *nesăbuire* (**1**). **2** Faptă, atitudine care denotă lipsă de judecată Si: *imprudență, necugetare, nesocotință*, (rar) *nesăbuire* (**2**).

nesăbuire *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***nesăbuit¹***] **1-2** (Rar) Nesăbuință (**1-2**).

nesăbuit¹, ~ă [At: (a. 1824) URICARIUL, V, 186/23 / V: (reg) ***~băduit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: cf mg *szabadni*] **1-2** *smf, a* (Om) lipsit de judecată în acțiuni Si: *imprudent, nechibzuit, necugetat, nesocotit*. **3** *a* (D. acțiunile, faptele etc. oamenilor) Care denotă lipsă de judecată. **4** *a* (Pex) Lipsit de sens Si: *absurd*. **5** *a* (Pex) Cu totul exagerat Si: *deplasat*.

nesăbuit², ~ă *a* [At: H IV, 54 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***~sibuit*** / E: *ne-* + ***săbuit***] (Reg) **1** Lipsit de finețe, de delicatețe în trăsături, în alcătuire. **2** (Pex) Grosolan.

nesădeală *sf* vz ***năsădeală***

nesălnicie *sf* vz ***năsilnicie***

nesămăluit, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 467 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***sămăluit***] (Reg) Extrem de numeros.

nesămțitor, ~oare *a* vz ***nesimțitor***

nesămuit, ~ă *a* vz ***nesemuit***

nesănătate *sfs* [At: CORESI, EV. 262 / E: *ne-* + ***sănătate***] **1** (Asr) Stare a unui om bolnav. **2** (Asr; pex) Boală. **3** (Îvr) Îmbolnăvire.

nesănătos, ~oasă *a* [At: CORESI, EV. 427 / V: (reg) ***năs~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***sănătos***] **1** (Asr) Bolnav. **2** (Reg; d. oameni) Bolnăvicios. **3** Care trădează o stare maladivă. **4** Care trădează o stare anormală. **5** Care dăunează sănătății. **6** (Spc; d. locuințe, încăperi etc.) Insalubru. **7** (Fig; iuz) Care denotă o orientare greșită. **8** (Iuz; îlav) **Cu origine ~oasă** Se spunea, în regimul comunist, despre cineva a cărui familie a aparținut burgheziei.

nesăparniță *sf* vz ***nisiparniță***

nesărat, ~ă [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***sărat***] **1-2** *a* (D. alimente, mâncăruri, băuturi etc.) Care nu conține sare (în cantitate suficientă). **3** *sf* (Reg; îe) **A trăi cruda cu ~a** A o duce când mai bine, când mai rău. **4-5** *sn* (Reg) Mâncare preparată (fără sare sau) cu puțină sare. **6** *sn* (Reg; pex) Mâncare proastă, fără gust. **7** *a* (Fig; d. oameni sau manifestări ale oamenilor) Fără spirit Si: *anost, fad, searbăd*, (reg) *necălit*. **8** *a* (Pex; fig; d. oameni sau manifestări ale oamenilor) Fără farmec. **9** *a* (Fig; d. vorbe și glume) Fără haz. **10** *a* (Fig; d. manifestări ale oamenilor) Plicticos. **11** *a* (Fig; d. manifestări ale oamenilor) Fără sens Si: *prostesc*. **12** *sf* (Olt) Năzbâtie.

nesărătură *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 109 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***sărătură***] (Rar) Lucru, lucrare, vorbă, glumă etc. lipsite de spirit.

nesătul, ~ă *smf, a* [At: CORESI, EV. 398 / Pl: *~ui, ~e* / E: *ne-* + ***sătul***] **1-2** (Om) care nu s-a săturat cu ce a mâncat Si: *nesăturat* (**1-2**). **3-4** (Reg) (Om) care se satură greu Si: *mâncăcios*. **5-6** (Fig) Nesăturat (**3-4**).

nesăturare *sf* [At: MUSTE, ap. LET. III, 22/14 / Pl: *~rări* / E: *ne-* + ***săturare***] (Înv) **1** Lăcomie la mâncare. **2** (Fig) Aviditate.

nesăturat, ~ă [At: PSALT. 206 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***săturat***] **1-2** *smf, a* Nesătul (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Fig) (Om) care nu se satură cu ce are, căutând să acapareze tot mai mult Si: *avid, cupid, lacom, nesătul* (**5-6**), *nesățios* (**6-7**), (îvr) *nesețătos* (**1-2**), *nesațiu²*, (îvr) *nesățos*. **5** *a* (Fig) Care nu poate fi potolit. **6** *a* (Fig) Care nu poate fi stăpânit. **7** *a* (Fig) Care nu poate fi limitat. **8** *sm* (Orn; înv) Pelican (*Pelecanus onocrotalus*).

nesățios, ~oasă *a* [At: CORESI, EV. 287 / P: *~ți-os* / V: (înv) ***~sițios***, (reg) ***năsă~, ~sățos, nisățos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***sățios***] **1-2** *smf, a* (Om) care nu se simte niciodată sătul. **3-4** *smf, a* (Pex) (Om) lacom la mâncare, la băutură. **5** *a* (Reg; d. alimente) Care nu satură. **6-7** *smf, a* (Fig) Nesăturat (**3-4**). **8** *a* (Asr; fig) Care nu se poate astâmpăra. **9** *a* (Fig) Care nu se poate stăpâni. **10** *a* (Fig) Care nu se poate limita. **11** *a* (Pex; fig) Mistuitor. **12** *av* Cu lăcomie. **13** *av* Cu plăcere. **14** *av* Cu voluptate.

nesățos, ~oasă *a* vz ***nesățios***

nesăvârșit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 276 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***săvârșit***] **1** Care nu s-a produs. **2** Care nu s-a întâmplat. **3** (Grm; înv; îs) *Vremea cea ~ă* Timp imperfect al indicativului. **4** (Înv) Nesfârșit² (**1**) în spațiu Si: *nemărginit*. **5** (Înv) Nesfârșit² în timp Si: *etern, veșnic*. **6** (Înv) Cu defecte Si: *imperfect*.

nesâlnec, ~ă *a* vz ***năsilnic***

nesâlnic, ~ă *a* vz ***năsilnic***

nesâlnicește *av* [At: LB / E: ***nesâlnic*** + *-ește*] (Îvr) **1** Cu violență. **2** Cu asprime. **3** În mod năvalnic (**1**). **4** Tumultuos.

nesâlnici *v* vz ***năsilnici***

nesâlnicie *sf* vz ***năsilnicie***

nescafe *sni* [At: DEX / E: fr ***nesscafé***] **1** Praf de cafea care se prepară prin simpla dizolvare în apă Si: *nes* (**1**). **2** Băutură preparată cu astfel de cafea Si: *nes* (**2**).

nescai *anhi* vz ***niscai***

nescaiva *anhi* vz ***niscaiva***

nescar *anhi* vz ***niscai***

nescarele *anhi* vz ***niscai***

nescareva *anhi* vz ***niscaiva***

nescari *anhi* vz ***niscai***

nescariva *anhi* vz ***niscaiva***

nescarivai *anhi* vz ***niscaiva***

nescave *anhi* vz ***niscaiva***

nescăpat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 181 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***scăpat***] (Înv) **1-2** De (sau din) care nu se mai poate scăpa.

nescăzut, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 118 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***scăzut***] **1** (Înv) Complet. **2** Desăvârșit. **3** Care nu scade. **4** Care nu se împuținează. **5** Care nu se consumă niciodată Si: *etern, veșnic*.

nescâmbare *sf* vz ***neschimbare***

neschimbare *sf* [At: MINEIUL (1776), 134^v1/37 / V: (înv) ***~scâm~*** / Pl: *~bări* / E: *ne-* + ***schimbare***] **1** Absență a schimbării. **2** (Înv) Statornicie.

neschimbat, ~ă *a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 217/26 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***schimbat***] **1** (D. oameni) Care nu și-a schimbat lenjeria, hainele. **2** Neschimbător (**1**). **3** (Pex) Care are un caracter permanent. **4** (D. față, privire) Imobil. **5** Care își păstrează conținutul, forma, aspectul de dinainte.

neschimbător, ~oare *a* [At: ANTIM, P. XXVI / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***schimbător***] **1** Care nu se schimbă Si: *constant, neatins* (**5**), *neschimbat* (**2**), *stabil, statornic*. **2** Care nu este supus schimbărilor Si: *constant, stabil*,

statornic. 3 Care nu se poate schimba Si: *constant, imuabil, stabil, statornic*. 4 (Spc; rar; d. sărbători) Cu dată fixă.

nescopită *sf* [At: POLIZU / Pl: *~te* / E: nct] (Rar) Mustopită.

nescriptic, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***scriptic***] (Îs) *Fond* ~ Fond destinat pentru plata personalului angajat în afara schemei unei instituții sau întreprinderi, de obicei pentru lucrări temporare.

nescris, ~ă *a* [At: PSALT. 56 / Pl: *~iși, ~e* / E: *ne-* + ***scris***] 1 Care nu este scris. 2 (D. legi, obiceiuri) Care se păstrează prin tradiție orală. 3 (Înv) Nemărginit (1).

nescurtat, ~ă *a* [At: ANTIM, P. 4 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***scurtat***] 1 La fel de lung ca înainte. 2 (Îvr) Întreg.

nesecabil, ~ă [At: FILIMON, O. II, 138 / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *intarissable*] 1-6 (Rar) Nesecat (1-6).

nesecat, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***secat***] 1 Care nu seacă Si: (rar) *nesecabil* (1), *nesecătuit* (1). 2 Care nu se usucă Si: (rar) *nesecabil* (2), *nesecătuit* (2). 3 (Fig) Fără sfârșit. 4 (Fig) Mereu viu. 5 (Fig) Inepuizabil. 6 (Fig) Continuu.

nesecătuit, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 15 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***secătuit***] (Rar) 1-6 Nesecat (1-6).

nesecur, ~ă *a* vz ***nesigur***

nesemănat, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***semănat***] 1 (D. pământ) În care nu au fost puse semințe. 2 (Îe) **A umbla nearat, ~** A umbla de colo-colo, fără rost.

nesemet, ~eață *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 14[v]/29 / Pl: *~i, ~ețe* / E: *ne-* + ***semeț***] (Înv) Care exprimă smerenie, umilință.

nesemnificativ, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 164, 8/1 / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***semnificativ***] Lipsit de semnificație, de importanță.

nesemuit, ~ă *a* [At: (a. 1644) GCR I, 112/28 / V: (înv) ***~sămu~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***asemuit***] (Înv) Neasemănat (4).

nesentimental, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***sentimental***] Care nu este sentimental.

neseparabil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***separabil***] (Rar) 1 Care nu poate fi separat. 2 Nedespărțit (2).

neserios, ~oasă [At: DEX / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***serios***] 1 *a* Care nu este serios. 2-3 *smf, a* (Om) lipsit de seriozitate.

neseriozitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: *ne-* + ***seriozitate***] 1 Lipsă de seriozitate. 2 (Ccr) Faptă, vorbă etc. lipsite de seriozitate.

neseser *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***nécessaire***] Mică trusă de călătorie care cuprinde cele necesare pentru îngrijirea corpului.

nesetru *sm* vz ***nisetru***

nesețătos, ~oasă *a* [At: I. GOLESCU, ap. PR. DRAM. 75 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nesaț***] (Îvr) 1-2 Nesăturat (3-4).

nesfărâmat, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 73[r1]/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***sfărâmat***] 1 Care nu a fost făcut fărâme. 2 (Înv; fig) Care nu poate fi distrus.

nesfârșire *sf* [At: ANGHEL, PR. 104 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***sfârșire***] 1 Întindere continuă, nelimitată Si: *nemărginire, imensitate*. 2 (Udp „de") Cantitate mare. 3 (Udp „de") Număr foarte mare Si: *infinitate*.

nesfârșit[1] *sn* [At: CONTA., O. C. 145 / Pl: *~uri* / E: *ne-* + ***sfârșit[1]***] 1-2 Ceea ce (nu are sau) pare că nu are limită în spațiu sau în timp. 3-4 (Îljv) **La ~** (Care are loc) fără întrerupere Si: *continuu, întruna, necontenit*.

nesfârșit[2], ~ă [At: CORESI, EV. 20 / V: (înv) ***nesvăr~*** / Pl: (1-8) *~iți, ~e*, (10-11) *~uri* / E: *ne-* + ***sfârșit[1]***] 1 *a* Care nu are limite în timp și spațiu Si: *infinit, interminabil* (înv) *nesăvârșit* (3). 2 *a* Care nu încetează Si: *continuu, permanent*. 3 *a* Care nu se consumă Si: *interminabil*. 4 *a* Etern. 5 *a* (Cu valoare de superlativ) Foarte mare. 6 *a* (Cu valoare de superlativ) Foarte întins. 7 *a* (Cu valoare de superlativ) Foarte numeros. 8 *a* (Cu valoare de superlativ) Foarte intens. 9 *av* (Udp „de", exprimă ideea de superlativ absolut) Extrem de... 10 *sn* Întindere nelimitată în spațiu Si: *infinit, nemărginire*. 11 *sn* Întindere nelimitată în timp Si: *eternitate, veșnicie*.

nesfea *sf* vz ***nisfea***

nesfetit, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *sfeti, sfat*] (Reg) 1 Nereușit (1). 2 Nepotrivit (1).

nesfia *sf* vz ***nisfea***

nesfială *sf* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM I, 25 / P: *~sfi-a~* / Pl: *~ieli* / E: *ne-* + ***sfială***] (Înv) Îndrăzneală.

nesfie *sf* vz ***nisfea***

nesfiit, ~ă *a* [At: F (1877), 279 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***sfiit***] (Înv) Îndrăzneț.

nesfințire *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 659 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***sfințire***] (Îvr) Profanare.

nesibuit, ~ă *a* vz ***nesăbuit***

nesigur, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***~secur*** / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***sigur***] 1 Care nu oferă siguranță Si: *incert, îndoielnic*, (îvr) *neadeverit*. 2 Pe care nu poți conta Si: *incert, îndoielnic*. 3 (Spc) Lipsit de stabilitate, de rezistență. 4 (Spc) Primejdios. 5 (D. ființe) Lipsit de convingere. 6 (D. ființe) Lipsit de încredere în sine. 7 (D. oameni) Lipsit de fermitate Si: *ezitant, nehotărât* (1), *șovăielnic*. 8 (Pex; d. oameni) Timid. 9 (Pex; d. oameni) Stângaci. 10-14 (D. acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor) Care denotă (lipsă de convingere) (lipsă de încredere) (lipsă de fermitate) (timiditate sau) stângăcie. 15 Lipsit de claritate Si: *confuz, neclar*. 16 Care nu se vede, nu se distinge bine Si: *confuz, neclar*. 17 (Pex) Care se află încă în formare. 18 Care nu s-a definitivat încă.

nesiguranță *sf* [At: AR (1834) 117[1]/25 / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***siguranță***] 1 Lipsă de siguranță Si: *incertitudine, îndoială* (nob) *nesiguritate* (1). 2 (Pex) Lucru, situație etc. îndoielnice Si: (nob) *nesiguritate* (2). 3 Lipsă de securitate personală Si: (nob) *nesiguritate* (3). 4 (Îs) *~ța zilei de mâine* Neliniște în legătură cu viitorul, mai ales sub raport material. 5 Șovăială. 6 Îndoială. 7 Neliniște (2).

nesiguritate *sf* [At: SBIERA, P. S. 359 / Pl: *~tăți* / E: cf ger *Unsicherheit*] (Nob) 1-3 Nesiguranță (1-3).

nesilință *sf* [At: (a. 1803) URICARIUL, IV, 149/23 / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***silință***] (Asr) 1 Lene. 2 (Pex) Delăsare.

nesilit, ~ă *a* [At: URECHE, L. 114 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***silit***] 1 Care nu a fost silit să facă ceva. 2 (Înv; spc) Care nu a fost siluit. 3 (Înv; prc) Virgin. 4 (D. gesturi, mișcări) Natural (14). 5 (D. stil, limbă) Spontan.

nesilnic, ~ă *a* vz ***năsilnic***

nesilnici *v* vz ***năsilnici***

nesilnicie *sf* vz ***năsilnicie***

nesimțibil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *insensible*] (Îdt) 1-2 Nesimțitor (7-8).

nesimțibilitate *sf* [At: CANELLA, V. / Pl: *~tăți* / E: cf fr *insensibilité*] (Înv) Nesimțire (1).

nesimțire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 239 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***simțire***] 1 Lipsă de bun-simț, de delicatețe, de bună creștere Si: (înv) *nesimțibilitate* (2). 2 Faptă, atitudine etc. care denotă lipsă de delicatețe, de bună creștere. 3 Indiferență. 4 Lipsă de sensibilitate. 5 (Șîe **a fi în ~, a cădea în ~**) Stare de inconștiență Si: *leșin*.

nesimțit[1] *sn* [At: DLR / Pl: (rar) *~uri* / E: *ne-* + ***simțit[1]***] (Rar) Absență a oricărui simț.

nesimțit[2], ~ă [At: VARLAAM, C. 429 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***simțit[2]***] 1 *a* (Înv) Nesimțitor (3). 2 *a* (Reg) Idiot din naștere. 3-4 *smf, a* (Om) lipsit de sensibilitate Si: *nesimțitor* (9-10). 5-6 *smf, a* (Om) lipsit de bun-simț, de delicatețe, de cuviință, de bună creștere Si: *nesimțitor* (11-12), (îdt) *nesimțibil*. 7 *a* (D. fapte, manifestări ale oamenilor) Care denotă lipsă de delicatețe, de bună creștere. 8 *smf* Termen pentru a apostrofa pe cineva. 9-10 *a, av* (Într-un mod) care nu este perceptibil simțurilor. 11 *a* Care trece neobservat Si: *insesizabil, imperceptibil*. 12 *av* Încetul cu încetul. 13 *av* Fără zgomot. 14 *av* Pe furiș Si: *tiptil*. 15-16 *a, av* (În mod) inconștient. 17 *av* În mod intuitiv. 18 (Îlav) **Pe ~e** Încetul cu încetul. 19 (Îal) Fără a putea fi perceput Si: *tiptil*.

nesimțitor, ~oare [At: C. CANTACUZINO, CM I, 50 / V: (înv) ***~sânti~, ~riu, ni~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***simțitor***] 1 *a* (Îvr) Lipsit de valoare. 2 *a* Lipsit de importanță. 3 *a* (Îvr) Care are o valoare redusă. 4 *a* (Îvr;

pex) Care are o importanță extrem de mică. **5** *a* Care nu este înzestrat cu simțuri. **6-7** *a, av* (Care se găsește) în stare de inconștiență Si: *leșinat*. **8** *a* (Pex) Mort. **9-12** *smf, a* Nesimțit² **(3-6)**. **13** *a* Indiferent.

nesimțitorește *av* [At: CANTEMIR, IST. 30 / E: ***simțitor*** + *-ește*] (Îvr) Pe nesimțite.

nesimțitoriu, ~oare *a* vz ***nesimțitor***

nesip *sn* vz ***nisip***

nesipos, ~oasă *a* vz ***nisipos***

nesițios, ~oasă *a* vz ***nesățios***

neslăbit, ~ă *a* [At: PANN, E. I, 64/14 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***slăbit***] **1** Care nu își diminuează intensitatea Si: *susținut*. **2** (Pex) Care nu încetează Si: *continuu, permanent*.

nesmentit, ~ă *a, av* vz ***nesmintit***

nesmintit, ~ă [At: (a. 1648) GCR I, 131/3 / V: ***nez~***, (înv) ***~mentit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***smintit***] **1** *a* (Înv) Care nu este mișcat din loc Si: *neclintit* **(1)**, *nemișcat* **(1)**. **2-3** *a* (Pex) Care (nu este sau) nu poate fi abătut. **4-5** *a* Care (nu este sau) nu poate fi atins. **6-7** *a* Care (nu este sau) nu poate fi schimbat de nimeni sau de nimic. **8** *av* (Îrg) Fără schimbare. **9** *av* (Îrg) Fără greșeală. **10** *av* (Îrg) Riguros. **11** *av* (Îrg) În mod regulat. **12** *av* (Îrg) Constant. **13** *av* (Îrg) Cu orice preț. **14** *av* (Îrg) Desigur.

nesociabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***sociabil***] (D. oameni) **1** Căruia nu-i plac relațiile cu semenii. **2** Care leagă greu prietenii. **3** Necomunicativ.

nesocoteală *sf* [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 318 / Pl: *~eli* / E: *ne-* + ***socoteală***] (Înv) Nesocotință **(1)**.

nesocoti *vt* [At: (a. 1689) GCR I, 285/2 / Pzi: *~tesc* / E: *ne-* + ***socoti***] **1** A nu prețui la valoarea cuvenită Si: *a desconsidera*, (nob) *a nerecunoaște*. **2** A nu ține seama de... Si: *a ignora, a neglija*. **3** (Spc) A încălca o lege, o dispoziție.

nesocotință *sf* [At: CORESI, EV. 266 / Pl: **(4)** *~țe* / E: *ne-* + ***socotință***] **1** Lipsă de judecată, de înțelepciune, de chibzuință în acțiuni Si: *neghiobie* **(2)**, *nebunie* **(6)**, (înv) *nesocoteală, nesocotire* **(2)**. **2** (Pex) Imprudență în acțiuni Si: *nesocotire* **(2)**. **3** (Înv) Nepăsare **(5)**. **4** Faptă, vorbă etc. de om lipsit de judecată Si: *nechibzuință, necugetare, nesăbuință, prostie*.

nesocotire *sf* [At: CORESI, EV. 399 / Pl: *~ri* / E: ***nesocoti***] **1-3** (Înv) Nesocotință **(1-3)**. **4** Desconsiderare. **5** Ignorare. **6** Încălcare a unei dispoziții, legi etc. **7** (Pex) Stare a unui om lipsit de judecată.

nesocotit, ~ă [At: (cca 1650) GCR I, 193/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***socotit***] **1** *a* Nemăsurat **(1)**. **2** *sf* (Îvr) Faptă nechibzuită. **3** *a* Care nu este luat în seamă Si: *disprețuit, neglijat*. **4** *a* Lăsat în părăsire. **5** *a* (Rar) Lipsit de importanță. **6** *a* (Rar) Fără valoare. **7-8** *smf, a* (Persoană) care este lipsită de judecată, de chibzuință în acțiuni Si: (înv) *nesocotitor* **(1-2)**. **9-10** *smf, a* (Pex) (Persoană) imprudentă. **11** *a* (D. manifestările oamenilor) Care denotă lipsă de judecată Si: *absurd, nechibzuit, prostesc*. **12** *a* (Pex; d. manifestările oamenilor) Temerar.

nesocotitor, ~oare *smf, a* [At: CORESI, EV. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nesocoti*** + *-tor*] (Înv) **1-2** Nesocotit **(7-8)**.

nesofisticat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***sofisticat***] **1** Care nu este sofisticat. **2** Lipsit de artificialitate. **3** Lipsit de rafinament.

nesoluționat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***soluționat***] Care nu este încă soluționat.

nesomn *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (rar) *~uri* / E: *ne-* + ***somn***] **1** Stare de veghe. **2** (Pex) Oboseală provocată de starea de veghe. **3** Insomnie.

nesomnie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: cf fr *insomnie*] (Înv) Insomnie.

nesomnoros, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 158ᵛ/24 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***somnoros***] **1** Care nu este somnoros. **2** (Înv) Treaz. **3** (Înv; fig) Vigilent.

nesosință *sf* [At: VARLAAM, C. 250 / Pl: *~țe* / E: cf *sosi*] (Înv) **1** Întâmplare neprevăzută. **2** (Pex) Necaz **(1)**.

nesoț *ai* [At: V. ROM. ianuarie 1954, 178 / E: *ne-* + ***soț***] (Rar) Care este fără pereche Si: *desperecheat*.

nespăimântare *sf* [At: AR (1829), 6½8 / Pl: *~tări* / E: *ne-* + ***spăimântare***] (Îvr) **1** Curaj. **2** Vitejie.

nespăimântat, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***spăimântat***] (Îvr) **1** Curajos. **2** Viteaz.

nespălat, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***spălat***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu s-a spălat Si: *jegos, murdar*. **3** *a* (D. lucruri, haine etc.) Care nu a fost spălat Si: *jegos, murdar*. **4-5** *smf, a* (Persoană) care în mod obișnuit nu se spală. **6** *a* (Pex; d. oameni) Neglijent **(2)**. **7** *a* (Îe) **A fi ~ la gură** A vorbi în termeni necuviincioși, injurioși, obsceni. **8** *a* (Îs) *Gură ~ă* Persoană care vorbește vrute și nevrute. **9** *av* (Îe) **A mâncat-o ~** Se zice în glumă, la adresa cuiva care a suferit o neplăcere, un afront la care nu a putut riposta. **10-11** *smf, a* (Ca epitet, precedând termenul calificat de care se leagă prin prepoziția „de") (Om) care nu este bun de nimic. **12-13** *smf, a* (Pex) (Om) fără nici un rost.

nesperat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, O. P. 44 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***sperat***] (D. un eveniment fericit) **1-2** Care nu a fost sperat (dar s-a realizat) Si: (înv) *nenădăjduit* **(3)**. **3** (Pex) Care întrece așteptările Si: (înv) *nenădăjduit* **(4)**.

nespornic, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***spornic***] (D. oameni) **1** Care nu are spor într-o acțiune, lucrare etc. **2** (D. lucrări) Care este migăloasă, se face greu, fără spor.

nespornicie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ii* / E: ***nespornic*** + *-ie*] (Îvr) Lipsă de spor într-o acțiune, într-o lucrare.

nesportiv, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***sportiv***] Care se abate de la regulile disciplinei sportive.

nespravă *sf* [At: LB / Pl: *~ve* / E: nct] (Îvr) Înclinație spre ceartă.

nespravnic, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nespravă*** + *-nic*] (Îvr) Certăreț.

nespus, ~ă *a* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 460/18 / Pl: *~uși, ~e* / E: *ne-* + ***spus***] **1** Care nu a fost încă spus. **2** Care nu poate fi spus, exprimat, descris, evaluat etc. atât este de mare, de intens, de tare etc. Si: *indescriptibil, inexprimabil, negrăit* **(1)**, (îvp) *nepovestit* **(2)**, (înv) *nenumit* **(3)**, *nerostit* **(1)**, (îvr) *necuvântat* **(2)**. **3** (Pex) Extraordinar. **4** (Bis) Miraculos. **5** (Mtp) Supranatural.

nestabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***stabil***] **1** Care nu are stabilitate Si: *instabil*. **2** (D. un corp chimic) Care se descompune sau se transformă cu ușurință.

nestabilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: *ne-* + ***stabilitate***] Instabilitate.

nestajnic, ~ă *a* vz ***nestașnic***

nestare *sf* [At: (a. 1695) FN 65 / E: cf *nestătător*] (Înv) **1** Instabilitate. **2** Incertitudine. **3** (Îs) *~ la cuvânt* Nerespectare a cuvântului dat.

nestasnic, ~ă *a* vz ***nestașnic***

nestașnic, ~ă *a* [At: F (1872), 159 / V: ***năs~, ~ajnic, ~asnic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Reg) **1-4** (D. oameni sau firea lor) (Zburdalnic) (impulsiv) (aprig sau) nestatornic **(1)**. **5** (D. animale) Lacom.

nestatornic, ~ă *a* [At: IST. Ț. R. 117 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***statornic***] **1** Care nu este statornic Si: *inconstant, schimbător*, (reg) *nestașnic* **(4)**. **2** (Ban; d. copii) Neastâmpărat **(8)**.

nestatornicie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***statornicie***] Lipsă de statornicie Si: *inconstanță*.

nestămată *a* vz ***nestemată***

nestăpânire *sf* [At: (a. 1773) GCR II, 87/28 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***stăpânire***] **1** Impulsivitate. **2** (Înv) Lipsă de conducere. **3** (Înv; pex) Anarhie.

nestăpânit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***stăpânit***] **1** (D. oameni) Impulsiv. **2** (D. oameni) Care nu se poate stăpâni. **3** Care nu poate fi stăpânit.

nestătăcios, ~oasă *a* [At: (a. 1693) FN 12 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***stat*** + *-ăcios*] (Îvr) Instabil.

nestătător, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 330 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***stătător***] **1** (Înv) Inconsecvent. **2** (Înv) Instabil. **3** (Reg; d. copii) Neastâmpărat **(8)**. **4** (Rar; d. ape) Curgător.

nestăvilit, ~ă *a* [At: TOPÎRCEANU, B. 65 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***stăvilit***] **1** Care nu poate fi oprit Si: *impetuos, năvalnic, neoprit* **(2)**. **2** (Pex) Irezistibil.

nestemat, ~ă *a* vz ***nestimat***

nestemată [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~sti~***, (reg) ***năsal~, năstă~, ~stă~*** / Pl: *~te* / E: cf lat *aestimatus*] **1-2** *sf, a* (Șîs *piatră ~ă*) Mineral rar, cu aspect atrăgător și duritate mare, folosit mai ales pentru podoabe. **3** *a* (Rar) De piatră nestemată (**2**).

nestemnic, ~ă *a* [At: I. CR. IV, 251 / V: ***năs~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] **1** (Olt; d. oameni) Foarte priceput. **2** (Olt) Năzdrăvan (**14**). **3** (Olt; d. cai) Care are o pată albă sub coadă și este considerat din această cauză înzestrat cu însușiri neobișnuite. **4** (Reg) Nepriceput (**7**).

nesterilizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***sterilizat***] Care nu a fost supus sterilizării.

nestidință *sf* [At: DOSOFTEI, V: S. noiembrie 146ᵛ/31 / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***stidință***] (Îvr) **1-2** Nerușinare (**1-2**).

nestimat, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. XIII / V: ***nestem~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: cf lat *inaestimabilis*, fr *inestimable*] (Înv) Inestimabil.

nestimată *a, sf* vz ***nestemată***

nestimândră *af* [At: PLOPUȘOR, C. 49 / Pl: *~re* / E: ctm ***nestimată*** și ***mândră***] (Olt; îs) *Piatră ~* Piatră nestemată.

nestingherit, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***stingherit***] **1** Care nu este stingherit. **2** Care este liber să acționeze în bune condiții.

nestingibil, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1651 / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *inextinguible*] (Rar) **1** Care nu poate fi stins. **2** Care nu poate fi oprit. **3** Care nu poate fi potolit.

nestins, ~ă *a* [At: COD. TOD. 225 / Pl: *~nși, ~e* / E: *ne-* + ***stins***] **1** Care mai arde. **2** Care nu poate fi stins. **3** (D. foc) Viu. **4** (Pex; d. sentimente, senzații) Care nu încetează. **5** (Pex; d. sentimente, senzații) Care nu poate fi atenuat, domolit, potolit. **6** (Pex; d. sentimente, senzații) Care durează etern, cu aceeași intensitate. **7** (Îs) *Focul (cel) ~* Iad (**1**). **8** (Îs) *Var ~* Var în forma în care iese din cuptorul de calcinat.

nestoia *vr* [At: PAMFILE, C. 48 / Pzi: 3 *~iază* / E: cf *astoi, neostoit*] (Reg; d. ger) A se domoli.

nestor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: ***Nestor***] (Liv) Bătrân înțelept, dotat cu prudență și experiență.

nestorian, ~ă [At: DN³ / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***nestorien***] **1** *smf* Membru al unei secte religioase care nega natura divină a lui Hristos. **2-3** *a* Care aparține (nestorianismului sau) nestorienilor (**1**). **4-5** *a* Referitor (la nestorianism sau) la nestorieni (**1**). **6-7** *a* Care este specific (nestorianismului sau) nestorienilor (**1**).

nestorianism *sns* [At: DN³ / P: *~ri-a~* / E: fr ***nestorianisme***] Doctrină a nestorienilor (**1**), care nega natura divină a lui Hristos.

nestoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***néstothérapie***] (Med) Tratament prin înfometare.

nestrapă *sf* vz ***năstrapă¹***

nestrăbăcios, ~oasă *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 246/37 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf lat *impenetrabilis*] (Înv) **1-2** (D. drumuri) Care (nu este sau) nu poate fi străbătut. **3** (D. locuri) Pe unde nu se poate pătrunde.

nestrăbătut, ~ă *a* [At: URECHE, L. 67 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***străbătut***] **1** Care nu a fost încă străbătut. **2** (Îvr; udp „cu") Care nu este deprins, familiarizat cu...

nestrămutare *sf* [At: ANTIM, P. XVI / Pl: *~tări* / E: *ne-* + ***strămutare***] (Asr) **1** Calitate a unui lucru de a rămâne neschimbat, definitiv. **2** (Pex) Durabilitate. **3** (Pex) Fermitate. **4** (Pex) Dârzenie. **5** (Îlav) **Cu ~** În mod hotărât Si: *ferm*.

nestrămutat, ~ă *a* [At: (a. 1650-1675) GCR I, 228/16 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***strămutat***] **1** (Înv) Care nu se mută. **2** Care nu poate fi mutat, schimbat din loc Si: *stabil*. **3** (Înv; pex) Durabil. **4** (Înv) Inamovibil. **5** (Fig; d. oameni și acțiunile lor, întâmplări etc.) Care nu poate fi clintit, schimbat Si: *ferm, hotărât, statornic*.

nestrămutător, ~oare *a* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***strămutător***] **1** (Îdt) Care nu se poate strămuta. **2** (Grm; înv; îs) *Verb ~* Verb intranzitiv.

nestrăvedere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***străvedere***] (Îvr) Opacitate.

nestrâmbător, ~oare *a* [At: ANT. LIT. POP. I, 17 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***strâmbător***] (Pop; rar) Obiectiv.

nestricat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 26ʳ/23 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***stricat***] **1** Care nu este stricat. **2** Care nu poate fi stricat. **3** Care nu poate fi distrus. **4** Care nu poate fi desființat. **5** (Înv; pex) Etern. **6** (Înv; d. oameni) Virgin. **7** (Înv; d. oameni) Neatins de vicii. **8** (Pop; d. oameni) Sănătos. **9** (Pop) Intact.

nestricăcios, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 163ʳ/25 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***stricăcios***] (Înv) **1** Care nu este supus stricăciunii. **2** Care nu se strică. **3** Care nu poate fi stricat. **4** Care nu se degradează. **5** (Pex) Etern.

nestructurat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***structurat***] Care nu are încă o structură bine definită.

nesuferibil, ~ă *a* [At: F (1872), 308 / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *insupportable*] (Înv) Insuportabil.

nesufericios, ~oasă *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 227/33 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***sufericios***] (Înv) **1** Insuportabil. **2** Inacceptabil. **3** Intolerabil.

nesuferință *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 148 / Pl: *~țe* / E: *ne-* + ***suferință***] (Înv) **1** Lipsă de simpatie, de toleranță față de cineva sau de ceva Si: *aversiune*. **2** Nerăbdare (**5**).

nesuferire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***suferire***] (Asr) **1** Aversiune. **2** Dușmănie.

nesuferit, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 169ʳ/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***suferit***] **1** *a* Care este greu de suportat. **2** *a* Care depășește puterile, rezistența cuiva Si: *insuportabil*. **3** *a* Care nu poate fi suportat. **4** *a* (Pex) Cumplit. **5** *a* (Îvr; spc; d. prețuri, costul unor mărfuri) Exagerat. **6** *a* (Înv) Care nu este permis. **7** *a* (Înv) Care nu poate fi îngăduit, permis. **8-9** *smf, a* (Om) care displace Si: *antipatic, urâcios*. **10-11** *smf, a* (Om) odios.

nesuferitor, ~oare *a* [At: N. COSTIN, L. 230 / V: ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***suferitor***] (Înv) **1** Care nu poate suporta ceva. **2** Care nu rezistă la ceva. **3** Intolerant.

nesuferitoriu *a* vz ***nesuferitor***

nesupunere *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***supunere***] Atitudine, faptă etc. care contravine legii, unei dispoziții, disciplinei.

nesupus, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~uși, ~e* / E: *ne-* + ***supus***] **1** Care nu a fost supus. **2** Care refuză să se supună Si: *neastâmpărat*. **3** (Pex) Care se răzvrătește. **4** Care nu respectă o lege, o dispoziție etc.

nesupravegheat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***supravegheat***] **1** Care nu se află sub supraveghere. **2** Care nu se află sub control.

nesupraveghere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***supraveghere***] **1** Lipsă de supraveghere. **2** Absență a controlului.

nesvârșit, ~ă *a* vz ***nesăvârșit***

neșansă *sf* [At: KLOPȘTOK, F. 335 / Pl: *~se* / E: *ne-* + ***șansă***] **1** Întâmplare nefavorabilă. **2** Ghinion.

neșcai *anhi* vz ***niscai***

neșcât, ~ă *anhi* [At: PSALT. 11 / V: ***~chit, nișchit*** / Pl: *~âți, ~e* / E: ml *nescios-quantus*] (Înv) Puțin.

neșchit, ~ă *anhi* vz ***neșcât***

neșcolat, ~ă *a* vz ***neșcolit***

neșcolit, ~ă *a* [At: ALR II, 4851/260 / V: ***~at*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***școlit***] (Reg) **1-2** Care nu este instruit (prin școală).

neșifonabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***șifonabil***] (D. țesături și confecții) **1-2** Care nu se șifonează (ușor).

neșifonabilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: ***neșifonabil*** + *itate*] Calitate a unor țesături sau confecții de a nu se șifona.

neștampilat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***ștampilat***] **1** (D. mărci poștale) Care nu este ștampilat Si: *neobliterat*. **2** (D. acte, documente) Pe care nu a fost aplicată ștampila unei instituții.

nește *anhi* vz ***niște***

neșters, ~earsă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~rși, ~e* / E: *ne-* + ***șters***] **1** Care nu a fost șters. **2** Care nu poate fi șters. **3** Care nu poate fi distrus. **4** Care nu poate fi înlăturat. **5** (Fig) Care nu poate fi uitat. **6** (Fig) Care rămâne veșnic.

neşti *vi* [At: PSALT. 62 / Pzi: *neştiu* / E: *ne-* + ***ştiu***] (Îvr) A nu şti.

neşticavai *arn* [At: NECULCE, L. 44 / E: cf *niscareva, niscaiva*] (Îvr) Nişte **(1)**.

neştiinţă *sf* [At: PSALT. HUR. 19ᵛ/19 / Pl: (rar) *~ţe* / E: *ne-* + ***ştiinţă***] **1** Ignorare involuntară a unui lucru, fapt etc. Si: *neştire* **(1)**. **2** Situaţie în care se află o persoană care nu ştie ceva Si: *neştire* **(2)**. **3** (Îs) ~ *de carte* Analfabetism. **4** (Înv) Neluare în considerare a cuiva sau a ceva Si: (înv) *neştiut* **(1)**, *neştiutură*. **5** (Înv; spc) Nerespectare a legii Si: (înv) *neştiut* **(2)**, *neştiutură*. **6** (Înv; pex) Fărădelege. **7** (Înv) Păcat. **8** Lipsă de cultură Si: *ignoranţă*. **9** (Pex) Obscurantism.

neştiinţific, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***ştiinţific***] **1** Care nu aparţine ştiinţei. **2** Care nu are un caracter ştiinţific.

neştine [At: COD. VOR. 110/20 / V: ***nisti~*** / G-D: *nescui* / E: ml ***nescio*** + ***qui*** + ***-ne***] (Înv) **1** *pnh* Cineva. **2** *pnh* Oricare. **3** *pnh* Fiecare. **4** *png* (Îcn) Nimeni.

neştirbit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iţi, ~e* / E: *ne-* + ***ştirbit***] (Fig) **1** Intact. **2** (D. reputaţie, onoare etc.) Care nu a fost compromis.

neştire *sf* [At: CORESI, EV. 254 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***ştire***] **1-2** Neştiinţă **(1-2)**. **3** (Înv; îs) ~ *de carte* Analfabetism. **4** (Înv; pex; îas) Învăţătură puţină. **5** (Îlav) **În ~** Fără a-şi da seama. **6** (Îal) Fără a şti cum... **7** (Îal) La întâmplare. **8** (Îal) Distrat. **9** (Pex; îal) Involuntar. **10** (Îal) Fără măsură. **11** (Îal) Fără rost Si: *inutil*. **12** (Îal) Fără sens. **13** (Rar; îlav) **Din ~** Din neatenţie. **14** (Rar; îal) Involuntar.

neştiut¹ *sn* [At: PSALT. 42 / P: *~şti-ut* / Pl: *~uri* / E: *ne-* + ***ştiut***] **1-4** (Înv) Neştiinţă **(4-7)**.

neştiut², ~ă [At: PSALT. 99 / P: *~şti-ut* / Pl: *~uţi, ~e* / E: *ne-* + ***ştiut***] **1** *a* Care nu este încă ştiut. **2** *a* Care nu este încă cunoscut. **3** *a* Care nu este încă cercetat. **4** *a* Care nu este încă descoperit. **5** *a* (Pex) Anonim. **6** *a* (Fig) Tainic. **7** *a* Obscur. **8** *sf* (Înv) Taină. **9-10** *sn* (Rar) Necunoscut **(8-9)**. **11** *a* Neprevăzut **(1)**. **12** *a* Ignorant. **13** *a* (Înv; d. oameni) Nepriceput **(7)**.

neştiutor, ~oare [At: CORESI, EV. 524 / P: *~şti-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***ştiutor***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu ştie nimic. **3-4** *smf, a* (Persoană) care nu se pricepe la ceva. **5-6** *smf, a* (Om) lipsit de cultură. **7** *smf* (Îs) ~ *de carte* Analfabet. **8-9** *smf, a* (Om) inocent. **10-11** *smf, a* (Om) inofensiv.

neştiutură *sf* [At: COD. VOR. 142/18 / P: *~şti-u~* / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***ştiutură***] (Înv) **1-4** Neştiinţă **(4-7)**. **5** Taină.

neştu *anh* vz ***nişte***

net¹ *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: eg ***net***] **1** (Spt) Plasă pentru jocul de tenis. **2** Expresie folosită de arbitrul de fileu pentru a arăta că mingea a lovit plasa.

net² *sns* [At: MDA ms / E: (inter)***net***] (Fam) Internet.

net³, netă *a* [At: I. IONESCU, D. 327 / Pl: *neţi, nete* / E: fr ***net***] **1** *a* (D. venituri; îoc *brut*) Din care s-au scăzut toate cheltuielile, impozitele Si: *curat, neto* **(1)**. **2** *a* (D. greutatea mărfurilor) Din care s-a scăzut daraua, ambalajul Si: *neto* **(2)**. **3-4** *a, av* (În mod) clar. **5-6** *a, av* (În mod) categoric. **7** *av* (Rar) Cu contur precis. **8** *a* (Rar) Care iese în evidenţă.

netainic, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 222 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***tainic***] (Înv) **1** *a* Care nu este tainic. **2-3** *smf, a* (Persoană) care nu păstrează secretele.

netalentat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~aţi, ~e* / E: *ne-* + ***talentat***] Lipsit de talent.

netam-nesam *av* vz ***nitam-nisam***

netam-nisam *av* vz ***nitam-nisam***

netare *smf, a* [At: EUSTRATIE, PRAV. 35/17 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***tare***] (Îvr) **1-2** (Om) lipsit de forţă fizică Si: *neputincios, slab*.

netăgăduit, ~ă *a* [At: PRAV. COND. (1780), 58 / Pl: *~iţi, ~e* / E: *ne-* + ***tăgăduit***] **1** Care nu poate fi pus la îndoială Si: *incontestabil, necontestat*. **2** Care nu se discută, fiind evident Si: *indiscutabil*, **3** Cert. **4** Categoric.

netăiat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~aţi, ~e* / E: *ne-* + ***tăiat***] Care nu a fost tăiat.

netămăduit, ~ă *a* [At: AETHIOPICA, 41ʳ/25 / Pl: *~iţi, ~e* / E: *ne-* + ***tămăduit***] **1** (Pop) Care nu s-a vindecat. **2** (Înv; d. boli sau bolnavi) Incurabil.

netâmplare *sf* [At: (a. 1715) URICARIUL, XXII, 362 / Pl: *~lări* / E: cf *întâmpla*] (Îvr) Absenţă.

netâng, ~ă *a* vz ***natâng***

netântoc, ~oacă *a* vz ***nătântoc***

netbol *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: eg ***net-ball***] (Spt) Minge care atinge fileul la jocul de tenis.

nete *s, a* [At: PAMFILE, A. R. 252 / V: ***~tu*** *a* / E: cf *neteteu, netot, neterez*] (Reg) **1-2** (Om) prostănac.

neteafăr, ~ă [At: DLR / Pl: *~eferi, ~efere* / E: *ne-* + ***teafăr***] Care nu este teafăr.

neted, ~ă [At: HERODOT (1645), 33 / V: (înv) ***~tid***, (îvr) ***nedet*** / Pl: *~ezi, ~e*, (înv, *af*) *~ezi* / E: ml ***nitidus, -a***] **1** *a* (D. obiecte sau părţi ale lor) Cu suprafaţa dreaptă, lipsită de asperităţi Si: *moale*. **2** *a* (D. obiecte sau părţi ale lor) Cu suprafaţa lucioasă Si: *alunecos*. **3** *a* (Îs) *Muşchi ~* sau *fibră (musculoasă) ~ă* Muşchi sau fibră care nu prezintă striaţii. **4** *sn* (Îvr) Strălucire. **5** *a* (Reg; d. fiinţe) Îngrijit. **6** *a* (Reg; d. fiinţe) Cochet. **7** *a* (D. piele, părţi ale corpului) Fără zbârcituri Si: *întins*. **8** *a* (Pex; d. piele, părţi ale corpului) Catifelat. **9** *a* (Rar; d. fiinţe) Care are pielea fără zbârcituri, întinsă. **10** *a* (Pex; rar; d. fiinţe) Care are pielea catifelată. **11** *a* (Îvr; d. vorbe) Sincer. **12** *a* (Îvr; îoc *păros*) Fără păr. **13** *a* (D. păr) Lins. **14** *a* (Rar; d. consistenţa unei substanţe) Omogen. **15** *a* (Reg) Teafăr. **16** *a* (Înv; spc; d. figuri, corpuri geometrice) Plan. **17** *a* (D. locuri, terenuri) Fără denivelări Si: *întins, plan*, (rar) *şes*. **18** *a* (D. ape) Cu suprafaţa liniştită, fără valuri. **19** *a* (D. drumuri) Fără hopuri sau făgaşuri Si: *drept, lin, plat, uniform*. **20** *av* (Îe) **A-i fi** (sau **a-i veni**) **~** A-i fi uşor, comod să facă ceva. **21** *av* (Îe) **A merge (ceva) ~** A decurge normal, fără complicaţii sau dificultăţi. **22** *a* (Rar; d. paşi; îoc *săltăreţ*) Care alunecă lin Si: *elastic, uşor*. **23** *a* (Îvr; d. oameni; îoc *gârbovit*) Drept. **24** *a* (Fig) Clar. **25** *a* (Pex) Direct.

neteflete *ap* vz ***nătăfleţ***

netegea *sfi* [At: ŞIO II₁ 272 / E: tc ***netice*** „consecinţă, efect"] (Înv; îe) **~ pe ipingea** Bani gheaţă.

netehârs *smi* [At: DLR / E: nct] Anticrist.

netejit, ~ă *a* vz ***netezit²***

netejor, ~oară *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 237ᵛ/16 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***neted*** + *-ior*] (Şhp) **1-2** (Uşor) neted **(1)** Si: (reg) *netezel* **(1-2)**. **3-4** (Îrg; d. oameni) (Destul de) îngrijit Si: *curăţel*, (reg) *netezel* **(3-4)**.

netemător, ~oare [At: LB / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***temător***] (Înv) **1** *a* Îndrăzneţ. **2** *a* Viteaz. **3** *sm* (Înv; îs) ~ *de Dumnezeu* Necredincios **(18)**.

netemătoriu, ~oare *a* vz ***netemător***

netemeinicie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***temeinicie***] **1** Lipsă de temei. **2** (Jur; spc) Viciu al unei hotărâri date de un organ de jurisdicţie, care constă fie în greşita sau incompleta stabilire a faptelor, fie în lipsa de motivare, fie într-o motivare contradictorie.

netemere *sf* [At: VARLAAM, C. 91 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***temere***] (Înv) **1** Îndrăzneală. **2** Vitejie. **3** (Îs) ~ *de Dumnezeu* Ateism.

netemperat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~aţi, ~e* / E: *ne-* + ***temperat***] **1** (D. oameni şi manifestările lor) Lipsit de moderaţie. **2** (Muz; d. sisteme de intonaţie) Care nu este temperat.

netemut, ~ă [At: BRĂESCU, V. A. 147 / Pl: *~uţi, ~e* / E: *ne-* + ***temut***] (Rar) **1** *a* Îndrăzneţ. **2** *a* Viteaz. **3** *av* Cu curaj.

neteplii *sp* [At: PĂSCULESCU, L. P. 73 / E: nct] (Într-o ghicitoare; csnp) Fiinţe.

neterează *sf* [At: L. ROM. 1959, nr. 3, 66 / Pl: *~eze* / E: ns cf *nete, nătărău*] (Reg) Femeie proastă.

neterminat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~aţi, ~e* / E: *ne-* + ***terminat***] **1** Care nu s-a terminat Si: *neisprăvit* **(1)**. **2** Care nu este realizat până la sfârşit Si: *nefinalizat, neisprăvit* **(2)**.

neteteu *sm* [At: I. CR. VII, 53 / Pl: *~ei* / E: ns cf *nete, netot*] (Olt) Om prost, mărginit.

netez *s* [At: ISPIRESCU, L. 254 / Pl: nct / E: nct] (Rar; pbl) **1** (Îe) **A nu se da ~zului** A nu se da bătut. **2** (Îae) A nu se potoli.

neteza *v* vz ***netezi***

netezat, ~ă *a* vz ***netezit***^{2}

netezător, ~oare *sn, sf* vz ***netezitor***

netezătură *sf* vz ***netezitură***

netezeală *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~eli* / E: ***netezi*** + *-eală*] (Îdt) **1-2** Netezime **(1-2)**.

netezel, ~ea [At: H XI, 409 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***neted*** + *-el*] **1-4** *a* (Reg; șhp) Netejor **(1-4)**. **5** *sfp* Plantă nedefinită mai îndeaproape.

netezi [At: DOSOFTEI, MOL. 75 / V: (înv) ***năt~, năteza, ~za*** / Pzi: *~zesc* / E: ***neted***] **1-2** *vt* A nivela **(2-3)**. **3** *vt* (Pex) A lustrui. **4** *vt* (Îe) **A ~ calea** (sau **drumul**) A înlătura dificultățile, creând condiții favorabile Si: *a înlesni, a ușura*. **5-7** *vtri* (Pop) A trece cu fierul de călcat peste o haină șifonată. **8-11** *vtri* (Pop) A călca rufe neapretate. **12** *vt* A trece cu mâna, sau, rar, cu un obiect peste haine, păr etc. pentru a potrivi, pentru a îndrepta etc. Si: *a aranja*, (reg) *a netei*^{2}. **13** *vt* (Înv) A mângâia. **14** *vt* (Înv; pex) A consola. **15** *vt* (Reg) A masa^{1} sau a atinge ușor, în scop terapeutic. **16** (Gmț) A lovi.

netezime *sf* [At: M. DRĂGHICI, F. I, 30^{v}/2 / Pl: *~mi* / E: ***neted*** + *-ime*] **1** Însușire a unui obiect de a avea suprafața lipsită de asperități Si: (rar) *netezitură* **(1)**, (îdt) *netezeală* **(1)**. **2** Însușire a unui loc de a fi lipsit de denivelări Si: (rar) *netezitură* **(2)**, (îdt) *netezeală* **(2)**. **3** (Crr) Suprafață lipsită de asperități. **4** (Ccr) Loc fără denivelări.

netezire [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***netezi***] **1** Înlăturare a asperităților de pe o suprafață, făcând-o să devină netedă, uniformă Si: *netezit*^{1} **(1)**. **2** (Ccr) Operație prin care se netezește o suprafață Si: *netezit*^{1} **(2)**. **3** (Pex) Lustruire. **4** (Pop) Trecere a fierului de călcat peste o haină ușor șifonată Si: *netezit*^{1} **(4)**. **5** Trecere cu mâna peste un obiect pentru a aranja sau a potrivi Si: *netezit*^{1} **(5)**. **6** Mângâiere. **7** (Rar) Masaj ușor, în scop terapeutic Si: *netezit*^{1} **(7)**. **8** (Gmț) Lovire.

neteziș *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 214 / Pl: *~uri* / E: ***neted*** + *-iș*] Suprafață netedă, plană sau lipsită de accidente.

netezit^{1} *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ***netezi***] **1-2** Netezire **(1-2)**. **3** (Pex) Lustruire. **4-5** Netezire **(4-5)**. **6** Mângâiere. **7** Netezire **(7)**. **8** (Gmț) Lovire.

netezit^{2}***, ~ă*** *a* [At: (a. 1654) GCR I, 172/17 / V: (reg) ***~jit, ~zat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***netezi***] **1** (D. o suprafață) Care nu mai are neregularități, asperități. **2** (Pex; d. o suprafață) Lustruit. **3** (D. un loc, teren) Lipsit de denivelări. **4** (D. un obiect) Aranjat cu mâna. **5** (D. rufe) Călcat cu fierul. **6** (Înv) Mângâiat. **7** (Înv; pex) Consolat. **8** (Rar) Masat ușor, în scop terapeutic. **9** (D. păr) Aranjat. **10** (D. păr) Bine pieptănat Si: *lins*. **11** (D. oameni) Cu părul bine aranjat. **12** (D. oameni) Cu părul lins.

netezitor, ~oare [At: DAMÉ, T. 103 / V: (reg) ***~zător*** *sn*, ***~zătoare*** *sf* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***netezi*** + *-tor*] **1** *a* (Rar) Care servește pentru a netezi **(1)**. **2** *snf* Mistrie specială de metal, a cărei paletă e îndoită în unghi drept și care e folosită la netezirea muchiilor sau a unghiurilor la o construcție. **3** *sf* Unealtă agricolă folosită la nivelarea pământului după arat Si: *grapă, târșitoare*. **4** *sn* Unealtă manuală folosită la îndreptarea și netezirea muchiilor formelor de turnătorie. **5** *sn* Mașină formată din doi cilindri între care se trece un material pentru a fi netezit. **6** *s* (Reg) Pieptene des.

netezitură *sf* [At: MINEIUL (1776) 29^{r}/33 / V: (înv) ***~zăt~*** / Pl: *~ri* / E: ***netezi*** + *-ură*] **1-2** (Rar) Netezime **(1-2)**. **3** (Îvr) Dichiseală.

netid, ~ă *a* vz ***neted***

netihn *sm, am* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i* / E: cf *tihnă*] (Reg) **1-2** (Om) care se agită continuu.

neto [At: IARCU, D. S. II, 438/26 / S și: *netto* / E: it ***netto***, ger ***netto***] **1-2** *ain* Net^{3} **(1-2)**. **3** *av* Fără rețineri. **4** *s* Greutate a mărfii fără ambalaj.

netoată *sf* vz ***netotă***

netocma *c* [At: (a. 1651) BV I, 188 / E: *ne-* + ***tocmai***] (Înv) **1** Darămite. **2-3** Cu atât (mai mult sau) mai puțin. **4** Cu toate că...

netocmeală *sf* [At: COD. VOR. 126/22 / Pl: *~cli*, (înv) *~ele* / E: *ne-* + ***tocmeală***] (Înv) Netocmire.

netocmire *sf* [At: N. TEST. (1648), 178^{v}/12 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***tocmire***] (Înv) Lipsă de înțelegere Si: *disensiune*, (pop) *netocmeală, vrajbă*.

netot, ~oată [At: LB / V: (reg) ***nă~, ~dot*** / Pl: *~oți, ~oate* / E: *ne-* + ***tot***] **1** *a* (Rar) Parțial. **2-3** *smf, a* Nătărău **(1-2)**. **4-5** *smf, a* Neghiob **(3-4)**. **6** *smf* Persoană dintr-un anumit grup de țigani nomazi, răspândiți odinioară prin Ungaria și Transilvania.

netoțesc, ~ească *a* [At: MAT. FOLK. 1149 / Pl: *~ești* / E: ***netot*** + *-esc*] (În descântece) **1** De netot **(6)**. **2** Specific netoților **(6)**.

netoție *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***netot*** + *-ie*] (Rar) **1** Prostie. **2** (Pex) Faptă, vorbă etc. prostească.

netrabuit, ~ă *a, sma* vz ***netrebuit***

netransferabil, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***transferabil***] Care nu poate fi transferat.

netrăbuit, ~ă *a, sma* vz ***netrebuit***

netreabă *sf* [At: VARLAAM–IOASAF, 109^{r}/5 / E: *ne-* + ***treabă***] (Rar) **1** Lipsă de activitate. **2** (Înv) Lipsă de valoare, de importanță. **3** (Îla) **De ~** Care este lipsit de valoare, de importanță. **4** (Îal) Care este lipsit de folos.

netrebnic, ~ă [At: CORESI, EV. 19 / V: (înv) ***~trep~***, (reg) ***~trem~, nitrev~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv **нетрѣбьнъ**] (Înv) **1** *a* Care este lipsit de valoare. **2** *a* Care este lipsit de folos Si: *inutil*, (înv) *ponetrebnic*. **3** *a* (Înv; udp „de“) Incapabil. **4** *a* (Înv) Ilegal. **5** *a* (Înv) Care este lipsit de temei. **6** *a* (Înv; în formule stereotipe) Vrednic de milă^{1} Si: *mizerabil*. **7** *a* (Înv) Umil. **8** *a* (Înv) Modest. **9-10** *smf, a* (Om) incapabil. **11-12** *smf, a* (Reg) (Om) leneș. **13** *a* Demn de condamnat Si: *condamnabil, reprobabil, ticălos*. **14** *smf* (Ca termen de apostrofare) Om ticălos. **15** *a* (Îvr) Îngrozitor.

netrebnici *vr* [At: BIBLIA (1688), 398^{2}/2 / Pzi: *~cesc* / E: ***netrebnic***] (Îvr) A se ticăloși.

netrebnicie *sf* [At: ANTIM, P. 4 / Pl: (5) *~ii* / E: ***netrebnic*** + *-ie*] (Înv) **1** Lipsă de valoare. **2** Lipsă de folos Si: *inutilitate*. **3** Umilință. **4** Incapacitate. **5** Ticăloșie. **6** (Pex) Faptă ticăloasă. **7** (Nob) Viciu.

netrebuincios, ~oasă *a* [At: DEX-S / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ne-* + ***trebuincios***] Care nu este folositor Si: *inutil*.

netrebuit, ~ă [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / V: (reg) ***~rab~, ~răb~, ~rib~*** / E: cf *trebui*] **1** *a* (Reg) Care nu este bun de nimic. **2** *a* (Reg) Lipsit de putere Si: *slab*. **3** *a* (Reg) Chior. **4** *a* (Reg) Flecar. **5** *sma* (Reg) Diavol.

netrecător, ~oare *a* [At: PSALT. 118 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***trecător***] **1** (Rar) Veșnic. **2** (Înv; d. drumuri, locuri) Care nu poate fi străbătut.

netrecut, ~ă *a* [At: PSALT. 118 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***trecut***] **1** (Îs) *~ prin școală* Analfabet. **2** (Prc; îas) Incult. **3-4** (Îvp; d. locuri, drumuri, obstacole) Care (nu este sau) nu poate fi străbătut. **5** (Îvp; d. obstacole) Peste care nu se poate trece. **6** (Înv) Care nu trece niciodată Si: *permanent, veșnic*.

netreli *vr* [At: CV 1950, nr. 4, 37 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Olt; pbl) **1** A petrece. **2** A fi mulțumit într-o situație.

netremnic, ~ă *a* vz ***netrebnic***

netrepnic, ~ă *a* vz ***netrebnic***

netribuit, ~ă *a, sma* vz ***netrebuit***

netropicalizat, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***tropicalizat***] (D. piese, instalații, aparate etc.) Căruia nu i s-a aplicat operația de tropicalizare.

netrucat, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***trucat***] (D. scene din film, din piese de teatru) În care nu s-au folosit trucaje.

netrunchiat, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***truchiat***] (Șfg) Care nu este trunchiat.

netrufă *sf* [At: CORESI, EV. 157 / Pl: *~fe* / E: *ne-* + ***trufă***] (Înv) Modestie.

netulburat, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***tulburat***] **1** (D. lichide) Care nu este tulburat. **2** Imperturbabil.

netu *a* vz ***nete***

net^{1} *sn* [At: LEXIC REG. 119 / Pl: *~uri* / E: ger ***Netz***, mg ***necc***] (Trs) Fileu.

net² *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: eg ***net***, prin apropiere de ger ***Netz***] (La tenis) Lovitură în care mingea atinge marginea de sus a plasei.

netărmurit, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. II, 46 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***țărmurit***] **1** Care nu are limite, margini. **2** Care se întinde la infinit. **3** (Pex) Foarte lung. **4** (Pex) Foarte mare. **5** (Pex) Foarte numeros. **6** Care nu cunoaște limite în intensitate Si: *imens, nemărginit* (**8**). **7** (Îvr; d. oameni) Atotputernic.

netesălat, ~ă *a* [At: LB / V: (reg) ***~sel~, necisel~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***țesălat***] **1** (D. cai) Cu părul nepieptănat. **2** (D. vite) Care nu a fost curățat cu țesala. **3** (Pan; dep; d. oameni) Cu părul încâlcit, zbârlit Si: *nepieptănat* (**4**). **4** (D. păr) Care nu este pieptănat. **5** (Pex; d. păr) Care este încâlcit, zbârlit. **6** (Pex; d. păr) Neîngrijit. **7** (Pex; d. păr) Murdar. **8** (Gmț; fig; d. oameni) Care nu a fost bătut.

neteselat, ~ă *a* vz ***netesălat***

netui *vt* [At: LEXIC REG. 119 / Pzi: *~esc* / E: ***net¹*** + *-ui*] (Reg) A broda.

neuitat, ~ă *a* [At: N. TEST. (1648), ap. GCR I, 125/1 / P: *ne-ui~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***uitat***] **1** Care nu se uită. **2** Care nu poate fi uitat Si: *memorabil*. **3** A cărui amintire a rămas neștearsă. **4** Vrednic de aducere-aminte Si: *memorabil*. **5** (Pex) Veșnic.

neumă *sf* [At: CADE / A și: *neumă* / Pl: *~me* / E: fr ***neume***] **1** Semn de notație muzicală fără portativ, folosit în evul mediu în cântarea liturgică. **2** Parte dintr-o frază muzicală religioasă, care constă în prelungirea melodiei pe ultima silabă a unui cuvânt sau care se execută fără cuvinte, prin vocalizare.

neumblat, ~ă *a* [At: PSALT. 118 / V: (înv) ***neîm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***umblat***] **1** (D. drumuri, locuri etc.) Pe care nimeni nu a umblat încă Si: *nestrăbătut* (**1**), *necălcat* (**1**). **2** (D. drumuri) Care este foarte puțin circulat, frecventat. **3** (Pex; d. locuri) Care nu este populat Si: *pustiu*. **4** (Reg; d. terenuri) Care nu este cultivat. **5** (Rar) Care nu este încă folosit Si: *nou*. **6** (Rar; fig) Imaculat.

neunde *s* [At: ARGHEZI, S. P. 126 / E: *ne-* + ***unde***] (Rar) Neant.

neunire *sf* [At: IST. AM. 88ᵛ/16 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***unire***] (Înv) **1** Dezbinare. **2** Conflict.

neur- *ec* vz ***neuro-***

neural, ~ă *a* [At: DLR / P: *ne-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***neural***] **1** Care face parte din sistemul nervos. **2** Care este în legătură cu sistemul nervos. **3** (Îs) *Canal ~* Șanț care brăzdează ectodermul embrionului, din pereții căruia ia naștere sistemul nervos.

neuralgie *sf* vz ***nevralgie***

neuranemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***néuranémie***] Anemie a centrilor nervoși.

neurastenic, ~ă [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neurasthénique***] **1** *a* Privitor la neurastenie (**1**). **2** *a* Specific neurasteniei (**1**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care suferă de neurastenie (**1**).

neurastenie *sf* [At: F (1900), 511 / P: *ne-u~* / V (îvr) ***nevros~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***neurasthénie***] **1** Boală caracterizată prin tulburări funcționale ale scoarței cerebrale și manifestată prin stări de oboseală, dureri de cap, insomnie, depresiune psihică etc. **2** (Pex) Criză de neurastenie.

neurasteniza *vtr* [At: SAHIA, U. R. S. S. 35 / P: *ne-u~* / Pzi: *~zez* / E: ***neurastenie*** + *-iza*] **1-2** A (se) îmbolnăvi de neurastenie (**1**). **3-4** (A face sau) a determina pe cineva să facă crize de neurastenie.

neurastenizant, ~ă *a* [At: G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 358 / P: *ne-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***neurasteniza***] (Rar) Care produce neurastenie (**1**).

neurastenizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***neurasteniza***] Îmbolnăvire de neurastenie (**1**).

neurastenizat, ~ă *smf, a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 305 / P: *ne-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***neurasteniza***] **1-2** (Persoană) care suferă de neurastenie (**1**). **3-4** (Pex) (Persoană) cu nervii slăbiți.

neurectomie *sf* vz ***nevrectomie***

neurină *sfs* [At: MACAROVICI, CH. 578 / P: *ne-u~* / E: fr ***neurine***] Substanță organică, toxică, existentă în materiile intrate în putrefacție.

neurism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***neurisme***] Teorie care atribuia toate fenomenele vieții organice unui flux nervos.

neurit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ger ***Neurit***] (Atm) Prelungire a celulei nervoase Si: *axon*.

neurită *sf* vz ***nevrită***

neurmat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 165ᵛ/12 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***urmat***] **1** Care nu este urmat de ceva sau de cineva. **2** (Bis; înv; fig) Unic.

neurnit, ~ă, *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***urnit***] **1** Care nu poate fi deplasat din loc. **2** (Înv; fig) Stabil. **3** (Înv; d. dificultăți, situații dificile etc.) Care nu poate fi înlăturat, îndepărtat.

neuro- [At: DN³ / V: ***neur-*** / E: fr ***neuro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) nerv. **3** Nervos. **4-5** (Referitor la) sistemul nervos.

neurobiologie *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***neurobiologie***] Biologie a sistemului nervos.

neuroblast *sn* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: ? / E: fr ***neuroblaste***] Ectoderm neural.

neuroblastom *sn* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~oame* / E: fr ***neuroblastome***] Tumoare malignă, formată din celule asemănătoare neuroblastelor.

neurochirurg, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~rgi, ~rge* / E: ***neuro-*** + ***chirurg***] **1-2** (Medic) specialist în neurochirurgie.

neurochirurgie *sf* [At: DER / P: *ne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***neurochirurgie***] Chirurgie aplicată la sistemul nervos.

neurocibernetic, ~ă [At: DEX / P: *ne-u~* / Pl: (**2-4**) *~ici, ~ice* / E: fr ***neurocibernétique***] **1** *sfs* Disciplină care își propune să studieze activitatea creierului, ca organ al gândirii, cu ajutorul mijloacelor cibernetice. **2** *a* Care aparține neurociberneticii (**1**). **3** Care se referă la neurocibernetică (**1**). **4** Care este propriu neurociberneticii (**1**).

neurocibernetician, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *ne-u-ro-ci-ber-ne-ti-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***neurocybernéticien***] Specialist în neurocibernetică.

neurocit *sn* [At: PARHON, B. 108 / P: *ne-u~* / Pl: *~e* / E: cf ger *Neurozyten*] (Atm) Neuron.

neurocraniu *sn* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ii* / E: it ***neurocranio***] Porțiune a cutiei craniene care conține creierul.

neurodermatoză *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***neurodermatose***] Dermatoză cauzată de unele tulburări nervoase.

neurodermită *sf* [At: DN³ / V: ***nevro~*** / P: *ne-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***neurodermite***] Dermatoză alergică cu aspect de lichen.

neuroendocrin, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *ne-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***neuroendocrine***] (Med) Care se referă la relațiile dintre sistemul nervos și cel endocrin.

neuroendocrinologie *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ii* / E: ***neuro-*** + ***endocrinologie***] Ramură a biologiei care studiază relațiile dintre sistemul nervos și cel endocrin.

neurofibrilă *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~le* / E: fr ***neurofibrille***] Formații filamentoase fine din citoplasma celulei nervoase și din prelungirile ei.

neurofibrom *sn* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~oame* / E: fr ***neurofibrome***] Țesut fibros al tecilor nervilor.

neurofibromatoză *sf* [At: DEX / P: *ne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***neurofibromatose***] Boală caracterizată prin apariția pe piele a unor pete pigmentare sau a unor tumori care își au originea în țesutul fibros al tecilor nervilor.

neurofiziolog, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***neurophysiologue***] **1-2** (Medic) specializat în neurofiziologie.

neurofiziologic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neurophysiologique***] **1** Care aparține neurofiziologiei. **2** Referitor la neurofiziologie. **3** Care este propriu neurofiziologiei.

neurofiziologie *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***neurophysiologie***] Fiziologie a sistemului nervos.

neurogen, ~ă *a* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***neurogène***] **1** Determinat de sistemul nervos. **2** De origine nervoasă.

neuroglie *sf* vz ***nevroglie***

neurogliom *sn* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~oame* / E: fr ***neurogliome***] Tumoare formată din elemente nervoase.

neuroinfecție *sf* [At: DN³ / P: *ne-u-ro-in~* / Pl: *~ii* / E: fr ***neuroinfection***] Boală infecțioasă a sistemului nervos.

neuroleptic, ~ă *sn, a* [At: DEX / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neuroleptique***] **1-2** (Medicament, substanță) care are efect sedativ asupra sistemului nervos.

neurolimfă *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~fe* / E: fr ***neurolymphe***] Lichid cefalorahidian.

neurolimfomatoză *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***neurolymphomatose***] **1** Boală rară, de origine nedeterminată, care se manifestă prin paralizia extremităților și reducere în volum a mușchilor striați. **2** Boală virotică transmisibilă, răspândită prin ouăle infectate ale găinilor.

neurolingvistică *sfs* [At: DN³ / P: *ne-u~* / E: fr ***neurolingvistique***] Studiu lingvistic al tulburărilor de limbaj.

neurolitic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neurolitique***] **1** Care produce neuroliza. **2** Referitor la neuroliză.

neuroliză *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***neurolyse***] Distrugere a țesutului nervos.

neurolog, ~ă *smf, a* [At: I. GOLESCU, C. / P: *ne-u~* / V: (înv) ***nevro~*** / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***neurologue***] **1-2** (Medic) specializat în boli nervoase.

neurologic, ~ă *a* [At: DEX / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neurologique***] **1-2** Care aparține neurologiei **(1-2)**. **3-4** Privitor la neurologie **(1-2)**.

neurologie *sf* [At: TEODORI, A. 58/14 / P: *ne-u~* / V: (înv) ***~vrologhie, ~vrologie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***neurologie***] **1** Ramură a medicinei care studiază anatomia, fiziologia și patologia sistemului nervos. **2** (Îvr) Sistem nervos.

neurom *sn* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~oame* / E: fr ***neurome***] Tumoare benignă a nervului simpatic.

neuromuscular, ~ă *a* [At: DEX / P: *ne-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***neuromusculaire***] **1** Care aparține nervilor sistemului muscular. **2** Privitor la nervii sistemului muscular.

neuron *sm* [At: YGREC, M. N. 334 / P: *ne-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***neurone***] (Atm) Element de bază, structural și funcțional, al sistemului nervos, compus dintr-un corp celular protoplasmatic și din prelungiri protoplasmatice Si: *neurocit*.

neuronal, ~ă *a* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***neuronal***] **1** Care se referă la neuroni Si: *neuronic* **(1)**. **2** Care ține de neuroni Si: *neuronic* **(2)**.

neuronic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neuronique***] **1-2** Neuronal **(1-2)**.

neuronofagie *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***neurophagie***] Proces prin care o celulă nervoasă este fagocitată de alte celule speciale din jurul ei.

neuropatie *sf* vz ***nevropatie***

neuropatolog, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***neuropatologue***] **1-2** (Medic) specialist în neuropatologie **(1)**.

neuropatologie *sf* [At: DEX / P: *ne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***neuropatologie***] **1** Ramură a neurologiei care se ocupă cu studierea bolilor sistemului nervos. **2** (Prc) Anatomie patologică a sistemului nervos.

neuroplasmă *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~me* / E: fr ***neuroplasme***] (Atm) Protoplasmă care umple interstițiile dintre fibrele celulelor nervoase.

neuroplegic, ~ă *sn, a* [At: DEX / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neuroplégique***] **1-2** (Medicament, substanță) care are o acțiune deconectantă asupra sistemului nervos central, provocând o reducere a stării de tensiune psihică, fără să producă somn.

neuroplegie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***neuroplégie***] Stare patologică manifestată prin scăderea sau dispariția tonusului sistemului nervos.

neuropshihiatrie *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***neuropsychiatrie***] Studiu al bolilor de nervi.

neuropsihiatru, ~ră *smf, a* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***neuropsychiatre***] **1-2** (Medic) specialist în neuropsihiatrie.

neuropsihic, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neuropsychique***] **1** Care aparține neuropsihiatriei. **2** Care se referă la neuropsihiatrie. **3** De neuropsihiatrie.

neuropsiholog, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***neuropatologue***] **1-2** (Medic) specialist în neuropsihologie.

neuropsihologic, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neuropsycologique***] **1** Care aparține neuropsihologiei. **2** Care se referă la neuropsihologie. **3** De neuropsihologie.

neuropsihologie *sf* [At: DEX / P: *ne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***neuropsychologie***] Disciplină care studiază fenomenele psihice în legătură cu sistemul nervos central.

neuropter *sn* vz ***nevropter***

neurosifilis *sns* [At: DN³ / P: *ne-u~* / E: fr ***neurosyphilis***] (Med) Sifilis instalat în sistemul nervos.

neurosimpatic, ~ă *a* [At: BACOVIA, O. 241 / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neurosympathique***] (Atm) **1** Care se referă la sistemul nervos al marelui simpatic. **2** Care aparține sistemului nervos al marelui simpatic.

neurotom *sn* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~oame* / E: cf fr *nevrotome*] Instrument folosit în neurotomie.

neurotomie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***nevro~*** / Pl: *~ii* / E: cf fr *névrotomie*] **1** Disecare a unui nerv **(3)**. **2** Operație chirurgicală care constă în tăierea unui nerv **(3)**.

neurotonic, ~ă *sn, a* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neurotonique***] **1-2** (Tonic) al sistemului nervos.

neurotoxină *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***neurotoxine***] Toxină care se fixează pe sistemul nervos.

neurotrop, ~ă *sm, a* [At: DEX / P: *ne-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***neurotrope***] **1-2** (Microorganism, virus) care se fixează și provoacă modificări în special în sistemul nervos.

neurotropism *sn* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***neurotropisme***] Afinitate a unor toxine sau germeni față de sistemul nervos.

neurovegetativ, ~ă *a* [At: DER III, 500 / P: *ne-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***neurovégétatif***] **1** (Îs) *Sistem nervos ~* Totalitate a organelor nervoase de transmisie ale organismului, care reglează funcțiile viscerale. **2** Care aparține sistemului nervos neurovegetativ **(1)**. **3** Care se referă la sistemul nervos neurovegetativ **(1)**. **4** Care este propriu sistemului nervos neurovegetativ **(1)**.

neuroză *sf* vz ***nevroză***

neurulă *sf* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~le* / E: fr ***neurula***] (Blg) Stadiu embrionar următor gastrulei, în timpul căruia se formează canalul neural.

neustoit, ~ă *a* vz ***neostoit***

neuston *sn* [At: DN³ / P: *ne-u~* / Pl: *~oane* / E: ger ***Neuston***] Organism microscopic, vegetal sau animal, care colorează suprafața apelor.

neuș, ~ă *a* vz ***neaoș***

neușnic, ~ă *a* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Olt; d. oameni; pbl) **1** Care nu știe ce face. **2** Țicnit.

neutral, ~ă *a* [At: MAIOR, T. 276/10 / P: *ne-u~* / V: (îvr) ***nău~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***neutralis***, it ***neutrale***, fr ***neutral***, ger ***neutral***] **1** (Înv) Neutru **(11)**. **2** (Grm; înv) Care este specific substantivelor de genul neutru **(2)**. **3** (Rar; d. sensul cuvintelor) Care este indiferent de genul feminin sau masculin indicat de forma cuvântului Si: *neutru* **(7)**. **4** (Rar; d. sensul cuvintelor) Care se poate referi la obiecte de orice gen Si: *neutru* **(8)**. **5** (Chm; rar) Neutru **(9)**.

neutrala *vtr* [At: BREZOIANU, R. 94/24 / P: *ne-u~* / Pzi: *~lez* / E: ***neutral***] (Chm; îvr) **1-2** A (se) neutraliza **(6-7)**.

neutralicește *av* [At: PONTBRIANT, D. / P: *ne-u~* / E: ***neutral*** + *-icește*] (Îdt) În mod neutru **(11)**.

neutralism *sns* [At: DN³ / P: *ne-u~* / E: fr ***neutralisme***] **1** Doctrină care implică refuzul de a adera la o alianță militară. **2** (Blg) Tip de relații biotice care se stabilesc între indivizii a două specii care nu utilizează aceeași sursă de hrană.

neutralist, ~ă [At: DN[3] / P: *ne-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***neutraliste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al neutralismului (**1**). **3-4** *a* Care se referă la neutralism (**1-2**). **5-6** *a* Care este specific neutralismului (**1-2**).

neutralitate *sf* [At: HELIADE, O. II, 55 / P: *ne-u~* / G-D și: (înv) *~tei* / Pl: *~tăți* / E: fr ***neutralité***] **1** Atitudine a unui stat care nu se amestecă în conflictul dintre două sau mai multe state, care nu participă la pacte sau alianțe militare și întreține relații pașnice cu fiecare stat beligerant în parte. **2** Situație de neutralitate (**1**). **3-4** (Pex) Stare, atitudine neutră (**11-12**) a unei persoane sau a unui grup social.

neutraliza [At: I. GOLESCU, C. / P: *ne-u~* / Pzi: *~zez*, (înv) 3 *~liză* / E: fr ***neutraliser***] **1** *vt* A anihila acțiunea unei forțe prin altă forță contrară Si: *a contracara, a dejuca, a zădărnici*. **2** *vt* A face inofensiv. **3** *vt* A reduce la pasivitate, la zero Si: *a paraliza*. **4-5** *vtr* (Lin; d. opoziții) A (determina sau) a suferi o neutralizare (**5**). **6-7** *vtr* (Chm) (A face să devină sau) a deveni neutru (**9**) Si: (îvr) *a neutrala* (**1-2**). **8** *vt* (Fiz) A compensa cuplajul dintre circuitul electric de intrare și cel de ieșire al unui amplificator electric.

neutralizant, ~ă *sn, a* [At: APE MIN. 20 / P: *ne-u~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***neutralisant***] (Chm; rar) **1-2** (Substanță) care neutralizează (**6**).

neutralizare *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 353 / P: *ne-u~* / Pl: *~zări* / E: ***neutraliza***] **1** Anihilare a unei forțe prin altă forță contrară Si: *contracarare, dejucare*, (înv) *zădărnicie*, (îdt) *neutralizație* (**1**). **2** Reducere la pasivitate, la zero Si: *paralizare*, (îdt) *neutralizație* (**2**). **3** (Spc) Acțiune a unei armate asupra inamicului, prin care se urmărește întreruperea activității de luptă a inamicului, încetarea manevrelor lui și în general dezorganizarea acțiunilor sale. **4** (Spc) Regim juridic special al unui teritoriu, stabilit prin convenții internaționale, potrivit cărora statele semnatare se obligă să nu transforme acel teritoriu în teatru de război sau în bază de operații militare. **5** (Lin) Fenomen care constă în suprimarea, în anumite condiții, a unei opoziții existente între două unități lingvistice. **6** (Chm) Reacție chimică dintre un acid și o bază din care rezultă o soluție ce nu mai prezintă nici proprietăți de bază nici proprietăți de acid. **7** (Fiz) Compensare a cuplajului dintre circuitul electric de intrare și cel de ieșire al unui amplificator electric. **8** Regim internațional special la care este supus un teritoriu sau anumite ape.

neutralizat, ~ă *a* [At: LM / P: *ne-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***neutraliza***] **1** (D. acțiune unei forțe) Care a fost anihilat prin acțiunea unei forțe contrare. **2** Care a fost făcut inofensiv. **3** Care a fost redus la pasivitate. **4** (Lin; d. opoziții) Care a suferit o neutralizare (**5**). **5** (Chm) Care a devenit neutru (**9**).

neutralizator, ~oare *a* [At: LM / P: *ne-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***neutraliza*** + *-tor*] (Chm) Care neutralizează (**6**).

neutralizație *sf* [At: NEGULICI / P: *ne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***neutralization***] (Îdt) **1-2** Neutralizare (**1-2**).

neutrin *sn* vz ***neutrino***

neutrinic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***neutrinique***] (Fiz) **1** Care se referă la neutrino. **2** Alcătuit din neutrino.

neutrino *ss* [At: DLR / P: *ne-u~* / V: ***neutrin*** *sn* / E: fr ***neutrino***] (Fiz) Particulă elementară neutră, stabilă, care însoțește dezintegrarea radioactivă cu emisiune de pozitroni.

neutrofil, ~ă [At: DN[3] / P: *ne-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***neutrophile***] **1-2** *sn, a* (Leucocit) care are afinitate pentru coloranții neutri. **3** *a* (D. plante) Adaptat la o reacție neutră a solului.

neutrofilie *sf* [At: DN[3] / P: *ne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***neutrophilie***] **1** Afinitate atât pentru coloranții acizi, cât și pentru cei bazici. **2** Prezență a neutrofilelor în sânge.

neutron *sm* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 101 / P: *ne-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***neutron***] (Fiz) Particulă elementară din nucleul atomului lipsită de sarcină electrică.

neutronic, ~ă *a* [At: DM / P: *ne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***neutron*** + *-ic*] **1** Care se referă la neutroni. **2** Care provine de la neutroni. **3** Care corespunde neutronilor. **4** Alcătuit din neutroni.

neutru, ~ă [At: VĂCĂRESCUL, GR. 25/1 / A și: *neutru* / Pl: *~ri, ~re* / E: lat ***neuter, -tra***, it ***neutro***, fr ***neutre***] **1-2** *sn, a* (Șîs *gen*, sau, înv, *fel*) ~ (Gen gramatical) caracteristic numelor de obiecte Si: (asr) *ambigen*. **3-4** *sn, a* (Șîs *substantiv* ~) (Substantiv) care aparține genului neutru (**2**). **5** *a* (Înv; îs) *Verb* ~ Verb intranzitiv. **6** *a* (Îs) *Vocală ~ră* Vocală medială. **7-8** *a* (Rar) Neutral (**3-4**). **9** *a* (Chm) Care nu are nici caracter acid, nici caracter bazic Si: (rar) *neutral* (**5**). **10** *a* (Fiz) Care nu are sarcină electrică. **11** *a* (D. state, popoare) Care nu face parte dintre beligeranți Si: (înv) *neutral* (**1**). **12** *a* (Îs) *Zonă ~ră* sau *teritoriu* ~ Teritoriu pe care nu staționează forțe armate, situat între granițele a două țări. **13** *a* (Pex; d. persoane sau grupuri sociale) Care nu se încadrează în nici un curent, partid etc. **14** *a* (Pex; d. persoane sau grupuri sociale) Care se abține de a se pronunța pro sau contra, păstrând o atitudine rezervată, pasivă Si: *imparțial, indiferent*. **15** *a* Care nu poate fi calificat nici în sens pozitiv și nici în sens negativ. **16** *a* Care nu trezește nici un interes deosebit Si: *indiferent, nesemnificativ*. **17** *a* Care exprimă indiferență, lipsă de participare. **18** *a* (Spc) Lipsit de valoare afectivă sau stilistică Si: *inexpresiv, șters*. **19** *a* (Lin; d. foneme) Care nu participă la o anumită opoziție fonologică. **20** *a* (Fiz) Care nu are sarcină electrică. **21** *a* (Fiz) Care posedă în cantități egale sarcină electrică pozitivă și negativă.

neuzat, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *ne-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***uzat***] Care nu este degradat, deteriorat, stricat etc. prin folosire îndelungată.

neuzitat, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *ne-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***uzitat***] Care nu se folosește în mod curent.

nev *sm* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~i* / E: lat ***naevus***] **1** Tumoare benignă a pielii, adesea ereditară sau congenitală, uneori colorată în brun, cenușiu sau albastru Si: (pop) *aluniță*. **2** (Îs) ~ *vascular* Angiom.

nevalorificat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***uzitat***] **1** Care nu este pus în valoare. **2** Pentru care nu s-a făcut ceva spre a primi o anumită valoare. **3** A cărui valoare nu este pusă în evidență. **4** (D. surse de energie, materii prime) Care nu este folosit în procesul de producție, spre rentabilizare.

nevarnic, ~ă *a* vz ***năvalnic***

nevastă *sf* [At: CORESI, EV. 303 / Pl: *neveste*, (rar) *nevești* / E: slv ***невѣста***] **1** (Îrg; îs) ~ *nouă* Mireasă. **2** (Îoc *fată*) Femeie măritată de curând. **3** (Pgn; ca termen de adresare) Femeie căsătorită. **4** (Reg, îs) ~ *tânără* Vătășiță a miresii. **5** (Urmat de un pronume posesiv sau de un substantiv în genitiv) Femeie considerată în raport cu soțul ei Si: *soție*, (îvp) *muiere*. **6** (Art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **7** (Art.) Melodie după care se execută nevasta (**6**). **8** (Art.; șîs *~ta care-i ~, ~ta ca și-o cruce, ~ta potrivită, ~ta leneșă, ~ta păcătoasă, ~ta bolnavă, jocul nevestei*) Horă populară nedefinită mai îndeaproape. **9** (Art.; îas) Melodie după care se execută nevasta (**8**).

nevădi *v* vz ***năvădi***

nevălitor, ~oare *a* vz ***năvălitor***

nevăstancă *sf* [At: BUD. P. P. 6 / Pl: *~tence* / E: ***nevastă***] (Pop; rar) Femeie căsătorită.

nevăstică *sf* ***nevestică***

nevăstoaică *sf* [At: MAT. FOLK. 591 / Pl: ? / E: ***nevăstuică*** css] (Zlg; în descântece) Nevăstuică (**8**) femelă.

nevăstoaie *sf* [At: DOINE, 40 / V: ***neves~*** / Pl: ~ / E: ***nevastă*** + *-oaie*] **1-2** (Pop; rar; șdp) Nevastă (**3**) (zdravănă).

nevăstoi *smp* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 171 / E: ***nevastă*** + *-oi*] (Trs) Tineri căsătoriți, în primele șase săptămâni după nuntă.

nevăstucă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 99 / Pl: *~uci* / E: ***nevastă*** + *-uca*] **1-4** (Pop; șhp) Nevestică (**1-4**).

nevăstuică *sf* [At: (a. 1640) GCR I, 90/35 / V: (pop) ***neves~*** (reg), ***năv~, ~iche*** / Pl: *~ici*, (pop) *~ice* / E: ***nevastă*** + *-uică*] (Pop) **1-4** (Șhp) Nevestică (**1-4**). **5** (Orn; reg) Pupăză (*Upupa epops*). **6** (Art.) Joc de brâu. **7** (Art.) Melodie după care se execută nevăstuica (**6**). **8** Mic mamifer carnivor cu corpul lung, subțire și suplu, cu picioarele scurte și cu botul ascuțit, având o blană moale, deasă, galbenă-brună, vara și albure, iarna Si: (reg) *măriuță, nevestea* (**5**), *neviscă*, (mgm) *mocaș*, (grr) *nefiță* (*Mustela nivalis*). **9** (Bot; Buc) Iarba-ciutei (*Doronicum austriacum*).

nevăstuiche *sf* vz ***nevăstuică***

nevăstuie *sf* [At: DOINE, 61 / Pl: *~ui* / E: ***nevastă*** + *-uie*] **1-4** (Pop; șhp) Nevestică (**1-4**).

nevăstuță *sf* [At: LB / V: (reg) ***neves~*** / Pl: *~țe* / E: ***nevastă*** + *-uță*] **1-4** (Pop; șhp) Nevestică (**1-4**).

nevătămat, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 93 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***vătămat***] **1** (D. ființe sau părți ale corpului lor; îcr *viu, întreg*) Teafăr. **2** (Spc) Care nu este lovit sau rănit. **3** (Pan; d. obiecte) Fără nici o lovitură sau stricăciune. **4** (Înv) Neclintit (**7**). **5** (Înv; fig) Cinstit. **6** (Înv; fig) Imparțial.

nevăzător, ~oare *smf, a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***văzător***] **1-2** (Om) lipsit de vedere Si: *orb*.

nevăzut, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 386 / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***văzut***] **1** Care nu se vede. **2** Care nu se poate vedea Si: *invizibil*. **3** (Pex) Care nu se poate aprecia, constata, sesiza. **4** (Îlav) **~-neauzit** Cu totul necunoscut. **5** (Îal) Extraordinar. **6** (Îe) **A se face** (sau, înv, **a fi**) **~** A pleca brusc. **7-8** (Îae) A dispărea dintr-o dată (și în taină) de undeva. **9** (Îlav) **În ~** Fără un obiectiv precis. **10** (Îal) În gol. **11** (Rar) Care nu este băgat în seamă. **12** (Rar) Care nu este luat în considerație. **13** (Îvr) Neplăcut (**1**).

nevârc, ~ă *a* vz ***năvârc***

nevârcolat, ~ă *a* [At: ȘEZ. XXIII, 22 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *vârcoli*] (În descântece; csnp) Care nu este tulburat sufletește.

nevârsnic, ~ă *a* vz ***nevârstnic***

nevârstnec, ~ă *a* vz ***nevârstnic***

nevârstnic, ~ă *a* [At: GCR II, 125/35 / V: (îrg) ***~snic, ~vrâsnic, ~vrâs~***, (îvr) ***~nec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***vârstnic***] **1** Care este încă la vârsta copilăriei Si: *mic*. **2** (Pex) Care este foarte tânăr.

nevârstnicie *sf* [At: PRAV. COND. (1780), 102 / Pl: *~ii* / E: ***nevârstnic*** + *-ie*] (Înv) **1-2** Vârstă sau perioadă a copilăriei.

nevâscă *sf* vz ***neviscă***

nevedea *v* vz ***nenăvidi***

nevedeală *sf* vz ***năvădeală***

nevedenie *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~eienie, ~ezenie*** / Pl: *~ii* / E: slv ***невѣдѣник***] (Ban; înv) Invidie.

nevedere *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 90ʳ/27 / Pl: *~ri* / E: *ne-* + ***vedere***] (Înv) Orbire.

nevedernic, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *nenăvidi*] (Ban; înv) Invidios.

nevedi *v* vz ***năvădi***

nevedire *sf* vz ***năvădire***

nevedit *sn* vz ***năvădit***

neveditură *sf* vz ***năvăditură***

neveienie *sf* vz ***nevedenie***

neveleandră *sf* [At: ALR I, 69/255 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg; îe) **Ține-ți ~ra** Apostrofare a cuiva să tacă din gură.

neveli *v* vz ***năvădi***

nevendecat, ~ă *a* vz ***nevindecat***

nevenovenie *sf* [At: LEX. MARS. 152 / Pl: *~ii* / E: cf slv невиновьнь „nevinovat"] (Îvr) Nevinovăție.

nevenovește *av* [At: LEX. MARS. 218 / E: cf *nevenovenie*] (Îvr) Cu nevinovăție.

neverosimil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***verosimil***] **1** Care nu pare adevărat. **2** De necrezut.

nevertebrat, ~ă [At: J. CIHAC, I. N. 12 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***vertebrat***] **1-2** *sn, a* (Șîs *animal ~*) (Animal) caracterizat prin lipsa coloanei vertebrale și a unui schelet osos intern. **3** *snp* Diviziune mare a regnului animal, care cuprinde animalele fără coloană vertebrală.

neverde [At: ALR II, 3025/899 / Pl: *~rzi* / E: *ne-* + ***verde***] **1** *a* Care nu este de culoare verde. **2** *sn* (Reg, îlav) **~, neuscate** Vrute și nevrute.

nevestea *sf* [At: F (1871), 326 / Pl: *~ele* / E: ***nevastă*** + *-ea*] **1-4** (Pop; șhp) Nevestică (**1-4**). **5** (Orn; reg) Nevăstuică (**8**) (*Mustela nivalis*).

nevestejit, ~ă *a* vz ***neveștejit***

nevestesc, ~ească [At: ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: ***nevastă*** + *-esc*] **1** *a* (Pop) De nevastă (**3**). **2** *a* Specific nevestelor (**3**). **3** *a* Privitor la nevastă (**3**). **4** *a* (Reg; îs) *Mere ~ești* Specie de mere nedefinită mai îndeaproape. **5** *sf* (Reg) Melodie care se cântă în momentul când pleacă mireasa la casa mirelui.

nevestește *av* [At: KLEIN, D. 79 / E: ***nevastă*** + *-ește*] (Rar) **1** Ca nevestele (**3**). **2** În felul nevestelor (**3**).

nevesti [At: (a. 1652) ap. TDRG / Pzi: *~tesc* / E: ***nevastă***] (Înv) **1-2** *vir* A (se) logodi. **3-4** *vir* (Pex) A (se) mărita. **5** *vi* (Reg) A deveni nevastă (**2**).

nevestică *sf* [At: PANN, P.V. II, 123/27 / V: (reg) ***~văs~*** / Pl: *~ici* / E: ***nevastă*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Nevastă (**3**) (tânără) Si: *nevăstucă* (**1-2**), *nevăstuică* (**1-2**), *nevăstuie* (**1-2**), *nevăstuță* (**1-2**), *nevestea* (**1-2**), *nevestioară* (**3-4**). **3-4** (Șhp) Nevastă (**5**) (dragă) Si: (pop) *nevăstucă* (**3-4**), *nevăstuică* (**3-4**), *nevăstuie* (**3-4**), *nevăstuță* (**3-4**), *nevestea* (**3-4**), *nevestioară* (**3-4**). **5** (Bot; reg) Narcisă (*Narcissus*).

nevestie *sf* [At: PAMFILE, I. C. 360 / Pl: *~ii* / E: ***nevastă*** + *-ie*] (Reg) **1** Situație a unei femei căsătorite. **2** Perioadă de după căsătorie a unei femei.

nevestioară *sf* [At: POMPILIU, B. 28 / Pl: *~re* / E: ***nevastă*** + *-ioară*] **1-4** (Pop; șhp) Nevestică (**1-4**).

nevestire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 288 / Pl: *~ri* / E: ***nevesti***] (Îvr) **1** Logodire. **2** Măritiș.

nevestit *sn* [At: LEXIC REG. 12 / Pl: *~uri* / E: ***nevesti***] (Trs) **1** Logodire. **2** Măritiș. **3** Calitate de nevastă (**5**).

nevestoaie *sf* vz ***năvăstoaie***

nevestuică *sf* vz ***nevăstuică***

nevestuță *sf* vz ***nevăstuță***

neveșted, ~ă *a* [At: (a. 1746) ap. TDRG / Pl: *~ezi, ~e* / E: *ne-* + ***vested***] **1** Care nu s-a veștejit. **2** (Îvr; pex) Etern.

neveștejit, ~ă *a* [At: COD. VOR. 162/28 / V: (înv) ***~zit***, (reg) ***neves~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***veștejit***] **1** Care nu s-a veștejit. **2** (Îvp; pex) Etern.

neveștezicios, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 141ʳ/23 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *vested*] (Îvr) **1** Care nu se veștejește. **2** (Pex) Etern.

neveștezit, ~ă *a* vz ***neveștejit***

neveu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***névé***] (Glg) Masă de zăpadă persistentă de pe munții înalți pe cale de a se transforma în gheață, dând naștere unui ghețar.

nevezenie *sf* vz ***nevedenie***

nevezie *sf* [At: SBIERA, F. S. 61 / Pl: *~ii* / E: cf slv невѣдѣник] (Buc; înv) Invidie.

neviabil, ~ă *a* [At: DEX–S / P: *~vi-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***viabil***] (Liv) **1** Care nu prezintă condițiile necesare pentru a dura. **2** Care nu se poate menține în viață.

neviață *sf* [At: CONACHI, P. 87 / E: *ne-* + ***viață***] (Îvr) Moarte.

neviciat, ~ă *a* [At: PR. DREPT 498 / P: *~ci-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***viciat***] **1** Care încă nu are vicii. **2** (Spc; d. acte) A cărui valabilitate nu este viciată de un aspect ilegal. **3** (D. oameni) Care nu este corupt.

nevicică *sf* vz ***neviscă***

nevidi¹ *v* vz ***năvădi***

nevidi² *v* vz ***nenăvidi***

nevindecabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***vindecabil***] (D. boli) Incurabil.

nevindecat, ~ă *a* [At: PSALT. 315 / V: (înv) ***~ven~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***vindecat***] **1** Care nu a fost vindecat. **2** (Îrg; pex; d. boli) Incurabil. **3** (D. răni, tăieturi) Necicatrizat. **4** (Îrg; fig) Ireparabil. **5** (Îrg; fig) Care nu dispare.

nevinovat, ~ă *a* [At: COD. VOR. 144/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ne-* + ***vinovat***] **1-2** *smf, a* (Om) care nu este vinovat. **3-4** *smf, a* (Persoană) care nu are nici o vină. **5-6** *smf, a* (Om) fără păcat Si: *curat, drept*. **7-8** *smf, a* (Îvr) (Om) scutit de datorii. **9-10** *smf, a* (Îvr) (Om) fără sarcini. **11-12** *smf, a* (Îvr) (Om) liber. **13-14** *smf, a* (Om) care nu este atins de rău. **15-16** *smf, a* (Om) care ignoră răul Si: (înv) *nezlobiv* (**1**). **17-18** *smf, a* (Pex) (Om) inocent. **19-20** *smf, a* (Om) care este incapabil de a comite un rău Si: (înv) *nezlobiv* (**2**). **21-22** *smf, a* (Pex) (Om) lipsit de experiență, de artificialitate

și de prefăcătorie Si: *naiv* (**1-2**). **23** *a* Care denotă inocență, candoare. **24** *a* Care denotă naivitate (**1**). **25** *a* Care nu ascunde nimic rău Si: *inofensiv*.

nevinovăție *sf* [At: ANTIM, P. XXIII / Pl: *~ii* / E: *ne-* + ***vinovăție***] **1** Lipsă de vinovăție. **2** Stare a unei persoane care nu are nici o vină. **3** Calitate a unei persoane care nu este atinsă de nici un rău. **4** Calitate a unei persoane care ignoră răul. **5** Calitate a unei persoane care este incapabilă de a comite un rău. **6** (Pex) Inocență. **7** Naivitate (**1**). **8** (Îlav) **Cu ~** În chip nevinovat (**24**). **9** (Îal) Cu candoare.

neviolabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~vi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *inviolable*, lat *inviolabilis*] (Rar) Inviolabil.

neviolabilitate *sfs* [At: NEGULICI / P: *~vi-o~* / E: cf fr *inviolabilité*] (Rar) Inviolabilitate.

neviscă *sf* [At: KLEIN, D. 203 / V: ***navâs~, nævâs~, ~vâs~, ~icică, ~ișcă, ~itcă, nivicică, nivisc*** *sm*, ***nivișcă, nivițcă*** / Pl: *~iști, ~iște* / E: ucr **невістка** „noră"] (Zlg; reg) Nevăstuică (**8**) (*Mustela nivalis*).

neviscuță *sf* [At: CHEST. V. 173/8 / Pl: *~te* / E: ***nevisca*** + *-uță*] **1-2** (Zlg; reg; șhp) Nevisca (mică).

nevișcă *sf* vz ***nevisca***

nevițcă *sf* vz ***nevisca***

nevizibil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: *ne-* + ***vizibil***] (Rar) Invizibil.

nevizibilitate *sfs* [At: NEGULICI / E: *ne-* + ***vizibilitate***] (Rar) Invizibilitate.

nevleg, ~eagă *a* vz ***năvleg***

nevoaie *sf* vz ***nevoie***

nevocarcinom *sn* [At: DN³ / Pl: *~oame* / E: fr ***naevo-carcinome***] Tumoare malignă având ca punct de plecare un nev.

nevod *sn* vz ***năvod²***

nevodar *sm* vz ***năvodar***

nevoi [At: COD. VOR. 42/8 / Pzi: *~esc* / E: ***nevoie***] (Înv) **1** *vtu* A necesita (**2**). **2** *vr* A se chinui. **3** *vt* A păgubi. **4** *vt* (Asr; pasiv) A obliga (prin constrângere). **5-6** *vri* (Pop; urmat de determinări care arată scopul) A face eforturi Si: *a (se) strădui*. **7** *vi* A încerca depunând eforturi, grăbindu-se. **8** *vr* A se obișnui. **9** *vr* A se îndeletnici cu... **10-11** *vri* (Udp „de") A avea grijă de ceva sau de cineva. **12-13** *vri* (Ccd sau udp „asupra", „împotriva") A ține piept Si: *a rezista*.

nevoiaș, ~ă *a* [At: N. TEST. (1648), 257ʳ/6 / Pl: *~i, ~e* / E: ***nevoie*** + *-aș*] **1** Care este lipsit de posibilități materiale. **2** Care nu are nici cele necesare traiului Si: *sărman, sărac*, (îvp) *neavut* (**3**), (îvr) *meserîcos*, (reg) *pământit*. **3** (Pex) Nenorocit (**2**). **4** (Rar; udp „de") Care este lipsit de ceva. **5** (Pop) Lipsit de putere Si: *slab*. **6** (Pop) Incapabil de a face ceva bun Si: *becisnic*. **7** (Rar) Pipernicit. **8** (Înv) Care creează dificultăți, griji Si: *bucluca*ș.

nevoie [At: PSALT. 264 / V: (îrg) ***~voaie*** / Pl: *~oi* / E: slv **невол**] **1** *sf* Ceea ce se cere, se impune să se facă Si: *cerință, necesitate* (**1**), *trebuință*. **2** *sf* (Spc) Chestiune, situație, afacere etc. a cărei rezolvare are caracter urgent. **3-4** *sf* (Înv; îljv) **De** (sau **cu**) **~** (Care este) strict necesar. **5** *sf* (Îlav) **Fără nici o (trebuință și) ~** sau (înv) **fără de ~** În mod (absolut) inutil Si: *gratuit*. **6** *sf* (Îlav) **La ~** Când este necesar. **7** *sf* (Îal) Când împrejurările o cer. **8** *sf* (Rar; îe) **La ultimă ~** În ultimă instanță. **9** *sf* (Îe) **A avea** (sau **a fi**) **~ de cineva** (sau **de ceva**) A fi necesar cineva sau ceva. **10** *sf* (Urmat de un verb la conjunctiv sau la infinitiv; îe) **A avea** (sau **a fi**) **~** A trebui să... **11** *sf* (Înv; îe) **A(-i) fi cuiva (de) ~** A fi obligat să... **12** *sf* (Înv; îae) A fi necesar să... **13** *sf* (Pfm; îlav) **Zor-~** Cu orice preț Si: *neapărat* (**17**). **14** *sf* (Pfm; îal) Numaidecât. **15** *sf* (Lpl) Necesități fiziologice. **16-17** *sf* (Îe) **A-și face** (sau, înv, **a i se ușura**) **~ile** (A defeca sau) a urina. **18** *sf* (Înv; lpl) Afaceri. **19** *sf* (Îe) **A-și căuta de ~** A se îngriji de propriile sale interese și obligații, fără a se amesteca în lucruri care nu-l privesc și fără a incomoda pe alții. **20** *sf* Stare de sărăcie, de lipsă, de mizerie în care se află cineva. **21** *sf* Stare de jenă financiară. **22** *sf* (Pop; îe) **A încăleca pe ~** A scăpa de lipsuri, de sărăcie. **23** *sf* (Înv; îe) **A-și prinde ~le** A face față pentru un timp lipsurilor materiale. **24** *sf* (Pop) Epitet dat unui om sărac. **25** *sf* Epitet dat unui om neajutorat, care nu știe să se descurce. **26** *sf* (Îs) *Om de ~* Om de nimic. **27** *sf* (Reg) Animal (mai ales cal sau bou) bătrân și neputincios Si: *dârdală, dârloagă, gloabă, mârțoagă, rablă*. **28** *sf* Ceea ce provoacă cuiva o suferință materială sau morală, un necaz, o nenorocire. **29** *sf* Stare a celui care are de suportat o suferință, un necaz, o nenorocire. **30** *sf* (Mpl) Greutăți pe care le are de suportat cineva. **31** *sf* (Îla) **De ~** Care provoacă neplăceri, neajunsuri Si: *bucluca*ș, *dificil*, (înv), *nevoiaș* (**8**). **32** *sf* (Îlav) **La ~** sau **la vreme** (ori **zi, loc** etc.) **de ~** Într-un moment dificil. **33** *sf* (Îvp; îe) **A fi la (mare) ~** A fi într-o situație grea, la ananghie. **34** *sf* (Înv; îe) **A avea ~ (de** sau **de către, despre cineva** sau **ceva)** A avea neplăceri, dificultăți din partea cuiva sau a ceva. **35** *sf* (Îae) A avea de suferit din partea cuiva sau a ceva. **36** *sf* (Înv; îe) **A nu avea (nici o) ~ (de cineva sau de ceva)** A nu avea nici o grijă. **37** *sf* (Îae) A nu-i păsa de cineva sau de ceva. **38** *sf* (Reg; îae) A nu avea habar de nimic. **39** *sf* (Reg; îe) **Mai e ~** Mai e de îndurat până... **40-41** *sf* (Reg; îe) **A-și băga viață în ~oi** sau **a băga (pe cineva) la (mare** sau **grea) ~** (A intra sau) a băga pe cineva într-o mare încurcătură. **42-43** *sf* (Reg; îae) (A intra sau) a băga pe cineva într-o situație foarte dificilă, primejdioasă. **44** *sf* (Reg; îe) **A da de ~** A ajunge într-o situație neplăcută, dificilă. **45** *sf* (Înv; îe) **A se da în ~** A avea de îndurat o nenorocire Si: *a se nenoroci*. **46** *sf* (Îrg; îe) **A face (cuiva) ~** A provoca cuiva neajunsuri, necazuri. **47** *sf* (Îrg; îae) A-i face cuiva un rău. **48** *sf* (Îrg; îae) A chinui pe cineva. **49** *sf* (Reg; îe) **A scăpa** (sau **a ieși**) **deasupra ~ii** A scăpa de griji. **50** *sf* (Înv; îlv) **A păți** (sau **a pătimi**) **~** A suferi. **51** *sf* (Înv; îlv) **A pune la ~i** A pedepsi. **52** *sf* (Înv; îal) A amenda. **53** *sf* (Înv) Impozit. **54** *sf* (Înv) Tribut. **55** *sf* Situație grea, critică, periculoasă Si: *pericol, primejdie*. **56-57** *sf* (Îljv) **Cu (mare sau multă) ~** sau (rar) **cu ~i** (Care este, se face) foarte greu. **58** *sf* (Reg; îlav) **Cu vai ~** Cu mare greutate. **59** *sf* (Înv; îlav) **Cu ~** Primejdios. **60** *sf* (Înv; îe) **A fi** (sau **a sta**) **în ~** A se afla în pericol. **61** *sf* (Reg; îe) **A fi ~ de cap** A fi în pericol de moarte. **62** *sf* (Înv; îe) **A lua ~** A se expune unui pericol. **63** *av* (Înv) Dificil. **64** *sf* (Îvr) Inconvenient. **65** *sf* (Înv) Constrângere. **66** *sf* (Înv)Violență. **67** *sf* (Înv) Oprimare. **68** *sf* (Îlav) **De** (sau, rar, **din**) **~** În mod silit, fiind constrâns de cineva sau de împrejurări. **69** *sf* (Pex; îal) Prin forța împrejurărilor. **70** *sf* (Înv; îe) **De ~ia (cuiva** sau **a ceva)** Din cauza cuiva sau a ceva. **71** *sf* (Îlav) **De voie, (ori) de ~** sau (înv) **au de voie, cu de ~** Mai mult silit decât de bunăvoie. **72** *sf* (Înv) Forță. **73** *sf* (Pop) Lucru, fapt ieșit din comun, care uimește Si: *ciudățenie, drăcie, drăcovenie, minunăție*. **74** *sf* (Îlav) **~ mare** sau (rar) **~ de cap** Grozav de... **75** *sfa* (Fam; în imprecații și exclamații) Drac. **76** *sf* (Îvp) Boală la om. **77** *sf* (Spc) Epilepsie. **78** *sf* (Pex) Criză de epilepsie. **79** *sf* (Reg; îls) **Aflat la ~** Epileptic. **80** *sf* (Pop; folosit în imprecații; îe) **A-l călca** (pe cineva) **~ia** (sau **~ile**) A se îmbolnăvi de epilepsie. **81** *sf* (Pop; îae) A avea crize de epilepsie.

nevoiești *vr* [At: IOVESCU, N. 263 / P: *~vo-ie~* / Pzi: *~șesc* / E: ***nevoiaș***] (Reg) A se slăbi.

nevoieșie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 316 / P: *~vo-ie~* / Pl: *~ii* / E: ***nevoiaș*** + *-ie*] (Îvr) Împrejurare grea.

nevoincios, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *~vo-in~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *nevoi, nevoie*] (Îvr) Dificil.

nevoinic, ~ă *a* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***voinic***] (Înv) **1** Care nu este voinic. **2** Incapabil.

nevoinicie *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ii* / E: ***nevoinic*** + *-ie*] (Îvr) Incapacitate.

nevointaș *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 244ʳ/15 / P: *~vo-in~* / Pl: *~i* / E: ***nevoință*** + *-aș*] (Îvr) **1** Om sărac. **2** Mucenic² (**1**).

nevoințat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 244ʳ/3 / P: *~vo-in~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nevoință***] (Îvr) Mucenic² (**1**).

nevoință *sf* [At: CORESI, EV. 5 / Pl: *~țe* / E: ***nevoi*** + *-ință*] (Înv) **1** Dificultate. **2** (Îlav) **Cu (multă) ~** Cu greu. **3** Suferință. **4** Tortură. **5** (Îlav) **Cu ~** Fără milă. **6** (Îal) Aspru. **7** (Îlav) **În ~** Chinuit. **8** (Îal) Torturat. **9** Efort. **10** Zel. **11** (Îla) **Cu ~** Zelos. **12** (Îal) Stăruitor. **13** (Îlav) **Cu (multă** sau **mare, bună) ~** sau **cu toată ~** Cu tragere de inimă. **14** (Îal) În mod insistent. **15** (Îlav) **Cu (** sau **prin) ~ța cuiva** Prin munca asiduă a cuiva. **16** (Îal) Datorită eforturilor depuse de cineva. **17** (Îe) **A pune** (sau, rar,

a face, a avea) (multă) ~ (sau toată ~ța) A depune eforturi deosebite. 18 (Îe) **A pune ~ la...** A insista pe lângă cineva. 19 Necesitate (1).

nevoințesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 14r/7 / P: *~vo-in~* / Pl: *~ești* / E: ***nevoință*** + *-esc*] (Îvr) **1** Care este plin de lipsuri. **2** Care este plin de griji.

nevoios, ~oasă *a* [At: CALENDARIU (1814), 69/17 / P: *~vo-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nevoie*** + *-os*] (Înv) Anevoios.

nevoioșetură *sf* [At: GR. S. V, 27 / P: *~vo-io~* / Pl: *~ri* / E: ***nevoios*** + *-etură*] (Trs) Neputință (1).

nevoire *sf* [At: CORESI, EV. 36 / Pl: *~ri* / E: ***nevoi***] (Înv) **1** Necesitate (1). **2** Suferință. **3** Chinuire. **4** Păgubire. **5** Constrângere. **6** Efort. **7** Îngrijire. **8** Împotrivire. **9** Dificultate.

nevoit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 101v/14 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nevoi***] **1** (Înv) Torturat. **2** (Înv) Păgubit. **3** Constrâns. **4** (Înv) Îngrijit.

nevoitor, ~oare *a* [At: VARLAAM, C. 133 / P: *~vo-i~* / V: ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nevoi*** + *-tor*] (Înv) **1** Stăruitor. **2** Zelos. **3** Harnic.

nevoitoriu, ~oare *a* vz ***nevoitor***

nevolnic, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. Septembrie 15r/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***volnic***] **1-2** *smf, a* (Înv) (Om) lipsit de libertate. **3** *smf* (Înv) Supus. **4** *smf* (Înv) Rob. **5** *smf* (Înv) Iobag. **6-7** *smf, a* (Pop) (Om) lipsit de putere fizică, de forță Si: *neputincios* (1-2), *slab*, (pop) *bicisnic*. **8-9** *smf, a* (Pop; pex) (Om) infirm. **10-11** *smf, a* (Pop; pex) (Om) incapabil să muncească. **12-13** *smf, a* (Pop; pex) (Om) care nu este bun de nimic. **14** *av* Fără putere fizică.

nevolnici [At: COD. VOR. 118/14 / Pzi: *~cesc* / E: ***nevolnic***] (Înv) **1** *vt* A asupri. **2** *vr* A păcătui. **3** *vr* A greși fără voie.

nevolnicie *sf* [At: GCR I, 291/23 / Pl: *~ii* / E: ***nevolnic*** + *-ie*] (Înv) **1** Stare de supunere. **2** Stare de umilință. **3** Asuprire. **4** Constrângere. **5** Neputință (1). **6** (Rar; lpl) Greutăți.

nevopsit, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* +***vopsit***] **1** (D. obiecte) Peste care nu s-a aplicat un strat de vopsea. **2** (D. păr) A cărui culoare nu a fost modificată prin vopsire Si: *neoxigenat* (2).

nevr- *ec* vz ***neuro-***

nevralgic, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***nefr~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***névralgique***] **1** Privitor la nevralgie. **2-3** (Provocat) de nevralgie. **4** (Îs) *Punct* (sau *centru*) ~ Parte a corpului în care este localizată o nevralgie. **5** (Îas) Punct sensibil, dureros. **6** (Fig; îae) Parte dificilă, greu de rezolvat a unei situații, a unei discuții, a unei probleme.

nevralgie *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***nefr~, neur~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***névralgie***] Durere acută localizată pe traiectul unui nerv.

nevrastenie *sf* vz ***neurastenie***

nevrax *sn* [At: YGREC, M. N. 333 / Pl: *~uri* / E: fr ***névrax***] (Atm) Sistem nervos central.

nevraxită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***névraxite***] (Med) Inflamație a nevraxului.

nevră *sf* vz ***nerv***

nevrăpitor *sm* vz ***năvrăpitor***

nevrectomie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***névrectomie***] Operație care constă în tăierea și îndepărtarea unui nerv bolnav sau a unei porțiuni bolnave dintr-un nerv.

nevrednic, ~ă *a* [At: CORESI, L. 386/10 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***vrednic***] (D. oameni) **1** Care nu este demn de ceva. **2** Care nu este capabil de... **3** Care nu merită ceva.

nevrednicie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ***nevrednic*** + *-ie*] **1** Situație în care un om nu este demn de ceva. **2** Incapacitate de a face ceva.

nevretic, ~ă *a* vz ***nevritic***

nevric, ~ă *a* [At: VEISA, I. 172/24 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nevră*** + *-ic*] (Înv) **1** Care se referă la nervi (3). **2** De nervi (3). **3** Al nervilor (3). **4** (Med; îs) *Friguri ~ice* Febră tifoidă.

nevrica *sf* [At: POLIZU / Pl: *~le* / E: ngr **νευρικά**] (Fam; mpl) **1** Atac de nervi Si: (pop) *pandalie*. **2** Isterie.

nevricos, ~oasă *a* [At: POLIZU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ngr **νευρικός**] (Fam; d. oameni) **1** Nervos (13). **2** (Pex) Emotiv. **3** Isteric.

nevrină *sf* vz ***neurină***

nevrită *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***neuri~*** / Pl: *~te* / E: fr ***névrite***] (Med) Leziune inflamatorie sau degenerativă a unui nerv (3).

nevritic, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~ret~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***névritique***] **1** (Îdt) Nevrotic (2). **2** Privitor la nevrită. **3** Care aparține nevritei. **4** De nevrită.

nevrâsnic, ~ă *a* vz ***nevârstnic***

nevrâstnic, ~ă *a* vz ***nevârstnic***

nevro- *ec* vz ***neuro-***

nevrodermită *sf* vz ***neurodermită***

nevroglic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***névroglique***] **1** Care se referă la nevroglie. **2** Care aparține nevrogliei.

nevroglie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***névroglie***] Țesut conjuctiv situat între neuroni.

nevrograf *sm, am* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: fr ***névrographe***] (Med; înv) **1-2** (Medic) specialist în nevrografie.

nevrografie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: fr ***névrographie***] (Med; înv) Descriere științifică a nervilor (3).

nevrolog *sm* vz ***neurolog***

nevrologhie *sf* vz ***neurologie***

nevrologie *sf* vz ***neurologie***

nevrom *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~oame* / E: fr ***névrome***] (Med) Tumoare benignă, foarte dureroasă, care se dezvoltă în țesutul sau pe traiectul unui nerv (3).

nevropat, ~ă *smf, a* [At: DR VII, 484 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***névropathe***] **1-2** (Persoană) care suferă de o boală de nervi. **3-4** (Spc) (Persoană) care suferă de nevropatie (2). **5-6** (Pex) (Om) dezechilibrat psihic.

nevropatic, ~ă *a* [At: YGREC, M. N. 122 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr. ***névropathique***] (Rar) **1-2** Care aparține nevropatiei (1-2). **3-5** Care aparține nevropatului (1, 3, 5). **6-7** Privitor la nevropatie (1-2). **8-10** Privitor la nevropat (1, 3, 5).

nevropatie *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 300 / Pl: *~ii* / E: fr ***névropathie***] **1** Denumire generică pentru diferite tulburări ale sistemului nervos. **2** Boală a sistemului nervos central caracterizată prin tulburări ale funcțiunilor psihice și psihologice.

nevropter [At: ȘINCAI, ap. URSU, T. Ș. 242 / V: ***neuro~***, (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~re* / E: fr ***névroptère***] **1-2** *sn, a* (Lpl) (Ordin de insecte) care au aripile membranoase, transparente și străbătute de o rețea deasă de nervuri. **3** *sn* (Șls) Insectă din ordinul nevropterelor (1).

nevropteră *sf* vz ***nevropter***

nevros, ~oasă *a* vz ***nervos***

nevroscleroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***névrosclérose***] (Med) Indurație a sistemului nervos.

nevrotic, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***névrotique***] **1-2** *sn, a* (Substanță, aliment, medicament) care acționează ca remediu asupra sistemului nervos Si: (îdt) *nevritic* (1). **3** *a* Care aparține nevrozei Si: (înv) *nevrozic* (1). **4** *a* Privitor la nevroză Si: (înv) *nevrozic* (2). **5** *a* Care are caracterul unei nevroze Si: (înv) *nevrozic* (3). **6-7** *smf, a* (Persoană) care suferă de nevroză.

nevrotomie *sf* vz ***nervotomie***

nevroza *vtr* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: fr ***névroser***] **1-2** A (se) îmbolnăvi de nevroză. **3-4** (Fam) A (se) enerva.

nevrozat, ~ă *smf, a* [At: IONESCU-RION, C. 39 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf fr *névrosé*] **1-2** (Om) bolnav de nevroză. **3-4** (Pex) (Om) dezechilibrat psihic.

nevroză *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***neu~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***névrose***] Afecțiune a sistemului nervos, provocată de tulburări funcționale ale scoarței cerebrale.

nevrozic, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***névrosique***] (Înv) **1-3** Nevrotic (3-5).

nevru *sm* vz ***nerv***

nevrut, ~ă [At: DLR / Pl: *~uți, ~e* / E: *ne-* + ***vrut***] **1** *a* Care nu este acceptat. **2** *sn* (Îe) **Vrute și ~** Vorbe goale Si: *fleacuri, palavre*.

newton *sm* [At: LTR / P: *niu-ton* / S și: (abr) *N* / Pl: *~i* / E: fr ***newton***, ger ***Newton***] Unitate de măsură pentru forță în sistemul metru-kilogram-secundă, egală cu forța care imprimă unui corp de 1 kg o accelerație de 1 m pe secundă.

newtonian, ~ă [At: NEGULICI / S și: (înv) *nevto~* / P: *niu-to-ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***newtonien***] **1-2** *smf, a* (Adept) al teoriilor lui Newton. **3** *a* Privitor la sistemul lui Newton.

newtonianism *sns* [At: COSTINESCU / S și: (înv) *nevto~* / P: *niu~* / E: fr ***newtonianisme***] (Rar) Sistem al lui Newton cu privire la mișcarea corpurilor cerești și la cauzele ei.

nex *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 591 / S și: *necs* / Pl: *~uri* / E: lat ***nexus***] (Ltm; liv) **1** Conexiune între lucruri, fenomene etc. **2** Relație. **3** (Îs) *~ cauzal* Legătură de la cauză la efect. **4** (Jur) Contract de vânzare de cesiune. **5** (Jur) Drept de a aliena ceva.

nezam *sn* vz ***nizam***

nezăbavă *sf* [At: N. COSTIN, L. 590 / Pl: *~ve* / E: *ne-* + ***zăbavă***] (Înv) **1** Lipsă de zăbavă. **2** (Îlav) **~ vremea** Nu peste multă vreme Si: *curând, grabnic, repede*.

nezăbavnic, ~ă *a* [At: (a. 1794) GCR II, 153/27 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ne-* + ***zăbavnic***] (Înv) **1** Care nu permite zăbavă Si: *grabnic*. **2** (Pex) Operativ. **3** (Pex) Eficace.

nezărvitor, ~oare *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 276/28 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ne-* + ***zărvi*** + *-tor*] (Îvr) **1** Care nu produce zarvă. **2** Pașnic.

nezăticnit, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 252 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ne-* + ***zăticnit***] (Înv) **1** *a* Care nu este împiedicat. **2** *av* În mod consecvent Si: *neabătut, regulat*.

nezbilițuri *snp* [At: DLR / A: nct / E: nct] (Reg; csnp) Comedii.

nezdravan, ~ă *a* vz ***năzdrăvan***

nezdravăn, ~ă *a* vz ***năzdrăvan***

nezdrăvan, ~ă *a* vz ***năzdrăvan***

nezdrăvănie *sf* vz ***năzdrăvănie***

nezdrăvenesc, ~ească *a* [At: COM. SAT. IV, 107 / Pl: *~ești* / E: ***nezdrăvan*** + *-esc*] (Mtp; reg) De origine supranaturală.

nezdrăvenie *sf* vz ***năzdrăvănie***

nezdrevenie *sf* vz ***năzdrăvănie***

nezghep *s* [At: (a. 1594) HURMUZAKI, XI, 398 / A: nct / Pl: nct / E: tc ***nezghep***] (Înv) Eșarfă de tafta pe care o purtau femeile pe cap.

nezglobiv, ~ă *a* vz ***nezlobiv***

nezgubăm *sm* [At: BENIUC, ap. DLR / Pl: ? / E: nct] (Reg) Om excesiv de dezvoltat din punct de vedere fizic Si: *matahală, namilă*.

nezî *vi* [At: ALR I, 1403/305 / Pzi: *~zăsc* / E: nct] (Reg) A prevesti.

nezlobiv, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 29 / V: ***zgl~*** / Pl: *~i, ~e* / E: slv **незлобивъ**] (Înv) **1-2** Nevinovat **(16, 20)**.

nezmintit, ~ă *a, av* vz ***nesmintit***

nezuire *sf* vz ***năzuire***

ni[1] *c* [At: NECULCE, L. 50 / E: slv **ни**] (Îvp; are sau îcr *nici*) **1** (Îcn; rep) Exprimă negarea fiecărei alternative. *Ni nu bea, ni nu mânca.* **2** (Afirmativ; îcrî) Exprimă nehotărârea între două sau mai multe posibilități Si: *când... când. Trimite ni pre unul, ni pre altul înaintea lui.*

ni[2] *i* [At: COD. VOR. 130/23 / E: mg ***ni***] (Îvp) Exclamație care exprimă: **1** Dorință de a atrage atenția. **2** (Reg) Admirație. **3** (Reg) Uimire. **4** Îndemn la acțiune. **5** (Reg; îlav) **Amu ~** Imediat.

ni[3] *i* [At: POLIZU / E: mg ***ne***] (Îrg) **1-3** Interjecție prin care (se alungă) (se îndeamnă sau) se cheamă unele animale.

niagară *sf* [At: DEX / P: *ni-a~* / Pl: *~re* / E: ***Niagara***] (Rar) Șuvoi mare de apă.

nialcoș, ~ă *a* [At: CONV. LIT. XX, 1014 / V: ***neal~, nil~*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***nyálkos***] (Trs; d. oameni și manifestările lor) **1** Mândru. **2** Arătos. **3** Gătit. **4** Elegant. **5** Înfumurat. **6** Afectat.

niambal *s* vz ***miambal***

niaua *sf* vz ***nuia***

niauș, ~ă *a* vz ***neaoș***

nic *av, png, s* vz ***nimic***

nicairi *av* vz ***nicăieri***

nicaiuri *av* vz ***nicăieri***

nicaraguan, ~ă [At: DEX / P: *~gu-an* / Pl: *~i, ~e* / E: ***Nicaragua*** + *-an*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a statului Nicaragua. **3-4** *smf, a* (Locuitor) originar din Nicaragua. **5** *smp* Popor din Nicaragua. **6-7** *a* Care aparține (statului Nicaragua sau) nicaraguanilor **(5)**. **8-9** *a* Care este propriu (statului Nicaragua sau) nicaraguanilor **(5)**.

nicarii *av* vz ***nicăieri***

nicaurea *av* vz ***nicăieri***

nicauri *av* vz ***nicăieri***

nică[1] *av, png, s* vz ***nimic***

nică[2] *sm* vz ***neică***

nicăiăr *av* vz ***nicăieri***

nicăierea *av* vz ***nicăieri***

nicăieri *av* [At: PALIA (1581), 198/5 / V: ***~ierea, ~iri***, (îrg) ***~irea, ~iurea, ~iuri***, (înv) ***necăire, necăiuri, necheiuri, nicairi, ~ire, ~iri, ~irile, ~iurile, ~iurilea***, (reg) ***năcăirea, necari, necăirea, necăiurea, necăiurilea, necări, necării, necărire, necherii, ~caiuri, ~carii, ~carire, ~ăor, ~ări, ~ăria, ~ărie, ~ării, ~riia, ~ăriie, ~ăruri, ~câiări, ~câire, ~cheiri, ~chiiări, ~chiiri*** / E: ml ***nec aliubi***] (Îcn) **1** În nici un loc Si: *niciunde* (1). **2** În nici o parte Si: *niciunde* (2). **3** În nici un alt caz Si: *niciunde* (3). **4** La nimeni Si: *niciunde* (4). **5** Fără țintă precisă. **6** În gol. **7** În necunoscut. **8** (Spc) În nici o operă a nici unui anumit autor.

nicăire *av* vz ***nicăieri***

nicăirea *av* vz ***nicăieri***

nicăiri *av* vz ***nicăieri***

nicăirile *av* vz ***nicăieri***

nicăiure *av* vz ***nicăieri***

nicăiurea *av* vz ***nicăieri***

nicăiuri *av* vz ***nicăieri***

nicăiurile *av* vz ***nicăieri***

nicăiurilea *av* vz ***nicăieri***

nicăl *sn* vz ***nichel***

nicălă *sf* vz ***nichel***

nicăor *av* vz ***nicăieri***

nicări *av* vz ***nicăieri***

nicăria *av* vz ***nicăieri***

nicărie *av* vz ***nicăieri***

nicării *av* vz ***nicăieri***

nicăriia *av* vz ***nicăieri***

nicăriie *av* vz ***nicăieri***

nicărire *av* vz ***nicăieri***

nicăriri *av* vz ***nicăieri***

nicăurea *av* vz ***nicăieri***

nicăuri *av* vz ***nicăieri***

nicâiări *av* vz ***nicăieri***

nicâiri *av* vz ***nicăieri***

nice *c, av* vz ***nici***[1]

nicecare *png, ang* vz ***nicicare***

nicecând *av* vz ***nicicând***

nicecum *av* vz ***nicicum***

nicedănăoară *av* vz ***niciodinioară***

nicedănăoarî *av* vz ***niciodinioară***

nicedânăoarî *av* vz ***niciodinioară***

nicedinioară *av* vz ***niciodinioară***

nicedinior *av* vz ***niciodinioară***

nicediniorî *av* vz ***niciodinioară***

nicediriorî *av* vz ***niciodinioară***

niceodată *av* vz***niciodată***

niceodănăoară *av* vz ***niciodinioară***

niceodănăoare *av* vz ***niciodinioară***

niceodineară *av* vz ***niciodinioară***

niceodineoară *av* vz ***niciodinioară***

niceodinioară *av* vz ***niciodinioară***

niceunde *av* vz ***niciunde***

nicheiri *av* vz ***nicăieri***

nichel *sn* [At: J. CIHAC, I. N. 404/8 / V: (reg) ***anicli, ~căl, ~călă*** *sf*, ***~er, ~chil, nicl, ~cli, nihel*** / E: ger ***Nickel***, fr ***nickel***] Metal alb-cenușiu, lucios, maleabil și ductibil, puțin oxidabil, folosit la fabricarea aliajelor de oțel speciale, a obiectelor de uz casnic, a aparatelor de laborator și de chirurgie, a monedelor etc.

nichela *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~lez* / E: fr ***nickeler***] A acoperi prin metoda electrochimică obiecte de metal sau suprafața unor obiecte de metal cu un strat subțire de nichel, pentru a le proteja de oxidare.

nichelaj *sn* [At: ORBONAȘ, MEC. 446 / Pl: *~uri* / E: fr ***nickelage***] **1** Nichelare. **2** (Ccr) Strat depus prin nichelare pe suprafața unui metal.

nichelar *sm* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 42 / Pl: *~i* / E: ***nichel*** + *-ar*] (Rar) Nichelator.

nichelare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 74 / Pl: *~lări* / E: ***nichela***] Acoperire a unui obiect metalic sau a unei suprafețe metalice cu un strat subțire de nichel Si: *nichelaj* **(1)**.

nichelat, ~ă *a* [At: CAZIMIR, GR. 217 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nichela***] **1** (D. obiecte sau suprafețe de metal) Acoperit cu un strat de nichel. **2** Bătut cu ținte de nichel.

nichelator *sm* [At: NOM. PROF. 26 / Pl: *~i* / E: ***nichela*** + *-tor*] Persoană care nichelează obiecte Si: (rar) *nichelar*.

nichelifer, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nickélifère***] (Min) Care conține nichel.

nichelină *sf* [At: ENC. TEHN. I, 401 / Pl: *~ne* / E: fr ***nikéline***] **1** Aliaj de nichel, cupru și zinc folosit la fabricarea rezistențelor electrice, a pieselor de precizie care vin în contact cu ape corosive etc. **2** Arseniură de nichel, cristalizată sub formă de mase minerale compacte, de culoare roșie-arămie.

nicher *sn* vz ***nichel***

nichez *sn* vz ***nechez***

nicheza *v* vz ***necheza***

nichezare *sf* vz ***nechezare***

nichiduță *sm* vz ***michiduță***

nichiĭări *av* vz ***nicăieri***

nichiiri *av* vz ***nicăieri***

nichil *sn* vz ***nichel***

nichipercea *sma* [At: TDRG / V: (reg) ***~pir~*** / E: nct] (Pop) Diavol.

nichipircea *sma* vz ***nichipercea***

nici^{1} [At: COD. VOR. 154/27 / V: (îrg) ***neci, nice,*** (înv) ***nece*** / E: ml ***neque***] **1** *c* (Îvp; îcn) Continuă și întărește în propoziția a doua, pe care o introduce, negația din propoziția întâi *Ea n-aude, nici nu vede*. **2** *c* (Îvr) Leagă o propoziție afirmativă de una negativă *Deștinse către noi, nici nălțimea lasă*. **3** *c* Leagă două sau mai multe părți ale aceleiași propoziții negative, continuând și întărind negația *A fost furtună mare, nu vedeai nici înainte nici înapoi*. **4** *c* (Are; în limba modernă apare de obicei urmat de „nu") Arată excluderea succesivă a ideilor sau noțiunilor exprimate prin propozițiile ori cuvintele pe care le precedă *Nici nu ninge, nici nu plouă*. **5** *c* (Îe) **~ mă ninge, ~ mă plouă** Se spune despre bărbații care se află sub ocrotirea unei femei. **6** *c* Leagă două sau mai multe părți ale aceleiași propoziții negative *Nu era nici mai înalt nici mai puternic decât el*. **7** *c* (Îe) **~ tu..., ~ tu...** Se spune pentru a accentua lipsa mai multor lucruri. **8** *c* Arată excluderea succesivă exprimată de negația repetată a numelui predicativ *Nu e nici înalt, nici mic*. **9** *av* (Precedă cuvântul ori cuvintele care poartă accentul frazei; în limba modernă apare de obicei însoțit de „nu" și poate fi întărit cu „chiar" sau „măcar") Exprimă o negație categorică *Ca iarna asta nici n-am văzut*. **10** *av* (Îe) **~ cât (e) negru sub unghie** Absolut nimic. **11** *av* (Îlav) **~ atâta** În și mai mică măsură. **12** *av* (Îal) Și mai puțin decât... **13** *av* (Reg; îlav) **~ încotro** În nici o parte. **14** *av* (Îal) În toate părțile, fără o țintă precisă. **15** *av* (Îc) **~ un, ~ o** Intră în componența adjectivelor pronominale negative, care neagă existența obiectului determinat *Nici un zgomot, nici o adiere de vânt*. **16** *av* (Îc) **~ unul, ~ una** Intră în componența pronumelor negative, care neagă existența obiectului înlocuit *Nu mai e nici unul*. **17** *av* (Îlav) **De ~ unele** Nimic. **18** *av* (Îlav) **~ că...** Deloc nu...

nici^{2} *s* [At: COM. SAT. III, 51 / Pl: nct / E: nct] (Olt) Parte anterioară, tare, a râtului de porc.

nicială *sfs* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 146 / A: nct / E: nct] (Ban) **1** (Îlav) **Cu ~** Anevoios. **2** (Îal) Cu migală.

nicicacum *av* [At: DRĂGHICI, R. 67/26 / S și: *nici ca cum* / E: ***nici***^{1} + ***ca*** + ***cum***] (Reg) **1** Deloc. **2-3** Nicidecum **(2-3)**.

nicicare [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 200^{v}/25 / S și: *nici care* / V: (înv) ***~cec~*** / G-D: **(1)** *~căruia, ~căreia, ~cărora*, **(2)** *~cărui, ~cărei, ~căror* / E: ***nici***^{1} + ***care***] (Pop) **1** *png* Nici unul, nici una. **2** *a* Nici un, nici o.

nicicând *av* [At: (a. 1600-1650), ap. GCR I, 141/23 / S și: (îvr) *nici când* / V: (înv) ***~cec~*** / E: ***nici***^{1} + ***când***] **1-3** (Îcn) Niciodată **(1-3)**.

nicicât [At: ANON. CANTAC., ap. DLR, 161 / S și: *nici cât* / E: ***nici***^{1} + ***cât***] **1** Deloc. **2-3** *av* (Îvp) Nicidecum **(2-3)**. **4** *a* (Pop) Nici un pic de... **5** *png* (Rar) Nimic **(4)**.

nicicum *av* [At: PRAV. 182 / S și: *nici cum* / V: (îrg) ***~cec~***, (înv) ***necec~*** / E: ***nici***^{1} + ***cum***] (Îvp) **1** Deloc. **2-3** Nicidecum **(2-3)**.

nicidănăoar *av* vz ***niciodinioară***

nicidănăoară *av* vz ***niciodinioară***

nicidecât *av* [At: CLEMENS / S și: *nici de cât* / E: ***nici***^{1} + ***de*** + ***cât***] (Reg) **1** Deloc. **2-3** Nicidecum **(2-3)**.

nicidecum *av* [At: AETHIOPICA, 23^{r}/24 / S și: *nici de cum, nici decum* / V: (înv) ***nec~***, (reg) ***nijdăc~*** / E: ***nici***^{1} + ***de*** + ***cum***] **1** Deloc. **2** În nici un fel Si: *nicicum* **(2)**, (îvp) *nicicât* **(2)**, *necum* **(2)**, (reg) *nicicacum* **(2)**, *nicidecât* **(2)**. **3** În nici un caz Si: *nicicum* **(3)**, (îvp) *nicicât* **(3)**, *necum* **(3)**, (reg) *nicicacum* **(3)**, *nicidecât* **(3)**.

nicidinioară *av* vz ***niciodinioară***

niciĭndă *av* vz ***niciunde***

niciodată *av* [At: VARLAAM, C. 385 / S și: *nici odată* și *nici o dată* / V: (înv) ***niceo~*** / E: ***nici***^{1} + ***o*** + ***dată***] **1** În nici un moment Si: *nicicând* **(1)**, (înv) *niciodinioară* **(1)**. **2** În nici o împrejurare Si: *nicicând* **(2)**, (înv) *niciodinioară* **(2)**. **3** Cu nici un prilej Si: *nicicând* **(3)**, (înv) *niciodinioară* **(3)**. **4** (Îe) **A fost (odată) ca ~** Formulă folosită la începutul basmelor, pentru a arăta că acțiunea se petrece într-un timp foarte îndepărtat, nedeterminat. **5** (Ca răspuns la o întrebare) Categoric nu. **6** (Îlav) **Ca ~** Așa cum nu s-a mai întâmplat vreodată.

niciodănioară *av* vz ***niciodinioară***

niciodănăoară *av* vz ***niciodinioară***

niciodinioară *av* [At: (cca. 1550), ap. GCR I, 3/8 / S și: *nici odinioară* și *nici o dinioară* / V: ***necedăn~, necedănrăoară, necedânăo~, neced~, necediniorî, necidin~, ~cedănăo~, ~cedănăoarî, ~cedânăoarî, ~cedinăoarî, ~cedi~, ~cedinior, ~cediniorî, ~cediriorî, ~ceodănăo~, ~ceodănăoare, ~ceodinea~, ~ceodineo~, ~ceo~, ~dănăoar, ~dănăo~, ~dăni~, ~dânăo~, ~ionare*** / E: ***nici***^{1} + ***odinioară***] (Înv) **1-3** Niciodată **(1-3)**.

niciodinioare *av* vz ***niciodinioară***

niciunde *av* [At: ARH. FOLK. III, 95 / S și: *nici unde* / V: ***~ne, ~iĭndă, ~ceu~*** / E: ***nici***^{1} + ***unde***] **1-4** Nicăieri **(1-4)**.

niciune *av* vz ***niciunde***

nicl *sn* vz ***nichel***

nicli *sn* vz ***nichel***

nicochera *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1238 / V: ***nec~*** / Pl: *~le* / E: ngr ***νοικοκερά***] (Înv) **1** Stăpâna casei. **2** (Pex) Doamnă. **3** Amantă.

nicol *sm* [At: DN^{3} / Pl: *~i* / E: fr ***nicol***] Dispozitiv optic pentru polarizarea luminii, format din două prisme de spat de Islanda lipite.

nicopisi *vt* [At: (a. 1774) URICARIUL VI, 425 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***νικοποιέω*** „a învinge"] (Înv) A-și însuși ceva.

nicoreață *sf* [At: CIHAC, II, 216 / V: ***~reț*** *sn* / Pl: *~țe* / E: ns cf *nicorete*] **1** Soi de ciupercă de culoare alburie sau brună-gălbuie, cu miros slab de anason, care crește pe ramurile și pe trunchiurile copacilor (*Lentinus cochleatus*). **2** (Sst) Ciupercă otrăvitoare nedefinită mai îndeaproape.

nicorești *sp* vz ***nicorete***

nicoreț *sm* vz ***nicorete***

nicorete *sm* [At: BARONZI, L. 139 / V: ***nec~, ~rești*** *sp*, ***~reț, ~reț, ~rez*** / Pl: *~eți* / E: ns cf *nicoreață*] **1** Ciupercă comestibilă de culoare gălbuie, cu pălărie cărnoasă (*Tricholoma Georgii*). **2** Ciupercă comestibilă de culoare albă cu pălărie cărnoasă (*Clitopilus prunulus*).

nicoreț[1] *sm* [At: A VI, 26 / Pl: *~eți* / E: ns cf *mișcoce, mișcoi*[1], *mișcotei*] (Reg) Păduche (*Pediculus capitis*).

nicoreț[2] *sm* vz ***nicorete***

nicoreț[3] *sn* vz ***nicoreață***

nicorez *sm* vz ***nicorete***

nicotin *sn* vz ***nicotină***

nicotină *sf* [At: MEȘT. DOFT. I, 58ᵛ/29 / V: ***~tin*** *sn* / E: ngr **νικοτίνη**, fr ***nicotine***, ger ***Nikotin***] Substanță alcaloidă incoloră, toxică, lichidă, care se găsește în frunzele de tutun.

nicotinic, ~ă [At: CONTEMP., S. II, 1950, nr. 184, 7/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nicotinique***] **1** *a* Care se referă la nicotină. **2** *a* Care este produs din nicotină. **3** *a* (Îs) *Acid* ~ Substanță albă, cristalizată, solubilă în apă, prezentă în toate celulele vii. **4** *sfp* Grupă de substanțe care, ca și nicotina, acționează asupra neuronilor din ganglionii vegetali și asupra receptorilor din sistemul nervos central.

nicotinism *sns* [At: SCRIBAN, D. / E: fr ***nicotinisme***] (Med; rar) Intoxicație lentă cu nicotină Si: *tabagism*.

nicotiniza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: fr ***nicotiniser***] A impregna cu nicotină.

nicotinizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***nicotiniza***] Impregnare cu nicotină.

nicotinizat, ~ă [At: T. POPOVICI, SE. 79 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nicotină***] (Rar) Impregnat cu nicotină.

nicoțianin *s* [At: ALBINEȚ, M. 150/6 / P: *~ți-a~* / Pl: nct / E: ngr **νικοτιανίνη**, fr ***nicotianine***] (Rar) Substanță solidă și volatilă extrasă prin distilare cu apă din frunzele de tutun.

nicovală *sf* [At: BIBLIA (1688), 381¹/58 / V: (îrg) ***năc~, năcovalnă, necovalnă, ~van*** *sn*, (reg) ***nac~, nacovană, năcovalmă, năcovană, năcoveală, năcoveană, nec~, necovană, necovea~, necoveană, ~valmă, ~valnă, ~vană, ~vea, ~vea~, noc~, nocovalmă, nocovalnă, nocovană, nocovea~, nocoveană, nucovană*** / Pl: *~le* / E: slv **наковало**] **1** Unealtă de oțel sau de fontă pe care se sprijină piesele de metal în operațiile de deformare plastică prin batere cu ciocanul Si: (reg) *ilău, năcovelniță*. **2** (Îe) **A fi** (sau **a se afla** etc.) **între ciocan** (sau **baros**) **și ~** A fi într-o situație dificilă, din care nu există ieșire. **3** (Îae) A se afla între două persoane sau între două părți în conflict. **4** (Reg) Motiv ornamental în formă de nicovală (**1**), folosit la încondeiatul ouălor. **5** Unealtă de oțel pe care se bate tăișul coasei Si: (reg) *babcă, batcă, muchie*. **6** (Atm) Componentă osoasă a urechii medii, de formă asemănătoare cu cea a nicovalei (**1**).

nicovalmă *sf* vz ***nicovală***

nicovalnă *sf* vz ***nicovală***

nicovan *sn* vz ***nicovală***

nicovană *sf* vz ***nicovală***

nicovea *sf* vz ***nicovală***

nicoveală *sf* vz ***nicovală***

nicredință *sf* vz ***necredință***

nicridință *sf* vz ***necredință***

nicrom *sns* [At: ENC. TEHN. I, 401 / E: fr ***nichrome***] Aliaj de nichel și de crom, cu sau fără alte elemente, cu proprietatea de a rezista la temperaturi înalte și care se folosește la fabricarea rezistențelor electrice.

nicti- *ec* vz ***nicta-***

nicta- [At: DN³ / V: ***nict-, nicti-, nicto-*** / E: fr ***nycta-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) noapte. **3** Nocturn.

nictaginacee *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: ***~inee*** / Pl: ~, (rar) *~ei* / E: fr ***nyctaginacées***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate apetale, ale căror flori se deschid numai noaptea. **2** Plantă din familia nictaginaceelor (**1**).

nictaginee *sf* vz ***nictaginacee***

nictalfobie *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ii* / E: fr ***nyctalphobie***] **1-2** Teamă patologică de întuneric (nocturn) Si: *nictofobie* (**1-2**).

nictalgie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nyctalgie***] (Med) Durere de cap, care se manifestă numai noaptea.

nictalop, ~ă *smf, a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nyctalope***] **1-2** (Med) (Persoană) care suferă de nictalopie. **3-4** (Animal) care vede mai bine noaptea decât ziua.

nictalopic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nyctalopique***] **1** Referitor la nictalopie. **2** Determinat de nictalopie.

nictalopie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: fr ***nyctalopie***] Boală a retinei și a nervului optic din cauza căreia bolnavul vede mai bine noaptea decât ziua sau numai noaptea.

nictație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nyctation***] Nictitație.

nictemer *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: fr ***nictémère***] Interval de timp de 24 de ore folosit pentru a urmări variațiile unor funcții biologice.

nicti- *ec* vz ***nicta-***

nictinastie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nyctinastie***] (Bot) Mișcare de închidere și deschidere a florilor ca urmare a alternației dintre zi și noapte.

nictitant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***nyctitant***] (Liv) Care clipește.

nictitație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nyctitation***] Clipire permanentă din ochi care constituie simptomul anumitor boli Si: *nictație*.

nictitropism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***nyctitropisme***] (Bot) Mișcare de închidere a frunzelor la întuneric.

nicto- *ec* vz ***nicta-***

nictofobie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ger ***Nyktophobie***, it ***nictofobia***] **1-2** Nictalfobie (**1-2**).

nicturezis *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***nycturésis***] Incontinență nocturnă de urină Si: *nicturie*.

nicturie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nycturie***] (Med) Nicturezis.

nicum *av* vz ***necum***

nicurat, ~ă *a, s* vz ***necurat***

nidație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nidation***] (Liv) **1** Încuibare. **2** (Med) Fixare a oului fecundat în mucoasa uterină.

nidejde *sf* vz ***nădejde***

nidicol *am* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***nidicole***] (D. puii unor păsări) Gol și orb, abia ieșit din ou.

nidifug *am* [At: DN³ / Pl: *~ugi* / E: fr ***nidifuge***] (D. puii unor păsări) Acoperit cu puf, imediat după ieșirea din ou.

nidviz *s* vz ***nidvidă***

nieheză *sf* vz ***nează***

niela *vt* [At: DN³ / P: *ni-e~* / Pzi: *~lez* / E: fr ***nieller***] A încrusta cu email negru.

nielaj *sn* [At: DN³ / P: *ni-e~* / Pl: *~e* / E: fr ***niellage***] Nielare.

nielare *sf* [At: DN³ / P: *ni-e~* / Pl: *~lări* / E: ***niela***] Încrustare cu email negru Si: *nielaj*.

nielă *sf* [At: DN³ / P: *ni-e~* / Pl: *~le* / E: fr ***nielle***] Încrustație a unui email negru pe un fond alb într-o piesă de orfevrărie.

nielcoșag *sn* [At: DLR / V: ***nil~, nel~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***nyalkaság***] (Trs) **1** Lux. **2** Eleganță. **3** Îngâmfare.

nielcoși *vr* [At: ARH. FOLK. VI, 195 / V: ***nălcașa, nelcași*** / Pzi: *~șesc* / E: ***nialcoș***] **1** (Reg) A se dichisi. **2** (Trs) A se îngâmfa. **3** (Reg) A se alinta.

nielcoșie *sf* [At: CADE / V: ***nicolșie*** / Pl: *~ii* / E: ***nialcoș*** + ***-ie***] (Trs) **1** Cochetărie. **2** Înfumurare.

nielură *sf* [At: DN³ / P: *ni-e~* / Pl: *~ri* / E: fr ***niellure***] Piesă de orfevrărie încrustată cu email negru.

nieredbă *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. II, 5 / Pl: ? / E: srb ***neredba***] (Ban) **1** Atitudine incorectă. **2** Răutate.

nietzschean, ~ă [At: DN³ / P: *ni-ce-an* / Pl: *~eeni, ~eene* / E: fr ***nietzschéen***] **1-2** *a* Care se referă (la Nietzsche sau) la nietzscheanism. **3-4** *smf, a* (Adept) al nietzscheanismului.

nietzscheanism *sns* [At: DN³ / P: *ni-ce~* / E: fr ***nietzschéanisme***] Filozofie a lui Nietzsche, care proclamă idealul unei morale extrem de

individualiste, aristrocratice și intelectualiste, în care supraomul trebuie să suprime mila, altruismul și obligațiile sociale și politice, valoarea supremă fiind desfășurarea voinței de putere Si: *nietzscheanism*.

nietzschenism *sns* [At: DN³ / P: *ni-ce~* / E: net] Nietzscheanism.

nifartache *sm* [At: PAMFILE, S. T. 158 / Pl: ? / E: cf *nefârtat*] (Reg) Diavol.

nife *s* [At: DER / E: fr ***nife***] (Glg) Parte a centrului Pământului în care se află metalele grele Si: *barisferă, centrosferă*.

nifer *sm* vz ***nefer***

niferecat, ~ă *a* vz ***neferecat***

nifleter *sm* [At: I. CR. III, 186 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Tânăr ușuratic, îngâmfat și copilăros.

nifloblepsie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***niphoblepsie***] Orbire provocată de strălucirea zăpezii.

nigâțători *sm* vz ***negutător***

nigel *sm* vz ***negel***

nigeluță *sf* [At: GRECESCU, FL. 38 / Pl: *~țe* / E: lat ***Nigella***] (Bot) **1** Negrușcă (1) (*Nigella arvensis*). **2** Chica-voinicului (*Nigella damascena*).

nigerian, ~ă [At: DEX / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Nigeria*** + *-an*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a statului Nigeria. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Nigeria. **5** *smp* Popor din Nigeria. **6-7** *a* Care aparține (statului Nigeria sau) nigerienilor (**5**). **8-9** *a* Care este propriu (statului Nigeria sau) nigerienilor (**5**).

nighină *sf* vz ***neghină***

nigofa *v* vz ***neguța***

nigrozină *sf* [At: DL / Pl: *~ne* / E: fr ***nigrosine***] Amestec de coloranți negri, solubili în alcool, folosit la fabricarea cremei negre de ghete, a panglicilor pentru mașinile de scris etc.

nigustor *sm* vz ***negustor***

niguța *v* vz ***neguța***

nigutâtor *sm* vz ***negustor***

nigutitor *sm* vz ***negutător***

nihanic, ~ă *a* [At: ALR II, 3721/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: srb ***nehajnik***] (Reg; d. oameni) Bleg.

nihel *sn* vz ***nichel***

nihilism *sns* [At: LM / E: fr ***nihilisme***] **1** Atitudine, tendință, concepție sau manifestare care neagă rânduielile, instituțiile, morala, tradițiile culturale existente într-o societate dată, fără să le opună, în schimb, altele superioare. **2** (Pgn) Atitudine de negare absolută.

nihilist, ~ă [At: LM / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***nihiliste***] **1-4** *smf, a* (Adept) al nihilismului (**1-2**). **5-6** *a* Privitor la nihilism (**1-2**). **7-8** *a* Care dă dovadă de nihilism (**1-2**).

nihiu *i* [At: ȘEZ. II, 54 / A: nct / E: fo] (Reg) Strigăt cu care se alungă câinii sau alte animale.

nii *v* [At: CIAUȘANU, N. 52/430 / Pzi: *niesc* / E: ***ni²***] (Olt) A striga la un câine pentru a-l opri să se repeadă la cineva.

niilavet *s* [At: BUGNARIU, N. 54/430 / A: nct / E: nct] (Trs) **1** Om demn de batjocură. **2** Lucru scump. **3** Giuvaer.

niilăr *sm* [At: VICIU, S. GL. / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Stivă de lemne de aproximativ un metru cub.

nijdăcum *av* vz ***nicidecum***

niji *v* vz ***năji¹***

nijit, ~ă *ss, a* vz ***năjit***

nil *sn* [At: ALR I, 1697/578 / Pl: ? / E: mg ***nyil*** „săgeată"] (Reg) Praștie.

nilalău *s* [At: ALR II, 316 / Pl: ? / E: mg ***nyil***] (Reg; csnp) Ajutor la pârghie.

nilă *sf* [At: VAIDA / Pl: ? / E: mg ***nyil***] (Trs) Bucată de pământ.

nilădoarcă *sf* [At: H XVII, 175 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Femeie voinică, grasă, care umblă încet.

nilcoș, ~ă *a* vz ***nialcoș***

nilcoșag *sn* vz ***nielcoșag***

nilcoșie *sf* vz ***nielcoșie***

nilgau *sm* [At: DEX / Pl: ? / E: fr ***nilgaut***] (Zlg) Specie de antilopă de talie mare care trăiește prin sudul Asiei (*Boselaphus tragocamelus*).

nilug *s* [At: A V, 33 / Pl: nct / E: cf *pilug*] (Reg) Pisălog.

niluță *sf* [At: CHEST. IV, 96/299 / Pl: *~țe* / E: ***nilă*** + *-uță*] (Reg) Bucată mică de pământ.

nilvan *av* [At: COMAN, GL. / E: mg ***nyilván*** „vădit, evident"] (Trs) **1** Hotărât. **2** Precis. **3** Clar.

nim *s* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Interes.

nima *png* vz ***nimeni***

nimară [At: ANON. CAR. / V: ***năm~*** *sf*, ***nem~*** *sf* / E: drr ***nimeni***] **1-2** *sf* (Îrg) Întâmplare (neprevăzută). **3-4** *sf* (Îrg) Circumstanță (neprevăzută). **5** *sf* (Îrg; îla) **Cu nem~** Incert. **6** *sf* (Îrg; îlav) **Într-o ~** Cu o ocazie oarecare. **7** *sf* (Îrg; îal) O dată. **8** *sf* (Înv; îlav) **Cu ~** La întâmplare. **9** *av* (Reg) În grabă. **10** *av* (Reg) Pe nimerite.

nimaș *sn* vz ***imaș***

nimat *sn* vz ***nimăt***

nimă *png* vz ***nimeni***

nimăș, ~ă *sm, a* vz ***nemeș***

nimăt *sn* [At: H X, 188 / A și: *nimăt* / V: ***~mat*** (A: nct), ***nămat, năm~*** (A și: *nămăt*), ***nămet*** / Pl: *~e* / E: ucr ***намет*** „cort, coșar"] (Reg) **1** Loc la stână îngrădit, uneori acoperit, amenajat pentru adăpostirea oilor sau a altor animale. **2** (Pex) Îngrăditură sau gard din crengi rămuroase.

nimb *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~uri*, (înv) *~e*, (nob) *~i* / E: fr ***nimbe***] **1** Cerc luminos cu care sunt înconjurate, în pictura bisericească, capetele sfinților și, în general, în artele plastice, capetele unor personaje importante Si: *aură, aureolă*. **2** (Pgn) Cerc luminos. **3** (Pgn) Zonă luminoasă, strălucitoare. **4** Aureolă în jurul unui corp ceresc. **5** (Fig) Prestigiu. **6** (Fig) Splendoare. **7** (Fig; pex) Aspect, semn etc. care marchează prestigiu, măreție, splendoare, glorie. **8** (Fig) Nor de praf.

nimba *vtr* [At: PERPESSICIUS, M. III, 92 / Pzi: *~bez* / E: ***nimb***] (Rar) **1-2** A (se) înconjura cu un nimb (**1**) Si: *a (se) aureola*.

nimbat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nimba***] (Rar) Înconjurat de un nimb.

nimbostratus *s* [At: DM / E: fr ***nimbo-stratus***] Strat de nori inferiori, cu aspectul unei pânze continue, amorfe, de culoare cenușie-închisă, care produce ploaie sau ninsoare de lungă durată Si: *nimbus*.

nimbric *sn* vz ***limbric***

nimbus *sm* [At: SADOVEANU, V. F. 99 / Pl: (rar) *~uși* / E: lat ***nimbus***] Nimbostratus.

nime *png* vz ***nimeni***

nimea *png* vz ***nimeni***

nimele *png* vz ***nimeni***

nimene *png* vz ***nimeni***

nimenea *png* vz ***nimeni***

nimeni [At: COD. VOR. 54/5 / G-D: *~mănui*, (îrg) *~mului, ~munui*, (reg) *~mănuie, ~nui* / V: ***~enea*** (G-D: *~mănuia*, (înv) *~mănuilea, ~munuia, ~muluilea*), (îrg) ***nime, nimea, ~ele, ~mene, ~eri, nimi, ~mine, ~minea*** (G-D: *~minuia*), ***~mini*** (G-D: *~minui, ~minlui*), (înv) ***neminea*** (G-D: *nemănuia, nemunuia*) (reg) ***nima, nimă, ~enile, ~enilea, nimnea, nimni*** / E: ml ***nemo, -inem***] **1** *png* (Îcn; înv și fără negație) Nici un om Si: (înv) *neștine*, (reg) *nimeric*. **2** *png* (Îs) *Copil al nimănui* Orfan. **3** *png* (Îe) **A fi ca ~ de pe lume** A fi ciudat, cu comportări neobișnuite. **4** *png* (Îe) **A nu fi cununat cu ~** A nu avea nici o obligație față de cineva. **5** *png* (Îae) A nu depinde de cineva. **6** *sm* Om lipsit de valoare, căruia nu i se acordă nici o considerație. **7** *sm* (Reg; îs) *Nimea* (sau *nima*) *oamenilor* (sau *a lumii*) Om prăpădit, de nimic. **8** *sm* (Reg; îs) *Nime-n drum* Om fără adăpost.

nimenile *png* vz ***nimeni***

nimenilea *png* vz ***nimeni***

nimereală *sf* [At: (a. 1712) BUL. COM. IST. I, 172 / V: ***nem~*** / Pl: *~eli* / E: ***nimeri¹*** + *-eală*] **1** Descoperire din întâmplare. **2-3** Potrivire (așa cum trebuie sau) cum nu trebuie. **4** (Înv) Iscusință. **5** (Înv; îlav) **Cu ~** În mod potrivit, judicios. **6** (Înv; îal) Cu succes. **7** (Îlav) **La ~** Fără a socoti,

aproximativ. **8** (Îal) La întâmplare. **9** Sosire a cuiva pe neașteptate undeva sau de undeva.

nimeri[1] [At: COD. VOR. 58/9 / V: ***nem~***, (îrg) ***num~*** / Pzi: *~resc*, (reg) *nimer, nimăr*, 3 (reg) *nimere, nimăre* / E: bg **намеря**] **1** *vt* A găsi pe cineva sau ceva din întâmplare. **2** *vi* A da peste... **3** *vt* A găsi alegând din mai multe posibilități ceea ce corespunde, într-o împrejurare dată, adevărului sau necesității. **4** *vt* (Fșa) A ghici. **5-6** *vi* (Îe) **A ~ bine** (sau **~ rău**) A raționa corect (sau incorect). **7-8** (Îae sau, fam, **a o ~** ori **a o ~ bine** sau **rău**) A proceda (așa cum trebuie sau) cum nu trebuie. **9** *vt* (Fam; îe) **A o ~ (bine)** A spune lucrurilor pe nume. **10** *vt* (Fam; îae) A ghici. **11** *vt* (Îe) **A (o) ~ ca Irimia** (sau **ca Ivan, ca Stan) cu oiștea-n gard,** sau **a (o) ~ ca țiganul la împărat, a (o) ~ ca nuca-n perete** A proceda exact cum nu trebuie. **12** *vt* (Îae) A-și face o socoteală greșită, nepotrivită. **13** *vt* (Îe) **A (o) ~ (ca țiganul) miercurea** (sau **vinerea) la stână** A ajunge undeva într-un moment nepotrivit. **14** *vr* A fi de față întâmplător Si: (nob) *a se năpădi* (17). **15** *vr* A se întâmpla ca ceva sau cineva să fie într-un anumit fel Si: *a se potrivi*, (pop) *a se brodi*. **16** *vrr* (Pop) A se potrivi unul cu altul. **17** *vru* A se întâmpla. **18** *vi* A sosi undeva sau de undeva pe neașteptate, din întâmplare. **19** *vi* A izbuti să ajungă la locul dorit. **20** *vi* A reuși să găsească ținta căutată. **21-22** *vtr* (Fșa) (A atinge pe cineva sau) a se lovi țintind cu o armă, cu un obiect aruncat, cu un proiectil Si: (pop) *a (se) păli*. **23** *vt* (Spc) A lovi în țintă. **24** *vt* (Pop; îe) **Cine nu chitește, nu nimerește** Cine nu se gândește bine când face ceva, nu nimerește. **25** *vi* A izbuti să atingă scopul urmărit Si: *a reuși*. **26** (Spc) *vi* A reuși în munca întreprinsă.

nimeri[2] *png* vz ***nimeni***

nimeric *png* [At: GRAIUL, I, 231 / V: ***~a, ~ă*** / E: ***nimeri[2]*** + *-ic*] (Reg) Nimeni (1).

nimerica *png* vz ***nimeric***

nimerică *png* vz ***nimeric***

nimerilă *sm* [At: PHILIPPIDE, P. 232 / Pl: ? / E: ***nimeri[1]*** + *-ilă*] (Fam) Persoană care nimerește bine răspunsurile.

nimerire *sf* [At: AR (1834), 84[1]/39 / V: ***nem~*** / Pl: *~ri* / E: ***nimeri[1]***] **1** Descoperire din întâmplare. **2** (Înv) Alegere, din mai multe posibilități, a ceea ce corespunde adevărului sau necesității. **3** Ghicire. **4-5** Raționament (corect sau) incorect. **6-7** Potrivire (cum trebuie sau) cum nu trebuie. **8** Sosire pe neașteptate undeva. **9** Ajungere la locul potrivit. **10** Lovire cu un obiect aruncat sau cu un proiectil. **11** (Spc) Atingere a țintei cu o armă. **12** (Înv) Iscusință. **13** (Înv) Reușită.

nimerit, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 35[v]/5 / V: ***nem~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nimeri***] **1** *a* Care a fost descoperit din întâmplare. **2** *a* Care a fost găsit, în urma alegerii din mai multe posibilități, astfel încât să corespundă adevărului sau necesității. **3** *a* Ghicit. **4-5** *a* Care a fost judecat (bine sau) rău. **6** *a* Care se întâmplă într-un mod incidental. **7** *a* Care a sosit undeva, pe neașteptate, din întâmplare. **8** *a* Care a izbutit să ajungă la locul dorit. **9** *a* Care a fost atins cu un obiect aruncat sau cu un proiectil. **10** *a* (Spc; d. țintă) Atins. **11-12** *av, a* (În mod) potrivit. **13** *a* Reușit. **14-15** *av, a* (În mod) judicios. **16** *sm* (Îvr) Om venit din altă parte, străin de loc Si: *nemernic* (1), *venetic*. **17** *sn* (Îlav) **Pe ~e** La întâmplare. **18** *sn* (Îal) Printr-un noroc.

nimeritor, ~oare *a* [At: MINEIUL (1776), 82[r]/1 / V: ***nem~, nemritoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nimeri*** + *-tor*] (Înv) **1** *a* Care descoperă ceva din întâmplare. **2** *a* (Pex) Iscusit în găsirea soluțiilor, a metodelor etc. **3** *a* Care nimerește la țintă. **4** *sm* Țintaș.

nimernic, ~ă *a* vz ***nemernic***

nimernici *v* vz ***nemernici***

nimernicie *sf* vz ***nemernicie***

nimesi *sn* vz ***namiază***

nimestii *sp* vz ***namestie***

nimestui *sp* vz ***namestie***

nimfa *sf* vz ***nimfă***

nimfă *sf* [At: (a. 1674) GCR I, 216 / V: (înv) *~fa* / Pl: *~fe* / E: lat ***nympha***, gr ***νύμφη***, fr ***nymphe***, it ***ninfa***] **1** (Mit) Zeiță a apelor, pomilor, crângurilor și munților personificând forțele naturii. **2** Femeie tânără cu farmec, grațioasă. **3** (Ent) Stadiu în metamorfoza unor insecte, reprezentând faza de trecere de la larvă la adult Si: *pupă*, (pop) *păpușă*. **4** (Atm; lpl) Înveliș membranos al mucoasei vulvo-vaginale Si: (îvp) *bușizoare*.

nimfeacee *sf* [At: DN[3] / P: *~fe-a-ce-e* / Pl: ~, (rar) *~ei* / E: fr ***nymphéacées***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate dialipetale, având ca tip nufărul alb. **2** (Șls) Plantă care face parte din familia nimfeaceelor (1).

nimfită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***nymphite***] (Med) Inflamație a nimfei (4).

nimfomană *sf, a* [At: ENC. VET. 285 / Pl: *~ne* / E: fr ***nymphomane***] **1-2** (Femeie sau animal femelă) care suferă de nimfomanie.

nimfomanie *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 285/12 / V: (înv) ***ninf~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***nymphomanie***] Stare patologică la femei și la femelele unor animale, care constă într-o excitație sexuală exagerată Si: *estromanie, mitromanie* Cf *satiriazis*.

nimfotomie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr ***nimphotomie***] (Atm) Extirpare a nimfei (4).

nimi[1] *pn* vz ***nimeni***

nimi[2] *v* vz ***năimi***

nimiază *sf* vz ***namiază***

nimic [At: COD. VOR. 110/23 / V: (îrg) ***mic, mica, nem~, nemica, nemică, ~ă, nica, nică*** / Pl: *~uri* / E: ml ***ne mica***] **1** *av* (Îvp; îcn) În nici un fel Si: *deloc*, (reg) *neam* (52). **2** *av* (Îvp) Câtuși de puțin. **3** *av* (Îe) **A nu avea ~ a face** A nu avea nici o legătură cu ceva. **4** *png* (Îcn; înv. și fără altă negație) Nici un lucru Si: (rar) *nicicât* (5). **5** *png* Nici un cuvânt. **6** *png* Nici un sunet. **7** *png* Nici un zgomot. **8** *png* (Spc) Nici un lucru rău, primejdios, defavorabil. **9** *png* (Îla) **De** (sau, înv, **întru**) **~** Care este fără nici o valoare, fără importanță Si: *mărunt*. **10** *png* (D. oameni; îal) Lipsit de orice merit. **11** *png* (D. oameni; îal) Lipsit de caracter . **12** *png* (Înv; îla) **Drept ~ă** Care nu trebuie luat în seamă. **13** *png* (Îlav) **Cu** (sau, înv, **întru**) **~** sau (înv) **de ~ă** În nici un fel. **14** *png* (Îlav) **Pe ~** Fără contravaloarea corespunzătoare. **15-16** *png* (Îal) (Aproape) gratuit. **17** *png* (Îcr *mai mult decât*; îlav) **Alt(a) ~(ă)** sau **~(ă) alt(a)** Nici un alt lucru. **18** *sn* (Șlp) Lucru, fapt, vorbă sau ființă fără valoare, fără importanță Si: *fleac*. **19** *sn* (Reg; îlav) **Pe (o) ~ă pe ceas** (sau **într-o oră**) Într-o clipă Si: *repede*. **20** *sn* (Îs) *~a toată* Ceva de foarte mică importanță sau valoare. **21** *sn* Deșertăciune. **22** *sn* (Art.) Neființă (2). **23** *sn* (Art.) Haos. **24** *sn* (Mat; îvr) Zero.

nimica[1] *av, png, sn* vz ***nimic***

nimica[2] *vt* [At: ALR II, 4084/95 / V: ***~mnica*** / Pzi: *nimic* / E: ***nimic***] (Reg) A tăia mărunt Si: *a toca*.

nimică *av, png, sn* vz ***nimic***

nimicci *v* vz ***nimici***

nimiccie *sf* vz ***nimicie***

nimici [At: GORJAN, H. IV, 228/23 / V: (rar) ***~cci***, (reg) ***nem~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***nimic***] **1** *vt* A face să nu mai existe Si: *a desființa*, (înv) *a nimicnici* (1). **2** *vt* A reduce la nimic (omorând, distrugând, lichidând) Si: *a distruge, a extermina, a lichida, a prăpădi*, (înv) *a nimicnici* (2). **3** *vt* A stârpi. **4** *vt* A anula. **5** *vt* (Înv) A face ca un act, o lege etc. să-și piardă valabilitatea. **6** *vt* (Fig) A zdrobi. **7** *vt* (Fig) A copleși. **8** *vt* (Înv; fig) A slei. **9** *vt* (Înv; fig) A topi. **10-11** *vtr* (Înv) A (se) desconsidera. **12-13** *vtr* (Înv) A (se) înjosi.

nimicie *sf* [At: HELIADE, O. I, 409 / V: ***~ccie, nemicie*** / Pl: *~ii* / E: ***nimic*** + *-ie*] (Înv) **1-2** Nimicnicie (1-2).

nimicire *sf* [At: MARCOVICI, D. 21/3 / Pl: *~ri* / E: ***nimici***] **1** Desființare. **2** Reducere la nimic Si: *distrugere, exterminare, lichidare*, (înv) *nimicnicire* (2). **3** Stârpire. **4** Anulare. **5** (Înv) Pierdere a valabilității unei legi, a unui act etc. **6** (Fig) Zdrobire. **7** (Fig) Copleșire. **8** (Înv; fig) Sleire. **9** (Înv; fig) Topire. **10** (Înv; fig) Moarte. **11** (Înv) Desconsiderare. **12** (Înv) Înjosire. **13** (Înv; pex) Josnicie.

nimicit, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 411 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nimici***] **1** Desființat. **2** Redus la nimic Si: *distrus, exterminat, lichidat*. **3** Stârpit. **4** Anulat. **5** (Înv; d. o lege) Care și-a pierdut valabilitatea. **6** (Fig) Zdrobit.

7 (Fig) Copleșit. **8** (Înv; fig) Sleit. **9** (Înv; fig) Topit. **10** (Înv; d. oameni) Desconsiderat. **11** (Înv; d. oameni) Înjosit. **12** (Înv; pex; d. oameni) De nimic Si: *josnic*.

nimicitor, ~oare *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 356 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nimici*** + *-tor*] **1** Care desființează Si: (îvr) *nimicnicitor* (**1**). **2** Care reduce la nimic Si: *distrugător, mistuitor*, (îvr) *nimicnicitor* (**2**). **3** (Pex) Care stârpește. **4** Care anulează. **5** (Înv) Care face să-și piardă valabilitatea. **6** (Fig) Zdrobitor. **7** (Fig) Copleșitor. **8** (Înv; fig) Care sleiește. **9** (Înv; fig) Care topește. **10** (Înv) Care duce la desconsiderare. **11** (Înv) Înjositor.

nimicmici *v* vz ***nimicnici***

nimicnici [At: MUMULEANU, C. 106/10 / V: (rar) *~cmici* / Pzi: *~cesc*, (nob) *~cez* / E: ***nimic*** + *-nici*] (Înv) **1-2** *vt* A nimici (**1-2**). **3** *vt* (Fig) A spulbera. **4** *vt* A face să-și piardă valabilitatea. **5-6** *vtr* A (se) desconsidera. **7-8** *vtr* A (se) înjosi.

nimicnicie *sf* [At: MARCOVICI, C. 36/11 / V: (rar) ***nem~*** / Pl: *~ii* / E: ***nimicnici*** + *-ie*] **1** Lipsă de valoare, de importanță Si: (înv) *nimicie*. **2** Meschinărie. **3** Deșertăciune. **4** (Nob) Sentiment de zădărnicie.

nimicnicire *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 399 / Pl: *~i* / E: ***nimicnici***] (Înv) **1** Desființare. **2** Nimicire (**2**). **3** (Fig) Spulberare. **4** Pierdere a valabilității. **5** (Înv) Desconsiderare. **6** (Înv) Înjosire. **7** (Fig) Moarte.

nimicnicitor, ~oare *a* [At: MARCOVICI, C. 124/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nimicnici*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** Nimicitor (**1-2**). **3** (Fig) Spulberător. **4** Care face să-și piardă valabilitatea. **5** Care desconsideră. **6** Înjositor.

nimicuros, ~oasă *smf, a* [At: SCL 1963, 25 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nimicuri*** (pll *nimic*) + *-os*] (Rar) **1-2** (Persoană) care se ocupă de fleacuri. **3-4** (Om) care nu este bun de nimic.

nimicuț *pn* vz ***nimicuță***

nimicuță *png* [At: CONV. LIT. XLIV, 207 / V: ***nimicuț*** / E: ***nimic*** + *-uță*] (Șhp) **1-2** (Mai) nimic (**1**).

nimiez *sn* vz ***namiază***

nimiezi *sn* vz ***namiază***

nimine *png* vz ***nimeni***

niminea *png* vz ***nimeni***

niminerile *png* vz ***nimeni***

nimini *png* vz ***nimeni***

niminilea *png* vz ***nimeni***

nimiteț *sn* vz ***nemeteț***

nimitez *sn* vz ***nemeteț***

nimnea *png* vz ***nimeni***

nimni *png* vz ***nimeni***

nimnica *v* vz ***nimica***[2]

nimoaște *a* [At: CORESI, EV. 304 / E: slv **немощь** „slăbiciune"] (Îvr) Slab.

nimornic, ~ă *a* vz ***nămornic***

nimțoane *sf* vz ***nemțoane***

nimuric, ~ă *smf, a* [At: F (1890), 38 / V: ***niomor~, ~ig, ~rug, niumurug*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: mg ***nymorék***] **1-2** (Trs) (Om) neputincios. **3-4** (Trs) (Om) infirm din naștere. **5-6** (Trs) (Om) mic de statură Si: *pipernicit, pitic*. **7-8** (Trs) (Cal) șchiop. **9-10** (Trs) (Cal) slab și bătrân. **10-11** (Reg) (Om) care cerșește. **12-13** (Reg) (Om) sărac.

nimurici [At: DLR / V: ***~igi, ~rugi*** / Pzi: *~cesc* / E: ***nimuric***] **1-2** *vtr* (Trs) A (se) schilodi. **3** *vr* (Reg) A se chirci. **4** *vr* (Reg) A se gârbovi.

nimurig, ~ă *smf, a* vz ***nimuric***

nimurigi *v* vz ***nimurici***

nimurug, ~ă *smf, a* vz ***nimuric***

nimurugi *v* vz ***nimurici***

nimuruș *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Semn. **2** Vinietă.

nin *i* [At: PAMFILE, CR. 46 / E: ***ni***[2] + ***n*** (din *ppr mi*)] (Trs) Iată!

nina *i* [At: DR. I, 80 / E: fo cf *nani*] (Reg; are) Nani (**1**).

ninchez *sn* vz ***nechez***

nincheza *v* vz ***necheza***

ninchezare *sf* vz ***nechezare***

ninchezat *sn* vz ***nechezat***[2]

ninchezi *v* vz ***necheza***

nineacă *sf* vz ***neneacă***

ninecă *sf* vz ***neneacă***

ninecuță *sf* vz ***nenecuță***

ninera [At: GHEȚIE, R. M. / V: ***~nira, nen~***, (cscj) ***neneri, nimeri, nimiri, ~ri*** / Pzi: *~rez, niner* / E: fo] (Reg) **1** *vt* A alinta. **2** *vt* A mângâia. **3** *vr* A se fandosi.

ninerare *sf* [At: LM / V: ***nimir~*** / Pl: *~rări* / E: ***ninera***] (Reg) **1** Alintare. **2** Mângâiere. **3** Fandosire.

ninerat, ~ă *a* [At: CONV. LIT. XX, 1014 / V: ***nenerat, nenerit, nimir~, nimirit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ninera***] (Reg) **1** Alintat. **2** Mângâiat. **3** Fandosit.

ninereală *sf* [At: SĂGHINESCU, V. 62 / V: ***nen~*** / Pl: *~eli* / E: ***nineri*** + *-eală*] (Reg) **1** Alintare. **2** Mângâiere. **3** Fandosire.

nineri *v* vz ***ninera***

ninfiricat, ~ă *a* vz ***neferecat***

ninfomanie *sf* vz ***nimfomanie***

ningă *i* [At: LEXIC REG. 14 / E: ***ni***[2] + ***inga***] (Trs) Iată.

ningăreț, ~eață *a* [At: TDRG / Pl: *~eți, ~e* / E: ***ninge*** + *-ăreț*] (Rar) **1** Care aduce ninsoare. **2** Bogat în ninsoare.

ningău *sn* [At: I. IONESCU, C. 240/9 / Pl: ? / E: ***ninge*** + *-ău*] (Reg) **1** Ninsoare bogată. **2** Ninsoare de lungă durată. **3** Decembrie.

ninge [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***lin~*** / Pzi: 3 *ninge* / E: ml ***ningere***] **1** *viim* A cădea zăpada. **2** *viim* (Pop; îc) **Pe când ~a pe miriște** (sau **de când ~a în căruță**) Demult. **3** *viim* (Îe) **Ningă-plouă** În orice împrejurare. **4** *viim* (Îae) Orice s-ar întâmpla. **5** *viim* (Îe) **A-i ~ în barbă** (sau **pe cap**) A încărunți. **6** *viim* (Îe) **(Parcă) îi ~ și (îi) plouă** sau **(parcă) îi plouă și (îi) ~** Se zice despre cineva care e mereu supărat, posomorât. **7** *viim* **Nici nu-i ~ nici nu-i plouă** Se zice despre un om închis, posac, indiferent față de tot ce se întâmplă. **8** *vt* A acoperi cu zăpadă. **9** *vt* A presăra zăpadă peste ceva. **10** *vt* (Fam; îc) **Nici îl ~, nici îl plouă** Nu are nici o grijă. **11** *vt* (Îe) **E nins în luna lui mai** Se spune despre o persoană care a încărunțit devreme. **12** *vt* (Fig) A încărunți. **13-14** *viim, vt* (Pan) (A cădea sau) a face să cadă ceva ca fulgii de zăpadă Si: *a cerne*. **15** *vt* (Fig) A lăsa să cadă.

ningel *sm* vz ***negel***

ningere *sf* [At: AR (1829), 201[1]/[25] / Pl: *~ri* / E: ***ninge***] (Rar) Ninsoare (**1**).

ninii[1] *vrr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: ***ninera***] (Reg) A se giugiuli.

ninii[2] *vi* [At: H I, 137 / Pzi: 3 *~ește, ninie* / E: fo] (Mun; d. țânțari) A bâzâi.

ninini[1] *s* [At: PAMFILE, J. III, 157 / Pl: nct / E: fo] (Rar) Lingușeală.

ninini[2] *vt* [At: PREDA, Î. 183 / Pzi: ? / E: fo cf *ninera, ninirizî*] (Reg) **1** A alinta. **2** A mângâia.

ninira *v* vz ***ninera***

ninirare *sf* vz ***ninerare***

ninirat, ~ă *a* vz ***ninerat***

ninirit, ~ă *a* vz ***ninerat***

ninirâzât, ~ă *a* [At: ARH. OLT. XXI, 271 / V: ***~âmzât*** / Pl: *~âți, ~e* / E: ***ninirizî***] (Reg; d. oameni) **1** Care se îmbracă bine, cu gust. **2** Econom.

ninirâmzit, ~ă *a* vz ***ninirâzât***

ninirizî *vt* [At: ARH. OLT. XXI, 271 / Pzi: *~zăsc* / E: cf *ninera, ninini*[2]] (Reg) **1** A alinta. **2** A mângâia. **3** A netezi haine de pe corp.

ninja[1] *vi* [At: ALR I, 161/516 / Pzi: *~jez* / E: ns cf *niji*] (Reg) A-i fi cuiva somn.

ninja[2] *smi, ain* [At: MDA ms / P: *nin-gia* / E: jap ***ninja***] **1-2** (Războinic) dintr-un clan japonez, care practică o artă marțială special concepută pentru acțiuni de diversiune și ambuscadă. **3-4** (Persoană) care practică o artă marțială asemănătoare cu a războinicilor ninja (**1**).

nins, ninsă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~nși, ~e* / E: ***ninge***] **1** *a* Acoperit de zăpadă. **2** *a* Pe care s-a depus zăpada. **3** *a* (Fig; d. oameni; îla) **~ de ani** (sau) **de vreme** Bătrân. **4** *a* (Fig; d. oameni) Cărunt. **5** *a* (Rar; d. cai) Care are șuvițe albe de păr. **6** *sf* (Reg; îs) *~ă mare* Ninsoare (**1**).

ninsătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***nins*** + *-ătură*] (Rar) Ninsoare (1).

ninsoaie *sf* vz ***ninsoare***

ninsoare *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 253/6 / V: (reg) ***~soaie, lins~*** / Pl: *~ri* / E: ***nins*** + *-oare*] **1** Cădere a zăpezii Si: (rar) *ningere, ninsătură*, (reg) *ninsă mare*. **2** (Îlav) **Pe ~** În timp ce ninge. **3** Zăpadă. **4** (Fig) Păr cărunt.

ninsoriu, ~ie *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 81 / V: ***~suriu*** / Pl: *~ii* / E: ***ninsoare*** + *-iu*] (Rar) Alb ca zăpada.

ninsuriu, ~ie *a* vz ***ninsoriu***

nioacă *sf* vz ***nioagă***

nioagă *sf* [At: AL LUPULUI, P. G. 182 / V: ***~oacă, neo~*** / Pl: *~oage* / E: nct] (Reg) **1** Om murdar, neîngrijit. **2** (Îf *nioacă*) Om cu picioarele strâmbe. **3** Cal neputincios, slab.

nioalfă *sf* [At: ALRM II/I, h 89/346 / Pl: *~fe* / E: ns cf *boalfă*] (Reg) Gușă.

nioarcă *sf* vz ***nurcă***

nioarță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Gușă.

nioatcă *sf* [At: ȘEZ. II, 229 / Pl: *~tce* / E: nct] (Mol) Umflătură patologică pe corp, mai ales la gât.

niobiu *sns* [At: PONI, CH. 29 / Pl: *ni-o~* / E: fr ***niobium***] Element chimic, metal rar, alb-cenușiu, dur, lucios, foarte rezistent la agenții chimici Si: *columbiu*.

niodâlcă *sf* vz ***modâlcă***

niomoric, ~ă *a, smf* vz ***nimuric***

niors *sn* [At: ALR I, 1178/77 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Broască țestoasă.

niorț *sm* [At: BĂCESCU, P. 39 / Pl: *~i* / E: nct] (Îht; reg) Mihalț (*Lota lota*).

niotîrlan *sm* [At: H X, 259 / Pl: *~i* / E: ns cf *chițoran*] (Zlg; Mol) Șoarece (*Mus musculus*).

nip *sn* [At: ARH. FOLK. VI, 92 / V: ***nep*** / E: mg ***nép***] (Trs; mgm) **1** Lume. **2** Mulțime.

niper *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***Nipper***] (Mar) Dispozitiv de frânare pentru parâmele cu sârmă.

niplu *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: eg ***nipple***] Piesă de legătură în formă de tub, cu ajutorul căreia se face asamblarea a două conducte sau a două piese.

nipon, ~ă *smf, a* [At: GALACTION, O. 324 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nippon***] (Liv) **1-11** Japonez **(1-11)**.

nipot, ~oată *smf* vz ***nepot***

nipralǎ *sf* [At: CIHAC, II, 216 / V: ***~rea~*** / Pl: *~le* / E: nct] (Bot) **1** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori galbene, plăcut mirositoare, cu păstăi ale căror semințe, puțin turtite, au pete purpurii–negricioase (*Lupinus luteus*). **2** Planta erbacee *Lupinus albus*. **3** Planta erbacee *Lupulus albus*. **4** (Îf *niprealǎ*) Cutcurig (*Helleborus odorus*).

niprealǎ *sf* vz ***nipralǎ***

nipru *sm* [At: H X, 149 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Arbore sălbatic nedefinit mai îndeaproape.

niptiră *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 311/31 / Pl: ? / E: ngr **νιπτήρ** „vas pentru spălat picioarele"] Ritual creștin care consta în spălarea picioarelor credincioșilor, în Joia Mare, de către un cap al bisericii Si: (înv) *umivanie*.

nir *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 115 / Pl: ? / E: nct] (Orn; reg) Corcodel (*Podiceps cristatus*).

niraj *sn* [At: ALR I, 1841/231 / Pl: ? / E: ***Niraj***] (Reg; îs) *~u morii* Pârâu al morii.

nirăi *vr* [At: I. CR. XIII, 45 / V: ***nâr~*** / Pzi: 3 *~ește* / E: nct] (Reg; d. porumb) A se strica.

niriște *sf* [At: PSALT. 208 / A: nct / E: slv **нирище** „ruinele unui turn"] (Îvr) Clădire pustiită, ruinată.

niroc *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 115 / Pl: *~oci* / E: ns cf *nir*] (Orn; reg) Corcodel (*Podiceps cristatus*).

nirvana *sf* [At: CARAGIALE, O. III, 4 / E: fr ***nirvana***] **1** (Flz; Rel) Stare mistică de fericire la indieni, constând în eliberarea de grijile vieții, în contopirea sufletului individual cu esența divină, dobândită prin contemplație și asceză. **2** (Pex) Stare de fericire, de liniște, de echilibru.

nisam *sn* vz ***nizam***

nisamgiu *sm* vz ***nișangiu***

nisam-nitam *av* vz ***nitam-nisam***

nisană *sf* [At: I. CR. II, 135 / Pl: *~ne* / E: ns cf ngr νισάνι] (Mol) Semn făcut din spicele de grâu răsucite la vârf și așezate din distanță în distanță pe un lan, pentru a delimita porțiunea de lucru ce revine fiecărui secerător.

nisangiu *sn* vz ***nișangiu***

nisaștea *sf* vz ***nișastea***

nisășos, ~oasă *a* vz ***nesățios***

niscai *anhi* [At: CORESI, EV. 385 / V: (îrg) ***nes~*** (A și: *nescai*), ***nescari***, (înv) ***~ar, ~are, ~arii***, (reg) ***neșcai, nescar, nișcai, nițcai*** / A și: (reg) *niscai* / G-D: (îvr) *niscărora* / E: ml ***nescio qualis***] (Îvp) **1** Niscaiva **(1)**. **2** Puțin.

niscaiva *am* [At: (sec. XVII) IORGA, D. B. I, 24 / V: ***~careva***, (înv) ***nescareva, nescariva, nescarivai, nescarva, nescave, ~cava, ~cavai, ~carevași, ~cariva, nesc~*** / E: ***niscai*** + ***-va***] (Îvp) **1** Care este în cantitate nedeterminată, oarecare Si: (îvp) *niscai* **(1)**. **2** Puțin.

niscar *anhi* vz ***niscai***

niscare *anhi* vz ***niscai***

niscareva *anhi* vz ***niscaiva***

niscarevași *anhi* vz ***niscaiva***

niscarii *anhi* vz ***niscai***

niscariva *anhi* vz ***niscaiva***

niscava *anhi* vz ***niscaiva***

niscavai *anhi* vz ***niscaiva***

nisetru *sm* [At: (a. 1749) GCR II, 43/2 / V: (îrg) ***ise~***, (înv) ***nas~, năsăt~, nes~***, (reg) ***mis~, misit~, nasetru, nasitru*** / Pl: *~ri* / E: bg **несетър, есетър**] Pește răpitor din familia acipenseridelor, cu corpul alungit și îndesat, având pe laturi plăci cornoase, cu capul mic, botul scurt, lat și rotunjit, prevăzut cu patru mustăți, apreciat pentru carnea și icrele sale negre (*Acipenser güldenstaedti*).

nisfea *sf* [At: (a. 1820) IORGA, S. D. XII, 176 / P: *~fe-a* / V: ***năsfia, neasfia, nesf~, nesfia, nesfie, ~fia*** (Pl: *~fiele*) / Pl: *~ele*, (rar) *~eli* / E: tc ***nisfye***] **1** Monedă turcească de aur sau de argint, cu circulație în țările române, a cărei valoare a variat în cursul timpului. **2** (Mun) Monedă de 50 de bani care a circulat în țările române în sec. XVII.

nisfia *sf* vz ***nisfea***

nisimțitor, ~oare *a* vz ***nesimțitor***

nisip *sm* [At: COD. VOR. 94/20 / V: (înv) ***nås~***, (îrg) ***năsăp***, (reg) ***nas~, năsâp, năsip, nes~*** / Pl: *~uri* / E: bg **насип** „prundiș sau nisip îngrămădit"] **1** Rocă sedimentară neconsolidată, mobilă, provenită din sfărâmarea rocilor preexistente și constituită din granule minerale de cuarț, feldspați, limonit, calcit etc. Si: (îrg) *arină*, (reg) *homoc*. **2** (Pex; mpl) Loc, întindere alcătuită din nisip (1) și de obicei lipsită de vegetație. **3** (Îlav) **(Ca stelele cerului și) ca sau (cât) ~ul mării** În număr foarte mare. **4** (Îal) Foarte mare. **5** (Îal) Foarte mult. **6** (Îe) **A clădi** (sau **a face, a funda** ceva) **pe ~** A întreprinde o acțiune fără a avea o bază care să o susțină, fără sorți de izbândă. **7** (Îe) **A pune** (sau **a arunca** etc. cuiva) **~ în ochi** A face pe cineva să vadă lucrurile altfel de cum sunt. **8** (Îae) A înșela pe cineva. **9** (Reg) Țarină. **10** (Reg) Mâl. **11** (Reg) Nămol. **12** Depunere patologică de granule fine compuse din oxalați, urați, silicați etc., formată într-un rinichi, în vezica urinară sau în vezicula biliară Si: *litiază, piatră*.

nisipar [At: POLIZU / V: (reg) ***năsâp~, năsâpăr, năși~*** / Pl: **(1, 4)** *~i*, **(2-3)** *~e* / E: ***nisip*** + *-ar*] **1** *sm* Persoană care scoate, cară și vinde nisip **(1)**. **2** *sn* Dispozitiv montat pe o locomotivă, pe un tramvai etc., pentru a distribui nisip **(1)** la roți, împiedicând alunecarea acestora. **3** *sn* Clepsidră. **4** *sm* (Iht) Nisipariță **(3)** (*Cobitis caspia romanica*).

nisipară *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~re* / E: cf ***nisipar***] (Îvr) Nisipamiță **(1)**.

nisiparită *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***năsap~, năs~, năsâp~*** / Pl: *~țe* / E: ***nisipar*** + *-iță*] **1** (Înv) Nisiparniță (1). **2** (Reg) Jgheab plin cu nisip (1), pe care învățau altădată copiii să scrie. **3** Pește mic, foarte vioi, care trăiește în părțile nisipoase ale râurilor Si: *nisipar* (4), *nisiparniță* (3) (*Cobitis caspia romanica*). **4** (Iht) Zvârlugă (*Cobitis taenia*). **5** (Bot; reg) Studeniță (*Arenaria serpyllifolia*).

nisiparniță *sf* [At: HELIADE, O. II, 352 / V: ***~per~***, (reg) ***năsâp~, năsâp~, nesâp~, ~păr~*** / Pl: *~țe* / E: ***nisip*** + *-arniță*] **1** Vas mic cu nisip (1) foarte fin, din care se presăra nisipul peste o hârtie proaspăt scrisă, pentru a usca cerneala Si: (înv) *nisipariță* (1), (îvr) *nisipară*. **2** (Înv) Clepsidră. **3** (Iht) Nisipariță (3) (*Cobitis caspia romanica*). **4** (Iht) Zvârlugă (*Cobitis taenia*).

nisipat, ~ă *a* vz ***nisipit***

nisipărie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***nisip*** + *-ărie*] **1** Carieră de nisip (1). **2** Nisip (1) mult, adus de apă sau de vânt. **3** Loc în care s-a îngrămădit nisip (1) adus de apă sau de vânt.

nisipărniță *sf* vz ***nisiparniță***

nisipeală *sf* [At: DLR / V: ***~pală, nasâp~, năsâp~*** / Pl: *~eli* / E: ***nisipi*** + *-eală*] (Mol) **1** Umplere cu pământ sau nisip (1) a încăperilor unei case în construcție, până în dreptul pragurilor pentru a o înălța deasupra nivelului obișnuit. **2** (Ccr) Pământ sau nisip (1) depus până aproape de înălțimea pragului, într-o încăpere în construcție, pentru a o înălța deasupra nivelului obișnuit.

nisipernită *sf* vz ***nisiparniță***

nisipi [At: DDRF / V: ***nasâp~, năsâp~, năsâp~, năs~*** / Pzi: *~pesc* / E: ***nisip***] **1** *vt* (Reg) A acoperi cu nisip (1) sau cu pământ. **2** *vt* (Mol) A umple partea din interior a unei case în construcție cu nisip (1) sau cu pământ până la nivelul dușumelei. **3** *vt* (Îvr) A curăța de nisip (1). **4** *vr* (Reg) A se preface în nisip (1) Si: *a se măcina, a se pulveriza*. **5** *vr* (Reg) A se surpa.

nisipire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***nisipi***] **1** (Reg) Acoperire cu nisip (1) sau cu pământ. **2** (Mol) Umplere a părții din interior a unei case în construcție, cu nisip (1) sau cu pământ, până la nivelul dușumelei. **3** (Îvr) Curățare de nisip (1). **4** (Reg) Prefacere în nisip (1). **5** (Reg) Surpare.

nisipiș *sn* [At: BELDIMAN, N. P. II, 171 / V: (reg) ***năs~, năsâp~*** / Pl: *~uri* / E: ***nisip*** + *-iș*] **1** Întindere acoperită cu nisip (1) Si: (pop) *nisipiște* (1). **2** Nisip îngrămădit într-un loc Si: (pop) *nisipiște* (2).

nisipiște *sf* [At: MOLIN, R. B. 285 / V: (reg) ***năsăp~*** / Pl: *~ti* / E: ***nisip*** + *-iște*] (Pop) **1-2** Nisipiș (1-2). **3** Aluviune depusă pe fundul apelor stătătoare, formată dintr-un strat subțire de mâl acoperit cu nisip (1).

nisipit, ~ă [At: AR (1830), 3^2/22 / V: (reg) ***~pat, nas~, năs~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nisipi***] **1-3** *a* (Rar) Nisipos (1-3). **4** *a* (Reg) Brodat cu un punct de broderie mărunt. **5** *sn* Punct folosit la o broderie măruntă, făcută pe pieptul și pe mânecile cămășilor țărănești.

nisipiu, ~ie *a* [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 175 / Pl: *~ii* / E: ***nisip*** + *-iu*] (Rar) De culoarea nisipului (1) Si: *gălbui*.

nisipos, ~oasă *a* [At: DRĂGHICI, R. 155/21 / V: (reg) ***năs~, nasâp~, nes~, nasâp~, nusâp~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nisip*** + *-oasă*] **1** Plin de nisip (1) Si: (rar) *nisipit* (1). **2** Care conține mult nisip (1) Si: (rar) *nisipit* (2). **3** Acoperit cu nisip (1) Si: (rar) *nisipit* (3). **4** Ca nisipul (1). **5** (Pex) Sfărâmicios.

nisiștea *sf* vz ***nișastea***

nistagmic, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nystagmique***] **1-2** (Persoană) care suferă de nistagmus.

nistagmus *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***nystagmus***] Stare patologică manifestată prin mișcare ritmică a globilor oculari în toate direcțiile, datorită contracțiilor mușchilor ochilor.

nistestea *sf* vz ***nișastea***

nistor *sn* [At: MAT. DIALECT. I, 183 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Țapină de lemn, cu vârf de fier, cu care se desfundă canalele pe care sunt coborâte lemnele din pădure.

nistriu *sm* [At: MAT. FOLK. 873 / Pl: *~ii* / E: nct] Arbore nedefinit mai îndeaproape.

nișadăr *sn* vz ***nișadâr***

nișadâr *sns* [At: (a. 1761) ARHIVA R. II, 331/19 / V: ***~adăr, ~adîr, ~ador*** / E: tc ***nișadir***] (Reg; tcî) Clorură de amoniu.

nișadîr *sn* vz ***nișadâr***

nișador *sn* vz ***nișadâr***

nișaftă *sf* [At: ȘEZ. XX, 138 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) **1** Pozną. **2** Greșeală.

nișam *sn* [At: DRĂGHICI, ap. ȘIO II_2, 89 / Pl: ? / E: tc ***nișan***] (Înv) Decorație otomană.

nișangi *sm* vz ***nișangiu***

nișangiu *sm* [At: (sec. XVIII) ȘIO II_2, 89 / V: ***~sam~, nisa~ ~gi***, / Pl: *~ii* / E: tc ***nișance***] (Înv) **1** Mare demnitar turc din Imperiul Otoman, însărcinat cu redactarea actelor, cu desemnarea și cu aplicarea parafei imperiale. **2** (Îc) **Nisangi-bașa** Secretar de stat.

nișastea *sfs* [At: (a. 1792) ȘIO II_2, 272 / V: ***~șastea, ~săstea, ~siștea, ~stestea, ~aștea, ~șiștea, ~șteștea*** / E: tc ***nisaște*** „amidon"] (Înv) Lamură de făină.

nisaștea *sf* vz ***nișastea***

nișă *sf* [At: CALENDAR (1847), 52/21 / Pl: *nișe* / E: fr ***niche***] **1** Adâncitură dreptunghiulară, în formă de arcadă etc. anume lăsată într-un zid, în peretele unei sobe etc., în care de obicei se așază obiecte decorative, lucruri de uz casnic etc. Si: *firidă*, (reg) *ocniță*. **2** Intrând amenajat pe o latură a încăperii și care servește ca anexă a unei camere de locuit Si: *alcov*. **3** Construcție specială, în formă de dulap sau de cameră, cu pereții de sticlă, folosită în laboratoare, pentru lucrul cu substanțe nocive. **4** Intrând amenajat în picioarele drepte ale unui tunel sau în peretele unei galerii de mină, pentru a servi ca refugiu. **5** Cavitate amenajată în radierul sau în pereții laterali ai unei ecluze sau ai unui stăvilar, pentru adăpostirea părților mobile precum porți, stavile, la trecerea navelor prin secțiunea respectivă. **6** (Glg; șîs ~ *de abraziune*) Formă de relief având aspectul unei firide alungite, apărută la baza unei faleze, în jurul unui izvor, în malul concav al unui meandru etc., alcătuite din roci rezistente la eroziune, datorită acțiunii valurilor. **7** (Med) Ulcerație adâncă până la perforare a unor organe interne precum stomac, plămâni etc. **8** (Atm) Mic spațiu în formă de intrând. **9** (Blg) Regiune în care un organism sau o populație găsește cele mai bune condiții pentru a supraviețui sau a se reproduce.

nișăștea *sf* vz ***nișastea***

nișcai *ani* vz ***niscai***

nișchit, ~ă *a, pn* vz ***nescât***

nișchițel, ~ea *a* [At: PSALT. 24 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***nișchit*** + *-el*] (Înv) Puțintel.

nișcoreți *sp* vz ***nicorete***

nișcorici *smi* [At: SCL 1963, 26 / E: nct] (Reg) **1** Mișcorici. **2** Păduche.

nișcotă *sf* vz ***niștotă***

nișeștea *sf* vz ***nișastea***

nișinar *sm* [At: HEM 947 / Pl: *~i* / E: ***nișină*** + *-ar*] (Zlg; Mol) Alunar (*Myoxus avellanarius*).

nișină *sf* [At: H X, 44 / A: nct / Pl: *~ne* / E: cf *mișină*] (Reg) Fruct al arbustului *Corylus avellana* Si: *alună*.

nișiștea *sf* vz ***nișastea***

nișta *s* [At: NOVACOVACIU, C. B. II, 5 / Pl: ? / E: srb ***ništa*** „nimic"] (Ban) Ceva neînsemnat, fără valoare.

niște [At: (a. 1521) HURMUZAKI, XI, 843 / G-D: (înv) *~ștar, ~stor* / V: (îvp) ***neș~***, (înv) ***~ștea, ~șteaie, ~ști***, (reg) ***neștu, ~ștre, nușle, nuști, nuștu, nuștuc*** / E: ml ***nescio quid*** „nu știu ce"] **1** *arn* (Precedă substantivele la plural, corespunde pluralului articolului nehotărât singular *un, o*) Exprimă imposibilitatea de a preciza identitatea, cantitatea și, mai rar, calitatea noțiunii exprimate de substantivul înaintea căruia se află *Niște cărți*. **2** *arn* (Înaintea unui substantiv care redă o calitate negativă; prt) *Sunt niște răi*. **3** *arn* (Precedă nume de materii; csc) *Frige niște carne*. **4** *anh* (Înv; înaintea unui numeral) Oarecare. **5** *anh* (Înv; înaintea unui numeral) Un fel de...

niștea *arn* vz ***niște***

nișteaie *arn* vz ***niște***

nișter *sn* [At: (a. 1715) ȘIO II_2, 157 / Pl: *~e* / E: tc ***nișter***] (Tcî) Lanțetă.
niștestea *sf* vz ***nișastea***
niști *arn* vz ***niște***
niștocit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *niștotă*] (Reg) **1** Nenorocit. **2** Prăpădit. **3** Lihnit.
niștotă *sf* [At: PALIA (1581), ap. DHLR II, 517 / V: (reg) ***miștotă, mișcotă, ~școtă*** / Pl: *~te* / E: slv **нищета**] (Îrg) **1** Sărăcie. **2** Necesitate. **3** Nenorocire. **4** Nefericire.
niștre *arn* vz ***niște***
nit¹ *sn* [At: (a. 1875), ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ger ***Niet***] Tijă de metal cilindrică, prevăzută cu un cap de diametru mai mare decât corpul, folosită la nituire.
nit² *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***nit***] (Fiz) Unitate de măsură pentru luminanță, reprezentând luminanța uniformă a unei surse de lumină plane cu aria de un metru pătrat, care emite în direcția normală o intesitate luminoasă de o candelă.
nitam-nisam *av* [At: ALECSANDRI, T. 38 / S și: *ni-tam nisan, ni tam ni sam* / V: ***ne~, ~-ne~, nisam-nitam*** (S și: *ni sam ni tam*) / E: bg **ни там ни сам** „nici aici, nici acolo, nicăieri"] (Pfm; șîs *așa* ~) **1-2** Pe neașteptate (și în mod nepotrivit).
nitamăr *sn* vz ***nithamer***
nită *i* [At: MAT. DIALECT. I, 82 / E: ***ni²***+ (ia)***tă***] (Trs; construit cu un pronume în acuzativ) Iată!
nithamer *sn* [At: GLOSAR REG. / V: ***~tamăr, mit~*** / Pl: *~e* / E: ger ***Niethammer***] (Mol) Ciocan de nituit.
nitileac, ~ă *a* [At: (a. 1870) IORGA, S. D. XII, 198 / Pl: *~aci, ~ace* / E: nct] (Înv) Obligat.
nitmetru *sm* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***nitmètre***] (Fiz) Luminanțmetru.
nitoflete *a* vz ***nătăfleț***
nitolog, ~oagă *a* [At: LEXIC REG. 64 / Pl: *~ogi, ~oage* / E: nct] **1-2** (Reg; d. oameni) Prostănac (și leneș).
nitr- *ec* vz ***nitro-***
nitra *vt* [At: LTR² XI, 480 / Pzi: *~rez* / E: fr ***nitrer***] (Chm) A introduce o grupare formată din azot și oxigen în molecula unei substanțe organice.
nitragin *sns* [At: AGROTEHNICA, I, 185 / E: fr ***nitragine***] Îngrășământ bacterian pentru culturile de plante leguminoase.
nitrare *sf* [At: LEG. EC. PL. 467 / Pl: *~rări* / E: ***nitra***] Introducere a unui radical nitro- într-un compus organic cu ajutorul acidului azotic sau al unui amestec de acid azotic și acid sulfuric.
nitrat *sm* [At: ASACHI, L. 59¹/30 / Pl: *~ați*, (înv, *sn*) *~e* / E: fr ***nitrate***] (Chm) **1** Azotat. **2** (Îs) *~ de argint* Compus al nitratului, folosit în medicină și în industria cernelurilor. **3** (Îs) *~ de celoloză* Nitroceluloză.
nitrație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***nitration***] Tratament chimic cu acid nitric.
nitrărie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ***nitru*** + *-ărie*] (Îdt) Loc unde se fabrică nitrul.
nitreț *sn* vz ***nutreț***
nitrevnic, ~ă *a* vz ***netrebnic***
nitri- *ec* vz ***nitro-***
nitric, ~ă *a* [At: AR (1831), 456¹/28 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nitrique***] (Chm) **1** Azotic. **2** (Îs) *Acid ~* Acid azotic.
nitrieră *sf* [At: COSTINESCU / P: *~tri-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***nitrière***] (Îdt) Loc de unde se extrage nitrul.
nitrifica *vt* [At: DL / Pzi: *nitrific* / E: fr ***nitrifier***] (Chm; d. amoniacul din sol) A se transforma prin oxidare, sub acțiunea unei bacterii, în azotați folosiți de plante în sinteza materiei organice.
nitrificare *sf* [At: LM / Pl: *~cări* / E: ***nitrifica***] Proces prin care amoniacul provenit din descompunerea substanțelor organice sau din sol se transformă în acid azotos și apoi în acid azotic, sub acțiunea bacteriilor nitrificatoare Si: (rar) *nitrificație*.
nitrificator, ~oare *a* [At: AGROTEHNICA, I, 106 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nitrifica*** + *-tor*] (Chm) Care produce o nitrificare.
nitrificație *sf* [At: COSTINESCU / P: *~ți-e* / V: ***~iune*** / Pl: *~ni* / E: fr ***nitrification***] (Chm; rar) Nitrificare.
nitrificațiune *sf* vz ***nitrificație***
nitril *sm* [At: PONI, CH. 310 / Pl: *~i* / E: fr ***nitrile***] Substanță organică, ester al acidului cianhidric, folosită în sinteza organică.
nitrit *sm* [At: LM / Pl: *~iți* / E: fr ***nitrite***] (Chm) **1** Azotit. **2** (Îs) *~ de sodiu* Substanță chimică incoloră, cristalizată, solubilă în apă, folosită ca medicament în hipertensiunea arterială și spasmele arterelor coronare.
nitro- [At: DLR / V: ***nitr-, nitri-*** / E: fr ***nitro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) azot. **3** Azotic. **4-5** (Referitor la) radicalul nitro-.
nitrobacter *sn* vz ***nitrobacterie***
nitrobacterie *sf* [At: DEX / V: ***~er*** *sn* / Pl: *~ii* / E: fr ***nitrobactérie***] Bacterie care oxidează acidul azotos format în sol, transformându-l în acid azotic.
nitrobenzen *sns* [At: CHIM. AN. CALIT. 251 / E: fr ***nitrobenzène***] Lichid uleios, galben-deschis, insolubil în apă, otrăvitor, cu miros de migdale amare, provenit din nitrarea benzenului utilizat în industrie.
nitroceluloză *sf* [At: LTR² / Pl: *~ze* / E: fr ***nitrocellulose***] Substanță solidă de culoare albă, cu aspect fibros, obținută prin tratarea celulozei, bumbacului etc. cu un amestec de acid azotic și de acid sulfuric și utilizată mai ales ca exploziv.
nitroderivat *sm* [At: MACAROVICI, CH. 308 / Pl: *~ați* / E: ***nitro-*** + ***derivat***] Substanță organică ce conține în molecula ei gruparea funcțională nitro- legată direct de atomul de carbon.
nitrofilm *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ger ***Nitrofilm***] Film obținut pe bază de nitroceluloză.
nitrofoska *sfs* [At: DN³ / E: ger ***Nitrophoska***] Îngrășământ agricol provenit din uree sau azotat de amoniu în stare topită.
nitrogen *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: fr ***nitrogène***] (Chm) Azot.
nitroglicerină *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ne* / E: fr ***nitroglycérine***] Lichid uleios, incolor sau gălbui, obținut prin acțiunea acidului azotic asupra glicerinei și folosit mai ales la fabricarea dinamitei.
nitrometan *sns* [At: DN³ / E: fr ***nitrométhane***] Nitroderivat al metanului.
nitrometru *sm* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***nitromètre***] Aparat pentru determinarea conținutului în oxizi de azot al unor combinații de azot.
nitronatrit *sm* [At: DEX / Pl: *~iți* / E: fr ***nitronatrite***] Nitrat de sodiu, care formează componenta principală a salpetrului de Chile.
nitros, ~oasă *a* [At: AR (1829), 196¹/10 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***nitreux***] (Chm) Azotos.
nitrosomonas *sms* [At: DN³ / E: ***nitrosomonas***] (Blg) Bacterie cu rol important în nitrificare care transformă amoniacul din sol în nitriți.
nitrotoluen *sn* [At: DER / P: *~lu-en* / Pl: *~i* / E: fr ***nitrotoluène***] Substanță de culoare gălbuie, cu miros caracteristic, insolubilă în apă, solubilă în solvenți organici, folosită mai ales pentru obținerea unor amine.
nitrozare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: fr ***nitrosation***] Transformare în soluție coloidală a amoniacului sau a sărurilor amoniacale cu acid nitros.
nitroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***nitrose***] Gaz compus din oxizi de azot.
nitru *sns* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 11/8 / E: lat ***nitrum***, fr ***nitre***] (Chm; asr) Azotat de potasiu.
nitrura *vt* [At: DM / Pzi: *~rez* / E: fr ***nitrurer***] (Chm) A trata termochimic anumite oțeluri, pentru a le mări duritatea la suprafață, prin încălzirea lor într-o atmosferă de amoniac și prin răcire lentă.
nitrurare *sf* [At: DM / Pl: *~rări* / E: ***nitrura***] Tratament termochimic care constă în introducerea azotului în suprafața unor piese de oțel, pentru a forma un strat cu duritate mare.
nitrurat, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nitrura***] (D. anumite oțeluri) Care a fost supus nitrurării.
nitrură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: fr ***nitrure***] (Chm) Combinație a azotului cu un metal Si: *azotură*.
nitui *vt* [At: DAMÉ, T. 87 / Pzi: *~esc* / E: ***nit¹*** + *-ui*] **1** A îmbina două sau mai multe piese, fixându-le cu ajutorul niturilor¹. **2** A forma al doilea

cap al nitului^1, după ce acesta a fost trecut prin găurile pieselor care trebuie îmbinate.

nituire *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 406 / Pl: *~ri* / E: ***nitui***] **1** Îmbinare cu nituri^1 a două sau mai multe piese Si: *nituit^1* (**1**), *nituitură* (**1**). **2** Formare a unui al doilea cap al nitului^1, după ce acesta a fost trecut printre găurile pieselor care au fost îmbinate Si: *nituit^1* (**2**).

nituit^1 *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***nitui***] **1-2** Nituire (**1-2**).

nituit^2, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 141 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nitui***] **1** (D. piese) Care a fost fixat cu ajutorul niturilor. **2** (Rar) Ferecat, țintuit, bătut cu...

nituitor, ~oare [At: NOM. PROF. 22 / Pl: (**1**) *~i, ~oare*, (**2**) *~tori* / E: ***nitui*** + *-tor*] **1** *smf* Muncitor calificat specializat în operațiile de nituire. **2** *sf* Mașină cu care se nituiește.

nituitură *sf* [At: DM / Pl: *~ri* / E: ***nitui*** + *-tură*] **1** Nituire (**1**). **2** (Ccr) Loc unde se realizează o nituire (**1**).

nitveghi *sm* [At: COMAN, GL. / A: nct / Pl: ~ / E: cf ucr *медвідь* „urs"] (Ent; reg) Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*).

nițcai *anhi* vz ***niscai***

nițcare *anhi* vz ***niscai***

nițel, ~ică [At: IST. Ț. R. 26 / Pl: *~ei, ~ele* / E: nct] **1** *anh* Care este în cantitate mică. **2** *anh* Care este în număr mic Si: *puțin*. **3** *anh* Care reprezintă o parte redusă (din total) Si: *puțin*. **4** *anh* De proporții reduse. **5** *av* În mică măsură. **6** *av* Într-o oarecare măsură Si: *întrucâtva, oarecum*. **7** *av* Relativ puțin timp Si: *puțin*. **8** *av* (Îlav) **~ câte ~** Încetul cu încetul Si: *treptat*. **9** *av* (Îal) Puțin câte puțin Si: *treptat*.

nițeluș, ~ă *a, av* [At: ALEXI, W. / Pl: *~uși, ~e* / E: ***nițel*** + *-uș*] **1-4** (Șhp) (Foarte) puțin Si: (reg) *nițicuș* (**1-4**).

nițicuș, ~ă *a, av* [At: SCL 1963, 26 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***nițel***] **1-4** (Reg; șhp) Nițeluș (**1-4**).

nițovară *sf* vz ***nițuvară***

nițuica *sfa* [At: H V, 390 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul nițuica (**1**).

nițuien *sn* vz ***nuțuien***

nițuvară *sf* [At: H IX, 509 / V: ***~veră, ~tov~*** / Pl: *~vere, ~veri* / E: nct] (Bot; reg) Brândușă de toamnă (*Colchicum autumnale*).

nițuveră *sf* vz ***nițuvară***

niuansuri *sp* vz ***nuanță***

niumurug, ~ă *smf* vz ***nimuric***

niu-nau *i* [At: ALR I, 353/776 / E: fo] (Reg) Onomatopee care imită sunetul clopotului.

niundă *sf* [At: CV 1951, nr. 9-10, 44 / Pl: *~de* / E: mg ***nyomda*** „tipografie"] (Trs; mgm) Mașină de scris.

niuniuț *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i* / E: formație infantilă] (Reg) Tată.

niurcă *sf* vz ***nurcă***

niuscie *sp* [At: ALR I, 833/576 / E: mg ***nyoszlya***] (Reg) Corcie adăugată la sanie, pentru transportul lemnelor sau fânului.

niuțăran *sm* [At: H XIV, 445 / Pl: *~i* / E: cf *chițoran*] (Zlg; reg) Specie de șoarece nedefinită mai îndeaproape.

niuțuien *sn* vz ***nivel***

nival, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nival***, it ***nivale***, lat ***nivalis***] (Liv) **1** Care se referă la zăpadă. **2** Datorat zăpezii.

nivație *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***nivation***] (Glg) Acțiune de modelare exercitată de către zăpada acumulată iarna în depresiuni în zona înaltă a munților.

nivedi *v* vz ***năvădi***

nivel *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~e, ~uri* / V: (înv) ***~ă*** *sf*, (înv) ***~vea*** *sf*, ***nivo*** / E: pvb ***nivela***] **1** (Îs) *Nivelă cu bulă* (sau, înv, *cu bășică, cu bășicuțe*) *de aer* Instrument sau dispozitiv pentru determinarea poziției orizontale a suprafețelor, alcătuit dintr-un tub de sticlă curbat, închis la capete, umplut cu un lichid, astfel încât, în interior, în spațiul rămas liber, să se formeze o bulă de aer Si: (rar) *nivelator* (**5**), (pop) *cumpănă, poloboc*. **2** (Îs) *~(ă) cu* (sau, rar, *de*) *apă* Instrument construit pe principiul vaselor comunicante, care servește la determinarea planului orizontal, după înălțimea la care se ridică apa în două tuburi gradate Si: (pop) *cumpănă*. **3** Nivelmetru (**1**). **4** Înălțime la care se găsește un punct, o linie sau o suprafață, în raport cu suprafața dată Si: (înv) *măsură*. **5** (Îs) *~ul mării* Punct situat la înălțimea mijlocie a mărilor și a oceanelor care comunică între ele, în raport cu care se măsoară toate altitudinile. **6** (Îs) *Curbă* (sau *linie*) *de ~* Linie care unește, pe o hartă, punctele suprafeței terestre cu aceeași altitudine față de o suprafață de referință. **7** (Îas) Porțiune pe hartă dintr-o suprafață care corespunde curbelor de nivel (**6**). **8** (Îlpp) **La ~ul** În regiunea... **9** (Îal) În dreptul... **10** Zonă geologică, subdiviziune stratigrafică a etajelor și a subetajelor, care se distinge după fosila cea mai caracteristică pe care o conține. **11** (Fiz; Chm) Valoare intensivă a unei mărimi, în raport cu o valoare de referință. **12** (Fig) Situație. **13** (Fig) Treaptă. **14** (Fig) Grad. **15-16** (Fig) Indice de dezvoltare (calitativ sau) cantitativ. **17** (Îs) *~ de trai* Grad de satisfacere a nevoilor materiale și spirituale ale populației unei țări, ale unor clase sau ale unor persoane. **18** Limită. **19** (Îs) *Pasaj de ~* Loc unde se încrucișează, la aceeași altitudine, o cale ferată cu o șosea. **20** Etaj.

nivela [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~lez* / E: fr ***niveler***] **1** *vt* A măsura, cu ajutorul unor instrumente speciale, diferența de nivel (**4**) dintre două sau mai multe puncte. **2** *vt* A face ca toate punctele unui teren să aibă același nivel (**4**) Si: *a netezi* (**1**). **3** *vr* a A ajunge la același nivel. **4** *vt* A face netedă, orizontală suprafața unui obiect Si: *a netezi* (**2**), (reg) *a niveli*. **5** *vt* (Fig) A face să dispară diferențele, deosebirile Si: *a egaliza*.

nivelament *sn* vz ***nivelment***

nivelare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~lări* / E: ***nivela***] **1** Determinare a nivelului (**4**) unui teren, al unui traseu cu ajutorul unor instrumente speciale Si: (înv) *nivelație* (**1**). **2** Aducere a unui teren la același nivel (**4**) Si: *nivelație* (**2**). **3** Netezire a suprafeței unui obiect etc. Si: (înv) *nivelație* (**3**). **4** (Fig) Înlăturare a diferențelor Si: *egalizare*, (înv) *nivelație* (**4**).

nivelat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nivela***] (D. terenuri) Care a fost supus nivelării (**2**) Si: *neted, uniform*.

nivelator, ~oare [At: NEGULICI / V: ***~lăt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nivela*** + *-tor*] **1** *a* Care măsoară cu nivela (**1**). **2-3** *sm, a* (Persoană) care nivelează (**2**). **4** *a* (Fig) Care face să dispară diferențele Si: *egalizator*. **5** *sn* (Rar) Nivel (**1**). **6** *sn* Parte a unui buldozer care nivelează terenul. **7** *sn* Mașină pentru nivelarea arăturilor adânci de toamnă.

nivelație *sf* [At: BULETIN, F. (1843), 115^3/12 / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: ***nivela*** + *-ție*] (Înv) **1-4** Nivelare (**1-4**).

nivelatiune *sf* vz ***nivelație***

nivelă *sf* vz ***nivel***

nivelător, ~oare *a, smn* vz ***nivelator***

niveletă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***nivelette***] Aparat de verificat suprafața pavajului.

niveli *vt* [At: A VI, 16 / Pzi: *~lesc* / E: ***nivel***] (Mol) A nivela (**3**).

nivelment *sn* [At: LM / V: (înv) ***~lam~*** / Pl: *~e* / E: fr ***nivellement***] Ansamblu de metode, de operații și de lucrări geodezice executate pentru a determina altitudinile diferitelor puncte terestre față de o suprafață de referință dată.

nivelmetric, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nivelmetric*** + *-ic*] **1** Care aparține nivelmetrului. **2** Care se referă la nivelmetru.

nivelmetru *sn* [At: DM / Pl: *~re* / E: ***nivel*** + ***-metru***] **1** Instrument care servește la efectuarea lucrărilor de nivelment Si: *nivel* (**3**). **2** Aparat pentru măsurarea nivelului unui lichid sau a unui material solid dintr-un recipient.

nivicică *sf* vz ***nevisca***

nivideală *sf* vz ***năvădeală***

nividi *v* vz ***năvădi***

nividire *sf* vz ***năvădire***

nividit *sn* vz ***năvădit***

nividitor, ~oare *smf* vz ***năvăditor***

nivisc *sm* vz ***nevisca***

nivisca *sf* vz ***nevisca***

nivițcă *sf* vz ***neviscă***

nivo *sn* vz ***nivel***

nivocarst *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***nivo-karst***] (Glg) Procese carstice și forme produse de apa provenită din topirea zăpezii.

nivometric, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nivométrique***] Care se referă la măsurători făcute cu nivometrul.

nivometru *sm* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***nivomètre***] Instrument folosit pentru măsurarea cantității de zăpadă căzute pe o suprafață, într-un anumit interval de timp.

nivopluvial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nivopluvial***] (Îs) *Regim* ~ Regim al cursurilor de apă alimentate de zăpezi și de ploi.

nivoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***nivôse***] (Liv) A patra lună a calendarului republican francez.

nix, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *nicși, ~e* / E: fr ***nix, nixe***] **1-2** (Geniu sau) nimfă a apelor.

nixă *sfs* [At: CV 1950, nr. 4, 45 / E: nct] (Reg) Sulfat de zinc utilizat ca medicament în unele boli de ochi.

nixis *sn* [At: ALECSANDRI, T. I, 200 / S și: *nicsis* / Pl: *~uri* / E: ngr ***νίξις***] (Grî) **1** Supărare. **2** Plictiseală. **3** Junghi.

nizam [At: (a. 1715) ȘIO II₂, 89 / V: ***ne~, nis~*** *sn* / Pl: **(1-5)** *~uri*, **(6-7)** *~i* / E: tc ***nizam***] (Înv) **1** *sn* Ordin sau dispoziție dată de o autoritate. **2** *sn* Normă de lucru fixată printr-un regulament. **3** *sn* Statut al unei bresle, în care se arătau drepturile și îndatoririle membrilor ei. **4** *sn* Organizare legiferată a unei țări, a unei raiale, a unui județ, a unei instituții etc. Si: *orânduială*. **5** *sn* Armată turcească în termen. **6** *sm* Soldat turc în termen. **7** *sm* Titlu dat suveranilor din Hyderbat, în India.

nizdrăvănie *sf* vz ***năzdrăvănie***

nizgoi *v* vz ***mizgui***

nizguban *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Trs) Nătărău **(1)**.

nizgui *vi* [At: ALR II, 6931/157 / Pzi: 3 *~ește* / E: nct] (Reg; d. mustăți) A miji.

nizguială *sf* [At: DLR / Pl: *~ieli* / E: ***nizgui*** + *-eală*] (Reg) Fulguire ușoară.

niznai [At: CREANGĂ, P. 168 / S și: *nis~* / E: rs ***не знаю*** „nu știu"] **1** *av* Manifestând ostentativ indiferență, nepăsare, dezinteres față de cei din jur. **2** *av* Ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. **3** *av* Ca și cum n-ar ști nimic. **4** *sn* (Îe) **A face pe ~** (sau **pe ~ul**) A se preface că nu este la curent cu evenimentul petrecut. **5** *sn* (Îae) A pretinde că nu știe nimic despre ceva.

nizui *v* vz ***năzui***

nizuială *sf* vz ***năzuială***

nizuință *sf* vz ***năzuință***

nizuire *sf* vz ***năzuire***

no¹ *i* [At: ȘINCAI, HR. III, 200/5 / V: ***noa*** / E: mg ***na***] (Trs; Ban) **1** (Introduce o propoziție interogativă, imperativă, exclamativă) Hei! **2** Iată! **3** De obicei cu sens conclusiv, arată trecerea de la o idee la alta, mărind conținutul afectiv al frazei.

no² *i* vz ***nu***

noa *i* vz ***no¹***

noadă *sf* [At: HELIADE, O. I, 135 / Pl: *~de* / E: ml ****noda***] **1** (Atm; pop; șîs *~a șezutului*) Coccis. **2** (Pop; pex) Regiune situată în jurul coccisului. **3-4** (Pop; la animale) (Regiune de la) rădăcina cozii. **5** (Pop; la păsări) Târtiță. **6** (Reg) Încheietură a mâinii.

noaha *av* [At: H IV, 56 / V: ***~ca, noha*** / E: nct] (Reg) Nu **(1)**.

noajă *sf* [At: NECULCE, L. 238 / Pl: *~je*, (rar) *~ji* / E: nct] **1** (Îrg; udp „de") Grup de animale domestice sau sălbatice care merg în rând, ca un cârd de păsări călătoare. **2** (Reg) Vită prăpădită. **3** (Reg) Femeie foarte slabă.

noale, noa *no* vz ***nouălea***

noao¹ *a* vz ***nou***

noao² *nc* vz ***nouă***

noaole, noaoa *no* vz ***nouălea***

noaosprezeace *nc* vz ***nouăspreceze***

noaosprezeacelea, ~cea *no* vz ***nouăsprezecelea***

noaozeci *nc* vz ***nouăzeci***

noapte [At: COD. VOR. 54/14 / Pl: *nopți* / V: ***~a*** *av* / G-D: *nopții*, (înv) *nopței, nopției* / E: ml ***nox, noctis***] **1** *sf* Interval de timp cuprins între apusul soarelui și răsăritul lui, când este întuneric. **2** *sf* (Îs) ~ *bună!* Urare făcută cuiva înainte de culcare. **3** *sf* (Îas) Formulă de salut folosită la despărțirea de cineva în cursul serii. **4-5** *sf* (Precedat de *pp* „în", „întru", „de", „pe") Timp (când sau) cât se petrece o acțiune. **6-7** *sf* (Îljv) **De ~** (Care acționează, lucrează etc.) în timpul nopții **(1)**. **8-9** *sf* (Îal) (Care începe) din timpul nopții. **10** *sf* (D. animale, insecte; îla) **De ~** Cu organele vizuale și auditive adaptate pentru viața din timpul nopții Si: *nocturn*. **11** *sf* (D. oameni; îal) Care își desfășoară activitatea în cursul nopții **(1)** și doarme ziua. **12** *sf* (Îlav) **Azi** (sau **astă-**)**~** În timpul nopții **(1)** care a trecut. **13** *sf* (Îlav) **La ~** În timpul nopții **(1)** următoare. **14** *sf* (Îal) Când va începe noaptea **(1)** următoare. **15** *sf* (Îlav) **Peste** (sau **pe**) **~** ori (rar) **asupra nopții** În timpul nopții **(1)**. **16** *sf* (Îal) Pe neașteptate. **17** *sf* (Îal) Foarte repede. **18** *sf* (Îlav) **~ de ~** sau **~ după ~** În fiecare noapte **(1)**. **19** *sf* (Îlav) **(Și) zi și ~** sau **(și) ziua (și) noapte(a), zi, ~, zile nopți, toată ziua (și) toată ~, din zori până-n ~, ~a și ziua, nopți și zile**, (înv) **din zi până-n ~, din zi din ~**, (reg) **(cu) zi cu ~** Continuu. **20** *sf* (Îlav) **Din ~n ~** De la o noapte **(1)** la alta. **21** *sf* (Îal) Mereu. **22** *sf* (Îlav) **Nici zi(ua) (și) nici ~(a)** Niciodată. **23** *sf* (Îlav) **De (cu) ~a** sau (reg) **din** (ori **în, cu**) **~** Înainte de răsăritul soarelui. **24** *sf* (Îal) Foarte devreme. **25** *sf* Aspect al atmosferei din timpul nopții **(1)**. **26** *sf* (Fig) Lipsă de lumină Si: *beznă, întuneric, întunecime*. **27** *sf* (Fig) Trecut îndepărtat. **28** *sf* (Fig) Lipsă de cultură, de civilizație. **29** *sf* (Fig) Stare de înapoiere. **30** *sf* (Fig) Stare de tristețe apăsătoare. **31** *sf* (Fig) Suferință morală. **32** *sf* (Fig) (Șîs ~ *veșnică*) Moarte. **33** *av* (Îf *noaptea*) În timpul nopții **(1)**.

noaptea *av* vz ***noapte***

noarcă *sf* vz ***nurcă***

noasprezeacelea, ~cea *no* vz ***nouăsprezecelea***

noastă *pps, aps* vz ***nostru***

noaste *pps, aps* vz ***nostru***

noastre *pps, aps* vz ***nostru***

noatate *sf* vz ***notată***

noată *sf* vz ***notă***

noatătă *sf* vz ***notată***

noaten, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 40ᵛ/32 / Pl: *~i, ~e* / V: (îrg) ***notină*** (A și: *notină*) *a, sf*, (reg) ***~tim*** *sm*, ***~tin*** *a, s*, ***notine*** (A și: *notine*) *sm*, ***notinie*** *sf* / E: ml ***annotinus, -a, -um*** „în vârstă de un an"] **1** *a* (Îrg; d. oi, berbeci, miei) Care a împlinit un an. **2** *smf* Miel, oaie sau berbec a căror limită de vârstă variază, după regiuni, de la șase luni până la doi sau trei ani Si: *mia, mioară*, (reg) *cârlan, interțin*. **3** *smf* (Trs; Buc) Miel fătat primăvara. **4** *sm* (Trs) Berbec în vârstă de trei ani care a fost castrat. **5** *sm* (Reg) Berbec pentru reproducție Si: (reg) *mator¹*. **6-7** *smf, a* (Mol; Trs) (Miel sau oaie) cu lâna de culoare de la cafeniu-închis până la negru. **8** *a* (Îrg; d. lână) Care este tunsă de pe oi noatene **(1)** Vz *cârlan*. **9** *smf* (Reg) Lână tunsă de pe miei și mioare în al doilea an Si: *miță¹*. **10** *smf* (Spc) Lână neagră tunsă de pe noaten **(6)**. **11** *sm* (Reg; csnp) O cantitate anumită de lână nelucrată. **12** *smf* (Trs) Ied, de la naștere până la unu sau doi ani Si: *iadă, miadă, miel, mioară*. **13** *smf* (Reg) Mânz a cărui limită de vârstă variază, după regiuni, de la șase până la doi sau trei ani Si: *mânză, cârlan, tretin*. **14** *sm* (Fig) Tânăr.

noatenaș *sm* [At: HODOȘ, C. 47 / V: ***noti~*** / Pl: *~i* / E: ***noaten*** + *-aș*] **1-10** (Mar; Ban; șhp) Noaten **(2-6)** (mic) Si: (reg) *noatior* **(1-10)** *notior* **(1-10)**.

noatim *sm* vz ***noaten***

noatin, ~ă *a, s* vz ***noaten***

noatior *sm* [At: TEAHA, C. N. 246 / P: *~ti-or* / Pl: *~i* / E: ***noaten*** + *-ior*] **1-10** (Reg; șhp) Noatenaș **(1-10)**.

noatotă *sf* vz ***nototă***

noau, ~uă *a* vz ***nou***

noaulea, noaua *no* vz ***nouălea***

noăr *sm* vz ***nor***[1]
noătate *sf* vz ***noutate***
nobâl *sm* vz ***nobil***
nobeliu *sns* [At: DEX / E: fr ***noblium***] Element chimic transuranic obținut pe cale artificială.
nobet *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 306/21 / V: ***nu~*** / E: tc ***nöbet***] (Înv) **1** Paradă cu muzică militară ce se executa la curtea domnească, spre seară. **2** (Pex) Serenadă executată de muzica militară turcească. **3** Schimbare. **4** Obicei.
nobil, ~ă [At: RÎND. JUD. ap. DLR / V: (înv) ***~bâl, nobl*** *sm*, ***~ble*** *a*, ***~blu, noablă*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***nobilis***, ger ***nobel***, it ***nobile***, fr ***noble***] **1** *smf* Persoană care face parte din nobilime (**1**) Si: *aristocrat, patrician*, (asr) *patricin*. **2** *smf* (Spc) Boier. **3** *a* Care aparține nobilimii. **4** *a* Din neam boieresc. **5** *a* De rang înalt. **6** *a* De viță veche. **7** *a* Care se distinge prin anumite caracteristici de superioritate. **8** *a* (Îs) *Metal* ~ Metal prețios. **9** *a* (Îs) *Gaz* ~ Fiecare dintre gazele inerte, incolore și inodore, care se găsesc în atmosferă în mici cantități. **10** *a* Care pune într-o lumină foarte favorabilă pe cineva Si: *deosebit, înalt*. **11** *a* Care dă dovadă de superioritate morală, de cinste, de spirit, de abnegație Si: *ales, generos*. **12** *a* Capabil de sentimente înalte. **13** *a* (Fig) Distins. **14** *a* (Fig) Elegant. **15** *a* (Fig) Desăvârșit. **16** *a* (Spc; fig) Fin. **17** *a* (Spc; fig) Grațios. **18** *a* (D. cai) Cu înfățișare impunătoare Si: *splendid, superb*. **19** *a* (Pex; d. cai) De rasă.
nobila *vt* [At: HELIADE, O. II, 202 / V: (cscj) *~li* / Pzi: *~lez* / E: ***nobil***] **1** A ridica la o treaptă mai înaltă Si: *a înnobila*. **2** A da distincție Si: *a înnobila*. **3** A acorda titlul de nobil Si: *a înnobila*.
nobilar, ~ă *a* vz ***nobiliar***
nobilare *sf* [At: COSTINESCU / V: *~lire* / E: ***nobila***] (Îvr) **1** Ridicare la o treaptă mai înaltă spre perfecțiune Si: *înnobilare*. **2** Conferire de distincție Si: *înnobilare*. **3** Acordare a titlului de nobil Si: *înnobilare*.
nobilat, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nobila***] (Îvr) Căruia i s-a acordat un titlu nobiliar Si: *înnobilat*.
nobilesc, ~ească *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 383/25 / Pl: *~ești* / E: ***nobil*** + *-esc*] (Înv) **1-6** Nobiliar (**1-6**).
nobili *v* vz ***nobila***
nobiliar, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 58 / P: *~li-ar* / V: (nob) ***~lar*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nobiliaire***] **1-2** Care aparține nobilimii (**1**) sau nobililor (**1**) Si: (înv) *nobilitar* (**1-2**), (înv) *nobilesc* (**1-2**), *nobilităresc* (**1-2**), (nob) *nobilitaricesc* (**1-2**). **3-4** Privitor (la nobilime (**1**) sau) la nobili (**1**) Si: (înv) *nobilitar* (**3-4**), (înv) *nobilesc* (**3-4**), *nobilităresc* (**3-4**), (nob) *nobilitaricesc* (**3-4**). **5-6** Specific (nobilimii (**1**) sau) nobililor (**1**) Si: (înv) *nobilitar* (**5-6**), (înv) *nobilesc* (**5-6**), *nobilităresc* (**5-6**), (nob) *nobilitaricesc* (**5-6**).
nobilime *sf* [At: MN (1836), 51/24 / Pl: *~mi* / E: ***nobil*** + *-ime*] **1** Categorie socială formată din vârfurile claselor bogate și cuprinzând, în orânduirea feudală, pe posesorii de feude și de titluri ereditare sau, în epoca modernă, pe foștii feudali și pe descendenții lor, care au păstrat unele privilegii de castă Si: *aristocrație, boierime*, (înv) *nobilitate* (**1**), *noblețe* (**1**), (itî) *nobilita*[1]. **2** Nobili (**1**) dintr-o regiune sau dintr-o localitate. **3-4** (Rar) Noblețe (**2-3**).
nobilior *sm* [At: CANTEMIR, ap. MARIAN, Î. 407 / P: *~li-or* / Pl: *~i* / E: lat ***nobilior***] (Ltr) Nobil (**1**) cu rang mare.
nobilire *sf* vz ***nobilare***
nobilissim *sm* [At: DN³ / Pl: nct / E: lat ***nobilissimus***] (Ist) Înalt demnitar bizantin, care urma în ierarhie după împărat.
nobilissimat *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: lat ***nobilissimatus***] (Ist) Demnitate de nobilissim.
nobilita[1] *sfi* [At: GOLESCU, Î. 124 / E: it ***nobilità***] (Itî) Nobilime (**1**).
nobilita[2] *vt* [At: VASICI, M. I, 188/23 / Pzi: *~tez* / E: lat ***nobilitare***] (Înv) **1** A îmbunătăți prin diverse procedee proprietățile unor substanțe, materiale etc. Si: *a înnobila*. **2** (Fșa) A acorda un titlu nobiliar Si: *a înnobila*.
nobilitar, ~ă *a* [At: GT (1838), 1¹/22 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *nobiliaire*] (Înv; Trs) **1-6** Nobiliar (**1-6**). **7** (Îs) *Diplomă* (sau *carte*) *~ă* Act prin care i se acordă cuiva un titlu nobiliar.
nobilitare *sf* [At: VASICI, M. I, 161 / Pl: *~tări* / E: ***nobilita***[2]] (Înv) **1** Îmbunătățire a proprietăților unei substanțe, ale unui material Si: *înnobilare*. **2** Acordare a unui titlu nobiliar Si: *înnobilare*.
nobilitaricesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, I. 249/20 / Pl: *~ești* / E: ***nobilitar*** + *-icesc*] (Nob) **1-6** Nobiliar (**1-6**). **7** (Spc) Boieresc.
nobilitariu, ~ie *a* vz ***nobilitar***
nobilitat, ~ă *a* [At: VASICI, M. I, 188/21 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nobilita***[2]] (Înv) **1** (D. substanțe, materiale etc.) Îmbunătățit calitativ Si: *înnobilat*. **2** (D. oameni) Care a primit un titlu de nobil (**1**) Si: *înnobilat*.
nobilitate *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 66 / V: (înv) ***~blătate*** / Pl: *~tăți* / E: lat ***nobilitas, -atis***] (Înv) **1** Nobilime (**1**). **2-4** Noblețe (**2-4**).
nobilităresc , ~ească *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 281/33 / Pl: *~ești* / E: ***nobilitar*** + *-esc*] (Înv) **1-6** Nobiliar (**1-6**).
nobl *sm* vz ***nobil***
noblătate *sf* vz ***nobilitate***
noble *a* vz ***nobil***
noblesă *sf* vz ***noblețe***
noblețe *sf* [At: AR (1829), 62¹/46 / V: (înv) ***~esă*** / E: fr ***noblesse***, it (înv) ***noblezza***] **1** (Asr) Nobilime (**1**). **2** Calitate de nobil (**1**) Si: (rar) *nobilime* (**3**), (înv) *nobilitate* (**2**) Vz *boierie*. **3** Rang sau titlu de nobil Si: (rar) *nobilime* (**4**), (înv) *nobilitate* (**3**) Vz *boierie*. **4** Caracter nobil (**11**) Si: (înv) *nobilitate* (**4**). **5** Atitudine, însușire morală superioară. **6** Distincție. **7** Eleganță.
noblu, ~ă *smf* vz ***nobil***
noc *sm* vz ***nuc***
nocet *sn* vz ***nucet***
nociagoș *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 166/9 / V: (înv) ***notci~*** / Pl: *~i* / E: mg ***nagyságos*** „magnific"] (Înv) **1** Titlu în ierarhia nobilimii maghiare. **2** Persoană cu titlu de nociagoș (**1**).
nocib, ~ă *a* vz ***nociv***
nocilă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~le* / E: nct] Mică plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori albe, mici, dispuse în racem la vârful tulpinii, care crește prin locurile pietroase și umede din zona alpină (*Lepidium alpinum*).
nociv, ~ă *a* [At: MAIOR, ap. L. ROM. 1961, nr. 2, 140 / V: (înv) *~cib* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***nocinus***, fr ***nocif***] Vătămător pentru sănătatea, dezvoltarea, viața cuiva Si: *distrugător*.
nocivitate *sf* [At: AGROTEHNICA, I. 106 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***nocivité***] **1** Însușire de a fi nociv. **2** Caracter nociv.
noclad *sn* vz ***năclad***
nocoroabă *sf* [At: DLR / Pl: *~be* / E: nct] (Reg; fam) Copil mic și drăgălaș.
nocorobuț, ~ă *a* [At: PĂCALĂ, M. R. 140 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *nocoroabă*] (Reg; d. oameni) Prostuț.
nocotea *sf* [At: H IX, 70 / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.
nocovală *sf* vz ***nicovală***
nocovalmă *sf* vz ***nicovală***
nocovalnă *sf* vz ***nicovală***
nocovană *sf* vz ***nicovală***
nocoveală *sf* vz ***nicovală***
nocoveană *sf* vz ***nicovală***
nocsam *s* vz ***nopsam***
nocsamăș *sm* vz ***nepsamoș***
noct- [At: DN² / E: fr ***noct-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) noapte. **3** Nocturn.
noctambul, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***nopt~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***noctambule***] **1** Somnambul. **2** (Fig; fam) Persoană care își pierde nopțile în petreceri.
noctambulație *sf* vz ***noctambulațiune***

noctambulațiune *sf* [At: COSTINESCU / P: *~ți-u~* / V: ***~lație*** / Pl: *~ni* / E: fr ***noctambulation***] (Frr) Somnambulism.

noctambulism *sns* [At: COSTINESCU / E: fr ***noctambulisme***] (Rar) Somnambulism.

noctiluc, ~ă [At: LM / Pl: *~uci, ~uce* / E: lat ***noctilucus, -a, -um***, fr ***noctiluque***] **1** *a* (Rar; d. unele specii de viețăți) Care are proprietatea de a răspândi în întuneric o lumină fosforescentă. **2** *smf* Protozoar marin cu corpul sferic, gelatinos, străveziu și fosforescent, prevăzut cu un flagel și cu un tentacul (*Noctiluca miliaris*).

nocturn, ~ă [At: CALENDAR (1851), 111/11 / V: (înv) ***~pturn*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nocturne***, lat ***nocturnus, -a, -um***] **1** *a* Care se întâmplă, se produce etc. noaptea (1) Si: (asr) *noptatic* (1), (ltî) *nocturnal* (1). **2** *a* Din timpul nopții Si: (asr) *noptatic* (2), (ltî) *nocturnal* (2). **3** *a* De noapte Si: (asr) *noptatic* (3), (ltî) *nocturnal* (3). **4** *a* Care acționează noaptea Si: (asr) *noptatic* (4), (ltî) *nocturnal* (4). **5-6** *sf* (D. competiții sportive; îljv) **În ~ă** (Care se desfășoară) în timpul nopții. **7** *a* (D. păsări răpitoare, animale, insecte etc.) Cu organele vizuale și auditive adaptate pentru viața de noapte Si: (asr) *noptatic* (6). **8** *a* (D. păsări răpitoare, animale, insecte etc.) Care își desfășoară activitatea în cursul nopții și doarme ziua Si: (asr) *noptatic* (7). **9** *sf* Compoziție muzicală alcătuită dintr-o suită de mici piese muzicale (asemănătoare cu suita) și cântată de obicei noaptea. **10** *sf* (Pex) Piesă vocală sau instrumentală cu caracter liric, melancolic. **11** *sf* Competiție sportivă care are loc în timpul serii.

nocturnal, ~ă *a* [At: (a. 1848) URICARIUL, X, 15 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***nocturnalis***] (Ltî) **1-4** Nocturn **(1-4)**.

nod *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: ml ***nodus***] **1** Loc unde se leagă două fire, două fâșii de pânză, două sfori etc. ca să țină strâns împreună. **2** Loc în lungul sau în capătul unui fir, al unei sfori, al unei fâșii de pânză etc. unde s-a făcut un ochi prin care s-a trecut unul din capete și s-a strâns tare Si: (rar) *nasture* (5). **3** Legătură obținută prin înnodare. **4** (Îla) **În ~uri** Încâlcit. **5** (Îe) **A lega paraua cu zece ~uri** A fi foarte zgârcit. **6** (Îe) **A lega pe cineva ~** A lega pe cineva foarte strâns. **7** Unitate de măsură pentru viteza navelor, egală cu o milă marină (1852 m) pe oră. **8** (Pan) Proeminență pe trunchiul unui arbore, pe tulpina unei plante sau la încheietura unui cotor. **9** (Pan) Punct pe unde încep să crească crengile pe tulpină sau frunzele pe lujer Si: *ciot, ochi*. **10** (D. cereale; îe) **A da în ~uri** A crește. **11-12** (Îe) **A căuta** (sau **a găsi** cuiva) **~** (sau rar **~uri**) **în papură** (A căuta sau) a găsi cu orice preț greșeli, cusururi acolo unde ele nu sunt. **13-14** (Îae) (A căuta sau) a găsi cuiva motiv de învinuire pe nedrept. **15** Porțiune mică, rotundă, cu structură mai compactă, într-o bucată de lemn, într-o scândură, reprezentând locul de ramificație a crengilor pe trunchi. **16** (Atm; îvp) Articulație a degetelor. **17** (Atm; înv; pex) Membru. **18** (Înv; pgn) Fiecare dintre părțile sau organele din care este alcătuită o ființă Si: (îvp) *mădular*. **19** (Atm; Ban) Gleznă. **20** (Atm; Trs) Fiecare dintre cele două oase rotunde de la gleznă Si: (reg) *nodeu* (2). **21** (Atm; îs) ~ *vital* Punct situat pe al patrulea ventricul cerebral, de care depind mișcările respiratorii și a cărui rupere are ca urmare moartea imediată. **22** (Atm; îs) *~ul gâtului* (sau *gâtlejului, beregatei, grumazului, de la grumaz*) Mărul lui Adam. **23** (Atm; pop; îs) *~ul curului* Coccis. **24** (Mpp) Nodul (1). **25** (Mpp) Tumoare. **26** (Pop) Gâlcă de natură patologică. **27** (Pop; pex) Bătătură. **28** (Reg) Cocoloș de mămăligă sau de aluat. **29** (Reg) Capăt îngroșat și rotunjit al unor obiecte Si: (reg) *măciulie*. **30** (Reg) Măsea. **31** (Fig; șîs ~ *în gât, în gâtlej*) Senzație de sufocare, de greutate în respirație. **32** (Îe) **A înghiți (cu** sau **la) ~uri** sau **a înghiți ~ul** A suporta cu necaz, cu amărăciune, o umilință, fără a spune nimic. **33** (Îae) A înghiți cu mare greutate din cauza unei neplăceri, supărări etc. **34** (D. mâncare; îe) **A merge** sau **a se duce, a aluneca (pe gât) cu ~uri** A aluneca foarte greu pe gât din cauza unei supărări, emoții etc. **35** (Reg; îe) **A trăi cu ~uri fripte** A nu avea ce mânca. **36** (Reg; pex; îae) A muri de foame. **37** (Îe) **A-i sta ~** sau **ghem (în capul pieptului)** A se scârbi de o mâncare, de oameni etc. **38** (Pan; udp „de") Loc de intersecție a două sau mai multe căi de comunicație. **39** (Îs) ~ *de cale ferată* Punct de intersecție a cel puțin trei linii principale de cale ferată, prevăzut cu instalații speciale pentru a asigura tranzitul trenurilor, desfacerea sau cuplarea unor vagoane, încărcarea și descărcarea mărfurilor, deservirea călătorilor etc. **40-41** (Loc de) legătură a două sau mai multe elemente ale unui mecanism, ale unui obiect etc. **42** (Gmt) Punct dublu al unei curbe în care aceeași ramură a curbei se intersectează pe ea însăși. **43** (Chm) Fiecare dintre punctele în care sunt dispuși atomii, moleculele unei rețele cristaline. **44** (Fiz) Domeniu dintr-un câmp de unde staționare în care, datorită interferenței, una dintre mărimile periodic variabile ale câmpului are mereu o valoare nulă. **45** (Ast) Fiecare dintre cele două puncte în care orbita unui astru intersectează planul eclipticei. **46** Loc sau centru geografic sau geologic cu anumite caracteristici, deosebite față de împrejurimi. **47** (Îs) ~ *hidroenergetic* Centru geografic care înglobează o centrală hidroelectrică și construcțiile hidrotehnice aferente (barajul, lacul de acumulare etc.). **48** (Rar; fig) Adunare mare de oameni, de obiecte etc. **49** (Rar; fig) Aglomerație. **50** (Înv; fig) Legătură de prietenie. **51** (Înv; fig) Relații între două sau mai multe persoane. **52** (Înv; fig; pex) Căsătorie. **53** (Art.) Dans popular nedefinit mai de aproape. **54** (Art.) Melodie după care se execută nodul **(52)**. **55-56** (Pan; fig) Copil mic (și drăgălaș). **57** (Fig) Încurcătură. **58** (Fig) Dificultate care trebuie învinsă. **59** (Îs) ~ *gordian* Problemă, încurcătură, dificultate mare, greu sau cu neputință de rezolvat. **60** (Îe) **A tăia ~ul gordian** A recurge la un mijloc extrem în rezolvarea unei situații, căreia nu i se poate găsi altă soluție. **61** (Reg; îe) **A da de ~** A se afla la un moment dat în fața unei mari dificultăți. **62** (Reg; îe) **A-i da (cuiva) necazul de ~** A-l copleși (pe cineva) necazurile. **63** (Fig) Punct culminant în desfășurarea conflictului unei opere literare. **64** Punct esențial de unde pornește sau de care depinde soluționarea unei probleme sau a unei acțiuni.

noda *vt* [At: MARIAN, NU. 261 / Pzi: *nod* / E: *nod*] (Îvp) A înnoda.

nodal, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 160 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nodal***] **1** Care se referă la locul de intersecție a mai multor căi de comunicație. **2** Care se referă la locul de intersecție a mai multor ligamente, articulații etc. **3** (Fiz) Care se referă la nodul **(44)** de intersecție a mai multor unde staționare. **4** (Fiz) Care aparține unui nod **(44)** de unde staționare. **5** (Fig) Care constituie punctul esențial, principal al unui lucru, al unei probleme Si: *esențial, fundamental*.

nodat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***noda***] (Îvp) Înnodat.

nodătură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***noda*** + *-ătură*] (Reg) **1** Articulație. **2** Loc unde se încheie doi căpriori. **3** Za de lanț.

nodățel *sn* [At: H XIV, 244 / Pl: *~ei* / E: ***nodat*** + *-el*] (Mun) Plantă nedefinită mai de aproape.

nodățică *sf* [At: ALR I, 1952/954 / Pl: ? / E: ***nodat*** + *-ică*] (Bot; reg) Barba-ursului (*Equisetum arvense*).

nodâc, ~ă *smf* vz ***nodic***

nodâlcă *sf* vz ***nodâlcă***

nodea[1] *sf* vz ***nodeu***

nodea[2] *smi* [At: JIPESCU, O. 114 / E: ***noadă***] (Reg) Diavol.

nodei *sn* vz ***nodeu***

nodeț *sn* [At: H IX, 110 / Pl: *~e* / E: ***nod*** + *-eț*] (Atm; reg) Extremitate inferioară a gambei.

nodeu *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 118 / V: ***~dea*** *sf*, ***~dei***, ***nogeu*** / Pl: *~eie* / E: ***nod***] **1** (Ban; Trs) Încheietură a mâinii Si: (reg) *nodiț* (1). **2** (Reg) Fiecare dintre cele două oase rotunde de la gleznă. **3** (Trs) Genunchi.

nodic, ~ă *smf* [At: LM / V: (reg) ***~dâc*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nod*** + *-ic*] (Pop) **1-2** (Șhp) Noduleț **(21-22)**. **3** (Pex) Om mic de statură.

nodișor *sn* [At: ALR II, 5759/520 / Pl: *~oare* / E: ***nod*** + *-ișor*] **1-20** (Reg; șhp) Noduleț **(1-20)**.

nodiț *snf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN., 147 / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: ctm ***nod*** + srb ***nošica*** „picioruș"] (Reg) **1** Nodeu (1). **2** Gleznă.

nodolan *s* [At: CDDE / Pl: nct / E: ctm ***nod*** + ***ciolan***, ***bodolan***] (Atm; Ban) Femur.

nodorar *sn* vz ***nodurar***

nodoros, ~oasă *a* vz ***noduros***

nodos, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***nod*** + *-os*] (Îrg) **1** Noduros (**2**). **2** (Îs) *Eritem* ~ Simptom al mai multor boli (contagioase), caracterizat prin apariţia pe pielea corpului a unor noduli tari sau a unor băşicuţe seroase.

nodozitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăţi* / E: fr ***nodosité***] **1** Formaţie noduroasă la arbori şi la diverse plante. **2** Structură caracterizată prin nodozităţi (**1**). **3** (Spc) Excrescenţă care apare pe rădăcinile leguminoaselor, datorită acţiunii unor bacterii. **4** Frecvenţă a nodurilor (**15**) pe o piesă de cherestea. **5** Mică ridicătură rotunjită pe suprafaţa unui obiect. **6** (Med) Nodul (**1**). **7** Proeminenţă noduroasă la articulaţiile corpului sau ale unei părţi a lui.

nodul *sm* [At: ALEXI, W. / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~i, ~e* sn / E: fr ***nodule***] **1** (Med) Umflătură de mici dimensiuni şi bine circumscrisă, care apare în diverse părţi ale corpului, însoţind adesea unele boli cronice Si: *nodozitate* (**6**), (pop) *nod* (**24**). **2** (Med) Tumoare. **3** (Glg) Mică masă de piatră cuprinsă într-o rocă mai puţin dură.

nodular, ~ă *a* [At: PARHON, B. 35 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nodulaire***] **1** (Med) Cu noduli (**1**). **2** (Med) Care are aspect de nodul (**1**). **3** (Thn; îs) *Fontă ~ă* Fontă modificată în care masa de bază este formată din perlită sau ferită, iar grafitul are formă de noduli.

nodulă *sf* vz ***nodul***

noduleţ *sn* [At: BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 18 / Pl: *~e* / E: ***nod*** + *-uleţ*] **1-20** (Şhp) Nod (**1-3, 8-9, 15-16, 27-29**) (mic) Si: *noduţ* (**1-20**), (reg) *nodişor* (**1-20**), *noduret* (**1-20**). **21-22** (Şhp) Copil mic (şi drăgălaş) Si: *nodic* (**1-2**).

nodulizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: eg ***nodulizing***] (Mtg) Proces de separare a grafitului din fonta lichidă sub formă de noduli.

nodurar *sn* [At: F (1885), 366 / V: (reg) ***~dor~, năd~*** / Pl: *~e* / E: ***nod*** + *-ar*] **1** Parte a războiului de ţesut care este alcătuită dintr-un fuscel gros, legat de fusul sau sulul dinapoi şi de care se prind capetele urzelii când se înveleşte pânza. **2** (Reg) Uruioc. **3** (Mun) Jug de cai. **4** (Bot; reg) Răculeţ (*Polygonum bistorta*). **5** (Bot; reg) Iarbă-roşie (*Polygonum persicaria*).

nodurel, ~ea *snf* [At: MARIAN, D. 165 / Pl: *~ele* / E: ***noduri*** (pll *nod*) + *-el*] (Reg) **1-20** (Şhp) Noduleţ (**1-20**). **21** (Lpl) Articulaţii.

noduros, ~oasă [At: (a. 1802) GCR II, 192/1 / V: ***~dor~*** / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***nod*** + *-uros*] **1** *a* (D. aţe, sfori, funii, ţesături etc.) Care are multe noduri (**3**). **2** *a* (D. arbori, legume, diverse plante) Plin de noduri (**8**) Si: *cioturos*, (îrg) *nodos* (**1**). **3** *sf* (Reg) Încâlcitură de plante. **4** *a* (D. fiinţe sau despre părţi ale corpului lor) Cu articulaţii proeminente Si: (pop) *ciolănos*. **5** *a* (D. obiecte) Care are părţi proeminente, îngroşate, cocoloaşe, asperităţi. **6** *sn* (Înv; arg) Ţigară. **7** *a* (Fig) Grosolan. **8** *a* (Fig) Făţarnic.

noduţ *sn* [At: LB / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: ***nod*** + *-uţ*] **1-20** (Şhp) Noduleţ (**1-20**). **21** (Bot; lpl) Ghiocei bogaţi (*Leucojum aestivum*) **22** (Bot; lpl) Ghiocei (*Leucojum vernum*). **23** (Atm; reg) Gleznă.

noduţă *sf* vz ***noduţ***

noematic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *no-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***noematico***] **1-2** Referitor la noemă (**1-2**).

noemă *sf* [At: DN[3] / P: *no-e~* / Pl: *~me* / E: fr ***noème***] **1** (Fil) Termen care, în fenomenologia lui Husserl, desemnează obiectul gândirii, conţinutul ideii, datul intuiţiei, conţinutul unei propoziţii. **2** (Lin) Semnificant al unui glosem.

noesis *sfi* [At: DN[3] / P: *no-e~* / V: ***noeză*** / E: it ***noese***, fr ***noèse***] (Fil) **1** (În teoria lui Platon) Cunoaştere raţională a ceea ce este general şi etern. **2** (În fenomenologia lui Husserl) Actul de a gândi. **3** (În fenomenologia lui Husserl) Formă a judecăţii, caracter formal al enunţului.

noetic[1], ~ă [At: DN[3] / P: *no-e~* / Pl: *~ici, ~ice* a / E: fr ***noétique***, ger ***noetisch***] (Fil) **1** *sfs* Studiu al gândirii Si: *epistemologie, gnoseologie*. **2-3** *a* Referitor (la noemă (**1**) sau) la noetică (**1**).

noetic[2], ~ă *a* [At: DN[3] / P: *no-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***noetico***] **1-2** Referitor (la Noe şi) la epoca biblică respectivă.

noeză *sf* vz ***noesis***

nogai, ~aie [At: URECHE, L. 117 / V: ***~hai, ~aie*** / Pl: *~, ~aie* / E: ***Nogai***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populaţia mongolă turcizată răspândită în diverse regiuni dintre Marea Caspică şi Marea Neagră, iar în trecut, şi în Crimeea şi Bugeac. **3** *smp* Populaţie care locuieşte în diverse regiuni dintre Marea Caspică şi Marea Neagră şi care locuia în trecut în Crimeea şi Bugeac. **4** *a* Care aparţine nogailor (**3**). **5** *a* Privitor la nogai (**3**).

nogăţ *sm* vz ***nagâţ***

nogâţ *sm* vz ***nagâţ***

nogeu *sn* vz ***nodeu***

noghiţ *sm* vz ***nagâţ***

noha *av* vz ***noaha***

nohai, ~aie *smf, a* vz ***nogai***

nohot[1] *s* [At: I. CR. IV, 306 / A: nct / E: nct] (Olt; udp „de") Belşug de...

nohot[2] *s* vz ***năut***

nohotiu, ~ie *a* vz ***năutiu***

nohut *s* vz ***năut***

nohutiu, ~ie *a* vz ***năutiu***

noi[1] [At: COD. VOR. 18/3 / D: *nouă* (înv. *noauă, nouao, nouauo*, reg. *noă*), *ne* (înv *nă*), *ni* / Ac: (pe) *noi, ne* (înv. *nă*) / E: ml ***nos***] **1** *ppr* Înlocuieşte persoana vorbitorului inclusă într-un grup cu alte persoane. **2** *ppr* (Îlav) **(Pe) la ~** Acasă. **3** *ppr* (Îal) În casa, în gospodăria noastră. **4** *ppr* (Îal) În familia noastră. **5** *ppr* (Îal) În satul sau în oraşul, în părţile noastre. **6** *ppr* (Îal) În ţara noastră. **7** *ppr* (Îal) În lumea noastră, în universul terestru. **8** *ppr* (Mol; îlav) **Ca pe la ~** Aşa cum trebuie. **9** *ppr* (Îal) Straşnic. **10** *ppr* (Îlav) **~ între ~** sau (Mol) **~ în de ~** Între ai noştri, între oameni cunoscuţi, apropiaţi. **11** *prf* (La dativ; îf *ne*) Care aparţine vorbitorului inclus într-un grup cu alte persoane, al nostru. **12** *prf* (La dativ; îf *ne*) Care ţine de vorbitor ca parte a corpului şi de persoanele pe care acesta şi le asociază în vorbire, al nostru. **13** *prf* (La dativ; îf *ne*) Care este spus, săvârşit, îndeplinit de vorbitor şi de persoanele pe care acesta şi le asociază în vorbire, al nostru. **14** *ppr* (La nominativ; în stilul oficial-administrativ; înlocuieşte numele autorului acţiunii) Eu. **15** *ppr* (Ca plural al modestiei, folosit de autori) Eu. **16** *ppr* (Ca plural al solidarităţii, în stilul popular şi familiar) Eu.

noi[2] *sp* [At: PAMFILE, B. 13 / E: nct] (Reg) **1** (În supersitiţii; şîs ~ *de pădure* sau ~ *cu leac*) Cenuşă, cărbuni, bucăţi de frunză etc. care intră, de obicei în număr de nouă în compoziţia unor leacuri. **2** (Şîs ~ *de apă*) Rouă. **3** (Pex) Picături de apă care cad de pe roata morii, când se învârteşte Si: (reg) *zori*. **4** (În superstiţii; îe) **A lua ~** A aduna apă neîncepută pentru a o folosi în descântece şi la leacuri. **5** (Îe) **A fi luat ~** A tăcea chitic. **6** (Îae) A se îmbolnăvi de reumatism.

noi[3] *vtr* [At: PSALT. HUR. 85[r]/2 / Pzi: *~esc* / E: ***nou***] (Înv) **1-2** A (se) înnoi.

noia *sf* vz ***nuia***

noiam *sn* vz ***noian***

noian *sn* [At: (a. 1702) GCR. I, 343/17 /V: (reg) ***~am, loi~*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: ns cf alb *ujan(ë)*] **1** (Pop; udp „de") Cantitate mare de apă care curge sau cade din cer, se adună în urma ploilor, a revărsărilor etc. Si: *puhoi, şuvoi, torent*. **2** (Pop; udp „de") Cantitate mare de zăpadă care cade din cer, este îngrămădită de viscol Si: *nămete, troian*. **3** (Mun; pex) Câmpie întinsă de teren inundabil, folosită ca izlaz. **4** (Pgn; udp „de") Cantitate mare Si: *belşug*. **5** (Udp „de") Număr mare de fiinţe, de lucruri, de fenomene de acelaşi fel Si: *mulţime*. **6** (Înv) Mare. **7** (Îlav) **În ~** În largul mării. **8** (Îal) În largul oceanului. **9** (Înv) Golf de mare. **10** (Înv) Ocean. **11** (Înv; îs) *~ul mării*, (sau *mărilor, de ape, de apă*) Imensitate. **12** Haos. **13** Abis.

noiaua *sf* vz ***nuia***

noiembre *sms* vz ***noiembrie***

noiembrie *sms* [At: PARACLIS (1639), 254 / P: *~bri-e* / V: ***~mvrie, novem~***, (înv) ***~vembre*** (reg) ***~mbre, ~mvre, ~evrie*** / E: slv ***ноѧбрь, ноємврий***] (Şîs *luna lui ~*) A unsprezecea lună a anului, care urmează după octombrie Si: (pop) *brumar, iezmăciune, promorar, vinicer*.

noiemvre *sm* vz ***noiembrie***

noiemvrie *sm* vz ***noiembrie***

noicș *sm* [At: STOICA, VÎN. 18 / Pl: *~i* / E: cf *noiește*] (Rar) Zăpadă proaspăt căzută.

noievrie *sm* vz ***noiembrie***

noimă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 344 / Pl: *~me* / E: ngr **νόημα**] **1** (Înv) Sens al unui cuvânt Si: *rost, tâlc*. **2** (Înv) Conținut al unui enunț Si: *rost, tâlc*. **3-4** (Îljv) **Cu ~** Cu înțeles. **5-6** (Îal) Cu judecată Si: *cuminte, înțelept*. **7-8** (Îljv) **Fără (nici o) ~** Fără sens. **9-10** (Îal) Fără judecată. **11-12** (Îal) (În mod) prostesc, absurd. **13** (Îe) **A nu avea (nici o) ~** A nu avea nici un înțeles. **14** (Îae) A nu avea nici o explicație. **15** (Îvp) Idee. **16** (Îvp) Părere. **17** (Pop) Justificare. **18** (Pop) Scop. **19** (Pop) Menire. **20** (Pop) Cauză. **21-22** (Îljv) **Cu ~** (În mod) semnificativ. **23** (Rar; îc) **A găsi ~ma** A găsi o soluție la o problemă. **24** (Rar; îae) A-i veni cuiva de hac. **25** (Rar) Simbol. **26** (Rar) Convenție. **27** (Mol) Putere. **28** (Reg) Curaj.

noime[1] *sf* [At: DM / Pl: *~mi* / E: ***nouă*** + *-ime*] Număr egal cu a noua parte dintr-o unitate, dintr-un întreg.

noime[2] *sf* [At: CANTEMIR, HR. 86 / Pl: *~mi* / E: ***nou*** + *-ime*] (Îvr; csc) Generație nouă.

noimisi *vt* [At: (a. 1848) GÁLDI, M. PHAN. 214 / Pzi: *~sesc* / E: ***noimă*** + *-isi*] (Îvr) A atribui un sens, o semnificație.

noios[1], ~oasă *a* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 95/11 / P: *no-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf it *noioso*] (Îvr) Care produce silă.

noios[2], ~oasă *a* vz ***neios***

noișor, ~oară *a* [At: TDRG / P: *no-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nou*** + *-ișor*] (Rar; îlav) **Nou-~** Foarte nou.

noiște *sf* [At: DLR / P: *no-iș~* / Pl: *~ti* / E: ***nou*** + *-iște*] (Reg) Primă zăpadă căzută.

noiță[1] *ai* [At: REV. CRIT. III, 162 / E: ***nou(ă)*** + *-iță*] (Reg; îe) **Nouă de ~** Foarte nou.

noiță[2] *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe*, (reg) *~ți* / E: ***nou*** + *-iță*] **1** Pată mică, de obicei ca o alună albă, care apare pe unghiile degetelor de la mână. **2** (Rar; pex) Semn făcut anume pe unghiile de la mână.

nojeală *sf* [At: SCL 1963, 27 / Pl: *~eli* / E: ***noji[1]*** + *-eală*] (Mol) Nojiță (1).

noji[1] [At: JIPESCU, O. 68 / V: ***năji*** / Pzi: *~jesc* / E: drr ***nojiță***] **1** *vt* (Mar) A lega tare. **2** *vi* (Olt; îe) **A nu ~ două într-un tei** A nu reuși să agonisească nimic. **3** *vr* (Reg; d. sânge) A se închega. **4** *vt* (Mun) A pune deoparte Si: *a economisi*. **5** *vi* (Mun) A prospera. **6** *vi* (Mun) A progresa. **7** *vt* (Reg) A crește.

noji[2] *vrr* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 115 / Pl: *~jesc* / E: nct] (Ban) **1** A se certa. **2** A se insulta.

nojiță *sf* [At: LB / V: (reg) ***năj~*** / Pl: *~țe* / E: bg **ножица**] **1** (Mpl) Curelușă sau șiret din piele, din păr de animale, din sfoară, din lână etc. cu care se leagă opincile, fixându-se pe picior Si: (reg) *nojeală, târsână*. **2** (Reg; îe) **Cât ți-ai lega ~ta** sau **~tele (la un picior)** Foarte repede. **3** (Reg; dep) Cal slab și prăpădit. **4** (Trs) Legătoare subțire și îngustă. **5** (Trs) Sfoară. **6** (Trs; spc) Curelușă care leagă una de alta părțile unei unelte din agricultură numită îmblăciu. **7** (Reg) Fiecare dintre găurile sau cheotorile de pe marginea opincii prin care se trece nojița (1). **8** (Reg) Gaură rotundă făcută ca semn în urechile oilor. **9** (Reg) Organ genital al femeii. **10** (Reg) Plantă medicinală care crește în formă de copăcel, cu frunze asemănătoare celor de liliac și cu floarea albastră.

nolărezi *sp* [At: PISCUPESCU, O. 196/11 / E: cf *colărezi*] (Înv) Fel de mâncare preparat din aluat.

nolfă *sf* [At: ALRM II/I h 89/346 / Pl: *~fe* / E: cf *bolfă*] (Reg) Gușă.

nom[1] *sm* [At: DN[3] / V: *nomă sf* / Pl: *~i* / E: fr ***nome***] (Ant) La vechii greci, cântec religios pentru solist, acompaniat de citheră sau de fluier, adresat unui zeu și alcătuit dintr-o invocație, o povestire mistică despre acel zeu și o rugăciune.

-nom[2] [At: DN[3] / E: fr ***-nome***, it ***-nomo***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Care dirijează. **2** Diriguitor. **3** Conducător.

nomad, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 82 / Pl: *~azi, ~e* / E: fr ***nomade***, it ***nomade***] **1-2** *smf, a* (Persoană, grup social) care nu se stabilește definitiv pe un anumit teritoriu, mutându-se de pe un loc pe altul Si: (înv) *nomadic* (1). **3** *a* Care se desfășoară în peregrinări Si: (înv) *nomadic* (2). **4** *a* Care nu are caracter stabil Si: (înv) *nomadic* (3). **5** *a* (Șîs *albină ~ă*) Specie de albină solitară, asemănătoare cu o viespe, mai subțire decât celelalte, care își duce viața hoinărind printre flori și care nu-și face niciodată cuib, ci depune oul în cuibul făcut de o altă albină.

nomadic, ~ă [At: AR (1829), 229[2]/46 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nomad*** + *-ic* cf ngr *νομαδικός*, ger *nomadish*] (Înv) **1-3** *a* Nomad (**2-4**). **4** *av* În felul nomazilor (1). **5** *av* Dintr-un loc în altul. **6** *av* În peregrinări.

nomadisi *vi* [At: F. AARON, G. 13/6 / Pzi: *~sesc* / E: ***nomad*** + *-isi* cf fr *nomadiser*] (Înv) A nomadiza.

nomadism *sns* [At: DM / E: fr ***nomadisme***] Mod de viață al unui popor sau al unei colectivități umane, caracterizat prin lipsa unei așezări statornice.

nomadiza *vi* [At: BUL. FIL. III, 266 / Pzi: *~zez* / E: fr ***nomadiser***] (Rar) A duce o viață nomadă Si: (înv) *a nomadisi*.

nomadizant, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 360 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***nomad***] (Rar) Care duce viață de nomad (1).

no man's land *sn* [At: DN[3] / P: *nău mens lend* / Pl: (rar) *~uri* / E: cg ***no man's land***] (Agm) **1** Fâșie de pământ aflată între liniile tampon ale beligeranților. **2** Zonă-tampon între frontiere. **3** (Pex; fig) Țara nimănui.

nomarh *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***nomaque***] Guvernator al unei nome[2].

nomă[1] *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~me* / E: fr ***noma***] **1** Stomatită cangrenoasă care apare, mai ales la copiii subalimentați și la oamenii slăbiți, în urma unor boli infecțioase, fiind însoțită de febră și de diaree. **2** Rană cangrenoasă pe mucoasa cavității bucale, care apare la unele animale (câini, pisici) și care distruge gingiile, limba și chiar oasele.

nomă[2] *sf* [At: MOLNAR, I. 26/5 / Pl: *~me* / E: fr ***nome***] Diviziune teritorial-administrativă în Egiptul antic.

nomă[3] *sf* vz ***nom***

nome *sn* vz ***nume***

nomenclator [At: BUDAI-DELEANU, LEX. I, 23r / Pl: *~oare*, (5) *~i* / E: lat ***nomenclator***, fr ***nomenclateur***] **1** *sn* Listă de cuvinte alcătuită după anumite criterii și de obicei în ordine alfabetică. **2** *sn* (Spc) Listă care cuprinde o nomenclatură (1). **3** *sn* (Spc) Listă care desemnează profesii, ocupații, funcții, posturi deținute de cineva într-un domeniu de activitate, într-o întreprindere sau instituție etc., organizată metodic. **4** *sn* Material, marfă, produs etc. prevăzut, înscris într-un nomenclator (1). **5** *sm* (Înv) Persoană care se ocupă de nomenclatura (1) unui domeniu al științei sau tehnicii.

nomenclatoric, ~ă *a* [At: LINȚIA, P. II, 3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nomenclator*** + *-ic*] (Liv) **1-6** Care se referă la nomenclatură (**1-6**) Si: (rar) *nomenclaturistic* (**1-6**). **7-12** De nomenclatură (**1-6**) Si: (rar) *nomenclaturistic* (**7-12**).

nomenclatură *sf* [At: HELIADE, O. II, 382 / Pl: *~ri*, (îvr) *~re* / E: fr ***nomenclature***, lat ***nomenclatura***, ger ***Nomenklatur***] **1** Ansamblu de termeni specifici unui domeniu științific, tehnic, artistic etc. organizați metodic, de obicei alfabetic Si: *terminologie*. **2** Metodă de clasare a nomenclaturii (1). **3** Listă, catalog etc. cu nume proprii, titluri de opere, denumiri ale obiectelor dintr-un anumit domeniu, organizate într-un anumit fel. **4** (Rar) Totalitate a termenilor care alcătuiesc un dicționar. **5** (Spc) Schemă de organizare a unei instituții, conținând enumerarea posturilor, pe funcții, sau a instituțiilor care se află în subordinea, sub tutela sa. **6** (Spc) Schemă de organizare a Partidului Comunist, conținând enumerarea subdiviziunilor și conducătorilor acestora. **7-8** (Spc) Calificativ dat unei persoane, unui grup social care este cuprins într-o nomenclatură (**5-6**). **9** (Îs) *~ra conturilor* Tablou cu denumirea tuturor conturilor evidenței contabile care se folosesc în întreprinderile, organizațiile economice și în instituțiile bugetare.

nomenclaturistic, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 80 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nomenclatură*** + *-istic*] (Rar) **1-12** Nomenclatoric (**1-12**).

nomeț *sm* vz ***nămete***

nomi- *ec* vz ***nomo-***

-nomic [At: DN³ / E: fr ***-nomique***, it ***-nomico***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** De guvernare. **2** De conducere.

-nomie [At: DN³ / P: *~mi-e* / E: fr ***-nomie***, it, lat ***-nomia***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Guvernare. **2** Distribuție rațională.

nomicos *sm* [At: IORGA, ap. GÁLDI, M. PHAN. 214 / Pl: *~oși, nomichi* / E: ngr **νομικός**] (Grî) Jurist.

nomina *vt* [At: LM / Pzi: *~nez* / E: lat ***nominare***] (Înv) **1** A numi¹. **2** A înmatricula.

nominal, ~ă *a* [At: GHICA, S. 449 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nominal***, lat ***nominalis***] **1** *a* Care se referă la nume (**1**). **2** *a* După nume. **3** *a* Pe nume. **4** *a* Care figurează numai cu numele Si: *formal*. **5** *a* Care este numai în aparență. **6-7** *sf, a* (Șîs *valoare ~ă*) (Valoare) înscrisă pe un titlu de credit, obligație, cec etc., plătibilă de obicei la prezentarea lui. **8-9** *sf, a* (Îas) (Valoare) a parametrilor unui sistem tehnic, pentru care sistemul e construit să funcționeze în regim normal. **10** *a* (Îs) *Salariu ~* Sumă de bani pe care o primește un salariat pentru munca prestată. **11** *a* (Îs) *Putere ~ă* Putere pentru care a fost conceput un anumit sistem tehnic, indicată de întreprinderea constructoare pe plăcuța indicatoare sau în fișa sistemului. **12** *a* Care este calculat în bani. **13** *a* (Grm) Care face parte din categoria substantivului sau pronumelui. **14** *a* (Grm) Care se referă la categoria substantivului sau pronumelui. **15** *a* (Grm) De substantiv sau pronume. **16** *a* (Grm) Prin substantiv sau pronume. **17** *a* (Grm) Care se adaugă la substantiv sau pronume. **18** *a* (Grm) Care formează substantive. **19** *a* (Îs) *Flexiune ~ă* Declinare. **20** *a* (Grm; îs) *Predicat ~* (sau, rar, *construcție ~ă*) Predicat alcătuit dintr-un verb copulativ la un mod personal și un nume predicativ.

nominalicește *av* [At: PETICĂ, O. 357 / E: ***nominal*** + *-icește*] (Nob) Numai cu numele, fără a exista în mod real.

nominalism *sns* [At: ȘĂINEANU, D. U. / E: fr ***nominalisme***] (Îoc *realism*) Doctrină, în filozofia medievală, conform căreia numai lucrurile individuale au existență reală, generalul neexistând nici separat, nici în lucruri, iar noțiunile generale nefiind decât nume ale lucrurilor.

nominalist, ~ă [At: OȚETEA, R. 185 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***nominaliste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al nominalismului. **3** *a* Care se referă la nominalism.

nominaliza *vt* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4847 / Pzi: *~zez* / E: ***nominal*** + *-iza*] **1** A specifica ceva în mod concret, pe nume. **2** A desemna persoane, creații artistice pentru participarea la un concurs pentru obținerea unui premiu.

nominalizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***nominaliza***] **1** Specificare în mod concret, pe nume, a unui produs. **2** Desemnare a unor persoane, creații artistice, pentru participarea la un concurs pentru obținerea unui premiu.

nominalizat, ~ă *a* [At: LUPTA DE CLASĂ, 1961, nr. 10, 30 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nominaliza***] **1** (D. produse; pex, d. anumite obligații) Specificat în mod concret, pe nume. **2** (D. oameni sau creații artistice) Desemnat prin nume pentru participarea la un concurs pentru un premiu.

nominatif, ~ă *sn, a* vz ***nominativ***

nominativ, ~ă [At: VĂCĂRESCUL, GR. 20/3 / V: (înv) *~if, num~* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***nominativus***, it ***nominativo***, fr ***nominatif***] **1-2** *sn, a* (Șîs *caz ~*, înv. *cădere ~ă*) Caz al declinării a cărui funcție specifică este aceea de subiect Si: (înv) *numitoare* (**1**). **3** *sn* (Îs) *~ etic* Formă cazuală a pronumelui personal de persoana a doua singular, folosit într-o construcție în care, ca și în cazul dativului etic, se cere interlocutorului să participe afectiv la ceea ce se povestește. **4** *a* (Înv) Care se face pe nume (**1**). **5** *a* (Înv) După nume. **6** *a* (Înv) Care numește. **7** *a* (Fin; îoc *la purtător*; îs) *Obligație ~ă* Obligație care poartă numele deținătorului.

nominativiza *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zez* / E: ***nominativ*** + *-iza*] (Fin; c. i. obligații, acțiuni etc.) A preface în obligații, acțiuni etc. nominative (**7**).

nominator *sm* vz ***nomināto***r

nominație *sf* [At: STAMATI, D. / V: *~țiune* / Pl: *~ii* / E: fr ***nomination***, lat ***nominatio, -onis***] (Înv) Numire într-o dregătorie, într-un post.

nominațiune *sf* vz ***nominație***

nomină *sf* vz ***namilă***

nomizmă *sf* [At: DOSOFTEI, S. V. februarie 78ʳ/24 / Pl: *~me* / E: ngr **νόμισμα**] (Grî) Monedă.

nomo- [At: DN³ / V: ***nome-, nemi-*** / E: fr, it ***nomo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) lege. **3** Regulă. **4** Normă.

nomocanon *sn* [At: (a. 1865) URICARIUL, X, 376 / Pl: *~oane* / E: ngr **νομοκανών**] Colecție de legi împărătești bizantine și de canoane bisericești.

nomofilac *sm* vz ***nomofilax***

nomofilace *sm* vz ***nomofilax***

nomofilact *sm* vz ***nomofilax***

nomofilax *sm* [At: (a. 1632) GCR I, 78/8 / V: ***~lac, ~lace, ~lact*** / Pl: *~acși* / E: ngr **νομοφύλαξ**] (Înv) Persoană însărcinată să supravegheze modul cum erau respectate legile bisericești.

nomograf *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: fr ***nomographe***] (Îdt) **1-2** Autor de nomografii (**1-2**).

nomografic, ~ă *a* [At: LTR², XI, 508 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nomographique***] **1** Care se referă la nomograme. **2** Care aparține nomogramelor. **3** Care se referă la nomografie (**3**).

nomografie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr ***nomographie***] **1** (Îdt) Tratat despre legi. **2** (Îdt) Culegere de legi. **3** Ramură a matematicii aplicate care studiază modul de întocmire și de utilizare a nomogramelor, înlocuind calculele matematice cu simple lecturi ale unor reprezentări grafice.

nomogramă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 48 / Pl: *~me* / E: fr ***nomogramme***] **1** Reprezentare grafică, într-un plan, formată dintr-un sistem de puncte și de linii indicând o relație între două sau mai multe mărimi variabile, cu ajutorul căreia se pot determina valorile uneia sau unora dintre mărimi în funcție de valorile date ale celorlalte mărimi care intră în relația considerată. **2** (Îs) *~ carteziană* Nomogramă (**1**) raportată la un sistem de coordonate plane.

nomol *sn* vz ***nămol***

nomoli *v* vz ***nămoli***

nomolire *sf* vz ***nămolire***

nomolit, ~ă *a* vz ***nămolit***

nomolitori *smp* [At: H IV, 132 / E: nct] (Reg) Părți ale morii nedefinite mai îndeaproape.

nomologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nomologique***] **1** (D. enunțuri) Care exprimă legi obiective Si: *nomotetic* (**2**). **2** (D. științele naturii) Care formulează legi Si: *nomotetic* (**3**).

nomolos, ~oasă *a* vz ***nămolos***

nomotemisi *vt* [At: (a. 1797) GÁLDI, M. PHAN. 214 / S și: *~the~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr **νομοθέτημα**] (Înv) A legifera.

nomotesie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ngr **νομοθεσία**] (Grî) Legiferare.

nomotetis *sm* [At: ANTIM, P. 9 / Pl: nct / E: ngr **νομοθέτης**] (Grî) Legiuitor.

nomotet *sn* [At: DN³ / Pl: *~eți* / E: fr ***nomothète***] Membru al uneia din comisiile însărcinate cu modificarea legilor în vechea Atenă.

nomotetic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***nomotetisch***] **1** Referitor la nomoteți. **2-3** Nomologic (**1-2**).

non- [At: DLR / E: lat ***non***, fr ***non***] Element de compunere cu semnificația „nu".

nonagenar, ~ă *smf, a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nonagénaire***, lat ***nonagenarius***, it ***nonagenario***] **1-2** (Persoană) care a atins vârsta de nouăzeci de ani.

nonă¹ *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 224 / Pl: *~ne* / E: it ***nona***] Formă gravă de gripă.

nonă² *sf* [At: DN / Pl: *~ne* / E: lat ***nona*** cf it *nono*] (Muz) **1** Interval cuprins între două note ale gamei aflate la distanță de nouă trepte. **2** A noua treaptă de la o treaptă dată.

nonă[3] *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 82/14 / Pl: *~ne* / E: lat ***nona***] (Mpl) Impozit funciar, reprezentând a noua parte din recolta țăranului, plătit în Transilvania în evul mediu.

nonă[4] *sf* [At: ȘINCAI, HR. I. 327/10 / V: (înv) ***~ne*** / Pl: (rar) *~ne* / E: lat ***nonae***] **1** (În calendarul roman) Cea de-a șaptea zi a lunilor martie, mai, iulie și octombrie. **2** (În calendarul roman) Cea de-a cincea zi a lunilor ianuarie, februarie, aprilie, iunie, august, septembrie, noiembrie și decembrie. **3** (Înv) Diviziune rezultată din împărțirea în nouă părți.

nonbeligerant, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***non-belligérant***] **1-2** (Țară, putere etc.) care nu ia parte la război.

nonbeligeranță *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***non-belligérance***] Atitudine de neparticipare la un război.

nonconformism *sn* [At: DEX / Pl: (rar; im) *~e* / E: fr ***nonconformisme***] Tendință de a nu accepta moravurile, mentalitatea, tradițiile unui anumit mediu Si: *neconformism*.

noncomformist, ~ă [At: DLR / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***non-conformiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu acceptă și nu se conformează la uzanțele stabilite, la moravurile, mentalitatea, opiniile etc. curente, având convingeri proprii Si: *neconformist* **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Persoană) care dovedește originalitate Si: *neconformist* **(3-4)**. **5** *a* Care denotă nonconformism Si: *neconformist* **(5)**. **6** *smf* Membru al unei secte religioase din țările anglo-saxone, care nu se conformează sistemului ecleziastic oficial.

noncontradicție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***non-contradiction***] Principiu fundamental al gândirii potrivit căruia despre un subiect este imposibil a se afirma și a nega același predicat în același timp și sub același raport.

none *sf* vz ***nonă***[4]

nonet *sn* [At: DER / E: fr ***nonet***] **1** Ansamblu de nouă instrumente sau de nouă voci care execută împreună o piesă muzicală. **2** (Pex) Compoziție muzicală scrisă spre a fi executată de un nonet **(1)**.

non-eu *sn* [At: CONTEMP., 1949, nr. 120 / Pl: *~uri* / E: ***non-*** + ***eu***] (Fil) **1** Ceea ce există în afara eului. **2** Ceea ce nu este eu.

nonexistență *sf* [At: CARAGIALE, T. II, 199 / S și: *non-existență* / Pl: *~țe* / E: ***non-*** + ***existență***] Ceea ce nu este existență Si: *inexistență, neființă* **(2)**.

nonfigurativ, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***non-*** + ***figurativ***] **1** Care nu prezintă figuri sau elemente ale naturii. **2** (Îs) *Artă ~ă* Artă abstractă.

noninterveníție *sf* [At: CR (1831), 66[1]/6 / Pl: *~ii* / E: fr ***non-intervention***] (Înv) Neamestec în afacerile interne ale unui stat, ale unei regiuni, instituții etc.

noninterventionist, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***non-interventionniste***] **1** Care se referă la nonintervenție. **2** De nonintervenție.

noniu *sm* vz ***nonius***[2]

nonius[1] *sn* [At: PRIBEAGUL. P. R. 69 / E: mg ***nonius***] Rasă de cai din țara noastră, îndeosebi din Banat și Transilvania, cu talia mare, greutate peste 600 kg, de culoare dominantă neagră.

nonius[2] *sn* [At: STAMATI, D. / V: ***~niu*** / E: ger ***Nonius***] (Teh) Scară gradată suplimentară trasată pe rigleta și pe cursorul unor instrumente și aparate de măsură pentru a mări precizia de măsurare a acestora Si: *vernier*.

nonolet *sm* [At: DN[3] / Pl: *~eți* / E: ger ***Nonolett***] (Muz) Grup de nouă note, de durată egală cu cea a unei note obișnuite.

nonparei *sn* vz ***nonpareil***

nonpareil *sn* [At: V. MOLIN, V. T. 47 / P: *~rei* / S și: (după fr) *~pareille* / V: ***~rei, ~rel*** / E: fr ***nonpareille***] Corp de literă tipografică cu mărimea de șase puncte.

nonparel *sn* vz ***nonpareil***

nonsens *sn* [At: HASDEU, I. V. 248 / Pl: *~uri* / E: fr ***non-sens***] **1** Ceea ce este lipsit de sens. **2** Ceea ce este fără justificare, rațiune, scop Si: *absurditate*. **3** Vorbă, faptă etc. fără rost.

nonșalant, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***nonchalant***, ger ***nonschalant***] (Frm) **1** Lipsit de grijă. **2** Degajat în comportament. **3** Care denotă nonșalanță. **4** Leneș.

nonșalanță *sf* [At: ALEXI, W. / E: fr ***nonchalance***] (Frm) **1** Indiferență. **2** Degajare ostentativă în comportament.

non troppo *lav* [At: DEX / E: it ***non troppo***] (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Nu prea mult.

nonvaloare *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ori* / E: ***non-*** + ***valoare*** cf fr *non-valeur*] **1** Lipsă de valoare. **2** Lucru fără valoare, fără importanță. **3** (Fig) Om lipsit de valoare.

nonviolent, ~ă [At: DN[3] / P: *~vi-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***non-violent***] **1** *a* Referitor la nonviolență **(2)**. **2** *smf* Adept al nonviolenței **(2)**. **3** *a* (D. oameni și acțiuni ale lor) Care nu este violent.

nonviolență *sf* [At: CONTEMP., 1949, nr. 120, 5/2 / P: *~vi-o~* / Pl: *~țe* / E: ***non-*** + ***violență*** cf fr *nonviolence*] **1** Lipsă de violență (în relațiile dintre state). **2** Doctrină social-politică ce contestă necesitatea violenței ca mijloc de acțiune politică.

noo[1] *a* vz ***nou***

noo[2]- [At: DN[3] / E: ngr νoς] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) spirit. **3-4** (De) intelect.

nooă *a* vz ***nou***

noocrat, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***noocrate***] **1-2** (Adept) al noocrației **(1)** Si: *noocratic* **(2)**. **3** Noocratic **(1)**.

noocratic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***noocratique***] **1** Care se referă la noocrație **(1)** Si: *noocrat* **(3)**. **2** Noocrat **(2)**.

noocrație *sf* [At: DN[2] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***noocratie***] (Liv) **1** Dominație a intelectualității. **2** (Pex) Stat condus de intelectuali.

noole, noa *no* vz ***nouălea***

noolea, nooa *no* vz ***nouălea***

noologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***noologique***] **1-2** Care se referă la noologie **(1-2)**. **3-4** Care aparține noologiei **(1-2)**. **5-6** De noologie **(1-2)**.

noologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Noologie***] **1** Disciplină care studiază spiritul. **2** Teorie potrivit căreia asupra omului exercită influență o forță superioară, numită lume a spiritului.

noor *sm* vz ***nor***[1]

noora *v* vz ***nora***

nooros, ~oasă *a* vz ***noros***

noosferă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***noosphère***] (Blg) Înveliș al pământului suprapus biosferei, care desemnează omenirea.

noot *sn* vz ***năut***

nootate *sf* vz ***noutate***

nooti [At: I. C. R. III, 120 / Pzi: *~tesc* / E: ***nohot***[1]] (Olt) **1** *vr* A se porni. **2** *vi* A năvăli **(11)**.

nopal *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i* / E: fr ***nopal***, it ***nopal***] Plantă erbacee originară din America, cultivată la noi ca plantă ornamentală și pe care trăiește insecta numită coșenila (*Opuntia coccinelifera*).

nopârcă *sf* vz ***năpârcă***

nopârli *v* vz ***năpârli***

nopârtcă *sf* vz ***năpârcă***

nopeuri *snp* [At: DN[3] / E: ger ***Noppen***] (Tex) Defecte ale firelor și ale produselor textile finite, datorate aglomerării de fibre din materia primă.

noporojne *sf* vz ***noporojnă***

nopostroc *sn* vz ***năpârstoc***

nopravolă *sf* [At: H X, 95 / A: nct / E: nct] (Reg; csnp) Ierburi.

noprostoc *sn* vz ***năpârstoc***

nopsam [At: IZV. V, 16 /V: ***~csam, ~săm*** / Pl: (3) *~i* / E: mg ***napszám***] **1** *sn* (Trs) Plată a unei zile de muncă. **2** *sn* (Îlav) **Pe ~** Cu plata în fiecare zi. **3** *sm* (Trs; Mar) Zilier.

nopsamăs *sm* vz ***nopsamoș***

nopsamoș *sm* [At: CABA, SĂL. / V: ***nap~*** (A și: *nap*), ***năp~, nocsamăs, ~măș, noptamăș, nos~*** / Pl: *~i* / E: mg ***napszámos***] (Trs) **1** Zilier. **2** Țăran sărac, care își câștigă existența muncind cu ziua pe la alții Si: *pălmaș*. **3** Vizitiu.

nopsăm *sm, sn* vz ***nopsam***

nopta [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 167r/35 / Pzi: *~tez* / E: ***noapte***] (Îrg) **1** *viu* A se face noapte Si: *a se înnopta*. **2** *vi* A rămâne în timpul nopții undeva sau la cineva Si: *a înnopta*.

noptat, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nopta***] (Îrg; îlav) **Pe ~e** La căderea nopții.

noptambul, ~ă *smf* vz ***noctambul***

noptare *sf* [At: LM / Pl: *~tări* / E: ***nopta***] (Îrg) Înnoptare.

noptari *sn* [At: ALR II, 2399/279 / Pl: ? / E: mg ***noptar***] (Reg; mgm) Calendar.

noptatec, ~ă *a* vz ***noptatic***

noptatic, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 17 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***noapte*** + *-atic*] (Asr) **1-4** Nocturn (**1-4**). **5** Întunecat. **6-7** (D. animale) Nocturn (**7-8**)

noptícel *s* [At: CONV. LIT. XLIV, 3 / E: ***noapte*** + *icel*] (Rar; îlav) **De ~** Dis-de-dimineață.

nopticică *sf* [At: GORJAN, H. II, 118/6 / E: ***noapte*** + *-icică*] **1-2** (Șhp) Noapte (scurtă) Si: (reg) *nopțiță* (**1-2**), (nob) *nopțică* (**1-2**).

nopticioasă *sf* vz ***nopticoasă***

nopticoasă *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***~cioa~*** / Pl: *~se* / E: ***noapte*** + *-icoasă*] Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze oval-lanceolate ascuțite și dințate, cu flori purpurii sau violete, cultivată ca plantă meliferă sau pentru mirosul puternic pe care îl răspândește seara Si: *floarea-nopții, liliacele, micșunea, mirodenie*, (reg) *șibiog, vioale-de-noapte, vioale-de-primăvară, vioară-de-noapte, viorea-de-noapte* (*Hesperis matronalis*).

noptieră *sf* [At: SAHIA, U. R. S. S. 9 / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: ***noapte*** + *-ieră*] Dulăpior sau măsuță care se așază lângă pat pentru a ține la îndemână diverse obiecte.

nopțiță *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~țe* / E: ***noapte*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Nopticică (**1-2**). **3** (Îlav) **Peste ~** În timpul nopții. **4** (Bot; Mol) Barba-împăratului (*Mirabilis jalapa*).

noptos, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I, 70 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***noapte*** + *-os*] (Asr) Întunecat.

nopturn, ~ă *a* vz ***nocturn***

noptamăș *sm* vz ***nopsamoș***

nopțiar, ~ă *a* [At: M. DRĂGHICI, F. III, 38v / P: *~ți-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: ***nopți*** (pll *noapte*) + *-ar*] (Îvr) Boreal.

nopțică *sf* [At: PANN, ap. DDRF / Pl: ? / E: ***noapte*** + *-ică*] **1-2** (Nob; șhp) Nopticică (**1-2**).

nor[1] *sm* [At: PSALT. HUR. 12r/9 / V: ***nour*** (Pl: *~i* și reg. *sn ~uri*), (îrg) ***noor, nuăr, nuâr, nuor***, (reg) ***năure*** (Pl: *~ăuri*), ***noăr, nouor, nuvăr*** / Pl: *~i*, (reg, *sn*) *~uri* / E: ml ***nubilum***] **1** (Mpl) Grupare delimitată de picături de apă sau cristale de gheață aflate în suspensie în atmosferă, în urma condensării sau sublimării vaporilor de apă. **2-3** (Îljv) **Până la** (sau **în**) **~(i)** (Care se înalță) foarte sus. **4-5** (Îal) (Care este) foarte înalt. **6-7** (Înv; îal) (Care este) pretutindeni. **8** (Îe) **A fi** sau **a trăi (cu capul) în ~** A trăi izolat de realitatea înconjurătoare, într-o lume fantezistă. **9** (Îae) A fi distrat. **10** (Îe) **Parcă ar fi căzut din ~** Se spune despre o persoană străină de cele ce se petrec în jurul ei. **11** (Îe) **A bate cu fruntea-n ~i** A fi foarte înalt. **12** (Îae) A fi mândru. **13** (Reg; îe) **A purta (pe cineva) prin nouri** A bate pe cineva foarte tare. **14** (Liv) **A fi ~** sau (rar) **~i** A fi înnorat. **15** (Glg; îs) *~ arzător* Masă de gaze și de cenușă vulcanică, cu temperatura de cca 700° C, care este expulzată în atmosferă în timpul unei erupții vulcanice. **16** (Ast; îs) *~ de stele* Grupare de stele, cu limite neregulate, aflată în diverse galaxii. **17** (Ast; îs) *~ii lui Magellan* Nume a două sisteme solare aflate în afara galaxiei noastre. **18** (Pan; udp „de") Masă densă și mobilă de praf, de fum etc. **19** (Pex; fig) Mulțime compactă și mobilă de ființe.

nor[2] *sf* vz ***noră***

nora [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~ura***, (înv) ***~oora, ~uora***, (reg) ***nuăra, nuvăra*** / Pzi: *~rez* / E: ***nor***[1] cf lat *nubilare*] **1-2** *viru* (Pop) A (se) înnora. **3** *vtf* (Rar) A face să se acopere de nori[1] (**1**).

noradrenalină *sf* [At: LTR[2] / E: fr ***noradrénaline***] Hormon analog adrenalinei, care se găsește în porțiunea medulară a glandei suprarenale și în terminațiile nervilor simpatici.

norat, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 103 / Pl: *~ați, ~e* / V: ***noorat***, (reg) ***nourat, nuorat*** / E: ***nora***] (Pop) **1** Înnorat. **2** Ploios.

noră *sf* [At: CORESI, EV. 205 / V: ***nurоră***, (îrg) ***nor***, (înv) ***nuoră, nur, nură***, (reg) ***nororă, nunoră*** / Pl: *nurori*, (reg) *~re, ~ri* / E: ml ***nurus***] **1** Soție considerată în raport cu părinții soțului ei. **2** (Îe) **A intrat ~n blide** Se spune despre o femeie neîndemânatică la treburile gospodărești. **3** (Ban; șîs *~ de frate*) Cumnată.

norcă *sf* vz ***nurcă***

nord *sns* [At: AMFILOHIE, G. F. 133v/3 / E: ger ***Nord***, it ***nord***, fr ***nord***] **1** Punct cardinal opus sudului, care se află în direcția stelei polare Si: *miazănoapte*, (îrg) *crivăț*, (înv) *septentrion, septentrie*. **2** (Pex) Parte a globului pământesc, a unui continent, a unei țări, a unui oraș etc. așezată spre nord (**1**) Si: *miazănoapte*, (îrg) *septentrion, septentrie*. **3** Ținut nordic. **4** (Îs) *~ magnetic* Direcție spre care se îndreaptă vârful unui ac magnetic care se poate roti liber. **5** (Îlav) **De ~** Nordic (**1**). **6** (Pex) Popoare din țările sau din ținuturile situate în nord (**1**).

nord-american, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 227 / Pl: *~i, ~e* / E: ***nord*** + ***american***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Americii de Nord. **3-4** *smf, a* (Prc) (Persoană) care face parte din populația de bază a Statelor Unite ale Americii. **5-6** *smf, a* (Persoană) care este originară din America de Nord. **7-8** *smf, a* (Prc) (Persoană) care este originară din Statele Unite ale Americii. **9** *smp* Populație care locuiește în America de Nord. **10** *smp* (Prc) Populație care locuiește în Statele Unite ale Americii. **11-12** *a* Care aparține (Americii de Nord sau) nord-americanilor (**9**). **13-14** *a* (Prc) Care apaține (Statelor Unite ale Americii sau) nord-americanilor (**10**). **15-16** *a* Care se referă la (America de Nord sau) la nord-americani (**9**). **17-18** *a* (Prc) Care se referă (la Statele Unite ale Americii sau) la nord-americani (**10**). **19-20** *a* Caracteristic (Americii de Nord sau) nord-americanilor (**9**). **21-22** (Prc) Caracteristic (Statelor Unite ale Americii sau) nord-americanilor (**10**).

nord-americancă *sf* [At: DLR / Pl: *~nce* / E: ***nord-american*** + *-că*] **1** Femeie care face parte din populația de bază a Americii de Nord. **2** (Prc) Femeie care face parte din populația de bază a Statelor Unite ale Americii. **3** Femeie originară din America de Nord. **4** (Prc) Femeie originară din Statele Unite ale Americii.

nord-apusean, ~ă *a* [At: AR (1839), 47[2]/39 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***nord*** + ***apusean***] **1-2** (Asr) Nord-vestic (**1-2**).

nord-corean, ~ă [At: DEX / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***nord*** + ***coreean***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Coreei de Nord. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Coreea de Nord. **5** *smp* Popor din Coreea de Nord. **6-7** *a* Care aparține (Coreei de Nord sau) nord-coreenilor (**5**). **8-9** *a* Care se referă la (Coreea de Nord sau) la nord-coreeni (**5**).

nord-dunărean, ~ă [At: ROSETTI, I. S. L. 18 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***nord*** + ***dunărean***] **1-2** *a* Care aparține (teritoriilor situate în nordul Dunării sau) popoarelor de acolo. **3-4** *a* Privitor la (teritoriile din nordul Dunării sau) la popoarele lor. **5-6** *smf, a* (Persoană) care este originară din nordul Dunării.

nord-est *sns* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***nord*** + ***est***] **1** Punct cardinal secundar situat la distanță egală, între nord și est Si: (înv) *nord-ost* (**1**). **2** (Pex) Parte a globului pământesc, a unei regiuni etc. așezată, în raport cu un punct, o regiune etc. spre nord-est (**1**) Si: (înv) *nord-ost* (**2**).

nord-estic, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nord-est*** + *-ic*] **1** De la nord-est în raport cu un punct sau o regiune Si: (înv) *nord-ostic* (**1**). **2** Spre nord-est (în raport cu un punct, o regiune etc.) Si: (înv) *nord-ostic* (**2**).

nordic, ~ă [At: SĂULESCU, Î. 27/11 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***nordisch***, fr ***nordique***, it ***nordico***] **1** *a* Care este situat în raport cu un punct, o regiune etc. spre nord Si: *boreal, septentrional*. **2** *a* Arctic. **3** *a* Care provine din nord. **4** *a* Care este originar din nord Si: *boreal, septentrional*. **5** *a* Care aparține nordului. **6** *a* Care aparține popoarelor din nord Si: *boreal,*

septrional. **7-8** *smf, a* (Persoană) care face parte dintr-o populație care trăiește în regiunile de nord ale globului. **9-10** *smf, a* (Pex) (Persoană) care are însușiri specifice oamenilor din nord.

nordist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***nordiste***] **1** *sm* Luptător din armata Federației în războiul civil din Statele Unite ale Americii, din perioada 1861-1865. **2** *a* Care aparține nordiștilor (**1**). **3** *a* Care se referă la nordiști (**1**).

nord-ost *sns* [At: AR (1830), 34¹/42 / E: ger ***Nord-Ost***] (Înv) **1-2** Nord-est (**1-2**).

nord-ostic, ~ă *a* [At: IORGA, L. R. 69 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nord-ost*** + *-ic*] (Înv) **1-2** Nord-estic (**1-2**).

nord-ovest *sns* [At: AMFILOHIE, G. 16/5 / E: it ***nord-ovest***] (Înv) **1-2** Nord-vest (**1-2**).

nord-uest *sns* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***nord - ouest***] (Înv) **1-3** Nord-vest (**1-3**).

nord-vest *sns* [At: IORGA, L. I. 313 / E: ger ***Nord-West***] **1** Punct cardinal secundar situat la egală distanță între nord și vest Si: (înv) *nord-ovest* (**1**), *nord-uest* (**1**). **2** (Pex) Parte a globului pământesc, a unei regiuni etc. așezată, în raport cu un punct, o regiune etc., spre nord-vest (**1**) Si: (înv) *nord-ovest* (**2**), *nord-uest* (**2**).

nord-vestic, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nord*** + ***vestic***] **1** De la nord-vest (în raport cu un punct, o regiune etc.) Si: (rar) *nord-apusean* (**1**). **2** Dinspre nord-vest (în raport cu un punct, o regiune etc.) Si: (rar) *nord-apusean* (**2**).

nord-vietnamez, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***nord*** + ***vietnamez***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Vietnamului de Nord. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Vietnamul de Nord. **5** *smp* Popor din Vietnamul de Nord. **6-7** *a* Care aparține (Vietnamului de nord sau) nord-vietnamezilor (**5**). **8-9** *a* Care se referă la (Vietnamul de Nord sau) la nord-vietnamezi (**5**).

norea *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ele* / E: nct] (Bot; pop; mpl) Barba-împăratului (*Mirabilis jalapa*).

norealā *sf* [At: (a. 1811) BV III. 44 / V: (reg) ***nour~, nuouria~, nuvere~*** / Pl: ? / E: ***nor¹*** + *-eală*] (Îvp) Nori¹ de ploaie.

noreață *sf* [At: H XVI. 39 / Pl: ? / E: ***nor¹*** + *-eață*] (Olt) Vreme închisă, cu nori¹ de ploaie.

norel *sm* vz ***nourel***

noria *sf* [At: DN³ / P: *no-ri-a* / Pl: ? / E: fr, sp ***noria***] (Teh) Mașină hidraulică, folosită mai ales la irigații, cu cupe montate pe un lanț foarte lung care se umplu prin scufundare.

norian *sns* [At: LTR² / P: *~ri-an* / E: fr ***norian***] (Glg) Etaj superior al triasicului alpin, caracterizat prin anumite specii de lamelibranhiate, gasteropode, brahiopode, corali etc. și prin alge calcaroase Si: (rar) *noric²*.

noric¹ *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ici* / E: lat ***noricus***] (Ltî) Sloven.

noric² *sns* [At: LTR² / E: fr ***norique***] (Glg; rar) Norian.

noricean *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~eni* / E: ***noric¹*** + *-ean*] (Îvr) Sloven.

noricel *sm* [At: ALR I, 1240/255 / Pl: *~ei* / E: ***nor¹*** + *-icel*] **1-2** (Reg; șhp) Norișor (**1-2**).

norioară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 617 / P: *~ri-oa~* / V: ***nuri~*** / Pl: *~re* / E: ***nară*** + *-ioară*] **1-2** (Pop; rar; șhp) Norurea (**1-2**).

norișor *sm* [At: DIONISIE, C. 204 / Pl: *~i* / E: ***nor¹*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Nor (**1**) (mic) Si: *noruleț* (**1-2**), *nouraș* (**1-2**), (pop) *nourel* (**1-2**), (reg) *noricel* (**1-2**), *noruț* (**1-2**), *noureț* (**1-2**).

noriște *sf* [At: MARIAN, S. R. I. 249 / A și: *nori~* / V: ***nour~*** / Pl: ? / E: ***nor¹*** + *-iște*] (Trs; Ban) **1** Cer înnorat. **2** (Pex) Atmosferă care prevestește ploaie.

norit *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***norite***] (Glg) Rocă din familia gabrourilor, cu structura grăunțoasă, care conține plagioclaz și hipersten, asociat uneori cu olivină.

noriță *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 28 / Pl: *~țe* / E: ***noră*** + *-iță* cf *nevastuică*] **1-2** (Reg; șhp) Norurea (**1-2**). **3** (Zlg; rar) Nurcă (**1**) (*Mustela lutreola*).

noriu, ~ie *a* [At: I. CR. VIII, 316 / V: ***nur~*** / Pl: *~ii* / E: ***nor¹*** + *-iu*] (Mun) De culoarea norilor¹ (**1**) de ploaie Si: *gri-vânăt*.

norm- ec vz ***normo-***

norma *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~mez* / E: ***normă***] **1** A supune unei reguli. **2** A stabili cât trebuie lucrat într-o unitate de timp. **3** A stabili cantitatea fixă de materie primă, combustibil etc. care trebuie să fie folosită în procesul de producție și care nu trebuie să fie depășită.

normal, ~ă [At: (a. 1828) URICARIUL, VII, 179 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***normalis***, fr ***normal***, ger ***normal***] **1-2** *a, av* (Care este) așa cum trebuie să fie, potrivit cu starea firească Si: *firesc, obișnuit*. **3-4** *a, av* (Care se face, se întâmplă, se întâlnește) în mod regulat Si: *firesc, obișnuit*. **5** *a* Comun. **6** *sn* Valoare încadrată în limitele firești. **7-8** *sf, a* (Șîs *linie ~ă*) (Dreaptă) perpendiculară pe planul tangent la o suprafață convexă, în punctul de contact. **9-10** *sf, a* (Îas) (Dreaptă) perpendiculară pe tangenta la o curbă, în punctul de contact. **11** *a* (Îs) *Plan ~* Plan perpendicular pe tangenta dusă într-un punct al unei curbe. **12** *a* (Îs) *Literă ~ă* Literă care indică mărimea pe care o are floarea literelor dintr-un corp sau dintr-un caracter de litere. **13** *a* (Spc; d. mărimi) Care are o valoare egală sau apropiată de mărimea, valoarea etc. întâlnită cel mai frecvent. **14** *a* (D. organe, procese fiziologice) Care nu depășește anumite limite. **15** *a* (Pex; d. organe, procese fiziologice) Care nu este patologic. **16** *a* (D. organe, procese fiziologice etc.) Care se desfășoară sau funcționează bine. **17** *a* (D. oameni) Sănătos fizic și psihic. **18** *a* Conform anumitor reguli. **19** *a* Fixat prin norme. **20-21** (Înv; șîs *școală ~ă*) (Școală) primară. **22-23** *sf, a* (Îas) (Școală de învățământ mediu) în care se pregăteau învățătorii și institutorii Si: (înv) *preparandie*.

normalian *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 176 / P: *~li-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***normalien***] (Rar) Normalist.

normalicesc, ~ească *a* [At: (a. 1809) BV III, 1 / Pl: *~ești* / E: ***normal*** + *-icesc*] (Înv) **1-4** *sf, a* (Șîs *linie ~ească*) Linie normală (**7-10**). **5** *a* Care aparține școlii primare. **6** *a* Care se referă la școala primară. **7** *a* (Pex) Care se referă la elevii care urmau o școală primară. **8** *a* (Îs) *Dascăl ~* Învățător de școală primară.

normalist, ~ă *smf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~iști, ~e* / E: ***normal*** + *-ist*] Elev al unei școli primare Si: (rar) *normalian*.

normalis, ~ă *a* [At: (a. 1786) IORGA, S. D. XII, 188 / S și: (după ortografia maghiară) *~lis* / Pl: *~iși, ~e* / E: mg ***normalis*** cf lat *normalis*] (Trs; înv; îs) *~ dascăl* Învățător de școală primară.

normalitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***normalité***] **1** Stare firească a lucrurilor. **2** (Chm) Concentrație a unei soluții în comparație cu cea a unei soluții normale.

normaliza [At: IOANOVICI, TEHN. 160 / Pzi: *~zez* / E: fr ***normaliser***] **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni firesc. **3** *vt* A face să se conformeze unei norme (**2**). **4** *vt* A elabora norme (**2**) interne. **5** *vt* (Pex) A standardiza.

normalizare *sf* [At: YGREC, M. N. 60 / Pl: *~zări* / E: ***normaliza***] **1** Dobândire a unui caracter firesc. **2** Supunere la o normă (**3**). **3** Elaborare a unor norme (**2**) interne. **4** Standardizare. **5** (Teh) Tratament termic aplicat pieselor de oțel, cu scopul de a obține o structură normală cu granulație fină.

normalizat, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4832 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***normaliza***] **1** Care a revenit la o stare, funcționare firească. **2** (D. produse) Care se lucrează conform cu normele (**9**) stabilite într-un interval de timp stabilit. **3** (D. norme) Elaborat. **4** Standardizat. **5** (Teh; d. oțeluri) Căruia i s-a aplicat normalizarea (**5**).

norman, ~ă *smf, a* vz ***normand***

normand, ~ă [At: VALIAN, V. / V: (înv) ***~man*** / Pl: *~nzi, ~e* / E: fr ***normand***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Normandiei. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Normandia. **5** *smp* Populație care locuiește în Normandia. **6** *smp* Popoare germanice ale danezilor, norvegienilor și suedezilor care locuiau în evul mediu în Peninsula Scandinavă, în Iutlanda și în insulele vecine. **7-9** *a* Care aparține (Normandiei sau) normanzilor (**5-6**). **10-12** *a* Care se referă (la

Normandia sau) la normanzi (**6-7**). **13-15** *a* Care este caracteristic (Normandiei sau) normanzilor (**6-7**).

normare *sf* [At: LEG. EC. PL. 74 / Pl: *~mări* / E: ***norma***] **1** Supunere la o normă (**2**). **2** Determinare a timpului necesar pentru realizarea unui produs. **3** Stabilire a regulilor după care urmează să se desfășoare o activitate. **4** Determinare a cantității de materiale necesare pentru realizarea unui produs. **5** (Îs) ~ *tehnică* Stabilire a normelor (**12**) tehnice. **6** Fixare a numărului de salariați precum și a atribuțiilor și a remunerației ce revine fiecăruia, în cadrul unei întreprinderi, al unei ramuri etc.

normat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***normă***] **1** Care se conformează unor reguli. **2** Care se efectuează după norme (**12**) anume stabilite. **3** Care este corespunzător unor norme (**12**) anume stabilite. **4** (D. consum) Care este corespunzător unor cantități dinainte stabilite. **5** (Îs) *Contabilitate ~ă* Sistem de contabilitate în care conturile poartă numere simbolice, același în toate întreprinderile și instituțiile.

normativ, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. III, 126 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***normatif***, rs ***норматив***] **1** *a* Care stabilește o normă (**2**). **2** *a* Care are caracterul unei norme (**3**) sau servește ca normă (**3**). **3** *sn* Culegere de norme (**12**), instrucțiuni etc. cu privire la un anumit domeniu de activitate. **4** *sn* (Prc; mpl) Regulă de conduită. **5** *sn* Dispoziție sau hotărâre care stabilește o normă (**2**). **6** *sn* Tabel cuprinzând duratele medii în care se efectuează anumite operații tehnice, folosit pentru stabilirea normelor (**9**) în producție. **7** *sn* Valoare a mijloacelor de producție, a investițiilor și a cheltuielilor viitoare necesare pentru activitatea neîntreruptă a unei întreprinderi.

normativism *sns* [At: DN³ / E: fr ***normativisme***] Curent în filozofia contemporană a dreptului, care definește dreptul ca pe o culegere de norme independente de condițiile sociale.

normator, ~oare *smf* [At: CONTEMP., 1949, nr. 162, 11/6 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***norma*** + *-tor*] Persoană calificată în stabilirea și calcularea normelor de muncă într-o întreprindere.

normă *sf* [At: AȘEZ. 34/6 / Pl: *~me* / E: lat ***norma***, fr ***norme***, rs ***норма***, ger ***Norm***] **1** (Trs; înv) Învățătură elementară. **2** Regulă, directivă, îndrumare etc. fixată prin lege. **3** Ordine fixată prin uz, recunoscută ca obligatorie sau recomandabilă Si: *obicei, canon*. **4** (Est) Regulă a creației artistice. **5** (Îs) ~ *morală* sau *etică* Regulă privitoare la modul de comportare a omului în societate, la obligațiile sale față de ceilalți oameni și față de societate. **6** (Îs) ~ *juridica* Regulă de conduită cu caracter general și impersonal, emisă de organele de stat competente, a cărei respectare este asigurată prin constrângere. **7** (Spt) Totalitate a condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească un sportiv pentru a putea obține un titlu, o calificare etc. **8** Criteriu de apreciere, de reglementare Si: *îndreptar*. **9** (Șîs ~ *de producție*, ~ *de muncă*) Cantitate de lucru sau sarcină de muncă ce trebuie să fie efectuată de cineva într-o unitate de timp. **10** (Ccr; îas) Produs realizat într-o unitate de timp. **11** (Îs) ~ *de timp* Timp necesar cuiva pentru executarea unei operații, a unui produs etc. (în condițiile specifice date). **12** (Îs) ~ *tehnică* Normă stabilită prin mijloace științifice, pe baza unor condiții tehnice date, pentru îndeplinirea unui proces tehnologic. **13** (Îs) ~ *de consum* Cantitate de material, de combustibil etc. necesară pentru efectuarea unui proces de producție și care nu trebuie depășită. **14** (Îs) ~ *de hrană* Necesar de substanțe nutritive al unui animal pe timp de 24 de ore. **15** Cifră cu care se numerotează colile unei tipărituri (și care se culege pe prima pagină a fiecărei coli, de obicei cu un corp de literă mai mic decât restul textului). **16** (Mat) Număr pozitiv care se asociază anumitor mărimi matematice și care generalizează proprietățile, valorile absolute ale numerelor și ale modulului numerelor complexe.

normălească *af* [At: ȘINCAI, Î. / Pl: *~ești* / E: ***normal*** + *-esc*] (Trs; înv; îs) *Școală* ~ Școală primară.

normo- [At: DN³ / V: ***norm-*** / E: fr, it ***normo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Normat. **2** Normă.

normoblast *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***normoblaste***] Globulă roșie nedezvoltată din măduva hematopoietică, care în cazul anemiei poate ajunge și în sânge.

normoblastoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***normoblastose***] (Blg) Prezență a normoblastelor în sânge sau în măduva oaselor.

normocit *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***normocyte***] Globulă roșie adultă, provenind dintr-un normoblast prin expulzarea nucleului Si: *eritrocit*.

normocitoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***normocytose***] (Blg) Existență în sânge a globulelor roșii de dimensiuni normale.

norniță *sf* [At: (a. 1726-1733) N. A. BOGDAN, C. M. 160 / Pl: *~țe* / E: cf *noriță*] (Înv) Blană albicioasă de pui de vulpe.

noroancă [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 325 / V: ***~ci*** (Pl: *~ciuri, ~ce*), ***nărănci*** *sn* / Pl: *~nce, ~onci* / E: mg ***narancs***] **1** *sn* (Bot; Trs; îf *nărănci*) Portocal (*Citrus sinensis*). **2** *sf* (Reg) Portocală. **3** *sf* (Reg) Lămâie. **4** *sf* (Trs; îs) *Mere ~nce* Specie de mere nedefinite mai îndeaproape.

noroanci *sn* vz ***noroancă***

noroc *sn* [At: PARACLIS (1639), 20 / V: (îvp) ***năr~***, (reg) ***nar~, ~ruc*** / Pl: *~oace*, (rar) *~uri* / Vc: *~oace, ~ule* / E: slv ***нарокъ***] **1** Destin favorabil Si: (pop) *norocire* (**1**), (rar) *noroceală* (**1**). **2** Întâmplare neașteptată sau concurs de împrejurări favorabile care asigură reușita unei acțiuni, îndeplinirea unei dorințe etc. Si: *șansă*, (fam) *baftă*. **3** (Îe) **La cât mi (ți-, i- etc.)-a sta ~ul** În ce măsură este cineva favorizat de soartă. **4** (Îe) **A-i fi scris în ~ să...** A-i fi sortit să... **5** (Îs) *Joc de* (sau, înv, *la*) ~ Joc de cărți, de zaruri etc., în care câștigul depinde de întâmplare. **6** (Reg; îs) *~ul copiilor* Ou roșu. **7** (Îvr; îla) **De ~ul (cuiva)** Care este potrivit cu soarta cuiva. **8-9** (Îljv) **Cu** ~ (Care este) cu succes. **10-11** (Îal) (Care este) în avantajul cuiva. **12-13** (Îal) (Care se încheie) în mod fericit. **14-15** (Îljv) **Fără (de)** ~ (Care este) fără succes. **16-17** (Îal) (Care este) în dezavantajul cuiva. **18-19** (Îal) (Care se încheie) în mod nefericit. **20-21** (Îla) **Cu (sau fără) (de)** ~ Care exprimă, prevestește (ne)fericire. **22-23** (Îal) Care exprimă, prevestește (in)succes. **24-25** (Îljv) **De** ~ (Care este) de bun augur. **26-27** (Îla) (Care este făcut) pentru a-i merge bine. **28-29** (Îal) (Făcut) pentru a avea succes. **30** (Îlav) **Într-un (sau la)** ~ La întâmplare. **31** (Reg; îe) **Cum (sau ce) a (sau o) da târgul și ~ul** A face ceva la întâmplare, indiferent de rezultat. **32** (Înv; îe) **A-i fi (cuiva) scris în ~ să...** A-i fi cuiva sortit să... **33** (Îe) **A(-și) încerca (sau cerca, căuta,** înv, **ispiti,** reg, **probi) ~ul** A întreprinde o acțiune fără a fi sigur că va reuși. **34** (Îe) **A avea ~ la...** A avea succes la... **35** (Îe) **A avea ~ porcesc** (sau **orb, chior, cu carul**) sau **a-i curge (cuiva) ~ul gârlă** A obține întotdeauna succese foarte mari în acțiunile riscante întreprinse. **36** (Îe) **A fi plin de ~ ca broasca de păr** sau (înv) **a-i sta ~ul tot împotrivă** A nu reuși în acțiunile intreprinse. **37** (Îae) A fi ghinionist. **38** (Îe) **A-i mânca ~ul (cuiva)** A fi vinovat de nereușita acțiunii întreprinse de cineva. **39** (Îae) A nenoroci pe cineva. **40** (În superstiții; îe) **A fi cu** ~ A aduce împrejurări favorabile. **41-42** (Îe) **A-și face de** ~ A face descântece, vrăji etc. (pentru a-și ghici soarta sau) pentru a-și asigura succesul în acțiunile întreprinse. **43** (D. păsări; îe) **A-i cânta (cuiva) de** ~ A-i prevesti cuiva succesul în acțiunile întreprinse. **44** (Îe) **A avea ~** (sau **~ul**) **să...** A i se ivi prilejul favorabil pentru... **45** (Îe) **A avea ~ de** (sau **cu...**, reg, **pe...**) A avea avantajul de a întâlni pe cineva sau ceva folositor. **46** (Îae) A se sluji cu folos de cineva sau de ceva. **47** (Îe) **A avea ~** (sau **~ul**) **că...** sau ~ (reg, **de la Dumnezeu** sau **din cer până în pământ**) **că...** A avea șansa să... **48** (Îlav) **Noroc că...** Bine că... **49** (Îal) Din fericire... **50** (Îe) **Unde-i ~ul să...** Ce bine ar fi să... **51** (Îe) **A da ~** A da mâna cu cineva. **52** (Pex; îae) A saluta. **53** (Îae) A ciocni paharul de băutură cu cineva. **54** (Îe) **Noroc!** Formulă de salut sau de urare. **55** (Îvr) Talisman. **56** Stare sufletească sau situație în care omul este fericit Si: *bine, fericire, norocire* (**8**). **57** Bunăstare.

noroceală *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / E: ***noroci*** + -eală] (Rar) **1** Noroc (**1**). **2** (Olt) Închinare cu paharul.

norocel *sn* [At: (a. 1770) IORGA, S. D. ap. DLR / Pl: (**2**) *~e* / E: ***noroc*** + *-el*] **1-4** (Pop; șhp) Noroc (**1-2**) (puțin). **5** (Bot; Mun) Crucea-voinicului (*Anemone angulosa*).

norocește *av* [At: LEX. MARS. 208 / V: ***năr~*** / E: ***noroc*** + *-ește*] (Îvr) **1** Cu noroc. **2** În chip fericit.

noroci [At: PALIA (1581). 89/18 / V: (îvp) ***năr~*** / Pzi: *~esc* / E: ***noroc***] **1** *vt* (Pop; subiectul este o forță supranaturală) A predestina. **2** *vt* A face fericit. **3** *vt* A asigura fericirea cuiva. **4** *vr* A deveni fericit. **5** *vr* A avea fericirea de a... **6** *vi* (Reg) A saluta. **7** *vi* (Reg) A închina cu paharul.

norocire *sf* [At: HERODOT (1645). 163 / V: (îvp) ***năr~*** / Pl: *~ri* / E: ***noroci***] **1-2** (Pop) Noroc (**1-2**). **3** (Reg; îs) ~ *slabă* Ghinion. **4** (Înv; îlav) **Din ~** Printr-o întâmplare favorabilă. **5** (Înv; îal) Din fericire. **6** (Înv; îlav) **Cu ~** Cu bine. **7** (Înv; îe) **~ că...** Bine că... **8** (Înv) Fericire. **9** (Rar) Bunăstare. **10** (Înv) Renume. **11** Predestinare. **12** Asigurare a fericirii cuiva. **13** Închinare.

norocit, ~ă *a* [At: PSALT. 167 / V: (îvp) ***~năr~, ~rucit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***noroci***] **1-4** (Înv) Norocos (**1-4**). **5** (Îvp) Fericit. **6** Mulțumit. **7** Care este bine ales, potrivit. **8** (Înv) Slăvit. **9** (Înv) Important. **10** (Înv) Predestinat.

norocos, ~oasă *a* [At: HERODOT (1645). 163 / V: (îvp) ***năr~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***noroc*** + *-os*] **1** (D. oameni) Care are noroc (**1**) Si: (înv) *norocit* (**1**). **2** (D. oameni) Care reușește în tot ceea ce întreprinde Si: (înv) *norocit* (**2**). **3** (D. acțiuni ale oamenilor, întâmplări etc.) Care aduce noroc (**1**) Si: (înv) *norocit* (**3**). **4** Care decurge sau se încheie în mod favorabil Si: (înv) *norocit* (**4**). **5** (Rar) Fericit. **6** (Rar) Mulțumit.

norod[1] *sn* [At: PSALT. 90 / V: (îvp) ***nar~, năr~*** (Pl: *~e* și, rar, *~dure*) / Pl: *~oade*, (îvp) *~uri* / E: slv **народъ**] **1** (Înv) Seminție. **2** (Înv) Trib. **3** (Înv) Populație. **4** (Îvp; îiv) Popor. **5** (Îvp; cu determinări care indică poporul, națiunea) Persoană sau grup de oameni care face parte dintr-un anumit popor, dintr-o anumită națiune Si: *locuitor*. **6** (Îvp) Totalitate a credincioșilor care aparțin unui cult creștin. **7** (Îvp; prc) Totalitate a credincioșilor care aparțin unei patriarhii, unei eparhii etc. Si: *enoriaș, poporan*. **8** Mulțime de oameni. **9** (Înv; spc) Totalitate a ostașilor care alcătuiesc o armată Si: *gloată*. **10** (Înv; spc; ccr) Ostași care fac parte dintr-o armată Si: *gloată*. **11** (Liv) Populație. **12** (Iuz) Muncitorime. **13** (Spc) Țărănime.

norod[2], ~oadă *a, s* vz ***nerod***

norodit, ~ă *a* [At: IST. CAROL XII. 2r/5 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***norod[1]***] (Înv; d. țări, regiuni, localități etc.) Populat.

norodos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, ap. DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***norod[1]*** + *-os*] (Îvr) Populat.

noroi[1] *sn* [At: ANON. CAR. / V: (îvp) ***năr~***, (rar) ***nar~*** / Pl: *~oaie* / E: bg **нарои**] **1** Pământ muiat de apa ploilor sau a zăpezilor topite Si: *mocirlă, nămol* (**2**), (rar) *noroială*, (reg) *glod, năglod, nămală[1], pahnă, tină*. **2** Pământ depus pe fundul, pe marginea apelor sau pe terenuri inundabile Si: *mâl*. **3** Loc, teren cu noroi (**2**). **4** (Reg; îcs) *De-a ~ul* Joc popular, în care jucătorii se prefac, pe rând, înnămoliți în noroi, de unde vin fetele să-i scoată. **5** (Reg) Făgaș sau râpă plină cu cioturi, făcută de șuvoiul ploilor. **6** (Rar) Murdărie (**1**). **7** (Reg) Pământ muiat cu apă, amestecat cu paie și cu pleavă, frământat cu picioarele, din care se construiesc pereții unor case. **8** (Reg) Pământ care a fost arat de două sau de trei ori după ce s-a spart țelina. **9** (Reg) Pârloagă. **10** (Îs) ~ *de sapă* (sau *de foraj, de sondă*) Fluid constituit dintr-un amestec de argilă sau marnă și apă, folosit în timpul săpării găurii de sondă, având un rol important în procesul de dislocare a rocii, în transportul ei la suprafață și în asigurarea contrapresiunii necesare asupra unor straturi de fluide sub presiune. **11** (Nob; fig; udp „de") Cantitate mare de oameni, de lucruri, de fapte etc.) Si: *mulțime*. **12** (Fig) Ceea ce copleșește. **13** (Fig) Ceea ce murdărește și trebuie înlăturat Si: *murdărie*. **14** (Fig) Caracter, atitudine, faptă josnică, vrednică de dispreț Si: *murdărie*. **15** (Fig) Decădere morală. **16** (Fig) Corupție. **17** (Fig) Mediu decăzut din punct de vedere moral. **18** (Îe) **A împroșca (pe cineva) cu ~ sau a zvârli (sau a izbi) cu ~ (în cineva)** A calomnia pe cineva.

noroi[2] [At: ANON. CAR. / Pzi: *~esc*, (reg) *noroi* / V: (îvp) ***năr~***, (reg) ***~oia, nároia*** / E: ***noroi[1]***] **1** *vt* (D. ape) A acoperi cu un strat de noroi[1] (**1**) Si: *a înnămoli*. **2** *vt* (D. ape) A transforma în noroi[1] (**1**). **3** *vt* (Reg; d. viscol) A troieni. **4** *vr* (D. oameni, animale, vehicule) A se împotmoli în noroi[1] (**1**). **5** *vr* A se murdări cu noroi[1] (**1**). **6** *vt* (Reg) A închide într-un zid, într-o zidărie.

noroia *v* vz ***noroi[2]***

noroială *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 117 / Pl: *~ieli* / E: ***noroi[2]*** + *-eală*] (Rar) Noroi[1] (**1**).

noroință *sf* [At: CHEST. IV. 93/569 / Pl: ? / E: ***noroi[1]*** + *-ință*] *sf* (Reg) Loc prăpăstios care se surpă mereu.

noroios, ~oasă *a* [At: R. POPESCU, CM I, 443 / V: (îvp) ***~năr~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***noroi[1]*** + *-os*] **1** (D. ape) Care conține mult noroi[1] (**2**). **2** (D. locuri, drumuri, terenuri etc.) Care este acoperit cu un strat de noroi[1] (**1**) Si: *mocirlos*. **3** (D. oameni) Care este murdar de noroi[1] (**1**).

noroit, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***noroi[2]***] **1** (Rar) Acoperit de noroi (**1**). **2** Murdar de noroi[1] (**1**). **3** (Reg) Acoperit cu multă zăpadă.

noroitură *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***noroi[2]*** + *-tură*] (Reg) Loc unde rămâne o mocirlă în urma inundațiilor.

noronc *sn* vz ***noroancă***

noronce *sf* vz ***noroancă***

noronci *sn* vz ***noroancă***

nororă *sf* vz ***noră***

noros, ~oasă *a* [At: N. TEST. (1648). 21r/16 / V: ***nour~***, (reg) ***~ruos, noor~, nuor~, nuvăr~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nor[1]*** + *-os*] **1** (D. cer, zile, vreme) Plin de nori[1] (**1**) Si: *înnorat*, (pop) *norat* (**1**). **2** (Fig; d. oameni) Posomorât. **3** (Fig; d. ochi, privire, frunte etc.) Care exprimă sau trădează posomorâre, tristețe. **4** (Rar; fig) Neclar. **5** (Rar; fig) Obscur. **6** (Rar; fig) Incert.

norsardel *s* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XII, 81 / E: ger ***Nordsardellen***] (Îvr; csc) Sardele din mările nordice, conservate prin sărare.

norther *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: eg ***norther***] Curent de aer polar, cu vânturi puternice și persistente, care se deplasează spre sudul Statelor Unite ale Americii, spre Marea Caraibilor și America Centrală.

nortman, ~ă *a* [At: IORGA, L. I. 135 / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Nordmann(e)***] (Rar) **1-2** Care aparține (țărilor nordice ale Europei sau) locuitorilor lor. **3-4** Privitor (la țările nordice ale Europei sau) la locuitorii lor. **5** Originar din țările nordice ale Europei.

noruc *sn* vz ***noroc***

norucă *sf* [At: BÎRLEA, C. P. 26 / Pl: ? / E: ***noră*** + *-ucă*] **1-2** (Pop; rar; șhp) Norurea (**1-2**).

norucit, ~ă *a* vz ***norocit***

noruleț *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***nor[1]*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Norișor (**1-2**).

noruliță *sf* [At: CĂTANĂ, B. 162 / Pl: ? / E: ***noră*** + *-uliță*] **1-2** (Pop; rar; șhp) Norurea (**1-2**).

noruros, ~oasă *a* vz ***noros***

norurea *sf* [At: F (1871), 326 / Pl: ? / E: ***nororă*** + *-ea* cf *sorurea*] (Pop; rar; șhp) **1-2** Noră (**1**) (tânără) Si: (pop; rar) *norioară* (**1-2**), *noriță* (**1-2**), *norucă* (**1-2**), *noruliță* (**1-2**), *noruță* (**1-2**).

noruț *sm* [At: PAMFILE, VĂZD. 61 / Pl: *~i* / V: ***nuor~*** *sm* / E: ***nor[1]*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Norișor (**1-2**).

noruță *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 45 / Pl: ? / E: ***noră*** + *-uță*] **1-2** (Pop; rar; șhp) Norurea (**1-2**).

norveg, ~ă *smf, a* [At: ARGHEZI, T. C. 81 / Pl: *~egi, ~ege* / E: drr ***Norvegia***] (Rar) **1-9** Norvegian (**1-9**).

norvegian, ~ă [At: EMINESCU, S. P. 61 / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***norvégien***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Norvegiei Si: (rar) *norveg* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Norvegia Si: (rar) *norveg* (**3-4**). **5** *smp* Popor care locuiește în Norvegia Si: (rar) *norveg* (**5**). **6-7** *a* Care aparține (Norvegiei sau) norvegienilor (**5**) Si: (rar) *norveg* (**6-7**). **8-9** *a* Privitor (la Norvegia sau) la norvegieni (**5**) Si: (rar) *norveg* (**8-9**). **10** *sf* Limbă vorbită de norvegieni (**1-2**).

norvegiancă *sf* [At: DLR / P: *~gi-an~* / Pl: *~ience* / E: ***norvegian*** + *-că*] **1** Femeie care face parte din populația de bază a Norvegiei. **2** Femeie care este originară din Norvegia.

nosa *i* [At: ANON. CAR. / E: mg ***nosza***] (Mgî) Cuvânt care exprimă un îndemn la acțiune.

nosadru *s* [At: H X, 310 / A: nct / Pl: nct / En cf *nisetru*] Specie de pește nedefinită mai de aproape.

nosâpos, ~oasă *a* vz ***nisipos***

nosema *sf* [At: ENC. AGR. / E: ngr **νόσευμα**] **1** Ciupercă saprofită parazită care trăiește în sângele și în tubul digestiv al viermilor de mătase (*Nosema bombycis*). **2** (Apc) Nosemoză.

nosemoză *sf* [At: ENC. AGR. / S și: *noze~* / Pl: *~ze* / E: ***nosema*** + *-oză*] Boală contagioasă a albinelor adulte, provocată de un parazit Si: *nosema* (**2**).

nosfiță *sf* vz ***nostiță***

nosilă *sf* vz ***năsălie***

noso- [At: DN³ / S și: *nozo-* / E: fr, it ***noso-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Maladie. **2** Referitor la boală.

nosocomion *s* [At: (a. 1797) GÁLDI, M. PHAN. 214 / Pl: ? / E: ngr **νοσοκομεῖον**] (Grî) Spital.

nosoconioză *sf* [At: DN³ / P: *~ni-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***nosoconiose***] Boală profesională produsă prin acțiunea pulberilor.

nosofobie *sf* [At: DN / Pl: *~ii* / E: fr ***nosophobie***] (Rar) Stare patologică manifestată printr-o teamă exagerată de boli Si: *ipohondrie*.

nosograf *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ngr **νοσόγραφος**] (Îvr; pbl) Nosolog.

nosografie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ngr **νοσογραφία**] (Îvr) Nosologie.

nosolog *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ogi*, (rar) *~ghi* / E: ngr **νοσολογος**, fr ***nosologue***] (Înv) Persoană care se ocupă cu studiul și clasificarea bolilor Si: (îvr) *nosograf*.

nosologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nosologique***] **1** Care se referă la nosologie. **2** Specific nosologiei. **3** De nosologie.

nosologie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *nozo~* / Pl: *~ii* / E: fr ***nosologie***] Ramură a științelor medicale care studiază bolile în general, clasificându-le după anumite criterii care permit definirea și delimitarea lor Si: (îvr) *nosografie*.

nosomanie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***nosomanie***] Boală imaginară.

nost, noastă *pps, aps* vz ***nostru***

nostalghie *sf* vz ***nostalgie***

nostalgic, ~ă [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nostalgique***] **1** *a* Plin de nostalgie (**1**). **2** *a* Care predispune la nostalgie (**1**). **3-4** *smf, a* (Spc) (Persoană) care regretă căderea regimurilor comuniste.

nostalgie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~ghie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***nostalgie***] **1** Sentiment de melancolie, de tristețe provocat de dorința de a revedea un loc iubit, în special pe cel natal, sau de a retrăi un episod din trecut Si: *alean, dor*. **2** Dorință plină de regrete pentru ceva greu de îndeplinit Si: *alean, dor*.

nostră *pps, aps* vz ***nostru***

nostim, ~ă *a* [At: TELEMAH. I. 5ᵛ/9 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr **νόστιμος**] **1** (Înv) Plăcut la gust sau la miros Si: *picant*. **2** (Fam) Plăcut la aspect, în comportament etc. Si: *atrăgător, grațios*. **3** (Fam) Simpatic. **4** (Fam) Plin de haz Si: *amuzant, spiritual*. **5** (Fam; irn) Caraghios.

nostimadă *sf* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 215 / Pl: *~e* și (rar) *~măzi* / E: ngr **νοστιμάδα** (Ac)] **1** (Îvr) Însușire de a fi plăcut ca aspect, în comportament. **2** (Îvr) Însușire de a fi simpatic. **3** (Fam) Întâmplare, glumă etc. plină de haz sau caraghioasă. **4** (Îla) **De toată ~** Foarte nostim (**5**).

nostimior, ~oară *a* [At: GORJAN, H. II, 121/26 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nostim*** + *-ior*] **1-8** (Fam; șhp) (Destul de) nostim (**2-5**).

nostimivisi *vt* [At: KOTZEBUE, U. 12ᵛ/4 / Pzi: *~sesc* / E: ngr **(ε)νοστίμευσα,** (aor *νοστιμεύω*)] (Îvr) **1** A prefera. **2** A-i plăcea.

nostiță *sf* [At: I. IONESCU, M. 86 / V: (reg) ***~fiță*** / Pl: *~țe* / E: srb ***nostvica, nosvica***] **1** (Iht) Cegă mică, până la 1 kg. **2** (Reg; îf *nosfiță*) Specie de pește nedefinită mai îndeaproape. **3** (Olt; îe) **Fii nosfiță** (sau **ca nosfița**) Amestecă-te în orice și strecoară-te fără a păți ceva.

nostrifica *vt* [At: BUL. FIL. VI, 50 / Pzi: *nostrific* / E: ger ***nostrifizieren***] (Trs) **1** A recunoaște valabilitatea unui act eliberat de o instituție din alt stat. **2** A recunoaște valabilitatea unor diplome de studii din alt stat Si: *a echivala*.

nostrificare *sf* [At: DN³ / Pl: *~cări* / E: ***nostrifica***] (Trs) **1** Recunoaștere a validității unui act eliberat de o instituție a unui alt stat. **2** (Spc) Recunoaștere a valabilității unor diplome de studii din alt stat Si: *echivalare*.

nostrom *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: it ***nostromo***] Șef de echipaj al unei nave comerciale care răspunde de buna întreținere a navei, a utilajului și a inventarului ei.

nostru, noastră [At: COD. VOR. 8/25 / V: (îvp) ***nost, noastă, nostă***, (Pl: *nosti, noaste, noaște*), (îvr) ***nostruș*** / Pl: *noștri, noastre* și (pop) *noastre* / E: ml ***noster, nostra***] **1** *pps* (Precedat de articolul „al", „a", „ai", „ale") Înlocuiește numele obiectului posedat de vorbitor și de un grup din care acesta face parte, înlocuind, totodată, și numele acestora. *Are o casă ca a noastră*. **2** *pps* (Pop; mpl, *m*) Soț sau soție a vorbitorului împreună cu soții sau soțiile persoanelor dintr-un grup din care acesta face parte, înlocuind totodată și numele acestora. *Când vin ai noștri acasă*. **3** *pps* (Lpl, *m*) Familie, rude apropiate ale vorbitorului și ale unui grup din care acesta face parte, înlocuind totodată și numele acestora. *Ai noștri n-au știut nimic*. **4** *pps* (Lpl, *m*) Partizani politici. *Ai noștri nu au fost votați*. **5** *pps* (Lpl, *m*) Membri ai unei echipe sportive, ai unui grup, colectiv etc. *Ai noștri au pierdut*. **6** *pps* (Lsg) Lucruri personale ale vorbitorului și ale unui grup din care acesta face parte, înlocuind, totodată și numele acestora. *Cheltuim dintr-al nostru*. **7** *pps* (Lpl, *f*) Preocupări, păreri, obiceiuri ale vorbitorului și ale grupului din care acesta face parte, înlocuind totodată și numele acestora. *Mă întorc la ale noastre*. **8** *aps* Care este legat printr-o relație de rudenie cu vorbitorul și cu un grup din care acesta face parte. *Mama noastră*. **9** *aps* Care este legat printr-o relație de proprietate cu vorbitorul și cu grupul din care acesta face parte. *Casa noastră*. **10** *aps* Care este legat printr-o relație de apartenență cu vorbitorul și cu grupul din care acesta face parte. *Picioarele noastre*. **11** *aps* Care este legat printr-o relație de dependență cu vorbitorul și cu grupul din care acesta face parte. *Strămoșii noștri*. **12** *aps* Care este spus, săvârșit de vorbitor și de grupul din care acesta face parte. *Acțiunea noastră*. **13** *aps* Determină abstracte legate de vorbitor și de un grup din care acesta face parte *Credința noastră*. **14** *aps* (Fam; în stilul narativ; înlocuiește obiectul care stă în centrul atenției vorbitorului și a unui grup din care acesta face parte) Despre care am vorbit mai înainte. *Călătorul nostru plecă mai departe*. **15** *aps* (În legătură cu unele nume de colectivități, de ținuturi etc.) Căruia vorbitorul și grupul asociat lui îi aparține. *Țara noastră*. **16** *aps* (Ca plural al modestiei, folosit de autori, oratori etc.) Meu. *Cartea noastră*. **17** *aps* (Cu valoare obiectivă) *Vine în ajutorul nostru*.

nostruș *pps, aps* vz ***nostru***

not *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 127/28 / Pl: *~uri* / E: pvb ***nota²***] (Îrg) **1** Înot. **2** (Îlav) **În ~** sau **cu** (ori **a, de-a**) **~ul** Înotând.

nota¹ *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~tez* / E: fr ***noter***, lat ***notare***, it ***notare***] **1** (Fșa) A însemna ceva în scris Si: *a consemna, a înregistra, a înscrie, a scrie*, (înv) *a notifica* (**2**). **2** A indica. **3** A semnala. **4** A sublinia. **5** A remarca. **6** A reține. **7** A aprecia pe cineva sau rezultatele cuiva cu ajutorul notelor sau al calificativelor. **8** A clasifica după însușirile dovedite, după capacitate etc. **9** A marca printr-un semn, prin simboluri, cifre, litere etc. **10** (Pex) A memora. **11** A însemna pe cineva undeva, în vederea sancționării lui.

nota² *vi* [At: COD. VOR. 82/30 / V: (înv) ***nuta*** / Pzi: *not* / E: ml ***notare***] (Îrg) **1** (D. ființe) A înota. **2** (D. nave sau, pex, d. călători de pe nave) A naviga.

notabil, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***notable***, lat ***notabilis***] **1** *a* Care este vrednic de a fi luat în seamă. **2** *a* Care este demn de a fi subliniat. **3-4** *a, av* (În mod) remarcabil. **5** *a* Care este demn de reținut. **6** *a* Important. **7** *sm* (Mpl; irn) Notabilitate (**3**).

notabilitate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~tăți* / E: fr ***notabilité***] **1** (Lsg; îdt) Importanță. **2** (Mpl) Personaj de seamă. **3** (Mpl) Personalitate cu situație politică și socială importantă, cu prestigiu, cu vază Si: (im) *notabil* **(7)**.

notalgie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***notalgie***] (Med) Durere în regiunea dorsală.

notar[1] *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 85ᵛ/32 / V: (îvr) ***~ie***, (reg) ***~iu*** (pl: *~ii*), ***~ele*** *sma* / Pl: *~i* / E: lat ***notarius***, ger ***Notar***, fr ***notaire***] **1** (Înv) Persoană care rezolva lucrările și corespondența privată a cuiva, în calitate de angajat particular al acestuia Si: *secretar*, (îrg) *notarăș* **(1)**. **2** (Spc) Persoană însărcinată cu lucrările de secretariat ale unei adunări, ale unui sinod etc. Si: (îrg) *notarăș* **(2)**. **3** (Înv) Reprezentant al puterii centrale în comune, care exercita atribuții de șef al poliției și de secretar comunal Si: (îrg) *notarăș* **(3)**. **4** (Îs) ~ *consistorial* În vechea administrație bisericească, persoană însărcinată cu lucrările de secretariat ale consistoriului, ale eparhiei etc. Si: (îrg) *notarăș* **(4)**. **5** (Îs) ~ *cercual* Persoană care se ocupa cu lucrările juridice, în vechea administrație bisericească. **6** Funcționar public învestit cu atribuția de a întocmi și de a autentifica unele înscrisuri, de a legaliza semnăturile, de a elibera copii legalizate, certificate de moștenire etc. Si: (îrg) *notarăș* **(5)**. **7** (Șîs ~ *de stat*) Funcționar care îndeplinește atribuții ce intră în competența unui notariat de stat.

notar[2] *sm* [At: IORGA, L. I / Pl: *~i* / E: ***nota[1]*** + *-ar*] (Nob) Persoană care consemnează ceva în scris.

notarașiță *sf* vz ***notărășiță***

notarăș *sm* [At: (a. 1743) IORGA, B. R. 336 / V: (îrg) ***~reș***, (înv) ***~rius***, (reg) ***~râș***, ***~riș***, ***~tăraș***, ***~tărâș***, ***nătariș***, ***nătariaș*** / Pl: *~i* / E: mg ***nótárius***, ***notarus***] **1-4** (Trs; Ban; înv) Notar[1] **(1-4)**. **5** (Înv; Trs; șîs ~ *împărătesc*, *~ul țării*) Notar **(6)**.

notarâș *sm* vz ***notarăș***

notare[1] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***nota[1]***] **1** Consemnare în scris Si: *înscriere*, *notație* **(1)**, *scriere*. **2** Mențiune privitoare la unele fapte juridice sau la drepturi personale, care se trec în cartea funciară, referitor la drepturile reale imobiliare înscrise în această carte Si: *intabulare*. **3** Indicare. **4** Semnalare. **5** Subliniere. **6** Reținere. **7** Apreciere cu ajutorul notelor sau al calificativelor Si: *notație* **(4)**. **8** Marcare cu un semn, prin simboluri, cifre, litere etc. **9** Însemnare rezumativă în scris în timpul lecturii unei cărți, a unui articol etc. **10** Consemnare pe scurt făcută în timpul unei ședințe, a audierii unei conferințe, a unei lecții etc. **11** (Pex; ccr) Notă **(7)**.

notare[2] *sf* [At: COD. VOR. 86/13 / V: ***nut~*** / Pl: *~tări* / E: ***nota[2]***] (Înv) **1** Înot. **2** Înotare. **3** Navigare.

notarele *sma* vz ***notar[1]***

notareș *sm* vz ***notarăș***

notarial, ~ă *a* [At: LM / P: *~ri-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***notarial***] **1-2** Care este făcut de notar[1] **(6-7)**. **3-4** Care este făcut de notariat **(1-2)**. **5-6** Care se referă la notar[1] **(6-7)**. **7-8** Care se referă la notariat **(1-2)**. **9-10** Care ține de notar[1] **(6-7)**. **11-12** Care ține de notariat **(1-2)**.

notariat *sn* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: fr ***notariat***, ger ***notariat***] **1** Funcție și activitate a notarului[1] **(5)**. **2** Instituție publică în care se întocmesc, se legalizează, se autentifică etc. unele înscrisuri, se eliberează copii etc. **3** (Îs) *Acte de* ~ Acte întocmite de un notar[1] **(6)** sau de un notariat **(2)**. **4** (Îs) *Secție* (sau *tribunal*) *de* ~ Secție a unui tribunal care se ocupa cu înregistrarea, legalizarea, autentificarea actelor. **5** (Îs) ~ *de stat* Organ de stat care întocmește acte menite să îndeplinească persoanelor constatarea raporturilor lor juridice, asigurându-le ocrotirea intereselor și exercițiul drepturilor civile.

notarie *sm* vz ***notar[1]***

notariș *sm* vz ***notarăș***

notariu *sm* vz ***notar[1]***

notariuș *sm* vz ***notarăș***

notat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați* / E: ***nota***] **1** Care a fost consemnat în scris. **2** Indicat. **3** Semnalat. **4** Subliniat. **5** Remarcat. **6** Reținut. **7** (D. studenți, elevi sau rezultatele acestora) Care a fost apreciat cu un calificativ. **8** Care a fost clasificat după însușiri, capacitate etc. **9** Care a fost marcat cu un semn, prin simboluri, cifre, litere etc. **10** (Pex) Reținut. **11** (Pex) Memorat. **13** Care a fost însemnat undeva în vederea sancționării.

notație *sf* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 31 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***notation***, lat ***notatio, -onis***] **1** Notare[1] **(1)**. **2** Observație. **3** (Pex; ccr) Text scris care conține observații, constatări. **4** Indicare. **5** Reprezentare prin semne grafice, simboluri etc. **6** (Pex) Semn grafic, simbol prin care se reprezintă ceva. **7** (Spc; șîs ~ *muzicală*) Sistem de reprezentare grafică a sunetelor muzicale și a diferitelor raporturi dintre ele.

notațiune *sf* vz ***notație***

notă *sf* [At: (a. 1793) URICARIUL, XI, 314 / V: (îrg) ***noată*** / Pl: *~te* / E: lat ***nota***, fr ***note***, it ***nota***] **1** Însemnare, indicație, comentariu, remarcă în scris asupra unei chestiuni sau a unui fapt Si: (înv) *notițe* **(1)**, *notiție* **(1)**. **2** Text scris care conține o notă **(1)**. **3** (Cdp fr *prendre note*; îe) **A lua ~ (de ceva)** A afla ceva. **4** (Îae) A reține ceva. **5** (Îae) A ține seamă de ceva. **6** (Lpl) Însemnări rezumative scrise în timpul sau după terminarea lecturii unei cărți, a unui articol etc. Si: *notițe* **(4)**. **7** (Lpl) Scurte notări făcute în cursul unei ședințe, audierii unei conferințe, unei lecții etc. Si: *notițe* **(5)**. **8** (Lpl) Titlu nepretențios dat unor însemnări sau reflecții literare scrise și publicate, cu privire la o călătorie, la un eveniment istoric, un fapt etnografic etc., redate, de obicei, în formă narativă Si: (înv) *notița* **(6)**. **9** (Mpl) Adnotare la un text literar sau științific tipărit, cuprinzând lămuriri sau informații suplimentare de amănunt asupra unei probleme ridicate de acel text, referințe bibliografice etc., trecută în josul paginii, la sfârșitul sau, rar, la începutul volumului adnotat Si: (rar) *notiță* **(7)**. **10** (Șîs ~ *diplomatică*) Comunicare oficială scrisă, prin care un stat se adresează altui stat, expunându-și punctul său de vedere într-o anumită problemă sau îl informează despre o anumită problemă, face anumite propuneri, protestează asupra lezării unor interese etc. **11** Comunicare făcută, de obicei, în scris de o instituție Si: *adresă*, *înștiințare*. **12** Socoteală scrisă cuprinzând sumele pe care cineva trebuie să le achite pentru obiectele cumpărate, pentru consumații, servicii etc. **13** (Îs) ~ *de plată* Document prin care se dispune plata unei sume de către o persoană fizică sau juridică, în numerar sau prin virament, din contul ei disponibil. **14** (Îs) ~ *de comandă* Document emis de client către furnizor, prin care se cere livrarea unor anumite mărfuri, prestarea unui anumit serviciu sau executarea unei lucrări determinate. **15** (Îs) ~ *contabilă* Document folosit pentru înregistrarea operațiilor economice în conturi. **16** Calificativ exprimat în cifre sau mențiuni speciale, prin care se apreciază cunoștințele, lucrările, comportarea unui elev, student etc. **17** Bancnotă emisă în Imperiul Austro-Ungar, în timpul războaielor napoleoniene. **18** (Șîs ~ *muzicală*) Semn grafic convențional prin care se indică înălțimea, prin poziția în raport cu liniile și spațiile portativului, și durata intonării, prin formă, unui sunet muzical și care folosește la notarea[1] compozițiilor muzicale. **19** (Îas) Sunet care corespunde notei **(18)**. **20** (Îs) ~ *discordantă* (sau *falsă*) Afirmație, atitudine, element etc. care nu se potrivește într-un caz dat, în ansamblu, care face o impresie neplăcută, șochează. **21** (Îe) **A face ~ discordantă** A avea o atitudine care nu se potrivește într-un caz dat. **22** (Îae) A avea o părere sau o atitudine diferită față de a altora. **23** (Îe) **A fi în ~** A se potrivi unei situații. **24** (Îe) **A forța** (sau **a exagera**) **~** A trece dincolo de limitele obișnuite în atitudini, comportări etc. **25** (Îe) **A fi în ~** A fi în concordanță cu situația. **26** (Fam; îlav) **Ca pe note** Așa cum trebuie. **27** (Fig) Ton. **28** (Fig) Accent. **29** (Fig) Ținută. **30** (Înv) Melodie. **31** (Înv) Bucată muzicală. **32** (Lpl) Foaie de caiet cuprinzând piese muzicale transcrise Si: *partitură*. **33** Trăsătură specifică a unei noțiuni. **34** (Îdt) Marcă[2]. **35** (Îvr) Acuzare. **36** (Fig) Trăsătură, aspect, nuanță caracteristică. **37** (Pex) Semn distinctiv Si: *particularitate*.

notălui[1] *vt* [At: ȘINCAI, HR. III, 206/23 / Pzi: *~esc* / E: mg ***(an)natál***] (Îvr) A consemna.

notălui[2] *vt* [At: DRLU / Pzi: *~esc* / E: mg ***nátál***] (Trs; îvr) A cânta pe note **(18)**.

notăraș *sm* vz ***notarăș***

notărășie *sf* [At: AGÂRBICEANU, A. 214 / Pl: *~ii* / E: ***notaraș*** + *-ie*] 1 (Trs) Profesie a notarului[1] (3). 2 (Reg) Primărie.

notărășiță *sf* [At: AGÂRBICEANU, A. 149 / V: ***~taraș~*** / Pl: *~țe* / E: ***notaraș*** + *-iță*] (Trs) Soție de notar[1] (3) Si: (reg) *notăreasă* (1).

notărâș *sm* vz ***notaraș***

notăreasă *sf* [At: REBREANU, NUV. 235 / Pl: *~ese* / E: ***notar*** + *-easă*] 1 (Trs) Notărășiță. 2 Femeie care îndeplinește funcția de notar[1] (6).

notărie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***notar***[1] + *-ie*] (Rar) Funcție pe care o are notarul[1] (6).

notătiță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: nct] (Orn) 1 Pasăre din ordinul picioroangelor, cu penele negre, mărginite cu roșu și cu ciocul lung, negru (*Phalaropus hyperboreus*). 2 (Olt) Pasăre negricioasă cu gușa albă, care se hrănește cu pești mici (*Phalaropus lobatus*).

notătoare *sf* [At: DA II$_1$, 727 / Pl: (rar) *~ori* / E: ***nota***[2] + *-ătoare*] 1 Aripioară care servește peștilor la înotat. 2 (Bot) Broscariță (*Patamogeton natas*).

notățeana *sfa* [At: VARONE, D. 119 / Pl: *~ene* / E: nct] (Reg) 1 Horă nedefinită mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută notățeana (1).

notăntoc, ~oacă *a* vz ***nătântoc***

notciagoș *sm* vz ***nociagoș***

notes *sm* [At: BL II, 243 / A și: *notes* / Pl: *~uri* / E: fr ***notes***] Carnet pentru însemnări Si: *blocnotes*.

notifica *vt* [At: (a. 1848), ap. GHICA, A. 164 / Pzi: *notific* / E: lat ***notificare***, fr ***notifier***] 1 (Fșa) A aduce la cunoștință în mod oficial Si: *a anunța, a înștiința*. 2 (Pex) A trimite o notificare (2). 3 (Înv) A nota[1] (1). 4 (Înv) A indica. 5 (Înv) A sublinia. 6 (Înv) A remarca. 7 (Înv) A reține.

notificare *sf* [At: DÎMBOVIȚA (1859), 235[1]/17 / Pl: *~cări* / E: ***notifica***] 1 Aducere la cunoștință în mod oficial Si: *avizare, înștiințare*. 2 (Spc) Înștiințare oficială scrisă, adresată unei persoane prin organul competent, cu scopul de a-i pune în vedere că un fapt sau un act juridic a fost îndeplinit sau urmează să fie îndeplinit Si: *notificație* (1). 3 (Spc) Înștiințare oficială făcută, printr-o notă diplomatică, de către un stat altor state, cu privire la poziția sa într-o anumită problemă internațională. 4 Document prin care se notifică (1) ceva Si: *notificație* (2). 5 (Înv) Indicare. 6 (Înv) Subliniere. 7 (Înv) Remarcare. 8 (Înv) Reținere.

notificat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***notifica***] 1 Care a fost adus la cunoștință în mod oficial. 2 (D. o notificare) Care a fost trimisă. 3 Notat (1). 4 (Înv) Indicat. 5 (Înv) Subliniat. 6 (Înv) Remarcat. 7 (Înv) Reținut.

notificație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***notification***, lat ***notificatio, -onis***] 1-2 Notificare (2, 4).

notificațiune *sf* vz ***notificație***

notinar *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: ***noatin*** + *-ar*] (Reg) Păzitor de miei.

notinaș *sm* vz ***noatenaș***

notină *a, sf* vz ***noaten***

notine *sm* vz ***noaten***

notinie *sf* vz ***noaten***

notior, ~oară *smf* [At: TDRG / P: *~ti-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***noaten*** + *-ior*] 1-10 (Reg; șhp) Noatenaș (1-10).

notist, ~ă *smf* [At: ARDELEANU, D. 288 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***notă*** + *-ist*] 1 (Fam) Persoană care știe să cânte după note (18). 2 (Rar) Persoană care copiază note (18).

notiță *sf* [At: HELIADE, O. II, 121 / Pl: *~țe*, (reg) *~ți* / E: fr ***notice***] 1 (Înv) Notă (1). 2 (Rar; îe) **A lua ~ (de ceva)** A înregistra. 3 (Rar; îae) A reține. 4-7 (Lpl) Notă (6-9).

notiție *sf* [At: IORGOVICI, O. 55/10 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***notitia***, it ***notizia***] 1 (Înv) Notă (1). 2 (Nob) Informare.

notițiune *sf* vz ***notiție***

notoate *sf* vz ***nototă***

notocord *sm* vz ***notocordă***

notocordă *sf* [At: DN / V: ***~rd*** *sm* / Pl: *~de* / E: fr ***notochorde***] (Atm) Organ elastic în formă de nuia, situat în axa corpului animalelor cordate, sub sistemul nervos central și deasupra tubului digestiv.

notoric, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***notorisch***] (Rar) Notoriu (1).

notorietate *sf* [At: LM / P: *~ri-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***notoriété***] 1 Calitate de a fi cunoscut de multă lume Si: *faimă, renume, reputație*. 2 (Îe) **A fi** (sau **a deveni, a ajunge** etc.) **de ~ publică** A fi sau a deveni, a ajunge etc. cunoscut de toată lumea.

notoriu, ~ie *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: fr ***notoire***, lat ***notorius***] 1 Care este cunoscut de multă lume Si: *patent*[2], (rar) *notoric*, (prt) *patentat*. 2 (Pex) Renumit pentru ceva. 3 (Pex) Remarcabil.

nototă *sf* [At: LB / A și: *nototă* / V: ***~oate, noatate, noatătă, noat~, netoată*** / Pl: *~te* / E: ucr ***нятота***] (Bot; reg) Brădișor (*Lycopodium selago*).

notreţe *sn* [At: LEXIC REG. 49 / Pl: ? / E: cf *nutreț*] (Reg) Nutreț (1).

notreț *sn* vz ***nutreț***

notri *v* vz ***nutri***

notrieț *sn* vz ***nutreț***

notriț *sn* vz ***nutreț***

notârlan *sm* [At: ALR I, 1192/582 / Pl: *~i* / E: ns cf *chițoran, ghiorlan*] (Zlg; reg) Șobolan (*Rattus norvegicus*).

noție *sf* vz ***noțiune***

noțional, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, S. L. 75 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***notionnel***] 1-3 Care ține de noțiune (1-3). 4-6 Privitor la noțiune (1-3). 7-9 Care exprimă o noțiune (1-3).

noțiune *sf* [At: IORGOVICI, O. 55/8 / P: *~ți-u~* / V: (înv) ***~ție*** / Pl: *~ni* / E: lat ***notio, -onis***, fr ***notion***] 1 Formă logică fundamentală a gândirii omenești, care reflectă caracterele esențiale și generale ale unei clase de obiecte sau de fenomene din natură ori din societate Si: *concept*. 2 Cunoștință generală despre valoarea, sensul, însemnătatea unui lucru. 3 (Spc; lpl) Elementele de bază ale unei discipline, ale unui domeniu.

nou, nouă [At: PSALT. 298 / V: (îrg) ***noao, noau, noo, nuou*** *a* / Pl: *noi*, (iuz, *af*) *nouă*, (îrg, *af*) *noau, noo, noue, nauă*, (sst, *sn*) *noaia* / G-D și: (îrg, *af*) *nouă, noiei* / E: ml ***novus, -a, -um***] (Îoc *vechi*) 1 *a* Care a fost făcut, creat, descoperit de curând Si: *recent*. 2 *a* Care există sau a luat ființă de puțină vreme Si: *recent*. 3 *a* (D. oameni) Care se află într-o anumită situație de puțină vreme Si: *recent*. 4 *a* (Îs) *Lună ~ă* Fază a lunii când aceasta este în conjuncție și când fața dinspre pământ, nefiind luminată, este invizibilă. 5 *a* (Îas) Timp când luna este în faza de lună nouă. 6 *a* (Reg; îas) Primă zi a lunii. 7 *a* (Pop; îs) *Crai ~* Lună în prima ei fază vizibilă, când are forma unei seceri subțiri, după faza de lună nouă (4). 8 *a* (Asr; îs) *Lumea ~ă* (sau, rar, *cea ~ă*) Continent american. 9-10 *av* (Îls; îla) **~născut** (Copil) care abia s-a născut. 11 *sn* (Înv; îlav) **Din** (sau **de**) **~** De curând. 12 *a* (Îe) **Ce mai e ~?** Ce s-a întâmplat în ultima vreme? 13 *a* (D. produse agricole, viticole etc.) Care face parte din recolta anului în curs sau a anului imediat anterior. 14 *a* (D. bani) Care a fost emis și pus în circulație de curând. 15 *a* (Îvp) Tânăr. 16 *a* (Îvp) Fraged. 17 *a* Care a fost cumpărat, frecventat etc. de curând. 18 *a* Care nu a mai fost folosit sau care este folosit de puțină vreme. 19 *a* (Pex) Care este în bună stare. 20-21 *av* (Îljv) **~-nouț** (Care este) foarte recent. 22 *av* (Îla) **~-nouț** Care nu a fost încă folosit. 23 *av* (Pex; îal) În foarte bună stare. 24 *a* (Îrg; d. pământ) Care nu a mai fost cultivat, desțelenit. 25 *a* Proaspăt. 26 *a* Curat. 27 *a* Care apare pentru întâia oară. 28 *a* Care n-a existat sau n-a fost cunoscut mai înainte. 29 *a* (Îlav) **Din** (sau, **de**) **~** De la început. 30 *a* (Îal) Încă o dată Si: *iar, iarăși*. 31 *a* Care acum apare, ia naștere, începe. 32 *a* Care apare în locul unui lucru, unei ființe etc. mai vechi. 33 *a* (Îs) *An* (sau *anul*) *~* sau *~ul an* Anul calendaristic care începe să se desfășoare. 34 *a* (Îs) *Anul ~* Zi de 1 ianuarie, corespunzând cu începutul anului calendaristic. 35 *a* (Îas) Sărbătoare care se ține de Anul Nou (34) Si: *revelion*. 36 *a* (Bis; îs) *Legea* sau *învățătura (cea) ~ă* sau *~a lege* Religie creștină (în raport cu religia mozaică). 37 *a* (Bis; îs) *~ul Testament*, sau, înv, *Scriptura* (sau *sfânta Scriptură*) *cea ~ă* Parte a Bibliei cuprinzând Evangheliile și alte scrieri religioase de după nașterea lui Hristos. 38 *sn* Element care apare la un moment dat în procesul dezvoltării unui fenomen și care în luptă cu elementul vechi, iese învingător. 39 *a* Modern. 40 *a* Contemporan în raport cu vorbitorul Si: *actual*. 41 *a* Care se deosebește

de ceea ce a fost mai înainte. **42** *a* Care este schimbat, transformat în bine Si: *reînnoit, refăcut*. **43** *a* (Pex) Perfecționat. **44** *a* Care s-a ivit de curând Si: *recent*. **45** *a* (Fam; îs) *Lume ~ă* Exclamație cu care sunt întâmpinați oaspeții rari. **46** *a* Care se adaugă într-o succesiune la ceva de același fel ce exista de mai înainte. **47** *a* Care este încă unul pe lângă cel existent. **48** *a* Lipsit de experiență din cauza absenței unei practici suficiente.

nouacă *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 183 / P: *no-ua~* / Pl: *~aci* / E: ***nouă*** + *-ac* cf *optacă*] (Trs) Nouar (**2**).

nouar *sm* [At: BL V, 60 / P: *no-uar* / V: (**2**) ***novar*** / Pl: *~i*, (rar, *sn*) *~e* / E: ***nouă*** + *-ar*] **1** (Reg) Lemn lung de nouă metri. **2** Carte de joc marcată cu numărul nouă (**1**), care are nouă puncte Si: *nouă* (**17**), (reg) *nauacă*.

nouă [At: CORESI, EV. 101 / V: (îvp) ***noao*** *nc* / Pl: (rar) *~uri* / E: ml ***novem***] **1-2** *nc, a* (Număr abstract) care, în numărătoare, are locul între opt și zece. **3** *sn* Semn grafic corespunzător lui nouă (**1**). **4** *a* (Îe) **A avea** (sau **a-și pune**) **~ băieri la pungă** A fi foarte zgârcit. **5** *a* (Îe) **A merge pe ~ cărări** A fi foarte beat. **6** *a* (Îe) **A avea ~ suflete** (sau **vieți**) A fi foarte rezistent. **7** *a* (Îae) A fi foarte viteaz. **8** *a* (Îe) **(Peste) ~ țări și ~ mări** sau **(peste) ~ mări și ~ țări, peste ~ țări și mări, peste ~ mări, peste ~ țări** Foarte departe. **9** *a* (Îe) **A mânca din ~ cuptoare** Se spune despre un om care a umblat mult și care a văzut și știe multe. **10** *a* (Îc) **~-ochi** Pește cu corpul cilindric, cu ambii dinți de pe placa superioară ascuțiți și depărtați unul de altul, iar cu cei de pe placa inferioară apropiați Si: *sugaci* (*Petromyzon fluviatilis*). **11-12** *no, a* (Număr abstract) care arată poziția între al optulea și al zecelea într-un șir *Volumul nouă*. **13** *nd* (Îs) *Câte ~* Arată gruparea unei mulțimi în submulțimi cu nouă (**1**) elemente. **14** *na* (Îs) *De ~ ori* Arată repetarea unei acțiuni de un număr de nouă (**1**) ori. **15** *sn* Desen, figură în formă de nouă (**3**). **16** *sn* Notă de nouă (**1**). **17** *sn* Nouar (**2**).

nouăle *no* vz ***nouălea***

nouălea, noua [At: PSALT. 333 / P: *no-uă~* / V: (îvp) ***naulea, naua, noale, noa, noaole, noaoa, noaolea, noaoa, noaulea, noaua, noole, nooa, nouăle, ~ulea, ~uolea, ~uoa*** / E: ***nouă*** + *-lea*] **1-3** *no, a* (Precedat de art. „al", „a") (Acela) care se află între al optulea și al zecelea. **4** *no* (Îe) **A fi în al ~ cer** A fi foarte fericit. **5** *no* (Îe) **Pe planul al ~** Se spune despre ceva neimportant, lăsat la o parte.

nouăsprece *nc* vz ***nouăsprezece***

nouăsprecelea, ~cea *no* vz ***nouăsprezecelea***

nouăsprezece [At: ȘINCAI, HR. I, 9/35 / P: *no-uă~* / V: (înv) ***noaua, ~zeace*** (pop) ***~rece, ~ășpe, nouspce, noușpce, noușpe*** / E: ***nouă*** + ***spre*** + ***zece***] **1-2** *nc, a* (Număr abstract) care, în numărătoare, are locul între optsprezece și douăzeci. **3** *sn* Semn grafic corespunzător lui nouăsprezece (**1**). **4** *na* (Îs) *De ~ ori* Arată că o acțiune se repetă de un număr de nouăsprezece (**1**) ori. **5** *nd* (Îs) *Câte ~* Arată împărțirea în grupe de câte nouăsprezece (**1**) elemente.

nouăsprezecelea, ~cea [At: PSALT. 280 / P: *no-uă~* / V: (înv) ***noaosprezeace~, noasprezeace~, noasprezeacea,*** (pop) ***~rece~, ~recea, nouspce~, nouspcea, nouspelea, nouspea*** / E: ***noăsprezece*** + *-lea*] **1-3** *no, a* (Precedat de art. „al", „a") (Poziție) care se află între al optsprezecelea și al douăzecilea într-un șir. **4** *no* (Îs) *Al ~ cer* Culme a fericirii, a măririi, a prețuirii.

nouășpe *nc* vz ***nouăsprezece***

nouătate *sf* vz ***noutate***

nouăzecelea, ~cea *no* vz ***nouăzecilea***

nouăzeci [At: LEX. MARS. 230 / P: *no-uă~* / V: (înv) ***noaoz~*** / E: ***nouă*** + ***zeci***] **1-3** *nc, a* (Număr abstract) care, în numărătoare, are locul între optzeci și nouă și nouăzeci și unu. **4** *sn* Semn grafic corespunzător lui nouăzeci (**1**). **5** *no* Arată poziția de după al optzeci și nouălea într-un șir *Rândul nouăzeci*. **6** *na* (Îs) *De ~ de ori* Arată repetarea unei acțiuni de un număr de nouăzeci (**1**) de ori. **7** *nd* (Îs) *Câte ~* Arată împărțirea unei mulțimi în grupe de câte nouăzeci (**1**) de elemente.

nouăzecilea, ~cea *no, a, smf* [At: POLIZU / P: *no-uă~* / V: (înv) ***~celea*** / E: ***nouăzeci*** + *-lea*] **1-3** (Precedat de art. „al", „a") (Acela) care se află între al optzeci și nouălea și al nouăzeci și unulea.

noulea *no* vz ***nouălea***

noulet, ~eață *a* [At: GORJAN, H. II, 55/22 / P: *no-u~* / V: (înv) ***nuol~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***nou*** + *-uleț*] **1** (Îlav) **Nou-~** Foarte recent Si: *nou-noulită* (**1**), *nou-noușor* (**1**). **2** (Îal) Care nu a fost folosit Si: *nou-noulită* (**2**), *nou-noușor* (**2**). **3** (Pex; îal) Aproape nefolosit Si: *nou-noulită* (**3**), *nou-noușor* (**3**).

noulită *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 53 / P: *no-u~* / Pl: *~țe* / E: ***nou*** + *-uliță*] **1-3** (Îlav) **Nou-~** Nou-nouleț (**1-3**).

noulea, noua *no* vz ***nouălea***

nouolea, ~oa *no* vz ***nouălea***

nouor *sm* vz ***nou***[1]

nouorat, ~ă *a* vz ***norat***

nour *sm* vz ***nora***

nouraș *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 28r/6 / P: *no-u~* / V: (înv) ***nuor~***, (îvr) ***nuâr~*** / Pl: *~i* / E: ***nour*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Norișor (**1-2**). **3** (Buc) Țânțar mic.

nourat, ~ă *a* vz ***norat***

noureală *sf* vz ***noreală***

nourel *sm* [At: ALECSANDRI, P. III, 242 / P: *no-u~* / V: (reg) ***norel*** / Pl: *~ei*, (reg) *~e* sn / E: ***nour*** + *-el*] **1-2** (Pop; șhp) Norișor (**1-2**). **3** (Buc) Țânțar mic.

nouret *sn* [At: ALR II/I MN 95 / P: *no-u~* / Pl: *~uri* / E: ***nour*** + *-eț*] **1-2** (Reg; șhp) Norișor (**1-2**).

nouriște *sf* vz ***noriște***

nouraș, ~roasă *a* vz ***noros***

nous *sns* [At: DN[3] / E: ngr **νοῦς**] (Fil) **1** Principiu inteligent care, conform filozofiei grecești, a plăsmuit lumea. **2** Noțiune care desemnează, în concepția filozofică a lui Anaxagora, substanța de sine stătătoare, generatoare a mișcării, vieții, ordinii din lumea materială.

nouspce *nc* vz ***nouăsprezece***

noușor, ~oară *a* [At: LM / P: *no-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nou*** + *-ușor*] **1-3** (Îlav) **Nou-~** Nou-nouleț (**1-3**).

nouspce *nc* vz ***nouăsprezece***

nouspcelea, ~cea *no* vz ***nouăsprecezecela***

nouspe *nc* vz ***nouăsprezece***

nouspelea, ~pea *no* vz ***nouăsprezecelea***

nout *sn* vz ***năut***

noutate *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *no-u~* / V: (reg) ***năot~, năut~, noăt~, noot~, nouăt~,*** (înv) ***novit~*** / Pl: *~tăți* / E: lat ***novitas, -atis***, fr ***nouvelle***, it ***novità***] **1** (Lsg) Însușire a unui lucru de a fi nou (**1**). **2** (Ccr) Obiect nefolosit. **3** (Ccr) Obiect făcut recent. **4** Fapt descoperit de curând. **5** Obiect procurat de curând. **6** Obiect care este folosit de puțină vreme. **7** Obiect care nu exista înainte. **8** Știre recentă și interesantă Si: (înv) *novita*, (asr) *nuvelă* (**1**). **9** (Înv) Nuvelă (**3**).

noutestamentar, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 231 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Noul Testament*** + *-ar*] (Nob) **1** Care se referă la Noul Testament. **2** Care aparține Noului Testament.

nouț, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. II, 136 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***novus, -a***] **1-2** (Ltî; șhp) (Destul de) nou (**1**).

nouvelle vague *ls* [At: DN[3] / P: *nuvel vag* / E: fr ***nouvelle vague***] (Frm) Grup de cineaști francezi ale căror filme se caracterizează prin nihilism și nonconformism.

nov- *ec* vz ***novo-***

nova[1] *sfs* [At: L. ROM. 1960, nr. 2, 19 / E: mg ***nova***] (Reg) Varietate de struguri hibrizi.

nova[2] *vt* [At: DM / Pzi: *~vez* / E: fr ***nover***, lat ***novare***] (Jur; rar) A încheia o novație (**1**).

novac *sm* [At: GORJAN, H. I, 63/7 / Pl: *~aci* / E: ***Novac***] **1** (Mtp) Personaj închipuit ca un om bine legat și puternic. **2** (Olt) Om înalt și voinic.

novală *sf* vz ***nuvelă***

novar *sm* vz ***nouar***

novat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nova²***] **1-2** (Jur) Care (este sau) a făcut obiectul unei novații (**1**).

novator, ~oare [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***novateur***, lat ***novator***] (Liv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care aduce idei și concepții noi. **3-4** *smf, a* (Persoană) care introduce o noutate revoluționară într-un domeniu oarecare Si: *inovator*. **5** *smf* (Prt) Persoană care vrea să inoveze cu orice preț.

novatoriu, ~ie *a* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***novatoire***] (Jur; liv) Care se referă la novație.

novație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 185 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***novation***, lat ***novatio, -onis***] **1** Act juridic prin care o obligație nouă și cu un alt conținut se substituie unei obligații vechi ce se stinge. **2** (Rar) Inovație.

novațiune *sf* vz ***novație***

novă *sf* [At: DN / Pl: *~ve* / E: fr ***nove***] Stea variabilă a cărei strălucire crește brusc, pentru un interval între câteva ore și câteva zile, cu 10-13 mărimi stelare, pentru a reveni apoi încet și, adesea, cu fluctuații, la strălucirea inițială.

novăcesc, ~ească *a* [At: DEX / Pl: *~ești* / E: ***Novac*** + *-esc*] (Pop) **1-2** Care aparține novacilor (**1-2**). **3-4** Care se referă la novaci (**1-2**). **5** (Pex) De uriaș. **6** (Pex) De voinic.

novealǎ *sf* vz ***nuvelă***

novecento *sn* [At: DN³ / E: it ***novecento***] (Itm) Perioadă a sec. XX împreună cu arta și cultura lui.

novelă¹ *sf* [At: PRAVILA (1814), 126/24 / Pl: *~le* / E: lat ***novellae***] (Jur) Dispoziție suplimentară care se adaugă la o lege cuprinsă într-o codificare anterioară.

novelă² *sf* vz ***nuvelă***

noveletă *sf* vz ***nuveletă***

novelist, ~ă *smf* vz ***nuvelist***

novelistic, ~ă *a* vz ***nuvelistic***

noveloca *sf* vz ***năvoloacă¹***

novembre *sm* vz ***noiembrie***

novembrie *sm* vz ***noiembrie***

novice [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 98 / V: (înv) ***~iciu, ~iț*** *sm* / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***novicius***, fr ***novice***, it ***novizio***] **1** *smf* Persoană care a început de curând să activeze într-un anumit domeniu Si: *începător*. **2** *smf* Persoană care nu are încă experiență, pricepere Si: *începător*. **3** *smf* Persoană care a început de curând să învețe ceva. **4** *a* Care nu are experiența vieții Si: *candid, inocent, nevinovat*. **5** *smf* (Spc) Persoană care a intrat de curând într-o mănăstire și trebuie să facă un anumit stagiu pentru a se călugări. **6** *sm* (Spc) Marinar care face ucenicie.

noviciat *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 338 / P: *~ci-at* / V: (înv) ***~ițiat*** / Pl: *~e* / E: lat ***novitiatum***, fr ***noviciat***, it ***noviziato***] **1** Situație de novice (**5**). **2** Timp cât durează noviciatul (**1**). **3** Locuință destinată, în mănăstire, novicilor (**5**).

novicism *sn* [At: CARAGIALE, O. V. 340 / Pl: ? / E: ***novice*** + *-ism*] (Nob) Neologism (**2**).

noviciu *sm* vz ***novice***

novină *sf* [At: H IX, 93 / E: srb ***novina*** „lună nouă"] (Reg) Timp cât nu se vede luna.

novita *sf* [At: IST. AM. 40ʳ/5 / Pl: *~le* / E: it ***novità***] (Înv; mpl) Noutate (**8**).

novitate *sf* vz ***noutate***

noviț *sm* vz ***novice***

novițiat *sn* vz ***noviciat***

novocain *sn* vz ***novocaină***

novocaină *sfs* [At: BIANU, D. S. / P: *~ca-i~* / V: (rar) ***~in*** *sn* / E: fr ***novocaïne***] Produs de sinteză care se prezintă sub formă de cristale aciculare, incolore, cu gust ușor amar, puțin solubile în apă, și care are acțiune anestezică locală Si: *procaină*.

novocilină *sfs* [At: DN / E: cm ***novocaină*** + ***penicilină***] Antibiotic format dintr-un amestec de penicilină și novocaină.

novod *sn* vz ***năvod²***

novolac *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***novolaque***] Rășină sintetică obținută prin condensarea fenolului cu formaldehidă în prezența acizilor și folosită în industria lacurilor.

noxă *sf* [At: DN / Pl: *~xe* / E: lat ***noxa***] Agent, factor etc. dăunător organismului și care se răspândește în atmosferă în timpul diverselor procese tehnologice.

nozdreană *sf* [At: ALR II, 6108/310 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Butaș.

ntur *i* [At: ALR II, 5752/791 / E: fo] (Reg) Onomatopee care imită trilurile turturicii.

nu [At: COD. VOR. 10/20 / V: (înv) ***no***, (reg) ***na, nă*** *av* / E: ml ***non***] **1** *av* Este marcă a formei negative a verbului la toate modurile și timpurile, în afară de gerunziu, participiu și supin, precedând imediat verbul, cu excepția timpurilor compuse și a diatezei reflexive, care trece, adesea elidat, înaintea auxiliarului, respectiv pronumelui reflexiv, putând fi intercalate și adverbele „mai" și „prea". **2** *av* Neagă predicatul, dând caracter negativ întregii propoziții. *Nu l-am cunoscut niciodată.* **3** *av* (Îrg; separat de predicat și alăturat formal primului membru al propoziției) Subliniază caracterul negativ al comunicării. *Nu mulți veniră.* **4** *av* (Pop; alăturat formal predicatului) Se referă logic la un alt element al propoziției sau la o propoziție subordonată. *Nu valorează mare lucru.* **5** *av* (În construcții adversative; îcr *ci, dar*) Stabilește o opoziție puternică. *N-am uitat, ci doar am întârziat.* **6** *av* (În propoziții interogative) Cere ca răspuns negativ afirmația adesea precedată de „ba". *Nu ești supărată ? -Ba da.* **7** *av* (În propoziții optative și dubitative interogative) Implică ideea de îndemn, de rugăminte. *Nu vrei să pleci?* **8** *av* (Cu forma negativă a verbului juxtapusă formei lui pozitive) Arată că acțiunea se desfășoară fără intensitate deosebită sau nesusținut, cu intermitență. *Se bucura, nu se bucura.* **9** *av* (Forma negativă a verbului în raport disjunctiv cu forma lui afirmativă, imediat precedentă) Exprimă prin schimbarea intonației intensitate maximă. *Ori știe, ori nu știe!* **10** *av* (Forma negativă a verbului în raport disjunctiv cu forma lui afirmativă, imediat precedentă) Exprimă prin schimbarea intonației indiferență cu privire la realizarea acțiunii. *O veni, n-o veni, treaba lui!* **11** *av* (Forma interogativ negativă a verbului în raport disjunctiv cu forma lui afirmativă, imediat precedentă) Exprimă nesiguranță, ezitare. *Să intre, să nu intre?* **12** *av* (Forma interogativ negativă a verbului în raport disjunctiv cu forma lui afirmativă, imediat precedentă) Exprimă nerăbdare, iritare. *Știi ori nu știi?* **13** *av* Neagă acțiunea, fără a modifica din punct de vedere logic caracterul propoziției, fiind atras de prezența în aceeași propoziție sau în propoziția subordonată următoare a unui cuvânt sau a unei construcții care exprimă o idee negativă. *Nu încape nici o îndoială.* **14** *av* Neagă acțiunea în propoziții cu aspect negativ și cu înțeles pozitiv (de obicei în propoziții interogative și exclamative). *Nu face parte și el dintre noi?* **15** *av* (În propoziții interogative retorice; adesea precedat sau urmat de adverbul „oare" sau, învechit, precedat de adverbul „au") *Oare nu era și el tot din București?* **16** (Interogativa retorică reprezintă răspunsul real sau prezumtiv la o propoziție interogativă propriu-zisă) *Nu vezi ce se întâmplă?* **17** *av* (Îe) **Da, cum (să sau de) ~** sau (reg) **(păi) dacă nu (cum)**? Sigur că da. **18** *av* (Îae) Altfel nu se poate. **19** *av* (Irn; îae) Nu prea cred. **20** *av* (În propoziții interogative exclamative) Exprimă mirare, surpriză, indignare, dezaprobare, reproș, regret, presupunând, de obicei, un răspuns pozitiv. *Cum nu i-a fost milă de el?* **21** *av* (În propoziții exclamative, precedat de „ce", „cât", „unde") Are valoare afirmativă. *De câte ori nu am văzut astfel de oameni!* **22** *av* Neagă o altă parte de propoziție decât predicatul, dând enunțului caracter parțial negativ și stabilind, de obicei, un raport adversativ cu un element de același fel. *A plecat repede, nu așa cum a venit.* **23** *av* Modifică conținutul cuvântului pe care îl precedă, altul decât predicatul, atenuându-i înțelesul sau dându-i înțeles contrar. *O casă mare, nu lipsită de eleganță.* **24** *av* (Îe) **~ altceva, ~ glumă**, sau (reg) **~ ceva, ~ sagă** Formulă care confirmă o afirmație anterioară. **25** *av* (Îae) Formulă care întărește o afirmație anterioară. **26** *av* (Îe) **~ mai departe** Chiar în cazul... **27** *av* (Îae) Chiar în ceea ce privește pe... **28** *av* (Îlav) **~ o**

(singură) dată De multe ori Si: *adesea*. **29** *av* Înlocuiește un verb la forma negativă care apare anterior sau care este dedus din context, îndeplinind funcția de predicat. *Cine poate oase roade, cine nu, nici carne moale*. **30** *av* (Îe) **~ și ~** Formulă care exprimă împotrivirea, refuzul categoric al cuiva de a-și schimba punctul de vedere. **31** *av* (Îae) Exprimă inutilitatea unui efort. **32** *av* (Îc) **De** (sau **dacă**) **~** În caz contrar... **33** *av* (Cu valoare de propoziție independentă) Răspuns la o întrebare. *Ai prieteni? – Nu*. **34** *av* (Rezumă un șir de situații opuse celor din propozițiile precedente). *Cei mai mulți ar răspunde îndată: Nu!* **35** *av* (Îlv) **A zice ~** A nega. **36** *av* (Pex; îal) A se opune. **37** *av* (Pex; îal) A refuza. **38** *sn* Răspuns negativ. **39** *av* Exprimă opoziția la o enunțare pozitivă sau revenirea asupra unei afirmații. *S-a dus!... Nu! Uite-l că vine înapoi!* **40** *av* (Întărit prin „ba") *Ba nu, eu nu vin*. **41** *av* (Are) Reia sau anticipează pentru intensificare conținutul propoziției precedente sau următoare. *Nu, nu, eu nu intru!*

nuansă *sf* vz ***nuanța***

nuanța *vt(a)* [At: PONTBRIANT, D. / P: *nu-an~* / Pzi: *~ez* / E: ***nuanță*** cf fr *nuancer*] **1** A colora, parcurgând progresiv gama nuanțelor unei culori. **2** A armoniza culori. **3** A colora în nuanțe diferite. **4** (Fig) A pune în evidență, prin treceri subtile, gradate Si: *a colora*. **5** (Fig) A da expresie.

nuanțare *sf* [At: NEGULICI / P: *nu-an~* / Pl: *~țări* / E: ***nuanța***] **1** Colorare prin parcurgerea progresivă a gamei nuanțelor unei culori. **2** Armonizare a culorilor. **3** Colorare în nuanțe diferite. **4** (Fig) Punere în evidență (prin treceri subtile, gradate) Si: *colorare*.

nuanțat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *nu-an~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***nuanța***] **1** Colorat în nuanțe (1) diferite. **2** (D. culori) Combinat în mod armonios Si: *armonizat*. **3** (Fig) Care prezintă variații marcate prin treceri subtile, gradate Si: *marcat*[2]. **4** (D. stil, limbă etc.) Expresiv.

nuanță *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *nu-an~* / V: (înv) ***~ansă, niuansuri*** *snp* / Pl: *~țe* / E: fr ***nuance***] **1** Fiecare dintre varietățile unei culori, determinată de variația cantităților în care se combină culorile componente Si: *ton, tonalitate*, (rar) *tentă*. **2** (Pgn) Culoare. **3** (Fig) Fiecare dintre aspectele puțin deosebite între ele pe care le poate lua sau cu care poate fi înzestrat un lucru, o ființă, un fenomen, făcându-l expresiv. **4** (Fig) Deosebire ușoară între elemente de același fel. **5** (Spc; fig) Aspect ușor deosebit al sensului de bază al unui cuvânt. **6** (Spc; fig) Aspect particular al unei opțiuni politice. **7** (Fig) Variantă. **8** (Fig) Varietate. **9** (Fig) Ceea ce se adaugă esențialului, modificându-l ușor. **10** (Fig) Notă particulară, imperceptibil marcată Si: *accent*. **11** (Spc) Variație de intensitate a sunetului.

nuăr *sm* vz ***nor***[1]

nuăra *v* vz ***nora***

nuâr *sm* vz ***nor***[1]

nuâraș *sm* vz ***nouraș***

nubeculă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***nubeculle***] (Med) Pată corneană.

nubet *sn* vz ***nobet***

nubil, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ***nubile*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nubile***, it ***nubile***, lat ***nubilis***] (Liv) **1** Care a atins vârsta la care poate avea urmași. **2** (Pex) Puber. **3** (Pex; rar; d. părți ale corpului) Ajuns la deplină dezvoltare Si: *format*.

nubile *a* vz ***nubil***

nubilitate *sf* [At: LM / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***nubilité***] (Liv) **1** Perioadă finală a adolescenței. **2** Perioadă finală a pubertății. **3** (Spc) Stare a unei fete ajunse la deplină maturitate.

nubuc *sn* vz ***năbuc***

nuc *sm* [At: ST. LEX. 170 / V: (îvr) ***noc*** / Pl: *nuci* / E: drr ***nucă***] **1** Pom fructifer originar din Asia, cu coroana bogată, flori monoice și frunze penat-compuse, având un miros pătrunzător, din care se extrag substanțe tanante și coloranți, fructe drupe cu miez comestibil (*Juglans regia*). **2** (Îs) ~ *american* (sau *negru*) Varietate de nuc (1) originară din America de Nord, cu lemnul negru, poros (*Juglanus nigra*). **3** (Îs) ~ *(american) cenușiu* Varietate de nuc (1) cultivată mai ales ca arbore ornamental (*Juglans cinerea*). **4** (Îs) ~ *alb* Varietate de nuc (1) cultivată pentru lemnul său (*Carya alba*). **5** (Reg; îc) **~-de-mare** Castan (*Castanea vesca*). **6** Lemn de nuc (1) folosit la fabricarea mobilei.

nucar *sm* [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ***nucă*** + *-ar*] **1** (Reg) Jucător priceput la jocul în nuci. **2** Amator de jocul în nuci. **3** (Orn; reg) Alunar (*Nucifraga caryocatactes*). **4** Gândac mic care își depune ouăle în alune (*Balaminus nucum*).

nucariște *sf* [At: TEAHA, C. N. 247 / Pl: *~ți* / E: ***nucărie*** + *-iște*] (Trs) Nucet.

nucă *sf* [At: (cca 1705) GCR I, 357/6 / Pl: *nuci*, (reg) *nuce* / G-D: *nucii*, (înv) *nucei*, (reg) *nuchii* / E: ml ***nux, -cis***] **1** Fruct de nuc (1), alcătuit dintr-un miez comestibil, închis într-o coajă lemnoasă, acoperită de o coajă cărnoasă verde care la maturitate se usucă și crapă. **2** (Îe) **Când o face plopul nuci și răchita mere dulci** Niciodată. **3** (Îe) **A se potrivi** sau **a se nimeri**, (pop **a se lovi, a se lipi**) **ca ~ca în perete** (sau, rar, **în gard**) A nu se potrivi deloc. **4** (Lsg; folosit ca nume de materie) Miez comestibil de nucă (1). **5** (Reg) Găoace de nucă (1). **6** (Lpl; îcs) *În* ~ Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **7** (Îc) **~-de-cocos** sau (înv) **nuca-cocului** Fruct comestibil al cocotierului. **8** (Îrg) **~-de-mare** sau **~-de-mușcată**, **~-tămâioasă** Nucșoară (2). **9** (Îc) **~-galică** sau **~-de-stejar**, (reg) **~-de-goron** Gogoașă de ristic. **10** (Îc) **~-americană** sau **~-de-America** Semințe comestibile ale arborelui *Bertholletia excelsa*, care crește în regiunea tropicală din America de Sud. **11** (Rar; îc) **~-amară** Migdală. **12** (Reg; îc) **~-de-mare** Castană. **13** (Îc) **~-vomică** Semințe mature ale arborelui tropical turta-lupului, care conțin stricnină. **14** (Trs; pex; îc) **~-de-lac** Cornaci (*Trapa natans*). **15** (Reg; pan) Parte la piciorul dinapoi al calului, situată dedesubtul șoldului și în imediata apropiere a acestuia. **16** (Atm; reg; pan; îs) *~ca genunchiului* Rotulă. **17** (Atm; reg; pan; îs) *~ gâtului* Ceafă. **18** (Pan) Piesă formată dintr-o tijă metalică terminată cu un cap sferic, care servește la realizarea articulațiilor sferice ale mașinilor. **19** (Pan) Șaibă. **20** (Pan) Piuliță. **21** (Reg; pan; șîs *~ de la tigaie*) Bucată de oțel sau de fier, fixată în centrul piuliței, pe care se învârtește capătul de jos al fusului de la crângul morii. **22** (Reg; pan) Parte de jos a coarbei, în care se fixează sfredelul Si: *broască*. **23** (Pan; lpl; în limbajul minerilor din Valea Jiului) Cărbuni de granulație mijlocie, de 10-20 mm.

nucărie[1] *sf* [At: DR. XI, 71 / Pl: *~ii* / E: ***nuc*** + *-ărie*] (Reg; csc) Nucet.

nucărie[2] *sf* [At: DR. XI, 77 / Pl: *~ii* / E: ***nucă*** + *-ărie*] (Reg) Cantitate mare de nuci (1).

nucăt *sn* vz ***nucet***

nuccea *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***nușcea*** / Pl: *~ele* / E: cf *nucă*] (Bot; reg) **1** Brândușă-de-toamnă (*Colchicum autumnale*). **2** Brândușă-de-primăvară (*Crocus heuffelianus*).

nucel *sn* vz ***nucelă***

nucelar, ~ă *a* [At: AGROTEHNICA, II, 7 / Pl: *~i, ~e* / E: ***nucelă*** + *-ar*] (Rar) **1** Care aparține nucelei. **2** Care se referă la nucelă.

nucelă *sf* [At: LM / V: ***~el*** *sn* / Pl: *~le* / E: fr ***nucelle***] Parte centrală a ovulului la plantele fanerogame, în care se află sacul embrionar.

nucet *sn* [At: LB / V: (reg) ***noc~, ~căt*** / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: ml ***nucetum***] Livadă de nuci (1) Si: (reg) *nucariște, nucărie*[1], *nucime, nuciște*.

nuchiță *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 353 / Pl: *~țe* / E: ***nucă*** + *-iță*] **1-10** (Reg; șhp) Nucșoară (**1-10**).

nucifer, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nucifère***] (D. plante) Care produce nuci (1) comestibile.

nuciform, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nuciforme***] **1** Care are forma și mărimea unei nuci (1) Si: (rar) *nucos*. **2** (Îs) *Structura ~ă* Structură a solului care se prezintă sub formă de agregate puțin alungite, cu colțuri și muchii rotunjite.

nucime *sf* [At: DR. XI, 67 / Pl: *~mi* / E: ***nuc*** + *-ime*] (Reg) Nucet.

nuciște *sf* [At: DR. XI, 71 / Pl: *~ti* / E: ***nuc*** + *-iște*] (Reg) Nucet.

nuciu, ~ie *a* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***nuc*** + *-iu*] (Rar) De culoarea lemnului de nuc (1).

nucivor, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nucivore***] Care se hrănește cu nuci (1).

nucle- *ec* vz ***nucleo-***

nuclear, ~ă *a* [At: LM / P: *~cle-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nucléaire***] **1-5** Care aparține nucleului (**1-5**). **6-10** Care se referă la nucleu (**1-5**). **11** (Îs) *Fizică ~ă* Ramură a fizicii atomice care studiază nucleul (**3**). **12** (Îs) *Chimie ~ă* Ramură a chimiei care studiază nucleul (**4**). **13** (Îs) *Reacție ~ă* Fenomen de ciocnire a două sau mai multe nuclee atomice (sau constituenți ai lor), în urma căreia se produc unul sau mai multe nuclee atomice (sau constituenți ai acestora). **14** (Îs) *Energie ~ă* Energie obținută prin dezintegrarea atomului în urma unor reacții nucleare (**13**) Si: *atomic*. **15** Care se referă la energia atomică. **16** Care aparține energiei atomice. **17** Care se bazează pe degajare de energie atomică sau pe arme atomice.

nucleariza *vt* [At: DEX / P: *~cle-a~* / Pzi: *~zez* / E: ***nuclear*** + *-iza*] (D. state, uzine etc.) A folosi energia atomică.

nuclearizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***nucleariza***] Folosire de către un stat, o uzină etc. a energiei atomice.

nucleat, ~ă *a* [At: LM / P: *~cle-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: cf fr *nucléé*] (Rar; d. celule) Care conține un nucleu (**1**).

nucleație *sf* [At: DN³ / P: *~cle-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***nucléation***] Provocare sau dezvoltare a unei cristalizări în gaze sau lichide cu ajutorul nucleelor de condensare, respectiv de cristalizare.

nuclează *sfs* [At: DN³ / P: *~cle-a~* / E: fr ***nucléase***] Enzimă care descompune acizii nucleici.

nucleic, ~ă *a* [At: LTR² / P: *~cle-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nucléique***] (Blg) **1** Referitor la nucleu (**1**). **2** (Îs) *Acid ~* Acid organic complex care conține în moleculă baze azotate de tip special, pentoze, acid fosforic etc., cu rol fundamental în sinteza proteinelor din organism și în transmiterea caracterelor ereditare.

nucleină *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ne* / E: fr ***nucléine***] (Blg) Proteidă alcătuită dintr-o proteină și din acid nucleic.

nucleinic, ~ă *a* [At: PARHON, B. 117 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nucleină*** + *-ic*] (Îs) *Acid ~* Acid nucleic (**2**).

nucleo- [At: DN³ / V: ***nucle-*** / E: fr ***nucléo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) nucleu. **3** Nuclear.

nucleoid *sn* [At: DN³ / P: *~cle-o-id* / Pl: *~izi* / E: ger ***Nukleoid***] Nucleu sau echivalent al acestuia la bacterii.

nucleol *sm* [At: SANDU-ALDEA, S. 137 / P: *~cle-ol* / Pl: *~i*, (reg. *sn*) *~e* / E: fr ***nucléole***] Fiecare dintre corpusculele sferice care se găsesc în număr variat în nucleu (**1**) și sunt mai refringente decât restul nucleului.

nucleon *sm* [At: LTR² / P: *~cle-on* / Pl: *~i* / E: fr ***nucléon***] (Fiz) Termen generic pentru cele două particule elementare, protonul și neutronul, care alcătuiesc nucleul atomului.

nucleonic, ~ă [At: DEX / P: *~cle-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nucléonique***] **1** *a* Care se referă la nucleoni. **2** *sfs* Disciplină al cărei scop este aplicarea energiei nucleare în știință și industrie.

nucleoplasmă *sf* [At: DN³ / P: *~cle-o~* / Pl: *~me* / E: ***nucleo-*** + ***plasmă***] Carioplasmă.

nucleoproteidă *sf* [At: ENC. AGR. / P: *~cle-o~* / Pl: *~de* / E: fr ***nucléoproteide***] (Blg) Compus organic constituit din acid nucleic și proteină bazică prezent în structura tuturor celulelor animale și vegetale Si: *nucleoproteină*.

nucleoproteină *sf* [At: DN³ / P: *~cle-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***nucléoprotéine***] (Blg) Nucleoproteidă.

nucleosinteză *sf* [At: DN³ / P: *~cle-o~* / Pl: *~ze* / E: ***nucleo-*** + ***sinteză***] (Ast) Formare a nucleelor de elemente chimice în urma reacțiilor termonucleare din stadiile inițiale ale expansiunii universului și din interiorul stelelor.

nucleu *sn* [At: BARASCH. B. 5 / Pl: *~ee, ~ri*, (rar. *sm*) *~ei* / E: lat ***nucleus*** „sâmbure", fr ***nucléus***] **1** (Blg) Element constitutiv al celulei organice, de obicei de formă sferică sau ovoidală, mai vâscos și mai refringent decât citoplasma în care este cuprins, având o structură proprie și îndeplinind funcții importante în viața celulei. **2** Grupare de celule nervoase din axul nervos, care constituie centri nervoși sau regiunea de origine a unor nervi. **3** (Fiz; șîs *~ atomic*) Particulă centrală a unui atom, alcătuită din protoni și neutroni, purtătoare de sarcini electrice pozitive, în care este concentrată aproape toată masa atomului. **4** (Chm) Ciclu de atomi sau ansamblu de cicluri de atomi alipite, care formează scheletul moleculei unei substanțe și care rămâne neschimbat la toți derivații substanței respective. **5** Grup de molecule, de atomi sau de ioni în jurul căruia se depune o substanță în procesul de condensare, cristalizare etc. **6** (Ast) Porțiune centrală a unei comete sau galaxii. **7** (Îs) *~ cristalin* Cristal de dimensiuni foarte mici, care servește ca centru de depunere în cursul cristalizării unor soluții sau topituri. **8** Parte centrală, fundamentală, esențială a unui lucru, a unei acțiuni. **9** Grup restrâns de persoane care acționează în mod organizat și în jurul căruia se formează o grupare mai mare Si: (rar) *miez*. **10-11** Centru (de difuzare sau) de concentrare.

nuclid *sm* [At: DN³ / Pl: *~izi* / E: ger ***Nuklid***] (Fiz) Nucleu atomic caracterizat prin numărul de protoni, de neutroni și prin energia de legătură a acestora.

nucos, ~oasă *a* [At: GRECESCU, FL. 13 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nucă*** + *-os*] (Rar) Nuciform (**1**).

nucovană *sf* vz ***nicovală***

nucșoară *sf* [At: BIBLIA (1688), 57²/5 / V: ***~cuș~*** / Pl: *~re* / E: ***nuc*** + *-(u)șoară*] **1-10** (Șhp) Nucă (**1, 15, 18-20**) (mică) Si: *nuculiță* (**1-10**), *nucuță* (**1-10**), (reg) *nuchiță*. **11** (Lsg) Sământă aromată a nucșorului (**3**), folosită drept condiment Si: (rar) *mușcățel²*, (înv) *mușcatin*, (reg) *mușcată²*, (nob) *muscană*. **12** (Bot; Trs) Clocotiș (*Stafylea pinata*). **13** (Orn; reg) Codruș (*Ruticilla phoenicurus*). **14** (Orn; spc) Codroș de grădină (*Phoenicurus phoenicurus*). **15** (Orn) Alunar (*Nucifraga corycatactes*).

nucșor *sm* [At: GORJAN, H. II, 64/19 / V: ***nucu~*** / Pl: *~i* / E: ***nuc*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Nuculeț (**1-2**). **3** Arbore cultivat în țările tropicale, care produce nucșoara (**11**) (*Myristica fragrans*).

nuculă *sf* [At: LM / Pl: *~le* / E: fr ***nucule***] Tip de fruct de forma unei nuci (**1**) mici.

nuculeț *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 344 / Pl: *~i* / E: ***nucă*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Nuc (**1**) (mic) Si: *nucșor* (**1-2**), *nucuț* (**1-2**).

nuculiță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***nucă*** + *-uliță*] **1-10** (Șhp) Nucșoară (**1-10**). **11** (Orn; Mun) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

nuculiu, ~ie *a* [At: H IV, 53 / Pl: *~ii* / E: ***nucă*** + *-uliu*] (Reg) De culoarea nucii (**1**) (verzi).

nucușoară *sf* vz ***nucșoară***

nucușor *sm* vz ***nucșor***

nucuț *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***nuc*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Nuculeț (**1-2**).

nucuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***nucă*** + *-uță*] **1-10** (Șhp) Nucșoară (**1-10**).

nud¹, ~ă [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 71 / Pl: (**1-3, 6-10, 12-14**) *nuzi, ~e*, (**4-5, 11**) *~uri* / E: lat ***nudus, -a, -um***, it ***nudo***] **1** *a* (Liv; d. corpul omenesc sau, rar, d. părți ale lui) Fără veșminte Si: *dezbrăcat, gol*, (pop) *despuiat*, (reg) *pieligos*. **2** *a* (Fig) Lipsit de argumente Si: *gol*. **3** *a* (Fig) Care nu este întemeiat. **4** *sn* (Liv) Corp omenesc complet dezbrăcat, gol Si: *nuditate* (**3**). **5** *sn* Reprezentare în artele plastice a unui corp omenesc complet dezbrăcat. **6** *a* (D. plante și părți ale lor) Care este lipsit de păr sau de puf. **7** *a* (D. flori) Care este lipsit de petale și sepale. **8** *a* (Jur; îs) *Proprietate ~ă* Bun de al cărui uzufruct beneficiază temporar altă persoană decât proprietarul. **9** *a* (Nob) Neted (**1**). **10** *a* (Spc) Fără ornamente Si: *simplu*. **11** *sn* Suprafață netedă a unui element de arhitectură sau de construcție, pe care se detașează atât părțile în relief, cât și părțile adâncite ale ornamentului. **12** *a* (Fig) Care este fără artificii, fără complicații Si: *simplu*. **13** *a* (Fig) Clar. **14** *a* (Fig) Pur.

nud² *sn* vz ***nut***

nudism *sn* [At: DM / E: fr ***nudisme***] **1-2** Expunere (în scop terapeutic) a corpului gol la soare. **3** Doctrină care preconizează viața în aer liber, practicarea sporturilor complet dezbrăcat.

nudist, ~ă [At: DLR / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***nudiste***] **1-2** *smf* Persoană care practică nudismul (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Adept) al nudismului (**3**).

nuditate *sf* [At: HELIADE, O. I, 368 / Pl: (**1-2**) *~tăți* / E: fr ***nudité***] **1** Goliciune corporală. **2** Situație în care se află un om gol. **3** (Ccr) Nud¹ (**4**). **4** (Fig) Ceea ce se prezintă fără rezerve, fără ascunzișuri, direct. **5** (Fig) Lipsă de podoabe Si: *simplitate*.

nufăr *sm* [At: AR (1839), 1[1]/40 / V: (reg) *~ă sf* / Pl: *~feri*, (rar) *~i* / E: ngr **νούφαρα**] 1 (Șîs ~ *alb*) Plantă erbacee acvatică cu frunze mari, cu flori albe mari, care plutesc la suprafața apei și cu fructe comestibile Si: (liv) *nemfar*, (reg) *plămână-albă, pluta, plutniță, tidvă-de-apă* (*Nymphaea alba*). 2 (Șîs ~ *galben*) Plantă erbacee acvatică cu flori mari galbene care plutesc la suprafața apei Si: (liv) *nenufar*, (reg) *mai[3]-de-apă, plămână-galbenă* (*Nuphar luteum*). 3-4 (Prc) Floare de nufăr (1-2). 5 (Reg; șîs ~ *de Nil*) Lotus (*Nympaea lotus*).

nufără *sf* vz *nufăr*

nufăriș *sn* [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 584 / Pl: *~uri* / E: *nufăr* + *-iș*] (Rar; csc) 1-2 Mulțime de nuferi (1-2). 3-4 Loc pe care cresc mulți nuferi (1-2).

nuga *sf* [At: NICA, L. VAM. 169 / Pl: *~le* / V: *~t sn* / E: fr *nougat*] 1 Preparat alimentar consistent făcut din albuș de ou, zahăr sau miere, și nuci sau alune Si: *alviță*. 2 Bucată de nuga (1).

nugat *sn* vz *nuga*

nuia *sf* [At: PALIA (1581), 121/18 / V: (reg) *~uă, niauă* (Pl: *neli*), *noia, noiauă* / Pl: *~iele*, (reg) *~ieli* / E: ml *novella*] 1 Vergea lungă, subțire și flexibilă, obținută dintr-o tulpină sau dintr-o ramură tânără de alun, de răchită, de trestie etc. Si: *vargă, vergea*, (reg) *japă, joardă, palcă[1], strămurare*. 2 (Reg; îs) *Gard de* ~ Gard viu. 3 (Reg; îs) *~ua boabelor* Par pe care se atârnă porumbul la uscat pentru iarnă. 4 (Rar; îe) **A pleca pe ~** A pleca de undeva pe neașteptate și numai cu hainele cu care este îmbrăcat. 5 (Rar; îae) A face ceva de nevoie. 6 Lovitură dată cu nuiaua (1). 7 Coadă la undiță Si: (reg) *rudă, vargă*. 8 Băț lung, cu un cârlig la capăt, cu care se prind oile de pe câmp Si: (reg) *cața*. 9 (Reg; lpl) Vergea la războiul de țesut Si: *vargă*.

nuiauă *sf* vz *nuia*

nuiela *vt* [At: CHEST. II, 130 / Pzi: *~lez* / V: (cscj) *~li* / E: cf *nuia*] (Reg) A bate, a fixa nuiele (1) pe pereții de lemn, ca să țină tencuiala.

nuielărie *sf* [At: HEM 1660 / Pl: *~ii* / E: *nuiele* (pll *nuia*) + *-ărie*] (Reg) Nuieliș.

nuieli *v* vz *nuiela*

nuieliș *sn* [At: DS 204 / Pl: *~uri* / E: *nuiele* (pll *nuia*) + *-iș*] Pădure tânără, cu arbori care au un diametru al trunchiului mai mic de 7 cm la înălțimea de 1 m de la sol Si: *lăstăriș*, (reg) *arină, nuielărie, țigla*.

nuieloaie *sfi* [At: CHEST. V. 39/53 / E: *nuiele* (pll *nuia*) + *-oaie*] 1-2 (Reg; șdp) Nuia (1) (lungă și groasă). 3 (Lpl) Nuiele (1) folosite la împletitul gardurilor sau la construirea scheletului unor case, adăposturi pentru vite etc.

nuielușă *sf* [At: LB / Pl: *~șe* / E: *nuiele* (pll *nuia*) + *-ușă*] 1-6 (Șhp) Nuia (1, 7-8) (foarte subțire și mică) Si: *nuieluță* (1-6), *vărguță, vergelușă*, (rar) *nuielușcă* (1-6), (reg) *jordiță*. 7-8 (Șhp) Lovitură (ușoară) dată cu o nuia (1) Si: *nuieluță* (7-8), *vărguță, vergelușă*, (rar) *nuielușcă* (7-8), (reg) *jordiță*. 9 (Reg; mpl) Șipcă bătută pe pereții de lemn ai unei construcții, ca să țină tencuiala.

nuielușcă *sf* [At: JIPESCU, O. 43 / Pl: *~șce* / E: *nuiele* (pll *nuia*) + *-ușcă*] 1-8 (Rar; șhp) Nuielușă (1-8).

nuieluță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: *nuiele* (pll *nuia*) + *-uță*] 1-8 (Șhp) Nuielușă (1-8).

nul, nulă *a* [At: CLEMENS, ap. DLR / Pl: *~i, ~e* / E: fr *nul*, ger *nul*] 1 Care se reduce la nimic Si: *inexistent*. 2 (Pex) Care nu se manifestă în nici un fel. 3 (Mat) Care reprezintă valoarea zero. 4 (D. meciuri) Care se termină la egalitate de puncte. 5 (Jur; d. acte juridice) Fără valoare legală, fiind considerat ca inexistent. 6 (D. oameni și acțiunile lor) Lipsit de orice valoare. 7 (D. oameni și acțiunile lor) Fără nici un merit. 8 (Pex; d. oameni) Total incapabil. 9 (Arg; îe) **A fi ~ la...** A nu ști absolut nimic într-un domeniu.

nula[1] *a* vz *nulaș*

nula[2] *sf* vz *nulă*

nulaș, ~ă *a, sn* [At: ALR I. 776/343 / V: *nula a* / Pl: *~i, ~e* / E: mg *nullás*(liszt)] (Trs; îs) *Făină ~ă* sau *(de)* ~ Făină de grâu de calitate superioară Si: (pop) *pielm*.

nulă *sf* [At: ȘINCAI, Î. 4/6 / S și: (înv) *nullă* / V: (îvr) *~la* / Pl: *~li, ~le* / E: cf ngr *νοῦλα*, lat *nulla*, ger *Null*] 1-2 (Număr abstract) zero. 3 Semn grafic pentru cifra zero. 4 (Nob; îe) **A face ~** A anula. 5 (Rar; fig) Nulitate (5). 6 (Rar; fig) Incapacitate totală.

nulifica *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 12 / Pzi: *nulific* / E: lat *nuelificare*, fr *nuelifier*] (Înv) A anula.

nulificare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 146 / Pl: *~cări* / E: *nulifica*] (Înv) Anulare.

nulificat, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: *nulifica*] (Înv) Anulat.

nuligestă *sf, af* [At: DEX / Pl: *~te* / E: nct] 1-2 (Femeie) care nu a fost niciodată gravidă.

nulipară *sf, af* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr *nullipare*] 1-2 (Femeie) care nu a născut niciodată un făt viabil.

nulitate *sf* [At: RÎND. JUD. 249/25 / Pl: *~tăți* / E: fr *nullité*] 1 (Jur) Lipsă de legalitate a unui act, rezultând din absența la întocmirea lui a uneia din condițiile de fond sau de formă cerute de lege. 2 (Jur; pex) Sancțiune care pedepsește nulitatea (1) unui act, ducând la anularea lui parțială sau totală. 3 (Jur) Viciu care atrage nulitatea (1). 4 Caracter a ceea ce este inexistent Si: *inexistență*. 5 Lipsă totală de valoare, de capacitate, de merit a cuiva Si: *incapacitate, incompetență*, (rar) *nulă* (5). 6 Persoană lipsită de orice merit. 7 Persoană total incapabilă.

num *sm* [At: ȘINCAI, HR. I, 102/6 / Pl: *~i* / E: lat *nummus*] (Rar) Monedă folosită în antichitatea greco-romană.

numa *av* vz *numai*

numa *v* vz *numi[1]*

numadecât *av* vz *numaidecât*

numai *av* [At: COD. VOR. 28/18 / V: (reg) *numa, numă, ~măi* / E: *nu* + *mai[1]*] 1 (Cu sens restrictiv sau exclusiv) Nu mai mult de.. (sau decât...) Si: *doar*. 2 (Cu sens restrictiv sau exclusiv) Exclusiv. 3 Nu altcineva sau altceva decât... 4 Nimeni sau nimic în afară de... 5 Nu altfel decât... 6 Nu altă dată sau în altă împrejurare decât... 7 Nu în alt loc decât... 8 Nu în alt scop sau din altă cauză decât... 9 (Prin exagerare) În întregime Si: *complet*. 10 (Prin exagerare) Peste tot. 11 Compact. 12 Mereu. 13 Pur și simplu. 14 În mod formal. 15 (Îlav) **~ așa** sau **așa ~** Fără complicații Si: *simplu*. 16 (Îal) Fără motiv. 17 (Îal) Fără scop. 18 (Îal) Fără rost. 19 (Îal) Dezinteresat. 20-21 (Îal) (Pe) degeaba. 22 Nu altă dată. 23 Nu în sau din alt moment, sau în altă împrejurare. 24 Abia. 25 Nu în alt loc decât... 26 Nu mai departe sau mai aproape decât... 27 Pentru simplu motiv că... 28 (Îlc) **~ să...** (sau **de..., dacă...**) Doar dacă... 29 (Îrg; îcn) Decât. 30 (Îc) **Nu ~ ... ci și** (sau **ci încă**, ori **dar încă și, ci mai ales**) Și... și. 31 (Îe) **Nu ~ că ... dar** sau **ci** În afară de faptul că... 32 (Urmat de un conjunctiv sau de o construcție negativă; are) Pe punctul de a... 33 Chiar. 34 Tocmai. 35 (Îrg; îlav) **~ cât** (sau, reg, **ce**) (De) abia. 36 (Îrg; îal) Îndată ce. 37 (Pop; însoțit de „ce", „iacă", „uite", „iacă ce") Pe neașteptate. 38 (Îrg; însoțit de „ce") Imediat. 39 (Îrg; pex) Cu orice preț. 40 Însă. 41 (Precedă imperativul) Reia firul întrerupt al unei discuții, exprimând insistență, nerăbdare. 42 (Îlc) **~ (atâta) că ...** sau (reg) **~ cât** Atâta doar că. 43 (Îvp; îcn) Ci. 44 (Trs; neaccentuat și cu topica maghiară *csak*) Are valoare expletivă.

numaicât *av* vz *numaidecât*

numaidecât *av* [At: N. TEST. (1648), 72[r]/8 / A și: (2) *num~* / V: (reg) *~mad~*, (înv) *~ic~* / E: *numai* + *de* + *cât*] 1 Fără întârziere Si: *îndată, imediat, neîntârziat*, (îrg) *nepristan, numai*, (reg) *minten*. 2 (Pex) Foarte repede. 3 (Poartă accentul în frază) Neapărat (17). 4 Indiscutabil.

numă *av* vz *numai*

număi *av* vz *numai*

numănare *sf* vz *lumânare*

număr[1] *sn* [At: PSALT. HUR. 33[r]/8 / V: (îrg) *~mer* (Pl și: *~mere*), (reg) *lu~, ~mur* / Pl: *~mere*, (înv) *~uri*, (îvr) *~ure*, (reg, *sm*) *~i* / E: ml *numerus*] 1 (Udp „de" sau în genitiv) Cantitate de elemente de același fel care intră într-o înșiruire sau într-un tot Si: *cifră, sumă*, (Trs) *număruș* (1). 2 Cantitate care arată de câte ori o mărime se cuprinde în alta de aceeași natură. 3 Valoare, exprimată în cifre, care indică o asemenea cantitate. 4 Rezultat

al unei comparări a două mărimi de același fel Si: *câtime*, *cifră*, *sumă*. (Trs) *număruș* (2). 5 Valoare, exprimată în cifre, care indică un asemenea rezultat Si: *sumă*, *cifră*, *câtime*, (Trs) *număruș* (3). 6 (Îs) ~ *atomic* Număr (1) de ordine pe care îl poartă elementele chimice așezate în ordinea tabloului lui Mendeleev și care exprimă cantitatea de protoni din atomul respectiv. 7 (Înv; îs) *~ul cel mic* Scăzător. 8 (Înv; îs) *~ul cel mare* Descăzut. **9-10** (Reg; îs) *Bani de* ~ (Bani) numerar. **11-12** (Îljv) **Fără (de) ~** (Care este) în număr atât de mare încât nu poate fi numărat. **13-14** (Pex; îal) (Care este) imens. **15** (Îla) **Cu ~** Socotit. **16** (Pex; îal) Limitat. **17** (Pex; îal) Puțin numeros. **18** (Îlav) **În ~** Cu socoteală. **19** (Pex; îal) Complet. **20** (Pex; îal) Exact. **21** (Îlpp) **În (sau din) ~ul...** Printre. **22** (Îal) Dintre. **23** (Îe) **A nu (mai) avea ~** A fi peste măsură de numeros. **24** (Îla) **Un ~ de...** Câțiva. **25-26** (Îla) **Un mare ~ de...** (Foarte) mulți. **27** (Îlav) **La ~ sau în ~ de...** În total. **28** (Cu sensul reieșind din context) Mulțime. **29** Grup. **30** Categorie gramaticală prin care se exprimă deosebirea dintre un singur exemplar și două sau mai multe exemplare ale aceluiași obiect. **31** Semn grafic sau grup de semne grafice care reprezintă un număr[1] (1) Si: *cifră*. **32** (Arg; îe) **A face ~ul cinci** A fura. **33** (Reg; îcs) *De-a ~merele* sau *de-a ~meri*, *în ~mere* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape Si: *țânțarul*. **34** (Înv) Cifră care indică cronologia zilelor, a anilor, a zodiilor. **35** Număr[1] (**31**) utilizat pentru identificarea unui obiect dintr-o mulțime de obiecte sau clase de obiecte clasificate după o anumită regulă. **36** (Pex; ccr) Obiect care corespunde acestei cifre sau succesiunii de cifre. **37** Succesiune de cifre corespunzătoare unui anumit post telefonic, unui post militar etc. **38** (Pex; ccr) Post telefonic, militar etc. cu un anumit număr (**37**). **39** Cifră sau succesiune de cifre folosite ca indice de mărime, de calitate etc. **40** (Spc) Cifră sau succesiune de cifre care servește ca unitate de măsură pentru îmbrăcăminte, încălțăminte. **41** Cifră matricolă. **42** (Pex) Bucată de postav, placă de metal etc. pe care este însemnată această cifră și pe care elevii și unele categorii de slujbași publici le poartă la vedere pe îmbrăcăminte. **43** (Îs) ~ *de pontaj* Plăcuță pe care se află înscris un număr de ordine pe care muncitorii o depun la intrarea lor în fabrică, ca dovadă a prezenței la serviciu. **44** Cifră gravată pe reversul unei monede. **45** (Pgn) Revers al unei monede. **46** Parte dintr-un spectacol de varietăți, din repertoriul unui artist de circ etc. **47** (Pex) Persoană care interpretează un număr (**46**). **48** (Fig) Personaj bizar, original. **49** (Îlav) **~ul unu** De primă calitate. **50** (Îal) Fără pereche. **51** (Îal) Excelent.

număr² *sn* vz ***nume***

număra¹ [At: PSALT. HUR. 17ᵛ/6 / V: (reg) ***~mera***, ***an~***, ***lu~*** / Pzi: *număr* / E: ml ***numerare***] **1** *vt* A socoti câte unități sunt într-un șir, într-o serie, într-un grup etc. **2** *vt* A determina numărul de elemente dintr-o mulțime. **3** *vt* A verifica numărul unui șir de obiecte. **4** *vt* (Îvp; pex) A calcula. **5** *vt* (Îe) **A (putea) ~ (ceva) pe degete** (sau **pe o mână**) Se spune pentru a arăta că e vorba de un număr foarte mic de obiecte sau de ființe. **6** *vt* (Îe) **A ~ (cuiva) îmbucăturile** (sau **înghițiturile**) A ține cuiva socoteală de cât mănâncă. **7** *vt* (Îae) A da cuiva mâncare cu zgârcenie, cu părere de rău. **8-9** *vt* (Îe) **(A fi) slab** (sau, irn, **gras**) **de-i numeri coastele** A fi foarte slab. **10** *vt* (Rar; îe) **A ~ pașii cuiva** A supraveghea pe cineva de aproape. **11** *vt* (Îe) **A ~ pietrele** (sau **pavelele**) A umbla fără treabă, fără rost. **12** *vt* A pune numerele[1] (1) la rând în ordinea lor crescătoare sau descrescătoare. **13** *vt* (Fam; îe) **Până numeri (la) trei** Într-o clipă. **14** *vt* (Îvp) A da ceva cu număr, socotind. **15-16** *vt* (Îvp; pex) A plăti (în bani). **17** *vt* (Îvp) A aplica o serie de lovituri. **18** *vt* (Înv) A enumera. **19** *vt* A îngloba un număr[1] (1) de... **20-21** *vt* (Pex) A dispune de un (mare) număr[1] (1) de... **22** *vt* (Îe) **A nu ~ zile multe** sau (rar) **a ~ puțin** A mai avea puțin de trăit. **23** *vt* (Îae) A trăi puțin. **24** *vr* A fi în număr[1] (1) de... Si: *a se cifra*. **25** *vi* (Reg) A conta. **26** *vi* (Reg) A valora. **27** *vt* (Înv) A crede. **28** *vt* A socoti printre... **29** *vt* A cuprinde în numărul[1] (1). **30-31** *vtr* (Udp „printre") A (se) considera în aceeași categorie cu... Si: *a (se) include*.

număra² *vt* [At: COD. VOR. 56/23 / Pzi: *număr* / E: ml ***nominare***] **1** (Îvp) A numi[1] (1). **2** (Înv) A citi.

numărabil, ~ă *a* vz ***numerabil***

număral, ~ă *a*, *sn* vz ***numeral***

numărar *sn* vz ***numerar***

numărare¹ *sf* [At: AMFILOHIE, E. 5 / Pl: *~rări* / E: ***număra***] **1** Determinare a numărului de unități dintr-un șir, dintr-o serie etc. Si: *numărat¹* (1), *numărătoare* (1), (îvp) *numărătura* (1), *numerație* (1). **2** Determinare a numărului de elemente dintr-o mulțime Si: *numărat¹* (2), *numărătoare* (2), (îvp) *numărătură* (2). **3** Verificare a numărului unui șir de obiecte Si: *numărat¹* (3). **4** (Înv; pex) Calcul. **5** Punere a unor numere în ordine crescătoare sau descrescătoare Si: *numărat¹* (**5**). **6** (Înv) Enumerare. **7** Înglobare într-un număr de... Si: *numărat¹* (**7**). **8** (Reg; îe) **Nu-i vreme de ~** Nu este vreme de pierdut. **9** (Îvp) Oferire cuiva a ceva, numărând Si: *numărat¹* (**9**). **10-11** (Rar) Plată (în bani) Si: *numărat¹* (**10-11**). **12** Aplicare a unei serii de lovituri Si: *numărat¹* (**12**). **13** Înglobare a unui număr de... Si: *numărat¹* (**13**). **14** Dispunere de un număr de... Si: *numărat¹* (**14**). **15** Considerare în aceeași categorie cu... Si: *numărat¹* (**15**).

numărare² *sf* vz ***lumânare***

numărat¹ *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***număra¹***] **1-3** Numărare (**1-3**). **4** (Înv) Calcul. **5** Numărare (**5**). **6** (Înv) Enumerare. **7** Numărare (**7**). **8** (Reg; îe) **Nu-i vreme de ~** Nu este vreme de pierdut. **9-15** Numărare (**9-15**).

numărat², ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***număra¹***] **1** Evaluat numeric. **2** Socotit unul câte unul. **3** (Pex) Care se află în număr (**1**) exact, fără nici o aproximație. **4** (Îe) **Bani ~ați** Bani peșin. **5** (Îlav) **Bob ~** Cu exactitate. **6** (Îal) În cele mai mici amănunte. **7** Limitat ca număr[1] (1). **8** Puțin.

numărație *sf* vz ***numerație***

numărațiune *sf* vz ***numerație***

numărătoare *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~mer~***, (reg) ***lumână~*** / Pl: *~ori* / E: ***număra¹*** + *-toare*] **1-2** Numărare (**1-2**). **3** Rezultat al numărării Si: *număr¹* (1), (îvp) *numărătură* (**3**), *socoteală*. **4** (Pex) Mod de a număra[1]. **5** (Reg; îe) **A face ~** A răscoli stâna. **6** (Îs) *~a banilor* Plată. **7** (Înv) Recensământ. **8** (Reg) Țarc cu o singură poartă prin care trec oile una câte una pentru a putea fi numărate. **9** (Reg; prc) Poartă a acestui țarc. **10** (Înv) Numerar. **11** (Înv; îs) *Bani (în)* ~ Bani lichizi. **12** Abac. **13** (Îs) ~ *inversă* Program de operații prevăzut a se desfășura în intervalul de timp ce desparte momentul curent de momentul lansării unei nave spațiale sau de debutul unei activități de importanță majoră.

numărător, ~oare [At: ST. LEX. 223ʳ/1 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***număra¹*** + *-(ă)tor*] **1** *sm* Persoană care face un calcul. **2** *sm* Persoană cu funcția de a număra[1] (1), de a socoti bani. **3** *sn* (Înv) Numeral (5). **4** *sm* (înv, *sn*) Parte a unei fracții ordinare situată deasupra liniei de fracție și care reprezintă deîmpărțitul operației de împărțire Si: (înv) *numerator*. **5** *sn* Aparat folosit la numerotare în presa de tipar înalt. **6** *sn* (Îs) ~ *tipografic* Aparat de numărat și calculat volumul de text al unui manuscris dactilografiat. **7** *sf* Abac. **8** *a* (Înv; îs) *Bani* ~ Bani numerar.

numărătoriu¹ *sm* [At: MOXA, 378/3 / Pl: ? / E: ***număra*** + *-toriu*] (Înv; îs) ~ *de stele* Astrolog.

numărătoriu² *s* vz ***numărător***

numărătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***număra¹*** + *-(ă)tură*] **1-2** (Îvp) Numărare (**1-2**). **3** (Îvp) Numărătoare (**3**). **4** (Pop) Mănunchi de fire de tort de pe rășchitor, de obicei în număr de trei, din care se alcătuiesc jirebii și păpuși, care servesc ca unitate de măsură la urzitul pânzei. **5** (Înv) Monedă valorând un florint. **6** (Olt) Sumă mare de bani Si: *bănet*. **7** (Reg; îs) ~ *mare* Descântec rostit la patul unui muribund.

număros, ~oasă *a* vz ***numeros***

număruș *sn* [At: F (1890), 390 / V: ***~mme~*** / Pl: *~e*, *~uri* / E: mg ***numerus***] (Trs) **1-3** Număr[1] (**1,4-5**). **4** (Înv; șîs *a merge*, *a lua* sau *a duce* ~) Recrutare. **5** (Înv; pex; îas) Tragere la sorți pentru recrutare. **6-7** (Îla) **Pe ~** (Recrutat) prin tragere la sorți. **8** (Pop) Amuletă purtată de copii contra deochiului.

nu-mă-uita *sni* [At: CONACHI, ap. DDRF / E: ***nu*** + ***mă*** + ***uita***] **1** (Csc) Plantă erbacee cu flori mici albastre, rar roz sau albe, care crește prin locuri

umede și umbroase Si: (frm) *miozotis*, (reg) *ochii-păsăruicii*, *ochiul-șarpelui*, *urechea-șoarecelui* (*Myosotis silvatica*). **2** (Prc) Floare de nu-mă-uita (**1**). **3** (Reg) Horă nedefinită mai îndeaproape. **4** (Reg) Melodie după care se execută nu-mă-uita (**3**).

nume *sn* [At: COD. VOR. 2/5 / V: (îrg) ***~măr*** (Pl: *~e*), (înv) , ***nome***, ***~mi*** (îvr) ***~n*** (reg) ***lu~*** *sn* și (nob) *sf*, (nob) ***~ne*** / Pl: ~, (reg) *~muri* / E: ml ***nomen***] **1** Cuvânt sau grup de cuvinte care desemnează o ființă sau un lucru, o acțiune, un fenomen, o noțiune etc. și prin care se individualizează o ființă, un obiect etc. dintr-o anumită categorie Si: *denumire*, *numire* (**3**). **2** (Îs) ~ *de* (sau, reg, *din*) *botez* sau ~ *mic* Nume care se dă unei persoane la naștere Si: *prenume*. **3** (Îs) *Ziua ~lui* sau (rar) *zi de* ~ Zi în care se sărbătoresc cei ce poartă numele sfântului prăznuit în acea zi de biserică Si: *onomastică*. **4** (Pex) Sărbătoare organizată cu prilejul zilei numelui. **5** (Îs) ~ *de familie*, ~ *patronimic*, (sau, reg, *după naștere*) Nume pe care îl poartă toți membrii unei familii și care se transmite de la părinți la copii. **6** (Spre deosebire de poreclă; îs) ~ *bun* Nume (**1**) adevărat al cuiva. **7** (Îs) ~ *topic* (sau *de loc*) Toponimic. **8** (Îla) **Fără (de) ~** Care nu este cunoscut, identificat. **9** (Pex; îal) Lipsit de importanță Si: *obscur*. **10** (Îal) Care impresionează puternic prin grandoare, intensitate, importanță. **11** (Îlav) **Pe ~** Adresându-se cu numele. **12** (Îal) Direct. **13** (D. acțiuni comerciale; îal) Cu valoare nominală. **14** (Îlav) **În** (sau, înv, **drept, cu, pe**) **~le cuiva** (sau **a ceva**) Invocând numele cuiva sau a ceva, în special al unei divinități, ca simbol al unei credințe. **15** (Îal) În cinstea cuiva. **16** (Pex; îal) Prinos adus cuiva, în special unei divinități. **17** (Îal) Din partea cuiva. **18** (Îal) Invocând autoritatea, puterea cuiva. **19** (Îal) În locul cuiva. **20** (Îe) **A spune** (sau **a zice** cuiva, **a chema**, pop, **a striga pe cineva** sau **ceva**) **pe ~** A rosti (cu voce tare) numele (**1**) cuiva Si: *a numi*[1] (**1**). **21** (Pex; îae) A spune răspicat, fără ocolișuri. **22** (Îe) **Zi-i pe ~!** Spune-mi numele lui, de care momentan nu-mi amintesc. **23** (Îae) Se spune când cineva nu-și amintește pe moment denumirea exactă a unui obiect. **24** (Îe) **Să nu-mi (mai) zici** (sau **spui**) **pe ~ dacă...** Să nu mă mai recunoști dacă... **25-26** (Îcn; îe) **A (nu) lua (cuiva ceva) în ~ de rău** A (nu) interpreta greșit sau cu rea-voință vorbele cuiva. **27-28** (Pex; îae) A (nu) se supăra. **29-30** (Îe) **A lua** sau (rar) **a avea (pe cineva) în ~ de bine** (sau **de rău**) A (nu) aprecia pe cineva. **31** (Fam; îe) **A lovi** (sau **a păli, a-i trage** cuiva **una**) **în** (sau **la**) **~le tatălui** A lovi pe cineva drept în frunte (în locul unde se miruiesc creștinii). **32** (Îe) **Pentru ~le lui Dumnezeu** (sau **al cerului**) **!** Exclamație care subliniază, întărind, o rugăminte. **33** (Îae) Exclamație care exprimă indignare, nedumerire, exasperare. **34** (D. o proprietate, un act etc.; îlav) **Pe ~le (cuiva)** Înscris ca proprietate legală a cuiva. **35-36** (Îal) (Fiind numit) cu numele (**1**) cuiva. **37** (Îlav) **Cu ~le ...** sau **cu ~ de...** Având numele (**1**) de... Si: *numit*. **38** (Îe) **A cunoaște (ceva) numai din ~** A cunoaște ceva din auzite, fără să-l fi văzut vreodată. **39** (Rar; îe) **A nu cunoaște (ceva) nici de ~** A nu fi auzit despre ceva. **40** (Îe) **A auzi de ~le cuiva** A cunoaște din auzite, din reputație. **41** (Îe) **A nu (mai) ști** (sau **auzi**) **cuiva de ~** sau **a nu (mai) ști** (sau **auzi**) **de ~le cuiva** A nu mai ști nimic despre cineva plecat departe. **42** (În imprecații; îae) Îndemn adresat cuiva de a pleca și de a nu se mai întoarce niciodată. **43** (În imprecații; îe) **Veniți-ar** sau **pieriți-ar ~le** sau **să nu-ți mai aud de ~, nu ți-aș mai auzi de ~, acolo să-ți rămână ~le** Se spune unei persoane insuportabile. **44** (Îae) Se spune cuiva pe care nu vrei să-l mai revezi niciodată. **45** (Îae) Se spune cuiva căruia îi dorești moartea. **46** (Rar) Persoană. **47** (Rar) Ființă. **48** (Fiz) Sens. **49** (Fiz) Semn. **50** (Urmat de determinări care arată felul) Calificativ pe care îl are cineva sau care i se atribuie cuiva. **51** Titlu. **52** Rang. **53** (Îlav) **Cu** (sau **sub**) **~ de...** (sau **că...** sau, rar, urmat de un genitiv) sau (rar) **cu ~le să...** Cu titlul de... **54** (Îal) Sub formă de... **55** (Îal) Sub pretext că... **56** (Îal) Pe motiv că... **57** (Îe) **Sub nici un fel de ~** În nici un caz. **58** (Îlav) **(Numai) cu ~le** De formă, fără să corespundă realității. **59** (Pex; îal) În aparență. **60** (Înv; îlav) **(În) ~ de...** Socotind că... **61** (Îal) Recunoscând drept... **62** (Îal) Ca și... **63-64** Reputație (bună sau) rea Si: *faimă*, *renume*. **65-66** (Îe) **A scoate** (sau **a scorni, a face, a-i ieși cuiva**) **~ (rău)** A (se) vorbi de rău despre cineva. **67-68** (Îae) A se afla sau a pune pe cineva într-o lumină defavorabilă. **69** (Îe) **A-și face (un) ~** A ajunge cunoscut, vestit, prin acțiuni pozitive. **70** (Îae) A-și face o carieră. **71** (Îe) **A-i merge (cuiva) ~le că...** A i se duce cuiva vestea că... **72** Denumire ironică dată cuiva în legătură cu activitatea sa sau cu o trăsătură caracteristică, fizică sau psihică Si: *poreclă*. **73** (Grm) Termen generic pentru părțile de vorbire care se declină, în special, pentru substantiv și adjectiv. **74** (Grm; pgn) Substantiv. **75** (Grm; înv; îc) **(În-)loc-de-~** Pronume. **76** (Grm; îs) ~ *comun* Substantiv comun. **77** (Grm; îs) ~ *propriu* Substantiv propriu. **78** (Îs) ~ *predicativ* Cuvânt care, împreună cu un verb copulativ, formează predicatul nominal al unei propoziții. **79** (Îs) ~ *de agent* Substantiv sau adjectiv care derivă dintr-un verb și care denumește pe autorul acțiunii. **80** (Îs) ~ *de acțiune* Substantiv care exprimă o acțiune concepută ca obiect. **81** (Reg) Pretext. **82** (Reg) Motiv.

numei *v* vz ***numi***[1]

numeit, ~ă *a* vz ***numit***

numelă *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~le* / E: nct] (Rar) Dispozitiv simplu de lemn care se așază pe gâtul porcilor pentru a-i împiedica să intre în locuri în care ar putea provoca stricăciuni sau pagube.

numen[1] *sn* [At: DLR / Pl: *~e* / E: fr ***nouméne***, ger ***Noumenon***] (În filozofia lui Kant) Lucru în sine cunoscut numai prin rațiune, în opoziție cu fenomenul cunoscut senzorial.

numen[2] *sn* vz ***nume***

numenal, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***nouménal***] (Fil; rar) **1** Care se referă la numen[1]. **2** Al numenului[1].

numene *sn* vz ***nume***

numeni *vtr* [At: CP 130/6 / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *numen*[2], *promeni*] **1-3** (Înv) A numi[1] (**1, 6-7**).

numer *sn* vz ***număr***[1]

numera *v* vz ***număra***[1]

numerabil, ~ă *a* [At: LM / V: (înv) ***~măr~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***numerabilis***] Care se poate număra, socoti.

numerabilitate *sfs* [At: LM / E: ***numerabil*** + *-itate*] (Rar) Însușire de a se putea număra.

numeral, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, ȚIG. 57[v]/19 / V: (înv) ***~măr~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***numéral***, lat ***numeralis***, ger ***Numerale***] **1** *a* (Înv) Care se referă la numere[1] (**30**). **2** *a* (Înv) Care indică un număr[1] (**30**). **3** *a* (Înv) Care se indică prin numere[1] (**30**). **4** *a* Care se indică prin numere[1] (**30**). **5** *sn* Parte de vorbire flexibilă care exprimă noțiunea de număr[1], determinarea numerică a obiectelor sau ordinea obiectelor prin numărare Si: (înv) *numărător* (**3**). **6** *a* (Înv; îs) *Adjectiv* ~ sau *adjectivă ~ă* Numeral (**4**).

numerar, ~ă [At: NEGULICI / V: (îvp) ***~măr~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***numéraire***] **1** *a* (Înv; d. bani, monede) Care are curs oficial. **2-3** *sn*, *a* (Șîs *valoare ~ă*) (Valoare bănească în monedă sau hârtie-monedă) care poate servi direct pentru plată. **4** *sn* Bani sau semne ale acestora, în forma lor fizică de bilete de bancă, bilete de tezaur, monedă metalică și monedă divizionară. **5** *sn* Sumă determinată de bani. **6** *sn* (Îlav) **În ~** În bani plătiți pe loc Si: (pfm) *peșin*.

numerarisit, ~ă *a* [At: (1842) DOC. EC. 764 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***numerar***] (Înv) Numerotat[2] (**1**).

numerativ, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***numératif***] Care servește la numărat.

numerator *sm* [At: AT 3[r]/ 25 / A și: *~rator* / Pl: *~i* / E: lat ***numerator***] (Înv) Numărător (**4**).

numerație *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~măr~***, ***~marațiune***, ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***numeratio***, fr ***numération***] **1** (Înv) Numărare (**1**). **2** Sistem de simboluri grafice și de reguli, cu ajutorul cărora se pot reprezenta numerele întregi. **3** (Înv) Parte a aritmeticii care se ocupă cu studiul denumirii și scrierii numerelor[1] întregi. **4** (Îvr) Numerotare.

numerațiune *sf* vz ***numerație***

numerătoare *sf* vz ***numărătoare***

numeri *v* vz ***nimeri***

numeric, ~ă *a* [At: ASACHI, E. I, 53/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***numérique***] **1** Care se referă la numere[1] **(31)** Si: (înv) *numericesc* **(1)**. **2** Care aparține numerelor[1] **(31)** Si: (înv) *numericesc* **(2)**. **3** Care se face cu ajutorul numerelor[1] **(31)** Si: (înv) *numericesc* **(3)**. **4** Care se exprimă cu ajutorul numerelor[1] **(31)** Si: (înv) *numericesc* **(4)**. **5** Socotit din punct de vedere al numărului pe care îl reprezintă Si: (înv) *numericesc* **(5)**.

numericesc, ~icească *a* [At: ASACHI, ALGHEBRA, 7[r] / Pl: *~icești* / E: ***număr[1]*** + *-icesc*] (Înv) **1-5** Numeric **(1-5)**.

numericește *av* [At: SCL 1954, 13 / E: ***numeric*** + *-ește*] (Rar) **1** În privința numărului **(31)**. **2** Din punctul de vedere al numărului[1] **(31)** pe care îl reprezintă.

numeriza *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~zez* / E: ***număr[1]*** + *-iza*] (Reg) A numerota.

numeros, ~oasă *a* [At: CR (1834), 34[1]/32 / V: (înv) ***~măr~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***numerosus***] Care se află în cantitate mare Si: *mult*.

numerota *vt* [At: I. IONESCU, M. 150 / Pzi: *~tez* / E: fr ***numéroter***] A însemna obiectele sau ființele dintr-o serie cu numere[1] **(31)** în ordine succesivă, pentru a le putea identifica și deosebi între ele Si: (reg) *numeriza*.

numerotare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tări* / E: ***numerota***] Însemnare a obiectelor sau ființelor dintr-o serie cu numere[1] **(31)** în ordine succesivă, pentru a le identifica și deosebi între ele Si: *numerotat[1], numerotație*.

numerotat[1] *sn* [At: DLR / E: ***numerota***] Numerotare.

numerotat[2], ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***numerota***] **1** Care poartă un număr **(31)** de ordine, pentru identificare și diferențiere Si: (înv) *numerarisit*. **2** Înregistrat sub un anumit număr **(31)**. **3** (Spc) Paginat.

numerotator *sn* [At: DN / Pl: *~oare* / E: ***numerota*** + *-tor*] **1** Mașină cu care se numerotează Si: (iuz) *numeroter*. **2** (Spc) Instrument cu care se numerotează paginile diferitelor imprimante.

numerotație *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***numératation***] Numerotare.

numeroter *sn* [At: V. MOLIN, V. T. / Pl: *~e* / E: fr ***numéroteur***] (Iuz) Numerotator.

numerozitate *sf* [At: LM / Pl: *~tăți* / E: lat ***numerositas***] (Trs; ltm) **1** Faptul de a fi numeros. **2** Mulțime.

numeruș *sn* vz ***număruș***

numete *av* [At: MAT. DIALECT. I. 83 / E: ctm ***nume + pasămite, darămite***] (Reg) Chipurile.

numi[1] [At: COD. VOR. 118/17 / V: (înv; cscj) ***~ma***, (îrg) ***lu~, ~mei, ru~*** / Pzi: *~mesc* / E: ***nume***] **1** *vt* A da un nume, o denumire sau un titlu, un calificativ Si: *a boteza, a chema, a denumi, a intitula*, (îvp) *a număra[2]* **(1)**, (înv) *a nomina, a numeni* **(1)**. **2** *vt* A se adresa cuiva cu un nume. **3** *vt* (Rar) A indica numele pe care îl au lucrurile. **4** *vt* A da o poreclă Si: *a porecli, a supranumi*. **5** *vt* A considera într-un anumit fel. **6** *vrp* A purta numele de... Si: (înv) *a se numeni* **(2)**. **7** *vrp* A căpăta o anumită denumire sau un anumit calificativ Si: (înv) *a se numeni* **(3)**. **8** *vrp* (Îvr) A se distinge. **9** *vrp* A se socoti drept... **10** *vt* (Reg) A socoti pe cineva drept un om cu vază, cu nume bun Si: *a cinsti, a prețui*. **11** *vt* (Îe) **A ~-o sus** Se spune despre cineva care se socotește superior. **12** *vr* (Reg; îe) **Numindu-se pă sine** Făcându-și faimă, nume. **13** *vt* A pomeni pe cineva sau de ceva Si: *a aminti, a invoca*. **14** *vt* (Rar) A arăta. **15** *vi* (Reg) A ura. **16** *vi* (Reg; îe) **A-i ~ cuiva rău** A prevesti cuiva ceva rău. **17** *vt* A pune într-o funcție, într-o slujbă Si: *a angaja*. **18** *vt* A încredința o misiune, o însărcinare. **19** *vt* A conferi un titlu, un grad.

numi[2] *sn* vz ***nume***

numinativ, ~ă *sn, a* vz ***nominativ***

numinător *sm* [At: AMFILOHIE, E. 42 / V: ***nominat~*** / Pl: *~i* / E: lat ***nominator***, it ***nominatore***] (Mat; înv) Numitor **(3)**.

numinos *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: it ***numinoso***] (Fil) Termen religios folosit pentru componentele iraționale ale categoriei religioase „sfânt", din care a fost eliminat conținutul moral.

numire *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 12/1 / Pl: *~ri* / E: ***numi***] **1** Posedare a unui nume **(1)**. **2** (Spc) Fel în care este numit[1] **(1)** ceva Si: *denumire*. **3** (Pex; ccr) Nume **(1)**. **4** (Înv; îlav) **Cu ~** (sau **~ri**) **de...** sau **cu ~ că** Cu titlu de... **5** (Înv; pex; îal) Sub pretextul... **6** (Înv; îal) Ca și cum... **7** (Înv; îlav) **Cu ~a cuiva** Cu invocarea cuiva, în special a unei divinități. **8** (Înv; îe) **A întoarce într-o ~** A aduce două sau mai multe fracții la același numitor. **9** (Înv) Substantiv. **10** Punere a cuiva într-o funcție, într-o slujbă. **11** Conferire a unui titlu, a unui grad. **12** Încredințare a unei misiuni cuiva. **13** (Ccr) Act oficial prin care se comunică cuiva încadrarea într-o funcție.

numismat[1] *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 241/24 / Pl: *~e* / E: lat ***numisma, -atis***] (Îvr) **1** Monedă. **2-3** Medalie (comemorativă).

numismat[2], ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***numismate***] **1** Specialist în numismatică. **2** Persoană care colecționează și se ocupă cu studiul monedelor și al medaliilor vechi. **3** Colecționar amator de monede și medalii vechi.

numismatic, ~ă [At: TEODOROVICI, I. 28/24 / S și: (înv) *~izm~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***numismatique***] **1** *sfa* Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu istoricul monedelor, al medaliilor vechi etc., studiind evoluția acestora din punctul de vedere al formei, al gravurii, al baterii, al circulației etc., precum și documentele conținând date referitoare la monede **(1)**. **2-3** *a* Care aparține (numismaticii sau) monedelor și medaliilor vechi. **4-5** *a* Privitor (la numismatică sau) la monede și medalii vechi.

numismă *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 118/32 / Pl: *~me* / E: lat ***numisma***] (Îvr) Monedă din epoca greacă sau romană.

numit, ~ă [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 48/12 / V: (înv) ***~meit***, (reg) ***lu~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***numi[1]***] **1-2** *smf, a* (Precedând numele la care se referă) (Persoană) care poartă numele de... **3** *a* (Rar; îe) **A fi ~ din botez** A fi nebun. **4** *a* Care a fost pomenit, citat mai înainte. **5** *a* (Îvp) Prevăzut. **6** *a* (Îvp) Fixat. **7** *a* (Îvp) Renumit. **8** *sm* (Îvr) Însărcinat cu o misiune. **9** *sm* (Îvr; pex) Împuternicit.

numitor, ~oare [At: VĂCĂRESCUL, GR. 25 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***numi*** + *-tor*] **1** *sf* (Grm; înv) Nominativ **(1)**. **2** *a* (Înv) Care denumește lucrurile sau ființele. **3** *sm* Parte a unei fracții ordinare situată sub linia de fracție și care reprezintă împărțitorul operației de împărțire Si: (înv) *numinător*. **4** *sm* (Îe) **A aduce la același ~** A transforma două sau mai multe fracții care au numitorul diferit în fracții echivalente care au numitorul identic pentru a efectua adunarea sau scăderea fracțiilor. **5** *sm* (Fig; îae) A egaliza în mod forțat Si: *a plafona*. **6** *sm* (Fig; îae) A judeca nediferențiat două sau mai multe aspecte. **7** *sm* (Fig; îae) A pune de acord puncte de vedere diferite. **8** *sm* (Îae) A uniformiza fără temei păreri, tendințe sau concepții diferite. **9** *sm* (Îs) *~ comun* Numitor **(3)** care aparține aceleeași fracții.

numitoriu *sm* vz ***numitor***

numtă *sf* vz ***nuntă***

numulit *sm* [At: COBÎLCESCU, G. 84 / Pl: *~iți*, (rar, *sn*) *~e* / E: fr ***nummulite***] **1** (Lpl) Gen de fosile foraminifere perforate, care cuprinde specii în formă de lentilă, caracteristic pentru prima jumătate a erei terțiare, ale cărui cochilii sunt constituite dintr-o lamă învârtită în spirală. **2** (Șls) Animal din genul numuliților **(1)**.

numulitic, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***nummulique***] **1** *a* (D. terenuri) Care conține numuliți **(2)**. **2** *a* (D. terenuri) Format din numuliți **(2)**. **3** *sn* (Glg) Paleogen. **4** *a* Care datează din paleogen. **5** *a* Care se referă la paleogen.

numur *sn* vz ***număr[1]***

nun, ~ă [At: CORESI, TETR. 186 / Pl: *~i, ~e* / E: ml ***nonnus***] **1** *smf* Fiecare dintre persoanele care asistă pe miri la cununia religioasă și care sunt solicitate să îndeplinească obligațiile cerute de ritualul creștin Si: *naș[2]* **(18)**. **2** *smp* Bărbat și femeie care îndeplinesc acest ritual. **3** *sf* (Trs; șîs *fete de ~e* sau, rar, *de ~*) Fiecare dintre fetele care însoțesc mireasa la cununie și care au anumite atribuții la nuntă Si: (reg) *druscă, nuntășiță*.

nunakol *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: eg ***nunakol***] (Glg) Înălțime cu vârful rotunjit care se ridică deasupra masei unui ghețar.

nunaș, ~ă *smf* vz ***naș[2]***

nunatak *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***nunatak***] (Glg) Pisc stâncos izolat din zona zăpezilor permanente, care străpunge calota de gheață.

nună *sf* [At: TEAHA, C. N. 247 / V: **~nelă** / Pl: *~ne* / E: cf *alună*] (Trs) **1** Pistrui pe față. **2** Aluniță sau alt semn mic pe corp.

nunăși *v* vz ***nași***

nunășie *sf* vz ***nășie***

nunciatură *sf* vz ***nunțiatură***

nunciu *sm* vz ***nunțiu***

nuncupativ, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nuncupatif***] (Jur; d. testamente) Dictat de testator, potrivit formelor legale.

nuncupație *sf* [At: DN³ / Pl: **~iune** / Pl: *~ii* / E: fr ***nuncupation***, lat ***nuncupatio***] (Jur) Declarație solemnă făcută într-un act.

nuncupațiune *sf* vz ***nuncupație***

nundine *sf* [At: HASDEU, I. C. I, 100 / Pl: ? / E: lat ***nundinae***] (Liv) **1** A noua zi a săptămânii după calendarul roman, devenită zi de târg. **2** (Pex) Târg ținut în ziua a noua a săptămânii, după calendarul roman.

nunea *sf* [At: LB / Pl: *~ele* / E: tc ***nume*** „gropiță"] (Îdt) Pistrui pe față.

nuneascǎ *sfa* [At: JIPESCU, O. 52 / Pl: ? / E: ***nun*** + *-ească*] (Pop) **1** Dans popular executat de nuni (1) împreună cu mirii și cu ceilalți nuntași, după cununie Si: (reg) *nășască* Vz *aluneascǎ*. **2** Melodie după care se execută nuneasca (**1**).

nunelă *sf* vz ***nună***

nunelos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nunele*** (pll *nunea*) + *-os*] (Îdt; d. oameni) Cu pistrui pe față.

nunește *av* [At: GEORGESCU-TISTU, B. 15 / E: ***nun*** + *-ește*] (Mun) **1** În felul nunilor (1). **2** Ca pentru nuni (1).

nunișoară *sf* [At: MARIAN, NU. 208 / Pl: *~re* / E: ***nun*** + *-ișoară*] **1-6** (Reg; șhp) Nună (**1-3**) (tânără) Si: (reg) *nuniță* (**1-6**).

nuniță *sf* [At: F (1900), 554 / Pl: *~țe* / E: ***nun*** + *-iță*] **1-6** (Reg; șhp) Nunișoară (**1-6**).

nunoră *sf* vz ***noră***

nunos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *nunea*] (Îdt; d. oameni) Cu pistrui pe față.

nunta *v* vz ***nunti***

nuntal, ~ă [At: HELIADE, O. I, 374 / Pl: *~i, ~e* / E: ***nuntă*** + *-al*] (Înv) Nupțial (1).

nuntalău *sn* [At: I. CR. IV, 104 / Pl: ? / E: ***nuntă*** + *-alau*] **1-2** (Reg; șdp) Nuntă (mare).

nuntariu, ~ie [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***nuntă*** + *-ariu*] (Nob) **1** *a* Nupțial (1). **2** *sm* Nuntaș (1).

nuntaș, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 139ᵛ/21 / Pl: *~i, ~e* / E: ***nuntă*** + *-aș*] **1** *smf* Persoană care participă la o nuntă (1) Si: (nob) *nuntariu* (2), (reg) *nuntălaș*. **2** *sm* (Reg) Vornicel la nuntă (1).

nuntă *sf* [At: CORESI, EV. 301 / V: (reg) ***numtă***, **~nță** / Pl: *nunți*, (îvp) *~te* / E: sg refăcut după pl *nunți* (lat *nuptiae*)] **1-2** Căsătorie (religioasă) Si: *nuntire* (**1-2**), *nuntit¹* (**1-2**), (ltm) *nupțiu* (**1-2**). **3** Ceremonial și petrecere organizate cu prilejul unei nunți (1) Si: (rar) *nuntire* (**3**), *nuntit¹* (**3**). **4** (Îs) *~ de argint* Aniversare a douăzeci și cinci de ani de la căsătorie. **5** (Îas) Petrecere la nunta (4) de argint. **6** (Îs) *~ de aur* Aniversare a cincizeci de ani de la căsătorie. **7** (Îas) Petrecere la nunta (**6**) de aur. **8** (Îs) *Cămara ~nții* Cameră a mirilor, în prima noapte după căsătorie. **9** (Reg; îs) *Altă ~* Aceasta e cu totul altceva. **10** (Rar; îe) **A da (cuiva) de ~** A bate tare pe cineva. **11** (Fig) Gălăgie. **12** (Fig) Scandal. **13** Împerechere a animalelor. **14** (Pex) Perioadă de împerechere a animalelor. **15** (Blg; îs) *Haină de ~* Înfățișare deosebire pe care o capătă masculii unor pești, batracieni sau păsări în perioada împerecherii. **16** (Pop; îs) *~ta urzicilor* Înflorire și maturizare a urzicilor, care în datinile populare, are loc într-o anumită zi, după care urzicile nu mai sunt bune de mâncat Si: (reg) *măritarea urzicilor*. **17** (Fig; d. câini; îe) **A pleca cu ~ta** A se ține haită după o cățea. **18** (Csc) Alai de nuntă (1) Si: *nuntași*. **19** Persoanele care fac parte din alaiul de nuntă Si: *nuntași*. **20** (Reg; d. oameni; îe) **A fi ~** A fi în număr mare. **21** (Reg) Datină practicată la țară de sărbătorile Crăciunului și ale Anului Nou, constând dintr-un fel de reprezentație asemănătoare cu nunta (1). **22** (Reg) Text rostit la nuntă (**21**).

nuntălaș *sm* [At: MARIAN, NU. 210 / Pl: *~i* / E: ***nuntă*** + *-ălaș*] (Reg) Nuntaș (**1**).

nuntășel *sm* [At: CONV. LIT. XXXV, 524 / Pl: *~ei* / E: ***nuntaș*** + *-el*] **1-2** (Rar; șhp) Nuntaș (**1**) (tânăr).

nuntășiță *sf* [At: H XVIII, 147 / Pl: *~țe* / E: ***nuntaș*** + *-iță*] (Reg) Fată care însoțește mireasa la cununie și care are anumite atribuții la nuntă Si: *nun* (**3**).

nuntelnic, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nuntă*** + *-elnic*] (Nob) Nupțial (**1**).

nuntesc, ~ească *a* [At: LM / Pl: *~ești* / E: ***nuntă*** + *-esc*] (Nob) Nupțial (**1**).

nuntește *av* [At: (a. 1581) ap. L. ROM. 1965, 449 / E: ***nunti*** + *-este*] (Îvr) **1** Prin nuntă (**1**). **2** În urma nunții (**1**).

nunti [At: (cca 1662-1730) MAG. IST. III, 39/15 / V: (îrg) ***~ta*** / Pzi: *~tesc* / E: ***nuntă***] **1-6** *vtir* (Pop) A (se) căsători (religios). **7-9** *vtir* (Pop) A petrece la nuntă (**2**). **10** *vi* (Reg) A se pregăti de nuntă (**1**). **11** *vi* (Olt) A se tocmi prea mult. **12-14** *virr* (Rar; d. animale) A (se) împerechea.

nuntie *sf* [At: PRAV. LUCACI (1581), 254ᵛ/1 / Pl: *~ii* / E: ***nunti*** + *-ie*] (Îvr) Căsătorie.

nuntire *sf* [At: R. GRECEANU, ap. CM. II, 65 / Pl: *~ri* / E: ***nunti***] (Îvp) **1-3** Nuntă (**1-3**). **4** (Pex) Căsătorie.

nuntișoară *sf* [At: GRAIUL, I, 72 / Pl: *~re* / E: ***nuntă*** + *-ișoară*] **1-2** (Pop; șhp) Nuntă (**3**) (frumoasă) Si: (pop) *nuntiță* (**1-2**).

nuntit¹ *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***nunti***] (Rar) **1-3** Nuntă (**1-3**).

nuntit², ~ă *a* [At: ISPIRESCU, L. 294 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nunti***] (Îvp) **1-2** Care a făcut nuntă (**1-2**). **3** (Pex) Căsătorit.

nuntitor, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, POEZII, 395 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nunti*** + *-tor*] (Rar) Nupțial (**1**).

nuntiță *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 62 / Pl: *~țe* / E: ***nuntă*** +*-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Nuntișoară (**1-2**).

nuntru *av* vz ***înăuntru***

nunță *sf* vz ***nuntă***

nunțial, ~ă *a* [At: PR. DRAM. 134 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***nupțial***, prin apropiere de *nuntă*] (Înv) Nupțial (**1**).

nunțiatură *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 241/20 / P: *~ți-a~* / V: **~ncia~** / Pl: *~ri* / E: lat ***nunciatura*** (***nuntiatura***), ger ***Nuntiatur***, it ***nunziatura***] **1** Reprezentanță diplomatică a Vaticanului într-o țară străină, condusă de un nunțiu. **2** Local unde funcționează o nunțiatură (**1**). **3** Funcție de nunțiu.

nunțiu *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 287/8 / V: **~nciu** / Pl: *~ii* / E: lat ***nuntius***, ger ***Nuntius***, it ***nunzio***] (Șîs *~ apostolic, apostolicesc* sau *papal*) Reprezentant diplomatic permanent al papei într-o țară străină, asimilat ca rang ambasadorilor.

nunuț, ~ă *smf* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: ***nun*** + *-uț*] **1-4** (Rar; șhp) Nun (**1-2**) (tânăr).

nuoleț, ~eață *a* vz ***nouleț***

nuora *sm* vz ***nora***

nuoraș *sm* vz ***nouraș***

nuorat, ~ă *a* vz ***norat***

nuoră *sf* vz ***noră***

nuoriecios, ~oasă *a* [At: ALR I, 1234/73 / P: *nu-o~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***nuori*** (pll *nuor*) + *-(e)cios*] (Reg; d. cer) Înnorat.

nuoros, ~oasă *a* vz ***noros***

nuoruos, ~oasă *a* vz ***noros***

nuoruț *sm* vz ***noruț***

nuou, ~ă *a* vz ***nou***

nuourială *sf* vz ***noreală***

nupțial, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. 15 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nuptial***, lat ***nuptialis***] **1** Care se referă la nuntă Si: (rar) *nuntitor*, (înv) *nunțial, nuntal*, (nob) *nuntariu* (**1**), *nuntelnic, nuntesc*. **2** (D. animale) Care se află în împerechere.

nupțialitate *sfs* [At: SCÎNTEIA, 1966, nr. 7174 / P: *~ți-a~* / E: fr ***nuptialité***] (Rar) **1** Act al căsătoriei. **2** Număr de căsătorii pe o perioadă dată.

nupțiu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: lat ***nuptiae, nuptus***] (Ltm) **1-2** Nuntă (**1-2**). **3** Căsătorie.

nur¹ *sm* [At: IST. AM. 85ʳ/6 / Pl: *~i*, (rar, *sn*) *~uri* / E: tc ***nur*** „strălucire, frumusețe"] (Pfm; mpl) **1** Calitate a unei femei sau a unei părți a ei de a atrage, de a plăcea prin farmecul, drăgălășenia, grația ei Si: (pop) *nurețe, nuriță, vino-ncoace*. **2** (Pgn) Aspect atrăgător al unei femei.

nur² *sf* vz ***noră***

nură *sf* vz ***noră***

nurcă *sf* [At: (a. 1786) IORGA, S. D. VI, 109 / V: ***nioar~, niur~, noar~, nor~*** / Pl: *~rci* / E: pn ***nurka***, ucr ***нурка***] **1** Specie de mamifer patruped carnivor semiacvatic din familia mustelidelor, asemănătoare cu vidra, cu dihorul și jderul, cu botul ascuțit și cu degetele picioarelor unite între ele prin membrane înotătoare, a cărui blană cu părul des, mătăsos, de culoare cenușie-gălbuie sau cafenie cu reflexe albastre este foarte căutată Si: (rar) *dihor de apă lutreolă, lutra, noriță* (*Mustella lutreola*). **2** Blană de nurcă (**1**).

nurețe *sfp* [At: MARIAN, NU. 32 / E: ***nur*** + *-ețe*] (Rar) Nur¹ (**1**).

nurioară *sf* vz ***norioară***

nurisă *sf* [At: DN³ / Pl: *~se* / E: fr ***nourrice***] Rezervor suplimentar de combustibil cu capacitate mică, putând funcționa și prin cădere.

nuriță *sf* [At: GORJAN, H. IV, 214/5 / Pl: *~țe* / E: ***nur*** + *-iță*] (Pop; mpl) Nur¹ (**1**).

nuriu, ~ie *a* vz ***noriu***

nurliu, ~ie *a* [At: IST. AM. 8ᵛ/7 / Pl: *~ii* / E: tc ***nurîu*** „strălucitor"] (Pfm) Cu nuri¹ (**1**) Si: *atrăgător, fermecător, grațios, seducător*.

nuroră *sf* vz ***noră***

nursă *sf* [At: C. PETRESCU, Î. II, 187 / Pl: *~se* / E: fr ***nurse***, eg ***nurse***] (Agm; rar) **1** Doică. **2** Dădacă.

nurserie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: eg ***nursery***] (Agm) Loc unde se face creșterea și educația copiilor.

nus, nusă *ppr* [At: PSALT. HUR. 66ʳ/4 / V: ***năs, nasă*** *pp* / Pl: *nuși, nuse* / E: ***îns***] (Înv; udp „cu") El.

nusâpos, ~oasă *a* vz ***nisipos***

nuspui *sp* [At: CV 1950, nr. 4, 35 / E: mg ***noszpolya***] (Trs; mgm) Fruct comestibil al scorușului.

nust *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: mg ***nyuszt***] (Zlg; mgî) Jder (*Martes martes*).

nușcea *sf* ***nuccea***

nuște *anh* vz ***niște***

nuști *anh* vz ***niște***

nuștu *anh* vz ***niște***

nuștuc *anh* vz ***niște***

nut *sn* [At: MÎNDRESCU, I. G. 69 / V: (reg) ***nud*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: ger ***Nut***] (Teh) **1** Canelură pentru asamblarea a două piese metalice. **2** Uluc pentru îmbinarea a două piese de lemn. **3** (Îs) *~ și feder* Sistem de îmbinare a două piese din lemn, care constă în introducerea unei proeminențe fasonate care se găsește pe una dintre fețele primei piese în ulucul de pe fața corespunzătoare a celei de a doua piese. **4** (Mol) Rindea de făcut nuturi (**2**) Si: (reg) *nuthobel*.

nuta *v* vz ***nota***

nutant, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 24 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***nutant***] (Bot; d. frunze, inflorescențe etc.) Cu vârful aplecat în jos.

nutare *sf* vz ***notare²***

nutație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***nutatio***, fr ***nutation***] **1** (Ast) Oscilație a axei unui astru în cursul mișcării de procesiune. **2** (Spc) Mișcare oscilatorie periodică a axei Pământului, datorată atracției variabile pe care o exercită Soarele și Luna asupra ecuatorului. **3** (Fiz) Componentă a mișcării unui corp rigid care are un punct fix și care face să oscileze axa de rotație proprie a corpului, apropiind-o și depărtând-o de axa fixă. **4** Mișcare a unor organe ale plantelor, constând în oscilații laterale și rotiri ale vârfului organului respectiv în jurul axei sale.

nutațiune *sf* vz ***nutație***

nuter *sm* [At: DLR / A: nct / Pl: *~i* / E: cf ucr *нутряк* „cu testiculele înăuntru"] (Reg) Cal cu un singur testicul Vz *râncaci*.

nuthobel *sn* [At: GLOSAR REG. / V: ***~tob~*** / Pl: ? / E: ger ***Nuthobel***] (Reg) Nut (**4**).

nutobel *sn* vz ***nuthobel***

nutrecior *sn* [At: LM / Pl: ? / E: ***nutreț*** + *-ior*] (Rar) Nutreț.

nutremânt *sn* vz ***nutriment***

nutrement *sn* vz ***nutriment***

nutreț *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 66/11 / V: (îvp) ***nât~, not~***, (reg) ***motriet, nit~, notrieț, notriț, ~ă*** *sf* / Pl: *~uri*, (îvp) *~e* / E: ml ***nutricium***] **1** Hrană de origine vegetală sau (rar) animală pentru alimentarea animalelor domestice erbivore Si: *furaj*, (reg) *nutriment* (**3**), *notrețe*. **2** (Reg; îe) **A-i pune (cuiva) ~ pe darac** A căuta să facă rău cuiva, prefăcându-se că-i voiește binele. **3** (Îvp; pgn) Hrană pentru animale. **4** (Îvr) Valoare nutritivă a unui aliment. **5** (Îvr) Hrănire.

nutrcță *sf* vz ***nutreț***

nutri [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îvp) ***nât~, not~*** / Pzi: *~resc* / E: lat ***nutrire***] **1-2** *vtr* A (se) hrăni. **3** *vt* A întreține pe cineva cu mâncare. **4** *vt* A procura hrană sau alte mijloace de existență. **5** *vt* (Fig) A avea, a întreține o idee, un sentiment etc.

nutria *sf* [At: DM / P: *~tri-a* / V: ***~ie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***nutria*** cf ger *Nutria(fell)*] **1** Animal rozător acvatic din familia castoridelor, originar din America de Sud, cu blană prețioasă de culoare cafenie-închisă, cu peri deși, fini și moi (*Myocastor coypus*). **2** Blană de nutria (**1**).

nutribil, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***nutri*** + *-ibil*] (Rar) Hrănitor.

nutrica *vt* [At: LM / Pzi: *nutric* / E: lat ***nutricare***] **1** (Rar) A alăpta. **2** (Reg) A cheltui bani, câștiguri etc. pentru hrană.

nutrice *sf* [At: VASICI, M. II, 76/18 / Pl: ? / E: lat ***nutrix, -cis***] (Ltî) Doică.

nutrie *sf* vz ***nutria***

nutriet *sn* [At: DER / P: *~tri-et* / Pl: ? / E: ***nutria*** + *-et*] Blăniță de miel care imită blana de nutria și care se obține prin tundere și vopsire specială.

nutriment *sn* [At: (a. 1849), ap. GHICA, A. 806 / V: (îrg) ***~remânt, ~rem~*** / Pl: *~e* / E: lat ***nutrimentum***, fr ***nutriment***] **1** (Asr) Hrană. **2** (Asr) Mijloace necesare traiului. **3** (Reg) Nutreț (**1**).

nutrire *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ri* / E: ***nutri***] **1** Hrănire. **2** (Ccr) Hrană. **3** (Fig) Întreținere a unei idei, a unui sentiment.

nutrit¹ *sn* [At: LM / Pl: (rar) *~uri* / E: ***nutri***] Hrănire.

nutrit², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***nutri***] **1** Hrănit. **2** (Fig; d. o idee, un sentiment etc.) Care a fost întreținut, cultivat. **3** (Fig; d. o idee, un sentiment) Purtat în suflet sau în minte.

nutritiv, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***nutrif***] **1** Care nutrește (**1**) Si: *hrănitor*, (rar), (înv) *nutritor* (**1**). **2** Bogat în substanțe hrănitoare Si: *hrănitor*, (rar) *nutribil*, (înv) *nutritor* (**2**). **3** Care aparține nutriției (**1**). **4** Privitor la nutriție (**1**).

nutritor, ~oare [At: HELIADE, O. II, 64 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***nutri*** + *-tor*] **1-2** *a* (Înv) Nutritiv (**1-2**). **3** *sf* (Rar) Doică. **4** *smf* (Rar) Susținător al unei familii.

nutritură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***nutri*** + *-(t)ură*] (Înv) **1** Hrănire. **2** (Ccr) Hrană.

nutriție *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / V: (rar) ***~iune*** / E: fr ***nutrition***, lat ***nutritio, -onis***] **1** Totalitate a proceselor fiziologice prin care un organism viu își procură substanțele necesare creșterii, dezvoltării, obținerii energiei pentru desfășurarea proceselor vitale, refacerii țesuturilor etc. **2** (Pex) Hrănire. **3** (Pex) Hrană.

nutrițional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***nutrizionale***] (Rar) Care se referă la nutriție (**1**).

nutrițiune *sf* vz ***nutriție***

nutui *vt* [At: DEX / Pzi: *~esc* / E: ***nut*** + *-ui*] (Teh) A executa nuturi (**2**) într-o piesă de lemn.

nutuire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***nutui***] (Teh) Executare a unor nuturi (**2**) într-o piesă de lemn.

nuțuieu *sn* [At: MAT. DIALECT. I. 183 / Pl: ? / V: ***niț~, niuț~*** / E: nct] (Reg) Sanie scurtă cu care se scot iarna buștenii din pădure.

nuvăr *sm* vz ***nor***[1]

nuvăra *v* vz ***nora***

nuvăros, ~oasă *a* vz ***noros***

nuvelă *sf* [At: ȚICHINDEAL. F. 324/16 / V: ***nov~, novală, noveală*** / Pl: *~le*, (înv) *~li* / E: fr ***nouvelle***] **1** (Asr) Noutate (**8**). **2** (Îrg) Ziar. **3** Specie literară a genului epic în proză, de proporții mai mici și cu o structură mai puțin complexă decât a romanului, dar mai amplă decât a schiței, înfățișând un episod din viața unuia sau a mai multor personaje Si: (înv) *noutate* (**9**).

nuveletă *sf* [At: CONV. LIT. XI. 388 / V: (asr) ***nov~*** / Pl: *~te* / E: it ***novelletta***, ger ***Novellette***] **1-2** (Itm; șhp) Nuvelică (**1-2**).

nuvelică *sf* [At: CARAGIALE. O. III. 233 / Pl: *~ici* / E: ***nuvelă*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Nuvelă (**3**) (de mici dimensiuni) Si: (itm) *nuveletă* (**1-2**). **3** (Rar; irn) Nuvelă (**3**) de calitate îndoielnică.

nuvelist, ~ă *smf* [At: MAIORESCU. CR. III. 25 / V: (asr) ***nov~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***nouvelliste***] Autor de nuvele (**3**).

nuvelistic, ~ă [At: MAIORESCU. CR. III. 6 / V: (asr) ***nov~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***nuvelist*** + *-ic*] **1** *a* Care aparține nuvelei (**3**). **2** *a* Care se referă la nuvelă (**3**). **3** *sf* Totalitate a nuvelelor (**3**) unui scriitor, ale unei epocii sau ale unei literaturi.

nuvereală *sf* vz ***noreală***

nuvistor *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr, eg ***nouvistor***] Tub electronic miniatural construit din metal și ceramică, folosit în domeniul frecvențelor înalte.

nyaya *sfi* [At: DN[3] / E: sanscrită ***nyaya*** „temei, metodă"] Școală filozofică indiană, potrivit căreia lumea există obiectiv și se compune din atomi necreați de divinitate, pe care aceasta numai îi combină.

O

o[1] *smi* **1** A optsprezecea literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet notat cu litera o[1] (**1**), vocală rotunjită mijlocie din seria posterioară. **3** Semn grafic corespunzător literei o[1] (**1**).

o[2] *i* [At: COD. VOR. 2/1 / E: fo] (De obicei prelungit) Cuvânt care exprimă: **1** Emfază, fiind folosit în invocații și apostrofe. **2** Mirare. **3** Admirație. **4** Mulțumire. **5** O dorință. **6** Rugăminte. **7** Mâhnire. **8** Regret. **9** Nemulțumire. **10** Dezaprobare. **11** Indignare. **12** Îngrijorare. **13** Groază. **14** O constatare. **15** (Rep) Atrage cuiva atenția să nu se grăbească.

o[3] *anh* vz ***un[1]***

o[4] *av* vz ***ori***

o[5] *c* vz ***sau***

o[6] *nc* vz ***un[2]***

oa *i* vz ***oac***

oac [At: GCR II, 335 / Pl: *~uri* / V: (reg) ***oa, ~caca, ~coacoa, ~căca, ~câcî, oatata, ocaca, ocăcă, ocăca, ocâcî, uac*** / E: fo] **1** *i* (Are) Cuvânt care redă strigătul broaștelor. **2** *sn* (Pop; îf *oacăcă*; îe) **A se da de-a ~** A înota cu capul afară, ca broasca.

oacaca *i* vz ***oac***

oacă[1] *sfs* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Mtp; reg) Spirit necurat.

oacă[2] *sf* vz ***hoagă***

oacăca *i* vz ***oac***

oacăcă *i* vz ***oac***

oacăn, ~ă *a* vz ***oacăr***

oacăr, ~ă [At: LB / V: (reg) ***oacră*** *af* / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf alb *oakër* (*ë*)] **1** *a* (Îvr; d. oi) Cu pete închise sau ruginii pe față sau pe piept. Si: *oacheș*. **2** *sf* Oaie oacără (**1**). **3** *a* (Înv; d. oameni) Cu pete pe obraz. **4** *a* (Reg; d. oameni) Murdar. **5** *a* (Reg) Care are ochii de culori diferite Si: *ceacâr*.

oacăș, ~ă *a* vz ***oacheș***

oacâcî *i* vz ***oac***

oacea *au* vz ***aoace***

oacheoș, ~ă *a* vz ***oacheș***

oacheș, ~ă [At: NECULCE, L. 227 / V: (reg) ***~chiș, ~eoș, ochiaș*** / Pl: *~i, ~e* / E: ns pbl ***ochi[1]*** + *-eș* cf *oacăr*] **1** *a* (D. oi, rar d. alte animale) De culoare albă, cu pete (cearcăne) negre împrejurul ochilor Si: *ochelat* (**1**), *ochenat* (**1**). **2** *a* (D. oi, rar d. alte animale) Cu pleoapele, cu sprâncenele și ochii negri Si: *ochelat* (**2**), *ochenat* (**2**). **3** *a* (Pex) Cu botul sau cu nasul negru Si: *ochelat* (**3**), *ochenat* (**3**). **4** *a* Cu pete negre pe bot, la urechi și pe frunte Si: *ochelat* (**4**), *ochenat* (**4**). **5-8** *sf* Oaie oacheșă (**1-4**). **9** *sm* (Pgn) Animal oacheș (**1**). **10** *a* (Trs; d. cai) Cu ochi de culori diferite Si *ceacâr*. **11** *a* (D. oameni) Cu ochii, părul și sprâncenele negre și cu pielea feței de culoare închisă Si: *brunet*, (reg) *bărnaci*. **12** *a* (Pex) (D. pielea, tenul, capul omului etc.) Negricios. **13-14** *smf, a* (Reg) (Persoană) care are ceva pe conștiință. **15-16** *smf, a* (Persoană) stigmatizat(ă). **17** *a* (Fig) Îndrăzneț. **18** *a* (Reg) Cu ochi mari și frumoși Si: *ochenat* (**5**). **19** *sm* (Iht; reg) Clean (*Leuciscus squalius*).

oachet, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~eți, ~e* / E: ns cf *oacheș*] (Reg) Oacheș (**7**).

oachie *af* [At: H VIII, 7 / Pl: *~ii* / E: ns cf *oacheș*] (Reg) Oacheșă (**2**).

oachig *a* [At: DLR / Pl: *~igi ~ige* / E: ns cf *oacheș*] (Reg) Oacheș (**2**).

oachiș, ~ă *a* vz ***oacheș***

oaci *av* vz ***aoace***

oacoacoa *i* vz ***oac***

oacră *af* vz ***oacăr***

oagă *sf* vz ***hoagă***

oagănă *af* [At: L. ROM. 1961, nr 1, 24 / Pl: *~ne* / E: nct] (Mun; îs) *Oală* ~ Oală goală.

oagăr *sm* [At: BUL. FIL. IV, 135 / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Mun, dep) Ungur. **2** (Arg) Agent. **3** (Arg) Militar.

oaie *sf* [At: PSALT. HUR. 121v/11 / Pl: *oi* / E: ml ***ovis, -is***] **1** Femelă a berbecului după ce a ajuns la maturitate. **2** (Pgn) Animal domestic rumegător, femelă sau mascul, crescut pentru lână, lapte și carne (*Ovis aries*). **3** (Dep; d. oameni; îlav) **Ca oile** Buluc (**5**). **4** (Îal) (D. oameni) În dezordine. **5** (Dep; îal) Fără discernământ. **6** (Dep; îe) **A se lua, ca oile, unul după altul** A imita în mod mecanic pe cineva. **7** (Dep; îe) **A fi ~ între lupi** A fi bun, blând, moale între oameni răi. **8** (Dep; îe) **Deștept** (**sau șiret**) **ca ~ia** (**cu jug** sau **pe zăduf**) Prost. **9** (Îe) **A o face de ~** A proceda neîndemânatic. **10** (Îae) A face o gafă. **11** (Îe) **Prea e de ~** Se spune despre vorbe sau acțiuni cu totul nepotrivite. **12** (Îe) **A suge (de) la două oi** A trage concomitent foloase din două părți. **13** (Îe) **A umbla să iei** (sau **să scoți**) **două piei de pe o ~** A urmări un câștig exagerat. **14** (Îe) **Te trezești la oi?** Se spune unei persoane care manifestă o atitudine lipsită de bun simț. **15** (Pfm; îe) **S-a dezbrăcat (lupul) de pielea oii** Și-a dat pe față caracterul urât, crud. **16** (Pfm; îe) **A da oile în paza lupului** A încredința ceva unei persoane care nu este de încredere. **17** (Îe) **A se ține** (sau **a se agăța de cineva**) **ca scaiul de ~** A bate la cap pe cineva. **18** (Îcs) *De-a oile* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **19** (Lpl; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **20** (Lpl; art.) Melodie după care se execută dansul oile (**19**). **21** (Orn; Buc; îc) **~ia-morților** Becațină (*Gallinago gallinaria*). **22** Carne de oaie (**1-2**). **23** Blană de oaie (**2**). **24** (Bis; fig) Credincios, considerat în raport cu preotul Si: *creștin*.

oajdă[1] *sf* [At: N. TEST. (1648) / V: ***~de, io~, ioj~*** / Pl: ? / E: ns cf rs *вожжа*] (Îrg) **1** Frânghie. **2** (Îrg) Legătură. **3** (Îrg) Curea. **4** (Îrg) Fiecare dintre sforile care, împletite, alcătuiesc funia sau ștreangul Si: *viță, coardă*. **5** (Reg, îf *oajde*) Urzeală.

oajdă[2] *sf* [At: DR III, 833 / V: ***~de, oașdă, hojdii*** *sfp* / Pl: ? / E: ns cf alb *oazdhë*] (Reg) **1** Noroi amestecat cu zăpadă Cf: *mocirlă, tină*. **2** Rană. **3** (Îlav) **~ de** Plin de.

oajde[1] *sf* vz ***oajdă[1]***

oajde[2] *sf* vz ***oajdă[2]***

oală *sf* [At: PSALT. HUR. 1v/25 / V: (îrg) ***ol*** *sn* / Pl: *~le* și (reg) *oli* / E: ml ***olla***] **1** Vas de lut ars, de metal, de porțelan etc., având de obicei gura largă și înălțimea mai mare decât lărgimea, folosit în gospodărie pentru pregătirea, păstrarea, transportarea bucatelor etc. **2** (Pop; îe) **Cât o ~ de praznic (mare)** Foarte mare. **3** (Pfm; îe) **A fi goală ca o ~** (D. case)

A fi sărăcăcioasă. **4** (Pop; îe) **A se feri** (sau **a se teme**) **ca de ~la mălaiului** A se feri cu multă grijă să facă ceva. **5** (Pfm; îe) **A prinde** (sau **a lua, a ridica pe cineva**) **ca din ~** A prinde pe cineva fără nici o greutate. **6** (Îae) A lua pe cineva prin surprindere. **7** (Pfm; îe) **Sună a ~** Se spune despre cineva care e grav bolnav. **8** (Pfm; îe) **A se face** (sau **a fi**) **~le și ulcele** (sau **ulcioare**) sau **a se face pământ** (sau **lut**) **de ~e** A fi mort de mult. **9** (Pop; îe) **A pune (pe cineva) în ~** A întrece pe cineva. **10** (Pfm; îe) **A pune (toate) în aceeași ~** A amesteca lucruri, probleme etc. diferite, producând neînțelegeri, confuzii. **11** (Pop; îe) **A-i fierbe ~la (fără foc)** A-i merge bine. **12** (Pop; îe) **A-i fierbe două ~le, una seacă și una goală** A-i merge foarte rău. **13** (Pop; îe) **A fierbe (pe cineva) în ~ seacă** A-i face cuiva multe neplăceri. **14** (Pop; îe) **A mânca din ~** sau **a gusta la ~la cu chișleag** (D. fete) A-și pierde fecioria. **15** (Pfm; îe) **A plăti ~lele sparte (de altul)** A plăti paguba făcută de altul. **16** (Pfm; îe) **A-i pune (cuiva) ~la** A fermeca pe cineva. **17** (Pfm; îe) **A sufla** (sau **a se uita**) **în fundul ~lei** A bea zdravăn. **18** (Îae) A se îmbăta. **19** (Pop; îe) **A fi bolnav de ~** A fi bețiv. **20** (D. femei; îe) **A ține ~la toartă** A-i plăcea să fie stăpână în gospodăria proprie. **21** (Îe) **A trage jar** (sau **foc**) **la ~la sa** A se îngriji de interesele sale, neglijând pe ale altuia. **22** (Pfm; îe) **Ajunge un ciomag** (sau **o bâtă, o măciucă**) **la un car de ~le** O singură vorbă e de ajuns pentru cine vrea să priceapă. **23** (Îae) Nu este nevoie de un efort prea mare pentru a zădărnici ceva șubred, netemeinic. **24** (Pop; îe) **Mustățile îi caută** (sau **îi trag**) **a ~** (sau **spre fundul ~lei**) sau **i-a crescut mustața în ~** sau **i-s mustățile făcute pe ~** Se spune despre un om căruia îi place să bea. **25** (Pop; d. mustăți; îla) **Făcute pe** (sau **aduse a, date după**) **~** Lungi și cu capetele lăsate în jos. **26** (Reg; îla) **Tuns pe ~** Cu părul lung până pe gât și retezat rotund. **27** (Îae) Tuns urât. **28** Conținut al unei oale (1). **29** (Pop; îe) **A-i da ~la în foc** A se supăra. **30** (Pfm; îe) **A se amesteca** (sau **a-și băga nasul**) **unde nu-i fierbe ~la** A se amesteca într-o problemă care nu îl privește. **31** (Fig; gmț) Cap. **32** (De obicei urmat de determinări nume de flori întroduse prin *pp* „de" sau „cu") Glastră. **33** (Îc) **~ de noapte** Vas folosit mai ales de către copiii mici pentru necesitățile fiziologice Si: (îvp) *țucal* (reg) *șerbel*. **34** (Îf *ol*) Vas de lut lunguieț, înalt și mai strâmt la mijloc în care se pune de obicei lapte la prins. **35** (Îf *ol*) (Îrg) Vas în care se păstrează sau se transportă apa Si: *cană, urcior, ulcea*. **36** Conținut al oalei (35). **37** (Reg) Damigeană. **38** (Reg) Ploscă. **39** (Îvr) Lut. **40** (Reg) Cazan în care se fierb rufe. **41** Vas de construcție specială, asemănător cu oala (1), având uneori și accesorii și folosit în diverse operații tehnice, industriale, de laborator etc. **42** (Înv) Țiglă. **43** (Înv) Burlan. **44** (Reg) Bucșă la roată. **45** (Reg) Scobitură circulară făcută într-un obiect. **46** (Reg) Obiect care are o astfel de scobitură. **47** (Reg) Scobitură a pivei. **48** (Reg) Scobitură adâncă a teascului pentru jumări. **49** (Reg; la moară) Piuliță de sub fusul crângului (32). **50** (Reg; la diverse jocuri) Gaură în care trebuie să intre pietrele sau bilele aruncate de jucător. **51** (Pop; îe) **A face ~la** A reuși să introducă toate bilele dintr-un joc în orificiul dinainte prevăzut. **52** (Reg) Vârtej de apă Si: *bulboană, vâltoare*.

oamă *sf* [At: HELIADE, O. I, 336 / Pl: *~me* / E: ***om***] (Rar) Femeie.

oamenesc, ~ească *a* vz ***omenesc***

oamet *sms* vz ***omet***[1]

oantăș *sn* vz ***hantoș***

oantâș *sn* vz ***hantoș***

oantiș *sn* vz ***hantoș***

oanță *sf* vz ***goanță***

oar *c* vz ***oare***[1]

oară[1] *sf* [At: PSALT. HUR. 112ᵛ/6 / V: (înv) ***~re*** / Pl: *ori* / E: ml ***hora***] **1** (Lsg) Moment în care are loc un fapt. **2-3** (Înv; îlav) **Întru** (sau **din**) **acea** (sau **aceea**) **~** (În sau) din vremea aceea. **4-5** (Înv; îal) (În sau) din acel moment. **6** (Înv; îlav) **(De) altă ~** Odinioară. **7** (Înv; îal) Altă dată. **8** (Înv; îlav) **Astă ~** Acum. **9** (Reg; îla) **De-al doilea** (sau **de-a doua**) **~** De-al doilea, de-a doua. **10** (Pop; îs) *Mamă de-a doua ~* Mamă vitregă. **11** (Îlav) **De multe** (sau **nenumărate**, îrg, **bogate**) **ori**, (înv) **de ori multe** sau **de câte ori!** Adesea. **12** (Îlav) **De puține ori** Rar. **13** (Îcs adverbială corelativă) *De câte ori... de atâtea ori...* De fiecare dată Si: *mereu*. **14** (Înv; îlav) **De toate orile** (sau **ori**) Totdeauna. **15** (Îlc) **(Ori) de câte ori...** De fiecare dată când... **16** (Reg; lpl; îe) **A fi în ori (bune)** A fi bine dispus. **17** (Reg; mpl; îe) **A scoate (pe cineva)** din **ori** (A-și pierde sau) a face pe cineva să-și piardă cumpătul. **18** (Reg; mpl; îe) **A-și veni în** (sau **la**) **ori** (sau, rar, **în ~**) A-și veni în fire. **19** (Îae) A se reface. **20** (Reg; lpl; îe) **A-i veni (cuiva ceva) în ori** A-i veni cuiva ceva în gând. **21** (Reg) Patimă. **22** (Reg) Nevoie.

oară[2] *sf* [At: ECONOMIA, 36/3 / V: (reg) ***h~*** / Pl: *~re* / E: ml ***ovaria***] **1** (Reg; mpl) Păsări de curte Si: *orătanie*, (reg) *galiță, gujălie*. **2-3** (Reg) Animal (sălbatic). **4** (Reg) Păduche. **5** (Reg) Vierme.

oară[3] *av, c,* vz ***oare***[1]

oară[4] *sf* vz ***oră***

oarba *sfa* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***orb***] **1** Exclamație ironică la adresa adversarului care părăsește lupta și fuge în mod laș. **2** (Pop; îe) **A da cuiva cu ~** A pune la punct pe cineva.

oarcă[1] *sf* [At: ALR I, 1461/941 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Contrabas.

oarcă[2] *sf* vz ***hoarcă***

oarcât, ~ă *pnh, anh* vz ***oarecât***[2]

oarce *pnh, anh* vz ***oarece***

oarcine *pnh, anh* vz ***oarecine***

oardă *sf* vz ***hoardă***

oare[1] [At: PSALT. 102 / V: (îrg) ***~ră*** *av*; (înv) ***va~*** *c*, ***oar*** *c* / E: ml ***volet***] **1** *avi* (Introduce o propoziție interogativă indirectă) Dacă. **2** *c* (Îrg; disjunctiv, adesea cu nuanță copulativă; singur, în corelație cu sine însuși sau cu alte conjuncții și prepoziții) Sau.

oare[2] *sf* vz ***oară***[1]

oarecare [At: COD. VOR. 28/1 / V: (înv) ***or-*** / A și: (reg) *oare~* / Pl: (înv) *~și*, (asr) *~ri* / G-D: *~căruі(a)*, *~cărei(a)*, *~căror(a)* / E: ***oare***[1] ***+ care***] **1** *pnh* (Îrg) Cineva. **2** *pnh* (Îrg) Careva. **3** *pnh* (Îrg) Câtva. **4** *pnh* (Îvr) Oricare. **5** *anh* Care nu a fost identificat sau precizat mai îndeaproape Si: (îrg) *oarece* (4). **6** *anh* Anumit. **7** *anh* (Înv; lpl) Câțiva. **8** *anh* Indiferent care. **9** *anh* Lipsit de importanță Si: *neînsemnat*. **10** *anh* Care nu iese din comun Si: *obișnuit*.

oarecareva *pnh* [At: ȚICHINDEAL, F. 238/20 / E: ***oare***[1] ***+ careva***] (Îvr) Cineva.

oarecând *av* [At: PSALT. 18 / E: ***oare***[1] ***+ când***] (Îrg) **1** Cândva în trecut Si: *demult, oarecândva* (1), *odinioară*. **2** Cândva în viitor Si: *vreodată, oarecândva* (2).

oarecândva *av* [At: LB / E: ***oare***[1] ***+ cânva***] (Înv) **1-2** Oarecând (1-2).

oarecât[1] *av* [At: CORESI, EV. 46 / E: ***oare***[1] ***+ cât***] **1** (Înv) Oricât. **2** Într-o anumită măsură Si: *întrucâtva*.

oarecât[2]***, ~ă*** [At: CORESI, EV. 47 / V: (îrg) ***oaric~***, (înv) ***oa~, or~***, (reg) ***oarc~, oric~*** / Pl: *~âți, ~e* / E: ***oare***[1] ***+ cât***] **1-2** *anh, pnh* (Înv) Oricât. **3** *anh* (Îrg) Câtva. **4** *anh* (Îrg) Puțin.

oarecâtva, ~tâva *anh* [At: LB / A și: *oarcâtva* / Pl: *~âtiva, ~teva* / E: ***oare***[1] ***+ câtva***] (Îrg) Câtva.

oarece [At: COD.VOR. 52/14 / V: (îrg) ***~rice***, (înv) ***~ci, va~, varice, vre~***, (reg) ***~rici, -rce, orice, voa~*** / A și: *oarece* / E: ***oare***[1] ***+ ce***] **1** *pnh* (Îrg) Un lucru oarecare, neindentificat sau neprecizat mai îndeaproape Si: *ceva*, (înv) *oareceva*, (pop) *oareșice*. **2** (Îrg; îe) **A avea ~ (pe cineva)** A fi supărat pe cineva. **3** *pnh* (Îrg) Orice. **4** *anh* (Îrg) Oarecare (5). **5** *anh* (Înv) Indiferent ce. **6** *av* (Înv) Puțin. **7** *av* (Înv) Întrucâtva.

oareceea *pnh* [At: N. COSTIN, ap. GCR II, 11/27 / E: ***oare***[1] ***+ ceea***] **1-2** (Îvr) Un lucru oarecare (neindentificat sau) neprecizat mai îndeaproape Si: *ceva*.

oareceva *pnh* [At: CORESI, EV. 389 / V: (reg) ***~te*** / A și: *oareceva, oareceva* / E: ***oare***[1] ***+ ceva***] **1-2** (Îrg) Ceva.

oarecevate *pnh* vz ***oareceva***

oareci *pnh, anh* vz ***oarece***

oarecică *sf* [At: ALECSANDRI, T. 216 / V: (reg) ***oricică*** / E: ***oarece + -ică***] (Reg) **1** Lucru oarecare Si: *orice* (1). **2** (În limbajul copiilor) Jucărie.

oarecine [At: PSALT. HUR. 74ᵛ/10 / V: (înv) ***oreac~, or~, var~***, (reg) ***oaric~, oarc~, vo~*** / A și: *oarecine* / G-D: *oarecui* și (rar, *af*) *oareicine* /

E: ***oare*[1] + *cine***] **1** *pnh* (Îrg) Cineva. **2** *pnh* (Înv; îs) *Alt ~* Altcineva. **3** *pnh* Oricine. **4** *anh* (Înv) Anumit.

oarecineva *pnh* [At: ALR I, 310/229 / V: (reg) ***oric~*** / A și: *oarecineva* / E: ***oare*[1] + *cineva***] (Reg) **1** Unul. **2** Careva.

oarecum *av* [At: PRAV. 65 / V: (înv) ***va~*** / E: ***oare*[1] + *cum***] **1** Într-o măsură oarecare Si: *întrucâtva, oarecumva* (**1**). **2** Cumva. **3** (Înv; îe) **Nu ~ să...** În nici un caz... **4** (Înv) După cum Si: *oarecumva* (**3**). **5** (Asr) **A-i fi ~** A-i fi greu, neplăcut. **6** (Îae) A se jena.

oarecumva *av* [At: LB / E: ***oare*[1] + *cumva***] (Îrg) **1** Oarecum (**1**). **2** Cumva. **3** Oarecum (**3**).

oareinde *av* vz ***oareunde***

oareșicare *anh* [At: GCR II, 106/26 / P: *oa-reși~* / Pl: *~* / E: ***oare*[1] + *și* + *care***] **1-2** Oarecare (**1-2**).

oareșicând *av* [At: URICARIUL, IV, 12/17 / P: *oa-reși~* / E: ***oare*[1] + *și* + *când***] (Îvr) Cândva în viitor Si: *vreodată*.

oareșicât, ~ă *anh* [At: ALR I, 973/180 / P: *oa-reși~* / Pl: *~âți, ~e* / E: ***oare*[1] + *și* + *cât***] (Reg) **1** Câtva. **2** Puțin.

oareșice [At: GCR I, 63/31 / V: (înv) ***~rișce*** *av* / E: ***oare*[1] + *și* + *ce***] (Înv) **1-2** *pnh* Un lucru oarecare, neidentificat sau neprecizat mai îndeaproape Si: *ceva*. **3** *anh* Oarecare. **4** *av* Puțin. **5** *av* Întrucâtva.

oareșicine *pnh* [At: GCR II, 123/40 / P: *oa-reși~* / E: ***oare*[1] + *și* + *cine***] (Înv) **1** Unul. **2** Careva.

oareșicum *av* [At: BARIȚIU, P. A. I, 613 / P: *oa-reși~* / E: ***oare*[1] + *și* + *cum***] **1** Întrucâtva. **2** Cumva.

oareunde *av* [At: CORESI, EV. 78 / V: (înv) ***or~, va~***, (reg) ***~einde*** / E: ***oare*[1] + *unde***] **1** (Îrg) Undeva. **2** (Înv) Oriunde .

oareundeva *av* [At: LB / E: ***oare*[1] + *undeva***] (Înv) Undeva .

oarfan, ~ă *a* [At: TEODOROVICI, P. 87/22 / A și: *~făn* / Pl: *~feni, ~e* / E: ml ***orphanus, -a, -um***, ngr **ὀρφανός**] (Trs) Sărac.

oaricât, ~ă *anh, pnh* vz ***oarecât*[2]**

oarice *anh, pnh* vz ***oarece***

oarici *anh, pnh* vz ***oarece***

oaricine *anh, pnh* vz ***oarecine***

oarișce *av* vz ***oareșice***

oarmeghe *sf* vz ***varmeghie***

oarnă *sf* vz ***goarnă***

oarță *sf* [At: ALEXI, W / Pl: ? / E: nct] (Zlg; nob) Râs (*Felis lynx*).

oarzăn, ~ă *a* [At: ANON. CAR / V: (reg) ***~zen, ~zân, ~zin*** / E: ns cf *orz*] (Reg) **1** (D. fructe) Care se coace mai repede decât altele din același gen Si: *timpuriu, văratic*. **2** (Pex; d. pomi fructiferi) Care face fructe timpurii, văratice. **3** (Îe) **A spune una ~ă** A spune o minciună mare, gogonată. **4** (Îe) **A-i spune** (sau **a i-o spune**) **cuiva ~(ă) (în față)** A-i spune cuiva ceva fără ocolișuri. **5** (D. gustul fructelor) Dulce-acrișor. **6** (D. oameni) Tânăr. **7** (D. oameni) Alb-rumen. **8** (Reg, d. oameni) Oacheș. **9** (Fig) Destrăbălat.

oarzân, ~ă *a* vz ***oarzăn***

oarzen, ~ă *a* vz ***oarzăn***

oarzin, ~ă *a* vz ***oarzăn***

oasnic, ~ă *a* [At: ALR II/I, h 90/36 / Pl: *~ici, ~e* / E: ***oase*** (pll *os*) + *-nic*] (Reg) Osos.

oaspăț *sm* vz ***oaspe***

oaspe *smf* vz ***oaspete***

oaspet *sm* vz ***oaspe***

oaspete *sm* [At: CORESI, L. 140/8 / V: (înv) ***~păț, oaspe, ~et, ~eț, ~eță*** *sf*, ***os~*** / Pl: *~eți* și (nob, *sf*) *~ete* / E: ml ***hospes, -itis***] **1** Persoană care vizitează pe cineva în casa acestuia. **2** Cel căruia i se oferă ospitalitate Si: *conviv, invitat, musafir*, (reg) *vindic*, (liv) *gost*. **3-4** Persoană (oficială) care vizitează o țară, o instituție etc. sau asistă, ca invitat, ca reprezentant, delegat etc., la o solemnitate, la un spectacol etc. **5** (Spc) Musafir la nuntă Si: *nuntaș*. **6** (Reg) Cel care vine la nuntă cu tatăl miresei. **7** (Rar) Gazdă.

oaspet, ~ă *smf* vz ***oaspe***

oastă *sf* vz ***oaste*[1]**

oaste*[1]** *sf* [At: GCR I, 6/5 / V: (îrg) ***~tă, (reg) ***oaște*** / Pl: *oști* și (reg) *~*, (îrg) *oște* / G-D: *oștii* / E: ml ***hostis, -is***] **1** (Îvp) Armată. **2** (Înv; îs) *Om* (sau *voinic*) *de ~* Soldat. **3** (Înv; îs) *~ de mare* Flotă. **4** (Îvp; îe) **A face ~a** A executa serviciul militar. **5** (Rar; îe) **A pune oști tătărăști** A mânca exagerat de mult. **6** (Fam, gmț și dep; îe) **~a lui Papuc** Colectiv neorganizat, nedisciplinat. **7** (Înv; csc) Oșteni. **8** (Înv) Război. **9** (Înv) Bătălie. **10** (Reg; îe) *De-a ~a* Joc de copii în care unul dintre jucători îl prinde cu o frânghie pe un altul, astfel încât acesta să nu mai poată fugi.

***oaste*[2]** *sf* vz ***ostie*[1]**

oaș *i* vz ***hăiș***

oașă *sf* [At: DL / P: *o-a~* / Pl: *~șe* / E: mg ***ovaș***] (Reg) Teren pe care sunt oprite tăiatul copacilor, pășunatul și vânătoarea.

oașcă *sf* vz ***hoașcă***

oașdă *sf* vz ***oajdă*[2]**

oaște *sf* vz ***oaste*[1]**

oatata *i* vz ***oac***

oază *sf* [At: AR (1838), 387[2]/14 / V: (nob) ***~zie, ~zis*** *sn* / P: *oa-ză* / Pl: *~ze* și (înv) *~zuri* / E: ger ***Oase***, it ***oasi***, fr ***oasis***] **1** Loc acoperit cu vegetație bogată în mijlocul unui pustiu nisipos. **2** (Rar) Loc cu verdeață. (Fig) Loc plăcut, de relaxare.

oazie *sf* vz ***oază***

oazis *s* vz ***oază***

obacsă *sf* [At: CHEST. VI, 128/20 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cuțit cu lama lungă.

obadă *sf* [At: (cca 1620) IORGA, D. B. I, 37 / V: (îrg) ***obea*** (Pl: rar. *obede*), (reg) ***obedă*** / E: vsl **ѡбєдъ**] **1** Fiecare dintre bucățile de lemn încovoiat care, unite, alcătuiesc partea circulară a unei roți de lemn. Si: (reg) *ciolan, năplăț*. **2** (Pgn) Parte circulară a roții de lemn, peste care se montează șina. **3** (Reg; d. caii de tracțiune; îe) **A se face ~** A-și îndoi spinarea, opintindu-se. **4** (Reg; îe) ***A-i sări ~da*** A se înfuria. **5** Parte periferică, circulară a roții unui autovehicul, peste care se montează cauciucul. **6** (Reg) Cui de lemn cu care se împreună obezile unei roți Si: *cep*. **7** (Reg) Cui care fixează laturile de căpriori la casele acoperite cu stuf. **8** (Mpl) Instrument alcătuit din două bucăți de lemn având fiecare câte o scobitură în formă de semicerc și care, închizându-se, prindeau membrele condamnaților Si: *butuc*, (înv) *dibă, gros*, (reg) *tumurug*. **9** (Pex; lpl) Cătușe. **10** (Îvp; îe) **A pune (în) obezi** A subjuga. **11** (Ban) Vescă de la sita sau de la pietrele morii. **12** (Reg) Cadru de lemn folosit ca gherghef. **13** (Îvp) Vas din scoarță de copac, de obicei de tei folosit la spălat sau la pescuit. **14** (Ban; Trs) Bor al pălăriei. **15** (Reg) Cozoroc. **16** (Trs) Tiv în partea de sus a izmenelor sau a șorțului, prin care trece șnurul cu care acestea se leagă. **17** (Trs; Mol) Semn distinctiv, în formă de semicerc, făcut în urechea oilor. **18** (Reg) Fiecare dintre bârnele care leagă partea de deasupra a stâlpilor casei Si: (reg) *cosoroabă*.

obag *sm* vz ***iobag***

obaht *sn* [At: GHICA, S. 487 / V: ***~tă*** *sf*, ***ova~*** / Pl: *~e* / E: ger ***Obacht***, ucr **обахта**] (Înv) **1** Corp de gardă. **2** Comenduire.

obahtă *sf* vz ***obaht***

obaie *sf* vz ***hobaie***

obăcie *sf* vz ***iobăgie***

obăcime *sf* vz ***iobăgime***

obăd *sn* vz ***hohot***

obăda [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***obeda, obezi*** / Pzi: *~dez* / E: ***obadă***] **1** *vt* A monta în obezi spițele unei roți. **2** *vr* (Mun; d. roțile carului) A se îndoi. **3** *vr* (Mun; d. roțile carului) A se rupe în bucăți. **4** *vr* (Fig; d. unele părți ale corpului omenesc) A se încovoia.

obădar [At: LB / V: (reg) ***obed~*** *smn*, ***obedariu*** *sn* / Pl: (**2**) *~i*, (**1, 3**) *~e*, (rar) *~uri* / E: ***obadă*** + *-ar*] (Reg) **1** *sn* Sfredel folosit pentru a face găuri în obezi și în butucul roții, unde se fixează spițele Si: (reg) *lingura rotarului*. **2** *sm* Dulgher care face obezi. **3** *sn* Obadă.

obădare *sf* [At: LB / V: (reg) ***obed~*** / Pl: *~dări* / E: ***obăda***] **1** Montare în obezi a spițelor unei roți. **2** (Mun) Îndoire a roților carului. **3** (Mun)

Rupere în bucăți a roților carului. **4** (Fig) Încovoiere a unor părți ale corpului omenesc.

obădariță sf [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***obadă*** + *-ariță*] (Reg) Obădar (**1**).

obădat, ~ă a [At: PAMFILE, A. R. 184 / V: (reg) ***obed~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***obăda***] (Reg) **1** Curb. **2** (Olt; d. oameni; fig) Gârbovit. **3** (D. fasole) Cu bobul curbat Si: (reg) *obădos*.

obădâc s [At: ALR I, 637/18 / Pl: nct / E: ***obadă***] (Îrg) Vas mare de lemn, folosit pentru spălat.

obădos, ~oasă a [At: N XI, 326 / Pl: *~oși, -oase* / E: ***obadă*** + *-os*] (Reg) Obădat (**3**).

obăgie sf vz ***iobăgie***

obăr[1] *sm* vz ***oberștaigăr***

obăr[2] *sn* vz ***obor***[2]

obărcăi v vz ***obercăi***

obărchelner sm vz ***oberchelner***

obărea v vz ***doborî***

obărî v vz ***doborî***

obăriță sf [At: A III, 8 / Pl: *~țe* / E: ***obăr*** + *-iță*] (În limbajul minerilor) Soție a oberștaigărului.

obărlict sn vz ***oberliht***

obărliht sn vz ***oberliht***

obărst sm vz ***oberst***

obărster sm vz ***oberșter***

obărștaigăr sm vz ***oberștaigăr***

obărșter sm vz ***oberșter***

obășțaigăr sm vz ***oberștaigăr***

obăt sn vz ***hobot***

obâcină sf vz ***obicină***

obâncă sf vz ***oblânc***

obânci vr [At: DLR / Pzi: 3 *~cește* / E: ***obâncă***] (Reg) A se șifona.

obârca v vz ***aburca***

obârcaci, ~ace ai [At: L. COSTIN, GR. BĂN., 148 / E: ***obârca*** + *-aci*] (Reg) **1** Sprinten. **2** Vioi. **3** Isteț.

obârcăi v vz ***aburca***

obârcui v vz ***orbecăi***

obârlic sn vz ***oberliht***

obârliht sn vz ***oberliht***

obârster sm vz ***oberșter***

obârșanca sfa [At: VARONE, D. 120 / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

obârșă sf vz ***obârșie***

obârșenie sf [At: CORESI, ap. GCR I, 32/28 / Pl: *~ii* / E: ***obârși*** + *-enie*] (Înv) **1** Capăt. **2** Sfârșit.

obârși [At: PALIA (1581), ap. DHLR II, 517 / Pzi: *~șesc* / E: ***obârșie***] **1-2** *vtr* (Îrg) A (se) termina. **3** *vt* (Ban; îe) **A o ~ cu cineva** A o păți. **4** *vr* (Îvr) A se epuiza. **5** *vt* (Înv) A urma un sfat, o indicație. **6** *vt* (Înv) A îndeplini. **7** *vr* (Înv) A se realiza. **8** *vt* (Înv) A face să devină. **9** *vi* (Îvr) A trăi. **10** *vi* (Înv) A izvorî. **11** *vi* (Înv) A urma imediat după cineva.

obârșie sf [At: DOSOFTEI, PS. 97/12 / V: (reg) ***~șă, vârșă*** / A și: *obârșie* / Pl: *~ii* / E: vsl **обръшь**] **1** (Înv) Sfârșit. **2** (Înv) Capăt. **3** (Înv) Izvor. **4** (Înv) Vârf. **5** (Înv) Muchie. **6** (Reg) Trecătoare. **7** (Reg) Parte superioară a jilipului. **8** (Îvr) Gură a unei peșteri. **9** Început. **10** Origine. **11** Loc de baștină. **12** Familie sau neam din care descinde cineva.

obârșire sf [At: NEAGOE, ÎNV. 248/25 / Pl: *~ri* / E: ***obârși***] (Înv) **1** Sfârșit. **2** Capăt. **3** Îndeplinire.

obârșoacă sf [At: H X, 3 / Pl: ? / E: ***obârșie***] (Reg) Vale întunecoasă, fără deschidere.

obârșter sm vz ***oberșter***

obcină sf [At: (a. 1490), BOGDAN, D. ȘT. I, 420 / S și: *opc~* / Pl: *~ni* și *~ne* / E: vsl **обьчина**] **1** Coamă de deal sau de munte care unește două piscuri. **2** Versant comun care formează hotarul între două proprietăți. **3** (Reg; pex) Înălțime acoperită cu pădure. **4** (Pex) Ridicătură pe un platou. **5** (Pex) Deal. **6** (Pex) Vârf al dealului. **7** (Reg) Cumpănă a apelor. **8** (Reg) Cărare pe vârful muntelui. **9** (Reg, gmț) Loc pe cuptor, unde dorm copiii. **10** (Reg; îe) **Hai la ~** Hai la culcare.

obcioară sf [At: (a.1790) ȘTEFANELLI, D. C. 196 / P: *~cioa-ră* / S și: *opc~* / Pl: *~re* / E: ***obcină*** + *-ioară*] **1-16** (Îvp; șhp) Obcină (**1-8**) (mică).

obconic, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***obkonisch***] De forma unui con inversat.

obduce vt [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *obduc* / E: lat ***obducere***] (Ltr) A acoperi.

obeadă sf vz ***obadă***

obeda v vz ***obăda***

obedar sm, sn vz ***obădar***

obedare sf vz ***obădare***

obedariu sn vz ***obădar***

obedat, ~ă a vz ***obădat***

obedă sf vz ***obadă***

obedient, ~ă a [At: ALEXI, W. / P: *~di-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***obbediente***, lat ***obediens, -tis***] (Liv) Ascultător.

obediență sf [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 11 / Pl: *~țe* / E: slv **обѣдьница**] (Înv) Parte a slujbei religioase care se face în mănăstiri după utrenie, în zilele în care nu se oficiază liturghia.

obejdie sf [At: CIAUȘANU, V. 183 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; îe) **Te duce ~ia** Ghinionul te împinge la ceva rău.

obejoară sf [At: CHEST. II, 117/345 / Pl: *~re* / E: ***obadă*** + *-ioară*] (Reg) Bârnă la ușorii ușii și ai ferestrei, în partea superioară Si: *prag, punte*.

obelă sf [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***obèle***] Semn care servea la marcarea pasajelor interpolate pe manuscrisele vechi.

obelisc sn [At: CĂLĂTORIE, I, 51v/8 / V: (îvr) ***ove~*** / Pl: *~uri* și (nob) *~sce, ~iști sm* / E: fr ***obélisque***, ngr ***ὀβελίσκος***] **1** Monument de forma unui stâlp înalt și ascuțit la vârf, de obicei alcătuit dintr-un singur bloc de piatră și acoperit cu inscripții comemorative. **2** Stâlp de lemn, de piatră etc., de forma monumentului descris mai sus, folosit ca element de arhitectură.

ober[1] *sm* [At: SADOVEANU, O. IX, 316 / Pl: *~i* / E: ger ***Ober***] (Iuz) Chelner-șef.

ober[2] *sm* vz ***oberștaigăr***

oberchelner sm [At: DEX / V: ***obăr~*** / Pl: *~i* / E: ***ober***[1] + ***chelner***] (Iuz) Chelner-șef.

oberec sn [At: DN[3] / Pl: ? / E: pn ***oberek***] **1** Dans popular polonez cu caracter vioi, umoristic, înrudit cu mazurca. **2** Melodie după care se execută dansul oberec (**1**).

oberflec sn [At: MÎNDRESCU, I. G. 69 / Pl: *~uri* / E: ger ***Oberfleck***] (Iuz) Ultim rând de talpă aplicată la tocul pantofului.

oberliht sn [At: SĂGHINESCU, V. 62 / V: (reg) ***obărlict, obăr~, obârlic, obâr~*** / Pl: *~uri* și (rar) *~e* / E: ger ***Oberlicht***] **1** Porțiune dintr-o fereastră sau dintr-o ușă, situată deasupra cercevelelor sau a canaturilor mobile, având deschidere separată și servind la iluminarea și la aerisirea interiorului unei încăperi. **2** Geam așezat orizontal sau înclinat în tavan, spre a lumina o încăpere întunecoasă. **3** (Reg, îf *obârlic*) Firidă la sobă.

oberst sm [At: URICARIUL, IV, 90/7 / V: ***obăr, ~rști*** / E: ger ***Oberst***] (Înv) Colonel.

oberși v vz ***obârși***

oberștaigăr sm [At: DAVIDOGLU, M. 29 / V: (reg) ***obăr~, obăș~, ~er, ~băr*** / Pl: *~i* / E: ger ***Obersteiger***] (În limbajul minerilor) Tehnician imediat superior în grad maistrului miner.

oberșter sm [At: JAHRESBER. X, 200 / V: (reg) ***obărst~, obăr~, obârștăr, obâșt~*** / E: ger ***Oberșter***] (Îrg) Colonel .

oberști sm vz ***oberst***

obertal sm [At: CARAGIALE, T. II, 193 / Pl: *~i* / E: ***ober***[1] + ***tal***] (Iuz) Ospătar care făcea încasările.

obeștnic, ~ă a vz ***obștnic***

obeștui v vz ***obști***

obez, ~ă a [At: CLEMENS / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***obèse***] Care suferă de obezitate.

obezi *v* vz ***obăda***

obezic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***obésique***] **1** De obezitate. **2** Care produce obezitate.

obezit, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), ap. DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obezi***] (Îvr) Pus în obezi.

obezitate *sfs* [At: MAN. SĂNĂT. 325/12 / Pl: *~tăți* / E: fr ***obésité***] Stare bolnăvicioasă specifică oamenilor exagerat de grași.

obial *sn* vz ***ogheal***

obială¹ *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 28/7 / V: (reg) ***~auă*** / Pl: *~iele* și (înv) *~le*, (reg) *~ieli* / E: bg ***обиялo***] **1** (Mpl) Bucată de pânză sau de postav care se punea în cizme sau în opinici în loc de ciorap sau peste ciorap. **2** (Pex) Haină ruptă Si: *zdreanță*. **3** (Pop; îe) **A întinde (pe cineva)** *ca pe o ~* A bate tare pe cineva. **4** (Pop; îe) **A-l arde ~ielele** A se afla într-o situație dificilă Si: *a fi strâmtorat*. **5** (Pop; îe) **A-i curge (cuiva) ~ielele de pe** (sau **după**) **cineva** A fi sărac și rău îmbrăcat Si: *a fi zdrențăros*. **6** (Pop; îe) **A scoate pe cineva din ~iele** A ajuta pe cineva să ajungă la o situație mai bună. **7** A îmbogăți pe cineva. **8** (Pop; îe) **A-și căuta de ~iele** A-și vedea de propriile sale interese. **9** (Pop; îe) **A dormi ~** A dormi profund. **10** (Pop; dep) Om lipsit de demnitate și de caracter Si: *slugarnic*. **11** (Pop; dep) Om care nu e bun de nimic. **12** (Pop; îe) Cal slab și bătrân. **13** (Reg) Placentă de animal. **14** (Reg; lpl) Fulgi mari de zăpadă. **15** (Reg; art.) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

obială² *sf* vz ***ogheal***

obiauă *sf* vz ***obială¹***

obiceai *sn* vz ***obicei***

obiceainic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 206 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***obiceai*** + *-nic*] (Înv) **1** Care se referă la obicei. **2** Care aparține obiceiului. **3** Consacrat prin datină Si: *tradițional*. **4** Moral. **5** Deprins.

obicei *sn* [At: TETRAEV. (1574), 250 / V: (îrg) ***~eai, ~cii***, (înv) ***obliceai***, (reg) ***~er, obli~, oblicii, oblicer, obri~, obricer*** / Pl: *~uri* și (îvp) *~ie* / E: bg ***обичай***] **1** Mod de a se purta, a se îmbrăca etc., comune unui popor, unui grup de oameni etc. Si: *datină, tradiție*, (înv) *obicină* (**1**). **2** (Iuz; îs) *Logofăt de ~iuri* Maestru de ceremonii. **3** (Înv, determinând verbul „a face") Datină religioasă Si: (înv) *obicină* (**2**). **4** (Îvr) Organizație juridică Si: (înv) *obicină* (**3**). **5** (Îvr) Lege. **6** Deprindere câștigată de cineva prin repetarea deasă a aceleiași acțiuni Si: (înv) *obicină* (**5**). **7** Fel particular de a se purta sau de a face ceva Si: *învăț, obișnuință*, (înv) *obicină* (**6**). **8** (Îlav) **De ~** De regulă. **9** (Îlv) **A avea ~** (sau **~iul**, pop, **de ~**) A obișnui. **10** Tabiet. **11** (Îs) *~ul locului* (sau *pământului, pământesc*) Lege nescrisă stabilită de practica îndelungată a vieții unei colectivități. **12-13** (Îas) (Drept sau) obligație fixate prin tradiție. **14** (Îvr; îe) **A pune limbii ~** A se reține de la vorbă. **15** (Înv) Impozit.

obicer *sn* vz ***obicei***

obicii *sn* vz ***obicei***

obicină *sf* [At: VARLAAM, C. 67 / V: ***obâci~*** / P: *o-bi~* / Pl: *~ne* / E: bg ***обично***] **1-3** Obicei (**1, 3-4**). **4** Lege. **5-6** Obicei (**6-7**). **7** Tabiet. **8** (Înv) Impozit.

obicinui *v* vz ***obișnui***

obicinuință *sf* vz ***obișnuință***

obicinuire *sf* vz ***obișnuire***

obicinuit, ~ă *a* vz ***obișnuit***

obiciui *v* vz ***obișnui***

obiciuire *sf* vz ***obișnuire***

obiciuit, ~ă *a* vz ***obișnuit***

obicneală *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~eli¹* / E: ***obicni*** + *eală*] (Îvr) Suferință.

obicni *v* [At: PSALT. 226 / V: (reg) ***~ihni*** / Pzi: *~nesc* / E: slv ***обикнѫти***] (Înv) **1** A învăța. **2** A obișnui. **3** A suferi. **4** A tolera.

obicnire *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***obicni***] (Reg) **1** Îndurare. **2** Acceptare.

obicnit, ~ă *a* [At: N. TEST. (1648) / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obicni***] (Înv) **1** *a* Obișnuit. **2** *a* Caracteristic. **3** *sns* Datină.

obida *v* vz ***obidi¹***

obidare *sf* vz ***obidire***

obidat, ~ă *a* vz ***obidit***

obidă *sf* [At: CORESI, L. 85/21 / Pl: *~de* și (reg) *~izi* / E: vsl ***обида***] **1** (Înv) Nedreptate. **2** (Înv) Jignire. **3** (Înv) Durere sufletească Si: *amărăciune, mâhnire, necaz*. **4** (Înv) Mânie. **5** (Reg) Compătimire. **6-7** (Mol) (Om sau) animal slab și mic Si: *stârpitura*.

obidi¹ [At: PSALT. HUR. 28ᵛ/9 / V: (îrg) ***~da, ~dui*** / Pzi: *~desc* / E: ***obidă***] **1** *vt(a)* (Înv) A asupri. **2** *vt(a)* A ocărî. **3** *vt(a)* (Reg; îf *obida*) A alunga. **4** *vr* (Pop) A se lăsa pradă deznădejdii sau durerii Si: *a se amărî, a se necăji*. **5** *vr* (Îrg) A se văita. **6** *vt* (Înv; îf *obida*) A deplânge.

obidi² *vt(a)* [At: GR. BĂN. / Pzi: *~desc* / E: srb ***obiditi***] (Ban) **1** A ispiti. **2** A iscodi. **3** A căuta. **4** A afla.

obidire *sf* [At: CORESI. EV. 453 / V: (îrg) ***~dare, ~dnuire*** / Pl: *~ri* / E: ***obidi¹***] **1** (Înv) Asuprire. **2** (Înv) Ocărâre. **3** (Înv) Alungare. **4** (Înv) Nedreptățire. **5** (Pop) Supărare. **6** (Pop) Chin. **7** (Înv) Tânguire.

obidit¹, ~ă *a* [At: PSALT. HUR. 6ᵛ/6 / V: (îrg) ***~dat, obed~, ~duit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obidi¹***] (Înv) **1** Asuprit. **2** Ocărât. **3** Alungat. **4** Nedreptățit. **5** (Pop) Supărat.

obidit², ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obidi²***] **1** Ispitit. **2** Iscodit. **3** Căutat. **4** Aflat.

obiditor, ~oare [At: PSALT. 137 / V: (îrg) ***~riu, ~duitor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***obidi¹*** + *-tor*] (Înv) **1** *sm* Asupritor. **2** *a* Care provoacă tristețe Si: *întristător, supărător*.

obiditoriu, ~oare *sm, a* vz ***obiditor***

obidnic, ~ă *a* [At: SĂGHINESCU, V. 62 / V: (îrg) ***~irnic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: vsl ***обидьнъ***] (Reg) **1** Slab. **2** Bolnăvicios. **3** Infirm. **4** Miop. **5** Chior.

obidnuire *sf* vz ***obidire***

obidos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***obidă*** + *-os*] **1** (Înv) Care exprimă tristețe Si: *jalnic*. **2** (Îrg) Sensibil. **3** (Îrg) Milos.

obidui *v* vz ***obidi¹***

obiduit, ~ă *a* vz ***obidit¹***

obiduitor, ~oare *sm, a* vz ***obiditor***

obiect *sn* [At: ASACHI, ALGHEBRA 4ʳ/5 / V: (înv) ***oget, ~tum, objet, obje~*** / P: *o-biect* / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: lat ***obiectum***, ger ***Objekt***, fr ***objet***] **1** (Îoc *subiect*) Element asupra căruia se îndreaptă o activitate. **2** (Îlav) **La ~** Fără divagații inutile. **3** Fapt. **4** Chestiune. **5** Disciplină de studiu. **6** Scop. **7** Preocupare. **8** (Înv) Pricină. **9** (Înv) Mijloc de realizare Si: *factor*. **10** Corp solid, de obicei prelucrat, care are o anumită destinație Si: *lucru*. **11** (Îs) *~ al muncii* Lucru sau complex de lucruri asupra cărora acționează omul, în procesul de producție, direct sau cu ajutorul mijloacelor de muncă, pentru a le modifica potrivit nevoilor sale. **12** (Îs) *~ de inventar* Tot ceea ce este sau poate fi inventariat. **13** (Flz; îoc *subiect*) Ceea ce se află în afara eului. **14-15** (Flz; îoc *subiect*) Lucru care afectează simțurile sau asupra căruia se îndreaptă gândirea. **16** (Grm) Complement.

obiecta *vt* [At: DDRF / P: *o-biec-ta* / Pzi: *~tez* / E: ***obiecție***] **1** A face o obiecție. **2** (Pex; rar) A reproșa.

obiectare *sf* [At: CADE / P: *o-biec~* / Pl: *~tări* / E: ***obiecta***] **1** Imputare. **2** Obiecție.

obiectitate *sf* [At: DN³ / P: *o-biec~* / Pl: *~tăți* / E: ger ***Objektität***, fr ***objectité***] (În filozofia lui Schopenhauer) Formă sub care lucrul în sine, realul, apare ca obiect.

obiectiv, ~ă [At: BĂLCESCU, M. V. 1 / P: *o-biec~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***objectif***, lat ***obiectivus***] **1** *a* (Flz; îoc *subiectiv*) Care există în afara conștiinței omenești și independent de ea. **2** (Îs) *Idealism ~* Aspect al idealismului care susține existența unei idei absolute, independente de conștiința omenească și prin dezvoltarea căreia ia naștere lumea materială. **3** *a* Care are însușirea de a reda realitatea în mod nefalsificat, detașat de impresii subiective Si: *imparțial, nepărtinitor*, (iuz) *obiectivist* (**1**). **4** *a* (Grm) Care se referă la obiectul direct sau indirect. **5-6** *sn* (Lentilă sau) sistem de lentile cu rolul de a forma, într-un aparat optic, imaginea unui obiect. **7** *sn* Porțiune de teren, localitate, fortăreață etc., care prezintă importanță din punct de vedere militar. **8** *sn* (Fig) Scop. **9** *sn* (Fig) Țintă. **10** *sn* (Ccr; șîs) *~ industrial* Întreprindere, uzină, fabrică, cuprinsă în

structura economiei naționale și care urmează să fie realizată sau care este în curs de realizare. **11** *sn* (Șîs) ~ *turistic* Loc, punct care prezintă interes pentru turiști.

obiectiva [At: ȘĂINEANU / P: *o-biec~* / Pzi: ~vez / E: fr ***objectiver***] **1** *vt* (Rar) A considera ceva ca fiind obiectiv (1). **2** *vr* A căpăta caracter obiectiv (**3**).

obiectivare *sf* [At: PERPESSICIUS, M. III, 143 / P: *o-biec~* / Pl: *~vări* / E: ***obiectiva***] **1-2** Considerare a ceva ca fiind obiectiv (**1, 3**). **3-4** Dobândire de caracter obiectiv (**1, 3**).

obiectivat, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, S. 227 / P: *o-biec~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***obiectiva***] (Rar) Concretizat.

obiectivism *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 124 / P: *o-biec~* / E: ***obiectiv*** + *-ism* cf ger *Objektivismus*, rs *объективизм*] **1** (Iuz) Obiectivitate. **2** Atitudine de falsă obiectivitate (**2**).

obiectivist, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 125 / P: *o-biec~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***obiectiv*** + *-ist*] **1** (Iuz) Obiectiv (**3**). **2** Care aparține obiectivismului (**2**). **3** Referitor la obiectivism (**2**). **4** Care manifestă obiectivism (**2**).

obiectivitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 188 / P: *o-biec~* / Pl: *~tăți* / E: ***obiectiv*** + *-itate*] **1** Însușire a ceea ce există în mod obiectiv (1). **2** Imparțialitate.

obiectiviza *vr* [At: DM / P: *o-biec~* / Pzi: 3 *~zează* / E: ***obiectiv*** + *-iza*] (Rar) A căpăta un caracter obiectiv (**2**).

obiectivizare *sf* [At: DM / P: *o-biec~* / Pl: *~zări* / E: ***obiectiviza***] (Rar) Dobândire a unui caracter obiectiv (**2**).

obiectual, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *o-biec-tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***objectal***, it ***oggettuale***] (Liv) **1** Referitor la un obiect care există independent de subiect Si: *obiectiv* (**1**), *material*. **2** Care aparține lucrurilor, obiectelor.

obiectualitate *sf* [At: DN[3] / P: *o-biec-tu-a~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: it ***oggettualita***] **1-2** Însușire a ceea ce este obiectual (**1-2**). **3** (Est) Însușire a obiectului estetic de a fi cu totul independent de subiect.

obiectum *sn* vz ***obiect***

obiecție *sf* [At: STAMATI, D. / P: *o-biec~* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***objection***] **1** Observație prin care cineva își manifestă dezacordul față de ceva.

obiecționa *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 234 / P: *o-biec~* / Pzi: *~nez* / E: ***obiecțiune***] **1-2** (Rar) A obiecta (**1-2**).

obiecțiune *sf* vz ***obiecție***

obielar *sm* [At: ALR II, 6492/346 / Pl: *~i* / E: ***obială*** + *-ar*] (Trs) Vânzător ambulant de haine vechi.

obielos, ~oasă *a* [At: MÎNDRESCU, L. P. 160 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***obială*** + *-os*] (Reg) Zdrențăros.

obieluță *sf* [At: ȘEZ. VII, 118 / Pl: *~țe* / E: ***obială*** + *-uță*] **1-4** (Șhp; mpl) Obială (**1-2**) mică.

obienzală *sf* vz ***obinzală***

obihni *v* vz ***obicni***

obiial *sn* vz ***ogheal***

obijdui *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1357 / Pzi: *~esc* / E: vsl **обиждѫ, обидѣти**] (Înv) **1** A asupri. **2** A nedreptăți.

obijduire *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 71 / Pl: *~ri* / E: ***obijdui***] (Înv) **1** Asuprire. **2** Nedreptățire. **3** Ofensă.

obijduit, ~ă *smf, a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 56 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obijdui***] (Înv) **1-2** (Om) asuprit. **3-4** (Om) nedreptățit.

obijduitor *sm* [At: SADOVEANU, O. IX, 80 / Pl: *~i* / E: ***obijdui*** + *-tor*] (Înv) Asupritor.

obinteală *sf* vz ***obrinteală***

obinti *v* vz ***opinti***

obinzea *sf* vz ***obinzeală***

obinzeală *sf* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 176 / V: (reg) ***~inzală, ~zea*** / Pl: *~ele* și *~eli* / E: vsl **обьзоло**] (Trs) **1** Cusătură decorativă pe gulerul sau pe manșeta cămășilor țărănești. **2** Guler sau manșetă cu această cusătură.

obinzică *sf* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 245 / Pl: *~ici* / E: ***obinzea*** + *-ică*] (Reg) **1-2** Obinzică (**1-2**).

obirnic, ~ă *a* vz ***obidnic***

obișnenie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1359 / Pl: ? / E: rs ***объяснение***] (Rsm) Lămurire.

obișnui [At: CANTEMIR, HR. 367 / V: (înv) ***~icinui, ~iciui*** / Pzi: *~esc* / E: ***obicină***] **1-2** *vtr* A (face să câștige sau) a câștiga o anumită deprindere prin repetarea aceleiași acțiuni Si: *a (se) deprinde, a (se) învăța*. **3** *vt* A practica un anumit lucru în mod curent. **4-5** *vtr* A (se) folosi des. **6-7** *vtr* A (se) familiariza.

obișnuielnic, ~ă *a* [At: XENOPOL, I. R. II, 171 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***obișnui*** + *-elnic*] (Înv; îs) *Drept* ~ Drept nescris, bazat pe tradiție.

obișnuință *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET[2], III, 321 / V: (îrg) ***obicin~*** / Pl: *~țe* / E: ***obișnui*** + *-ință*] **1** Deprindere. **2** Datină. **3-4** Utilizare (frecventă). **5** (Îlav) **Din** (sau **după, prin**) ~ Potrivit obiceiului. **6** (Înv; îlav) **Preste obicinuință** Contrar obiceiului. **7** Familiarizare.

obișnuire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 438 / V: (înv) ***obiciu~, obicin~*** / Pl: *~ri* / E: ***obișnui***] (Rar) **1** Deprindere cu ceva. **2** Practicare a unui anumit lucru. **3-4** Utilizare (frecventă). **5** (Înv; îf *obicinuire*; îlav) **După** ~ Conform datinii. **6** Familiarizare.

obișnuit, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 181v/29 / V: (înv) ***~iciuit, obicin~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obișnui***] **1** *a* Care a intrat în obișnuința cuiva. **2** *a* Care face parte din felul de a fi al cuiva. **3** *a* Caracteristic cuiva. **4-6** *a* Care se face, se întâmplă sau se întâlnește în mod regulat. **7** *a* Care se folosește adesea Si: *curent, uzual*. **8** *sm* Persoană care frecventează un anumit loc. **9** *a* (Îoc *deosebit, remarcabil*) Care nu se distinge prin nimic Si: *comun*. **10** Familiarizat.

obiște *sf* vz ***obște***

obituar *sn* [At: IORGA, I. L. II, 537 / Pl: ? / E: lat ***obituarium***] (Ltî) Listă cu numele persoanelor decedate pe care le pomenește preotul în slujbe sau în rugăciuni Si: *pomelnic*.

object *sn* vz ***obiect***

objet *sn* vz ***obiect***

objurgație *sf* [At: ȘĂINEANU / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***objurgation***] (Frî) Observație.

objurgațiune *sf* vz ***objurgație***

objurgațiune *sf* vz ***objurgație***

oblac *sn* vz ***obloc***

oblacaș *sn* vz ***oblocaș***

oblaci *sp* [At: DLR / E: ***oblu*** + *-aci*] (Reg) Butuci cilindrici.

obladnic *sn* vz ***oblanic***

oblainic *sn* vz ***oblanic***

oblamnic *sn* vz ***oblanic***

oblanic *sn* [At: KLEIN, D. 203 / V: (reg) ***~adnic, ~ainic, ~amnic, ~avnic, ~leadnic, ~lednic, oglabn~, oglamn~*** / Pl: *~ice* / E: srb ***oglavnik***] (Reg) **1** Bucată de pânză răsucită în formă de colac, pe care femeile o pun pe creștet atunci când cară greutăți. **2** Legătură din cârpe. **3** (Reg; îe) **Cu ~ la inimă** Supărat.

oblast *sn* vz ***oblastie***

oblaste *sf* vz ***oblastie***

oblastie *sf* [At: VARLAAM, C. 371 / V: (îrg) ***~te, ~aște, ~lăstie*** *sf*, ***~oblast*** *sn* / Pl: *~ii* / E: vsl **область**] (Înv) **1** Regiune. **2** Conducere.

oblaște *sf* vz ***oblastie***

oblație *sf* [At: DN[3] / V: (îvr) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***oblatio, -onis***, fr ***oblation***] **1** (Nob) Jertfă adusă unei divinități Vz *ofrandă*. **2** Moment în slujba catolică.

oblațiune *sf* vz ***oblație***

oblavnic *sn* vz ***oblanic***

oblăcei *smp* [At: ALEXICI, L. P. 198 / E: ns cf srb ***oblak***] (Ban; pbl) Nori.

oblădui [At: PSALT. 141 / Pzi: *~esc* / E: vsl **обладовати**] (Îvp) **1** *vt* A conduce. **2** *vt* A administra. **3** *vi* A domni. **4** *vt* A stăpâni.

oblăduință *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 193/15 / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***oblădui*** + *-ință*] (Îvr) Dominație.

oblăduire *sfs* [At: BIBLIA (1688), 283[1]/4 / Pl: *~ri* / E: ***oblădui***] (Îvp) **1** Guvernare. **2** Domnie. **3** (Înv) Administrare. **4** (Îvr) Proprietate. **5-6** Autoritate (de stat). **7** Protecție.

oblăduitor, ~oare [At: CANTEMIR, IST. 28 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***oblădui*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Îpp) (Persoană) care guvernează Si: *protector*.

oblăgătui *vr* [At: (a. 1771) IORGA, S. D. XII, 85 / Pzi: *~esc* / E: ***obligat*** + *-ui*] (Înv) A se obliga.

oblăire *sf* vz ***oblire***

oblăji *v* vz ***obloji***

oblăjire *sf* vz ***oblojire***

oblăstie *sf* vz ***oblastie***

oblânc *sn* [At: NECULCE, L. 13 / V: (reg) ***ho~, ibână*** *sf*, ***ibâncă*** *sf*, ***iebâncă*** *sf*, ***obâncă*** *sf*, ***~că*** *sf*, ***~ng, obrâncă*** *sf*, ***podl~*** *sm* / Pl: *~uri* și (rar) *~nce, ~nci* / E: vsl **облѧкъ**] **1** Parte de dinainte a șeii, mai ridicată și încovoiată. **2** (Reg; îe) **A lua straița la ~** A pune traista pe umăr. **3** (Reg) Fiecare dintre cele două lemne încovoiate care leagă părțile laterale ale unor șei de lemn. **4** (Îrg) Toc de piele atârnat de șa în care se țineau armele. **5** (Reg) Pătură care se pune sub șa.

oblâncă *sf* vz ***oblânc***

oblânci [At: HEM. 2400 / Pzi: *~cesc* / E: ***oblânc***] **1** *vr* (Trs) A se îndoi. **2** *vi* A-și pierde puterile.

oblânditor, ~oare *a* vz ***obrintitor***

oblâng *sn* vz ***oblânc***

obleadnic *sn* vz ***oblanic***

obleag *sn* vz ***obleagă***

obleagă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***obleag*** *sn* (Pl: *~guri*) / Pl: *~egi* / E: slv **облѣгати**] **1** (Ban; Olt) Pământ lăsat necultivat un an sau doi și care servește în acest timp ca pășune. **2** (Ban; Olt) Fân care se cosește de pe acest pământ. **3** (Ban; Olt; csc) Resturi de fân nemâncate de vite. **4** (Mol; lpl; îf *~guri*) Meleaguri.

obledник *sn* vz ***oblanic***

oblega *v* vz ***obliga***

oblegare *sf* vz ***obligare***

oblegământ *sn* vz ***obligament***

obletcior *sm* [At: BĂCESCU, P. 41 / Pl: *~i* / E: ***oblete*** + *-cior*] (Iht; Olt) Beldiță (*Alburnus bipunctatus*).

oblete *sm* vz ***oblet***

oblet [At: DAMÉ, T. 127 / V: (pop) ***~ete***, (reg) ***bo~, boblete*** *sm* / Pl: (**1-2, 4-6**) *~i* și (**1-3**) *~e* / E: ***oblu*** + *-eț*] **1** *smn* (Reg) Fiecare dintre bârnele care formează pereții caselor de lemn. **2** *smn* Bucată de lemn pentru foc. **3** *sn* Obadă la roată. **4-5** *sm* Două specii de pești mici de culoare albă-argintie, care trăiește în apele dulci Si: *albișor, albișoară, sorean*, (reg) *uclei* (*Allburnus alburnus* și *Alburnus lucidus*). **6-7** *sm* (Îc) **~-de-mare** sau **~-de-Dunăre** Două specii de pești cu corpul alungit, mai mari decât obletul obișnuit, de culoare verzuie sau albăstruie, cu abdomenul alb-argintiu, care trăiesc mai ales în ape marine (*Alburnus chalcoides* și *Chalealburnus chalcoides danubicus*). **8** *sm* (Iht; îc) **~-de-râu** Beldiță (*Alburnus bipunctatus*).

obli [At: ȘINCAI, HR. I, 344 / Pzi: *~lesc* / E: ***oblu***] **1** *vt* (Îvr; c. i. o suprafață) A netezi. **2** *vt* (Reg; c. i. obiect) A îndrepta. **3** *vr* (D. oameni) A da corpului poziție dreaptă Si: *a se îndrepta*. **4** *vr* (Fig) A mânca pe săturate. **5** *vr* (Fig) A se îngrășa. **6** *vt* (Reg; fig) A lovi. **7** *vi* (Mol) A merge mult.

oblic, ~ă [At: AMFILOHIE, E. 140/15 / V: (îvr) ***~cfă*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***obliquus***, fr ***oblique***] **1** *a* Înclinat față de o dreaptă sau față de un plan. **2** *a* (D. cilindri și prisme) Care are generatoarele, respectiv muchiile, înclinate față de bază. **3** *a* (D. conuri și piramide) Cu dreapta care unește vârful cu centrul bazei înclinată față de bază. **4** *a* (D. ochi) Cu colțurile exterioare ridicate spre tâmple Si: *codat*. **5** *a* (Fig; d. priviri) Bănuitor. **6** *a* (Fig; d. priviri) Pieziș. **7** *a* (Grm; îs) *Caz ~* Nume dat uneori în gramatica română cazurilor genitiv și dativ, iar în gramatica altor limbi, în mod curent, tuturor cazurilor, în afară de nominativ și vocativ. **8** *sf* (Gmt) Dreaptă care face un unghi diferit de 0° sau de 90° față de altă dreaptă sau de alt unghi.

oblica *vi* [At: SADOVEANU, O. IX, 329 / V: (cscj) ***~ci*** / Pzi: *~chez* / E: fr ***obliquer***] (Rar) A urma o direcție oblică Si: *a coti, a ocoli*.

oblicări *vi* [At: IOVESCU, N. 59 / Pzi: *~resc* / E: ns cf *obli*] (Reg) **1** A trebălui. **2** (Fig; d. vânt) A adia.

obliceai *sn* vz ***obicei***

oblicei *sn* vz ***obicei***

oblicer *sn* vz ***obicei***

oblicfă *a* vz ***oblic***

oblici[1] *vt* [At: CORESI, EV. 5 / V: (îrg) ***h~*** / Pzi: *~cesc* / E: vsl **обличити**] **1** (Înv) A dovedi. **2** (Înv) A dojeni. **3** (Înv) A pedepsi. **4** (Îvp) A prinde de veste Si: *a afla, a auzi*. **5** (Îvp) A descoperi.

oblici[2] *v* vz ***oblica***

oblici[3] *v* vz ***obrăci***

oblicii *sn* vz ***obicei***

oblicire *sf* [At: CORESI, EV. 203 / Pl: *~ri* / E: ***oblici***[1]] (Înv) **1** Dovedire. **2** Dojenire. **3** Pedepsire. **4** Aflare. **5** Descoperire.

oblicit, ~ă *a* vz ***obrăcit***

oblicitate *sf* [At: NEGULICI / V: (iuz) ***~icuitate, ~evitate*** / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***obliquité***] **1** Înclinare față de o dreaptă sau față de un plan. **2** Poziție oblică (**1**).

oblicitor, ~oare *smf* [At: PSALT. 144 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***oblici***[1] + *-tor*] (Înv) **1** Doveditor. **2** Mustrător.

oblicuitate *sf* vz ***oblicitate***

oblicvitate *sf* vz ***oblicitate***

obliga [At: CANTEMIR, HR. 23 / V: (îvr) ***~lega, ~gui*** / Pzi: *oblig* și (nob) *~ghez* / E: lat ***obligare***, fr ***obliger***] **1** *vt* A constrânge. **2** *vt* A impune. **3-4** *vtr* A (se) îndatora. **5** *vr* A-și lua o sarcină Si: *a se angaja*.

obligament *sn* [At: BARCIANU / V: (îrg) ***~gământ, ~legământ*** / Pl: *~e* / E: ***obliga*** + *-ment*] (Înv) Obligație.

obligare *sf* [At: IORGOVICI, ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 384 / V: (îvr) ***~legare*** / E: ***obliga***] **1** Constrângere. **2** Impunere. **3** Angajare.

obligat, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 158/10 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***obliga***] **1** Constrâns. **2-3** (D. oameni) Care (este sau) trebuie să fie recunoscător. **4** (Rar) Obligatoriu.

obligativ, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: ***obliga***] (Nob) Obligatoriu.

obligativitate *sf* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~tăți* / E: ***obliga***] Caracter a ceea ce este obligatoriu (**3**).

obligator[1] *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: fr ***obligatoire***] (Înv) Persoană care posedă obligații, titluri de rentă etc.

obligator[2]***, ~oare*** *a* vz ***obligatoriu***

obligatoriu, ~ie *a* [At: (a. 1866) URICARIUL, X, 366 / V: (reg) ***obligator, ~gătoriu, ~gător*** / Pl: *~ii* și (nob, af) *~ie* / E: lat ***obligatorius***, fr ***obligatoire***] **1** Care trebuie urmat întocmai Si: *impus*. **2** Care trebuie făcut Si: *impus*. **3** Care nu poate lipsi Si: *indispensabil*.

obligație *sf* [At: R. GRECEANU, ap. CM II, 178 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***obligation***, lat ***obligatio, -onis***] **1-2** (Ceea ce i se impune cuiva sau) își asumă cineva să facă într-o anumită situație Si: *datorie, îndatorire, sarcină*. **3** Raport juridic în temeiul căruia o persoană are dreptul de a pretinde altei persoane să dea sau să facă ceva. **4** (Fin; îf *obligațiune*) Hârtie de valoare care conferă deținătorului ei calitatea de creditor și-i dă dreptul de a primi, pentru suma împrumutată, un anume venit fix.

obligațional, ~ă *a* [At: PR. DREPT, 347 / Pl: *~i, ~e* / E: ***obligație*** + *-onal*] (Rar) **1-3** Care este obligatoriu (**1-3**).

obligațiune *sf* vz ***obligație***

obligă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1256 / A și: *obligă* / Pl: ? / E: it ***òbbligo***] (Înv) Obligație de plată Si: *poliță*.

obligălui *vr* [At: IORGA, S. D. XII, 224 / Pzi: *~esc* / E: fr ***obliger***, it ***obbligare*** css] (Înv) A se obliga (**5**).

obligământ *sn* vz ***obligament***

obligător, ~oare *a* vz ***obligatoriu***

obligătoriu, ~ie *a* vz ***obligatoriu***

obligeană *sf* [At: DAMÉ, T. 185 / V: (reg) ***ab~*** / Pl: *~ene* / E: nct] Plantă erbacee cu miros plăcut, cu frunze liniare lungi și cu flori gălbui, care crește pe marginea apelor, folosită în medicină Si: (reg) *calm, spetează, spetează-pestriță, spetează-tărcată, trestie-mirositoare* (*Acorus calamus*).

obligui *v* vz ***obliga***

oblinti *v* vz ***obrinti***

oblire *sf* [At: (a. 1850) DOC. EC. 969 / V: (înv) ***~lăire*** / Pl: *~ri* / E: ***obli***] (Îvr) **1** Netezire. **2** Îndreptare.

oblit, ~ă *a* [At: I. CR. VIII, 316 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obli***] **1** (Ban; d. suprafețe) Netezit cu rindeaua Si: *nivelat*. **2** (Fig; d. oameni) Slăbit în urma unei boli Si: *sleit*. **3** (Mun; d. oameni) Foarte sătul.

oblitera [At: ȘĂINEANU / Pzi: *~rez* / E: fr ***oblitérer***, lat ***obliterare***] **1** *vr* (Liv; d. manuscrise, inscripții etc.) A se șterge treptat Si: *a se spălăci*. **2** *vr* (Liv; d. manuscrise, inscripții etc.) A deveni necitet. **3** *vt* A anula un timbru aplicând o ștampilă. **4** *vt* (Med) A astupa.

obliterant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***oblitérant***, it ***oblitterante***] (Med) Care obliterează (4).

obliterare *sf* [At: DL / Pl: *~rări* / E: ***oblitera***] **1** (Liv) Ștergere treptată a unor manuscrise, inscripții etc. Si: *obliterație* (**1**). **2** Anulare a unui timbru prin aplicarea unei ștampile Si: *obliterație* (**2**). **3** (Med) Obliterație (**3**).

obliterat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***oblitera***] **1** (D. mărci poștale) Ștampilat. **2** (Med) Astupat.

obliterație *sf* [At: MAT. MEDIC. 138 / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***oblitération***, lat ***obliteratio, -onis***] **1-2** Obliterare (**1-2**). **3** Astupare a vaselor sangvine prin trombi sau plăcuțe de aterom Si: *obliterare* (**3**), *obstrucție*.

obliterațiune *sf* vz ***obliterație***

oblitor, ~oare [At: LB / Pl: *~i, ~oare* / E: ***obli*** + *-tor*] (Reg) **1** *a* Care netezește. **2** *sn* Unealtă cu care se netezește ceva Si: *gealău, rindea*. **3** *a* Căruia îi place să meargă mult.

oblitură *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***obli*** + *-tură*] (Reg) Teren plan.

obliță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***oblu*** + *-iță*] (Reg) Scândură așezată orizontal pe capetele patului și pe care se pun cearșafurile și pernele.

obloacă *sf* vz ***obloc***

obloană *sf* vz ***oblon***

obloc *snm* [At: LB / V: (reg) ***~lac, ~oacă*** *sf*, ***~og*** *sn* / Pl: *~oace, ~uri*, și (rar, *sm*) *~oci* / E: mg ***ablak***, srb ***oblok***] (Trs; Ban) **1** Fereastră. **2** Deschizătură pătrată în peretele grajdului, prin care se dă mâncare vitelor. **3** Adâncitură în perete, în care se țin diferite lucruri Si: *firidă, ocniță*. **4** (Pcf) Oblon la fereastră. **5** (Lpl) Ochelari la cai.

obloca *vt* [At: TDRG / Pzi: ? / E: ns cf bg *облагам*] (Îvr) A obloji.

oblocar *sm* [At: A I. 34 / Pl: *~i* / E: ***obloc*** + *-ar*] (Crș) Tâmplar care face uși și ferestre.

oblocaș *sn* [At: LM / V: (reg) ***~lacaș*** / Pl: *~e* / E: ***obloc*** + *-aș*] **1-8** (Reg; șhp) Oblon (**1-4**) (mic) Si: (reg) *oblocel* (**1-8**), *oblocuț* (**1-8**), *oblonaș* (**1-8**).

oblocel *sn* [At: A I. 22 / Pl: *~e* / E: ***obloc*** + *-el*] **1-8** (Reg; șhp) Oblocaș (**1-8**).

oblocuț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***obloc*** + *-uț*] **1-8** (Reg; șhp) Oblocaș (**1-8**).

oblog *sn* vz ***obloc***

oblojea *sf* vz ***oblojeală***

oblojeală *sf* [At: GANE, N. II, 149 / V: (reg) ***obluj~, ~jea*** / Pl: *~eli* și *~ele* / E: ***obloji*** + *-eală*] **1** (Îvp) Doctorie folosită mai ales în medicina populară preparată din fierturi de plante, care se aplică pe partea bolnavă a corpului sau cu care se fac băi ori infuzii Si: (înv) *oblojitură* (**1**). **2** Compresă îmbibată cu această doctorie Si: *cataplasmă, pansament*, (înv) *oblojitură* (**2**). **3** (Reg) Inhalație de aburi de fân opărit.

obloji [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 172/24 / V: (rar) ***~lăji***, (reg) ***~luji*** / Pzi: *~jesc* / E: slv **обложити**] **1** *vt* (Îvp) A trata cu oblojeli (**1**). **2** *vt* (Îvp) A pansa. **3** *vt* (Îvp; fig) A îngriji. **4-5** *vtr* (Îpp) A (se) înveli. **6-7** *vtr* (Îvp) A (se) înfofoli. **8-9** *vtr* (Îvr) A (se) lega. **10** *vr* (Reg; pcf) A se oploși.

oblojire *sf* [At: EPISCUPESCU, ap. TDRG / V: (îvr) ***~lăj~*** / Pl: *~ri* / E: ***obloji***] (Îvp) **1** Tratament cu oblojeli (**1**). **2** Pansare. **3** Învelire. **4** Înfofolire. **5** Legare.

oblojit, ~ă *a* [At: ALEXANDRESCU, O. I, 233 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obloji***] **1** Pansat. **2** (Reg; pcf) Oploșit.

oblojitură *sf* [At: CR (1831), 142[1]/22 / Pl: *~ri* / E: ***obloji*** + *-tură*] **1-2** (Înv) Oblojeală (**1-2**).

oblomovism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar, irn) *~e* / E: ***Oblomov*** + *-ism* cdp rs *обломовщина*] **1** Atitudine de apatie. **2** Spirit de stagnare.

oblon *sn* [At: I. IONESCU, C. 168/9 / V: (reg) ***~oană*** *sf* / Pl: *~oane* / E: nct] **1** Dispozitiv format din unul sau mai multe panouri de lemn sau de metal, așezat în fața sau în spatele unei ferestre, unei uși etc., pentru a constitui o închizătoare mai sigură, o protecție contra intemperiilor, a lumii prea mari etc. Vz *jaluzea, persiană*. **2** (Reg; pex) Fereastră. **3** (Pop) Deschizătură în formă de fereastră în peretele sau la podul grajdului, prin care se hrănesc vitele. **4** (Pop) Panou de lemn care închide oblonul (**3**). **5** (Reg) Gură a hornului. **6** (Înv) Portieră a unui cupeu. **7** (Reg) Fiecare dintre dispozitivele verticale mobile ale stăvilarului, care, coborându-se, opresc apa. **8** (Reg) Parte din spate, mobilă, a căruțelor. **9** (Reg) Fiecare dintre cele două clape ale buzunarelor cioarecilor. **10** (Rar; lpl) Apărători de piele care se pun în jurul gleznelor la cai spre a-i feri să se lovească umblând. **11** (Reg; lpl) Ochelari la cai. **12** (Pcf) Oblânc.

oblonaș *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: ***oblon*** + *-aș*] **1-8** (Reg; șhp) Oblocaș (**1-8**).

oblonat, ~ă *a* vz ***oblonit***

oblong, ~ă *a* [At: GEOMETRIA, A. M. 84[V]/1 / V: (rar) ***~lung*** / Pl: *~ngi, ~nge* / E: fr ***oblong***, lat ***oblongus***] Care este mai mult lung decât lat Si: *alungit, lunguieț*.

obloni *vt* [At: VLAHUȚĂ, O. A. 86 / Pzi: *~nesc* / E: ***oblon***] A închide cu obloane (**1**).

oblonit, ~ă *a* [At: ANGHEL – IOSIF, C. L. 26 / V: (reg) ***~nat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obloni***] Închis cu obloane (**1**).

oblu[1], oablă [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: slv **объль**] **1-2** *a* (Îrg) Neted (și rotunjit). **3** *a* (Pop) Drept. **4** *a* (D. suprafețe) Plan. **5** *a* (D. înălțimi, urcușuri) Aproape vertical Si: *abrupt*. **6** *a* (Îvr) În ordine normală, directă. **7** *a* (Fig; îvr; d. oameni) Cumsecade. **8** *a* (D. mers) Încet și uniform. **9** *av* (Pop) În linie dreaptă. **10** *av* (Pop; pex; în legătură cu verbele de mișcare) Fără înconjur Si: *direct*. **11** *av* (Reg; îe) **A spune** (sau **a zice, a grăi**) **~** A vorbi deschis, direct. **12** *av* (Reg; îe) **A-i merge cuiva ~** A-i merge bine. **13** *av* Tocmai. **14** *av* Ușor.

oblu[2] *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 100 / Pl: *~uri* / E: ger ***Hobel***] (Ban; Trs) **1** Rindea. **2** Mistrie.

oblujeală *sf* vz ***oblojeală***

obluji *v* vz ***obloji***

oblung, ~ă *a* vz ***oblong***

obnovlenie *sf* [At: PSALT. 49 / Pl: *~ii* / E: vsl **обьновлѥниѥ**] (Înv) **1** Sfințire a unei biserici. **2** Hram. **3** Sărbătorire.

obnubila *vr* [At: LM / Pzi: *~lez* / E: lat ***obnubilare***, fr ***obnubiler***] (D. vedere, memorie etc.) A slăbi.

obnubilare *sf* [At: PARHON, B. 81 / Pl: *~lări* / E: ***obnubila***] Obnubilație.

obnubilat, ~ă *a* [At: GALACTION, O. A. I, 85 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***obnubila***] (Rar; d. vedere) **1** Slăbit. **2** (D. memorie, stări mentale) Confuz.

obnubilație *sf* [At: BIANU, D. S. / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***obnubilation***] (Rar) Slăbire a vederii, a memoriei etc. Si: *obnubilare*.

obnubilațiune *sf* vz ***obnubilație***

obod *sn* [At: DAMÉ, T. 153 / Pl: *~oade* / E: srb ***obod***] **1** (Reg) Margine circulară a sitelor de la moară, făcută din coajă de copac sau din lemn, care împiedică risipirea făinii. **2** (Olt) Scoarță de copac înfășurată în jurul gâtului vitelor atunci când au o rană, ca să nu se poată scărpina. **3** (Olt; Ban) Ciubăr în care se opăresc rufele. **4** (Olt) Împletitură de nuiele care se montează pe sanie pentru a căra fân.

oboi *sn* [At: FILIMON, O. II, 278 / V: (înv) ***~ie*** / Pl: *~oaie* / E: it ***oboe***, ger ***Oboe***] Instrument muzical de suflat, în formă de tub cu găuri și cu clape, cu ancie dublă, constituit din lemn special și folosit mai ales în orchestră.

oboie *sn* vz ***oboi***

oboist, ~ă *smf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***hautboïste***, ger ***Hoboist***] Persoană care cântă din oboi.

obol [At: MARCOVICI, D. 141/7 / Pl: (**1**) *~i* și (**2-4**) *~uri* / E: fr ***obole***, lat ***obolus***] **1** *sm* Veche monedă grecească. **2** *sn* Sumă modestă cu care cineva contribuie la o acțiune. **3** *sn* Contribuție de orice natură. **4** *sn* (Îe) **A-și da ~ul** A contribui cu un mic ajutor în scop de binefacere.

obor[1] [At: ANON. CAR. / Pl: *~oare* / E: bg ***обор***, srb ***obor***)] **1** *sn* (Pop) Loc împrejmuit în care se țin animalele Si: *ocol, staul, țarc*. **2** *sn* (Pop) Loc îngrădit în jurul casei sau în apropierea ei, în care se țin unelte agricole, nutreț etc. **3** *sn* (Înv) Ocol al autorității comunale, unde se închideau vitele găsite păscând în locuri interzise. **4** *sn* (Reg) Strungă. **5** *sn* (Reg) Gard făcut în jurul unei clăi de fân. **6** *sn* (Reg) Grădină. **7** *sn* (Reg; fig) Cerc luminos în jurul lunii Si: *cearcăn*. **8** *sn* (Reg; pex) Colibă. **9** *sn* (Rar) Grajd. **10** *sn* (Mun; Mol) Loc, de obicei împrejmuit, unde se ține târgul de vite, de fân, de lemne etc. **11** *sn* (Mun, Mol) Târg de vite. **12** *i* (Reg; rep) Strigăt cu care se mână vitele spre staul.

obor[2] *sn* [At: DAMÉ, T. 123 / V: (reg) ***obăr, ubăr*** / Pl: *~oare* / E: rs ***обор***] **1** Sfoară trecută prin ochiurile de la extremitatea năvodului și de care sunt legate bile de plumb. **2** Împrejmuire de nuiele sau de stuf, făcută într-o apă curgătoare pentru a prinde și a păstra peștele viu. **3** Spațiu din interiorul acestei împrejmuiri.

obora *v* vz ***doborî***

oboraș *sn* [At: CHEST. II, 399/128 / Pl: *~e* / E: ***obor***[1] + *-aș*] **1-10** (Reg; șhp) Obor[1] (**1, 5, 7-9**) (mic) Si: *oborel* (**1-10**).

oborean, ~ă *smf* [At: MACEDONSKI, O. III, 90 / Pl: *~eni, ~e* / E: ***obor***[1] + *-ean*] (Rar) Persoană care locuiește în apropierea oborului (**10-11**).

oborel *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~e* / E: ***obor***[1] + *-el*] **1-10** (Șhp) Oboraș (**1-10**).

obori *v* vz ***doborî***

oborî *v* vz ***doborî***

oboroacă *sf* vz ***oboroc***

oboroc *sn* [At: PALIA (1581), 182/1 / V: (îvr) ***obr~, ovr~, obric***, (reg) ***h~***, (reg) ***~oacă, obroacă*** *sf* / Pl: *~oace* / E: ucr ***уборок***] **1** Vas mare de formă cilindrică, larg la gură, făcut de obicei din coajă de tei, care servește ca unitate de măsură pentru cereale sau pentru păstrarea și transportul acestora. **2** (Reg; îe) **A pune** (sau **a ascunde, a ține**) **ceva sub ~** A feri un lucru de văzul lumii Si: *a tăinui*. **3** (Reg; îe) **A sta** (sau **a zăbovi**) **sub ~** A rămâne necunoscut. **4** (Reg; îe) **A coase la ~oace** A sforăi. **5** (Reg; fig) Cap mare. **6** (Înv) Rentă feudală dată din produse. **7** (Reg) Rație de alimente dată cuiva Si: *porție*. **8** (Îrg) Grăunțe de ovăz date ca hrană cailor. **9** (Mol) Coș de nuiele fără fund, cu care se prind pești. **10** (Buc; îf *obroc*) Ciubăr în care se opăresc rufele. **11** (Buc; îf *obroacă*) Toc al ușii. **12** (Buc; îf *obroacă;* lpl) Ramă de lemn a ferestrei. **13** (Reg; îf *hoboroc;* șîcs) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **14** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **15** Melodie după care se execută acest dans.

oborocel *sn* [At: MARIAN, V. 226 / Pl: *~e* / E: ***oboroc*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Oboroc (**1**) (mic).

oboroci *v* vz ***obroci***[1]

oborocit, ~ă *a* vz ***obrocit***[1]

oboron *sn* vz ***obron***

oboseală *sf* [At: LB / Pl: *~eli* / E: ***obosi*** + *-eală*] **1** Stare de slăbiciune generală, provocată de un efort excesiv, fizic sau intelectual Si: *obosire* (**2**), *osteneală*. **2** (Teh; pan) Scădere a rezistenței unui material supus la solicitări periodice Si: *obosire* (**1**). **3** (Agr; pan) Scădere a productivității solului Si: *obosire* (**3**).

obosi *vi* [At: MOXA, ap. GCR I, 58/27 / V: (reg) ***ab~*** / Pzi: *~sesc* / E: bg ***обосея***, srb ***obositi***] A-i slăbi cuiva puterile fizice sau intelectuale în urma unei activități îndelungate și susținute Si: *a osteni*.

obosire *sf* [At: IST. CAROL XII, 76v/8 / Pl: *~ri* / E: ***obosi***] **1-3** (Rar) Oboseală (**1-3**).

obosit, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***ab~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obosi***] **1** Care este sleit de puteri Si: *extenuat, istovit, ostenit*. **2** (D. sol; pan) Cu productivitate scăzută.

obositor, ~oare *a* [At: MARCOVICI, C. 7/3 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***obosi*** + *-tor*] **1** Care provoacă oboseală (**1**). Si: *extenuant, istovitor*. **2** (Pex) Plictisitor.

obot *sn* vz ***hobot***

oboval, ~ă *a* [At: BARASCH, I. N. 127/25 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***obovale***] (Frr; d. frunze, petale etc.) Care are formă ovală.

obovat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***obové***] (Frr; d. frunze, petale, sepale etc.) Care are lățimea cea mai mare în treimea superioară.

oboz *sn* vz ***obuz***[1]

obrac *sn* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Adăpost.

obraj *sn* vz ***preobrajenie***

obrajenie *sf* vz ***preobrajenie***

obrame *sfp* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 148 / V: ***~rămi, ~rănii*** / E: nct] (Reg) Frânghii cu care se leagă o greutate pe umeri.

obranic *s* [At: CV 1949, nr. 8, 35 / Pl: nct / E: srb ***obra(m)nik***] (Reg) Sfoară cu care se leagă traistele pentru a fi purtate pe umăr.

obraniță *sf* [At: ALR SN III, h 853 / Pl: *~ți* și *~răniți* / E: srb ***obranica***] (Ban) Cobiliță.

obrat *sn* vz ***obraț***

obrate *s* vz ***obraț***

obraț *sn* [At: URICARIUL, X, 142 / V: (reg) ***~at, ~te***, (înv) ***~ță*** *sf*, ***ovrație*** *sf* / Pl: *~e* și *~uri* / E: vsl ***обратъ***] **1** (Îrg) Capăt al ogorului. **2** (Pex) Loc lăsat nelucrat la capătul sau împrejurul unei vii. **3** Livadă la poalele unui deal cu vii. **4** (Reg) Arătură oblică la capătul ogorului. **5** (Reg) Holdă perpendiculară pe capătul unor holde paralele. **6** (Îrg) Suprafață de teren, lată de o prăjină și lungă de patru sau opt prăjini. **7** (Îrg) Fiecare din fâșiile în care se împarte un lan pentru a-l secera sau cosi Si: (pop) *postată*. **8** (Îrg) Unitate de lungime, egală cu 26,76 m. **9** (Îrg) Măsură de lungime nedeterminată, de obicei mică. **10** (Reg) Loc împrejmuit în fața casei Vz *curte*. **11** (Reg) Împrejmuire. **12** (Reg) Cărare printre holde. **13** (Reg) Drum de câmp printre ogoare.

obrață *sf* vz ***obraț***

obrați *vt* [At: FRÎNCU – CANDREA, M. 103 / Pzi: *~țesc* / E: nct] (Reg) A aduna laolaltă.

obrație *sf* vz ***obraț***

obraz [At: CORESI, EV. 412 / Pl: (**49-58**) *~aji*, (**1-28, 49-59**) *~e, ~uri* / E: vsl ***образъ***] **1** *sn* Parte anterioară a capului omenesc Si: *chip, față, figură*. **2** *sn* (Pop; îe) **A închide cuiva ușa în ~** A nu primi pe cineva. **3-4** *sn* (Pfm; îe) **A (nu) (mai) avea ~ (să ...)** A (nu) mai avea îndrăzneală (să ...). **5** *sn* (Pfm; îe) **Cu ce ~ ?** Cu ce îndrăzneală ? **6** *sn* (Pfm; îe) **A-i spune** sau **a-i zice cuiva (ceva) de la** (sau **în**) **~** A-i spune cuiva ceva direct. **7** *sn* (Pfm; îe) **A ieși** (sau **a scăpa, a o scoate la capăt**) **cu ~** (sau **cu ~ul**) **curat** A ieși cu bine dintr-o situație dificilă. **8** *sn* (Pfm; îe) **A-și pune ~ul (pentru cineva)** A garanta pentru cineva cu cinstea, cu reputația, cu autoritatea proprie. **9** *sn* (Pfm; îe) **A orbi sau a prosti (pe cineva) de la ~** A-i spune cuiva minciuni vădite. **10** *sn* (Îae) A încerca să înșele pe cineva în mod grosolan. **11** *sn* (Pfm; îe) **A(-și) scoate ~ul în lume** (sau **printre oameni**) A se arăta printre oameni. **12** *sn* (Pop; îe) **A da (cuiva) ~** A îngădui cuiva prea multe, făcându-l astfel să devină obraznic. **13** *sn* (Îrg; îe) **A-și face ~** A se pune bine cu cineva. **14** *sn* (Îae) A se preface. **15** *sn* (Înv; îe) **A fi cu două ~e** A fi nesincer. **16** *sn* (Pop; îe) **Cu ~ curat** Cu conștiința curată. **17** *sn* (Înv; îe) **A-și curăți ~ul** A se dezvinovăți. **18** *sn* (Înv; îe) **A face ~ (la cineva)** A ține piept. **19** *sn* (Înv; îe) **A nu da ~** A nu se prezenta în fața cuiva. **20** *sn* (Reg; îe) **A căuta cuiva la** (sau **în**) **~** A ține seamă de autoritatea cuiva. **21** *sn* (Reg; îe) **A face (cuiva) pe ~** A se răzbuna pe cineva. **22** *sn* (Reg; îe) **Parcă i-a luat pânza de pe ~** Se spune despre cineva cu fața palidă ca de mort. **23** *sn* (Ban; îc) **~zu-fetei** Plantă erbacee ornamentală din familia compozitelor, cu tulpina

ramificată și cu florile galbene pe margini și roșii-negricioase la mijloc (*Coreopsis tinctoria*). **24** *sn* (Fig) Suprafață, în special a pământului. **25** *sn* (Înv) Înfățișare. **26** *sn* (Îrg; îe) **Pre ~** sau **pre** (sau **după**) **~ul cuiva** La fel cu cineva. **27** *sn* (Fig) Valoare morală a unei persoane Si: *reputație*. **28** *sn* (Fig) Demnitate. **29** *sn* (Înv) Pildă de urmat. **30** *sm* Fiecare dintre cele două părți laterale ale feței. **31** *sm* Piele care acoperă aceste părți. **32** *sm* (Îrg; îs) *Merele ~ului* Umerii obrazului. **33** *sm* (Îs) *Umărul ~ului* Parte proeminentă, osoasă, a obrazului (**29**). **34** *sm* (Pfm; îe) **Să-ți fie rușine ~ului!** sau **să-ți fie în ~!** Se spune cuiva care a săvârșit ceva necuviincios. **35** *sm* (Pfm; îe) **A(-i) crăpa** (sau **a-i plesni cuiva**) **~ul de rușine** A-i fi cuiva foarte rușine. **36** *sm* (Pfm; îe) **A avea** (**atâta**) **~** A avea bun-simț. **37** *sm* (Pfm; îe) **A avea ~ subțire** sau **a fi subțire de ~** A fi bine crescut. **38** *sm* (Îae) A fi susceptibil. **39** *sm* (Pfm; îe) **~ul subțire cu cheltuială se ține** Pentru a putea face față unor pretenții mari, trebuie să dispui de mijloace corespunzătoare. **40** *sm* (Pfm; îe) **A fi gros de ~** sau **a avea ~ gros** (sau, reg. **de săftian, de scoarță** etc.) sau **a-i fi cuiva gros ~ul** A fi obraznic. **41** *sm* (Pfm; îe) **A fi fără ~** A fi necuviincios. **42** *sm* (Îrg; îe) **A apuca** (sau **a prinde pe cineva**) **de ~** A face pe cineva să treacă drept mincinos. **43** *sm* (Îrg; îe) **A lua** (sau **a prinde, a dobândi**) **~** A se obrăznici. **44** *sm* (Îae) A îndrăzni. **45** *sm* (Reg; îe) **A îngroșa din ~** (sau **a-și îngroșa ~ul**) A deveni mai îndrăzneț. **46** *sm* (Reg; îe) **A-i da** (sau **a-i pune**) cuiva **o pupăză în ~** A ofensa pe cineva. **47** *sm* (Reg; îe) **A-și tăvăli ~ul** A se face de rușine Si: *a se compromite*. **48** *sm* (Reg; îe) **A-i bate** (**cuiva**) **~ul** A-i imputa cuiva ceva Si: *a-i reproșa*. **49** *sm* (Pfm; îe) **A-i ieși** (sau **a i se ridica, a i se sui cuiva**) **sângele în ~** A se înfuria. **50** *sn* (Înv) Imagine. **51** *sn* (Înv) Desen. **52** *sn* Mască. **53** *sn* (Reg) Căpută. **54** *sn* (Înv) Persoană. **55** *sn* (Îs) ~ *subțire* Persoană fină, aristocratică, pretențioasă, care trăiește în lux. **56** *sn* (Înv) Personaj în piesele de teatru. **57** *sn* (Îvr) Reprezentant. **58** *sn* (Îvr) Condiție. **59** *sn* (Îrg; îe) **A ieși** (sau **a scoate**) **la ~e** A deveni bogat. **60** *sn* (Îrg; îe) **A ajunge ~** A deveni demnitar.

obrază *sf* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~ze* / E: ***obraz***] (Reg) Ochelari de cai.

obrazire *sf* [At: N. TEST. (1648) / Pl: *~ri* / E: vsl **образити**] (Înv) Reprezentare.

obraznic, ~ă [At: AETHIOPICA, 37ʳ/9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***obraz*** + *-nic*] **1** *a* (Reg) Timid. **2** *a* Lipsit de respect Si: *impertinent, insolent, nerușinat*. **3** *a* Neascultător. **4** *sf* (Bot) Telegraf (*Tradescantia zebrina*).

obrăci [At: CORESI, EV. 178 / V: (înv) ***~roci***, (îrg) ***~rici***, (reg) ***oblici*** / Pzi: *~cesc* / E: slv **обрѫчити**] **1** *vr* (Înv) A se logodi. **2** *vr* (Reg; îf *obrici*) A promite respectarea anumitor canoane bisericești. **3** *vr* (Înv; îf *obrici*) A se feri de ceva. **4** *vt* (Ban) A împiedica pe cineva să facă un lucru Si: *a opri*.

obrăcinic *sm* [At: VARLAAM, C. 385 / P: *~brăci~* / Pl: *~ici* / E: slv **обрѫчьникъ**] (Înv) Logodnic.

obrăcit, ~ă [At: CORESI, ap. DHLR II, 517 / V: (înv) ***~rocit***, (îrg) ***~ricit***, (reg) ***oblic~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obrăci***] **1** Logodit. **2** (Reg îf *obricit*) Care a promis să respecte anumite canoane bisericești etc.

obrăjel *sm* [At: PANN, E. II, 45/20 / V: (rar) ***~ăzel*** / Pl: *~ei* / E: ***obraz*** + *-el*] **1-6** Obrăjor (**1-6**).

obrăjenie *sf* vz ***preobrajenie***

obrăjor *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* și (nob, *sn*) *~oare* / E: ***obraz*** + *-ior*] **1-6** (Șhp) Obraz (**1, 30-31**) (mic) Si: *obrăjel* (**1-6**).

obrămi *sfp* vz ***obrame***

obrănii *sfp* vz ***obrame***

obrățește *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***obraț*** + *-ește*] (Mol) **1** Pe obrațe (**6**). **2** Cu obrațele (**6**).

obrăți *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~țesc* / E: ***obraț***] (Mol) A împărți o suprafață de teren în obrațe (**6-7**).

obrăza *v* vz ***obrăzi***

obrăzalnic, ~ă *a* [At: IORGA, S. D. V, 280 / V: (reg) ***~arnic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***obraz*** + *-alnic*] (Înv) Care e propriu unei persoane Si: *personal*.

obrăzar [At: LB / V: (înv) ***~iu, ~rezariu*** / Pl: (**1, 4-5**) *~e*, (**2-3, 6**) *~i* / E: ***obraz*** + *-ar*] **1** *sn* (Pop) Mască. **2** *sm* (Reg) Persoană mascată care colindă în ziua de Anul Nou. **3** *sm* Plasă deasă de sârmă cu care stuparul își ferește fața de înțepăturile albinelor. **4** *sn* Mască metalică de protecție cu care se acoperă fața în anumite sporturi, în luptă, în probele sportive de sabie, de floretă etc. **5** *sn* (Reg) Țesătură albă, subțire și rară, cu care se acoperă fața, uneori și trupul mortului Si: *giulgiu, lințoliu*. **6** *sm* (Reg; mpl) Ochelari de cai.

obrăzariu *sn* vz ***obrăzar***

obrăzarnic[1], ~ă *a* [At: ALR I, 1552/116 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***obrăzar*** + *-nic*] (Reg) Fățarnic.

obrăzarnic[2], ~ă *a* vz ***obrăzalnic***

obrăzat, ~ă *a* [At: DIACONU, P. 37 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***obraz*** + *-at*] **1** (Mol; Dob) Rușinos. **2** (Mol; Dob) Respectuos. **3** (Reg) Obraznic. **4** (Reg) Cu obrajii mari. **5** (Mol; Trs; d. oi) Cu pete pe bot.

obrăzel *sm* vz ***obrăjel***

obrăzi [At: CORESI, EV. 547 / V: (înv) ***~zui***, (cscj) ***~za*** / Pzi: *~zesc* / E: ***obraz***] **1** *vr* (Înv) A se face de râs. **2** *vt* (Îvr) A certa. **3** *vr* (Reg) A se supăra.

obrăzit *sn* [At: PAMFILE, A. R. 100 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***obrăzi***] (Reg) Dojenire.

obrăzlui, ~e *a* [At: VÎRCOL, V. 97 / Pl: *~i* / E: ***obraz***] Bucălat.

obrăznicătură *sf* [At: GÂRLEANU, L. 27 / Pl: *~ri* / E: ***obraznic*** + *-ătură*] **1** (Fam) Persoană obraznică (**2**) Si: (rar) *obrăznicitură*. **2** (Reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

obrăzniceală *sf* [At: C. PETRESCU, A. R. 23 / Pl: *~eli* / E: ***obrăznici*** + *-eală*] (Rar) Obrăznicie.

obrăznicește *av* [At: NEGRUZZI, S. I, 237 / E: ***obraznic*** + *-ește*] (Înv) **1** Fără respect. **2** Fără rușine.

obrăznici [At: KOTZEBUE, U. 21ᵛ/13 / Pzi: *~cesc* / E: ***obraznic***] **1-2** *vr* (înv) *vi* A deveni obraznic (**2**). **3** *vt* A îndrăzni. **4** *vt* (Fam) A certa cu vorbe aspre Si: *a ocărî*.

obrăznicie *sf* [At: HERODOT (1645), 374 / Pl: *~ii* / E: ***obraznic*** + *-ie*] **1-3** (Atitudine) (purtare sau) vorbă obraznică Si: *impertinență, insolență, necuviință*. **4** (Pex) Neastâmpăr. **5** (Înv) Îndrăzneală.

obrăznicire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 30 / Pl: *~ri* / E: ***obrăznici***] Manifestare a unui comportament necuviincios.

obrăznicitură *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***obraznic*** + *-itura*] (Rar) Obrăznicătură (**1**).

obrăznicuț, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. I, 129 / Pl: *~i, ~e* / E: ***obraznic*** + *-uț*] **1-6** (Șhp) (Cam) obraznic (**1-3**).

obrăzui[1] *vt* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 208 / Pzi: *~esc* / E: ***obraz***] (Îvr) **1** A reprezenta. **2** A schița.

obrăzui[2] *v* vz ***obrezui***

obrăzui[3] *v* vz ***obrăzi***

obrăzuire *sf* vz ***obrezuire***

obrâncă[1] *sn* [At: GR. S. VI, 87 / Pl: *~nci* / E: ***obrinti***] (Pop; rar) Obrinteală.

obrâncă[2] *sf* vz ***oblânc***

obrânteală *sf* vz ***obrinteală***

obrânti *v* vz ***obrinti***

obrântire *sf* vz ***obrintire***

obrântit[1], ~ă *a* vz ***obrintit[1]***

obrântit[2] *sn* vz ***obrintit[2]***

obreajă *sf* vz ***obrejă***

obreajie *sf* vz ***obrejă***

obreazanie *sf* vz ***obrezanie***

obrează *sf* [At: CIHAC, II, 222 / Pl: ? / E: srb ***obreja***] (Ban) Curea lată de piele, împodobită cu nasturi strălucitori Vz *șerpar*.

obreazui *v* vz ***obrezui***

obrezuire *sf* vz ***obrezuire***

obrejanie *sf* vz ***preobrajenie***

obrejă *sf* [At: (a. 1458), ap. BOGDAN, D. ȘT I, 22 / V: (reg) ***~eajă, ~rijă, ~eajie, ~jie*** / Pl: *~je* și (rar) *~ji* / E: slv **обрѣжник**, srb ***obrešja***)] (Pop) **1** Loc neted și nisipos pe marginea unei ape sau pe un deal Si: *platou*.

2 Mal înalt al unui râu. 3 (Trs) Loc neted care rămâne după retragerea apelor unui râu. 4 (Reg) Adăpost de iarnă pentru oi, făcut din bârne și acoperit cu șindrilă.

obrejenie sf vz ***preobrajenie***

obrejie sf vz ***obreja***

obrejit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl : *~iți, ~e* / E: ***obreja***] (Reg) Împrejmuit cu un gard puțin rezistent.

obrenti *v* vz ***obrinti***

obretenie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: slv **обрѣтеник**] (Înv) Găsire.

obrezanie *sf* [At: CORESI, L. 49/11 / V: (reg) ***~reaz~*** / Pl: *~ii* / E: slv **обрѣзаник**] 1 (Înv) Circumcizie. 2 (În religia creștină) Sărbătoare amintind circumcizia lui Iisus Hristos.

obrezariu *sn* vz ***obrăzar***

obrezui *vt* [At: CORESI, L. 68/14 / V: (reg) ***~răzui, ~eazui*** / Pzi: *~iesc* / E: slv **обрѣзовати**] (Înv) A circumcide.

obrezuire *sf* [At: VARLAAM, C. 404 / V: (reg) ***obrăz~, ~reaz~*** / Pl: *~ri* / E: ***obrezui***] (Înv) Circumcizie.

obrezuit *am* [At: CORESI, L. 50/5 / Pl: *~iți* / E: ***obrezui***] (Înv) Circumcis.

obric *sn* vz ***oboroc***

obricariță *sf* [At: PANN, P. V. I, 168/22 / Pl: *~țe* / E: ***obric*** + *-ariță*] 1 (Îrg) Porție de mâncare pentru vite. 2 (Îrg; îe) **A tăia (cuiva) din ~** A struni pe cineva. 3 (Îae) A învăța pe cineva minte.

obriceală *sf* [At: CONV. LIT. LIV, 367 / Pl: *~eli* / E: ***obrici***^{1} + *-eală*] (Olt) 1 Promisiune de a respecta anumite canoane bisericești. 2 Zi considerată neprielnică pentru cineva.

obricei *sn* vz ***obicei***

obricer *sn* vz ***obicei***

obrici^{1} *v* vz ***obrăci***

obrici^{2} *v* vz ***obroci***^{1}

obricit^{1}***, ~ă*** *a* vz ***obrăcit***

obricit^{2}***, ~ă*** *a* vz ***obrocit***^{1}

obrijă *sf* vz ***obreja***

obrinteală *sf* [At: CANTEMIR, IST. 30 / V: (Mun; Trs) ***obrân~***, (reg) ***obi~, opr~*** / Pl: *~eli* / E: ***obrinti*** + *-eală*] (Îvp) **1-2** Inflamație a unei răni (cauzată de frig) Si: *obrintire* (**1-2**), (reg) *boboteală, obrintiș* (**1-2**), *obrintit*^{1} (**1-2**), *obrinteață* (**1-2**), (pop) *obrintitură* (**1-2**).

obrinteață *sf* [At: GR. S. VI, 116 / Pl: *~eți* / E: ***obrinti*** + *-eață*] **1-2** (Pop; rar) Obrinteală (**1-2**).

obrintetură *sf* vz ***obrintitură***

obrinti [At: CANTEMIR, HR. 314 / V: (reg) ***obli~, obrân~, obren~, opr~*** / Pzi: *~tesc* / E: slv **обльтрити**] **1-4** *vri* (Îvp; d. răni, bube) A (se) inflama (din cauza frigului) Si: (reg) *a (se) boboti, a (se) cățeli*. **5** *vt* (Reg; nob) A nu lăsa în pace pe cineva Si: *a tulbura*.

obrintios, ~oasă *a* [At: ȘEZ. V, 143 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***obrinti*** + *-os*] (Pop; rar) Obrintit^{2}.

obrintire *sf* [At: CALENDARIU (1814), 184/15 / V: ***obrân~*** / Pl: *~ri* / E: ***obrinti***] (Îvp) **1-2** Obrinteală (**1-2**).

obrintiș *sn* [At: ȘEZ. VI, 99 / E: ***obrinti*** + *-iș*] (Reg) **1-2** Obrinteală (**1-2**).

obrintit^{1} *sn* [At: H XVII, 75 / V: ***obrân~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***obrinti***] (Reg) **1-2** Obrinteală (**1-2**).

obrintit^{2}***, ~ă*** *a* [At: CALENDARIU (1814), 167/1 / V: (reg) ***obrân~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obrinti***] **1-2** (Îvp; d. răni, bube) Inflamat (din cauza frigului). **3** (Reg; d. persoane) Slăbănog.

obrintitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, IST. 273 / V: (reg) ***oblândi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***obrinti*** + *-tor*] (Îrg) Care cauzează inflamarea unei bube, a unei răni etc.

obrintitură *sf* [At: H XVIII, 161 / V: (nob) ***obrintet~*** / Pl: *~ri* / E: ***obrinti*** + *-tură*] (Pop) **1-2** Obrinteală (**1-2**).

obroacă *sf* vz ***oboroc***

obroc *sn* vz ***oboroc***

oboroceală *sf* [At: PAMFILE, J. III, 91 / Pl: *~eli* / E: ***obroci***^{1} + *-eală*] (Reg) 1 Înșelare. 2 Farmec.

obroci^{1} *vt* [At: LB / V: (reg) ***obor~, ~rici*** / Pzi: *~cesc* / E: ***obroc***] 1 (Reg) A înșela. 2 A face cuiva vrăji Si: *a fermeca, a vrăji*. 3 (Mun) A menaja pe cineva. 4 (Reg) A hrăni caii.

obroci^{2} *vt* [At: ȘĂINEANU / Pzi: *~cesc* / E: vsl **обрещи**] (Reg) A prevesti.

obroci^{3} *v* vz ***obrăci***

obrocică *sf* [At: DLR / Pl: *~cele* / E: ***obroacă*** + *-ică*] **1-2** (Buc; șhp) Oboroc (**1**) (mic).

obrocire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***obroci***^{1}] 1 (Reg) Vrăjire. 2 Prezicere. 3 (Mun) Menajare. 4 (Reg) Înșelare. 5 Hrănire a cailor.

obrocit^{1}***, ~ă*** *a* [At: DDRF / V: (reg) ***~ricit, obor~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***obroci***^{1}] 1 (Reg) Înșelat. 2 Fermecat. 3 (Reg; îf *obricit*) Lovit de soartă.

obrocit^{2}***, ~ă*** *a* vz ***obrăcit***

obrojenie *sf* vz ***preobrajenie***

obron *sn* [At: CIHAC, II, 26 / V: (reg) ***obor~*** / Pl: *~oane* / E: ucr **оборона**, pn ***obrona***] (Trs; Buc) Șopron deschis, format dintr-un acoperiș susținut de patru stâlpi, în care se țin uneltele gospodăriei, fânul etc.

obscen, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1794), 36/8 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***obscène***, lat ***obscenus, -a, -um***] (D. gesturi, cuvinte, atitudini etc.) 1 Nerușinat. 2 Grosolan.

obscenitate *sf* [At: ASACHI, E. D. 12 / V: (înv) ***osc~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***obscénité***, lat ***obscenitas, -atis***] 1 Nerușinare. 2-3 (Cer) Vorbă sau faptă obscenă.

obscur, ~ă *a* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 138/8 / V: (înv) ***osc~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***obscur***] 1 Care este lipsit de lumină Si: *întunecos*. 2 (Fiz; îs) *Corp ~* Corp opac. 3 (Fig) Nedeslușit. 4 (Fig) Tainic. 5 (Fig; îoc *celebru, faimos, vestit*) Necunoscut sau puțin cunoscut. 6 (Îoc *celebru, faimos, vestit*) Lipsit de importanță. 7 (Îoc *celebru, faimos, vestit*) Fără merite sau calități deosebite Si: *mediocru*.

obscura [At: DN^{3} / Pzi: *~rez* / E: ***obscur***] 1 *vt* A face obscur (1) Si: *a obscuriza*. 2-3 vtr A (se) întuneca.

obscurantism *sns* [At: DDRF / E: fr ***obscurantisme***] 1 Stare de înapoiere culturală. 2 Atitudine de împotrivire la acțiunea de propagare a culturii și a progresului tehnico-științific.

obscurantist, ~ă [At: ȘĂINEANU / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***obscurantiste***] 1 *a* Care oglindește obscurantismul (1). 2-3 *a* Care susține obscurantismul (1-2). 4-5 *smf, a* (Adept) al obscurantinsmului.

obscurare *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~rări* / E: ***obscura***] 1 Întunecare. 2 Neînțelegere.

obscurat, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ați, ~e* / E: ***obscura***] **1-5** Care a devenit obscur (**1, 3-4, 6-7**).

obscuritate *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ***os~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***obscurité***, lat ***obscuritas, ~atis***] 1 Întuneric. 2 (Fig) Lipsă de claritate în idei, în stil etc. 3 (Fig) Lipsă de faimă. 4 Lipsă de strălucire.

obscuriza *vt* [At: DN^{3} / Pzi: *~zez* / E: fr ***obscurcir***] A obscura (1).

obscurizare *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~zări* / E: ***obscuriza***] 1 Întunecare. 2 Neînțelegere.

obse *av* vz ***opsa***

obsecrație *sf* [At: ȘĂINEANU / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***obsécration***, lat ***obsecratio, -onis***] Figură retorică prin care oratorul invocă sprijinul divinității sau al unei persoane.

obsecrațiune *sf* vz ***obsecrație***

obsecvent, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***obsequent***, fr ***obséquent***] (D. o vale) Care are o direcție de curgere contrară direcției de înclinare a straturilor.

obsecvios, ~oasă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 192 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***obséquieux***] (Rar) Care arată exces de respect Si: *servil, slugarnic*.

obsecviozitate *sfs* [At: DLR / E: fr ***obséquiosité***] (Rar) Politețe excesivă Si: *servilism, slugărnicie*.

obseda *vt* [At: VLAHUȚĂ, O. A. III, 9 / Pzi: *~dez* / E: fr ***obséder***] (D. gânduri, imagini etc.) 1 A nu-i ieși nici un moment din minte cuiva. 2 A chinui.

obsedant, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, O. A. III, 195 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***obsédant***] **1-2** (D. idei, imagini etc.) Care obsedează (**1-2**).

obsedare *sf* [At: DN³ / Pl: *~dări* / E: ***obseda***] **1** (D. idei, imagini) Persistență neîncetată în minte. **2** Chin.

obsedat, ~ă [At: CAMIL PETRESCU, O. III, 200 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***obseda***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este preocupată insistent de un gând, de o idee, de un sentiment etc. **3-6** *smf, a* Maniac (sexual).

observa *vt* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 107/23 / V: (nob) ***osârba***, (nrc) ***ocsâr~*** / Pzi: *observ* și (îvr) *~vez* / E: fr ***observer***, lat ***observare***] **1** (Înv; c. i. legi, dispoziții, obiceiuri etc.) A respecta. **2** A remarca. **3** A constata. **4** A atrage atenția Si: (înv) *a observarisi* (**3**). **5** (Pex) A certa. **6** A reproșa. **7** A examina cu atenție Si: *a cerceta, a studia*, (înv) *a observarisi* (**4**). **8** A privi. **9** A scruta. **10** A spiona.

observabil, ~ă *a* [At: MARIN, F. 19/12 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***observable***, lat ***observabilis, ~e***] **1** Care se poate observa (**7**). **2-4** Care se poate (privi) (remarca sau) constata.

observanță *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: fr ***observance***] (Liv) **1** Respectare a legii. **2** Respectare a normelor religioase. **3** Normă religioasă.

observare *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 337 / Pl: *~vări* / E: ***observa***] **1** (Înv) Respectare a unei legi, a unei dispoziții, a unui obicei etc. **2** Remarcare. **3** Constatare. **4** (Prc) Supraveghere. **5** (Rar) Obiecție. **6** Privire. **7** Scrutare. **8** Studiere. **9** (Mil) Cercetare a inamicului și a obiectivelor lui, cu ochiul liber sau cu aparate optice, în scopul obținerii unor date Si: (îvr) *observație* (**9**).

observarisi *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1396 / Pzi: *~sesc* / E: ***observa*** + *-arisi*] (Grc; șdp) **1** A remarca. **2** A constata. **3-4** A observa (**4, 7**). **5** A privi. **6** A scruta.

observat, ~ă [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***observa***] **1** Remarcat. **2** Constatat. **3** (Prc) Supravegheat. **4** Privit. **5** Scrutat. **6** Studiat. **7** Cercetat în scopuri militare.

observativ, ~ă *a* [At: SCL 1960, 183 / Pl: *~i, ~e* / E: ***observa***] (Rar) **1** De privire. **2** De scrutare. **3** Observator².

observator¹ *sn* [At: CR (1830), 110²/22 / V: (înv) ***~iu, ~ium, ~vătoare*** *sf*, ***~rie*** *sf* / Pl: *~oare* / E: lat ***observatorium***, fr ***observatoire***, ger ***Observatorium***] **1** Clădire special amenajată pentru observații științifice asupra corpurilor cerești, fenomenelor atmosferice, meteorologice etc. **2** Instituție aflată în această clădire. **3** Loc special amenajat, de unde se poate observa, cu instrumente speciale, tot ce se întâmplă pe o mare distanță în jur.

observator², ~oare [At: SIBINEANU, C. 16/28 / V: (înv) ***~iu, os~*** *a* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***observateur***, lat ***observator, -oris***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care observă (**7**). **3-4** *smf, a* (Persoană) cu spirit de observație. **5** *smf* Reprezentant al unui stat sau al unei organizații internaționale, care participă, cu drepturi limitate, la lucrările unor conferințe sau organisme internaționale, la desfășurarea alegerilor etc. **6** *sm* Militar care execută observarea (**9**) inamicului. **7** *a* Scrutător. **8** *a* Perspicace. **9** *a* (Iuz; îs) *Ordin ~* Mustrare scrisă adresată unui salariat.

observatorie *sf* vz ***observator¹***

observatoriu¹ *sn* vz ***observator¹***

observatoriu², ~ie *a* vz ***observator²***

observatorium *sn* vz ***observator¹***

observație *sf* [At: ȘINCAI, ÎNV. 10 / V: (iuz) ***~iune, oservăciune*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Observation***, fr ***observation***, lat ***observatio, -onis***] **1** Constatare. **2** Cercetare. **3** Remarcă. **4-5** Supraveghere (medicală). **6** (Îs) *Foaie de ~* Formular pe care se notează zilnic evoluția bolii și fazele tratamentului aplicat unui bolnav. **7** Obiecție. **8** (Pex) Mustrare. **9** (Mil; îvr) Observare (**9**). **10** (Îvr) Iscodire.

observațional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***observational***] (Rar) Cu caracter de observație.

observațiune *sf* vz ***observație***

observătoare *sf* vz ***observator¹***

obsesie *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 79 / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***obsession***] **1-2** Imagine sau idee care urmărește pe cineva fără întrerupere, stăruitor. **3** Preocupare chinuitoare provocată de un gând sau de o imagine. **4** (Med) Tulburare a sistemului nervos, care se manifestă prin manii, idei fixe, frică.

obsesional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***obsessionnel***] De obsesie.

obsesiune *sf* vz ***obsesie***

obsesiv, ~ă [At: PERPESSICIUS, M. III, 115 / Pl: *~i, ~e* / E: ***obsesie***] **1-2** *a, av* Obsedant (**1-2**). **3-4** *a* Care ține de obsesie (**1-2**)

obsidian *sn* [At: CAT. MAN. I, 467 / V: (rar) ***~ană*** *sf* / P: *~di-an* / Pl: *~e* / E: fr ***obsidiane, obsidienne***, lat ***obsidiana***] Rocă vulcanică de culoare neagră, verde-închis sau roșie, având înfățișarea sticlei topite.

obsidiană *sf* vz ***obsidian***

obsidional, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***obsidional***] **1** (Ist) Referitor la asediul unui oraș. **2** (Rar; d. boli infecțioase) Care survine în cursul războiului de tranșee.

obsidiune *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 258 / Pl: *~ni* / E: lat ***obsidio, -onis***] (Trs; Iti) Asediu.

obsigă *sf* [At: COTEANU, PL. 14 / V: (reg) ***ocs~, ofi~, ofs~, ohi~, ohs~, opti~, ors~, oschi~, osfică, osfi~, oshi~, osică, os~, osti~, ovăsică, ovsică, ovs~, us~, uzi~*** / S și: *ops~* / E: bg ***обсига***, srb ***ovsika***] (Bot; reg) **1** Plantă cu frunzele liniare sau liniar-lanceolate, cu florile așezate în spiculețe, golașe sau păroase, care crește prin semănături Si: (reg) *iarba-ovăzului, iarba-vântului, odaie, secărea* (*Bromus secalinus*). **2** Plantă cu tulpina glabră, cu frunze păroase și aspre, cu florile dispuse în spiculețe, care rămâne mult timp verde și crește prin locurile cultivate și necultivate (*Bromus sterilis*). **3** Plantă cu spice asemănătoare cu ale orzului, cu țepi, așezate în vârful tulpinii (*Bromus mollis*). **4** Plantă cu rădăcini puternice și tulpina înaltă, cultivată pentru furaj (*Bromus inermis*). **5** Plantă cu frunzele rigide și cu spicele verzui sau verzi-gălbui, care crește pe coline aride, pietroase și prin tufișuri (*Brachypodium pinnatum*). **6** Plantă cu rădăcina fibroasă și frunzele moi, de culoare verde-închis, atârnând în jos, care crește prin păduri și tufișuri (*Brachypodium silvaticum*). **7** Zizanie (*Lolium perenne*). **8** Sălbăție (*Lolium temulentum*). **9** Ovăz sălbatic Si: (reg) *odos* (*Avena fatua*). **10** Alac (*Triticum spelta*). **11** Pir (*Agropyrum repens*). **12** Neghină (*Agrostemma githago*). **13** Ovăsiță (*Bromus tectorum*).

obsolet, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 99 / Pl: *~eți, ~e* / E: lat ***obsoletus, -a, -um***] (Trs; Iti) Învechit.

obstacol *sn* [At: CALENDARIU (1794), 31/10 / V: (înv) ***~cul***, (Mol, Trs) ***ostacă*** *sf* / Pl: *~e*, (înv) *~uri*, (rar, *sm*) *~i* / E: fr ***obstacle***, it ***ostacolo***] **1** Lucru care barează trecerea Si: *piedică, stavilă*. **2** Obiect care împiedică vederea. **3** (Fig) Lucru care împiedică săvârșirea unei acțiuni Si: *dificultate, greutate*. **4** Obiect peste care trebuie să treacă sau să sară un sportiv care ia parte la anumite probe de cros, hipism etc.

obstacul *sn* vz ***obstacol***

obstenație *sf* vz ***obstinație***

obstetric, ~ă [At: BARASCH, I. 148/9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***obstétrique***] **1** *a* Care aparține obstetricii (**4**) Si: (rar) *obstetrical* (**1**). **2** *a* Referitoritor la obstetrică (**4**) Si: (rar) *obstetrical* (**2**). **3** *a* De obstetrică (**4**) Si: (rar) *obstetrical* (**3**). **4** *sf* Ramură a medicinei care se ocupă cu fiziologia și patologia sarcinii, precum și cu asistența în timpul nașterii și în perioada de lăuzie.

obstetrical, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***obstétrical***] **1-3** (Rar) Obstetric (**1-3**).

obstetrician, ~ă *smf* [At: DLR / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***obstétricien***] Medic specialist în obstetrică (**3**) Si: *mamoș*.

obstina *vr* [At: CALENDAR (1861), 29/12 / Pzi: *~nez* și *obstin* / E: fr ***obstiner***] (Frm) A se încăpățâna.

obstinat, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ați, ~e* / E: ***obstina***] **1** Încăpățânat. **2** Îndârjit.

obstinație *sf* [At: FN 15 / V: (iuz) ***~iune, ~tenație*** / Pl: *~ii* / E: lat ***obstinatio, -onis***, fr ***obstination***] (Rar) **1** Îndărătnicie. **2** Îndârjire.

obstinațiune *sf* vz ***obstinație***

obstrua *vt* [At: ALEXI, W. / V: (reg) ***~ui*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***obstruer***] (Med) A bloca un vas de sânge, un canal etc.

obstruare *sf* [At: DN³ / Pl: *~uări* / E: ***obstrua***] (Med) Blocare a unui vas de sânge, a unui canal etc.

obstruat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***obstrua***] (Med; d. vase de sânge, canale) Blocat.

obstructiv, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***obstructif***] (Med) Care poate provoca o obstrucție (1).

obstrucție *sf* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 67/2 / V: (iuz) ***~iune, ~uție*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***obstruction,*** lat ***obstructio, -onis***] **1** (Med) Oprire a circulației normale a substanțelor din organism prin blocarea parțială sau totală a unor canale sau vase. **2** Prelungire artificială a discuțiilor, pentru a împiedica desfășurarea unei dezbateri sau luarea unei hotărâri. **3** (Pex) Opoziție înverșunată. **4** (Med; îs) ~ *intestinală* Ocluzie intestinală. **5** Act neregulamentar comis în unele discipline sportive, fotbal, handbal etc., prin care un apărător încearcă să împiedice pe atacantul advers să ajungă mingea, fără ca el însuși să încerce să o joace. **6** Acțiune neregulamentară prin care un boxer încearcă să-și împiedice adversarul să lovească.

obstrucționa [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***obstrucție***] **1** (Med; d. lumenul organelor tubulare) A suferi o obstrucție (1). **2** *vi* A face obstrucție (2) la ceva. **3** *vt* (La fotbal, handbal etc.) A împiedica atacantul advers să ajungă la minge, fără a juca.

obstrucționism *sn* [At: ȘĂINEANU / P: *~ți-o~* / E: fr ***obstructionisme***] **1-2** Obstrucție (1-2).

obstrucționist, ~ă *a* [At: C. PETRESCU / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***obstructionniste***] **1-2** Care ține de obstrucționism (2-3). **3-4** Privitor la obstrucționism (2-3). **5-6** Care practică obstrucționismul (2-3).

obstrucțiune *sf* vz ***obstrucție***

obstrui *v* vz ***obstrua***

obșâc *sn* vz ***obșit***

obșit *sn* [At: LB / V: (îrg) ***hopș~, ~șâc*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Abschied,*** mg ***obsit***] **1** (Trs; Buc; iuz) Eliberare din armată după împlinirea serviciului militar. **2** (Pex) Document pe care ostașul îl primea la eliberarea din armată. **3** (Reg; îf *obșâc*) Rămas-bun.

obșitar *sm* [At: LB / V: (îrg) ***hopș~, ~iu*** / S și: *opș~* / Pl: *~i* / E: ***obșit*** + *-ar*] (Trs; Buc) Soldat eliberat din armată.

obșitariu *sm* vz ***obșitar***

obșitaș *sm* [At: LB / V: (îrg) ***hopș~*** / Pl: *~i* / E: ***obșit*** + *-aș*] (Trs; Buc; iuz) Soldat eliberat din armată.

obșleag *s* [At: CHEST. IV, 107/387 / Pl: nct / E: ger ***Abschlag***] (Buc) Parte defrișată dintr-o pădure.

obște *sf* [At: HERODOT (1645), 240 / V: ***~tie***, (reg) ***obiș~*** / Pl: *~ti* / E: slv ***обьщинк***] **1** (Îvp) Comunitate a unui sat, a unui oraș, a unei țări etc. Si: *colectivitate, populație.* **2** (Pex) Masă mare de oameni Si: *gloată, mulțime.* **3** Societate. **4** (Trs; înv; îs) *Școală de ~* Școală publică primară sau secundară. **5** (Înv; îs) *Doftor al ~tii* Medic al orașului. **6** (Îla) **De ~** Care privește sau interesează pe toți Si: *obștesc.* **7** (Îal) Care aparține tuturor Si: *obștesc.* **8** (Îal) Obișnuit. **9** (Îal) Care ține de popor Si: *popular.* **10** (Îal) Care privește poporul. **11** (Îal) Care are caracter popular. **12** (Îal; îoc *boieresc*, îf *obștie*) De rând. **13** (Înv; îlav) **De ~** Pretutindeni. **14** (Îal) Împreună. **15** (Îal) Deopotrivă. **16** (Îal) În mod obișnuit. **17** (Îal) Ca poporul. **18** (Pop; îe) **A plăti (sau a da) datoria cea de ~** A muri. **19** (Înv; spc) Comunitate a călugărilor de la o mănăstire. **20** (Pex) Chinovie. **21** (Înv) Consiliu. **22** (Pex) Adunare. **23** Organizare socială feudală, care face legătura cu sclavagismul și, respectiv, capitalismul, caracterizată prin munca în comun și proprietatea nediferențiată asupra pământului. **24** (Înv) Asociație.

obștejitel *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 10ʳ/33 / Pl: *~i* / E: slv ***обьщежитель***] (Slm; îoc *anahoret*) Călugăr care trăiește într-o chinovie.

obștejitie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 244ʳ/5 / V: (reg) ***obștij~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***обьщежитик***] (Slm) **1** Conviețuire într-o chinovie. **2** (Pex) Chinovie. **3** (Pex) Obște (1).

obștenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 158ʳ/23 / E: slv ***обьщеник***] (Slm) Obște.

obștesc, ~ească *a* [At: BIBLIA (1688) 5/13 / Pl: *~ești* / E: ***obște*** + *-esc*] **1** Care privește poporul. **2** Care aprține poporului. **3** (Pex) Colectiv. **4** (Înv; îs) *~ească adunare* Organ legislativ suprem în țările românești. **5** (Pex) Consiliu consultativ. **6** (Îs) *Casă ~ească* Consiliu comunal. **7** (Îs) *Sfat ~* Adunare. **8** (Pfm; îe) **A-și da ~ul sfârșit** A muri. **9** (Înv) Unanim. **10** Obișnuit. **11** (Înv) Care privește colectivitatea călugărilor dintr-o mănăstire.

obștește *av* [At: (a. 1803) URICARIUL, III, 30 / E: ***obște*** + *-ește*] (Înv) **1** Din punct de vedere obștesc (1). **2** Având în vedere interesul comun. **3** În comun. **4** Îndeobște.

obșteviețuielnic, ~ă *a* [At: (a. 1676) URICARIUL, II, 193 / V: (îrg) ***obștiv~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***obște*** + ***viețuielnic***] (Înv; d. mănăstiri) În care se trăiește în comun.

obști [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 41ʳ/31 / V: (reg) ***obeștui*** / Pzi: *~tesc* / E: vsl ***обьщити***] (Înv) **1** *vr* (D. oameni) A se alătura celorlalți în păreri, în acțiuni etc. Si: (înv) *a se însoți, a se întovărăși.* **2** *vt* A anunța.

obștie *sf* vz ***obște***

obștieviețui [At: (a. 1852), URICARIUL, II, 197 / Pzi: *~iesc* / E: ***obștie*** + ***viețui***] (Îvr) **1** *vi* A trăi într-o obște (1). **2** *vt* A obști (2).

obștieviețuielnic, ~ă *a* vz ***obșteviețuielnic***

obștime *sfs* [At: (a. 1743) BV II, 72 / E: ***obște*** + *-ime*] (Înv) **1-2** Obște (1-2).

obștire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 240 / Pl: *~ri* / E: ***obști***] (Înv) **1** Unire. **2** Asociație. **3** Anunțare.

obștit *av* [At: SADOVEANU, O. XIII, 708 / E: ns cf *obște*] (Rar) De obicei.

obștijitie *sf* vz ***obștejitie***

obștnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 77ᵛ/18 / V: (îrg) ***obeș~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***обьщьникъ***] (Înv) **1** Obștesc (1). **2** Comun.

obștuitor, ~oare *smf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***obeștui*** + *-tor*] (Îvr) Persoană care face parte dintr-o obște (1).

obtenebra *vt* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 82 / Pzi: *~rez* / E: lat ***obtenebrare***] (Nob) A întuneca.

obtenție *sf* vz ***obtențiune***

obtențiune *sf* [At: ȘĂINEANU / V: ***~ie*** / E: fr ***obtention,*** lat ***obtentio, -onis***] (Ltr) Obținere.

obtruda [At: F (1873), 140 / Pzi: *obtrud* / E: lat ***obtrudere***] **1** *vt* (Trs; ltr) A impune cuiva o idee, o părere etc. **2** *vr* A se înghesui.

obtura *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~rez* / E: fr ***obturer***] (Teh; Med) A astupa o deschizătură, un canal, un vas de sânge etc.

obturant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***obturant***] Care obturează.

obturare *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 373 / Pl: *~rări* / E: ***obtura***] (Teh; Med) Astupare.

obturator *sn* [At: MARIN, F. 53 / Pl: *~oare* / E: fr ***obturateur***] **1** (Teh) Dispozitiv care poate reduce sau opri trecerea unui fluid sau a unor materiale solide mărunte printr-o conductă, a unui fascicul de lumină printr-o deschidere etc. **2** (Îs) *~ fotografic* Dispozitiv mecanic montat pe un aparat fotografic, destinat să oprească sau să permită căderea luminii pe placa sau pe filmul fotografic.

obturație *sf* [At: DER / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***obturation***] (Med) **1** Închidere a unui orificiu sau a unei cavități. **2** (Îs) *~ dentară* Astupare terapeutică a cavității unui dinte cariat.

obturațiune *sf* vz ***obturație***

obtuz, ~ă *a* [At: ASACHI, G. 8ʳ/17 / V: (nob) ***ot~*** / S și: *~us* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***obtus***] **1** (Gmt; îs) *Unghi ~* Unghi mai mare de 90 de grade. **2** Teșit. **3-4** (Fig; d. oameni) Care are o capacitate limitată de a înțelege Si: *mărginit, redus.*

obtuzitate *sf* [At: GALACTION, O. A. 135 / Pl: *~tăți* / E: ***obtuz*** + *-itate*] Lipsă de înțelegere. Si: *mărginire, prostie,* (rar) *obtuziune.*

obtuziune *sf* [At: DN³ / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***obtusion***] (Rar) Obtuzitate.

obtuzunghic *ai* [At: LTR / E: ***obtuz*** + ***unghi*** + *-ic*] (Gmt; îs) *Triunghi ~* Triunghi care are un unghi obtuz (**1**).

obtădoară *av* [At: CV 1951, nr 3-4, 43 / A: nct / E: ***optă*** + ***doară***] (Mar) **1** Desigur. **2** Adică. **3** Doar.

obține *vt* [At: CALENDARIU (1794), 30/31 / V: (cscj) *~ea* / Pzi: *obțin* / E: fr ***obtenir***, lat ***obtinere***] **1** A dobândi. **2** A realiza.

obținea *v* vz ***obține***

obținere *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***obține***] **1** Dobândire. **2** Realizare.

obuduet *sn* [At: (a. 1774) ȘIO II_2, 49 / Pl: *~uri* / E: tc ***ubudiyet***] (Tcî) Dar adus sultanului în semn de omagiu.

obuz[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. GÎDEI / V: (rar) ***oboz*** / Pl: *~uri* / E: pn ***obóz***, rs ***обоз***] **1** (Înv) Tabără militară închisă încercuită de care, pentru a fi mai bine apărată. **2** (Înv) Corp de oaste Si: *oștire*. **3** (Mol; pan) Fiecare dintre cele două alaiuri, al mirelui și al miresei, care se formează la o nuntă.

obuz[2] *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***ovuz***, (înv) ***~ă*** *sf* / S și: *~us* / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***obus***] (Mil) **1** Proiectil de artilerie Si: *bombă*, (înv) *bumbara*, *cumbara*. **2** (Reg; îf *ovuz*) Tun.

obuză *sf* vz ***obuz***[2]

obuzier *sn* [At: HASDEU, I. V. 139 / P: *~zi-er* / S și: *~usier* / Pl: *~e* / E: fr ***obusier***] (Mil) Gură de foc asemănătoare cu tunul, cu țeava mai scurtă, al cărei proiectil urmează o traiectorie curbă.

obuznic *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II^2, 99 / Pl: *~i* / E: pn ***oboznik***] (Înv) Comandant de tabără.

obveni *vi* [At: BARIȚIU, P. A. I, 155 / Pzi 3: *obvine* / E: lat ***obvenire***] (Trs; Ițî) **1** A interveni. **2** A se afla.

obzeci *nc* vz ***optzeci***

obvenient, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 32 / Pl: *~enți*, *~e* / E: lat ***obveniens, -tis***] (Trs; Ițî) Care se întâmplă.

obvers, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~rși*, *~e* / E: fr ***obverse***] **1** *a* (Liv) De obversiune. **2** *sf* (Log) Judecată echivalentă alteia într-o obversiune.

obversiune *sf* [At: DN^3 / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***obversion***] (Log) Operație logică cu ajutorul căreia o judecată afirmativă se transformă într-una negativă sau invers, sensul judecății rămânând însă același.

oca *sf* [At: (a. 1642). GCR I, 95/27 / V: ***ocă***, (înv, nob) ***~ai*** *smp* / A și: *oca* / Pl: *~le* și *oca* / E: tc ***okka***] (Îvp) **1-2** Veche unitate de măsură pentru masă și volum, egală cu aproximativ (un kilogram sau) un litru și un sfert. **3** (Pex) Cantitate de marfă, de obiecte etc. egală în greutate cu această unitate de măsură. **4** (Pex) Vas cu care se măsoară această cantitate. **5** (Îs) *~ mică* Măsură falsă, mai mică decât cea legală. **6-7** (Pop; îe) **A prinde (pe cineva) cu ~** (sau **~ua**) **mică** sau **a prinde (pe cineva) cu ~ua** A prinde pe cineva cu (o minciună sau) cu o faptă necinstită. **8** (Îae) A prinde pe cineva în flagrant. **9** (Pop; îe) **A umbla cu ~ua mică** A înșela. **10** (Îvp; îe) **A da (ceva) cu ~ua lui Cuza** A da ceva cu generozitate. **11** (Olt; d. cai îe) **A duce cu ~ua plină** (sau **rasă**) A merge repede și ușor. **12** (Pfm; îe) **Mai mare daraua decât ~ua** (sau **nu face daraua cât ~ua**) A nu merita efortul. **13** (Mun; Mol; pan) Kilogram. **14** (Reg; pan) Litru. **15** (Reg; pex) Cântar.

ocabazlâc *sn* vz ***cabazlâc***

ocaca *i* vz ***oac***

ocacai *v* vz ***ocăcăi***

ocai[1] *v* vz ***ocăcăi***

ocai[2] *smp* vz ***oca***

ocaiainic, ~ă *a* vz ***ocaianic***

ocaianic, ~ă *smf, a* [At: CORESI, EV. 328 / V: ***~ainic*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: slv ***окаанникъ***] (Slm) **1-2** (Om) vrednic de plâns Si: *nefericit*. **3** (Om) păcătos.

ocară *sf* [At: CORESI. EV. 197 / V: ***~re*** / Pl: *ocări* și (înv) *~re*, *ocără*, *ocăruri* / E: pvb ***ocărî***] **1-3** Vorbă sau faptă care (mustră) (rușinează sau) supără pe cineva Si: *umilire* (înv) *înfruntare*. **4** Defăimare. **5** Batjocură. **6** (Înv; îlav) **Cu ~** În chip jignitor. **7** (Îla) **De ~** Compromițător. **8-9** (Pop; îe) **A ajunge** (sau **a (se) face, a fi** etc.) **de (râs și de) ~** A ajunge sau a (se) face, a fi etc. demn de dispreț, de batjocură Si: *a (se) compromite*. **10** (Înv; îe) **A ridica pe cineva ~** A defăima. **11** (Rar; îe) **A da de ~ cu...** A se face de râs. **12** Situație rușinoasă, dezonorantă, în care se află cineva Si: *dezonoare*, *rușine*. **13** (Îs) *~ra lumii* Persoană demnă de dispreț.

ocare *sf* vz ***ocară***

ocarină *sf* [At: CARAGIALE, O. III, 114 / Pl: *~ne* / E: it ***ocarina***] Instrument muzical de suflat, în formă ovală și cu găuri, făcut din lut ars sau din metal și care scoate sunete asemănătoare cu cele ale fluierului sau ale flautului.

ocarnic, ~ă [At: (cca 1618) GCR I, 50/11 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***ocară*** + *-nic*] (Înv) **1** *a* Vrednic de ocară Si: *rușinos*. **2** *smf* Defăimător.

ocaz *sn* vz ***ucaz***

ocazie *sf* [At: (a. 1803) FURNICĂ, I. C. 223 / V: (înv) ***~iune***, ***~ion*** *sn*, ***ucazion*** *sn* / E: fr ***occasion***, ger ***Okasion***, lat ***occasio, -onis***] **1** Prilej. **2** (Îla) **De ~** Potrivit pentru o anumită împrejurare. **3-4** (Îlav) **De ~** (Ivit) întâmplător. **5-6** (Îal) Cumpărat sau vândut din întâmplare (în mod avantajos). **7** (Îlv) **A da ~** (sau **~ii**) (**la** sau, înv, **de**) A prilejui. **8** Festivitate. **9** (Olt; Mun; ccr) Mijloc de transport găsit din întâmplare.

ocazion *sn* vz ***ocazie***

ocaziona *vt* [At: HELIADE. D. J. 49/15 / P: *~zi-o~* / S și: *~asi~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***occasionner***] **1** A cauza ceva. **2** A favoriza ceva.

ocazional, ~ă *a* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 105/15 / P: *~zi-o~* / S și: *~asi~* / Pl: *~i*, *~e* / E: it ***occasionale***, fr ***occasionnel***] **1** (Înv) Care prilejuiește ceva. **2** Care are loc cu prilejul unui anumit eveniment. **3** Care se ivește întâmplător.

ocazionalism *sn* [At: DN^3 / P: *~zi-o~* / E: fr ***occasionnalisme***, it ***occasionalismo***] Doctrină teologică care consideră că singura cauză reală a modificărilor corporale și sufletești este voința divinității.

ocazionalist, ~ă [At: DN^3 / P: *~zi-o~* / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***occasionnaliste***] **1** *a* Referitor la ocazionalism. **2-3** *smf, a* (Adept) al ocazionalismului.

ocazionalitate *sfs* [At: DN^3 / P: *~zi-o~* / E: it ***occasionalità***] (Liv) Caracter ocazional.

ocaziune *sf* vz ***ocazie***

ocă[1] *sf* [At: PALIA (1581) / V: (înv) ***ucă*** / Pl: ? / E: mg ***oka***] **1** (Înv) Cauză. **2** (Reg) Vină.

ocă[2] *sf* vz ***oca***

ocăca *i* vz ***oac***

ocăcă *i* vz ***oac***

ocăcăi *vi* [At: LB / V: (reg) ***ocacai***, ***ocai***, ***ocăi***, ***ocăni***, ***ocâcâi***, ***ococăi***, ***ococâi*** / Pzi 3: *~iește* și *ocăcăie* / E: ***oacaca***] **1** (D. broaște) A orăcăi. **2** (D. rațe, îf *ocăi*) A măcăi.

ocăcăială *sf* [At: LM / Pl: *~ieli* / E: ***ocăcăi*** + *-eală*] **1-2** Ocăcăire (**1-2**).

ocăcăire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* /E: ***ocăcăi***] **1** Orăcăit al broaștelor Si: *ocăcăială* (**1**), *ococăit* (**1**), *ocăcăitură* (**1**). **2** Măcăit al rațelor Si: *ocăcăială* (**2**), *ococăit* (**2**), *ocăcăitură* (**2**).

ocăcăit *sn* [At: GANE, N. II, 180 / V: ***ocăit*** / Pl: *~uri* / E: ***ocăcăi***] **1-2** Ocăcăire (**1-2**).

ocăcăitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***ocăcăi*** + *-tură*] **1-2** Ocăcăire (**1-2**).

ocăi *v* vz ***ocăcăi***

ocăinicie *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 250/26 / Pl: *~ii* / E: ***ocaianic***] (Îvr) Desperare.

ocăit[1]***, ~ă*** *a* [At: VARLAAM. C. 56 / Pl: *~iți*, *~e* / E: slv ***окаанъ***] (Îvr) Nefericit.

ocăit[2] *sn* vz ***ocăcăit***

ocălari *smp* vz ***ochelari***

ocăli *v* vz ***ocoli***

ocăluță *sf* [At: JIPESCU, ap. ȘIO II_1, 274 / Pl: *~țe* / E: ***oca*** (*ocale*) + *-uță*] **1-8** (Șhp) Oca (**1-4**) (de dimensiuni reduse).

ocăni *v* vz ***ocăcăi***

ocăr, ~ă *a* vz ***oacăr***

ocărâre *sf* [At: PSALT. 35 / V: (reg) ***~rire*** / Pl: *~ri* / E: ***ocărî***] **1** Ocară. **2** Desconsiderare. **3** Defăimare. **4** Insultă.

ocărât, ~ă a [At: PSALT. 264 / V: (înv) *~rit* / Pl: *~âți, ~e* / E: ***ocărî***] 1 (Îvp) Insultat. 2 (Îvp) Ponegrit. 3 (Îvp) Batjocorit. 4 (Îvp) Mânjit. 5 (Înv) Vrednic de dispreț. 6 (Înv) Ticălos. 7 (Reg) Trivial.

ocărâtor, ~oare *a* [At: (cca 1550-1580) CUV. D. BĂTR. II. 332/9 / V: (înv) ***~iu, ~rit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ocărî*** + *-tor*] 1 (Îvp) Care jignește Si: *jignitor, rușinos.* 2 (Înv) Clevetitor.

ocărâtoriu, ~oare *a* vz ***ocărâtor***

ocări v vz ***ocărî***

ocărî vt [At: DEX / V: (îvp) *~ri* / Pzi: *~răsc* / E: slv **окарити**] 1 (Pop) A certa. 2 (Îvp) A denigra.

ocăruț, ~ă a [At: VICIU, COL. 60 / Pl: *~i, ~e* / E: ***oacăr*** + *-uț*] 1-2 (Reg; șhp) Oaie oacără (mică).

ocâs, ~ă a vz ***ocoș***

ocâcâi v vz ***ocăcai***

ocâcî i vz ***oac***

ocâi v vz ***ocăcăi***

ocârci vt [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *~cesc* / E: ns cf ***cârci***] (Ban; Olt) A întoarce carul sau căruța.

ocârcit, ~ă a vz ***ogârjit***

ocârji v vz ***ogârji***

ocârmâi v vz ***ocârmui***

ocârmi[1] vt [At: PRAV. 166 / Pzi: *~mesc* / E: slv **окрьмити**] (Îvr) A hrăni.

ocârmi[2] v vz ***ocârmui***

ocârmui vt [At: SIMION DASC., ap. LET. 129 / V: (îrg) ***otc~, ~mâi, ~mi*** / Pzi: *~esc* / E: ns cf slv **окръмити**] (Înv) 1 A conduce. 2 A administra.

ocârmuire sf [At: N. COSTIN, L. 36 / V: (îrg) ***oct~*** / Pl: *~ri* / E: ***ocârmui***] (Înv) 1 Conducere. 2 Guvernare. 3 (Pex) Organ de conducere. 4 Dirijare prin cârmă, hățuri etc. Si: *cârmire.*

ocârmuit, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ocârmui***] (Rar) Care este condus, administrat, guvernat de cineva.

ocârmuitor, ~oare [At: (cca 1650-1675) GCR I. 190/26 / V: (înv) ***~iu, otc~, otcârmuitoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ocârmui*** + *-tor*] (Înv) 1-2 *smf, a* (Persoană) care conduce un stat, o instituție, o armată etc. Si: *cârmuitor.* 3 *smf* (Pex) Cârmaci al unei corăbii.

ocârmuitoriu, ~oare *smf* vz ***ocârmuitor***

ocâș, ~ă a vz ***ocoș***

ocâșag sn vz ***ocoșag***

occident sns [At: GENILIE, G. 66/29 / V: (înv) ***ocident*** / E: fr ***occident***] (Îoc *orient*) 1 Punct cardinal situat în direcția în care apune soarele Si: *apus, vest.* 2 (Pex) Spațiu geografic din vestul Europei sau din Statele Unite și Canada. 3-4 (Țări sau) popoare din acest spațiu.

occidental, ~ă [At: ELEM. G. 17 / V: (înv) ***oci~, octi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***occidental***, lat ***occidentalis, -e***] (Îoc *oriental*) 1 *a* Care aparține occidentului (2). 2 *a* Caracteristic occidentului (2). 3 *a* Referitor la occident (2). 4-5 *a* (Din sau) de la apus. 6-7 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a unei țări din occident (2). 8 *smp* Popoare din occident (2).

occidentaliza vrt [At: DLR / Pzi: *~zez* / E: fr ***occidentaliser***] 1-2 (A primi sau) a face să primească deprinderi, obiceiuri, caracteristici proprii Occidentului. 3-4 (A deveni sau) a face să devină occidental (6).

occidentalizare sfs [At: IBRĂILEANU, S. L. 85 / E: ***occidentaliza***] Dobândire a unor deprinderi, obiceiuri, caracteristici occidentale (2).

occidentalizat, ~ă a [At: CAMIL PETRESCU, O. III, 108 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***occidentaliza***] 1 Care a împrumutat deprinderi, obiceiuri, caracteristici occidentale (2). 2 Care a devenit occidental (6).

occipital, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 372/3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***occipital***] (Atm) 1 *a* Situat în partea postero-inferioară a craniului. 2 *sn* Os care formează partea postero-inferioară a cutiei craniene.

occiput sn [At: NEGULICI / Pl: *~uri* / E: fr ***occiput***, lat ***occiput***] (Atm) Parte postero-inferioară a capului, legată de vertebrele gâtului.

oceaianie sf [At: (a. 1652) BV. I, 201 / V: (reg) ***oceanie, ocei~, otc~*** / P: *~cea-ia~* / Pl: *~ii* / E: slv **отъчаание, отъчаание**] (Înv) Descurajare.

ocean[1] sm [At: VARLAAM, C. 229 / Pl: *~i* / E: cf ***ocină***] (Înv) Moștenitor.

ocean[2] sn [At: M. COSTIN, O. 252 / V: (înv) ***oche~, ocheian, ote~***, (nob) ***oze~*** / Pl: *~e*, (îvr) *~uri* / E: ngr ***Ὠκεανός***, lat ***oceanus***, ger ***Ozean***, rs **океан**, fr ***océan***] 1 Vastă întindere de apă sărată, care ocupă suprafețele dintre continente. 2 (Îs) *~ul planetar* Totalitate a oceanelor și a mărilor cu legătură între ele, formând o singură masă lichidă. 3 (Fig; udp „de") Întindere nemărginită Si: *imensitate, noian.*

oceanca sfa [At: H III, 379 / E: nct] 1 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans.

oceanic, ~ă a [At: MARIN, F. 59/33 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***océanique***] 1 Care aparține oceanului[2] (1). 2 Privitor la ocean[2]. 3 Care trăiește în ocean[2] (1). 4 Asemănător cu oceanul[2] (1). 5 Ca de ocean[2].

oceanicultură sf [At: DEX² / Pl: *~i* / E: ***ocean*** + (mari)***cultură***] Maricultură.

oceanidă sf [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~de* / E: fr ***océanide***] (Mit; grc) Nimfă a mării.

oceanie[1] sf vz ***oceaianie***

oceanie[2] sf vz ***ucenie***

oceanograf, ~ă smf [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***océanographe***] Specialist în oceanografie.

oceanografic, ~ă a [At: CONV. LIT. XLII, 223 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***océanographique***] 1 Care aparține oceanografiei. 2 Referitor la oceanografie.

oceanografie sf [At: DLR / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***océanographie***] Știință care studiază fenomenele fizice și chimice marine, relieful și structura fundului oceanelor și al mărilor, influența mediului marin, flora și fauna de la diferite adâncimi Si: *oceanologie.*

oceanolog, ~ă smf [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger ***Ozeanolog***] Specialist în oceanologie.

oceanologic, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***océanologique***, ger ***ozeanologisch***] 1 Referitor la ocenologie. 2 De oceanologie.

oceanologie sf [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: ger ***Ozeanologie***] Oceanografie.

ocei vr [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 102ᵛ/26 / Pzi: *~esc* / E: slv **отъчаяти**] (Înv) A-și pierde speranța Si: *a se descuraja, a deznădăjdui.*

oceianie sf vz ***oceaianie***

oceință sf [At: VARLAAM, C. 58 / V: (reg) ***occi~*** / Pl: ? / E: ***ocei*** + *-ință*] (Îrg) Deznădejde.

oceit, ~ă a [At: VARLAAM, C. 13 / V: (reg) ***occiit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ocei***] (Îrg) Desperat.

ocel sm [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***ocelle***, lat ***ocellus***] (Zlg) Ochi[1] (1) simplu, pe care îl au anumite artropode și viermi.

ocelat, ~ă a [At: ALAS 27 XII, 1936, 2/4 / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***ocellatus, -a, -um***] (Liv) Cu pete rotunde.

oceli[1] vr [At: TODORAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A se mânia.

oceli[2] vr [At: TODORAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: ns cf ***celi***] (Trs; d. flori) A se ofili.

ocelot sm [At: DN³ / Pl: *~oți* / E: fr ***ocelot***] (Zlg) Mamifer carnivor din familia felidelor, răspândit în America de Sud, având blana gri cu puncte roșcate, foarte apreciată.

ocenaș sn vz ***ocinaș²***

ocenă sf vz ***ocină***

ocenie sf vz ***ucenie***

oceși vt [At: ALR I, 850/343 / Pzi: *~șesc* / E: ucr **очищати**] (Reg) A dezghioca.

ochea v vz ***ochi²***

ocheadă sf [At: BOLLIAC, O. 158 / V: (reg) ***~ată*** / Pl: *~de* / E: ***ochi²***] 1 Privire semnificativă aruncată pe furiș Si: *ochire* (15). 2 Semn cu ochiul.

ocheală sf [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***ochi²*** + *-eală*] (Înv) 1-2 Ochire (1, 6).

ochean[1] sn [At: ANTIM, ap. TDRG / V: (îvp) ***~nă*** *sf* / Pl: *~e*, (îvp) *~ene* și *~uri* / E: cf it *occhiale*] Instrument optic prin care se mărește

unghiul sub care se văd obiectele depărtate, permițând o mai bună distingere a detaliilor Vz *lunetă, telescop*.

ochean[2] *sn* vz ***ocean***[2]

ochean[3]***, ~ă*** [At: I. GOLESCU, C. / Pl: **(1-3, 5-6)** *~ene* și **(1-2, 4)** *~eni* / E: ***ochi***[1] + *-ean*] (Reg) **1** *smf* (Iht) Babușcă (*Rutilus rutilus*). **2** *smf* (Iht) Roșioară (*Scardinius erythrophtalmus*). **3** *sf* (Iht; îc) **~ă-săracă** Boarță (*Rhodeus sericeus*). **4** *sm* (Iht) Regina-peștilor (*Eupomotis gibbosus*). **5** *sn* Vârtej de apă. **6** *sn* Poiană.

ocheană *sf* vz ***ochean***[1]

ocheat[1]***, ~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ochi***[1] + *-at*] (Trs; d. caș, pâine etc.) Cu găuri.

ocheat[2]***, ~ă*** *a* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ochi***[2] + *-at*] (Mun) Necinstit.

ocheată *sf* vz ***ocheadă***

ocheian *sn* vz ***ocean***[2]

ochelar *sm* vz ***ochelari***

ochelarăși *smp* [At: ALRM I/I, h 23/273 / E: mg ***akuláris*** cf *ochelari*] (Trs; Mun) Ochelari **(1)**.

ochelari *smp* [At: (a 1754) IORGA, S. D. XII, 68 / V: (îvp) ***ochil~***, (înv) ***ocăl~***, (reg) ***ochiol~, ocol~, ~ochelar*** *sm*, (înv) ***~iu*** *sm* / E: cf lat *ocularis*] **1** Dispozitiv optic format din două lentile fixate într-o ramă care se pune la ochi cu scopul de a corecta un defect de vedere, de a apăra ochii de praf, de o lumină prea puternică etc. Si: (reg) *ocheri, ocheți, ochelarăși, oglinde, ochi de glajă*. **2** (Rar; îe) **A mânca ca grecul, cu ~** Se zice despre cineva foarte zgârcit la mâncare. **3** (Arg) Ochi. **4** (Pex) Dispozitiv format din două bucăți de piele, fixate lateral în dreptul ochilor cailor pentru a-i împiedica să privească lateral. **5** (Pfm; d. oameni; îe) **A avea ~ de cai** A nu avea o perspectivă largă asupra lucrurilor. **6** (Reg; pan) Dispozitiv metalic cu două verigi laterale, înfipt în capătul oiștei la căruță sau la trăsură, de care se leagă opritoarele. **7** (Bot) Ochelariță (*Biscutella laevigata*).

ochelarist, ~ă *smf, a* [At: IORDAN, L. R. A. 183 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***ochelari*** + *-ist*] (Fam; dep) **1-2** (Persoană) care poartă ochelari **(1)**.

ochelariță *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***~lăriță*** / Pl: *~țe* / E: ***ochelari*** + *-iță*] Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene și cu fructul de forma unor ochelari **(1)** Si: (reg) *chelărea, chelărel, ochelari* **(7)** (*Biscutella laevigata*).

ochelariu *sm* vz ***ochelari***

ochelat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *oacheș, ochenat, ocheluș*] (Reg; d. oi) **1-4** Oacheș **(1-4)**.

ochelăriță *sf* vz ***ochelariță***

ochelуș, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 327 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *ocheșel, oacheș*] (Reg) Oacheș.

ochena *vt* [At: I. CR. VIII, 325 / V: (reg; cscj) ***~ni*** / Pzi: *~nez* / E: ***ochean***[1]] (Reg) A fixa cu privirea pe cineva Si: *a ochi*[2].

ochenat, ~ă *a* [At: PASCU, S. 97 / V: (reg) ***ochin~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *oacheș*] (Reg) **1-4** (D. oi) Oacheș **(1-4)**. **5** (D. oameni) Oacheș **(18)**. **6** (Îe) **~ și sprâncenat** Bătător la ochi.

ocheni *v* vz ***ochena***

ochenică *sf* [At: BĂCESCU, P. 41 / Pl: ? / E: ***ocheană*** + *-ică*] (Iht; reg) **1** Babușcă (*Rutilus rutilus*). **2** Roșioară (*Scardinius erythrophalmus*). **3** Boarță (*Rhodeus sericeus*).

ocheniță *sf* [At: ANTIPA, F. I. 177 / Pl: *~țe* / E: ***ocheană*** + *-iță*] (Iht; reg) **1** Babușcă (*Rutilus rutilus*). **2** Roșioară (*Scardinius erythrophtalmus*). **3** Boarță (*Rhodeus sericeus*).

ochenuță *sf* [At: BĂCESCU, P. 41 / Pl: *~țe* / E: ***ocheană*** + *-uță*] (Iht; reg) Boarță (*Rhodeus sericeus*).

ocher *sm* vz ***ocheri***

ocheri *smp* [At: DR. VI, 300 / V: (reg) ***ocher*** / E: ***ochi***[1] + *-ar*] (Reg) **1-2** Ochelari **(1-2)**. **3** Cearcăne.

ocheș, ~ă *a* vz ***oacheș***

ocheșel, ~ea [At: F (1874), 101 / V: (reg) ***~hișel*** / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***oacheș*** + *-el, -ea*] **1-10** *a* (Șhp) Oacheș **(1-4, 18)**. **11** *sfa* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **12** *sfa* Melodie după care se execută acest dans. **13** *sf* (Bot; reg; lpl) Crăiță (*Tagetes erecta*). **14** *sf* (Bot; reg; lpl) Surguci (*Delphinium Ajacis*).

ochete *sm* vz ***ochet***

ochet *sm* [At: GALACTION, O. 299 / V: ***~ete***, (reg) ***~te*** *sn* / Pl: *~i* / E: ***ochi***[1] + *-eț*] **1** (Ban; Olt) Laț făcut la capătul unei sfori, al unei frânghii etc. Si: *ochi*. **2** (Mpl) Fiecare dintre ochiurile **(96)** unei împletituri, plase etc. **3** (Reg) Ochi **(92)** de fereastră Si: *geam*. **4** (Ban; Olt; lpl) Ochelari **(1)**. **5** Inel metalic care întărește marginile unei găuri dintr-o pânză de navă, dintr-o foaie de cort etc., pentru a nu se destrăma. **6** (Reg) Poiană. **7** (Reg) Vârtej de apă Si: *bulboană, ochi, vâltoare*. **8** (Min; reg) Bazin betonat de colectare sau de scurgere a apei, situat de obicei lângă galeria principală a unei mine Si: (înv) *jomp*.

ochețe *s* vz ***ocheț***

ochi[1] [At: PSALT. HUR. 54ʳ/6 / Pl: **(1-91, 124-165)** ~, **(92-123)** *~uri* / E: ml ***oc(u)lus***] **1** *sm* Fiecare dintre cele două organe ale vederii, de formă globulară, sticloase, așezate simetric în partea din față a capului. **2** *sm* (Pex) Glob împreună cu orbita, pleoapele, genele. **3** *sm* Iris colorat al acestui organ. **4** *sm* Organ al vederii unui animal sau al unei insecte, indiferent de structura lui. **5** *sm* (Reg; îs) *Albul ~ului, albușul ~ului, ~iul alb* Sclerotică. **6** *sm* (Reg; îs) *~iul mort, ~ chior* Tâmplă. **7** *sm* (Reg; îs) *~iul ~iului* Pupilă. **8** *sm* (Trs; îs) *Dinții ~iului* Dinți canini. **9** *sm* (Îs) *~ de sticlă* (sau *de porțelan*) Ochi artificial, folosit ca proteză. **10** *sm* (Reg; îcs) *De-a ~ii legați* Baba-oarba. **11** *sm* (Îlav) **Văzând cu ~i** Foarte repede. **12** *sm* (Îlav) **~ în ~** Privind unul în ochii celuilalt. **13** *sm* (Îlav) **Cu ~i închiși** Orbește. **14** *sm* (Îal) Pe de rost. **15** *sm* (Îe) **A arăta (pe cineva** sau **ceva) din ~** A semnala cuiva în mod discret pe cineva sau ceva, făcând o mișcare ușoară a ochilor în direcția voită. **16** *sm* (Pfm; îe) **A iubi pe cineva** (sau **a-i fi drag cuiva) ca** (sau **mai mult decât**) **~i (din cap)** sau **a ține la cineva ca la ~i din cap** A iubi sau a fi iubit din tot sufletul. **17-18** *sm* (Pfm; îe) **A (nu) avea** (sau **lua pe cineva**) **la ~ buni** sau **a (nu) vedea** (sau **privi pe cineva, căuta la** sau **către cineva**) **cu ~ buni** A (nu) simpatiza pe cineva. **19** *sm* (Pfm; îe) **A privi** (sau **a vedea** pe cineva sau **a se uita** la cineva) **cu ~ răi** sau **a avea (pe cineva) la ~ răi** A nu simpatiza pe cineva. **20** *sm* (Pfm; îe) **A deschide ~i pe cineva** A se îndrăgosti pentru prima oară. **21** *sm* (Pfm; îe) **A păzi** (sau **a îngriji pe cineva**) **ca ~i** (sau **ca doi ~**) **din cap** A păzi pe cineva cu cea mai mare grijă. **22** *sm* (Pfm; îcs) *~i și ... sau ... și ~i (din cap)* Formulă prin care se recomandă grijă deosebită. **23** *sm* (Pfm; îe) **A avea ~ la spate** A vedea totul. **24** *sm* (Pfm; îe) **A fi numai ~ și urechi** A fi foarte atent. **25** *sm* (Pfm; îe) **A deschide** (sau **a face**) **~i mari** A se mira tare de ceva. **26** *sm* (Pfm; îe) **A da** (sau **a arunca** cuiva) **praf** (sau **colb, pulbere** etc.) **în ~** A înșela pe cineva, dându-i iluzia că lucrurile sunt altfel decât în realitate. **27** *sm* (Reg; îe) **A i se întoarce (cuiva) ~i în cap** (sau **pe dos**) A fi în agonie. **28** *sm* (Pfm; îe) **A(-și) da ~i peste cap** A fi pe moarte. **29** *sm* (Pfm; îae) A cocheta. **30** *sm* (Pfm; îae) A face mofturi. **31** *sm* (Pfm; îe) **A face ~i mici** A i se închide ochii de somn. **32** *sm* (Pop; îe) **A dormi numai cu un ~** A avea un somn superficial. **33** *sm* (Pop; îe) **A nu vedea (lumea) înaintea ~lor** A fi foarte supărat. **34** *sm* (Reg; îae) A avea multe treburi. **35** *sm* (Pfm; îe) **A nu avea ~ să vezi pe cineva** A fi furios pe cineva. **36** *sm* (Pfm; îe) **A se uita** (sau **a privi**) **pe sub ~** A se uita urât. **37** *sm* (Reg; îae) A închide ochii pe jumătate. **38** *sm* (Reg; îae) **A întoarce ~i** (sau **a fi cu ~i întorși**) **pe dos** A se uita urât. **39** *sm* (Pfm; îe) **A-i crăpa** (sau **a-i plesni, a-i sări cuiva**) **~i (de rușine, de foame, de oboseală** etc.) A nu mai putea de rușine, de foame, de oboseală etc. **40** *sm* (Reg; îe) **Muncește, lucrează** etc. **de-și scoate ~i** Muncește, lucrează etc. din răsputeri. **41** *sm* (Pfm; îlav) **Încotro vede cu ~i** sau **unde îl duc ~i** sau (reg) **după ~** Indiferent unde. **42** *sm* (Îe) **A vedea cu ~i altuia** A judeca prin prisma altcuiva. **43-44** *sm* (Pfm; îe) **A (nu) le fi dat ~ilor** sau **a (nu)-i fi dat cuiva de ~ să vadă ceva** A (nu) avea ocazia să vadă ceva. **45** *sm* (Îlav) **Cât te-ai șterge** (sau **freca**) **la ~** sau **cât ai clipi din ~** Foarte repede. **46** *sm* (Pfm; îe) **A-și scoate ~i cu ceva** A-și strica vederea cu un lucru migălos. **47** *sm* (Reg; îe) **A da ca din ~i lui** A fi zgârcit. **48** *sm* (Pfm; îe) **A cheltui** (sau **a-l costa**) **și ~i**

din cap A cheltui sau a-l costa ceva foarte mult. **49** *sm* (Pop; îe) **(A fi) om cu patru ~** A fi persoană instruită. **50** *sm* (Îe) **A nu-i sta** (cuiva **bine**) **~i în cap** A avea privirea vioaie, jucăușă. **51** *sm* (Pfm; îe) **A se uita cu un ~ la slănină și cu altul la făină** A se uita cruciș. **52** *sm* (Îae; fig) A râvni la două lucruri deodată. **53** *sm* Privire. **54** *sm* (Îlav) **Sub ~i noștri** Acum. **55** *sm* (Îlav) **De** (sau **pentru**) **~i lumii** Formal. **56** *sm* (Îlpp) **În ~ii cuiva** sau (înv) **înaintea ~ilor cuiva** După părerea cuiva. **57** *sm* (Îal) În fața cuiva. **58** *sm* (Îlav) **Cu ~i pierduți** Privind în gol. **59** *sm* (Îal) În extaz. **60** *sm* (Îe) **A pierde pe cineva** (sau **ceva**) **din ~** A nu mai vedea pe cineva sau ceva care se depărtează. **61** *sm* (Pop; îe) **A i se prinde (cuiva) ~i de cineva** sau **de ceva** A alege cu privirea pe cineva sau ceva din mulțime. **62** *sm* (Îe) **A nu avea ~ decât pentru cineva** A se uita numai la o anumită persoană. **63** *sm* (Pfm; îe) **A i se scurge** (sau **a-i curge cuiva**) **~i după cineva** sau **după ceva** A se uita cu mult drag la cineva sau la ceva. **64** *sm* (Pfm; îe) **A mânca** (sau **a înghiți, a sorbi pe cineva**) **cu ~ii** (sau **din ~**) sau **a pierde** (sau **a prăpădi**) **pe cineva din ~ (de drag)** A ține foarte mult la cineva sau la ceva. **65** *sm* (Pfm; îe) **A-i fugi** (sau **a-i aluneca cuiva**) **~i după** (sau **pe**) **cineva** A privi insistent, cu admirația. **66** *sm* (Îe) **A da cu ~i de cineva** (sau **de ceva**) A vedea ceva sau pe cineva care îți iese întâmplător în cale Si: *a zări*. **67-68** *sm* (Îe) **A da ~i** (sau **~**) **cu cineva** A întâlni pe cineva (pe neașteptate). **69** *sm* (Îe) **A-i râde (cuiva) ~i** A fi bucuros. **70** *sm* (Fam; îe) **A lua (pe cineva) la ochi** A avea bănuieli asupra cuiva Si: *a suspecta*. **71** *sm* (Îae) A remarca pe cineva. **72** *sm* (Fam; îe) **A ține (pe cineva) sub ochi** (sau **a sta, a fi**) **cu ~i pe cineva** A supraveghea îndeaproape. **73** *sm* (Pop; îe) **A ieși din ~i cuiva** A ieși din raza de vedere a cuiva. **74** *sm* (Îlav) **Cât poate cuprinde ~ul** (sau **cât bate ~ul**) Până la orizont. **75** *sm* (Reg; îe) **A pune ~i în grindă** sau **a fi cu ~i stâlpiți după ușă** A fi pe moarte. **76** *sm* (Fam; îe) **A mânca** (sau **a înghiți** ceva **și**) **cu ~i** A-i plăcea foarte mult o mâncare. **77** *sm* (Fam; îe) **A avea ~** A fi priceput în a aprecia un lucru. **78** *sm* (Fam; îe) **A măsura** (sau **a judeca** etc.) **din** (sau **după**) **~** sau (**cu ~i**) A examina cu privirea. **79-81** *sm* (Pop; îe) **A vinde** (sau **a da, a cumpăra**) **pe ~** (A vinde) (a da sau) a cumpăra apreciind cu privirea. **82** *sm* (Fig) Putere de discernământ Si: *judecată*. **83** *sm* (Lpl) Fată. **84** *sm* (Îlav) **De la** (sau **din**) **~** sau **(verde) în ~** Cu îndrăzneală. **85** *sm* (Îal) Fără cruțare. **86** *sm* (Reg) Ochelari. **87** *sm* (Îs) *~ de pisică* Disc de sticlă care reflectă razele de lumină, folosit ca piesă de semnalizare la vehicule sau la panourile fixe de pe șosele. **88** *sm* (Îs) *~ magic* Tub electronic cu ecran fluorescent care se folosește în special la aparatele de recepție radiofonică sau radiotelegrafică, ca indicator de funcționare a aparatului pe lungimea de undă a unui post de radioemisiune. **89** *sm* (Fig; îs) *~ul dracului* Ban. **90** *sm* (Buc; îas) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **91** *sm* (Buc; îas) Melodie după care se execută acest dans. **92** *sn* (Îs) *~ de fereastră*, *~ de geam* etc. Fiecare dintre spațiile libere ale unei ferestre, în care se montează geamurile. **93** *sn* (Îas) Panou de sticlă care închide fiecare dintre aceste spații. **94** *sn* Mică deschizătură închisă cu sticlă, făcută într-un perete exterior, folosind la aerisirea sau iluminarea unei încăperi. **95** *sn* Laț. **96** *sn* Fiecare dintre golurile simetrice aflate între firele unei împletituri, ale unor țesături, plase etc. **97** *sn* (Reg) Za. **98** *sn* (Reg) Inel de metal fixat la capătul leucii carului. **99** *sn* Parte a ciocanului, a hârlețului etc. în care se fixează coada. **100** *sn* Orificiu în plita unei mașini de gătit, pe care se așează vasele pentru a le pune în contact direct cu flacăra. **101** *sn* Fiecare dintre găurile din pâine, caș etc., produse prin dospire. **102** *sn* (Reg) Celulă de fagure. **103** *sn* (Reg) Fiecare dintre găurile sitei. **104** *sn* Orificiu în partea superioară a fluierului, prin care iese aerul. **105** *sn* (Reg) Gaură făcută în urechea oilor ca semn de recunoaștere. **106** *sn* Gaură făcută în gheața unui râu sau a unei bălți Si: *copcă*. **107** *sn* Loc gol printre nori, printre ramuri etc. **108** *sn* Despărțitură într-o magazie, într-un hambar, într-un sertar etc. **109** *sn* (Reg) Nișă practicată în zidul pivnițelor. **110** *sn* Întindere de apă mlăștinoasă, în formă circulară, mărginită cu papură. **111** *sn* Loc unde se adună și stagnează apa. **112** *sn* (Reg) Lac pe vârful unui munte Si: *iezer*. **113** *sn* Vârtej de apă Si: (pop) *bulboană*. **114** *sn* Suprafață circulară de teren acoperită cu nisip, iarbă, apă etc. **115** *sn* Luminiș. **116** *sn* Pată de lumină. **117** *sn* Picătură de grăsime. **118** *sn* Fiecare dintre punctele colorate de pe zaruri. **119** *sn* (Reg) Pată colorată de pe coada păunului. **120** *sn* (Reg) Model colorat într-o țesătură. **121** *sn* (Lpl) Ouă prăjite sau fierte fără coajă și fără a amesteca albușul cu gălbenușul. **122** *sn* Mugur de viță. **123** *sn* (Reg) Bășică formată pe piele. **124** *sm* (Îrg; îs) *~ de găină*, *~ul ciorii* Bătătură. **125** *sm* (Îrg; îas) Herpes. **126** *sm* (Șîs *~i calului*) Piele îngroșată de sub genunchiul calului. **127** *sm* (Reg; șîs *~ de sare*) Sare cristalizată. **128** *sm* (Bot; îc) **~iul-boului** Margaretă (*Chrysanthemum leucanthemum*). **129** *sm* (Îac) Planta *Callistephus chinensis*. **130** *sm* (Îac) Planta *Leucanthemum vulgare*. **131** *sm* (Îac) Planta *Aster alpinus*. **132** *sm* (Bot; îac) Steliță (*Aster amellus*). **133** *sm* (Bot; îac) Mușețel (*Matricaria chamomilla*). **134** *sm* (Bot; îac) Cinci-degete (*Potentilla reptans*). **135** *sm* (Bot; îac) Clopoței (*Campanula persicifola*). **136** *sm* (Bot; îac) Steluțe (*Erigeron acer*). **137** *sm* (Bot; îac) Brusture (*Telekia speciosa*). **138** *sm* (Bot; îac) Bulbuc (*Trollius europaues*). **139** *sm* (Bot; îac) Spânz (*Helleborus purpurascens*). **140** *sm* (Bot; îac) Stânjeni galbeni (*Iris pseudocorus*). **141** *sm* (Bot; îac) Pitulice (*Troglodytes troglodytes, troglodytes parvulus*). **142** *sm* (Orn; îac) Aușel (*Regulus cristatus*). **143** *sm* (Orn; îac) Codobatură (*Motacilla alba*). **144** *sm* (Orn; îac) Măcăleandru (*Erithacus rubecula*). **145** *sm* (Orn; îac) Sticlete (*Carduelis elegans*). **146** (Ent; îac) Vaca-domnului (*Lygaeus eguestris*). **147** *sm* (Ent; reg; îac) Libelulă (*Libellula quadrimaculata*). **148** *sm* (Îc) **~ul-boului-albastru** Plantă cu tulpina păroasă, cu frunze lunguiețe și cu flori liliachii sau albastre, care crește prin pășuni. Si: (reg) *mușcatul-dracului* (*Knautia longifolia*) **149** *sm* (Bot; îac) Mușcatul-dracului (*Scabiosa columbaria*). **150** *sm* (Îc) **~i-șarpelui** Plantă erbacee cu frunze mici, acoperite cu peri albi, mătăsoși, cu flori albastre (*Eritrichium nanum*). **151** *sm* (Bot; îac) Nu-mă-uita (*Myosotis arvensis*). **152** *sm* (Bot; pop) Nu-mă-uita (*Myosotis intermedia*). **153** *sm* (Îc) **~ul-lupului** Plantă erbacee cu flori mici, albastre (*Lycopsis arvensis*). **154** *sm* (Îac) Plantă erbacee cu tulpina ramificată și cu florile dispuse în formă de spice (*Plantago indica*). **155** *sm* (Șîc **~ul-păsăruicii**) Planta *Myosotis palustris*. **156** *sm* (Îc) **~i-șoricelului** Plantă erbacee cu flori alburii (*Saxifraga adscendens*). **157** *sm* (Îc) **~ul-păunului** Fluture de noapte cu pete rotunde, colorate pe aripi, asemănătoare cu cele de pe coada păunului (*Saturnia pyri*). **158** *sm* (Bot; îc) **~ul-soarelui** Vanilie-sălbatică (*Heliotropium europaeum*). **159** *sm* (Bot; Trs; îc) **~-galbini** Filimică (*Calendula officinalis*). **160** *sm* (Reg; îc) **~ul-găinii** Mică plantă erbacee, cu o singură floare, cu frunzele formând o rozetă la baza tulpinii (*Primula minima*). **161** *sm* (Bot; reg; îc) **~i cucului** Cîrciumăreasă (*Zinnia elegans*). **162** *sm* (Buc; îc) **~ul-veveriței** sau **~ul-mâței, ~ul-mâțului** Plantă erbacee cu frunze lanceolate și cu flori albastre, roșii sau albe (*Echium vulgare*). **163** *sm* (Bot; reg; îs) **~-roș** Boarță (*Rhodeus sericeus*). **164** *sm* (Mlg; îc) **~-de-pisică** Calcedonie. **165** *sm* (Îc) **~ul-taurului** Stea din constelația Taurului.

ochi[2] [At: ANON. CAR. / V: (îrg) *ochea* / Pzi: *ochesc* / E: ***ochi***[1]] **1** *vt* A distinge cu privirea Si: *a observa, a zări*. **2** *vi* A privi. **3** *vt* A urmări cu privirea pe cineva dintr-un grup, cu o anumită intenție. **4** *vt* A remarca dintr-un grup mai mare un obiect, pentru a și-l însuși sau a se folosi de el. **5** *vt* A cerceta insistent cu privirea pe cineva sau ceva Si: *a scruta*. **6** (Înv) *vi* A face cuiva semn cu ochiul. **7** *vi* A potrivi o armă la ochi pentru ca proiectilul să nimerească ținta Si: *a ținti*. **8** *vt* A ținti un obiectiv cu o armă. **9** *vt* A lovi ținta. **10** *vi* (Reg) A picoti de somn Si: *a moțăi*, (reg) *a miji*. **11** *vru* (Mol; Trs; d. zăpadă) A se topi treptat, scoțând la iveală pete de pământ sau de verdeață. **12** *vru* (Reg; d. cer) A se însenina parțial Si: (îvp) *a se răzbuna*. **13** *vi* (Reg; d. fenomene naturale) A apărea. **14** *vru* (D. caș, aluat etc.) A face găuri. Si: *a dospi*.

ochiar *sm* [At: MARIAN, INS. 394 / Pl: *~i* / E: ***ochi***[1] + *-ar*] (Buc) Insecta *Drosophila graminum*.

ochilari *smp* vz ***ochelari***

ochilariță *sf* vz ***ochelariță***

ochinat, ~ă *a* vz ***ochenat***[1]

ochincea *sf* [At: BARONZI, L. 139 / V: (reg) ***~ane, ~npele*** *sfp*, ***otinteauă, otinteavă*** / Pl: *~ele* / E: nct] (Bot; reg; mpl) **1** Ghințură (*Gentiana*

cruciata) **2** Ghințură (*Gentiana excisa*). **3** Ghințură (*Gentiana lutea*). **4** Degetariță (*Digitalis ambigua*).

ochinceane *sfp* vz ***ochincea***

ochinpele *sfp* vz ***ochincea***

ochioi *smi* [At: DLR / E: ***ochi¹*** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Ochi¹ **(1)** (mare). **3** Varietate de struguri albi nedefinită mai îndeaproape.

ochiolari *smp* vz ***ochelari***

ochios, ~oasă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ochi¹*** + *-os*] (Pop) **1** (D. persoane) Cu ochi mari. **2** (Reg; d. persoane și obiecte) Frumos. **3** (Reg. d. culori) Bătător la ochi Si: *strident, țipător*.

ochire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***ochi²***] **1** Observare. **2** Privire. **3** Urmărire cu privirea Si: *ochit¹* **(3)**, *ocheală* **(1)**. **4** Remarcare. **5** Scrutare. **6** Cercetare rapidă, sumară Si: *ochit¹* **(6)**, *ocheală* **(2)**. **7** Țintire cu arma Si: *ochit¹* **(7)**. **8** Lovire a țintei Si: *ochit¹* **(8)**. **9** (Reg) Topire pe alocuri a zăpezii Si: *ochit¹* **(9)**. **10** (Reg) Înseninare a cerului Si: *ochit¹* **(10)**. **11** (Reg) Apariție a unor fenomene naturale Si: *ochit¹* **(11)**. **12** (Reg) Dospire a cașului, aluatului etc. Si: *ochit¹* **(12)**. **13** (Îrg; îe) **A face** (sau **întoarce**) **~ea roată** A privi în jur. **14** (Pop; îe) **A arunca o ~** A privi rapid. **15** Ocheadă **(1)**. **16** (Îlav) **Dintr-o ~** sau **cu o (singură) ~** sau **(de) la prima ~** Foarte repede.

ochiș, ~ă *a* vz ***oacheș***

ochișel, ~ea, ~ică *sf, a* vz ***ocheșel***

ochișor *sm* [At: MINEIUL (1776), 145ᵛ/18 / V: (îrg) ***~iușor*** / Pl: *~i* / E: ***ochi¹*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Ochi **(1)** (mic) Si: (reg) *ochiți* **(1-2)**. **3** Vedere. **4** Privire. **5** (Reg; îs) *~i de vulpe* Bani. **6** (Bot; reg) Scânteiuță (*Anogallis arvensis*). **7** (Bot; reg) Siminoc (*Helichrysum orenarium*).

ochit¹ *sn* [At: VARONE, D. 120 / E: ***ochi²***] **1** Observare. **2** Privire. **3** Ochire **(3)**. **4** Remarcare. **5** Scrutare. **6-12** Ochire **(6-12)**. **13** (Reg; îs) *Pe ~e* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **14** (Reg; îas) Melodie după care se execută acest dans.

ochit², ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ochi²***] **1** Observat. **2** Privit. **3** Urmărit. **4** Remarcat. **5** Scrutat. **6** Cercetat rapid, sumar. **7** Țintit cu arma. **8** (D. ținte) Lovit. **9** (Reg; d. zăpadă) Topită pe alocuri. **10** (Reg; d. cer) Înseninat. **11** (Reg; d. fenomene naturale) Apărut. **12** (Reg; d. caș, aluat etc.) Dospit.

ochitor *sm* [At: REBREANU, NUV. 307 / Pl: *~i* / E: ***ochi²*** + *-tor*] **1** Persoană care ochește cu arma Si: *trăgător*. **2** Servant al mitralierei, al tunului etc. care execută ochirea.

ochitură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***ochi²*** + *-tură*] (Înv) Privire.

ochiți *smp* [At: MARIAN, Î. 353 / E: ***ochi¹*** + *-iț*] **1-2** (Trs; Mun; șhp) Ochișor **(1-2)**.

ochiuleț [At: DDRF / Pl: **(1-4)** *~i*, **(5-11)** *~e* / E: ***ochi¹*** + *-uleț*] **1-2** *sm* (Șhp) Ochi **(1)** (mic) Si: *ochiuț* **(1-2)**. **3** *sm* (Reg; îc) **~țul-boului** Pasărea *Troglodytes troglodytes*. **4** *sm* (Reg; îac) Pasărea *Troglodytes parvulus*. **5-6** *sn* (Șhp) Laț (mic) Si: *ochiuț* **(5-6)**. **7-8** *sn* (Șhp) Za (mică) Si: *ochiuț* **(7-8)**. **9-10** *sn* (Șhp) Întindere (mică) și rotundă de apă Si: *ochiuț* **(9-10)**. **11** *sn* (Mun) Cuțitaș în formă de S, folosit de fierar.

ochiuparisi *v* vz ***ocuparisi***

ochiușor *sm* vz ***ochișor***

ochiuț [At: BĂCESCU, PĂS. 117 / Pl: **(1-4)** *~i*, **(5-10)** *~uri* / E: ***ochi¹*** + *-uț*] **1-2** *sm* Ochiuleț **(1-2)**. **3** *sm* (Orn; reg; îc) **~țul-boului** Pasărea *Troglodytes troglodytes*. **4** *sm* (Reg; îac) Pasărea *Troglodytes parvulus*. **5-10** *sn* Ochiuleț **(5-10)**.

ocident *sn* vz ***occident***

ocidental, ~ă *a* vz ***occidental***

ociință *sf* vz ***oceință***

ociit, ~ă *a* vz ***oceit***

ocina *vt* [At: VARLAAM, C. 21 / Pzi: *~nez* / E: ***ocină***] (Înv) **1** A moșteni. **2** A stăpâni.

ocinaș¹ *sm* [At: (cca. 1633) GCR I, 86/15 / Pl: *~i* / E: ***ocină*** + *-aș*] (Înv) **1** Moștenitor. **2** Stăpân.

ocinaș² *sn* [At: CORESI, ap. GCR 29/10 / V: (îrg) ***ocen~, uc~, otcen~, oscen~*** / Pl: *~e* / E: slv **отьче нашь**] (Îrg) **1** Rugăciunea „Tatăl nostru". **2** (Pex) Rugăciune care se spune seara sau dimineața.

ocinat *sn* [At: DOSOFTEI, MOL. 83 / Pl: *~e* / E: ***ocina***] (Îvr) Moștenire.

ocină *sf* [At: (a. 1525) N. A. BOGDAN / V: (îvp) ***ocenă*** / Pl: *~ne*, (reg) *~ni* / E: slv **отчина**] **1-2** Bucată de pământ (moștenită) Si: *proprietate*, (înv) *moșie*. **3** (Îvp) Moștenire. **4** (Reg; îe) **A-i merge pe ~** A moșteni o boală. **5** (Reg; îs) *~ de casă* Loc de casă. **6** (Pop) Loc de baștină Si: *patrie*.

ocinătoriu, ~oare *smf* [At: VARLAAM, C. 178 / Pl: *~ri, ~oare* / E: ***ocină*** + *-tor*] (Înv) Moștenitor.

ocinic *sm* vz ***ucenic***

ocioc *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***~ogi*** *smp* / Pl: *~oci* / E: mg ***ocsúc***] **1** (Olt; Trs; mpl) Știulete de porumb slab dezvoltat cu boabe foarte rare. **2** (Olt; Trs; mpl) Știulete desfăcut de boabe. **3** (Olt; Trs; mpl) Tuleu de porumb. **4** (Olt; Trs; mpl) Paie. **5** (Olt; lpl) Vrejuri și păstăi care rămân după ce au fost scoase boabele de fasole sau de mazăre. **6** (Reg) Unealtă cu ajutorul căreia se desfac boabele de porumb de pe știulete.

ociogi *smp* vz ***ocioc***

ocit *av* [At: DR I, 301 / E: slv **очить**] (Trs; Mun) Aidoma.

ocitocic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ocytocique***] (Far) **1-2** (Substanță) care are acțiune stimulatorie asupra contracției musculaturii uterine.

ocitocină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***ocytocine***] Substanță cu acțiune stimulentă asupra contracției musculaturii uterine, secretată ca hormon de lobul hipofizar posterior.

oclad *s* [At: DDRF / V: (reg) ***~ată*** *sf* / Pl: ? / E: ns cf slv **окластн,-дж**] (Reg) **1** Fâșie de piele colorată aplicată ca ornament pe cojoc. **2** (Îf *oclată*) Platcă aplicată în spatele cămășii, între umeri.

oclată *sf* vz ***oclad***

oclei *sm* vz ***uclei***

ocleie *sf* vz ***uclei***

oclete¹ *sm* [At: BĂCESCU, P. 42 / Pl: *~eți* / E: ctm ***oclei + oblete***] **1-2** (Iht; reg) Obleț **(4-5)**.

oclete² *s* [At: CHEST. II, 125/305 / Pl: nct / E: ns cf *coclete*] (Reg) Bucată de lemn cu care se umple o scobitură dintr-o bârnă veche pentru ca aceasta să poată fi folosită din nou în construcție.

oclocrație *sf* vz ***ohlocrație***

oclus, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~uși, ~e* / E: fr ***occlus***] Care este conținut în interiorul unui solid, dizolvat sau sub formă de mici bule.

oclusivă *sf, a* [At: PUȘCARIU, L. R. 63 / V: ***~uzivă*** / Pl: *~ve* / E: fr ***occlusive***] **1-2** (Fam; șîs *consoană ~*) (Consoană) a cărei articulare comportă ocluziunea canalului vocal, urmată de deschiderea lui Si: *exploziva*.

ocluzie *sf* vz ***ocluziune***

ocluziune *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 61 / V: ***~ie*** / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***occlusion***] **1** Închidere a unui canal, a unui tub, a unei conducte etc. **2** (Med; îs) *~ intestinală* Boală care constă în încetinirea sau oprirea circulației materiilor fecale în intestin. **3** (Lin) Mișcare articulatorie constând din închiderea canalului fonator prin apropierea buzelor, a limbii de palat etc., având ca rezultat întreruperea scurgerii curentului de aer.

ocluzivă *a* vz ***oclusivă***

ocnar *sm* [At: (a. 1827) DOC. EC. 382 / Pl: *~i* / E: ***ocnă*** + *-ar*] (Înv) Ocnaș **(1)**.

ocnaș *sm* [At: MACEDONSKI, O. I, 72 / Pl: *~i* / E: ***ocnă*** + *-aș*] **1** Persoană care muncește în ocna de sare Si: (înv) *ocnar, ocnean*. **2** Condamnat la muncă silnică în ocnă **(7)**. **3** (Pex) Pușcăriaș.

ocnă *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 462 / V: (reg) ***omnă, ~ne*** / Pl: *~ne* / E: vsl **окно**] **1** (Înv) Fereastră. **2** (Ban; Olt) Gură a podului. **3** (Ban; Olt) Deschizătură în acoperișul podului șurii. **4** (Ban; Olt; pex) Horn. **5** (Reg) Vrană a unui vas de lemn. **6** (Reg) Gaură făcută în gheață Si: *copcă*. **7** Mină de sare Si: *ocniță* **(7)**. **8** (Pfm; îe) **Sărat ~** Foarte sărat. **9** (Înv; mpl) Venit primit de domnitor din exploatarea salinelor. **10** Mină de sare unde sunt deținuți cei condamnați la muncă silnică Si: *ocniță* **(8)**. **11** (Pex)

Închisoare. **12** Pedeapsă la muncă silnică în saline. **13** (Reg) Fântână cu apă sărată sau minerală. **14** Peșteră.

ocne *sf* vz ***ocnă***

ocnean [At: ȘINCAI, HR. I, 288/20 / Pl: **(1)** *~eni* / E: ***ocnă*** + *-ean*] **1** *sm* (Îvr) Ocnaș **(1)**. **2** *s* (Reg; lsg) Crivăț.

ocni *vi* [At: LM / Pzi: *~nesc* / E: *ocnă*] (Nob) **1** A lucra în ocnă **(7)**. **2** A sta la ocnă **(11)**. **3** A fi condamnat la muncă silnică.

ocnire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***ocnă***] Formare accidentală, în cursul săpăturii unor găuri de sondă, a unei cavități neregulate, ca urmare a dezagregării rocii în contact cu fluidul.

ocnit, ~ă *a* [At: ȘEZ IX, 148 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ocnă***] (Olt; Mol) Foarte sărat.

ocniță[1] *sf* [At: GORJAN, H. II, 49/16 / A și: *ocniță* / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***ocnă*** + *-iță*] (Pop) **1** Adâncitură în pereții caselor țărănești, în formă de fereastră oarbă, în care se păstrează diferite obiecte de uz casnic Si: *cotlon, firidă*. **2** Firidă mică făcută ca element decorativ în partea exterioară a zidului unei clădiri. **3** Adâncitură sub cuptorul vetrelor țărănești. **4** (Reg) Gură a podului. **5** (Reg) Deschizătură în acoperișul șurii, pe unde se depozitează nutrețul. **6** (Mol) Schelet alcătuit din bârne sau din scânduri sprijinite pe țăruși, pe care se așează cerealele pentru a fi uscate. **7-8** (Înv) Ocnă **(7, 10)**. **9** (Pex) Închisoare. **10** Gaură mare în pământ Si: *hrubă*. **11** (Reg) Casă mare. **12** (Reg) Vas pentru ținut sare Si: *solniță*.

ocniță[2] *sf* vz ***ogniță***

ocnuță *sf* [At: ALR I, 1688/355 / Pl: *~țe* / E: ***ocnă*** + *-uță*] (Reg) Deschizătură îngustă a stupului, prin care ies albinele Si: *urdiniș*.

ococai *v* vz ***ocăcăi***

ococăi *v* vz ***ocăcăi***

ocol *sn* [At: (a. 1624) IORGA, S. D. XI, 49 / Pl: **(1-6, 13-16, 18-19, 24-27)** *~oale*, **(7-12, 17, 21-23, 28-30)** *~uri* / E: vsl **окол**, rs **ОКОЛЪ**] **1** (Înv) Linie care delimitează un spațiu. **2** (Pex) Spațiu delimitat Si: *cuprins*. **3** (Înv) Perimetru. **4** (Înv) Cerc. **5** (Nob) Spațiu liber. **6** (Înv) Anturaj. **7** (Înv) Gard, șanț sau zid de întărire împrejurul unui loc Si: *împrejmuire, îngrăditură*. **8** (Pex) Loc îngrădit cu gard viu. **9** (Înv) Loc îngrădit lângă casă sau în câmp unde se țin vitele, oile, porcii etc. **10** (Pex) Loc unde se ține târgul de vite. **11** (Reg) Colț din grădină îngrădit care servește la păstrarea nutrețului. **12** (Trs) Curte. **13-15** (Înv) Unitate (administrativă) (judiciară și) agricolă) subordonată de județ, de ținut sau de stat. **16** Instituție care conducea o astfel de unitate. **17** Sediu al acestei instituții. **18** (Îs) ~ *silvic* Unitate silvică administrativă, prin care se organizează și se execută lucrările de cultură, refacere, ocrotire și pază a pădurilor, de valorificare a vânatului și a peștelui din apele de munte. **19** (Pop; lpl) Cerc de fier sau de lemn așezat în jurul pietrei morii, care împiedică făina să cadă pe alături Si: *vescă*. **20** (Reg) Amestec din făină de grâu și de porumb, care se depune între piatra morii și vescă în timpul măcinatului și care servește ca hrană pentru animale. **21** (Reg; art.) Constelație din emisfera boreală, situată în apropiere de constelația gemenilor Si: *vizitiul*. **22** Mișcare în jurul unui punct fix sau a unui anumit loc. **23** Deplasare în spațiu care nu urmează calea directă Si: *circuit, înconjur, ocolire*. **24** (Îla) **De ~** Indirect. **25** (Îlv) **A da (cuiva** sau **la ceva) ~** sau **~oale** A înconjura. **26** (Îal) A se învârti în preajma cuiva sau a ceva Si: *a da târcoale*. **27** (Pop; îe) **A da ~ cu ochii** A privi de jur-împrejur. **28** (Pop; îe) **A da ~ țării (țărilor** sau **pământului)** A merge foarte mult. **29** (Fig) Digresiune. **30** (Îlav) **Fără ~** (sau **~uri**) Fără menajamente Si: *direct*. **31** Cotitură.

ocolari *smp* vz ***ochelari***

ocolaș[1] *sm* [At: (a. 1773) URICARIUL, I, 23 / Pl: *~i* / E: ***ocol*** + *-aș*] (Iuz) **1** Conducător administrativ al unui ocol **(13-14)**. **2** Încasator de impozite. **3** Locuitor al unui ocol **(13-14)**.

ocolaș[2] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 69ʳ/30 / Pl: *~e* / E: ***ocol*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Îngrăditură (mică). **3** Staul. **4-5** (Șhp) Curte (mică).

ocolat, ~ă *a* vz ***ocolit[1]***

ocoleală *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~eli* / E: ***ocoli*** + *-eală*] (Pop; îlav) **Fără ~** (sau **~eli**) Direct.

ocoli [At: PRAV. 46 / V: (reg) ***ocăli, ac~*** / Pzi: *~lesc* (reg) *ocol* / E: ***ocol***] **1** *vt* (Îvp) A limita de jur-împrejur Si: *a îngrădi*. **2** *vt* (Îvp) A împrejmui un loc cu un gard sau cu un zid. Si: *a îngrădi*. **3** *vt* (Înv) A înconjura o clădire cu un brâu ornamental. **4** *vt* (Îrg) A înconjura din toate părțile Si: *a împresura*. **5** *vt* (Înv) A asedia. **6** *vt* (Îrg) A apăra. **7** *vt* (Reg) A răsfăța. **8** *vt* A merge de jur-împrejurul a ceva. **9** *vt* A străbate o distanță făcând un înconjur. **10** *vrp* (Rar; d. cruce) A fi purtat de jur-împrejurul bisericii. **11** *vi* (Fig) A divaga. **12** *vi* (D. ape curgătoare, drumuri etc.) A coti. **13** *vt* A evita atingerea sau lovirea prin modificarea traiectoriei. **14** *vt* A evita pe cineva. **15** *vt* A evita un anumit subiect. **16** *vt* A lăsa ceva deoparte în mod intenționat Si: *a ignora*. **17** *vt* (Pop) A cutreiera.

ocolire *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 172/29 / Pl: *~ri* / E: ***ocoli***] **1** (Îvp) Delimitare. **2** (Îvp) Împrejmuire. **3** (Înv) Înconjurare cu un brâu ornamental Si: *ocolit[1]* **(3)**, *ocolitură* **(2)**. **4** (Îrg) Împresurare. **5** (Înv) Asediere. **6** (Îrg) Apărare. **7** (Reg) Răsfățare. **8** Mers de jur-împrejurul a ceva Si: *ocolit[1]* **(6)**. **9** Străbatere a unei distanțe făcând un înconjur Si: *ocolit[1]* **(7)**. **10** (Fig) Divagare. **11** Cotire a unor ape curgătoare, drumuri etc. Si: *ocolit[1]* **(9)**. **12** Evitare a atingerii sau a lovirii prin modificarea traiectoriei Si: *ocolit[1]* **(10)**. **13** Străbatere a unei distanțe făcând un înconjur Si: *ocolit[1]* **(11)**. **14** Evitare a cuiva Si: *ocolit[1]* **(12)**. **15** Evitare a unui anumit subiect Si: *ocolit[1]* **(13)**. **16** Ignorare. **17** (Pop) Cutreierare. **18** (Buc; îs) *~ea mesei* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **19** (Buc; îas) Melodie după care se execută acest dans.

ocolisi *v* vz ***acolisi***

ocoliș *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***ocol*** + *-iș*] **1** (Îvr) Circumferință. **2** Ocol **(24-25)**. **3** (Fig) Divagație. **4** (Îlav) **Fără ~** (sau **fără ~uri**) Direct.

ocolit[1] *sn* [At: LĂNCRĂJAN, C. III, 47 / Pl: *~uri* / E: ***ocoli***] **1** (Îvp) Delimitare. **2** (Îvp) Împrejmuire. **3** (Înv) Ocolire **(3)**. **4** (Îrg) Împresurare. **5** (Înv) Asediere. **6-7** Ocolire **(8-9)**. **8** (Fig) Divagare. **9-13** Ocolire **(11-15)**. **14** Ignorare. **15** (Pop) Cutreierare. **16** (Îlav) **Pe ~te** (sau **pe ~tele**) Indirect.

ocolit[2], ~ă *a* [At: FN 152 / V: (reg) ***~lat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ocoli***] **1** (Îvp) Delimitat. **2** (Îvp) Împrejmuit. **3** (Înv) Înconjurat cu un brâu ornamental. **4** (Îrg) Împresurat. **5** (Înv) Asediat. **6** (Îrg) Apărat. **7** (Reg) Răsfățat. **8** Străbătut de jur-împrejur. **9** Evitat. **10** Ignorat. **11** (Pop) Cutreierat. **12** (Îf *ocolat*) Circular. **13** Cotit. **14** (Reg) Încolăcit. **15-16** (Fig) Care este (făcut sau) spus în mod indirect.

ocolitor, ~oare [At: ȘEZ IV, 153 / Pl: *~ri, ~oare* / E: ***ocoli*** + *-tor*] **1** *a* Care ocolește **(8-9)**. **2** *sf* (Reg) Tip de țesătură nedefinit mai îndeaproape. **3** *sf* (Reg) Haină țărănească pentru femei.

ocolitură *sf* [At: CONV. LIT. II, 344 / Pl: *~ri* / E: ***ocoli*** + *-(i)tură*] (Rar) **1** (Îvp) Împrejmuire. **2** Ocolire **(3)**.

ocolnic *sn* vz ***ocolnică***

ocolnică *sf* [At: (a. 1734) IORGA, S. D. XII, 225 / V: (reg) ***ocolnic*** *sn* / Pl: *~ice* și *~ici* / E: ***ocol*** + *-nic*] (Înv) **1** Hartă topografică pe care sunt indicate hotarele unei moșii. **2** Întindere a unei moșii. **3** (Ccr) Moșie.

ocolniță *sf* [At: (a. 1753) URICARIUL XIV, 112 / Pl: *~țe* / E: ***ocol*** + *-niță* cf srb *okolnica*] **1** (Înv) Ocolnică **(1)**. **2** (Reg) Tip de motiv decorativ folosit pentru împodobirea cojoacelor.

ocop *sn* [At: URECHE, ap. LET. I, 172 / V: (reg) ***ocup*** / Pl: *~uri* / E: pn ***okop***] **1** (Înv) Șanț de apărare Si: *tranșee*. **2** (Mol) Coviltir.

ocoș, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***ocâș, ocăș, ocuș*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***okos***] (Trs) **1** Deștept. **2** Cuminte. **3** Sfătos. **4** Priceput. **5** Șiret.

ocoșag *sn* [At: KLEIN, D. 147 / V: (reg) ***ocș~, ocâș~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***okosság***] (Trs; și irn) **1** Cumințenie. **2** Inteligență. **3** Sfătoșenie.

ocoșeală *sf* [At: KLEIN, D. 147 / Pl: *~eli* / E: ***ocoși*** + *-eală*] (Trs; irn) **1** Fudulire. **2** Obrăznicire.

ocoși *vr* [At: KLEIN, D. 147 / Pzi: *~șesc* / E: ***ocoș***] (Trs) **1** A face pe deșteptul Si: (pop) *a se fuduli*. **2** A face mofturi. **3** A se obrăznici.

ocovit, ~ă *a* [At: ȘEZ. VIII, 63 / Pl: *~iți, ~e* / E: ucr **ОКОВИТА**] (Buc; d. vin) Care conține mult alcool.

ocoviță *sf* [At: SBIERA, F. S. 100 / Pl: *~țe* / E: ucr **ОКОВИТА**, pn ***okowita***] (Buv) Băutură alcoolică tare Si: *rachiu*.

ocratare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: fr *ocratation*] Procedeu de tratare a betonului cu tetraflorură de siliciu, pentru a-l face mai rezistent la acizi.
ocră *sf* vz *ocru*
ocroașă *sf* [At: DLR / Pl: *~șe* / E: ns cf *agrișă*] (Ban) Agrișă.
ocrog *sn* vz *ocrug*
ocroi *sn* [At: ALRM SN I, h 121/47 / Pl: ? / E: srb *okroj*] (Reg) Sită la piatra morii.
ocrop *sn* vz *uncrop*
ocropi *vt* [At: TDRG / Pzi: *~pesc* / E: slv **окропити**] (Înv) A uda.
ocroplenie *sf* [At: DOSOFTEI, MOL. 83 / Pl: *~ii* / E: slv **окроплѧние**] (Îvr) Stropire.
ocroteală *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: *ocroti* + *-eală*] (Înv) Ocrotire.
ocroti [At: HERODOT (1645), 492 / Pzi: *~tesc* / E: slv **окротити, оукротити**] 1 *vt* A apăra. 2 *vt* A proteja. 3 *vr* (Înv) A se adăposti.
ocrotință *sf* [At: (a. 1764) IORGA S. D. VI, 162 / Pl: *~țe* / E: *ocroti* + *-ință*] 1-4 (Înv) Ocrotire (1-4).
ocrotire *sf* [At: PRAV. COND. (1780), ap. GCR II, 125/34 / Pl: *~ri* / E: *ocroti*] 1 Apărare. 2 Protejare. 3 Ajutor. 4 Adăpost.
ocrotit, ~ă *a* [At: IORGA, S. D. X, 12 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ocroti*] (Rar) 1 Protejat. 2 Ajutat. 3 Adăpostit.
ocrotitor, ~oare [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~oare* / E: *ocroti* + *-tor*] 1-2 *sm, a* (Cel) care ocrotește (1-2) Si: *apărător, protector*.
ocru [At: DDRF / V: (îrg) *~ră* *sf* / Pl: *~uri* / E: fr *ocre*] 1 *sn* Substanță de culorile galbenă, roșie și brună, amestecate în diverse proporții, formată în cea mai mare parte din argilă, conținând oxizi de fier și de mangan, folosită ca pigment la prepararea unor vopsele. 2 *sn* Vopsea preparată din această substanță. 3 *a* De culoare galben-brună.
ocrug *sn* [At: (a. 1834) DOC. EC. 550 / V: (1) *~rog* / Pl: *~uri* / E: rs **округ**] (Înv) 1 Circumscripție. 2-3 (Rar) Ciclu solar (sau lunar).
ocsărva *v* vz *observa*
ocsigă *sf* vz *obsigă*
ocșag *sn* vz *ocoșag*
oct- *ec* vz *octo-*
octa- *ec* vz *octo-*
octacord, ~ă [At: DN³ / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr *octacorde*] (Muz) 1 *a* Care are opt coarde. 2 *sn* Liră cu opt coarde.
octaedric, ~ă *a* [At: MARIN. PR. I, 165/30 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *octaédrique*] 1 (Mat) Care are forma unui octaedru. 2 (Chm) Care cristalizează în octaedri.
octaedru *sn* [At: EGT 54ʳ / Pl: *~re* / E: fr *octaèdre*] (Mat) Poliedru cu opt fețe.
octagon, ~ă *a, sn* vz *octogon*
octagonal, ~ă *a* vz *octogonal*
octal *an* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *octale*] (Îs) *Sistem de numerație* ~ Sistem de numerație având ca bază cifra opt.
octan *sm* [At: DER / Pl: *~i* / E: fr *octane*, ger *oktan*] Hidrocarbură aciclică saturată, care se prezintă sub formă de lichid incolor, insolubil în apă.
octanic, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: *octan* + *-ică*] 1 (Îs) *Cifră* ~ Parametru de caracterizare a calității de ardere a benzinei. 2 (D. parametri) Care caracterizează rezistența la detonație a benzinelor.
octant *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: fr *octant*] 1-2 (Mat) A opta parte din circumferința unui cerc sau dintr-o suprafață circulară. 3 Fiecare dintre cele opt porțiuni din suprafața unui corp sferic, determinate de trei planuri perpendiculare care se intersectează în centrul corpului. 4 Instrument utilizat în navigația maritimă și în cea aeriană și care servește la măsurarea înălțimii aștrilor, a distanțelor lor unghiulare etc.
octatlon *sn* [At: DEX² / Pl: *~oane* / E: *octet* + (penta)*tlon*] (Spt) Probă combinată de atletism pentru juniori, alcătuită din opt probe de alergări, sărituri și aruncări.
octavan, ~ă *smf* [At: BĂNUȚ, T. P. 101 / Pl: *~i, ~e* / E: ger *Oktavaner*, cf lat *octavanus*] (Buc; Trs; gms; iuz) Elev care frecventa clasa a VIII-a a unei școli secundare de tip vechi.
octavă *sf* [At: ȘINCAI, HR I, 330/29 / Pl: *~ve* / E: lat *octavus, -a, -um*, it *ottava*, ger *Oktave*, fr *octave*] 1 (Înv; lpl) Perioadă de opt zile înaintea unei sărbători însemnate. 2 (Muz) Interval într-o gamă diatonică cuprinzând opt note consecutive. 3 Strofă de opt versuri endecasilabice, dintre care primele șase cu rimă încrucișată, iar ultimele două cu rimă împerecheată, folosită de obicei în poezia italiană, spaniolă și portugheză.
octavin *sn* [At: CR (1829), 237¹/27 / Pl: *~e* / E: fr *octavin*, it *ottavino*] Flaut mic care sună cu o octavă mai sus decât cel obișnuit.
octet *sn* [At: MARCOVICI, CH. 206 / Pl: *~e* / E: ger *Oktett*, fr *octet*] 1 Formație alcătuită din opt voci sau din opt instrumente care execută împreună o compoziție muzicală. 2 Compoziție muzicală scrisă pentru acest ansamblu. 3 (Chm) Ansamblu format din opt electroni în stratul periferic al unui atom.
octo- [At: DN³ / V: *oct-, octa-* / E: fr, it *octo-*] Element prim de compunere savantă, având semnificația „opt".
octoambre *sms* vz *octombrie*
octoamvere *sms* vz *octombrie*
octoamvre *sms* vz *octombrie*
octobăr *sms* vz *octombrie*
octobâr *sms* vz *octombrie*
october *sms* vz *octombrie*
octobre *sms* vz *octombrie*
octobrie *sms* vz *octombrie*
octocoralier *sm* [At: DN³ / P: *~li-er* / Pl: *~i* / E: fr *octocoralliaires*] 1 (Lpl) Subclasă de celenterate antozoare marine coloniale cu opt tentacule. 2 (Șls) Animal din această subclasă.
octodă *sf* [At: DL / Pl: *~de* / E: fr *octode*] Tub electronic cu un anod, un catod și șase grile, folosit ca schimbător de frecvență în radioreceptoare.
octofor *sm* [At: ALECSANDRI, T. II, 340 / Pl: *~i* / E: lat *octophoros*] (În antichitate) Purtător de litieră.
octogenar, ~ă [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 191 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *octogénaire*] 1-4 *smf, a* (Persoană) care (a atins sau) a depășit vârsta de optzeci de ani.
octogon, ~ă [At: ASACHI, G. 31ʳ/11 / V: (reg) *~tagon* / Pl: *~i, ~oane*, (rar, *sn*) *~one* / E: fr *octogone*, ngr **ὀκτάγωνον**] 1 *sn* Poligon cu opt laturi. 2 *a* Octogonal.
octogonal, ~ă *a* [At: SCRIBAN D / V: (reg) *octag~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *octogonal*] (D. suprafețe, obiecte etc.) Care are opt laturi.
octoih *sn* [At: (a. 1700) BV I, 395 / V: (înv) *~ic, oht~*, (pop) *oftoic, oftăic* / Pl: *~uri* / E: vsl **октоихъ**, ngr **ὀκτώηχος**] 1 Carte bisericească în care se cuprind cântările de la strană din fiecare zi a săptămânii, aranjate pe opt glasuri Si: (înv) *osmoglasnic*. 2 Fiecare dintre cântările cuprinse în această carte. 3 (Pex) Cântec. 4 (Înv; fig) Vorbărie fără rost Si: *pălăvrăgeală, trăncăneală*. 5 (Îvr) Scară muzicală. 6 (Îvr) Registru.
octombăr *sms* vz *octombrie*
octomber *sms* vz *octombrie*
octombere *sms* vz *octombrie*
octombre *sms* vz *octombrie*
octombrie *sms* [At: PARACLIS (1639), 253 / V: (înv) *ovrie*, (pop) *~re, ~mvre*, (Ban, Trs, Mar, Mol) *~ober, ~obăr, -obâr, ~băr*, (Trs) *optober optobăr, optovăr, otobăr, otomver*, (Olt) *~oambre, ~oamvere, ~oamvre, ~ber*, (Olt; Mol) *~bere, ~mvere, optovere*, (reg) *~obre, octob~, oftombre, ofto~, ontomvr~, optomvre* / E: vsl **октомврии**] (Șîs *luna* ~ sau *luna lui* ~) A zecea lună a anului, care urmează după septembrie Si: (pop) *brumărel*.
octometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *octomètre*] Vers alcătuit din opt picioare trohaice.
octomvere *sms* vz *octombrie*
octomvre *sms* vz *octombrie*
octomvrie *sms* vz *octombrie*
octopetal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr *octopétale*] (Bot) Cu opt petale.
octoploid, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~plo-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: ger *oktoploid*] (Blg; d. organisme) Cu opt seturi haploide de cromozomi.

octopod, ~ă [At: DL / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***octopodes***] (Zlg) **1** *a* Care are opt picioare. **2** *sfp* Subordin de cefalopode, care cuprinde animale cu opt picioare așezate în jurul capului. **3** *sf* (Șls) Animal din subordinul octopode (**2**).

octosepal, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***octosépale***] (Bot; d. flori) Cu caliciul format din opt sepale.

octosilab *sn* [At: L. ROM. 1959, nr 2, 59 / Pl: *~e* / E: fr ***octosyllabe***] (Rar) Vers de opt silabe.

octosilabic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***octosyllabique***] Care are opt silabe.

octostil *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***octostyle***] Edificiu având fațada decorată cu opt coloane.

octovrie *sms* vz ***octombrie***

octroa *vt* [At: BARIȚIU, P. A. II, 518 / V: (îrg) ***~rua*** / Pzi: *~oez* / E: fr ***octroyer***] (Înv; c. i. o lege, o constituție etc.) A impune.

octroare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 108 / Pl: *~oări* / E: ***octroa***] (Înv) Impunere a unei legi, a unei constituții etc.

octroia *vt* [At: DN^3 / P: *~tro-ia* / Pzi 3: *~iază* / E: fr ***octroyer***] (Jur) A conceda o favoare.

octroiat, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl; *~ați ~e* / E: fr ***octroyé***] (Jur; d. anumite acte, cărți etc.) Acordat ca o favoare.

octrua *v* vz ***octroa***

octuor *sn* [At: DN^3 / P: *~tu-or* / Pl: ? / E: fr ***octior***, ger ***Octuor***] Octet.

octuplet *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~eți* / E: ***octuplu*** + *-et*] Fiecare dintre cei opt gemeni.

octuplu, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~li, ~le* / E: fr ***octuple***] **1-2** *a* De opt ori (mai mare sau) mai mult în raport cu cantitatea dată. **3** *sn* Grup compus din opt unități.

octidental, ~ă *a* vz ***occidental***

ocu *i* [At: ALR II, 5751/172 / E: fo] (Reg; rep; cu *u* prelungit) Cuvânt care redă strigătul caracteristic al porumbelului.

ocul- *ec* vz ***oculo-***

ocula *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *~lez* / E: lat ***oculare***] (Trs; înv, c. i. o plantă) A altoi.

ocular, ~ă [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iu, ~ie*** *snf* / Pl: *~i, ~e* / E: ***oculaire***] **1** *a* Care se referă la ochi. **2** *a* Privitor la ochi. **3** *a* Al ochiului. **4** *a* (Îs) *Martor ~* Persoană care a văzut cum s-a petrecut un fapt. **5-7** *a, snf* (Lentilă sau) (grup de lentile ale unui instrument optic) care servește la observarea imaginii formate de obiectiv.

oculariu, ~ie *snf* vz ***ocular***

oculat, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ocula***] (Înv, Trs; d. pomi, plante etc.) Altoit.

oculată *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~e* / E: lat ***oculata, -ae***] (Jur; Trs; Iţî) Oculație[1].

oculație[1] *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***oculatio, -onis***] (Jur; Trs; Iţî) Descindere a magistratului la fața locului pentru examinarea personală a unui fapt.

oculație[2] *sf* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ 59/4 / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Okulation***] (Înv) **1** Sistem de altoire care constă în dezlipirea unui mugure de pe un lăstar și introducerea lui într-o tăietură făcută în scoarța portaltoiului. **2** Vaccinare.

oculațiune[1] *sf* vz ***oculație[1]***

oculațiune[2] *sf* vz ***oculație[2]***

oculirui *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 275/6 / Pzi: *~esc* / E: ger ***okulieren***] (Înv, Trs; c. i. o plantă) A altoi.

oculist, ~ă *smf* [At: CR (1829), 257^1/22 / Pl: *~iști, ~e* și (înv) *~i* / E: fr ***oculiste***] Oftalmolog.

oculistic, ~ă [At: CR (1830), 236^2/19 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***oculistique***] **1** *a* De ochi. **2** *sf* Oftalmologie.

oculo- [At: DN^3 / V: ***ocul-*** / E: fr, it ***oculo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) ochi (**1**). **3** De ochi (**1**). **4** Al ochiului (**1**).

oculometru *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***oculomètre***] Dispozitiv cu ajutorul căruia o persoană paralizată poate să-și ghideze scaunul prin simpla mișcare a ochilor.

oculomotor, ~oare *sm, a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***oculomoteur***] (Atm) **1-2** (Mușchi, nerv) care controlează mișcarea globului ocular.

ocult, ~ă [At: HELIADE, O. I, 326 / Pl: *~lți, ~e* / E: fr ***occulte***] **1** *a* Care aparține ocultismului Si: *ocultist* (**3**), *ocultistic* (**1**). **2** *a* Privitor la ocultism Si: *ocultist* (**4**), *ocultistic* (**2**). **3** *a* De ocultism Si: *ocultist* (**5**), *ocultistic* (**3**). **4** *a* Tainic. **5** *av* Pe ascuns.

ocultație *sf* [At: DRĂGHICEANU, C. 4 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***occultation***] Interpunere temporară a unui astru opac între un astru luminos și un observator.

ocultațiune *sf* vz ***ocultație***

ocultism *sn* [At: CĂLINESCU, S. 389 / Pl: (rar; irn) *~e* / E: fr ***occultisme***] **1** Concepție după care în natură ar exista forțe supranaturale, misterioase, cu care cei inițiați ar putea comunica Si: *ocultistică* (**5**). **2** (Pex) Ansamblu al științelor, practicilor și riturilor legate de această concepție Si: *ocultistică* (**6**).

ocultist, ~ă [At: CADE / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***occultiste***] (Rar) **1-2** *smf* (Adept și) practicant al ocultismului (**1**). **3-5** *a* Ocult (**1-3**).

ocultistic, ~ă [At: CĂLINESCU, S. 232 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ocult*** + *-istic*] (Crp). **1-3** *a* Ocult (**1-3**). **5-6** *sf* Ocultism (**1-2**).

oculus *sm* [At: DN^3 / E: fr ***oculus***, lat ***oculus***] (Aht) Fereastră rotundă de mici dimensiuni, caracteristică unor biserici romanice sau de epocă gotică timpurie.

ocup *sn* vz ***ocop***

ocupa [At: CALENDARIU (1794), 35/18 / V: (iuz; css) ~ ***risi*** / Pzi: *ocup*, (înv) *~pez* / E: fr ***occuper***, lat ***occupare***] **1** *vt* (C. i. un teritoriu, un oraș etc.) A lua în stăpânire cu forța armată Si: *a cuceri*, (înv) *a cuprinde*. **2** *vt* (C. i. un spațiu locativ) A se instala. **3** *vt* (C. i. un loc într-o ierarhie) A se situa. **4** *vt* (C. i. un post, o funcție) A lua în primire. **5** *vt* (C. i. un post, o funcție) A deține. **6** *vt* A lua în stăpânire un teren, o suprafață. **7** *vt* A se întinde pe o anumită suprafață. **8** *vt* (Trs; îe) **A ~ loc** A se așeza. **9** *vt* (Îae) A sta. **10** *vt* (C. i. un loc în tren, la teatru etc) A rezerva. **11-12** *vr* (Udp „cu", rar „de") (A lucra sau) a studia într-un anumit domeniu. **13** *vr* (Udp „de") A se interesa. **14** *vt* (Înv) A preocupa.

ocupand, ~ă *sm* vz ***ocupant***

ocupant, ~ă *smf* [At: OȚETEA, T. V. 322 / V: (înv) ***~nd*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***occupant***] **1-2** (Mpl) (Armată sau) trupă care ia în stăpânire o țară, un teritoriu, un oraș străin etc. Si: *ocupator* (**1-2**). **3** Persoană care face parte din această armată Si: *ocupator* (**3**). **4-5** (Pex) Persoană care (are sau) ia temporar în posesiune ceva Si: *ocupator* (**4-5**).

ocupare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~pări* / E: ***ocupa***] **1** Cucerire. **2** Deținere a unui loc, a unui spațiu. **3** (Înv) Ocupație (**5**).

ocuparisi *v* vz ***ocupa***

ocupat[2], ~ă *a* [At: MUREȘAN, P. 117/2 / V: (reg) ***ac~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ocupa***] **1** (D. teritorii, localități) Cucerit de o armată străină. **2** (D. teritorii, localități) Stăpânit de o putere străină. **3-4** (D. bunuri mobile sau imobile, d. posturi etc.) Deținut (temporar) de cineva. **5** (D. locuri, suprafețe) Pe care se întinde ceva. **6** (D. persoane) Care are mult de lucru Si: *absorbit, preocupat prins*, (înv) *cuprins*.

ocupator, ~oare *smf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 196 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ocupa*** + *-tor*] **1-5** (Nob) Ocupant (**1-5**).

ocupație *sf* [At: CR (1830), 117^1/13 / V: (asr) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***occupation***, lat ***occupatio, -onis***] **1-2** (Luare temporară în) stăpânire Si: *cucerire*. **3** (Îla) **De ~** (D. o forță armată) Care ocupă temporar un teritoriu, o localitate străină Si: *ocupant* (**1**). **4** (Jur; îf *ocupațiune*) Luare în posesiune. **5** Îndeletnicire. **7** Grijă. **7** Profesie.

ocupațional, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***occupational***, fr ***occupationnel***] **1** Care se referă la ocupație (**5**). **2** Care este generat de ocupație (**5**).

ocupațiune *sf* vz ***ocupație***

ocure *v* vz ***ocurge***

ocurent, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***occurent***] **1** (Liv) Care se întâmplă. **2** (D. unități lingvistice) Care se întâlnește într-un text.

ocurentă *sf* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~țe* / E: fr ***occurence***] **1** (Liv) Împrejurare. **2** Prezență a unei unități lingvistice într-un text.

ocurge *vi* [At: HAȘDEU, I. C. I, 50 / V: (îrg) ***~re*** / S și: *occu~* / Pzi 3: *ocurge* / E: lat ***occurrere***] (Ltî) A se întâmpla.

ocuș, ~ă *a* vz ***ocoș***

oda *sf* vz ***odaie***[1]

odabaș *sm* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 164/31 / V: (îrg) ***~ă, odob~, odobașă*** / Pl: *~i* / E: tc ***odabasi***] (Tcî) **1** Comandant al unei companii de ieniceri. **2-3** (Pex) Căpitan (de seimeni sau) de arnăuți. **4** Șef al lipcanilor.

odabașă *sm* vz ***odabaș***

odagace *sf* vz ***odagaci***

odagaci *si* [At: (a. 1749) GCR II, 45/16 / V: (reg) ***odog~, odăg~***; (rar) ***~ce, odogace*** *sf*, ***ud~*** / E: tc ***ödağaci***] **1** Arbustul *Croton eluteria*. **2** Arbustul *Croton cascarilla*. **3** Arbust exotic decorativ din familia liliaceelor, cu flori mari, galbene sau roșii, dispuse în spice și cu frunze cărnoase, care conțin o substanță folosită în industria cosmetică și farmaceutică Si: *aloe* (*Aloe*). **4** Lemn al acestui arbust, dur, de culoare închisă, cu fibre albe-gălbui, impregnat cu o substanță uleioasă. **5** Scoarță a acestui arbust, care răspândește, prin ardere, un miros plăcut și aromatic, folosită ca mirodenie și având diverse utilizări în medicină. **6** (Pex) Substanță aromatică, parfum extras din această scoarță. **7** Plantă erbacee cu flori trandafirii sau albe, ale cărei frunze și rădăcină se utilizează în medicină, rădăcina fiind folosită și la scoaterea petelor de pe stofe Si: (pop) *săpunariță*, *săpunel*, (reg) *săpunul-popii*, *sopunul-calului*, *floarea-călugărului*, *flori-de-sopon*, *mărariu-calului*, *mielușel* (*Saponaria officinalis*).

odagiu *sm* [At: (a.1776) URICARIUL XIX, 331 / V: (îrg) ***odăg~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***odaci***] **1** (Înv) Odăiaș **(2)**. **2** (Înv) Slugă la ciobani. **3** (Înv) Păstor. **4** (Reg, îf *odăgiu*) Îngrijitor de vii.

odaie[1] *sf* [At: URECHE, L. 209 / V: (reg) ***o~***, (înv) ***~oda*** / Pl: *odăi* / E: tc ***oda***, bg ***одая***] **1** Cameră. **2** (Reg) Casă. **3** (Reg) Cămară. **4** (Reg) Sobă. **5** (Pop; îs) ~ (*mai*) *mare*, (sau *dinainte*, *întâi*, *de ținere*, *curată*, *cea gătită*) Cameră în care se primesc oaspeții. **6** (Reg) Cameră mică și joasă, situată de obicei în spatele casei țărănești. **7** (Înv) Locuință. **8** (Mil; înv) Cazarmă de ieniceri, de seimeni etc., folosită uneori și ca închisoare. **9** (Mil; îvr) Regiment de ieniceri. **10** (Îrg) Așezare gospodărească izolată de sat Si: *gospodărie*, (reg) *conac*, *curte*, *măieriște*. **11** (Olt; îlav) **Prin** (sau **în**) **odăi** Prin străini. **12** (Îal) Pe la vecini. **13** (Îal) Pe la ușile altora. **14** (Mpl) Cătun. **15** (Reg) Clădire improvizată din bârne sau din scânduri, situată afară din sat, servind drept adăpost pentru ciobani, pădurari, agricultori, (rar) pentru animale etc. **16** Încăpere a stânii, în care se prepară și se păstrează cașul și brânza. **17** (Reg; îf *hodaie*) Cocioabă. **18** (Reg) Târlă cu grajduri pentru vite. **19** (Reg) Loc împrejmuit, lângă o pășune, în care se închid vitele pe timpul nopții. **20** (Reg) Loc mare de pășunat, luat în arendă. **21** (Reg; rar) Grajd. **22** (Reg) Adăpost în care se țin uneltele de gospodărie Si: *șopron*, *șură*.

odaie[2] *sf* [At: BRANDZA, FL. 499 / Pl: *odăi* / E: nct] (Bot; reg) **1** Obsigă **(1)** (*Bromus secalinus*). **2** Obsigă **(2)** (*Bromus sterilis*).

odaiță *sf* vz ***hodaiță***

odajdă *sf* vz ***odăjdii***

odajdii *sfp* vz ***odăjdii***

odalâc *sn* [At: ȘIO II, 406 / Pl: *~uri* / E: tc ***oda*** + *-lâc*] (Reg) Târlă.

odaliscă *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~sce* / E: fr ***odalisque***] **1** Femeie de serviciu în haremul unui sultan. **2** (Pex) Cadână.

odașdie *sf* vz ***odăjdii***

odată[1] *ai* [At: CREANGĂ, P. 20 / E: ***o***[6] + ***dată***] **1** (În vorbirea afectivă) În toată puterea cuvântului Si: *întreg*. **2** (Pex) Foarte bun.

odată[2] *av* [At: PRAV. 231 / V: (reg) ***h~*** / E: ***o***[3] + ***dată***] **1** Într-un timp nedeterminat Si: *cândva*. **2** (În legătură cu verbe la trecut) Odinioară. **3** (În legătură cu verbe la viitor) La un moment dat Si: *cândva*, (îrg) *oarecând*. **4** (Îlav) ~ **și** ~ De foarte multă vreme Si: *cândva*. **5** (Îal) Într-o bună zi Si: *cândva*. **6** În sfârșit. **7** (Pop) Fără întârziere Si: *imediat*, *îndată*, *numaidecât*. **8** (Pop) Brusc. **9** (Reg) Până una-alta Si: *deocamdată*.

odavanie *sf* vz ***odovanie***

odazlă *sf* vz ***odraslă***

odă[1] *sf* [At: MUMULEANU, R. 1/1 / Pl: *~de* / E: fr ***ode***] **1** Poezie lirică în care se face elogiul unor persoane, fapte eroice sau idealuri. **2** (Ant) Poem eroic cântat sau recitat cu acompaniament de liră. **3** (Pex) Compoziție muzicală cu caracter eroic, solemn.

-odă[2] [At: DN[3] / E: fr ***ode-***] Element secund de compunere savantă cu semnificația „tub cu vid sau cu gaz".

odădi *vi* [At: CHEST. V, 22/66 / Pzi: 3 *~dește* / E: nct] (Reg, d. iarbă sau mlădițe) A crește din nou Si: *a se reface*.

odăgaci *s* vz ***odagaci***

odăgiu *sm* vz ***odagiu***

odăiasă *sf* vz ***odăiaș***

odăiaș, ~ă [At: POLIZU / V: (reg) ***hodăieș*** *sm*, (cscj) ***~asă*** *sf* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***odaie*** + *-aș*] **1** *sm* (Iuz) Om de serviciu la o instituție publică Si: *camerist*, (reg) *odagiu*. **2** *sm* (Înv) Valet. **3** *smf* (Îrg) Om care locuiește afară din sat, într-o odaie[1] **(10)**. **4** *smf* (Îrg) Angajat la o stână.

odăielnic *sm* [At: MAT. DIALECT. I, 232 / V: (reg) ***h~*** / Pl: *~ici* / E: ***odaie*** + *-elnic*] (Olt) Persoană care umblă din casă în casă Si: *ușarnic*.

odăiță *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 302 / V: (reg) ***h~*** / Pl: *~țe* / E: ***odaie***[1] + *-iță*] **1-8** (Șhp) Odaie **(1-4)** (mică) Si: *cămăruță*. **2** (Reg) Camera cea mai mică a unei case țărănești, folosită în special ca bucătărie. **3** (Reg, îf *hodăiță*) Casă mai mică, clădită în curte, alcătuită, de obicei, dintr-o cameră și bucătărie și servind ca o a doua locuință Si: (reg) *căsoaie*. **4** (Reg) Șură.

odăjdie *sf* vz ***odăjdii***

odăjdii *sfp* [At: (a. 1652) MAG. IST. I, 128/12 / V: (înv) ***odajdă, odașdie, ~ie, odejdie, odej~*** / E: slv ***одежда***] **1** Veșminte bisericești pe care le îmbracă preoții la oficierea slujbei religioase sau în împrejurări solemne. **2** (Reg; îe) **A-și da ~ile** A-și da sufletul Si: *a muri*.

odănăoară *av* vz ***odinioară***

odărău *sn* vz ***hădărău***

odărî *v* vz ***odorî***

odătură *sf* vz ***udătură***

odăvăienie *sf* vz ***odovăienie***

odăviță *sf* vz ***odoviță***

odânaoară *av* vz ***odinioară***

odânăoar *av* vz ***odinioară***

odânăoare *av* vz ***odinioară***

odâneoară *av* vz ***odinioară***

odânioară *av* vz ***odinioară***

odâr *i* [At: DDRF / V: (reg) ***h~*** / E: fo] (Reg) Strigăt cu care se alungă un câine Si: *marș!*

odârjă *sf* vz ***dârjală***

odârjea *sf* vz ***dârjală***

odârjeană *sf* vz ***dârjala***

odârji *v* vz ***ogârji***

odârjie *sf* vz ***dârjală***

odârlă *sf* [At: CV 1950, nr 4, 44 / Pl: *~le* / E: pvb ***odârli***] (Reg) Ființă mică și lipsită de puteri.

odârli *v* vz ***odârni***

odârlit[1]***, ~ă*** *a* [At: IOVESCU, N. 134 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***odârli***] (Reg) Stors de puteri Si: *jigărit*, *prăpădit*, *sfrijit*.

odârlit[2]***, ~ă*** *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 29 / Pl: *~iți*, *~e* / E: cf ***odâr***] (Reg) Alungat.

odârni [At: IOVESCU, N. 133 / V: *~rli* / Pzi: *~nesc* / E: srb ***odrenuti***] **1** *vt* (Ban; Olt; c. i. puiul unui animal) A înțărca. **2** *vi* (Reg; rar) A-i fi foarte foame. **3** *vi* (Reg; rar) A fi foarte obosit. **4** *vr* (Reg; îf *odârli*) A-și pierde vigoarea și prospețimea Si: *a se jigări*, *a se sfriji*.

odârnire *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***odârni***] (Reg) **1** Pierdere a energiei fizice. **2** Lipsă de vigoare.

odârnit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: ***odârni***] (Reg) **1** Înțărcat[2]. **2** Lipsit de energie fizică. **3** Lipsit de vigoare.

odeal *sn* vz ***ogheal***

odecolon *sn* vz ***odicolon***

odehni *v* vz ***odihni***

odejdie *sf* vz ***odăjdii***

odejdii *sfp* vz ***odăjdii***

odeletă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***odelette***] (Rar) Odă de proporții mici.

odeni *v* vz ***odihni***

odeon *sn* [At: DN[3] / P: *~de-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***odéon***] **1** Teatru destinat în special reprezentațiilor muzicale, la greci și la romani. **2** Denumire dată unor teatre moderne.

odgon *sn* [At: N. COSTIN, L I, A 64/21 / V: (reg) ***otg~*** / Pl: *~oane* / E: nct] **1** Funie groasă și lungă, îmbibată de obicei cu gudron și utilizată în marină, în pescuit, în transporturi etc. Si: *cablu, parâmă*, (reg) *pălimar*. **2** (Mol, Buc) Funie de cânepă cu care se leagă de coarne animalele la păscut Si: *pripon*. **3** Veche unitate de măsură agrară pentru lungimi, variind între 16 și 30 stânjeni.

odgonar *sm* [At: NOM. PROF. 36 / V: (reg) ***otg~*** / Pl: *~i* / E: ***odgon*** + *-ar*] **1-2** (Fabricant sau) negustor de odgoane (**1**).

odgoni *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~nesc* / E: ***odgon***] (Nob) A lega cu odgoane (**1-2**).

odicni *v* vz ***odihni***

odicolon *sn* [At: PR 12/17 / V: (îrg) ***odec~*** / Pl: (rar) *~oane* și *~uri* / E: fr ***eau de Cologne***] (Pop) Apă de colonie.

odignă *sf* vz ***odihnă***

odigni *v* vz ***odihni***

odihnă *sf* [At: PALIA (1581), 207/5 / V: (rar) ***ha~***, (pop) ***hodină***, (înv) ***odignă***, (reg) ***odină*** / Pl: (rar) *~ne* / E: pvb ***odihni***] **1** Întrerupere temporară a unei activități, în scopul recâștigării energiei și refacerii forțelor Si: *odihneală* (**1**), *odihnit[1]* (**1**). **2-4** (Stare sau) (timp de) repaus Si: *odihneală* (**2-4**), *odihnit[1]* (**2-4**). **5** Inactivitate. **6** Nemișcare. **7** (Îla) **Fără ~** Care este în continuă mișcare Si: *neastâmpărat*. **8** (Îlav) **Fără ~** Mereu. **9** (Înv; îe) **A pune (cuiva) ~** (sau **a lăsa ceva în ~**) A înceta de a mai folosi un obiect. **10** (Îae) A întrerupe o acțiune. **11** Popas. **12** (Rel; reg; mpl) Oprire a procesiunii mortuare în drum spre cimitir, pentru a se citi din evanghelii. **13** Întrerupere a cultivării unui teren, de obicei pe timp de un an, pentru a-l face mai productiv Si: *odihneală* (**5**), *odihnit[1]* (**5**). **14** Stare în care se află acest teren. **15** Somn. **16** (Pex) Întremare prin somn Si: *odihneală* (**6**), *odihnit[1]* (**6**). **17** (Reg) Apus de soare. **18** (Bis; îs) *~ de veci*, *~ veșnică* Moarte. **19** (Pex; îas) Mormânt. **20** Calm desăvârșit Si: *astâmpăr, liniște, pace*. **21** Tihnă. **22** (Reg; îlav) **Pe hodină** Pe îndelete. **23** (Îal) Comod. **24** (Îal) În liniște. **25** (Pop; îe) **Fii pe** (sau **în**) **~** Fii fără grijă. **26** (Îvp) Mijloc de existență. **27** (Îvp) Bunăstare. **28** (Îvp) Confort. **29** (Nob) Tabiet. **30** (Îrg; ccr) Adăpost. **31** (Ccr) Platformă orizontală așezată la coturile unei scări pentru a permite persoanelor care circulă pe ea să se odihnească la nevoie sau pentru a înlesni intrarea în încăperile unui etaj Si: *palier*.

odihneală *sf* [At: GCR I, 3/9 / V: (reg) ***odin~*** / Pl: *~eli* / E: ***odihni*** + *-eală*] **1-6** (Îrg) Odihnă (**1-4, 13, 16**). **7** (Îrg) Tihnă. **8** (Nob) Rugăciune pentru odihna sufletului. **9** (Înv) Liniște sufletească Si: *mulțumire, pace*.

odihni [At: CORESI, ap. GCR I, 17/12 / V: (pop) ***hodini***, (reg) ***hodigni***, ***hudini***, ***~icni***, ***~igni***, ***~ini***, (nob) ***odeh~***, ***odeni***, ***odini*** / Pzi: *~nesc* / E: bg ***отдихна***] **1-2** *vri* A întrerupe temporar o activitate pentru a-și recâștiga energia, pentru a se reface Si: (înv) *a se afla*. **3** *vt* A lăsa pe cineva să se odihnească (**1**). **4** *vt* A oferi cuiva odihnă (**4**). **5** *vt* A adăposti pe cineva Si: *a găzdui*. **6** *vi* A se opri pentru puțin timp Si: *a poposi*. **7** *vr* (Înv; d. terenuri) A rămâne necultivat, de obicei pe timp de un an, pentru a deveni mai productiv. **8** *vr* A se reface prin somn. **9** *vr* A dormi. **10** *vt* (Pop; îe) **A ~ bucatele** (sau **mâncarea**) A se culca după masa de la amiază. **11** *vr* (Bis) A fi mort. **12** *vr* (Bis) A zăcea în mormânt. **13** *vt* (Bis; d. divinitate) A da cuiva odihnă veșnică. **14** (Îe) **Domnul** (sau **Dumnezeu să**) **îl ~nească** (**în pace**) Formulă prin care se invocă îndurarea lui Dumnezeu pentru cei morți. **15** *vr* (Înv) A se potoli. **16** *vr* (Înv) A avea liniște, pace din partea cuiva. **17** *vr* (Înv) A se astâmpăra. **18** *vr* (Înv) A fi mulțumit de ceva. **19** *vr* A se sprijini. **20** *vr* (Fig) A sta undeva.

odihnire *sf* [At: CHEIA ÎN. 2ʳ/11 / V: (reg) ***odin~*** / Pl: *~ri* / E: ***odihni***] **1** Repaus. **2** (Rel; reg; mpl) Oprire a procesiunii mortuare în drum spre cimitir, pentru a se citi din evanghelii. **3** (Bis; șîs *~ veșnică*) Moarte.

odihnit[1] *sn* [At: CARAGIALE, O. VII, 170 / Pl: (nob) *~e, ~uri* / E: ***odihni***] **1-6** Odihnă (**1-4, 13, 16**). **7** Tihnă. **8** (Îlav) **Pe ~te** sau **pe ~** Fără grabă. **9** (Îal) În liniște.

odihnit[2], ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 147ᵛ/25 / V: (reg) ***hodin~***, ***odin~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***odihni***] **1** *a* Care și-a recâștigat energia prin întreruperea temporară a activității sau prin somn. **2** *a* (Înv) Liniștit. **3** *a* Împăcat cu ceva. **4** *av* Confortabil.

odihnitor, ~oare [At: GCR I, 109/33 / V: (reg) ***hodinitoare*** *sf* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***odihni*** + *-tor*] **1** *a* Care reface energia, puterile Si: *reconfortant*. **2** *a* Liniștitor. **3** *a* (Îvr) Care oferă adăpost. **4** *sf* (Reg, ccr, îf *hodinitoare*) Loc de popas.

odină *sf* vz ***odihnă***

odineală *sf* vz ***odihneală***

odineoară *av* vz ***odinioară***

odineoare *av* vz ***odinioară***

odini *v* vz ***odihni***

odinică *sf* [At: ALR SN 2713/682 / Pl: *~ici* / E: ***odină*** + *-ică*] (Rel, reg) Odihne (**12**).

odinie *sf* vz ***odihnire***

odinioară [At: PSALT. 118 / V: (înv) ***odănăo~***, ***odânăoar***, ***odânăo~***, ***odânăoare***, ***odânăo~***, ***odâneo~***, ***~neoară***, ***~neoare***, ***~ore*** / P: *~ni-oa~* / E: ***o[6]*** + ***dinioară***] **1** *av* (Înv) O singură dată. **2** *av* (În legătură cu verbe la trecut) Pe vremuri Si: *altădată, cândva, odată*. **3** *av* (Înv) Într-o zi. **4** *av* (Înv) La un moment dat. **5** *s* (Înv) Dată. **6** *av* (Înv, în legătură cu verbe la viitor) Într-o bună zi Si: *cândva, vreodată*.

odinioare *av* vz ***odinioară***

odinit, ~ă *a* vz ***odihnit[2]***

odios, ~oasă *a* [At: CALENDARIU (1794), 32/5 / P: *~di-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***odieux***] **1** Care provoacă ură. **2** Care provoacă indignare. **3** Care provoacă dezgust Si: *detestabil, respingător*.

odiozitate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: ***odios*** + *-itate*] (Rar) Faptă dezgustătoare.

odisee *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 472 / E: fr ***odyssée***] **1** Călătorie lungă și plină de aventuri. **2** Șir de întâmplări neprevăzute. **3** Viață plină de peripeții.

odiu *sn* [At: CARAGIALE, O. VII, 334 / E: lat ***odium***] (Ltî) **1** Ură. **2** Scârbă.

odivoi *smi* [At: GHICA, S. 18 / E: rs ***ходовой***] (Îvr) Infanterist.

odiu *sni* [At: DEX / E: lat ***odium***] (Ltî) Dezgust.

odma *av* [At: ALRT II, 8 / E: scr ***odmah***] (Reg) Îndată.

odmet *sn* vz ***otmet***

odo- [At: DN[3] / V: ***hodo-*** / E: fr, it ***odo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** (Referitor la) drum. **2** Circuit.

odoacă *av* [At: M. COSTIN, O. 159 / E: nct] (Înv) **1** Până și Si: *chiar*. **2** Cu siguranță Si: *desigur, sigur*.

odoare *sf* vz ***odor[2]***

odobaie *sf* vz ***hodobaie***

odobaș *sm* vz ***odabaș***

odobașă *sm* vz ***odabaș***

odobâncă *sf* [At: L. ROM 1961, nr 1, 24 / Pl: *~nci* / E: nct] (Reg) Groapă (**7**).

odobeală *sf* [At: GORJAN, H. IV, 75/15 / V: ***d~*** / Pl: *~li* / E: ns cf *dubă, dubeală*] (Îvr) Închisoare.

odobească *sf* [At: JIPESCU, O. 54 / E: ***Odobești***] Varietate de viță de vie.

odogace *sf* vz ***odagaci***

odogaci *sm* vz ***odagaci***

odograf *sn* vz ***hodograf***

odografie *sf* vz ***hodografie***

odoguri *sp* [At: I. CR. VI, 251 / E: nct] (Reg; îe) **A ajunge în ~le cuiva** A deveni asemănător cuiva.

odoină *sf* vz ***podoimă***

odolan[1] *sn* vz ***bodolan***

odolan[2] *s* vz ***odolean***[1]

odolean[1] *sm* [At: CIHAC II, 225 / V: (rar) ***~ă*** *sf*, ***oid~***, ***oidul~***, (reg) ***h~***, ***~lan*** / Pl: ? / E: ucr ***одолян***] (Bot; reg) **1** Plantă erbacee cu tulpina dreaptă și înaltă, cu flori trandafirii sau albe, care crește în regiunea subalpină sau alpină, cu miros neplăcut, fiind utilizată la prepararea unor produse farmaceutice (*Valeriana officinalis*). **2** Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu flori trandafirii, care crește în regiunea subalpină sau alpină, utilizată în industria farmaceutică (*Valeriana dioica*). **3** Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, cu flori albe, care crește în regiunea subalpină sau alpină, utilizată în industria farmaceutică (*Valeriana excelsa*). **4** Năvalnic (*Scolopendrium vulgare*). **5** Gherghină (*Dahlia variabilis*).

odolean[2], ***~ă*** *a* vz ***nadolean***

odoleană *sf* vz ***odolean***[1]

odolhaz *sn* [At: BUD, P. P. 80 / Pl: *~uri* / E: mg ***ódalház***] (Trs) Odaie laterală.

odolon *sn* vz ***bodolan***

odometric, ***~ă*** *a* vz ***hodometric***

odometrie *sf* vz ***hodometrie***

odometru *sn* vz ***hodometru***

odomoc [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1-2** *s*, *a* (Om) care are un mers caracteristic, azvârlind picioarele.

odonat *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***odonates***] **1** (Lpl) Ordin de insecte din care face parte libelula. **2** (Șls) Insectă din acest ordin.

odont- *ec* vz ***odonto-***

odontalgic, ***~ă*** *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***odontalgique***] Referitor la durerea de dinți.

odontalgie *sf* [At: BIANU, D. S. / E: fr ***odontalgie***] (Rar) Durere de dinți.

odonto- [At: DN³ / V: ***odont-*** / E: fr, it ***odonto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Dinte. **2** Referitor la dinți. **3** De dinți.

odontoblast *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***odontoblaste***] Fiecare dintre celulele conjunctive dispuse într-unul sau în mai multe rânduri la limita dintre pulpa dentară și dentină, având rol important în formarea dentinei.

odontocete *snp* [At: DN³ / E: it ***odontaceti***] (Zlg) Grup de cetacee cu dinți, reprezentate prin delfini și cașaloți.

odontocie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***odontocie***] Proces de decalcifiere a dinților, care duce la carierea lor.

odontoclazie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: cf gr ὀδούς + κλάσις] Distrugere a țesuturilor dentare.

odontogenie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***odontogénie***] (Med) Proces de dezvoltare a dinților.

odontografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: cf gr ὀδούς + γράφειν] Notare a dinților pe fișe cu diferite simboluri.

odontoiatrie *sf* [At: DN³ / P: *~to-ia~* / Pl: *~ii* / E: it ***odontoiatria***] Stomatologie.

odontoiatru *sm* [At: DN³ / P: *~to-ia~* / Pl: *~ri* / E: it ***odontoiatra***] Stomatolog.

odontolit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***odontolite***] **1** Tartru dentar. **2** (Glg; lpl) Microforme concreționare care apar ca niște cupe foarte mici pe marginea unor draperii carstice.

odontolog, ***~ă*** *smf* [At: CADE / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: drr ***odontologie***] (Rar) Persoană care se ocupă cu odontologia.

odontologic, ***~ă*** *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***odontologique***] **1** Referitor la odontologie. **2** Specific odontologiei. **3** Care aparține odontologiei.

odontologie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***odontologie***] (Rar) Parte a anatomiei care se ocupă cu studiul dinților.

odontom *sm* [At: DN³ / Pl: *~oame* / E: fr ***odontome***] Tumoare constituită din țesut dentar, localizată pe un dinte sau pe un maxilar.

odontometrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***odontométrie***] Procedeu pentru identificarea morților prin luarea unui mulaj în ghips al maxilarelor.

odontometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***odontomètre***, ger ***Odontometer***] Mic instrument din metal, celuloid, material plastic sau carton, care servește la măsurarea danteluri unei mărci poștale.

odontoragie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***odontorragie***] Scurgere de sânge din alveolele dinților.

odontotehnică *a* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: cf fr *odontotechnie*] Operație de conservare și de întreținere a sănătății dinților prin plombarea, înlocuirea, controlarea lor.

odor[1] *sn* [At: EUSTRATIE, ap. GCR I, 114/16 / V: (reg) ***h~*** / Pl: *~oare* și (nob, *sm*) *~i* / E: srb ***odor***] **1** Obiect lucrat dintr-un metal prețios, adesea împodobit cu pietre prețioase Si: *giuvaer*. **2** (Pex) Orice obiect de mare preț. **3** (Îvr) Comoară. **4-5** (Lpl) (Veșminte scumpe sau) obiecte prețioase folosite la serviciile religioase. **6** (Fig; lsg) Ființă iubită, neprețuită. **7** (Fig; lsg) Copil. **8** Obiect care, oferit în dar, are o anumită semnificație, ori servește pentru a garanta sau a dovedi ceva. **9** (Reg) Cadou de logodnă sau de nuntă Si: *dar*. **10** (Îrg) Gaj. **11** (Reg) Dovadă concretă despre realitatea unui fapt.

odor[2] *sn* [At: TEODOREVICI, M. 36/2 / V: (reg) ***~oare*** *sf* / Pl: *~uri* / E: lat ***odor, -oris***, it ***odore***, fr ***odeur***] (Înv) **1-2** Miros (încântător).

odor[3] *sn* [At: DDRF / Pl: *~oare* și (rar) *~uri* / E: mg ***udoar***] (Trs) Curte.

odor[4] *sn* [At: ALR II, 5284/574 / Pl: *~oare* / E: mg ***odor***] (Reg) Despărțitură la un capăt al șurii, în formă de șopron.

odora *vi* [At: MAIOR, IST. 15/5 / Pzi: *~rez* / E: lat ***odorare***, it ***odorare***, fr ***odorer***] (Înv) **1** A răspândi un miros Si: *a mirosi*. **2** (Ccd) A simți un miros.

odorală *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: (rar) *~răli* / E: ***odorî*** + *-ală*] (Olt) Terminare a aratului.

odoranie *sf* vz ***odorenie***

odorant, ***~ă*** *a* [At: CORNEA, E. II, 48/23 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***odorant***] **1** Care răspândește un miros, în special plăcut Si: *mirositor*, *parfumat*, (înv) *odorat*, (rar) *odorifer*, *odoriferant*. **2** (Teh; d. o substanță) Care conține odorizanți.

odoraș[1] *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***odor***[1] + *-aș*] **1-4** (Șhp) Odor[1] **(6-7)** (mic).

odoraș[2] *sn* [At: BÎRLEA, C. P. 94 / Pl: *~e* / E: ***odor***[3] + *-aș*] **1-2** (Mun; șhp) Odor[3] (mic).

odorat[1] *sn* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***odorat***, lat ***odoratus, -us***] (Frî) Miros.

odorat[2], ***~ă*** *a* [At: ÎNV. VIN. 56/18 / Pl: *~ați*, *~e* / E: lat ***odoratus, -a, -um***] (Îvr) Odorant **(1)**.

odorbirău *sm* [At: (a. 1699) BV I, 375 / V: (reg) ***odvar~*** / Pl: *~ăi* / E: mg ***udoarbiró***] (Înv; Trs) **1** Administrator în slujba unui rege sau a unui nobil. **2** Administrator al unui oraș.

odoreală *sf* [At: LB / Pl: *~ele* / E: ***odora*** + *-eală*] (Înv) Miros.

odorenie *sf* [At: DDRF / V: ***~ranie*** / E: ***odorî*** + *-enie*, *-anie*] (Reg) Terminare a unei munci agricole, în special a aratului.

odorifer, ***~ă*** *a* [At: HELIADE, O. I, 373 / Pl: *~i*, *~e* / E: it ***odorifero***, lat ***odorifer, -a, -um***] (Rar) Odorant.

odoriferant, ***~ă*** *a* [At: NEGULICI / V: ***~rent*** / Pl: *~nți* / E: fr ***odoriférant***] (Înv) Odorant.

odoriferent, ***~ă*** *a* vz ***odoriferant***

odorific, ***~ă*** *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***odorifique***] Mirositor.

odoriza *vt* [At: DL / Pzi: *~zez* / E: drr ***odorizant***] A face ca un gaz combustibil inodor să exale un miros, prin amestecarea lui cu un odorizant.

odorizant *sm* [At: DL / Pl: *~nți* / E: fr ***odorisant***] Compus chimic cu un miros puternic, folosit pentru a da miros unui gaz combustibil inodor, în scopul detectării pierderilor accidentale de gaze dintr-o conductă, dintr-un recipient etc.

odorizare *sf* [At: DL / PL: *~zări* / E: ***odoriza***] Amestecare a unui gaz combustibil incolor cu un odorizant.

odorî *vi* [At: ȘEZ. I, 143 / V: (reg) ***odărî*** / Pzi: *~răsc* / E: srb ***odorati***] (Ban; Olt) A termina o muncă agricolă, în special aratul.

odorât *sn* [At: DDRF / Pl: ? / E: ***odorî***] (Olt) Terminare a unei munci agricole, în special a aratului.

odoroabă *sf* vz ***odorab***

odoroagă *sf* vz ***hodoroagă***

odorob *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (reg) ***~og, h~, hodorog, hodoroabă*** *sf* / Pl: *~oabe* / E: rs ***удоробa***] (Reg) Coș de nuiele în forma unui trunchi de con, fără fund, care servește la pescuit în ape puțin adânci.

odorog[1] *sn* vz ***odorob***

odorog[2] *sn* vz ***hodorog***

odorogi *v* vz ***hodorogi***

odorogit, ~ă *a* vz ***hodorogit***

odorologie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***odorologie***] (Îs) *~ juridică* Domeniu al criminalisticii care elaborează metodologia de căutare, descoperire și examinare a urmei de miros lăsate de infractor.

odos *sn* [At: KLEIN, D. 231 / Pl: (rar) *~oase* / E: mg ***vadósz***] (Bot; reg) **1-2** Ovăz sălbatic (*Avena fatua* și *strigosa*). **3** Zizanie (*Lolium perenne*). **4** Obsigă (*Bromus secalinus*) (**1**).

odovanie *sf* [At: COD. VOR. ap. CADE / V: ***odav~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***отъдаванию***] **1-2** (Înv) (A opta zi sau) toată săptămâna care urmează după o sărbătoare mare Si: (înv) *odovăienie* (**1-2**). **3** (Reg) Exterminare.

odovăi [At: ȘEZ. V, 136 / V: (reg) ***~ia*** / Pzi: *~iesc* / E: slv ***отъдавати, -вати***] **1** *vr* (Reg) A se termina. **2** *vt* (Mol) A învinge. **3** *vt* (Reg, c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A strica. **4** *vt* (Reg; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A distruge. **5** *vt* (Reg) A consuma. **6** *vr* (Mol) A obosi foarte tare într-o acțiune. Si: *a se istovi*.

odovăi[2] *vt* [At: LB / Pzi: *~iesc* / E: slv ***оудвоити***] (Înv) A repeta.

odovăia *v* vz ***odovăi***[1]

odovăienie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***odăv~*** / Pl: *~ii* / E: ***odovăi***[1] + *-enie*] (Bis; înv) **1-2** Odovanie (**1-2**).

odovăire[1] *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***odovăi***[1]] **1** (Reg) Terminare. **2** (Mol; spc) Învingere. **3** (Reg; d. obiecte de îmbrăcăminte) Stricare. **4** (Reg; d. obiecte de îmbrăcăminte) Distrugere. **6** (Reg) Consumare. **7** (Mol) Epuizare. **8** (Bis; înv) Serbare a zilei a opta după o sărbătoare mare.

odovăire[2] *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***odovăi***] (Îvr) Repetare.

odovăit, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***odovăi***[1]] **1** (Reg) Terminat. **2** (Mol; spc) Învins. **3** (Reg; d. obiecte de îmbrăcăminte) Învechit. **4** (Reg; d. obiecte de îmbrăcăminte) Distrus. **5** (Reg) Consumat. **6** (Mol) Epuizat.

odoviță *sf* [At: I. IONESCU, M. 90 / V: (reg) ***odăv~, oduv~*** / Pl: *~țe* / E: srb ***udovica***] **1** (Ban; Olt) Pește asemănător cu crapul, de culoare neagră-albăstruie pe spate, care trăiește în Dunăre (*Leuciscus idus*). **2** (Nob) Caracudă.

odrasă *sf* vz ***odraslă***

odrască *sf* vz ***odraslă***

odraslă *sf* [At: PSALT. HUR. 112ʳ/23 / V: (înv) ***~le, otd~***, (îrg) ***~reaslă***, (reg) ***odazlă, ~să, ~scă, ~azgă, ozdreaună*** / Pl: *~le*, (reg) *~răsle* / E: vsl ***одрасль, отрасль, отрасль***] **1-2** (Îvp) Ramură tânără (folosită pentru altoit) Si: *lăstar, mlădiță*. **3** (Reg) Copileț la tulpina porumbului. **4** (Reg) Mugur de viță de vie. **5** Descendent. **6-7** (Și irn) Copil.

odrasle *sf* vz ***odraslă***

odrazgă *sf* vz ***odraslă***

odrăjoară *sf* [At: A I, 21 / Pl: *~re* / E: ***odârjă*** + *-ioară*] (Reg) Mâner al îmblăciului.

odrăsli [At: HERODOT (1645), 323 / V: (înv) ***~risli*** / P și: *~răzli* / Pzi: *~lesc* / E: ***odraslă***] **1** *vi* (Îvp) A da mlădițe Si: *a încolți, a lăstări*. **2** *vi* (Pex) A înmuguri. **3** *vt* A da naștere Si: *a produce, a rodi*. **4** *vi* A se ivi. **5** *vi* A se dezvolta. **6** *vi* A se naște.

odrăslire *sf* [At: MINEIUL (1776), 14ʳ1/2 / Pl: *~ri* / E: ***odrăsli***] (Îvp) **1** Încolțire. **2** Înmugurire. **3** Naștere. **4** Creștere. **5** Ivire.

odrăslit, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***odrăsli***] (Îvp) **1** (D. plante) Care are lăstari. **2** (Pex) Încolțit. **3** Dezvoltat. **4** (Rar) Zămislit.

odrăslitor, ~oare *a* [At: LB / Pl: *~i, ~oare* / E: ***odrăsli*** + *-tor*] (Înv) **1-6** Care odrăslește (**1-6**).

odrăsluță *sf* [At: ARH. FOLK. I, 149 / Pl: *~țe* / E: ***odraslă*** + *-uță*] **1-10** (Reg; șhp) Odraslă (**1-5**) (mică).

odreag *ss* [At: CV 1951, nr 1, 36 / E: nct] (Reg; csc) **1** Gunoaie. **2** Paie răspândite în dezordine.

odreaslă *sf* vz ***odraslă***

odrigea *sf* vz ***dârjală***

odrijană *sf* vz ***dârjală***

odrisli *v* vz ***odrăsli***

odrânjană *sf* vz ***dârjală***

odudai *sn* vz ***hududoi***

oduviță *sf* vz ***odoviță***

odvarbirău *sm* vz ***odorbirău***

odvede *sfp* [At: DLR / E: rs ***отвед***] (Reg) Lucruri provocatoare povestite pentru a stârni curioztitatea cuiva.

odveli *sp* [At: DLR / A: nct / E: nct] Lovituri ușoare prin care se face semn cuiva Si: *ghionturi*.

odvoniță *sf* [At: ALR I, 886 / V: ***otv~*** / Pl: ? / E: srb ***odvodnica***] (Olt) Vas mic pe care stă capătul fusului de la moară.

oecologie *sf* vz ***ecologie***

oencolog *sm* vz ***enolog***

oeno- *ec* vz ***eno-***

oenochoe *sn* [At: DN[3] / P: *enocoe* / Pl: ? / E: fr ***oenochoé***] (Ant) Tip de vas grecesc de ceramică, de dimensiuni mici, cu deschidere trilobată și cu un singur mâner.

oenolog *smf* vz ***enolog***

oenologic, ~ă *a* vz ***enologic***

oenologie *sf* vz ***enologie***

oenometrie *sf* vz ***enometrie***

oenotehnică *sf* vz ***enotehnică***

oenoterapie *sf* vz ***enoterapie***

oersted *sm* [At: DN[3] / P: *ör-sted* / Pl: *~ezi* / E: fr ***oersted***] (Fiz) Unitate de măsură pentru intensitatea unui câmp magnetic, egală cu intensitatea câmpului magnetic căruia îi corespunde în vid inducția magnetică de un gauss.

oerstedmetru *sn* [At: DN[3] / P: *ör~* / Pl: *~re* / E: fr ***oerstedimètre***] (Fiz) Aparat pentru măsurarea intensității câmpului magnetic.

oesar *sn* [At: DN[3] / P: *esar* / S și: *esar* / Pl: ? / E: fr ***oesar***] (Glg) Muncele de nisip alungite și înguste, formate de morene în câmpiile glaciare.

of [At: N. TEST. (1648), 95ᵛ/25 / V: (asr) ***oh i*** / Pl: (**13-14**) *~uri* / E: fo] Exclamație care exprimă: **1** *i* Durere. **2** *i* Mâhnire. **3** *i* Milă. **4** *i* Necaz. **5** *i* Regret. **6** *i* Scârbă. **7** *i* Admirație. **8** *i* Entuziasm. **9** *i* Dorință. **10** *i* Rugăminte. **11** *i* Mirare. **12** *i* (Arc) Exclamație care precedă și întărește o afirmație sau o constatare. **13** *sn* (Arg; îe) **A da pe ~** A da pe gratis. **14** *sn* Tristețe.

ofansa *v* vz ***ofensa***

ofansiv, ~ă *a* vz ***ofensiv***

ofârli *vt* [At: KLEIN, D. 203 / V: (reg) ***ofer~, orfăli*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1** (Îrg) A dojeni aspru pe cineva Si: (pop) *a ocărî*. **2** A insulta.

ofârlire *sf* [At: LB / V: (reg) ***ofer~*** / Pl: *~ri* / E: ***ofârli***] (Îrg) **1** Dojană. **2** Insultă.

ofârlitură *sf* [At: LB / V: (reg) ***ofer~*** / Pl: *~ri* / E: ***ofârli*** + *-tură*] (Îrg) **1** Dojană. **2** Insultă.

ofela *v* vz ***ofili***

ofeli *v* vz ***ofili***

ofensa [At: CALENDAR (1855), 75 / V: (înv) ***ofan~*** / Pzi: *~sez* / E: fr ***offenser***] **1** *vt* A aduce cuiva o ofensă Si: *a insulta, a jigni*. **2** *vr* (Fam) A se supăra, simțindu-se jignit.

ofensant, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***offensant***] (Nob) Ofensator.

ofensare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~sări* / E: ***ofensa***] (Rar) **1** Insultare. **2** Supărare.

ofensat, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. V. 182 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ofensa***] **1** Care a suferit o ofensă Si: *insultat, jignit*. **2** Supărat.

ofensator, ~oare [At: ȘĂINEANU / V: (reg) ***~sător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ofensa*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Rar) (Persoană) care ofensează (1) Si: *insultător, jignitor*.

ofensă *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~se* / E: fr ***offense***] **1-2** Cuvânt sau faptă jignitoare Si: *injurie, insultă, jignire*.

ofensător, ~oare *a* vz ***ofensator***

ofensiv, ~ă [At: AR (1829), $47^1/20$ / V: (înv) ***~nziv, ofan~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***offensif***, ger ***offensiv***] (Îoc *defensiv*) **1-2** *a* (Care atacă sau) cu care se atacă. **3-4** *av, a* (În mod) agresiv.

ofensivă *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ve* / E: fr ***offensive***, ger ***Offensive***] **1** (Îoc *defensivă*) Formă principală de luptă a unor forțe armate, care are ca scop nimicirea sau capturarea inamicului și cucerirea terenului pe care acesta îl ocupă Si: *asalt, atac*. **2** (Spt; la jocurile cu mingea) Atac susținut al unei echipe împotriva echipei adverse. **3** (Fig) Acțiune vie, concentrată, întreprinsă pentru a înfrânge o dificultate, a lichida o situație nefavorabilă, a înfăptui o nouă stare de lucruri, a cuceri un nou obiectiv etc.

ofenziv, ~ă *a* vz ***ofensiv***

ofera *v* vz ***oferi***

oferent *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~nți* / E: lat ***offerens, -tis***, it ***offerente***] (Îvr) Ofertant.

oferi [At: HELIADE, O. I, 389 / V: (înv) ***~ra*** / Pzi: *ofer*, (înv) *~resc*, 3 *oferă*, (înv) *ofere* / E: lat ***offerre***, it ***offerire***, fr ***offrir***] **1** *vt* A propune cuiva, în semn de atenție, de bunăvoință, să primească ceva necerut. **2** *vt* A face un cadou Si: *a dărui*. **3-4** *vtr* A (se) pune la dispoziția cuiva. **5** *vt* (C. i. un bun material etc.) A propune spre cumpărare. **6** *vt* A propune un preț pentru o marfă, un bun etc. **7** *vt* (Fig) A înfățișa. **8** *vr* A se abandona fizic cuiva.

oferire *sf* [At: CANELLA, V., ap. DLR / Pl: *~ri* / E: ***oferi***] (Rar) **1** Propunere făcută cuiva, în semn de atenție, de bunăvoință, de a primi un lucru necerut. **2** Dăruire a unui cadou. **3** Punere la dispoziție. **4** Propunere spre cumpărare Si: *ofertă*. **5** Propunere a unui preț pentru o marfă, pentru un bun etc. **6** Prezentare. **7** Abandonare fizică.

oferli *v* vz ***ofârli***

oferlire *sf* vz ***ofârlire***

oferlitură *sf* vz ***ofârlitură***

ofert *sn* vz ***ofertă***

oferta *vi* [At: BUL. FIL. I, 177 / Pzi: *~tez* / E: ***ofertă***] A face o ofertă (1).

ofertant *sm* [At: SADOVEANU, O. IX, 324 / Pl: *~nți* / E: ***oferta*** + *-ant*] Persoană care face o ofertă (1).

ofertă *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***ofert*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***offerte***, ger ***Offert***] **1** Propunere făcută cuiva în legătură cu cumpărarea unei mărfi, cu angajarea într-o slujbă, cu participarea la o acțiune, la o întreprindere etc. **2** (Pex; ccr) Document în care se face o astfel de propunere. **3** Totalitate a mărfurilor oferite la un moment dat pe piață. **4** (Îs) *Cerere și ~* (sau, rar, *~ și cerere*) Raport dintre cantitatea de mărfuri aduse pe piață și posibilitatea ca ele să fie cumpărate.

ofertoriu *sn* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: cf it *offertorio*, lat *offertorium*] (Bis) Parte a liturghiei catolice care urmează după citirea evangheliei, în care preotul face consacrația pâinii și vinului de împărtășanie.

offițiolat *sn* vz ***oficiolat***

oficer *sm* vz ***ofițer***

ofichial *sm* vz ***oficial***

ofichie *sf* vz ***oficiu***

ofichion *sn* vz ***oficiu***

ofici *sn* vz ***oficiu***

oficia [At: VLAHUȚĂ, O. A. III, 54 / P: *~ci-a* / V: (înv) ***~ția*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***officier***] **1** *vt* A celebra slujba bisericească. **2** *vt* A săvârși cu solemnitate un act public sau privat, în special o căsătorie Si: *a celebra*. **3** A presta un serviciu. **4** *vi* (Gmț) A face un lucru oarecare.

oficial, ~ă [At: DUMITRACHE 91 / V: (înv) ***~țial, ~ichial*** *sm* / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***officialis***, ngr **ὀφφικιάλης**, rs **официальный**, ger ***offiziell, offizial***, fr ***officiel***] **1** *a* Care reprezintă o autoritate un guvern, un stat etc. **2** *a* Care emană de la o autoritate. **3** *a* Stabilit prin lege. **4** *a* (D. limbă) Propriu actelor guvernamentale, documentelor administrației de stat. **5** *a* Folosit în documentele administrației de stat. **6** *a* Care ține de funcția pe care o îndeplinește cineva. **7** *a* Care se conformează legilor, regulilor, formalităților, tradițiilor unui stat. **8** *a* Convenit între autorități. **9** *a* (Pex) Fățiș. **10** *a* (Fig) De o politețe rece, calculată. **11** *a* Formal. **12** *a* Stereotip. **13** *sm* (Înv) Funcționar. **14** *av* Conform dispozițiilor date de o autoritate.

oficialement *av* vz ***oficialmente***

oficialemente *av* vz ***oficialmente***

oficialitate *sf* [At: RUSSO, S. 76 / V: (reg) ***ofiția~*** / P: *~ci-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***officialité***] **1** (Șlp) Autoritate dintr-o țară, dintr-un oraș. **2** (Șlp) Reprezentant oficial al autorității. **3** (Șlp) Instituție oficială (1). **4** Caracter oficial (1).

oficializa *vt* [At: BUL. FIL. III, 185 / P: *~ci-a~* / Pzi: *~zez* / E: ***oficial*** + *-iza*] (Rar) **1-6** A conferi caracter oficial (1-6).

oficializare *sf* [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 106 / P: *~ci-a~* / E: ***oficializa***] **1-2** (Rar) Consfințire (prin lege) Si: *oficializat[1]* (1-2).

oficializat[1] *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***oficializa***] **1-2** Oficializare (1-2).

oficializat[2], ~ă, *sn* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***oficializa***] **1-2** Consfințit (prin lege).

oficialmente *av* [At: AR (1830), $25^1/10$ / V: (reg) ***~lemente, ~lement, ofiți~*** / P: *~ci-al~* / E: fr ***officiellement***] **1-8** (Înv) În mod oficial (1-8).

oficiant, ~ă [At: HELIADE, O. II, 49 / P: *~ci-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***officiant***] **1-2** *a* (Rar) Care oficiază (slujba bisericească). **3-4** *smf* (Înv) (Grad de) funcționar în unele instituții sau întreprinderi de stat. **5** *smf* (Spc) Funcționar la poștă.

oficiar *sm* vz ***ofițer***

oficiare *sf* vz ***oficiere***

oficie *sf* vz ***oficiu***

oficicier *sm* vz ***ofițer***

oficiere *sf* [At: ALEXI, W. / V: (iuz) ***~iare*** / P: *~ci-e~* / E: ***oficia***] (Rar) **1** Celebrare a slujbei bisericești. **2** Săvârșire cu solemnitate a unui act public sau privat, în special a unei căsătorii.

oficinal, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***officinal***] Din domeniul farmaciei Si: *farmaceutic*.

oficină *sf* [At: MOLNAR, I. 34/19 / V: (iuz) ***ofiți~*** / Pl: *~ne* / E: lat ***officina, -ae***, ger ***Offizin***, fr ***officine***] (Liv) **1** Laborator al unei farmacii, al unei instituții de cercetări etc. **2** (Pex; gmț) Atelier de fierărie, de frizerie, de pictură etc. **3-4** (Loc sau) mediu social în care se urzesc intrigi, comploturi.

oficiolat *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 110/30 / V: (înv) ***offiți~*** / P: *~ci-o~* / Pl: *~e* și *~uri* / E: lat ***officiolatus, -us***] (Trs; lțî) **1** Teritoriu. **2** Instituție oficială.

oficios, ~oasă *a* [At: LP 14 / V: (iuz) ***ofiți~*** / P: *~ci-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***officiosus, -a, -um***, ger ***offiziös***, fr ***officieux***] **1** (D. ziare, informații publicate etc) Care reflectă și susține punctul de vedere al unui guvern, al unui partid etc. fără a avea un caracter oficial. **2-7** (Nrc) Oficial (1-3, 6-8).

oficiu *sn* [At: (a: 1779) BV II, 234 / V: (înv) ***~chie, ~chion, ~ci, ~ie, ~is, ~iț, ~iție*** *sf*, ***~ițiu*** / Pl: *~ii* / E: ngr **ὀφφίκιον**, lat ***officium, -ii***, ger ***Offizium***, fr ***office***] **1** Îndatorire specială Si: *funcție* (1), *slujbă*. **2** Însărcinare dată cuiva Si: *misiune, sarcină*. **3** (Înv; îs) *Sfântul ~* Tribunal al inchiziției. **4** (Înv) Decret domnesc Si: *decizie, ordonanță*. **5** Servicii

ale unei întreprinderi sau ale unei instituții. **6** Birouri în care acestea funcționează Si: *local*. **7-8** (Îljv) **Din ~** (Care este) în conformitate cu o dispoziție dată de o autoritate, nu la cererea cuiva. **9-10** (Fig; îal) (În mod) automat. **11** (Lpl) Înlesnire. **12** (Îs) *Bune ~cii* Intervenție binevoitoare în scopul unei concilieri. **13** (Îas) Servicii făcute cuiva. **14** Rol. **15** (Lpl) Ajutor. **16** (Îs) *~ divin* Slujbă bisericească. **17** (Rar) Încăpere mică lângă sufragerie, unde se depozitează tacâmuri, mâncăruri etc.

oficleid *sn* [At: ȘĂINEANU / V: (îrg) ***~lid*** / Pl: *~de* / E: fr ***ophicléide***] (Asr) Instrument muzical de suflat din alamă, având timbru de bas.

oficlid *sn* vz ***oficleid***

oficlian *smn* [At: ȘĂINEANU / P: *~di-an* / Pl: *~ieni*, (rar) *~iene* / E: fr ***ophidien***] **1** (Asr; lpl) Ordin de reptile care cuprinde șerpii. **2** (Șls) Reptilă din ordinul oficlieni (**1**).

ofidism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***ophidisme***] (Med) Otrăvire cu venin de șarpe.

ofigă *sf* vz ***obsigă***

ofila *v* vz ***ofili***

ofili [At: PSALT. 51 / V: (reg) ***ofeli***, (cscj) ***~la***, ***ofela***, (îrg) ***oghi~***, ***ogi~***, ***oveli***, ***olivi***, ***ovi~*** / Pzi: *~lesc* / E: rs ***охилеть***] **1** *vr* (D. plante) A se veșteji. **2** *vr* (Fig) (D. oameni) A-și pierde culoarea, frăgezimea feței Si: *a se îngălbeni*. **3** *vr* (Fig) A-și pierde puterea, vigoarea. **4** *vr* (Fig) A se întrista. **5** *vt* (Înv; îf *ovili*) A umili. **6** *vt* (Reg) A supăra pe cineva, spunându-i un lucru urât Si: *a insulta, a jigni*. **8** *vr* (Înv; îf *ovili*) A-și pierde nădejdea Si: *a se descuraja*.

ofilire *sf* [At: PSALT. 114 / V: (înv) ***ovi~***, ***ovel~*** / Pl: (rar) *~ri* / E: ***ofili***] **1** (D. plante și părți ale lor) Veștejire. **2** (D. oameni) Pierdere a culorii, a frăgezimii feței Si: *îngălbenire*. **3** (D. oameni) Pierdere a puterii, a vigorii. **4** (Fig) Întristare. **5** (Înv; îf *ovilire*) Pierdere a nădejdii Si: *descurajare*.

ofilit, ~ă *a* [At: M. COSTIN, O. 93 / V: (îrg) ***dovi~***, ***ovi~***, ***oghi~***, ***ogi~***, ***ugi~***, ***ovel~***, ***olivit*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ofili***] **1** (D. plante și părți ale lor) Veștejit. **2** (Fig) Lipsit de strălucire Si: *pal, șters*. **3** (D. oameni și fața lor) Palid. **4** (D. oameni) Slab. **5** (D. oameni și părți ale corpului omenesc) Lipsit de vigoare Si: *istovit*. **6** (Îrg) Trist. **7** (Îrg) Chinuit. **8** (Îrg) Supus.

ofio- [At: DN³ / P: *o-fi-o* / E: fr ***ophio***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (De) șarpe.

ofiofag, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~fi-o~* / Pl: *~agi*, *~age* / E: drr ***ofiofagie***] (D. animale, păsări) Care se hrănește cu șerpi.

ofiofagie *sf* [At: DN³ / P: *~fi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ophiophagie***] Folosire a șerpilor ca hrană de către unele animale, păsări etc.

ofiografie *sf* [At: DN³ / P: *~fi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ophiographie***] Ofiologie.

ofiolatrie *sf* [At: DN³ / P: *~fi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ophiolâtrie***] Cult al șerpilor la unele popoare.

ofiolatru, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *~fi-o~* / Pl: *~ri*, *~re* / E: fr ***ophiolâtre***] Adorator al șerpilor.

ofiolit *sn* [At: DN³ / P: *~fi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***ophiolite***] Rocă eruptivă care apare ca rezultat al activității de scufundare și de oscilații ale magmei.

ofiolog, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *~fi-o~* / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: ger ***Ophiolog***] Specialist în ofiologie.

ofiologic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~fi-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***ophiologique***] **1** Referitor la ofiologie. **2** De ofiologie.

ofiologie *sf* [At: DN³ / P: *~fi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ophiologie***] Ramură a zoologiei care studiază șerpii Si: *ofiografie*.

ofipt *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~uri* și *~e* / E: nct] (Reg; mpl) Erupție cutanată ușoară, provocată de transpirație Si: (pop) *bube-dulci*.

ofis *sn* vz ***oficiu***

ofit *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 151 / V: ***~tă*** *sf* / Pl: ? / E: fr ***ophite***, ger ***Ophit***] Tip de marmură de culoare verde-închisă, cu vinișoare galbene.

ofită *sf* vz ***ofit***

ofitic, ~ă *a* [At: CANTUNIARI, L. M. 175 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***ophitique***] (Rar) **1** Care aparține ofitului. **2** Privitor la ofit. **3** Asemănător ofitului.

ofiț *sn* vz ***oficiu***

ofițear *sm* vz ***ofițer***

ofițer *sm* [At: FN 91 / V: (îvp) ***~fir***, (înv) ***~iu***, ***~ear***, ***~icer***, ***~icier***, ***~tier***, ***~iciar***, ***~ițiar*** / Pl: *~i* / E: pn ***oficer***, rs ***офицер***, fr ***officier***, ger ***Offizier***] **1** Comandant al unui grup de ostași. **2** Grad militar de la sublocotenent până la general. **3** Persoană care are acest grad. **4** (Îs) *~ de serviciu* Ofițer (**2**) numit pe timp de 24 de ore pentru asigurarea ordinii interioare și executării îndatoririlor de către personalul de serviciu într-o unitate militară. **5** (Pex) Angajat însărcinat, în anumite ocazii, cu paza și ordinea interioară. **6** Personaj, la vicleim sau la capră, îmbrăcat în haine asemănătoare cu ale ofițerilor (**1**). **7** (Asr) Titlu dat unor funcționari cu atribuții sau cu însărcinări speciale. **8** (Asr) Persoană având acest titlu. **9** (Îs) *~ul stării civile* Persoană însărcinată cu încheierea actelor de stare civilă și cu oficierea căsătoriei civile. **10** (Iuz) Grad mai mare decât cel de cavaler, conferit prin anumite decorații. **11** (Iuz) Persoană care a primit acest grad. **12** (Pop) Varietate de crap lung și subțire, cu capul mare și osos, cu carnea tare și puțin gustoasă, care trăiește în bălțile din Delta Dunării (*Cyprinus carpio oblongus*).

ofițeraș *sm* [At: CARAGIALE, O. IV, 101 / Pl: *~i* / E: ***ofițer*** + *-aș*] **1-4** (Dep; șhp) Ofițer (**1, 3**) (tânăr și fără experiență).

ofițereasă *sf* [At: PAS, Z. I, 82 / Pl: *~ese* / E: ***ofițer*** + *-easă*] (Fam) **1-3** Soție de ofițer (**1-3**).

ofițeresc, ~ească [At: ȚICHINDEAL, F. 106/6 / V: (înv) ***~tiresc*** / Pl: *~ești* / E: ***ofițer*** + *-esc*] **1-3** *a* Care aparține ofițerului (**1-3**). **4-6** *a* De ofițer (**1-3**). **7-9** *a* Ca de ofițer (**1-3**). **10** *sfa* Dans popular în ritm de sârbă. **11** *sfa* Melodie după care se execută ofițereasca (**10**). **12** *a* Alcătuit din ofițeri (**1**).

ofițerește *av* [At: DDRF / E: ***ofițer*** + *-ește*] **1-3** Ca un ofițer (**1-3**).

ofițerime *sf* [At: CR (1829), 295²/3 / E: ***ofițer*** + *-ime*] (Csc) **1** Corp ofițeresc (**11**). **2** Număr mare de ofițeri (**1**). **3** Totalitate a ofițerilor (**1**).

ofițeriu *sm* vz ***ofițer***

ofițeroi *smi* [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 352 / E: ***ofițer*** + *-oi*] **1-4** (Dep) Ofițer (**1, 3**) (mare și prost).

ofiția *v* vz ***oficia***

ofițial, ~ă *a* vz ***oficial***

ofițialitate *sf* vz ***oficialitate***

ofițialmente *av* vz ***oficialmente***

ofiție *sf* vz ***oficiu***

ofițier *sm* vz ***ofițer***

ofițiiar *sm* vz ***ofițer***

ofițină *sf* vz ***oficină***

ofițios, ~oasă *a* vz ***oficios***

ofițir *sm* vz ***ofițer***

ofițiresc, ~ească *a* vz ***ofițeresc***

ofițiu *sn* vz ***oficiu***

ofiur *sm* [At: DN³ / P: *~fi-ur* / Pl: *~ri* / E: fr ***ophiure***] Animal marin din încrengătura echinodermelor, asemănător stelei de mare, cu brațele mai subțiri și mult mai lungi Si: *șarpe-de-mare*.

ofiurid *sm* vz ***ofiuridă***

ofiuridă *sf* [At: DT / V: ***~rid*** *sm* / Pl: *~de* / E: fr ***ophiuride***] **1** (Lpl) Clasă de echinoderme, asemănătoare cu stelele de mare, cu brațe lungi, foarte mobile, segmentate, semănând cu niște cozi de șarpe (*Ophiuroidea*). **2** (Șls) Animal din această clasă.

ofrandă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1311 / Pl: *~de* / E: fr ***offrande***] **1** Jertfă adusă unei divinități Si: *prinos*. **2** (Pex) Dar făcut bisericii. **3** Cadou oferit unei persoane în semn de recunoștință, de devotament, de respect. **4** Contribuție la o operă de binefacere. **5** Ajutor material oferit săracilor Vz *pomană*.

ofsaid *sn* [At: SP. POP. 1958, nr 3233, 3/2 / Pl: *~uri* / E: eg ***off-side***] Greșeală făcută de un jucător, constând în depășirea, fără minge, a ultimului jucător advers, exceptând portarul, la fotbal și a liniei pe care se află mingea, la rugbi.

ofset *sn* [At: MOLIN, V. T. 58 / S și: *offset* / E: fr ***offset***] (Tip) Procedeu de imprimare planografică cu clișee de metal, prin intermediul unei pelicule de cauciuc.

ofsetipie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***offsettypie***] (Pgr) Tipar ofset.

ofsigă *sf* vz ***obsigă***

oft *sn* [At: LB / Pl: ~*uri* / E: ns cf *aht*] (Îrg) **1** Oftat. **2** (Pex) Amărăciune. **3** (Pex) Regret.

ofta [At: CAT. MAN. II, 201 / V: (înv) ***ohta*** / Pzi: ~*tez* / E: ***oft***] **1** *vi* A scoate un oftat (în semn de dor, supărare, regret etc.) Si: *a suspina*. **2** *vi* (Îe) **A ~ după cineva** (sau **după ceva**) A regreta mult pierderea cuiva sau a ceva. **3** *vi* (Îae) A dori din tot sufletul pe cineva sau ceva. **4** *vi* (Rar) A suferi. **5** *vt* (Înv) A regreta. **6** *vr* (Îvp) A se jelui.

oftacuri *snp* [At: CHEST. IV, 92/558 / E: nct] (Reg) Mici ridicături de pământ Si: *movile*.

oftalm- *ec* vz ***oftalmo-***

oftalmic, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 455/13 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***ophtalmique***] **1** Care aparține ochiului Si: *ocular*. **2** Privitor la ochi Si: *ocular*.

oftalmie *sf* [At: AR (1838), 378[1]/16 / Pl: ~*ii* / E: fr ***ophtalmie***] (Med) **1** Orice afecțiune inflamatorie a globului ocular. **2-3** Conjunctivită (purulentă).

oftalmo- [At: DN[3] / V: ***oftalm-*** / E: fr ***ophtalmo-***, it ***oftalmo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) ochi. **3** Ocular.

oftalmoconioză *sf* [At: DN[3] / P: ~*ni-o*~ / Pl: ~*ze* / E: fr ***ophtalmoconiose***] Boală a ochilor produsă de praf.

oftalmodinie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***ophtalmodynie***] Durere reumatismală a ochiului.

oftalmografie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***ophtalmographie***] Anatomie a ochiului.

oftalmolog, ~ă *smf* [At: DL / Pl: ~*ogi*, ~*oge* / E: fr ***ophtalmologue***] Medic specializat în oftalmologie Si: *oculist*.

oftalmologic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***ophtalmologique***] **1** Care aparține oftalmologiei. **2** Privitor la oftalmologie.

oftalmologie *sf* [At: DDRF / Pl: ~*ii* / E: fr ***ophtalmologic***] Ramură a medicinei care se ocupă cu studierea și tratarea bolilor de ochi.

oftalmomalacie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***ophalmomalacie***] (Med) Atrofie a ochiului.

oftalmometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***ophtalmométrique***] (Med) **1** Referitor la oftalmometrie. **2** De oftalmometrie.

oftalmometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***ophtalmométrie***] (Med) Determinare a viciilor de curbură ale corneei cu ajutorul oftalmometrului (**1**).

oftalmometru *sn* [At: DM / Pl: ~*re* / E: fr ***ophtalmomètre***] (Med) **1** Instrument care servește la măsurarea razelor de curbură a corneei în diferite direcții, folosit în special pentru determinarea astigmatismului. **2** Instrument folosit pentru determinarea distanței vizibilității distincte a ochiului.

oftalmopatie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***ophtalmopathie***] (Med) Denumire generică pentru bolile de ochi.

oftalmoplegie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***ophtalmoplégie***] (Med) Paralizie a mușchilor motori ai ochiului.

oftalmoragie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***ophtalmorragie***] (Med) Hemoragie oculară.

oftalmoscop *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: ~*uri* și ~*oape* / E: fr ***ophtalmoscope***] (Med) Instrument care servește la examinarea retinei, pentru determinarea diverselor afecțiuni ale ochiului.

oftalmoscopic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***ophtalmoscopique***] **1** Referitor la oftalmoscopie. **2** Care aparține oftalmoscopiei.

oftalmoscopie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***ophtalmoscopie***] (Med) Examinare a interiorului globului ocular cu ajutorul oftalmoscopului.

oftalmotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***ophtalmotomie***] (Med) Extirpare a unui glob ocular bolnav.

oftare *sf* [At: HELIADE, O. I, 71 / V: (înv) ***oht~*** / Pl: ~*țări* / E: ***ofta***] **1** Oftat[1] (**1**). **2** (Fig) Necaz. **3** (Fig) Suferință.

oftat[1] *sn* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 62/4 / V: (înv) ***oht~*** / Pl: ~*uri* / E: ***ofta***] **1** Respirație puternică, profundă și prelungită, de obicei pricinuită de o durere morală sau fizică, dând naștere, în expirație, unui sunet caracteristic Si: *oftare* (**1**), *oftătură*, *suspin*, (îrg) *aht*, *oft* Vz *geamăt*. **2** (Fig) Necaz. **3** (Fig) Suferință.

oftat[2]*, ~ă** *a* [At: BĂRAC, A. 40 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***ofta] (Înv) Mult așteptat.

oftăic *sn* vz ***octoih***

oftător, ~oare *a* [At: ARGHEZI, C. J. 100 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***ofta*** + -*tor*] (Rar) **1** Trist. **2** Melancolic.

oftătură *sf* [At: GCR II, 180/20 / V: (reg) ***oht~*** / Pl: ~*ri* / E: ***ofta*** + -*tură*] (Înv) Oftat[1] (**1**).

oftica [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv; cscj) ***~ci***, ***oftigi***, ***ohtici***, (Mol) ***osfica*** / Pzi: *oftic* și (reg) ~*cez*, ~*chez* / E: ***ofticâ***] **1** (Pop) *vr* A se îmbolnăvi de tuberculoză pulmonară. **2-3** *vtr* (Pfm; fig) A(-și) învenina viața Si: *a (se) necăji*. **4** *vi* (Iuz) A tânji după ceva.

ofticare *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*cări* / E: ***oftica***] **1** (Pop) Îmbolnăvire de tuberculoză pulmonară Si: *ofticat[1]* (**2**). **2** (Pfm; fig) Necăjire. **3** (Iuz) Tânjire.

ofticat[1] *sn* [At: H XIV, 90 / Pl: ~*uri* / E: ***oftica***] **1** (Reg) Tuberculoză pulmonară. **2** Ofticare (**2**). **3** (Pfm; fig) Necăjire. **4** (Iuz) Tânjire.

ofticat[2]*, ~ă** *a* [At: HASDEU, I. V. XVI / V: (Mol) ***~cigit, ***~igit***, ***osfi~*** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***oftica***] **1** (Pop) Bolnav de tuberculoză pulmonară. **2** (Reg; d. cai) Tuberculos. **3** (Pfm) Necăjit.

oftică *sf* [At: KLEIN, D. 6 / V: (Mol) ***~igă***, (înv) ***oht~***, (reg) ***opt~***, (Olt) ***osfi~*** (A și: *osfică*) / A și: *oftică* / E: ngr ***ὄχτικας***] **1** (Pop) Tuberculoză pulmonară Si: *ftizie*. **2** (Fig) Pacoste. **3-4** (Fam; îe) **A avea ~ (pe cineva)** A-i fi necaz (pe cineva). **5** (Pop; îe) **A-i fi ~ (de cineva** sau **de ceva)** sau **a-i face (cuiva) ~** A-i face cuiva în ciudă. **6** (Reg) Boală pulmonară a animalelor (spc a cailor) Vz *astm*, (pop) *suspin*, *tignafes*.

oftici *v* vz ***oftica***

ofticigit, ~ă *a* vz ***ofticat***

ofticos, ~oasă [At: CREANGĂ, A. 124 / V: (Mol) ***~igos***, (Olt) ***osfi~*** / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ***oftică*** + -*os*] **1-2** *smf*, *a* (Pop) Bolnav de tuberculoză Si: *ftizic*, *tuberculos*, (pop) *atacat*. **3** *a* Specific bolnavului de tuberculoză. **4** *a* (Fig) Lipsit de putere Vz *anemic*, *pipernicit*, *slab*. **5** *a* (Pop; îe) **A-i fi punga ~oasă** A nu avea bani. **6** *a* (Reg; d. cai) Care suferă de o boală pulmonară. **7** *a* (Pfm) Supărăcios. **8** *a* (Pfm) Ranchiunos.

ofticuța *sfa* [At: H II, 33 / E: ***oftică*** + -*uță*] (Mun) **1** Dans popular, asemănător cu o horă lentă. **2** Melodie după care se execută ofticuța (**1**).

oftigă *sf* vz ***oftică***

oftigi *v* vz ***oftica***

oftigit, ~ă *a* vz ***ofticat***

oftigos, ~oasă *a* vz ***ofticos***

oftoic *sn* vz ***octoih***

oftombrie *sms* vz ***octombrie***

oftombrie *sms* vz ***octombrie***

ofusca [At: GHICA, A. 565 / Pzi: ~*chez* și (rar) *ofusc* / E: fr ***offusquer***, it ***offuscare***] **1** *vr* A se simți jignit. **2** *vr* A se supăra. **3-4** *vtr* (Iuz) A (se) face întuneric Si: *a (se) eclipsa*, *a (se) întuneca*.

ofuscat, ~ă *a* [At: REBREANU, R. I, 257 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***ofusca***] **1** Jignit. **2** Supărat.

ogam *sn* [At: DN[3] / Pl: ~*uri* / E: fr ***ogham***] Cea mai veche scriere celtică cunoscută.

ogar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*i* / E: mg ***agár***] **1** Câine de vânătoare cu corpul zvelt, picioare lungi, abdomenul supt, partea posterioară a spatelui rotunjită și cu coada între picioare, care aleargă foarte repede, făcând sărituri lungi, simultan cu ambele membre anterioare și simultan cu ambele membre posterioare. **2** (Îcs) *(De-a) ~ul și iepurele* Joc de copii în care unul dintre jucători, numit „ogar", încearcă să-l prindă pe celălalt, numit „iepure". **3** (Pop; îe) **Nici câine** (sau, rar, **copoi**), **nici ~** Se spune despre un individ care nu aparține, în mod clar, unei specii sau grupări, unei tagme. **4** (Pfm; îe) **(Slab) ca un ~** Foarte slab și lipsit de vlagă.

5 (Reg; pan) Cal mare și slab. 6 (Reg; pan) Porc slab, cu urechi ascuțite și cu picioare lungi.

ogară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 142 / Pl: *~re* / E: ***ogar***] (Rar) Femelă a ogarului (1) Si: (rar) *ogarcă, ogăroaică*.

ogarcă *sf* [At: LB / Pl: *~rce* / E: ***ogar*** + *-că*] (Rar) Ogară.

ogarnic, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ogar*** + *-nic*] (D. cai) Ca ogarul (1) Si: *rezistent, sprinten*.

ogarșie *sf* vz ***făgaș***

ogaș *sn* vz ***făgaș***

ogașă *sf* vz ***făgaș***

ogașie *sf* vz ***făgaș***

ogăgâi *v* vz ***gâgâi***

ogărar *sm* [At: (a. 1701) IORGA, S. D., V 372 / Pl: *~i* / E: ***ogar*** + *-ar*] (Îvr) Persoană care îngrijește de ogari (1).

ogăratic, ~ă *a* [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / V: (reg) ***ogar~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ogar*** + *-atic*] 1-2 (Rar) Slab ca un ogar (1).

ogărătoare *sf* [At: ALR SN I, h 28/64 / Pl: *~ori* / E: ***ogărî***[2] + *-toare*] (Reg) Săpăligă.

ogărcos, ~oasă *a* [At: CIAUSANU, GL. / V: (reg) ***ogâr~*** / Pl: *~osi, ~oase* / E: ***ogarcă*** + *-os*] (Reg) 1 (Îf *ogârcos*) Slab ca un ogar (1). 2 Care nu suportă frigul.

ogărcuță *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: ***ogarcă*** + *-uță*] 1-2 (Rar; șhp) Ogarcă (mică).

ogărel *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ei* / E: ***ogar*** + *-el*] 1-2 (Șhp) Ogar (1) (mic) Si: *ogăruș, ogăruț*.

ogăresc, ~ească *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ești* / E: ***ogar*** + *-esc*] (Rar) 1 De ogar. 2 Iute.

ogărește *av* [At: GALACTION, O. 53 / E: ***ogar*** + *-ește*] 1 Ca un ogar (1). 2 Foarte iute.

ogărime *sn* [At: D. ZAMFIRESCU, Î. 35 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***ogar*** + *-ime*] (Rar) 1-2 (Mulțime de) ogari (1).

ogărî[1] *vr* [At: DLR / Pzi: *~răsc* / E: ***ogar***] (Reg) A slăbi.

ogărî[2] *v* vz ***ogorî***

ogărât, ~ă *a* [At: P. CONSTANT, O. 35 / Pl: *~âți, ~e* / E: ***ogărî***[1]] (Reg) Slăbit și lipsit de vlagă.

ogărji *v* vz ***ogârji***

ogărjit, ~ă *a* vz ***ogârjit***

ogăroaică *sf* [At: DDRF / Pl: *~ice* / E: ***ogar*** + *-oaică*] (Rar) Ogară.

ogărșit, ~ă *a* vz ***ogârjit***

ogăruș *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***ogar*** + *-uș*] 1-2 (Șhp; rar) Ogărel (1-2).

ogăruț *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***ogar*** + *-uț*] 1-2 (Șhp; rar) Ogărel (1-2).

ogăștie *sf* vz ***făgaș***

ogârcăl *sm* vz ***ogârcău***

ogârcău *sm* [At: ALR I, 756/289 / V: (reg) ***~ăl, ogorci*** *smp* / Pl: *~ăi* / E: mg ***ugorka***] (Trs) Castravete.

ogârci *v* vz ***ogârji***

ogârcit, ~ă *a* vz ***ogârjit***

ogârcos, ~oasă *a* vz ***ogărcos***

ogârji *vr* [At: STĂNOIU, C. I. 37 / V: (reg) ***ogăr~, ~rsi, ograisi, ocâ~, ~rci, odâ~, po~*** / Pzi: *~jesc* / E: ns cf bg *гърча, гърчав*] 1 (Reg) A slăbi foarte tare. 2 (Ban; îf *ogârsi* și *ogrăisi*) A face năzdrăvănii.

ogârjit, ~ă [At: KLEIN, D. 204 / V: (reg) ***ocârcit, ogăr~, ogărșit, ~rcit, ~rșit, ograisit, ogrijit, ogresit, ogrisit, po~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ogârji***] (Reg) 1 *a* Pipernicit. 2-3 *smf, a* (Ban) (Om) schilod. 4-5 *smf, a* (Ban) (Om) bolnav. 6 *a* Obosit. 7 *a* Slăbit. 8 *a* Supărat. 9 *a* Netrebnic. 10 *a* Defăimat de toată lumea. 11 *a* Zgârcit.

ogârsi *v* vz ***ogârji***

ogârsit *a* vz ***ogârjit***

ogeac *sn* vz ***hogeag***

ogeacliu *sm* [At: VĂCĂRESCUL, ap. TDRG / V: (îrg) ***~eclău*** / Pl: *~ii* / E: tc ***ocakli***] (Înv) Soldat care făcea parte dintr-un corp de trupă numit hogeag.

ogeclău *sm* vz ***ogeacliu***

ogegar *sm* vz ***hogegar***

oget *sn* vz ***obiect***

ogheal *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 193/7 / V: (reg) ***obial, obială*** *sf*, ***obiial, ode~, ~lă*** *sf*, ***otg~*** / S și: *oghial* / Pl: *~uri* / E: slv **одѣало**, bg, rs **одеяло**] (Reg) 1 Învelitoare de pat Si: *cuvertură*. 2 Plapumă. 3 (Îf *oghial*; îe) **A privi de sub ~** A privi cu indiferență.

oghealâ *sf* vz ***ogheal***

oghelaș *sn* [At: MARIAN, NA. 89 / Pl: *~e* / E: ***ogheal*** + *-aș*] 1-4 (Mol; șhp) Ogheal (1-2) (mic).

oghili *v* vz ***ofili***

oghilit, ~ă *a* vz ***ofilit***

oghină *sf* [At: CHEST. II, 417/7 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Deschizătură în acoperișul șurii, prin care se bagă nutrețul.

ogi *vir* [At: COMAN, GL. / Pzi: *ogesc* / E: nct] 1-2 (Reg) A plânge continuu.

ogignă *sf* [At: CHEST. V. 44/46 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Loc unde se fierbe zerul.

ogili *v* vz ***ofili***

ogilit, ~ă *a* vz ***ofilit***

ogină *sf* vz ***ujină***

ogival, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 80 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ogival***] 1 În formă de ogivă. 2 (Îs) *Stil ~* Stil gotic.

ogivă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 263 / Pl: *~ve* / E: fr ***ogive***] 1 Element arhitectural caracteristic stilului gotic, rezultat din întretăierea a două arcuri de cerc care se întâlnesc pe verticala ridicată la egală distanță de centrele lor. 2 Parte anterioară, în formă de trunchi de con, a proiectilelor de artilerie, a rachetelor sau a bombelor de avion.

oglabnic *sn* vz ***oblanic***

ogladă *sf* vz ***oglavă***

ogladic *sf* vz ***oglavă***

ogladini *sfp* vz ***oglavă***

oglagă *sf* vz ***oglavă***

oglage *sf* vz ***oglavă***

oglaghie *sf* vz ***oglavă***

oglaghiță *sf* [At: PAMFILE, A. R. 199 / Pl: *~țe* / E: ***oglaghie*** + *-iță*] Oglavă (1).

oglagi *sfp* vz ***oglavă***

oglagie *sf* vz ***oglavă***

oglajă *sf* vz ***oglavă***

oglajie *sf* vz ***oglavă***

oglamnic *sn* vz ***oblanic***

oglanci *s* [At: LEXIC REG. 64 / Pl: nct / E: ns cf *oglavă*] (Reg) Fâșie de piele care leagă coada biciului de partea lui împletită.

oglașenic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 71ʳ/18 / Pl: *~ici* / E: slv **оглашеникъ**] (Înv) Catecumen.

oglașenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 127ʳ/23 / Pl: *~ii* / E: slv **оглашеник**] (Înv) Catehizare.

oglavă *sf* [At: PAMFILE, A. R. 198 / V: (reg) ***~adă, ~adie, ~adini*** *sfp*, ***~agă, ~lage, ~aghie, ~agi, ~agie, ~ajă, ~ajie, ~vie, ~azie, ~leajă*** / Pl: *~ve* / E: srb ***oglava***] (Reg) 1 Fiecare dintre cele două curele fixate la capetele lemnului cu care se bat cerealele Si: *oglaghiță*. 2 (Lpl; îf *oglagi*) Curele cu care se leagă jugul de hamul calului. 3 (Fig; îf *oglaghie*) Persoană care bârfește. 4 (Fig; îf *oglage*) Om slab, fără vlagă, bolnăvicios.

oglavie *sf* vz ***oglavă***

oglazie *sf* vz ***oglavă***

oglăsuire *sf* [At: CR (1829), 8²/20 / Pl: *~ri* / E: cf rs *оглашование*] (Îvr) Aclamație.

oglăși *v* vz ***oglășui***

oglășui *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 10ʳ/20 / V: (îrg) ***~și*** / Pzi: *~iesc* / E: vsl **оглашати**] (Înv) A învăța pe cineva dogmele unei religii Si: *a catehiza*.

ogleajă *sf* vz ***oglavă***

oglej *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 149 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Trandafir sălbatic (*Rosa canina*).
oglendă *sf* vz ***oglindă***
oglică *sf* vz ***aglică***
oglice *sf* vz ***aglică***
oglicie *sf* vz ***aglică***
oglinda *v* vz ***oglindi***
oglindar *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***oglindă*** + *-ar*] **1** Fabricant de oglinzi. **2** (Îvr) Comerciant de oglinzi.
oglindare *sf* vz ***oglindire***
oglindă *sf* [At: COD. VOR. 116/2 / V: (înv) ***~lendă***, (reg) ***logrin~*** / Pl: *~nzi* și (înv) *~de* / E: pvb ***oglindi***] **1** Obiect cu suprafață lucioasă, făcut de obicei din sticlă, acoperit pe o față cu un strat metalic, având proprietatea de a reflecta puternic razele de lumină și de a forma astfel imagini ale obiectelor reale din dreptul lor Si: (Trs) *căutătoare, cotătoare*. **2** (Reg; îcs) *Cu ~da* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **3** (Reg; îc) **~da-fetei** Plantă cu flori violete, care crește pe soluri argiloase și nisipoase sau printre semănăturile de cereale (*Legonzia speculum Veneris*). **4** Suprafață netedă și lucioasă (în special a unei ape) care are proprietatea de a reflecta lumina. **5** (Fig) Ceea ce înfățișează, reflectă sau simbolizează ceva, un lucru, o situație, o idee etc. Si: *icoană, imagine*. **6** (Înv; fig) Model. **7** (Reg; lpl; îf *oglinde*) Ochelari. **8** (Reg; îs) *~da laptelui* sau *~da ugerului* Porțiune de piele, netedă și lucioasă, de sub perineu și de pe fese, la bovine și alte animale, în care sensul firelor de păr este îndreptat de obicei de jos în sus. **9** (Glg; îs) *~ de falie* (sau *de fricțiune, de alunecare*) Suprafață lustruită în roci, care ia naștere prin frecarea acestora sub acțiunea mișcărilor tectonice. **10** (Mlg; iuz) *~da măgarului* Antimoniu.
oglindăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***oglindă*** + *-ăreasă*] (Reg) Femeie care duce miresei darurile de nuntă oferite de mire.
oglindăreață *sf* [At: ȘEZ. XVIII, 145 / Pl: *~ețe* / E: ***oglindă*** + *-ăreață*] (Reg) Oglindăreasă.
oglindăreață *sf* vz ***oglindăreasă***
oglindărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***oglindar*** + *-ie*] (Rar) **1** Atelier de oglinzi. **2** Magazin de oglinzi.
oglindeală *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 197ᵛ/6 / V: (Ban) ***ogrindeană*** / Pl: **(2)** *~ele* / E: ***oglindi*** + *-eală*] **1** (Înv) Cercetare amănunțită. **2** (Reg) Oglinjoară.
oglindi [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 76ᵛ/27 / V: (îrg) ***~da*** (Pzi: *oglind* și *~dez*), (rar) *~nzi* / Pzi: *~desc* / E: vsl **оглАдати сѧ**, bg ***огледам се***] **1** *vt* (Îrg) A se uita cu atenție Si: *a cerceta, a observa*. **2** *vr* A se reflecta pe o suprafață lucioasă sau într-o oglindă. **3** *vr* (D. oameni) A se privi în oglindă. **4** *vr* (D. oameni) A se admira, privindu-se în oglindă. **5** *vr* (D. stări, fenomene, acțiuni) A se reflecta. **6** *vt* A înfățișa. **7** *vr* (Reg; îe) **Să ~dează dă primăvară** Se face primăvară.
oglindioară *sf* vz ***oglinjoară***
oglindire *sf* [At: LM / V: (înv) ***~dare*** / E: ***oglindi***] **1** (Îrg) Observare. **2** Proiectare pe o suprafață lucioasă sau într-o oglindă Si: *oglindit¹* **(3)**. **3** Reflectare a unor stări, fenomene, acțiuni Si: *oglindit¹* **(4)**. **4** Reprezentare.
oglindit¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 48ᵛ/15 / E: ***oglindi***] **1** (Îvr) Examinare. **2** (Îrg) Observare. **3-4** Oglindire **(2-3)**. **5** Reprezentare.
oglindit², ***~ă*** *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 257 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***oglindi***] **1-6** (Rar) Care se oglindește **(1-6)**.
oglinditor, ~oare *smf, a* [At: CONTEMP., S. II, 1954, nr. 379, 3/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***oglindi*** + *-tor*] **1-2** (Nob) (Persoană) care reprezintă o idee, un principiu etc.
oglindos, ~oasă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. II, 294 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***oglindă*** + *-os*] (Nob) Care are însușirile unei oglinzi.
oglinduță *sf* [At: MARIAN, NU. 262 / Pl: *~e* / E: ***oglindă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Oglinjoară **(1-2)**.
oglingioară *sf* vz ***oglinjoară***
oglini *v* vz ***oligni***
oglinjoară *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 208 / V: (reg) ***~ngioară***, (rar) ***~ndioară*** / Pl: *~re* / E: ***oglindă*** + *-ioară*] **1-2** (Reg; șhp) Oglindă **(1-2)** (mică) Si: (reg) *oglinduță* **(1-2)**.
oglinti *v* vz ***oligni***
oglinzi *v* vz ***oglindi***
ogliște *sfs* [At: LEXIC REG. 83 / E: nct] (Reg; csc) Resturi de nutreț rămase după ce au fost hrănite vitele Si: *ogrinji*.
ogliștei *smp* [At: DR. I, 362 / E: ns cf *aglicel*] (Bot; reg) Aglică (*Spiraea filipendula*).
ogniță *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 518 / V: (reg) ***ocn~*** / Pl: *~țe* / E: slv **огница**] **1** (Înv) Febră. **2** (Mol) Boală pulmonară a animalelor domestice.
ogoadă *sf* vz ***ogod***
ogod [At: COD. VOR. 64/9 / V: (reg) ***ag~***, ***~oadă*** *sf*, ***~ă*** *sf*, ***ovod***, ***ugodă*** *sf*, ***ug~*** / Pl: (rar) *~oade, ~uri* / E: slv **оугодъ**] **1** *sn* (Înv) Plăcere. **2** *sn* (Înv) Dorință. **3** *sf* (Îrg; ilav) **Pre ~oadă** (sau **pre ~oada cuiva**) Pe placul cuiva. **4** *sn* (Mun; îe) **A fi în ~ul tău** (al său etc.) A fi în largul tău, al său etc. **5** *sf* (Reg; îla) **Cu ~oadă** Plăcut. **6** *av* Permis. **7** *sn* (Trs) Liniște. **8** *sn* (Trs) Așteptare. **9** *sn* (Trs; îla) **Cu ~ul** (sau **pre ~**) Pe îndelete Si: *încet*. **10** *sn* (Reg) Nărav. **11** *sn* (Reg; îe) **A-i căuta (cuiva) ~ul** A căuta să-i faci pe plac cuiva. **12** *sn* Rost.
ogodă *sf* vz ***ogod***
ogodi¹ [At: PSALT. 44 / V: (reg) ***ag~, ug~*** / Pzi: *~desc* / E: slv **оугодити**] (Înv) **1** *vi* A fi pe placul cuiva Si: *a plăcea*. **2-3** *vi* A afla (mulțumire sau) plăcere în ceva. **4** *vt* (Îe) **A nu ~ pe cineva** A se arăta nemulțumit de cineva. **5** *vt* A permite. **6** *vt* A respecta.
ogodi² [At: CORESI, ap. GCR I, 30/11 / V: (reg) ***ag~*** / Pzi: *~desc* / E: mg ***aggód-ik***] **1-2** *vti* (Îrg) A (se) îngriji de ceva.
ogodi³ *vrr* [At: N. REV. R. XIV, nr. 22, 349 / Pzi: *~desc* / E: bg ***угодя се***, srb ***ugòditi se***] (Reg) **1** A se înțelege asupra prețului. **2** A se tocmi.
ogodință *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 120ʳ/22 / Pl: *~țe* / E: ***ogodi¹*** + *-ință*] (Îvr) Plăcere.
ogodit¹, ***~ă*** *a* [At: PSALT. 135 / V: (îrg) ***ug~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ogodi¹***] (Înv) Plăcut.
ogodit², ***~ă*** *a* [At: ARH. FOLK. VI, 298 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *ogodi²*] (Reg) Gătit cu haine noi.
ogoditor, ~oare *smf, a* [At: CUV. D. BĂTR. II, 215/6 / V: (îrg) ***ug~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ogodi¹*** + *-tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) plăcută.
ogodnă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 214ʳ/26 / Pl: *~ne* / E: slv **оугодьно**] (Îvr) **1** Plăcere. **2** Dorință.
ogodnic, ~ă *a* [At: PSALT. 135 / V: (îrg) ***ug~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv **оугодьнъ, оугодьникъ**] (Înv) **1** Plăcut. **2** Binecuvântat.
ogodniță *sf* [At: CORESI, ap. TDRG / Pl: ? / E: slv **оугодьница**] (Îvr) **1** Plăcere. **2** Dorință.
ogoi¹ *sn* [At: DDRF / Pl: ? / E: pvb ***ogoi³***] **1** (Reg) Liniște. **2** (Reg) Odihnă. **3** (Îrg) Loc de popas.
ogoi² *sn* [At: KLEIN, D. 204 / V: (reg) ***org~*** / Pl: **(2-3, 7)** *~oaie* / E: nct] (Reg) **1** (Șîcs *de-a ~ul*) Jocuri cu mingea, în care copiii își schimbă alternativ locul, de obicei într-un cerc. **2-3** Loc (îngrădit) în care se joacă copiii cu mingea. **4** Gaură făcută în pământ, în care, la anumite jocuri, se aruncă nasturi. **5-6** Loc într-un lan unde n-a răsărit semănătură sau a crescut mai înaltă decât în jur. **7** (Îc) **Ciupercă-de-~** Ciupercă cu picior gros, albă în exterior și cu miezul roșu-deschis.
ogoi³ [At: N. TEST. (1648), 178ʳ/29 / V: (reg; cscj) ***~a***, ***ogua*** / Pzi: *~iesc* și (rar) *ogoi* / E: ns cf slv **гоїи**] **1** *vt* (Pop) A liniști. **2** *vt* (Pop) A alina. **3** *vr* (D. fenomene ale naturii, manifestări, acțiuni) A pierde din intensitate. **4** *vt* A trata cu grijă și îngăduință pe cineva Si: *a cruța, a menaja*.
ogoia *v* vz ***ogoi³***
ogoială *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ieli* / E: ***ogoi³*** + *-eală*] (Rar) **1** Liniștire. **2** Alinare. **3** Ogoire **(3)**. **4** Menajare. **5** Mângâiere. **6** Dezmierdare.
ogoiare *sf* vz ***ogoire***
ogoiat, ~ă *a* vz ***ogoit***
ogoiet, ~ă *a* vz ***ogoit***

ogoire *sf* [At: REBREANU, I. 116 / V: (reg) *~iare* / Pl: *~ri* / E: **ogoi**[3]] 1 Liniștire. 2 Alinare. 3 (D. fenomene ale naturii, manifestări, acțiuni) Pierdere din intensitate Si: *ogoială* (3), (rar) *ogoitură* (3). 4 Menajare. 5 Mângâiere. 6 Dezmierdare.

ogoit, ~ă *a* [At: LM / V: *~iat, ~iet* / Pl: *~iți, ~e* / E: **ogoi**[3]] (Pop) 1 Liniștit. 2 Alinat. 3 Care a pierdut din intensitate. 4 Menajat. 5 Mângâiat. 6 Dezmierdat.

ogoitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: **ogoi**[3] + *-tură*] (Rar) 1 Liniștire. 2 Alinare. 3 Ogoire (3). 4 Menajare. 5 Mângâiere. 6 Dezmierdare.

ogor *sn* [At: (a. 1600-1650) GCR I, 141/15 / Pl: *~oare* / E: bg **угар**, srb **ugar** cf pn *ugor*, mg *ugar*] 1-2 (Îrg; șîs ~ *bătrân*) Pământ care nu a fost lucrat niciodată sau care a fost lăsat multă vreme nelucrat Si: *țelină*. 3 Teren arabil lăsat nelucrat și necultivat, de obicei timp de un an, și folosit în această perioadă ca pășune, pentru a obține în anii următori recolte mai bogate Si: *pârloagă*, (reg) *obleagă, orpie, toloacă*. 4 (Reg) Loc curățat de zăpadă, unde se hrănesc vitele. 5 (Reg) Pământ desțelenit, arat și semănat după ce a stat mai multă vreme nelucrat. 6-7 Bucată de pământ (cultivată sau) cultivabilă Si: *tarină*. 8 (Reg) Primă arătură care se face toamna sau primăvara cu mult înaintea lucrărilor de însămânțare Si: *ogorât*[1] (1). 9 Câmp semănat cu același fel de plante, de obicei cereale Si: *lan*. 10 (Reg) Vie. 11-12 Grădină (de zarzavat). 13-14 Strat (de legume). 15 (Reg) Loc de pe care s-au recoltat cerealele, mai ales porumbul. 16 (Mol) Fâșie îngustă de pământ cuprinsă între răzoare. 17 (Mol) Unitate de măsură agrară, a cărei valoare variază în funcție de localități.

ogora *v* vz **ogorî**

ogoraș *sn* [At: I. IONESCU, C. 100/23 / Pl: *~e* / E: **ogor** + *-aș*] 1-2 (Șhp) Ogor (3) (mic).

ogoratic, ~ă *a* vz **ogaratic**

ogorătură *sf* vz **ogorâtură**

ogorâre *sf* [At: LB / V: (reg) *~rire* / Pl: *~ri* / E: **ogorî**] 1 Desțelenire. 2 Primă arătură Si: *ogorât*[1] (2).

ogorâște *sf* [At: ALR I, 1229/1 / V: (reg) *~riște* / Pl: *~ti* / E: **ogor** + *-iște*] (Reg) 1-2 Teren (cultivat sau) cultivabil. 3 Primă arătură care se face înaintea lucrărilor de însămânțare.

ogorât[1] *sn* [At: LM / V: (reg) *~rit* / Pl: (rar) *~uri* / E: **ogorî**] (Reg) 1 Ogor (8). 2 Ogorâre (2). 3 Prașilă a porumbului.

ogorât[2], *~ă* *a* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 122 / Pl: *~âți, ~e* / E: **ogorî**] (Reg) 1 Desțelenit. 2 Arat. 3 (D. porumb) Prășit. 4 (D. straturile de legume) Săpat.

ogorâtură *sf* [At: H X, 479 / V: (reg) *~răt~* / Pl: *~ri* / E: **ogorî** + *-tură*] (Reg) 1 Câmp lucrat. 2 Primă arătură.

ogorci *smp* vz **ogârcău**

ogori *v* vz **ogorî**

ogorire *sf* vz **ogorâre**

ogoriște *sf* vz **ogorâște**

ogorit *sn* vz **ogorât**[1]

ogorî [At: KLEIN, D. 390 / V: (reg) *ogărî, ~ri*, (rar) *~ra* / Pzi: *~răsc* / E: **ogor**] 1 *vt* (Îrg) A desțeleni. 2 *vt(a)* (Reg) A pregăti pentru cultivare, făcând prima sau a doua arătură Si: *a ara*. 3 *vt* (Reg) A prăși prima sau a doua oară porumbul. 4 *vt* (Reg) A săpa straturi de legume.

ogoș *sn* vz **făgaș**

ogovlu *av* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; îe) **Mai ~** Mai încet.

ogradă *sf* [At: PSALT. HUR. 6v/25 / V: (reg) *~readă* / Pl: *~răzi* și (rar) *~de* / E: slv **ограда**] 1 (Îrg) Gard. 2 (Reg) Loc în care se adăpostesc unele animale sălbatice Vz *bârlog, vizuină*. 3 (Reg) Staul. 4 (Pop) Curte. 5 (Înv) Gospodărie boierească, alcătuită din casă și acareturi. 6 (Înv) Totalitate a persoanelor care se află în serviciul unei curți boierești. 7 (Reg) Grădină. 8 (Reg) Livadă. 9 (Reg; îs) ~ *de vie* Vie de 20-30 de pogoane. 10 (Reg) Loc cultivat Si: *țarină*. 11 (Reg) Semănătură. 12 (Reg) Loc în care se depozitează fânul. 13 (Reg) Loc pe care se treieră grâul. 14 (Reg) Vatră a satului.

ogrădaș, ~ă *smf* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XXI, 263 / Pl: *~i* / E: **ogradă** + *-aș*] (Înv) Persoană care slujea la o curte boierească Si: *ogrădean*.

ogrădea *sf* [At: DLR / Pl: *~ele* / E: **ogradă** + *-ea*] (Reg) Grădină de legume.

ogrădean *sm* [At: DLR / Pl: *~eni* / E: **ogradă** + *-ean*] Ogrădaș.

ogrăgioară *sf* vz **ogrăjoară**

ogrăisi *v* vz **ogârji**

ogrăisit, ~ă *a* vz **ogârjit**

ogrăji *smp* vz **ogrinji**[1]

ogrăjică *sf* [At: ALR SN I, h 187/325 / Pl: *~ici* / E: **ogradă** + *-ică*] (Reg) Grădină de zarzavat.

ogrăjoară *sf* [At: NECULCE, L. 115 / V: (reg) *~ăgioară, ogrej~* / Pl: *~re* / E: **ogradă** + *-ioară*] 1-10 (Șhp) Ogradă (1, 3-4, 7-8) (mică). 11 (Reg) Grădiniță de flori.

ogrăza *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 178 / Pl: *~le* / E: ns cf slv **огрѣстн**] (Reg) Colac care se dă la înmormântare, peste sicriu, preotului, rudelor, vecinilor mortului etc.

ogreadă *sf* vz **ogradă**

ogreji *sm pl* vz **ogrinji**[1]

ogrejoară *sf* vz **ogrăjoară**

ogrejos, ~oasă *a* vz **ogrinjos**

ogresit, ~ă *a* vz **ogârjit**

ogreș *sm* vz **ogrinji**[1]

ogriji *smp* vz **ogrinji**[1]

ogrijit, ~ă *a* vz **ogârjit**

ogrindeauă *sf* vz **oglindeală**

ogrinj *sm* vz **ogrinji**[1]

ogrinji[1] *smfp* [At: LB / V: (rar, *sms*) *~reș, ogrinj*, (înv) *~răji*, (reg) *~reji, ~riji, ~ini, ~nși, ori~* / E: srb **ogrizine**] 1 Resturi de paie, de fân, rămase după ce au fost hrănite vitele Si: (reg) *ovreg*. 2 (Reg; îe) **A nu lăsa ~** A vorbi sincer. 3 (Reg; îe) **A face ~** A face mofturi. 4 (Buc; îf *ogreji*) Vrej al dovleacului.

ogrinji[2] *vi* [At: L. ROM. 1959 nr 2, 54 / Pzi: *~jesc* / E: **ogrinji**[1]] (Reg) 1 (D. oi) A se hrăni cu ogrinji[1]. 2 (Fig; d. oameni) A slăbi.

ogrinjini *smp* vz **ogrinji**[1]

ogrinjos, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / V: (reg) *~rejos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: **ogrinji**[1] + *-os*] (Reg) 1 (D. fân) Cu multe cotoare. 2 (Fig; d. oameni) Slab.

ogrinși *smp* vz **ogrinji**[1]

ogrisi *vt* [At: CV 1951, nr. 6, 29 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) A lovi puternic.

ogrisit, ~ă *a* vz **ogârjit**

ogrișteană *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 111 / Pl: *~ene* / E: nct] 1-2 (Ban) Oaie care are în jurul ochilor un cerc galben sau puncte negre. 3 (Bot; reg; Ipl) Filimică (*Calendula officinalis*).

ogua *v* vz **ogoi**[3]

ogur *sn* [At: CRITIL 75/32 / V: (reg) **ugor, ug~** / Pl: *~uri* / E: tc **oğur, uğur**] (Înv) 1 Protecție. 2 (În superstiții, adesea determinat prin „bun" sau „rău") Prevestire. 3 Noroc.

ogurliu, ~ie *a* [At: IST. Ț. R. 58 / V: (reg) **orgul~, ughiu~, ug~** / Pl: *~ii* / E: tc **oğurlu, uğurlu**] (Mtp; înv) Care aduce noroc.

ogust *sm* vz **august**

oh *i* vz **of**

oha *i* [At: ALRM SN I, h 234/346 / E: fo] (Reg) Strigăt cu care se mână boii spre stânga.

ohabă *sf* [At: (a. 1443) BOGDAN, O. 364 / Pl: *~be* / E: slv **охаба**] (Înv) Moșie ereditară inalienabilă, scutită de impozite și de prestații.

ohabnic, ~ă [At: (a. 1599) CUV. D. BĂTR. I, 89/2 / V: (îrg) **hamn~, h~, hohamnec, hohamn~, ~amic, ~amnic, ~avnic** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv **охабьнъ**] (Învp) 1 *a* (D. proprietăți) Inalienabil, ereditar și scutit de impozite și de prestații. 2 *a* (Rar) Trainic. 3 *a* (D. proprietari) Care stăpânește ereditar o moșie inalienabilă, scutită de impozite și prestații. 4 *a* Autohton. 5 *sp* Mici agricultori cu o situație socială intermediară între moșneni și clăcași.

6 (D. robi, slugi etc.) Care este legat pe viață, împreună cu toată familia, de o ohabă.

ohamic, ~ă *a* vz ***ohabnic***

ohamnic, ~ă *a* vz ***ohabnic***

ohavnic, ~ă *a* vz ***ohabnic***

ohavnicie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***ohavnic*** + *-ie*] (Îrg) Situație de posesor al unei ohabe.

ohi *i* [At: SADOVEANU, O. XIV, 554 / V: (reg) ***ahi***, ***h~*** / E: ns cf it *ohi, ohe*] (În limbajul muncitorilor forestieri) **1** Semnal prin care lucrătorii de la uluc confirmă că au înțeles comanda care le-a fost transmisă anterior. **2** (Șîs) ~ *drecea* Semnal prin care se anunță încetarea lucrului pe uluc. **3** (Îs) ~ *chira* (sau *tira*) Semnal prin care lucrătorii care supraveghează transportul anunță oprirea unui buștean pe uluc.

ohigă *sf* vz ***obsigă***

ohlocrastie *sf* vz ***ohlocrație***

ohlocrație *sf* [At: CR (1829), 173[1]/29 / V: (îrg) ***~astie***, ***ocl~*** / S și: *olocrație* / Pl: *~ii* / E: ngr **ὀχλοκρατία**, fr ***ochlocratie***] (Grr) Formă de guvernământ în care întreaga putere aparține maselor populare.

ohm *sm* [At: PONI, F. 260 / P: *om* / S și: (abr) Ω / Pl: *~i* / E: fr ***ohm***] Unitate de măsură a rezistenței electrice, în sistemul de unități metru-kilogram-secundă-amper, egală cu rezistența pe care o opune un conductor electric străbătut de un curent de un amper la tensiunea de un volt.

ohmic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *omic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ohmique***] Referitor la rezistența circuitelor electrice fără reactanțe inductive.

ohmmetru *sn* [At: NOM. MIN. I, 172 / P: *om-me~* / Pl: *~re* / E: fr ***ohmmètre***] Instrument pentru măsurarea directă a rezistenței electrice.

oho *i* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***oh~*** / S și: *o-ho* și *oh-ho* / E: fo] **1** Exclamație care precedă și întărește o afirmație sau o constatare. **2** Strigăt cu care se opresc vitele și caii. **3** (Fam) Cuvânt prin care se cere cuiva să înceteze de a vorbi, de a striga, de a plânge, de a râde etc. **4** Exclamație care exprimă surprinderea. **5** Exclamație care exprimă neîncrederea față de cele spuse de cineva.

ohoho *i* vz ***oho***

ohota *vi* [At: GR. S. V, 122 / Pzi: ? / E: ucr **охотитись** „a alerga după ceva"] (Olt; csnp) A umbla de colo până colo.

ohotă *sf* [At: DLR / Pl: *~te* / E: ucr **охота**] (Buc) **1** Curaj. **2** Plăcere. **3** Apetit.

ohrană *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: rs **охрана**] Poliție secretă în Rusia țaristă.

ohree *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ei* / E: ger ***Ochrea***, lat ***ocrea***] (Bot) Stipelă concrescută și membranoasă.

ohsigă *sf* vz ***obsigă***

ohta *v* vz ***ofta***

ohtare *sf* vz ***oftare***

ohtat *sn* vz ***oftat[1]***

ohtătură *sf* vz ***oftătură***

ohtică *sf* vz ***oftică***

ohtici *v* vz ***oftica***

ohtoic *sn* vz ***octoih***

ohtoih *sn* vz ***octoih***

oi *i* [At: (a. 1669) GCR I, 187/38 / E: fo] Cuvânt care exprimă: **1** (Pop) Mâhnire. **2** (Pop) Compătimire. **3** (Pop) Nemulțumire. **4** (Pop) Dorință. **5** (Pop) Îndemn. **6** Cuvânt care servește ca început de refren în colinde. **7** (Înv) Exclamație folosită în invocații.

oiagă *sf* vz ***uiagă***

oiamă *sf* [At: CDDE / Pl: ? / E: ***oaie*** + *-amă*] (Ban) Mulțime de oi (**1**).

oib *sn* vz ***uib***

oică *sf* [At: DRĂGANU, ROM. 78 / Pl: *~ici* și *~ice* / E: ***oaie*** + *-ică*] **1-2** (Mar; Trs) Oiță (**1-2**).

oiconimie *sf* [At: DN[3] / P: *oi~* / Pl: ? / E: fr ***oikonymie***] Disciplină care se ocupă cu studiul numelor de așezări omenești.

oicumena *sf* [At: DN[3] / P: *oi~* / Pl: ? / E: fr ***oikumène***] (Ggf) Denumire generică a suprafețelor populate de pe uscat, care reprezintă, în prezent, peste 90% din suprafața acestuia.

-oid [At: DN[3] / P: *o-id* / E: fr ***-oide***, it ***-oide***] Element secund de compunere savantă cu semnificația „în formă de".

oidea *i* vz ***hoidea***

oidium *sns* [At: CADE / P: *o-i-di-um* / E: fr ***oïdium***] **1** Ciuperci parazite care formează pete cenușii pe suprafața plantelor parazitate. **2** Boală a viței de vie și a altor plante de cultură produsă de oidium (**1**).

oidolan *sn* vz ***bodolan***

oidolean *s* vz ***odolean[1]***

oidulean *s* vz ***odolean[1]***

oiegar *sm* vz ***uiegar***

oiegărie *sf* vz ***uiegărie***

oiegos, ~oasă *a* vz ***uiegos***

oieguță *sf* vz ***uieguță***

oiem *sn* vz ***uium***

oiene *sfp* [At: ALR II, 6404/310 / E: nct] (Reg) Ciuperci comestibile, nedefinite mai îndeaproape.

oier *sm* [At: BARIȚIU, P. A. III, 24 / Pl: *~i* / E: ***oaie*** + *-ar*] **1-3** (Crescător) (proprietar sau) negustor de oi (**1**) Si: (reg) *oieș*. **4** (Pex) Păstor. **5** (Înv) Slujbaș însărcinat cu încasarea oieritului[1]. **6** (Ast; pop; art.) Constelația Lira. **7** (Ent; reg) Căpușă (*Ixodes ricinus*).

oierie[1] *sf* [At: DONICI, F. II, 27/3 / Pl: *~ii* / E: ***oaie*** + *-ărie*] (Înv) Stână.

oierie[2] *sf* [At: PAMFILE, J. III, 91 / Pl: *~ii* / E: ***oier*** + *-ie*] **1** (Rar) Oierit (**1**). **2** (Reg; pex) Păstorit.

oierit *sn* [At: (a. 1698) IORGA, B. R. 204 / Pl: *~uri* / E: ***oaie*** + *-ărit*] **1** Creștere a oilor (**1**) Si: *oierie[2]* (**1**). **2** (Reg; pex) Păstorit. **3** (Înv) Dijmă în natură percepută, în trecut, asupra oilor (**1**). **4** (Înv) Impozit plătit pentru pășunat. **5** (Înv; pex) Impozit perceput pe vite.

oiesc, oiască [At: BUJOREAN, B. L. 387 / Pl: *~ești* / E: ***oaie*** + *-esc*] **1** *a* (Pop; rar) Care aparține oilor (**1**). **2** *a* (Pop; rar) Care este specific oii (**1**). **3** *a* (Pop; rar) Care ține de oi (**1**). **4** *sf* (Bot; reg) Rostopască (*Chelidonium majus*).

oieș *sm* [At: CHEST. V, 24/92 / Pl: *~i* / E: ***oaie*** + *-eș*] (Mar; Trs) **1-3** Oier (**1-3**).

oieșea *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***oiș~*** / Pl: *~cle* / E: nct] (Bot; reg) Urzică-mică (*Urtica ureus*).

oiet *sni* [At: CDDE / E: ***oaie*** + *-et*] (Ban; csc) Mulțime de oi (**1**) Si: (reg) *oime*.

oilarând *i* vz ***ler***

oiler *i* vz ***ler***

oileranda *i* vz ***ler***

oiloilo *i* vz ***aoleu***

oim *sn* vz ***uium***

oime *sf* [At: CANDREA, Ț. O. 51 / Pl: (nob) *~muri* / E: ***oaie*** + *-ime*] (Trs) Oiet.

oinar *sm* vz ***hoinar***

oină[1] *sfs* [At: CONV. LIT. IX, 7 / V: (reg) ***h~*** / A și: *oină* / E: nct] Joc sportiv între două echipe a câte 11 jucători, care constă în lovirea unei mingi cu bastoane de lemn.

oină[2] *sf* [At: CANTEMIR, IST. 71 / Pl: ? / E: ns cf *oaie*, lat *ovina*] (Înv; nob) Carne de oaie.

oinări *v* vz ***hoinări***

oinărie *sf* [At: H IX, 171 / P: *o-i~* / Pl: *~ii* / E: ***oaie***] (Reg) Loc unde se adăpostesc oile.

oinist *sm* [At: TEODOREANU, M. II, 253 / Pl: *~iști* / E: ***oină[1]*** + *-ist*] Jucător de oină[1].

oișea *sf* vz ***oieșea***

oișoară *sf* [At: (cca 1620) IORGA, D. B. I, 35 / Pl: *~re* / E: ***oaie*** + *-ișoară*] **1-2** (Pop) Oiță (**1-2**).

oiște[1] *sf* [At: (a. 1802) IORGA, S. D. XII, 144 / V: (reg) ***h~***, ***oște***, ***oștie*** / Pl: *~ti* / E: bg **оище**] **1** Bară lungă de lemn fixată în crucea carului, căruței, trăsurii etc., care separă animalele înhămate. **2** (Pop; îe) **A (o) nimeri** (sau

a o potrivi, a da ca Irimia sau **ca Ivan, ca neica Stan) cu ~a-n gard** A spune sau a face o prostie mare. 3 (Pop; fig) Parte a constelației Carul Mare, alcătuită din trei stele, așezate în prelungirea careului care formează „carul". 4 (Reg) Parte componentă a morii de vânt cu ajutorul căreia aceasta se rotește pentru a o aduce cu aripile în poziție potrivită spre a fi acționate de vânt Si: (pop) *proțap*. 5 (Reg) Prăjină pe care se întind hainele.

oiște² *sf* [At: CHEST. IV, 117/91 / Pl: ? / ***oaie*** + *-iște*] (Reg) Loc unde pasc oile (1).

oiște³ *sf* vz ***ostie¹***

oiță *sf* [At: DOSOFTEI, P. S. 247/16 / Pl: *~țe* / E: ***oaie*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Oaie (1) (mică) Si: *oițică* (**1-2**). **3-4** (Șhp; fig) Oaie (2) (mică). **5** (Reg; pan) Pată mică albă, rar neagră, care apare uneori pe unghiile degetelor de la mână Si: *noiță*. **6** (Rar; pan) Nouraș alburiu aducător de ploaie. **7** (Orn; reg; șîs ~ *îmbrobodită*) Cinteză de iarnă (*Fringilla montifringilla*) Si: (pop) *oițoi*. **8** (Orn; reg) Scatiu (*Fringilla carduelis spinus*). **9** (Orn; reg) Codroș (*Phoenicurus phoenicurus*). **10** (Orn; reg) Sticlete (*Carduelis elegans*). **11** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). **12** (Orn; reg) Țiclete (*Sitta europaea*). **13** (Îc) **~-de-munte** Pasărea *Phoenicurus ochruros*. **14** (Bot; reg; mpl; șîs ~ *sălbatică*) Dedițel de pădure (*Anemone silvestris*). **15** (Bot; reg; mpl) Sisinei de munte (*Anemone alpina*). **16** (Bot; reg; mpl) Floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*). **17** (Bot; reg; mpl) Omelușe (*Anemone narcissiflora*). **18** (Bot; reg; mpl) Dedițel (*Anemone pulsatilla*). **19** (Bot; reg) Pâinișoară (*Russula lepida*). **20** (Reg; lpl; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. Si: *horă, învârtită, bâr-oiță*. **21** (Reg; lpl; art.) Melodie după care se execută dansul oițelor (**20**).

oițică *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 302 / Pl: *~ici* / E: ***oiță*** + *-ică*] **1-2** (Pop; șhp) Oiță (**1-2**). **3** Pasăre nedefinită mai îndeaproape.

oițoi *smi* [At: MARIAN, O. I, 383 / E: ***oiță*** + *-oi*] (Orn; reg) **1** Cintezoi (*Fringilla coelebs*). **2** Cinteză de iarnă (*Fringilla montifringilla*).

oium *sn* vz ***uium***

ojag *sn* vz ***hogeag***

ojă *sf* [At: DLR / Pl: *~e* / E: nct] Lac de unghii.

ojăji *v* vz ***ojiji***

ojebit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 49 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Jupuit. **2** Lovit.

ojejit, ~ă *a* vz ***ojijit***

ojic *sn* vz ***ojig***

ojig *sn* [At: P. CONSTANT, R. 196 / V: (reg) ***~ic*** / Pl: (rar) *~uri* / E: srb ***ošeg***] (Olt) Senzație de arsură pe tubul digestiv, însoțită uneori de greață Si: (reg) *jărăgai*.

ojiji [At: LB / V: (reg) ***ojăji, uji, uj~, ujuji*** / Pzi: *~jesc* / E: bg ***ОЖИЖАМ***] (Reg) **1** *vt* (C. i. lemne, vreascuri, paie etc.) A usca. **2** *vt* (C. i. lemne, vreascuri, paie etc.) A aprinde. **3** *vt* (C. i. focul) A înteți. **4** *vr* (Fig) A se supăra. **5** *vr* A se încălzi la sobă.

ojijire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***ojiji***] (Reg) **1** Uscare. **2** Aprindere. **3** Ardere. **4** Întețire a focului. **5** Încălzire la sobă.

ojijit, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, S. 9 / V: (reg) ***ojej~, ujuj~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ojiji***] (Reg; d. lemne, vreascuri etc.) Uscat.

ojina *v* vz ***ujina***

ojină *sf* vz ***ujină***

ojingoș, ~oasă *a* [At: CIAUȘANU, V. 184 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg; d. țesături) Aspru.

ojini *v* vz ***ujina***

ojiniță *sf* vz ***ujiniță***

ojivoi *vi* [At: (a. 1661) BUL. COM. IST. IV, 170 / Pzi: *~esc* / E: slv ***ОЖИВАТИ***] (Îvr) A trăi.

ojoc *sn* vz ***ojog***

ojog [At: DDRF / V: (reg) ***ij~, ~oc, ojug*** *sm*, ***orjoc, orj~*** *sn*, ***uj~*** / Pl: (**1-3, 6-7**) *~oage* și (rar) *~uri* (**4-5**) *~ogi* / E: mg ***azsag***] (Reg) **1** *sn* Cociorvă (**1**). **2** *sn* Coadă a cociorvei (**1**). **3** *sn* Băț lung care are la un capăt o cârpă sau un mănunchi de zdrențe, de pănuși (udate) etc. și cu care se curăță cuptorul de spuză sau se răcește când e prea încins. **4** *sm* (Fig) Om înalt și slab. **5** *sm* (Fig) Om decăzut din punct de vedere moral. **6** *sn* Coajă de mesteacăn. **7** *sn* Lemn asemănător cu iasca.

ojogi *vr* [At: BIBLIA (1688) 375²/50 / Pzi: *~gesc* / E: ns cf *ojog*] (Îvr) A se preface în cărbuni.

ojogitură *sf* [At: BIBLIA (1688) 5012/30 / Pl: *~ri* / E: ***ojogi*** + *-tură*] (Îvr) Lemn ars Si: *tăciune*.

ojonă *sf* vz ***ujină***

ojonge *sp* [At: DLR / E: nct] (Reg; csnp) **1** Case. **2** Acareturi. **3** Obiecte de uz casnic.

ojoniță *sf* vz ***ujiniță***

ojug *sm* vz ***ojog***

okapi *sfi* [At: DN³ / E: fr, it ***okapi***] (Zlg) Specie de girafă din Africa, cu gâtul mult mai scurt și cu blana zebrată la spate.

okume *sni* [At: DN³ / E: fr ***okoumé***] Arbore din Africa Ecuatorială, cu lemn roz, folosit pentru contraplacaje.

ol¹ *sn* vz ***oală***

-ol² *ec* [At: DN³ / E: fr, ger ***-ol***] **1-2** Element secund de compunere savantă care indică funcția chimică de (alcool sau) fenol a unei substanțe.

olac [At: NECULCE, L. 140 / V: (nob) ***~ă*** *sf* / Pl: (**1-2**) *~aci* și (**3-15**) *~ace*, (rar) *~uri* / E: tc ***ulak***] (Îrg) **1** *smn* Curier special care ducea, de obicei călare, vești sau corespondență în țară și peste hotare Si: *mesager, sol*. **2** *sm* (Pex) Mesaj. **3** *sn* Serviciu de transport pentru călători și pentru corespondență folosit înainte de introducerea căilor ferate Si: *menzil, poștă*. **4** *sn* Poștalion. **5-6** *sn* (Îla) **De ~** Care aparținea (poștei sau) poștalionului. **7** *sn* (Îal) Care era folosit pentru necesitățile transportului călătorilor și al corespondenței. **8** *sn* (D. cai; îal) Datorat de săteni trimișilor domnești în țară, ca prestație temporară, în sec. XV-XVIII. **9** *sn* (Îljv) **De ~** Iute. **10** *sn* (Îlav) **De ~** Suficient. **11** *sn* (D. cai; îla) **De ~** De corvoadă. **12** *sn* (D. oameni; îal) Obligat să muncească peste puteri. **13** *sn* (Îlav) **În cai de ~** Prin poștă. **14** *sn* (Îal; pex) Urgent. **15** *sn* (Îe) **A lua (pe cineva) de ~** A grăbi. **16** *sn* Cal de poștă. **17** *sn* Impozit perceput asupra cailor.

olacă¹ *av* vz ***oleacă***

olacă² *sf* vz ***olac***

olafan *sm* vz ***olofan***

olaiac *sn* [At: DR IV, 837 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Calapod mic.

olaiu *s* [At: I. CR. XIII, 83 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Mrn; îrg) Laturi ale unui caic.

olaizn *sn* [At: ALR II, 6678/876 / Pl: *~e* / E: ger ***Hohleisen***] (Reg) Daltă rotundă.

olaltă *av* [At: (a. 1794) URICARIUL IV, 48/1 / V: (reg) ***~antă*** / E: ***o³*** + ***alaltă***] **1** Împreună. **2** (Îvp; îlav) **Între ~** Unul cu altul. **3** (Îal) Unul pe altul. **4** (Îvp; îlav) **După ~** Unul după altul, fără întrerupere. **5** (Îvp; îlav) **De ~** Fără alegere. **6** (Îal) Unul de celălalt. **7** (Îvp; îlav) **De la ~** Împreună. **8** (Îvp; îlav) **Pe** (sau **peste**) **~** Unul peste altul. **9** (Îvp; îlav) **(Pe) lângă ~** Unul (pe) lângă altul. **10** (Îal) Alături. **11** (Îvp; îlav) **Înspre ~** Unul către altul.

olan¹ *sn* [At: POLIZU / V: ***h~, ~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***ol*** + *-an*] **1** Piesă de argilă arsă, de obicei de formă semicilindrică, folosită ca învelitoare a acoperișului, a streșinilor, (rar) a sobelor etc. Si: *țiglă*, (reg) *oală* (**42**). **2** Tub de argilă arsă din care se fac canale de scurgere a apei, coșuri pentru fum, stâlpi care împodobesc sobele țărănești etc.

olan² *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ns cf *Olan*(da)] Monedă de aur olandeză care a circulat până în sec. XIX și în țările românești.

olană *sf* vz ***olan¹***

oland, ~ă *smf, a* [At: BARIȚIU, P. A. I 253 / Pl: *~nzi, ~e* / E: drr ***Olanda***] (Îvr) **1-4** Olandez (**1-4**).

olandă *sf* [At: DDRF / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***hollande***, it ***olanda***] Pânză albă de in, de bună calitate, cu țesătura deasă și fină.

olandez, ~ă [At: IST. AM. 74²/11 / S și: (rar) *olandes* / Pl: *~i, ~e* / E: ***Olanda***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Olandei sau) este originară de acolo Si: (reg) *olendrean* (**1-2**), (îvr) *oland* (**1-4**). **5** *smp* Popor care locuiește în Olanda. **6-7** *a* Care aparține (Olandei sau) olandezilor Si: (îvr) *olandic* (**1-2**), *olăndesc* (**1-2**). **8-9** *a* Privitor (la

Olanda sau) la olandezi Si: (îvr) *olandic* (**8-9**). **10** *a* Originar din Olanda. **11** *sf* Limbă vorbită de olandezi (**1-2**). **12-13** *sm, a* (Înv; îs) *Galben ~* (Monedă) olandeză. **14** *sm* Specie de porumbel nedefinită mai îndeaproape. **15** *sf* Figură de patinaj.

olandic, ~ă *a* [At: CR (1831) 120^1/6 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr **ὀλανδικός**, ger ***holländisch***] **1-4** (Îvr) Olandez (**6-9**).

olandină *sf* [At: NOM. MIN. I. 424 / Pl: *~ne* / E: ***olandă*** + *-ină*] Țesătură de bumbac care imită olanda.

olandră *sf* vz ***oleandră***

olangiu *sm* [At: (a. 1823) DOC. EC. 267 / Pl: *~ii* / E: ***olan*** + *-giu*] (Înv) Fabricant de olane Si: *olănar*.

olantă *av* vz ***olaltă***

olar [At: PSALT. 3 / V: (înv) ***~iu***, (reg) ***ul~*** *sm* / Pl: (**1-5**) *~i*, (**6**) *~e* / E: ***oală*** + *-ar*] **1-2** *sm* Persoană care (fabrică sau) vinde oale de pământ. **3** *sm* (Îs) *Neam de ~* Persoană care minte cu ușurință. **4** *sm* (Pop; îe) **A râde râsul ~ului** A râde forțat. **5** *a* Leneș. **6** *sn* (Reg) Dulap în care se țin oale.

olariu *sm* vz ***olar***

olastiseală *sf* [At: GORJAN. H. I. 158/24 / Pl: *~eli* / E: ***olastisi*** + *-eală*] (Îrg) **1** Lingușire. **2** Dezmierdare.

olastisi *vi* [At: GORJAN, H. II, 179/5 / Pzi: *~sesc* / E: ns cf rs *обласкать, ластить(ся)*] (Îrg) A spune cuvinte de dragoste.

olat *sn* [At: (a. 1629) IORGA, D. B. I, 44 / V: ***holate*** *sp*, ***~ă, ~ură*** *sf* / Pl: *~e* și *~uri*, (rar) *olături* / E: nct] (Înv) **1** Provincie. **2** (Pex; mpl) Împrejurare. **3** (Îe) **A da** (sau **a face**) **cuiva ~** A ceda, de obicei unei puteri străine, un teritoriu, o regiune etc. **4** (Îrg; mpl) Moșie. **5-6** (Îrg; mpl) Gospodărie (mare). **7** (Îrg; mpl) Clădire.

olată *sf* vz ***olat***

olatice *sp* [At: CHEST. II, 390/11 / V: (reg) ***~tuce*** / E: ***olat***] (Ban) Acareturi.

olatuce *sp* vz ***olatice***

olatură *sf* vz ***olat***

olaviță *sf* [At: CALENDARIU (1814) 188/3 / Pl: ? / E: ns cf *olovină*] (Îvr) Bere.

olăcar *sm* [At: HERODOT (1645) 453 / V: (înv) ***~iu, oloc~*** / Pl: *~i* / E: ***olac*** + *-ar*] **1** (Îrg) Curier. **2** (Îrg) Îngrijitor al cailor de poștă. **3** (Înv) Slujbaș însărcinat cu strângerea cailor dați de țărani oficialităților pentru nevoi momentane sau pentru un timp mai îndelungat. **4** (Mol) Haimana. **5** (Reg) Persoană care însoțește nunta și rostește orația Si: *colăcar, olăcaș, olăcer*.

olăcariu *sm* vz ***olăcar***

olăcaș *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***olac*** + *-aș*] (Olt) Olăcar (**5**).

olăcăi *v* vz ***olecăi***

olăcări *vi* [At: CANTEMIR, IST. 324 / Pzi: *~resc* / E: ***olăcar***] **1** (Înv) A face meseria de curier. **2** (Mol) A hoinări.

olăcărie *sf* [At: MUSTE, ap. LET. III, 46/30 / Pl: *~ii* / E: ***olăcar*** + *-ie*] **1** (Înv) Serviciu poștal îndeplinit de olăcar (**1**) Si: *olăcășie* (**1**). **2** (Înv) Rechiziționare a cailor pentru a fi dați, temporar, autorităților Si: *olăcășie* (**2**). **3** (Reg) Orație de nuntă Si: *olăcășie* (**3**).

olăcășie *sf* [At: SEVASTOS, N. 99 / Pl: *~ii* / E: ***olăcaș*** + *-ie*] **1-3** (Olt) Olăcărie (**1-3**).

olăcer *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***olace*** (Pll *olac*) + *-ar*] (Reg) Olăcar (**5**).

olăcerie *sf* [At: SEVASTOS N 99 / Pl: *~ii* / E: ***olăcer*** + *-ie*] (Reg) Olăcărie (**3**).

olăcește *av* [At: DDRF / E: ***olac*** + *-ește*] **1-4** (Înv) Ca un olac (**1-3, 5**).

olăchesc, ~ească *a* [At: (a. 1833) IORGA, S. D. XXI, 373 / Pl: *~ești* / E: ***olac*** + *-esc*] (Înv; nob) **1** Privitor la caii de olac (**3**). **2** Pentru caii de olac (**3**).

olăghină *sf* vz ***olovină***

olăină *sf* vz ***olovină***

olăire *sf* vz ***olălăire***

olăit *sn* vz ***olălăit***

olăitură *sf* vz ***olălăitură***

olăji *v* vz ***oleji***

olălăi^1 *v* vz ***oleji***

olălăi^2 *vi* [At: KLEIN, D. 63 / V: (reg) ***h~, ~lui*** / Pzi: *~esc* / E: ns cf *lălăi*] (Îrg) **1** A face gălăgie Si: *a țipa, a urla*. **2** A se văicări.

olălăire *sf* [At: LB / V: (reg) ***h~, hololoi~, olăire~*** / Pl: *~i* / E: ***olălăi***] (Îrg) Văicăreală.

olălăit *sn* [At: LB / V: (reg) ***h~, hololoit, ol~*** / Pl: *~uri* / E: ***olălăi***] (Îrg) Văicăreală.

olălăitură *sf* [At: LM / V: (reg) ***ol~*** / Pl: *~ri* / E: ***olălăi*** + *-tură*] (Îrg) Văicăreală.

olălău [At: LB / V: (reg) ***h~*** *sm* / Pl: (**3-4**) *~ăi*, (**1-2**) *~ăie* / E: ns cf *olălăi*] **1** *sn* (Îrg) Strigăt. **2** *sn* (Îrg) Gălăgie. **3** *sm* (Reg) Persoană certăreață. **4** *sm* (Reg) Persoană gălăgioasă.

olălui *v* vz ***olălăi***

olănar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***olan*** + *-ar*] (Rar) **1-2** Fabricant de olane (**1-2**).

olănărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***olănar*** + *-ie*] (Rar) **1-2** Loc unde se fac olane (**1-2**). **3-4** Cuptor în care se ard olanele (**1-2**).

olăndesc, ~ească *a* [At: AR (1829) 52^2/38 / Pl: *~ești* / E: ***oland*** + *-esc*] **1-2** (Îvr) Olandez (**6-7**).

olăraș *sn* [At: LEXIC REG. 61 / Pl: *~e* / E: ***ol*** + *-ăraș*] (Reg) Vas de lut cu gâtul lung, în care se pune laptele la prins.

olăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***olar*** + *-easă*] (Rar) **1-2** Soție de olar (**1-2**) Si: *olăriță* (**1-2**).

olăresc, ~ească *a* [At: LB / Pl: *~ești* / E: ***olar*** + *-esc*] (Rar) **1-2** Care aparține olarului (**1-2**). **3-4** De olar (**1-2**).

olăreț^1 *sn* [At: I. CR. VI, 29 / Pl: *~e* / E: ***ol*** + *-ăreț*] (Mol) Oală de lut în care se pune laptele la prins.

olăreț^2***, ~eață*** *a* [At: LEXIC REG. 117 / Pl: *~i, ~e* / E: ***oală*** + *-ăreț*] (Mol) **1** În formă de oală (**1**). **2** Lunguieț.

olări [At: REV. CRIT. IV, 145 / Pzi: *~resc* / E: ***oală***] **1** *vt* A rotunji puțin la capete buștenii tăiați, pentru a-i transporta mai ușor. **2** *vr* (Trs; d. butucii roților de car) A se lărgi.

olărie^1 *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***olar*** + *-ie*] **1** Olărit^2. **2-3** (Atelier sau) prăvălie a olarului.

olărie^2 *sfs* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***oală*** + *-ărie*] (Csc) **1** Oale. **2** Ceramică.

olărit^1 *sn* [At: DER / Pl: *~uri* / E: ***olări***] Rotunjire a capetelor buștenilor tăiați, pentru a fi transportați mai ușor Si: *olăritură*.

olărit^2 *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ***olar***] Meserie a olarului (**1**) Si: *olărie*^{1} (**1**).

olărit^3***, ~ă*** *a* [At: BARCIANU / Pl: *~iți, ~e* / E: ***olări***] **1** (Reg; d. bușteni) Rotunjit la capete. **2** (Îvr) Scobit. **3** (Îvr) Cu crăpături.

olăritură *sf* [At: ALR SN II, h 615/551 / Pl: *~ri* / E: ***olări*** + *-tură*] (Reg) Olărit^1.

olăriță *sf* [At: STANCIU, D. 43 / Pl: *~țe* / E: ***olar*** + *-iță*] **1-2** (Rar) Olăreasă (**1-2**).

olătaș *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 201/34 / Pl: *~i* / E: ***olat*** + *-aș*] (Înv) Proprietar funciar.

olățel *s* [At: ALR II. 36 / Pl: nct / E: ns cf *aloțel*] (Reg; csnp) Zeamă din tărâțe.

olăvină *sf* vz ***olovină***

olbalț *sn* vz ***orbalț***

olbaț *sn* vz ***orbalț***

olbă *sf* vz ***halbă***

olbiță *sf* [At: H XVIII, 145 / V: (reg) ***olvi~*** / Pl: *~țe* / E: ***olbă*** + *-iță*] (Ban) Oliță.

olcar *s* [At: H IV, 255 / Pl: nct / E: ger ***Hohlkehle***] (Reg) Unealtă cu care se fac scobiturile cercevelelor.

olcuță *sf* [At: LEX. MARS. 232 / V: (reg) ***ul~*** / Pl: *~țe* și (rar) *~ți* / E: cf *oală, ulcea*] (Ban; Trs) **1** Fiecare dintre celulele fagurelui. **2** (Mol) Piuliță. **3** Vârtej de apă. **4** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

old-boy *sn* [At: DN³ / P: *ould-boi* / Pl: *~s* / E: eg ***old-boy***] (Spt) Jucător retras din sportul competițional datorită vârstei, care joacă într-un meci amical sau demonstrativ.

ole¹ *i* vz ***aoleu***

ole² *sn* [At: DN³ / E: fr, sp ***ole***] **1** Dans spaniol andaluz cu mișcare modernă, executat de o singură persoană. **2** Melodie după care se execută acest dans.

olea- *ec* vz ***oleo-***

oleab *sn* [At: MARIAN, INS. 193 / V: *~ag, h~* / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Reg) Acaret. **2** Locuință ciobănească. **3** Adăpost. **4** (Olt; gmț) Casă familială.

oleac *sm* [At: PAMFILE, J. III, 24 / Pl: nct / E: nct] (În jocuri de copii) Drac.

oleacă¹ *av* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 253/5 / V: (îrg) ***l~***, (reg) ***ola~***, ***oleac*** / E: ngr ***ὀλίγακι***] (Pop) **1** Puțin. **2** (Reg; îlav) **Nici** (sau **nice**) **~** Nici un pic. **3** (Îlav) **~ de** Puțin. **4** (Îal) Într-o măsură oarecare Si: *întrucâtva*.

oleacă² *sf* vz ***holercă***

oleacee *sfi* [At: DN³ / P: *o-le-a-ce-e* / E: fr ***oléacées***] **1** (Lpl) Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu frunze opuse, care cuprinde specii ca măslinul, liliacul, frasinul etc. **2** (Șls) Plantă care face parte din această familie.

oleag *sn* vz ***oleab***

oleaginos, ~oasă *a* [At: F (1874) 126 / P: *~le-a-* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***oléagineux***] (D. plante, semințe, fructe) **1** Care conține grăsimi. **2** Din care se poate extrage ulei.

oleajă *sf* [At: CV 1951 nr 11, 37 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Obiect uzat.

oleandră *sf* [At: DDRF / V: (îrg) ***ola~*** / Pl: *~re* / E: nct] (Reg; art.) **1** Dans popular care se joacă la nunți când se scoate zestrea din casa miresei. **2** Melodie după care se execută oleandra (**1**).

oleandru *sm* vz ***leandru***

oleastru *sm* [At: ECONOMIA 142/12 / Pl: *~aștri* / E: lat ***oleaster***, it ***oleastro***, ger ***oleaster***] (Înv) Măslin sălbatic.

oleat *sm* [At: DL / P: *~le-at* / Pl: *~ați* / E: fr ***oléate***] **1-2** (Sare sau) ester al acidului oleic.

oleată *sf* [At: LTR² / P: *~le-a~* / Pl: *~te* / E: eg ***oiled*** (paper)] Desen executat pe hârtie de calc, pe care sunt trasate detaliile unui teren și cadrul secțiunii topografice la care se referă.

olebuit, ~ă *a* [At: CHEST. II, 3/87 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***oleab***] (Reg) Rostuit.

olecăi [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 52ʳ/5 / V: (reg) ***d~, olăc~, ~cui***, (cscj) ***olicăia, olic~, olicări, oligăi, oligări, oric~, oricări*** / Pzi: *~esc* / E: ***oleo***] **1-2** *vtr* (Îrg) (A face pe cineva să se vaite sau) a se văita.

olecăios, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 193 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***olecăi*** + *-os*] (Îvr) Care se văicărește mereu.

olecăire *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 309/21 / Pl: *~ri* / E: ***olecăi***] (Îvr) Văicăreală.

olecăit *sn* [At: CANTEMIR, HR. 93 / Pl: *~uri* / E: ***olecăi***] (Îvr) Văicăreală.

olecăitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 256ᵛ/10 / V: (reg) ***olic~*** / Pl: *~ri* / E: ***olecăi*** + *-tură*] (Îvr) Văicăreală.

olecran *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***olécrâne***] (Atm) Apofiză a extremității superioare a cubitusului, formând proeminența cotului.

olecșoară *av* vz ***olecușoară***

olecui *v* vz ***olecăi***

olecușoară *av* [At: BARONZI, L. 159 / V: (reg) ***~cș~*** / E: ***oleacă*** + *-(u)șoară*] (Reg) **1** Olecuță (**1**). **2** (Îla) **~cșoară de...** Puțin.

olecuță *av* [At: BARONZI, L. 159 / V: (reg) ***lecuță*** / E: ***oleacă*** + *-uță*] **1** Puțin de tot Si: (reg) *olecușoară* (**1**), *olecuțică* (**1**). **2** (Îlav) **Nici ~** Nici un pic. **3** (Îla) **~ de...** Puțin.

olecuțică *av* [At: BL VII, 137 / V: (reg) ***~țcă*** / E: ***olecuță*** + *-ică*] (Mol) **1** Olecuță (**1**). **2** (Îlav) **Nici ~** Nici un pic. **3** (Îla) **~ de...** Puțin.

olefină *sf* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***oléfines***] (Chm) Hidrocarbură aciclică nesaturată, cu legătură dublă Si: *alchenă*.

olefinic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***oléfinique***] Referitor la olefine.

olei¹ *i* vz ***aoleu***

olei² *sn* vz ***ulei***

olei³- *ec* vz ***oleo-***

oleia *v* vz ***uleia***

oleiar *sm* vz ***uleier***

oleiat, ~ă *a* vz ***uleiat***

oleic, ~ă *a* [At: DOC. EC. (1845) 854 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***oléique***] **1-2** Care (provine din sau) se referă la grăsimi și uleiuri naturale. **3** (Îs) *Acid ~* Acid gras, nesaturat, folosit mai ales în industria cosmetică

oleieriu *sm* vz ***uleier***

oleifer, ~ă *a* [At: DN³ / P: *o-le-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oléifère***] Care conține ulei.

oleiform, ~ă *a* [At: DN³ / P: *o-le-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oléiforme***] (Rar) Ca uleiul.

oleină *sf* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~ne* / E: fr ***oléine***] **1** Substanță lichidă care se găsește în grăsimile vegetale și care rezultă dintr-o combinație de acid oleic cu glicerină. **2** Acid oleic tehnic, obținut la scindarea grăsimilor prin hidroliză.

oleinic *s* [At: ANON. CAR. / Pl: nct / E: ***olei*** + *-nic*] (Ban; înv) Turtă unsă cu ulei.

oleios, ~oasă *sf* vz **uleios**

oleiu *sn* vz **ulei**

olej *sn* [At: PLOPȘOR, V. O. 12 / Pl: *~uri* / E: pvb ***oleji***] (Olt) **1** Culcuș. **2** (Pex) Adăpost.

oleji [At: ALEXI, W. / V: (reg) ***olăji*** / Pzi: *~jesc* / E: vsl ***oулєшти***] **1** *vr* (Olt) A se adăposti. **2** *vt* A feri pe cineva de frig, de vorbe rele etc. **3** *vr* (Mol; Olt) A mânca frugal. **4** *vt* A oferi cuiva doar strictul necesar pentru existență.

olele *i* vz ***aoleu***

oleleu *i* vz ***aoleu***

olendrean *sm* [At: MARIAN, NU. 332 / Pl: *~eni* / E: ger ***Holländer*** + *-ean*] **1-2** (Reg) Olandez (**1, 3**).

oleo¹ *i* vz ***aoleu***

oleo²- *ec* [At: DN³ / P: *o-le-o* / V: ***olea-, olei-*** / E: it ***oleo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) ulei.

oleobromie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: cf eg *oil + bromide*] Procedeu cu ajutorul căruia se obțin fotografii de mare valoare estetică prin folosirea unor corneluri grase.

oleoduc *sn* [At: DN³ / P: *o-le-o~* / Pl: ? / E: fr ***oléoduc***] Conductă de țiței Si: *pipe-line*.

oleofil, ~ă *a* [At: DN³ / P: *o-le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oléophile***] Care reține uleiul.

oleofob, ~ă *a* [At: DN³ / P: *o-le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oléophobe***] Care respinge uleiul

oleografie *sf* [At: NICA, L. VAM. 177 / P: *~le-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***oléographie***] Cromolitografie care imită pictura în ulei, făcută pe hârtie cu nervuri, ca firele pânzei.

oleoleo *i* vz ***aoleu***

oleoleu *i* vz ***aoleu***

oleomargarină *sf* [At: DN³ / P: *o-le-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***oléomargarine***] Grăsime lichidă, purificată, folosită la fabricarea margarinei.

oleometru *sn* [At: LTR² / P: *~le-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***oléomètre***] **1** Aparat folosit pentru dozarea uleiurilor și grăsimilor provenite din semințe. **2** Aparat folosit pentru determinarea conținutului de ulei al materiilor prime.

oleotorax *sn* [At: DN³ / P: *o-le-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***oléothorax***] (Med) Metodă de tratament constând în injectarea unei substanțe uleioase în cavitatea pleurală în cursul pneumotoraxului.

oler *i* vz ***ler***

oleranda *i* vz ***ler***

olercă *sf* vz ***holercă***

oleram *i* vz ***ler***

oletui *vt* [At: ȘEZ. III. 83 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Buc) A bate fără milă.

oleu[1] *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 241/17 / V: (rar) ***oliu*** / Pl: *~uri* / E: lat ***oleum***] (Îrg) Ulei.

oleu[2] *i* vz ***aoleu***

oleum *sn* [At: DER / P: *~le-um* / E: fr ***oléum***] Amestec de acid sulfuric concentrat și anhidridă sulfurică.

olfactic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf ger *olfaktorisch*] (Rar) Olfactiv (1).

olfactiv, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***olfactif***] **1** Care se referă la simțul mirosului. **2** (Îs) *(Membrana) mucoasă ~ă* Mucoasă care căptușește pereții nasului.

olfactometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***olfactométrie***] (Med) Determinare a gradului de sensibilitate olfactivă.

olfactometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***olfactomêtre***] (Med) Aparat pentru măsurarea acuității olfactive.

olfactronic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***olfactronic***] Referitor la olfactronică.

olfactronică *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ici* / E: eg ***olfactronics***] Disciplină care are ca obiect elaborarea unei tehnici instrumentale sensibile pentru identificarea lucrurilor și a oamenilor după mirosul lor caracteristic.

olfacție *sf* [At: BIANU, D. S. / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***olfaction***, lat ***olfactio, -onis***] (Liv) Simț al mirosului.

olfactiune *sf* vz ***olfacție***

oli[1] *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. / Pzi: *olesc* / E: nct] (Ban) A-și lega capul cu o basma frumoasă.

oli[2] *vt* [At: ARVINTE, TERM. 157 / Pzi: *olesc* / E: ***oală***] (Reg) Olări (1).

oliban *ss* [At: ALEXI, W. / E: fr ***oliban***] (Înv) Tămâie.

olibeją *sf* vz ***hulubej***

olicăi *v* vz ***olecăi***

olicăia *v* vz ***olecăi***

olicăitură *sf* vz ***olecăitură***

olicări *v* vz ***olecăi***

olicică *sf* [At: DDRF / Pl: *~cele* / E: ***oală*** + *-icică*] **1-2** (Șhp) Oliță (**1-2**).

oligant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***oliganthe***] (Bot; d. plante) Care are flori puține.

oligantropie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oliganthropie***] (Liv) Scădere a populației unei țări, a unui oraș etc.

oligarh *sm* [At: BARIȚIU, P. A. I, 1 / Pl: *~i* / E: drr ***oligarhie***] (Înv) **1-2** (Membru sau) partizan al unei oligarhii (**1**).

oligarhic, ~ă *a* [At: LĂCUSTEANU, A. M. 79 / S și: *~rchic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***oligarchique***] **1-2** Care se referă la oligarhie (**1-2**). **3-4** Specific oligarhiei (**1-2**).

oligarhie *sf* [At: CR (1829) 172[2]/18 / V: (iuz) ***~rșie*** / S și: *~rchie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ὀλιγαρχία***, fr ***oligarchie***] **1** (Înv) Formă de guvernământ în care puterea aparținea exclusiv vârfurilor aristocratice Si: *oligocrație*. **2** Stat în care exista această formă de guvernământ. **3** (Îs) *~ bancară, ~ financiară* Grup restrâns de persoane care, prin averea și poziția lor socială, domină viața politică și economică a unui stat.

oligarșie *sf* vz ***olgarhie***

oligăi *v* vz ***olecăi***

oligări *v* vz ***olecăi***

oligist *sn* [At: ȘĂINEANU / V: (reg) ***~ă*** *sf* / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***oligiste***] (Mlg) Varietate de hematit de culoare cenușie sau roșcată, folosită pentru extragerea fierului.

oligistă *sf* vz ***oligist***

oligneală *sf* [At: LEXIC REG. 55 / Pl: *~eli* / E: ***oligbi*** + *-eală*] (Olt) Luxație.

oligni *vt* [At: CV 1952 nr. 2, 38 / V: (reg) ***oglini, oglinti, ~ihni, ~ini*** / Pzi: *~nesc* / E: srb ***ulegnuti***] (Olt; Ban) A luxa.

oligo- [At: DN[3] / E: it, fr ***oligo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Mic. **2** Insuficient. **3** Sărac. **4** Puțin numeros.

oligocen, ~ă [At: DM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oligocène***] **1** *sn* Epocă geologică aparținând perioadei paleogenului. **2** *sn* Serie de straturi geologice care aparțin acestei epoci. **3-4** *a* Care se referă (la oligocen (**1**) sau) la formațiile din această epocă.

oligochet *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***oligochètes***] **1** (Lpl) Clasă de anelide terestre și dulcicole, lipsite de parapode și cu puțini peri (*Oligochaeta*). **2** (Șls) Vierme din această clasă.

oligocitemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oligocytémie***] Scădere a numărului globulelor roșii sangvine, întâlnită în hemoragii, în unele boli de sânge etc.

oligoclaz *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***obligoclase***, ger ***Oligoklas***] (Mlg) Varietate de feldspat plagioclaz, care conține, în cantități mici, anortit.

oligocrație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: it ***oligocrazia***] Oligarhie (**1**).

oligodipsie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oligodipsie***] (Med) Scădere a senzației de sete.

oligoelement *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***oligo-élément***] Element care se găsește în organism în cantități foarte mici, îndeplinind, în unele procese biologice, rolul de catalizator.

oligofagie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oligophagie***] **1** Regim alimentar lipsit de varietate. **2** (Med) Scădere a poftei de mâncare.

oligofren, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oligophrène***] (Med) **1-2** (Bolnav) de oligofrenie.

oligofrenie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oligophrénie***] (Med) Stare patologică caracterizată prin rămânerea în urmă a dezvoltării facultăților psihice, însoțită uneori de tulburări ale dezvoltării fizice și de leziuni ale sistemului nervos central, ca urmare a unor suferințe cerebrale, survenite în perioada intrauterină, în cursul nașterii sau în perioada copilăriei.

oligofrenologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oligophrénologie***] (Med) Ramură a psihiatriei care studiază oligofreniile.

oligofrenopedagogie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oligophrénopédagogie***] Ramură a defectologiei care se ocupă cu educarea deficienților mintali.

oligomenoree *sf* [At: DN[3] / P: *~re-e* / Pl: *~ei* / E: fr ***oligoménorrhée***] Reducere a frecvenței menstruației, întâlnită înainte de menopauză sau în unele boli endocrine.

oligomer, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***oligomer, Oligomere***] (Blg) **1** *a* Format din puține elemente structurale. **2** *sn* Ciclu floral având un număr mai mic de elemente constitutive.

oligopol *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***oligopole***] Piață a mărfurilor monopolizată de un număr redus de mari producători.

oligopot, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~oți, ~e* / E: fr ***oligopote***] Persoană care bea foarte puțin.

oligosperm *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***oligosperme***] Fruct care conține un număr mic de semințe.

oligospermie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oligospermie***] (Blg) Scădere a numărului de spermatozoizi din lichidul seminal.

oligotrof, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oligotrophe***] **1** (D. soluri) Sărac în substanțe minerale și nutritive. **2** (D. plante) Care crește în soluri oligotrofe (**1**).

oligotrofie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oligotrophie***] **1** Însușire a plantelor ologotrofe. **2** (Med) Nutriție deficitară.

oligozaharidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: eg ***oligozaharide***] (Chm) Hidrat de carbon care are molecula compusă din două până la șase molecule de monozaharide.

oligurie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oligurie***] (Med) Scădere a cantității de urină eliminată în timp de 24 de ore.

olihni *v* vz ***oligni***

olimbiacesc, ~ească *a* vz ***olimpicesc***

olimbiadă *sf* vz ***olimpiadă***

olimbicesc, ~ească *a* vz ***olimpicesc***

olimpiace *sfp* [At: ARISTIA, PLUT. / E: ngr ***ὀλυμπιακά***] (Îvr) Jocuri olimpice.

olimpiadă *sf* [At: MOLNAR, I. 221/10 / V: (înv) ***~mbiadă*** / P: *~pi-a~* / Pl: *~de* / E: ngr ***Ὀλυμπιάδα*** (Ac de la *Ὀλυμπιάς*), fr ***olympiade***, ger

Olympiade] **1** (În Grecia antică) Interval de patru ani dintre două serbări ale jocurilor olimpice, servind ca unitate de măsură temporală. **2** Competiție sportivă internațională care are loc o dată la patru ani.

olimpian, ~ă *a* [At: CARAGIALE, ap. CADE / P: *~pi-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***olympien***] **1** Care aparține zeilor din antichitatea greacă Si: (rar) *olimpianic*. **2** Din Olimp. **3** (Fig) Maiestuos.

olimpianic, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 175 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***olimpian*** + *-ic*] **1-3** (Rar) Olimpian (**1-3**).

olimpianism *sn* [At: DN³ / P: *~pi-a~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***olympianisme***] Caracter olimpian.

olimpic, ~ă *a* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***olympique***] **1** (Îs) *Jocuri ~e* Întreceri sportive cu caracter periodic, practicate în Grecia antică și reluate în timpurile noastre sub formă de competiții internaționale complexe Si: *olimpiadă* (**2**). **2** Care ține de întrecerile sportive desfășurate în cadrul unei olimpiade (**2**) Si: (înv) *olompicesc* (**1**). **3** Care aparține Olimpului Si: (înv) *olompicesc* (**2**). **4** (Pex) Divin. **5** (Fig) Maiestuos.

olimpicesc, ~ească *a* [At: CUGETĂRI 46ʳ/13 / V: (reg) ***~mbiacesc, ~mbicesc*** / Pl: *~ești* / E: ngr ***ὀλυμπιακός***, fr ***olympique***, ger ***olympisch*** + *-esc*] (Înv) **1-2** Olimpic (**2-3**). **3** (Pex) Divin. **4** (Fig) Maiestuos.

olini *v* vz ***oligni***

olișcă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ște* și *~ști* / E: nct] (Mol) Strămătură.

olișoară *sf* [At: DDRF / Pl: *~re* / E: ***oală*** + *-ișoară*] **1-2** (Rar; șhp) Oliță (**1-2**).

oliță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 392 / Pl: *~țe* / E: ***oală*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Oală (mică) Si: *oluț* (**1-2**), *oluță* (**1-2**). **3** (Fam) Oală de noapte. **4** (Reg) Pușculiță.

oliu *sn* vz ***oleu¹***

oliv [At: DN³ / Pl: (**1**) *~i* / E: lat ***oliva***, fr ***olive***] **1** *sm* (Rar) Măslin. **2** *ai* (D. culori) Galben-verzui.

olivă *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ve* / E: lat ***oliva***, ger ***Olive***, fr ***olive***] **1** (Îrg) Măslină. **2** (Reg) Ulei de măsline. **3** Mică piesă de sticlă, de forma unui tub îngroșat la un capăt, folosită în fonetica experimentală pentru înregistrarea suflului nazal. **4** (Aht) Ornament de formă alungită, asemănător unei măsline. **5** Formație anatomică proeminentă și rotunjită. **6** (Atm; spc) Proeminență rotunjită situată în partea superioară și laterală a bulbului rahidian.

olivet *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~uri* / E: lat ***olivetum***, it ***oliveto***] (Înv; csc) **1-2** (Pădurice sau) livadă de măslini.

olivi *v* vz ***ofili***

olivieră *sf* [At: DN³ / P: *~vi-e~* / Pl: *~re* / E: it ***oliviera***] (Teh) Presă de măsline Si: (pop) *oloiniță*.

olivin *sn* vz ***olivină***

olivină *sf sg* [At: CADE / V: (reg) ***olivin*** / E: fr ***olivine***] Varietate de peridot, de culoarea uleiului de măsline.

olivit, ~ă *a* vz ***ofilit***

olm *sn* [At: CORESI, ap. DHLR II, 559 / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) **1** Miros. **2** Simț al mirosului.

olman *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (reg) ***al~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***eau d'Allemagne***] (Înv) Fard lichid întrebuințat pentru albirea feței.

olmaz *sn* [At: SADOVEANU, O. X, 180 / V: (reg) ***almas*** / Pl: *~uri* / E: cf rs *алмаз*] (Înv) Diamant.

olo- *ec* vz ***holo-***

olocar *sm* vz ***olăcar***

olocaust *sn* vz ***holocaust***

olocen *sn* vz ***holocen***

oloedrie *sf* vz ***holoedrie***

olofan *sm* [At: SIMION DASC., ap. LET. 108 / V: (îrg) ***olaf~*** / Pl: *~i* / E: ns cf tc *ulûfe*] (Înv) Soldat plătit din cavaleria otomană.

olofir *sn* vz ***olovir***

olog, ~oagă [At: CORESI, L. 65/10 / V: (reg) ***ul~*** / Pl: *~ogi, ~oage* / E: ns cf alb *ulok*] **1-2** *smf, a* (Persoană) căreia îi lipsește un picior sau amândouă (rar; o mână sau amândouă) Si: *ciung, șchiop*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care are un defect de mers. **5** *a* (Îlv) **A lăsa (pe cineva) ~** A ologi (**1**). **6** *sn* (Reg) Boală a vitelor nedefinită mai îndeaproape. **7** *sm* (Reg) Sărăntoc. **8** *sm* (Reg) Cerșetor. **9** *a* (Pan; d. unele plante) Care, deosebindu-se de speciile înrudite, nu are cârcei și nu se agață pe arac Si: (reg) *ologuță*. **10** *sm* (Reg) Varietate de struguri. **11** *sfa* (Reg) Broderie populară nedefinită mai îndeaproape.

ologeală *sf* [At: DDRF / Pl: *~eli* / E: ***ologi*** + *-eală*] Paralizie a picioarelor.

ologel, ~ea *a* [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 261 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***olog*** + *-el*] **1-4** (Rar; șhp) Olog (**1-2**).

ologi [At: LB / V: (reg) ***ul~*** / Pzi: *~gesc* / E: ***olog***] **1-2** *vt* A face pe cineva olog (**1, 3**) lovindu-l, rănindu-l etc. **3-4** *vi* A deveni olog (**1-2**).

ologie *sf* [At: CORESI, L. 571/13 / Pl: *~ii* / E: ***olog*** + *-ie*] (Înv) **1-2** Pierdere (a unei mâini sau) a unui picior Si: *ologire* (**1-2**). **3** Defect de mers Si: *ologire* (**3**).

ologină *sf* vz ***olovină***

ologire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***ologi***] (Rar) **1-3** Ologie (**1-3**).

ologit, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ologi***] **1-2** Care a devenit olog (**1, 3**). **3** Paralizat de picioare.

olograf, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 435 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***olographe***] **1** (D. testamente) Scris de mâna persoanei care lasă o moștenire. **2** (Pex; d. scrisori etc.) Scris de mâna autorului Si: *autograf*.

olografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***olographie***] Act scris în întregime de mâna autorului său.

ologuță *a* [At: PAMFILE, A. R. 184 / E: (fasole) ***oloagă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; d. fasole; șhp) Oloagă (**9**).

oloi¹ *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oaie* / E: ***oală*** + *-oi*] **1-2** (Reg; șdp) Oală (mare).

oloi² *sn* [At: N. TEST. (1648) 191ᵛ/9 / V: (reg) ***ul~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***olaj***] **1** (Îvp) Ulei. **2** (Reg; îs) *~ de lemn* Untdelemn. **3** (Reg; îs) *~ de lampă* Petrol. **4** (Rar) Vopsea de ulei.

oloi³ *vt* [At: DLR / V: (reg; cscj) ***~a*** / Pzi: *~esc* / E: ***oloi²***] (Reg) A uleia.

oloia *v* vz ***oloi³***

oloiat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***oloia***] (Reg) Uleiat.

oloier *sm* [At: ALR II, 6494/53 / Pl: *~i* / E: ***oloi²*** + *-ar*] (Reg) **1** Persoană care se ocupă cu extragerea uleiului din semințe Si: *oloier* (**1**). **2** Proprietar al unei prese de ulei Si: *oloier* (**2**).

oloiemiță *sf* [At: ALRM SN I, h 344/346 / Pl: *~țe* / E: ***oloi²*** + *-arniță*] (Reg) Teasc de ulei.

oloină *sf* vz ***olovină***

oloinicer *sm* [At: ALR II, 6494/36 / V: (reg) ***olon~*** / Pl: *~i* / E: ***oloiniță*** + *-ar*] **1-2** (Reg) Oloier (**1-2**).

oloiniță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 237 / V: (reg) ***olomi~, olon~, ul~*** / Pl: *~țe* / E: ***oloi²*** + *-niță*] (Reg) Teasc de ulei.

oloios, ~oasă *a* [At: / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***oloi²*** + *-os*] (Reg) Uleios.

oloisă *sf* [At: LB / V: (înv) ***~ișe*** *sfp*, ***~iță***, ***~oșe*** *sfp* / Pl: *~se* / E: nct] (Reg) **1-4** Plantă erbacee, cu flori galbene sau albe, cu frunze ovale și cărnoase, care crește prin locuri pietroase și nisipoase (*Sedum album, acrum, maximum* și *neglectum*).

oloișe *sfp* vz ***oloisă***

oloiște *sf* [At: ALRM SM I, h 344 / V: (reg) ***ul~*** / Pl: *~ti* / E: ***oloi²*** + *-iște*] (Reg) Teasc de ulei.

oloit, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; csnp) **1** Lovit. **2** Bătucit.

oloiță *sf* vz ***oloisă***

olomoci *v* vz ***ormoci***

olomocit, ~ă *a* vz ***ormocit***

olonicer *sm* vz ***oloinicer***

oloniță *sf* vz ***oloiniță***

olonom, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***holonom***] (Fiz; d. legăturile sistemelor de puncte materiale) A cărei variație în timp nu depinde de viteze și de accelerații.

olonomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***holonomie***] Proprietate a unui sistem de puncte materiale sau de corpuri rigide de a avea legături olonome.

oloreală *sf* [At: PAMFILE. A. R. 214 / Pl: *~eli* / E: ***olori*** + *-eală*] (Reg) Vânt ușor și neregulat Si: *adiere, boare.*

olori *viu* [At: PAMFILE. VĂZD. 27 / Pzi: 3 *~reşte* / E: nct] (Reg; d. vânt) A bate încet și neregulat Si: *a adia.*

olorit *sn* [At: PAMFILE A. R. 214 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***olori***] (Reg) Vânt ușor și neregulat Si: *adiere, boare.*

olorniță *sf* vz ***oloiniță***

oloș *sm* [At: ALR II, 2257/35 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Pitic.

oloșe *sf* vz ***oloisă***

olovancă *sf* [At: (cca 1650) IORGA, D. B. I, 80 / V: (reg) ***~voa~*** / Pl: ? / E: rs **оловянка**] (Îrg) Oală foarte mare.

olovenie *sf* [At: ȘEZ. III, 100 / Pl: ? / E: nct] **1** (Olt; îe) **A nu (mai) avea ~** A nu mai avea astâmpăr. **2** (Olt; îe) **A-și face de ~** A face după bunul plac. **3** (Îae) A-și face de cap.

olovină *sf* [At: MAG. IST. IV, 266 / V: (reg) ***olăi~, olăghi~, olăv~, ologi~, oloi~*** / Pl: ? / E: slv **оловина**] **1** (Îrg) Bere. **2** (Reg; îe) **A face olăina pisicii** A plânge. **3** (Reg; îf *olăghină*) Tovărășie care se leagă între flăcăi la Crăciun și ține până în postul Paștelui.

olovir *sn* [At: COD. TOD. 222 / V: ***~ofir, ~n*** / Pl: *~e* / E: ngr **ὁλόβηρος**] **1-2** (Înv) (Stofă sau) haină de purpură.

olovirn *sn* vz ***olovir***

olovoancă *sf* vz ***olovancă***

olpă *sf* [At: DN³ / Pl: *~pe* / E: ngr **ὄλπη**] (Arl) Cană mare pentru turnat apă sau vin.

olt *i* vz ***holt***

oltan *sn* vz ***oltoi***

oltar *sn* [At: PSALT. 82 / V: (îrg) ***~iu*** / Pl: *~e* și (rar) *~uri*, (nob, *m*) *~i* / E: slv **олътарь**] (Îvp) Altar.

oltariu *sn* vz ***oltar***

oltarnic *sm* [At: (a. 1692) GCR I, 297/31 / Pl: *~ici* / E: slv **олътарьникъ**] (Înv) Preot.

oltăni *v* vz ***altoi***

oltean, ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: *~eni, (a) ~ene* / E: ***Olt*** + *-ean*] **1-4** *sm, a* (Bărbat) care (face parte din populația de bază a Olteniei sau) este originar de acolo. **5-6** *a* Care aparține (Olteniei sau) oltenilor. **7-8** *a* Privitor (la Oltenia sau) la olteni. **9** *a* Originar din Oltenia. **10** *smp* Populație care locuiește în Oltenia. **11** *sm* (Iuz) Precupeț originar din Oltenia care făcea comerț ambulant cu alimente.

olteancă *sf* [At: I. IONESCU, ap. CADE / Pl: *~ence* / E: ***oltean*** + *-că*] **1-2** Femeie care (face parte din populația de bază a Olteniei sau) este originară de acolo. **3** (Dob; art.) Dans popular în ritm de învârtită. **4** (Dob; art.) Melodie după care se execută olteanca (**3**). **5** Rasă de oi înrudite cu oaia țușcă.

oltenaș *sm* [At: PÎRVESCU, C. 41 / Pl: *~i* / E: ***oltean*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Oltean (**1, 3**) (tânăr). **5** (Dob; art.) Dans popular în ritm de horă. **6** (Dob; art.) Melodie după care se execută oltenașul (**5**).

oltencuța *sfa* [At: VARONE, D. 120 / E: ***olteancă*** + *-uță*] (Reg) **1** Dans popular în ritm de horă. **2** Melodie după care se execută oltencuța (**1**).

oltenesc, ~ească [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***oltean*** + *-esc*] **1-2** *a* Care aparține (Olteniei sau) oltenilor. **3-4** *a* Care se referă (la Oltenia sau) la locuitorii ei. **5** *a* Din Oltenia. **6** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **7** *sfa* Melodie după care se execută olteneasca (**6**).

oltenește *av* [At: DLR / E: ***oltean*** + *-ește*] **1** Ca în Oltenia. **2** În graiul oltenesc.

oltet *s* [At: H XI, 249 / E: ***Olt*** + *-eț*] (Reg) Vânt de la apus.

oltoan *sn* vz ***altoi***

oltoane *s* vz ***altoi***

oltoi[1] *s* vz ***altoi***

oltoi[2] *v* vz ***altoi***

oltoială *sf* vz ***altoială***

oltoire *sf* vz ***altoire***

oltoit[1] *sf* vz ***altoit***

oltoit[2]***, ~ă*** *a* vz ***altoit***

oltoitor, ~oare *a* vz ***altoitor***

oltoitură *sf* vz ***altoitură***

olton *sm* vz ***altoi***

oltoni *v* vz ***altoi***

oltonit, ~ă *a* vz ***altoit***

oltui *v* vz ***altoi***

oltuială *sf* vz ***altoială***

oltuire *sf* vz ***altoire***

oltuit[1] *sn* vz ***altoit***

oltuit[2]***, ~ă*** *a* vz ***altoit***

oltuitor, ~oare *a* vz ***altoitor***

oltuitură *sf* vz ***altoitură***

oluc *sn* vz ***uluc***

oluc-hac *s* [At: IORGA, S. D. XII, ap. DLR / S și: *oluchac* / Pl: nct / E: tc ***oluk hakki***] (Înv) Bir pe negoțul de vite.

olum *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 18 / Pl: *~uri* / E: tc ***olum***] (Înv) Adăpost pentru vite Si: *îngrăditură, țarc.*

oluț *sn* [At: KLEIN, D. 222 / Pl: *~e*, (reg) *~uri* / E: ***ol*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Oliță (**1-2**).

oluță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***oală*** + *-uță*] **1-2** (Trs; șhp) Oliță (**1-2**).

olviță *sf* vz ***olbiță***

om[1] *sm* [At: PSALT. HUR. 2ᵛ/2 / Pl: *oameni* și (înv) *omeni, omene* / G-D *omului* / E: ml ***homo, -inis***] **1** Ființă superioară, socială, caracterizată prin gândire, inteligență și limbaj articulat, prin poziție verticală și membre superioare apte de a efectua mișcări fine. **2** (Îrg; lpl; îs) *Oameni* (sau *oamenii cei) noi* Miri. **3** (Îas) Proaspăt căsătoriți Si: *însurăței.* **4** (Îs) *~ul de flori* Personaj din basme alcătuit din flori, care sprijină acțiunile personajelor principale masculine. **5** (Mtp; lpl; îs) *Oameni de apă* Ființe imaginare, cărora li se atribuie însușiri fizice omenești, dar care sunt socotite lipsite de grai. **6** (Mtp; îs) *Omul (cel) alb* Ființă imaginară care păzește comorile. **7** (Îas) Înger. **8** (Mtp; lpl; îc) **Oameni-lupi** Vârcolaci. **9** (Îlav) **Ca de la ~ la ~** În mod sincer Si: *deschis, prietenește.* **10** (Fam; îe) **~ ca (toți) oamenii** Om obișnuit, care nu se deosebește prin nimic esențial de alții. **11** (Fam; îlav) **Ca ~ul** (sau, rar, **ca toți oamenii**) Cum se poate întâmpla în mod obișnuit oricui. **12** (Fam; îlav) **Ca oamenii** Omenește. **13** (Îal) Cum trebuie. **14** (Reg; d. animale de tracțiune; pex d. părți ale uneltelor agricole;îlav) **De către** (sau **dinspre, de-a**) **~** Care se află în partea stângă a carului, căruței, plugului etc. **15** (Pfm; îe) **~ bun** Răspuns dat de către cel care bate la ușă, pentru a-l asigura pe stăpânul casei că vine cu intenții bune. **16** (Îe) **Oameni buni** Formulă de adresare. **17** (Bis; mpl) Popor. **18** Persoană care se remarcă prin calități morale, mai ales prin cinste și corectitudine. **19** (Pfm; îe) **A face (pe cineva) ~** A instrui pe cineva, dezvoltându-i însușirile Si: *a educa.* **20** (Pfm; îae) A crea cuiva o situație avantajoasă din punct de vedere material și social. **21** (Îvp; îe) **A fi ~ pe sine** A fi stăpân pe voința și pe acțiunile sale Si: *curajos.* **22** Persoană care se află în slujba cuiva Si: *servitor, slujbaș.* **23** Persoană de încredere a cuiva Si: *cunoscut, prieten, rudă.* **24** (Pfm; îe) **(A fi) ~ul** (sau **~ al**) **lui Dumnezeu** A fi om bun, cinstit. **25** (Pfm; îe) **~ul** (sau **~ al**) **dracului** A fi om foarte rău. **26** Adept al unei idei, teorii, doctrine etc. **27** Persoană importantă. **28** (Pop; lpl; îe) **A fi ~** (sau **fecior**) **din** (sau **de**) **oameni** A descinde din părinți bogați sau nobili. **29** (Pop; lpl; îe) **A se face ~** (sau, rar) **a ieși la oameni** A se îmbogăți. **30** (Îoc *copil*) Persoană matură. **31** (Îoc *femeie*) Bărbat. **32** (Pfm; determinat prin „meu", „tău" etc.) Soț. **33** (Vc) Apelativ familiar, explicativ, persuativ, dojenitor etc., adresat unei persoane de sex masculin Vz *frate, nene.* **34** (Înv; îe) **Suflete ome** Formulă de adresare utilizată în stilul retoric. **35** (Lsg) Persoană oarecare. **36** (Lsg) Cineva. **37** (Lsg) Oricine. **38** (Pop; art.) Constelația boreală Hercule. **39** (Reg; art.) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **40** Parte bombată a arșicelor. **41** (Reg; îs) *~ rău* Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape.

-om[2] [At: DN³ / E: fr, it ***-ome***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Tumoare. **2** Tumefacție.

omac[1] *sn* vz ***stomac***

omac² *s* vz ***omag***

omade *s* [At: (a. 1804) URICARIUL IX, 121 / Pl: nct / E: tc ***amediyye***] (Tcî) Impozit anual pentru repararea cetăților turcești.

omag *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***homeag, ~ac, omeac, omeag, omeagă*** *sf* / E: slv **омѣгъ**] **1-4** Plante erbacee otrăvitoare, din familia ranunculaceelor, cu frunzele spintecate și cu florile albastre, mai rar albe, purpurii sau galbene, care crește prin păduri și regiunile de munte și al cărei rizom se utilizează în farmacologie Si: *mărul-lupului, mierea-ursului,* (reg) *omăgiță* **(1-4)** (*Aconitum napellus, cernuum, moldavicum* și *variegatum*. **5** (Reg) Boală la oi care provine din pășcutul ierbii amestecată cu omag (1-4) Si: (reg) *omăgiță* **(5)**. **6** (Reg) Otravă. **7** (Reg; în limbajul ciobanilor) Creolină. **8** (Bot; reg) Oman (*Inula helenium*). **9** (Bot; reg) Orbalț (*Actaea spicata*).

omagia *vt* [At: BUL. FIL. I, 177 / Pzi: *~iez* / E: ***omagiu***] A exprima stima față de cineva.

omagial, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. I, 46 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hommagial***] **1** Care are caracter de omagiu **(2)**. **2** Drept omagiu **(2)**.

omagiere *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***omagia***] (Rar) Exprimare a stimei, a respectului față de cineva.

omagiu *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 354/33 / V: (iuz) ***homaghium, homagi, ~aj*** / Pl: *~ii* și (iuz) *~ri, ~age* / E: lat ***homagium***, it ***omaggio***, fr ***hommage***] **1** (În feudalism) Jurământ de credință și de supunere al unui vasal către suzeranul său. **2** Manifestare prin cuvinte, gesturi etc. a credinței, respectului, admirației sau recunoștinței față de cineva Si: *prinos*.

omagră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***omagre***] (Med) Afecțiune gutoasă a articulației umărului.

omaj *sn* vz ***omagiu***

omalgie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***omalgie***] Nevralgie scapulo-humerală.

oman *s* [At: MARIAN, S. R. II, 39 / V: (reg) *h~* / Pl: ? / E: vsl **оман**] (Reg) Planta *Inula helenium* Si: (reg) *iarbă-mare, omag* **(8)**.

omar *sm* vz ***homar***

omartrită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***omarthrite***] Inflamație a articulației umărului.

omartroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***omarthrose***] Reumatism cronic degenerativ, localizat în articulația umărului.

omat *smn* vz ***omăt¹***

omatidie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***ommatidie***] Fiecare element vizual care intră în alcătuirea ochilor compuși ai insectelor.

omăgiță *sf* [At: CHEST. V, 20 supl. / Pl: *~țe* / E: ***omag*** + *-iță*] (Reg) **1-5** Omag **(1-5)**.

omăgoaică *sf* [At: ALR II, 6267/551 / Pl: *~ice* / E: ***omag*** + *-oaică*] (Bot; reg) Bulbuc (*Trollius europaeus*).

omănamă *sf* vz ***omeneamă***

omănaș *sm* vz ***omenaș***

omăneamă *sf* vz ***omeneamă***

omănoc *sm* [At: CDDE / Pl: *~oci* / E: ***om*** + *-oc*] (Ban) Omoi.

omănoi *smi* [At: CĂTANĂ, ap. T. PAPAHAGI, C. L. / E: ***om*** + *-oi*] (Ban) Omoi.

omărî *v* vz ***omorî***

omăt¹ *smn* [At: HERODOT (1645) 99 / V: (învr) ***um~***, (reg) ***homet, homete, omat, omet, omete, omeț, umet, umete*** / Pl: *~uri*, (rar) *~ete, ~eți* / E: ucr ***омет***] **1** (Pop) Zăpadă. **2** (Reg) Troian. **3** (Reg) Spumă de albuș de ou.

omăt² *sm sg* vz ***omet¹***

omăt³ *sn* vz ***omet²***

omăta *v* vz ***ometi***

omătoi *sm* vz ***ometoi***

omătos, ~oasă [At: LM / V: (reg) ***omet~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***omăt¹*** + *-os*] **1** *a* (Îrg) Cu multă zăpadă. **2** *sms* (Reg) Ianuarie.

omătuțe *sfp* [At: BRANDZA, FL. 451 / E: ***omăt¹*** + *-uță*] **1-2** Specii de ghiocei, cu flori albe, mirositoare, care cresc în lunile februarie-mai prin păduri, livezi și fânețe (*Leucojum aestiuum* și *Leucojum vernum*).

ombeliferă *sf* vz ***umbeliferă***

ombilic *sn* [At: BARASCH, B. 28 / V: (înv) ***um~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***ombilic***, lat ***umbilicus***] **1** Organ prin care fetusul este legat de corpul mamei Si: *buric*. **2** Cicatrice a acestui organ, rămasă după naștere în mijlocul abdomenului.

ombilical, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 301/9 / V: (înv) ***um~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ombilical***] **1-2** Care aparține ombilicului **(1-2)**. **3-4** Privitor la ombilic **(1-2)**. **5** (Îs) *Cordon ~* Organ prin care fetusul este legat de corpul mamei Si: (reg) *ața* (sau *baiera*) *buricului*.

omblă *sf* [At: ATILA, P. 211 / Pl: *~le* / E: fr ***omble***] Soi de păstrăv originar din marile lacuri de munte ale Elveției (*Salvelinus umbla*).

ombră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***ombre***] (Glg) **1** Humă neagră. **2** Pământ de Siena.

ombretă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***ombrette***] (Zlg) Pasăre acvatică din Africa tropicală.

ombrometru *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~re* / E: fr ***ombrometre***, it ***ombròmetro***] (Rar) Pluviometru.

omdragoste *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 110ʳ/6 / S și: *om-dragoste* / E: cdp slv **чловѣколюбиѥ**] (Îvr) Dragoste de om.

omdugos, ~oasă *a* [At: SĂM. IV, 547 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ns cf *dugos, dăcos*] (Reg; d. oameni) Pus pe ceartă Si: *arțăgos*.

omeac *s* vz ***omag***

omeag *s* vz ***omag***

omeagă *sf* vz ***omag***

omega *sns* [At: POLIZU / E: ngr ***ὦμέγα***] **1** Ultimă literă a alfabetului grecesc, corespunzând sunetului *o*. **2** (Îe) **A fi alfa și ~** A reprezenta totul. **3** (Îlav) **De la alfa la ~** De la început până la sfârșit. **4** (Îe) **Hai, drumul și ~ !** Formulă prin care cineva este alungat în mod brutal.

omegatron *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***omégatron***] (Fiz) Spectru de masă, care funcționează după sistemul ciclotronului.

omelctă *sf* vz ***omletă***

omelie *sf* vz ***omilie***

omeltcu *sm* vz ***ometeu***

omeluțe *sfp* [At: DDRF / E: nct] **1** (Bot; reg) Sisinei-de-munte (*Anemone alpina*). **2** Plantă erbacee cu flori albe în interior și trandafirii în exterior (*Anemone narcissiflora*) Si: *oițe*.

omenaș *sm* [At: CANTEMIR, HR. 8 / V: (îvp) ***omen~*** (tema veche a lui *om*) + *-aș*] **1** (Îvp) Omuleț. **2** (Trs) Om sărac, fără o poziție socială importantă. **3** (Reg; șîs *om ~*) Om și jumătate, om bogat, puternic.

omeneamă *sfs* [At: CDDE / V: (îvp) ***omăna~, omăn~*** / E: ***oameni*** (pll *om*) + *-amă*] (Ban) Mulțime de oameni.

omenesc, ~ească [At: PSALT. HUR. 48ʳ/16 / V: (înv) ***oam~***, (reg) ***omin~*** *a* / Pl: *~ești* / E: ***omen-*** (tema veche a lui *om*) + *-esc*] **1-2** *a* Care aparține (omului sau) genului uman Si: *uman*. **3-4** *a* Privitor la (om sau) la genul uman. **5-6** *a* Propriu (aspectului sau) firii omului Si: *uman*. **7-8** *sp* (Lucruri sau) fapte caracteristice omului Si: *uman*. **9** *a* (Îvp) Care aparține altui om Si: *străin*. **10** *a* (Înv; îoc *boieresc* sau *ciocoiesc*) Care aparținea omului de rând. **11** *a* (Îoc *în devălmășie*) Care aparține unui singur om Si: *individual, personal*. **12** *a* (Îvp) Prietenos. **13** *a* (Îvp) Blând. **14** *a* Convenabil. **15** *a* (D. limbă) Inteligibil.

omenește *av* [At: CORESI, EV. 163 / E: ***om*** + *-ește*] **1** În condiții omenești. **2** Ca oamenii. **3** (Pex) Cu omenie. **4** (Rar; îlav) **Pe ~** Pe înțelesul Si: *clar*. **5** (Rar; îoc *militar*) Ca pentru civili. **6** Din punct de vedere omenesc. **7** În mod omenesc.

omenet *sns* [At: CDDE / E: ***om***+ *-et*] (Ban) Mulțime de oameni.

omenct, ~eață *a* [At: LM / V: (reg) ***omin~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***om*** + *-eț*] (Reg) Omenos.

omeni [At: COD. TOD. 229 / V: (reg) ***omini*** / Pzi: *~nesc* / E: ***om***] **1** *vr* (Rel; îrg) A lua înfățișare de om Si: *a se întrupa, a se naște*. **2** *vt* (Îvp) A manifesta respect și considerație față de cineva Si: *a cinsti, respecta*. **3** *vt* (Îvp) A venera. **4-6** *vr* (Înv) A se purta corect, cinstit, civilizat. **7** *vt* (Reg; îf *omini*) A ura cuiva noroc. **8** *vt* (Reg; îf *omini*) A felicita. **9** *vt* (Pop) A primi pe cineva în mod ospitalier Si: *a ospăta*. **10-11** *vtr* A mânca și a bea Si: *a ospăta*. **12** *vt* (Irn) A trage cuiva o bătaie zdravănă.

omenie *sf* [At: PSALT. SCH. 527/3 / Pl: (rar) *~ii* / E: ***om*** + *-ie*] **1** (Înv; îoc *dumnezeire*) Fire omenească (1) Si: *omenire* (10). **2-3** (Rar; îe) **A scoate (pe cineva) din ~** A degrada pe cineva (fizic sau) moral. **4** Complex de calități alese, proprii unei persoane. **5** Purtare blândă, înțelegătoare. **6** Atitudine cuviincioasă, respectuoasă. **7** (Spc) Cinstire. **8** (Îla) **De ~** Bun. **9** (Îal) Ospitalier. **10** (Trs; d. fete; îal) Fecioară. **11-12** (Îljv) **Fără (de) ~** (Într-un mod) lipsit de onestitate. **13-14** (Îljv) **Cu ~** Cu bunăvoință Si: *binevoitor*. **15** (Pfm; îe) **Pe ~ia mea** Pe cuvântul meu de onoare. **16** (Înv; îe) **A da (cuiva) ~** A manifesta respect față de cineva Si: *a cinsti*, *a onora*. **17** (Pop; îe) **A da pe ~** A da pe încredere. **18** (Înv; îe) **A face ~ (cu cineva)** A se arăta blând și înțelegător față de cineva. **19** (Pop; îe) **A ști (la) ~** sau **a ști ce-i ~a** A cunoaște bunele moravuri. **20-21** (Trs) **A învăța (pe cineva) ~** A pedepsi sau a certa pe cineva. **22** Reputație bună Si: *cinste*, *renume*. **23** (Trs) Ospitalitate. **24** (Îvp; îe) **A merge** (sau **a se duce** etc.) **pe ~** A merge ca oaspete, de obicei la o rudă.

omenime *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 225/12 / E: ***om*** + *-ime*] (Îvr) Omenire (1).

omenire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 50ᵛ/26 / Pl: (rar) *~ri* / E: ***omeni***] **1** (Rel; înv) Întrupare. **2** (Înv; îoc *dumnezeire*) Natură omenească. **3** (Îoc *fiară*) Ființă umană Si: *om*. **4** Totalitate a oamenilor de pe glob Si: *umanitate*. **5** Specie umană. **6** Mulțime mare de oameni Si: *lume*, *public*. **7** Venerare. **8** Primire ospitalieră. **9** Ospătare. **10** (Bis; înv) Omenie (1).

omenist, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 353 / Pl: *~iști*, *~e* / E: ns cf *umanist*] (Nob) Umanitarist.

omenit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 74ᵛ/9 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***omeni***] **1** (Înv) Blând. **2** (Îvp) Onest.

omenitor, ~oare *smf, a* [At: KLEIN, D. 66 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***omeni*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care primește pe cineva cu ospitalitate.

omenitoriu, ~oare *a* vz ***omenitor***

omenos, ~oasă *a* [At: MARCOVICI, D. 217/14 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***om*** + *-os*] **1** Plin de omenie (**5**) Si: *blând*, *bun*, *cumsecade*, *îngăduitor*, *înțelegător*. **2** (Reg) Plăcut.

omental, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***omental***] Referitor la epiploon.

omentectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***omentectomie***] (Med) Rezecție chirurgicală a epiploonului.

omentopexie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***omentopexie***] (Med) Operație de fixare a epiploonului.

omentum *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: lat ***omentum***] (Atm) Epiploon.

omeo- *ec* vz ***homeo-***

omeomorfism *sn* vz ***homeomorfism***

omeoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***homéose***] (Lit) Folosire improprie, figurată, a unui verb, eventual însoțit de determinanții săi, în virtutea unei asemănări între fenomene.

omeomorfism *sn* vz ***homeomorfism***

omeopat, ~ă *smf, a* vz ***homeopat***

omeopatic, ~ă *a* vz ***homeopatic***

omeopatie *sf* vz ***homeopatie***

omeric, ~ă *a* vz ***homeric***

omesti *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~tesc* / E: mg ***emészt***] (Înv) A digera.

omestitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***omesti*** + *-tură*] (Înv) Digerare.

omet¹ *sms* [At: PALIA (1581) 78/11 / V: (înv) ***oam~***, (îrg) ***omăt*** / E: ***om*** + *-et*] **1** Mulțime mare de oameni Si: *lume*. **2** Popor.

omet² *sn* [At: PSALT. 280 / V: (înv) ***omat*** / E: slv ***ометъ***] (Înv) Margine.

omet³ *smn* vz ***omăt¹***

omete *smn* vz ***omăt¹***

ometeu *sm* [At: LB / V: (reg) ***~elt~***, (Ban) ***omot~*** / Pl: *~ei* / E: ***om***] **1-2** (Reg; șdp) Omoi (**1-2**).

ometioi *sm* vz ***ometoi***

ometiță *sf* [At: CIHAC II, 210 / Pl: *~țe* / E: ucr ***обметиця***] (Reg) **1** Cea mai fină parte a făinii, care se depune sub formă de praf în timpul măcinatului Si: (pop) *pospai*. **2** (Rar) Zăpadă fină. **3** (Rar) Rumeguș.

ometoi *sm* [At: VLASIU, A. P. 343 / V: (reg) ***omăt~***, ***~tioi*** / Pl: ~ / E: ***om***] **1-2** (Reg; șdp) Omoi (**1-2**).

ometos, ~oasă *a* vz ***omătos***

omeț *smn* vz ***omăt¹***

omeța *v* vz ***ometi***

ometi [At: PSALT. 127 / V: (reg) ***~eti***, ***~ța***, (îrg) ***omăta*** / Pzi: *~țesc* / E: ***omeț***] **1-2** *vtr* (Îrg) A (se) acoperi cu omăt Si: *a (se) înzăpezi*, *a (se) troieni*. **3** *vi* (Reg) A viscoli.

omfal- *ec* vz ***omfalo-***

omfalectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***omphalectomie***] (Med) Rezecție a ombilicului.

omfalic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***omphalique***] **1-2** Ombilical (**1-2**).

omfalită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***omphalite***] (Med) Inflamație a regiunii ombilicale (**2**).

omfalo- [At: DN³ / V: ***omfal-*** / E: fr ***omphalo-***] Element prim de compunere savantă, cu semnificația: **1-2** (Referitor la) ombilic.

omfalocel *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***omphalocèle***] (Med) Hernie ombilicală.

omfaloragie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***omphaorragie***] (Med) Hemoragie ombilicală.

omfalotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***omphalotomie***] (Med) Secționare a cordonului ombilical.

omfalotripsie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***omphalotripsie***] (Med) Strivire a cordonului ombilical.

omiat, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 16 / Pl: *~ați*, *~e* / E: nct] (Ban) Îmbuibat.

omicid *sm* vz ***omucid***

omicidal, ~ă *a* [At: CALENDAR (1857) 91/2 / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf it *omicidiale*] (Rar) Care omoară oameni Si: *ucigaș*.

omicidere *sf* vz ***omucidere***

omicidiu *sn* vz ***omucid***

omida *v* vz ***omizi¹***

omidă *sf* [At: PSALT. HUR. 89ᵛ/2 / Pl: *~izi* și (îrg) *~de* / E: ngr ***ὀμίδας***] **1** Larvă a unor insecte dăunătoare pomilor, cu corpul alcătuit din segmente acoperite cu peri. **2** (Pfm; îc) **A mânca ca ~izile** A mânca foarte mult. **3** (Ent; reg; îc) ***~-cu-aripi*** Ochiul păunului (*Saturnia pyri*). **4** (Ent; reg; îae) Strigă (*Acherontia atropos*). **5** (Ent; reg; îc) ***~-puturoasă*** Câinele babii (*Oniscus murcirius*). **6** (Fig) Om lacom. **7** (Fig) Femeie rea. **8** (Reg) Model realizat la războiul de țesut.

omidărie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***omidă*** + *-ărie*] Cuib de omizi.

omiduță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***omidă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Omidă (1) mică.

omiji *v* vz ***omizi²***

omil, ~ă *a* vz ***umil***

omilenic, ~ă *a* [At: NECULCE, L. 326 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***omilenie*** + *-ic*] (Îvr) Ușor de înduioșat.

omilenie *sf* vz ***umilenie***

omiletic, ~ă [At: BARCIANU / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***homilétique***] **1** *a* Care se referă la elocvența bisericească. **2** *sf* Parte a retoricii referitoare la elocvența bisericească, la predici.

omili *v* vz ***umili***

omiliar *sn* [At: BARCIANU / P: *~li-ar* / Pl: *~e* / E: ***omilie*** + *-ar*] Carte care conține omilii.

omilie *sf* [At: (a: 1775) GCR II, 108/40 / P: *~li-e* / V: (reg) ***omel~*** / A și: *omilie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ὁμιλία***] Cuvântare bisericească Si: *predică*.

omilință *sf* vz ***umilință***

ominesc, ~ească *a* vz ***omenesc***

ominet, ~eață *a* vz ***omeneț***

omini *v* vz ***omeni***

ominian, ~ă *a* [At: RALEA, S. T. III, 36 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***ominien***] (Nob) Omenesc.

omiopatic, ~ă *a* vz ***homeopatic***

omis, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iși, ~e* / E: ***omite***] Trecut cu vederea Si: *neamintit*.

omisie *sf* vz ***omisiune***

omisiune *sf* [At: HELIADE, D. J. 18/21 / P: *~si-u~* / V: (înv) ***~ie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***omission***, lat ***omissio, -onis***] **1** Trecere cu vederea Si: *neglijare*. **2** Lucru omis S: *lacună, lipsă*.

omisiv, ~ă *a* [At: COD. PEN. R. P. R. 501 / Pl: *~i, ~e* / E: ***omis***] **1-2** Care (constituie o omisiune sau) constă dintr-o omisiune (**1**). **3** Care se datorează unei omisiuni (**1**).

omite *vt* [At: CALENDAR (1856) VII, 19 / Pzi: *omit* / E: lat ***omittere***, fr ***omettre***] **1** A trece cu vederea Si: *a neglija*. **2** A uita ceva ce trebuia făcut, spus etc.

omitere *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***omite***] **1** Trecere cu vederea Si: *neglijare*. **2** Omisiune (**2**).

omiubire *sf* [At: COD. VOR. 84/11 / V: (reg) ***omui~*** / E: cf slv ***чловѣколюбие***] (Înv) Dragoste de om.

omiubitor, ~oare *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 88ʳ/27 / Pl: *~i, ~oare* / E: ns cf slv ***чловѣколюбьць***] (Îvr) Iubitor de oameni.

omivalnițe *s* [At: IACOV. SYN. 26ᵛ/25 / E: slv *оумивальница*] (Înv) Vase de spălat.

omiza *v* vz ***omizi***[1]

omizi[1] *vt* [At: POLIZU / V: (reg; cscj) ***~za, ~ida*** / Pzi: *~zesc* / E: ***omidă***] (Reg) A curăța pomii de omizi.

omizi[2] [At: CIHAC, II, 195 / V: (reg) ***~iji*** / Pzi: *~zesc* / E: slv *омѣжити*] **1** *vi* (Trs) A clipi. **2** *vrim* (Reg; îe) **A se ~ de ziuă** A se crăpa de ziuă.

omizire[1] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***omizi***[1]] (Reg) Curățare a pomilor de omizi Si: *omizit*.

omizire[2] *sf* [At: CIHAC, II, 195 / E: ***omizi***[2]] (Trs; înv) Luminare de ziuă.

omizit *sn* [At: NOM. MIN. I, 20 / Pl: *~uri* / E: ***omizi***[1]] Omizire[1].

omletă *sf* [At: ALEXI, W. / V: (rar) ***omel~*** / Pl: *~te* / E: fr ***omelette***] Mâncare făcută din ouă bătute, prăjite în ulei (cu un adaos de șuncă, brânză etc.).

omletieră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: ***omletă*** + *-ieră*] Vas special pentru prepararea omletei.

omlitaș *sm* [At: ECONOMIA, 211/17 / Pl: *~i* / E: mg ***homlítás***] (Îrg) Marcotă.

omlitui *vt* [At: ECONOMIA, 211/13 / Pzi: *~iesc* / E: mg ***homlít***] (Îrg) A face marcotaj.

omlituit *sn* [At: ECONOMIA, 136/24 / Pl: *~uri* / E: ***omlitui***] (Îrg) Marcotaj.

omană *sf* vz ***ocnă***

omneputință *sf* vz ***omnipotență***

omnet *sn* vz ***otmet***

omni- [At: IORDAN, L. R. A. 194 / E: fr ***omni-***, lat ***omnis***] Element prim de compunere savantă cu sensurile: **1-2** (A) tot. **3** Orice lucru. **4** Pretutindeni.

omnibuz *sn* [At: CR (1829) 425¹/12 / V: (rar) ***onibus*** / S și: *~us* / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***omnibus***, it ***omnibus***] **1** (Înv) Trăsură asemănătoare cu diligența, care servea pentru transportul în comun pe rute fixe. **2-3** Autobuz (cu etaj).

omnidirecțional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***omnidirectionnel***] (D. surse sau receptoare de radiații) Care nu prezintă directivitate.

omnilateral, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 155 / Pl: *~i, ~e* / E: ***omni-*** + ***-lateral***] **1** Care îmbrățișează toate aspectele. **2** Care se realizează din toate punctele de vedere.

omnilateralitate *sf* [At: BARCIANU / E: ***omnilateral*** + *-(i)tate*] **1-2** (Rar) Însușire de a fi omnilateral (**1-2**).

omnipotent, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 293 / V: (iuz) ***~e*** *ai*, ***~inte*** *ai* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***omnipotent***, it ***omnipotente***, lat ***omnipotens, -entis***] **1** Cu putere nelimitată Si: *atotputernic*.

omnipotente *ai* vz ***omnipotent***

omnipotență *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~neputin~, ~putin~, ~tin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***omnipotence***] Putere nelimitată Si: *atotputernicie*.

omnipotinte *ai* vz ***omnipotent***

omnipotință *sf* vz ***omnipotență***

omniprezent, ~ă *a* [At: BARASCH, I. F. 3/20 / S și: *~esent* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***omniprésent***] Care este prezent pretutindeni.

omniprezență *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: fr ***omniprésense***] Prezență a cuiva peste tot.

omniputință *sf* vz ***omnipotență***

omniscient, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***omniscient***, lat ***omnisciens, -entis***] (Rar) Atotștiutor.

omnisciență *sf* [At: ȘĂINEANU / V: (iuz) ***~iință*** / E: fr ***omniscience***, lat ***omniscientia***] (Rar) Însușire de a ști totul.

omnisciință *sf* vz ***omnisciență***

omnium *sn* [At: DN³ / P: *~ni-um* / Pl: ? / E: lat, eg, fr ***omnium***] (Spt) Competiție ciclistă pe velodrom, comportând mai multe probe diferite.

omnivor, ~ă [At: BARASCH, I. 56/6 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***omnivore***] **1-2** *smf, a* (Ființă) care se hrănește atât cu substanțe vegetale, cât și cu substanțe animale. **3** *a* Care mănâncă de toate.

omo[1]***-*** [At: DLR / E: fr ***omo-***, gr ***ὁμοσ-***] Element prim de compunere savantă cu sensurile: **1** Asemenea. **2** Identic.

omo[2]***-*** *smi* vz ***homo***[2]

omoc *s* vz ***homoc***

omocentric, ~ă *a* vz ***homocentric***

omocentru *sn* vz ***homocentru***

omocidere *sf* vz ***omucidere***

omofag, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***omophage***] Care se hrănește cu carne crudă.

omofagie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***omophagie***] Obiceiul de a se hrăni cu carne crudă.

omofil, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 15 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***ὁμόφυλος***] **1** *a* (Grî) De același neam. **2** *smf* Semen.

omofilie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 104 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ὁμοφυλία***] (Grî) Înrudire.

omofon, ~ă [At: POLIZU / V: ***h~*** / Pl: *~i, ~e* și (înv) *~oane* / E: fr ***homophone***] **1** *a* (D. cuvinte, grupuri de cuvinte, silabe) Care sună la fel cu altul. **2** *a* (D. semne grafice) Care se citește la fel cu un altul. **3-5** *smf* Cuvânt (grup de cuvinte, silabă) care sună la fel cu altul (alta). **4** *sn* Semn grafic care se citește la fel cu un altul.

omofonie *sf* [At: HASDEU, I. C. I 164 / V: ***h~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***homophonie***] **1-2** Însușire de a fi omofon (**1-2**). **3** Stil muzical caracterizat prin predominarea unei voci sau a unei melodii asupra celorlalte, care formează acompaniamentul.

omofor *sn* [At: VARLAAM, C. 392 / V: (îvr) ***~ohar*** / Pl: *~foare* / E: slv ***омофоръ***] Veșmânt bisericesc în forma unei eșarfe, pe care arhiereul îl poartă pe umeri în timpul serviciului divin.

omoform, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***homoforme***] (D. forme ale unor părți de vorbire diferite) Care coincide ca pronunțare.

omogen, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***~ghen, homoghen, ho~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***homogène***, ger ***homogen***] Care are o structură unitară în toate părțile constitutive Si: *nediferențiat*.

omogeneitate *sf* vz ***omogenitate***

omogeneiza *v* vz ***omogeniza***

omogeneizare *sf* vz ***omogenizare***

omogeneizator *sn* vz ***omogenizator***

omogenitate *sfs* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 406/29 / V: (iuz) ***~neitate*** (înv) ***~ojeneitate, homogenei~, omoghe~*** / E: cf fr *homogénéité*, lat *homogeneitas*] **1** Structură unitară. **2** Însușire a unui sistem fizico-chimic de a avea aceleași proprietăți în toate punctele sale. **3** Proprietate a unei formule fizice de a avea aceleași dimensiuni în cei doi membri ai săi.

omogeniza *vt* [At: CONTEMP. 1948 nr 113, 9/4 / V: (iuz) ***~nei~*** / Pzi: *~zez* / E: ***omogen*** + *-iza*] **1** A face să fie omogen. **2** (Pex) A uniformiza.

omogenizare *sf* [At: DT / V: ***~nei~*** / Pl: *~zări* / E: ***omogeniza***] **1** Aducere în stare de omogenitate (**1**). **2** Egalizare. **3** (Teh) Operație de amestecare a componenților unui sistem eterogen, pentru a obține un amestec care să aibă aceeași compoziție în toată masa lui. **4** Încălzire a oțelurilor la temperaturi înalte, pentru a obține difuzarea în toată masa lor a particulelor de altă compoziție.

omogenizator *sn* [At: LTR / V: ***~nei~*** / Pl: *~toare* / E: ***omogeniza*** + *-tor*] Aparat folosit pentru obținerea pe cale mecanică a unei emulsii.

omoghen, ~ă *a* vz ***omogen***

omoghenie *sf* [At: PISCUPESCU, O. 237/20 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ὁμογένεια***] (Grî) Înrudire.

omoghenitate *sf* vz ***omogenitate***

omograf, ~ă [At: IORDAN, G. 38 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***homographe***] **1-2** *sn, a* (Cuvânt) care se scrie la fel cu altul.

omografic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***homographique***] **1-2** Referitor la omografie (**1-2**).

omografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***homographie***] **1** Situație în care se află două cuvinte omografe. **2** (Mat) Corespondență biunivocă între două spații proiective.

omogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: it ***omogramma***] (Lin) Cuvânt care are aceeași grafie cu un altul de origine diferită Si: *omograf* (**1**).

omohor *sn* vz ***omofor***

omoi, ~oaie [At: BUDAI-DELEANU, T. 141 / E: ***om*** + *-oi*] **1-2** *smfi* (Șdp) Om (**1**) (înalt) Si: (reg) *omănoi* (**1-2**). **3** *sfi* (Rar) Nevastă.

omojeneitate *sf* vz ***omogenitate***

omolog, ~oagă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (iuz) ***h~*** / Pl: *~ogi, ~oage, f* și *~oge*, (înv) *~oghe* / E: fr ***homologue***] **1** (Mat. două elemente aparținând unor figuri geometrice) Care se află într-o corespondență determinată Si: (înv) *omologhicesc*. **2** (Chm; d. o substanță organică) Care are structura chimică diferită de structura altei substanțe prin prezența unei grupe în care carbonul se află în combinație cu doi atomi de hidrogen. **3** (Log; d. două elemente) Care își corespund în structuri cu același mod de organizare.

omologa *vt* [At: ȘĂINEANU / Pzi: *~ghez* / E: fr ***homologuer***] **1** A confirma, în baza autorității conferite de lege, valoarea sau autenticitatea unui act scris. **2** A recunoaște oficial o performanță, un rezultat sportiv, după o verificare prealabilă. **3** A accepta oficial un tip de produs și a aproba fabricarea lui curentă.

omologare *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~gări* / E: ***omologa***] **1** Confirmare, în baza autorității conferite de lege, a valorii sau a autenticității unui act scris Si: (înv) *omologație*. **2** Recunoaștere oficială a unei performanțe, a unui rezultat sportiv, după o verificare prealabilă. **3** Acceptare oficială a unui tip de produs și aprobare a fabricării lui curente.

omologat, ~ă [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***omologa***] **1** (D. un act scris) A cărui valoare sau autenticitate a fost confirmată, în baza autorității conferite de lege. **2** (D. un rezultat sportiv) Recunoscut oficial. **3** (D. produse) A cărui fabricare a fost acceptată oficial.

omologație *sf* [At: ALEXI, W. / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***homologation***] (Îvr) Omologare (**1**).

omologațiune *sf* vz ***omologație***

omologhicesc, ~ească *a* [At: LAZĂR, A. 10ᵛ/7 / Pl: *~ești* / E: ger ***homologisch***] (Îvr) Omolog (**1**).

omologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***homologie***] **1** (Blg) Corespondență de structură a unuia sau a unor organe la două specii diferite ca urmare a originii lor comune. **2** (Mat) Corespondență omografică între punctele aceluiași plan proiectiv.

omomorfism *sn* vz ***homomorfism***

omonie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 109 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ὁμόνοια***] (Grî) Armonie.

omonim, ~ă [At: VALIAN, V. / Pl: *~i, ~me* / E: fr ***homonyme***] **1-2** *snf, a* (Lin; mpl) (Cuvinte, structuri) care au aceeași formă, dar se deosebesc mult între ele ca origine și sens. **3** *smf* Persoană care poartă același nume cu altcineva Si: *tiz*.

omonimic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***homonymique***] **1-3** De omonim (**1-3**). **4** De omonimie.

omonimie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: fr ***homonymie***] (Lin) Relație dintre două cuvinte, structuri identice ca formă, dar între care nu există nici o legătură de sens.

omonimitate *sf* [At: HASDEU, I. C. I, 104 / E: ***omonim*** + *-(i)tate*] **1-3** (Îvr) Omonimie (**1-3**).

omoplat *sm* [At: KRETZULESCU, A. 43/11 / Pl: *~ați* / E: fr ***omoplate***] Os triunghiular, lat și subțire, care formează partea posterioară a articulației umărului Si: *scapulă, spată*.

omopolar, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***homopolaire***] (D. mașini electrice) La care sensul magnetic este invariabil.

omor *sn* [At: VARLAAM, C. 380 / V: (îvr) ***um~*** / Pl: *~uri* și (îvr) *~oare* / E: pvb ***omorî***] **1** Asasinat. **2** Ucidere în masă Si: *măcel*. **3** (Rar) Moarte. **4** (Înv) Epidemie. **5** (Înv) Mortalitate.

omoranie *sf* [At: VISSARION, B. 106 / Pl: *~ii* / E: ***omorî*** + *-anie*] (Reg) Luptă înverșunată, pe viață și pe moarte.

omorâciune *sf* [At: VARLAAM, C. 24 / V: (reg) ***um~*** / Pl: *~ni* / E: ***omorî*** + *-ciune*] (Înv) **1** Ucidere. **2** Moarte.

omorâre *sf* [At: BIBLIA (1688), 216²/25 / Pl: *~ri* / E: ***omorî***] **1** Ucidere. **2** Moarte.

omorât, ~ă [At: PSALT. HUR. 84ʳ/19 / V: (înv) ***~rit, umorit*** / Pl: *~âți, ~e* / E: ***omorî***] **1-2** *smf, a* (Persoană) ucis(ă) Si: *mort*.

omorâtor, ~oare [At: AR (1829) 11¹/9 / V: (înv) ***~u, ~ritoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***omorî*** + *-tor*] (Înv) **1** *a* Care omoară Si: *ucigător*. **2** *a* (Fig) Care provoacă dureri fizice sau morale Si: *chinuitor*. **3** *smf* Asasin. **4** *sm* (Înv; îls) **De sine ~** Sinucigaș.

omorâtoriu, ~oare *smf, a* vz ***omorâtor***

omorâtură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***omorî*** + *-tură*] **1-2** (Nob) **1** Ucidere. **2** Moarte.

omorea *v* vz ***omorî***

omorganic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***homorganique***] (D. consoane) Emis de aceleași organe și având același mod de articulare.

omori *v* vz ***omorî***

omorit, ~ă *a* vz ***omorât***

omoritoriu, ~oare *a, smf* vz ***omorâtor***

omorî [At: COD. VOR. 156/14 / V: (îrg) ***~ri, um~*** (reg) *omărî*, (înv; cscj) ***~rea*** / Pzi: *omor* și (îrg) *~răsc* / E: slv ***оумортити***] **1** *vt* A pricinui, cu sau fără intenție, moartea unei ființe Si: *a ucide*. **2** *vt* (Pfm; îe) **A ~ pe cineva cu zile** A pricinui moartea cuiva înainte de vreme. **3** *vt* (Îae) A-i învenina cuiva viața în mod continuu. **4** *vt* (Pfm; îe) **A ~ în bătaie** A bate zdravăn. **5** *vt* (Fam; îe) **Nu mă ~!** Exclamație care exprimă uimirea, atunci când se spun lucruri incredibile. **6** *vt* (Pop; îe) **A ~ păduchele** (sau **puricele**) **pe burtă** A fi foarte sătul, după o masă îmbelșugată. **7** *vt* (Pop; îe) **Parcă am ~t pe tata (pe mama** etc.) sau **doar** (sau **că**) **n-am ~t pe nimeni (în viața mea)** Se spune de către cineva aflat într-o situație foarte dificilă, pentru care nu este vinovat. **8** *vr* A se sinucide. **9** *vt* (Îvr; fig) A distruge. **10** *vt* (Fam; îe) **A-și ~ foamea** A-și potoli foamea. **11** *vt* (Fam; îe) **A(-și) ~ vremea** (sau **timpul**) **cu ceva** A(-și) petrece timpul cu ocupații fără importanță, ca să-i treacă de urât. **12** *vt* (Fig) A pricinui cuiva suferințe fizice sau morale Si: *a chinui*. **13** *vr* A se frământa. **14** *vr* (Rel; înv) A chinui trupul cu diferite torturi sau privațiuni spre a înfrânge poftele Si: *a mortifica*. **15** *vr* (Înv) A se chirci de durere. **16** *vt* (Reg; fig) A bate zdravăn. **17** *vr* (Pop) A se epuiza muncind. **18-19** *vri* (Pfm; îe) **A se ~ de râs** A râde foarte tare. **20** *vr* (Pop) **A se ~ cu firea** A face mari eforturi pentru a realiza ceva. **21** *vt* (Rar) A amesteca.

omos [At: (a. 1808) FURNICĂ, I. C. 270 / E: ngr ***ὅμως***] (Grî) **1** *c* Însă. **2** *av* De asemenea.

omosferă *sf* vz ***homosferă***

omoșor *sn* vz ***omușor***

omotaxie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: nct] (Glg) Sincronism aproximativ a două strate care conțin aceeași formă caracteristică.

omotei *smi* [At: COMAN, GL. / E: ***om*** + *-otei*] (Reg) Omoi.

omotermie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***homothermie***] Scădere treptată a temperaturii apelor oceanice de la suprafață spre fund.

omotetic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***homothétique***] Care prezintă omotetie.

omotetie *sf* [At: DN^3 / V: ***h~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***homothétie***] (Gmt) Corespondență între două figuri asemenea, în care dreptele care unesc puncte omoloage se întâlnesc într-un singur punct.

omoteu *sm* vz ***ometeu***

omotop, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***homotope***] Care prezintă omotopie.

omotopie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***homotopie***] Topologie.

omrăzi [At: PSALT. 102 / Pzi: *~zesc* / E: slv **омразити**] **1** *vt* (Înv) A detesta. **2** *vr* A deveni de nesuferit.

omșor *sm* vz ***omușor***

omucid [At: HELIADE, O. I, 426 / V: (reg) ***omic~*** *sm*; ***omicidiu*** *sn* / Pl: (1) *~e*, (2) *~izi* / E: ***om + ucide***, cf fr *homicide*] **1** *sn* Asasinat. **2** *sm* Ucigaș.

omucidere *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 14/21 / V: (reg) ***omoc~, omic~*** / Pl: *~ri* / E: ***om + ucidere***] **1** Asasinat. **2** Ucidere.

omucigaș *sm* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 196 / Pl: *~i* / E: ***om + ucigaș***] Ucigaș.

omuiubire *sf* vz ***omiubire***

omuleț *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***om*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Om (mic de statură) Si: *omușor* (**1-2**), *omuț* (**1-2**). **3** (Gmț) Copil. **4** (Dep) Om neînsemnat, lipsit de merite. **5** (Dep) Om cu preocupări mărunte, meschine.

omur *sn* vz ***umur***

omușor [At: (cca 1600-1630) CUV. D. BĂTR. I, 296 / V: (înv) ***omoș~, omș~, umș~, unș~,*** (îrg) ***ulm~, um~, uș~,*** (reg) ***m~*** *sn* / Pl: (**1-2**) *~i*, (**3-4**) *~oare* / E: ***om*** + *-ușor*] **1-2** *sm* Omuleț (**1-2**). **3** *sn* Apendice cărnos situat în cavitatea bucală, în partea posterioară a palatului moale Si: *uvulă*, (reg) *împărătuș, limburuș*. **4** *sn* (Rar; determinat prin „mare") Mărul lui Adam.

omuț *sm* [At: KLEIN, D. 67 / Pl: *~i* / E: ***om*** + *-uț*] (Îvp) Omuleț (**1-2**).

on[1] [At: PĂCALĂ, M. R 513 / Pl: (**2**) *~uri* / E: slv **онъ**] **1** *smi* A șaisprezecea literă din alfabetul chirilic. **2** *sn* (Reg, șîs) ~ *ocolit* Motiv decorativ format din două cercuri concentrice, folosit pentru împodobirea cojoacelor țărănești.

on[2] *arn* vz ***un***

-on[3] [At: DN^3 / E: fr ***-on***, it *-one*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** (Fiz) Corpuscul nucleonic. **2** (Blg) Unitate funcțională.

onagracee *sf* [At: DN^3 / P: *~ce-e* / Pl: *~ei* / E: fr ***onagracées***] (Bot) **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate dialipetale, având ca tip onagrul. **2** (Șls) Plantă din această familie.

onagru *sm* [At: PSALT. 214 / Pl: *~ri* / E: ngr **ὄναγρος**] **1** (Înv) Măgar sălbatic Si: *hemion*. **2** (Bot) Plantă originară din Tasmania și America, cultivată pentru florile sale ornamentale.

onane *sf* vz ***onanie***[1]

onanie[1] *sf* [At: ȘĂINEANU / V: (iuz) ***~ne, n~*** / E: *Onan*] (Reg) **1** Om pipernicit și urât Si: *pocitanie*. **2-3** (Pop; îe) **Ei, ~!** Exclamație care exprimă (surpriză sau) nemulțumire. **4** (Pop; îe) **A spune ~nanii** A spune minciuni.

onanie[2] *sf* [At: CORNEA, G. I, 22/18 / Pl: *~ii* / E: lat ***onania***, ger ***Onanie***] Anomalie constând în provocarea artificială a satisfacției sexuale Si: *onanism*, (înv) *malahie*.

onanism *sn* [At: CORNEA, E. I, 22/17 / Pl: *~e* / E: fr ***onanisme***] Onanie[2].

onanist *sm* [At: VASICI, M. II, 15/14 / Pl: *~iști* / E: ger ***Onanist***, fr ***onaniste***] Persoană care practică onania[2].

onănăi *vi* [At: CV 1951 nr 11, 37 / Pzi: *onănăi* / E: fo] (Reg) A fonfăi.

onănăit, ~ă *a* [At: STANCU, D. 427 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***onănăi***] (Reg) Care vorbește pe nas Si: *fonf*.

onănău *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: nct] (Mun) **1-2** Loc nelucrat, lăsat în paragină (după ce s-a strâns recolta).

onco- [At: DN^3 / E: fr ***onco-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Masă. **2** Volum. **3** Tumefacție. **4-5** Tumoare (malignă).

oncogen, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oncogène***] **1** *a* (Med) Cancerigen. **2** *sf* Genă anormală care antrenează modificări de natură canceroasă.

oncograf *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***oncographe***] (Med) Aparat folosit în oncografie.

oncografie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***oncographie***] (Med) Reprezentare grafică a volumului, a locului și a configurației unui organ cu ajutorul oncografului.

oncolog, ~ogă *smf, a* [At: DLR / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***oncologie***] **1-2** (Medic) specializat în oncologie.

oncologic, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr 2808 / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***oncologico***] **1** Care aparține oncologiei. **2** Privitor la oncologie. **3** De oncologie.

oncologie *sf* [At: DL / Pl: *~ii* / E: it ***oncologia***] Ramură a medicinei care se ocupă cu studierea și tratarea tumorilor canceroase Si: (rar) *cancerologie*.

oncometru *sn* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: eg ***oncometer***] (Med) Aparat pentru măsurarea locului și a configurației unui organ.

oncotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***oncotomie***] (Med) Ablațiune a tumorilor.

oncrop *sn* vz ***uncrop***

onctuos, ~oasă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 70 / P: *~tu-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***onctueux***] **1** Unsuros. **2** (D. oameni; fig) Mieros.

onctuozitate *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 78 / P: *~tu-o~* / V: (înv) ***un~*** / S și: *~osi~* / E: fr ***onctuosité***] **1** Purtare mieroasă. **2** Insinuare. **3** Proprietate a unui lubrifiant de a adera la suprafețele a două piese care alunecă una peste alta cu presiune, asigurând ungerea lor.

oncțiune *sf* [At: DN^3 / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***onction***] Aplicare a unei pomezi sau a unei loțiuni grase prin masaj ușor.

ondatră *sf* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: lat ***ondatra***] (Zlg) Bizam (*Ondanta zibethica*).

ondină *sf* [At: EMINESCU, O. IV, 31 / V: (reg) ***un~*** / Pl: *~ne* / E: fr ***ondine***] Personaj feminin din mitologia germanică și scandinavă, care trăiește în apă și care își alege drept soț un muritor.

ondiolină *sf* [At: DN^3 / P: *~di-o~* / Pl: *~ne* / E: nct] Instrument muzical electronic cu sunete inedite, obținute prin modificarea vibrațiilor electrice după dorința interpretului.

ondo- [At: DN^3 / E: it ***ondo-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Undă. **2** Ondulator.

ondograf *sn* [At: MDT / Pl: *~e* / E: fr ***ondographe***] Instrument de măsură care trasează pe o bandă de hârtie curba de variație a unei tensiuni electrice alternative.

ondoia *v* vz ***undui***

ondola *v* vz ***ondula***

ondolat, ~ă *a* vz ***ondulat***

ondolație *sf* vz ***ondulație***

ondoli *v* vz ***unduli***

ondometru *sn* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***ondomètre***] Undametru.

ondroacă *sf* vz ***androc***

ondroc *sn* vz ***androc***

ondula [At: HELIADE, O. I, 343 / V: (pop) ***un~, ~dola*** / Pzi: *~lez* și (înv) *ondul* / E: fr ***onduler***] **1** *vi* A se legăna ca undele apei Si: *a se undui*. **2** *vi* A prezenta un contur sinuos. **3** *vi* A descrie o linie cotită Si: *a șerpui*. **4** *vt* (C. i. părul) A bucla. **5** *vt* A da unei benzi sau unei table de metal, de piele etc. formă de valuri.

ondulare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (reg) ***un~*** / Pl: *~lări* / E: ***ondula***] **1** Legănare. **2** Încrețire a părului Si: *buclare*. **3** Operație tehnică prin care benzilor, tablelor metalice li se dă formă de valuri.

ondulat, ~ă *a* [At: MARIN PR. I 177/6 / V: (reg) ***un~, ondol~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ondula***] **1** (D. o suprafață, o formă de relief etc) Cu ușoare diferențe de nivel asemănătoare undelor Si: (rar) *ondulator*[2] (**1**). **2** (D. linii, contururi etc.) Sinuos. **3** (Rar, d. mișcări) Mlădios. **4** (D. păr) Buclat.

ondulator^1 *sn* [At: MDT / Pl: *~oare* / E: fr ***ondulateur***] **1** Aparat care înregistrează semnalele telegrafice prin deviația unui ac indicator. **2** (Șîs *~ de păr*) Aparat electric cu care se buclează părul.

ondulator^2, ***~oare*** *a* [At: BARCIANU / V: (reg) ***~lát~, un~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ondula*** + *-tor*] (Rar) **1** De forma valurilor Si: *ondulat* (**1**). **2** Care se leagănă ca valurile Si: *unduitor, văluros*.

ondulatoriu, ~ie *a* [At: DL / V: (reg) ***un~*** / Pl: *~ii* / E: it ***ondulatorio***] Care se propagă în formă de unde.

ondulație *sf* [At: IC. LUM. (1841) 386^2/16 / V: (iuz) ***~iune***, (reg) ***~dol~, undulațiune***, (înv) ***undulăciune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***ondulation***, it ***ondulazione***] **1** Mișcare unduioasă a unei suprafețe lichide Si: *unduire*. **2** (Ccr) Undă. **3** Alternare de proeminențe și adâncituri pe suprafața unui teren. **4** Curbură. **5** Încrețitură în formă de val a suprafeței unui obiect de tablă, de metal etc. **6** Bucle rezultate în urma ondulării părului.

ondulațiune *sf* vz ***ondulație***

ondulátor, ~oare *a* vz ***ondulator***^{2}

onduleu *sn* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: fr ***ondulé***] (Fam) Ondulație a părului.

ondulograf *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***ondulographe***] Aparat de recepție și de înregistrare a semnalelor telegrafice după codul Morse, folosit în radiotelegrafie.

ondulor *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***onduleur***] Aparat care servește la obținerea curentului continuu din curent alternativ.

ondulos, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I, 231 / V: (reg) ***un~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf fr *onduleux*] (Frî) (D. păr) Buclat.

ondulozitate *sfs* [At: CĂLINESCU, C. 81 / E: ***ondulos*** + *-itate*] (Rar) Unduire.

onci *smi* [At: BĂCESCU, PĂS. 119 / E: nct] (Orn; reg) Botroș (*Pyrrhula vulgaris*).

onel *sn* vz ***inel***

onerar, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***onéraire***, lat ***onerarius***] (Rar) Care exercită în mod real o funcție.

oneros, ~oasă *a* [At: I. IONESCU, P. 134 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***onéreux***, lat ***onerosus, -a, -um***] (Liv) **1** Împovărător. **2** (D. contracte, convenții, acte etc.) Prin care se urmărește ca în schimbul unei prestații sau al unui avantaj să se obțină o altă prestație sau un avantaj echivalent.

onerozitate *sfs* [At: SCRIBAN, D. / E: fr ***onérosité***] (Rar) Caracter a ceea ce este oneros (**2**).

onest, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1794) 30/28 / Pl: *~ești, ~e* / E: lat ***honestus, -a, -um***, it ***onesto***] Cinstit.

onestate *sfs* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 18/22 / V: (iuz) ***h~*** / E: lat ***honestas, -atis***] (Ltî) Onestitate.

one-step *sn* [At: DN^3 / P: *oan-~* / E: eg ***one-step***] **1** Dans american modern, de origine africană, în măsură de 2/4. **2** Melodie după care se execută acest dans.

onestie *sfs* [At: LĂZĂRESCU, S. 82/27 / Pl: *~ii* / E: ***onest*** + *-ie*] (Îvr) Cinste.

onestitate *sfs* [At: HELIADE, V. XXVIII/13 / Pl: *~tăți* / E: ***onest*** + *-itate*] Cinste.

onghie *sf* vz ***unghie***

ongleu *sn* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: fr ***onglet***] (Pgr) **1** Tăietură în unghi ascuțit. **2** Bandă de hârtie sau de pânză care se coase în același timp cu foile unei cărți pentru a le lega.

onguent *sn* vz ***unguent***

onibus *sn* vz ***omnibuz***

onic^1 *s* [At: DR III, 1087 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Tip de lână.

onic-^{2} *ec* vz ***onico-***

-onic^3 [At: DN^3 / E: fr ***-onychie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) unghie. **3** De unghie.

onicalgie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***onychalgie***] (Med) Durere în unghii, cauzată de o mică tumoare.

onice *sni* [At: AMFILOHIE, G. F. 215^v/12 / E: it ***onice***] (Înv) Onix.

onichie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***onychie***] (Med) Inflamație a unghiilor Si: *onicoză, onixis*.

onico- [At: DN^3 / V: ***onic-*** / E: fr ***onycho-***, it ***onico-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** (Referitor la) unghie. **2** De unghie. **3** Al unghiei.

onicofagie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***onychophagie***] (Liv) Obicei de a-și roade unghiile.

onicomalacie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***onychomalacie***] (Med) Consistență anormal de moale a unghiilor.

onicomicoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***onychomycose***] (Med) Boală a unghiilor cauzată de unele ciuperci parazite.

onicoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***onychose***] (Med) Onichie.

onifinos *s* vz ***onihinos***

onih *s* vz ***onihion***

oniha *s* vz ***onihion***

onihinos *ss* [At: PALIA (1581), ap. DHLR II, 547 / V: (îrg) ***onifi~*** / E: ngr **ὀνύχινος**] (Grî) Onix.

onihion *ss* [At: BIBLIA (1688), 59^2/2 / V: (înv) ***onih, oniha*** / E: ngr **ὀνύχιον**] (Grî) Onix.

oniomanie *sf* [At: DN^3 / P: *~ni-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***oniomanie***] Tendință patologică de a face cumpărături excesive.

onir- *ec* vz ***oniro-***

oniric, ~ă *a* [At: VIANU, M. 49 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***onirique***] (Liv) **1** Care aparține visului. **2** Care se referă la vis. **3** (D. oameni, și irn) Care este străin de cele ce se petrec în jurul lui.

onirism *sns* [At: PARHON, B. 103 / Pl: *~me* / E: fr ***onirisme***] **1** Delir pricinuit de obsesii sau de halucinații. **2** Caracter oniric (**1**) al unei creații. **3** Teorie care consideră visul ca principală sursă a creației.

onirist, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***onirista***] **1-2** (Adept) al onirismului (**3**).

oniro- [At: DN^3 / V: ***onir-*** / E: fr, it ***oniro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) vis. **3** De vis. **4** Care aparține visului.

onirocript *sm* vz ***onirocrit***

onirocrit *sm* [At: CANTEMIR, IST. 367 / V: (îrg) ***~ipt*** / Pl: *~iți* / E: ngr **ὀνειροκρίτης**] (Înv) Interpret de vise.

oniromanție *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***oniromancie***] Interpretare a viselor.

onix *sn* [At: ALECSANDRI, T. II, 265 / A și: *onix* / S și: *onyx* / E: fr ***onyx***] **1** Varietate de agat fin cu straturi de diferite culori, folosită ca piatră semiprețioasă la confecționarea unor obiecte ornamentale Si: (înv) *onice, onihion, soliman*. **2** (Pex) Obiect făcut din acest material.

onixis *sn* [At: DN^3 / E: fr ***onyxis***] Onichie.

onluc *s* [At: ȘIO I, 219 / Pl: nct / E: tc ***onluk***] (Trî) Monedă turcească ce valora zece parale.

onoare [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 169 / V: ***onor*** *sn* (Pl: *~uri*) / Pl: (nob) *~ori* / E: lat ***honor, -oris***, fr ***honneur***, it ***onore***] **1** *sf* Integritate morală Si: *corectitudine, probitate*. **2** *sf* Demnitate. **3** *sf* (Îs) *Câmp de ~* (sau *de onor*) Câmp de luptă pe care și-au dat viața cei ce au luptat pentru apărarea patriei. **4** *sf* (Îla) **De ~** Demn de încredere Si: *cinstit, onest*. **5** *sf* (Îal) Care angajează cinstea, demnitatea cuiva. **6** *sf* (Îal) De cinste. **7-8** *sf* (Îe) **Pe cuvântul meu (tău** etc.) **de ~** sau **pe ~** (sau **pe ~ea mea, a ta** etc., **pe ~orul meu, al tău** etc.) Formulă folosită (pentru a întări adevărul unei afirmații sau) pentru a garanta respectarea unei promisiuni, a unui angajament. **9** *sf* Reputație bună Si: *faimă, prestigiu, renume*. **10** *sf* (Îe) **A face ~ (cuiva)** A servi cuiva spre laudă, spre cinste Si: *a onora*. **11** *sf* Prețuire deosebită Si: *considerație, respect, stimă*. **12** *sf* (Îs) *Președinte de ~* Demnitate conferită cuiva în semn de respect și prețuire, fără a comporta obligații efective de conducător. **13** *sf* (Iuz; îs) *Panou* (sau *tablou, tabel* etc.) *de ~* Panou cu numele și fotografiile celor care s-au evidențiat în mod deosebit în muncă. **14** *sf* (Îs) *Gardă de ~* Gardă simbolică, instituită în semn de respect cu ocazia unei anumite solemnități. **15** *sf* (Îs) *Cavaler* (sau *domnișoară*, reg. *fată*) *de ~* (sau, înv, *de ~or*) Persoană aleasă dintre prietenii mirilor, care îi însoțește pe aceștia la ceremonia cununiei. **16** *sf* (Îs) *Doamnă* (sau *damă*) *de ~* (sau, înv, *de ~or*) Doamnă atașată unei

regine, unei prințese etc. **17** *sf* Favoare. **18** *sf* (În formule de politețe; îe) **A avea ~** (sau **~ea să...** sau **a..., de a...**) A avea cinstea să... **19** *sf* (Fam; îe) **Am ~a (să vă salut)!** Formulă de salut. **20** *sf* (Fam; îe) **N-am** (sau **n-am avut** etc.) **~ea** Nu cunosc sau nu am cunoscut pe cineva. **21** *sf* (Îe) **A face (cuiva) ~ea** (sau **~**) **să...** (sau **a...**) A face cuiva favoarea de a... **22** *sf* Manifestare exterioară a stimei față de cineva. **23** *sn* (Mil; îe) **A da** (sau **a prezenta**) **~orul** Prezentare a armei în semn de salut la întâmpinarea unor autorități militare sau civile superioare, ori la parade, înmormântări etc. **24** *sn* (Îf *onor*) Semnal din goarnă care însoțește, de obicei, această prezentare. **25** *sn* (Mil; îe) **Pentru ~or!** Comandă pentru prezentarea armei în semn de salut. **26** *sn* (Îe) **A face ~orurile (casei** sau **ale balului)** A-și îndeplini datoriile de gazdă la o recepție sau la un bal. **27** *sn* (Înv; îf *onor*) Poziție socială Si: *rang*. **28** *sn* (La jocuri de cărți; îf *onor*) Figură mare de valet, damă, rigă as. **29** *sna* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **30** *sna* Melodie după care se execută onorul (**29**).

onochetavru *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 79ʳ/24 / Pl: *~ri* / E: ngr **ὀνοκένταυρος**] (Grî) Specie de maimuță fără coadă.

onomanție *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: it ***onomanzia***] Tehnică de a ghici potrivit interpretării etimologiei și valorii simbolice a numelor.

onomasio- [At: DN³ / P: *~si-o~* / E: fr, it ***onomasio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) denumire.

onomasiologic, ~ă *a* [At: L. ROM. 1960, nr. 4,4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***onomasiologie***] **1** Care se referă la onomasiologie. **2** Privitor la onomasiologie.

onomasiologie *sfs* [At: L. ROM. 1960, nr. 4, 4 / Pl: *~ii* / E: ger ***onomasiologie***] Ramură a lingvisticii care studiază mijloacele folosite de o limbă sau de mai multe pentru a exprima o anumită noțiune.

onomasire *sf* [At: (a. 1840) CAT. MAN. II, 195 / E: cf ngr ὀνομάζω] (Îvr) Sărbătorire a zilei onomastice.

onomastic, ~ă [At: HASDEU, I. C. I, 123 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***onomastique***] **1** *a* Privitor la nume proprii, în special la nume de persoane. **2** *a* (Îs) *Zi ~ă* Zi în care cineva își serbează numele. **3** *sf* (Gmț; lpl) Ani. **4** *sf* Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul numelor proprii. **5** *sf* Totalitate a numelor proprii dintr-o limbă, dintr-o regiune, dintr-o epocă etc. Si: *onomatologie*.

onomasticon *sn* [At: DL / Pl: *~oane* / E: ngr **ὀνομαστικόν**] Lucrare care cuprinde un index de nume de persoane.

onomato- [At: DN³ / E: fr, it ***onomato-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Nume. **2** Cuvânt.

onomatologhie *sf* vz ***onomatologie***

onomatologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***onomatologisch***] Referitor la onomatologie.

onomatologie *sf* [At: MICU, L. 67/11 / V: (iuz) ***~ghie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***onomatologie***] (Rar) Onomastică (**5**).

onomatomanie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***onomatomanie***] Obsesie a unui cuvânt, a unui nume, a unei cifre etc.

onomatopee *sf* [At: IBRĂILEANU, S. L. 179 / V: (rar) ***~eu*** *sn* / Pl: ~, (rar) *~ei* / E: fr ***onomatopée***] Cuvânt care, prin elementele lui sonore, imită sunetele din natură.

onomatopeic, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, S. L. 178 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***onomatopéique***] (D. cuvinte, fraze, versuri etc.) **1** Privitor la onomatopee Si: *onomatopoetic* (**1**). **2** Cu caracter de onomatopee Si: *onomatopoetic* (**2**). **3** Format din onomatopee Si: *onomatopoetic* (**3**). **4** Imitativ.

onomatopeu *sn* vz ***onomatopee***

onomatopoetic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 311 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger *onometopoetisch*] (Îvr) **1-3** Onomatopeic (**1-3**).

onor *sn* vz ***onoare***

onora [At: TEODOROVICI, I. 329/4 / S și: *onno~* / Pzi: *~rez* / E: lat ***honorare***, fr ***honorer***, it ***onoare***] **1** *vt* A acorda cuiva respect Si: *a cinsti, a respecta*. **2** *vt* (Reg) A felicita pe cineva. **3** *vt* (Pop) A găzdui. **4** *vt* (C. i. o datorie bănească etc.) A achita în termen. **5** *vt* A retribui. **6** *vr* (Rar) A se lăuda.

onorabil, ~ă *a* [At: (a. 1853) URICARIUL, VII, 119 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***honorable***, lat ***honorabilis***] Demn de stimă Si: *cinstit, respectabil, stimabil*.

onorabilitate *sf* [At: GHICA, S. 144 / E: fr ***honorabilité***, lat ***honorabilitas, -atis***] (Rar) **1** Respectabilitate. **2** Cinste.

onorant, ~ă [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: ***onora*** + *-ant*] Care face cinste cuiva.

onorar¹ *sn* vz ***onorariu¹***

onorar², ~ă *a* [At: HELIADE, F. 16/7 / V: (iuz) ***~iu*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***honoraire***, lat ***honorarius, ~a, ~um***] (Iuz) Onorific.

onorare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~rări* / E: ***onora***] **1** (Rar) Fălire. **2** Cinstire. **3** Achitare la timp a unei datorii.

onorariu¹ *sn* [At: NEGULICI / V: ***onorar*** / E: fr ***honoraire***, lat ***honorarium***] Plată acordată unei persoane, de obicei unui intelectual liber profesionist, pentru un serviciu prestat în sfera preocupărilor sale.

onorariu² *a* vz ***onorar¹***

onorat, ~ă [At: CALENDARIU (1794) 1/24 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***onora***] **1** *a* Respectat. **2** *sf* (Iuz) Scrisoare. **3** *a* (Nob) Onorabil. **4** (D. datorii) Achitat.

onoratiori *smp* [At: BARIȚIU, P. A. III, 451 / E: lat ***honoratior***] (Iuz; Trs) Persoane importante Si: *notabilități*.

onorător, ~oare *a* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***onora*** + *-tor*] **1-3** (Iuz) Care onorează (**1-3**).

onorific, ~ă *a* [At: (a. 1875) URICARIUL, V, 150/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***honorifique***, lat ***honorificus, -a, -um***] **1** (D. un titlu, o distincție etc.) Acordat în semn de cinste, de considerație față de cineva. **2** (D. o funcție de serviciu) Care aduce onoare, cinste, fără a produce un profit material. **3** (D. persoane) Căruia i s-a acordat un titlu în semn de respect, de considerație pentru merite deosebite. **4** (D. persoane) Care îndeplinește o funcție fără a fi retribuit.

ontic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ontique***] (Liv) Care ține de domeniul existenței Si: *ontologie*.

onto- [At: DN³ / E: fr, it ***onto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Ființă. **2** Existență.

ontogenetic, ~ă *a* [At: RALEA, S. T. II, 55 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ontogénétique***] (Blg) **1** Care aparține ontogeniei. **2** Referitor la ontogenie. **3** Specific ontogeniei. **2** De ontogenie.

ontogeneză *sf* [At: L. ROM. 1959, nr. 4, 8 / Pl: *~ze* / E: fr ***ontogénèse***] (Blg) Proces de dezvoltare a unei ființe vii, cuprinzând toate transformările de la stadiul de embrion până la sfârșitul vieții sale.

ontogenic, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ontogénique***] (Blg; rar) **1-3** *a* Ontogenetic (**1-3**). **4** *av* Din punct de vedere ontogenetic.

ontogenie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: fr ***ontogénie***] (Blg) **1** Ontogeneză. **2** Ramură a biologiei care studiază acest proces.

ontogenist, ~ă *smf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~iști* / E: ***ontogenie*** + *-ist*] Specialist în probleme de ontogenie.

ontogonic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ontogonique***] Referitor la ontogonie.

ontogonie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***ontogonie***] Studiu al apariției ființelor pe pământ.

ontolog, ~ă *smf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***ontologie***] Specialist în probleme de ontologie Si: (rar) *ontologist*.

ontologhie *sf* vz ***ontologie***

ontologic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 105 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ontologique***] **1** Care aparține ontologiei. **2** Referitor la ontologie. **3** Specific ontologiei. **4** De ontologie.

ontologie *sf* [At: EPISCUPESCU, O. Î, 296 / V: (iuz) ***~ghie*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Ontologie***, fr ***ontologie***] **1** Ramură a filozofiei care studiază trăsăturile generale ale existenței. **2** Teorie speculativă despre esențele sau principiile ultime ale tuturor lucrurilor. **3** Latură a meterialismului dialectic care se referă la determinările și la structura realității obiective.

ontologist, ~ă *smf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 108, 5/4 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***ontologiste***] (Rar) Ontolog.

ontamuric *s sg* vz ***octombrie***

onuc** sm* [At: CONACHI / Pl: ? / E: ucr ***онук] (Îvr) Nepot.

oo- [At: DN[3] / P: *o-o* / E: fr, it ***oo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) ou.

ooblast** sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***ooblaste] (Blg) Ovul primordial.

oocit** sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***oocyte] (Blg) Celulă germinativă femelă la animale Si: *ovocit*.

oofit** sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***oophyte] (Blg) Plantă în stare de ovul sau de spor.

oofor** sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***Oophoron] (Blg) Ovar.

ooforectomie** sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oophorectomie] (Med) Ovariectomie.

ooforită** sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***oophorite] (Med) Ovarită.

oogamie** sf* [At: DN[3] / P: *o-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***oogamia] (Blg) Tip de proces sexual caracteristic algelor și ciupercilor, în care are loc unirea celulei sexuale femele mari și imobile cu o celulă sexuală masculă mică și mobilă.

oogeneză** sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***oogenèse] Formare a ovulului animal Si: *ovogeneză*.

oogon** sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***oogone] Organ femel caracteristic plantelor la care procesul sexual are loc prin oogamie.

oogonium** sni* [At: DN[3] / P: *o-o-go-ni-um* / E: ger ***Oogonium] Oogon.

ooid, ~ă** a* vz ***ovoid

oolit** sn* [At: BARCIANU / Pl: *~e* / E: fr ***oolithe, ger ***oolith***] Granulă sferică de calcar, formată prin depunerea carbonatului de calciu în jurul unui grăunte de nisip sau al unui fragment de cochilie.

oolitic, ~ă** a* [At: COBĂLCESCU, G. 37/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***oolithique] (D. minerale) **1** Care conține oolite. **2** Format din oolite.

oologic, ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***oologique] Referitor la oologie.

oologie** sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oologie] Parte a ornitologiei care se ocupă cu studiul științific al ouălor.

ooplasmă** sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***ooplasme] (Blg) Citoplasmă a zigotului sau a oului Si: *ovoplasmă*.

oosferă** sf* [At: GRECESCU, FL. 10 / Pl: *~re* / E: fr ***oosphère] Celulă reproducătoare femelă a plantelor, care, în urma fecundației, devine oul plantei.

oospor** sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***oospore] Ou al criptogamelor, format în oogon după fecundație.

ooteca** sf* [At: DN[3] / Pl: *~eci* / E: fr ***oothèque] (Ent) Pungă în care sunt închise ouăle la insectele ortoptere.

op[1]** s* [At: PSALT. HUR. 9[r] / V: (îrg) ***opt / E: ml ***opus (est)***] (Înv) **1** (Îe) **A fi ~** A fi de folos. **2** (Îae) A trebui. **3** (Îe) **A fi (spre) ~ (să)** A trebui să. **4** (Îe) **A avea ~** A avea nevoie.

op[2]** sn* [At: I. IONESCU, M. 245 / Pl: *~uri* / E: lat ***opus] (Liv) **1** Carte. **2** Scriere. **3** Operă.

op[3]** i* vz ***hop

-op[4] [At: DN[3] / E: fr ***-ope***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Ochi. **2** Vedere.

opa** i* vz ***hop

opac[1], ~ă** a* [At: ȘINCAI, ÎNV. 126 / Pl: *~aci, ~ace* / E: lat ***opacus, ~a, ~um, fr ***opaque***] **1** Prin care nu poate trece lumina Si: *întunecos, obscur, opacifiat* (4). **2** (Pex; d. corpuri) Prin care nu pot trece unde electromagnetice sau corpusculare Si: *opacifiat* (5). **3** (Fig; d. persoane) Cu orizont mărginit Si: *îngust, obtuz*.

opac[2], ~ă** a* [At: DENUSIANU, Ț. H. 56 / V: (reg) ***~ag / Pl: *~aci, ~ace* / E: srb ***opak***] (Reg) **1** (D. persoane) Cu care nu te poți înțelege Si: *îndărătnic*. **2** (D. persoane) Prost. **3** (Îf *opag*, d. cuvinte) Ciudat.

opac[3], ~ă [At: TDRG / Pl: (1) *opăci*, (2) *~ace* / E: ns cf *opacină*] (Reg) **1** *sf* Opacină (1). **2** *sn* Cui cu care se prinde vâsla de luntre. **3** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** *sfa* Melodie după care se execută acest dans.

***opacie** sf* [At: CIAUȘIANU, V. 184 / P: *~ci-e* / Pl: *~ii* și *opăcii* / E: ns cf *opac[2]*] (Olt) **1** Ființă slabă și mică de statură. **2** Persoană urâtă, dezagreabilă.

opacifia** vr* [At: DL / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***opacifier] A deveni opac[1].

opacifiat, ~ă** a* [At: MG I, 262 / Pl: *~fi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***opacifia] **1-3** Care a devenit opac[1] **(1-3)**. **4-5** (Rar) Opac[1] **(1-2)**.

opacifiere** sf* [At: PARHON, B. 63 / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***opacifia] **1-3** Transformare din transparent sau translucid în opac[1] **(1-3)**.

opacimetrie** sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***opacimétrie] (Fiz) Măsurare a opacității unor substanțe.

opacimetru** sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***opacimètre] Aparat pentru determinarea opacității sau a transparenței hârtiei.

opacină** sf* [At: HERODOT (1645), 316 / Pl: *opăcini* și *~ne* / E: ucr ***опачина] (Reg) **1** Vâslă scurtă Si: *lopată, opacă* **(1)**. **2** Cârmă a plutei.

opacitate** sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: fr ***opacité, lat ***opacitas, -atis***] **1** Lipsă de transparență. **2** (Fig) Incapacitate de a înțelege ceva.

opaciza** vt* [At: BUL. FIL. II, 225 / Pzi: *~zez* / E: ***opac[1] + *-iza*] **1-3** A face ca un corp să devină opac[1] **(1-3)**. **4** A mări opacitatea unui corp.

opacizant, ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: ***opaciza + *-ant*] **1-3** Care opacizează **(1-3)** un corp.

opacizare** sf* [At: V. ROM. martie 1957, 145 / E: ***opaciza] Mărire a opacității unui corp.

opacizat, ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***opaciza] Care a devenit lipsit de transparență.

opag, ~ă** a* vz ***opac[2]

opaie** sf* vz ***copaie

opaieț** sn* vz ***opaiț

opaiț** sn* [At: ANON. CAR. / P: *~paiț* / V: (reg) ***hopaieț, ho~, hopaiță *sf*, ***io~, iopaiță*** *sf*, ***~ieț, ~ță*** *sf*, ***opăiț, opăiță*** *sf*, ***văp~, văpaiță*** *sf*, ***văpăiț*** / A și: (reg) *opaiț* / Pl: *~e* (pop) *~uri*, (rar) **(2)** *~i* / E: ns cf *văpaie*, slv ***опакцъ***] **1** Lampă mică, primitivă, care luminează cu ajutorul unui fitil introdus într-un recipient umplut cu seu, ulei sau untură Si: (pop) *poponeț, văpaie*, (reg) *meci*. **2** (Reg) Vălug. **3** (Reg) Lampă de mână care arde cu ulei de rapiță. **4** (Reg) Petrol lampant. **5** (Reg) Clacă. **6** (Trs; Ban) Obicei de a aprinde focuri în ziua care marchează începutul postului. **7** (Îf *opaiță*) Plantă erbacee cu tulpină păroasă, cu frunzele ovale și cu florile albe (*Melandryum nemorale*). **8** Plantă erbacee cu tulpina și frunzele păroase, cu florile albe sau, rar, trandafirii, care se deschid seara răspândind un miros plăcut (*Melandryum pratense*).

opaieț** sn* vz ***opaiț

opaiță** sf* vz ***opaiț

opaițel** sm* vz ***opăițel

opal** sn* [At: I. NAT. 29 / Pl: *~e* și (înv) *-uri* / E: ger ***Opal, lat ***opalus***, fr ***opale***] **1** Piatră semiprețioasă, cu luciu sticlos, incoloră, verde, albastră, albă etc. **2** Țesătură de bumbac subțire și străvezie, albă sau colorată în nuanțe deschise, din care se fac bluze, cămăși, batiste etc.

opalcă** sf* [At: ALR I, 1127/394 / V: (reg) ***p~ / Pl: *opălci* / E: ucr ***опалка***] (Reg) Sac în care se dă nutreț cailor.

opalescent, ~ă** a* [At: C. PETRESCU, C. V. 308 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***opalescent] **1** Care prezintă fenomenul de opalescență. **2** (D. surse de lumină) Care răspândește o lumină difuză, slabă.

opalescență** sf* [At: LTR[2]/ Pl: *~țe* / E: fr ***opalescence] Aspect tulbure, lăptos rezultat în urma împrăștierii luminii în unele medii disperse.

opalin, ~ă** a* [At: TEODOREANU, M. II, 276 / Pl: *~i, -e* / E: fr ***opalin] (Rar) Care are culoarea lăptoasă și reflexele caracteristice ale opalului **(1)**.

opalițel** sm* vz ***opăițel

opaliza** vtr* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***opaliser] (Rar) **1-2** A (se) face asemănător opalului.

opalizare** sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***opaliza] **1** Asemănare cu opalul **(1)**. **2** Fabricare a sticlei opalizate.

opalizat, ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***opaliza] Care a devenit asemănător opalului.

opancă *sf* [At: DLR / V: (reg) *panc* *sn* / Pl: *~nci* / E: srb ***opanak, opanka***] Pantof de damă, în formă de opincă.

op-art *sn* [At: DN³ / E: eg ***op****(tical)* ***art***] Tendință în arta contemporană care încearcă îmbogățirea expresivității imaginii abstracte prin obținerea unor efecte optice, în funcție de mișcările privitorului.

opatec, ~ă [At: (PETRILA) A. III, 16 / Pl: *~eci, ~ece* / E: ns cf *opac²*] (Reg) Nepriceput.

opatoci *s* [At: DLR / Pl: nct / E: nct] (Reg) Rachiu slab.

opaxit *sn* vz ***opaxită***

opaxită *sf* [At: MDT / V: *~it sn* / Pl: *~te* / E: ns cf *opac¹*] Placă de sticlă opacă sau opalescentă, de diferite culori, care servește la căptușirea pereților, înlocuind faianța.

opăcea *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 562/ Pl: *~cele* / E: ***opacă³*** + *-ea*] **1-4** (Reg; șhp) Opacă³ **(1-2)** (mică).

opăceală *sf* [At: KLEIN, D. 204 / Pl: *~celi* / E: ***opăci¹*** + *-eală*] **1** (Trs; Ban) Reținere. **2** (Trs; Ban.) Piedică. **3** (Reg) Sărbătoare a femeilor vârstnice de la țară. **4** (Reg) Zăpăceală. **5** (Reg) Slăbire. **6** (Reg) Ofilire.

opăci¹ [At: N. TEST. (1648) 7ʳ/30 / Pzi: *~cesc* / E: bg **опача**, srb ***opaciti***] (Reg) **1** *vt* A opri. **2** *vt* A reține. **3-4** *vt* (A întârzia sau) a opri fermentarea mustului de struguri. **5-6** *vtr* A (se) liniști. **7** *vt* A induce în eroare Si: *a deruta*. **8** *vt* A buimăci. **9** *vt* A necăji. **10** *vt* (Înv) A ispiti. **11** *vt* A-și ieși din minți Si: *a înnebuni*. **12** *vr* A obosi. **13** *vr* A se poci. **14** *vr* A se schimonosi.

opăci² *vt* [At: DLR / Pzi: *~cesc* / E: ***opacă³***] (Reg) A conduce o plută.

opăcinariu *sm* [At: VARLAAM-IOASAF, 170ʳ/24 / Pl: *~ri* / E: ***opacină*** + *-ar*] (Îvr) Vâslaș.

opăcinaș *sm* [At: CORESI, EV. 375 / Pl: *~i* / E: ***opacină*** + *-aș*] (Îrg) Vâslaș.

opăcire¹ *sf* [At: KLEIN, D. 204 / Pl: *~ri* / E: ***opăci¹***] **1** Reținere. **2-3** (Întârziere sau) oprire a fermentării mustului de struguri. **4** Potolire. **5** Inducere în eroare Si: *derutare*. **6** Buimăcire. **7** Necăjire. **8** Ispitire. **9** Înnebunire.

opăcire² *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 600 / Pl: *~ri* / E: ***opac¹***] (Nob) **1** Opacitate **(1)**. **2** Întunecime.

opăcit, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 230/31 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***opăci¹***] (Reg) **1** Oprit. **2** (D. vin) Oprit din fierbere. **3** Zăpăcit. **4** Speriat. **5** Uluit. **6** Ciudat. **7** Pocit.

opăcitură *sf* [At: N. TEST. (1648), 199ᵛ/20 / Pl: *~ri* / E: ***opăci¹*** + *-tură*] **1-2** (Reg) Opritură **(1-2)**. **3** (Îvr) Înșelăciune.

opăciuie *sf* [At: PAMFILE, DUȘM. 296 / Pl: *~ui* / E: ***opăcea*** + *-uie*] (Reg) Vâslă.

opăicior *sn* [At: SBIERA, P. 308 / P: *~pă-i~* / Pl: *~oare* / E: ***opaiț*** + *-ior*] **1-6** (Șhp) Opaiț **(1-3)** (mic).

opăieț *sn* vz ***opaiț***

opăiț *sn* vz ***opaiț***

opăiță *sf* vz ***opaiț***

opăițel *sm* [At: BARONZI, L. 139 / V: (reg) ***opai~, opali~, opăli~, opăț~*** / P: *~pă-i~* / Pl: *~ei* / E: ***opaiț*** + *-el*] (Bot; reg) **1** Opaiț (7) (*Melandryum pratense*). **2** (Bot; reg) Arsenic (*Lychnis chalcedonica*).

opălițel *sm* vz ***opăițel***

opăreală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***opări*** + *-eală*] **1-2** Opărire **(1-2)**. **3** (Reg) Apă în care s-a spălat lâna. **4** (Pop) Eritem. **5** (Reg) Amestec din făină sau tărâțe și urzici, peste care se toarnă apă clocotită, pentru hrana porcilor. **6** (Olt) Vânt cald de vară.

opări [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 110ʳ/23 / Pzi: *~resc* și (reg) *opăr* / E: bg **опаря**, cf. srb *opăriti*] **1** *vt* A turna peste ceva un lichid fierbinte pentru a spăla, a curăța, a găti etc. **2** *vt* A provoca arsuri, turnând sau vărsând peste o ființă apă clocotită sau alt lichid foarte fierbinte Si: *a arde*. **3** *vt* (Reg) A încălzi la foc laptele acru, pentru a-l închega și a-l transforma în brânză. **4** *vr* (De obicei d. copiii mici) A face iritații și răni în unele părți ale corpului, mai ales la încheieturi, din cauza lipsei de curățenie sau a transpirației. **5** *vr* (Îrg; d. plante) A se ofili din cauza căldurii. **6** *vr* (Reg; d. grâu, porumb, făină, plante uscate) A se încinge, alterându-se. **7** *vt* (Reg) A omorî albinele cu fum de pucioasă. **8** (Pfm; fig) A supăra foarte rău pe cineva.

opărire *sf* [At: LM / Pl : *~ri* / E: ***opări***] **1** Turnare a unui lichid fierbinte pentru a spăla, a curăța, a găti etc. **2** Provocare de arsuri, prin turnarea sau vărsarea de apă clocotită ori a unui alt lichid foarte fierbinte Si: *ardere*. **3** (Reg) Încălzire a laptelui acru pentru a obține brânză. **4** Iritare a pielii din cauza transpirației sau a lipsei de igienă. **5** Ofilire. **6** (Reg) Alterare a cerealelor prin încălzire. **7** (Reg) Omorâre a albinelor prin afumare cu pucioasă.

opărit, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~iți, -e* / E: ***opări***] **1** Peste care s-a turnat sau s-a vărsat apă fierbinte. **2** (Reg, d. lapte, brânză) Încălzit. **3** (Reg; d. înfățișarea cuiva) Slab. **4** (Reg; d. înfățișarea cuiva) Trecut. **5** (D. copiii mici) Care are iritații ale pielii (de obicei la încheieturi, din cauza transpirației sau a lipsei de curățenie). **6** (Pfm; fig) Supărat. **7** Ofilit. **8** (D. cereale) Alterat prin încălzire.

opăritor, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 372 / V: (iuz) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***opărit*** + *-tor*] **1-2** (Rar) Care opărește **(1-2)**.

opăritoriu, ~oare *a* vz ***opăritor***

opăritură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***opărit*** + *-tură*] **1** Opărire **(1)**. **2** Parte opărită **(1)** a pielii. **3** (Reg) Paie tocate mărunt, amestecate cu pleavă și opărite, care se întrebuințează pentru hrana vitelor.

opățel *sm* vz ***opăițel***

opârlie *sfs* [At: CANDREA, F. 212 / Pl: *~ii* / E: ns cf *palie, pârli, opări*] (Reg; în superstiții) Sărbătoare care are loc în ziua de 23 iulie, a sfântului Ilie, și în care nu se lucrează de teama incendiilor Si: *pălie*.

opârtă *sf* [At: ALR II/I MN, 148 / Pl: *~te* / E: srb ***oprta***] (Reg) Boccea pe care o duc femeile pe cap.

opâciște *sf* [At: DLR / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Femeie de moravuri ușoare.

open *sn* [At: DN³ / P: *äupn* / Pl: *~uri* / E: eg ***open***] **1** (Spt) Competiție deschisă pentru orice categorie de sportivi. **2** (În tenis) Turneu la care participă profesioniști și neprofesioniști. **3** (La intrarea în magazine) Deschis.

open-market *a* [At: DN³ / P: *äupn markit* / E: eg ***open-market***] (Ecn) **1** Piață de mărfuri unde sunt admiși orice cumpărători și vânzători. **2** Tehnică de intervenție pe piața monetară, constând în cumpărarea sau vânzarea de titluri prin banca de emisie.

opera [At: HELIADE, O. I, 379 / V: (înv; css) ***~rui*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***operer***, lat ***operare***] **1** *vt* A întreprinde o acțiune Si: *a efectua, a înfăptui, a realiza*. **2** *vi* A acționa. **3** *vi* (Udp „cu", rar „prin") A se folosi de ceva. **4** *vt* (Im) A-i face cuiva rău pe ascuns. **5-6** *vrt* A (se) supune unei intervenții chirurgicale. **7** *vi* (Mil) A întreprinde o acțiune militară în vederea realizării unui plan strategic sau a sarcinilor subordonate acestuia. **8** *vt* (Mat) A rezolva o problemă. **9** *vt* A efectua anumite operații în registre sau în acte contabile. **10** *vt* (Arg) A comite furturi, spargeri, crime. **11** A modifica. **12** A prelucra în calculator.

operabil, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, -e* / E: fr ***opérable***] Care poate fi operat.

operant, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, S. L. 188 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***opérant***] Care își produce efectul Si: *eficace*.

opera omnia *si* [At: DN³ / E: lat ***opera omnia***] Totalitate a operelor unui autor reunite într-o ediție, un volum etc.

operare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ri* / E: ***opera***] **1** Realizare a unei acțiuni. **2** Acționare. **3** Utilizare. **4** (Mil) Întreprindere a unei acțiuni militare în vederea realizării unui plan strategic sau a sarcinilor subordonate acestuia. **5** (Mat) Rezolvare a unei probleme. **6** Efectuare a anumitor operații **(1)** în registre sau în acte contabile. **7** (Rar) Intervenție chirurgicală. **8** Modificare. **9** Prelucrare electronică.

operat¹ *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 562 / Pl: *~e* / E: lat ***operatus***] (Ltm) Scriere.

operat², ~ă *a* [At: MAN. SĂNĂT. 346/21 / V: (înv) ***~ruit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***opera***] **1** Care a fost supus unei intervenții chirurgicale. **2** Modificat. **3** Prelucrat electronic.

operativ, ~ă a [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, -e* / E: fr ***opératif***] **1** (D. oameni; pex d. instituții) Care lucrează repede, expeditiv. **2** (D. o acțiune, o lucrare etc.) Care are efect rapid Si: *eficace*. **3** Privitor la acțiuni.

operativitate sfs [At: LEG. EC. PL. 473 / Pl: *~tăți* / E: ***operativ*** + *-itate*] Calitate de a-și produce rapid efectul Si: *eficacitate*.

operator, ~oare [At: BULETIN, F. (1843), 46²/44 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***opérateur***] **1-2** *smf* Persoană care (supraveghează funcționarea unei mașini de lucru, a unui aparat sau) efectuează diverse operații cu acestea. **3** *smf* (Înv) Chirurg. **4** *smf* Persoană care utilizează aparatul de filmat. **5** *smf* Persoană care proiectează filmul pe ecran. **6** *sm* (Lin) Conectiv. **7** *sm* (Mat) Funcție între două spații vectoriale. **8** (Îs) *Bloc ~* Complex în cadrul secției de chirurgie, care include sala de operații, sala de preanestezie și sălile aferente.

operatorie sfs [At: SCÎNTEIA, 1965, nr. 6659 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***operator*** + *-ie*] (Rar) **1** Meserie de operator cinematografic. **2** (Fam) Instituție de învățământ superior unde se pregătesc operatorii cinematografici.

operatoriu, ~ie a [At: PARHON, O. A. I, 113 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***opératoire***, lat ***operatorius, -a, -um***] Chirurgical.

operație sf [At: VULCAN, T. 100 / V: ***~iune***, (înv) ***~ioane*** *sfp*, ***~răciune*** / Pl: *~ii* și (îvp) *~rății* / E: lat ***operatio, -onis***, fr ***opération***, ger ***Operation***] **1** Activitate efectuată de unul sau mai mulți oameni (cu o anumită calificare). **2** Acțiune efectuată de un aparat, de o mașină etc. în cadrul unei munci specifice. **3** (Pex) Lucrare. **4** Intervenție chirurgicală. **5** (Mil) Acțiune militară de amploare în vederea realizării unui plan strategic sau a sarcinilor subordonate acestuia. **6** (Mat) Procedeu prin care se obțin unul sau mai multe elemente ale unor mulțimi. **7** (Mat) Efectuare a unui calcul. **8** (Fin) Efectuare a unei tranzacții financiare sau comerciale. **9** (Fin) Înregistrare a acestei tranzacții într-un registru.

operațioane sp vz ***operație***

operațional, ~ă a [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***opérationnel***] **1** (Îs) *Cercetare ~ă* Tehnică a analizei unei probleme administrative, comerciale, industriale sau logice prin metoda matematică. **2** (Rar) Referitor la operații militare. **3-10** De operații (**1-4, 6-9**).

operaționalism sn [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~e* / E: eg ***operationalism***, it ***operazionalismo***] **1** Concepție filozofică potrivit căreia un concept științific trebuie înțeles ca o serie de operații. **2** Modalitate metodologică care pune în evidență funcția operatorie, instrumentală a conceptelor și teoriilor științifice Si: *operaționism*.

operaționalitate sf [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: it ***operazionalità***] **1** Proprietate de a interveni prompt în rezolvarea unei probleme. **2** Capacitate de a atinge un anumit scop. **3-10** Caracter a ceea ce este operațional (**3-10**).

operaționism sn [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***opérationnisme***, it ***operazionismo***] **1** Tendință a unor psihologi americani care concep psihologia ca un studiu al operațiilor de comportament, neglijând datele neexteriorizate ale conștiinței. **2** Operaționalism (**2**).

operațiune sf vz ***operație***

operă[1] sf [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 68 / Pl: *~re* / E: lat ***opera***, it ***opera***] **1** Acțiune conștientă, îndreptată spre un anumit scop Si: *lucrare, faptă*. **2** Lucrare originală de artă, de știință etc. **3** Creație artistică. **4** (Csc; lsg) Totalitate a lucrărilor unui artist sau ale unui om de știință, ale unui creator în general.

operă[2] sf [At: AR (1829), 176¹/23 / Pl: *~re* / E: it ***opera***, fr ***opéra***] **1** Compoziție muzicală scrisă pentru soliști, cor și orchestră pe textul unui libret dramatic. **2** Reprezentare scenică a unei opere² (**1**). **3** Clădire destinată reprezentării unor opere² (**1**). **4-5** Ansamblu al personalului artistic (și administrativ) al teatrului în care se reprezintă opere² (**1**). **6** Instituție în care se reprezintă opere² (**1**).

operăciune sf vz ***operație***

opercul sn [At: DM / Pl: *~e* / E: lat ***operculum***, fr ***opercule***] **1** Membrană susținută adesea de plăci osoase, care acoperă deschiderea branhială la pești. **2** Capac care astupă gura cochiliei la unii melci.

operetă sf [At: GTN (1836), 106¹/8 / Pl: *~te* / E: ger ***Operette***, it ***operetta***, fr ***opérette***] **1** Compoziție muzicală scrisă pentru soliști, cor și orchestră pe un libret dramatic, în care replicile cântate alternează cu dialogul vorbit, iar intriga conține note vesele, adesea cu nuanță de satiră. **2** Spectacol cu o operetă (**1**). **3** Clădire destinată reprezentării operetei (**1**).

operetistic, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***operettistico***] Referitor la operetă.

operon sm [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***opéron***, it ***operone***] (Blg) **1** Ansamblu de gene structurale a căror expresie fenotipică este controlată de un operator. **2** Unitate genetică a cărei expresie fenotipică este reglată de un represor.

operțe sfp [At: ANTIPA, P. 461 / E: nct] (Reg) Cele două plase mai mici care se află de o parte și de alta a năvodului și care îi măresc capacitatea.

operui v vz ***opera***

operuit, ~ă a vz ***operat²***

opi v vz ***upi***

opiaceu, ~ee sf, a [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***opiacé***] (Far) **1-2** (Substanță) care conține opiu.

opiat sn [At: GHEȚIE, R. M. / P: *~pi-at* / Pl: *~e* / E: fr ***opiat***, lat ***opiatum***] Preparat farmaceutic în conținutul căruia intră și opiu.

opid sn [At: RUS, I. I, 79/29 / V: (reg) ***~dum*** / S și: *oppid* / Pl: ? / E: lat ***oppidum***] (Ltm; iuz) **1-2** Oraș (mic).

opidan sm [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i* / E: lat ***oppidanus***] (Ltm; iuz) Locuitor al unui opid.

opidum sn vz ***opid***

-opie [At: DN³ / E: fr ***-opie***, it ***-opia***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) vedere.

opilație sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***opilation***] (Med) Obstrucție.

opilionide sfp [At: DN³ / P: *~li-o~* / E: fr ***opilionidées***] (Zlg) **1** Ordin de păianjeni cu picioare lungi și subțiri, numiți în mod curent cosași. **2** (Șls) Păianjen din acest ordin.

opina [At: GHICA, ap. CADE / Pzi: *~nez* / E: fr ***opiner***, lat ***opinari***] **1** *vt* A exprima o părere Si: *a considera, a opinia* (**1**), *a socoti*. **2** *vi* A adopta o atitudine Si: *a opinia* (**2**).

opinare sf [At: BARIȚIU, P. A. I, 345 / E: ***opina***] (Rar) **1** Exprimare a unei păreri. **2** Luare de atitudine.

opincar sm [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***opincă*** + *-ar*] **1-2** Persoană care (fabrică sau) vinde opinci. **3** Persoană care poartă opinci. **4** Țăran. **5** Om de rând.

opincaraș sm [At: ALR I, 1670/80 / Pl: *~i* / E: ***opincar*** + *-aș*] (Reg) Tăbăcar.

opincă sf [At: HERODOT (1645), 65 / Pl: *~nci* / E: bg ***опинък, опинка***] **1** Încălțăminte țărănească făcută dintr-o bucată dreptunghiulară de piele sau cauciuc, cu marginile încrețite și răsfrânte în sus, strânsă pe picior cu ajutorul nojițelor. **2** (Reg) **A fi ~ hârzobată** A fi om de nimic. **3** (Reg) **C-un pantof și c-o ~** Luat prin surprindere Si: *nepregătit*. **4** (Pop; îe) **A-l strânge (pe cineva) -ca** A avea un necaz. **5** (Pop; îe) **A călca (pe cineva) pe ~nci** A jigni. **6** (Pop; îe) **A întinde (pe cineva) ca pe o ~ scurtă** A bate pe cineva foarte tare. **7** (Pop; îe) **A pune cuiva (sau a-i da cu) ~ca (în obraz)** A păcăli. **8** (Îae) A face de rușine. **9** (Reg; îe) **A sparge dracul ~ncile** A nu-i merge cuiva Si: *a i se înfunda*. **10** (Pop; îe) **A umbla cu ~nci de fier** sau **a rupe trei perechi de ~ci de fier** A umbla mult. **11** (Pop; îe) **Pe unde și-a spart dracul ~ncile** Departe. **12** (Reg; îe) **~nci rupte și zile pierdute** Lucru neterminat sau nereușit pentru care s-a depus mult efort. **13** (Fig; lsg) Țărănime. **14** (Pop; îe) **De la vlădică până la ~** Toată lumea, indiferent de clasă socială. **15** (Pop; îe) **A fi din ~** A fi de origine țărănească. **16** (Reg) Bucată de lemn montată sub stâlpii de susținere ai unei galerii de mină, când terenul din galerie este instabil. **17** Opritoare de fier la căruță. **18** (Reg) Fier al plugului. **19** (Reg) Bucată de slănină. **20** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **21** (Reg; art.) Melodie după care se execută acest dans. **22** (Reg) Joc de copii cu pietricele.

opincăreasă *sf* [At: TDRG / Pl: *~ese* / E: ***opincar*** + *-easă*] (Rar) **1-4** Opincăriță (**1-4**).

opincărie[1] *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***opincar*** + *-ie*] (Rar) Meserie de opincar.

opincărie[2] *sf* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~ii* / E: ***opincă*** + *-(ă)rie*] (Rar) **1-2** (Atelier în care se confecționează sau) magazin în care se vând opinci.

opincărime *sf* [At: JIPESCU, O. 5, 72 / Pl: *~mi* / E: ***opincar*** + *-ime*] (Rar) Țărănime.

opincăriță *sf* [At: (a.1742), URICARIUL, V, 314/12 / Pl: *~țe* / E: ***opincar*** + *-iță*] (Rar) **1-2** Soție de opincar (**1-2**). **3** Femeie care vinde opinci (**1**). **4** Țărancă.

opincuță *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 7 / Pl: *~țe* / E: ***opincă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Opincă (**1**) (mică). **3** (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** Melodie după care se execută acest dans.

opinia *vti* [At: BUL. FIL. I, 177 / Pzi: *~iez* / E: ***opinie***] **1-2** (Rar) A opina (**1-2**).

opinie *sf* [At: FN 152 / V: (iuz) ***~iune***, (nob) ***~nionă*** / Pl: *~ii* / E: lat ***opinio, -onis***, fr ***opinion***] **1** Părere. **2** (Îs) *~ publică* Părere a comunității. **3** (Îe) **A face ~ separată** A susține o părere deosebită de cea a majorității.

opinionă *sf* vz ***opinie***

opiniune *sf* vz ***opinie***

opinteală *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 19 / Pl: *~eli* și (îrg) *~ele* / E: ***opinti*** + *-eală*] **1** Opintire. **2** (Reg; îlav) **Pe ~** Din răsputeri. **3** (Rar) Ghiont.

opinti [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 75ʳ/3 / V: (îrg) ***obi~*** / Pzi: *~tesc* / E: ns cf slv **опѧть**] **1** *vr* (D. ființe) A face un efort pentru a împinge, a urni, a ridica ceva. **2** *vr* (D. ființe) A-și încorda puterile Si: *a se sforța*. **3** *vt* (Reg; c. i. un animal) A sili să pornească sau să meargă mai repede. **4** *vt* (Reg; c. i. o povară) A ridica făcând un efort. **5** *vr* (Rar) A porni cu hotărâre Si: *a se năpusti, a se repezi*. **6** *vr* (Reg) A voma.

opintic *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ici* / E: nct] **1** Plantă erbacee, cu flori galbene, reunite, câte două sau câte cinci, într-o mică inflorescență în vârful tulpinii, care crește pe terenuri uscate sau la marginea pădurilor (*Hieracium auricula*). **2** (Mol; Buc; mpl) Ciuperca *Armillaria melléa* Si: (lpl) *ghebe*. **4** Ciuperca *Clavaria botrytis* Si: *rămurele*. **5** Ciuperca *Clavaria flava* Si: (pop) *creasta cocoșului*. **6** Ciuperca *Clavaria caralloides* Si: (pop) *laba-mâței*. **7** Ciuperca *Loctarius deliciosus* Si: (reg) *râșcov*.

opintire *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 9 / Pl: *~ri* / E: ***opinti***] Încordare a puterilor Si: *efort, opintitură, sforțare*.

opintitor *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~oare* / E: ***opinti*** + *-tor*] Prăjină cu care se împinge luntrea de la mal.

opintitură *sf* [At: POPESCU, B. II, 21 / Pl: *~ri* / E: ***opinti*** + *-tură*] (Rar) Opintire.

opiofagie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***opiophagie***] Toxicomanie prin ingerare de opiu (**2**).

opioman, ~ă *a, smf* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***opiomane***] **1-2** (Persoană) care abuzează de opiu (**2**).

opiomanie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***opiomanie***] Abuz de opiu (**2**).

opion *sn* vz ***opiu***

opis *sn* [At: (a. 1844) URICARIUL III, 45 / Pl: *~e* / E: rs **опись**] Listă de acte Si: *indice, inventar, registru*.

opisa *vt* [At: DLR / Pl: *~sez* / E: ***opis***] A ține evidența actelor cuprinse într-un dosar.

opisto- [At: DN³ / E: fr ***opistho-***, it ***opisto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** În spate. **2** Înapoi.

opistodom *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***opisthodome***] Parte din spate a unui templu grecesc pentru păstarea obiectelor de cult și a tezaurului.

opistograf, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***opisthographe***] (Liv) Scris sau tipărit pe ambele fețe ale unei foi.

opistotonus *sni* [At: DN³ / E: fr ***opisthotonos***] Contracție a mușchilor spinării care curbează corpul înapoi.

opiu *sni* [At: CR (1831), 142²/15 / V: (rar) ***~um***, (îvr) ***~ion*** / E: lat ***opium***, fr ***opium***] **1** Substanță narcotică toxică, extrasă din capsulele unei specii de mac și folosită în industria farmaceutică pentru alcaloizi (morfină, papaverină etc.). **2** Stupefiant pe bază de opiu (**1**).

opium *sn* vz ***opiu***

oplean *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***holpe~*** *sm*; ***~nă***, *sf* ***oplen*** / Pl: *~ene* și (reg) *~eni, ~uri* / E: bg. **оплян**] **1** Fiecare dintre cele două lemne transversale care leagă și fixează tălpile saniei Si: (reg) *scaun, slai*. **2** (Reg) Pod al osiei carului. **3** (Reg; lpl) Drugi care alcătuiesc scheletul de susținere a unei încărcături mai mari a unui car. **4** (Reg) Talpă a războiului de țesut.

opleană *sf* vz ***oplean***

oplen *sn* vz ***oplean***

oplenită *sf* [At: ALR II, 5647/47 / A și: *oplenită, oplentă* / Pl: *~țe* (rar) *~ți* / E: ***oplean*** + *-iță*] (Reg) Lemn transversal care susține sania.

opleșeală *sf* vz ***oploșeală***

opleși *v* vz ***oploși***

oploș *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri* / E: drr ***oploși***] (Mol) **1** Refugiere. **2** Pripășire. **3** Adăpostire.

oploșeală *sf* [At: N. A. BOGDAN, ap. DDRF / V: (reg) ***~leș~*** / Pl: *~eli* / E: ***oploși*** + *-eală*] (Rar) Adăpost.

oploși [At: M. COSTIN, O. 72 / V: (reg) ***~leși*** / Pzi: *~șesc* / E: nct] **1** *vr* A se refugia. **2** *vr* A se pripăși. **3-4** *vtr* A (se) adăposti. **5** *vt* A crea cuiva o situație materială Si: *a căpătui*.

oploșire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***oploși***] **1** Refugiere. **2** Pripășire. **3** Adăpostire.

oploșit, ~ă *a* [At: M. COSTIN, O. 147 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***oploși***] **1** Refugiat. **2** Pripășit. **3** Adăpostit.

opo- [At: DN³ / E: fr, it ***opo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Suc. **2** De sucuri.

oponent *sm* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~nți* / E: ger ***Opponent***] **1** Persoană care își exercită dreptul de opoziție Si: *opozant*. **2** Participant la o întrecere sportivă, privit în raport cu alt participant. **3** Participant la o confruntare, privit în raport cu adversarul.

oponență *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: fr ***oponence***] Opoziție.

opopanax *sn* vz ***opoponax***

opoponax *sni* [At: NICA, L. VAM. 177 / V: (reg) ***~pan~*** / E: lat ***opoponax***] **1** Plantă erbacee mare din familia umbreliferelor (*Opoponax chironium*). **2** (Pex) Rășină extrasă din rădăcina acestei plante și folosită în medicină și în parfumerie.

opor *sn* [At: JIPESCU, O. 55 / Pl: *~oare* / E: bg **опора**, srb ***opor***] **1** (Reg) Parte a osiei carului. **2** (Pex) Inel de oțel de la osia carului Si: *oporniță*. **3** (Reg; îlav) **Până la** (sau **în**) **~** Până la refuz Si: *complet, total*. **4** (Reg; îe) **A pune ~** (D. cai) A fi nărăvaș. **5** (D. oameni; îae) A opune rezistență Si: *a se împotrivi*.

oporniță *sf* [At: DAMÉ, T. 9 / V: (reg) ***~rintă, opr~*** / Pl: *~țe* / E: ***opor*** + *-niță*] (Reg) Opor (**2**).

oportun, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 201 / Pl: *~i, -e* / E: fr ***opportun***, lat ***opportunus, -a, -um***] Care se întâmplă sau se face la momentul potrivit Si: *favorabil, nimerit, potrivit*.

oportunism *sns* [At: CONTEMP., S. II, 1953, nr. 328, 1/2 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***opportunisme***, rs **оппортунизм**] Atitudine lipsită de principialitate a unei persoane care adoptă și aplică, după împrejurări, principii și păreri diferite.

oportunist, ~ă *smf* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~iști, ~e* / E: ***opportuniste***] Persoană lipsită de principialitate, care adoptă și aplică după împrejurări, diverse păreri și principii.

oportunitate *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 348 / Pl: *~tăți* / E: fr ***opportunité***, lat ***opportunitas, -atis***] **1** Caracter a ceea ce este oportun. **2** Situație prielnică. (Îlav) **Fără ~** În mod nepotrivit Si: *inoportun*. **3** Oportunism.

oposum *sm* [At: CADE / A și: *oposum* / Pl: *~i* / E: fr ***opossum***, ger ***Opossum***] **1** Mamifer marsupial de mărimea unei pisici, care trăiește în America de Nord și a cărui blană, cenușie, este foarte apreciată (*Didelphis virginiana*) Si: *sarigă*. **2-3** Blană (prelucrată) a acestui animal.

opoterapic, ~ă *a* [At: LEG. EC. PL. 434 / Pl: *~ici, ~e* / E: fr ***opotherapique***] (Rar) **1** Care aparține opoterapiei. **2** Care se utilizează în opoterapie.

opoterapie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***opothérapie***] Tratament aplicat în diferite boli și care constă în administrarea de sucuri, extracte sau pulberi de țesuturi, de organe sau de glande endocrine, în cazurile când substanțele respective lipsesc din organism.

opotreblenie *sf* [At: (a. 1784) BV II, 299 / Pl: *~ii* / E: rs ***употребление***] (Rsî) Folosire.

opovăi *v* vz ***upovăi***

opovon *s* vz ***puhoi***

opozabil, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, -e* / E: fr ***opposable***] **1** Care poate fi opus. **2** (D. un drept, un act juridic etc.) Care trebuie respectat și de alte persoane decât de titularul dreptului sau de părțile aflate în litigiu. **3** (D. degetul mare al mâinii la hominide) Care se mișcă independent de celelalte patru și le poate atinge vârfurile, permițând efectuarea unor mișcări fine, precise.

opozabilitate *sf* [At: PR. DREPT. 240 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***opposabilité***] **1** Opunere. **2** (Jur) Respectare a unui drept, a unui act juridic și de către alte persoane decât de titular.

opozant, ~ă *smf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***opposant***] **1** Oponent. **2** (În țările cu regim parlamentar) Persoană care face parte dintr-un partid sau dintr-un grup politic de opoziție.

opozit, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 67 / S și: *~osit* / Pl: *~iți, ~e* / E: lat ***oppositus, -a, -um***, fr ***opposite***] (Înv) Contrar.

opoziție *sf* [At: ȘINCAI, ÎNV. 138 / P: *~ți-e* / V: (iuz) ***~iune***, (nob), ***opusețiune*** / Si și: *oppo~, ~osi~* / Pl: *~ii* / E: lat ***oppositio, -onis***, fr ***opposition***, ger ***Opposition***] **1** Raport dintre două lucruri sau situații opuse, contradictorii Si: *opunere* (1). **2** Deosebire izbitoare Si: *contrast*. **3** (Îlav) **În ~ cu** Spre deosebire de. **4** Împotrivire. **5** (Îlv) **A face ~** A se opune. **6** Poziție a două corpuri cerești care, privite de pe pământ, se găsesc pe bolta cerească diametral opuse. **7** (În vechea organizare judecătorească) Cale de atac a unei hotărâri date în lipsa celui interesat. **8** Cale de atac, în cadrul anumitor proceduri de executare silită, adresată instanței care îndeplinește executarea. **9** (Lin) Diferență, de obicei fonetică, cu sau fără valoare funcțională, dintre două unități lingvistice. **10** (În țările cu regim parlamentar) Totalitate a persoanelor care fac parte dintr-un partid politic potrivnic partidului la putere. **11** Politică pe care o aduce partidul de opoziție (**10**) față de partidul aflat la putere.

opozițional, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. I, 601 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, -e* / E: ***opozițiune*** + *-al*] **1** *a* Care se opune Si: *contrar, opus*. **2** (Îs) *Complement cirsumstanțial* ~ Complement circumstanțial care arată obiectul sau acțiunea opusă celor exprimate prin subiectul, prin complementul sau prin predicatul propoziției. **3** (Îs) *Propoziție circumstanțială ~ă* Propoziție subordonată al cărei sens se opune conținutului regentei. **4** *smf* (Rar) Opozant (**2**).

opoziționist, ~ă *a* [At: RALEA, S. T. II, 232 / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***opozițiune*** + *-ist*] **1** Contrar. **2** Care face politică de opoziție.

opozițiune *sf* vz ***opoziție***

oprac *sn* [At: PLOPȘOR, C. 101 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Loc.

opravă *sf* [At: CALENDARIU (1794), 33/11 / Pl: ? / E: srb ***oprava***] (Îrg) **1** Întâmplare. **2** Aventură.

oprăvi[1] [At: (a. 1600) DOC., ap. DHLR II, 519 / V: (înv; css) ***~vui*** / Pzi: *~vesc* / E: slv ***оправити***, srb ***opraviti***] **1** *vt* (Înv) A aranja. **2** *vt* (Înv) A decide. **3** *vt* (Înv) A zidi. **4-5** *vrt* (Îrg) A (se) termina. **6** *vt* (Ban) A păți.

oprăvi[2] *vt* [At: ARH. FOLK III, 123 / Pzi: *~vesc* / E: srb ***opraviti***] (Ban) A alunga.

oprăvit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 15 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***oprăvi***[2]] (Ban) Alungat.

oprăvui *v* vz ***oprăvi***[1]

oprăvuire *sf* [At: (a. 1720) BV. II, 3 / Pl: *~ri* / E: ***oprăvui***] Ridicare.

oprea *sf* vz ***opreală***

opreag *sn* vz ***opreg***

opreală *sf* [At: (a. 1633) MAG. IST. I, 208/27 / V: (îvr) *~ea* / Pl: *~eli*, (rar), *~ele* / E: ***opri*** + *-eală*] **1** (Înv) Oprire (**1**). **2** (Îvp) Piedică în calea unei acțiuni Si: *obstacol*. **3** (Îvp) Interdicție. **4** (Ccr) Frână (la căruță, la car etc.). **5** (Înv' îe) **A scoate (pe cineva) din ~le** A face pe cineva să-și piardă cumpătul. **6** (Îvp) Arest. **7** (Îvp) Arestare. **8** (Îvp) Perioadă de detenție.

oprece *nc* vz ***optsprezece***

opredelenie *sf* [At: (a. 1813) BUL. COM. IST. IV, 87 / Pl: *~ii* / E: rs ***определение***] (Rsî) Decizie.

opreg *sn* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~eag*** / Pl: *~ege*, (rar) *~uri, ~egi* / E: srb ***opreg***] (Reg) **1** Piesă a costumului popular femeiesc, alcătuită dintr-o bucată dreptunghiulară și îngustă de țesătură brodată, asemănătoare catrinței. **2** (Îs) *Mazăre cu ~* Soi de fasole cu bobul alb, cu o pată neagră.

opreliște *sf* [At: VARLAAM, C. 310 / Pl: *~ti* / E: ***opri*** + *-eliște*] **1** Obstacol în calea unei acțiuni Si: (îvp) *stavilă, zăgaz*. **2-3** (Poruncă sau) măsură prin care se interzice ceva Si: *interdicție, prohibiție*. **4** (Înv) Arestare. **5** (Reg) Loc unde se adună apa prin oprirea unei gârle. **6** Loc înaintea strungii, unde stau oile Si: (reg) *staniște*.

oprelnic, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***opri*** + *-elnic*] (Înv) Care împiedică ceva.

opresa *vt* [At: LM / Pzi: *~sez* / E: fr ***oppresser***] (Rar) A asupri.

opresie *sf* vz ***opresiune***

opresiune *sf* [At: IC. LUM. (1841), 154[1]/18 / V: (iuz) ***opreie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***oppression***, lat ***oppressio, -onis***] **1** (Fiz; iuz) Presiune. **2** (Iuz) Greutate în respirație, însoțită de dureri pectorale. **3** (Fig) Depresie psihică Si: *deprimare, descurajare*. **4** Oprimare.

opresiv, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oppressif***] Care oprimă Si: *asupritor*, (înv) *împilător*.

opresor, ~oare *smf, a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***oppresseur***] **1-2** (Persoană) care oprimă Si: *asupritor*.

opri [At: TETRAEV. (1574), 235 / Pzi: *~resc* / E: slv ***опрѣти (сѧ)***] **1** *vt* (C. i. o acțiune în desfășurare, un proces fizic sau psihic, un mecanism în acțiune) A face să înceteze brusc Si: *a curma, a întrerupe, a stăvili*. **2** (Pop; îe) **Minte de se ~resc apele în loc** Spune minciuni foarte mari. **3** *vr* A înceta. **4** *vt* A potoli foamea. **5** *vr* (Pex) A poposi. **6** *vt* (C. i. o ființă sau un vehicul în mers) A face să stea pe loc. **7** (Pfm; îe) **A ~** (cuiva) **calea** A sta în calea cuiva. **8** (Îae) A împiedica pe cineva în drum. **9** *vt* A determina pe cineva, prin stăruințe, să rămână undeva. **10** *vt* A reține ceva cu forța Si: *a sechestra*. **11** *vt* A aresta. **12-13** *vt* A se așeza (temporar) Si: *a se fixa, a se stabili*. **14** *vr* A-și fixa atenția asupra unei probleme Si: *a se concentra*. **15** *vr* A insista. **16** *vt* A împiedica o acțiune. **17** *vta* (Înv) A interzice. **18** *vr* A se stăpâni de la ceva. **19** *vi* (Înv; ccd) A refuza. **20** *vt* (Înv; ccd) A reține pentru sine. **21** *vt* A pune deoparte ceva pentru a-l folosi. **22** *vt* A rezerva, pentru sine sau pentru alții. **23-24** *vti* (Înv) A porunci cu severitate. **25** *vt* (Îvr) A ajuta. **26** *vt* (Îvr) A ierta. **27** *vt* (Îvr) A elibera.

oprima *vt* [At: DLR / Pzi: *oprim* / E: fr ***opprimer***, lat ***opprimare***] A asupri.

oprimant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***opprimant***] (Rar) Care oprimă.

oprimare *sf* [At: DLR / Pl: *~mări* / E: ***oprima***] Asuprire.

oprimat, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1954, nr. 2871 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***oprima***] Asuprit.

oprință *sf* vz ***oporință***

oprinteală *sf* vz ***obrinteală***

oprinti *v* vz ***obrinti***

oprire *sf* [At: PSALT. HUR. 57[v]/2 / Pl: *~ri* / E: ***opri***] **1** Întrerupere a unei acțiuni, a unei mișcări Si: *oprit*[1] (1). **2** Rămânere pe loc Si: *oprit*[1] (2), *staționare*. **3** (Îlav) **Fără ~** Neîntrerupt. **4** (Ccr) Stație. **5** Ținere pe loc Si: *oprit*[1] (3), *reținere*. **6** (Înv) Reținere forțată Si: *oprit*[1] (4), *sechestrare*. **7** (Înv) Arestare. **8** (Înv) Stăvilire. **9** Severitate. **10** Interzicere. **11** (Îvr) Autostăpânire. **12** (Îvr) Iertare. **13** (Îvr) Eliberare.

oprit¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 224ʳ/15 / E: ***opri***] **1-4** Oprire (**1-2**, **5-6**). **5** (Înv) Arestare. **6** (Înv) Stăvilire. **7** (Înv) Severitate. **8** Interzicere. **9** (Îvr) Autostăpânire. **10** (Îvr) Iertare. **10** (Îvr) Eliberare.

oprit², ~ă [At: PRAV. 27 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***opri***] **1** *a* Întrerupt. **2** *a* Ținut pe loc Si: *reținut*. **3** *a* (Reg) Constipat. **4** *a* (Îvr) Arestat. **5** *a* Fixat asupra a ceva. **6** *a* Interzis. **7** *a* (Reg) Obosit. **8** *sfa* Dans popular asemănător cu bătuta. **9** *sfa* Melodie după care se execută oprita (**8**).

opritor, ~oare [At: COD. VOR. 58/8 / V: (înv) ***~iu*** *a* / Pl: (**1**) *~i, ~oare*, (**2, 9**) *~oare*, (**2-8**) *~i* / E: ***opri*** + *-tor*] **1** *a* (Înv) Protector. **2** *snf* (Pop) Lanț sau curea de la ham, care ajută la comanda de oprire a animalelor de tracțiune. **3** *sf* (Pop; la car) Piedică. **4** *sf* (Reg) Dig. **5** *sf* Placă de lemn care acoperă parțial intrarea în strungă. **6** *sf* (Pop) Parte de deasupra a vetrei cuptorului, în care se opresc scânteile și fumul. **7** *sf* (Pes) Plasă întinsă pe un semicerc, cu care se astupă gura matiței, pentru a împiedica ieșirea peștilor prinși. **8** *sf* (Pes; lpl) Pari care consolidează gardurile de pescuit. **9** *sn* Piesă sau dispozitiv care limitează deplasarea unui organ mobil, a unei instalații, a unui aparat, a unui material etc.

opritoriu, ~oare *a* vz ***opritor***

opritură *sf* [At: N. TEST. (1648), 167ᵛ/29 / Pl: *~ri* / E: ***opri*** + *-tură*] **1** (Înv) Interdicție. **2** (Reg; ccr) Porțiune dintr-o pășune, rezervată pentru cosit și pe care este interzis pășcutul. **3** (Reg) Grămadă de bușteni, crengi, vreascuri etc. aduse de apă și depuse la cotul unui râu, formând un stăvilar.

oprobiu *sn* vz ***oprobriu***

oprobriu *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (nrc) ***~biu*** / Pl: *~ii* / E: fr ***opprobre***, lat ***opprobrium***] (Liv; șîs) *~ public* Dezaprobare prin care se condamnă fapte socotite nedemne sau oameni care săvârșesc astfel de fapte.

oproșca *vrr* [At: CANTEMIR, IST. 33 / Pzi: *oproșc* / E: ns cf *împroșca*, bg *опръскам*] (Îvr) A se împroșca.

oprovenie *sf* [At: CIAUȘIANU, V. 184 / Pl: *~ii* / E: bg **оправяне**] (Reg; îe) **A nu fi de ~** A nu fi de nici un folos.

opsar *sm* [At: TDRG / S și: *obs~* / Pl: *~i* / E: nct] (Mol) Vânzător de vite pentru măcelărie.

opsas *sn* [At: CREANGĂ, A. 35 / Pl: *~uri* / E: ger ***Absatz***] (Mol) Parte de la spate a încălțămintei, cuprinzând și tocul.

opsă *av* [At: KLEIN, D. 62 / V: (reg) ***obse, optă*** / S și: *obsă* / E: ***op¹*** + ***să***] (Reg) **1** Probabil. **2** Doar. **3** Desigur.

opsiurie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***opsiurie***] (Med) Eliminare întârziată a urinei după mese ca urmare a întârzierii absorbției intestinale.

opsoman, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***opsomane***] Persoană care suferă de opsomanie.

opsomanie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***opsomanie***] Particularitate morbidă potrivit căreia unele persoane nu pot suporta decât anumite alimente.

opsonic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***opsonique***, it ***opsonico***] **1** Referitor la opsonină. **2** (Îs) *Indice ~* Grad de imunitate.

opsonină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr, it ***opsonine***] Substanță injectabilă extrasă din seruri imune care are capacitatea de a activa fagocitoza leucocitelor.

opsprece *nc* vz ***optsprezece***

opsprezece *nc* vz ***optsprezece***

opșag *sn* [At: CABA, SĂL. 91 / V: (reg) ***~ă*** *sf*, ***ubș~*** / S și: *obș~* / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) **1** Glumă. **2** Sfat. **3** Răutate. **4** Invidie.

opșagă *sf* vz ***opșag***

opșegos, ~oasă *a* [At: BRAN. S. / S și: *obș~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***opșag*** + *-os*] (Trs) **1** Sfătos. **2** Glumeț. **3** Obraznic.

opșpe *nc* vz ***optsprezece***

opt¹ [At: PRAV. 143 / Pl: (**2, 9-10**) *~uri* / E: ml ***octo***] **1** *nc* Număr care se află între șapte și nouă. **2** *sn* Cifră corespunzătoare acestui număr. **3** *nc* (Îc) **~mustăți** Pește din familia somnului, cu opt mustăți, originar din America (*Amiurus nebulosus*). **4** *nc* (Pop; îe) **A se duce ~ (cu a brânzei** sau **cu a brânzei nouă)** A se duce foarte departe. **5** *nc* (Pop îe) **A mânca cât ~** A mânca foarte mult. **6** *no* Al optulea, a opta *Etajul opt*. **7** *nd* (Îcs) *Câte ~* Exprimă repartizarea unei mulțimi în grupe de opt membri. **8** *na* (Îcs) *De ~ ori* Exprimă reiterarea unei acțiuni de opt ori. **9** *sn* (Pex) Desen în formă de opt (**2**). **10** *sn* Nota opt. **11** *sna* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **12** *sna* Melodie după care se execută optul (**11**).

opt² *s* vz ***op¹***

opta *vi* [At: DDRF / Pzi: *~tez* / E: fr ***opter***, lat ***optare***] **1** A alege dintre două sau mai multe lucruri, soluții, situații etc. pe cea mai convenabilă. **2** A se decide în favoarea cuiva sau a ceva.

optac *sm* [At: H XVII, 240 / V: (reg) ***~ă*** *sf* / Pl: *~aci* / E: ***opt¹*** + *-ac*] (Reg) Optar (**1**).

optacă *sf* vz ***optac***

optancă *sf* [At: ARVINTE, TERM. 157 / Pl: ? / E: ns cf *opt¹*] (Reg; în limbajul muncitorilor forestieri) Lemn lung de 16 m.

optar [At: BL V, 60 / Pl: (**1**) *~e*, (**2**) *~i* / E: ***opt¹*** + *-ar*] **1** *sn* (Reg) Cârlig în forma unui opt (**2**) care leagă două bucăți de lanț. **2** *sm* Carte de joc marcată cu numărul opt.

optare *sf* [At: RALEA, S. T. II, 261 / Pl: *~tări* / E: ***opta***] (Rar) **1** Alegere dintre două sau mai multe lucruri, soluții, situații etc. pe cea mai convenabilă Si: *opțiune* (**1**). **2** Decizie în favoarea cuiva sau a ceva Si: *opțiune* (**2**). **3** (Pex) Preferință.

optaspriace *nc* vz ***optsprezece***

optativ, ~ă [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: ***optatif***, lat ***optativus***] (Grm) **1** *a* (Îs) *Modul ~* Mod al verbului care exprimă acțiunea ca dorită. **2** *a* (Îs) *Propoziție ~ă* Propoziție care exprimă o acțiune sau o stare a cărei realizare este dorită. **3** *sn* Mod optativ. **4** *sf* Propoziție optativă. **5** *a* Care exprimă o dorință.

optație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***optation***, lat ***optatio***] Figură retorică prin care se exprimă o dorință sub formă de exclamație.

optăle *no* vz ***optulea***

optălea *no* vz ***optulea***

optăspe *nc* vz ***optsprezece***

optăsprece *nc* vz ***optsprezece***

optăsprezeacelea, ~cea *no* vz ***optsprezecelea***

optârlea *no* vz ***optulea***

optâspce *nc* vz ***optsprezece***

optâspe *nc* vz ***optsprezece***

optâsprece *nc* vz ***optsprezece***

optâsprezece *nc* vz ***optsprezece***

optelea *no* vz ***optulea***

optesprezece *nc* vz ***optsprezece***

optic¹, ~ă *a* [At: AR (1829), 258²/28 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***optique***] **1-2** *a* Care ține (de fenomenele luminii sau) de senzațiile vizuale Si: (înv) *opticesc* (**1-2**). **3-4** *a* Referitor (la fenomenele luminii sau) la senzațiile vizuale Si: (înv) *opticesc* (**3-4**). **5** *a* Care ține de organele vizuale Si: (înv) *opticesc* (**5**). **6** *a* (Îs) *Centru ~* Punct de pe axa unei lentile, către care tind punctele principale și cele nodale ale ei și prin care raza de lumină trece fără să-și schimbe direcția. **7** *a* (Îs) *Nerv ~* Nerv care transmite impresiile vizuale de la ochi la centrul nervos respectiv al creierului. **8** *sf* Ramură a fizicii care se ocupă cu studierea naturii luminii, a emisiei și absorbției ei, cu fenomenele legate de propagarea și de interacțiunea ei cu diverse substanțe. **9** *sf* Parte a fizicii care se ocupă cu studiul radiațiilor de aceeași natură cu lumina (radiații infraroșii, ultraviolete etc.). **10** *sf* (Îs) *~ electronică* Domeniu al electronicii care studiază mișcarea electronilor în vid, într-un câmp electric sau magnetic. **11-13** *a* Care se folosește în optică (**8-10**). **14** *sf* (Fig) Fel de a vedea și de a interpreta faptele și fenomenele.

optic², ~ă *smf* [At: BARASCH, M. III, 31/6 / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***opticus***, ger ***Optikus***] **1-2** (Nob) Optician (**3-4**).

optică *sf* vz ***oftică***

opticesc, ~ească *a* [At: GOLESCU, Î. 121 / Pl: *~ești* / E: ***optic¹*** + *-esc*] **1-5** (Înv) Optic¹ (**1-5**).

optici *vri* [At: ELEM. G. 8/11 / Pzi: 3 *~cesc* / E: ns cf *optic¹*] **1-2** (Înv) A se observa (**1-2**).

optician, ~ă *smf* [At: NEGULICI / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***opticien***] **1-2** Specialist în optică (**9-10**). **3-4** Persoană care face, repară sau vinde instrumente optice (**12-13**) Si: (nob) *optic²* (**1-2**).

opticitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: ***opticité***] (Rar) Calitate de a bate la ochi sau de a plăcea ochilor.

optilea *no* vz ***optulea***

optim, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***optimus, -a, -um***] **1** Cel mai bun. **2** Foarte bun. **3** (Spc) Care asigură cea mai mare eficiență economică.

optimal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***optimal***] (Liv) **1-2** (Care are caracter) optim (**1-2**). **3** Referitor la calitățile, condițiile optime (**3**).

optimat *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 256ᵛ/19 / Pl: *~ați* / E: lat ***optimas, -atis***] (Îvr) Aristocrat roman.

optime *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~mi* / E: ***opt*** + *-ime*] **1** A opta parte dintr-un întreg împărțit în părți egale. **2** Notă muzicală care reprezintă a opta parte, ca durată, dintr-o notă întreagă.

optimetru *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 380 / Pl: *~re* / E: fr ***optimétre***] Instrument cu care se măsoară dimensiunile pieselor.

optimism *sn* [At: HELIADE, GR. P. 35/13 / E: fr ***optimisme***, ger ***Optimismus***] (Îoc *pesimism*) **1** Concepție filozofică potrivit căreia binele precumpănește asupra răului, iar lumea existentă este cea mai bună dintre lumile posibile. **2** Tendință de a vedea latura pozitivă a lucrurilor. **3** Atitudine a omului care privește încrezător viața și viitorul.

optimist, ~ă [At: VASICI, M. I, 192 / Pl: *~iști* și (iuz) *~i, ~e* / E: fr ***optimiste***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care manifestă optimism (**2-3**). **5-6** *smf, a* (Adept) al optimismului (**1**). **7** *a* Care se bazează pe optimism (**2**).

optimiza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: fr ***optimiser***] A face ca randamentul unei mașini, al unui sistem tehnic etc. să fie optim, să corespundă unor exigențe sporite.

optimizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***optimiza***] **1** Alegere și aplicare a soluției economice optime dintre mai multe posibile. **2** (Mat) Raționament sau calcul care permite găsirea valorilor unuia sau mai multor parametri corespunzând maximumului unei funcții.

optimizat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***optimiza***] (D. mașini, sisteme tehnice etc.) Al cărui randament a devenit optim (**3**).

optisprăzece *nc* vz ***optsprezece***

optisprăzecelea, optisprăzecea *nc* vz ***optsprezecelea***

optisprezece *nc* vz ***optsprezece***

optisprezecelea, optisprezecea *nc* vz ***optsprezecelea***

optișor *s* [At: PĂCALĂ, M. R. 518 / Pl: ? / E: ***opt¹*** + *-ișor*] (Reg) Model de cusătură pe umărul cămășilor țărănești.

optișpe *nc* vz ***optsprezece***

optișpelea, optișpea *nc* vz ***optsprezecelea***

opto- [At: DN³ / E: fr ***opto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) vedere.

optobăr *sms* vz ***octombrie***

optober *sms* vz ***octombrie***

optocuplor *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***optocoupleur***] (Elt) Cuplor optic Si: *optoizolator*.

optoelectronică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: fr ***optoélectronique***] Ramură a electronicii care se ocupă de producerea, măsurarea și folosirea radiației electromagnetice din domeniul optic, precum și de conversia acestei radiații în semnal electric.

optoizolator *sn* [At: DN³ / P: *~to-i~* / Pl: *~oare* / E: ***opto***(cuplor) + ***izolator***] (Elt) Cuplor optic Si: *optocuplor*.

optometric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***optométrique***] De optometrie.

optometrie *sfs* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***optométrie***] Parte a opticii care se ocupă cu cercetarea și cu măsurarea defectelor de vedere.

optometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***optomètre***] Instrument folosit pentru determinarea caracteristicilor optice ale ochiului.

optombre *sms* vz ***octombrie***

optovăr *sms* vz ***octombrie***

optovere *sms* vz ***octombrie***

optsprece *nc* vz ***optsprezece***

optsprezece [At: CORESI, ap. GCR I, 23/21 / V: (pop) ***optispră~, optis~, optișpe***, (înv) ***~taspriace***, (reg) ***oprece, opsprece, ops~, opșpe, ~tăspre~, ~tâspce, ~tâsprece, ~tâs~, optes~, ~sprece, ~tuspce, ~tuspe, optus~*** / E: ***opt¹*** + ***spre*** + ***zce***] **1** *nc* Număr care se află între șaptesprezece și nouăsprezece. **2** *no* Al optsprezecelea, a optsprezecea *Volumul optsprezece*. **3** *nd* (Îcs) *Câte* ~ Exprimă gruparea elementelor unei mulțimi în submulțimi egale, cu optsprezece membri. **4** *na* (Îcs) *De ~ ori* Exprimă reiterarea acțiunii de un număr de optsprezece ori.

optsprezecelea, optsprezecea *no* [At: (a. 1652) GCR I, 162 /30 / V: (pop) ***optispră~, optis~, optișpe***, (înv) ***optăsprezeac~, optusprezeacele***, (reg) ***optus~*** / E: ***optsprezece***] (Precedat de articolul „al", „a") **1-2** *s, a* (Număr, obiect etc.) care se află între al șaptesprezecelea și al nouăsprezecelea într-un șir.

optul *no* vz ***optulea***

optule *no* vz ***optulea***

optulea, opta *no* [At: COD. VOR. 172/11 / V: (înv) ***~tăle, optul, optule***, (îrg) ***~tălea*** (reg) ***~tâlea, ~telea, ~tilea*** / E: ***opt¹***] (Precedat de articolul „al", „a") **1-2** *s, a* (Număr, obiect etc.) care se află între al șaptelea și al nouălea într-un șir.

optuspce *nc* vz ***optsprezece***

optuspe *nc* vz ***optsprezece***

optusprezeacele, optusprezeacea *no* vz ***optsprezecelea***

optusprezece *nc* vz ***optsprezece***

optusprezecelea, optusprezecea *no* vz ***optsprezecelea***

optuzeci *nc* vz ***optzeci***

optuzecilea, optuzecea *no* vz ***optzecilea***

optzecelea, optzecea *no* vz ***optzecilea***

optzeci [At: PSALT. 189 / V: (pfm) ***obz~***, (înv) ***optuz~, opzece***, (reg) ***opz~*** / E: ***opt¹*** + ***zeci***] **1** *nc* Număr care se află între șaptezeci și nouă și optzeci și unu. **2** *no* Al optzecilea, a optzecea *Locul optzeci*. **3** *nd* (Îcs) *Câte* ~ Exprimă repartizarea elementelor unei mulțimi în grupe egale cu optzeci de membri. **4** *na* (Îcs) *De ~ori* Exprimă reiterarea unei acțiuni de un număr de optzeci de ori.

optzecilea, optzecea *no* [At: LB / V: (înv) ***optuz~, ~celea*** / E: ***optzeci***] (Precedat de articolul „al", „a") **1-2** *s, a* (Număr, obiect etc.) care se află între al șaptezeci și nouălea și al optzeci și unulea într-un șir.

optă *av* vz ***opsă***

opțigă *sf* vz ***obsigă***

opțional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***optionnel***] Cu caracter de opțiune (**1**) Si: *facultativ*.

opționá *sf* vz ***opțiune***

opțiune *sf* [At: CALENDARIU (1794), 33/16 / P: *~ți-u~* / V: (îrg) ***~iona*** / Pl: *~ni* / E: fr ***option***, lat ***optio, -onis***] **1-2** Optare (**1-2**). **3** (Pex) Preferință. **4** (Îs) *Drept de* ~ Drept acordat cuiva de a-și alege cetățenia, de obicei în cazuri de stabilire în alt stat decât cel unde s-a născut. **5** (Îas) Drept acordat cuiva de a accepta o moștenire sau de a renunța la ea. **6** Condiție stipulată uneori în tranzacțiile comerciale prin care i se acordă cumpărătorului un termen până la care el poate definitiva tranzacția sau poate renunța la ea.

opugna *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 244 / V: (rar) ***~umna*** / Pzi: *~nez* / E: lat ***oppugnare***] (Ltî) A ataca.

opulent, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 231 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***opulent***, lat ***opulentus***] **1** (Liv) Bogat. **2** Îmbelșugat. **3** (Fig) Voluminos.

opulență *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 230 / Pl: *~țe* / E: fr ***opulence***, lat ***opulentia***] (Liv) Belșug.

opumna *v* vz ***opugna***

opune [At: BĂLCESCU, M. V. 8 / Pzi: *opun* / E: lat ***opponere***, fr ***opposer***] **1** *vt* A pune în fața cuiva sau a ceva, ca împotrivire, un lucru, un argument etc. **2** *vr* A ține piept Si: *a se împotrivi*. **3** *vt* A pune față în față două sau mai multe ființe sau lucruri pentru a scoate în evidență, prin

comparație, deosebirile dintre ele. **4** *vr* (D. unghiuri, laturi) A fi așezat în fața altui unghi sau în fața uneia dintre laturile unei figuri geometrice.

opunere *sf* [At: MAIOR, T. 192/21 / Pl: *~ri* / E: ***opune***] **1** Opoziție (1). **2** Împotrivire. **3** (Rar; îlav) **În ~ cu** În opoziție cu...

opunția *sfi* [At: DN[3] / P: *~ți-a* / E: lat, fr ***opuntia***] **1** Gen de plante din familia cactaceelor, cărnoase, cu ramuri cilindrice sau turtite lateral, de formă ovală, cu spini așezați în smocuri, cu flori mari, albe, roșii sau galbene (*Opuntia*). **2** Plantă care face parte din genul opunția (1).

opus[1] *sn* [At: DM / Pl: *~uri* / E: lat ***opus***, ger ***Opus***] (Muz) Termen care denumește, împreună cu un număr de clasificare, o operă a unui compozitor, potrivit succesiunii cronologice a lucrărilor sale.

opus[2]***, ~ă*** *a* [At: MAIOR, T. 171/25 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***opune***] **1** Așezat în fața cuiva sau a ceva, în partea dimpotrivă. **2** (Mat; îs) *Unghiuri ~e la vârf* Unghiuri care au același vârf, laturile unuia fiind în prelungirea laturilor celuilalt. **3** Invers. **4** Contrar. **5** (Pex) Contradictoriu. **6** Potrivnic.

opuscă *sf* vz ***otpust***[1]

opuscul *sn* [At: POENARU, Î. VI / A și: *opuscul* / Pl: *~e* / E: fr ***opuscule***, lat ***opusculum***] **1-2** Scriere (științifică sau) literară de proporții reduse. **3** (Prt) Operă lipsită de importanță.

opusețiune *sf* vz ***opoziție***

opust[1] *sn* [At: TDRG / V: (reg) ***otp~, ap~*** / Pl: *~uri* / E: ucr ***о(т)пуст***] (Îvp) Dig.

opust[2] *sn* vz ***otpust***[1]

opușină *sf* [At: DM / Pl: *~ne* / E: rs ***опушина***] Zonă în care stuful crește des și în care peștele iernează, pescuitul fiind interzis.

opzece *nc* vz ***optzeci***

opzeci *nc* vz ***optzeci***

or[1] *c* [At: ALEXI, W. / E: fr ***or***] **1** Dar. **2** Deci.

or[2] *c, av* vz ***ori***

or[3]***-*** *ec* vz ***oro***[1]***-***

or[4]***-*** *ec* vz ***oro***[2]***-***

ora *v* vz ***ura***

orac [At: PĂSCULESCU, L. P. 228 / V: (reg) ***oracaca*** *i* / E: fo] **1** *i* (Reg; are) Cuvânt care redă strigătul broaștelor. **2** *i* (Pex) Cuvânt care imită plânsul copilului mic. **3** *sn* Orăcăit (1).

oracaca *i* vz ***orac***

oracăi *v* vz ***orăcăi***

oracciu *sm* [At: (a. 1807) ap. ȘIO II$_2$ 91 / Pl: *~ii* / E: tc ***orakci***] (Înv) Cosaș.

oraclu *sn* vz ***oracol***

oracol *sn* [At: TELEMAHOS, 11[v]/7 / V: (îvp) ***~cul, ~culum*** / Pl: *~e*, și (rar) *~uri* / E: lat ***oraculum***, it ***oracolo***, fr ***oracle***] **1** (La vechii greci și romani) Prevestire. **2** (La vechii greci și romani) Loc unde se făceau prevestirile. **3** (Pex) Sentință cu caracter infailibil. **4** (Fig) Hotărâre dată de o persoană cu autoritate. **5** (Fig; pex) Persoană care dă un oracol (4). **6-7** (Îe) **A vorbi ca un ~** A se exprima sentențios (și greu de înțeles). **8** (În superstiții; asr) Caiet cu răspunsuri la întrebări în care cineva căuta, deschizându-l la întâmplare, soluția unor dileme. **9** (Pex) Caiet al unui tânăr care conține o întrebare pe fiecare pagină, la care răspund prieteni, foști colegi, cunoscuți și care este păstrat ca amintire.

oracul *smn* vz ***oracol***

oracular, ~ă *a* [At: VINEA, L. I, 223 / Pl: *~i, -e* / E: ***oracul*** + *-ar*] (Rar) **1** Care aparține oracolului (1). **2** De oracol (1). **3** Ca un oracol (1) Si: (îvr) *oraculos*.

oraculos, ~oasă *a* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 27/13 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***oracul*** + *-os*] (Îvr) Oracular (3) Cf *miraculos, mistic*.

oraculum *sn* vz ***oracol***

oraj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***orage***] (Met; frm) Fulger însoțit de tunet.

orajos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***orageux***] (Met; d. fenomene atmosferice; frm) Cu caracter de furtună.

oral[1]***, ~ă*** *a* [At: RUSSO, S. 78 / Pl: *~i, -e* / E: fr ***oral***] **1** Care se referă la gură Si: *bucal*. **2** Al gurii Si: *bucal*. **3** De gură Si: *bucal*. **4** (Îoc *scris*) Care se transmite verbal. **5** (D. examene) Care se desfășoară prin întrebări și răspunsuri verbale. **6** (Fon; d. sunete; îoc *nazal*) Care se articulează prin trecerea aerului numai prin cavitatea bucală. **7** (Îs) *Stil ~* Mod de exprimare scrisă care imită naturalețea și spontaneitatea exprimării prin viu grai.

oral[2]***, ~ă*** *a* vz ***orar***[2]

oralitate *sf* [At: VIANU, A. P. 119 / Pl: *~tăți* / E: ***oral***[1] + *-itate*] **1** Calitate a stilului unei scrieri literare de a părea vorbit, prin faptul că expunerea are un caracter natural, viu. **2** Ansamblu de particularități ale graiului viu.

orangerie *sf* [At: GOLESCU, Î. 120 / S și: *oranjerie* / Pl: *~ii* / E: fr ***orangerie***] **1** Plantație de portocali. **2** Seră în care se cultivă portocali și alte plante exotice. **3** Tapiserie care reprezintă o grădină de portocali.

orangutan *sm* vz ***urangutan***

orangutang *sm* vz ***urangutan***

oranist *sn* [At: DEX / V: ***uranisc*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***οὐρανίσκος***] (Rar) Baldachin.

oraniță *sf* [At: ANTIPA, P. 428 / V: (reg) ***orăn~, ~nță*** / E: srb ***oranica***] (Reg) **1** Luntre pescărească, largă și scurtă. **2** Prăjină lungă cu o cange la vârf, folosită de pescari.

oranj *sn, a* [At: PETRESCU, O. P. I, 145 / Pl: *~uri* / E: fr ***orange***] (Frm) **1-2** (Culoare) portocalie.

oranjadă *sf* [At: PARAB. 187 / Pl: *~de* / E: fr ***orangeade***] Băutură răcoritoare, preparată dintr-un amestec de suc de portocale, zahăr și apă sau sifon.

orant, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***orant***, it ***orante***, lat ***orans, -ntis***] (Liv) **1** *a* Care se roagă. **2** *sm* Efigie funerară reprezentând persoana îngropată, în genunchi, în atitudine de rugăciune.

oranță *sf* vz ***oraniță***

oranz *smn* [At: ALEXANDRESCU, O. I, 256 / Pl: (*m*) *~i*, (*n*) *~e* / E: fr ***orange***] (Înv) Portocal.

orar[1] *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 197/6 / V: (înv) ***ao~, ~iu***, (reg) ***ar~, ur~*** / Pl: *~e* / E: slv ***орорь***, lat ***orarium***] **1** Veșmânt bisericesc în formă de fâșie lungă, de lână, de mătase sau de bumbac, purtată pe umăr de diacon în timpul slujbei religioase. **2** (Reg) Pânză care se pune pe fața mortului.

orar[2]***, ~ă*** [At: CULIANU, C. 16 / V: (înv) ***horariu*** *sn*, ***~al, a, ~iu*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***horarie***, lat ***horarius***] **1** *a* Care arată orele. **2** *a* Referitor la ore. **3-4** *a* Care (se face sau) se calculează pe timp de o oră. **5** *a* (Îs) *Diferență ~ă* Diferență de timp marcată de două ceasornice situate pe longitudini diferite ale pământului. **6** *a* (Înv; îs) *Cerc ~* Meridian ceresc. **7** *sn* Program al unei activități, eșalonat pe ore și care se repetă periodic. **8** *sn* (Ccr) Tabel care indică programul pe ore al unei activități. **9-10** *sn* (Afiș cu) ore de plecare și de sosire ale unui mijloc de transport. **10** *sn* (Iuz) Instrument care indică timpul Si: *ceasornic*. **11** *sn* Ac mic al ceasornicului, care indică orele. **12** *sm* (Reg) Unul dintre cei opt flăcăi din jocul numit „de-a mânzulica".

orariu[1] *sn* vz ***orar***[1]

orariu[2]***, ~ă*** *a* vz ***orar***[2]

oraș *sn* [At: (a. 1521) HURMUZAKI, XI, 843 / V: (înv) ***ur~*** / Pl: *~e* și (reg) *~uri* / E: mg ***város***] **1** Așezare importantă, cu populație numeroasă, cu întreprinderi și instituții, constituind, de obicei, un centru industrial, comercial, cultural, politic și administrativ Si: (înv) *cetate, târg, urbe*. **2** (Îs) *Haine de ~* Haine mai bune decât cele de lucru. **3** (Îas) Haine croite după moda de la oraș. **4** (Reg; îcs) *De-a ~ul* Oină. **5** (Îla) **De ~** Care provine din oraș (1). **6** (Îal) Care are caracteristicile orașului (1). **7** (Pop; îe) **A trăi ca vițelul la ~** A trăi foarte rău. **8** (Prc) Parte centrală a unui oraș Si: *centru*. **9** Locuitori ai unui oraș (1).

orașniță *sf* vz ***oreșniță***

orator *sm* [At: CHEIA ÎN. 91[r]/24 / V: (înv) ***~e*** / A și: *orator* / Pl: *~i* / E: lat ***orator, -oris***, fr ***orateur***] **1** Persoană care rostește un discurs în fața publicului. **2** Persoană care are talentul de a vorbi frumos în public Si: *retor*. **3** (Înv) Sol. **4** (Înv) Ambasador. **5** (Înv) Primar al unui sat sau al unui târg Si: *vornic*.

oratore *sm* vz *orator*

oratorește *av* [At: ȘINCAI, HR. II, 189/11 / E: *orator* + *-ește*] **1-2** Ca oratorii (**1-2**). **3** (Îvr) În proză.

oratorian, ~ă [At: DN[3] / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: it **oratoriano**, fr **oratorien**] **1** *a* Care se referă la ordinul călugăresc al Oratoriului. **2** *sm* Călugăr din ordinul Oratoriului[1] (**6**).

oratoric, ~ă *a* [At: FL (1838), 131/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *orator* + *-ic*] **1-2** Care aparține oratorului (**1-2**) Si: (înv) *oratoriu* (**1-2**). **3-4** Privitor (la orator sau) la oratorie Si: (înv) *oratoriu* (**3-4**). **5-6** De orator (**1-2**) Si: (înv) *oratoriu* (**5-6**).

oratorie[1] *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: lat **oratoria**] **1** Artă de a compune și de a rosti discursuri Si: (rar) *oratorism* (**1**). **2** Artă de a vorbi în fața publicului Si: *elocvență*, (rar) *oratorism* (**2**).

oratorie[2] *sf* vz *oratoriu[1]*

oratorism *sns* [At: ALAS 15 XI, 1936, 1/5 / Pl: *~e* / E: *orator* + *-ism*] **1-2** (Rar) Oratorie (**1-2**).

oratoriu[1] *sn* [At: NEGULICI / V: (rar) *~ie* *sf* / Pl: *~ii* / E: lat **oratorium**, cf fr *oratoire*] **1** Compoziție muzicală simfonică de mare întindere, scrisă pe o temă dramatică, pentru orchestră, cor și soliști vocali Si: *orație* (**5**). **2** (Prc) Cantată. **3-4** (Înv) Mic edificiu sau încăpere într-o locuință particulară, servind drept loc de rugăciune Si: *capelă, paraclis*. **5** (Rel) Denumire a mai multor ordine și asociații religioase. **6** (Îs) *Ordinul ~lui* Ordin călugăresc catolic de „buni vorbitori", întemeiat la Roma în sec. XVI de Philippo de Neri.

oratoriu[2], ~orie *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 193 / Pl: *~ii* / E: lat **oratorius, -a, -um**] **1-6** (Înv) Oratoric (**1-6**).

orație *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 174/23 / P: *~ți-e* / V: (iuz) *~iune, ~ione, ur~* / Pl: *~ii* și (înv) *orății* / E: lat **oratio, -onis**] **1** (Înv, azi liv) Felicitare. **2** (Pex) Discurs rostit cu ocazia unor ceremonii. **3** (Rar) Povestire. **4** Urare în versuri pe care colăcarii sau alți nuntași o adresează mirilor la nuntă Si: (pop) *colăcărie, conăcărie*. **5** (Rar) Oratoriu[1] (**1**). **6** (Prc) Cantată.

orațione *sf* vz *orație*

orațiune *sf* vz *orație*

oră *sf* [At: ÎNV. ZĂN. 8/9 / V: (îvr) *oară* / Pl: *ore* / E: lat **hora**, it **ora**, fr **heure**] **1** Unitate a timpului egală cu a douăzeci și patra parte dintr-o zi, cuprinzând 60 de minute sau 3600 de secunde Si: *ceas*. **2-3** (Ilav) **Cu ~a** (Angajat și plătit) după un tarif orar. **4** (Ilav) **Pe ~** În decurs de un ceas. **5** (Ial) La fiecare ceas. **6** (Ilav) **Cu orele** Timp îndelungat. **7** (Ilav) **Din ~ în ~** La intervale regulate, de o oră. **8** (Ilav) **~ de ~** sau (îrg) **(tot) pe ~** Foarte des Si: *într-una, mereu*. **9** (Ilav) **La ore mici** După miezul nopții Si: *târziu*. **10** Moment indicat de fiecare dintre cele 24 de părți în care e împărțită o zi. **11** (Ila) **De ultimă ~** Foarte nou. **12** (Pex) Fiecare dintre cifrele înscrise pe cadranul unui ceasornic. **13** Distanță care poate fi parcursă în timp de un ceas. **14** Interval de timp nedeterminat. **15** Moment. **16** (Ilav) **La ora actuală** În prezent. **17** (Ilav) **La ora asta** În această clipă. **18** Timp fixat dinainte, cu exactitate, pentru desfășurarea unei acțiuni. **19-20** (Lecție sau) curs.

orăcăi *vi* [At: ALECSANDRI, P. III, 31 / V: (reg) *orc~, orac~* / Pzi: *orăcăie* și *~ește* / E: *orac* + *-ăi*] **1** (D. broaște) A scoate strigătul caracteristic speciei. Si: (reg) *a măcăi, a miorcoti*. **2** (Fam; d. copiii mici) A plânge.

orăcăială *sf* [At: JIPESCU, O. 149 / Pl: *~ieli* / E: *orăcăi* + *-eală*] (Reg) Gălăgie.

orăcăire *sf* [At: BIANU, D. S. 734 / Pl: *~ri* / E: *orăcăi*] (Nob) **1** Strigăt caracteristic broaștei Si: *orăcăit* (**1**). **2** (Fam) Plâns de copil mic Si: *orăcăit* (**2**).

orăcăit *sn* [At: ISPIRESCU, L. 146 / Pl: *~uri* / E: *orăcăi*] **1-2** Orăcăire (**1-2**).

orădean, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~eni, ~ene* / E: *Oradea* + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) născută și crescută în municipiul Oradea. **3-4** *smf, a* (Persoană) care locuiește în municipiul Oradea. **5-6** *a* Specific (municipiului Oradea sau) orădenilor (**1**). **7-8** *a* Referitor (la municipiul Oradea sau) la orădeni (**1**).

orădeancă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ence* / E: *oradean* + *-că*] **1** Femeie născută și crescută în municipiul Oradea. **2** Locuitoare din municipiul Oradea.

orăială *sf* vz *horăială*

orănită *sf* vz *oraniță*

orăpăi *vi* [At: DDRF / Pzi: *~iesc* / E: ns cf *răpăi*] A face zgomot Si: *bocăni*.

orăsfoc *sn* [At: CHEST. II, 229/332 / V: (reg) *răsfoc* / Pl: *~uri* / E: ns cf mg *ereszfák*] (Reg) **1** Fiecare dintre cei patru căpriori ai acoperișului casei. **2** (Îf *răsfoc*) Coș al casei, construit din scânduri.

orăstică *sf* [At: DDRF / V: (reg) *~ăștică* / Pl: *~ici* / E: nct] **1-2** Plante erbacee din familia leguminoaselor, cu flori roșii-purpurii la început, care devin albastre Si: *linte-neagră, mazăre-pădureață, mălurici, mazăriche-neagră, mazărichea-cucului, pupezele* (*Orobus niger* și *Orobus vernus*).

orășean, ~ă *smf* [At: PALIA (1581), 139/3 / V: (îrg) *oroșan*, (reg) *orâș~, oreșan* / Pl: *~eni, ~ene* / E: *oraș* + *-ean*] Locuitor al unui oraș (**1**) Si: *cetățean*.

orășeancă *sf* [At: CĂPĂȚINEANU, S. 6/7 / V: (înv) *oroșa~* / Pl: *~ence* și (îrg) *~enci* / E: *orășean+ -că*] Locuitoare a unui oraș (**1**) Si: *cetățeancă*.

orășel *sn* [At: GOLESCU, Î. 12 / V: (înv) *oroș~* / Pl: *~e* / E: *oraș+ -el*] **1-2** (Șhp) Oraș (**1**) (mic) Si: (pop) *orășior* (**1-2**), (rar) *orășuț* (**1-2**).

orășenesc, ~ească *a* [At: LB / Pl: *~ești* / E: *orășean* + *-esc*] **1** Care aparține orașului (**1**) Si: *citadin, urban*, (înv) *orășesc* (**1**). **2** Privitor la oraș (**1**) Si: *citadin, urban*, (înv) *orășesc* (**2**). **3** Ca la oraș (**1**) Si: *citadin, urban*, (înv) *orășesc* (**3**).

orășenește *av* [At: LEX. MARS. 193 / E: *orășean* + *-ește*] Ca orășenii.

orășenie *sf* [At: CĂLINESCU, I. C. 89 / Pl: *~ii* / E: *orășean* + *-ie*] **1-2** (Rar) Orășenism (**1-2**).

orășenime *sf* [At: DDRF / Pl: (rar) *~mi* / E: *orășean* + *-ime*] **1-2** (Csc) (Mulțime de) locuitori ai unui oraș (**1**).

orășenism *sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 28 / Pl: *~e* / E: *orășean* + *-ism*] (Rar) **1** Fel de a se comporta specific unui orășean Si: (rar) *orășenie* (**1**). **2** (Pex) Comportare artificială Si: (rar) *orășenie* (**2**).

orășeniza *vr* [At: BUL. FIL. VI, 54 / Pzi: *~zez* / E: *orășean* + *-iza*] (Rar) A-și însuși felul de viață sau de comportare al orășenilor Si: *a se urbaniza*.

orășenizat, ~ă *a* [At: STANCU, R. A. IV, 297 / Pl: *~ați, ~e* / E: *orășeniza*] (Rar) Care și-a însușit felul de viață sau de comportare al orășenilor.

orășesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 257[v]/26 / Pl: *~ești* / E: *oraș* + *-esc*] **1-3** (Îvr) Orășenesc (**1-3**).

orășior *sn* [At: ȘEZ. XI, 69 / Pl: *~oare* / E: *oraș* + *-ior*] **1-2** (Pop; șhp) Orășel (**1-2**).

orăște *sf* [At: CHEST. IV, 123/109 / Pl: *~ti* / E: ns cf *orliște*] (Reg) Țarină lăsată în părăsire.

orăștică *sf* vz *orăstică*

orășuț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: *oraș+ -uț*] **1-2** (Rar; șhp) Orășel (**1-2**).

orătanie *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 67 / V: (reg) *~tenie*, (reg) *oreten~, horăten~, urăten~* / Pl: *~tănii* / E: *oară[2]*] (Mpl) Pasăre de curte Si: (reg) *cobaie, cojbăliță, galiță, oară[2], orături*.

orătenie *sf* vz *orătanie*

orături *sfp* [At: A III, 2 / E: ns cf *orătanie*] (Reg) Păsări de curte Si: *orătănii*.

orând *sm* vz *orândă[1]*

orândal *sm* vz *orândar*

orândar *sm* [At: (a. 1742) BUL. COM. IST. I, 224 / V: (reg) *~al, ~iu* / Pl: *~i* / E: *orândă* + *-ar*] (Înv; Mol) **1** Arendaș. **2** Cârciumar.

orândariu *sm* vz *orândar*

orândaș *sm* [At: POPA, V. 286 / Pl: *~i* / E: *orândă[2]* + *-aș*] (Reg) **1** Arendaș. **2** Cârciumar.

orândator *sm* [At: (a. 1806) URICARIUL X, 217 / V: (reg) *~iu* / Pl: *~i* / E: cf rs *орендатор*] (Înv) Arendaș.

orândatoriu *sm* vz *orândator*

orândă¹ *sf* [At: ISPIRESCU, L. 138 / V: (reg) ***orând*** *sm* / Pl: *~de* / E: pvb ***orândui***] **1** (Pop) Destin. **2** (Reg) Obicei. **3** (Reg; îlav) **De ~** De regulă. **4** (Reg; Ipl) Menstruație. **5** (Reg; îe) **A face ~ casei** A face curățenie. **6** (Reg) Misiune. **7** (Reg) Consfătuire.

orândă² *sf* [At: (a. 1742) BUL. COM. IST. I, 224 / Pl: *~nzi* și *~de* / E: ucr **оренда**] (Îrg) **1** Arendă. **2-3** Cârciumă rurală (luată în arendă) Cf *han*.

orândăluire *sf* [At: PRAVILA (1814), 57/11 / Pl: *~ri* / E: ***orândă²***] (Îvr) Arendare.

orândărie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***orândar*** + *-ie*] (Îvr) Arendare.

orândi *v* vz ***orândui***

orândică *sfa* [At: H XIV, 378 / Pl: *~ici* / E: ***orândă¹*** + *-ică*] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută orândica **(1)**.

orândit, ~ă *a* vz ***orânduit***

orândui [At: PALIA (1581) / V: (înv; css) ***~orândi*** / Pzi: *~esc* / E: slv **оурадити**] (Îvp) **1-2** *vtr* A (se) așeza într-o anumită ordine Si: *a (se) aranja*. **3** *vt* A organiza. **4-5** *vti* (Ban; Trs) (A curăța sau) a face curățenie Si: *a deretica*. **6** *vt* A hotărî. **7** *vt* A numi pe cineva într-o funcție. **8** *vt* (Rar; îe) **A ~ pe cineva de moarte** A condamna la moarte. **9** *vt* (Rar) A porunci. **10** *vt* (Îvp) A pune la cale Si: *a pregăti*. **11** *vt* (Înv) A pune ceva la dispoziția cuiva Si: *a destina*. **12** *vt* (Îvr) A încredința. **13** *vt* (Îvr) A duce la bun sfârșit Si: *a îndeplini*.

orânduială *sf* [At: M. COSTIN, ap. DLR / Pl: *~ieli* și (înv) *~iele* / E: ***orândui*** + *-eală*] (Înv) **1** Ordine. **2** Organizare. **3** (Îs) *~la de trei* Regulă de trei simplă. **4** (Îla) **Fără de ~** Neîntemeiat. **5** (Îla) **Strămutat din ~** Neobișnuit. **6** (Îal) Exagerat. **7** (Îal) **Cu ~** În mod organizat. **8** (Îla) **Fără bună ~** La întâmplare. **9** (Îla) **Peste ~** Neîncadrat într-o regulă, într-o măsură obișnuită. **10** (Îlav) **Afară de ~** Din cale-afară. **11** (Îlv) **A pune în (bună) ~** sau **a pune ~** A orândui **(1)**. **12** Loc ocupat într-o anumită succesiune Si: *rând*. **13** Poziție socială. **14** Rang. **15** (Îla) **Din toată ~la** De diferite categorii. **16** (Nob) Alai. **17** Hotărâre. **18** (Ccr) Act care conține o hotărâre. **19** Bir. **20** (Rar) Orânduire socială.

orânduire *sf* [At: (a. 1826) GCR. II, 253/25 / Pl: *~ri* / E: ***orândui***] (Înv) **1** Grupare într-o anumită ordine Si: *aranjare, repartizare*. **2** Organizare. **3** (Ban; Trs) Curățenie. **4** Hotărâre. **5** Numire într-o funcție Si: *investire*. **6** Pregătire. **7** Punere la dispoziție. **8** Încredințare. **9** Îndeplinire. **10** Ordin. **11** Treaptă a dezvoltării istorice a societății, caracterizată printr-un nivel determinat al forțelor de producție, prin relațiile de producție corespunzătoare acestuia și prin suprastructura generată de aceste relații.

orânduit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 105 / V: (înv) ***~dit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***orândui***] **1** Pus într-o anumită ordine Si: *aranjat, rânduit*. **2** Organizat. **3** (Ban; Trs) Curățat. **4** Hotărât. **5** Numit într-o funcție Si: *investit*. **6** Pregătit. **7** Destinat. **8** Încredințat. **9** Îndeplinit.

orânduitor, ~oare *smf* [At: LB / V: (iuz) ***~riu*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***orândui*** + *-tor*] (Înv) Organizator.

orânduitoriu *sm* vz ***orânduitor***

orășean, ~ă *smf* vz ***orășean***

orb¹ *sn* [At: KLEIN, D. 6 / Pl: (nob) *~uri* / E: pvb ***orbi***] (Pop) **1** (Îs) *~ul găinilor* Boală a ochilor care se manifestă prin imposibilitatea de a vedea seara, după apusul soarelui. **2** (Pop; îe) **A avea ~ul găinilor** A nu observa ceva evident. **3** (Pex) Miopie.

orb²*, *oarbă [At: PSALT. HUR. 123ʳ/15 / Pl: *~i, ~oarbe* / E: ml ***orbus***] **1-2** *smf, a* (Ființă) lipsit(ă) de simțul văzului Si: *nevăzător*. **3** *a* (Îcs) *De-a baba-oarba* (sau *mâța-oarbă, de-a oarba, de-a ~ul*) Joc de copii, în care unul dintre participanți, legat la ochi, încearcă să-i prindă sau să-i lovească pe ceilalți, iar cel prins sau lovit trece în locul lui. **4** *a* (Reg; îs) *Calea ~ilor* sau *~ul cerului* Calea lactee. **5** *a* (În superstiții; îs) *Oarbele-șchioapele* Ziua de luni dinaintea Rusaliilor. **6** *a* (Pop; îe) **A se ține ca ~ul de gard** A susține ceva cu încăpățânare. **7** *a* (Pop; îe) **A se lega (de cineva) ca ~ul de gard** A se ține scai. **8** *a* (Pop; îe) **A se bate ca ~ii (la târguri)** A se bate foarte tare. **9** *a* (Pop; îe) **A umbla de-a oarba** A umbla fără rost. **10** *a* (Îae) A o lua razna. **11** *a* (Reg; îla) **~ de foame** Foarte flămând. **12** *a* (Olt; îla) **~ de gras** Obez. **13** *a* (Fig) Lipsit de spirit de observație, de prespicacitate. **14** *a* (Reg; îe) **A fi ~ de minte** A fi prost. **15** *a* (Reg; îe) **A fi ~ de inimă** A fi nesimțit. **16** *a* Lipsit de lumină Si: *întunecat, întunecos*. **17** *a* (Rar; fig) Ascuns. **18** *a* (Pex) Fals. **19** *a* (Fig) Lipsit de voință și de personalitate. **20** *a* (Fig) Care se manifestă irațional. **21** *a* (Fig) De temut Si: *fioros*. **22** *a* Total. **23** *a* (Îs) *Cartuș ~* Cartuș fără proiectil, folosit la exerciții, la parade, la demonstrații etc. **24** *a* (Îs) *Foc ~* Foc de armă tras cu cartuș fără proiectil. **25** *a* (Îs) *Țeavă oarbă* Sul de fire textile în formă de țeavă, fără suport. **26** *a* (Reg; îs) *Coș ~* Coș de nuiele fără fund, care servește la pescuit. **27** *a* (Îs) *Puț ~* Puț de mină, care nu are ieșire directă la suprafață și care servește pentru a face legătura între orizonturi. **28** *a* (Îs) *Dușumea oarbă* Dușumea de scânduri brute, așezate distanțat, pe care se montează parchetul. **29** *a* (Îs) *Cameră oarbă* Cameră fără ferestre, destinată unor scopuri speciale în fizică, în medicină etc. **30** *a* (Îs) *Fereastră oarbă* sau *geam ~* Firidă. **31** *a* (Îs) *Sobă oarbă* Motiv ornamental de forma unei sobe. **32** *a* (Îas) Sobă de cărămidă, construită în perete, având deschiderea în altă cameră. **33** *a* (Îs) *Zid ~* Zid fără ferestre. **34-35** *a* (Îs) *Lanternă oarbă* (sau *felinar ~*) (Lanternă sau) felinar care luminează numai în față, lăsând purtătorul în întuneric. **36** *a* (Reg; îs) *Drum ~* Drum înfundat. **37** *a* (Reg; îs) *Pădure oarbă* Pădure mare, din care nu s-a tăiat nici un copac. **38** *a* (Reg) *Brazdă oarbă* Fâșie îngustă de pământ rămasă nearată. **39** *a* (Reg; îs) *Mănușă oarbă* Mănușă cu un singur deget. **40** *smf* (Reg) Cârtiță. **41** *a* (Pop; îc) **Șopârlă (sau șopârcă)-oarbă** sau **șarpe-~** Vierme negru, lung de cca 5 cm, fără picioare.

orbalț *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 74ᵛ/1 / V: (reg) ***~anț, ur~, olbaț, olb~, ~lanț, ar~*** / Pl: (rar) *~uri* și (îvr) *~ure* / E: mg ***orbánc***] **1** (Îvp) Erizipel. **2** (Reg) Durere de cap. **3** (Reg) Durere de urechi. **4** (Reg) Durere de picioare. **5** (Reg) Reumatism. **6** (Îvr) Glaucom. **7** (Șîs *Iarbă de orbanț, iarba ~ului, buruiană de ~*) Plantă erbacee veninoasă, din familia ranunculaceelor, cu tulpina subțire, cu frunze mari și cu flori mici albe-gălbui, care crește în regiuni muntoase și este utilizată în medicina populară Si: (reg) *iarba-tâlharului, iarba sfântului-Cristofor* (*Actaea spicata*). **8** (Șîs *iarba ~ului*) Plantă erbacee folosită în medicina populară (*Glechoma Bederacea*) Si: (pop) *silnică*.

orban, ~ă *a* [At: H XI, 487 / Pl: *~i, -e* / E: ***orb²*** + *-an*] **1** (Reg) Orb **(1)**. **2** (Îcs) *De-a ~na* De-a baba oarba Vz *orb* **(3)**.

orbanț *sn* vz ***orbalț***

orbariț *s* vz ***orbariță***

orbariță *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. 617 / V: (reg) ***orbariț*** *s* / Pl: ? / E: ***orbalț***] (Reg) Orbalț **(1)**.

orbăcăciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 213ᵛ/11 / Pl: *~ni* / E: ***orbeca*** + *-ciune*] (Înv) Bâjbâire.

orbăcăi *v* vz ***orbecăi***

orbăcăire *sf* vz ***orbecăire***

orbălcit, ~ă *a* vz ***orbălțit***

orbălța *v* vz ***orbălți***

orbălțat, ~ă *a* vz ***orbălțit***

orbălțatură *sf* vz ***orbălțitură***

orbălți *vtr* [At: ȘEZ. VI, 99 / V: (reg) ***~ta*** / Pzi: *~țesc* / E: ***orbalț***] (Mol; Buc) **1-2** A (se) îmbolnăvi de orbalț **(1)**. **3-4** A (se) tumefia din cauza orbalțului **(5)**.

orbălțit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 19ʳ/34 / V: (reg) ***~țat, ~lcit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***orbălți***] (Mol; Buc) **1** Bolnav de orbalț **(1)**. **2** Tumefiat din cauza orbalțului **(5)**.

orbălțitură *sf* [At: ȘEZ. III, 140 / V: (reg) ***~țătură*** / Pl: *~ri* / E: ***orbălți*** + *-tură* / Pl: *~ri* / E: ***orbălți*** + *-tură*] (Mol; în descântece) Orbalț **(1)**.

orbălțui *vr* [At: ALR II, 6301/228 / Pzi: *~iesc* / E: ***orbalț*** + *-ui*] (Reg) A se orbălți **(2)**.

orbeală *sf* [At: PAMFILE, B. 10 / V: (reg) ***urba~*** / Pl: *~eli* / E: ***orbi*** + *-eală*] (Reg) **1** Slăbire a vederii. **2** (Îf *urbală*; îs) *~a găinilor* Orbul¹ **(1)** găinilor.

orbeca *vi* [At: CANTEMIR, IST. 37 / V: (reg) ***~bica*** / Pzi: *orbec* / E: ***orb²***] (Îrg) A orbecăi.

orbecare *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~cări* / E: ***orbeca***] (Înv) Bâjbâire.

orbecat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 540 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***orbeca***] (Îvr; d. ochi) Orbit.

orbecăi *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 213^{v}/11 / V: (înv) ***~ăni***, (pop) ***~băcăi***, (reg) ***horbăc~, horboc~, obârc~, obârcui, ~bocăi*** / Pzi: *~esc* și *orbecăi* / E: ***orbeca*** + *-ăi*] A merge nesigur, pipăind lucrurile din jur Si: *a bâjbâi, a dibui*, (îvr) *a orbeca*, (reg) *a horhăi*.

orbecăială *sf* [At: DLR / Pl: *~ieli* / E: ***orbecăi*** + *-eală*] (Asr) **1** Întunecime. **2** Bâjbâire.

orbecăire *sf* [At: V. ROM. ianuarie 1960, 127 / V: (reg) ***orbăc~*** / Pl: *~ri* / E: ***orbecăi***] Bâjbâire.

orbecăitoriu *sm* [At: CANTEMIR, IST. 115 / Pl: *~ii* / E: ***orbecăi*** + *-tor*] (Îvr) Persoană care nu vede bine.

orbecăni *v* vz ***orbecăi***

orbence *smf* vz ***orbenice***

orbenci *sm* vz ***orbenice***

orbenice *smf* [At: KLEIN, D. 391 / V: (îrg) ***~nce, ~nci*** *sm* / A și: (rar) *orbenice* / Pl: *~ici* / E: ***orb***^{2}] (Înv, Trs) **1-2** (Aproape) orb. **3** (Îcs) *De-a ~cea* De-a baba-oarba (**3**).

orbesc, ~ească *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ești* / E: ***orb***^{2} + *-esc*] **1** (Rar) De orb^{2} (**1**). **2** (Fig) Care se manifestă irațional. **3** Exagerat. **4** (Reg; îs) *Coș ~* Coș de nuiele fără fund.

orbește *av* [At: BUDAI-DELANU, LEX. / E: ***orb***^{2} + *-ește*] **1** Ca orbii^{2} (**1**). **2** Cu ochii închiși. **3** Fără a vedea limpede. **4** Pe dibuite. **5** (Fig) Fără alegere. **6** Fără cruțare. **7** (Fig) Cu furie. **8** (Fig) Fără un punct de vedere propriu. **9** (Fig) Fără discernământ. **10** (Fig) În mod mecanic. **11** Necontrolat. **12** Pătimaș.

orbete^{1} *sm* vz ***orbeț***

orbete^{2} *sm* vz ***vrăbete***

orbeț, ~eață [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 36 / V: (reg) ***~ete, urbete*** *sm* / Pl: *~i, ~e* / E: ***orb***^{2} + *-eț*] **1-4** *smf, a* (Îvp) (Ființă) care nu vede (bine) Si: *orb*^{2} (**1**). **5-8** *smf, a* Cerșetor (orb). **9-10** *smf, a* (Pex) (Om) sărăntoc. **11** *sm* (Pfm; îe) **A se bate ca ~ii** A se bate cu furie. **12-13** *smf, a* (Persoană) fără căpătâi Si: *secătură, ticălos*. **14** *sm* (Șîc **~etele pământului**) Specie de mamifer rozător, caracterizat prin ochii ascunși sub piele, prin lipsa pavilionului urechii și prin incisivii și ghearele mari, care duce o viață subterană Si: (reg) *cățelul-pământului, grivan, porcuț, țâncul-pământului* (*Spalax microphtalmus*). **15** *sm* (Reg) Cârtiță. **12** *sm* (Reg) Șarpe-orb.

orbețât *sn* [At: CIAUȘIANU, GL. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***orbeți***] (Olt) Cerșetorie.

orbeți *vr* [At: CIAUȘIANU, GL. / Pzi: *~țăsc* / E: ***orbeț***] (Olt) **1** A cerși. **2** A se purta ca un cerșetor.

orbi [At: CORESI, EV. 468 / V: (îvr) ***ur~*** / Pzi: *~besc* / E: ***orb***^{2}] **1** *vi* A deveni orb^{2} (**1**). **2** *vt* A face pe cineva să-și piardă vederea Si: (îvr) *a orbici*. **3** *vt* A scoate cuiva ochii. **4** (Pop; îe) **Nici cât (sau măcar) să ~bești un șoarece (chior)** Foarte puțin. **5** (Îae) Deloc. **6** *vt* (D. lumină sau d. obiecte strălucitoare) A tulbura vederea. **7** *vt* (Pan) A acoperi. **8** *vt* (Pan) A înăbuși. **9** *vt* (Fig) A face pe cineva să-și piardă rațiunea Si: *a zăpăci*. **10** *vt* (Fig) A împiedica pe cineva să judece obiectiv. **11** *vt* (Fig) A înșela. **12** *vt* A uimi.

orbica *v* vz ***orbeca***

orbeci *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 226^{r}/23 / Pzi: *~cesc* / E: ***orbi*** + *-(i)ci*] (Îvr) A orbi (**2**).

obiciune *sf* [At: CORESI, L. 261/2 / Pl: *~ni* / E: ***orbi*** + *-ciune*] **1-2** (Înv) Orbire (**1-2**).

orbicular, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 183/18 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***orbiculaire***, lat ***orbicularis***] **1** *a* Globular. **2** *a* Circular. **3** *sm* Mușchi de formă circulară care pune în mișcare pleoapele și buzele.

orbiculat, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***orbiculé***, lat ***orbiculatus***] **1** *a* Globular. **2** *a* Circular.

orbie *sf* [At: VARLAAM, C. 342 / Pl: *~ii* / E: ***orb***^{2} + *-ie*] (Înv) **1-2** Orbire (**1-2**).

orbilă *smi* [At: DM / E: ***orb***^{2} + *-ilă*] **1-2** (Gmț) Poreclă dată unei persoane care (nu vede bine sau) nu observă nimic în jurul său.

orbilianism *sn* [At: DN^{3} / P: *~li-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***orbilianisme***] (Liv) Folosire a pedepselor corporale în educație.

orbime *sf* [At: CANTEMIR, IST. 299 / Pl: *~mi* / E: ***orb***^{2} + *-ime*] (Înv) **1-2** Orbire (**1-2**).

orbire *sf* [At: URECHE, L. 76 / Pl: *~ri* / E: ***orbi***] **1** Pierdere a vederii Si: (înv) *orbiciune* (**1**), *orbie* (**1**), *orbime* (**1**). **2** (Fig) Lipsă de rațiune Si: *inconștiență, rătăcire*, (înv) *orbiciune* (**2**), *orbie* (**2**), *orbime* (**2**). **3** (Fig) Înșelare.

orbiș *av* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 116 / E: ***orb***^{2}+ *-iș*] **1-9** Orbește (**1-6, 8-10**). **10** (Îrg) **A da ~** A lovi cu putere în toate direcțiile. **11** (Îae) A lovi fără milă.

orbit^{1} *s* vz ***orbită***

orbit^{2}***, ~ă*** *a* [At: NECULCE, L. 377 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***orbi***] **1** Lipsit de vedere. **2** Căruia i s-au scos ochii. **3** Cu vederea tulburată de lumină intensă sau de obiecte strălucitoare. **4** Care și-a pierdut rațiunea. **5** (Fig) Înșelat. **6** (Fig) Uimit.

orbital, ~ă *a* [At: POLIZU, P. 10/4 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***orbital***] **1-2** Care aparține orbitei (**1-2**). **3-4** Privitor la orbită (**1-2**). **5-6** Care se află în regiunea orbitei (**1-2**).

orbitar, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 94/24 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***orbitaire***] (Frm; iuz) Orbital (**3**).

orbită *sf* [At: ȘINCAI, ÎNV. 132 / V: (iuz) ***orbit*** / Pl: *~te* / E: lat ***orbita***, fr ***orbite***] **1** Drum pe care îl parcurge un corp ceresc. **2** Traiectorie în formă de curbă închisă, parcursă de un mobil într-un câmp de forțe centrale, de un electron care aparține unui sistem atomic etc. **3** Fiecare dintre cele două cavități osoase ale craniului, în care se află ochii. **4** (Fig) Sferă sau mediu al unei activități oarecare. **5-6** (Fig) Sferă de acțiune sau de influență.

orbitor, ~oare *a* [At: PALIA (1581), ap. GCR I, 35/28 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***orbi*** + *-tor*] **1** Care orbește (**1**). **2** (Fig) Care întunecă mintea. **3** (Fig) Uluitor.

orbitură *sf* [At: CORESI, EV. 151 / V: (reg) ***ur~*** / Pl: *~ri* / E: ***orbi*** + *-tură*] (Înv) **1- 2** Orbire (**1-2**).

orbocăi *v* vz ***orbecai***

orbonț *sn* vz ***orbalț***

orbotat, ~ă *a* vz ***horbotat***

orbotă *sf* vz ***horbotă***

orbuț *s* [At: ALR II, 4337/272 / Pl: nct / E: ***orb***^{2} + *-uț*] (Reg; îcs) *De-a ~ul* De-a baba-oarba.

orc *sm* [At: EMINESCU, O. IV, 400 / V: (reg) ***~ca*** *sfa* / E: ger ***Orkus***, lat ***orcus***] (Nob) Infern.

orca *sfa* vz ***orc***

orcan *smn* [At: AR (1829), 68^{1}/13 / Pl: *~e* și (rar) *~uri, ~i* / E: ger ***Orkan***] (Asr) Uragan.

orcaneta *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~e* / E: fr ***orcanette***] (Bot; rar) **1** Roibă (*Rubia tinctorum*). **2** Limba-boului (*Anchusa italica*).

orcanic *av* [At: F (1876), 279 / E: ***orcan*** + *-ic*] (Îvr) Ca uraganul.

orcăi^{1} *v* vz ***horcăi***

orcăi^{2} *v* vz ***orăcăi***

orcâni *v* vz ***horcai***

orce *pnh* vz ***orice***^{1}

orceag *sn* [At: ȘEZ. II, 23 / V: (reg) ***~geac, horcci*** *smp* / Pl: *~uri* / E: nct] (Olt; Mun) Arpagic.

orchestra *vt* [At: ȘĂINEANU / Pzi: *~rez* / E: fr ***orchestrer***] **1** A aranja o bucată muzicală pentru a putea fi executată de orchestră. **2** (Fig) A coordona.

orchestral, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU / V: (asr) ***orh~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***orchestral***] **1** Care aparține orchestrei (**1**). **2** Referitor la orchestră (**1**). **3** De orchestră (**1**).

orchestrant, ~ă *smf* [At: EFTIMIU, N. 90 / Pl: *~nți* / E: ***orchestra***] **1** Persoană care face parte dintr-o orchestră. **2** Persoană care orchestrează (**1**) o bucată muzicală.

orchestrare *sf* [At: MINULESCU, VERS. 273 / V: (asr) ***orh~*** / Pl: *~rări* / E: ***orchestra***] **1** (Rar) Aranjare a unei bucăți muzicale pentru a putea fi executată de orchestră Si: *orchestrație* (**1**). **2** (Fig) Coordonare.

orchestrat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***orchestra***] **1** (Rar; d. piese muzicale, concerte) Aranjat pentru a fi executat de orchestră (**1**). **2** (Fig) Coordonat.

orchestrator *smf, a* [At: CONTEMP. S II, 1956, nr. 484, 2/1 / Pl: *~i* / E: ***orchestra*** + *-tor*] **1-2** (Rar) (Persoană) care orchestrează bucăți muzicale. **3-4** (Rar) (Persoană) care coordonează.

orchestrație *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 390 / V: (înv) ***~iune, orh~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***orchestration***] **1** Orchestrare (**1**). **2** Fel în care sunt îmbinate diferitele grupuri de instrumente ale unei orchestre într-o anumită bucată muzicală. **3** (Fig) Aranjament.

orchestrațiune *sf* vz ***orchestrație***

orchestră *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 96 / V: (asr) ***orchestru*** *sn*, ***orh~, orhestru*** *sn* / Pl: *~re* / E: fr ***orchestre***, ger ***Orchester***, it ***orchestra***, rs ***оркестр***] **1** Ansamblu de interpreți care execută, la diverse instrumente, compoziții muzicale. **2** (Șîs *Fosa ~rei*) Parte a unui teatru, situată între scenă și primele scaune, de obicei sub nivelul parterului, destinată orchestranților. **3** (Îs) *Fotoliu de ~* Loc în primele rânduri, din apropierea orchestrei, într-o sală de concert. **4** (Pex; îas) Loc în primele rânduri în orice sală de specacol.

orchestrino *sn* [At: DN[3] / E: fr, it ***orchestrino***] Instrument muzical cu claviatură și coarde.

orchestrion *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~oane* / E: fr ***orchestrion***, ger ***Orchestrion***] Instrument muzical în formă de orgă sau de pian, cu două sau mai multe claviaturi, care redă efecte de orchestră.

orchestrionet *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: ***orchestrion*** + *-et*] Instrument muzical cu manivelă, mai mic decât orchestrionul, care execută muzică înregistrată pe benzi de carton perforate.

orchestru *sn* vz ***orchestră***

orchi- *ec* vz ***orhi-***

orchidacee *sfp* vz ***orhidacee***

orchio- *ec* vz ***orhi-***

orchită *sf* vz ***orhită***

orcic *sn* [At: BARONZI, L. 123 / V: (reg) ***~ă*** *sf*, ***~iuc, orșic, ur~, urciuc, urciug*** / E: ucr (в)***орчик***] (Pop) Fiecare dintre cele două bucăți de lemn prinse de crucea căruței, de capetele cărora se agață hamurile.

orcicar *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: *~e* / E: ***orcic*** + *-ar*] (Pop) Laț al hamului care se prinde de orcic.

orcică *sf* vz ***orcic***

orcine *pn* vz ***oricine***

orciu *a* [At: ALR I. 1557/870 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; d. oameni) **1** Mofturos la mâncare. **2** Slăbănog.

orciuc *sn* vz ***orcic***

ord[1] *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~uri* / E: ns cf lat *ordo*, ger *Horde*] (Trs; asr) Rând.

ord[2] *smn* vz ***ort***[1]

ord[3] *sn* vz ***ordin***

ordalie *sf* [At: BARCIANU / A și: *ordalie* / Pl: *~ii* / E: fr ***ordalie***, lat ***ordalium***] **1** Probă prin care în Evul Mediu se stabilea dreptatea sau vinovăția părților în litigiu, constând în încercări cu caracter de tortură sau duel între părți și care era considerată ca judecată divină. **2** (Pex) Judecată a lui Dumnezeu.

ordă *sf* vz ***hoardă***

ordășel *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) Frumos, gras și îmbujorat.

orde *sf* vz ***ordie***

orden *sn* vz ***ordin***

ordeolum *sn* [At: DN[3] / P: *~de-o~* / V: ***h~*** / E: lat ***hordeolus***] (Med) Orgelet.

order *sn* [At: (1774) CAT. MAN. I, 26 / Pl: ? / E: ger ***Order***, rs ***ордер***] (Înv) Ordin.

ordi[1] *v* vz ***urdina***

ordi[2] *v* vz ***urzi***

ordie *sf* [At: NECULCE, L. 242 / V: (reg) ***ho~, ~de, ur~*** / A și: *ordie* / Pl: *~ii* / E: bg ***ордия***, srb ***ordija***] (Înv) **1-2** Oaste (de turci sau) de tătari. **3** Tabără militară. **4** Hoardă. **5** Mulțime de oameni Si: (pop) *gloată*, (reg) *droaie*.

ordin *sn* [At: (a. 1771) URICARIUL, XXI, 211 / V: (înv) ***~ord, ~den*** / Pl: *~e* și (iuz) *~uri* (nob) *~i* / E: lat ***ordo, -inis***, it ***ordine***, fr ***ordre***] **1** Dispoziție dată subalternilor de o autoritate sau de un reprezentant al unei autorități Si: (înv) *poruncă*. **2** (Îe) **La ~ele cuiva** La dispoziția cuiva, gata a-i îndeplini cererile sau dorințele. **3** (Îe) **Sub ~ele cuiva** Sub comanda cuiva. **4** (Îe) **La ~!** Vă stau la dispoziție. **5** (Ccr) Act care conține o dispoziție cu caracter obligatoiu. **6** (Îs) *~ de front* Dispoziție dată de comandantul unei unități militare, referitoare la organizarea serviciului de zi și la bunul mers al activității în unitatea respectivă. **7** (Înv; îs) *~ de zi* Act prin care comandantul unei mari unități militare se adresează întregii unități în anumite ocazii (sărbători, victorii, evidențieri etc.) **8** (Îs) *~ de chemare* Dispoziție scrisă a unei autorități militare, prin care o persoană din cadrele de rezervă ale armatei este chemată la unitate. **9** (Îs) *~ de serviciu* Act prin care cineva primește o însărcinare oficială. **10** (Îs) *~ de plată* Dispoziție dată către o bancă de a plăti o sumă în numerar sau în cont de virament unei persoane fizice sau juridice. **11** Decorație superioară medaliei. **12** Categorie sistematică în zoologie și în botanică, superioară familiei și inferioară clasei. **13** Sistem arhitectonic ale cărui elemente sunt dispuse și proporționate după anumite reguli, pentru a forma un ansamblu armonios și regulat. **14** Comunitate monahală în diverse religii, mai ales în cea catolică. **15** Comunitate medievală de cavaleri-călugări care participau la acțiuni războinice. **16** (Iuz) Clasă socială. **17** Rang. **18** (Îla) **De prim** (sau **de primul**) **~** Superior într-o ierarhie valorică Si: *excelent*. **19** Domeniu. **20** (Îe) **De ~ să...** De natură să. **21** (Înv) Bună rânduială Si: *ordine, regulă*.

ordina *v* vz ***ordona***

ordinal *sn, a* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: fr ***ordinal***] (Îs) *Numeral ~* (Numeral) care indică poziția unui obiect sau a unei acțiuni într-o serie, într-o enumerare.

ordinant *sm* vz ***ordonanță***

ordinar, ~ă [At: CALENDARIU (1794), 31/25 / V: (iuz) ***~ner*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ordinaire***, lat ***ordinarius, -a, -um***, ger ***ordinär***] **1** *a* Obișnuit. **2** *a* Normal. **3** *a* De rând Si: *simplu*. **4** *a* (Îoc *~extraordinară*; îs) *Sesiune ~ă* Sesiune convocată conform regulamentului de funcționare. **5** *a* (Îs) *Fracție ~ă* Raport a două numere întregi. **6** *a* (Iuz; îoc *extraordinar* sau *particular*; îs) *Elev ~* Elev care urma cursurile de zi ale unei școli. **7** *a* (Înv; îlav) **De ~** (sau **de ~ră**) De obicei. **8** *sn* (Mil; înv; îe) **A trece** (sau **a înscrie**) **la ~** (**ceva** sau **pe cineva**) A înscrie în registrul de evidență a soldei și a rației alimentare. **9** *a* De calitate inferioară Si: *prost, slab*. **10** *a* Vulgar. **11** *a* Josnic.

ordinare *sf* vz ***ordonare***

ordinariat *sn* [At: BARIȚIU, P. A. III, 138 / Pl: *~e* / E: lat ***ordinariatus***] (Înv) Organ administrativ care conducea o episcopie catolică Si: *consistoriu*.

ordinarie *sf* [At: GT (1838), 191 / Pl: *~ii* / E: lat ***ordinaria***] (Înv) Ordonanță emisă de un ordinariat.

ordinat, ~ă *a* vz ***ordonat***

ordinată *sf* vz ***ordonată***

ordinator[1]***, ~oare*** *smf* vz ***ordonator***

ordinator[2] *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***ordinateur***] **1** (Asr) Calculator numeric universal, compus dintr-un număr variabil de unități specializate și comandate de același program înregistrat, care permite efectuarea unor operații aritmetice și logice, utilizat pentru rezolvarea problemelor de calcul științific, de gestiune a întreprinderilor comerciale sau industriale etc. **2** (Iuz; îs) *~ familial* Computer.

ordinatrice *sf* [At: CULIANU, A. 7 / Pl: *~ci* / E: fr ***ordinatrice***] (Înv) Variabilă după a cărei putere se ordonează termenii unui polinom, în scopul efectuării unor operații.

ordinație *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 659 / V: ***~iune, ~náciune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***ordinatio, -onis***, fr ***ordination***] (Înv) **1** Dispoziție a unei autorități. **2** Rețetă medicală. **3** (În ritualul bisericii catolice) Hirotonisire.

ordinațiune *sf* vz ***ordinație***

ordină *sf* vz ***ordine***

ordináciune *sf* vz ***ordinație***

ordine *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 192/21 / V: (înv) ***~nă*** / Pl: *~ni* / E: lat ***ordo, -inis***] **1** Succesiune a unor lucruri sau fapte înșiruite în timp sau spațiu Si: *orânduială, rând*. **2** (Mil; înv; îs) *~ de bătaie* Dispozitiv de luptă. **3** (Îs) *~ de zi* sau *~a zilei* Program cuprinzând totalitatea chestiunilor care urmează a fi discutate într-o ședință, într-o adunare etc. **4-5** (Îljv) **La ~a zilei** (Care este) de actualitate. **6-7** (Îal) (Care este) pe primul plan. **8** (Îoc *dezordine*) Așezare a unor obiecte potrivit unor cerințe de ordin practic și estetic Si: *rânduială*. **9** (Pex) Funcționare bună. **10** Disciplină. **11** (Îs) *Oameni de ~* Persoane care au sarcina să vegheze la păstrarea disciplinei în timpul manifestărilor. **12** (Îlav) **În ~** Așa cum se cuvine. **13** (Îe) **A chema (pe cineva) la ~** A soma pe cineva să respecte anumite reguli de conduită pe care le-a încălcat. **14** Mers firesc al lucrurilor, al evenimentelor. **15** Orânduire socială, politică, economică Si: *regim*. **16** (Înv) Rang. **17** (Înv; îlpp) **De ~** De natura. **18** (Înv) Dispoziție.

ordiner, ~ă *a* vz ***ordinar***

ordini *v* vz ***ordona***

ordiniș *sn* vz ***urdiniș***

ordinogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***ordinogramme***] (Cib) Organigramă funcțională, dedusă din algorigramă, cuprinzând un lanț de operații sau de funcții ce urmează a fi efectuate cu ajutorul programului destinat ordinatorului.

ordona *vt* [At: (a. 1703) BV I, 453 / V: (înv) ***~dina, ~dini*** / Pzi: **(3-5)** *ordon* și **(1-2)** *~nez* / E: fr ***ordonner***, ger ***ordinieren***] **1** A aranja într-o succesiune. **2** A grupa. **3** A da o dispoziție Si: *a comanda, a dispune, a porunci*. **4** (Înv) A prescrie un medicament, un tratament. **5** (În ritualul bisericii catolice) A hirotonisi.

ordonansă *sf* vz ***ordonanță***

ordonant *sm* vz ***ordonanță***

ordonanț *sm* vz ***ordonanță***

ordonanța *vt* [At: DDRF / Pzi: *~țez* / E: fr ***ordonnancer***] **1** A emite un ordin de plată. **2** (Med; îvr) A prescrie.

ordonanțare *sf* [At: DDRF / Pl: *~țări* / E: ***ordonanța***] **1** Emitere a unui ordin de plată. **2** (Med; îvr) Prescriere.

ordonanță *sf* [At: AXINTE URICARIUL, LET. II, 159/34 / V: (înv) ***~nsă, ~ție***; (reg) ***ordonanț*** *sm*, ***~nt*** *sm*, (îrg) ***~dinant*** *sm* / Pl: *~țe* / E: fr ***ordonnance***] **1** Dispoziție administrativă, judecătorească etc. **2** (Îs) *~ prezidențială* Măsură cu caracter urgent și provizoriu pe care președintele unei instanțe judecătorești o poate ordona, în cazuri excepționale, pentru prevenirea unei pagube ireparabile. **3** (Îs) *~ de urgență* Hotărâre guvernamentală emisă în situații speciale. **4** (Înv; îs) *~ de plată* Ordin de plată. **5** Decorație. **6** (Mil; iuz; îs) *Ofițer de ~* Ofițer atașat pe lângă marile comandamente, cu misiunea specială de a transmite ordinele. **7** (Înv) Sentință judecătorească. **8** (Îvr) Ordin de zi. **9** (Înv) Rețetă medicală. **10** (Înv; șîs *Soldat de ~*) Soldat atașat pe lângă un ofițer pentru servicii personale. **11** (Reg, îf *ordonant*) Factor poștal. **12** (Rar) Aranjare a elementelor unei opere de artă, ale unei construcții etc.

ordonanție *sf* vz ***ordonanță***

ordonare *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***ordin~*** / Pl: *~nări* / E: ***ordona***] **1** Aranjare. **2** Grupare. **3** (Înv) Comandare. **3** (Înv) Dispunere. **4** (În ritualul bisericii catolice, îf *ordinare*) Hirotonisire.

ordonat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 258 / V: (înv) ***ordin~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ordona***] **1** Aranjat. **2** Grupat. **3** (D. oameni) Care păstrează ordinea. **4** (D. felul de viață sau de muncă al cuiva) Disciplinat. **5** (D. felul de viață sau de muncă al cuiva) Echilibrat.

ordonată *sf* [At: MAIORESCU, L. 173 / V: (înv) ***ordin~*** / Pl: *~e* / E: fr ***ordonnée***, ger ***Ordinate***] (Mat) **1** A doua coordonată a unui punct în sistemul rectangular de coordonare în plan sau în spațiu. **2** Înălțime a unui punct de pe traiectoria unei proiecții în raport cu linia de ochire.

ordonator, ~oare *smf* [At: ȘĂINEANU / V: (înv) ***~nător, ordin~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***ordonnateur***] **1** (Rar) Persoană care hotărăște ceva. **2** (Șîs) *~ de credite* Conducător de instituție bugetară, centrală sau locală, care are dreptul să dispună de creditele bugetare aprobate prin planul de cheltuieli al instituției respective.

ordonător, ~oare *smf* vz ***ordonator***

ordovician, ~ă [At: DN³ / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***ordovicien***] **1** *sn* A doua perioadă a paleozoicului. **2-3** *a* Care se referă (la ordovician (1) sau) la formațiile din această perioadă.

ordun *sn* [At: H XI, 247 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Roată a morii.

ordură *sf* [At: CARAGIALE, O. IV, 424 / Pl: *~ri* / E: fr ***ordure***] (Frr) Murdărie.

ordurier, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ordurier***] (Rar) **1** Murdar. **2** Obscen.

ore *c* vz ***ori***

oreacine *anh, pnh* vz ***oarecine***

oreadă *sf* [At: DLR / P: *~re-a~* / Pl: ? / E: nct] Nimfă din mitologia greco-romană, care locuia prin munți și prin peșteri.

oreav *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~vi* / E: nct] (Reg) Vale.

orecare *pnh, anh* vz ***oarecare***

orecât, ~ă *anh, pnh* vz ***oarecât²***

orecel *sn* vz ***oricel***

orecine *anh, pnh* vz ***oarecine***

orednic *sm* [At: (a. 1621) IORGA, D. B. I, 38 / Pl: *~ici* / E: ucr, rs ***урядник***] (Înv; pbl) Dregător.

oreion *sns* [At: BIANU, D. S. / E: fr ***oreilons***] Boală contagioasă epidemică, frecventă la copii, care se manifestă prin inflamarea glandelor salivare, în special a glandei parotide.

orelist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: ***o****(to)****r****(ino)****l****(aringologie) + -ist*] Otorinolaringolog.

oreșan, ~ă *smf* vz ***orășean***

oreșniță *sf* [At: SANDU - ALDEA, U. P. 163 / V: (reg) ***oraș~*** / Pl: *~țe* / E: ns cf bg *орях*] Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunzele terminate printr-un cârcel ramificat, cu florile roșii-purpurii, plăcut mirositoare și cu un tubercul comestibil, care crește prin livezi și fânețe Si: (pop) *bobușor, fasolică* (*Lathyrus tuberosus*).

oretenie *sf* vz ***orătanie***

oreț¹ *sn* vz ***orez¹***

oreț² *sn* vz ***horeț***

oreunde *av* vz ***oareunde***

oreximanie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***oreximanie***] Poftă de mâncare exagerată.

orez¹ [At: (cca 1650) IORGA, B. R. 54 / V: (îrg) ***ur~***, (Trs; Olt) ***hur~***, (Ban; Trs) ***oriz***, (reg) ***~eț, uriz*** / Pl: (îvr) *~uri* / E: bg ***ориз***] **1** *sm* Plantă din familia gramineelor, cultivată în locuri umede și călduroase, pentru fructele ei care constituie un aliment de bază, în special la popoarele orientale (*Oryza sativa*). **2** *sm* (Csc) Semințe ale acestei plante. **3** *sn* (Rar, lpl) Diferite soiuri de semințe ale acestei plante.

orez² *sm* vz ***huhurez***

orezar *sm* [At: V. ROM. august 1954, 28 / Pl: *~i* / E: ***orez¹*** + *-ar*] Persoană care cultivă orez (**1**).

orezărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***orez¹*** + *-ărie*] Loc cultivat cu orez (**1**).

orfan, ~ă [At: (a. 1817) URICARIUL V, 25/9 / V: (reg) ***ur~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***ὀρφανός***, ml ***orphanus, -a, -um***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a pierdut un părinte sau pe amândoi Si: (reg) *sărac, sărman*. **3** *smf* (Mol) Copil nelegitim. **4** *a* (Pex) Persoană care nu are familie.

orfanal, ~ă a [At: F (1876), 271 / Pl: *~i, ~e* / E: ***orfan*** + *-al*] (Trs; înv) **1** Care se referă la orfani Si: (înv) *orfanicesc* (**1**). **2** Care aparține orfanilor Si: (înv) *orfanicesc* (**2**).

orfanicesc, ~ească a [At: BULETIN. F. (1833), 200[1]/23 / Pl: *~ești* / E: ngr **ὀρφανικός**] **1-2** (Înv) Orfanal (**1-2**).

orfanotrof sm [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 246[v]/29 / Pl: *~i* / E: ngr **ὀρφανοτροφός**] (Înv) **1** Protector al orfanilor. **2** Orfanotrofie (**1-2**).

orfanotrofeu sn vz ***orfanotrofie***

orfanotrofie sf [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 248[r]/9 / V: (înv) ***~iu***, ***~feu***, ***~ion*** *sn* / A și: *orfanotrofie* / Pl: *~ii* / E: ngr **ὀρφανοτροφεῖον**, lat ***orphanotrophium***] (Înv) **1** Orfelinat. **2** Azil.

orfanotrofion sn vz ***orfanatrofie***

orfanotrofiu sn vz ***orfanatrofie***

orfălău sm [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ăi* / E: ***orfăli*** + *-ău*] (Reg) **1** Intrigant. **2** Bârfitor.

orfăli v vz ***ofârli***

orfăni vi [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 16 / Pzi: *~nesc* / E: ***orfan***] (Ban) A trebălui.

orfăurar sm [At: ȘĂINEANU / Pl: *~i* / E: ***făurar***, cdp fr ***orfèvre***] (Înv) **1** Argintar. **2** Aurar.

orfăurărie sf [At: DLR / Pl: *~ii* / E: ctm ***făurar*** + ***orfevrărie*** **1-2** Orfevrărie (**1-2**).

orfele sfp [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg) Fleacuri.

orfelin, ~ă smf [At: VÎRNAV, F. 137[r]/9 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***orphelin***] (Iuz) Orfan (**1**).

orfelinat sn [At: DDRF / Pl: *~e* / E: fr ***orphelinat***] Așezământ de caritate pentru creșterea copiilor orfani.

orfeon sn [At: DN[3] / P: *~fe-on* / Pl: ? / E: fr ***orphéon***] (Liv) **1** Societate corală. **2** Școală de canto.

orfeonist, ~ă sm [At: CADE / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***orphéoniste***] (Frr) Persoană care face parte dintr-o societate de muzică vocală.

orfevrărie sf [At: ODOBESCU, S. I, 456 / V: (reg) ***~rerie***, ***orfăur~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***orfévrerie***] **1** Meșteșug al creării obiectelor de artă aplicată, podoabe, vase etc., din metal prețios Si: *orfăurărie* (**1**). **2** Obiecte fabricate prin acest meșteșug. **3** Comerț cu obiecte de aur și de argint Si: *orfăurărie* (**2**).

orfevrerie sf vz ***orfevrărie***

orfevrier, ~ă a [At: CONTEMP., S. II, 1956, nr. 507, 7/6 / Pl: *~i, ~e* / E: ***orfevrărie***] **1** Care se referă la orfevrărie (**1**). **2** Care aparține orfevrăriei (**1**).

orfevru sm [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***orfèvre***] (Liv) Meșter care prelucrează obiecte de aur sau de alte metale prețioase Si: *aurar*.

orfic, ~ă [At: ȘĂINEANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orphique***] (Rar) **1** *a* Care se referă la Orfeu. **2** *a* Care aparține lui Orfeu. **3** *a* (Îs) *Poeme ~ice* Denumire dată textelor lirice și filozofice grecești atribuite poetului mitic Orfeu. **4** *sfp* Sărbători în cinstea lui Dionysos.

orfism sns [At: DN[3] / E: fr ***orphisme***] **1** Curent religios din Grecia antică, care preconiza dualismul suflet-corp și credința în metempsihoză. **2** Curent în pictură care susține primatul culorii pure ca mijloc de exaltare a luminozității și a dinamismului.

organ[1] sn [At: PSALT. 308 / V: (îvr) ***~ă*** *sf*, (reg) ***h~*** / Pl: *~e* / E: slv **оргaнъ**, ngr **ὄργανον**, lat ***organum***, it ***organo***] **1** (Înv) Instrument muzical. **2** (Înv) Harfă. **3** (Înv) Orgă. **4** (Reg) Contrabas.

organ[2] sn [At: CANTEMIR, ap. HEM. 385 / Pl: *~e* și (nob *sm*) *~i* / E: ngr **ὄργανον**, it ***organo***, lat ***organum***, fr ***organe***, ger ***Organ***, rs **орган**] **1** Parte din corpul unei ființe, prin care se realizează una sau mai multe funcții vitale. **2** Gură. **3** (Pex) Voce. **4** Parte componentă a unui mecanism, a unui aparat sau a unei mașini, alcătuită din una sau mai multe piese, care îndeplinește o anumită funcțiune. **5** (Înv; fig) Instrument de acțiune, de comunicare etc. **6** (Pex) Exponent. **7** (Pex) Mijlocitor. **8** (Șîs) *~ de presă* Ziar. **9** (Îas) Revistă. **10** (Înv; lpl) Material didactic. **11** (Înv, lpl) Rechizite. **12** Grup de persoane care îndeplinesc o funcție politică, administrativă, științifică etc.

organ[3] sn vz ***orcan***

organă sf vz ***organ[1]***

organdi sn [At: DDRF / V: (reg) ***~in***, ***~ntin***, (nob) ***iorgantin*** / E: fr ***organdi***] Țesătură de bumbac sau de in, subțire, transparentă și apretată, din care se fac obiecte de îmbrăcăminte.

organdin sn vz ***organdi***

organi- ec vz ***organo-***

organic, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***organicus***, fr ***organique***] **1-4** *a* Care ține de (structura sau) de funcțiile (unui organ[2] (**1**) sau) ale unui organism Si: (înv) *organicesc* (**1-4**). **5-6** *a* Privitor (la organe[2] (**1**) sau) la organisme. **7** *a* (Îlav) **În mod ~** Inseparabil. **8** *a* (Îal) Integral. **9-10** *a, av* (Îal) Funadamental. **11** *a* Indisolubil. **12** *a* Esențial. **13** *av* Lăuntric. **14** *a* Intrinsec. **15** *a* (D. substanțe, materii, organisme etc.; îoc *anorganic*) Care este alcătuit din carbon, hidrogen, uneori și din alte elemente (oxigen, azot etc.). **16** *a* (Îs) *Chimie ~* Ramură a chimiei care studiază hidrocarburile și derivații acestora.

organicesc, ~ească a [At: VÎRNAV, F. M. I, 24[r]/ 22 / Pl: *~cești* / E: ***organic*** + *-icesc*, cdp rs **органический**] (Înv) **1-4** Organic (**1-4**). **5** Fundamental.

organicește av [At: GHEREA, ST. CR. I, 322 / E: ***organic*** + *-ește*] (Înv) În mod inseparabil.

organician, ~ă [At: DN[3] / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***organicien***] **1-2** *smf, a* Organicist (**1-2**). **3** *smf* Specialist în chimia organică.

organicism sn [At: DN[3] / E: fr ***organicisme***] **1** Curent sociologic, al cărui inițiator a fost Spencer, după care societatea omenească este un organism analog cu cel uman. **2** Teorie idealistă în biologia contemporană care afirmă că forma organismelor este în același timp materială și spirituală, toate celulele având judecată. **3** Teorie care susține că orice maladie provine dintr-o leziune organică.

organicist, ~ă smf, a [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***organiciste***] **1-6** (Adept) al organicismului (**1-3**).

organicitate sf [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: eg ***organicity***] (Fil) Caracter organic al unui sistem.

organigramă sf [At: DN[3] / V: *~nog~* / Pl: *~me* / E: fr ***organicien***] **1** Schemă de organizare a unei întreprinderi, a unui serviciu. **2** Grafic reprezentând operațiile unui program destinat calculatorului electronic. **3** Schemă logică de calcul.

organino sni [At: DN[3] / E: fr. it ***organìno***] Orgă mică.

organisi vt [At: (a. 1820) IORGA, S. N. 146 / Pzi: *~sesc* / E: ngr **ὀργανίζω**] (Grî) A organiza (**1**).

organisire sf [At: GOLESCU, E. 57/20 / Pl: *~ri* / E: ***organisi***] (Înv) Organizare (**1**).

organisit, ~ă a [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 381/ Pl: *~iți, ~e* / E: ***organisi***] (Înv) Organizat (**1**).

organism sn [At: GOLESCU, E. 182/19 / S și: (înv) *~izm* / Pl: *~e* / E: lat ***organismus***, ngr **ὀργανισμός**, ger ***Organismus***, fr ***organisme***] **1** Totalitate a organelor unei ființe vii Si: *corp*. **2** (Pex) Ființă. **3** (Pex) Ceea ce se prezintă ca un tot închegat. **4** (Pex) Ceea ce funcționează în mod organizat. **5** Organizație. **6** Instituție. **7** Structură.

organist, ~ă smf [At: LB / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***organiste***, ger ***Organist***, it ***organista***] Persoană care cântă la orgă Si: (îvr) *orgănaș*.

organit sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***organite***] (Blg) Fiecare dintre elementele constitutive permanente ale celulei.

organiza [At: LB / S și: *~isa* / Pzi: *~zez* / E: fr ***organiser***] **1** *vt* A face ca un grup social, o instituție etc. să funcționeze sau să acționeze organic, repartizând însărcinările și coordonându-le conform unui plan adecvat Si: (înv) *a organisi*. **2** *vt* A stabili și a coordona mijloacele tehnice, economice, administrative, astfel încât să permită executarea în condiții optime a unui proces de producție. **3** *vr* A proceda metodic și ordonat în acțiunile sale. **4** *vr* A-și coordona acțiunile orientându-le după un plan. **5** *vr* A-și strânge și a-și întări forțele. **6** *vt* A pregăti o acțiune, după un plan sau după un program Si: *a planifica*.

organizabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***organisable***] Care poate fi organizat.

organizare *sf* [At: FL (1838), 83²/39 / S și: *~isare* / Pl: *~zări* / E: ***organiza***] **1** Pregătire a unei acțiuni, după un plan sau după un program Si: (înv) *organisire*. **2** Aranjare. **3** Alcătuire. **4** Coordonare. **5** (Pex) Disciplină. **6** Orânduire socială Si: *regim*.

organizat, ~ă *a* [At: AR (1829), 226²/44 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***organiza***] **1** (Iuz) Care este înzestrat cu organe a căror funcționare face posibilă viața Si: *însuflețit, viu*. **2** Care are o anumită structură. **3** Care funcționează conform unui plan. **4** Coordonat. **5** Disciplinat.

organizator, ~oare *a* [At: CR (1830), 303¹/1 / V: (înv) ***~zător, ~zitor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***organiza*** + *-tor*] **1-3** Care organizează (**1-2, 6**). **4-8** Care se referă la organizare (**1-5**).

organizatoric, ~ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 104, 3/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***organizator*** + *-ic*] **1-5** Care ține de organizare (**1-5**). **6-10** Privitor la organizare (**1-5**). **11-15** De organizare (**1-5**).

organizație *sf* [At: ST. INST. 28/7 / V: (iuz) ***~iune***, (înv) ***~zăciune*** / S și: *~isa~* / Pl: *~ii* / E: ger ***Organisation***, fr ***organisation***, rs ***организация***] **1** Asociație de oameni cu concepții sau preocupări comune, uniți, conform unui regulament sau unui statut în vederea depunerii unei activități organizate. **2** Mod de organizare Si: (înv) *orânduire*. **3** Structură. **4** (Iuz; îs) *~ de bază* Unitate organizatorică a fostelor P. C. R. și U. T. C. care cuprindea minimum trei membri.

organizațional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***organisationnel***] **1** Referitor la organizare. **2** De organizare.

organizațiune *sf* vz ***organizație***

organizăciune *sf* vz ***organizație***

organizător, ~oare *a* vz ***organizator***

organizitor, ~oare *a* vz ***organizator***

organo- [At: DN³ / V: ***organi-*** / E: fr, it ***organo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) organ². **3-4** (Referitor la) organism.

organogen, ~ă *a* [At: CANTUNIARI, L. M. 171 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***organogène***] (D. elemente chimice) Care intră în compoziția substanțelor organice din structura animalelor și a vegetalelor.

organogeneză *sfs* [At: PARHON, O. A. I, VI / E: fr ***organogénèse***] Proces de formare a organelor în cursul dezvoltării individuale a organismelor.

organogenie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***organogénie***, eg ***organogeny***] (Med) Organogeneză.

organografic, ~ă *a* [At: EMINESCU, în L. ROM. 1961, nr. 1, 54 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***organographique***] (Rar) Structural.

organografie *sf* [At: CADE / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***organographie***] **1** Parte a zoologiei și a botanicii care se ocupă cu descrierea organelor animalelor sau ale vegetalelor. **2** Descriere amănunțită a părților care alcătuiesc un instrument muzical și a felului de funcționare a acestuia.

organogramă *sf* vz ***organigramă***

organoleptic, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***organoleptique***] **1** *a* Care se bazează pe simțuri. **2** *sn* Substanță care are afinitate deosebită pentru un anumit organ. **3** *a* (Îs) *Examen ~* Apreciere a calității produselor alimentare cu ajutorul văzului, mirosului, gustului și, uneori, al pipăitului.

organolit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***organolithe***] (Glg) Mineral sau rocă formate prin transformarea unor substanțe organice.

organon *sn* [At: DLR / Pl: nct / E: ngr ***ὄργανον***] **1** (Liv) Instrument de muncă și de cercetare științifică. **2** (Înv) Intermediar.

organosol *sm* [At: DL / Pl: *~i* / E: fr ***organosol***] Soluție coloidală aflată într-un lichid organic.

organoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***organothérapie***] Tratament medical care constă în administrarea de extracte de organe sau de glande endocrine Si: *opoterapie*.

organotrop, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***organotrope***, ger ***Organotrop***] (D. medicamente) Care se fixează în organismul unei ființe și acționează asupra acestuia.

organotropism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***organotropisme***] (Blg) Afinitate a unor virusuri, a unor microbi pentru un anumit organ.

organtin *sn* vz ***organdi***

organum *sni* [At: DN³ / E: fr ***organum***] Una dintre formele cele mai vechi ale muzicii pe mai multe voci distincte, care consta dintr-un contrapunct improvizat pe o temă de cânt liturgic.

organzin *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 48 / S și: *~nsin* / Pl: *~e* / E: fr ***organsin***] Fir de mătase naturală, foarte răsucit, obținut din două sau mai multe fire subțiri.

orgar *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 61, 228 / Pl: *~i* / E: ns cf mg *varga*] (Reg) Tăbăcar.

orgasm *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***orgasme***] Punct culminant al excitației sexuale.

orgă *sf* [At: VLAHUȚĂ, O. A. I, 75 / Pl: *orgi* și (rar) *orge* / E: fr ***orgue***] **1** Instrument muzical cu claviatură și tuburi de diferite mărimi prin care este pompat aerul, acționate prin intermediul claviaturii și al unui pedalier și care produce sunete de diferite înălțimi și timbre. **2** (Îs) *~ de lumini* Set de becuri colorate diferit a căror aprindere și intensitate sunt comandate electronic în concordanță cu zonele spectrale ale unui semnal acustic. **3** (Îas) Pupitru de comandă pentru reglarea intensității luminoase a surselor de lumină în studiouri, teatre etc. **4** Sistem de armare a unei lucrări miniere subterane.

orgăli *vt* [At: ALRM SN I, h 349/272 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *orgar*] (Reg) A tăbăci.

orgănaș *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***organ¹*** + *-aș*] (Îvr) Organist.

orgeac *sn* vz ***orceag***

orgean *sn* vz ***orjan***

orgeat *sn* vz ***orjad***

orgeată *sf* vz ***orjad***

orgelet *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***orgelet***] **1** Mic furuncul situat pe marginea pleoapei Si: *ordeolum*, (pop) *urcior*.

orghidan [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / V: (reg) ***h~*** / E: nct] **1** *sm* (Reg) Băiat ajuns în faza pubertății, care n-a intrat încă în rândul feciorilor la joc Si: *flăcăiandru*. **2** *sm* Fecior care se duce în alt sat la joc. **3** *am* (Trs; îs) *Prunc horghidan* Tânăr. **4** *am* (Îas) Holtei. **5** *sm* (Buc) Om înalt.

orghidanie *sf* [At: DLR / Pl: (rar) *~ii* / E: ***orghidan*** + *-ie*] (Reg; îe) **A se duce în ~** (D. feciori) A merge în alt sat la joc.

orgiac, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / P: *~gi-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***orgiaque***] Cu caracter de orgie¹ Si: *orgiastic* (**1**).

orgiastic, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 457 / P: *~gi-as~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orgiastique***] **1** Orgiac. **2** (Fig) Extraordinar.

orgie¹ *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 34 / Pl: *~ii* / E: fr ***orgie***, lat ***orgia***] Petrecere desfrânată Si: *bacanală, desfrâu, dezmăț*.

orgie² *sf* [At: MARIAN, NU. 267 / A: nct / Pl: *~ii* / E: ns cf it *orgia*] (Trs; Ban) Măsură pentru lungime nedefinită mai îndeaproape.

orgină *sfs* [At: AN. DOBR. IV₂, 102 / E: nct] (Reg; îe) **A umbla de-a ~na** A divaga.

orgnie *sf* [At: DOMBROWSKI, P. 45 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Cioară cenușie (*Corvus corone cornix*).

orgoi *sn* vz ***ogoi²***

orgoian *s* [At: PANȚU, PL. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Lemnul-vântului (*Syringa josikaea*).

orgolios, ~oasă *a* [At: NEGULICI / S și: *orgollios* / P: *~li-os~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***orgoliu*** + *-os*, it ***orgolioso***] Plin de orgoliu Si: *îngâmfat, mândru, vanitos*.

orgoliu *sn* [At: HELIADE, O. II, 338 / Pl: *~ii* / E: it ***orgolio*** cf fr *orgueil*] Mândrie exagerată Si: *îngâmfare, vanitate*.

orguliu, ~ie *a* vz ***ogurliu***

orhăi *v* vz ***horhăi***

orhestral, ~ă *a* vz ***orchestral***

orhestrant, ~ă *smf* vz ***orchestrant***

orhestrare *sf* vz ***orchestrare***

orhestrație *sf* vz ***orchestrație***

orhestrațiune sf vz ***orchestrație***

orhestră sf vz ***orchestră***

orhestrină *sf* [At: CARAGIALE, O. V. 327 / Pl: *~ne* / E: cf it *orchestrina*] (Rar) Orchestră mică.

orhestru sn vz ***orchestră***

orhi- [At: DN[3] / V: ***orchi-, orchio-, orhio-*** / E: fr ***orchi-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) glande sexuale masculine.

orhialgie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***orchialgie***] (Med) Denumire generică pentru durerea de testicule.

orhidacee *sfp* [At: DN[3] / P: *~ce-e* / V: ***orchi~*** / E: fr ***orchidacées***] Orhidee (**1**).

orhidectomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***orchidectomie***] **1-2** (Med) Extirpare chirurgicală (parțială) a glandelor sexuale masculine Si: *orhiectomie* (**1-2**).

orhidee *sfi* [At: ȘĂINEANU / V: ***~eu*** *sn* / S și: *~chidee* / E: ger ***Orchidee***, fr ***orchidées***] **1** (Lpl) Familii de plante erbacee, răspândite mai ales în pădurile tropicale ale Americii, cu flori mari, frumos colorate și parfumate, cu trei petale, dintre care una se termină de obicei în formă de pinten răsucit Si: *orhidacee*. **2** (Șls) Plantă din aceste familii.

orhideu sn vz ***orhidee***

orhidopexie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***orchidopexie***] (Med) Operație chirurgicală constând în coborârea și fixarea testiculului în poziție normală.

orhidotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***orchidotomie***] (Med) Incizie chirurgicală a unei glande sexuale masculine Si: *orhiotomie*.

orhiectomie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***orchiectomie***] (Med) Orhidectomie (**1-2**).

orhiepididimită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***orchiépididymite***] (Med) Inflamație a testiculului și a epididimului.

orhio- ec vz ***orhi-***

orhiotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***orchiotomie***] (Med) Orhidotomie.

orhit sn vz ***orhită***

orhită *sf* [At: BIANU, D. S. / V: (înv) ***orchi~, orhit*** *sn* / S și: *orch~* / Pl: *~e* / E: fr ***orchite***, ger ***Orchitis***] Boală caracterizată prin inflamația testiculelor.

orhitic, ~ă *a* [At: ENC. TEHN. I, 450 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***orhită*** + *-ic*] Care se referă la orhită.

ori [At: CORESI, EV. 24 / V: ***or***, (îrg) ***ore***, (reg) ***o*** / E: nct] **1** *c* (Cu funcție disjunctivă; și îcrî) Sau. **2** *av* (Îvp; int) Oare.

oriaș[1] *sm* [At: H II, 319 / Pl: *~i* / E: ***orie*** + *-aș*] (Reg; pbl) Orier.

oriaș[2] *sm* vz ***uriaș***

oribil, ~ă *a* [At: HELIADE, D. J. 123/19 / V: (înv) ***~le*** / S și: *orri* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***horrible***, lat ***horribilis***] **1** Foarte urât. **2** Care inspiră oroare Si: *groaznic, hidos, îngrozitor*.

oribile a vz ***oribil***

oricalc *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***orichalque***] Fel de metal prețios de care vorbesc vechii autori greci.

oricare *pnh, anh* [At: PRAV. 32 / G-D: *~căruі(a)* și (rar) *~cărui, ~cărei(a), ~căror(a)* / E: ***ori + care***] **1-2** Indiferent care. **3-4** Fiecare.

oricăi v vz ***olecăi***

oricări v vz ***olecăi***

oricând *av* [At: CANTEMIR, HR. 143 / E: ***ori + când***] **1** Indiferent când. **2** Totdeauna. **3** (Înv) De fiecare dată când. **4** (Precedat de *pp* „ca", „decât") În orice alt moment.

oricât[1]***, ~ă*** [At: PRAV. 105 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ori + cât***] **1-3** *anh, av, pnh* Indiferent cât. **4-5** *av, pnh* Cât de mult. **6-7** *av, pnh* Cât de tare.

oricât[2]*, ~ă an, pn* vz ***oarecât***[2]

orice[1] [At: PRAV. 38 / V: (îvp) ***orce*** / E: ***ori + ce***] **1-2** *anh, pnh* Indiferent ce. **3-4** *anh* (Îlav) **În ~ caz** Indiferent (ce sau) cum s-ar întâmpla. **5** *anh* (Îlav) **Cu ~ chip** Neapărat. **6** *anh* (Îlav) **Cu ~ preț** Indiferent cum Si: *neapărat, obligatoriu*.

orice[2] *pnh* vz ***oarece***

oricel *sn* [At: PASCU, S. 147 / V: (îrg) ***orec~, ar~*** / Pl: *~e* / E: ***oarece*** + *-el*] (Reg) **1** Un lucru oarecare Si: *ceva*, (reg) *oarecică* (**1**). **2** Cadou făcut mai ales copiilor.

oricene pn vz ***oricine***

oricică sf vz ***oarecică***

oricine *pnh* [At: PRAV. 20 / V: (înv) ***~cene***, (îpp) ***orc~*** / G-D: *oricui* / E: ***ori + cine***] **1** Indiferent care persoană. **2** Cineva. **3** Fiecare. **4** (Dep) Persoană neînsemnată Si: *oarecare*, (pop) *orișicine*.

oricineva pnh vz ***oarecineva***

oricum *av* [At: PRAV. 80 / E: ***ori + cum***] În orice fel Si: (pop) *orișicum*.

orie *sf* [At: I. IONESCU, M. 85 / V: (rar) ***h~*** / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* și (nob) *~* / E: nct] Plasă de prins pește, de forma unui sac, folosită în apele curgătoare adânci, de către luntrași.

orient *sn* [At: SĂULESCU, Î. 27/13 / P: *~ri-ent* / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***orient***, lat ***oriens, -ntis***, ger ***Orient***] (Îoc *occident*) **1** Unul dintre cele patru puncte cardinale, situat în direcția în care răsare soarele Si: *est, răsărit*. **2** (Pex) Spațiu geografic din răsăritul Europei. **3-4** (Pex) (Țări sau) popoare din acest spațiu. **5** (În raport cu Europa) Regiune asiatică. **6-7** (Țări și) popoare din această regiune.

orienta [At: I. IONESCU, V. 29 / P: *~ri-en~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***orienter***] **1-2** *vr* A ști încotro să se îndrepte (în raport cu punctele cardinale sau) cu alte puncte de reper pentru a ajunge la destinație. **3** *vr* A recunoaște direcția. **4** *vr* A găsi drumul. **5** *vr* A descoperi, datorită cunoașterii unor fapte, soluția sau atitudinea cea mai bună de urmat într-o împrejurare. **6** *vt* A îndrepta pe cineva într-o anumită direcție. **7** *vt* A așeza pe cineva sau ceva într-o anumită poziție sau direcție față de punctele cardinale. **8** *vt* A imprima o anumită linie de evoluție Si: *a dirija, a îndruma*. **9** *vr* A se călăuzi. **10** *vr* A-și manifesta preferința pentru cineva sau pentru ceva. **11** *vr* A-și îndrepta preocupările spre cineva sau spre ceva.

orientabil, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 19 / P: *~ri-en~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***orienta*** + *-(a)bil*] **1-3** (Liv) Care poate fi orientat (**6-8**) de cineva.

orientabilitate *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-en~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***orientabilité***] Capacitate de a fi orientabil.

oriental, ~ă [At: DIARIU (1817), 107/17 / V: (nob) ***orion~*** *sm* / P: *~ri-en~* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***orientalis***, fr ***oriental***] **1-2** *a* Care aparține (estului Europei sau) Asiei Si: *estic, răsăritean*, (înv) *orientalicesc* (**1-2**). **3-4** *a* Specific (estului Europei sau) Asiei Si: *estic, răsăritean*, (înv) *orientalicesc* (**3-4**). **5-6** *a* Referitor la (estul Europei sau) la Asia Si: *estic, răsăritean*, (înv) *orientalicesc* (**5-6**). **7-10** *smf, a* (Persoană) (din estul Europei sau) din Asia Si: *estic, răsăritean*. **11** *a* (Prc) Turcesc. **12** *sm* (Prc) Turc. **13-14** *smp* Popoare (din estul Europei sau) din Asia Si: *estic, răsăritean*.

orientalia *sfp* [At: DN[3] / P: *o-ri-en-ta-li-a* / E: lat ***orientalia***] **1** Cunoștințe referitoare la popoarele și culturile din Orient. **2** Secție într-o bibliotecă sau într-un muzeu cu piese reprezentând aceste culturi.

orientalicesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, I. 176/11 / P: *~ri-en~* / Pl: *~ești* / E: ns cf *orientalis*] **1-6** (Înv) Oriental (**1-6**).

orientalism *sns* [At: ȘĂINEANU / P: *~ri-en~* / Pl: *~e* / E: fr ***orientalisme***] **1-2** Trăsături care îi caracterizează pe orientali (**1-2**). **3-6** (Nob) Ceea ce se referă (la orient (**2, 5**) și) la orientali (**1-2**). **7** (Rar) Orientalistică.

orientalist, ~ă *smf* [At: DDRF / P: *~ri-en~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***orientaliste***] Specialist în orientalistică.

orientalistică *sf* [At: L. ROM. 1953, nr. 1, 17 / P: *~ri-en~* / Pl: *~ici* / E: ger ***Orientalistik***] Grup de discipline care se ocupă cu studiul istoriei, limbilor și culturii spirituale a popoarelor orientale.

orientare *sf* [At: POLIZU / P: *~ri-en~* / Pl: *~tări* / E: ***orienta***] **1** Determinare a poziției cuiva în raport cu cele patru puncte cardinale Si: (îvr) *orientație* (**1**). **2** Găsire a direcției de urmat pentru a ajunge la destinație Si: (îvr) *orientație* (**2**). **3** Posibilitate de a găsi, pe baza anumitor cunoștințe, calea cea mai bună de urmat într-o împrejurare oarecare, atitudinea cea mai potrivită, soluția cea mai justă. **4-5** Poziție a unui obiect (față de punctele cardinale sau) față de alte puncte de reper. **6** (Pex)

Direcție. **7** Îndreptare. **8** Tendință. **9-10** (Șîs) ~ *politică, religioasă* Convingere (politică sau) religioasă.

orientat, ~ă *a* [At: SBIERA, FS. 372 / P: *~ri-en~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***orienta***] **1** Care a recunoscut locul unde se află. **2** Care știe ce direcție are de urmat pentru a ajunge la destinație. **3** Pus la curent cu ceva Si: *informat*. **4** Îndreptat spre o anumită direcție.

orientativ, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4849 / P: *~ri-en~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***orienta***] **1-2** Care ajută la orientare **(2-3)**. **3** Care informează Si: *informativ*.

orientator, ~oare *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 169 / V: (îrg) ***~tător*** / P: *~ri-en~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***orienta*** + *-tor*] (Rar; îf *orientător*) Care indică direcția.

orientație *sf* [At: IORGA, L. II, 91 / V: (iuz) ***~iune*** / P: *~ri-en~* / Pl: *~ii* / E: fr ***orientation***] (Îvr) **1-2** Orientare **(1-2)**.

orientațiune *sf* vz ***orientație***

orientător, ~oare *a* vz ***orientator***

orier *sm* [At: ANTIPA, P. 439 / V: (reg) ***ho~*** / P: *~ri-er* / Pl: *~i* / E: ***orie*** + *-ar*] (Rar) Pescar care pescuiește cu oria Si: *orieș*[1].

orificiu *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***orifice***, lat ***orificium***] Deschizătură prin care o cavitate comunică cu exteriorul sau cu o altă cavitate Si: *gaură*.

oriflamă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***oriflamme***] (Ist) Steag de război al regilor Franței.

orighinal, ~ă *a* vz ***original***

orighinalnic, ~ă *a* [At: (a. 1833) CAT. MAN. I, 339 / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs ***оригинальный***] (Îvr) Original **(2)**.

orighine *sf* vz ***origine***

origin *s* vz ***origine***

original, ~ă [At: (a. 1761) IORGA, S. D. VII, 74 / V: (înv) ***~ghinal*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***originalis***, fr ***original***, rs ***оригинал***] **1-2** *sn, a* (Act, document, manuscris literar, operă) care reprezintă primul exemplar Si: (îvr) *originalnic*. **3-4** *sn, a* (Act, document, manuscris literar, operă) care a servit sau poate servi pentru copii sau reproduceri. **5** *a* Autentic. **6-7** *a* (Îljv) **În ~** (Care este) în forma inițială Si: *necopiat*. **8-9** *a* (Îal) (Care este) în limba în care a fost scris Si: *netradus*. **10** *a* (D. idei, teorii, opere) Propriu unei persoane sau unui autor Si: *personal*. **11** *a* (D. idei, teorii, opere) Nou. **12** *a* (D. artiști, scriitori, oameni de știință etc.) Care creează ceva nou, personal, fără a folosi un model. **13-14** *sn, a* (Persoană sau obiect) care a servit sau ar putea servi drept model pentru o operă de artă. **15** *a* Care iese din comun Si: *neobișnuit*. **16** *a* Ciudat.

originalitate *sf* [At: CR (1830), 152[2]/23 / Pl: *~tăți* / E: fr ***originalité***] **1** Autenticitate. **2-4** (Fel de a fi) (stil sau) manieră particular(ă). **5** Bizarerie. **6** Extravaganță.

originar, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 37 / V: (îvr) ***~iu*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***originaire***, lat ***originarius, -a, -um***] **1** În forma de la început. **2** Inițial. **3** De origine.

originariu *a* vz ***originar***

origină *sf* vz ***origine***

origine *sf* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 41/23 / V: (reg) ***~nă***, (înv) ***~ghine; origin*** *sn* / Pl: *~ni* / E: lat ***origo, -inis***, fr ***origine***] **1** Punct de plecare pentru formarea unui lucru sau a unui fenomen Si: *început, obârșie, proveniență*. **2** (Îla) **De ~** De proveniență. **3** (Îal) De natură. **4** (Îal) Originar. **5** (Îal) De naționalitate. **6** (Îvr; îe) **A da ~** A da naștere Si: *a crea, a produce*. **7** Apartenență prin naștere la o anumită familie, grup social, națiune. **8** (Mat) Punct pe o linie, pe o suprafață sau în spațiu, de la care se măsoară coordonatele celorlalte puncte. **9** (Lin) Etimologie. **10** (Teh) Reper de la care începe numerotația sau gradația unui aparat.

oriiunde *av* vz ***oriunde***

oriîncâtro *av* vz ***oriîncotro***

oriîncotro *av* [At: PRAV. 167 / V: (înv) ***~câtro*** / E: ***ori*** + ***încotro***] Indiferent în ce parte.

orinji *smp* vz ***ogrinji***[1]

orioci *smp* vz ***uruioc***

orion *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-on* / E: lat ***Orion***] (Ast) Constelație între emisfera boreală și cea australă, situată deasupra ecuatorului.

oriontal *sm* vz ***oriental***

oripila *vt* [At: CARAGIALE, O. VII, 88 / Pzi: *~lez* / E: ***horripiler***] (Liv) **1** A îngrozi. **2** (Fig) A enerva foarte tare pe cineva. **3** (Fig) A supăra.

oripilant, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***horripilat***] (Frr) Înfiorător.

oripilare *sf* [At: CĂLINESCU, S. 560 / Pl: *~lări* / E: ***oripila***] (Rar) **1** Înfiorare de dezgust. **2** Îngrozire.

oripilație *sf* [At: DN / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***horripilation***] (Med; frr) Șoc nervos cauzat de frică sau de repulsie.

oripilațiune *sf* vz ***oripilație***

orișicare *anh, pnh* [At: CONACHI, P. 287 / G-D: *~cărui(a), ~cărei(a) ~căror(a)* / E: ***ori*** + ***și*** + ***care***] (Îvp) **1-2** Oricare **(1)**. **3-4** (Reg) Fiecare.

orișice *anh, pnh* [At: (a. 1851) URICARIUL XIII, 342 / E: ***ori*** + ***și*** + ***ce***] **1-2** (Îvp) Orice[1] **(1-2)**.

orișicine *pnh* [At: CARAGIALE, O. VII, 135 / G-D: *~icui* / E: ***ori*** + ***și*** + ***cine***] **1-5** (Îvp) Oricine **(1-5)**.

orișicând *av* [At: CONACHI, P. 87 / E: ***ori*** + ***și*** + ***când***] **1-4** (Îvp) Oricând **(1-4)**.

orișicât, ~ă *anh, pnh* [At: CARAGIALE, O. III, 9 / Pl: *~âți, ~e* / E: ***ori*** + ***și*** + ***cât***] (Îvp) **1-3** *anh, av, pnh* Oricât[1] **(1-3)**. **4-5** *av, pnh* Oricât[1] **(4-5)**. **6-7** *av, pnh* Oricât[1] **(6-7)**.

orișicum *av* [At: PANN. P. V. I, 55/19 / V: (reg) ***orș~*** / E: ***ori*** + ***și*** + ***cum***] (Îvp) Oricum.

orișiunde *c, av* [At: PANN, P. V. I, 29/9 / V: (reg) ***orș~*** / E: ***ori*** + ***și*** + ***unde***] **1-4** (Îvp) Oriunde **(1-4)**.

oritac *s* [At: ALRM SN I, h 17/47 / V: (reg) ***~teg*** / Pl: nct / E: srb ***oritak***] (Ban) Lopățică folosită la curățarea plugului de pământ.

oriteg *s* vz ***oritac***

oriunde *c, av* [At: PRAV. 169 / V: (îvp) ***oru~***, (reg) ***oriin~, ~ne*** / E: ***ori*** + ***unde***] **1-2** (Introduce o propoziție subordonată care exprimă situarea regentei) În orice loc Si: *pretutindeni, orișiunde*. **3-4** (Introduce o propoziție subordonată care arată situarea regentei) Indiferent în ce loc Si: *orișiunde*.

oriune *av* vz ***oriunde***

oriz *s* vz ***orez***[1]

orizon *sn* vz ***orizont***

orizont *sn* [At: CANTEMIR, IST. 15 / V: (înv) ***horizon, horizonte, orizon, ~te***, (îrg) ***h~*** / Pl: *~uri* / E: lat ***horizon, -tis***, ngr ***ὁρίζων***, ger ***Horizont***, it ***orizzonte***, fr ***horizon***] **1** Linie care reprezintă intersecția aparentă a suprafeței pământului cu bolta cerească. **2** Parte a cerului sau a pământului pe care o mărginește această linie Si: *zare*. **3** (Pex) Cer. **4** (Îs) ~ *adevărat* Cerc de intersecție a sferei cerești cu un plan perpendicular pe verticala locului și care trece prin centrul Pământului. **5** (Fig) Sferă a cunoștințelor, a preocupărilor, a activităților etc. intelectuale. **6** (Fig) Capacitate de înțelegere, de orientare. **7** (Fig) Perspectivă. **8** (Glg) Strat distinct din formația unui sol, care prezintă caracteristicile condițiilor climatologice în care acesta s-a format. **9** (Glg) Ansamblu de straturi de aceeași origine, de aceeași vârstă, din aceeași rocă și având aceeași poziție geometrică în cuprinsul unui etaj. **10** (Min) Totalitate a lucrărilor de exploatare dintr-o mină, situate în același plan orizontal. **11** (În artele plastice și în teatru) Fundal. **12** (D. oameni; îla) *Fără* ~ Cu vederi înguste.

orizontal, ~ă [At: ASACHI, G. 50[v]/ V: (înv) ***h~*** / Pl: *~i, -e* / E: fr ***horizontal***, ger ***horizontal***] **1** *a* Perpendicular pe verticala unui loc. **2** *sf* (Mat) Dreaptă perpendiculară pe verticala unui loc.

orizontalicește *av* [At: ASACHI, G. 146[v] / V: (înv) ***h~*** / E: ***orizontal*** + *-icește*] (Înv) În mod orizontal **(1)**.

orizontalitate *sfs* [At: IC. LUM. (1840), 52[1]/11 / E: fr ***horizontalité***] **1** Însușire de a fi orizontal **(1)**. **2-4** (Poziție) (așezare sau) direcție orizontală **(1)**.

orizontaliza *vt* [At: ORBONAȘ, MEC. 122 / Pzi: *~zez* / E: ***orizontal*** + *-iza*] (Rar) A așeza ceva în poziție orizontală **(1)**.

orizontalizare *sf* [At: ORBONAȘ. MEC. 163 / Pl: *~zări* / E: *orizontaliza*] (Rar) Așezare pe orizontală.

orizonte *sn* vz *orizont*

orj[1] *i* [At: RĂDULESCU-CODIN. Î. 244 / E: fo] (Reg) Cuvânt care imită sunetul produs prin frecarea a două corpuri tari, de metal, de piatră etc.

orj[2] *sn* vz *orz*

orjad *sn* [At: VALIAN. V. / V: (reg) *~ă, orșadă, orgeată sf; orgeat sn* / Pl: ? / E: fr *orgeat*] (Înv) Băutură răcoritoare preparată din sirop de orz sau migdale.

orjadă *sf* vz *orjad*

orjan *sn* [At: H XVIII. 27 / V: (reg) *h~, gean, ur~* / E: nct] **1** (Reg. șîcs) *De-a ~ul* Joc cu mingea, în care copiii stau în cerc și-l țintesc pe cel aflat în mijloc. **2** Loc unde se desfășoară acest joc.

orjana *sfa* [At: VARONE. J. R. 43 / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape Si: (reg) *orjanca* (**1**). **2** Melodie după care se execută această horă Si: (reg) *orjanca* (**2**).

orjanca *sfa* [At: VARONE. D. 121 / Pl: ? / E: ns cf *orjana*] **1-2** (Reg) Orjana (**1-2**).

orjatele *sp* [At: COMAN. GL. / E: nct] (Reg; îe) **A merge** (sau **a umbla**) **de-a ~** A merge fără grijă.

orjoc *sn* vz *ojog*

orjog *sn* vz *ojog*

orjoveni[1] [At: IOVESCU. N. 92 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1** *vr* A se reface după o boală Si: *a se întrema, a se înzdrăveni*. **2** *vt* (Fig) A face un lucru de mântuială. **3** *vr* A se buhăi.

orjoveni[2] *vr* [At: CV 1951, nr. 11, 37 / Pzi: *~nesc* / E: *orj*[1]] (Reg) A se scărpina.

orl *sfi* [At: MDA ms / P: *orele* / S și: (nrc) *orele* / E: *o*(to)*r*(ino)*l*(aringologie)] **1-2** (Cabinet de) otorinolaringologie.

orligan *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 119 / V: (reg) *hur~, ur~* / Pl: *~i* / E: cf *uligaie*, srb *orlidja*] (Ban) **1** Vultur. **2** (Rar) Uliu.

orliște *sf* [At: PAMFILE, A. R. 26 / A și: *orliște* / Pl: *~ti* / E: srb *orlište*] (Reg) **1** Loc necultivat, lăsat în paragină. **2** Loc sterp. **3** Pământ desțelenit și nelucrat mai mulți ani consecutiv. **4** (Fig) Casă pustie și ruinată.

orlogiu *sn* vz *orologiu*

orloj *sn* vz *orologiu*

orlon[1] *sn* [At: L. ROM. 1960, nr. 5, 35 / Pl: *~oane* / E: nct] (Reg) Ac de păr.

orlon[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr *orlon*, rs **орлон**, ger *Orlon*] (Dc; iuz) Varietate de fibră textilă sintetică, obținută prin prelucrarea unor soluții vâscoase de rășini și folosită, în amestec cu lâna, la executarea tricotajelor.

orman[1] *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 98 / Pl: *~e* / E: srb *orman*] (Ban) **1** Dulap. **2** Ladă a miresei.

orman[2] *sn* [At: H V, 263 / Pl: *~uri* / E: tc *orman*] (Reg) **1** Pădure. **2** Vale mică împădurită. **3** Loc de pășunat, cu tufișuri.

orman[3] *sn* vz *orman*

ormoci [At: I. CR. III, 188 / V: (reg) *~oti, olom~* / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Olt) **1** *vr* A se zăpăci. **2** *vr* A se prosti. **3** *vt* A fermeca. **4** *vt* A ameți pe cineva cu vorba, pentru a-l păcăli. **5** *vt* (C. i. soțul sau soția) A înșela.

ormocit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 30 / V: (reg) *olom~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ormoci*] (Olt) **1** Încurcat. **2** Fermecat. **3** Păcălit. **4** (D. soți) Înșelat.

ormonie *sf* vz *armonie*

ormoti *v* vz *ormoci*

ormug *sn* vz *hurmuz*

ormuz *sm* vz *hurmuz*

orna *vt* [At: BOLLIAC, O. 291 / Pzi: *~nez* / E: fr *orner*, lat *ornare*] A decora.

ornament *sn* [At: DESEN ARH. 13 / Pl: *~e* / E: fr *ornement*, it *ornamento*, lat *ornamentum*] **1** Element decorativ format din motive sculptate, pictate etc. aplicate pe obiecte, pe tipărituri, pe manuscrise, pe monumente etc. Si: *podoabă*. **2** (Îla) **De ~** Decorativ. **3** (Rar) Decorație. **4-5** Notă sau grup de note muzicale care măresc efectul unei note principale dintr-o melodie. **6-7** Semn muzical corespunzător ornamentului (**4-5**).

ornamenta *vt* [At: CĂLINESCU, B. I. 14 / Pzi: *~tez* / E: fr *ornamenter*] A înfrumuseța cu ornamente (**1**) Si: *a decora, a împodobi*.

ornamental, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 39 / Pl: *~i, -e* / E: fr *ornemental*] **1** Decorativ. **2** (Îs) *Plante ~e* Grup de plante cultivate în parcuri, grădini, locuințe etc. în scopuri decorative.

ornamentare *sf* [At: DL / Pl: *~tări* / E: *ornamenta*] Înfrumusețare cu ornamente (**1**) Si: *decorare, împodobire*.

ornamentat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: *ornamenta*] Înfrumusețat cu ornamente (**1**) Si: *decorat, împodobit*.

ornamentație *sf* [At: SĂVULESCU, M. U. I, 59 / V: (iuz) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *ornamentation*] **1** Ornamentare. **2-3** (Artă sau) tehnică a ornamentării (**1**). **4** Ansamblu ornamental.

ornamentațiune *sf* vz *ornamentație*

ornamentică *sf* [At: PÂRVAN, G. 420 / Pl: ? / E: ger *ornamentik*] **1-2** (Rar) Ornamentație (**2-3**). **3** (Muz) Totalitate a sunetelor care împodobesc linia melodică inițială.

ornamentist, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: *ornament* + *-ist*] Artist specializat în executarea lucrărilor ornamentale.

ornant, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 19 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *ornant*] Decorativ.

ornare *sf* [At: DL / Pl: *~nări* / E: *orna*] Decorare.

ornat[1] *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 77 / Pl: *~e* / E: lat *ornatus*] (Înv) **1** Veșmânt de ceremonie. **2** (Mpl) Odăjdii.

ornat[2]*, ~ă* *a* [At: LAURIAN, M. IV, 37/6 / Pl: *~ați, ~e* / E: *orna*] Decorat.

orneață *sf* [At: H XIV. 102 / Pl: *~ețe* / E: nct] (Reg) Spirit malefic.

ornic *sn* [At: AR (1829), 36[2]/2 / Pl: *~ice* / E: abr *ceasornic*] (Înv) **1-2** Ceas (de perete) Si: *orologiu, pendulă*. **3** (Înv; îs) *~ de soare* Cadran solar.

ornicărie *sf* [At: SADOVEANU, O. XIII, 711 / Pl: *~ii* / E: *ornic* + *-ărie*] (Înv) **1** Meserie a ceasornicarului. **2-3** (Atelier unde se repară sau) magazin unde se vând ceasuri Si: *ceasornicărie*.

ornito- *ec* [At: DN[3] / E: fr *ornitho-*, it *ornito-*] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Pasăre. **2** Referitor la păsări.

ornitofaună *sf* [At: DN[3] / P: *~fa-u~* / Pl: *~ne* / E: eg *ornithofauna*] Totalitate a păsărilor dintr-o regiune, dintr-o epocă geologică.

ornitofil, ~ă [At: HOGAȘ, DR. II, 49 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *ornitophile*] **1** *smf* (Rar) Iubitor de păsări. **2** *a* (D. plante) La care polenizarea se face cu ajutorul păsărilor. **3-6** *a* De ornitofilie (**1-3**).

ornitofilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *ornithophilie*] **1** Grijă pentru păsări. **2** Pasiune de a crește păsări exotice și cântătoare. **3** Polenizare prin intermediul păsărilor.

ornitogeografie *sf* [At: DN[3] / P: *~ge-o~* / Pl: *~ii* / E: fr *ornithogéographie*] Disciplină care se ocupă cu studiul răspândirii păsărilor.

ornitografie *sf* [At: AMFILOHIE, G. F. 250[v] 9 / Pl: *~ii* / E: it *ornitografia*] (Înv) Știință care se ocupă cu descrierea păsărilor.

ornitolog, ~ă *smf* [At: BARCIANU / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr *ornithologue*] Specialist în ornitologie (**1**) Si: *ornitologist*.

ornitologhie *sf* vz *ornitologie*

ornitologic, ~ă *a* [At: MN (1836), 96[1]/47 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *ornithologique*] **1** Care aparține ornitologiei (**1**). **2** Referitor la ornitologie (**1**). **3** (Nob) De pasăre. **4** (Nob) Din carne de pasăre.

ornitologie *sf* [At: F. DUM. I, 59[1]/3 / V: (înv) *~ghie* / Pl: *~ii* / E: fr *ornithologie*, ger *Ornithologie*] **1** Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul păsărilor. **2** (Rar) Totalitate a speciilor de păsări dintr-o regiune, dintr-o țară etc.

ornitologist, ~ă *smf* [At: DL / Pl: *~giști, ~e* / E: fr *ornithologiste*] (Iuz) Ornitolog.

ornitomanție *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *ornithomancie*] (Ant; la romani) Prezicere a viitorului după zborul păsărilor.

ornitopter *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *ornithoptère*] Aeronavă mai grea decât aerul, cu aripi batante, care imită zborul păsărilor Si: *ortopter*.

ornitorinc *sm* [At: GENILIE, G. 176/17 / Pl: *~nci* și (înv) *~nchi* / E: fr ***ornitorynque***)] Mamifer ovipar semiacvatic din Australia, având un cioc asemănător cu cel de rață, corpul acoperit cu blană și degetele unite prin membrane înotătoare (*Ornithorhynchus parodoxus*).

ornitoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***ornithose***] Boală infecțioasă întâlnită la păsări și transmisibilă la om, care se manifestă, la păsări, prin conjunctivită, coriză, diaree și tulburări generale, iar la om prin pneumonii, tulburări circulatorii și digestive etc.

oro[1]- [At: DN[3] / V: *or[3]-* / E: fr, it ***oro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) gură. **3** Oral.

oro[2]- [At: DN[3] / V: *or[4]-* / E: fr, it ***oro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Munte. **2** Muntos.

oro[3]- *ec* vz ***horo-***

oroare *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~oroar*** *sn* / Pl: *~ri* / E: fr ***horreur***, lat ***horror, -oris***] **1** Sentiment de dezgust și de groază Si: *aversiune, repulsie, scârbă*. **2-3** (Faptă sau) vorbă care inspiră groază și repulsie Si: *grozăvie*. **4** Lucru oribil **(1)**.

orcheșniță *sf* vz ***coropișniță***

oroci *smp* vz ***urioc***

orodnic, ~ă *a* [At: I. CR. V, 376 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf rs *урод, уродина*] (Reg) Urât.

orofit, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***orophyte***] (D. plante) Care este adaptat mediului alpin.

oroganie *sf* [At: I. CR. IV, 251 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Pățanie. **2** Întâmplare cu tâlc Si: *pildă*.

orogen *sn* [At: DT / Pl: *~e* / E: drr ***orogeneză***] (Glg) Regiune vastă a scoarței terestre în care au avut loc mișcări tectonice intense ce au dus la formarea unui lanț muntos.

orogenetic, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***orogeneză***] Orogenic.

orogeneză *sf* [At: ONCESCU, G. 33 / Pl: *~ze* / E: fr ***orogénèse***] Proces de cutare a scoarței terestre, având ca rezultat formarea lanțurilor muntoase.

orogenic, ~ă *a* [At: ONCESCU, G. 9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orogenique***] Referitor la formarea munților prin cutare.

orogenie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***orogénie***] (Rar) Parte a geologiei care studiază formarea munților.

orograf, ~ă *smf* [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***orographe***] Specialist în orografie.

orografic, ~ă *a* [At: LAURIAN, M. IV, 190/22 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orographique***] **1** Care ține de orografie. **2** Referitor la orografie. **3** Format din munți Si: *muntos*.

orografie *sf* [At: AMFILOHIE, G. V/11 / V: (înv) ***h~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***orographie***, ngr ***όρογραφία***] **1** Ramură a geografiei fizice care se ocupă cu descrierea formelor de relief ale uscatului. **2** (Rar) Complex al formelor de relief ale uscatului dintr-o anumită regiune.

orohidrografic, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orohydrographique***] (Rar) Referitor la relieful și la apele unei țări, ale unei regiuni etc.

oroia *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 151 / Pzi: *oroi* / E: ns cf *hurui*] (Reg) A se surpa.

orolog *sn* vz ***orologiu***

orologer *sm* vz ***orologier***

orologerie *sf* [At: LAURIAN, M. IV, 47/6 / Pl: *~ii* / E: fr ***horlogerie***, cf *orologiu*] (Înv) **1** Meserie a ceasornicarului. **2** Atelier unde se exercită această meserie Si: *ceasornicărie*. **3** Magazin unde se vând ceasuri Si: *ceasornicărie*.

orologhion *sn* [At: AMFILOHIE, G. IX/ 2 / Pl: *~oane* / E: ngr ***ὡρολόγιον***] (Înv) **1** Ceasornic. **2** Carte bisericească rituală, cuprinzând rugăciunile și cântările care se rostesc sau se cântă la anumite ore Si: *ceaslov*.

orologhiu *sn* vz ***orologiu***

orologier *sm* [At: FIS. 239/9 / V: (îrg) ***~ger*** / P: *~gi-er* / Pl: *~i* / E: ***orologiu*** + *-ar*] Ceasornicar.

orologiu *sn* [At: LEON ASACHI, B. 76/21 / V: (înv) ***~ghiu, orolog, orl~, oroj*** / Pl: *~ii* și (înv) *~oage, ~ge* / E: ngr ***ὡρολόγιον***, lat ***horologium***, fr ***horologe***, it ***orologio***] **1** Ceas de dimensiuni mari, fixat pe fațada unei clădiri sau pe o coloană, pe un turn, pe un perete interior etc. **2** (Pex) Ceas.

orometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***orométrie***] Hipsometrie.

oronimic, ~ă [At: MG I, 73 / Pl: *~ice, ~ice* / E: ***oronimie***] **1** *sn* Denumire topică pentru formele de relief. **2** *a* (Lin) Care denumește un munte.

oronimie *sf* [At: CTR[2] / Pl: (rar) *~ii* / E: cf gr *ὄρος* + *-ὄνυμος*] **1** Totalitate a numelor geografice proprii și apelative care desemnează formele de relief. **2** Ramură a toponimiei care se ocupă cu studiul formării și evoluției numirilor referitoare la formele de relief.

oropița *sfa* [At: VARONE, D. 121 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută oropița **(1)**.

oropseală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***oropsi*** + *-eală*] **1-2** (Rar) Oropsire **(1-2)**.

oropsi *vt* [At: (a. 1760) GCR II, 74/8 / V: (îrg) ***ho~*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] **1** A asupri. **2** (Îvp) A izgoni. **3** (Îrg) A certa. **4** (Îrg) A vorbi de rău. **5** (Îrg) A blestema. **6** A descânta.

oropsire *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***h~*** / Pl: *~ri* / E: ***oropsi***] **1** Asuprire. **2** Alungare.

oropsit, ~ă [At: GHICA, S. 121 / V: (reg) ***h~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***oropsi***] **1-2** *smf, a* Asuprit. **3-4** *smf, a* Chinuit. **5-6** *smf, a* Sărman. **7-8** *smf, a* Nenorocit. **9** *a* Sărăcăcios. **10** *a* (Îvp) Izgonit. **11** *a* Lăsat la voia întâmplării Si: *părăsit, uitat*. **12** *a* (Reg) Blestemat.

oror *sn* vz ***oroare***

oroscă *sf* [At: (a. 1804) IORGA, S. D. XII, 153 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Înv) Parte a căruței, nedefinită mai îndeaproape.

oroscop *sn* vz ***horoscop***

oroșan, ~ă *smf* vz ***orășean***

oroșancă *sf* vz ***orășeancă***

oroșel *sn* vz ***orășel***

orotip *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ger ***Orotype***] (Tip) Mașină de cules asemănătoare linotipului.

orozan [At: PLOPȘOR, C. 49 / Pl: **(3-5)** *~i, ~e* / E: nct] **1** *sn* (Olt; Dob) Mortar. **2** *sn* (Olt; Dob) Tencuială care nu este netezită. **3** *a* Zgrunțuros. **4** *a* Aspru. **5** *a* Dur.

orozănos, ~oasă *a* [At: DR IV, 797 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***orozan*** + *-os*] (Olt) Aspru.

orpie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Trs) Pământ desțelenit și lucrat timp de mai mulți ani consecutiv Si: *ogor*.

orpiment *sm* [At: MARIN, PR. I, 205/19 / E: fr ***orpiment***] Trisulfură de arsen, de culoare galbenă, care se găsește în stare naturală sau se prepară chimic, fiind utilizată ca vopsea în pictură.

orsigă *sf* vz ***obsigă***

orș *sn* vz ***horj***

orșadă *sf* vz ***orjad***

orșaf *sn* vz ***horșaf***

orșag *sn* [At: BIBICESCU, P. P. 250 / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Urare.

orșav *sn* vz ***horșaf***

orșenic *sn* vz ***urșinic***

orșic *sn* vz ***orcic***

orșicum *av* vz ***orișicum***

orșinic *sn* vz ***urșinic***

orșiunde *av* vz ***orișiunde***

ort[1] [At: M. COSTIN, O. 257 / V: (îrg) ***ord*** / Pl: **(1-8)** *orți*, **(6-7)** *~uri* / E: pn ***ort***, ger ***Ort***] **1** *sm* (Îvp) Monedă de valoare mică, reprezentând a patra parte dintr-un leu. **2** *sm* (Îvp; îe) **Cot de un ~ și ață de un zlot** Se spune atunci când cineva, după muncă multă, nu primește nici o recompensă. **3** *sm* (Fam; îe) **A-(și) da ~tul popii** A muri. **4** *sm* (Îvp; îe) **Tot doi bani (sau lei) și un ~** Lucru obișnuit, fără importanță. **5** *sm* (Îae) Tot atât. **6** *smn* (Înv) A patra parte dintr-o sută Si: *douăzeci și cinci*. **7** *smn* (Trs; Olt) Douăzeci și cinci de fuioare legate împreună, după melițat. **8** *sm* (Ívr) Unitate de măsură a lungimii nedefinită mai îndeaproape.

ort² *sn* [At: PAȘCA, GL. 59 / Pl: *~uri* / E: ger ***Ort***] (Trs) Loc de muncă într-o mină Si: *abataj*.

orta *sf* [At: (a. 1741-1769) GCR II, 81/27 / Pl: *~le* / E: tc ***orta***] **1** (Înv) Unitate militară corespunzătoare unui regiment. **2** (Înv) Regiment de ieniceri în armata turcească. **3** (Îrg) Trupă. **4** (Îrg) Tagmă.

ortac, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~aci* / E: srb ***ortak***] (Ban; Trs) **1** *smf* Tovarăș de drum, de muncă, de armată etc. **2** *smf* (Pex) Prieten. **3** *smf* (Reg) Concubin. **4** (Reg) *smf* Bărbat. **5** *sm* (Reg; îla) **Cu ~** În număr pereche. **6** *sm* (Reg) Asociat. **7** *sm* (Olt) Ucenic.

orta-ceauș *sm* [At: (sf. sec. XVIII) LET² III, 208 / Pl: *~i* / E: tc ***orta çavușu***] (Înv) Curier al unui regiment.

orta-cușac [At: VĂCĂRESCUL, IST. 285 / Pl: (1) ?, (2) *~aci* / E: tc ***orta kușak***] (Înv) **1** *sn* Brâu brodat cu fir de mătase, pe care îl purtau baltagiii (1). **2** *sm* Slujitor la Curtea domnească, îmbrăcat cu anteriu și încins cu un brâu Si: (înv) *edecliu*.

ortan *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 209 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Uliu (*Accipiter gentilis*).

ortanță *sf* vz ***hortenzie***

ortar *sm* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 43 / Pl: *~i* / E: ***ort²*** + *-ar*] (Reg) Miner care lucrează cu sfredelul.

ortaș *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 125/33 / Pl: *~i* / E: ***orta*** + *-aș*] **1-4** (Rar) Ortac (**1-4**).

ortăcesc, ~ească *a* [At: ZANNE, P. IV, 225 / Pl: *~ești* / E: ***ortac*** + *-esc*] (Reg) **1-2** (Realizat sau) folosit în asociație.

ortăcește *av* [At: ALR SN I, h 15/47 / E: ***ortac*** + *-ește*] (Reg) În asociație Si: *împreună*.

ortăci *vrt* [At: BUDAI-DELANU, LEX. / Pzi: *~cesc* / E: ***ortac***] (Reg) **1-2** A (se) asocia. **3-4** A (se) împrieteni. **5-6** A (se) căsători.

ortăcie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***h~*** / Pl: *~ii* / E: ***ortac*** + *-ie*] (Îrg) **1** Asociere. **2** Prietenie. **3** (Îlav) **În** (sau **de, pe**) **~** În asociație Si: *împreună*. **4-5** Întreprindere (comercială).

ortăcit, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN, 151 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ortăci***] (Ban) Care trăiește în concubinaj.

ortăciță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***ortac*** + *-iță*] (Îrg) Prietenă.

ortăliuc *s* vz ***ortăluc***

ortăluc *s* [At: BL V, 143 / V: (reg) ***~liuc*** / Pl: nct / E: srb ***ortakluk***] (Reg) Asociație.

ortensie *sf* vz ***hortenzie***

orti- *ec* vz ***horti-***

ortic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthique***] (Mat; îs) *Triunghi ~* Triunghi ale cărui vârfuri sunt punctele de intersecție ale înălțimilor cu laturile opuse vârfurilor triunghiului din care sunt coborâte.

orticol, ~ă *a* vz ***horticol***

orticon *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: ger ***Orthikon***] Tub de luat vederi în camerele de televiziune Si: *orticonoscop*.

orticonoscop *sn* [At: DEX / Pl: *~oape* / E: fr ***orthiconoscope***] (Teh) Orticon.

orticultor, ~oare *smf, a* vz ***horticultor***

orticultură *sf* vz ***horticultură***

orto- [At: DN³ / E: fr ***ortho-***, it ***orto-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Drept. **2** Conform cu. **3** Corect.

ortobioză *sf* [At: DN³ / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***orthobiose***] (Liv) Mod de a duce o viață înțeleaptă, potrivită.

ortocentric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthocentrique***] (D. tetraedre) Care are un ortocentru.

ortocentru *sn* [At: DL / Pl: *~re* / E: fr ***orthocentre***] **1** Punct de întâlnire a înălțimilor unui triunghi. **2** Punct de intersecție a înălțimilor unui tetraedru cu muchiile opuse perpendiculare.

ortoceras *sm* [At: DN³ / Pl: *~ași* / E: fr ***orthocéras***] Moluscă din mările primare, cu cochilie conică dreaptă împărțită în cămăruțe.

ortoclas *sn* vz ***otroclaz***

ortoclaz *sn* [At: SCRIBAN, D. 913 / V: (iuz) *~as*, ***~ă*** *sf* / E: fr ***orthoclase***] Ortoză.

ortoclază *sf* vz ***ortoclaz***

ortocromatic, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthochromatique***] (D. emulsii fotografice) Care este sensibil la culorile violet, albastru, verde și galben.

ortocromatism *sns* [At: DN³ / E: fr ***orthocromatisme***] Caracteristică particulară a suprafețelor sensibile ortocromatice.

ortodiagonal, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Orthodiagonale***] (D. o figură geometrică) Ale cărei diagonale se intersectează sub un unghi drept.

ortodiagrafie *sf* [At: DN³ / P: *~di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***orthodiagraphie***] Formă de reproducere cu ajutorul razelor Roentgen, care scoate în mod deosebit în evidență poziția și mărimea organelor.

ortodiagramă *sf* [At: DN³ / P: *~di-a~* / Pl: *~me* / E: fr ***orthodiagramme***] Traseu desemnat de radiolog pe un ecran fluorescent, care reprezintă proiecția conturului exterior al unui organ intern, determinată cu ajutorul razelor X.

otrodiascopie *sf* [At: LTR² / P: *~di-as~* / Pl: *~ii* / E: fr ***orthodiascopie***] Metodă radioscopică de obținere a conturului unui obiect în mărime naturală.

ortodoacsă *sf* vz ***ortodox***

ortodoc, ~oaică *smf* vz ***ortodox***

ortodontic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthodontique***] **1** Referitor la ortodonție. **2** De ortodonție.

ortodontologie *sfs* [At: DN³ / E: fr ***orthodontologie***] Specialitate a stomatologiei care studiază anomaliile de poziție, dezvoltare etc. a dinților pe arcadele dentare și tratamentul acestora.

ortodonție *sfs* [At: DN³ / E: fr ***orthodontie***] Parte a stomatologiei care asigură așezarea în poziție normală a dinților pe arcadele dentare.

ortodos, ~oasă *smf* vz ***ortodox***

ortodoș *sm* vz ***ortodox***

otrodox, ~ă [At: ȘINCAI, HR. I, 151 / 18 / V: (pop) ***~oacsă, ~os, ~oș, ~oc, ~oaică*** / Pl: *~ocși, ~e* / E: ngr ***ὀρθόδοξος***, lat ***orthodoxus***, fr ***orthodoxe***] **1** *a* Care ține de biserica creștină răsăriteană. **2** *a* Care este conform cu doctrina bisericii creștine răsăritene. **3-4** *smf, a* (Adept) al ortodoxismului. **5** *a* Conform cu principiile tradiționale ale unei doctrine, ale unei concepții. **6** *a* (D. persoane) Care urmează cu fermitate astfel de principii. **7** *a* (Pex) Corect.

ortodoxie *sf* [At: POLIZU / E: ngr ***ὀρθοδοξία***, lat ***orthodoxia***, fr ***orthodoxie***] **1** Conformitate cu doctrina bisericii creștine ortodoxe. **2** (Pex) Biserică ortodoxă. **3** Religie ortodoxă. **4** Conformitate cu principiile tradiționale ale unei doctrine, concepții etc.

ortodoxism *sns* [At: ȘĂINEANU / E: ***ortodox*** + *-ism*] Religie creștină ortodoxă.

ortodoxist, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: css ***ortodoxism***] **1-2** (Adept) al ortodoxismului.

ortodromă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: ger ***Orthodrome***] Cel mai scurt drum care leagă două puncte de pe suprafața Pământului.

ortodromic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthodromique***] **1** Referitor la ortodromă. **2** De ortodromă.

ortoedric, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthoédrique***] (D. cristale) Care are planurile coordonate perpendiculare între ele.

ortoepic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthoépique***] **1** Care aparține ortoepiei (**1**). **2** Referitor la ortoepie (**1**).

ortoepie *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ii* / E: fr ***orthoépie***] **1** Sistem de reguli proprii unei limbi, privind pronunțarea corectă. **2** Aplicare practică a acestor reguli.

ortofonic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthophonique***] (D. transmisiuni radio-electrice) Care nu modifică timbrul sunetului emis.

ortofonie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***orthophonie***] Pronunțare considerată normală sau corectă a unui fonem sau a unui grup de foneme.

ortoforie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***orthophorie***] (Med) **1** Paralelism perfect al axelor vizuale. **2** Echilibru muscular normal al ochilor.

ortofosforic *am* [At: DEX / E: fr ***orthophosphorique***] (Îs) *Acid* ~ Acid fosforic.

ortogeneză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***orthogénèse***] Dezvoltare tot mai accentuată a unor caractere în generațiile care se succedă.

ortogenie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***orthogénie***] (Med) Dezvoltare simetrică a arcadelor dentare superioare și inferioare care face posibilă întâlnirea dinților cap la cap.

ortogonal, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***orthogonal***] **1** (D. figuri geometrice) Care formează unghiuri drepte. **2** (Îs) *Proiecție ~ă* Proiecție obținută prin trasarea unei perpendiculare de la fiecare punct de proiectat pe planul de proiecție. **3** (D. curbe) Care se întretaie astfel încât tangentele lor în punctul de intersecție să fie perpendiculare. **4** (D. suprafețe) Care se întretaie astfel încât planurile lor tangente în orice punct al curbei de intersecție să fie perpendiculare.

ortogonalitate *sfs* [At: DN³ / E: fr ***orthogonalité***] **1-3** Proprietate de a fi ortogonal(**1, 3-4**).

ortogonalizare *sf* [At: DN³ / E: nct] (Mat) Operație prin care se transformă un șir dat de funcții reale de variabilă reală într-un șir.

ortograf, ~ă *smf* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: drr ***ortografie***] **1** (Înv) Persoană care scrie corect o limbă, cunoscându-i regulile ortografice. **2** (Rar) Specialist în ortografie.

ortografia *vt* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***orthographier***] **1** A scrie după regulile ortografice (**1**). **2** A aplica o anumită ortografie (**1**).

ortografiat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ortografia***] Scriere după anumite reguli.

ortografic, ~ă *a* [At: AR (1830), 375²/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthographique***] **1** Care aparține ortografiei (**1**). **2** Referitor la ortografie (**1**). **3** În conformitate cu regulile ortografiei (**1**). **4** Corect din punct de vedere al ortografiei (**1**) Si: (înv) *ortograficesc*.

ortograficesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, S. M. 341/9 / Pl: *~ești* / E: ***ortografie*** + *-icesc*] (Înv) Ortografic (**4**).

ortograficește *av* [At: POLIZU / E: ***ortografic*** + *-ește*] (Înv) În mod ortografic (**4**).

ortografie *sf* [At: COSMOGRAFIE, 16ᵛ/27 / S și: *ortho~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ὀρθογραφία***, lat ***orthographia***, ger ***Orthographie***] **1** Sistem de reguli proprii unei limbi, privind scrierea corectă. **2** Aplicare practică a acestor reguli.

ortografiere *sf* [At: S. C. ȘT. (Iași), 1956, nr. 2, 2 / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***ortografia***] (Rar) **1** Scriere corectă a unei limbi. **2** Aplicare a unei anumite ortografii.

ortogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***orthogramme***] Model de scriere corectă.

ortohidrogen *sn* [At: DN³ / E: fr ***orthohydrogène***] Hidrogen cu moleculele alcătuite din doi atomi ale căror nuclee au spinii paraleli.

ortoi *v* vz ***ostoi²***

ortolan *sm* [At: ODOBESCU, S. III, 33 / Pl: *~i* / E: fr ***ortolan***] Pasăre migratoare cu penele de culoare brună-roșcată, cu capul cenușiu-verzui, cu ciocul galben Si: *presură de grădină (Emburiza hortulana)*.

ortologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***orthologie***] Artă de a vorbi corect.

ortoman, ~ă [At: DDRF / V: (îrg) ***io~, roit~*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Pop) **1-2** *a* (D. ciobani) Bogat în turme. **3-4** *sm, a* (Haiduc) chipeș. **5-6** *a, sm* (Haiduc) viteaz. **7** *a* (D. cai) Care aleargă bine Si: *focos, sprinten*.

ortomănesc, ~ească *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (îrg) ***io~*** / Pl: *~ești* / E: ***otoman*** + -esc] (Pop) Haiducesc.

ortomănește *av* [At: DR V, 546 / V: (îrg) ***io~*** / E: ***ortoman*** + *-ește*] (Pop) Cu curaj Si: *voinicește*.

ortomănos, ~oasă *a* [At: ȘIO II_1, 406 / V: (îrg) ***io~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ortoman*** + *-os*] **1** (Pop) Chipeș. **2** Viteaz.

ortomorf, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***orthomorphe***] (Îs) *Proiecție ~ă* Proiecție cartografică prin care se păstrează nedeformate unghiurile și în care orice porțiune mică a suprafeței terestre are aceeași formă pe hartă ca pe un glob Si: *proiecție conformă*.

ortopancromatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***orthopanchromatisch***, fr ***orthopanchromatique***] (D. materiale fotografice) Care este sensibil la toate culorile spectrului, inclusiv la roșu.

ortoped, ~ă *smf* [At: POLIZU / Pl: *~ezi, ~e* / E: drr ***ortopedie***, cf ger *orthopäde*] **1** Medic specialist în ortopedie Si: *ortopedist* (**1**). **2** Fabricant de aparate ortopedice (**4**) Si: *ortopedist* (**2**).

ortopedagog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***orthopédagogue***] Specialist în ortopedagogie.

ortopedagogie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***orthopédagogie***] Artă de a corija tulburările pedagogice prezente la copiii dificili.

ortopedic, ~a *a* [At: POLIZU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthopédique***, ger ***Orthopädisch***] **1** Care aparține ortopediei. **2** Privitor la ortopedie. **3** De ortopedie. **4** Care se utilizează în ortopedie Si: (înv) *ortopedicesc*.

ortopedicesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***ortopedie*** + *-icesc*] (Înv) Ortopedic.

ortopedie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* /E: fr ***orthopédie***, ger ***Orthopädie***] Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul și tratamentul bolilor și deformațiilor sistemului osos.

ortopedist, ~ă *smf* [At: POLIZU / Pl: *~iști, ~e* / E: ***orthopédiste***, ger ***Orthopädist***] **1-2** Ortoped (**1-2**).

ortopnee *sf* [At: DN³ / Pl: *~ei* / E: fr ***orthopnée***] (Med) Dispnee în care bolnavul nu poate respira decât în picioare, în poziție dreaptă.

ortopol *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***orthopôle***] Punct în care se intersectează perpendicularele coborâte pe laturile unui triunghi din proiecțiile ortogonale ale vârfurilor acestuia pe o dreaptă din planul triunghiului.

ortopter [At: SIMIONESCU, F. R. 260 / Pl: *~e* / E: fr ***orthoptéres***] **1** *sn* (Lpl) Ordin de insecte care au cele două aripi posterioare pliate în sensul lungimii. **2** *sn* (Șls) Insectă care face parte din acest ordin. **3** *a* Care are însușirile ortopterelor (**1**).

ortoradiografie *sf* [At: DEX² / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***orthoradiographie***] (Fiz) Ortoradioscopie.

ortoradioscopie *sf* [At: DN³ / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***orthoradioscopie***] (Fiz) Metodă radioscopică pentru obținerea conturului unui obiect în adevărata lui mărime Si: *ortoradiografie*.

ortorombic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthorombique***] (D. o prismă dreaptă) Care are ca bază un romb.

ortoscleroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: ger ***Orthosklerose***] (Med) Osificare a peretelui osos al urechii, care duce la surditate Si: *ortospongioză*.

ortoscop *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: ger ***Orthoskop***] Aparat de polarizație pentru observarea cu precădere a intersecțiilor de cristal în lumina polarizată.

ortoscopic, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ortoscopique***] (D. un sistem optic) Care nu creează distorsiuni Si: *rectiliniar*.

ortoscopie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***orthoscopie***] Calitate a unui obiectiv fotografic sau a unui sistem optic de a nu prezenta imagini deformate.

ortosimpatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthosympatique***] (Med) Al sistemului nervos vegetativ.

ortospongioză *a* [At: DN³ / P: *~gi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***orthospongiose***] (Med) Ortoscleroză.

ortostatic, ~ă *a, av* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthostatique***] (Med; d. unele fenomene) **1-2** (Care se produce numai) în poziție verticală.

ortostatism *sns* [At: DN³ / E: fr ***orthostatisme***] (Med) Menținere a corpului în poziție verticală.

ortotest *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 377 / Pl: *~e* / E: ger ***Orthotest***] Instrument care servește la măsurarea dimensiunilor pieselor fabricate în serie.

ortotonus *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***orthotonos***] Spasm prelungit al mușchilor capului, trunchiului și membrelor care determină o poziție rigidă în linie dreaptă a corpului.

ortotrop, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***orthotrope***] (D. organele plantelor) Care prezintă o creștere verticală.

ortotropic, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***orthotropique***] (D. corpuri) A cărui suprafață are strălucirea proporțională cu iluminarea.

ortotropie sf [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***orthotropie***] Calitate a unui corp de a fi ortotropic.

ortoză sf [At: PONI, CH. 235 / S și: *~osa* / Pl: *~ze* / E: fr ***orthose***] Mineral din grupul feldspaților, cu aspect lăptos, roșiatic sau gălbui și cu luciu sticlos Si: *ortoclaz*.

ortos s vz ***ortru***

ortru s [At: GHEORGACHI, LET. III, 328/6 / V: (înv) ***~ros*** / S și: *~thru* / E: nct] (Grî) Utrenie.

orunde av vz ***oriunde***

orvosag sn [At: ALRM I/I, h 148 / Pl: *~uri* / E: mg ***orvosság***] (Trs) Medicament.

orz sn [At: HERODOT (1645), 105 / V: (reg) ***orj*** / Pl: **(14, 15)** *~uri*, **(15)** *oarze* și (înv, **11**) *~ure* / E: ml ***hordeum***] **1** (Șîc) **~moldovenesc** (sau **~românesc, ~de** sau **în-patru-dungi, -rânduri, -muchii, ~muchiat**) Plantă erbacee din familia gramineelor, cu paiul lung și cu spicul format din mai multe rânduri de boabe (*Hordeum vulgare*). **2** (Reg; îc) **~iernatic** (sau **mucher**) Varietate de orz (1) cu spicul în șase muchii (*Hordeum hexastichum*). **3** (Reg; îc) **~de** (sau **cu-, în-**) **două-dungi** (sau **-rânduri, -muchii**) Orz (1) cu două rânduri de semințe Si: *orzoaică* (*Hordeum distichum*). **4** (Reg; îc) **~păduret** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu spice drepte, care crește prin păduri umbroase și prin dumbrăvi (*Hordeum europaeum*). **5** (Reg; îc) **~zul-șoarecilor** (sau **-șoarecelui, -guzganilor**) Mică plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunzele asemenea orzului obișnuit, dar cu spicul mult mai mic, cu țepi deși și aspri (*Hordeum murinum*). **6** (Reg; îc) **~ul-dracului** Plantă erbacee care are spicul cu țepi tari. **7** (Reg; îc) **~trifurcat** Planta *Hordeum tetrastichum*. **8** (Reg; îc) **~de-Egipt, ~galos** (sau **-gol**), **~coada-rândunicii** (sau **-evantai**) Planta *Hordeum zeocriton*. **9** (Pop; îe) **A dat ~ul în copt** A sosit momentul pentru a face un lucru oarecare. **10** (Pop; îe) **A-l împunge** (sau **a-l înțepa**) **pe cineva ~ul** A nu avea astâmpăr. **11** (Prc; csc) Semințe de orz, folosite ca hrană pentru animale, în industrie, la fabricarea berii, a alcoolului, a amidonului, și în alimentație, ca înlocuitor al cafelei, la fabricarea pâinii, a arpacașului etc. **12** (Pop; îe) **A strica** (sau **a pierde**) **~ul pe gâște** A dărui lucruri bune cuiva care nu știe sau nu poate să le prețuiască. **13** (Pop; îe) **A face ~ din grâu** A schimba un lucru mai bun cu altul mai rău. **14** (Lpl) Specii de orz. **15** (Pex) (Lpl; îf *oarze*) Lan de orz.

orzaică sf vz ***orzoaică***

orzar [At: POLIZU / Pl: **(1)** *~i*, **(2)** *~e* / E: ***orz*** + *-ar*] **1** *sm* Vânzător de orz. **2-3** *sn* Orzărie (**1-2**).

orzastin, ~a a [At: ALR I, 879/269 / Pl: *~i, ~e* / E: ***orz***] (Reg, d. fructe) Timpuriu.

orzatic, ~a a [At: H XI, 26 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***orz*** + *-atic*] (Reg, d. fructe, pomi) Văratic.

orzață sf [At: H V, 235 / Pl: ? / E: ***orz*** + *-eață*] Plantă nedefinită mai îndeaproape.

orzăreasca sfa [At: H VII, 121 / Pl: ? / E: ***orzar*** + *-esc*] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută orzăreasca (**1**).

orzărie sf [At: DL / Pl: *~ii* / E: ***orz*** + *-ărie*] **1-3** Câmp semănat cu orz (**1-3**). **4** Hambar în care se ține orzul (**11**).

orzesc, ~ească a [At: BARONZI, L. 93 / Pl: *~ești* / E: ***orz*** + *-esc*] (Reg; d. fructe) Timpuriu.

orzi v vz ***urzi***

orzișor sn [At: DAMÉ, T. 44 bis / E: ***orz*** + *-ișor*] **1-2** (Pop; șhp) Orz (**1**) (mic) Si: *orzuleț* (**1-2**). **3** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu floarea în formă de spic, care crește prin fânețe. **4** (Rar) Arpacaș. **5** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** Melodie după care se execută orzișorul (**5**).

orziște sf [At: (a. 1715) URICARIUL, XVII, 257 / Pl: ? / E: ***orz*** + *-iște*] **1-3** (Reg) Orzărie (**1-3**).

orzitor sn vz ***urzitor***

orzitură sf vz ***urzitură***

orziu, ~ie a [At: DLR / Pl: *~ii* / E: ***orz*** + *-iu*] (Reg) Timpuriu.

orzoaică sf [At: I. IONESCU, P. 242 / V: (reg) ***~zaică*** / E: ***orz*** + *-oaică*] **1** Specie de orz cu spicul format numai din două rânduri de boabe, mai bogate în amidon decât boabele orzului Si: *orzoaie* (*Hordeum distichum*). **2** (Pop; îc) **~de-baltă** Plantă erbacee care crește în apele stătătoare sau lin curgătoare (*Vallisneria spiralis*). **3** Arpacaș.

orzoaie sf [At: CANDREA, T. O. 51 / Pl: ? / E: ***orz*** + *-oaie*] Orzoaică (**1**).

orzoi sn vz ***urzoi***

orzuleț s [At: VARONE, D. 121 / Pl: nct / E: ***orz*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Orzișor (**1-2**). **3** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** (Reg; art.) Melodie după care se execută orzulețul (**3**).

os sn [At: PSALT. HUR. 118r/5 / Pl: *oase* și (rar) *osuri* / E: ml ***ossum***] **1** Element de bază al scheletului vertebratelor, caracterizat prin structura lui dură și rezistentă și prin culoarea albicioasă Si: (pop) *ciolan*. **2** (Reg; îs) *~ul umărului* (sau *pieptului*) Claviculă. **3** (Reg; îs) *~ul pieptului* Stern. **4** (Reg; îs) *~ul grumazului* (sau *~ul spinării*, *~ul după cap*, *~ de tras*) Loc de pe gâtul vitelor pe care se așează jugul Si: *greabăn*. **5** (Reg; îs) *~ mort* Umflătură ereditară sau dobândită a unui os, mai ales de la picioarele posterioare ale cailor. **6** (Reg; îas) Cocoașă. **7** (Reg; îas) Cartilaj al nasului. **8** (Ban; îas) Os temporal. **9** (Pop; îe) **A rupe** (sau **a frânge, a muia**) **cuiva oasele** A snopi în bătaie pe cineva. **10** (Pop; îe) **A(-i) ajunge** (**cuiva**) **cuțitul la ~** A nu mai putea îndura un lucru, o situație etc. **11** (Îae) A-și pierde răbdarea. **12** (Pop; îe) **A căpăta** (sau **a dobândi, a prinde** etc.) **un ~** (**de ros**) A obține sau a avea etc. un profit, de obicei neînsemnat. **13** (Pfm; îe) **A fi numai piele și oase** sau **a fi numai oase înșirate, a-i fluiera** (**cuiva**) **oasele, a avea numai sufletul în oase, a-i curge oasele** A fi foarte slab. **14-15** (Pfm; îe) **A băga** sau **a(-i) intra** (**cuiva**) **frica** (sau **spaima, groaza, fiorii**) **în oase** A (se) speria. **16** (Pop; îe) **A(-i) rămâne** (**cuiva**) **oasele pe undeva** A muri. **17** (Pfm; îe) **A(-i) trece** (**cuiva**) **~ prin ~** A fi extrem de obosit. **18** (Pop; îe) **A fi copt la ~** A fi bătrân. **19** (Îae) A fi trecut prin multe experiențe. **20** (Pop; îe) (**Până**) **la oase** (sau **la ~**) sau **până la măduva oaselor** În tot trupul Si: *adânc*. **21** (Pop; îe) **Pentru ~** În folosul personal. **22** (Reg; îe) **A-i da** (**cuiva**) **de ~** A-i veni cuiva de hac. **23** (Reg; îe) **A ști ce-i poate** sau **cât îi plătește** (**cuiva**) **~ul** A ști de ce este capabil cineva. **24** (Pfm; îe) **A pune ~ul** A munci din greu. **25** (Pop; îe) **La oase!** Formulă folosită pentru a huidui pe cineva. **26** (Reg; îc) **~de-șarpe** Boală care constă în inflamarea piciorului la om. **27-28** (Reg; îc) **~ul-iepurelui** Plante cu miros greu, cu tulpini drepte, cu frunzele păroase și florile trandafirii, situate la vârful ramurilor și ale căror rădăcini se utilizează în medicină Si: (reg) *asudul-calului, dârmotin, sălășitoare, sudoarea-calului, sudoarea-capului* (*Ononis hircina* și *Ononis spinosa*). **29** (Reg; îc) **~viu** Trifoi-alb Si: *capul-Sfântului-Ioan* (*Trifolium repens*). **30** (Lpl) Oseminte. **31** (Lpl) Cadavru. **32** (Reg; de obicei îs) *~ gol* Craniu. **33-34** (Os (**1**) sau) substanță cornoasă utilizată la fabricarea unor obiecte, în industrie etc. **35** (Reg; lpl) Oase (**1**) folosite de copii drept patine. **36** (Arg) Zar. **37** (Fig; mpl) Trup. **38** (Fig; mpl) Ființă. **39** (Reg; îls) **Oase goale** sau **~ gol** Om sărac, zdrențăros. **40-41** (Îljv) **Cu oasele goale** (Care este) fără haine. **42** (Fig) Neam. **43** (Îe) **(A fi) (din) ~ sfânt** sau **din oase sfinte** A fi din neam domnesc. **44** (Fig) Descendent. **45-46** (Fig) Putere (fizică sau) sufletească. **47** Energie. **48** Pricepere. **49** (Pop; pan) Sâmbure cu înveliș lemnos.

osag sn vz ***iosag***

osamă sn [At: CADE / Pl: *~me* / E: ***os*** + *-amă*] (Ban) Oseminte.

osana [At: CORESI, EV. 104 / A și: (**1**) *osana* / E: slv **осанна**] **1** *i* (Rel) Cuvânt folosit ca exclamație de bucurie și de slăvire Si: *laudă!, mărire!, slavă!* **2** *sf* (Lpl) Cuvânt de laudă, de preamărire Si: *aclamație, elogiu, ovație*.

osar sm [At: BĂCESCU, P. 42, 140 / Pl: *~i* / E: ***os*** + *-ar*] (Iht; rar) Pălămidă-de-baltă Si: (reg) *peștele-dracului, pește-țigănesc* (*Pungitius platygaster*).

osatură *sf* [At: BARCIANU / V: (pop) *osăt~* / Pl: *~ri* / E: fr **ossature**] 1 Totalitate a oaselor unui vertebrat Si: *schelet*, (rar) *osărie*. 2 (Fig) Structură. 3 (Teh) Sistem de bare asamblate rigid, constituind structura de rezistență a unei construcții, a unui utilaj, a unei mașini, a unei nave etc.

osăl *s* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 135r/5 / Pl: nct / E: slv **осило**] (Îvr) Lat.

osărba *v* vz **observa**

osărduios, ~oasă *a* vz **osârdios**

osărie *sf* [At: PREDA, Î. 130 / Pl: *~ii* / E: *os* + *-ărie*] (Rar) Osatură (1).

osătură *sf* vz **osatură**

osâc *sm* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~âci* / E: ns cf *osiac*] (Reg) Creangă uscată Si: *vreasc*.

osâmbri [At: T. PAPAHAGI, M. 49 / Pzi: *~resc* / E: **simbrie**] (Trs) 1 *vi* A primi plata pentru o muncă. 2 *vi* A câștiga bani. 3-4 *vr* (rar) *vi* A merita efortul. 5-6 *vi* (rar) *vr* (D. un teren) A fi fertil.

osâmză *sf* vz **osânză**

osând *sn* vz **osândă**

osândă *sf* [At: COD. VOR. 96/11 / V: (înv) *osin~* (înv: nob) *~osând* / Pl: *~de* / E: pvb **osândi**] (Înv) 1 Condamnare la care e supus cineva (de către organele judiciare). 2-3 (Îljv) **Fără (de) ~** (Care este) nevinovat. 4 (Îe) **A face (cuiva pre)** (sau **a scrie pe cineva în ~**) **~** A pedepsi. 5 (Îe) **A-și face ~da** A executa pedeapsa la care este condamnat. 6 (Îe) **A-și face ~ cu cineva** A chinui. 7 (Reg) Reprobare a faptelor cuiva Si: *blamare*, *condamnare*. 8 (Îla) **De ~** Condamnabil. 9 Blestem. 10 Nenorocire.

osândi [At: PSALT. HUR. 80v/19 / V: (înv) *osin~*, (înv; nob) **osun~** / Pzi: *~desc* / E: slv **осадити**] 1-2 *vt* A condamna (printr-o sentință judecătorească). 3 *vt* (Pex) A-și manifesta dezaprobarea față de cineva sau ceva Si: *a condamna*, *a critica*, *a judeca*. 4 *vt* A obliga pe cineva să facă ceva care presupune efort. 5-6 *vtr* (Îrg) A (se) chinui.

osândire *sf* [At: CORESI, EV. 538 / Pl: *~ri* / E: **osândi**] (Înv) 1 Condamnare. 2 Reprobare a faptelor cuiva Si: *dezaprobare*. 3 Chin. 4 (Îla) **În ~** Asuprit. 5 (Îal) Chinuit.

osândit, ~ă [At: PARACLIS (1639), 250 / V: (înv) *osin~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: **osândi**] (Înv) 1-4 *smf, a* (Persoană) condamnată (printr-o sentință judecătorească): 5 *a* Condamnabil. 6 *a* Năpăstuit. 7 *a* (Olt) Slab. 8 *a* (Olt) Nedezvoltat.

osânditor, ~oare *smf, a* [At: GALACTION, G. A. I, 252 / Pl: *~i*, *~oare* / E: **osândi** + *-tor*] (Rar) 1-4 (Persoană) care condamnă pe cineva (printr-o sentință judecătorească). 5-6 (Persoană) care dezaprobă pe cineva sau ceva.

osânță *sf* vz **osânză**

osânțos, ~oasă *a* vz **osânzos**

osânză *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) **~nță**, (reg) **as~**, *~âmză* / Pl: *~ze* / E: ml **absungia, ausungia**] 1 Grăsime crudă de porc din regiunea abdominală. 2 (Pan) Grăsime depusă pe diverse părți ale corpului omenesc. 3 (Reg; îe) **A avea** (sau **a fi cu**) ~ **(la pântece)** A fi bogat. 4 (Fig) Bunăstare . 5 (Înv) Untură de pește.

osânzos, ~oasă *a* [At: CIHAC, II, 231 / V: **~nțos** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: **osânză** + *-os*] (Rar) Cu osânză (2) Si: *gras*, *unsuros*.

osârdi *v* vz **osârdui**

osârdie *sf* [At: CORESI, EV. 233 / V: (îrg) **oser~**, **us~**, **usăr~**, **user~** / A și: *osârdie* / Pl: (rar) *~ii* / E: slv **оусрьдие**] (Îvr) Ardoare.

osârdios, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), ap. DLR / V: (îrg) *osăr~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: **osârdie** + *-os*] (Îrg) Sârguincios.

osârdnic, ~ă *a* [At: (a. 1698) IORGA / Pl: *~ici*, *~ice* / E: slv **оусрьдьникъ**] (Înv) Sârguincios.

osârdnici *vr* [At: (a. 1824) CAT. MAN. I, 262 / Pzi: *~cesc* / E: **osârdnic**] (Îvr) A-și da silința.

osârdnicie *sf* [At: POLIZU / Pl: (rar) *~ii* / E: **osârdnici**] (Îvr) Ardoare.

osârdui *vir* [At: (a. 1765) CAT. MAN. I, 363 / V: (css) **~di** / Pzi: *~iesc* / E: **osârdie**] 1-2 (Înv) A-și da silința.

osârduință *sf* [At: KLEIN, D. 65 / Pl: (rar) *~țe* / E: **osârdui** + *-ință*] (Înv) Ardoare.

osârduire *sf* [At: (a. 1800) IORGA, S. D. XV, 20 / Pl: (rar) *~ri* / E: **osârdui**] (Înv) Sârguință.

osârduitor, ~oare *a* [At: MINEIUL (1776), 67r1/20 / V: (îrg) **oser~** / Pl: *~i*, *~oare* / E: **osârdui** + *-tor*] (Îrg) Sârguincios.

osârgui *v* vz **sârgui**

osârli *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A jigni.

osc, ~ă [At: GRAUR, I.L. 201 / Pl: *osci*, *osce* / E: fr **osque**] 1 *sm* (Lpl) Veche populație din Italia centrală. 2-3 *smf, a* (Persoană) care făcea parte din această populație. 4 *a* Care aparține oscilor (1). 5 *a* Care se referă la osci (1).

oscar *sn* [At: DN³ / E: fr, it, eg **oscar**] Premiu cinematografic acordat de Academia Statelor Unite, care constă dintr-o statuetă de aur și se atribie anual, la Hollywood, celor mai talentați actori, regizori, muzicieni de film.

oscenaș *sn* vz **ocinaș²**

oscenitate *sf* vz **obscenitate**

osche *sf* vz **ostie¹**

oschigă *sf* vz **obsigă**

oscil- *ec* vz **oscilo-**

oscila *vi* [At: ASACHI, E. III, 237/20 / Pzi: *~lez* și (îvr) *oscil* / E: fr **osciller**] 1 A se mișca alternativ în sensuri opuse Si: *a se balansa*, *a se legăna*, *a pendula*. 2 (Fig) A fi instabil, nehotărât. 3 (Fig.) A ezita. 4 (Fig.) A fluctua.

oscilant, ~ă *a* [At: SOARE, MAȘ. 87 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr **oscillant**] 1 Care se mișcă alternativ în sensuri opuse Si: *balansat*, *legănat*, *pendulat*. 2 (Fig) Nehotărât. 3 (Fig) Ezitant. 4 (Fig) Fluctuant.

oscilare *sf* [At: COBÎLCESCU, GR. G. 646/10 / Pl: *~lări* / E: **oscila**] 1 Mișcare alternativă în sensuri opuse Si: *balansare*, *legănare*, *pendulare*. 2 (Fig) Nehotărâre. 3 (Fig) Ezitare. 4 (Fig) Fluctuare.

oscilator, ~oare [At: STAMATI, F. 33/8 / V: (reg) **~lător** / Pl: *~i*, *~oare* / E: **oscila** + *-tor*] 1-2 *a* Oscilatoriu (1-2). 3 *sn* Sistem fizic care efectuează oscilații (1). 4 *sn* Aparat sau dispozitiv care produce oscilații electrice.

oscilatoriu, ~ie *a* [At: MARIN, F. 25 / Pl: *~ii* / E: fr **oscillatoire**] 1 Care oscilează (1) Si: *oscilator* (1). 2 Cu oscilații (1) Si: *oscilator* (2).

oscilație *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXVI, 8 / V: (iuz) **~iune**, (înv) **osti~** / E: fr **oscillation**] 1 Variație periodică simetrică a valorii unei mărimi, în raport cu o anumită valoare. 2 Mișcare periodică simetrică a unui mobil în raport cu o anumită poziție a acestuia. 3 Ezitare. 4 Fluctuație.

oscilațiune *sf* vz **oscilație**

oscilă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: lat **oscillum**, fr **oscille**] Mic disc de bronz sau de marmură împodobit cu o mască, de obicei a lui Saturn sau a lui Bachus, în relief, care era atârnat, la vechii romani, de arborii sacri sau sub colonade.

oscilător, ~oare *a* vz **oscillator**

oscilo- [At: DN³ / V: **oscil-** / E: fr, it **oscilo-**] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Oscilație. 2 Oscilator.

oscilograf *sn* [At: ENC. TEHN. I, 144 / Pl: *~e* / E: fr **oscillographe**] Aparat care indică sau înregistrează grafic, la scară, valoarea instantanee a unei mărimi fizice variabile în funcție de timp.

oscilografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **oscillographie**] Înregistrare a oscilațiilor cu ajutorul oscilografului.

oscilogramă *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 79 / Pl: *~me* / E: fr **oscillogramme**] Diagramă obținută cu ajutorul oscilografului sau al osciloscopului.

oscilometrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **oscilomètrie**] (Med) Măsurare a amplitudinii modificărilor de volum ale arterelor periferice.

oscilometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr **oscillomètre**] Aparat folosit pentru determinarea pulsațiilor pereților arteriali și care permite înregistrarea indirectă a tensiunii arteriale.

osciloscop *sn* [At: DER / Pl: *~oape* / E: fr **oscilloscope**] Aparat de măsură pentru observarea vizuală a curbei care reprezintă variația rapidă în timp a unei mărimi fizice, de obicei electrice.

oscior sn [At: ANON. CAR. / V: *osc~*, (nob) *oşîor* / Pl: *~oare* / E: *os* + *-cior*] **1-2** (Şhp) Os (**1**) (mic) Si: *oscior* (**1-2**), (pop) (**1-2**), *osişor* (**1-2**), (pop) *osurele* (**1-2**), *osuşor* (**1-2**), (îvp) *osuţ* (**1-2**), (reg) *osui* (**1-2**). **3** (Lpl; gmţ) Oseminte. **4** (Lpl; gmţ) Cadavru. **5** (Lpl; gmţ) Fiinţă. **6** (Lpl; gmţ) Trup.

oscitant, ~ă a [At: DN^3 / Pl: *~nţi, ~e* / E: it ***oscitante***, lat ***oscitans, -tis***] (Liv) Neglijent.

oscitanţă sf [At: DN^3 / Pl: *~ţe* / E: it ***oscitanza***] (Liv) Neglijenţă.

oscoş s vz ***otcoş***

oscul sm [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***oscule***] (Blg) Por mare pe suprafaţa spongierilor.

osculator, ~oare a [At: DN^3 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***osculateur***] (D. curbe, suprafeţe) Care se află în contact de osculaţie.

osculaţie sf [At: SCRIBAN, D. / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***osculation***] Aplicare a unei suprafeţe pe o altă suprafaţă, cu un contact mai strâns decât simpla tangenţă.

osculaţiune sf vz ***osculaţie***

oscur, ~ă a vz ***obscur***

oscuritate sf vz ***obscuritate***

osebi^1 av [At: N. TEST. (1648), ap. DLR / V: (reg) ***us~*** / E: slv ***особь***] (Înv) **1** Deoparte. **2** Separat. **3** (Udp „de") În afară de.

osebi^2 [At: PSALT. 208 / V: (reg) ***us~, osibi, usibi*** / Pzi: *~besc* / E: slv ***осєбити, особити (са)***] (Înv) **1-2** *vtr* (Pop) A (se) despărţi. **3-4** *vtr* (Pop) A (se) izola. **5** *vr* (Reg) A se împărţi. **6** *vt* (Reg) A alege. **7** *vt* (Reg) A îndepărta. **8-9** *vtr* (Pop) A (se) deosebi. **10** *vt* (Pop) A lăsa deoparte Si: *a excepta*.

osebiciune sf [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 66^v/21 / Pl: *~ni* / E: ***osebi^2*** + *-ciune*] (Înv) **1** Izolare. **2** Diferenţă.

osebire sf [At: (a. 1683) GCR I, 260/21 / V: (înv) ***us~, osib~*** / Pl: *~ri* / E: ***osebi^2***] (Înv) **1** (Pop) Despărţire. **2** (Pop) Izolare. **3** (Reg) Împărţire. **4** (Reg) Alegere. **5** Îndepărtare. **6** Deosebire. **7** Excepţie. **8** (Pop) Singurătate. **9** (Pop) Particularitate. **10** (Îs) *Semnul ~ei* Paranteză. **11** (Îlav) **Fără ~** Fără deosebire. **12** (Îal) Întocmai. **13** (Îlav) **Cu ~** În special. **14** (Îal) Mult. **15-16** (Înv; îe) **A (nu) avea ~** A (nu) se deosebi.

osebit, ~ă [At: (a. 1702) GCR I, 344/26 / V: (îrg) ***osib~, us~*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***osebi^2***] (Înv) **1** *a* (Pop) Despărţit. **2** *a* (Pop) Izolat. **3** *a* (Reg) Împărţit. **4** *a* (Reg) Ales. **5** *a* Îndepărtat. **6** *a* Deosebit. **7** *a* Diferenţiat. **8** *a* Exceptat. **9** *a* (Rar) Distrus. **10** *a* Divers. **11** *a* Special. **12** *a* Remarcabil. **13** *av* În afară de aceasta. **14** *av* În special Si: *îndeosebi*. **15** *av* (Îlpp) ***~ de...*** (sau, rar, ***dintre...***) În afară de...

osebitor, ~oare a [At: BIBLIA (1688), I^1/17 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***osebi^2*** + *-tor*] (Îrg) Care separă Si: *despărţitor*.

osebitură sf [At: N. TEST. (1648) / V: (îrg) ***us~*** / Pl: *~i* / E: ***osebi^2*** + *-tură*] (Înv) Diferenţă.

osedilă sf vz ***sădilă***

oseină sfs [At: SCRIBAN, D. / E: fr ***osséine***] Substanţă organică din clasa proteinelor, care se găseşte în oase, fiind constituentul principal al acestora, în ţesutul celular al pielii şi al cartilajelor.

osemente snpl vz ***oseminte***

oseminte snp [At: NEGULICI / V: (înv) ***~mente*** / E: fr ***ossements***, lat ***ossamenta***] Oase ale unei persoane decedate Si: (înv) *mădulare*.

oserdie sf vz ***osârdie***

oserduitor, ~oare a vz ***osârduitor***

oservator, ~oare a vz ***oservator^2***

oservăciune sf vz ***observaţie***

osfântitor sm vz ***osfintitor***

osfeştanie sf [At: TDRG / V: (reg) ***~ten, oseş~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***освАштение***] (Înv) Sfeştanie.

osfeştenie sf vz ***osfeştanie***

osfeştui vt [At: PRAV. GOV. / Pzi: *~iesc* / E: slv ***освАштати***]

osfica v vz ***oftica***

osficat, ~ă a vz ***ofticat^2***

osfică^1 sf vz ***obsigă***

osfică^2 sf vz ***oftică***

osfici s [At: CHEST. V, 167/37 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Boală de piele la oi, manifestată prin căderea lânii.

osficos, ~oasă a vz ***ofticos***

osfigă sf vz ***obsigă***

osfinteală sf [At: DOSOFTEI, PS. 384/13 / Pl: *~eli* / E: ***osfinti*** + *-eală*] (Înv) **1** Apărare. **2** Folos.

osfinti [At: PRAV. GOV. / V: (reg) ***~nţi, osinţi*** / Pzi: *~nţesc* / E: slv ***освАтити***] **1-2** *vti* A proteja. **3-4** *vti* A ajuta (**1**). **5** *vt* A binecuvânta (**1**).

osfintitor sm [At: (a. 1641) URICARIUL V, 164/13 / V: (îrg) ***~fân~*** / Pl: *~i* / E: ***osfinti*** + *-tor*] (Îvr) **1** Ajutător. **2** Ocrotitor.

osfinţi v vz ***osfinti***

oshigă sf vz ***obsigă***

osi vr [At: TDRG / Pzi: *osesc* / E: ***os***] (Rar) **1-2** A se osifica (**1-2**).

osiac sm [At: TDRG / Pl: *~ieci* şi (rar, *sn*) *~uri* / E: nct] (Reg) **1-2** (Olt; Mun) (Vârf de) copac uscat, fără coajă şi crengi. **3** (Pex) Creangă mare, uscată. **4** Stâlp care susţine roata scrânciobului.

osianesc, ~ă a [At: DN^3 / P: *~si-a~* / S şi: (îvr) *ossi~* / Pl: *~eşti* / E: fr ***ossianesque***] (Lit) **1-2** Osianic (**1-2**).

osianic, ~ă a [At: ALEXANDRESCU, O. I, 75 / S şi: (îvr) *ossi~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ossianique***] **1** Care se referă la Ossian. **2** Ca în poeziile lui Ossian.

osianism sn [At: DN^3 / S şi: (îvr) *ossi~* / E: fr ***ossianisme***] (Lit) **1** Imitaţie a poeziilor atribuite lui Ossian Si: *osianesc* (**1**). **2** Admiraţie pentru acest gen de poezie Si: *osianesc* (**2**).

osibi v vz ***osebi^2***

osibire sf vz ***osebire***

osibit, ~ă a, av vz ***osebit***

osică^1 sf [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~ici* / E: ucr ***осика***] (Reg) Specie de plop nedefinită mai îndeaproape.

osică^2 sf vz ***obsigă***

osicul sn [At: DN^3 / Pl: ? / E: lat ***ossiculum***] (Atm) Os (**1**) mic.

osid sm vz ***oxid***

osida v vz ***oxida***

osidril sm vz ***oxidril***

osie sf [At: BIBLIA (1688), ap. DLR / V: (reg) *ostie^4, oste^1* / E: slv ***ось***] **1** Ax terminat la cele două capete cu fusuri pe care se montează roţile unui vehicul. **2** (Pop; îe) ***A unge ~ia*** A mitui. **3** Ax mobil care face parte din mecanismul unor construcţii, instalaţii, moară, piuă, joagăr etc. şi cu ajutorul căruia acestea se pun în mişcare. **4** (Reg) Cep la grindeiul morii. **5** (Înv) Axă a corpurilor cereşti. **6** (Spc) Axă a globului pământesc. **7** (Rar) Diametru.

osifia v vz ***osifica***

osifica vr [At: KRETZULESCU, A. 127/17 / V: (iuz; css) ***~ia*** / Pzi: ***osific*** / E: fr ***ossifier***] (D. părţile membranoase şi cartilaginoase ale corpului) **1** A se transforma în os. **2** A se întări ca un os.

osificare sf [At: POLIZU / Pl: *~cări* / E: ***osifica***] Transformare lentă în os a părţilor membranoase ale corpului Si: *osificaţie*.

osificat, ~ă a [At: C. PETRESCU, O. P. I, 241 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***osifica***] **1** (D. părţile membranoase şi cartilaginoase ale corpului) Transformat în os. **2** (D. părţile membranoase şi cartilaginoase ale corpului) Întărit ca un os. **3** (Fig) Scheletic.

osificaţie sf [At: KRETZULESCU, A. 13/4 / V: (iuz) ***~iune*** / P: *~ţi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***ossification***] Osificare.

osificaţiune sf vz ***osificaţie***

osigă sf vz ***obsigă***

osigen sn vz ***oxigen***

osindă sf vz ***osândă***

osindi v vz ***osândi***

osindit, ~ă a vz ***osândit***

osinţi v vz ***osfinti***

osișor *sn* [At: I. NEGRUZZI / V: (reg) *osș~* / Pl: *~oare* / E: **os** + *-ișor*] (Pop; șhp) **1-2** Oscior (**1-2**). **3-4** (Fig; șîs) ~ *de ros* Profit (de obicei neînsemnat).

oslaș *sm* [At: (a. 1717) IORGA, S. D. XII, 235 / V: (reg) *ozl~* / Pl: *~i* / E: mg **oszlâs**] **1** (Înv) Persoană care primește o parte la împărțirea unei moșii. **2** (Reg, îf *ozlaș*) Persoană care se asociază cu alta în vederea alcătuirii unei stâni pentru văratul oilor Si: (îrg) *sâmbraș*.

osle *sf* [At: DLR / Pl: *~li* / E: nct] (Reg) Ostie[1] (**2**).

oslon *sn* [At: MARIAN, N. 350 / Pl: *~oane* / E: ucr **ослин, ⱁону**] (Reg) **1** Bancă de lemn din scândură groasă, necioplită, nedată la rindea Si: *laviță*. **2** Scaun înalt cu patru picioare.

osmac *s* [At: PAMFILE, CER. 11 / Pl: nct / E: nct] (Mol) Coș de nuiele.

osmalâu *sm* vz **osmanlâu**

osman, ~ă [At: HELIADE, O. I, 201 / Pl: *~i, ~e* / E: drr **osmanlâu**] (Înv) **1** *smf* Turc. **2** *a* Care aparține turcilor. **3** *a* Referitor la turci.

osmangiu *sm* [At: M. COSTIN, ap. ȘIO II_2, 92 / Pl: *~ii* / E: **osmanlâu**, css] (Îvr) Turc.

osmanic, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 204 / Pl: *~ici, ~ice* / E: **osman** + *-ic*] (Îvr) Turcesc.

osmanlâu, ~ie [At: VĂCĂRESCUL, IST. 250 / V: *~liu, ~ie* *smf*, *~al~* *sm* / Pl: *~ii* / E: tc **osmanli**] (Înv) **1** *smf* Turc. **2** *a* Turcesc.

osmanliu, ~ie *smf, a* vz **osmanlâu**

osmănesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, HR. 21 / Pl: *~ești* / E: **osman** + *-esc*] (Îvr) Turcesc.

osmhidroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: it **osmidrosi**] Secreție de sudoare cu miros neplăcut.

osmiridiu *sns* [At: DL / E: fr **osmiridium**] Aliaj de osmiu, iridiu, platină, radiu și ruteniu, folosit la confecționarea vârfului penițelor de stilou.

osmițalele *sfa* [At: VARONE, D. 121 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută osmițalele (**1**).

osmiu *sns* [At: PONI, CH. 29 / E: fr **osmium**] Metal dur de culoare albă-cenușie, care se găsește în natură în aliaj cu iridiul.

osmo[1]- [At: DN[3] / E: fr, it **osmo-**] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) miros.

osmo[2]- [At: DN[3] / E: fr, it **osmo-**] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Impuls. **2** Împingere.

osmoglasnic *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 64[v]/4 / Pl: *~ice* / E: slv **осмогласьникъ**] (Înv) Octoih.

osmologie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr **osmologie**] Studiu al mirosurilor, al parfumurilor.

osmometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **osmométrique**] Referitor la osmometrie.

osmometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr **osmométrie**] Parte a fizicii care studiază determinarea presiunilor osmotice (**3**).

osmometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr **osmomètre**] Instrument pentru măsurarea presiunii osmotice (**3**) a unei soluții.

osmoreceptor *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr **osmorécepteur**] (Blg) Terminație nervoasă sensibilă la variațiile presiunii osmotice.

osmoreglare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: fr **osmo[2]-** + **reglare**] Asigurare a unei presiuni osmotice constante a lichidelor din organism.

osmotic, ~ă *a* [At: MARINESCU, P. A. 56 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **osmotique**] **1** Care ține de osmoză. **2** Privitor la osmoză. **3** (Îs) *Presiune ~că* Presiune care apare în soluții și care cauzează fenomenul de osmoză.

osmoză *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 49 / Pl: *~ze* / E: fr **osmose**] Trecere a unui solvent printr-o membrană permeabilă sau semipermeabilă.

osoc *sn* [At: ALR II, 5656/64 / Pl: ? / E: **os** + *-oc*] **1-2** (Reg; șdp) Os (**1**) (mare).

osoi *sn* [At: ALR II, 5656/987 / Pl: *~oaie* / E: **os** + *-oi*] **1-2** (Reg; șdp) Os (**1**) (mare).

osos, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~oși, ~oase* / E: **os** + *-os*] **1** Care aparține oaselor (**1**). **2** Referitor la oase (**1**). **3** De oase (**1**). **4** Asemănător cu oasele (**1**). **5** Cu oase (**1**) mari, ieșite în relief Si: *ciolănos*, (reg) *ciontos*. **6** (Pex) Uscățiv. **7** (Rar, d. pomi) Care are fructe cu sâmburi tari.

osologie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: nct] (Blg) Studiu al lichidelor corpului.

ospăt *s* [At: DONICI, F. I, 34/5 / Pl: nct / E: pvb **ospăta**] (Reg) Ospăț (**1**).

ospăta [At: COD. VOR. 98/13 / V: (îrg) **~peta, ~pita, us~, uspeta** / Pzi: *~tez*, (îrg) *oaspăt* / E: ml **hospitare**] (Îvp) **1** *vt* A primi pe cineva în casă ca oaspe, oferindu-i mâncare și băutură Si: *a cinsti, a omeni, a trata*. **2-3** *vri* A mânca împreună cu alții. **4** *vi* A petrece.

ospătar *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 65[v]/35 / V: (înv) **~iu, ospetariu** / Pl: *~i* / E: **ospăta** + *-ar*] **1** (Înv) Patron al unui han, al unei ospătării Si: *hangiu*, (înv) *birtaș*. **2** (Pex) Gazdă. **3** Salariat care îi servește pe consumatori într-un restaurant sau în alt local de consumație Si: *chelner*.

ospătare *sf* [At: DIONISIE, C. 195 / Pl: *~tări* / E: **ospăta**] (Îvp) **1** Primire ospitalieră cu mâncare și băutură Si: *ospătat[1]* (**1**). **2** Hrănire din abundență Si: *ospătat[1]* (**2**). **3** Petrecere cu masă îmbelșugată.

ospătariț, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 100 / Pl: *~i, ~e* / E: **ospăta** + *-areț*] (Reg) Ospitalier.

ospătariu *sm* vz **ospătar**

ospătarnic, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~ici, ~ice* / E: **ospăta** + *-arnic*] (Reg) Ospitalier.

ospătat[1] *sn* [At: ȚICHINDEAL, F. 200/12 / Pl: *~uri* / E: **ospăta**] (Îvp) **1-2** Ospătare (**1-2**). **3** (Îe) **A se așeza** (sau **a se pune**) **pe ~** (sau **pe ~e**) A mânca cu lăcomie.

ospătat[2], ~ă *a* [At: RETEGANUL, P. II. 17 / Pl: *~ați, ~e* / E: **ospăta**] (Pop) Care a mâncat bine Si: *sătul*.

ospătăreasă *sf* [At: CONV. LIT. VII, 68 / Pl: *~ese* / E: **ospătar** + *-easă*] (Înv) Ospătăriță (**1-3**).

ospătăreț, ~eață *a* [At: F (1883), 142 / V: (reg) **ospet~** / Pl: *~i, ~e* / E: **ospăta** + *-ăreț*] (Reg) Ospitalier.

ospătărie *sf* [At: (a. 1600) IORGA, S.N. 59 / V: (înv) **ospet~**, (reg) **us~** / Pl: *~ii* / E: **ospăta** + *-ărie*] (Înv) **1** Ospitalitate. **2** (Pop) Han cu birt. **3** (Pop) Birt. **4-5** (Aripă sau) casă a unei mănăstiri rezervată de obicei găzduirii oaspeților și călătorilor Si: *arhondaric*. **6** Instituție în care erau internați bătrânii, infirmii fără familie Si: *azil*.

ospătăriță *sf* [At: I. NEGRUZII, S. III, 371 / Pl: *~țe* / E: **ospătar** + *-iță*] **1** (Înv) Soție de ospătar (**1**) Si: (înv) *ospătăreasă* (**1**). **2** Patroană a unui han, a unei ospătării (**2**) Si: *hangiță*, (pop) *birtășiță*, (înv) *ospătăreasă* (**2**). **3** Salariată care servește pe consumatori într-un restaurant sau în alt local de consumație Si: *chelneriță*, (înv) *ospătăreasă* (**3**).

ospătător, ~oare [At: CORESI, EV. 388 / V: (îrg) **~iu** *a*, **uspătătoriu, ~oare** *smf* / Pl: *~i, ~oare* / E: **ospăta** + *-tor*] (Înv) **1** *a* Ospitalier. **2** *a* Căruia îi place să petreacă Si: *cheflin*. **3** *smf* Hangiu. **4** *smf* (Pex) Gazdă. **5-6** *smf* Persoană care (dă sau) ia parte la un ospăț (**1**). **7** *smf* Persoană care servește la o masă.

ospătătoriu, ~oare *a* vz **ospătător**

ospătătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 179[r]/35 / V: (îrg) **ospet~** / Pl: *~i* / E: **ospăta** + *-tură*] (Îvr) Ospitalitate.

ospătoi, ~oaie *smf* [At: CABA, SĂL. / V: (îrg) **ospet~, ~oaie, ~petoi, us~** / Pl: *~* / E: **oaspete** + *-oi*] **1** (Trs) Musafir. **2** (Ban; Trs) Nuntaș.

ospătos, ~oasă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 550 / V: (îrg) **ospet~** / Pl: *~oși, ~oase* / E: **ospăta** + *-os*] (Înv) Ospitalier.

ospăț *sn* [At: CORESI, EV. 364 / V: (îvp) **us~**, (reg) **uspeț** / Pl: *~pețe* și (rar) *~uri* / E: ml **hospitium**] **1** (Îvp) Masă mare, îmbelșugată, organizată cu ocazia unui eveniment festiv, a unei cununii, a unei sărbători etc. **2** (Îvp) Petrecere cu masă mare. **3** (Reg; îs) *~ul feciorilor* Petrecere cu mâncare și băutură făcută în trecut de tinerii de la țară la începutul câșlegilor. **4** (Reg; îs) *~ul turcei* Petrecere la care flăcăii satului invită fetele din casele unde au colindat. **5** (Reg; îs) *Uspățul mortului* Pomană. **6** (Reg) Petrecere cu mâncare și băutură care se face în prima săptămână după nuntă. **7** (Îvp) Mâncare. **8** (Îvp) Hrănire din abundență. **9** (Înv; îe) **A pune ~** A da de mâncare și de băut S: *a ospăta* (**1**). **10** (Reg; îe) **A se**

pune la ~ A se așeza la masă. **11** (Îae) A mânca. **12** (Reg; îe) **A merge pe** (sau **în**) ~ A fi invitat la masă. **13** (Trs) Nuntă.

ospe sm vz *oaspe*

ospecioi sm [At: LEX. MARS. 213 / V: (reg) *us~* / Pl: ~ / E: *oaspete* + *-oi*] (Trs; Ban) **1** Musafir. **2** (Îf *uspecioi*) Invitat la pomană după înmormântare. **3** (Lpl) Invitați ai mirelui la nuntă.

ospecior sm [At: TEODORESCU, P. P. 459 / V: (reg) *~ețior, uspăc~* / Pl: *~i* / E: *oaspete* + *-ior*] **1-2** (Pop; șhp) Musafir (drag).

ospel sn [At: GHICA, A. 340 / Pl: *~e* / E: it *ostello*] (Iuz) **1** Birt. **2** Casă și reședință a unei autorități. **3** (Îs) ~ *comunal* Primărie.

ospelărie sf [At: FILIMON, O. I. 354 / Pl: *~ii* / E: *ospel* + *-ărie* cf it *ostelleria*] (Ivr) Birt.

ospelier sm [At: FILIMON, O. I. 372 / Pl: *~i* / E: *ospel*, cf it *ostelliere*] (Ivr) Proprietar al unui birt Cf *birtaș, hangiu*.

ospenie sf vz *uspenie*

ospeta v vz *ospăta*

ospetariu sm vz *ospătar*

ospetăreț, ~eață a vz *ospătăreț*

ospetărie sf vz *ospătărie*

ospetătură sf vz *ospătătură*

ospetoi, ~oaie smf vz *ospătoi*

ospetos, ~oasă a vz *ospătos*

ospețărie sf [At: CR (1833), 80[2]/32 / Pl: *~ii* / E: *ospăț* + *-ărie*] (Ivr) Ospătărie (2).

ospețean sm [At: ALR I/II, h 255/343 / Pl: *~eni* / E: *ospăț* + *-ean*] (Trs) Nuntaș.

ospeție sf [At: NEGRUZZI, S. I, 95 / Pl: *~ii* / E: *oaspete* + *-ie*] **1-2** Primire (bună). **3** (Nob) Loc de găzduire Si: *adăpost*. **4** Vizită. **5** (Rar) Ospăț (1).

ospețime sf [At: SEVASTOS, N. 134 / Pl: (rar) *~mi* / E: *oaspete* + *-ime*] (Pop; csc) Musafiri.

ospețior sm vz *ospecior*

ospețire sf [At: AR (1829), 63[1]/22 / Pl: *~ri* / E: *ospăț*] (Nob) Ospitalitate.

ospețoi, ~oaie smf vz *ospătoi*

ospici sn vz *ospiciu*

ospiciu sn [At: IC. LUM. (1841), 332[1]/3 / V: (iuz) *~ci, ~pis, ~it, ~ițiu* / Pl: *~cii* și (nob) *~cie* / E: lat *hospitium*, fr *hospice*, ger *Hospiz*] **1-2** (Iuz) Ospătărie (4-5). **3** (Iuz) Azil. **4-5** (Spital sau) sanatoriu în care sunt îngrijiți bolnavii mintal.

ospis sn vz *ospiciu*

ospita v vz *ospăta*

ospital[1] sn [At: (a. 1785) URICARIUL I. 118 / Pl ? / E: lat *hospitalis*, it *ospedale*] (Iuz) Spital.

ospital[2], ~ă a [At: F (1870), 311 / Pl: *~i, ~e* / E: lat *hospitalis, -e*, it *ospitale*] (Ltî) Ospitalier (1).

ospitalia vt [At: FILIMON, O II, 261 / Pzi: *~iez* / E: *ospitalier*] (Crp) A primi pe cineva cu bucurie, oferindu-i hrană și găzduire.

ospitalier, ~ă [At: ASACHI, P. R. 11/2 / P: *~li-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *hospitalier*] **1** *a* Care primește bucuros oaspeți Si: *primitor*, (înv) *ospătos*, (ltî) *ospital[2]*, (reg) *ospătariț, ospătarnic*. **2** *a* Care este foarte atent, foarte amabil cu oaspeții Si: *primitor*, (înv) *ospătos*, (reg) *ospătăriț, ospătarnic*. **3** *a* (D. o casă, un oraș, o țară etc.) În care ești bine primit. **4** *a* (D. o casă, un oraș, o țară etc.) În care te simți bine. **5** *smf* (Nob) Membru al unei congregații religioase care dă ospitalitate (2) drumeților și bolnavilor.

ospitalitate sf [At: CR (1829), 78[2]/15 / V: (reg) *hospitalitet s* / E: fr *hospitalité*, lat *hospitalitas, -atis*] **1** Fel de a fi primitor Si: (înv) *ospătătură* (1). **2** Primire bună Si: *ospeție* (2), (înv) *ospătătură* (2). **3** (Rar) Ocrotire.

ospitaliza vt [At: BUL. FIL. II, 225 / Pzi: *~zez* / E: fr *hospitaliser*] **1-2** (Frm; iuz) A primi pe cineva (ca musafir).

ospitalizat, ~ă a [At: C. PETRESCU, C.V. 331 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ospitaliza*] (Frm; iuz) Găzduit.

ospit sn vz *ospiciu*

ospițiu sn vz *ospiciu*

osram sn [At: DN[3] / E: ger *Osram*] (Teh) Aliaj de osmium și wolfram, folosit la fabricarea filamentelor de becuri electrice cu incandescență.

ossia sf [At: DN[3] / E: it *ossia*] (Muz; ca indicație de execuție) Variantă admisă.

ossigenare sf vz *oxigenare*

ossor sn vz *osișor*

ost sn [At: SP I, pref 5/14 / Pl: *~uri* / E: ger *Ost(en)*] (Trs; înv) Est.

ostacă sf vz *obstacol*

ostafcă sf [At: I. GOLESCU, C. / V: (îrg) *~ască, ~asçă, ~avcă*, (reg) *~tfacă* / S și: *~avcă* / Pl: *~fce* și *~tăfci* / E: rs *отставка*] (Înv) **1** Retragere din cadrele active ale armatei. **2** Destituire din armată. **3** Pensionare. **4** (Reg; îe) **A-și lua** ~ A-și primi răsplata pentru un lucru făcut.

ostagiu sn vz *otaj*

ostai sn [At: ALRM SN I, h 6/316 / Pl: *~uri* / E: mg *osztály*] (Reg) Lan.

ostască sf vz *ostafcă*

ostaș sm [At: HERODOT (1645), 250 / Pl: *~i* / E: *oaste* + *-aș*] **1** Persoană care face serviciul militar Si: (înv) *oștean*. **2** Militar, indiferent de grad. **3** (Înv; îs) ~ *cu leafă* Mercenar. **4** (Înv; îs) ~ *de scuteală* Militar care slujea în schimbul unei scutiri de dări. **5** (Fig) Militant.

ostașcă sf vz *ostafcă*

ostatec sm vz *ostatic*

ostatic sm [At: CARAGIALE, O. II, 291 / V: (îrg) *~tec* / Pl: *~ici* / E: it *ostatico*] **1** Persoană oferită sau reținută de către un stat, o organizație etc. drept garanție pentru îndeplinirea unor obligații, condiții etc. de către statul, organizația etc. căreia îi aparține persoana respectivă. **2** (Iuz; fig) Amanet.

ostav s vz *ustav*

ostăneală sf vz *osteneală*

ostăni v vz *osteni*

ostănicios, ~oasă a vz *ostenicios*

ostănire sf vz *ostenire*

ostănit, ~ă a vz *ostenit[1]*

ostănitor, ~oare a vz *ostenitor*

ostănitoriu, ~oare a vz *ostenitor*

ostășesc, ~ească a [At: KOTZEBUE, U. 10[v]/14 / V: (înv) *osteș~* / Pl: *~ești* / E: *ostaș* + *-esc*] De ostaș Si: *militar, milităresc*, (înv) *oștenesc*.

ostășește av [At: LB / E: *ostaș* + *-ește*] **1** Ca ostașii Si: *militărește*, (înv) *oștenește* (1). **2** Conform normelor militare Si: *militărește*, (înv) *oștenește* (2). **3** Din punct de vedere militar Si: *militărește*, (înv) *oștenește* (3).

ostăși vi [At: LB / Pzi: *~șesc* / E: *ostaș*] (Înv) **1** A se afla în serviciul militar. **2** A duce viață de ostaș. **3** (Pex) A lupta.

ostășie sf [At: NEGRUZZI, S. II, 81 / E: *ostaș* + *-ie*] (Îvp) **1** Serviciu militar **2** Armată. **3** Vitejie.

ostășime sf [At: ALECSANDRI, P. III, 20 / Pl: (rar) *~mi* / E: *ostaș* + *-ime*] **1** Mulțime de ostași. **2** Armată.

ostășiță sf [At: BELDIMAN, N. P. I, 52/23 / Pl: *~țe* / E: *ostaș* + *-iță*] (Îrg) Femeie angajată în serviciul armatei.

ostășoaie sfi [At: (a. 1652), ap. TDRG / E: *ostaș* + *-oaie*] (Înv) Soție de ostaș.

ostăvi v vz *ostoi[2]*

ostăvit, ~ă a vz *ostoit*

ostâmpi [At: PSALT. SCH. 63/7 / V: (înv) *ots~*, (css) *~pui* / Pzi: *~pesc* / E: slv **отъстѫпити**] (Înv) **1** *vi* A se îndepărta. **2** *vi* A se înstrăina. **3** *vi* A se abate. **4** *vt* A respinge. **5** *vi* A obosi.

ostâmpui v vz *ostâmpi*

oste[1] sf vz *osie*

oste[2]- ec vz *osteo-*

ostealgie sf [At: DN[3] / P: *~te-al~* / Pl: *~ii* / E: fr *ostéalgie*] Durere de oase Si: *osteodinie*.

ostei[1] sn [At: H II, 29 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Otic (1).

ostei[2] v vz *ostoi[2]*

osteia v vz *ostoi[2]*

osteită *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~te* / E: fr **ostéite**] Boală manifestată prin inflamarea țesutului osos.

osteneală *sf* [At: PSALT. 143 / V: (îrg) **ostăn~, ostin~, us~, ustăn~** / Pl: *~eli* și (înv) *~ele* / E: **osteni** + *-eală*] (Îvp) **1** Oboseală. **2** (Îlav) **Pe ~** Fiind obosit. **3** (Îe) **A fi rupt** (sau **frânt) de ~** A fi peste măsură de obosit. **4** Muncă grea și obositoare Si: *efort, strădanie, trudă*, (înv) *ostenință*. **5** (Îe) **A-și da** (sau **a-și lua**) **~la** (sau **toată ~la, mare ~**) A depune toate eforturile Si: *a se strădui*, (înv) *a se sili*. **6** Chin. **7** (Ccr) Lucru efectuat sau câștigat cu multă trudă. **8** (Ccr) Rezultat al muncii Si: (înv) *ostenință* (7).

osteni [At: PSALT. HUR. 57ᵛ/5 / V: (îrg) **~tăni, us~**, (înv) **~tini**, (reg) **ustăni** / Pzi: *~nesc* / E: slv **оустанѫ**, bg **устаня**, rs **устать**] **1** *vi* (Înv) A se potoli . **2** *vi* (Îvr) A înceta. **3** *vi* (Îvp) A obosi. **4** *vr* (Îvr) A se sătura de ceva. **5-6** *vir* (Îvp) A depune un efort Si: *a se strădui, a trudi*. **7** *vr* (Înv; d. suflet) A se chinui. **8** *vt* (Înv) A supune la un efort. **9** *vt* (Înv) A supăra, a plictisi pe cineva cu cereri repetate, cu rugăminți etc. **10** *vi* (Înv; Mol; Trs) A obosi mergând. **11** *vi* (Mol; Trs; pex) A merge undeva.

ostenicios, ~oasă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 241 / V: (îrg) **ostăn~, ostin~** / Pl: *~oși, ~oase* / E: **osteni** + *-(i)cios*] (Îrg) Ostenitor.

ostenință *sf* [At: PSALT. 14 / V: (îrg) **us~** / Pl: *~țe* / E: **osteni** + *-ință*] (Înv) **1** Constrângere. **2** Oprimare. **3** Oboseală. **4** (Îe) **A lua ~ța** A depune toate eforturile. **5** Chin. **6** Tortură. **7** Osteneală (**8**).

ostenire *sf* [At: PSALT. 105 / V: (îrg) **ostăn~, us~** / Pl: (rar) *~ri* / E: **osteni**] (Înv) **1** Oprimare. **2** Oboseală.

ostenit[1] *sn* [At: PSALT. 43 / V: (îrg) **us~** / Pl: (rar) *~uri* / E: **osteni**] (Înv) **1** Oprimare. **2** Oboseală. **3** Chin.

ostenit[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 15ʳ/36 / V: (îrg) **ostăn~, us~** / Pl: *~iți, ~e* / E: **osteni**] (Îvp) **1** Obosit. **2** Care s-a înfăptuit cu multă muncă, cu trudă. **3** Chinuit.

ostenitor, ~oare [At: (a. 1640) BV I, 112 / V: (îrg) **ostăn~**, (înv) **~tănitoriu, ~iu** *a* / Pl: *~i, ~oare* / E: **osteni** + *-tor*] **1** *a* (Îvp) Obositor. **2** *a* (Îvp; pex) Greu. **3-4** *smf, a* (Îvp) (Persoană) care muncește din greu Si: *muncitor, truditor*. **5** *sm* (Reg; mpl) Persoană care dă ajutor la nunți sau la înmormântări.

ostenitoriu, ~oare *a* vz **ostenitor**

ostenitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 295 / Pl: *~ri* / E: **osteni** + *-tură*] (Îvr) Osteneală (**1**).

ostensibil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. II, 122 / Pl: *~i, ~e* / E: fr **ostensible**] (Rar) **1** Care poate fi arătat. **2** Care se poate vedea bine, lămurit Si: *vizibil*. **3** (Pex) Evident.

ostensoriu *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr **ostensoir**] Piesă de orfevrărie în formă de cutiuță așezată în altar la catolici, în care se păstrează ostia.

ostentare *sf* [At: SBIERA, F. S. 400 / Pl: *~tări* / E: **ostentație** css] (Rar) Ostentație.

ostentativ, ~ă [At: MAIORESCU, D. II, 4 / Pl: *~i, ~e* / E: ger **ostentativ**, it **ostentativo**] **1-2** *a, av* (Făcut) cu intenția de a pune ceva în evidență, de a impresiona, de a provoca Si: *demonstrativ, provocator*, (rar) *ostentatoriu*.

ostentatoriu, ~ie *a* [At: RALEA, S. T. II, 222 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr **ostentatoire**] (Rar) Ostentativ (**1**).

ostentație *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 197 / V: (înv) **~iune** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr **ostentation**, lat **ostentatio, -onis**] **1** Punere în valoare în mod provocator a unei însușiri. **2** Prezentare demonstrativă, pretențioasă. **3** (Îlav) **Cu ~** În mod demonstrativ Si: *ostentativ*.

ostentațiune *sf* vz **ostentație**

osteo- [At: DN³ / P: *~te-o* / V: **oste-** / E: fr **ostéo-**, it **osteo-**] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Os. **2** Osos.

osteoartrită *sf* [At: ENC. VET. 14 / Pl: *~te-o~* / Pl: *~te* / E: fr **ostéoarthrite**] (Med) Inflamație care cuprinde articulația și partea adiacentă a osului.

osteoblast *sn* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~e* / E: fr **ostéoblaste**] Celulă osoasă tânără, nediferențiată complet, din care se formează osteocitul.

osteocit *sn* [At: DEX / P: *~te-o~* / V: **~ă** *sf* / Pl: *~e* / E: fr **ostéocyte**] (Blg) Celulă osoasă în stadiu matur, complet diferențiată, care prezintă numeroase prelungiri ramificate.

osteocită *sf* vz **osteocit**

osteoclast *sn* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~e* / E: fr **ostéoclaste**] **1** (Blg) Celulă din sânge cu rol în osteoporoză. **2** (Med) Instrument chirurgical pentru sfărâmarea unor oase.

osteoclazie *sf* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: fr **ostéoclasie**] **1** Operație chirurgicală care necesită sfărâmarea anumitor oase. **2** (Blg) Proces lent de resorbție osoasă datorită osteoclastelor.

osteocondrită *sf* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~te* / E: fr **ostéochondrite**] (Med) Inflamație o oaselor și a cartilajelor lor.

osteocondrom *sn* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~oame* / E: fr **ostéochondrome**] (Med) Tumoare benignă a țesutului osos și cartilaginos.

osteodinie *sf* [At: DN³ / P: *~te-o~* / E: fr **ostéodinie**] (Med) Ostealgie.

osteofibrom *sn* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~oame* / E: fr **ostéofibrome**] (Med) Tumoare mixtă Si: *conjunctivită osoasă*.

osteofibroză *sf* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~ze* / E: fr **ostéofibrose**] Boală a animalelor care se manifestă prin îngroșarea și deformarea oaselor capului și ale membrelor, în urma demineralizării acestora.

osteofit *sn* [At: DL / P: *~te-o~* / Pl: *~e* / E: fr **ostéophyte**] Modificare patologică osoasă, întâlnită mai frecvent la apofizele transverse ale vertebrelor Cf *spondiloză*.

osteoflebită *sf* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~te* / E: fr **ostéophlebite**] (Med) Inflamație a venelor din interiorul oaselor.

osteofon *sn* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~oane* / E: fr **ostéophone**] Dispozitiv electroacustic care transmite sunete exterioare în urechea internă prin intermediul sistemului osos al capului.

osteogen, ~ă *a* [At: DL / P: *~te-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr **ostéogène**] Care produce țesut osos.

osteogeneză *sf* [At: DN³ / P: *~te-o~* / E: fr **ostéogenèse**] **1** (Blg) Parte a embriologiei care studiază formarea țesutului osos. **2** Osificare.

osteogenic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **ostéogénique**] **1-2** De osteogeneză (**1-2**).

osteogenie *sf* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: fr **ostéogénie**] Osteogeneză.

osteoid, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~te-o-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr **ostéoïde**] Care este asemănător structurii, naturii osului.

osteolit *sm* [At: NEGULICI / P: *~te-o~* / Pl: *~iți* / E: fr **ostéolithe**] Os fosil.

osteolog, ~ă *smf* [At: DL / P: *~te-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr **ostéologue**] Specialist în osteologie.

osteologhie *sf* vz **ostelogie**

osteologic, ~ă *a* [At: CADE / P: *~te-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **ostéologique**] **1** Care aparține osteologiei. **2** Referitor la osteologie.

osteologie *sf* [At: TEODORI, A. 58/2 / V: (iuz) **~ghie** / P: *~te-o~* / E: fr **ostéologie**] Ramură a anatomiei care se ocupă cu studiul oaselor.

osteom *sn* [At: DN³ / P: *~te-om* / Pl: *~oame* / E: fr **ostéome**] Tumoare formată din țesut osos.

osteomalacie *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *~te-o~* / E: fr **ostéomalacie**] (Med) Formă de decalcificare osoasă, cu păstrarea scheletului conjunctiv al osului, ca urmare a unei tulburări profunde a metabolismului fosfocalcic.

osteomielită *sf* [At: PAT. CHIR. 132ʳ / P: *~te-o-mi-e~* / E: fr **ostéomyélite**] (Med) Formă de osteită de natură infecțioasă, care se localizează mai ales la măduva oaselor.

osteonecroză *sf* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~ze* / E: fr **ostéonécrose**] Necrozare a unui os.

osteopatie *sf* [At: DN² / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: fr **ostéopathie**] (Med) Boală a unui os sau a sistemului osos.

osteoperiostită *sf* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~te* / E: fr **ostéopériostite**] Inflamație a osului și a periostului.

osteoplastie *sf* [At: DL / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ostéoplastie***] (Med) Operație de înlocuire a unui fragment de os sau a unui os întreg cu proteze din diferite materiale.

osteoplazie *sf* [At: DN[3] / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ostéoplasie***] (Med) Neoformație osoasă netipică.

osteoporoză *sf* [At: DER / Pl: *~ze* / E: fr ***ostéoporose***] (Med) Maladie caracterizată prin rarefierea țesutului osos.

osteosarcom *sn* [At: DN[3] / P: *~te-o~* / Pl: *~oame* / E: fr ***ostéosarcome***] Tumoare malignă a oaselor, de natură conjunctivă.

osteoscleroză *sf* [At: DN[3] / P: *~ste-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***ostéosclérose***] (Med) Condensare a țesutului osos.

osteosinteză *sf* [At: DN[3] / P: *~te-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***ostéosynthèse***] Intervenție chirurgicală care constă în reunirea și imobilizarea fragmentelor unui os fracturat cu ajutorul unor plăci sau fire metalice.

osteotom *sn* [At: DN[3] / P: *~te-o~* / Pl: ? / E: fr ***ostéotome***] (Med) Instrument chirurgical pentru tăierea oaselor.

osteotomie *sf* [At: DL / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ostéotomie***] (Med) Rezecție totală sau parțială a unui os.

osteoză *sf* [At: DN[3] / P: *~ste-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***ostéose***] (Med) **1** Boală a oaselor de natură distrofică. **2** (Îs) *~ fibrochistică* Boală endocrină datorată unei secreții exagerate de hormon paratiroidian, caracterizată prin decalcefiere osoasă cu fracturi multiple.

osterie *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ii* / E: it ***osteria***, ger ***Osteria***] (Rar) Birt.

osteșesc, ~ească *a* vz ***ostășesc***

osteză *sf* vz ***oștează***

ostezean, ~ă *smf* vz ***oștezean***

ostfacă *sf* vz ***ostafcă***

ostia *v* vz ***ostoi***[2]

ostiar *sm* [At: DN[3] / P: *~ti-ar* / Pl: *~i* / E: lat ***ostiarius***] (Ant) Portar la romani.

ostiat, ~ă *a* vz ***ostoit***

ostic, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 580 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ost*** + *-ic*] (Rar) Estic.

ostie[1] *sf* [At: COD. TOD. 227 / V: (reg) ***ho~, oaste, oiște, osche, ~tră, ~trie, ~oșt*** / Pl: *~ii* / E: slv **ость**, cf bg *ости*, srb *osti*, rs *остъ*] **1** (Înv) Furcă. **2** Unealtă de pescuit de forma unei furci cu mai multe brațe ascuțite, care se înfige în corpul peștilor Si: (reg) *furcă, țăpoaie*. **3** (Bis) Cuțit cu lamă triunghiulară, în formă de lance, cu care se taie și se scoate agnețul din prescură.

ostie[2] *sf* [At: DLR / Pl: *~ii* / E: lat ***hostia***, ger ***Hostie***] (Bis) Pâine nedospită care servește la cuminecătură în cultul catolic și luteran.

ostie[3] *sf* [At: DN[3] / V: ***~ium*** *sn* / Pl: *~ii* / E: lat ***ostium***] (Atm) Orificiu între auriculele și ventriculele inimii și între acestea și arterele mari.

ostie[4] *sf* vz ***osie***

ostigă *sf* vz ***obsigă***

ostil, ~ă *a* [At: BARASCH, I. 142 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hostile***] Care manifestă o atitudine potrivnică sau dușmănoasă Si: *dușmănos*, (înv) *vrăjmaș*.

ostilitate *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~tăți* / E: fr ***hostilité***] **1** Atitudine dușmănească Si: *dușmănie*, (înv) *vrăjmășie*. **2** (Lpl) Operații militare întreprinse în timp de război. Vz *bătălie, luptă*.

ostinato [At: DN[3] / E: it ***ostinato***] (Muz) **1** *sn* Procedeu care constă în revenirea stăruitoare a unui motiv melodic sau ritmic, însoțit de fiecare dată de alte motive. **2** *a* Care se repetă de mai multe ori.

ostineală *sf* vz ***osteneală***

ostini *v* vz ***osteni***

ostinicios, ~oasă *a* vz ***ostenicios***

ostiolă *sf* [At: DN[3] / P: *~ti-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***ostiole***, lat ***ostiolum***] **1** (Bot) Orificiu în țesuturile epidermice ale plantelor care permite efectuarea schimburilor de gaze dintre spațiile intercelulare din frunze sau din tulpinile verzi și atmosferă. **2** (Glg) Revărsare de materie semilichidă formând mușuroaie de noroi în regiunile periglaciare cu îngheț peren.

ostium *sn* vz ***ostie***[3]

ostoi[1] *ss* [At: LUNGIANU, ap. CADE / E: pvb ***ostoi***[2]] (Reg) **1** Potolire. **2** (Îe) **Un ~ de ploaie** Ploaie repede și de scurtă durată.

ostoi[2] [At: VARLAAM, C. 83 / V: (îrg) ***ort~, ~ovi, ~tăvi, tei, ~tui, us~***, (cscj) ***~teia, ~tia, ~ia, usteia, ustoia*** / Pzi: *~iesc* și *ostoi* / E: slv **оустоюти**] **1-2** *vtr* (Îvp; d. senzații, sentimente, stări sufletești etc.) A (se) atenua. **3-4** *vtr* (Îvp; d. oameni) A (se) liniști. **5** *vt* (Îvp) A alina. **6** *vi* (Îvp) A înceta. **7** *vr* (Ban; Olt) A se opri din fermentat. **8** *vr* (Ban; Olt) A se coace. **9** *vr* (Ban; Olt) A de deshidrata.

ostoia *v* vz ***ostoi***[2]

ostoiet, ~ă *a* vz ***ostoit***

ostoire *sf* [At: LM / V: (înv) ***us~*** / E: ***ostoi***[2]] **1** (Îvp) Atenuare a unor stări sufletești, a unor senzații Si: *calmare*. **2** (Îvp) Liniștire. **3** (Îvp) Alinare. **4** Încetare. **5** (Ban; Olt) Oprire din fermentație. **6** (Ban; Olt) Coacere. **7** *vr* (Ban; Olt) Deshidratare.

ostoit, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***~tăvit, ~iet, ~tiat, us~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ostoi***[2]] **1** (Îvp) Atenuat. **2** (Îvp) Liniștit. **3** (Îvp) Alinat. **4** (Îvp) Oprit. **5** (Ban; Olt) Fermentat. **6** (Ban; Olt) Copt. **7** (Îvp; d. lichide) Stătut. **8** (Ban; Olt) Deshidratat. **9** (Îvp; d. ființe) Slăbit. **10** (Îvp; d. ființe) Istovit. **11** (Îvp; d. ființe) Snopit în bătaie.

ostoitor, ~oare *a* [At: REBREANU, I. 320 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ostoi***[2] + *-tor*] (Reg) **1** Care atenuează stările sufletești. **2** Care liniștește. **3** Care alină.

ostoitură *sf* [At: LM / V: (îrg) ***us~*** / E: ***ostoi***[2] + *-tură*] **1** (Înv) Ostoire (1). **2** (Îvp) Liniștire. **3** (Îvp) Alinare.

ostoloș *sm* vz ***astăluș***

ostovi *vv* ***ostoi***[2]

ostrac *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 4v/8 / V: ***~ă, ~achie*** / Pl: *~ace* / E: ngr **ὄστρακον**] (Îvr) **1** Cochilie. **2** Ciob. **3** (Pex) Grămadă de scoici, de cioburi etc. **4** Scoică. **5** Stridie. **6** Pastă făinoasă industrială, în formă de scoică. **7-8** (Scoică sau) ciob de lut pe care fiecare cetățean din vechea Atenă scria numele celui socotit periculos, ca să fie îndepărtat temporar din Atica.

ostracă *sf* vz ***ostrac***

ostracee *sf* [At: DL / Pl: *~* / E: fr ***ostracées***] **1** (Lpl) Subordin de moluște lamelibranhiate, având ca tip stridia. **2** (Șls) Exemplar din acest subordin.

ostrachie *sf* vz ***ostrac***

ostrachion *sn* vz ***ostracon***

ostracism *sn* [At: MOLNAR, I. XXIII, 8 / V: (înv) ***~ațism*** / S și: *~izm* / E: fr ***ostracisme***] **1** Instanță extraordinară în cadrul căreia cetățenii vechii Atene votau exilarea temporară a persoanelor considerate primejdioase pentru libertatea și securitatea publică. **2** Exilare. **3** Persecuție. **4** (Fig) Blamare.

ostracită *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~te* / E: ***ostracite***] Stridie fosilă.

ostraciza *vt* [At: SADOVEANU, E. 53 / Pzi: *~zez* / E: ***ostraciser***] **1** A înlătura pe cineva din viața publică, dintr-un colectiv Si: *a proscrie*. **2** (Pex) A persecuta.

ostracizare *sf* [At: DL / E: ***ostraciza***] **1** Îndepărtare a cuiva din viața publică Si: *proscriere*. **2** Exilare. **3** (Pex) Persecuție. **4** (Fig) Blamare.

ostracod *sn* [At: SIMIONESCU, F. R. 24 / Pl: *~e* / E: fr ***ostracodes***] **1** (Lpl) Ordin de crustacee inferioare, de talie mică, având corpul nesegmentat, adăpostit într-o cochilie bivalvă. **2** (Șls) Exemplar din acest ordin.

ostracoderm *sm* [At: DT / Pl: *~i* / E: fr ***ostracodermes***] **1** (Lpl) Subclasă de vertebrate fosile, care trăiau în mările paleozoice, cu corpul plat sau în formă de fus, acoperit în partea anterioară de plăci, iar în cea posterioară de solzi, cu gura lipsită de maxilarul inferior, adaptată pentru supt. **2** (Șls) Exemplar din această subclasă.

ostracon *sn* [At: DN[3] / V: ***~chion*** / Pl: ? / E: ngr **ὄστρακον, ὀστράκιον**] (Ant) Scoică pe a cărei cochilie se scria numele celui condamnat la ostracizare.

ostratism *sn* vz ***ostracism***

ostră *sf* vz ***ostie***^{1}

ostree *sfi* [At: DN^3 / P: *~tre-e* / E: lat ***ostrea***] Stridie.

ostrei- [At: DN^3 / P: *~tre-i* / V: ***ostri-*** / E: fr ***ostrei-***, it ***ostri-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) stridie.

ostreicol, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~tre-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ostréicole***] **1** Referitor la ostreicultură. **2** De ostreicultură.

ostreicultor, ~oare *smf* [At: CADE / V: (rar) ***ostri~*** / P: *~tre-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***ostréiculteur***] (Rar) Persoană care se ocupă cu ostreicultura.

ostreicultură *sf* [At: I. IONESCU, M. 93 / P: *~tre-i~* / V: (rar) ***ostri~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***ostréiculture***] Ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea stridiilor.

ostreț *sn* [At: BARONZI, L. 94 / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: bg ***остреџ***] (Reg; mpl) **1-2** (Par sau) șipcă din care se construiesc garduri. **3** (Pex) Împrejmuire din ostrețe (**1**). **4-5** (Stâlp de) lemn utilizat la construirea pereților casei. **6** Împletitură de nuiele sau de trestie, așezată în apele râurilor sau ale bălților pentru pescuit sau pentru închiderea și păstrarea peștilor.

ostrev *sn* vz ***ostrov***

ostri^1 *vi* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 103 / Pzi 3: *~rește* / E: srb ***ostriti*** cf ucr *гострити*] (Reg; d. vreme) A se înăspri.

ostri^2***-*** *ec* vz ***ostrei-***

ostrică *sf* [At: AMFILOHIE, G. 48/4 / A: nct / Pl: ? / E: it ***ostrica***] (Îvr) Scoică.

ostricultor *sm* vz ***ostreicultor***

ostricultură *sf* vz ***ostreicultură***

ostrie *sf* vz ***ostie***^{1}

ostrigar *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 119 / Pl: *~i* / E: ns cf srb *ostriga*] (Orn) Scoicar (*Haematopus ostralegus*).

ostrobăț *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 151 / A: nct / Pl: *~bețe* / E: nct] (Ban) Roată a plugului Si: *cotigă*.

ostrogot, ~ă [At: COȘBUC, P. I, 119 / Pl: *~oți, ~e* / E: fr ***ostrogot***, lat ***ostroghothus***] **1** *sm* (Lpl) Populație formată din triburile germanice medievale ale goților de est. **2** *smf* Persoană care făcea parte din această populație. **3** *a* Care aparținea ostrogoților (**1**) Si: *ostrogotic* (**1**). **4** *a* Privitor la ostrogoți (**1**) Si: *ostrogotic* (**2**).

ostrogotic, ~ă *a* [At: COȘBUC, P. I, 121 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ostrogothique***] **1-2** Ostrogot (**3-4**).

ostroh *sn* vz ***ostrov***

ostrompel *sn* vz ***ostropel***

ostrop *sn* vz ***ostrov***

ostropăț *sn* vz ***ostropeț***

ostropel *sn* [At: (a. 1749) GCR II, 44/29 / V: (reg) ***~ompel*** / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Fel de mâncare preparată din carne de miel, de pasăre sau de vânat, cu sos, de obicei făcut din oțet, făină și usturoi. Si: (reg) *ostropeț* (**1**), *ostropior* (**1**). **2** (Prc) Sos al acestei mâncări Si: (reg) *ostropeț* (**2**), *ostropior* (**2**).

ostropeț *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 198 / V: (reg) ***~păț*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1-2** Ostropel (**1-2**). **3** (Mol; îe) **A umbla cu ~ul** A umbla din casă în casă, făcând invitații pentru masa de a doua zi după o nuntă.

ostropior *sn* [At: H V, 274 / Pl: ? / E: ***ostropel***] **1-2** (Reg) Ostropel (**1-2**).

ostrov *sn* [At: PSALT. HUR. 61^v/15 / V: (înv) ***~op***, (reg) ***~rev, ~oh, ~ruv*** / A și: *ostrov* / Pl: *~oave* și (înv) *~e, ~ure, ~uri*, (rar) *oastrove* / E: slv ***островъ***] **1** (Îvp) Insulă. **2** (Înv; îs) *~ cu gât* Peninsulă. **3** (Îvp) Populație a unei insule. **4** (Îvp) Aluviune de pământ, nisip sau nămol, mai ales în ape curgătoare, formând o insuliță, adesea plutitoare, acoperită de obicei cu vegetație, stuf, sălcii etc. **5-7** (Înv) (Oraș) (loc sau) ținut situat în apropierea mării sau a unui fluviu.

ostrovaș *sn* [At: AETHIOPICA, 46^r/22 / Pl: ? / E: ***ostrov*** + *-aș*] **1-2** (Înv; shp) Ostrovel (**1-2**).

ostrovean, ~ă [At: HERODOT (1645), 386 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***ostrov*** + *-ean*] (Îvp) **1-2** *smf, a* (Persoană) care locuiește pe un ostrov. Si: *insular*. **3-4** *a* Care aparține (unui ostrov sau) ostrovenilor (**1**). **5-6** *a* Privitor (la ostrov sau) la ostroveni (**1**). **7** *a* Originar dintr-un ostrov (**1**).

ostroveancă *sf* [At: SEVATOS, N. 282 / Pl: *~ence* / E: ***ostrovean*** + *-că*] **1** (Rar) Locuitoare a unui ostrov (**1**) Si: *insulară*. **2** (Art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **3** (Art.) Melodie după care se execută ostroveanca (**2**).

ostrovel *sn* [At: MOXA, 385/26 / Pl: *~e* / E: ***ostrov*** + *-el*] **1-2** (Îvp; șhp) Ostrov (**1**) (mic) Si: (înv) *ostrovaș* (**1-2**), (rar) *ostrovuleț* (**1-2**), (pop) *ostrovuț* (**1-2**).

ostrovuleț *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***ostrov*** + *-uleț*] **1-2** (Rar; șhp) Ostrovel (**1-2**).

ostrovuț *sn* [At: SBIERA, P. 113 / Pl: *~e* / E: ***ostrov*** + *-uț*] **1-2** (Pop; șhp) Ostrovel (**1-2**).

ostru^1 *a* [At: L. ROM. 1964, nr. 1, 82 / Pl: *~ri* / E: ucr ***острий***] (Reg) **1** Dârz. **2** Mândru.

ostru^2 *sn* [At: LEXIC REG. 55 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Joc de copii. în două echipe de câte patru inși, în cursul căruia jucătorii unei echipe stau aplecați față în față, iar jucătorii celeilalte echipe sar peste ei, dându-se peste cap.

ostru^3 *sn* vz ***ostrov***

ostruție *sf* vz ***obstrucție***

ostui *v* vz ***ostoi***^{2}

oștila *v* vz ***oscila***

oștilație *sf* vz ***oscilație***

osuar *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 267 / V: (iuz) ***~iu*** / P: *~su-ar* / Pl: *~e* / E: fr ***ossuaire***, lat ***ossuarium***] (Rar) **1-2** (Loc sau) construcție unde se depun osemintele rezultate din deshumări. **3** Monument funerar comemorativ în care sunt depuse oseminte mai ales ale ostașilor căzuți într-o bătălie.

osuariu *sn* vz ***osuar***

osuc *sn* [At: FD IV, 46 / Pl: ? / E: ***os*** + *-uc*] **1-2** (Reg; șhp) Oscior (**1-2**).

osundi *v* vz ***osândi***

osurele *snp* [At: PÎRVESCU, C. 82 / E: ***os*** + *-urel*] **1-2** (Pop; șhp) Oscioare (**1-2**).

osușor *sn* [At: PHILIPPIDE, P. 63 / Pl: *~oare* / E: ***os*** + *-ușor*] **1-2** (Pop; șhp) Oscior (**1-2**).

osuț *sn* [At: GT (1839), 46^2/23 / Pl: *~e* / E: ***os*** + *-uț*] **1-2** (Îvp; șhp) Oscior (**1-2**).

osveti *vt* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 288/15 / Pzi: *~tesc* / E: slv ***освѧтити***] (Înv) A conferi un caracter sacru Si: *a sfinți*.

oșaf *sn* vz ***horșaf***

oșâor *sn* vz ***oscior***

oșcăi *v* vz ***hoșcăi***

oșcăit, ~ă *a* vz ***hoșcăit***

oșcăitură *sf* vz ***hoșcăitură***

oșcior *sn* vz ***oscior***

oșean, ~ă [At: BÎRLEA, C.P. 293 / Pl: *~eni* / E: ***Oaș*** + *-ean*] **1-4** *smf, a* (Persoană) (care locuiește în Țara Oașului sau) care este originară de acolo.

oșeancă [At: BÎRLEA, C.P. 293 / Pl: *~ence* / E: ***oșean*** + *-că*] **1-2** *sf* Femeie (care locuiește în Țara Oașului sau) care este originară de acolo.

oșelnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 35^r/7 / Pl: *~ici* / E: slv ***ошьльникъ, ошельникъ***] (Înv) Pustnic.

oșenesc, ~ească *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ești* / E: ***oșean*** + *-esc*] Din Țara Oașului.

oșeni *vr* [At: I. CR. VIII, 344 / V: (reg) ***oșina*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Mun; Olt) **1** (D. dureri, suferințe etc.) A se alina. **2** (D. epidemii) A înceta.

oșenire *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* E: ***oșeni***] (Reg) **1** Alinare a unei dureri, a unei suferințe etc. **2** Încetare a unei epidemii.

oșeștanie *sf* vz ***osfeștanie***

oșina *v* vz ***oșeni***

oșiștie *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 353 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Om de nimic Si: (pfm) *secătură*. **2** Om lacom. **3** (Lpl) Copii mulți și

gălăgioși. **4** (Dep) Persoană anormală din punct de vedere fizic Vz *diform*, *schilod*.

osiștină *sf* [At: LEXIC REG. 30 / Pl: *~ni* / E: ***osiștie*** + *-ină*] (Reg) Persoană neputincioasă.

osmeli *vt* [At: DLR / Pzi: *~lesc* / E: ucr ***ошмалити***] (Reg) A bate pe cineva cu un băț.

osmuri *s* vz ***hosmă***

ospoji *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Reg) A trăncăni.

osta[1] *v* vz ***usta***

osta[2] *v* vz ***osti***

ostază *sf* vz ***ostează***

ostări *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) A bombăni.

ostățean, ~ă *smf* vz ***ostezean***

oste *sf* vz ***oiște***[1]

ostean *sm* [At: (cca 1625) GCR I, 72/2 / Pl: *~eni* / E: ***oaste***[1] + *-ean*] (Îvp) Militar.

ostează *sf* [At: (a. 1785) ap. KLEIN, D. 148 / V: (reg) ***hosteațe*** *sfp*; ***~tază***, *~ez*, *~eză*, ***ustez*** *sn* / Pl: *~eze* și (**1-2**, rar) *~ezi* / E: mg ***hóstád***] **1** (Trs, mpl) Cartier situat la marginea unui oraș Si: *mahala*, *suburbie*. **2** (Lpl) Grup izolat de case la marginea satului. **3** (Lpl) Pârleazuri peste îngrădituri.

ostenesc, ~ească *a* [At: N. COSTIN, L. 575 / V: (reg) ***~tin~*** / Pl: *~ești* / E: ***ostean*** + *-esc*] (Înv) Ostășesc.

ostenește *adv* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 270 / E: ***ostean*** + *-ește*] (Înv) **1-3** Ostășește (**1-3**).

ostenie *sf* [At: M. COSTIN, O. 110 / Pl: *~ii* /E: ***ostean*** + *-ie*] (Înv) **1** Serviciu militar Si: *militărie*. **2** Artă militară Si: *militărie*. **3** Campanie militară.

ostenire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 80 / Pl: *~ri* / E: ***ostean***] (Înv) **1** Știință militară. **2** Luptă.

ostenitoriu *sm* [At: CANTEMIR, HR. 129 / Pl: *~ii* / E: ns cf *ostean*] (Înv) Luptător.

osternic *sm* [At: CHEST. II 363/211 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) **1** Fitil de opaiț din material textil. **2** (Pex) Opaiț.

ostesc, ~ească *a* [At: N. COSTIN, L. 577 / Pl: *~ești* / E: ***oaste***[1] + *-esc*] (Înv) De oaste Si: *militar*, (înv) *ostășesc*.

osteteleu *sn* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~eie* / E: nct] (Reg) Făclie din scoarță de stejar care se aprinde în timpul datinilor de Lăsata-secului.

ostez *sn* vz ***ostează***

ostezean, ~ă [At: LB / V: (reg) ***ost~***, ***ostățe~*** / Pl: *~eni* / E: ***ostează*** + *-ean*] **1-2** *smf*, *a* (Trs) (Persoană) care locuiește într-o ostează (**1**).

ostezeancă *sf* [At: DLR / Pl: *~ence* / E: ***ostezean*** + *-că*] (Trs) Femeie care locuiește într-o ostează (**1**).

osti [At: PALIA (1581), 208/1 / V: (rar; cscj) ***~ta*** / Pzi: *~tesc* / E: ***oaste***[1]] (Înv) **1** *vi* A face serviciul militar. **2-3** *vri* (Udp „asupra", „împotriva", „cu") A purta război Si: *a (se) lupta*, *a (se) război*. **4-5** *vri* (Fig) A se strădui să învingă un obstacol. **6** *vri* Fig A combate o idee sau o atitudine greșită. **7** *vt* A învinge în luptă. **8** *vt* (Rar) A asedia.

ostie[1] *sf* vz ***oiște***[1]

ostie[2] *sf* vz ***ostie***[1]

ostime *sf* [At: NEGRUZZI, S. I., 157 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***oaste***[1] + *-ime*] (Înv; csc) **1** Armată. **2** Fig Mulțime.

ostinesc, ~ească *a* vz ***ostenesc***

ostire *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 120/12 / Pl: *~ri* / E: ***osti***] **1** (Înv) Expediție militară Si: *campanie*, *ostit*[1] (**1**), *război*. **2** Asediu. **3** Armată. **4** (Fig) Mulțime. **5** Serviciu militar.

ostișoară *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 170 / Pl: *~re* / E: ***oaste***[1] + *-ișoară*] **1-2** (Rar; șhp) Oaste (**1**) (mică).

ostit[1] *sn* [At: HERODOT (1645), 148 / Pl: (rar) *~uri* / E: vz ***osti***] (Înv) **1** Ostire (**1**). **2** Asediu. **3** Armată. **4** Serviciu militar.

ostit[2]***, ~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 121r/35 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***osti***] (Înv) **1** Pregătit de război. **2** Așezat pozițic de luptă.

ostitor, ~oare [At: PALIA (1581), 205/17 / V: (înv) ***~riu*** *a* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***osti*** + *-tor*] (Înv) **1** *a* Care luptă. **2** *sm* Soldat.

ostitoriu, ~oare *a* vz ***ostitor***

ostitură *sf* [At: (cca 1650-1675) GCR I, 228/35 / Pl: *~ri* / E: ***osti*** + *-tură*] (Înv) Armată.

ostoc *s* [At: ALR II, 3950/29 / V: (reg) ***hăș~*** / Pl: nct / E: nct] (Reg) Placă groasă de lemn pe care se toacă zarzavaturile sau carnea Si: *fund*, *tocător*.

ostorâș *sm* [At: VAIDA / V: (reg) ***~roj*** / Pl: *~i* / E: mg ***ostoros***] (Trs) Țăran care mână boii la arat Si: *pogonici*.

ostoroj *sm* vz ***ostorâș***

ot[1] *pp* [At: (a. 1573) CUV. D. BĂTR. I, 21/14 / E: slv ***отъ***] (Slî) **1** De la. **2** Din. **3** (Îlav) ***~am*** (sau ***o tam***, ***otan***) De acolo. **4** (Îal) Din același loc.

ot[2] *smi* [At: CADE / E: slv ***ѿ***)] A douăzeci și cincea literă a alfabetului chirilic.

ot[3]- *ec* vz ***oto-***

otac *sn* [At: URECHE, L. 144 / V: (îrg) ***ho~***, ***otoc*** / Pl: *~ace* și *~uri* / E: tc ***otak***] **1** (Înv) Cort militar. **2** (Pex) Tabără militară. **3** (Înv; îe) **A face ~** (D. o unitate militară) A-și așeza corturile. **4** (Înv) Ceată. **5** (Reg) Colibă care servește ca adăpost provizoriu ciobanilor sau muncitorilor agricoli. **6** (Reg) Loc de refugiu Si: *adăpost*. **7** (Reg) Loc împrejmuit în care stau închise noaptea oile și vitele scoase la pășunat. **8** (Reg) Loc în care se dejugă vitele în timpul aratului. **9** (Reg) Baracă pe roți, în care se țin și se transportă uneltele agricole. **10** (Reg) Gospodărie în mijlocul unei moșii, la marginea unui drum sau a unei păduri.

otag *sn* vz ***otaj***

otagiu *sn* vz ***otaj***

otaj *sn* [At: MAIOR, T. 272/12 / V: (iuz) ***~agiu***, ***ostagiu***, ***~ag*** / E: fr ***otage***] (Iuz) **1** Persoană dată ca zălog spre a garanta îndeplinirea unor obligații Si: *ostatic*, (înv) *chezaș*. **2** Obiect dat ca zălog spre a garanta îndeplinirea unor obligații Si: *amanet*.

otalgic, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***otalgique***] (Med) **1** Referitor la otalgie. **2** De otalgie.

otalgie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***otalgie***] Durere de urechi.

otalm *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: mg ***o(l)talom***] **1** Apărare. **2** Ocrotire.

otar *sn* vz ***hotar***

otarac *sn* vz ***oturac***[2]

otarie *sf* [At: DL / Pl: *~ii* / E: fr ***otarie***] Mamifer carnivor din apele Americii de Sud, asemănător cu foca (*Otaria jubata*).

otașnică *sf* [At: DLR / Pl: *~ice* / E: ***otașniță*** css] (Înv) Otaștină.

otașniță *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~țe* / E: ns cf ***otaștină***] (Înv) Otaștină.

otaștină *sf* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XIV, 202 / Pl: *otăștini* și *~ne* / E: nct] **1-2** (Îrg) Dijmă (în natură sau) rar, în bani plătită proprietarului unei vii luate în arendă.

otavă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 72/3 / Pl: (reg) *otăvi* și *otăvuri*, *~ve* / E: bg ***отава***, srb ***otava***] **1** Iarbă care crește în același an, după ce câmpul a fost cosit o dată. **2** (Pex) Teren pe care crește acest fel de iarbă. **3** (Reg) Grâu răsărit din semințele scuturate la strângerea recoltei Si: (reg) *otăvitură* (**2**), *samuraslă*.

otăcău *sn* vz ***oticău***

otăcinic *sn* vz ***otecinic***

otălmăzui *vt* [At: CORESI, M. 256/12 / Pzi: *~iesc* / E: mg ***oltalmaz***, ***ótalmaz***] (Înv) A ocroti.

otărac *smn* vz ***oturac***[2]

otărag *sn* vz ***hădărag***

otări *v* vz ***hotărî***

otărnici *v* vz ***hotărnici***

otărnicie *sf* vz ***hotărnicie***

otășnicer *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i* / E: ***otașniță*** + *-ar*] (Îvr) Persoană care plătea otașniță.

otătăi *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN, 56 / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg) **1** A se răsti la cineva Si: *a se rățoi*. **2** A face gălăgie.

otăț *sm* vz ***oteț***

otățel *sm* vz ***otrățel***

otăvi *vi* [At: N. COSTIN, L. 560 / Pzi 3: *~vește* / E: ***otavă***] **1** (D. ierburi) A crește din nou, în același an, după ce câmpul a fost cosit o dată. **2** (D. terenuri) A se acoperi de otavă Si: *a înverzi*. **3** (Reg; d. arbori, arbuști etc.) A da mlădițe Si: *a odrăsli*.

otăvire *sf* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4845 / E: ***otăvi***] **1** Înverzire a terenurilor. **2** (Reg) Încolțire a arborilor, arbuștilor.

otăviște *sf* [At: DDRF / Pl: ? / E: ***otavă*** + *-iște*] (Rar) Loc pe care crește otavă (**1**).

otăvitură *sf* [At: ALR II/102 / Pl: ? / E: ***otăvi*** + *-tură*] **1** (Reg) Iarbă care crește din nou după ce a fost cosită sau păscută. **2** Otavă (**3**).

otâc *sn* vz ***otic***

otânc *sn* vz ***otinc***

otâncea *sf* vz ***otincea***

otânci^1 *v* vz ***otinci***

otânci^2 *v* vz ***otânji***

otâncică *sfs* [At: LEXIC REG. 93 / E: ***otâncea*** + *-ică*] (Reg) Scândurică pusă între firele de la războiul de țesut, pentru a le ține desfăcute.

otâncit, ~ă *a* vz ***otincit***

otânjeală *sf* [At: DDRF / E: ***otânji*** + *-eală*] (Reg) Bătaie zdravănă Si: (pfm) *cotonogeală*.

otânji *vt* [At: CREANGĂ, A. 107 / V: (reg) ***otingi***, ***~nci*** / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Reg) A lovi tare pe cineva cu o nuia, cu o bâtă etc. Si: *a bate*, *a* (pfm) *cotonogi*.

otânjit, ~ă *a* vz ***otincit***

otărnie *sf* vz ***utrenie***

otcă *sf* vz ***votcă***

otcârmui *v* vz ***ocârmui***

otcârmuire *sf* vz ***ocârmuire***

otcârmuitor, ~oare *smf* vz ***ocârmuitor***

otcârmuitoriu, ~oare *smf* vz ***ocârmuitor***

otcârvenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 39^r/11 / Pl: ? / E: slv **отькрьвеник**] (Înv) Inspirație divină Si: *revelație*.

otceaianie *sf* vz ***oceaianie***

otcenaș *sn* vz ***ocinaș^2***

otcină *sf* vz ***ocină***

otcop *sn* vz ***otcup***

otcos *s* vz ***otcoș***

otcoș *s* [At: PAMFILE, A. R. 121 / V: ***osc-***, ***otcos***, ***otcus*** / Pl: nct / E: srb ***otkos***] (Reg) **1** Brazdă de iarbă cosită Si: (pop) *polog*. **2** (Pex) Loc gol care rămâne între brazdele de iarbă. **3** Mănunchi de spice secerate.

otcup *sn* [At: BULETIN, F. (1833), 48^2/20 / V: ***~cop*** / Pl: *~uri* / E: rs **откуп**] (Înv) **1-2** Bun sau venit al statului, dat în arendă. **3** Antrepriză.

otcupcic *sm* [At: BULETIN, F. (1833), 127^1/6 / Pl: *~ici* / E: rs **откупщик**] (Înv) Persoană care lua în arendă un bun, un venit al statului Si: *antreprenor*, *arendaș*.

otcupciu *sm* [At: (a. 1832) DOC. EC. 517 / Pl: *~ii* / E: ***otcup*** + *-ciu*] (Înv) Otcupcic.

otcupnic *sm* [At: BULETIN, F. (1833), 50 / Pl: *~ici* / E: ***otcup*** + *-nic*] (Înv) Otcupcic.

otcus *s* vz ***otcoș***

otdraslă *sf* vz ***odraslă***

otecinic *sn* [At: (sec. XVII) CAT. MAN. I, 158 / V: ***otăci~*** / P: *o-teci~* / Pl: *~ice* / E: slv **отечьникъ**] (Înv) Pateric.

otel *sn* vz ***hotel***

otelerie *sf* vz ***hotelărie***

otelier *sm* vz ***hotelier***

oteși^1 [At: PSALT. HUR. 18^v/16 / V: (îrg) ***ut~*** / Pzi: *~șesc* și (reg) *oteș* / E: slv **оутѣшити**, cf srb *utešiti*] **1-2** *vtr* (Îvr) A (se) potoli. **3-4** *vtr* (Îvr) A (se) alina. **5-6** *vtr* (Îvr) A (se) mângâia. **7** *vr* A pierde din intensitate Si: *a scădea*. **8** *vt* (Reg) A isprăvi un lucru Si: *a termina*. **9** *vt* (Ban; fig) A bate foarte tare.

oteși^2 *vi* [At: LEXIC REG. 43 / Pzi: 3 *~șește* / E: nct] (Olt; d. iarbă) A răsări.

oteșire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 253 / Pl: ? / E: ***oteși^1***] (Înv) Liniștire.

oteț *sm* [At: CORESI, EV. 2 / V: (îrg) ***otăț*** / Pl: *~i* / E: slv **отьць, отець**] (Înv) Părinte al bisericii, participant la conciliul de la Niceea.

otfel *sm* [At: CADE / V: ***~fial*** / Pl: *~i* / E: mg ***vöfély***] (Ban) **1** Persoană care conduce mireasa la biserică, în fruntea unei cete de tineri. **2** Frate de mireasă.

otfial *sm* vz ***otfel***

otgheal *sn* vz ***ogheal***

otgon *sn* vz ***odgon***

otgonar *sm* vz ***odgonar***

othematom *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oame* / E: fr ***othématome***] (Med) Hematom al urechii.

otiatrie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***otiatrie***] (Med) Otologie.

otic *sn* [At: KLEIN, D. 65 / V: (reg) ***ho~***, ***otâc***, ***~id***, ***~ig***, ***po~***, ***ut~***, ***utică*** *sf* / Pl: *~ice* și (reg) *~uri* / E: srb ***otik***] **1** (Pop) Lopățică cu care se curăță plugul Si: (reg) *oticău* (**1**), *otinc* (**1**), *răzuitor*, *răzuș*. **2** (Reg) Săpăligă. **3** (Reg) Țaglă lată de spart gheața Si: *oticău* (**3**), *otinc* (**3**). **4** (Rar) Lopățică cu care se curăță trotuarul de noroi sau de zăpadă Si: *otinc* (**4**). **5** (Reg) Bâtă. **6** (Pop) Cui cu care se prinde proțapul de rotilele plugului Si: *oticău* (**6**). **7** Bucată de lemn cu care se răsucește funia sau lanțul care leagă snopurile de fân Si: (reg) *ceatlău*, *oticău* (**7**), *otinc* (**5**). **8** Bețișor cu ajutorul căruia se leagă firele rupte la războiul de țesut Si: (reg) *oticău* (**8**), *otinc* (**6**). **9** (Reg) Fir de urzeală netrecut prin ițe Si: *oticău* (**9**), *otinc* (**7**). **10** (Reg) Măsură cu care se ia vama la moară Si: *oticău* (**10**), *mertic*. **11** (Reg) Doniță mică Si: *oticău* (**11**). **12** (Reg) Pahar mic.

oticău *sn* [At: KLEIN, D. 65 / V: (reg) ***otăc~*** / Pl: *~caue* / E: ***otic*** + *-ău*] (Reg) **1** Otic (**1**). **2** Săpăligă (**2**). **3-4** Otic (**3-4**). **5** Bâtă. **6-11** Otic (**6-11**). **12** Cupă. **13-14** (Reg; șdp) Otic (**12**) (mai mare) de băut țuică.

oticneală *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: (reg) ***~ihn~*** / Pl: *~eli* / E: ***oticni*** + *-eală*] **1** (Olt) Icnire. (**2**) (Olt) Vomitare. **3** (Mun; îf *otihneală*) Răsuflare grea din cauza oboselii.

oticni [At: POLIZU / V: (reg) ***~ihni***, ***~inci*** / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *icni*] **1** *vi* (Pop) A se căzni să respire sau să vomite Si: *a icni*. **2** *vi* (Pop; pex) A izbucni. **3** *vt* (Reg) A vomita. **4** *vi* (Reg) A sughița. **5** *vi* (Reg; îf *otihni*) A-și pierde răsuflarea și puterile din cauza oboselii. **6** *vi* (Reg) A cădea.

oticnire *sf* [At: POLIZU / Pl: (rar) *~ri* / E: ***oticni***] (Reg) **1** Icnire. **2** Vomitare.

oticnit *sn* [At: CIAUȘANU, V 185 / E: ***oticni***] (Olt) **1** Icnire. **2** Vomitare.

oticnitură *sf* [At: IOVESCU, N. 45 / Pl: *~ri* / E: ***oticni*** + *-tură*] (Reg) **1** Icnire. **2** Vomitare.

otid *sn* vz ***otic***

otig *sn* vz ***otic***

otihneală *sf* vz ***oticneală***

otihni *v* vz ***oticni***

otinc *sn* [At: PAMFILE, J. II, 158 / V: ***ho~***, ***otânc***, ***~că*** *sf*, ***~ng*** / Pl: *~uri* și (rar) *~nce* / E: ns cf *otic*] (Reg) **1** Otic (**1**). **2** Săpăligă. **3-7** Otic (**3-4**, **7-9**). **8** Fir adăugat la urzeală când se rupe unul dintre firele acesteia. **9** Pârghie. **10** Cui de lemn care se pune la jug în partea boului mai slab, astfel ca boul mai puternic să tragă mai mult. **11** Ajustare a hamului, pentru a fi potrivit calului. **12** (Îf *otânc*; îc) **A pune ~** (D. cai) A se împotrivi. **13** (Îe) **A avea ~ pe cineva** A avea pică pe cineva.

otincă *sf* vz ***otinc***

otincea *sf* [At: BREBENEL, GR. P. / V: (reg) ***otân~*** / Pl: *~ele* / E: ***otinc*** + *-ea*] (Reg) **1** Săpăligă. **2-3** Otinc (**3-4**). **4** (Îf *otâncea*) Pârghie. **5** Lanț lung de 40-50 cm cu care se leagă jugul de proțap, în așa fel ca boul cel mai puternic să tragă mai mult, mergând în pas cu celălalt.

otinci^1 [At: POLIZU / V: (reg) ***tân~*** / Pzi: *~ncesc* / E: ***otinc***] (Reg) **1** *vt* A înnădi firele rupte la războiul de țesut. **2** *vt* A lega strâns cu otincul (**9**) Si: (reg) *a cetlui*. **3** *vt* A forța ceva cu ajutorul unei pârghii Si: *a urni*. **4** *vt* (Pex) A lovi. **5** *vt* (Pex) A sparge. **6** *vt* A împovăra suplimentar boul care trage cel mai bine la jug. **7-8** *vtr* A da sarcini suplimentare unei

persoane dintre mai multe, care lucrează suplimentar. **9-10** *vtr* A (se) obosi. **11** *vr* (D. boi; îf *otânci*) A se opinti în jug.

otinci² *v* vz ***oticni***

otincire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***otinci¹***] (Rar) Obosire.

otincit, ~ă [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 34 / V: (reg) ***otân~, otânjit*** / Pl: *~ciți, ~e* / E: ***otinci¹***] (Reg) **1** *a* (D. firele de la războiul de țesut) Înnădit. **2** *a* (D. boi; îf *otâncit*) Care trage o greutate mai mare Si: *împovărat*. **3** *av* (Pad *oticni*) Cu întreruperi Si: *sacadat*.

oting *sn* vz ***otinc***

otingaș *sn* [At: ALR I, 894/18 / Pl: ? / ***oting*** + *-aș*] (Reg) Lanț.

otingi *v* vz ***otânji***

otinteauă *sf* vz ***ochincea***

otinteavă *sf* vz ***ochincea***

otită *sf* [At: ALBINEȚ, M. 206/7 / V: (iuz) ***~tis*** *s* / Pl: *~te* / E: fr ***otite***] Inflamație a membranei care acoperă canalul auditiv.

otitis *s* vz ***otită***

otman *sm* vz ***otoman***

otmăt *sn* vz ***otmet***

otmet *sn* [At: ANTIPA, P. 194 / V: (reg) *~măt*, ***odm~, omner*** / Pl: *~e* / E: rs ***отмет***] (Reg) Vârtej.

otnog *sm* vz ***hotnog***

otnoșenie *sf* [At: CR (1830), 253¹/5 / Pl: *~ii* / E: rs ***отношение***] (Înv) Adresă oficială Si: *comunicat, raport*.

oto- [At: DN³ / V: ***ot-*** / E: fr, it ***oto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) ureche. **3** De urechi. **4** Auditiv.

otobăr *sms* vz ***octombrie***

otober *sms* vz ***octombrie***

otoboc *s* [At: TEODORESCU, P. P. 155 / Pl: nct / E nct] (Rar; îe) **A face mâna ~** A strânge degetele.

otoc *sn* vz ***otac***

otocist *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***otocyste***] (Atm) Organ auditiv al nevertebratelor, format dintr-o veziculă cu celule ciliate plină cu lichid și cu numeroase otolite Si: *statocist*.

otograf *sn* vz ***autograf***

otojiniță *sf* [At: SUFL. OLT. I, 24 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Măsură de 1 litru și un sfert care se ia drept plată la cazanul de făcut țuică.

otolit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***otolithe***] (Atm) Corpuscul calcaros din urechea internă a vertebratelor sau din vezicula auditivă a nevertebratelor, care servește la formarea senzației de echilibru sau la transmiterea vibrațiilor sonore.

otolog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger ***Otolog***] Medic specialist în otologie.

otologic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***otologique***] (Med) **1** Referitor la otologie. **2** De otologie.

otologie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***otologie***] Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul urechii din punct de vedere anatomic și patologic.

otoman, ~ă [At: N. COSTIN, ap. LET.² II, 18 / V: (rar) ***otman*** *sm* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***othomannus***, fr ***ottoman***, it ***ottomano***, ger ***Ottomane***] **1** *smf* Turc. **2** *a* Turcesc.

otomană *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ne* / E: fr ***ottomane***, ger ***Ottomane***] **1** Canapea. **2** Un fel de stofă groasă Si: (înv) *gogrea*.

otomanicesc, ~ească *a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 245 / S și: *otho~, otto~* / Pl: *~ești* / E: ***otoman*** + *-icesc*] (Înv) Otoman **(2)**.

otomanlâu *sm* [At: ȘIO II₂, 92 / Pl: *~âi* / E: ***otoman*** cf ***osmanlâu***] (Îvr) Otoman **(1)**.

otomănesc, ~ească *a* [At: VĂCĂRESCU, IST. 245 / S și: *otho~* / Pl: *~ești* / E: ***otoman*** + *-esc*] (Îvr) Otoman **(2)**.

otomicoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***otomycise***] (Med) Inflamație a canalului auditiv extern și a timpanului, cauzată de paraziți vegetali.

otomobil *sn* vz ***automobil***

otomver *sms* vz ***octombrie***

otopatie *sf* [At: DN³ / E: fr ***otopathie***] (Med) Denumire generică pentru afecțiunile aparatului auditiv.

otopioree *sf* [At: DN³ / P: *~pi-o-re-e* / E: fr ***othopyorhée***] (Med) Afecțiune purulentă a urechii.

otoplastie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***otoplastie***] (Med) Refacere plastică a urechii externe.

otorac *sn* vz ***oturac²***

otoracă *sf* vz ***oturac²***

otorage *snp* vz ***oturac²***

otoragie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***otorragie***] (Med) Scurgere a unei cantități de sânge din ureche în urma unei tumori, a vegetațiilor, a polipilor etc.

otoree *sfi* [At: BIANU, D. S. / E: fr ***otorrhée***] (Med) Infecție purulentă a urechii.

otorinolaringolog, ~ă *smf* [At: DL / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***otorinolaringologie***] Medic specialist în otorinolaringologie.

otorinolaringologic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***oto-rhino-laryngologique***] (Med) **1** Referitor la otorinolaringologie. **2** De otorinolaringologie.

otorinolaringologie *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1956, nr. 486, 4/4 / S și: (abr) *O. R. L.* (P: *orele*) / Pl: (rar) ~ii / E: fr ***oto-rhino-laryngologie***] **1** Ramură a medicinii care se ocupă cu anatomia, fiziologia și patologia urechii, a nasului și a laringelui. **2** (Șîf *O. R. L.*) Cabinet de otorinolaringologie.

otoritate *sf* vz ***autoritate***

otosclerotic, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***otosclérotique***, ger ***otosklerotisch***] **1-2** (Bolnav) de otoscleroză.

otoscleroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***otosclérose***] (Med) Scleroză a timpanului.

otoscop *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~oape* / E: fr ***otoscope***] Instrument optic cu care se examinează interiorul urechii.

otoscopie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***otoscopie***] (Med) Examinare a canalului auditiv extern și a timpanului cu ajutorul otoscopului.

otospongioză *sf* [At: DN³ / P: *~gi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***otospongiose***] (Med) Afecțiune a urechii, care, netratată, determină o surditate cronică bilaterală.

otoșcă *sf* [At: CADE / Pl: ? / E: nct] (Olt) Țuică slabă, care curge ultima din cazan.

ototomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***ototomie***] (Med) Disecție a urechii.

otova [At: I. GOLESCU / E: nct] **1-2** *av, ain* (În mod) uniform. **3-4** *av, ain* (Care este) drept. **5** *ain* Care nu are formele corpului, mai ales talia, distincte, conturate. **6-7** *av, ain* (Înv) (În mod) direct. **8-9** *av, ain* (Care este) drept înainte. **10-11** *av, ain* (În mod) egal. **12-13** *avm ain* (Care este) monoton.

otozbir *sn* vz ***otuzbir***

otpis *sn* [At: BULETIN. F. (1833), 55¹/6 / A: nct / Pl: ? / E: rs ***отпись***] (Înv) Comunicare scrisă Si: *aviz, înștiințare*.

otprăvuire *sf* [At: R. GRECEANU, ap. CM II, 178 / E: ns cf slv ***отъправити***] (Înv) Trimitere.

otpusc *sn* vz ***otpust¹***

otpuscă *sf* vz ***otpust¹***

otpust¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 67ʳ/14 / V: ***opuscă, ~scă*** *sf;* ***op~, ~sc*** *sn* / A: (rar) *otpust* / E: slv ***отъпоустъ***, rs ***отпуск***] **1** (Îvp; în ritul ortodox) Formulă sacramentală de binecuvântare, rostită de preot la sfârșitul slujbei. **2** (Pex) Sfârșit al slujbei religioase. **3** (Îe) **A da (cuiva) ~ul** A ucide pe cineva. **4** (Îe) **A-și da ~ul** A muri. **5** (Înv; îf *otpust*) Concediu.

otpust² *sn* vz ***opust¹***

otravă *sf* [At: PRAV. 97 / Pl: *~răvi* și *~răvuri* / E: slv ***отрава***] **1** Substanță chimică toxică care, introdusă sau formată în organism, produce tulburări sau moartea Cf *venin*. **2-3** (Fig) Ceea ce produce un rău (moral), un necaz, o supărare. **4** (Pex) Amărăciune. **5** (Pex) Răutate. **6** (Pex) Venin.

otravnic, ~ă [At: MOXA, 380/33 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***отравникъ***] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care dă cuiva otravă.

otrățel *sm* [At: LB / V: (reg) ***~reț~, ~rot~, otăț~*** / E: ns cf mg *atracél*] (Bot) **1** Plantă erbacee cu tulpina ramificată și cu flori galbene, folosită

în medicina populară Si: (reg) *baranță* (*Onosma arenarium*). **2** Limba-mielului (*Borrago officinalis*). **3** Limba-câinelui (*Cynoglossum officinale*). **4** Limba-boului (*Anchusa officinalis*). **5** (Reg) Buruiană cu frunze lungi și groase, cu flori roșii-violete. **6** (Reg; îc) **~ul-bălților** (sau **~de-baltă** sau **de-apă**) Plantă erbacee acvatică, carnivoră, cu flori galbene (*Utricularia vulgaris*).

otrăți^1 [At: I. CR. VIII, 344 / V: *~reți* / Pzi: *~țesc* / E: nct] (Mun) **1** *vt* A certa pe cineva. **2** *vt* A se înfuria. **3** *vr* A se strâmba (din cauza unei mâncări acre) Si: *a se schimonosi*. **4** *vr* A se răsti.

otrăți^2 *vt* [At: ARH. FOLK. I, 150 / Pzi: *~țesc*/ E: ns cf *otrițanie*] (Reg) A stropi pe noul născut cu apă sfințită.

otrățire *sf* [At: ARH. FOLK. I, 150 / E: ***otrăți***^{2}] (Reg) **1** Ceartă. **2** Furie. **3** Schimonosire. **4** Răstire.

otrăvi [At: PRAV. 108 / Pzi: *~vesc* / E: slv **отравити**] **1-2** *vtr* A (se) intoxica cu otravă. **3-4** *vtr* A (se) (sin)ucide cu otravă. **5** *vt* A introduce o otravă în apă, în alimente etc. **6** *vr* (Rar; d. răni) A se infecta. **7-8** *vtr* (Fig) A (se) supăra. **9-10** *vtr* Fig A (se) învenina. **11** *vt* (Reg) A vorbi de rău Si: *a bârfi*. **12** *vt* (Fig) A exercita o influență proastă Si: *a corupe*, *a perverti*.

otrăvicios, ~oasă *a* [At: ANTIM, P. XXVI / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***otrăvi*** + *-(i)cios*] (Înv) **1** (Fig) Otrăvitor (1). **2** (Fig) Dăunător.

otrăvire *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 126/4 / Pl: *~ri* / E: ***otrăvi***] **1** Intoxicație cu otravă Si: *otrăvit*^{1}(1), *otrăvitură* (1). **2-3** (Sin)ucidere cu otravă Si: *otrăvit*^{1}(2-3), *otrăvitură* (2-3). **4** (Fig) Supărare. **5** (Fig) Înveninare.

otrăvit^1 *sn* [At: PRAV. 109 / E: ***otrăvi***] **1-3** (Rar) Otrăvire (1-3).

otrăvit^2***, ~ă*** [At: LB / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***otrăvi***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) intoxicat(ă) cu otravă (1). **3-4** *smf*, *a* (Persoană) ucis(ă) cu otravă (1). **5** *a* Care conține otravă (1) Si: *otrăvitor* (1), *veninos*. **6** *a* În care s-a pus otravă (1) Si: *otrăvitor* (1), *veninos*. **7** *a* (Fig) Rău. **8** *a* (Fig) Intrigant. **9** *av* (Reg) Grozav. **10** *a* (Fig) Necăjit. **11** *a* (Fig) Înveninat.

otrăvitor, ~oare [At: MOLNAR, RET. 130/12 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***otrăvi*** + *-tor*] **1** *a* Care otrăvește (1) Si: (înv) *otrăvicios*, *veninos*. **2** *a* Care conține otravă (1). **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care dă cuiva otravă (1) Si: (înv) *otravnic*. **5** *a* (Fig) Dăunător.

otrăvitoriu, ~oare *a* vz ***otrăvitor***

otrăvitură *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 383 / Pl: *~ri* / E: ***otrăvi*** + *-tură*] (Îrg) **1-3** Otrăvire (1-3).

otreapă *sf* [At: LB / V: (reg) ***~rep*** *sn* / Pl: *~epe* / E: slv **отрєпь**] **1** Cârpă de șters. **2** (Reg; îf *otrep*; îe) **A ajunge ~ de vase** A deveni om de nimic, fără caracter. **3** (Fig) Om de nimic, fără caracter Si: (pfm) *lepădătură*, *secătură*. **4** Om slab, lipsit de voință. **5** Femeie decăzută.

otrenie *sf* vz ***utrenie***

otrep *sn* vz ***otreapă***

otrepcă *sf* [At: ALR II, 4123/899 / Pl: ? / E: bg **отрепка**] (Reg) Șervet de șters vasele.

otrepioară *sf* [At: TDRG V: ***~ior*** / Pl: *~re* / E: ***otreapă*** + *-ioară*] **1-2** (Rar; șhp) Otreapă (1) (mică).

otrepior *sn* vz ***otrepioară***.

otrețel *sm* vz ***otrățel***

otreți *v* vz ***otrăți***^{1}

otrinde *c* vz ***utrinde***

otrițanie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 130^v/13 / Pl: *~ii* / E: slv **отрицаник**] (Bis; înv) **1-2** Lepădare de satana (la botez).

otroc *sm* [At: VARLAAM, C. 166 / Pl: *~oci* / E: slv **отрокъ**] (Înv; în textele religioase) Mucenic.

otrocol *sn* [At: CREANGĂ, A. 37 / V: ***ho~, po~*** / Pl: ? / E: ns cf *rotocol*, *târcol*] (Reg) **1** Pată mare rotundă Si: *rotocol*. **2** Cu verbele „a da", „a face") Târcol. **3** Ocol. **4** (De obicei în legătură cu verbele „a da", „a face") Dezordine. **5** Ravagii.

otrocoli *vi* [At: CIHAC, II, 224 / Pzi: *~lesc* / E: ***otrocol***] (Reg) A ocoli.

otrotel *sm* vz ***otrățel***

otstavcă *sf* vz ***ostafcă***

otstâmpi *v* vz ***ostâmpi***

otstâpnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 74^r/19 / Pl: *~ici* / E: slv **отъстѫпьникъ**] (Îvr) Apostat.

ottocento *sn* [At: DN^3 / E: it ***ottocento***] Denumire italiană a sec. XIX, mai ales a culturii și artei italiene din acest secol.

oturac^1 *sm* [At: M. COSTIN, ap. GÎDEI / Pl: *~aci* / E: tc ***oturak***] (Înv) **1-2** Soldat veteran (turc).

oturac^2 *sn* [At: LET. III, 265/25 / V: (reg) ***~hotar, otar~, otăr~, otor~*** *sn*; ***otoracă*** *sf*, ***otorage*** *snp*, ***~roace, ~roage*** / Pl: *~ace* și *~uri* / E: tc ***oturak***] **1** (Înv) Popas. **2** (Înv; îe) **A ședea otorac** A face popas. **3** (Reg) Scăunel făcut dintr-o scândură așezată transversal la capetele luntrei de pescuit. **4** (Îf *otoracă*) Scândură lată. **5** (Reg; mpl) Scânduri încovoiate care alcătuiesc scheletul luntrei.

oturacliu, ~ie *a* [At: (a. 1799) ap. ȘIO II_2, 93 / Pl: *~ii* / E: tc ***oturakli***] (Îvr) Stabil.

oturoace *snpl* vz ***oturac***^{2}

oturoage *snp* vz ***oturac***^{2}

otușbir *sn* vz ***otuzbir***

otuv, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf *otova*] (Reg) Umflat.

otuz, ~ă *a* vz ***obtuz***

otuzbir, ~ă [At: FILIMON, O. I, 180 / V: ***hotoz~, otoz~, ~ușb~, ut~*** *sn*; / S și: *otuz-bir*, *otusbir* / E: tc ***otuzbir***] **1** *sn* (Înv) Joc de cărți în care cel ce totalizează treizeci și unu de puncte câștigă partida. **2** *sn* (Înv) Calup mare Si: *calapod*. **3-4** *smf*, *a* (Reg) Nebun și violent. **5** (Îrg; îe) **Cu ~ul** Cu forța Si: *forțat*. **6** *sn* (Pop; îe) **A lua pe cineva cu ~ul** A trata cu asprime. **7** (Înv) *a* Plin de viață Si: *nebunatic*. **8** *a* (Pex) Sănătos.

otveat *sn* [At: CORESI, PS. 443/13 / Pl: ? / E: slv **отвѣтъ**] (Înv) Răspuns.

otvoniță *sf* vz ***odvoniță***

otvoș *s* [At: ALR II 5182/105 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Specie de grâu nedefinită mai îndeaproape.

otzovism *sn* [At: DN^3 / E: ger ***Otsowismus***, cf rs *отзывать*] Curent oportunist mic-burghez, născut în anii reacțiunii (1908-1912) în cadrul partidului bolșevic.

otzovist, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~iști*, *~e* / E: rs **отзовист**] **1** *a* Referitor la otzovism. **2-3** *smf*, *a* (Adept) al otzovismului.

oț, oață *sn* vz ***hoț***

oțapoc *sn* [At: N. TEST. (1648), 75^r/12 / V: (reg) ***oțăp~, aț~, ~op*** / Pl: ? / E: ns cf slv **оцѣпити сѧ**] (Înv) Așchie.

oțapop *sn* vz ***oțapoc***

oțăpoc *sn* vz ***oțapoc***

oțăra *v* vz ***oțărî***

oțărâre *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 53 / V: (reg) ***~rire, oțerire*** / Pl: *~ri* / E: ***oțărî***] (Îvp) **1** Mânie. **2** Răstire. **3** Revoltă. **4** Scârbă. **5** Înfiorare. **6** Spaimă.

oțărât, ~ă *a* [At: N. COSTIN, L. 48 / V: (reg) ***~rit, oțerit*** / Pl: *~âți*, *~e* / E: ***oțărî***] (Înv) **1** Mâniat. **2** Răstit. **3** Revoltat. **4** Scârbit. **5** (Rar) Dârz. **6** Îngrozitor.

oțărâtor, ~oare *a* [At: DRĂGHICI, R. 166/18 / V: (reg) ***oțer~, oțerit~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***oțărî*** + *-tor*] (Înv) Teribil.

oțărâtură *sf* [At: SIMION DASC., ap. LET. 26 / Pl: *~ri* / E: ***oțărî*** + *-tură*] (Înv) **1** Dușmănie. **2** Strâmbătură.

oțăreală *sf* [At: C. PETRESCU, Î. II, 157 / Pl: *~eli* / E: ***oțărî*** + *-eală*] (Rar) **1** Supărare. **2** Indigestie.

oțări *v* vz ***oțărî***

oțărime *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 253 / Pl: *~mi* / E: ***oțări*** + *-ime*] (Înv) Mânie.

oțărire *sf* vz ***oțărâre***

oțărit, ~ă *a* vz ***oțărât***

oțărî [At: PSALT. 207 / V: (înv) ***~ri, oțerî, oțeri***, (cscj) ***~ra*** / Pzi: *~răsc* / E: bg **оцеря**] (Îvp) **1** *vr* A se mânia. **2** *vr* A se răsti la cineva. **3** *vr* A se revolta. **4** *vr* A se îngrozi. **5** *vr* A se mâhni. **6** *vt* A scârbi. **7** *vr* A face grimase din cauza unei băuturi sau a unei mâncări neplăcute Si: *a se strâmba*.

oțean *sn* vz ***ocean***^{2}

oțel *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 206/24 / Pl: *~e* și (**4-7**) *~uri* / E: slv **оцѣль**] **1** Aliaj de fier, carbon și alte elemente, caracterizat prin rezistență, duritate, fiabilitate și elasticitate, folosit pe scară largă în industrie. **2-4** (Îla) **De ~** Asemenea oțelului (**1**) (ca tărie) (rezistență sau) culoare. **5** (Pop; îe) **A-i tăia gura în fier și în ~** A vorbi mult și fără rost. **6** (Lpl) Diverse aliaje de oțel (**1**). **7** (Lpl) Obiecte fabricate din oțel (**1**). **8** (Rar; lpl) Ținte cu floarea lată și strălucitoare. **9** (Reg; lpl) Amnar. **10** (Înv; lpl) Mecanism de declanșare la puștile și pistoalele de tip vechi, alcătuit din cocoș, cremene și amnar. **11** (Înv; îe) **A se duce** (sau **a ajunge, a se trezi**) **în ~ele puștii** A sta în bătaia puștii. **12-13** (Pop; îe) **A fi iute** (sau **slab**) **de ~e** A fi (iute sau) slab din fire. **14** (Pex) Armă.

oțelar *sm* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2398 / Pl: *~i* / E: **oțel** + *-ar*] **1-2** Muncitor calificat care lucrează într-o oțelărie (**1-2**).

oțelărie[1] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: **oțel** + *-ărie*] **1-2** Întreprindere industrială sau secție dintr-o asemenea întreprindere, care se ocupă (cu elaborarea și) cu prelucrarea oțelului.

oțelărie[2] *sf* [At: DEX^2 / E: **oțelar** + *-ie*] **1-2** Meserie a oțelarilor (**1-2**).

oțeli [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~lesc* / E: **oțel**] **1** *vt* A mări prin călire duritatea suprafeței unei piese metalice Si: *a căli*. **2** *vt* A căptuși un obiect cu oțel. **3** *vr* A căpăta culoarea gri-albăstruie a oțelului. **4** *vt* (Fig) A întări. **5** *vr* (Reg; fig) A se îmbăta. **6** *vr* (Reg; rar; pcf *oțărî*) A se supăra. **7** *vr* (Reg; rar; pcf *oțărî*) A se înfuria.

oțelire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: **oțeli**] **1** Mărire a durității unei suprafețe metalice Si: *călire*. **2** (Fig) Fortificare.

oțelit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 142 / Pl: *~iți, ~e* / E: **oțeli**] **1** (D. metale, obiecte de metal etc.) Întărit prin procesul de călire Si: *călit*, (reg) *mischiat*. **2** (Rar) De oțel (**1**). **3** Cu aspect, cu strălucire de oțel (**1**) Si: (rar) *oțeliu*. **4** (Fig) Fortificat. **5** (Fig) Încercat. **6** (Reg) Beat.

oțeliu, ~ie *a* [At: GÎRLEANU, L. 34 / Pl: *~ii* / E: **oțel** + *-iu*] (Rar) **1** Cu strălucire de oțel (**1**). **2** De culoarea oțelului (**1**).

oțelos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 308/16 / Pl: *~oși, ~oase* / E: **oțel** + *-os*] (Îvp) **1** De oțel (**1**). **2-3** (Tare) ca oțelul (**1**).

oțerâtor, ~oare *a* vz **oțărâtor**

oțeri *v* vz **oțărî**

oțerire *sf* vz **oțărâre**

oțerit, ~ă *a* vz **oțărât**

oțeritor, ~oare *a* vz **oțărâtor**

oțerî *v* vz **oțărî**

oțeros, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 193 / Pl: *~oși, ~oase* / E: **oțărî** + *-os*] (Înv) Îngrozitor.

oțet *sn* [At: PSALT. HUR. 58^v/16 / V: (reg) *oțit* / Pl: *~uri* / E: slv **оцьтъ**] **1** Lichid acru, obținut prin fermentarea acetică a vinului, a berii etc. sau prin diluarea cu apă a acidului acetic pur și folosit în industria alimentară, în alimentație, la fricțiuni etc. **2** (Pfm; îe) **A face** (sau **a spăla**) **pe cineva cu ou și (cu) ~** A dojeni aspru pe cineva Si: *a certa, a ocărî*. **3** (Pfm; îe) **A da ~ mâții** A fi zgârcit. **4** (Pfm; îe) **A bea** (sau **a mânca**) **mâța** (sau **pisica**) **~** A fi înșelat. **5** (Îae) A se îmbăta. **6** (Reg) Lapte prins. **7** (Lpl) Varietăți de oțet (**1**).

oțetar[1] *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i* / E: **oțet** + *-ar*] (Iuz) **1-2** Persoană care (fabrică sau) vinde oțet.

oțetar[2] *sn* [At: LB / Pl (**1-4**) *~e*, (**5-6**) *~i* / E: **oțet** + *-ar*] **1** *sn* (Înv) Vas de oțet. **2** *sn* Mic serviciu de masă alcătuit din sticluțe în care se țin oțetul și untdelemnul. **3** *sn* (Rar) Strat de oțet depus pe fundul unui vas. **4** *sn* (Rar) Drojdie. **5-6** Două specii de arbori, cultivați ca plante ornamentale, cu flori galbene-verzui și cu fructe roșii-purpurii, acrișoare, ale căror frunze și scoarță, bogate în tanin, se folosesc în tăbăcărie (*Rhus typhina* și *Rhus coriaria*).

oțetarniță *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~țe* / E: **oțet** + *-arniță*] (Îvr) Vas în care se păstrează oțetul (**1**).

oțetărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: **oțet** + *-ărie*] (Iuz) **1** Instalație (rudimentară) de fabricat oțet (**1**). **2** Local în care se vinde oțet (**1**).

oțeti *vrt* [At: ANON. CAR. / V: (reg) **~eți** / Pzi: *~tesc* / E: **oțet**] **1-2** (D. vinuri, alimente) A (se) transforma în oțet (**1**) Si: *a (se) înăcri*. **3-4** (Fig) (A-și ieși sau) a scoate pe cineva din sărite Si: *a (se) mânia, a (se) supăra*.

oțetire *sf* [At: DL / V: (reg) *~țire* / E: **oțeti**] **1** Transformare în oțet (**1**) Si: *înăcrire* (**1**). **2** (Rar; fig) Mâniere.

oțetit, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: **~ețit** / Pl: *~iți, ~e* / E: **oțeti**] **1** (D. vinuri, alimente) Transformat în oțet (**1**) Si: *acrit*. **2** (Fig) Iritat. **3** (Fig) Neprietenos.

oțetos, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~oși, ~oase* / E: **oțet** + *-os*] (Îrg) Cu gust de oțet (**1**) Si: *acru*.

oțeți *v* vz **oteti**

oțețire *sf* vz **oțetire**

oțețit, ~ă *a* vz **oțetit**

oțios, ~oasă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat **otiosus, -a, -um**] **1** (Îvr) Leneș. **2** (Îvr) Dificil. **3** (Liv) Inutil.

oțit *sn* vz **oțet**

oțiu *s* [At: ARISTIA, PLUT. / E: lat **otium**] (Îvr) Lene.

otopină *sf* vz **huțupină**

ou *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 205/16 / Pl: *~ă* și (îvr) *oauă*, (reg) **~ri** / G-D *ouălor*, (nrc) *ouălelor* / E: ml **ovum**] **1** Celulă rezultată dintr-un ovul fecundat de un spermatozoid, din care se dezvoltă, prin diviziuni succesive, un nou organism Si: *zigot*. **2** Stadiu în reproducția păsărilor, rotund sau ovoidal, alcătuit dintr-o coajă calcaroasă, din două membrane, din albuș și gălbenuș, fiind folosit și ca aliment, care este clocit de animalul adult pentru a se dezvolta embrionul și a ieși puiul. **3** Stadiu în reproducția reptilelor, asemănător cu oul (**2**), care nu este clocit, ci se dezvoltă sub acțiunea căldurii soarelui. **4** (Îla) **Ca ~l** Fragil. **5** (Pop; lpl; îe) **A sta pe ~ă** A cloci. **6** (Pop; îe) **A nu fi nici de zeama ~ălor** (sau **~lui**) A nu fi bun de nimic. **7** (Pop; lpl; îe) **Umblă parcă are ~ă în poală** sau **parcă calcă pe ~ă** Umblă încet, cu atenție, cu grijă exagerată. **8** (Pop; lpl; îe) **A fura ~l de sub cloșcă** sau **cloșca de pe ~ă** A fi un hoț foarte abil. **9** (Pfm; îe) **A umbla cu cineva** (sau **cu ceva**) **ca cu un ~ (moale)** A umbla foarte atent cu cineva sau cu ceva. **10** (Pop; îe) **A sta ca ~l în cui** A nu se potrivi deloc. **11** (Pfm; îe) **A omorî găina care face ~ă de aur** A pierde anumite oportunități, din cauza curiozității exagerate. **12** (Pop; îe) **A murit găina care face ~l tare** Se spune atunci când cineva și-a pierdut protectorul, fiind nevoit să se bazeze pe propriile-i forțe. **13** (Îs) *~l lui Columb* Problemă pe care cineva o rezolvă în mod foarte simplu, deși anterior nu i se găsise soluția. **14** (Îc) **~l inului** Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori și semințe galbene, care crește pe terenuri nisipoase, fiind cultivată și ca plantă industrială Si: (reg) *gălbenuș, gălbenușul-inului, lubiț* (*Camelina sativa*). **15** (Îc) **~l nagâțului** Mică plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lineare, cu flori pestrițe cu pătrate albe, violete sau roșii Si: (pop) *bibilică* (*Fritillaria meleagris*). **16** (Lpl; îc) **~ăle găinilor** (sau **găinii**) Păpădie. **17** (Reg; lpl; îc) **~ă-de-pământ** Cartofi. **18** (Pan) Obiect în formă de ou (**2**). **19** (Pop) Testicul. **20** (Pop; lpl; îc) **~ăle-popii** Plantă erbacee din familia orhideelor, ale cărei flori albe-verzui, cu puncte și linii roșii, răspândesc un miros neplăcut (*Himintoglossum hircinum*). **21** (Îac) Spânz (*Helleborus purpurascens*). **22** (Reg) Cocoloș. **23** (Reg) Bulgăre. **24** (Reg) Ghemotoc. **25** (Reg) Gogoașă de stejar. **26** (Bot) Celulă reproducătoare rezultată din fuziunea a doi gameți Si: *zigot*. **27** (Pop; îs) *~l genunchiului* Rotulă. **28** (Pop; îs) *~l piciorului* Os proeminent care unește laba piciorului de partea inferioară a gleznei. **29-30** (Celulă reproductivă sau) capsulă în care se află asemenea celule la insecte.

oua [At: NEAGOE, ap. GCR I, 167/36 / P: *o-ua* / Pzi 3: *ouă* și (reg) *~ză, oiază* / E: **ou**] **1-3** *vtri* A face ouă (**2**). **4** *vi* (Pop; d. drum; îe) **Lung de-ți ouă găina în traistă** Foarte lung. **5** *vi* (Pop; îe) **A-i ~ găina în căciulă** A avea mult noroc.

ouabaină *sf* [At: DN^3 / P: *o-ua-ba-i~* / E: fr **ouabaine**] (Med) Glicozit extras dintr-o specie de strofant, folosit ca tonic cardiac.

ouar *sm* [At: DLR / P: *o-uar* / Pl: *~i* / E: ***ou*** + *-ar*] (Reg) **1** Persoană care fură ouă (2) Si: *ouariță* (**1**). **2** Persoană care mănâncă multe ouă (2) Si: *ouariță* (**1**).

ouariță *sf* [At: DLR / P: *o-ua~* / Pl: *~e* / E: ***ouar*** + *-iță*] **1-2** Ouar (**1-2**).

ouariu *sn* vz ***ovar***

ouașniță *sf* [At: TDRG / P: *o-ua~* / Pl: *~țe* / E: ***ou***] (Reg) Ovar al păsărilor, în care se formează ouăle (2) Si: (reg) *grașiță*.

ouat *sn* [At: AETHIOPICA, 61v/9 / P: *o-uat* / Pl: *~e* / E: ***oua***] **1** Eliminare a ouălor (2). **2** (Îs) *Leapșa pe ~e* Joc de copii în care cei urmăriți la alergat au voie să se odihnească stând pe vine, timp în care nu pot fi prinși de urmăritor. **3** Perioadă de timp în care păsările, reptilele sau insectele depun ouă (**2-3, 29-30**).

ouătoare [At: ANON. CAR. / P: *o-uă~* / Pl: *~ori* / E: ***oua*** + *-(ă)tor*] **1-2** *a* (D. păsări) Care face (multe) ouă. **3** *sf* (Reg) Ou care se lasă în cuibar.

oulet *sn* [At: DDRF / P: *o-u~* / Pl: *~e* / E: ***ou*** + *-uleț*] **1-6** (Rar; șhp) Oușor (**1-6**).

oușor *sn* [At: ISPIRESCU, L. 396 / P: *o-u~* / Pl: *~oare* / E: ***ou*** + *-ușor*] **1-6** (Șhp) Ou (**2-3, 19**) (mic) Si: *ouleț* (**1-6**), *ouț* (**1-6**). **7** (Pop; îs) *~ul genunchiului* Ou (**27**). **8** (Pop; îs) *~ piciorului* Ou (**28**). **9** (Reg) Uvulă. **10** (Reg; îe) **A-i cădea (cuiva) ~ul** A răguși. **11** (Reg; îpl; îs) *Fasole ~oare* Soi de fasole cu bobul rotund. **12** Plantă erbacee cu frunze ovale, cu flori albe-verzui, cu fructe de forma unor boabe lunguiețe, roșii și pline cu semințe (*Streptopus amplexifolius*).

output *sn* [At: DN³ / P: *áut-put* / E: eg, fr, it ***output***] (Teh) **1** Elemente finale care încheie anumite procedee, ca prelucrarea informațiilor, a datelor etc. Si: *ieșire*. **2** Extragere a datelor dintr-un sistem electronic pentru elaborarea lor.

outsider *sm* [At: DN³ / P: *áut-sai-dăr* / Pl: *~i* / E: eg ***outsider***] **1** (Agm) Străin, din afară. **2** Cal care în mod normal nu are șansa să câștige într-un concurs hipic. **3** Concurent sau echipă cu slabe șanse de câștig într-o competiție sportivă. **4** (Ecp) Întreprindere capitalistă rămasă în afara unei organizații monopoliste.

ouț *sn* [At: ECONOMIA, 213/26 / P: *o-uț* / Pl: *~e*, (îrg) *~ă* / E: ***ou*** + *-uț*] (Reg; șhp) **1-6** Oușor (**1-6**). **7** (Îc) **~ă galbine** Bureți comestibili nedefiniți mai îndeaproape. **8** (Pop; îs) *~ul piciorului* Ou (**28**).

ova *sf* vz ***iova***

ovaht *sn* vz ***obaht***

ovajenie *sf* [At: (a. 1821) URICARIUL XIV, 15 / Pl: *~ii* / E: rs ***уважение***] (Înv) **1** Onoare. **2** Favoare.

oval, ~ă [At: ȘINCAI, ÎNV. 132 / V: (îvr) *~ă sf* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ovale***, it ***ovale***, ger ***oval***] **1** *sn* Curbă convexă închisă, cu o axă simetrică, a cărei curbură este mai mare în punctele de intersecție cu axa decât în oricare punct al ei. **2-3** *sn* Formă sau contur asemănător cu ovalul (**1**). **4** (Fig) *sn* Față. **5** *a* Care are forma unui oval (**1**) Si: *eliptic*.

ovală *sf* vz ***oval***

ovalbumină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***ovalbumine***] Compus al albuminei care formează cea mai mare parte a albușului de ou.

ovalitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***ovalité***] Calitate de a fi oval.

ovaliza *vr* [At: SOARE, MAȘ. 76 / Pzi 3: *~zează* / E: fr ***ovaliser***] A deveni oval (**1**).

ovalizare *sf* [At: SOARE, MAȘ. 94 / Pl: *~zări* / E: ***ovaliza***] **1** Transformare în oval (**1**) Si: *ovalizație* (**1**). **2** Deformație prin uzură a unui corp cilindric circular, astfel încât secțiunea circulară devine ovală (**5**) Si: *ovalizație* (**2**).

ovalizație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***ovalisation***] **1-2** Ovalizare (**1-2**).

ovar *sn* [At: ANTROP. 30/17 / V: (iuz) ***~iu, over, ouariu*** / E: fr ***ovaire***, lat ***ovarium***] **1** Fiecare dintre cele două organe în care se formează și cresc celulele sexuale reproducătoare feminine. **2** Organ al unei flori, în care se formează ovulele și care se transformă după fecundare în fruct.

ovarian, ~ă *a* [At: PARHON, B. 24 / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***ovarien***] **1** Care aparține ovarelor (**1**). **2** Referitor la ovare (**1**).

ovariectomie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-ec~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ovarietomie***] Operație care constă în extirparea unuia sau a ambelor ovare (**1**).

ovariocel *sn* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***ovariocèle***] (Med) Hernie a ovarului (**1**).

ovariopatie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ovariopathie***] (Med) Denumire generică a afecțiunilor ovarului (**1**).

ovariotomie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ovariotomie***] (Med) Secționare chirurgicală a ovarului (**1**).

ovarită *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~te* / E: ***ovarite***] Inflamare patologică a ovarelor (**1**).

ovariu *sn* vz ***ovar***

ovat, ~ă *a* [At: I. NAT. 4 / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***ovatus, -a, -um***] (Bot; înv; d. fructe sau frunze) Care este în forma oului (**2**) Si: *ovoid*.

ovație *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 108 / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***ovation***, lat ***ovatio, -onis***] **1-2** Manifestație publică entuziastă (de admirație sau) de aprobare, exprimată prin aclamații și aplauze în cadrul unei adunări, a unei serbări etc.

ovaționa *vt* [At: ULIERU, C. 13 / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***ovationner***] **1-2** A manifesta (entuziasmul sau) aprobarea prin ovații Si: *a aclama, a aplauda*.

ovaționare *sf* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***ovaționa***] **1-2** Manifestare (a entuziasmului sau) a aprobării prin ovații Si: *aclamare, aplaudare*.

ovațiune *sf* vz ***ovație***

ovă *sf* [At: CADE / Pl: *ove* / E: fr ***ove***] Ornament în relief, de forma unui ou, folosit în arhitectură, în ornamentația mobilierului sculptat și a giuvaerelor.

ovăjor *s* [At: H II, 142 / V: (reg) ***ovâșor, ovej~*** / E: ***ovăz*** + *-ior*] (Reg) Ovăscior (*Arrhenatherum elatius*).

ovăr *sn* [At: DN³ / E: eg ***over***] Stil de înot rapid pe o parte, care se execută cu sau fără scoaterea brațului deasupra apei.

ovăs *s* vz ***ovăz***

ovăsăl *s* vz ***ovesel***

ovăsc *s* vz ***ovăz***

ovăscior *sn* [At: PANȚU, PL. / Pl: ? / E: ***ovăz*** + *-cior*] Plantă erbacee din familia gramineelor, asemănătoare cu ovăzul, cultivată uneori pentru nutreț Si: (reg) *ovăscior, ovăz-francez* (*Arrhenatherum elatius*).

ovăscuță *sf* [At: H III, 325 / Pl: *~țe* / E: ***ovăsc*** + *-uță*] (Reg) Obsigă (**2**) (*Bromus sterilis*).

ovăsesc, ~ească *a* [At: PĂCALĂ, M. R. 279 / V: (reg) *oves~* / Pl: *~ești* / E: ***ovăs*** + *-esc*] (Reg; mpl; îs) *Pere ~ești* Pere murgi.

ovăsică *sf* vz ***obsigă***

ovăsiște *sf* vz ***ovăziște***

ovăsiță *sf* [At: H III, 306 / Pl: *~țe* / E: ***ovăs*** + *-iță*] (Reg) Obsigă (**13**) (*Bromus tectorum*).

ovăsniță *sf* [At: H I, 268 / A: net / Pl: *~țe* / E: ***ovăs*** + *-niță*] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

ovăsoaie *sf* [At: H XVIII, 168 / E: ***ovăs*** + *-oaie*] (Reg) Plantă erbacee din familia gramineelor, asemănătoare cu ovăzul, dar mai înaltă, cu semințele mai lungi și mai subțiri, care crește prin culturile de păioase.

ovăz [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 209/16 / V: (pop) ***~ăs***, (îrg) ***oves***, (reg) *~ăsc* / Pl: (**8-12**) *~uri, oveze* / E: slv ***овесъ***] **1** *sm* Grup de plante erbacee din familia gramineelor, cu paiul înalt și drept, cu inflorescența ramificată, cultivate ca plante de nutreț și alimentare (*Avena sativa orientalis* etc.). **2** *sm* (Îc) **~-sălbatic** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina dreaptă, cu florile dispuse în panicul egal dezvoltat în toate direcțiile și care crește prin semănături Si: (reg) *odos* (*Avena fatua*). **3** *sm* (Îc) **~-prost** sau **~-negru** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina dreaptă, cu florile dispuse în panicul aproape simplu, unilateral, care crește pe câmp, prin grâne și se cultiva uneori ca plantă de nutreț Si: (reg) *odos* (*Avena strigosa*). **4** *sm* (Îc) **~-negru** Ovăz cosit în stare verde pentru nutreț Si: (reg) *coșolină*. **5** *sm* (Reg; îc) **Iarba ~ului** Obsigă (**1**) (*Bromus secalinus*). **6** *sm* (Îc) **~-dulce** Flocoșică (**1**) (*Holcus lantanus*). **7** *sm* (Îc) **~-francez** Ovăscior (*Arrhenatherum elastius*). **8** *sn* (Prc: csc) Semințe de ovăz (**1-7**), folosite mai ales ca hrană pentru cai. **9** *sn* (Reg;

îs) *Pere de* ~ Pere murgi. **10** *sn* (Pop; îe) **Nu-i ~ul pentru gâște** I se spune cuiva care nu știe să aprecieze un lucru bun. **11-12** *sn* (Mpl) (Lanuri sau) semănături de ovăz (**1-7**) Si: (reg) *ovăziște* (**1**). **13** *sm* (Reg; șîc **~sălbatic**) Pir (*Agropyrum repens*). **14** *sna* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **15** *sna* Melodie după care se execută acest dans.

ovăziște *sf* [At: IOVESCU, N. 96 / V: (reg) ***ovăsi~, ovăsi~, ovez~*** / Pl: *~ti* / E: ***ovăz*** + *-iște*] (Reg) **1** Teren semănat cu ovăz (**1-7**). **2** Miriște de ovăz (**1-7**).

ovârși *vt* [At: N. COSTIN, ap. LET.[2] I A, 481 / Pzi: *~șesc* / E: slv **оувръшити**] (Înv) A completa.

ovâșor *s* vz ***ovăjor***

ovedenie *sf* vz ***vovedenie***

ovejor *s* vz ***ovăjor***

oveli *v* vz ***ofili***

ovelire *sf* vz ***ofilire***

ovelisc *sm* vz ***obelisc***

ovelit, ~ă *a* vz ***ofilit***

ovelitoriu, ~oare *a* [At: ASACHI, S. L. II, 51 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***oveli*** + *-(i)tor*] (Înv) Umilitor.

over *sn* vz ***ovar***

overdrive *sn* [At: DN[3] / P: *ovă-drăiv* / E: eg ***overdrive***] Dispozitiv interpus în transmisia unui automobil pentru a multiplica turația roților sau a micșora pe aceea a motorului în scopul diminuării uzurii și consumului.

overlock *sn* [At: DN[3] / P: *óvărloc* / E: eg ***overlock***] **1** Mașină de cusut pentru asamblatul și tivitul tricotajelor, care produce un tighel din două fire. **2** Cusătură efectuată cu această mașină.

overtură *sf* vz ***uvertură***

oves *s* vz ***ovăz***

ovesel *s* [At: BĂCESCU, P. 42 / V: (reg) ***ovăsăl*** / Pl: nct / E: ***ovăs*** + *-el*] (Reg) **1** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **2** (Csc) Puiet de pește.

ovesesc, ~ească *a* vz ***ovăsesc***

ovesiște *sf* vz ***ovăziște***

oveșer *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 228 / Pl: *~i* / E: ***ovăs*** + *-ar*] (Mar) Cultivator de ovăz (**1-7**).

oveștină *sf* [At: LEXIC REG. 105 / Pl: ? / E: ***ovăz***] (Buc) Miriște de ovăz.

oveziște *sf* vz ***ovăziște***

ovi- *ec* vz ***ovo-***

ovibos *sm* [At: DN[3] / Pl: *~oși* / E: fr ***ovibos***] **1** (Lpl) Gen de mamifere rumegătoare din regiunile boreale, care are caractere de oaie și de bou. **2** (Lsg) Animal care face parte din acest gen.

ovicid, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***ovicide***] **1-2** (Substanță) care are proprietatea de a distruge ouăle de insecte.

oviculă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***ovicule***] (Aht) Ovă mică.

ovidenie *sf* vz ***vovedenie***

oviduct *sn* [At: ENC. VET. 774 / Pl: *~e* / E: fr ***oviducte***] (Atm) Canal prin care ovulele (ouăle) ajunse la maturitate sunt transportate spre exterior.

oviform, ~ă *a* [At: ENC. VET. 461 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oviforme***] Care are forma unui ou Si: *ovoid, ovoidal*.

ovigen, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ovigène***] (Blg) Care produce oul.

ovili *v* vz ***ofili***

oviliciune *sfs* [At: PSALT. 188 / E: ***ovili*** + *-ciune*] (Înv) Smerenie.

ovilire *sf* vz ***ofilire***

ovilit, ~ă *a* vz ***ofilit***

ovin, ~ă [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ovin***] **1** *sf* (Lpl) Denumire generică pentru oi. **2** *sf* (Șls) Exemplar din familia ovinelor (**1**). **3** *a* Din familia oilor și a caprelor. **4** *a* (D. produse) De oaie sau de capră.

ovipar, ~ă *sn, a* [At: VALIAN, V. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ovipare***] **1-2** (Animal) care se reproduce prin ouă.

oviparitate *sf* [At: DN[3] / E: fr ***oviparité***] (Blg) Reproducere prin ouă.

ovipozitor *sn* [At: ZOOLOGIA, 74 / Pl: *~oare* / E: fr ***ovipositeur***] Extremitate a oviductului unor specii de insecte, care servește la depunerea ouălor.

ovis *s* [At: JIPESCU, O. 54 / V: (reg) ***~iț*** / E: nct] (Reg) Varietate de struguri cu boabe mari și rare, care se coace târziu.

oviscapt *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***oviscapte***] Ovipozitor.

ovism *sn* [At: DN[3] / E: fr ***ovisme***] Teorie biologică depășită, care consideră că oul este purtătorul caracterelor viitorului organism.

oviț *s* vz ***ovis***

ovo- [At: DN[3] / V: ***ovi-*** / E: fr, it ***ovo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) ou.

ovocit *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***ovocyte***] Oocit.

ovod *sn* vz ***ogod***

ovodă *sf* [At: DLR / Pl: *~de* / E: mg ***óvoda***] (Reg) Grădiniță de copii.

ovogeneză *sf* [At: DN[3] / E: fr ***ovogenèse***] Proces de formare a ovulelor la animale prin diviziuni succesive ale unor celule din ovar.

ovoglobulină *sf* [At: DN[3] / E: fr ***ovoglobuline***] (Blg) Globulină din albușul de ou.

ovogon *sn* [At: DN[3] / E: fr ***ovogone***] Oogon.

ovoid, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. D. 339/21 / V: (reg) ***oo~*** / P: *~vo-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***ovoïde***] Care are forma unui ou Si: *oviform, ovoidal*.

ovoidal, ~ă *a* [At: DL / P: *~vo-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ovoïdal***] Ovoid.

ovolni *vt* [At: TDRG / Pzi: *~nesc* / E: rs **уволнять**] (Rsî) A da afară din serviciu Si: *a concedia*.

ovoplasmă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: ger ***Ovoplasma***] (Blg) Citoplasmă a oului.

ovoscop *sn* [At: DL / Pl: *~oape* / E: fr ***ovoscope***] Aparat utilizat în avicultură, cu care se examinează calitățile ouălor.

ovovivipar, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ovovivipare***] (D. animale) Care se reproduce prin ouă clocite de femelă în oviduct.

ovrație *sf* vz ***obraț***

ovreg *sn* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Resturi de paie.

ovregos, ~oasă *a* [At: A VI, 26 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ovreg*** + *-os*] (Reg; d. fân) Cu paiul gros.

ovrei *smi* [At: PSALT. 200 / V: (reg) ***~eu*** / Pl: ~ / E: ngr **ὀβριός**] **1** (Îrg) Evreu. **2** (Iuz; prc) Comerciant evreu.

ovreică *sf* [At: BIBLIA (1688), 89[r2]/32 / Pl: *~ice* / E: ***ovrei*** + *-că*] **1** (Îrg) Evreică. **2** (Iuz; prc) Comerciantă evreică.

ovreicuță *sf* [At: VARONE, D. / Pl: *~țe* / E: ***ovreică*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Evreică (tânără). **3** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** Melodie după care se execută ovreicuța (**3**).

ovreiesc, ~iască [At: CORESI, L. 127/17 / V: (reg) ***~escul*** *sma* / Pl: *~ești* / E: ***ovrei*** + *-esc*] **1** *a* (Îrg) Evreiesc. **2** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **3** *sfa* Melodie după care se execută ovreiasca (**2**).

ovreiește *av* [At: CORESI, ap. GCR I, 21/29 / E: ***ovrei*** + *-ește*] **1** (Îrg) Ca evreii Si: *evreiește*. **2-3** (În sau) din limba ebraică Si: *evreiește*.

ovrescul *sa* vz ***ovreiesc***

ovreu *sm* vz ***ovrei***

ovroc *sn* vz ***oboroc***

ovsică *sf* vz ***obsigă***

ovsigă *sf* vz ***obsigă***

ovul *sn* [At: BARASCH, B. 27/1 / V: ***~ă*** *sf* / A și: (nob) *ovul* / E: fr ***ovule***] **1** Celulă reproducătoare feminină. **2** Parte principală a carpelei plantelor fanerogame, care, după fecundare, se transformă în sămânță.

ovular, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ovulaire***] (Rar) **1-2** Care se referă la ovul (**1-2**). **3-4** Care aparține ovulului (**1-2**).

ovulație *sf* [At: DN[3] / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***ovulation***] Stadiu din ciclul ovarian care constă în eliminarea ovulului matur, apt de a fi fecundat, din ovar.

ovulațiune *sf* vz ***ovulație***

ovulă *sf* vz ***ovul***

ovulist *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iști* / E: fr ***ovuliste***] Biolog care socotea că în ovul se găsesc în stare miniaturală organele și structura organismului adult.

ovuz *sn* vz ***obuz***[2]

owenism *sn* [At: DN[3] / P: *o-ue-nism* / E: fr ***owénisme***] Doctrină socială reformistă a lui Robert Owen, care vedea principala cauză a răului social în ignoranța oamenilor, socotind că societatea socialistă, rațională, va lua naștere ca urmare a cunoașterii adevărului și nu a luptei de clasă împotriva capitalismului.

owenist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / P: *o-ue-nist* / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Owenist***] **1-2** (Adept) al owenismului.

oxalat *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~ați* / E: fr ***oxalate***] **1-2** (Sare sau) ester al acidului oxalic, utilizat în medicină, în industrie etc.

oxalemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oxalémie***] (Med) **1** Prezență a oxalaților în sânge. **2** Cantitate de oxalați în sânge.

oxalic *am* [At: BARCIANU / Pl: *~ici* / E: fr ***oxalique***] (Îs) *Acid ~* Substanță albă, cristalizată, solubilă în apă, întrebuințată în vopsitorie, la fabricarea cernelii, în tăbăcărie etc.

oxalurie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oxalurie***] (Med) **1** Prezență a oxalaților în urină. **2** Cantitate de oxalați în urină.

oxford *sns* [At: DN[3] / E: fr ***oxford***] **1** Țesătură de bumbac sau de lână în carouri din fibre colorate. **2** Rasă de oi care dau o bună producție de carne.

oxfordian [At: DN[3] / P: *~di-an* / E: fr ***oxfordien***] (Glg) **1** *sn* Al doilea etaj al jurasicului superior. **2** Care aparține acestui etaj.

oxhidric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***oxhydrique***] (D. un amestec de hidrogen și oxigen) Care prin ardere degajă o mare cantitate de căldură.

oxi- [At: DN[3] / E: fr ***oxy-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Acid. **2** Mișcător. **3** Oxigen.

oxiacetilenic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~xi-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***oxiacétylénique***] **1** De oxiacetilenă. **2** (Îs) *Sudură ~ă* Procedeu de sudură în care flacăra este întreținută de combinația dintre oxigen și acetilenă.

oxiacid *sm* [At: DN[3] / P: *~xi-a~* / Pl: *~izi* / E: fr ***oxyacide***] Acid organic care conține oxigen.

oxibiotic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***oxybiotic***] (Blg; d. organisme) Care consumă oxigen atmosferic.

oxibioză *sf* [At: DN[3] / P: *~bi-o~* / E: ger ***Oxybiose***, eg ***oxybiosis***] (Blg) Prezență a oxigenului într-un proces biochimic aerob.

oxicefal, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oxycéphale***] **1-2** (Organism) care prezintă oxicefalie.

oxicefalie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oxycéphalie***] (Med) Aerocefalie.

oxiclorură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***oxyclorure***] (Chm) **1** Combinație a unei substanțe cu oxigenul și clorul. **2** (Îs) *~ de carbon* Fosgen.

oxid *sm* [At: PROPĂȘIREA (1844), 255[2]/13 / V: (iuz) *osid* / Pl: *~izi*, (înv, *sn*) *~e, ~uri* / E: fr ***oxide***] Compus al oxigenului cu alt element chimic.

oxida *vtr* [At: MARIN, PR. I, 96/12 / V: (iuz) *osi~* / Pzi: *~dez* și (înv) *oxia* / E: fr ***oxyder***] **1-2** A (se) transforma în oxid prin combinare cu oxigenul. **3-4** A (se) acoperi cu oxid Vz *a rugini*. **5-6** A reacționa cu alte substanțe, cedând electroni. **7-8** (Rar; d. sânge) A (se) încărca cu oxigen prin combinarea cu hemoglobina redusă din globulele roșii Si: *a (se) oxigena*.

oxidabil, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oxydable***] **1-4** Care se poate oxida (**1-4**).

oxidant, ~ă [At: MARIN, PR. I, 110/8 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***oxydant***] **1-4** *sn, a* (Substanță) care are proprietatea de a oxida (**1, 3**). **5** *a* Care favorizează oxidarea. **6** *a* (Med) Oxidativ.

oxidare *sf* [At: V. MOLIN, V. T. 49 / Pl: *~dări* / E: ***oxida***] **1** Transformare în oxid prin combinare cu oxigenul Si: *oxidație* (**1**). **2** Acoperire cu oxid Si: *oxidație* (**2**)

oxidat, ~ă *a* [At: J. CIHAC, I. N. 430/24 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***oxida***] **1** (D. metale) Care a fost supus oxidării (**1**). **2** Acoperit cu oxid Vz *ruginit*.

oxidativ, ~ă *a* [At: PARHON, B. 109 / Pl: *~i, ~e* / E: ***oxida*** + *-(a)tiv*] **1-2** Care are proprietatea de a oxida (**1-2**). **3** (Med) Care influențează arderile din organism (**3**).

oxidație *sf* [At: ASACHI, L. 58[2]/39 / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***oxydation***] **1-2** Oxidare (**1-2**). **3** (Înv; d. sânge) Oxigenare (**1**).

oxidațiune *sf* vz ***oxidație***

oxidază *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***oxydase***] Enzimă conținută în celulele vegetale și animale, care catalizează oxidările celulare.

oxidimetric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***oxydimétrique***] (Chm) De oxidimetrie.

oxidimetrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Oxydimetrie***] Ansamblu de metode de dozare volumetrică a unor compuși, bazat pe folosirea ca reactivi a soluțiilor de oxidanți.

oxidimetru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***oxydimètre***] (Chm) Instrument pentru analiza cantitativă a soluțiilor de oxidanți.

oxidoreducere *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***oxydo-réduction***] Reacție formată dintr-o reacție de oxidare și o reacție de reducere, care au loc concomitent, datorită unui transfer de electroni între substanța care se oxidează și substanța care se reduce.

oxidril *sm* [At: PONI, CH. 149 / V: (iuz) ***osi~*** / Pl: *~i* / E: fr ***oxhydrile***] Hidroxil.

oxie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 210 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ὀξεῖα***] (Înv) **1** Accent ascuțit. **2** Accentuare.

oxifil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oxyphil***] Acidofil.

oxifilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***oxifil*** + *-ie*] Acidofilie.

oxigen *sns* [At: DESCR. AȘEZ. 4/26 / V: (înv) ***~ighen, ~igheniu, ~iu, ~ghenum, osi~*** / E: lat ***oxygenium***, fr ***oxygène***, it ***ossigeno***] Gaz incolor, inodor și insipid, care reprezintă o cincime din aerul atmosferic, fiind indispensabil respirației și arderii.

oxigena [At: BARASCH, I. N. 231 / Pzi: *~nez* / E: fr ***oxygéner***] **1** *vr* (D. substanțe chimice) A se combina cu oxigenul. **2** *vr* (Med; d. sânge) A se încărca cu oxigen prin combinarea acestuia cu hemeglobina redusă din globulele roșii. **3** *vt* A decolora părul prin tratare cu apă oxigenată. **4** *vt* A albi textilele prin tratare cu apă oxigenată.

oxigenare *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 224/2 / V: (iuz) ***ossi~*** / Pl: *~nări* / E: ***oxigena***] **1** (Chm; rar) Combinare cu oxigenul. **2** (Med; d. sânge) Încărcare cu oxigen prin combinarea cu hemoglobina redusă din globulele roșii. **3** Decolorare a părului prin tratare cu apă oxigenată. **4** Albire a textilelor prin tratare cu apă oxigenată.

oxigenat, ~ă *a* [At: ÎNV. VIN. 85/10 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***oxigena***] **1-2** (D. substanțe chimice) Care conține (mult) oxigen. **3** (D. substanțe chimice) Care e transformat cu ajutorul oxigenului. **4** (Îs) *Apă ~ă* Soluție de perhidrol cu apă, având proprietăți decolorante și dezinfectante. **5** (D. păr) Decolorat prin tratare cu apă oxigenată. **6** (D. persoane) Cu părul decolorat prin tratare cu apă oxigenată.

oxigeniu *sn* vz ***oxigen***

oxigenoterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oxygénothérapie***] Tratament prin inhalații sau injecții cu oxigen, asociat adesea cu respirație artificială.

oxighen *sn* vz ***oxigen***

oxigheniu *sn* vz ***oxigen***

oxihemoglobină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***oxyhémoglobine***] Compus nestabil format în procesul respirației prin acțiunea oxigenului asupra hemoglobinei.

oxighenum *sn* vz ***oxigen***

oxii *vt* [At: (a. 1823) BV III, 409 / Pzi: *oxiesc* / E: ***oxie***] (Înv) A pune accent deasupra unei vocale Si: *a accentua*.

oxilit *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iți* / E: fr ***oxylithe***] Peroxid de sodiu.

oximetrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oxymétrie***] (Med) **1** Determinare a cantității de oxigen din hemoglobină. **2** Cantitate de oxigen conținută de hemoglobina sangvină.

oximetru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***oxymètre***] (Med) Aparat pentru determinarea cantității de oxigen din hemoglobină în sângele periferic.

oximoron *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***oxymoron***] Figură de stil care exprimă o ironie subtilă sau un adevăr usturător sub forma asocierii paradoxale a doi termeni contradictorii.

oxiton, ~ă *sn, a* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 10 / Pl: *~e* / E: fr ***oxyton***] **1-2** (Cuvânt) accentuat pe ultima silabă.

oxitonic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***ossitonico***] (D. limbi) Care tinde să plaseze accentul la sfârșitul cuvintelor sau al grupurilor de cuvinte care alcătuiesc o sintagmă.

oxitonie *sf* [At: SCL 1954, 87 / Pl: *~ii* / E: ***oxiton*** + *-ie*] Accentuare a unui cuvânt pe ultima silabă.

oxiur *sm* [At: BIANU, D. S. / P: *~xi-ur* / Pl: *~i* / E: fr ***oxyure***] Vierme parazit care trăiește în intestinul gros al oamenilor și al unor animale, depunându-și ouăle mai ales în zona anală (*Oxyuris vermicularis*).

oxiuriază *sf* [At: ENC. VET. 52 / P: *~xi-u-ri-a~* / Pl: *~zi* / E: fr ***oxyurose***] Boală provocată de oxiuri.

oxo *i* [At: ALAS 17 XII, 1922, 6/1 / E: nct] (Înv; arg) Exclamație prin care se cere celor prezenți să tacă.

oxosinteză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***oxysynthèse***] Procedeu industrial de obținere a aldehidelor prin tratarea olefinelor cu un amestec de hidrogen și carbon în prezența unui catalizator pe bază de cobalt.

ozalid *sn* [At: DL / Pl: *~uri* / E: fr ***oxalide***] Hârtie acoperită cu o substanță sensibilă la acțiunea luminii, folosită pentru reproducerea desenelor tehnice executate pe hârtie transparentă.

ozântregare *sfp* vz ***cozondroace***

ozâdi *v* vz ***izidi***

ozdrea *sf* vz ***zdreală***

ozdreaua *sf* vz ***odraslă***

ozdroncul *sa* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

oze *sfp* [At: DN[3] / E: fr ***oses***] (Chm) Zaharuri simple, nehidrilizabile.

ozean *sn* vz ***ocean***[2]

ozenă *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: (rar) *~ne* / E: fr ***ozène***] Inflamație cronică a mucoasei nazale, care duce la atrofia acesteia și la dispariția simțului mirosului.

ozene *sn* [At: DN[3] / E: ***o***(biect) ***z***(burător) ***ne***(identificat)] (Liv) Denumire pentru o serie de fenomene considerate a fi un fel de nave spațiale și care nu au fost încă identificate Si: *farfurii zburătoare*.

ozide *sfp* [At: DN[3] / E: fr ***osides***] (Chm) Polizaharide.

ozlaș *sm* vz ***oslaș***

ozmi *vr* [At: LEXIC REG. 83 / Pzi: *~mesc* / E: nct] (Reg) A se opinti.

ozocerit *sn* vz ***ozocherită***

ozocerită *sf* vz ***ozocherită***

ozocherit *sn* vz ***ozocherită***

ozocherită *sfs* [At: BARCIANU / V: (înv) ***~ocerit*** *sn*; ***~ocerită*** *sf*; ***ozocherit*** *sn* / E: fr ***ozokérite***] Substanță bituminoasă solidă, de culoare galbenă, brună, verzuie sau negricioasă, translucidă, cu miros aromatic, constituită dintr-un amestec de parafine naturale și rășini și folosită la fabricarea lumânărilor, a cerurilor etc. Si: (pop) *ceară de pământ*.

ozon *sns* [At: BARCIANU / V: ***~ă*** *sf* / E: fr ***ozone***] Gaz cu miros caracteristic, pătrunzător, de culoare albăstruie, reprezentând o formă alotropică a oxigenului și care ia naștere în atmosferă datorită descărcărilor electrice și sub acțiunea razelor ultraviolete ale soarelui.

ozona *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~nez* / E: fr ***ozoner***] **1-2** (Rar) A ozoniza (**1-2**).

ozonat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 15 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ozona***] **1-2** Care conține (mult) ozon.

ozonă *sf* vz ***ozon***

ozonidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***ozonide***] (Chm) Compus organic obținut prin adăugarea ozonului la o olefină.

ozonifica *vt* [At: BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *ozonific* / E: ***ozon***] **1-2** A ozoniza (**1-2**).

ozoniza *vt* [At: DL / Pzi: *~zez* / E: fr ***ozoniser***] **1** A introduce ozon într-un mediu pentru a-l steriliza. **2** A adăuga ozon în aerul dintr-o încăpere în scopul sporirii cantității de oxigen.

ozonizare *sf* [At: DL / Pl: *~zări* / E: ***ozoniser***] **1** Introducere a ozonului într-un mediu pentru a-l steriliza. **2** Adăugare a ozonului în aerul dintr-o încăpere în scopul sporirii cantității de oxigen.

ozonizat, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. I, 248 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ozoniza***] **1-2** Care conține (mult) ozon Si: *ozonat*.

ozonizator *sn* [At: MACAROVICI, CH. 250 / Pl: *~oare* / E: ***ozoniza*** + *-tor*] (Rar) Ozonizor.

ozonizor *sn* [At: DER / Pl: ? / E: fr ***ozoniseur***] Aparat de producere a ozonului prin descărcări electrice, destinat sterilizării aerului în încăperi, a apei, a grăsimilor etc.

ozonometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ozonométrique***] **1** Referitor la ozonometrie. 2 De ozonometrie.

ozonometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***ozonométrie***] Măsurare a proporției de ozon din atmosferă.

ozonometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***ozonomètre***] Aparat pentru măsurarea proporției de ozon din atmosferă.

ozonoscop *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oape* / E: fr ***ozonoscope***] Dispozitiv optic pentru determinarea prezenței ozonului.

ozonosferă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***ozonosphère***] Strat al atmosferei bogat în ozon, cuprins între 15 și 40 km altitudine.

ozonoterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***ozonothérapie***] (Med) Folosire a unui amestec de oxigen cu ozon cu scop terapeutic.

ozor *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 244/18 / Pl: *~oare* / E: ucr ***узўор***] (Mol) **1-2** Model de cusătură sau de țesătură. **3-4** (Pex) Țesătură sau cusătură cu astfel de model.

ozorel *av* [At: I. CR. V, 183 / E: ns cf *ozor*] (Reg; irn; îe) **Mai ~** Se spune cuiva care se gătește excesiv.

P

p *smi* **1** A nouăsprezecea literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet corespunzător literei p (**1**), consoană oclusivă bilabială surdă. **3** Semn grafic pentru p (**2**).

pa[1] *i* [At: GALACTION, O. A. I, 122 / E: ger ***pa***, mg ***pá***] Termen de salut folosit la despărțire de către copii și în vorbirea cu copiii sau, familiar, între adulți Si: *la revedere! salutare!* (reg) *servus!*

pa[2] *pp* vz ***pe***

paar *sn* vz ***pahar***

paarnici *v* vz ***păhărnici***

pac[1] *i* [At: CARAGIALE, O. XIV, ap. DLR / V: ***paca, paci*** / E: fo] (Are) Cuvânt care redă: **1** Zgomotul produs de o lovitură puternică. **2** Ciocnirea unor obiecte tari. **3** Sunetul căderii unui obiect tare sau greu. **4** Declanșarea unei arme de foc Vz *poc*. **5** (Îf *paca*) Țăcănitul roților de tren Vz *tac*. **6** Rapiditatea, caracterul brusc și neașteptat al unei mișcări, al unei acțiuni, al unei întâmplări etc.

pac[2] *sn* [At: ALECSANDRI, ap. DLR / V: ***poc*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Pack***, it ***pacco***, fr ***pacque***, mag ***pakk***] (Reg; udp „de" „cu") **1** Pachet. **2** Ghem. **3** (Spc) Pachet de tutun Si: *paclă* (**1**). **4** (Trs; îf *poc*) Pungă de hârtie.

paca *i* vz ***pac***[1]

pacâmpăr *s* vz ***pocumpăr***

pace [At: PSALT. HUR. 124/3 / Pl: *păci* și (îvr) ~, *~ci* / E: ml ***pax, pacis***] **1** *sf* (Îoc *război*) Stare de bună înțelegere între state, popoare, populații, fără conflicte armate sau războaie. **2** *sf* (Îlav) **Cu (bună) ~** Fără vărsare de sânge Si: *liniștit, pașnic*. **3** *sf* (Îvr) Siguranță. **4** *sf* (În legătură cu verbe ca „a cere", „a face", „a încheia") Tratat de încheiere a unui conflict armat. **5** *sf* (Îs) *Sol de ~* Trimis al uneia dintre părțile beligerante pentru a cere sau a duce tratative în vederea încetării războiului. **6** *sf* (Îs) *Lada păcii* Ladă în care, în templele evreiești, se păstrau tablele cu legile lui Moise și toiagul lui Aron Si: *chivotul legii*. **7** *sf* (Îoc *ceartă, neînțelegere, vrajbă*) Stare lipsită de tulburări Si: *armonie, împăciuire, înțelegere*, (rar) *concordie*. **8** *sf* (Îs) *Judecătorie de ~* (sau *de ocol*) Primă treaptă în ierarhia judiciară din trecut, cu atribuții limitate. **9** *sf* (Îs) *Judecător de ~* (sau *de ocol*, reg. *om de ~*) Magistrat care conducea o judecătorie de pace (**8**) Si: *pacient* (**7**). **10** *sf* (Îlv) **A se (sau a-și) face (bună) ~ (cu cineva)** A se împăca. **11** *sf* (Îe) **A cădea** (sau, înv. **a veni**) **la ~** A ajunge la o înțelegere Si: *a cădea la învoială, a se învoi*. **12** *sf* (Îe) **A strica ~a (cu cineva)** A rupe relațiile de prietenie cu cineva. **13** *sf* (Îe) **O mie de ani ~** Formulă familiară de salut. **14** *sf* Liniște sufletească. **15** *sf* Odihnă. **16** *sf* Lipsă de zgomot și de mișcare Si: *calm, liniște, tăcere*. **17** *sf* (Îs) *Eterna ~* Totală nemișcare presupusă a fi existat înainte de crearea Universului. **18** *sf* (Îlav) **În** (sau, rar **cu**) **(bună) ~** În liniște. **19** *sf* (Îe) **A da (cuiva) (bună)** ~ sau **a lăsa (pe cineva) în ~** (sau **în ~a lui**) A nu deranja pe cineva. **20** *sf* (Îe) **Dă-i ~ !** Nu te sinchisi. **21** *sf* (Îae) Asta e ! **22** *sf* (Reg; îe) **A nu avea ~ de cineva** A fi chinuit de cineva. **23** *sf* (Reg; îe) **A sta pe ~** A sta nemișcat. **24-25** *sf* (Ca formulă de despărțire; îe) **Mergi** (sau **du-te, umblă, rămâi,** (înv) **pasă** etc.) **în** (sau **cu**) **~** (Mergi sau) rămâi cu bine. **26** *sf* (Îe) **A se da la ~** A se liniști. **27** *sf* (Îe) **Fii pe** (sau, rar, **în**) **~** Fii liniștit, căci totul se va rezolva! **28** *sf* (Reg; îe) **~ bună!** Formulă de salut folosită mai ales la despărțire. **29-30** *sf* (Bis; îe) **~ vouă!** Formulă (de salut sau) de binecuvântare. **31** *sf* (Bis) Odihnă de veci a omului după moarte Si: (rar) *pacificare*. **32** *av* (Reg) Bine. **33** *av* (Pop; șîs *~ bună*) Nimic. **34** *sf* (Îe) **(E) ~ de** (sau, rar, **cu**) **cineva** (sau **ceva**) S-a terminat cu cineva sau ceva. **35** *sf* (Pop; îs) *Și ~ bună* Gata.

pacea *sf* [At: ȘIO II_1, 279 / V: ***paicea, patea*** / Pl: *~ele* și (reg) *pacele* / E: tc ***paça***] **1** (Înv) Parte de la genunchi în jos a piciorului la animalele cu blană. **2** (Pex) Blană prelucrată, de calitatea a doua, de pe picioarele unor animale cu blană. **3** (Pex) Căptușeală confecționată din pacea (**2**). **4** (Dob; mpl) Mâncare asemănătoare cu piftia, preparată din picioare de vițel sau de miel, mai rar din burtă de vacă, din pasăre etc., cu adaos de ouă și oțet sau usturoi. **5** (Olt; îf *pacele*) Căpățână de oaie umplută cu usturoi și ardei copt. **6** (Înv; Trs) Cusur.

paceagerie *sf* [At: ȘIO II_1, 279 / V: ***~ceg~*** / Pl: *~ii* / E: ***paceagiu*** + *-erie*] (Înv) **1** Îndeletnicire a paceagiului. **2** (Csc) Diferite feluri de pacele (**2**).

paceagiu *sm* [At: MAG. IST. II, 177/13 / Pl: *~ii* / E: tc ***paçaci***] (Înv) **1-2** Persoană care (prepara sau) vindea pacele (**2**).

pacearâs, ~ă *smf, a* vz ***paceariz***

pacearât, ~ă *smf, a* vz ***paceariz***

paceariz, ~ă *smf, a* [At: CADE / V: ***~râs, ~rât, ~eriz, păcer~*** / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***pačariz*** „stricăciune", „pagubă"] **1-2** (Ban și Olt) (Persoană) care are un defect fizic. **3-4** (Ban; Olt) (Persoană) urâtă. **5-8** (Copil sau om) mic de statură, vioi, poznaș, obraznic.

paceaură *sf* [At: I. GOLESCU, ap. ȘEZ. XVIII, 146 / V: (reg) ***~avur*** *sm*, ***~avură, panc~, pancevu~, panciu~, păc~***, (înv) ***pasa~*** / Pl: *~re* / E: tc ***paçavra***, ngr ***πατζαβοῦρα, πατζαοῦρα***] **1** (Reg) Cârpă de șters praful, de spălat vasele, podelele etc. **2-4** (Dep) Femeie (proastă) (urâtă sau) murdară. **5-6** Femeie (prefăcută sau) rea de gură. **7-8** Femeie (vulgară sau) destrăbălată.

paceavur *sm* vz ***paceaură***

paceavură *sf* vz ***paceaură***

pacefăcător *sm* [At: CORESI, TETR., ap. DLR / Pl: *~ri* / E: ***pace*** + ***făcător***] (Înv) Pacificator.

pacefic, ~ă *a* vz ***pacific***

pacegerie *sf* vz ***paceagerie***

paceriz, ~ă *smf, a* vz ***paceariz***

pacesă *sf* vz ***pacișă***

pacesiu *s* vz ***pacișă***

paceșă *sf* vz ***pacișă***

pacești *sfp* vz ***pacheșă***

pacfon *sn* vz ***pacfong***

pacfond *sn* vz ***pacfong***

pacfong *sn* [At: BULETIN, G. (1840), 299 / V: ***pacfon, ~nd, pakto~***, (reg) ***ba~, ~nt, pafint*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Packfong***, fr ***pacfung***] **1** Aliaj de cupru, nichel, zinc, care imită argintul, utilizat mai ales la fabricarea

tacâmurilor. 2 (Reg; îf *pacfont*) Alamă. 3-4 (Reg; lpl) Obiecte din pacfong (1-2).

pacfont *sn* vz *pacfong*

pachebot *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) *~ă sf* / Pl: *~uri* și (înv) *~e* / E: fr ***paquebot*** cf eg *packet-boat*] Navă maritimă mare care transportă mai ales călători.

pachebotă *sf* vz ***pachebot***

pacher *sn* [At: LTR[2] / S și: *~cker* / Pl: *~re* / E: ger ***Packer***, rs ***пакер***, fr ***packer***] Dispozitiv pentru închiderea etanșă a spațiilor inelare dintre pereții găurii de sondă și diferitele elemente tubulare introduse în aceasta.

pacheșcă *sf* [At: PANN, ap. CONTRIBUȚII, I, 41 / V: ***~ștă, pacești, patașci*** *sfp*, ***pate~*** / Pl: *~ști* / E: rs ***подтяжки***] (Mol; lpl) Bretea pentru pantalonii bărbătești.

pacheștă *sf* vz ***pacheșcă***

pachet [At: PETROVICI, P. 148/3 / V: (reg) ***păc~, poc~*** / Pl: *~e* și (îrg) *~uri* / E: fr ***paquet***, ger ***Packet***, mg ***paket***] 1 *sn* Grup de obiecte de același fel strânse și legate la un loc sau înfășurate într-o învelitoare de protecție, pentru a se putea păstra sau transporta mai ușor Si: *legătură*, (reg) *pac*[2]. 2 *sn* (Spc) Teanc. 3 *sn* (Pex) Obiect împachetat în hârtie, carton etc., împreună cu ambalajul. 4 *snp* (Prc) Ambalaj de hârtie, carton etc. în care se păstrează diverse obiecte. 5 *sn* (Ecn; îs) ~ *de* (sau *cu*) *acțiuni* Număr de acțiuni emise de o anumită societate și aflate în posesia unui acționar. 6 *sn* (Rar; îs) ~ *de lemne* Stivă de lemne Vz *stânjen*. 7 *av* (Pe lângă verbe ca „a trimite", „a trece", „a zvârli") În mod silit Vz *ramburs*. 8 *sn* Ansamblu de piese identice, suprapuse sau alăturate și legate între ele pentru a forma o singură piesă, utilizabilă într-un sistem tehnic. 9 *sn* (Reg) Ogor mărginit de patru drumuri care se întretaie. 10 *sn* (Glg) Succesiune de straturi cu aproximativ aceleași caractere litologice, dar deosebite din anumite puncte de vedere de rocile din pat[1].

pachețel *sn* [At: CARAGIALE, O. II, 98 / Pl: *~le* / E: ***pachet*** + *-el*] 1-8 (Șhp) Pachet (1-4) (mic). 9 (Prc) Pungă de hârtie Si: (reg) *paclă* (2).

pachiderm *sn* vz ***pahiderm***

pachidermie *sf* vz ***pahidermie***

pachimeningită *sf* vz ***pahimeningită***

pachioană *sf* [At: I. CR. VI, 315 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg; dep) Femeie proastă.

pachiont *a* [At: ALR II, 899 / E: cf *chiomp*] (Reg) Sașiu.

pachistanez, ~ă *smf, a* vz ***pakistanez***

paci[1] *sm* [At: CV 1952, nr. 1, 36 / Pl: ? / E: nct] (Olt) Par[1] (1).

paci[2] *i* vz ***pac***[1]

pacică *sf* vz ***pașcă***

pacient, ~ă [At: CUCIURAN, D. 11/12 / V: (înv) ***~iinte, pati~, patiente*** / P: *~ci-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***paciens, -ntis***, fr ***patient***, ger ***Patient***] 1 *smf* Persoană bolnavă care se găsește în tratamentul unui medic. 2 *smf* (Înv) Persoană supusă unui supliciu. 3 *a* (Asr; d. oameni) Care are sau manifestă răbdare Si: *calm, îngăduitor, răbdător*. 4 *a* (Pex; înv; d. acțiuni) Care este făcut cu răbdare Si: *perseverent, stăruitor*. 5 *a* (Reg; d. oameni) Căruia îi place liniștea și buna înțelegere între oameni Si: *pașnic*. 6 *a* (Pex) Împăciuitor. 7 *sm* (Buc) Judecător de pace (9).

pacienta *vi* [At: CADE / P: *~ci-en~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***patienter***] (Frr) A fi răbdător.

pacientă *sf* [At: HELIADE, O. I, 231 / P: *~ci-en~* / V: (înv) ***~iință, pați~*** / Pl: *~țe* / E: lat ***patientia***, fr ***patience***] (Asr) 1 Răbdare. 2 Îngăduință.

pacieșele *sfp* vz ***pacișele***

pacieși *sfp* vz ***paciță***

pacific, ~ă *a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 282 / V: (înv) ***pacef~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***pacificus***, fr ***pacifique***] (Înv) 1 *a* Pașnic[2]. 2 *a* (Pex) Care exprimă liniște sufletească, blândețe. 3-4 *sm, a* (Înv; Ggf; îs) *Mare ~ă* sau *ocean ~* (Ocean) cu ape liniștite, situat între Asia, Australia, America și Antarctica. 5-6 *sn, a* (Rar; îs) *Locomotivă ~ă* Locomotivă cu viteză mare, folosită la trenurile de călători. 7 *a* Care tinde spre un acord de soluționare pe cale pașnică[2] a conflictelor.

pacifica *vt* [At: CR (1846), 23[1]/30 / Pzi: *pacific* / E: cdp fr *pacifier*] 1 A restabili pacea. 2 (C. i. conflicte, certuri, neînțelegeri) A pune capăt. 3 (Rar) A restabili liniștea sufletească a celui chinuit de păcate. 4 (Rar) A atenua durerea fizică. 5 A potoli.

pacificare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~cări* / E: ***pacifica***] 1 Restabilire a păcii Si: (înv) *pacificație* (1), *păceluire* (1), *păciuire* (1), *păciuilire* (1). 2 Trecere treptată spre o viață pașnică[2] (2) Si: (înv) *pacificație* (2), *păceluire* (2), *păciuire* (2), *păciuilire* (2). 3 Înlăturare a neînțelegerilor, a conflictelor, a dezordinii Si: *aplanare*, (înv) *pacificație* (3), *păceluire* (3), *păciuire* (3), *păciuilire* (3). 4 (Rar) Împăcare cu cineva cu care s-a aflat în conflict Si: (înv) *pacificație* (4), *păceluire* (4), *păciuire* (4), *păciuilire* (4). 5 (Fig; rar) Liniște de veci a omului după moarte Si: *odihnă de veci, pace*.

pacificat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pacifica***] 1 (D. teritorii, colectivități) În care s-a restabilit pacea. 2 Care nu mai are neînțelegeri. 3 Împăcat. 4 Liniștit.

pacificator, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***pacificateur***] 1-4 (Persoană) care pacifică (1-2).

pacificație *sf* [At: AR (1829), 128[1]/12 / V: ***~iune*** / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pacification***, lat ***pacificatio, -onis***] (Înv) Pacificare (1-4).

pacificațiune *sf* vz ***pacificație***

pacifism *sn* [At: CADE / E: fr ***pacifisme***] 1 Atitudine de pacifist. 2 Propovăduire a politicii de pace. 3 Curent politic ai cărui reprezentanți se pronunță împotriva oricăror războaie, condamnându-le indiferent de conținutul lor politic.

pacifist, ~ă [At: CADE / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pacifiste***] 1-2 *smf, a* (Adept) al pacifismului (3). 3 *smf* (Pex) Umanitarist. 4-5 *smf, a* (Persoană) care dorește pacea. 6-8 *a* Care ține de pacifism (1-3). 9-11 *a* Care se referă la pacifism (1-3). 12 *a* Care are ca scop menținerea păcii.

paciinte *smf, a* vz ***pacient***

paciință *sf* vz ***pacientă***

pacilă *sf* [At: BUGNARIU, N. 262/63 / Pl: *~le* / E: nct] (Trs) Femeie scundă și slabă.

pacin *sm* [At: ALR II, 27 / A și: *pacin* / Pl: *~i* / E: ger ***Patschen***] (Reg; mpl) Papuc de casă făcut din cârpă sau din lână.

pacinați *smp* [At: FILIMON, O. II, 32 / E: lat ***pacinatae***] (Înv) Pecenegi.

pacinic, ~ă *a* vz ***pașnic***[2]

pacinicie *sf* vz ***pacinicie***

pacioc[1] *sn* [At: ȘEZ. III, 83 / Pl: *~oace* / E: ucr, rs ***пачка***] (Reg) 1 Pachet (1) de tutun. 2 (Prc) Tutun Vz *pașcă*.

pacioc[2] *s* [At: DL / Pl: nct / E: cf ger *Patschokieren*] Prim strat de var aplicat direct pe tencuială sau pe glet.

pacioșă *sf* vz ***pacișă***

pacisă *sf* vz ***pacișă***

pacișă *sf* [At: I. IONESCU, C. 154/23 / V: (înv) ***~cesă, ~isă***, (reg) *~cesiu smn*, ***~ceșă, ~ieși*** *sfp*, ***~ioșă, ~iță, ~iuci*** *sp*, ***~iușă, păcâși*** *sp*, ***pacesi*** *sfp*, ***păciș*** *smn*, ***pacișe*** *sfp*, ***păciușe*** *sfp* / A și: *paci~* / Pl: *~și, ~șe* / E: ucr ***пачоси***] (Pop; mpl; șls csc) Fire de in sau de cânepă de calitate inferioară, care rămân în piepteni în timpul operației de pieptănare a fuiorului ieșit din ragilă Si: (reg) *câlți*.

pacișele *sfp* [At: SBIERA, F. S. 88 / V: ***~ieșele, ~iucele, păchiușel*** *sn*, ***păcișale, păc~, păciușea*** *sf*, ***pățieș~*** / E: ***pacișă*** + *-ele*] 1-2 (Reg; shp) Pacișă (puțină) Si: (reg) *câlțișori, pășunele*.

paciță *sf* vz ***pacișă***

paciuci *sp* vz ***pacișă***

paciucele *sfp* vz ***pacișele***

paciui *v* vz ***păciui***

paciuli *sfi* [At: VLAHUȚĂ, D. 278 / V: *~e sf* / S și: *patchouli* / E: fr ***patchouli***] 1 Plantă erbacee labiată din regiunile tropicale, din care se extrage un ulei eteric cu parfum puternic (*Pogostemon patchouly*). 2 (Pex) Parfum fabricat din uleiul extras din frunzele de paciuli (1).

paciulie *sf* vz ***paciuli***

paciușă *sf* vz ***pacișă***

pack *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: fr ***pack***] (Ggf) Porțiune a unei banchize provenite în urma sfărâmării acesteia datorită furtunii.

paclă *sf* [At: VICIU, GL. 103 / V: ***paglă*** / Pl: *~le* / E: mg ***pakli***] (Reg; udp „de") **1** Pachet (**3**) de tutun, de țigări, de bumbac. **2** (Trs) Pachețel (**9**). **3** (Lpl) Chibrituri.

paclişi *v* vz ***pâcliş***

paclomă *sf* vz ***plapumă***

pacmiez *sn* vz ***pecmez***

pacoste *sf* [At: MOXA, 352/19 / Pl: ~ și (rar) *~oști* / E: slv ***пакость***] **1** Ceea ce provoacă cuiva mari neplăceri, necazuri, suferințe Si: *belea, năpastă, nenorocire*, (îrg) *nafaca*, (reg) *păcostenie*. **2** Situație în care se află cel asupra căruia s-a abătut o năpastă. **3** (Îe) **A lăsa (pe cineva** sau **ceva) în ~** A nu se mai ocupa de cineva sau de ceva. **4** (Ccr) Ființă care provoacă cuiva tot felul de neplăceri Vz *belea, năpastă*. **5** (Îvr) Neînțelegere. **6** (Înv) Abatere de la o normă religioasă Si: *greșeală, păcat²*, *vină*. **7** (Înv; îlav) **Cu ~** În mod nedrept. **8** (Pop; îe) **Este ~** Nu se cuvine.

pacostnic, ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 403/27 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***пакостьникъ***] **1-3** (Înv) Care aduce pacoste (**1-2, 4**). **4-5** Păgubitor (**2, 4**).

pacotilă *sf* [At: KOGĂLNICEANU, ap. CONTRIBUȚII, I, 81 / E: fr ***pacotille***] (Frm) Marfă de calitate inferioară.

pact¹ *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***pacte***, lat ***pactum***, ger ***Pakt***] **1** Înțelegere scrisă între două părți Si: *convenție, învoială, legământ*. **2** (Pex) Contract. **3** (Jur; rar; îs) *~ fundamental* Constituție a unui stat. **4** (Jur; rar; îs) *~ constituțional* Înțelegere dintre cetățenii unei țări de a respecta stipulațiile constituției. **5** (Jur; îs) *~ succesoral* Înțelegere prin care una dintre părți se obligă să cedeze celeilalte o parte din drepturile sale de moștenire. **6** Tratat internațional, bilateral sau multilateral, cu caracter solemn, privind relații politice între state, încheiate în special în scopul menținerii păcii sau al colaborării strânse între semnatari.

pact² *sn* [At: ALR II, 3637/2 / V: ***paht*** / Pl: *~e* / E: ger ***Paht***] (Buc; Ban) Arendă.

pacta *vi* [At: BARCIANU / Pzi: *~tez* / E: ***pact¹***] (Trs) A pactiza (**2**).

pactiza *vi* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 253 / Pzi: *~zez* / E: fr ***pactiser***] (Udp „cu") **1** A se înțelege cu cineva. **2** (Spc) A face cauză comună cu un adversar, trădând interesele propriei comunități Si: (reg) *a pacta*.

pactizare *sf* [At: PAS, Z. III, 237 / E: ***pactiza***] **1** Înțelegere cu cineva. **2** Trădare a intereselor propriei comunități, prin aderarea la cauza unui adversar. **3-7** Încheiere a unui pact¹ (**1-5**). **8** (Pex) Întâlnire pașnică cu inamicul, pe front.

pactol *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 152 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Râu mic.

pacui *vt* [At: I. CR. II, 40 / Pzi: *~esc* / E: ***pac²***, cdp ger *packen*] (Buc) **1** A împacheta. **2** (Pex) A așeza.

pacusti *vi* [At: TEAHA, C. N. 248 / Pzi: *~tesc* / E: ***pacoste***] (Trs) A i se întâmpla cuiva ceva rău Si: *a păgubi*.

padău *sn* [At: GLOSAR REG. / Pl: *pădie* / E: ***padoc*** css] (Reg) Ocol pentru vite.

padela *vi* [At: DN² / Pzi: *~lez* / E: ***padelă***, cdp ger ***paddeln***, eg ***paddle***] (Rar) A vâsli cu ajutorul padelelor.

padelă *sf* [At: LTR² / Pl: *~le* / E: ger ***Paddel***] Vâslă de formă specială, cu una sau cu două pale, folosită la canoe sau la caiac pentru înaintare rapidă pe apă.

padi *i* [At: NEGRUZZI, S. I, 37 / E: rs ***поди***] (Înv; Mol; arc) Cuvânt cu care se îndemnau la mers caii înhămați la căruță.

padie *sf* vz ***padină***

padimă *sf* vz ***padină***

padiment *sn* [At: KLEIN, D. 177 / Pl: *~e* / E: mg ***pádimentom, pádimentum***] **1** (Reg) Pardoseală de scânduri, la casă. **2** (Reg) Fund al scocului la moară.

padină *sf* [At: I. IONESCU, M. 22 / A și: *padină* / V: ***~imă, ~ie, păd~*** / Pl: *~ni, ~ne*, (reg) *pădini* / E: bg ***падина***] **1** Loc aproape plan sau ușor scobit, acoperit cu iarbă, pe vârful unui munte sau al unui deal, între doi munți sau două dealuri, pe coastă ori la poalele muntelui sau dealului Vz *plai, platou, zăpodie*. **2** Mică depresiune circulară sau alungită, formată de obicei pe loess Si: *crov*. **3** (Reg) Ogor între două răzoare. **4** (Reg) Teren umed, mlăștinos, mocirlos. **5** (Reg) Jgheab la moară. **6** (Mun) Spărtură naturală la un lemn retezat. **7** (Bot; reg) Molid (*Picea excelsa*).

padiș *ss* [At: ȘEZ. V, 115 / V: ***~ă*** *sf* / E: nct] (Mol; Buc; csc) Rugi mici de zmeură, merișoare, afine, încărcați de fructe.

padișah *sm* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 230 / V: (înv) ***pati~*** / Pl: *~hi* / E: tc ***padișah***, fr ***padishah***] **1** Titlu purtat în trecut de monarh în unele țări din Orientul Apropiat și Mijlociu. **2** Persoană care poartă titlul de padișah (**1**) Vz *sultan*. **3** (Îs) *~ sultan* Șahinșah.

padișă *sf* vz ***padiș***

padiște *sf* vz ***pajiște***

padlagină *sf* vz ***pătlagină***

padleț *sm* [At: SCL 1969, 131 / Pl: *~ți* / E: rs ***подлец***] (Rsm) Om ticălos.

padnoscă *sf* [At: CIHAC, II, 237 / V: ***patn~, pod~*** / Pl: *~ște*, (rar) *~ști* / E: rs ***подножка***] (Mol) **1** Scară la un vehicul. **2** Curea de elastic cusută la marginea ghetrei sau a pantalonului și petrecută pe sub talpă, pentru a ține pantalonii întinși pe picior sau pentru a fixa pintenii. **3** (Îf *patnoscă*) Gaică ce strânge la spate o haină.

padoc *sn* [At: ENC. VET. 24 / Pl: *~uri* / E: fr ***paddock***, eg ***paddok***] **1** Loc îngrădit într-o pășune, rezervat pentru unele animale domestice. **2** Teren împrejmuit și amenajat în mod special, în apropierea grajdurilor sau a cotețelor, destinat întreținerii și mișcării animalelor domestice în aer liber Vz *ocol*. **3** (Spc) Loc îngrădit lângă boxa unui cal de curse sau lângă un hipodrom, unde sunt lăsați în libertate sau plimbați caii, înainte de alergări.

padri *pp* vz ***pedri***

padruped *sn, a* vz ***patruped***

paduană *sf* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 175 / P: *~du-a~* / Pl: *~ne* / E: ***Padua*** + *-ană*] Găină de rasă originară din Padova.

padzerh *sn* vz ***panzehru***

paesagiu *sn* vz ***peisaj***

paf *i* [At: BOLINTINEANU, O. 372 / E: fo, cf ger *paff* „încremenit, înmărmurit", fr *paf* „beat, lovit"] **1** (Îcr *pif, puf, poc*) Cuvânt care imită zgomotul produs de o apăsare puternică, de o lovitură, de o pocnitură etc. **2-3** (Fam; îe) **A rămâne** (sau **a face pe cineva să rămână**) **~** (A rămâne sau) a face pe cineva să rămână uimit peste măsură. **4** (Fam; îe) **A face ~ (pe cineva)** A uimi pe cineva.

pafnoduri *snp* [At: DDRF / E: ger ***Backnudeln*** „tăiței la cuptor"] (Ban) Prăjitură de casă făcută din aluat.

pafont *sn* vz ***pacfong***

pafta *sf* [At: BUL. COM. IST. IV, 68 / V: (reg) ***pahta*** / Pl: *~ale* / E: tc ***pafta***] **1** (Mpl) Încheietoare ornamentală la haine, la cingători etc., executată din metal sau din alte materiale, uneori bătută cu pietre prețioase. **2** (Pex) Cingătoare alcătuită din plăci de metal legate între ele cu lănțișoare sau fixate între ele cu ținte. **3** Dispozitiv metalic de închidere a unei cărți, cutii etc. **4** (Îrg) Încuietoare la ușă. **5** (Îrg) Balama. **6** Piesă simplă din tablă de oțel folosită la fixarea cablurilor pe zidurile clădirilor.

pag¹ *sm* vz ***paj***

pag², pagă [At: BIBLIA (1688), 608¹/19 / V: (îrg) ***peag***, (reg) ***peg*** / Pl: *pagi, page* / E: slv ****пѣгъ***] **1** *a* (D. culoarea cailor; pex, d. alte animale) Negru sau roșcat cu pete albe Vz *bălțat, pătat, pestriț, tărcat*. **2** *sm* Cal pag (**1**). **3** *a* (Mol; d. gâște) Cu penajul jumătate de culoare albă și jumătate de culoare neagră. **4** *a* (Olt; d. oameni; îf *peg*) Cu pete de culoare închisă pe față.

pagaie *sf* [At: DN² / Pl: *~găi* / E: fr ***pagaie***] Vâslă scurtă cu o singură pală, care se manevrează cu ambele mâini, fără a o sprijini de ambarcație.

pagalău *am* [At: T. PAPAHAGI, M. 228 / Pl: *~ăi* / E: ***pag²*** + *-alău*] (Mar; d. berbeci) Care are lână roșcată.

paganism *sns* [At: STAMATI, D. / V: ***~nizm*** / E: fr ***paganisme***] (Frm) Păgânism.

paganiza *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***paganiser***] (Frr) A păgâniza.

paganizm *sn* vz ***paganism***

paghină *sf* vz ***pagină***

pagina *vt* [At: BARCIANU, V. / Pzi: *~nez* / E: ***pagină*** cdp fr *paginer*] 1 (C. i. pagini) A numerota. 2 (C. i. materiale tipografice culese în șpalturi) A aranja în pagini pentru a obține forma definitivă a lucrării care se tipărește. 3 (C. i. fie materiale tipografice neculese încă, fie periodice; fșa) A schița cu anticipație, înainte de culegere, locul în pagină al fiecărui material. 4 A include un material în pagina unui periodic Si: *a insera*.

paginare *sf* [At: DDRF / Pl: *~nări* / E: ***pagina***] 1 Numerotare. 2 Aranjare în pagini a materialelor tipografice pentru a obține forma definitivă a lucrării care se tipărește Si: *paginat[1]* (2), *paginatură* (2), *paginație* (3). 3 Schițare făcută cu anticipație, înainte de culegere, a locului în pagină al fiecărui articol Si: *paginat[1]* (3), *paginatură* (3), *paginație* (4). 4 Includere a unui material în pagina unui periodic Si: *paginat[1]* (4).

paginat[1] *sn* [At: DLR / Pl: (nob) *~uri* / E: ***pagina***] 1 Numerotare. 2-4 Paginare (2-4).

paginat[2], ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pagina***] 1 (D. un text) Numerotat[2]. 2 (D. un material tipografic) Inclus în pagina unei publicații.

paginator, ~oare *smf* [At: PETICĂ, O. 302 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pagina*** + *-tor*] Muncitor tipograf calificat care face paginația.

paginatură *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 355 / Pl: *~ri* / E: ***pagina*** + *-tură*] (Înv) 1 Paginație (2). 2-3 Paginare (2-3). 4 Paginație (5).

paginație *sf* [At: BARCIANU / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***pagination***] 1 Numerotare. 2 Șir de numere succesive care reprezintă numerotarea paginilor Si: (înv) *paginatură* (1). 3-4 Paginare (2-3). 5 Mod în care se face paginarea (2) Si: (înv) *paginatură* (4). 6 Secție într-o tipografie unde se execută paginarea (2).

paginațiune *sf* vz ***paginație***

pagină *sf* [At: AȘEZ. 69/25 / V: (rar) ***~ne***, (înv) ***paghi~*** / Pl: *~ni*, (rar) *~ne* / E: lat ***pagina***, ger ***Pagina***] 1 Fiecare dintre cele două fețe ale unei foi de hârtie dintr-o carte, dintr-un caiet, ziar, registru etc. Si: *față*. 2 (Îlav) **A pune în ~** A pagina (2). 3 (Bot; rar) Fiecare dintre cele două fețe ale unei frunze. 4 Text al unei pagini (1). 5 (Pex) Fragment dintr-o scriere sau din ansamblul unei opere mai mari. 6 (Pgn) Scriere. 7-9 (Fig) (Moment) (eveniment sau) fapt demn de reținut. 10 (Fig) Dată importantă. 11 (Fig) Episod însemnat din viața unui om.

pagine *sf* vz ***pagină***

pagiră *sf* vz ***pajură***

pagire *sf* vz ***pajură***

pagirn *sm* vz ***panțir***

pagiște *sf* vz ***pajiște***

pagiu *sm* vz ***paj***

paglă *sf* vz ***paclă***

pagodă *sf* [At: LEON ASACHI, B. 88/1 / Pl: *~de* / E: fr ***pagode***] 1 Templu la unele popoare din Orient, compus din mai multe etaje care se retrag succesiv, dând edificiului o formă piramidală. 2 (Îdt) Idol adorat într-o pogodă (1). 3 (Rar) Bibelou chinezesc sau japonez de porțelan, reprezentând o figură grotească cu capul mobil.

pagon *s* [At: SCL 1959, 405 / Pl: nct / E: rs ***погон***] (Rsm; rar) Epolet.

pagubă *sf* [At: CORESI, L. 470/2 / Pl: *~be*, (reg) *păgubi* / E: slv ***пагоуба***] 1 Pierdere materială adusă cuiva sau suferită de cineva. 2 Stricăciune care provoacă o pierdere Si: *daună*. 3 (Pex) Neajuns[1]. 4 (Pex) Necaz. 5 (Pex) Nenorocire. 6 (Îe) **~n ciuperci !** Nu este o pierdere importantă. 7 (Îlav) **În ~** Fără folos material Si: *în pierdere*. 8 (Reg; îlav) **Pe ~ba lui** Riscând. 9 (Îlav) **A da (pe cineva) de ~** A păgubi pe cineva. 10 (Îe) **A fluiera, a vorbi, a sufla** etc. **a ~** A fluiera, a vorbi etc. manifestându-și părerea de rău, surprinderea pentru o pierdere suferită, sau nedumerirea în fața unei anumite situații. 11 (În superstiții; îe) **E rău de ~** E semn rău. 12 (Îe) **A scoate, a plăti, a întoarce ~ba** A plăti prețul pierderii suferite de cineva sau pricinuite cuiva. 13 (Înv) Risipă. 14 (Fig) Pierdere a calității unui lucru. 15 (Fig) Prejudiciu moral. 16 (Îlpp) **În ~ba (cuiva sau a ceva)** Știrbind calitatea, prestigiul, autoritatea etc. cuiva sau a ceva. 17 (Reg; îe) **E ~ că...** (sau **de...**) E păcat că s-a întâmplat... 18 (Reg; îe) **E ~ să...** E păcat dacă se întâmplă...

păgubnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 72v/28 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***пагоубьникъ***] (Înv) 1 Vătămător. 2 (Fig) Care aduce prejudicii morale.

pagur *sm* [At: DER / Pl: *~i* / E: fr ***pagure***] 1 (Lpl) Crustacee decapode marine al căror abdomen moale este adăpostit într-o cochilie goală de gasteropode. 2 (Șls) Crustaceu din grupul pagurilor (1).

paha *sfa* [At: GCR II, 172/8 / V: ***piha, puha*** / E: nct] (Îrg; euf; în superstiții) Drac.

pahar *sn* [At: PSALT. HUR. 8r/1 / V: (îrg) ***păh~***, (înv) ***paghar, păhariu, peh~***, (reg) ***paar, par, păar, păr, poh~*** / Pl: *~e*, (reg) *~uri* / E: mg ***pahar, pohar***, srb ***pehar***] 1 Mic vas de sticlă, de material plastic, de metal etc., de diferite forme și mărimi, din care se bea apă sau alte lichide Si: *cupă, pocal, potir*, (reg) *mesel*. 2 (Reg; îe) **A bea dintr-un ~ (cu cineva)** A fi intim cu cineva. 3 (Îae) A fi prieten cu cineva. 4 (Îae) A fi de aceeași teapă cu cineva. 5 (Udp „de" sau „cu") Conținut al unui pahar (1). 6 (Reg; îs) *~ dulce* (sau *de dar*) Conținut al unui pahar (1) de vin sau de țuică, de obicei îndulcit cu miere, care se oferă oaspeților la nuntă, când aceștia dăruiesc bani mirilor. 7 (Pex; îas) Obicei de a oferi un pahar (6). 8 (Îlav) **La un ~ de** (sau **cu vin**) În timp ce se bea împreună cu alții. 9 (Pex; îal) La chef. 10 (Fig) Necaz. 11 (Îls) *~ul morții* (sau, rar, *mortal*) Moarte. 12 (Îe) **A bea** (sau **a primi**) **~ul morții** (ori **de moarte**) A muri. 13 (Bis; înv) Har. 14 (Trs; Mar) Cană. 15 (Pop) Ventuză de sticlă în care se face vid cu spirt și cu o flacără și se aplică strâns pe spinarea bolnavilor, în scopuri curative. 16 (Reg) Lingură de lemn, cu coada foarte scurtă, cu care se bea apă din izvoare Vz *căuș, scafă*. 17 (Reg) Măsură cu care se ia vama la moară. 18 (Mol; Buc) Sticlă de lampă. 19 (Pop; pan) Caliciu al florii Vz *cupă*. 20 (Reg; lpl; art.) Dans popular nedefinit mai de aproape. 21 (Reg; lpl; art.) Melodie după care se dansează paharele (20).

paharnec, ~ă *smf* vz ***paharnic***

paharnic, ~ă *sm* [At: PALIA (1581), 162/7 / V: (îrg) ***păh~***, (înv) *~nec* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pahar*** + *-nic*] 1 (Rar) Titlu dat în Evul Mediu, în țările române, boierului care avea grijă de băutura domnului, iar la ospețe sau în împrejurări deosebite îl servea pe domn, gustând băutura înaintea acestuia pentru a se convinge că nu este otrăvită. 2 (Rar) Boier care avea titlul de paharnic (1) Si: (reg) *ceașnic* Vz *cupar*. 3 (Îs) *Vel* (sau *mare*) *~* ori *marele ~, ~ mare, ~ul cel mare* Dregător de curte cu atribuții speciale la ospețele domnești Si: *șeful paharnicilor*. 4 Titlu dat boierului care strângea, de obicei la oraș, dările de pe vinul vândut. 5 Persoană care avea titlul de paharnic (4). 6 (Îrg; pgn) Persoană care toarnă băutura în pahare, la ospețe, nunți etc.

paharniceasă *sf* vz ***păharniceasă***

paharnicel *sm* vz ***păharnicel***

pahă *sf* vz ***palhă[2]***

pahibă *sf* [At: IORGA, S. D. XVII, 17 / Pl: *~be* / E: cf *hibă*] (Reg) Cusur.

pahiderm *snm* [At: J. CIHAC, I. N. 15/26 / V: ***packi~, pasi~*** / Pl: *~e, ~i* / E: lat ***pachyderma***, fr ***pachyderme***] 1 Denumire generică dată animalelor masive cu piele groasă și cu păr puțin, ca elefantul, hipopotamul, rinocerul, porcul, care fac parte din diferite categorii taxonomice. 2 (Rar; dep) Epitet pentru o persoană obraznică.

pahidermie *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***pach~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pachydermie***] (Med; rar) Elefantiazis.

pahiglosie *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: fr ***pachyglossie***] (Med) Îngroșare anormală a limbii.

pahimeninge *sni* [At: DER / E: fr ***pachyméninge***] (Atm) Duramater.

pahimeningită *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***pach~*** / Pl: *~te* / E: fr ***pachyméningite***] (Med) Meningită a pahimeningelui.

pahipleurită *sf* [At: DN[2] / P: *~ple-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***pachypleurite***] (Med) Îngroșare și alipire a foițelor pleurei, ca urmare a unui proces inflamator cronic.

pahiu *s* [At: BORZA, D. 59 / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; reg) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*).

pahnă *sf* [At: V. ROM. iunie 1960, 67 / Pl: *~ne* / E: cf *balmă*] (Reg) Noroi[1].

pahonț, ~oanță [At: FILIMON, O. II, 181 / V: (reg) ***poh~*** / Pl: *~i, ~oanțe* / E: cf rs *пехотинец* „infanterist"] (Pop) **1-2** *sm* (Soldat sau) cărăuș din armata țaristă. **3** *sm* (Îdt) Birjar de origine rusă. **4** *smf* Epitet depreciativ pentru o persoană grosolană, necioplită sau murdară.

pahorniță *sf* vz ***podhorniță***

paht *sn* vz ***pact***[2]

pahta *sf* vz ***pafta***

pahui *vr* [At: LEXIC REG. 105 / Pzi: 3 *~ește* / E: nct] (Buc; d. ochi) A se împăienjeni.

pahuiac *s* [At: LEXIC REG. 105 / P: *~hu-iac* / Pl: nct / E: ***pahui***[1] + *-ac*] **1-2** (Buc) Băț (mare).

pahuială *sf* [At: LEXIC REG. 105 / P: *~hu-ia~* / E: ***pahui*** + *-eală*] (Buc) Încețoșare a ochilor.

pahuiște *sf* [At: TEAHA, C. N. 249 / E: ***pahui***[1] + *-iște*] (Trs) **1** Pădure tânără de păhui[1]. **2** Copaci tineri, drepți și înalți.

pahuță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: ***paha*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Palhă[2] (mică).

pai[1] *sn* [At: PALIA (1581), 126/18 / V: (reg) ***~e*** *sn* / Pl: *~e*, (reg) *~uri* / E: ml ***palea***] **1** Tip de tulpină simplă, subțire, tubulară, în general neramificată, cu internodurile lipsite de măduvă, caracteristic pentru cereale și pentru alte plante din familia gramineelor. **2** (Lpl) Grămadă de tulpini uscate de graminee rămase după treierat, având diferite utilizări. **3** (Rar; îs) *Țigară cu ~* Țigară cu filtru. **4** (Pop; d. grâu; îlav) **În ~e** Care nu a fost secerat sau treierat. **5** (D. cereale; îe) **A da în ~** A începe să le crească tulpina. **6** (Îe) **A-și aprinde ~e-n cap** A-și atrage nemulțumirea cuiva. **7** (Îe) **A pune ~e pe** (sau **peste**) **foc** sau **a stinge focul cu ~e** A ațâța pe cineva deja nervos. **8** (Îae) A înrăutăți o situație deja dificilă. **9** (Fig; d. sentimente; îe) **Arde focu-n ~e ude** A mocni fără a se manifesta. **10-11** (Îs) *Foc de ~* (Entuziasm trecător sau) pasiune trecătoare. **12** (Îe) **A întemeia** (**ceva**) **pe ~e** A clădi ceva pe temelii nesigure. **13** (Îe) **A nu ridica un ~ de jos** A nu face absolut nimic. **14** (D. oameni; îe) **A nu se pricepe să împartă un ~ la doi boi** sau **a nu ști să încurce două ~, a fi bun de ~e** A nu fi bun de nimic. **15** (Îs) *Om* (sau, rar, *soț, tată* etc.) *de ~e* Persoană lipsită de personalitate, de valoare, de caracter pe care cineva o folosește drept paravan, pentru a-și atinge scopul. **16-17** (Fam; îs) *Văduvă* (sau rar) *văduv de ~e* (Soție sau) soț care a rămas puțin timp fără soț, respectiv, fără soție. **18** (Reg; îe) **A fugi ca tăunul cu ~ul** A fugi foarte repede. **19** (Reg; îe) **Fân ori ~e?** Bine sau rău? **20** (Îe) **Ăl cu ~e, ăl cu fân!** Se spune, ironic, unui ostaș care nu știe să țină cadența în mers într-un grup, de parcă nu ar ști care este piciorul drept și care cel stâng. **21** (Pop; îe) **La ~e!** Strigăt cu care se gonesc câinii. **22** (Pex; d. oameni; îae) Se spune ironic, oamenilor care cască sau chicotesc. **23** (Îae) Se spune cuiva pentru a-l determina să tacă sau să stea de-o parte. **24** Fragment de pai[1] (**1**) sau tub subțire dintr-un material plastic, cu care se sorb unele băuturi. **25** (Pex; cu determinări care indică planta) Tulpină a unor plante nepăioase. **26** (Pan; șîs *~ de chibrit*) Băț de chibrit. **27** (Mol; îcs) *De-a ~ul* Joc de copii în care jucătorii stau așezați în cerc și așteaptă cu mâinile la spate paiul[1] (**1**) pe care unul dintre ei îl poartă pe la fiecare. **28** (Ast; reg; îs) *~ele țiganului* (sau *țiganilor, lui nănașu*) ori *carul* (sau *cărarea, calea, drumul*) *de ~e* (sau cu *~ele*) ori *cărarea* (sau *drumul*) *~elor* ori *calea* (sau *drumul*) *țiganului cu ~e* Calea Lactee. **29** (Reg; șîs *~ lung*) Plantă din familia pirului (*Carex canescens*). **30** (Bot; Mun) Flori-de-paie (*Helichrysum braeteatum*).

pai[2] *sn* [At: DR. I, 416 / E: nct] (Reg) **1** Lână nouă, măruntă, care le crește oilor primăvara, înainte de a fi tunse. **2** Grăsime de pe lâna oilor.

paia[1] *sf* [At: LET. III, 201/11 / Pl: *~iele* / E: tc ***pâye***] **1** Funcție înaltă în Imperiul Otoman. **2** Titlu onorific dat, în ierarhia boierească din țările române, boierilor care nu aveau slujbă de stat Si: (îvr) *paielâc* (**1**). **3** Persoană care avea titlul de paia (**2**) Si: (îvr) *paielâc* (**2**) Cf *mazil*. **4** (Îrg; îe) **A da ~ele** (**cuiva**) A măguli pe cineva. **5** (Îae) A îngădui cuiva prea multe.

paia[2] *sf* [At: CV 1951, nr. 9-10, 47 / A: nct / Pl: *~iele* / E: nct] (Mun) Piatră lată folosită de copii la anumite jocuri.

paiajân *sm* vz ***păianjen***

paiajen *sm* vz ***păianjen***

paiandru *sm* vz ***paiantă***

paiangăn *sm* vz ***păianjen***

paiangănel *sm* vz ***păienjenel***

paiangen *sm* vz ***păianjen***

paiangin *sm* vz ***păianjen***

paiangină *sf* vz ***păianjen***

paianginel *sm* vz ***păienjenel***

paianginos, ~oasă *a* vz ***păinjinos***

paianjen *sm* vz ***păianjen***

paianjeniș *sn* vz ***păienjeniș***

paianjin *sm* vz ***păianjen***

paianjine *sm* vz ***păianjen***

paiant *sn* vz ***paiantă***

paiantă *sf* [At: IORGA, S. D. XXI, 416 / V: (reg) ***paiant*** *sn*, ***~ndru*** *sm*, ***~ient*** *sn*, ***~ientă*** / Pl: *~te, ~iente* / E: tc ***payanda*** „proptea, suport"] **1** Fiecare dintre piesele de lemn, rotunde sau fasonate, care proptesc stâlpii caselor țărănești Si: *chezaș*. **2** Sistem de construcție a pereților unor case, constând dintr-un schelet de lemn ale cărui spații goale sunt umplute sau acoperite cu diferite materiale, împletituri de nuiele tencuite cu lut, chirpici etc. **3** (Prc) Material care umple sau acoperă scheletul de lemn de paiantă (**2**). **4** (Pex) Perete construit prin paiantă (**2**). **5** (Reg; îf *paiant*) Cui lung și gros, cu floarea mare, pentru fixarea căpriorilor sau a grinzilor. **6** (Pan; reg) Cartilagiu al nasului.

paianț *sm* vz ***paiață***

paiaț *sm* vz ***paiață***

paiațarlâc *sn* [At: ULIERU, C. 71 / Pl: *~uri* / E: de la ***paiațărie***] **1-4** Paiațărie (**1-4**). **5** (Fig) Fleac.

paiață *sf* [At: CR (1830), 108[1]/37 / V: (înv) ***paiaț*** *sm*, ***~anț*** *sm* / Pl: *~țe* / E: rs ***паяц***, fr ***paillasse***, ger ***Paiazze***] **1** Personaj comic în reprezentațiile de circ, la diferite serbări populare etc. Si: *clovn, măscărici, saltimbanc*. **2** Bufon. **3** Epitet depreciativ pentru un om neserios, ridicol etc. **4** Păpușă îmbrăcată ca o paiață (**1-2**).

paiațărie *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 242 / V: (înv) ***~ter~*** / Pl: *~ii* / E: ***paiață*** + *-ărie*] **1-4** (Artă sau) meserie de paiață (**1-2**) Si: *bufonerie, clovnerie*, (rar) *paiațarlâc* (**1-4**). **5** (Pex; dep) Reprezentație scenică lipsită de valoare. **6-7** (Fig) Purtare sau atitudine (neserioasă sau) caraghioasă.

paiaterie *sf* vz ***paiațărie***

paic *sm* [At: HERODOT (1645), 38 / V: (înv) ***~ciu, păic, peic*** / A și: *paic* / Pl: *~ici* / E: tc ***peyk***] **1** Soldat din garda personală a sultanului sau a domnitorilor țărilor române. **2** Soldat din garda unui suveran. **3** (Pex) Sol.

paică *av* vz ***parcă***[1]

paicea *sf* vz ***pacea***

paiciu *sm* vz ***paic***

paidantă *sf* vz ***paiantă***

paidaș *sn* vz ***păitaș***

paideia *sf* [At: DEX – S / P: *pa-i-de-ia* / E: gr ***παιδεία***] Concepție educativă în Grecia antică ce urmărea cultivarea spiritului uman prin filozofie și știință.

paidos [At: URICARIUL, IV, 402 / A și: *pai~* / E: tc ***paydos***] (Înv) **1** *s* Repaus după muncă. **2** *i* Exclamație care reprezintă un semnal de încetare a lucrului.

paidușcă *sf* [At: PÎRVESCU, C. 48 / Pl: ? / E: bg ***пайдушка***] **1** (Cor: Dob; art.) Învârtita (**2**). **2** (Dob; art.) Melodie după care se execută învârtita (**1**).

paie *sn* vz ***pai***[1]

paiejân *sm* vz ***păianjen***

paiejine *sm* vz ***păianjen***

paielâc *sn* [At: URICARIUL, VIII, 137 / P: *pa-ie~* / Pl: *~uri* / E: ***paia***[1] + *-lâc*] **1-2** (Îvr) Paia[1] (**2-3**).
paiengin *sm* vz ***păianjen***
paiengine *sm* vz ***păianjen***
paienjen *sm* vz ***păianjen***
paienjeniș *sn* vz ***păienjeniș***
paienjin *sm* vz ***păianjen***
paienjine *sm* vz ***păianjen***
paient *sn* vz ***paiantă***
paienta *vt* [At: CHEST. II, 124/22 / V: (cscj) ***păienți*** / P: *pa-ien~* / Pzi: *~tez* / E: ***paiantă***] (Olt) A construi din paiantă (**3**).
paientă *sf* vz ***paiantă***
paiercic *sn* vz ***paieric***
paieric *sn* [At: ALEXI, W. / V: (rar) ***~rcic*** / A și: *~ric* / P: *pa-ie~* / E: slv ***пакрьчикъ***] Semn grafic în scrierea chirilică, de obicei fără valoare fonetică, pus după consoană, pentru a înlocui ierul mic (ь) sau ierul mare (ъ) în poziție neintensă.
paieș *sm* [At: TEAHA, C. N. 249 / P: *pa-ieș* / Pl: *~i* / E: ***pai***[1] + *-aș*] (Reg) Persoană care se ocupă cu strânsul paielor[1], în timpul treieratului.
paiet *sn* [At: DN[2] / P: *pa-iet* / Pl: *~e* / E: fr ***paillet***] Dispozitiv pentru astuparea provizorie, din exterior, a spărturilor mici produse în bordajul unei nave, sub linia de plutire.
paietă *sf* [At: ARDELEANU, V. P. 35 / P: *pa-ie~* / Pl: *~te* / E: fr ***paillette***] (Mpl) Mică piesă rotundă, din foi metalice, sticlă subțire, celofan etc., cu o gaură la mijloc, cusută sau lipită pe haine, pe stofe etc., obținându-se astfel un anumit efect de strălucire, care înfrumusețează obiectul, în special la lumina de seară Si: (pop) *fluture*.
paijăn *sm* vz ***păianjen***
pailaghen *s* [At: RÎND. JUD. 231/12 / Pl: nct / E: ger ***Beilagen***] (Îvr) Anexă la un document.
paing [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 114[r]/20 / P: *pa-ing* / Pl: *~ngi*, (2) *~uri* / E: slv ****паѩкъ***] **1** *sm* Păianjen. **2** *sn* (Pex; Ipl) Păienjeniș.
paingariță *sf* vz ***paingăriță***
paingăn *sm* vz ***păianjen***
paingăriță *sf* [At: BARONZI, L. 140 / V: ***~gar~, păi~*** / P: *pa-in~* / Pl: *~te* / E: ***paing*** + *-ăriță*] (Reg) Plantă din familia scaietelui, nedefinită mai îndeaproape.
paingân *sm* vz ***păianjen***
paingânăraie *sf* [At: PAMFILE, CR. 112 / P: *pa-in~* / E: ***paingân*** + *-ăraie*] (Reg; csc) Păienjeniș.
paingen *sm* vz ***păianjen***
paingeniș *sn* vz ***păienjeniș***
paingin *sm* vz ***păianjen***
paingine *sm* vz ***păianjen***
painginel *sm* vz ***păienjenel***
paingini *v* vz ***păienjeni***
painjen *sm* vz ***păianjen***
painjenel *sm* vz ***păienjenel***
painjeni *v* vz ***păienjeni***
painjenire *sf* vz ***păienjenire***
painjeniș *sn* vz ***păienjeniș***
painjenit, ~ă *a* vz ***păienjenit***
painjigă *sf* vz ***păianjen***
painjin *sm* vz ***păianjen***
painjină *sf* vz ***păianjen***
painjine *sm* vz ***păianjen***
painjini *v* vz ***păienjeni***
painjiniș *sn* vz ***păienjeniș***
painjinit, ~ă *a* vz ***păienjenit***
painjinos, ~oasă *a* vz ***păinjinos***
paiol *sn* [At: CV 1950, nr. 5, 29 / P: *pa-iol* / Pl: *~oale* / E: rs ***пайол***] Pardoseală de lemn, linoleum, material plastic etc. care acoperă fața interioară a navelor, împiedicând contactul direct dintre încărcătura din magazii și podea sau protejând mărfurile de umezire.
paion *sn* [At: NICA, L. VAM. / P: *pa-ion* / Pl: *~oane* / E: fr ***paillan***] (Rar) **1-2** (Con sau) cilindru de paie[1] care servește ca ambalaj de protecție pentru sticle. **3** Unealtă nedefinită mai îndeaproape folosită la descărcatul vapoarelor.
paipanele *sfp* [At. CIAUȘANU, GL. / E: cf *paipanog*] (Olt) Papainoage.
paipanoagă *sf* vz ***papainog***[1]
paipanog *sn* vz ***papainog***[1]
pair *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 355 / V: (rar) ***par*** / P: *per* și (rar) *pa-ir* / S și: *per* / Pl: *~i* / E: fr ***pair***] **1** Titlu purtat de marii vasali ai regelui în Franța și în Anglia, în epoca feudală. **2** Titlu purtat între anii 1814-1848 de membrii uneia dintre cele două camere legislative din Franța. **3** Titlu purtat în prezent de membrii Camerei Lorzilor din Anglia. **4-6** Persoană având titlul de pair (**1-3**).
paireasă *sf* [At: NEGULICI / P: *per~* și (rar) *pa-ir~* / Pl: *~ese* / E: fr ***paiesse***] (Frm; îvr) **1-3** Soție de pair (**4-6**).
pairie *sf* [At: CALENDAR (1861), 79/24 / P: *pe~* / S și: *peerie* / E: fr ***pairie***] (Îdt) **1-3** Demnitate de pair (**1-3**). **4-6** (Rar; csc) Totalitate a pairilor (**1-3**). **7** Feudă de care era legată demnitatea de pair (**1**).
pais *sn* [At: ARVINTE, TERM. 91 / V: ***paiț*** / Pl: *~uri* / E: rtr ***paès***] (Plu) **1** Mișcare de deplasare a unui bușteán, într-o anumită direcție, cu țapina, fără a-l rostogoli. **2** Bucată de lemn pusă sub țapină pentru a ridica un buștean. **3** Țapină cu vârful în sus.
paisagiu *sn* vz ***peisaj***
paisăc *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / V: ***~sâc, paisac*** / E: nct] (Mpp; Trs) Furuncul.
paisâc *sm* vz ***paisăc***
paispce *nc, sm* vz ***paisprezece***
paispci *nc, sm* vz ***paisprezece***
paispie *nc, sm* vz ***paisprezece***
paisprece *nc, sm* vz ***paisprezece***
paisprecela, ~cea *no* vz ***paisprezecelea***
paisprezece [At: COD. VOR. 92/20 / V: ***patrus~***, (reg) ***~pce, ~pci, ~pie, ~rece, ~rizce, ~ișpce, ~ișpe, pasprâz~, patrusprâz~, patruspre~*** / E: ***patru***[1] + ***spre*** + ***zece***] **1** *nc* Număr care în numărătoare are locul între treisprezece și cincisprezece. **2** *no* Al paisprezecelea, a paisprezecea. **3-4** *sm* Semn grafic care reprezintă numărul paisprezece (**1-2**). **5** *sm* Desen, figură în forma semnului paisprezece (**3**). **6** *nd* (Îcs) *Câte ~* Arată gruparea elementelor unei mulțimi în submulțimi cu paisprezece membri. **7** *na* (Îcs) *De ~ ori* Arată reiterarea unei acțiuni de un număr de paisprezece ori.
paisprezecelea, ~zecea [At: COD. VOR. 90/5 / V: ***patrusprezecil~***, (reg) ***~recelea***, (înv) ***patrasprăzeac~, patrasprezeac~, patrusprăzeacele, patrusprăzecil~, patruspre~*** / E: ***paisprezece*** + ***-lea***] (Precedat de art. „al", „a") **1-2** *no, a* (Număr) care se află între al treisprezecelea și al cincisprezecelea. **3** *sm* Semn grafic care reprezintă numărul al paisprezecelea (**1**).
paisprizece *nc, sm* vz ***paisprezece***
paiș *sn* vz ***păiș***
paișpce *nc, sm* vz ***paisprezece***
paișpe *nc, sm* vz ***paisprezece***
paiște *sf* vz ***păiște***
paită *sf* [At: LB / Pl: *~te* / E: nct] (Trs) **1** Covată pentru frământat pâinea. **2** Scândură pe care se împarte aluatul înainte de a fi pus la copt.
paiț *sm* vz ***pais***
paivan *sn* [At: LB / V: ***păi~, poi~*** / Pl: *~ne, ~uri* / E: srb ***pajvan***] (Reg) **1** Funie pentru priponit sau împiedicat animalele la păscut Si: *pripon*. **2** (Pgn) Funie. **3** Țăruș de care se leagă frânghia de priponit vitele la păscut Si: *pripon*.
paj *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 118/14 / V: (înv. **1**) ***pagiu, pag*** / Pl: (**1**) *~i* / E: fr ***page***, ger ***Page***] **1** (În orânduirea feudală, în Europa apuseană) Tânăr nobil aflat în serviciul unui senior, al unui rege, al unui pricipe etc. pentru a învăța meșteșugul armelor și pentru a se deprinde cu manierele

de la curte. 2 (În sec. XIX și începutul sec. XX) Copil de casă. 3 (Înv) Pieptănătură feminină cu breton, asemănătoare cu cea a pajilor (**1-2**).

pajă *sf* [At: ALR II. 3305/386 / Pl: ? / E: ns cf *palhă*[2]] **1** (Buc) Clin la o mânecă de cămașă Vz *palhă*[2]. **2** (Reg) Bucată de pământ.

pajără *sf* vz ***pajură***

pajăre *sf* vz ***pajură***

pajeră *sf* vz ***pajură***

pajere *sf* vz ***pajură***

pajește *sf* vz ***pajiște***

pajimă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 144 / A: nct / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Cobiliță.

pajiră *sf* vz ***pajură***

pajiște *sf* [At: PSALT. HUR. 63ᵛ/17 / V: (înv) ***pagi~, ~jeș~,*** (reg) ***padi~, pajoș~, pajuș~, parâșcă, parâș~, pari~, pavi~, pla~, poarâș~*** / Pl: *~ti*, (înv) *păjiști* / G-D: *~tii*, (înv, **1-3**) *~tiei* / E: slv **пажнитє**] **1** Teren acoperit cu vegetație ierboasă perenă, măruntă și deasă, folosită ca nutreț Si: (reg) *pajiștine* (**1**). **2** (Prc) Vegetație ierboasă care acoperă pajiștea (**1**) Si: (reg) *pajiștine* (**2**). **3** (Înv; după verbe ca „a zidi", „a face", „a ridica"; îlav) **Din ~** De la început. **4** (Trs; Mol) Cantitate de pământ cât se poate lua dintr-o dată cu hârlețul. **5** (Înv) Fond dominant al unei picturi, al unei țesături etc. Si: *câmp*. **6** (Plu; Mol; Buc) Țărm drept al unui râu, unde pot fi ancorate plutele.

pajiștine *sf* [At: ALR I. 1980/231 / Pl: *~ni* / E: ***pajiște*** + *-ină*] (Reg) **1-2** Pajiște (**1-2**).

pajnic *s* vz ***pasnic***

pajor *s* vz ***pajură***

pajoră *sf* vz ***pajură***

pajore *sf* vz ***pajură***

pajoște *sf* vz ***pajiște***

pajură *sf* [At: URICARIUL. XI, 275/11 / V: (reg) ***pagiră, pagire, ~jără, ~jăre, ~jere, ~jiră, ~jor*** *sm*, ***~joră, ~jore, ~re,*** (nob) ***pazăre*** / Pl: *~ri*, (înv) *~re*, (reg) *păjuri* / E: ucr **пажера** „ființă lacomă, nesățioasă"] **1** (Șîc **~imperială, ~împărătească, ~mare, ~de-munte**) Pasăre răpitoare de zi, din familia acoilidelor, mai mică decât vulturul, dar mult mai puternică și mai iute în mișcări decât acesta, cu gheare lungi și ascuțite, cu ciocul masiv și tăios, cu privirea ageră și cruntă, care se hrănește numai cu carne proaspăt sfâșiată Si: *acvilă, iepurar*, (reg) *aciră, hoală, ortanuligaie, vultan, vultur, zgripțor, zgripțoroaică* (*Aquila chrysaëtor*). **2** (Șîc **~de-câmp**) Acvilă imperială (*Aquila heliaca*). **3-4** Două specii de acvilide de dimensiuni mai mici, cele mai întâlnite în țara noastră (*Aquila pomarina* și *pennata*). **5** (Îc) **~porumbacă** Acvilă cu pene pestrițe (*Aquila fasciata*). **6** (Îc) **~de-stepă** Acvilă care trăiește în stepă (*Aquilla nipalensis orientalis*). **7** (Îc) **~de-mare** Vultur-pescar (*Pandion heliaëtus*). **8** (Reg) Barză (*Ciconia*). **9** (Reg) Pasăre de noapte, nedefinită mai îndeaproape. **10** (Mtp) Pasăre uriașă, cu înfățișări variate, de obicei fioroase, înzestrată cu puteri supranaturale. **11** Figură simbolică reprezentând o pajură (**1**) sau un vultur cu unul sau două capete, de obicei cu aripile întinse, care servește ca semn convențional distinctiv pe stemele, steagurile, pecețile sau monedele unor țări. **12** Stemă reprezentând pajura (**11**). **13** (Înv; îe) **A merge înainte ca ~ra nemțească** A înainta fără întrerupere. **14** Una dintre cele două fețe ale unei monede, pe care este imprimată stema țării Vz *revers*. **15** (Mun) Graniță.

pajure *sf* vz ***pajură***

pajuște *sf* vz ***pajiște***

pakistanez, ~ă [At: DLR / V: ***pachi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***Pakistan*** + *-ez*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Pakistanului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Pakistan. **5** *smp* Popor care locuiește în Pakistan. **6-7** *a* Care aparține (Pakistanului sau) pakistanezilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Pakistan sau) la pakistanezi (**5**).

paktong *sn* vz ***pacfong***

pal[1] *s* vz ***pală***[1]

pal[2] *sn* [At: DEX – S / Pl: *~uri* / E: ***p***(lacă) + ***a***(glomerată din) + ***l***(emn)] Material lemnos sub formă de placă obținut prin presarea de așchii de lemn în combinație cu diferiți lianți.

pal[3]***, pală*** *a* [At: EMINESCU, O. IV, 18 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pâle***] **1-5** (Asr) Palid (**1-3, 5-6**). **6** (D. momente ale zilei) Cu insuficientă luminozitate Vz *întunecat, mohorât*. **7** (D. ochi) Cu o privire ștearsă, inexpresivă. **8** (Fig; rar; d. sunete) Lipsit de intensitate.

palabră *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 481 / Pl: *~re* / E: fr ***palabre***] (Frm) Palavră.

pala-buhă *sf* [At: ȘEZ. III, 84 / Pl: *~he* / E: cf *buhă*] (Buc) **1** (Orn) Bufniță (*Bubo bubo*). **2** (Dep) Femeie nepieptănată.

palachidă *sf* [At: AETHIOPICA, 35ᵛ/13 / Pl: *~de* / E: ngr **παλλακίς, ἴδος**] (Grî) Concubină.

paladin *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ni* / E: fr ***paladin***] **1** Nobil slujitor la palatul unor regi din apusul Europei. **2** (Pex) Cavaler rătăcitor din Evul Mediu, în continuă căutare de aventuri eroice Vz *palatin*[2]. **3** (Fig) Bărbat curajos, însuflețit de sentimente cavalerești.

paladiu[1] *sn* [At: ASACHI, S. L. I, 129 / V: (înv) ***~m*** / Pl: *~ii* / E: lat ***palladium***, fr ***palladium***] **1** Statuie a zeiței Pallas Atena, considerată, în antichitate, protectoare a cetățenilor. **2** (Fig; asr) Ceea ce servește ca mijloc de apărare Si: *chezășie, garanție*.

paladiu[2] *sni* [At: STAMATI, D. / E: fr ***palladium***] Metal alb-cenușiu, lucios, foarte maleabil, din familia platinei, folosit drept catalizator în unele reacții sau ca înlocuitor al platinei la fabricarea unor instrumente de precizie, a unor obiecte de artă etc.

paladium *sn* vz ***paladiu***[1]

paladizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***paladiu***[2]] Operație de depunere, de obicei prin procedee electrolitice, a unui strat subțire de paladiu[2] pe suprafețe metalice.

palafită *sf* [At: HASDEU, I. C. I, 230 / Pl: *~te* / E: fr ***palafitte***] Locuință lacustră din epoca neolitică, construită pe piloți sau pe un podium susținut de pari.

palagină *sf* vz ***pătlagină***

palamar[1] *sm* vz ***pălămar***[1]

palamar[2] *sn* vz ***pălămar***[2]

palamidă *sf* vz ***pălămidă***[1]

palamojdii *sfp* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: nct] (Mun) Palavre.

palan[1] *sn* [At: CADE / V: ***~c*** / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***palan, palanc***, it ***palanco***] (Mrn) **1** Utilaj de ridicare manuală sau mecanică, format din doi sau mai mulți scripeți în jurul cărora sunt înfășurate cabluri, frânghii sau lanțuri Vz *macara, mufă, paștică*. **2** (Spc; îf *palanc*) Macara folosită în marină Vz *bigă*.

palan[2] *sn* vz ***palancă***[1]

palanc[1] *sn* vz ***palan***[1]

palanc[2] *sn* vz ***palancă***[2]

palancă[1] [At: HERODOT (1645), 493 / V: (îrg) ***~ngă***, (reg) ***ba~, palan*** *sn*, ***palanc*** *sn*, ***~ng*** *sn*, ***~nt*** *sn*, ***pălan*** *sn*, ***pălanc*** *sn*, ***păl~*** *sn*, ***păland*** *sn*, ***pălane*** *snp*, ***pălang*** *sn*, ***pălangă, pălant*** *sn*, ***pălănc*** *sn*, ***pălânc*** *sn* / Pl: *~lănci* / E: tc ***palanka***, pn ***palanka***, mg ***palánk***] **1** *sf* (Asr) Palisadă. **2** *sf* (Pex) Loc întărit pentru apărare, construit de obicei din lemn și pământ Si: *cetate*. **3** *av* Lungit la pământ. **4** *av* (Îe) **A da** (sau **a face ceva**) **~ la pământ** A culca la pământ Si: *a doborî*. **5** *sf* (Reg; spc) Pădure doborâtă de vânt Si: (reg) *plavie, picătură*. **6** *sf* (Trs; pan; îf *pălane*) Parte bătută cu scânduri la pridvor. **7** *sf* (Prc; îf *pălanc*) Scândură. **8** *sf* (Reg; îf *pălang*) Par în care se pun oalele la uscat. **9** *sf* (Olt) Loc pe lângă casă împrejmuit cu scânduri groase, așezate puțin înclinat, în care se adăpostesc iarna oile sau caprele. **10** *sf* (Reg) Construcție rudimentară de adăpostit oile și caprele. **11** *sf* (Reg) Adăpost rudimentar pentru vite, făcut în câmp sau la munte din doi stâlpi înfipți în pământ, care susțin prăjini peste care se pun paie, frunziș sau stuf. **12** *sf* (Olt) Plasă în prelungirea acoperișului casei, pentru a-l adăposti de intemperii. **13** *sf* (Olt) Șopron lipit de o clădire. **14** *sf* (Olt) Șopron deschis. **15** *sf* (Reg; îf *pălangă*) Acoperământ de lemn care adăpostește cuptorul construit afară din casă. **16** *sf* (Trs) Acoperământ

al unui gard sau al unei porți. **17** *sf* (Ban) Fiecare dintre parii groși din care se fac garduri sau pe care se împletesc nuielele la casele ai căror pereți sunt făcuți din gard de nuiele. **18** *sf* (Reg) Fiecare dintre bârnele pe care se urcă butucii în vagoane. **19** *sf* (Reg) Rangă pe care se urcă trunchiurile la joagăr. **20** *sf* (Reg) Punte a stavilei. **21** *sf* (Reg) Postată. **22** *sf* (Reg) Epitet pentru un cal slab sau rău.

palancă² [At: DAME, T.₂ / Pl: *~lănci, ~nce, pălănci* / E: ucr **паляпка**] (Mol) **1** *sf* Turtă din făină de porumb, coaptă în spuză. **2** (Îe) **A fi ~** A fi foarte beat.

palancel *sn* [At: ABC MAR. / Pl: *~le* / E: ***palanc¹*** **+** *-el*] **1-4** (Mrn; șhp) Palanc[1] (**1-2**) (mic).

palanchin [At: NICOLAU, P. 58/16 / Pl: *~e, ~uri*, (rar) *~i* / E: fr ***palanquin***] (Asr) Lectică.

palanet *sn* [At: CADE / V: ***pălăniță*** *sf* / Pl: *~e* / E: ucr **паляниця**] (Trs) **1** Turtă făcută din aluat de pâine, coaptă pe vatră sau pe plită, uneori umplută cu brânză, cu urdă, cu magiun etc. Si: (reg) *langălău, grăbițel*. **2** (Pex) Pâine nedospită și prost coaptă.

palanețe *spl* [At: BULET. GRĂD. BOT. V, nr 3-4, 56 / E: nct] (Bot; Trs) Ruși-de-toamnă (*Callistephus chinensis*).

palang *sn* vz ***palancă¹***

palangă *sf* vz ***palancă¹***

palaniță *sf* vz ***balanță***

palant¹ *sn* vz ***palancă¹***

palant² *sn* vz ***pălant¹***

palanță *sf* vz ***balanță***

palanție *sf* vz ***balanță***

palas *sn* [At: VINEA, L. I, 122 / S și: *Palace* / Pl: *~uri* / E: fr ***palace***] (Frm) Mare hotel de lux.

palască¹ *sf* [At: KLEIN, D. 149 / V: ***~ască, ~atcă, ~loțcă, păl~, pălațcă*** / Pl: *pălăști* / E: mg ***palaszk***] (Trs; Ban) Ploscă în care se ține băutura.

palască² *sf* vz ***palașcă¹***

palașcă¹ *sf* [At: ȘIO II₂, 93 / V: ***~ască, păl~, palea~*** / Pl: *pălăști, pălășci, ~ște* / E: tc ***palaska***, ngr ***παλάσκα***] (Îrg) **1** Cartușieră. **2** (Pex) Geantă care se poartă la șold. **3** (Reg) Pungă pentru tutun.

palașcă² *sf* vz ***palască¹***

palat¹ *sn* [At: CORESI, EV. 524 / V: (îvp) ***păl~***, (înv) ***~tă*** *sf*, ***~at, ~leat***, (reg) ***~lută*** *sf* / Pl: *~e*, (îvp) *~uri* / E: ngr ***παλάτι***, lat ***palatium***, pn ***pałac***, slv **палата, полата**] **1** Clădire somptuoasă care servește ca reședință unui suveran, unei personalități, unei autorități, unei instituții etc. **2** (Pgn) Clădire mare, luxoasă. **3** Suveran împreună cu anturajul său.

palat² *sn* [At: I. NAT. 48 / E: lat ***palatum***] **1** (Șîs ~ *tare*, ~ *dur*) Perete superior al cavității bucale, în formă de boltă, alcătuit din apofizele palatine[1] ale celor două maxilare superioare, precum și din oasele palatine[1], acoperite de o mucoasă groasă Si: *cerul-gurii*, (înv) *părați*. **2** (Îs) ~ *moale* sau *vălul ~ului* Porțiune musculară care continuă, în partea posterioară a cavității bucale, palatul[2] (**1**) Si: *văl palatin¹*. **3** (Îs) ~ *artificial* Mulaj al palatului[2] (**1-2**), folosit în fonetica experimentală pentru a se vedea suprafața atinsă de limbă la pronunțarea unui sunet.

palatal, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palatal***] **1-3** (Atm) Relativ la palat[2] (**1-3**) Si: *palatin¹* (**1-3**). **4-6** Care aparține palatului[2] (**1-3**) Si: *palatin¹* (**4-6**). **7** Din regiunea palatului[2] Si: *palatin¹* (**7**). **8** (Fon) Care se produce în regiunea palatului[2] Si: *palatin¹* (**8**), (înv) *palatinal¹* (**1**). **9** (Spc; d. sunete) Care se articulează prin atingerea sau prin apropierea dosului limbii de palat[2] Si: *palatin¹* (**9**), (înv) *palatinal¹* (**2**). **10** Care conține sunete a căror articulație se face în regiunea palatului[2] Si: *palatin¹* (**10**), (înv) *palatinal¹* (**3**). **11** (D. timbrul sunetelor) Care este propriu sunetelor articulate în regiunea palatului[2] Si: *palatin¹* (**11**), (înv) *palatinal¹* (**4**).

palataliza *vt* [At: CADE / Pzi: *~zez* / E: fr ***palataliser***] (Fon) A modifica o consoană oarecare într-o consoană palatală (**8-11**), mutându-i locul de articulație în regiunea palatului[2] Si: *a muia*.

palatalizare *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 249 / Pl: *~zări* / E: ***palataliza***] (Fon) Modificare fonetică prin care o consoană devine palatală (**8-11**) Si: *muiere²*.

palatalizat, ~ă *a* [At: CONTRIBUȚII, I, 10 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***palataliza***] (Fon; d. consoane) Care a suferit fenomenul palatalizării Si: *moale¹, muiat²*.

palată *sf* vz ***palat¹***

palatin¹, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 107/22 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palatin***] (Atm) **1-11** Palatal (**1-11**). **12** (Îs) *Vălul ~* Vălul palatului[2] (**2**).

palatin², ~ă [At: ȘINCAI, HR. I, 390/37 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palatin***] **1** *sm* Titlu dat, în orânduirea feudală, unui mare demnitar care îndeplinea anumite funcții la curtea sau la palatul[1] unui mare senior. **2** *sm* Principe posesor al unui palatinat. **3** *sm* Guvernator al unei provincii în Germania sau în Polonia. **4** *sm* Vicerege în Ungaria. **5-8** *sm* Persoană care avea titlul de palatin (**1-4**). **9-12** *a* Care aparține unui palatin[2] (**5-8**). **13-16** *a* Privitor la un palatin[2] (**5-8**). **17** *a* Care ține de un palatinat (**5**). **18-19** *sn, a* (Rasă de porci) originară din palatinatul Podoliei, cu greutate mare Si: *podolian*.

palatinal¹, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 374 / Pl: *~i, ~e* / E: ***palatin¹*** **+** *-al*] **1-4** (Înv; d. sunete) Palatal (**8-11**).

palatinal², ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: ***palatin²*** **+** *-al*] (Rar) **1-4** Referitor la palatin[2] (**1-4**). **5-8** Al palatinului[2] (**5-8**).

palatinat *sn* [At: CR (1830) 110²/44 / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***palatinat***] **1-4** Demnitate de palatin[2] (**1-4**). **5** Provincie guvernată de un palatin[2] (**3**). **6** (Pex) Populație a unui palatinat (**5**).

palatină *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ne* / E: fr ***palatine***] (Rar) **1-2** Etolă sau pelerină femeiască scurtă de blană, care se poartă la gât și pe umeri.

palatită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***palatite***] (Med) Inflamație a cerului gurii.

palatogramă *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 59 / Pl: *~me* / E: fr ***palatogramme***] (Fon) Reprezentare grafică a suprafeței palatului[2] atinse de limbă în timpul emiterii unui sunet.

palaț *sn* vz ***palat***

palațandră *sf* [At: CIHAC, II, 239 / V: ***~țon~*** / Pl: *~re* / E: nct] (Rar) Prostituată.

palațcă *sf* vz ***palască¹***

palațondră *sf* vz ***palațandră***

palaurdi *vt* [At: ȘEZ. V, 116 / V: ***pălău~, pârlăudi*** / Pzi: *~desc* / E: cf rrm *pale* „îndărăt"; *hau orde* „vino aici"] (Reg; îe) **A o ~** A fugi pe furiș Si: *a o șterge, a o tuli, a spăla putina*.

palavatic, ~ă *a* vz ***pălăvatic***

palavra *v* vz ***pălăvri***

palavrageală *sf* vz ***pălăvrăgeală***

palavragi *v* vz ***pălăvrăgi***

palavragioaică *sf* [At: DDRF / Pl: *~ice* / E: ***palavragiu*** **+** *-oaică*] Femeie care spune palavre Si: *flecară, guralivă, limbută*.

palavragiu *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: tc ***palavrau***] Persoană care spune palavre Si: *flecar, limbut, guraliv*, (reg) *pălăvatic, pălăvrăgit²*, *pălăvrăgitură*, (fam) *farfara, moftangiu*.

palavră *sf* [At: VALIAN, V. / V: ***~abră*** / Pl: *~re* / E: tc ***palavra***, ngr ***παλάβρα***] (Fam; mpl) Vorbă lipsită de seriozitate sau de temei Si: *fleac, minciună*, (fam) *baliverna, brașoavă*, (grî, rar) *mateologhie*.

pală¹ *sf* [At: LB / V: ***pal*** *sn*, ***~lie*** / Pl: *~le*, (reg) *pele* / E: cf alb *palë*] **1** Cantitate de iarbă sau de păioase care se taie dintr-o singură tragere cu coasa. **2** Cantitate de fân, de paie etc. care se poate lua o dată cu furca. **3** (Pex) Grămadă mică de fân, de iarbă, de paie etc. Si: (reg) *palhă¹*. **4** (Pex; nob) Furcă pentru fân, pentru paie etc. **5** (Pex) Strat. **6** (Pex) Fâșie. **7** (Pex) Val. **8** (Pex) Undă. **9** Semifabricat în formă de bandă sau de panglică, obținut după ce fibrele au fost pieptănate și înfășurate pe bobine, în cruce.

pală² *sf* [At: HELIADE, O. I, 233 / Pl: *~le* / E: tc ***pala***] (Înv) Paloș.

pală³ *sf* [At: LM / Pl: *~le* / E: ger ***Pale***] **1** (Îvr) Lopată. **2** (Spc) Lopată de scos pâinea din cuptor. **3** (Pex) Sapă.

pală⁴ *sf* [At: ABC MAR. / Pl: *~le* / E: fr ***pale***] Organ al unei elice de avion, de vapor etc. sau al unui rotor de mașină hidraulică, pneumatică

sau eoliană, ca o aripă, încastrat sau articulat, la unul din capete, în butucul elicei sau al rotorului, având rolul de a asigura transferul de energie de la rotor la mediul fluid în care se rotește, sau invers Si: *paletă*.

pală[5] *sf* [At: PANN, P. V. II, 99/8 / Pl: *~le* / E: cf *paliu[3]*] (Îrg; mpl; în legătură cu verbe ca „a avea", „a apuca") Capriciu.

pală[6] *sf* [At: ȘEZ. I, 282 / Pl: *~le* / E: cf *păli*] (Reg; îe) **A-i păzi ~la (cuiva)** A pândi pe cineva.

pală[7] *sf* [At: DN[2] / Pl: *~le* / E: lat ***palla***] Veșmânt dintr-o bucată de pânză dreptunghiulară pe care o puneau, peste rochie, femeile romane.

palăhă *sf* vz ***palhă[1]***

palc *sn* [At: CR (1846), 32[1]/26 / Pl: *~uri* / E: it ***palco***] (Itî) **1** Loc mai ridicat într-o sală de spectacole, destinat spectatorilor. **2** (Prc) Lojă. **3** Eșafod.

palcă[1] *sf* [At: CREANGĂ, O. 140 / Pl: *~ce* / E: rs ***палка***] (Mol; mpl) **1** Nuia. **2** Lovitură dată cu varga.

palcă[2] *sf* vz ***opalcă***

paleal, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palléal***] (Zlg) **1** Al paliumului. **2** De palium.

paleantrop *sm* [At: DN[3] / P: *~le-an~* / Pl: *~i* / E: lat ***Palaeoanthropus***] (Pal) Om fosil din pleistocenul mediu.

palearctic, ~ă *a* [At: LINȚIA, P. III, 5 / P: *~le-arc~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléarctique***] **1-3** (Care corespunde) (aparține sau) este specific Europei și părții nordice și temperate a Asiei.

paleativ, ~ă *a, sn* vz ***paliativ***

paleaț *sn* vz ***palat[1]***

paleci *sn* vz ***palici***

palee[1] *sfi* [At: DM / E: fr ***palée***] Element intermediar de susținere a unui pod de lemn sau a unui cintru, cu rolul de a transmite către fundație sarcinile cu care este încărcat podul sau cintrul.

palee[2] *sfi* [At: LTR[2] / E: nct] Înveliș floral al plantelor graminee, alcătuit din două frunzișoare care se află pe axa spiculețului.

palegorisi *v* vz ***parigorisi***

palelă *sf* [At: DLR / Pl: *~le* / E:nct] (Reg) Om prost.

paleo- [At: DN[3] / P: *~le-o-* / E: fr ***paleo-***] Element prim de compunere savantă cu sensul „vechi".

paleoantropolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~le-o-an~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***paléoanthropologue***] Specialist în paleoantropologie.

paleoantropologic, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~le-o-an~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoanthropologique***] **1** Care aparține paleoantropologiei. **2** Referitor la paleoantropologie. **3** Specific paleoantropologiei. **4** De paleoantropologie.

paleoantropologie *sf* [At: DN[2] / P: *~le-o-an~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléoanthropoligie***] Parte a antropologiei care studiază omul fosil, preistoric.

paleoarheologic, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~le-o-ar-he-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoarchéologique***] **1** Care aparține paleoarheologiei. **2** Referitor la paleoarheologic. **3** Specific paleoarheologiei. **4** De paleoarheologie.

paleoarheologie *sf* [At: DN[3] / P: *~le-o-ar-he-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléoarchéologie***] Arheologie a preistoriei.

paleoastronaut *sm* [At: DEX – S / P: *~le-o-as~* / Pl: *~uți* / E: ***paleo- + astronaut***] Ființă despre care unele documente atestă că ar fi călătorit cu vehicule ce aveau atribute tehnice proprii aeronavelor și astronavelor.

paleoastronautic, ~ă [At: DEX – S / P: *~le-o-as~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoastronautique***] **1** *sf* Cercetare a celor mai vechi informații despre preocupări astronautice. **2** *a* Care aparține paleoastronauticii (1). **3** *a* Referitor la paleoastronautică (1). **4** *a* Specific paleoastronauticii (1). **5** *a* De paleoastronautică (1).

paleobiogeografie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléobiogéographie***] Disciplină care studiază fauna și flora din trecutul geologic al Pământului.

paleobiologic, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~le-o-bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléobiologique***] **1** Care aparține paleobiologiei. **2** Referitor la paleobiologie. **3** Specific paleobiologiei. **4** De paleobiologie.

paleobiologie *sf* [At: DN[3] / P: *~le-o-bi-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléobiologie***] Ramură a biologiei care studiază organismele fosile animale și vegetale Vz *paleontologie*.

paleobotanic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléobotanique***] **1** Care aparține paleobotanicii Si: (rar) *paleofitologic* (1). **2** Referitor la paleobotanică Si: (rar) *paleofitologic* (2). **3** Specific paleobotanicii Si: (rar) *paleofitologic* (3). **4** De paleobotanică Si: (rar) *paleofitologic* (4).

paleobotanică *sf* [At: LTR[2] / P: *~le-o~* / E: fr ***paléobotanique***] Parte a paleontologiei care se ocupă cu studierea plantelor fosile și cu modul lor de evoluție în decursul timpului geologic Si: *paleontologie vegetală, paleofitologie*.

paleobotanist, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***paléobotaniste***] Specialist în paleobotanică.

paleocen, ~ă [At: LTR[2] / P: *~le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paléocène***] **1-2** *a* Care aparține primei epoci (a paleogenului (3) sau) a eocenului. **3-4** *a* Care se referă la (paleogen (3) sau) la eocen. **5-6** *sn* Primă epocă (a paleogenului (3) sau) a eocenului, caracterizată prin apariția unor noi asociații de foraminifere și prin dezvoltarea rapidă a mamiferelor placentare. **7-8** *sn* Serie de straturi geologice din paleocen (5-6).

paleoclimat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***paléoclimat***] Climă a vechilor epoci geologice Si: *paleoclimă*.

paleoclimatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoclimatique***] **1** Referitor la paleoclimat. **2** Care ține de paleoclimat.

paleoclimatologie *sf* [At: LTR[2] / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléoclimatologie***] Studiu al variațiilor climei în decursul perioadelor geologice trecute, în diferitele etape ale dezvoltării pământului.

paleoclimă *sf* [At: DER / P: *~le-o~* / Pl: *~me* / E: ***paleo- + climă***] Climă din trecutul geologic al pământului, studiată indirect pe baza distribuției geografice a solurilor, a fosilelor de plante și animale, a formațiunilor geologice, precum și pe baza unor trăsături ale reliefului.

paleocreștin, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***paleo- + creștin***] Vechi creștin.

paleodendrologie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléodendrologie***] Ramură a paleobotanicii care se ocupă cu studiul plantelor lemnoase fosile.

paleoecologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~le-o-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoécologique***] **1** Care aparține paleoecologiei. **2** Referitor la paleoecologie. **3** Specific paleoecologiei. **4** De paleoecologie.

paleoecologie *sf* [At: DN[3] / P: *~le-o-e~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléoécologie***] Ramură a paleontologiei care studiază condițiile de viață ale plantelor și animalelor din trecut.

paleoetnolog, ~ă *smf* [At: DN[2] / P: *~le-o-et~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***paléoethnologue***] Specialist în paleoetnologie.

paleoetnologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o-et~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoethnologique***] **1** Care aparține paleoetnologiei. **2** Referitor la paleoetnologie.

paleoetnologie *sf* [At: DN[2] / P: *~le-o-et~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléoethnologie***] Știință care studiază popoarele azi dispărute.

paleofitografie *sf* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléophytografie***] Ramură a paleontologiei care se ocupă cu studiul morfologiei plantelor fosile.

paleofitolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***paléophytologique***] Specialist în paleofitologie.

paleofitologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléophytologique***] (Rar) **1-4** Paleobotanic (1-4).

paleofitologie *sf* [At: DN[2] / P: *~le-o~* / E: fr ***paléophytologie***] Paleobotanică.

paleogen, ~ă [At: DM / P: *~le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paléogène***] **1** *a* Care aparține paleogenului (3). **2** *a* Care se referă la paleogen (3). **3** *sn* Primă perioadă a neozoicului, caracterizată printr-o floră în care predomină fanerogamele dicotiledonate și monocotiledonate și printr-o faună variată Si: *numulitic*. **4** *sn* Serie de straturi geologice din paleogen (3).

paleogenetică *sf* [At: DN³ / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ici* / E: fr ***paléogénétique***] Studiul genetic al fosilelor.

paleogeofizic, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléogéophysique***] **1** Care aparține paleogeofizicii. **2** Referitor la paleogeofizică. **3** Specific paleogeofizicii. **4** De paleogeofizică.

paleogeofizică *sf* [At: DN² / P: *~le-o-ge-o~* / Pl: (rar) *~ici* / E: fr ***paléogéophysique***] Știință care studiază legile și modificările fenomenelor geofizice.

paleogeografic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~le-o-ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléogéographique***] **1** Care aparține paleogeografiei. **2** Referitor la paleogeografie. **3** Specific paleogeografiei. **4** De paleogeografie.

paleogeografie *sf* [At: LTR² / P: *~le-o-ge-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléogéographie***] Ramură a geologiei care are ca obiect studierea și reprezentarea pe hartă a condițiilor fizicogeografice care au existat în diferite epoci ale istoriei geologice a pământului.

paleograf, ~ă *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paléographe***] Specialist în paleografie.

paleografic, ~ă *a* [At: BOLLIAC, O. 281 / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléographique***] **1** Care se referă la paleografie. **2** Care aparține paleografiei. **3** De paleografie.

paleografie *sf* [At: VALIAN, V. / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléographie***] Știință auxiliară a istoriei, care se ocupă cu descifrarea corectă, cu datarea și cu stabilirea autenticității documentelor vechi.

paleolitic, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 421 / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléolithique***] **1** *a* Care aparține paleoliticului (**3**). **2** *a* Care se referă la paleolitic (**3**). **3** *sn* Cea mai veche fază din istoria omenirii, care începe o dată cu apariția omului, cuprinzând primele etape ale orânduirii comunei primitive. **4** *sn* Serie de straturi geologice din paleolitic (**3**).

paleolog, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~le-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***paléologue***] (Rar) Persoană care se ocupă cu studiul limbilor vechi.

paleontolog, ~ă *smf* [At: DM / P: *~le-on~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***paléontologue***] Specialist în paleontologie.

paleontologic, ~ă *a* [At: BARASCH, M. II, 16/19 / P: *~le-on~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléontologique***] **1** Care aparține paleontologiei. **2** Care se referă la paleontologie. **3** Care datează din timpurile geologice. **4** Care este specific timpurilor geologice.

paleontologie *sf* [At: NEGULICI / P: *~le-on~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléontologie***] **1** Știință care se ocupă cu studiul complex al organismelor animale și vegetale fosile, care au populat pământul în timpurile geologice. **2** (Îs) ~ *vegetală* Paleobotanică. **3** (Îs) ~ *animală* Paleozoologie.

paleopatologic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléopathologique***] **1** Care aparține paleopatologiei. **2** Referitor la paleopatologie. **3** Specific paleopatologiei. **4** De paleopatologie.

paleopatologie *sf* [At: DN³ / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléopathologie***] Ramură a patologiei care studiază bolile viețuitoarelor fosile.

paleopedologic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléopédologique***] **1** Care aparține paleopedologiei. **2** Referitor la paleopedologie. **3** Specific paleopedologiei. **4** De paleopedologie.

paleopedologie *sf* [At: DEX² / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléopédologie***] Ramură a pedologiei care studiază solurile formate în pleistocen sau mai vechi.

paleoslav, ~ă [At: BARCIANU / P: *~le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***paleo + slav***] **1** *a* Care se referă la limba veche slavă. **2** *a* Care este scris în limba veche slavă. **3** *sf* Limbă veche slavă. **4** *smf* Persoană care aparține celor mai vechi popoare slave.

paleosol *sn* [At: DEX – S / P: *~le-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***paléosol***] Sol format în condițiile de climă și vegetație din trecutul geologic al Pământului.

paleoteriu *sm* [At: ALEXI, W. / V: ***~um***, (sst) ***palest~*** / P: *~le-o-te-ri-u* / Pl: *~ii* / E: fr ***paléothérium***] Animal mamifer fosil erbivor, din prima jumătate a erei terțiare, asemănător cu tapirul.

paleoterium *sm* vz ***paleoteriu***

paleozoic, ~ă [At: MEHEDINȚI, G. F. 7 / P: *~le-o-zo-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléozoïque***] **1** *a* Care aparține paleozoicului (**3**). **2** *a* Care se referă la paleozoic (**3**). **3** *sn* A doua eră geologică, a cărei floră se caracterizează prin prezența talofitelor, prin predominanța criptogamelor vasculare și prin apariția gimnospermelor și în a cărei faună se întâlnesc toate grupele de nevertebrate și primele vertebrate. **4** *sn* Grupă de straturi geologice din paleozoic (**3**).

paleozoolog, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *~le-o-zo-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger ***Paleozoolog***] Specialist în paleozoologie.

paleozoologic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~le-o-zo-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléozoologique***] **1** Care aparține paleozoologiei. **2** Referitor la paleozoologie. **3** Specific paleozoologiei. **4** De paleozoologie.

paleozoologie *sf* [At: LTR² / P: *~le-o-zo-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléozoologie***] Parte a paleontologiei care studiază animalele fosile Si: *paleontologie animală*.

paler[1] *sm* [At: LB / V: ***~lier, ~lir, paleariu, pal~, pălir*** / A și: *paler* / Pl: *~ri* / E: mg ***pallér***, ger ***Palier***] **1-2** (Trs) Contramaistru (zidar sau) dulgher. **3-4** (Arhitect sau) conducător de șantier. **5** (Reg) Cantonier. **6** (Buc) Caporal.

paler[2] *sns* [At: IORGA, S. D. VIII, 3 / E: srb ***paler***] (Înv) Praf de pușcă.

palesteriu *sm* vz ***paleoteriu***

palestinean, ~ă *smf, a* vz ***palestinian***

palestinian, ~ă [At: DRLU / V: ***~nean*** / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Palestina + -ean***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Palestinei sau) este originară de acolo. **5** *smp* Popor din Palestina. **6-7** *a* Care aparține (Palestinei sau) palestinienilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Palestina sau) la palestinieni (**5**).

palestră *sf* [At: CANTEMIR, IST. 196 / Pl: *~re* / E: lat ***palaestra***] **1-2** (Ant) (Școală sau) loc în care tinerii erau pregătiți în domeniul educației fizice, al luptelor etc. **3** (Pgn) Școală. **4** (Ant) Loc special amenajat pentru exerciții corporale de gimnastică, de luptă etc. **5** (Pex) Exerciții corporale. **6** Armă de luptă asemănătoare cu arbaleta.

palestric, ~ă *a* [At: DRLU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***palestrique***] **1-4** Care aparține palestrei (**1-4**). **5-8** Privitor la palestră (**1-4**).

paletă *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~te* / E: fr ***palette***] **1** Placă de lemn, de metal etc., cu o deschizătură pentru a putea fi ținută cu mâna, pe care pictorii își așază și își amestecă culorile. **2** (Fig) Gamă cromatică specifică unui pictor sau unei picturi Si: *colorit, cromatică*. **3** (Pex) Măiestrie artistică a pictorului Si: *pastă*. **4** (Pgn) Măiestrie artistică. **5** Piesă plată de forme variate, folosită ca unealtă de presat, de netezit, de fățuit etc. sau la diferite mecanisme și instrumente. **6** (Prc) Pală[4]. **7** Lopățică rotundă sau ovală de lemn, acoperită cu cauciuc sau cu plută, cu care este lovită mingea la tenisul de masă Vz *rachetă*. **8** Bucată de carton sau placă, transparentă și colorată, de material plastic, celuloid etc., fixată deasupra parbrizului, în interiorul mașinii, care protejează pe conducător de razele soarelui.

paletizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: fr ***palettisation***] (Mrn) Manipulare și transportare a mărfurilor cu ajutorul unor platforme speciale.

paletă *sf* vz ***paliță***

palcucă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uci* / E: ucr ***полівка*** (dal ***полеўка***)] (Trs) Mâncare preparată din pâine uscată sau din mămăligă unsă cu ulei și muiată în apă caldă.

palhă[1] *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: ***~lăhă*** / Pl: *~he, ~huri, pălhi* / E: nct] (Reg) Pală[1] (**3**).

palhă[2] *sf* [At: KLEIN, D. / V: ***~lvă, pahă, pavă*** / Pl: *~he* / E: mg ***pálha***] (Reg) Petic de forma unui pătrat sau a unui romb pus la răscroiala de la subsoara cămășilor țărănești, pentru a le da lărgime Si: (reg) *pălăcrinț* Vz *clin*.

pali *sms* [At: DN³ / E: fr ***pali***] Limbă veche, indo-europeană, folosită astăzi ca limbă liturgică budistă și ca limbă de cultură în India, Sri Lanka, Birmania, Thailanda.

paliac *sn* vz ***paliag***

paliag *sn* [At: DEX – S / V: ***~ac*** / E: ger ***Paliag***] Aliaj de paladiu și argint, inoxidabil, rezistent, folosit în stomatologie.

paliativ, ~ă [At: NEGULICI / V: *~lea~* / P: *~li-a~* / Pl: *~i, ~e* (înv) *~uri* / E: fr ***palliatif***] **1-2** *sn, a* (Medicament) care ameliorează sau înlătură simptomele unei boli pentru un timp scurt, care are un efect aparent, fără să suprime cauza bolii. **3-4** *sn, a* (Fig; mpl) (Soluție, măsură) care rezolvă temporar sau aparent o situație dificilă.

palicar *sm* [At: BOLLIAC, O. 145 / Pl: *~i* / E: ngr ***παλικάρι***] **1** Voluntar grec în războiul pentru independență al Greciei din 1821. **2** (Pex) Bărbat voinic, viteaz.

palici *sn* [At: CIHAC, II, 273 / V: ***~u, ~leci*** / Pl: *~uri* / E: cf srb *polič*] (Mol; Buc) **1-8** (Șhp) Păhăruț **(1-8)**.

paliciu *sn* vz ***palici***

palicriseri *sm* vz ***paracliser***

palid, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. II, 13 / Pl: *~izi, ~e* / E: lat ***pallidus***, it ***pallido***] **1** (D. față sau d. părți ale feței) Care este fără culoare Si: *livid*, (asr) *pal[2]* (1). **2** (Pex; d. oameni) Cu obrazul fără culoare Si: *livid*, (asr) *pal[2]* **(2)**. **3** (D. lumină sau d. corpuri de iluminat) Care răspândește o lumină slabă Si: (asr) *pal[2]* **(3)**. **4** Care este fără strălucire Si: *pălit[2]*, *stins*. **5** (D. culori) Care este puțin intens Si: *estompat, spălăcit, șters*, (asr) *pal[2]* **(4)**. **6** (D. obiecte, ființe etc.) Care are o culoare puțin intensă Si: *pal[2]* **(5)**. **7** (Fig) Lipsit de vigoare. **8** (Fig) Scarbăd.

paliditate *sf* [At: ROM. LIT. 298[1]/36 / Pl: *~tăți* / E: ***palid*** + *-itate*] **1-6** Însușire de a fi palid **(1-6)** Si: *paloare* **(1-6)**. **7** Aspect al unei persoane care are fața palidă **(1)** Si: *paloare* **(7)**, (pop) *gălbejeală, gălbeneală*.

palie[1] *sf* [At: PALIA (1581), 3/14 / A și: *palie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***παλαιά***] (Bis; înv) Carte care conține Vechiul Testament.

palie[2] *sf* vz ***pală[1]***

palier[1] *sn* [At: ENC. TEHN. I, 284 / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: fr ***palier***] **1** Organ de mașină care servește la rezemarea și la ghidarea unui arbore sau a unei osii și care permite o mișcare de rotație sau de oscilație a acestora Si: *lagăr*. **2** Platformă orizontală amenajată pe parcursul scării interioare a unei clădiri, care permite accesul în apartamentele unui etaj și care servește ca loc de odihnă pentru cei care folosesc scara Si: *odihnă*, (îvr) *podest, podestru*. **3** Porțiune orizontală din traseul unei căi ferate sau al unui drum.

palier[2] *sm* vz ***paler[1]***

paligori *vt* [At: BUL. FIL. IV, 109 / Pzi: *~resc* / E: drr ***paligorie***] (Arg) A ocărî.

paligorie *sf* vz ***parigorie***

paligorisi *v* vz ***parigorisi***

palilalie *sf* [At: DN[2] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***palilalie***] Tulburare a vorbirii care constă în repetarea involuntară a unuia sau a mai multor cuvinte dintr-o frază.

palimar[1] *sm* vz ***pălămar[1]***

palimar[2] *sn* vz ***pălămar[2]***

palimar[3] *sn* vz ***pălimar[1]***

palimargiu *sn* [At: CIHAC, II, 240 / V: *~ina~* / Pl: *~ii* / E: ***palimar[3]*** + *-giu*] (Înv) Băț cu fitil la vârf, pentru aprins felinarele.

palimă *sf* [At: COMAN, GL. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg; îe) **Nici ~** Nici vorbă.

palimpsest *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~e* / E: fr ***palimpseste***] Pergament pe care s-a șters sau s-a ras scrierea inițială, pentru a putea fi utilizat din nou, și pe care de obicei se mai pot citi urmele vechiului text.

palinargiu *sn* vz ***palimargiu***

palincă[1] *sf* [At: LB / V: ***păl~*** / A și: *pal~* / Pl: *~nci* / E: mg ***pálinka***, ucr ***палинка***] (Trs; Ban) **1** Rachiu. **2** (Prc) Țuică. **3-4** Cantitate de rachiu sau de țuică dintr-un pahar, dintr-o cinzeacă etc.

palincă[2] *sf* [At: I. CR. III, 378 / V: ***păl~*** / Pl: *~nci* / E: cf *palancă[2]*] (Mol) **1** Mămăligă mică și moale. **2** (Îf *pălincă*) Turtă făcută din făină de porumb învelită în foi de porumb și coaptă în vatră, sub cenușă Si: (reg) *bulcă, sfârleică*.

palincuță *sf* vz ***pălincuță***

palindrom *sn* [At: DN[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***palindrome***] **1-2** Grup de cuvinte sau cuvânt care poate fi citit de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga fără să-și piardă sensul. **3** (Pex) Joc distractiv constând în găsirea unui cuvânt care, citit normal sau invers, fie să aibă același înțeles, fie să dea un cuvânt cu alt sens. **4** Vers care se poate citi și de la sfârșit către început fără să-și piardă sensul.

palingeneză *sf* [At: DM / Pl: *~ze* / E: cf fr *palingénésie*] Fenomen de formare a magmei prin topirea unor roci preexistente, ca gnaise, șisturi, granite etc.

palingenezic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***palingénésique***] **1** Referitor la palingeneză. **2** Care aparține palingenezei. **3** De palingeneză.

palingenezie *sf* [At: BARCIANU / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***palingénésie***] **1** Concepție metafizică, strâns legată de teoria ciclului istoric, care susține renașterea, învierea periodică a tuturor ființelor Si: *metempsihoză, reîncarnare, transmigrație*. **2** (Fig) Înnoire morală.

palinodic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***palinodique***] (Rar) **1** De palinodie. **2** Care retractează cele spuse. **3** Care își schimbă părerea.

palinodie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 42 / Pl: *~ii* / E: fr ***palinodie***] (Rar) **1-2** Operă literară sau discurs în care autorul retractează idei și sentimente exprimate anterior. **3** (Pex) Schimbare de părere Si: *retractare*.

palinodist *sm* [At: DN[2] / Pl: *~iști* / E: fr ***palinodiste***] (Rar) Autor de palinodii.

palinologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***palynologique***] (Bot) **1** Care aparține palinologiei. **2** Referitor la palinologie. **3** Specific palinologiei. **4** De palinologie.

palinologie *sf* [At: DER / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***palinologie***] Ramură a botanicii care studiază polenul și sporii.

palipaș *sm* [At: BĂCESCU, P. 42 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Zglăvoacă (*Cottus gobio*).

palir *sm* vz ***paler[1]***

palirie *sf* [At: CHESARIE, M. ianuarie (1779), IV/19 / V: ***pol~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***παλίρροια***] (Înv; mpl) **1** Maree. **2** Reflux.

palisa *vt* [At: LTR[2] / Pzi: *~sez* / E: fr ***palisser***] (C. i. ramurile pomilor fructiferi) A lega de un suport, de un spalier, pentru a împiedica ruperea ramurilor în caz de furtună sau pentru a le da o anumită formă.

palisadă *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 132 / Pl: *~de* / E: fr ***palissade***] **1** Element de fortificație, folosit în amenajările defensive mai vechi, alcătuit din pari groși și lungi, bătuți în pământ, legați între ei cu scânduri, frânghii etc. și având între spații împletituri de nuiele, uneori și umplutură de pământ bătut Si: (asr) *palancă[1]* Vz *parapet*. **2** (Bot) Mod de așezare a unor celule alungite, cilindrice sau prismatice, care stau una lângă alta, perpendiculare pe suprafața organului. **3** (Bot) Celule așezate în palisadă **(2)**.

palisadic, ~ă *a* [At: DER III, 644 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***palissadique***] (Bot) **1-2** În felul palisadei **(2-3)**. **3-4** De palisadă **(2-3)**.

palisaj *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr ***palissage***] Palisare.

palisandru *sm* [At: DRĂGHICEANU, C. 114 / Pl: *~ri* / E: fr ***palissandre***] (Bot) **1** Arbore exotic cu lemn tare, de culoare neagră-violetă, cu miros plăcut, din care se fac mobile (*Jacaranda obtusifolia*). **2** (Prc) Lemn de palisandru **(1)**.

palisare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~sări* / E: ***palisa***] Legare a ramurilor pomilor fructiferi de un suport, de un spalier, pentru a împiedica ruperea lor în caz de furtună sau pentru a le da o anumită formă Si: *palisaj*.

palisă *sf* [At: A II, 12 / Pl: *~se* / E: *pală[1]*] (Reg) Pală[1] de fân.

palisâcreri *sm* vz ***paracliser***

paliță *sf* [At: VARLAAM, C. 76 / V: (îrg) ***~leță*** / Pl: *~țe* / E: slv ***палица***] **1** (Trs) Par[1]. **2** (Trs) Nuia. **3** (Trs) Băț. **4** (Reg) Epitet dat unui om foarte înalt și subțire. **5** (Reg) Nărav.

paliu[1] *sns* [At: MAIOR, I. B. 33/26 / V: ***~m*** (S și: *pallium*) / P: *~li-u* / E: lat ***pallium***] (Ltm) **1** Ornament sacerdotal de lână albă pe care sunt brodate cruci negre, purtat în jurul gâtului de papă și de înalții prelați catolici. **2** Mantie regească. **3** Mantie purtată de vechii regi și adoptată de romani.

paliu[2], ~ie [At: VISSARION, ap. SCL 1969, 132 / V: ***paniu, ~ie*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Mun; Olt) **1** *a* (D. picioare; pex; d. oameni sau animale)

Schilod. **2** *a* Paralizat. **3** *a* Șchiop. **4** *av* Șontâc. **5** *a* (D. ochi; pex; d. oameni) Sașiu. **6** *av* Strâmb.

paliu[3], *~ie a* [At: SCRIBAN, D. / V: ***paniu, ~ie*** / Pl: *~ii* / E: cf *pală[5]*] (Mun; Olt) **1** Nebun. **2** Prost.

paliu[4], *~ie a* [At: CHIRIȚESCU, GR. 252 / Pl: *~ii* / E: cf *pală[2]*] (Mun) Viteaz.

palium[1] *sn* [At: DEX – S / Pl: *~uri* / E: lat, fr ***pallium***] (Zlg) Manta.

palium[2] *sns* vz ***paliu[1]***

palivan *sm* vz ***pehlivan***

paliz *s* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 36/33 / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Apoplexie.

palm *sm* [At: ODOBESCU, ap. CADE / Pl: *~i* / E: cf *palme*, ger *Palme*, cf *palmă[1]*] (Rar) Palmier.

palmac *smn* [At: CAT. MAN. II, 231 / V: ***parm~*** / Pl: *~aci*, *~ace* / E: tc ***pamak***, ctm *palmă[1]*] Veche unitate de măsură pentru lungime, folosită mai ales în Moldova, egală cu 3,484 cm și echivalând aproximativ cu a opta parte dintr-o palmă[1] (**50**).

palmacee *sfi* [At: LTR[2] / E: lat ***palmaceae***] **1** (Lpl) Familie de plante monocotiledonate, având ca reprezentant tipic palmierul. **2** (Șls) Plantă din această familie.

palmar, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palmaire***] (Rar) **1** Care aparține palmei[1]. **2** Din regiunea palmei[1].

palmares *sn* [At: CONTEMP. 1956, nr. 483, 2/5 / Pl: *~uri* / E: fr ***palmarès***] **1** Listă a succeselor sau a victoriilor sportive, artistice etc., obținute de cineva. **2** Totalitate a unor succese sau victorii obținute de cineva.

palmat, ~ă *a* [At: MN (1836), 89[1]/9 / V: (înv) ***pal~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***palmé***] **1** (D. frunzele simple sau foliolele unei frunze compuse) Care are marginile cu crestături adânci și cu ieșituri dispuse ca degetele răsfirate ale unei palme[1] (**1**) Si: (rar) *digitat, palmiform*. **2** (D. picioarele păsărilor înotătoare sau ale unor animale acvatice sau semiacvatice) Cu degetele împreunate printr-o membrană.

palmatifid, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***palmatifide***] (Bot) Cu lobi de forma degetelor de la mână.

palmatură *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***palmature***] (Rar) Malformație care constă în reunirea printr-o pieliță a degetelor mâinii la om.

palmă[1] *sf* [At: (a. 1550-1580) GCR I, 7/13 / Pl: *~me*, (pop) *pălmi* / E: ml ***palma***] **1** Parte interioară a mâinii, de la încheietura cu antebrațul până la vârful degetelor. **2-3** (Îljv) **Ca în ~** (Care are suprafața) fără asperități, neted(ă). **4-5** (Îal; d. capul omului) (Care este) chel. **6-7** (Reg; îal) (Care nu există) deloc. **8-9** (Reg; îal) (Care nu există) nicăieri. **10-11** (Îal) (Care este) foarte bine. **12-13** (Îal) (Care se face) în cele mai mici amănunte. **14-15** (Îal) (Care se face) cu mare ușurință. **16-17** (Îal) (Care este) clar. **18** (Rar; îlav) **Ca din ~** Pe nevăzute. **19** (Îlav) **Bătând din ~me** sau **cât ai bate din** (ori **în**) **~me** Foarte repede. **20** (Rar; îae) Câtuși de puțin. **21** (Îlv) **A bate din** (sau **în**) **~me** A aplauda. **22** (Îe) **A ține** sau **a duce, a purta,** (înv) **a căuta (pe cineva ca) pe** (sau **ca în**) **~** (sau **~me**) A îngriji foarte bine pe cineva. **23** (Îae) A răsfăța pe cineva. **24** (Îe) **A bate ~ma cu cineva** A da mâna cu cineva. **25** (Îae) A ajunge la o înțelegere cu cineva. **26** (Îe) **A avea (pe cineva** sau **ceva) în** (sau **ca în**) **~** A avea pe cineva sau ceva la discreția sa. **27** (Îe) **A cădea în ~ma cuiva** A ajunge în puterea cuiva. **28** (Îe) **A juca (pe cineva) pe ~** A dispune de cineva după bunul plac. **29** (Rar; îe) **A fi în ~** A fi la îndemână. **30** (Îe) **Cu ~ma** sau **cu ~mele** Cu brațele. **31** (Îe) **A fi greu la ~** sau **a avea ~ grea** A lovi tare pe cineva. **32** (Îe) **A fi cu sufletul** sau **cu zilele în ~** (sau **în ~me**) A fi în mare primejdie. **33** (Îae) A fi cu un picior în groapă. **34** (Reg; îe) **A(-i) pune ~ma (în spate cuiva)** A părtini pe cineva. **35** (Îae) A ocroti pe cineva. **36** (Îae) A răzgâia pe cineva. **37** (Rar; îe) **A face ~ma bici** A bate pe cineva. **38** (Îe) **Când va crește păr în ~** Niciodată. **39** (Îe) **A se bate cu ~ma peste gură** A regreta cele spuse. **40** (Îe) **A-l mânca (pe cineva) ~ma** (sau **~mele**) A simți dorința nestăvilită să bată pe cineva. **41** (În superstiții; îe) **Îl mănâncă ~ma dreaptă** Simte o senzație de mâncărime în palma dreaptă, semn că va trebui să dea o sumă de bani. **42** (Îe) **Îl mănâncă ~ma stângă** Simte o senzație de mâncărime în palma stângă, semn că va primi o sumă de bani. **43** (Rar; îe) **A căuta peri în ~** A-și pierde vremea în zadar. **44** (Reg; îe) **A vedea pe Sfântul Gheorghe în ~** A scăpa de iarnă. **45** (Îcs) *De-a ~ma* sau *~ma furată* Joc la priveghi. **46** (Îcs) *Spin în ~* Joc de copii, care constă în a face un spin să dispară și să reapară, înfigându-l în palmă[1] (**1**). **47** Lovitură aplicată cuiva, de obicei peste obraz cu palma[1] (**1**) Si: (rar) *pălmită*, (pop) *leapșă*, (reg) *cleapșă*. **48** (Îlv) **A lua (pe cineva) în** (sau **la**) **~me** A bate pe cineva cu lovituri de palmă (**1**). **49** (Îe) **A duce** sau **a purta (pe cineva) în ~me** A bate într-una pe cineva în timpul mersului. **50** Unitate de măsură pentru lungime, folosită în trecut, egală cu aproximativ 25-28 cm, corespunzând distanței dintre extremitatea degetului celui mare și a celui mic, bine întinse lateral. **51** (Îs) *~ îngenuncheată* (sau *domnească*) Veche unitate de măsură pentru lungime, mai mare cu aproximativ 3 cm decât palma (**50**). **52** (Îe) **A scurta de o ~ (pe cineva)** A tăia capul cuiva. **53** (Reg; îe) **A fi de șapte ~me în piept** A fi om voinic. **54** (Reg; îe) **A fi de șapte ~me în frunte** A fi foarte deștept. **55-56** (Udp „de") (Distanță sau) suprafață foarte mică din ceva. **57** (Reg) Mistrie. **58** Bătător de covoare. **59** (Bot; reg) Limbă (*Phyllocactus ackermanni*). **60** (Bot; reg; îc) **~-cu-spini** Broască (*Opuntia Ficus indica*). **61** (Bot; reg; îc) **~ma-Sfintei-Mării** Mâna-Maicii-Domnului (*Anastatica hierochuntica*). **62** (Reg; îc) **~ma-Maicii-Domnului** Plantă cu frunza în formă de palmă (**1**), folosită în medicina populară Si: (reg) *bujor, iarba-șarpelui, limba-cucului, mâna-Maicii-Domnului* (*Orchis maculata*). **63** (Reg; îc) **~ma-pământului** Plantă cu frunze palmate, folosită în medicina populară împotriva sifilisului Si: (reg) *ură, limba-cucului, mâna-Maicii-Domnului* (*Gymnadenia conopea*). **64** (Bot; reg; îc) **~ma-tâlharului** Salată-sălbatică (*Lactuca serriola*). **65** (Bot; reg; îc) **~ma-voinicului** Cinci-degete (*Potentilla alba*).

palmă[2] *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 133 / Pl: *~me* / E: fr ***palme***] (Rar) **1** Ramură de palmier, considerată ca semn al biruinței. **2** Motiv ornamental în formă de ramură de palmier. **3** (Îs) *~mele academice* Distincție în formă de frunză de palmier stilizată, acordată de Academia Franceză oamenilor de știință și artiștilor.

palmer *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: *~e* / E: fr ***palmer***] Șurub micrometric (**5**).

palmetă *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~te* / E: fr ***palmette***] **1** Motiv ornamental reprezentând o frunză de acant stilizată. **2** Formă dată arborilor fructiferi ale căror ramuri sunt susținute de spaliere, pentru ca să crească într-un singur plan.

palmar *sn* [At: DLR / Pl: *~e* / E: ***palmă[1]*** + *-ar*] **1-2** Palmieră (**1-2**).

palmier *sm* [At: ISIS (1859), 21/1 / P: *~mi-er* / Pl: *~i* / E: fr ***palmier***] **1** (Lpl) Genuri de arbori cu trunchiul drept, neramificat, având în vârf o coroană de frunze penate sau palmate, care cresc în zonele tropicale și subtropicale și au o mare importanță economică. **2** (Șls) Arbore care face parte genul palmierilor (**1**) Si: (rar) *palm*. **3** (Bot) Curmal (*Phoenix dactylifera*). **4** (Bot; îc) **~-cu-nuci** Cocotier (*Cocos nucifera*).

palmieră *sf* [At: PREV. ACCID. 22 / V: (reg) ***păl~*** / Pl: *~re* / E: ***palmă[1]*** + *-ieră*] **1** Bucată dreptunghiulară de piele groasă care protejează palmele[1] (**1**), folosită la mânuirea anumitor materiale Si: *palmar* (**1**). **2** (Reg) Instrument cu care se netezește tencuiala Si: *dreptar, fățuitoare, palmar* (**2**) Vz *mistrie*.

palmiform, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 542 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palmiforme***] **1** (Rar) Palmat (**1**). **2** (D. unele coloane egiptene) Care are capitelul ca un mănunchi de frunze de palmier (**2**).

palmiped *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~e* / E: fr ***palmipède***] **1** (Lpl) Grup al păsărilor acvatice cu picioare palmate (**2**). **2** (Șls) Pasăre care face parte din grupul palmipedelor (**1**).

palmitat *sm* [At: MACAROVICI, CHIM. CANT. 539 / Pl: *~ați* / E: fr ***palmitate***, ger ***Palmitat***] Sare a acidului palmic.

palmitic *a* [At: MACAROVICI, CHIM. CANT. 539 / E: fr ***palmitique***] (Îs) *Acid ~* Acid gras în stare solidă, de culoare albă, inodor și insipid,

care se găsește în cele mai multe uleiuri și grăsimi naturale și care are diverse utilizări în industrie.

palmitină *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 127 / E: fr ***palmitine***] Substanță solidă, grasă, obținută prin combinarea acidului palmic cu glicerina.

palnisi *v* vz ***planisi***[1]

paloane *sf* vz ***păloaie***

paloare *sf* [At: HELIADE, D. J. 139/7 / Pl: *~ori* / E: fr ***pâleur***] **1-7** Paliditate (**1-7**). **8** Culoare ștearsă.

palog *sn* vz ***polog***[1]

palograf *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: fr ***palographe***] Instrument care înregistrează oscilațiile verticale și orizontale ale unei nave.

palogramă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~me* / E: fr ***palogramme***] Curbă de reprezentare a oscilațiilor unei nave, obținută cu ajutorul palografului.

palonier *sn* [At: DM / P: *~ni-er* / Pl: *~e* / E: fr ***palonnier***] Mecanism alcătuit dintr-o pârghie articulată cu două pedale la extremități, legată prin tije și cabluri de organul mobil al unui avion, al unei ambarcații etc. și folosit la dirijarea acestora.

palos *sn* vz ***paloș***

paloș *sn* [At: NECULCE, L. 26 / V: (reg) *~os*, ***~luș*** / Pl: *~e* / E: mg ***pallos***] Sabie lată cu două tăișuri, uneori încovoiată la vârf Si: *spată*, (înv) *pală*[2].

paloși *vi* [At: MAT. FOLK. 674 / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *paloș*] (Reg) A vorbi într-una Si: *a forfeca, a melița*[1].

palotă *sf* vz ***polată***

palotie[1] *sf* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Mol; Buc) **1** Istorioară hazlie Si: *snoavă*. **2** Șotie.

palotie[2] *sf* [At: PAMFILE, A. R. 121 / Pl: *~ii* / E: ns cf *pală*[1]] (Trs) Mănunchi de fire de grâu Vz *otcos, polog*.

paloțcă *sf* vz ***palască***[1]

palp *sm* vz ***palpă***

palpa *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~pez* / E: fr ***palper***] **1** (C. i. părți ale corpului) A atinge ușor cu mâna, pentru a determina dimensiunile, modificările de formă și de consistență, sensibilitatea unor țesături sau organe și pentru a putea stabili diagnosticul Si: *a pipăi*. **2** (C. i. suprafața unor obiecte) A examina gradul de netezime, cu mâna sau cu palpatorul (**2**).

palpabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palpable***] **1** Care poate fi pipăit Si: (fam) *pipăibil, pipăicios*. **2** Concret. **3** Evident.

palpabilitate *sf* [At: CARAGIALE, O. I. 60 / E: fr ***palpabilité***] (Rar) **1-2** Însușire de a fi palpabil (**1-2**). **3** (Fig) Claritate.

palpare *sf* [At: DM / Pl: *~pări* / E: ***palpa***] **1** Atingere ușoară cu mâna, pentru a determina dimensiunile, modificările de formă și de consistență, sensibilitatea unor țesături sau organe și pentru a putea stabili diagnosticul Si: (rar) *palpație* (**1**), (înv) *pipăire*. **2** Examinare a suprafeței unor obiecte, cu mâna sau cu palpatorul Si: (rar) *palpație* (**2**).

palpator *sn* [At: DN[2] / Pl: *~oare* / E: ***palpa*** + *-tor*] **1** Element sensibil al unui instrument de măsurat sau de controlat neregularitățile de pe suprafețele corpurilor solide, de obicei metalice. **2** (Pgn) Instrument cu palpator (**1**).

palpație *sf* [At: BIANU, D. S. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***palpation***, lat ***palpatio, -onis***] (Rar) **1-2** Palpare (**1-2**).

palpațiune *sf* vz ***palpație***

palpă *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 178/28 / V: ***palp*** / Pl: *~pe* / E: fr ***palpe***] Fiecare dintre cele două organe în formă de apendice, așezate sub maxilarul inferior al insectelor, care servesc pentru a pipăi alimentele și pentru a le ține în gură în timpul mestecatului.

palpebral, ~ă *a* [At: POLIZU, P. 156/24 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palpébrale***] **1** Care se referă la pleoapă. **2** Care aparține pleoapei.

palpebrație *sf* [At: PROT. - POP. N. D. / Pl: *~ii* / E: ***palpebră***] (Înv) Clipire deasă din ochi, constituind simptomul anumitor boli.

palpebră *sf* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~re* / E: lat ***palpebra***] (Înv) **1** Pleoapă. **2** (Pex) Geană.

palpit *sn* [At: PR. DRAM. 200 / A și: *pal~* / Pl: (rar) *~e* / E: pvb ***palpita***] (Înv) Palpitație.

palpita *vi* [At: CALENDARIU (1794), 36/38 / Pzi: *~it* și *~tez* / E: fr ***palpiter***] **1-2** (D. inimă) A bate (mai puternic decât e normal, sau) neregulat, din cauza unei emoții, a unui efort sau a unei boli Si: *a zvâcni*. **3** (D. oameni) A fi stăpânit de o emoție puternică. **4** (Pan) A se legăna. **5** (Pan) A tremura. **6** (Pan) A licări. **7** (Fig) A se maifesta cu putere. **8** (Fig) A vibra.

palpitant, ~ă *a* [At: CR (1848), 18[3]/57 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***palpitant***] **1** (Îvr; d. oameni) Care este cuprins de o emoție puternică, de un viu interes. **2** Care trezește un interes viu, puternic Si: *captivant, pasionant*.

palpitare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tări* / E: ***palpita***] **1-2** Batere (mai puternică decât e normal sau) neregulată, din cauza unei emoții, a unui efort sau a unei boli Si: *palpitație* (**1-2**). **3** (Rar) Emoție puternică Si: *palpitație* (**3**). **4** (Pan) Legănare. **5** (Pan) Tremurare. **6** (Pan) Licărire. **7** (Fig) Manifestare puternică a unui fenomen Si: *palpitație* (**7**). **8** (Fig) Vibrare.

palpitație *sf* [At: FILIMON, O. I, 135 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***palpitation***] **1-3** Palpitare (**1-3**). **4** (Pan) Legănare. **5** (Pan) Tremurare. **6** (Pan) Licărire. **7** (Fig) Palpitare (**7**). **8** (Fig) Vibrare.

palpitațiune *sf* vz ***palpitație***

palpitător, ~oare *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 75 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***palpita*** + *-tor*] (Rar) Tremurător.

palpitând, ~ă *a* [At: BOLLIAC, ap. SFC IV, 261 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***palpita***] (Rar) Care palpită (**1-3**).

palplanșă *sf* [At: CV 1949, nr 7, 31 / Pl: *~șe* / E: fr ***palplanche***] Element de construcție din lemn, oțel sau beton, de forma unei grinzi cu lungime mare, folosit la executarea unor pereți ce susțin săpăturile, sprijină malurile înalte etc.

palten *sm* vz ***paltin***

paltin *sm* [At: ST. LEX. 174[v]/2 / V: (pop) ***~ten***, (reg) ***~e, ~ir*** / Pl: *~i* / E: lat ***platanus***] **1** (Șîc **~de-munte**) Arbore mare, cu frunzele crestate adânc, cu florile mici și fructele prevăzute cu aripi, având trunchiul din lemn tare, folosit la fabricarea mobilei, a unor instrumente muzicale etc. și care crește prin pădurile din regiunea montană și subalpină și se cultivă uneori prin parcuri, ca plantă ornamentală Si: (reg) *mojdrean* (*Acer pseudoplatanus*). **2** (Bot; șîc **~de-câmp**) Arțar (*Acer platanoides*). **3-4** Lemn al paltinului (**1-2**).

paltine *sm* vz ***paltin***

paltir *sm* vz ***paltin***

palton *sn* [At: POLIZU / V: (reg) ***ba~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***paletot***] **1** Haină de iarnă făcută din stofă groasă, care se poartă peste celelalte obiecte de îmbrăcăminte. **2** (Reg) Veston bărbătesc civil. **3** (Reg) Polcă.

paltonaș *sn* [At: CARAGIALE, O. II, 171 / V: (reg) ***ba~*** / Pl: *~șe* / E: ***palton*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Palton (**1-2**) (mic). **5-6** (Reg) Scurteicuță (femeiască). **7** (Reg) Piept al iei, împodobit cu broderii Si: (reg) *ciupag*.

paltonat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 85 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***palton*** + *-at*] (Nob) Care este îmbrăcat cu palton.

palțauă *sf* vz ***palțău***

palțău *sn* [At: LB / V: ***~tauă*** *sf*, ***păl~*** / Pl: *~äie* / E: mg ***pálca***] **1** (Trs) Par[1] (**1**). **2** (Trs) Nuia. **3** (Trs) Băț. **4** (Trs) Lambă la crucea căruței. **5** (Reg) Băț din interiorul știubeiului, pe care albinele își construiesc faguri Si: (reg) *preţce*. **6** (Trs) Băț împodobit cu funde de diferite culori, folosit de staroste la nunți. **7** (Reg) Cheie de fier cu care se desfac șuruburile la căruță.

paludă *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘAN, C. 11 / V: ***~diu*** / Pl: *~de* / E: lat ***palus, -udis***] (Înv) **1** Baltă. **2** Mlaștină.

paludean, ~ă *a* [At: DDRF / V: ***~dian*** / P: *~de-an* / Pl: *~eeni, ~e* / E: fr ***paludéen***] (Rar) Palustru.

paludian, ~ă *a* vz ***paludean***

paludic, ~ă [At: ULICERU, C. 61 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paludique***] **1-2** *smf, a* (Persoană) bolnavă sau infectată cu paludism Si: *malaric*. **3** *a* Care provine din paludism. **4** *a* Care se referă la paludism.

paludism *sns* [At: BABEȘ. O. A. I, 342 / E: fr ***paludisme***] Boală infecțioasă provocată de hematozoar (transmis prin înțepătura țânțarilor anofeli) Si: *friguri (palustre), friguri paludeene, impaludism, malarie.*
paludiu *s* vz ***paludă***
paludolog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***paludologie***] Specialist în paludologie.
paludologie *sfs* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paludologie***] (Med) Malariologie.
paludos, ~oasă *a* [At: DN³ / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***paludosus***, it ***paludoso***] (Liv) Mlăștinos.
paludoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paludothérapie***] (Med) Malarioterapie.
paludrină *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: fr ***paludrine***] Preparat farmaceutic care se prezintă sub formă de pulbere albă, cu gust amărui, fără miros, puțin solubilă în apă, folosit împotriva paludismului.
palugă *sf, i* vz ***pălugă***
palură *sf* [At: CHEST. V, 6/75 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Lână trasă în pieptănuși.
palustru, ~ă *a* [At: FONTANIN, C. 109/18 / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***palustre***] (Asr) **1** De baltă. **2** Din regiunea bălților. **3** Băltos. **4** (Îs) *Friguri ~re* Paludism. **5** (Rar; îs) *Locuințe ~re* Locuințe lacustre.
paluș *sn* vz ***paloș***
palușcă *sf* [At: H II, 243 / Pl: *~ști, ~ște* / E: nct] **1-2** (Dob; șhp) Cățea (**1**) (mică) Si: *palușchiță* (**1-2**). **3** Câine mic de casă. **4** (Ast; reg) Stea nedefinită mai îndeaproape.
palușchiță *sf* [At: H II, 252 / Pl: *~țe* / E: ***palușcă*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Palușcă (**1-2**).
paluță¹ *sf* vz ***păluță***
paluța² *sf* vz ***palat¹***
palvă *sf* vz ***palhă²***
palux *sns* [At: DEX – S / E: ***pa***(rchet) + ***lux***] (Dc) Lac incolor care se aplică pe suprafața parchetului.
pama [At: DN³ / Pzi: *~mez* / E: fr ***pâmer***] (Frr) **1** *vi* A leșina. **2** *vr* A se pierde.
pamăt *sn* vz ***pamet¹***
pamblică *sf* vz ***panglică***
pamblicuță *sf* vz ***panglicuță***
pambliu *sn* vz ***pambriu***
pambrâu *sn* vz ***pambriu***
pambria *sf* vz ***pambriu***
pambriu *sn* [At: DOC. EC. 372 / V: ***~bliu, ~brâu, ~ia*** *sfa* / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Înv) Stofă de lână merinos. **2** (Mun) Haină. **3** (Mun) Testemel. **4** (Mun) Năframă. **5** (Reg) Brâu de încins peste mijloc. **6** (Mun; îf *pambria*) Horă nedefinită mai îndeaproape **7** (Mun; îf *pambria*) Melodie după care se execută pambria (**6**).
pamente *sf* [At: PSALT. HUR. 81ʳ/12 / V: (îrg) ***pamet*** *sm*, (înv) ***~ete, ~min~, ~mite*** / Pl: *~nți* / E: slv ***памѧтьк***] **1** (Înv) Amintire. **2** (Pex) Ceremonie religioasă pentru un mort. **3** (Trs; îf *pamet*) Necaz.
pameș *sn* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Fiecare dintre cele două părți ale sacului umplut cu paie sau fân, care se pune pe spatele calului, spre a-l apăra de rosătura greutăților pe care le poartă.
pamet¹ *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***~măt*** / Pl: ? / E: srb ***pamet***] (Ban; Olt) **1** Pricepere. **2** Înțelepciune.
pamet² *sm* vz ***pamente***
pamete *sf* vz ***pamente***
pamflet *sn* [At: STAMATI. D. / Pl: *~e* / E: fr ***pamphlet***] **1** Specie literară în versuri sau în proză, în care autorul înfierează anumite tare morale, concepții retrograde, trăsături de caracter ale unei persoane etc. Si: (înv) *paschil, paschindă.* **2** (Pgn) Scriere cu caracter satiric.
pamfletar [At: ALECSANDRI, T. 1711 / Pl: *~ri* / E: fr ***pamphlétaire***] **1** *sm* (Șdp) Autor de pamflete Si: *pamfletist.* **2** *a* Care are caracter de pamflet.
pamfletăresc, ~ească *a* [At: STANCU, R. A. II, 163 / Pl: *~ești* / E: ***pamfletar*** + *-esc*] (Rar) **1** Care se referă la pamfletar. **2** De pamfletar. **3** Care este specific pamfletului.
pamfletist *sm* [At: RUSSO, S. 112 / Pl: *~iști* / E: ***pamflet*** + *-ist*] Pamfletar (**1**).
paminte *sf* vz ***pamente***
pamite *sf* vz ***pamente***
pampa *sf* vz ***pampas***
pampas *sn* [At: GENILIE, G. 120/29 / V: ***pampa*** / E: fr ***pampa***] Câmpie întinsă, acoperită cu ierburi, caracteristică regiunilor cu climă subtropicală și temperată din America de Sud Si: *stepă.*
pamplicuță *sf* vz ***panglicuță***
pampon *sn* vz ***pompon***
pampușcă *sf* [At: GLOSAR REG. / V: ***panp~*** / Pl: *~ște, ~ști* / E: ucr ***пампушка***] (Buc) Gogoașă de mâncat.
pan¹- [At: DLR / E: fr ***pan-***, ngr ***παν***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Tot. **2** Întreg.
pan² *sm* [At: ROSETTI, B. 46 / Pl: *~i* / E: pn ***pan***] **1** Titlu dat în Evul Mediu nobililor polonezi. **2** Persoană care purta acest titlu Vz *magnat.* **3** Titlu dat marilor boieri moldoveni. **4** (Mol) Boier care purta acest titlu.
panabrici *anp* [At: BIANU, D. S. 445 / V: ***~avr~*** / E: nct] (Reg; îs) *Mere ~* Specie de mere, de mărime mijlocie, de culoare galbenă, asemănătoare cu merele pătule.
panacadă *sf* vz ***panacod***
panacagiu *sm* [At: SCL 1969, 132 / Pl: *~ii* / E: cf *panacodar*] (Rar) Panacodar.
panacee *sf* vz ***panaceu***
panaceu *sn* [At: VEISA, I. 172/28 / V: (înv) ***~ee*** *sf*, ***~chie*** *sf*, ***~cie*** *sf* / Pl: *~ee* / E: ngr ***πανάκεια***, lat ***panacea***, fr ***panacée***] (Alh; Med; înv) Leac despre care se credea că avea puterea să vindece orice boală.
panachidă¹ *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 547 / V: ***pănăc~, pin~*** / Pl: *~de* / E: bg ***панакида***, ngr ***πινακίς, -ίδος***] Tăbliță sau plăcuță de metal, lemn etc., pe care școlarii învățau în trecut scrierea alfabetului.
panachidă² *sf* vz ***panachidă***
panachie *sf* vz ***panaceu***
panacidă *sf* vz ***panachidă***
panacie *sf* vz ***panaceu***
panacoadă *sf* vz ***panacod***
panacod *sn* [At: SCRIBAN, D. / V: (reg) ***~ot, ~cadă*** *sf*, ***~oadă*** *sf* / Pl: *~oade* / E: ngr ***πινακωτή***] Scândură de anumite dimensiuni, care se acoperă cu o cârpă curată și pe care se așază bucățile de aluat, înainte de a fi introduse în cuptor Si: *formă, tipar.*
panacodar *sm* [At: SCRIBAN, D. / V: ***~otar*** / Pl: *~i* / E: ***panacod*** + *-ar*] Lucrător care duce pâinea la cuptor Si: (rar) *panacagiu.*
panacot *sn* vz ***panacod***
panacotar *sm* vz ***panacodar***
panadă *sf* [At: DN² / Pl: *~de* / E: fr ***panade***] (Rar) Supă falsă preparată dintr-o fiertură de pâine, unt și lapte.
panafrican, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***panafricain***] **1-2** Care se referă la (toată) Africa. **3** Din întreaga Africă.
panafricanism *sns* [At: DN³ / E: fr ***panafricanisme***] Doctrină care tinde să dezvolte unitatea și solidaritatea popoarelor africane.
panaghiar *sn* [At: CUV. D. BĂTR. I, 195/6 / P: *~ghi-ar* / Pl: *~e* / E: ***panghie*** + *-ar*] **1-2** (Taler sau) cutie de metal, de obicei de aur sau argint, împodobite cu încrustații artistice, pe care se pune panaghia. **3** Icoană a Maicii Domnului.
panaghie *sf* [At: (a. 1645) ap. TDRG / V: (înv) ***~ion*** *sn*, ***~iu*** *sn* / Pl: *~ii* / E: slv ***панагиа***, ngr ***παναγία***] **1** (Art.) Sfânta Fecioară. **2** (Pex) Iconiță cu chipul Fecioarei Maria. **3** (Pex) Iconiță cu Dumnezeu, Iisus Hristos, purtată de ierarhi pe piept Si: (grc) *engolpion.* **4** Ceremonie care se face pentru sfințirea pâinii în cinstea Maicii Domnului. **5** Parte din pâinea în cinci colțuri care se așază pe o măsuță înaintea icoanei Maicii Domnului. **6** Bucată de prescură care se mănâncă în mănăstiri, în prima săptămână

după Paști Vz *anafură*. **7** Prescură pe care preotul o ridică de pe masă, în timpul slujbei religioase făcute la patruzeci de zile după înmormântarea cuiva. **8** (Îe) **A ridica (cuiva) ~ia** A ucide pe cineva. **9** (Îae) A înjura.

panaghion *sn* vz ***panaghie***

panaghiu *sn* vz ***panaghie***

panahidă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 39^v/15 / V: ***~ach~, ~aci~, ~nih~*** / Pl: *~de*, (reg) *~ize, ~izi* / E: slv ***панахида, панихида***, ngr ***παννυχίς***] **1** Serviciu religios care se face după moartea cuiva, la scoaterea mortului din casă. **2** Parastas (**1**). **3** (Reg) Colivă. **4** (Mol; Buc) Colac mare care se aduce la biserică.

panaic *sm* [At: H XVIII, 71 / A: nct / Pl: *~ici* / E: nct] (Bot; reg) Frasin (*Fraxinus excelsior*).

panair *sn* [At: DR. V, 216 / Pl: *~e* / E: tc ***panayir***, bg ***panair***] (Dob; Mun) Târg de țară anual Si: *bâlci, iarmaroc*.

panaj *sn* vz ***panaș***

panama[1] *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 96 / Pl: *~le* / E: fr ***panama***] **1** Împletitură făcută din paie de Panamá. **2** (Pex) Țesătură care imită împletitura din paie de Panamá. **3** Pălărie moale, foarte mlădioasă, împletită din foile unui arbust din America Centrală.

panama[2] *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 7/6 / Pl: *~le* / E: ***Panamá***] **1** Afacere frauduloasă de mari proporții, în care sunt implicate multe persoane, asemănătoare cu delapidările comise cu ocazia săpării canalului Panamá. **2** (Pex) Escrocherie în stil mare.

panamerican, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 164, 12/1 / S și: *pan-american* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***panaméricain***] **1-2** Care privește (toată) America.

panamericanism *sns* [At: DN[3] / E: fr ***panaméricanisme***] Doctrină care tinde să dezvolte o mai strânsă colaborare între statele americane.

panamericanist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***panaméricaniste***] **1-2** (Adept) al panamericanismului.

panamez, ~ă [At: DEX – S / Pl: *~i, ~e* / E: ***Panamá*** + *-ez*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a statului Panamá sau) este originară din Panamá. **3** *smp* Locuitori din Panamá. **4-5** *a* Care se referă (la panamezi (**3**) sau) la Panamá. **6-7** *a* Care este specific (panamezilor (**3**) sau) statului Panamá.

panar *s* [At: DLR / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Floare albă de grădină nedefinită mai îndeaproape.

panara *sf* vz ***panoramă***

panarab, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***panarabe***] **1-2** Care se referă (la ansamblul țărilor de limbă arabă sau) la civilizația acestora.

panaramă *sf* vz ***panoramă***

panard, ~ă *a* [At: ENC. VET. 123 / Pl: *~rzi, ~e* / E: ***panard***] (D. cai) Cu picioarele posterioare strâmbe în afară, din cauza devierii copitei de la poziția normală.

panariciu *sn* vz ***panarițiu***

panaris *sn* vz ***panarițiu***

panarițiu *sn* [At: N. LEON. MED. 125 / V: (rar) ***~iciu, panaris*** / Pl: *~ii* / E: lat ***panaris***, fr ***panaris***] Infecție localizată la degete, în jurul unghiilor Si: (pop) *sugel, sugiu*, (reg) *păducel* (**13**), *pușiț*.

panariu *sm* vz ***pânar***

panaș *sn* [At: CARAGIALE, O. VI, 389 / V: (pop) ***~aj, pân~*** / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***panache***] **1** Mănunchi de pene[1] colorate care împodobea odinioară, în unele țări, și astăzi, chipiul sau coiful militarilor Si: (rar) *pampon, penaj, peniș, surugi*. **2** (Pgn) Orice mănunchi de pene[1] folosit ca podoabă. **3** Element de decor care constituie un semn distinctiv de noblețe Vz *blazon*.

panașat, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***panaché***] **1-2** (Rar) Împodobit cu un panaș (**1-2**).

panatenaic, ~ă *a* [At: DN[2] / P: *~na-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***panathénaïque***] (Rar) **1** De panatenee. **2** Care se referă la panatenee. **3** Care aparține panateneelor.

panatenee *sfp* [At: DN[2] / E: ***panathénées***] Cea mai importantă festivitate religioasă și politică din Atena antică, celebrată anual sau la patru ani o dată, în cinstea zeiței Atena, cu care prilej aveau loc întreceri la alergări, la lupte, la aruncarea cu discul, curse de care, concursuri poetice, muzicale etc.

panaorici *a* vz ***panabrici***

pană[1] *sf* [At: PSALT. 157 / V: (îrg) ***pea~*** / Pl: *pene*, (reg) *~ne*, (înv) *peni* / E: ml ***pinna***] **1** Fiecare dintre formațiile epidermice cornoase care acoperă corpul păsărilor, servind la protecția lui și la zbor, compusă dintr-un cotor pe care, lateral, sunt așezate simetric fire pufoase. **2** (Rar; îe) **Ușor în pene** Îmbrăcat subțire. **3** (Îae) Prost îmbrăcat. **4** (Rar; îe) **Smuls de pene** Rușinat. **5** (Rar; îe) **A lua (pe cineva) în** (sau **prin**) **pene** A muștrului. **6** (Îe) **A se umfla în pene** A se lăuda. **7** (Reg) **A umbla cu pălăria** (sau **cu căciula**) **~** A ține pălăria sau căciula pe vârful capului. **8** (Irn; îae) A se fuduli. **9** (Reg; îe) **A scăpa ca prin pene** A scăpa cu greu dintr-o situație complicată, dintr-o primejdie etc. **10** (Reg; îe) **A scăpa din pene rele** sau **a-i da (cuiva) penele cele bune** A ajunge să-și câștige singur existența. **11** (Îae) A se însănătoși. **12** (Reg; îe) **A scoate pene** A ajunge într-o situație bună. **13** (Îae) A se îmbogăți. **14** (Reg; îc) **~na-zburătorului** Plantă erbacee cu frunze păroase și cu flori mari, violete sau albe, fără miros (*Lunaria annua*). **15** (Bot; îac) Ferigă (*Struthiopteris officinale*). **16** (Bot; îc) **~na-gâștei** Specie de mușchi cu tulpina puternică, dreaptă, cu ramuri dispuse regulat formând tufe mari, verzi sau gălbui (*Hylocomium triquetrum*). **17** (Reg; îc) **~na-cocoșului** Plantă din familia liliaceelor (*Aspidistra elatior*). **18** (Pex; rar) Aripă. **19** (Spc) Aripă, mai ales de gâscă, folosită la măturatul vetrei, la ștersul prafului etc. **20** Smoc de pene[1] de la aripă sau din coada păsărilor, care servește la uns foile de plăcintă. **21** (Fig) Pasăre. **22** (Lpl) Fulgi și pene[1](**1**), de obicei curățate de cotoare, folosite la umplerea pernelor, saltelelor etc. **23** (Pex) Așternut bun de pat, cu perne de puf. **24** (Fig; lpl) Situație bună. **25** (Fig; lpl) Comoditate. **26** Pană[1] din aripă, mai ales de gâscă, ascuțită și despicată la vârf, folosită altădată ca ustensilă de scris cu cerneală Si: (îvr) *penuș[1]*. **27** (Pgn; lit) Tot ceea ce servește ca ustensilă de scris cu cerneală. **28** (Rar) Penel. **29** (Fig) Scriere. **30** (Rar; îe) **A avea ~ (frumoasă)** A avea scris frumos. **31** (Fig) Stil de a scrie al unui autor. **32** (Fig) Măiestrie de scriitor. **33** (Fig) Artă de a scrie. **34** (Pex) Scriitor. **35** Plută făcută din cotorul unei pene[1], folosită pentru a ține cârligul undiței la adâncimea voită. **36** (Reg) Nadă artificială. **37** Podoabă, făcută din una sau mai multe pene[1], care se poartă la pălărie, în păr etc. **38** (Prc) Penaj. **39** (Reg) Floare de grădină sau de câmp, nedefinită mai îndeaproape. **40** (Pex) Podoabă pentru pălărie, purtată mai ales de flăcăi, confecționată din flori naturale sau artificiale Vz *păun*. **41** (Înv; îs) **~** *grecească* Floare artificială. **42** (Bot; reg; îc) **Pene-feciorești(-mierii)** sau **pene-de-toamnă, pene-de-ale-domnești** Ruși-de-toamnă (*Callistephus chinensis*). **43-44** (Bot; reg; îc) **Pană-de-iarnă** sau **pene-de-iarnă** Tufănică (*Chrysanthemum indicum* și *sinense*). **45** (Bot; reg; îc) **Pene-de-mătase** Arșinic (*Lychnis chalacedonica*). **46** (Bot; reg; îc) **Peană-de-hohic** Drobiță (*Geanisa tinctoria*). **47** (Bot; reg; îc) **Peană-de-turc** (*Phyteuma tetramerum Schur*). **48** (Bot; reg; îc) **~na-vâzgoiului** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **49** (Reg; îc) **~na-leului** Plantă nedefinită mai îndeaproape, probabil, gura-leului. **50** (Bot; reg; îc) **~na-soarelui** Floarea-soarelui (*Helianthus annuus*). **51** (Bot; reg; îc) **~na-cucului** Garoafă (*Dianthus caryophyllus*). **52** (Bot; reg; îac) Mierea ursului (*Pulmonaria mollissima*). **53** (Bot; reg; îc) **Peană-crudă** Floare-grasă (*Sedum spurium*). **54** (Bot; reg; îc) **Pene-domnești** Canale (*Impatiens balsamina*). **55** (Bot; reg; îc) Mușcată[1] (*Pelargonium zonale*). **56** (Bot; reg; îc) **Pene-albe** Moșițel-prost (*Matricaria inodora*). **57** (Bot; reg; îc) **Pene-bătucite** Cârciumăreasă (*Zinnia elegans*). **58** (Bot; Mol) Trestie (*Phragmites communis*). **59** (Bot; reg) Lemnul-vântului (*Syringa josikaea*). **60** (Reg) Cunună de spice folosită ca podoabă. **61** (Reg) Pămătuf de busuioc cu care se aghesmuiește Si: (reg) *peniță*. **62** (Reg) Bor al pălăriei. **63** (Trs; Ban) Motiv ornamental în formă de floare pentru broderii, țesături sau pentru imprimat pe piele Si: (reg) *păun*. **64** (Reg) Pănușă (**1**). **65** (Rar) Înotătoare de pește. **66** (Spt; îs) *Categoria* **~** Categorie în care intră boxerii având greutatea corpului între 54 și 57 kg. **67** Bucată de lemn sau de metal,

de obicei de forma unei prisme triunghiulare, folosită pentru despicarea lemnelor, pentru detașarea unor bucăți dintr-un material etc. Si: (reg) *ic*, *nadă¹*, *penuș¹*. **68** (Tip) Piesă care se intercalează între matrițele de linotip, pentru a le spația. **69** (Reg) Felioară de slănină pentru împănat carnea, când se gătește. **70** Piesă de lemn sau de metal în formă de prismă, folosită la fixarea sau la înțepenirea unor obiecte sau părți ale lor, la asamblarea demontabilă a unor organe de mașini, a unor elemente de construcție etc. **71** Grindă de lemn, de oțel sau de beton armat, așezată transversal pentru a susține căpriorii și învelitoarea acoperișului unei construcții. **72** (Pop) Bucată de lemn care ridică sau coboară, fixând piatra morii. **73** (Pop) Schimbătoare la plug. **74** Bețișor cu care se răsucește frânghia ferăstrăului pentru a întinde pânza Si: *codar*, (reg) *încordător*, *sucitor*. **75** (Reg) Lemn crestat care se fixează pieziș în vârtejul din acoperișul stânii și de care se prinde căldarea în care fierbe laptele. **76** (Mol; Buc) Cui de lemn de care se atârnă strecurătoarea cu caș. **77** Scândurică pe care se așază strecurătorile pentru a se scurge cașul. **78** Parte a ciocanului, opusă capului, prelungită și subțiată spre vârf. **79** Lamă metalică a unor instrumente de tăiat. **80** Tăiș. **81** (Rar; la instrumentele muzicale de suflat) Ancie. **82** Parte turtită a undiței, opusă cârligului, de care se leagă sfoara. **83** Parte lată de la capătul vâslei, care intră în apă. **84** Partea cârmei unei nave, care poate fi rotită în jurul unui ax vertical și asupra căreia se exercită presiunea apei când se schimbă direcția de mișcare a navei. **85** (Trs; Mar) Fiecare dintre paletele de scândură de la roata morii de apă. **86** (Trs) Fiecare dintre arătătoarele ceasornicului. **87** (Tip) Lopățică pentru frecarea și ungerea literelor cu cerneală. **88** Placă mică de os, de celuloid etc. cu care se ating coardele la unele instrumente muzicale Si: *plectru*. **89** (Reg) Cordar la cobză. **90** (Îs) *~na căpăstrului* sau *~ de căpăstru* Ștreang sau curea cu care se priponește calul. **91** (Reg) Șfichi la bici. **92** (Reg) Crestătură făcută la urechea oii, pentru a o recunoaște Si: (reg) *furculiță*. **93** (Reg) Tăietură în formă de pană¹ care se face la diferite procedee de altoire. **94** (Îe) **A tăia-n ~ (ceva)** A despica în curmeziș, oblic, ascuțit, în formă de pană¹ (68). **95** (Îs) *~ de somn* Bucată de carne de somn de la burtă sau de la coadă, de obicei sărată. **96** (Reg; îla) **Plin ~** Umplut până la refuz Si: *doldora*, *ticsit*.

pană² *sf* [At: GHICA, S. 400 / Pl: *pene*, (rar) *~ne* / E: fr ***panne***] **1** (Mrn) Orientare a velelor unei nave cu pânze astfel încât să se opună vântului și să rămână pe loc. **2** Oprire incidentală a funcționării unui mecanism, a unui vehicul, a unei instalații etc. provocată fie de un deranjament al unui organ al mașinii sau al vehiculului, fie de lipsa unui material de consum sau de întreținere. **3** (Fam; îe) **A lăsa în ~** A pune pe cineva în încurcătură. **4** (Îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **în ~** A se afla într-o situație materială neplăcută. **5** (Îae) A duce lipsă de ceva. **6** (Îae) A nu mai avea bani.

panat *sn* [At: REV. CRIT. III, 163 / Pl: *penete* / E: pvb ***pănăta***] (Reg) Chin.

panc¹ *i* vz ***bang***

panc² *sm* vz ***opancă***

panc³, ~ă [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~nci*, *~nce* / E: cf *panceaur*] **1-2** *smf*, *a* (Mun) (Om) nebun. **3** *a* (Îe) **A umbla ~** A umbla fără rost. **4** *a* (Îae) A bate câmpii.

pancalism *sns* [At: DN³ / E: fr ***pancalisme***] Doctrină filozofică ce subordonează întreaga realitate frumosului.

pancartă *sf* [At: LM / Pl: *~e* / E: fr ***pancarte***] Bucată dreptunghiulară de carton, pânză, lemn, tablă, pe care este scrisă o lozincă, o înștiințare etc. Si: *placardă*.

pancă *sf* vz ***bancă***

panceaur, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 37 / V: ***panuc~, pauc~, plenceur*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf *paceaură*] (Reg) Zăpăcit.

panceaură *sf* vz ***paceaură***

pancevură *sf* vz ***paceaură***

panchioană *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: ns cf *panchioancă*] (Reg) **1** Femeie nebună. **2** Femeie neîndemânatecă. **3** Femeie sașie.

panchioancă *sf* [At: DLR / Pl: *~nce* / E: cf *panchioană*] (Reg) Femeie care nu vede bine.

panchiță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: nct] Femeie de moravuri ușoare.

pancilită *af* [At: I. CR. II, 134 / A: nct / Pl: *~te* / E: nct] (Reg; d. femei) **1** Fudulă. **2** Gătită.

pancioc *sm* [At: LEXIC REG. 106 / Pl: *~oci* / E: ***panc¹***] (Buc) Papuc de casă.

panciură *sf* vz ***paceaură***

pancof *sn* vz ***pancovă***

pancoș *sn* vz ***pancovă***

pancotă¹ *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, 56 / Pl: *~te* / E: ns cf *panc³*] (Mun) **1** Om îndărătnic la muncă Vz *cârnic*. **2** Om fără căpătâi.

pancotă² *sf* vz ***pancovă***

pancov *sn* vz ***pancovă***

pancovă *sf* [At: KLEIN, D. 394 / V: ***pancof*** *sn*, ***pancoș*** *smn*, ***~otă, pancov*** *sn* / Pl: *~ve* / E: mg ***pánkó***] (Acl; pop; mpl) **1** (Trs; Ban) Gogoașă. **2** (Trs; Ban) Minciunică. **3** (Trs; Ban) Uscățele. **4** (Reg) Clătită. **5** (Buc; Trs) Colțunași. **6** (Reg) Ouă ochiuri. **7** (Reg; îf *pancoș*) Omletă.

pancratiast *sm* [At: DN³ / P: *~ti-ast* / Pl: *~aști* / E: fr ***pancratiaste***] Atlet care practică pancrațiul.

pancrațiu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***pancrace***] Probă atletică la vechii greci, constând în trântă și pugilat.

pancreas *sn* [At: AMFILOHIE, G. F. 280ʳ/8 / V: (înv) ***~at, pancree*** *sf* / P: *~cre-as* / Pl: *~uri* / E: lat ***pancreas***, ngr ***πάγκρεας***, fr ***pancréas***, it ***pancrea(s)***] Glandă mixtă, de formă alungită, situată înapoia stomacului, care are legătură cu splina și cu duodenul Si: (îvr) *gâlca folcutului*.

pancreat *sn* vz ***pancreas***

pancreatec, ~ă *a* vz ***pancreatic***

pancreatic, ~ă *a* [At: AMFILOHIE, G. F. 277ᵛ/6 / V: (îvr) ***~tec*** / P: *~cre-a~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***pancreaticus***, ngr ***παγκρεατικός***, fr ***pancréatique***] **1** Care aparține pancreasului. **2** Al pancreasului. **3** Privitor la pancreas.

pancreatină *sf* [At: BIANU, D. S. 5 / P: *~cre-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***pancréatine***] Substanță extrasă din pancreasul animalelor, folosită în tratamentul tulburărilor intestinale.

pancreatită *sf* [At: BELEA, P. A. 172 / P: *~cre-a~* / Pl: *~te* / E: fr ***pancréatite***] Boală manifestată prin inflamația acută sau cronică a pancreasului.

pancree *sf* vz ***pancreas***

pancromatic, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***panchromatique***] (D. materiale fotografice) Care este sensibil, dar nu în mod egal, la radiații luminoase din întregul spectru vizibil.

pancronic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***pan¹- + cronic***] Valabil pentru orice epocă.

panda *smi* [At: DEX – S / E: eg ***panda***] Mamifer ierbivor asemănător cu ursul, care are blana neagră cu pete albe și trăiește în Himalaia (*Ailurus fulgens*).

pandahuză *sf* vz ***pantahuză***

pandajmetrie *sfs* [At: DEX – S / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pandagemétrie***] (Glg) Determinare a înclinării și a direcției straturilor geologice din adâncime, în scopul cunoașterii structurilor geologice.

pandalale *sfp* vz ***pandalie***

pandalie *sf* [At: CARAGIALE, S. N. 57 / V: (reg) ***~lale*** *sfp*, ***~ara***, (îvr) ***~dolie*** (A și: *~olie*), ***~nta~*** / Pl: *~ii* / E: cf *Pantelimon*] (Pop; mpl) **1** Criză nervoasă Si: (fam) *nevrica*. **2** (Spc) Criză epileptică Si: (pop) *năbădaie*, (reg) *hachiță*, (îrg) *nafaca*.

pandalios, ~oasă *smf*, *a* [At: LEXIC REG. II, 29 / P: *~li-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pandalie + -os***] (Mun; Olt) **1-2** (Persoană) care are pandalii. **3-4** *smf*, *a* (Om) furios.

pandant *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***pendant***] Obiect care formează, împreună cu altul, o pereche simetrică.

pandantif *sn* vz ***pandantiv***

pandantiv *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 390 / V: (rar) *~if* (Pl: și *sm ~ifi*), ***penden~*** (Pl: și *sm. ~ivi*) / Pl: *~e* / E: fr ***pendentif***] **1** Bijuterie care se poartă la gât atârnată de un lănțișor sau de o panglicuță Vz *breloc*, *medalion*. **2** Element arhitectural în formă de triunghi curbat, cu vârful în jos, situat în colțurile arcurilor mari care sprijină o cupolă sau o turlă.

pandara *sf* vz ***pandalie***

pandea *sf* [At: CHEST. II, 80/233 / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Lemn fasonat pentru construcții, cioplit pe două părți.

pandecte *sfp* [At: MAIOR, IST. 239/33 / V: *~etă* / E: lat ***pandectes***, ngr ***πανδέκτης***, fr ***pandectes***] **1** Culegere de opinii ale juriștilor romani asupra principalelor probleme de drept, publicate în vremea lui Iustinian și puse de acord în timp cu cerințele noilor instituții Vz *digeste* (**1**). **2-3** (Pgn) (Lege sau) hotărâre cu caracter de lege.

pandel *sn* vz ***bandieră***

pandelaș *sn* [At: SEVASTOS, N. 282 / V: *~dil~* / E: ns cf ***Pandele***] (Mun; Mol; art.) **1** Dans popular de tipul brâului. **2** Melodie după care se execută pandelașul (**1**).

pandelă *sf* vz ***bandieră***

pandele *sfp* [At: DLR / E: nct] (Reg) Specie de prune nedefinită mai îndeaproape.

pandemic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pandémique***] (D. boli) **1** Care are caracter de pandemie. **2** De pandemie.

pandemie *sf* [At: DN / Pl: *~ii* / E: fr ***pandémie***] Epidemie care se extinde pe un teritoriu foarte mare.

pandemonion *sn* vz ***pandemoniu***

pandemoniu *sn* [At: HELIADE, O. I, 239 / V: (grc; îvr) *~ion* / Pl: *~ii* / E: fr ***pandémonium***, ngr ***πανδαιμόνιον***] **1** (Liv) Loc unde domnește corupția, dezordinea. **2** Adunare zgomotoasă în care se complotează, se pun la cale fapte reprobabile. **3** (Îdt) Capitală imaginară a Infernului. **4** Consiliu al demonilor.

panderă *sf* vz ***bandieră***

pandespane *sn* vz ***pandișpan***

pandeșpane *sn* vz ***pandișpan***

pandetă *sf* vz ***pandecte***

pandieră *sf* vz ***bandieră***

pandilaș *sn* vz ***pandelaș***

pandișpan *sn* [At: MUMULEANU, C. 147/19 / V: (îvr) *~despane*, *~deșpane* / Pl: *~uri, ~e* / E: ngr ***παντεσπάνι***] Prăjitură pufoasă din făină, ouă și zahăr, în părți egale, cu adaos de diferite substanțe aromatice.

pandilică *sf* vz ***panglică***

pandit *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~iți* / E: fr ***pandit***] Titlu dat învățaților brahmani din India.

pandlică *sf* vz ***panglică***

pandlicea *sf* vz ***panglicea***

pandocrator *sn* vz ***pantocrator***

pandolie *sf* vz ***pandalie***

pandor *sm* vz ***pandur***

pandoră *sf* [At: DEX - S / Pl: *~re* / E: fr ***pandore***] Instrument muzical cu coarde, asemănător cu lăuta, folosit în sec. XVI-XVII.

pandosi *vr* [At: BUGNARIU, N. 262/121 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Trs) A se duce în lume, astfel încât să i se piardă urma.

pandosit, ~ă *a* [At: BUGNARIU, N. 262/121 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pandosi***] **1** (Trs; d. oameni) Prăpădit. **2** (Reg; d. plante) Pipernicit.

pandul *sn* vz ***pendul***

pandur *sm* [At: ANON. CAR. / V: (reg) *~dor* / Pl: *~i* / E: srb ***pandur***, mg ***pandúr***] **1** Soldat care făcea parte dintr-unul din corpurile armatei habsburgice din sec. XVIII. **2** (Pex) Soldat din sec. XIX care făcea parte din oastea pământeană neregulată a Țării Românești. **3** (Spc) Soldat din armata lui Tudor Vladimirescu. **4** (Pgn) Ostaș. **5** Militar din divizia „Tudor Vladimirescu". **6** (Mun) Luptător în revoluția de la 1848. **7** (Îvp) Haiduc. **8-9** (Trs; iuz) (Agent de poliție sau) jandarm. **10** (Reg) Persoană care are sarcina de a păzi și de a întreține un drum Vz *picher*.

pandurese, ~ească *a* [At: C. PETRESCU, A. R. 44 / Pl: *~ești* / E: ***pandur*** + *-esc*] **1-4** *a* Care aparține pandurilor (**3-4, 6-7**). **5-8** *a* Privitor la panduri (**3-4, 6-7**). **9-12** *a* De panduri (**3-4, 6-7**). **13** *sfs* (Art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **14** *sfs* (Art.) Melodie după care se execută pandureasca (**13**).

pandurime *sf* [At: BOLLIAC, O. 151 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***pandur*** + *-ime*] **1-7** (Csc) Mulțime de panduri (**1-7**). **8** (Spc) Armată a lui Tudor Vladimirescu.

panduroaică *sf* [At: BOLLIAC, O. 138 / Pl: *~ice* / E: ***pandur*** + *-oaică*] (Nob) **1-6** Soție de pandur (**1-6**). **7** (Pex) Femeie aprigă și vitează ca un pandur.

pane[1] *ai* [At: S. MARIN, C. B. 119 / S și: *pané* / E: fr ***pané***] (D. carne, cașcaval etc.) Prăjit în grăsime, după ce a fost dat prin făină, ou și pesmet.

pane[2] *sf* vz ***pangea***

panegerist, ~ă *smf* vz ***panegirist***

paneghiric, ~ă *sn, a* vz ***panegiric***

panegiri *vt* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 12 / Pzi: *~resc* / E: drr ***panegiric***] (Îvr) **1-2** A panegiriza (**1-2**).

panegiric, ~ă [At: MARCOVICI, C. 61/14 / V: (înv) *~ghi~*, *~nghi~* / Pl: *~ice* / E: ngr ***πανηγυρικός***, fr ***panégyrique***] **1** *a* (Înv; d. discursuri, aprecieri etc.) Elogios. **2** *sn* Discurs public, îndeosebi la vechii greci și la romani, pentru elogierea unei personalități de seamă contemporane oratorului, pentru preamărirea faptelor eroice ale precursorilor etc. **3-4** *sn* (Pex) Laudă (exagerată).

panegiricesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***panegiric*** + *-esc*] (Îvr; d. discursuri, aprecieri) Elogios.

panegirist, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) *~gerist* / Pl: *~iști* / E: fr ***panégyriste***] **1** Persoană care face un panegiric (**2**). **2-3** Persoană care aduce laude (exagerate) la adresa cuiva sau a ceva.

panegiriza *vt* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 237 / Pzi: *~zez* / E: ngr ***πανηγυρίζω***] (Îvr) **1-2** A elogia pe cineva sau ceva (în mod excesiv) Si: (îvr) *a panegiri* (**1-2**).

panel *sn* [At: CV 1949, nr. 9, 28 / Pl: *~e, ~uri* / E: ger ***Paneel***] Placă alcătuită dintr-un miez de șipci, de scânduri înguste, de fâșii de lemn, de talaș, acoperit și încleiat pe ambele fețe cu un strat de furnir.

panelenic, ~ă *a* [At: OȚETEA, T. V. 117 / S și: *~nhelle~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***panhellénique***] (Rar) **1-4** Panelenistic (**1-4**).

panelenism *sn* [At: FILIMON, O. I, 281 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***panhellénisme***] Concepție politică preconizând unirea tuturor populațiilor elenice într-un singur stat.

panelenist, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~iști, ~e* / E: ***panelenism***] **1-2** *smf, a* (Adept) al panelenismului. **3-5** *a* Panelenistic (**2-4**).

panelenistic, ~ă *a* [At: LOVINESCU, C. VI, 83 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pan[1]*** + ***elenistic***] **1** Care ține de panelenism Si: (rar) *panelenic* (**1**). **2-3** Privitor (la panelenism sau) la paneleniști (**1**) Si: (rar) *panelenic* (**2-3**), *panelenist* (**3-4**). **4** Care cuprinde toate populațiile elenice Si: (rar) *panelenic* (**5**), *panelenist* (**6**).

paner[1] *sn* [At: GCR II, 89/3 / V: (îrg) *~ă sf*, (înv) *~nir*, ***pân~***, ***pinără*** *sf*, ***pin~*** / Pl: *~e*, (îvr, *sm*) *~i* / E: ngr ***πανάρι***, it ***paniera***, lat ***panarium***] **1** Obiect de diferite forme, făcut dintr-o împletitură de nuiele, de papură, de rafie etc., de obicei mai mic decât coșul, care servește la transportarea sau la depozitarea unor obiecte, mai ales a unor alimente Si: (frr) *panier* (**2**). **2** (Reg) Traistă de pus merindele pentru drum. **3** (Reg) Leasă de nuiele care se folosește la pescuit. **4** (Mol) Trăsură ușoară cu coșul făcut din nuiele.

paner[2] *sn* vz ***panier***

panerar *sm* [At: BARCIANU / V: (înv) ***pân~*** / Pl: *~ri* / E: ***paner[1]*** + *-ar*] (Rar) Persoană care face panere[1] (**1-2**).

paneraș *sn* [At: DRĂGHICI, R. 105/18 / Pl: *~e* / E: ***paner[1]*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Paner[1] (**1-2**) (mic). **5** (Rar) Lumânare subțire și lungă, de 2-3 metri, împletită ca nuielele de la paner[1] (**1**). **6-7** (Mol; șhp) Paner[1] (**4**) (mic).

paneră *sf* vz ***paner[1]***

paneuropean, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~e-u~* / Pl: *~eni, ~ene* / E: eg ***paneuropean***] Din toate țările Europei.

panevghenie *sf* [At: FILIMON, O. I, 101 / Pl: *~ii* / E: ngr ***πανευγένεια***] (Grî) Termen reverențios cu care se adresa cineva unui boier.

panfobie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***panphobie***] (Med) Teamă morbidă față de orice lucru, care apare ca simptom al anumitor boli mintale Si: (rar) *pantofobie*.

pangal *sn* vz ***pangar***

panganet *sn* [At: DIONISIE, C. 177 / V: ***pângăn~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***panganet***] (Înv; Trs) Baionetă.

pangar *sn* [At: POLIZU / V: (rar) *~al* / Pl: *~e* / E: ngr ***παγκάρι***] **1** Masă sau tejghea la care se vând lumânările în biserică. **2** Vânzare a lumânărilor în biserică. **3** Venit realizat de biserică din pangar **(2)**.

pangea *sf* [At: CIHAC, II, 603 / V: ***~ne*** / Pl: *~ele* / E: tc ***pancar***] (Bot; Mol) **1** Sfeclă (*Beta vulgaris*) Si: *pangică* **(1)**. **2** (Șîc **sfeclă-~, sfeclă-~ele**) Sfeclă roșie (*Beta rubra*) Si: *pangică* **(2)**.

pangeneză *sfs* [At: DEX – S / E: fr ***pangenese***] Teorie evoluționistă care susține transmiterea, prin ereditate, a tuturor însușirilor dobândite.

pangermanic, ~ă [At: DEX – S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pangermanique***] **1-2** *smf, a* (Adept) al pangermanismului Si: *pangermanist*.

pangermanism *sns* [At: CADE / V: (rar) *~izm* / E: fr ***pangermanisme***] Concepție politică preconizând unirea tuturor populațiilor de origine germană într-un singur stat.

pangermanist, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. II, 169 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pangermaniste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care susține pangermanismul. **3** *a* Care aparține pangermanismului. **4** *a* Privitor la pangermanism.

pangermanizm *sn* vz ***pangermanism***

panghi *vi* [At: BUL. FIL. IV, 103, 107 / Pzi: *~ghesc* / E: rrm ***pando***] (Arg) A fura.

pangică *sf* [At: BORZA, D. 30 / Pl: *~ici, ~ele* / E: ***pangea*** css] (Bot; reg) **1-2** Pangea **(1-2)**.

pangin *sm* vz ***păianjen***

panglicar *sm* [At: EMINESCU, O. I, 150 / Pl: *~i* / E. ***panglică*** + *-ar*] **1-2** (Iuz) Persoană care (fabrica sau) vindea panglici. **3** Artist de circ care făcea scamatorii cu panglci Si: *boscar, scamator*. **4** (Fam; fig) Șarlatan.

panglică *sf* [At: IORGA, S. D. XII, 45 / V: (reg) ***pambl~, ~ndl~, ~nti~, ~ntli~, pâncl~, pânti~, pântl~, plambi, planti~*** (A și: *~tică*), ***plantigă, plânti~, plânti~, plenti~*** / A și: *~lică* / Pl: *~ici*, (pop) *~ice* / E: mg ***pántlika***] **1** Fâșie subțire și îngustă de țesătură de bumbac, de mătase, de catifea etc. folosită mai ales ca podoabă Si: (reg) *bantă, cordea, petea, primă, salbă, sârmă, țop*. **2** (Îe) **A scoate ~ci pe nas** A inventa. **3** Bandă dintr-un material textil special impregnată pe una din părți cu cerneală și rulată pe un mosor special, folosită la mașina de scris și la diverse aparate înregistratoare. **4** (Pgn) Fâșie. **5** (Teh) Obiect flexibil de metal sau din alt material, cu grosime și lățime mici în raport cu lungimea Si: *bandă*. **6** Instrument pentru măsurarea directă a distanțelor, confecționat dintr-o bandă de oțel lungă, de obicei, de 50 m, și lată de cca 15 mm, cu două inele de alamă la capete, care servesc la întinderea ei Vz *ruletă*. **7** (Ban; îf *pantli-, planti-*) Șiret de ghete. **8** (Zlg; pop) Tenie (*Taenia*). **9** (Bot; reg; ;pl) Iarbă-albă (*Phalaris arundinacea*). **10** (Olt) Basma subțire.

panglicărie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***panglicar*** + *-ie*] **1-2** (Fabrică sau) prăvălie de panglici **(1)**. **3** (Csc) Cantitate mare de panglici. **4** Sorturi de panglici. **5-6** Scamatorie (cu panglici). **7** (Fam; fig) Șarlatanie. **8** (Fam; fig) Intrigă.

panglicea *sf* [At: BARONZI, L. 95 / V: ***planticele*** / Pl: *~ele* / E: ***panglică*** + *-ea*] **1-8** (Reg; șhp) Panglicuță **(1-8)**.

panglicuță *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 48 / V: ***pân~***, (reg) ***pambl~, pampl~, pantel~*** / Pl: *~țe* / E: ***panglică*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Panglică **(1, 3-5)** (mică) Si: (reg) *panglicea* **(1-8)**. **9** (Bot) Iarbă-albă (*Phalaris arundinacea*).

pangolin *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: fr ***pangolin***] Gen de mamifere tropicale din ordinul edentatelor care au corpul și coada acoperite cu solzi cornoși, printre care sunt presărate fire răzlețe de păr, și care se hrănesc cu insecte (*Manis*).

panic, ~ă [At: VĂCĂRESCU, IST. 268 / E: ngr ***πανικός***, fr ***panique***] **1** *a* (Înv; d. spaimă, frică etc.) Care se produce brusc, intens și de obicei fără motiv. **2** *sf* Spaimă subită și violentă, în general neîntemeiată și având de obicei caracter colectiv. **3** *sf* (Îe) **A intra în ~ă** A se neliniști în cel mai înalt grad.

panicard, ~ă *smf, a* [At: SFC II, 122 / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***paniquard***] **1-4** (Prt) (Persoană) care se lasă cuprinsă de panică (și-i influențează și pe alții, răspândind panică).

panicat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***paniqué***] (Liv) Care este cuprins de panică **(1)**.

panicul *sn* [At: J. CIHAC, I. M. 282/8 / V: (înv) ***~lă*** *sf*, ***~icură*** *sf* / Pl: *~e* / E: lat ***panicula***, fr ***panicule***] (Bot) Inflorescență formată dintr-un ciorchine compus, ale cărui ramuri secundare sunt și ele ramificate și poartă spiculețe sau capitule.

paniculat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 131 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***paniculé***] (Bot) **1** (D. plante) Care are florile în panicul. **2** (D. inflorescențe) Care are formă de panicul.

paniculă *sf* vz ***panicul***

panicură *sf* vz ***panicul***

panier *sn* [At: CR (1848), 21¹/71 / V: (rar) ***~ner*** / P: *~ni-er* / Pl: *~e* / E: fr ***panier***] **1** Jupon cu balene care servește pentru a ține fusta înfoiată pe șolduri. **2** (Pex) Rochie cu un astfel de jupon. **3** (Frr) Paner¹ **(1)**.

panifica *vt* [At: DM / Pzi: *panific* / E: fr ***panifier***] (C. i. făină) A transforma în pâine, cornuri, chifle etc.

panificabil, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2752 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***panifiable***] (D. cereale, făină) Care poate servi ca materie primă pentru fabricarea pâinii, cornurilor, chiflelor etc.

panificare *sf* [At: DN² / Pl: (rar) *~cări* / E: ***panifica***] Proces de transformare a făinei de grâu și de secară în pâine, în produse de franzelărie etc. Si: (rar) *panificație*.

panificație *sf* [At: CADE / V: (rar) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***panification***] Panificare.

panificațiune *sf* vz ***panificație***

panighir *sn* [At: GÁLDI, M. PHAN. 217 / Pl: *~uri* / E: ngr ***πανηγυρίς***] (Grc; îvr) Târg.

panighiric, ~ă *sn, a* vz ***panegiric***

panihidă *sf* vz ***panahidă***

panir *sn* vz ***paner¹***

panislamic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***panislamique***] **1** Care aparține panislamismului. **2** Referitor la panislamism. **3** Specific panislamismului. **4** De panislamism.

panislamism *sn* [At: DN² / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***panislamisme***] Concepție politico-religioasă de la sfârșitul sec. XIX, larg răspândită în Orient, care propovăduia unirea tuturor popoarelor de religie islamică.

paniță *sf* [At: IORGA, S. D. XV, 85 / Pl: *~țe* / E: pn ***pannica***] **1** Termen de politețe cu care cineva se adresa fiicei sau soției unui pan². **2** (Pex; înv; Mol) Boieroaică.

paniu¹, ~ie *a* vz ***paliu²***

paniu², ~ie *a* vz ***paliu³***

panjan *sm* vz ***păianjen***

panjăniță *sf* vz ***păienjeniță***

panjen *sm* vz ***păianjen***

panjene *sm* vz ***păianjen***

panjin *sm* vz ***păianjen***

panjine *sm* vz ***păianjen***

panlirism *sns* [At: LOVINESCU, C. VII, 63 / E: ***pan¹- + lirism***] (Nob) Lirism integral.

panlogism *sns* [At: DN² / E: fr ***panologisme***] Doctrină idealist-obiectivă potrivit căreia tot ce este real este integral inteligibil și poate fi construit după legile proprii ale spiritului.

panlogist, ~ă [At: RALEA, S. T. I, 282 / Pl: *~iști, ~e* / E: de la ***panlogism***] **1-2** *smf, a* (Adept) al panlogismului. **3** *a* Care se referă la panlogism. **4** *a* Specific panlogismului.

panmieloftizie *sf* [At: DER / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***panmyélophtisie***] (Med) Boală a măduvei osoase hematopoetice, provocată de agenți fizici, toxici sau infecțioși, caracterizată prin scăderea până la dispariție a celulelor care fabrică elementele celulare ale sângelui.

panmixie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: eg ***panmixia***] (Blg) Încrucișare întâmplătoare din punct de vedere genetic între doi indivizi de sex opus.

pannaturism *sn* [At: RALEA, S. T. III, 35 / Pl: (rar) *~e* / E: ***pan¹- + naturism***] Concepție care susține că, în afara realităților naturii, nu există nimic altceva.

panoftalmie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***panophtalmie***] (Med) Infecție supurativă acută care cuprinde în întregime ochiul.

panon *sm, a* [At: ASACHI, S. L. I, 52 / Pl: *~i* / E. drr ***Panonia***] (Îvr) **1-4** (Persoană) care (făcea parte din una dintre populațiile Panoniei sau) era originară de acolo.

panonian, ~ă [At: LTR² / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***panonien***] (Glg) **1** *sm* Pliocen din bazinul panonic. **2** *sm* (Prc) Etaj inferior al pliocenului din Europa Orientală. **3** *sm* Subetaj superior al sarmațianului. **4-6** *sm* (Prc) Substraturi geologice din panonian **(1-3)**. **7-9** *a* Care aparține panonianului **(1-3)**. **10-12** *a* Care se referă la panonian **(1-3)**.

panonic, ~ă *a* [At: XENOPOL, I. R. I, 89 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Panonia*** + *-ic*] **1** Care aparține Panoniei. **2** Referitor la Panonia. **3** Originar din Panonia.

panoplie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1316 / Pl: *~ii* / E: fr ***panoplie***] **1** Colecție de arme aranjate pe un panou. **2** Panou pe care sunt așezate arme. **3** (Pex) Obiecte care servesc la practicarea unor sporturi, trofee vânătorești sau sportive etc.

panoptic *sn* [At: NEGULICI / V: (îv) ***~um*** / Pl: *~ice* / E: fr ***panoptique***, ger ***Panoptikum***] **1-2** Sală, de obicei muzeu, construită pentru a se putea cuprinde cu ochii, din oricare punct, întreg teritoriul. **3-5** (Expoziție) (muzeu sau) colecție de figuri de ceară Si: (rar) *panoramă* **(10-12)**.

panopticum *sn* vz ***panoptic***

panorama¹ *sf* vz ***panoramă***

panorama² *vt* [At: DEX² / Pzi: *~mez* / E: eg ***panoram***] (Cig) A realiza un panoramic.

panoramare *sf* [At: DEX² / Pl: *~mări* / E: ***panorama***] (Cig) Realizare a unei panorame.

panoramă *sf* [At: HELIADE, D. J. 81/26 / V: (înv) ***~ma***, (Pl: *~ale*), (reg) ***panara*** (Pl: *pănărăli*), ***panar~***, ***pănăr~*** / A și: (înv) *panor~* / Pl: *~me*, (pop) *~rămi* / E: fr ***panorama***, ger ***Panorama***, ngr ***πανόραμα***] **1** Tablou de mari dimensiuni plasat de jur-împrejurul unei încăperi circulare în care spectatorul se află în centru, de unde privește imaginile luminate ale tabloului. **2** (Pex) Clădire circulară în care se află un asemenea tablou. **3-4** Vastă priveliște (circulară) din natură, văzută din depărtare sau de la înălțime. **5** (Fig) Privire de ansamblu consacrată unui domeniu, unei probleme etc. Si: *frescă*. **6** Spectacol de bâlci cu vizionări de panorame **(1)**, cu scamatorii, cu reprezentații acrobatice etc. **7** (Pex) Baracă unde se dă un astfel de spectacol. **8** (Fam; îe) **A (se) face de ~** A (se) face de râs. **9** (Fam) Ceartă care atrage pe curioși Si: (fam) *bâlci, teatru*. **10-12** (Rar) Panoptic **(3-5)**.

panoramic, ~ă [At: VIANU, A. P. 107 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***panoramique***] **1-2** *a* Care ține de panoramă **(3-4)**. **3-4** *a* Privitor la panoramă **(3-4)**. **5-6** *a* De panoramă **(3-4)**. **7** *a* Care are orizont larg. **8** *a* (Fig) De ansamblu. **9** *a* (Îs) *Fotografie ~ă* Fotografie luată, de obicei, din avion, care cuprinde un peisaj extins. **10** *a* (Îs) *Ecran ~* Ecran de cinematograf de formă semicirculară, cu lățimea mult mai mare în raport cu înălțimea. **11** *sn* (Rar) Privire de ansamblu.

panortodox, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ocși, ~e* / E: ***pan¹ + ortodox***] **1** Privitor la toate bisericile ortodoxe. **2** Al întregii ortodoxii.

panou *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 9 / Pl: *~uri* / E: fr ***panneau***] **1** Planșă, tăblie de lemn, de tablă, de carton etc., de mărimi variate, pe care se scriu sau se lipesc lozinci, afișe etc. **2** (Îs) *~ de comandă* Placă de marmură, de bachelită etc. pe care sunt centralizate toate dispozitivele de comandă ale unei mașini, ale unei uzine, ale unei nave etc. **3** (Mil; șîs *~ de tragere*) Țintă în formă de panou **(1)**, pe care sunt trasate cercuri concentrice și care este folosită pentru trageri. **4** (Spt) Placă dreptunghiulară din lemn sau din material plastic, pe care este fixat coșul de baschet. **5** Element de construcție în formă de perete plin sau alcătuit din bare, care are grosimea mică și e asamblat de obicei cu alte elemente asemănătoare, pentru a forma un sistem tehnic, o construcție etc. **6** (Min; îs) *~ de exploatare* Porțiune dintr-un câmp de exploatare cuprinsă între două galerii.

panpsihism *sn* [At: DN² / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***panpsychisme***] Concepție potrivit căreia toate elementele naturii ar fi însuflețite și înzestrate cu psihic.

panpușcă *sf* vz ***pampușcă***

panromanic, ~ă *a* [At: HEM 1557 / Pl: *~ici, ~ice* / E. ***pan¹ + romanic***] **1-2** Care se referă (la toate popoarele sau) la toate limbile romanice. **3-4** Care aparține tuturor (popoarelor sau) limbilor romanice. **5-6** Care este specific tuturor (popoarelor sau) limbilor romanice.

panromânism *sn* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 554 / Pl: (rar; irn) *~e* / E: ***pan¹- + românism***] (Rar) Concepție politică preconizând unirea tuturor românilor într-un singur stat.

pansa *vt* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 199 / Pzi: *~sez* / E: fr ***panser***] **1** A aplica un pansament (4) Si: *a bandaja*, (îvp) *a obloji*. **2** (Mdv; rar) A țesăla.

pansaj *sn* [At: ENC. VET. 161 / Pl: *~e* / E: fr ***pansage***] (Mdv; rar) Țesălare.

pansament *sn* [At: KRETZULESCU, M. 76/6, 171/14 / V: (înv) ***pansem~*** / Pl: *~e* / E: fr ***pansement***] **1-2** Pansare **(1-2)**. **3** (Îlav) **A face ~e** A pansa (1). **4** Material folosit pentru pansare **(1-2)**. **5** (Spc) Bandaj. **6** (Mdv; rar) Țesălare.

pansare *sf* [At: ABC SĂN. 7 / Pl: *~sări* / E: ***pansa***] **1** Mijloc de a proteja contra infecțiilor, a traumatismelor etc. o rană, un organ bolnav etc. prin acoperirea lor cu comprese sterile, cu calmante, dezinfectante sau cicatrizante lichide Si: *pansament* **(1)**. **2** Aplicare a unui pansament (4) Si: *pansament* **(2)**. **3** (Mdv; rar) Țesălare.

pansat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pansa***] **1** (D. oameni) Care a fost tratat prin pansare **(1)**. **2** (D. plăgi) Peste care s-a aplicat un pansament **(4)**.

pansea *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1008 / Pl: *~ele* / E: ngr ***πανσές***, fr ***pensée***] (Mpl) **1** Plantă erbacee din familia violaceelor cu tulpina mică, simplă sau ramificată, cu frunze late, ovale, de culoare verde-închis, cu flori nemirositoare cu cinci petale inegale diferit colorate, în culori foarte variate, cultivată ca plantă decorativă Si: (reg) *barba-împăratului, gușa-găinii, trei-frați-pătați* (*Viola Wittrockina*). **2** (Bot; șîc **~ele-sălbatice**) Trei-frați-pătați (*Viola tricolor*). **3** Plantă cu tulpina înaltă, cu frunze ovale, lanceolate, cu inflorescență ramificată, cu flori de culoare roz (*Silene Armeria*). **4** (Bot; Mun; îc) **~ele-boierești** Zorea (*Pharbitis purpurea*).

panseluță *sf* [At: GRECESCU, FL. 89 / Pl: *~țe* / E: ***pansea*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Pansea **(1-4)** (mică). **9** (Bot; reg; mpl; șîc **~e-de-câmp**) Trei-frați-pătați (*Viola tricolor*). **10** (Bot; reg; îs) **~e-de-munte** Unghia-păsării (*Viola declinata*).

pansement *sn* vz ***pansament***

panseu *sn* [At: CĂLINESCU, S. 370 / Pl: *~uri* / E: fr ***pensée***] (Frm) **1** Maximă. **2** (Irn) Părere.

pansexualism *sn* [At: RALEA, S. T. II, 43 / Pr: *~xu-a* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pansexualisme***] (Flz) Teorie care exagerează în mod nejustificat rolul instinctului sexual în viața psihică.

pansinuzită *sf* [At: DER / Pl: *~te* / E: fr ***pansinusite***] (Med) Inflamație a tuturor sinusurilor oaselor craniene Vz *sinuzită*.

pansion *sn* vz ***pensie***

pansiona *v* vz ***pensiona***

pansionar, ~ă *smf* vz ***pensionar***

pansionat *sn* vz ***pensionat***

pansioner, ~ă *smf* ***pensionar***

pansionist, ~ă *smf* ***pensionist***

pansiv, ~ă *a* [At: HELIADE, D. J. 36/6 / V: (înv) ***pen~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pensif***] (Frm; asr; irn; d. oameni) Meditativ.

panslav, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***panslave***] **1-2** Care aparține (tuturor) popoarelor slave. **3-4** Referitor la (toate) popoarele slave. **5-6** Specific (tuturor) popoarelor slave.

panslavism *sns* [At: RUSSO, S. 75 / E: fr ***panslavisme***] Curent politic, apărut în sec. XIX în Rusia, care preconiza unirea într-un singur stat a tuturor popoarelor slave.

panslavist, ~ă [At: CADE / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***panslaviste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al panslavismului. **3** *a* Care este specific panslavismului. **4** *a* Privitor la panslavism.

pansofie *sf* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~ii* / E: ngr ***πανσοφία***] (Îdt) Înțelepciune universală.

panstereoramă *sf* [At: NEGULICI / P: *~re-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***panstéréorama***] (Îdt) Reprezentare în mărime naturală și în relief a unui obiect.

pansturǎ *sf* vz ***pǎsturǎ²***

pantacuzǎ *sf* vz ***pantahuzǎ***

pantagruelic, ~ă *a* [At: HOGAȘ, DR. I, 229 / P: *~gru-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pantagruélique***] **1** (Liv; d. poftă, foame) Demn de Pantagruel Si: *colosal, devorant, extraordinar*. **2** (D. ospățuri) Extraordinar de bogat Si: *sardanapalic*.

pantahuzǎ *sf* [At: M. I. CARAGIALE, C. 158 / V: (reg) ***~acuzǎ, ~nda~*** / Pl: *~ze* / E: ngr ***πανταχοῦσα***] (Înv) **1** Listă de subscripție, de obicei în formă de registru, cu care se strângeau fonduri pentru construirea sau repararea unei biserici, pentru o operă de binefacere etc. **2** Cutie închisă și sigilată în care se strângeau astfel de fonduri. **3** (Îe) **A umbla** (sau **a pleca**) **cu ~a** A umbla cu o listă de subscripție, pentru a strânge fonduri. **4** (Îae; dep) A umbla din loc în loc purtând vorbe, minciuni.

pantaler *sn* vz ***bandulierǎ***

pantalie *sf* vz ***pandalie***

pantalon *sm* [At: GOLESCU, Î. 123 / V: ***pântăl~*** / Pl: *~ni* / E: ngr ***πανταλόνι***, fr ***pantalon***] **1** (Mpl) Îmbrăcăminte bărbătească purtată peste lenjerie și care acoperă, de la brâu în jos, corpul și fiecare dintre membrele inferioare Si: (reg) *berneveci, cioareci, ițari, nădragi, șalvari*. **2** (Prin sinecdocă) Bărbat. **3** (Șîs *~ de damă*) Piesă de îmbrăcăminte ca pantalonii (**1**), având mici adaptări, purtată de femei. **4** Chiloți. **5** Izmene. **6** (Teh) Piesă de tablă sau de metal turnat în formă de pantalon (**1**), goală în interior, folosită la bifurcarea unei conducte. **7** (Teh; îs) *~i frecători* Dispozitiv la mașina de țesut, care are rolul de a transporta materia primă spre diferite părți ale mașinii. **8** (Fam; lpl) Gaură făcută cu tacul în postavul mesei de biliard.

pantalonadă *sf* [At: CARAGIALE, O. V, 86 / Pl: *~de* / E: fr ***pantalonnade***] (Frm) **1** Comedie burlescă în care apare Pantalone, personaj din comedia dell'arte. **2** (Pex) Bufonerie.

pantalonar *sm* [At: GHICA, în SCL 1953, 104 / Pl: *~i* / E: ***pantalon*** + *-ar*] **1** (Înv; dep) Denumire dată, la începutul sec. XIX, de către boierii reacționari îmbrăcați oriental tinerilor cu idei progresiste, care adoptaseră îmbrăcămintea occidentală Vz *bonjurist, duelgiu*. **2** (Pop; dep) Poreclă dată de țărani persoanelor care nu poartă ițari, ci pantaloni după moda de la oraș. **3** (Spc) Orășean. **4** (Rar) Croitor specializat în confecționarea pantalonilor (**1**). **5** (Rar) Vânzător de pantaloni (**1**).

pantalonaș *sm* [At: BRĂTESCU, O. A. II, 37 / Pl: *~i* / E: ***pantalon*** + *-aș*] (Mpl) **1-8** (Șhp) Pantalon (**1, 3-5**) (mic). **9** (Înv) Obiect de lenjerie femeiască purtat sub rochie, care acoperea fiecare dintre membrele inferioare și care era împodobit cu volănașe de dantelă Vz *chilot*.

pantanog, ~oagă *a* vz ***pintenog***

pantaraura *av* vz ***pantaura***

pantarcă *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 119 / Pl: *~rce* / E: ucr ***пантарка***] (Orn; Buc) Bibilică (*Numida meleagris*).

pantasie *sf* vz ***pantazie***

pantaura *av* [At: BARBU, G. 405 / V: ***~araura*** / E: cf *pantahuză*] (Olt; Mun; îe) **A umbla ~** A umbla toată ziua de colo până colo fără rost.

pantazie *sf* [At: TDRG / V: ***~asi~*** / Pl: *~ii* / E: ns cf *fantazie*] (Bot; Mol) Mușcată¹ (*Pelargonium*).

pantă¹ *sf* [At: I. IONESCU, M. 324 / Pl: *~te* / E: fr ***pente***] **1** Porțiune de teren cu suprafața înclinată față de planul orizontal, care formează de obicei versanții unor forme de relief Si: *clină, coastă, muchie, povârniș*, (îrg) *piază*, (reg) *piezișea*. **2-3** (Îljv) **În ~** (Care este) înclinat. **4** (Îe) **A cădea** (sau **a aluneca**) **pe** (o) **~** A se lăsa antrenat de..., în... **5** (Îae) A se îndrepta către... **6** (Gmt) Unghi ascuțit format de o dreaptă sau de un plan, cu o dreaptă orizontală sau cu un plan orizontal. **7** (Gmt) Tangentă trigonometrică a acestui unghi. **8** (Teh) Înclinare față de orizontală.

pantă² *sf* vz ***pată***

panteism *sn* [At: BOLINTINEANU, O. 310 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***panthéisme***] Concepție filozofică monistă potrivit căreia divinitatea și natura sunt identice.

panteist, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***panthéiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al panteismului. **3** Referitor la panteism Si: (rar) *panteistic* (**1**). **4** *a* Care susține panteismul Si: (rar) *panteistic* (**2**). **5** *a* (Rar) Care provine din panteism Si: (rar) *panteistic* (**3**).

panteistic, ~ă *a* [At: BENIUC, M. C. I, 189 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***panteist*** + *-ic*] **1-3** (Rar) Panteist (**1-3**).

panteon *sn* [At: CUGETĂRI, I. 103ʳ/1 / P: *~te-on* / Pl: (rar) *~oane, ~uri* / E: fr ***panthéon***] **1-2** Monument consacrat memoriei oamenilor iluștri ai unei țări (în care se află rămășițele pământești ale acestora). **3** (Pex) Totalitate a oamenilor iluștri dintr-o țară sau din lume. **4** (Ant) Templu consacrat tuturor zeilor din religia politeistă greacă sau latină. **5-6** (Pex) Totalitate a divinităților (unei mitologii sau) ale unei religii politeiste.

panter *sm* vz ***panteră***

panteră *sf* [At: DRLU / V: (înv) ***panter*** *sm* / Pl: *~re* / E: fr ***panthère***] Animal mamifer carnivor din familia felidelor, cu corpul suplu și musculos, cu blana gălbuie cu pete negre sau, rar, cu blana neagră, lucioasă, puternic, agil și feroce, care trăiește în Africa și Asia Si: *leopard*, (înv) *pardos¹*, (îvr) *pardal* (*Felis pardus*).

pantică *sf* vz ***panglică***

pantin *sm* [At: MARIN. F. 268/25 / Pl: *~i* / E: fr ***pantin***] (Înv) Jucărie reprezentând o figură comică ale cărei membre sunt mișcate cu ajutorul unei sfori.

pantină *sf* vz ***patină²***

pantioagă *sf* [At: DLR / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) Femeie înaltă.

pantiș, ~ă *a* [At: ALR I, 1492/283 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. cai) Șarg.

pantlică *sf* vz ***panglică***

pantlicuță *sf* vz ***panglicuță***

pantocrator [At: CUV. D. BĂTR. I, 195/8 / V: (rar) ***~ndo~*** / E: ngr ***παντοκράτωρ***] **1** Pictură pe cupola de deasupra naosului din bisericile ortodoxe, reprezentând pe Iisus Hristos ca împărat al lumii. **2** (Pex) Cupolă de deasupra naosului, unde se află această pictură. **3** (Îvr) Icoană reprezentând pictura descrisă mai sus.

pantof *sm* [At: IORGA, S. D. VIII, 8 / V: (reg) ***~flă*** (Pl: *~le*) *sf*, ***~flu*** / Pl: *~i* / E: ger ***Pantoffel***] **1** Încălțăminte de stradă care acoperă laba piciorului până la gleznă Si: *papuc*, (reg) *jumătăți* Vz *condur, iminei*. **2** (Înv; îe) **A sta sub ~ul cuiva** A fi sub autoritatea cuiva Si: *a fi sub papuc¹* (**3**). **3** (Reg) Papuc¹ (**2**). **4** (Bot; reg; îc) **~ul-doamnei** Blabornic (*Cypripedium calceolus*). **5** (Bot; reg; îc) **~ii-doamnei** Papucul¹ (**18**)-doamnei (*Impatiens roylei*).

pantofag, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***pantophage***] (Rar; d. animale) Omnivor.

pantofagie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***pantophagie***] (Rar) Însușire de a fi omnivor.

pantofar *sm* [At: POLIZU / V: (reg) ***~flar*** / Pl: *~ri* / E: ***pantof*** + *-ar*] **1-2** Persoană care (face sau) repară pantofi (**1**). **3** (Pgn) Cizmar. **4** (Pex) Negustor de încălțăminte.

pantofăreasa sf [At: POLIZU / Pl: ~*ese* / E: *pantofar* + -*easă*] **1-4** (Rar) Soție de pantofar (**1-4**).

pantofărie[1] *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*ii* / E: *pantofar* + -*ie*] Meserie a pantofarului.

pantofărie[2] *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*ii* / E: *pantof* + -*ărie*] **1-2** Atelier în care se (confecționează sau) se repară pantofi (**1**) ori (pgn) orice fel de încălțăminte Si: *cizmărie*. **3** (Pex) Magazin în care se vinde încălțăminte.

pantofior sm [At: POLIZU / Pl: ~*i* / E: *pantof* + -*ior*] **1-4** (Șhp) Pantof (**1, 3**) (mic).

pantoflar sm vz *pantofar*

pantoflă sf vz *pantof*

pantoflu sm vz *pantof*

pantofobie sf [At: DN[2] / Pl: ~*ii* / E: fr *pantophobie*] (Rar) Panfobie.

pantograf sn [At: NEGULICI / Pl: ~*e* / E: fr *pantographe*] (Teh) **1** Aparat pentru reproducerea unui desen, a unui plan, a unei hărți etc., la aceeași mărime sau la scară diferită de cea a modelului. **2** Dispozitiv instalat pe acoperișul unor vehicule electrice, prin care se realizează un contract electric mobil între firul de contact și instalația electrică montată pe vehicul.

pantografic, ~ă a [At: DEX[2] / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *pantographique*] **1** Care aparține pantografici. **2** Referitor la pantografie. **3** Specific pantografici. **4** De pantografie.

pantografie sf [At: DN[2] / Pl: ~*ii* / E: fr *pantographie*] (Teh) Reproducere a unui desen cu ajutorul pantografului.

pantometru sn [At: NEGULICI / Pl: ~*e* / E. fr *pantomètre*] Instrument topografic utilizat pentru măsurarea prin vize scurte a unghiurilor orizontale.

pantomicesc, ~ească a [At: (a. 1819) URICARIUL, VII, 79 / Pl: ~*ești* (și, *af*) ~*ește* / E: *pantomie* + -*icesc*] **1-6** (Îvr) Pantomimic (**1-6**).

pantomie sf vz *pantomimă*

pantomim, ~ă [At: CR (1834), 34[1]/26 / V: (pop) ~*ină*, (îvr) ~*omie* (Pl: ~*ii*) / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *pantomime*, ger *Pantomime*] **1** *sf* Exprimare a ideilor și a sentimentelor prin gesturi, mimică, dans. **2** *sf* Ansamblu de gesturi, de mișcări prin care se exprimă idei și sentimente. **3** *sf* Gen de reprezentație teatrală în care actorii exprimă diverse acțiuni dramatice numai prin pantomimă (**1-2**). **4** *sf* Piesă de teatru creată și jucată în acest gen. **5** *sf* (Pop; îe) **A i se întâmpla (cuiva) o ~mă** A avea ghinion. **6** *sf* (Rar) Baracă unde se joacă pantomime (**3-4**). **7-8** *smf, a* (Actor) care exprimă idei și sentimente numai prin gesturi, mimică, dans.

pantomimic, ~ă a [At: STAMATI, D. / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *pantomimique*] **1-3** De pantomimă (**2-4**) Si: (îvr) *pantomicesc* (**1-3**). **4-5** Ca într-o pantomimă (**3-4**) Si: (îvr) *pantomicesc* (**4-5**). **6** Exprimat prin pantomimă (**2**) Si: (îvr) *pantomicesc* (**6**).

pantomină sf vz *pantomimă*

pantopon s [At: BIANU, D. S. / Pl: nct / E: fr *pantopon*] (Far) Substanță extrasă din opiu, care se prezintă ca o pulbere brună, cu gust amar, solubilă în apă, cu acțiune analgezică similară opiului, morfinei etc.

pantrop, ~ă a [At: DEX[2] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: eg *pantropic*] (Blg; d. microbi, viruși) Care se poate localiza în orice parte a organismului.

pantum sn [At: DN[2] / Pl: ~*uri*, ~*e* / E: fr *pantoum*] Specie fixă a poeziei lirice, în care al doilea și al patrulea vers dintr-un catren formează primul și al treilea vers din catrenul următor.

panțarolă sf [At: BV II, 519 / Pl: ~*le* / E: pn *pancerola*, it *panzeruola*] Joc de cărți care se joacă în trei persoane.

panță sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~*țe* / E: cf ger *Panzer*] (Reg) Veston de pânză ordinară cu care se îmbracă minerii în timpul lucrului.

panțâr sm vz *panțir*

panțir sm [At: URECHE, ap. LET. I, 238/36 / V: *pangirn*, ~*țâr*, ~*țur*, *pânțăr* / Pl: ~*i* / E: pn *pancerz*, rs **панцырь**, ger *Panzer*, srb *pancir*] **1** (Îvr) Platoșă. **2** Mercenar dintr-un corp de oaste călare din trecut, însărcinat mai ales cu paza granițelor, cu transmiterea știrilor și cu aducerea la îndeplinire a unor porunci, hotărâri etc. ale autorităților. **3** (Pgn; pop) Ostaș. **4** (Mol) Personaj din jocul de copii „de-a mânzulica". **5** (Reg) Disc mic de metal, sclipitor, folosit ca ornament la diferite obiecte de îmbrăcăminte femeiești Vz *fluture*, *paieta*.

panțoher sn vz *panzehru*

panțur sm vz *panțir*

panțură sf [At: POLIZU / A și: *pan*~ / Pl: ~*re* / E: cf *panțur*] (Îdt) Femeie ușuratică.

panțușcă sf [At: UDRESCU, GL. / Pl: ~*uște* / E: *panâura* css] (Reg) Femeie ușuratică.

panuceaur, ~ă a vz *panceaur*

panunional, ~ă a [At: CONTEMP, 1948, nr. 108, 11/4 / P: ~*ni-o*~ / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *pan*[1]- + *unional* cdp rs **всесоюзный**] (Iuz) **1** Care se referă la întreaga Uniune Sovietică. **2** Din tot cuprinsul Uniunii Sovietice.

panus sn [At: DEX[2] / Pl: ~*e* / E: fr *pannus*] (Med) **1** Vascularizație anormală a unei membrane, însoțită de formare de țesut conjunctiv. **2** Adenită nesupurată.

panză sf [At: ALR SN I, h 137/836 / Pl: ~*ze*, *pânși* / E: cf *pânză*, *paianjen*, *pauza*] (Trs; Olt) Fiecare dintre prăjinile care se leagă împreună la unul dintre capete și care se așază pe vârful stogului de fân Si: (reg) *paușă* Vz *martac*, *paianjen*, *pauza*.

panzân sm vz *păianjen*

panzehru sn [At: CANTEMIR, IST. 307 / V: ~*nțoher*, *padzerh* / Pl: ~*uri*, (*sm*) ~*i* / E: tc *panzéhir*] (Înv) Piatră formată în organele unor animale, considerată de medicii orientali ca un antidot.

panzer sn [At: STANCU, R. A. II, 374 / P: ~*nțer*, ~*nțari* / Pl: ~*e* / E: ger *Panzer*] **1** (Rar) Tip de tanc german din cel de-al doilea război mondial. **2** (Pgn; gmr) Tanc.

panzootie sf [At: DER / Pl: ~*ii* / E: fr *panzootie*] Extindere a unei boli contagioase a animalelor pe teritorii foarte întinse, putând cuprinde țări și continente întregi Vz *epizootie*.

paor sm vz *paur*

paorat sn [At: JAHRESBER. IV, 330 / Pl: ~*e* / E: *paur* + -*at*] (Reg; sst) Agricultură.

paoră sf [At: ALR II, 36 / Pl: ~*re* / E: cf *paur*] (Ban) Unitate de măsură pentru pământ, egală cu 32 de iugăre.

paore sm vz *paur*

paos sn [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 264/1 / V: *apaos*, *paus*, *paust*, *pauz* / Pl: (rar) ~*uri* / E: ml **pausum*] **1** (Îrg) Repaus. **2** (Îrg) Liniște. **3** (Fig) Decădere. **4** (Bis; îvp) Pomană la înmormântări, la parastase etc. care constă în a împărți colaci, mâncăruri și, mai ales, băuturi sau apă. **5** (Ccr) Ceea ce se dă de pomană cu acest prilej. **6** (Îe) **A-i mânca (cuiva) ~ul** A-i mânca pomana cuiva. **7** (Ant; rar) Jertfă, constând din vin, adusă, în antichitate, morților sau zeilor. **8** (Îlav) **A face ~** A jertfi. **9-11** (Pop) Vin, untdelemn sfințit sau agheasmă cu care preotul stropește mortul, înainte de a-l îngropa. **12** (Îe) **A-i face ~ul (cuiva)** A îndeplini ritualul de stropire a mortului cu vin, cu untdelemn sfințit sau cu agheasmă. **13** (Trs) Vin sfințit folosit în ceremonialul cununiei religioase. **14** (Reg) Lumânare specială pentru mort, făcută din ceară curată, de lungimea mortului, în formă de spirală, și care arde tot timpul cât stă mortul în casă. **15** (Reg) Cuvântare la o înmormântare.

pap sn [At: CARAGIALE, O. II, 137 / Pl: (rar) ~*uri* / E: ger *Papp*] **1** Substanță preparată din gluten și utilizată la lipiri rezistente, în special la încălțăminte. **2** Material de lipit, preparat în casă din făină și apă Si: (pop) *cocă*, (reg) *cir*, *ciriș*, *mlat* Vz *clei*, *lipici*.

papa sms [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: fr *papa*] (Fm) **1** Tată, în raport cu copilul sau cu copiii lui. **2-3** (Rar) Termen familiar folosit de cineva pentru a vorbi cu un bărbat mai în vârstă.

papacioc, ~oacă [At: LUC. VI, 449 / V: (fam) ~*ancioacă sf* / Pl: ~*oci*, ~*oace* / E: nct] **1** *a* (Reg; d. oameni) Urât. **2** *a* (Reg; d. oameni) Urâcios. **3** *sf* (Fam; dep; îf *papancioaca*) Epitet pentru o persoană îmbrăcată ridicol. **4** *sm* (Reg) Epitet pentru un om șiret și mucalit. **5** *sn* (Reg) Rachiu. **6** *sn* (Reg) Pahar cu rachiu.

papaciocar sm [At: ARHIVA, XXIV, 72 / Pl: ~*ri* / E: *papacioc* + -*ar*] (Mol) Om bețiv și vagabond.

papaciocăriță *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~țe* / E: ***papaciocar*** + *-iță*] (Mol) **1-2** Femeie (care face pe hamalul în piață și) la nevoie, cerșește.

papaciufă *sf* vz ***papaciupă***

papaciupă *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: *~ufă* / Pl: *~pe* / E: cf *papacioc, ciufă*] **1-2** (Mun; dep) Femeie (urâtă și) îmbrăcată ridicol.

papadea *sf* vz ***păpădie***

papadia *sf* vz ***popadie***

papadie *sf* vz ***păpădie***

papagai *sm* vz ***papagal***

papagaie *sf* vz ***papagal***

papagal *sm* [At: FL. D. (1680), 84v/5 / V: (îrg) ***~ai, ~aie*** *sf*, ***păpăgai,*** (reg) ***~lă*** *sf*, (îvr) ***~lo*** / Pl: *~i* / E. ngr ***παπ(π)αγάλ(λ)ος,*** it ***pappagallo,*** ger ***Papagei***] **1-3** Păsări arboricole cățărătoare, caracteristice zonelor tropicale, cu ciocul mare și încovoiat, cu pene felurit și viu colorate, care, dresate, pot imita vorbirea omului (*Ara macao, Psittacus erythacus* și *Palaeornis torquata*). **4-5** (Fam; îe) **A avea ~** A vorbi mult (și convingător). **6** (Fig) Persoană care repetă mecanic părerile sau cuvintele altuia. **7** (Orn; reg; îc) **~-țigănesc** Stăncuță (*Coloeus monoedula*). **8** (Orn; reg; îc) **~-de-brazi** Forfecuță (*Loxia*). **9** Clește cu dinți, folosit la lucrările de montare sau de reparare a țevilor. **10** (Olt; îf *papagaie*) Ciocan pneumatic de abataj. **11** (Reg; îf *papagală*) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

papagală *sf* vz ***papagal***

papagalic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***papagal*** + *-ic*] **1-4** (Rar) Papagalicesc (**1-4**).

papagalicesc, ~ească *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 264 / Pl: *~ești* / E: ***papagal*** + *-icesc*] (Rar) **1-2** (Ca) de papagal (1) Si: (rar) *papagalic* (**1-2**). **3** (Pex; dep; d. memorare) Mecanic, fără a gândi Si: (rar) *papagalic* (**3**). **4** (Fig; dep) Imitat în mod servil Si: *copiat*, (rar) *papagalic* (**4**).

papagalicește *av* [At: VLAHUȚĂ, D. 47 / E: ***papagal*** + *-icește*] **1** Ca papagalul (1). **2** (Pex; dep) În mod mecanic. **3** (Pex; dep) Fără a gândi.

papagalici *vt* [At: C. GANE, TR. V, 329 / Pzi: *~cesc* / E: ***papagal*** + *-ici*] (Rar; dep) **1** A reproduce în mod mecanic. **2** A imita în mod servil.

papagalism *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e* / E: ***papagal*** + *-ism*] (Rar; dep) Reproducere mecanică, lipsită de judecată.

papagaliță *sf* [At: IORDAN, L. R. 186 / Pl: *~țe* / E: ***papagal*** + *-iță*] (Rar) **1-3** Femelă a papagalului (**1-3**).

papagalo *sm* vz ***papagal***

papaia *sfi* [At: DN² / E: it ***papaia***] Plantă tropicală din care se extrage papaina (*Carica papaya*).

papaină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 638 / Pl: *~ne* / E: fr ***papaine,*** ger ***Papain***] (Blg) Enzimă extrasă din planta numită papaia, care acționează asupra proteinelor, desfăcându-le în peptone și în aminoacizi.

papainog¹ *sn* [At: ISPIRESCU, ap. CADE / V: (reg) ***paipanoagă*** *sf*, ***paipan~*** / Pl: *~oage* / E: ns cf srb *паnога* „ciot"] (Mpl) **1** Fiecare dintre cele două prăjini, prevăzute cu câte un suport pe care se pun picioarele, cu care se umblă la înălțime, în locuri noroioase, prin ape mici etc. Si: *cataligă, piciorong*. **2-3** (Îljv) **În ~oage** (Care este) în echilibru nestabil. **4** (Reg; îe) **A merge** (sau **a călca, a umbla**) **în ~oage** A merge ca și când ar avea catalige. **5** (Reg; îe) **A călca** (sau **a umbla**) **în ~oage** A-și da aere. **6** (Reg; îe) **A vorbi în ~oage** A vorbi cu aroganță, de sus. **7** (Mun; Olt) Proptea.

papainog² *sn* [At: CHEST. V, 153/73 / Pl: *~oage* / E: nct] (Reg) **1** Pâine făcută din amidonul obținut din cartofi rași, amestecat cu puțină făină. **2** Mâncare ciobănească nedefinită mai îndeaproape.

papal, ~ă *a* [At: CR (1848), 2²/2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***papal***] **1** Care aparține papii² Si: (înv) *păpesc* (**1**), (îvr) *papicesc* (**1**). **2** Care provine de la papă² Si: (înv) *păpesc* (**2**), (îvr) *papicesc* (**2**). **3** Privitor la papă² Si: (înv) *păpesc* (**3**), (îvr) *papicesc* (**3**). **4** De papă² Si: (înv) *papesc* (**4**), (îvr) *papicesc* (**4**). **5** Care reprezintă pe papă² Si: (înv) *păpesc* (**5**), (îvr) *papicesc* (**5**). **6** (Pex) Catolic.

papalaie *sf* vz ***pălălaie***

papală *sf* vz ***păpălău***

papalău *sm* vz ***păpălău***

papalâu *sm* vz ***păpălău***

papalei *sm* vz ***păpălău***

papalete *sm* vz ***parpalec***

papalitate *sfs* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: lat ***papalitas, -atis***] **1** Demnitate de papă² Si: (rar) *păpie*. **2** (Pex) Timp cât un papă² ocupă demnitatea pontificală. **3** Instituție centrală de conducere religioasă și politică a bisericii catolice, în fruntea căreia se află papa² Si: (îrg) *papistășie*, (înv) *papat*.

papaludă¹ *sf* vz ***paparudă¹***

papaludă² *sf* vz ***păpăludă¹***

papalugă¹ *sf* vz ***paparudă¹***

papalugă² *sf* vz ***paparugă¹***

papalungă *sf* [At: PANȚU, PL. DR. IV, 839 / Pl: *~nge* / E: cf *păpădie, paparudă*] (Bot; Trs) **1** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **2** Podbal (*Tusilago farfara*).

papanaș *sm* [At: GANE, N. III, 64 / V: (reg) ***păpăn~, popa~*** / E: cf *papă¹*] (Mpl) **1-2** Preparat culinar, (fiert sau) prăjit, făcut din brânză de vacă cu ouă și făină sau griș Si: (reg) *găluștele*. **3** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori mici, alburii sau trandafirii Si: (reg) *cercură, chercară, clopoțel, coada-mâței, cotocei, culbeceasă, ghizdei, iarba-somnului, mâțișor, mâțucă, mielușel, mohorel, motocei, păpușoi, pepenări, pepenea, pepenei, pepeniță, pepinăriță, pisici, pufușor, trifoi, trifoi-iepuresc* (*Trifolium arvense*).

papancioacă *sf* vz ***papacioc***

papandecăl *sn* vz ***papândecăl***

papandeclu *sn* vz ***papândecăl***

papandură *sf* [At: CHEST. II, 262/133 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Deschizătură în acoperișul unei case, prin care pătrunde lumina și aerul în pod sau prin care iese fumul.

papapungă *sf* [At: BORZA, D. 173 / Pl: *~ngi* / E: cf *păpădie, paparudă*] (Bot; Trs) Podbal (*Tussilago farfara*).

paparadă *sf* vz ***păpăradă***

papară *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. II, 119/15 / V: (reg) ***păp~, pop~, pup~*** / Pl: *~re, păpări* / E: bg ***попара,*** ngr ***παπάρα***] **1** Mâncare preparată din bucăți de pâine prăjită sau nu, de obicei presărate cu brânză și opărite în apă, în supă, în lapte etc. ori puse la cuptor Si: (reg) *moieți, păpăruie³*. **2** (Îe) **A mânca** sau **a înghiți** (o) ~ sau **~a** (**cuiva**) A mânca bătaie de la cineva. **3** (Îae) A fi învins. **4** (Îac) A fi aspru certat. **5** (Îe) **A trage cuiva o ~** (**ca aceea** sau **ca acele**) A bate pe cineva. **6** (Îe) **A face** (**pe cineva** sau **din ceva**) **~** A bate pe cineva sau ceva. **7** (Îae) A învinge pe cineva sau ceva. **8** (Îae) A distruge pe cineva sau ceva. **9** (Reg) **A (i se) găti (cuiva) o ~** sau **a (i se) fierbe (cuiva) ~** A i se întinde cuiva o cursă. **10** (Îe) **A ști păpara cuiva** A cunoaște foarte bine firea aspră a cuiva. **11** (Fig; înv) Bătaie. **12** (Fig; înv) Înfrângere. **13** (Reg) Omletă. **14** (Reg) Mâncare făcută din mălai copt, ceapă și miez de nucă sau sâmburi de dovleac. **15** (Reg; îs) ~ *acră* Mâncare preparată din slănină și ceapă fierte cu pastă de făină de grâu. **16** (Reg; îs) ~ *domnească* Delicatesă.

paparec *sm* vz ***parpalec***

parpareț *sm* vz ***parpalec***

paparigă *sf* vz ***păpurică***

paparoană *sf* vz ***paparună***

paparudă¹ *sf* [At: POGOR, HENR. 231 / V: (reg) ***babarugă, ~aludă, ~alugă, ~ugă, păpălu~, păpălugă, păpăr~, păpărugă*** / Pl: *~de* / E: bg ***пеперуда, пеперуга***] **1** (Pop) Fată sau femeie care, în vreme de secetă, își înfășoară corpul gol în verdeață, cântă și dansează pe uliță și invocă ploaia, fiind stropită cu apă de țărani Si: (reg) *mutoașcă, păpăruie²*. **2-3** (Lpl) (Dans și) ritual al paparudelor (1). **4** Zi în care are loc jocul și ritualul paparudelor (1), de obicei, a treia joi după Paști. **5** (Mtp) Personaj mitologic închipuit ca o femeie îmbrăcată zdrențuros care, arătându-se în lume, aduce ploaia. **6-7** (Fam; dep) Epitet pentru o femeie (îmbrăcată ridicol sau) fardată exagerat. **8** (Pgn) Persoană caraghioasă. **9** (Reg) Persoană care, la nuntă, se îmbracă caraghios și înveselește nuntașii cu glume, măscări etc. Vz *măscărici*. **10** (Îrg) Momâie (**1**). **11** (Pex) Epitet

dat unei persoane care produce frică Si: *sperietoare*. **12** (Mol; dep; îf *păpălugă*) Epitet pentru o persoană înaltă și foarte slabă. **13** (Orn; reg; îf *păpălugă*) Lipitoare (*Caprimulgus europaeus*).

***paparudă*[2]** *sf* vz ***paparugă*[1]**

paparugă*[1]** *sf* [At: MARIAN, INS. 107 / V: ***~alugă, ~udă, păparuză, păpăluză, păpărudă, păpăr~, păpăruja (Pl: *~ji*), ***păpăruză, peperuge*** *sfp*, ***pipiliu~, pipirig*** *sm*, ***pipirigă, pipiruja*** / Pl: *~ge* / E: cf *păpăruie*[1], *păpăruță*[2], *buburuză*] (Ent; reg; șîs *păpăr~ lungăreață*) Buburuză (*Coccinella septempunctata*).

***paparugă*[2]** *sf* vz ***paparudă*[1]**

paparuie *sf* vz ***păpăruie*[1]**

paparună *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~roană, păpăr~*** / Pl: *~ne, ~ni* / E: ngr ***παπαρούνα***, bg ***папаруна***] (Bot; reg) **1-2** Mac[3] **(1, 3)** (*Papaver somniferum* și *Rhoeas*). **3-4** (Lpl) Floare uscată a paparunei **(1-2)**, din care se face ceai. **5-6** Mac**(10-11)**-cornut (*Glaucium corniculatum* și *phoeniceum*). **7** Albăstrea (*Centaurea cyanus*). **8** Rostopască (*Chelidonium majus*).

papat *sns* [At: HASDEU, I. V. XIX / E: fr ***papat***] (Înv) Papalitate **(3)**.

papataci *si* [At: DLR / E: (Phlebotomus) ***pappatasi***] (Îs) *Febră ~* Boală infecțioasă și contagioasă care se manifestă prin dureri de cap și musculare, oboseală și febră, produsă de un virus transmis de insecta *Phlebotomus pappatasi*.

papaveracee *sf* [At: BARASCHI, I. N. 186 / Pl: (rar, **2**) *~ei* / E: fr ***papavéracées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee, anuale și perene, cu flori solitare sau grupate în inflorescențe, cu fructul o capsulă sau o nuculă, folosite ca plante de consum, medicinale sau în tehnică. **2** (Șls) Plantă din familia papaveracee **(1)**.

papaverin *sn* vz ***papaverină***

papaverină *sf* [At: BIANU, D. S. 533 / V: (rar) ***papaverin*** *sn* / E: fr ***papavérine***, ger ***Papaverin***] Alcaloid extras din opiu sau preparat sintetic, cu diverse utilizări în medicină, datorită acțiunii sale spasmolitice.

papă*[1]** *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: (rar) *~pe* / E: lat ***pappa] **1** (Îvp) Mâncare pentru copii mici făcută din lapte sau apă, cu adaos de făină, de griș etc. **2** (Pgn; în limbajul copiilor) Mâncare. **3** (Bot; reg; îc) **~pa-găinii** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **4** (Reg; șîs *~ domnească*) Delicatesă. **5** (Reg) Mâncare preparată din mălai și bucăți de slănină. **6** (Reg) Mâncare preparată din smântână cu unt, îngroșată cu mălai. **7** (Reg) Mâncare, nedefinită mai îndeaproape, preparată din mămăligă. **8** (Reg) Omletă. **9** (Reg) Mâncare ciobănească preparată din caș și urdă prăjite împreună. **10** (Trs) Mălai amestecat cu apă, care se dă ca hrană puilor mici de găină. **11** (Trs; Ban; șîs *~pa puietului*) Lăptișor-de-matcă. **12** (Trs) Urdoare.

papă*[2]** *sm* [At: CORESI, EV. 183 / Pl: *~pi* / E: slv ***папа, lat ***papa***] **1-2** Șef (al bisericii romano-catolice și) al statului Vatican Si: (îvr) *papij* **(1-2)**.

papădie *sf* vz ***păpădie***

papăl *sm* vz ***păpălău***

papălău *sm* vz ***păpălău***

papăndec *sn* vz ***papăndecăl***

papăndecăl *sn* [At: ALR II, 3666/2 / V: ***papan~, ~ec, ~clă*** *sf*, ***~cli, ~clu, ~pândecă*** *sf*, ***păpun~, popândecl*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Pappendeckel***, mg ***popondekli***] **1** (Reg) Carton. **2** Mucava. **3** (Buc; îf *papândecă*) Carton gudronat.

papăndeclă *sf* vz ***papăndecăl***

papăndecli *sn* vz ***papăndecăl***

papăradă *sf* vz ***păpăradă***

papără *sf* vz ***papură*[1]**

papândecă *sf* vz ***papăndecăl***

papcă *sf* [At: PASCU, S. 232 / Pl: ? / E: nct] (Orn; reg) Rață (*Anas*).

papegioare *sfp* [At: BORZA, D. 77 / E: nct] (Bot; reg) Pupezele (*Lapyrus vernus*).

papel *sm* vz ***păpălău***

papelă *sf* vz ***păpălău***

papelcă *sf* [At: ARH. OLT. VI, 108 / Pl: *~ci* / E: nct] **1** (Olt) Fată care nu știe să se îmbrace și să se comporte în mod corespunzător. **2** (Reg) Femeie neserioasă.

papelcraut *s* [At: CALENDARIU (1814), 184/23 / Pl: nct / E: ger ***Pappelkraut***] (Bot; gmî) Nalbă (*Malva*).

paperină *sf* [At: BORZA, D. 18 / A: nct / Pl: *~ne* / E: ngr ***παπερίνα***] (Bot; îvr) Scânteiuță (*Anagallis arvensis*).

papetar, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***papetărie***] **1-2** *sm* (Fabricant sau) vânzător de articole de papetărie **(2)** Si: (îdt) *papetier* **(1-2)**. **3** *a* (Înv) Care se folosește la fabricarea hârtiei.

papetărie *sf* [At: CADE / V: (rar) ***~terie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***papeterie***] **1-2** (Magazin sau) raion într-o librărie în care se vând caiete, hârtie, creioane, penițe etc. **3** Articole care se vând într-o papetărie **(1-2)**. **4** (Rar) Fabrică de hârtie. **5** (Rar) Editură.

papeterie *sf* vz ***papetărie***

papetier *sm* [At: ALEXI, W. / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: fr ***papetier***] (Îdt) Papetar **(1-2)**.

papicaș *sn* vz ***papricaș***

papicesc, ~ească *a* [At: CR (1832), 83[1]/33 / Pl: *~ești* / E: ***papă*[2]** + *-icesc*] (Îvr) **1-5** Papal **(1-5)**. **6** (Pex) Catolic.

papici *smp* [At: BORZA, D. 19 / A: nct / E: mg ***pápics***] (Bot; Trs) Dedițel de pădure (*Anemone silvestris*).

papicut *sm* [At: VINEA, L. II, 306 / Pl: *~i* / E: ***papa*** + *-icut*] **1-2** (Rar; șhp) Papa **(1)** (mic).

papie *sf* vz ***păpie***

papier mâché *s* [At: DEX[2] / P: *papie mașe* / Pl: ? / E: ***papier mâché***] Pastă de hârtie amestecată cu ghips sau cu caolin și cu clei de colofoniu, folosită în confecționarea unor obiecte decorative și în sculptură.

papij *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 248[v]/2 / E: slv ***папежь***, pn ***papież***] **1-2** (Îvr) Papă[2] **(1-2)**.

papilar, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***papillaire***] **1-2** Cu papile **(1-2)**. **3-4** Format din papile **(1-2)**.

papilă *sf* [At: ANTROP. 167/16 / Pl: *~le* / E: lat ***papilla***, fr ***papille***] **1** (Atm) Mică proeminență conică a pielii, a unor mucoase sau a feței interne ori externe a unui organ. **2** (Bot) Mică ridicătură conică pe stigmatul plantelor.

papiliform, ~ă a [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***papilliforme***] (Atm; Blg) Care are formă de papilă.

papilionaceu, ~ee [At: BARASCH, B. 25 / P: *~li-o~* / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***papillionacé***] **1** *sf* (Lpl) Familie de plante dicotiledonate cu corola asemănătoare unui fluture. **2** *sf* (Șls) Plantă din această familie. **3** *a* (D. corola unor plante) Care seamănă cu aripile unui fluture. **4** *a* (D. plante) Care are o corolă papilionacee **(3)**.

papiliotă *sf* vz ***papiotă***

papilom *sn* [At: DN[2] / Pl: *~oame, ~uri* / E: fr ***papillome***] (Med) Tumoare epitelială benignă care se formează pe piele și pe mucoase.

papilomatos, ~oasă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***papillomateux***] (Med) Care are aspect de papilom.

papilomatoză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***papillomatose***] (Med) Denumire generică pentru afecțiunile cutanate în care apar papiloame.

papilos, ~oasă *a* [At: GRECESCU, FL. 90, 225 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***papilleux***] (Bot) Acoperit cu papile **(2)**.

papilotă *sf* vz ***papiotă***

papină *sf* [At: GORJAN, H. II, 204/4 / Pl: *~ne* / E: bg ***папиня***] (Pop) Femeie desfrânată.

papion [At: ENC. VET. / P: *~pi-on* / Pl: **(1)** *~oane*, **(2)** *~i* / E: fr ***papillon***] **1** *sn* Cravată bărbătească înnodată în formă de aripi de fluture. **2** *sm* (Rar) Rasă de câine pitic cu urechile lungi, clăpăuge, cu părul lung de diferite culori.

papionare *sf* [At: DEX[2] / P: *~pi-o~* / Pl: *~nări* / E: fr ***papillonnage***] Mișcare în zigzag a drăgilor în canale.

papiotă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1105 / V: (îrg) ***~ilotă***, (înv) ***~iliotă*** / P: *~pi-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***papillote***] **1** Sul mic de hârtie pe care femeile

își răsucesc părul pentru a-l bucla Vz *bigudiu, moț[1]*. **2** Sul mic de hârtie pe care se înfășoară ața de cusut. **3** (Pex) Ață de cusut înfășurată pe acest sul, împreună cu sulul.

papir *sn* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~ă*** *sf*, ***~os*** (A: nct), ***~rușe*** *sfp* (A: nct), ***păp~, ~ros*** (A: nct), ***păpiruș*** (A: nct), ***piporos*** (A: nct), ***popiros*** (A și: *popiros*), ***popiroș*** (A și: *popiroș*), ***popiruș*** (A și: *popiruș*), ***popirușă*** *sf* / Pl: *~re* și (rar) *~uri* / E: ger ***papier***, mg ***papír, papirós***] **1** (Reg) Hârtie. **2** Foaie de hârtie scrisă. **3** (Spc) Scrisoare. **4** (Trs) Registru. **5** Foiță de țigară. **6** (Trs; Mar) Carton. **7** (Trs; Mar) Mucava. **8** (Trs; lpl; îf *papirușe*) Specie de nuci cu coaja foarte subțire. **9** (Bot; înv) Papirus **(1)** (*Cyperus papyrus*). **10** (Îvr) Papirus **(2)**.

papiră *sf* vz ***papir***

papiresc, ~ească *a* [At: DLRU / Pl: *~ești* / E: ***papir*** + *-esc*] (Îvr) De hârtie.

papirig *sm* vz ***pipirig[1]***

papirolog *sm* [At: DN[2] / Pl: *~ogi* / E: fr ***papyrologue***] (Rar) Specialist în papirologie.

papirologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***papyrologique***] **1** Care aparține papirologiei. **2** Referitor la papirologie. **3** Specific papirologiei. **4** De papirologie.

papirologie *sf* [At: DM / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***papyrologie***] Ramură auxiliară a științei istorice care studiază papirusurile, documentele scrise pe pergament, lemn și alte materiale.

papiros *sn* vz ***papir***

papirotipie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ns] (Pgr) Fotolitografie în care desenul e copiat pe un film de gelatină sensibilă, pe suport de hârtie.

papirus *sn* [At: CARAGIALE, O. III, 78 / Pl: *~uri* / E: lat ***papyrus***, fr ***papyrus***] **1** Plantă erbacee acvatică, cu tulpina formată din foițe membranoase, care crește mai ales în Delta Nilului și în Africa centrală Si: (îvr) *papir* **(8)** (*Cyperus papyrus*). **2** Material sub formă de foiță, fabricat din tulpina papirusului **(1)**, pe care se scria în antichitate Si: (îvr) *papir* **(9)**. **3** Manuscris pe papirus **(1)**.

papirușe *sfp* vz ***papir***

papism *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 36 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***papisme***] (Înv) **1** Supunere la autoritatea papei[2]. **2** Catolicism.

papist, ~ă *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. I, 347 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***papiste***] (Asr) **1-2** Catolic **(7-8)**.

papistaș, ~ă [At: (a. 1650-1675) GCR I, 189/18 / V: ***pop~***, (înv) ***pip~***, (reg) ***~traș, popist~*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***pápista***] (Îrg; dep) **1** *smf* Catolic **(8)**. **2** *smf* (Reg; dep) Greco-catolic. **3-4** *smf* (Reg; îf *popistaș*) Sas (luteran). **5-6** *smf* (Îrg) Ungur (catolic). **7** *smf* (Rar) Eretic. **8** *a* Catolic **(7)**.

papistașesc, ~ească *a* vz ***papistășesc***

papistășesc, ~ească *a* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 411 / V: (înv) ***~tașesc, păp~, pop~*** / Pl: *~ești* / E: ***papistaș*** + *-esc*] (Șdp) **1** (Îvr) Catolic **(7)**. **2** (Rar) Eretic.

papistașește *av* [At: POLIZU / E: ***papistaș*** + *-ește*] (Rar) **1** Ca la catolici **(7)**. **2** În felul catolicilor **(7)**.

papistăși *vtr* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM I, 41 / V: ***păp~*** / Pzi: *~șesc* / E: ***papistaș***] **1-2** (Îrg) A (se) catoliciza **(1-2)**.

papistășie *sf* [At: (a. 1699) GCR I, 238/29 / V: (înv) ***păp~*** / Pl: (rar) *~ii* / E: ***papistaș*** + *-ie*] (Îrg; șdp) **1** Papalitate. **2** Catolicism.

papistic, ~ă *a* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***papistisch***] (Îvr) Catolic **(8)**.

papistraș, ~ă *smf, a* vz ***papistaș***

papiște *sf* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 54 / Pl: *~ti* / E: ***papă[1]*** + *-iște*] (Reg) Om lacom, apucător.

papiță *a* [At: SCL 1969, 133 / A: nct / Pl: *~țe* / E: cf ***păpa***] (Fam; csnp) Mâncăcioasă.

paplamă *sf* vz ***plapumă***

papleagă *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ege* / E: cf *bleg*] (Reg) Femeie proastă.

paplec *sm* [At: CV 1950, nr. 3, 36 / A: nct / Pl: *~eci* / E: nct] (Reg) **1** Papuc[1] **(1)**. **2** Pantof vechi.

paplin *sn* vz ***poplin***

paploamă *sf* vz ***plapumă***

paplomă *sf* vz ***plapumă***

paplonă *sf* vz ***plapumă***

paplumă *sf* vz ***plapumă***

papoară *sf* [At: DR. IX, 430 / Pl: ? / E: nct] **1-2** (Reg; șdp) Urdoare (mare).

papolatru, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***papôlatre***] Partizan fervent al papei sau al catolicilor.

paporă *sf* vz ***papură[1]***

papornită *sf* [At: FILIMON, O. I, 186 / V: (reg) ***pop~*** / Pl: *~ți* / E: ***papură[1]*** + *-orniță*] (Mun) **1** Coș împletit din papură[1]. **2-3** (Pgn) Coș din nuiele. **4** (Rar) Papură[1]. **5** Sticlă îmbrăcată cu împletitură de papură[1].

paporotnec *s* [At: BORZA, D. 11 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Obligeană (*Acorus calamus*).

papos *sn* vz ***popas***

paprica *vt* [At: ALR I, 733/333 / V: ***pop~*** (Pzi și: *papric*) / Pzi: *~chez* / E: ***paprică***] **1-2** (Trs; Mar) A condimenta cu boia de ardei iute.

papricaș *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 29 / V: (reg) ***papic~, păp~, pop~, prăpi~*** / A și: *pap~* / Pl: *~uri* / E: mg ***paprikás***] **1** Tocană cu carne, cu multă boia de ardei roșu și cu găluști de făină Si: (reg) *paprică* **(4)**. **2** (Reg; îf *popricaș*) Friptură de pui Si: (reg) *paprică* **(5)**. **3** (Mol) Boia de ardei.

papricat, ~ă *a* [At: MAROIANU, S. 22 / V: ***pop~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***paprica***] (Trs; Mar) **1** Iuțit cu boia de ardei iute. **2** (Pex) Pipărat.

paprică *sf* [At: LB / V: ***pop~*** / A și: *~rică* / Pl: *~ici, ~ice* / E: mg ***paprika***] **1** (Trs; șîc **~-verde, ~-roșie**) Ardei (*Capsicum annuum*). **2** (Prc) Fruct comestibil, de culoare roșie, al acestei plante, folosit ca aliment sau condiment. **3** (Trs) Boia de ardei. **4-5** (Mol) Papricaș **(1-2)**.

papșer *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ger ***Pappschere***] Foarfece pentru carton și mucava.

papuaș, ~ă [At: MEHEDINȚI, G. F. 200 / P: *~pu-aș* / Pl: *~i* / E: fr ***papouas***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de rasă neagră a Melaneziei. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Melanezia. **5** *smp* Populație de rasă neagră din Melanezia.

papuc[1] *sm* [At: HERODOT (1645), 117 / V: (îvp) ***păp~***, (reg) ***păpucă*** *sf*, ***pep~*** / Pl: *~uci* / E: tc ***papuç***, mg ***papucs***] **1** Încălțăminte ușoară, fără călcâi, care se poartă în casă Si: (reg) *pantof* **(1)**, *paplec* **(1)**. **2** (Pgn) Încălțăminte ușoară, de vară Si: *pantof* **(3)** Vz *cipic*. **3** (Îe) **A fi sub ~(ul cuiva)** A se lăsa condus de cineva. **4** (Îe) **A ține (sau a pune pe cineva) sub ~** A ține sau a pune sub ascultare pe cineva. **5** (Îe) **A o lua (sau a o șterge) la ~** A pleca repede de undeva. **6-7** (Îe) **A-i da (sau a i se da cuiva) ~ucii** (A da pe cineva afară sau) a fi dat afară. **8** (Îe) **A călca (pe cineva) pe ~ci** A supăra pe cineva. **9** (Îe) **A-și pierde ~cii** A muri. **10** (Îe) **A lăsa (pe cineva) la ~ci** A sărăci complet pe cineva. **11** (Îe) **A fi cu ~ci galbeni** A se găsi foarte rar. **12** (Îe) **A bate (sau a toca) la ~** A cheltui mulți bani în jocuri și petreceri. **13** (Reg) Gheată. **14-15** (Trs) Bocanc (de armată). **16** (Bot; reg; șîc **~ul-doamnei, ~ul-Maicii-Domnului, păpucul-domnului, păpucul-vinerei**) Blabornic (*Cypripedium calceolus*). **17** (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **18** (Bot; reg; îc **~ul-doamnei**) Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu frunzele lungi, cu flori mari de culoare roz-liliachie Si: (reg) *pantofii* **(5)**-*doamnei, papucaș* (*Impatiens roylei*). **19** (Bot; reg; îac) Arăriel (*Cynoglossum officinale*). **20** (Bot; reg; îac) Călțunul-doamnei (*Geum rivale*). **21** (Bot; reg; îc) **~cul-domnișoarei** Planta *Impatiens sultani*. **22** (Bot; reg; îac; îf *păpucii-domnișoarei*) Canale (*Impatiens balsamina*). **23** (Bot; reg; îc) **~cul-cucului** Ciuboțica-cucului (*Primula officinalis*). **24** (Bot; reg; îac) Floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*). **25** (Teh) Piesă metalică fixată la capătul inferior al unui pilon, pentru a împiedica strivirea capătului acestuia când este bătut în pământ. **26** (Min; reg) Capăt de jos, acoperit cu fier, al stâlpilor șteampului. **27** (Teh) Palier pentru rezemarea pe capre a cablului purtător al unui funicular. **28** (Reg) Calup la casele țărănești. **29** (Reg) Bucată de lemn triunghiulară care se așază între acoperiș și căpriori, pentru a ridica

streașina casei și pentru a feri pereții de ploaie. **30** (Olt) Bucată de lemn sau de fier care se adaugă unei grinzi ca umplutură sau ca întăritură. **31** (Teh) Piesă de cupru sau de aluminiu care servește la legarea capătului unui conductor electric la bornele unei instalații electrice sau ale unui aparat electric, în vederea stabilirii unui contact demontabil.

papuc[2] *sm* vz ***papucă***

papucar *sm* [At: ȚICHINDEAL, F. 115/26 / V: *~riu*, ***păp~***, ***păpucariu*** / Pl: *~i* / E: ***papuc***[1] + *-ar*] (Îrg;) **1** Meseriaș care confecționează papuci[1] (**1-2**). **2** (Pgn) Cizmar. **3** Vânzător de papuci (**1-2**).

papucariu *sm* vz ***papucar***

papucaș *sm* [At: SLAVICI, N. I, 27 / V: (reg) ***păp~*** / Pl: *~i* / E: ***papuc***[1] + *-aș*] **1-4** (Șhp) Papuc (**1-2**) (mic) Si: *papucel* (**1-4**), *papucior* (**1-4**). **5** (Bot; reg) Papucul-doamnei (*Impatiens roylei*). **6** (Bot; reg; lpl; îf *păpucași*, șîc **păpucași-deși**) Canale (*Impatiens balsamina*). **7** (Bot; reg; lpl; îf *păpucași*) Cocoșei (*Aconitum soerkianum*).

papucă *sm* [At: I. GOLESCU, C. / V: *~uc*, ***păp~*** / E: ngr ***παπποῦς***, pbl ctm *babacă*] (Înv) Bunic.

papucăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***papucar*** + *-easă*] (Îdt) **1-2** Femeie care (făcea sau) vindea papuci[1] (**1-2**).

papucărie[1] *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***papucar*** + *-ie*] (Îdt) **1-3** Meserie a papucarului (**1-3**) Si: (reg) *papucătorie* (**1-3**), (îvr) *papugire* (**1-3**).

papucărie[2] *sf* [At: DDRF / V: ***păp~*** / Pl: *~ii* / E: ***papuc*** + *-arie*] (Îdt) **1-2** Atelier în care se (confecționează sau) se repară papuci[1] (**1-2**). **3** (Pex) Magazin de papuci[1] (**1-2**).

papucătorie *sf* [At: H XVII, 152 / Pl: *~ii* / E: ***papuc*** + *-ătorie*] (Reg) **1-3** Papucărie (**1-3**).

papucel *sm* [At: ȘIO II_1, 283 / V: (reg) ***păp~*** / Pl: *~ei* / E: ***papuc***[1] + *-el*] **1-4** (Shp) Papucaș (**1-4**). **5** (Ban; Trs; lpl) Ghete pentru copii. **6** (Bot; reg; lpl; îf *păpucei*) Surguci (*Consolida ambigua*). **7** (Bot; reg; lpl; îf *păpucei*) Cocoșei (*Aconitum stoerkianum*).

papucior *sm* [At: MAT. FOLK. 210 / Pl: *~ri* / E: ***papuc***[1] + *-ior*] (Pop) **1-4** (Shp) Papucaș (**1-4**).

papugerie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***papugiu*** + *-erie*] (Îvr) Înșelătorie.

papugire *sf* [At: (a. 1837) DOC. EC. 694 / Pl: *~ri* / E: ***papugiu***] **1-3** (Îvr) Papucărie[1] (**1-3**).

papugiu *sm* [At: (a. 1791) ȘIO II_1, 283 / V: (reg) ***păp~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***papuççu***] **1** (Îrg) Cizmar. **2** (Fam; fig) Om de nimic, fără nici un rost, care trăiește din șiretlicuri Si: (fam) *pișicher*, *potlogar*, *șarlatan*.

papulă *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~le* / E: lat ***papula***] Leziune superficială a pielii, caracterizată printr-o mică ridicătură roșiatică sau neagră, dură, de mărime variabilă, care apare în unele boli de piele și în sifilis Si: *bășicuță*, *coș*.

papună *sf* [At: MOROIANU, S. 61 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Muma-pădurii. **2** (Pex) Femeie foarte urâtă.

papură[1] *sf* [At: KLEIN, D. 60 / V: (îrg) ***~poră***, (reg) ***~pără*** / Pl: (rar) *~ri* / E: ml ****papura*** cf ngr *πάπυρος*] **1** (Șîc) **~-de-baltă** Plantă acvatică cu tulpina neramificată, înaltă și subțire, cu flori unisexuate grupate într-un spic compact, cu frunzele îngust-lineare, în formă de uluc în partea inferioară (*Typa angustifolia*). **2** Plantă acvatică asemănătoare, cu frunzele lat-lineare, plane în partea inferioară (*Typa latifolia*) Si: (reg) *bâtea*, *berbecuț*, *bucșău*, *culm*, *spetează*, *șovar*. **3-4** (Prc) Frunze ale papurei[1] (**1-2**), (din care se fac rogojini, coșuri etc. sau) care servesc ca material de legat. **5** (Bot; îc) **~-mică** (sau **~-mititică**) Târsă (*Typha minima*). **6** (Îe) **A căuta** (sau **a găsi cuiva**) **nod în ~** A căuta să găsești cuiva defecte cu orice preț. **7** (Reg; îe) **Cât ~ în baltă** În cantitate foarte mare. **8** (Reg; îe) **A avea dinți de ~** A amenința, fără a fi în stare să treacă la fapte. **9** (Pex; îvr) Rogojină. **10** (Pex; rar) Papornița. **11** (Bot; reg) Pipirig[1] (*Holoschoenus vulgaris*). **12** (Bot; reg; șîc **~-de-baltă**) Rogoz (*Carex*). **13** (Bot; reg) Stânjen-galben (*Iris pseudocorus*). **14** (Bot; reg; îc) **~-de-câmp** (sau **~-de-șes**) Săghioară (*Iris halophita*). **15** (Bot; reg; îc) **~-de-rogojină** Crin-de-baltă (*Butomus umbellatus*). **16** (Bot; reg; îc) **~-flocoasă** Mălaiul-cucului (*Lusula campestris*). **17** (Bot; reg; îc) **~-roșie** Obligeană (*Acorus calamus*). **18** (Bot; reg; îc) **~-rotundă** Pipirig (*Schoenopiectus lacustris*). **19** (Bot; reg; îc) **~-bună** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **20** (Bot; reg; îc) **~-albă** Plantă nedefinită mai îndeaproape.

papură[2] *sf* [At: (a. 1726-1733) N. A. BOGDAN, C. M. 160 / Pl: *~re* / E: nct] **1** (Înv) Țesătură cu fir, nedefinită mai îndeaproape. **2** (Nob) Pernă.

papuros, ***~oasă*** *a* vz ***păpuros***

papus *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: lat ***pappus***] (Bot) Grupare de perișori la extremitatea superioară a fructului matur la compozite.

par[1] *sm* [At: PSALT. HUR. 71ʳ/8 / Pl: *~i* / E: ml ***palus***] **1** Lemn potrivit de lung și de gros, ascuțit sau fasonat la unul dintre capete, folosit, mai ales, ca element de susținere, de fixare etc. în diferite construcții rudimentare sau ca pârghie, ca ciomag etc. Si: (reg) *măciucă*, *paci*[1], *palțău* (**1**), *pălpag* Vz *stâlp*, *țăruș*. **2** (Reg; îs) *Legatul ~rilor* Obicei după care fata, în ajunul Crăciunului, leagă cu fir roșu, la întâmplare și pe întuneric, unul dintre parii[1] (**1**) înfipți special în curte, pentru ca, după forma parului[1] legat, să deducă cum va arăta persoana cu care se va mărita. **3** (Reg; îs) *Pus pe ~* Criminal. **4** (Reg; îas) Tâlhar. **5** (Reg; îas) Ocnaș. **6** (Reg; îas) Bătăuș. **7** (Îlav) **Cu ~rul** Cu forța. **8** (Îlav) **Cât cioara în ~ (și apa în ciur)** Foarte puțin timp. **9** (Îe) **A sta** (sau **a ședea, a se simți**) **ca cioara în ~ (și găina în lemne)** A se afla într-o situație neplăcută. **10** (Reg; îe) **A sta ~ (în calea** sau **în drumul, înaintea cuiva)** A sta neclintit, încurcând în acțiune pe cineva sau încercând să-l împiedice. **11** (Reg; îe) **A(-i) pune (cuiva) ~rul în** (sau **la**) **ușă** A împiedica pe cineva să iasă din casă. **12** (Reg; îae) A pune cuiva sechestru pe avere. **13** (Pex; îae) A sărăci pe cineva. **14** (Reg; îe) **A pune ~rul în ușă și mărăcini la fereastră** A părăsi locuința. **15** (Îrg; îe) **A bate ~(ul) (în cutare loc)** A se stabili într-un anumit loc. **16** (Reg; îe) **A pune potcapul în ~** A fugi de la mănăstire. **17** (Reg; îe) **A umbla cu ~rul pe sus** (sau **în spinare**) A se ține numai de certuri. **18** (Îe) **A-i da (cuiva) cu ~rul în cap** A bate foarte tare pe cineva. **19** (Pex; îae) A omorî pe cineva în bătaie. **20** (Pex; îae) A împiedica în mod brutal pe cineva să promoveze, să acționeze etc. **21-22** (Îe) **Parcă mi-a** (sau **ți-a, i-a** etc.) **dat cu ~rul în cap** Cineva (a primit, pe neașteptate, o veste neplăcută sau) a fost insultat grav. **23** (Îe) **A lua (la goană) cu ~rul (pe cineva)** A alunga pe cineva. **24** (Îe) **Parcă a stat** (sau **s-a ținut numai**) **cu ~rul la drum** Se spune când cuiva îi merg rău treburile. **25** (Spc; reg) Prăjină ascuțită la capete și înfiptă în pământ, în jurul căreia se clădesc clăile de grâu sau de fân. **26** (Pex) Claie de grâu sau de fân clădită în jurul unui par (**25**). **27** (Spc; Trs; șîs *~ de vie*) Arac. **28** (Îe) **Vița de la ~ nu se delungă** Femeia întotdeauna se sprijină pe bărbat. **29** (Spc; reg) Stâlp din mijlocul ariei de treierat cu cai Si: (reg) *steajăr*. **30** (Îe) **A (i) se apropia** (sau **a i se strânge**) **(cuiva) funia la** (sau **de**) **par** A îmbătrâni și a se apropia de moarte. **31** (Îae) A se apropia termenul fixat pentru îndeplinirea unei activități. **32** (Îe; reg) **A dezlega funia de la ~** A găsi soluția cea mai potrivită pentru rezolvarea unei situații foarte dificile. **33** (Rar; îs) *~ de telegraf* Stâlp de telegraf. **34** Cracă groasă de copac. **35** (Reg; șîs *~ de oale*) Par[1] (**1**) lung și gros, înfipt în pământ, făcut dintr-un copac mai tânăr, prin tăierea crăcilor aproape de tulpină, astfel ca să se obțină crăcane și clenciuri de care se atârnă diferite obiecte casnice, mai ales vase, ca să se scurgă, să se usuce etc. Si: (pop) *prepeleac*. **36** (Reg) Lemn ascuțit la unul dintre capete, cu ajutorul căruia se fac gropile în pământ când se seamănă, în cuiburi, porumbul sau fasolea Si: (reg) *chitong*. **37** (Reg) Furcă cu rețea pentru pleavă Si: (reg) *lingură*. **38** Furcă cu coadă lungă pentru aruncat fânul pe claie. **39** (Trs; șîs *~ de legat*) Bucată de lemn cu care se răsucește funia trecută peste o sarcină de fân, de lemne etc., pentru a o strânge Si: (reg) *ceatlău*. **40** (Reg) Fiecare dintre țărușii cu un capăt în formă de furcă, pentru tras urzeala.

par[2] *sm* vz ***pair***

par[3] *sn* vz ***pahar***

par[4], ***~ă*** *a* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: lat ***par***] (D. numere întregi, puteri etc.) Care este divizibil cu numărul 2.

para[1]**-** [At: TDRG / E: ngr ***παρά***] **1** Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Foarte. **2** Tare. **3** Puternic. **4** Dincolo de. **5** Mai mult decât. **6** (Dep) Mult. **7** (Dep) Prea numeros.

para²- [At: DLR / E: fr ***para-***] Element prim de compunere cu semnificațiile: **1** Care apără. **2** Împotriva.

para³ sf [At: NECULCE, L. 382 / V: (reg) ***pàra, păraua*** / Pl: *~ale*, (reg) *~aua* / E: tc ***para***] **1** (Înv) Monedă turcească mică, de argint, care a circulat în țările române și a cărei valoare era egală cu a patruzecea parte dintr-un leu **(1)** nou. **2** (Înv) Unitate divizionară monetară românească egală cu a suta parte dintr-un leu **(3)** vechi. **3** Ban de valoare mică. **4** (Pop; îs) *La o ~ cinci* Ruletă. **5** (Îlav) **Până într-o ~** sau **până la (o) ~** Până la ultimul ban. **6** (Îe) **A nu avea (nici o) ~ (chioară** sau **frântă** ori **de ac)** A nu avea bani. **7** (Îae) A fi sărac. **8** (Îe) **A ști câte ~le face (cineva)** A ști că cineva nu prețuiește prea mult. **9** (Reg; îe) **A nu ști** (sau **a nu vedea**) **câte ~le face sfantul** A nu prețui ceva sau pe cineva la timpul potrivit. **10** (Îe) **A nu(-i mai) face (pielea nici) două ~le** sau **a nu plăti două ~le** ori **a nu face ~le** (sau **nici o ~chioară**) ori (reg) **a fi trei de o ~** A nu avea nici o valoare. **11** (Îe) **A lega ~aua cu zece noduri** A fi zgârcit. **12** (Fam; îe) **A lua** (sau, reg, **a apuca**) **la trei ~le (pe cineva)** A-i cere socoteală cuiva pentru ceea ce a făcut. **13** (Îe) **A lua la** (sau **în**) **trei ~le (pe cineva)** A-și bate joc de cineva. **14** (Îe) **A face (pe cineva) de trei** (sau **de două**) **~le** A certa aspru pe cineva. **15** (Fam; îe) **Ca o ~** Fără discuție Si: (fam) *ca un leu*. **16** Monedă. **17** (Reg) Bancnotă. **18** (Fam; mpl; lsg csc) Bani. **19** (Pex) Avere. **20** (Îe) **~le bune** Bani mulți. **21** (Fam; îe) **A face ~le** A fi de preț. **22** (Reg) Model de împletitură de ciorapi, făcută cu andrelele.

para⁴ vt [At: BARCIANU / V: ***pàra*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***parer***] **1-2** (La scrimă; c. i. o lovitură a adversarului) A evita, răspunzând cu o contralovitură. **3** (Pgn) A face față.

parabal *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***pare-balles***] Panou de pe un poligon în care se opresc gloanțele.

parabază *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~ze* / E: fr ***parabase***, ger ***Parabase***] Parte a comediei vechi grecești situată, de obicei, la începutul piesei, alcătuită dintr-un grup de cântece sau de pasaje recitate și în care, prin gura corifeului, autorul își expunea propriile păreri în legătură cu faptele înfățișate.

parabellum *sni* [At: DN³ / E: ger ***Parabellum***] Pistolet semiautomat, folosit mai ales ca armă de război.

parabil, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parable***] **1-2** (Spt; d. lovituri, goluri etc.) Care poate fi (evitat sau) apărat.

parabiont *sn* [At: DN³ / P: *~bi-ont* / Pl: *~e* / E: ger ***Parbiont***] (Blg) Organism care trăiește în parabioză.

parabiotic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parabiotique***] (Med) **1-2** Care aparține parabiozei **(1-2)**. **3-4** Referitor la parabioză **(1-2)**. **5-6** Specific parabiozei **(1-2)**. **7-8** De parabioză **(1-2)**.

parabioză *sf* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***parabiose***] **1** (Med) Pierdere a conductibilității normale a unui nerv. **2** Stare a unui organism aflat la limita de jos a condițiilor vitale.

parabol *sn* vz ***parabolă¹***

parabolă¹ *sf* [At: DRLU / V: (îvr) ***parabol*** *sn* / Pl: *~le* / E: fr ***parabole***, lat ***parabola***] **1** Povestire alegorică cu un cuprins religios sau moral Si: *pildă*. **2** Producție literară apropiată, prin structura alegorică, de fabulă. **3** (Pex) Exprimare alegorică Vz *alegorie, fabulă, metaforă*.

parabolă² *sf* [At: SIBINEANU, C. 55/27 / V: (îvr) *~le* / Pl: *~le* / E: fr ***parabole***, lat ***parabola***] **1** Curbă plană care reprezintă locul geometric al punctelor egal depărtate de un punct fix, numit focar, și de o dreaptă fixă, numită directoare. **2** (Pex) Grafic având forma unei parabole **(1)**. **3** (Pex) Obiect cu forma unei parabole **(1)**.

parabole *sf* vz ***parabolă²***

parabolic¹, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***parabolicus***, fr ***parabiloque***] (Îdt) **1-3** De parabolă¹ **(1-3)**. **4-6** Specific parabolei¹ **(1-3)**. **7** Alegoric.

parabolic², ~ă *a* [At: STAMATI, F. 109/22 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parabolique***, ger ***parabolisch***] **1** Care are forma unei parabole² **(1)** Si: *curbat*, (îvr) *paravolicesc* **(1)**. **2-4** Referitor la parabolă² **(1-3)** Si: (îvr) *paravolicesc* **(2-4)**. **5-7** Specific parabolei² **(1-3)** Si: (îvr) *paravolicesc* **(5-7)**.

parabolistic, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. II, 123 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parabolă¹*** + *-istic*] (Nob) Alegoric.

paraboloid *sm* [At: ORESCU, T. 116/8 / Pl: *~izi* / E: fr ***paraboloïde***] (Mat) Suprafață descrisă de o parabolă² care se deplasează astfel încât planul ei rămâne mereu paralel cu el însuși, iar vârful ei descrie o altă parabolă² fixă, conținută într-un plan perpendicular pe planul parabolei² mobile.

paraboloidal, ~ă *a* [At: LTR² / P: *~lo-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paraboloïdal***] **1** Care are formă de paraboloid. **2** Ca paraboloidul.

parabuclă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: ***para¹- + buclă***] (Mrn) Parâmă folosită pentru ridicarea unui scondru pe punte.

parabulie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***paraboulie***] (Med) Tulburare funcțională la psihopați, manifestată prin scăderea activității voluntare.

parabutea *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: cf *bute*] (Reg; îlav) **De-a ~** De-a rostogolul.

paracataťichi *sf* [At: (a. 1797) GÁLDI, M. PHAN. 218 / Pl: ? / E: ngr ***παρακαταθήκη***] (Grî; rar) Depozit în păstrare.

paracazeină *sfs* [At: DN³ / P: *~ze-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***paraceséine***] Produs obținut prin coagularea cazeinei din lapte.

paracăzător *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: ***para²- + căzător***] (Min) Dispozitiv de siguranță pentru oprirea din cădere a coliviei ascensorului, în cazul ruperii cablului sau al defectării instalației.

paracenteză *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ze* / E: fr ***paracentèse***] (Med) Puncție într-o cavitate naturală, în vederea evacuării lichidului conținut în aceasta.

paracetamol *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***paracétamol***, eg ***paracetamol***] (Dc) Produs farmaceutic cu acțiune analgezică și antipiretică.

paracheratoză *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ze* / E: fr ***parakeratose***] (Blg) Cheratinizare incompletă a celulelor epiteliale ale stratului cornos al epidermei.

parachernită *sf* [At: BARCIANU, V. / V: (îrg) ***~rec~***, (înv) *~esn~*, *părăc~*, *părec~*, ***~cheri~*** / Pl: *~țe* / E: cf lat *parietarius*] Plantă erbacee din familia urticaceelor, acoperită cu peri, cu tulpina dreaptă, cu frunzele ușor alungite spre vârf și cu flori verzui, care crește prin locuri umbroase și umede și care este folosită ca plantă medicinală Si: (reg) *grâul-potârnichii, mătrice, politrică, urzică-moartă*, (înv) *parietarie* (*Parietaria officinalis*).

parachesniță *sf* vz ***parachernită***

parachinezie *sf* [At: DN³ / S și: *~kinezie* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***parakinésie***] (Med) Tulburare a funcției motorii constând în efectuarea unor mișcări anormale.

parachinisi *vt* [At: GÁLDI, M. PHAN. 218 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παρακινῶ***] (Înv) **1** A îndemna. **2** A stimula.

parachinisis *sn* [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 218 / Pl: ? / E: ngr ***παρακίνησις***] (Grî) Imbold.

paracistită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***paracystite***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul vezicii urinare.

paracivilizație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***para²- + civilizație***] **1** Stare inferioară nivelului de dezvoltare a societății moderne. **2** Manifestare ce mimează civilizația autentică.

paraclază *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***paraclase***] (Glg) Falie.

paraclău *sn* vz ***parapleu***

paracles *sn* vz ***paraclis***

paraclinic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***para¹- + clinic***] Care depășește domeniul clinicului.

paraclis *sn* [At: PARACLIS (1639), 244 / V: (îvr) *~les* / Pl: *~e, ~uri* / E: slv ***параклисъ***, ngr ***παραχλήσιον***] **1-2** (Bisericuță sau) capelă construită de obicei alături de o biserică mai mare sau în interiorul unei clădiri. **3** (Bis) Slujbă religioasă oficiată în cinstea Fecioarei Maria sau a unui sfânt. **4** (Bis) Rugăciune închinată Fecioarei Maria sau unui sfânt, citită sau cântată la un paraclis **(3)**. **5** (Pex) Carte care cuprinde paraclisuri **(3-4)**. **6** (Reg) Sfeștanie.

paracliser *sm* [At: (a. 1838) IORGA, S. D. XIII, 74 / V: (îrg) ***~sier***, (înv) ***~siar***, (reg) ***palicriseri, palisâcreri, pǎrǎclisǎri*** / Pl: *~i* / E: ***paraclis*** + *-ar*] Persoană însărcinată cu îngrijirea și paza unei biserici, îndeplinind și unele servicii la oficierea cultului Si: (pop) *țârcovnic*, (reg) *crâsnic, făt, pălămar[1]*.

paracliserița *sf* [At: ARGHEZI, ap. SCL 1969, 134 / Pl: *~țe* / E: ***paracliser*** + *-iță*] (Nob) Femeie care îngrijește și păzește o biserică, îndeplinind și unele servicii la oficierea cultului.

paraclisiar *sm* vz ***paracliser***

paraclisier *sm* vz ***paracliser***

paracronism *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr ***parachronisme***] (Rar) Eroare care constă în a situa un eveniment mai târziu decât a avut loc în realitate Si: *anacronism*.

paracuzie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paracousie***] **1** Hipersensibilitate auditivă. **2** Iluzie auditivă.

parada *vi* [At: EMINESCU, N. 105 / Pzi: *~dez* / E: fr ***parader***] (Irn) **1** A se arăta ca la paradă. **2** A face caz de ceea ce face ori spune Si: (nob) *a părădui²* Vz *afișa, expune*.

paradaică *sf* vz ***paradaisă***

paradais *s* vz ***paradaisă***

paradaisă *sf* [At: DDRF / V: ***~s*** *s*, ***~ică*** (Pl: *părădăici, părădaice*), ***~dăisană, ~dice*** *sfp*, ***~dide*** *sfp*, ***~diză, părădaică, părădaie, părăd~, părădași*** *sfp*, ***părădăi*** *sfp*, ***părădică, piridăici*** *sfp*, ***porobici*** *sfp*, ***porodaică, porodaie, porodăici*** *sfp*, ***porodeici*** *sfp*, ***porodic*** *sn*, ***porodică, porodiciuri*** *sfp*, ***prăd~, prădaiste*** *sfp* / Pl: *~se* / E: ger ***Paradeis***, mg ***paradicsom***] (Bot; Trs) **1** Pătlăgea **(4)** (*Lycopersicum esculentum*). **2** Varietate de viță-de-vie nedefinită mai îndeaproape.

paradă *sf* [At: (a. 1788) URICARIUL, XIV, 181/1 / V: (îrg) ***~die, părădie***, (reg) ***~de, ~di, păr~, părade, păradi, părodie, por~, porade, pradie*** / Pl: *~de*, (pop) *~răzi, părăzi*, (reg) *păraduri* / E: ger ***Parade***, fr ***parade***, mg ***parádé***] **1** Festivitate militară la care defilează trupele Si: *ceremonie, serbare*, (înv) *parisie¹*. **2** Defilare a trupelor cu prilejul unei festivități militare. **3** (Pex) Cortegiu solemn. **4-6** (Îla) **De ~** Care participă la o paradă **(1-3)**. **7** (Îal) Festiv. **8** (Fig) Atitudine, comportare etc. ostentativă, prin care cineva încearcă să producă impresie, să atragă atenția asupra sa. **9-10** (Îljv) **De ~** (Care se face, este etc.) de formă. **11-12** (Îljv) **Cu ~** (În mod) ostentativ. **13-14** (Îe) **A (se) face ~ (de** sau **cu ceva)** A (se) face ceva ostentativ pentru a produce efect Si: *a parada* **(1)**. **15-16** (Îae) A (se) face caz de ceva sau de cineva. **17-18** (La duel, scrimă etc.) Evitare a unei lovituri încercate de adversar (urmată de o contralovitură).

paradăisană *sf* vz ***paradaisă***

paradău *s* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. 56 / V: ***părăd~*** / E: cf *paradi¹*] (Olt; Mun; îe) **A se alege (ca praful și) ~l (de ceva** sau **de cineva)** A nu se alege nimic de ceva sau de cineva Si: *a se alege praful*.

parade *sf* vz ***paradă***

paradeltă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: eg ***paradelta***] Porțiune dintr-o deltă care a început să fie erodată.

paradentoză *sf* [At: DN² / Pl: *~ze* / E: fr ***paradentose***] Boală degenerativă a țesuturilor de susținere și de fixare a dinților, caracterizată prin formarea locală de pungi de puroi cu distrugerea țesuturilor ligamentare și a alveolelor dentare, urmată de căderea dinților Si: *gingivită expulzivă*.

paradențiu *sn* vz ***paradonțiu***

paradi¹ [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~desc* / E: rrm ***phaldo*** (Par *pharaz*)] (Pfm) **1-2** *vtr* A (se) strica. **3-4** *vtr* A (se) distruge. **5-6** *vr* (D. oameni) A se șubrezi (de boală sau) de bătrânețe.

paradi² *sf* vz ***paradă***

paradiabet *sn* [At: DN³ / P: *~di-a~* / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***paradiabète***] Stare patologică asemănătoare diabetului, dar având alte cauze.

paradiafonie *sf* [At: DN³ / P: *~di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***paradiaphonie***] **1** Trecere nedorită a semnalelor de pe un canal pe altul la sistemele audio cu două sau mai multe canale. **2** (Spc) Percepție în receptorul unui circuit telefonic a convorbirii dintr-un alt circuit Si: *diafonie*.

paradice *sfp* vz ***paradaisă***

paradichiu *sn* [At: IOVESCU, N. 60 / V: ***~ciu, pur~*** / E: cf *paradău*] (Mun; Olt; îe) **A se alege (praful** sau **pulberea și) ~l (de cineva** sau **ceva)** A nu se alege nimic de cineva sau de ceva Si: *a se alege praful*.

paradiciu *sn* vz ***paradichiu***

paradie *sf* vz ***paradă***

paradigmata *sfp* vz ***paradigmă***

paradigmatic, ~ă *a* [At: SCL 1955, 46 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paradigmatique***] (Grm) **1** Care face parte dintr-o paradigmă. **2** Care are paradigmă. **3** Care are loc în paradigmă.

paradigmă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 269 / V: (grî; rar) ***~mata*** *sfp* / A și: (înv) *paradigmá* / E: lat ***paradigma***, ngr ***παράδειγμα***] **1** (Înv) Exemplu. **2** (Înv) Model. **3** (Înv) Pildă. **4** (Înv) Învățătură. **5** (Grm) Totalitate a formelor unui cuvânt, a unor opoziții fonologice etc. **6** (Grm) Tablou al formelor unui cuvânt dat ca model pentru flexiunea unei părți de vorbire sau a unei clase din cadrul unei părți de vorbire.

paradire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***paradi¹***] (Pfm) **1** Stricare. **2** Distrugere. **3-4** Șubrezire a oamenilor (de boală sau) de bătrânețe Si: (pfm) *șubrezit¹* **(3-4)**.

paradis *sn* [At: DRLU / V: (reg) *~iz* / Pl: *~uri* / E: fr ***paradis***, ger ***Paradies***] **1** (Rel) Grădină fabuloasă din cer în care ar fi trăit Adam și Eva până la săvârșirea păcatului originar și în care ar ajunge după moarte sufletele oamenilor fără păcare Si: *eden, rai*. **2** (Îc) **Măr-~** Varietate de măr nedefinită mai îndeaproape. **3** (Îla) **De ~** Splendid. **4** (Sfg) Peisaj foarte frumos. **5** Loc splendid, care oferă cele mai bune condiții de trai, de dezvoltare spirituală etc. **6** Ceea ce încântă privirea, sufletul. **7** Fericire supremă. **8** (Trs) Șotron.

paradise *sfp* vz ***paradaisă***

paradisiac, ~ă *a* vz ***paradiziac***

paradiș *a* [At: DR. V, 99 / Pl: *~i* / E: mg ***parádés***] (Reg; d. cai; îs) *Cal ~* Cal de trăsură.

paradit, ~ă *a* [At: STANCU, R. A. I, 257 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***paradi¹***] (Pfm) **1** (D. obiecte) Stricat. **2** (D. obiecte) Distrus. **3-4** (D. oameni) Șubrezit (de boală sau) de bătrânețe.

paraditură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***paradi*** + *-tură*] (Fam) **1** Obiect stricat. **2** Obiect uzat. **3** Obiect de proastă calitate.

paradiz *sn* vz ***paradis***

paradiză *sf* vz ***paradaisă***

paradiziac, ~ă *a* [At: AR (1830), 22²/33 / V: (rar) ***~isiac***, (îvr) *~izic* / P: *~zi-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***paradisiaque***, ger ***paradisisch***] **1-2** (Ca) în paradis Si: *încântător, minunat, splendid*.

paradizic, ~ă *a* vz ***paradiziac***

parados¹ *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: fr ***parados***] (Mil) Parapet de pământ în spatele unei tranșee, care apără pe cei adăpostiți de loviturile venite din spate.

parados² *sn* vz ***paradosis***

paradosi [At: (a. 1715) GÁLDI, M. PHAN. 219 / V: ***~oxi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παραδίδω***] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) preda inamicului. **3** *vt* A înmâna. **4** *vt* A da. **5** *vt* (C. i. rezultate obținute într-un domeniu de activitate, învățătură, cunoștințe etc.) A preda. **6** *vt* (Îvr) A îndruma. **7** *vr* A se informa. **8** *vr* A se interesa. **9** *vt* A raporta. **10** *vt* A relata.

paradosie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***paradosi*** + *-ie*] (Înv) **1-3** Paradosire **(1-3)**. **4** Dăruire. **5** Îndrumare. **6** Informare. **7** Interesare. **8** Raportare. **9** Relatare.

paradosire *sf* [At: CR (1832), 30¹/33 / V: ***parod~*** / Pl: *~ri* / E: ***paradosi***] (Înv) **1** Predare la inamic Si: (înv) *paradosie* **(1)**, *paradosit¹* **(1)**. **2** Înmânare a unui bun, a unui obiect Si: (înv) *paradosie* **(2)**, *paradosit¹* **(2)**. **3** Predare a învățăturii, cunoștințelor Si: (înv) *paradosie* **(3)**, *paradosit¹* **(3)**. **4** Dăruire. **5** Îndrumare. **6** Informare. **7** Interesare. **8** Raportare. **9** Relatare.

paradosis *sn* [At: CANTEMIR, IST. 16 / V: ***parados*** *smn* (Pl: *~i* și *~uri*) / Pl: ? / E: ngr ***παράδοσις***] (Grî) **1** Tradiție. **2** Raport. **3** Capitulare. **4** Învățământ.

paradosit**[1]* *sn* [At: (a. 1803) GÁLDI, M. PHAN. 219 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***paradosi] (Înv) **1-3** Paradosire (**1-3**). **4** Dăruire. **5** Îndrumare. **6** Informare. **7** Interesare. **8** Raportare. **9** Relatare.

paradosit**[2]*, *~ă* *a* [At: ASACHI, S. L. II, 357 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***paradosi] (Înv) **1** Predat inamicului. **2** Înmânat. **3** (D. cunoştinţe, învăţătură) Predat. **4** Dăruit. **5** Îndrumat. **6** Informat. **7** Interesat. **8** Raportat. **9** Relatat.

paradox *sn* [At: CR (1829), 236[2]/27 / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: ngr ***παράδοξος***, fr ***paradoxe***] **1** Enunţ contradictoriu şi în acelaş timp, demonstrabil Si: (îvr) *paradoxie* (**1**). **2** Părere absurdă, contrară unui adevăr unanim recunoscut Si: (îvr) *paradoxie* (**2**). **3** (Pex) Enormitate a unei afirmaţii, a unei situaţii etc. Si: (îvr) *paradoxie* (**3**). **4** (Pex) Situaţie în care două idei, elemente, fenomene etc., deşi ar trebui să se excludă reciproc, coexistă. **5** (Pex) Ciudăţenie.

paradoxal, *~ă* *a* [At: MARIN, F. 219/10 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paradoxal***] **1-4** Care (conţine sau) constituie un paradox (**1, 4**). **5-6** Care este contrar (unui adevăr unanim recunoscut ori) bunului-simţ. **7** Care foloseşte paradoxul (**1**). **8** Care este plin de contradicţii. **9** (Pex) Ciudat. **10** (Pex) Absurd.

paradoxi *v* vz ***paradosi***

paradoxie *sf* [At: F (1884), 38 / Pl: *~ii* / E: ***paradox*** + *-ie*] **1-3** (Îvr) Paradox (**1-3**). **4** (Pex) Ciudăţenie.

parafa *vt* [At: HAMANGIU, C. C. 20 / Pzi: *~fez* / E: fr ***parafer***] **1** (C. i. acte, documente etc.) A semna prin parafă (**4-6**). **2** A întări prin semnătură cu parafă (**7**). **3** A aplica o parafă (**4-7**). **4** (Spc; c. i. proiecte de tratate ori acorduri internaţionale) A întări prin semnătură prescurtată acordul împuterniciţilor statelor participante. **5** (C. i. registre, dosare) A pecetui cu ceară roşie ca să nu se poată scoate sau adăuga foi Vz *sigila*.

parafare *sf* [At: LEG. EC. PL. 228 / Pl: *~fări* / E: ***parafa***] **1** Semnare prin parafă (**4-6**). **2** Întărire prin semnătură cu parafă (**7**). **3** Aplicare a unei parafe (**4-7**). **4** Întărire prin semnătură prescurtată a acordului împuterniciţilor statelor participante la un tratat sau acord internaţional. **5** Pecetluire cu ceară roşie a unor registre sau dosare, pentru a nu se putea scoate ori adăuga foi.

parafat, *~ă* *a* [At: LM / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***parafa***] **1** (D. acte, documente) Prevăzut cu parafă. **2** (D. registre, dosare) Pecetuit cu ceară roşie pentru a nu se putea scoate sau adăuga foi.

parafazic, *~ă* *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paraphasique***] **1-2** (Persoană) care suferă de parafazie.

parafazie *sf* [At: DN[3] / P: *~zi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paraphasie***] (Med) Tulburare maladivă de vorbire caracterizată prin substituirea şi deformarea cuvintelor.

parafă *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 459 / Pl: *~fe* / E: fr ***paraphe, parafe***] **1** (Înv) Trăsătură adăugată la o iscălitură spre a o deosebi de altele sau spre a o împodobi. **2** (Înv) Iscălitură cu o astfel de trăsătură, pusă, de obicei, pe un act, pe un document, pentru a le întări. **3** (Pex; înv) Linie de ornament. **4** Iscălitură prescurtată, formată din iniţiale. **5-6** Ştampilă cu iscălitura sau cu numele cuiva, întreg, cu prescurtări sau cu iniţiale. **7** (Pgn) Ştampilă a unei instituţii.

parafern *sn* vz ***paravernă***

parafernal, *~ă* *a* [At: HAMANGIU, C. C. 58 / Pl: *~li, ~e* / E: fr ***paraphernal***] (Jur) **1** Care aparţine parafernei. **2** Care se referă la parafernă Si: *extradotal*.

paravernă *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***parafern*** *sn* / Pl: *~ne* / E: ngr ***παραφέρνα***] (Jur) Avere ce aparţine soţiei căsătorite sub regim dotal, care nu este constituită ca dotă şi asupra căreia soţia îşi păstrează dreptul de administrare şi de folosinţă.

parafilatelie *sfs* [At: DEX[2] / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: ***para[1]- + filatelie***] Ramură a filateliei care studiază documente poştale.

parafimoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: ger ***Paraphimose***, fr ***paraphimosis***] (Med) Complicaţie a unei fimoze, în care inelul prepuţial strangulează glandul la bază.

parafina [At: DM / Pzi: *~nez* / E: fr ***paraffiner***] **1** *vt* (C. i. probe de rocă obţinute prin carotaj) A acoperi cu un strat subţire de parafină, pentru a conserva conţinutul de fluide. **2** *vr* (D. parafine) A se depune în procesul de producţie a ţiţeiului.

parafinare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~nări* / E: ***parafina***] (Teh) **1** Acoperire cu un strat subţire de parafină, pentru a conserva conţinutul de fluide al probelor de rocă. **2** Depunere a parafinelor în procesul de producţie a ţiţeiului.

parafină *sf* [At: PONI, CH. 290 / Pl: *~ne* / E: fr ***paraffine***] (Chm) **1** Substanţă solidă, albă şi translucidă, formată dintr-un amestec de hidrocarburi saturate, obţinute la distilarea ţiţeiului sau a cărbunilor, folosită la fabricarea lumânărilor, la impregnarea hârtiei şi a ţesăturilor pentru a le face impermeabile, ca materie primă în industria chimică etc. **2** (Lpl) Alcani.

parafinic, *~ă* *a* [At: MACAROVICI, CH. 450 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parafină*** + *-ic*] **1** Care aparţine parafinei. **2** Privitor la parafină. **3** De parafină.

parafinos, *~oasă* *a* [At: DM / Pl: *~oşi, ~oase* / E: fr ***paraffineux***] Care conţine parafină.

parafiză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***paraphyse***] (Bot) Perişor care acoperă organele de reproducere la muschi[1], alge şi ciuperci.

paraflacără *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~lăcări* / E: ***para[2]- + flacără***] (Teh) Piesă metalică pentru protecţia tijei pistonului contra flăcărilor din cilindru la motoarele cu autoaprindere.

paraflow *sn* [At: DN[3] / S şi: *~flau* / P: *~flau* / Pl: *~uri* / E: eg ***paraflow***] (Chm) Paragel.

parafoc**[1]* *sn* [At: MDT / Pl: *~uri* / E: ***para[2]- + foc cdp fr ***para-feu***] Zid care apără de flăcări o parte mai sensibilă a unui cazan de aburi.

parafoc**[2]* *sn* [At: DLR / Pl: nct / E: ***para[1]- + foc] (Reg) Culoare galbenă-portocalie folosită la vopsirea lânii şi a ţesăturilor.

parafonie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***paraphonie***] (Med) Boală care constă în pronunţarea nazalizată a sunetelor.

paraformaldehidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***paraformaldéhyde***] (Chm) Produs de polimerizare al aldehidei formice care, prin încălzire, se transformă în formaldehidă.

parafrastic, *~ă* *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paraphrastique***] (Rar) **1** Care ţine de parafrază. **2** Care constituie o parafrază. **3** Care este redat printr-o parafrază. **4** De parafrază. **5** Cu parafrază.

parafraz *sn* vz ***parafrază***

parafraza *vt* [At: (a. 1840-1850) CAT. MAN. II, 265 / Pzi: *~zez* / E: fr ***paraphraser***] (C. i. un text, o comunicare orală etc.) A exprima prin parafraze Si: (rar) *a perifraza*.

parafrazare *sf* [At: IORGA, L. I, 387 / Pl: *~zări* / E: ***parafraza***] Exprimare prin parafraze a unui text, a unei comunicări orale etc.

parafrazat *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***parafraza***] (D. un text, o comunicare orală etc.) Exprimat prin parafraze.

parafrază *sf* [At: DRLU / V: (înv) ***parafraz*** *sn* (S şi: *~as*; Pl: *~uri*) / Pl: *~ze* / E: fr ***paraphrase***] **1** Exprimare, expunere într-o formulare personală, amplificată, dezvoltată, a ideilor dintr-un text, dintr-o comunicare orală etc. **2-3** (Text scris sau) comunicare orală formulat(ă) prin parafraze (**1**). **4** (Muz) Piesă instrumentală de virtuozitate care constituie o prelucrare liberă a unei teme muzicale cunoscute.

parafrenic, *~ă* *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paraphrénique***] (Med) Referitor la parafrenie.

parafrenie *sf* [At: DN[3] / P: *~ni-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paraphrénie***] (Med) Boală psihică cu simptome asemănătoare paranoiei şi schizofreniei.

parafucsină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***parafuchsine***] (Chm) Colorant extras din fucsină.

parafulger *sn* [At: PONI, F. 230 / Pl: *~e* / E: ***para[2]- + fulger*** cf fr *parafoudre*] **1** (Înv) Paratrăsnet. **2** Dispozitiv de protecţie contra supratensiunilor în instalaţiile de telecomunicaţii pe linii aeriene.

parafum *sn* [At: DN[3] / Pl. *~uri* / E: ***para[2]- + fum***] Dispozitiv aşezat la podurile metalice care traversează liniile de cale ferată pentru a le feri de eroziunea gazelor degajate de locomotivele cu abur.

paragangliom *sn* [At: DN³ / Pl: *~oame* / E: fr ***paragangliome***] (Med) Tumoare alcătuită dintr-un grup de celule desprins din sistemul simpatic embrionar, răspândite în diferite regiuni ale organismului.

paragat *sn* [At: ANTIPA, P. 318 / Pl: *~e* / E: tc ***paragat***] Unealtă de pescuit marin, alcătuită dintr-un șir de cârlige cu nadă, fixate pe un odgon și folosită, mai ales, la pescuitul calcanului și al sturionilor.

paragel *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: it ***paragele***] (Chm) Produs sintetic obținut prin condensarea parafinei clorurate cu hidrocarburi aromatice, folosit pentru coborârea punctului de congelare a uleiurilor minerale Si: *paraflow*.

paragen *sn* vz ***paragină***

paragenetic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***paragenetisch***] Referitor la parageneză.

parageneză *sf* [At: MDT / Pl: *~ze* / E: fr ***paragénèse***] (Zlg) **1** Formare, în aceeași epocă, a mai multor minerale asociate. **2** Asociație de minerale din zăcăminte, formată în urma unui anumit proces geologic.

parageuzie *sf* [At: DN³ / P: *~ge-u-zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parageusie***] (Med) Alterare a senzației gustative.

paraghie *sfs* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Joc de copii care constă din aruncarea unei pietre pe deasupra apei astfel încât să atingă apa de cât mai multe ori și să ajungă cât mai departe Si: (reg) *părăluțe*.

paragin *sn* vz ***paragină***

paragină¹ *sf* [At: (a. 1725) URICARIUL, VII, 16 / V: (înv) ***~gen*** *sn*, ***paragin*** *sn*, ***păragen*** *sn*, ***păr~***, (reg) ***părang~***, ***părăg~*** / Pl: *~ni*, *~ne*, (reg) *părăgini* / E: cf mg *parrag*] **1-2** Pământ (care nu a fost lucrat niciodată sau) care a fost lăsat multă vreme nelucrat, neîngrijit Si: *părăgineală*, *pârloagă*, *țelină* (îrg) *ogor*, (reg) *părăginitură*. **3** Teren neproductiv. **4** Ruină. **5** Construcție dărăpănată Si: *dărăpănătură*. **6-7** (Stare de) părăsire a unui teren, a unei construcții etc. Si: (asr) *neîngrijire*.

paragină² *sf* vz ***păragnină¹***

paraginos, ~oasă *a* vz ***părăginos***

paraglobină *sf* [At: DM / Pl: *~ne* / E: fr ***paraglobine***] (Blg) Paraglobulină.

paraglobulină *sf* [At: DN² / Pl: *~ne* / E: fr ***paraglobuline***] Substanță proteică din sânge care ajută la formarea fibrinei Si: *paraglobină*.

paragogă *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (iuz) ***~goage*** / Pl: *~ge* / E: fr ***paragoge***] **1-2** (Fon; rar) Adăugare (a unui sunet sau) a unei silabe la sfârșitul unui cuvânt Si: (rar) *epiteza*.

paragoage *sf* vz ***paragogă***

paragogic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paragogique***] (Fon; rar; d. cuvinte) **1-2** Cu paragogă **(1-2)**. **3-4** Care este format prin paragogă **(1-2)**. **5** (D. sunete sau silabe) Care se adaugă la sfârșitul unui cuvânt. **6-7** Referitor la paragogă **(1-2)**. **8-9** De paragogă **(1-2)**.

paragraf *sn* [At: (a. 1748) IORGA, S. D. XII, 50 / V: (grî; rar) ***~os*** / Pl: *~e*, (îvr) *~uri* / E: ngr ***παράγραφος***, lat ***paragraphus***, fr ***paragraphe***] **1** Fiecare dintre subdiviziunile unui capitol dintr-un text de lege, dintr-un tratat, dintr-un statut etc., însoțită adesea de un număr de ordine pus înainte sau de un semn grafic special. **2-3** (Prevedere sau) afirmație conținută într-un paragraf (1) Vz *alineat*, *articol*. **4** (Nob) Principiu. **5** (Nob) Regulă. **6** Semn grafic special care se pune pentru a marca începutul unui capitol, al unui articol sau al unui alineat dintr-o lucrare, dintr-un text etc. **7** Pasaj al unei lucrări, despărțit de restul textului printr-un alineat nou și, uneori, printr-un paragraf **(6)**. **8** Fragment dintr-un text, care prezintă o anumită unitate de gândire sau de compoziție. **9** (Reg) Motiv ornamental care se coase pe pieptar, deasupra buzunarului.

paragrafi *sf* vz ***paragrafie***

paragrafie *sf* [At: (a. 1782) GÁLDI, M. PHAN. 219 / V: ***paragrafi*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***παραγραφή***] (Jur; înv) Prescripție.

paragrafisi *vr* [At: ALEXI, W. / Pzi: 3 *~sește* / E: ngr ***παραγράφω***] (Îvr; d. drepturi, prevederi, legi etc.) A se prescrie.

paragrafisire *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ri* / E: ***paragrafisi***] (Îvr) Prescriere.

paragrafisit, ~ă *a* [At: HOGAȘ, DR. I, 13 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***paragrafisi***] (Îvr; d. drepturi, prevederi, legi etc.) Care s-a prescris.

paragrafos *sn* vz ***paragraf***

paragramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***paragramme***] **1** Greșeală de ortografie constând în substituirea unei litere cu alta. **2** Figură de stil constând în pronunțarea echivocă, involuntară sau intenționată, de obicei a ultimelor sunete dintr-un cuvânt.

paraiele *sfp* [At: PAMFILE, B. 26 / E: ***para¹- + iele***] (Reg; îs) *Luat din* ~ Paralizie (1).

paraistas *sn* vz ***parastas***

paraimunitate *sf* [At: DEX / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***para²- + imunitate***] Rezistență pe care un organism imun față de un germen o prezintă și față de un alt germen, cu o structură relativ asemănătoare.

paralactic, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parallactique***] **1** Care aparține paralaxei. **2** Referitor la paralaxă. **3** De paralaxă. **4** (Îs) *Mașină ~ă* Ecuatorial.

paralaghie *sf* [At: (a. 1843) GÁLDI, M. PHAN. 220 / V: ***parl~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***παραλλαγή***] (Înv) Solfegiu.

paralaghisi *vi* [At: TDRG / Pzi: *~sesc* / E: ***paralaghie*** + *-isi*] (Înv) A solfegia.

paralalie *sf* [At: DN³ / P: *~li-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paralalie***] (Med) Tulburare a vorbirii care constă în dificultatea de a găsi cuvântul potrivit.

paralax *sn* vz ***paralaxă***

paralaxă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~x*** *sn* / Pl: *~xe* / E: fr ***parallaxe***, lat ***parallaxis***] **1** (Ast; șîs *~ astronomică*, *~ geocentrică*) Unghi sub care se vede, din centrul unui astru, depărtarea dintre centrul pământului și un observator de pe suprafața pământului. **2** (Șîs *~ anuală a stelelor*, *~ astronomică*, *~ stelară*) Unghi maxim sub care se vede, dintr-o stea, raza orbitei pământului în jurul soarelui Si: (înv) *semiosie*. **3** (Gmt) Unghi dintre dreptele care unesc un punct foarte depărtat cu extremitățile unei baze de observare.

paralâc [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***para³*** + *-lâc*] (Îrg; csc) **1** *sn* Mărunțiș. **2** *sn* (Îlav) **Cu ~ul** sau (reg) **la ~** În cantitate foarte mică. **3** *sn* (Îal) Cu bani puțini. **4** *av* (Îe) **A o șterge ~** A se duce aiurea. **5** *sn* Bănet.

paralâu, ~âie *a* [At: ȘIO I, 277 / Pl: *~âi, ~âie* / E: tc ***parali***] (Înv; d. oameni) Bogat.

paraldehidă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr ***paraldéhyde***] (Chm) Produs de polimerizare al aldehidei acetice, cu acțiune hipnotică.

paraleasă *sf* [At: (a. 1815) IORGA, S. D. XIX, 59 / V: ***părăl~*** / Pl: *~ese* / E: nct] **1** (Reg) Oală mică. **2** (Îrg; csnp) Toartă.

paralel, ~ă [At: GHEOGRAFIE, ap. URSU, T. Ș. 250 / V: (înv) ***~lil***, ***~lilo*** (S și: *~llilo*), ***~lilos*** / S și: (înv) *~llel* / Pl: *~i, ~e*, (rar, *sn*) *~uri* / E: lat ***parallelus***, it ***parallelo***, fr ***parallèle***, ger ***Parallele***, ngr ***παράλληλος***] **1** *sf* (Rar *sn* și *sm*; șîs *~ terestru*, *~ pământesc*, *~ de latitudine*) Fiecare dintre cercurile imaginare care unesc punctele de aceeași latitudine de pe suprafața pământului și care rezultă din intersectarea pământului cu un plan paralel cu planul ecuatorului Vz *cerc polar*, *tropic*. **2** *sn* (Mat) Cerc situat pe o suprafață de rotație, obținut prin intersecția acestei suprafețe cu un plan perpendicular pe axa ei de rotație. **3** *sn* (Ast; îs) *~ ceresc* Cerc mic al sferei cerești descris de o stea în mișcarea ei diurnă. **4-5** *sf, a* (Dreaptă, plan etc.) care are toate punctele la aceeași distanță de o dreaptă sau de un plan cu care nu se întretaie, oricât s-ar prelungi. **6** *sf* (Îs) *Legătură (electrică) în ~* Ansamblu de două sau mai multe conductoare electrice, acumulatoare, pile etc. care au aceeași tensiune electrică la borne. **7** *a* Care există concomitent cu altceva. **8** *a* Care se produce concomitent și evoluează în mod similar cu altceva. **9** *a* Asemănător. **10** *av* (Udp „cu") Concomitent. **11-13** *sf* Comparare (a două persoane) (a două opere sau) a două fenomene Si: *paralelism* **(1-3)**, (rar) *paralelizare*. **14-15** *sf* (Îe) **A (se) pune în ~ă** (sau **în ~**) **(cu...)** A (se) compara. **16** *sf* (Lit) Variantă compozițională a portretului care constă în prezentarea simultană a două personaje și în compararea lor, în scopul sublinierii trăsăturilor specifice fiecărui personaj. **17** *sf* (Lpl) Aparat de gimnastică format din două bare orizontale și paralele **(5)** așezate la înălțimi

diferite sau identice pe stâlpi. **18** *sf* (Șls) Fiecare dintre cele două bare ale acestui aparat. **19** *sf* (Pex; lpl) Probă de gimnastică practicată la acest aparat. **20** *sn* Instrument folosit la trasarea, pe o piesă, a unor distanțe sau a unor linii paralele (**4**) cu un plan dat.

paralelepiped *sn* vz ***paralelipiped***

paralelipiped *sn* [At: GHEOM.-TRIGON. 120ᵛ/4 / V: (înv) ***~lepiped, ~pid, ~lelop~, ~lile~, ~lilepipedon, ~lilopiped*** / S și: *~llelipiped* / Pl: *~e* / E: fr ***parallélipipède, parallélépipède,*** it ***parallelepipedo,*** ger ***Parallelepipedon,*** ngr ***παραλληλεἰπεδος***] Prismă ale cărei baze sunt paralelograme și care are șase fețe, opt vârfuri și douăsprezece muchii.

paralelipipedic, ~ă *a* [At: COBÎLCESCU, G. 27/6 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parallélipipédique***] **1** Care are forma unui paralelipiped. **2** Care seamănă cu un paralelipiped. **3** De paralelipiped.

paralelipipid *sn* vz ***paralelipiped***

paralelism *sn* [At: HELIADE, PARALELISM / Pl: *~me* / E: fr ***parallélisme***] **1-3** Paralelă (**11-13**). **4-5** Dezvoltare paralelă (**7-8**). **6-9** Însușire de a fi paralel (**5, 7-9**) Si: (rar) *paralelitate* (**1-4**).

paralelitate *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 125 / Pl: *~tăți* / E: ***paralel*** + *-itate*] (Rar) **1-4** Paralelism (**6-9**).

paraleliza *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~zez* / E: fr ***paralléliser***] **1** (C. i. obiecte sau părți ale unor obiecte) A așeza paralel (**5**). **2** (Rar; c. i. persoane, opere literare, fenomene etc.) A compara.

paralelizare *sf* [At: VIANU, M. 86 / Pl: *~zări* / E: ***paraleliza***] **1** Dispunere paralelă Si: *paralelizat¹* (**1**). **2** Comparare.

paralelizat¹ *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 89 / E: ***paraleliza***] (Rar) **1** Paralelizare (**1**). **2** Comparare.

paralelizat², ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 145 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***paraleliza***] Care este dispus paralel (**5**).

paralelogram *sn* [At: CĂLĂTORIE, I. 186ᵛ / V: (înv) ***paralil~, ~lilograma*** *sfp*, ***~lilogramon*** / S și: *paralle~* / Pl: *~e* / E: ger ***Parallelogramm,*** fr ***parallélogramme,*** ngr ***παραλληλόγραμμον***] **1** Patrulater care are laturile opuse paralele și egale. **2** (Îs) *~ul forțelor* (sau, îvr. *puterilor*) Regulă și construcție grafică cu ajutorul căreia se determină rezultanta a două forțe concurente. **3** Obiect, construcție, teren etc. de forma unui paralelogram (**1**).

paralelopiped *sn* vz ***paralelipiped***

paraleoaică *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I. 89 / Pl: *~ice* / E: ***paraleu*** + *-oaică*] (Nob; dep) Femeie care se consideră înzestrată cu calități excepționale.

paraleși *sn* vz ***paralizie***

paraleu [At: CANTEMIR, IST. 196 / Pl: *~ei* / E: ***para¹- + leu***] **1-2** *sm, a* (Îcr *leu*) (Leu) care este deosebit de mare și de puternic, considerat ca prototip al vitejiei și curajului. **3** *sm* (Pex) Ființă înzestrată cu însușiri supranaturale. **4-5** *a* (Îe) **A se face** (sau **a face pe cineva**) **leu ~** A (se) înfuria peste măsură. **6** *sm* (Dep) Epitet dat unui bărbat care se consideră înzestrat cu calități excepționale.

paralexem *sn* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***paralexème***] (Lin) Formație lexicală compusă din două elemente care nu sunt recunoscute ca un singur compus.

paralexematic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paralexématique***] (Lin) **1** De paralexem. **2** Referitor la paralexem.

paralexie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paralexie***] (Med) Tulburare a vorbirii constând în citirea deformată a cuvintelor.

paralipomene *snp* [At: DN³ / E: fr ***paralipomènes,*** it ***paralipomeni***] **1** Cărți istorice ale Bibliei. **2** Operă care constituie continuarea sau completarea unei opere precedente.

paralie *sf* [At: PAMFILE, B. 26 / Pl: *~ii* / E: ns cf *paralizie, paraiele*] (Reg; îs) *Luat din ~* Paralizie (**1**).

paralij *sn* vz ***paralizie***

paralil, ~ă *a* vz ***paralel***

paralilepiped *sn* vz ***paralelipiped***

paralilepipedon *sn* vz ***paralelipiped***

paralilo *sf* vz ***paralel***

paralilogram *sn* vz ***paralelogram***

paralilograma *sfp* vz ***paralelogram***

paralilogramon *sn* vz ***paralelogram***

paralilopiped *sn* vz ***paralelipiped***

paralilos *sf, a* vz ***paralel***

paralipsă *sf* [At: DN³ / Pl: *~se* / E: ger ***Paralipse***] Preterițiune.

paraliș *sn* vz ***paralizie***

paraliterar, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paralittéraire***] Al paraliteraturii.

paraliteratură *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: fr ***paralittérature***] Scriere considerată la periferia creației literare propriu-zise.

paralitic, ~ă *smf, a* [At: IST. AM. 80ʳ/15 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***παραλυτικός,*** fr ***paralytique***] **1-2** (Om) bolnav de paralizie Si: (pop) *damblagiu*.

paraliza [At: ASACHI, S. L. II, 82 / V: (înv) ***~zi*** / Pzi: *~zez*, **3** (înv) *paraliză* / E: fr ***paralyser***] **1-2** *vtir* (D. oameni, d. corpul ori d. părți ale corpului lor) A (se) îmbolnăvi de paralizie Si: (pop) *a (se) damblagi*. **3** *vtf* (C. i. ființe sau părți ale corpului lor) A face să-și piardă nobilitatea și sensibilitatea Si: *a amorți, a înțepeni*. **4** *vtf* A electrocuta. **5** *vt* (C. i. oameni) A face incapabil de a se mișca, de a simți, de a acționa, de spaimă, de emoție etc. Si: *a imobiliza, a încremeni*. **6** *vt* (C. i. sentimente, acțiuni) A împiedica să se manifeste Si: *a anula, a neutraliza*. **7** *vt* A face să stagneze Si: *a opri*.

paralizant, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 280 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***paralysant***] **1** Care face ca un organism, un organ etc. să-și piardă mobilitatea și sensibilitatea. **2-4** Care (împiedică) (stânjenește sau) neutralizează o manifestare, o acțiune etc.

paralizare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***paraliza***] **1** Îmbolnăvire de paralizie Si: (pop) *damblagire*. **2** Pierdere a mobilității și a sensibilității Si: *amorțire, înțepenire*. **3** Împiedicare a manifestării unor sentimente, acțiuni Si: *anulare, neutralizare*. **4** Incapacitate a oamenilor de a se mișca, de a simți, de a acționa, datorită spaimei, surprizei, unei emoții puternice etc. Si: *încremenire*. **5** (Pex) Electrocutare. **6** (Pex) Stagnare.

paralizat, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. III, 4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***paraliza***] **1** (D. oameni, d. corpul ori d. părți ale corpului lor) Bolnav de paralizie Si: (reg) *mereu*. **2** (D. oameni) Incapabil de a se mișca, de a simți sau de a acționa, de spaimă, de emoție etc. Si: *imobilizat, încremenit*. **3** (Reg) Nebun.

paralizație *sf* [At: DRĂGHICI, D. 21/26 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***paralysation***] **1-2** (Înv) Paralizie (**1-2**).

paralizațiune *sf* vz ***paralizație***

paraliză *sf* vz ***paralizie***

paralizi *v* vz ***paraliza***

paralizie *sf* [At: CALENDARI (1733), 24/14 / V: (înv) ***~leși*** *sn*, ***~lij, ~liș, ~zis*** *sn*, ***~ză*** / Pl: *~ii* / E: fr ***paralysie, paralizie,*** ngr ***παράλυσις,*** lat ***paralysis***] **1** Boală care se manifestă prin pierderea totală sau parțială a mobilității voluntare și a sensibilității corpului sau a unei părți a lui, datorită unei leziuni a sistemului nervos central sau periferic Si: *apoplexie*, (pop) *dambla, gută, poceală*, (înv) *paralizație* (**1**), (reg) *luat din iele, luat din paraiele, luat din paralie*. **2** (Îs) *~ infantilă* Boală infecțioasă epidemică datorată unui virus specific și care se manifestă prin febră, tulburări digestive, somnolență, dureri în mușchii membrelor și prin paralizarea membrelor inferioare, care sunt oprite din creștere Si: *poliomelită*, (înv) *paralizație* (**2**). **3** (Fig) Imposibilitate de a acționa. **4** (Fig) Imposibilitate de a se dezvolta. **5** (Fig) Încremenire. **6** (Fig) Stagnare.

paralizis *sn* vz ***paralizie***

paraloghizm *sn* vz ***paralogism***

paralogic, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paralogique***] **1** (Rar; d. cuvinte și d. forma lor) Rezultat prin paralogie. **2** (D. comunicări) Cu paralogie. **3** Referitor la paralogie. **4** De paralogie.

paralogie *sf* [At: FILIMON, O. I, 378 / Pl: *~ii* / E: fr ***paralogie***] (Rar) **1** Transformare analogică a formei unui cuvânt prin apropierea lui formală

de alt cuvânt asemănător. **2** Cuvânt rezultat printr-o astfel de transformare. **3** Enunț care conține asemenea cuvinte.

paralogism *sn* [At: VÎRNAV, F. M. I, 135ᵛ/20 / V: (înv) ***~ghizm*** (Pl: *~uri*) / Pl: *~e* / E: fr ***paralogisme, paraloghizm***, ngr **παραλογισμός**] Raționament fals făcut din ignoranță, fără intenția de a induce în eroare.

paralui *vim* [At: CV 1951, nr. 3, 43 / Pzi: 3 *~este* / E: cf *para*³] (Mar) A-i merge cuiva bine.

paramagnetic, ~ă *a* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 394 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paramagnétique***] **1** Care prezintă fenomenul de paramagnetism Vz *diamagnetic*. **2** Care are paramagnetism. **3** Referitor la paramagnetism. **4** De paramagnetism.

paramagnetism *sn* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 402 / Pl: *~e* / E: fr ***paramagnétisme***] Proprietate a unor corpuri sau substanțe de a se magnetiza temporar prin mărirea intensității locale a câmpului magnetic.

paraman *sn* [At: (a. 1877) ap. TDRG / V: ***perim~*** / Pl: *~e* / E: ngr **παραμανδύας**] Bucată de postav pe care este brodată o frază cu conținut religios, purtată de călugări pe spate, sub rasă, timp de câteva zile după ce intră în tagmă.

parameci *smi* [At: DEX / V: ***~um*** / Sg: *~cc* / E: fr ***paramécie***] **1** Gen de animale infuzoare de formă oval-alungită, care trăiesc în apele stătătoare dulci (*Paramoecium*). **2** (Șls) Animal din genul parameci (**1**).

paramecium *sn* vz ***parameci***

parament *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~e* / E: ger ***Parament***, fr ***parement***] **1** (Rar; csc) Odăjdii bisericești. **2** Față exterioară, finită, a unei construcții, a unui element de construcție, a unui zid etc., acoperită cu blocuri de piatră cioplită și fățuită sau cu cărămidă specială. **3** Material care îmbracă, în scop ornamental, această față.

paramer *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: eg ***paramere***] (Blg) Fiecare dintre cele două părți simetrice ale unui organism sau organ cu simetrie bilaterală.

parametric, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paramétrique***] **1** Care ține de parametru. **2** Referitor la parmetru. **3** De parametru.

parametrită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***paramétrite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul uterului.

parametrium *sn* [At: DN³ / Pl: *~urī* / E: it ***parametrio***] (Ant) Țesut conjunctiv care înconjoară uterul.

parametron *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***paramétron***] Circuit folosit la înregistrarea informațiilor sau la efectuarea operațiilor logice în telecomunicații sau în cibernetică.

parametru *sm* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ri* / E: fr ***paramètre***] **1** Mărime ale cărei valori permit să se deosebească între ele elementele unei mulțimi. **2** Mărime proprie a unui obiect sau fenomen, care determină caracteristicile lui, în comparație cu alt obiect sau fenomen. **3** (Pex) Caracteristică.

paramilitar, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paramilitaire***] **1** (D. formații, detașamente etc.) Care este înarmat în cadrul unei organizații politice, spre a sprijini acțiunile acesteia. **2** (D. acțiuni și manifestări ale oamenilor) Care are un pronunțat caracter militar. **3** (D. acțiuni și manifestări ale oamenilor) Care susține militarismul.

paramimie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paramimie***] (Med) Parachinezie constând în neconcordanța dintre expresia mimică și trăirea bolnavului.

paramiotonie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paramyotonie***] (Med) Afecțiune congenitală caracterizată prin contracții spastice ale părților corpului expuse la rece.

paramnezie *sf* [At: DEX / P: *~zi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paramnésie***] (Med) Tulburare a memoriei care constă în interpretarea unor realități abia percepute ca pe niște amintiri.

paramorfie *sf* [At: DN³ / P: *~fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***paramorphie***] (Med) Anomalie privind forma Si: *paramorfism*.

paramorfism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***paramorphisme***] (Med) Paramorfie.

paranestezie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ns cf *para*¹ + *anestezie*] (Med) Anestezie generală.

paramorfoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: ger ***Paramorphose***] (Chm) Proces de transformare a structurii corpurilor, cu păstrarea compoziției chimice și a formei exterioare a cristalului inițial.

paramuzie *sf* [At: DN³ / P: *~zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***paramusie***] (Med) Tulburare a posibilității de a reproduce tonuri muzicale.

parangin *sn* vz ***păranginā***¹

parangină *sf* vz ***păranginā***¹

parangonaj *sn* [At: V. MOLIN, V. T. 61 / Pl: *~e* / E: fr ***parangonnage***] (Tip) Așezare a unui cuvânt cules cu litere mai mici între cuvinte culese cu un corp de literă mai mare Si: *parangonare*.

parangonare *sf* [At: DN³ / Pl: *~nări* / E: ***parangonaj*** css] Parangonaj.

parangoz *sm* vz ***marangoz***

parangu *a* vz ***parangun***

parangun *a* [At: (a. 1726-1733) N. A. BOGDAN, C. M. 159 / V: *parangu* / E: tc ***parangon***] (Înv) Roșu aprins.

paranimf *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***paranymphe***] (La vechii greci) Prieten al mirelui care mergea alături de el în car.

paranimfă *sf* [At: DRLU / A și: *para~* / S și: *~infă* / Pl: *~fe* / E: lat ***paranympha***, ngr **παρανύμφος**] (Asr) **1** Fată care însoțește mireasa la cununie și care are anumite atribuții la nuntă Si: *domnișoară de onoare*. **2** (Fig; pex) Însoțitoare.

paranoia *sfi* [At: ENC. ROM. / E: fr ***paranoia***] **1** Nume generic pentru un grup de boli psihice cronice care se manifestă prin lipsă de logică în gândire, prin idei fixe, prin susceptibilitate, prin orgoliu exagerat, prin mania persecuției, prin halucinații etc. **2** Boală care face parte din acest grup.

paranoic, ~ă [At: CONTEMP. 1949, nr. 138, 6/1 / P: *~no-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***paranoia*** + *-ic*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de paranoia Si: *paranoid* (**1-2**). **3-4** *a* Care ține (de paranoia sau) de paranoici. **5-6** Privitor (la paranoia sau) la paranoici.

paranoid, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~izi, ~e* / E: ger ***paranoid***, fr ***paranoide***] **1-2** Paranoic (**1-2**).

paranomie *sf* [At: R. POPESCU, ap. CM. I, 545 / Pl: *~ii* / E: ngr **παρανομπαρανομία**] (Grî; rar) Ilegalitate.

paranplei *sn* vz ***parapleu***

paranteliе *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paranthélie***] (Ast) Fenomen optic constând dintr-o pată luminoasă rotundă colorată, cu diametrul aproximativ egal cu al Soarelui, care apare uneori pe cercul parhelic.

parantetic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***paranthetisch***] **1** Referitor la paranteză. **2** Situat între paranteze.

parantes *sn* vz ***paranteză***

parantez *sn* vz ***paranteză***

paranteză *sf* [At: (a. 1651) BV I, 189 / V: (înv) ***~s*** (S și: *~renthezis*: Pl: *~uri*) *sn*, ***~esă, parantez*** *sn*, ***parentez*** *sn*, ***paren~, ~renthezis*** *sn*, ***parentis*** *sn*, ***parintez*** *sn*, ***parin~***, ***parintijis*** *sn* / Pl: *~ze*, (îvr) *~uri* / E: ngr **παρένθεσις**, lat ***parenthesis***, ger ***Parenthese***, fr ***parenthèse***] **1** (Șîs ~ *rotundă*) Semn de punctuație care constă din două arcuri de cerc dispuse cu deschiderea spre textul intercalat, care reprezintă un adaos, o completare, o explicare, o precizare făcută tot de autor. **2** (Șîs ~ *dreaptă*, ~ *franceză*) Semn de punctuație care constă din două dreptunghiuri cărora le lipsește latura lungă situată spre textul intercalat, care reprezintă de obicei un adaos citat din alt text Si: (înv) *cuprinzătoare, închizătoare*. **3** Paranteză (**1-2**) în care apare o expresie algebrică, pentru a arăta că operația dată se efectuează asupra întregii expresii. **4** (Îs) ~ *acoladă* Paranteză în formă de acoladă folosită în expresiile algebrice, care include parantezele drepte și rotunde. **5** (Pex) Expresie algebrică situată între paranteze (**3-4**). **6** Cuvânt, text etc. cuprins în paranteză (**1-2**). **7** Explicare. **8** Completare. **9** Digresiune. **10** (Îlav) **În ~** În treacăt.

parantiselenă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***parantisélène***] (Ast) Fenomen similar paranteliei, care se produce în cazul Lunii.

paraoache *sf* [At: H XVII, 175 / Pl: nct / E: nct] (Trs) **1** Femeie proastă. **2** Femeie zăpăcită.

parapangele *sfp* vz ***parpangică***

parapanghelos *i* [At: ALECSANDRI, T. 65 / E: nct] (Mol; înv) Exclamație care marchează: **1** Sfârșitul unei situații. **2** Sfârșitul unei acțiuni. **3** Concluzia unei afirmații Si: *adio, amin.*

parapareză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: cf gr *παρά* + *πάρεσις*] (Med) Paralizie incompletă a membrelor inferioare.

parapei *sn* vz *parapet*

parapet *sn* [At: ASACHI, S. L. I, 223 / V: (reg) *~ei, pir~* / Pl: *~e* / E: fr *parapet,* ger *Parapett*] **1** Parte din față a lucrărilor de fortificație de companie, amenajată sub forma unui mic terasament, din pământul rezultat la săparea lucrărilor, pentru observarea terestră a inamicului și protejarea luptătorilor contra focului. **2** Perete puțin înalt de piatră, de lemn, de metal etc., care servește la îngrădirea teraselor, a podurilor, a marginii unei șosele etc. Vz *balustradă, parmac¹, parmaclâc, pălimar¹, plimb.* **3** Perete care mărginește puntea superioară a unei nave și care protejează oamenii, instalațiile și obiectele de pe punte contra valurilor. **4** Obstacol artificial așezat la capătul unei linii ferate. **5** (Reg; îf *parapei*) Pervaz (4) la fereastră.

parapitec *sm* [At: DN³ / Pl: *~eci* / E: fr *parapithèque*] **1** (Lpl) Gen de primate fosile din oligocen. **2** (Șls) Primată din genul parapiteci (1).

paraplasmă *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr *paraplasme*] (Blg) Structură citoplasmatică temporară care apare în anumite perioade funcționale ale celulei.

paraplegic, ~ă *smf, a* [At: PARHON, B. 98 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *paraplégique*] **1-2** (Persoană) care suferă de paraplegie.

paraplegie *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 330/17 / Pl: *~ii* / E: fr *paraplégie*] Boală care se manifestă prin paralizia membrelor inferioare.

paraplei *sn* vz *parapleu*

parapleu *sn* [At: LB / V: *~aclău* (Pl: *~aclaie*), *~anplei* (Pl: *~eauă*), *~ei, ~liău* (Pl: *~liauă*) *~lie* *sf* (Pl: *~ii*), *~lou, ~lui, părăp~, părlapreu, pralapoi, pralău* / Pl: *~ee, ~eauă* / E: mg *paraplé,* fr *parapluie*] (Îrg) Umbrelă.

paraplexie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *paraplexie*] Paralizie care nu afectează decât o parte a corpului.

parapliău *sn* vz *parapleu*

paraplie *sf* vz *parapleu*

paraplou *sn* vz *parapleu*

paraplui *sn* vz *parapleu*

parapod *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr *parapode*] (Zlg) Apendice decanotor al polichetului, care reprezintă o prelungire laterală a corpului acestuia.

parapon *sn* [At: GÁLDI, M. PHAN. 220 / V: (îvr) *~no* / Pl: (rar) *~uri,* (îvr) *~oane* / E: ngr *παράπονον*] (Fam) **1** Supărare. **2** Tristețe. **3** Jale. **4** Necaz.

paraponiseală *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 274 / Pl: *~eli* / E: *paraponisi* + *-eală*] (Îvr) **1** Supărare. **2** Necaz.

paraponisi [At: (a. 1779) ARH. OLT. IV, 189 / Pzi: *~sesc* / E: ngr *παραπονῶ*] (Înv) **1** *vr* A se plânge de cineva. **2** *vr* A se supăra. **3** *vri* (Ccd) A se dușmăni.

paraponisire *sf* [At: (a. 1784) CAT. MAN. II, 76 / Pl: *~ri* / E: *paraponisi*] (Înv) **1** Plângere. **2** Supărare. **3** Dușmănire.

paraponisit, ~ă *a* [At: (a. 1810) GÁLDI, M. PHAN. 220 / Pl: *~iți, ~e* / E: *paraponisi*] (Fam) **1** Supărat. **2** Dezamăgit. **3** Amărât. **4** Nemulțumit.

parapono *sn* vz *parapon*

parapsihic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: it *parapsichico,* fr *parapsychique*] Metapsihic.

parapsihologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *parapsychologie*] Ramură a psihologiei care studiază fenomenele care par a nu intra în ansamblul legilor normale din psihologia actuală, ca telepatia, percepția extrasenzorială etc. Si: *metapsihologie.*

pararocă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ci* / E: nct] Rocă metamorfică provenită din transformarea rocilor sedimentare.

pararoșu, ~șie *a* [At: I. CR. III, 311 / Pl: *~șii* / E: *para¹-* + *roșu*] (Mtp; rar) Roșu intens.

parasang *sn* [At: HERODOT (1645), 296 / V: (înv) *părăs~* / Pl: *~nge, ~ghe* / E: ngr *παρασάγγης*] Veche unitate de măsură a lungimii, echivalentă cu patru mile² sau cu 3750 de pași.

parascântei *sn* [At: MDT / Pl: ? / E: *para²-* + *scânteie*] (Teh) **1** Dispozitiv montat la locomotive, la cubilouri etc., care reține particulele solide incandescente, pentru a preveni incendiile. **2** Ecran izolant care previne descărcările electrice sau deteriorările pe care acestea le-ar putea produce.

parascovenie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 258 / Pl: *~ii* / E: nct] (Fam; șdp; mpl) **1** Nerozie. **2** Absurditate. **3** (Cu sens atenuat) Fleac Si: *ciudățenie.*

paraselen *sn* [At: ȘINCAI, ÎNV. 89 / V: *~lin* / Pl: *~e,* (îvr, *sm*) *~i* / E: fr *parasélène,* it *paraselene*] (Înv) Cerc luminos în jurul lunii Vz *halo.*

paraselenă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr *parasélène*] (Ast) Parantiselenă.

parasilabic, ~ă *a* vz *parasilabic*

parasimă *sf* [At: COD. VOR. 99/1 / V: *păris~* / Pl: ? / E: ngr *παράσημα*] (Înv) **1** Stemă. **2** Semn distinctiv.

parasimbioză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr *parasymbiose*] Simbioză secundară a unei ciuperci cu un lichen.

parasimpatic *a* [At: DN² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *parasympathique*] (Îs) *Sistem (nervos)* ~ Una dintre cele două părți periferice ale sistemului nervos neurovegetativ.

parasin *sm* [At: COTEANU, PL. 14 / V: *păr~, părășin* / Pl: *~i* / E: cf bg *перушина*] (Bot; reg) **1** Tremurătoare (*Briza media*). **2** (Îf *părasin*) Mălaiul-cucului (*Lusula pilosa*). **3** (Îf *părășin*) Horști (*Lusula lusuloides*).

parasină *sf* [At: CIHAC, II, 245 / V: *părăs~* / Pl: ? / E: rs *парусина*] (Îdt) Pânză groasă.

parasintetic, ~ă *sn, a* [At: SCL 1954, 297 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *parasynthétique*] **1-2** (Cuvânt, derivat etc.) care este format atât cu un prefix, cât și cu un sufix.

parasnic *sm* [At: LEX. MARS. 193, 242 / Pl: *~ici* / E: srb *parasnik*] (Înv) Țăran.

parasol *sn* [At: (a. 1778) IORGA, S. N. 125 / V: (îrg) *~azol,* (reg) *~azor, parozol, pălăzol, părăzol, părăzor, părânzor, părizol* / Pl: *~uri, ~oale* / E: ger *Parasol,* fr *parasol*] **1** (Îrg) Umbrelă de soare. **2** (Pex; îvr) Parașută (1). **3** (Îvr) Apărătoare împotriva muștelor, a țânțarilor etc., confecționată din fâșii subțiri de pânză, din fire de rafie, din șiraguri de mărgele din lemn etc., fixată în partea de sus a tocurilor unei uși pentru a acoperi întreaga deschidere a ușii și a permite totodată aerisirea continuă a încăperii. **4** Aripă de avion monoplan așezată deasupra fuzelajului.

parasolar *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: *para²-* + *solar* cdp fr *parasoleil*] **1** Apărătoare montată la obiectivul aparatului de fotografiat sau de filmat, pentru a împiedica pătrunderea luminii suplimentare în aparat. **2** Apărătoare formată dintr-o placă transparentă, colorată sau opacă, montată în interiorul unui autovehicul, deasupra parbrizului, pentru a proteja pe șofer sau pe cel care stă lângă șofer de lumina directă a soarelui.

parastas *sn* [At: (a. 1738) BUL. COM. IST. IV, 74 / V: (reg) *parais~, ~at, ~aț, parâs~, părăistaș, părăs~, părăstaș, perestaș* / Pl: *~e, ~uri* / E: slv **парастасъ**, ngr *παράστασις*] **1** Slujbă religioasă făcută pentru pomenirea morților Si: *panahidă* (2). **2** (Pex) Praznic care se face după o astfel de slujbă Si: *pomană.* **3** (Îe) **A-i purta (cuiva) ~sele** A-i dori cuiva moartea. **4** (Reg) Colivă. **5** (Reg) Sumă de bani care se dă unui preot pentru oficierea unui parastas (1). **6** (Pop) Colac dat preotului la oficierea unui parastas (1) sau a unui maslu, ori persoanelor care au luat parte la un parastas. **7** (Trs) Colac folosit la îndeplinirea unor ritualuri de nuntă. **8** (Bot; reg; îc) **~sul-popii** Salbă-moale (*Evonymus europaeus*).

parastat *sn* vz *parastas*

parastaț *sn* vz *parastas*

parastiseală *sf* [At: PR. DRAM. 263 / Pl: *~seli* / E: *parastisi* + *-eală*] (Îvr) Spectacol.

parastisi *vt* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 220 / V: *~tui, părăstui* / Pzi: *~sesc* / E: ngr *παραστaίνω*] (Înv) **1** A comunica. **2** A explica. **3** (C. i. piese de teatru) A reprezenta. **4** (C. i. personaje sau roluri din piese de teatru) A interpreta.

parastisire *sf* [At: (a. 1833) URICARIUL, VII, 226 / Pl: *~ri* / E: *parastisi*] (Îvr) **1** Comunicare. **2** Explicare. **3** Reprezentare a unor piese de teatru. **4** Interpretare a unor roluri.

parastui *v* vz *parastisi*

parașiut *sn* vz ***parașută***

parașiută *sf* vz ***parașută***

parașut *sn* vz ***parașută***

parașuta [At: CĂLINESCU, S. 724 / Pzi: *~tez* / E: fr ***parachuter***] **1-2** *vtr* (C. i. oameni sau obiecte) A (se) lansa din avion cu parașuta. **3** *vt* (Fig; fam) A fi alungat cu brutalitate de undeva. **4** *vr* (Fig; fam) A apărea pe neașteptate undeva.

parașutare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2807 / Pl: *~tări* / E: ***parașuta***] **1** Lansare din avion cu parașuta. **2** (Fig; fam) Alungare cu brutalitate de undeva. **3** (Fig; fam) Apariție neașteptată.

parașutat^2, ~ă *a* [At: BENIUC, V. CUC. 38 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parașuta***] **1** Care a fost aruncat din avion cu parașuta. **2** (Fig; fam) Care a fost alungat cu brutalitate de undeva. **3** (Fig; fam) Care a apărut pe neașteptate undeva.

parașută *sf* [At: AR (1832), 272^2/25 / V: (înv) ***~șiut*** *sn*, ***~șiută, parașut*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***parachute***] **1** Dispozitiv în formă de umbrelă cu suprafață mare, folosit pentru aterizarea lentă a unui corp lansat de la înălțime, de obicei dintr-un avion în zbor Si: (îvr) *parasol* (**2**). **2** (Îs) ~ *luminoasă* Parașută cu care se lansează spre sol un material pe bază de magneziu, care se aprinde în contact cu aerul, luminând puternic terenul de aterizaj, obiectivul de recunoaștere etc. **3** (Fig; arg) Femeie de moravuri ușoare.

parașutism *sn* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2761 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***parachutisme***] **1** Ramură sportivă care cuprinde probe de lansare cu parașuta de la diferite înălțimi. **2** Tehnică a executării unor astfel de lansări.

parașutist, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 183 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***parachutiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care s-a specializat în lansările cu parașuta. **3-5** *a* (Rar) De (parașutist (**1**) sau) de parașutism (**1-2**). **6-8** *a* Caracteristic (parașutistului (**1**) sau) parașutismului (**1-2**).

paratactic, ~ă *a* [At: IORDAN, STIL. 241 / Pl: *~ice, ~ici* / E: fr ***paratactique***] (Grm) **1** (D. raporturi sintactice) Exprimat prin parataxă. **2** (D. fraze, propoziții, texte etc.) Care alcătuiește o parataxă. **3** (D. propoziții sau părți de propoziție) Care constituie unul dintre elementele parataxei.

paratalasia *sf* [At: URSU, T. Ș. 23 / Pl: ? / E: ngr ***παραθαλασσία***] (Grî; rar) Fiord.

parataxă *sf* [At: IORDAN, STIL. 251 / Pl: *~xe* / E: fr ***parataxe***] Mijloc de exprimare a raporturilor sintactice de coordonare sau de subordonare dintre elementele componente ale unei propoziții sau fraze, care constă în simpla lor alăturare, fără ajutorul vreunui cuvânt de legătură Si: *juxtapunere*.

parataxis *s* [At: (a. 1715) GÁLDI, M. PHAN. 221 / Pl: (pbl) *~uri* / E: ngr ***παράταξις***] (Grî; udp „cu") **1-2** Ceremonie (deosebită). **3** Alai.

paraterisi *v* vz ***paratirisi***

paratesi *v* vz ***paretisi***

parathormon *sn* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***parathormon***] (Blg) Hormon secretat de glandele paratiroide.

paratic, ~ă *a* vz ***paratic***

paratică *a* vz ***peratic***

paratific, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paratyphique***] (Med; d. simptome, procese etc.) **1** Care se referă la paratifos. **2** Care ține de paratifos. **3** (D. microbi, bacili) Care provoacă paratifosul.

paratiflită *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***paratyphlite***] Flegmon al țesutului celular al fosei iliace.

paratifoidă *a* [At: DL / Pl: *~de* / E: fr ***paratyphoïde***] (Med; îs) *Febră* ~ Paratifos.

paratifos *sn* [At: DL / Pl: *~uri* / E: ***para^1- + tifos***] Boală infecțioasă din grupul febrei tifoide, produsă de un bacil specific Si: *febră paratifoidă*.

paratifoză *sf* [At: ENC. VET. 640 / S și: *~iphosă* / E: fr ***paratyphose***] (Med. vet) Salmoveloză.

paratirisi *vt(a)* [At: (a. 1796) GÁLDI, M. PHAN. 221 / V: ***~terisi, paret~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παρατηρῶ***] (Înv) A observa.

paratirisis *sn* [At: (a. 1809) GÁLDI, M. PHAN. 221 / Pl: (rar) *~uri* / E: ngr ***παρατήρισις***] (Grm; îvr) Inspecție.

paratiroidă *sf, af* [At: ENC. VET. 9 / Pl: *~de* / E: fr ***parathyroïde***] **1-2** (Șîs *Glandă* ~) (Fiecare dintre cele patru glande cu secreție internă) care sunt situate, două câte două, de o parte și de alta a glandei tiroide și care au rol în metabolismul calciului.

paratiroidectomie *sf* [At: DN^3 / P: *~ro-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***parathyroïdectomie***] (Med) Ablațiune chirurgicală a glandelor paratiroide.

paratiroidian, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~ro-i~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***parathyroïdien***] **1** Care aparține paratiroidelor. **2** Referitor la paratiroide. **3** Specific paratiroidelor.

paratiroidită *sf* [At: DN^3 / P: *~ro-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***parathyroïdite***] (Med) Inflamație glandelor paratiroide.

paratisi *v* vz ***paretisi***

paratisire *sf* vz ***paretisire***

paratoner *sn* [At: UNIVERSUL (1846), 186/37 / Pl: *~e* / E: fr ***paratonnerre***] (Frm; asr) Paratrăsnet.

paratonie *sf* [At: DN^3 / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***paratonie***] **1** (Med) Tulburare a tonusului muscular, constând în contractarea mușchilor atunci când ar trebui să se relaxeze. **2** (Bot) Întârziere a unor mișcări la plante, sub influența unor stimuli externi.

paratrăsnet [At: ARDELEANU, U. D. 107 / Pl: *~e* / E: ***para^2- + trăsnet*** cdp fr ***paratonnerre***] Instalație de protecție a construcțiilor împotriva efectelor produse de loviturile directe de trăsnet Si: (asr) *paratoner*, (înv) *ferifulger, feritun, magnet de trăsnet, parafulger, paratunet*.

paratrofie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: gr ***παρά + τροφή***] (Blg) Formă de parazitism în care energia necesară creșterii unui microorganism este furnizată de gazdă.

paratuberculoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***paratuberculose***] **1** (Med) Totalitate a tulburărilor observate la unii tuberculoși. **2** Boală infecțioasă la animalele rumegătoare, provocată de un microb înrudit cu bacilul tuberculozei.

paratunet *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~e* / E: ***para^2- + tunet*** cdp fr ***paratonnerre***] (Înv) Paratrăsnet.

parau *sn* vz ***pârâu***

paraulă *sf* [At: I. CR. VIII, 344 / V: ***pâraură*** (A: nct) / Pl: ? / E: nct] **1** (Mun; Olt) Obicei rău. **2** (Reg; îf *pâraură*) Gând. **3** (Reg; îe) **A sta la ~ (cu cineva)** A se considera egal cu cineva.

paraur *a* [At: ȘEZ. IV, 21 / Pl: *~i, ~e* / E: pbl ***para^1- + aur***] (Reg; rar; csnp) **1** Ca aurul. **2** De aur.

paravalanșă *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~șe* / E: fr ***paravalanche***] Construcție de piatră sau de beton destinată apărării unei căi de comunicație de pe coasta unui munte de avalanșe de zăpadă.

paravalisi *vt* [At: (a. 1791), GÁLDI, M. PHAN. 221 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παραβάλλω***] (Înv; c. i. texte, registre, socoteli, acte etc.) A confrunta spre a vedea dacă se potrivesc.

paravan *sn* [At: CUCIURAN, D. 37/19 / V: (reg) ***~văn, părăv~, per~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***paravent***] **1** Perete subțire sau piesă de mobilier alcătuită, de obicei, din unul sau mai multe panouri articulate, acoperite cu placaj, mătase, carton etc. frumos decorate și care servește pentru a despărți o anumită porțiune dintr-o încăpere. **2-3** (Șfg) Ceea ce servește (să protejeze sau) să ascundă. **4** (Fig) Ceea ce maschează. **5** (Îdt) Apărătoare de metal care se pune în fața unei sobe, a unui cămin etc. pentru a feri podeaua de scântei sau de dogoarea focului. **6** (Rar) Parazăpadă (**3**). **7** (Rar) Baraj de tablă, cu baza în formă de semicerc, fixat în pământ în fața stolurilor de lăcuste călătoare. **8-9** (Mol) Încăpere mică într-o gospodărie țărănească, care servește de obicei (ca magazie pentru unelte sau) ca adăpost pentru vite ori păsări Vz *chiler, polată, șopron*. **10** Cutie din sfoară împletită, pentru prinderea suveicilor la războiul de țesut Si: *plasă*.

paravat, ~ă *smf, a* [At: MINEIUL (1776), 52^{1r}/17 / Pl: *~ați, ~e* / E: ngr ***παραβάτης***] (Grî) **1-2** (Om) renegat.

paravăn *sn* vz ***paravan***

paravânt *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: ***para[2]- + vânt*** cdp fr ***paravent***] Dispozitiv de protecție împotriva curenților de aer, format din șiruri de arbori sau de panouri situate de-a lungul liniilor unei stații de triaj.

paravenos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: ger ***paravenös***] **1** Care este lângă o venă. **2** Care se face lângă o venă.

paravertebral *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paravertébral***] (Îs) *Ganglion* ~ Fiecare dintre ganglionii simpatici care se află de-a lungul ambelor părți ale coloanei vertebrale.

paravlepsi *vt* [At: (a. 1824). DOC. EC. 317 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παραβλέπω***] (Înv) **1** A trece cu vederea ceva. **2** (C. i. probleme, afaceri) A rezolva.

paravolicesc, ~ească *a* [At: GHEOM.-TRIGON. 148[2]/5 / Pl: *~ești* / E: cf ngr *παραβολικός*] **1-7** (Îvr) Parabolic[2] **(1-7)**.

paraziu *sn* vz ***porozău[1]***

paraxân, ~ă *a* vz ***paraxin***

paraxen, ~ă *a* vz ***paraxin***

paraxenie *sf* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 270 / Pl: *~ii* / E: ngr ***παραξενία***] (Grr) **1** Ciudățenie. **2** Capriciu.

paraxial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~xi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paraxial***] (D. raze de lumină, puncte) Care este situat în apropierea axei unui sistem optic.

paraxin, ~ă [At (a. 1779) GÁLDI, M. PHAN. 221 / V: *~axen, ~ne, ~axân* / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***παράξενος***] (Grc; asr) **1** *a* Ciudat. **2** *av* (Îe) **A-i fi (cuiva)** ~ A i se părea ciudat. **3** *av* (Îe) **A-i veni (cuiva)** ~ A nu-i conveni ceva. **4** *av* (Îae) A fi șocat de ceva. **5** *sn* Capriciu.

paraxine *sn* vz ***paraxin***

parazăpadă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~pezi* / E: ***para[2]- + zăpadă***] **1-2** (Mpl) (Construcție de pământ, de zid etc. sau) plantație așezată lângă o șosea sau lângă o cale ferată, pentru a le feri de înzăpezire. **3** (Mpl) Mijloc de reținere și repartizare uniformă a zăpezii pe semănături, constituit din panouri de scânduri, din împletituri de nuiele, din plantații etc. Si: (rar) *paravan* **(6)**. **4** Grilaj metalic, montat la marginea streșinii unei clădiri, pentru a opri căderea zăpezii de pe acoperiș.

parazios, ~oasă *a* [At: ATILA, P. 48 / P: *~zi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] **1** (Rar) Care conține nisip fin. **2** Care este acoperit cu nisip fin.

parazit, ~ă [At: DRLU / Pl: *~iți, ~e* / E: lat ***parasitus***, ger ***Parasit***, fr ***parasite***] **1-2** *smf, a* (Organism animal sau vegetal) care trăiește și se hrănește pe seama altui organism, de obicei provocându-i boli sau chiar moartea Si: *parazitar* **(1)**. **3-4** *smf, a* (Fig) (Persoană, clasă socială etc.) care trăiește din munca altora Si: *parazitar* **(3)** Vz *profitor, trântor*. **5** *smf* (Ant) Persoană care era invitată la masa unui bogătaș, pentru a-l amuza. **6-7** *smf, a* (Iuz) (Persoană) care mănâncă întotdeauna la masa altuia Si: *parazitar* **(4)**. **8** *a* (Fig) Care este de prisos Si: *inutil, parazitar* **(5)**. **9** *smp* (Șîs *~iți electromagnetici*) Perturbații electromagnetice de origine externă, de tipul zgomotelor, produse în transmisiile radiofonice, de telecomunicații etc., din cauza descărcărilor electrice din atmosferă, a scânteilor de la unele aparate electrice etc. **10** *sm* (Rar) Fibră secundară pe firul unei gogoși de mătase.

parazita [At: BELEA, P. A. 162 / Pzi: *~tez* / E: fr ***parasiter***] (Rar) **1** *vt* (C. i. organisme animale sau vegetale) A infesta. **2** *vt* A trăi pe un organism ca parazit **(1)**. **3** *vt* A cauza unui organism o boală. **4** *vi* (Fig) A trăi din munca altora. **5** *vi* (Fig) A trăi mâncând mereu la masa altora.

parazitar, ~ă *a* [At: ANGHEL, PR. 110 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parasitaire***] **1** (D. organisme animale sau vegetale) Parazit **(2)**. **2** (D. boli; simptome etc.) Care este cauzat de un parazit **(1)**. **3** (Fig; d. oameni, clase sociale etc.) Parazit **(4)**. **4-5** (Fig) Parazit **(7-8)**.

parazitare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***parazita***] **1** Infestare. **2** Existență pe un organism ca parazit **(1)**. **3** Provocare a unei boli. **4** (Fig) Trai din munca altora. **5** (Fig) Trai mâncând mereu la masa altora.

parazitat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parazita***] **1** Infestat. **2** (D. organisme) Căruia i s-a provocat o boală de către un parazit **(1)**. **3** (Fig; d. oameni) Din a cărui muncă trăiesc alții. **4** (Fig; d. oameni) La a cărui masă mănâncă mereu alte persoane.

parazitemie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parasitémie***, eg ***parasit(a)emia***] (Med) Prezență patologică a unor paraziți în sânge.

paraziti- vz ***parazito-***

paraziticid, ~ă [At: BIANU, D. S. / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***parasiticide***] **1-2** *sn, a* (Substanță) care are proprietatea de a distruge paraziții **(1)** Si: *insecticid*.

parazitism *sn* [At: MAN. SĂNĂT. 24/7 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***parasitisme***] **1** Relație între două organisme de specii diferite, în cadrul căreia unul dintre ele devine, parțial sau în totalitate, mediu necesar de viață pentru celălalt. **2** Mod de viață specific paraziților **(1)**. **3-4** (Fig; d. oameni sau d. clase sociale) Trai ca un parazit **(3, 6)**. **5-6** (Fig) Mod de viață al paraziților **(3, 6)**.

parazito- [At: DN[3] / V: ***paraziti-*** / E: it, fr ***parasito-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) parazit.

parazitofobie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***parazitophobie***] (Rar) Teamă bolnăvicioasă de paraziți **(1)** Si: *microbofobie*.

parazitolog, ~ă *sm* [At: CONTEMP. 1950, nr. 180, 6/5 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***parasitologue***] Specialist în domeniul parazitologiei.

parazitologie *sf* [At: LTR[2] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***parazitologie***] Disciplină care se ocupă cu studierea organismelor parazite și cu măsurile de prevenire a infestării și de combatere a paraziților **(1)**.

parazitotrop, ~ă [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parasitotrope***] **1-2** *sn, a* (Substanță medicamentoasă) care acționează în mod direct asupra paraziților **(1)** din interiorul unui organism.

parazitoză *sf* [At: CONTEMP. 1950, nr. 184, 7/5 / Pl: *~ze* / E: fr ***parasitose***] **1** Infestare a organismului uman sau animal cu paraziți **(1)**. **2** Boală provocată de paraziți **(1)**.

parazol *sn* vz ***parasol***

parazor *sn* vz ***parasol***

pară[1] [At: PSALT. 224 / V: (reg) ***pără*** / Pl: (rar) *~re*, (reg) *pări, peri, pere* / E: slv ***пара***] **1** *sf* (Îvr) Emanație puternică. **2** *sf* (Îvr) Sul de fum. **3** *sf* Parte luminoasă, mobilă și dogoritoare care se înalță dintr-un corp aprins Si: *flacără*. **4** *sf* (Spc) Vâlvătaie. **5** *sf* (Pex) Dogoare. **6** *sf* (Îla) **De** (sau **în**) ~ Arzător. **7** *sf* (Îal) Roșu aprins, ca para focului. **8-9** *sf* (Îljv) **(Cu) foc și** ~ (În mod) înverșunat. **10-11** *sf* (Îal) (În mod) îndârjit. **12-13** *sf* (Îal) (Care este) furios. **14-15** *sf* (Reg; îal) (Care este) sprinten. **16** *sf* (Îe) **A trece** (sau **a sări**) **prin foc** (sau, rar, **prin apă**) **și** ~ A înfrunta orice primejdie pentru atingerea unui scop. **17** *sf* (Îe) **A se face foc și** ~ **(de mânie)** A se supăra foarte tare Si: *a se înfuria, a se mânia*. **18** *av* (Asr; îs) *Roșu* ~ Foarte intens. **19** *sf* (Fig; îvr) Intensitate. **20-21** *sf* (Fig) Sentiment puternic (și chinuitor). **22** (Fig) Entuziasm. **23** (Fig) Chin sufletesc. **24** (Fig) Dorință chinuitoare Vz *foc*. **25** (Reg) Trăsnet. **26** (Orn; reg; îc) **~ra-focului** Gușă-roșie (*Erithacus rubecula rubecula*). **27** (Bot; reg; îac) Garofițe (*Dianthus chinesis*). **28** (Bot; reg; îac) Arșinic (*Lychnis calcedonica*). **29** (Reg) Tăiș al toporului.

pară[2] *sf* [At: NECULCE, L. 363 / V: (îrg) ***pea~*** / Pl: *pere* / E: ml ***pira***] **1** (Bot) Fruct al părului[2], cu partea inferioară sferică, iar cu cea superioară mai îngustă, alungită. **2** (Îc) **~pădureață** Fruct al părului[2] pădureț. **3** (Reg; îe) **A-i bate (cuiva) perele** A-i arăta cu de-amănuntul ce să facă. **4** (Îe) **A-i pica** (sau **a-i cădea cuiva**) **~ra (mălăiață) în gură** A obține ceva fără efort. **5** (Îe) **Nu plătește (nici) o ~ putredă** Nu face nici doi bani. **6** (Reg; îe) **A face (averea) pere-mere** A risipi. **7** (Îe) **A mânca și pere pădurețe** A mânca orice, de foame mare. **8** (Reg; îcs) *De-a perele scuturate* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **9** (Trs; șîc **pere-galbene, ~de-pământ**) Cartof (*Solanum tuberosum*). **10** (Reg; șîc **~de-brad**) Con de brad. **11** (Bot; Trs; îc) **~de-pământ** Oreșință (*Lathyrus tuberosus*). **12** (Bot; reg; îac) Nap (*Brassica napus esculenta*). **13** (Bot; reg; îc) **Pere-iernatice** Nap (*Helianthus tuberosus*). **14** (Bot; reg; îc) **Pere-bolânde** Bostănei chinezești (*Thladiantha dubia*). **15** (Bot; reg; îc) **Pere-curcubete** Tidvă (*Lagenaria sinceraria*). **16** (Pan) Ciocan la războiul mecanic de țesut, în formă de pară[2] **(1)**. **17** (Pan) Întrerupător de lumină, de sonerie etc., în formă de pară[2] **(1)**. **18** (Trs) Bec electric. **19** (Spc) Parte de sticlă a becului electric. **20** (Reg) Greutate de cântar. **21** Unealtă pentru

îndreptarea, prin lovire, a burlanelor turtite dintr-o coloană în exploatarea petrolieră. **22** (Mpl) Preparate culinare în formă de pară (**1**). **23-24** (Trs) Sarma (cu păsat). **25-26** (Trs) Perișoară (cu păsat). **27** (Reg; îf *peară*) Gogoașă. **28** (Reg) Cap al calului. **29** (Reg; îs) *~ka gâtului* Laringe.

parău *sn* vz ***pârâu***

parâma *vt* [At: SCRIBAN, D. / P: *~mez* / E: ***parâmă***] (Mrn; Dob) A lega cu parâme.

parâmă *sf* [At: DDRF / Pl: *~me* / E: tc ***parima***] **1** Cablu textil sau metalic folosit la bordul unei nave. **2** (Pgn) Odgon.

parâmărie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: (rar) *~ii* / E: ***parâmă*** + *-ărie*] **1-2** (Dob; csc) Cantitate mare de parâme (**1-2**).

parânc *sm* vz ***pârâng***[1]

parâng *sm* vz ***pârâng***[1]

parângă *sf* vz ***pârângă***

parâșcă *sf* vz ***pajiște***

parâște *sf* vz ***pajiște***

parbriz *sn* [At: ARDELEANU, U. D. 172 / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***pare-brise***] Apărătoare transparentă din sticlă, contra curenților de aer, a prafului etc., dispusă în partea din față a unui vehicul.

parc *sn* [At: CR (1830), 241 ^{1}/24 / Pl: *~uri* / E: fr ***parc***] **1** Suprafață de teren întinsă, cu plantații, cu alei și bănci, adesea cu lacuri sau bazine, cu diferite construcții adecvate, amenajată ca loc public de odihnă și agrement. **2** (Îs) *~ național* Suprafață întinsă de teren, păzită și îngrijită, în care exploatările de orice fel, silvică, minieră, vânătorească, agricolă etc., sunt oprite, pentru a se păstra neschimbată natura, care conține exemplare rare. **3** (Șîs *~ de vânătoare*) Teren împrejmuit unde vânatul este crescut și îngrijit pentru reproducție și vânătoare Vz *rezervație*. **4** Grădină mare în jurul unei clădiri, cu alei, copaci, adesea cu bazine, chioșcuri etc. **5** Suprafață de teren parcelată pentru locuințe, având numeroase spații verzi. **6** (Rar; euf) Cimitir. **7** (Reg) Țarc al oilor. **8-10** Loc neacoperit și neîngrădit (de staționare mai îndelungată a vehiculelor și) (a animalelor de tracțiune sau) de depozitare a materialelor. **11-13** (Pex) (Vehicule) (cu animalele de tracțiune și) materiale aflate într-un parc (**8-10**). **14** (Udp „de", rar „din") Totalitate a vehiculelor, a mașinilor, a aparatelor etc. unei întreprinderi, ale unei instituții, ale unei armate etc. **15** (Udp „de") Totalitate a instalațiilor mecanice de pe un teren de unde se extrage minereu sau unde sunt amenajate sonde. **16** (Îs) *~ electric* Rețea centrală de distribuire a curentului electric.

parca [At: ALEXI, W. / Pzi: *~chez* / E: fr ***parquer***] **1** *vt* (Îvr; c. i. animale, prizonieri) A închide temporar într-un țarc mare, într-o îngrăditură etc. **2-3** *vt(a)* (C. i. mașini, vehicule) A opri pentru un anumit timp (într-o parcare sau) în alt loc accesibil. **4** (C. i. materiale, utilaje etc.) A depozita într-un parc (**10**).

parcagiu *sm* [At: GL (1959), nr. 25, 2/3 / Pl: *~ii* / E: ***parca*** + *-giu*] (Rar) Îngrijitor al unui parc (**8-10**).

parcaj *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: fr ***parcage***] **1-2** Parcare (**2-3**). **3-5** Parching (**1-3**).

parcal *sn* vz ***percal***

parcală *sf* vz ***percal***

parcan *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 110/32 / V: (reg) *~nă sf*, ***pârcam*** (Pl: *~uri*), ***păr~, pârcană*** *sf*, ***pârcam, pârcan*** / Pl: *~e* / E: pn ***parkan***, ucr ***паркан***, mg ***párkány***] **1** (Mil) Fortificație făcută în trecut din bârne, scânduri etc. Si: *zid de apărare*. **2** (Reg; îf *pârcan*) Parte a podului casei construită rudimentar pe capetele ieșite în afară ale grinzilor. **3** (Reg) Perete despărțitor făcut din scânduri. **4** (Reg) Zid care alcătuiește temelia casei și pe care se pun tălpile. **5** (Reg) Gard din scânduri sau din nuiele. **6** (Mar; Buc) Gard al stânii. **7** (Reg) Strungă prin care trec oile la muls. **8** (Reg) Stâlp folosit la diferite construcții. **9** (Reg) Îngrămădire de bușteni aduși de ape. **10** (Trs) Toc al ușii. **11** (Trs) Toc al ferestrei. **12** (Trs) Pervaz la fereastră. **13** (Reg; îf *pârcan*) Prag la ușă. **14** (Reg) Bucată de scândură subțire din partea de sus a unui cuier, care este puțin ieșită în afară. **15** (Reg) Șipcă așezată de-a lungul peretelui, în unghiul pe care acesta îl face cu podeaua. **16** (Reg) Fiecare dintre cele două piese care opresc jugul joagărului să sară din șanțul pe care alunecă Si: (reg) *cioacă*. **17** (Trs) Ramă la un tablou, la o oglindă etc. **18** (Pex) Chenar. **19** (Reg; îf *pârcan*) Dungă colorată trasă în partea de jos a peretelui casei. **20** (Reg) Ramă a dulapului. **21** (Trs) Șanț de îmbinare a șindrilei. **22** (Reg) Cuțit special cu care se execută înfloriturile în lemn. **23** (Reg) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape. **24** (Trs; îf *pârcan*) Model de înfloritură în lemn nedefinită mai îndeaproape. **25** (Reg; îf *pârcan*) Cărare printre straturile grădinii.

parcană *sf* vz ***parcan***

parcanie *sf* [At: PASCU, S. 226 / Pl: *~ii* / E: ***parcan*** + *-ie*] (Buc) Închidere a unei părți sau a unui braț dintr-un râu, spre a putea fi prinși butucii sau plutele scăpate din grămadă.

parcare *sf* [At: MIHALE, O. 93 / Pl: *~cări* / E: ***parca***] **1** (Îvr) Închidere temporară a unor animale sau a unor prizonieri într-un țarc mare, într-o îngrăditură. **2-3** Oprire pentru un timp a unor mașini, vehicule (într-o parcare sau) în alt loc acesibil Si: *parcaj* (**1-2**). **4** Depozitare a unor materiale, utilaje etc. într-un parc (**10**). **5-7** Parching (**1-3**).

parcă[1] [At: MARCOVICI, C. 8/6 / V: (reg) ***paică, ~rică*** / E: ***pare*** (Pzi: 3 *pârea*) + ***că***] **1** *av* Exprimă îndoială. **2** *av* Exprimă aproximație. **3** *av* Exprimă probabilitate, restrângând sau făcând ipotetică informația verbului determinat. **4** *av* Cam. **5** *av* (Îcn) Nu prea. **6** *av* Exprimă posibilitatea. **7** *c* Introduce o propoziție circumstanțială de mod. **8** *c* (Rar) Introduce o propoziție predicativă. **9** *c* Introduce o construcție comparativă condițională Si: *ca și cum*.

parcă[2] *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~rce* / E: lat ***parca***, fr ***parque***] (Mit; mpl) **1** Fiecare dintre cele trei zeițe ale destinului oamenilor, reprezentate, în mitologia romană, cu chipul unor femei bătrâne, dintre care una torcea, alta depăna, iar a treia tăia firul vieții oamenilor Si: *ursitoare*. **2** (Rar) Personificare a morții.

parcea *sf* [At: ANTIPA, P. 237 / V: (înv) ***pâreca*** / Pl: *~ele* / E: tc ***parça***] **1** (Îvp) Bucată mică din ceva. **2** (Reg) Parcelă (**1**). **3** (Înv) Pachet compus dintr-un număr de obiecte de același fel strânse împreună pentru a forma, la vânzare, o unitate Vz *testea*. **4** (Pes; rar) Carmac.

parcealagiu *sm* [At: ARHIVA, XXVIII, 74 / Pl: *~ii* / E: ***parcea***] (Mun) Parlagiu (**1**).

parcel *sn* vz ***parcelă***

parcela *vt* [At: BARCIANU / V: (reg) ***pârțala*** / Pzi: *~lez* / E: fr ***parceller***, ger ***Parzellieren***] (C. i. loturi, terenuri, păduri etc.) A împărți în parcele Si: (reg) *a răclui*.

parcelar, ~ă *a* [At: PARHON, B. 108 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parcellaire***] (Rar) **1-2** (Care este sau) care se face pe porțiuni delimitate.

parcelare *sf* [At: CAMIL PETRESCU, P. 149 / Pl: *~lări* / E: ***parcela***] **1** Împărțire în parcele. **2** (Ccr) Teren împărțit în parcele. **3** (Ccr) Grup de parcele care alcătuiesc un ansamblu aranjat conform unui plan.

parcelat, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parcela***] (D. terenuri) Împărțit în parcele.

parcelator, ~oare *smf* [At: NOM. PROF. 68 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***parcela*** + *-tor*] (Rar) Persoană specializată în operația de parcelare (**1**).

parcelă *sf* [At: BARCIANU / V: (îrg) ***parte~***, (reg) ***parcel*** *sn*, ***~rțăl*** *sn*, ***pârțală, pârțălă, pârțale*** *sfp* / Pl: *~le* / E: fr ***parcelle***] **1** Porțiune de teren precis delimitată, destinată unei anumite utilizări Si: (îrg) *raclă*, (reg) *parcea* (**2**). **2** (Buc; îf *parțăl*) Suprafață de teren de aproximativ douăzeci de ari. **3** (Reg) Loc unde închid ciobanii oile noaptea pentru a îngrășa pământul.

parcheriza *vt* [At: DL / Pzi: *~zez* / E: fr ***parkériser***] (C. i. piese de fier sau de fontă) A trata la cald cu o soluție de fosfat de fier și de mangan, pentru a acoperi cu un strat protector, anticorosiv.

parcherizare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~zări* / E: ***parcheriza***] (D. piese de fier sau de fontă) Tratare la cald cu o soluție de fosfat de fier și de mangan, pentru a acoperi cu un strat protector, anticorosiv.

parchet *sf* [At: LEON ASACHI, B. 29/27 / V: ***păr~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***parquet***] **1** Pardoseală executată prin asamblarea în forme geometrice a unor piese din lemn tare, prelucrate special. **2** (Prc) Fiecare

dintre piesele utilizate la executarea unei astfel de pardoseli. **3** Fiecare dintre suprafețele delimitate în care este împărțită o pădure, în vederea exploatării ei. **4** (Pex) Suprafață delimitată de teren de pe care a fost tăiată o parte a pădurii sau pădurea Si: (reg) *curătură*. **5** Instituție judiciară pe lângă unele instanțe judecătorești, cu atribuția de a exercita acțiunea penală și de a susține acuzarea la judecarea proceselor penale. **6** Local în care funcționează parchetul (**5**). **7** Funcționari prin care se exercită atribuțiile parchetului (**5**).

parcheta *vt* [At: STAMATI, D. / Pzi: *~tez* / E: fr ***parqueter***] **1** (C. i. încăperi, camere) A pardosi cu parchet (**1**). **2** (C. i. terenuri împădurite, păduri) A împărți în parchete (**3**).

parchetar *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ***parchet*** + *-ar*] Meseriaș care se ocupă cu montarea parchetului (**1**).

parchetare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***parcheta***] **1** Pardosire cu parchet (**1**) a unor încăperi. **2** Împărțire a unei păduri în parchete (**3**).

parchetat, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 413 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parcheta***] **1** (D. camere, încăperi) Pardosit cu parchet (**1**). **2** (D. păduri) Delimitat în parchete (**3**).

parchetărie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***parchetar*** + *-ie*] (Rar) Meserie a parchetarului.

parchimetru *sn* [At: DN^3 / V: ***parcom~*** / Pl: *~re* / E: it ***parchimetro***] Aparat care înregistrează durata staționării unui vehicul într-un loc de parcaj.

parching *sn* [At: CINEMA, 1968, nr. 1, 30 / S și: *~rki~* / Pl: *~uri* / E: eg ***parking***] **1-3** (Loc) (teren sau) construcție special amenajată unde se parchează mașinile Si: *parcaj* (**3-5**), *parcare* (**5-7**).

parcimonie *sf* [At: CN 29 / V: (înv) ***parsi~*** / A și: *~onie* / Pl: *~ii* / E: fr ***parcimonie***, lat ***parcimonia***] (Liv) **1** Economie excesivă și meschină, legată mai ales de lucrurile mărunte. **2** (Fig) Pondere.

parcimonios, ~oasă *a* [At: KOGĂLNICEANU, ap. CONTRIBUȚII, I, 81 / V: (înv) ***~risi~*** / P: *~ni-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***parcimonieux***] (Liv; d. oameni) **1** Care manifestă parcimonie (**1**). **2** (Fig) Măsurat^2.

parciuhă *smf* [At: DLR / A: nct / Pl: ? / E: ucr ***парщивка***] (Reg; dep) Evreu.

parcometru *sn* vz ***parchimetru***

parcura *v* vz ***parcurge***

parcurge *vt* [At: GHICA, A. 52 / V: (înv) ***perc~***, (csej) *~ga* / Pzi: *parcurg* / E: ctm fr ***parcourir*** + rom ***curge***] **1** (C. i. spații, distanțe etc.) A circula pe toată întinderea, în diverse sensuri, de la un capăt la altul. **2-3** (Pgn) A merge până la capăt. **4-5** (Fig) A privi succesiv și repede. **6** A citi repede și superficial. **7** A răsfoi. **8** (Pgn) A citi.

parcurgere *sf* [At: LOVINESCU, C. IV, 86 / Pl: *~ri* / E: ***parcurgere***] **1-2** Străbatere a unei distanțe de la un capăt la altul Si: *parcurs^1* (**1-2**). **3-4** Citire rapidă și superficială Si: *parcurs^1* (**3-4**). **5** Răsfoire.

parcurs^1 *sn* [At: DDRF / V: (înv) ***perc~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***parcours***] **1-4** Parcurgere (**1-4**). **5** Răsfoire. **6-7** (Ccr) Drum (pe care îl efectuează sau) pe care trebuie să-l efectueze cineva sau ceva pentru a se deplasa de la un punct la altul. **8** (Îlav) **Pe ~** În timpul. **9** (Îal) Între timp. **10** (Îal) În interval. **11** (Îlpp) **Pe ~sul** În limitele. **12** (Îal) În decursul.

pacurs^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~rși, ~i* / E: ***parcurge***] **1** (D. drumuri) Străbătut. **2** (D. cărți) Citit. **3** (D. cărți) Răsfoit.

parda *i* vz ***varda***

pardaf *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri* / E: ctm tc ***padavra*** + rom ***perdaf***] (Mun; Olt) **1** Scândură subțire, tăiată de la marginea unui buștean Vz *lătunoaie*. **2-3** (Îe) **A-i merge ~ul** sau **a (se) face ~** A (se) distruge. **4** (Îe) **A face (pe cineva) ~** A certa cu asprime pe cineva. **5** (Îae) A bate. **6** (Îs) *~ de bătaie* Bătaie strașnică. **7** (Îs) *~ de somn* Somn adânc.

pardal *sm* [At: GOLESCU, E. 300/13 / Pl: *~i* / E: ngr ***πάρδαλις***] (Zlg; îvr) Panteră (*Felis pardus*).

pardale *sfp* [At: UDRESCU, GL. / E: cf *pardaf*] (Mun; îe) **A face (ceva) ~** A nimici.

pardalidă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~de* / E: fr ***pardalide***] (Mit; Ant) Piele de panteră purtată de Bachus.

pardesiaș *sn* [At: C. PETRESCU, R. DR. 206 / P: *~si-aș* / Pl: *~e* / E: ***pardesiu*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Pardesiu (**1**) (mic).

pardesiu *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 116 / V: (reg) ***~disiu*** / Pl: *~uri, ~ie* / E: fr ***pardessus***] **1** Obiect de îmbrăcăminte, mai subțire decât paltonul, care se poartă peste îmbrăcămintea obișnuită, de obicei, primăvara și toamna. **2** (Arg) *~ de scânduri* Sicriu.

pardisiu *sn* vz ***pardesiu***

pardon [At: INSTR. D. 1/7 / Pl: (rar) *~oane* / E: ger ***Pardon***, fr ***pardon***] **1-2** *sn* (Înv; cu verbele „a cere", „a da", „a avea" etc.) Absolvire (de o pedeapsă sau) de o obligație. **3** *sn* Iertare. **4** *sn* Scuză. **5** *i* Folosit ca formulă de politețe, exprimă scuze. **6** *i* Cuvânt cu care se cere o permisiune. **7** *i* Cuvânt cu care se cere îngăduința. **8-9** *i* (Fam; gmț; îe) **~ cu capul spart** Se spune ca răspuns unei persoane care își cere scuze după ce (te-a lovit zdravăn sau) ți-a cauzat un prejudiciu grav. **10** *sn* (Fam; euf) Cur. **11** *sn* (Fam; euf) Penis.

pardona *vt* [At: BARIȚIU, P. A. II, 724 / Pzi: *~nez* / E: fr ***pardonner***] **1-2** (Înv) A scuti (de o pedeapsă sau) de o obligație. **3** A grația. **4** A ierta. **5** A scuza.

pardonabil, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pardonnable***] (Frî) Scuzabil.

pardonare *sf* [At: LM / Pl: *~nări* / E: ***pardona***] (Îvr) **1-2** Scutire (de o pedeapsă sau) de o obligație. **3** Grațiere. **4** Iertare. **5** Scuzare.

pardos^1 *sm* [At: MOXA, 362/19 / V: ***~ot, ~duț*** / A și: *~os* / Pl: *~oși* / E: slv ***пардось***, ngr ***πάρδος***, mg ***párduc***] (Înv) **1** (Zlg) Panteră (*Felis pardus*). **2** (Fig) Om curajos. **3-4** (Piele sau) blană de panteră.

pardos^2 *s* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 237^v/24 / Pl: nct / E: pvb ***pardosi***] (Înv) Pardoseală.

pardosea *sf* vz ***pardoseală***

pardoseală *sf* [At: (cca 1660-1680) GCR I, 176/26 / V: (rar; lsg) ***pardosea***, (înv) ***părtăs~***, (reg) ***părdosa~*** / Pl: ***~eli, ~ele*** / E: ***pardosi*** + *-eală*] **1** Înveliș care acoperă planșeul unei încăperi sau al unui spațiu pe care se circulă mai ales cu piciorul, confecționat din diferite materiale, scândură, mozaic, piatră etc. Si: *podea*, (înv) *pardos^2*, *pardositură*, (grî) *patos^2*, (Iţî) *paviment*. **2** (Pex) Pavaj. **3** (Mol) Apărătoare făcută din nuiele, din stuf, din ogrinji etc., care protejează împotriva vântului sau a ploii Si: (reg) *dos, zahată*. **4** (Reg; csnp; îf *părdosală*) Căptușeală la haină.

pardosi *vt* [At: (a. 1660-1680) GCR I, 176/34 / V: (înv) ***părtăsi*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] **1-2** (Udp „cu") (A acoperi sau) a căptuși cu pardoseală (**1**). **3** (Pex) A pava. **4** (Pgn; rar) A acoperi. **5** (Pgn; rar) A căptuși o haină.

pardosire *sf* [At: (a. 1827) BV III, 552 / Pl: *~ri* / E: ***pardosi***] **1-2** (Acoperire sau) căptușire cu pardoseală (**1**). **3** (Pex) Pavare. **4** (Pgn; rar) Acoperire. **5** (Pgn; rar) Căptușire a unei haine.

pardosit, ~ă *a* [At: IST. AM. 22^r/13 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pardosi***] **1** Care are pardoseală (**1**). **2** (Pgn; rar) Pavat. **3** (Pgn; rar) Acoperit. **4** (D. haine) Căptușit.

pardositor *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***pardosi*** + *-tor*] Meseriaș care execută pardoseli (**1**).

pardositură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***pardosi*** + *-tură*] (Înv) Pardoseală (**1**).

pardot *sm* vz ***pardos^1***

parduț *sm* vz ***pardos^1***

pare *v* vz ***părea^1***

pareasimi *sfp* vz ***păresimi***

pareatcă^1 [At: TDRG / Pl: *~etce* / E: rs ***порядка*** (G *порядок*)] (Îvr) **1** *sf* Birocratism. **2** *sf* Tipic. **3** *sf* Rutină. **4** *smf* Epitet dat unui om birocrat, tipicar. **5** *smf* (Pex) Epitet dat unei persoane cu obiceiuri și cu concepții învechite.

pareatcă^2 *sf* [At: DDRF / Pl: *~etce* / E: nct] (Îrg) **1** Cârpă. **2** Zdreanță.

parechernița *sf* vz ***parachernița***

paregoric *sn* [At: CARAGIALE, O. V. 185 / Pl: *~ice* / E: cf *paregorie*] (Nob) Mângâiere.

paregorie *sf* vz ***parigorie***

parelic, ~ă *a* vz ***parhelic***

parelie *sf* vz ***parhelie***
paremiar *sn* vz ***parimiar***
paremiariu *sn* vz ***parimiar***
paremic *sn* vz ***parimic***
paremie *sf* vz ***parimie***
paremiolog, ~ă *sm* [At: CADE / P: *~mi-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***parémiologue***] Specialist în paremiologie.
paremiologic, ~ă *a* [At: CADE / P: *~mi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parémiologique***] **1-2** Care ține (de proverbe sau) de studiul lor. **3-4** Privitor (la proverbe sau) la studiul lor.
paremiologie *sf* [At: CADE / P: *~mi-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***parémiologie***] **1** Disciplină care se ocupă cu culegerea și studiul proverbelor. **2** (Csc) Totalitate a proverbelor dintr-o limbă.
parenchim *sn* [At: AMFILOHIE, G. F. 241ᵛ/5 / V: (rar) *~ă sf*, (înv) *~nhim, ~nhimă sf, ~nșim* / Pl: *~e* / E: it ***parenchima***, fr ***parenchyme***] **1** (Bot) Țesut vegetal fundamental, moale și bogat în spații intercelulare. **2** (Atm) Țesut spongios, vascularizat, specific organelor glandulare.
parenchimatic, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parenchim*** + *-atic*] (Rar) **1-6** Parenchimatos **(1-6)**.
parenchimatos, ~oasă *a* [At: LTR² / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***parenchymateux***] **1-2** Care se referă la parenchim **(1-2)** Si: (rar) *parenchimatic* **(1-2)**, (înv) *parenchimic* **(1-2)**. **3-4** Care aparține parenchimului **(1-2)** Si: (rar) *parenchimatic* **(3-4)**, (înv) *parenchimic* **(3-4)**. **5-6** Caracteristic parenchimului Si: (rar) *parenchimatic* **(5-6)**, (înv) *parenchimic* **(5-6)**.
parenchimă *sf* vz ***parenchim***
parenchimic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parenchim*** + *-ic*] (Înv) **1-6** Parenchimatos **(1-6)**.
parenetic¹, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parénétique***] (Frm) Moralizator.
parenetic², ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf fr *parrain*] **1** Care se referă la naș **(1)**. **2** Al nașului **(1)**. **3** (Fam) Referitor la porecle.
pareneză *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ze* / E: fr ***parénèse***] (Frm) **1** Discurs moral. **2** Îndemn la virtute. **3** Exortație.
parenhim *sn* vz ***parenchim***
parenhimă *sf* vz ***parenchim***
parenșim *sn* vz ***parenchim***
parentalia *sfp* vz ***parentalii***
parentalii *sfp* [At: ENC. ROM. / V: ***~ia*** *sfp* / E: lat ***parentalia***, fr ***parentalies***] (Ant) Sărbătoare anuală la romani, pentru pomenirea morților.
parenteral, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parentéral***] (D. modul de administrare a medicamentelor) Care se face pe altă cale decât prin tubul digestiv.
parentes *sn* vz ***paranteză***
parentesă *sf* vz ***paranteză***
parentez *sn* vz ***paranteză***
parenteză *sf* vz ***paranteză***
parenthesis *sn* vz ***paranteză***
parep *sm* vz ***parip***
paresime *sfp* vz ***păresimi***
paresimi *sfp* vz ***păresimi***
paresimier *sn* vz ***păresimier***
parestezie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***paresthésie***] Tulburare subiectivă de sensibilitate, furnicături, amorțeli, înțepături etc., datorată unor afecțiuni la nivelul nervilor sau al sistemului nervos central.
pareș, ~ă *a* vz ***pariș***
paretcar *a* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***pareatcă¹*** + *-ar*] (Îrg) **1** Tipicar. **2** Birocrat.
parete¹ *sm* [At: TEAHA, C. N. 249 / Pl: *~eți* / E: ***par¹*** + *-ete*] (Trs) Bârnă.
parete² *sm* vz ***perete***
paretesis *sn* vz ***paretisis***
paretirisi *v* vz ***paratirisi***
paretis *sn* vz ***paretisis***
paretisă *sf* vz ***paretisis***
paretisi [At: (a. 1812) GÁLDI, M. PHAN. 221 / V: ***~ratesi, ~ratisi, ~ritisi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παρήτησα*** (aor *παραιτῶ*)] (Înv) **1** *vt* (C. i. funcții, demnități) A părăsi. **2** *vi* A demisiona. **3** *vi* A abdica.
paretisire *sf* [At: AR (1829), 216²/17 / V: ***parat~*** / E: ***paretisi***] (Înv) **1** Părăsire a unei funcții, demnități. **2** Demisie. **3** Abdicare.
paretisis *sn* [At: ANTIM, P. XXVII, 9 / V: ***~tesis, ~tis, ~tisă*** *sf*, ***~ritis*** / E: ngr ***παραίτησις***] **1** (Înv) Demisie, mai ales dintr-o înaltă funcție bisericească. **2** (Îvr) Oprire a unei activități, funcționări etc.
pareză *sf* [At: ALEXIS, W. / Pl: *~ze* / E: ger ***Parese***] **1** Lipsă de activitate a unui organ. **2** (Pex) Parezie. **3** (Pgn) Paralizie.
parezie *sf* [At: ENC. VET. 76 / Pl: *~ii* / E: fr ***parésie***] Paralizie ușoară, incompletă, care permite mișcări de amplitudine redusă și cu forță diminuată Si: *pareză* **(2)**.
parfanar *sm* [At: ALR II, 2885/520 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Vagabond.
parfe *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 21 / V: ***~eu*** / S și: *parafait* / Pl: *~uri* / E: fr ***parfait***] **1-2** Înghețată (de ciocolată) preparată cu frișcă bătută.
parfeu *sn* vz ***parfe***
parfie *sf* [At: CV 1851, nr. 5, 26 / E: nct] **1** (Olt) Nărav. **2** (Mun) Cauză.
parfum *sn* [At: AR (1829), 176¹/37 / V: (înv) ***prof~*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***parfum***, it ***profumo***] **1** Miros plăcut și de obicei pătrunzător, emanat mai ales de flori Si: *mireasmă*. **2** Miros îmbietor, apetisant răspândit de produsele comestibile Si: *aromă*. **3** (Rar) Miros. **4** Substanță aromatică. **5** (Spc) Produs lichid cu miros plăcut obținut prin amestecarea unor substanțe odorante naturale, de origine vegetală sau animală, ori sintetice. **6** (Pex) Parfum **(5)** împreună cu ambalajul lui. **7** (Lpl) Sorturi de parfum **(5)**. **8** (Fig) Notă specifică. **9** (Fig) Atmosferă caracteristică. **10** (Bot; reg) Petunie (*Petunia hybrida*).
parfuma [At: MN (1836), 26/5 / V: (înv) ***prof~*** (Pzi: 3 și: *profumă*) / Pzi: *~mez* / E: fr ***parfumer***, it ***profumare***] **1** *vt* A impregna cu un miros plăcut și pătrunzător Si: *a îmbălsăma, a înmiresma, a miresma*. **2-3** *vtr* A(-și) da cu parfum **(5)**. **4-5** *vtr* (Înv) A (se) înmiresma cu anumite plante plăcut mirositoare. **6** *vt* (Rar) A aromatiza alimente.
parfumar *sm* [At: ALAS 22 III, 1931, 4/4 / Pl: *~i* / E: ***parfum*** + *-ar*] **1-4** (Nob) Parfumier **(1-4)**.
parfumare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***prof~*** / Pl: *~mări* / E: ***parfuma***] **1** Impregnare cu un miros plăcut și pătrunzător Si: *îmbălsămare, înmiresmare, miresmare*. **2** Stropire cu parfum **(5)**. **3** Înmiresmare cu anumite plante plăcut mirositoare. **4** Aromatizare a alimentelor.
parfumași *smp* [At: BORZA, D. 43 / E: ***parfum*** + *-aș*] (Bot; reg) Pejimă (*Amberboa moschata*).
parfumat, ~ă *a* [At: CR (1848), 12²/ 75 / V: (înv) ***prof~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parfuma***] **1** Care miroase frumos Si: (înv) *parfumator* **(1)**. **2** Care răspândește parfum Si: (înv) *parfumator* **(2)**. **3** Care este impregnat cu parfum Si: *îmbălsămat, înmiresmat, miresmat*, (înv) *parfumator* **(3)**, (îvr) *miresmător, mirosnic*. **4** (D. produse comestibile) Aromat și plăcut la gust.
parfumator, ~oare [At: DESCR. APE. 31/21 / V: ***profumăt~, ~mătoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***parfuma*** + *-tor*] **1-3** *a* (Înv) Parfumat. **4** *sn* Aparat special cu ajutorul căruia se face odorizarea gazelor combustibile.
parfumărie *sf* vz ***parfumerie***
parfumer, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parfumeur***] **1-4** Parfumier **(1-4)**.
parfumerie *sf* [At: CR (1848), 12¹/9 / V: (înv) ***~mărie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***parfumerie***] **1** (Lpl) Nume generic sub care sunt incluse parfumuri **(5)**, articole de toaletă, cosmetice etc. **2** Artă de a prepara parfumuri **(4-5)**. **3** Industrie a parfumurilor **(5)**. **4-5** Meserie de parfumier **(1-2)**. **6** (Rar) Fabrică de parfumuri **(4-5)**, articole de toaletă, cosmetice etc. **7** Magazin unde se vând parfumuri **(5)**, articole de toaletă, cosmetice.
parfumier *sm* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 235 / P: *~mi-er* / Pl: *~i* / E: ***parfum*** + *-ier*] **1-2** Persoană care (fabrică sau) vinde parfumuri **(5)** Si: (frr) *parfumer* **(1-2)**, *parfumor* **(1-2)**, (nob) *parfumar* **(1-2)**. **3-4** Persoană care (fabrică sau) vinde produse de parfumerie **(1)** Si: (frr) *parfumer* **(3-4)**, *parfumor* **(3-4)**, (nob) *parfumar* **(3-4)**.

parfumor *sm* [At: ŞĂINEANU. D. U. / Pl: *~i* / E: fr *parfumeur*] **1-4** (Frm; rar) Parfumier (**1-4**).
pargamen *sn* vz *pergament*
pargament *sn* vz *pergament*
pargamină *sf* vz *pergament*
pargamit, ~ă *a* vz *pergamut*
pargamut, ~ă *a* vz *pergamut*
parhaiţă *sf* vz *prahaiţă*
parhal *sm* [At: CONV. LIT. XV, 205 / V: *~ar* / Pl: *~i* / E: cf *parhă*] (Mol) **1** Om plin de râie Si: *râios*. **2** (Reg) Râie. **3** (Dep) Evreu.
parhar *sm* vz *parhal*
parhă *sf* [At: DR I, 338 / Pl: ? / E: ucr **парх**] (Mol) **1** Râie. **2** (Dep) Evreu. **3** (Reg; dep) Om murdar şi plin de bube.
parhelic, ~ă *a* [At: LM / V: (înv) *pare~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *parhélique*] **1** Care ţine de parhelie. **2** Referitor la parhelie.
parhelie *sf* [At: ŞINCAI, ÎNV. 89 / V: (înv) *pare~* / A şi: *~helie* / Pl: *~ii* / E: fr *parhélie*] Fenomen optic care constă în apariţia în jurul soarelui a unor pete luminoase, rotunde, adesea colorate Si: (îvr) *sorior*.
parhiu *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 94 / Pl: *~ii* / E: cf *spahiu*] (Reg) Spahiu.
pari[1]- [At: DN[4] / E: lat *par*] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Divizibil cu 2. **2-3** (Referitor la) pereche. **4** Egal.
pari[2] *sn* vz *pariu*
paria[1] *smi* [At: LEON ASACHI, B. 95/27 / V: (înv) *~ah, ~at* / P: *~ri-a* / E: fr *paria*] **1** (În India; în concepţia brahmanilor) Persoană care se află în afara castelor şi care este lipsită de orice drepturi. **2** (Pex) Clasă socială din care face parte o astfel de persoană. **3** (Fig) Persoană dispreţuită, urgisită, căreia nu i se recunoaşte nici un drept. **4** (Pex) Colectivitate dispreţuită, urgisită.
paria[2] *vi* [At: ALECSANDRI, T. 785 / P: *~ri-a* / Pzi: *~iez* / E: fr *parier*] **1** A stabili, adesea formal, o convenţie prin care fiecare dintre persoanele care susţin lucruri contrare se obligă să plătească o sumă sau o compensaţie de altă natură celui care se va dovedi că are dreptate. **2** A lua parte la o întrecere cu obligaţia de a plăti o sumă sau de a da o altă compensaţie celui care va câştiga. **3** A participa la anumite jocuri de noroc, în special la curse de cai, angajând sume de bani.
pariah *smi* vz *paria[1]*
parian *sns* [At: DN[3] / P: *~ri-an* / E: fr *parian*] Porţelan moale nesmălţuit care imită marmura de Paros, folosit în lucrările de sculptură.
pariat *smi* vz *paria[1]*
paric *s* [At: SCL 1958, 236 / Pl: nct / E: rs **порик**] (Rsî) Perucă.
parică *av* vz *parcă[1]*
paricid, ~ă [At: HELIADE, O. I, 433 / V: (înv) *~diu* *sn*, *~rucid* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr *parricide*] **1** *sn* Ucidere a părinţilor de către copii Si: (rar) *patricid* (**1**), (îvr) *paricidere* (**1**). **2** *sn* Crimă de paricid (**1**) Si: (rar) *patricid* (**2**), (îvr) *paricidere* (**2**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care şi-a ucis părinţii. **5** *a* Care se referă la uciderea părinţilor.
paricidere *sf* [At: STAMATI, D. / V: *paruc~* / Pl: *~ri* / E: ctm *patricid* + *ucidere*] **1-2** (Îvr) Paricid (**1-2**).
paricidiu *sn* vz *paricid*
paricopitat *sn* [At: SIMIONESCU, F. R. 37 / Pl: *~e* / E: *pari-* + *copitat*] **1** (Lpl) Ordin de mamifere erbivore mari, terestre, cu piciorul adaptat pentru fugă, terminat cu două degete dezvoltate, acoperite cu câte o copită, şi cu două degete mici, reduse. **2** (Şls) Animal care face parte din acest ordin.
parie[1] *sf* [At: KLEIN, D. 395 / Pl: ? / E: lat *paria*, mg *pária*] (Înv) Copie (după un act).
parie[2] *sf* [At: LEXIC REG. 71 / Pl: ? / E: mg *párja*] (Reg) Pereche.
pariere *sf* [At: DN[2] / P: *~ri-e~* / E: *paria[2]*] **1** Stabilire, adesea formală, a unei convenţii prin care fiecare dintre persoanele care susţin lucruri contrare se obligă să plătească o sumă sau o compensaţie de altă natură celui care se va dovedi că are dreptate. **2** Participare la o întrecere cu obligaţia de a plăti o sumă de bani sau de a da o altă compensaţie celui care va câştiga. **3** Participare la anumite jocuri de noroc, în special la curse de cai, angajând sume de bani.
parietal, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 101/4 / V: (înv) *~ar* / P: *~ri-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *parietal*] **1-2** *a* (Atm) Care se referă la peretele (unei cavităţi a organismului sau al) unei părţi a lui. **3** *a* (Atm) Care aparţine peretelui unei cavităţi. **4-5** *sn, a* (Şîs *Os ~*) (Fiecare dintre cele două oase) care formează partea de mijloc a bolţii cutiei craniene, situate între osul frontal şi osul occipital. **6** *a* (Rar) Mural.
parietar, ~ă *a* vz *parietal*
parietară *sf* vz *parietarie*
parietarie *sf* [At: ŞINCAI, în DR. V, 560 / V: *~ră* / Pl: *~ii* / E: lat *parietaria, parietară*, fr *parietaire*] (Bot; înv) Paracherniţă (*Parietaria officinalis*).
parigină *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: it *parigina*] (Îdt) Sobă de fier cu ardere lentă şi continuă.
parigorie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 292 / V: (înv) *pali~, ~reg~* / A şi: *~orie* / Pl: *~ii* / E: ngr **παρηγορία**] **1** (Îrg) Mângâiere. **2** (Îrg) Consolare. **3** (Îlav) **În** (sau **de-o**) **~** De hatârul cuiva. **4** (Îal; pex) De formă. **5** (Mol) Măgulire. **6** Prostie.
parigorisi *vt* [At: LET. III, 201/20 / V: (înv) *paleg~, palig~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr **παρηγορῶ**] (Îvr) **1** A consola. **2** A desfăta. **3** A sfătui.
parigorisire *sf* [At: DDRF / Pl: (rar) *~ri* / E: *parigorisi*] (Îvr) **1** Consolare. **2** Desfătare. **3** Sfătuire.
parigorisit, ~ă *a* [At: BOLINTINEANU, O. 164 / Pl: *~iţi, ~e* / E: *parigorisi*] (Îvr) **1** Consolat. **2** Împăcat.
parihlă *sf* [At: LEXIC REG. 106 / Pl: *~le* / E: cf *parhă*] (Buc) **1** Câine fără stăpân. **2** (Dep) Om rău.
parimei *sn* vz *parimie*
parimiar *sn* [At: DRLU / V: (înv) *~remiariu, ~ier, ~ieriu* / P: *~mi-ar* / Pl: *~e* / E: *parimie* + *-ar*] Carte bisericească în care se cuprind fragmente din proverbele lui Solomon Si: *parimie* (**5**), (îvr) *parimic* (**3**).
parimic *sn* [At: LM / V: *parem~* / Pl: *~ice* / E: *parimie* + *-ic*] (Îvr) **1** Proverb. **2** Maximă. **3** Parimiar.
parimicesc, ~ească *a* [At: DRLU / Pl: *~eşti* / E: *parimic* + *-icesc*] (Îvr) Proverbial.
parimiceşte *av* [At: DRLU / E: *parimic* + *-eşte*] (Îvr) **1** Ca în proverbe. **2** Proverbial.
parimie *sf* [At: HERODOT (1645), 351 / V: (înv) *parem~, ~mei* *sn*, *~ină, păr~* / Pl: *~ii* / E: ngr **παροιμία**] **1** (Asr) Proverb. **2** (Asr) Maximă. **3** Pildă. **4** (Mpl) Fragment din Biblie, în special proverbele lui Solomon, citit seara la diferite slujbe bisericeşti. **5** Parimiar. **6** (Rar; lpl) Formule în versuri la jocurile de copii.
parimier *sn* vz *parimiar*
parimieriu *sn* vz *parimiar*
parimină *sf* vz *parimie*
parin[1] *s* [At: BIBLIA (1688), 355[2]/42 / E: ngr **πάριvov** „construit cu marmură din insula Paros"] (Îvr) **1-2** Marmură[1] (din insula Paros).
parin[2] *sm* vz *parâng[1]*
parina *v* vz *parini*
parină *sf* [At: DLR / Pl: *~ne* / E: ucr **парина**] (Buc) **1** Arătură făcută toamna pe un ogor, care primăvara se ară din nou. **2** Arătură repetată a unui ogor, înainte de a-l semăna.
parinc *sm* vz *parâng[1]*
parindie *sf* vz *părângă*
parineală *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~eli* / E: *parini* + *-eală*] (Reg) Dezmiriştire.
paring *sm* vz *parâng[1]*
parini *vt* [At: F (1885), 316 / V: (escj) *~na* / Pzi: *~nesc* / E: *parină*] **1-2** (Buc; c. i. terenuri, ogoare) A ara (a doua oară sau) de mai multe ori înainte de a fi semănat. **3** (Reg; îf *parina*) A dezmirişti.
parintez *sn* vz *paranteză*
parinteză *sf* vz *paranteză*
parintijiş *sn* vz *paranteză*

parior *sm* [At: DN[3] / P: *~ri-or* / Pl: *~i* / E: fr ***parieur***] Persoană care pariază.

parip *sm* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~rep,*** (reg) ***~pa*** *sf*, ***păip, păr~*** / A și: *parip* / Pl: *~i* / E: mg ***paripa***] (Trs) **1** (Îoc *mârțoagă*) Cal tânăr, sprinten și frumos, folosit, mai ales, pentru călărie Si: *bidiviu, telegar*. **2** (Pex; reg) Copil mic. **3** (Înv) Cal lăturaș, care merge pe lângă cel din ham. **4** Pui de măgar. **5-6** (Șdp) (Cal sau) mânz mic, slab, nedezvoltat Si: *mârțoagă*.

paripenat, ~ă *a* [At: CADE / V: ***~pinat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***paripenné***] (D. frunzele compuse) Cu un număr pereche de foliole dispuse în formă de pană.

paripinat, ~ă *a* vz ***paripenat***

parisie[1] *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 322 / V: ***~rusie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***παρουσία***] (Înv) **1** Prezență. **2** Participare. **3** Paradă. **4** Alai. **5** Fast.

parisie[2] *sf* [At: CANTEMIR, IST. 148 / E: ngr ***παρησία***] (Înv; îlav) **În ~** Sincer.

parisilab, ~ă *a* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parisyllabe***] (Rar; îoc *imparisilab*) Parisilabic.

parisilabic, ~ă *a* [At: BARCIANU, V. / V: (rar) ***paras~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parisyllabique***] (D. substantive, adjective; îoc *imparisilabic*) A cărui temă păstrează același număr de silabe în cursul declinării, cel puțin la formele cazuale considerate fundamentale Si: (rar) *parisilab*.

parisimi *sf pl* vz ***păresimi***

paristas *sn* vz ***parastas***

pariș, ~ă [At: LB / V: ***par~*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***paris*** (alma)] **1-2** *sm, a* (Reg; șîs *Măr ~*) (Varietate de măr) care are fructe mari, de culoare albă-verzuie sau roșie-gălbuie. **3-4** *sn, a* (Prc) (Fruct) al parișului **(1)**.

parișoșir *sm* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XIII, 85 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Înv; csnp) Epitrop.

pariște *sf* vz ***pajiște***

paritate *sf* [At: IORGOVICI, O. 79/14 / Pl: *~tăți* / E: fr ***parité***, lat ***paritas, -atis***] **1-2** (Înv) Egalitate (în drepturi). **3** Egalitate numerică. **4** (Mat) Proprietate a unui număr întrg de a fi divizibil cu doi. **5** (Ecp; fin) Egalitate valorică.

paritis *sn* vz ***paretisis***

paritisi *v* vz ***paretisi***

pariu *sn* [At: C. PETRESCU, I. II, 3 / V: *~ri* / Pl: *~uri* / E: fr ***pari***] **1** Convenție prin care fiecare dintre persoanele care susțin lucruri contrare se obligă să plătească o sumă sau să dea o compensație de altă natură celui care se va dovedi că avea dreptate Si: (pop) *prinsoare, rămășag*. **2** Joc de noroc, în special la cursele de cai, constând dintr-o miză pe unul sau mai mulți cai care, în caz de câștig, dă participantului dreptul la o cotă din totalul sumelor mizate de cei care au pierdut.

parizăr *sn* vz ***parizer***

parizen *sn* vz ***parizer***

parizer *sn* [At: CONV. LIT. XXXVI, 63 / V: ***~zăr,*** (fam) ***~zen*** / E: ger ***Pariser***] **1** Sortiment de mezel proaspăt din carne de vită tocată sub formă de pastă și din slănină tocată, afumate la cald și apoi fierte. **2** (Dep) Epitet dat unei persoane grase.

parizian, ~ă [At: FL (1838), 68[1]/11 / S și: *~isian* / P: *~zi-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***parisien***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Parisului sau) este originară de acolo. **5** *smp* Locuitori ai Parisului. **6-7** *a* Care aparține (Parisului sau) parizienilor **(5)** Si: (nob) *parizienesc* **(1-2)**. **8-9** *a* Privitor (la Paris sau) la parizieni **(5)** Si: (nob) *parizienesc* **(3-4)**. **10-11** *a* Specific (Parisului sau) parizienilor **(5)** Si: (nob) *parizienesc* **(5-6)**. **12** *a* Adus din Paris Si: (nob) *parizienesc* **(7)**.

pariziancă *sf* [At: CADE / P: *~zi-an~* / Pl: *~nce* / E: ***parizian*** + *-că*] **1-2** (Rar) Femeie care (locuiește în Paris sau) este originară de acolo Si: *pariziană* **(1, 3)**.

parizianism *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 138 / P: *~zi-a~* / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***parisianisme***] (Rar) **1-2** Fel (de a fi sau) de a vorbi propriu parizienilor **(1)**.

parizianiza *vt* [At: BUL. FIL. II, 225 / P: *~zi-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***parisianiser***] (Rar) **1-2** A da caracter, aspect parizian **(10-11)**.

parizienesc, ~ească *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 38 / P: *~zi-e~* / Pl: *~ești* / E: ***parizian*** + *-esc*] **1-7** (Nob) Parizian **(6-12)**.

parizon *s* [At: ALR II, 4359/250 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Șotron.

parjă *sf* vz ***perjă***

parjur *sm* vz ***sperjur***

parkinson *sns* [At: DEX[2] / E: fr ***parkinson***] (Med; șîs) ~ *boala lui Parkinson* Boală degenerativă a sistemului nervos central caracterizată prin tremurături cu caracter static ale membrelor și capului și prin rigiditate musculară.

parkinsonism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***parkinsonisme***] Denumire generică pentru sindroame asemănătoare cu parkinsonul.

parlac[1] *sn* [At: ALR I, 920/750 / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) Postată.

parlac[2] *s* [At: BORZA, D. 115 / Pl: nct / E: nct] (Bot; Mar) Țăpoșică (*Nardus stricta*).

parlaghie *sf* vz ***paralaghie***

parlagea *sf* vz ***pătlăgea***

parlagică *sf* vz ***pătlăgea***

parlagină[1] *sf* vz ***părangină***

parlagină[2] *sf* vz ***pătlagină***[2]

parlagiu *sm* [At: BARONZI, L. 116 / Pl: *~ii* / E: tc ***parlaci***] **1** Măcelar care se ocupă cu tăierea vitelor de consum, la abator Si: (Mun) *parcealagiu*. **2** (Fig; rar) Asasin.

parlament *sn* [At: GHEOGRAFIE, 43[r] / V: (îvr) ***~lement*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***parlement***] **1-2** (Înv) Adunare (a conducătorilor). **3** (Înv) Sfat. **4** Organ legislativ compus din una sau din două camere și constituit din reprezentanți ai diferitelor partide politice, aleși prin votul cetățenilor. **5** (Pex) Totalitate a deputaților care formează parlamentul **(4)**. **6** (Pex) Sesiune de lucru în care se întrunește parlamentul **(4)**. **7** Clădire în care au loc sesiunile parlamentului **(4)**.

parlamenta *vi* [At: BĂLCESCU, M. V. 174 / Pzi: *~tez* / E: fr ***parlementer***] **1** A duce tratative cu dușmanul, în vederea încheierii unui armistițiu, a păcii, a schimbului de prizonieri etc. **2** (Udp „cu") A duce tratative pentru a ajunge la o înțelegere Si: *a negocia, a trata*. **3** (Pex; irn) A discuta cu cineva despre o anumită chestiune.

parlamentar[1]***, ~ă*** [At: CR (1830), 18[1]/1 / V: (îvr) ***~lem~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parlementaire***] **1-3** *a* Care aparține parlamentului **(4-6)**. **4-6** *a* Privitor la parlament **(4-6)**. **7-9** *a* Din parlament **(4-6)**. **10-12** *a* Care are loc în parlament **(4-6)**. **13** *a* (D. o formă de stat) Cu parlament **(4)**. **14-16** *a* Conform uzanțelor din parlament **(4-6)**. **17** *a* (Pex) Care este de o politețe riguroasă și rigidă Si: *ceremonios, convențional, protocolar*. **18** *sf* (Fam; irn) Ceartă. **19** *smf* Membru al parlamentului **(4)** Si: *deputat, senator*.

parlamentar[2]***, ~ă*** [At: PIRAMIDA, 16/8 / V: (înv; **1**) ***~riu*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parlamentaire***] **1** *sm* Persoană delegată pentru a duce tratative de armistițiu, de pace etc. cu inamicul Si: *delegat, sol, trimis*. **2-4** *a* Care ține de acțiunea de a parlamenta **(1-3)**. **5-7** *a* Privitor la acțiunea de a parlamenta **(1-3)**. **8** *a* (Îs) *Steag ~* Steag alb arborat de o solie.

parlamentare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***parlamenta***] **1** Purtare de tratative cu dușmanul, în vederea încheierii unui armistițiu, a păcii, a schimbului de prizonieri etc. **2** (Udp „cu") Purtare de tratative pentru a ajunge la o înțelegere Si: *negociere*. **3** Purtare de discuții în legătură cu o anumită chestiune.

parlamentarism *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / E: fr ***parlamentarisme***] **1** Sistem de guvernare în statele cu regim parlamentar[1] **(13)**. **2** Tactică politică bazată pe utilizarea formelor parlamentare **(13)** în lupta politică.

parlamentariu *sm* vz ***parlamentar***[2]

parlando *av* [At: DN[3] / E: it ***parlando***] (Muz; ca indicație de execuție) Vorbind liber, din punct de vedere ritmic.

parlatoriu *sn* [At: (a. 1836) DOC. EC. 626 / Pl: *~ii* / E: cf *parloar*] (Înv) Cameră unde se primesc vizitatori la internat, la un cămin, la o închisoare etc. Si: *vorbitor*, (frm) *parloar*.

parlement *sn* vz ***parlament***

parlementar, ~ă *a* vz *parlamentar*[1]

parloar *sn* [At: VALIAN, V. / Pl: *~e* / E fr *parloir*] (Frm) Parlatoriu.

parlovancă *sf* [At: H VI, 173 / E: nct] (Reg; art.) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul parlovanca (**1**).

parmac[1], *~ă* [At: (a. 1715) ȘIO II_1, 284 / V: (reg) *părâmaci, pârm~* / Pl: *~aci, ~ace* / E: tc *parmak*] **1** *sm* (Înv) Grilaj. **2** *sm* (Înv) Balustradă. **3** *sm* Par[1] sau stâlp de susținere folosit la diverse construcții deschise, prispe, pridvoare, garduri etc. **4** *sm* (Reg) Par[1] gros care se trece prin urechile hârdăului pentru ca acesta să poată fi transportat de două persoane. **5** *sm* (Olt) Ciomag mare. **6** *sm* (Rar) Bastonaș. **7** *sf* (Reg) Greblă mică aplicată la coasă, ca să așeze în brazdă grânele sau iarba când se cosește Si: (reg) *hreapcă*.

parmac[2] *sn* vz *palmac*

parmaclâc *sn* [At: GOLESCU, Î. 132 / V: *~alâc*, (reg) *~lic* / Pl: *~uri* / E: tc *parmaklik*] **1** Construcție de lemn, de piatră etc. de forma unui perete sau a unui gard scund, folosită pentru a mărgini o altă construcție, pod, casă etc. sau un element de construcție, pridvor, balcon, scără etc. Vz *balustradă, parapet, pălimar*[1], *plimb*. **2** (Nob) Perete de sticlă colorată, mată, etc. al unei marchize. **3** Gard de leațuri. **4** Grilaj. **5** (Rar) Fiecare dintre leațurile, scândurile, barele etc. care formează un gard sau un grilaj. **6** (Reg; îf *parmalâc*) Pârghie.

parmaclic *sn* vz *parmaclâc*

parmagea *sf* vz *pătlăgea*

parmalâc *sn* vz *parmaclâc*

parmangele *sfp* vz *pătlăgea*

parmazan *sn* vz *permezan*

parmen [At: COMȘA, N. Z. 48 / V: (reg) *~min* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *parmain* (d'or), ger *Parmäne*] **1-2** *sm, a* (Șîs *Măr ~* sau *~ auriu*) (Măr[1]) care este originar din Anglia, cu fructele de culoare galbenă-aurie cu dungi carmin. **3-4** *sn, a* (Îas) (Fruct) care aparține acestei varietăți de măr[1].

parmezan [At: (a. 1754) IORGA, S. D. XII, 67 / V: (înv) *~maz~* / Pl: *~e* / E: ger *Parmesan*, fr *parmesan*] **1** *sn* Specialitate italienească de cașcaval mai uscat, care se poate rade mărunt. **2-3** *sn, a* (Brânză) care este preparată ca un parmezan (**1**). **4** *sn* (Pex) Cașcaval uscat. **5** *sn* (Pex) Cașcaval ras.

parmin *a* vz *parmen*

parnajac *sn* vz *părnăjac*

parnas *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~uri* / E: fr *parnasse*] (Fig) **1** Lăcaș al poeziei. **2** Poezie. **3** Poetică.

parnasian, ~ă [At: IONESCU-RION, C. 100 / P: *~si-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr *parnassien*] **1** *a* Care aparține parnasianismului. **2** *a* Care se referă la parnasianism. **3** *a* Care este specific parnasianismului. **4-5** *a* Care (scrie sau) este scris în maniera specifică parnasianismului. **6-7** *smf* (Reprezentant sau) adept al parnasianismului.

parnasianism *sn* [At: DN[2] / P: *~si-a~* / E: fr *parnassianisme*] Curent poetic apărut în Franța, pe la jumătatea sec. XIX, care transformă poezia într-un joc gratuit, dar savant, de virtuozități imagistice și care cultivă evocarea grandioasă a civilizațiilor trecute sau a naturii, descrierea strălucirii exterioare a lucrurilor, mai ales a podoabelor rare și prețioase.

parnasie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: lat *parnassia*] (Bot; rar; șîc **~-de-mlaștini**) Șopârliță-albă (*Parnassia palustris*).

parnat *s* [At: ALRM SN I, h 225/574 / Pl: nct / E: mg *párnát* „cuzinet"] (Reg) **1** Pod al osiei la car. **2** Telegău la car.

parnavel *sms* [At: BL II, 119 / E: rrm *parnave* (pll *parnavo* „prieten")] (Arg) Copil de țigan.

parnic[1] *sn* [At: SCL 1969, 135 / Pl: *~ice* / E: rs **парник**] (Mol) Vas mare pentru păstrat vinul.

parnic[2], *~ă* *smf* vz *partnic*

parniu, ~ie *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 1, 63 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Zăpăcit. **2** Capiu.

paroc *sm* vz *paroh*

parocaș *sm* [At: KLEIN, D. 395 / Pl: *~i* / E: mg *parókás*] (Înv; Trs) **1-2** Peruchier (**1-2**).

parocă *sf* [At: KLEIN, D. / V: *păr~* / A și: (nob) *parocă* / E: mg *paróka*] (Trs; Ban) Perucă.

parochimen *sm* vz *prochimen*

parocuș *sm* vz *paroh*

parod *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: it *parodo*] **1** Prim cântec al corului, în tragedia greacă, intonat la intrarea în orchestră (**1**). **2** Fiecare dintre intrările orchestrei dintr-un teatru grec.

parodesc [At: H IX, 389 / Pl: *~ești* / E: ns cf *rod*] **1-2** *sm, a* (Reg; șîs *Măr ~*) (Măr[1]) dintr-o specie nedefinită mai îndeaproape. **3-4** *sn, a* (Fruct) care aparține acestei specii de măr[1].

parodia *vt* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~di-a* / Pzi: *~iez* / E: fr *parodier*] **1-2** (C. i. opere literare, autori etc.) A imita, preluând temele, motivele, mijloacele artistice, (cu intenții satirice, pentru a demonstra lipsa de valoare sau) pentru a obține efecte comice Si: (nob) *a parodiza* (**1-2**). **3-4** (C. i. vorbirea, aspectul fizic, gesturile cuiva) A imita (în glumă sau) într-o manieră grotească, pentru a-și bate joc Si: (nob) *a parodiza* (**3-4**).

parodiant, ~ă *smf, a* [At: TEODORESCU, M. II, 293 / P: *~di-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *parodiant*] (Rar) **1-2** (Persoană) care parodiază pe cineva.

parodiare *sf* vz *parodiere*

parodiat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *parodia*] **1-2** (D. autori, opere) Imitat (cu intenții satirice, pentru a demonstra lipsa de valoare sau) pentru a obține efecte comice. **3-4** (D. vorbirea, aspectul fizic, gesturile cuiva) Imitat (în glumă sau) într-o manieră grotească, pentru a-și bate joc.

parodic, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *parodique*] (Rar) **1-6** Parodistic (**1-6**).

parodie *sf* [At: VÎRNAV, F. M. II, 149ᵛ/24 / Pl: *~ii* / E: fr *parodie*] **1-2** Imitație (neizbutită sau) caricaturală a unui original. **3** (Pex) Bătaie de joc. **4-5** Creație literară în care se preiau temele, motivele și mijloacele artistice ale unei opere literare sau ale unui autor, (cu intenții satirice, demonstrând lipsa de valoare sau) cu scopul de a obține efecte comice.

parodiere *sf* [At: POLIZU / V: (înv) *~iare* / P: *~di-e~* / Pl: *~ri* / E: *parodia*] **1-2** Imitare a unei opere literare, a unui autor, cu preluarea temelor, a motivelor, a mijloacelor artistice, (cu intenții satirice, demonstrând lipsa de valoare sau) cu scopul de a obține efecte comice. **3-4** Imitare a vorbirii, a aspectului fizic, a gesturilor cuiva (în glumă sau) într-o manieră grotescă, pentru a-și bate joc Si: *parodizare*.

parodist *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști* / E: fr *parodiste*] (Rar) **1-2** Autor de parodii (**4-5**).

parodistic, ~ă [At: CONTEMP. 1949, nr. 156, 15/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *parodie + -istic*] **1-2** *a* Care se referă la parodie (**4-5**) Si: (rar) *parodic* (**1-2**). **3-4** *a* Care este specific parodiei (**4-5**) Si: (rar) *parodic* (**3-4**). **5-6** *a* Care aparține parodiei (**4-5**) Si: (rar) *parodic* (**5-6**). **7** *sf* Gen literar al parodiei.

parodiza *vt* [At: F (1872), 225 / Pzi: *~zez* / E: *parodie + -iza*] (Nob) A parodia (**1-2**).

parodontal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it *parodontale*] (Atm) **1** Al parodonțiului. **2** De parodonțiu. **3** (Îs) *Țesut ~* Țesut marginal moale, cu formațiuni fibroase, care înconjoară dintele și alveola dentară.

parodontită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr *parodontite*] (Med) Inflamație a parodonțiului.

parodontogramă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~me* / E: fr *parodontogramme*] (Med) Diagramă a datelor obținute prin parodontometrie.

parodontologie *sf* [At: DEX[2] / P: *~gi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr *parodontologie*] Ramură a medicinii care se ocupă de parodontopatii.

parodontom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr *parodontome*] (Med) Tumoare a țesutului parodontal.

parodontometrie *sf* [At: DEX[2] / P: *~tri-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr *parodontométrie*] (Med) **1** Măsurare a pungilor gingivale, a retracției și mobilității dinților. **2** Diagramă a datelor obținute prin parodontometrie (**1**).

parodontopatie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / P: *~ti-e* / E: fr *parodontopathie*] (Med) Denumire generică pentru afecțiunile dentare.

parodontoză *sfs* [At: DN^3 / V: ***paraden~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***parodontose***, ger ***Parodontose***] (Med) Proces patologic al parodonțiului, constând în retracția gingiilor și descoperirea pronunțată a dinților.

parodonțiu *sn* [At: DN^3 / P: *~țiu* / Pl: *~ii* / E: ger ***Parodontium***] (Atm) **1** Complex morfologic funcțional care asigură fixarea dinților în osul maxilar. **2** (Îs) ~ *moale* Țesut marginal moale, cu formațiuni fibroase, care înconjoară dintele și alveola dentară. **3** (Îs) ~ *osos* Porțiune osoasă în care sunt săpate alveolele dentare și pe care se inserează parodonțiul moale.

parodosire *sf* vz ***paradosire***

parof *sm* vz ***paroh***

parofial, ~ă *a* vz ***parohial***

parofian, ~ă *smf* vz ***parohian***

parofie *sf* vz ***parohie***

paroh *sm* [At: (a. 1786) IORGA, S. D. XIII, 126 / V: (îrg) ***~uș***, (reg) ***~of***, (îvr) ~oc (A și: *paroc*), ~ocuș / S și: *~och* / Pl: *~i* / E: lat ***parochus***, ger ***Parochus***, mg ***parochus***] Preot care conduce o parohie.

parohial, ~ă *a* [At: HELIADE, D. C. 236/14 / V: (îrg) ***~ofial*** / S și: *~ochial* / P: *~hi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***parochialis***, ger ***Parochial***] **1-5** Care aparține (parohului sau) parohiei (**1-4**) Si: (înv) *parohialnic* (**1-5**). **6-10** Privitor (la paroh sau) la parohie (**1-4**) Si: (înv) *parohialnic* (**6-10**). **11** (Îs) *Biserică ~ă* Biserică în care slujește parohul Si: (înv) *biserică parohialnică* (**11**). **12** (Îs) *Casă* (sau *locuință*) *~ă* Clădire, proprietate a bisericii, în care se află locuința și cancelaria parohului.

parohialnic, ~ă *a* [At: FUND. 42/8 / P: *~hi-al~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parohie*** + *-alnic*] (Înv) **1-10** Parohial (**1-10**). **11** (Îs) *Biserică ~ă* Biserică parohială (**11**).

parohian, ~ă *smf* [At: DRLU / V: (reg) ***~ofian*** / S și: *~ochian* / P: *~hi-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: lat ***parochianus***, ger ***Parochian***] (Îrg) Enoriaș.

parohie *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 125/32 / V: (îrg) ***~ofie, părăfie, părofie*** / S și: *~ochie* / Pl: *~ii* / E: lat ***parochia***, ger ***Parochie***] **1** Cea mai mică unitate administrativă bisericească. **2** (Pex) Sediu al acestei unități. **3** (Pex) Comunitate religioasă creștină care ține de această unitate administrativă bisericească. **4** (Pex) Biserică dintr-o astfel de unitate Si: (îrg; liv) *materă* Vz *enorie*. **5** (Mol; îf *parofie*) Porțiune de sat în care un grup de flăcăi umblă, la sărbători, cu colindul, cu plugușorul etc., rezultată în urma unei împărțiri a teritoriului între grupuri.

parohuș *sm* vz ***paroh***

paroi^1 *sn* [At: I. IONESCU, D. 249 / Pl: *~uri* / E: ucr **парій**, rs **парой**] **1** Roi ieșit dintr-un alt roi din aceeași vară. **2** (Reg) Roi care n-a roit într-o vară. **3-4** (Mol) Ceară produsă de un paroi^1 (**1-2**). **5** Ceară de naft.

paroi^2 *vi* [At: I. IONESCU, M. 380 / Pzi: 3 *~ește* / E: ***paroi^1***] A roi a doua oară în aceeași vară.

paroit *sn* [At: DDRF / E: ***paroi^2***] (Pop) Al doilea roit în aceeași vară.

parol *i* vz ***parolă***

parolă [At: M. COSTIN, ap. GÎDEI / V: (frm) ***parol*** / Pl: *~le* / E: lat ***parola***, it ***parola***, ger ***Parole***, rs **пароль**, fr ***parole***] **1** *sf* (Asr) Promisiune. **2** *sf* (Asr) Cuvânt de onoare. **3** *sf* (Îla) **De ~** (D. oameni) Care se ține de cuvânt Si: *punctual*. **4** *sf* (Îlv) **A(-i) da** (sau **a-și da**) (**~la de onoare**) sau (înv) **a(-i) da** (ori **a pune**) **~** A se angaja în mod solemn Si: *a făgădui, a promite*. **5** *sf* (Reg; îe) **A duce** (sau **a bate**) **~la** A cădea la învoială. **6** *sf* (Reg; îe) **A se ține de ~** sau **a(-și) ține** (ori, înv, **a-și păzi**) **~la** A se ține de cuvânt. **7** *i* (Frm; îf *parol*) Zău. **8** *sf* (Înv) Vorbă. **9** *sf* (Înv) Afirmație. **10** *sf* (Îlv) **A da ~** A ordona. **11** *i* (La unele jocuri de cărți; îf *parol*, șîs *pas parol*) Pas^1 (**2**). **12** *sf* (Fam) Sfat. **13** *sf* (Fam) Discuție facilă. **14** *sf* (Îe) **A sta la o ~** A sta de vorbă. **15** *sf* (Îae) A flecări. **16** *sf* (Gms) Lozincă. **17** *sf* Cuvânt secret, convențional, folosit de militarii care au anumite misiuni, pentru a fi recunoscuți de alți militari cunoscători ai consemnului. **18** *sf* (Îe) **A da ~la** (sau **~**) A stabili cuvântul secret de recunoaștere. **19** *sf* (Îae) A comunica celor în drept acest cuvânt. **20** *sf* (Îac) A rosti cuvântul secret, de recunoaștere. **21** *sf* (Pgn) Cuvânt secret de recunoaștere. **22** *sfa* (Înv) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **23** *sfa* (Înv) Melodie după care se execută dansul parola (**22**).

paroli *smi* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***paroli***, it ***paroli***] (La unele jocuri de cărți) **1** Dublare a sumei mizate în jocul precedent. **2** Miză realizată în acest fel.

parolist, ~ă *smf, a* [At: VALIAN, V. / Pl: *~iști, ~e* / E: ***parolă*** + *-ist*] **1-2** (Fam) (Persoană) care își respectă angajamentul luat.

paroliță *sf* [At: H X, 357 / A: nct / Pl: *~țe* / E: ***parolă*** + *-iță*] (Reg) Inel.

parom *sn* [At: CONTEMPORANUL, III, 774 / V: ***por~*** / Pl: *~oame* / E: ucr, rs **паром**] (Mol; Buc) Pod plutitor Vz *bac*.

paron *a* [At: (a. 1713) GÁLDI, M. PHAN. 222 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr **παρών**] (Grî) Prezent.

paronichie *sf* [At: DN^3 / P: *~chi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***paronychie***] (Med) Tumefacție inflamatorie în jurul unghiei.

paronim *sn* [At: VALIAN, V. / Pl: *~e* / E: fr ***paronyme***] Cuvânt asemănător, ca formă, cu un alt cuvânt, dar deosebit ca sens și ca origine de acesta.

paronimic, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paronymique***] **1** Care ține de paronime. **2** Referitor la paronime.

paronimie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***paronymie***] **1** Însușire a două sau mai multe cuvinte de a fi paronime. **2** Situație în care se află mai multe paronime.

paronomasie *sf* [At: MOLNAR, RET. 209/2 / V: ***~azie*** / Pl: *~ii* / E: ngr **παρονομασία**, fr ***paronomasie***] (Rar) Paronomază.

paronomastic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paronomastique***] (Rar) **1** Care ține de paronomază. **2** Privitor la paronomază.

paronomază *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ze* / E: fr ***paronomase***] Figură de stil care constă în asocierea a două cuvinte asemănătoare ca formă, dar deosebite ca înțeles Si: (rar) *paronomasie*.

paronomazie *sf* vz ***paronomasie***

parorexie *sf* [At: DN^3 / P: *~xi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parorexie***] (Med) Dorință patologică de a ingera substanțe necomestibile.

parosie *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 342/1 / Pl: *~ii* / E: cf ngr *παρουσία*] (Înv; csnp) **1** Cerere. **2** Jalbă.

parosism *sn* vz ***paroxism***

parosmie *sf* [At: DN^3 / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parosmie***] (Med) Tulburare olfactivă constând în percepția falsă a unui miros.

paroș, ~ă *a* vz ***paroșu***

paroșcă *sf* vz ***piroșcă***

paroșu, ~șie *a* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 100 / V: ***paroș*** / Pl: *~și, ~șii* / E: ***pa***(ra)^1- + ***roșu***] (Olt; rar) Foarte roșu.

parotidă [At: KRETZULESCU, A. 282/24 / V: (îvr) *~ită* / Pl: *~de* / E: fr ***parotide***] **1-2** *sf, af* (Șîs *Glandă ~*) (Fiecare dintre cele două glande salivare) care sunt așezate în dosul urechilor, de o parte și de alta a maxilarului inferior. **3** *sf* (Rar; îf *parotită*) Oreion.

parotidectomie *sf* [At: DN^3 / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parotidectomie***] (Med) Extirpare chirurgicală a glandei parotide.

parotidian, ~ă *a* [At: POLIZU, P. 79/23 / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***parotidien***] (Îvr) **1** Care se referă la parotidă (**1**). **2** Care ține de parotidă (**1**).

parotidită *sf* [At: LM / Pl: *~te* / E: fr ***parotidite***] (Șîs ~ *epidemică*) Oreion.

parotită *sf* vz ***parotidă***

paroxism *sn* [At: DRLU 100/28 / V: (înv) ***~osi~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***paroxysme***, ger ***paroxysmus***, it ***parossismo***] **1** Intensitate maximă a simptomelor unei boli Si: *acces, criză*. **2** (Înv) Febră. **3** (Înv) Frison. **4** Punct culminant la care ajunge o senzație, un sentiment, o stare, un proces, o acțiune în desfășurare etc. **5** (Îlav) (**Până**) **la ~** Cu intensitate maximă. **6** Surescitare extremă.

paroxismic, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paroxysmique***] (Îvr) Paroxistic (**1-2**).

paroxistic, ~ă *a* [At: ENC. VET. 26 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paroxystique***] **1-3** Care a ajuns la paroxism (**1, 4, 6**) Si: *extrem*, (îvr) *paroxismic* (**1-3**). **4-5** (D. boli, simptome) Care (survine brusc sau) atinge un maximum de intensitate Si: (îvr) *paroxismic* (**4-5**).

paroxiton, ~ă [At: PUȘCARIU, L. R. I, 28 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paroxyton***] **1-2** *sn, a* (Cuvânt, formă gramaticală) care are accentul pe silaba penultimă.

3 *a* (D. modul de accentuare a cuvintelor, rime etc.) Care se caracterizează prin plasarea accentului pe silaba penultimă.

paroxitonie *sf* [At: SCL 1954, 87 / Pl: *~ii* / E: ***paroxiton*** + *-ie*] **1-2** (Rar) Însușire de a fi paroxiton (**1-2**).

parozol *sn* vz ***parasol***

parpalac[1] *sm, i* vz ***pitpalac***

parpalac[2] *sn* vz ***pârpălac***

parpalac[3] *s* [At: ȚOPA, C. 221 / Pl: ? / E: ns cf ucr *перекотиполе*] (Bot; reg) Săricică (*Salsola kali*).

parpalag *sn* vz ***pârpălac***

parpalec *sm* [At: LB / V: (reg) ***papalete, paparec, paparet, ~ete, ~et, păpăreț*** / Pl: *~eci* / E: nct] **1** (Înv) Vânzător ambulant grec, de covrigi și plăcinte. **2** (Pex) Negustor de mărunțișuri. **3** (Dep) Grec. **4** (Mol; Mun; dep) Epitet dat unei persoane de la oraș. **5** (Mun; dep; îf *papalete*) Epitet dat unui om prostănac, bleg. **6** (Îdt) Grataragiu.

parpalete *sm* vz ***parpalec***

parpaleț *sm* vz ***parpalec***

parpalic *s* [At: GOROVEI, C. 274 / Pl: nct / E: nct] (Pop; euf) Penis.

parpandel *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (reg) ***~ngel, ~nghel*** / Pl: *~ei* / E: nct] **1** (Pop) Copil de țigan Si: (pop) *danci, puradel*. **2** (Ban) Făt.

parpangel *sm* vz ***parpandel***

parpanghel *sm* vz ***parpandel***

parpangică *sf* [At: PAMFILE, A. R. 254 / V: ***parapangele*** *sfp*, ***pârpângel*** *sm* / Pl: *~gele* / E: ns cf *arpagic*] (Trs) Arpagic.

parpariță *sf* vz ***pârpăriță***

parpeleac, ~ă *a* [At: AL LUPULUI, P. G. 13 / Pl: *~eci, ~ece* / E: ns cf *cepeleag, parpalec, pârpelatic*] (Reg: csnp) Peltic.

parpian *sm* [At: COTEANU, PL. 29 / V: (înv) ***~ien, păr~, per~*** / P: *~pi-an* / Pl: *~i* / E: nct] **1** Mică plantă erbacee cu flori dispuse în capitule albe care trăiește prin locuri usate Si: (reg) *floarea-patului, flocoșele, laba-mâții, lânariță, măruncă, parălei, siminoc, scânteiuță-de-munte, sunătoare-de-munte, talpa-pisicii* (*Antennaria dioica*). **2** Plantă erbacee, cu flori în capitule roz (*Gnaphalium dioicum*). **3** (Bot; reg) Flocoșele (*Filago arvensis*). **4** (Bot; reg) Firicică (*Filago germanica*).

parpien *sm* vz ***parpian***

parsec[1] *sm* [At: DM / Pl: *~eci* / E: fr ***parsec***] Unitate de lungime folosită în astronomie, care corespunde unei distanțe de la care raza orbitei pământești se vede sub un unghi de o secundă și care este egală cu distanța parcursă de lumină în 3,26 ani-lumină.

parsec[2] *sn* vz ***parsechi***

parsechi *sn* [At: (cca 1700) IORGA, S. D. IV, 69 / V: (îrg) ***parsec, peha~***, (reg) ***~rșiet, ~rșit, păharsec, păr~, părset, pâr~, per~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***pohárszék***] (Trs) **1** Dulap de bucătărie cu ușă de sticlă Si: *bufet*. **2** (Reg; prc) Parte de jos a dulapului. **3** Șifonier. **4** Poliță de scânduri. **5** Firidă.

parselin *sn* vz ***parasele***

parsemat, ~ă *a* [At: LĂCUSTEANU, A. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***parasemé***] (Frr) Presărat.

parasimonie *sf* vz ***parcimonie***

parsimonios, ~oasă *a* vz ***paracimonios***

parsism *sns* [At: DEX / E: fr ***parsisme***] Religie a popoarelor iraniene, întemeiată de Zoroastru Si: *zoroastrism*.

parșemin *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: fr ***parchemin***] (Frî) Pergament.

parșiet *sn* vz ***parsechi***

parșit *sn* vz ***parsechi***

parșiv, ~ă [At: CIHAC, II, 247 / Pl: *~i, ~e* / E: ucr ***паршивий***, rs ***паршивый***] **1-2** *a* (Asr) (Foarte) murdar. **3** *a* Scârbos. **4** *a* Neîngrijit. **5-6** *smf, a* (Pfm) (Om) care are caracter josnic Si: *mârșav, mizerabil, ticălos*. **7** *a* (Reg) Cicălitor. **8-9** *smf, a* (Om) vagabond. **10-11** *smf, a* (Pfm) (Om) desfrânat. **12-13** *a* Care exprimă o senzualitate (exagerată și) vulgară Si: *insinuant, provocator*.

parșivărie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***parsiv*** + *-ărie*] (Mun) Ticăloșie.

parșivenie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***parșiv*** + *-enie*] **1** (Rar) Murdărie. **2** (Pfm) Ticăloșie. **3** (Pfm) Nerușinare.

parșivi [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~vesc* / E: ***parșiv***] (Rar) **1-2** *vtr* A (se) murdări. **3** *vr* A se ticăloși. **4-5** *vtr* A (se) deprava. **6** *vt* A adresa cuiva epitetul de „parșiv".

part i [At: CARAGIALE, O. I, 135 / E: fo] (Îcr *șart*) Cuvânt care redă zgomotul produs de o lovitură dată cu palma.

partac *s* [At: ALR SN IV, h 1126/172 / Pl: nct / E: cf *parte, partal*] (Reg) Bucată.

partagiu *sn* ***partaj***

partaj *sn* [At: FIS. 244/20 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***partage***] (Jur) **1-2** Partajare (**1-2**). **3-4** Act oficial în care se consemnează modul în care a fost efectuată partajarea (**1-2**).

partaja *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~jez* / E: fr ***partager***, cf *partaj*] (Jur; rar) **1-2** A împărți o avere (la divorț sau) la moștenire între persoanele îndreptățite să o stăpânească.

partajabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***partageable***] Care poate fi împărțit.

partajare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~jări* / E: ***partaja***] (Jur) **1-2** Operație de împărțire (a unei averi la divorț sau) a unei moșteniri între persoanele îndreptățite să o stăpânească Si: *împărteala, partaj* (**1-2**).

partal *sn* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 180 / V: (reg) ***~lă*** *sf*, ***păr~, pâr~*** / Pl: *~e* / E: bg ***партал***] **1-2** (Pop; udp „de") Parte (**1-2**). **3** (Reg; îf *partal*) Postată. **4** (Reg) Cârd de oi despărțit din turma cea mare. **5-6** (Reg) Parte (**51-52**).

partala *sf* vz ***partal***

partalăș, ~ă *smf* vz ***partaleș***

partaleș, ~ă *smf* [At: LB / V: ***~lăș*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***partal*** + *-eș*] (Trs) Părtaș.

partam *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ctm ***parte + hartam***] (Mol; Buc) **1-2** Parte (mai mare).

partant, ~ă [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 89 / Pl: *~nți* / E: fr ***partant***] (Frr) **1** *smf* Participant la jocuri sportive. **2** *a* Care pleacă.

partă[1] *sf* [At: ARH. FOLK. VI, 298 / Pl: *perți, părți, perte* / E: mg ***párta***] **1** (Mar; Ban) Panglică întărită, împodobită cu monede de aur sau de argint ori cu mărgele, care se poartă în păr, legată pe frunte sau la pălărie. **2** (Ban) Salbă de mărgele sau de bani. **3** (Ban) Cingătoare cu mărgele. **4** (Mar) Betelie. **5** (Reg) Fiecare dintre dungile colorate ale unei țesături, ale unei pături.

partă[2] *sf* vz ***hartă***

partău *s* [At: DLR / Pl: nct / E: nct] (Reg) Fânaț.

parte *sf* [At: COD. VOR. 10/5 / Pl: *părți*, (înv) *parți* / E: ml ***pars, -tis***] **1** (Csn; udp „de", „din") Ceea ce se desprinde dintr-un tot, dintr-un ansamblu, dintr-un grup etc., ca rezultat al unei fragmentări, în raport cu întregul Si: *bucată, fragment, porțiune*, (pop) *partal* (**1**). **2** Cantitate oarecare, nedeterminată precis, din ceva Si: (pop) *partal* (**2**), (îrg) *părtenie*. **3** (Înv; îla) **În ~** Personal. **4** (Îlav) **În ~** Separat. **5** (Îal) Pe rând. **6** (Îal; îoc *în general*) În special. **7** (Îal) Parțial[1]. **8** (Îal) Reciproc. **9** (Îal) Și de-o parte și de alta. **10** (Îe) **A vorbi în ~** A vorbi făcând abstracție de unii dintre cei de față. **11** (Îae) Aparte. **12** (Îae) Confidențial. **13-14** (Îlav) **În (cea mai) mare ~** sau (îvr) **spre cea mai multă ~** În foarte mare măsură. **15-16** (Îla) **(Cea mai) mare ~ (din...** sau **dintre...)** Cei mai mulți din... sau dintre... **17-18** (Pop; îe) **A (se) face (în) părți** A (se) rupe în bucăți. **19-20** (Îae) A (se) împărți. **21-22** (Îae) A (se) risipi. **23** (Îcrî) Atât..., cât și... **24** (Îcrî) Unii oameni..., alți oameni... **25** (Îcrî) Unele lucruri..., alte lucruri... **26** Element care intră în structura unui tot, fiind precis delimitat în cadrul lui Si: *element constitutiv*. **27** Element legat de componența, de esența, de calitatea unui lucru. **28** (Pex) Compartiment. **29** (Grm; îs) *~ de vorbire* (sau, înv, *de cuvânt*) Fiecare dintre clasele de cuvinte grupate după sensul lor lexical fundamental și după caracteristicile morfologice și sintactice. **30-31** (Grm; îs) *~ de propoziție* (Cuvânt sau) grup de cuvinte din alcătuirea unei propoziții, care poate fi identificat ca unitate sintactică aparte, după funcția specifică îndeplinită în cadrul

propoziției. **32** (Îe) **A lua** (sau, îvr, **a avea**) **~ la ceva** A participa la ceva. **33** (Îac) A contribui la ceva. **34** (Îe) **A face ~ din...** (sau **dintre...**) A fi unul dintre elementele componente și principale ale unui tot. **35** (Îac) A fi membru al unei grupări, al unei organizații etc. **36** (Spc) Porțiune a corpului unui om sau al unui animal care formează de obicei o unitate cu caracteristici proprii în cadrul întregului Vz *regiune*. **37** (Îvr; îs) ~ *nobilă* Viscere. **38** (Euf; îs) *Părțile rușinoase* (sau, rar, *naturale*) Organe genitale Si: *sex*. **39** (Îvr; euf; îs) *Părțile bărbătești* Organe genitale masculine. **40** (Îvr; euf; îs) *Părțile femeiești* Organe genitale feminine. **41** (Reg; îs) *~a albă* Cornee. **42** (Spc) Diviziune a unei lucrări, a unei opere literare, muzicale etc. cu caracteristici bine precizate în cadrul ansamblului Si: *secțiune*. **43** (Pex) Capitol. **44** (Pex) Pasaj. **45** (Spc; Muz) Ceea ce revine fiecărui interpret sau fiecărui instrument dintr-o partitură muzicală scrisă pentru ansambluri. **46** (Spc; înv) Rol în teatru. **47** (Spc; îvr) Moleculă. **48** (Ggf; îvr) Grad de longitudine. **49** (Îvp; lpl) Trăsătură caracteristică Si: *particularitate*. **50** (Spc) Defect. **51-52** Ceea ce (revine sau) urmează să-i revină cuiva printr-o împărțire, printr-o învoială, dintr-o moștenire etc. Si: *drept*, (rar) *părtășie*, (reg) *partal* (**5-6**). **53** (Îe) **A(-i) face (cuiva) ~ (de... sau din...)** sau, înv, **a scoate ~ (cuiva)** A-i da cuiva ceva ce îi revine de drept. **54** (Îae) A-i face rost cuiva de ceva. **55** (Îae) A avea în vedere pe cineva cu... **56** (Îae) A hărăzi. **57-58** (Îe) **A (nu) avea ~** A (nu) avea dreptul la... **59-60** (Îae) A (nu) primi. **61** (Îe) **A-și face ~ (din...)** A lua în mod abuziv ceva. **62** (Reg; îe) **A căpăta ~ (din...)** A moșteni. **63** (Îe) **A-i cuveni (cuiva) ~a** A-i da dreptate cuiva. **64** (Îe) **A(-i) fi** (sau **a-i veni**) **(cuiva) ~a** (sau, rar, **~**) A-i reveni cuiva ceva. **65** (Îe) **A lua ~a leului** (sau, rar, **a lupului**) Cea mai mare cantitate dintr-un bun, arogată de cel mai puternic în calitate de stăpân. **66** (Îae) Cel mai de seamă folos sau câștig dintr-o afacere, dintr-o acțiune realizată în comun, pe care cineva și le rezervă fără să le merite, prin abuz. **67** (Înv; îs) *~a sufletului* Mulțumire sufletească. **68** (Pop; îas) Ceea ce pune cineva deoparte, încă din timpul vieții, cu scopul de a fi folosit la îndeplinirea obiceiurilor și ritualurilor legate de înmormântare. **69** (Îvp) Zestre. **70-71** Contribuție egală (în bani sau) în muncă la o întreprindere, la o afacere, dând drept la o cotă corespunzătoare din beneficiu. **72** Cotă care revine fiecărui participant. **73** (Pes; iuz; îs) *~a apei* (sau *a propietății*) Cotă sau sumă realizată prin vânzarea peștelui pescuit de o echipă de pescari, care revenea proprietarului bălții din care s-a scos peștele. **74** (Pes; iuz; îs) *~a năvodului* Cotă din suma realizată prin vânzarea peștelui pescuit de o echipă de pescari, care revenea proprietarului uneltelor de pescuit. **75** (Pes; iuz; îs) *~a muncii* Cotă din suma realizată din vânzarea peștelui pescuit de o echipă de pescari, care revenea membrilor echipei respective, proporțional cu rolul pe care-l avea fiecare în munca echipei. **76** (Iuz; îs) ~ *socială* Contribuție în bani, în unelte etc. pe care o aducea fiecare membru cooperatar la intrarea în cooperativa agricolă de producție. **77-78** (Îljv) **În ~** (În mod) proporțional. **79-80** (Îal; în sistemul de arendare a pământurilor) (Care se face) în dijmă. **81-82** (Îljv) **La ~** (În sistemul de retribuire a angajaților la un patron) (Care este angajat) cu plata într-o anumită cotă din beneficiul realizat, mai mare decât cel mai ridicat salariu fix. **83** (Îs) ~ *și* ~ Contribuție egală în bani sau în muncă la o întreprindere, dând drept la cotă egală de beneficiu. **84** (Trs) Fiecare dintre acțiunile pe care le deține cineva la o întreprindere, la o mină etc. **85** (Îvr) Obligație de îndeplinit. **86-87** (Pop; îe) **A (nu) avea ~** A (nu-)i fi sortit cuiva, în bine sau în rău. **88** (Pop) Destin. **89** (Pex) Șansă. **90** Bucurie. **91** Folos. **92-93** (Pfm; în urări, jurăminte sau imprecații; îe) **A (nu) avea ~ de** (sau, înv, **cu**) **cineva** A (nu) se bucura de ajutorul, de prietenia, de tovărășia sau de existența cuiva. **94-95** (Îae) A (nu) avea fericirea să conviețuiască cu cineva drag. **96** (Pop) Persoană considerată ca fiind predestinată să devină soț sau soție cuiva. **97** (Reg; îe) **A-și face pe ~** A face vrăji pentru a-și afla ursitul. **98** (Pop) Partidă. **99** (Cu sens spațial) Regiune geografică. **100** (Cu sens spațial) Loc. **101** (Cu sens spațial) Țară. **102** (Îla) **Din** (sau **de prin**) **~a** (sau, rar, **părțile**) **locului** Care este din sau de prin regiunea despre care se vorbește Si: *băștinaș, originar*. **103** (Îal) Care se află situat în regiunea despre care se vorbește. **104-105** (Îlav) **În** (sau **din, prin**) **toate părțile** sau (îrg) **de toate părțile** ori **de toată ~a** sau **în toate părțile** (De) pretutindeni. **106-107** (Îal) (În sau) din toate direcțiile. **108** (Îlav) **În altă ~** Altundeva. **109** (Îlav) **(Pe) de o ~..., (pe) de altă ~** Într-un loc..., în altul. **110-111** (Îal) (Pe) aici..., (pe) dincolo. **112** Veche unitate teritorial-administrativă din epoca feudală, care servea la împărțirea pământurilor obștii Si: *judecie, unghi*. **113** Margine. **114** (Spc) Fiecare dintre cele două laturi, dreapta și stânga, ale corpului unei ființe sau ale unui lucru, ale unui drum etc., ori fiecare dintre fețele sau muchiile unui obiect. **115** (Îlav) **Într-o** (sau **la o**) **~** Pieziș. **116** (Îlav) **La o** (sau **într-o**) **~** La oarecare distanță. **117** (Îal) Deoparte. **118** (Îal) Izolat. **119** (Îe) **A se da la o** (sau **într-o, de-o**) **~** A se da în lături. **120** (Îac) A se retrage din calea cuiva. **121** (Pex; îae) A se eschiva. **122** (Cu sens imperativ; îe) **La o ~!** Fă loc! **123** (Îae) Ferește-te! **124** (Îe) **A da la o ~** A deplasa în lături pe cineva sau ceva. **125-126** (Fig; îae) A priva pe cineva (de un avantaj sau) de un drept. **127** (Îe) **A lăsa la o ~** A nu mai face un lucru. **128** (Îac) A abandona. **129** (Îae) A nu mai vorbi despre... **130** (Îe) **A pune la** (sau **de**) **o ~** A economisi. **131** (Îae) A strânge. **132** (Reg; îe) **A da într-o ~** A ocoli. **133** (Reg; fam; îe) **A pune mai** (sau **prea**) **mult într-o** (sau **de o, pe o**) **~** sau **a fi nea-ntr-o ~, a-l atârna într-o ~** A se îmbăta foarte rău. **134** (Pop; îe) **A se pune** (sau **a o apuca**) **într-o ~ (ca Uca)** A nu asculta, a fi încăpățânat, a o lua razna. **135** (Îe) **A fi (cam) într-o** (sau **pe o**) **~** sau (reg) **a fi nea-ntr-o ~, a alunea într-o ~, a fi hop, de o ~** A fi nebun. **136** (Îs) *~a aceea* sau *ceea* ~ Mal[1]. **137** (Îas) Țărm. **138** (Fig) Aspect pe care îl ia un anumit lucru Si: *latură*. **139-140** (Îcr *alta*) Direcție în spațiu. **141** (Fig) Punct de vedere. **142** (Îlav) **(Pe) de o ~** (sau, îvp, **pe o ~**)**.... (pe) de altă ~** (sau, îvp, **pe altă ~**) Într-o privință..., în altă privință... **143** (Îs) *Din* (sau *dinspre*, îvp, *despre*) *~a* (cuiva sau a ceva) În ceea ce privește pe cineva sau ceva. **144** (Îas) Sub aspectul... **145** Tabără. **146** Partidă. **147-148** (Îla) **Din** (sau **dinspre**) **~a mamei** (sau **a tatălui**) Care face parte din familia (mamei sau) a tatălui. **149** (Îs) *Din* (sau, înv, *despre*) *~a (cuiva)* În numele cuiva. **150** (Îas) Trimis de cineva. **151** (Îas) De către cineva. **152** (Îe) **A fi** (sau **a se declara**) **de ~a cuiva** A fi alături de cineva susținându-l pe cel în cauză. **153** (Îe) **A avea de ~a** A fi susținut de... **154** (Îvp; îe) **A trage (pe cineva) în** (sau **spre**) **~a sa** A face să adere la... **155** (Îe) **A-i lua** sau **a(-i) ține cuiva ~a** (sau **~** ori, înv, **de ~**) A apăra pe cineva. **156** (Îae) A susține. **157** (Îac) A favoriza. **158** (Pop; îe) **A se arunca** (sau **a se da**) **în ~a cuiva** A semăna cu cineva. **159** Categorie socială, profesională etc. Si: *tagma*. **160** (Csc) Reprezentanți ai uneia dintre aceste categorii Si: *breaslă*. **161-162** (Pop; îls, îla) **~(a) bărbătească** sau (reg) **~a bărbatului** (Ființă) de sex masculin. **163** (Îal) Totalitate a bărbaților. **164-165** (Îls, îla) **~ femeiască** (sau, îrg, **muierească**) (Ființă) de sex feminin. **166-167** (Îal) (Totalitate) a femeilor. **168-169** Fiecare (dintre persoanele sau) dintre grupurile de persoane angrenate, interesante într-o acțiune, în special într-o afacere sau într-un proces Vz *părtaș*. **170-171** (Jur; îs) ~ *adversă* (sau *în proces, litigantă*) Fiecare (dintre persoanele sau) dintre grupurile de persoane care valorifică un drept sau se apără în fața unui organ de jurisdicție, împotriva dreptului valorificat de altă (persoană sau) grup de persoane. **172** (Jur; îs) ~ *civilă* Persoană care, în cadrul procesului penal, exercită acțiunea civilă. **173** (Jur; îs) ~ *responsabilă civilmente* Persoană care, în cadrul procesului penal, răspunde de pagubele pricinuite prin infracțiunea săvârșită de o altă persoană, aflată sub tutela sa sau pe care o reprezintă. **174** (Jur; îs) ~ *vătămată* Persoană căreia, prin săvârșirea unei infracțiuni, i s-a cauzat o vătămare, pe care încearcă să o recupereze printr-un proces penal. **175** (Jur; îs) ~ *contractantă* Fiecare dintre persoanele sau dintre grupurile, statele etc. între care a fost încheiat un contract, un acord etc.

partecipa *v* vz ***participa***

partener, ~ă *smf* [At: LĂCUSTEANU, A. 100 / V: (rar) ***partner*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***partenaire***, ger ***Partner***] **1** Fiecare dintre participanții la o întrecere sportivă, la un joc de cărți etc., considerat în raport cu ceilalți participanți Si: *coechipier*, (îvr) *partizan*. **2** (Pex) Fiecare dintre persoanele care formează un cuplu, un grup, o societate, o asociație etc., considerată în raport cu celelalte persoane ale grupului Si: *pereche, tovarăș*.

soț. **3** (Spc) Fiecare dintre cele două persoane, care execută împreună, într-un spectacol, un număr, o scenă etc., considerată în raport cu cealaltă.

parteno- [At: DN[3] / E: fr ***parthéno-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) fecioară.

partenocarpic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parthénocarpique***] Care prezintă partenocarpie.

partenocarpie *sf* [At: DEX / P: *~pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parthénocarpie***] (Blg) Fenomen de dezvoltare a ovarului unui organism vegetal fără ca fecundația să fi avut loc și de transformare a ovarului în fruct lipsit de semințe.

partenofilă *sf, a* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***parthénophile***] **1-2** (Femeie) care prezintă partenofilie.

partenofilie *sf* [At: DN[3] / P: *~li-e* / Pl : *~ii* / E: fr ***parthénophilie***] (Med) Atracție homosexuală a femeilor adulte față de adolescente.

partenogamie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parthénogamie***] (Blg) Proces de fuzionare a două nuclee sexuale formate în interiorul aceleiași celule.

partenogenetic, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parthénogénétique***] (Blg) **1** Care se referă la partenogeneză. **2** Care aparține partenogenezei.

partenogeneză *sf* [At: MARINESCU, P. A. 67 / Pl: *~ze* / E: fr ***parthénogénèse***] (Blg) Formă de înmulțire sexuală, la unele animale inferioare și la unele plante, care constă în dezvoltarea unui nou organism dintr-un ovul nefecundat.

partenogenon *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***parthénogenon***] (Blg) Organism rezultat prin partenogeneză.

parter *sn* [At: ASACHI, FABULE, 72/17 / Pl: *~e* / E: fr ***parterre***] **1** Parte a unei săli de spectacol situată la nivelul solului și cuprinsă între scenă și fundul sălii. **2** Totalitate a spectatorilor care ocupă locurile din această parte a sălii. **3** Totalitate a locurilor situate în această parte a sălii. **4** Parte a unei clădiri situată la nivelului solului, sau foarte puțin deasupra lui. **5** Totalitate a încăperilor din această parte a clădirii. **6** Parte plană dintr-o grădină sau parc, rezervată pentru cultivarea florilor sau a gazonului.

partețiune *sf* vz ***partițiune***

partezan, ~ă *smf* vz ***partizan***

partic, ~ă *a* [At: CORNEA, E. I, 28/34 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parte*** + *-ic*] (Îvr) Parțial[1].

particip *sn* vz ***participiu***

participa *vi* [At: HELIADE, D. J. 174/25 / V: (rar) *~tecipa* / Pzi: *particip* / E: fr ***participer,*** lat ***participare***] (Udp „la") **1** A se implica într-o acțiune Si: *a lua parte*. **2** A contribui la ceva. **3** A împărtăși starea de spirit sau sentimentele cuiva.

participant, ~ă *smf* [At: BARCIANU / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***participant***] Persoană care prticipă la ceva Si: *părtaș*.

participare *sf* [At: ROM. LIT. 337[2]/30 / Pl: *~pări* / E: ***participa***] **1** Implicare într-o acțiune Si: *participație* **(1)**. **2** Contribuire la ceva Si: *participație* **(2)**. **3** Împărtășire a stării de spirit sau a sentimentelor cuiva Si: *participație* **(3)**, (înv) *parisie[1]*, (îvr) *părtnicie*.

participativ, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***participatif***, it ***participativo***] **1** Care participă afectiv, punându-și tot sufletul într-o activitate Si: *implicat, dedicat*. **2** Care manifestă spirit de colaborare. **3** (Pex) Entuziast. **4** Cu caracter de participare.

participație *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***participation***] **1-3** (Asr) Participare **(1-3)**. **4** Implicare într-o întreprindere comercială, investind bani sau alte bunuri materiale. **5** Cotă cu care participă cineva la o întreprindere comercială.

participațiune *sf* vz ***participație***

participial, ~ă *a* [At: SFC II, 45 / P: *~pi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***participial,*** lat ***participialis***] **1** Care se referă la un participiu. **2** Care provine dintr-un participiu. **3** Care este exprimat printr-un participiu. **4** (Îs) *Construcție ~ă* Grup sintactic care cuprinde un participiu și are funcție de parte de propoziție dezvoltată.

participiu *sn* [At: VĂCĂRESCU, GR. 17/5 / V: (înv) ***~ip*** (Pl: *~uri*), ***~ițipie*** *sf,* ***~ițipiu, ~ițipium*** / Pl: *~ii* / E: lat ***participium,*** it ***participio***, ger ***Partizip,*** fr ***participe***] (Grm) **1** (Înv; șîs *~ trecut*) Mod verbal nepersonal și nepredicativ, care, mai ales sub formă de adjectiv, denumește acțiunea suferită de un obiect Si: (înv) *împărtășire, părtășire, părtișiv*. **2** (Înv; îs) *~ prezent* Gerunziu. **3** (Îvr; îe) **A vinde ~uri** A da lecții particulare de gramatică.

particolar, ~ă *sm, a* vz ***particular***

particolarnic, ~ă *a* vz ***particularnic***

particoler, ~ă *sm, a* vz ***particular***

particul *sn* vz ***particulă***

particular, ~ă [At: RÎND. JUD. 353/2 / V: (îvp) ***~colar, ~coler, ~ler***, (înv) ***~e, ~lier*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***particularis,*** ger ***Partikular, partikular,*** it ***particolare,*** fr ***particulier***] **1** *a* Care este propriu unei singure ființe, unui singur lucru sau unei singure categorii de ființe sau de lucruri, cărora le dă un caracter original și distinctiv Si: *caracteristic, specific*. **2** *a* (Pex) Special. **3** *sn* (Îlav) **În ~** În mod deosebit. **4** *a* (Îoc *general*) Care se referă la indivizi izolați, care privește fiecare caz în parte, fiind apanajul exclusiv al unuia Si: (înv) *particularistic* **(1)**, *particularnic* **(1)**, *partnic*, (îvr) *părtnicesc*. **5** *sn* (Îlav) **În ~** De către fiecare individ în parte. **6** *sn* Categorie filozofică a materialismului dialectic, reprezentând o treaptă de generalitate mai mare a singularului în raport cu el însuși. **7** *a* (Îoc *oficial, public*) Care are caracter strict personal, neoficial Si: *confidențial, intim, privat*, (înv) *particularistic* **(2)**, *particularnic* **(2)**. **8** *a* (Îs) *Viață ~ră* Viață intimă, de familie. **9** *sn* (Îlav) **În ~** Într-un grup restrâns, separat. **10** *sn* (Îal) În așa fel încât să nu devină public, oficial. **11** *sn* (Îal) Confidențial. **12** *a* (D. bunuri, obiecte etc.) Care aparține unei persoane fizice. **13** *a* (D. școli) Care nu aparține statului. **14** *a* (Îs) *Lecție* (sau *oră*) *~ră* Lecție pe care un profesor o predă unui elev în afara școlii, în schimbul unei remunerații. **15** *a* (Îs) *Profesor ~* Profesor care predă cuiva lecții în afara școlii. **16-17** *smf, a* (Șîs *Elev ~*) (Elev) care se pregătește fără a frecventa cursurile unei școli, prezentându-se numai la anumite date pentru a susține examene. **18** *av* (Îlav) **În ~** Fără a urma cursurile unei școli. **19** *sm* Persoană care nu deține o funcție oficială. **20** *sm* (Pex) Persoană considerată ca individ, în raport cu statul sau cu o instituție a statului. **21** *sm* (Pex) Persoană care nu face parte dintr-un grup social constituit, considerată în raport cu acesta.

particulare *sm, a* vz ***particular***

particularism[1] *sns* [At: ȘĂINEANU / E: fr ***particularisme***] Concepție ideologică și politică conform căreia se pretinde autonomia unei provincii, a unei părți dintr-un stat.

particularism[2] *sn* [At: SCL 1950, 247 / Pl: (rar) *~e* / E: ***particular*** + *-ism*] (Rar) Caracter intim, personal, specific al cuiva sau a ceva.

particularist[1], ~ă *a* [At: VARLAAM – SADOVEANU, 325 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***particular*** + *-ist*] (Rar) Caracteristic.

particularist[2], ~ă [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***particularist***] **1-2** *smf, a* (Adept) al particularismului[1]. **3** *a* Care se referă la particularism[1]. **4** *a* Care este caracteristic particularismului[1].

particularistic, ~ă *a* [At: F (1877), 530 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***Partikularistisch***] **1-2** (Înv) Particular **(4, 7)**.

particularitate *sf* [At: MN (1836), 12[1]/10 / Pl: *~tăți* / E: fr ***particularité***] **1-6** Caracter a ceea ce este particular **(1-2, 4, 7, 12-13)**. **7** Trăsătură caracteristică prin care o persoană, un lucru, un fenomen etc. se deosebește de altele de același fel.

particulariza *vrt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~zez* / E: fr ***particulariser***] **1-4** (A deveni sau) a face să devină particular **(4, 7)** Si: *a (se) individualiza*.

particularizant, ~ă *a* [At: V. ROM. iulie 1961, 99 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***particulariza*** + *-ant*] (Rar) Care individualizează.

particularizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***particulariza***] **1-2** Transformare în obiect cu însușiri particulare **(4, 7)**. **3** Căpătare a unor particularități **(7)**.

particularizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***particulariza***] **1-2** Care are însușiri particulare **(4, 7)**. **3** Care are particularități **(6)**.

particularnic, ~ă *a* [At: LEON ASACHI, B. 10/10 / V: ~***colarnic*** / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***particular*** + -*nic*] **1-2** (Înv) Particular (**4**, **7**).

particulă *sf* [At: ȘINCAI, Î. 3/5 / V: (înv) ***particul*** (Pl: ~*uri*) / Pl: ~*le* / E: lat ***particula***, fr ***particule***] **1** (Lin) Afix sau alt element invariabil, lipsit de sens, atașat la un cuvânt. **2** (Lin) Termen generic pentru diverse cuvinte cu corp fonetic redus, mai ales pentru părți de vorbire neflexibile ca: prepoziții, conjuncții, adverbe de afirmație și de negație etc. **3** (Lin; lsg) Parte de vorbire care cuprinde diverse cuvinte cu corp fonetic redus, mai ales neflexibile. **4** Cuvânt utilizat înaintea numelor unor boierii, pentru a le preciza poziția ierarhică. **5** Prepoziție utilizată înaintea numelui de familie, indicând un titlu de noblețe. **6** Parte foarte mică de materie Si: *părticică*. **7** (Fiz; îs) ~ *elementară* Particulă constitutivă a materiei care își conservă individualitatea și care, în stadiul actual al cunoștințelor, nu poate fi divizată.

particuler, ~ă *a, sm* vz ***particular***

particulier *sm* vz ***particular***

partid *sn* [At: CR (1829), 40¹/36 / V: (înv) ~***it*** (pl: ~*uri*) / Pl: ~*e* / E: it ***partito***, ngr ***παρτίδον***, fr ***parti***] **1** (Înv) Partidă. **2** (Șîs *politic*) Grupare de oameni uniți și organizați în vederea realizării unor scopuri generale cu caracter politic. **3** (Îs) ~*e muncitorești* Partide care reprezintă interesele clasei muncitoare. **4** (Îs) *Membru de* ~ Persoană care face parte dintr-un partid. **5** (Îs) ~*e istorice* Partide care s-au succedat la conducerea țării noastre până în anul 1945. **6** (Îla; iuz) **Fără de ~** (D. oameni; în țările în care clasa muncitoare deține puterea) Care nu face parte din partidul unic, comunist sau muncitoresc, aflat la putere.

partidă *sf* [At: AR (1829), 7¹/25 / V: (înv) ~***ită*** / Pl: ~*de*, (îvp) ~*izi* / E: ngr ***παρτίδα***, it ***partita***, fr ***partie***] **1** (Udp. „de") Desfășurare completă a unui joc distractiv sau sportiv, cu toate fazele succesive și în urma căreia se stabilesc câștigătorii. **2** (Udp „de") Întrecere între doi jucători, între doi sportivi, între două echipe etc. **3** (Fam; îe) **A pierde ~da** A nu reuși într-o acțiune sau într-o întreprindere. **4** (Fam; îae) A nu mai avea nici o șansă. **5-6** (Asr; șîs ~ *de plăcere*, ~*a plăcerii*) Petrecere (cu orgii sexuale) organizată în grup. **7** Grup de persoane care susțin și apără aceleași opinii, au aceleași năzuințe etc. Si: *grupare, parte, tabără*, (înv) *partid* (**1**). **8** (Îs) *Spirit* (sau înv. *duh*) *de* ~ Atitudine părtinitoare față de un anumit grup. **9** (Îas) Solidaritate cu concepțiile unei grupări. **10** (Înv; îe) **A fi de ~da cuiva** A aparține unui grup. **11** (Înv) **A lua ~da cuiva** A fi de partea cuiva. **12** (Rar) Partid (**2**). **13** (Ctb) Cont. **14** (Ctb; îs) ~ *dublă* (sau, înv, *îndoită*) Înregistrare și reflectare în două conturi a unei operații economice și care constă în trecerea aceleiași sume atât în debitul unui cont cât și în creditul altui cont. **15** (Ctb; îs) ~ *simplă* Înregistrare și reflectare a unei operații economice într-un singur cont. **16** Cantitate de mărfuri care formează un lot, vândut sau cumpărat cu ridicata. **17** Proiect de căsătorie. **18** Persoană vizată pentru un astfel de proiect, considerată din punctul de vedere al situației sale sociale sau materiale Si: (pop) *parte*. **19** Căsătorie. **20** (Îe) A se căsători cu cineva pentru a obține avantaje materiale sau poziție socială. **21** (Muz) Parte dintr-o compoziție armonică executată de unul dintre membrii unui ansamblu sau de mai mulți membri la unison. **22** (Îf *partită*) Veche denumire a suitei. **23** (Îs) ~*de sex* Contact sexual considerat ca divertisment și performanță, de obicei între persoane necăsătorite.

partie *sf* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 416 / V: ***păr***~ / Pl: ~*ii* / E: ger ***Partie***, cf mg *párti*] **1** (Reg) Echipă de muncitori. **2** (Reg) Grup constituit de către oameni. **3** (Trs) Căsătorie.

partifilu *sm* [At: ARVINTE, TERM. 158 / Pl: ? / E: ger ***Partieführer***] (Reg) Șef al unei echipe de lucrători forestieri.

partinic, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 177 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: rs ***партийный***] **1** Care reprezintă interesele unui partid și luptă pentru realizarea lor. **2** (Spc; iuz) Care reprezintă și apără interesele partidului clasei muncitoare. **3** (Spc; iuz) Care corespunde cu spiritul, ideologia, programul acestui partid.

partinitate *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 164, 9/5 / E: ***partinic*** + -*itate*] **1** Caracteristică principală a unei ideologii, exprimând faptul că reprezintă interesele unui partid și constituie o armă de luptă pentru realizarea lor. **2-3** (Spc; iuz) Caracter partinic (**2-3**) al partidului clasei muncitoare.

partit *sn* vz ***partid***

partită *sf* vz ***partidă***

partitiv, ~ă *a* [At: HELIADE, PARALELISM, II, 57/11 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***partitif***] **1-2** (Grm; d. părți de propoziție, de vorbire, forme flexionare sau construcții) Care exprimă ideea de (parte dintr-un întreg sau) de întreg din care s-a luat o parte. **3** (D. articole) Care se atașează la un cuvânt, dându-i sens partitiv.

partitură *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: ~*ri* / E: it ***partitura***, ger ***Partitur***] **1** Notație care cuprinde toate părțile orchestrale sau vocale ale unei compoziții muzicale, scrise astfel încât să poată fi urmărite separat sau concomitent Si: (înv) *partițiune* (**1**). **2** (Pex) Compoziție muzicală Si: (înv) *partițiune* (**2**).

partiție¹ *sf* vz ***partițiune***

partiție² *sf* [At: DN³ / P: ~*ți-e* / Pl: ~*ii* / E: fr ***partition***] **1** (Mat; îe) **~ a unei mulțimi** Mulțime formată din submulțimi ale unei mulțimi date, disjuncte două câte două și a căror reuniune este mulțimea dată. **2** (Lin) Clasificare a cuvintelor după flexiune.

partițipie *sf* vz ***participiu***

partițipiu *sn* vz ***participiu***

partițipium *sn* vz ***participiu***

partițiune *sf* [At: CR (1846), 31¹/2 / V: ~***ie***, (înv) ~***tețiune*** / Pl: ~*ni* / E: fr ***partition***] **1-2** (Înv) Partitură (**1-2**).

partiu *sn* [At: DN³ / Pl: ~*uri* / E: fr ***parti***] Concepție de ansamblu a unei lucrări de arhitectură, de pictură, de sculptură sau de decorație, privind stabilirea proporțiilor, a destinației lucrării etc.

partizan, ~ă *smf* [At: CUGETĂRI, II, 32ʳ/14 / V: (înv) ~***nt***, ~***tezan*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***partisan***, rs ***партизан***] **1** Persoană care adoptă și susține cu convingere o opinie, o teorie, o ideologie. **2** Cel care e de partea cuiva, sprijină pe cineva, luptând alături de el pentru o cauză comună Si: *susținător*, (rar) *părtaș*, (înv) *părtean*. **3** Persoană care, fără a face parte din forțele armate regulate, participă la lupta populară organizată împotriva unui cotropitor Si: *franctiror*. **4** (Îvr) Partener.

partizanat *sn* [At: RALEA, S. T. III, 18 / E: ***partizan*** + -*at*] (Rar) **1-9** (Statut) (atitudine sau) activitate de partizan (**1-3**).

partizant, ~ă *smf* vz ***partizan***

partner *sm* vz ***partener***

partnic, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 155ᵛ/22 / V: ~***rnic*** / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***parte*** + -*nic*] (Înv) **1** *smf* Părtaș. **2** *smf* Fiecare dintre persoanele care aparțin unei grupări, unei colectivități etc. **3** *smf* Fiecare dintre cei care sunt adepții unei idei, ai unei credințe etc. **4** *a* Parțial. **5** *a* (Înv; îs) *Product* ~ Produs parțial. **6** *a* Particular.

partoș *a* [At: ALR I, 1552/148 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: mg ***pártos***] (Reg) Fățarnic.

parturientă *sf* [At: DN³ / P: ~*ri-en*~ / Pl: ~*te* / E: fr ***parturiente***] (Liv) Femeie care naște.

parturiție *sf* [At: DEX / Pl: ~*ii* / E: fr ***parturition***] (Liv) Naștere (**1**).

parțăl *sn* vz ***parcelă***

parțelă *sf* vz ***parcelă***

parți *smp* [At: XENOPOL, I. R. I, 92 / E: fr ***parthes***] Populație scitică stabilită în vestul Asiei, unde a întemeiat un regat puternic pe la anul 260 î. H.

parțial¹, ~ă *a* [At: (a. 1690) IORGA, S. D. XII, 233 / V: (înv) ~***lis***, ~***iel***, ***păr***~ / P: ~*ți-al* / E: lat ***partialis***, fr ***partiel***] **1** Care reprezintă numai o parte dintr-un tot Si: (înv) *parțialnic* (**1**). **2** Care se efectuează numai în parte Si: (înv) *parțialnic* (**2**). **3-4** Care (nu cuprinde sau) nu acoperă întregul sau totalitatea Si: (înv) *partnic* (**3-4**), *parțialnic* (**3-4**), (îvr) *partic*. **5** (Îs) *Produs* (sau, înv, *product*) ~ Fiecare dintre produsele separate ale unei înmulțiri în care înmulțitorul are mai multe cifre și care, adunate, dau produsul total Si: (înv) *product partnic* (**5**). **6** (Rar; îs) *Deîmpărțit* ~ Fiecare dintre resturile obținute la o împărțire și care servesc ca un nou deîmpărțit.

parțial², ~ă *a* [At: DDRF / P: ~*ți-al* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***partial***] (Rar) Părtinitor.

parțialiș *a* vz ***parțial***[1]

parțialitate *sf* [At: MAIOR, I. B. 247/19 / P: *~ți-a~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: lat ***partialitas, -atis***, fr ***partialité***] (Rar) Părtinire.

parțialnic, ~ă *a* [At: CALENDARIU BUDA (1816), 32/20 / P: *~ți-al~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parțial***[1] + *-nic*] **1-4** (Înv) Parțial[1] **(1-4)**.

parțiar *a* [At: HAMANGIU, C. C. 133 / P: *~ți-ar* / E: lat ***partiarius***] (Jur; îs; iuz) *Colon ~* Persoană care ia o bucată de pământ în arendă, cu condiția de a împărți beneficiul cu proprietarul.

parțiel, ~ă *a* vz ***parțial***[1]

parțon *sn* [At: CIAUȘANU, V. 187 / Pl: *~oane* / E: cf *porțon*] (Olt; Mun) **1** Porție. **2** Tain. **3** Cantitate de lucruri repartizată, la muncile agricole, fiecărui om.

parucic *sm* vz ***porucic***

parucid, ~ă *s, a* vz ***paricid***

parucidere *sf* vz ***paricidere***

parulie *sf* [At: DN[3] / P: *~li-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***parulie***] (Med) Abces gingival, apărut ca o complicație a parodontozei.

parură *sf* [At: HELIADE, D. J. 141 / P: *~rüră* / Pl: *~ri* / E: fr ***parure***] **1** Podoabă. **2** (Spc) Podoabă din flori de lămâiță și beteală pe care o pun miresele pe cap.

parusie *sf* vz ***parisie***[1]

paruș *sm* [At: H XIV, 21 / Pl: *~i* / E: nct] (Zlg; reg) **1** Șoarece (*Mus musculus*). **2** Popândău (*Citellus citellus*).

parușcan *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: ***par***[1] + *-ușcan*] (Reg) Om foarte înalt.

paruzie *sf* vz ***parisie***[1]

parvac *sm* vz ***pârvac***

parveni *vi* [At: ROMÂNUL (1857), nr. 2, 23/80 / V: (rar) *per~* / Pzi: *parvin*, (fam) *~viu* / E: fr ***parvenir***] **1** A obține fără merite, prin mijloace neoneste, o foarte bună situație materială sau socială. **2** A pătrunde într-o pătură socială înaltă Si: (pop) *a se ajunge*. **3** (Frm) A reuși să... **4** (D. știri, scrisori etc.) A ajunge la destinație Si: *a sosi*. **5** (D. lumină, zgomote etc.) A se propaga prin spațiu până la un anumit punct. **6** (D. lumină, zgomote etc.) A se face simțit.

parvenire *sf* [At: FILIMON, O. I, 121 / V: (rar) *per~* / E: ***parveni***] **1** Obținere fără merite, prin mijloace neoneste, a unei situații materiale sau sociale foarte bune. **2** Pătrundere într-o pătură socială înaltă. **3** Ajungere a unei scrisori la destinație. **4** Propagare a luminii sau a zgomotului prin spațiu până la un anumit punct.

parvenit, ~ă [At: ASACHI, S. L. I, 226 / V: (rar) *per~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***parveni***] **1-4** *smf, a* (Dep) (Persoană) care a reușit să parvină **(1-2)**. **5** *a* (D. scrisori) Care a ajuns la destinație. **6** *a* (D. lumină, sunet) Propagat prin spațiu până la un anumit punct.

parvenitism *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 119 / Pl: (nob) *~e* / E: ***parvenit*** + *-ism*] **1-2** (Tendință sau) dorință de a parveni **(1-2)**. **3** Situație de parvenit. **4** Atitudine de parvenit.

pas[1] *i* [At: BUL. FIL. V, 192 / E: fr (je) ***passe***] **1** (La diferite jocuri de cărți) Cuvânt pe care îl rostește un jucător pentru a arăta că nu vrea sau nu poate să deschidă jocul. **2** (Șîs *~ parol*) Formulă rostită de un jucător care nu vrea sau nu poate să participe la joc în turul respectiv.

pas[2] [At: DOSOFTEI, PS. 21/9 / V: (îrg) ***paș*** / Pl: **(1-50)** *pași*, **(51-53)** *~uri* / E: ml ***passus***] **1** *sm* Mișcare pe care o face un om sau un animal punând un picior înaintea celuilalt, pentru a se deplasa. **2** *sm* Distanță efectuată cu asemenea mișcare. **3** *sm* (Pex) Distanță mică. **4** *sm* (Ccr) Picior văzut în mișcare. **5** *sm* (Ccr; prc) Talpă a piciorului văzut în mișcare Si: (îrg) *pășituri*. **6** *sm* (Fig; îls) **~ înainte** Progres. **7** *sm* (Fig; îls) **~ înapoi** Regres. **8** *sm* (Îlav) **~ cu** (sau, rar, **de**, înv, **la**, **din**) **~** (În legătură cu verbe de mișcare) Încetul cu încetul. **9** *sm* (Îal) Din aproape în aproape. **10** *sm* (Îal) Rând pe rând. **11** *sm* (Îal) Mereu. **12** *sm* (Îlav) **La tot ~ul** sau **la fiecare ~** La orice mișcare. **13** *sm* (Îal) Pretutindeni. **14** *sm* (Îal) Necontenit. **15** *sm* (Îlav) **Nici (un** sau, pop, **de-un) ~** Deloc. **16** *sm* (Îrg; îlv) **A da ~** (sau **~ul**) A merge. **17-18** *sm* (Îlv; îls) **(A face) primul** (sau **cel dintâi, cel întâi) ~** (A face) începutul. **19-20** *sm* (Îal) (A avea) inițiativă. **21-24** *sm* (Îe) **A (nu) da (cuiva) ~** A (nu)-i da cuiva (voie sau) posibilitatea să facă ceva Si: *a (nu) permite, a (nu) îngădui*. **25-28** *sm* (Îe) **A (nu) avea ~** A (nu) avea (voie sau) posibilitatea să facă ceva. **29** *sm* (Îe) **A da** (sau **a ceda) ~ul** A se lăsa depășit de cineva în mers, într-o acțiune etc. **30** *sm* (Fig) Stadiu. **31** *sm* (Fig) Înaintare. **32** *sm* (Fig) Acțiune. **33** *sm* (Fig) Hotărâre. **34** *sm* Mod de a umbla. **35** *sm* Mers[1]. **36** *sm* (Mil; îs) *~ alergător* Mers în fugă. **37** *sm* (Mil; îs) *~ de front* (sau *de defilare*) Mers de paradă, cu cadență bine marcată. **38** *sm* (Înv; îla) **Bun de pași** Care merge repede. **39** *sm* (Îlav) **La ~** sau (rar) **în ~** (ori **pași**) sau **în ~ul calului** În ritm de mers obișnuit. **40** *sm* (Îal) Domol. **41** *sm* (Îe) **A se ține de ~ul cuiva** A urmări pe cineva. **42** *sm* (Îe) **A ține ~ul** (sau, reg, **paș**) A păstra cadența într-un grup organizat. **43** *sm* (Îe) **A ține ~ul** (sau **~**) **cu cineva** ori **a fi, a merge** etc. **în ~ cu cineva** A avea același mers, ritm, cadență etc. cu cineva. **44** *sm* (Îae) A se menține pe același plan, la același nivel cu cineva sau cu ceva. **45** *sm* (Îlv) **A da ~** sau **a-i da drumul** (ori **vânt**, **brânci** etc.) **~ului** (sau **la ~**) A se grăbi. **46** *sm* (Îlv) **A-și iuți** (sau **lua**) **~ul** A fugi. **47** *sm* Mișcare ritmică a picioarelor, caracteristică unui anumit dans. **48** *sm* Unitate de măsură a lungimii folosită în trecut pentru terenuri, distanțe etc., care variază între patru și șase palme și reprezintă distanța dintre cele două picioare depărtate în mersul obișnuit al unui om. **49** *sm* (Pex) Distanță reprezentată de această unitate de măsură. **50** *sm* Urmă lăsată de talpa piciorului sau a încălțămintei în mers. **51** *smn* (Înv; îe) **A călca** (sau **a urma, a merge) pe pașii** (sau **~urile) cuiva** A urma exemplul cuiva. **52** *sn* (Pan) Distanță între două elemente consecutive identice ale unui sistem tehnic, măsurată în direcția în care se repetă elementele. **53** *sn* (Îs) *~ de filet* sau *~ul filetului* Distanță dintre laturile paralele a două spire consecutive, măsurată de-a lungul axei filetului. **54** *sn* (Îrg) Unealtă de lemn în formă de compas, folosită în dulgherie, rotărie, dogărie etc. Si: (îrg) *pasnic* **(5)**, (reg) *pășari*.

pas[3] *sn* [At: AR (1829) 79/21 / S și: *pass* / Pl: *~uri* / E: ger ***Pass***] **1** (Îrg) Pașaport. **2** (Reg) Autorizație pentru vânzarea-cumpărarea vitelor. **3** Loc mai coborât, de obicei de-a lungul văii unei ape, care permite trecerea peste o creastă sau o culme de munte ori de deal Si: *trecătoare*, (reg) *obârșie* Si: *chei, defileu*.

pas[4] *sn* vz ***pasă***[1]

pasa *vt* [At: ODOBESCU, ap. CONTRIBUȚII, I. 121 / Pzi: *~sez* / E: fr ***passer***] **1-4** (Frm; fam) (A da sau) a ceda (pe timp limitat). **5** A face să ajungă în mâna cuiva. **6** (C. i. fructe sau legume) A trece prin sită. **7** (Pex) A zdrobi. **8** (Spt; c. i. mingea; fșa) A trimite unui coechipier.

pasabil, ~ă *a* [At: HELIADE, în SFC I, 93 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***passable***] (Fam) Care este destul de bun, de frumos etc. pentru a fi acceptat sau utilizat Si: *mediocru*.

pasacalie *sf* [At: DN[2] / S și: *passacaglia* / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: it ***passacaglia***] **1** Vechi dans spaniol și italian, cu o mișcare lentă și gravă, executat pe o temă muzicală cu repetate variațiuni. **2** Melodie după care se execută pasacalia **(1)**. **3** (Pex) Piesă muzicală instrumentală, în formă de variațiuni polifonice pe o temă expusă la început, care se execută într-un tempo moderat sau lent și în măsura de trei timpi.

pasachină *sf* vz ***pațachină***

pasager, ~ă [At: (a. 1847) N. A. BOGDAN, C. M. 155 / V: (înv) ***~ajer***, (reg) ***pașașir, pășușer*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***passager***] **1** *smf* Persoană care este numai în trecere, în cursul unei călătorii, printr-un loc, printr-o localitate etc. **2** *sm* Persoană care circulă sau călătorește folosind un mijloc de transport în comun Si: *călător*. **3** *sm* (Trs; îf *pașașir, pășușer*) Haimana. **4** *a* (Rar; îoc *permanent*) Vremelnic.

pasagiu *sn* vz ***pasaj***

pasaj *sn* [At: FL (1838), 104/2 / V: *~agiu* / Pl: *~e*, (rar) *~ii* / E: fr ***pasage***, it ***passaggio***, ger ***Passage***] **1** Fragment dintr-un text scris, dintr-o lucrare literară sau muzicală, citat sau reprodus de cineva. **2** Figură muzicală relizată, în urma dezvoltării unui motiv, dintr-un șir de note scurte, egale, cântate repede și care face trecerea între diferite teme ale unei piese muzicale. **3** (Înv) Deplasare în spațiu. **4** (Înv) Trecere. **5** (Înv) Succedare. **6** (Ccr; rar) Loc de trecere Si: *drum*. **7** Spațiu amenajat între două rânduri

de clădiri sau în interiorul unei clădiri, așezat de obicei la nivelul străzii, care servește pentru trecerea pietonilor sau, rar, a vehiculelor dintr-o stradă în alta, de la un corp la altul etc. **8** Porțiune de stradă cu marcaje speciale, folosită ca loc de traversare pentru pietoni. **9-10** (Îs) ~ *de nivel* (sau ~ *denivelat*) Încrucișare între o cale ferată și o cale de circulație rutieră, amenajată, după importanța căilor, (la același nivel sau) la nivele diferite. **11** Încrucișare la nivele diferite între două sau mai multe căi de circulație rutieră. **12** (Blg) Migrație periodică a păsărilor de la locurile de cuibărit la cele de iernare și înapoi. **13** (Blg) Deplasare a păsărilor sau a unor animale sălbatice, la anumite ore ale zilei, de la locul de odihnă la cel de hrană și înapoi. **14** (Blg; pex) Loc de trecere străbătut în cursul migrațiilor. **15** (Blg; îla) **De ~** Care este în trecere prin țara noastră, în perioada migrațiilor. **16** (Blg) Stol aflat în deplasare, în migrație. **17** (Teh; șîs ~ *de laminare*) Trecere consecutivă a metalelor, a fibrelor textile etc. printre doi sau mai mulți cilindri metalici, care sunt așezați în laminor la distanță reglabilă și se rotesc în sens invers. **18** (Pex) Loc de trecere a acestor metale, fibre textile etc., de dimensiuni diferite, după distanța la care sunt fixați cilindrii.

pasajer *sm* vz ***pasager***

pasament *sn* vz ***pasmant***

pasamentariu *sm* vz ***pasmantier***

pasametru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***passamètre***, rs ***пассаметр***, ger ***Passameter***] Instrument mecanic de măsură, folosit pentru măsurarea cu precizie a dimensiunilor exterioare ale unor piese, prin indicarea abaterii față de un etalon de comparație.

pasant *a* [At: RL 1968, nr. 1417 / Pl: *~e* / E: fr ***passant***, ger ***Passant***] **1-2** *sn, a* (Șîs *Contor* ~) (Contor) care înregistrează consumul de energie electrică defalcat din consumul înregistrat de un contor general.

pasaport *sn* vz ***pașaport***

pasare[1] *sf* [At: DLR / Pl: *~sări* / E: ***pasa***] (Rar) **1-2** Cedare (pe timp limitat). **3** Trecere prin sită a fructelor sau legumelor. **4** (Pex) Mărunțire. **5** (Spt) Trimitere a mingii către un coechipier.

pasare[2] *sf* vz ***pasăre***

pasarelă *sf* [At: ABC MAR. / V: ***paser~*** / Pl: *~le* / E: fr ***passerelle***] **1** Pod îngust de lemn, de metal sau de beton armat, construit la înălțime peste o cale ferată, o șosea, un canal etc., pentru a permite trecerea pietonilor. **2** Punte mobilă, de lemn sau de metal, care leagă de chei un vapor ancorat, pentru a permite îmbarcarea sau debarcarea pasagerilor. **3** Galerie care face legătura directă între două clădiri, la nivelul etajelor. **4** Punte îngustă de lemn, de metal sau de beton armat, care face legătura între două construcții sau între două părți ale aceleiași construcții.

pasat[1] *sn* [At: GENILIE, G. 109 / Pl: (nob) *~uri* / E: ger ***Pasat***(wind)] (Ggf; înv) Alizeu.

pasat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pasa***] **1-2** (D. obiecte) Cedat (temporar). **3** (D. legume, fructe) Trecut prin sită. **4** (Pex; d. legume, fructe) Mărunțit. **5** (Spt; d. minge) Trimis către un coechipier.

pasatrice *sf* [At: DN[3] / Pl: ? / E: it ***passatrice***] Mașină pentru prelucrarea prin strecurare a fructelor crude.

pasaură *sf* vz ***paceaură***

pasă[1] *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 142 / V: ***pas*** *sn* / Pl: *~se* / E: fr ***passe***, eg ***pass***] **1** Miză pe care trebuie să o depună jucătorii de cărți la fiecare nou tur. **2** (Rar) Tur la jocul de cărți. **3-4** (Îe) **A avea** (sau **a fi în**) **~ bună** (sau **proastă**) A trece prin împrejurări (favorabile sau) nefavorabile. **5-6** (Îae) (A-i reuși sau) a nu-i reuși cuiva ceea ce întreprinde într-o anumită perioadă. **7-8** (Îae) A avea (noroc sau) nenoroc. **9** Mișcare pe care un hipnotizator o face cu mâna pentru a adormi un mediu[1]. **10** (Spt) Trimitere a mingii către un coechipier. **11** (Spt) Înaintare către adversar, la scrimă.

pasă[2] *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 137 / Pl: *~se* / E: cdp fr ***passée***] (Teh) Trecere a metalului de forjat în tiparele sau în matrițele care-l fasonează.

pasămite *av* [At: POLIZU / S și: *pasă-mi-te* / E: ***pasă*** „a cântări" + ***mite*** „chiar"] (Îvp) **1** Pesemne. **2** Probabil. **3** Într-adevăr. **4** Vezi bine că...

pasăre *sf* [At: PSALT. HUR. 5[r]/12 / V: (îvp) ***~sere*** (Pl: *păseri*), (îrg) ***~sire***, (reg) ***~sare, ~sâre, păsare, păseare*** / Pl: *păsări*, (asr) *~ri*, (reg) *păsuri* / E: ml ***passer***] **1** Vertebrată ovipară, cu trupul acoperit cu pene, cu membrele anterioare transformate în aripi pentru zbor și cu maxilarele acoperite de formații cornoase în formă de cioc. **2** (Reg; șîc **~a-mălaiului, ~a-șurii, ~-căsăreancă, ~-de-casă, ~-de-șură, ~-porcească, ~-suratică, ~-țigănească**) Vrabie (*Passer domesticus*). **3** (Orn; îc) **~-de-munte** Specie de vrabie care trăiește în regiunile de munte (*Passer montanus*). **4-5** (Orn; reg; șîc) **~-de-fân, ~-de-holdă, ~-galbenă** Presură (*Emberiza citrinella* și *calandră*). **6** (Orn; reg; îf *păsare*) Gaiță (*Garrulus glandarius*). **7** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). **8** (Pop; îe) **Toată ~a pe limba ei piere** Fiecare plătește într-un fel sau altul pentru faptele sale. **9** (Mtp; îs) ~ *măiastră* Pasăre fermecată. **10** (Mtp; îs) ~ *cu cioc de fier* Ființă fabuloasă din basme. **11** (Reg; dep; îas) Epitet dat unui om lacom și hrăpăreț. **12** (Îs) ~ *rară* (cdp lat *rara avis*) Se spune despre ceva deosebit de rar și greu de găsit. **13** (Îcs) *De-a ~a zboară* Joc de copii în care jucătorii trebuie să reacționeze rapid la întrebările unei persoane, ridicând în sus mâinile în cazul când aceasta se referă la o pasăre și ținându-le nemișcare când ea se referă la altceva. **14** (Fig) Avion. **15** (Prt) Epitet la adresa țiganilor Si: *cioară*. **16** (Spc; mpl; șîs *~a casei*, ~ *de casă*, ~ *de curte*, ~ *de poiată*, ~ *domestică*) Nume generic pentru păsările (**1**) crescute pe lângă casa omului Si: *orătanie*, (reg) *cobaie*, *cojbăliță*, *galiță*, *oară*. **17** (Prc) Găină. **18** (Prc) Carne de pasăre (**16-17**), folosită ca aliment. **19** (Pex) Mâncare preparată din astfel de carne. **20** (Îc) **~a-liră** Pasăre cu coada în formă de liră, care trăiește prin pădurile din Australia (*Menura superba*). **21** (Orn; îc) **~a-muscă** Colibri (*Trochilus*). **22** (Îc) **~a-paradisului** sau (rar) **~-de-paradis, paserea-raiului** Pasăre cu pene bogate și frumos colorate, care trăiește în insulele Malaeziei, în China și în India (*Paradisea apoda*). **23** (Îc) **~a-omătului** Pasăre mică cu penajul în diferite culori printre care predomină albul, care trăiește în Munții Carpați, coborând numai rareori, iarna, și în regiunile de dealuri sau de câmpie Si: (rar) *presură-de-iarnă*, *presură-de-omăt* (*Pleotrophenax nivalis*). **24** (Orn; îc) **~a-furtunii** (sau, rar, **~-vijeliei**) Furtunar (*Puffinus puffinus yelkouan*). **25** (Orn; pop; îc) **~-galbenă-n-cioc** Mierlă (*Turdus merula*). **26** (Orn; îc) **~-câinească** Privighetoare-roșie (*Luscinia megarhynchos*). **27** (Orn; Trs; îc) **~-de-aur** Specie de pitulice (*Phylloscopus trochillus*). **28** (Trs; îc) **~-de-bere** Cinteză de iarnă (*Fringilla montifringilla*). **29** (Trs; îc) **~-de-brădet** Cocoș-de-munte (*Tetrao urogallus*). **30** (Mar; îac) Forfecuță (*Loxia curvirostra*). **31** (Ban; îc) **~-galbenă** Scatiu (*Carduelis spinus*). **32** (Trs; îac) Grangur (*Oriolus oriolus*). **33** (Trs; îc) **~-de-pădure** Grangur (*Oriolus oriolus*). **34** (Trs; îc) **~-de-hârău** Sfrancioc-de-iarnă (*Lanius excubitor*). **35** (Reg; îac) Berbecel (*Lanius collurio*). **36** (Trs; îc) **~-de-uli** Sfrancioc-de-iarnă (*Lanius excubitor*). **37** (Trs; îc) **~-țigănească** Berbecel (*Lanius collurio*). **38** (Buc; îac) Codobatură (*Motacilla alba*). **39** (Trs; Mar; îc) **~ea-plugului** Ciocârlie (*Alauda arvensis*). **40** (Trs; îac) Codobatură (*Motacilla alba*). **41** (Trs; îac) Pițigoi (*Parus major*). **42** (Trs; îc) **~a-aratului** (sau **~ea-plugului**) ori (Mun) **~-turbată** Ciocârlie (*Alauda arvensis*). **43** (Mol; îc) **~-de-jir** Ciocârlie-sibirică (*Melanocorypha leucoptera*). **44** (Mol; îc) **~-de-mătase** sau (Trs) **~a-frigului** Mătăsar (*Bombycilla garrulus garrulus*). **45** (Trs; îc) **~-de-cai** sau **~a-scaiului** Sticlete (*Carduelis carduelis*). **46** (Reg; îc) **~ea-mugurilor** sau **~-roșie** Căldăraș (*Pyrrhula*). **47** (Trs; îc) **~-domnească** Cinteză (*Fringilla coelebs*). **48** (Îac) Sticlete (*Carduelis carduelis*). **49** (Îac) Căldăraș (*Pyrrhula*). **50** (Trs; îc) **~-împărătească** Ieruncă (*Terastes bobasia*). **51** (Trs; îc) **~-legănată** sau (Mar) **~-de-apă**, (Buc) **~-de-gheață** Pescărel-negru (*Cinclus cinclus*). **52** (Trs; îc) **~-cerească** Pescărel-albastru (*Aleedo atthis*). **53** (Olt; îc) **~-mânuitoare** Cojoaică (*Certhia familiaris*). **54** (Trs; îc) **~-pistriță** Coțofană (*Pica caudata*). **55** (Buc; Mol; îc) **~-tătărească** Nagâț (*Vanellus vanellus*). **56** (Ban; îc) **~-vorbitoare** Gaiță (*Garrulus glandarius*). **57** (Ban; îac) Papagal (*Psittacus*). **58** (Trs; îc) **~a-ai-mare** Bibilică (*Numida meleagris*). **59** (Trs; îc) **~a-câmpului** sau (Mun) **~-cu-pup** Ciocârlan (*Galerida cristata*). **60** (Reg; îc) **~a-cânepii** Cânepar (*Carduelis cannabina*). **61** (Reg; îc) **~ea-inului** Inăriță (*Carduelis flammea*). **62** (Reg; îc) **~a-mortului** (sau **~a-morții, ~a-morților**) ori **~-de-moarte, ~a-sărăciei** Cucuvea (*Athene nocturna*). **63** (Trs; îc)

~a-pământului sau (Dob) **paserea-ciobanului** Sitar (*Scolopax rusticola*). **64** (Olt; îc) **pasere-pustielnică** Bufniță (*Bubo bubo*). **65** (Reg; îc) **~-de-balegă** Pupăză (*Upupa epops*). **66** (Reg; îc) **~a-lui-Hristos** sau **~-cu-cioc-încrucișat** Forfecuță (*Loxia curvirostre*). **67** (Rar; îc) **~a-ogorului** Ploier-ochios (*Burhinus oedicnemus*). **68** (Trs; îc) **~-de-noroc** Specii de papagali sau canari pe care flașnetarii le foloseau pentru scoaterea biletelor de noroc. **69** (Trs; îc) **~-de-spini** Pasăre nedefinită mai îndeaproape. **70** (Îrg; euf) Organ genital la oameni sau, uneori, la animale.

pasâre *sf* vz ***pasăre***

pascal[1] *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***pascal***] (Fiz) Unitate de măsură pentru presiune, egală cu presiunea exercitată de un newton pe o suprafață de un metru pătrat.

pascal[2]***, ~ă*** *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pascal***] **1** Privitor la Paști[1]. **2** Din zilele de Paști[1]. **3-4** De (la) Paști[1]. **5** (Îs) *Ciclu ~* Perioadă de 532 de ani după care sărbătoarea Paștilor[1] revine exact la aceeași dată.

pascalău *sn* vz ***păscălău***[2]

pascalie *sf* [At: VARLAAM, C. 193 / V: (îvp) ***păscăl~***, (înv) ***~sha~*** (A și: *~shalie*) / Pl: *~ii* / E: ngr ***πασχαλία***, lat ***paschalia***] **1** (Bis) Calendar special cu care se poate stabili dinainte, pe o perioadă lungă de ani, data Paștilor[1] și a altor sărbători religioase care nu au loc la date fixe. **2** (Îe) **A-și pierde ~ia** (sau **~iile**) A face erori de calcul. **3** (Îae) A pierde socoteala. **4** Carte astrologică populară cu ajutorul căreia se crede că se poate ghici viitorul cuiva Si: *zodiac*.

pascarăl *sm* vz ***pescărel***

pască *sf* vz ***paști***[1]

pascălău *sf* vz ***păscălău***[2]

paschil *sn* [At: DRLU / V: ***~cuil, ~cvil, palcvil*** / Pl: *~e* / E: fr ***pasquin***, it ***pasquillo***, ger ***Pasquill***] (Înv) Pamflet.

paschinadă *sf* [At: CUGETĂRI, I, 73[v]/2 / Pl: *~de* / E: fr ***pasquinada***] (Înv) Pamflet.

paschină *sf* [At: H V, 211 / Pl: *~ne* / E: nct] (Olt) Bluză.

pascom *s* [At: ALR SN II, h 317/157 / Pl: nct / E: mg ***páskom***] (Reg) Pășune.

pascuil *sn* vz ***paschil***

pascvil *sn* vz ***paschil***

paseism *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 181 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***passéisme***] **1** Atitudine de admirație puternică față de trecut, proprie mai ales romantismului și unor concepții filozofice, manifestată prin idealizarea trecutului și prin preconizarea întoarcerii omenirii la epoci istorice din trecut. **2** Predilecție pentru trecut.

paseist, ~ă [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 3/3 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***passéiste***] **1** *a* Care se referă la paseism. **2** *a* Caracteristic paseismului. **3** *a* De paseism. **4-5** *smf, a* (Adept) al paseismului. **6-7** *smf, a* (Admirator) al trecutului.

paselnic *sn* [At: DLR / Pl: ? / E: ns cf ucr *пасеня*] (Reg) Loc unde pasc viteii.

pasență *sf* vz ***pasiență***

pasere *sf* vz ***pasăre***

paserelă *sf* vz ***pasarelă***

paseri *v* vz ***păsări***

paseriformă *sf* [At: ZOOLOGIA, 158 / Pl: *~me* / E: fr ***passeriformes***] **1** (Lpl) Ordin de păsări de talie în general mică, vrăbii, rândunici, sau mijlocie, ciori, sturzi, rareori mare, corbi, pasărea-liră, ai căror pui ies din ou golași și orbi. **2** (Șls) Pasăre din acest ordin.

paserit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 33 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pasere***] (Îvr; crp) Care a dobândit unele trăsături caracteristice păsărilor.

paseriță *sf* vz ***păsăriță***

pasetă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***passette***] Lamelă de oțel care conduce firul la mașinile de tricotat.

pashalie *sf* vz ***pascalie***

pashă *sf* vz ***paști***[1]

pasians *sn* vz ***pasiență***

pasiansă *sf* vz ***pasiență***

pasianț *sn* vz ***pasiență***

pasibil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***passible***] **1-2** (Udp „de") Care (poate sau) trebuie să fie supus la ceva. **3** (Udp „de") Susceptibil de ceva.

pasibilitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~tăți* / E: lat ***pasibilitas, ~atis***] **1-3** (Rar) Însușire de a fi pasibil (**1-3**).

pasie *sf* vz ***pasiune***

pasiență *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***pase*** (înv) ***~ians*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***~iansă, ~ianț*** *sn* / P: *~si-en~* / Pl: *~țe* / E: ngr ***πασιέντσα***, fr ***patience***, rs ***пасьянс***] **1** Combinare a cărților de joc după anumite reguli, de reușita căreia jucătorul superstițios leagă împlinirea unei dorințe. **2-3** (Fam; îc) **A (nu) ieși pasență** A (nu) obține rezultatul dorit. **4-5** (Îae) A (nu) reuși într-o acțiune.

pasifloral *s* [At: LTR[2] XII, 150 / Pl: nct / E: ***pasifloră*** + *-al*] (Cmr) Medicament calmant sub formă de soluție, preparat din extractul fluid al plantei *Passiflora incarnata*, cu adaosuri de alte substanțe sedative și de sirop.

pasifloră *sf* [At: DL / V: (nob) ***pațifloare*** / Pl: *~re* / E: lat ***passiflora***, fr ***passiflore***] **1** Grup de plante tropicale agățătoare, cu tulpina lemnoasă, cu frunze palmate și cu flori albăstrii, folosite, de obicei, ca plante decorative (*Passiflora*). **2** Plantă din acest grup, folosită în industria farmaceutică pentru extragerea pasifloralului (*Passiflora incarnata*).

pasigrafie *sf* [At : DEX / P: *~fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pasigraphie***] Sistem de scriere universală.

pasimetru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***passimètre***] (Teh) Instrument de măsurat asemănător cu pasametrul, folosit pentru măsurarea cavităților pieselor.

pasing *sn* vz ***passing***

pasion *sn* vz ***pasiune***

pasiona [At: NEGULICI / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***passionner***] **1** *vt* A trezi interes deosebit Si: *a captiva*. **2** *vr* A se preocupa cu pasiune de ceva. **3** *vr* A pune pasiune în... **4** *vr* A face ceva cu pasiune.

pasional, ~ă *a* [At: LAURIAN, ap. CONTRIBUȚII, I, 187 / V: (îvr) ***~iunale*** / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***passionel***, lat ***passionalis***] **1** Care ține de pasiuni. **2** Care se referă la pasiuni. **3** (D. însușiri, sentimente, acțiuni etc.) Determinat de pasiune Si: *pasionat* (**1**). **4** (D. manifestări, acțiuni etc.) Izvorât dintr-o mare pasiune Si: *pasionat* (**2**). **5** (D. manifestări, acțiuni etc.) Care exprimă o mare pasiune Si: *pasionat* (**3**). **6** (D. manifestări, acțiuni etc.) În care se ciocnesc pasiuni violente Si: *pasionat* (**4**). **7** (Rar) Care trezește pasiune. **8** (D. oameni) Pasionat (**9**).

pasionalism *sn* [At: CONSTANTINESCU, S. I, 69 / P: *~si-o~* / Pl: (rar) *~e* / E: ***pasional*** + *-ism*] (Rar) Pasionalitate.

pasionalitate *sf* [At: CĂLINESCU, S. 797 / P: *~si-o~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***pasional*** + *-itate*] (Rar) Însușire de a fi pasional Si: (rar) *pasionalism*.

pasionant, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~si-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***passionnant***] **1** Care trezește interes deosebit Si: *captivant, palpitant*. **2** Care se manifestă cu pasiune Si: *aprig, violent*.

pasionat, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1794), 29/5 / P: *~si-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pasiona***] **1-4** Pasional (**1-4**). **5** (Pex) Pătimaș. **6** (D. voce, ton, gesturi etc.) Care exprimă pasiune. **7** (D. oameni) Dominat de pasiuni sau de patimi Si: *pătimaș*. **8** (Rar; d. oameni) Părtinitor. **9** (D. oameni) Care pune pasiune în tot ceea ce face Si: *fervent, entuziast*, (rar) *pasional* (**8**).

pasire *sf* vz ***pasăre***

pasiunale *a* vz ***pasional***

pasiune *sf* [At: CALENDARIU (1794), 37/3 / V: (înv) ***~ie, ~ion*** *sn* / S și: (îvr) *passi~* / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***passio, -onis***, fr ***passion***, ger ***Passion***, it ***passione***] **1** Dragoste manifestată ca o înclinație puternică și de durată față de o persoană de sex opus Vz *adorație, iubire, patimă*. **2** (Înv) Stare sau fenomen afectiv involuntar, ca frica, aversiunea, lăcomia, mânia etc. Vz *emoție, impuls, sentiment*. **3** (Psh) Stare afectivă și intelectuală deosebit de intensă și stabilă, manifestată ca o tendință care polarizează procesele psihice ale omului, dominându-l prin intensitatea efectelor sau prin permanența acțiunii lor. **4** (Îlav) **Cu ~** Entuziast. **5** (Îal)

Intens. **6** (Îe) **A face (o) ~ (pentru cineva** sau **pentru ceva)** A se simți atras în mod deosebit de cineva sau de ceva Si: *a se pasiona* **(2-4)**. **7** (Ccr) Ceea ce deșteaptă un sentiment deosebit. **8** Înclinație vie, durabilă, însoțită de atașament și plăcere pentru obiectul studiat sau urmărit, precum și pentru activitatea, pentru profesiunea desfășurată. **9** Tendință lăuntrică spre realizarea sau dobândirea unui lucru Si: *aspirație, dorință*. **10** Tendință puternică și nestăpânită însoțită de o preocupare exagerată și obsedantă pentru satisfacerea anumitor dorințe Si: *patimă, viciu*, (fam) *boală*. **11** (Rar) Părtinire. **12** (Înv) Patimă.

pasiv, ~ă [At: TEMPEA, GRAM. 150/2 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***passivus***, fr ***passif***, ger ***Passiv***] (Îoc *activ*) **1-2** *sf, a* (Diateză, conjugare, formă verbală) care arată că subiectul gramatical suferă acțiunea făcută de altcineva. **3** *a* (D. oameni) Care nu reacționează în nici un fel la o excitare sau la o acțiune din afară. **4** *a* (Spc; d. oameni) Care nu participă direct la acțiune. **5** *a* (Spc; d. oameni) Care este lipsit de inițiativă. **6** *a* (Pex; d. oameni) Care manifestă o stare de indiferență. **7-9** *a* (D. manifestările oamenilor) Care exprimă, indică, trădează etc. (inactivitate) (lipsă de inițiativă sau) indiferență Vz *imobil, inactiv, indiferent, inert, neutru, resemnat*. **10** *a* (Îs) *Vocabular* (sau, *lexic, fond*) ~ (*al limbii*) Parte a vocabularului care nu este folosită în mod frecvent în vorbire, deși este cunoscută de vorbitor. **11** *a* (Îs) *Drept electoral* ~ Drept de a fi ales în diverse organe legislative. **12** *a* (Îs) *Apărare* ~ Formă de apărare a populației civile de atacurile aeriene inamice. **13** *a* (Îas) Totalitate a măsurilor necesare pentru realizarea acestei acțiuni. **14** *a* (Chm; rar) Care nu intră într-o reacție. **15** *a* (D. metale, aliaje) Care are pasivitate. **16** *sn* (Fin) Totalitate a mijloacelor economice ale unei interpretări, ale unei instituții sau ale unei organizații economice, privite din punctul de vedere al surselor de constituire și al destinației lor. **17** *sn* (Fin) Parte din dreapta a bilanțului, în care sunt înscrise, în expresie valorică, sursele de constituire a pasivului **(16)** și rezultatele financiare ale activității unei întreprinderi, ale unei instituții sau ale unei organizații economice la un moment dat. **18** *sn* (Fin; jur) Parte a patrimoniului unei persoane fizice sau juridice, alcătuită din datorii și din obligații evaluabile în bani care depășește bilanțul activ al unei întreprinderi, al unei instituții sau al unei organizații economice.

pasivism *sn* [At: CV 1949, nr. 1, 26 / Pl: (rar) *~e* / E: ***pasiv*** + *-ism*] **1-7** (Rar) Pasivitate **(1-7)**. **8** (Rar) Tendință spre pasivitate. **9** (Spc) Tactică politică adoptată în 1869 la conferința de constituire a Partidului Național Român din Transilvania, prin care membrii acestui partid, nerecunoscând dualismul austro-ungar și alipirea Transilvaniei la Ungaria, au hotărât să boicoteze alegerile și viața parlamentară din Ungaria.

pasivist, ~ă *smf, a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 474 / Pl: *~iști* / E: ***pasiv*** + *-ist*] (Îoc *activist*) **1-2** (Membru sau adept) al Partidului Național Român, care adoptase tactica pasivismului, în sec. XIX, în Transilvania.

pasivitate *sf* [At: EPISCUPESCU, O. I. 126/10 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***passivité***, ger ***Passivität***] **1-7** Atitudine a omului pasiv **(3-9)** Si: (rar) *pasivism* **(1-7)**. **8** Lipsă de participare la o acțiune. **9** Lipsă de inițiativă. **10** Renunțare la acțiune Si: *inactivitate, inerție, indiferență, nepăsare, resemnare*. **11** (Chm) Proprietate a unor metale ca: fier, crom, aluminiu etc. sau a unor aliaje de a rezista la acțiunea unor acizi concentrați, deși sunt atacate de aceiași acizi diluați.

pasiviza [At: LTR² XII, 150 / Pzi: *~zez* / E: ***pasiv*** + *-iza*] (Chm) **1** *vr* (D. metale, aliaje) A rezista la acțiunea unor acizi concentrați. **2** *vt(f)* (Chm; c. i. metale, aliaje) A face să capete pasivitate **(11)**. **3** *vt* (Grm) A transforma o construcție sintactică cu verb la diateza activă în una cu verb la diateza pasivă.

pasivizare *sf* [At: LTR² XII, 151 / Pl: *~zări* / E: ***pasiviza***] **1** (Chm) Rezistență a unor materiale, aliaje la acțiunea unor acizi concentrați. **2** (Chm) Dobândire de către materiale, aliaje, a rezistenței la acțiunea unor acizi concentrați. **3** (Grm) Transformare a unei construcții sintactice cu verb la diateza activă în una cu verb la diateza pasivă.

pasivizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pasiviza***] **1** (Chm; rar; d. materiale, aliaje) Care a dobândit rezistență la acțiunea unor acizi concentrați. **2** (Grm; d. construcții sintactice) Care a fost transformată astfel încât verbul să treacă de la diateza activă la cea pasivă.

pasivizație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***passivisation***] Pasivizare.

paslion *s* [At: BORZA, D. 161 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Zârnă (*Solanum nigrum*).

pasmant *sn* [At: KLEIN, D. 153 / V: ***~sament, ~ment, posom~, posomont*** / Pl: *~uri* / E: fr ***passement, posomant, posomont***, ger ***Posament***, mg ***poszomónt***] (Îrg) Firet pentru împodobit haine, draperii etc.

pasmanter *sm* vz ***pasmantier***

pasmanterie *sf* [At: MANOLESCU, I. 174 / V: (înv) ***posom~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***passementerie***] **1-2** (Rar; lsg csc) (Obiecte, sortimente de) ceaprazărie. **3** Garnitură la haine sau la mobile etc. din astfel de materiale. **4-5** (Înv; îf *posomanterie*) (Atelier sau) magazin de ceaprazărie. **6** Ramură a industriei textile care produce, cu mașini adecvate, un sortiment variat de articole textile ca panglici, broderii pentru perdele, articole de lenjerie, costume naționale, mănuși și pălării, fireturi pentru uniforme militare, șireturi, panglici elastice etc.

pasmantier *sm* [At: POLIZU / V: ***~samentariu, ~ter~, ~mentariu, posomantar, posomantariu, posomanter*** / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: fr ***passementier***, ger ***Posamentier***] (Îrg) Ceaprazar.

pasmarghiol *sm* [At: GEORGESCU-TISTU, B. 31 / Pl: *~i* / E: cf *marghiol*] (Mun) Șarlatan.

pasment *sn* vz ***pasmant***

pasmentariu *sm* vz ***pasmantier***

pasnic, ~ă [At: LB / V: (îrg) ***pașn~***, (reg) ***pajn~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pas²*** + *-nic*] **1** *a* (Mun; Olt; d. cai) Cu pasul² mare. **2** *a* (Mun; Olt; d. cai) Care merge repede. **3** *sm* (Reg) Vierme nedefinit mai îndeaproape. **4** *sm* (Reg; îf *pașnic*) Persoană care măsoară cu pasul² **(48)** un teritoriu. **5** *sn* (Îrg) Pas² **(54)**.

paso *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: sp ***paso***] (Înv) Farsă scurtă care se juca între actele unei piese mai lungi în teatrul spaniol.

pasoc *s* [At: S. C. ȘT. (IAȘI) 1958, 176 / Pl: nct / E: ucr ***пасок***] (Buc) Curea îngustă de piele folosită ca cingătoare.

paso-doble *sni* [At: DN³ / E: sp ***paso-doble***] **1** Dans popular de perechi de origine spaniolă, gen de step foarte rapid. **2** Melodie după care se execută dansul paso-doble **(1)**.

pasole *sf* vz ***fasole***

pasoș¹ *a, av* [At: LEXIC REG. II, 87 / Pl: *~i* / E: ***pas²*** + *-oș*] (Reg; d. oameni) **1-2** (Care merge) cu pași² **(1)** mari.

pasoș² *sn* vz ***pașuș***

paspai *sn* vz ***pospai***

paspaler *sn* vz ***paspoal***

paspartu *sn* [At: DEX / S și: *passe-partout* / Pl: *~uri* / E: fr ***passe-partout***] **1** Cheie cu care se pot deschide mai multe broaște Si: *speraclu*. **2** Ramă de hârtie sau de carton care se așează între sticlă și fotografie la înrămarea fotografiei. **3** (Fer) Gabarit internațional. **4** (Fig) Mijloc general de introducere într-un anumit cerc, într-o anumită problemă etc.

paspoal *sn* [At: PELIMON, ap. CĂLINESCU, S. C. L. 77 / V: (îvr) ***~paler*** (A: nct) / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: fr ***passepoil***] **1** Șiret sau fâșie îngustă de stofă, de mătase sau de bumbac aplicată ca garnitură la rochii sau la haine, de obicei de-a lungul unei cusături, la marginea buzunarelor, la gulere etc. **2** (Prc) Vipușcă. **3** Bandă, de obicei din piele sau din material plastic, fixată la unele fețe de pantofi sau la diferite obiecte de marochinărie pentru a le întări marginile sau pentru a ascunde unele cusături și a crea efect decorativ.

paspoala *vt* [At: DLR / Pzi: *~lez* / E: ***paspoal***] (C. i. obiecte de îmbrăcăminte) **1-2** A împodobi cu paspoal **(1-2)**. **3** A fixa paspoalul **(3)**.

paspoalare *sf* [At: LTR² XII, 151 / Pzi: *~lări* / E: ***paspoala***] **1-2** Împodobire a unor obiecte de îmbrăcăminte cu paspoal **(1-2)**. **3** Fixare a paspoalului **(3)**.

pasport *sn* vz ***pașaport***

pasprâzece *nc, sm* vz ***paisprezece***

passe-montagne *sn* [At: DN^3 / P: *pas-montani* / Pl: *~uri* / E: fr ***passe-montagne***] (Frm) Căciulă care acoperă ceafa și urechile.

passepied *sns* [At: DN^3 / P: *pas-pie* / E: fr ***passe-pied***] **1** Dans popular de origine franceză, asemănător menuetului, dar mai vioi. **2** Melodie după care se execută dansul passe-pied (**1**).

passim *av* [At: ȘĂINEANU, D. U. / E: lat ***passim***] (Fil; în lucrări științifice; exprimă trimiteri la pasaje din alte opere) **1** În diverse locuri. **2** Ici și colo. **3** Din loc în loc. **4-5** În numeroase alte locuri (din aceeași operă).

passing *sn* [At: DN^3 / S și: *pasing* / Pl: *~uri* / E: eg ***passing***] (Spt) Pasă[1] (**10**).

passing-shot *sn* [At: DN^3 / P: *pasing-șot* / Pl: *~uri* / E: eg ***passing-shot***] (Spt) Lovitură la tenis cu traiectorie foarte întinsă, care trece de adversarul venit la fileu.

pastarnac *sm* vz ***păstârnac***

pastă *sf* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 80/2 / Pl: *~te* / E: ngr ***πάστα,*** ger ***Pasta,*** fr ***Paste,*** it ***pasta***] **1** Materie vâscoasă și densă cu aspect omogen, constituită dintr-o pulbere fină și o cantitate de lichid care umezește această pulbere, cu diverse utilizări. **2** Materie comestibilă, obținută din făină și alte ingrediente, umezită cu lichide, folosită pentru diverse preparate culinare Si: *aluat, cocă*. **3** (Șîs ~ *alimentară*) Produs concentrat sau semifabricat, conservat, obținut prin tocarea, strecurarea etc. unor produse alimentare precum carne, pește etc. și prin amestecarea lor cu diverse condimente, conservante etc. **4** (Îs *~te făinoase*) Produse alimentare de diferite forme și dimensiuni obținute prin uscarea unui aluat nedospit din făină de grâu, cu adaosuri de lapte, ouă etc. **5** Culoare folosită în pictură, de obicei preparată cu ulei. **6** (Fig; rar) Paletă coloristică.

pastânac *sm* vz ***păstârnac***

pastârnac *sm* vz ***păstârnac***

pastel *sn* [At: ALECSANDRI, POEZII, I / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***pastel,*** it ***pastello***] **1** Creion moale de pictură, colorat, în general, în tonuri deschise, făcut din pigmenți sau din coloranți în pulbere fină, amestecați cu talc și cu o soluție de gumă arabică. **2** Desen în culori, executat cu pastel (**1**). **3** Pictură reprezentând un peisaj după natură, executată în tonuri deschise de acuarelă sau ulei. **4** Poezie descriptivă cu fond liric, în care poetul exprimă stări afective prin prezentarea unor tablouri după natură. **5-6** Lucrare muzicală lirică (descriptivă sau) compusă pe versurile unui pastel.

pastelat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pastel*** + *-at* cdp fr ***pastellisé***] **1** Desenat în culoare pastel (**1**). **2** Vopsit în culoare pastel (**1**).

pastelcă *sf* vz ***pestelcă[1]***

pastelic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pastel*** + *-ic*] (Rar) **1** Referitor la pastel. **2** De pastel.

pastelist, ~ă *smf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pastelliste***] **1-2** Pictor de pasteluri (**2-3**). **3** Poet care compune pasteluri (**4**).

pastelistică *sf* [At: DN^3 / Pl: (rar) *~ici* / E: cf it *pastellistica*] **1-3** Procedeu de realizare a pastelului (**2-4**).

pasteliza *vi* [At: BUL. FIL. II, 225 / Pzi: *~zez* / E: ***pastel*** + *-iza*] (Rar) **1-3** A crea un pastel (**4-6**). **4-6** A da impresia de pastel (**4-6**).

pastelizant, ~ă *a* [At: V. ROM. ianuarie 1960, 125 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***pasteliza*** + *-ant*] (Rar) **1** Care dă impresia unui pastel (**5**). **2-4** Ca de pastel (**4-6**).

pastet *sn* [At: KLEIN, D. 395 / V: (înv) ***~ă*** *sf*, ***~iță*** *sf*, ***pașt~*** (Pl: *~uri*), ***pașteă*** *sf*, ***paștetom,*** (reg) ***pâștitom*** / Pl: *~e* / E: ger ***Pastete,*** it ***pasteta,*** mg ***pástétom***] **1-2** (Îrg) Pateu (**1-2**).

pastetă *sf* vz ***pastet***

pasteureloză *sf* [At: ENC. VET. 575 / P: *~tör~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pasteurellose***] **1** Boală microbiană gravă a animalelor Si: *septicemie hemoragică*. **2** Holeră a păsărilor.

pasteuriza *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 43 / P: *~tör~* / S și: *~ter~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***pasteuriser***] (C. i. produse alimentare, mai ales lapte) A încălzi în pasteurizator, la temperaturi cuprinse, de obicei, între 70^0 și 75^0 și a răci apoi brusc, pentru a obține și a menține sterilizarea fără alterarea gustului sau distrugerea vitaminelor, pentru a obține învechirea pe cale artificială sau pentru a conserva.

pasteurizare *sf* [At: MDA ms / P: *~tör~* / S și: *~ter~* / Pl: *~zări* / E: ***pasteuriza***] Încălzire a unor produse alimentare, în special a laptelui, la temperaturi cuprinse, de obicei, între 70^0 și 75^0 și a răci apoi brusc, pentru a obține și a menține sterilizarea fără alterarea gustului sau distrugerea vitaminelor, pentru a obține învechirea pe cale artificială sau pentru a conserva.

pasteurizat, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 485 / P: *~tör~* / S și: *~ter~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pasteuriza***] (D. produse alimentare, mai ales d. lapte) **1** Care a fost supus pasteurizării. **2** Sterilizat prin încălzire în pasteurizator.

pasteurizator *sn* [At: LTR^2 / P: *~tör~* / Pl: *~oare* / E: ***pasteuriza*** + *-tor*] Aparat folosit în industria alimentară pentru pasteurizare Si: *sterilizator*.

pastică *sf* [At: ABC. MAR., ap. DLR / Pl: *~ici* / E: it ***pastecca***] (Teh) Muflă.

pastifiant, ~ă *sn, a* [At: DN^3 / Pl: *~anți, ~e* / E: ctm ***pastă*** + fr ***plastifiant***] **1-2** (Substanță) care permite obținerea unei paste.

pastilă *sf* [At: KRETZULESCU, M. 27/11 / Pl: *~le* / E: fr ***pastille,*** ger ***Pastille***] **1** (Udp „de") Mic preparat farmaceutic sau zaharos de formă circulară Vz *bomboană, comprimat, drajeu, pilulă, tabletă*. **2** (Îs *~le de parfumat*) Mici cornuri în a căror compoziție intră diferite substanțe care, în momentul când ard, parfumează aerul. **3** (Teh) Piesă în formă de disc mic folosită la unele mașini sau la unele mecanisme.

pastilină *sf* vz ***plastilină***

pastinac *sm* vz ***păstârnac***

pastinacă *sf* vz ***păstârnac***

pastirnac *sm* vz ***păstârnac***

pastiș *sn* vz ***pastișă***

pastișa *vt(a)* [At: IBRĂILEANU, S. L. 69 / Pzi: *~șez* / E: fr ***pasticher***] (C. i. stiluri, maniere ale unor scriitori, ale unor pictori, muzicieni etc.) **1** A imita. **2** A copia.

pastișare [At: DLR / Pl: *~șări* / E: ***pastișa***] **1-2** (Imitare sau) copiere a stilului, manierei unor pictori, muzicieni.

pastișă *sf* [At: ALEXI, W. / V: (înv) *~iș sn* / Pl: *~șe* / E: fr ***pastiche***] Lucrare literară, muzicală sau plastică, lipsită de originalitate și de valoare, în care autorul preia temele sau motivele și mijloacele de expresie ale unei personalități artistice Si: *copie, imitație*.

pastișor, ~oare *smf, a* [At: M 1961, nr. 1, 45 / Pl: *~ori, ~oare* / E: fr ***pasticheur***] **1-4** (Rar; dep) (Persoană) care pastișează (**1-2**).

pastiță *sf* vz ***pastet***

pastoi *s* [At: CR (1830), 249^2/5 / Pl: nct / E: rs ***постой***] (Înv) Încartiruire.

pastor *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73/29 / Pl: *~i* / E: lat ***pastor,*** ger ***Pastor***] Preot protestant.

pastoral, ~ă [At: (a. 1812) IORGA, S. D. XII, 18 / V: (înv) ***~liș*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pastoralis,*** fr ***pastoral,*** ger ***pastoralich,*** it ***pastorale***] **1-2** *sf, a* (Parte a teologiei) care inițiază pe preoți în problemele conducerii bisericești și religioase. **3** *a* (Înv) Care se referă la pastori. **4** *a* (Înv) De pastor. **5** *a* (Înv) Caracteristic pastorilor. **6** *a* (Înv) Care aparține pastorilor. **7** *a* (Pgn) Care se referă la preoți Si: *preoțesc*. **8** *a* (Pgn) Care aparține preoților Si: *preoțesc*. **9** *a* (Pex) Episcopal. **10** *sf* (Ccr) Mesaj al unui arhiereu, episcop, mitropolit, patriarh, adresat preoților și credincioșilor cu ocazia marilor sărbători religioase sau a unor evenimente importante. **11** *a* Care aparține păstorilor Si: *ciobănesc, păstoresc*. **12** *a* Privitor la păstori Si: *ciobănesc, păstoresc*. **13** *a* Specific păstorilor Si: *ciobănesc, păstoresc*. **14** *a* De păstor Si: *ciobănesc, păstoresc*. **15** *a* (Pex) De la țară Si: *câmpenesc, rustic, țărănesc*. **16-17** *sf, a* (Operă literară sau fragment literar) care prezintă în mod idilic viața păstorilor sau a țăranilor în general Vz *bucolic, eglogă, idilă, idilic*. **18-19** *sf, a* (Lucrare muzicală) care evocă crâmpeie din viața păstorească sau țărănească.

pastoralism *sn* [At: V. ROM. ianuarie 1957, 13 / Pl: (rar) *~e* / E: ***pastoral*** + *-ism*] Curent în literatură și în artă, caracterizat prin folosirea temelor idilice din viața de la țară.

pastoraliș *s, a* vz ***pastoral***

pastra *sf* [At: H II, 262 / Pl: ? / E: tc ***pastra***] (Dob) Tabinet.

pastraholț *s* [At: CHEST. II, 100/5, 201/11 / V: ***pos~, poșter~*** / E: ger ***Pflasterholz*** „pavaj de lemn"] (Reg) Fiecare dintre lemnele pe care se sprijină podeaua sau temelia casei.

pastrama *sf* vz ***pastramă***

pastramar *sm* vz ***păstrămar***

pastramagiu *sm* [At: CARAGIALE, O. VI, 10 / Pl: *~ii* / E: ***pastramă*** + *-agiu*] **1-2** (Iuz) Persoană care (făcea sau) vindea pastramă Si: (îrg) *păstrămar*. **3** (Fam; dep) Om de nimic cu apucături grosolane Vz *bădăran, derbedeu, țopârlan*.

pastramă *sf* [At: MAN. GÖTT. 11 / V: (îrg) ***păs~***, (înv) ***~ma***, ***păstrăma*** / Pl: *~me, păstrămuri*, (îvr) *~muri* / E: ngr ***παστραμᾶς***, tc ***pastirma***] **1** Preparat din carne, mai ales de oaie sau de capră, din anumite regiuni musculare, conservat prin sărare sau prin băițuire și supus afumării sau uscării. **2** (Fam; îe) **A face (pe cineva) ~** A bate foarte tare. **3** (Reg; îe) **A ține (pe cineva) la ~** A ține pe cineva închis. **4** (Îe) **A se face** (sau **a fi**) **~** A slăbi foarte tare. **5-6** (Lpl) Sortimente sau bucăți din pastramă (**1**) preparate după diferite rețete.

pastraval *sn* vz ***prăstăvală***

pastravală *sf* vz ***prăstăvală***

pastrugă *sf* vz ***păstrugă***

pastrungă *sf* vz ***păstrugă***

pastură *sf* vz ***păstură***[2]

pasulă *sf* vz ***fasole***

pasule *sf* vz ***fasole***

pasuș *sn* vz ***pașuș***

paș[1] *sm, sn* vz ***pas***[2]

paș[2] *sm* vz ***pașă***[1]

paș[3] *sn* vz ***pașuș***

pașa *sf* vz ***pașă***[1]

pașalâc *sn* [At: M. COSTIN, ap. DLR / V: (înv) ***~lic, ~lug*** / Pl: *~uri* / E: tc ***paşalık***, srb ***pašaluk***] **1** Provincie a Imperiului Otoman guvernată de un pașă[1]. **2-3** (Pex) (Provincie sau) țară care era subjugată de turci și condusă de un pașă[1] Si: (rar) *pășie, raia, vilaet*. **4** (Fig) Țară, regiune etc. în care domnește despotismul. **5** (Fig) Guvernare despotică. **6** Reședință a unui pașă[1]. **7-11** Reședință de pașalâc (**1-5**). **12** Titlu de pașă[1] Si: (rar) *pășie*.

pașalic *sn* vz ***pașalâc***

pașaliu *sm* [At: DIONISIE, C. 185 / Pl: *~ii* / E: tc ***paşalı***] **1** Persoană aflată în slujba unui pașă[1]. **2** Om al pașii[1].

pașalug *sn* vz ***pașalâc***

pașan, ~ă *a* vz ***pâșin***

pașaport *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 283 / V: (rar) ***pasa~, pasp~***, (înv) ***pașop~, pașp~*** / Pl: *~oarte*, (înv) *~uri* / E: it ***passaporto***, ngr ***πασαπόρτι***, fr ***passeport***, rs ***пашпорт, паспорт***] **1** Document eliberat unui cetățean de către autoritatea competentă a statului său, prin care se certifică identitatea și cetățenia posesorului și i se dă acestuia dreptul de a călători în străinătate, servindu-i acolo ca act de identitate Si: (îrg) *pașuș, paș*[3]. **2** (Fam; îe) **A-i da (cuiva) ~ul** A alunga pe cineva. **3** (Pex; îae) A da afară din serviciu pe cineva Si: (reg) *a-i da (cuiva) pășușul*. **4** (Înv) Certificat eliberat unui vas de comerț, prin care se dovedește că s-au plătit taxele și că vasul are dreptul să părăsească portul. **5** Dosar care cuprinde toate actele necesare editării unei cărți.

pașaportar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / Pl: *~i* / E: ***pașaport*** + *-ar*] (Rar) **1** Persoană care aparține ca cetățenie altei țări decât cea în care se află și care stă în țara respectivă cu pașaport. **2** Traficant de pașapoarte.

pașașir *sm* vz ***pasager***

pașă[1] [At: MOXA, 406/5 / V: (înv) ***~ș*** *sm*, ***~șa*** *sf* (Pl: *~ale, ~ali*) / Pl: *~și* / E: tc ***paşa***] **1** *sm* Titlu conferit, în Imperiul Otoman, vizirilor și beilerbeilor, iar, din sec. XIX, și altor înalți funcționari civili sau militari, miniștri, guvernatori de orașe sau de provincii turcești ori supuse turcilor, generali, care aveau ca semn al demnității lor două sau trei tuiuri. **2** *sm* Însărcinare exercitată de acești demnitari. **3** *sm* (Pex) Persoană care avea acest titlu. **4** *sm* (Pgn; înv) Conducător de stat sau de armată. **5** *sfi* (Înv; îf *~șa*) Titlu onorific, adăugat după numele propriu, conferit ca semn al unei înalte demnități militare sau civile Vz *bei, baș*. **6** *sm* (Îc) **Căpitan ~** Comandant al flotei turcești.

pașă[2] *s* [At: SĂM. I, 11 / Pl: nct / E: bg ***паша***] **1** (Reg) Pășune. **2** (Bot; Mun) Rogoz (*Scirpus maritimus*). **3** (Mun) Plantă cu tulpina patrunghiulară, comprimată, verde-roșiatică, ramificată, cu frunze roșietice la baza tulpinii și verzui în partea superioară, cu flori verzui, pedunculate, unite în spice, ce crește în ape stătătoare sau lin curgătoare (*Potamogeton crispus*). **4** (Bot; Mun) Broasca-apei (*Potamogeton lucens*). **5** (Bot; Mun) Broscatiță (*Potamogeton natans*).

pașc *sm* vz ***paști***[1]

pașcă *sf* [At: CREANGĂ, A. 82 / V: ***pacică, poa~*** / Pl: *păști* / E: ucr, rs ***пачка***] **1-2** (Buc) Pachet de tutun. **3** (Mol; Buc) Tutun de calitate inferioară Vz *mahorcă*.

pașchiulă *sf* [At: LB / V: ***păsc~*** / Pl: *~le* / E: ns cf *pașcă*] (Înv) Săculeț de piele pentru bani Si: *tașcă*.

pașculie *sf* [At: TEAHA, C. N. 250 / V: ***păș~*** / Pl: *~ii* / E: ns cf *pască*] (Trs) Colac mare care se face la paști[1].

pașcvil *sn* vz ***paschil***

pașiderm *sn* vz ***pahiderm***

pașime *sf* [At: ZILOT, CRON. 353 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***pașă***[1] + *-ime*] **1-4** (Îvr; csc) Grup de pași[1] (**1-4**).

pașiuș *sn* vz ***pașuș***

pașli *vt* [At: CREANGĂ, A. 99 / V: ***pâș~*** / Pzi: *~lesc* / E: rs ***пошли*** (Pfs lui *пойти*)] (Mol) **1** (Îe) **A o ~** A fugi pe furiș. **2** (Fig) A fura.

pașmagi *smp* [At: MOXA, CRONOGRAF, ap. CUV. D. BĂTR. I, 337 / V: (sst) *~ați* / E: srb dal ***pašmadzí*** (pll *pašmag*)] (Înv) Pantofi fără călcâi Vz *bușmachiu*.

pașmați *smp* vz ***pașmagi***

pașnic[1] *sm, sn* vz ***pasnic***

pașnic[2]***, ~ă*** [At: HERODOT (1645), 404 / V: ***pacin~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pace*** + *-nic*] **1-2** *a* (D. oameni sau colectivități umane) Care (iubește și) susține pacea. **3** *a* (D. oameni sau colectivități umane) Care trăiește în pace. **4-5** *a* (D. vorbele și manifestările oamenilor) Care (exprimă sau) susține pacea. **6** *a* (D. fenomene sociale, politice etc.) Care se desfășoară în pace Si: (înv) *nepricinuitor, pacific, păciuit* (îvr) *nezărvitor*. **7** *sm* (Îvr) Judecător rural de pace, ales dintre săteni. **8** *a* Calm. **9** *a* Potolit. **10** *a* Liniștit. **11** *a* Tihnit. **12** *a* Care inspiră liniște, tihnă.

pașniță *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: nct] (Mun) Femeie stricată.

pașoală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ? / E: cf *pas*[2]] (Mun) Femeie care merge cu pași mari, greoi și apăsați Vz *pașolea*.

pașol *i* [At: ALECSANDRI, T. 1675 / E: rs ***пошёл***] (Rsm; reg; prt) Cuvânt cu care alungi pe cineva Si: *marș!*

pașoldie *sf* vz ***bașoldină***

pașolea *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~li* / E: cf *pas*[2]] (Mun) Bărbat care merge cu pași mari, grei și apăsați Vz *pașoală*.

pașoport *sn* vz ***pașaport***

pașopt *nc* [At: SFC I, 125, 181 / E: ***pa***(truzeci) + ***ș***(i) + ***opt***] (Rar) **1-2** (Anul revoluționar) o mie nouă sute patruzeci și opt.

pașoptism *sns* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 146 / V: ***patruzecio~*** / E: ***pașopt*** + *-ism*] (Rar) Ideologie a participanților la revoluția de la 1848 din țările române.

pașoptist, ~ă [At: PASCU, S. 422 / V: (rar) ***patruzecio~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pașopt*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparține generației participanților la revoluția de la 1848 din țările române și care a susținut ideile lor. **3-4** *smf, a* (Persoană) care a participat la revoluția din 1848 din țările române. **5-6** *a* Care aparține (pașoptismului sau) pașoptiștilor (**1, 3**). **7-8** *a* Privitor (la pașoptism sau) la pașoptiști (**1, 3**). **9-10** *a* Caracteristic (pașoptismului sau) pașoptiștilor (**1, 3**).

pașoș *sn* vz ***pașul***

pașport *sn* vz ***pașaport***

paşte[1] *sf* vz ***paştie***

paşte[2] *sm* vz ***paşti***[1]

paşte[3] [At: CORESI, EV. 232 / Pzi: *pasc* / E: ml **pascere**] **1** *vt(a)* (D. animale erbivore) A se alimenta la păşune Si: *a păşuna*. **2** *vt* (Pan; înv) A culege. **3** *vt* (Pan; înv) A-şi procura. **4** *vt* (Pex) A hrăni. **5** *vt* (Fig; c. i. stări sufleteşti, facultăţi psihice etc.) A întreţine. **6** *vt* (Fig; c. i. stări sufleteşti, facultăţi psihice etc.) A dezvolta. **7** *vt* (Fig; c. i. stări sufleteşti, facultăţi psihice etc.) A întări. **8** *vt* (Înv; d. viermi, boli etc.) A roade. **9** *vt* (Înv; d. viermi, boli etc.) A distruge. **10** *vt* (Înv; îe) **A ~ cinstea (cuiva)** A dezonora pe cineva. **11** *vi* (Îvr) A rătăci. **12** *vr* (Pop; d. păr) A se toci. **13** *vt* (Fig; rar) A tunde. **14** *vt* (C. i. terenuri, culturi etc.) A folosi ca loc de păşune. **15** *vt* (D. oameni; c. i. animale erbivore) A duce la păşune Si: *a păstori, a păşuna*. **16** *vt* (Îe) **A ~ boboci (**sau **bobocii, muştele,** înv. **vântul, vânturile)** A pierde vremea. **17** *vt* (Fam; îe) **A ~ mingea** A se juca mult cu mingea. **18** *vt* (Fam; la unele jocuri cu mingea; îae) A fi la prinsul mingii. **19** *vt* (Fam; îe) **N-am păscut porcii (**sau **gâştele, bobocii** etc.**) împreună (**sau **cu tine, cu el** etc.) Se spune pentru a-i atrage cuiva atenţia că se comportă prea familiar. **20** *vt* (Rar; îe) **A ~ (pe cineva) cu prăjina** A-l pândi pentru a-l bate. **21** *vt* (Înv; îe) **A ~ cinstea cuiva** A respecta pe cineva. **22** *vt* (Îae) A se îngriji de bunul renume al cuiva. **23** *vt* (Pfm; îc) **~-vânt** Pierde-vară. **24** *vt* (Bis; înv) A conduce, având grijă de sufletele unei comunităţi. **25** *vt* (Bis; înv) A fi duhovnic. **26** *vt* (Nob; îe) **A-şi ~ privirea** A se sătura privind. **27** *vt(a)* (Subiectul sunt primejdii, păcate, moarte, etc.) A urmări cu perseverenţă. **28** *vt(a)* (Subiectul sunt primejdii, păcate, moarte etc.) A ameninţa dintr-un moment în altul Si: *a pândi*. **29** (Subiectul este norocul) A favoriza pe neaşteptate. **30** *vt* (Îe) **Să nu te pască păcatul să...** Să nu cumva să... **31** *vt* (Fam; îe) **Ce ~ti (aici** sau **acolo)**? De ce nu eşti atent? **32** *vt* (Îae) Ce urmăreşti? **33** *vt* (Îae) Ce faci? **34** *vt* (Fam; îae) Ce păzeşti aici? **35** *vt* (Înv; îe) **A(-şi) ~ prilejul** (sau **vremea)** A pândi momentul potrivit. **36** *vt* (Îe) **A ~ sâmbetele (cuiva)** A duşmăni pe cineva.

paştealui *vi* [At: LEXIC REG. 114 / Pl: *~esc* / E: ***paşti***[1] + *-alui*] (Buc) A înjura de paşti[1] Si: (reg) *a paşti*[2], *a păştui*.

paştere *sf* [At: LB / V: (reg) ***păş~*** / E: ***paşte***[3]] **1** Alimentare a animalelor erbivore la păşune Si: *păscut*[1] **(1)**, *păşunat*, (rar) *păşunare*, (îrg) *păşune*, (reg) *păscare, păşuneală*. **2** (Pan; înv) Culegere. **3** (Pan; înv) Procurare. **4** (Pex) Hrănire. **5-6** (Fig) (Întreţinere sau) dezvoltare a unor stări sufleteşti, facultăţi psihice etc. Si: *păscut*[1] **(5-6)**. **7** Apogeu al unor stări sufleteşti, facultăţi psihice etc. Si: *păscut*[1] **(7)**. **8** (Înv) Roadere de către viermi, boli Si: *păscut*[1] **(8)**. **9** (Înv) Distrugere provocată de viermi, boli Si: *păscut*[1] **(9)**. **10** Pierdere a cinstei Si: *păscut*[1] **(10)**. **11** (Îvr) Rătăcire a drumului Si: *păscut*[1] **(11)**. **12** (Reg) Tocire a părului Si: *păscut*[1] **(12)**. **13** (Reg) Tundere a părului Si: *păscut*[1] **(13)**. **14** Folosire a unui teren ca loc de păşune Si: *păscut*[1] **(14)**. **15** Însoţire a unor animale erbivore de către păstor pentru a paşte **(1)** Si: *păscut*[1] **(15)**. **16** (Bis; înv) Activitate a duhovnicului Si: *păscut*[1] **(16)**. **17** (Fig; rar) Noroc neaşteptat Si: *păscut*[1] **(17)**. **18** (Fig) Primejdie ameninţătoare Si: *păscut*[1] **(18)**. **19** (Fig) Duşmănire a cuiva Si: *păscut*[1] **(19)**.

paştet *sn* vz ***pastet***

paştetă *sf* vz ***pastet***

paştetom *s* vz ***pastet***

paşti[1] [At: CORESI, EV. 123 / V: *~te sm*, ***pască*** (Pl: *paşti, păşti, paşte*), (înv) ***pashă*** *sf*, (reg) *~şc sm* / Pl: *~*, (pop) *~uri* / E: ml **pascha, -ae**, ngr **πάσχα**] **1** *sm* Sărbătoare religioasă celebrată de creştini în amintirea Învierii lui Hristos Si: (reg) *păscuţă*. **2** *sm* Sărbătoare religioasă celebrată de mozaici în amintirea exodului lor din Egipt şi a eliberării lor din robia egipteană. **3** *sn* (Reg; îs) *~le (alea) mici* sau *~şcul al mic* ori *~le blajinilor* Sărbătoare prăznuită de credincioşi în duminica Tomii. **4** *sn* (Reg; îs) *~le blajinilor* Sărbătoare prăznuită de credincioşi în prima luni de după duminica Tomii. **5** *sn* (Reg; îs) *~le rohmanilor* (sau *rogmanilor*) Sărbătoare prăznuită în miercurea a patra de la paşti[1] **(1)**. **6** *sn* (Reg; îas) Înălţarea Domnului. **7** *sn* (Îlav) **Din an (**sau **din joi, de joi, din ~) în ~** sau **din ~ în Crăciun** Foarte rar. **8** *sn* (Îlav) **la ~ile cailor** (sau **calului)** Niciodată. **9-10** *sn* (Îe; îla) **(A fi) dat în ~te** (sau **în ~tele mă-sii)** (A fi) foarte şmecher. **11** *sm* (Bot; reg; îc) **~ile-calului** (sau **cailor)** Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*). **12** *sm* (Îac; şîf **~ile-câinelui)** Stupitul-cucului (*Cardamine pratensis*). **13** *sm* (Bot; îc) **~tele-găinilor** Struna-cocoşului (*Cerastium vulgatum*). **14** *sm* (Îc) **~ile-porcului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **15** *sf* (Bot; Buc; îc) **Pasca-găinii** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **16** *sm* (Ent) Vaca-domnului (*Lygaeus equstris*). **17** *sf* Pâine sfinţită care se împarte în biserică în ziua de paşti[1] **(1)**. **18** *sf* (Îf *pască*) Miel pe care îl sacrificau evreii, conform ritualului, la sărbătorirea zilei de paşti[1] **(2)**. **19** *sf* Preparat alimentar tradiţional, făcut din aluat nedospit, copt în foi subţiri, pe care îl mâncau evreii la paşti[1] **(2)**, în locul pâinii Si; *azimă*. **20** *sf* (Îf *pască*) Cozonac făcut din aluat dospit umplut cu brânză de vaci, zahăr şi stafide, cu smântână sau cu orez fiert în lapte şi îndulcit, care este mâncat la paşti[1] **(1)** de către creştinii ortodocşi, după ce a fost sfinţit de preot la slujba învierii.

paşti[2] *vi* [At: LEXIC REG. 144 / Pzi: *~tesc* / E: ***paşti***[1]] (Buc) A paştelui.

paştică *sf* [At: PANN, P. V. III, 6/26 / Pl: *~ici* / E: ***paşti***[1] + *-ică*] (Gmt; îlav) **Din florică în ~** Foarte des.

paştie *sf* [At: CHEST. IV, 125/162 / V: ***~te*** / Pl: ? / E: ***paşte***[3] + *-ie*] (Trs) Loc nearat.

paştile *a* [At: BULET. GRĂD. BOT. I, 77 / A: nct / E: nct] (Reg; îs) *Mere ~* Specie de mere de calitate inferioară.

paştitom *s* vz ***pastet***

paştiţă *sf* vz ***păştiţă***

paşuş *sn* [At: (a. 1770) FURNICĂ, I. C. 23 / V: (înv) ***~şiuş, ~şoş***, (reg) ***pasoş, pasuş*** (A: nct), ***paş, păsuş, păş~, poş~*** / Pl: *~uri* / E: mg **passzus**] **1** (Îrg) Paşaport. **2** (Reg; îe) **A-i da (cuiva) păşuşul** A alunga pe cineva de undeva Si: *a-i da paşaportul*. **3** (Trs; îf *păşuş*) Bilet. **4** (Reg) Bilet pentru vânzarea vitelor. **5** (Trs) Ordin scris. **6** (Reg; sst) Primar.

pat[1] *sn* [At: PSALT. HUR. 4[r]/24 / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: ngr **πάτος** „drum bătut"] **1** Mobilă de lemn sau de metal, prevăzută, de obicei, cu saltea sau cu somieră, pe care se culcă oamenii Si: (reg) *pătul*[1] **(27)**. **2** (Pex) Aşternut. **3** (Îe) **A cădea la ~** A se îmbolnăvi grav. **4** (Îe) **A sta în ~** A nu se putea deplasa. **5** (Îe) **A părăsi ~ul** A se însănătoşi. **6 (A fi) pe ~ul de moarte** sau **pe ~ul morţii** A fi gata să moară. **7** (Rar; îe) **A da ~** A adăposti peste noapte. **8** (Îvr; îe) **Vremea ~ului** Timp de culcare. **9** (Bot; îc) **~ul-vântului** Ciupercă parazită care trăieşte pe ramurile unor specii de arbori (*Melampsorella cerastii*). **10** (Reg; îe) **A avea ~ (cu cineva)** A avea relaţii sexuale cu cineva. **11** (Înv; îls) **Despărţire de ~** Divorţ. **12** (Înv; îls) **Muiere de ~** Amantă. **13** (Fig; îal) Femeie. **14** (Fig; îal) Nevastă. **15** (Pex) Culcuş. **16** (Reg) Aşternut pentru vite Si: (reg) *pătul*[1]. **17** (Pop; şîs *~ mortuar*) Năsălie. **18** (Teh) Parte a unei instalaţii sau a unui sistem tehnic, cu faţa superioară plană şi aproximativ orizontală, pe care se reazemă, alunecă sau se rostogolesc materiale sau anumite părţi ale instalaţiei ori ale sistemului tehnic. **19** (Reg) Pătul[1] **(6)**. **20** (Înv) Instalaţie rudimentară pe care se creşteau viermii de mătase. **21** (Înv) Raft pe care se fabricau lumânările. **22** Parte de lemn a unei arme pe care se fixează ţeava şi mecanismele şi care serveşte la imobilizarea lor în poziţia dorită în timpul tragerii, prin sprijinire de umărul trăgătorului Si: (reg) *maiul*[2] *puştii*. **23** (Rar; îe) **A împuşca cu ~ de puşcă grecesc** A bate cu bâtul. **24** (Rar) Mâner al revolverului. **25** Parte de jos, mai masivă, a vârtelniţei sau a sucalei, pe care se sprijină întreaga unealtă Si: *butuc, scaun, talpă*, (reg) *pitrucă*. **26** Parte a războiului de ţesut alcătuită din mai multe lemne groase, care susţine celelalte părţi ale uneltei Si: (reg) *reazem, strat, trup*. **27** (Trs) Căpătâi la joagăr. **28** (Trs; Ban) Parte superioară a jugului. **29** (Ban; Mol) Pod al osiei la căruţă. **30** (Mol) Grindei la plug. **31** (Reg) Parte a mesei de tras doage. **32** (Reg) Parte a ragilei de pieptănat fuioarele, formată dintr-o placă de lemn pe care este fixat pieptenele Si: (reg) *coadă, scândură*. **33** (Trs) Faţă la gealău. **34** (Mol; Trs) Scaun al coşului la moară. **35** (Olt) Podeţ pe care stă cel ce prinde peşte. **36** (Reg) Schelă. **37** (Mol; Mun) Temelie a casei. **38** (Reg) Scândură de jos a ferestrei. **39-40** (Pop) Pătul[1] **(3, 18)**. **41** (Teh) Strat de material, orizontal sau înclinat, cu faţa superioară aproximativ plană pe care se aşează de obicei alte materiale.

42 (Glg) Strat care se află dedesubtul unui anumit strat sau al unei falii. 43 (Pex) Strat. 44 (Reg; cdp mg *melegágy*; șîs ~ *cald*) Pătul[1] (28). 45 Albie a râului. 46 (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 47 (Reg; art.) Melodie după care se dansează patul[1] (46).

pat[2] *sn* [At: DM / Pl: *~uri* / E: fr ***pat***] Situație ivită în cursul unei partide de șah atunci când toate piesele rămase ale unui jucător sunt blocate, iar regele, neatacat, nu poate fi mutat, deoarece toate câmpurile din jur sunt atacate, partida încheindu-se remiză.

-pat[3] [At: DN[3] / E: fr ***-pathe***, it ***-pato***] Element secund de compunere savantă cu semnificația „bolnav".

patac *sm* vz ***pitac[1]***

pataca *sf* vz ***pitac[1]***

patachir *s* [At: PLOPȘOR, V. O. 13 / Pl: net / E: net] (Reg) Leasă paralelipipedică, așezată pe un lemn scobit ca o albie, în care sunt călcați strugurii ca să curgă mustul.

pataci *s* [At: BORZA, D. 19 / Pl: net / E: cf *patașcă[1]*] (Bot; reg) Floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*).

patagiu *sn* [At: DN[3] / P: *~giu* / Pl: *~ii* / E: eg ***patagium***] Pieliță care se întinde între membrele dinainte și dinapoi, ca și spre coadă, la unele animale mamifere și care servește la planat.

patagon, ~ă *smf, a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 5/5 / Pl: *~ni, ~e* / E: fr ***patagon***] (Asr) 1-9 Patagonez (1-9).

patagonez, ~ă [At: SFC II, 219 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Patagonia*** + *-ez*] 1-4 *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Patagoniei sau) este originară de acolo Si: (asr) *patagon* (1-4). 5 *smp* Populație care locuiește în Patagonia Si: (asr) *patagon* (5). 6-7 *a* Care aparține (Patagoniei sau) patagonezilor (5) Si: (asr) *patagon* (6-7). 8-9 *a* Privitor (la Patagonia sau) la patagonezi (5) Si: (asr) *patagon* (8-9).

patalama *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***ba~*** / Pl: *~le* / E: tc ***batalama***, bg ***баталама***] (Șdp) 1 Dovadă scrisă. 2-3 (Certificat sau) diplomă de studii.

patarama *sf* vz ***pataramă***

pataramă *sf* [At: GORJAN, H. IV, 102/7 / V: (îrg) ***pătăr~***, (reg) ***~ma*** / Pl: *~me*, (înv) *patărămi* / E: cf *pătăranie*] 1-2 (Îrg) Întâmplare (neplăcută). 3-4 (Îe) **A da** (sau **a cădea**) **în** (sau **a ajunge, a gusta**) **~ma cuiva** A o păți la fel cu altcineva. 5 (Îe) **A ști ~ma cuiva** A cunoaște firea, obiceiurile, cusururile cuiva Si: (reg) *a ști moarea cuiva*. 6 (Îdt) Năsălie.

pataratină *sf* [At: ABC. MAR. / Pl: *~ne* / E: cf it ***paterazzo***] (Nav) Parâmă folosită la fixarea de borduri și spre pupă a arborilor unei nave cu vele.

patașcă[1] *sf* [At: NECULCE, L. 74 / V: (reg) ***păt~*** / Pl: *~ște, pătăști, ~asti* / E: ns cf ucr, rs ***тачка***] 1 (Mol; Buc) Targă pentru transportat materiale. 2 (Mol) Brancardă. 3 (Mol) Năsălie. 4 (Mol) Dric. 5 (Mol) Roabă. 6 (Mol) Platformă de scânduri care formează fundul căruței. 7 (Reg) Corlată la car sau la căruță. 8 (Reg) Loitră la car sau la căruță. 9 (Reg) Fiecare dintre drugii care se leagă la laturile unui autovehicul imobilizat în noroi, zăpadă etc., pentru a putea fi scos cu ajutorul animalelor de tracțiune. 10 (Rar) Platformă folosită ca șa pentru femei. 11 (Reg) Tașcă. 12 (Reg) Fiecare dintre cele două lemne între care stă animalul când este potcovit. 13 (Trs; îf *pătașcă*) Colțunași cu griș. 14 (Bot; reg; lpl) Dedițel de pădure (*Anemone silvestris*).

patașcă[2] *sf* [At: CHIRIȚESCU, GR. 182 / V: ***patacică*** / Pl: *~ște* / E: rs ***пятачка*** (G lui *пятачок*)] Veche monedă austriacă de argint, care a circulat și în țările române Si: *pitac*.

patași *sfp* vz ***pacheșcă***

patată *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***patate***] Tubercul de cartof dulce Si: *batat*.

pată *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***pea~***, (reg) ***pantă*** (Pl: *pente*), ***peartă*** / Pl: *pete* / E: net] 1 Urmă lăsată pe suprafața unui obiect de o substanță străină obiectului, prin acoperire sau impregnare. 2 Suprafață pe care se întinde această urmă. 3 Substanță care a lăsat această urmă Si: (reg) *pătătură*, (nob) *maculatură[2]*. 4 Porțiune pe corpul animalelor, păsărilor, peștilor etc. unde părul, penele, solzii etc. sunt de altă culoare față de rest. 5 Păr, pene, solzi etc. din această porțiune Si: (reg) *pătătură*. 6 Porțiune a pielii corpului omenesc sau a animalelor diferit colorată față de rest. 7 (Reg) Aluniță. 8 Element, porțiune colorată care apare în câmpul vizual, pe un fond de culoare mai mult sau mai puțin uniform. 9 (Șîs ~ *de culoare*) Porțiune pe o pictură, colorată diferit de cele înconjurătoare. 10 Mijloc principal de exprimare a artistului, alături de punct și linie, în desen, pictură, grafică. 11 Porțiune de nuanță diferită care se observă cu ochiul liber sau cu telescopul pe discul soarelui, al lunii sau al altor corpuri cerești. 12 (Îe) **A căuta pete-n soare** A căuta cu orice preț defecte acolo unde nu sunt. 13 (Fig) Faptă, atitudine contrară principiilor morale Si: *păcat, rușine, stigmat*. 14 (Îlav) **Fără (de) ~** Curat. 15 (Fig; îal) Inocent.

patâng *sm* vz ***potâng***

patcea *sf* vz ***pacea***

pate *sn* vz ***pateu***

patefon *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 188 / V: (reg) ***~if~*** / Pl: *~oane*, (înv) *~uri* / E: fr ***pathéphone***] 1 Aparat pentru reproducerea sunetelor înregistrate pe un disc așezat pe un platan care se rotește cu ajutorul unui arc Si: *gramofon* Vz *picup*. 2 (Bot; reg; lpl; îf *patefoane*) Zorele (*Pharbitis purpurea*).

patelar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patellaire***] (Atm) 1 Referitor la patelă[2] (2). 2 Al patelei[2] (2).

patelă[1] *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~le* / E: ucr ***пателя***] 1 (Reg) Tingire. 2 (Reg) Tigaie.

patelă[2] *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***patelle***, lat ***patella***] 1 (Zlg) Gasteropod marin comestibil, având cochilia în formă de con puțin înalt, cu diametrul bazei de 5 cm. 2 (Atm) Rotulă. 3 (Ant) Farfurie de pământ sau de metal în care se punea mâncarea.

patelectomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***patellectomie***] (Atm) Ablațiune a rotulei.

patelin, ~ă *a* [At: CR (1846), 31[2]/22 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patelin***] (Frr) Mieros.

patelită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***patellite***] (Med) Inflamație a rotulei.

pateloplastie *sf* [At: DN[3] / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***patelloplastie***] (Med) Refacere chirurgicală a rotulei fracturate.

patemă *sf* vz ***patimă***

patenă *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 162 / Pl: *~ne* / E: fr ***patène***, ger ***Patene***] 1 (Îvr) Farfurie. 2 Vas sfințit, de aur sau de argint aurit, de formă circulară plată, cu picior-talpă, folosit în ritualul bisericii catolice, pentru a primi pâinea sfințită.

patent[1] *sn* vz ***patentă***

patent[2], ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 431 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***patent***] (D. însușiri, acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor) 1 Evident. 2 Autentic. 3 Notoriu.

patent[3], ~ă [At: C. PETRESCU, C. V. 44 / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Patent***] 1 *a* (D. sisteme și obiecte tehnice) Constituit în chip special pentru a prezenta garanții de soliditate, de bună funcționare sau pentru a putea fi folosit ușor Si: *practic*. 2-3 *sn, a* (Șîs *Clește* ~) (Clește) cu suprafață mare de prindere, cu care se pot executa diferite operații de apucare, de tăiere etc. 4 *sf* (Reg) Capsă de încheiat hainele. 5 *sn* (Reg) Târnăcop special, folosit în mine Si: (reg) *chilaviță*. 6 Punct, ochi de tricotaj care permite o elasticitate mai mare.

patent[4], ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***patens***] (Blg; d. părți similare ale unui organ) Bine distinct și răsfirat.

patenta *vt* [At: MAIORESCU, CR. I, 331 / Pzi: *~tez* / E: fr ***patenter***, ger ***Patentieren***] 1-11 (Înv) A acorda cuiva o patentă (1-11). 12 (Asr; c. i. o invenție) A breveta. 13 (Înv) A supune la patentă (10). 14 (Teh; c. i. sârme sau benzi de oțel) A trata termic pentru a mări rezistența la prelucrarea la rece.

patental, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. II, 189 / Pl: *~i, ~e* / E: ***patentă*** + *-al*] 1-4 (Îvr; d. salarii, indemnizații etc.) Care este acordat în virtutea unei patente (7-10).

patentar *sm, a* [At: (a. 1833) DOC. EC. 530 / V: ***~riu*** / Pl: *~i* / E: ***patentă*** + *-ar*] (Înv) 1-2 (Persoană) care plătea patentă (10) Si: (îvr) *patentaș* (1-2). 3-4 (Persoană) cu patentă (11) Si: (îvr) *patentaș* (3-4).

patentare *sf* [At: NOM. MIN. I, 90 / Pl: *~tări* / E: ***patenta***] **1-11** Acordare cuiva a unei patente (**1-11**). **12** (Asr) Brevetare a unei invenții. **13** (Înv) Supunere la patentă (**10**). **14** (Teh) Tratare termică a unor sârme sau benzi de oțel pentru mărirea rezistenței la prelucrarea la rece.

patentariu *sm, a* vz ***patentar***

patentaș *sm* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i* / E: ***patentă*** + ***-aș***] **1-4** (Îvr) Patentar (**1-4**).

patentat, ~ă [At: MACEDONSKI, O. III, 82 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***patenta***] **1-22** *smf, a* (Persoană) căreia i s-a acordat o patentă (**1-11**). **23** *a* (D. invenții; asr) Brevetat. **24-25** *smf, a* (Înv) (Persoană) care plătește patentă (**10**). **26** *a* (Fig; prt; d. oameni și însușirile lor) Notoriu. **27** *a* (Fig; prt; d. oameni și însușirile lor; rar) Care are o proastă reputație Si: *interlop*.

patentă *sf* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 183/17 / V: ***patent*** *sn* (Pl: *~uri*) / Pl: *~te* / E: ger ***Patent***, fr ***patenté***] **1-3** (Înv) (Act) (lege sau) dispoziție care emana de la o autoritate supremă și care conferea o funcție, un gard, stabilea un drept sau un privilegiu. **4** (Pex) Certificat. **5** (Îs) *~ consulară* Scrisoare de acreditate a unui consul. **6** (Mar; îs) *~ de sănătate* Act care se dă unui vas la plecarea dintr-un port și prin care se confirmă starea sanitară bună a echipajului și a portului respectiv. **7** Drept exclusiv care se acordă unui inventator de a-și exploata o invenție proprie. **8** (Pex) Document care atestă acest drept Si: *brevet*. **9** (Înv) Drept de a profesa. **10** (Înv) Impozit anual plătit de negustori, meseriași, liber-profesioniști etc. pentru acest drept. **11** (Pex) Dovadă prin care se confirmă plata acestui impozit. **12** (Fig; rar) Sistem original.

pater[1] *a* [At: CV 1951, nr. 11, 38 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Nebun.

pater[2] *sm* [At: (a. 1723) IORGA, S. D. XII, 22 / Pl: *~i* / E: lat ***pater***] **1-2** (Ltm) (Călugăr sau) preot catolic. **3** (Trs) Nălucă.

pateră *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~re* / E: fr ***patère***, lat ***patera***] **1** Cupă largă și puțin adâncă folosită de antici în timpul sacrificiilor, la libațiuni etc. **2** Cuier. **3** (Elt) Rozetă.

pateric *sn* [At: CAT. MAN. I, 158 / Pl: *~ice, ~uri* / E: slv ***патерикъ***, ngr ***πατερικόν***] **1** Colecție de texte bisericești în care sunt cuprinse viețile unor părinți canonizați ai Bisericii creștin-ortodoxe. **2** Text care face parte dintr-o astfel de colecție Si: (înv) *otecinic*.

pateriță *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 298/16 / A și: *~ter~, pat~* / Pl: *~țe* / E: ngr ***πατερίτσα***] Toiag episcopal.

patern, ~ă *av, a* [At: CR (1848), 28[1]/67 / Pl: *~ni, ~e* / E: fr ***paterne*** cf lat *paternus*] **1-2** (Liv) (În mod) părintesc.

paternal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paternel***] (Liv) Patern.

paternalism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***paternalisme***] **1** Sistem social caracterizat prin predominanța prestigiului celor mai vârstnici sau a unuia dintre ei, care deține o influență personală asupra grupului. **2** Doctrină social-politică ce susține că patronii sau conducătorii de întreprinderi ar trebui să manifeste interes față de bunăstarea muncitorilor, față de atmosfera de la locul de muncă și față de relațiile interumane.

paternalist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***paternaliste***] **1-2** *a* Referitor la paternalism (**1-2**). **3-6** *smf, a* (Adept) al paternalismului (**1-2**).

paternitate *sf* [At: ALECSANDRI, T. I, 384 / Pl: *~tăți* / E: fr ***paternité***] **1** Calitate de tată. **2** Relație dintre tată și fii. **3** (Jur) Filiație pe linia tatălui. **4** (Fig) Calitate de autor al unei lucrări, al unei idei etc.

paternoster *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***Paternoster***] **1** Ascensor cu mai multe cabine de funcționare continuă. **2** Elevator pentru materiale de construcție cu cupe fixate pe două benzi rulante. **3** Ornament arhitectonic dintr-un șir de proeminențe ovale sau rotunde.

pateșcă *sf* vz ***pacheșcă***

patetic, ~ă [At: HELIADE, GR. P. 11/3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pathétique***, ger ***Pathetisch***] **1-2** *a, sn* (Plin de) patos[1] (**3**). **3-4** *av, a* (Într-un mod) care impresionează. **5-6** *av, a* (În mod) emoționant. **7-8** *av, a* (În mod) înduioșător. **9** *av* Cu afectare. **10-11** *av, a* (În mod) emfatic. **12** *a* (Atm; d. nervi) Care inervează mușchii oblici ai ochiului.

patetico *av* [At: DN[3] / E: it ***patetico***] (Muz; ca indicație de execuție) Cu pasiune.

patetism *sn* [At: VIANU, A. P. 53 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pathétisme***] **1-3** Însușire (de a impresiona) (de a emoționa sau) de a înduioșa puternic. **4** Caracter emoționant al unui lucru, al unei opere etc. **5-8** Atitudine patetică (**4, 6, 8, 11**). **9** (Îlav) **Cu ~** În mod patetic.

patetiza *vi* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***pathétiser***] (Rar) **1** A simula patosul. **2** A pune patos în ceva.

pateu *sn* [At: GALACTION, O. A. I, 34 / V: (fam) *~te* / Pl: *~uri* / E: fr ***pâté***] **1** Preparat de patiserie din aluat cu mult unt, umplut cu brânză sau cu tocătură de carne, de șuncă, de pește etc. care se consumă, de obicei, ca aperitiv Si: (îrg) *pastet* (**1**). **2** Pastă condimentată de ficat, de carne, de pește etc., care se consumă unsă pe felii de pâine, proaspătă sau conservată Si: (îrg) *pastet* (**2**).

pathola *sf* [At: IST. Ț. R. 74 / V: ***~oma*** (A: nct) / A: nct / Pl: *~le* / E: nct] (Îvr) Ură.

pathoma *sf* vz ***pathola***

patibar *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***pati***(serie) + ***bar***] Bar cu specific de patiserie.

patibular, ~ă *a* [At: ANGHEL, PR. 104 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patibulaire***] (Rar) Care merită să fie spânzurat.

patibule *sfp* [At: DN[3] / E: lat ***patibulum***] (Ltm) Furci în care erau spânzurați condamnații la moarte.

patic, ~ă [At: CIHAC, II, 248 / A și: *~tic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ucr ***паттика*** „neisprăvit"] **1** *a* (Mol; d. ființe) Cu picioare scurte. **2** *a* (Mol; d. ființe) Cu picioare strâmbe. **3** *a* (Reg) Pipernicit. **4** *sm* (Mtp; rar) Pitic.

paticarie *sf* [At: MEȘT. DOFT. II, 33[v]/18 / Pl: *~ii* / E: ***paticar*** + ***-ie***] (Îvr) Farmacie.

-patie [At: DN[3] / E: fr ***-pathie***, it ***-patia***] Element secund de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Boală. **2** Suferință. **3** (Med) Afecțiune.

patifon *sn* vz ***patefon***

patimă *sf* [At: HERODOT (1645), 204 / V: (înv) ***~ină, ~temă*** / Pl: *~mi*, (rar) *~me* / E: ngr ***πάθημα***] **1** (Înv) Nenorocire. **2** (Înv) Necaz. **3** Suferință fizică la care este supus cineva Si: *cazną, supliciu, tortură*. **4** (Pex) Chin moral Si: (înv) *pasiune*. **5** (Bis; lpl; șîs *săptămâna ~milor*) Chinuri îndurate de Iisus Hristos în săptămâna premergătoare răstignirii Sale Si: *supliciu*. **6** (Înv) Boală. **7** (Îvr; îs) *~mile mării* Rău de mare. **8** Tendință puternică și nestăpânită însoțită de o preocupare exagerată și obsedantă pentru satisfacerea anumitor dorințe Si: *pasiune*, (fam) *boală*. **9** Deprindere rea Si: *nărav, viciu*, (reg) *natură*. **10** Iubire intensă, excesivă. **11** Plăcere exagerată. **12** Subiectivism. **13** (Îlav) **Cu ~** Pătimaș. **14** (Îe) **A cădea în ~ma băuturii** (sau **a alcoolului, a jocului** etc.) A bea, a juca jocuri de noroc etc. în mod excesiv. **15-20** (Ccr) Obiect al unei patimi (**8-12**).

patin *sn* vz ***patină***[2]

patina[1] [At: C. PETRESCU, Î. I. 263 / Pzi: *~nez* / E: fr ***patiner***] **1** *vr* (D. obiecte de cupru sau de orice alt metal oxidabil, de piatră, d. construcții, clădiri etc.) A căpăta patină Si: *a se învechi, a se oxida, a se rugini*. **2** *vr* (Pan; d. obiecte de îmbrăcăminte) A se uza. **3** *vtf* (D. obiecte de artă, de metal, de piatră etc.) A trata suprafața cu anumite substanțe, pentru a face să capete patină[1].

patina[2] *vi* [At: AGÂRBICEANU, A. 339 / Pzi: *~nez* / E: fr ***patiner***] **1** (D. oameni) A se deplasa pe gheață cu patinele[2] prin alunecare. **2** (Pgn) A se deplasa, prin alunecare, pe o suprafață lucie. **3** (D. roțile motoare ale vehiculelor, ale angrenajelor etc.) A se învârti în gol, fără a se antrena unele pe celelalte. **4** (D. vehicule) A nu putea înainta din cauza roților care se învârtesc pe loc, pe un teren alunecos. **5** (D. roțile vehiculelor, ale angrenajelor etc.) A aluneca pe calea de rulare cu, sau, mai ales, fără învârtire. **6** (D. vehicule) A se deplasa prin alunecarea roților, abătându-se de la direcția de înaintare Si: *a derapa*. **7** (Teh) A glisa.

patinaj *sn* [At: CARAGIALE, O. VII, 20 / Pl: *~e* / E: fr ***patinage***] **1** Patinare[2] (**1**). **2-3** (Ramură sau) probă sportivă practicată pe gheață cu ajutorul patinelor[2]. **4** (Pex; rar) Temperatură foarte scăzută, potrivită pentru patinare[2]. **5** Patinoar.

patinare[1] *sf* [At: DM / Pl: *~nări* / E: ***patina***[1]] **1** Dobândire a patinei[1] pe obiecte din cupru sau din alt metal oxidabil, obiecte de piatră,

construcții, clădiri, prin oxidare sau învechire Si: (rar) *patinat*[1] (1). 2 (Pan) Învechire a unor obiecte de îmbrăcăminte prin purtare îndelungată Si: (rar) *patinat*[1] (2). 3 Tratare a suprafeței unor obiecte de artă cu anumite substanțe, pentru a face să capete patină[1].

patinare[2] *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 346 / Pl: *~nări* / E: ***patina***[2]] **1** Deplasare pe gheață cu patinele[2] prin alunecare Si: *patinaj* (1), (rar) *patinat*[2] (1). **2** (Teh; șîs *~ de rostogolire*) Învârtire în gol a pieselor unui mecanism, fără a se antrena unele pe celelalte Si: (rar) *patinat*[2] (2). **3** (Șîs *~ de alunecare*) Alunecare a roților unui vehicul sau ale unui angrenaj pe calea de rulare, cu sau fără a se învârti Si: (rar) *patinat*[2] (3). **4** (Teh) Glisare.

patinat[1] *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~uri* / E: ***patina***[1]] **1-2** (Rar) Patinare[1] (1-2).

patinat[2] *sn* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 146 / Pl: *~uri* / E: ***patina***[2]] **1-3** (Rar) Patinare[2] (1-3). **4** (Teh) Glisare.

patinat[3], ***~ă*** *a* [At: S mai 1960, 47 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***patina***[1]] Care are patină[1] (1-2).

patinator, ~oare *smf* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 153 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***patina***[2] + *-tor*] Persoană care practică patinajul (1-3) Si: (iuz) *patinor*[2] (1-3).

patină[1] *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 301 / Pl: *~ne* / E: fr ***patine***] **1** Strat de cocleală care se formează cu timpul pe suprafața obiectelor de cupru sau de aliaje de cupru, de obicei sub acțiunea agenților atmosferici. **2** Strat asemănător cu cel descris mai sus care se formează, cu timpul, pe suprafața unor obiecte de metal, de piatră, a unor clădiri etc. **3** Culoare, aspect mai întunecat pe care-l capătă cu vremea anumite obiecte, clădiri etc. **4** Culoare, lustru care i se dă unui obiect, în scop decorativ, pentru a crea impresia de vechime sau pentru a-l proteja împotriva coroziunii.

patină[2] *sf* [At: NICA, L. VAM. / V: (reg) ***patin*** *sn* (Pl: *~teni*), ***pant~*** / Pl: *~ne*, (reg) *~ni* / E: fr ***patin***] **1** (Mpl) Obiect de metal format dintr-o șină cu elemente de legătură care o fixează pe talpa ghetelor de patinaj și cu care cineva se deplasează prin alunecare pe gheață Si: (reg) *corcie, mâță, pinten*. **2** (Șîs *~ cu rotile*) Obiect de metal prevăzut cu patru rotile și cu elemente de legătură care le fixează de talpa ghetelor, cu care cineva se deplasează pe sol. **3** (Rar) Fiecare dintre cele două tălpi ale saniei. **4** (Rar) Schi. **5** (Teh) Piesă prin intermediul căreia un mecanism cu ghidaje poate executa o mișcare alternativă de translație. **6** Organ al mașinilor agricole de recoltat, destinat rezemării pe sol a aparatului de tăiere și reglării înălțimii de tăiere a plantelor.

patină[3] *sf* vz ***patimă***

patinoar *sn* [At: BACOVIA, O. 17 / V: *~or* / Pl: *~re* / E: fr ***patinoire***] Teren special amenajat pentru practicarea patinajului (1-3) Si: *patinaj* (5).

patinor[1] *sn* vz ***patinoar***

patinor[2], ***~oare*** *smf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***patineur***] **1-3** (Iuz) Patinator (1-3).

patinsonare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: cf fr *patinsonage*] Procedeu de separare a argintului din minereul de plumb argentifer, prin topirea minereului.

patio *sn* [At: DN[3] / P: *~ti-o* / Pl: *~uri* / E: sp ***patio***] (Ahn) Curte interioară pavată, înconjurată de arcade, specifică locuințelor spaniole.

patiserie *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ii* / E. fr ***patisserie***] **1** Aluat fin, cu diferite compoziții, din care se fac pateuri (1), plăcinte, prăjituri etc. **2-4** (Csc) Pateuri, plăcinte, prăjituri etc. **5-7** Magazin unde (se prepară sau) se vând (și se consumă) produsele de patiseie (1) Si: *plăcintărie*.

patisier, ~ă *smf* [At: CR (1848), 24[2]/39 / P: *~si-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patissier***] **1-2** (Rar) Persoană care (prepară sau) vinde produse de patiserie (1).

patison *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***pâtisson***] Legumă puțin cunoscută în România, din aceeași familie cu dovleacul, având mărimea unui măr și forma unei farfurii răsturnate, cu marginile dințate.

patișah *sm* vz ***padișah***

patiță *sf* [At: CIHAC, II, 685 / A și: *pat~* / Pl: *~țe* / E: nct] (Înv) Talpă la saboți.

patlage *sfp* vz ***pătlagea***

patlagea[1] *sf* vz ***pătlagea***

patlagea[2] *sf* vz ***pătlagină***

patlageană *sf* vz ***pătlagea***

patlageniu, ~ie *a* vz ***pătlaginiu***

patlagică *sf* vz ***pătlagea***

patlagină *sf* vz ***pătlagină***

patlagine *sf* vz ***pătlagină***

patlaginiu, ~ie *a* vz ***pătlaginiu***

patlaj *sn* vz ***podlaș***

patlanjer *sn* vz ***pătlagină***

patlăci *sfp* [At: BORZA, D. 189 / E: nct] (Bot; Olt) Cârciumărese (*Zinnia elegans*).

patlăgean *sm* vz ***pătlagea***

patmă *sf* [At: PAMFILE, C. 49 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Gaică ce strânge la spate o haină Si: *patnoșcă*.

patnog *s* vz ***podnojie***

patnojă *sf* vz ***podnojie***

patnoscă *sf* [At: PAMFILE, C. 49 / A: nct / E: rs ***подножка***] (Reg) Patmă.

pato- [At: DN[3] / E: fr ***patho-***, it ***pato-***] Element prim de compunere savantă, cu semnificațiile: **1** Boală. **2** Suferință. **3** (Med) Afecțiune.

patofiziologie *sf* [At: DN[3] / P: *~gi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pathophyisiologie***] (Med) Studiu al disfuncțiilor organismului.

patofobie *sf* [At: DN[3] / P: *~bi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pathophobie***] Teamă patologică de boli.

patogen, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pathogène***] (D. microbi, agenți, factori de mediu) Care provoacă infecții.

patogenetic, ~ă *a* [At: PARHON, B. 106 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pathogénétique***] **1** Care aparține patogeniei Si: (rar) *patogenic* (1). **2** Care se referă la patogenie Si: (rar) *patogenic* (2). **3** De patogenie Si: (rar) *patogenic* (3).

patogeneză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***pathogenèse***] Patogenie.

patogenezie *sf* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pathogénésie***] (Îvr) Patogenie.

patogenic, ~ă *a* [At: PARHON, O. A. I, 343 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pathogénique***] **1-3** (Rar) Patogenetic (1-3).

patogenie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***pathogénie***] Ramură a medicinii care studiază mecanismul prin care o boală provoacă în organism tulburări funcționale sau organice care stau la baza simptomelor bolii Si: *patogeneză*, (îvr) *patogenezie*.

patogenitate *sf* [At: BABEȘ, O. A. I, 233 / Pl: *~tăți* / E: ***patogen*** + *-itate*] Proprietate de a provoca infecții.

patognomonic, ~ă [At: FIS, 7/12 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pathognomonique***] (Med) **1** *sf* (Înv) Semiologie. **2** *a* Care este caracteristic unei boli. **3** *a* Pe baza căruia se poate stabili diagnosticul unei boli.

patognomonie *sf* [At: FIS, 7/11 / Pl: *~ii* / E: cf *patognomonic*] (Med; îvr) Semiologie.

patolog, ~ă *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger ***Patholog***] (Rar) Specialist în patologie.

patologhic, ~ă *a* vz ***patologic***

patologhicește *av* [At: VASICI, M. II, 241/9 / E: ***patologhie*** + *-icește*] (Îvr) Din punct de vedere patologic.

patologhie *sf* vz ***patologie***

patologic, ~ă *a* [At: AR (1829), 191[1]/4 / V: (înv) ***~ghic, ~ă*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pathologique***, ngr ***παθολογικός***, ger ***pathologisch***] **1** Care se referă la patologie. **2** Care aparține patologiei. **3** De patologie. **4** Care se referă la starea unei boli. **5** Care indică o boală fizică sau psihică. **6** Care este provocat de boală. **7** De boală. **8** Care prezintă anomalii Si: *anormal, bolnav, morbid*. **9** (Îs) *Anatomie ~ă* Parte a anatomiei care studiază transformările anatomice intervenite în structura țesuturilor și a organelor, sub influența unei boli.

patologie *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA 99/3 / Pl: ~*ii* / V: (înv) ~***ghie*** *sf* / E: ngr ***παθολογία***, fr ***pathologie***, ger ***Pathologie***] **1** Ramură a medicinii care studiază bolile din punctul de vedere al naturii, al cauzelor, al mecanismului de producere, al simptomelor etc. lor. **2** Totalitate a manifestărilor unei boli Vz *simptom*.

patologist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***pathologiste***] (Rar) Patolog.

patomimie *sf* [At: DN³ / P: ~*mi-e* / Pl: ~*ii* / E: fr ***pathomimie***] Stare morbidă caracterizată prin nevoia de a simula o boală, uneori chiar cu prețul unei automutilări.

patomorfologie *sfs* [At: DN³ / P: ~*gi-e* / Pl: ~*ii* / E: ***pato-*** + ***morphologie***] Anatomie patologică.

patonea *sf* [At: BORZA, D. 81 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Floarea-soarelui (*Helianthus annus*).

patos¹ *sn* [At: HELIADE, O. II, 400 / Pl: ~*uri* / E: ngr ***πάθος***, fr ***pathos***] **1** (Înv) Ură. **2** (Înv) Ciudă. **3** Însuflețire pasionată. **4** Patetic (2). **5** (Îlav) **Cu ~** În mod entuziast Si: *avântat, înflăcărat, pasionat*. **6** (Îal; irn) În mod afectat Si: *emfatic*. **7** Patetism deplasat Si: *afectare, emfază*.

patos² *sn* [At: (a. 1645) ap. TDRG / Pl: ? / E: ngr ***πάτος*** „strat"] (Grî) Pardoseală.

patpăduchi *i, sm* vz ***pitpalac***

patrachir *sn* vz ***patrafir***

patrafir *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 197/3 / V: ***epitrahil***, (rar) ***epitrafil, epit~***, (îrg) ***epitrahir, ~arhir***, (înv) ***epatrahir, epetepetrahir, epetrafil, ~ahil, pătrahil, petrahil, petrail***, (reg) ***epitrachil, epitrăhiliu, ~achir, petrachir*** / Pl: ~*e* / E: slv ***петрохиль***, ngr ***ἐπιτραχῆλι***] **1** Obiect din odăjdiile bisericești, în formă de fâșie lungă de stofă brodată cu motive religioase, pe care preoții ortodocși îl poartă petrecut pe după gât, în față, în timp ce oficiază Si: *orar¹, paliu, stolă*. **2** (Fig) Îndeplinire a obligațiilor de preot. **3** (Fig) Ceea ce câștigă un preot de pe urma oficiilor făcute în parohie. **4** (Fig) Autoritate preoțească. **5** (Pex) Forță spirituală.

patrahil *sn* vz ***patrafir***

patrahir *sn* vz ***patrafir***

patralion *sn* vz ***catralion***

patrangele *sfp* vz ***pătlăgea***

patrangular, ~ă *a* vz ***patrunghiular***

patranoaște *sfp* ***patrunoaște***

patrant *sm* ***cvadrant***

patrasprăzecelea, ~zeacea *no* vz ***paisprezecelea***

patrasprezecelea, ~zeacea *no* vz ***paosprezecelea***

patrat, ~ă *sn, a* vz ***pătrat***

patratic, ~ă *a* vz ***pătrati***

patratură *sf* vz ***cvadratură***

patraulă *sf* vz ***patrulă***

patravanghel *sn* [At: COCEA, ap. SCL 1969, 137 / Pl: ~*e* / E: ctm ***patru*** + ***tetraevanghel***] (Nob; în imprecații, csnp) Tetraevanghel.

patălea *no* vz ***patrulea***

pătrâlea *no* vz ***patrulea***

patrântaș *sn* vz ***patronaș***

patrânzăl *sm* vz ***pătrunjel***

patreot, ~ă *smf* vz ***patriot***

patrer *sm* [At: LEXIC REG. II, 126 / Pl: ~*i* / E: ***patru*** + ***-er***] (Reg) **1** Carte de joc marcată cu numărul patru Vz *decar, nouar, optar, șeptar*. **2** Notă de patru la un examen.

patret *sn* vz ***portret***

patri- [At: DN³ / E: fr ***patri-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Părinte. **2** Tată.

patriac *s* [At: ALR II, 95 / Pl: ? / E: ***patru*** + ***-iac***] (Reg) Grup de patru obiecte de același fel.

patriaj *sm* vz ***patriarh***

patriarc *sm* vz ***patriarh***

patriarcal, ~ă *a* vz ***patriarhal***

patriarcat *sn* vz ***patriarhat***

patriarh *sm* [At: CORESI, EV. 224 / P: ~*tri-arh* / V: (îrg) ~***rc*** (Pl: ~*rci*, ~*ierci*), (reg) ~***aj*** (Pl: ~*ieji*) / S și: ~*rch* / Pl: ~*i*, (îrg) ~***rși***, (înv) ~*ierhi*, (reg) ~*ierși* / E: slv ***патриархъ***, ngr ***πατριάρχος***] **1** Fiecare dintre strămoșii mitici ai omenirii înfățișați în Biblie ca șefi ereditari, spirituali și politici, ai unor mari familii gentilice erbaice. **2** (Pex) Personaj venerabil din Biblie. **3** Șef de familie în faza superioară a orânduirii gentilice. **4** (Pex) Bătrân venerabil cu numeroși descendenți. **5-6** (Fig) Întemeietor (din vechime sau) în vârstă al unei doctrine, al unei concepții etc. **7-8** (Fig) (Îndrumător sau) inițiator în vârstă și cu foarte mare experiență într-un domeniu spiritual. **9** Cel mai înalt rang în ierarhia unora dintre bisericile ortodoxe sau eterodoxe autocefale. **10** Persoană care deține rangul de patriarh (**9**).

patriarhal, ~ă *a* [At: MARCOVICI, D. 213/4 / V: (înv) ~***rcal*** / S și: ~*rchal* / P: ~*tri-ar~* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***patriarcal*** (după *patriarh*)] **1** Care amintește de vechime Si: (înv) *patriarhicesc* (**1**), *patriarșesc* (**1**). **2** Care este ca în vremurile de demult Si: (înv) *patriarhicesc* (**2**), *patriarșesc* (**2**). **3** Care are simplitatea obiceiurilor și a traiului din trecutul îndepărtat Si: (înv) *patriarhicesc* (**3**), *patriarșesc* (**3**), *simplu*. **4** (Pex) Liniștit. **5** (Pex) Bătrânesc. **6** (Pex) Țărănesc. **7** Care ține de patriarhat Si: (înv) *patriarhicesc* (**4**), *patriarșesc* (**4**). **8** Care se bazează pe patriarhat Si: (înv) *patriarhicesc* (**5**), *patriarșesc* (**5**). **9-13** De patriarh (**1-3, 9-10**) Si: (înv) *patriarhicesc* (**6-10**), *patriarșesc* (**6-10**). **14-18** Referitor la patriarh (**1-3, 9-10**) Si: (înv) *patriarhicesc* (**11-15**), *patriarșesc* (**11-15**). **19-23** Care aparține patriarhului (**1-3, 9-10**) Si: (înv) *patriarhicesc* (**16-20**), *patriarșesc* (**16-20**). **24-26** Care aparține patriarhiei (**4-6**) Si: (înv) *patriarhicesc* (**21-23**), *patriarșesc* (**21-23**). **27-29** Referitor la patriarhie (**4-6**) Si: (înv) *patriarhicesc* (**24-26**), *patriarșesc* (**24-26**).

patriarhalism *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 394 / S și: ~*rcha~* / P: ~*tri-ar~* / E: ***patriarhal*** + ***-ism***] **1** Tendință de întoarcere la tradițiile și datinile din trecut. **2-7** Obicei, tradiție, mod de viață care amintește de timpurile patriarhale (**1-6**).

patriarhalist, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 151 / P: ~*tri-ar~* / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: ***patriarhal*** + ***-ist***] (Rar) **1-7** Care ține de patriarhalism (**1-7**). **8-14** Privitor la patriarhalism (**1-7**). **15-21** Caracteristic patriarhalismului (**1-7**).

patriarhalitate *sf* [At: PERPESSICIUS, M. III, 227 / P: ~*tri-ar~* / Pl: ~*tăți* / E: ***patriarhal*** + ***-itate***] **1-7** Însușire de a fi patriarhal (**1-7**). **8-14** Aspect patriarhal (**1-7**). **15-21** Viață patriarhală (**1-7**). **22** Simplitate.

patriarhat *sn* [At: (a. 1865) URICARIUL, X, 379 / V: (înv) ~***rcat*** / P: ~*tri-ar~* / Pl: (**1**) ~*e* / E: fr ***patriarcat*** cf *patriarh*] **1** (Rar) Patriarhie (**5**). **2** (Îdt) Demnitate de patriarh (**9**) Si: (înv) *patriarhie* (**2**). **3** Denumire a ultimei perioade din istoria orânduirii comunei primitive, corespunzătoare epocii bronzului și începutului epocii fierului, în care bărbatul avea rol predominant în viața economică și socială, iar apartenența la gintă se stabilea pe linie descendentă paternă.

patriarhicesc, ~ească *a* [At: (a. 1785) URICARIUL, I, 118 / S și: ~*rch~* / P: ~*tri-ar~* / Pl: ~*ești* / E: ***patriarh*** + ***-icesc***] **1-26** (Înv) Patriarhal (**1-3, 7-29**).

patriarhie *sf* [At: MOXA, 380/1 / V: (înv) ~***rșie, ierhie, ~ierșie*** / S și: ~*rch~* / P: ~*tri-ar~* / Pl: ~*ii* / E: slv ***патриархиꙗ***, ngr ***πατριαρχία***] **1** (Înv) Funcție de patriarh (**9**). **2** (Îdt) Patriarhat (**2**). **3** Timp cât își exercită funcția un patriarh (**10**). **4** Organizație bisericească ortodoxă sau eterodoxă, autocefală, condusă de un patriarh (**9**). **5** Sediu al patriarhiei (**4**) Si: (rar) *patriarhat* (**1**). **6** Biserică centrală a unei patriarhii (**4**). **7** Biserică unde slujește un patriarh (**9**).

patriarhism *sn* [At: HASDEU, I. C. I, 43 / S și: ~*rchism* / P: ~*tri-ar~* / Pl: (rar) ~*e* / E: ***patriarh*** + ***-ism***] (Rar) **1** Conducere politică exercitată de patriarh (**9**). **2-4** Epocă de dominație a patriarhilor (**1-3**).

patriarșesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 123ᵛ/8 / V: ~***ierșesc, ~ească, patrieș~*** / P: ~*tri-ar~* / Pl: ~*ești* / E: ***patriarh*** + ***-esc***] **1-26** (Înv) Patriarhal (**1-3, 7-29**).

patriarșie *sf* vz ***patriarhie***

patrichian, ~ă *smf* vz ***patrician***

patrichie *sm* vz *patriciu*

patrichiu *sm* vz *patriciu*

patricial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ci-al* / Pl : *~i, ~e* / E: fr ***patricial***] Referitor la patriciu Si: *patrician* (**3**).

patrician, ~ă [At: GTN (1836), 56[1]/19 / V: (înv) ***~chian, ~isian*** / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene*, (înv) *~i, ~e* / E: fr ***patricien***] **1** *smf* (Ant) Persoană care aparținea, prin naștere, aristocrației gentilice și care se bucura de toate privilegiile Si: (înv) *patriciu* (**3**). **2** *a* Care aparține patricienilor (**1**) Si: (înv) *patriciu* (**4**). **3** *a* Privitor la patricieni (**1**) Si: (înv) *patriciu* (**5**). **4** *a* De patricieni (**1**) Si: (înv) *patriciu* (**6**). **5** *smf* (Pgn) Nobil. **6** *a* Care aparține nobililor. **7** *a* Privitor la nobili. **8** *a* De nobili. **9** *sm* Cârnat preparat din tocătură de vită care se consumă fript la grătar.

patriciat *sn* [At: NEGULICI / P: *~ci-at* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***patriciat***, lat ***patriciatus***] **1** Calitate de patriciu (**1**). **2** Calitate de patrician (**1**). **3** Instituție a patricienilor (**1**). **4** Totalitate a patricienilor (**1**). **5** Totalitate a nobililor.

patricid, ~ă [At: POLIZU / V: (înv) ***~idiu*** *sn* / Pl: *~izi, ~e* / E: lat ***patricida***] (Rar) **1** *sn* Paricid (**1**). **2** *smf* Paricid (**2**).

patricidiu *sn* vz *patricid*

patriciu *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 226[v]/6 / V: (înv) ***~chie, ~chiu, ~ițiu*** / Pl: *~ii*, (rar) *~ci* / E: ngr ***πατρίκιος***, lat ***patricius***] **1** Titlu instituit în Imperiul Roman de către Constantin cel Mare, păstrat și în Imperiul Bizantin, reprezentând cel mai înalt rang după împărat. **2** (Ccr) Persoană care avea acest titlu. **3-6** (Înv) Patrician (**1-4**). **7** (Asr) Aristocrat.

patridă *sf* [At: (a. 1757) CAT. MAN. II, 339 / Pl: *~de* / E: ngr ***πατρίδα***] **1-3** (Grî) Patrie (**1-3**).

patrie *sf* [At: BIBLIA (1688) pref 7/47 / Pl: *~ii* / E: lat ***patria***, fr ***patrie***] **1** Mediu politic, social și cultural în care își desfășoară viața și lupta fiecare popor Si: (grî) *patridă* (**1**). **2** Teritoriu locuit de un popor Si: (grî) *patridă* (**2**). **3** Țară în care s-a născut cineva și al cărei cetățean este Si: (îvp) *moșie[1]*, (înv) *naștere*, (grî) *patridă* (**3**), (îvr) *moștenire*. **4** (Îs) ~ *mumă* (sau *mamă*) Țară din care s-a desprins o altă țară, o provincie etc., care este legată de prima prin unitate națională, de limbă, cultură etc. **5** Țară în care locuiește sau în care se stabilește cineva, fără a-i aparține ca origine. **6** Loc de origine al cuiva sau a ceva. **7** Loc, climat propice dezvoltării cuiva sau a ceva.

patriehie *sf* vz *patriarhie*

patrierșesc, ~ească *a* vz *patriarșesc*

patrierșește *av* [At: (a. 1777) FURNICĂ, I. C. 58 / E: ***patriarh*** + *-ește*] (Îvr) **1-4** Ca un patriarh (**1-4**). **5** În calitate de patriarh (**9**).

patrierși *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 70[v]/21 / Pzi: *~șesc* / E: ***patriarh***] (Îvr) **1** A fi patriarh (**10**). **2-3** (A deține și) a exercita funcția de patriarh (**9**).

patrierșie *sf* vz *patriarhie*

patrieșesc, ~ească *a* vz *patriarșesc*

patrihot *sm* [At: ALECSANDRI, T. I, 96 / Pl: *~i* / E: ctm ***patriot + hoț***] (Fam; mpl) Fals patriot.

patrilater *sn* vz *patrulater*

patriliniar, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ni-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patrilinéaire***] (D. sistemul de filiație și de organizare socială) În linie paternă.

patrilocal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patrilocal***] (D. un sistem de relații conjugale) În care femeia vine să locuiască cu familia soțului.

patrimonial, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~ni-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patrimonial***] **1-7** Care constituie un patrimoniu (**1-7**). **8-14** Care se referă la patrimoniu (**1-7**). **15-21** Care aparține unui patrimoniu (**1-7**). **22** (Îs) *Raporturi ~e* Raporturi juridice care au un conținut economic. **23** (Îs) *Bunuri ~e* Bunuri care pot fi evaluate în bani.

patrimoniu *sn* [At: DRLU / Pl: *~ii* / E: lat ***patrimonium***, fr ***patrimoine***] **1** (Jur) Totalitate a drepturilor și obligațiilor cu valoare economică, precum și a bunurilor materiale la care se referă aceste drepturi, aparținând unei persoane fizice sau juridice. **2** Bun moștenit de la părinți Si: *posesiune ereditară*, (îvp) *moșie[1]*. **3** Avere părintească. **4** (Pgn) Proprietate. **5** Totalitate a bunurilor materiale care aparțin întregului popor și sunt administrate de către organele statului Si: *bun public*. **6** Bunuri spirituale moștenite din generație în generație, care aparțin întregului popor Si: *moștenire culturală*. **7** (Pex) Bunuri spirituale, culturale etc. care aparțin întregii omeniri.

patrioată *sf* vz *patriot*

patriot, ~ă [At: (a. 1773) GCR II, 86/18 / V: (înv) ***~tă*** *sm*, ***~oată*** *sf*, ***~reot*** *smf* / P: *~tri-ot* / Pl: *~oți, ~e* / E: ngr ***πατριώτης***, fr ***patriot***, ger ***Patriot***] **1** *sm* (Înv; determinat de *aps*) Compatriot. **2** *smf* (Înv) Persoană originară din locul despre care se vorbește Si: *localnic*. **3** *smf* Persoană care își iubește patria. **4-8** *a* (Îvr) Patriotic (**2-4, 6-7**).

patriotard, ~ă *smf, a* [At: GALACTION, A. 449 / P: *~tri-o~* / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***patriotard***] **1-4** (Persoană) care face paradă de patriotism (**1-2**).

patriotă *sm* vz *patriot*

patriotesc, ~ească *a* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 297/18 / P: *~tri-o~* / Pl: *~ești* / E: ***patriot*** + *-esc*] **1-6** (Înv) Patriotic (**2-7**).

patriotic, ~ă *a* [At: HELIADE, F. 9/18 / P: *~tri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***patriotique***] **1** (D. sentimentele, manifestările, acțiunile oamenilor) Care exprimă patriotism. **2** (D. sentimentele, manifestările, acțiunile oamenilor) Care servește patria Si: (înv) *patriotesc* (**1**), *patrioticesc* (**1**), (îvr) *patriot* (**4**). **3-4** (D. acțiunile oamenilor) Făcut din patriotism (**1-2**) Si: (înv) *patriotesc* (**2-3**), *patrioticesc* (**2-3**), (îvr) *patriot* (**5-6**). **5** (Îvr; d. oameni) Care își iubește patria Si: (înv) *patriotesc* (**4**), *patrioticesc* (**4**). **6** (Înv) Care aparține patriei Si: (înv) *patriotesc* (**5**), *patrioticesc* (**5**), (îvr) *patriot* (**7**). **7** (Înv) Din patrie Si: *autohton, național*, (înv) *patriotesc* (**6**), *patrioticesc* (**6**) (îvr) *patriot* (**8**).

patrioticesc, ~ească *a* [At: URICARIUL, II, 235/26 / P: *~tri-o~* / Pl: *~ești* / E: ***patriot*** + *-icesc*] **1-6** (Înv) Patriotic (**2-7**).

patriotićește *av* [At: NEGRUZZI, S. I, 318 / P: *~tri-o~* / E: ***patriot*** + *-icește*] (Îvr) **1-3** (Înv) Ca în patrie (**1-3**). **4-6** După obiceiurile din patrie (**1-3**). **7-9** Ca patrioții (**1-3**).

patriotism *sn* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 224 / V: (înv) ***~mos, ~izmos*** / Pl: (rar) *~e* / E: ngr ***πατριωτισμός***, fr ***patriotisme***] **1-2** Sentiment de dragoste (față de patrie sau) față de poporul din care face parte.

patriotismos *sn* vz *patriotism*

patriotiza *vr* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 142 / P: *~tri-o~* / Pzi: *~zez* / E: ***patriot*** + *-iza*] **1-2** (Îvr) A se însufleți de sentimente patriotice (**2, 5**).

patriotizmos *sn* vz *patriotism*

patrisian, ~ă *smf* vz *patrician*

patristic, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***patristique***] **1** *sf* Doctrină teologică-filosofică prin care s-au pus bazele dogmaticii și cultului creștin, completând Biblia și studiind viața, opera și concepția părinților Bisericii Si: *patrologie* (**1**). **2** *a* (Rar) Care se referă la părinții Bisericii. **3** *a* (Rar) Care ține de doctrina părinților Bisericii. **4** *a* Specific doctrinei părinților Bisericii.

patriță *sf* [At: V. MOLIN, V. T. 61 / Pl: *~țe* / E. ger ***Patritze***] **1** Piesă cu care se presează materialul într-o matriță și al cărei relief constituie negativul obiectului matrițat. **2** (Tip) Piesă de oțel a mașinii tipografice pe care se gravează în relief o literă sau un semn tipografic și cu ajutorul căreia se obține matrița necesară la turnatul literelor și al semnelor tipografice.

patrițiu *sm* vz *patriciu*

patroană *sf* vz *patron[2]*

patroancă *sf* [At: GRAIUL, I, 552 / Pl: ? / E: cf *potronic*] (Reg) Monedă.

patrocina *vb* [At: BARCIANU / Pzi: *~nez* / E: lat ***patrocinari***] (Ltî: îdt) A patrona.

patrociniu *sn* [At: BARIȚIU, P. A. III, 26 / Pl: net / E: lat ***patrocinium***] (Ltî; îdt) Patronaj.

patroclin, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patrocline***] (Blg; d. organisme) Care a moștenit predominant caractere paterne.

patrol *sm* vz *patrulă*

patrola *v* vz *patrula*

patrolă *sf* vz *patrulă*

patrologie *sf* [At: CONTEMPORANUL, III, 619 / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***patrologie***, ger ***Patrologie***] **1** Patristică (1). **2** Colecție care cuprinde scrierile Părinților Bisericii. **3** (Prc: ccr) Carte din această colecție.

patroloi *sm* vz ***petrol***

patron[1] *sm* vz ***potron***

patron[2] *sn* [At: LB / V: ***~oană*** *sf*, ***pătrăvană*** *sf*, ***pătrăvoane*** *sm* (Pl: *~oni*), ***pătrăon***, ***păt~*** / Pl: *~oane* / E: ger ***Patrone***] **1** (Trs; Ban) Glonț. **2** (Șîs ~ *de dinamită*) Bucată cilindrică de exploziv folosită în mine Vz *cartuș*. **3** (Reg) Potricală[1].

patron[3] *sn* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~oane* / E: ger ***Patrone***, fr ***patron***] **1** (Rar) Tipar după care se execută un obiect de îmbrăcăminte. **2** Desen, model după care se execută o țesătură Si: *patern*.

patron[4], ***~oană*** *smf* [At: (a. 1696) URICARIUL, V, 140/19 / V: (rar) *~onă sf*, ***~nos*** (A: nct) / Pl: *~i*, *~oane* / E: lat ***patronus***, ger ***Patron***, fr ***patron***, mg ***patrónus***] **1** Sfânt considerat protector al unei persoane, al unui așezământ, al unei comunități etc. (care, de obicei, îi poartă numele). **2** Zi a numelui unei persoane. **3** (Îe) **A face ~** A-și serba ziua numelui. **4** Ocrotitor. **5** (Reg) Cap de familie. **6** (Reg) Persoană însărcinată cu paza unei comune în timpul nopții. **7** Proprietar al unei întreprinderi, al unui local, al unui atelier etc. care folosește munca salariată, în raport cu angajații sau cu clienții săi Vz *meșter, stăpân*. **8** (Ant) Patrician roman considerat în raport cu liberții și cu clienții săi. **9** (Jur; înv) Cetățean care, în Imperiul Otoman, făcea oficul de apărător al administrației locale în litigiile acesteia cu administrația centrală Si: *defensor*.

patrona [At: (a. 1821) IORGA, S. D. XII, 178 / V: (îvr; cscj) *~ni* / Pzi: *~nez* / E: ***patron***[4] cf fr *patronner*] **1** *vt* A ocroti o persoană sau o colectivitate Si: *a proteja, a sprijini, a susține*, (ltm; îdt) *a patrocina*. **2-3** *vti* A conduce o întreprindere, un colectiv de salariați, în calitate de proprietar al bazei materiale. **4** *vi* (Îvr) A da sprijin și ascultare unei legi, rânduieli.

patronagiu *sn* vz ***patronaj***

patronaj *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 23 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***patronage***] **1** Ocrotire. **2** Conducere. **3** Asociație, societate de binefacere. **4** Acțiune de ocrotire a săracilor și a celor incapabili de muncă pe care o desfășoară societățile de binefacere.

patronal, ***~ă*** *a* [At: CR (1846) 88[1]/48 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***patronnal***] (Rar) **1** Care ține de ziua numelui cuiva, de patron[4] (2). **2** Al patronului[4] (1). **3** Care se referă la patron[4] (7). **4** Format din patroni[4] (7).

patronare *sf* [At: DRLU / V: (îvr) ***~nire*** / Pl: *~nări* / E: ***patrona***] **1** Ocrotire. **2** Conducere.

patronat[1] *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 246/35 / Pl: (nob) *~uri* / E: lat ***patronatus***, fr ***patronat***, ger ***Patronat***] **1** Drept pe care îl avea în trecut un prelat sau un senior laic de a numi pe cineva într-o demnitate ecleziastică. **2** (Îdt) Ocrotire. **3** (Îdt) Conducere. **4** Calitate de patron[4] (7). **5** (Csc) Mulțime de patroni[4] (7). **6** (Csc) Asociație a patronilor[4] (7). **7** (Csc) Totalitate a patronilor[4] (7).

patronat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***patrona***] **1** Ocrotit de un patron[4] (1). **2** Condus de un patron[4] (7).

patronă *sf* vz ***patron***[4]

patroneasă *sf* vz ***patronesă***

patronesă *sf* [At: CARAGIALE, O. IV, 101 / V: ***~easă*** / Pl: *~se* / E: fr ***patronesse***] (Frr) Femeie care patronează o acțiune culturală, de binefacere etc.

patroni *v* vz ***patrona***

patronic *sm* vz ***potronic***

patronie *sf* [At: (a. 1821). IORGA, S. D. XII, 178 / Pl: *~ii* / E: ***patron*** + *-ie*] (Îrg) Patronaj (2).

patronim *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***patronyme***] Nume de familie.

patronimic, ***~ă*** *sn, a* [At: BARCIANU / Pl: *~ice* / E: fr ***patronymique***] **1-2** (Șîs *Nume ~*) (Nume) de familie. **3-4** (La unele popoare) (Nume după tată, format cu ajutorul unui sufix special) care este dat membrilor unei familii.

patronimie *sf* [At: DEX[2] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: ***patronim***] Ramură a genealogiei care studiază evoluția numelor după tată într-o familie.

patronire *sf* vz ***patronare***

patronit *sn* [At: MACAROVICI, CH. 401 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***patronite***] (Chm) Sulfură naturală de vanadiu.

patronoș *sm* vz ***patron***[4]

patrontaș *sn* [At: AR (1829), 248[1]/22 / V: (reg) ***~rân~***, ***pătrân~***, ***pătrân~***, ***păt~***, ***pătrun~***, ***potân~*** / Pl: *~e* / E: rs ***патронташ***, ger ***Patrontasche***] (Pop) Cartușieră.

patrontașcă *sf* [At: RETEGANUL, P. III, 13 / V: ***~rân~***, ***potrân~***, ***potrun~*** / Pl: *~ște* / E: ctm ***patrontaș*** + ***tașcă***] (Reg) Cartușieră.

patru [At: COD. VOR. 26/13 / Pl: (rar) *~uri* / E: ml ***quattoor***] **1** *nc* Numeral care, în numărătoare, are locul între trei și cinci. **2** *a* Care sunt în număr de patru (1). **3** *a* (Înv; îs) *~ clase* Învățământ elementar. **4** *a* (Înv; îas) Curs inferior al liceului Si: *gimnaziu*. **5** *a* (Îs) *~ scânduri* Sicriu. **6** *a* (Îe) **Între ~ ochi** (sau **pereți**) În taină, confidențial, fără martori Si: *în doi*. **7** *a* (Îlav) **În cele ~ zări** (sau **colțuri, vânturi** etc.) Spre toate punctele cardinale principale, în toate părțile, pretutindeni. **8** *a* (Îal; pex) Fără urmă. **9** *a* (Reg; îe) **În ~ ițe** Beat. **10** *a* (Îls) **Cu ~ picioare** sau **în ~ picioare** Patruped. **11** *a* (Reg; îls) **~ popi** Capră cu care se ridică piatra unei mori. **12** *smf* Grup de obiecte de același fel format din patru membri. **13** *sn* (Îlav) **În ~** Împărțit în patru părți egale Si: *în sferturi*. **14** *sn* (Îe) **A(-și) deschide** (sau **a-și face, a avea** etc.) **ochii (și urechile** sau, rar **urechile în) ~** sau (**a fi) (cu) ochii (în) ~** A fi foarte atent. **15** *sn* (Îae) A proceda cu mare băgare de seamă. **16** *sn* (Îe) **A despica** (sau **a tăia**) **firul** (**de păr** sau, rar, **un fir de păr, părul**) **în ~** A cerceta în mod amănunțit, a se ocupa de ceva cu minuțiozitate exagerată, mai mult decât este necesar. **17** *sn* (Pop; îe) **A face pe dracul în ~** A depune toate eforturile, a utiliza toate posibilitățile pentru a izbândi într-o acțiune. **18** *sn* (Reg; îe) **A se face în ~** A munci din greu, a se strădui, a depune eforturi mari. **19** *sn* (Îlav) **Cât ~** Foarte mult, depășind limitele obișnuite. **20** *a* (Îcr *trei, cinci*) Care este într-o cantitate sau care reprezintă un interval ce poate fi trecut cu vederea, neluat în considerație. **21** *nc* Număr abstract corespunzător. **22** *na* (Îcs) *De ~ ori* În mod repetat sau reluat de acest număr de ori. **23-24** *nd* (Îcs) *Câte ~* (Într-un mod) care este ordonat în serii de patru (1). **25** *no* Al patrulea, a patra. **26** *nf* (Înv) Pătrime. **27** *sn* Semn grafic care reprezintă numărul patru[1] (1). **28** *sn* (Pex) Desen, figură în forma acestui semn. **29** *sn* Notă cuprinsă între notele trei și cinci. **30-31** *sn* (Carte de joc sau) fațetă a zarului marcată cu patru puncte.

patrucolțurat *sn* [At: TEM. GHEOM. I, 4[v]/1 / Pl: ? / E: cdp ngr ***τετράγονον***] (Îvr) Patrulater.

patrufoliat, ***~ă*** *a* [At: NAUM, IST. ART. 106 / P: *~li-at* / Pl: *~ați*, *~e* / E: cdp fr ***quadrifolié***] **1** (Rar; d. frunze) Care este alcătuit din patru lobi. **2** (Aht; rar; pex; d. construcții) Care are forma unei frunze cu patru lobi.

patruilă *sf* vz ***patrulă***

patrul *no* vz ***patrulea***

patrul *sm* vz ***patrulă***

patrula *vi* [At: LM / V: (îrg) ***~rola***, ***pătrola***, ***peat~*** / Pzi: *~lez* / E: ***patrulă***] **1-4** (D. formații militare) A înainta pe jos, călare, pe apă, pentru a îndeplini o misiune (de cercetare) (de pază) (de control sau) de legătură.

patrulare *sf* [At: REBREANU, N. 288 / Pl: *~lări* / E: ***patrula***] **1-4** Misiune (de cercetare) (de pază) (de control sau) de legătură îndeplinită prin deplasarea pe teren ori pe apă.

patrulater [At: ASACHI, G. 57[r]/17 / V: (înv) ***cuadril~***, ***cvadril~***, ***patril~***, ***~latnic***, ***~latur***, ***~lature*** / Pl: *~e* / E: cdp lat ***quadrilaterus***, fr ***quadrilatère***] **1** *sn* Poligon cu patru[1] (1) laturi Si: (îvr) *patrucolțurat*, (îdt) *patrunghi*. **2-3** *sn, a* (Suprafață, teren) care este mărginit de un patrulater (1) Si: (înv) *patrulateral*. **4** *a* (D. corpuri geometrice) Care are baza un patrulater (2). **5-6** *sn, a* (Obiect, construcție) care are forma unui patrulater (4).

patrulateral, ***~ă*** *a* [At: GEOMETRIA A. M. 16[2]/11 / V: ***~latural***, ***~lăturat*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***quadrilatéral***] (Înv; d. obiecte) Patrulater (2).

patrulatnic *sn* vz ***patrulater***

patrulatur *sn* vz ***patrulater***

patrulatural, ***~ă*** *a* vz ***patrulateral***

patrulature *sn* vz ***patrulater***

patrulă *sf* [At: LB / V: (îrg) ***~rolă*** (Pl: *~oale*), (înv) ***~raulă, ~rol*** *sm*, ***~ul*** *sm*, ***~ulie, ~uilă, pătrăulă, păt~, peat~*** / Pl: *~le* / E: ger ***Patrulle***, fr ***patrouille***, rs **патруль**] **1-4** Grup de militari, rar de civili, pe jos, călare, pe mașini de luptă sau pe nave izolate, care îndeplinește o misiune (de cercetare) (de pază) (de control sau) de legătură. **5-8** (Prc) Persoană care face parte dintr-o patrulă (**1-4**). **9** (Îe) **A face de ~** A păzi. **10** (Îe) **A merge în ~** A cerceta, a iscodi. **11** Formație de zbor alcătuită din trei sau patru avioane de luptă.

patrulăturat, ~ă *a* vz ***patrulateral***

patrulea, ~ra [At: CORESI, EV. 262 / V: (îvp) ***~rălea, ~râlea, patru, patrul*** / E: ***patru***[1] + *-lea*] (Cu *arp* „al", „a") **1-2** *no, a* (Număr) care se află între al treilea și al cincilea. **3** *smf* Obiect care ocupă locul patru[1] (**1**) într-un șir. **4** *sm* (Îe) **A fi al ~** A nu-i fi dorită prezența. **5** *a* (Îcs) *A ~ra parte* Care reprezintă cu aproximație una din porțiunile rezultate în urma împărțirii întregului în sferturi. **6** *a* (Îlav) **A ~ra oară** În mod repetat de patru[1] (**1**) ori.

patrulie *sf* vz ***pătrulă***

patruman, ~ă *a* vz ***cvadruman***

patrumânal, ~ă *a* vz ***cvadruman***

patrunghi *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~uri* / E: ***patrunghi*** + *-ar*] (Îdt) Patrulater (**1**).

patrunghiar, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: ***patrunghi*** + *-ar*] (Îvr) Patrunghiular.

patrunghiular, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / V: ***~rangular*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***patru***[1] + ***unghiular***] (D. figuri geometrice, planuri construcții etc.) Care are patru unghiuri Si: (îvr) *patrunghiar*.

patrunjel *sm* vz ***pătrunjel***

patrunoște *sfp* [At: VICIU, GL. / V: ***~ranoaș~*** / E: lat ***pater-noster***] (Trs) Mătănii.

patruped, ~ă [At: PLEȘOIANU, C. 40/15 / V: ***cadr~, catr~, cuadr~, cvadr~, padr~*** / Pl: *~ezi, ~e* / E: lat ***quadrupes, -dis***, fr ***quadrupède***] **1-2** *sn, a* (Animal) care are patru[1] (**1**) picioare.

patrupedic, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. I, 224 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***patruped*** + *-ic*] (Înv) Patruped (**2**).

patruplu, ~ă *a* vz ***cvadruplu***

patrusprăzeacele, ~zeacea *no* vz ***paisprezecelea***

patrusprăzece *nc, sm* vz ***paisprezece***

patruspreăzecilea, ~zecea *no* vz ***paisprezecelea***

patrusprece *nc, sm* vz ***paisprezece***

patrusprezecelea, ~cea *no* vz ***paisprezecelea***

patrusprezece *nc, sm* vz ***paisprezece***

patrusprezecilea, ~zecea *no* vz ***paisprezecelea***

patruzecelea, ~zecea *no* vz ***patruzecilea***

patruzeci [At: COD. VOR. 50/16 / E: ***patru***[1] + ***zece***] **1** *nc* Număr care, în numărătoare, are locul între treizeci și nouă și patruzeci și unu. **2** *a* (Udp „de") Care sunt în număr de patruzeci (**1**). **3** *a* (Îe) **A aștepta (pe cineva) cu ~ de ochi** A aștepta pe cineva cu mare nerăbdare. **4** *nc* (Îe) **A fi cu ~ de inimi** A fi foarte atent, a fi numai ochi și urechi. **5** *nc* (Îc) **(Cei-)~(și-patru)-de-sfinți** (sau **-de-mucenici**) Mucenic[2] (**5**). **6** *a* (Ent; îc) **~-de-picioare** Scolopendră. **7** *smf* Grup de patruzeci (**1**) de obiecte. **8** *a* (Îcr „treizeci", „cincizeci") Care sunt în număr apropiat de patruzeci (**1**). **9** *smf* Grup mare de obiecte sau de persoane. **10** *sm* (Înv; îs) *Postul ~lor* Păresimi (**1**). **11** *sn* (Rar; în imprecații) Desconsiderare a celor sfinte ale celui apostrofat. **12** *nc* Număr abstract corespunzător lui patruzeci (**1**). **13** *na* (Îcs) *De ~ de ori* În mod repetat de patruzeci (**1**) de ori. **14** *nd* (Îcs) *Câte ~* Care este repartizat în grupuri de patruzeci (**1**) de obiecte. **15** *no* Care ocupă locul patruzeci (**1**) într-un șir. **16** *sm* Semn grafic care reprezintă numărul patruzeci (**1**). **17** *nc* (Lpl; reg) Număr al colăceilor sau al pâinișoarelor care se dau la pomana mortului.

patruzecilea, ~zecea *no* [At: LB / V: (înv) ***~celea*** / E: ***patruzeci*** + *-lea*] (Cu *arp* „al", „a") Care se află între al treizeci și nouălea și al patruzeci și unulea.

patruzecime [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~mi* / E: ***patruzeci*** + *-ime* cf lat *quadragesima*] **1** *nf* (Îdt) A patruzecea parte dintr-un întreg. **2** *sf* Păresimi (**2**).

patruzecinic, ~ă *a* [At: (f. a.) URICARIUL II, 198/7 / E: ***patruzeci*** + *-nic*] (Înv; d. slujbe religioase) Care se face după patruzeci de zile de la moartea cuiva.

patruzecioptism *sn* vz ***pașoptism***

patruzecioptist, ~ă *smf, a* vz ***pașoptist***

patulic *sm* vz ***pitulici***[1]

patuogi *sp* vz ***podnojie***

patvagon *sn* [At: CV 1951, nr. 6, 26 / Pl: *~oane* / E: ger ***Packwagen***] (Pop) Vagon de bagaje.

patacherii *sfp* [At: SCL 1969, 137 / E: ***Patac***] (Iuz) Mezeluri.

patachin *sm* vz ***patachină***

patachină [At: COSTINESCU / V: (îrg) ***ba~, bația~, pasa~, patachin*** *sm*, ***pățac~*** / Pl: *~e* / E: cf srb *pasjakovina*] **1** *sf* (Bot; reg) Verigar (*Rhamnus cathartica*). **2** *sf* (Bot; reg) Crușân (*Rhamnus frangula*). **3** *sf* (Bot; reg) Roibă (*Rubia tinctorum*). **4** *sf* (Bot; reg) Tulichină (*Daphne mezereum*). **5** *sm* (Bot; reg; îf *patachin*) Vișin sălbatic (*Prunus fructicosa*). **6** *sf* (Rar) Cerneală tipografică de culoare roșie. **7** *sf* (Fam; dep) Epitet pentru o femeie îmbrăcată și fardată strident. **8** *sf* (Fam; dep) Epitet pentru o femeie de moravuri ușoare. **9** *smf* (Fam; dep; șîf *patachin*) Om de nimic. **10** *sf* (Reg; dep) Femeie leneșă și proastă.

patai *vr* [At: LEXIC REG. 117 / Pzi: ? / E: nct] (Buc; dep) A se bâlbâi.

pataila *sms* [At: LEXIC REG. 117 / E: nct] (Buc; dep) Persoană bâlbâită Si: (reg) *patareagă*.

patait, ~ă *a* [At: LEXIC REG. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***patai***] (Buc; dep) Gângav.

patareagă *sms* [At: LEXIC REG. 117 / E: nct] (Buc; dep) Pataila.

patală *sf* vz ***patilă***

patăr *sm* [At: CV 1950, nr. 3, 34 / Pl: *~i* / E: ger ***Patzer***] (Rar; dep) Desenator litograf care lasă urme și pete pe desen.

patârcă *sf* [At: DEX[2] / V: ***~tir~*** / Pl: ? / E: nct] (Reg) Femeie ușuratică.

patâiene *sfp* vz ***pițiană***

patient, ~ă *smf, a* vz ***pacient***

patiente *sm* vz ***pacient***

patientă *sf* vz ***pacientă***

patifloare *sf* vz ***pasifloră***

patilă *sf* [At: BUD, P. P. 13 / V: ***patală*** / Pl: *~le* / E: ***păți*** + *-ilă*] (Mar) Pățanie.

patircă *sf* [At: ISPIRESCU, L. 323 / V: ***~târ~*** / Pl: ? / E: nct] (Rar) Femeie ușuratică.

patoc *sm* vz ***potoc***

patog *sm* vz ***potoc***

patoncă *sf* vz ***pătoancă***

pauăr *sm* vz ***paur***

paucă[1] *sf* [At: BARONZI, L. 116 / V: (reg) ***peucă*** / Pl: *~uce* / E: ger ***Pauke***] **1** (Îrg) Timpan Vz *tâmpină, tobă*. **2** (Mol; îf *peucă*) Fluier cu care se joacă copiii, făcut dintr-o coajă de salcie, dintr-o frunză de ceapă etc.

paucă[2] *sf* vz ***poc***[2]

pauceaur, ~ă *a* vz ***panceaur***

pancenie *sf* vz ***poucenie***

pauliană *af* [At: DELAVRANCEA, T. 6 / P: *pa-u-li-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***paulienne***] (Îs) *Acțiune ~* Acțiune judiciară prin care un creditor poate cere debitorului său rezilierea unui contract, anularea unui act etc., dacă acestea sunt posterioare creanțelor.

paunj *sm* vz ***păianjen***

paunjin *sm* vz ***păianjen***

paunjine *sm* vz ***păianjen***

pauușin *sm* vz ***păianjen***

pauper, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pauper***] (Liv; d. oameni) Lipsit de mijloace de existență, redus la starea de extremă sărăcie.

pauperism *sn* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 80 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***paupérisme***] (Liv) Paupertate (**1**).

pauperiza vt [At: DL / Pzi: ~zez / E: *pauper* + *-iza*] (Liv; c. i. oameni sau colectivități) A aduce în stare de mizerie, a reduce la treapta cea mai de jos a sărăciei, prin exploatare.

pauperizare sf [At: LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 3-4, 91 / E: vz *pauperiza*] (Liv) Aducere în stare de mizerie, reducere la treapta cea mai de jos a sărăciei.

pauperizat, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *pauperiza*] (D. oameni) Adus în stare de mizerie, redus la treapta cea mai de jos a sărăciei.

paupertate sf [At: DDRF / Pl: ~tăți / E: lat *paupertas, -atis*] **1** (Liv) Stare de extremă sărăcie în care se află cineva Si: (liv) *pauperism*. **2** (Îuz; îs) *Act* (sau *certificat*) *de* ~ Act prin care se atestă că o persoană nu posedă nici un fel de avere.

paur sm [At: MOLIN, R. B. 418 / V: *paor, paore, pauăr, ~re* / Pl: ~*i* / E: ger dal *Pauer*] (Ban) **1** Țăran. **2** Muncitor agricol care locuiește la oraș.

paure sm vz *paur*

paurî vt [At: ALR I, 1430/40 / Pzi: ~*răsc* / E: nct] (Reg) A jefui.

paus sm vz *paos*

paust sn vz *paos*

paușal [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / V: *păușală* sf / P: *pa-u-* / Pl: (rar) ~*e* / E: ger *Pauschale*] **1** sn, a (Sistem de plată pentru o prestație de serviciu, pentru un consum de energie, de apă, de combustibil) care fixează cu aproximație o sumă globală. **2** sf (Iuz; îf *păușala*) Sumă globală pusă la dispoziția cuiva pentru anumite cheltuieli.

pauz sn vz *paos*

pauză sf [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ~*ze* / E: lat *pausa*, fr *pause*, ger *Pause*] **1** Întrerupere a unei acțiuni sau a unei activități pentru un interval cu o durată variabilă. **2** Interval de timp cât are loc o pauză **(1)** Si: (înv) *păuzare* Vz *oprire, repaus*. **3** (Îlav) **Fără** ~ Fără încetare, continuu, neîntrerupt. **4** (Spc) Întrerupere, de durată variabilă, în cursul vorbirii, al unei lecturi, recitări etc. **5** (Spc) Perioadă de timp dintre două acte sau două părți ale unui spectacol, când reprezentația este întreruptă Si: *antract*. **6** (Spc) Recreație la școală. **7** (Spc) Întrerupere a executării unei bucăți muzicale pentru un anumit interval de timp. **8** (Ccr; șîs *bară* sau *linie de* ~) Semn de punctuație în formă de linie orizontală, care marchează o oprire în lectură, aproximativ similară cu aceea indicată de virgulă, pentru a delimita o enunțare incidentă, pentru a reda diferite valori stilistice etc. **9** Semn grafic pus pe portativ, care notează întreruperea și durata intervalului de tăcere în executarea unei bucăți muzicale.

pava vt [At: FILIMON, O. I. 265 / Pzi: ~*vez* / E: fr *paver*] **1** (Fșa; c. i. șosele, curți) A acoperi cu pavaj **(2)** Si: (înv) *a pavelui*, (îvr) *a pavela* Vz *pietrui*.

pavagiu[1] sm [At: BL IX, 54 / Pl: ~*ii* / E: *pava* + *-giu*] (Rar) Pavator.

pavagiu[2] sn vz *pavaj*

pavaj sn [At: POLIZU / V: (înv) ~*agiu* (Pl: ~*ii*), *pavegii* snp / Pl: ~*e*, (înv) ~*uri* / E: fr *pavage*] **1** Acțiune de a pava. **2** (Ccr) Strat neted de blocuri cubice de piatră, bucăți de lemn, cărămizi, dale etc., așezate strâns unele lângă altele pe o fundație de nisip sau de mortar, cu care se acoperă un drum, o curte, a încăpere etc. Si: *caldarâm*, (îtî) *paviment*, (iuz) *pavea* **(3)**, *pardoseală*.

pavană sf [At: ARDELEANU, V. P. 71 / Pl: ~*ne* / E: fr *pavane*] **1** Dans vechi de origine spaniolă sau italiană, cu ritm și mișcări lente și cu caracter solemn. **2** Melodie după care se execută pavana **(1)**.

pavare sf [At: DDRF / Pl: ~*vări* / E: *pava*] Acțiune de a acoperi cu pavaj Si: *pavat*[1], *pietruire*.

pavat[1] sn [At: DL / Pl: (rar) ~*uri* / E: *pava*] Pavare.

pavat[2] a [At: TOPÎRCEANU, P. O. 25 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *pava*] (D. șosele, curți) Acoperit cu pavaj **(2)**.

pavator sm [At: NOM. PROF. 39 / Pl: ~*i* / E: *pava* + -tor] Muncitor calificat care execută pavaje Si: (îvr) *pavagiu*[1].

pavă[1] sf vz *palhă*[2]

pavă[2] sf vz *pavea*

pavăță sf vz *pavăză*

pavăză sf [At: MOXA, 375/22 / V: (înv) ~*ăță*, *paveză*, *pla~*, *plaveză*, *povază* (A: nct) / Pl: *paveze*, (înv) ~*ze* / E: pn *pawęż* it *pavese*] **1** Armă defensivă de diverse forme, precum dreptunghiulară, rotundă, ovală etc. sau mărimi, confecționată din metal, lemn, piele etc. și folosită în antichitate și în Evul Mediu Si: *scut*. **2** (Fig) Ajutor. **3** (Fig) Apărare. **4** (Fig) Sprijin. **5** (Fig) Protecție pentru cineva sau ceva. **6** (Înv) Stemă. **7** (Înv) Copcă. **8** (Bot; reg) Jaleș (*Stachys germanica*). **9** (Bot; reg) Jaleș-de-câmp (*Stachys recta*).

pavea sf [At: (a. 1835) URICARIUL VIII, 132/19 / V: (înv) ~*ală*, *pava* / Pl: ~*ele* / E: fr *pavé*] **1** (Mpl) Bucată, de formă cubică, prismatică etc, de piatră, de lemn, mai rar de beton, de cărămidă etc. folosită la executarea unui pavaj. **2** (Îe) **A bate** (sau **a număra**) **~le** A umbla fără nici un rost Si: *a umbla creanga*. **3** (Lsg; iuz) Pavaj (2). **4** (Îvr) Impozit, taxă pe care o plătea un proprietar pentru construirea sau întreținerea pavajului (2).

paveală sf vz *pavea*

pavecernie sf [At: DOSOFTEI, MOL. 84 / Pl: ~*ii* / E: slv **павечерник**] (Înv) Pavecerniță.

pavecerniță sf [At: PRAV. GOV. 135[r]/10 / Pl: ~*țe* / E: slv **павечерница**] **1** Slujbă religioasă scurtă care se face seara la mănăstiri, după vecernie Si: (înv) *pavecernie*. **2** Carte bisericească cuprinzând rugăciunile și tipicul slujbei de pavecerniță **(1)**.

pavegii snp vz *pavaj*

pavela vt [At: NEGRUZZI, S. I, 203 / Pzi: ~*lez* / E: pavea] (Îvr) A pava.

pavelui vt [At: STAMATI, D. / Pzi: ~*esc* / E: *pavea* + *-ui*] (Înv) A pava.

pavezar sm [At: ALEXANDRIA, 26/8 / Pl: ~*i* / E: *pavăză* + *-ar*] (Înv) Meșteșugar care făcea paveze (1).

paveză sf vz *pavăză*

pavian sm [At: STAMATI, D. / P: ~*vi-an* / Pl: ~*i* / E: ger *Pavian*] **1** (Lpl) Gen de maimuțe cu capul mare, cu botul ascuțit ca de câine, cu caninii dezvoltați și cu corpul acoperit cu peri lungi și rari (*Papio*). **2** (Șls) Maimuță care face parte din acest gen. **3** (Fig; dep) Epitet pentru un om urât.

pavie sf [At: A III, 5 / Pl: ~*ii* / E: nct] (Trs) Curea de la șa care se trece pe sub coada calului Vz *curar, bucar, hamut, vânar*.

pavilion sn [At: AR (1829), 13[1]/30 / V: (înv) ~*lon* / P: ~*li-on* / Pl: ~*oane* / E: fr *pavillon* ger *Pavillion*] **1** Construcție ușoară de dimensiuni reduse, situată într-un parc, într-o grădină etc. și care servește ca umbrar sau ca loc de adăpost Si: *chioșc*. **2** (Pex) Clădire izolată, de dimensiuni reduse, situată într-o pădure, pe malul unui lac etc. **3** Fiecare dintre clădirile de sine stătătoare ale unui ansamblu de clădiri care formează o singură unitate administrativă sau care sunt destinate aceluiași scop Vz *secție*. **4** Cort mai mare, de formă cilindrică și cu vârful ascuțit, care servea de obicei ca locuință căpeteniilor armatei în timpul campaniilor. **5** Drapel de forme și culori diferite, arborat de o navă pentru a-i indica naționalitatea, compania de navigație căreia îi aparține, un semnal din codul special de semnalizare etc. **6** (Pex) Naționalitate pe care o indică un asemenea drapel. **7** Drapel arborat de unele autorități portuare pe fațada sediului lor. **8** Drapel al pionierilor, al unor asociații sportive etc. care se înalță la anumite festivități. **9** Parte largă ca o pâlnie a unor instrumente muzicale de suflat. **10** (Îs) ~ *chinezesc* Instrument de fanfară militară, format dintr-o pâlnie conică de metal, de care sunt atârnați clopoței. **11** Pâlnie acustică a unui receptor telefonic, a unui megafon etc. **12** (Șîs ~*ul urechii*) Parte vizibilă, cartilaginoasă, a urechii externe. **13** Porțiune dilatată, în formă de pâlnie, situată la extremitatea anumitor conducte ale organelor interne.

pavilon sn vz *pavilion*

paviment sn [At: FL (1838), 18[1]/19 / Pl: ~*e*, ~*uri* / E: lat *pavimentum*] (Ltî) **1** Pavaj (2). **2** Pardoseală.

pavimentos, ~oasă a [At: DN[3] / Pl: ~*oși*, *oase* / E: fr *pavimenteux*, it *pavimentoso*] (Med; d. un epiteliu) Format din celule poliedrice.

paviște sf vz *pajiște*

pavit s [At: GL. OLT. / Pl: nct / E: ns cf *viță*] Viță de vie.

pavlicean, ~ă smf vz *pavlichian*

pavlichian, ~ă [At: IORGA, S. N. 94 / V: ***~cean*** / P: *~chi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: slv **павликианинъ**] **1-2** *a, smf* (Care este) participant la mișcarea socială antifeudală din sec. VI-IX din Imperiul Bizantin, care-și îmbrăca protestul în haină religioasă, pretinzând că adepții săi sunt urmași fideli ai apostolului Pavel și preconizând suprimarea ierarhiei bisericești, simplificarea cultului, abolirea cultului icoanelor etc.

pavlichiancă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 20v/3 / P: *~chi-an~* / Pl: *~ience* / E: ***pavlichian*** + *-că*] Pavlichiană (**2**).

pavlovian, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~vi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pavlovien***] Pavlovist (**1-4**).

pavlovism *sn* [At: DER / Pl: (nob) *~e* / E: ***Pavlov*** + *-ism*] Orientare în medicină și în psihologie bazată pe descoperirile lui I. P. Pavlov privitoare la activitatea nervoasă superioară.

pavlovist, ~ă [At: DLR / Pl: *~iști, ~e* / E: ***Pavlov*** + *-ist*] **1** *a* Privitor la pavlovism Si: *pavlovian*. **2** *a* Care se bazează pe pavlovism Si: *pavlovian*. **3-4** *smf, a* (Adept) al pavlovismului Si: *pavlovian*.

pavoaz *sn* [At: (a. 1834) URICARIUL, VIII, 181 / V: (îvr) ***~azea*** / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pavois***] (Mrn) **1** Ansamblu de pavilioane sau de lumini pe care le arborează o navă cu ocazia unor sărbători. **2** (Îs) *Marele ~* Ansamblu al pavilioanelor codului internațional de semnalizare dispuse în ordinea culorilor naționale ale statului sărbătorit și ridicate la catargele de la proră și pupă. **3** (Îs) *Micul ~* Ansamblu al pavilioanelor naționale arborate la proră, la pupă și la catargele navei.

pavoaza [At: BARCIANU / Pzi: *~zez* / E: ***pavoiser***] **1** *vt* (C. i. săli, fațade, nave) A împodobi cu steaguri, tablouri, flori etc. în semn de sărbătoare. **2** *vt* (Pgn) A împodobi. **3-4** *vtr* (Pgn; irn) A (se) găti. **5** *vr* (Fig) A se înfrumuseța pe cale naturală.

pavoazare *sf* [At: DM / Pl: *~zări* / E: ***pavoaza***] **1** Împodobire a unor nave, săli, fațade etc. cu steaguri, tablouri, flori etc. în semn de sărbătoare. **2** (Pgn) Împodobire. **3** (Pgn; irn) Găteală. **4** (Fig) Împodobire pe cale naturală.

pavoazat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pavoaza***] **1** (D. nave, săli, fațade) Care este împodobit cu steaguri, tablouri, flori etc. în semn de sărbătoare. **2** (Pgn) Împodobit[2]. **3** (Pgn; irn) Gătit. **4** (Fig) Împodobit pe cale naturală.

pavoazea *sf* vz ***pavoaz***

pavor *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ml ***pavor***, it ***pavore***] (Liv) Stare de groază, provocată de imagini terifiante, care apare la copii în timpul somnului.

paximat *s* [At: (a. 1792) ȘIO II$_2$, 94 / V: ***peximedii*** / Pl: nct / E: ngr **παξιμάδι**] (Înv) Pesmet.

pazar *sn* vz ***bazar***

pazarghian *sn* vz ***pazarghidean***

pazarghidan *sn* vz ***pazarghidean***

pazarghidean, ~ă *smf* [At: NECULCE, L. 301 / V: ***ba~, bazarghiden, ~ian, ~dan, ~den*** / Pl: *~deni* / E: tc ***pazara-giden***] (Trî) Persoană care se ocupă cu achizițiile de mărfuri, cu aprovizionarea cu alimente într-o gospodărie, care făcea cumpărăturile pentru alții sau servea ca intermediar într-o tranzacție.

pazarghiden *sn* vz ***pazarghidean***

pazarlâc *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1237 / V: ***ba~, ~lîc*** / Pl: *~uri* / E. tc ***pazarlık***] (Trî) Comerț.

pazarlic *sn* vz ***pazarlâc***

pazarnic *sm* [At: PR. DRAM. 238 / Pl: *~ici* / E: ***pazar*** + *-nic*] (Înv) **1-2** Gardian, polițai însărcinat cu paza unei piețe, a unui târg.

pazavan *sm* vz ***pazvan***

pază *sf* [At: CORESI, EV. 30 / Pl: *~ze*, (înv) *păzi*, (reg) *peze* / E: drr ***păzi***] **1** Veghere, supraveghere ca ceva sau cineva să fie în siguranță, să nu fugă, să nu fie luat, să nu dispară etc. Si: *străjuire*, (rar) *păzit[1]*, (înv) *păzire*, (reg) *păzeală* Vz *veghe*. **2** (Reg; îs) *~za usturoiului* Petrecere tradițională din noaptea Sfântului Andrei, la care fiecare mesean ține în față o căpățână de usturoi, pe care se crede că trebuie s-o păzească tot timpul ca să nu i-o fure strigoii. **3** (Rar; îs) *~ de sine* Stăpânire de sine Vz *reținere, tact, rezervă*. **4-5** (Îljv) **De pază** (Într-un mod) care păzește. **6-7** (Îal) (Într-un mod) care ocrotește. **8** Vânătoare la pândă Vz *pândă*. **9** (Rar) Grijă pentru cineva sau pentru ceva. **10** (Asr) Ocrotire. **11** (Pop) Băgare de seamă. **12** (Pop) Prudență. **13** (Înv) Respectare a unei legi, porunci, a unui angajament etc. Si: (înv) *păzitură*. **14** (Înv) Supunere. **15** (Rar) Rânduială. **16** (Îvr; ccr) Cântec bisericesc cu un anumit tipic. **17** (Îvr) Păstrare, menținere a ceva. **18** (Rar) Preocupare, străduință de a face ceva Si: *râvnă, zel*. **19** (Ccr) Om sau grup de oameni care păzesc pe cineva sau ceva Vz *paznic[2], gardă, escortă*. **20** (Înv) Loc unde era închis cineva Si: *închisoare*. **21** (Reg) Regim alimentar. **22** (Reg) Tratament. **23** (Îrg; mpp) Boală caracterizată prin crampe la stomac. **24** (Reg) Insectă imaginară care se crede că ar provoca paza (**23**).

pazăre *sf* vz ***pajură***

pazie[1] *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: cf *păzi*] **1** (Mol) Fiecare dintre leaturile transversale fixate pe stâlpii unui gard. **2** (Mol; Buc) Leaț care se pune între stâlpi și de care se fixează scândura care închide ceardacul. **3** (Reg) Fiecare dintre grinzile din care sunt alcătuite prispa, pridvorul sau târnațul. **4** (Reg) Stâlp care leagă grinzile prispei cu cele ale acoperișului. **5** Bucată de tablă așezată între cârligul de susținere al burlanului și acoperișul de tablă al casei, pentru a împiedica infiltrarea apei pe sub acoperiș.

pazie[2] *sf* [At: PSALT. 262 / Pl: *~ii* / E: ngr **τοπάζιον**] Topaz.

pazmangie *sf* vz ***pazvangie***

pazmangiu *sm* vz ***pazvangiu***

paznic[1] *sn* [At: ANTIPA, P. 442 / A: nct / Pl: *~ce* / E: rs **пазник** „scobitură“] (Pes; Olt) Deschizătură făcută la marginea laterală a oriei Si: (reg) *ghizdă*.

paznic[2], ~ă [At: CORESI, EV. 442 / Pl: *~ici, ~ice*, (reg) *~năci* / E: ***pază*** + *-nic*] **1** *smf* Persoană sau ființă care are sarcina de a păzi pe cineva sau ceva Si: *navectăr, pazvan, păzitor, strajă, străjer*. **2** *smf* (Rar) Persoană care observă ce face cineva, care iscodește, spionează. **3** *sm* Membru al consiliului comunal care era însărcinat cu strângerea impozitelor. **4** *sn* (Reg) Arătător de ceas.

pazvan *sm* [At: ȘIO II$_2$, 94 / V: (înv) ***pazavan, ~and*** / Pl: *~i* / E: tc ***pazvan***] (Îrg) Paznic[2] (**1**).

pazvand *sm* vz ***pazvan***

pazvangie *sf* [At: MAT. FOLK. 60 / V: ***pazma~*** / Pl: *~ii* / E: ***pazvangiu***] **1** Rang de bei. **2** Termen de reverență pentru o persoană care deținea acest rang.

pazvangiu *sm* [At: DIONISIE, C. 187 / V: (reg) ***pazma~*** / Pl: *~ii* / E: ***pazvant[1]*** + *-giu*] **1** Ostaș care făcea parte din trupele lui Pazvan-Oglu, care au participat la dese incursiuni de pradă în Țara Românească la sfârșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX Vz (înv) *pazvantlâu, pazvant[1], pazvantoglu*. **2** (Pex; înv) Tâlhar. **3** (Reg; îf *pazmangiu*) Bufon.

pazvant[1] *sm* [At: DIONISIE, C. 201 / V: *~e* / Pl: *~nți*, (rar) *~nzi* / E: ***Pazvant***(oglu)] (Înv) Pazvangiu (**1**).

pazvant[2] [At: (a. 1594) HURMUZAKI, XI, 398 / V: (înv) ***~at*** *sn*, (reg) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e, ~uri* / E: tc ***pazvend***] (Trm) **1-2** *sf* (Reg) Brățară (groasă). **3** *sn* (Înv; îf *pazvat*) Piedică.

pazvantă *sf* vz ***pazvant[2]***

pazvante *sm* vz ***pazvant[1]***

pazvantlâu *sm* [At: FILIMON, O. I, 166 / V: ***~lîu*** / Pl: *~âi* / E: ***pazvant[1]*** + *-lâu*] (Înv) Pazvangiu (**1**).

pazvantlîu *sm* vz ***pazvantlâu***

pazvantoglu *sm* [At: ZILOT, ap. ȘIO II$_2$, 94 / Pl: *~li* / E: ***Pazvantoglu***] (Înv) Pazvangiu (**1**).

pazvat *s* vz ***pazvant[2]***

pă *pp* vz ***pe***

păar *sn* vz ***pahar***

păăruț *sn* vz ***păhăruț***

păbață *sf* [At: I. CR. VI, 252 / Pl: nct / E: nct] (Olt) Prăjină lungă.

păbâi *vi* [At: GOROVEI, C. 230 / Pzi: nct / E: nct] (Buc; d. păsări) A fâlfâi.

păc *sn* vz ***pacure***

păca vt [At: (sec. XII) DR. III, 698 / Pzi: *pac* / E: ml **pacare**] (Îvr) **1** A supune. **2** A îmblâzi.

păcală [At: KLEIN, D. 392 / Pl: (1) *~le*, (2-6) *~li* / E: pvb **păcăli**] **1** *sf* (Reg) Păcăleală (4). **2** *sm* Om isteț, glumeț și poznaș, care își bate joc de toată lumea Si: (pop) *pepelea*. **3** *sm* Om sucit. **4** *sm* (Îe) **S-a găsit ~ cu tândală** Se zice despre două persoane care se potrivesc în a face glume și cărora le place să-și bată joc de toată lumea. **5** *sm* (Îvr) Șarlatan. **6** *sm* (Mol) Persoană care spune vorbe de duh, glume etc. Si: (reg) *păcălici* (3).

păcat¹ *i* [At: DDRF / E: fo] (Are) Cuvânt care imită strigătul pe care-l scoate bibilica.

păcat² *sn* [At: PSALT. HUR. 70ᵛ/23 / V: (înv) *păcăt* / Pl: *~e*, (îvr) *~uri* / E: ml **peccatum**] **1-2** Încălcare (gravă) a unei legi sau a unei porunci bisericești Vz *fărădelege*. **3-4** (Pgn) Abatere (gravă) de la preceptele morale, de la ceea ce este bun și drept Vz *greșeală* Si: *vină, vinovăție*, (înv) *pacoste*. **5** (Înv; șîs *cădere în ~*) Pierdere a virtuților înalte prin lipsă de rezistență la tentații vinovate. **6** (Șîs *~ greu, capital, ~ de moarte*) Crimă. **7** (Fig; șîs *~ negru*) Abatere gravă de la morala creștină care este asociată cu ideea de pedepsire după moarte prin căderea în infern. **8** (Bis; îs) *~ul strămoșesc* (sau *originar*, rar, *omenesc*, înv, *neascultării, născutului*) Greșeală a neascultării săvârșită față de Dumnezeu de primul om. Adam, și care ar apăsa asupra omenirii. **9-10** (Îljv) **Cu ~** (În mod) vinovat. **11-12** (Îal) (În mod) nedrept. **13-14** (Îljv) **Fără (de) ~** sau (pop) **fără leac de ~** (În mod) nevinovat. **15** (Îe) **(E) ~ de... sau să..., că...**, sau **(e) ~ de Dumnezeu, (e mai) mare ~ul, ~ mare** E o faptă sau o atitudine care duce la călcarea preceptelor bisericești, morale etc. **16** (Îae) E regretabilă o situație, o întâmplare neplăcută, o greșeală etc. **17** (Îe) **A-și face ~** (sau **~e**) **cu cineva** A comite o faptă rea în dauna cuiva Si: *a nedreptăți, a oropsi*. **18-19** (Îe) **A vorbi** (sau **grăi**) **cu ~** A se face vinovat spunând lucruri (neadevărate sau) nedrepte și prejudiciind astfel pe cineva. **20** (Îe) **A intra** (sau **a cădea**) **în** (ori, înv, **întru**) **~** sau (rar) **a da de ~** A face ceva condamnabil, a comite o greșeală. **21** (Îe) **A vârî pe cineva în ~** A determina pe cineva să comită o faptă condamnabilă. **22** (Îe) **A trage ~ul** (sau **~ele**) **cuiva** A suporta consecințele greșelii altuia. **23** (Îe) **A-și lua ~ele pe cineva** A bănui pe cineva, a avea suspiciuni asupra cuiva. **24** Desfrâu. **25** (Îvp) Osândă primită pentru ispășirea unei vini Si: *canon, pedeapsă*. **26** Defect. **27-28** (Slăbiciune și) neputință de a se dezbăra de un viciu. **29** (Îe) **A împinge** (sau **a îndemna, a duce**) **pe cineva ~ul** (sau **~ele să...** sau **de...**) A simți un imbold spre ceva oprit. **30** (Pop; îs) *~ul copiilor* Epilepsie. **31** (Pop) Nenorocire. **32** (Udp „de") Amărât. **33** (Îlav) **Din ~e** Spre regretul cuiva Si: *din nenorocire*. **34** (Reg; îal) Din întâmplare. **35-38** (Îe) **(Vai de) ~ele mele** (sau **tale, noastre** etc.) sau **~ele mele cele** (sau, reg, **ale**) **grele!** Exclamație care exprimă (supărarea) (regretul) (nemulțumirea sau) neputința cuiva. **39** (Îe) **Ce ~!** Cât îmi pare de rău! **40** (Îe) **Mai știi ~ul?** Se prea poate. **41** (Reg; îe) **~e amărâte** (sau **încrosniate**) Exprimă compătimirea și regretul în legătură cu o nenorocire prin care trece cineva. **42** (Reg; îe) **Atâta ~ de...** O cantitate atât de mare, încât îți crează probleme și încurcături. **43** (Reg; îs) *~e femeiești* Menstruație. **44** (Euf; art.) Drac. **45** (Euf; în imprecații) Soartă rea profețită cuiva care nu merită altceva. **46** (Îlav) **Al ~lor (de)** Strașnic de... **47** (Îe) **Ce ~ul** (sau **~ele**)? Atât mat trebuia!

păcăi *v* vz **pâcâi²**

păcăleală *sf* [At: CARAGIALE, O. VI, 521 / Pl: *~eli* / E: **păcăli** + *-eală*] **1-3** Păcălire (1-3). **4** Glumă cu care este păcălit cineva Si: *farsă, păcală* (1), *păcălire* (5), *păcălit¹* (5), *păcălitură* (2), *renghi, șotie*.

păcăleț, ~eață *a* [At: LB / Pl: *~i, ~ețe* / E: **păcăli** + *-eț*] (Îdt; dom) Păcălitor.

păcăli *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 223ʳ/19 / Pzi: *~esc*, (reg) *păcăl* / E: nct] **1-2** *vt* (Fșa; c. i. oameni) A induce în eroare prin viclenie sau minciună, (pentru a trage un folos sau) pentru a se amuza Si: *a înșela, a amăgi*, (fam) *a pingeli, a pingelui*. **3** *vr* A aprecia greșit într-o împrejurare, în defavoarea sa Si: *a se înșela*. **4** *vi* (Îvr) A unelti împotriva cuiva.

păcălici [At: POLIZU / E: **păcăli** + *-ici*] **1-2** *smi, ain* (Persoană) care are obiceiul să păcălească pe alții, să facă farse pe socoteala cuiva. **3** *smi* (Reg) Păcală (6). **4** *smi* Joc de copii care se joacă cu un set de cărți de joc speciale, care reprezintă mai multe perechi de figuri și o carte fără pereche și în care fiecare jucător caută să-și împerecheze cât mai repede cărțile din mână, iar cel care a rămas cu cartea care nu are pereche a pierdut Vz *popa-prostu*. **5** *smi* (Prc) Carte fără pereche de la acest joc. **6** *smi* (Pex) Set de cărți folosit la acest joc.

păcălire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: **păcăli**] **1-2** Inducere în eroare prin viclenie sau minciună (pentru a trage un folos sau) pentru a se amuza Si: *înșelare, amăgire, păcăleală* (1-2), *păcălit¹* (1-2), *păcălitură* (1-2), (fam) *pingelire, pingeluire*. **3** Apreciere greșită într-o împrejurare de către cineva în propria defavoare Si: *înșelare, păcăleală* (3), *păcălit¹* (3), *păcălitură* (3). **4** (Îvr) Uneltire. **5** Păcăleală (4).

păcălit¹ *sn* [At: CREANGĂ, P. 168 / Pl: (rar) *~uri* / E: **păcăli**] **1-3** Păcălire (1-3). **4** (Îvr) Uneltire. **5** Păcăleală (4).

păcălit², ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: **păcăli**] **1** Indus în eroare, (pentru a fi prejudiciat în folosul cuiva sau) pentru a se amuza Si: *amăgit, înșelat*.

păcălitor, ~oare [At: POLIZU / Pl: *~i, ~oare* / E: **păcăli**] **1-6** *smf, a* (Persoană) care păcălește (1-3) Vz (îdt) *păcăleț*. **7** *a* (D. cuvinte, afirmații) Cu care este păcălit cineva. **8** (Trs; Mol; d. oameni) Cicălitor.

păcălitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: **păcăli** + *-tură*] **1-3** Păcălire (1-3). **4** Păcăleală (4). **5-6** Întorsătură sau joc de cuvinte (spuse pentru a păcăli).

păcălui vz *pocoli*

păcăneală *sf* [At: UDRESCU. GL / Pl: *~eli* / E: **păcăni** + *-eală*] Zgomot scurt, repetat și sacadat, produs de ceva sau de cineva Si: *păcănire, păcănit¹* (1), *păcănitură, țăcănit, țăcănitură*.

păcăneață *sf* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~ețe* / E: **păcăni** + *-eață*] **1** (Reg) Clopot mic de aramă care se pune la oi. **2** (Reg; dep) Epitet pentru un om prost.

păcănel, ~ea [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~ei, ~ele* / E: **păcăni** + *-el*] **1** *sm* (Zlg; Olt) Brotăcel (*Hyla arborea*). **2** *sfp* (Mun) Fiecare dintre cele două bețe de la războiul de țesut, ale căror capete sunt legate de câte o iță, iar mijlocul de prăjină.

păcăni *vi* [At: SĂM. II, 503 / Pzi: 3 *păcăne, ~nește* / E: **pac¹** + *-ăni*] A produce un zgomot scurt, repetat și sacadat Si: *a țăcăni*.

păcănire *sf* [At: LABIȘ, P. 366 / Pl: *~ri* / E: **păcăni**] Păcăneală.

păcănit¹, ~ă *sn* [At: V. ROM. septembrie 1958, 31 / Pl: *~uri* / E: **păcăni**] **1** Păcăneală. **2** (Spc) Bătăi ale inimii cauzate de emoții puternice.

păcănit², ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: **păcăni**] (Mun; d. oameni) Smintit.

păcănitoare *sf* [At: CONV. LIT. XLV, 368 / Pl: *~, ~ori* / E: **păcăni** + *-toare*] **1** (Rar) Castanietă. **2** (Reg) Morișcă.

păcănitură *sf* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 31 / Pl: *~ri* / E: **păcăni** + *-tură*] (Rar) Păcăneală.

păcăraie *sf* vz *pocăraie*

păcăt *sn* vz *păcat²*

păcătos, ~oasă [At: PSALT. HUR. 112ᵛ/11 / Pl: *~oși, ~oase* / E: **păcat²** + *-os*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care a încălcat normele (religoase sau) morale, care a comis multe păcate² (1-4) Si: (îvr) *păgânicios* (1-4). **5-6** *smf, a* (Pex) (Om) nemernic Si: *nelegiuit, netrebnic, ticălos*. **7** *a* (Fig; d. fapte) Care reprezintă păcate. **8-9** *av, a* (În mod) defectuos. **10** *a* Plin de cusururi. **11** *a* Care aduce neplăceri Si: *defavorabil, supărător*. **12** *a* (Fam) Care este vrednic de milă¹ Vz *biet, nefericit, nenorocit, sărac, sărman*, (liv) *mizer*. **13** *a* Slab. **14** *a* (Udp „de") Sărman. **15** *smf* (De obicei ca epitet) Incapabil.

păcătoșenie *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 82 / Pl: *~ii* / E: **păcătos** + *-enie*] **1-4** Însușire de a fi păcătos (1-4) Si: *păcătoșie* (1-4). **5** Faptă de om păcătos Si: *păcătoșie* (5), (îvr) *păcătuință*. **6** Stare de decădere Si: *nemernicie, ticăloșie*. **7-8** (Rar) Boală gravă (care duce la degradarea fizică).

păcătoși *vr* [At: CARAGIALE, O. VII, 454 / Pzi: *~șesc* / E: ***păcătos***] (Fam) **1** A deveni păcătos. **2** A ajunge în stare de decădere Si: *a se strica, a se ticăloși*.

păcătoșie *sf* [At: JIPESCU, O. 125 / Pl: *~ii* / E: ***păcătos*** + *-ie*] **1-5** Păcătoșenie (**1-5**).

păcătoșire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***păcătoși***] **1-4** Transformare în păcătos (**1-4**). **5-7** Evoluție spre o stare de decădere (materială) (morală sau) fizică.

păcătoșit, ~ă [At: JIPESCU, O. 5 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păcătoși***] **1-6** *smf, a* (Persoană) care a decăzut din punct de vedere (material) (moral sau) fizic. Si: *ticăloșit*.

păcătui *vi* [At: BIBLIA (1688), 580²/3 / Pzi: *~esc* / E: ***păcat²*** + *-ui*] **1-2** A încălca (grav) normele religioase, comițând un păcat² (**1-2**). **3-4** A se abate (în mod grav) de la preceptele morale, comițând un păcat² (**3-4**). **5** (Pgn) A comite o greșală Si: *a greși*. **6** (Spc) A avea relații sexuale în afara căsătoriei Si: *a curvi, a preacurvi*.

păcătuință *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: ***păcătui*** + *-ință*] (Îvr) Păcătoșenie (**5**).

păcătuire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***păcătui***] **1-2** Încălcare (gravă) a normelor religioase, comițând un păcat² (**1-2**). **3-4** Abatere (gravă) de la preceptele morale, comițând un păcat² (**3-4**).

păcătuitor, ~oare *smf, a* [At: DRLU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păcătui*** + *-tor*] (Îvr) **1-4** Păcătos (**1-4**). **5-6** (Spc) (Persoană) care are relații sexuale în afara căsătoriei.

păcătuț *sn* [At: MAIOR, P. 104 / Pl: *~e* / E: ***păcat²*** + *-uț*] **1-4** (Înv) Păcățel (**1-4**).

păcățel *sn* [At: CONTEMPORANUL, III, 427 / Pl: *~e* / E: ***păcat²*** + *-el*] **1-4** (Șhp) Păcat² (**1, 3**) (mai puțin grav) Si: (înv) *păcătuț* (**1-4**).

păcău *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 122 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Orn; reg) Dumbrăveancă (*Coracias garrula*).

păcăuț *sm* [At: CHEST. II, 8/411 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Chiriaș.

păcâși *sp* vz ***paciså***

păceaură *sf* vz ***paceaură***

păcel *sn* vz ***pătucel***

păcelui *vt* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***pace*** + *-ălui*] **1-3** (Înv) A împăca (**1, 3, 13**). **4-5** A pacifica (**1, 3**).

păceluire *sf* [At: (a. 1829) AR 36¹/12 / Pl: *~ri* / G-D (înv) *~rei* / E: ***păcelui***] **1-3** Împăcare (**1-2, 11**). **4-7** Pacificare (**1-4**).

păceluit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păcelui***] (Înv) Mulțumit.

păceriz, ~ă *sm, a* vz ***pacariz***

păceși *sfp* vz ***pacișă***

păchet *sn* vz ***pachet***

păchiușel *sn* vz ***pacișele***

păcicar *sm* vz ***apotecar***

păcică *sf* vz ***apotecă***

păcicuță *sf* [At: GLOSAR REG / P: *pă-ci~* / Pl: *~țe* / E: ***pacică*** + *-uță*] (Reg) **1-2** (Șhp) Pachet de tutun (mic) Vz *pașcă*.

păcinicie *sf* [At: DDRF / V: ***pac~*** / Pl: *~ii* / E: ***pacinic*** + *-ie*] (Înv) **1** Stare de pace. **2** Stare de liniște.

păciș *s* vz ***pacișă***

păcișale *sfp* vz ***pacișele***

păcișă *sf* vz ***pacișă***

păcișe *sfp* vz ***pacișă***

păcișele *sfp* vz ***pacișele***

păcitură *sf* vz ***pocitură***

păciui *vir* [At: (a. 1650) IORGA, D. B. I, 91 / V: (înv) ***păcui, pac~*** / Pzi: *~esc* / E: ***pace*** + *-ui*] (Îrg) **1-2** A împăciui (**1-2**). **3-4** A pacifica (**1, 3**). **5** A trăi în bună înțelegere cu cineva, a fi în relații amicale. **6** A se astâmpăra. **7** A se potoli.

păciuilire *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 200 / P: *~ciu-li~* / E: cf *păciuire, păceluire*] (Îvr) **1-2** Împăcare (**1-2**). **3-6** Pacificare (**1-4**).

păciuire *sf* [At: (a. 1761) IORGA, S. D. XII, 73 / Pl: *~ri* / E: ***păciui***] **1-2** Împăcare (**1-2**). **3-6** Pacificare (**1-4**).

păciuit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 47ʳ/32 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păciui***] **1** (Înv) Pașnic². **2** Calm. **3** De pace. **4** În care are loc pacea.

păciuitoriu, ~oare [At: DRLU / Pl: *~ii, ~oare* / E: ***păciui*** + *-tor*] **1** *a* (Înv) Împăciuitor. **2** *sm* (Înv) Persoană care pacifică.

păciumb *sm* vz ***pociumb***

păciund *sm* vz ***pociumb***

păciurcă *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 122 / Pl: ? / E: nct] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

păciușe *sfp* vz ***pacișă***

păciușea *sfp* vz ***pacișele***

păclie *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 98 / V: ***pec~*** / Pl: *~ii* / E: srb ***opáklija***] (Ban) Haină ciobănească, fără mâneci și fără guler, lungă până la glezne, făcută din piele de oaie cu lâna afară și având o glugă din piele de miel.

păcliși *v* vz ***pâcliși***

păclișit, ~ă *a* vz ***pâclișit¹***

păcorniță *sf* [At: CIHAC, II, 236 / V: (reg) ***păsc~, poc~, posc~*** / Pl: *~țe* / E: ***păcură*** + *-orniță*] Vas confecționat mai ales din lemn sau din scoarță de copac, în care țin țăranii păcura pentru uns roțile căruței Si: (reg) *dohotniță*.

păcostaș, ~ă *a* [At: ALR I, 1564/61 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pacoste*** + *-aș*] (Reg) Cicălitor.

păcosteală *sf* [At: MARIAN, Î. 247 / Pl: *~eli* / E: cf *pocosti*] (Buc) **1-2** (Foiță de) poleială.

păcostenie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***pacoste*** + *-enie*] (Reg) Pacoste (**1**).

păctui *vt* [At: CHEST. II, 7/30 / Pzi: *~esc* / E: ***pact²*** + *-ui* cf ger *(ver)pachten*] **1** (Buc; c. i. terenuri cultivabile) A arenda. **2** (Reg; c. i. imobile) A închiria.

păcui¹ *sm* vz ***picui¹***

păcui² *v* vz ***păciui***

păcuin, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 327 / Pl: *~i, ~e* / E: ***păcui²***] (Trs; d. oameni) **1** Blând. **2** Liniștit. **3** Pașnic².

păcuină *sf* [At: CIHAC, I, 200 / V: ***pec~*** / A: (și) *păcu~* / Pl: *~ni, ~ne* / E: ml ***pecuina***] **1** (Reg; mpl) Vite mici. **2-3** (Spc; csc) Oi (cu lapte) Vz *mânzare*. **4** (Trs; lpl) Orătănii. **5** (Trs) Fermă.

păcular *sm* vz ***păcurar¹***

păcumpar *s* vz ***pocumpăr***

păcurai *sm* vz ***păcurar¹***

păcurar¹ *sm* [At: PALIA (1581), 23/18 / V: (îrg) ***~ai, ~riu, pec~,*** (reg) ***~ular, pecuar,*** (înv) ***poc~*** / Pl: *~i* / E: ml ***pecorarius***] **1** (Îrg) Păstor. **2** (Fig) Preot creștin. **3** (Îs) *~ul cel mic* Strungar la oi. **4** (Îcs) *~ul cu oile* Joc de copii Si: *cloșca*. **5** (Reg) Păstor de capre. **6** (Reg) Văcar. **7** (Reg) Porcar. **8** (Trs: art.) Dans popular în ritm de horă. **9** (Trs; art.) Melodie după care se execută păcurarul (**8**). **10** (Orn; reg; șîc **~-mare**) Ciocârlan (*Galerida cristata*).

păcurar² *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***păcură*** + *-ar*] **1** (Reg) Muncitor care se ocupă cu extragerea păcurii (**1**) din pământ. **2-3** (Înv) Negustor (ambulant) care vindea prin sate păcură și petrol lampant Vz *găzar*.

păcurariu *sm* vz ***păcurar¹***

păcuraș *sm* vz ***păcurăraș***

păcură *sf* [At: HERODOT (1645), 116 / Pl: (rar) *~e* / E: ml ***picula***] **1** Țiței brut. **2** Lichid vâscos, negru sau brun-închis, rămas de la distilarea atmosferică a țițeiului, care se utilizează drept combustibil și ca materie primă la fabricarea motorinei grele, a uleiurilor minerale și a asfaltului Vz *mazut*. **3** (Ctc) Foarte negru, negru strălucitor etc. **4** (Fig) Păcat (**1**) mare. **5** (Fig) Întuneric nepătruns. **6** (Pop) Exploatare de țiței. **7** Lichid vâscos asemănător cu păcura (**1**), extras din diferiți arbori și utilizat, de obicei, la ungerea roților carului. **8** (Înv) Infern. **9** (Trs) Ceață deasă. **10** (Reg) Nor de praf. **11** (Fig; reg) Cantitate, număr mare Si: *mulțime, grămadă* Vz *negură*.

păcurăraș *sm* [At: VARONE, D. / V: (reg) ***~raș, pecuraraș, pocăraș*** / Pl: *~i* / E: ***păcurar***[1] + *-aș*] **1-10** (Șhp) Păcurărel **(1-10)**. **11** (Art.; îf *pecurarașu*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **12** (Art.; îf *pecurarașu*) Melodie după care se execută păcurărașul **(11)**.

păcurăreasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ese* / E: ***păcurar***[1] + *-easă*] (Reg) Păstoriță.

păcurărel *sm* [At: MARIAN, Î. / Pl: *~ei* / E: ***păcurar***[1] + *-el*] **1-10** (Șhp) Păcurar[1] **(1-2, 5-7)** (mic și simpatic) Si: *păcurăraș* **(1-10)**.

păcurăresc, ~ească *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: ***păcurar***[1] + *-esc*] **1-4** (Îrg) Care aparține păcurarilor[1] **(1, 5-7)** Si: *păstoresc* **(1-5)**. **5** (Îs) *Câine ~* Câine ciobănesc. **6** Zdravăn.

păcurărește *av* [At: LB / E: ***păcurar***[1] + *-ește*] (Îrg) **1-4** Ca păcurarii[1] **(1, 5-7)** Si: *păstorește* **(1-4)**.

păcurări *vit* [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ***păcurar***[1]] (Îrg) **1-2** A păstori **(1-2)**.

păcurărie[1] *sf* [At: DRLU / Pl: *~ii* / E: ***păcurar***[1] + *-ie*] **1-4** (Îrg) Păcurărit[1] **(1-4)**.

păcurărie[2] *sf* [At: (a. 1806) URICARIUL, X, 214 / Pl: *~ii* / E: ***păcură*** + *-ărie*] (Înv) Prăvălie în care se vindea păcură **(2)**.

păcurărit[1] *sn* [At: LĂNCRĂNJAN, C. II, 97 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***păcurări***] **1-4** (Reg) Exercitare a ocupației de păcurar **(1, 5-6)** Si: *păcurărie* **(1-4)**, *păstorie* **(1-4)**, *păstorit*[1] **(1-4)**.

păcurărit[2]***, ~ă*** *a* [At: MARIAN, Î. 504 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păcură***] (Reg) **1** Plin de păcură **(2)**. **2** Negru ca păcura. **3** (Pex) Murdar.

păcurăriță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V, 161 / Pl: *~țe* / E: ***păcurar***[1] + *-iță*] (Îrg) Ciobăniță.

păcurăroaie *sfi* [At: D. BOGDAN, GL. / E: ***păcurar***[1] + *-oaie*] **1-4** (Înv) Soție a păcurarului[1] **(1, 5-7)**.

păcurăroi *smi* [At: BUD. P. P. 49 / E: ***păcurar***[1] + *-oi*] **1-8** (Șdp) Păcurar[1] **(1, 5-7)** (mare).

păcure *sfp* [At: CIHAC, I, 199 / V: (sst) ***păc*** (Pl: *pecuri*) / E: ml ***pecus, -oris***] (Îrg) **1-2** (Turmă de) oi. **3-4** (Turmă de) vite.

păcurele *sfp* [At: BUDAI-DELEANU, I, 256 / E: ***păcure*** + *-ele*] **1-4** (Înv; Trs; șhp) Păcure **(1, 3)** (mici).

păcureț *a* [At: (a. 1823) DOC. EC. 272 / Pl: *~i* / E: ***păcură*** + *-eț*] **1-2** (Înv) Care se ocupă (cu exploatarea și) cu vânzarea păcurii.

păcuri *vr* [At: PĂSCULESCU, L. P. 244 / Pzi: *~resc* / E: ***păcură***] (Reg) **1** A se face negru ca păcura **(1)**. **2** (Pex) A se murdări.

păcurime *sf* [At: ARH. FOLK. VI, 298 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***păcure*** + *-ime*] **1-2** (Reg; csc) Turmă (mare) de oi.

păcuriu, ~ie *a* [At: BARONZI, L. 95 / Pl: *~ii* / E: ***păcură*** + *-iu*] **1** De culoarea păcurii **(1)** Si: *negru*. **2** Ca păcura.

păcuros, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păcură*** + *-os*] **1** Care conține păcură **(1)**. **2** Plin de păcură **(2)**. **3** Care seamănă cu păcura **(1)**.

pădăi[1] [At: VICIU, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] **1** *vr* (Trs; Mar) A se găti. **2** *vt* (Reg; c. i. casa) A vărui.

pădăi[2] *vr* [At: T. PAPAHAGI, M. 228 / Pzi: *~esc* / E: ucr ***подаватися*** „a porni"] (Mar) A se grăbi.

pădăi[3] *v* vz ***pădăia***

pădăia *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~iez* / E: ucr ***подавати*** „a da"] (Trs) **1** A lovi tare. **2** A bate zdravăn.

pădăit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 112 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pădăi***[1]] (Reg; d. case) **1** Curățat. **2** Văruit.

pădastru, ~ă *a* vz ***pedestru***

pădestru, ~ă *a* vz ***pedestru***

pădină *sf* vz ***padină***

pădinos, ~oasă *a* [At: LIUBA – IANA, M. 86 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***padină*** + *-os*] (D. terenuri) **1** Care are aspect de padină. **2** Care este ușor scobit. **3** (Reg) Care este apătos, umed, mocirlos.

pădinuță *sf* [At: ȘEZ. III, 84 / Pl: *~țe* / E: ***padină*** + *-uță*] **1-10** (Buc; Mol; șhp) Padină (mică și drăguță) Si: *pădioară* **(1-10)**.

pădioară *sf* [At: LUNGIANU, ap. CADE / P: *~di-va~* / Pl: *~re* / E: ***padie*** + *-ioară*] (Rar) **1-10** Pădinuță **(1-10)**.

pădișoară *sf* [At: A II, 12 / Pl: *~re* / E: ns cf *pod*] (Reg) Policioară la jug.

pădlagină *sf* vz ***pătlagină***

pădri *pp* vz ***pedri***

păducariță *sf* [At: BORZA, D. 164 / Pl: *~țe* / E: ns cf *păduche*] (Reg) Bălbisă (*Stachys silvatica*).

păducea *sf* [At: LB / Pl: *~ele* / E: ***păducel*** css] (Trs) Fruct cărnos, de culoare roșie și cu sâmbure lemnos al păducelului.

păducel *sm* [At: DOSOFTEI, PS. 190/1 / V: (îrg) ***ped~*** / E: ml ***peducellus***] **1-2** Păduche (mic). **3** (Îc) **~-de-lemn** Specie de furnică albă (*Termes bellicosus*). **4** Insectă parazită care trăiește pe plante și care, mai ales toamna, atacă și animalele, provocându-le erupții purulente, uneori mortale (*Leptus autumnalis*). **5** (Șîc **~-mic, ~-alb**) Arbust spinos din familia rozaceelor, înalt până la 8 m, cu flori albe mirosind a migdale, dispuse în buchețele, cu frunze ascuțite și crestate și cu fructul globulos, care se cultivă ca plantă ornamentală sau în perdele de protecție Vz (reg) *căcădară*, *gherghin*, *mărăcine* (*Crataegus monogyna*). **6** Arbust din aceeași familie, cu frunze rotunjite și fructe ovale, cu aceleași utilizări Vz (reg) *gherghin*, *măceș*, (înv) *ramn* (*Crataegus oxyacantha*). **7** (Îc) **~-negru** Specie de păducel care crește pe coastele pietroase ale munților (*Crataegus nigra*). **8** (Îc) **~-pătat** Plantă asemănătoare cu păducelul **(1)** (*Mespilis melanocaspa*). **9** Boală de piele care se manifestă prin mâncărime puternică pe tălpi sau între degetele picioarelor și care provoacă îngroșarea pielii în locul respectiv Si: (reg) *bătătură*, *funigel*, *furnicel*, *must*, *păduchelniță* **(4)**, *trântitură*. **10** (Pgn; reg) Bătătură. **11** (Mun; Olt) Umflătură care se face sub pielea de la gâtul unor vite de tracțiune, din cauza jugului. **12** (Olt; lpl) Râie la vite. **13** (Reg) Panarițiu.

păduche *sm* [At: HERODOT (1645), 105 / Pl: *~chi* / E: ml ***peduculus***] **1** (La om; șîc) **~-de-cap** Insectă de circa 2 mm lungime, cu corpul oval-alungit, de culoare cenușie, cu marginile mai întunecate și cu numeroși peri, care trăiește pe pielea și în părul omului, depunând ouă, numite lindini, care se lipesc de firele de păr, și care transmite tifosul exantematic și febra recurentă Si: (reg) *mișcoace*, *mișcoi*, *nicoreț*[1], *păducheare* **(1)** (*Pediculus capitis*). **2** (Șîc) **~-de-cămașă, ~-de-corp, ~-de-haine, ~-de-rufe, ~-de-straie** Insectă lungă de circa 3 mm, cu corpul oval-alungit, de culoare albă-cenușie, cu un punct negru pe spate și cu peri puțini, care trăiește și își depune ouăle în încrețiturile hainelor omului și care transmite tifosul exantematic și febra recurentă Si: (reg) *păducheare* **(2)** (*Pediculus vestimenti* sau *corporis*). **3** (La om; șîc) **~-lat** Insectă lungă de circa 1, 5 mm, cu corpul lat, de culoare albicioasă sau galbenă, care stă nemișcată înfigându-și adânc capul în pielea de la rădăcina părului din regiunea pubiană, uneori și în regiunea axilară Si: (reg) *păducheare* **(3)** (*Phthirius pubis* sau *inguinalis*). **4** (La om; șîc) **~-de-piele** Insectă mică ce se înmulțește foarte repede, răspândindu-se mult pe întreg corpul Si: (reg) *păducheare* **(4)** (*Pediculus tabescentium*). **5** (Îe) **Nu mi-i ciudă că trece ~ pe iarbă, dar mi-i ciudă că face cărare** Se spune despre un lucru care e supărător nu atât pentru ceea ce reprezintă el, cât mai ales pentru marea lui frecvență. **6** (Îe) **Caută ~i în capul altuia** Se preocupă de defectele altuia, fără să-și vadă propriile lipsuri. **7** (Îe) **Are ~i în loc de bani** Este complet lipsit de mijloace de trai. **8** (Îs) *Az, buche și-un ~* Se spune despre cineva care nu știe carte. **9** (Îe) **A ieși ca ~le (în frunte** sau **înainte)** A căuta să se pună în evidență. **10** (Îae) A apărea la timpul și la momentul nepotrivit, a stingheri. **11** (Îls) **~ leșinat** Om lacom, apucător. **12** (Îal) Om foarte slab și lihnit de foame. **13** Om care parazitează pe alții. **14** (Șîc) **~-de-vită** Mică insectă parazită care trăiește mai ales pe vitele rău întreținute Si: (reg) *hâră* (*Pediculus vituli*). **15** (Șîc) **~-de-bou** Insectă parazită care trăiește pe vitele cornute (*Haematopinus eurysternus*). **16** (Șîc) **~-de-porc** Insectă parazită care trăiește pe porci (*Haematopinus suis*). **17** (Șîc) **~-de-câine, ~-cânesc** Insectă parazită care se prinde de firele de păr din blana câinelui (*Haematopinus piliferus*). **18** (Șîc) **~-de-găină** Parazit din familia arahnidelor, de dimensiuni foarte mici, care trăiește pe găini (*Dermanysus avium*). **19** (Șîc) **~le-crapului** Crustaceu mărunt care trăiește ca parazit

pe crap, prinzându-se de solzii acestuia cu ajutorul a două ventuze (*Argulus foliaceus*). **20** (Șîc) **~le-albinelor** Insectă foarte mică, de culoare roșie-întunecată, acoperită de perișori negri, care se lipește de perii albinelor, mai ales ai trântorilor și ai mătcii (*Braula coeca*). **21** (Zlg; pop) Căpușă la oi (*Ixodes ricinus*). **22** Insecte parazite pe frunzele pomilor sau ale altor plante, și care se hrănesc cu sucul acestora Vz *mușiță*. **23** (Îc) **~-țestos** Insectă parazită, de formă variată, caracterizată prin însușirea de a secreta o ceară care formează un scut protector solzos unde sunt adăpostite ouăle și, mai târziu, adulții, și care aduce prejudicii arborilor fructiferi, viței-de-vie, plantelor ornamentale de tipul leandrului etc. (*Chermes*). **24** (Îc) **~le-ulmului** Insectă parazită care atacă puieții de ulmi (*Chermes ulmi*). **25** (Îc) **~-roșu** Insectă parazită care atacă mai ales merii, înmulțindu-se repede și pricinuind uscarea pomului (*Schizoneura lanigera*). **26** (Îs) *~-de-* (sau *-din*) *San-* (ori *St*)*-José* Insectă parazită originară probabil din China, descoperită în California și răspândită pe întreg pământul, de dimensiuni foarte mici, aproape invizibilă, acoperită cu un fel de solzișor protector, și care atacă pomii fructiferi (*Aspidiotus perniciosus*). **27** (Îc) **~-de-câmp** Ploșniță de câmp (*Palomena prasina*). **28** (Ent; pop; îc) **~-de-lemn** sau (Trs) **~-de-perete** Ploșniță (*Cimexlectularius*). **29** (Ent; Trs; îc) **~-de-cal** Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*). **30** (Bot; pop; îc) **~le-calului** (sau **caliculului, elefantului**) Colțul-babei (*Tribulus terrestris*). **31** (Bot; pop; îc) **~i-de-țigan** Dentiță (*Bidens tripartitus*). **32** (Bot; reg; îc) **~ii-popii** Spânz (*Helleborus purpurescens*).

păduchea¹ *sf* [At: PANN, P. V. I, 74/12 / Pl: *~ele* / E: ***păduche***] **1-4** (Înv) Femelă a păduchelui (**1-4**).

păduchea² *v* [At: BIBLIA (1688), 521²/28 / V: (reg; cscj) ***~chi*** / Pzi: *~chez*, (reg) *păduchi* / E: ***păduche***] **1-2** *vtr* A (se) căuta de păduchi (**1-4**) pentru a-i omorî Si: *a (se) deparazita, a (se) despăduchea*. **3** *vt* (Fig; fam) A examina ceva cu de-amănuntul Si: *a purica*.

păducheare *sf* [At: BUDAI-DELENU, LEX. / Pl: *~eri* / E: ***păduche***] **1-4** (Îvr) Păduche (**1-4**).

păduchearită *sf* [At: BORZA, D. 117 / Pl: *~țe* / E: ***păduche*** + *-ariță*] (Bot; reg) Clocotici (*Rhimanthus minor*).

păducheaș *sm* [At: LB / V: *~er* / Pl: *~i* / E: ***păduche*** + *-eș*] **1-8** (Șhp) Păduche (mic) Si: (reg) *păduchel* (**1-8**).

păduchel *sm* [At: MARIAN, INS. 466 / Pl: *~ei* / E: ***păduche*** + *-el*] **1-8** (Reg; șhp) Păducheaș (**1-8**).

păduchelniță *sf* [At: KLEIN, D. 66 / Pl: *~țe* / E: ***păduche*** + *-elniță*] **1** (Reg; dep) Persoană plină de păduchi (**1-4**) Vz *păduchios*. **2** (Bot; reg) Păduchemiță (*Lepidium ruderale*). **3** (Bot; reg) Vârtejul-pământului (*Pedicularis verticillata*). **4** (Mpp) Păducel (**9**).

păducheoaie *sf* [At: H XVII, 424 / Pl: nct / E: ***păduche*** + *-oaie*] (Reg) Plantă erbacee nedefinită mai de aproape.

păducher *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***păduche*** + *-er*] **1** (Bot; reg) Vârtejul-pământului (*Pedicularis verticillata*). **2** (Bot; reg) Colțul-babei (*Tribulus terrestris*).

păducherie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***păduche*** + *-ărie*] **1** (Csc) Mulțime mare de păduchi. **2** Cuib de păduchi.

păducheriță *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: ***păduche*** + *-ariță*] **1** (Bot; reg) Colțul-babei (*Tribulus terrestris*). **2** (Bot; reg; îc) **~-de-apă** Cornaci (*Trapa natans*).

păduchemiță *sf* [At: BRANDZA, FL. 112 / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***păduche*** + *-erniță*] **1** (Dep) Loc, casă în care mișună păduchii (**1-4**). **2** (Pex) Locuință murdară, veche și sărăcăcioasă. **3** (Pex; lpl) Lucruri vechi, fără valoare Vz *boarfe, zdrențe*. **4** (Reg) Femeie murdară, plină de păduchi (**1-4**). **5** (Bot) Plantă erbacee din familia cruciferelor, urât mirositoare, cu tulpina ramificată și cu flori fără petale (folosită în popor pentru stârpirea ploșnițelor) Si: (reg) *mărăraș-de-friguri, moartea-stelnițelor, păduchelniță* (**2**), *păsățel* (*Lepidium ruderale*). **6** (Bot; reg) Colțul-babei (*Tribulus terrestris*). **7** (Bot; reg) Vârtejul-pământului (*Pedicularis verticillata*).

păducheș *sm* vz ***păducheaș***

păduchi *v* vz ***păduchea²***

păduchios, ~oasă [At: (a. 1691) ap. TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păduche*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Om) care are mulți păduchi (**1-4**). **3-4** *smf, a* (Pex) (Om) murdar. **5-6** *smf, a* (Fig; dep) (Om) lipsit de mijloace materiale. **7-8** *smf, a* (Om) de nimic, ticălos. **9** *a* (Reg; d. țesături de bumbac) Făcut din fire de calitate inferioară în care au rămas prinse puncte negre. **10** *sf* (Reg) Specie de presură nedefinită mai îndeaproape, care are pe penele capului larve de căpușe, luate din iarba în care ciugulește (*Emberiza*).

păduchioșie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***păduchios*** + *-ie*] (Rar) Boală de piele nedefinită mai îndeaproape provocată de păduchi (**1-4**).

păduchiță *sf* [At: BORZA, D. 171 / Pl: *~țe* / E: ***păduche*** + *-iță*] (Bot; reg; îs) *~ța pământului* Colțul-babei (*Tribulus terrestris*).

pădurar *sm* [At: KLEIN, D. 392 / V: ***~riu*** / Pl: *~i* / E: ***pădure*** + *-ar*] **1** Persoană însărcinată cu paza unei păduri (**1**) Si: (îrg) *gornic*, (reg) *pădurareș, păduraș*. **2** (Trs; Mar) Lucrător care muncește la pădure (**1**). **3** (Zlg; euf) Lup (*Canis lupus*). **4** (Împ) Păduroi (**9**).

pădurareș *sm* [At: GREGORIAN, CL. 60 / Pl: *~i* / E: ***pădurar***] (Reg) Pădurar (**1**).

pădurariu *sm* vz ***pădurar***

păduraș *sm* [At: ALRM SN I, h 395/872 / Pl: *~i* / E: ***pădure*** + *-aș*] (Reg) Pădurar (**1**).

pădurat, ~ă *a* [At: BOLINTINEANU, O. 434 / Pl: *~ați, ~e* / E: dl ***pădure***] (Rar; d. terenuri) Împădurit.

păduratec, ~ă *a* vz ***păduratic***

păduratic, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, POEZII, 208 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pădure*** + *-atic*] **1** (Asr) Împădurit. **2** (Rar; d. plante) Păduret (**1**).

pădurănesc, ~ească *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 182 / Pl: *~ești* / E: ***pădurean*** + *-esc*] (Înv; d. ființe) Care trăiește în pădure (**1**).

pădurăresc, ~ească *a* [At: I. IONESCU, M. 129 / Pl: *~ești* / E: ***pădure*** + *-ăresc*] (Îvr) Care există în pădure (**1**).

pădurărie *sf* [At: JIPESCU, O. 105 / Pl: *~ii* / E: ***pădurar*** + *-ie*] **1-2** Pădurărit (**1-2**). **3** (Înv) Silvicultură. **4** (Înv) Pădure (**1**). **5** Locuință în pădure. **6** Gospodărie a pădurarului. **7** (Înv) Impozit plătit de proprietarii de pădure.

pădurărit *sn* [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / Pl: *~uri* / E: ***pădure*** + *-ărit*] **1** Ocupație a pădurarului (**1**) Si: *pădurărie* (**1**). **2** Viață de pădurar (**1**) Si: *pădurărie* (**2**). **3** Silvicultură. **4** Impozit sau taxă plătite în trecut de proprietari pentru păduri (**1**). **5** Plată pentru paza pădurii.

pădurăriță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***pădurar*** + *-iță*] **1-2** (Rar) Soție de pădurar (**1-2**).

pădure *sf* [At: (a. 1560) GCR I, 4/40 / Pl: *~ri* / E: ml ***padule*** cf *palus, -udis*] **1** Întindere mare de teren acoperită de arbori. **2** Ansamblu al arborilor care cresc într-o strânsă dependență pe această suprafață de teren. **3** Arbori care fac parte din acest ansamblu, împreună cu numeroase specii de plante, mușchi, ciuperci, ierburi, arbuști etc. și de animale care cresc aici Si: *codru*, (înv) *pădurărie* (**4**). **4** (Reg; îs) *~ neagră* Pădure de brad. **5** (Mtp; îas) Ținut îndepărtat și pustiu. **6** (D. plante și animale; îoc „domestic"; îla) **De (la) ~** Sălbatic. **7** (Îal) Care parcă a crescut în pădure (**1**). **8** (Îal; pex) Deprins cu pădurea (**1**). **9** (Îal; d. oameni) Fără maniere civilizate. **10** (Plu; îlav) **La ~!** La dreapta! **11** (Îe) **(A fi) butuc de ~** sau **parcă ar fi născut** (sau **crescut**) **în ~** Se spune despre un om a cărui comportare denotă lipsă de educație. **12** (Îe) **Ciuhă, buhă, din ~** Se spune despre o femeie neîngrijită. **13** (Îe) **A fura ca în** (sau **într-o**) **~** sau **a fura ca în ~a Vlăsiei** A fura mult și cu îndrăzneală, fără nici o teamă Si: *a fura ca în codru, a jefui, a prăda*. **14** (Îe) **A căra lemne în ~** A face un lucru de prisos. **15** (Fig; udp „de") Cantitate mare sau mulțime nesfârșită de obiecte sau de ființe de același fel, aflate de obicei în poziție verticală. **16** (Fig; udp „de") Întins și des. **18** (Înv) Deal mare sau munte păduros.

pădurean, ~ă [At: KLEIN, D. 392 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***pădure*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care trăiește, locuiește în pădure (**1**) sau într-o regiune cu păduri Si: *păduret* (**19-20**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară de acolo. **5-6** *smf, a* (Spc) (Persoană) care locuiește în partea de est a județului Hunedoara. **7-8** *a* (D. animale, plante) Care (trăiește sau) se

găsește în pădure (1). **9** *a* (Îvr) Acoperit cu pădure (1). **10** *sfa* (Mtp; reg) Muma-pădurii. **11** *smf* Vită născută în pădure (1). **12** *smf* Vită de culoare neagră sau roșie-închis.

pădureancă *sf* [At: ALESCANDRI, T. I, 437 / Pl: *~ence* / E: ***pădurean*** + *-că*] **1** Femeie care trăiește în pădure (1) sau într-o regiune cu păduri Si: *pădureană* (1). **2** (Mtp; reg; art.) Muma-pădurii.

păduresc, ~ească *a* [At: (a. 1702) IORGA, S. D. I, 87 / Pl: *~ești* / E: ***pădure*** + *-esc*] **1** (Îrg; d. plante) Păduret (1). **2** Al pădurii (1).

pădurește *av* [At: V. ROM. septembrie 1962, 57 / E: ***pădure*** + *-ește*] (Rar) **1** Ca la pădure (1). **2-3** În felul pădurarilor (1-2).

pădurete *sm* vz ***păduret***

păduret, ~eață [At: PRAV. 21 / V: (reg) ***~ete*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***pădure*** + *-eț*] **1** *a* (D. arbori fructiferi) Care trăiește, crește, se dezvoltă fără să fi fost cultivat, îngrijit, altoit Si: *sălbatic*, (rar) *păduratic* (2), (îrg) *păduresc* (1). **2** *sm* Arbore fructifer păduret (1). **3** *sm* (Spc) Măr păduret. **4** *sm* Puiet sau lăstar de pom sălbatic care dă fructe de calitate inferioară celor din pomi altoiți și care se folosește ca portaltoi. **5** *sm* (Pex) Portaltoi. **6** *sm* (Ban; îf *pădurete*) Copac. **7** *a* (D. fructe) Produs de un arbore păduret (2) Vz (pop) *mistreț*, (reg) *mistrețat, mistricit*. **8** *a* (Pex) Cu gust acru, astringent. **9** *a* (Îe) A **mânca și mere** (sau **pere**) **~** A fi foarte flămând. **10** *a* (Îae) A accepta să facă orice. **11** *a* (Îe) **A se sătura (de ceva** sau **de cineva) ca de mere ~e** A fi foarte plictisit de ceva sau de cineva. **12** *a* (Îe) **A alege ca în pere ~e** A nu avea de unde alege. **13** *a* (Îs) *Cireșe ~e* Cireșe amare. **14** *sn* Fruct produs de un păduret (2). **15** *a* (Rar; d. animale) Care trăiește în pădure (1) Si: *sălbatic*. **16** *a* (Rar; d. terenuri) Împădurit. **17** *a* (Reg) Care a fost despădurit de curând. **18** *a* (Trs; d. sol) Înțelenit, sterp. **19-20** *smf, a* (Pop; d. oameni) Pădurean (1-2). **21-22** *smf, a* (Persoană) necivilizată. **23-24** *smf, a* (Pex) (Persoană) grosolană, necioplită. **25-26** *smf, a* (Fig) (Persoană) nesociabilă, retrasă Si: (reg) *păduricios*. **27** *a* (Fig) Rușinos. **28** *sn* (Pop; euf) Sifilis. **29** *sma* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **30** *sma* (Reg) Melodie după care se execută pădurețul (29). **31** *sma* (Reg; șîcs) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

pădureție *sf* [At: CIAUȘIANU, R. SCUT. 90 / Pl: *~ii* / E: ***păduret*** + *-ie*] (Rar; fig) Grosolănie.

păduri *v* [At: LEXIC REG. II, 52 / Pzi: *~resc* / E: ***pădure***] **1** *vi* A tăia pentru gospodăria proprie lemne din pădure. **2** *vr* (D. vița de vie) A crește mare și stufoasă fiind neîngrijită.

pădurică *sf* [At: POLIZU / Pl: *~rele* / E: ***pădure*** + *-ele*] **1-6** (Rar; șhp) Pădurice (1-6).

pădurice *sf* [At: GOLESCU, Î. 52 / Pl: *~ci* / E: ***pădure*** + *-ice*] **1-6** (Șhp) Pădure (1-3) (mică) Si: (rar) *pădurică* (1-6), *păduriște* (1-6), *păduriță* (1-6). **7** (Pan) Porțiune neîngrijită de teren, unde plantele cresc în voie, din abundență. **8** (Fig; udp „de") Mulțime.

păduricios, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pădure*** + *-icios*] (Reg; d. oameni) Grosolan.

păduridă *sf* [At: GORJAN, H. II, 174/32 / Pl: *~de* / E: ***pădure*** + *-idă*] (Mtp; îvr) Muma-pădurii.

păduriște *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 219 / Pl: *~ti* / E: ***pădure*** + *-iște*] **1-2** (Rar; șhp) Pădurice (1-6).

pădurit[1] *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 649 / Pl: *~uri* / E: ***păduri***] (Reg) Tăiere a lemnelor din pădure pentru gospodăria proprie.

pădurit[2]***, ~ă*** *a* [At: TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: dl ***pădure***] (Rar) Împădurit.

pădurită *sf* [At: CANTEMIR, IST. 70 / Pl: *~țe* / E: ***pădure*** + *-iță*] **1-6** (Rar; șhp) Pădurice (1-6).

păduroaică *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 74 / Pl: *~ice, ~oici* / E: ***pădure*** + *-oaică*] **1** (Mtp; reg) Muma-pădurii. **2** (Bot; reg) Muma-pădurii (*Lathrarea squamariai*).

păduroi, ~oaie *snf* [At: DDRF / Pl: *~, ~oaie* / E: ***pădure*** + *-oi*] (Rar) **1-6** *sn* Pădure (1-3) (mare). **7** *sm* Proprietar de pădure (1). **8** *sf* (Mtp; reg) Muma-pădurii. **9** *sm* (Mtp; reg) Personaj fantastic masculin care trăiește în păduri Si: *pădurar* (4). **10** *sm* (Bot; Ban) Condroniu (*Melampyrum arvense*).

păduros, ~oasă *a* [At: HERODOT (1645), 241 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pădure*** + *-os*] (D. terenuri) **1** Împădurit. **2** Bogat în păduri (1).

păfăi *v* vz ***pufăi***

păfăit *sn* vz ***pufăit***[1]

păfăitură *sf* vz ***pufăitură***

păftăliță *sf* [At: ȘEZ. XII, 147 / Pl: *~țe* / E: ***paftă*** + *-iță*] **1-2** (Reg) Păftăluță (1-2).

păftălui *vt* [At: KLOPȘTOCK, F. 170 / Pzi: *~esc* / E: ***pafta*** + *-ălui*] (Rar) **1** A închide cu paftale (1). **2** A dota cu paftale (1).

păftăluță *sf* [At: (a. 1801) IORGA, S. D. VIII, 38 / Pl: *~țe* / E: ***pafta*** + *-uță*] (Mpl) **1-2** Pafta (1) (mică) Si: *păftăliță* (1-2).

păfuga *vt* [At: KLEIN, D. 393 / V: ***pe~***, (cscj) ***pefugi*** / Pzi: *păfug* / E: ***pe*** + ***fugă***] (Trs) A alunga.

păgân, ~ă [At: PSALT. HUR. 7ʳ/22 / Pl: *~i, ~e* / E: ml ***paganus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se închină la zei sau la idoli Vz *idolatru, politeist*, (îvr) *păgânean*. **3-4** *smf, a* (Îoc *creștin*) (Persoană) care este de altă religie decât cea creștină. **5** *smf* (Spc) Musulman. **6** *sm* (Csc) Păgânătate. **7** *a* Care aparține unei religii politeiste sau cultului idolilor Si: (îvr) *păgânatic*. **8** *a* Care se referă la o astfel de religie. **9** *a* (Pex) Care aparține civilizației antice greco-romane. **10** *a* (Pex) Care se referă la antichitatea precreștină. **11** *a* Care aparține unei alte religii decât cea creștină. **12** *a* Care aparține păgânilor (1). **13** *a* Care se referă la păgâni (1). **14** *a* (Prc) Turcesc. **15** *a* (Fig) Care se referă la elemente ale naturii, viețuitoare, ce nu pot primi religia creștină. **16** *a* (Pex; îoc *spiritual, sufletesc*) Trupesc. **17-18** *smf, a* (Persoană) care este de altă confesiune creștină decât cea ortodoxă. **19-20** *smf, a* (Persoană) care se abate de la dogmele unei religii, în special de la dogmele religiei creștine Vz *eretic, schismatic*. **21-22** *smf, a* (Persoană) care nu are nici o credință religioasă Vz *ateu*. **23-24** *smf* (Prt) Persoană care (nu respectă dogmele sau practicile religiei creștine și) are o atitudine insultătoare față de ele. **25-26** *smf, a* (Om) lipsit de pietate, de smerenie, de evlavie. **27-28** *smf, a* (Pex) (Om) nemilos, crud, nelegiuit. **29** *smf* (Reg) Ucigaș. **30** *a* Cumplit. **31-32** *av, a* (În mod) înverșunat. **33-34** *av, a* (În mod) pătimaș. **35** *a* (Fig) Vrăjmaș.

păgânatic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 244ʳ/11 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***păgân*** + *-atic*] (Îvr) Păgân (7).

păgânătate *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 111/11 / V: ***~nit~*** / Pl: *~tăți* / E: ***păgân*** + *-ătate*] **1** (Înv) Păgânism (1). **2** Însușire de a fi păgân (1) Si: *păgânăție* (2). **3** Stare de păgân (1) Si: *păgânăție* (3). **4-5** (Înv) Păcat[2] (1-2). **6** (Înv) Greșeală gravă. **7** (Csc) Mulțime de păgâni (1) Si: *păgânime* (1). **8** (Csc) Neam, popor păgân (2) Si: *păgânime* (2). **9** (Prc) Turcime. **10** (Pop) Epocă anterioară apariției creștinismului Si: *antichitate, păgânism* (3).

păgânăție *sf* [At: DOSOFTEI, P. S. 69/95 / Pl: *~ii* / E: ***păgân*** + *-ăție*] (Îvr) **1** Păgânism (1). **2-3** Păgânătate (3-4).

păgânean, ~ă *smf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 217ʳ/16 / Pl: *~eni, ~e* / E: ***păgân*** + *-ean*] (Îvr) Păgân (1).

păgânesc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 91 / Pl: *~ești* / E: ***păgân*** + *-esc*] **1-7** Care aparține păgânilor (1, 3, 5, 17, 19, 21, 23). **8-11** Privitor la păgâni (1, 3) sau la păgânism (1-2). **12-15** Caracteristic (păgânilor (1, 3) sau) păgânismului (1-2). **16** (Cu valoare de superlativ; șdp) Foarte mare. **17** (Pop) Păcătos (1). **18** (Pex) Ticălos. **19** Crud.

păgânește *av* [At: (a. 1569-1575) GCR I, 16/22 / E: ***păgân*** + *-ește*] **1-7** În felul păgânilor (1, 3, 5, 17, 19, 21, 23), ca păgânii. **8** Cu cruzime. **9** În mod necruțător (1).

păgâni [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 74ʳ/23 / Pzi: *~nesc* / E: ***păgân***] (Îvp) **1-2** *vi* (A trăi sau) a se comporta ca un păgân (1, 3). **3** *vi* A se abate de la normele religiei creștine Vz *a păcătui*. **4** *vr* A se înrăi. **5-6** *vtr* A (se) converti la o altă religie decât cea creștină Si: *a (se) păgâniza* (1-2). **7-8** *vtr* (Spc) A (se) converti la islamism Si: *a (se) turci, a (se) păgâniza* (3-4).

păgânicios, ~oasă *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 244ʳ/24 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păgân*** + *-icios*] **1-4** (Îvr) Păcătos (1-4).

păgânie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 41r/25 / Pl: *~ii* / E: ***păgân*** + *-ie*] (Înv) **1** Păgânism (1). **2** Păcat[2] (1). **3** Greșeală gravă Si: *infamie, mârșăvie, mișelie, ticăloșie*, (îvr) *păgânitură* (**2**).

păgânime *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 76 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***păgân*** + *-ime*] (Csc) **1-2** Mulțime de păgâni (**1, 3**). **3-4** Neam păgân (**2, 4**) Vz *păgânitate* (**5-6**). **5** (Prc) Turcime.

păgânire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***păgâni***] **1-2** (Trai sau) comportare ca de păgân (**1, 3**) Si: *păgânit[1]* (**1-2**). **3** Abatere de la normele religiei creștine. **4** Înrăire. **5** Convertire la o altă religie decât cea creștină. **6** (Spc) Convertire la islamism. **7** (Spc) Adoptare a unor convingeri ateiste.

păgânism *sn* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~e* / E: ***păgân*** + *-ism*] **1** (Îoc *creștinism*) Credință religioasă a păgânilor (**1, 3**) Si: (înv) *păgânătate* (**1**), (îvr) *păgânăție* (**1**) *păgânie* (**1**), (frm) *paganism*. **2** (Pex) Credință religioasă a antichității greco-romane. **3** Epocă anterioară apariției creștinismului Si: (pop) *păgânătate* (**10**). **4** (Pan) Atitudine filozofică, religioasă, artistică asemănătoare cu cea care se atribuie antichității greco-romane.

păgânitate *sf* vz ***păgânătate***

păgânitură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. ROSETTI - CAZACU, I. L. R. I, 130 / Pl: *~ri* / E: ***păgâni*** + *-tură*] (Îvr) **1** Păcat[2] (**1**). **2** Păgânie (**3**).

păgâniza *vrtf* [At: SFC III, / Pzi: *~zez* / E: ***păgân***] **1-4** (Rar) A (se) păgâni (**4-7**).

păgânos, ~oasă *a* [At: GORJAN, H. IV, 70/17 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păgân*** + *-os*] (Îvr) Nelegiuit Si: *netrebnic, ticălos*.

păghar *sn* vz ***pahar***

păgingii *sf* vz ***pecingine***

păginioară *sf* [At: DRLU / V: ***~noa~*** / Pl: *~re* / E: ***pagină*** + *-oară*] **1-2** (Rar; șhp) Pagină (**1**) (mică).

păginoară *sf* vz ***păginioară***

păgnie *sf* vz ***pâlnie***

păgubaș, ~ă [At: PRAV. 120 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pagubă*** + *-aș*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care suferă o pagubă (materială sau) morală Si: *păgubit[2]* (**1-4**), *păgubitor* (**7-10**). **5** (Îe) **A se lăsa ~ (de ceva sau de cineva)** A renunța la ceva sau la cineva.

păgubi [At: CORESI, EV. 200 / Pzi: *~besc* / E: ***pagubă***] **1-2** *vt* A lipsi pe cineva sau ceva (de un câștig sau) de un bun material. **3** *vt* A pricinui o pagubă Si: (înv) *a nevoi*. **4** *vt* (C. i. un bun material) A pierde. **5** *vt* (Rar) A distruge. **6** *vrp* (Îrg) A i se provoca o pagubă. **7** *vi* (Îrg) A suferi o pierdere. **8** *vi* (Îrg) A fi lipsit de... **9** *vt* A aduce un prejudiciu moral. **10** *vt* A pricinui o știrbire a valorii. **11-12** *vtrp* (Îvp) A (se) supune judecății Si: *a (se) osândi*.

păgubicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păgubi*** + *-cios*] **1-2** (Îvr) Păgubitor (**2, 4**).

păgubie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ii* / E: ***păgubi*** + *-ie*] (Îvr) Condamnare.

păgubire *sf* [At: NECULCE, L. 177 / Pl: *~ri* / E: ***păgubi***] **1-2** Lipsire a cuiva sau a ceva (de un câștig sau) de un bun material. **3** Pricinuire a unei pagube Si: *nevoire*. **4** Pierdere a unui bun material. **5** (Rar) Distrugere a unui bun material Si: *stricare*. **6** (Ccr) Pagubă. **7** (Ccr) Pierdere. **8** Prejudiciere morală. **9** Devalorizare. **10** (Ccr) Prejudiciu.

păgubit, ~ă *smf, a* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păgubi***] **1-2** Păgubaș (**1-2**).

păgubitor, ~oare [At: (a. 1600) CUV. D. BĂTR. II, 49/17 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păgubi*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care provoacă o pagubă (materială sau) morală Si: (înv) *păgubos* (**1-2**), *pacostnic* (**4-5**), (îvr) *păgubicios* (**1-2**). **5** *a* (Pex) Dăunător. **6** *a* (Pex) Primejdios. **7** *a* (Pex) Neprielnic. **8** *a* (Pex) Dezavantajos. **9-10** *smf, a* (Reg) Păgubaș (**1-2**).

păgubitoriu, ~oare *a* vz ***păgubitor***

păgubitură *sf* [At: N. TEST. (1648), 188r/9 / Pl: *~ri* / E: ***păgubi*** + *-tură*] (Înv) **1** Moarte. **2** Pierzanie.

păgubos, ~oasă [At: ECONOMIA, 91/2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pagubă*** + *-os*] **1-2** *a* (Înv) Păgubitor (**2-4**). **3** *a* (Rar) Care prejudiciază onoarea, prestigiul cuiva sau a ceva. **4-5** *a* Care trădează o stare de degradare (materială sau) morală Si: *degradant*. **6-7** *smf, a* (Persoană) care suferă mereu pagube. **8-9** *smf, a* (Pex) (Persoană) care nu are succes sau noroc în ceea ce întreprinde Si: *ghinionist*. **10** *a* (Fig) Care aduce ghinion. **11** *a* Zdrențăros.

păguri *sfp* [At: ARH. FOLK. VI, 260 / E: nct] (Reg) Pistrui.

păhai, ~e [At: CONTEMPORANUL, I, 835 / V: ***~huie*** / Pl: *~hăi* / E: cf ucr *nax*] **1** *sn* (Mol) Miros. **2-3** *smf* (Mol; Buc; dep) Câine (jigărit) Si: *javră*. **4** *smf* (Reg) Nume generic pentru urși și lupi. **5-8** *sf* (Reg; dep) Om (rău) (urât) (prost sau) bătrân. **9** *sf* (Reg; dep) Om netrebnic.

păhar *sn* vz ***pahar***

păhariu *sn* vz ***pahar***

păharnic, ~ă *smf* vz ***paharnic***

păharnicel *sm* vz ***păhărnicel***

păharsec *sn* vz ***parsechi***

păhăială *sf* vz ***pufăială***

păhărar *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 69 / Pl: *~i* / E: ***pahar*** + *-ar*] (Pop; pbl) **1-2** Persoană care (face sau) vinde pahare.

păhăraș [At: LB / Pl: *~e, ~i* / E: ***pahar*** + *-aș*] **1-8** *sn* (Pop; șhp) Păhărel (**1-8**). **9** *smn* (Rar; îdt) Plantă cu floarea în formă de potir, nedefinită mai îndeaproape.

păhărea *sf* vz ***păhărel***

păhărel *sn* [At: ANON. CAR. / V: (rar; css) ***~ea*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***pahar*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Pahar (**1, 14-16**) (mic) Si: (pop) *păhăraș* (**1-8**), *păhăruș* (**1-8**), *păhăruț* (**1-8**), (reg) *palici* (**1-8**). **9-16** (Udp „de", „cu") Conținut al unui păhărel (**1-8**). **17** (Îe) **A bea un ~** A obișnui să bea băuturi alcoolice Si: (fam) *a trage la măsea*. **18** (Reg; lpl) Model de cusătură la cămășile populare. **19** (Bot; Buc; lpl; șîs) *~ul-Maicii-Domnului* Trâmbița-mușchiului (*Cladonia pyxidata*). **20** (Reg; lpl; art.) Horă care se joacă la nuntă, după masa de cununie. **21** (Reg; lpl; art.) Melodie după care se dansează păhărelele (**20**).

păhărnicească *sf* [At: GORJAN, H. I, 91/2 / V: ***~har~*** / Pl: *~ese* / E: ***paharnic*** + *-easă*] **1-3** Soție a paharnicului (**2-3, 5**). **4** (Îrg) Femeie care toarnă băutură în pahare, la diverse ocazii, ospețe, nunți etc.

păhărnicel *sm* [At: (a. 1642) GCR I, 103/8 / V: (înv) ***~har~*** / Pl: *~ei* / E: ***paharnic*** + *-el*] **1-2** Titlu dat în ierarhia boierească din trecut boierului de rang inferior, subaltern al paharnicului, care avea sarcina, (la curte, de a turna vinul în pahare oaspeților domnului sau) la sate și orașe, de a strânge dările de pe vinul vândut. **3-4** Boier care avea acest titlu.

păhărnici *vi* [At: MAN. GÖTT. 18 / V: (înv) ***paar~*** / Pzi: *~icesc* / E: ***paharnic***] (Îvp) A turna băutură în pahare, la ospețe.

păhărnicie *sf* [At: 1627 BUL. IST. V, 135 / Pl: *~ii* / E: ***paharnic*** + *-ic*] **1-3** Demnitate sau funcție de paharnic (**1, 3-4**). **4** Bir pe care îl încasau păhărniceii de pe vinul vândut, la sate și la orașe.

păhăroi *sn* [At: DLR / Pl: *~oaie* / E: ***pahar*** + *-oi*] **1-8** (Șdp) Pahar (**1, 14-16**) (mare).

păhăruș *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 214 / Pl: *~e* / E: ***pahar*** + *-uș*] **1-8** (Pop; șhp) Păhărel (**1-8**). **9-16** (Udp „de", „cu") Conținut al unui păhăruș (**1-8**).

păhăruț *sn* [At: CORESI, EV. / V: (reg) ***păă~*** / Pl: *~e* / E: ***pahar*** + *-uț*] **1-8** (Pop; șhp) Păhărel (**1-8**). **9-16** (Udp „de", „cu") Conținut al unui păhăruț (**1-8**). **17** (Bot; pan; pop) Caliciu al florii. **18** (Bot; Ban; Trs; lpl) Lăcrămioare (*Convallaria majalis*).

păhău *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ăi* / E: cf *păhai*] (Reg) **1-2** Bărbat prostănac (pe care îl înșală nevasta). **3** Câine bătrân.

păhoc *s* [At: DLR / Pl: nct / E: cf ger *Bahnhof*] (Reg) **1** Gară. **2** Depozit de lemne, la gară.

păholț *sn* [At: CHEST. II, 201/46 / Pl: *~uri* / E: ger ***Bauholz*** „lemn de construcție"] Fiecare dintre bârnele pe care se sprijină podeaua de lemn a casei.

păhui[1] [At: LB / Pl: ~ / E: mg ***pagony***] **1** *sm* (Reg) Pădure tânără Si: *desiș, mladă*. **2** *sm* (Prc) Copăcel. **3** *sm* (Spc) Fag mic. **4** *sm* Fag subțire și înalt. **5** *sm* Copac mai gros, retezat în partea de sus. **6-7** *sm* Copac (netăiat și) mai subțire. **8** *sm* Copac înalt și cu coroana largă, lăsat după tăierea pădurii, pentru sămânță. **9** *sm* (Reg) Om înalt și bine făcut. **10** *sm* (Reg)

Molid (*Picea excelsa*). **11** *sm* (Trs) Cânepă de toamnă, semănată în porumbiște Si: *haldan*. **12** *s* (Olt) Loc unde se adăpostesc găinile peste noapte.

păhui[2], ***~e*** *ai* [At: LEXIC REG. 93 / E: ns cf *tehui*] (Reg) **1** Năuc. **2** Prost.

păhuie[1] *sf* [At: DENSUSIANU, T. H. 327 / Pl: *~ui* / E: ***păhui[1]*** + *-ie*] **1** (Reg) Ramură de fag care se pune la stâlpul porții în ziua de 23 aprilie. **2** (Trs) Căpiță mare de fân. **3** (Mun; mpl) Fiecare dintre prăjinile lungi, care, legate la vârfuri, se așează pe vârful clăilor de fân sau peste coama șirelor de paie, pentru a face să reziste împotriva vântului, furtunii etc. Si: *martac, panză, păienjeniță* (**3**), *păușă, păuză*. **4-6** (Mun; dep) Persoană (înaltă) (slabă sau) neîndemânatică. **7** (Dep) Femeie neisprăvită.

păhuie[2] *sf* vz ***păhai***

păhuieș *sm* [At: ARH. FOLK. VII, 58 / P: *~hu-ieș* / Pl: *~i* / E: ***păhui[1]*** + *-aș*] **1-2** (Trs; șhp) Păhui[1] (**1**) (mic).

păi[1] *a, av* vz ***apoi***

păi[2] [At: I. IONESCU, C. 186/8 / Pzi: *~esc* / E: ***pai[1]***] **1** *vt* (Îrg; c. i. paiele de la treierat; fșa) A aduna și a îndepărta de pe arie. **2** *vrp* (Mun; c. i. paiele de la treierat) A întoarce cu furca și a scutura de boabele rămase. **3** *vt* (Mol; Buc; c. i. grâul, paiele de grâu) A îmblăti.

păiagen *sm* vz ***păianjen***

păiajen *sm* vz ***păianjen***

păiajene *sm* vz ***păianjen***

păiajin *sm* vz ***păianjen***

păiajine *sm* vz ***păianjen***

păiajun *sm* vz ***păianjen***

păială *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***păi[2]***] **1** Adunare și îndepărtare de pe arie a paielor de la treierat. **2** Întoarcere cu furca a paielor de la treierat și scuturare a boabelor rămase. **3** Îmblătire a grâului.

păiangin *sm* vz ***păianjen***

păianjen [At: PSALT. HUR. 33v/4 / V: (reg) ***paiangăn, paiangen, paiangin, paiangină*** *sf*, ***paiajân, pai~, paianjin, paianjine, paiegine, paiejân, paiengin, paien~, paienjin, paienjine, paijăn, paingăn, paingân, paingen, paingin, paingine, pain~, painjină*** *sf*, ***painjine, pangin, panjan, pan~, panjene, panjin, panjine, panzân, paunj, paunjin, paunjine, paunșin, ~agen, ~ajen, ~ajene, ~ajin, ~ajine, ~ajun, păiejine, ~ngin, ~ne, ~jin, ~jini, păiejin, păienjin, păingăn, păingin, păinjâne, păinjen, păinjin, păunjăn, păunjen, poiajen, poiajin, poianjin, poiejin, poiejine, poienje, spaienjine*** / Pl: *~i, ~e* / E: slv *паѧжина cf bg *паяжина*] **1** *smf* (Lpl) Grup de animale arahnide din ordinul araneidelor, caracterizate prin cefalotoracele cu patru perechi de picioare și două glande veninoase și cu abdomenul nesegmentat, care se hrănesc cu insecte mici prinse, de obicei, într-o pânză fină, țesută dintr-o substanță vâscoasă pe care o secretă. **2** *sm* (Ctc) Nemilos. **3** *sm* Inexorabil. **4** *sm* (Fig) Persoană care are caracterul unui păianjen. **5** *sm* (Pex; mpl) Păienjeniș (**1**). **6** *sm* (Pan; reg; în superstiții; îf *painjină*) Două fire de arnici negru care se pun cruciș peste mort, în sicriu, ca să nu se facă strigoi. **7** *sm* (Reg; mpl) Păhuie[1] (**3**). **8** *sm* (Teh) Unealtă folosită pentru prinderea și extragerea diferitelor piese de dimensiuni mici și de formă neregulată sau a bucăților de cablu rămase sau căzute în sondă. **9** *sm* (Spt) Fiecare dintre colțurile de sus ale porții la fotbal, handbal, polo sau hochei. **10** *sm* (Atm; reg; îf *paiangen*) Diafragmă. **11** *sm* (Bot; reg) Chica-voinicului (*Nigella damascena*). **12** *sf* (Bot; reg; îf *paiangină*) Vițelar (*Anthoxanthum odoratum*).

păianjenaș *sm* [At: SIMIONESCU, F. R. 411 / Pl: *~i* / E: ***păianje*** + *-aș*] **1-2** (Rar; șhp) Păienjenel (**1-2**).

păianjene *sm* vz ***păianjen***

păianjenel *sm* vz ***păienjenel***

păianjin *sm* vz ***păianjen***

păianjine *sm* vz ***păianjen***

păiănginel *sm* vz ***păienjenel***

păiânginel *sm* vz ***păienjenel***

păiânginos, ~oasă *a* vz ***păinjinos***

păic *sm* vz ***paic***

păidaș *sn* vz ***păitaș***

păiejenel *sm* vz ***păienjenel***

păiejin *sm* vz ***păianjen***

păiejine *sm* vz ***păianjen***

păienjenel *sm* [At: POLIZU / V: (reg) ***paiangănel, paianginel, painginel, pain~, păian~, păiej~, păiănginel, păienginel, păinginel, păinj~, păinjinel*** / Pl: *~ei* / E: ***păianjen*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Păianjen (**1**) (mic) Si: (rar) *păienjenaș* (**1-2**). **3** (Bot; reg) Liliuță (*Anthericum ramosum*).

păienjeni *v* [At: COD. VOR. 104/24 / V: (reg) ***paingini, pain~, painjini, păijini, păingăni, păingini, păin~, păinjini, pănjini*** / Pzi: *~nesc* / E: ***păianjen***] **1-2** *vri* (D. ochi) A avea senzația că se acoperă sau este acoperit cu o pânză de păianjen, cu un fel de ceață, de negură, care împiedică claritatea vederii. **3-4** *vri* (Pex) A (se) vedea neclar, ca prin ceață, din cauza unei boli, a unei emoții, a oboselii etc. Si: *a (se) împăienjeni*. **5** *vtf* A tulbura vederea cuiva. **6** *vi* (Trs; îf *pănjini*) A se transforma în păianjen (**1**).

păienjenire *sf* [At: C. PETRESCU, Î. I, 258 / V: (reg) ***păin~, rain~*** / E: ***păienjeni***] **1** Senzație de acoperire a vederii cu o pânză ca de paianjen, cu un fel de ceață, de negură, care împiedică claritatea vederii. **2** (Pex) Vedere neclară, ca prin ceață, din cauza unei boli, emoții, a oboselii etc. **3** Transformare în păianjen (**1**).

păienjeniș *sn* [At: EMINESCU, O. I, 87 / V: (rar) ***păin~***, (reg) ***paian~, paien~, paingeniș, pain~, painjiniș, păingăniș, păingeniș, panzeniș*** / Pl: *~uri* / E: ***păianjen*** + *-iș*] **1** Pânză subțire țesută de păianjeni (**1**) Si: *păianjen* (**5**), (rar) *păinjinar*, (reg) *painginăraie*, (îvr) *păioară*. **2** (Ctc) Ca prin ceață. **3** (Fig; d. vedere) Fără claritate, printre gene. **4** (Fig) Riduri multe la ochi, pe față. **5** (Fig) Imagine tulbure, ștearsă. **6** (Reg) Culcuș pe care și-l fac moliile în faguri. **7** (Fig) Rețea, împletitură deasă Si: *desiș*. **8** (Fig; rar) Uneltire, intrigă ce se țese în jurul cuiva.

păienjenit, ~ă *a* [At: EMINESCU, G. P. 65 / V: (reg) ***pain~, painjinit, păinjenat, păinjinit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păienjeni***] **1** Acoperit cu păienjeniș (**1**). **2** (Fig; d. vedere) Lipsit de claritate, ca prin ceață. **3** (D. ochi) Acoperit cu un fel de ceață, de negură care împiedică claritatea vederii. **4** (Pex; d. vedere) Tulbure.

păienjeniță *sf* [At: ARGHEZI, VERS. 191 / V: ***panjăn~, păin~, păn~*** / Pl: *~țe* / E: ***păianjen*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Femelă a păianjenului (**1**) (mică) Si: (reg) *păinjenoaică*. **3** (Reg; îf *pănjeniță, panjaniță*) Păhuie[1] (**3**).

păienjin *sm* vz ***păianjen***

păienți *v* vz ***paienta***

păier [At: MARIAN, NA. 313 / Pl: *~e, ~i* / E: ***pai*** + *-ar*] **1** *sn* (Reg) Saltea umplută cu paie[1] sau cu fân Vz *mindir, părnăjac, sălmăjac, străjac*. **2** *sn* (Reg) Construcție amenajată pentru păstrarea nutrețului, mai ales a fânului și a păioaselor Si: *fânar, magazie, șopron, șură*. **3** *sm* (Reg) Fiecare dintre cele două lemne cu care doi oameni cară o grămadă de fân până la locul unde se clădește claia Si: (reg) *drug, rudă*. **4** *sm* (Reg) Parte a batozei prin care ies paiele. **5** *sm* (Reg) Muncitor care cară paiele[1].

păierar *smn* [At: DRLU / Pl: *~i, ~e* / E: ***păier*** + *-ar*] (Îrg) Loc în care se păstrează paiele[1] (**1**).

păiere *sp* vz ***păioară***

păiet *sns* [At: GL. OLT. / E: ***pai[1]*** + *-et*] (Reg; csc) Mulțime de paie[1].

păiețică *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 131 / Pl: nct / E: ***paiață*** + *-ică*] **1-2** (Îvp; șhp) Paiață (mică).

păijini *v* vz ***păienjeni***

păime *sf* [At: BARCIANU / Pl: (rar) *~mi* / E: ***pai[1]*** + *-ime*] (Rar; csc) Paie[1] de nutreț.

păingăn *sm* vz ***păianjen***

păingăni *v* vz ***păienjeni***

păingăniș *sn* vz ***păienjeniș***

păingăriță *sf* vz ***paingăriță***

păingeniș *sn* vz ***păienjeniș***

păingin *sm* vz ***păianjen***

păinginel *sm* vz ***păienjenel***

păingini *v* vz ***păienjeni***

păinichiu *s* [At: (a. 1600-1630) CUV. D. BĂTR. I, 296 / E: ml ***paniculus***] (Învr) 1 Cereală. 2 (Spc) Specie de mei.

păinjâne *sm* vz ***păianjen***

păinjen *sm* vz ***păianjen***

păinjenat, ~ă *a* vz ***păienjenit***

păienjenel *sm* vz ***păienjenel***

păinjeni *v* vz ***păienjeni***

păinjenire *sf* vz ***păienjenire***

păinjeniș *sn* vz ***păienjeniș***

păinjeniță *sf* vz ***păienjeniță***

păinjenoaică *sf* [At: GR. S. VI, 137 / Pl: *~ice* / E: ***păianjen*** + *-oaică*] (Olt; în descântece) Păienjeniță (1).

păinjin *sm* vz ***păianjen***

păinjinar *sm* [At: GALACTION, O. 47 / Pl: *~i* / E: ***păinjin*** + *-ar*] (Rar) Păienjeniș (1).

păinjinea *sf* [At: JAHRESBER. V, 324 / Pl: *~ele* / E: ***păinjin*** + *-ea*] (Bot; reg) Liniuță (*Anthericum ramosum*).

păinjinel *sm* vz ***păienjenel***

păinjini *v* vz ***păienjeni***

păinjinit, ~ă *a* vz ***păienjenit***

păinjinos, ~oasă *a* [At: J. CIHAC, I. N. 12/18 / V: (reg) ***paiangi~, pai~, păiângi~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păinjin*** + *-os*] (Reg) 1 Care este în felul păianjenului (1). 2 Ca păianjenul. 3 Plin de păienjeniș (1). 4 Acoperit cu păienjeniș. 5 Ca un păienjeniș (1). 6 În felul pânzei de păianjen (1).

păioagă *sf* [At: ALR II, 5248/833 / P: *pă-ioa~* / Pl: *~age* / E: ***pai***[1] + *-oagă*] (Reg) Fân păios (1).

păioară *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 82ᵛ/26 / V: (reg) ***păiere, pări~, pei~, peri~, pui~*** / P: *~pă-ioa~* / Pl: *~re*, (reg) *~ori* / E: ml ***palliola***] (Pop) 1 Văl cu care își învelesc fața femeile de la țară, ca să se apere de soare. 2 Văl de mătase cu care se îmbrobodesc femeile de la țară în zilele de sărbătoare. 3 Țesătură fină și străverzie de in, de bumbac sau de mătase. 4 (Spc) Giulgiu. 5 (Spc) Tifon. 6 Cămașă făcută dintr-un material subțire. 7 (Învr) Păienjeniș.

păios, ~oasă [At: DRLU / P: *pă-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pai***[1] + *-os*] 1-2 *a* (D. plante) Cu tulpina (de forma paiului[1] sau) formată dintr-un pai[1]. 3 *a* (Prc) Cu tulpina prea dezvoltată, prea groasă și aspră, plin de cotoare. 4 *a* (D. culturi) Care este format din plante cu asemenea tulpini. 5 *a* (Înv) Care este plin de paie[1]. 6 *a* (Înv) Care este plin de pleavă. 7 *a* (Înv) Care este făcut din paie[1]. 8 *sf* (Bot; mpl) Cereală a cărei tulpină este un pai[1].

păioși *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~șesc* / E: ***păios***] 1 (Rar; c. i. păioase) A aduna de pe câmp. 2-4 (C. i. cotoarele păioaselor) (A tăia) (a smulge și) a strânge.

păioșie *sf* [At: COSTINESCU / P: *pă-io-și-e* / Pl: *~ii* / E: ***păioși*** + ***-ie***] Adunare a paielor de pe câmp.

păip *sm* vz ***parip***

păisac *sm* vz ***paisăc***

păiș *sn* [At: KLEIN, D. 393 / V: (reg) ***paiș, ~șă*** / P: *pă-iș* / Pl: *~e, ~uri* / E: ***pai***[1] + *-iș*] 1 (Îrg) Păiuș (4). 2 Fir de iarbă. 3 (Îrg; csc) Mulțime de paie[1] (1) Si: (pop) *păiuș* (6). 4 (Reg) Fir de cereală rămas nesecerat pe miriște. 5 (Mun; csc) Fire de in sau de cânepă subțiri, galbene, care rămân după cules Si: (reg) *păiște* (3). 6 (Mun; csc) Fire de fân rare, subțiri, nedezvoltate normal, din cauza solului sărac Si: (reg) *păiște* (5). 7 (Pex) Miriște. 8 (Reg; șîc **~-arămiu**) Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina în formă de pai[1] (1) groasă și cu flori de culoare violet-închis care se găsește în vegetația pajiștilor naturale Si: (pop) *păiuș* (12), (reg) *păișor* (5), *păiușcă* (2)*-uriașă* (*Festuca porci*). 9 (Bot; reg) Păiuș (10) (*Festuca pratensis*). 10 (Reg) Planta *Festuca sylvatica*. 11 (Reg) Planta *Festuca hirsuta*. 12 (Reg) Planta *Festuca supina*. 13 (Bot; reg) Păiuș (9) (*Festuca ovina*). 14 (Reg) Planta *Festuca xanthina*. 15 (Bot; reg; șîc **~-subțire**) Păiuș (8) (*Aira caespitosa*). 16 (Reg) Planta *Aira flexuosa*. 17 (Reg) Planta *Aira canescens*. 18 (Bot; reg) Colilie (*Stipa pennata*). 19 (Bot; reg: îc **~-dulce**) Bărboasă (*Andropogon Ischaemum*). 20 (Bot; Trs) Rogoz (*Carex riparia*).

păișă *sf* vz ***păiș***

păiși *vr* [At: UDRESCU, GL. / P: *pă-i~* / Pzi: 3 *~ește* / E: ***păiș***] (Reg; d. fân, iarbă) A se usca Si: *a păli*[1], *a se trece*.

păișit, ~ă *a* [At: LUNGIANU, CL. 122 / P: *pă-i~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păiși***] (Reg) 1 (D. fân) Care s-a uscat prea tare. 2 (D. iarbă) Care s-a trecut, s-a pălit de arșiță.

păișiță *sf* [At: GRECESCU, FL. 640 / P: *pă-i~* / Pl: *~țe* / E: ***păiș*** + *-iță*] (Bot; reg) Țăpoșică (*Nardus stricta*).

păișor *snm* [At: ALECSANDRI, T. 412 / P: *pă-i~* / Pl: *~oare, ~i* / E: ***pai***[1] + *-ișor*] 1-2 (Șhp) Pai[1] (1) (mic). 3 (Îcs) *De-a ~ul (dracului)* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 4 Bețișor cu ajutorul căruia se înnegresc sprâncenele. 5 (Bot; reg) Păiș (8) (*Festuca porci*).

păiște *sf* [At: POLIZU / V: (rar) ***pai~*** / Pl: *~ti* / E: ***pai***[1] + *-iște*] 1 (Îdt) Mulțime de paie[1] (1) care se află neadunate pe câmp. 2 (Pex) Loc îngrădit în care se păstrază paiele[1] (1). 3 (Reg) Păiș (5). 4 (Pex) Loc acoperit cu păiș (5). 5 (Mun; csc) Păiș (6).

păit *sn* [At: PAMFILE, A. R. 209 / Pl: *~uri* / E: ***păi***[2]] 1 Adunare și îndepărtare de pe arie a paielor[1] (1). 2 (Mun) Întoarcere cu furca a paielor[1] (1) și scuturare a boabelor rămase. 3 (Mol; Buc) Îmblătire a grâului.

păitaș [At: ARH. FOLK. VI, 168 / V: (reg) ***paidaș, păidaș*** / Pl: *~i*, (reg) *~e* / E: mg ***pajtás***] 1 *sm* (Trs; Ban) Prieten. 2 *sn* (Trs; csc; îf *paidaș*) Ceată de colindători formată din patru persoane. 3 *sn* (Pgn) Grup.

păitoniu *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 144 / Pl: nct / E: nct] (Reg; d. oameni) Care este cam aplecat într-o parte.

păituire *sf* [At: MAIOR, IST. 4/24 / Pl: *~ri* / E: cf *păitaș*] (Învr) 1 Învoială. 2 Convenție.

păituit, ~ă *a* [At: MAIOR, IST. 4/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *păitaș*] (Învr) 1 Asupra căruia s-a căzut de acord. 2 Convenit[2].

păițe *sp* [At: CAMILAR, N. II, 397 / E: ***pai***[1] + *-iță*] (Rar) Resturi de paie[1] (1), făcute șomoiog, cu care se ațâță focul.

păiugă *sfs* [At: H VI, 207 / E: ***pai***[1] + *-ugă*] (Reg; csc) Buruieni.

păiuș *snm* [At: PSALT. 310 / Pl: *~e, ~uri*, (înv) *~i* / E: ***pai***[1] + *-uș*] 1-2 (Șhp) Pai[1] (1) (mic) Si: *păiuț* (1-2). 3 (Spc) Pai[1] (1) de grâu. 4 (Pex) Tulpină sau cotor de plantă erbacee Si: (îrg) *păiș* (1). 5 (Reg) Parte lemnoasă a tulpinii de cânepă. 6 (Pop; csc) Mulțime de paie[1] (1) Si: (îrg) *păiș* (1). 7 (Reg) Fân păios (1) Si: (reg) *păiușag*. 8 (Pop; îc **~ul-bălților**) Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina în formă de tufă și cu flori violacee Si: (pop) *iarbă-lungă, iarba-bălții, păiș* (15), (reg) *pipiriguță, târsoacă* (*Aira caespitosa*). 9 (Pop; șîc **~-de-oi**) Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunzele răsucite și cu flori verzui sau violacee Si: (pop) *păiș* (13) (*Festuca ovina*). 10 (Bot; reg; șîc **~-de-livezi**) Păiș (9) (*Festuca pratensis*). 11 (Reg; șîc **~-roșu**) Planta (*Festuca rubra*). 12 (Bot; reg) Păiș (8) (*Festuca porci*). 13 (Reg; șîc **~-de-nisipuri**) Plantă erbacee din familia gramineelor care crește în regiuni nisipoase, cu tulpinile foarte ramificate în formă de smocuri verzi Si: (reg) *părul-porcului* (*Festuca vaginata*). 14 (Reg) Plantă erbacee din familia gramineelor cu teaca frunzelor dezvoltată, cu unele frunze mai late și altele mai înguste situate pe aceeași tulpină (*Festuca tenuis*). 15 (Bot; reg) Iarba-câmpului (*Agrostia alba*). 16 (Bot; reg) Păiușină (*Agrostis tenuis*). 17 (Bot; reg) Năgară (*Stipa capillata*). 18 (Bot; reg) Țăpoșică (*Nardus stricta*). 19 (Bot; reg) Bărboasă (*Andropogon Ischaemum*). 20 (Șîc **~-de-sărătură**) Iarbă-de-sărătură (*Puccinelia distans*). 21 (Bot; reg) Pir (*Agropyrum repens*). 22 (Pop) Loc pe care crește păiușul (8-21). 23 (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

păiușag *s* [At: AL. LUPULUI, P. G. 76 / P: *pă-iu~* / Pl: nct / E: ***pai***[1] + *-ușag*] (Reg; csc) Păiuș (7).

păiușan *sm* [At: BORZA, D. 33 / P: *pă-iu~* / Pl: *~i* / E: ***păiuș*** + *-an*] (Bot; reg) Specie de obsigă (*Bromus arvensis*).

păiușcă *sf* [At: GRECESCU, FL. 628 / P: *pă-iu~* / Pl: ? / E: ***pai***[1] + *-ușă*] (Reg) 1 Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina subțire și cu flori mici reunite în panicule (*Festuca pseudovina*). 2 (Îc) **~-uriașă** Păiș (8) (*Festuca porci*).

păiușină *sf* [At: BORZA, D. 13 / P: *pă-iu~* / Pl: *~ne* / E: ***păiuș*** + *-ină*] (Bot; reg) Păiuș (**16**) (*Agrostis tenuis*).

păiușiță *sf* [At: PANȚU, PL. / P: *pă-iu~* / Pl: *~țe* / E: ***păiuș*** +*-iță*] (Bot; reg) Țăpoșică (*Nardus stricta*).

păiuț *sn* [At: TDRG / P: *pă-iuț* / Pl: *~e* / E: ***pai***[1] + *-uță*] **1-2** (Șhp) Păiuș (**1-2**). **3** (Reg; îe) **A pierdut ~ul** S-a încurcat rău. **4** (Reg) Băț de chibrit.

păivan *sn* vz ***paivan***

păivăni *vt* [At: F (1872), 340 / V: ***poivăna, poi~*** / E: ***paivan***] (Trs; Ban; c. i. cai) **1** A priponi. **2** A împiedica.

păjestos, ~oasă *a* [At: SCL 1969, 138 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pajiște*** + *-os*] (Reg; d. terenuri) Acoperit cu pajiște (**1**).

păjiști *vi* [At: BÎRLEA, B. 43 / Pzi: *~tesc* / E: ***pajiște***] (Mar) A se acoperi cu pajiște (**1**).

păjui *vt* [At: CIHAC, II, 238 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îdt) **1** A scobi. **2** A lămbui.

păjurel *a* [At: VASILIU, C. 56 / Pl: *~ei* / E: ***pajură*** + *-el*] (D. cai) Care se mișcă cu ușurință, care este vioi, iute, sprinten.

păjurit, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, S. 245 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Rar) Împodobit.

păjuroaică *sf* [At: I. CR. VII, 186 / V: (sst) ***pră~*** / Pl: *~ice* / E: ***pajură*** + *-oaică*] **1-2** (Pop; șdp) Pajură (mare).

pălagină *sf* vz ***pătlagină***

pălalaie *sf* vz ***pălălaie***

pălamojdi *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: *~desc* / E: nct] (Mun) A pălăvrăgi.

pălan *sn* vz ***palancă***[1]

pălanc *sn* vz ***palancă***[1]

pălancă *sf* vz ***palancă***[1]

păland[1] *sn* vz ***palancă***[1]

păland[2] *sn* vz ***pălant***[1]

pălandru *s* [At: CHEST. II, 403/281 / Pl: nct / E: ***pălan*** + *-andru*] (Reg) Gard de scânduri Vz *palancă*[1].

pălane *sn* vz ***palancă***[1]

pălang *sn* vz ***palancă***[1]

pălangă *sf* vz ***palancă***[1]

pălangie *sf* [At: BORZA, D. 189 / A: nct / Pl: *~ii* / E: cf *pălan*] (Bot; reg) Telegraf (*Zebrina pendula*).

pălant[1] *sn* [At: CHEST. IV, 102/299 / V: ***pal~, ~nd, ~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: mg ***palánta***] **1** (Trs) Răsad. **2** (Spc; reg) Arpagic. **3** (Reg) Pădure tânără, semănată de curând. **4** (Reg) Vie tânără.

pălant[2] *sn* vz ***palancă***[1]

pălantă *sf* vz ***pălant***[1]

pălanță *sf* vz ***balanță***

pălască[1] *sf* vz ***palască***[1]

pălască[2] *sf* vz ***plașcă***[1]

pălașcă *sf* vz ***palașcă***[1]

pălat *sf* vz ***palat***[1]

pălată *sf* vz ***păluță***

pălațcă *sf* vz ***palască***[1]

pălăcică *sf* [At: GRAIUL, I. 143 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Monedă nedefinită mai îndeaproape.

pălăcrinț *sm* [At: LIUBA–IANA, M. 16 / V: ***părăclinț*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Ban) Petic de forma unui pătrat sau a unui romb, care se pune la răscroiala de la subsuara cămășilor țărănești, pentru a le da lărgime Si: (reg) *palhă*[2]. **2** (Reg; îf *părăclinț*) Platcă la cămășile bărbătești.

pălădui *vi* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *pălădui, ~esc* / E: cf *hălădui*] (Mun) A locui sau a trăi undeva.

pălăgean *sm* vz ***pătlăgea***

pălăgină *sf* vz ***pătlăgină***

pălăi *vi* [At: PSALT. 25 / V: ***pâlâi***, (cscj) *~a* / Pzi: 3 *~ește* / E: ***pală***[1] + *-ăi*] **1** *vi* (Îrg; d. foc) A pălălăi[1] (**2**). **2** *vi* (Reg; d. obraz) A se înroși. **3** *vi* A fâlfâi. **4** *vt* (Reg; c. i. sămânța) A vântura. **5** *vi* (Reg; subiectul este „vântul") A sufla.

pălăia *v* vz ***pălăi***

pălăială *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***pălăi*** + *-ală*] (Olt) Flecăreală.

pălăior *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oare* / E: ***pălan*** + *-ior*] (Reg; șhp) **1-12** Palancă[1] (**6-11**) (mică) Si: (reg) *pălănuț* (**1-12**).

pălăit *sn* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***pălăi***] (Olt) Flecăreală.

pălăitură *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***pălăi*** + *-tură*] (Rar) Pâlpâire.

pălălaică *sf* [At: SCL 1969, 132 / Pl: *~ice* / E: ***pălălaie*** + *-că*] (Rar) Pălălaie (**1**).

pălălaie *sf* [At: DONICI, F. 71 / V: (reg) ***papal~, palal~*** / Pl: *~lăi* / E: ***pălălăi***[1]] **1** Flacără mare Si: *flăcăraie, vâlvătaie*, (rar) *pălălaică*, (reg) *bobotaie, pălălăială*. **2** (Fig) Pasiune. **3** Cantitate mare de fum care se ridică în rotocoale Si: *fumăraie*.

pălălăi[1] *vi* [At: CREANGĂ, O. 231 / Pzi: *~esc*, (reg) *pălălăi* / E: ***pală***[1] + *-ălăi*] **1** (D. foc) A arde cu flacără mare, producând un zgomot caracteristic. **2** (D. flăcări, incendii) A se înălța, a se întinde, a se răspândi Si: (îrg) *a pălăi* (**1**). **3** (Pop) A fâlfâi. **4** A pâlpâi. **5** (Olt) A flecări.

pălălăi[2] *v* vz ***bălălăi***

pălălăială *sf* [At: PLOPȘOR, C. 111 / Pl: *~ieli* / E: ***pălălăi***[1] + *-eală*] (Olt) Pălălaie (**1**).

pălălăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***pălălăi***] **1** Ardere a focului cu flacără mare și cu zgomot caracteristic. **2** Întindere a unui incendiu. **3** (Pop) Fâlfâire. **4** Pâlpâire. **5** (Olt) Flecăreală.

pălălău[1] [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DLR / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) **1** *sn* Prăjină groasă. **2** *am* Înalt și subțire.

pălălău[2]***, ~áie*** *a* vz ***bălălău***

pălălâie *sf* vz ***pălălie***

pălălie *sf* [At: REV. CRIT. IV, 86 / V: ***~lâie*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **2-3** (Îf *pălălâie*) (Plantă sau) femeie foarte înaltă.

pălămar[1] *sm* [At: (a. 1827) URICARIUL VII, 106 / V: ***palamar, palimar, ~riu, pălimar, pălimariu, ponomar*** / Pl: *~i* / E: ucr ***паламар***] **1** (Reg; Mol) Paracliser. **2** Unul dintre personajele jocului de copii numit „clopotul".

pălămar[2] *sn* [At: LB / V: (reg) ***palamar, palimar, pălimar, polimar*** / Pl: *~e, ~mări* / E: tc ***palamar***, ngr ***παλαμάρι***] (Pop) Odgon.

pălămar[3] *sn* vz ***pălimar***[1]

pălămariu *sm* vz ***pălămar***[1]

pălămărie *sf* [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ii* / E: ***pălămar*** + *-ie*] (Reg) **1-2** (Funcție sau) ocupație a pălămarului[1] (**1**).

pălămăti *vi* [At: LEXIC REG. II, 29 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A vorbi în somn.

pălămidar *s* [At: L. ROM. 1960, nr. 5, 29 / Pl: *~e* / E: ***pălămidă***[3] + *-ar*] (Pes; rar) Năvod pentru prins pălămidă[3].

pălămidă[1] *sf* [At: COTEANU, PL. 16 / V: (reg) ***colomidă, palam~, polom~, polomnidă*** / Pl: *~izi, ~de* / E: bg ***паламида***] (Bot) **1** (Șîc **~seacă**) Plantă erbacee perenă din familia compozitelor, cu tulpina înaltă și rădăcini adânci, cu frunze spinoase, întregi sau crestate, și cu flori roșii, care este foarte dăunătoare pentru semănături Si: (reg) *crăpușnic, scaiete* (*Cirsium arvense*). **2** (Bot; reg; îc) **~grasă** Susai (*Sonchus asper*). **3** (Bot; reg) Limba-oii (*Cirsim canum*). **4** (Reg) Holeră (*Xanthium spinosum*). **5** (Reg) Scai (măgăresc) (*Onopordon acanthium*). **6** (Reg) Scai-galben (*Centaurea solstitialis*). **7** (Reg) Volbură (*Convolvulus arvensis*). **8** (Reg; șîc **~da-boiangiilor**) Gălbinare (*Serratula tinctoria*).

pălămidă[2] *sf* [At: CONTEMPORANUL IV, 393 / Pl: *~de* / E: nct] (Mol; șîs *~da lăzii*) Despărțitură mică, în formă de cutie, în interiorul unei lăzi sau al unui dulap, în care se păstrează lucruri de valoare, diferite mărunțișuri etc. Vz *chichiță*.

pălămidă[3] *sf* [At: ANTIPA, P. 274 / Pl: *~de, ~izi* / E: ngr ***παλαμίδα***] **1** Pește marin răpitor, lung de 30-40 cm, de forma unei torpile, cu solzi mici și cu numeroși dinți pe fălci (*Sarda sarda*). **2** (Reg; îc) **~de-baltă** Pește mic de baltă cu corpul acoperit cu plăci osoase și cu spini Si: (rar) *osar*, (reg) *moș-Antoci, moș-de-baltă, peștele-dracului, pește-țigănesc*

(*Pungitus platygaster*). **3** (Iht; reg; îac) Moș (**38**) -cu-trei-ghimpi (*Gasterosteus aculeatus pontecus*).

pălămizit *sn* [At: GL. OLT. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pălămidă[1]***] (Reg) Plivit[1].

pălănc *sn* vz ***palancă[1]***

pălăncărie *sf* vz ***pălincărie***

pălăncuță *sf* [At: I. CR. I, 103 / Pl: *~țe* / E: ***palancă[2]*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Palancă[2] (1) (mică).

pălăndic *sm* [At: LEXIC REG. 21 / Pl: *~ici* / E: ns cf *pălăncuță*] (Trs) Turtă făcută din făină de porumb amestecată cu semințe de floarea-soarelui și coaptă pe plită.

pălăngi *vt* [At: ȘEZ. IV, 100 / Pzi: *~gesc* / E: ***palangă***] **1-2** (Reg) A lovi cu putere (doborând la pământ). **3** (Îe) **Fură de ~gește** Fură mult și fără teamă.

pălăniță *sf* vz ***palaneț***

pălănțioară *sf* vz ***bălănțioară***

pălănuț *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~e* / E: ***pălan*** + *-uț*] **1-12** (Reg; șhp) Pălăior (**1-12**).

pălăpăi *v* [At: MARIAN, S. R. I 187 / Pzi: *~esc* / E: fo cf *pâlpâi*] **1** *vi* (Ban; d. păsări) A fâlfâi. **2** *vt* (În descântece) A lovi pe cineva cu aripile. **3** *vi* A da din mâini în aer sau în apă, înotând.

pălărear *sm* vz ***pălărier***

pălăria *vr* [At: GLOSAR REG. / P: *~ri-a* / Pzi: 3 *~ază* / E: ***pălărie***] (Mol; d. roata carului) A lua forma unei pălării (1).

pălăriaș *sm* [At: SFC I, 83 / V: *~ieș* / P: *~ri-aș* / Pl: *~i* / E: ***pălărie*** + *-aș*] **1-3** (Reg) Pălărier (1-3).

pălăriat, ~ă *a* [At: DRLU / P: *~ri-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pălărie***] **1** (Rar) Care poartă pălărie (1). **2** (D. lămpi cu petrol) Prevăzut cu abajur.

pălărie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 69/14 / Pl: *~ii* / E: it ***cappelleria***] **1** Obiect folosit pentru acoperirea capului, format dintr-o calotă cu boruri de forme variate și confecționat din fetru, catifea, pai, piele, fibre sintetice etc. **2** (Fam; îe) **A lovi** (sau **a pocni, a plesni**) **pe cineva în ~** sau **a-i turti** (**cuiva**) **~ia** A nimeri punctul slab al cuiva. **3** (Îae) A atinge pe cineva cu o vorbă ofensatoare. **4** (Îal) A da cuiva o veste neașteptată. **5** (Reg; îe) **A azvârli cu ~ia după lună** A acționa necugetat. **6** (D. femei; îe) **A purta ~ia** A fi mai mare în casă, a porunci. **7** (Reg; îe) **A umbla cu flori la ~** A nu-i păsa de nimic, a umbla fără nici o grijă. **8** (Reg; îe) **A avea casa sub ~** A fi foarte sărac. **9** (Bot; Mol; îc) **~ia-șarpelui** Bureți pestriți (*Amanita muscaria*). **10** (Îac) Burete șerpesc (*Lepiota procera*). **11** (Îac) Ciupercă veninoasă cu partea superioară neagră și cu piciorul alb, cu miros urât, care crește în locurile umbroase din păduri și livezi (*Coprinus picaceus*). **12** (Îc) **~ia-cucului** Plantă erbacee din familia geraniceelor, cu tulpina ramificată în partea superioară, cu frunze palmat-lobate și cu flori roșii-brune sau violete închis, folosită ca plantă medicinală Si: (reg) *andrișea, pliscariță, priboi, sovârf* (*Geranium phaeum*). **13** (Îc) **~ia-cioarei** Burete necomestibil nedefinit mai îndeaproape. **14** (Pan) Parte superioară, în formă de pălărie (1), a unei ciuperci. **15** (Pan) Disc al florii-soarelui, în care sunt înfipte semințele. **16** (Pan) Abajur. **17** (Pan) Căpăcel de metal de la o lampă cu petrol, prin care se scoate fitilul Si: (reg) *plească*. **18** (Glg; îs) *~ de fier* Parte superficială din zona de oxidație a zăcămintelor metalifere, bogată în limonit, minerale silicoase, diverși oxizi și hidroxizi, săruri greu solubile ale unor metale. **19** (Reg) Roată dințată făcută din fontă, care învârtește, la mașina de secerat, altă roată, numită pepenoaică. **20** (Reg) Dâmb acoperit cu copaci, mai ales cu goruni. **21** (Trs) Oaie cu capul negru.

pălărier, ~ă *smf* [At: (a. 1793) IORGA, S. D. XII, 116 / V: (înv) ***~rear*** / P: *~ri-er* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pălărie*** + *-ar*] **1-3** Persoană care (confecționează) (repară sau) vinde pălării (1) Si: (reg) *pălăriaș* (**1-3**).

pălăriereasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***pălărier*** + *-easă*] (Îvr) **1-3** Soție a pălărierului (**1-3**) Si: (îvr) *pălărieriță* (**1-3**). **4** Modistă.

pălărie[1]rie *sf* [At: POLIZU / P: *~ri-e~* / Pl: *~ii* / E: ***pălărie*** + *-ărie*] (Rar) **1-2** (Fabrică sau) atelier de confecționat pălării (1). **3** (Pex) Magazin specializat în vânzarea pălăriilor.

pălărierie[2] *sf* [At: POLIZU / P: *~ri-e~* / Pl: *~ii* / E: ***pălărier*** +*-ie*] (Rar) **1-3** Meserie de pălărier (**1-3**).

pălărieriță *sf* [At: (a. 1793), IORGA, S. D. XII, 116 / V: ***~ăriță*** / P: *~ri-e~* / Pl: *~țe* / E: ***pălărier*** + *-iță*] (Îvr) **1-3** Pălăriereasă (**1-3**). **4** Modistă.

pălărieș *sm* vz ***pălăriaș***

pălărioară *sf* [At: DDRF / P: *~ri-oa~* / Pl: *~re* / E: ***pălărie*** + *-ioară*] **1-8** (Șhp) Pălărie (**1, 14-16**) (mică) Si: *pălăriuță* (**1-8**).

pălăriță *sf* vz ***pălărieriță***

pălăriuță *sf* [At: LB / P: *~ri-u~* / Pl: *~țe* / E: ***pălărie*** + *-uță*] **1-8** Pălărioară (**1-8**).

pălăscaș *sm* [At: ALR II/I, h 161/53 / Pl: *~i* / E: ***palască[1]*** + *-aș*] (Reg) Vornicel care invită la nuntă.

pălăscuță *sf* [At: BENIUC, M. C. I, 198 / Pl: *~țe* / E: ***palască[1]*** + *-uță*] **1-2** (Trs; șhp) Palască[1] (mică).

pălătar *sn* vz ***păretar***

pălătui[1] *vi* [At: PAMFILE, A. R. 253 / Pzi: *~esc* / E: ***palat[1]*** + *-ui*] (Reg) **1** A locui într-un palat[1]. **2** (Pex) A trăi în belșug, fără a duce lipsă de nimic. **3** A locui împreună cu cineva.

pălătui[2] *vi* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *~esc* / E: ns cf *palat[2]*] (Mun) **1** A se sfătui cu cineva. **2** A pune ceva la cale.

pălătuială *sf* [At: CIAUȘANU, V. 186 / Pl: *~ieli* / E: ***pălătui[1]*** + *-eală*] (Olt) **1** Locuire într-un palat. **2** (Pex) Trai din belșug, fără a duce lipsă de nimic.

pălătuș *sm* vz ***părătuș***

pălăurat, ~ă *a* [At: CADE / V: ***pălu~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Ban; d. oameni) Smintit.

pălăurdi *v* vz ***palaurdi***

pălăvatec, ~ă *a* vz ***pălăvatic***

pălăvatic, ~ă [At: LM / V: ***palav~, ~tec, ~vratic, polov~*** / E: ns cf bg *палав* „neastâmpărat"] **1** *a* (Reg) Ticălos. **2** *a* (Pop) Zănatic. **3** *a* (Pop) Prost. **4** *smf* (Reg) Palavragiu.

pălăvăcăi *v* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~esc* / E: ns cf *pălăvrăgi*] (Mun) A pălăvrăgi.

pălăvăcăială *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***pălăvăcăi***] (Reg) Pălăvrăgeală (1).

pălăvratic, ~ă *a* vz ***pălăvatic***

pălăvrăgeală *sf* [At: CV 1949 nr. 6, 2 / V: ***palav~*** / Pl: *~eli* / E: ***pălăvrăgi*** + *-eală*] **1** Discuție despre lucruri lipsite de importanță Si: *flecăreală, trăncăneală*, (reg) *pălăvăcăială, pălăvrăgitură, pălăvrit[1]* (**1**). **2** Vorbă multă și fără rost Si: *flecăreală, trăncăneală, vorbărie,*

pălăvrăgi *v* [At: REBREANU, R. I, 238 / V: ***palav~*** / Pzi: *~ăgesc* / E: drr ***palavragiu***] **1** A discuta despre lucruri lipsite de importanță Si: *a flecări, a pălamojdi, a pălăvăcăi, a pălăvri* (**1**), *a pichirisi[1]*. **2** A vorbi mult și fără rost Si: *a flecări, a trăncăni.*

pălăvrăgit, ~ă *smf, a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pălăvrăgi***] (Reg) **1-2** (Om) care pălăvrăgește Si: (reg) *pălăvrit[2]* (**1-2**).

pălăvrăgitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***pălăvrăgi*** + *-tură*] **1** (Mun) Pălăvrăgeală (**1**). **2** (Mun; udp „de") Palavragiu.

pălăvri *v* [At: ISIS (1859) 12/1 / V: (îvr; cscj) ***palavra*** (Pzi: 3 *palavră*) / Pzi: *~resc* / E: ***palavră***] **1** *vit* (Reg) A pălăvrăgi. **2** *vt* (Mun) A cicăli.

pălăvrit[1] *sn* [At: UDRESCU. GL. / Pl: *~uri* / E: ***pălăvri***] **1** (Reg) Pălăvrăgeală (**1**). **2** (Mun) Cicălire.

pălăvrit[2], ~ă *smf, a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pălăvi***] **1-2** Pălăvrăgit (**1-2**).

pălăzol *sn* vz ***parasol***

pălâc *sn* vz ***palancă[1]***

pălciană *sf* [At: DDRF / V: ***pâl~*** / P: *~ci-a~* / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot; reg) Vițelar (*Anthoxanthum odoratum*).

păldău *sm* [At: PAMFILE, A. R. 253 / Pl: *~ăi* / E: ns cf *pălălău[1], haldău*] (Reg) Flăcău.

păleacă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 80 / V: ***pel~, pelele~*** / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***păli[1]*** + *-eacă*] **1** (Mun) Prăjină de lemn lungă și subțire Si: *ciomag*. **2** (Mun; îf *peleancă, peleleacă*) Nuia groasă.

păleală *sf* [At: H II, 39 / Pl: *~eli* / E: ***păli***[1] + *-eală*] (Reg) Zbârcire a fructelor din cauza arșiței, secetei etc.

pălearìu *sm* vz ***paler***[1]

păleașcă *sf* vz ***palașcă***[1]

păleată *sf* vz ***păleață***

păleață *sf* [At: ANTIPA, P. 126 / V: *~ată* / Pl: *~ețe, ~eți* / E: ***păli***[1] + *-eață*] **1** (Olt) Par[1]. **2** Prăjină lungă și subțire. **3** Nuia cu utilizări diverse. **4** (Reg) Bucată scurtă de lemn cu care se aruncă prin pomi după fructe. **5** Epitet dat unui om foarte înalt. **6** Om slab, gălbejit.

păleiană *sf* [At: BORZA, D. 20 / V: *~ină* / Pl: *~iene* / E: nct] (Bot; Mol) Vițelar (*Anthoxanthum odoratum*).

păleină *sf* vz ***păleiană***

păler *sm* vz ***paler***[1]

păletar *sm* vz ***păretar***

păleu *sm* [At: ALR SN I, h 130/27 / Pl: *~ei* / E: ***pală***[1] + *-eu*] (Reg) Fiecare dintre drugii de lemn cu ajutorul cărora oamenii transportă o grămadă de fân până la locul unde se clădește claia.

păli[1] [At: PSALT. HUR. 71ʳ/11 / Pzi: *~lesc* / E: slv ***палити***] **1** *vt(a)* (Îrg; d. căldură sau surse de căldură) A încălzi prea tare Si: *a arde, a dogorî, a pârjoli, a pârli*. **2** *vr* A se încălzi la soare, la foc etc. **3-4** *vtr* A (se) bronza Si: *a se înnegri*. **5** *vt* (Mol; c. i. mămăliga) A lăsa un timp la foc după preparare, pentru a ieși mai ușor din ceaun. **6** *vi* (Reg; d. fructe) A fi pe punctul de a se coace. **7-8** *vir* (D. plante) A(-și) pierde prospețimea, a începe să se usuce din cauza arșiței, a secetei, a frigului, a unei boli etc. Si: *a (se) îngălbeni, a se ofili*, (reg) *a se pâhăvi*. **9** *vtf* (Subiectul e soarele; c. i. fire, țesături) A decolora. **10** *vr* (D. semințe, fructe, plante) A se pipernici. **11-12** *vtr* (Pop) A (se) lovi. **13-14** *vit* A ținti (ceva). **15** *vt* (Șîs *a ~ la pământ*) A doborî. **16** *vt* (Rar) A omorî. **17** *vt* (Fig; d. sentimente, senzații) A copleși dintr-o dată, pe neașteptate. **18** *vi* (Mol; Trs) A sosi undeva pe neașteptate.

păli[2] [At: CR (1848), 19[1]/60 / Pzi: *~lesc* / E: fr *pâlir*] **1** *vi* (D. oameni și fața lor) A deveni palid, mai ales din cauza unei emoții. **2** *vr* (Înv) A se îngălbeni. **3-4** *vir* (Rar; d. surse de lumină) A-și pierde intensitatea, strălucirea, a deveni palid. **5** *vt* (Fig) A deveni șters, nesemnificativ, neimportant.

păli[3] *vt* [At: PAMFILE, A. R. 133 / Pzi: *~lesc* / E: ***pală***[1]] (Reg; c. i. iarbă, păioase) A așeza în pale[1] Si: (reg) *a pălui*[1] (**1**).

păliandă *sf* [At: H IV, 374 / Pl: *~de* / E: nct] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

pălici *si* [At: BARONZI, L. 116 / E: ***păli***[1] + *-ici*] **1** (Reg) Acțiune a soarelui, a vântului sau a gerului, care ofilește plantele. **2** (Mun) Vreme friguroasă cu vânt și ploaie.

păliciune *sf* [At: BIBLIA (1688), 407[1]/42 / Pl: *~ni* / E: ***păli***[1] + *-ciune*] **1** (Îvr) Arșiță, dogoare a soarelui. **2** (Înv) Ofilire a plantelor datorită arșiței soarelui. **3** (Îrg) Rugină a plantelor.

pălie[1] *sf* [At: MARIAN, S. R. I, 113 / V: (reg) ***pârlie*** / Pl: *~ii* / E: ***păli***[1] + *-ie*] (În credințele populare; șîs) *Ilie ~, Ilie cu ~* Sărbătoare ținută în preajma zilei de Sfântul Ilie, cu scopul de a preveni focul, trăsnetele și mai ales arșițele prea mari care distrug semănăturile Si: (pop) *opârlie*.

pălie[2] *sf* [At: ALR I, 833/9 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Cobilă la plug. **2** Un fel de leasă care se adaugă la sanie pentru a o înălța spre a putea încărca în ea ceva.

pălimar[1] *snm* [At: BIBLIA (1688) 247[1]/58 / V: (înv) ***pal~, pălămar, polemar, pol~, polinar*** / Pl: *~e, ~i* / E: nct] **1** Par[1] folosit de obicei ca element de susținere în construcția caselor țărănești. **2** (Spc) Fiecare dintre stâlpii care mărginesc pridvorul sau prispa caselor țărănești, susținând partea corespunzătoare a acoperișului. **3** (Reg) Stâlp de telegraf. **4** (Ban) Țăruș de care se leagă un animal. **5** (Mun; Olt) Cumpănă la fântână. **6** Împrejmuire de scânduri la prispa sau la pridvorul unei case țărănești, la un balcon, la un pod etc. Vz *balustradă, grilaj, parmaclâc*. **7** (Înv) Întăritură de scânduri la o cetate. **8** Cerdac. **9** Foișor. **10** Balcon. **11** (Reg) Acoperiș oblic care apără de ploi, de zăpadă etc. treptele de la intrare, la casele țărănești fără pridvor. **12** (Reg) Șopron. **13** (Trs; Mol) Îngrăditură acoperită, lângă strungă, folosită de ciobani când mulg oile. **14** (Reg) Corlată. **15** (Reg) Targă de transportat răniții. **16** (Reg; csc) Paie rezultate de la treierat. **17** (Reg) Cablu întins de-a curmezișul unui râu, de care se ține podul plutitor.

pălimar[2] *sm* vz ***pălămar***[1]

pălimar[3] *sn* vz ***pălămar***[2]

pălimariu *sm* vz ***pălămar***[1]

pălimăresc, ~ească *a* [At: ARVINTE, TERM. 158 / Pl: *~ești* / E: ***pălimar***[3] + *-esc*] (Plu; Mol; d. noduri) Care se face pentru a uni două capete de frânghie, de sârmă etc.

pălimărește *av* [At: ARVINTE, TERM. 158 / E: ***pălimar***[3] + *-ește*] (Plu; Mol) În felul în care se înnoadă odgoanele.

pălincă[1] *sf* vz ***palincă***[1]

pălincă[2] *sf* vz ***palincă***[2]

pălincărie *sf* [At: CADE / V: ***pălan~*** / Pl: *~ii* / E: ***palincă***[1] + *-ărie*] (Trs; Ban) Loc, instalație în care se fabrică palinca[1] Si: (reg) *pălincie* Vz *povarnă, velniță*.

pălincie *sf* [At: ARH. FOLK. VI, 298 / Pl: *~ii* / E: ***palincă***[1] + *-ie*] (Trs; Mar) Pălincărie.

pălincuță *sf* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 387 / V: ***pal~*** / E: ***palincă***[1] + *-uță*] **1-8** (Reg; șhp) Palincă[1] (**1-4**) (puțină).

pălind[1], ***~ă*** *a* [At: PETICĂ, O. 92 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***păli***[1]] (Rar; d. plante) Care se ofilește.

pălind[2], ***~ă*** *a* [At: EMINESCU, O. I, 42 / Pl: *~nzi, ~de* / E: ***păli***[2]] (Rar) **1** (D. oameni) Care devine palid (**1**). **2** (D. surse de lumină) Care își pierde strălucirea, intensitatea.

pălir *sm* vz ***paler***[1]

pălire[1] *sf* [At: MINEIUL (1776), 85[r2]/32 / Pl: *~ri* / E: ***păli***[1]] **1** (Îrg) Încălzire prea tare de către o sursă de căldură. **2** Dogoare. **3** Bronzare. **4** Ofilire a plantelor. **5** Pârguire a fructelor. **6** Decolorare a țesăturilor Si: *spălăcire*. **7** Pipernicire a fructelor. **8** (Pop) Lovire. **9** (Pop) Doborâre. **10** (Rar) Omorâre. **11** (Fig) Apariție bruscă a unui sentiment copleșitor. **12** (Bot; reg) Cornul-secarei (*Claviceps purpurea*).

pălire[2] *sf* [At: DLRU / Pl: *~ri* / E: ***păli***[2]] **1** Îngălbenire a feței din cauza unei emoții. **2** (Pex) Paloare (**1**). **3** Pierdere a intensității luminii. **4** (Fig) Pierdere a importanței.

păliș, ~ă [At: CADE / Pl: *~uri, ~e* / E: ***păli***[1] + *-iș*] **1** *av* (Olt; Mun) Oblic Si: *pieziș*. **2** *av* (Olt; Mun) Dintr-o parte. **3-4** *av, s* (Îe) **A o lua ~** (sau **în**) **~** A o lua de-a dreptul Si: *a o lua (în) piepțiș*. **5-6** *av, s* (Îe) **A lua ~** (sau **în**) **~ (pe cineva)** A-i vorbi cuiva răstit Si: *a certa, a dojeni*. **7-8** *av, s* (Îae) A se uita chiorâș, neprietenos sau ironic la cineva. **9** *sn* (Îe) **A se întinde** (sau **a se da, a se lăsa**) **în ~ul soarelui** A se prăji la soare. **10** *sn* (Pex; îae) A lenevi. **11** *av* (Fig) În mod greșit. **12** *sn* (Reg) Vânt amestecat cu ninsoare sau ploaie, care te izbește pieziș. **13** *sf* (Olt; fig) Vorbă prostească. **14** *av* (Fig; reg) În mod peltic.

pălișat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: ***păliș***] (Olt) Oblic.

păliște *sf* [At: SADOVEANU, O. XI, 275 / Pl: *~ti* / E: ***păli***[1] + *-iște*] **1** (Reg) Arșiță a soarelui Si: *dogoare*. **2** (Pex) Loc situat în bătaia soarelui. **3** Câmp ars de arșița soarelui Si: (reg) *pălitură* (**3**), *pârlitură* (**3**).

pălit[1], ***~ă*** *a* [At: ECONOMIA, 32/8 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păli***[1]] **1** (Reg; d. oameni) Bronzat. **2** (D. plante) Veștejit de arșiță, vânt, brumă etc. Si: *ofilit* (**1**), (reg) *pâhăvit*. **3** (Fig; d. oameni) Necăjit. **4** (Trs; d. plante) Atins de rugină sau de tăciune. **5** (Ban; Trs; d. holde) Crescut prea repede și fără rod Si: (reg) *hulpit*. **6** (Reg; d. semănături) Insuficient dezvoltat. **7** (Reg; d. semințe) Copt înainte de a fi ajuns la maturitate Si: *chircit, sec, zbârcit*. **8** (Fig; reg; d. oameni) Slab. **9** Lovit. **10** (Fig; nob) Pornit. **11** Doborât la pământ. **12** (Fig; d. oameni) Nebun.

pălit[2], ***~ă*** *a* [At: ALEXANDRESCU, O. I, 90 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păli***[2]] **1** (D. oameni) Palid (**1**). **2** (D. surse de lumină) Lipsit de intensitate Si: *estompat*.

pălitari *sn* vz ***păretar***

pălitor, ~oare [At: TEODORESCU, P. P. 373 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păli***[1] + *-tor*] **1** *a* Care pălește[1] (**11**). **2** *sn* (Reg) Hădărag la îmblăciu.

pălitură sf [At: BIBLIA (1688), 146²/52 / Pl: *~ri* / E: ***păli¹*** + *-tură*] 1 Ofilire a plantelor din cauza soarelui, vântului, brumei etc. 2 (Îrg) Rugină a plantelor. 3 (Reg) Pălişte (3). 4 Lovitură. 5 Urmă de lovitură Si: *contuzie, rană*. 6 (Mun) Spaimă.

păliur sm [At: BRANDZA, D. 98 / Pl: *~i* / E: lat ***Paliurus*** (spina Christi)] Arbust spinos de origine mediteraneeană, cu frunzele ovale, netede, prevăzute cu doi spini puternici, cu flori mici, galbene-verzui și cu fructul în formă de pălărie Si: (reg) *dracă, spinul-asinului, spinul-lui-Hristos* (*Paliurus spina Christi*).

pălivan *sm* vz ***pehlivan***

pălivăn *sm* vz ***pehlivan***

pălmar [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i, ~e* / E: ***palmă¹*** + *-ar*] 1 *sm* (Reg) Pește de lungimea unei palme¹ (1). 2 *sn* Mănușă specială de piele, cauciuc, material plastic etc., folosită pentru protecția palmei¹ (1) în diverse locuri de muncă.

pălmaș *sm* [At: I. IONESCU, D. 422 / Pl: *~i* / E: ***palmă¹*** + *-aș*] Țăran sărac, fără vite de muncă, fără inventar agricol și de obicei fără pământ, care își câștigă existența muncind cu brațele la moșieri sau chiaburi Si: (reg) *brâncaș, nopsamoș, palmașer, zilier*.

pălmat, ~ă *a* vz ***palmat***

pălmăjer *sm* vz ***pălmășer***

pălmăli *vt* [At: ARH. FOLK. VII, 89 / Pzi: *~lesc* / E: ***palmă¹*** + *-ăli*] 1-2 (Trs) A pălmui (1-2).

pălmălui *vt* [At: ALR I, 1435/90 / Pzi: *~esc* / E: ***palmă*** + *-ălui*] 1-2 (Trs) A pălmui (1-2).

pălmășer *sm* [At: ALR I, 455/269 / V: ***~ăjer, pălnișer*** / Pl: *~i* / E: ***pălmaș*** + *-ar*] Pălmaș.

pălmășesc *a* [At: DLR / Pl: *~ești* / E: ***pălmaș*** + *-esc*] (Mol; îs) *Pământ ~* Pământ dat pălmașilor la împroprietărirea din 1864.

pălmăzui *vt* [At: ALR I, 1438/247 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *pălmui*] 1-2 (Reg) A pălmui (1-2).

pălmi *vt* [At: DRLU / Pzi: *~esc* / E: ***palmă¹***] 1-2 (Reg; Trs) A pălmui (1-2). 3 (Reg) A apăsa cu palma¹ pentru a da o anumită formă unui obiect.

pălmică *sf* [At: ARGHEZI, C. S. 49 / Pl: *~ici* / E: ***palmă¹*** + *-ică*] 1-8 (Șhp) Pălmuță (1-8).

pălmie *sf* vz ***pâlnie***

pălmieră *sf* vz ***palmieră***

pălmire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***pălmi***] (Reg) 1-2 Pălmuire (1-2).

pălmiță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 264 / Pl: *~te* / E: ***pălmi***] 1 (Rar) Palmă¹ (47). 2 (Reg; îcs) *De-a ~tele* Joc de copii în care jucătorii stau față în față și își bat reciproc genunchii și palmele¹ (1).

pălmiță *sf* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 190 / Pl: *~te* / E: ***palmă¹*** + *-iță*] 1-8 (Rar; șhp) Pălmuță (1-8).

pălmoacă *sf* [At: TEODOREANU, M. U. 290 / Pl: *~ace* / E: ***palmă¹*** + *-oacă*] 1-8 (Nob; șdp) Pălmoi (1-8).

pălmoi *sn* [At: DOINE, 51 / Pl: *~oaie* / E: ***palmă¹*** + *-oi*] 1-6 (Șdp) Palmă¹ (1, 55-56) (mare) Si: (nob) *pălmoacă* (1-6). 7-8 (Pex) Lovitură de palmă¹ (47) (dată cu putere) Si: (nob) *pălmoacă* (7-8).

pălmui *vt* [At: LB / Pzi: *~esc*, (rar) *păl~* / E: ***palmă¹*** + *-ui*] 1 A lovi cu palma¹ (1) obrazul cuiva Si: (reg) *a pălmăli* (1), *a pălmălui* (1), *a pălmăzui* (1), *a pălmi* (1). 2 A bate cu palma¹ (47) Si: (reg) *a pălmăli* (2), *a pălmălui* (2), *a pălmăzui* (2), *a pălmi* (2). 3 (Îvr) A măsura cu palma¹ (50).

pălmuială *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ieli* / E: ***pălmui*** + *-eală*] 1-2 Pălmuire (1-2).

pălmuire *sf* [At: MINEIUL (1776), 123ᵛ¹/2 / Pl: *~ri* / E: ***pălmui***] 1 Lovire cu palma¹ (1) a obrazului cuiva Si: *pălmire* (1), *pălmuială* (1). 2 Bătaie cu palma¹ (47) Si: *pălmire* (2), *pălmuială* (2). 3 (Îvr) Măsurare cu palma¹.

pălmuit, ~ă *smf, a* [At: ODOBESCU, D. I, 9 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pălmui***] 1-2 (Persoană) care a fost lovită cu palma¹ (1) peste obraz. 3-4 (Persoană) care a fost bătută cu palma¹ (47).

pălmuliță *sf* [At: MARIAN, Î. 198 / Pl: *~țe* / E: ***palmă¹*** + *-uliță*] 1-8 (Îvp; șhp) Pălmuță (1-8).

pălmușoară *sf* [At: CDDE 198 / Pl: *~re* / E: ***palmă¹*** + *-ușoară*] 1-8 (Rar; șhp) Pălmuță (1-8).

pălmuță *sf* [At: DM / Pl: *~țe* / E: ***palmă¹*** + *-uță*] 1-6 (Șhp) Palmă¹ (1, 55-56) (mică) Si: *pălmică* (1-6), *pălmiță* (1-6), *pălmuliță* (1-6), *pălmușoară* (1-6). 7-8 (Pex) Lovitură de palmă¹ (47) (dată ușor) Si: *pălmică* (7-8), *pălmiță* (7-8), *pălmuliță* (7-8), *pălmușoară* (7-8).

pălnișer *sm* vz ***pălmășer***

păloaie *sf* [At: PAMFILE, A. R. 158 / V: ***paloane, paloanie, ~oniu*** / Pl: *~oi* / E: ***pală¹*** + *-oaie*] (Trs; Ban) 1-6 (Șdp) Pală¹ (1-3) (mare). 7-8 Grămadă de fân, de paie¹ etc. (mai mică decât stogul).

păloniu *sm* vz ***păloaie***

păloni *vt* [At: A I, 12 / Pzi: *~esc* / E: ***paloane***] (C. i. spice, fân) 1 A aduna în mănunchiuri. 2 A clădi în stog.

pălosel *sn* [At: ALEXANDRI, P. P. 64 / V: ***pălușel*** / Pl: *~e* / E: ***paloș*** + *-el*] 1-2 (Pop; șhp) Paloș (mic).

păloște *sf* [At: CADE / Pl: *~ti* / E: nct] (Ban) Staul pentru vite.

pălpag *sn* [At: LEXIC REG. II, 87 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Par¹ (1).

păltăgea *sf* vz ***pătlăgea***

păltănuț *sm* vz ***păltinuț***

păltinaș *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 184 / Pl: *~i* / E: ***paltin*** + *-aș*] 1-4 (Șhp) Paltin (1-2) (mic) Si: (pop) *păltinel* (1-4), *păltior* (1-4), (reg) *păltiniță* (1-4), *păltinuț* (1-4). 5 (Bot; reg) Păltior (5) (*Ribes petraeum*).

păltinat, ~ă *a* [At: ALR SN III, h 810/848 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg; d. planuri) Care este situat pieziș, oblic.

păltinărie *sf* [At: F D IV, 260 / Pl: *~ii* / E: ***paltin*** + *-ărie*] 1-4 (Rar) Păltiniș (1-4).

păltinăriște *sf* [At: F D IV, 260 / Pl: *~ti* / E: ***paltin*** + *-ăriște*] 1-4 (Reg) Păltiniș (1-4).

păltinel *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 51 / Pl: *~ei* / E: ***paltin*** + *-el*] 1-4 (Bot; pop; șhp) Păltinaș (1-4). 5 (Reg; îe) **A umbla de(-a) frunza ~ului** A umbla fără rost. 6 (Reg; îae) A fi haimana. 7 (Bot; reg) Jugastru (*Acer campestru*). 8 (Bot; reg) Coacăz (*Ribes rubrum*). 9 (Bot; reg) Coacăză (*Bruckenthalia spiculifolia*).

păltinele *sfp* [At: BIANU, D. S. / E: ***păltinel***] (Bot; reg; șîs *~ roșii*) Coacăz (*Ribes rubrum*).

păltinet *sn* [At: DRLU / Pl: *~uri* / E: ***paltin*** + *-et*] 1-4 (Reg) Păltiniș (1-4).

păltinior *smi* vz ***păltior***

păltiniș *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 63 / Pl: *~uri* / E: ***paltin*** + *-iș*] (Csc) 1 Pădure de paltini (1) Si: (rar) *păltinărie* (1), (reg) *păltinăriște* (1), *păltinet* (1), *păltiniște* (1). 2 Grup de paltini (1) Si: (rar) *păltinărie* (2), (reg) *păltinăriște* (2), *păltinet* (2), *păltiniște* (2). 3 Paltini (1) care alcătuiesc o pădurice, un crâng Si: (rar) *păltinărie* (3), (reg) *păltinăriște* (3), *păltinet* (3), *păltiniște* (3). 4 Crescătorie cu răsaduri de paltini (1) Si: (rar) *păltinărie* (4), (reg) *păltinăriște* (4), *păltinet* (4), *păltiniște* (4).

păltiniște *sf* [At: DR. XI, 71 / Pl: *~ti* / E: ***paltin*** + *-iște*] 1-4 (Reg) Păltiniș (1-4).

păltiniță *sf* [At: ȘEZ. VII, 163 / Pl: *~țe* / E: ***paltin*** + *-iță*] 1-4 (Trs; șhp) Păltinaș (1-4).

păltinuț *sm* [At: MARIAN, NA. 434 / V: ***~tănuț*** / Pl: *~i* / E: ***paltin*** + *-uț*] 1-4 (Reg; șhp) Păltinaș (1-4).

păltior *sm* [At: DDRF / V: (reg) ***~inior*** / P: *~ti-or* / Pl: *~i* / E: ***paltin*** + *-ior*] 1-4 (Pop; șhp) Păltinaș (1-4). 5 Arbust cu frunze cu lobi ascuțiți, cu flori verzi punctate cu roșu, cu fructe în formă de boabe roșii Si: (reg) *păltinaș* (5), *pomușoară, coacăz-de-munte* (*Ribes petraeum*). 6 (Bot; reg) Agriș (*Ribes grossularia*).

pălțău *sn* vz ***palțău***

pălucă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 145 / Pl: *~uce* / E: nct] (Reg) Mămăligă moale.

pălugă *sf* [At: PAMFILE, VĂZD. 176 / V: ***pal~*** / Pl: *~ugi* / E: srb ***poluga***] 1-2 *sf* (Ban; Trs) Par¹ (1) (care servește ca pârghie) Si: *drug*. 3 *av* (Îe) **A da ~** A rostogoli o bârnă, un trunchi pe o rampă în sus.

pentru încărcarea în vagoane. **4** *i* (Buc; îf *palugă*) Comandă care se dă la ridicatul buștenilor cu țapina.

pălui¹ [At: (a. 1847) URICARIUL X, 404 / Pzi: *~esc* / E: ***pală¹*** + *-ui*] **1** *vt* (C. i. iarbă, fân) A păli³. **2** *vt* A așeza în straturi, în grămezi. **3** *vt* (C. i. cereale) A vântura. **4** *vi* (D. obraz) A se înroși.

pălui² *vt* [At: DIACONU, P. 11 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Mol; c. i. o tranzacție) A încheia.

păluială¹ *sf* [At: CHEST. V, 94 / Pl: *~ieli* / E: ***pălui¹*** + *-eală*] **1** (Reg) Așezare a ierbii, a fânului etc. în pale¹ **(1)** Si: *păluire* **(1)**, *păluit¹* **(1)**. **2** Așezare în straturi, în grămezi Si: *păluire* **(2)**, *păluit¹* **(2)**. **3** Dărăcire a lânii Si: *păluire* **(3)**, *păluit¹* **(3)**. **4** Vânturare a cerealelor Si: *păluire* **(4)**, *păluit¹* **(4)**.

păluială² *sf* [At: DIACONU, P. 11 / Pl: *~ieli* / E: ***pălui²*** + *-eală*] (Mol) **1** Tranzacție. **2** (Spc) Învoială cu privire la administrarea unei stâne.

păluială³ *sf* vz ***păruială¹***

păluire *sf* [At: PAMFILE, A. R. 215 / Pl: *~ri* / E: ***pălui¹***] **1-4** (Reg) Păluială¹ **(1-4)**.

păluit¹ *sn* [At: PAMFILE A. R. 215 / Pl: *~uri* / E: ***pălui¹***] **1-4** (Reg) Păluială¹ **(1-4)**.

păluit², ***~ă*** *a* [At: I. IONESCU, C. 115/1 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pălui¹***] (Reg) **1** Care a fost așezat în pale¹ **(1)**. **2** (D. lână) Dărăcit. **3** (D. cereale) Treierat.

pălurat, ~ă *a* vz ***pălăurat***

pălușcă *sf* [At: BORZA, D. 179 / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Călin (*Viburnum opulus*).

pălușel *sn* vz ***păloșel***

păluță *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 149/5 / V: ***pal~ ~lață*** / Pl: *~te*, *~uți* / E: mg ***palota***] **1-2** (Trs) Palat¹ **(1-2)**. **3** (Pex) Casă mare, frumoasă.

pămătuc *sn* vz ***pămătuf***

pămăranță *sf* vz ***pomeranță***

pămătuc *sn* vz ***pămătuf***

pămătuf *sn* [At: C. STAMATI, ap. CADE / V: ***mătuf, pămatuc, ~uc, ~tug, ~tuh, ~tuș, ~tuv, ~tuz, pământuș, pănă~, pănătuv, plămătufc, pomătoc, pom~, pomătug, pomotuf, pomotuș, pum~*** / Pl: *~uri*, (reg) *~e* / E: slv ****пометоуχъ*** cf slv *помести* „a mătura"] **1** Ghemotoc de cârpe, călți etc. legat la capătul unui băț sau mănunchi de paie, de pănușe, de pene etc., având diverse utilizări Vz *feleștioc, mătăuz*. **2** Smoc sau moț de păr. **3** (Spc) Obiect format din fire de păr prinse într-un mâner, cu care se săpunește fața la bărbierit Si: *poanson*, (reg) *pomoci*. **4** (Spc; reg) Bidinea. **5** (Spc) Mănunchi de busuioc cu care preotul stropește cu agheasmă Si: *sfeștoc*, (reg) *mătăuz*. **6** Floare a unor plante ca trestia, papura etc. **7** (Trs) Fire mici care rămân după ce se smulge cânepa.

pămătug *sn* vz ***pămătuf***

pămătuh *sn* vz ***pămătuf***

pămătujel *sn* vz ***pămătușel***

pămătuji *v* vz ***pămătuși***

pămătuș *sn* vz ***pămătuf***

pămătușel *sn* [At: DDRF / V: ***~ujel, pomătujel*** / Pl: *~e* / E: ***pămătuș*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Pămătuf **(1-3, 7)** (mic).

pămătuși [At: COMAN, GL. / V: ***~uji, pănătuvi*** / Pzi: *~șesc* / E: ***pămătuș***] **1** *vt* (Mol; Dob; c. i. vatra) A domoli căldura cu un pămătuf **(1)** înmuiat în apă. **2** *vt* (Reg) A vărui. **3-4** *vtr* (Reg) A (se) badijona.

pămătuv *sn* vz ***pămătuf***

pămătuz *sn* vz ***pămătuf***

pămăzalcă *sf* vz ***pămânzalcă***

pămălzalcă *sf* vz ***pămânzalcă***

pămâncior *sn* [At: LB / V: (reg) ***pemin~*** / Pl: *~oare* / E: ***pământ*** + *-ior*] **1-2** (Pop; șhp) Pământ (mic, puțin).

pământ *sn* [At: PSALT. HUR. 69ᵛ/16 / V: (îrg) ***pem~***, (reg) ***pom~***, (îvr) ***pomont*** / Pl: *~uri*, (înv) *~ure*, (reg) *~e*, *~minte* / Vc: *~tule*, (înv) *~e*, *păminte* / E: ml ***pavimentum***] **1** Scoarță a globului terestru pe care trăiesc oamenii și celelalte viețăți. **2** (În imprecații; îe) **Înghiți-te-ar ~ul!** sau **Mâncate-ar ~ul!** De-ai muri! **3** (Interogativ retoric; îe) **Cum te (îl, vă etc.) rabdă** (sau **ține) ~ul?** Exprimă indignarea față de lipsa de omenie a cuiva. **4** Mormânt. **5** (Îlav) **~ îngăurit** Epitet pentru un om leneș. **6** (Îlav) **Din ~** De jos. **7** (Îlav) **De la ~** De jos. **8** (Îe) **A uita ca ~ul** A uita cu desăvârșire, de tot. **9** (Îe) **A dormi ca ~ul** A dormi profund. **10** (Îe) **A nu ști ca ~ul** A nu ști deloc. **11** (Îe) **Din ~ (din iarbă verde)** sau **din fundul ~ului** Cu orice preț, prin orice mijloace. **12** (Îe) **A se înclina până la** (sau **în**) **~** A se înclina foarte adânc, cu o politețe exagerată. **13** (Îlav) **În** (sau **la**) **~** Aplecat până jos (de teamă, de emoție, de modestie etc.). **14** (Îe) **A pune** sau **a băga (ceva) în ~** A însămânța. **15** (Îae) A planta. **16** (Îe) **A băga (pe cineva) în ~** A înmormânta. **17** (Îae) A omorî. **18** (Îae) A intimida, a speria pe cineva. **19** (Îe) **A cădea la ~ (în fața cuiva)** A se prosterna, a îngenunchea cu fața la pământ. **20** (Îae) A se umili în fața cuiva. **21** (Îe) **A lăsa totul** (sau **toate) la** (sau, reg, **în**) **~** A abandona totul Si: *a lăsa baltă*. **22-24** (Îe) **Nu-l încape ~ul** Se spune despre o persoană (lacomă) (îngâmfată sau) foarte fericită. **25** (Îe) **A nu-l (mai) ține (pe cineva) ~ul (de bucurie)** A fi foarte bucuros. **26** (Îe) **A nu mai călca pe ~** A fi foarte fericit. **27** (Îe) **A nu atinge ~ul** sau **a nu se ști** sau **a nu se (mai) simți pe ~ (de bucurie)** A fi foarte fericit. **28** (Îe) **A nu avea nici cer, nici ~** A nu avea nici un adăpost. **29-30** (Îe) **A (nu) fi (cu picioarele) pe ~** A (nu) avea simțul realității. **31** (Îcn; îae) A fi foarte distant. **32** (Îe) **A tăcea** (sau **a fi mut) ca ~ul** A nu spune nici un cuvânt. **33-34** (Îe) **A face** (sau **a ține) umbră ~ului (degeaba)** A trăi degeaba. **35** (Îae) A nu fi bun de nimic. **36** (Îe) **A nu(-l) ști** sau **a nu(-l) afla, a nu(-l) auzi, a nu(-l) simți** etc. **nici ~ul** A nu-l ști, a nu-l afla etc. absolut nimeni. **37** (Îe) **A așterne** (sau **a trânti, a culca, a da** etc.) **la ~** (sau, rar, **~ului**) A doborî. **38** (Pex; îae) A omorî. **39** (Îe) **(Nu) se dărâmă ~ul** Se zice când cineva se arată îngrijorat sau zorit, în mod nejustificat. **40-41** (Îe) **A ieși** (sau **a răsări, a se ivi, a apărea** etc. **ca) din ~ (din iarbă verde)** A apărea pe neașteptate (și fără să fi fost observat înainte de cineva). **42** (Reg; îe) **A pune fața la ~** A muri. **43** (Îe) **Plânge de udă ~ul** Plânge mult. **44** (Reg; îe) **A sta cu burta la ~** A trândăvi. **45** (Îe) **A-i fugi cuiva ~ul de sub picioare** A-și pierde echilibrul din cauza unei proaste stări fizice sau din cauza unui pas greșit. **46** (Îae) A fi pe punctul de a pierde o anumită situație materială, socială etc. **47** (Îe) **Cu o falcă în cer (și) cu una** (sau **alta) în ~** Cu mare mânie, cu mare supărare. **48** (Îe) **A-i veni cuiva să intre în ~** A se simți foarte stânjenit. **49-50** (Îe) **A intra în ~ (de frică** sau**) de rușine** A avea un puternic sentiment (de frică sau) de rușine. **51** (Îe) **Parcă a intrat în ~** sau **parcă l-a înghițit ~ul** Se spune despre cineva sau ceva care a dispărut fără urmă, care nu poate fi găsit cu nici un preț. **52** (Reg; îe) **A răsturna ~ul într-o dungă** A realiza lucruri extraordinare. **53** (Îla) **La ~** Nimicit. **54** (Îal; d. oameni) Distrus sufletește, într-o situație disperată. **55** (Îae; la box) Cnocdaun. **56** (Îae; în armată, sport etc., ca formulă de comandă) Culcat! **57** (Îe) **A duce la ~** A face să eșueze. **58** (Îe) **Plânge ~ul sub el** (sau **ea** etc.) Se spune despre o persoană foarte supărată. **59** (Rar; îe) **Geme ~ul sub cineva** Se spune despre cei care se vaită și gem întruna. **60** (Rar; îe) **Doarme și ~ul sub om** Se spune când este mare liniște, când domnește calmul. **61** (Reg; îe) **Cu inima pe ~** Foarte trist. **62** (Reg; îe) **A-i crăpa (cuiva) ~ul (undeva)** A muri undeva. **63** (Îe) **A frământa** (sau **a pisa** etc.) **~ul** A juca, a dansa cu pasiune. **64** (Îe) **A mânca** (sau **a pupa**) **~ul** A atinge pământul în treacăt, din zbor. **65** (Rar; d. avioane; îe) **A lua ~** A atinge pământul cu roțile, la aterizare. **66** (Spt; îe) **Mingea a mâncat ~** Se spune când mingea a depășit linia de marcație reglementară. **67** (Îe) **A nu(-l) primi pe cineva (nici) ~ul** Se spune despre un om foarte păcătos care moare. **68** (Îe) **A-i fi greu (și) ~ului (cu cineva)** Se spune despre un om rău. **69** (Reg; îe) **A da** (sau **a răsturna** etc.) **~ul cu fundul** (sau **cu dosul, cu curul**) **în sus** A căuta, a scotoci peste tot pentru a găsi un lucru. **70** (Reg; îae) A fi foarte harnic. **71** (Reg; îe) **Ce ~?** Ce Dumnezeu? **72** (Reg; îe) **~e răsufli ?** Se zice cuiva tăcut, care nu scoate nici o vorbă. **73** Planetă a sistemului solar locuită de oameni. **74** (Pex) Oameni care locuiesc pe această planetă. **75** Arată o calitate sau un defect avut în gradul cel mai înalt sau un număr foarte mare. **76** (Îlav) **La** (sau **de la, până la, din**) **capătul** (sau **marginea** ori **marginile, toarta**, rar **capetele**) **~ului** sau **peste ~** etc. De foarte departe. **77** (Îe) **A curma ~ul** A colinda toată lumea. **78** (Îlav) **De când (lumea și) ~ul** Din

totdeauna. **79** (Îae; îcn) Niciodată. **80** (Reg; îe) **Când s-or roade furnicile ~ului** Niciodată. **81** (Îla) **Vechi ca ~ul** Foarte vechi. **82** (Îe) **Nu e peste ~** Nu e departe de aici. **83** (Îe) **Ca de la cer la ~** sau (rar) **cât cerul de ~, ca între cer și ~** Se spune pentru a arăta marea deosebire care există între două ființe, două lucruri, două fenomene. **84-85** (Îe) **A (se) jura cu cerul și cu ~ul** A (se) jura cu multă convingere, invocând atât forțele de pe pământ cât și pe cele cerești. **86-90** (Îe) **A făgădui (a cere) (a căuta) (a se ruga** sau) **(a jurui) cerul și ~ul** (A făgădui) (a cere) (a căuta) (a se ruga sau) a se jura mult. **91-95** (Îae) (A făgădui) (a cere) (a căuta) (a se ruga sau) a jura totul. **96-100** (Îae) (A făgădui) (a cere) (a căuta) (a se ruga sau) a jura lucruri nerealizabile, imposibilul Si: *marea cu sarea*. **101** (Îe) **A șterge** (sau **a rade, a stinge** etc.) **de pe** (sau **după**, înv. **din**) **fața ~ului** A distruge. **102** (Îae) A ucide. **103-104** (Reg; îe) **(A veni** sau) **a se duce cu ~ul** (A veni sau) a se duce în număr mare, cu tot neamul. **105** (Îlav) **De stinge** (sau **zvântă**, rar, **sfârșește** etc.) **~ul** Foarte mult, peste măsură, exagerat. **106-107** (Îls; irn) **Buricul ~ului** Persoană (care se crede) foarte importantă. **108** (Îe) **A fi urechea ~ului** A fi foarte atent. **109** Substanță, materie din care este alcătuită partea solidă a globului terestru Vz *glod, tină, țărână*. **110** (În imprecații; îe) **Taci, astupa-ți-ar ~ul gura** De-ai muri. **111** (Bis) Materie din care a fost creat omul, care este o ființă cu viață limitată și se va transforma după moarte în aceeași materie. **112** (Fig; îoc *spirit*) Materie. **113** (Îs) ~ *negru* (sau, reg, *mare*) Cernoziom. **114** (Îs) ~ *roșu* Pământ ars. **115** (Îs) ~ *de turnătorie* Amestec format din nisip de turnătorie, dintr-un liant, de obicei argilă, și din alte substanțe Si: *amestec de formare*. **116** (Îe) **A face (lut** sau **tot o apă și un)** ~ sau **una cu ~ul** sau (rar) **a amesteca** (sau **a asemăna, a face asemenea) cu ~ul** A distruge. **117** (Îe) **A fi (toți) o apă și un ~** A fi deopotrivă, la fel. **118-119** (Îe) **A fi** (sau **a se face**) **negru ~** (ori **negru ca ~ul**) A fi foarte (mâhnit sau) mânios. **120** (Îe) **A se face ~ la față** sau **a i se face fața ca ~ul** ori (reg) **a-i ieși (cuiva) ~ul în față, a-i prinde cuiva fața ~** A slăbi. **121** (Îe) **E a ~** Prevestește moarte. **122** (Îe) **Trage a ~** Se spune despre cineva care este aproape de moarte Si: *cu un picior în groapă*. **123** (Îe) **A duce ~ din deal în vale** A face o muncă inutilă. **124** (Îla) **Cu inima ca ~ul** Foarte supărat. **125** (Spc; șîs ~ *galben*) Argilă. **126** (Rar; îs) ~ *de porțelan* Caolin. **127** (Îs) ~ *stabilizat* Pământ argilos amestecat cu gudroane, var gras, ciment etc., rezistent la pătrunderea apei și folosit la fundații de drumuri, la construcții agro-zootehnice etc. **128** (Îs) ~ *activ* (sau *decolorant*) Material natural asemănător argilei, format din hidrosilicați de aluminiu, calciu și fier și având proprietatea de a absorbi și a reține substanțe colorante din uleiuri animale, vegetale și minerale. **129** (Îe) **~ amar** Oxid de magneziu. **130** (Îs) *~uri rare* Grup de oxizi ai unor metale rare, foarte asemănătoare din punct de vedere al proprietăților lor chimice. **131** (Îs) ~ *metalice* Oxizi ai metalelor aluminiu, bor, galiu, indiu și taliu. **132** Sol, considerat sub raportul productivității sau al configurației. **133-135** Suprafață (delimitată) de teren (agricol). **136** (Îe) **Sărac** sau **calic lipit ~ului** Foarte sărac. **137** (Îcs) *De-a ~ul furat* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **138** Teritoriu. **139** Regiune. **140** Ținut. **141** (Pex) Țară. **142** Patrie. **143** (Îs) *~ul făgăduinței* (sau *făgăduit*) Nume biblic dat Palestinei. **144** (Pex; îas) Ținut bogat, fericit. **145** (Fig; îas) Situație de care cineva leagă mari speranțe. **146** (Îe) **A trăi ca în ~ul făgăduinței** A trăi foarte bine Si: *a trăi ca în sânul lui Avram*. **147** (Îs) *Obiceiul ~ului* Totalitate a normelor de viață nescrise, stabilite în decursul timpului între membrii unei comunități și transmise prin tradiție, din generație în generație Si: (înv) *obicei pământesc* (**16**). **148** (Pex; îas) Obicei specific al unei țări, al unei regiuni etc. păstrat din vechime Si: (înv) *obicei pământesc* (**17**). **149** (Îs) *Birul* (sau *darea, vama*) *~ului* Impozit nedefinit mai îndeaproape. **150** (Înv; îla) **De ~** Pământean. **151** (Reg) Punct cardinal. **152** (Îoc *mare, ocean*; șîs *~ul cel sănătos, ~ cuprinzători, ~ tare, ~ statornic*, reg *~ uscat*) Țărm. **153** (Pex) Continent. **154** Unitate de măsură pentru suprafețe de teren agricol, folosită în trecut, a cărei mărime a variat în timp și spațiu.

pământal *sn* [At: PLEȘOIANU, C. 59/4 / Pl: *~e* / E: ***pământ*** + *-al*] (Îvr) Mineral.

pământaș, ~ă *a* [At: SEVASTOS, N. 181 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pământ*** + *-aș*] **1-2** (Reg) Pământean (**5, 8**).

pământean, ~ă [At: (a. 1633) GCR I, 83/10 / (înv) ***pămin~, pemen~, pemin~*** / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***pământ*** + *-ean*] **1** *a* De pe pământ (**73**), care se află sau trăiește pe pământ (**73**) Si: *pământaș* (**1**), *pământeancă* (**1**). **2** *a* Privitor la pământ (**73**). **3** *a* Specific pământului (**73**). **4** *smf* Locuitor al pământului (**73**) Si: (îvr) *pământos* (**4**). **5-6** *smf, a* (D. oameni) (Persoană) născută într-o anumită țară, specificată în context Si: *pământeancă* (**2-3**), *pământenesc* (**1**), *pământesc* (**10**). **7-8** *smf, a* (Persoană) originară din acea țară, care se află din moși-strămoși pe pământul pe care locuiește Si: *de baștină, pământaș* (**2**), *pământeancă* (**4-5**), *pământenesc* (**2**), *pământesc* (**11**). **9-10** *a* Care aparține (țării sau) poporului despre care este vorba Si: *pământesc* (**12-13**), (rar) *pământenesc* (**3-4**), (reg) *pământaș* (**1-2**). **11-12** *a* Specific acelei țări Si: *autohton, băștinaș, indigen, neaoș, pământesc* (**14-15**), (rar) *pământenesc* (**5-6**), (reg) *pământaș* (**3-4**). **13** *smf* (Rar) Locuitor din aceeași regiune cu altcineva Vz *concetățean, consătean*.

pământeancă *smf, a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 8 / Pl: *~ence* / E: ***pământean*** + *-că*] **1-5** Pământeană (**1, 5-8**).

pământenesc, ~ească *a* [At: CR (1830) 25[1]/12 / Pl: *~ești* / E: ***pământean*** + *-esc*] **1-6** (Asr) Pământean (**6, 8-12**).

pământeni [At: GRAIUL, I, 422 / Pzi: *~nesc* / E: ***pământean***] **1** *vr* (Olt) A se stabili într-un anumit loc. **2** *vt* (Reg) A împroprietări.

pământenit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pământeni***] **1** (Olt) Care s-a stabilit într-un anumit loc. **2** (Reg) Împroprietărit.

pământesc, ~ească *a* [At: COD. VOR. 126/4 / V: (înv) ***pămen~, pămin~, pemen~, pemin~*** / Pl: *~ești* / E: ***pământ*** + *-esc*] **1** (Îoc *ceresc*) Care aparține pământului (**73**). **2** De pe pământ (**73**). **3** Care trăiește pe pământ (**73**) Si: *terestru*. **4** Privitor la pământ (**73**). **5** Specific pământului (**73**). **6** Care există în mod real, material, concret. **7** (Pex; irn) Prozaic. **8** (Fig) Specific firii omului Vz *omenesc*. **9** (Pex) Trupesc. **10-15** Pământean (**6, 8-12**). **16-17** (Înv; îs) *Obicei ~* Obiceiul pământului (**147-148**). **18** (Îvp; îoc *bisericesc*) Laic.

pământește *av* [At: VARLAAM, C. 83 / E: ***pământ*** + *-ește*] (Înv) **1** Ca pe pământ (**73**). **2** Ca pământenii (**5**).

pământi *vr* [At: SCRIBAN, D. / V: *~nți* / Pzi: *~tesc* / E: ***pământ***] (Reg) **1** A deveni palid, căpătând culoarea pământului (**109**). **2** A se stabili definitiv undeva Vz *împământeni*.

pământire *sf* [At: CHIRIȚESCU, GR. 136 / Pl: *~ri* / E: ***pământi***] (Reg) **1** Dobândire a unei palori asemănătoare cu culoarea pământului (**109**). **2** Stabilire definitivă undeva. **3** (Ccr) Parcelă de pământ (**109**) împărțită țăranilor în urma exproprierii moșierilor.

pământit, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 163 / V: ***~nțit, pămințit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pământi***] **1** (Mar; Trs; îf *~nțit*) Pământiu. **2** (Trs) Nevoiaș. **3** Care s-a stabilit definitiv undeva.

pământiu, ~ie *a* [At: GORJAN, H. IV, 79/14 / Pl: *~ii* / E: ***pământ*** + *-iu*] De culoarea pământului (**109**) Si: *cenușiu, întunecat*, (reg) *pământit* (**1**), *pământos* (**3**).

pământos, ~oasă [At: MOLNAR, RET. 40/2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pământ*** + *-os*] **1** *a* Care conține mult pământ (**109**). **2** *a* Care are o compoziție asemănătoare cu cea a pământului (**109**). **3** *a* Pământiu. **4** *smf* (Îvr) Pământean (**4**).

pământurește *av* [At: (a. 1623) ap. PANAITESCU, O. Ț. 170 / E: ***pământuri*** (pll *pământ*) + *-ește*] **1-2** (Îvr) După obiceiul pământului (**147-148**).

pământuș *sn* vz ***pămătuf***

pământel *sn* [At: DRLU / V: (reg) ***pomințăl*** / Pl: *~e* / E: ***pământ*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Pământ (**109**) (puțin). **3** Argilă colorată folosită în pictură sau la zugrăveli Si: *lutișor*. **4** (Glg; reg) Diatomit.

pămânți *v* vz ***pământi***

pămânțit, ~ă *a* vz ***pământit***

pământzalcă *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***pămăz~, pămâlz~, pămâz~*** / Pl: nct / E: nct] **1** (Mun) Bucată de piele, de meșină sau de pânză groasă cu care se leagă de jur-împrejur caierul de furcă. **2** (Îdt) Amestec de mălai

cu apă, în care se moaie firele de bumbac înainte de a se țese, spre a căpăta apret.

pămâstea *sf* vz ***pomoste***

pămâzalcă *sf* vz ***pământzalcă***

pămentesc, ~ească *a* vz ***pământesc***

pămintean, ~ă *a* vz ***pământean***

pămintesc, ~ească *a* vz ***pământesc***

pămintit, ~ă *a* vz ***pământit***

pămoacă *sf* vz ***pămucă***

pămosteală *sf* vz ***pomosteală***

pămosti *v* vz ***pomosti***

pămucă *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 98 / V: ***~moacă*** / Pl: ? / E: srb ***pamuk***] (Ban; Trs) **1** Bumbac. **2** Vată.

pămusti *v* vz ***pomosti***

păna *v* [At: LEXIC REG. II, 29 / Pzi: *~nez* / E: ***pană***[1]] (Olt; c. i. butucii de vie) A înlocui, a schimba cu alți butuci tineri.

pănar *sm* [At: COMAN, GL. / V: ***panariu*** / Pl: *~i* / E: ***pană***[1] + *-ar*] (Bot) **1** (Trs; Ban) Salcâm (*Robinia pseudacacia*). **2** (Reg; îf *penari*) Liliac (*Syringa vulgaris*).

pănaș *sn* vz ***panaș***

pănat, ~ă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 70 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pană***[1]] (Mar) Înflorit.

pănaț *sn* vz ***părat***

pănă *pp, c* vz ***până***

pănăchidă *sf* vz ***panachidă***[1]

pănăramă *sf* vz ***panoramă***

pănășiță *sf* vz ***pănușiță***

pănășli *v* [At: CHEST. II, 386/4 / Pzi: nct / E: mg ***penészed***] (Reg; d. pereți) A se mucegăi.

pănăta *v* [At: PSALT. SCH. 527/12 / V: ***bă~*** / Pzi: *panăt, ~tez* / E: ml ***paenitere***] (Înv) **1** *vi* A pătimi. **2-3** *vir* (Trs) A (se) plânge.

pănătare *sf* [At: COD. VOR. 164/16 / V: ***păript~*** / Pl: *~tări* / E: ***pănăta***] (Înv) **1** Pătimire. **2** Suferință.

pănătate *sf* [At: PSALT. 133 / Pl: *~tăți* / E: ***pănăta***] (Înv) **1** Pătimire. **2** Suferință.

pănătuf *sn* vz ***pămătuf***

pănătuș *sm* vz ***părătuș***

pănătuv *sn* vz ***pămătuf***

pănătuvi *v* vz ***pămătuși***

păncăneală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***păncăni*** + *-eală*] **1** (Reg) Activitate a celui care face ceva, pentru a nu sta degeaba. **2** Activitate a celui care face lucruri neînsemnate, mărunte. **3** Mers fără rost.

păncăni *vi* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~nesc, păncăn* / E: nct] (Mun) **1** A face ceva, pentru a nu sta degeaba. **2** A face lucruri neînsemnate, mărunte. **3** A umbla fără rost.

păncănit, ~ă *smf, a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păcăni***] **1-2** (Om) aiurit Si: *zănatic, zăpăcit*.

pănclică *sf* vz ***panglică***

păngă *pp* vz ***pângă***

păngări *v* vz ***pângări***

păngăriciune *sf* vz ***pângăriciune***

păngărit, ~ă *a* vz ***pângărit***

păngău *sm* vz ***penghеu***

pănglicuță *sf* vz ***panglicuță***

pănie *sf* vz ***pâlnie***

păninc *sm* vz ***părâng***[1]

pănjeniță *sf* vz ***păienjeniță***

pănji *vt* [At: I. CR. III, 168 / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Mun) A ocroti.

pănjini *v* vz ***păienjeni***

pănoj *sm* vz ***podnojie***

pănos, ~oasă *a* vz ***penos***

păntanog, ~oagă *a* vz ***pintenog***[1]

păntălon *sm* vz ***pantalon***

păntănog, ~oagă *a* vz ***pintenog***[1]

păntece *sn* vz ***pântece***

păntică *sf* vz ***panglică***

păntїcos, ~oasă *a* vz ***pântecos***

păntlică *sf* vz ***panglică***

păntre *pp* vz ***printre***

păntrâjăl *sm* vz ***pătrunjel***

păntrijăl *sm* vz ***pătrunjel***

păntru *pp* vz ***pentru***

păntrui *vt* [At: SFC IV, 166 / Pzi: ? / E: ucr **пантрувати**] (Reg) A avea grijă de cineva sau de ceva.

păntruit, ~ă *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păntrui***] (Reg) Bine întreținut.

păntu *pp* vz ***pentru***

pănțăr *sm* vz ***panțir***

pănțoi *s* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XII, 45 / Pl: nct / E: nct] (Îrg; îs) *~ de Brașov* Pânză deasă și groasă, de calitate inferioară.

pănui *vt* [At: SFC IV, 125 / Pzi: *~esc* / E: ***pană***[1] + *-ui*] A ciopli, dând formă de pană[1] (**67**).

pănujă *sf* vz ***pănușă***

pănurar *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***pănură*** + *-ar*] (Îdt) Persoană care țese pănură.

pănură *sf* [At: ECONOMIA, 168/12 / V: ***ponoră, punără*** / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: ml ***paenula***] **1** Țesătură groasă de casă, făcută din fire de lână, care se folosește mai ales la confecționarea hainelor țărănești Si: *aba, postav*, (reg) *dimie*. **2** (Pgn; reg) Țesătură. **3** (Pgn; reg) Stofă. **4** (Reg) Bor la pălărie. **5** (Fig; reg) Fel. **6** (Fig; Trs) Categorie. **7** (Îe) **A fi (tot) de-o ~ (cu cineva)** A fi la fel, a fi de aceeași categorie cu cineva. **8** (Îvr) Origine.

pănuș *sn* vz ***pănușă***

pănușă *sf* [At: ECONOMIA, 82/12 / V: *~uș* *sn*, (reg) ***~ujă, penuș*** *sn* / Pl: *~și, ~șe* / E: ***pană***[1] + *-ușă*] **1** (Reg; șîs *~și mânânțele*) Fiecare dintre foile care înfășoară știuletele de porumb Si: (reg) *pană*[1] (**65**), *pănușie* (**1**), *penușură, pițiană*. **2** (Pgn) Orice frunză care acoperă un fruct. **3** (Reg; îs) *~și mari* Tulpini uscate de porumb, folosite ca nutreț. **4** (Trs; Buc) Știulete de porumb cu sau fără boabe. **5** (Reg) Înveliș al bobului de grâu Si: (reg) *pănușiță, pleavă*. **6** (Atm; îrg) Peritoneu. **7** (Reg; îf *pănuș*) Abdomen. **8** (Ban) Pieliță. **9** (Buc) Semn de recunoaștere făcut la urechea oilor Si: (reg) *pănușiță* (**3**).

pănușeie *sf* vz ***pănușie***

pănușer *sn* [At: SFC III, 147 / Pl: *~e* / E: ***pănușă*** + *-ar*] (Buc) Loc special amenajat, unde se păstrază, peste iarnă, pănușile (**1**).

pănuși *vr* [ALR I, 1182/290 / Pzi: 3 *~șește* / E: ***pănușă***] (Reg; d. șerpi) A năpârli.

pănușică *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: ***pănușă*** + *-ică*] (Buc) Plantă nedefinită mai îndeaproape, care crește prin lunci.

pănușie *sf* [At: ALR I, 904/355 / V: ***~șeie*** / Pl: *~ii* / E: ***pănușă*** + *-ie*] **1** (Trs) Pănușă (**1**). **2** (Reg) Păpușă.

pănușit, ~ă [At: H XVIII, 141 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pănușă***] **1** *a* (Reg; d. piei) Curățat de pielițe și de păr. **2** *a* (Pex) Prelucrat. **3** *sf* (Reg) Pănușă (**9**).

pănușiță *sf* [At: BRANDZA, FL. 488 / V: (reg) ***pănăș~*** / Pl: *~țe* / E: ***pănușă*** + *-iță*] **1-10** (Șhp) Pănușă (**1-2, 5, 8-9**) (mică). **11** (Reg) Năgară (*Stipa capillata*). **12** (Reg) Colilie (*Stipa pennata*). **13** (Reg) Trestie de câmp (*Calamagrostis epigeios*). **14** Spic al papurei[1] (**1-2**) (*Typa*).

pănuță *sf* [At: LB / V: (îrg) ***pen~*** / Pl: *~țe* / E: ***pană***[1] + *-uță*] **1-46** (Reg; șhp) Pană[1] (**1, 19-21, 27-29, 36-38, 61-62, 64, 70-71, 82, 87-90, 93-95**) (mică).

pănzătură *sf* vz ***pânzătură***

pănzeniș *sn* vz ***păienjeniș***

păoană *sf* [At: MARIAN, INS. 175 / Pl: *~ne* / E: ***păun***] (Reg; mpl) **1-2** Pană[1] (**38, 41**).

păoance *sfp* [At: ȘEZ. XI, 100 / E: nct] (Bot; Buc) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

păoji v vz ***păuji***

păorime *sf* [At: DLR / Pl: (rar) *~mi* / E: ***paur*** + *-ime*] (Reg; csc) Țărănime.

păoriță *sf* vz ***păuriță***

păosa *vi* [At: MURNU, I. 178 / Pzi: *~sez* / E: ***paos***] (Nob) A face o libație, a aduce jertfă în vin morților sau zeilor.

păpa *vt* [At: BUDAI-DELEANU, LEX / Pzi: *pap* / E: ml ***pappare***] **1** (Fam; în vorbirea copiilor sau irn) A mânca. **2** (Îe) **A ~ bătaie** A mânca bătaie. **3** (Pex) A suferi alte pedepse. **4-5** (Îc) **Papă-lapte** (Persoană) care este lipsită de energie și de inițiativă. **6** (Îc) **Papă-tot** Mâncău. **7** (Pex) A consuma. **8** (Pex) A termina. **9** (Fig; c. i. bunuri materiale) A-și însuși pe nedrept. **10** (Fig; c. i. bani) A cheltui. **11** (Fig; c. i. bani) A irosi. **12** (Fig; c. i. bunuri materiale) A distruge. **13** (Pex; c. i. oameni) A scoate din luptă.

păpară *sf* vz ***papară***

păparuză *sf* vz ***paparugă***[1]

păpădie *sf* [At: BIBLIA (1688), 47[1]/45 / V: (reg) ***papadea***, ***papadie***, ***pap~***, ***popodie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***ποπαπαδιά*** „preoteasă", bg ***попадия***] **1** Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze lungi, crestate, care, atunci când sunt tinere, se mănâncă uneori sub formă de salată, dispuse în formă de rozetă, din mijlocul căreia pornesc lujerele purtătoare de flori galbene Si: (reg) *buhă, cicoare, crestățea, curu-găinii, floarea broaștei, floarea-găinii, floarea-mălaiului, floarea-soruliui, floarea-turcului, flori-galbene, gălbinele-grase, gușa-găinii, lăptucă, lilicea, mâță, pana*[1]*-vâzgoiului, papa*[1]*-găinii, papalungă, părăsita-găinilor, pilug, pui-de-gâscă, ouăle-găinilor, turci* (*Taraxacum officinale*). **2** (Prc) Frunze de păpădie (1). **3** (Prc) Floare de păpădie (1). **4** (Bot; reg) Podbal (*Tussilago farfara*).

păpagai *sm* vz ***papagal***

păpălască *sf* vz ***păpălașcă***

păpălașcă *sf* [At: VICIU, GL. / V: *~ască* / Pl: ? / E: ***păpăli*** + *-ască*] **1** (Trs) Mortar[1]. **2** (Reg) Lut frământat cu apă, folosit ca material de construcție la casele țărănești. **3** Fleșcăraie care se formează, după ploaie, pe drumurile pe unde circulă cirezile de vite Si: *noroi*[1].

păpălău *sm* [At: POLIZU / V: ***papală***, ***~lele***, ***papalău***, ***papalâu***, ***papalei***, ***papăl***, ***pap~***, ***papel***, ***papelă***, ***pupele*** / Pl: *~ăi* / E: nct] (Bot) **1** (Reg; șîc **papăl-beșicos**) Plantă erbacee cu frunze ovale, cu flori albe-gălbui și cu fructe roșii-portocalii, de mărimea unei cireșe, folosită în medicina populară Si: (reg) *bășică, bășicuță, boborea, bobuschii, bubuclie, cireașa-evreului, cireșică-jidovească, curcubețică, dălac, fusui-sălbatic, gheorghinar, gogoașă, iarba-bubei* (*Physalis alkekengi*). **2** (Reg; îf *papalău*) Mătrăgună (*Atropa belladonna*). **3** (Reg; îf *papelă*) Spanac porcesc (*Chenopodium hybridum*).

păpăli *vr* [At: CV 1952, nr. 2, 37 / Pzi: 3 *~lește* / E: ***papă***[1] + *-ăli*] (Trs; d. fructe) A se strivi.

păpălică *sf* [At: DDRF / V: *~igă* / Pl: *~ici*, *~icuri* / E: nct] (Reg; mpl) Surcea.

păpăligă *sf* vz ***păpălică***

păpăludă[1] *sf* [At: CIHAC, II, 251 / V: ***papal~*** / Pl: *~de* / E: nct] Pasăre de culoare cenușie, cu corpul lunguieț, cu aripi lungi, înguste și ascuțite, cu coada trunchiată, cu gâtul scurt și cu ciocul mic, puțin încovoiat Si: *lipitoare,* (reg) *caprimulg, ciobănaș, lipici, mulge-capre, mulgătorul-caprelor, rândunea-de-noapte, spaimă, strigă, șișineab, văcăraș* (*Caprimulgus europaeus*).

păpăludă[2] *sf* vz ***paparudă***[1]

păpălugă[1] *sf* [At: CV 1949, nr. 1, 33 / Pl: *~ugi* / E: cf *papă*[1]] (Olt) Mâncare pentru copii pregătită cu mămăligă fierbinte și unt.

păpălugă[2] *sf* vz ***paparudă***[1]

păpălugar *sm* [At: ȘEZ. XVIII, 115 / Pl: *~i*, *~e* / E: cf *păpălugă*[2]] (Trs) Fiecare dintre flăcăii care, conform unui obicei al locului, primăvara, la o anumită dată, acoperiți cu frunze verzi, ajută ciobanului să ducă oile în sat, pentru a li se măsura laptele.

păpăluză *sf* vz ***paparugă***[1]

păpănaș[1] *sm* vz ***papanaș***

păpănaș[2] *sm* vz ***pepenaș***

păpănărie *sf* vz ***pepenărie***

păpănoaică *sf* vz ***pepenoaică***

păpănoi *sm* vz ***pepenoi***

păpăradă *sf* [At: KLEIN, D. 64 / V: ***papar~***, ***pap~***, ***~ragă***, ***~raie***, ***pip~*** / Pl: *~de* / E: ***papară*** cf săs *paperade*] (Ban; Trs) Jumări de ouă.

păpăragă *sf* vz ***păpăradă***

păpăraie *sf* vz ***păpăradă***

păpărangină *sf* vz ***părangină***[1]

păpărău *s* [At: CADE / Pl: nct / E: ***papară*** + *-ău*] **1** (Ban) Un fel de papară făcută din felii de mălai opărite cu apă. **2** (Reg) Băutură preparată din spirt amestecat cu apă Si: *spirtuș*.

păpărăzi *vr* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pzi: 3 *~zește* / E: cf *păpăradă*] (Reg; d. mâncăruri) **1** A se prinde. **2** A face cocoloașe. **3** A se tăia.

păpărăzit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***păpărăzi***] (Reg; d. mâncăruri) **1** Prins. **2** Cu cocoloașe. **3** Care s-a tăiat.

păpăreț *sm* vz ***parpalec***

păpărică *sf* [At: DLR / Pl: *~ici* / E: ***papară*** + *-ică*] (Buc) Mâncare preparată din mălai amestecat cu smântână, coaptă la cuptor.

păpărudă[1] *sf* vz ***paparudă***[1]

păpărudă[2] *sf* vz ***paparugă***[1]

păpărugă[1] *sf* vz ***paparudă***[1]

păpărugă[2] *sf* vz ***paparugă***[1]

păpăruie[1] *sf* [At: REV. CRIT. III, 164 / V: ***papar~*** / Pl: *~ui* / E: ***păpăruță***[2] css] (Ent; reg) Gărgăriță (*Coccinella septempunctata*).

păpăruie[2] *sf* [At: ALR IV, 21 / Pl: *~ui* / E: ***paparudă***[1] css] **1-5** (Ban) Paparudă[1] **(1-5)**.

păpăruie[3] *sf* [At: ALR II, 4083/27 / Pl: *~ui* / E: ***papară*** + *-uie*] (Reg) **1** Papară (1). **2** Omletă. **3-4** Papară **(3-4)**.

păpăruie[4] *sf* [At: PANȚU, FL. / Pl: *~ui* / E: ns cf iat *papaver*] (Bot; reg) Mac[3] (*Papaver Rhoeas*).

păpăruja *sf* vz ***paparugă***[1]

păpăruna *sf* vz ***paparună***

păpăruși *sp* [At: CHEST. VIII, 8/2 / E: ***papară*** + *-uș*] (Trs) Păpăruță[3].

păpăruță[1] *sf* [At: ALRT II, 70 / Pl: *~țe* / E: ***paparudă*** css] **1-2** (Reg; șhp) Paparudă[1] (mică).

păpăruță[2] *sf* [At: ALR I, 85 / Pl: *~țe* / E: cf *mămăruță*] (Ent; Trs) Gărgăriță (*Coccinella spetempunctata*).

păpăruță[3] *sf* [At: CHEST. VIII, 8/2 / Pl: *~țe* / E: ***papară*** + *-uță*] (Trs) Mâncare preparată din resturi de plăcinte rămase de la sărbători, mărunțite și prăjite în unt Si: (reg) *păpăruși*.

păpăruză *sf* vz ***paparugă***[1]

păpău *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ăi* / E: ***papa*** + *-ău*] (Reg) Mâncău[1].

păpânuț *sm* vz ***pepenuț***

păpâșoi *s* vz ***păpușoi***

păpâșoiște *sf* vz ***păpușoiște***

păpesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, HR. 116 / Pl: *~ești* / E: ***papă***[2] + *-esc*] (Înv) **1-5** Papal **(1-5)**. **6** (Pex) Catolic.

păpică *sf* [At: SĂGHINESCU, V. 62 / Pl: *~ici* / E: ***papă***[2] + *-ică*] **1-14** (Șhp) Papă[1] **(1-2, 5-9)** (puțină). **15** (Pex; fam) Hrană. **16** (Pex; fam) Existență.

păpie *sfs* [At: POLIZU / V: ***papie*** / E: ***papă***[2] + *-ie*] **1-3** (Rar) Papalitate **(1-3)**.

păpir *sn* vz ***papir***

păpiros *sn* vz ***papir***

păpiruș *sn* vz ***papir***

păpistășesc, ~ească *a* vz ***papistășesc***

păpistășie *sf* vz ***papistășie***

păplaz *s* [At: ALR II, 6784/27 / Pl: nct / E: ns cf *zplaz*] (Reg) Fiecare dintre lemnele care țin pe loc piatra zăcătoare la moară.

păpricaș *sn* vz ***papricaș***

păpriște *sf* [At: VARLAAM, C. 69 / V: ***pop~*** (A și: ***pop~***) / A și: ***păp~*** / Pl: *~ti* / E: slv ***пъприще, поприще***] **1** (Înv) Unitate de măsură pentru

lungime, egală cu aproximativ 200 m. **2** (Îvr) Întindere de teren cât se poate cuprinde cu privirea. **3** (Îvr) Perioadă de timp Si: *durată*.

păpşoi *s* vz ***păpuşoi***

păpşoişte *sf* vz ***păpuşoişte***

păpuc *sm* vz ***papuc[1]***

păpucar *sm* vz ***papucar***

păpucarăş *sm* [At: ALR I, 1664/320 / Pl: *~i* / E: ***păpuc*** + *-araş*] (Reg) Cizmar.

păpucariu *sm* vz ***papucar***

păpucaş *sm* vz ***papucaş***

păpucă[1] *sf* vz ***papuc[1]***

păpucă[2] *sm* vz ***papucă***

păpucărie *sf* vz ***papucărie[2]***

păpucăriţă *sf* [At: ALRT II, 32 / Pl: *~ţe* / E: ***păpucar*** + *-iţă*] (Ban) Soţie a papucarului.

păpucel *sm* vz ***papucel***

păpucichi *smp* [At: BORZA, D. 87 / E: ***papuc***] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

păpuci[1] *sm* vz ***papuc[1]***

păpuci[2] *vt* [At: ALRT II, 32 / Pzi: *~cesc* / E: ***papuc***] (Reg; c. i. încălţăminte) **1** A repara. **2** A cârpi.

păpucuţ *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***păpuc*** + *-uţ*] (Trs) Gheteţă de copil.

păpugiu *sm* vz ***papugiu***

păpura *v* vz ***păpuri***

păpurar *sm* [At: NOM. PROF. 33 / Pl: *~i* / E: ***papură[1]*** + *-ar*] (Rar) Persoană care confecţionează obiecte împletite din papură[1].

păpureza *vt* [At: LUNGIANU, CL. 212 / Pzi: *~zez* / E: cf *păpa*] (Reg) A cheltui repede.

păpuri *vt* [At: SĂGHINESCU, V. 63 / V: (rar; cscj) *~ra* / E: ***papură[1]***] (C. i. butoaie, vase de lemn) **1** A introduce şuviţe de frunze de papură[1] în spaţiile dintre doage, pentru a asigura etanşeitatea recipientului. **2** A astupa fisurile cu papură[1].

păpurică *sf* [At: BARONZI, L. 140 / V: *~igă, paparigă* / Pl: *~ici* / E: ***papură[1]*** + *-ică*] (Bot; reg) **1** Crin de baltă (*Butomus umbellatus*). **2** Stâjenel (*Iris germanica*). **3** Stânjenel galben (*Iris pseudacorus*). **4** Pipirig[1] (*Schoenoplectus lacustris*). **5** Ţipirig (*Schoenoplectus tabernaemontani*). **6** Şovar (*Sparganium ramosum*). **7** (Îc) **~-galbenă** Crin galben (*Hemerocallis fulva*).

păpurigă *sf* vz ***păpurică***

păpuriş *sn* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 44 / Pl: *~uri* / E: ***papură[1]*** + *-iş*] **1** Desiş de papură[1] (**1-2**) Si: *păpurişte* (**1**). **2** Loc unde creşte multă papură[1] (**1-2**) Si: *papurişte* (**2**). **3** (Bot; reg) Săbioară (*Iris halophila*).

păpurişte *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ti* / E: ***papură[1]*** + *-işte*] **1-2** Păpuriş (**1-2**).

păpuroi *s* [At: ALR I, 1907/594 / Pl: nct / E: ***papură[1]*** + *-oi*] (Reg) Inflorescenţă a papurii[1].

păpurojnie *sf* [At: ALR II, 4032/791 / Pl: *~ii* / E: cf rs *папорожник*] (Reg) Un fel de colac lung care se face cu ocazia botezului, la nunţi, înmormântări etc. Si: (reg) *pupăză*.

păpuros, ~oasă *a* [At: DRLU / V: *pap~* / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***papură[1]*** + *-os*] (Rar; d. terenuri) **1** Pe care creşte multă papură[1] (**1-2**). **2** Cu papură[1] (**1-2**).

păpuscă *sf* vz ***prepuscă***

păpuşa *v* vz ***păpuşi***

păpuşar [At: ALECSANDRI, T. ~8 / V: (reg) ***pop~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***păpuşă*** + *-ar*] **1-2** *sm* (Rar) (Fabricant sau) negustor de păpuşi (**1**). **3** *sm* (Înv) Persoană care dădea reprezentaţii cu păpuşi (**11**) prin bâlciuri, pieţe etc. **4** *sm* Artist la un teatru de păpuşi care, în cadrul spectacolelor, mânuieşte păpuşile (**11-12**). **5** *sm* Actor lipsit de talent Si: *cabotin*. **6** *sm* (Fig) Escroc. **7** *sm* (Reg) Perinoc la car. **8** *sn* Tipar de lemn încrustat, în care se pun brânzeturile proaspăt preparate, pentru a li se da diferite forme.

păpuşare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~şări* / E: ***păpuşă***] (Îs) *~a coloanei* Accident tehnic în gaura de sondă, caracterizat prin deformarea coloanei de burlane în sens transversal.

păpuşauă *sf* vz ***păpuşică***

păpuşă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 163[v]/28 / V: ***pop~, pup~*** / Pl: *~şi*, (rar) *~şe* / E: ns cf lat *pupa*] **1** Jucărie pentru copii confecţionată din carton presat, cârpă, cauciuc, material plastic etc., care reprezintă de obicei o fetiţă frumoasă, îmbrăcată frumos. **2** (Pex) Figurină cu chip de om, care nu este destinată jocului. **3** (Îe) **A fi ~şa cuiva** A se lăsa dirijat de cineva. **4** (Îae) A fi lipsit de voinţă. **5** (Îe) **A şti de ~şa (unui lucru)** A şti rostul unui lucru. **6** (Îae) A fi complice cuiva într-o afacere necinstită. **7** Epitet dat unei fete sau unei femei frumoase. **8** Epitet dat unui om fără personalitate, care execută servil şi orbeşte ceea ce i se cere Si: *manechin, marionetă*. **9-10** (Fig) (Lucru de) joacă Si: *bagatelă, fleac*. **11** Personaj în teatrul de păpuşi, alcătuit dintr-un cap şi două braţe, confecţionat din cârpă, câlţi, lemn etc., care se îmbracă pe mână, ca un fel de mănuşă, de către mânuitor. **12** Marionetă, acţionată în teatrul de păpuşi prin sfori. **13** (Pop; îe) **A juca ~şile** A da un spectacol, o reprezentaţie cu păpuşi (**11-12**). **14** (Fig; îe) A spune minciuni, a înşela pe cineva. **15** (Îs) *Teatru de ~şi* sau, înv, *jocul ~şilor* Gen de spectacol popular, de obicei cu caracter satiric, realizat de către un păpuşar (**2**) prin manevrarea păpuşilor (**11**) Si: *teatru păpuşăresc* (**9**), *păpuşărie* (**1**). **16** (Pan) Mănunchi alcătuit dintr-un anumit număr de fire, frunze, foi etc. **17** Legătură de mai multe obiecte de acelaşi fel făcută într-un anumit mod. **18** (Pop) Rod tânăr al porumbului, înainte de a se forma mătasea şi boabele Si: (reg) *pănuşie*. **19** (Pex) Ştiulete de porumb. **20** (Bot; reg) Porumb (*Zea mays*). **21** (Ent; pop) Nimfă. **22** (Reg) Bucată de brânză sau de caşcaval căreia i s-a dat o anumită formă prin presarea în tipare speciale. **23** (Pop) Model antropomorf de alesătură sau broderie pe pânză. **24** Unealtă de dogărie folosită pentru a fixa cercurile la vase Si: (reg) *başchie, bătic, ciochie*. **25** Parte fixă sau mobilă a unor maşini-unelte care serveşte la prinderea, susţinerea şi rotirea pieselor de prelucrat.

păpuşăresc, ~ească *a* [At: CONTEMP. 1962, nr. 833, 4/1 / Pl: *~eşti* / E: ***păpuşar*** + *-esc*] **1-2** Care se referă la (teatrul de) păpuşi (**11-12**). **3-4** Referitor la păpuşari (**3-4**). **5-6** Care aparţine (teatrului de păpuşi sau) păpuşilor (**11-12**). **7-8** Care aparţine păpuşarilor (**3-4**). **9** (Îs) *Teatru ~* Teatru de păpuşi (**15**).

păpuşăreşte *av* [At: T septembrie 1962, 60 / E: ***păpuşar*** + *-eşte*] **1** (Rar) Conform cu principiile teatrului de păpuşi (**15**). **2** (Pop) În felul dansului păpuşeasca (**1**) Si: (pop) *păpuşeşte*.

păpuşărie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 64 / V: (reg) ***pop~*** / Pl: *~ii* / E: ***păpuşă*** + *-ărie*] **1** Teatru popular de păpuşi (**15**), frecvent prin bâlciuri. **2** (Fig; rar) Prefăcătorie. **3** (Fig; rar) Înşelătorie.

păpuşeasca *sfa* [At: SEVASTOS, N. 282 / E: ***păpuşă*** + *-easca*] **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul păpuşeasca (**1**).

păpuşeşte *av* [At: SEVASTOS, N. 282 / E: ***păpuşă*** + *-eşte*] (Pop) Păpuşăreşte (**2**).

păpuşi *v* [At: PANN, P. V. II, 155/21 / V: (cscj) *~şa* / Pzi: *~esc* / E: ***păpuşă***] **1-2** *vtr* (Îvr) A (se) găti ca (pe) o păpuşă (**7**). **3-4** *vtr* (Irn) A (se) găti în mod exagerat, fără gust Si: *a (se) împopoţona*. **5** *vt* (Reg; c. i. foile de tutun) A lega în mănunchi, a face păpuşi (**16**). **6** *vr* (Înv; d. larvele insectelor) A deveni nimfă. **7** *vt* (Reg; îf *păpuşa*) A micşora.

păpuşică *sf* [At: IORGA, S. D. VIII, 81 / V: ***~şauă*** / Pl: *~şele* / E: ***păpuşă*** + *-ică*] **1-14** (Şhp) Păpuşă (**1-2, 7, 11-12, 16-17**) (mică) Si: (reg) *păpuşiţă* (**1-14**), *pupuşuţă* (**1-14**). **15** (Îcs) *De-a ~şelele* Joc distractiv pentru copii care se joacă la priveghi cu un fel de păpuşi (**1**). **16** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **17** (Reg) Melodie după care se dansează păpuşica (**16**). **18** (Reg) Mănunchi de fire de tort sau de bumbac legate împreună, pe răşchitor sau la urzitul pânzei.

păpuşit *sn* [At: LTR[2] / E: ***păpuşi***] **1** Găteală ca a unei păpuşi (**7**). **2** (Irn) Găteală exagerată, de prost gust Si: *împopoţonare*. **3** Legare în mănunchi, făcând păpuşi (**16**). **4** (Înv) Transformare în nimfă a unei larve a unei insecte. **5** (Reg) Micşorare.

păpuşiţă *sf* [At: ALEXICI, L. P. 194 / Pl: *~ţe* / E: ***păpuşă*** + *-iţă*] **1-14** (Reg; şhp) Păpuşică (**1-14**).

păpușoaică *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ice* / E: ***păpușă*** + *-oaică*] **1-12** (Reg; șdp) Păpușoaie (**1-12**). **13** (Bot; reg) Costrei (*Sorghum halepense*).

păpușoaie *sf* [At: UDRESCU, GL. / E: ***păpușă*** + *-oaie*] **1-12** (Șdp) Păpușă (**1-2, 11-12, 16-17**) (mare) Si: *păpușoaică* (**1-12**), *păpușoi* (**1-12**). **13** Mănușă de in sau de cânepă. **14** Grămadă făcută din mănuși. **15** (Bot; reg) Costrei (*Sorghum halepense*).

păpușoi *s* [At: NECULCE, L. 122 / V: (reg) ***păpâșoi, păpșoi, popișoi, popșoi, pop~*** / Pl: *~oaie* / E: ***păpușă*** + *-oi*] **1-12** *sm* (Șdp) Păpușoaie (**1-12**). **13** *sm* (Spc) Păpușă care reprezintă o figură masculină. **14-15** *sm* Epitet dat (unui bărbat fără personalitate sau) unui om de nimic. **16** *sn* (Olt) Sperietoare de păsări Si: *momâie*. **17** *sm* (Reg; Mol) Porumb (*Zea mays*). **18** *sm* (Îc) **~-olog** Varietate de porumb cu știuletele mic. **19** *sm* (Îc) **~-de-mături** Mătură (*Sorghum vulgare*). **20** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul-cioarei** Săbioară (*Iris halophila*). **21-22** *sm* (Mol) Rod al porumbului (sub formă de știuleți sau) de boabe. **23** *sm* (Îs) ~ *de papură* Inflorescență a papurii[1] (**1-2**). **24** *sm* (Îs) ~ *de brad* Con de brad. **25** *sm* (Îe) **A-i lua (cuiva) ~ui de pe foc** A-i răsturna cuiva planurile Si: *a-i lua (cuiva) porumbul de pe foc*. **26** *sm* (Îae) A lovi cu putere. **27** *sm* (Fam; îe) **A se face mort** (sau **a face pe mortul**) **în** ~ A se ascunde. **28** *sm* (Fam; îae) A nu recunoaște ce a făcut. **29** *sm* (Fam; îe) **A o lăsa moartă în** ~ A renunța. **30** *sn* (Mpl; șls; csc) Porumbiște. **31** *sm* (Îe) **A scăpa boii în** ~ A-și pierde autoritatea sau controlul asupra cuiva. **32** *sm* (Bot; reg) Papanaș (*Trifolium arvense*). **33** *sm* (Bot; reg) Lușcă-albă (*Ornithogalum caudatum*). **34** *sm* (Bot; reg; îf *popușoi*) Belșiță (*Canna indica*). **35** *sa* (Reg) Dans popular executat de fete și băieți. **36** *sa* Melodie după care se execută acest dans.

păpușoiaș *sm* [At: SEVASTOS, N. 332 / V: ***~ieș, popușoieș*** / Pl: *~i* / E: ***păpușoi*** + *-aș*] **1-18** (Reg; șhp) Păpușoi (**16-24**) (mic). **19** (Lsg; csc) Porumbiște. **20** (Bot; reg) Crin galben (*Hemerocallis fulva*).

păpușoieș *sm* vz ***păpușoiaș***

păpușoină *sf* [At: DLR / Pl: *~ne, ~ni* / E: ***păpușoi*** + *-ină*] (Buc; csc) Porumbiște.

păpușoiște *sf* [At: I. IONESCU, C. 23/5 / V: ***păpâș~, păpș~, popș~, pop~*** / A și: *păpușoiște* / Pl: *~ti* / E: ***păpușoi*** + *-iște*] (Reg; csc) Porumbiște.

păpușorniță *sf* [At: ALRM / Pl: *~țe* / E: ***păpușoi*** + *-orniță*] (Reg; csc) Porumbiște.

păr[1] *sm* [At: PSALT. HUR. 34v/2 / V: (îvr) ***per*** / Pl: *peri, ~uri* / E: ml ***pilus***] **1** Formație de origine epidermică, cornoasă, filiformă, flexibilă, care crește pe corpul omului și mai ales pe al unor animale. **2** (Csc) Totalitate a acestor formații care acoperă corpul omului sau al animalelor. **3** (Spc) Fiecare dintre firele de felul celor de mai sus care, crescând lungi și dese, acoperă capul omului. **4** (Csc) Totalitate a firelor de păr[1] (**3**). **5** (Îc) **Lupul își schimbă ~ul, dar năravul ba** Se zice despre un om rău, care, deși pare a se fi îndreptat, nu își schimbă niciodată firea. **6** (Trs; Buc; îs) *Fată în* ~ Fată care a rămas nemăritată Si: *fată bătrână*. **7** (Ban; Olt; îs) *~ul pintenului* Smoc de fire de păr[1] (**1**) lungi și aspre care cresc pe pintenul calului. **8** (Mol; îs) *~ul pământului* Plante cultivate, semănături. **9** (Pop; d. animale; îla) **În doi peri** Care are părul[1] (**1**) în amestec de două culori Si: *sur*. **10** (D. oameni; îal) Cărunt. **11** (Pex; d. oameni; îal) Care este între două vârste. **12-13** (Reg; dom; îljv) **În doi peri** (Care este) amețit de băutură Si: *cherchelit, afumat*. **14-15** (Îal) (Care este) neprecizat. **16-17** (Îal) (Care este) nehotărât. **18-19** (Îae) (Care este) îndoielnic Si: *confuz, echivoc*. **20** (D. modul de a călări; îlav) **Pe** ~ sau **pe ~ul calului** Fără șa Si: *pe deșelate*. **21** (Reg; îlav) **În** ~ (Îoc *în răspăr*) În sensul direcției normale de creștere a firelor de păr[1] (**1**). **22** (Îal) Cu toții prezenți, fără să lipsească vreunul. **23** (Îlav; d. povestit) **Din** (sau **de-a**) **fir în** (ori **a**) ~ sau (reg) **până într-un** ~ De la un capăt la altul și cu lux de amănunte, în întregime și cu multe detalii. **24** (Îe) **A atârna de un fir de** ~ A depinde de foarte puțin. **25** (Îae) A avea o poziție primejdioasă. **26** (Îe) **A se lua cu mâinile** (ori, rar, **a se smulge**) **de** ~ sau **a-și smulge ~ul** (sau **perii**) (**din cap**) A fi foarte supărat, cuprins de disperare. **27** (Îe) **A se lua** (sau **a se prinde**) (**cu cineva**) **de** ~ A se lua la bătaie Si: *a se încăiera*. **28** (Îe) **A i se ridica** (sau **a i se sui**) (**tot**) **~ul** (**în cap** sau **în vârful capului**) sau **a i se face** (sau **a i se ridica** etc.) **~ul măciucă** (sau **vâlvoi**, reg. **puică**) (**pe cap** sau **în vârful capului**) sau **a i se zbârli** (ori, reg. **a i se arici, a i se înspica tot**) **părul** (**în cap**) A fi cuprins de o spaimă puternică Si: *a se îngrozi, a se înspăimânta*. **29** (Îe) **A despica** (sau **a tăia**) **~ul** (sau **firul de păr, un fir de păr**) **în patru** (sau **în șapte** etc.) A cerceta ceva în mod amănunțit, a se ocupa de ceva cu minuțiozitate exagerată, mai mult decât este necesar. **30-31** (Îe) (**Nici**) **un** ~ (**mai mult**) sau **nici cât e un fir de** ~ (Nici) oricât de puțin. **32** (Îe) **Cât s-ar** (ori **ai**) **rupe un** ~ (**din cap**) Foarte puțin. **33-34** (Îe) **N-am ~ în cap** (sau **în barbă**) sau **cât ~în cap, ca ~ul din cap** Se spune pentru a arăta că ceva este (în număr sau) în cantitate foarte mare. **35** (Reg; îe) **Cât** ~ (sau **câți peri**) **în palmă** (ori **pe broască**) Deloc. **36** (Îla) **Tras de** ~ Se spune despre o concluzie, o afirmație etc. forțată sau exagerată, care denaturează adevărul, despre un lucru nefiresc, silit. **37** (Îe; reg) **A-i lua (cuiva) ~ul foc** A intra în mari încurcături sau primejdii Si: *a da de belea*. **38** (Îe) **A scoate (cuiva) peri albi** A pricinui cuiva multe necazuri și supărări. **39** (Îae) A sâcâi pe cineva. **40** (Îe) **A-i ieși (cuiva) peri albi** A îmbătrâni înainte de vreme din cauza prea multor necazuri. **41** (Îae) A fi hărțuit și tracasat de ceva. **42** (Îe) **A-i ieși** (sau **a-i trece**) **cuiva ~ul prin căciulă** A face eforturi deosebite trecând peste multe greutăți, a ajunge la limita răbdării, fiind silit să suporte multe neajunsuri. **43** (Reg; îe) **A întoarce ~ul pe dos** A se mânia. **44** (Reg; îe) **A se ține în** ~ A arăta bine, a se menține tânăr, sănătos. **45** (Reg; îla) **Cu ~ pe limbă** Lipsit de educație. **46** (Pop; îe) **A-și da ~ul pe mâna altuia** sau **a fi cu ~ul în mâna altuia** A-și încredința soarta cuiva, a fi la discreția cuiva. **47** (Reg; îe) **A ține** (sau **a apuca**) **pe cineva de** ~ A avea influență asupra cuiva. **48** (Reg; îae) A depinde cu totul de cineva. **49** (Pop; îc) **A se da** (sau **a se lăsa**) **după** ~ A accepta să se comporte așa cum i se cere, să facă ceea ce i se cere Si: *a se acomoda, a se conforma*. **50** (Îe) **Cu mari peri** Cu deosebit efort. **51** (Fam; îls) **~ de câine** Om de nimic. **52** (Îe) **Arc peri de lup** Este un om rău, hain la inimă. **53** (Îvr; îls) **~ul purcelei** Capac al lăzii. **54** Fiecare dintre firele chitinoase care se găsesc pe unele organe sau părți ale corpului insectelor. **55** (Pan; mpl) Fiecare dintre firele scurte, ieșite în afară, care acoperă suprafața unei țesături, în special a unui covor. **56** (Pan; Trs; Ban) Mătase de porumb. **57** Păr[1] (**1**) tăiat sau smuls de pe corpul unor animale pentru a fi folosit în diverse scopuri, mai ales ca materie primă. **58** (Îrg) Blană de animal. **59** (Pop) Lână de calitate superioară, cu firul lung, separată prin pieptănare sau dărăcire. **60** (Îe) **~ pe** (sau **în**) **~** Se spune pentru a arăta că se face un schimb între lucruri echivalente sau în proporții egale. **61** (Reg) Fuior de cânepă. **62** Denumire generală dată fibrelor textile de origine animală. **63** (Pex) Țesătură făcută din păr[1] (**62**). **64** (Reg) Fibră de lemn. **65** (Pan; lsg) Fiecare dintre filamentele (foarte fine) de origine epidermică existente pe anumite organe ale unor plante. **66** (Pan; pop) Abces foarte dureros care se face de obicei la degetele de la mână. **67** (Pan) Arc în formă de spirală la ceas. **68** (Bot; reg; îc) **~ul-doamnei** Strașnic (*Asplenium trichomanes*). **69** (Bot; reg) **~ul-ciutei** Verigar (*Rhamnus cathartica*). **70** (Bot; reg; îc) **~ul-zânelor** Colilie (*Stipa pennata*). **71** (Bot; reg; îae) Năgară (*Stipa capillata*). **72** (Reg; îc) **~ul-Maicii-Domnului** (sau **~ul-Maicii-Preciste**) Plantă erbacee cu frunzele lunguiețe, triunghiulare și penate, care crește prin păduri, în locuri umede și umbroase sau prin crăpăturile stâncilor Si: (reg) *~ul-fetei, ~ul-Sfintei-Marii* (*Asplenium adianthum nigrum*). **73** (Bot; reg; îac) Părul-fetei (*Adianthum capillus-Veneris*). **74** (Bot; reg; îac) Strașnic (*Asplenium trichomanes*). **75** (Bot; reg; îac) Năfurică (*Artemisia annua*). **76** (Reg; îc) **~ul fetei** (Șîf **~ul-fetei-mișele, ~ul-orfanei**) Plantă criptogamă înrudită cu feriga, cu pețiolurile lungi și subțiri, folosită în medicină și cultivată, uneori, ca plantă ornamentală Si: (reg) *buricul-Vinerei, buruiana-de-bubă-neagră, părul-Maicii-Domnului, percica-fetei* (*Adianthum capillus Veneris*). **77** (Bot; reg; îac) Părul-Maicii-Domnului (*Asplenium adianthum nigrum*). **78** (Reg; îc) **~ul Sfintei-Marii** Planta *Asplenium septentrionale*. **79-80** (Bot; reg; îac) Torțel (*Cuscuta epithymum* și *europaea*). **81** (Bot; reg; îac) Părul-Maicii-Domnului (*Asplenium adianthum nigrum*). **82** (Bot; reg; îac) Părul-fetei (*Adianthum capillus-Veneris*). **83** (Bot; reg; îc) **~ul-porcului**

Coada-calului (*Equisetum telmateja*). **84-85** (Bot; reg; îac) Coada-calului (*Equisetum arvense și silvaticum*). **86** (Bot; reg; îac; șîf **~-de-porc, ~-de-lup**) Țăpoșică (*Nardus stricta*). **87** (Reg; îac) Plantă graminee care crește prin locuri nisipoase Si: (pop) *păiuș-de-nisipuri* (*Festuca vaginata*). **88** (Bot; reg; îac) Păiuș (*Festuca ovina*). **89** (Bot; reg; îac) Iarba-calului (*Festuca sulcata*). **90** (Bot; reg; îac) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **91** (Reg; îac) Plantă erbacee cu tulpina împărțită în numeroase ramificații subțiri și aspre, care crește prin locurile umede de pe lângă pâraie (*Juncus trifidus*). **92** (Bot; reg; îac) Rugină (*Juncus effusus*). **93** (Bot; reg; îac) Brădățel (*Juncus compressus*). **94** (Bot; reg; îac) Cornișor (*Lycopodium annotimpum*). **95** (Bot; reg; îac) Piedicuță (*Lycopodium claviatum*). **96** (Bot; reg; îac) Brădișor (*Lycopodium selago*). **97** (Bot; reg; îac) Alior (*Euphorbia cyparissias*). **98** (Bot; reg; îc) **~ul crâjei** Specie de lichen Si: (reg) *puricească* (*Lecanora confluens*). **99** (Reg; îc) **~ul ursului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **100** (Pop; îs) *Peri răi* Boală de ochi care se caracterizează prin creșterea anormală a unor fire pe gene pe partea inferioară a pleoapei, provocând iritarea ochiului. **101** (Pop; pex; îac) Corp străin intrat în ochi și care provoacă iritarea acestuia. **102** (Reg; îs) *~ul porcului* Boală la copiii mici, care se manifestă prin apariția unor peri scurți și aspri pe spinarea copilului, care îi provoacă dureri și înțepături. **103** (Ast; îc) **~ul-Berenicei** Constelație din emisfera borală.

păr² *sm* [At: NECULCE, L. 238 / Pl: *peri* / E: ml ***pirus***] **1** Pom fructifer din familia rozaceelor, cu coroana piramidală, cu frunze ovale, cu flori mari, albe, cultivat pentru fructele lui comestibile (*Pirus sativa*). **2** Lemn de păr² (**1**), care se utilizează în strungărie, sculptură etc. **3** (Reg; îc) **Măr-~** Specie de măr¹ (**1**) cu fructe mici.

păr³ *sm* [At: BORZA, D. 140 / Pl: *peri* / E: nct cf lat *porrum*] (Bot; Ban) Sparanghel (*Asparagus officinalis*).

păr⁴ *sn* vz ***pahar***

păra¹ *sf* vz ***para***

păra² *vtr* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 59ᵛ/19 / Pzi: *par* / E: ml ***parare***] **1-2** (Înv) A (se) apăra.

păra³ *v* vz ***para¹***

păracă *sf* [At: ALR I, 1260/63, 112 / Pl: ? / E: nct] (Ban; Trs) Chiciură.

păradă *sf* vz ***paradă***

părade *sf* vz ***paradă***

păradi *sf* vz ***paradă***

păradie *sf* vz ***paradă***

părag *s* [At: ALR SN I, h 123/36 / Pl: nct / E: ns cf *părangină¹*] (Reg) Fân de calitate inferioară, plin de buruieni.

păragenă *sf* vz ***paragină¹***

păragină¹ *sf* vz ***paragină***

păragină² *sf* vz ***părangină¹***

părăgină *sf* vz ***părangină¹***

părangână *sf* vz ***părangină¹***

părangină¹ *sf* [At: LB / V: ***parag~, parangin*** *sn*, ***par~, parlag~, părag~, părăg~, ~gână, părlag~, părla~, păpăra~*** / E: ns cf *paragină¹*, *pătlagină*] (Bot; reg) **1** Vițelar (*Anthoxanthum odoratum*). **2** (Îf *parangină*) Iarba-Sfintei-Mării (*Hierochloë odorata*). **3** (Îf *paragină*) Trestie de câmp (*Calamagrostis epigeios*). **4** (Îf *parangin*) Tremurătoare (*Briza media*).

părangină² *sf* vz ***paragină¹***

părasin *sm* vz ***parasin***

păraș¹ *sm* [At: ANTIPA, P. 473 / Pl: *~i* / E: ***par¹*** + *-aș*] (Reg) Pescar care mânuiește parul¹ de care este fixată luntrea când se scoate năvodul.

păraș² *s* [At: ALR I, 956/782 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Curătură în pădure.

părat *sm* vz ***împărat***

păratic, ~ă [At: I. IONESCU, M. 695 / V: (înv) ***per~***, (reg) ***par~***, / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *pară¹*] **1-2** *sn, a* (Îrg) (Culoare) portocalie. **3** *sn* Substanță colorantă care are această culoare.

părat *sn* [At: PSALT. 286 / V: ***pănat*** / Pl: *~uri* / E: ml ***palatium***] (Atm; înv) Palat² (**1**).

părauă *sf* vz ***para³***

pără¹ *pp, c* vz ***până***

pără² *sf* vz ***pară¹***

pără³ *sf* vz ***pâră***

pără⁴ *sf* vz ***poară***

părăchernită *sf* vz ***parachernită***

părăclău *sn* [At: KLEIN, D. 150 / Pl: *~laie* / E: ns cf *păpăcli*] (Trs) Ciocan pentru spart piatră.

părăcli *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *părăclău*] (Reg; c. i. piatra) A sfărâma.

părăclinț *sm* vz ***pălăcrinț***

părăclisări *sm* vz ***paracliser***

părăcluire *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 43 / Pl: *~ri* / E: cf *părăcli*] (Trs) Sfărâmare a pietrei.

părădaică *sf* vz ***paradaisă***

părădaie *sf* vz ***paradaisă***

părădaisă *sf* vz ***paradaisă***

părădaiși *sfp* vz ***paradaisă***

părădăi *sfp* vz ***paradaisă***

părădău *s* vz ***paradău***

părădică *sf* vz ***paradaisă***

părădosit, ~ă *a* vz ***paradosit²***

părădui¹ [At: MURNU, O. 72 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *paradău*] (Pfm; Mol) **1** *vr* (D. imobile, mobilă) A se dărăpăna. **2** *vt* A face de neutilizat Si: *a spurca*. **3** *vt* (C. i. averi) A consuma fără socoteală, până la epuizare Si: *a irosi, a risipi*. **4** *vt* A fura.

părădui² *vi* [At: BRĂESCU, O. A. II, 29 / Pzi: *~esc* / E: ***paradă*** + *-ui* cf ger *paradieren*] (Nob; irn) A merge la paradă.

păräduială *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ieli* / E: ***părădui¹*** + *-ială*] (Pfm) **1-3** Părăduire (**1-3**).

părăduire *sf* [At: (a. 1804) ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***părădui¹***] **1** (Reg) Stare de dărăpănare, de ruină Si: *părăduială* (**1**). **2** Spurcare de către un animal sau un obiect necurat Si: *părăduială* (**2**). **3** (Pfm) Risipă mare Si: *părăduială* (**3**).

părăduit, ~ă *a* [At: PAS. Z. III, 37 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***părădui¹***] (Pfm) **1** (D. imobile, mobilă) Dărăpănat. **2** (D. averi) Risipit până la epuizare.

părăduitor, ~oare [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***părădui¹*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Reg) (Om) risipitor. **3** *a* (Pex) Hoț.

părăfie *sf* vz ***parohie***

părăgeni *v* vz ***părăgini***

părăgenit, ~ă *a* vz ***părăginit²***

părăgi *v* vz ***părăgini***

părăgină¹ *sf* vz ***paragină¹***

părăgină² *sf* vz ***părangină¹***

părăgineală *sf* [At: DEȘLIU, G. 14 / Pl: *~eli* / E: ***părăgini*** + *-eală*] Paragină¹ (**1**).

părăgini [At: ALECSANDRI, T. 279 / V: ***~ăgi***, (reg) ***~geni*** / E: ***paragină¹***] **1** *vr* (D. construcții) A ajunge în stare de paragină¹ Si: *a se dărăpăna, a se ruina*. **2** *vr* (Fig) A ajunge într-o stare de decădere Si: *a se distruge, a se prăpădi*. **3-4** *vtr* (A face un teren să ajungă sau) a ajunge în paragină¹ din lipsă de îngrijire. **5** *vt* (Fig) A lăsa ceva în părăsire, uitat cu totul.

părăginire *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 74 / Pl: *~ri* / E: ***părăgini***] **1** Stare de paragină¹ a unei construcții Si: *dărăpănare, ruinare*. **2** (Fig) Decădere fizică și morală a cuiva. **3** Stare de neîngrijire a unei culturi agricole. **4** (Fig) Părăsire totală.

părăginit, ~ă *a* [At: CR (1833) 220¹/16 / V: (reg) ***~genit, ~git, păringenit*** / E: ***părăgini***] **1** (D. construcții) Care a ajuns în stare de paragină¹ Si: *dărăpănat, ruinat*. **2** (D. terenuri) Care a devenit paragină¹, fiind lăsat neîngrijit Si: (reg) *părăginos*.

părăginitură *sf* [At: CHEST. IV 123/296 / Pl: *~ri* / E: ***părăgini*** + *-tura*] (Reg) Paragină¹ (**1**).

părăginos, ~oasă *a* [At: TDRG / V: ***parag~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***paragină¹*** + *-os*] (Reg) Părăginit (**2**).

părăgit, ~ă *a* vz ***părăginit***

părăguș *s* vz ***răpăguș***

părăi *v* vz ***pârâi***

părăiaș *sn* vz ***pârâiaș***

părăistas *sn* vz ***parastas***

părăistaș *sn* vz ***parastas***

părăitor, ~oare *sf, a* vz ***pârâitor***

părăleală *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~eli* / E: ***părăli*** + *-eală*] (Fam) Jecmănire de parale[3].

părăleasă *sf* vz ***paraleasă***

părălei *s* [At: BORZA, D. 20 / Pl: nct / E: nct] (Bot; Buc) Parpian (*Antennaria dioica*).

părălesc, ~ească *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ești* / E: ***parale*** (pll *para*[3]) + *-esc*] (Mol; înv) Care se face în numerar.

părălește *av* [At: TDRG / E: ***parale*** (pll *para*[3]) + *-ește*] (Reg) **1** În bani. **2** Cu bani.

părălet *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***parale*** (pll *para*[3]) + *-et*] (Fam; csc) Parale[3] multe Si: *bănet*.

părăli *vt* [At: JIPESCU, O. 61 / Pzi: *~lesc* / E: ***para***[3]] (Fam) A jecmăni de parale[3].

părălui *v* vz ***răpălui***

părălușă *sf* [At: MAT. FOLK. 175 / Pl: *~șe* / E: ***parale*** (pll *para*[3]) + *-ușă*] **1-6** (Reg; șhp) Părăluță (**1-6**).

părăluță *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 215 / Pl: *~țe* / E: ***parale*** (pll *para*[3]) + *-uță*] **1-6** (Șhp) Para[3] (**1-3**) (mică) Si: (reg) *părălușă* (**1-6**). **7** (Îe) **A face ~te** A agonisi avere cu încetul. **8** (Bot; reg; mpl) Bănuț (*Bellis perennis*). **9** (Bot; reg) Granat (*Chrysanthemum parthenium*). **10** (Bot; reg; îc) **~-de-munte** Plantă erbacee cu flori albe, plăcut mirositoare, care crește în locurile umede și umbroase din pădurile de molid (*Pyrola uniflora*). **11** (Reg; lpl) Joc de copii care constă în aruncarea unei pietre pe deasupra apei, astfel încât să atingă apa de cât mai multe ori și să ajungă cât mai departe Si: (reg) *paraghie*.

părămet *sn* vz ***pecmez***

părănțuș *sm* vz ***părățuș***

părăpleu *sn* z ***parapleu***

părăros, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, HR. 264 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***părere*** + *-os*] (Înv) Părelnic.

părăsang *sn* vz ***parasang***

părăsătură *sf* vz ***părăsitură***

părăscuță *sf* [At: MARIAN, INS. 430 / Pl: *~țe* / E: nct] (Ent; reg) **1** Ploșniță (*Cimex lectularius*). **2** Țânțar (*Culex*).

părăsete *ss* [At: ȘEZ. V, 144 / E: nct] (Reg) Boală de gât care se manifestă prin inflamare și dureri Si: (reg) *grumăzare* Vz *bolfă, gâlcă, uimă*.

părăsi [At: PSALT. HUR. 16ʳ/2 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παρεάσω*** (Viit lui *παρεάω*)] **1** *vt* A pleca fără a se mai interesa de cineva sau de ceva. **2** *vt* A se despărți, lăsând singur pe cineva Si: *a abandona*. **3** *vt* (Pgn) A se despărți, plecând în altă parte. **4** *vt* (Rar; ccd) A lăsa la bunul plac al cuiva. **5** *vr* (Înv) A se debarasa de cineva sau de ceva. **6** *vt* A lăsa pe cineva, de bună voie sau silit de împrejurări, plecând în altă parte. **7** *vi* (Pex) A se evapora. **8** *vi* (Fig) A trece. **9** *vt* (Îe) **A ~ lumea** A muri. **10** *vt* (Îe) **A ~ patul** A se scula din pat[1] după o boală mai lungă. **11** *vt* (Pex; îae) A se însănătoși. **12** *vt* (Reg) **A ~ ulița** A nu mai bate drumurile. **13** *vt* A pleca de lângă cineva, ducându-se mai încolo. **14** *vt* (C. i. obiecte) A omite din cercul interesului, al preocupărilor Si: *a da uitării, a neglija*. **15** *vt* (C. i. abstracte) A respinge. **16** *vt* (C. i. abstracte) A nu ține seamă de ceva. **17** *vt* (C. i. acțiuni) A înceta de a mai face Si: *a conteni, a întrerupe, a opri*. **18** *vtr* (Îvp) A (se) lăsa de ceva. **19** *vr* (Îvr) A se codi.

părăsiciune *sf* [At: VARLAAM, C. 13 / Pl: *~ni* / E: ***părăsi*** + *-ciune*] (Îvr) **1-3** Părăsire (**1-3**). **4** (Pex) Singurătate. **5** (Pex) Părăginire. **6-13** Părăsire (**10-17**). **14-17** (Îljv) **Cu ~** În părăsire (**6-9**).

părăsină *sf* vz ***parasină***

părăsință *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: ***părăsi*** + *-ință*] (Îvr) **1-3** Părăsire (**1-3**). **4** (Pex) Singurătate. **5** (Pex) Părăginire. **6-13** Părăsire (**10-17**).

părăsire *sf* [At: PSALT. HUR. 28ʳ/3 / Pl: *~ri* / E: ***părăsi***] **1** Despărțire, lăsând la voia întâmplării, cu dezinteres Si: *părăsiciune* (**1**), *părăsință* (**1**), *părăsitură* (**1**). **2** (Ccr; rar) Lucru abandonat, dat uitării, nefolositor Si: *părăsiciune* (**2**), *părăsință* (**2**), *părăsitură* (**2**). **3** Stare a persoanei, a locului etc. care a fost părăsit Si: *părăsiciune* (**3**), *părăsință* (**3**), *părăsitură* (**3**). **4** (Pex) Singurătate. **5** (Pex) Părăginire. **6-7** (Îljv) **În ~** (În mod) uitat. **8-9** (Îal) (În mod) izolat. **10** Despărțire de cineva sau de ceva Si: *părăsiciune* (**6**), *părăsință* (**6**), *părăsitură* (**6**). **11** Lăsare la bunul plac al cuiva Si: *părăsiciune* (**7**), *părăsință* (**7**), *părăsitură* (**7**). **12** Debarasare de cineva sau de ceva Si: *părăsiciune* (**8**), *părăsință* (**8**), *părăsitură* (**8**). **13** Lăsare a cuiva sau a ceva, de bună voie sau silit de împrejurări, plecând în altă parte Si: *părăsiciune* (**9**), *părăsință* (**9**), *părăsitură* (**9**). **14** Plecare de lângă cineva, ducându-se mai încolo Si: *părăsiciune* (**10**), *părăsință* (**10**), *părăsitură* (**10**). **15** Omitere din cercul interesului sau preocupărilor Si: *părăsiciune* (**11**), *părăsință* (**11**), *părăsitură* (**11**). **16** Respingere a unei idei Si: *părăsiciune* (**12**), *părăsință* (**12**), *părăsitură* (**12**). **17** Încetare a unei activități Si: *părăsiciune* (**13**), *părăsință* (**13**), *părăsitură* (**13**). **18** (Înv) Înlăturare.

părăsimă *sf* vz ***păresimi***

părăsiște *sf* [At: MUSCEL, 31 / V: *~tie* / Pl: *~ti, ~tiuri* / E: ***părăsi*** + *-iște*] **1** (Mun) Loc sau așezare omenească părăsită, neîngrijită, părăginită. **2** (Reg) Epitet dat unui om sărac sau neîngrijit.

părăsiștie *sf* vz ***părăsiște***

părăsit, ~a [At: PSALT. 69 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***părăsi***] **1** *a* (D. ființe) Lăsat singur, la voia întâmplării, fără nici un sprijin Si: *abandonat*. **2** *a* (D. obiecte) Care nu se mai folosește. **3** *a* (Pex) Neglijat[2]. **4** *a* (D. abstracte) Respins. **5** *a* (Pop; îs) *Ou ~* Ou de găină, mic sau cu coaja moale, după ouarea căruia găina încetează ouatul Si: (pop) *părăsitură*. **6** *a* (D. clădiri, construcții etc.) Care, fiind nelocuit sau nefolosit, a ajuns în stare de degradare. **7** *a* (D. ținuturi, terenuri, drumuri) Care a ajuns în stare de paragină[1] (**1**). **8** *a* (Pex) Izolat. **9** *a* (Pex) Singuratic. **10** *sf* (Bot; reg; îc) **~a-găinilor** (sau **~a-găinii**) Păpădie (*Taraxacum officinale*). **11** *sf* (Orn; reg; îc) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

părăsitor, ~oare *smf, a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***părăsi*** + *-tor*] **1-12** (Îvr) (Persoană) care părăsește (**1-12**).

părăsitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~săt~, ~ășât~*** / Pl: *~ri* / E: ***părăsi*** + *-tură*] (Îvr) **1-3** Părăsire (**1-3**). **4** (Pex) Singurătate. **5** (Pex) Părăginire. **6-13** Părăsire (**10-17**). **14** (Pop; șîs *ou de ~*) Ou părăsit (**5**). **15** (Pan) Epitet dat unui copil degerat, mic și sfrijit.

părăstas *sn* vz ***parastas***

părăstaș *sn* vz ***parastas***

părăstui *v* vz ***parastisi***

părășâtură *sf* vz ***părăsitură***

părășin *sm* vz ***parasin***

părătar *sn* vz ***păretar***

părătească *sf* vz ***împărătească***

părătură *sf* [At: STĂNOIU, C. I. 30 / Pl: *~ri* / E: ***părea***[1] + *-ătură*] (Reg; îe) **~ de bine** Bună dispoziție Si: *bucurie, fericire*.

părățuș *sm* [At: PSALT. 37 / V: ***pală~, pănă~,~ănțuș, perețuș*** / E: ***împărățuș***] **1** (Atm; reg) Omușor. **2** (Atm; îrg) Palat[2] (**1**).

părățari *smp* [At: ALR II/I, h 220/53 / E: cf *perete*] (reg) Zidari.

părățel *sm* vz ***împărățel***

părăție *sf* vz ***împărăție***

părău *sn* vz ***pârâu***

părăuaș *sn* vz ***pârâiaș***

părăuga *sfa* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 146 / Pl: nct / E: nct] (Reg; îlav) **De-a ~** Fiind ținut de cap și de picioare.

părăuș *sn* [At: HODOȘ, P. P. 145 / Pl: *~e* / E: ***părău*** + *-uș*] (Ban) Pârâiaș.

părăușă *sf* [At: H XI, 236 / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

părăuț *sn* vz ***pârâuț***

părăvan *sn* vz **paravan**
părăzel *sn* vz **porozău**
părăzol *sn* vz **parasol**
părăzor *sn* vz **parasol**
părâmaci *sm* vz **paramac**
părânc *sm* vz **părâng**[1]
părâncă *sf* vz **părâmgă**
părâng[1] *sm* [At: NECULCE L. 122 / V: **paninc, parânc, par~, parin, parinc, paring, ~nc, părinc, păring, perânc, pering, perunc, perung** / Pl: *~ngi* / E: ml **panicum**] (Reg) **1** (Bot) Mei (*Panicum miliaceum*). **2** (Pex) Păsat de mei. **3** (Bot) Meișor (*Milium effusum*). **4** (Bot) Mohor[1] (*Setaria viridis*). **5** (Bot) Dughie (*Setaria italica*). **6** Fân. **7** (Pex) Fânaț.
părâng[2] *sm* vz **părângă**
părângă *sf* [At: BIBLIA (1688), 61[1]/43 / V: **parindie, parângă, ~ncă, ~ng** *sm*, **părunde, părunghe** / Pl: *~ngi, ~nge* / E: ml **phalangae**] **1** (Îrg) Prăjină. **2** (Spc) Prăjină, bară, drug cu care se poate transporta pe umeri o greutate de către două persoane Vz *dorângă* (**2**). **3** (Îlav) **În ~** (Determină verbe ca: „a căra", „a duce", „a purta") Apăsând în mod egal pe umerii a două persoane, cu ajutorul unei parângi (**1**). **4** (Îal) Apăsând pe umărul unei singure persoane, cu greutatea dispusă în mod egal pe piept și pe spate. **5** (Îcs) *Legat în ~* Joc de copii în care un copil legat este purtat de alți doi pe umeri cu ajutorul unei prăjini. **6** (Îe) **A se pune în ~ cu cineva** A se împotrivi cuiva. **7** (Îae) A-și măsura forțele cu cineva. **8** (Spc) Rangă. **9** (Trs) Targă.
părângău *sm* [At: VASILIU, P. L. 153 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg; îe) **Leu ~** Paraleu.
părângean *s* [At: H VI, 236 / E: dl **Parâng**] (Olt) Vânt care suflă dinspre nord.
părângoare *sf* [At: CABA, SĂL. 39 / Pl: *~ori* / E: cf *Părâng*] (Trs) Parte a unui munte lipsită de vegetație.
părânzor *sn* vz **parasol**
părâș *sm* vz **pârâș**
părâtori *sm* vz **pârâtor**
părâtură *sf* vz **pârâtură**
părâu *sm* vz **pârâu**
părcam *sn* vz **parcan**
părcan *sm* vz **parcan**
părcană *sf* vz **parcan**
părcălab *sm* vz **pârcălab**
părcălan *sm* vz **pârcălab**
părcălăbesc, ~ească *a* vz **pârcălăbesc**
părcălăbie *sf* vz **pârcălăbie**
părcălăboaie *sf* vz **pârălăboaie**
părcăni *vt* [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: **parcan**] **1** (C. i. obiective militare) A întări cu un parcan. **2** (Trs; c. i. obiecte din lemn) A construi, întărind cu bare sau cu stinghii. **3** (Îrg; c. i. tablouri) A înrăma.
părcănire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: **părcăni**] **1** Întărire a unor obiective militare printr-un parcan. **2** (Trs) Construire a unor obiecte din lemn întărite cu bare și stinghii. **3** (Îrg) Înrămare.
părcea *sf* vz **parcea**
părchet *sn* vz **parchet**
părci *s* vz **pârci**[2]
părcin *sm* vz **porcin**[1]
părciun *sm* vz **perciune**
părculete *sm* vz **porculete**
părda *vr* [At: (sec. XVII) DR. III, 698 / Pzi: *pard* / E: ctm **păra**[1] + **depăra**] A se apăra.
părdalnic, ~a *a* vz **pârdalnic**
părdă *pp* vz **pedri**
părdi *pp* vz **pedri**
părdosală *sf* vz **pardoseală**
păre *sf* vz **pereche**
părea[1] [At: PSALT. 144 / V: (rar) **pare** / Pzi: *par*, (îrg) *pai*, 2 (îrg) *pai*, 3 (îrg) *paie*, Grz: (înv) *păind* / E: ml **parere**] **1** *vi* (Cu un adjectiv ori cu un verb la infinitiv, la conjunctiv sau la indicativ precedat de conjuncția „că") A da impresia. **2** *vi* A crea iluzii. **3** *vi* A avea aparența de... **4** *viim* (Îlv) **A-i ~ (cuiva) bine** A se bucura. **5** *viim* (Îlv) **A-i ~ (cuiva) rău** sau (fam ori gmț) **a-i ~ (cu) regret** A regreta. **6** *viim* (Îlv) **A-i ~ rău pe cineva** A avea necaz pe cineva. **7** *viim* (Îlav) **Pare că** Parcă[1]. **8** *viim* (Îe) **Pe cât (se) ~** sau (îvr) **de câte să par** După aparențe, după cum se observă. **9** *viim* (Înv; ccd) A atrage atenția, a impune, mai mult decât e cazul. **10** *vii* (Ccd) A avea impresia că. **11** *viim* (Îrg; îlv) **A-i** (sau **a i se**) **~ cu rușine** (sau, rar, **rușinae**) A se rușina. **12** *viim* (Ccd) A socoti că. **13** *viim* (Ccd) A considera că. **14** *viim* (Îrg; ccd) A-i conveni. **15** *viim* (Ccd) A se înșela.
părea[2] *v* vz **apărea**
păreasă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 161 / Pl: *~ese* / E: nct cf *păresimi*] (Mar) Văduvă bătrână care în fiecare sâmbătă a postului Paștilor duce prescuri la biserică.
păreasemi *sf* vz **păresimi**
păreasimi *sf* vz **păresimi**
părechea *v* [At: CIAUȘANU, V. 187 / V: (cscj) **~chi** / Pzi: *~chez* / E: **pereche**] **1** (Ban) A împerechea. **2** (Olt; c. i. opinci) A croi perechi dintr-o piele.
părecheat, ~ă *a* [At: ALR II, 4587/36 / V: **~chit** / Pl: *~ați, ~e* / E: **părechea**] (Ban) Împerecheat.
părechere *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 48 / Pl: *~ri* / E: **părechea**] (Îvr) Împerechere.
părecherință *sf* vz **parachernință**
părechernință *sf* vz **parachernință**
părechi *v* vz **părechea**
părechit, ~ă *a* vz **părecheat**
părednic *s* vz **perednic**
părelnic, ~ă [At: CONACHI, P. 258 / Pl: *~ici, ~ice* / E: **părea**[1] + *-elnic*] (Asr) **1** *a* Aparent. **2** *a* Imaginar. **3** *a* Înșelător. **4-5** *a, av* (Într-un mod) lipsit de claritate.
părelnicie *sf* [At: IORDAN L. R. A. 178 / Pl: *~ii* / E: **părelnic** + *-ie*] (Nob) Însușire a ceea ce este părelnic Si: *aparența*.
părere *sf* [At: CORESI, EV. 3 / Pl: *~ri* / GD și (rar) *~ei* / E: **părea**[1]] **1-2** (Înv) Fel în care (se prezintă sau) dă impresia că este ceva sau cineva Si: *aparență, aspect, înfățișare*. **3** (Îlav) **La ~** În aparență. **4** (Îal) La prima vedere. **5** (Îlc) **Cu ~ că** Sub pretext că. **6** (Îal) Pe motiv că. **7** Convingere. **8** Credință. **9** Impresie neîntemeiată, care nu corespunde realității sau logicii faptelor Vz *amăgire, înșelare, rătăcire*. **10** Ceea ce înșeală simțurile sau mintea Vz *iluzie, impresie, închipuire*. **11** (Înv; îla) **Fără (de) ~** Neîndoielnic. **12** (Îlav) **Într-o ~** Într-o doară. **13** (Îal) Insistent. **14** (Îlav) **Pe ~** Pe bază de simple impresii. **15** (Îal) Din auzite. **16** (Îls) **O ~ de** O cantitate infimă, abia perceptibilă din ceva. **17** (Reg; îlv) **A-și ieși din ~ri** A se convinge că nu avea dreptate. **18** (Ccr) Nălucire. **19** (Înv) Deșertăciune. **20** Ceea ce gândește, crede sau afirmă cineva asupra unui subiect. **21** Fel de a gândi. **22** Punct de vedere. **23** Opinie. **24** Concepție. **25** (Îlv) **A fi de** (sau, înv, **întru**) **~** A crede. **26** (Îlv) **A(-și) da** (sau, rar) **a se da) (cu) ~a** (ori **câte o ~**) A opina. **27** (Îe) **A fi de aceeași ~ (cu cineva)** sau **a fi de** (sau, reg, **la**) **~a cuiva** A fi de acord cu cineva. **28** (Îe) **A fi de altă ~** A crede altceva. **29** (Îae) A considera altfel un anumit lucru. **30** (Îae) A nu fi de acord cu cineva. **31** (Îls) **~ de bine** sau (îrg) **~ bună** (înv) **bună ~** Sentiment de satisfacție, de bucurie. **32** (Îal; pex) Ceea ce provoacă satisfacție, bucurie. **33-34** (Îls) **~ de rău** sau (îrg) **~ rea**, (înv) **~ rău** Sentiment (de regret sau) de remușcare. **35** (Îal) Sentiment de supărare. **36** Mimică, atitudine care exprimă sau trădează părerea (**20**) cuiva.
părelnic, ~ă *smf, a* [At: CORESI, EV. 333 / Pl: *~ici, ~ice* / E: **părere** + *-nic*] (Înv; d. oameni) **1-2** (Persoană) care nu crede în reușita unui lucru, care se îndoiește de ceva Vz *pesimist, sceptic*.
părese *sfp* vz **păresimi**
păresemi *sfp* vz **păresimi**

păresimi sfp [At: (a. 1626) CUV. D. BĂTR. II, 243 / V: (îrg) ***pareasimi, paresime, par~, paris~, părăsimă*** *sfs*, ***~easemi***, (rar șls *~easemă*) ***~easimi, ~ese, ~semi, ~eți*** / E: ml ***quadragesima***] (Îvp; îrc) **1** Post al Paștilor. **2** Perioadă de timp cât durează Postul Paștilor, egală cu patruzeci de zile Si: (îdt) *patruzecime* (**2**).

păresimier sn [At: PANN. ap. ȘĂINEANU, DU / V: ***par~*** / P: *~mi-er* / Pl: *~e* / E: ***păresimi*** + *-ar*] (Rar) Carte bisericească în care este cuprinsă slujba păresimilor.

păretar sn [At: NEAGOE, ÎNV. 109/32 / V: ***pălătar, păletar, pălitari, părătar, ~e, ~iu, păritar, per~, peritar*** / Pl: *~e* / E: ml ***parietarius*** sau ***părete*** + *-ar*] **1** Scoarță mică, bucată de pânză brodată, hârtie cu desene colorate etc., care se pune pe pereții caselor țărănești sau pe laviță, în scop decorativ. **2** Scândură lungă fixată de-a lungul pereților caselor țărănești, pentru a nu se atinge de perete cel care șade pe laviță. **3** (Înv) Hartă murală gravată pe o placă de metal. **4** (Trs) Dungă de muruială, lată de aproximativ o palmă, care se trage în partea de jos a pereților. **5** (Reg) Substanță colorantă care se pune în var, pentru a da pereților casei o anumită culoare. **6** (Reg) Scobitură, firidă făcută în perete, unde se păstrează diferite lucruri. **7** (Reg) Stâlp care sprijină strașina casei.

păretare sn vz ***păretar***

păretariu sn vz ***păretar***

părete sm vz ***perete***

păretnic s vz ***perednic***

păretnică sf vz ***perednic***

păreț sm vz ***perete***

păreți sfp vz ***păresimi***

părgament sn vz ***pergament***

părgan s [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: nct] (Ban; Trs) Pânză subțire și fină, din care se fac cămăși.

părgar sm vz ***pârgar***

părgaviț, ~ă a vz ***pârgaviț***

părgăli v vz ***părgălui***

părgălit, ~ă a vz ***părgăluit***

părgălitură sf [At: LEXIC REG. 71 / Pl: *~ri* / E: ***părgăli*** + *-tură*] (Trs) Părgăluială (**4**).

părgălui vt [At: ȘEZ VII, 114 / V: ***~li, pârgăli, pâr~*** / Pzi: *~iesc* / E: mg ***pergel***] (Reg) **1-2** A prăji (cu sau) fără untură. **3** A pregăti în tigaie, la foc, amestecul de ceapă, boia și grăsime, pentru rântaș sau pentru alte preparate culinare.

părgăluială sf [At: DIALECT. I, 185 / Pl: *~ieli* / E: ***părgălui*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Prăjire (cu sau) fără untură. **3** Pregătire a amestecului de ceapă, boia și grăsime pentru rântaș. **4** Ceapă prăjită în grăsime, care se pune într-o mâncare Si: (reg) *părgălitură*.

părgăluit, ~ă a [At: ALR SN IV, h 1096/235 / V: ***~lit, pârgălit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***părgălui***] **1-2** (Trs; Ban; d. alimente) Care a fost prăjit (în untură).

părgui v vz ***pârgui***

pări vt [At: LEXIC REG. 106 / Pzi: *~resc* / E: ***par***[1]] **1** (Buc; c. i. pari) A bate (pentru a fixa). **2** A bate pe cineva cu parul[1].

părimie sf vz ***parimie***

părinc sm vz ***părâng***[1]

părincior sm [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***părinte*** + *-ior*] **1-2** (Pop; șhp; mpl) Părinți (**1**) (dragi).

păring sm vz ***părâng***[1]

păringenit, ~ă a vz ***părăginit***

părinte sm [At: PSALT. HUR. 36ᵛ/119 / Pl: *~nți* / E: ml ***parens, -ntis***] **1** (Lpl) Tată și mamă. **2** (Îla) **Sărac de ~nți** Orfan. **3** (Îs; pfm) *Ultimul la ~nți* Ultima rezervă de bani. **4-5** (Rar; lsg) Fiecare dintre cei doi părinți (**1**) (considerați împreună sau) formând o unitate. **6** Strămoși. **7** Bărbat considerat în raport cu copiii săi. **8** (La Vc) Termen cu care copilul se adresează acestui bărbat Si: *tată*. **9** (Îe) **De când te-au făcut doi ~nți** Niciodată. **10-11** Cap (bărbătesc) al familiei. **12** (Fig) Îndrumător. **13** (Fig) Protector. **14** (Reg; îs) ~ *sufletesc* Naș. **15** (Fig) Conducător. **16** (Fig) Fondator al unei științe, al unei mișcări culturale etc. Vz *creator, inițiator, întemeietor*. **17** (Bis; fig; cu determinările „milostiv", „ceresc", „veșnic", „atotțiitor") Dumnezeu. **18-19** (Întemeietor sau) conducător al bisericii creștine. **20** (Fig) Preot. **21** (Fig) Călugăr.

părintesc, ~ească a [At: PRAV. 97 / V: (îpp) ***~nțesc*** / Pl: *~ești* / E: ***părinte*** + *-esc*] **1** De părinți (**1**). **2** Strămoșesc. **3** Care aparține părinților (**1**). **4** Care se referă la strămoși. **5-6** Care provine (de la părinte sau) de la strămoși. **7-8** Ca de la (părinți sau) de la strămoși. **9** Ca un părinte (**1**). **10** (Pex) Iubitor ca un părinte Si: (liv) *patern*. **11** Care aparține strămoșilor. **12** Moștenit de la strămoși.

părintește av [At: ȘINCAI, HR. I, 3/20 / V: (pop) ***~nțește*** / E: ***părinte*** + *-ește*] **1** Ca un părinte (**1**). **2** (Pex) Cu dragoste, cu căldură.

părințel sm [At: PANN, P. V. I, 75/13 / Pl: *~ei* / E: ***părinte*** + *-el*] **1-4** (Fam; șhp) Părinte (**20-21**) (tânăr).

părintenie sf [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 304 / Pl: *~ii* / E: ***părinte*** + *-enie*] (Rar) Calitate de tată, de părinte (**1**) Si: (rar) *părinție*.

părințesc, ~ească a vz ***părintesc***

părințește av vz ***părintește***

părinție sf [At: PSALT. 38 / Pl: *~ii* / E: ***părinte*** + *-ie*] **1** (Rar) Părintenie. **2** (Îlav) **Cu ~** Părintește (**1**). **3** (Îrg) Bucată de pământ moștenită. **4** (Pex) Patrie (**1**).

părințime sf [At: PSALT. 200 / Pl: *~mi* / E: ***părinte*** + *-ime*] (Îvr) Părinție (**3**).

părioară sf vz ***păioară***

părip sm vz ***parip***

păriptare sf vz ***pănătare***

părisimă sf vz ***parasimă***

părișor sm [At: BARCIANU, V. / Pl: *~ri* / E: ***par***[1] + *-ișor*] (rar) Păruș.

păritar sn vz ***păretar***

păriță sf [At: ALR I, 1697 / Pl: *~te* / E: mg ***pariltya***] (Reg) Praștie.

părițune sf vz ***piericiune***

părizol sn vz ***parasol***

părî v vz ***pârî***

părjol sn vz ***pârjol***

părjoli v vz ***pârjoli***

părlaghie sf vz ***pătlagină***

părlaghină sf vz ***pătlagină***

părlagină[1] *sf* vz ***părangină***[1]

părlagină[2] *sf* vz ***pătlagină***

părlangină sf vz ***părangină***[1]

părlaz sn vz ***pârleaz***

părlăgică sf vz ***pătlăgea***

părlăpeu sn vz ***parapleu***

părlăudi v vz ***palaurdi***

părlea sma vz ***pârle***

părmanent, ~ă a vz ***permanent***

părmăcel sm [At: GR. S. VI, 120 / Pl: *~ei* / E: ***parmac***[1] + *-el*] **1-2** (Reg) Parmac[1] (mic).

părmăcui vt [At: BIBLIA (1688), 247[1]/14 / Pzi: *~esc* / E: ***parmac***[1] + *-ui*] (Îvr) A întări cu parmaci[1].

părnăhai sn [At: DR. IV, 762 / Pl: *~e, ~uri* / E: mg ***párnahai***] **1** (Trs; Mar) Față de pernă. **2** (Mar) Epitet dat unui om neînsemnat.

părnăjac sn [At: (a. 1811) IORGA, S. D. XII, 227 / V: ***parnajac, pâr~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***parnazsák***] **1-2** (Îrg) Saltea (umplută cu paie) Vz *matrață, mindir, păier, sălmăjac, străjac*.

părnuș sm [At: H X, 106 / Pl: *~i* / E: nct] (Mol) Specie de șoarece.

păroca sf vz ***parocă***

părodie sf vz ***paradă***

părofie sf vz ***parohie***

păros, ~oasă [At: HERODOT (1645), 81 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păr***[1] + *-os*] **1** *a* (D. ființe) Acoperit cu mult) păr[1] (**1**). **2** *a* (D. țesături) Acoperit cu un strat pufos, format din capetele firelor care ies afară. **3** *a* (Îe) **A spune moși ~oși** A spune lucruri fanteziste. **4** *a* (D. insecte, omizi) Acoperit

cu fire chitinoase, cu peri. **5** *a* (D. plante) Acoperit cu filamente foarte fine, cu fire de origine epidermică. **6** *sf* (Reg) Plantă erbacee nedefinită mai îndeaproape. **7** *sn* Cânepă de calitatea a doua.

părpariță sf vz ***pârpăriță***

părpăduche i, sm vz ***pitpalac***

părpăgân sm [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: cf *păgân*] (Reg) Păgân.

părpălac[1] *i, sm* vz ***pitpalac***

părpălac[2] *sn* vz ***pârpălac***[1]

părpălatic, ~ă a vz ***pârpălatic***

părpăli v vz ***pârpăli***

părpălicuri snp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) **1** Rămășițe de crengi sau de surcele. **2** Crenguțe uscate care ard repede.

părpăliță sf vz ***pârpăriță***

părpângel sm vz ***parpangică***

părpăr sm vz ***perper***

părpărit s vz ***perperit***

părpăriță sf vz ***pârpăriță***

părpian sm vz ***parpian***

părsecat, ~ă a vz ***piersicat***

părsechi sn vz ***parsechi***

părset sn vz ***parsechi***

părsle sm vz ***prâslea***

părșune sf vz ***pășune***

părtal sn vz ***partal***

părtaș, ~ă smf [At: CORESI, EV. 437 / Pl: *~i, ~e* / E: ***parte*** + *-aș*] **1-2** Persoană (care primește sau) căreia i se dă o parte dintr-un bun material Si: (îrg) *părtalaș* **(1-2)**. **3-4** Persoană care (stăpânește ori) folosește un bun material împreună cu o altă persoană Si: (reg) *părtaleș*, (îrg) *părtalaș* **(3-4)** Vz *asociat, tovarăș*. **5** Persoană care beneficiază, împreună cu alta sau cu altele, de un bun spiritual. **6** Persoană care are de suportat, împreună cu alta sau cu altele, un necaz. **7** Persoană care participă, alături de alta sau de altele, la o activitate Si: *participant*. **8** (Spc) Persoană care participă, alături de alta sau de altele, la o acțiune reprobabilă Vz *complice*. **9** (Rar) Partizan al unei doctrine. **10** Persoană căreia cineva îi încredințează gândurile sale intime Si: *confident*.

părtalaș smf [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: cf *părtaș, părtălui*] **1-4** (Îrg) Părtaș **(1-4)**.

părtăli v vz ***părtălui***

părtălui vt [At: ANON. CAR. / V: (css) *~li* / Pzi: *~esc* / E: mg ***pártol***] (Trs; Ban) A părtini pe cineva.

părtăluitor, ~oare a [At: ANON. CAR. / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***părtălui*** + *-tor*] (Ban) Părtinitor **(1)**.

părtăseală sf vz ***pardoseală***

părtăsi v vz ***pardosi***

părtășanie sf [At: ALR I. 589/798 / Pl: *~ii* / E: drr ***împărtășanie***] (Reg) Sfîntă cuminecătură.

părtăși vtr [At: PAMFILE, CER. 122 / Pzi: *~șesc* / E: drr ***împărtăși***] **1-2** A (se) cumineca.

părtășie sf [At: (a. 1654), ap. CADE / Pl: *~ii* / E: ***părtaș*** + *-ie*] **1-2** (Înv) Situație de a fi părtaș cu cineva (la împărțirea unui bun material sau) la o acțiune. **3** Obținere a unei părți din ceva. **4** Participare. **5** (Înv) Părtinire. **6** (Îvr) Parte.

părtășire sf [At: VĂCĂRESCU, GR. 17/5 / Pl: *~ri* / E: ***părtăși***] (Grm; îvr) Participiu.

părtășitiv sn ***părtișitiv***

părtean, ~ă smf [At: ȘINCAI, HR. I. 229/4 / Pl: *~eni* / E: ***parte*** + *-ean*] (Înv) Partizan.

părteni v vz ***părtini***

părtenie sf [At: PISCUPESCU, O. 60/16 / Pl: *~ii* / E: ***parte*** + *-enie*] (Îrg) Parte.

părtenire sf vz ***părtinire***

părtenitor, ~oare a vz ***părtinitor***

părti vi [At: DOSOFTEI, PS. 324/13 / V: (reg) *pârti* / Pzi: *~tesc* / E: ***parte***] **1** (Îrg) A părtini. **2** (Reg; îf *pârti*) A-și alege o parte din ceva.

părtică sf vz ***parțică***

părticea sf vz ***părticică***

părticică sf [At: (a. 1672) IORGA, S. D. VII, 34 / V: *~cea* (css) / Pl: *~cele* / E: ***parte*** + *-icică*] **1-16** (Șhp) Parte **(1-2, 26-28, 36, 50-51)** (mică). **17** (Reg) Anafură. **18** (Spc; înv) Moleculă. **19** (Spc; înv) Particulă.

părtie sf vz ***partie***

părtigă sf vz ***parțică***

părtina v vz ***părtini***

părtini [At: URECHE, L. 68 / V: (înv; cscj) *~na* / Pzi: *~nesc* / E: ***părtean***] **1** *vt* (C. i. oameni) A avantaja în mod conștient în dauna altcuiva Si: *a favoriza*, (îrg) *a părăsi* **(1)**, (înv) *a partui*, (reg) *a părtălui*. **2** *vi* (Înv; udp „la") A participa în folosul cuiva sau a ceva Si: *a contribui*. **3** *vt* (Îvr) A face părtaș **(1)**. **4** *vi* (Înv) A împărtăși aceeași soartă cu cineva.

părtinie sf [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***părtini*** + *-ie*] (Rar) Părtinire **(1)**.

părtinire sf [At: MINEIUL (1776), 121^{r1}/31 / V: (înv) ***~ten~*** / Pl: *~ri* / E: ***părtini***] **1** Avantajare în mod conștient pe cineva în dauna altcuiva Si: *ocrotire*, (rar) *părtinie*. **2** (Înv; udp „la") Participare în folosul cuiva sau a ceva. **3** Atitudine părtinitoare, lipsă de obiectivitate Si: (înv) *părtășie* **(4)**, Vz *patimă*, (rar) *parțialitate, pasiune* **4** (Îlav) **Fără ~** În mod obiectiv. **5** (Îal) Fără excepție. **6** (Îlav) **Cu ~** În mod subiectiv, favorizând pe cineva în dauna altuia. **7** (Înv) Participare în folosul cuiva sau a ceva. **8** (Înv) Contribuție.

părtinit, ~ă a [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***părtini***] (Rar; d. oameni) Care este favorizat.

părtinitor, ~oare [At: MINEIUL (1776), 14^{v2}/30 / V: (înv) ***~ten~, ~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***părtini*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care favorizează în mod conștient pe cineva Si: (rar) *parțial*[2], (reg) *părtăluitor*, (înv) *ocrotitor, protector* Vz *subiectiv*. **3** *a* (Înv; d. circumstanțe) Favorabil. **4-5** *smf, a* (Înv) (Persoană) care participă la ceva. **6-7** *smf, a* (Înv) (Persoană) care contribuie la ceva.

părtinitoriu, ~orie a vz ***părtinitor***

părtinos, ~oasă a [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***părtini*** + *-os*] (Nob; d. circumstanțe) Prielnic.

părtișitiv sn [At: SFC IV, 92 / V: ***~tăș~*** / Pl: *~e* / E: ***parte*** + *-ișoară*] **1-2** (Nob) Părticică **(1-2)**.

părtnicesc, ~ească a [At: CANTEMIR, HR. 26 / Pl: *~ești* / E: ***partnic*** + *-esc*] (Îvr) Particular.

părtnicie sf [At: PSALT. 269 / Pl: *~ii* / E: ***partnic*** + *-ie*] (Îvr) Participare.

părtui vi [At: M. COSTIN, ap. DLR / Pzi: *~esc* / E: ***parte*** + *-ui*] (Înv; ccd) A părtini **(1)**.

părța sf vz ***parțea***

părțală sf vz ***parcelă***

părțala v vz ***parcela***

părțălan sn vz ***porțelan***

părțălă sf vz ***parcelă***

părțea sf [At: DENSUSIANU, Ț. H. 327 / V: *~ța* / Pl: *~ele* / E: ***parte*** + *-ea*] **1-2** (Șhp) Părticică **(1-2)**. **3-4** (Spc) Bucată (îngustă) de pământ arabil Si: *parcelă*.

părți vt [At: SIMION DASC., ap. LET. I. 37/27 / Pzi: *~țesc, parț* / E: ml ***partire***] (Înv) **1** A împărți în părți, în bucăți. **2** A împărți ceva la mai multe persoane.

părțică sf [At: M. DRĂGHICI, F. I. 2^{v}/12 / V: ***~rti~, ~rțigă*** / Pl: *~ici* / E: ***parte*** + *-ică* ***părțea*** css] **1-2** Părticică **(1-2)**. **3** (Spc; înv) Atom. **4-5** (Îf *părțigă*) Părticică **(5-6)**.

părțilaș sm [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 155 / Pl: *~i* / E: ***parțală*** + *-aș*] (Reg) Părtaș **(1)**.

părțitiv a [At: SFC IV, 92 / V: ***~ițiv*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***părțit*** + *-iv*] (Înv; îs) *Numeral ~* Numeral fracționar.

părțitoare sf [At: CHEST. II, 417/64 / Pl: *~ori* / E: ***părți*** + *-toare*] (Trs) Parte a șurii în care se păstrează nutrețul.

pârțitură *sf* [At: ȘANDRU – BRÎNZEU, JINA, 241 / Pl: *~ri* / E: ***părți*** + *-tură*] (Reg) Loc unde iarna se dă fân la oi Si: *părțitoare*.

pârțitiv *a* vz ***partitiv***

părucă *sf* vz ***perucă***

părucean *sm* vz ***părugean***

părugean *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 305 / V: ***~ucean*** / Pl: *~eni* / E: ***par¹*** + *-ugean*] **1-12** (Reg; șdp) Păruștean **(1-12)**.

părugel *sm* [At: CIAUȘANU, V. 59 / Pl: *~ei* / E: ***par¹*** + *-ugel*] **1-12** (Reg; șhp) Păruș **(1-12)**.

părui¹ [At: LB / Pzi: *~esc* / E: ***păr¹*** + *-ui*] **1** *vt* (Tăb) A îndepărta prin procedee chimice părul de pe pieile crude Si: *a depila*. **2** *vt* (Îs) *Mașina de păruit* Mașină care face operația de îndepărtare a părului de pe piele. **3-4** *vtrr* (Fam) A (se) trage de păr¹ **(1)** Vz *flocăi*. **5-6** *vtrr* A (se) bate trăgându-se de păr¹ **(1)**. **7-8** *vtrr* (Pgn) A (se) bate.

părui² [At: ECONOMIA. 153/25 / Pzi: *~esc* / E: ***par¹*** + *-ui*] **1** *vt* (Îrg) A bate pari¹ **(1)** pentru a împrejmui sau a delimita un teren. **2** *vt* (Spc) A pune araci de susținere a viei sau a altor plante Si: *a arăci*. **3-4** *vtrr* (Trs; d. oameni) A (se) bate cu parul¹ **(1)**.

păruială¹ *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***pălu~*** / Pl: *~ieli*, (reg) *~iele* / E: ***părui¹*** + *-eală*] (Fam) **1** (Tăb) Îndepărtare a părului de pe pieile crude Si: *păruire¹* **(1)**, *păruit¹* **(1)**. **2-3** (Bătaie prin) tragere de păr¹ **(2-3)** Si: *păruire¹* **(2-3)**, *păruit¹* **(2-3)**. **4** (Pgn) Bătaie. **5** (Reg) Batjocură. **6** (Tăb; rar) Unealtă cu care se îndepărtează părul¹ de pe cergi.

păruială² *sf* [At: LEXIC REG. 62 / Pl: *~ieli* / E: ***părui²*** + *-eală*] **1** Împrejmuire sau delimitare prin pari¹ **(1)** Si: *păruire²* **(1)**, *păruit²* **(1)**. **2** Punere a aracilor la vie sau la alte plante Si: *păruire²* **(2)**, *păruit²* **(2)**. **3** Bătaie cu parul¹ **(1)** Si: *păruire²* **(3)**, *păruit²* **(3)**. **4** (Ccr) Totalitate a parilor¹ **(1)** așezați vertical între buiandrugi, pentru a fixa vălătucii la casele de lut.

păruire¹ *sf* [At: SFC II, 136 / Pl: *~ri* / E: ***părui¹***] (Fam) **1-5** Păruială¹ **(1-5)**. **6** (Pgn) Bătaie. **7** (Reg) Batjocură.

păruire² *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***părui²***] (Înv) **1-3** Păruială² **(1-3)**.

păruit¹ *sn* [At: PAMFILE – LUPESCU, CROM. 205 / P: *~uri* / E: ***părui¹***] (Fam) **1-5** Păruială¹ **(1-5)**. **6** (Pgn) Bătaie. **7** (Reg) Batjocură.

păruit² *sn* [At: DRLU / P: *~uri* / E: ***părui²***] (Înv) **1-3** Păruială² **(1-3)**.

părulă *sf* [At: LEX. MARS. 206 / A: nct / Pl: nct / E: cf *para¹*] (Îvr) Flăcăruie.

părulet *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***par¹*** + *-uleț*] **1-12** (Rar; șhp) Păruș **(1-12)**.

părulut *sm* [At: BÎRLEA, C. P. 8 / Pl: *~i* / E: ***păr²*** + *-uluț*] **1-2** (Pop; rar; șhp) Perișor² **(1-2)**.

părumb *sm* vz ***porumb***

părunde *sf* vz ***parângă***

părunghe *sf* vz ***parângă***

păruș *sm* [At: BIBLIA (1688), 143¹/10 / Pl: *~i* / E: ***par¹*** + *-uș*] **1-12** (Șhp) Par¹ **(1, 25, 27, 35-36, 39)** (mic) Si: (rar) *părișor* **(1-12)**, *păruleț* **(1-12)**, *părușor* **(1-12)**, *păruț³* **(1-12)**, *părugel* **(1-12)**, *părușel* **(1-12)**, *părușteț* **(1-12)**.

părușcă *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 25 / Pl: *~ște* / E: ns cf *par¹*, *păr¹*] (Reg) **1** (Bot) Țăpoșică (*Nardus stricta*). **2** Iarbă aspră care se cosește greu. **3** Loc de pășunat pe un munte.

părușel *sm* [At: ANTIPA, P. 786 / Pl: *~ei* / E: ***păruș*** + *-el*] (Reg) **1-12** (Șhp) Păruș **(1-12)**. **13** Par¹ **(1)** pe care se fixează cârligele la pescuit Vz *pripon*. **14** (Lpl) Pari pe care se împletesc nuiele, la casele cu pereți din gard de nuiele Si: *părușeți* **(13)**. **15** Scurtături din lemn care se pun pe acoperișul de paie al caselor fără streașină, pentru a feri pereții de ploaie.

părușor *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***par¹*** + *-ușor*] **1-12** (Rar; șhp) Păruș **(1-12)**. **13** (Bot; reg; îc) **~ul-babii-Năgară** Planta *Stipa capillata*.

păruștean *sm* [At: I. IONESCU, C. 146/20 / Pl: *~eni* / E: ***par¹*** + *-ustean*] **1-12** (Rar; șdp) Par¹ **(1, 25, 27, 35-36, 39)** (mare) Si: (reg) *părugean* **(1-12)**.

păruștet *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***par¹*** + *-ușeț*] **1-12** (Reg; șhp) Păruș **(1-12)**. **13** (Lpl) Părușei **(14)**.

păruț¹ *sn* [At: COȘBUC, P. I, 52 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***părea¹***] (Rar) **1-2** Înfățișare (aparentă).

păruț², *~ă* *a* [At: DIETET. 140/10 / Pl: *~uți*, *~e* / E: ***părea¹***] (Îrg) **1** Aparent. **2** Înșelător.

păruț¹ *sm* [At: SFC II, 211 / Pl: *~i* / E: ***păr¹*** + *-uț*] **1-2** (Mar; Trs; șhp) Perișor¹ **(1-2)**.

păruț² *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 228 / Pl: *~i* / E: ***păr²*** + *-uț*] **1-2** (Mar; șhp) Perișor² **(1-2)**.

păruț³ *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~i* / E: ***par¹*** + *-uț*] **1-12** (Rar; șhp) Păruș **(1-12)**.

păruță *sf* [At: BUD P. P. 25 / Pl: *~țe* / E: ***pară¹*** + *-uță*] **1-2** (Mar; șhp) Pară¹ **(1-2)** (mică).

părvac *sn* vz ***pârvac***

păs *sn* [At: CORESI, EV. 410 / Pl: *~uri* / E: ml ***pensum*** cf *păsa¹*] **1** (Reg) Greutate, de obicei piatră, cu care se apasă brânza, varza etc. puse la butoi. **2** (Ilaj; înv) **~ pământului** Nenumărat, mult. **3** Durere sufletească greu de suportat și pe care simți nevoia s-o împărtășești cuiva Si: *chin*, *necaz*, *nemulțumire*, *suferință*, *supărare*. **4** Grijă. **5** Împrejurare dificilă Vz *impas*. **6** (Îlav) **Fără ~** Nepăsător Si: *indiferent*. **7** (Îe) **A nu avea ~ de...** A nu se sinchisi Si: *a nu-i păsa¹ de...* **8** (Reg; îe) **A avea ~ pe cineva** A fi supărat pe cineva. **9** (Ban) Dorință. **10** (Reg) Boală. **11** (Spc) Astmă.

păsa¹ [At: PSALT. 54 / Pzi: *păs*, 2 *peși*, 3 *pasă* / Cj: *să pese* / Par: *păsat*, (reg) *păsut* / E: ml ***pensare***] **1** *vi* (îvp) A cântări sau a atârna greu. **2** *vi* (îvp) A se lăsa greu peste ceva Si: *a apăsa*. **3** *viu* (Ccd) A suporta cu greutate un lucru sau o situație, a-i fi sau a-i cădea greu cuiva. **4** *viu* (Ccd) A-i pricinui cuiva neplăceri. **5** *viu* (Ccd; udp „de") A simți o neliniște, o grijă supărătoare pentru ceva. **6** *viu* (Ccd; udp „de") A nu rămâne indiferent la ceva. **7** *viu* (Ccd; udp „de") A se îngrijora de ceva. **8-9** *viu* (Reg) A simți o durere (fizică) Si: *a durea*.

păsa² *vi* [At: COD. VOR. 120/17 / Pzi: 3 *pasă*, *pas* / Imt: *pasă*, *pas*, (Mar) *pa* / E: ml ***passare***] **1** (Imt; îrg) A pleca Si: *a se duce*. **2** (Imt; îrg) A merge. **3** (Îe) **Pas, Burdele, la surcele** A pune pe alții să facă o treabă a cărei îndeplinire ne privește. **4-5** (D. oameni; ccd) A-i merge (bine sau) rău. **6** (Pfm; urmat de *c* „de", „să") Încearcă să... Si: (pop) *caută de...* **7** (Pfm; urmat de *c* „de", „să") Îndrăznește să...

păsare¹ *sf* [At: I. IONESCU, C. 170/6 / Pl: *~sări* / E: ***păsa¹***] **1** (Pop) Îngrijorare. **2** Preocupare pentru cineva sau ceva Si: *grijă*, *interes*. **3-4** (Îljv) **Fără (de) ~** Nepăsător.

păsare² *sf* [At: PSALT. 87 / Pl: *~sări* / E: ml ***pausare***] (Pop; înv) Casă mare.

păsare³ *sf* vz ***pasăre***

păsat *s* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, A 83/18 / V: (reg) ***pisat***, ***pâsat***, ***pusat*** / E: ml ***pinsatum***] **1-2** Semințe de mei **(1-2)**, decorticate și pisate. **3** (Pex) Boabe de porumb, mai rar și de alte cereale, pisate sau măcinate mare Si: (reg) *bulgur*, *crupe*, *urluială*. **4** (Îe) **A face (pe cineva) ~** A nimici, a zdrobi pe cineva. **5** (Bot; Trs; șîc **~măruntel**, **~vrăbiei**) Mei (*Panicum miliaceum*). **6** Mâncare preparată din păsat fiert, care se mănâncă, de obicei, amestecat cu lapte, cu unt și brânză, cu untură etc. Si: (reg) *meșniță*. **7** Terci de mălai sau de făină Si: (reg) *cir*. **8** (Îe) **A-i curge (sau a-i cădea, a-i pica etc.) (cuiva) lapte (sau miere) în ~** Se zice despre cineva care are un noroc neașteptat sau când cuiva îi merge foarte bine. **9** (Îe) **A vărsa laptele în ~ul cuiva** A face un bine cuiva, a-l ajuta. **10** (Îe) **A-i cădea ~ în gușă** A-i veni cuiva ceva de-a gata, fără muncă și cam pe neașteptate. **11** (Îe) **A fi lapte cu ~** sau **a fi ~ dulce** A fi lucru bun și plăcut, de mare folos pentru cineva. **12** (Reg) Colivă. **13** (Pan; reg) Măzăriche Si: *mielușei*. **14** (Pan; reg) Alice. **15** (Pan; reg) Puroi care se scoate dintr-un coș Si: (pop) *viermuș*, *grăuncior*.

păsăi *v* vz ***păsâi***

păsăli *vtr* [At: COMAN, GL. 33 / V: (css) ***~lui*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***pazol***] (Ban; Trs) **1-2** A (se) potrivi. **3-4** A (se) nimeri. **5-6** A (se) îmbina.

păsălui *v* vz ***păsăli***

păsământ *sn* [At: VÎRCOL V. 97 / Pl: *~minte* / E: ***păsa*** + *-(ă)mânt*] (Olt) **1** Grijă. **2** Necaz.

păsângiu *sm* [At: H XVIII. 284 / Pl: *~ii* / E: cf *pasmant*] (Reg; csnp) Ceaprazar.

păsărar [At: (a. 1812) GCR II. 208/33 / Pl: *~i* / E: **pasăre** + *-ar*] **1-2** *sm* (Înv) Vânător de păsări care vânează cu șoimi. **3-4** *sm* (Vânzător sau) crescător de păsări. **5-6** *sm. a* (Șîc **uliu-~**) (Specie de uliu) care are mărimea unui porumbel, spatele de culoare cenușie închisă, partea ventrală albă sau roșcată, dungi transversale dese, de culoare brună întunecată Si: *uliu păsăresc* (*Accipiter nisus*). **7** *sm* (Orn; reg; șîc **~cu-gheare-scurte**) Ulișor (*Accipiter badius brevipes*).

păsărat *sn* vz **păsăret**

păsăratic, ~ă *a* [At: CIAUȘANU. R. SCUT. 12 / Pl: *~ici, ~ice* / E: **pasăre** + *-atic*] (Olt) **1** Lipsit de seriozitate Si: *ușuratic*. **2** Fără minte Si: *copilăros*.

păsărăresc, ~ească *a* [At: GALAN. B. I, 95 / Pl: *~ești* / E: **păsărar** + *-esc*] (Rar) Păsăresc (**2**).

păsărărie *sf* [At: GHICA. S. 534 / Pl: *~ii* / E: **păsărar** + *-ie*] **1** (Înv) Crescătorie de păsări. **2** (Înv) Prăvălie în care se vindeau păsări.

păsărărit *sm* [At: BARIȚIU. P. A. I, 651 / E: **păsărar** + *-it*] (Rar) **1-2** (Vânare sau) prindere a păsărilor. **3-6** Profesiune a păsărarului (**1-4**).

păsărea *sf* [At: N. TEST. (1648) 13v/9 / V: (reg) **~uă**, **păserea** / Pl: *~ele* / E: **păsărică** css] **1-4** (Șhp) Păsărică (**1-4**). **5** (Lpl) Ordin de păsări cu capul mic, cu picioare mici și acoperite cu puf, cu ciocul tare, de obicei cântătoare. **6** (Șls) Pasăre care face parte din ordinul păsărele (**5**). **7** (Îs) *~elele reginei* Dans popular asemănător cu hora. **8** (Îas) Melodie după care se execută dansul păsărelele reginei (**7**).

păsăreauă *sf* vz **păsărea**

păsărel[1] *av* [At: UDRESCU, GL. / E: **pe** + **seară** + *-el*] (Reg) Pe înserat.

păsărel[2] *sm* [At: PANN. E. II, 43/4 / Pl: *~ei* / E: **pasăre** + *-el*] (Îrg; șhp) **1-2** Bărbătuș (mic) de vrabie. **3-4** (Pgn) Bărbătuș (mic) de pasăre (**1**) Si: (reg) *păsăruț* (**1-2**). **5** (Euf) Organ genital al băieților.

păsăresc, ~ească *a* [At: DRLU / V: (reg) **păser~** / Pl: *~ești* / E: **pasăre** + *-esc*] **1** Care aparține păsărilor Si: (reg) *păsărăresc* (**1**). **2** Privitor la păsări Si: (reg) *păsărăresc* (**2**). **3** De păsări Si: (reg) *păsărăresc* (**3**). **4** Pentru păsări Si: (reg) *păsărăresc* (**4**). **5** (D. limbaj) Greu de înțeles. **6** (D. limbaj) Cu aspect de argou sau de jargon. **7** (D. limbaj) Convențional. **8** (Orn; îc) **Uliu-~** Uliu păsărar (**6**) (*Accipiter nisus*).

păsărește *av* [At: LB / E: **pasăre** + *-ește*] **1** Ca păsările, în felul păsărilor. **2** (Îe) **A vorbi** (sau **a zice, a grăi** etc.) **~** (sau **pe ~**) A vorbi într-o limbă care nu se poate înțelege. **3** (Îae) A vorbi în argou sau în jargon. **4** (Îe) **A învăța ~** A învăța pe dinafară fără a înțelege Si: *papagalicește*.

păsăret *sn* [At: DELAVRANCEA. T. 154 / V: **~rat** / Pl: (rar) *~uri* / E: **pasăre** + *-et*] **1** (Csc) Mulțime de păsări Si: *păsărime* (**1**), (rar) *păsărghii*. **2** (Csc) Stol de păsări Si: *păsărime* (**2**). **3** (Csc) Totalitate a păsărilor Si: *păsărime* (**3**). **4** (Csc; spc) Păsări de casă Si: *păsărime* (**4**).

păsărghii *sfp* [At: SADOVEANU, O. III, 487 / E: cf *pasăre*] (Rar; csnp) Păsăret (**1**).

păsări *vr* [At: CANTEMIR. IST. 39 / V: **pas~** / Pzi: *~resc* / E: **pasăre**] (Îvr) **1-2** A (se) transforma în pasăre (**1**).

păsărică *sf* [At: MUREȘANU, P. 3/1 / V: **păser~** / Pl: *~ici* / E: **pasăre** + *-ică*] **1-2** Pasăre (**1**) (mică) Si: *păsărea* (**1-2**), *păsăruică* (**1-2**), (îrg) *păsăruie* (**1-2**), *păsăruță* (**1-2**), (reg) *păsărioară* (**1-2**), *păsăriță* (**1-2**), *păsăruca* (**1-2**). **3-4** (Fig; fam; șhp) Apelativ dezmierdător pentru o fată (mică și veselă) Si: *păsărea* (**3-4**), *păsăruică* (**3-4**), (îrg) *păsăruie* (**3-4**), *păsăruță* (**3-4**), (reg) *păsărioară* (**3-4**), *păsăriță* (**3-4**), *păsăruca* (**3-4**). **5** (Îe) **A avea (o) ~** (sau **păsărele**) **la cap** (sau, rar, **sub pălărie**) A fi nebun. **6** (Îae) A fi excentric. **7** (Orn; reg) Vrabie (*Passer domesticus*). **8** (Orn; reg; șîc **~ca plugului**, **~ca domnului**) Codobatură (*Motacilla alba*). **9** (Reg; îcs) *De-a ~ca* Joc de copii, care constă din baterea palmelor. **10** (Trs; Buc) Turtă din aluat în formă de pasăre, făcută special pentru copii Si: (reg) *pupăză*, *păsăruță* (**5**), *păsăruică* (**5**). **11** (Fam; la pocher) Pas[1] parol. **12-13** (Euf) Organ genital (femeiesc sau) bărbătesc la copii.

păsăricoi *smi* [At: ALR I, 1015/890 / E: **păsărică** + *-oi*] (Reg) Vrăbioi.

păsărie *sf* [At: DRLU / Pl: *~ii* / E: **pasăre** + *-ie*] (Îvr) Cușcă sau coteț de păsări.

păsărime *sfs* [At: MOXA, 390/31 / E: **pasăre** + *-ime*] **1-4** Păsăret (**1-4**).

păsărioară *sf* [At: MARIAN, O. I, 409 / P: *~ri-oa~* / Pl: *~re* / E: **pasăre** + *-ioară*] (Reg) **1-4** (Șhp) Păsărică (**1-4**). **5** Vrăbiuță.

păsăriță *sf* [At: CANTEMIR, IST. 114 / V: **paser~** / Pl: *~țe* / E: **pasăre** + *-iță*] **1-4** (Reg; șhp) Păsărică (**1-4**).

păsăroaică *sf* [At: MERA, L. B. 66 / Pl: *~ice* / E: **pasăre** + *-oaică*] **1-2** (Reg; șdp) Pasăre (**1**) (mare) Si: *păsăroi* (**1-2**).

păsăroi *smi* [At: ȚICHINDEAL, F. 367/9 / E: **pasăre** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Păsăroaică (**1-2**). **3** Bărbătuș de pasăre (**1**). **4** (Reg) Vrăbioi. **5** (Fam; gmț) Băiat.

păsăruca *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 123 / Pl: *~uci* / E: **pasăre** + *-ucă*] **1-4** (Reg; șhp) Păsărică (**1-4**). **5** (Orn; îc) **~uca-plugului** Codobatură (*Motacilla alba*).

păsăruică *sf* [At: PSALT. 272 / V: **păser~** / E: **pasăre** + *-uică*] **1-4** (Șhp) Pasărică (**1-4**). **5** (Reg) Păsărică (**10**). **6** (Reg) Vrăbiuță. **7** (Orn; reg; șîc **~a-plugului**) Codobatură (*Motacilla alba*).

păsăruie *sf* [At: MOXA 390/32 / Pl: *~ui* / E: **pasăre** + *-uie*] **1-2** (Îrg; șhp) Păsărică (**1-2**).

păsăruț *sm* [At: ALR I, 1047/295 / Pl: *~i* / E: **pasăre** + *-uț*] (Reg) **1-2** (Șhp) Păsărel (**3-4**). **3** (Orn) Cinteză (*Fringilla coelebs*).

păsăruță *sf* [At: CANTEMIR, IST. 146 / V: **păser~** / Pl: *~țe* / E: **pasăre** + *-uța*] **1-4** (Șhp) Pasărică (**1-4**). **5** (Trs) Păsărică (**10**). **6** (Orn; reg) Vrabie gulerată (*Passer montanus*).

păsătar *sm* [At: BĂCESCU, P. 43 / Pl: *~i* / E: **păsat** + *-ar*] (Buc) Puiet de pește foarte mic.

păsătic *sm* [At: ALR I, 747 / 348 / Pl: *~ici* / E: **păsat**] (Mar) Caltaboș preparat cu sânge Si: *sângerete*.

păsătoare *sf* [At: ALR II, 6649/27 / Pl: *~ori* / E: ns cf *păs*[2]] (Reg) Unealtă de dulgherie care servește la marcarea unghiurilor, la retezarea capetelor scândurilor etc.

păsător, ~oare *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: **păsa**[1] + *-tor*] (Îrg) **1** Care se îngrijorează de cineva sau de ceva. **2** Care pune totul la inimă Si: *grijuliu*, *sensibil*. **3** Care suportă ușor întâmplările neplăcute.

păsătos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: **păsat** + *-os*] (Trs; d. fructe sau legume) Făinos.

păsătui *vi* [At: ALR SN III, h 797/574 / Pzi: 3 *~ește* / E: **păsat** + *-ui*] (Reg) A ninge cu fulgi mari.

păsățel [At: I. CR. II, 175 / Pl: *~ei* / E: **păsat** + *-el*] (Reg) **1-2** *sm* (Șhp) Păsat (**1**) (mic). **3** *a* (Îs *pere ~ele*) Varietate de pere lunguiețe, gălbui, cu miezul aspru și cu gust dulce. **4** *sm* Griș. **5** *sm* Specie de strugure cu boabe mici. **6** *sm* (Bot; șîc **~elul-vrăbiuței**) Păduchernită (*Lepidium ruderale*).

păscar *sm* vz **pescar**

păscare *sf* [At: CONV. LIT. IX, 7 / Pl: *~cări* / E: **pasc** (Pzi *paște*[3])] (Reg) **1** Păscut[1]. **2** (Ccr) Pășune. **3** (Reg; la jocul cu mingea; îoc *bătaie*) Însărcinare de a prinde mingea Si: (reg) *păscăreală*, *păscut*[3] (**21**).

păscălar *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 123 / Pl: *~i* / E: cf *pescar*] **1** (Reg) Pescar. **2** (Orn; Trs; Mar) Pescăruș. **3** (Orn; reg) Specie de prundăraș nedefinită mai de aproape (*Charadrius*).

păscălăriță *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 228 / Pl: *~țe* / E: ns cf *pescărel*] (Orn; reg) Ciocârlie (*Alauda arvensis*).

păscălău[1] *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ăi* / E: **păscăli** + *-ău*] (Trs) Păscălitor.

păscălău[2] *sn* [At: DR. IV, 1081 / V: **pascal~**, **pas~** / Pl: *~aie*, (reg) *~aua* / E: *paște*[3] + *-alău* cf *cosalău*] (Trs; Mar) Pășune (**1**).

păscăli *vt* [At: LB / Pzi: *~lesc* / E: drr **pascălie**] (Îvr) A prezice viitorul din pascalie.

păscălie *sf* vz **pascalie**

păscălier *sm* [At: SCL 1969, 140 / P: *~li-er* / Pl: *~i* / E: **păscăli** + *-ar*] (Reg) Păscălitor.

păscălitor, ~oare *smf* [At: KLEIN. D. 395 / V: (înv) **~iu** / Pl: *~i, ~oare* / E: **păscăli** + *-tor*] (Îvp) Persoană care prezice viitorul, din pascalie Si: *astrolog*, *păscălău*, *păscălier*, *profet*, *zodier*.

păscălitoriu *sm* vz **păscălitor**

păscălitură sf [At: LB / Pl: *~ri* / E: **păscăli** + *-tură*] Prezicere pe baza pascaliei.

păscăliță sf [At: JAHARESBER. XII, 141 / Pl: *~țe* / E: **păscăli** + *-iță*] (Ent; reg) Buburuză (*Coccinella septempunctata*).

păscanat sm vz **păstârnac**

păscanaț sm vz **păstârnac**

păscânet s [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: **paște**[3] + *-ânet*] (Reg) Pășune (1).

păscăraș sm vz **pescăraș**

păscăreală sf [At: PAMFILE, J. I, 20 / Pl: *~eli* / E: **păscare** + *-eală*] (Reg; la jocul cu mingea) Păscare (3).

păscărel sm vz **pescărel**

păscăresc, ~ească a vz **pescăresc**

păscări[1] *vi* [At: ALR SN, h 1293/514 / Pzi: *~resc* / E: **păscare**] (Reg; la jocul cu mingea) A fi la prinsul mingii.

păscări[2] *v* vz **pescări**

păscărie sf [At: PAMFILE, J. I, 21 / Pl: *~ii* / E: **paște**[3] + *-ărie*] (Reg) Rol al jucătorului care trebuie să prindă mingea.

păscărime sf vz **pescărime**

păscărit sn vz **pescărit**

păscăriță sf vz **pescăriță**

păscărui smi [At: ALR I, 1046/255 / E: **păscar** + *-ui*] (Orn; reg) Pescăruș.

păscăruș sm vz **pescăruș**

păscător, ~oare [At: BIBLIA (1688), 245[1]/35 / Pl: *~i, ~oare* / E: **paște**[3] + *-ător*] 1 *a* (Rar; d. vite) Care paște[3]. 2 *sf* (Pop) Pășune (1). 3 *sm* (Reg; la jocul cu mingea) Jucător care trebuie să prindă mingea.

păscătorie sf [At: CHEST. V, 22/100 / Pl: *~ii* / E: **păscător** + *-ie*] (Reg) Pășune (1).

păscătura sf [At: SBIERA, F. S. 30 / Pl: *~ri* / E: **paște**[3] + *-ătură*] (Reg) Pășune (1).

păschiulă sf vz **pașchiulă**

păscior sm [At: L. CR. II, 228 / Pl: *~i* / E: **pas**[2] + *-cior*] 1-2 (Rar; șhp) Pas[2] (1) (mic).

păsciune sf vz **păștiune**

păscoaie sfi [At: DLR / E: di **pește**[1]] (Reg) Femelă a păstrăvului[1].

păscoi smi [At: CONV. LIT. XLIV$_2$, 268 / E: **pește**[2]] (Pop) Pește[2] mascul.

păscorniță sf vz **păcorniță**

păscos, ~oasă a vz **pescos**

păscrisă sf [At: MAT. DIALECT. I, 138 / V: *pră~* / A: nct / E: ns cf *scris*] (Ban) Farmece de dragoste.

păscui[1] *vi* [At: NECULCE, L. 364 / Pzi: *~esc, păscui* / E: **paști**[1] + *-ui*] (Înv) A serba Paștele[1].

păscui[2] [At: VICIU, GL. / Pzi: *păscui*, 3 *~ește* / E: **paște**[3] + *-ui*] 1 *vt* (Trs) A presimți un rău, o nenorocire. 2 *viu* A face să presimtă, a da sentimentul că se va produce.

păscui[3] *v* vz **pescui**

păscuială sf [At: H X, 489 / Pl: *~ieli* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

păscuit sn vz **pescuit**

păscuitor, ~oare smf, a vz **pescuitor**

păscură sf vz **păstură**[1]

păscut[1] *sn* [At: (a. 1776) IORGA, S. D. V, 256 / Pl: *~uri* / E: **paște**[3]] 1 Paștere (1). 2 (Pan; înv) Culegere. 3 (Pan; înv) Procurare. 4 (Pex) Hrănire. 5-19 Paștere (5-19). 20 (Reg; la jocul cu mingea; îoc *bătaie*) Păscare (3).

păscut[2], *~ă* [At: PSALT. 165 / Pl: *~uți, ~e* / E: **paște**[3]] 1 *a* (D. iarbă, fân) Mâncat de către animale erbivore. 2 *a* (Pan; înv) Cules. 3 *a* (Pan; înv) Procurat. 4 *a* (Pex) Mâncat. 5 *a* (D. stări sufletești, facultăți psihice) Resimțit. 6 *a* (D. stări sufletești, facultăți psihice) Întreținut. 7 *a* (D. stări sufletești, facultăți psihice) Ințețit. 8 *a* (Înv) Ros de către viermi, boli. 9 *a* (Înv) Distrus de către viermi, boli. 10 *a* (Înv) Dezonorat. 11 *a* (Îvr) Rătăcit. 12 *a* (Reg; d. păr) Tocit. 13 *a* (Reg; d. păr) Tuns. 14 *a* (D. un teren) Folosit ca loc de pășune. 15 *a* (D. animale erbivore) Însoțit de către păstor pentru a paște (1). 16 *a* (Bis; înv; d. colectivități) Condus de către un îndrumător spiritual. 17-18 *smf, a* (Bis; înv) (Om) îndrumat de către duhovnic. 19-20 *smf, a* (Ființă) ocrotită, păzită. 21 *a* (Fig) Urmărit cu perseverență de noroc. 22 *a* (Fig) Amenințat de primejdii. 23 *a* (Fig) Dușmănit.

păscuț sm vz **pescuț**

păscuță sf [At: SEVASTOS, N. 10 / Pl: *~țe* (reg) *~ți* / E: **pască** + *-uță*] 1-2 Paști[1] (20) (mic). 3 (Trs) Paști[1] (1). 4 (Bot; reg) Floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*). 5 (Bot; reg) Bănuță (*Bellis perennis*). 6 (Bot; reg) Traista-ciobanului (*Capsella bursa pastoris*).

păsdere sf vz **puzderie**

păseare sf vz **pasăre**

păserea sf vz **păsărică**

păseresc, ~ească a vz **păsăresc**

păserică sf vz **păsărică**

păseruică sf vz **păsăruică**

păseruță sf vz **păsăruță**

păseșălat a [At: ALR SN I, h 113/36 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg; d. porumb) Care a rămas necrescut, pipernicit.

păsmăngi vr [At: (a. 1951) CV nr. 11, 37 / Pzi: *~iesc* / E: ns cf *posmagi*] (Reg) 1 A se strădui. 2 A se necăji.

păsmăngit, ~ă [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: **păsmăngi**] 1 *a* (Mun; d. oameni) Slab, prăpădit. 2 *a* (Fig; reg) Amărât. 3 *a* (Fig; reg) Greu. 4-5 *smf, a* (Mun) (Om) zăpăcit Si: *aiurit, zănatic*.

păsoniu s [At: PSALT. HUR. 38[v]/5 / Pl: nct / E: nct] (Înv) 1 Casă. 2 Palat[1].

păstaică sf [At: ANON. CAR. / V: **pos~, posteică** / Pl: *~tăici* / E: **păstaie** + *-că*] (Îrg) 1 Păstaie (2). 2 (Îc) **Postaică-galbenă** (sau **verde**) Fasole (*Phaseolus vulgaris*). 3 Roșcovă.

păstaie sf [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: **~are**, (reg) **~ară, ~tăl, ~tău, ~tie, pâs~, pos~, postavie, postău, postâie, postovie** / Pl: *~tăi* / E: cf alb *pistaë*] (Bot) 1 (Udp „de") Fruct dehiscent în formă de teacă, al plantelor din familia leguminoaselor, cu una sau mai multe semințe prinse de-a lungul liniei de sudură a carpelei Si: *teacă*. 2 (Spc) Fruct verde al unor specii de fasole Si: (îrg) *păstaică* (1). 3 (Spc; reg; șîc **postaică-pentru-flori**) Diferite specii de fasole (*Phaseolus*). 4 (Reg; șîc **~-de-sânziană, ~tăi-de-miere**) Roșcovă. 5 (Reg) Ament de nuc, de alun etc. 6 (Reg; lpl) Ardei iuți (*Capsicum annuum*). 7 (Reg; îc) **~ia-lupului** Iarba-fiarelor (*Cynanchum vincetoxicum*).

păstară sf vz **păstaie**

păstare sf vz **păstaie**

păstă pp vz **peste**

păstăcioară sf [At: I. CR. I, 22 / Pl: *~re* / E: **păstaie** + *-cioară*] 1-8 (Reg; șhp) Păstăioară (1-8).

păstăi vt [At: ALR I, 850 / 56 / Pzi: *~esc* / E: **păstaie**] (Reg; c. i. plante leguminoase) A păstări[1].

păstăiată sf [At: ȚOPA, C. 220 / Pl: *~te* / E: **păstaie**] (Bot; reg) Lopățea (*Lunaria redivina*).

păstăicos, ~oasă [At: F (1876), 209 / Pl: *~oși, ~oase* / E: **păstaică** + *-os*] 1-3 *a* (Reg) Păstăios (1-3). 4-5 *sf* (Rar; lpl) Păstăioase (4-5).

păstăieț, ~eață a [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i, ~e* / E: **păstaie** + *-eț*] (Reg) 1-3 Păstăios (1-3).

păstăioară sf [At: BRANDZA, FL. 140 / Pl: *~re* / E: **păstaie** + *-ioară*] 1-8 (Șhp) Păstaie (1-4) (mică) Si: (reg) *păstăcioară* (1-8), *păstăiuță* (1-8). 9 Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunzele lipite de tulpină, cu flori albe și cu fructul în formă de păstaie (1) Si: (reg) *punguliță* (*Thlaspi perfoliatum*).

păstăios, ~oasă [At: ECONOMIA, 124/23 / Pl: *~oși, ~oase* / E: **păstaie** + *-os*] 1 *a* (D. plante) Care are fructul o păstaie (1) Si: (reg) *păstăicos* (1), *păstăieț* (1). 2 *a* (Pex) Cu multe păstăi Si: (reg) *păstăicos* (2), *păstăieț* (2). 3 *a* (D. fructe) În formă de păstaie Si: (reg) *păstăicos* (3), *păstăieț* (3). 4-5 *sf* (Rar; lpl) (Familie de) plante leguminoase Si: (reg) *păstăicoase*

(4-5). **6** *sf* (Șls) Plantă din această familie. **7** *sf* (Lpl) Fructe ale plantelor leguminoase.

păstăiuță *sf* [At: ECONOMIA, 71/9 / V: ***~ăuță***, ***~teuță*** / Pl: *~țe* / E: ***păstaie*** + *-uță*] **1-8** (Reg; șhp) Păstăioară (**1-8**).

păstăl *sm* vz ***păstaie***

păstănac *sm* vz ***păstârnac***

păstănag *sm* vz ***păstârnac***

păstănat *sm* vz ***păstârnac***

păstări[1] *vt* [At: I. CR. IV, 371 / Pzi: *~esc* / E: ***păstaie*** + *-ări*] (Reg; c. i. plante leguminoase) A scoate boabele din păstăi Si: (reg) *a păstăi*, *a postăci*.

păstări[2] *v* vz ***păstori***

păstărnac *sm* vz ***păstârnac***

păstărnachi *sm* vz ***păstârnac***

păstărnap *sm* vz ***păstârnap***

păstărnat *sm* vz ***păstârnac***

păstărnoc *sm* vz ***păstârnac***

păstău *sm* vz ***păstaie***

păstăuță *sf* vz ***păstăiuță***

păstânac *sm* vz ***păstârnac***

păstârnac *sm* [At: (a. 1773) GCR II, 98/16 / V: (reg) ***pastar~***, ***pastânac***, ***pastinac***, ***pastinacă***, ***pastir~***, ***păscănat***, ***păscânat***, ***~tănac***, ***~tănag***, ***~tănat***, ***~tărnac***, ***~tărnachi***, ***~tărnat***, ***~tărnoc***, ***~ânac***, ***~ternac***, ***~trănac***, ***~trănag***, ***~trănați***, ***~trănog***, ***~trânac***, ***~trânog***, ***~trenac***, ***pașcănat***, ***păștănac***, ***păștănat***, ***pestăr~***, ***pester~***, ***pestrenac***, ***pestrinac***, ***peșchenat***, ***peterznac***, ***pieștenac***, ***postăr~***, ***postărnachi***, ***post~***, ***postornaci***, ***pot~***, ***potârnachi***, ***prăstarnac***, ***pristinac*** / Pl: *~aci* / E: mg ***paszternák***, srb ***pasternak***, ger ***Pasternak***, ***Pastinak***] **1** Plantă erbacee legumicolă bienală din familia umbeliferelor, cu rădăcina pivotantă fusiformă, cărnoasă, albă sau gălbuie, asemănătoare cu cea a pătrunjelului, comestibilă, bogată în substanțe nutritive și în vitamine Si: (îrg) *păstârnap* (*Pastinaca sativa hortensis*). **2** (Prc) Rădăcină a acestei plante. **3** (Bot; îc) **~-sălbatic** Varietate de păstârnac care crește în mod spontan în regiunea de munte (*Pastinca sativa*). **4** (Bot; reg; îc) **~-păduret** Angelică (*Archangelica officinalis*). **5** (Bot; reg; îc) **~-ul-vacii** Crucea-pământului (*Heracleum sphondyloides*). **6** (Bot; reg) Gulie (*Brassica oleracea gongyloides*). **7** (Bot; reg) Leuștean (*Levisticum officinale*).

păstârnap *sm* [At: I. IONESCU, C. 27/18 / V: ***~tăr~***, ***~trănap***, ***pesternap***, ***post~***, ***prăștănap*** / Pl: *~i* / E: ctm ***păstârnac*** + ***nap***] (Îrg) Păstârnac (**1**) (*Pastinaca sativa hortensis*).

păste *pp* vz ***peste***

păsternac *sm* vz ***păstârnac***

păsteuță *sf* vz ***păstăiuță***

păstie *sf* vz ***păstaie***

păstiță *sf* vz ***păștiță***

păstoare *sf* [At: GR. S. II, 77 / Pl: *~ori* / E: cf *păzitoare*] (Trs) Servitoare.

păstor *sm* [At: COD. VOR. 150/29 / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i* / E: ml ***pastor***] **1-2** Persoană care păzește și îngrijește (oile sau) alte animale erbivore, ducându-le la păscut[1] (**1**) Si: *cioban*, *oier*, (îrg) *păcurar*[1] (**1-2**). **3** (Ast; pop; îc) **~ul-cu-oile** Cloșca cu pui. **4** (Reg) Paznic de câmp, de vie etc. **5** (Bis; fig; șîs ~ *sufletesc*, ~ *de suflet*) Preot. **6-7** (Pex; fig) Conducător. **8** (Pex; fig) Îndrumător spiritual.

păstoraș *sm* [At: EMINESCU, N. 5 / Pl: *~i* / E: ***păstor*** + *-aș*] **1-4** (Rar; șhp) Păstorel (**1-4**).

păstorel *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ei* / E: ***păstor*** + *-el*] **1-4** (Șhp) Păstor (**1-2**) (foarte tânăr) Si: (rar) *păstoraș* (**1-4**). **5** (Orn; reg) Codobatură galbenă (*Motacilla flava*).

păstoresc, ***~ească*** *a* [At: CORESI, EV. 487 / Pl: *~ești* / E: ***păstor*** + *-esc*] **1** De păstor (**1**). **2** Care aparține păstorilor (**1**). **3** Care se referă la păstori sau la viața de păstor Si: *ciobănesc*, *pastoral*, (îrg) *păcurăresc*. **4** (Înv; îs) *Câine* (sau *dulău*) ~ Câine ciobănesc. **5** (D. regiuni, suprafețe de pământ) În care se află pășuni, care este favorabil păstorului. **6** (Fig) De dragoste, de împlinire a dragostei idilice. **7** (Bis; fig) Preoțesc.

păstorește *av* [At: LB / E: ***păstor*** + *-ește*] **1-4** Păcurărește (**1-4**).

păstori [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 13v/29 / V: (reg) ***~tări*** / Pzi: *~resc* / E: ***păstor***] **1** *vt* (D. oameni) A duce animale erbivore să pască[3] (**1**) Si: *a pășuna* (**2**), (îrg) *a păcurări* (**1**). **2** *vt* (D. oameni) A păzi animale erbivore în timp ce pasc Si: *a pășuna* (**3**), (îrg) *a păcurări* (**2**). **3** *vt* (Îe) **L-am ~t eu!** Îl cunosc bine! **4** *vt* (Îae) Știu la ce te poți aștepta de la el! **5** *vt* (Trs; Buc) A păzi terenuri cultivate. **6** *vt* (Trs; Buc; c. i. oameni) A urmări. **7** *vi* A se ocupa cu păstoritul Si: *a ciobăni*, (îrg) *a păcurări* (**3**). **8-9** *vt* (Bis; fig; fșa) A îndruma conform cu legile bisericii.

păstoricesc, ***~ească*** *a* [At: SFC I, 112 / Pl: *~ești* / E: ***păstor*** + *-icesc*] (Înv) Preoțesc.

păstorie *sf* [At: CORESI, EV. 486 / Pl: *~ii* / E: ***păstor*** + *-ie*] **1** Ocupație de păstor Si: *oierit*[2] (**1**), *păstorit*[1] (**1**), (rar) *păstorire* (**3**), (îrg) *păcurărie*[1] (**1**), (reg) *păcurărit*[1] (**1**). **2** Creștere a vitelor Si: *oierit*[2] (**2**), *păstorit*[1] (**2**), (rar) *păstorire* (**4**), (îrg) *păcurărie*[1] (**2**), (reg) *păcurărit*[1] (**2**). **3** (Ccr; rar) Crescătorie de vite. **4** (Bis; fig) Îndrumare religioasă Si: *păstorire* (**5**). **5-6** (Funcție de conducător bisericesc sau) exercitare a acestei funcții Si: *păstorire* (**6-7**).

păstorire *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 227 / Pl: (rar) *~ri* / E: ***păstori***] (Rar) **1** Conducere a animalelor erbivore la pășune. **2** Păzire a animalelor în timp ce pasc. **3-4** Păstorie (**1-2**). **5-7** (Bis; fig) Păstorie (**4-6**).

păstorit *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***păstori***] Ocupație de păstor (**1**) Si: *păstorie*, *păstorire*.

păstoriță *sf* [At: CONACHI, P. 192 / Pl: *~țe* / E: ***păstor*** + *-iță*] **1-2** Femeie sau fată care păzește și îngrijește (oile sau) alte animale erbivore ducându-le la păscut[1] Si: *ciobăniță*, (îrg) *păcurăriță*, (reg) *păcurăreasă*. **3** (Orn; reg) Codobatură-galbenă (*Motacilla flava*).

păstoriu *sm* vz ***păstor***

păstornic, ***~ă*** [At: (a. 1809) BV III, 9 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***păstor*** + *-nic*] **1** *s* (Reg) Loc unde pasc caii. **2** *a* (Îvr) Preoțesc.

păstornicesc, ***~ească*** *a* [At: AARON, ap. CONTRIBUȚII, III, 105 / Pl: *~ești* / E: ***păstornic*** + *-esc*] (Îvr) Bisericesc.

păstos, ***~oasă*** *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 130 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pastă*** + *-os*] Care are aspectul și consistența unei paste Si: (reg) *păsturos*.

păstra [At: R. POPESCU, ap. CM. I, 485 / Pzi: *~rez* / Cj: 3 (înv) *să păstre* / E: bg ***пастря***] **1** *vt* A ține la loc sigur păzind cu grijă, a pune bine. **2** *vt* A ține în bună stare, a avea grijă de... **3** *vt* A ține mai departe în posesia sa. **4-5** *vtr* (Spc) A (se) conserva în bună stare alimentele, ferindu-le de alterare. **6** *vt* (C. i. legi, norme de conduită) A respecta. **7** *vt* (C. i. angajamente) A nu călca. **8** *vt* (Îoc „a pierde") A izbuti să rămână în posesia unui bun amenințat, a unei atribuții, a unei însușiri etc. **9** *vt* A face să dureze, a nu lăsa să dispară. **10** *vt* (Îlv) **A ~ tăcere(a)** A nu vorbi. **11** *vt* (Îal) A nu se destăinui. **12** *vt* (Îlv) **A ~ amintirea** (sau, înv) **suvenirul** (**cuiva** sau **a ceva**) sau **a ~ (pe cineva** sau **ceva) în amintire** (sau **în inimă, în minte, în suflet** etc.) A nu uita niciodată pe cineva sau ceva, a-și aminti fără încetare de cineva sau ceva. **13** *vt* (Îal) A oglindi, a reflecta ceva din trecut. **14** *vt* (Îe) **A(-și) ~ cumpătul** (sau **calmul** ori **sângele rece**) A rămâne calm, a nu se enerva. **15** *vt* (Îe) **A ~ în viață** A lăsa să trăiască. **16** *vr* A continua să existe sub același aspect, a rămâne neschimbat Si: *a dăinui*, *a dura*, *a se menține*. **17** *vt* (C. i. taine) A ține ascuns, a nu divulga. **18** *vt* (Ccd) A pune deoparte pentru cineva. **19** *vt* (Ccd) A lăsa pentru altă ocazie sau pentru un anumit scop. **20** *vr* (Înv; d. oameni) A se reține.

păstramă *sf* vz ***pastramă***

păstran *sm* [At: BĂCESCU, P. 43 / Pl: *~i* / E: cf *păstrăv*[1]] (Iht; reg) Păstrăv[1] (*Salmo trutta fario*).

păstrar *s* [At: DAMÉ / Pl: nct / E: cf *păstra*] (Reg) Păstură[1] (**2**).

păstrare *sf* [At: LB / Pl: *~rări* / E: ***păstra***] **1** Ținere în bună stare la loc sigur Si: *păstrat*[1] (**1**), (îrg) *păstru* (**1**). **2** Punere deoparte Si: *păstrat*[1] (**2**). **3** Conservare a alimentelor Si: *păstrat*[1] (**3**). **4** Deținere în posesia sa Si: *păstrat*[1] (**4**). **5** Reținere pentru un anumit scop Si: *păstrat*[1] (**5**). **6** (Îlav) **La** (sau **în**, **spre**) ~ (ori **bună ~**) La loc sigur, în siguranță. **7** (Îal) La adăpost. **8** (Îal) Sub pază. **9** (Îal; fam; irn) La închisoare. **10** Respectare. **11** Menținere. **12** Cruțare. **13** Tăinuire.

păstrat[1] *sn* [At: GANE, N. III, 15 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***păstra***] **1-5** Păstrare (**1-5**). **6** Respectare. **7** Menținere. **8** Cruțare. **9** Tăinuire.

păstrat[2]***, ~ă*** *a* [At: SBIERA, P. 67 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***păstra***] **1** Care este bine îngrijit. **2** Ținut în stare bună. **3** Destinat cuiva. **4** (D. alimente) Conservat. **5** Deținut de cineva. **6** Reținut pentru un anumit scop. **7** Adăpostit. **8** Păzit. **9** (D. legi, angajamente) Respectat. **10** Menținut neschimbat. **11** Cruțat. **12** Tăinuit.

păstrav *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstravi *smp* vz ***păstrăv***[2]

păstră *pp* vz ***peste***

păstrăg *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstrăgală *sf* vz ***prostolov***

păstrăgăli *vt* [At: LEXIC REG. II, 30 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *rostogoli*] (Olt) A rostogoli.

păstrăgușă *sf* [At: ȘEZ. III, 84 / Pl: nct / E: ***gușă***] (Buc) Gușă neobișnuit de mare.

păstrăma *sf* vz ***pastramă***

păstrămar *sm* [At: DDRF / V: ***pastramar*** / Pl: *~i* / E: ***pastramă*** + *-ar*] **1-2** (Îrg) Pastramagiu (**1-2**). **3** (Fam) Persoană căreia îi place pastrama.

păstrămăgit, ~ă *smf, a* [At: V. ROM. martie 1954, 61 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pastramă***] (Nob) **1-2** Păstrămit (**1-2**).

păstrămi *v* [At: L. ROM. 1959, nr. 3 / Pzi: *~mesc* / E: ***pastramă***] **1** *vt* (Mun; c. i. carne) A transforma în pastramă. **2** *vr* (Fig; Mun; Olt) A slăbi tare. **3** *vr* A se face ca pastrama.

păstrămioară *sf* [At: ȘIO II$_1$, 285 / Pl: *~re* / E: ***pastramă*** + *-ioara*] **1-6** (Pfm; șhp) Pastramă (**1, 5-6**) (mică).

păstrămit, ~ă *smf, a* [At: MAT. DIALECT. I, 233 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păstrămi***] **1-2** (Mun; Olt) (Individ) care a slăbit foarte mult, care s-a uscat ca pastrama Si: *păstrămăgit* (**1-2**).

păstrănac *sm* vz ***păstârnac***

păstrănag *sm* vz ***păstârnac***

păstrănap *sm* vz ***păstârnac***

păstrănați *sm* vz ***păstârnac***

păstrănog *sm* vz ***păstârnac***

păstrător, ~oare [At: LB / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păstra*** + *-ător*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care păstrează (**1**) ceva în bună stare. **3** *a* (Spc; d. oameni) Care are deosebită grijă de un bun. **4** *a* Care nu risipește. Si: *econom*, (reg) *păstrielnic*. **5** *a* Care nu pierde ceva. **6** *a* (Înv; îs) *Partid ~* Partid conservator. **7-8** *smf, a* (Persoană, colectivitate) care respectă legi, tradiții, obiceiuri etc. **9-10** *smf, a* (Persoană) care știe să țină un secret.

păstrătoriu, ~oare *a* vz ***păstrător***

păstrăv[1] *sm* [At: (a. 1698) IORGA, S. D. X, 307 / V: (reg) ***~rav, ~ăg, ~ă, ~râv, ~riv, ~rov, păstru, ~rug, ~ruv, ~ruve, prăstav, prăstăv*** / A și: *~răv* / Pl: *~i* / E: bg **пъстърва**] **1** (Șîc **~-de-Bistrita, ~-de-munte, ~-de-piatră**) Pește de apă dulce din familia salmonidelor, cu corpul fusiform, de 20-40 cm lungime, acoperit cu solzi mici, cu spatele verde-măsliniu, stropit cu puncte negre și roșii, care trăiește în apele limpezi și reci de munte, fiind apreciat pentru carnea lui gustoasă Si: (reg) *păstran, pătat* (*Salmo trutta fario*). **2** (Iht; îc) **~-american** (sau **-irideu, -curcubeu, -sămănat**) Specie de păstrăv de culoare albastră marmorată, originar din râurile Americii de Nord și care, dezvoltându-se mai repede, se crește în pepinierele piscicole (*Salmo trutta iridea*). **3** (Iht; îc) **~-de-mare** Specie de lostriță care trăiește în mare (*Salmo trutta marina*). **4** (Iht; îs) *~ icraș* Păstrăv femelă în perioada de reproducere. **5** (Iht; îs) *~ lapțaș* Păstrăv mascul în perioada de reproducere. **6** (Iht; îc) **~-de-nisip** Mreană (*Barbus meridionalis petenyi*). **7** (Iht; Mun; îf *~ru*) Zvârlugă (*Cobitis taenia*). **8** (Bot; reg; îc) **Burete-~** Specie de ciupercă comestibilă care crește în grupuri pe trunchiul arborilor, cu pălăria brună-roșcată, cu lamele albe, cu sporii albi și cu piciorul scurt Si: *burete-negru* (*Pleurotus ostreatus*). **9** (Bot; reg; îac) Specie de ciupercă cu pălăria cenușie verzuie sau roșiatică, cu lamele gălbui și cu piciorul galben cu puncte negre (*Pleurotus serotinus*). **10** (Îe) **Doar n-am mâncat ~i** N-am înnebunit. **11** (Bot; reg; îc) **~-de-nuc** Specie de ciupercă comestibilă cu pălăria cărnoasă în formă de evantai, de culoare galbenă-roșiatică, care crește pe trunchiul nucilor, fagilor sau ulmilor Si: *burete-de-nuc* (*Polyporus squamosus*). **12** (Bot; reg; îc) **~i-roșii** Ciupercă comestibilă cu pălăria zgrunțuroasă, de culoare roșie, cu porii rotunzi, tot roșii, care crește pe arbori (*Polyporus cinnabarinus*). **13** (Bot; reg; îc) **~-de-pământ** Ciupercă comestibilă moale, fără picior, cu pălăria membranoasă și albă, care crește pe ramuri putrede (*Merulius niveus*). **14** (Bot; reg; îc) **~-(roșu)-de-stejar** Ciupercă comestibilă cu pălăria bombată, purpurie, puțin catifelată, cu piciorul gros și cu dungi sau puncte roșii Si: *burete-de-stejar* (*Fistulina hapatica*). **15** (Bot; reg; îc) **~-de-pădure** Râșcov (*Lactarius deliciosus*). **16** (Reg; lpl) Bureți-de-fag (*Dryodon erinaceus*).

păstrăv[2]***, ~ă*** [At: GLOSAR REG. / V: ***~ravi, pâstrav*** / Pl: *~i, ~e* / E: cf *păstrăv*[2]] **1** *a* (Buc) Pestriț la culoare. **2** *sm* (Buc) Piatră pestriță din care se confecționează cutea Si: (reg) *prundar*. **3** *smp* (Trs; îf *păstravi*) Pistrui pe față.

păstrăvar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / Pl: *~i* / E: ***păstrăv***[1] + *-ar*] Pescar specializat în prinderea păstrăvilor[1] (**1**).

păstrăvaș[1] *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: ***păstrăv*** + *-aș*] (Reg) Floare de glastră cu puncte argintii pe frunze, nedefinită mai îndeaproape.

păstrăvaș[2] *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: ns cf *păstrăv*[1]] (Reg) Fel de plăcintă nedefinită mai îndeaproape.

păstrăvălean, ~ă *smf, a* [At: LEXIC REG. 93 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***păstră*** + ***vălean***] (Reg) **1-2** (Persoană) care locuiește peste o vale.

păstrăvărie *sf* [At: LINȚIA, P. II, 35 / Pl: *~ii* / E: ***păstrăv*** + *-ărie*] Crescătorie de păstrăvi[1] (**2**).

păstrăvior, ~oară [At: RĂDULESCU-CONDIN, L. 21 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păstrăv*** + *-ior*] **1-14** *sm* (Iht; șhp) Păstrăv (**1-7**) (mic). **15** *smp* (Bot; Mun) Bureți comestibili cu pălărie mare, neidentificați mai îndeaproape, care cresc la rădăcina unor pomi Vz *păstrăv*[1] (**8-9, 11-16**). **16** *a* (Îs *pere ~oare*) Varietate de pere mici, alungite, galbene-aurii, pe partea însorită rumenite, cu puncte ruginii, asemănătoare cu cele de la păstrăv[1].

păstrăviță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***păstrăv***[1] + *-iță*] (Rar) Femelă a păstrăvului[1] (**1**).

păstrăviu, ~ie *a* [At: ENC. VET. 152 / Pl: *~ii* / E: ***păstrăv***[2] + *-iu*] (Rar; d. părul animalelor) De culoare albă sau cenușie, cu pete roșcate.

păstrenac *sm* vz ***păstârnac***

păstrielnic, ~ă *a* [At: ALR SN V, h 1260/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***păstra*** + *-elnic*] (Reg) Păstrător (**4**).

păstrăior, ~oară *a* vz ***pestrior***

păstrânac *sm* vz ***păstârnac***

păstrânog *sm* vz ***păstârnac***[1]

păstrâv *sm* vz ***pastrav***

păstriv *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstrov *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstru[1] *s* [At: PANN, P. V. III, 74/27 / Pl: nct / E: drr ***păstra***] **1** (Îrg) Păstrare (**1**). **2** (Îrg) Economisire. **3** (Îrg) Cumpătare. **4** (Îlav) **Cu ~** Cu măsură. **5** (Îal) Cu economie. **6** (Îal) În mod cumpătat. **7** (Îrg) Persoană sau colectivitate care face să dăinuiască ceva. **8** (Fam) Închisoare.

păstru[2] *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstrug *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstrugarniță *sf* [At: DM / Pl: *~țe* / E: ***păstrugă*** + *-arniță*] Plasă specială folosită la pescuitul păstrugilor.

păstrugă *sf* [At: (a. 1749) GCR II, 43/2 / V: (îrg) ***pas~, pastrungă, ~ungă, pis~, pos~, postrungă, răst~, răstrungă*** / Pl: *~ugi* / E: srb ***pastruga***] **1** Pește marin din familia acipenseridelor, lung de 1,20 până la 2 m și având greutatea de 7-30 kg, cu botul lung și turtit ca ciocul de rață, cu pielea pestriță pe spate și gălbuie pe pântece, apreciat pentru carnea lui gustoasă (*Acipenser stellatus*). **2** (Reg; îe) **A vorbi cegă și ~** A vorbi fleacuri, nimicuri.

păstrun, ~ă *a* [At: MARIAN, INS. 341 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *păstrăv*[2]] (Reg) Pestriț la culoare.

păstrungă[1] *sf* vz ***păstrugă***

păstrungă[2] *sf* vz ***postrungă***[1]

păstruv *sm* vz ***păstrăv***^{1}
păstruve *sm* vz ***păstrăv***^{1}
păstrui *v* vz ***păsui***

păstură^1 *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***păscură, pră~, pres~*** / A și: *păs~* / Pl: *~ri*, (rar) *~re* / E: ml ***pastura***] **1** Polen depozitat de albine în celulele fagurilor și folosit, pe lângă miere, ca hrană pentru ele și pentru puiet. **2** Substanță rășinoasă, aromată și amară culeasă de albine de pe mugurii arborilor pentru a o folosi la astupatul crăpăturilor din stup, la lipitul fagurilor etc. Si: *propolis*, (reg) *păstrar*. **3** (Reg; îf *păscură*) Boștină obținută din fagurele stors. **4** (Trs) Fagure.

păstură^2 *sf* [At: LB / V: ***pans~, pas~*** / Pl: *~ri*, (rar) *~re* / E: ns cf *pânzătură*] (Reg; Trs) **1** Șervet, ștergar în care se învelesc la țară alimentele transportate la câmp Si: (reg) *merindare*^{1}. **2** Năframă. **3** Batistă. **4** Catrință.

păsturiță *sf* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pl: *~țe* / E: ***păstură***^{2} + *-iță*] **1-8** (Reg; șhp) Păstură^2 **(1-4)** (mică).

păsturos, ~oasă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păstură***^{1} + *-os*] (Trs) Păstos ca păstura^1.

păsui^1 *v* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 194^v/25 / V: (îvr) ***păstui*** / Pzi: *~esc* / E: ***pas***^{2} + *-ui*] **1** *vt* (C. i. oameni sau instituții) A da răgazul necesar pentru a face ceva, a permite să întârzie cu achitarea unei obligații bănești, a mai lăsa timp Si: *a amâna, a îngădui*. **2** (Spc) A proroga. **3** *vi* (Înv) A înceta. **4** *vt* (Rar) A măsura cu pasul^2. **5** *vt* (Reg) A urmări cu perseverență, pas cu pas, pentru a se răzbuna.

păsui^2 *vt* [At: SADOVEANU, O. XIV, 94 / Pzi: *~esc* / E: ger ***passen***] **1** (C. i. piese) A ajusta pentru a obține o bună îmbinare Si: *a fixa, a încheia*. **2** (Reg) A vaccina. **3** (Reg) A injecta.

păsui^3 *s* vz ***fasole***

păsuială *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 43/28 / Pl: *~ieli* / E: ***păsui***^{1} + *-eală*] **1** Răgaz acordat cuiva sau solicitat de cineva pentru îndeplinirea unei obligații Si: *amânare, păsuire*^{1}, (îrg) *răzbun*. **2** (Îvr) Încetineală cu care are loc un proces, un fenomen.

păsuiele *sfp* [At: DR. I, 362 / E: nct] (Bot; Ban; Trs) Salcâm (*Robinia pseudacacia*).

păsuire^1 *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 277 / Pl: *~ri* / E: ***păsui***^{1}] Păsuială **(1)**.

păsuire^2 *sf* [At: CIȘMAN, FIZ. I, 274 / Pl: *~ri* / E: ***păsui***^{2}] Ajustare pentru a obține o bună îmbinare a pieselor unui ansamblu.

păsuit^1***, ~ă*** *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păsui***^{1}] (Rar) **1-2** Căruia (i se dă un răgaz pentru a face ceva sau) i se permite să întârzie cu îndeplinirea unei obligații.

păsuit^2***, ~ă*** *a* [At: SOARE, MAȘ. 12 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păsui***^{2}] **1** (D. piese, părți ale unui ansamblu etc.) Care este ajustat, pentru a obține o bună îmbinare sau fixare. **2** (Fig; rar) Chibzuit.

păsuitor, ~oare *a* [At: LĂNCRĂNJAN, C. III, 175 / P: *~su-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păsui***^{1} + *-tor*] (Rar) **1** Care dă răgaz cuiva pentru a face ceva. **2** (Pex) Răbdător.

păsulă *sf* vz ***fasole***
păsule *sf* vz ***fasole***
păsulică *sf* vz ***fasolică***
păsuliță *sf* vz ***fasoliță***
păsuș *sn* vz ***pașuș***

pășari *sp* [At: H XI, 517 / E: ***pas***^{2} + *-ar*] (Reg) Pas^2 **(53)**.

pășălui *v* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 79 / Pzi: *~esc* / E: ***pașă***^{1} + *-ălui*] (Fam; irn) **1-2** (A stăpâni sau) a trăi ca un pașă^1.

pășca *v* vz ***pâșcâi***

pășcălău *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg; gmț) Flăcău.

pășcanat *sm* vz ***păstârnac***
pășcăvi *v* vz ***pâșcăvi***
pășcăvit, ~ă *a* vz ***pâșcăvit***
pășciune *sf* vz ***păștiune***
pășculie *sf* vz ***pașculie***

pășcuțe *sfp* [At: PANȚU, PL. / E: ns cf *paștiță*] (Bot; reg) Bănuți (*Bellis perenis*).

pășean, ~ă *a* vz ***pâșin***
pășen, ~ă *a* vz ***pâșin***

pășesc, ~ească *a* [At: (sec. XVIII) ȘIO II, 286 / Pl: *~ești* / E: ***pașă***^{1} + *-esc*] **1** Care aparține pașei^1 **(1)**. **2** Emis de pașă^1 **(1)**.

păși [At: PSALT. HUR. 29^v/17 / Pzi: *~sesc* / Imt: (reg) *păși* / E: ***pas***^{2}] **1** *vi* A face unul sau mai mulți pași^2 **(1)**. **2** *vi* A înainta pas cu pas. **3** *vi* A parcurge o distanță mergând pe jos. **4** *vi* A se deplasa pe jos, călcând pe ceva. **5** *vi* (Fig) A progresa. **6** *vt* (Înv; ie) **A ~ pe cineva din urmă** A urma foarte de aproape pe cineva, a merge imediat după cineva. **7** *vt* (Îae) A se lua după cineva Si: *a urmări*. **8** *vi* (Cu determinările „înainte" sau „mai departe"; șfg) A înainta. **9** *vi* (Înv; cu determinarea „împotrivă") A se împotrivi. **10** *vi* (Înv; cu determinarea „la mijloc") A interveni ca mediator. **11** *vt* (Rar; c. i. distanțe) A parcurge. **12** *vi* (Udp „în") A intra. **13** *vi* (Fig) A se naște. **14** *vi* (Fig) A se apropia de sau a atinge o anumită vârstă, a intra într-o anumită perioadă de timp. **15** *vi* A ieși. **16** *vi* (Udp „peste") A trece cu un singur pas sau cu câțiva pași dincolo de ceva. **17** *vi* (Fig; îrg) A încălca o lege, o înțelegere.

pășia *i* vz ***pâș***^{1}

pășie *sf* [At: URECHE, L. 123 / Pl: *~ii* / E: ***pașă***^{1} + *-ie*] (Rar) **1-2** Pașalâc **(1, 3)**.

pășin, ~ă *a* vz ***pâșin***

pășire *sf* [At: CONACHI, P. 287 / Pl: *~ri* / E: ***păși***] **1** Înaintare în spațiu pas cu pas Si: *pășit*^{1} **(1)**. **2** (Pex) Fel de a păși **(1)** Si: *pășit*^{1} **(2)**. **3** Efectuare a unui sau mai multi pași^2 **(1)** Si: *pășit*^{1} **(3)**. **4** Capacitate de a păși Si: *pășit*^{1} **(4)**. **5** Deplasare pe jos, călcând pe ceva Si: *pășit*^{1} **(5)**. **6** (Fig; rar; îs) *~ înainte* Progres. **7** (Fig; rar; îs) *~ înapoi* Regres. **8** Intrare într-un spațiu Si: *pășit*^{1} **(6)**, *pătrundere* **(2)**. **9** (Fig) Atingere a unei vârste Si: *pășit*^{1} **(7)**. **10** Trecere cu un singur pas sau cu câțiva pași dincolo de ceva Si: *pășit*^{1} **(8)**. **11** (Fig) Afirmare în viață Si: *pășit*^{1} **(9)**. **12** (Îrg; fig) Încălcare a unei legi, a unei înțelegeri Si: *pășit*^{1} **(10)**.

pășit^1 *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 298/15 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***păși***] **1-10** Pășire **(1-5, 8-12)**.

pășit^2***, ~ă*** [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păși***] **1** *a* (Mun) Care este făcut, executat cu sărituri peste rândul obișnuit Vz *rar*. **2** *a* (Pex) Însăilat. **3** *sf* (Olt) Distanță aproximativ egală cu un pas^2 **(1)** sau o jumătate de pas^2 **(1)**. **4** Peste care cineva a făcut un pas^2 **(1)**.

pășitor, ~oare *smf* [At: PSALT. HUR. 32/12 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păși*** + *-tor*] **1** (Zlg; înv; lpl; îc) **~oare-pe-unghii** Nume generic dat animalelor digitigrade. **2** (Reg; lpl) Pietre înșirate pe marginea unui drum, pentru a se putea păși pe ele când e noroi mare. **3-4** *smf, a* (Înv) (Persoană) care încalcă o lege, o poruncă etc.

pășitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***păși*** + *-tura*] **1** (Îrg) Pas^2 **(1)**. **2** (Mun) Împunsătură rară de ac, făcută ici și colo, sărind peste rând.

pășoaie *sfi* [At: NECULCE, L. 369 / E: ***pașă***^{1} + *-oaie*] (Îvr) Soție de pașă^1.

păștânac *sm* vz ***păstârnac***
păștanat *sm* vz ***păstârnac***
pășțe *pp* vz ***peste***

păștele *sfp* [At: BORZA, D. 65 / E: ***Paști***^{1} + *-ele*] (Bot; reg) Flămânzică (*Erophila verna*).

păștere *sf* vz ***paștere***

păsticari *smp* [At: VICIU, GL. / E: cf *Paști*^{1}] (Trs) Persoane care îngrijesc de aprovizionarea bisericii cu prescură, ulei, tămâie, smirnă etc., mai ales în postul mare de Paști^1 **(1)**.

păștiță *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***paș~, păst~*** / E: *Paști*^{1} + *-iță*] **1-2** (Reg) Paști^1 **(1)** (frumos). **3** (Bis; reg; lpl; art.) Bunavestire. **4** (Reg; îf *paștița*) Sărbătoare prăznuită în prima duminică după Paști^1 Si: *duminica Tomii*, (reg) *Paștele (alea) mici*. **5** Mică plantă care are una sau două flori galbene-aurii, acoperite pe partea dinafară cu peri moi Si: *dedițel-galbeni, floarea-Paștilor, floarea-Paștilor-galbenă, floarea-păsărilor, floarea-vântului-galbenă, găinușă, găinușă-galbenă, gălbinele*, (reg) *breabăn, muscerici-galbeni, pâinea-Paștelui, pâinea-Paștilor-galbenă* (*Anemone ranunculoides*). **6** (Reg) Floarea-Paștilor (*Anemone nemorosa*).

păstiune *sf* [At: HERODOT (1645). 224 / V: ***pasci~, pășci~*** / Pl: *~ni* / E: ctm ***paște***[3] + ***pășune***] (Îrg) Pășune (1).

păstui *v* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~esc* / E: ***paști***[3] + *-ui*] **1** *vr* (Bis) A lua paști[1] (2). **2** (Pex) A se împărtăși. **3** *vt* A paștealui.

pășuna *v* [At: (a. 1735) URICARIUL, XXI, 157 / V: (reg; csej) ***~ni*** / E: ***pășune***] **1** *vi* (D. animale erbivore) A paște[3] (1). **2-3** *vt* (Fșa; d. oameni) A păstori (**1-2**). **4** (Înv; c. i. plante, terenuri cu iarbă) A pune animalele să pască.

pășunar *s* [At: CHEST. IV. 116/102 / Pl: nct / E: ***pășune*** + *-ar*] (Reg) Pășune (**1**) situată pe o coastă de deal.

pășunare *sf* [At: LB / Pl: *~nări* / E: ***pășuna***] **1** (Rar) Pășunat (**1**). **2** (Buc) Pășune (**1**).

pășunarit *sm* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 328 / Pl: *~i* / E: ***pășune*** + *-aret*] (Reg) Proprietar de oi care își încredințează altuia turma pentru pășunat.

pășunat *sn* [At: (a. 1800) IORGA, S. D. VI, 7 / V: ***~nit*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: ***pășuna***] **1** Alimentare a erbivorelor Si: (rar) *pășunare* (**1**), (îrg) *pășune* (**3**), (reg) *pășuneală*. **2** (Rar) Pășune (**1**).

pășună *sf* vz ***pășune***

pășunărie *sf* [At: DLR / Pl: *~ii* / E: ***pășune*** + *-ărie*] (Reg) Pășune (**1**) pentru cai Si: (reg) *pășunărit*.

pășunărit *sn* [At: DLR / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pășune*** + *-arit*] (Reg) Pășunărie.

pășune *sf* [At: PSALT. HUR. 68[2]/11 / V: (reg) ***~nă, părș~*** / E: ml ***pastio, -onem***] **1** Loc acoperit cu vegetație ierboasă perenă, unde pasc[3] vitele Si: (pop) *păscătoare* (**2**), (îrg) *pascom, pasă*[2], *păstiune* (reg) *păscălău*[2], *păscăneț, pascătorie, pascatură, pășunare* (**2**), *pășunat* (**2**), *pășunet* Vz *imaș, izlaz, suhat*. **2** (Prc) Vegetație ierboasă. **3** (Îrg) Pășunat (**1**).

pășuneală *sf* [At: DDRF / Pl: *~eli* / E: ***pășuni*** + *-eală*] (Reg) Pășunat (**1**).

pășuncle *sfp* [At: PAMFILE-LUPESCU, CROM. 188 / E: ns cf *pacișele*] **1-2** (Reg: șhp) Pacișele (**1-2**).

pășunet *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ***pășune*** + *-et*] Pășune (**1**).

pășuni *v* vz ***pășuna***

pășunit *sm* vz ***pășunat***

păsuș *sn* vz ***pașuș***

păsușer *sm* vz ***pasager***

păsușoi *smi* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 115 / E: nct] (Reg) Proprietar.

păta [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***peta*** / Pzi: *~tez* / E: ***pată***] **1-2** *vtr* A(-și) face o pată. **3-4** *vtr* A (se) umple de pete, de murdărie Si: *a (se) mânji, a (se) murdări*. **5** *vt* (Rar) A stropi, făcând pete pe ceva. **6** *vt* A realiza o porțiune de altă culoare pe un fond mai mult sau mai puțin omogen colorat Si: *a împestrița, a smălța*. **7** *vt* (Fig) A aduce prejudicii morale numelui, reputației, cinstei etc. cuiva Si: *a dezonora, a pângări, a profana*.

pătac *a* vz ***pitac***[1]

pătaci *sf* vz ***patașcă***[2]

pătar *s* [At: H VI, 143 / Pl: nct / E: ***pat***[1] + *-ar*] (Reg; csnp) Cuvertură pentru pat[1].

pătare *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***pet~*** / Pl: *~tări* / E: ***pata***] **1** Murdărire. **2** Pângărire. **3** Realizare a unei porțiuni de altă culoare pe un fond. **4** Nume generic dat unor boli ale plantelor provocate de ciuperci, bacterii și virusuri, care se manifestă prin pete de diferite forme, mărimi și culori apărute pe părțile atacate ale plantei.

pătașcă *sf* vz ***patașcă***[1]

pătat, ~ă [At: BIBLIA (1688) 222/15 / V: (reg) ***pet~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***păta***] **1** *a* Cu pete (**1**), cu murdărie Si: *mânjit, murdar*, (îvp) *picat*[2], (reg) *perceat*. **2** *a* (D. oameni) Cu pielea pigmentată diferit și inestetic pe unele porțiuni Si: (reg) *perceat*. **3** *a* (D. piele) Care este pigmentată diferit și inestetic pe unele porțiuni. **4** *a* (Arg; d. femei) Gravidă. **5** *a* (D. animale și plante) Care are porțiuni de altă culoare pe un fond mai mult sau mai puțin omogen colorat Si: *bălțat*, (reg) *picat*. **6** *a* (D. animale și plante; pex) Pestriț. **7** *a* (Fig) Pângărit. **8** *a* (Fig) Compromis. **9** *a* (Fig) Dezonorat. **10** *sm* (Iht; reg) Păstrăv (**1**) (*Salmo trutta fario*). **11** *sm* (Bot; reg; lpl) Dediței de pădure (*Anemone silvestris*).

pătavăt *s* [At: ALRM SN I, h 305/362 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Bărbătuș la războiul de țesut.

pătăchie *sf* [At: I. CR. VII, 154 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Par[1] (**1**). **2** (Mun) Nuia groasă. **3** Pătăchir. **4** (Reg) Femeie urâtă.

pătăchir *sn* [At: GL. OLT. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Împletitură de nuiele cu care se înalță pereții teascului de struguri Si: (reg) *pătăchie* (**3**).

pătăleață *sf* [At: GALACTION, O. A. I, 281 / Pl: *~ețe* / E: cf *pătăchie*] (Reg) Par[1] (**1**).

pătăramă *sf* vz ***pataramă***

pătăranie *sf* [At: CIHAC, II, 685 / V: (pmz) ***tăpăr~*** / Pl: *~ii, ~rănii* / E: ***păți*** + *-ăranie* cf *pataramă*] **1** (Pop) Întâmplare neplăcută Si: *pățanie*. **2** (Reg) Ceartă. **3** (Reg) Zarvă.

pătărângă *sf* [At: TOMESCU, GL. / V: (**1**) ***~nghie*** / Pl: *~ngi* / E: ns cf *matărângă*] **1** (Olt; Mun) Par[1] (**1**). **2** (Olt; Mun) Ciomag sau nuia lungă.

pătărânghie *sf* vz ***pătărângă***

pătărnivhe *sf* vz ***potârniche***

pătăroanca *sf* [At: BĂCESCU, P. 184 / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) Pește lat, asemănător cu carasul, nedefinit mai îndeaproape.

pătătură *sf* [At: MARIAN, INS. 353 / Pl: *~ri* / E: ***păta*** + *-ătura*] (Reg) **1-6** Pată (**1-6**).

pătângele *sf* vz ***patlagea***

pătârnică *sf* vz ***potârniche***

pătârnice *sf* vz ***potârniche***

pătcean *sn* vz ***pătucean***

pătcel *sn* vz ***pătucel***

păteac *sn* [At: PASCU, S. 205 / V: ***pet~*** (Pl: *~ace*), ***petiac*** / Pl: *~uri* / E: ***pat***[1] + *-eac*] (Olt; Mun) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**). **5** Pătuc. **6** Claie de fân. **7** Glugă de coceni clădită între ramurile unui copac.

pătelat *sn* vz ***potilat***

pătiac *sn* vz ***pătuiac***

pătiag *sn* vz ***pătuiac***

pătic *sn* [At: ROSETTI, L. B. III, 76 / Pl: *~ice* / E: ***pat***[1] + *-ic*] (Mun) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătîcar *sm* vz ***poticar***

păticares *sm* vz ***poticarăș***

pătică *sf* vz ***potică***[2]

păticăriță *sf* vz ***poticăriță***

pățicean *sn* [At: BIBLIA (1688) 793[r]/22 / Pl: *~ene* / E: ***pătic*** + *-ean*] (Înv) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătîcuș *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 148 / Pl: *~i* / E: mg ***patikus***] (Reg) Farmacist.

pătișele *sfp* vz ***pacișele***

pătilat *sn* vz ***potilat***

pătima *v* vz ***pătimi***

pătimaș, ~ă [At: NECULCE, L. 266 / Pl: *~i, ~e* / E: ***patimă*** + *-aș*] **1-2** *smf, a* (Persoană) torturată de suferințe fizice sau morale. **3-4** *smf, a* (Pex) (Persoană) nenorocită. **5-6** *smf, a* (Îrg) (Persoană) suferind de o boală. **7-8** *smf, a* (Persoană) cuprinsă de o patimă Si: *pasionat, pătimitor* (**6-7**). **9-10** *a, av* (Pex) (În mod) părtinitor. **11-12** *a, av* (Într-un mod) care exprimă patimă. **13** *a* Determinat de patimă Si: *pasionat*, (înv) *pătimitor*.

pătimi [At: CORESI, EV. 327 / V: (reg; csej) ***~ma*** / Pzi: *~mesc* / E: ***patima***] (îvp) **1** *vt* A suferi chinuri, necazuri, dureri fizice sau morale Si: *a îndura, a răbda*. **2** *vi* A fi bolnav grav.

pătimăreț, ~eață *a* [At: BUDAI-DELEANU, ap. SFC IV, 88 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pătimi*** + *-ăreț*] (Grm; înv; d. diateze, conjugări) Pasiv.

pătimicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pătimi*** + *-cios*] (Îvr) **1** Care pătimește (**1**). **2** Dureros.

pătimind, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. II, 67 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***pătimi***] (Îvr) **1** Chinuit de suferințe fizice sau morale. **2** (D. situații, perioade) În care se petrece suferințe, necazuri, nenorociri etc.

pătimire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 109 / Pl: *~ri* / E: ***pătimi***] **1** Suferință fizică sau morală Si: *chin, durere, patimă*. **2** (Înv) Boală. **3** (Îvr) Patimă. **4** (Îvr; pex) Pârtinire.

pătimit, ~ă [At: (a. 1837) DOC. EC. 672 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pătimi***] **1** *a* (Îrg) Chinuit de suferințe fizice sau morale. **2** *sf* Suferință. **3-4** *smf, a* (Om) pățit[2] **(4-5)**.

pătimitiv, ~ă *a* [At: SFC IV, 92 / V: ***~iţiv*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***pătimitor*** css] (Grm; înv; d. diateze, conjugări) Pasiv.

pătimitor, ~oare [At: (a. 1764) URICARIUL, I, 315 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pătimi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) chinuită de suferințe fizice sau morale. **3** *a* Care produce chin, suferință. **4** *a* Bolnav. **5** *a* Bolnăvicios. **6-7** *smf, a* (Om) pătimaș **(7-8)**. **8** *a* (Grm; d. diateze, conjugări) Pasiv.

pătimițiv, ~ă *a* vz ***pătimitiv***

pătimiv, ~ă *a* [At: SFC IV, 88 / S și: *pathi~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***patimă*** + *-iv*] (Grm; înv; d. diateze, conjugări) Pasiv.

pătișor *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oare* / E: ***pat***[1] + *-ișor*] (Rar) **1-4** (Șhp) Pătuț **(1-4)**. **5-6** (Spc) Pătuț **(5-6)**.

pătiuc *sn* [At: PAMFILE, A. R. 164 / Pl: *~uri* / E: ***pat***[1] + *-iuc*] (Mol; Trs) Postament de scândură pe care se așază fânul sau snopii în stog Si: (reg) *pateac* **(7)**.

pătlagenă *sf* vz ***pătlagină***

pătlagină *sf* [At: COTEANU, PL. 15 / V: ***pat~***, (reg) ***bat~, padla~, pala~, parla~, patlagea, patlagine, patlanjer, padla~, pala~, palagină, parlaghie, parlaghină, parla~, ~agenă, ~agniță, ~angină, ~lagină, ~lagine, ~tragină, pârlaghină, pârla~, pârlangină, plantagea, plantagină, plata~, platangină, platarniță, platagen, platagină, platangen, platanger, platangină, platăg~, platagine, plâtangina, plotagină, plotajniță, plotanger, plotangină, plotoajnă, potajniță, potla~, potlajniță, prot~*** / Pl: *~ni* / E: ml ***plantago, -ginis***] **1** Plantă erbacee cu frunzele dispuse în formă de rozetă, din mijlocul căreia ies lujerele spicelor de flori, care crește pe câmp, mai ales în locuri umede; mică, cu frunze ovale, late, cu unul sau mai multe lujere care poartă spicele de flori de culoare roz, și care are întrebuințări în medicina populară Si: (reg) *iarba-bubei, iarbă-de-cale, iarbă-grasă-de-găină, iarbă-mare, limba-boului, limba-oii, mama-ploaiei, minciună, pindanică, plăcințica-vacii* (*Plantago major*). **2** Plantă erbacee mică, cu frunzele ovale dispuse în formă de rozetă, cu florile roz grupate în spice scurte și cu fructele mici capsule Si: (reg) *limba-oii*. (*Plantago gentianoides*). **3** (Șîc **~moale, ~bună, ~mică**) Plantă erbacee cu frunze dințate, dispuse în rozetă, cu un lujer lung, terminat printr-un spic scurt de flori care au staminele albăstrui și sunt plăcut mirositoare și care este utilizată în medicina populară în afecțiunile pulmonare Si: (reg) *iarbă-de-cale, limba-mânzului, limba-oii* (*Plantago media*). **4** (Șîc **~îngustă**) Plantă erbacee cu frunzele lanceolate dispuse în rozetă, folosită în medicina populară pentru proprietățile ei astringente, contra tusei sau la răni Si: (reg) *căruțele, coada-șoricelului, iarba-tăieturii, limba-bălților, limba-broaștei, limba-oii, limbariță, limba-șarpelui* (*Plantago lanceolata*). **5** (Bot; îc) **~de-apă** sau **~na-apei** (ori **~na-bălților**) Limbariță (*Alisma plantago aquatica*). **6** (Îc) **~maritimă** Mică plantă erbacee cu frunze lungi și înguste dispuse în rozetă și flori albe argintii, care crește în sărăturile de pe malul mării (*Plantago maritima*). **7** (Bot; reg) Podbal (*Tussilago farfara*).

pătlaguiță *sf* vz ***pătlagină***

pătlangină *sf* vz ***pătlagină***

pătlăgea [At: 1749 GCR II, 43/28 / V: ***natlăgele, parlagea, parmagea, parmangele, patlage, patlagea, patlageană, patlagică, patlăgean, patrangele, palăgean, paltă~, pătângele, ~an, ~ană, pâmpăjele, pitligeană, pitlijan, pitlingean, pitlingeană, platagea, plătă~, plătăgean, plotajere, plotogele*** / Pl: *~ele* / E: tc ***patlıcan***] **1** *sf* (Șîc **~vânătă, ~neagră, ~siniec**) Plantă de cultură din familia solanaceelor, cu tulpina ramificată, cu frunzele mari, ovale și alungite, cu florile violete și cu fructe comestibile, ovale, mari și cărnoase de culoare violetă, neagră sau roșiatică Si: *vânătă*, (reg) *godină, tomadele* (*Solanum melongena*). **2** *sf* (Prc) Fruct al pătlăgelei **(1)**. **3** *sf* (Bot; reg) Zârnă (*Solanum nigrum*). **4** *sf* (Șîc **~roșie**, reg. **~galbenă, ~de-paradis**) Plantă de cultură din familia solanaceelor, cu tulpina înaltă, cu frunze mari, penate, adesea asimetrice, cu flori galbene și fructe comestibile, bace de culoare roșie (rar, galbenă), zemoase și bogate în vitamine Si: *pătlăgică* **(1)**, *roșie, tomată*, (reg) *gălășană, paradaisă* **(1)** (*Lycopersicum esculentum*). **5** *sf* (Prc) Fruct al pătlăgelei **(4)** Si: *pătlăgică* **(2)**. **6** *sf* (Fig; dep) Femeie mică și grasă Si: *pătlăgică* **(3)**. **7** *sm* (Îrg; îf *pătlăgean, pitligean, pitlijan*) Rodiu (*Punica granatum*). **8** *sf* (Îrg) Rodie. **9** *sfp* (Ban) Pătrunjel **(1)** (*Petroselinum hortense*). **10** *sf* (Reg) Varietate de grâu nedefinită mai îndeaproape.

pătlăgean *sm* vz ***pătlăgea***

pătlăgeană *sf* vz ***pătlăgea***

pătlăgică *sf* [At: BARONZI, L. 135 / V: ***parlagică, parl~, platagică*** / Pl: *~ici* / E: ***pătlăgea*** css] **1-2** (Bot; șîc**~roșie**, reg. **~galbenă, ~de-paradis**) Pătlăgea **(4-5)**. **3** (Fig; dep) Pătlăgea **(3)**. **4** (Bot; reg; îc) **~de-dalac** Lăsnicior (*Solanum dulcamara*). **5** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** (Reg; art.) Melodie după care se execută dansul pătlăgica **(5)**.

pătlăgină *sf* vz ***pătlagină***

pătlăgine *sf* vz ***pătlagină***

pătlăginiu, ~ie *a* [At: FILIMON, O. I, 138 / V: ***patlagen~, patlag~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***patlıcani***] (îvp) Violet închis Si: *vânăt*.

pătlăji *vt* [At: ARVINTE, TERM. 159 / Pzi: *~esc* / E: ***patlaj***] (Reg) A face patlaj.

pătpădac *i, sm* vz ***pitpalac***

pătpădăc *i, sm* vz ***pitpalac***

pătpăduche *i, sm* vz ***pitpalac***

pătpăduchi[1] *i, sm* vz ***pitpalac***

pătpăduchi[2] *v* vz ***pitpalăci***

pătra[1] *v* [At: ȘINCAI, HR. II, 34/32 / Pzi: *~rez* și *patru* / E: lat ***patrare***] (Îvr) A săvârși o faptă reprobabilă Si: *a comite*.

pătra[2] *v* [At: POLIZU / Pzi: *~rez* / E: ***patru***[1]] (Îvr) A împărți în patru.

pătrahil *sn* vz ***patrafir***

pătraliom *sn* vz ***petrol***

pătrar, ~ă [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 208/11 / V: (îrg) ***~iu*** / Pl: *~i, ~e*, (rar) *~e*, (reg. *sm*) *~rări* / E: ***patru***[1] + *-ar*] **1** *a* (Îrg; d. cai) Care are sau urmează să împlinească patru ani. **2** *sn* (Îvp; udp „de") Pătrime **(1)**. **3** *sn* (Pex; reg) Bucată mare din ceva Si: (reg) *pătrare* **(4)**. **4** *sn* (Șîs *~ de lună, al lunii*) Fiecare dintre cele două faze ale lunii când aceasta, aflându-se în creștere sau în descreștere, apare luminată numai pe jumătate. **5** *sn* Perioadă de timp corespunzătoare fiecăreia dintre aceste două faze ale lunii. **6-8** *sn* (Reg) Pătrare **(1-3)**.

pătrare *sf* [At: (a. 1706) IORGA, S. D. XI, 94 / Pl: *~* și (înv, *sm*) *~ri, ~rări* / E: ***patru***[1] + *-are*] **1** (Îrg) Măsură de capacitate pentru cereale care variază, după regiuni, de la un sfert de baniță până la două banițe Si: *pătrar* **(6)**. **2** Vas, recipient care are această capacitate Si: *pătrar* **(7)**. **3** Cantitate de cereale, de lichide etc. egală cu această măsură Si: *pătrar* **(8)**. **4** (Reg) Pătrar **(3)**. **5** (Reg; îlav) **De-o ~** În vârstă de patru ani.

pătrariu *sn* vz ***pătrar***

pătrat, ~ă [At: ȘINCAI, ÎNV. 140 / V: ***pat~***, (înv) ***cfadrat, cfădrat, cuadrat, cvadrat, cvatrat*** / Pl: *~ați, ~e* și (înv, *sn*) *~uri* / E: ***patru***[1] + *-at* cdp lat ***quadratus***, it ***quadrato***, ger ***Quadrat***] **1** *sn* Patrulater cu laturile egale și unghiurile drepte. **2** *sn* (Înv; îs) *~ lungueț* Dreptunghi. **3** *a* (Îs) *~ logic* Schemă construită în cadrul unui pătrat **(1)**, destinată reprezentării și memorizării raporturilor dintre judecățile de contrarietate, de subcontrarietate, de contradicție și de subalternare. **4-5** *sn, a* (Obiect) care are formă de pătrat **(1)**. **6-7** *sn, a* (Pex) (Obiect) care are formă de cub, de paralelipiped. **8** *a* (Îs) *Metru* (sau *centimetru, kilometru, milă, stânjen* etc.) *~* Unitate de măsură pentru suprafețe, echivalentă cu aria unui pătrat cu latura de un metru, sau de un centimetru, de un kilometru etc. **9** *a* (Fam; îs) *Cap ~* Om mărginit, cu vederi înguste. **10** *sn* Șir, grup de obiecte, de ființe etc. care sunt astfel așezate încât formează un pătrat **(1)** Si: *careu*. **11** *sn* (Mat) Produs obținut prin înmulțirea unui număr cu el însuși. **12** *sn* (Mat) Număr ridicat la puterea a doua. **13** *sn* (Mat; îs) *~ perfect* (sau,

înv. *complet*) Număr întreg și pozitiv, a cărui rădăcină pătrată este tot un număr întreg. **14** *a* (Mat; îs) *Rădăcină ~ă (a unui număr)* Expresie algebrică sau număr care, prin ridicare la puterea a doua, reproduce expresia algebrică dată sau numărul dat Si: (înv) *rădăcină pătratică* (**1**).

pătratic, ~ă *a* [At: LAZARINI, M. 185/21 / V: ***pat~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pătrat*** + *-ic* cf fr *quadratique*, ger *quadratisch*] **1** (Mat; înv; îs) *Rădăcină ~ă* Rădăcină pătrată (**15**). **2** (Chm; îs) *Sistem ~* Mod de cristalizare în care cristalele au formă de prismă cu baza pătrată.

pătrăgină *sf* vz ***pătlagină***

pătrăică *sf* vz ***pătrărică***

pătrăiel, ~ea *sn, a* vz ***pătrărel***

pătrăjel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrămăși *v* vz ***potromoci***[1]

pătrămășitor, ~oare *smf* [At: LEXIC REG. 114 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pătrămăși*** + *tor*] (Buc) Persoană foarte cheltuitoare, risipitoare.

pătrăngai *sm* vz ***pătrunjel***

pătrănjei *sm* vz ***pătrunjel***

pătrănjel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrănjeni *smp* vz ***pătrunjel***

pătrăntaș *sn* vz ***patrontaș***

pătrăoane *sf* vz ***patron***[2]

pătrăon *sn* vz ***patron***[2]

pătrărel, ~ea [At: ODOBESCU, S. I, 161 / V: ***~ăiel, ~ăia*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***pătrar*** + *-el*] **1-6** *a* (Îrg; șhp) Pătrar (**1-3**) (mic) Si: *pătrărică* (**1-6**). **7** *sn* (Reg) Lemn tăiat în formă de dreptunghi.

pătrărește *av* [At: BÂRLEA, B. 19 / E: ***pătrar*** + *-este*] (Reg) În patru[1] părți, în sferturi.

pătrăreț *s* [At: CHEST. V, 126/51 / Pl: net / E: ***pătrare*** + *-eț*] (Reg) **1-2** (Conținut al unui) vas pentru lapte. **3** Pătrăreț (**2**) folosit ca măsură de capacitate pentru lichide.

pătrărică[1] *sf, a* [At: DLR / V: ***~ăică*** / Pl: *~ici* / E: ***pătrar*** + *-ică*] **1-6** (Șhp) Pătrărel (**1-6**).

pătrărică[2] *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~ici* / E: ***pătrare*** + *-ică*] **1-6** (Reg; șhp) Pătrare (**1-3**) (mică) Si: (Trs) *pătrăriță* (**1-6**).

pătrăriță *sf* [At: ALR II, 5230/316 / A și: *păt~* / Pl: *~țe* / E: ***pătrare*** + *-iță*] **1-6** (Trs; șhp) Pătrărică[2] (**1-6**) (mică).

pătrășcan, ~ă *a* [At: I. CR. XIII, 82 / Pl: *~i, ~e* / E: net] (Olt) Prost.

pătrăși *v* vz ***potroși***

pătrătură *sf* vz ***cvadratură***

pătrățea *sf* vz ***pătrățel***

pătrățel, ~ea *snf* [At: IORGA, ap. CADE / Pl: *~e* / E: ***pătrat*** + *-el*] **1-6** (Șhp) Pătrat (**1, 4, 6**) (mic) Si: *pătrățică* (**1-6**).

pătrățică *sf* [At: SADOVEANU, O. VIII, 452 / Pl: *~ici* / E: ***pătrat*** + *-ică*] **1-6** (Șhp) Pătrățel (**1-6**).

pătrăulă[1] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~le* / E: net] (Reg) **1** Practică de a trage clopotul seara. **2** Sunet al clopotului care se trage seara.

pătrăulă[2] *sf* vz ***patrulă***

pătrâniche *sf* vz ***potârniche***

pătrânichie *sf* vz ***potârniche***

pătrânjei *sm* vz ***pătrunjel***

pătrânjel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrânjică *sf* vz ***pătrunjică***

pătrântaș *sn* vz ***patrontaș***

pătrântașcă *sf* vz ***patrontașcă***

pătrejel *sm* vz ***pătrunjel***

pătreneș *nc* [At: ȘEZ. XIII, 67 / E: ***patru***[1]] (În formule, la jocurile de copii) Patru[1].

pătrica *nc* [At: PĂCALĂ, M. R. 214 / E: ***patru***[1]] (În formule, la jocurile de copii) Patru[1].

pătrim, ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: net] (Înv) Îngrozitor.

pătrime *sf* [At: ASACHI, E. I, 28/21 / Pl: *~mi* / E: ***patru***[1] + *-ime*] **1** A patra parte dintr-un întreg Si: *sfert*, (îvp) *pătrar* (**2**), (reg) *pătriță*. **2** (Muz; spc) A patra parte dintr-o notă întreagă. **3** (Pex) Notă care are valoarea unui sfert dintr-o notă întreagă.

pătrinjel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrișor *sn* [At: CADE / Pl: *~oare* / E: ***patru***[1] + *-ișor*] Piesă metalică, cu secțiunea pătrată, folosită în tipografie la spațierea cuvintelor sau la completarea rândurilor nescrise până la capăt.

pătriță *sf* [At: ALR SN IV, h 938/365 / Pl: *~țe* / E: ***patru***[1] + *-iță*] (Reg) Pătrime (**1**).

pătroană *sf* vz ***patron***[2]

pătrola *v* vz ***patrula***

pătron *sn* vz ***patron***[2]

pătrontaș *sn* vz ***patrontaș***

pătros *s* [At: BORZA, D. 120 / Pl: net / E: net] (Bot; reg) Specie de osul-iepurelui (*Ononis arvensis*).

pătrunjei *sm* vz ***pătrunjel***

pătrunjel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrulă *sf* vz ***patrulă***

pătrunchios, ~oasă *a* [At: LB / V: ***pet~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: net] (Îrg) **1** Bădăran. **2** Nătărău. **3** Poznaș.

pătrunde [At: MOXA, 381/27 / Pzi: *~und* și (îvp) *pătrunz* / E: ml ***pertundere***] **1** *vt* A trece prin ceva până în partea opusă Si: *a penetra, a răzbate, a străbate, a străpunge*. **2** *vt* A perfora. **3** *vi* (D. sunete) A se propaga prin spațiu până la un anumit punct și a se face auzit. **4** *vt* A privi cu atenție, încercând să vadă clar, în ciuda dificultăților Si: *a scruta*. **5** *vt* (Îvr) A introduce. **6** *vi* A izbuti să străbată undeva. **7** *vi* A intra cu greu. **8** *vi* A se infiltra, a răzbi undeva, răspândindu-se. **9** *vt* A pune stăpânire pe cineva sau ceva Si: *a copleși, a cuprinde, a domina*, (liv) *a penetra*. **10** *vt* A umple. **11** *vt* (Spc) A îmbiba. **12** *vr* A fi cuprins de ceva, dominat. **13** *vt* A impresiona puternic Si: *a emoționa, a mișca, a tulbura*. **14** *vt* (Fig) A izbuti să cunoască și să înțeleagă ceva Si: *a afla, a intui, a pricepe*, (liv) *a penetra*. **15** *vr* A se încredința de ceva.

pătrundere *sf* [At: (a. 1778) MINEIUL 131r1/25 / Pl: *~ri* / E: ***pătrunde***] **1** (Asr) Trecere prin ceva până în partea opusă. **2** Perforare. **3** Propagare a unui sunet prin spațiu până la un anumit punct, făcându-se auzit. **4** Privire cu atenție, încercând să vadă clar, în ciuda dificultăților Si: *scrutare*. **5** Străbatere cu greu undeva. **6** Intrare dificilă în ceva. **7** Infiltrare a unui lichid, răspândindu-se și făcându-se simțit undeva. **8** Impresionare puternică Si: *emoție, înduioșare*. **9** (Fig; șîs *~ cu mintea*) Capacitate de a înțelege în profunzime ceva Si: (înv) *pătrunzătate*. **10-12** (Fig; îas) Perspicacitate (**1-3**). **13** (Fig; îas) Iscusință. **14** Încredințare de ceva. **15** Fermitate.

pătrungel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrunică *sf* vz ***potârniche***

pătrunice *sf* vz ***potârniche***

pătruniche *sf* vz ***potârniche***

pătrunjei *sm* vz ***pătrunjel***

pătrunjel *sm* [At: GCR I, 356/14 / V: (îrg) ***~rân~, ~rejel, ~rin~, ~ei, ~nzel, petrân~, petrin~***, (înv) ***patrânzăl, pat~, pântrânjăl, pântrijăl, ~răjel, ~răngai, ~rănjei, ~rănjeni, ~rânjei, ~rânjel, ~ujei, ~ujel, ~ngel, pântrijăl, pentrijel, pentrunjel, petrânjel, petren~, petrijăl, petringel, petrinjei, petrinjiu, petrungel, pet~, pintrajel, pintrejel, pintrinjel, pitren~, pitrin~, prunjăl*** / Pl: *~ei* și (reg) *~eli*, (rar, *sn*) *~jăluri* / E: lat ***petroselinum*** cf mg *petrezselyem*, ceh *petr(u)šel*] **1** (Reg; șîs *petrinjei de casă*) Plantă erbacee bienală din familia umbeliferelor, cu tulpină înaltă și foarte ramificată, cu frunze adânc dințate și lucioase, cu flori mici, de culoare verde-gălbuie, care este cultivată pentru rădăcina ei pivotantă, conică sau tronconică și pentru frunzele ei aromate, folosite în alimentație și în medicina populară Si: (reg) *gagăuț, pătlăgele, pătrunjică, petersil* (*Petroselinum hortense*). **2-3** (Prc) (Frunze sau) rădăcină a acestei plante. **4** (Fam; îe) **Vinde ~** Se spune despre fetele care, nefiind invitate la dans, sunt nevoite să stea și să privească. **5** (Bot; reg; îc) **~ul-broaștelor** Mărăraș (*Oenanthe phellandrium*). **6-7** (Îc) **~-de-câmp** Două plante erbacee din familia umbeliferelor, cu frunzele situate la baza tulpinii, cu flori albe

sau trandafirii, ale căror rădăcini sunt folosite în medicină Si: (reg) *buruiana-săraciei, pătrunjel-sălbatic* (**10-11**), *petrinjelaș, pimpinelă, rădăcina-săraciei* (*Pimpinella saxifaga* și *major*). **8** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu tulpina striată, cu flori galbene dispuse în umbrele compuse, folosită în medicina populară Si: (reg) *chimionul-porcului, cucută-mică, pătrunjel-sălbatic* (**12**), *pătrunjelul-câinelui* (**14**), *scaunul-ălor-bune, somnoroasă* (*Peucedanum oreoselinum*). **9** (Bot; reg; îc) **~-sălbatic** Rușinătoare (*Caucalis lappula*). **10-11** (Bot; reg; îac) Pătrunjel de câmp (**6-7**) (*Pimpinella saxifaga* și *major*). **12** (Bot; reg; îac) Pătrunjel-de-câmp (**8**) (*Peucedanum oreoselinum*). **13** (Îc) **~ul-câinelui** sau **~câinesc** Plantă erbacee otrăvitoare din familia umbeliferelor, cu frunza ca de mărar și cu flori albastre Si: (reg) *hucimiș, cucută-mică pătrunjică* (**2**) (*Aethusa cynapium*). **14** (Bot; reg; îac) Pătrunjel-de-câmp (**8**) (*Peucedanum oreoselinum*). **15** (Bot; reg; îc) **~-de-munte** Îngerea (*Selinum carvifolia*). **16** (Mol; art.; îf *pătrungelul*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **17** (Mol; art.; îf *pătrungelul*) Melodie după care se execută pătrungelul (**16**).

pătrunjică *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***~rân~, petrân~, petringică, petrun~*** / Pl: *~ici* / E: ***pătrunjel*** css] (Bot; reg) **1** Pătrunjel (**1**) (*Petroselinum hortense*). **2** Pătrunjelul-câinelui (**13**) (*Aethusa cynapium*).

pătruns, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~nși, ~e* / E: ***pătrunde***] **1** Străpuns. **2** (Pex) Străbătut. **3** Copt, fert, fript foarte bine, în toată masa sa. **4** (Reg; d. grâu) Copt în grabă Si: *pripit*. **5** Cuprins. **6** Emoționat. **7** (Fig) Gândit. **8** Aprofundat. **9** Încredințat.

pătrunsătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***pătruns*** + *-ătură*] (Îvr) Pătrundere (**1**).

pătruntaș *sn* vz ***patrontaș***

pătrunzar *s* [At: ALRM SN I, h 365 / Pl: nct / E: ***pătrunde*** + *-ar*] (Trs) Priboi.

pătrunzăcios, ~oasă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pătrunde*** + *-ăcios*] (Îvr) **1-2** Pătrunzător (**1, 12**).

pătrunzătate *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~tăți* / E: ***pătrunde*** + *-ătate*] (Îvr) Pătrundere (**10**).

pătrunzător, ~oare [At: CANTEMIR, ap. CGR I, 323/27 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pătrunde*** + *-ător*] **1** *a* Care străpunge Si: (liv) *penetrat*, (îvr) *pătrunzăcios* (**1**). **2** *a* (D. ochi, privire) Care exprimă agerime Si: *ager, iscoditor, scrutător*, (rar) *penetrabil*. **3-4** *av, a* (În mod) stăruitor. **5** *sn* (Înv) Diametru. **6** *a* (D. sunete) Puternic. **7-8** *av, a* (În mod) copleșitor. **9** *a* Care impresionează puternic Si: *emoționant, impresionant, mișcător*. **10** *a* (Fig; d. oameni) Care acumulează cunoștințe, înțelegându-le în profunzime Si: *iscusit, perspicace, priceput*, (îvr) *pătrunzăcios* (**2**). **11-12** *a, av* (Care este) profund.

pătrunzel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrunzibil, ~ă *a* [At: STAMATI, F. 6/18 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pătrunde*** + *-ibil*] (Îvr) Permeabil.

pătrupop *sm* vz ***protopop***

pătrupopa *sm* vz ***protopop***

pătruț *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 30 / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; reg) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

pătțean *sn* [At: GORJAN, H. IV, 26/26 / Pl: ? / E: ***pătuț*** + *-ean*] (Îvr) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătuc *sn* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 127 / Pl: *~uri* / E: ***pat¹*** + *-uc*] **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătucean *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 23ʳ/19 / V: ***pătc~*** / Pl: *~ene* / E: ***pătuc*** + *-ean*] (Pop) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătucel *sn* [At: KLEIN, D. 395 / V: ***păcel, pătcel*** / Pl: *~e* și (înv; *sm*) *~ei* / E: ***pătuc*** + *-el*] (Îrg) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**). **5** (Spc) Un fel de pat¹ construit din scânduri puse pe două capre de lemn, pe care se așază și se păstrează zestrea și hainele de sărbătoare. **6** Loc de pe cuptor unde dorm de obicei copiii.

pătui¹ *sn* [At: JAHRESBER. VII, 86 / Pl: *~e* / E: ***pat¹*** + *-ui*] (Reg) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătui² *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 175ᵛ/18 / Pzi: *~esc* / E: ***pat¹*** + *-ui*] **1** (Înv) A tortura. **2** (Sst) A necăji.

pătui³ *vt* [At: ARVINTE, TERM. 159 / Pzi: *~esc* / E: cf *pat¹*] (Mol; Buc; c. i. lemne) A așeza în stivă.

pătuiac *sn* [At: I. IONESCU, M. 403 / V: (reg) ***pătiac, pătiag, ~ag*** / Pl: *~ace* și *~iece* / E: ***pătui¹*** + *-ac*] (Reg) **1-6** Pătul¹ (**1, 4, 11, 14, 20, 23**).

pătuiag *sn* vz ***pătuiac***

pătuieș *sn* [At: ALR II, 102 / Pl: *~e* / E: ***pătui¹*** + *-aș*] (Reg) Pat¹ cu două picioare la un capăt și cu celălalt capăt sprijinit de vatră.

pătul¹ *sn* [At: (a. 1688) BIBLIA, 455²/28 / V: (reg) ***~ă*** *sf*, ***pitul*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: pbl ml **patubulum*] **1** Construcție rudimentară în formă de platformă din scânduri, crengi, fixată pe pari¹ sau într-un copac, care servește ca loc de observație pentru paznici, pentru vânători etc. Si: (reg) *pătuiac* (**1**). **2** (Reg; îe) **A face ~** A sta la pândă. **3** (Pop) Postament de scânduri, de crengi, de pari¹ etc. așezat pe stâlpi, pe furci sau în copaci, pornind de la baza coroanei, pe care se clădește o claie de nutreț, pentru a o feri de vite, de umezeală etc. Si: (pop) *pat¹* (**39**). **4** (Pex) Claie de nutreț clădită pe o astfel de construcție sau direct într-un copac Si: (pop) *pătuiac* (**2**). **5** (Trs) Cantitate de fân rămasă dintr-o căpiță după ce s-a încărcat carul. **6** (Reg) Leasă de nuiele sau poliță sprijinită pe furci înalte, pe care se pune cașul să se scurgă Si: (reg) *comarnic*, (pop) *pat¹* (**19**). **7** (Reg) Un fel de podeț construit pe stâlpi, la suprafața unei ape, de pe care se pescuiește, uneori noaptea. **8** Construcție acoperită și închisă, cu pereții din șipci, din nuiele împletite etc., ridicată puțin de la pământ pentru a lăsa să circule aerul pe dedesubt și care servește la păstrarea porumbului Si: (reg) *porumbar*. **9** (Pex) Hambar pentru cereale Si: *coșar*, (reg) *mogtar*. **10** (Mun; Olt) Pod al casei folosit uneori în loc de hambar pentru a păstra cerealele. **11** (Pop) Coteț construit pe pari¹ sau într-un copac, pentru păsările de curte Si: (reg) *cotineață, pătuiac* (**3**), *poiată*. **12** (Reg) Stinghie, culme de lemn fixată sus, în interiorul cotețului, sau pusă în copac, pe care se urcă și dorm găinile. **13** (Trs; arc) Strigăt cu care se îndeamnă păsările de curte să intre în coteț. **14** Coteț pentru porumbei, așezat pe un par¹ sau pe pari¹ Si: (reg) *hulubarie, pătuiac* (**4**), *porumbar*. **15** (Mol; Trs) Grajd. **16** (Mol; Trs; spc) Staul. **17** (Olt) Șopron pentru unelte, căruță etc. **18** (Mol; Trs) Colibă ciobănească la stână Si: (reg) *pat¹* (**40**). **19** (Mol; Trs) Adăpost format de obicei dintr-un acoperiș susținut de pari¹, la câmp sau la stână Si: (reg) *pătuiac* (**5**). **20** (Reg) Chioșc. **21** (Reg) Postament improvizat din lemne, din crengi etc. așezat direct pe pământ sau, rar, pe țăruși scunzi, pe care se clădește un stog sau o claie, pentru a le feri de umezeală, se pun cânepa, fructele etc. la uscat, se așază stupii etc. Si: (reg) *podină*. **22** (Pop) Culcuș improvizat din frunze, din paie, din fân etc., în aer liber sau într-o încăpere. **23** (Pex) Pat¹ (**1**) rudimentar și de dimensiuni mici Si: (reg) *pătuiac* (**6**). **24** (Reg) Cuib. **25** (Reg) Cuibar unde se ouă păsările de curte. **26** (Reg) Așternut pentru vite, format dintr-un strat de paie, de fân etc. **27** (Reg) Pat¹ (**1**). **28** (Reg) Strat de gunoi de grajd pus peste pământul unei răsadnițe, pentru a ține cald semănăturilor Si: (reg) *pat¹* (**44**). **29** (Pex) Răsadniță. **30** (Reg) Postament de piatră sau de cărămidă pe care este clădit cuptorul de pâine. **31** (Trs) Raft cu polițe suprapuse pe care sunt așezate fructele sau unele legume care trebuie păstrate pentru iarnă. **32** (Reg) Corlată la car. **33** (Mol; Buc) Cursă pentru prins animalele sălbatice, care constă dintr-o groapă adâncă acoperită cu frunziș, pentru a nu fi observată. **34** (Olt) Băț special, care se acoperă la unul dintre capete cu mămăligă, iar cu capătul celălalt se înfige în pământ, pe fundul apei, servind ca nadă pentru pești. **35** (Reg; art.) Dans popular jucat de călușari. **36** (Reg; art.) Melodie după care se execută pătulul¹ (**35**).

pătul², ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 178 / V: ***bat~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Batullen*** (apfel), ***Batullen*** (baum)] **1** (Îc) **Măr¹-~** Varietate de măr¹ răspândită mai ales în Transilvania și care produce fructe de calitate superioară, cu coajă subțire, de culoare galbenă-verzuie și roșie pe partea expusă la soare, cu miezul zemos, dulce-acrișor. **2** (Prc; îac) Fruct al acestui măr¹.

pătulaș *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: ***pătul[1]*** + *-aș*] (Reg) **1-22** (Șhp) Pătul[1] (**1, 6-7, 12, 14, 19-20, 22-25**) (mic) Si: (reg) *pătuleț[1]* (**1-22**). **23** Coș din nuiele împletite.

pătulat[1], ~ă *a* [At: H VI, 237 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pătel[2]***] **1** (Reg; îs) *Măr* ~ Varietate de măr[1] cu fructe mari, de culoare albă, cu gust dulce-acrișor. **2** (Prc) Fruct al acestei varietăți de măr.

pătulat[2], ~ă *a* vz ***pătulit***

pătulă *sf* vz ***pătul[1]***

pătuleag *sn* [At: GL. OLT. / Pl: *~ege* / E: ***pătul[1]*** + *-eag*] (Olt) Claie de fân sau glugă de coceni clădită pe un pătul[1] (**3**).

pătuleț[1] *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: ***pătul[1]*** + *-eț*] **1-22** (Reg; șhp) Pătulaș (**1-22**).

pătuleț[2] *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: ***pat[1]*** + *-uleț*] (Rar) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătuli [At: I. IONESCU / Pzi: *~lesc* / E: ***pătul[1]***] **1** *vt* (C. i. cereale, produse agricole) A strânge, a depozita în hambare, în pătule[1] (**8, 10**). **2** *vt* A apăsa, a bate, a bătători, cu lingura sau cu alt instrument, ca să se așeze bine, ca să se netezească Si: (reg) *a pături* (**4**). **3** *vt* A se așeza în straturi Si: *a se îndesa, a se pături* (**5**), *a se tasa*. **4** *vt* (D. iarbă, semănături) A călca în picioare, culcând la pământ Si: (reg) *a pături* (**6**). **5** *vt* (Pex) A turti. **6** *vr* (D. iarbă, semănături) A se apleca, a se culca la pământ din cauza vântului, a ploii etc. **7** *vi* (Trs; îe) **Cum mai ~lești ?** Cum o mai duci?.

pătulire *sf* [At: I. IONESCU, C. 48/14 / Pl: *~ri* / E: ***pătuli***] **1** Depozitare în hambare, în pătule[1] (**8, 10**). **2** Bătătorire spre a se așeza bine Si: *păturire* (**4**). **3** Așezare în straturi Si: *păturire* (**5**). **4** Călcare în picioare a semănăturilor, culcându-le la pământ Si: *păturire* (**6**). **5** Turtire. **6** Aplecare spre pământ a ierbii din cauza vântului, a ploii etc.

pătulit, ~ă *a* [At: RETEGANUL, TR. 114 / V: (reg) ***~lat*** / E: ***pătuli***] **1** (Pop; d. iarbă, semănături) Călcat în picioare Si: *păturit* (**2**). **2** (Pop; d. iarbă, semănături) Culcat la pământ Si: *păturit* (**3**). **3** (Pex; reg; d. umeri) Lăsat în jos.

pătura *sf* vz ***pături***

păturar *sm* [At: NOM. PROF. 35 / Pl: *~i* / E: ***pătură*** + *-ar*] (Rar) Muncitor care lucrează la confecționarea păturilor (**16**).

pătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* și (reg) *~re* / E: ml ****pittula***] **1** (Îrg) Foaie de hârtie. **2** (Reg) Bucată. **3** (Reg) Foaie de aluat pentru plăcintă, tăiței etc. **4** (Reg) Plăcintă făcută din mai multe foi suprapuse sau dintr-un aluat care se desface în mai multe foi. **5** (Udp „de") Strat dintr-o substanță, dintr-o materie, care acoperă ceva în mod uniform. **6** (Udp „de") Fiecare dintre straturile suprapuse care alcătuiesc un tot. **7** (Îs) ~ *vie* Totalitate a plantelor de dimensiuni mici (arbuști, ierburi, mușchi) care cresc într-o pădure. **8** (Îs) ~ *moartă* Strat format din resturile vegetale descompuse care acoperă suprafața solului în pădure sau sub o vegetație bogată de făneață Si: *litieră*. **9** (Îs) ~ *cu seminte* Cotiledon. **10** (Spc) Semifabricat produs în filaturile de bumbac, ca un strat gros de material fibros. **11** (Trs; Mar) Fel de mâncare preparat din mămăligă și brânză aranjate în straturi succesive. **12** (Fig) Categorie, treaptă sau clasă socială. **13** (Fig; pex) Oameni care alcătuiesc o asemenea categorie, treaptă sau clasă socială. **14** (Reg) Îndoitură la haine Si: *cută, pliu*. **15** (Reg; lpl) Riduri pe frunte. **16** Bucată dreptunghiulară dintr-o țesătură deasă și groasă de lână, de fire sintetice, de bumbac, care servește la învelit Si: *cergă, pled, plocat, țol, velință*. **17** (Reg; îe) **A lua cu ~ (pe cineva)** A certa pe cineva rău. **18** (Îal) A goni. **19** (Ban) Cearșaf. **20** (Reg) Scoarță de pus pe perete. **21** (Reg) Sul de pânză.

păturel *sn* [At: CARDAȘ, C. P. 41 / Pl: *~e* / E: ***pat[1]*** + *-urel*] (Învp) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pături *vt* [At: I. C. 3 / V: ***~ra*** / Pzi: *~esc* / E: ***pătură***] **1** (Pop) A împături. **2** (Pop) A aranja un obiect de îmbrăcăminte Si: *a potrivi*. **3** A îndrepta. **4-6** (Reg) A pătuli (**2-4**).

păturică *sf* [At: TOMICI, C. A. 174/13 / Pl: *~ici* / E: ***pătură*** + *-ică*] **1-12** (Reg; șhp) Pătură (**1-3, 14-16**) (mică). **13** (Spc) Bucată subțire de lemn Si: *scândurică*. **14** (Pex; rar) Preș pentru șters picioarele Vz *ștergătoare*.

păturire *sf* [At: PAMFILE, I. C. 3 / Pl: *~ri* / E: ***pături***] **1** (Pop) Împăturire. **2** Aranjare a unui obiect de îmbrăcăminte. **3** Îndreptare. **4-6** Pătulire (**2-4**).

păturit, ~ă *a* [At: BART, S. M. 88 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pături***] **1** (Pop) Împăturit. **2-3** Pătulit (**1-2**).

păturnea *sf* vz ***potârniche***

păturnel *sm* [At: MARIAN, O. II, 218 / Pl: *~ei* / E: ***păturnea*** + *-el*] (Rar) Potârnic.

păturnic *sm* vz ***potârnic***

păturnică *sf* vz ***potârniche***

păturnice *sf* vz ***potârniche***

păturniche *sf* vz ***potârniche***

păturnichioi *sm* vz ***potârnichioi***

păturnicoi *sm* vz ***potârnicoi***

păturniță *sf* vz ***potârniche***

păturos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pătură*** + *-os*] (Glg; înv; d. terenuri, roci) Stratificat.

pătuț *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ***pat[1]*** + *-uț*] **1-4** (Șhp) Pat[1] (**1-2**) (mic) Si: *pătuc* (**1-4**), (rar) *pătișor* (**1-4**), *pătuleț* (**1-4**), (pop) *pătucean* (**1-4**), (îrg) *pătucel* (**1-4**), (înv) *păticean* (**1-4**), (reg) *păteac* (**1-4**), *pătic* (**1-4**), *pătui[1]* (**1-4**), (îvr) *pățean* (**1-4**), (îvp) *păturel* (**1-4**). **5-6** (Spc) Pat[1] (**1-2**) de copil Si: *pătuc* (**5-6**), (rar) *pătișor* (**5-6**), *pătuleț* (**5-6**), (pop) *pătucean* (**5-6**), (îrg) *pătucel* (**5-6**), (înv) *păticean* (**5-6**), (reg) *păteac* (**5-6**), *pătic* (**5-6**), *pătui[1]* (**5-6**), (îvr) *pățean* (**5-6**), (îvp) *păturel* (**5-6**).

păț *sn* [At: MAT. FOLK. 98 / Pl: *~uri* / E: drr ***păți***] (Mun) **1-2** Pățanie (**1-2**).

pățanie *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 276 / V: (reg) ***~țen~*** / Pl: *~ii* și (pop) *~țănii* / E: ***păți*** + *-anie*] **1-2** Întâmplare (neplăcută) ieșită din comun, experiență neașteptată sau neobișnuită pe care o trăiește cineva Si: (pop) *pățaranie* (**1-2**), *pățeală* (**1-2**), (îrg) *pățaramă* (**1-2**), *pățire* (**1-2**), *pățit[1]* (**1-2**), *pățitură* (**1-2**), (reg) *opravă* (**1-2**), *oroganie* (**1-2**), *pațilă* (**1-2**), *păț* (**1-2**), *pățău* (**1-2**), *pățitanie* (**1-2**). **3** (Pex; lpl) Peripeții, aventuri prin care trece cineva.

pățachină *sf* vz ***patachină***

pățătură *sf* vz ***pățitură***

pățău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: ***păți*** + *-ău*] (Mun) **1-2** Pățanie (**1-2**).

pățeală *sf* [At: HASDEU, ap. DDRF / Pl: *~eli* și (reg) *~ele* / E: ***păți*** + *-eală*] (Pop) **1-2** Pățanie (**1-2**).

pățenie *sf* vz ***pățanie***

păți [At: CORESI, EV. 70 / Pzi: *~țesc* și (pop) *pat, paț*, (reg) *păt* / E: ml ***pati***] **1-2** *vti* (Îvp) A suferi chinuri fizice sau morale Si: *a îndura, a răbda*, (Trs) *a păula* (**1**). **3-4** *vti* (Îvp) A trece prin întâmplări dezagreabile. **5-6** *vti* (Pex; imp) A suferi schimbări. **7-8** *vti* A i se întâmpla, a-i surveni cuiva ceva ieșit din comun, a da peste ceva neașteptat. **9** *vt* (Îe) **A o ~** A avea neplăceri, a intra într-un bucluc, într-o încurcătură mare. **10** *vt* (Îae) A da peste belea Si: *a i se înfunda*. **11** *vt* (Îe) **A o ~ cu cineva** A întâlni pe cineva care îți poate produce mari neplăceri, încurcături. **12** *vt* (Îae) A suferi mari neplăceri din cauza cuiva. **13** *vt* (Îe) **Ce-ai ~t?** Ce ți s-a întâmplat? **14** *vt* (Îae) Cum se explică? **15** *vt* (Îae) Ce te-a apucat?

pățire *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. / Pl: *~ri* / E: ***păți***] **1-2** Pățire (**1-2**). **3** Suportare a unor chinuri fizice sau morale Si: *pățit[1]* (**3**). **4-5** Întâmplare sau șir de întâmplări (dezagreabile sau) ieșite din comun pe care le trăiește cineva Si: *pățit[1]* (**4-5**). **6** (Pex) Peripeție.

pățit[1] *sn* [At: C. PETRESCU, R. DR. 180 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***păți***] (Rar) **1-2** Pățire (**1-2**). **3-5** Pățire (**3-5**). **6** (Pex) Peripeție.

pățit[2], ~ă [At: CORESI, ap. DHLR II, 464 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păți***] **1** *a* (Înv) Care îndură chinuri fizice sau morale Si: *chinuit, torturat*. **2-3** *smf, a* (Om) care a trecut prin multe încercări în viață, care a văzut și a trăit multe. **4-5** *smf, a* (Pex) (Om) cu experiență Si: (înv) *pătimit* (**3-4**). **6** *sm* (Îe) **A fi Stan ~ul** A fi om cu experiența vieții, încercat.

pățitanie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***pățit***[1] + *-anie*] (Reg) **1-2** Pățanie (**1-2**).

pățitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~țăt~*** / Pl: *~ri* / E: ***păți*** + *-tură*] (Îrg) **1-2** Pățanie (**1-2**).

pățoancă *sf* [At: H XIV, 444 / V: ***pațon~*** / Pl: nct / E: net] (Bot; Dob) Floarea-soarelui (*Helianthus annuus*).

pățoc *sm* vz ***potoc***

pățog *sm* vz ***potoc***

păucălău *a* [At: CV 1951, nr. 5, 26 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Olt; d. oameni) Zănatic.

păucălie *sf* [At: CV 1951, nr 5, 26 / Pl: nct / E: ns cf *păucălău*] (Olt) Om smintit.

păucenie *sf* vz ***poucenie***

păuioară *sf* vz ***păunioară***

păujeală *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***păuji*** + *-eală*] (Mun) Bunăstare.

păuji [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 6 / V: ***păoji*** / Pl: *~jesc* / E: nct] **1** *vt* (Mun; Olt) A purta de grijă cuiva. **2** *vr* (Mun; Olt) A se cruța. **3** *vr* (Mun) A avea grijă să-și asigure cele necesare Vz *chivernisi*.

păula [At: RETEGANUL, ap. CADE / Pzi: *~lez* / E: nct] **1** *vt* (Trs) A păți (**1**). **2** *vi* (Reg; îe) **Cum mai ~ți?** Cum o mai duceți?

păun *sm* [At: BIBLIA (1688), 137[1]/6 / V: (îrg) ***peun***, (reg) ***pehun, peune*** / Pl: *~i* / E: ml ***pavo, -onis***] **1** Pasăre domestică mare, din ordinul galiformelor, masculul având penajul strălucitor, viu colorat, albastru-verzui cu reflexe metalice sau, rar, alb, cu coada foarte lungă pe care o poate ridica și răsfira în formă de evantai (*Pavo cristatus*). **2** (Fig) Persoană orgolioasă, caracterizată prin frumusețe și lipsă de inteligență. **3** (Fig; îe) **A se îmbrăca** (sau **a se împodobi**) **ca un ~** A se lăuda cu meritele altora Si: *a se împăuna*. **4** (Fig) Tânăr mândru. **5** Pană[1] din coada de păun (**1**) Si: *păuniță* (**5**). **6** (Pop; mpl) Podoabă făcută din una sau mai multe pene[1] de păun (**1**), pe care flăcăii o poartă la pălărie Si: *păuniță* (**6**). **7** (Pev) Buchet de flori naturale sau artificiale purtat ca podoabă la pălărie Si: *păuniță* (**7**). **8** (Buc; Trs) Motiv ornamental în formă de păun, pentru broderii, țesături etc. Si: (reg) *pană*[1], *păuniță* (**8**). **9** Motiv ornamental asemănător cu penele de păun (**1**) Si: *păuniță* (**9**). **10** (Reg; lpl) Tuleie în barbă, pe față. **11** (Trs; lpl) Perciuni. **12** (Bot; reg) Orz (*Hordeum vulgare*). **13** (Bot; Trs) Colilie (*Stipa pennata*).

păuna *v* vz ***păuni***

păunar [At: POLIZU / Pl: (**1**) *~e*, (**2-4**) *~i* / E: ***păun*** + *-ar*] **1** *sn* (Asr) Loc unde se țin sau se cresc păunii (**1**). **2-3** *sm* (Rar) Persoană care (crește sau) vinde păuni (**1**). **4** *sm* (Reg) Jandarm.

păunaș *sm* [At: ALECSANDRI, T. I, 352 / V: ***peu~*** / Pl: *~i* / E: ***păun*** + *-aș*] **1-12** (Șhp) Păun (**1, 5-9**) (mic) Si: *păunel* (**1-12**), (rar) *păunior* (**1-12**), (reg) *păunit* (**1-12**). **13-14** Păun (**4**) (frumos). **15** (Îs) *~ul codrilor* Haiduc tânăr, frumos, voinic. **16** (Rar; dep) Om înfumurat și prost. **17** (Reg; art.) Cântec popular haiducesc.

păună *sf* [At: MARIAN, O. II, 263 / V: ***peu~*** / Pl: *~ne* / E: ***păun***] **1** (Rar) Femelă a păunului (**1**) Si: *păuneasă*. **2** (Reg) Femeie frumoasă.

păunărie *sf* [At: MAIAN, O. II, 266 / Pl: *~ii* / E: ***păun*** + *-ă*] (Rar; csc) Mulțime de păuni (**1**).

păuneasă *sf* [At: CIHAC, I, 199 / V: ***peu~*** / Pl: *~ese* / E: ***păun*** + *-easă*] (Rar) **1** Păună (**1**).

păunel *sm* [At: MARIAN, O. II, 265 / Pl: *~ei* / E: ***păun*** + *-el*] **1-12** Păunaș (**1-12**).

păunesc, ~ească *a* [At: DRLU / Pl: *~ești* / E: ***păun*** + *-esc*] **1** (Rar) De păun (**1**). **2** Privitor la păuni (**1**). **3** Ca de păun (**1**).

păuni *vr* [At: RUSSO, S. 103 / V: (cscj) ***~na*** / E: ***păun***] **1** (Pop) A se îngâmfa Si: *a se fuduli, a se împăuna*. **2** (Îvr) A se ridica într-o funcție nemeritată.

păunică *sf* [At: MARIAN, O. II, 263 / V: ***peu~*** / Pl: *~ici* / E: ***păun*** + *-ică*] **1-4** (Reg; șhp) Păuniță (**1-4**).

păunioară *sf* [At: DDRF / V: ***păuio~*** / Pl: *~re* / E: ***păun*** + *-ioar*] **1-4** (Reg; șhp) Păuniță (**1-4**).

păunior *sm* [At: MARIAN, O. I, 387 / Pl: *~i* / E: ***păun*** + *-ior*] **1-12** (Rar; șhp) Păunaș (**1-12**). **13** (Orn; reg) Florinte (*Chloris chloris*).

păunire *sf* [At: MARIAN, O. II, 266 / Pl: *~ri* / E: ***păuni***] (Pop) Îngâmfare.

păunit *sn* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***păun*** + *-it*] **1-12** (Trs; Mar; șhp) Păunaș (**1-12**).

păuniță *sf* [At: DRLU / V: ***peu~*** / Pl: *~e* / E: ***păun*** + *-iță*] **1-4** (Șhp) Păună (**1-2**) (mică) Si: (reg) *păunică* (**1-4**), *păunioară* (**1-4**), *peunariță* (**1-4**). **5-9** Păun (**5-9**). **10** (Ent; reg) Diferite specii de libelule. **11** (Bot; reg) Horști (*Luzula luzuloides*). **12** (Bot; reg) Mălaiul-cucului (*Luzula pilosa*).

păunjăn *sm* vz ***păianjen***

păunjen *sm* vz ***păianjen***

păunoaică *sf* [At: ALR I, 1020/190 / V: (reg) ***peu~*** / Pl: *~ice* / E: ***păun*** + *-oaică*] **1-2** (Reg; șdp) Păunoaie (**1-2**).

păunoaie *sf* [At: ALR I, 11020/160 / V: ***peu~*** / Pl: *~oaie* / E: ***păun*** + *-oaie*] **1-2** (Trs; șdp) Păună (**1**) (mare) Si: (reg) *păunoaică* (**1-2**).

păunoi *smi* [At: ALR I, 1019/283 / E: ***păun*** + *-oi*] **1-2** (Reg; șdp) Păun (**1**) (mare). **3** Păun mascul.

păunșor *s* [At: PĂCALĂ, M. R. 518 / Pl: nct / E: ***păun*** + *-șor*] (Reg) Cusătură în desen stilizat, care se lucrează pe umărul mânecii de la ie.

păuresc, ~ească *a* [At: CADE / Pl: *~ești* / E: ***paur*** + *-esc*] (Ban) **1** Țărănesc. **2** Plugăresc.

păureț *s* [At: T. PAPAHAGI, M. 228 / Pl: nct / E: nct] (Reg; csc) Câlți.

păuri *vi* [At: DLR / Pzi: *~resc* / E: ***paur***] (Ban; Trs) **1** A practica agricultura. **2-3** A lucra pământul (în calitate de plugar) Si: (pop) *a plugări*.

păurie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: ***paur***] (Ban) **1** Agricultură. **2** Plugărie. **3** (Csc) Țărănime. **4** (Csc) Plugărime.

păuriță *sf* [At: MOLIN, R. B. 418 / V: ***păor~, peor~*** / Pl: *~țe* / E: ***paur*** + *-iță*] (Ban; Trs) **1** Țărancă. **2** Soție de plugar.

păuș *sm* vz ***păușă***

păușală *sf* vz ***paușal***

păușcă *sf* [At: CADE / V: ***păuș*** / Pl: *~și* / E: nct] (Olt; Mun) Fiecare dintre prăjinile care, legate împreună la unul dintre capete, se așază pe vârful stogului de fân, pentru a-l apăra de vânt Si: (reg) *martac, panză, păianjen, păuză* (**1**).

păuza *vi* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 161 / V: (cscj) ***~zi*** / P: *pă-u~* / Pzi: *~zez* / E: lat ***pausare***] (Ltî; Trs; Buc) **1** A se odihni (**1**) Si: *a poposi, a se repauza*. **2** (Fig) A muri.

păuzare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 272 / P: *pă-u~* / Pl: *~zări* / E: ***păuza***] (Înv; Trs; Buc) **1** Odihnă (**1**). **2** Pauză. **3** (Fig) Moarte.

păuză *sf* [At: PAMFILE, A. R. 169 / Pl: *~ze* / E: nct cf *panză, păianjăn*] (Reg) **1** Păușă. **2** (Mun) Un fel de jalon pentru îndreptarea hotarelor. **3** (Olt; Mun) Sperietoare de păsări.

păuzi *v* vz ***păuza***

păvățaș *sm* [At: BIBLIA (1688), 317[1]/26 / Pl: *~i* / E: ***pavăță*** + *-aș*] (Îvr) Soldat înarmat cu pavăză.

păvăzar *sm* [At: ALEXANDRIA (1794), 41/12 / Pl: *~i* / E: ***pavăză*** + *-ar*] (Îvr) Meșter care făcea paveze.

păviță *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 12 / Pl: *~țe* / E: ***pavă***[1] + *-iță*] **1-2** Palhă[2] (mică) Si: (reg) *păvuță* (**1-2**).

păvui *vr* [At: ALR I, 3397/150 / Pzi: 3 *~ește* / E: ***povoi***] (Reg; d. pământ) A se surpa.

păvuță *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~țe* / E: ***pavă***[1] + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Păviță (**1-2**).

păzală *sf* vz ***păzeală***

păzarliu *sm* [At: (cca 1683) IORGA, S. D. XVI, 224 / Pl: *~ii* / E: ns cf tc *pazarli* „târgoveț"] (Îvr; csnp) Târgoveț.

păzaș *sm* [At: ALR SN III, h 872/27 / Pl: *~i* / E: ***păzi*** + *-aș*] (Reg) Cantonier de la calea ferată.

păzător *sm* vz ***păzitor***

păzătură *sf* vz ***păzitură***

păzeală *sf* [At: ARH. FOLK. I. 166 / V: *~za~* / Pl: *~eli* / E: ***păzi*** + *-eală*] **1** (Olt) Pază. **2** (Trs; îe) **A-i fi (cuiva) de ~** A fi grăbit. **3** (Trs) Mâncare gătită Si: (reg) *păzitură* **(4)**. **4** (Spc) Rântaș.

păzi [At: (a. 1521) HURMUZAKI. XI, 843 / Pzi: *~zesc*, (reg) *pazăsc*, 3 și (reg) *pază* / Imt și: 2 (pfm) *păzea*, (reg) *pazî*, *păza*, *păzi* / E: slv ***пазити***] **1** *vt* A fi însărcinat sau a-și propune să supravegheze, asfel încât ceva sau cineva să fie în siguranță, să nu fugă, să nu fie luat, să nu dispară etc. Si: *a străjui*. **2** *vt* (Fam; îe) **Ce ~zești (aici)** ? Ce urmărești? **3** *vt* (Îal) Cu ce-ți pierzi timpul? **4** *vt* (Îae) Ce ai în gând ? **5** *vt* (Reg) A priveghea un mort. **6** *vt* A avea grijă, a se ocupa de cineva sau de ceva Si: *a îngriji*, *a supraveghea*. **7** *vt* ((Îe) **A(-și) ~gura** (sau, înv, **limba**) A vorbi cu prudență. **8** *vt* (Îae) A nu spune ce nu trebuie. **9** *vt* (Îae) A tăcea. **10** *vt* (îvp) A întreține focul Si: *a alimenta*, *a înteți*. **11** *vt* A apăra de primejdie. **12** *vt* A lua sub protecția sa Si: *a ocroti*, *a proteja*. **13** *vt* (Fam; îe) **A-și ~ cojocul** (sau **pielea**) A se teme de bătaie. **14** *vt* (Îae) A se feri, din prudență, să facă un anumit lucru. **15** *vt(a)* (Îe) **Doamne ~zește (și apără)** sau **~zească** (ori **~t-a) sfântul!** Dumnezeu să ne ferească de rău! **16** *vt(a)* (Îae) Vai de mine! **17** *vt(a)* (Îae; îcn) Nicidecum. **18** *vr* A se apăra de primejdie, de un neajuns etc. **19** *vr* A căuta să scape. **20** *vr* A fi cu băgare de seamă să nu... **21** *vr* A evita. **22** *vi* (Pfm: îf *păzea*) Dă-te la o parte! **23** *vi* (Pfm; îf *păzea*) Atenție! **24** *vt* (Fam; îe) **A lua (pe cineva) la trei ~zește** A certa pe cineva. **25** *vt* (Fam; îe) **A o lua la trei ~zește** A o lua la fugă. **26** *vr* (Fam; îe) **Să te ~zești Pârleo!** Acum e acum! **27** *vr* (Îvr) A se ascunde cu grijă. **28** *vt* (Fșa; îrg) A pândi Si: *a iscodi*, *a urmări*. **29** *vt* (Fșa; îrg) A aștepta să i se ivească prilejul, momentul etc. **30** *vt* (Îe) **A ~** (sau **a ține**) **calea** (sau **drumul** ori, reg, **pala**) **cuiva** A aștepta trecerea cuiva pentru a i se adresa, pentru a-l ataca, pentru a-l prinde etc. **31** *vt* (Îae) A ieși în calea cuiva. **32** *vt* (Îae; reg) A avea necaz pe cineva, a-i purta pică. **33** *vt* (Înv; îe) **A ~ vreme** A aștepta momentul prielnic pentru a acționa. **34** *vt* (Trs) A se ține tot timpul după cineva, a nu lăsa în pace, a urmări cu perseverență. **35** *vt* (îvp) A respecta porunci, dispoziții, legi. **36** *vt* (îvp) A îndeplini o poruncă. **37** *vt* (îvp) A urma un comandament religios sau moral. **38** *vt* (Îvp) A se ocupa numai cu ceea ce i s-a cerut. **39** *vt* (Îe) **A-și ~ treaba** A nu se amesteca în treburile altora Si: *a-și vedea de treabă*. **40** *vt* (Îae) A fi prudent, rezervat. **41** *vt* (Îe) **A-și ~ calea** (sau **drumul**) A-și continua neabătut drumul. **42** *vt* (Înv) A păstra în aceeași stare Si: *a întreține*. **43** *vt* (Îvp) A conserva. **44** *vt* (Îlav) **A ~ tăcerea** A tăcea. **45** *vt* (Îal) A trece sub tăcere Si: *a nu pomeni*. **46** *vt* (Buc) A nu ceda cu nici un preț Si: *a persista*, *a persevera*. **47** *vt* (Îrg) A sta mereu într-un loc. **48** *vr* (Îrg) A se duce des pe la cineva sau undeva Si: *a frecventa*. **49** *vri* (Îrg) A se grăbi. **50** *vri* (Îrg) A se strădui. **51** *vt* (Trs; Ban) A pregăti mâncarea.

păzire *sf* [At: CORESI, EV. 68 / Pl: *~ri* / E: ***păzi***] **1** (Înv) Pază **(1)**. **2** Supraveghere. **3** Întreținere a focului Si: *păzit[1]* **(3)**. **4** (Reg) Priveghere a unui mort Si: *păzit[1]* **(4)**. **5** Apărare de o primejdie Si: *păzit[1]* **(5)**. **6** Luare sub protecție Si: *păzit[1]* **(6)**. **7** Evitare a unui neajuns Si: *păzit[1]* **(7)**. **8** (Îvp) Ascundere cu grijă Si: *păzit[1]* **(8)**. **9** (Îrg) Pândire. **10** (Îrg) Așteptare a unui prilej favorabil Si: *păzit[1]* **(10)**. **11** (îvp) Respectare a unei legi Si: *păzit[1]* **(11)**. **12** (îvp) Îndeplinire a unei porunci Si: *păzit[1]* **(12)**. **13** (Pop) Menținere în aceeași stare Si: *păzit[1]* **(13)**. **14** (îvp) Păstrare a unui secret Si: *păzit[1]* **(14)**. **15** (Pop) Conservare.

păzit[1] *sn* [At: GALACTION, A. 28 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***păzi***] (Rar) **1** Pază **(1)**. **2** Supraveghere. **3-8** Păzire **(3-8)**. **9** (Îrg) Pândire. **10-14** Păzire **(10-14)**. **15** (Pop) Conservare.

păzit[2], *~ă* *a* [At: IST. AM. 35[v]/12 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***păzi***] **1** Care este supravegheat ca să fie în siguranță, să nu fie luat, să nu dispară, să nu fugă etc. **2** Apărat de primejdii. **3** Luat sub protecție. **4** Ascuns cu grijă. **5** Pândit. **6** (D. un moment favorabil) Așteptat. **7** (D. legi) Respectat. **8** (D. porunci) Îndeplinit. **9** Menținut în aceeași stare. **10** Conservat. **11** (Îvr) Prevăzător Si: *grijuliu*, *prudent*, *suspicios*. **12** (Reg) Grăbit. **13** (Reg; îs) *Salce* ~ Băutură preparată dintr-o anumită specie de salcie tânără, exotică, fiartă în apă sau în vin și care se folosește în medicina populară. **14** (Reg) Bolnav.

păzitor, *~oare* [At: TETRAEV. (1574) 253 / V: *~zăt~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***păzi*** + *-tor*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană sau ființă) care are sarcina de a păzi **(1)** pe cineva sau ceva Si: *paznic[2]* **(1)**. **3** *sf* (Spc; înv) Gardă. **4** *smp* (Înv) Închisoare. **5-6** *smf*, *a* (Înv) (Persoană, divinitate) care ocrotește. **7** *sm* (Reg; art.; la jocul „de-a puia-gaia") Prim jucător din șir care îi apără pe ceilalți să nu fie prinși de gaie Si: *cloșca*. **8** *sm* (Înv; îs) *~ de stele* Astrolog. **9-10** *smf*, *a* (Înv) (Persoană) care respectă, nu încalcă o lege, un obicei etc. **11** *sm* (Înv; Trs; Ban) Bucătar. **12** *a* (Înv) Care știe să păstreze o taină Si: *discret*. **13** *a* (Îs) (*Mai*) *nainte* ~ Prevăzător.

păzitoriță *sf* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pl: *~țe* / E: ***păzitor*** + *-iță*] (Reg) Femeie de serviciu la primărie.

păzitură *sf* [At: 1648 N. TEST. 253[v]/12 / V: *păzăt~* / Pl. *~ri* / E: ***păzi*** + *-tură*] (Îvr) **1** Ocrotire. **2** Respectare a unei legi. **3** Îndeplinire a unei porunci. **4** (Trs; Ban) Păzeală **(3)**. **5** (Trs; Ban; spc) Mâncare preparată din legume, fără carne. **6** (Trs; Ban; spc) Mâncare preparată cu smântână și cu făină. **7** (Trs; Ban; spc) Ciorbă sau supă.

păznă *sf* vz ***pozna***

păzui *s* [At: UDRESCU, GL. / Pl: nct / E: ns cf *păzi*] (Reg) **1** Deal. **2** Pisc. **3** Culme.

pâc[1] [At: CREANGĂ, P. 131 / V: *pâca* / E: fo] (Arc) **1** *i* Cuvânt care redă sunetul exploziv, surd, produs de fumători când trag fumul din lulea sau din țigară. **2** *sf* (Reg; îf *pâca*) Lulea. **3** *i* Cuvânt care redă sunetul produs de o lovitură dată cu un corp tare Si: *poc*. **4** *i* Cuvânt care redă sunetul produs de un fir întins, de o coardă care se rupe.

pâc[2] *s* vz ***pârci[2]***

pâca *i* vz ***pâc[1]***

pâcă *sf* [At: REV. CRIT. III, 162 / Pl: *pâce* / E: nct] **1** (Trs) Femeie mică de statură. **2** (Reg) Termen de alint la adresa fetelor sau copiilor.

pâcăi *v* vz ***pâcâi***

pâceală *sf* vz ***pârceala[1]***

pâci *s*, *i* vz ***pârei[2]***

pâcios, *~oasă* *sf*, *a* vz ***pucios***

pâcâi *vi* [At: BARCIANU / V: *pâcăi*, *~cai* / Pzi: *pâcâi*, (rar) *~esc* / E: fo] **1** (D. oameni) A trage din lulea producând un sunet caracteristic Si: (reg) *a pâșcâi[2]*. **2** (Reg; d. lumină, flăcări) A pâlpâi. **3** (Reg; d. firele de ață) A se rupe producând un sunet caracteristic. **4** (Reg; d. bibilici) A produce sunetul caracteristic speciei.

pâcâială *af* [At: UDRESCU, GL. / P: *~câ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pâcâi*** + *-eală*] **1** Sunet produs de cineva care trage din lulea Si: *pâcâit* **(1)**, (reg) *pâșcâială*. **2** Pâlpâire a focului Si: *pâcâit* **(2)**. **3** Sunet produs de ruperea unui fir întins Si: *pâcâit* **(3)**. **4** Sunet caracteristic bibilicilor Si: *pâcâit* **(4)**.

pâcâit *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~uri* / E: ***pâcâi***] **1-4** Pâcâială **(1-4)**.

pâcârși *v* vz ***pâclisi***

pâclă *sf* [At: VARLAAM – IOASAF. 39[v]/1 / Pl: *~le* / E: slv ***пькль*** „păcură"] **1** (Șlp) Ceață deasă, care apare îndeosebi dimineața și seara și care reduce mult vizibilitatea Si: *negură*, (pop) *negureală*, *negureață*. **2-3** Întuneric (mare). **4** (Fig; înv) Ignoranță. **5** (Pex) Strat dens de fum. **6** Aer viciat, încărcat cu fum de țigară, dintr-un local public. **7** (Rar) Strat gros de nori. **8** (Fig; rar; udp „de") Mulțime. **9** (Fig; îvr) Plictiseală. **10** (Lpl; cu determinări nume de culori) Văl atmosferic de culori diferite, care micșorează claritatea atmosferei la orizont, fiind provocat în special de refracția inegală a luminii în straturile de aer cu temperaturi diferite, încălzite de suprafața solului. **11** Strat de aer foarte încălzit, care produce arșiță, zăpușeală în timpul verii. **12** (Înv) Mocirlă. **13** (Reg) Chiciură. **14** (Glg) Vulcan noroios Si: *pufnă*.

pâclău *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: ***pâcla*** + *-ău*] **1-12** (Buc; Mol; șdp) Pâclă **(1, 5-7, 11-12)** (mare).

pâcleș, *~ă* *a* [At: MIRONESCU, S. 619 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pâcla*** + *-eș*] (Reg; d. ființe) **1** Pocit[2]. **2** Ciudat la înfățișare.

pâcliș, *~ă* *a* [At: SADOVEANU, O. XVI, 74 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pâcla*** + *-iș*] (Mol) Morocănos.

pâcliși [At: SCRIBAN, D. / V: *pac~*, (reg) *~cârși* / Pzi: *~sesc* / E: cf mg *poklosodik, poklșos* „a umple de lepră"] **1-2** *vtr* (Buc; Mar) A (se) schilodi. **3** *vt* (Buc; Olt; c. i. oameni) A poci[1] prin tundere. **4** *vr* (Mol; fam) A se strâmba. **5** *vr* A se înrăi. **6** *vr* (Reg) A se înșela.

pâclișit, ~ă *a* [At: CIHAC, II, 236 / V: *pac~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâcliși***] (Mol; d. oameni) **1** Morocănos. **2** (Pex) Rău. **3** Foarte zgârcit. **4** Care nu reușește să facă corect un lucru. **5** Căruia nu-i iese nici un lucru cum trebuie. **6** Care a fost pocit[2] prin tundere.

pâclit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâclă*** + *-it*] (Mun; d. oameni) Morocănos.

pâclâti *vtr* [At: LEXIC REG. II, 16 / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *pâcliși*] **1-2** (Mun; Olt) A (se) luxa.

pâclâtit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 16 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâclâti***] (Mun; Olt; d. părți ale corpului omenesc) Luxat.

pâclos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pâclă*** + *-os*] **1** Acoperit cu pâclă (1) Si: *nebulos, neguros*, (rar) *neguratic, negurin*. **2** Cu pâclă (7). **3** (Pex) Întunecat. **4** (Fig; îvr) Plictisitor.

pâdholiță *sf* vz ***podholiță***

pâgnă *sf* [At: ALR I, 1045/825 / Pl: *~ne* / E: nct] (Orn; reg) Sticlete (*Carduelis carduelis*).

pâhanie *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***pâlh~*** *sf* / Pl: *~hănii* / E: cf *dihanie*] **1** (Mun; Olt) Dihanie. **2** (Mun) Om urât, dezgustător la înfățișare Si: *pocit*[2]. **3** (Olt; dep; îf *pâlhanie*) Țigan.

pâhav, ~ă *a* vz ***puhav***

pâhă *sf* [At: (a. 1619), GCR I, 54/38 / Pl: nct / E: slv **пыха**] (Îvr) Orgoliu.

pâhăi *v* vz ***pufăi***

pâhăvi *v* vz ***puhăvi***

pâhăvit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâhăvi***] (Mun) **1** (D. plante) Pălit[1]. **2** (D. oameni) Puhav.

pâhâi *v* vz ***pufăi***

pâhoi *sn* vz ***puhoi***[1]

pâi *vr* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: 3 *~eșre* / E: cf *hâi*] (Mol; d. construcții) A se înclina.

pâimă *sf* vz ***poem***

pâinar *sm* [At: POLIZU / V: (înv) ***~ner***, (reg) ***pân~*** / Pl: *~i* / E: ***pâinar*** + *-ar*] **1** (Înv) Brutar. **2** (Olt; îf *pânar*; dep) Om pe care nu-l interesează decât câștigul pâinii. **3** (Bot; reg; îf *pânar*) Salcâm (*Robinia pseudacacia*).

pâinăreasă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ese* / E: ***pâinar*** + *-easă*] (Înv) **1** Brutăreasă. **2** (Reg) Vânzătoare de pâine.

pâinărie *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~ner~***, (reg) ***pân~, pâner~*** / Pl: *~ii* / E: ***pâinar*** + *-ie*] (Îdt) Brutărie.

pâine *sf* [At: PSALT. HUR 168/1 / V: (reg) ***pâne*** *sf* / Pl: *~ni*, (reg) *~nuri* / E: ml ***panis***] **1** Aliment preparat dintr-un aluat de făină (de grâu, de secară etc.), dospit și copt în cuptor Si: (îrg) *pită*. **2** (Îe) **A avea** (sau **a ține, a fi cu**) **~a și cuțitul (în mână) sau a pune mâna pe ~ și pe cuțit** A avea la îndemână toată puterea și toate mijloacele. **3** (Îae) A dispune de ceva sau de cineva cum dorește. **4** (Îe) **(A fi) bun ca ~a** (sau **ca o ~**) **caldă** sau **ca ~a cea de grâu** ori **~a lui Dumnezeu** sau (rar) **o ~ de om, ca ~ cea bună** A fi om foarte bun, blând, darnic. **5** (Îe) **(A avea) o bucată** (sau **un codru de**) **~** A avea un minim de hrană pentru existență. **6** (Îae) A avea resurse modeste de trai. **7** (Îe) **A lua (cuiva) ~a de la gură** A lipsi pe cineva de posibilitatea de a-și câștiga existența. **8** (Îe) **A mânca ~ și sare (de pe un talger) cu cineva** (sau **împreună**) sau **a mânca toți o ~ și o sare** A conviețui. **9** (Îe) **A împărți ~a cu cineva** A trăi împreună. **10** (Îe) **A umbla cu ~a după cineva** A căuta să ajute pe cineva împotriva voinței lui. **11** (Îe) **A mânca ~a (și sarea) cuiva** A fi întreținut de cineva. **12** (Îe) **A mânca ~a degeaba** A se întreține de pe urma cuiva fără a-i aduce un folos. **13** (Îe) **A nu gusta nici sare cu ~** A fi foarte zgârcit. **14** Aluat de făină frământat în vederea facerii pâinii (**1**). **15** (Pop) Turtă coaptă în spuză. **16** (Spc; înv; șîs *~ nedospită*) Azimă folosită la săvârșirea unor ritualuri religioase. **17** (Reg; lpl; îf *pânuri*) Preparate din făină de grâu, coapte, aduse de nuntași miresei. **18** (Îs) *~ de vamă* Colac din făină de grâu care se împarte în amintirea unui mort. **19** (Îs) *~a uitaților* Turtă făcută din făină de grâu, care se dă de pomană pentru morții fără rude în viață. **20** (Rar; îs) *~ de mălai* Mămăligă. **21** (Reg) Cerculeț făcut pe suprafața apei, prin aruncarea unei pietricele (plate). **22** (Pgn; cu determinări ca „zilnică", „cea de toate zilele") Hrană necesară pentru trai. **23** (Pex) Mijloace materiale necesare vieții Si: (îrg) *pită*. **24** (Fig; rar) Existență. **25** (Pex) Serviciu. **26** (Îe) **A pune** sau **a băga (pe cineva) în ~** A angaja pe cineva într-un serviciu. **27** (Îe) **A scoate (pe cineva) din ~** A da pe cineva afară dintr-un serviciu Si: *a concedia*. **28** (Îe) **A-și pierde ~a** A fi dat afară dintr-un serviciu. **29** (Lsg; csc) Recoltă de cereale Si: *bucate, grâne*. **30** (Prc; lsg) Grăunțe de grâu. **31** (Șîs *~ albă, ~ măruntică, ~ mică*) Cereale, cu excepția porumbului. **32** (Bot; reg; îc) **~a-pădurii** Râșcov (*Lactarius deliciosus*). **33** (Bot; reg; îac) Bureți-iuți (*Lactarius piperatus*). **34** (Reg; îc) **~a-porcului** Plantă erbacee din familia primulaceelor, cu frunze zimțate mărunt și cu flori purpurii sau trandafirii cu miros plăcut Si: (reg) *pita-porcului (Cyclamen europaeum)*. **35** (Bot; reg; îc) **~a-paștelui, ~nile-paștilor, ~le-paștiului, ~a-peștelui** Floarea-paștelui (*Anemone nemorosa*). **36** (Bot; reg; îac; șîc **~a-paștilor-galbenă**) Păștiță (*Anemone ranunculoides*). **37** (Bot; reg; îc) **~a-oii** Mușețel (*Matricaria chamomilla*). **38** (Bot; reg; îac) Margaretă (*Chrysanthemum leucanthemum*). **39** (Bot; reg; îc) **~a-babei** Turtă (*Carlina acaulis*). **40** (Bot; reg; îc) **~a-lui-Dumnezeu** Coada-șoricelului (*Aachillea pannonica*). **41** (Bot; reg; îc) **~a-Domnului** Cașul-popii (*Malva pusilla*). **42** (Bot; reg; îc) **~a-pământului** Ciuperci comestibile numite „roșioare" (*Russula vesca*).

pâiner *sm* vz ***pâinar***

pâinerie *sf* vz ***pâinărie***

pâinică *sf* [At: DM / V: (reg) ***pan~*** *sf* / Pl: *~ici* / E: ***pâine*** + *-ică*] **1-20** (Șhp) Pâine (**1, 14-16, 22-25, 29-30**) (mică) Si: (pop) *pâinișoară* (**1-20**), *pâiniță* (**1-20**), *pâniuță* (**1-20**).

pâinișoară *sf* [At: EUSTRATIE, PRAV. 36/13 / V: (reg) ***pân~*** *sf* / Pl: *~re* / E: ***pâine*** + *-ișoară*] **1-20** (Pop; șhp) Pâinică (**1-20**). **21** (Bot; reg; lpl) Ciupercă comestibilă, cu pălăria cărnoasă, de culoare roșie-violacee, cu gust și miros plăcut, care crește prin pădurile de stejar și de fag Si: (reg) *bureți-roșii, bureți-de-spini, oiță* (*Russula lepida*). **22** (Bot; reg) Ciupercă comestibilă cu pălăria de culoare roșie sau galbenă-roșiatică, cu gust dulce, care crește prin pădurile de brad Si: (reg) *vinețica* (*Russula integra*). **23** (Bot; reg; lpl) Hubuliță (*Russula aurata*). **24** (Bot; reg) Burete-de-spin (*Russula alutacea*). **25** (Bot; reg) Râșcov (*Lactarius deliciosus*). **26** (Reg; lpl) Burete-dulce (*Lactarius volumus*). **27-28** (Reg; lpl) Bureți-de-mesteacăn (*Placodes betulinus* și *Cortinarius cinnamomeus*). **29** (Bot; reg) Zgârciogi-grași (*Gyromitra esculenta*). **30** (Bot; reg; îc) **~-pipărată** Ciuperca *Russula emetica*. **31** (Bot; reg) Coșul-popii (*Malva pusilla*).

pâiniță *sf* [At: I. BOTEZ, B. I, 55 / V: (reg) ***pân~*** / Pl: *~ițe*, (reg) *~iți* / E: ***pâine*** + *-iță*] **1-20** (Pop; șhp) Pâinică (**1-20**). **21** (Reg) Colac din aluat.

pâj [At: CONACHI, P. 302 / V: (reg) ***pâș, pinj*** / Pl: *~e, ~uri*, (4) *~i* / E: nct] **1** *sn* (Mol) Cui de lemn cu care se fixează între ele obezile unei roți de lemn Si: *pâjele*. **2** *sn* (Pex) Capăt ascuțit, proeminent, al unui stâlp, al unei bucăți de lemn etc. Si: *pișleag*. **3** *sn* (Reg; îf *pinj*) Cui la jug. **4** *sm* (Mol) Stâlp. **5** *sn* (Mol) Tigaie la vechile arme de foc. **6** *sn* (Îrg) Scobitură în lung, făcută la capătul unei piese de lemn sau de metal, pentru a o îmbuca cu alta. **7** (Îdt) Cută.

pâjele *sp* [At: DAMÉ, T. 8 / V: ***pâjiele*** / E: ***pâj***] (Mol) Pâjuri (**1**).

pâjiele *sp* vz ***pâjele***

pâl *i* [At: VÂN. PESC. iunie 1962, 8 / E: fo] (Rar; are) Cuvânt care imită zgomotul produs de bătaia din aripi a păsărilor.

pâlc *sn* [At: COD. VOR. 36/8 / V: (reg) ***~lg*** *sn* / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: slv **плъкъ**] **1** (Înv) Unitate militară formată dintr-un număr redus de ostași Si: *ceată, steag, stol*. **2** (Pex) Loc unde era cantonată o astfel de unitate militară. **3** (Îvr) Linie de bătaie. **4** (Udp „de" care arată componența, felul etc.) Grup mic și neorganizat de oameni. **5** (Pex) Grup mic de animale, de plante sau de obiecte de același fel. **6** (Îrg) Pânză. **7** (Ban) Stână. **8** (Îrg) Mică porțiune de teren înconjurată de copaci. **9** Porțiune

de teren semănată pe care n-au răsărit plantele, sau au rămas rare, nedezvoltate.

pâlcă sf [At: LEXIC REG. 84 / Pl: *~lci* / E: nct] (Reg) Oală mică, de o jumătate de litru.

pâlciană *sf* vz ***palciană***

pâlcui *vr* [At: PSALT. 45 / Pzi: *~esc* / E: ***pâlc*** + *-ui*] (Îrg; d. ființe) **1** A se aduna pentru a constitui un pâlc. **2** A se strânge laolaltă Si: (înv) *a se împreuna, a se îngloti, a se oști.*

pâlculeț *sn* [At: JIPESCU, O. 99 / Pl: *~e* / E: ***pâlc*** + *-uleț*] **1-10** (Rar; șhp) Pâlcușor **(1-10)**.

pâlcuros, ~oasă *a* [At: PĂCALĂ, M. R. 191 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pâlc*** + *-uros*] (Mol; Trs; d. plante) Care crește în pâlcuri Si: *neuniform.*

pâlcușor *sn* [At: DM / Pl: *~oare* / E: ***pâlc*** + *-ușor*] **1-10** (Șdp) Pâlc **(4-8)** (mic) Si: (rar) *pâlculeț* **(1-10)**.

pâlg *sn* vz ***pâlc***

pâlhanie *sf* vz ***palhanie***

pâlâi *v* vz ***palăi***

pâlman *s* [At: CHEST. IV, 90/176 a / Pl: nct / E: nct] (Reg) Dâmb.

pâlnaie *sf* vz ***pârnaie***

pâlnă *sf* [At: GL. OLT. / Pl: ? / E: nct] (Reg; csc) Fire de plante răsărite prea des.

pâlnâit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 16 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâlnie*** + *-it*] (Mun; Olt; d. recipiente) Plin până la refuz.

pâlne *sf* vz ***pâlnie***

pâlnie *sf* [At: (a. 1815). IORGA, S. D. XIX, 59 / V: (înv) ***păl~***, (reg) ***păgne, păne, pănie, pâlne*** (Pl: *pâlne, pâlni*), ***punie*** / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: slv ****пльник***] **1** Obiect de metal, de sticlă, de porțelan etc. de obicei în formă de con, gol în interior, terminat în partea de jos printr-un tub cilindric ori tronconic subțiat, care se folosește în gospodărie, în laborator, în industrie etc. la turnarea lichidelor în vase cu gura strâmtă Si: (reg) *hunie, leică, tolcer, trifior.* **2** (Îe) **A face (burta butie și) gura ~** A bea mult. **3** (Îae) A se îmbăta. **4-5** (Îc) **A(-și) face** (sau **a-și duce**) **palmele** (sau **palma** ori **mâna**) **~ la gură** (sau **la** ori **peste ureche**) sau **cu palmele** (sau **palma** ori **mâna**) **~ la gură** (sau **la ureche**) A pune mâinile ca o pâlnie în dreptul (gurii sau) al urechii (pentru a fi auzit sau) pentru a auzi mai bine. **6** (Pan) Parte a gramofonului care amplifică sunetele. **7** Tub cu secțiunea transversală continuu variabilă, asociat unei surse sonore, folosit pentru mărirea suprafeței de radiație a acesteia și pentru dirijarea ei. **8** (Șîs *~ia telefonului, ~a receptorului*) Parte a receptorului telefonic folosită pentru a capta sau pentru a amplifica sunetele. **9** (Pgn) Receptor telefonic. **10** (Teh) Rezervor, încăpere sau locaș mai larg în partea de sus decât în cea de jos, amenajat pe un sistem tehnic pentru a înlesni introducerea sau evacuarea unui material. **11** (Reg) Parte a morii, prin care se introduc grăunțele pentru a fi măcinate. **12** Depresiune de teren în formă conică, în terenurile solubile. **13** Groapă făcută în pământ de un obuz sau de o bombă. **14** Loc în care se adună buștenii înainte de a fi coborâți pe jilip. **15** (Rar) Pavilion. **16** Organ în formă de tub care servește la mișcarea unor animale din clasa cefalopodelor.

pâlnioară *sf* [At: TDRG / P: *~ni-oa~* / Pl: *~re* / E: ***pâlnie*** + *-oară*] **1-8** (Șhp) Pâlnie **(1, 6, 8-9)** (mică).

pâlnios, ~oasă *s* [At: BARCIANU / P: *~ni-os~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pâlnie*** + *-os*] (Rar) De forma pâlniei.

pâlpăi *v* vz ***pâlpâi***

pâlpăiere *sf* vz ***pâlpâire***

pâlpără *sf* vz ***pârpor[1]***

pâlpăriță *sf* vz ***pârpăriță***

pâlpâi *vi* [At: ALECSANDRI, POEZII, 414 / V: (rar) ***~păi*** / Pzi: 3 *pâlpâie*, (rar) *~iește* / E: fo] **1** (D. flăcări) A crește și a descrește din intensitate în cursul arderii Si: *a se mișca, a tremura.* **2** (D. foc) A arde cu flacără tremurătoare, producând un pocnet ușor, caracteristic Si: (reg) *a păcâi.* **3** (D. lumină) A crește și a scădea în intensitate în mod intermitent. **4** (D. surse de lumină) A produce o lumină care crește și descrește în mod intermitent, care sclipește (ușor și) intermitent Si: *a palpita, a pâlâlăi.* **5** (Rar; d. păsări, d. insecte; pex; d. aripile lor) A fâlfâi. **6** (Pan) A se mișca într-o parte și în alta, a se clătina ușor.

pâlpâială *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 63 / P: *~pâ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pâlpâi*** + *-eală*] Licărire.

pâlpâielnic, ~ă *a* [At: POPA, V. 271 / P: *~pâ-iel~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pâlpâi*** + *-elnic*] (Nob) Care pâlpâie.

pâlpâietor, ~oare *a* vz ***pâlpâitor***

pâlpâire *sf* [At: DDRF / V: (rar) ***~pă~*** sf / Pl: *~ri* / E: ***pâlpâi***] **1** Creștere și descreștere în intensitate a unei flăcări în timpul arderii Si: *pâlpâit[1]* **(1)**, (rar) *pâlpâitură* **(1)**. **2** Pocnire a focului în timpul arderii Si: *păcâire, pâlpâit[1]* **(2)**, (rar) *pâlpâitură* **(2)**. **3** Creștere și scădere intermitentă a luminii Si: *pâlpâit[1]* **(3)**, (rar) *pâlpâitură* **(3)**. **4** Fâlfâit de aripi Si: *pâlpâit[1]* **(4)**, (rar) *pâlpâitură* **(4)**. **5** (Pan) Mișcare oscilatorie ușoară a unui ax de simetrie Si: *pâlpâit[1]* **(5)**, (rar) *pâlpâitură* **(5)**.

pâlpâit[1] *sn* [At: HOGAȘ, DR. I, 198 / Pl: *~uri* / E: ***pâlpâi***] **1-5** Pâlpâire **(1-5)**.

pâlpâit[2], ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâlpâi***] **1-3** (D. flăcări, foc, lumină) Care pâlpâie **(1-3)**.

pâlpâitor, ~oare *a* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 1310 / V: (rar) ***~iet~*** / P: *~pâ-i~* / E: ***pâlpâi*** + *-tor*] **1-2** (D. lumină, d. surse de lumină etc.) Care pâlpâie **(3-4)**.

pâlpâitură *sf* [At: BART, S. M. 16 / P: *~pâ-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pâlpâi*** + *-tură*] **1-5** (Rar) Pâlpâire **(1-5)**.

pâlș *sm* vz ***pârș[2]***

pâmniță *sf* vz ***pivniță***

pân *pp* vz ***prin***

pânar *sm* vz ***pâinar***

până[1] [At: PSALT. HUR. 48ʳ/10 / V: (îrg) ***pănă, pără, par, pân,*** (înv) ***pană, pan,*** (reg) ***par, pănî, pâră, pene, pună*** / E: ml ***paene-ad***] **1** *pp* Exprimă delimitarea unei întinderi sau a unei deplasări în funcție de un reper spațial mai mult sau mai puțin precis *Hai până afară să discutăm.* **2** *pp* (Îlpp) **De sus ~ jos, de jos ~ sus** Arată extinderea completă pe verticală a unei arii spațiale. **3** *pp* Planul spațial delimitativ este asociat cu punctul de localizare a unei circumstanțe *Du-te până afară, unde te așteaptă el.* **4** *pp* (Îlpp) **~ unde** Exprimă un punct de localizare foarte îndepărtat al reperului de atins *Mergi ~ până unde vezi cu ochii.* **5** *pp* (Îc) **~ de** Arată că delimitarea reperului final al acțiunii coincide cu punctul inițial al unei alte extinderi spațiale *Mirosul se simțea ~ de unde veneam.* **6** *pp* (Îc) **~ pe** Arată că delimitarea extinderii acțiunii se face în funcție de atingerea unui plan luat ca reper *Curge până pe podea.* **7** *pp* (Îc) **~ de pe** Exprimă depărtarea reperului spațial ales, care este și punctul inițial al unei extinderi *Mirosul se simțea până de pe deal.* **8** *pp* (Îc) **~ la** Arată că reperul final este o destinație precisă sau un nivel atins, privit ca posibilitate maximă *Au ajuns până la hotare.* **9-10** *pp* (Îlpp; Îlav) **~ la sfârșit, ~ la capăt** (Exprimă faptul că reperul acțiunii sau stării este precizat) de către limita finală. *Am stat până la sfârșit.* **11** *pp* (Îcr *de, din*) Arată că starea, acțiunea este cuprinsă complet între limitele extreme ale unei arii *E ud de la cap până la picioare.* **12** *pp* (Îc) **~ de la, ~ de pe la, ~ din** Delimitează depărtarea dintre o poziție oarecare și un reper spațial al limitei inițiale a unei extinderi *Vin nuntașii până de (pe) la Zalău.* **13** *pp* (Îc) **~ pe la** Arată că delimitarea întinderii, deplasării este aproximată în funcție de atingerea unui nivel de extindere sau destinație *A plouat până pe la Bran.* **14** *pp* (Îc) **~ în, ~ întru** Exprimă faptul că delimitarea deplasării este precizată după situarea în cuprinsul unui plan spațial, al unui interior *Urcară până în turn.* **15** *pp* (Îlpp) **~ peste, ~ dincolo de** Arată că delimitarea deplasării este precizată prin depășirea unui reper spațial *Du-te până dincolo de drum.* **16** *pp* (Îlpp) **~ de peste, ~ de dincolo de** Exprimă depărtarea dintre o poziție și un plan spațial plasat înaintea începutului unei distanțe precizate *Au venit până de dincolo de Olt.* **17** *pp* (Îc) **~ spre, ~ înspre, ~ către** Arată că delimitarea întinderii este precizată prin perspectiva unui reper spațial *Curtea se întindea până spre marginea pădurii.* **18** *pp* (Îc) **~ dinspre, ~ despre** Exprimă depărtarea dintre o poziție și un reper spațial în perspectiva căruia este plasat punctul

inițial al unei extinderi *Ploaia a înaintat până dinspre Cluj.* **19** *pp* (Îc) ~ **prin** Arată că delimitarea deplasării se face prin intrarea în cuprinsul unui reper spațial *A ajuns până prin părțile noastre.* **20** (Îc) ~ **de prin** Arată că delimitarea se face luând ca repere spațiale mai multe puncte de demarcare a unei extinderi *Vin oameni până de prin toate colțurile țării.* **21** *pp* (Îc) ~ **după,** ~ **pe după,** ~ **deasupra,** ~ **sub** Exprimă faptul că delimitarea este precizată după diferite planuri de orientare la un reper spațial *S-a ridicat până deasupra norilor.* **22** *pp* (Îlpp) ~ **aproape de,** ~ **alături de,** ~ **lângă** Exprimă faptul că delimitarea se precizează față de învecinarea cu un reper spațial *Veni până lângă el.* **23** *c* (Îcr *de, de la, din*) Arată că delimitarea întinderii sau deplasării se face prin prezența unei circumstanțiale spațiale *De la noi și până se termină lotul experimental.* **24** *pp* (Îcr *de, de la, din*) Exprimă încetarea duratei acțiunii după un reper temporal de simultaneitate, posterioritate sau anterioritate la un moment oarecare al vorbirii *De azi până mâine să termini.* **25** *pp* (Îcr *de, de la, din*) Arată că delimitarea temporală este un reper final ce indică o zi, o parte a ei, o săptămână, un anotimp *Pleacă din oraș de vineri seara și până duminică dimineața.* **26** *c* Exprimă faptul că planul temporal delimitativ este asociat momentului desfășurării unei circumstanțiale *A muncit până am venit eu.* **27** *c* (Îlc) ~ **când,** ~ **ce,** (inv) ~ **unde,** (ivr) ~ **când ce** Exprimă faptul că momentul împlinirii unui fapt este luat ca reper final *Așteaptă-mă până când mă întorc.* **28** *pp* (Îc) ~ **de** Delimitează durata unei stări de fapt gândită prin raportare la contrariul ei, în intervalul dintre un anumit moment și determinarea temporală anterioară *Până de curând, trăia.* **29** *pp* (Îc) ~ **pe** Exprimă momentul încetării acțiunii, stării după un termen care indică o zi, o parte a ei, o săptămână, un anotimp etc. *Să lăsăm până la iarnă.* **30** *pp* (Îc) ~ **la** Exprimă momentul încetării acțiunii după un reper temporal care reprezintă aspectul maxim al delimitării ei *A stat la oraș până la 10 ani.* **31** *pp* (Îac) Exprimă reperul temporal al expirării duratei ca punct de orientare pentru desfășurarea unei acțiuni *Sunt trei ore până la masă.* **32** *pp* (Îac) Arată că demarcarea temporală a expirării duratei este un termen în care se crede că ar fi posibilă efectuarea unui fapt *Așteaptă până la calendele grecești.* **33-34** *pp* (Îlpp; îlav) ~ **la** (Arată ideea de expirare a unui interval de timp, indicată de o limită neexprimată, dar subînțeleasă ca sigură) Cât se poate de repede *Până una alta, pleacă.* **35-36** *pp* (Îlpp; îlav) ~ **la sfârșit,** ~ **la urmă,** ~ **la capăt,** ~ **la căpătâi,** (inv) ~ **la cumplit** (Exprimă limita absolută de demarcare a expirării duratei acțiunii, stării) În cele din urmă *Am stat până la sfârșit.* **37** *pp* (Înv; îlpp) ~ **la curând** Arată ideea de rapiditate prin indicarea unei limite de expirare într-un viitor apropiat. **38** (Înv; îc) ~ **de la** Exprimă incidența cu o demarcare temporală anterioară după care se apreciază trecerea la o stare de fapt, prin raportare la contrariul ei *Până de la o vreme, văzând că plouă, nu mai aștept.* **39** *pp* (Îc) ~ **pe la** Precizează momentul încetării acțiunii sau stării prin aproximarea apropierii de un reper temporal ca ultim termen al expirării *Până pe la toamnă se va rezolva.* **40** *pp* (Îc) ~ **de pe la** Exprimă un reper temporal față de imediata depășire a căruia este aproximată durata petrecerii unei stări de fapt, prin rapotare la contrariul ei *Până de pe la Crăciun a nins.* **41** *pp* (Îc) ~ **în,** ~ **întru** Arată că momentul încetării acțiunii, stării este precizat de o demarcare temporală prin împlinirea unei durate maxime *Mă judec până în pânzele albe.* **42** *pp* (Îac) Arată că demarcarea temporală a împlinirii unei durate este privită ca reper de orientare pentru o acțiune, o stare *Evoluția omenirii până în viitorul ei cel mai îndepărtat.* **43** *pp* (Îac) Exprimă faptul că demarcarea temporală a duratei este prezentată ca termen în care are loc sau ar fi posibilă efectuarea a ceva *E gata până într-o lună.* **44** *pp* (Îlpp) ~ **peste,** ~ **dincolo de** Exprimă momentul încetării acțiunii, precizat prin depășirea unei durate *Până peste o oră vin.* **45** *pp* (Îlpp) ~ **de peste,** ~ **de dincolo de** Delimitează intervalul dintre un moment oarecare și un plan temporal de dinaintea începutului duratei precizate *Aducea argumente până de dincolo de anii revoluției.* **46** *pp* (Îc) ~ **din** Delimitează intervalul dintre un moment și unitatea temporală în care se încadrează momentul sau datarea inițială a ceva *Până din cele mai vechi timpuri a fost ocupația lor de bază.* **47** *pp* (Îac) Arată că momentul de datare inițială a unui fapt coincide cu momentul încetării altuia *Până din anul începerii războiului, nu cunoscuse foamea.* **48** *pp* (Îc) ~ **prin,** ~ **spre,** ~ **înspre,** ~ **către** Arată că momentul încetării acțiunii, stării, este aproximat din perspectiva unui reper de orientare temporală *Te aștept până spre ora zece.* **49** *pp* (Înv; îc) ~ **despre,** ~ **de către** Arată că momentul încetării acțiunii, stării, este delimitat de acela al demarării inițiale a unui reper de orientare temporală *Acolo au stat până despre toamnă.* **50** *pp* (Îc) ~ **după** Arată că momentul încetării acțiunii, stării, este delimitat prin posterioritate față de o unitate temporală *Am așteptat până după ora trei.* **51** *pp* (Îlpp) ~ **aproape de** Exprimă faptul că momentul încetării acțiunii, stării este delimitat prin anterioritate față de o unitate temporală *Timp urât până aproape de Paști.* **52** *pp* (Îc) ~ **între** Arată că momentul încetării acțiunii, stării, este delimitat prin intercalarea într-o perioadă demarcată de două unități temporale *Activitatea sa s-a extins până între cele doua războaie.* **53** *pp* (Îc) ~ **a** Arată că momentul încetării acțiunii, stării, este delimitat de durata unui fapt a cărui încheiere este limita temporală finală *Plecăm până a nu răsări soarele.* **54** *c* Arată că încetarea duratei acțiunii, stării, coincide cu momentul încetării unei alte acțiuni, stări, corelate direct *Dormi până mai ai timp.* **55** *c* Exprimă faptul că încetarea unui interval inițiat din momentul vorbirii este delimitată în funcție de durata a ceva petrecut în acest răstimp *Stai un minut, până îmi iau cartea.* **56** *c* Exprimă faptul că încetarea acțiunii, stării, este raportată la manifestrea reală sau potențială a ceva care o succede *A dispărut până să mă uit la el.* **57** *c* Arată că încetarea acțiunii, stării, este marcată prin trecerea la un stadiu, un fapt care justifică întreruperea acestora *Au mers împreună până au ajuns acasă.* **58** *c* Arată că încetarea intervalului de timp scurs din momentul vorbirii este delimitată de producerea a ceva *Va trece timp până ne vom reîntâlni.* **59** *c* (Îcn) Exprimă faptul că încetarea unei restricții, a lipsei manifestării unui fapt este condiționată de împlinirea altuia, care îl anticipează *Până nu faci foc, nu iese fum.* **60** *pp* Arată că evaluarea maximă a intensității unei stări, unei situații, fixează cu o limită locală sau temporală punctul de unde nu mai este posibilă admiterea acesteia *Până aici ți-a fost!* **61** *pp* (Îlpp) ~ **unde,** ~ **când** Evaluează în interogații retorice, momentul de încheiere a ceva ca pe o limită exagerată, abuzivă *Până când te joci așa cu mine?* **62** *pp* (Îlpp) ~ **și,** ~ **chiar așa** Evaluarea maximă a aprecierii este făcută prin evidențierea voită a caracterului aparte *Până și vara ți-e frig.* **63** *pp* (Îc) ~ **de** Arată că evaluarea maximă a intensității unui fapt, unei situații reiese din considerarea globală a numărului de repetări la un moment dat *Poți repeta până de trei ori.* **64** *pp* (Îc) ~ **pe** Exprimă faptul că evaluarea maximă a intensității unui fapt, unei stări reiese din tangența cu limita de declanșare a consecinței *Îți iert multe, dar nici până pe acolo încât să minți.* **65** *pp* (Îc) ~ **la** Arată că evaluarea maximă a intensității unui fapt, a unei situații reiese din considerarea modului de actualizare în corelație cu posibilitatea absolută de atins la un moment dat *Crește până la cer puterea sa.* **66-67** *pp* (Îlpp; îlav) ~ **la sfârșit,** ~ **la urmă,** ~ **la urma urmelor** (Exprimă atingerea limitei decisive, ce permite trecerea de la o stare la alta) În cele din urmă *Vei accepta până la sfârșit.* **68** *pp* (Îc) ~ **la** Exprimă atingerea sau intenția de a atinge limita de epuizare a modului de manifestare sau săvârșire a ceva *A plătit până la ultimul ban.* **69** *pp* (Îlpp) ~ **la un punct** Arată evaluarea valabilității criteriului pentru aprecierea a ceva *Are dreptate până la un anumit punct.* **70** *pp* (Îc) ~ **la** Evaluează atingerea limitei infime în însușirea unor cunoștințe *A învățat carte până la glezne.* **71** *pp* (Îlav) **De la mână** ~ **la gură** Într-un timp neobișnuit de scurt. **72** *pp* (Îcr *de la*) Exprimă unanimitatea unor elemente dispuse progresiv sau regresiv într-o ierarhie sau între limite antagonice *Toți s-au bucurat de la mic până la mare.* **73** *pp* (Îc) ~ **la** Evaluează, prin generalizare numerică, plafonul maxim până la care se poate aproxima mărimea unei cantități *Au fost până la 50 de persoane.* **74** *pp* (Îac) Evaluează nivelul ultim în considerarea progresivă a elementelor de același fel *Până la șase rude.* **75** *pp* (Îac) Evaluează nivelul ultim atins în dispunerea prin ordonare a elementelor de același fel *A încercat să intre la facultate până la a patra oara.* **76** *pp* (Îc) ~ **de** Evaluează, prin măsurare, gradația maximă, în sens pozitiv sau

negativ, atinsă la un moment dat *A accelerat până la 150 km pe oră.* **77** *pp* (Îc) ~ **în**, ~ **întru** Evaluează valoarea maximă a intensității de manifestare a unui fapt, a unei situații, prin îndeplinirea lor integrală *Satul până în gât.* **78** *pp* (Îcr *din*) Exprimă încadrarea totală a elementelor dispuse între limite antinomice, în săvârșirea sau suportarea a ceva *I-a spus totul, din fir până în păr.* **79** *pp* (Îlav) ~ **într-atât(a)**, ~ **în așa măsură**, (înv) ~ **cât(ă)**, ~ **în atât(a)** (Evaluează gradul ultim al cantității, în corelație cu o consecință reală sau posibilă) În cel mai înalt grad *Se enervase până în așa măsura, că nu putea vorbi.* **80** *pp* (Îc) ~ **peste** Evaluează maximumul intensității unei stări, situații prin depășirea unei limite de suportabilitate sau toleranță *L-am suportat până peste orice limită.* **81** *c* Evaluează intensificarea maximă în efectuarea a ceva, prin atigerea unei limite ce nu poate fi depășită *Dansează până transpiră.* **82** *c* Evaluează imposibilitatea înfăptuirii unui lucru, prin extinderea locală sau temporală infinită *Proști vor fi până e lumea.*

***pân*ă**[2] *sf* vz ***pen*ă**

***pân*ărie** *sf* vz ***pâin*ărie**

pânc *sn* [At: VAIDA / V: (1) ~***nci*** *sm* / Pl: ~*uri* / E: nct] **1** (Trs) Sezon. **2** Timp. **3** (Trs; Ban; fig) Toană.

pâncă *sf* [At: I. CR. II, 109 / Pl: ~*ci* / E: nct] Viciu.

pâncete *sn* vz ***pântece***

pânceti *sn* vz ***pântece***

pânci *sn* vz ***pânc***

pâncite *sn* vz ***pântece***

pâncui *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *pâncui* / E: nct] (Reg) A zăcea bolnav mult timp.

pânda *v* vz ***pândi***

pândaci, ~ace *a* [At: CONV. LIT. VIII, 47 / Pl: ~, ~*ace* / E: ***pândă*** + -*aci*] **1-2** (D. oameni și animale) Care pândește (**1-2**) Si: *pândareț* (**1-2**), *pândeș* (**1-2**), (nob) *pândeț* (**1-2**). **3** (D. oameni) Care spionează.

pândar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*i* / E: slv ***пѫдарь***] **1** Persoană care păzește un teren plantat, cultivat etc. Si: (îrg) *pândareț* (**3**), *pândaș* (**1**), (nob) *pândeț*, (reg) *jitar, meregiu, pânditor* (**8**), *pârgar* (**8**). **2** (Rar; îe) **A se băga ~ în cimitir** A muri. **3** (Pop) Santinelă. **4** (Pop) Strajă. **5** (Spc) Militar din artileria antiaeriană, care supraveghează spațiul aerian. **6** (Îvr) Spion.

pândareț, ~ă *a* [At: COȘBUC, AE. 30 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***pândă*** + -*areț*] (Îrg) **1-2** Pândaci (**1-2**). **3-4** Pândar (**4-5**).

pândaș [At: LB / Pl: ~*i* / E: ***pândă*** + -*aș*] **1** *sm* Pândar (**1**). **2-5** *sm, a* (Persoană) care pândește (**1-2**) Si: *pândareț* (**3-4**).

pândă *sf* [At: MAIOR, IST. 218/13 / Pl: ~*de*, (înv) ~*nzi* / E: pvb ***pândi***] **1** (Îlv) **A sta** (sau **a ședea, a se pune la** ~) A aștepta atent și încordat, într-un loc ascuns, trecerea sau sosirea cuiva, pentru a-l prinde, a-l ataca Si: *pândire* (**2**), (rar) *pândit* (**2**), (înv) *pândeală* (**2**). **2** (Îs) *Vânătoare la* ~ Vânătoare care se face, seara sau dimineața, așteptând trecerea animalului. **3** (Pex) Loc ascuns de unde cineva pândește (**1, 2**) Si: *ascunziș*, (rar) *pândiș* (**4**), (înv) *pândeală* (**3**).

pândăci *vt* [At: VICIU, S. GL. / Pzi: ~*cesc* / E: nct] (Reg) A potcovi.

pândăraș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. / Pl: ~*i* / E: ***pândar*** + -*aș*] (îvp) **1-8** (Șhp) Pândar (**1, 3-5**) (tânăr).

pândări *vt* [At: JAHRESBER. V. 326 / Pzi: ~*resc* / E: ***pândar***] **1-2** (Reg) A pândi (**12, 15**). **3** A veghea.

pândărit *sn* [At: BARCIANU / Pl: ~*uri* / E: ***pândar*** + -*it*] **1** Ocupație a pândarului (**1**) Si: (reg) *jitărit, meregie.* **2** Muncă depusă în pădure (**1**) Si: (reg) *jitărit, meregie.* **3** (Reg) Plată arvunită pădurarului (**1**) Si: (reg) *jitărit, meregie.*

pândăroi, ~oaie *smf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~, ~*oaie* / E: ***pândar*** + -*oi*] (Dep) Necioplit.

pândeală *sf* [At: BIBLIA (1688), 158[1]/28 / Pl: ~*eli* / E: ***pândi*** + -*eală*] (Înv) **1-3** Pândă (**1-2, 4**).

pândeș, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 142 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***pândi*** + -*eș*] (Îvr) **1-2** Pândaci (**1-2**).

pândeț *sm* [At: MURNU, O. 2 / Pl: ~*i* / E: ***pândi*** + -*eț*] (Nob) Pândar (**1**).

pândi [At: PSALT. (1651), ap. TDRG / V: (cscj) ~***da*** / Pzi: ~*desc* / E: slv ***пѫдити***] **1-2** *vti* (D. om) A observa atent, a urmări sau a cerceta pe ascuns ori dintr-un loc ascuns, pentru a prinde, a ataca, a afla, a surprinde etc. pe cineva sau ceva Si: *a iscodi, a observa, a spiona.* **3-4** *vti* (D. oameni) A aștepta cu atenție încordată, într-un loc ascuns, trecerea sau sosirea cuiva, pentru a-l prinde, a-l ataca etc. **5-6** *vti* (Rar; pgn; d. abstracte) A amenința. **7** *vt* (Rar; îlv) **A ~ cu urechea** A trage cu urechea. **8** *vt* (Rar; îlv) **A-i ~ (cuiva) calea** (sau **drumul**) A aștepta ocazia de a ieși în calea cuiva. **9** *vt* (C. i. bunuri materiale) A urmări cu dorință arzătoare de a obține, de a-și însuși. **10** *vt* (C. i. bunuri materiale) A aștepta prilejul de a acapara. **11** *vt* A urmări cu privirea pe ascuns. **12** *vt* A aștepta cu nerăbdare, cu atenția încordată Si: (reg) *a pândări* (**1**). **13** *vt* (Reg: îe) **A ~ vreme (cu prilej)** A aștepta ocazia favorabilă. **14** *vt* (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva) zilele** A aștepta momentul prielnic pentru a-i face cuiva un rău, pentru a-l omorî. **15** *vt* A face serviciul de pândă (**1**) Si: *a jitări, a pândări* (**2**). **16** *vt* (C. i. terenuri cultivate, animale) A păzi. **17** *vi* A sta de strajă. **18** *vi* A veghea. **19** (Trs; Mar) A merge pe ascuns, ferindu-se.

pândire *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 71/15 / Pl: ~*ri* / E: ***pândi***] **1-2** Pândă (**1-2**). **3** Urmărire cu dorința arzătoare de a obține, de a-și însuși ceva Si: (rar) *pândit* (**3**). **4** Căutare a prilejului de a acapara ceva Si: (rar) *pândit* (**4**). **5** Urmărire cu privirea pe ascuns Si: (rar) *pândit* (**5**). **6** Așteptare încordată Si: (rar) *pândit* (**6**). **7** Așteptare a unei ocazii favorabile Si: (rar) *pândit* (**7**). **8** (Îdt) Pază. **9** Străjuire. **10** Veghere.

pândiș [At: EMINESCU, N. 138 / E: ***pândi***] (Rar) **1** *av* Încet și fără zgomot. **2** *av* Pe ascuns. **3** *av* Pe furiș. **4** *sn* (Ccr) Pândă (**4**).

pândit *sn* [At: MURNU, O. 65 / Pl: ~*uri* / E: ***pândi***] (Rar) **1-2** Pândă (**1-2**). **3-7** Pândire (**3-7**). **8** (Îdt) Pază. **9** Străjuire. **10** Veghere.

pânditor, ~oare [At: BIBLIA (1688), 158[1]/44 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***pândi*** + -*tor*] **1-4** *smf, a* (Om) care pândește (**1-2**) Si: *iscoditor*. **5-6** *smf, a* (Om) care trădează pe cel care pândește (**1-2**). **7** *a* (Înv) Spion. **8** *sm* (Înv) Pândar (**1**).

pâne[1] *sf* vz ***pâine***

pâne[2] *sf* vz ***pâlnie***

pâner *sn* vz ***paner***[1]

pânerar *sm* vz ***panerar***

pânerie *sf* vz ***pâinărie***

pânganie *sf* [At: BOCEANU, GL. / V: ~***arie*** / E: dl ***pângăni***] (Olt) **1** Păcătos. **2** (Îf *pângarie*) Copil neascultător.

pângar, ~ă [At: CONV. LIT. III, 24 / Pl: ~*i*, ~*e* și (*sf*) ~*gări* / E: pvb ***pângări***] **1-2** *smf, a* (Reg) (Om) ticălos. **3** *sf* (Mun) Spurcăciune. **4** *sf* (Fig) Obscenitate. **5** *sf* (Reg) Rușine. **6** *sf* Dezonoare.

pângarie *sf* vz ***pânganie***

pângă *pp* [At: MÂNDRESU, L. R. 18 / V: (reg) ***păn~, pin~, prân~*** / E: ***pe*** + ***lângă***] (Reg) Exprimă contactul cu un plan, indicând orientarea prin alăturare față de un reper *Pângă gard.*

pângăluit, ~ă *a* vz ***pângălit***

pângănet *sn* vz ***panganet***

pângăni *v* vz ***pângări***

pângănit, ~ă *a* vz ***pângărit***

pângănitură *sf* vz ***pângăritură***

pângări [At: PRAV. 172 / V: (înv) ***pân~***, (reg) ~***ăni*** / Pzi: ~*resc* / E: ***păgân***] **1** *vt* A trata fără respectul cuvenit, cu dispreț, cu violență ceva considerat sfânt Si: *a profana.* **2** *vt* (Pgn) A nu respecta cinstea, curățenia morală a unei ființe venerabile Si: *a batjocori, a profana, a spurca.* **3** *vt* A face printr-o acțiune reprobabilă să nu mai fie demn de stimă, de respect Si: *a batjocori, a profana, a spurca.* **4-5** *vtr* A avea relații sexuale nepermise cu cineva. **6** *vt* (Șîe **a ~ așternutul cuiva**) A înșela în căsnicie. **7** *vt* (Spc) A viola. **8** *vr* (Trs) A mânca de dulce în zilele de post. **9-10** *vtr* (Rar) A (se) murdări. **11-12** *vtr* (Reg) A (se) nenoroci.

pângăricios, ~oasă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***pângări*** + *-cios*] (Mun; d. oameni) **1** Care vorbeşte urât, necuviincios. **2** Care mănâncă lucruri oprite, spurcăciuni.

pângăriciune *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 370/12 / V: (înv) ***pân~*** / Pl: *~ni* / E: ***pângări*** + *-ciune*] **1** (Înv) Păcat². **2** (Îrg; ccr) Spurcăciune. **3** (Bis; Mun) Aliment interzis în perioada postului. **4** (Mun) Mâncare care produce scârbă. **5** (Mun) Mâncare gătită prost. **6** (Mun) Om care vorbeşte urât, necuviincios Si: (reg) *pângăritură* (**6**). **7** (Bis; Mun) Persoană care mănâncă de dulce în zilele de post Si: (reg) *pângăritură* (**7**).

pângărie *sf* [At: BOLLIAC, O. 165 / Pl: *~ii* / E: ***pângări*** + *-ie*] (Înv) **1-5** Pângărire (**1-5**). **6** (Spc) Violare. **7-8** Pângărire (**7-8**).

pângărire *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 32 / Pl: *~ri* / E: ***pângări***] **1** Comportament dispreţuitor, violent, lipsit de respect faţă de ceva considerat sfânt Si: *nesfinţire, pângărie* (**1**), *profanare*. **2** (Pgn) Lipsă de respect faţă de cinstea, curăţenia morală a unei fiinţe venerabile Si: *batjocorire, pângărie* (**2**), *profanare, spurcare*. **3** Acţiune nedemnă care ştirbeşte cuiva stima, respectul Si: *batjocorire, pângărie* (**3**), *profanare, spurcare*. **4** Înşelare în căsnicie Si: *pângărie* (**4**). **5** Întreţinere a unor relaţii sexuale nepermise Si: *pângărie* (**5**). **6** (Spc) Violare. **7** (Trs) Consumare a unor alimente de dulce în zilele de post Si: *pângărie* (**7**). **8** (Pop) Consumare a cărnii unor animale interzise de diferite religii sau datini Si: *pângărie* (**8**).

pângărit, ~ă [At: BIBLIA (1688) pref 7/12 / V: (înv) ***pan~***, (reg) ***~ănit*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***pângări***] **1-2** *smf, a* (Om) păcătos. **3-4** *smf, a* (Persoană) care a fost tratată fără respectul cuvenit Si: *profanat*. **5-6** *sf, a* (Femeie) a cărei cinste şi curăţenie morală nu au fost respectate Si: *batjocorit, profanat, spurcat*. **7** *a* Care nu mai este demn de stimă, respect Si: *batjocorit, profanat, spurcat*. **8** *af* (Spc; d. femei) Violată. **9-10** *a* (Om) murdar. **11** *smf* (Reg) Nenorocos.

pângăritor, ~oare [At: MACEDONSKI, O. I, 103 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pângări*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care pângăreşte (**1-2**) Si: *batjocoritor, profanator, spurcător*. **5-6** *smf, a* (Persoană) care defăimează Si: *batjocoritor, profanator, spurcător*. **7** *sm* Violator.

pângăritură *sf* [At: ALR II, 848 / V: (reg) ***~ăni~*** / Pl: *~ri* / E: ***pângări*** + *-tură*] **1** Faptă urâtă. **2** (Mun) Vorbă necuviincioasă. **3** (Olt; Mun) Spurcăciune. **4-5** (Mun) Pângăriciune (**6-7**).

pângeală *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 17 / Pl: *~eli* / E: nct] (Ban) Păstrare.

pânică *sf* vz ***pâinică***

pânişoară *sf* vz ***pâinişoară***

pâniţă *sf* vz ***pâiniţă***

pâniuţă *sf* [At: A V, 34 / Pl: *~ţe* / E: ***pâne***[1] + *-uţă*] **1-20** (Reg; şhp) Păinică (**1-20**).

pânoi *sn* vz ***puroi***

pânpăgele *sfp* vz ***pătlăgele***

pânprejur *av, pp* vz ***primprejur***

pântăce *sn* vz ***pântece***

pântănog, ~oagă *a* vz ***pintenog***[1]

pântce *sn* vz ***pântece***

pântec *sn* vz ***pântece***

pântecar *sn* [At: DRLU / Pl: *~e* / E: ***pântec*** + *-ar*] **1** (Mol) Diaree. **2** (Trs; Mol) Chingă la şa. **3** (Mun) Burtieră.

pântecare *sf* [At: BARCIANU / V: ***~tic~*** / Pl: *~cări* / E: ***pântec*** + *-are*] (Reg) **1** Diaree. **2** (Şîs ~ *cu sânge*) Dizenterie.

pântecariţă *sf* [At: DLR / Pl: *~ţe* / E: ***pântec*** + *-ariţă*] (Reg) Diaree.

pântecăraie *sf* [At: DELAVRANCEA, O. I, 115 / V: (reg) ***~tic~*** / P: *~ra-ie* / E: ***pântec*** + *-ăraie*] (Pop) Diaree.

pântecări *vtf* [At: SCL 1971, 399 / Pzi: 3 *~reşte* / E: drr ***pântecărie***] (Nob) A obliga să iasă afară pentru a defeca.

pântecărie *sf* [At: FILIPESCU, ap. TDRG / V: (reg) ***~tic~, pin~*** / Pl: *~ii* / E: ***pântec*** + *-ărie*] **1** (Pop) Diaree. **2** (Pop) Dureri de stomac. **3** (Reg; şîs ~ *cu sânge*) Dizenterie.

pântecătură *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: ***pântec*** + *-ătură*] (Rar) Balonare a abdomenului.

pântece *sn* [At: PSALT. HUR. 34ʳ/13 / V: ***~tec***, (înv) ***pân~***, (reg) ***~ncete, ~nceti, ~ncite, pântăce, ~eci, ~tice, ~tici, pântce, pîn~, pıncite, pın~*** / Pl: ~, (rar) *~eci* / E: ml ***pantex, -icis***] **1** *sn* Parte a corpului, la om şi unele animale, dintre torace şi bazin, având în interior o cavitate cu stomacul, ficatul, pancreasul, splina şi intestinele Si: *abdomen, burtă*, (îvp) *maţ*, (reg) *bârdan, bufi, burduh, burduhan, dobă, foale, rânză, vintre*. **2** *sn* (Prc) Regiune exterioară, vizibilă, bombată, a pântecelui (**1**) Si: *abdomen, burtă*, (reg) *bârdan, burduh, burduhan, dobă*. **3** *sn* (Fig) Profunzime. **4** *sn* (Pop; îe) **A-i face (cuiva) ~le cobză** A bate pe cineva foarte tare. **5** *sn* (Fam; îe) **(Parcă) are oase în ~** Se spune despre cei care se apleacă greu. **6** *av* (Îvr; îe) **A cădea ~** A cădea la pământ pe toată întinderea corpului. **7** *av* (Îvr; îae) A cădea brusc. **8** *sn* (Înv) Porţiune de piele, de blană de pe pântecele (**2**) animalelor. **9** *sn* (Pop; prc) Stomac. **10-11** *sn* (Pop; îe) **Cu ~le lipit de coaste** (sau **de spate**) Se spune despre un om (foarte plăpând sau) foarte slab. **12-13** *sn* (Rar; îe) **A pune lume în ~** (A mânca sau) a bea cu lăcomie. **14-15** *sn* (Îe) **(A şti, a-i păsa etc.) (de) (cele) ale ~lui** A fi interesat numai (de hrană sau) de asigurarea celor necesare vieţii. **16** *sn* (Reg; îe) **A face (gâtul leică şi) ~le balercă** A fi beţiv. **17** *sn* (Pop; pex) Uter. **18** *sn* (Îlav) **Din ~le mamei** Încă dinainte de a se naşte. **19** *sn* (Pfm; d. femei; îla) **Cu ~le la gură** Însărcinată în stadiu avansat. **20-21** *sn* (Îvp; îe) **A lua** (sau **a avea, a purta**) **în ~** ori **a fi cu ciolane în ~** (A rămâne sau) a fi însărcinată. **22** *sf* (Pfm; îe) **A trăi** (sau **a fi, a se simţi**) **ca în ~le mamei** (sau **maicii**) A trăi bine, în belşug şi în siguranţă. **23-24** *sn* (Reg; euf) Organe genitale (ale femeii sau) ale bărbatului. **25** *sn* (Înv; pex) Inimă Vz *rărunchi*. **26** *sn* (Mar; Trs; îf *pântice, pâncite*) Tobă de porc. **27-28** *sn* (Pan) (Parte bombată, ieşită în afară a unor obiecte, forme de relief etc. sau) interior, conţinut al acestei părţi. **29** *sn* (Pan) Interior. **30** *sn* (Spc) Cutie de rezonanţă la unele instrumente cu coarde.

pântecel *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 95ᵛ/20 / V: (reg) ***~tic~*** / Pl: *~e* / E: ***pântece*** + *-el*] **1-6** (Rar; şhp) Pântece (**1-2, 26**) (mic) Si: (reg) *pântecuţ* (**1-6**).

pânteci *sn* vz ***pântece***

pântecos, ~oasă [At: MINEIUL (1776), 18ʳ¹/34 / V: (reg) ***pântic~, ~tic~*** / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***pântece*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Persoană, animal) care are pântecele (**2**) mare Si: *burduhănos, burtos*. **3-4** (Pop) *sf, af* (Femeie) însărcinată. **5** *a* (Pan; d. obiecte) A cărui formă este foarte rotunjită în afară Si: *bombat, rotunjit*.

pântecuţ *sn* [At: ALRM I/II, h 314 / Pl: *~e* / E: ***pântec*** + *-uţ*] **1-6** (Reg; şhp) Pântecel (**1-6**).

pânticare *sf* vz ***pântecare***

pânticăraie *sf* vz ***pântecăraie***

pânticărie *sf* vz ***pântecărie***

pântice *sn* vz ***pântece***

pânticel *sn* vz ***pântecel***

pânticos, ~oasă *a* vz ***pântecos***

pânticoşie *sf* [At: (1829) 59¹/32 / Pl: *~ii* / E: ***pânticos*** + *-ie*] (Îvr) **1-2** (Însuşire sau) stare de a fi pântecos (**2**). **3** Graviditate. **4** (Pan) Aspect rotunjit al unor obiecte.

pântă *pp* vz ***printre***

pântre *pp* vz ***printre***

pântrijăl *sm* vz ***pătrunjel***

pântru *pp* vz ***printru***

pântu *pp* vz ***printru***

pântui *vr* [At: GL. OLT. / Pzi: *pântuie* / E: nct] (Reg) A se presa.

pânzaică *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 154 / Pl: *~zăici* / E: ***pânză*** + *-aică*] **1** (Ban; Olt) Cearşaf. **2** (Reg) Ţesătură groasă şi mare de cânepă, lână, pe care se bate porumbul, fasolea etc. pentru a desprinde boabele. **3** (Ban) Saltea.

pânzar [At: BIBLIA (1688), 20²/27 / V: (reg) ***~zer*** *sm* / Pl: (**1-2**) *~i*, (**3-4**) *~e* / E: ***pânză*** + *-ar*] **1-2** *sm* (Îrg) (Ţesător sau) negustor de pânzeturi.

3 *sn* (Reg) Sul la războiul de țesut pe care se înfășoară pânza țesută. **4** *sn* (Înv; Mol) Corabie cu pânze.

pânzară *sf* vz ***pânzare***

pânzare *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: (sst) ***~ră*** / Pl: *~zări* / E: ***pânză*** + *-are*] (Reg) **1-2** Pânză (**1-2**).

pânzat, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pânză*** + *-at*] **1** *sf* (Îs) *Hârtie ~ă* Hârtie obținută prin lipirea pe una ori pe ambele ei fețe a unei țesături fine sau rare, spre a mări rezistența și durabilitatea hârtiei. **2-3** *a* (D. obiecte) (Căptușit sau) întărit cu pânză (**1**).

pânză [At: PRAV. GOV. 111V/1 / Pl: *~e*, (îrg) *~uri* / E: nct] **1** *sf* Țesătură sau împletitură flexibilă, din fire, mai ales, vegetale, de bumbac, in, cânepă etc., folosită pentru confecționat lenjeria de corp, de pat, cămăși etc. Si: (îrg) *pânzătură* (**1**), (reg) *pânzare* (**1**). **2** *sf* Bucată de pânză (**1**) Si: (îrg) *pânzătură* (**2**), (reg) *pânzare* (**2**). **3** *sf* (Îs) *~ de casă* (sau *țărănească*) Pânză (**1**) țesută manual la război. **4** *sf* (Reg; îs) *~ goală* (sau *de tramă*) Țesătură de fuior. **5** *sf* (Reg; îc) **~nvălită** Țesătură țărănească cu urzeală de bumbac și cu bătează de fuior. **6** *sf* (Înv; îs) *~ de masa* sau *~za mesei* Față de masă. **7** *sf* (Înv; îs) *~ de piele* (sau *de ceară, ceruită*) Mușama (**1**). **8** *sf* (Rar; îs) *~ de calc* Hârtie de calc. **9** *sf* (Îs) *~ de cort* Foaie de cort. **10** *sf* (Îlav) **Până în ~zele albe** Fără încetare. **11** *sf* (Îal) La infinit. **12** *sf* (Îal) Până la capăt. **13** *sf* (Pop; îlv) **A pune ~** A țese. **14** (Pop; îe) **Ține-te** (sau **să te ții**) **~** (**să nu te rupi**) Se spune când este vorba de o încercare grea și de lungă durată pentru cineva care are nevoie de curaj, răbdare, rezistență etc. **15** *sf* (Rar; îe) **A țese ~zele** A face intrigi. **16** *sf* (Rar; îe) **A (i) se încurca (cuiva) ~za** sau **s-a încurcat ~za** Se spune când o situație, o împrejurare, o afacere ia o întorsătură neprevăzută și neplăcută. **17** *sf* (Îe) **A i se ridica** (sau **a-i cădea cuiva**) **o ~** (sau, rar **~zele**) **de pe ochi** A începe să înțeleagă clar lucrurile, revenindu-și dintr-o eroare, confuzie. **18** *sf* (Îvr; îe) **A înălbit ~za** S-a făcut ziuă. **19** *sf* (Reg; d. două sau mai multe persoane; îe) **A fi ~** A fi extrem de uniți. **20** *sf* (Reg; îe) **A fi tot de ~za cuiva** A avea aceleași vederi cu cineva. **21** *sf* (Reg; îe) **A da pe ~ de fuioare** A schimba un lucru bun pe altul mai prost. **22** *sf* (Reg; îe) **A da pe ~ de groasă** A vinde ceva repede și pe un preț de nimic. **23** *sf* (Reg; îs) *~ înălbită* Pânză (**1**) de casă din bumbac, înălbită prin spălare repetată în apa de râu, bătută cu maiul și uscată la soare. **24** *sf* (Îas) Se spune despre un lucru foarte curat. **25** *av* (Reg; îc) **A veni ~** A veni drept, întins. **26** *av* (D. ploaie, ape etc.; îe) **A curge ~** A curge continuu și în mare cantitate. **27** *sf* (Înv; lpl; îf *pânzuri*) Sortimente de pânză (**1**). **28** *sf* (Reg; îcs) *~* (sau *de-a ~za*) *încâlcită* (ori *încurcată, lungă*) Jocuri în care copiii se țin de mâini și formează lanțuri pentru a executa diferite figuri. **29** *sf* (Reg; îcs) *~za încâlcită* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **30** *sf* (Îacs) Melodie după care se execută pânza (**29**). **31** *sf* (Rar) Țesătură rară sau împletitură specială din fire textile, metalice etc., folosită la fabricarea unor obiecte casnice, în industrie, laborator etc. **32** *sf* (Reg) Plasă de pescuit confecționată din ață subțire, cu ochiuri dese. **33** *sf* (Pan; îs) *~ de păianjen* Ansamblu de fire cu aspect de pânză (**1**) produse de glandele sericigene ale păianjenului ca un lichid vâscos care se solidifică în aer Si: *plasă*. **34** *sf* (îvp) Giulgiu. **35** *sf* (Pop; îe) **Parcă i-a luat** (sau **îi luase**) **~za de pe obraz** (ori **de pe ochi**) Se spune despre cineva foarte palid, ca un mort, sau foarte slab. **36** *sf* (Mpl) Bucată mare de țesătură rezistentă, de in, cânepă, bumbac, din mai multe fâșii cusute între ele, care se fixează de varga, picul, parâma etc. unor nave și care, împinsă de vânt, face să înainteze nava Si: *velă*, (înv) *vântrea, vetrela*. **37** *sf* (Îvr) Perdea. **38** *sf* Bucată de pânză (**1**) deasă, fixată pe un cadru, pe care se pictează. **39** *sf* (Pex) Pictură pe pânză (**38**). **40** *sf* Bucată de țesătură specială, albă, dreptunghiulară sau pătrată, pe care se proiectează imagini de la un aparat de proiecție Vz *ecran*. **41** *sf* (Rar; mpl) Cearceaf. **42** *sf* (Rar; pgn) Așternut. **43** *sf* (Trs; Buc) Bor al pălăriei. **44** *sf* (Înv) Zid de întărire la cetate. **45** *sf* (Înv) Fortificație la o cetate. **46** *sf* Desiș de copaci lung și îngust de-a lungul unui drum, al unei ape Vz *perdea*. **47** *sf* (Reg) Pâlc de oaste. **48** *sf* (Îrg) Pâlc de pești mici. **49-50** *sf* (Lamă sau) tăiș de metal al unor instrumente. **51** *sf* (Reg) Joagăr. **52** *sf* (Glg; îs) *~ freatică* Strat[1] de apă subterană care delimitează straturile de roci. **53** *sf* (Reg) Foaie de plăcintă sau de tăiței. **54** *sf* (Buc; Trs; șîs *~za piciorului*) Laba gâștei. **55** *sf* (Ban) Albeață la ochi. **56** *sf* (Reg) Arac dintr-un trunchi de copac tânăr. **57** *sf* (Reg; îs) *~za uluculul* Podea a jgheabului prin care alunecă la vale buștenii.

pânzărie *sf* [At: DRLU / Pl: *~ii* / E: ***pânză*** + *-ărie*] **1-2** (Fabrică sau) atelier unde se țes pânzeturi. **3** Magazin de pânzeturi. **4** (Îdt) Comerț cu pânzeturi. **5** (Asr; esc) Pânzeturi (**3**).

pânzător *s* [At: A II, 6 / Pl: nct / E: ***pânză*** + *-tor*] (Reg) Amnar la războiul de țesut.

pânzătură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 186 / V: (rar) ***~zet~***, (îrg) ***păn~*** / Pl: *~ri* / E: ***pânză*** + *-tură*] **1-2** (Îrg) Pânză (**1-2**). **3** (Mpl) Pânzet (**1**). **4** (Îvr) Giulgiu. **5** (Îrg; șîs *~ de masă*) Față de masă. **6-7** (Îvr) Lenjerie (de pat sau) de corp. **8** (Reg) Năframă. **9** (Reg) Broboadă. **10** (Bis; reg) Aer cu care se acoperă vasele liturgice. **11** (Îvr) Perdea. **12** (Trs; Mar) Fotă. **13** (Spc) Fotă din față. **14** (Reg) Strecurătoare de lapte. **15** Osânză (**1**).

pânzea *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ele* / E: ***pânză*** + *-ea*] (Mun) Bandă de pânză (**1**) de pe marginile gherghefului.

pânzer *sm* vz ***pânzar***

pânzet *sn* [At: GOLESCU, Î. 114 / Pl: *~uri* / E: ***pânză*** + *-et*] (Mpl) **1** Sortiment de pânză (**1**) Si: (îrg) *pânzături* (**3**). **2** Obiect din pânză (**1**). **3** Cantitate mare de pânză (**1**) Si: (rar) *pânzărie* (**4**).

pânzetură *sf* vz ***pânzătură***

pânzi [At: A V, 14 / Pzi: *~zesc* / E: ***pânză***] **1** *vta* (Trs; Buc; c. i. pânzeturi, stofe etc.) A țese (**1**). **2** *vt* (Buc; c. i. case, construcții etc.) A acoperi cu draniță nouă.

pânzică *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici* / E: ***pânză*** + *-ică*] **1-18** (Șhp) Pânzișoară (**1-18**). **19-20** (Dc) Sortiment de pânză (**1**) (subțire sau) de calitate inferioară. **21** (Mun) Mohair.

pânziș, ~ă [At: REBREANU, N. 263 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pânză*** + *-iș*] **1** *sn* (Rar) Ceea ce seamănă cu o pânză (**1**). **2** *sn* (Rar) Strat din ceva care învăluie, se întinde ca o pânză (**1**). **3** *a* (Reg; d. ploaie) Care cade des pe o zonă întinsă. **4** *av* (Mol) De-a dreptul Vz *ață*. **5** *av* (Reg) Ca prin pânză (**1**).

pânzișoară *sf* [At: MARIAN, SA. 59 / Pl: *~re* / E: ***pânză*** + *-ișoară*] **1-18** (Șhp) Pânză (**1-2, 31-32, 34, 37, 41-42, 50**) (mică sau fină) Si: *pânzică* (**1-18**), (reg) *pânzucă* (**1-18**), *pânzuliță* (**1-18**), *pânzuță* (**1-18**).

pânzucă *sf* [At: RETEGANUL, P. IV, 67 / Pl: *~uci* / E: ***pânză*** + *-ucă*] **1-18** (Reg; șhp) Pânzișoară (**1-18**).

pânzui [At: SĂGHINESCU, V. 99 / Pzi: *~esc* / E: ***pânză*** + *-ui*] **1** *vt* (Reg; c. i. morți) A înfășura cu giulgiu. **2** *vr* (Reg; îe) **A i se ~ ochii** A i se împânzi privirea. **3** *vt* (Nob; c. i. pânzele unei nave) A fixa pe catarg. **4** (Reg; c. i. tăișul unei securi, al unui topor) A oțeli.

pânzuială *sf* [At: ALRM I/II, h 415 / P: *~zu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pânzui*** + *-eală*] (Olt; Mun) Giulgiu.

pânzuire *sf* [At: PAMFILE, I. C. 116 / Pl: *~ri* / E: ***pânzui***] (Reg) **1** Înfășurare în giulgiu a unui mort Si: (nob) *pânzuit* (**1**). **2** Fixare pe catarg a pânzelor unei nave Si: (nob) *pânzuit* (**2**). **3** Ascuțire a tăișului unei securi, al unui topor etc. Si: (nob) *pânzuit* (**3**).

pânzuit *sn* [At: MURNU, O. 87 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***pânzui***] (Nob) **1-3** Pânzuire (**1-3**).

pânzuliță *sf* [At: L. ROM. 192, nr. 4, 48 / Pl: *~țe* / E: ***pânză*** + *-uliță*] **1-18** (Reg; șhp) Pânzișoară (**1-18**). **19** (Spc) Prelungire a tălpii, de pe porțiunea frontală a tocului înalt, la încălțămintea pentru femei.

pânzuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***pânză*** + *-uță*] **1-18** (Reg; șhp) Pânzișoară (**1-18**). **19** (Reg) Giulgiu.

pâr[1] *i, sn* [At: DRĂGHICI, R. 74/5 / E: fo] (Pronunțat cu „r" prelungit) Cuvânt care redă: **1-2** (Zgomotul surd produs de) ruperea, crăparea, despicarea sau presarea unui corp solid. **3-4** (Zgomotul produs de) arderea sau uscarea lemnelor. **5-6** (Zgomotul produs de) presiunea executată asupra zăpezii în timpul iernilor geroase. **7-8** (Reg) (Zgomotul produs prin) străbaterea cu viteză a aerului de către un obiect.

pâr[2] *sm* [At: MAT. FOLK. 105 / Pl: *~i* / E: pvb ***pârî***] (Reg) Pârâtor.

pâr[3] *sn* vz ***pâră***

pâraci *smi* [At: MAT. FOLK. 102 / E: ***pâră*** + *-aci*] (Reg) Pârâtor.

pârai *sn* vz ***pârâu***

pâră *sf* [At: PSALT. HUR. 5v/2 / V: (îrg) ***pară***, (înv) ***pâr*** *sn* / Pl: *~re*, *~ri* / E: pvb ***pârî***] **1** (Înv) Neînțelegere. **2** (Înv) Ceartă. **3** (Înv) Învrăjbire. **4** (Jur; spc) Judecată. **5** (Îrg; îlv) **A avea ~ (cu cineva)** sau **a se băga în ~ri** A se judeca. **6** (Îvp; îe) **A face (o) ~ (asupra cuiva)** sau **a da în** (ori **la**) **~ (pe cineva), a pune ~ (pe cineva), a băga ~ (după cineva)** A da în judecată pe cineva. **7** (Îvr) Pedeapsă pentru păcatele săvârșite. **8** (Îvp; înv; șîs *carte de ~*) Plângere făcută împotriva cuiva. **9** (Îvp; spc) Act prin care se cere deschiderea unui proces Si: *acțiune în justiție*. **10** (Îvp) Temei juridic al acțiunii în fața unui organ de justiție, a unei persoane care este împuternicită să judece. **11** (Îvp) Cauză supusă dezbaterilor unei instanțe Si: *pricină*. **12** (Pop; îlv) **A aduce ~, a ridica ~, a face ~, a porni ~** A acuza. **13** (Pop) Denunț. **14** (Pop) Defăimare. **15** (Pop) Clevetire.

pârăi *v* vz ***pârâi***

pârăiaș *sn* vz ***pârâiaș***

pârăita *sfa* [At: GL. OLT. / E: ***pârâi***] (Reg; îcs) *De-a ~* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

pârăitoare *sf* vz ***pârâitor***

pârău *sn* vz ***pârâu***

pârăuaș *sn* vz ***pârâiaș***

pârăură *sf* vz ***paraulă***

pârăuț *sn* vz ***pârâuț***

pârâcios, ~oasă *smf, a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pârî*** + *-cios*] (Fam) **1-6** Pârâtor (**2-9**).

pârâciune *sf* [At: STĂNOIU, C. I. 90 / Pl: *~ni* / E: ***pârî*** + *-ciune*] (Înv) **1-9** Pârâre (**1-9**). **10** Denunțare. **11** (Pex) Calomnie.

pârâi *vi* [At: DRĂGHICI, R. 10/7 / V: (înv) ***părăi***, (reg) ***~răi*** / Pzi 3: *pârâie* / E: ***pâr***[1] + *-îi*] **1** (Fam; d. corpuri dure) A produce un zgomot surd, ușor prelungit prin rupere, frângere, tăiere, zdrobire etc. Si: *a pârpâi* (**1**), *a pocni*, *a trosni*. **2** (D. corpuri dure) A se rupe, a se frânge brusc, producând un zgomot surd Si: *a pârpâi* (**2**), *a pocni*, *a trosni*. **3** (Rar; d. metale topite) A sfârâi în contact cu apa rece. **4** (D. obiecte de îmbrăcăminte prea strâmte) A plesni ușor, de obicei, la cusături prin întindere exagerată Si: *a pocni*. **5** (D. încheieturi; pex; d. oase, după verbe ca „a se întinde", „a strânge", indică intensificarea maximă a acțiunii) A produce, prin întindere sau la strângeri puternice, un sunet caracteristic Si: *a pocni*, *a trosni*. **6** (Îe) **Îi ~ie fălcile** Se spune despre cineva care cască cu zgomot, deschizând la maximum gura. **7** (D. pepenele verde foarte copt) A produce un trosnet ușor la strângerea în mâini Si: (rar) *a pocni*, *a trosni*. **8** (D. scânduri uscate, podele vechi etc.) A produce un zgomot prelung prin apăsare Si: *a scârțâi*. **9** (D. corpuri metalice sau d. obiecte prevăzute cu inele, arcuri, balamale neunse cu ulei) A produce un zgomot prelung, ascuțit și strident prin frecare Si: *a scârțâi*. **10** (D. obiecte din lemn) A începe să se desfacă din încheieturi cu zgomote caracteristice, sub acțiunea forței exercitate de un corp care apasă cu putere, se trântește sau cade brusc Si: *a pocni*, *a trosni*. **11** (Pan; d. zăpada înghețată) A produce zgomote specifice, surde, prin presare. **12** (Ban; d. alimente) A scârțâi în dinți din cauza unor impurități. **13** (Mol; Trs; d. crengi, desișuri) A foșni. **14** (Mol; d. foc și d. corpuri inflamabile) A arde repede cu pâlpâiri sau scăpărări dese și cu pocnete scurte, repetate Si: *a păcăi*, *a pâlpâi*, *a sfârâi*, *a țiui*. **15** (Trs; Mol; d. obiecte în mișcare) A produce un zgomot caracteristic provocat de viteza mișcării sau a rostogolirii Si: *a durăi*, *a sfârâi*. **16** (Îe) **Merge** (sau **fuge**) **de-i ~ie călcâiele** Se spune despre cineva care merge sau fuge foarte repede. **17** (Rar; d. păsări; îf *pârăi*) A-și lua zborul pe neașteptate. **18** (D. ploaie, grindină) A se izbi de o suprafață tare, producând zgomote dese, scurte și ritmice Si: *a răpăi*, *a ropoti*. **19** (D. ciocane) A produce zgomote ritmice, prin lovirea într-un obiect dur Si: *a bocăni*. **20** (D. motoare, motociclete) A produce zgomote sacadate și intense în timpul funcționării. **21** (D. arme de foc) A produce zgomote ritmice, repetate, prin declanșări succesive Si: *a răpăi*, *a șuiera*, *a țăcăni*. **22** (Pop; d. proiectile) A pocni repetat la atingerea țintei. **23** (D. pământ, construcții) A bubui din cauza unor lovituri, fenomene naturale, cutremure, tunete etc.

pârâia *vi* [At: GL. OLT. / Pzi 3: *~ază* / E: ***pârâu***] (Reg; d. pâraie) A izvorî.

pârâială *af* [At: POLIZU / P: *~râ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pârâi*** + *-eală*] (Rar) **1-15** Pârâit (**1-15**).

pârâiaș *sn* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 185 / V: ***pârăi~, pârăuaș, ~âuaș***, (îrg) ***parăi~, părăuaș*** / P: *~râ-iaș* / Pl: *~e* / E: ***pârâu*** + *-aș*] **1-18** (Șhp) Pârâu (**1, 3-6, 10-13**) (mic) Si: *pârâuț* (**1-18**). **19** (Fig; rar) Zbârcitură a feței Si: *rid*. **20** (Fig) Cantitate dintr-un lichid care curge sub forma unui fir subțire.

pârâire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***pârâi***] (Rar) Pârâit (**1**).

pârâit *sn* [At: DUNĂREANU, CH. 135 / Pl: *~uri* / E: ***pârâi***] **1** Zgomot caracteristic surd, de durată relativ scurtă, produs de un corp tare, dur, neelastic, prin rupere, prin frângere, prin tăiere, prin zdrobire etc. Si: *pârâială* (**1**), *pârâitură* (**1**), (reg) *pârpăitură* (**2**), *pârpâit*[1] (**1**). **2** Zgomot produs de încheieturi sau oase prea întinse sau strânse Si: *pârâială* (**2**), *pârâitură* (**2**), (reg) *pârpăitură* (**2**), *pârpâit*[1] (**2**). **3** Zgomot produs de haine prea strâmte care se rup la cusături Si: *pârâială* (**3**), *pârâitură* (**3**), (reg) *pârpăitură* (**3**). **4** Zgomot produs de desfacerea din încheieturi a obiectelor vechi din lemn, ca urmare a apăsării Si: *pârâială* (**4**), *pârâitură* (**4**), (reg) *pârpăitură* (**4**). **5** Zgomot produs de arcuri, balamale metalice ruginite, neunse, prin frecare în timpul funcționării Si: *pârâială* (**5**), *pârâitură* (**5**), (reg) *pârpăitură* (**5**). **6** Sunet produs de zăpada înghețată pe care se calcă Si: *pârâială* (**6**), *pârâitura* (**6**), (reg) *pârpăitură* (**6**). **7** Sunet produs de crengile uscate la trecerea cuiva sau la bătaia vântului Si: *pârâială* (**7**), *pârâitură* (**7**), (reg) *pârpăitură* (**7**). **8** Zgomot al focului care pâlpâie în timpul arderii Si: *pârâială* (**8**), *pârâitură* (**8**), (reg) *pârpăitură* (**8**). **9** Zgomot produs de un vehicul care se deplasează repede pe un drum denivelat Si: *pârâiala* (**9**), *pârâitură* (**9**), (reg) *pârpăitură* (**9**). **10** Zgomot sacadat al motoarelor în timpul funcționării Si: *pârâială* (**10**), *pârâitura* (**10**), (reg) *pârpăitură* (**10**). **11** Zgomote ritmice produse de armele de foc prin declanșare Si: *pârâială* (**11**), *pârâitura* (**11**), (reg) *pârpăitură* (**11**). **12** Zgomot al țintei lovite de proiectilele armelor de foc Si: *pârâială* (**12**), *pârâitura* (**12**), (reg) *pârpăitură* (**12**). **13** Zgomot produs de tunete sau de cutremurarea pământului, al construcțiilor Si: *pârâială* (**13**), *pârâitura* (**13**), (reg) *pârpăitură* (**13**). **14** (Rar) Fâlfâit de aripi Si: *pârâială* (**14**), *pârâitură* (**14**), (reg) *pârpăitură* (**14**). **15** (Rar) Răpăit de ploaie sau de grindină Si: *pârâială* (**15**), *pârâitură* (**15**), (reg) *pârpăitură* (**15**).

pârâitor, ~oare [At: GHICA, S. 301 / V: (îvr) ***părăi~, pârăitoare*** *sf* / P: *~râ-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pârâi*** + *-tor*] **1-23** *a* (Rar) Care pârâie (**1-23**). **24** *sf* Fâșie de hârtie care se leagă de cele două capete de sus ale spetezelor zmeului pentru ca, la înălțarea acestuia, să producă un zgomot specific puternic datorită acțiunii vântului Si: *vâjâitoare*, *zbârnâitoare*. **25-26** *sf* (Pop) Zbârnâitoare folosită (pentru speriat păsările sau) ca jucărie. **27** *sf* Specie de lăcuste de culoare cafenie sau neagră care, în timpul zborului, produce un zgomot specific, sacadat.

pârâitură *sf* [At: LB / P: *~râ-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pârâi*** + *-tură*] **1-15** Pârâit (**1-15**).

pârâre *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 155 / Pl: *~ri* / E: ***pârî***] **1** (Înv) Dispută cu cineva pentru un anumit lucru Si: (rar) *pârât*[1] (**1**), (înv) *pârâciune* (**1**), *pârâtură* (**1**), *pricire*. **2** (Înv) Ceartă cu învinuiri reciproce Si: (rar) *pârât*[1] (**2**), (înv) *pârâciune* (**2**), *pârâtură* (**2**). **3** (Îrg) Chemare în judecată a cuiva Si: (rar) *pârât*[1] (**3**), (înv) *pârâciune* (**3**), *pârâtură* (**3**). **4** (Îrg) Reclamație făcută împotriva cuiva în justiție Si: (rar) *pârât*[1] (**4**), (înv) *pârâciune* (**4**), *pârâtură* (**4**). **5** (Înv) Revendicare a unui drept Si: (rar) *pârât*[1] (**5**), (înv) *pârâciune* (**5**), *pârâtură* (**5**). **6** Plângere cauzată de faptele cuiva Si: (rar) *pârât*[1] (**6**), (înv) *pârâciune* (**6**), *pârâtură* (**6**). **7** Prezentare răutăcioasă, tendențioasă a faptelor cuiva, exagerând sau mințind, cu intenția de a provoca sancționarea acestuia Si: (rar) *pârât*[1] (**7**), (înv) *pârâciune* (**7**), *pârâtură* (**7**). **8** Bârfire a cuiva cu intenția de discreditare Si: (rar) *pârât*[1] (**8**), (înv) *pârâciune* (**8**), *pârâtură* (**8**). **9** Trădare a unui secret Si: (rar) *pârât*[1] (**9**), (înv) *pârâciune* (**9**), *pârâtură* (**9**). **10** Denunțare.

pârâș, ~ă *smf* [At: CORESI, L. 440/21 / V: (înv) ***pârăș, păr~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pârî*** + *-iș*] **1** *sf* (Îvr) Persoană care se plânge de faptele sale cuiva.

2 (Jur; înv; șîs *~ul mare, ~ul de sus, ~ul deasupra*) Reclamant. 3 (Îvr; pex) Vrăjmaș. 4 *sm* (Jur; îrg; șîs *~ul mic, ~ul de jos*) Împricinat. 5 (Jur; îvr; îas) Pârât[2] la un proces. 6 *sm* (Pop) Diavol.

pârâșește *av* [At: DOSOFTEI, PS. 421/9 / E: ***pârâș*** + *-este*] 1 (Îvr; îe) **A sta (cuiva)** ~ A sta cuiva împotrivă ca un pârâș (1). 2 (Îvr; îae) A se împotrivi.

pârât[1] *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ***pârî***] **1-9** Pârâre (**1-9**). **10** Denunțare.

pârât[2], ***~ă*** [At: CORESI, EV. 137 / Pl: *~âți, ~e* / E: ***pârî***] **1-2** *smf, a* (Jur) (Persoană) împotriva căreia își îndreaptă reclamantul, în procesul civil, plângerea, cererea Si: *reclamat*. **3-4** *smf, a* (Om) învinuit de ceva. **5** *a* Căruia i se prezintă în mod tendențios faptele, exagerând sau mințind, cu intenția de a provoca sancționarea sa. **6** *a* Care este bârfit cu intenția de a fi discreditat. **7** *a* Al cărui secret este dezvăluit de cineva. **8** *a* Denunțat.

pârâtor, ~oare [At: PSALT. 10 / V: (înv) *~i sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pârâ*** + *-tor*] **1** *smf* (Jur; Trs; Buc; iuz) Reclamant la un proces. **2-3** *smf, a* (Persoană) care pârăște Si: (fam) *pârâcios* (**1-2**). **4-5** *smf, a* (Persoană) care arată în mod răutăcios faptele sau vorbele cuiva pentru a-l discredita Si: (fam) *pârâcios* (**3-4**). **6-7** *smf, a* (Persoană) care dă de gol pe cineva Si: (fam) *pârâcios* (**5-6**). **8-9** (Persoană) căreia îi place să pârască pe cineva Si: (fam) *pârâcios* (**7-8**). **10** *smf* (Pex) Trădător. **11** (Pex) Denunțător.

pârâtură *sf* [At: LB / V: ***pâ~*** / Pl: *~ri* / E: ***pârâ*** + *-tură*] (Înv) **1-9** Pârâre (**1-9**). **10** Denunțare.

pârâu [At: CORESI, PS. 15/8 / V: ***~râu***, (îvr) ***parău, pâriu, perău***, (înv) ***~reu***, (reg), ***parau, parău*** / Pl: *~raie, ~uri*, (reg) *~rauă, ~rao, ~răie, ~reie, ~roaie* / E: cf alb *përrua*] **1** *sn* Apă curgătoare mică, permanentă sau temporară, având, în general, sub 50 km lungime Si: *râuleț*. **2** *sn* (Pex) Râu. **3** *sn* (Reg) Albie a unei ape curgătoare. **4** *sn* Șiroi de apă provenind din ploi sau din topirea zăpezilor. **5** *sn* (Pex) Șanț săpat de ape pe pantele de scurgere. **6** *sn* (Pex) Urmă lăsată de un lichid care s-a prelins pe ceva Si: *dâră*. **7** *sn* (Fig; mpl; udp „de") Cantitate mare. **8** *sn* (Fig; mpl) Șuvoi. **9** *av* (Pe lângă verbe de mișcare) În cantitate mare. **10** *sn* (Pan; reg) Jgheab la teascul de stors struguri. **11** *sn* (Pan; pop) Canal prin care se scurge murdăria de la grajd. **12** *sn* (Pan; Trs) Șanț săpat în piatră. **13** *sn* (Pan; reg) Gardină la fundul unui butoi. **14** *sn* (Pan; Trs; Buc; îf *parău, pârău*) Vâlcea. **15** *sn* (Pan; Trs; Buc; îs) *Pârâul cel strâmt* Strâmtoare între doi munți sau între două dealuri. **16** *sn* (Pan; reg) Hotar care desparte două ogoare, două proprietăți.

pârâuaș *sn* vz ***pârâiaș***

pârâuț *sn* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XIX, 8 / V: ***~râuț*** / Pl: *~e, ~uri* / E: ***pârâu*** + *-uț*] **1-18** (Șhp) Pârâiaș (**1-18**). **19** (Fig) Cantitate dintr-un lichid care curge sub forma unui fir subțire.

pârc *s* vz ***pârci***[2]

pârcam *sn* vz ***parcan***

pârcan[1] *sn* vz ***parcan***

pârcan[2] *s* [At: ST. LEX. 168/1 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Azimă.

pârcav, ~ă *a* vz ***pârgav***

pârcavit, ~ă *a* vz ***pârgavit***

pârcălab *sm* [At: CORESI, ap. TDRG / V: (îvp) ***păr~***, (înv) ***per~*** (nob) ***percalabile*** *sp* art., (reg) ***cârpă~, pârcalan, pur~*** / Pl: *~i* / E: mg ***porkoláb***] **1** (În evul mediu, în țările române) Conducător de județ, de ținut, de cetate, cu atribuții militare, administrative și judecătorești Vz *staroste*. **2** (Mun) Administrator de sate boierești sau mănăstirești. **3** (Trs) Comandant al unei închisori. **4-6** Persoană care avea funcția de pârcălab (**1-3**). **7-9** (Pex) Titlu purtat de pârcălab (**4-6**). **10** (Olt) Primar rural. **11** (Mun; Olt) Perceptor rural. **12** (Olt; pan) Tânăr care tocmește lăutarii la horă plătindu-i cu banii pe care-i strânge în acest scop de la dansatori.

pârcălabiță *sf* vz ***pârcălăbiță***

pârcălăbeasă *sf* [At: CADE / Pl: *~ese* / E: ***pârcălab*** + *-easă*] **1-3** Soție de pârcălab (**4-6**) Si: *pârcălăboaie* (**1-3**), (reg) *pârcălăbiță* (**1-3**). **4** Femeie cu funcția de primar rural Si: (reg) *pârcălăbiță* (**4**), (îrg) *pârcălăboaie* (**4**). **5** Soție de primar rural Si: (reg) *pârcălăbiță* (**5**), (îrg) *pârcălăboaie* (**5**). **6** Soție de perceptor rural Si: (reg) *pârcălăbiță* (**6**), (îrg) *pârcălăboaie* (**6**).

pârcălăbel *sm* [At: IORGA, S. D. XIII, 153 / Pl: *~ei* / E: ***pârcălab*** + *-el*] (În evul mediu; în țările române) **1** Ajutor de perceptor rural. **2** Persoană care avea funcția de pârcălăbel (**1**). **3** (Pex) Titlu de pârcălăbel (**1**). **4-15** (Pop; șhp) Pârcălab (**4-6, 10-12**) (tânăr și drăguț).

pârcălăbesc, ~ească *a* [At: (a. 1639) IORGA, S. D. V, 340 / Pl: *~ești* / E: ***pârcălab*** + *-esc*] **1-6** Care aparține pârcălabului (**4-6, 10-12**). **7-12** Privitor la pârcălab (**4-6, 10-12**). **13-18** Care provine de la pârcălab (**4-6, 10-12**).

pârcălăbi *vit* [At: FOLC. OLT.–MUNT. III, 40 / V: ***cârpă~*** / Pzi: *~besc* / E: ***pârcălab***] **1-6** (Reg) A fi pârcălab (**4-6, 10-12**).

pârcălăbie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 232[r]/31 / V: (înv) ***parcă~*** / Pl: *~ii* / E: ***pârcălab*** + *-ie*] **1-6** (În evul mediu; Mun) (Funcție sau) titlu de pârcălab (**1-3**). **7-9** (În evul mediu; Mun; pex) Perioadă cât cineva era pârcălab (**1-3**). **10-12** (În evul mediu; Mun; pex) Instituție condusă de pârcălab (**1-3**). **13-15** (În evul mediu; Mun; pex) Local al pârcălăbiei (**10-12**). **16-18** (Olt; pex) (Funcție sau) titlu de primar comunal. **19** (Olt; pex) Primărie. **20-21** (Mun; Olt; pex) (Funcție sau) titlu de perceptor. **22** (Mun; Olt; pex) Percepție. **23** (În evul mediu; Mun; pex) Dare plătită pârcălabului (**1**).

pârcălăbiță *sf* [At: CADE / V: ***~lab~*** / Pl: *~țe* / E: ***pârcălab*** + *-iță*] (Reg) **1-6** Pârcălăbeasă (**1-6**).

pârcălăboaie *sfi* [At: (a. 1619) IORGA, S. D. V, 81 / V: ***~păr~*** / Pl: ~ / E: ***pârcălab*** + *-oaie*] (Îrg) **1-6** Pârcălăbeasă (**1-6**).

pârceală[1] *sf* [At: ALR I, 1783/960 / V: ***pâc~*** / Pl: *~eli* / E: ***pârci***[4] + *-eală*] **1** (Olt; îf *pâceală*) Perioadă de împerechere la capre Si: (reg) *pârcit* (**3**). **2-3** (Reg) Pârci[1] (**8-9**).

pârceală[2] *sf* [At: H VII, 3384 / Pl: *~eli* / E: cf *pârci*[3]] (Reg) Ceață deasă Si: (reg) *pârci*[3] (**1**).

pârcel *sm* vz ***purcel***

pârceliv, ~ă *a* [At. STOIAN, PĂST. 63 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Mun; d. oi și câini) Cu buza superioară mai proeminentă decât cea inferioară.

pârci[1] *sn* [At. PLOPȘOR, V. O. 12 / Pl: *~uri* / E: nct] (Ban; Olt) Limbă îngustă de pământ care a rămas, în mod accidental, nearată între brazde Si: (reg) *chiu, greș, jibiță*.

pârci[2] [At: DOSOFTEI, ap. HEM 726 / V: (reg) ***pârci, pâc, pâci, ~rc, pârșă*** *sf*, ***pârt, pirci*** / Pl: nct / E: bg ***пърч***, srb ***prč***] **1** *sm* (Îvp) Țap de prăsilă în perioada împerecherii. **2** *sm* (Pgn) Țap. **3** *sm* (Pop; îe) **A da (cuiva) ~ul babei** A îmbrânci pe cineva. **4** *av* (Reg; d. copii; îe) **A umbla pâci** A umbla de-a bușilea. **5-6** *sm* (Reg; pan) Berbec (de prăsilă). **7** *sm* (Reg) Pui de iepure. **8** *sn* (Pop) Miros caracteristic al țapului în perioada împerecherii Si: (reg) *pârceală*[1] (**2**), *pârcioc* (**1**), *pârcit* (**4**), *pârcitură* (**3**), *pârciță* (**1**). **9** *sn* (Pop) Sudoare de țap Si: *pârceală* (**3**), *pârcioc* (**2**), *pârcit* (**5**), *pârcitură* (**4**), *pârciță* (**2**). **10** *sn* (Reg) Pârleală. **11** *s* (Reg) Hormoni sexuali la om. **12** *sm* (Reg) Tânăr desfrânat. **13-14** *sn* (Cuvânt pentru) chematul oilor sau al altor animale. **15** *sm* (Rar) Pipernicit. **16** *sm* (Rar) Copil. **17-18** *sm* (Reg) (Soi de) struguri cu boabe mici. **19-20** *s* (Reg; îs) *Pere de ~* (Soi de) pară foarte gustoasă, nedefinită mai îndeaproape.

pârci[3] *s* [At: PĂCALĂ, M. R. 141 / Pl: nct / E: nct] **1** (Trs; Olt) Pârceală[2]. **2** (Reg) Ninsoare cu fulgi mărunți și rari.

pârci[4] [At: ANON. CAR. / V: ***pâci, pir~, pur~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***pârci***[2]] **1** *vrr* (Reg; d. capre și oi) A se împreuna. **2** *vt* (D. mascul) A fecunda.

pârcigan *s* [At: H XI, 5 / Pl: nct / E: cf *pârci*[2]] **1-2** (Reg) (Soi de) struguri cu boabele dulci, de culoare neagră-roșietică Si: (reg) *branete*.

pârcioacă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~oace, ~oci* / E: cf bg *пърцуца*] (Mun; Ban) Țuică de calitate inferioară.

pârcioagă *sf* [At: PAMFILE, J. II, 159 / Pl: nct / E: cf *pârci*[3], *pârceală*] (Mol) Vreme întunecoasă, cu ceață deasă și ploaie măruntă.

pârcioc *s* [At: ALR I, 1783/355 / E: ***pârci*** + *-oc*] (Reg) **1-2** Pârci[2] (**8-9**).

pârcioci *sp* vz ***picioică***

pârciog *sm* [At: A II, 7 / Pl: *~ogi* / E: nct] (Reg) Cocoș castrat Si: *clapon*.

pârcioși *sp* vz ***picioică***

pârciotin *sm* vz ***pârtotin***

pârcire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pârci***[4]] (Reg) **1** Împreunare a caprelor sau a oilor Si: *pârcit* (**1**), *pârcitura* (**1**). **2** Fecundare a animalelor de către mascul Si: *pârcit* (**2**), *pârcitură* (**2**).

pârcit *sn* [At: LM / V: (reg) *pâc~* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pârci***[4]] **1-2** (Reg) Pârcire (**1-2**). **3** (Olt; îf *păcit*) Pârceală[1] (**1**). **4-5** (Trs) Pârci[2] (**8-9**).

pârcitură *sf* [At: ALR I, 1783/315 / V: *pir~* / Pl: *~ri* / E: ***pârci***[4] + *-tură*] **1-2** (Reg) Pârcire (**1-2**). **3-4** (Reg) Pârci[2] (**8-9**). **5** (Mun; îf *pircitură*) Ființă, plantă etc. rămasă nedezvoltată.

pârciță *sf* [At: ALR I, 1783/388 / Pl: ? / E: ***pârci***[2] + *-iță*] (Reg) **1-2** Pârci[2] (**8-9**).

pârciui[1] *vt* [At: LEXIC REG. II, 52 / Pzi: *~esc* / E: ***pârci***[1] + *-ui*] (Reg) **1** (C. i. ierburi uscate, necosite) A da foc. **2** A pârli.

pârciui[2] *vt* [At: CIAUȘANU, V. 186 / Pzi: *~esc* / E: ***pârci***[2] + *-ui*] (Olt; c. i. oameni) A tunde prost.

pârciuială *sf* [At: CIAUȘANU, V. 186 / P: *~ciu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pârciui***[2] + *-eală*] (Reg) Pârciuire.

pârciuire *sf* [At: CIAUȘANU, V. 186 / Pl: *~ri* / E: ***pârciui***[2]] (Olt) Tundere neregulată a unei persoane Si: (reg) *pârciuială, pârciuitura*.

pârciuit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 186 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârciui***[2]] (Olt; d. oameni) Tuns prost.

pârciuitură *sf* [At: CIAUȘANU, V. 186 / P: *~ciu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pârciui***[2] + *-tura*] (Olt) Pârciuire.

pârco *av* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 146 / V: (reg) ***~om, ~cu*** / E: cf srb *prkos* „încăpățânare"] (Ban) De-a curmezișul.

pârcom *av* vz ***pârco***

pârcu *av* vz ***pârco***

pârcui *vrr* [At: DLR / Pzi: nct / E: cf *pârco*] (Reg) A se certa.

pârdalnic, ~ă [At: CONACHI, P. 301 / V: (iuz) ***pur~***, (reg) ***păr~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] **1-2** *smf, a* (Pfm; șdp) (Om) blestemat. **3-4** *smf, a* (Pfm; șdp) (Om) nenorocit. **5-6** *sfa* (Pfm; în imprecații) Suferință grea (din dragoste). **7** *sfa* (Pfm; în imprecații) Nenorocire. **8** *sma* (Pfm; în imprecații) Diavol. **9** *sma* (Reg; în imprecații) Foc.

pârdie *sf* vz ***pârtie***

pârcu *sn* vz ***pârâu***

pârg[1] *sn* vz ***pârgă***

pârg[2] *s* vz ***pârghie***

pârgar *sm* [At: CORESI, L. 418/20 / V: (înv) ***par~, prag~, pur~*** / Pl: *~i* / E: mg ***polgár***, ger ***Bürger***] **1** (Înv) Concetățean. **2** (Înv) Orășean. **3** (În organizarea administrativă feudală) Membru al sfatului de conducere al unui oraș sau unui târg Vz *bătrân, jurat*. **4** (Pex) Funcție administrativă a pârgarului (**3**). **5** (Trs; în vechea organizare administrativă) Vătășel la primărie. **6** (Mol; Buc) Om ușuratic, neserios, pe al cărui cuvânt nu se poate conta. **7** (Trs) Flăcău din grupul celor care organiza programul petrecerilor tinerilor la Crăciun și la Anul Nou. **8** (Reg) Pândar (**1**). **9** (Înv) Muncitor la ocnele de sare.

pârgari *vi* [At: LEXIC REG. 106 / Pzi: nct / E: ***pârgar***] (Buc) **1** A nu munci. **2** A bate drumurile fără rost.

pârgat *s* [At: BIBICESCU, P. P. 386 / Pl: nct / E: nct] (Pop) Țesătură nedefinită mai îndeaproape.

pârgav, ~ă *a* [At: SLAVICI, N. I, 156 / V: ***pircav*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***pârgă*** + *-av*] **1** (Trs; Ban; d. fructe) Timpuriu. **2** (Trs; d. roade) Pârguit[2] (**1**). **3** (Reg; îs) *Roi ~* Roi de albine ieșit din stup cu matca tânără, căutând alt adăpost.

pârgavit, ~ă *a* [At: DR. I, 360 / V: (reg) ***păr~, ~rca~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***pârgav***] (Trs; Ban; d. fructe) Timpuriu.

pârgă *sf* [At: PALIA (1582), ap. GCR I, 37/39 / V: ***pârg*** *sn* / Pl: *~rge*, (rar) *~rgi* / E: slv ***пръга***] **1-2** Fruct, cereală care (a început să se coacă sau) abia s-a copt Si: *trufanda*. **3** (Csc) Primele grâne, fructe, legume sau flori etc. dintr-un an. **4** (Înv; îe) **A aduce (pe cineva sau ceva) ~** A aduce pe cineva sau ceva ca prinos, ca ofrandă. **5-6** Coacere (timpurie). **7-8** (Pex) Stare a fructelor și a cerealelor în pârgă (**5-6**). **9-10** (Îe; îla) **(A fi) în ~** (A fi) pe cale să se coacă. **11-12** (Pex; îae; îal) (A fi) aproape de timpul potrivit. **13** (Îe) **A da în ~** A începe să se coacă. **14** (Reg; îs) *~ de caș* Caș preparat din cel dintâi lapte muls de la oi. **15** (Înv; pan) Persoană sau rod, produs etc. care este cel dintâi dintr-o serie. **16** (Îrg) Început.

pârgăi *vr* [At: PAMFILE, A. R. 115 / Pzi 3: *~ește* / E: ***pârgă*** + *-ăi*] (Reg; d. roade) A se pârgui (**1**).

pârgălaș *sn* [At: MAT. DIALECT. I, 86 / Pl: *~uri* / E: mg ***pergelés***] (Trs; Mol) Ceapă prăjită în untură, în ulei, adăugată la unele mâncăruri pentru a le face mai gustoase.

pârgălău *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: mg ***pergelö***] (Reg) Mâncare din bucățele de slănină prăjite cu ceapă, peste care se toarnă apă, supă, ciorbă.

pârgăli[1] *v* vz ***pârgălui***

pârgăli[2] *v* vz ***pârgălui***[1]

pârgălit, ~ă *a* vz ***pârgăluit***

pârgălui[1] [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 147 / V: (css) ***~ăli*** / Pzi: nct / E: ***pârgă*** + *-(ă)lui*] (Reg) **1** *vr* A se pârgui (**1**). **2** *vtf* A pârgui (**4**).

pârgălui[2] *v* vz ***pârgălui***

pârgăvi *vr* [At: ALR SN I, 114/53 / Pzi 3: *~vește* / E: ***pârgav***] (Reg) A se pârgui (**1**).

pârghi *sn* vz ***pâghie***

pârghie *sf* [At: GCR I, 357/4 / V: ***~ghi*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***~ghină*** (Pl: *~ne, ~ni*), (reg) ***pârg*** (Pl: nct) *s*, ***~gie, ~giu*** (Pl: nct) *s* / E: ml ***pergula***] **1** Bară de lemn, fier folosită la ridicarea, mișcarea sau transportarea unei greutăți Si: (reg) *mătărângă, parmaclâc*, (îvr) *mangeal* (**1**). **2** Bară rigidă cu un punct de reazăm pe care se exercită o forță activă și o forță de rezistență, cu diverse utilizări în industrie, tehnică etc. Si: (reg) *mătărângă, parmaclâc*, (îvr) *mangeal*. **3** (Pex) Element al aparatului locomotor la om. **4-5** (Fig) Mijloc (de propulsare a unei activități sau) cu care se realizează o acțiune Si: *punct de sprijin, element de susținere*. **6** (Pan) Braț de balanță. **7** Parte a leagănului de copii, în care se fixează scăunelul Si: (reg) *săgeată*. **8** (Pan) Parte a joagărului de tăiat bușteni situată între talpă și acoperiș Si: (reg) *pocănea, terteleci*. **9** (Pan) Drug de lemn cu care se rotește moara de vânt pentru a aduce aripile în poziția optimă spre a fi acționate de curentul de aer Si: *cârmă, oiște*[1], *protap*. **10** (Pan) Parte a morii pe care se ridică piatra de deasupra spre a o fereca cu ciocanul de fier Si: *capra, cumpănă*. **11** (Reg; pan) Par mic pe care se fixează în car încărcătura de fân, de lemn etc.

pârghină *sf* vz ***pârghie***

pârgie *sf* vz ***pârghie***

pârgiu *s* vz ***pârghie***

pârgoli *vr* [At: SCL 1971, 399 / Pzi: *~lesc* / E: ctm ***pârjoli + pârgui***] (Reg) A se încălzi.

pârgui [At: PANN, E. I, 84/17 / V: (reg) ***păr~*** / Pzi: 3 *~ește* / E: ***pârgă*** + *-ui*] **1** *vr* (D. fructe și cereale) A ajunge la maturitate și a începe să se coacă Si: (reg) *a se pârgăi, a se pârgălui*[1] (**1**), *a se pârgăvi*. **2** *vr* A se îngălbeni sau a se rumeni prin coacere. **3** *vr* (D. plante) A avea fructele ajunse la maturitate, pe cale de a se coace. **4** *vtf* A face să dea în pârgă (**13**) Si: (reg) *a pârgălui*[1] (**2**). **5** *vt* (Pan; d. cer) A se colora la răsăritul soarelui.

pârguială *sf* [At: POLIZU / P: *~gu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pârgui*** + *-eală*] **1** Primă fază de coacere a fructelor, când acestea încep să-și schimbe culoarea și când crește conținutul de zahăr. **2** (Îlv) **A da în ~** A se pârgui (**1**).

pârguire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pârgui***] **1** Ajungere la maturitate și începere a coptului Si: *pârguit*[1] (**1**). **2** Stare a fructelor și a cerealelor maturizate care încep să se coacă Si: *pârguit*[1] (**2**). **3** Îngălbenire sau rumenire prin coacere Si: *pârguit*[2] (**3**). **4** Proces de coacere a fructelor ajunse la maturitate Si: *pârguit*[1] (**4**). **5** Timp când se pârguiesc (**1**) fructele sau cerealele Si: *pârguit*[1] (**5**).

pârguit[1] *sn* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 46 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pârgui***] **1-5** Pârguire (**1-5**).

pârguit[2]***, ~ă*** *a* [At: ISPIRESCU, ap. DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârgui***] **1** (D. fructe, cereale) Care a ajuns la maturitate și începe să se coacă Si: (reg) *pârgav* (**2**). **2** (D. fructe, cereale) Aproape copt. **3** (Pan; d. oameni)

Rumen. 4 (Pan; d. plante) Care are fructele ajunse la maturitate, pe cale de a se coace.

pârhaiță *sf* vz ***prahaiță***

pâri *v* vz ***pârî***

pârî [At: COD. VOR. 2/25 / V: (înv) ***pâri, ~ri*** / Pzi: *~răsc* / E: slv **пьрѣти**] **1** *vrr* (Înv) A avea o dispută cu cineva pentru ceva. **2** *vrr* (Înv) A se certa învinuindu-se reciproc. **3** *vrr* (Îrg) A fi în proces cu cineva. **4** *vt(a)* (Înv) A nu recunoaște fapta incriminată. **5** *vt(a)* (Înv) A contesta adevărul acuzației. **6** *vt* (Îrg; cu determinările „la județ", „la judecător") A chema în judecată, a reclama în fața justiției. **7** *vi* (Îvr) A revendica în baza unui drept. **8** *vt(a)* A se plânge de faptele cuiva Si: *a acuza, a învinui*. **9** *vt* A arăta în mod răutăcios și tendențios faptele cuiva, exagerând sau mințind. **10** *vt* A vorbi pe cineva de rău. **11** *vt* A trăda pe cineva. **12** *vt* A denunța.

pârjac *sm* [At: PAȘCA. GL. / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) **1** Om sau animal nedezvoltat de ajuns. **2** Impotent.

pârjală *sf* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / Pl: *~le* / E: nct] (Mun) Prăjină lungă și subțire cu care umblă oamenii să se apere de câini Si: (reg) *pârjalnița*.

pârjalniță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***pârjală + -niță***] (Reg) Pârjală.

pârjălniță *sf* [At: ARVINTE. TERM. 160 / Pl: *~țe* / E: cf *pârjol, pârjoli*] (Reg) **1** Loc unde a ars o pădure. **2** Arsură.

pârjâtură *sf* vz ***prăjitură***

pârjiliță *sf* [At: LEXIC. REG. 106 / E: ns cf *prăji*] (Buc) Mâncare făcută în grabă și nu prea bună.

pârjitură *sf* vz ***prăjitură***

pârjoală[1] *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 78 / Pl: *~le* / E: pvb ***pârjoli***] **1** (Reg) Bucată de carne sau de pește friptă la grătar. **2** (Reg) Friptură la grătar. **3** (Mol) Chiftea. **4** (Spc; șîs *~ moldovenească*) Chiftea mare, de formă ovală, fragedă și pufoasă, dată prin pesmet și prăjită în grăsime încinsă. **5** (Îe) **A-i șterge (cuiva) ~la de pe foc** A priva pe cineva de un lucru dorit. **6** (Îae) A-i lua cuiva orice posibilitate de a realiza ceva.

pârjoală[2] *sf* vz ***pârjol***

pârjol [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***păr~, per~***, (reg) ***~oală*** *sf* / Pl: *~uri*, (îvr) *~oale* / E: pvb ***pârjoli***] **1** *sn* Foc violent și mistuitor izbucnit mai ales pe vreme de secetă și arșiță mare Si: *incendiu*, (îvp) *pojar*, (reg) *pârjolaie* (**2**), *pârlitura* (**15**). **2** *sn* (Prc) Parte luminoasă, mobilă și dogoritoare care se înalță dintr-un corp aprins. **3** *sn* (Prc) Flacără vie care se întinde repede și arde ierburile uscate, miriștea etc. Si: *pară*[1], *văpaie*, *vâlvătaie*. **4** *av* (Cu valoare de superlativ absolut) Extrem de... **5** *av* (Pe lângă verbe de mișcare) Foarte repede. **6** *sn* (Îlav) **Cu ~** sau **cu (mare) foc și cu ~** Foarte repede și cu mare intensitate. **7** *sn* (Îlav) **Foc și ~** Cu înverșunare Si: *aprig, aprins, îndârjit, înverșunat*. **8** *sn* (Îe) **A da** (sau, înv, **a lăsa, a slobozi) ~** A aprinde un foc. **9** *sn* (Îae) A incendia. **10** *sn* (Reg; îe) **A lua ~** A se aprinde. **11-12** *sn* (Pfm; îe) **A face ~** A distruge totul (prin foc). **13** *sn* (Pex; îae) A face prăpăd. **14** *sn* **A i se aprinde (cuiva) ~ înaintea ochilor** sau (reg) **a se face foc și ~** A se înfuria foarte tare. **15** *sn* (Îe) **A plânge cu foc și cu ~** A plânge în hohote. **16** *sn* (Îe) **A purta fierul și ~ul** A distruge cu forța armată. **17** *sn* (Îvr; Ban; Trs) Loc în pădure ars de pârjol (**1**) Si: (pop) *pârlitură* (**16**), (reg) *pârjolitură* (**19**), *pârleală* (**11**). **18-19** *sn* Căldură mare în timpul verii (cu secetă care distruge vegetația) Si: *arșiță, zăduf, zăpușeală*. **20** *sn* (Înv; fig) Sentiment puternic, pornire violentă care copleșește pe cineva, întunecându-i adesea dreapta judecată. **21-22** (Înv; fig) Furie (nestăvilită). **23** (Înv; fig) Iubire pasională nestăpânită. **24** (Fig) Nenorocire mare care se abate asupra cuiva Si: *năpastă, pacoste*. **25** (Pex) Dezlănțuire de forțe provocată de om sau de elementele naturii, pricinuind mari distrugeri de bunuri sau de vieți omenești Si: *calamitate, dezastru, potop, potopenie, prapad, urgie*.

pârjolaie *sf* [At: ALR I, 692/285 / P: *~la-ie~* / Pl: *~lăi* / E: ***pârjol + -aie*** cf *vâlvataie*] (Reg) **1** Pară[1]. **2** (Pex) Pârjol (**1**). **3** Ardere violentă cu flacără și cu degajare de căldură. **4** (Îs) *~ mare* Incendiu.

pârjoli [At: URECHE, L. 92 / V: (înv) ***păr~*** / Pzi: *~lesc*, 3 și (reg) *~lește* / E: mg ***perzsel, pörzsöl***] **1** *vt* (C. i. așezări omenești, terenuri cultivate, păduri, fânațuri etc.) A da foc cu scopul de a distruge Si: *a incendia*. **2** *vt* A pustii prin foc. **3** *vt* (Înv) A arunca un obiect în foc pentru a fi ars. **4** *vt* (Pgn) A face prăpăd Si: *a devasta, a distruge, a pustii*. **5** *vt* (Îvr; c. i. ființe) A mistui în flăcări. **6** *vt* (Îvr; c. i. ființe) A arde de viu. **7** *vr* (Reg) A muri prin ardere. **8** *vr* (Reg) A fi mistuit de foc. **9** *vr* (Reg) A muri în urma opărelii. **10** *vt* (C. i. părți ale corpului) A provoca arsuri. **11-12** *vtr* (Fig) (A provoca sau) a avea mari frământări sufletești Si: *a (se) chinui*. **13** *vt* (Înv) A pârli părul. **14** *vt* (Trs; Mar; c. i. animale tăiate) A pârli (**5**). **15** *vt* (Reg) A opări cu apă. **16** *vt* (Pop; c. i. alimente) A prăji. **17** *vt* (Pop; c. i. alimente) A coace la repezeală în mod superficial. **18** *vi* (D. soare) A încălzi peste măsură Si: *a arde, a dogorî*. **19** *vr* (Rar; d. oameni) A se expune la căldura soarelui pentru (a se încălzi sau) a se bronza. **20** *vt* (D. soare; c. i. vegetația) A usca din cauza căldurii puternice Si: *a ofili, a veșteji*. **21** *vr* (Îvr; c. i. materii organice) A se usca zbârcindu-se și înnegrindu-se sub acțiunea îndelungată și puternică a razelor solare. **22** *vt* (Înv; fig; rar) A păgubi (**1**) prin înșelătorie. **23** *vt* (Înv; fig; rar) A înșela.

pârjolire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pârjoli***] **1** (Înv) Incendiere a unor așezări omenești, păduri, culturi, cu scopul de a le distruge Si: *pârjolit*[1] (**1**), *pârjolitură* (**1**). **2** (Înv) Azvârlire în foc a unui obiect pentru a fi ars Si: *pârjolit*[1] (**2**), *pârjolitura* (**2**). **3-4** (Pgn) Pustiire a unor așezări (prin foc) Si: *pârjolit*[1] (**3-4**), *pârjolitura* (**3-4**). **5-6** Mistuire în flăcări a unor ființe (de vii) Si: *pârjolit*[1] (**5-6**), *pârjolitură* (**5-6**). **7-8** Provocare a unor arsuri pe anumite părți ale corpului (prin foc sau) prin opărire Si: *pârjolit*[1] (**7-8**), *pârjolitura* (**7-8**). **9** Ardere a părului sau a penelor de pe animale tăiate Si: *pârjolit*[1] (**9**), *pârjolitura* (**9**). **10** Provocare a unor chinuri sufletești intense Si: *pârjolit*[1] (**10**), *pârjolitură* (**10**). **11-12** (Prăjire în ulei sau) frigere pe spuzeală a unor alimente Si: *pârjolit*[1] (**11-12**), *pârjolitura* (**11-12**). **13-14** Căldură insuportabilă a soarelui (și uscare a vegetației) Si: *pârjolit*[1] (**13-14**), *pârjolitură* (**13-14**). **15-16** Expunere a oamenilor la soare (pentru a se încălzi sau) pentru a se bronza Si: *pârjolit*[1] (**15-16**), *pârjolitură* (**15-16**). **17** Zbârcire a unor materii organice sub acțiunea îndelungată și puternică a soarelui Si: *pârjolit*[1] (**17**), *pârjolitură* (**17**). **18** (Fig; rar) Păgubire prin înșelătorie Si: *pârjolit*[1] (**18**), *pârjolitură* (**18**).

pârjolit[1] *sn* [At: VLASIU, A. P. 299 / E: ***pârjoli***] **1-18** (Rar) Pârjolire (**1-18**). **19** (Spc; Trs) Pârlire a porcului tăiat și curățat, în vederea îndepărtării perilor rămași.

pârjolit[2], ***~ă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 263 / V: (înv) ***per~***, (reg) ***por~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârjoli***] **1** Nimicit de foc, de pârjol (**1**) Si: *ars, distrus, mistuit*. **2** (Reg; d. oameni sau părți ale corpului lor) Care este ars de foc sau de apă clocotită Si: *pârlit*[2] (**2**). **3** (Trs; Mar; d. păr, mustață, sprâncene) De culoare închisă. **4-5** (D. alimente) (Prăjit sau) fript. **6** (D. oameni) Bronzat prea tare Si: *pârlit*[2] (**3**). **7** Chinuit. **8** (D. vegetație) Uscat. **9** (Fig; d. oameni) Păgubit prin înșelătorie.

pârjolitură *sf* [At: CHEST. IV, 108/68 / Pl: *~ri* / E: ***pârjoli + -tură***] **1-18** (Reg) Pârjolire (**1-18**). **19** Pârjol (**17**).

pârlac[1] *sm* vz ***pârlaci***

pârlac[2] *s* [At: DLR / Pl: nct / E: ns cf *pârle*] (Reg; csc) Resturi de păr, de oase etc. rămase dintr-o oaie mâncată de lup.

pârlaci *smi* [At: CONTEMPORANUL, II, 729 / V: (reg) ***~ac*** / E: ***pârli + -aci***] **1** (Îvr; Mol) Șarlatan. **2** (Reg) Păcală.

pârlaghină *sf* vz ***pătlagină***

pârlagină *sf* vz ***patlagină***

pârlanghină *sf* vz ***pătlagină***

pârlaz *sn* vz ***pârleaz***

pârlă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~le* / E: ns cf *pârlaci*] (Trs) Fată isteață, vioaie.

pârlăcie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***pârlaci + -ie***] (Mol) Șarlatanie.

pârlăi *v* vz ***pârlui***

pârlălui *vt* [At: KLEIN, D. 548 / Pzi: *~esc* / E: mg ***paroló, párl***] (Înv; Trs) A pârlui.

pârlău *sn* [At: KLEIN, D. 148 / Pl: *~laie, ~ăie* / E: mg ***párló***] **1** (Reg) Vas mare, făcut din doage sau dintr-un trunchi de copac scobit în formă de cilindru, sau rar, din pietre puse una peste alta, în care se pun rufele la spălat (pentru a fi opărite cu leșie). **2** (Trs) Ciubăr în care se încheagă laptele, se culeg strugurii pentru vin etc.

pârle *sm* vz ***pârlu***

pârlea *sma* [At: POLIZU / V: (reg) ***păr~*** / G-D: *~ei, ~lii* / Vc: ***~eo*** / E: ***pârli*** + *-ea*] **1** (Fam) Persoană înșelată, escrocată. **2** (Pfm; îe) **Ține-te** (sau **să te ții, să te păzești**) **~eo!** Bagă de seamă, aleargă cât te țin puterile să n-o pățești! **3** (Pfm; îae) Pe aici ți-e drumul! **4** (Îe) **Întinde-o (la drum)** (sau **tunde-o**), **~eo!** Pleacă imediat! **5** (Reg) Om cu forțe fizice și morale epuizate. **6** (Reg) Om sărac. **7** (Rar) Om care se ține de pungășii, de potlogării Si: *potlogar, pungaș, șarlatan*. **8** (Fam; euf) Drac. **9** (Îe) **A se duce ~lii** A pleca departe fără gând sau posibilitate de întoarcere. **10** (Îae) A pleca încotro îl duc pașii, în lumea largă. **11** (Îae) A dispărea fără urmă.

pârleală *sf* [At: CREANGĂ, A. 111 / Pl: *~eli* / E: ***pârli*** + *-eală*] **1** Ardere ușoară la suprafață cu ajutorul flăcării, al unui corp de metal incandescent sau foarte încins Si: *pârlire* (**1**), *pârlit*[1] (**1**), *pârlitură* (**1**). **2** (Spc) Arsură a pielii provocată de atingerea cu un corp incandescent, cu o flacără sau în urma expunerii prea îndelungate la soare Si: *pârlire* (**2**), *pârlit*[1] (**2**), *pârlitură* (**2**). **3** (Rar) Miros provenit din arderea mocnită a unor ierburi. **4** (Fig; fam) Înșelăciune. **5** (Fig) Pagubă. **6** (Fam; îe) **A-și scoate ~la** A-și găsi o compensație. **7** (Îae) A se despăgubi de o pierdere materială, de un efort etc. **8** (Pan; reg) Pelagră. **9** (Pan; rar) Insolație. **10** (Trs) Pârjol (**17**).

pârleaz *sn* [At: PSALT. 299 / V: (înv) ***~ă*** *sf*, (reg) ***~laz, pârlaz, păr~, pârlează*** *sf*, ***pirilaz, pirlas, pirlaz, pir~, pirloag, prelaz, prilagiu, prilaz, prizlaz*** / Pl: *~uri* / E: bg **прелаз**, srb ***prelaz***] **1** Trecătoare îngustă peste un gard la țară, făcută din una sau mai multe scânduri care străbat orizontal gardul, ca niște trepte, și se sprijină, la cele două extremități, pe câte un țăruș bătut în pământ, astfel încât să poată trece numai oamenii. **2** (Reg) Trecătoare îngustă peste un șanț, de obicei acoperită cu puțin pământ, pentru a permite trecerea unui om pe partea cealaltă. **3** (Îvr) Loc pe unde intră oile în strungă, care apoi se închide cu răzlogi. **4** (Reg) Întăritură făcută în malul unui râu, pentru a nu permite pătrunderea apei și erodarea malului.

pârlează *sf* vz ***pârleaz***

pârlegi *sp* [At: H VII, 487 / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

pârlej[1] *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ns cf *pârli*] (Trs; îlav) **Cu ~** Foarte repede.

pârlej[2] *sn* vz ***prilej***

pârleji *v* vz ***prileji***

pârli *v* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***pur~*** / Pzi: *~lesc* / E: bg **търля** cf srb *prljiti*] **1** *vt* A arde ușor la suprafață cu ajutorul flăcării, al unui corp de metal incandescent sau foarte încins. **2** *vt* (Reg; îe) **A o ~ la** (sau **de**) **fugă** A pleca repede pentru a nu păți ceva. **3** *vt* (Îae) A o lua la fugă. **4** *vr* (Trs; d. mâncare) A se afuma. **5** *vt* (C. i. animale tăiate pentru hrană) A trece prin foc pentru a distruge, prin ardere, părul sau puful rămas pe suprafața pielii Si: (pop) *a pârpăli* (**6**), (reg) *a pârjoli* (**14**). **6** *vt* (C. i. fire textile, țesături) A distruge prin carbonizare fibrele ieșite în afara firului sau a țesăturii, pentru a se obține o suprafață netedă. **7-8** *vtr* A (se) bronza. **9** *vr* (D. plante sau părți ale lor) A se ofili din cauza acțiunii soarelui, a brumei etc. **10** (Reg; d. pământ) A rămâne lipsit de vegetație. **11** *vt* (Fig; fam; c. i. oameni) A induce în eroare prin viclenie, prin minciună, pentru a trage un folos sau pentru a se amuza Si: *a amăgi, a înșela, a păcăli*.

pârlice *s* [At: HELIADE, O. I, 129 / Pl: nct / E: de la ***pârli***] (Îvr) Cărbune.

pârlie *sf* vz ***pălie***[1]

pârliji *v* vz ***prileji***

pârlire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pârli***] **1-2** Pârleală (**1-2**). **3** Afumare a mâncării Si: *pârlit*[1] (**3**), *pârlitură* (**3**). **4** Trecere prin foc a animalelor tăiate, pentru a distruge părul sau puful rămas pe suprafața pielii Si: *pârlit*[1] (**4**), *pârlitură* (**4**). **5** Ofilire a plantelor din cauza soarelui, a brumei Si: *pârlit*[1] (**5**), *pârlitură* (**5**). **6** (Fig) Păgubire a oamenilor prin înșelătorie Si: *pârlit*[1] (**6**), *pârlitură* (**6**). **7** Bronzare. **8** Operație de îndepărtare prin carbonizare a capetelor de fibre proeminente de pe suprafață produselor textile, fire, țesături, tricotaje. **9** (Tăb; îs) *~a marginii* Operație de finisare a marginii pieselor croite din piele, în urma trecerii lor prin flacără pentru a se arde fibrele ieșite în afară.

pârlit[1] *sn* [At: ISPIRESCU, L. 213 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pârli***] **1-2** Pârleală (**1-2**). **3-6** Pârlire (**3-6**). **7** Bronzare.

pârlit[2], ***~ă*** [At: MUSTE, ap. LET. III, 50/4 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârli***] **1** *a* Care a fost ars ușor la suprafață de flacără sau de un corp de metal incandescent foarte încins. **2-3** *a* (Înv; d. oameni) Pârjolit[2] (**2, 7**). **4** *a* (Reg; d. mâncare) Afumat. **5** *a* (D. animale tăiate pentru hrană) Cu părul sau puful distrus prin ardere. **6** *a* (D. plante sau părți ale lor) Distrus din cauza soarelui prea puternic, a brumei etc. Si: *ofilit, uscat, veștejit*. **7** *a* (Fig; rar) Pustiit. **8-9** *smf, a* (Fig) (Persoană) care are o condiție materială extrem de modestă, precară. **10-11** *smf, a* (Fig; pex) (Persoană) care nu are nici o situație, nici un rost, care este fără căpătâi Si: *neisprăvit*. **12-13** *smf, a* (Fig) (Om) păgubit prin înșelăciune.

pârlitină *sf* [At: MAT. DIALECT., I, 233 / Pl: *~ne* / E: cf *pârli*] (Olt) **1** Suprafață netedă, lipsită de vegetație. **2** Loc deschis. **3** (Îe) **A fi scos la ~** A nu mai avea scăpare.

pârlitură *sf* [At: I. GOLESCU, ap. DDRF / Pl: *~ri* / E: ***pârli*** + *-tura*] **1-2** Pârleală (**1-2**). **3-6** Pârlire (**3-6**). **7** Bronzare. **8** (Îe) **A da pe** (sau **prin**) **~** A necăji pe cineva. **9** (Îae) A face cuiva zile fripte. **10** (Îae) A demasca. **11** (Îae) A lua ceva în râs Si: *a ironiza*. **12** (Înv) Arșiță a soarelui. **13** (Sil; îs) *~ra scoarței* Uscare a scoarței copacilor, cauzată de căldura prea puternică a soarelui. **14** (Fig; rar) Păcăleală. **15-16** (Reg) Pârjol (**1, 17**). **17** (Reg) Câmp ars de arșița soarelui Si: (reg) *pălitură* (**1**), *păliște*. **18** (Reg) Luminiș de pădure. **19** (Reg) Pelagră.

pârloagă *sf* [At: PRAV. 10 / V: ***~og*** *sn*, (îvr) ***prilog*** *sn* (reg) ***parloacă, parlog*** *sn*, ***păr~, pârlog*** *sn*, ***pirlog*** *sn*, ***prâlog*** *sn*, ***pril~*** / Pl: *~age*, (rar) *~ogi* / E: bg **прелог**, srb ***prelog, parlog***, mg ***parlag***] **1-2** Teren arabil lăsat nelucrat și necultivat timp de unul sau mai mulți ani în vederea refacerii fertilității solului (și folosit în această perioadă ca pășune) Si: *ogor*, (pop) *moină*[1], (reg) *morogan, moruncă, nadaz, noroi*[1], *obleagă, rât, țelină, toloacă*. **3** (Ban; Trs; îf *prâlog, prilog*) Hotar care desparte două ogoare, două proprietăți. **4** (Lpl; lsg; csc) Ierburi, buruieni crescute pe o pârloagă (**1**). **5** (Pex) Ierburi cosite de pe un asemenea loc. **6** (Reg) Loc de pe care a fost cosit fânul Si: *cositură*. **7** (Reg; îf *pârlog*) Loc unde s-a tăiat pădurea.

pârlog *sn* vz ***pârloagă***

pârlogi *vtr* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (reg) ***pril~*** / Pzi: *~gesc* / E: ***pârloagă***] **1-2** A (se) preface în pârloagă (**1**). **3-4** (Pex) A (se) părăgini.

pârlogire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***pârlogi***] (Reg) Părăginire a unor terenuri agricole nelucrate.

pârlogit, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 351 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârlogi***] (D. terenuri agricole) **1** Devenit pârloagă (**1**). **2** (D. terenuri) Înțelenit. **3** (Pex) Părăginit.

pârloi *v* vz ***pârlui***

pârlu, ~lă [At: HEM 1880 / V: ***~le*** *sm* / Pl: *~li, ~le* / E: pvb de la ***pârli***] **1-2** *smf, a* (Pop) (Oaie, berbec) cu lână scurtă, aspră, de obicei închisă la culoare și apropiată ca aspect de lâna oilor țurcane sau stogoșe. **3-4** *smf, a* (Trs; Mol) (Oaie, berbec) cu lână puțină, scurtă și rară sau tocită. **5** *a* (Reg; d. coama cailor) Cu părul scurt. **6** *a* (Reg; d. animale) Năpârlit. **7** *a* (Reg; d. oi) Mic și slab. **8** *sm* (Trs; îf *pârle*) Om chel.

pârlui *vta* [At: KLEIN, D. 148 / V: ***~lăi, ~loi*** / Pzi: *pârlui, ~esc* / E: mg ***parol*** „a fierbe ceva înnăbușit"] **1-2** (Reg; c. i. rufe, fire de cânepă etc.) A fierbe, a opări cu leșie (pentru a spăla sau) pentru a albi Si: (înv) *a pârlălui*.

pârmac *sm* vz ***pormac***[1]

pârnaie *sf* [At: JIPESCU, O. 130 / V: (reg) ***păln~*** / P: *~na-ie* / Pl: *~năi*, (rar) *~* / E: ns cf *pârlaie* (pll *pârlău*), *pâlnie*] **1** Oală mare de pământ sau, rar, de aramă, cu capacitatea de 4-5 până la 12 litri, care servește la păstrarea și prepararea alimentelor. **2** Conținut al unei pârnăi (**1**). **3** (Pgn; Mun; îf *pâlnaie*) Obiect de mari dimensiuni. **4** (Arg) Închisoare. **5** (Mun; îf *pâlnaie*) Pâlnie (**1**) foarte mare făcută din doage, folosită pentru turnat țuica sau vinul în zăcători.

pârnăjac *sn* vz ***pârnăjac***

pârnău, ~aie [At: (a. 1783) IORGA, S. D. VII, 235 / Pl: *~ăi* / E: ns cf ngr *περκνός*] **1** *sf* (Rar *sm*) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. **2-3** *smf, a* (Mol; Buc) (Oaie, berbec sau rasă de oi) cu lâna colorată alb cu negru.

pârnicit, ~ă *a* vz ***pipernicit***

pârnojie *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, T. S. 27 / Pl: *~ii* / E: ns cf *pârloagă*] (Mol) **1** Teren agricol arat și lăsat necultivat de câțiva ani. **2** (Udp „de“) Epitet care sugerează calitatea inferioară.

pârnuș *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Specie de șobolan nedefinită mai îndeaproape.

pâroi *sn* vz ***puroi***

pârpalac *i, sm* vz ***pitpalac***

pârpalacă *sf* vz ***pitpalacă***

pârpală [At: BARCIANU / Pl: *~le* / E: pvb ***pârpăli***] **1** *sf* (Îdt) Carne friptă în grabă. **2** *smf* (Îdt) Palavragiu. **3** *sfp* (Olt) Vreascuri.

pârpară *sf* vz ***pârpor[1]***

pârpariță *sf* vz ***pârpăriță***

pârpă *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~pe* / E: cf *pârpăli*] (Reg) Coacere timpurie.

pârpăi *v* vz ***pârpâi***

pârpăit *sn* vz ***pârpâit[1]***

pârpăitură *sf* [At: BARCIANU / P: *~pă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pârpăi*** + *-tură*] **1** (Reg) Trosnet. **2** (Reg) Pârâit (1).

pârpălac[1] *sn* [At: RUSSO, S. 103 / V: (reg) ***parpal~***, ***parpalag***, ***păr~*** / Pl: *~ace* / E: ***pârpăli*** + *-ac*] (Pop) **1** Frigere a cărnii pe jăratic sau în frigare. **2** (Ccr) Carne friptă pe jăratic sau în frigare Si: (reg) *pârpăleală* (**7**).

pârpălac[2] *i, sm* vz ***pitpalac***

pârpălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pârpălagă *sf* vz ***pitpalacă***

pârpălatic, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 187 / V: ***pârpal~***, ***păr~***, ***~pol~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pârpăli*** + *-atic*] (Mun; d. oameni) **1** Care vorbește repede, pripit și în vârful limbii. **2** (Olt; îf *pârpalatic*) Peltic. **3** Care este foarte activ Si: *iute*. **4** Care se agită mult și fără rost Si: *pripit, zorit*.

pârpăleală *sf* [At: TDRG / V: ***perpel~***, (reg) ***~pol~***, ***~pore~***, ***perpere~*** / Pl: *~eli* / E: ***pârpăli*** + *-eală*] **1** Frigere a cărnii la frigare sau la para focului pentru a mânca. **2** (Reg; d. carne; îla) **De ~** Expus la acțiunea rapidă a focului, fript numai pe desupra. **3** (Reg; îlav) **La ~** Rapid. **4** (Îal) La repezeală. **5** (Reg; șîf *pârpoleală*; îe) **A-i trage** (sau **a-i da**) **o ~** (**bună**) A acționa cu mare grabă. **6** (Fig) Așteptare plină de nerăbdare, de frământări și de înfrigurare. **7** (Reg; ccr) Pârpălac[1] (**2**). **8** Frigere superficială a alimentelor, în special a porumbului. **9** Curățare prin foc sau prin opărire a părului sau a penelor animalelor sacrificate pentru mâncare. **10** (Pex) Jumulire a păsărilor tăiate. **11** Încălzire a cuiva la foc sau la soare. **12** (Fig) Zvârcolire de durere. **13** (Fig) Frământare din cauza unor chinuri sufletești.

pârpăli [At: CREANGĂ, A. 60 / V: ***păr~***, ***perpeli*** (Pzi: 3 și, reg, *perpele*), (reg) ***~ări***, ***~pâli***, ***~peri***, ***~poli***, ***~pori*** / Pzi: *~lesc* / E: bg **препалѫ**] **1** *vt* (C. i. animale sau carnea lor) A frige la frigare, pe jeratic sau la para focului, pentru a mânca Si: *a pârpoși[1]* (**1**). **2** *vt* (C. i. alimente, mai ales porumb) A pune la foc iute sau a trece prin flacără pentru a se coace sau a se prăji la repezeală. **3** *vt* (C. i. alimente, mai ales porumb) A arde pe deasupra. **4** *vt* (C. i. alimente) A încălzi la repezeală Vz *pripi*. **5** *vt* (Pop; c. i. părul animalelor tăiate pentru hrană) A distruge prin atingere cu o sursă de căldură, uneori prin opărire. **6** *vt* (Pex; c. i. animale tăiate) A pârli (**5**). **7** *vt* (Reg; c. i. păsări tăiate; îf *perpeli*) A jumuli. **8-9** *vtr* (Reg; îf *perpeli*) A (se) curăța. **10** *vr* A se încălzi la dogoarea focului sau la soare. **11** *vt* (Înv; îf *pârpoli*) A dogori. **12** *vr* (Îf *perpeli*) A face mișcări spasmodice provocate de o durere puternică Si: *a se tăvăli, a se zbate, a se zvârcoli*. **13** *vr* (Îe) **A se perpeli de râs** A râde cu mare poftă. **14** (Îe) **A se perpeli de ceasul morții** A depune eforturi disperate pentru a realiza ceva. **15** (Fig) A se frământa din cauza unei situații grele. **16** A se răsuci continuu în așternut, fără a-și găsi somnul, din cauza unei stări fizice sau psihice chinuitoare Si: *a se foi*.

pârpălire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***pârpăli***] **1** Frigere (a cărnii animalelor). **2** Trecere prin flacără sau punere la foc iute a unor alimente, în special a porumbului. **3** Ardere pe deasupra a unor alimente, mai ales a porumbului. **4** Încălzire rapidă (a unor alimente). **5** Distrugere prin atingere cu o sursă de căldură sau prin opărire (a părului animalelor tăiate pentru hrană). **6** (Pex) Pârlire (**5**). **7** (Reg) Jumulire. **8** Încălzire a cuiva la dogoarea focului sau la soare. **9** (Înv) Dogorire. **10** Mișcări spasmodice cauzate de o durere puternică. **11** (Fig) Frământare sufletească provocată de o situație dificilă. **12** (Pex) Neliniște manifestată prin răsucirea în așternut din cauza unei dureri fizice sau sufletești.

pârpălit, ~ă *a* [At: DEX / V: ***per~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârpăli***] Fript sau prăjit în grabă, numai pe deasupra (la frigare, pe jăratic sau la para focului).

pârpăliță *sf* vz ***pârpăriță***

pârpăloi *sm* vz ***pitpălăcoi***

pârpără *sf* vz ***pârpor[1]***

pârpări *v* vz ***pârpăli***

pârpăriță *sf* [At: BIBLIA (1688), 142²/16 / V: ***pârpar~*** (A și: *~pari~*), ***păr~*** (A și: *parpari~*), (reg) ***parpar~***, ***pârpăli~***, ***pâlp~***, ***~par~*** (A și: *~par~*), ***~ăli~***, ***~pâli~***, ***~pâri~***, ***~peli~***, ***~pori~***, ***perpeliță***, ***prepeliță*** (A și: *prepeliță*) / A și: *~riță* / Pl: *~țe* / E: slv **пръпрнца**] **1** (Înv) Titirez la moară. **2** Mică piesă metalică fixată în piatra alergătoare de la moară, în care intră capătul de sus al fusului Si: (reg) *gânjei*. **3** (Reg) Bucată de lemn de esență tare, fixată în gaura roții de piatră, la râșnița țărănească. **4** (Reg; îf *pârpăliță*) Cilindru care susține pietrele morii și care este pus în mișcare prin acțiunea roții cu măsele Si: (reg) *crâng, prâsnel*. **5** (Ban) Osie de lemn, la morile de apă, care pune roata în mișcare Si: (reg) *fus, grindei*. **6** (Reg) Gaură în mijlocul pietrei alergătoare de la moară, în care cad grăunțele din teică, pentru a fi măcinate Si: (pop) *gârlici*. **7** (Reg) Jgeab sau scândură prin care curge făina de sub piatra morii, după măcinat Si: *vrană*. **8** (Trs; Mar; îf *pâlpariță, pârpăliță, pârpăriță*) Teică la moară. **9** (Îvr; imp) Piatră alergătoare la moară. **10** (Mar; fig; îf *pârpariță*) Gură, considerată ca organ al vorbirii. **11** (Fig; reg) Om flecar Si: *meliță*.

pârpăduchi *i, sm* vz ***pitpalac***

pârpâi *vi* [At: CIHAC, II, 240 / V: ***~păi*** / Pzi: 3 *pârpâie, ~ește* / E: fo] (Reg) **1-2** A pârâi (**1-2**). **3** A trosni.

pârpâială *sf* [At: GLOSAR REG. / P: *~pâ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pârpâi*** + *-eală*] (Reg) Foc cu pară[1] mare.

pârpâit[1] *sn* [At: ALEXI, W. / V: ***~păit*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pârpâi***] (Reg) **1-2** Pârâit (**1-2**). **3** Trosnet.

pârpâit[2] *smf, a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârpâi***] (Reg) **1-2** (Persoană) care vorbește repede și neclar.

pârpâlac *i, sm* vz ***pitpalac***

pârpâli *v* vz ***pârpăli***

pârpâlit, ~ă *a* [At: SCL 1971, 400 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârpăli***] (Reg; d. oameni) Extrem de beat.

pârpâliță *sf* vz ***pârpăliță***

pârpâr *sm* vz ***pârpor[1]***

pârpâră *sf* vz ***pârpor[1]***

pârpâriță *sf* vz ***pârpăriță***

pârpeliță *sf* vz ***pârpăliță***

pârperi *v* vz ***pârpăli***

pârpoală *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~le* / E: cf *pârpor[1]*, *pârpoli*] (Mol) Mana viței de vie.

pârpolatic, ~ă *a* vz ***pârpălatic***

pârpoleală *sf* vz ***pârpăleală***

pârpoli *v* vz ***pârpăli***

pârpor[1], ~ă [At: CIHAC, II, 246 / V: (reg) ***pâlpără*** *sf*, ***~pară*** *sf*, ***~pără*** *sf*, ***~pâr***, ***~pâră*** *sf* (Pl: *~peri*), ***~ă*** *sf*, ***~pur***, / A și: *pârpor* / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***prpor***] **1** *sms* Cenușă udă din ciubărul în care se opăresc rufele. **2** *sms* Soluție preparată din sodă caustică dizolvată în apă. **3** *sms* (Olt) Tăciune stins cu apă, folosit, în medicina populară, la vindecarea rănilor provocate de înțepătura cu un cui. **4** *sn* (Olt; Mol) Foc de paie. **5** *sf* (Îe) **A trece prin** (sau **printr-o**) **~ă** A trece prin împrejurări grele, prin emoții. **6** *sn*

(Îe) **Își dă** (sau **își face**) **~ul** Se spune despre cineva care este foarte schimbător. **7** *smf* (Lsg; reg) Căldură. **8** *smf* (Reg) Arșiță. **9** *smf* (Ban) Pojar. **10** *sf* (Fig) Agitație. **11** *sf* (Fig) Zbucium. **12** *sf* (Fig) Entuziasm. **13** *sn* (Reg) Mana viței de vie. **14** *sf* (Reg; șîs *pârpără de ploaie*) Aversă. **15** *a* (Olt; Mol; d. oameni) Care nu rezistă la frig Si: *plăpând*.

pârpor² *sn* vz ***purpură***

pârporariu *s* [At: ALR SN IV, h 1225/836 / Pl: nct / E: ***pârpor¹*** + *-ar*] (Reg) Bucată de pânză prin care se strecoară leșia Si: (reg) *cenușar*.

pârporă *sf* vz ***pârpor¹***

pârpore *s* [At: ALR II. 6108/64 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Butaș.

pârporeală *sf* vz ***pârpăleală***

pârpori *v* vz ***pârpăli***

pârporiță *sf* vz ***pârpăriță***

pârpoși [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 154 / V: ***~puși*** / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *pârpor¹*, *pârpăli*] **1** *vt* (Ban; c. i. bucăți de carne; îf *pârpuși*) A pârpăli (**1**). **2** *vr* (Reg) A se opări.

pârpoșit, ~ă *a* vz ***pârpușit***

pârpur¹ *sm* vz ***pârpor¹***

pârpur² *sn* vz ***purpură***

pârpuși *v* vz ***pârpoși***

pârpușit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 16 / V: ***~poș~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârpuși***] **1** (Ban; d. carne) Care nu este bine fript sau prăjit. **2** (Reg; d. limbă; îf *pârpoșită*) Încărcată.

pârsechi *sn* vz ***parsechi***

pârsete *sm* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 323 / Pl: *~eți* / E: cf *pârș²*] (Reg) Șobolan (*Mus decumanus*).

pârsiială *sf* [At: PSALT. 163 / Pl: *~ieli* / E: ***pârsni*** + *-eală*] (Înv) Întărâtare.

pârslea *sm* vz ***prâslea***

pârnel *sn* vz ***prâsnel***

pârsnet *sn* vz ***prâsnet***

pârsni *v* vz ***prâsni²***

pârș¹ *i* [At: ALR II. 5525/899 / E: fo] (Olt; Mun; are) **1-2** Strigăt cu care (se cheamă sau) se alungă măgarul.

pârș² *sm* [At: SIMIONESCU, F. R. 57 / V: (reg) ***pâlh, pârș, pâș*** / Pl: *~i* / E: slv ***плъхъ***] **1** (Șîc **~-cenușiu, ~-comun**) Animal asemănător cu veverița, cu blana de culoare cenușie, cu nuanțe cafeniu-negricioase pe spate, și albicioasă pe burtă, cu coada lungă și stufoasă, care duce o viață nocturnă prin păduri și se hrănește mai ales cu semințe și cu fructe, dar mănâncă și insecte, păsărele, ouă (*Glis glis*). **2** (Șîc **~-roșu, pâș roșu**) Animal cu înfățișare de maimuță, cu ochi mari, vioi, cu blana mătăsoasă, de culoare galbenă-roșcată pe spate și albă pe piept, cu coada lungă terminată cu peri lungi, care trăiește în păduri, prin iarbă, prin tufișuri sau cățărat în copaci și se hrănește în special cu alune Si: (reg) *alunar* (*Muscardinus avellanarius*). **3** (Șîc **~-de-stejar**) Animal cu blană de culoare cenușie, cu câte o pată roșie pe obraji, cu coada lungă, păroasă numai la vârf, care trăiește prin păduri, dar mai mult pe pământ decât în copaci, și se hrănește mai ales cu insecte, viermi, melci, păsărele și șoareci (*Eliomys quercinus*). **4** (Șîc **~-mic**) Animal cu corpul zvelt, lunguieț, cu blana cenușie-roșcată, albă pe pântece, cu coada stufoasă, lungă aproape cât corpul, cu botul asemănător celui de șoarece, cu urechile mari, care trăiește prin păduri și se hrănește cu fructe, semințe, insecte, șoareci (*Dryomys nitedula*). **5** (Reg; îlav) **Ca pâlșu** Pe furiș. **6** (Zlg; reg; îf *pâlș*) Hârciog (*Cricetus cricetus*). **7** (Zlg; reg; îf *pâș*) Orbeț (*Spalax microphthalmus*). **8** (Mol; Buc; îf *pâș*) Șobolan (*Mus decumanus*).

pârșă¹ *sf* [At: PAMFILE, J. III, 92 / Pl: *~șe* / E: nct] **1** (Mun; Olt) Bucată de mușchi² preparată în diverse feluri. **2** (Trs) Carne de calitate proastă care are multe pielițe. **3** (Reg) Jupuială a pielii, pe față și pe membre. **4** (Reg) Murdărie a capului. **5** (Îvr; gmț) Pâine (**1**).

pârșă² *sf* vz ***pârci²***

pârșcău *sn* vz ***prâșcău***

pârșete *sm* [At: CV 11949, nr 9, 33 / Pl: *~eți* / E: cf *pârș²*] (Olt) Persoană vicleană și lipsită de caracter.

pârșni *v* vz ***prâsni²***

pârșoacă *sf* [At: GL. OLT. / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) Țuică de calitate inferioară.

pârșoaică *sf* [At: GR. S. VI, 137 / Pl: *~ice* / E: ***pârș*** + *-oaică*] (Zlg; Olt) **1-7** Femelă a pârșului² (**1-4, 6-8**).

pârști *i* [At: COMAN, GL. / E: fo] (Reg) Cuvânt cu care se cheamă iepurele de casă.

pârtac *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: slv ***прътъ***] (Reg) Petic.

pârtal *sn* vz ***portal***

pârtă¹ *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 147 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Povară mai mică pe care o poartă, pe cap femeile.

pârtă² *sf* vz ***pârtie***

pârtăg *sn* vz ***pârțag***

pârte *sf* vz ***pârtie***

pârti *v* vz ***parti***

pârtic *sn* [At: RETEGANUL, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: mg ***portika***] (Trs; mpl) Mărunțiș.

pârtie *sf* [At: GHICA, S. XVII / V: (reg) ***pârtă, pârte, pârdie*** / Pl: *~ii* / E: slv ****прътъ*** cf scr *prt, prta*] **1** Drum făcut prin zăpadă. **2** (Spc) Drum amenajat prin zăpadă, pentru practicarea unor sporturi de iarnă. **3** (Îe) **A deschide** (sau **a rupe, a croi, a tăia** etc.) **~** A merge primul dintr-un șir prin zăpadă înaltă, neatinsă, înaintând greu și făcându-le celorlalți mersul mai ușor. **4** (Fig; îae) A face ceva pentru prima dată. **5** (Fig; îae) A începe ceva, luptând cu dificultățile. **6** (Fig; îae) A-și croi singur un drum în viață. **7** (Reg; îe) **A-i da (cuiva) în ~** A descoperi însușirile, intențiile sau faptele tainice ale cuiva. **8** (Îae) A identifica pe cineva. **9** (Reg; îe) **A-și da în ~** A deveni om de treabă. **10** (Pex) Loc de trecere printr-o mulțime de oameni. **11** (Pop) Cărare făcută printre semănături, printr-un desiș de pădure etc. **12** (Reg) Loc deschis într-o pădure, în pantă, pe care sunt rostogoliți butucii. **13** (Reg) Arie pe care se bat snopii.

pârtioară *sf* [At: BOLLIAC, O. 99 / P: *~ti-oa~* / Pl: *~re* / E: ***pârtie*** + *-oară*] **1-12** (Șhp) Pârtie (**1-2, 10-13**) (mai mică) Si: (reg) *pârtiuță* (**1-12**).

pârtită *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: ns cf *pârtac*] (Reg) Haină de cerșetor.

pârtiță *sf* [At: DR. V, 325 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Parte a corpului calului situată între pulpa picioarelor din spate și coaste, care prezintă o adâncitură Si: *abdomen*.

pârtiuță *sf* [At: CHEST. IV, 28/916 / P: *~ti-u~* / Pl: *~țe* / E: ***pârtie*** + *-uță*] **1-12** (Reg; șhp) Pârtioară (**1-12**).

pârtus, ~ă *a* [At. ȘEZ. III, 84 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Buc; d. oameni) Care are nasul lat.

pârț¹ [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / V: (reg) ***~a***, (fam) ***~i*** / Pl: (**4**) *~uri*, (**5-7**) *~i* / E: fo] **1** *i* Cuvânt care imită zgomotul produs de gazele eliminate din organism prin orificiul anal. **2-3** *i* (Fam; îf *pârți*; îcr *hârți, scârți*) Exclamație ironică rostită (după o încercare neizbutită sau) după un mare efort zadarnic. **4** *sn* Emanație gazoasă, urât mirositoare, care se elimină cu zgomot din intestinul gros prin orificiul anal Si: (pop) *bășină, fâsâială*, (fam) *vânt*. **5-6** *sm* (Reg) Epitet depreciativ dat (unui om de nimic sau) unei persoane neînsemnate. **7** *sm* (Gmț) Epitet dat unui copil. **8-9** *i* (Mun; îe) **Hârț-~** Se spune când cineva (spune o prostie sau) face o gafă. **10** *av* (Mai ales d. tineri; îe) **A umbla hârța-~a** A pierde vremea.

pârț² *s* vz ***pârci²***

pârța¹ *i* vz ***pârț***

pârța² *sfs* [At: DLR / E: ***pârț¹***] (Reg; art.) Dizenterie.

pârțac *sn* vz ***pârțag***

pârțag *sn* [At: PANN, P. V. II, 99/26 / V: ***~ac, ~rtăg*** / Pl: *~uri* / E: ctm ***pârț¹*** + ***artag***] **1** (Pfm) Acces de furie. **2-3** (Pfm) Chef (de ceartă sau) de bătaie. **4** (Pex) Capriciu. **5** (Pex) Defect. **6** (Pex) Nărav. **7** (Mol; îf *pârțac*) Bună dispoziție. **8** (Mol; îaf) Hatâr.

pârțaică *sf* [At: H XVIII, 146 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cămașă subțire.

pârțale *sfp* vz ***parcelă***

pârțav, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: ***pârț¹*** + *-av*] (Reg; d. oameni) Nervos și repezit.

pârța *sf* [At: UDRESCU. GL. / Pl: *~țe* / E: cf *pârț*[1]] (Mun) Femeie ușoară Si: *curvă*.

pârțăgos, ~oasă *smf, a* [At: UDRESCU. GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pârță*** + *-os*] **1-2** (Mun) (Persoană) supărăcioasă, arțăgoasă.

pârțăgușă *sf* vz ***parțigușă***

pârțăi *v* vz ***pârțâi***

pârțău *sm* [At: UDRESCU. GL. / Pl: *~ăi* / E: cf *pârț*] (Mun) Tânăr flușturatic, care umblă de colo până colo fără să facă nimic Si: *pierde-vară*.

pârțavit, ~ă *a* [At: L. COSTIN. GR. BĂN. 155 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârțav***] (Ban; d. oameni) Urât la față Si: *slut*.

pârțâgăiat, ~ă *a* vz ***pârțigăiat***

pârțâgâit[1]***, ~ă*** *a* vz ***pârțigăiat***

pârțâgâit[2]***, ~ă*** *a* vz ***pițigăiat***

pârțâgușă *sf* vz ***pârțigușă***

pârțâi *vi* [At: CALENDARIU (1814). 87/4 / V: (înv) *~ăi* / Pzi: *pârțâi, ~esc* / E: ***pârț***[1] + *-âi*] **1** A elimina cu zgomot gaze din intestinul gros, prin orificiul anal Si: (pop) *a se bășî*. **2** (Îvr; d. lumânări; îf *pârțai*) A sfârâi în timpul arderii. **3** (Reg; fig; îf *pârțăi*) A merge țanțoș.

pârțâit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârțâi***] Care elimină mereu pârțuri[1] (4) Si: (pop) *bășinos*.

pârțâitor, ~oare *a* [At: H XI, 455 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pârțâi*** + *-tor*] (Reg) Care elimină pârțuri[1] (4) Si: (pop) *bășinos*.

pârți *i* vz ***pârț***[1]

pârțigăiat, ~ă *a* [At: I. CR. II. 302 / V: *~tâg~, ~tâgâit* / P: *~gă-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *pârț*[1], *pițigăiat*] **1** (Buc; d. firele de tors) Care este tors neuniform. **2** (Mol; d. oameni; îf *pârțâgăiat, pârțâgâit*) Slab.

pârțiguș [At: GLOSAR REG. / Pl: (1) *~i*, (2) *~uri* / E: cf *pârț*[1]] **1** *sm* (Buc) Specie de prun ale cărui fructe sunt foarte mici și cu sâmburi care se desprind ușor. **2** *sn* (Reg; mpl) Lucru mic.

pârțigușă *sf* [At: CADE / V: *~țăg~, ~țâg~* / Pl: *~șe* / E: ***pârțiguș*** + *-ă*] (Buc; Olt) Fruct al pârțigușului (1).

pârțioane *sfp* [At. PAMFILE. A. R. 158 / P: *~ți-oa~* / E: ger ***Portion***] (Reg) **1** Căpițe. **2** Porțiuni mici de teren cultivabil.

pârțotin, ~ă [At: POLIZU / V: (înv) ***porțotină*** *sf*, ***purțotină*** *sf*, (reg) ***~rcio~*** *sm* / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *pârț*] **1** *sf* (Îvr) Femeie depravată Si: *curvă*. **2** *smf* (Reg) Persoană neserioasă, leneșă, flecară. **3** *sm* (Trs; Mun) Mârțoagă. **4** *sm* (Reg) Arbore nedefinit mai îndeaproape.

pârțuică *sf* [At: ȘEZ. IV. 24 / V: *păr~* / Pl: *~ici* / E: ***pârț***[1] + *-uică*] (Pop) Diaree.

pârv, ~ă *a* [At: DAMÉ. T. 67 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** (Reg; d. oi) Cu puțină lână, scurtă și creață. **2** (Reg; d. capre) Fără păr. **3** (Înv; d. oameni) Scund.

pârvac[1] *sm* [At: I. IONESCU. M. 380 / V: (reg) ***par~, păr~*** / Pl: *~aci* / E: bg **първак**] (Apc) **1** Primul roi care se desprinde de stup. **2** (Mol) Stup bătrân, de cel puțin un an, care a roit o dată sau de mai multe ori Si: (reg) *matcă, roi*.

pârvac[2] *sm* [At: NOVACOVICIU. C. B. I, 18 / Pl: *~aci* / E: srb ***prvat***] (Ban) Om bogat și gras.

pârvă *sf* [At: LB / Pl: *~ve* / E: nct] (Înv) Femeie depravată Si: *curvă*.

pârve *sfp* [At: L. COSTIN. GR. BĂN. II, 147 / V: ***~vie*** / E: nct] (Ban) **1-2** Bureți (comestibili).

pârvie *sfp* vz ***pârve***

pârvișta *i* [At: LEXIC. REG. 106 / E: nct] (Buc) Cuvânt folosit drept comandă pentru mânatul cailor.

pârvodiacon *sm* [At: DOSOFTEI. V. S. pref 2[v]/17 / P: *~di-a~* / Pl: *~i* / E: slv **пръводиıаконъ**] (Îvr) Arhidiacon.

pârvomucenic, ~ă *smf* [At: DOSOFTEI. V. S. pref. 2[v]/17 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv **първомоученикъ**] (Îvr) Cel dintâi dintre mucenici[2] (1).

pârvoseadanie *sf* [At: DOSOFTEI. V. S. ianuarie 12[v]/22 / Pl: *~ii* / E: slv **пръвосѣдѣник**] (Îvr) Conducere.

pârvozvan *a, sm* [At: DOSOFTEI. V. S. noiembrie 108[v]/16 / Pl: *~i* / E: slv **пръвозванъ**] (Bis; îvr) **1-2** (Care este) întâiul chemat.

pâs *i* vz ***pis***[2]

pâsat *s* vz ***păsat***

pâsăi *v* vz ***pâsâi***

pâsăială *sf* [At: COMAN. GL. / P: *~să-ia~* / Pl: *~ieli* / E: cf *pâsâi*] (Reg) **1** Tăcere. **2** Vorbire în șoaptă.

pâscan *sm* [At: ALR I. 1192/341 / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Zlg: Mar) Șobolan (*Mus decumanus*). **2** (Orn; reg) Pescăruș (*Larus*).

pâscav, ~ă *a* vz ***pâșcav***

pâscăli *v* vz ***piscăli***

pâscui *vi* [At: ALR I. 69/388 / Pzi: *~esc* / E: ***pâs***] (Reg; fam) A pâstui.

pâsâi [At: MIRONESCU. S. 619 / V: (reg) ***pasăi, ~săi*** / Pzi: *~esc, pâsâi* / E: ***pâs*** + *-âi*] **1** *vt* (Rar) A chema pisica. **2** *vi* (Pop) A emite un zgomot șuierător și surd Si: *a fâsâi*. **3** *vi* (Reg; spc; d. gâscan; îf *pâsăi*) A emite un zgomot surd caracteristic speciei Si: *a fâsâi, a sâsâi*. **4** *vi* (Reg; îf *pâsăi*) A vorbi peltic. **5** *vi* (Reg; îf *pâsăi*) A sufla cu presiune aerul printre buzele rotunjite. **6** *vi* (Reg; d. foc; îf *pâsăi*) A mocni. **7** *vi* (Reg; d. frunze) A fâșâi.

pâsâire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***pâsâi***] **1** (Rar) Chemare a pisicii Si: (îvr) *pâsâit* (1). **2** (Înv) Emitere a unui zgomot șuierător și surd Si: (îvr) *pâsâit* (2). **3** (Spc) Emitere a unui zgomot caracteristic de către gâscan Si: (îvr) *pâsâit* (3). **4** (Reg) Vorbire peltică Si: (îvr) *pâsâit* (4). **5** (Reg) Suflare cu presiune a aerului printre buzele rotunjite Si: (îvr) *pâsâit* (5). **6** (Reg; spc) Șuierare pentru îmblânzirea cailor Si: (îvr) *pâsâit* (6). **7** (Reg) Mocnire a focului Si: (îvr) *pâsâit* (7). **8** (Reg) Foșnire a frunzelor Si: (îvr) *pâsâit* (8).

pâsâit *sn* [At: DRLU / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pâsâi***] (Îvr) **1-8** Pâsâire (1-8).

pâslar *sm* [At: (a. 1748) IORGA. S. D. VI, 45 / Pl: *~i* / E: ***pâslă*** + *-ar*] **1-2** (Înv) (Fabricant sau) vânzător de pâslă (1). **3** (Lpl) Încălțăminte din pâslă (1) asemănătoare cu ghetele sau cu cizmele, folosită pe timp friguros, care adesea se punea peste pantofi sau peste bocanci. **4** Papuci de casă confecționați din pâslă (1), pentru timpul friguros.

pâslă *sf* [At: M. COSTIN. LET. I, 28/2 / Pl: *~le* / E: slv **пльсть**] **1** Material textil nețesut, obținut din fibre netoarse de păr de animale, din fire de lână sau fibre sintetice, prin arderea firelor sau fibrelor cu ajutorul unor procedee speciale, folosit pentru confecționarea pălăriilor, a unor obiecte de încălțăminte, ca izolant acustic și termic etc. Si: *fetru*. **2** (Îe) **Obraz de ~** Se spune despre o persoană lipsită de rușine, îndrăzneață sau necuviincioasă Si: *obraz de tovał*. **3** (Mol; Buc) Țesătură țărănească groasă, făcută din păr de cal, care se așterne pe pat, în sanie etc. **4** (Îs) *~-minerală* Material termoizolant, în formă de plăci, fabricat din fibre minerale, vată de sticlă sau vată de zgură, și o cantitate mică de bitum, folosit în construcții. **5** Strat păros care acoperă frunzele sau ramurile unor plante. **6** (Trs) Bubulițe care se fac pe cap, la unii copii, până la vârsta de nouă-zece ani. **7** (Reg) Pădure foarte tânără.

pâslăreasă *sf* [At: LM / Pl: *~ese* / E: ***pâslar*** + *-easă*] (Îvr) **1-2** Femeie (care fabrică sau) vinde pâslă (1). **3-4** Soție a pâslarului (1-2).

pâslărie[1] *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***pâslar*** + *-ie*] (Rar) Meșteșug al pâslarului (1).

pâslărie[2] *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***pâslă*** + *-ărie*] **1** Cantitate mare de pâslă (1). **2-3** (Fabrică sau) prăvălie de pâslă (1).

pâsleg *sm* vz ***pișleag***

pâsli *vt* [At: TDRG / Pzi: *~lesc* / E: ***pâslă***] **1** (Reg; c. i. diferite obiecte casnice) A îngrămădi. **2** (Rar; c. i. pământul sau diferite suprafețe) A acoperi cu un strat des, ca o pâslă (1).

pâslit, ~ă *a* [At: (a. 1784), ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâsli***] **1** (Pop) Confecționat din pâslă (1). **2** (Îvr) Pâslos.

pâslos, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pâslă*** + *-os*] Asemănător ca aspect, în special ca desime, cu pâsla (1) Si: (îvr) *pâslit* (2).

pâslui *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~esc* / E: ***pâslă*** + *-ui*] (Rar; c. i. saci, saltele etc.) A umple cu lână sau cu păr[1].

pâstaie *sf* vz ***păstaie***

pâstrav *sn* vz ***păstrav***[2]

pâstui *vti* [At: SCRIBAN. D. / Pzi: *~esc* / E: ***pst*** + *-ui*] (Fam; rar) **1-2** A obliga la tăcere, rostind interjecția „pst" Si: (reg) *a pâscui*.

pâș[1] *i* [At: CARAGIALE, O. I, 117 / V: (reg) ***pășia, pâșa*** / E: fo] (Are) Cuvânt care redă zgomotul slab produs de pașii cuiva care merge în vârful picioarelor, pentru a nu fi auzit.

pâș[2] *i* vz ***piș***[2]

pâș[3] *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: ns cf *pâșin*] (Reg) Om tăcut și rău, care privește pe sub sprâncene.

pâș[4] *sm* [At: PAMFILE, A. R. 132 / Pl: *~i* și (n) *~uri* / E: nct] **1** (Trs) Snop de paie, de grâu, de secară etc., adesea îmblătit. **2** (Reg) Cocean de porumb.

pâș[5] *sm* vz ***pârș***[2]

pâș[6] *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E. nct] **1** (Reg) Adaos făcut la un dulap care este prea scurt. **2** (Mol) Tip de încheietură la tocurile ferestrelor sau ale ușilor. **3** (Reg) Crestătură ornamentală care se face la piciorul de sus al prispei.

pâș[7] *s* [At: PĂCALĂ, M. R. 299 / Pl: nct / E: nct] Unealtă de pescuit formată din nuiele de mesteacăn care alcătuiesc un fel de stavilă mobilă.

pâș[8] *s* vz ***pâj***

pâșa *i* vz ***pâș***[1]

pâșan, ~ă *a* vz ***pâșin***

pâșcav, ~ă *a* vz ***pâșcav***

pâșcăi *v* vz ***pâșcâi***[1]

pâșcăială *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 225/5 / P: *~că-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pâșcăi*** + *-eală*] (Îvr) **1-2** Dezaprobare (și batjocură).

pâșcăv, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 148 / V: ***pâșcav, ~cav, ~cov*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** (Ban; d. alimente) Alterat. **2** (Ban; d. alimente) Mucegăit. **3** (Reg; d. fructe; îf *pâșcav*) Viermănos. **4** (D. fructe) Zbârcit, stafidit din cauza acțiunii soarelui.

pâșcăveală *sf* [At: ALR SN I, MN h 244/47 / Pl: *~eli* / E: ***pâșcăvi*** + *-eală*] (Ban) **1** Mucegai. **2** Mucegăială.

pâșcăvi *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 155 / V: ***pâș~, ~covi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***pâșcăv***] **1** (Ban; d. alimente) A se altera. **2** (Ban; d. alimente) A se mucegăi. **3** (Reg; d. vin) A face floare. **4** (Reg; d. fructe; îf *pâșcovi*) A se zbârci prin acțiunea soarelui.

pâșcăvit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 18 / V: ***pâș~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâșcăvi***] (Ban; d. alimente) **1** Alterat. **2** Mucegăit.

pâșchea *sf* vz ***pușchea***

pâșcâi[1] *vt* [At: DOSOFTEI, PS. 228/13 / V: ***~căi***, (cscj) ***pâșca*** / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îvr) **1** A face de rușine. **2** A lua în râs. **3** A batjocori.

pâșcâi[2] *vi* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~esc* / E: cf *pâcâi*] (Mun; d. fumători) A pâcâi (**1**).

pâșcâială *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~câ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pâșcâi***[2]] (Reg) Pâcâială (**1**).

pâșcov, ~ă *a* vz ***pâșcăv***

pâșcovi *v* vz ***pâșcăvi***

pâșen, ~ă *a* vz ***pâșin***

pâșenie *sf* [At: COD. VOR. 132/2 / Pl: *~ii* / E: ***pâșen*** + *-ie*] (Îvr) **1** Mândrie. **2** Trufie.

pâșin, ~ă [At: PSALT. 195 / V: (înv) ***pășen, pâș~, ~șen*** (A și: *pâșen*), (reg) ***~șan*** (îvr) ***pășean*** / A și: *pâșin* / Pl: *~i, ~e* / E: ucr **пишний**] **1-2** *smf, a* (Îvr) (Persoană) mândră. **3-4** *smf, a* (Persoană) gravă. **5** *a* (Reg) Rău. **6** *a* (Reg; d. oameni) Blajin. **7** *a* (Reg) Timid. **8** *a* (Reg) Spășit. **9** *a* (Reg) Ipocrit. **10** *a* (Reg) Drăguț.

pâșâit, ~ă *a* [At: BUL. FIL. I, 124 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *pâș*[1]] (Reg) Mocăit (**1**).

pâșlan *sm* [At: ALR II, 4969/836 / Pl: *~i* / E: cf *pârș*[2], *pâlș*] (Zlg; reg) Hârciog (*Cricetus cricetus*).

pâșlegi *smp* vz ***pișleag***

pâșlete *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 155 / Pl: nct / E: nct] (Ban) Vânt slab care bate dinspre nord.

pâșli *v* vz ***pașli***

pâșlic *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ici* / E: ns cf *posidic*] (Reg) Copil mic.

pâșoi *smi* [At: H VI, 182 / E: cf *pâș*[5]] (Zlg; Mol) Șobolan (*Mus decumanus*).

pâșpai *sn* vz ***pospai***

pâșpăi *v* vz ***pișpăi***

pâșpăit *sn* vz ***pișpăit***

pâșpăitor, ~oare *a* vz ***pișpăitor***

pâșpâi *v* vz ***pișpai***

pâșpâială *sf* [At: H IV, 14 / P: *~pâ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: nct] (Reg) **1** Boală pe care o fac oile și vitele când mănâncă cu lăcomie prea multă iarbă și din cauza căreia animalul bolnav se umflă, tremură și nu se poate ține pe picioare. **2** Iarbă care provoacă pâșpâiala (**1**).

pâști *v* vz ***piști***

pâștit, ~ă *a* [At: DR. V, 293 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf ***pâști***] (Trs; d. coama calului) Cu părul scurt și rar.

pâștiță[1] *af* [At: ALR I, 1780/98 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg; d. oi) Stearpă.

pâștiță[2] *sf* [At: DR. V, 303 / A: nct / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs) Smoc de păr la pintenul calului.

pât[1] *i* [At: GOROVEI, CR. 352 / E: fo] (Are; în superstiții) Termen care se rostește pentru apărare împotriva vârtejului de ape.

pât[2], ***pâtă*** *a* [At: LEXIC. REG. 9 / Pl: *pâți, pâte* / E: nct] (Trs) Miop.

pâtcav, ~ă *a* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 368 / V: ***~căv*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Ban; d. oameni) **1** Bâlbâit. **2** (Îf *pâtcăv*) Peltic.

pâtcăi *vi* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 368 / V: ***~ăvi, ~chi*** / Pzi: *~esc* / E: ***pâtcav***] (D. oameni) **1** (Ban) A se bâlbâi. **2** (Ban) A bolborosi. **3** (Ban) A vorbi peltic. **4** (Reg) A vorbi pe nas.

pâtcăv, ~ă *a* vz ***pâtcav***

pâtcăvi *v* vz ***pâtcăi***

pâtchi *v* vz ***pâtcăi***

pâtea *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ns cf *piti*] (Reg; îcs) *De-a ~* De-a prinselea.

pâtârniche *sf* vz ***potârniche***

pâtpalac *i, sm* vz ***pitpalac***

pâtpalacă *sf* vz ***pitpalacă***

pâtpălac *i, sm* vz ***pitpalac***

pâtpălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pâtpâdac *i, sm* vz ***pitpalac***

pâtpâdacă *sf* vz ***pitpalacă***

pâtpâdâc *i, sm* vz ***pitpalac***

pâtpâlac *i, sm* vz ***pitpalac***

pâtpâlacă *sf* vz ***pitpalacă***

pâtpâlăcoi *sm* vz ***pipălăcoi***

pâță[1] *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 265 / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs) Scamă.

pâță[2] *sf* vz ***piță***[2]

pâțăi *vr* [At: ALR SN V, h 1256/29 / Pzi: *pâțai* / E: cf *fâțâi*] (Reg) A se răsfăța.

pâțăr *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 148 / Pl: nct / E: cf *pâțăi*] (Ban) **1** Gust. **2** Plac. **3** Poftă. **4** (Îlav) **Pe ~** Pe plac.

pâțian *sm* vz ***pițian***

pâțiană *sf* vz ***pițiană***

pâțișoară *sf* [At: DLR / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Cui de lemn care se trece prin bufleu pentru a susține policioara jugului.

pâțâc *s* [At: DR. VII, 131 / Pl: *~âci* / E: ns cf *pitic*] (Reg) Pitic.

pâțâgoi *sm* vz ***pițigoi***

pâțâguș *sm* vz ***pițiguș***

pâțâiană *sf* vz ***pițiană***

pâțârângă *sf* [At: DLR / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Persoană slabă și sprintenă.

pâțoc *sm* vz ***poțoc***

pâțur *sm* vz ***pițur***[1]

pâțure *sm* vz ***pițur***[1]

pâzdărie *sf* vz ***puzderie***

pâzdăros, ~oasă *a* vz ***pozderos***

pâzderie *sf* vz ***puzderie***

pe *pp* [At: PSALT. HUR. 114[r]/3 / V: (îvp) ***pă, pre***, (îrg) ***pi***, (înv) ***pri***, (reg) ***pa, pî, pră, prî*** / E: ml ***super, per***] **1** Exprimă situarea în contact

direct a două elemente, dintre care unul este suprapus celuilalt *Stă pe masă*. **2** Exprimă localizarea într-o parte definită a unei suprafețe *S-a rupt pe mijloc*. **3** Arată sprijinul pe o parte a corpului *Se ține pe picioare*. **4** Situarea este între limitele unei suprafețe *Stă pe pat*. **5** Suprapunerea este realizată fără contact *Era ceață pe oraș*. **6** Exprimă trecerea printr-o suprafață prin care se realizează accesul într-un spațiu delimitat *Intră pe ușă*. **7** Deplasarea în spațiu se face printr-o mișcare longitudinală *Merge pe drum*. **8** Ceea ce trece dintr-un spațiu în altul poate fi privirea *Se uita pe fereastră*. **9** Privirea poate cuprinde un spațiu delimitat *Privi pe câmpie*. **10** Exprimă orientarea verticală a unui obiect spre o suprafață cu care va intra în contact *Sămânța a căzut pe piatră*. **11** Exprimă orientarea, fără contact direct *Fereastra dădea pe bulevard*. **12** Exprimă ideea de destinație spațială spre care se orientează o acțiune *Au năvălit pe el*. **13** (Îc) **~ la** Exprimă un reper spațial accidental sau provizoriu *Poftiți pe la noi*. **14** Reperul spațial este în apropiere, nu în contact direct *Satul era pe apa Tisei*. **15** Exprimă contactul dintre un element și un punct de sprijin spațial *Purtat pe umăr*. **16** (Îvp) Exprimă transmiterea a ceva prin intermediar *Trimite bani pe poștă*. **17** Cu sens distributiv, exprimă încadrarea elementelor în grupuri *Mergeau pe trei șiruri*. **18** (Îlpp) **~ lângă**, **~-aproape**, **~ deasupra**, **~ alături** etc. Exprimă orientarea unei mișcări față de un reper spațial. **19** Arată situarea precisă în dreptul unui reper *Haine strâmte pe talie*. **20** Exprimă raportarea exactă la un reper temporal *Pe 19 aprilie*. **21** Orientarea temporală poate fi imprecisă *Plecăm pe toamnă*. **22** Exprimă încadrarea în niște limite temporale *Pe vremea lui Duca Vodă*. **23** (Îlav) **~ atunci**, **~ vremuri** (Exprimă depărtarea nedeterminată a momentului vorbirii față de reperul temporal trecut) Cândva. **24** (Îlav) **~ drum**, **~ cale** (Referirea se face la un moment nedeterminat din timpul deplasării) Undeva. **25** Exprimă încadrarea în tot cursul unei perioade *Salariu pe luna mai*. **26** (Fig) Exprimă spațiul parcurs într-o unitate de timp *Kilometri pe oră*. **27** (Îlav) **~ viitor** (Exprimă un reper temporal neprecizat situat după momentul vorbirii) De acum înainte. **28** Exprimă un reper temporal viitor față de care este programată o acțiune *Plecăm pe duminică*. **29** Exprimă depășirea de curând a unui reper temporal *Nu mâncase de două zile pe a treia*. **30** (Îc) **~ la** Exprimă un reper temporal aproximativ *Pe la 1840*. **31** Exprimă raportul dintre timpul activității și recompensa primită *Șaizeci de mii de lei pe zi*. **32** Exprimă încadrarea în unități temporale repetabile *Cinci pâini pe zi*. **33** (Îlav) **~ urmă**, **~ urma** (Exprimă încadrarea ulterioară față de un eveniment) În cele din urmă. **34** Exprimă coincidența a două repere temporale *A căzut I mai pe o duminică*. **35** (Îlpp) **~ când** Exprimă concomitența a două circumstanțe. **36** Exprimă raportul cauzal a două circumstanțe *Bând apă pe osteneală, s-a îmbolnăvit*. **37** (Îlav) **~ dată**, **~ loc** (Exprimă o circumstanță care reprezintă o reacție la o altă circumstanță) Imediat. **38** (Înv) Arată asupra cui se exercită o autoritate *Domn pe o țară bogată*. **39** (Îlpp) **~ seama**, **~ pe socoteala** Exprimă asumarea unei răspunderi de către cineva. **40** Exprimă un element dominant care este o circumstanță favorabilă sau nu, suportată de cel dominat *Necaz pe capul meu*. **41** Exprimă o stare sufletească apăsătoare *Stă pe gânduri*. **42** (Îlav) **~ cât**... **~ atât** (Exprimă un raport de proporționalitate între efectele a două fenomene) În mod egal. **43** Circumstanța este definită printr-un reper temporal de întindere nelimitată *Nu adunași bogății pe acest pământ*. **44** Exprimă o colectivitate asupra căreia acționează o circumstanță *Ședință pe sector*. **45** Exprimă o raportare cantitativă la un întreg *Pe jumătate adormit*. **46** (Îlpp) **~ lângă**, **~ deasupra** Exprimă anexarea cumulativă la un tot. **47** Exprimă aglomerarea excesivă a elementelor *Veneau scrisori pe scrisori*. **48** Exprimă intensificarea unei acțiuni *Se pune pe citit*. **49** Exprimă intensificarea maximă și scopul acțiunii *Bătaie pe omor*. **50** Restrânge săvârșirea unei acțiuni la un singur domeniu de aplicare *A pus sechestru pe avere*. **51** (Îlpp) **~ socoteala**, **~ seama** Restrânge domeniul de aplicare al unui comentariu, de obicei critic, ironic. **52** Restrânge sfera de cuprindere a unei tematici *Poezii pe subiecte triste*. **53** (Înv) Exprimă scopul acțiunii *Să-l chemăm pre ajutor*. **54** (Înv) Introduce beneficiarul sau destinatarul unei acțiuni *Are milă pre țara noastră*. **55** Însoțește un nume de ființă care reprezintă destinatarul pasiv al acțiunii, reluat printr-un pronume substitut, considerat gramatical complement direct cu prepoziția pe *Îi gonea pe ei*. **56** (Înv) Exprimă iminența unei acțiuni sau unui proces *Bolnavul era pre vindecare*. **57** Introduce un determinant cu sens modal *Povesti pe scurt*. **58** Introduce termenul care exprimă mijlocul de garantare a adevărului unei afirmații *Pe cuvânt de onoare*. **59** Exprimă garantarea mijlocului de finanțare *Pe socoteala lui*. **60** Exprimă limba țintă în care se face sau traduce o comunicare *Spune asta pe sârbește*. **61** Exprimă un mijloc de identificare *Îl cunosc pe grai că e învățat*. **62** Exprimă o modalitate de obținere a unui bun, serviciu *Pe credit*. **63** Exprimă un criteriu de clasificare *Așezate pe culori*. **64** (Îlav) **(Rând) ~ rând** (Exprimă ordinea de eșalonare a unor elemente) Unul după altul. **65** (Înv) Exprimă raportul de conformare la ceea ce indică termenul de după prepoziție *Trăiesc pre învățăturile sfinte*. **66** (Înv) Exprimă motivarea săvârșirii unei acțiuni *Pedepsit pre vină*. **67** Exprimă compensarea cantitativă sau calitativă în cadrul unui schimb *Vinde un litru pe zece lei*. **68** (Înv) Exprimă adevărul unei afirmații *Pre adevăr este că*... **69** Exprimă nonechivalența între rolul unei persoane și esența ei *Face pe mironosița*. **70** (Îcs) ~ *motiv că* Exprimă argumentul explicativ al unei acțiuni. **71** Exprimă compatibilitatea sau nu a două alternative *Schimbă obiceiurile cele bune pe cele rele*. **72** (Îcs) *Tot atât... pe cât (de)*... Exprimă echivalența între proporțiile a două calități.

peag, **~ă** *a* vz ***pag***

peaj *s* [At: ALEXI, W. / P: *pe-aj* / Pl: nct / E: fr ***péage***] (Rar) **1** Taxă percepută la trecerea peste un pod, pe o cale de acces la acostarea navei într-un port etc. **2** Loc unde se percepe peaj (1). **3** Drept de a folosi o cale ferată la transportul de mărfuri cu vagoane proprii.

pean *sn* [At: ARISTIA, PLUT. / P: *pe-an* / Pl: *~e* / E: ngr ***παιάν***, fr ***péan***] (Liv) **1** Imn închinat victoriei zeului Apolo asupra Pitonului. **2** (Pgn) Cântec de biruință în luptă. **3** (Pgn) Cântec de bucurie.

peană[1] *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 407 / E: lat ***poena***] (Ltî; îlpp) **În ~a (cuiva** sau **a ceva)** În paguba cuiva sau a ceva.

peană[2] *sf* vz ***pană***[1]

peanig *sm* vz ***peaning***

peaning *sn* [At: VARLAAM, C. 244 / V: (înv) ***~nig, penig, pening*** / Pl: *~ngi* / E: slv ***пѣнѧгъ***, ger ***Pfennig***] (Înv) **1** Monedă a cărei valoare a variat în timp și spațiu, echivalentă uneori cu o groșiță, alteori cu un dinar, cu un talant sau un ban mărunt. **2** (Pgn; lpl) Bani. **3** (Pgn; lpl) Avere în numerar.

peantă *sf* vz ***bantă***

peapân *sm* vz ***pepene***

peapene *sm* vz ***pepene***

peapine *sm* vz ***pepene***

peară *sf* vz ***pară***[1]

pearcă *sf* vz ***ciupercă***

peartă *sf* vz ***pată***

peasnă *sf* [At: PALIA (1581), ap. DHLR II, 521 / V: ***pesnă*** / Pl: *~ne* și *pesne* / E: slv ***пѣснь***] (Înv) **1** (Bis) Psalm. **2** Imn. **3** (Pgn) Cântec.

peată *sf* vz ***pată***

peatec *sn* vz ***petic***

peatrula *v* vz ***patrula***

peatrulă *sf* vz ***patrulă***

pebegaz *sn* [At: SFC I, 200 / Pl: *~uri* / E: ***pe***(trol) + ***be*** (=Block) + ***gaz***] (Dc; iuz) Amestec de gaze lichefiate comprimat în butelii speciale și folosit drept combustibil.

pebrină *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ne* / E: fr ***pébrine***] Boală parazitară a viermilor de mătase.

pec[1] [At: FD. I, 202 / V: ***peic*** *sm* / Pl: (1) *peci*, (2) *~uri* / E: mg ***pék***] (Reg) **1** *sm* Brutar. **2** *sn* Brutărie.

pec[2] *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 155 / Pl: nct / E: ger ***Pech***] (Ban) Smoală (1).

pecar *sm* [At: CIHAC, II, 250 / V: (reg) ***pecer***, ***pie~*** / Pl: *~i* / E: ***pec***[1] + *-ar* cf ger *Bäcker*, scr *pekar*] (Trs; Ban) Brutar.

pecari *sm* [At: MAIORESCU, L. 179 / A: și (rar) *pecari*, *~cari* / Pl: (nob) *~is* / E: fr *pécari*] Mamifer înrudit cu porcul sălbatic, care trăiește în America (*Dicotyles tajocu*).

pecariza *vt* [At: DN[3] / Pzi: ~zez / E: ger *pekarisieren*] A determina culoarea făinii de grâu sau de secară prin compararea cu o făină etalon.

pecarizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: *pecariza*] Metodă de determinare a culorii făinii de grâu și de secară prin compararea culorii făinii uscate cu aceea a unei făini etalon.

pecăraie *sf* [At: TEAHA, C. N. 251 / Pl: ? / E: ger *Bäkerei*] (Reg) Brutărie.

pecărie *sf* [At: L. ROM. 1960, nr. 2, 20 / Pl: *~ii* / E: *pecar* + *-ie*] (Trs; Ban) Brutărie.

pecăriță *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 185 / Pl: *~te* / E: *pecar* + *-iță*] (Trs) 1 Brutăreasă. 2 Soție a brutarului.

pecitori *sm* vz *perceptor*

pece[1] [At: LM / E: lat *pix, picis*] (Ltî) 1 *sfs* Smoală (1). 2 *av* (Îs) *Negru ~* Foarte negru.

pece[2] *sf* vz *pecie*

pecealnic *sn* vz *pecetnic*

peceată *sf* vz *pecete*

peceate *sf* vz *pecete*

peceatie *sf* vz *pecete*

pecectori *sm* vz *perceptor*

pecedlar *sm* vz *pecetlar*

peceli *v* vz *pecetlui*

pecelnic *sn* vz *pecetnic*

pecene *sfp* [At. VICIU, GL. / E: nct] (Mar) Pănuși de porumb.

peceneg, ~eagă [At: XENOPOL, I. R. II, 186 / Pl: *~egi*, *~ege* și (înv) *~eghi*, *~eghe* / E: ger *Petschenege*, fr *Petchenègues*, rs **печенег**] 1 *smp* Popor migrator din familia popoarelor turcice care a migrat prin estul și sud-estul Europei în sec. IX-XI Si: (înv) *pacinați*. 2-3 *smf, a* (Persoană) care aparține acestui popor. 4 *a* Privitor la pecenegi (1). 5 *a* Care provine de la pecenegi (1). 6 *a* Care este specific pecenegilor (1).

pecer[1] *sm* vz *pecar*

pecer[2] *sn* vz *picior*

pecerlear *sm* vz *pecetlar*

pecerpeală *sf* vz *pocerpeală*

pecet *sn* vz *pecete*

pecetar [At. BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i*, *~e* / E: *pecete* + *-ar*] 1 *sm* Gravor de peceți (1). 2 *sn* (Rar) Pistornic (1).

pecetărie *sf* [At. POLIZU / Pl: *~ii* / E: *pecetar* + *-ie*] Atelier pentru gravat peceți (1).

pecete *sf* [At: (a. 1591) GCR. I, 38/36 / V: *~tie*, (înv) *~eată*, *~eate*, *~eatie*, (reg) *~et*, *~eție*, *picet* / Pl: *~eți*, (înv) *~*, (reg) *~turi* / slv **печать**] 1 Placă de metal, cu mâner sau montată pe un inel, pe a cărei suprafață liberă este gravată o emblemă, o efigie, o monogramă, care se aplică pe ceară sau cu tuș, pentru a garanta autenticitatea și integritatea unui act Si: *sigiliu*, (îrg) *muhur*, *pecetlar* (1), *pecetnic*, *peciu*. 2 (Pex) Ștampilă. 3 (Reg; îs) *~a dracului* Umflătură la piciorul calului Si: (îrg) *pecetlar* (2). 4 (Bot; reg; îc) **~a-lui-Solomon** Coada-cocoșului (*Polygonatum latifolium*). 5 (Bot; reg; îac) Coada-cocoșului (*Polygonatum multiflorum*). 6 (Bot; reg; îac) Coada-cocoșului (*Polygonatum odoratum*). 7 (Înv) Emblemă. 8 (Înv) Stemă. 9 (Reg) Timbru poștal. 10 Ceară roșie sau plumb care se aplică sau se leagă la un document, la un pachet și pe care se aplică o pecete (1). 11 Semn imprimat prin aplicarea unei peceți (1). 12 (Pex) Semn lăsat de o ștampilă înmuiată în tuș și aplicată pe un document. 13 (Îlav) **Închis** (sau **ferecat**) **cu șapte peceți** Ascuns cu desăvârșire, imposibil de a fi găsit. 14 (Îal) Interzis. 15 (Îal) Tăinuit, imposibil de cunoscut. 16 (Ilv) **A pune sub ~eți** A sigila. 17 (Pex; îal) A tăinui. 18 (Pex; îal) A interzice. 19 (Îvr) Tatuaj. 20 (Reg; îf *pecet*) Aluniță. 21 (Reg; îs) *~tul mortului* Stropire a mortului cu ulei și vin înainte de a se închide sicriul. 22 (Îrg) Act întărit cu o pecete (1). 23 (Spc; îrg) Chitanță prin care se specifică suma pe care trebuie să o plătească sau a plătit-o un contribuabil. 24 (Fig) Semn caracteristic. 25 (Fig) Trăsătură distinctivă. 26 (Spc; fig) Stigmat.

peceti *vt* [At: MAT. DIALECT. I, 84 / V: (îrg; cscj) *piceta* / Pzi: *~tesc* / E: *pecete*] (Îrg) 1-3 **A** pecetlui (1-2, 9).

pecetie *sf* vz *pecete*

pecetlar *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 201/27 / V: (reg) *~edl~*, *~erl~* / Pl: *~i* / E: *pecetlui* + *-ar*] (Îrg) 1 Pecete (1). 2 (Reg; îs) *~ul dracului* Pecete (3).

pecetli *v* vz *pecetlui*

pecetlui [At: N. TEST. (1648) 307[r]/11 / V: (îvr) *~trui*, *~tli*, *~tui*, *~celi* / Pzi: *~esc* / E: slv **печатьлѣти**, mg *pecsételni*] 1 *vt* A autentifica un act prin aplicarea unei peceți (1) Si: (înv) *a peceti* (1). 2 *vt* A pune pe ceva o ștampilă Si: (înv) *a peceti* (2). 3 *vt* (Pex) A sigila. 4 *vt* (Îvp; pex) A închide o ușă, o casă, o cameră. 5 *vt* (Înv) A sigila îmbrăcămintea condamnaților pedepsiți să nu se poată dezbrăca cât timp durează condamnarea. 6 *vt* (Înv) A înfiera condamnații. 7 *vt* (Fig) A dezonora. 8 *vt* (Rel) A face semnul crucii cu hârlețul la cele patru colțuri ale gropii, înainte de a coborî sicriul. 9 *vt* (Trs; îf *pecetli*) A păta un obiect de îmbrăcăminte Si: (înv) *a peceti* (3). 10 *vt* (Fig) A consfinți. 11 *vt* (Fig) A consolida. 12 *vt* (Fig) A definitiva. 13 *vt* (Fig) A confirma. 14 *vt* (Fig) A decide destinul cuiva. 15 *vt* (Înv) A crea. 16 *vt* (Înv) A statornici. 17-18 *vtr* A (se) fixa în memorie. 19 *vt* (Fig) A imobiliza. 20 *vt* (Nob) A anchiloza.

pecetluință *sf* [At: NECULCE, L. 194 / Pl: *~țe* / E: *pecetlui* + *-ință*] (Înv) 1 Hârtie de valoare. 2 (Spc) Bon de tezaur.

pecetluire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: *pecetlui*] 1 Autentificare a unui act prin aplicarea peceții (1) Si: *pecetluit[1]* (1), *sigilare*. 2 Aplicare pe ceva a unei peceți (2) Si: *pecetluit[1]* (2), *ștampilare*. 3 (Înv; ccr) Act întărit cu o pecete (2) Si: *pecetluitură* (1). 4 (Pex) Sigilare. 5 (Pex; îvp) Închidere a unei uși, case, camere Si: *pecetluit[1]* (4). 6 (Înv) Sigilare a hainelor condamnaților pedepsiți să nu se poată dezbrăca cât timp durează condamnarea Si: *pecetluit[1]* (5). 7 (Înv) Înfierare a condamnaților Si: *pecetluit[1]* (6). 8 (Fig) Dezonorare. 9 (Rel) Săpare a semnului crucii cu hârlețul la cele patru colțuri ale gropii înainte de coborârea sicriului Si: *pecetluit[1]* (8). 10 (Trs) Pătare a unui obiect de îmbrăcăminte Si: *pecetluit[1]* (9). 11 (Fig) Consfințire. 12 (Fig) Consolidare. 13 (Fig) Definitivare. 14 (Fig) Confirmare. 15 Decidere a destinului cuiva Si: *pecetluit[1]* (14). 16 Fixare în memorie Si: *pecetluit[1]* (15). 17 (Fig) Creare. 18 (Fig) Statornicire. 19 Imobilizare. 20 (Nob) Anchilozare.

pecetluit[1] *sn* [At: (a. 1679) IORGA, S. D. VI, 90 / Pl: *~uri* / E: *pecetlui*] 1-2 Pecetluire (1-2). 3 (Pex) Sigilare. 4-6 Pecetluire (5-7). 7 (Fig) Dezonorare. 8-9 Pecetluire (9-10). 10 (Fig) Consfințire. 11 (Fig) Consolidare. 12 (Fig) Definitivare. 13 (Fig) Confirmare. 14-15 Pecetluire (15-16). 16 (Fig) Creare. 17 (Fig) Statornicire. 18 Imobilizare. 19 (Nob) Anchilozare. 20 (Îvr) Plic sigilat.

pecetluit[2], *~ă* [At: BIBLIA (1688), pref 4/27 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *pecetlui*] 1 *a* Autentificat. 2-3 *sf, a* (Document) care a fost pecetluit (1). 4 *a* (Pan) Ștampilat. 5 *a* (Pan) Zăvorât. 6-7 *sf, a* (Pop; pan) (Sticlă cu vin) astupată ermetic cu un dop ceruit sau smolit Si: *înfundat* (3-4). 8-9 *smf, a* (Condamnat) înfierat. 10 *a* (Fig) Dezonorat. 11 *a* (Trs; d. haine) Pătat. 12 *a* Consfințit. 13 *a* (Fig) Consolidat. 14 *a* (Fig) Definitivat. 15 *a* (Fig) Confirmat. 16 *a* Fig) Definitiv hotărât. 17 *a* Predestinat[2]. 18 *a* (Fig) Statornicit. 19 *a* Imobilizat[2].

pecetluitor *sm* [At: (a. 1714) URICARIUL, V, 251/14 / P: *~tlu-i~* / Pl: *~i* / E: *pecetlui* + *-tor*] (Înv) Persoană însărcinată cu pecetluirea (1) actelor.

pecetluitură *sf* [At: R. POPESCU, I, 576 / P: *~tlu-i~* / Pl: *~ri* / E: *pecetlui* + *-tură*] 1 (Înv) Pecetluire (3). 2 (Îvr) Plic sigilat.

pecetnic *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 234/20 / V: *~celn~*, *cealn~* / Pl: *~ice* / E: *pecete* + *-nic*] (Înv) Pecete (1).

pecetrui *v* vz *pecetlui*

pecetui *v* vz *pecetlui*

peceție *sf* vz *pecete*

pechei *i* vz *pechi*

pecheș sm [At: ALRM SN I, h 332/325 / Pl: *~i* / E: cf *pec¹*] (Reg) Brutar.
pechi i [At: GHICA, S. 28 / V: *pechei* (P: *~che-i*) / E: tc ***peki, pekeyi***] (Trî) Cuvânt care exprimă: **1** Admirație. **2** Mirare. **3** Bucurie.
pechin s vz ***peching***
pechinez, ~ă *smf* [At: ENC. VET. 714 / V: (frm) ***~noaz*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pékinois***] **1-2** (Rasă de) câine de apartament, cu corpul mic, ochii bulbucați, botul scurt și turtit, urechile lăsate, picioarele scurte și părul lung și mătăsos.
peching *si* [At: LTR² / V: ***~in*** / S și: *peking* / E: ***Peking***] **1** Țesătură din mătase naturală, cu dungi, din fire de grosime diferită sau divers colorate. **2-3** (Rasă de) rață cu penaj alb, bună producătoare de carne.
pechinoaz *sm* vz ***pechinez***
peci *sn* vz ***peciu***
pecia *vtrp* [At: MUSCEL, 103 / Pzi: *~ciez* / E: ***pecie***] (Mun; c. i. carne sau animale tăiate) **1-2** A (se) tranșa.
pecie *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 166/1 / V: (reg) ***pece, ~cină, ~cine, piecină*** / P: *~ci-e* / Pl: *~cii* / E: mg ***pecsenge***] **1** (Îrg) Carne macră de vită, de oaie sau de porc. **2** (Reg; îs) ~ *afumată* (sau *brudită*) Pastramă. **3** (Olt; mpl) Bucată sau felie de carne macră, sărată și afumată. **4** (Îrg) Friptură. **5** (Mar) Tocană de carne. **6** (Trs) Bucată de slănină cât toată lungimea porcului. **7** (Reg) Peritoneu. **8** (Reg) Măruntaie (**1**). **9** (Reg; îs) *~cia popii* Bucată de colac pe care o ia preotul la biserică.
pecină *sf* vz ***pecie***
pecine *sf* vz ***pecie***
pecingână *sf* vz ***pecingine***
pecingene *sf* vz ***pecingine***
pecingin *sn* vz ***pecingine***
pecingina *vit* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (cscj) ***~ni*** / Pzi: *~nez* / E: ***pecingine***] (Îrg) **1-2** A (se) acoperi cu pecingine (**1**).
pecinginat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 116ᵛ/24 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pecingina***] (Îrg) **1-2** (Acoperit) cu pecingine (**1**).
pecingină *sf* vz ***pecingine***
pecingine *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***pâgingii, ~gână, ~gene, ~gin*** *sn*, ***~nă, pepi~, pici~, pipingen*** *sn*, ***pipingină, pipi~*** / Pl: *~ni* / E: ml ***petigo, -ginis***] **1** Nume popular dat mai multor boli de piele contagioase, caracterizate prin erupții cu bășicuțe, care, uscându-se, lasă niște pete scorțoase ce provoacă mâncărimi Si: (pop) *cur-de-găină*. **2** (Pgn) Eczemă. **3** (Pgn) Spuzeală (**1**). **4** (Îe) **A se întinde** (sau, rar, **a se răspândi, a cuprinde** etc.) **ca ~a** (sau, rar, **ca o ~, ca ~nile**) A se propaga foarte mult, nestăvilit, pretutindeni. **5** (Îs) ~ *rea* Pelagră. **6** (Reg) Om obraznic, care se întinde la vorbă. **7** (Fig) Porțiune de teren într-o semănătură cu vegetația dispărută din cauza plantelor parazite sau a unei boli. **8** (Fig) Pată de mucegai, de igrasie sau de murdărie pe un zid, pe o clădire etc. **9** (Bot; Ban; îf *pecingină*) Garofiță (*Dianthus carthusianorum*).
pecingini *v* vz ***pecingina***
pecinginos, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), 87²/8 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pecingine*** + *-os*] **1-4** (Înv) Cu pecingine (**1-3, 5**).
pecioaică *sf* vz ***picioică***
pecioasă *a* [At: GL. OLT. / P: *~ci-oa~* / Pl: *~se* / E: ***pecie*** + *-oasă*] (Olt; d. carne) Macră (**1**).
peciog *sm* vz ***picioică***
pecioică *sf* vz ***picioică***
pecită *sf* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~țe, ~ți* / E: scr ***petica***] **1-2** (Ban) (Jumătate de) claie de grâu Si: *cruce, picior*.
peciu *sn* [At: (a. 1719) URICARIUL, VI, 351 / V: *peci* / Pl: *~ri* / E: cf *pecete*] **1** (Înv) Pecete (**1**). **2-3** (Înv) Act scris (întărit cu o pecete). **4-5** (Îrg; spc) (Dispensă sau) certificat de căsătorie. **6** (Reg; spc) Decret de numire a preoților, dascălilor.
peciucă *sf* [At: LEXIC REG. 12 / P: *~ci-u~* / Pl: ? / E: ***pecie*** + *-ucă*] (Mmr) **1-10** (Șhp) Pecie (**1-5**) (mică) Si: (reg) *peciuță* (**1-10**).
peciuță *sf* [At: GL. OLT. / P: *~ci-u~* / Pl: ? / E: ***pecri*** + *-uță*] **1-10** (Reg; șhp) Peciucă (**1-10**).
pechie *sf* vz ***pâchi***
pecmed *sn* vz ***pecmez***
pecmes *sn* vz ***pecmez***
pecmez *sn* [At: TOMICI, C. A. 166/5 / V: (reg) ***pacmiez, pârâmet, ~med, ~mes, ~nez, ~csâmet, pedzmiez, pegmez, pemnez, petm~, pezmiet, picmiez, pigmiez, pimnăz, plimcz*** / Pl: *~uri* / E: tc ***pekmez, petmez***, scr ***pekmez***, bg ***пекмез, петмез***] **1** (Înv; îf *petmez*) Must de fructe. **2** (Trs; Ban) Magiun. **3** (Trs; Ban) Dulceață.
pecnez *sn* vz ***pecmez***
pecopteris *sm* [At: DN³ / Pl: *~iși* / E: fr ***pecoptéris***] Ferigă fosilă din carbonifer și permian.
pecsâmet *sn* vz ***pecmez***
pectază *sf* [At: LTR² / Pl: *~ze* / E: fr ***pectase***] Enzimă din fructe care transformă, coagulând, pectinele solubile în acizi insolubili.
pecten *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***pecten***] (Zlg) Moluscă bivalvă comestibilă.
pectic, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 331 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pectique***] **1** Referitor la pectină. **2** Care este specific pectinei. **3** Care conține pectină (**2**).
pectină *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: fr ***pectine***] **1** (Lpl) Clasă de compuși organici care se găsesc în țesuturile celulelor vegetale și care, pentru calitățile lor de a forma gelatine, sunt folosite în industria alimentară, în cea farmaceutică și în cosmetică Si: (rar) *pectoză* (**1**). **2** Compus organic vegetal din pectină (**1**) Si: *pectoză* (**2**).
pectineu *sm, am* [At: DN³ / Pl: *~ei* / E: fr ***pectiné***] **1-2** (Mușchi) al coapsei.
pectoral, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 171/7 / V: (înv) ***~toral*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pectoral***, lat ***pectoralis***] **1-2** *a* Referitor la piept (**1-2**). **3-4** *a* Din regiunea pieptului (**1-2**). **5-6** *a* Al pieptului (**1-2**). **7** *sm* Mușchi din sistemul muscular al omului, situat în regiunea pieptului. **8** *a* Care se folosește ca remediu în bolile de piept. **9** *sn* Pieptar de metal care constituia una dintre piesele armurii romane. **10** *sn* Ornament dintr-o bucată de stofă împodobită cu pietre scumpe, pe care îl purta pe piept faraonul egiptean sau marele preot la evrei.
pectoralt *sm, a* vz ***pectoral***
pectoză *sf* [At: LTR² / Pl: *~ze* / E: fr ***pectose***] (Chm; rar) **1-2** Pectină (**1-2**).
pecuar *sm* vz ***păcurar¹***
pecui *sn* vz ***picui¹***
pecuină *sn* vz ***păcuină***
pecul *sn* vz ***peculiu***
peculat *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~uri* / E: fr ***péculat***, lat ***peculatus***] (Frr) Delapidare.
peculiar, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / P: *~li-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***peculiaris***] **1** Propriu. **2** Caracteristic.
peculiaritate *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *~li-a~* / E: ***peculiar*** + *-itate*] **1** Proprietate. **2** Specificitate.
peculiu *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~ul*** / E: lat ***peculium***, fr ***pécule***] (Ant) **1** Sumă de bani economisită de un sclav pentru a-și câștiga libertatea. **2** Gratificație dată unui sclav de către stăpânul său sau unui soldat la eliberare. **3** Sumă de bani primită de un condamnat după ispășirea pedepsei, pentru munca prestată în timpul detențiunii. **4** (Pex) Bani economisiți Si: *agoniseală*.
pecuniar, ~ă *a* [At: MN (1836), 32¹/6 / V: (înv) ***~iu, ~ie*** / P: *~ni-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pécuniaire***, lat ***pecuniarius, -a, -um***] (Liv) **1** Bănesc. **2** (Pex) Material.
pecuniariu, ~ie *a* vz ***pecuniar***
pecunie *sf* [At: NEGULICI / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***pecunia***] (Ltî; esc) **1-2** (Avere în) bani. **3** (Prc) Monedă (**1**).
pecunios, ~oasă *a* [At: PROT.- POP., N. D. / P: *~ni-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***pecuniosus***] (Ltî; d. oameni) Care are mulți bani.
pecurar *sm* vz ***păcurar¹***
pecuraraș *sm* vz ***păcurăraș***
ped¹- vz ***pedo¹-***

-ped² [At: DN³ / E: fr ***pède***, it ***-pedo***] Element secund de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Educator. **2** Crescător.

-ped³ [At: DN³ / E: fr ***pède*** cf lat ***pes, pedis***] Element secund de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) picior.

pedactar *sn* vz ***petactar***

pedagoaga *sf* vz ***pedagog***

pedagog, ~ă *smf* [At: CUGETĂRI, II, 22ʳ/18 / V: (rar) ***~oagă*** *sf*, (înv) ***~os*** / Pl: *~ogi, ~oge* și (înv) *~oage, ~oghi, ~oghe* / E: fr ***pedagogue***, ngr ***παιδαγωγός***, lat ***paedagogus***, ger ***Pädagog***] **1** Persoană cu pregătire specială, care se ocupă, teoretic și practic, cu munca didactică și educativă Si: *educator, institutor, învățător, profesor*. **2** Persoană care supraveghează și ajută elevii la pregătirea lecțiilor într-o școală sau într-un internat. **3-4** (Ant) Sclav instruit care (învăța sau) însoțea pe copiii stăpânului la școală.

pedagoghic, ~ă *a* vz ***pedagogic***

pedagoghicesc, ~ceascâ *a* vz ***pedagogicesc***

pedagoghie *sf* vz ***pedagogie***

pedagogic, ~ă [At: AR (1830) 356²/39 / V: (înv) ***~oghic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pedagogique***, ger ***pödagogisch***] **1** *a* Care aparține pedagogiei (1) Si: (înv) *pedagogicesc* (1). **2** *a* Privitor la pedagogie (1) Si: (înv) *pedagogicesc* (2). **3** *a* Care este specific pedagogiei (1) Si: (inv) *pedagogicesc* (3). **4** *a* Care se ocupă cu pedagogia (1) Si: (înv) *pedagogicesc* (4). **5** *a* (Îs) *Consiliu ~* Organ consultativ, format din profesorii dintr-o instituție de învățământ, cu diverse atribuții legate de bunul mers al instituției respective. **6-7** *a, av* (Într-un mod) care corespunde cerințelor și normelor pedagogiei (**1-2**). **8-9** *a, av* (Într-un mod) care respectă regulile pedagogiei (**1-2**) Si: *educativ*.

pedagogicesc, ~ească *a* [At: ST. INST. 5/2 / V: ***~oghi~, ~oghicească*** / Pl: *~cești* / E: ***pedagogie*** + *-esc* cdp rs ***педагогический***] (Înv) **1-4** Pedagogic (**1-4**).

pedagogicește *av* [At: POLIZU / E: ***pedagogic*** + *-ește*] (Rar) **1-2** Pedagogic (**6, 8**).

pedagogie *sf* [At: ST. INST. 11/16 / V: (înv) ***~oghie*** / Pl: *~ii* / E: lat ***paedagogie***, fr ***pedagogie***, ngr ***παιδαγωγία***] **1-2** Știință care se ocupă cu metodele de educație și de instruire (a tinerei generații sau) a oamenilor în general. **3** Carte care are ca obiect pedagogia (**1-2**). **4** (Fam) Facultate care pregătește profesori, specialiști în pedagogie (**1-2**). **5-6** Metodă pedagogică (**7, 9**).

pedagogism *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 206 / Pl: *~e* / E: fr ***pédagogisme***] **1** Metodă pedagogică rigidă. **2** Manie pedagogică. **3** Mecanicism în practica pedagogică.

pedagogos *sm* vz ***pedagog***

pedal *sn* vz ***pedală***

pedala *vi* [At: CARAGIALE, O. VII, 448 / Pzi: *~lez* / E: fr ***pédaler***] **1** A acționa pedalele (1) unei biciclete, bărci, ale unui mecanism, spre a pune în mișcare mobilul sau mecanismul. **2** (Pex) A merge cu bicicleta. **3** (Spc) A acționa cu piciorul pedala (1) pianului, spre a mări, a reduce sau a prelungi intensitatea unui sunet.

pedalaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***pédalage***] (Rar) **1-3** Pedalare (**1-3**).

pedalare *sf* [At: DN³ / Pl: *~lări* / E: ***pedala***] **1** Acționare a pedalelor (1) unei biciclete, ale unui mecanism, spre a pune în mișcare mobilul sau mecanismul Si: (rar) *pedalaj* (1). **2** (Pex) Mers cu bicicleta Si: (rar) *pedalaj* (2). **3** (Spc) Acționare cu piciorul a pedalei (1) pianului, spre a mări, a reduce sau a prelungi intensitatea unui sunet Si: (rar) *pedalaj* (**3**).

pedală *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***pedal*** *sn* / Pl: *~le* / E: fr ***pédale***] **1-2** Pârghie acționată cu piciorul (pentru antrenarea unui mecanism sau) pentru efectuarea unei comenzi. **3** (Spc) Paletă pe care se apasă cu piciorul pentru a merge cu bicicleta. **4** (Spc) Fiecare dintre cele două pârghii aflate sub pian, pe care se apasă pentru a mări sau a micșora durata și intensitatea vibrației sunetului. **5** (Îe) **A pune ~la** A insista asupra unui lucru. **6** Presă tipografică mică, acționată cu piciorul, folosită pentru imprimat bilete, coli cu antet etc. **7** (Muz) Sunet prelungit de bas, însoțit pe treptele superioare de acorduri variate.

pedaler *sn* vz ***pedalier***

pedalier *sn* [At: DN² / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: fr ***pédalier***] Sistem de pedale (4) la orgă, corespunzătoare sunetelor grave.

pedalizare *sf* [At: DN² / Pl: *~zări* / E: cf *pedală*] Amplificare sau reducere a sonorității sunetelor la pian, prin folosirea pedalelor (4).

pedant, ~ă [At: HELIADE, O. II, 81 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pédant***, ger ***pedant***] (D. oameni) **1** *a* Care are pretenții de erudiție și de competență Si: (înv) *pedantesc* (**1**), *pedantic* (**1**). **2-5** *av, a* (Într-un mod) (exagerat de) meticulos Si: (înv) *pedantesc* (**2-3**), *pedantic* (**2-3**). **6-7** *smf, a* (Persoană) care face mereu paradă de erudiție, de competență deosebită. **8-9** *smf, a* (Persoană) care supără prin minuțiozitate exagerată în lucrurile cele mai neînsemnate. **10** *smf* (Frî) Profesor. **11** *smf* (Frî) Învățător.

pedanterie *sf* [At: HELIADE, GR. ROM. XVI / Pl: *~ii* / E: fr ***pédanterie***] **1** Paradă de erudiție și competență caracteristică pedantului Si: *pedantism* (1), (fam) *pedantlâc* (**1**). **2** Meticulozitate excesivă și formală Si: *pedantism* (2), (fam) *pedantlâc* (**2**). **3** Exagerare până la manie în lucruri de mică importanță Si: *pedantism* (**3**), (fam) *pedantlâc* (**3**).

pedantesc, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: fr ***pédantesque***, it ***pedantesco***] (Înv) **1-3** Pedant (**1, 3, 5**).

pedantic, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pedant*** + *-ic*] (Înv) **1-3** Pedant (**1, 3, 5**).

pedantism *sn* [At: HELIADE, GR. ROM. XVI / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pédantisme***] **1-3** Pedanterie (**1-3**).

pedantlâc *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 190 / Pl: *~uri* / E: ***pedant*** + *-lâc*] **1-3** (Fam) Pedanterie (**1-3**).

pedăsât, ~ă *a* vz ***pedepsit***

pedăst, ~ă *a* vz ***pedestru***

pedăstru, ~ră *a* vz ***pedestru***

pedea *sf* [At: BELDIMAN, E. 128/8 / V: ***pid~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***pide***] (Trî) Lipie.

pedeacsă *sf* vz ***pedeapsă***

pedeacstră *sf* vz ***pedeapsă***

pedeapsa *sf* [At: (a. 1652), ap. TDRG / V: (înv) ***~epsă***, (reg) ***~acsă, ~acstră, ~aptă, ~asă, ~astă, ~astră, ~eptă, pid~*** / Pl: *~epse* (reg) *~epsi*, (înv) *~se*, (reg) *~epsuri* / E: pvb ***pedepsi***] **1** (Înv) Creștere. **2** (Înv) Educație. **3** (Înv) Instrucție. **4** Măsură represivă aplicată celui care a greșit Si: *pedepsire* (**7**), *sancțiune*, (îrg) *ceartă*, *ștraf¹*, (înv) *pilduire, strânsoare*, (reg) *pedepsie²* (**1**). **5** (Spc) Măsură de constrângere prevăzută de lege și aplicată cuiva de o instanță judecătorească ca sancțiune pentru o infracțiune Si: *condamnare, pedepsire* (**8**), *osândă* (**1**) (liv) *penă* (**1**), *penitență*, (îrg) *lege, ștraf¹*, (înv) *certare, judecată, pilduire*, (reg) *pedepsie²* (**2**). **6** Situație a celui pedepsit, condamnat Si: *pedepsire* (**9**), (înv) *certare*, (reg) *pedepsie²* (**3**), *pedepsitură*. **7** (Pex) Suferință fizică sau morală la care este supus sau pe care o îndură cineva Si: *chin, pedepsire* (**10**), *supliciu*, (înv) *pedepsitură* (**1**). **8** (Pex) Necaz (**2**).

pedeaptă *sf* vz ***pedeapsă***

pedeasă *sf* vz ***pedeapsă***

pedeastă *sf* vz ***pedeapsă***

pedeastră¹ *a* vz ***pedestru***

pedeastră² *sf* vz ***pedeapsă***

pedecă *sf* vz ***piedică***

pedecuță *sf* vz ***piedicuță***

pedel *sm* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i* / E: ger ***Pedell***] **1** (Înv) Aprod la tribunal. **2-3** (Rar) (Portar sau) om de serviciu la o instituție de învățământ.

pedepsă *sf* vz ***pedeapsă***

pedepsi [At: BIBLIA (1688), pref 4/44 / V: (îvr) ***~pți*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***(ἐ)παίδευσα*** (aor *παιδεύω*)] **1** *vt* (Înv) A învăța. **2** *vt* (Înv) A educa. **3** *vt* (Înv) A instrui. **4** *vt* (Înv) A deprinde. **5** *vt* (Fșa) A aplica cuiva o pedeapsă (4) pentru o greșeală, o infracțiune săvârșită Si: *a condamna, a judeca, a osândi*, (înv) *a bintălui, a certa, a hotărî, a oblici¹*, (reg) *a cerca*. **6** *vt* (Reg) A defăima. **7-8** *vtr* (Îrg) (A face să sufere sau) a suferi Si: *a (se) chinui, a (se) tortura*.

pedepsibil, ~ă *a* [At: BUL. FIL. VI, 28 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pedepsi*** + *-bil*] Care poate fi pedepsit (**5**).

pedepsibilitate *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 462 / Pl: *~tăți* / E: ***pedepsibil*** + *-itate*] (Jur) Caracter a ceea ce este susceptibil de pedeapsă **(4)**.

pedepsie[1] *sf* [At: CREANGĂ, A. 84 / Pl: *~ii* / E: ctm ***epilepsie*** + ***pedeapsă***] (Pop) Epilepsie.

pedepsie[2] *sf* [At: MAT. FOLK. 192 / Pl: *~ii* / E: ***pedepsi*** + *-ie*] (Îvp) **1-2** Pedeapsă **(4-6)**.

pedepsire *sf* [At: MINEIUL (1776), 154[22]/11 / Pl: *~ri* / E: ***pedepsi***] **1** (Înv) Învățare. **2** (Înv) Educare. **3** (Înv) Instruire. **4** (Înv) Deprindere. **5** (Înv) Defăimare. **6** Aplicare a pedepsei **(4)** pentru o greșeală, o infracțiune săvârșită Si: *condamnare, osândire, sancționare,* (înv) *certare, oblicire, pedepsitură* **(1)**. **7-10** (Pex) Pedeapsă **(4-7)**. **11** (Pex) Necaz **(2)**.

pedepsit, ~ă [At: CANTEMIR, I. I. I, 323 / V: (reg) ***~dăs~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pedepsi***] **1** *a* (Înv) Învățat. **2** *a* (Înv) Educat. **3** *a* (Înv) Instruit. **4-5** *smf, a* (Om) căruia i se aplică o pedeapsă **(4)** pentru o greșeală, o infracțiune săvârșită Si: *condamnat, osândit,* (îrg) *judecat,* (înv) *certat*. **6** *a* (Pex) Care este supărat, nemulțumit. **7** *a* (Înv) Care are de îndurat o suferință fizică sau morală. **8** *a* (Trs; îf *pedăsit*) Obosit.

pedepsitor, ~oare [At: CORESI, L. 266/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pedepsi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care pedepsește **(5)**. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care constituie o pedeapsă **(4)**.

pedepsitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***pedepsi*** + *-tură*] **1** (Înv) Pedeapsă **(6)**. **2** Necaz **(2)**.

pedeptă *sf* vz ***pedeapsă***

pedepți *v* vz ***pedepsi***

pederast *sm, a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ști* / E: fr ***pédérast***] **1-2** Homosexual **(1-2)**.

pederastie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr ***pédérastie***] Homosexualitate.

pedestal *sn* vz ***piedestal***

pedestra *v* vz ***pedestri***

pedestrame *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~mi* / E: ***pedestru*** + *-ame*] (Mil; îvr; csc) Infanterie.

pedestraș [At: SIMION DASC., ap. LET. 262 / V: (îvr) ***peze~*** / Pl: *~i* / E: ***pedestru*** + *-aș*] (Înv) **1-2** *sm, am* (Persoană) care se deplasează sau călătorește pe jos Si: (asr) *pedestru* **(1-2)**. **3** *sm* Pieton. **4** *sm* Trecător. **5** *sm* (Mil; pop) Infanterist.

pedestri [At: URECHE, L. 73 / V: (cscj) *~ra* / Pzi: *~resc* / E: ***pedestru***] (Înv) **1** *vr* A descăleca. **2** *vr* (Înv) A merge pe jos. **3** *vt* (C. i. luptători, armate) A sili să descalece, pentru a participa la o luptă.

pedestrie *sf* [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI / Pl: *~ii* / E: ***pedestru*** + *-ie*] (Înv) **1** Infanterie. **2-3** Infirmitate (a ochiului sau) a altui organ.

pedestrime *sf* [At: URECHE, L. 80 / V: (îvr) ***peze~*** / Pl: *~mi* / E: ***pedestru*** + *-ime*] (Mil; îvp; csc) Infanterie.

pedestritate *sf* [At: DN[3] / Pl : (nob) *~tăți* / E: ***pedestru*** + *-itate*] **1** (Liv) Caracter a ceea ce este pedestru. **2** (Fig) Prozaicitate.

pedestru, ~ă [At: NECULCE, L. 347 / V: (înv) ***~eastră,*** (reg) ***pedăstru, pădăstru, ~dăst, ~dăs~, pidăs~, predest*** / Pl: *~eștri, ~re* / E: ml ***pedester, -tris***] **1-2** *smf, a* (Asr) Pedestraș **(1-2)**. **3** *a* (Asr) Care asigură mersul pe jos. **4** *av* (Asr) Pe jos. **5-6** *a* (Spc; d. luptători) Care (se deplasează sau) luptă mergînd pe jos. **7** *sm* (Mil; înv) Infanterist. **8** *a* (D. lupte) Care se poartă de către infanteriști. **9** *a* (Reg) Olog. **10** *a* (Reg) Șchiop. **11** *a* (Trs; Mar) Ciung. **12** *a* (Trs; Mar; pex) Slab. **13** *a* (Trs; Mar; pgn) Infirm. **14** *a* (Trs; Mar; pex) Cerșetor.

pedi- vz ***pedo-***[2]

pediatric, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / P: *~di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pédiatrique***] **1** Care aparține pediatriei. **2** Referitor la pediatrie. **3** Care este specific pediatriei.

pediatrie *sfs* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 10/2 / P: *~di-a~* / E: fr ***pédiatrie***] Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul fiziologiei și patologiei copilului.

pediatru, ~ă *smf, a* [At: DL / P: *~di-a~* / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***pédiatre***] (Med) **1-2** (Specialist) în pediatrie.

pedică *sf* vz ***piedică***

pedicel *sn* [At: GRECESCU, FL. 39 / Pl: *~ele* / E: fr ***pédicelle***] Pedunculul **(1)** mic care susține frunza, floarea într-o inflorescență etc.

pedicelat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 172 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pedicellé***] (Rar; d. frunze, flori) Cu pedicel.

pedichiur, ~ă [At: ALEXI, W. / S și: *pedicur* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pédicure***] **1** *sm* (Îdt) Pedichiurist. **2** *sf* Îngrijire specială a unghiilor, a bătăturilor picioarelor.

pedichiurist, ~ă *smf* [At: NOM. PROF. 54 / S și: *pedicur~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pedichiură*** + *-ist*] Specialist în pedichiură **(2)** Si: (înv) *pedichiur* **(1)**.

pedicul *sn* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***pédicule,*** lat ***pediculus***] **1-2** (Bot; asr) Pedunculul **(1-2)**. **3** Formație anatomică specială ca un cordon, care conține artera, vena, nervul etc. unui organ, servind ca suport sau legând un organ de restul corpului Si: *peduncul* **(3)**.

pedicular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péduculaire***] **1** Care aparține păduchilor. **2** Privitor la păduchi. **3** Care provine de la păduchi. **4** Care este specific păduchilor. **5** Cu păduchi.

pediculat, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pédiculé***] **1-2** (Rar; d. plante) Pedunculat **(1-2)**. **3** Care are pedicul **(3)**.

pediculă *sf* vz ***pedicul***

pediculoză *sf* [At: DM / Pl: *~ze* / E: fr ***pédiculose***] Totalitate a manifestărilor morbide provocate de păduchi pe suprafața pielii.

pedicură *sf* vz ***pedichiură***

pedicuță *sf* vz ***piedicuță***

-pedie [At: DN[3] / E: fr ***pédie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) educație.

pedig *c* [At: CABA, SĂL. / E: mg ***pedig***] (Trs) **1** Deși. **2** Măcar că. **3** Însă.

pedigree *sn* vz ***pedigri***

pedigreu *s* vz ***pedigri***

pedigri *sn* [At: ENC. VET. 125 / S și: *~ree* / V: (îvp) ***~reu, ~riu*** / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***pedigree***] **1** Genealogie a unui animal domestic reproducător de rasă. **2** Listă a ascendenților din pedigri **(1)**, întocmită pentru mai multe generații.

pedigriu *s* vz ***pedigri***

pediluviu *sn* [At: DN[3] / P: *~lu-viu* / Pl: *~ii* / E: fr ***pédiluve***] (Liv) Baie de picioare.

pediman, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pédimane***] **1-2** (Animal) care are degetul mare de la picioare opus celorlalte, ca la mână.

pediment *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***pédiment,*** eg ***pediment***] Câmpie de eroziune, cu aluviuni, de la poalele munților din deșert.

pediogeneză *sf* vz ***pedogeneză***[2]

pediometrie *sf* [At: DEX-S / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pédiométrie***] Măsurare a lungimii și a greutății copiilor.

pediometru *sn* [At: DM / P: *~di-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***pédiomètre***] Aparat cu care se măsoară înălțimea și greutatea copiilor.

pedios, ~oasă *a* [At: DN[3] / P: *~di-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pédieux***] (Liv) Al piciorului.

pediplanație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pédiplanation***] Proces de formare a pediplenei.

pediplenă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***pédiplene***] Câmpie netedă de eroziune, formată la poalele munților prin retragerea versanților.

pedo[1]***-*** [At: DN[3] / V: ***ped-*** / E: fr ***pédo-*** cf gr ***παίς, παίδος***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** (Referitor la) educație. **2** Creștere.

pedo[2]***-*** [At: DN[3] / V: ***ped-*** / E: fr ***pédo-*** cf gr ***πέδον***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Sol. **2** Teren.

pedoclimatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pedo***[2] + ***climatic***] Referitor la condițiile de sol și de climă.

pedofil, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pédophile***] **1-2** (Persoană) care suferă de pedofilie.

pedofilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pédophilie***] Atracție sexuală a oamenilor maturi față de copii.

pedogenetic, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pédogénétique***] **1-2** Care aparține pedogenezei[1] (**1-2**). **3-4** Privitor la pedogeneză[1] (**1-2**). **5-6** Care provine din pedogeneză[1] (**1-2**). **7-8** Care este specific pedogenezei[1] (**1-2**).

pedogeneză¹ *sf* [At: LTR² / Pl: *~ze* / E: fr ***pédogenèse¹***] **1-2** (Parte a pedologiei care se ocupă cu) formarea și evoluția solului.

pedogeneză² *sf* [At: DM / V: ***~dioge~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***pédogenèse²***] Înmulțire sexuală, în stare larvară, la unele insecte, care se face, de obicei, dintr-un ovul nefecundat.

pedograf *sm* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ger ***Pedograph***] Pedometru înregistrator.

pedolog¹, ~ă *sm* [At: NOM. PROF. 11 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***pédologue¹***] Specialist în pedologie[1].

pedolog², ~ă *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***pédologue²***] Specialist în pedologie².

pedologic¹, ~ă *a* [At: SCÂNTEIA, 1953, nr. 2788 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pédologique***] **1** Care aparține pedologiei[1]. **2** Privitor la pedologie[1]. **3** Care este specific pedologiei[1]

pedologic², ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pedologie²*** + *-ic*] **1** Care aparține pedologiei². **2** Privitor la pedologie². **3** Care este specific pediologiei².

pedologie¹ *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***pédologie***] Știință care se ocupă cu studiul multilateral al solurilor și al legilor de formare, evoluție și distribuire geografică a acestora, în scopul stabilirii gradului lor de fertilitate și a posibilităților de ameliorare a fertilității.

pedologie² *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr 164, 7/1 / Pl: *~ii* / E: fr ***pédologie***] **1** Curent pedagogic după care soarta și caracterul copilului sunt influențate fatal de ereditate și de mediul social, conceput ca invariabil. **2** (Blg) Studiu al caracterelor somatice determinate de factorii biologici, de ereditate etc.

pedometru *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~re* / E: fr ***pédomètre***] **1-2** Instrument de măsură pentru înregistrarea numărului de pași efectuați de un pieton (și a vitezei de deplasare) Si: *podometru*.

pedon *sm* vz ***piton***

pedonal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: it ***pedonale***] (Liv) Pietonal.

pedoncul *sm* vz ***peduncul***

pedonom *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***pédonome***] (Ant) Magistrat din statul Spartan care supraveghea educația.

pedonosologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***pédonosologie***] Studiu al bolilor copilăriei.

pedopsihiatrie *sf* [At: DN³ / P: *~hi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pédopsychiatrie***] Disciplină medicală care studiază bolile psihice ale copilului.

pedosferă *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***pédosphère***, eg ***pedospher***] Strat solidificat de la suprafața solului.

pedotrib *sm* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***pédotribe***] Maestru de gimnastică pentru copii în Grecia antică.

pedpedec *i, sm* vz ***pitpalac***

pedre *pp* vz ***pedri***

pedri *pp* [At: CONV. LIT. XX, 1014 / V: (reg) ***padri, pădri, pârdă, pârdi, ~re, petre, petri*** / E: nct] (Trs) **1** Înaintea. **2-3** (În sau) prin față. **4** Vizavi.

pedrică *sf* vz ***predică***

peducel *sf* vz ***păducel***

peduncul *smn* [At: CAIET. 76ʳ/15 / V: (înv) ***~don~*** / Pl: *~i*, (rar) *~e* / E: lat ***pedunculus***, fr ***pédoncule***] **1** Codiță a florii sau a fructului Si: (Asr) *pedicul* (**1**). **2** Picior al sporogonului sau sporangelui la mușchi, ciuperci etc. Si: (asr) *pedicul* (**2**). **3** (Atm; rar) Pedicul (**2**). **4** Formație din creier cu aspect de cordon rotunjit, formată din substanță nervoasă albă.

peduncular, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pédonculaire***] **1-2** (Bot; atm) Care aparține pedunculului (**1-2**). **3-4** Referitor la peduncul (**1-2**).

pedunculat, ~ă *a* [At: CAIET. 75ᵛ/21 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pédonculé***] **1-2** (D. plante) Care are peduncul (**1-2**) Si: (rar) *pediculat* (**1-2**).

pedunculotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***pedonculotomie***] Secționare chirurgicală a pedunculului (**4**).

pedzmieg *sn* vz ***pecmez***

pefele *sn* [At: DEX-S / Pl: *~uri* / E: ***p***(lacă) + ***f***(ibro-) + ***l***(emnoasă)] Material lemnos în plăci aglomerate.

pefniță *sf* vz ***pivniță***

pefuga *v* vz ***păfuga***

pefugi *v* vz ***păfuga***

peg, peagă *a* vz ***pag²***

pegamoid *sn* [At: C. PETRESCU, C. V. 172 / V: ***perg~*** / Pl: ? / E: fr ***pégamoïde***] Imitație de piele dintr-o țesătură de bumbac, in, acoperită cu un strat lăcuit și colorat pe bază de nitroceluloză.

pegas *sm* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~az*** / A și: *pegas* / Pl: *~ași* / E: fr ***pégase***] **1** (Mit) Cal năzdrăvan cu aripi. **2** (Fig) Inspirație poetică. **3** (Art.) Constelație din emisfera boreală situată între constelațiile Peștii și Delfinul și formată din patru stele strălucitoare dispuse în pătrat Si: (reg) *puțul, toaca*. **4** Pește care trăiește în Oceanul Indian și care are înotătoarele ca aripile liliacului (*Pegasus draco*).

pegaz *sm* vz ***pegas***

pegmatit *sn* [At: PONI, CH. 237 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***pegmatite***] Rocă magmatică cu mineralele bine cristalizate și structură specifică din cuarț, feldospat și muscovit.

pegmatită *sf* vz ***pegamatit***

pegmatitic, ~ă *a* [At: CANTUNIARI, L. M. 175 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pegmatit*** + *-ic*] (Rar) Care conține pegmatit.

pegmatolit *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: nct] Varietate de ortoză folosită ca fondant în industria ceramică.

permez *sn* vz ***pecmez***

pegniță *sf* vz ***pivniță***

pegomanție *sf* [At: DN³ / G: *~i* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pégomancie***] Pretinsă artă de a ghici observând apele din fântâni.

pegră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***pégre***] (Liv) Lume interlopă.

pegulă *sf* [At: (a. 1800) GRECU, P. 397 / E: it ***pegola***] Materie vâscoasă din rășină de brad fiartă folosită, în vechea pictură, la prepararea vernisului.

peh *sn, i* [At: CONV. LIT. XIX, 493 / Pl: *~uri* / E: fo] (Rar) **1-2** (Exclamație) care exprimă dispreț.

pehar *sn* vz ***pahar***

peharsechi *sn* vz ***parsechi***

pehblendă *sf* [At: MACAROVICI, CHIM. CANT. 187 / S și: *pech~* / E: fr ***pechblende***, ger ***Pechblende***] Oxid natural de uraniu, cristalizat, de culoare neagră ca smoala și cu luciu gras.

pehin *sm* [At: BORZA, D. 131 / Pl: *~i* / E: ns, cf *pin²*] (Bot; reg) Jep[1] (**1**) (*Pinus mugo*).

pehlevi *sf* vz ***pahlavi***

pehleivan *sm* vz ***pehlivian***

pehlivan *sm* [At: NECULCE, L. 69 / V: (îrg) ***pal~, păl~, ~leivan, peil~, pelivan, pel~*** / Pl: *~i*, (îvr) *~veni* / E: tc ***pehlivan***] **1** (Înv) Personaj comic, acrobat, jongler, scamator, etc. în reprezentațiile de circ la diferite serbări populare sau de curte etc. Si: *măscărici*. **2** (Dob) Flăcău care participă la întreceri de luptă voinicească, cu premii, organizate, de obicei, cu ocazia nunților turcești. **3-4** (Fam) Epitet dat unui bărbat (șmecher sau) escroc. **5-6** (Fam) Om (glumeț sau) poznaș.

pehlivănesc, ~ească *a* [At: TDRG / V: ***pel~*** / Pl: *~ești* / E: ***pehlivan*** + *-esc*] (Reg) **1-2** Care se referă la pehlivani (**1-2**). **3-4** Care aparține pehlivanilor (**1-2**). **5-6** De pehlivani (**1-2**). **7-8** Specific pehlivanilor (**1-2**).

pehlivănește *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***pehlivan*** + *-ește*] (Rar) **1-6** Ca pehlivanii (**1-6**).

pehlivănie *sf* [At: NECULCE, L. 120 / V: (îvr) ***pel~*** / Pl: *~ii* / E: ***pehlivan*** + *-ie*] **1** (Înv) Reprezentație dată de pehlivani (**1**). **2** (Dob) Luptă voinicească, cu premii, între doi flăcăi, orgnizată de obicei cu ocazia nunților turcești. **3-4** (Fam) Faptă de pehlivan (**3-4**) Si: *escrocherie, șarlatanie, șmecherie*. **5-6** (Fam) Manifestare de pehlivan (**5-6**) Si: *ghidușie, glumă, poznă, ștrengărie*.

pehnală *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ale* / E: ***pehni*** + *-eală*] (Înv; Ban) **1** Lipsă. **2** Pierdere.

pehni *vi* [At: ANON. CAR. / Pl: *~nesc* / E: nct] (Înv; Ban) A duce lipsă de ceva.

pehnit, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pehni***] (Înv; Ban) Care duce lipsă de ceva.

pehniță *sf* vz ***pivniță***

pehun *sm* vz ***păun***

pei[1] *ai* [At: LB / E: mg ***pej***] (Trs: d. cai) **1** Cenușiu. **2** Murg[2] **(1)**.

pei[2] *s* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: nct / E: tc ***pey***] (Înv) Acont.

peic[1] *sm* vz ***pec***[1]

peic[2] *sm* vz ***paic***

peignoir *sn* [At: DN[3] / P: *pe-nioar* / Pl: *~e* / E: fr ***peignoir***] (Frm) **1** Halat de baie. **2** Rochie de casă.

peilivan *sm* vz ***pehlivan***

peioară *sf* vz ***paioară***

peiorativ, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / V: ***pejo~*** / P: *pe-io~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pejoratif***] **1** (D. cuvinte, expresii) Care are sens defavorabil Si: *depreciativ, disprețuitor*. **2** Care conferă cuvântului la care se atașează un sens depreciativ.

peisagist, ~ă [At: DDRF / V: (rar) ***~aji~, ~iza~, ~izaji~*** / P: *pe-i~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***paysagiste***] (Rar) **1** *smf* Pictor de peisaje **(1)**. **2** *smf* (Pex) Scriitor care se ocupă frecvent de descrierea naturii. **3-4** *a* De peisagist **(1-2)**. **5-6** *a* Caracteristic peisagiștilor **(1-2)**. **7** *smf* Compozitor specializat în muzica descriptivă.

peisagistic, ~ă [At: VIANU, M. 201 / P: *pe-i~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***peisagist*** + *-ic*] **1** *a* Care aparține peisajului **(1)**. **2** *a* Privitor la peisaj **(1)**. **3** *a* Care are în vedere peisajul **(1)**. **4** *sf* (Csc) Tablouri cu peisaje **(1)**. **5** *a* (D. pictură, opere literare sau muzicale) Care își propune descrierea naturii. **6** *sf* Ramură a picturii care se ocupă de tehnica peisajului **(5)**.

peisagiu *sn* vz ***peisaj***

peisaj *sn* [At: PLEȘOIANU, A. L. 39/12 / V: (înv) ***paesagiu, paisagiu, ~agiu, ~izagiu, ~izaj*** / P: *pe-i~* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***paysage***, it ***paesaggio***] **1** Parte din natură care formează un ansamblu și este prinsă dintr-o singură privire Si: *priveliște*. **2** Aspect propriu unui teritoriu oarecare rezultat dintr-o anumită combinație între factorii naturali și acțiunea societății umane. **3** Teritorii care au aspectul descris mai sus. **4** Gen de pictură sau de grafică având ca obiect reprezentarea pe primul plan a priveliștilor din natură, oamenii sau animalele apărând doar ca elemente accesorii. **5** (Ccr) Tablou care prezintă un peisaj **(1)**. **6** Fotografie care înfățișează un peisaj **(1)**. **7** Descriere, reprezentare a naturii într-o operă literară. **8** Compoziție literară descriptivă. **9** Compoziție muzicală care își propune să descrie tablouri din natură.

peisajer, ~ă *a* [At: DEX–S / P: *pe-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paysager***] Care dă impresia de peisaj.

peisajist, ~ă *smf, a* vz ***peisagist***

peizagist, ~ă *smf, a* vz ***peisagist***

peizagiu *sn* vz ***peisaj***

peizaj *sn* vz ***peisaj***

peizajist, ~ă *smf, a* vz ***peisagist***

pejin *av* vz ***peșin***

pejma *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***pesmă, peșmă*** / Pl: *~me* / E: mg ***pézsma***] **1** Plantă erbacee cu tulpina rigidă, ramificată, cu frunze dințate și cu flori violete-purpurii sau albe, cu miros plăcut de mosc Si: (reg) *bumbi, cănăfior, didinele, parfumași, pufuleți, scăișori, spoitori* (*Amberboa moschata*). **2** Plantă erbacee cu tulpina rigidă și ramificată, cu frunzele cu lobi dințați, cu flori galbene plăcut mirositoare (*Amberboa odorata*). **3** (Bot; reg) Sângele-voinicului (*Lathyrus odoratus*).

pejorativ, ~ă *a* vz ***peiorativ***

peladă *sf* [At: CADE / Pl: *~de* / E: fr ***pelade***] Boală de piele care se manifestă prin căderea părului de pe cap pe anumite porțiuni (rotunjite), care, prin extindere, pot fuziona în placarde neregulate.

peladic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***peladique***] Care se referă la peladă.

pelag *sn* [At: HELIADE, O. I, 358 / Pl: *~e* / E: ngr ***πέλαδος***] (Grî) **1** Mare[2] **(1)**. **2** (Fig) Imensitate.

pelagâr *s* ***pelagră***

pelagial *sn* [At: DN[3] / P: *~gi-al* / Pl: *~e* / E: ger ***Pelagial***] Zonă pelagică.

pelagian, ~ă [At: DN[3] / P: *~gi-an* / Pl: *~gieni, ~giene* / E: fr ***pélagien***] **1** *a* Care se referă la pelagianism. **2-3** *smf, a* (Adept) al pelagianismului.

pelagianism *sn* [At: DN[3] / P: *~gi-a~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pélagianisme***] Doctrină eretică creștină care nega urmările păcatului originar, susținând că oamenii pot face binele și fără harul lui Dumnezeu.

pelagic, ~ă *a* [At: ANTILOPA, P. 53 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pélagique***] **1** (Îs) *Zona* (sau, rar, *regiune*) *~ă* Totalitate a apelor din lacuri, din mări și din oceane situate deasupra zonelor de fund (începând de la o adâncime de circa 200 m). **2** Care se referă la zona pelagică **(1)**. **3** Care aparține zonei pelagice **(1)**. **4** Specific zonei pelagice **(1)**. **5** (D. plante și animale) Care trăiește, plutind liber, în apele zonei pelagice **(1)**. **6** (Rar) Marin.

pelagonie *sf* vz ***pelargonie***

pelagoscop *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~oape* / E: fr ***pélagoscop***] Instrument optic folosit pentru cercetarea fundului apelor.

pelagră *sf* [At: BARCIANU / V: (reg) ***~gâr*** *sn*, ***~argă, ~leac*** *sn*, ***~leagă, ~lea~, pilagară, prelagă, preleagă*** / Pl: *~re* / E: fr ***pellagre***] Boală provocată de lipsa din alimentație a anumitor vitamine și proteine și manifestată prin inflamarea pielii, apariția unor plăgi pe corp, tulburări gastrice și nervoase Si: (pop) *pecingine rea, roșeață*, (reg) *jupuială, leprică, pârleală*.

pelagroid, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~gro-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***pellegroïde***] Care seamănă cu pelagra.

pelagros, ~oasă [At: CONTEMPORANUL, VI, 507 / V: (reg) ***~largos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pellagreux***] **1** *a* Care aparține pelagrei. **2** *a* Privitor la pelagră. **3** *a* Provocat de pelagră. **4-5** *smf, a* (Om) care este bolnav de pelagră.

pelagrozeină *sf* vz ***pelagrozină***

pelagrozerie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***pelagros*** + *-erie*] (Rar) Spital pentru bolnavii de pelagră.

pelagrozină *sf* [At: CONTEMPORANUL, VI, 507 / V: ***~zei~*** / E: fr ***pellagrosine***] Substanță toxică existentă în porumbul alterat.

pelaj *sn* [At: DEX–S / Pl: *~uri* / E: fr ***pelage***] (Frm) Blană a unui animal.

pelargă *sf* vz ***pelagră***

pelargon *sn* vz ***pelargonie***

pelargonie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / V: (rar) ***pelagonie, ~iu*** *sn*, (reg) ***pelargon*** *sn*, ***perg~, pilargoan~, pilargone, pil~, pirigoane, pirirgoane*** / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: ger ***Pelargonie***] **1** Mușcată[1] (*Pelargonium zonale*). **2** (Îf *pilargonie*; șîs *pilargonie roz*) Colăcel (*Pelargonium pellatum*). **3** (Îf *pergonie*) Mușcată[1] (*Pelargonium grandiflorum*).

pelargoniu *sn* vz ***pelargonie***

pelasg, ~ă [At: RUSSO, S. 89 / Pl: *~sgi, ~sge* / E: fr ***pelasge***] **1** *smf* Persoană aparținând unor triburi care, din timpuri străvechi, au populat partea de sud a Peninsulei Balcanice, litoralul de apus al Asiei Mici, precum și câteva insule din această regiune. **2** *smp* Populație a triburilor care locuiau în regiunile enumerate mai sus. **3** *a* Care aparține pelasgilor **(1)** Si: (rar) *pelasgic* **(1)**. **4** *a* Privitor la pelasgi **(1)** Si: (rar) *pelasgic* **(2)**. **5** *a* De la pelasgi Si: (rar) *pelasgic* **(3)**.

pelasgic, ~ă *a* [At: MURNU, I. 43 / V: ***~azg~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***πελασγικός***] **1-3** (Rar) Pelasg **(3-5)**.

pelavră *sf* vz ***pelagră***

pelazgic, ~ă *a* vz ***pelasgic***

pelărgos, ~oasă *a, smf* vz ***pelagros***

pelcar *sn* vz ***pilcar***

pelcă *sf* vz ***pilc***

peleac *s* vz ***pelagră***

peleacă *sf* vz ***păleacă***

peleag, ~ă [At: ȚICHINDEAL, F. 355/21 / V: ***~eg, pil~, pileg*** / Pl: *~egi, ~ege*, (5) *~uri* / E: cf *pilug*] (Trs; Ban) **1** *a* (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Care este fără păr. **2** *a* (Spc) Chel. **3** *a* (D. păsări) Care este fără pene

Si: *golaș*. 4 *a* (Îs) *Grâu* ~ Specie de grâu nedefinită mai îndeaproape. 5 *snp* (Olt) Teren despădurit. 6 *a* (Fig; d. oameni) Fără bani Si: *sărac*. 7 *a* (Fig; d. oameni) Care este fără căpătâi Si: *haimana*.

peleagă *sf* vz ***pelagră***

peleagră *sf* vz ***pelagră***

pelecan *sm* vz ***pelican***

peleg, ~ă *a* vz ***peleag***

pelegrin *sm* vz ***peregrin***

pelegrina *v* vz ***peregrina***

pelegrinagiu *sn* vz ***peregrinaj***

pelegrinaj *sn* vz ***peregrinaj***

peleleacă *sf* vz ***păleacă***

pelence *sf* vz ***pelincă***

pelenița *sf* vz ***pelinița***

pelerin[1] *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: fr ***pèlerin***] **1-2** Persoană care întreprinde un pelerinaj (**1-2**) Si: (înv) *peregrin* (**1-2**). **3** (Rar) Peregrin (**3**).

pelerin[2] *sn* vz ***pelerină***

pelerinagiu *sn* vz ***pelerinaj***

pelerinaj *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (asr) ***~agiu*** (Pl: *~agii*) / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***pèlerinage***] **1-2** Călătorie la un loc (considerat sfânt sau) de mare importanță istorică ori culturală Si: (înv) *peregrinaj* (**1-2**), *peregrinare* (**1-2**), *peregrinat* (**1-2**). **3** Călătorie prin diferite locuri îndepărtate. **4** Trecere continuă Si: *perindare*. **5-6** (Rar) Loc unde se face un pelerinaj (**1-2**).

pelerină *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***pelerin*** *sn* (reg) ***pereli~*** / Pl: *~ne* și (rar) *~ni* / E: fr ***pèlerine***] **1** Haină largă, de lungimi variabile, fără mâneci, dar care acoperă deopotrivă corpul și mâinile, în formă de clopot, adesea cu glugă, care se poartă peste altă îmbrăcăminte. **2** Haină de forma unei pelerine (**1**), din material impermeabil, purtată pentru a se feri de ploaie. **3** (Iuz) Guler mare care acoperea umerii și care se purta peste palton sau peste rochie.

pelerinuță *sf* [At: CAZIMIR, GR. 131 / Pl: *~țe* / E: ***pelerină*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Pelerină (**1-3**) (mică).

peleș, ~ă [At: CORESI, PS. 120/4 / Pl: *~uri, ~i, ~e* / E: scr ***pèleš***] **1** *snm* (Îvr) Ciucure. **2** *snm* (Îvr) Franj. **3** *a* (Reg; îs) *Oaie ~ă* Oaie cu lâna lungă. **4** *sn* (Reg) Îndoitură de sus a pantalonilor țărănești, prin care trece brăcinarul. **5** *sn* (Pex; reg) Brăcinar. **6** *sn* (Olt) Șnur care se petrece pe la mijlocul cămășii naționale, pentru a o strânge pe corp.

peleșei *smp* [At: DDRF / E: ***peleș*** + *-ei*] (Bot; reg) Ghiocei-bogați (*Leucojum aestivus*).

peletă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: eg ***pellet***] Granulă obținută prin peletizare.

peletic[1] *sn* [At: DAMÉ, T. 73 / Pl: *~ice* / E: nct] Pensulă folosită în olărie pentru tragerea brâurilor, pictarea motivelor decorative etc.

peletic[2] *sn* [At: LEXIC REG. 31 / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) Bucăți de sânge închegat.

peletiuc *sn* [At: LEXIC REG. II, 121 / Pl: *~uri* / E: nct] (Mol) Pânză de păianjen plină de praf, care atârnă prin casele neîngrijite.

peletizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: nct] Procedeu de aglomerare mecanică a minereurilor și a concentratelor umede și foarte fine, care constă în rostogolirea materialului în tambure rotative, în timpul căreia particulele minerale se lipesc între ele.

pelican *sm* [At: HERODOT (1645) 114 / V: (înv) ***~lec~*** sm / Pl: *~i* / E: lat ***pelecanus***, fr ***pélican***] **1** Pasăre mare acvatică, migratoare, din ordinul palmipedelor, cu penele albe, cu ciocul lung și puternic și cu un sac elastic de piele galbenă sub cioc, în care adună peștii cu care se hrănește Si: *babiță*, (înv) *nesăturat*, (îvr) *neiasită* (*Pelecanus onocrotalus*). **2** (Îs) *~ creț* Specie de pelican cu punga de sub cioc de culoare roșie, care are pe ceafă și pe partea posterioară a gâtului pene crețe (*Pelecanus crispus*).

pelicanol *ss* [At: LTR[2] / E: ***pelican*** + *ol*] (Dc) Produs sub formă de pastă preparat pe bază de dextrină și de glucoză, care servește la lipitul hârtiei și cartonului Si: *lipici*.

pelicioară *sf* vz ***policioară***

pelicular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pelliculaire***] **1** Care se referă la peliculă. **2** Care este în formă de peliculă.

peliculă *sf* [At: BARCIANU / A și: (rar) *~culă* / Pl: *~le* / E: fr ***pellicule***] **1** Membrană subțire. **2** Membrană care separă două medii. **3** (Frr) Mătreață[1]. **4** Strat subțire, pojghiță dintr-o anumită substanță, depusă sau formată pe suprafața altei substanțe. **5** (Șîs ~ *fotografică*, ~ *cinematografică*) Bandă subțire și flexibilă de celuloid sau de alt material sintetic, acoperită cu un strat de substanță fotosensibilă și utilizată în industria fotografică și cinematografică. **6** (Pex) Film cinematografic considerat ca gen de spectacol.

peliculogen, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***peliculă*** + *-gen*] (D. substanțe organice) Care, aplicat în stare lichidă pe suprafața unui corp solid, formează pe acesta, după uscare, un strat protector sau ornamental.

pelie *sf* [At: DDRF / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: nct] (Pes) Unealtă cu care se susțin pripoanele sau năvoadele sau pe care se întind plasele pentru uscat și reparat.

pelimetru *sn* vz ***perimetru***

pelin [At: N. TEST. (1648), 309[v]/15 / V: (reg) ***pil~*** / Pl: *~i* și (**18-20**) *~uri* / E: bg **пелин**] **1** *sm* (Reg; șîc **~alb**, **~adevărat**, **~bun**, **~de-grădină**, **~de-rusalii**, **~negru**, **~verde**) Plantă erbacee din familia compozitelor, mirositoare și cu gust amar, cu rizom ramificat, cu tulpină dreaptă și înaltă, cu frunze compuse, spintecate, păroase și cenușii și cu flori galbene, folosită în medicină și la prepararea unor băuturi alcoolice Si: *iarba-fiarelor*, *lemnul-Domnului*, *pelinița* (**4**), *peliș*[3] (*Artemisia absinthium*). **2** *sm* (Bot; reg; șîc **~alb**, **~mic**) Pelinița (**1**) (*Artemisia austriaca*). **3** *sm* (Bot; reg, șîc **~mic**) Pelinița (**2**) (*Artemisia pontica*). **4** *sm* (Reg; șîc **~de-mături**, **~de-purici**) Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori verzui, dispuse în capitule ovale, care crește prin locuri nisipoase și din care se fac mături Si: (reg) *pelinița* (**3**) (*Artemisia scoparia*). **5** *sm* (Bot; reg; șîc **~de-câmp**, **~păsăresc**, **~sterp**, **~ul-calului**, **~negru**) Pelinariță (*Artemisia vulgaris*). **6** *sm* (Îc) **~maritim** Plantă cu frunzele argintii, păroase, strânse în formă de tufă deasă la baza lujerului care poartă florile (*Artemisia maritima*). **7** *sm* (Reg; îc) **~nemirositor** (sau **de-drumuri**) Plantă cu tulpina aproape lemnoasă, culcată și ramificată de la bază, cu florile galbene-roșietice, care crește pe câmpuri nisipoase (*Artemisia campestris*). **8** *sm* (Bot; reg; ic) **~alb** Pelinuță (*Artemisia petrosa*). **9** *sm* (Bot; reg; îc) **~domnesc** Lemnul-Domnului (*Artemisia abrotanum*). **10** *sm* (Bot; reg; îc) **~bun** Lilicele (*Iberis amara*). **11** *sm* (Bot; reg; îc) **~nemțesc** Floare de grădină nedefinită mai îndeaproape. **12** *sm* (Fig) Amărăciune. **13** *sm* (Fig) Durere. **14** *sm* Necaz. **15** *sm* (Bot; reg) Crizantemă (*Chrysanthemum indicium*). **16** *sm* (Bot; reg) Liliac (*Syringa vulgaris*). **17** *sm* (Bot; reg) Plevaiță (*Xeranthemum annuum*). **18** *sm* (Bot; reg) Plevaiță (*Xeranthemum foetidum*). **19** *sm* (Bot; reg) Rogoz. **20** *sm* (Reg) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. **21** *sn* (Șîs ~ *de mai*) Vin cu gust amărui, obținut prin tratarea lui, după anumite procedee, cu pelin (**1**). **22** *sn* Cantitate determinată de pelin (**21**). **23** *sn* Ceai foarte amar preparat din frunze de pelin (**1**) și folosit în scopuri curative.

pelinariță *sf* [At: BRANDZA, FL. 277 / Pl: *~țe* / E: ***pelin*** + *-ariță*] Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, cu flori galbene, folosită în medicină pentru proprietățile ei toxice Si: (reg) *pelin* (**5**), *iarbă-bărboasă*, *pelinița-neagră*, *știr-negru*, *vătricel* (*Artemisia vulgaris*).

pelinaș *sm* [At: H III, 139 / Pl: *~i* / E: ***pelin*** + *-aș*] **1-32** (Bot; șhp) Pelin (**1-11, 15-19**) (mic).

pelinat, ~ă *a* [At: MOXA, 382/26 / V: *~nit* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pelin*** + *-at*] **1** (D. băuturi, mai ales d. vinuri) Preparat cu pelin (**1**) și având un gust amar. **2** (Reg; pbl) Veninos.

pelincă *sf* [At: CIHAC, II, 250 / V: (reg) ***~nje, ~lence*** *sfp* / Pl: *~nce* / E: mg ***pelinka***, ucr **пеліика**] **1** (Mol; Trs; lpl) Scutec. **2** (Prt; îs) *Abia ieșit din ~ci* Om foarte tânăr și fără experiență. **3** (Îs) *~ncile Domnului* Turte subțiri și rotunde, făcute din aluat nedospit, îndulcite cu miere sau cu zahăr și presărate cu miez de nucă, tradiționale la creștini, în ajunul Crăciunului Si: *pelincuțele* (**2**) *Domnului*.

pelincuță *sf* [At: PAMFILE, CR. 4 / Pl: *~țe* / E: ***pelincă*** + *-uță*] (Reg; șhp) **1-2** Pelincă (**1**). **3** (Îs) *~țele Domnului* Pelincă (**3**).

pelingher *sn* [At: GR. BĂN. 1195 / Pl: *~i* / E: mg ***pellengér***] (Ban) Om de nimic.

pelinit, ~ă *a* vz ***pelinat***

pelinită *sf* [At: PISCUPESCU, O. 304/8 / V: (reg) ***~len~*** / Pl: *~țe* / E: ***pelin*** + *-iță*] (Bot) **1** Mică plantă erbacee, cu frunzele păroase și albicioase, cu florile gălbui Si: (reg) *pelin* (**2**) (*Artemisia austriaca*). **2** (Șîc **~ța-mielului**) Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, cu frunzele alburii pe partea inferioară, cu flori galbene, dispuse în capitule Si: (reg) *pelin* (**3**), *iarba-sfintei-Sofia* (*Artemisia pontica*). **3** (Reg) Pelin (**4**) (*Artemisia scoparia*). **4** (Reg) Pelin (**1**) (*Artemisia absinthium*). **5** (Îc) **~-neagră** Pelinariță (*Artemisia vulgaris*). **6** (Reg; îc) **~-grecească** Tămâiță (*Chenopodium Botrys*). **7** (Reg; șîc **~-minunțică**) Planta *Camphorosma ovata*.

pelinje *sfp* vz ***pelincă***

pelinuță *sf* [At: BORZA, D. 24 / Pl: *~țe* / E: ***pelin*** + *-uță*] Mică plantă erbacee cu tulpina și frunzele păroase, alburii, cu flori galbene mirositoare, care crește pe stâncile calcaroase și prin locurile pietroase Si: (reg) *pelin* (**8**) (*Artemisia petrosa*).

peliș[1] *s* [At: CHEST. V, 26 / Pl: nct / E: nct] Mlădiță de cireș crescută într-un an.

peliș[2] *s* [At: DIACONU, P. 38 / V: ***~iuș*** / Pl: nct / E: nct] (Mol) Crestătură făcută de ciobani în partea laterală a urechii oilor, ca semn de recunoaștere.

peliș[3] *sm* [At: CHEST. V, 9 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; pbl) Pelin (**1**) (*Artemisia absinthium*).

pelit *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***pélite***] (Glg) Material detritic, constituit din particule de dimensiuni foarte mici, care formează sedimente și roci ca nămoluri, argile etc.

pelitar *s* [At: H XII, 174 / Pl: nct / E: ns cf *păretar*] (Reg) Țesătură țărănească nedefinită mai îndeaproape.

peliță *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 354 / Pl: *~țe* / E: ***polă***[1] + *-iță*] **1-2** (Șhp) Pală[1] (**1**) (mică).

peliuș *s* vz ***peliș***[2]

pelivan *sm* vz ***pehlivan***

pelivănesc, ~ească *a* vz ***pehlivănesc***

pelivănie *sf* vz ***pehlivănie***

pelvedea *sf* vz ***pervedea***

pelm *sn* vz ***pilm***

pelniță *sf* [At: VARONE, D. 123 / A: nct / Pl: *~e* / E: nct cf *perinițǎ*] (Reg) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se joacă pelnița (**1**).

peloid *sn* [At: DN[3] / P: *~lo-id* / Pl: *~e* / E: ger ***Peloide***] (Lpl) Substanțe rezultate din procese geologice, care se găsesc în stare fină în nămoluri și se folosesc pentru comprese și băi.

peloidoterapie *sf* [At: DN[3] / P: *~lo-i~* / G: *~i* / Pl: *~ii* / E: nct] (Med) Fangoterapie.

peloponezian, ~ă [At: SFC II, 218 / P: *~zi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***péloponnézien***] (Rar) **1** *smf* Locuitor al Peninsulei Peloponez. **2-3** *smf, a* (Persoană) care este originară din Peloponez. **4** *smp* Populație din Peloponez. **5-6** *a* Care se referă (la Peloponez sau) la peloponezieni (**4**). **7-8** *a* Care aparține (Peloponezului sau) peloponezienilor (**4**).

pelorie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Pelorie***] (Blg) Schimbare a formei unui organ.

pelotă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: sp ***pelota***, fr ***pelote***] **1** Pernită în care se înfig ace. **2** Joc sportiv originar din regiunile bascilor, care constă în aruncarea unei mingi de cauciuc brut, cu mâna sau cu o rachetă, într-un perete, de unde trebuie să ricoșeze într-un anumit sector al terenului. **3** (Prc) Mingea care se folosește la jocul pelota (**2**).

peloton *sn* vz ***pluton***

pelsci *sp* [At: BORZA, D. 98 / E: nct] (Bot; reg) Ghiocei-bogați (*Leucojum vernum*).

peltat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***peltatus***] (D. frunze) Care are limbul fixat de pețiol către mijlocul feței sale inferioare.

peltă *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~te* / E: lat ***pelta***] (Ltî; rar) Scut mic.

peltea *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***be~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***pelte***, ngr ***πελτές, μπελτές***] **1** Jeleu preparat din zeamă de fructe și pectine, amestecat cu zahăr și fiert până capătă consistența unei paste transparente, bine legate. **2** (Fig) Expunere orală sau scrisă prolixă și inutil extinsă.

pelteag, ~ă *a* vz ***peltic***

peltec, ~ă *a* vz ***peltic***

peltic, ~ă *a* [At: POLIZU / V: (reg) ***~teag, ~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: tc ***peltek***] **1** (D. oameni) Care rostește defectuos anumite consoane Si: *sâsâit*, (reg) *cepeleag*. **2** (D. vorbire, cuvinte etc.) Care reflectă rostirea defectuoasă a anumitor consoane.

pelticăi *vi* [At: ȘIO II[1], 289 / Pzi: *~esc* / E: ***peltic*** + *-ăi*] (Îvr) A pelticări.

pelticări *vi* [At: CADE / Pzi: *~resc* / E: drr ***pelticărie***] (Rar) A rosti defectuos anumite consoane Si: (îvr) *a pelticăi*.

pelticărie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***peltic*** + *-arie*] (Rar) Vorbire specifică omului peltic.

pelticeală *sf* [At: DM / Pl: *~eli* / E: ***peltici*** + *-eală*] (Rar) Pelticie.

peltici *vr* [At: TDRG / Pzi: *~cesc* / E: ***peltic***] (Rar) **1** A deveni peltic. **2** (Pex) A vorbi cu greutate.

pelticie *sf* [At: ȘIO II[1], 289 / Pl: *~ii* / E: ***peltic*** + *-ie*] Defect al omului peltic Si: (rar) *pelticeală*.

peltinerv, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***peltinerve***] (Bot; d. frunzele peltate) Cu nervuri ramificate în formă de raze de la centru spre periferie.

peltiță *sf* vz ***petliță***

pelț *sn* [At: LEXIC REG. II, 41 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Glastră. **2** Mușcată (*Pelargonium*).

pelucid, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***pellucidus***] (Rar) **1** Transparent. **2** Translucid. **3** Clar.

pelungoasă *sf* vz ***prelungoasă***

pelur *si, ain* [At: LTR[2] / E: fr ***pelure***] **1-2** (Șîs *hârtie ~*) (Hârtie) care este foarte subțire și ușor transparentă, folosită pentru copii la mașina de scris.

peluză *sf* [At: REBREANU, R. I, 80 / Pl: *~ze* / E: fr ***peluse***] **1** Suprafață de teren, într-o grădină, într-un parc etc., acoperită cu iarbă deasă și scurtă, uneori și cu flori Si: *gazon*. **2** (Rar; îs) *~ de flori* Porțiune dintr-o peluză (**1**), de obicei de formă dreptunghiulară, cultivată cu flori. **3** Fiecare dintre cele două porțiuni ale tribunelor unui stadion situate în spatele porților terenului de joc.

pelvan *sm* vz ***pehlivan***

pelvectomie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***pelvectomie***] Operație chirurgicală care constă în extirparea unor organe care se află în bazin.

pelvi- [At: DN[3] / E: ml ***pelvis***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Care se referă la) bazin (**4**).

pelvian, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 67/2 / V: (înv) ***~ien*** / P: *~vi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pelvien***] **1** Care aparține pelvisului. **2** Privitor la pelvis. **3** Din regiunea pelvisului. **4** (Îs) *Oase ~iene* Oase care formează bazinul omului și al animalelor vertebrate superioare. **5** (Îs) *Centură ~ă* Centură osoasă formată din cele două oase coxale care leagă membrele inferioare de coloana vertebrală. **6** (Med; îs) *Prezentare* (sau *prezentație, poziție*) *~ă* Poziție a fătului la naștere, cu bazinul înainte.

pelvicelulită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***pelvicellulite***] (Med) Inflamație a țesutului celular al bazinului (**4**).

pelvien, ~ă *a* vz ***pelvian***

pelvigrafie *sf*]At: DEX-S / Pl: *~ii* / E: fr ***pelvigraphie***] Pelvimetrie.

pelvimetrie *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ii* / E: fr ***pelvimétrie***] Metodă obstetricală de măsurare a pelvisului Si: *pelvigrafie*.

pelvimetru *sn* [At: DEX-S / Pl: *~re* / E: fr ***pelvimètre***] Instrument folosit în pelvimetrie.

pelviperitonită *sf* [At: DER / Pl: *~te* / E: fr ***pelvipéritonite***] Boală infecțioasă care constă în inflamația peritoneului care căptușește bazinul.

pelvis *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~uri* / E: lat ***pelvis***] **1** Parte a scheletului uman situată la baza trunchiului, formată din cele două oase coxale și din osul sacru. **2** (Pex) Cavitate cuprinsă între oasele amintite mai sus Si: *bazin*.

pelvitomie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***pelvitomie***] Operație chirurgicală efectuată pe oasele și articulațiile bazinului, în scopul lărgirii lui temporare, pentru a înlesni actul nașterii.

pemânt *sn* vz ***pământ***

pembe [At: I. IONESCU, C. 36/11 / V: (îvr) ***~ea***, ***~mpe*** / E: tc ***pembe***, ngr ***πεμπέ***] **1-2** *si* (Înv) Culoare (roșie deschisă sau) roz Si: *trandafiriu*. **3** *ain* (Asr) Roșu deschis. **4** *ain* (Asr) Roz. **5** *ain* (Fig; fam) Bizar. **6** *ain* (Fig; fam) Extravagant.

pembea *ain* vz ***pembe***

pembiu, ~ie *a* [At: ȘIO II₂, 289 / V: (reg) ***pim~***, ***pimpiu*** / Pl: *~ii* / E: ***pembe*** + *-iu*] (Îrg) De o culoare care se apropie de pembe (**2**).

pemelnic *sn* vz ***pomelnic***

pemeniță *sf* vz ***pivniță***

pementean, ~ă *sf* vz ***pământean***

pementeaște *av* vz ***pământeste***

pementesc, ~ească vz ***pământenesc***

pemfig *s* vz ***pemfigus***

pemfigus *s* [At: BIANU, D. S. / V: (îvr) ***pemfig*** (A: nct) / Pl: nct / E: fr ***pemphigus***] Boală de piele caracterizată prin apariția pe piele și pe unele mucoase a unor bășici pline cu lichid, care provoacă mâncărime.

pemincior *sn* vz ***pământcior***

pemintean, ~ă *a* vz ***pământean***

pemintesc, ~ească *a* vz ***pământesc***

pemiță *sf* vz ***pivniță***

pemnez *sn* vz ***pecmez***

pemni *vi* [At: L. ROM. 1959, nr. 6, 52 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A leșina.

pemniță *sf* vz ***pivniță***

pempant, ~ă *a* [At: REBREANU, R. I, 60 / V: ***pim~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pimpant***] (Frm; irn) **1** Aranjat cu gust, elegant. **2** Atrăgător, seducător.

pempe *ain* vz ***pembe***

pempers *snm* [At: MDA ms / P: *~părs* / Pl: *~uri*, (nrc) *~rși* / E: eg ***pempers***] **1** Scutec de unică folosință pentru bebeluși, din material absorbant dublat cu material impermeabil, prevăzut cu sistem de fixare pe corp. **2** (Med) Scutec asemănător, pentru oamenii maturi care suferă de anumite boli.

pempiusie *sf* [At: (a. 1792) CAT. MAN. II, 630 / Pl: *~ii* / E: ngr ***πεμπιουσία***] (Grî) Chintesență.

pemsel *sn* vz ***pensulă***

pena *vt* [At: MON. OF. (1906), 31 / E: ***pena***] **1-2** (Jur; rar) A penaliza (**1-2**).

penagiu *sn* vz ***penaj***

penaj *sn* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 128 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***pennage***] **1** (Rar) Panaș. **2** (Csc) Totalitatea penelor[1] unei păsări Si: (rar) *penet* (**1**), *peniș* (**2**).

penal¹ *sn* vz ***penar***

penal², ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***poenalis***, fr ***pénal***] **1** (D. legi) Care se ocupă de infracțiuni și prevede pedepsele aplicabile fiecărui împricinat în raport cu gravitatea infracțiunii comise. **2** Care are un caracter represiv. **3** (Îs) *Drept ~* Ramură a științei dreptului care se ocupă de normele juridice cu caracter represiv. **4** (Îs) *Cod* (sau, înv, *codice*) *~* sau (înv) *condică ~ă* Ansamblu al principalelor norme juridice care definesc infracțiunile și stabilesc sancționarea lor. **5** (Îas) Carte care cuprinde codul penal (**4**). **6** (Îs) *Fapt ~* Infracțiune. **7** (Îs) *Sancțiune* (sau *pedeapsă*) *~ă* Pedeapsă prevăzută de codul penal. **8** (Îs) *Clauză ~ă* Clauză prin care părțile unui contract evaluează, anticipat, prin apreciere, daunele ce se cuvin creditorului, în caz de neexecutare, executare cu întârziere sau necorespunzătoare a obligațiilor contractului Si: *penalitate* (**3**).

penaliceste *av* [At: COD. PEN. R. P. R. 6 / E: ***penal²*** + *-iceste*] **1** Din punct de vedere penal² Si: (rar) *penalmente* (**1**). **2** Sub raportul penalității (**1**) Si: (rar) *penalmente* (**2**). **3** (Pex) În mod represiv Si: (rar) *penalmente* (**3**).

penalist, ~ă *smf* [At: STANCU, R. A. IV, 385 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pénaliste***] Jurist specializat în probleme de drept penal².

penalitate *sf* [At: CONCORDIA, 18¹/15 / Pl: *~tăți* / E: fr ***pénalité***] **1** Situație de a fi pasibil de o pedeapsă judiciară. **2** (Pex) Pedeapsă juridică aplicată. **3** (Spc; șîs *~ convenită*) Clauză penală² (**8**). **4** (Șîs *~ bănească*) Situație de a fi pasibil de o despăgubire în bani. **5** (Pex; îas) Despăgubire în bani. **6** (Pex; îas) Amendă. **7** (Spt; rar) Penalizare (**6**).

penaliza *vt* [At: DM / Pzi: *~zez* / E: fr ***pénaliser***] **1-2** (A prevedea sau) a aplica o anumită sancțiune penală Si: (rar) *a pena* (**1-2**). **3-4** (A prevedea sau) a cere o anumită despăgubire bănească. **5** A amenda. **6** A aplica o anumită sancțiune pentru încălcarea regulamentului de joc sau a normelor prevăzute de un concurs sportiv.

penalizare *sf* [At: DM / Pl: *~zări* / E: ***penaliza***] **1-2** (Prevedere sau) aplicare a unei anumite sancțiuni penale Si: (rar) *penalizație* (**1-2**). **3-4** (Prevedere sau) cerere a unei anumite despăgubiri bănești Si: (rar) *penalizație* (**3-4**). **5** Amendare. **6** Aplicare a unei anumite sancțiuni pentru încălcarea regulamentului de joc sau a normelor prevăzute de un concurs sportiv Si: (rar) *penalitate* (**7**).

penalizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***penaliza***] **1** Căruia i s-a aplicat o sancțiune penală. **2-3** Care a fost obligat să plătească (o despăgubire sau) o amendă. **4** (Spt) Căruia i s-a aplicat o sancțiune pentru încălcarea regulamentului de joc sau a normelor prevăzute de un concurs sportiv.

penalizator, ~oare *a* [At: DEX-S / Pl: *~ori, ~oare* / E: ***penaliza*** + *-tor*] **1-6** Cu caracter de penalizare (**1-6**).

penalizație *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***pénalisation***] **1-4** (Rar) Penalizare (**1-4**).

penalmente *av* [At: IORDAN, L. R. A. 190 / E: fr ***pénalment***] **1-3** (Rar) Penaliceste (**1-3**).

penalti *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 499 / S și: *~ty* / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***penalty***] Lovitură de pedeapsă de la 11 m, la fotbal, de la 4 m, la polo, de la 7 m, la hambal etc., dictată împotriva echipei care s-a făcut vinovată de comiterea unei greșeli grave în zona de apărare.

penar *sn* [At: BARCIANU / V: *~al* / Pl: *~e* / E: ger ***Pennal***] Cutie paralelipipedică de lemn, de metal, de material plastic etc., de obicei prevăzută cu despărțituri, în care se păstrează stilouri, pixuri, creioane etc.

penari *sm* vz ***pănar***

penat, ~ă *a* [At: FLORA MOLD. I, 43 / Pl: *~ați, ~e* / E: lm ***pennatus***, fr ***penné***] (D. frunze) Cu nervurile pornind perechi dintr-o nervură centrală.

penati- [At: DN³ / E: ml ***penatus***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „crestat".

penatifid, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***pennatifide***] (D. frunze penate) La care diviziunile ating jumătate din lățimea limbului.

penatipartit, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***pennatiparti***] (D. frunze penate) La care diviziunile trec de jumătatea limbului, fără să atingă axa limbului.

penatisecat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pennatiséqué***] (D. frunze penate) La care diviziunile ating nervura mediană.

penați *smp* [At: NEGULICI / E: lat ***penates***, fr ***pénates***] **1** (Mit) Zei protectori ai căminului și ai familiei la romani, care erau venerați sub forma unor statui așezate pe vatră. **2** (Fig) Casă părintească. **3** (Fig) Cămin.

pență *sf* [At: ASACHI, Î. 25/2 / V: ***pină*** / Pl: *~ne* / E: lat ***poena***, fr ***peine***] (Ltî) **1** Pedeapsă (**5**). **2** Amendă.

pence *sm* vz ***penny***

penche *sn* vz ***tenchi***

penchi *sm* vz ***pinchiu***

penchiu *sm* vz ***pinchiu***

penciu *sm* vz ***pinchiu***

pendadă *sf* [At: ZILOT. CRON. 76/29 / E: ngr **πεντάδα**] (Grî; rar; îe) **A sui la ~** A ridica într-un rang boieresc pe cineva.

pendagon *sn* vz *pentagon*

pendametru *sn* vz *pentametru*

pendant *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr *pendant*] Obiect care formează împreună cu altul o pereche simetrică.

pendantiv *sn* vz *pandantiv*

pendar *sm* [At: ȘIO II₁, 48 / Pl: *~i* / E: ngr **πεντάρα**] (Grî) Monedă turcească echivalentă cu cinci parale sau cu cinci lei vechi, care a circulat și în țările române Si: (înv) *beșlic*.

pendel *sn* vz *pendul*

pendeleu *sn* [At: CANDREA, Ț. O. 7 / V: *pin~, pindil~, pintil~* / Pl: *~ee* / E: mg *pendely*] (Trs; Mar) Fustă din pânză albă pe care o poartă pe sub fotă femeile de la țară Si: *poală*.

pendent, ~ă *a* vz *pendinte*

pendentiv *sn* vz *pandantiv*

pendență *sf* [At: PROT. - POP., N. D. / V: *~din~* / Pl: *~țe* / E: lat *pendentia*] (Îvr) Dependență.

pendinte *a* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (rar) *~dent, ~ă* / E: lat *pendens, -ntis*, fr *pendant*] **1** Care este subordonat cuiva, care depinde de... **2-3** (D. chestiuni teoretice sau practice) Care n-a fost încă soluționat (și este în discuție). **4** Care așteaptă să fie rezolvat de un for competent. **5-6** (Spc; d. probleme în litigiu) Care (urmează să fie judecat sau) este în curs de cercetare. **7** Asupra căruia nu s-a pronunțat încă o hotărâre judecătorească.

pendință *sf* vz *pendență*

pendul *sn* [At: CR (1829), 198¹/19 / V: *~ă sf*, (înv) *~del, pan~* / Pl: *~e* / E: fr *pendule*, lat *pendulus*, ger *Pendel(uhr)*] **1** (Îf *pendulă*; șîs *ceas cu ~*) Ceas de perete sau de masă, a cărui mișcare este reglată de un pendul (3) și care de obicei marchează orele și jumătățile de oră prin sunete. **2** (Îs) *~ă astronomică* Aparat de măsură a timpului bazat pe izocronismul micilor mișcări ale pendulului matematic. **3** Corp solid, suspendat într-un punct fix, care execută mișcări oscilatorii (într-un plan fix) de îndată ce este scos din poziția de echilibru stabil. **4** (Pex) Dispozitiv sau piesă a unui mecanism, a cărui oscilație reglează mișcările unei mașini sau ale unui instrument. **5** (Spc) Limbă a pendulului (1). **6** (Îs) *~ matematic* (sau *ideal, simplu*) Aparat alcătuit dintr-un corp de dimensiuni foarte mici (considerat ca un punct material greu) atârnat la unul dintre capetele unui fir extensibil și subțire, astfel încât, sub acțiunea propriei sale greutăți, oscilează în jurul celuilalt capăt fix al firului. **7** (Îs) *~ fizic* (sau *compus, real*) Pendul (3) considerat ca fiind compus dintr-o infinitate de pendule simple de lungimi diferite. **8** (Îs) *~ul lui Foucault* Pendul matematic al cărui punct de suspensie participă la mișcarea de rotație diurnă a pământului. **9** (Îs) *~ electric* Pendul (3) care este folosit ca electroscop. **10** (Îs) *~ compensator* Pendul matematic astfel construit încât să păstreze, la orice temperatură, aceeași lungime.

pendula *vi* [At: TEODOREANU, M. U. 27 / Pzi: *~lez* / E: *pendula*] **1** (D. pendule) A se mișca alternativ, la intervale regulate și în sensuri opuse Si: *a oscila* (1). **2** (Pgn; d. alte obiecte, d. oameni) A face mișcări lente, asemănătoare cu acelea ale pendulului (3), alternativ în direcții opuse Si: *a se balansa, a se legăna*. **3** (Fig; rar; d. populații) A migra mereu dintr-un loc în altul și înapoi, la anumite intervale de timp. **4** (Fig; d. oameni) A trece ușor de la o stare la alta, a fi instabil Si: *a oscila*. **5** (Fig; d. oameni) A nu putea să ia o hotărâre.

pendular, ~ă *a* [At: SOARE, MAȘ. 87 / Pl: *~i, ~e* / E: *pendul + -ar* cf fr *pendulaire*] **1** (D. organe de mașini, sisteme tehnice etc.) Care are o mișcare ca de pendul (3). **2** (D. mișcarea unor organe de mașini) Care este specifică mișcării pendulului Si: *oscilant* (1), *oscilatoriu*. **3** (Fig) Care se caracterizează prin treceri periodice de la o stare la alta și înapoi.

pendulare *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 123 / Pl: *~lări* / E: *pendula*] **1** Oscilație a unui pendul (3) sau a unui obiect asemănător cu un pendul față de poziția de echilibru. **2** (Pgn) Legănare a unei persoane. **3** Variație lentă, oscilantă a valorii unei mărimi în jurul unei valori medii sau al unei valori de referință. **4** (Fig) Trecere periodică dintr-un loc într-altul a unei populații Si: *fluctuație*. **5** (Fig) Trecere bruscă și periodică de la o stare la alta și invers. **6** (Fig) Trecere frecventă a unei persoane de la o stare la alta. **7** (Fig) Imposibilitate a unei persoane de a lua o hotărâre.

pendularist, ~ă *smf* [At: NOM. PROF. 31 / Pl: *~iști, ~e* / E: *pendular + -ist*] Muncitor calificat care lucrează la un ferăstrău mecanic.

pendulă *sf* vz *pendul*

pene *pp, c* vz *până*

peneag *sn* [At: ȘEZ. IX, 34 / Pl: *~uri* / E: nct] (Mol) Parte a cizmei situată deasupra călcâiului, de care se prinde pintenul.

penel *sn* [At: HELIADE, GR. P. 39/17 / Pl: *~uri, ~e* / E: it *pennello*] **1** Pensulă mică având coada subțire și lungă, cu care se pictează Si: (rar) *pană¹* (29). **2** (Fig) Stil, mod de a picta, măiestrie artistică specifică unui pictor. **3** (Pan; rar) Smoc de fire de păr care atârnă sub organul genital la cerb, la căprior, la mistreț etc.

pencle *sfp* [At: I. CR. VI, 313 / E: ns cf *pană¹*] (Mol) Fâșii de tei din care se fac funii, odgoane.

peneplenă *sf* [At: ONCESCU, G. 36 / Pl: *~ne* / E: fr *pénéplaine*] (Glg) Formă de relief relativ netedă, larg ondulată, cu porțiuni mai înalte, rezultată în urma acțiunii de nivelare, prin eroziune și denudație, exercitate asupra regiunilor muntoase de cutări vechi.

peneplenizare *sf* [At: MG I, 161 / Pl: *~zări* / E: *peneplenă + -izare*] (Glg) Fenomen de reducere a înălțimilor relative ale unei regiuni până la nivelul fundului văilor și de secționare a formelor accidentale de relief din partea superioară a acestor înălțimi.

peneplenizat, ~ă *a* [At: MG I, 153 / Pl: *~ați, ~e* / E: *peneplenizare* css] (Glg; d. regiuni muntoase vechi) **1** Care a suferit acțiunea de peneplenizare. **2** Care este transformat în peneplenă.

penet *sn* [At: EMINESCU, O. IV, 280 / Pl: *~uri* / E: *pană¹ + -et*] **1** Penaj (2). **2** Totalitate a penelor¹ din coada unei păsări.

penetra [At: MARIN, F. 4/26 / Pzi: *~rez*, 3 și (înv) *penetră* / E: fr *pénétrer*, lat *penetrare*] (Liv) **1-4** *vti* A pătrunde (în adâncime sau) până în partea opusă. **5** *vr* (Spc; d. două corpuri sau două suprafețe) A se întrepătrunde intersectându-se după linii frânte sau curbe. **6** *vi* (D. lumină, căldură) A se răspândi în ceva. **7** *vi* (D. minte) A înțelege în profunzime o idee.

penetrabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr *pénétrable*] **1-2** Care poate fi străbătut (cu ușurință) de ceva. **3** Care lasă să treacă prin sine ceva. **4-6** Care poate primi în masa lui (un corp,) (un element sau) o substanță străină. **7** (Rar; d. privire) Pătrunzător (1).

penetrabilitate *sf* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~tăți* / E: *pénétrabilité*] **1-6** Însușire de a fi penetrabil (1-6).

penetrant, ~ă *a* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *pénétrant*] (Liv) **1-2** Pătrunzător (1-2).

penetranță *sf* [At: LTR² / Pl: *~țe* / E: fr *pénétrance*] **1-3** (Rar) Penetrare (1-3).

penetrare *sf* [At: MURGOCI - LUDWIG, M. 37 / V: (înv) *~ațiune* / E: fr *pénétration*] **1-2** Pătrundere (în adâncime sau) până în partea opusă Si: *penetranță* (1-2), *penetrație* (1-2), *răzbatere, străbatere, străpungere*. **3** (Spc) Întrepătrundere a două corpuri sau a două suprafețe care se intersectează după linii frânte sau curbe Si: (liv) *penetrație* (3), (rar) *penetranță* (3). **4-6** (Infiltrare,) (extindere sau) circulație a luminii, căldurii într-un spațiu Si: *penetrație* (4-6). **7** (Fig; rar) Pătrundere în profunzime cu mintea a unei idei.

penetrat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: *penetra*] **1** În care ceva a intrat în adâncime. **2** Care a fost străbătut de ceva până în partea opusă. **3** În care s-a infiltrat ceva. **4** În care s-a extins ceva. **5** Care se întrepătrunde cu altceva.

penetrație *sf* [At: MURGOCI — LUDWIG, M. 37 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *pénétration*] **1-6** Penetrare (1-6). **7** (Îs) *Arteră de ~* Arteră de circulație prin care se pătrunde într-o localitate.

penetrațiune *sf* vz *penetrație*

penetrometru *sn* [At: DEX–S / Pl: *~re* / E: fr ***pénétromètre***] Aparat pentru determinarea rezistenței la pătrundere a bitumurilor, a unsorilor consistente etc.

peneteluș *sn* vz ***pințăluș***

penetiluș *sn* vz ***pințăluș***

pengea *sf* vz ***pingea***

pengeli *v* vz ***pingeli***

pengheu *sm* [At: BL II, 59 / V: (reg) *pângău* / E: mg ***pengö***] (Trs) **1-2** (Monedă de metal sau) bancnotă maghiară. **3** (Îe) **A nu face (nici) un ~ găurit** A nu valora nimic.

pengică *sf* vz ***pingică***

peni *vt* [At: DRLU / Pzi: *~nesc* / E: ***pană***] **1** (Irg; c. i. păsări) A jumuli. **2** (Olt; c. i. fulgii penelor) A scărmăna. **3** (Buc) A bate o pană[1] pentru a despica sau pentru a detașa o parte din materialul respectiv. **4** (Buc) A fixa cu pene[1] **(71)**.

penian, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pénien***] Al penisului.

penibil, ~ă [At: HELIADE, D. J. 177/16 / V: (înv) *~ble* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pénible***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care cauzează o foarte mare frământare sufletească sau suferință morală Si: *amar* **(12-13)**. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care provoacă stări extrem de neplăcute, cu efect nedorit, foarte greu de suportat. **5-6** *av, a* (Într-un mod) care face pe cineva să se simtă foarte încurcat, jenat, stingherit. **7** *a* (Înv) Care cauzează suferință fizică, durere Si: *chinuitor*. **8** *a* Care se face cu greutate Si: *anevoios, dificil, greu*. **9** *a* Care cere un efort deosebit Si: *extenuat, obositor*.

penibilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: nct] Caracter a ceea ce este penibil.

penible *a* vz ***penibil***

penicea *sf* [At: POP., ap GCR II, 327 / Pl: *~ele* / E: ***pană***[1] + *-icea*] Penișoară **(1)**.

penicel *sn* vz ***pințăluș***

penicil *sn* vz ***pințăluș***

penicilat *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ml ***penicillatum***] Aglomerare de perișori la extremitatea unui organ.

penicilic *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pénicillinique***] (Îs) *Acid ~* Substanță cu acțiune antibiotică și bacteriostatică puternică, produsă de unele ciuperci.

penicilinază *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***pénicillinase***] Enzimă care acționează asupra penicilinei și îi oprește acțiunea antibiotică.

penicilină *sf* [At: CONTEMP. 1953, nr. 307, 5/6 / Pl: *~ne* / E: fr ***pénicilline***] Substanță extrasă din culturile unor ciuperci, care se prezintă sub formă de pulbere albă sau galbenă și are acțiune bacteriostatică și bactericidă.

penicilinemie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / G: *~i* / Pl: *~ii* / E: fr ***pénicillinémie***] Prezență a penicilinei în sânge.

penicilinorezistent, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: cf fr *pénicillino-résistant*] (D. microbi) Care și-a pierdut sensibilitatea față de penicilină.

penicilinorezistență *sf* [At: DEX–S / Pl: *~țe* / E: fr ***pénicillino-resistance***] Pierdere a sensibilității unor microbi față de penicilină.

penicilinoterapie *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ii* / E: fr ***pénicillinothérapie***] (Med) Tratament cu penicilină.

penicillium *si* [At: LTR[2] / E: lat ***penicillium***] Gen de ciuperci care se formează pe pâine, aluat etc. și care elaborează substanțe antibiotice Si: *mucegai*.

penicioară *sf* [At: HODOȘ, P. P. 50 / Pl: *~re* / E: ***pană***[1] + *-icioară*] **1-20** (Reg; șhp) Penișoară **(1-20)**. **21** (Ban) Peniță **(1)**.

-penie [At: DN[3] / E: fr ***-pénie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația „lipsă".

penig *sm* vz ***peaning***

penin *sn* [At: LTR / S și: *pennin* / Pl: *~e* / E: ***pénnine***, ger ***Pennin***] Mineral din grupa cloritului, care formează cristale pe rocile metamorfice și magmatice, fiind un constituent important al unor șisturi cristaline.

peninerv, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: ***penninerve***] (Rar; d. frunze) Care are nervuri penate.

pening *sm* vz ***peaning***

peninsolă *sf* vz ***peninsulă***

peninsular, ~ă [At: NEGULICI / V: (înv) *~iu* *sm, am* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***peninsulaire***] **1** *a* Care se află pe o peninsulă. **2** *a* Ca o peninsulă. **3** *a* Care e specific unei peninsule. **4** *a* De peninsulă. **5-6** *smf, a* (Locuitor) al unei peninsule. **7-8** *a* (Spc) Care este specific (Peninsulei Italice sau) italienilor. **9-10** *a* (Spc) Care este specific (Peninsulei Iberice sau) spaniolilor. **11** *smf* (Spc) Italian.

peninsulariu *sm, am* vz ***peninsular***

peninsulă *sf* [At: COSMOGRAFIE, 16/2 / V: (înv) *~solă, ~ură* (Pl: *~uri*), *~nzulă* / Pl: *~le* / E: lat ***peninsula***, it ***penisola***, fr ***peninsule***] Întindere de pământ care înaintează în mare ca o prelungire a uscatului, rămânând înconjurată din trei părți de apă.

peninsură *sf* vz ***peninsulă***

peninzulă *sf* vz ***peninsulă***

penis *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~uri* / E: fr ***pénis***, lat ***penis***] Organ genital masculin extern la om și la unele animale, care servește și la micțiune.

peniș *sn* [At: BARONZI, I. L. III, 204/10 / Pl: *~uri* / E: ***pană***[1] + *-iș*] (Rar) **1** Panaș. **2** (Csc) Penaj **(2)**. **3** Mulțime de pene[1] căzute de la păsări.

penișă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~șe* / E: fr ***péniche***] Navă fluvială asemănătoare cu un șlep, folosită la transportul mărfurilor.

penișoară *sf* [At: BELDICEANU, P. 99 / Pl: *~oare* / E: ***pană***[1] + *-ișoară*] **1-20** (Șhp) Pană[1] **(1, 20-23, 27, 36, 38, 61-62)** (mică) Si: *penicioară* **(1-20)**, *peniță* **(1-20)**, *penuș* **(1-20)**. **21** (Reg) Numele mai multor specii de ciuperci nedefinite mai îndeaproape.

penitenciar, ~ă [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 1105 / V: (înv) *~ier, ~nțiar* / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pénintencier***, lat ***poenitentialis***] **1** *sn* Loc în care sunt deținute preventiv persoanele arestate, până la judecarea lor, sau în care acestea își execută pedeapsa penală privativă de libertate Si: *închisoare*. **2** *a* Care se referă la închisoare. **3** *a* Care aparține închisorii. **4** *a* De închisoare.

penitencier, ~ă *sn, a* vz ***penitenciar***

penitent, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pénitent***, lat ***poenitens***] **1-2** *smf* Persoană căreia îi pare rău de păcatele săvârșite (și care, pentru a și le ispăși, se supune unor privațiuni sau pedepse) Si: *pocăit*. **3-4** *a* (Rar) (Ca) de penitent **(1)**.

penitență *sf* [At: CALENDARIU (1794), 30/15 / V: (înv) *~ție, ~tință* / Pl: *~țe* / E: lat ***poenitentia***, fr ***pénitence***, it ***penitenza***] **1** (Rar) Pocăință. **2** (Bis) Pedeapsă, constând mai ales din post și rugăciuni, impusă de preot, în urma spovedaniei celui care a păcătuit Si: *canon*. **3** (Spc) Privațiuni și chinuri trupești pe care unii călugări și le impun, ducând o viață ascetică. **4** (Pex) Viață ascetică, plină de privațiuni, pe care și-o impune cineva. **5** (Pgn) Pedeapsă **(2)**. **6** (Rar; îs) *Haine* (sau *straie*) *de ~* Haine negre din țesătură groasă, purtate de călugării asceți care practică penitența **(3)**. **7** (Îe) **A face ~** A executa canonul impus de preotul confesor pentru ispășirea păcatelor. **8** (Fig; rar) Privațiuni cauzate de sărăcie. **9** Abstinență.

penitențiar, ~ă *sn, a* vz ***penitenciar***

penitenție *sf* vz ***penitență***

peniță *sf* [At: ISPIRESCU, L. 44 / Pl: *~țe* și (reg) *~ți* / E: ***pană***[1] + *-iță*] **1-20** (Șhp) Penișoară **(1-20)**. **21** (Bis; Mar) Pană[1] **(62)**. **22** (Mun) Țandără mică de lemn. **23** Mică placă de metal, concavă, terminată la unul dintre capete printr-un vârf despicat, celălalt fixându-se în toc, care servește la scrisul cu cerneală. **24-25** (Pgn) Toc (împreună cu penița **23**). **26** (Îs) *Desen în ~* Procedeu de a executa un desen, de obicei în tuș negru folosind o peniță **(23)** specială. **27** (Îas) Lucrare executată prin procedeul descris mai sus. **28** (Îcs) *În ~* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **29** (Rar) Scrib. **30-31** Două specii de plante erbacee acvatice, cu flori alburii dispuse în verticile cu spice, care cresc în ape adânci, stătătoare sau lin curgătoare Si: (reg) *mălura bălții* (*Myriophyllum spicatum* și *verticillatum*). **32** (Bot; reg) Colilie (*Stipa pennata*). **33** (Bot; reg) Năgară (*Stipa capillata*). **34** (Bot; îc) **~-bungeacului** Specie de mușchi de turbărie cu tulpinile cenușii

sau cafenii și cu vârfurile roșcate, roz sau roșii purpurii (*Sphagnum medium*). **35** (Bot; reg; îac) Coada-mâței (*Sphagnum acutifolium*). **36** (Bot; reg; îac) Coada-mâței-de-baltă (*Sphagnum cymbifolium*). **37** (Reg) Schimbătoare la plug.

penițel *sn* vz ***pintăluș***

penițil *sn* vz ***pintăluș***

pennia *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: ger ***Penni***] Monedă divizionară finlandeză valorând a suta parte dintr-o marcă.

penny *sm* [At: DN³ / S și: *peni* / Pl: *pence* / E: eg ***penny***] **1-2** Monedă divizionară engleză, valorând (până în 1971 a douăsprezecea parte dintr-un șiling) astăzi a suta parte dintr-o liră.

penon *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***pennon***] Flamură triunghiulară purtată de cavaleri în vârful lăncii.

penos, ~oasă *a* [At: PSALT. 306 / V: ***păn~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pană*** + *-os*] **1-2** (Înv; d. păsări) Cu (multe) pene (1).

penpregiur *av, pp* vz ***prinprejur***

penprejur *av, pp* vz ***prinprejur***

pensa *vt* [At: SCL 1969, 328 / Pzi: *~sez* / E: fr ***pincer***] **1** (C. i. porțiuni din piele, organe etc.) A apuca și a strânge cu pensa (1). **2** (C. i. haine) A face pense (2) pentru a da forma corpului. **3** (C. i. fire de păr) A smulge cu penseta.

pensare *sf* [At: DEX² / Pl: *~sări* / E: ***pensa***] **1** A apuca și a strânge cu penseta porțiuni din piele sau organe etc. **2** Coasere a unor pense (2) pe interiorul hainelor pentru a le da forma corpului. **3** Smulgere cu penseta a firelor de păr.

pensat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pensa***] **1** (D. piele, organe) Apucat și strâns cu pensa (1). **2** (D. haine) Care are pense (2). **3** (D. fire de păr) Smuls cu penseta. **4** (D. sprâncene) Subțiat prin smulgerea firelor de păr pe anumite porțiuni.

pensă *sf* [At: NICA, L. VAM. 189 / Pl: *~se* / E: fr ***pince***] **1** Mic instrument de metal alcătuit din două brațe îmbinate la un capăt sau încheiate în formă de foarfece, folosit în medicină, în tehnică etc. pentru a prinde, a fixa sau a scoate, a smulge obiecte mici sau substanțe care nu pot fi luate cu mâna Vz *penseta*. **2** Cută scurtă interioară la obiectele de îmbrăcăminte.

pensetă *sf* [At: PARAB. 130/12 / V: (înv) ***pin~, pinț~*** / Pl: *~te* / E: fr ***pincette***] **1-2** (Șhp) Pensă (1) (mică) folosită în laborator, în medicină, în cosmetică.

pensie *sf* [At: (a. 1805) IORGA, S. D. XII, 197 / V: (înv) ***~nzie***, (reg) ***~nțâie, pindzâie*** / P: *~si-e* / Pl: *~ii* / E: rs ***пенсия***] **1-2** Ajutor (periodic) în bani, plătit unei persoane pentru a-i asigura existența. **3** (Spc) Indemnizație bănească lunară acordată de stat sau de întreprinderi particulare persoanelor care au ieșit din producție, pentru limită de vârstă, pentru invaliditate etc. **4** (Spc) Indemnizație acordată persoanelor care și-au pierdut susținătorul și sunt incapabile să muncească. **5** (Îs) ~ *de întreținere* (sau *alimentară*) Sumă de bani pe care cineva trebuie să o plătească unei persoane pe care justiția îl obligă să o întrețină. **6** (Îla) **La ~** Care este pensionar (4). **7** (Îlav) **La ~** În perioada în care cineva este pensionar (4). **8** (Îlv) **A ieși (sau a se retrage) la ~** A deveni pensionar (4) Si: *a se pensiona* (4). **9** (Înv; îlv) **A pune în ~ (pe cineva)** A pensiona (3) pe cineva. **10** (Îlv) **A scoate (pe cineva) la ~** A pensiona (3) pe cineva. **11-12** (Arg, îal) A bate pe cineva rău (punându-l astfel în imposibilitatea de a mai lucra). **13** (Înv) Subsidiu.

pensioară *sf* [At: ALECSANDRI, T. 100 / P: *~si-oa~* / Pl: *~re* / E: ***pensie*** + *-oară*] **1-12** (Fam; șhp) Pensie (**1-5, 12**) (mică).

pension *sn* [At: (a. 1741) IORGA, S. D. XII, 39 / P: *~si-on* / V: (îvr) ***pansion, ~nzion, pinzion*** / Pl: *~oane* / E: fr ***pension***, ger ***Pension***, rs ***пенсион***] **1** Institut de grad elementar și mediu, în sistemul educativ din trecut, în care, pe perioada studiilor, copiii erau interni Si: *pensionat* (1). **2** (Arg) Închisoare.

pensiona [At: CUCIURAN, D. 57/31 / V: (înv) ***pan~, ~iuna, ~nzi~*** / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***pensionner***, ger ***pensionieren***] (C. i. oameni) **1-2** *vt* (Înv) A acorda cuiva un ajutor (periodic) în bani, pentru a-i asigura existența. **3** *vt* (Spc) A scoate din producție în condițiile prevăzute de lege, acordându-i-se pensie (**3**) Si: *a scoate la pensie* (**10**), (înv) *a pune în pensie* (**9**). **4** *vr* A ieși la pensie (**8**). **5** *vt* (Îvr) A educa la pension (**1**).

pensionar, ~ă *smf* [At: ȘINCAI, HR. II, 199/24 / V: (înv) ***pan~, pansioner, ~ner, ~iun~*** / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pensionnaire***, ger ***Pensionär***] **1** (Înv) Persoană căreia i se acorda de către împărat sau rege o sumă de bani ca răsplată pentru serviciile aduse. **2-3** (Înv) Persoană aflată (în subvenția sau) în serviciul cuiva. **4** Persoană care a ieșit din serviciu în condițiile prevăzute de lege și primește pensie (**3**) Si: (reg) *pensionist* (**1**). **5** Persoană care primește pensie ca urmaș al unui fost salariat. **6** (Înv) Elev al unui pension (**1**) Si: *pensionist* (**2**). **7-8** Persoană internată (într-un azil sau) într-un ospiciu. **9** (Înv) Persoană care stă într-o pensiune (**7**). **10** (Arg) Infractor închis într-o închisoare.

pensionare *sf* [At: DM / V: (înv) ***~iun~*** / P: *~si-o~* / Pl: *~nări* / E: ***pensiona***] **1-2** Acordare cuiva a unui ajutor (periodic) în bani, pentru a-i asigura existența. **3** Scoatere din producție în condițiile prevăzute de lege, acordându-i-se pensie (**3**). **4** Ieșire la pensie (**6**) Si: *pensionărie* (**2**). **5** (Rar) Recompensă materială acordată cuiva pentru activitatea depusă.

pensionat[1] *sn* [At: CR (1832), 231¹/8 / V: (înv) ***~iun~, pan~*** / P: *~si-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***pensionnat***, ger ***Pensionat***] **1** Pension (**1**). **2** Timp petrecut ca elev într-un pension (**1**).

pensionat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pensiona***] **1-2** Căruia i se acordă un ajutor (periodic) în bani, pentru a-i asigura existența. **3** Care este scos din producție în condițiile prevăzute de lege, acordându-i-se pensie (**3**).

pensionarește *av* [At: UDRESCU, GL. / P: *~si-o~* / E: ***pensionar*** + *-ește*] (Rar) **1** Ca pensionarii (**4**). **2** În felul pensionarilor (**4**).

pensionărie *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~si-o~* / Pl: *~ii* / E: ***pensionar*** + *-ie*] **1** Situație a celui care a ieșit la pensie (**8**). **2** (Pex) Pensionare (**4**).

pensioner, ~ă *smf* vz ***pensionar***

pensionist, ~ă *smf* [At: CR (1832) 231¹/3 / V: (înv) ***pan~***, (reg) ***~nzi~, pinzi~*** / P: *~si-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Penzionist***] **1** (Reg) Pensionar (**4**). **2** (Înv) Pensionar (**6**).

pensiuna *v* vz ***pensiona***

pensiunar, ~ă *sf* vz ***pensionar***

pensiunare *sf* vz ***pensionare***

pensiunat *sn* vz ***pensionat***

pensiune *sf* [At: CARAGIALE, O. III, 98 / P: *~i-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***pensio, -onis***, fr ***pension***] **1** Întreținere completă și educație, pe care le primesc elevii unui pension (**1**), contra unei sume de bani. **2-3** (Pex) Întreținere care constă din masă¹ (și casă) pe care o primește cineva în schimbul unei sume de bani. **4** (Îlav) **În ~** În gazdă. **5** (Înv) Sumă de bani care se plătea într-un pension, pentru întreținerea și educarea unui elev. **6** (Pex) Sumă de bani care se plătește într-o casă particulară în schimbul pensiunii (**2-3**), sau într-un local, pentru a lua zilnic masa¹. **7-8** Casă particulară în care se dă unei persoane (găzduire completă sau) numai masă¹ contra unui preț dinainte stabilit. **9** Local, de obicei particular, în care se poate lua zilnic masa¹, contra unui preț modest, plătit la date dinainte stabilite.

pensiv *a* vz ***pansiv***

pensne *sm* vz ***pince-nez***

pensula *vt* [At: C. PETRESCU, C. V. 259 / Pzi: *~lez* / E: ***pensulă***] **1** A întinde cu pensula (**1**), pe o suprafață, un strat de vopsea, lac etc. **2-3** (A vopsi sau) a colora cu pensula. **4** (Med; spc) A badijona cu o pensulă (**1**). **5** (Rar) A aduna cu pensula.

pensulare *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 14 / Pl: *~lări* / E: ***pensula***] **1** Întindere cu pensula (**1**) a unui strat de vopsea, lac, pe o suprafață Si: *pensulație* (**1**). **2-3** (Vopsire sau) colorare cu pensula (**1**). **4** (Med; spc) Badijonare cu o pensulă (**1**).

pensulație *sf* [At: DM / Pl: *~ii* / E: ***pensula*** + *-ție*] **1** Pensulare (**1**). **2** (Pex) Mod specific în care aplică culoarea un pictor Si: *pensula* (**3**).

pensulă *sf* [At: LB / V: (înv) ***pemsel*** *sn*, ***~nțel*** *sn*, ***~nzăl*** *sn*, ***~nzlu*** *sn*, ***pin~*** / Pl: *~le* / E: ger ***Pinsel***] **1** Instrument de diferite forme și mărimi

alcătuit dintr-un smoc de fire de păr (de porc, de cal etc.) sau de material plastic prinse într-o coadă de lemn sau de metal, folosit în pictură și în vopsitorie pentru întinderea culorilor, a vopselelor etc. sau pentru a șterge de praf o suprafață mică, a aduna sau a aplica o substanță etc. Si: (reg) *meciuc, meseleuaș, meseleu mic, meseluț mic, pămătuf, penel, pențăluș^1, perioară^1* (2), *periucă*. 2 (Liv; îe) **A mânui ~la** A picta. 3 (Fig; rar) Pensulație (2).

pent *sm* vz ***pinten***

penta- [At: DN^3 / E: fr ***penta-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „cinci".

pentaclorură *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ri* / E: fr ***pentachlorure***] Clorură a elementelor pentavalente.

pentacord *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***pentacorde***] **1** Liră cu cinci coarde, folosită în antichitate. **2** Grup de cinci trepte succesive ale unei scări muzicale.

pentacrin *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***pentacrine***] Echinoderm cu corpul în formă de potir pe marginea căruia sunt prinse brațele bifurcate și penate cu aspect de floare, care duce viață sedentară, fiind fixat pe fundurile marine cu ajutorul unui peduncul Si: *crin-de-mare*.

pentadactil, ~ă *smf, a* [At: DER / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pentadactyle***] **1-2** (Animal vertebrat terestru) care are cinci degete la membrele anterioare sau posterioare. **3-4** (Membru anterior sau posterior al animalelor vertebrate terestre) care este prevăzut cu cinci degete.

pentadă *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~de* / E: ger ***Pentade***] (Met) Perioadă de cinci zile consecutive.

pentadecagon *sn* [At: NEGULICI / V: (înv) ***pentid~*** *sn* / Pl: *~oane* / E: gr ***πεντηδεκάγονον***, fr ***pentadecagone***] (Gmt) Poligon plan cu cinsprezece laturi și cinsprezece unghiuri.

pentaedru *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~re* / E: fr ***pentaèdre***] (Gmt) Poliedru cu cinci fețe.

pentaeritrită *sf* [At: LTR^2 / P: *~ta-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***pentaerythrite***] (Chm) Compus organic din clasa polialcoolilor, obținut prin condensarea aldehidei acetice cu aldehida formică în prezența unor baze puternice și care se prezintă sub formă de substanță solubilă albă, cristalizată, folosită la fabricarea unor explozivi.

pentagon *sn* [At: GEOMETRIA A. M. 16^V/11 / V: (înv) ***~agonon, ~nda~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***pentagone***, ger ***Pentagon***, lat ***pentagonus***, ngr ***πεντάγωνον***] (Gmt) Poligon plan cu cinci laturi și cinci unghiuri Si: (înv) *cinciunghi*.

pentagonal, ~ă *a* [At: DESEN ARH. 9/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pentagon*** + *-al*] **1** (D. corpuri geometrice) Care are la bază un pentagon. **2** (D. obiecte, suprafețe etc.) Care are forma pentagonului. **3** (D. formă) Ca un pentagon. **4** (D. formă) De pentagon.

pentagonon *sn* vz ***pentagon***

pentagramă *sf* [At: GORUN, F. 58 / Pl: *~me* / E: fr ***pentagramme***] **1** (Gmt) Figură plană în formă de stea cu cinci colțuri. **2** Pentagramă (**1**) considerată de antici ca simbol al perfecțiunii. **3** Talisman în formă de pentagramă (**1**).

pentagrilă *sf* [At: DEX-S / Pl: *~le* / E: eg ***pentagrid*** (după *grilă*)] Tub electronic cu vid, cu un catod, un anod și cinci grile.

pentamer, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pentamère***] **1-2** *a, sn* (Organ vegetal) care este format din cinci părți sau elemente. **3** (D. insecte) Al cărei tars este divizat în cinci părți.

pentamerie *sf* [At: DN^3 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pentamérie***, ger ***Pentamerie***] (Blg) Însușirea de a fi pentamer.

pentameron *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oane* și *~uri* / E: it ***pentameron***] Operă conținând povestirile evenimentelor întâmplate în cinci zile.

pentametricesc, ~ească *a* [At: (a. 1827) BV III, 548 / Pl: *~ești* / E: ***pentametru*** + *-icesc*] (Înv; d. vers) **1** Care conține pentametri. **2** Care este format din pentametri.

pentametru *sm* [At: VĂCĂRESCUL, ap GÁLDI, M. PHAN. 224 / V: (înv) ***~nda~*** / Pl: *~ri* / E: ngr ***πεντάμετρον***, fr ***pentamètre***] (Lit; Ant) Vers alcătuit din cinci picioare, care formează două emistihuri, fiecare de două picioare și jumătate, adică doi dactili și o silabă lungă, și care, asociat de un hexametru, formează distihul elegiac.

pentan *sm* [At: DL / Pl: *~i* / E: fr ***pentane***] (Chm) Hidrocarbură saturată aciclică din seria parafinelor, care se găsește în gazele de sondă și în fracțiunile ușoare rămase de la distilarea țițeiului.

pentanol *sn* [At: DEX-S / Pl: *~uri* / E: fr ***pentanol***] (Chm) Alcool amilic.

pentaoxid *sm* [At: DN^2 / P: *~ta-o~* / Pl: *~izi* / E: fr ***pentaoxyde***] Oxid a cărui moleculă conține cinci atomi de oxigen.

pentapetal, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pentapétale***] (Bot; d. corola florilor) Cu cinci petale.

pentarh *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***pentarque***] Membru al unui guvern format din cinci șefi.

pentarhie *sf* [At: DN^3 / P: *~hi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pentarchie***] Guvernare, de obicei dictatorială, a unui grup de cinci persoane.

pentasepal, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pentasépale***] (Bot; d. caliciul florilor) Cu cinci sepale.

pentasilabic, ~ă *a* [At: DN^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pentasyllabique***] (D. cuvinte) Care este format din cinci silabe.

pentastil *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr ***pentastyle***] Templu grec cu cinci coloane.

pentasulfură *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: fr ***pentasulfure***] Sulfură a cărei moleculă conține cinci atomi de sulf.

pentateuc *sn* vz ***pentateuh***

pentateuh *sn* [At: DRLU / V: (înv) ***~uc*** / S și: *~uch* / Pl: *~uri* / E: lat ***Pentateuchus***, ngr ***πεντατεῦχος***, fr ***pentateuque***] Biblie care cuprinde primele cinci cărți ale Vechiului Testament, atribuite de tradițiile iudaică și creștină conducătorului și legislatorului poporului evreu, Moise.

pentatlon *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~lu*** (A: nct) / Pl: *~oane* / E: fr ***pentathlon***] **1** (Spt; Ant) Ansamblu de cinci exerciții sportive: aruncarea cu discul, luptă, salt, fugă, aruncarea cu sulița, practicat de vechii greci. **2** (Spt) Probă combinată de atletism alcătuită din cinci exerciții, diferite după sex. **3** (Spt; îs) ~ *modern* Concurs sportiv complex constând din cinci probe diferite: scrimă, călărie, tir, înot și cros, la care participă aceiași sportivi, clasamentul făcându-se prin totalizarea punctelor obținute la fiecare probă.

pentatlonist, ~ă *smf* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 84 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pentatlon*** + *-ist*] **1** Sportiv specializat în probele de pentatlon (**2**). **2** Sportiv care participă la pentatlon (**2**).

pentatlu *sn* vz ***pentatlon***

pentatonic, ~ă [At: DM / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***pentatonisch***] **1** *a* (Îs) *Gamă ~ă* Gamă de cinci trepte fără semitonuri, care stă la baza muzicii populare tătare, chineze etc. **2-3** *sf, a* (Sistem) care este bazat pe o scară formată din cinci sunete de înălțimi diferite, în cadrul unei octave.

pentavalent, ~ă *a* [At: CHIM. AN. CALIT. 138 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pantavalent***] (D. elemente chimice) Care are valența egală cu cinci.

pentazol *s* [At: LTR^2 / S si: *~asol* / Pl: nct/ E: nct] (Dc) Substanță incoloră, cristalizată, cu gust amărui, solubilă în apă, folosită ca medicament cu acțiune analeptică, respiratorie și cardiacă Si: *cardizol*.

pentecoste *sf* vz ***penticostă***

penteleu^1 *sm* [At: CHEST. V, 3 / Pl: *~ei* / E: cf *meteleu, tontălău*] (Reg) Om prost.

penteleu^2 *sn* [At: DL / V: (reg) ***pintiliu*** / Pl: *~ri, ~eie* / E: ***Penteleu***] **1** (Dc) Specialitate de cașcaval preparat din laptele gras de toamnă al oilor. **2** (Reg) Bătător pentru unt. **3** (Reg) Coastă înclinată, dar netedă, pe care coboară oile de la strungă.

pentelică *a* [At: GALACTION, O. 96 / Pl: *~ici* / E: fr ***pentélique***] (Îs) *Marmură ~* Marmură statuară albă, fără striații, celebră în antichitate pentru frumusețea ei.

pentenog, ~oagă *a* vz ***pintenog***

penteră *sf* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***pentère***] Navă grecească cu cinci rânduri de vâsle.

penticostal, ~ă *smf* [At: DER / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***penticostal***] Adept al unei secte creștine, care, din cauza unor posturi severe și a unor servicii divine foarte lungi, ajunge la stări convulsive Si: (reg) *tremurici*.

penticostar *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 196/6 / V: (înv) ***~ion*** / Pl: *~e* / E: ngr ***πεντηκοστάριον***] Carte bisericească cuprinzând ritualul slujbelor dintre Paști și prima duminică după Rusalii.

penticostarion *sn* vz ***penticostar***

penticostă *sf* [At: CANTEMIR, HR. 246 / V: (înv) ***~tecoste*** / Pl: *~te* / E: ngr ***πεντηκοστή*** „al cincizecilea, a cincizecea"] Sărbătoarea Rusaliilor.

pentidecagon *sn* vz ***pentadecagon***

pentiremă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***pentirème***] (Ant) Galeră de război cu vâslași așezați în șiruri de câte cinci.

pentodă *sf* [At: DM / Pl: *~de* / E: fr ***pentode***] Tub electronic cu cinci electrozi: un catod, un anod și trei grile, cu largă utilizare în electronică.

pentoxid *sm* [At: DEX–S / Pl: *~izi* / E: eg ***pentoxide***] (Chm) Oxid al unui element pentavalent.

pentoză *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***pentose***] (Chm) Compus organic din clasa glucidelor, cu cinci atomi de carbon în moleculă.

pentozurie *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ii* / E: fr ***pentozurie***] (Med) **1** Prezența a pentozelor în urină. **2** Cantitate de pentoză prezentă în urină.

pentre *pp* vz ***printre***

pentrijel *sm* vz ***pătrunjel***

pentru *pp* [At: (a. 1626) GCR I, 74/2 / V: (îrg) ***păan~, păn~, pǎntu, pân~, pântu, pean~, peân~, ~ră, ~tu, pin~, pintu, pre~, pun~*** / E: ***pe + întru***] **1** Semnifică ideea de referire retrospectivă la un element invocat ca sursă generatoare a ceva Si: *din cauza Pentru asta a plecat.* **2** (Îe) **Nu** (e) **~ alta, ci...** Nu (e) din altă cauză. **3** Cauza decurgerii unui fapt e prezentată ca mediator indirect în producerea faptului *Am fost pedepsit pentru tine.* **4** Exprimă sursa din partea căreia se adresează cuiva, prin intermediar, faptul respectiv *Sărută-l de două ori, pentru tata și pentru mine.* **5** Exprimă ideea de fapt particularizator prin sursa de existență a unui fapt *Iașiul e renumit pentru vin.* **6** Exprimă ideea că factorul determinant este un element de condiționare *N-a putut sta în pustie pentru lipsa hranei.* **7** Introduce un complement indirect cu nuanță de cauză cerut de anumite verbe care implică un factor de îndatorire morală *Mulțumește pentru ceva.* **8** (Îe) **~ puțin** (sau **nimic**, ori **nu ai ~ ce**) Formulă de politețe cu care se răspunde când cineva mulțumește. **9** (Îe) **~ nimic în lume** Cu nici un preț. **10** (Îae) În nici un caz. **11-12** (Îe) **~ (numele lui) Dumnezeu!** Exclamație care însoțește (o cerere sau) o rugăminte. **13-14** (Îae) Exclamație care exprimă (uimirea sau) indignarea cuiva. **15** Exprimă ideea de compensare pentru o faptă *Răsplătit pentru credința sa.* **16** Introduce ideea de restabilire a unei echități prin compensare *Se face moarte pentru moarte.* **17** În scopul... *Scrie pentru bani.* **18** Introduce un complement indirect cu nuanță de scop cerut de anumite verbe *Pledează pentru el.* **19** În interesul... **20** În folosul... **21** (Eliptic; îoc *contra*; îcs) *Voturi ~* Voturi favorabile. **22** Potrivit cu *Serviciul nu era pentru el.* **23** În măsură să. **24** După *Plânge pentru cel plecat.* **25** Față de *Are grijă deosebită pentru mama lui.* **26** Introduce un atribut cu sens de scop *Plic pentru scrisoare.* **27** Cu destinația *Autobuz pentru Pitești.* **28** Oferit cuiva *Cadou pentru Ion.* **29** Contra *Medicament pentru diabet.* **30** Împotriva *Leac pentru durerile de cap.* **31** Exprimă un raport de relație *S-au schimbat lucrurile pentru el.* **32** În legătură cu. **33** Cu privire la. **34** Referitor la. **35** În raport cu. **36** (Îe) **~ unii mumă, ~ alții ciumă** Se spune când cineva este părtinitor cu unii și persecută pe alții. **37** Exprimă un raport temporal *Pleacă pentru o clipă.* **38** (Îlav) **~ moment** Momentan. **39** (Îal) Deocamdată. **40** În compensație. **41** În echivalență. **42** În schimbul *A dat o rochie pentru un costum.* **43** Exprimă o relație consecutivă negativă *Subiectul e prea vast pentru a putea fi epuizat.* **44** Exprimă o relație consecutivă afirmativă *Nu i se pare prea mult pentru a reuși.* **45** (Îc) **~ ca să** În scopul să. **46** (Îc) **~ că** Fiindcă. **47** (Îac) De vreme ce. **48** Întrucât. **49** (Îc) **~ ce** De ce. **50** (Îc) **~ aceasta** (sau **~ aceea**) Așadar. **51** (Îac) De aceea. **52** (Îac) Drept care. **53** (Îac) Din care cauză.

pentrujel *sm* vz ***pătrunjel***

pentu *p* vz ***pentru***

pent *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Pinten.

pentăluș[1] *sn* [At: ALRM II/I, h 4405/228 / Pl: *~e* / E: ***pentel*** + *-uș*] Pensulă (**1**).

pentăluș[2] *sn* vz ***pintăluș***

pentâie *sf* vz ***pensie***

pentel *sn* vz ***pensulă***

pentelăuș *sn* vz ***pintăluș***

penti *sm* vz ***pinchiu***

pentiu *sm* vz ***pinchiu***

penulat, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***paenulatus***] (Ltr) Îmbrăcat cu penulă.

penulă *sf* [At: SEVERIN, S. 58 / Pl: *~le* / E: lm ***paenulă***] (Ltr) Un fel de manta scurtă, fără mâneci.

penultim, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 146 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***paenultimus***] **1-3** Care precedă pe cel din urmă (în spațiu) (în timp sau) într-o ierarhie. **4** (Pgn) Care se află printre ultimii. **5** Care nu este ultimul.

penumbră *sf* [At: GENILIE, G. 95/11 / Pl: *~re* / E: fr ***penombre***, cf *umbra*] **1** (Fiz) Zonă cu luminozitate intermediară, cuprinsă între zona umbrită și cea luminoasă din spatele unui corp opac. **2** (Pgn) Zonă slab luminată Si: *semiobscuritate*. **3** (Pct) Zonă de trecere între lumină și umbră Si: *clarobscur*.

penurie *sfs* [At: NEGULICI / A și: (înv) *~rie* / Pl: *~ii* / E: fr ***penurie***, lat ***penuria***] **1** Lipsă a unor lucruri necesare. **2** (Spc) Lipsă a mijloacelor de trai Si: *mizerie, sărăcie*.

penuș[1] *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: ***pană[1]*** + *-uș*] **1-20** (Îvr; șhp) Penișoară (**1-20**).

penuș[2] *sn* vz ***pănușă***

penușă *sf* vz ***pănușă***

penuși *vt* [At: ALR SN II, h 362/29 / Pzi: *~șesc* / E: ***pană[1]***] (Reg; c. i. păsări) A jumuli de pene[1].

penușură *sf* [At: ALR I, 904/229 / Pl: *~ri* / E: ***penușuri*** (pll *penuș[2]*)] (Reg) Pănușă (**1**).

penuță *sf* vz ***pănuță***

penzăl *sn* vz ***pensulă***

penzie *sf* vz ***pensie***

penzion *sn* vz ***pension***

penziona *v* vz ***pensiona***

penzionist *smf* vz ***pensionist***

penzlu *sn* vz ***pensulă***

peognie *sf* [At: BORZA, D. 126 / Pl: *~ii* / E: ns cf *begonie, petunie*] (Bot; Olt) Petunie (*Petunia hybrida*).

peon[1] *sm* [At: ANTONESCU, D. / P: *pe-on* / Pl: *~i* / E: fr ***péon***, sp ***péon***] Muncitor agricol sărac din America de Sud căzut în semirobie din cauza datoriilor Si: *clăcaș*.

peon[2] *sm* [At: DN[3] / P: *pe-on* / Pl: *~i* / E: fr ***péon***] (Lit) **1** Picior metric format din patru silabe, una accentuată și trei neaccentuate. **2** (Îs) *~ unu* (sau *doi, trei, patru*) Picior metric de patru silabe cu accentul pe prima, sau pe a doua, a treia, a patra silabă.

peonaj *sn* [At: DN[2] / P: *pe-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***péonage***] (Rar) Formă de exploatare a peonilor[1] care le creează acestora o dependență înrobitoare față de moșier.

peonia *sf* [At: DN[3] / P: *pe-o-ni-a* / Pl: *~ii* / E: lat ***paeonia***] Plantă erbacee cu rădăcini în formă de tuberculi și cu flori mari plăcut parfumate și colorate de la alb, roz, până la roșu Si: (pop) *bujor*.

peonic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *pe-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf it *peonico*] **1** Care se referă la peon[2]. **2** (Îs) *Rimă ~ă* Rimă cu accentul pe a patra silabă de la sfârșit.

peonier *sm* vz ***pionier***

peoriță *sf* vz ***păuriță***

pepe *sf* [At: CONV. LIT. XX, 1014 / V: ***~pi*** / Pl: *~pi* / E: fo] **1** (Trs) Insectă. **2** (Ent; Trs) Băligar (*Geotrupes stercorarius*). **3** (Ent; reg; îf *pepi*) Cantaridă (*Lytta vesicatonia*). **4** (Ent; reg) Pisica-popii (*Oniscus*

murarius). **5** (Ent; reg; îc) **~pi-roșie** Șvab (*Periplaneta orientalis*). **6** (Ent; reg; îc) **~pi-luminos** Licurici (*Lampyris noctiluca*). **7** (Ent; reg) Molie (*Tinea pellionella*). **8** (Ent; reg; îc) **~pi-care-pute** Ploșniță-de-câmp (*Palomena prosina*). **9** (Ent; reg; îs) **~pi-cu-coarne** Rădașcă (*Lucanus cervi*). **10** (Ent; reg; îc) **~pi-mică** Repede (*Cicindela campestris*). **11** (Trs; art.) Ființă imaginară, urâtă și înspăimântătoare, cu care sunt speriați copiii Si: (reg) *caută*. **12** (Mtp; îc) **~pi-lungă** Balaur. **13** (Reg; art.) Drac. **14** (Bot; reg) Specie de ciupercă parazită care produce mana viței de vie (*Plasmopara viticola*).

pepeiugă *sf* [At: GL. OLT. / P: *~pe-iu~* / Pl: ? / E: nct] (Reg) Strat de cetină putrezită.

pepelcuță *sf* vz ***pipelcuță***

pepele *sm* vz ***pepelea***

pepelea *sm* [At: POLIZU / V: (înv) ***pepele***, (reg) ***pipierl~*** / Pl: (rar) *~li* / E: ***Pepelea***] (Pop) **1** Om isteț. **2** Om glumeț, care își bate joc de toată lumea. **3** Om care face farse. **4** (Pex) Escroc.

pepelniță *sf* [At: BL X, 105 / Pl: *~țe* / E: rs **пепелница**] (Rar) Scrumieră.

pepen *sm* vz ***pepene***

pepenar *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: ***pepene*** + *-ar*] **1-2** Persoană (care cultivă sau) care vinde pepeni. **3** (Pex) Zarzavagiu.

pepenariță *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***pepene*** + *-ariță*] Plantă nedefinită mai îndeaproape, ale cărei frunze se usucă și servesc la scăpărat în loc de iască.

pepenaș *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***păpân~*** / Pl: *~i* / E: ***pepene*** + *-aș*] **1-14** (Șhp) Pepene (**1-4**, **12-14**) (mic) Si: *pepenuț* (**1-14**). **15** (Reg) Plăcintă făcută cu jumări de untură Si: (reg) *pogăcea*. **16** (Reg; art.; lpl) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

pepenări *sfp* [At: BORZA, D. 171 / E: ***pepene***] (Bot; reg) Papanaș (**2**) (*Trifolium arvense*).

pepenărie *sf* [At: PAMFILE, A. R. 169 / V: (reg) ***~ner~***, ***păpân~*** / Pl: *~ii* / E: ***pepene*** + *-ărie*] **1-2** Loc unde (se cultivă sau) se vând pepeni Si: *bostănărie*, (reg) *harbuzărie*. **3** (Reg) Pepinieră (**1**).

pepenci *sm* vz ***popenchi***

pepene *sm* [At: BIBLIA (1688), 1012/6 / V: (îvr) ***pepen***, ***~pin***, (reg) ***~pină*** *sf* ***~pine***, ***peapăn***, ***pipen***, ***popone*** / Pl: *~ni* / E: lat ***pepo****, ***pepinis***] **1** (Șîc **~galben**, **~galben-la-miez**, **~dulce**, **~râios**, **~încăcios**, **~scorțos**) Plantă erbacee, din familia cucurbitaceelor, originară din Asia tropicală, cu tulpina târâtoare lungă și acoperită cu peri aspri, cu frunze puțin lobate, cu fructul mare, sferic sau oval, care are coaja netedă sau zgrunțuroasă, cu miezul alb, verde sau galben, dulce parfumat și suculent (*Cucumis melo*). **2** (Prc) Fruct al pepenelui (**1**) Si: (reg) *bostan-galben, boșor, cantaloș, cantalup, caune, gălboi, harbuz, haimunic, ieură, popone, vleg, zămos*. **3** (Șîc **~grecesc**, **~negru**, **~roșu**, **~verde**) Plantă erbacee din familia cucurbitaceelor, originară din sudul Africii, cu tulpina târâtoare, cu frunzele adânc crestate, cu fructul mare, sferic sau oval, având coaja verde și adesea vărgată și miezul comestibil, roșu sau galben, dulce și foarte zemos (*Citrullus vulgaris*). **4** (Prc) Fruct al pepenelui (**3**) Si: (reg) *bostan, boșar, cucurbetă, die, duleți, harbuz, himanic, lubă, lubeniță, șiarchin, trăgulă, zămos, tigvă de tină*. **5** (Îla) **(Gras sau învelit) ca ~le sau ca ~nii, ca un ~** sau **~ de gras** ori **gras ~** Foarte gras. **6** (Îe) **A scoate (pe cineva) din ~ni (afară)** A face pe cineva să-și piardă răbdarea. **7** (Îae) A enerva pe cineva. **8** (Îe) **A-și ieși din ~ni** (sau, rar: **din ~**) **(afară)** A-și pierde răbdarea. **9** (Îae) A se enerva. **10** (Îe) **A ieși** (sau **a ajunge, a o scoate**) **la ~ni** A face o afacere proastă, a avea pagubă mare într-o afacere, într-o acțiune. **11** (Îae) A sărăci. **12** (Reg; șîc **~dulce**, **~porcesc**, **~de-porci**, **~verde-lung**) Dovleac (*Cucurbita pepo maxima*). **13** (Reg) Bostan (*Cucurbita pepo melopepo*). **14** (Pop; șîc **~irinăci**, **~murători**, **~râios**) Castravete (*Cucumis sativus*). **15** (Îe) **A vinde ~ni la grădinar** A vinde cuiva ceva de care nu are nevoie. **16** (Îae) A încerca să păcălești pe cineva mai șmecher decât tine. **17** (Reg; lpl; euf) Testicule.

pepenea *sf* [At: BIANU, D. S. / V: *~uă* / Pl: *~ele* / E: ***pepene*** + *-ea*] (Bot; reg) **1** Crețușcă (*Filipendula ulmaria*). **2** Cununiță (*Spiraea ulmifolia*).

pepeneauă *sf* vz ***pepenea***

pepenei *smp* [At: VÂRCOL, V. 97 / E: ***pepene*** + *-ei*] **1** (Bot; Olt) Varietate de prun care face fructele cărnoase Cf *pepeniu, pepenos*. **2** (Buc) Papanaș (**2**) (*Trifolium arvense*). **3** (Reg; îcs) *De-a ~nii* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

pepenerie *sf* vz ***pepenărie***

pepenet *sn* [At: POLIZU / V: ***~pin~*** / Pl: *~uri* / E: ***pepene*** + *-et*] **1-2** (Reg) Pepeniște (**1-2**).

pepenică *sf* [At: BORZA, D. 70, 171 / Pl: *~ici* / E: ***pepenea*** css] (Bot; reg) **1** Crețușcă (*Filipendula ulmaria*). **2** Cununiță (*Spiraea ulmifolia*). **3** Papanaș (**2**) (*Trifolium arvense*).

pepenie *a* [At: ALR II, 6082/848 / Pl: *~ii* / E: ***pepene*** + *-ie*] (Reg; îs) *Prună ~* Varietate de prune cărnoase produsă de pepenei (**1**).

pepeniște *sf* [At: DRLU / V: (reg) ***~pin~*** / Pl: *~ti* / E: ***pepene*** + *-iște*] (Pop) **1** Teren cultivat cu pepeni Si: (reg) *pepenet* (**1**), *pepeniștina* (**1**). **2** Teren de pe care s-au recoltat pepenii Si: (reg) *pepenet* (**2**), *pepeniștina* (**2**).

pepeniștină *sf* [At: CADE / Pl: *~ne* / E: ***pepene*** + *-iștină*] **1-2** (Trs) Pepeniște (**1-2**).

pepeniță *sf* [At: ȘEZ. VIII, 10 / Pl: *~țe* / E: ***pepene*** + *-iță*] (Bot; reg) Papanaș (**2**) (*Trifolium arvense*).

pepenoaică *sf* [At: PAMFILE, A. R. 174 / V: ***păpân~*** / Pl: *~ice* / E: ***pepene*** + *-oaică*] **1** (Bot) Specie de pepene (**3**) de formă lunguiață și cu coaja vărgată cu dungi de culoare verde-închis și verde-deschis Si: *pepenoaie*. **2** (Reg) Roată dințată de la mașina de secerat, învârtită de o altă roată dințată.

pepenoaie *sfi* [At: CAMIL PETRESCU, O. III, 191 / E: ***pepene*** + *-oaie*] (Rar) Pepenoaică (**1**).

pepenoi *smi* [At: PAMFILE, A. R. 174 / V: (reg) ***păpân~*** / E: ***pepene*** + *-oi*] **1-14** (Șdp) Pepene (**1-4**, **12-14**) (mare).

pepenos, ~oasă [At: DELAVRANCEA, S. 31 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pepene*** + *-os*] **1** *a* (D. oameni) Gras, dolofan și îndesat. **2** *a* (D. părți ale corpului) Rotund ca un pepene. **3** *sf* (Olt) Prună pepenie.

pepenuț *sn* [At: LB / V: (reg) ***păpân~*** / Pl: *~i* / E: ***pepene*** + *-uț*] **1-14** (Trs; șhp) Pepenaș (**1-14**).

peperig *sm* vz ***pipirig***[1]

pepermint *sn* vz ***pipermint***

peperuge *sf* vz ***paparugă***[1]

pepeș, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i*, *~e* / E: mg ***pépes***] (Reg; d. fructe) **1** Bătut. **2** Terciuit.

pepeșit, ~ă *a* [At: ALR II, 182 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pepeș*** + *-it*] (Reg) Turtit.

pepi *sf* vz ***pepe***

pepigioi *sm* vz ***pupezoi***

pepin *sm* vz ***pepene***

pepină *sf* vz ***pepene***

pepinăriță *sf* [At: BORZA, D. 171 / Pl: *~țe* / E: ***pepin*** + *-ăriță*] (Bot; reg) Papanaș (**2**) (*Trifolium arvense*).

pepine *sm* vz ***pepene***

pepinerie *sf* vz ***pepinierie***

pepinet *sn* vz ***pepenet***

pepigine *sf* vz ***pecingine***

pepingioi *sm* vz ***pupezoi***

pepinieră *sf* [At: STAMATI, D. / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* și (înv) *~ri* / E: fr ***pépinière***] **1** Teren cultivat cu material săditor pomicol, viticol sau dendrologic, pe care se aplică diverse lucrări până la plantarea pe locul definitiv Si: (reg) *pepenărie* (**3**). **2** Ansamblu de plante care cresc într-o pepinieră (**1**). **3** (Reg) Pădure tânără semănată de curând. **4** (Îvr) Răsadniță. **5** (Pan; udp „de") Crescătorie de animale de rasă. **6** (Pan; udp „de") Crescătorie de pești. **7** (Fig) Institutie, organizație etc. care pregătește un număr mare de oameni în vederea unei profesiuni, a unei activități. **8** (Rar) Mediu[1].

pepinierie *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***~ner~*** / P: *~ni-e~* / Pl: *~ii* / E: ***pepinieră*** + *-ie*] (Rar) Meserie a pepinieristului.

pepinierist *sm* [At: NOM. PROF. 12 / P: *~ni-e~* / Pl: *~iști* / E: fr ***pépiniériste***] Persoană care lucrează într-o pepinieră **(1)**.

pepiniște *sf* vz ***pepeniște***

pepit, ~ă *snf, a* [At: BART. E. 2285 / V: ***~a ai***, (pop) ***pip~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ger ***Pepita***] **1-2** (Țesătură sau desen) cu pătrățele sau romburi mărunte de culori diferite, care alternează între ele.

pepita *ai* vz ***pepit***

pepită *sf* [At: MURGOCI – LUDWIG, M. 62 / Pl: *~te* / E: fr ***pepite***] **1-2** Bucată masivă de aur (sau, pgn: de alt metal nobil) nativ.

peple *smi* [At: PAȘCA, GL. / E: ns cf *peplehui*] (Reg) Om bleg.

peplehui *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: ns cf *peple*] Pălărie cu marginile lăsate.

peplu *sn* vz ***peplum***

peplum *sn* [At: HELIADE, O. I, 368 / V: (rar) ***peplu*** / Pl: *~uri* / E: lat ***peplum***] Mantie scurtă, fără mâneci, prinsă pe umeri cu o agrafă, purtată peste tunică de către femei în antichitatea greco-romană.

peponidă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr ***péponide***] Fruct al cucurbitaceelor.

pepoșe *sfp* [At: COMAN, GL. / A: nct / E: nct] Joc de copii, de obicei pentru fete, care se joacă cu cinci pietre sferice.

pepsi *sni* [At: DLR / E: ***pepsi-cola***] (Fam) Pepsi-cola.

pepsic, ~ă *a* [At: MARINESCU, P. A. 46 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***pepsique***] (Med) **1** Care aparține pepsinei. **2** Privitor la pepsină. **3** Provocat de pepsină.

pepsi-cola *sf* [At: RL 1967, nr. 7024 / Pl: *~le* / E: eg ***pepsi-cola***] (Dc) Băutură răcoritoare puternic acidulată, care conține esență de cola și pepsine Si: (fam) *pepsi*.

pepsie¹ *sf* [At: DN³ / P: *~si-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pepsie***] (Med) Digestie.

-pepsie² [At: DN³ / P: *~si-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***-pepsie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) digestie.

pepsin *sm* vz ***pepsină***

pepsină *sf* [At: POLIZU, P. 103/30 / V: (înv) ***pepsin*** *sm* / Pl: *~ne* / E: fr ***pepsine***, ger ***Pepsin***] (Med) **1** Enzimă conținută în sucul gastric și care, în timpul digestiei, transformă proteinele în peptide. **2** (Pex) Medicament extras din mucoasa stomacală a unor animale, administrat în tratamentul unor boli de stomac.

pepsinurie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pepsinurie***] Prezența pepsinei în urină.

peptidază *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***peptidase***] Enzimă care descompune pepsinele.

peptidă *sf* [At: DN² / Pl: *~de* / E: fr ***peptide***] Substanță chimică rezultată din desfacerea hidrolitică a proteinelor.

peptizant, ~ă *a, sm* [At: DEX² / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***peptisant***] **1-2** (Substanță) care produce peptizarea.

peptizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: cf fr *peptisation*] Trecerea unei substanțe coloidale din stare de gel în stare de dispersie coloidală.

peptocat, ~ă *a* [At: BUL. FIN. V, 205 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ngr ***πέπτωκα***, (Pf *πίπτω*)] (Arg; înv) Căzut la examen.

peptonă *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***peptone***] (Med) Substanță organică, albă-gălbuie, cu miros caracteristic, cu gust amar-sălciu, solubilă în apă sau în alcool diluat, asimilabilă de organismul uman și folosită în medicină.

peptonizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: cf fr *peptonisation*] Transformare a proteinelor dintr-un mediu de cultură în peptone.

peptonurie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***peptonurie***] Prezență a peptonelor în urină.

peptoral, ~ă *a* vz ***pectoral***

pepuc *sm* vz ***papuc¹***

per¹ *pp* [At: GALAN, B. I, 60 / E: it ***per***, ger ***per***] (D. prețul unei mărfi raportat la o unitate de măsură) Pentru, de fiecare.

per² *sm* vz ***păr¹***

peracid *sm* [At: DN³ / Pl: *~cizi* / E: fr ***peracide***] Derivat al peroxidului de hidrogen.

peratic, ~ă *a* vz ***păratic***

peravăn *sn* vz ***paravan***

perânc *sm* vz ***părâng¹***

perânda *v* vz ***perinda***

perâu *sn* vz ***pârâu***

perborat *sm* [At: DN³ / Pl: *~ați* / E: fr ***perborate***] Produs rezultat prin adiționarea de hidrogen superoxidat unui borat, folosit la substanțele de spălare și de albire, precum și în pasta de dinți.

percaină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***pecaïne***] (Med) Pulbere albă, cristalină, inodoră, solubilă în apă, cu o puternică acțiune anestezică locală.

percal *sn* [At: GOLESCU, Î. 135 / V: (reg) ***par~***, ***parcală*** *sf* / Pl: *~e* și *~uri* / E: ger ***Perkal***, fr ***percale***] (Iuz) **1** Țesătură ușoară de bumbac, folosită mai ales la confecționarea cămășilor. **2** (Lpl) Diferite sorturi de percal **(1)**.

percalină *sf* [At: LM / Pl: *~ne* / E: fr ***percaline***] (Înv) Țesătură ușoară de bumbac, cu lustru, întrebuințată de obicei la căptușeala hainelor Si: (înv) *mitcal*, (reg) *pielea dracului*.

percan *s* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Stofă de păr de cămilă.

percă *sf* [At: DR. V, 559 / Pl: *~rci* / E: lat (Lucio) ***perca***] (Rar) **1** Pește asemănător cu știuca (*Lucio perca*). **2** (Îc) **~-de-râu** Biban (*Perca fluviatilis*). **3** (Îc) **~-spinoasă** Specie de pește nedefinită mai îndeaproape.

percăi *vrr* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îvr) A se judeca cu cineva.

percălab *sm* vz ***pârcălab***

perce *sm* [At: CHEST. V, 31/37 / Pl: *perci* / E: ns cf *nichiperceа*] **1-2** (Reg) (Bărbat sau) copil care muncește la stână fără să aibă atribuții speciale.

percea¹ *sf* [At: ALR II/I, 7/514 / Pl: *~cele* / E: ***percică*** css] **1-4** Percică **(1-4)**. **5** (Rar) Perciune.

percea² [At: CV 1950, nr. 3, 36 / Pzi: *~cez* / E: nct] (Mun) **1-2** *vtr* A (se) păta **(1-2)**. **3-4** *vtr* A (se) murdări. **5-6** *vtr* A (se) împestrița. **7** *vt* A-i face cuiva vânătăi prin lovire. **8** *vt* (Pex) A bate pe cineva. **9** *vr* (D. femei) A se farda în mod exagerat.

perceat, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (reg) ***~cet*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***percea²***] **1** (Mun) Pătat. **2** Murdar. **3** (Mun; Olt) Pestriț. **4** Bălțat. **5** Tărcat.

percecție *sf* vz ***percepție***

percele *sfp* [At: BARONZI, L. 95 / E: ns cf *percal*] (Rar) Obiect de îmbrăcăminte nedefinit mai îndeaproape.

percent *sn* vz ***perțent***

percepe *vt* [At: IORGOVICI, O. 2/23 / Pzi: *percep* / E: lat ***percipere***] **1** (Psh; c. i. obiecte și fenomene din realitatea înconjurătoare) A sesiza cu ajutorul simțurilor și al gândirii, prin reflectare nemijlocită. **2** (Pex) A simți. **3** (Pex) A înțelege. **4** (Pex) A pricepe. **5** (Pex) A înregistra. **6** (Spc) A observa. **7** (Spc) A distinge un sunet slab. **8** (Fin; c. i. impozite, taxe) A încasa.

percepere *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 91 / Pl: *~ri* / E: ***percepe***] **1** (Psh) Sesizare cu ajutorul simțurilor și al gândirii a unor obiecte și fenomene din realitatea înconjurătoare, prin reflectare nemijlocită. **2** (Pex) Simțire. **3** (Pex) Înțelegere. **4** (Pex) Pricepere. **5** (Pex) Înregistrare. **6** (Spc) Observare. **7** (Spc) Distingere a unui sunet slab. **8** (Fin) Încasare a unor impozite, taxe Si: *percepție* **(10)**.

percept¹ *sm* vz ***perceptor***

percept² *sn* vz ***percept***

perceptibil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***perceptible***] **1** (Psh) Care poate fi sesizat cu ajutorul simțurilor și al gândirii, prin reflectare nemijlocită. **2** (Pex) Care se poate înțelege Si: *evident*, *inteligibil*. **3** (Pex) Sesizabil. **4** (Pex) Vizibil. **5** (Fin; d. impozite, taxe) Care poate fi încasat.

perceptibilitate *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***perceptibilité***] (Psih) Calitate a unor obiecte și fenomene de a fi perceptibile **(1)**.

perceptiv *a* [At: CADE / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***perceptif***] **1** Care aparține facultății de a percepe, care ține de percepere. **2** Care (poate) percepe.

perceptor *sm* [At: (cca 1750) IORGA, S. D. XIII, 242 / V: (reg) ***peccitori***, ***pecectori***, ***percept***, ***~cet~***, ***~cit~***, ***~rțe~***, (pmz) ***precect***, ***prece~***, ***preteptore***

(A: nct), *pretit~, pricept, pricict~, pricip~* / A și: *~cep~* / Pl: *~i* / E: lat ***perceptor***, fr ***percepteur***] (Fin; înv) Funcționar de stat însărcinat cu încasarea impozitelor și a taxelor oficiale Si: *agent de percepție* (**9**).

perceptorat *sn* [At: ALEXI, W. / V: (reg) ***~cet~, protăp~*** / Pl: *~e* / E: lat ***perceptoratus, ~us***] (Trs) **1-2** Percepție (**7-8**).

perceptorial, ~ă *a* [At: PREDA, M. 452 / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***perceptor*** + *-ial*] (Rar) **1** Care aparține perceptorului. **2** Care intră în atribuțiile perceptorului. **3** Privitor la perceptor.

perceptorie *sf* [At: PAȘCA, GL. / V: (reg; pmz) ***pretăt~, pretect~, pretep~*** / Pl: *~ii* / E: ***perceptor*** + *-ie*] (Trs) **1-2** Percepție (**7-8**).

percepție *sf* [At: IORGOVICI, O. 50/3 / V: (înv) ***~iune***, (reg) ***~ccție, ~ceție***, (pmz) ***precepte, price~*** / Pl: *~ii* / E: lat ***preceptio, -onis***, fr ***perception***] **1** Proces psihic prin care obiectele și fenomenele din lumea obiectivă care acționează nemijlocit asupra organelor de simț sunt reflectate în conștiința omului în totalitatea însușirilor lor, ca un ansamblu unitar. **2** Imagine rezultată din percepție (**1**). **3** (Pex) Facultate de a percepe fenomenele lumii exterioare. **4** (Pex) Înțelegere. **5** (Pex) Înregistrare. **6** (Pex) Sesizare a unor nuanțe, detalii sau sunete vagi. **7** (Fin; înv) Instituție de stat care încasa impozitele sau taxele oficiale Si: (Trs) *perceptorat* (**1**), *perceptorie* (**1**). **8** (Fin; înv) Clădire în care își avea sediul percepția (**7**) Si: (Trs) *pereceptorat* (**2**), *percepție* (**2**). **9** (Îs) *Agent de ~* Perceptor. **10** (Pex) Percepere (**8**). **11** (Pex) Funcție de perceptor.

perceptional, ~ă *a* [At: V. ROM. aprilie 1958, 111 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***percepție***] (Nob) **1-2** Referitor la percepție (**1, 3**). **3-4** Specific percepției (**1, 3**). **5-6** Care aparține percepției (**1, 3**). **7-8** Care rezultă din percepție (**1, 3**).

perceptionalism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Perzeptionalismus***] Percepționism.

perceptionalist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: cf fr *perceptionniste*] **1** *a* Care se referă la percepționalism. **2-3** *smf, a* (Adept) al percepționalismului.

perceptionism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***perceptionnisme***, it ***percezionismo***] Teorie filozofică potrivit căreia structura lucrurilor este cognoscibilă prin percepție Si: *percepționalism*.

percepțiune *sf* vz ***percepție***

percet, ~ă *a* vz ***perceat***

percetor *sm* vz ***perceptor***

percetorat *sn* vz ***perceptorat***

perceție *sf* vz ***percepție***

percheziție *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 30 / V: ***~rchiz~***, (înv) ***~rchizițiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***perquisition***] **1** Cercetare făcută asupra unei persoane sau într-o locuință de către organele de urmărire penală ori de către procuror, pentru găsirea și ridicarea probelor materiale ale infracțiunii sau pentru descoperirea infractorului Si: *perchezitionare* (**1**). **2** (Pgn) Cercetare amănunțită Si: *perchezitionare* (**2**).

perchezitiona *vt* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: ***perchiz~*** / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***perquisitionner***] **1** (C. i. oameni, locuințe) A supune unei percheziții (**1**). **2** (Pgn) A cerceta amănunțit.

perchezitionare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***perchezitiona***] **1-2** Percheziție (**1-2**).

perchiziție *sf* vz ***percheziție***

perchizitiona *v* vz ***perchezitiona***

perchizițiune *sf* vz ***percheziție***

perci *s* [At: BORZA, D. 127 / Pl: nct / E: nct] (Bot; Ban) Iarbă-albă (*Phalaris arundinaceea*).

percică *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 333 / V: ***~ciucă, ~rici~*** / Pl: *~ici* / E: tc ***pürçek*** cf *păr*[1]] **1** (Mol) Cârlionț la oameni Si: *percea* (**1**). **2** Moț[1] de pe frunte Si: *percea* (**2**). **3** Coadă făcută prin împletirea părului Si: *percea* (**3**). **4** (Reg; rar) Smoc de păr de pe cap la cai Si: *percea* (**4**), *perciune* (**4**). **5** (Rar) Perciune (**1**). **6** (Bot; reg; îc) ***~ca-fetei*** Părul-fetei (*Adianthum capillus-Veneris*).

percioagă *sf* [At: BĂCESCU, P. 84 / Pl: ? / E: nct] (Iht; Trs) Zvârlugă (*Cobitis taenia*).

percion *sm* vz ***perciune***

percitor *sm* vz ***perceptor***

perciță *sf* vz ***petiță***

perciucă *sf* vz ***percică***

perciun *sm* vz ***perciune***

perciuna *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~nez* / E: ***perciune***] (Mol; c. i. vârful cuielor) A îndoi după ce a străpuns o scândură Si: (reg) *a împerciuna*.

perciunat, ~ă [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***perciune***] **1** *a* Care poartă perciuni Si: (rar) *perciunos* (**1**). **2-3** *smf, a* (Om) cu perciuni Si: (rar) *perciunos* (**2-3**). **4** *smf* (Dep) Evreu.

perciune *sm* [At: CIHAC, II, 251 / V: ***perciun***, (reg) ***pârciun, ~cion*** / Pl: *~ni* / E: tc ***perçem***] (Mpl) **1** Fiecare dintre cele două șuvițe de păr, lăsate lungi și răsucite, care încadrează obrazul, lângă urechi, de la tâmple în jos Si: (rar) *percică* (**5**). **2** (Rar) Favorit. **3** (Rar) Buclă de păr Si: *cârlionț*. **4** (Rar; îf *perciun*) Percică (**4**). **5** (Pan; reg; lpl) Așchii subțiri și răsucite care cad de la gealău Si: (reg) *geluiri*.

perciunos, ~oasă [At: CONV. LIT. IV, 315 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***perciune*** + *-os*] **1-3** *smf, a* (Rar) Perciunat (**1-3**). **4** *smf* (Dep) Evreu.

perclorat *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~ați* / E: fr ***perchlorate***] Sare a acidului perlcloric.

percloric *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici* / E: fr ***perchlorique***] (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al clorului, lichid incolor, care fumegă în contact cu aerul și se amestecă cu apa în orice proporție.

perclorură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***perchlorure***] Clorură care conține cea mai mare cantitate posibilă de clor.

perclu *sn* [At: ALR SN IV, h 1191/105 / Pl: *~uri* / E: mg (dal) ***perkli***] (Reg) Șiret pentru ghete.

percola *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: cf it, lat *percolare*] A supune operației de percolare.

percolare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: ***percola*** cf fr ***percolation***] **1** Operație de extragere a unei substanțe solubile, cu ajutorul unui solvent, dintr-un amestec sau dintr-o soluție de mai multe substanțe Si: *percolație*. **2** Apă din precipitații împreună cu substanțele pe care le conține.

percolator *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***percolateur***] Aparat în care se face percolarea (**1**).

percolație *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: cf fr *percolation*, it *percolazione*] Percolare (**1**).

percure *vi* [At: MUREȘANU, P. 1103/15 / Pzi: 3 *percură* / E: lat ***percurro, -ere***] (Ltî; rar) **1** A trece repede. **2** A curge repede prin ceva.

percurge *v* vz ***parcurge***

percurs *sn* vz ***parcurs***

percusie *sf* vz ***percuție***

percusiune *sf* vz ***percuție***

percusiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***percussivo***] (Liv) **1** Care se referă la percuție. **2** De percuție.

percusiune *sf* [At: DN[3] / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***percussion***] (Liv) Percuție.

percuta *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~tez* / E: fr ***percuter***] **1** (C. i. focoase, capse) A izbi cu percutorul pentru a provoca aprinderea încărcăturii. **2** (Med; c. i. oameni sau părți ale corpului lor) A examina prin percuție pentru a stabili diagnosticul.

percutant, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***percutant***] **1** (D. proiectile, focoase sau capse) Care are calitatea de a exploda la atingerea unui obstacol sau în urma unei percuții. **2** (Min; îs) *Perforator ~* Perforator mecanic al cărui sfredel acționează prin lovituri.

percutare *sf* [At: DLR / Pl: *~tări* / E: ***percuta***] **1** Izbire cu percutorul (**1**). **2** (Med) Examinare a pacientului prin percuție.

percutor *sn* [At: ENC. TEHN. / Pl: *~oare* / E: fr ***percuteur***] **1** Piesă metalică la diferite instalații și agregate tehnice care, prin percuție, pune în mișcare sau oprește diferite părți ale instalației Si: *ciocănel*. **2** Piesă la armele de foc, la focosul unui proiectil, care lovește focosul, capsa etc. pentru a provoca aprinderea încărcăturii Si: *cocoș*.

percuție *sf* [At: STAMATI, D. / V: (rar) ***~iune,*** (înv) ***~usie, ~usiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***percussion***] **1** Izbire a capsei la armele de foc, a focosului unui proiectil, pentru a provoca aprinderea încărcăturii. **2** (Teh; liv) Lovire. **3** Șoc. **4** (Med) Procedeu de exploatare clinică constând în producerea unor sunete, cu ajutorul degetelor sau al unui instrument special, pe o regiune a corpului, pentru a obține date asupra stării fizice a organelor plasate în profunzime. **5** Masaj care constă din aplicarea unor lovituri rapide asupra unei regiuni a corpului. **6** Procedeu special de a produce sunete prin lovirea cu un ciocănel special a unei membrane, a unei lame, a unei plăci de metal etc. de la un instrument muzical. **7** (Îs) *Instrument de ~* Instrument muzical care produce sunete în modul descris mai sus.

percuționist, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***percussionniste***] Muzician care cântă la un instrument de percuție **(6)**.

percuțiune *sf* vz ***percuție***

perdaf *sn* [At: GHICA, C. E. II, 605 / Pl: *~uri* / E: tc ***perdah***] **1** (Înv) Luciu. **2** (Îe) **A da ~** A stropi pentru a lustrui. **3** (Îae) A presăra. **4** (Șîe **a da ~, a trage ~**) Radere de jos în sus, contra direcției în care crește părul. **5** (Fam; îe) **A da** (sau **a trage**) **cuiva (un) ~** A mustra¹ foarte tare pe cineva. **6** (Fam; fig) Retuș făcut unei lucrări.

perdafagirie *sf* [At: (a. 1840) DOC. EC. 736 / Pl: *~ii* / E: cf *perdaf*] (Înv) Atelier în care se lustruiesc pieile.

perdagiu *sm* vz ***perdegiu***

perdăfi *vt* [At: SCL 1969, 328 / Pzi: *~fesc* / E: ***perdaf***] (Mun; c. i. rufele spălate) A stropi ușor cu apă înainte de a călca.

perdăfui *vt* [At: LM / Pzi: *~esc* / E: ***perdaf*** + *-ui*] **1** (Înv) A lustrui. **2** A stropi cu un lichid. **3** (Rar) A rade contra direcției părului. **4** (Fam; fig) A mustra¹ foarte tare pe cineva.

perdăfuire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***perdăfui***] **1** (Înv) Lustruire. **2** Stropire cu un lichid. **3** Presărare cu o pulbere. **4** (Rar) Radere contra direcției părului. **5** (Fam; fig) Mustrare foarte severă.

perdea *sf* [At: (a. 1693) ȘIO II₁, 290 / V: (reg) *~ua* / Pl: *~ele*, (reg) *~eli* / E: tc ***perde***] **1** Obiect confecționat din pânză, stofă, dantelă etc. care se atârnă mai ales la ferestrele și la ușile locuințelor, pentru a împiedica pătrunderea luminii sau pentru a opri vederea dinafară, având totodată și scop decorativ. **2-3** (Îljv) **(Mai) cu ~** (Care este exprimat, spus, făcut) indirect, prin aluzii, discret, cu rezervă, cu bună-cuviință. **4-5** (Îljv) **Fără ~** (Care este exprimat, spus, făcut) pe față, fără înconjur, fără sfială, necuviincios, trivial. **6** (Îc) **A avea ~ la ochi** A nu pricepe clar un lucru. **7** (Îe) **A(-i) pune (cuiva) ~** (sau **~ele**) **la ochi** A împiedica pe cineva să vadă lucrurile așa cum sunt. **8** (Îae) A înșela pe cineva. **9** (Îe) **A i se lua** (sau **a i se ridica** sau, rar, **a-i lua**) cuiva **o ~** (sau **~ua**) **de pe ochi** A înțelege deodată ceva sau a face pe cineva să vadă clar, să priceapă ceva. **10** (Îe) **A se da după ~** A se ascunde, lucrând din umbră. **11** (Îae) A se sustrage de la ceva. **12** (Îe) **A ridica ~ua** A arăta care este adevărul. **13** (Îae) A da lucrurile pe față. **14** (Îae) A spune fără ocolișuri. **15** (Îe) **A nu avea nici o ~** A nu avea nici o rușine. **16** (Îae) A depăși măsura. **17** (Îe) **A da cuiva o ~** A certa foarte tare pe cineva Si: *a da un perdaf* (5). **18** (Îe) **A avea ceva după ~** A ține un secret. **19** (Îae) A ascunde ceva. **20** (Pex) Obiect confecționat din șiraguri lungi și dese de mărgele atârnate perpendicular în dreptul unei intrări, în loc de ușă. **21** (Spc; înv) Draperie de la ușa de intrare în camera domnitorului sau a vizirului, unde de obicei stătea un perdegiu. **22** (Pex) Intrare. **23** (Pex; înv) Scenă sau act dintr-o piesă de teatru. **24** (Reg) Plasă deasă împletită în ochiuri care se întinde orizontal în interiorul capcanei și cu ajutorul căreia se prinde peștele în tolbă. **25** (Pan; udp „de"; șfg) Ceea ce are aspectul unei perdele. **26** Ceea ce acoperă vederea ca o perdea Si: (rar) *perdeluire* (3). **27** Ceea ce împiedică înțelegerea, perceperea etc. unui lucru, a unui fapt etc. **28** (Mil; îs) *~ de fum* Nor artificial de ceață sau de fum, creat pentru a împiedica observarea și focul inamicului. **29** (Înv; pop) Adăpost la stână, construit din stuf, din nuiele, din scânduri etc., de obicei neacoperit, făcut pentru a proteja oile, rar și alte animale, de intemperii. **30** (Pex) Stână. **31** (Reg) Îngrăditură neacoperită, făcută pentru a separa oile care trebuie să fete sau pe cele care trebuie mulse, de celelalte oi Si: *corlată, ocol, staul, strungă, țarc*. **32** (Mol) Îngrăditură unde dorm mieii. **33** (Mol; Trs) Îngrăditură mobilă în care se închid oile noaptea și care se mută din loc în loc pentru a gunoi terenul. **34** (Reg) Perete de scândură de la stână, prin care e făcută strunga. **35** (Mol) Acoperiș peste ocolul oilor. **36** (Reg) Colibă a ciobanilor la stînă. **37** (Olt) Cort din pânză. **38** (Reg) Șopron. **39** Șură. **40** (Reg) Acoperiș de lemn care adăpostește cuptorul clădit în curte. **41** (Reg) Parte a pridvorului închisă cu scânduri. **42** (Reg) Adăpost din trestie, făcut ca un gard în jurul răsadnițelor cu zarzavat timpuriu. **43** Perete mobil de lemn la unele instrumente. **44** (Udp „de") Fâșie de pădure. **45** Șir de copaci. **46** (Spc; șîs *~ de protecție, ~ forestieră de protecție*) Șir de copaci sădiți în linie dreaptă, cu scopul de a adăposti culturile împotriva vânturilor, de a opri zăpada pe ogoare etc. **47** (Îs) *~ antierozională* Plantație de arbori și de arbuști pe terenurile în pantă supuse eroziunii. **48** (Pan) Desiș. **49** (Pan) Păpuriș. **50** (Pan) Stufăriș. **51** (Mpp; șîs *~ albă*) Leucom. **52** (Mpp; îas) Cataractă. **53** (Atm; reg) Placentă. **54** (Reg; îe) **A lua (pe cineva) cu o ~ mai sus** A lua repede cu vorba pe cineva. **55** (Îae) A i-o lua înainte. **56** (Îae) A-i tăia apa de la moară.

perdeaua *sf* vz ***perdea***

perdegibașa *sn* [At: (a. 1783) ȘIO II₂, 291 / V: ***~șă*** *sm* (Pl: *~și*) / Pl: *~le* / E: tc ***perdecibașı***] Șef al perdegiilor.

perdegibașă *sm* vz ***perdegibașa***

perdegiu *sm* [At: CIHAC, II, 605 / V: (înv) ***~dagiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***perdeci***] Slujbaș care era însărcinat cu paza la ușa cu perdea de la intrarea în camera domnitorului sau a înalților demnitari Si: (înv) *perdelegiu* **(1)**.

perdejiță *sf* [At: SCR 1969, 328 / Pl: *~țe* / E: ***perdegiu*** + *-iță*] (Rar) Femeie de serviciu căreia îi era încredințată cheia ușii.

perdelegiu *sm* [At: CANTEMIR ap. CIHAC, II, 605 / V: **(1)** ***~lgiu*** / Pl: *~ii* / E: ***perdele*** (pll *perdea*) + *-giu*] **1** (Înv) Perdegiu. **2-3** (Rar) (Fabricant sau) vânzător de perdele **(1)**.

perdelgiu *sm* vz ***perdelegiu***

perdeli *vr* [At: DLR / Pzi: 3 *~lește* / E: ns cf *bergheli*] (Reg) **1** A se strica. **2** A se pierde.

perdelui [At: CARAGIALE, M. 7 / Pzi: *~esc* / E: ***perdea*** + *-ălui*] **1** *vt* A acoperi cu o perdea. **2** *vt* A învălui ceva ca o perdea. **3** *vr* A se lăsa ca o perdea.

perdeluire *sf* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 199 / Pl: *~ri* / E: ***perdelui***] **1** (Rar) Acoperire. **2** Învăluire ca într-o perdea. **3** (Pex) Perdea **(24)**.

perdeluit, ~ă *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 14 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***perdelui***] **1** (Rar) Acoperit cu perdele **(1)**. **2** (Pan) Care are aspectul unei perdele **(1)**. **3** Care acoperă vederea, lumina etc. **4** Ca o perdea **(1)**.

perdelușă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. ȘIO II₁, 291 / Pl: *~șe* / E: ***perdea*** + *-ușă*] **1-12** (Reg; șhp) Perdeluță **(1-12)**.

perdeluță *sf* [At: CARAGIALE, M. 71 / Pl: *~țe* / E: ***perdea*** + *-uță*] **1-12** (Șhp) Perdea **(1, 18, 22-23, 29-30)** (mică) Si: (reg) *perdelușă* **(1-12)**. **13** (Fig) Acoperire.

perdendosi *av* [At: DN³ / E: it ***perdendosi***] (Muz; indică modul de execuție) Pierzându-se, micșorându-și treptat sonoritatea.

perditanță *sf* [At: LTR² / Pl: *~țe* / E: fr ***perditance***] Conductanță electrică a izolației unei linii electrice de transmisiune a energiei sau de telecomunicații.

perdiție *sf* [At: BARCIANU / V: (rar) ***~iune*** / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***perdition***] **1** Stare de decădere morală în care se află cineva Si: *pierzanie*. **2** Ceea ce provoacă o decădere morală cuiva.

perdițiune *sf* vz ***perdiție***

pereche [At: N. TEST. (1648), 68²/33 / V: (reg) ***păr~*** / Pl: *~chi* / E: ml ***paric(u)la***] **1** *nc* (Udp „de") Doi. **2-4** *nc* (Îcs) *Două* (sau *trei, patru* etc.) *~chi* (Patru) (șase) opt etc. **5** *sf* Grup format din două ființe de același fel, de obicei de sex opus, asociate statornic sau întâmplător. **6** *nd* (Lpl; are) Câte doi. **7** *nd* (Lpl; are) În coloană doi câte doi. **8** *sf* (Spc) Cuplu de dansatori. **9** *sf* (Spt; lpl) Probă în cadrul unei competiții de patinaj, de tenis etc., la care participă grupuri de doi sportivi. **10** *sf* (Prc) Grup format din două părți sau din două organe identice și simetrice ale corpului unei ființe. **11** *sf* (Îs) *~ de palme* Două lovituri succesive aplicate cuiva cu

ambele palme. **12** *sf* (Udp „de") Grup format din două exemplare din același fel de obiecte. **13** *sf* (Spc: udp „de") Grup de două obiecte de același fel, ciorapi, mănuși, pantofi, care formează o unitate, unul fără altul fiind nefolositor. **14** *sf* (Mat; înv; îs) *Număr fără* ~ Număr impar. **15** *a* (Mat; înv; îs) *Număr* ~ Număr par[1]. **16** *sf* (Lsg) Fiecare dintre cele două ființe, două obiecte, două fenomene care formează un grup, privit(ă) în raport cu cea de-a doua ființă, cu cel de-al doilea obiect, fenomen din grup. **17** *sf* Ființă, obiect, fenomen care seamănă și se potrivește perfect cu altă ființă, cu alt obiect, fenomen. **18** *sf* (Îla) **Fără ~** Care nu se poate compara cu nimic prin dimensiune, calitate, intensitate etc. **19** *sf* (Îal) Unic. **20** *sf* (Îal) Extraordinar. **21** *sf* (Îe) **A nu (mai) avea** (sau **a nu-și afla**) **~** (sau, înv, **~chi**) A poseda anumite însușiri într-un grad foarte înalt. **22** *sf* (Îae) A nu se putea compara cu nimic prin însușirile pe care le posedă. **23** *sf* (Îae) A nu-și găsi asemănare. **24** *sf* (Udp „de") Obiect alcătuit din două părți identice și simetrice unite între ele *Pereche de pantaloni*. **25** *sf* (Pex; îs) *~ de case* (sau, înv, *de curți*) Corp, rând de case care formează o unitate. **26** *sf* (Pex; îs) *~ de haine* Rând de haine. **27** *sf* (Pex; îs) *~ de cărți (de joc)* Pachet de cărți de joc care cuprinde toate cărțile ce formează o serie necesară la anumite jocuri de cărți.

perechiușă *sf* [At: TDRG / Pl: *~șe* / E: ***pereche*** + *-ușă*] **1-12** (Reg; șhp) Pereche (**5, 8, 12-13, 16-17**) (de dimensiuni reduse).

perechnic *s* vz ***perednic***

pereci *vrr* [At: PAMFILE, A. R. 113 / Pzi: *~cesc* / E: ucr ***перечитися***] (Buc) **1** A se contrazice. **2** A se certa.

pereclicică *sf* [At: CONTEMPORANUL, III$_2$, 615 / Pl: *~ici* / E: rs ***переклича***] (Rsm; reg) Strigare a catalogului.

perednic *s* [At: ARVINTE, TERM. 159 / V: ***par~, păretn~, păretnică*** *sf*, ***~echnic, ~chnic, ~elnic*** / Pl: nct / E: ucr ***передник***] (Plu; reg) Parte anterioară a plutei, alcătuită din mai mulți butuci legați unul lângă altul cu sârmă groasă Si: (reg) *fruntar*.

peregrin, ~ă *sm* [At: DM / V: (înv) ***pele~*** / Pl: *~i* / E: lat ***peregrinus***, fr ***pérégrin***, it ***pellegrino***] **1-2** (Înv) Pelerin[1] (**1-2**). **3** Persoană care călătorește mult, rătăcind din loc în loc Si: *călător, drumeț, pribeag*, (rar) *pelerin*[1] (**3**), (nob) *peregrinar*. **4** (Rar) Străin de partea locului Si: *venetic*.

peregrina *vi* [At: AR (1829), 204[1]/11 / V: (înv) ***pele~*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***pérégriner***, lat ***peregrinare***, it ***pellyrinare***] **1-2** A merge în pelerinaj (**1-2**). **3** A călători cutreierând diverse locuri îndepărtate. **4** A rătăci din loc în loc. **5** A colinda prin lume.

peregrinagiu *sn* vz ***peregrinaj***

peregrinaj *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 423 / V: (înv) ***pelegrinagiu*** (Pl: *~gii*), ***pele~, ~agiu*** (Pl: *~gii*) / Pl: *~e* / E: ***peregrin*** + *-aj* cf it *pellegrinaggio*] (Înv) **1-2** Pelerinaj (**1-2**). **3** Peregrinare.

peregrinar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 164 / Pl: *~i* / E: ***peregrin*** + *-ar*] (Nob) Peregrin (**3**).

peregrinare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~nări* / E: ***peregrina***] **1-2** (Înv) Pelerinaj (**1-2**). **3** Călătorie lungă prin locuri depărtate. **4** (Înv) Cutreierare, perindare dintr-un loc în altul Si: (înv) *peregrinaj* (**3**), *peregrinație* Cf *peregrina*.

peregrinație *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 198[r]/21 / V: (înv) ***~iune, ~năciune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***peregrinatio, -onis***, fr ***pérégrination***] (Înv) Peregrinare (**4**).

peregrinațiune *sf* vz ***peregrinație***

peregrinăciune *sf* vz ***peregrinație***

peregrinoman *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: fr ***pérégrinomane***] (Îdt) Persoană căreia îi place exagerat de mult să călătorească.

peregrinomanie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***pérégrinomanie***] (Îdt) Plăcere exagerată de a călători.

perehnic *s* vz ***perednic***

pereia *vt* [At: DN[3] / P: *~re-ia* / Pzi: *~iez* / E: fr ***perreyer***] A căptuși un taluz cu un strat de piatră cu pereu.

pereiere *sf* [At: DN[3] / P: *~re-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***pereia***] Căptușire a unui taluz cu un strat de piatră cu pereu.

perelină *sf* vz ***pelerină***

perelinic *s* vz ***perednic***

perelips *sn* vz ***perilipsis***

perelipsis *sn* vz ***perilipsis***

perem *sn* vz ***prim***[1]

peremet *sn* vz ***perimet***

peremetru *sn* vz ***perimetru***

peremtor *a* vz ***peremptoriu***

peremtoriu, ~ie *a* vz ***peremptoriu***

peremptoriu, ~ie *a* [At: MICU, ap. CONTRIBUȚII, III, 297 / V: (rar) ***~mtoriu, ~ie***, (înv) ***remtor*** / Pl: *~ii* / E: lat ***peremptorius***, fr ***péremptorire***] **1** (Jur) Care aparține peremptiunii. **2** Privitor la peremptiune. **3** (Liv) Care nu poate fi tăgăduit, combătut, răsturnat etc. cu nimic.

peremptiune *sf* [At: ANTONESCU, D. / V: (rar) ***~mt~*** / P: *~pți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***péremption***] (Jur) **1** Stingere a unui proces în fața unei instanțe din cauza lipsei de acțiune în termenul legal. **2** Perimare.

peremțiune *sf* vz ***peremptiune***

peren, ~ă *a* [At: CALENDAR (1860), 120/20 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***perenis***, fr ***pérenne***] **1** (D. plante; îoc *anual*) Care trăiește mai mulți ani, fără a fi nevoie de o nouă însămânțare, și rodește în fiecare an Si: *vivace*, (rar) *perenal, perenant, perenic*. **2** (Îs) *Cultura ~ă* Recoltare de mai multe ori pe an a plantelor de pe o suprafață cultivată. **3** (Rar) Cu caracter stabil. **4** De lungă durată sau permanent Si: *veșnic*.

perena *vtr* [At: VASICI, M. I, 68/22 / Pzi: *~nez* / E: ***peren***, cdp fr ***pérenniser***] **1-2** (Îvr) A (se) permanentiza.

perenal, ~ă *a* [At: VASICI, M. I, 57/5 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***perennalis***] (Rar; d. plante) Peren (**1**).

perenant, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 62 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pérennant***] (Rar; d. plante) Peren (**1**).

pereneitate *sf* vz ***perenitate***

perenic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 70 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***peren*** + *-ic*] (Rar; d. plante) Peren (**1**).

perenitate *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 185 / V: (rar) ***~nei~*** / Pl: ? / E: fr ***pérennité***] **1** Însușire de a fi peren (**1**). **2** Caracter peren (**1**).

peret *sn* [At: CIAUȘANU, V. 187 / Pl: *~uri* / ***păr***[2] + *-et*] (Olt) Loc în care cresc mulți peri[2] Si: (reg) *periș*.

peretar *sn* vz ***paretar***

perete *sm* [At: CORESI, EV. 118 / V: (îvp) ***păr~***, (reg) ***par~, păreț*** (Pl: și, *sn*, *părețuri*) / Pl: *~eți* / E: ml ***paries, -tis***] **1** Element de construcție făcut din diferite materiale, care limitează, separă sau izolează încăperile unei clădiri între ele și de exterior și care susține planșeurile, etajele, acoperișul Si: *zid*. **2** (Îla) **De ~** Care este conceput pentru a fi fixat pe un perete (**1**). **3-4** (Îljv) **~ în ~** (Care este construit, care se află) cu unul din pereți comun sau lipit cu cel al încăperii vecine. **5-6** (Pex; îal) (Care se află cu locuința, cu sediul etc.) în imediata vecinătate a cuiva. **7** (Îlav) **Sub ~** Foarte aproape de casă. **8** (Îal) Lângă casă. **9** (Îe) **A da** (sau **a deschide, a lăsa, a izbi, a trânti**) **ușa** (sau **poarta, fereastra** etc.) **de** (sau **la**) **~** A deschide larg. **10** (Îae) A deschide la maximum. **11** (Îae) A trânti ușa sau poarta, fereastra cu putere. **12** (Îe) **A se da** (sau **a se izbi, a se bate**) **cu capul de ~ți** (sau **de toți ~ții**) A fi desperat, deznădăjduit. **13** (Îae) A regreta foarte mult o greșeală făcută. **14** (Rar; îe) **A bate cu buretele piron în ~** A face ceva nepotrivit și fără efect. **15-16** (Îe) **A supune, a înșira, a îndruga** etc. **cai verzi pe ~ți** A spune (fantezii fără rost sau) minciuni. **17** (Reg; îe) **A avea doi ~ți** A avea o gospodărie bine închegată. **18** (Îe) **A ridica** (sau **a face**) **patru ~ți** A-și face o casă sau un adăpost. **19** (Îe) **A vorbi cu ~ții** (sau **~ților**) sau **a spune la ~ți** A nu avea cu cine să vorbească. **20** (Îae) A fi cu totul singur. **21** (Îae) A-i vorbi cuiva în zadar, fără nici un efect. **22** (Rar; îe) **(A avea) casă în doi ~ți sau a-i fi casa în trei ~ți și ușa prin pod** Se zice despre o căsnicie nereușită. **23** (Mtp; îlav) **De (pe) când scria musca pe ~** De demult. **24** (Spc; pop) Catapeteasmă. **25** (Pex; pop) Gard în jurul clăii de fân sau al șirei de grâu. **26** Masiv pietros care se înalță aproape vertical. **27** (Pan) Fiecare din părțile laterale care limitează de exterior un recipient sau un obiect care seamănă cu un recipient. **28** (Pan) Fiecare din părțile care

împarte interiorul unui recipient în mai multe compartimente. **29** (Olt; Trs) Margine de lemn a sitei Si: (reg) *vacălie, vescă*. **30** (Reg; lpl: îf *pareți*) Carâmbi la cizmă. **31** (Pop) Bor la pălărie. **32** (Tip) Parte a mașinii de tipărit la care sunt prinse vergelele care scot din mașină coli cu textul tipărit. **33** (Reg) Copertă de carte.

peretru *s* vz ***piretru***

peretuș *sm* vz ***părătuș***

pereu *sn* [At: NOM. MIN. I, 303 / Pl: *~ee* / E: fr ***perré***] Strat de piatră care acoperă talazurile sau care căptușește șanțurile înalte, pentru a le proteja împotriva eroziunii sau a surpării.

pereusie *sf* vz ***periusie***

pereviză *sf* [At: (a. 1860) ap. CIHAC, II, 251 / Pl: *~ze* / E: rs **перевязь**] (Rsî) Cartușieră purtată de-a curmezișul pieptului.

perexusiotită *sf* vz ***plirexusiotită***

perfecsiona *v* vz ***perfecționa***

perfect[1] *sm* vz ***prefect***

perfect[2]***, ~ă*** [At: ȚICHINDEAL, F. 24/17 / Pl: *~cți, ~e* / E: lat ***perfectus***, ger ***perfekt***] **1** *a* Care întrunește în cel mai înalt grad toate calitățile cerute. **2** *a* Care nu lasă nimic de dorit. **3** *a* Care este lipsit cu totul de defecte. **4** *a* Desăvârșit. **5-6** *av, a* (În mod) impecabil. **7-8** *av, a* (În mod) ireproșabil. **9** *a* (Îs) *Gaz ~* Gaz ale cărui molecule, de dimensiuni neglijabile față de distanțele dintre ele, nu exercită forțe de atracție una asupra alteia și care verifică, la orice temperatură, legile gazelor. **10** *a* Care este deplin Si: *absolut, total*. **11** *av* (Eliptic; cu valoare de exclamație) Îmi convine. **12** *av* (Eliptic; cu valoare de exclamație) Sunt de acord. **13** *av* Foarte bine. **14** *sn* (Grm) Timp al verbului care exprimă o acțiune săvârșită și încheiată în trecut Si: *trecut*. **15** *sn* (Grm; îoc *~ul simplu*; îs) *~ul compus* Perfect format cu auxiliar, specific dialogului, care exprimă acțiunea fără a o raporta la momentul vorbirii sau apropiind-o, în anumite împrejurări, de acest moment. **16** *sn* (Grm; îoc *~ul simplu*; îas) Perfect care exprimă, în stilul oral, o acțiune mai îndepărtată de momentul vorbirii decât acțiunea redată prin perfectul simplu. **17** *sn* (Grm; îoc *~ul compus*; îs) *~ul simplu* Perfect format cu sufix, specific narațiunii, care exprimă acțiunea fără a o raporta la momentul vorbirii. **18** *sn* (Grm; îoc *~ul compus*; îas) Perfect care exprimă, în stilul oral, o acțiune mai apropiată de momentul vorbirii decât cea redată prin perfectul compus. **19** *sn* (Grm; îs) *Mai mult ca ~ul* Timp al verbului care exprimă o acțiune săvârșită și încheiată în trecut înaintea altei acțiuni săvârșite și încheiate tot în trecut.

perfecta *vt* [At: BUL. FIL. II, 225 / Pzi: *~tez* / E: ***perfect***[2]] **1** (C. i. tranzacții, acorduri) A definitiva. **2** (C. i. tranzacții, acorduri) A desăvârși în condiții foarte bune.

perfectaminte *av* [At: SFC II, 197 / E: ***perfect***[2] cdp fr *parfaitement*] (Îvr) În mod perfect[2].

perfectare *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 239 / Pl: *~tări* / E: ***perfecta***] **1-2** Definitivare (în condiții bune) a unei tranzacții, a unui acord Si: *perfectibilitate* **(3-4)**.

perfectibil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perfectible***] Care poate fi perfecționat.

perfectibilitate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / G-D și (înv) *~tăței* / Pl: *~tăți* / E: fr ***perfectibilité***] **1** Însușire a unei tranzacții de a putea fi perfectată. **2** Însușire a unui obiect de a putea fi perfecționat. **3-4** Perfectare.

perfectisim, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ml ***perfectissimus***, fr ***perfectissime***] (Liv) **1** *a* Foarte bun. **2** *av* Extrem de bine.

perfectiv, ~ă *a* [At: IORDAN, G. 206 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perfectif***, ger ***perfektiv***] **1** (Grm; d. aspectul verbelor, îoc *imperfectiv*) Care exprimă acțiunea verbelor, eliminând noțiunea de durată și de depășire și insistând asupra începutului și sfârșitului sau a rezultatului acțiunii. **2** (D. verbe) Care are aspect perfectiv **(1)**.

perfectiviza *vtf* [At: IORDAN, L. R. A. 236 / Pzi: *~zez* / E: ***perfectiv*** + *-iza*] (Liv; rar) A face un verb imperfectiv să devină perfectiv **(2)**.

perfectivizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***perfectiviza***] (Liv) Transformare a unui verb imperfectiv în verb perfectiv.

perfectivizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***perfectiviza***] (D. verbe) Care a devenit perfectiv.

perfectiza *vtr* [At: DLR / Pl: *~zez* / E: ***perfect*** + *-iza*] (Rar) **1-6** A (se) perfecționa **(1-6)**.

perfecție *sf* vz ***perfecțiune***

perfecționa *vtr* [At: HELIADE, D. J. 24/16 / V: (înv) *~csi~* / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***perfectionner***] **1-2** A (se) face mai bun Si: (rar) *a (se) perfectiza* **(1-2)**. **3-4** A (se) îmbunătăți calitativ Si: (rar) *a (se) perfectiza* **(3-4)**. **5-6** A(-și) corecta defectele Si: (rar) *a (se) perfectiza* **(5-6)**. **7-8** (A face să acumuleze sau) a acumula, prin studii sistematice, cunoștințe temeinice într-un domeniu.

perfecționare *sf* [At: GENILIE, G. 149/9 / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***perfecționa***] **1** Îmbunătățire a calității. **2** Corectare a defectelor. **3** Acumulare de cunoștințe temeinice într-un domeniu.

perfecționat, ~ă *a* [At: BREZOIANU, R. 367/20 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***perfecționa***] **1** Care a devenit mai bun din punct de vedere calitativ. **2** Care s-a îmbunătățit. **3** Care reprezintă un progres. **4** Care a urmat un curs pentru a-și îmbunătăți calificarea profesională.

perfecționism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***perfectionnisme***] **1** Tendință de a atinge perfecțiunea. **2** Tendință de a atinge imposibilul, care poate merge până la obsesie.

perfecționist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***perfectionniste***] **1-2** *a* Care se referă la perfecționism **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Adept) al perfecționismului **(1)**. **5-6** *smf, a* (Persoană) care suferă de perfecționism **(2)**.

perfecțiune *sf* [At: IORGOVICI, O. 39/8 / V: *~cție* sf / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***perfectio, -onis***, ger ***Perfektion***, fr ***perfection***] **1-3** Însușire sau caracter de a fi perfect[2] **(1-3)**. **4-6** Stare a ceea ce este perfect[2] **(1-3)**. **7** Desăvârșire. **8** (Îlav) **La** (sau, înv, **în**) **~** Desăvârșit. **9** (Ccr) Obiect sau ființă perfectă. **10** (Rar; lpl) Calități fizice sau morale deosebite.

perfid, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1794), 36/28 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***perfide***] **1** (D. oameni) Care, sub o înfățișare binevoitoare sau indiferentă, ascunde răutate, viclenie, necinste Si: *fățarnic*. **2** (Asr) Care nu-și respectă cuvântul dat Si: *necinstit*. **3** (Pex; d. lucruri, fenomene) Care, în ciuda aparențelor, este periculos, vătămător. **4** (Pex; d. lucruri, fenomene) Care ascunde un pericol nebănuit. **5** Înșelător.

perfidie *sf* [At: CALENDARIU (1794), 36/32 / A și: *~fid~* / Pl: *~ii* / E: fr ***perfidie***] **1** Caracter perfid **(1)** al cuiva. **2** (Ccr) Manifestare perfidă **(1)** a cuiva.

perfoliat, ~ă *a* [At: CADE / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***perfolié***] (D. frunze sau d. pețiolurile lor) Care înfășoară astfel tulpina, încât pare străpuns de ea.

perfora [At: CARAGIALE, O. II, 95 / Pzi: *~rez* / E: fr ***perforer***] **1** *vt* (C. i. bilete, tichete etc.) A străpunge cu ajutorul unui dispozitiv special, pentru a anula, a viza Si: *a composta*. **2** *vt* (C. i. obiecte, materiale etc.) A găuri cu ajutorul unei unelte. **3** *vt* (C. i. pereții găurii de sondă) A executa orificii sau canale în dreptul stratului productiv, pentru a asigura căi de aflux fluidului din strat în gaura de sondă. **4** *vt* (C. i. părți ale corpului) A străpunge, a traversa lăsând în urmă o gaură. **5** *vr* (D. organe, țesuturi) A se găuri în urma unui proces inflamatoriu, a unui traumatism etc.

perforaj *sn* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2396 / Pl: *~e* / E: fr ***perforage***] (Rar) **1** Perforare a terenului cu ajutorul unei sonde Si: *foraj*. **2-5** Perforare **(1-4)**.

perforant, ~ă *a* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***perforant***] **1** Care perforează **(2)**. **2** (Atm; d. tendoane, artere etc.) Care străbate spațiile interosoase. **3** (Med; d. boli, procese inflamatorii, traumatisme etc.) Care duce la găurirea unui organ, a unui țesut etc.

perforare *sf* [At: GALACTION, O. A. I, 55 / Pl: *~rări* / E: ***perfora***] **1** Străpungere a unui bilet, a unui tichet etc. cu ajutorul unui dispozitiv special, pentru a anula, a viza etc. Si: (rar) *perforaj* **(2)**, *perforat*[1] **(1)**, *perforație* **(1)**. **2** Străpungere cu ajutorul unei unelte Si: (rar) *perforaj* **(3)**, *perforat*[1] **(2)**, *perforație* **(2)**. **3** Străpungere a unei părți a corpului de către un glonț, un obiect tăios, care lasă o gaură Si: (rar) *perforaj* **(4)**, *perforat*[1]

(3), *perforație* (3). 4 Găurire a unui organ, a unui țesut etc. în urma unui proces inflamatoriu, a unui traumatism etc. Si: (rar) *perforaj* (5), *perforat[1]* (4), *perforație* (4).

perforat[1] *sn* [At: DM / Pl: (rar) *~uri* / E: ***perfora***] (Rar) 1-4 Perforare (1-4).

perforat[2], ~ă *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 45 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***perfora***] 1 (D. bilete, tichete etc.) Care este străpuns, găurit cu ajutorul unui dispozitiv special, pentru a anula, a viza etc. 2 (Pex; d. bilete, tichete) Care nu mai este valabil. 3 (D. obiecte, materiale etc.) Care este găurit cu ajutorul unei unelte. 4 (D. părți ale corpului) Care a fost străpuns de un glonț, de o armă ascuțită etc. având o rană în formă de gaură. 5 (D. organe, țesuturi etc.) Care s-a găurit în urma unui proces inflamatoriu, a unui traumatism. 6 (Spc; îs) *Apendicită ~ă* Complicație a unei apendicite acute care a evoluat rapid, constând din găurirea peretelui apendicelui și pătrunderea conținutului său în cavitatea peritoneală. 7 (Spc; îs) *Ulcer (gastric) ~* Ulcer gastric deschis în cavitatea peritoneală, determinând apariția unei peritonite.

perforator, ~oare [At: NICA, L. VAM. 190 / Pl: (2-3) *~i*, (1, 4) *~oare* / E: fr ***perforateur***] 1 *sn* Mașină, unealtă sau sculă cu care se găurește un material, se forează un teren etc. 2 *smf* Persoană care se ocupă cu perfoararea unei piese tehnice, a unui perete de stâncă etc. 3 *smf* (Iuz) Persoană care perfora biletele în mijloacele de transport în comun. 4 *sn* Dispozitiv în mijloacele de transport în comun, în care se introduc biletele pentru a fi perforate.

perforatură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: it ***perforatura***] Deschidere în peretele unei găuri de sondă în dreptul stratului productiv, care asigură calea de circulație a fluidelor între strat și gaura de sondă.

perforație *sf* [At: TURNESCU, MED. OP. 294[V]/ 16 / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***perforation***] 1-4 (Rar) Perforare (1-4). 5 (Ccr) Gaură făcută de un perforator (1). 6 (Ccr) Rană care străbate un mușchi, un organ.

perforațiune *sf* vz ***perforație***

performanță *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 499 / Pl: *~țe* / E: fr ***performance***] 1 Rezultat obținut de un sportiv, de o echipă, de un cal de curse etc. într-o întrecere. 2 (Spc) Rezultat foarte bun obținut de un sportiv, de o echipă, de un cal de curse etc., în raport cu valoarea medie a performanțelor (1). 3 (Pex) Realizare deosebită într-un domeniu de activitate oarecare. 4 Cel mai bun rezultat dat de un sistem tehnic, de un aparat, de un motor etc. în ceea ce privește una din caracteristicile lui.

performer, ~ă *smf, a* [At: DN[2] / A și: *~för~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***performer***] 1-2 (Sportiv, echipă, cal de curse etc.) care a obținut o performanță (2) deosebită într-o întrecere.

perfuzie *sf* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 32 / P: *~zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***perfusion***] Injectare lentă și continuă, picătură cu picătură, de obicei intravenoasă, a unei substanțe medicamentoase sau a sângelui, în scop terapeutic.

perfuzor *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***perfuseur***] Instrument folosit pentru perfuzie.

pergam *s* [At: HELIADE, O. II, 40 / Pl: nct / E: it ***pergamo***] (Itî) Pergament.

pergamena *sf* vz ***pergament***

pergamenă *sf* vz ***pergament***

pergament *sn* [At: CUGETĂRI, I. 9[V]/17 / V: ***pargamen, par~, pargamină*** *sf*, ***pâr~, pergamena*** *sf*, ***~nă*** *sf*, ***~anină*** *sf* / Pl: *~e* / E: lat ***pergamentum***, it ***pergamena***, ger ***Pergamen***] 1 Piele de oaie, de vițel etc. tăbăcărită și prelucrată special pentru a se putea scrie pe ea și folosită în trecut în loc de hârtie Si: (înv) *membrană*, (itî) *pergam*, (frî) *parșemin*. 2 Document, text scris pe pergament (1). 3 (Șîs *hârtie ~*) Hârtie densă, translucidă, omogenă, cu rezistență mecanică mare și care nu lasă să pătrundă grăsimile sau umezeala Si: (rar) *hârtie pergaminată*.

pergamentos, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pergament*** + *-os*] 1 Care are aspectul sau consistența pergamentului (1). 2 Ca de pergament (1).

pergamin *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***Pergamin***] Hârtie groasă și lucioasă folosită în special la ambalarea produselor alimentare.

pergaminare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***pergamin***] Operație de obținere a unei hârtii pergament.

pergaminată *af* [At: NOM. MIN. I, 356 / Pl: *~te* / E: cf it *pergamenato*] (Rar; îs) *Hârtie ~* Pergament (3).

pergamoid *s* vz ***pegamoid***

pergamot, ~ă *a* vz ***pergamut***

pergamut, ~ă *a* [At: CR (1831), 148[2]/13 / V: (rar) ***bergamot, be~,*** (reg) ***~mit, ~mot*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ngr ***περγαμότο***, fr ***bergamote***] 1 *a* (Îs) *Păr ~* Varietate de păr[2] cu fructele galbene, zemoase și parfumate. 2-3 *sf, af* (Șîs *pară ~ă*) (Fruct) care aparține varietății de păr[2] descrise mai sus Si: *pară pergheșă*.

pergan *s* [At: H XVIII, 70 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape.

perganină *sf* vz ***pergament***

pergău *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: mg ***pergö***] (Trs) Clopot mic care se leagă la gâtul vitelor.

pergelisol *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***pergélisol***] Permafrost.

perghel *sn* [At: CANTEMIR, IST. 126 / V: (înv) ***pir~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***pergel***, cf ger *Pergel* „pergolă"] 1 Instrument în formă de compas folosit pentru măsurarea sau compararea grosimilor. 2 (Pgn; reg) Compas. 3 (Îrg) Cerc. 4 Circumferință. 5 (Îlav) **În ~** Circular. 6 (Îlv) **A da ~** (sau **~uri**) A înconjura. 7 (Îal) A da târcoale. 8 (Îe) **A lua la ~** A certa foarte tare. 9 (Reg; mpl) Vârtej de apă. 10 (Pex; pop) Joc de copii, cu arșice, constând în așezarea arșicelor pe diametrul unui cerc și în încercarea de a scoate aceste arșice din cerc prin lovirea lor, de la distanță, cu ichiul Si: (reg) *cătea*. 11 Parte concavă a terenului, unde se formează o baltă. 12 Zidărie în formă de arc sau de semicerc.

perghelaș *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***perghel*** + *-aș*] 1-10 (Trs; șhp) Perghel (1-4, 9) (mic).

perghelui *vt* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***perghel*** + *-ui*] 1 (Îvr; c. i. cercuri) A trasa. 2 (Rar) A construi în formă de arcadă sau de semicerc.

pergheluire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***perghelui***] (Rar) 1 Trasare. 2 Construcție în formă de arcadă sau de semicerc.

pergheșă *af* [At: PĂCALĂ, M. R. 2279 / A: nct / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg; îs) *Pară ~* Pară pergamută (3).

pergheteu *s* [At: VAIDA / Pl: nct / E: mg ***pörgettyü*** (dal ***pergerttyü***) „sfârlează"] (Trs) Talangă de format mic.

pergolă *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 96 / Pl: *~le* / E: fr ***pergola***, it ***pergola***] Construcție ușoară din grinzi de lemn susținute de coloane sau de stâlpi, folosită în parcuri și în grădini pentru a susține plantele agățătoare decorative.

pergonie *sf* vz ***pelargonie***

perhidrol *s* [At: ENC. TEHN. I, 475 / Pl: nct / E: fr ***perhydrol***] 1 Soluție concentrată de peroxid de hidrogen care servește la prepararea apei oxigenate și ca agent pentru decolorarea părului. 2 (Dc) Soluție de apă oxigenată.

peri- [At: DLR / E: fr ***péri-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: 1 În jurul. 2 Înconjurător.

peria [At: ANON. CAR. / Pzi: *perii* / E: ***perie***] 1-2 *vtr* A (se) curăța de praf, de scame, de noroi etc. cu ajutorul periei. 3-4 *vtr* A (se) netezi cu peria de cap, ca să se așeze părul. 5 *vt* (Fam) A linguși. 6 *vr* (Fig; fam) A se comporta mai civilizat ca înainte Si: *a se cizela, a se forma*. 7 *vt* (Fig; fam; c. i. opere literare, lucrări științifice etc.) A revizui pentru a aduce la o formă desăvârșită. 8 *vt* (C. i. plante textile) A trece de repetate ori cu peria de fuioare pentru a separa de impurități Si: *a pieptăna, a scărmăna*. 9 *vt* (Fig; gmț) A bate.

periact *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-act* / Pl: *~e* / E: fr ***périacte***] 1 Balistă mobilă. 2 Mașină care permitea schimbarea decorurilor în teatrul antic grec.

periadenită *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-a~* / Pl: *~te* / E: fr ***périadénite***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul unui ganglion limfatic.

periadenoidită *sf* [At: DN³ / P: *~no-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***périadénoïdite***] (Med) Flegmon al faringelui nazal dezvoltat în punctul de implantare a vegetațiilor adenoide.

perial *sm* vz ***imperial***

perială *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~ri-a~* / Pl: *~ieli* / E: ***peria*** + *-eală*] (Fam) **1-2** Periat¹ **(1-2)**. **3** (Fig) Lingușeală. **4-6** Periat¹ **(4-6)**.

periamigdalian, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~li-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***peri*** + ***amigdale***] Care este situat în jurul amigdalelor.

perianal, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périanal***] Care este situat în jurul anusului.

periandric, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-an~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périandrique***] (Bot) Care înconjoară organele bărbătești ale florilor.

perianexită *sf* [At: DN³ / P: *~ri-a~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périanexite***] (Med) Inflamație cu aderențe a ovarelor și a trompelor uterine.

periangeită *sf* [At: DN³ / P: *~ri-an-ge-i~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périangéite***] (Med) Inflamație a țesutului perivascular.

periangiocolită *sf* [At: DN³ / P: *~ri-an-gi-o~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périangiocolite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul canalelor biliare Si: *pericolangită*.

periant *sn* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ri-ant* / Pl: *~e* / E: fr ***périanthe***] Ansamblu al învelișurilor florale, format din caliciu și corolă Vz *perigon*.

periantic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / P: *~ri-an~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***periant*** + *-ic*] (Rar) **1** Care aparține periantului. **2** Privitor la periant. **3** Care este prevăzut cu un periant.

periantoid, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 520 / P: *~ri-an~* / Pl: *~izi, ~e* / E: ***periant*** + ***-oid***] (Rar) Care are forma, structura unui periant.

periapendicită *sf* [At: DN³ / P: *~ri-a~* / Pl: (nob) *~te* / E: fr ***périappendicite***] (Med) Inflamație a apendicelui și a țesuturilor învecinate.

periapendicular, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périappendiculaire***] Care este situat în jurul apendicelui.

periapical, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périapical***] (Atm) Care este situat în jurul vârfului unei formațiuni anatomice.

periar *sm* vz ***perier***

periareolar, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-a-re-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périaréolaire***] Care este situat în jurul areolei.

periarteră *sf* [At: DN³ / P: *~ri-ar~* / Pl: *~re* / E: ***peri-*** + ***arteră***] Suprafață care înconjoară arterele.

periarterial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-ar~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périartériel***] Care este situat în jurul unei artere.

periarterită *sf* [At: DER / P: *~ri-ar~* / Pl: *~te* / E: fr ***périarthérite***] Inflamație a tunicii externe a unei artere, care se poate extinde la toate straturile peretelui arterial.

periarticular, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-ar~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périarticulaire***] Care este situat în jurul unei articulații.

periartrită *sf* [At: DN² / P: *~ri-ar~* / Pl: *~te* / E: fr ***périarthrite***] Inflamație a țesutului din jurul unei articulații.

periastru *sn* [At: DN³ / P: *~ri-as~* / Pl: *~re* / E: fr ***périastre***, it ***periastro***, ger ***Periastron***] (Ast) Punct de pe semiaxa mare a unui sistem de stele duble care este cel mai apropiat de steaua principală.

periat¹ *sn* [At: I. IONESCU, C. 156/11 / P: *~ri-at* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***peria***] **1** Curățare de scame, de praf, de noroi cu ajutorul periei Si: *perială* **(1)**, *periere* **(1)**, *perietură* **(1)**. **2** Netezire cu peria de cap, ca să se așeze părul Si: *perială* **(2)**, *periere* **(2)**, *perietură* **(2)**. **3** (Fam) Lingușire. **4** (Fig; fam) Comportare mai civilizată ca înainte Si: *cizelare*, (fam) *perială* **(4)**, *periere* **(4)**, *perietură* **(4)**. **5** (Fig; fam) Revizuire a unor opere literare, lucrări științifice etc., pentru a le aduc la desăvârșire Si: (fam) *perială* **(5)**, *periere* **(5)**, *perietură* **(5)**. **6** Scărmănare a plantelor textile, cu peria de fuioare Si: *perială* **(6)**, *periere* **(6)**, *perietură* **(6)**.

periat², ~ă *a* [At: ANON. CAR. / P: *~ri-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***peria***] **1** Curățat cu peria de praf, de scame, noroi etc. **2** (D. păr) Netezit cu peria. **3** (Fig; fam) Lingușit. **4** (Fig; fam) Educat. **5** (Fig; fam; d. opere) Revizuit. **6** (D. plante textile) Scărmănat cu peria de fuioare.

periaxial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~a-xi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périaxial***] (Atm) Care este situat în jurul axului cerebrospinal.

periblastulă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***périblastule***, eg ***periblastula***] (Blg) Rezultat al segmentării oului la animalele plurivalente.

periblem *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***périblème***] (Blg) Țesut al meristemului terminal al unei tulpini sau al unei rădăcini la plantele fanerogame.

periboină *sf* [At: DN³ / P: *~bo-i-nă* / Pl: *~ne* / E: fr ***périboïne***] (Glg) Depresiune naturală produsă sub acțiunea valurilor mării, care separă marea de un lac litoral și prin care apele mării se unesc cu ale lacului.

peribol *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: fr ***pribol***] **1** Spațiu sacru în jurul templelor romane sau grecești, decorat cu monumente votive. **2** Incintă exterioară a unor edificii sacre.

peribranhial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~hi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péribranchial***] (Ant) Care este situat în jurul branhiilor.

peribronhial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~hi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péribronchial***] (Ant) Care este situat în jurul bronhiilor.

peribronșită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***péribronchite***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul bronhiilor.

peric *s* vz ***pericol***

pericambiu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***péricambium***] Periciclu.

pericard *sn* [At: AMFILOHIE, G. 2257ʳ/12 / V: (înv) ***~io, ~ion, ~iu*** / Pl: *~e, ~uri* / E: lat ***pericardium***, ngr ***περικάρδιον***, fr ***péricarde***] Înveliș care îmbracă inima ca un sac și care este format din mai multe membrane și foițe.

pericardectomie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***péricardectomie***] (Med) Rezecție operatorie a pericardului.

pericardic, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péricardique***] **1** Care aparține pericardului. **2** Care se referă la pericard. **3** De pericard.

pericardio *sn* vz ***pericord***

pericardion *sn* vz ***pericord***

pericardită *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~te* / E: fr ***péricardite***] Inflamație a pericardului.

pericardiu *sn* vz ***pericard***

pericarp *sn* [At: CAIET. 82ʳ/3 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~e, ~uri* / E: lat ***pericarpium***, fr ***péricarpe***] Ansamblu al straturilor de țesuturi care alcătuiesc pereții unui fruct.

pericarpatic, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***peri-*** + ***carpatic***] (Ggf; d. forme de relief, ținuturi etc.) Care este situat în jurul Munților Carpați.

pericarpiu *sn* vz ***pericarp***

pericentric, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péricentrique***] Care este așezat în jurul centrului.

pericentru *sn* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr ***péricentre***, eg ***pericentre***] (Ast) Punct de pe orbita unui corp ceresc situat la cea mai mică depărtare de corpul ceresc central în raport cu care se face mișcarea.

pericică *sf* vz ***percică***

periciclu *sn* [At: DN² / Pl: *~ri* / E: fr ***péricycle***] Strat extern al cilindrului central al rădăcinilor sau al tulpinilor plantelor.

pericimentită *sf* [At: ABC. SĂN. 280 / Pl: *~te* / E: fr ***péricimentite***] (Med; rar) Periodontită.

pericistită *sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr ***péricystite***] (Med) Inflamare acută sau cronică a țesutului din jurul vezicii urinare.

periciun *sm* vz ***perciune***

periclaz *s* [At: CANTUNIARI, L. M. 108 / Pl: nct / E: fr ***périclase***] Oxid natural de magneziu.

periclin *sn* [At: GRECESCU, FL. 297 / Pl: *~uri* / E: fr ***péricline***] Ansamblu de frunze sau de bractee care formează involucrul florilor din familia compozeelor.

periclinal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périclinal***] (Glg) **1** Care se referă la periclin. **2** Care este situat în jurul suprafeței axiale a cutelor scoarței pământului.

periclinic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 297 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***periclin*** + *-ic*] (Bot) **1** Care constituie periclinul. **2** Care este prevăzut cu periclin.

periclisa vt [At: EMINESCU, ap. BUL. FIL. II, 119 / V: (cscj) ~*si* / Pzi: ~*sez* / E: ns cf *periclita*] (Nob) A primejdui.

periclisi[1] vt [At: IORGA, S. N. 217 / Pzi: ~*sesc* / E: ngr **περικλείσο** (aor *περικλείω*)] (Înv) A închide într-o scrisoare.

periclisi[2] v vz *periclisa*

periclisit, ~ă a [At: (a. 1821) IORGA, S. N. 153 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *periclisi*[1]] (Înv) Care a fost închis într-o scrisoare.

periclita vt [At: TELEGRAFUL (1854), 66[1]/17 / Pzi: ~*tez* / E: fr *périclitér*] (Liv) A primejdui.

periclitant, ~ă a [At: ALEXI, W. / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr *périclitant*] (Frr) Primejdios.

periclitare sf [At: ALEXI, W. / Pl: ~*tări* / E: *periclita*] (Liv) Primejduire.

periclitate sf [At: DEX[2] / Pl: ~*tăți* / E: *periclita*] Pericol.

periclitație sf [At: BARCIANU / V: ~*iune* / Pl: ~*ii* / E: lat *periclitatio, -onis*] (Rar) Primejduire.

periclitațiune sf vz *periclitație*

periclu sn vz *pericol*

pericol sn [At: (a. 1790) GÁLDI, M. PHAN. 224 / V: (înv) ~*clu*, ~*lon*, ~*cul*, ~*culă* sf, (reg) *peric* (A: nct) / Pl: ~*e* și (înv, sm) ~*i* / E: lat *periculum*, it *pericolo*, ngr **περίκολον**] **1-2** Întâmplare, situație care amenință (securitatea sau) existența cuiva sau a ceva Si: *nevoie, primejdie*. **3** (Rar) Risc.

pericola vtr [At: POLIZU / Pzi: ~*lez* / E: it *pericolare*] (Înv) **1-2** A (se) primejdui.

pericolare sf [At: POLIZU / Pl: ~*lări* / E: *pericola*] (Înv) Primejduire.

pericolarisi vt [At: (a. 1833) FURNICĂ, I. C. XXXVII / V: ~*cul*~ / Pzi: ~*sesc* / E: *pericol* + -*arisi*] (Înv) A primejdui.

pericolarisire sf [At: POLIZU / Pl: ~*ri* / E: *pericolarisi*] (Înv) Primejduire.

pericolecistită sf [At: DEX[2] / Pl: ~*te* / E: fr *péricholécystite*] (Med) Inflamație a membranei care acoperă vezicula biliară și a țesutului care o înconjoară.

pericolită sf [At: DEX[2] / Pl: ~*te* / E: fr *péricolite*] (Med) Inflamație a țesutului din jurul colonului.

pericolon sn vz *pericol*

pericolos, ~oasă a vz *periculos*

pericolpită sf [At: DEX[2] / Pl: ~*te* / E: fr *péricolpite*] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul vaginului.

pericopă sf [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / Pl: ~*pe* / E: ger *Perikope*] **1** Pasaj din scriptură care cuprinde o povestire sau o parabolă. **2** (Rar) Definiție exactă.

pericranion sn vz *pericraniu*

pericranian, ~ă a [At: DEX[2] / P: ~*ni-an* / Pl: ~*ieni*, ~*iene* / E: *pericraniu* + -*an*] **1** Care aparține pericraniului. **2** Care se referă la pericraniu.

pericraniu sn [At: MEȘT. DOFT. I, 24[v]/14 / V: (îvr) ~*ion* / Pl: ~*ii* / E: ngr **περικράνιον**, fr *péricrâne*] **1** Membrană care învelește creierul. **2** Țesut fibros aflat la suprafața exterioară a craniului.

pericul sn vz *pericol*

pericularisi v vz *pericolarisi*

periculă sf vz *pericol*

periculos, ~oasă a [At: IORGOVICI, O. 58/1 / V: ~*col*~ / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: lat *periculosus*, it *pericoloso*] **1-2** Care prezintă sau care poate prezenta un pericol (**1-2**) pentru cineva sau ceva Si: *primejdios*.

periculozitate sf [At: JN 1959, 1160 / Pl: ~*tăți* / E: *periculos* + -*itate*] **1-2** Caracteristică a unei situații de a fi periculoasă (**1-2**). **3** (Cer) Primejdie.

periderm sn [At: DEX[2] / Pl: ~*e* / E: fr *péridérme*] **1** (Atm) Pătură superficială a epidermei fetale. **2** (Bot) Totalitate a țesuturilor protectoare care înlocuiesc epiderma.

peridot s [At: CANTUNIARI, L. M. 107 / Pl: nct / E: fr *péridot*] Silicat natural de fier și de magneziu, de culoare galbenă ori verzuie-măslinie sau incolor, cristalizat.

peridotit sn [At: CANTUNIARI, L. M. 126 / V: (rar) ~*ă* sf / Pl: ~*e* / E: fr *pérridotite*, ger *Peridotite*] Rocă eruptivă în care predomină peridotul.

peridotită sf vz *peridotit*

peridrom sn [At: LTR[2] / Pl: ~*uri*, ~*oame* / E: fr *péridrome*] (Aht) **1** Galerie acoperită care înconjoară un edificiu și care servește ca loc de plimbare. **2** Spațiu exterior, cuprins între peretele naosului și coloane care înconjoară un templu peripter.

perie sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~*ii* / E: cf slv *перик* „pene"] **1** (Udp „de") Obiect de uz casnic constând dintr-un suport pe care sunt fixate fire de păr de animale, fire textile, de sârmă etc. și care servește la frecat, la curățat, la netezit etc. **2** (Îla) **În ~** Ca o perie (**1**). **3** (Îe) (Fam) **A trage cu ~ia** A linguși. **4** (Reg) Darac. **5** (Reg; șîs ~ *de surluit*, ~ *de uns*, ~ *de var*, ~ *de văruit*) Bidinea. **6** (Reg; șîs ~ *mică*, ~ *de-ale mici*, ~ *dă fărbuit*, ~ *da mânjit ferestile*, ~ *da molărit*, ~ *di tras brâie*) Pensulă. **7** (Fig; fam) Barbă deasă și aspră. **8** (Fam) Persoană care lingușește. **9** Unealtă, organ de mașină etc. alcătuite dintr-un suport pe care sunt fixate fire metalice, de păr de animale, textile etc. folosite la curățare, netezire sau înăsprirea suprafeței unui corp. **10** (Tip; înv) Unealtă asemănătoare cu o perie (**1**), cu care se bate hârtia așezată pe un șpalt, pentru a imprima pe ea textul. **11** (Pex) Text astfel imprimat, care servește corectorilor la depistarea și îndreptarea erorilor de cules Si: *corectură, șpalt*. **12** Piesă componentă a mașinilor electrice, cu ajutorul căreia se realizează contactul electric alunecător cu colectorul sau cu inelele de contact. **13** (Bot; Trs; Mar; șîs ~*ia ursului*, ~ *ursească*) Coada-calului (*Equisetum arvense*).

periec sm [At: DEX[2] / Pl: ~*eci* / E: fr *périèque*] Persoană din Sparta antică aparținând unei categorii sociale de oameni liberi, dar lipsiți de drepturi politice.

periegeză sf [At: CONSTANTINESCU, S. II, 153 / P: ~*ri-e*~ / Pl: ~*ze* / E: fr *périégèse*] (Liv) Călătorie.

periel s [At: DLR / P: ~*ri-el* / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Saschiu (*Vinca minor*).

perielie sf vz *periheliu*

perieliu sn vz *periheliu*

perier, ~a [At: DDRF / V: ~*iar* / P: ~*ri-er* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *perie* + -*ar*] **1-2** smf Persoană care se ocupă (cu confecționarea sau) cu vânzarea periilor (**1**), a pensulelor sau a bidinelelor. **3** snf (Rar) Săculeț de ținut periile (**1**).

periere sf [At: POLIZU / P: ~*ri-e*~ / Pl: ~*ri* / E: *peria*] **1-2** Periat[1] (**1-2**). **3** (Fig) Lingușeală. **4-6** Periat[1] (**4-6**).

perierghie sf [At: (a. 1782) GCR II, 126/17 / V: (îvr) ~*rie* / P: ~*ri-er*~ / Pl: ~*ghii* / E: ngr **περιεργία**] (Înv) **1** Curiozitate. **2** Interes. **3** Cercetare. **4** Anchetă. **5** (Nob) Stil căutat, prețios.

perierghisi vt [At: (a. 1783) GÁLDI, M. PHAN. 224 / P: ~*ri-er*~ / Pzi: ~*sesc* / E: *perierghie* + -*isi*] (Înv) A cerceta.

periergos, ~oasă a [At: ANTIM, P. 32 / P: ~*ri-er*~ / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: *perier* + -*gos*] (Grî) **1** Însetat de a cunoaște. **2** Dornic sau curios de a ști.

perierie[1] sf [At: DDRF / P: ~*ri-e*~ / Pl: ~*ii* / E: *perier* + -*ie*] **1** Atelier în care se fac perii (**1**). **2** Magazin de perii (**1**).

perierie[2] sf vz *perierghie*

perieriță sf [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 235 / P: ~*ri-e*~ / Pl: ~*țe* / E: *perier* + -*iță*] (Rar) **1-2** Femeie care se ocupă cu (confecționarea sau) vânzarea periilor, bidinelelor, pensulelor. **3-4** Soție a perierului (**1-2**).

periesofagită sf [At: DEX[2] / Pl: ~*te* / E: fr *périoesophagite*] (Med) Inflamație a țesutului din jurul esofagului.

perietor, ~oare a [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 79 / P: ~*ri-e*~ / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *peria* + -*tor*] (D. organe de mașină) Care curăță, netezește, piaptănă, scarmănă.

perietură sf [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ~*itură* / P: ~*ri-e*~ / Pl: ~*ri* / E: *peria* + -*tură*] **1-2** Periat[1] (**1-2**). **3** (Fig) Lingușeală. **4-6** Periat[1] (**4-6**). **7** (Reg; îf *peritură*) Ceea ce rămâne din fuior după ce acesta a fost periat. **8** Ceea ce se ia pe peria cu care a fost periat fuiorul.

perifan, ~ă a [At: NECULCE, L. 183 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ngr **περίφανης**] (Grî) Vestit.

periferic, ~ă [At: ANTROP. 150/11 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périphérique***] **1** *a* Care este situat la margine. **2** *a* De margine. **3** *a* Care este situat în periferia unui oraș. **4** *a* Care ține de periferia unui oraș. **5** *a* De mahala[1]. **6** *a* Care este specific mahalalei[1]. **7** *a* Care caracterizează pe locuitorii periferiei unui oraș. **8-9** *smf, a* (Persoană) care locuiește la periferie. **10** *a* (Fig) De mică însemnătate Si: *secundar*. **11** *a* (D. ținuturi, teritorii etc.) Care este situat la margine, în raport cu centrul sau cu capitala.

periferie sf [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 144 / Pl: *~ii* / E: lat ***peripheria***, ger ***Peripherie***, fr ***périphérie***] **1** Ținut mărginaș sau limitrof al unei țări, al unei unități teritoriale etc. în raport cu centrul sau cu capitala ei. **2** (Pgn; înv) Provincie. **3** (Îla) **De ~** Provincial. **4** Cartier situat la marginea unui oraș, în raport cu centrul acestuia Si: *mahala[1]*. **5** (Îla) **De ~** Periferic. **6** (Fig; îal) De mică importanță. **7** (Fig; îal) De calitate scăzută. **8** (Fig; îal) De mâna a doua. **9** Punct, zonă etc. depărtat de centru sau de un punct de referință Si: *margine*. **10** (Asr) Curbă închisă care delimitează o figură geometrică sau o suprafață Si: *circumferință*. **11** (Pex; înv) Perimetru. **12** (Înv) Suprafață cuprinsă într-o astfel de curbă sau într-un perimetru.

periflebită sf [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***périphlébite***, cg ***periphlebitis***] (Med) Inflamație a tunicii externe a venelor însoțită de reacția inflamatoare a țesutului înconjurător.

perifras sn vz ***perifrază***

perifrasis sn vz ***perifrază***

perifrastic, ~ă a [At: MOLNAR, RET. 187/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périphrastique***, ger ***periphrastisch***] (D. enunțuri, construcții de limbă etc.) **1** Exprimat prin perifrază Si: (înv) *perifrasticesc* (1). **2** Care conține perifraze Si: (înv) *perifrasticesc* (2). **3** Cu perifraze Si: (înv) *perifrasticesc* (3).

perifrasticesc, ~ească a [At: MOLNAR, RET. 1187/19 / Pl: *~ești* / E: ngr ***περιφραστικός***] **1-3** (Îvr; d. enunțuri, construcții de limbă etc.) Perifrastic (**1-3**).

perifraza vt [At: HASDEU, I. V. 240 / Pzi: *~zez* / E: fr ***périphraser***] (Rar) A parafraza.

perifrază sf [At: MOLNAR, RET. 187/3 / V: (înv) ***~as*** (Pl: *~asuri, ~ase*) *sn*, (îvr) ***~asis*** *sn* / Pl: *~ze* / E: ngr ***περίφρασις***, ger ***Periphrase***, fr ***périphrase***] **1** Procedeu gramatical și stilistic de exprimare prin mai multe cuvinte a ceea ce se poate reda și printr-un singur cuvânt, cu scopul de a evita echivocul unor termeni sau de a sublinia anumite semnificații. **2** Grup de cuvinte care înlocuiește un termen unic.

perigeu sn [At: GENILIE, G. 76/17 / Pl: *~gee* / E: fr ***périgée***, lat ***perigeum***] **1** Punct în care un astru sau un satelit artificial, în mișcarea lui arbitrară, se află cel mai aproape de pământ. **2** Timp în care un astru sau un satelit artifical se află în acest punct.

perigin, ~ă a [At: GRECESCU, FL. 6 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périgyne***] (D. corole și stamine) Care este situat pe caliciu, formând cerc în jurul ovarului.

periginie sf [At: GRECESCU, FL. 6 / Pl: *~ii* / E: fr ***périgynie***] **1** Însușire de a fi perigin. **2** Mod de așezare a elementelor florale specific plantelor periginice.

periglaciar, ~ă a [At: LTR[2] / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périglaciaire***] **1-2** *sn, a* (Șîs *zonă* sau *regiune ~ă*) (Regiune) care este situată la periferia ghețarilor, caracterizată printr-o climă specifică și prin anumite procese și forme determinate de condițiile fizico-geografice respective. **3** (Îs) *Morfologie ~ă* Aspect morfologic al regiunilor situate la periferia ghețarilor sau în climatele reci.

perigon sn [At: ALEXI, W. / V: (rar) ***~iu*** *sn* / Pl: *~oane* / E: fr ***périgone***, lat ***perigonium***] Înveliș floral ale cărui foliole sunt uniforme Vz *periant*.

perigoniu sn vz ***perigon***

perigrafi s vz ***perigrafie***

perigrafie sf [At: CANTEMIR, IST. 407 / Pl: *~ii* / E: ngr ***περιγραφία***] (Grî) Descriere.

perigrapsi vt [At: CANTEMIR, IST. 129 / V: ***~răp~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr (***ε***)***περιγράψα*** (aor *περιγράφω*)] (Grî) **1** A descrie. **2** A relata.

perigrapsi v vz ***perigrăpsi***

perihelie sf vz ***periheliu***

periheliu sn [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ielie*** *sf*, ***~icliu***, ***~ie*** *sf*, ***~m***, ***~ilie*** *sf*, ***~iiliu*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***περιήλιος***, fr ***perihélie***, lat ***perihelium***] **1** Punct în care o planetă sau o cometă, în mișcarea lor în jurul soarelui, se află cel mai aproape de acesta. **2** Timp în care o planetă sau o cometă se află în acest punct.

perihelium sn vz ***periheliu***

perihepatită sf [At: DN[3] / Pl: (nob) *~te* / E: fr ***périhepatite***] (Med) Inflamație a porțiunii peritoneului care acoperă ficatul.

periiliu sn vz ***periheliu***

periintestinal, ~ă a [At: DN[3] / P: *~ri-in~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périintestinal***] Care este situat în jurul intestinului.

perijejunita sf [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périjéjunite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul jejunului.

perilaringal, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: cg ***perilaringeal***] Care este situat în jurul laringelui Si: *perilaringian*.

perilaringian, ~ă a [At: DN[3] / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***périlaryngien***] Perlaringial.

perilaringita sf [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périlaryngite***] (Med) Inflamație acută sau cronică în jurul laringelui.

perilavi s [At: (a. 1801), GÁLDI, M. PHAN. 225 / Pl: net / E: ngr ***περιλαβή***] (Înv) **1** Bun. **2** Avere.

perilenticular, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périlenticulaire***, cg ***perilenticular***] Care este situat în jurul cristalinului sau al ochiului.

perilie sf vz ***periheliu***

perilimfatic, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périlymphatique***] **1** Al perilimfei. **2** Care se referă la perilimfă.

perilimfă sf [At: DM / Pl: *~fe* / E: fr ***périlymphe***] Lichid care se găsește între labirintul osos și cel membranos al urechii interne.

perilips sn vz ***perilipsis***

perilipsis sn [At: (sec. XVIII) MAG. IST. IV, 156/30 / V: ***perelips***, ***~rel~***, ***~ps***, ***~ripl~*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***περίληψις***] **1** (Îvr) Pricepere. **2** (Înv) Rezumat. **3** Conținut. **4** (Îlav) **În ~** Pe scurt. **5** (Înv) Dare de seamă. **6** Inventar. **7** Extras de cont. **8** Listă de cheltuieli.

perilobular, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périlobulaire***] Care este situat în jurul unui lob hepatic, pulmonar etc.

perilobulită sf [At: DN[3] / Pl: (nob) *~te* / E: fr ***périlobulite***] (Med) **1-2** Inflamație (tuberculoasă) a traheelor conjunctive care învelesc lobulii pulmonari.

perilunar, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***perilunaire***] Periselenar.

perima vr [At: ALEXI, W. / Pzi: 3 *~eaza, ~rima* / E: fr ***périmer***] **1** (Jur; d. acțiuni, căi de atac, executări silite în procese civile) A se stinge (în fața unei instanțe) din cauza depășirii termenului legal. **2** (D. idei, concepții, teorii etc.) A înceta să mai fie actual, să mai corespundă. **3** A ieși din uz. **4** A se înveseli. **5** A se demoda.

periman sn vz ***paraman***

perimare sf [At: PR. DREPT, 808 / Pl: *~mări* / E: ***perima***] **1** (Jur) Stingere a unei acțiuni, a unei căi de atac, a unei executări silite în cadrul procesului civil, din cauza depășirii termenului legal Si: *peremptiune*. **2** Ieșire din uz. **3** Învechire. **4** Demodare.

perimaritim, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périmaritime***, it ***perimaritimo***] Care este situat în jurul unei mări.

perimat, ~ă a [At: CAMIL PETRESCU, T. I, 203 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***permia***] **1** (Jur; d. acțiuni, căi de atac, executări silite în procesele civile) Anulat, stins din cauza depășirii termenului legal. **2** (D. idei, concepții, teorii etc.) Care încetează să mai fie actual. **3** Care nu mai corespunde. **4** Care este ieșit din uz Si: *demodat, depășit, învechit*.

perimaxilită sf [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périmaxilite***] (Med) Periostită a maxilarelor.

perimeningită sf [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périméningite***] (Med) Inflamație în jurul meningelui.

perimet sn [At: ANTIPA, P. 314 / V: ***~rem~*** / Pl: *~e* / E: rs ***перемёт***] (Pcs; rsm) **1-2** (Funie de) pripon.

perimetral, ~ă *a* [At: V. ROM. aprilie 1961, 167 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périmetral***] (Rar) **1-5** Perimetric (**1-5**).

perimetric, ~ă *a* [At: GEOMETRIA, A. M. 16ᵛ/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périmétrique***] **1** Care ține de perimetru Si: (rar) *perimetral* (**1**). **2** Referitor la perimetru Si: (rar) *perimetral* (**2**). **3** Cuprins într-un perimetru Si: (rar) *perimetral* (**3**). **4** Format de un perimetru Si: (rar) *perimetral* (**4**). **5** De perimetru Si: (rar) *perimetral* (**5**).

perimetrită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***périmétrite***] (Med) Inflamație a membranei care învelește uterul.

perimetroanexită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***périmétroanexite***] (Med) Perisalpingovarită.

perimetros *sn* vz ***perimetru***

perimetrosalpingită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***périmétrosalpingite***] (Med) Inflamație care afectează uterul și salpingele.

perimetru *sn* [At: GHEOM. – TRIGON. 106ᵛ/9 / V: (reg) ***peli~, ~rem~,*** (înv) ***~ros*** / Pl: *~re,* (înv) *~ri* / E: ngr ***περίμετρον,*** ger ***Perimeter,*** fr ***périmètre***] **1** (Gmt) Sumă a lungimilor laturilor unui poligon. **2** Linie închisă care mărginește o suprafață. **3** (Înv) Împrejmuire. **4** (Med; îs) ~ *de protecție (sanitară)* Linie închisă care delimitează un teritoriu sau o zonă în jurul unui obiectiv care trebuie protejat de impurificări, contaminări etc. **5** (Glg; îs) ~ *de protecție hidrogeologică* Limite ale unei zone în interiorul căreia sunt interzise orice fel de lucrări a căror adâncime de execuție ar depăși depozitele geologice recente sau care ar putea tulbura condițiile de exploatare a apelor subterane. **6** Suprafață cuprinsă într-un perimetru (**1**). **7** Limită a teritoriului unei localități, a unei zone, parcele etc. **8** (Fig) Sferă. **9-10** (Med) Instrument folosit pentru determinarea (câmpului vizual sau) a circumferinței unui dinte.

perimisiu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***périmysium***] (Atm) Țesut conjunctiv care înconjoară fibrele musculare.

perimontan, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: it ***perimontano***] Care este situat în jurul munților Si: *perimuntos.*

perimuntos, ~oasă *a* [At: DN³ / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***peri- + muntos***] Perimontan.

perină *sf* vz ***pernă***

perinci *s* [At: PRIBEAGUL, P. R. 83 / V: ***~ringi, pir~*** / Pl: nct / E: srb ***pirinač***] (Ban; Trs) Orez¹ (*Oryza sativa*).

perinda [At: KLEIN, D. 223 / V: (reg) ***~rân~, prerân~*** / Pzi: *perind,* (rar) *~dez* / E: ***pe + rând***] **1** *vr* A trece sau a veni unul după altul, în spațiu. **2** *vr* A se succeda în timp Si: (îvp) *a se petrece.* **3** *vr* (Pex) A circula unul după altul. **4** *vr* (Spc; reg; d. albine) A trece des prin urdiniș Si: (reg) *a urdina.* **5** *vi* (Reg) A trece de la unul la altul. **6** *vt* (Reg) A lua pe rând. **7** *vr* (Rar) A alterna. **8** *vr* (Reg) A muta dintr-un loc în altul.

perindare *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~dări* / E: ***perinda***] **1-2** Succedare (în timp sau) în spațiu. **3** (Spc) Pelerinaj. **4** (Pex) Circulare unul după altul. **5** (Spc; reg) Urdinare a albinelor. **6** (Rar) Alternare. **7** (Reg) Luare pe rând. **8** (Reg) Mutare dintr-un loc în altul.

perineal, ~ă *a* [At: POLIZU, P. 107/16 / P: *~ne-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périnéal***] **1** Care ține de perineu. **2** Privitor la perineu. **3** De perineu.

perinefretic, ~ă *a* [At: BIANU, D. S. 634 / V: ***~fritic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périnéphrétique***] **1** Care se află în regiunea, în apropierea rinichilor. **2** Privitor la regiunea perinefretică (**1**).

perinefrită *sf* [At: BIANU, D. S. 634 / Pl: *~e* / E: ***périnéphrite***] Boală care constă în inflamarea supurativă a țesutului care înconjoară rinichii.

perinefritic, ~ă *a* vz ***perinefretic***

perinefroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***périnéphrose***] (Med) Colectare de urină aseptică în jurul rinichiului, ca urmare a rupturii traumatice a bazinetului, a unui caliciu sau a ureterului la partea sa superioară.

perinel *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~e* / E: ***perină + -el***] **1-6** (Reg; șhp) Perniță (**1-6**). **7-8** (Cor; art.) Pernița (**13-14**).

perineo- [At: DN³ / P: *~ne-o* / E: fr ***périnéo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) perineu. **3** Perineal.

perineocel *sn* [At: DN³ / P: *~ne-o* / Pl: ? / E: fr ***périnéocèle***] (Med) Hernie perineală.

perineografie *sf* [At: DN³ / P: *~fi-e* / Pl: (nob) *~ii* / E: fr ***périnéographie***] (Med) Radiografie a regiunii perineale.

perineoplastie *sf* [At: DN³ / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***périnéoplastie***] (Med) Plastie a regiunii perineale.

perineorafie *sf* [At: DN³ / P: *~fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***périnéorraphie***] (Med) Operație în ginecologie de refacere chirurgicală a rupturilor de perineu.

perineotomie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***périnéotomie***] (Med) Incizie a perineului.

perinerv *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: it ***perinervo,*** fr ***périnerf,*** ger ***Perinerv***] (Atm) Țesut conjunctiv care unește fasciculele secundare ale fibrelor nervoase.

perineu *sn* [At: S. BĂRB. 28/11 / V: (înv) ***~m*** / Pl: *~ee* / E: lat ***perineos,*** fr ***périnée***] (Atm) Porțiune cuprinsă între anus și scrot la bărbați și între anus și vagin la femei, închizând bazinul în partea inferioară.

perineum *sn* vz ***perineu***

perineural, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périnéural***] Care este situat în jurul canalului neural.

perineurium *sn* [At: DN³ / Pl: fr ***périneurium***] (Atm) Teacă de țesut conjunctiv a unui fascicul de fibre nervoase.

perinevrită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***périnévrite***] (Med) Inflamație a perinervului.

pering *sm* vz ***părâng***

peringă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 156 / A: nct / Pl: *~ngi* / E: ns cf ger *perlhuhn*] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

peringi¹ *s* [At: DLR / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Loc în pădure unde nu mai sunt copaci.

peringi² *s* [At: H XIV, 358 / A: nct / Pl: nct / E: tc ***pirinc***] (Dob) Bronz.

peringi³ *s* vz ***perinci***

perinioară *sf* vz ***pernioară***

perinița *sf* vz ***pernița***

perinoc *sn* [At: DAMÉ, T. 9 / V: (reg) ***~og, ~rn~, ~rnog, ~rnuc, pir~*** / Pl: *~oace* / E: rs ***перенога*** „stinghie, reazem"] **1** Piesă de lemn fasonată, așezată pe podul osiei carului sau căruței și prinsă de aceasta prin legături de oțel. **2** (Reg) Scaun. **3** (Reg) Pod al osiei de la car sau căruță. **4** (Buc) Bucată de lemn groasă de 10-15 cm, care servește la înlocuirea vârtejelor la telega cu care sunt transportați buștenii. **5** (Reg) Bucată de lemn pe care se sprijină broasca de la roata morii Si: (reg) *pernă.* **6** (Reg) Bucată mică de lemn pe care se sprijină un capăt al grindeiului de la plug Si: (reg) *căpătâi.*

perinog *sn* vz ***perinoc***

perinoi *sn* [At: ARH. FOLK. I, 206 / Pl: *~oaie* / E: ***perină + -oi***] **1-6** (Reg; șdp) Pernă (**1, 8-9**) (mare). **7** Pilotă.

perintrol *s* [At: LTR² / Pl: nct / E: nct] Ulei sulfurat folosit la spălarea și la piuarea lânii.

perinucă *sf* [At: ALR II, 5 757/272 / Pl: *~uci* / E: ***perină + -ucă***] **1-6** (Trs; Mar; șhp) Perniță (**1-6**). **7** (Spc) Perniță pentru ace și bolduri.

perinuclear, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périnucléaire,*** eg ***perinuclear***] (Blg) Care este situat în jurul nucleului.

perinuță *sf* vz ***pernuță***

perioadă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 128 / V: (înv) ***period*** (Pl: *~de, ~oduri*) *sn,* ***~odă, ~odos*** (Pl: *~odosuri*) *sn* / P: *~ri-oa~* / Pl: *~de* / E: lat ***periodus, periodos,*** ngr ***περίοδος,*** fr ***période***] **1** Interval de timp în cursul căruia se desfășoară un fenomen sau are loc un eveniment. **2** (Pgn; înv) Timp. **3** Etapă. **4** Subdiviziune a timpului geologic mai mică decât era. **5** (Fiz) ~ *de înjumătățire* Interval de timp în care se descompune jumătate dintr-o cantitate de element radioactiv. **6** (Chm) ~ *de inducție* Interval de timp necesar pentru ca o reacție să înceapă să se desfășoare cu viteza corespunzătoare condițiilor respective. **7** Interval repetabil de timp scurs între două momente în care se reproduce un fenomen astronomic. **8** Interval de timp după care un astru, în mișcarea sa, se află în aceeași situație relativă față de un anumit reper. **9** (Îs) ~ *siderală* Perioadă calculată în raport cu poziția repetabilă a aștrilor. **10** (Îs) ~ *sinodică* Interval de timp în care se face rotirea completă a unui corp ceresc în jurul altui corp ceresc. **11** (Fiz)

Interval de timp după care se repetă un fenomen, reproducându-se consecutiv valorile unei mărimi caracteristice acelui fenomen. **12** (Mat) Interval al creșterii minime a variabilei independente, după care se reproduc, în aceeași ordine, aceleași valori ale unei mărimi periodice. **13** Mulțime a numerelor de o cifră care se repetă indefinit într-o fracție zecimală periodică. **14** (Înv) Clasă de numere. **15** Diviziune de numere care cuprinde două clase. **16** Fiecare dintre cele șapte rânduri în care sunt aranjate, în ordinea maselor atomice crescătoare, elementele chimice din tabloul periodic al lui Mendeleev. **17** Interval de timp dintre două accese ale unei boli. **18** (Pex) Acces al unei boli cu manifestare periodică. **19** (Pop; îf *period*) Menstruație. **20** Fază amplă și complexă sau reunire de mai multe faze care formează un ansamblu unitar și armonios datorită, în special, simetriei structurale. **21** Parte unitară dintr-o compoziție muzicală, alcătuită din mai multe faze.

perioară¹ *sf* [At: POLIZU / P: *~ri-oa~* / Pl: *~re* / E: ***perie*** + *-oară*] **1-10** (Șhp) Periuță (**1-10**). **11** (Reg) Pensulă.

perioară² *sf* vz ***păioară***

perioară³ *sf* vz ***pernioară***

periocular, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***périoculaire***, eg ***periocular***] Care este situat în jurul ochiului Si: *perioftalmic, perioptic*.

period *sn* vz ***perioadă***

periodă *sf* vz ***perioadă***

periodic, ~ă [At: AMFILOHIE, G. F. 124ᵛ/13 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***periodicus***, ngr ***περιοδικός***, fr ***périodique***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care parcurge repetat aceleași succesiuni de stări. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care se repetă regulat după anumite intervale de timp. **5** *a* (Îs) *Vânturi ~ice* Vânturi care își schimbă direcția după un anumit interval de timp sau care bat regulat într-o regiune, în anumite perioade ale anului. **6** *a* (Îs) *Ploi ~ice* Ploi care cad la intervale regulate de timp sau care cad într-o anumită perioadă a anului. **7** *a* (Îs) *Vulcani ~ici* Vulcani care devin activi la anumite perioade de timp. **8-9** *a* (Îs) *Sistemul ~ (al elementelor)* (Sistem de) clasificare a elementelor chimice după proprietățile lor, greutate atomică, număr de ordine etc. **10** *a* (Îs) *Tabloul* (sau *tabelul*) *~ al elementelor* Tabel care cuprinde elementele chimice, dispuse în șapte șiruri orizontale și nouă coloane verticale, potrivit sistemului periodic (**6**). **11** *a* (Mat; îs) *Fracție (zecimală) ~ă* Fracție zecimală în care, începând de la un anumit șir, aceleași cifre se reproduc indefinit în aceeași ordine. **12** *a* (Fiz; îs) *Mișcare ~ă* Mișcare a unei particule care, începând de la un anumit interval de timp, revine la aceeași stare de mișcare. **13-14** *sn, a* (Publicație) care apare la intervale regulate de timp, săptămânal, bilunar, lunar, trimestrial etc. **15** *a* (D. boli) Care se manifestă prin accese intermitente care revin la intervale regulate de timp. **16** *a* (D. manifestări ale bolilor) Care revine la intervale regulate de timp. **17-20** *a* (Ast) Care se referă la perioadă (**7-10**) Si: (înv) *periodicesc* (**1-4**). **21-24** (Ast) Privitor la perioadă (**7-10**) Si: (înv) *periodicesc* (**5-8**). **25-28** (Ast) Care ține o perioadă (**7-10**) sau mai multe Si: (înv) *periodicesc* (**9-12**).

periodicamente *av* [At: SFC II, 197 / P: *~ri-o~* / E: fr ***périodiquement***] (Rar)**1-4** Periodicește (**1-4**).

periodicesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, I. 61/26 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ești* / E: ***period*** + *-icesc*, cdp rs ***периодический***] (Ast; înv) **1-12** Periodic (**17-28**).

periodicește *av* [At: (a. 1819) URICARIUL I, 128 / P: *~ri-o~* / E: ***period*** + *-icește*] (Înv) **1-2** Periodic (**1, 3**) Si: (rar) *periodicamente* (**1-2**). **3** Unul după altul Si: (rar) *periodicamente* (**3**). **4** Rând pe rând și la intervale de timp egale Si: (rar) *periodicamente* (**4**).

periodicitate *sf* [At: NEGULICI / P: *~ri-o~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***périodicite***] **1** Proprietate a unei mărimi, a unui fenomen sau a unei acțiuni de a fi periodică. **2** Repetare periodică a unui fenomen, a unei acțiuni etc. **3** (Îs) *~a elementelor* Repetare a proprietăților chimice la elementele cu structură analogă și cu număr atomic diferit, care formează un grup și care sunt cuprinse în aceeași coloană din tabelul periodic al elementelor. **4** (Îs) *Legea ~tății* Lege chimică pe care se bazează sistemul periodic al elementelor. **5** (Îs) *~ de rodire* sau *~a rodirii* Însușire a pomilor fructiferi de a alterna un an de rod bogat cu unul de rod extrem de scăzut.

periodism *sn* [At: DER / P: *~ri-o~* / Pl: *~e* / E: ***perioadă*** + *-ism*] (Blg) Proprietate a unor funcții fiziologice de a se repeta la intervale de timp regulate.

periodiza *vt* [At: DM / P: *~ri-o~* / Pzi: *~zez* / E: ***perioadă*** + *-iza*] **1** A stabili perioade în cadrul unei discipline cu caracter istoric. **2** (Pex) A împărți pe perioade (**20**) un fenomen, un proces, pentru a le studia, sau o activitate, pentru a o organiza.

periodizant, ~ă *a* [At: VIANU, A. P. 162 / P: *~ri-o~* / Pl: *~nți*, *~e* / E: ***perioadă***] **1** (Rar) Care folosește perioada (**20**) Si: (nob) *periodologic* (**1**). **2** Caracterizat prin perioade (**11**) Si: (nob) *periodologic* (**2**).

periodizare *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 162, 7/1 / P: *~ri-o~* / Pl: *~zări* / E: ***periodiza***] **1** Împărțire în perioade (**20**). **2-3** (Mod de) împărțire în perioade (**16**) a elementelor chimice.

periodmetru *sn* [At: DEX² / P: *~ri-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***périodmètre***] Aparat electronic digital folosit pentru măsurarea perioadelor semnalelor periodice.

periodogramă *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***périodogramme***] Reprezentare grafică prin care se scot în evidență componentele unui proces.

periodologic, ~ă *a* [At: VIANU, M. 207 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***perioadă***] (Nob) **1-2** Periodizant (**1-2**).

periodont *sn* [At: DN³ / V: ***~nțiu*** / P: *~ri-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***périodonte***, eg ***periodontium***, ger ***Periodontium***] Țesut care înconjoară dintele Si: *parodonțiu*.

periodontal, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***périodontal***] (Med) **1** Situat în jurul unui dinte sau al dinților. **2** Referitor la durerile de dinți.

periodontic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***périodontique***] Care este al periodontului.

periodontită *sf* [At: ABC SĂN. / P: *~ri-o~* / Pl: *~te* / E: ***perioadă***] (Med) Inflamație a periostului dintelui Si: (rar) *pericimentită*.

periodonțiu *s* [At: ABC SĂN. / P: *~ri-o~* / Pl: nct / E: cf fr *périodonte*] Țesut care înconjoară dintele.

periodos *sn* vz ***perioadă***

perioftalmic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-of~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***périophtalmique***] Periocular.

perioi *sm* [At: P. CONSTANT, R. 105 / P: *~ri-oi* / Pl: *~* / E: ***perie*** + *oi*] **1-10** (Șdp) Perie (**1, 5-8**) (mare).

periokie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ii* / E: nct] (Blg) Formă de parazitism în care paraziții se găsesc în microclimatul ambiant al omului, haine, locuință Si: *periparazitism*.

perionixie *sf* vz ***perionixis***

perionixis *s* [At: ABC SĂN. / V: ***~ie*** *sf* / P: *~ri-o~* / E: fr ***périonyxis***] Îmbolnăvire a zonei de piele din jurul unghiei, provocată mai ales de stafilococi sau de ciuperci.

perionychium *sn* [At: DN³ / P: *~ri-o-ni~* / Pl: ? / E: fr ***périonychium***] (Atm) Margine a epidermei care înconjoară unghia.

perioofortiă *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***périoophorite***] (Med) Inflamație a regiunii din jurul ovarului.

perioophorosalpingită *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***périoophorosalpingite***] (Med) Inflamație a țesutului din jurul ovarului și al salpingelui.

perioptic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-op~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***périoptique***] Periocular.

perioral, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***périoral***] Circumoral.

periorbital, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-or~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***périorbital***] **1** Care se află pe o orbită Si: *circumorbital*. **2** Care se petrece pe o orbită Si: *circumorbital*.

periorhită *sf* [At: DN³ / P: *~ri-or~* / Pl: *~te* / E: fr ***périorchite***] (Med) Inflamație a tunicii testiculare.

periorhium *sn* [At: DN³ / P: *~ri-or~* / Pl: *~uri* / E: fr ***périorchium***] (Atm) Tunică a testiculului.

perioriseală *sf* [At: POLIZU / P: *~ri-o~* / Pl: *~eli* / E: ***periorisi*** + *-eală*] (Înv) **1** Limită. **2** Îngrădire.

periorisi [At: (a. 1816) GÁLDI, M. PHAN. 225 / P: *~ri-o~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr **περιορίζω**] (Înv) **1** *vt* A restrânge. **2** *vt* A îngrădi. **3** *vt* A constrânge. **4** *vi* A interzice printr-o hotărâre. **5** *vt* A închide. **6** *vt* A izola. **7** *vt* A părăsi un loc.

periorisire *sf* [At: (a. 1833) GÁLDI, M. PHAN. 226 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ri* / E: ***periorisi***] (Înv) **1** Restrângere. **2** Îngrădire. **3** Interdicție formulată într-o hotărâre. **4** Izolare. **5** Părăsire a unui loc.

periorisit, ~ă [At: (a. 1848) GÁLDI, M. PHAN. 226 / P: *~ri-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***periorisi***] (Înv) **1-2** *smf, a* (Om) care a fost internat, izolat undeva.

periost *sn* [At: AMFILOHIE, G. F. 257ʳ/13 / V: (înv) ***~io*** / P: *~ri-ost* / Pl: *~uri* / E: fr ***périoste***, it ***periostio***] **1** Membrană conjunctiv-fibroasă care învelește osul. **2** (Îs) *~ alveolar* Țesut fibros conjunctiv care se află în spațiul dintre alveola dentară și rădăcina dintelui și care fixează rădăcina în alveolă.

periosteal, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-os-te-al* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***periosteal***] **1-2** Care se referă la periost (**1-2**). **3-4** Al periostului (**1-2**).

periostio *sn* vz ***periost***

periostit *sn* vz ***periostită***

periostită *sf* [At: POLIZU, T. 115/12 / V: (înv) ***periostit*** *sn* / P: *~ri-os~* / Pl: *~e* / E: fr ***périostite***] **1-2** (Boală care se manifestă prin) inflamarea periostului.

periostoză *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *~ri-os~* / Pl: *~e* / E: fr ***périostose***] (Med) Umflare sau îngrășare a periostului în urma unei periostite acute sau cronice.

periostractum *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***périostractum***] Epidermă a cochiliilor moluștelor.

periovarian, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***périovarien***] Care este situat în jurul ovarului.

periovular, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périovulaire***] Care înconjoară ovulul.

perioz *s* [At: ANTIPA, F. I, 270 / Pl: nct / E: cf tc *poyraz*] (Reg) Crivăț.

peripancreatic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~cre-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péripancréatique***] Care este situat în jurul pancreasului.

peripancreatită *sf* [At: DN³ / P: *~cre-a~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***péripancréatite***] (Med) Inflamație a țesutului din jurul pancreasului.

periparazitar, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périparasitaire***] Referitor la periparazitism.

periparazitism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***périparasitisme***, eg ***periparasitism***, ger ***Periparasitismus***] Periokie.

peripatetic, ~ă [At: DRLU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péripatétique***, lat ***peripateticus***] **1** *a* Care este întemeiat de Aristotel. **2** *a* Care urmează doctrina lui Aristotel. **3** *a* Care ține de peripatetism. **4** *a* Privitor la peripatetism. **5** *av* În felul peripateticienilor. **6-7** *smf* Peripatetician (**1-2**).

peripatetician, ~ă *smf* [At: VÂRNAV, F. M. I, 40ᵛ/17 / V: (îvr) ***~atisian*** / P: *~ci-an* / Pl: *~cieni, ~ciene* / E: fr ***péripatéticien***] **1** Adept al peripatetismului. **2** (Pcx) Intelectual căruia îi place să discute plimbându-se.

peripateticism *sn* [At: DM / Pl: (rar) *~e* / E: ***peripatetic*** + *-ism*] (Rar) Peripatetism.

peripatetism *sn* [At: DM / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***péripatétisme***] Doctrină filozofică a lui Aristotel și a adepților săi Si: (rar) *peripateticism*.

peripatisian *sm* vz ***peripatetician***

peripatetiza *vi* [At: DN² / Pzi: *~zez* / E: ***peripatetic*** + *-iza*] (Liv) A discuta plimbându-se, după obiceiul lui Aristotel.

peripatetizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***peripatetiza***] (Liv) Discuție purtată, de obicei între intelectuali, în timpul unei plimbări.

peripato *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***péripato***] (Liv) Plimbare.

peripeție *sf* [At: HELIADE, O. II, 3387 / Pl: *~ii* / E: fr ***péripétie***] **1** Întâmplare sau serie de întâmplări sau de incidente neprevăzute și de obicei neplăcute. **2** (Lpl) Șir de întâmplări neprevăzute, impresionante, prezentate într-o operă literară.

peripiisi *vt* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 568 / V: ***piripisi*** / P: *~pi-i~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr **περιποίησα** (aor περιποιῶ)] (Înv) **1** A îngriji. **2** (Pex) A mângâia Si: *a alinta, a liniști*.

peripiisis *s* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 560 / P: *~pi-i~* / Pl: nct / E: ngr **περιποίησις**] (Înv) **1** Grijă. **2** (Pex) Afabilitate.

peripiiticos, ~oasă *a* [At: (a. 1782) GÁLDI, M. PHAN. 226 / P: *~pi-i~* / Pl: *~oși, ~e* / E: ngr **περιποιητικός**] (Grm: înv) Afabil.

peripiloric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péripylorique***] (Atm) Care este situat în jurul pilorului.

peripiscă *sf* [At: (a. 1829) FURNICĂ, ap. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~iști, ~iște* / E: rs **переписка**] (Înv) **1** Corespondență legată de un litigiu, de o neînțelegere. **2** (Pex) Motiv de proces. **3** (Pex) Ceartă.

periplegie *sf* [At: CORNEA, E. I, 63/22 / P: *~gi-e* / V: (înv) ***~ligie*** / Pl: *~gii* / E: fr ***périplégie***] (Med) Paralizie a tuturor membrelor.

peripleumonie *sf* vz ***peripneumonie***

peripleurită *sf* [At: DN³ / P: *~ple-u~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***péripleurite***] (Med) Inflamație a țesutului dintre pleura parietală și peretele toracic.

peripligie *sf* vz ***periplegie***

periplioturi *snp* [At: BUL. FIL. IV, 124 / E: rs **переплёт** „belea, dambla"] (Arg) **1** (Îe) **A lua (pe cineva) în ~** A bate pe cineva. **2** A pălmui.

periplipsis *sn* vz ***perilipois***

periplizon *sn* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 235 / Pl: *~oane* / E: ngr **περιπαίζων**] (Fam) **1** (Rar; îe) **A lua (pe cineva sau ceva) în ~** A-și bate joc de cineva sau de ceva. **2** (Îe) **A vorbi ~oane** A face aluzii mușcătoare.

periplocat *s* [At: (a. 1822) GÁLDI, M. PHAN. 226 / Pl: nct / E: cf ngr *περίπλοκος* „complicat"] (Înv) Țesătură cu desen neobișnuit.

periplu *sn* [At: M. I. CARAGIALE, C. 94 / Pl: *~le* / E: fr ***périple***] (Liv) **1** Expediție sau lungă călătorie pe mări și oceane. **2** (Pex) Călătorie lungă și adesea anevoioasă Si: *peregrinare*.

peripneumenie *sf* vz ***peripneumonie***

peripneumonic, ~ă *a, smf* [At: DN³ / P: *~pne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péripneumonique***] **1-2** (Persoană) care suferă de peripneumonie.

peripneumonie *sf* [At: (a. 1785) GÁLDI, M. PHAN. 226 / V: ***~ple~***, ***~men~***, ***~evm~*** / P: *~pne-u~* / Pl: (rar) *~ii* / E: lat ***peripneumonia***, ngr **περιπνευμονία, περιπλευμονία**, fr ***péripneumonie***] **1** (Înv) Afecțiune pulmonară. **2** (Spc) Pneumonie.

peripnevmonie *sf* vz ***peripneumonie***

peripolar, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péripolaire***, it ***peripolare***] Circumpolar.

periporită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***périporite***] (Med) Inflamație în jurul orificiilor glandelor sudoripare.

periproctită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***périproctite***] (Med) Inflamație difuză perirectală.

periprostatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périprostatique***] Care este situat în jurul prostatei.

periprostatită *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périprostatite***] (Med) Inflamație a țesutului celular periprostatic, care urmează unei prostatite.

peripsoită *sf* [At: DN³ / P: *~so-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***péripsoïte***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul mușchiului psoas.

peripter *sn, a* [At: NAUM, IST. ART. 172 / Pl: *~e* / E: ngr **περίπτερος**, fr ***périptère***] **1-2** (Edificiu) care este înconjurat pe toate părțile de o galerie de coloane.

perirectal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périrectal***] Care este situat în jurul rectului.

perirectită *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périrectite***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul rectului.

perirenal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périrénal***] Care este situat în jurul rinichilor.

perisabil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périssable***] **1** Care este expus să se strice, să se distrugă, să se altereze. **2** Care își păstrează integral calitățile un timp limitat.

perisabilitate *sf* [At: LEG. EC. PL. 249 / Pl: *~tăți* / E: ***perisabil*** + *-itate*] Însușire a ceea ce este perisabil.

perisalpingită *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périsalpingite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul salpingelui.

perisalpingovarită *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périsalpingovarite***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul salpingelui și al uterului Si: *perimetroanexită*.

periscop *sn* [At: CADE / Pl: *~oape* / E: fr ***périscope***] **1** Instrument optic în care razele de lumină sunt abătute de mai multe ori de la linia dreaptă, cu ajutorul oglinzilor sau al prismelor cu reflexie totală, și care servește la observarea unui punct inaccesibil ochiului observatorului. **2** ~ *solar* Aparat special care fotografiază poziția discului solar pe bolta cerească în raport cu orizontul.

periscopic, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périscopique***] **1** (D. lentile) Care are una dintre fețe plană sau concavă și cealaltă convexă. **2** Care aparține unui periscop. **3** Care este montat la un periscop.

periselenar, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périsélénaire***] Care este situat în jurul Lunii Si: *circumlunar, circumselenar, perilunar*.

perisferă *sf* [At: DN² / Pl: *~re* / E: fr ***périsphère***] Înveliș intern al pământului, care s-ar întinde de la adâncimea de 100 km până la 1200 km și care se presupune că este construit în cea mai mare parte din compuși ai siliciului și magneziului Si: *sima*.

perisigmoidită *sf* [At: DN³ / P: *~mo-i~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périsigmoïdite***] (Med) Inflamație a valvulelor sigmoide.

perisinovial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périsynovial***] Situat în jurul sinoviei.

perisinovită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***périsynovite***] (Med) Abces sau flegmon al tecii conjunctive care învelește o sinovială.

perisip *sn* [At: DER / Pl: *~uri* / E: fr ***périsipe***] Fâșie de pământ la malul mării care închide un liman sau o lagună.

perisistolă *sf* [At: DN² / Pl: *~le* / E: fr ***périsystole***] (Fzl) Interval de timp între sistolă și diastolă.

perisodactil *sn* [At: ENC. VET. 1 / S și: *~isso~* / Pl: *~e* / E: fr ***périssodactyle***] **1** (Lpl) Ordin de mamifere cu un număr impar de degete Si: *imparicopitat, imparidigitat*. **2** (Șls) Animal care aparține acestui ordin.

perisperm *sn* [At: GRECESCU, FL. 4 / Pl: *~e* / E: fr ***périsperme***] Țesut care acumulează substanțele nutritive de origine nucleară aflate în unele semințe ale plantelor.

perispermatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périspermatique***] Al perispermului Si: *perispermic*.

perispermatită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***périspermatite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul cordonului spermatic.

perispermic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 15 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périspermique***] **1** Care aparține perispermului Si: *perispermatic*. **2** Privitor la perisperm. **3** Prevăzut cu perisperm.

perisplanhnită *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périsplanchnite***] Inflamație a țesuturilor din jurul viscerelor.

perisplenită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***périsplénite***] (Med) Inflamație a capsulei seroase a splinei.

perispomen *sn* [At: CANTEMIR, IST. 98 / V: ***~ă*** *sf*, ***~on*** / A și: *~men* / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: ngr ***περισπώμενον***] **1** Accent circumflex în limba greacă. **2** (Pex) Cuvânt care poartă accent circumflex pe silaba finală.

perispomenă *sf* vz ***perispomen***

perispomenon *s* vz ***perispomen***

perispondilită *sfs* [At: DN³ / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périspondilite***] Inflamație reumatică a țesuturilor din jurul vertebrelor.

perispor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***périspore***] (Bot) Înveliș extern al sporului.

peristaltic, ~ă *a* [At: CR (1829), 313²/14 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péristaltique***] **1** (Îs) *Mișcare ~ă* sau (înv) *motiv ~* Mișcare de contracție a stomacului ori a intestinului, mergând de sus în jos, pentru a face ca alimentele să fie împinse de-a lungul tubului digestiv. **2** (Îas) Mișcare de contracție a inimii, care se propagă ondulatoriu.

peristaltism *sn* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 31 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***péristaltisme***] (Fzl) Mecanism al mișcărilor peristaltice.

peristas *sn* [At: CANTEMIR, IST. 217 / V: ***~is*** *si* / A și: *~tas* / Pl: *~uri, ~ii* / E: ngr ***περίστασις***] **1** (Înv) Situație. **2** Conjunctură. **3-4** Eveniment (neplăcut) Si: *incident*.

peristasis *si* vz ***peristas***

peristil *sn* [At: GTN (1836), 36²/16 / V: (nob) ***~tol*** / Pl: *~uri* / E: fr ***péristyle***] **1** Galerie interioară sau exterioară formată dintr-un șir de coloane, care mărginește o clădire, o curte, o sală. **2** Ansamblu al acestor coloane. **3** A doua curte interioară a clădirilor romane, închisă și mărginită de porticuri și rezervată vieții domestice, familiale.

peristilic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péristylique***] **1-3** Referitor la peristil (**1-3**). **4-6** Caracteristic peristilului (**1-3**).

peristol *sn* vz ***peristil***

peristolă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***péristole***] (Med) Contracție a mușchilor unui organ cavitar.

peristom *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***péristome***] **1** Regiune care înconjoară gura la unele animale inferioare cum sunt infuzorii. **2** Parte de la marginea cochiliei unor melci, formată dintr-un număr de dințișori vizibili după căderea operculului.

peristomal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péristomal***] **1-2** Referitor la peristom (**1-2**). **3-4** Al peristomului (**1-2**).

periston *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Periston***] Înlocuitor de plasmă sanguină.

peristrumită *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***péristrumite***] (Med) Tumoare malignă a celulelor din jurul vaselor mici.

periș *sn* [At: MAT. FOLK. 79 / Pl: *~uri* / E: ***păr²*** + *-iș*] (Olt; Mun; csc) **1** Loc în care cresc mulți peri² Si: (reg) *peret*. **2** Regiune cu peri².

perișcolar, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périscolaire***] **1** În afara programului din școală. **2** (Îs) *Activitate ~ă* Activitate care, fără a însemna instruire propriu-zisă, completează educația elevului pe plan moral, fizic sau intelectual, în afara programului de școală, în tabere, colonii, cercuri științifice sau distractive etc.

perișoară *sf* [At: POLIZU / Pl: *~re* / E: ***pară*** + *-ișoară*] **1-4** (Șhp) Pară² (**1-2**) (mică) Si: (reg) *perușcă* (**1-2**). **5** (Mpl) Preparat de formă sferică din carne tocată, amestecată cu orez și cu alte adaosuri, care intră în componența unor ciorbe. **6** (Ban; Trs; mpl) Sarma. **7** (Reg; lpl) Găluște din aluat. **8** (Îvr; Ban) Gogoașă din aluat prăjit. **9** (Bot; reg) Brabănoi (*Pyrola rotundifolia*). **10** (Bot; Mol; lpl) Smirdar (*Rhododendron kotschyi*). **11** (Reg; art.) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

perișor¹ *sm* [At: DONICI, F. I, 35/9 / Pl: *~i* / E: ***păr¹*** + *-ișor*] **1-8** (Șhp) Păr¹ (**1-4**) (subțire și fin) Si: (reg) *păruț¹* (**1-8**). **9** (Mol; Buc) Fir de bumbac foarte subțire. **10** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze ovale, plane pe fața superioară și păroase Si: (reg) *iarba-părului, limă, secăriță* (*Elymus asper*). **11** (Reg) Planta *Elymus sabulosus*. **12** (Buc) Mică plantă erbacee cu frunze late, cu flori mici, roșietice și cu frunzele acoperite cu peri scurți (*Circaea alpina*).

perișor² *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***păr²*** + *-ișor*] (Bot) **1-2** (Șhp) Păr² (**1**) (mic) Si: (reg) *părluț* (**1-2**), *păruț²* (**1-2**). **3** Plantă erbacee cu frunze ovale, cu florile albe-verzui și fructul o capsulă Si: *brăbănoc, merișor¹*, (reg) *verdeața-iernii* (*Pyrola secunda*). **4** Plantă cu flori roz sau albe, cu corola globuroasă închisă Si: *brăbănoc* (*Pyrola minor*). **5** (Reg) Brăbănoi (*Pyrola rotundifolia*). **6** (Reg) Planta *Pyrola media*. **7** (Reg) Saschiu (*Vinca minor*).

peritar *sn* vz ***păretar***

peritascuri *sp* vz ***peritașcuri***

peritașcuri *sp* [At: ANTIPA, P. 309 / V: *~asc~*, ***~teaști*** / Pl: rs ***перетяжка*** „strângere, adunare"] (Pes; Dob) Pripoane pentru prins cega.

periteag *sn* [At: ANTIPA, P. 358 / V: *~ah* / Pl: *~uri* / E: rs ***перетяга***] Unealtă de pescuit alcătuită din trei perimete Si: *teag*.

periteah *sm* vz ***periteag***

periteaști *spl* vz ***peritașcuri***

periteliom *sn* [At: DN³ / P: *~li-om* / Pl: *~oame* / E: fr ***périthéliome***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul glandei tiroide Si: *periendoteliom*.

poeriteliu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***périthélium***] (Atm) Țesut conjunctiv care înconjoară vasele mici.

peritendineu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ee* / E: fr ***péritendineum***] (Atm) Teacă conjunctivă care acoperă fibrele tendoanelor.

peritendinită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***péritendinite***] (Med) Inflamație a peritendineului.

peritendinos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***péritendineux***] (Med) **1** Referitor la peritendineu. **2** Al peritendineului.

peritendonită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périténonite***] (Med) Inflamație a țesutului peritendinos.

periterestru, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~eștri, ~re* / E: ***peri- + terestru***] (Rar) **1** Care se află în jurul pământului. **2** Care se petrece în jurul pământului.

peritiflită *sf* [At: BIANU, D. S. 69 / Pl: *~te* / E: fr ***pérityphite***] Boală care constă în inflamarea peritoneului în regiunea cecului.

peritiroidită *sf* [At: DN[3] / P: *~ro-i~* / Pl: (nob) *~te* / E: fr ***périthyroïdite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul glandei tiroide.

peritoan *sn* vz ***peritoneu***

peritoi *smi* [At: FD IV, 265 / E: ***perit*** + *-oi*] (Reg) Om slab.

peritomi *s* [At: R. GRECEANU, CM II, 157 / Pl: nct / E: ngr ***περιτομή***] (Grî) Sărbătoare religioasă creștină celebrată la 1 ianuarie.

peritomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: (nob) *~ii* / E: fr ***péritomie***] Circumcizie.

peritoneal, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 267/28 / P: *~ne-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péritonéal***] **1** Care aparține peritoneului. **2** Privitor la peritoneu. **3** De peritoneu.

peritoneo *sn* vz ***peritoneu***

peritoneoscop *sn* [At: DN[3] / P: *~ne-o~* / Pl: *~oape* / E: fr ***péritonéoscope***] (Med) Instrument pentru examinarea cavității și a organelor abdominale Si: *abdomenoscóp, laparoscop*.

peritoneoscopie *sf* [At: DN[3] / P: *~ne-o-sco-pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***péritonéoscopie***] (Med) Examen endoscopic al cavității abdominale Si: *laparoscopie, ventroscopie*.

peritoneu *sn* [At: ALBINEȚ, M. 173/21 / V: ***~m***, (înv) ***~eo, ~oniu, ~oan, ~tuan*** / Pl: *~ee* / E: lat ***péritonaeum***, it ***peritoneo***, fr ***péritoine***] Membrană seroasă subțire, transparentă, care căptușește pereții cavității abdominale și care învelește cele mai multe dintre organele cuprinse în această cavitate Si: (pop) *prapur*, (îrg) *pânușă*, (reg) *pecie*.

peritoneum *sn* vz ***peritoneu***

peritonită *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 264/10 / Pl: *~te* / E: fr ***péritonite***] (Med) Inflamație acută, rar cronică, a peritoneului.

peritoniu *sn* vz ***peritoneu***

peritonsilită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: ***peri- + tonsilită***] (Med) Inflamație a țesuturilor periamigdaliene.

peritoracic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~cici, ~cice* / E: fr ***périthoracique***] (Med) Care este situat în jurul toracelui.

peritraheal, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~he-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péritrachéal***] (Med) Care este situat în jurul traheei Si: *peritrahean*.

peritrahean, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~he-an* / Pl: *~eeni, ~eene* / E: fr ***péritrachéen***] Peritraheal.

peritraheită *sf* [At: DN[3] / P: *~he-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***péritrachéite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul traheei.

peritrih *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ***peri-*** + gr ***θρίξ*** „păr"] (Blg) Dispunere a cililor pe întreaga suprafață a corpului unei bacterii.

peritrofic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péritrophique***] Care se referă la nutriția țesuturilor înconjurătoare.

peritropical, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péritropical***] Care este situat în jurul tropicelor.

perituan *sn* vz ***peritoneu***

peritură *sf* vz ***perietură***

perițele *sfp* [At: BORZA, D. 137 / E: cf *pieri*] (Bot; reg) Scrântitoare (*Potentilla argentea*).

periție *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: lat ***peritia***] (Ltm) **1** Experiență. **2** Cunoștință. **3** Dibăcie. **4** Talent.

periucă *sf* [At: ALRM II/I, h 405/362 / P: *~ri-u~* / Pl: *~uci* / E: ***perie*** + *-ucă*] (Reg) **1-10** (Șhp) Periuță **(1-10)**. **11** Pensulă.

periunghial, ~ă *a* [At: BELEA, P. A. 135 / P: *~ri-un-ghi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***peri- + unghial***] (Rar) Care este situat în jurul unghiei.

periureteral, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périurétéral***] (Med) Care este situat în jurul ureterelor.

periureterită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périurétérite***] (Med) Inflamație a țesuturilor periureterale.

periuretral, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périurétral***] (Med) Care este situat în jurul uretrei.

periuretrită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périurétrite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul uretrei.

periusie *sf* [At: (a. 1715) GÁLDI, M. PHAN. 226 / V: ***~reu~, ~ru~*** / P: *~ri-u~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***περιουσία***] (Înv) Bunuri materiale Si: *avere*.

periuță *sf* [At: DRLU / P: *~ri-u~* / Pl: *~țe* / E: ***perie + -uță***] **1-10** (Șhp) Perie **(1, 5-8)** (mică) Si: *perioară* **(1-10)**, (reg) *periucă* **(1-10)**. **11** (Spc) Perie de dinți. **12** (Reg) Parte păroasă de la piciorul albinei.

periuvular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périuvulaire***] (Med) Care este situat în jurul uvulei.

perivaginal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périvaginal***] (Med) Care este situat în jurul vaginului.

perivaginită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périvaginite***] (Med) Inflamație a țesutului celular al micului bazin situat în jurul vaginului.

perivascular, ~ă *a* [At: BABEȘ, O. A. I, 135 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périvasculaire***] (Atm) Care este situat în jurul vaselor.

perivisceral, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périviscéral***] Care este situat în jurul viscerelor.

perivodi *vt* [At: (a. 1848), ap. CONTRIBUȚII, II, 121 / Pzi: *~desc* / E: rs ***переводить***] (Rsî) **1** A numi[1]. **2** A transfera.

perizonă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***périzonium***, it ***perizonna***, cg ***perizonium***] (Liv) **1** Centură. **2** Brâu. **3** Slip.

perj[1] *sm* [At: (a. 1712) URICARIUL XX, 87 / V: ***perș, piarj*** / Pl: *~i* / E: drr ***perjă***] (Mol) **1** Varietate de prun. **2** (Pgn) Prun (*Prunus domestica*).

perj[2] *s* vz ***perșeie***

perjar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 271 / V: ***~jeriu*** / Pl: *~i* / E: ***perj[1]*** + *-ar*] **1** (Mol) Cultivator de pruni Si: (rar) *prunar*. **2** Epitet dat de către plutașii de la munte celor de pe Bistrița, de mai jos de Piatra-Neamț. **3** (Reg) Vânt nedefinit mai îndeaproape.

perjă *sf* [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 133/7 / V: (reg) ***parjă***, (îvr) ***~rșă, piar~, piarșî*** / Pl: *~je*, (rar) *perji* / E: nct] (Mol) **1** Specie de prună care se desprinde ușor de pe sâmbure. **2** (Pgn) Prună. **3** (Îe) **A fi bun (de pus) cu ~je** A nu fi bun de nimic. **4** (Fam; îs) *Rahat cu ~je* Nimic.

perjărie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 270 / V: ***~jer~*** / Pl: *~ii* / E: ***perj[1]*** + *-ărie*] (Mol) **1** Livadă de perji. **2** (Pgn) Prunărie. **3-4** Cantitate mare de perje **(1-2)**.

perjerie *sf* vz ***perjărie***

perjeriu *sm* vz ***perjar***

perjol *sn* vz ***pârjol***

perjolit, ~ă *a* vz ***pârjolit***

perjur, ~ă *s, a* vz ***sperjur***

perjuriu *s, a* vz ***sperjur***

perl *s* [At: MOLIN, V. T. / V: (pcf) ***perlă*** *sf* / Pl: nct / E: ger ***Perl***] Corp de literă având mărimea de cinci puncte tipografice.

perla *vi* [At: BRĂESCU, O. A. I, 228 / Pzi: *~lez* / E: fr ***perler***] (Rar) **1** A forma picături. **2** A se scurge în formă de picături.

perlaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: cf fr *perler*] **1** Execuție perfectă a unei bucăți muzicale, cântând clar și distinct fiecare notă. **2** Degajare sub formă de bule a gazelor dizolvate în lichide. **3-4** Perlare **(1-2)**.

perlare *sf* [At: SFC IV, 319 / Pl: *~ri* / E: ***perla***] **1** Formare de picături Si: *perlaj* **(3)**. **2** Scurgere în formă de picături Si: *perlaj* **(4)**.

perlat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: ***perla***] **1** Împodobit cu perle[1]. **2** Care are aspectul perlelor[1]. **3** Care are strălucirea perlelor[1]. **4** (Ca) de perle[1]. **5** (Muz; d. o bucată, d. un pasaj) Care este executat prin detașarea

clară a fiecărei note. 6 (Îs) *Grevă ~ă* Grevă în care activitatea dintr-o întreprindere suferă prin oprirea sau prin încetinirea lucrului la o fază, la un stadiu de producție.

perlă¹ *sf* [At: ASACHI, S. L. I, 251 / Pl: *~le* / E: fr ***perle***, it ***perla***, ger ***Perle***] 1 Piatră prețioasă de podoabă, de culoare argintie cu luciu sidefiu, aproximativ sferică, produsă de anumite scoici Si: *mărgăritar*, (îvp) *mărgărit*. 2 Imitație a acestei pietre, folosită ca obiect de podoabă, în șiraguri. 3 (Fig) Persoană cu merite deosebite. 4 Lucru de mare valoare Si: *mărgăritar*. 5 (Irn) Eroare de exprimare grosolană și ridicolă. 6 Element decorativ de formă sferică, folosit la decorarea unor muluri arhitecturale.

perlă² *sf* vz ***perl***

perlier, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 180 / P: *~li-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perlier***] (Rar) Care ține de perle¹ (1). 2 Privitor la perle¹ (1). 3 Care se ocupă de perle¹ (1). 4 De perle¹ (1).

perlină *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 124 / Pl: *~ne* / E: cf ger *Perlhuhn*] (Orn; rar) Bibilică (*Numida meleagris*).

perlingual, ~ă *a, av* [At: ABC SĂN. 281 / P: *~gu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***perlingual***] 1-2 (D. administrarea unor medicamente) (Care este pus) pe limbă sau sub limbă pentru a fi resorbit rapid de mucoasa linguală și pentru a asigura o acțiune cât mai rapidă.

perlit, ~ă [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***perlite***, ger ***Perlit***, rs ***перлит***] 1 *sn* Material de construcție cu structură spongioasă fină, obținută din sticlă vulcanică și folosit la executarea unor tencuieli termoizolante. 2 *sf* Constituent structural al oțelurilor, alcătuit din ferită și cementită.

perlofil *s* [At: LTR² / Pl: nct / E: ***perlon + fil*** „fir"] Fibră textilă din polimer sintetic, asemănătoare nailonului, caracterizată printr-o mare rezistență.

perlon *s* [At: LTR² / Pl: nct / E: fr ***perlon***, ger ***Perlon***, rs ***перлон***] Fibră textilă din polimer sintetic de tipul relonului.

perloșină *sf* [At: ALR SN IV, h 1127 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Țesut fibros, vâscos.

perlucid, ~ă *a* [At: NEGULICI, III, 15 / Pl: *~cizi, ~e* / E: lat ***perlucidus***] (Îvr) Foarte strălucitor.

permafrost *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Permafrost***, fr ***permafrost***] (Glg) Strat de sol și de roci care nu se dezgheață nici în timpul verii Si: *pergelisol*.

permaloi *s* [At: LTR² / S și: *~lloy* / Pl: nct / E: fr ***permalloy***, ger ***Permalloy***, rs ***пермаллой***] Aliaj de fier și nichel, care în câmpuri magnetice slabe, posedă o permeabilitate magnetică mare și care este folosit la confecționarea de miezuri pentru aparate de măsură, amplificatoare magnetice etc.

permanent, ~ă [At: NEGULICI / V: (reg) ***par~, pir~*** *a* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***permanent***] 1 *a* Care există un anumit interval de timp sau veșnic, fără a se schimba și fără a se întrerupe Si: *constant, necontenit, neîntrerupt, stabil, statornic*. 2 *a* Care se desfășoară sau se repetă fără întrerupere Si: *necontenit, neîntrerupt*. 3 *a* (Îs) *Ondulație ~ă* Ondulație a părului făcută printr-un procedeu special pentru a se menține multă vreme. 4-5 *sn* (Procedeu prin care se obține o) ondulație permanentă. 6-7 *sn, a* (Șîs *păr ~*) (Păr) care a fost ondulat prin acest procedeu. 8 *a* (D. instituții, organizații etc. sau persoane care le reprezintă; îoc *provizoriu*) Care funcționează neîntrerupt o perioadă de timp determinată, exercitând anumite atribuții. 9 *a* (D. salariați; îoc *zilier*) Care este angajat definitiv în schema unei întreprinderi sau instituții sau care este asimilat salariaților angajați în schemă. 10 *a* (Îs) *Armată* (sau, înv, *oștire, oaste*) *~ă* Armată întreținută neîntrerupt de un stat prin recrutări periodice. 11 *a* (În vechea armată; îoc *cu schimbul*) Care presta serviciul militar fără întrerupere. 12 *a* (Chm: d. gaze) Care își conservă starea la toate temperaturile și sub toate presiunile.

permanentiza *vrt* [At: BUL. FIL. II, 225 / Pzi: *~zez* / E: ***permanent + -iza***] 1-2 (A deveni sau) a face să devină permanent Si: *a (se) statornici*, (îvr) *a (se) perena*.

permanentizare *sf* [At: DN² / Pl: *~zări* / E: ***permanentiza***] Statornicie.

permanență *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~ție, ~nin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***permanence***] 1-2 Însușire a unui lucru, a unei acțiuni, a unui fenomen etc. de a fi permanent (1-2). 3-4 (Calitate a) ceea ce este durabil. 5 Durată lungă a anumitor lucruri, fenomene etc. 6 (Înv; îs) *Carte de ~* Act prin care se aprobă stabilirea cuiva într-o localitate. 7 (Ilav) **De ~** De serviciu. 8 (Îal) În exercițiul funcțiunii. 9 (Ilav) **În ~** Mereu. 10 (Îal) Fără întrerupere Si: *continuu*. 11 (Ccr) Serviciu însărcinat cu asigurarea funcționării neîntrerupte a unei instalații, instituții etc. 12 Însușire definitorie a unei familii, a unui neam, care se transmite din generație în generație.

permanenție *sf* vz ***permanență***

permaganat *sm* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ați* / E: fr ***permanganate***] (Chm) Sare a acidului permanganic.

permanganic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 409 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***permanganique***] (Chm) 1 Care se referă la unii compuși ai manganului. 2 Care conține unii compuși ai manganului. 3 (Îs) *Acid ~* Acid care conține mangan, stabil numai în soluție apoasă, folosit ca oxidant.

permaninţă *sf* vz ***permanență***

permeabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / P: *~me-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perméable***] (D. membrane sau materiale poroase) Care permite trecerea prin el a unui fluid, supus unei diferențe de presiune Si: (îvr) *pătrunzibil*.

permeabilitate *sf* [At: BREZOIANU, R. 54/16 / P: *~me-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***perméabilité***] 1 Proprietate a unei membrane sau a unui material cu structură poroasă de a fi permeabil. 2 (Șîs *~ magnetică*) Mărime egală cu raportul dintre inducția magnetică dintr-un mediu izotop și intensitatea câmpului magnetic.

permeabiliza *vt* [At: DN³ / P: *~me-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***perméabiliser***] A face permeabil ceva.

permeabilizare *sf* [At: DN³ / P: *~me-a~* / Pl: *~zări* / E: ***permeabiliza***] Proces prin care ceva devine permeabil.

permeabilizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***permeabiliza***] Care a devenit permeabil.

permeametru *sn* [At: LTR² / P: *~me-a~* / Pl: *~re* / E: fr ***perméamètre***, ger ***Permeameter***] Aparat pentru determinarea în laborator sau pe teren a permeabilității unui material.

permeanță *sf* [At: LTR² / P: *~me-an~* / Pl: *~țe* / E: fr ***perméance***] Mărime magnetică egală cu raportul dintre fluxul magnetic care trece printr-un circuit magnetic și tensiunea magnetică din lungul circuitului.

permeci [At: T. PAPAHAGI, M. 53 / Pzi: *~ecesc* / E: cf rs *примочить* „a muia"] (Mar) 1 *vr* A se schimba. 2 *vr* A se strica. 3 *vr* A se ofili. 4 *vt* A răscoli. 5 A deranja.

permendur *s* [At: LTR / Pl: nct / E: nct] Aliaj de cobalt și fier, de obicei cu mare permeabilitate magnetică, folosit în electrotehnică.

permetezeu *s* [At: ALRM SN I, h 156 / Pl: nct / E: mg ***permetező***] (Mgm: Trs) Vermorel pentru stropit via.

permetezli *vt* [At: ALRM SN I, h 155 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***permetez***] (Mgm: Trs; c. i. via) A stropi.

permetivitate *sf* vz ***permitivitate***

permian, ~ă [At: LTR² / P: *~mi-an* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***permien***] (Glg) 1 *a* Care aparține ultimei perioade a erei paleozoice Si: (înv) *permic* (1). 2 *a* Care se referă la această perioadă Si: (înv) *permic* (2). 3 *s* Ultimă perioadă a erei paleozoice. 4 *s* Serie de straturi geologice din permian (3).

permic, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf ger *permisch*] (Glg; înv) 1-2 Permian (1-2).

perminvar *a* [At: LTR² / Pl: nct / E: nct] Aliaj de nichel și cobalt sau de nichel, cobalt și molibden, cu permeabilitate magnetică mare, folosit în industria electrotehnică.

permis¹ *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. I, 181 / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***permis***] 1 Autorizație oficială scrisă, eliberată de un for competent, în virtutea căreia cineva poate exercita o profesiune sau poate beneficia de anumite drepturi Si: *permisie, permisiune*. 2 (Reg) Permisie.

permis², ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~iși, ~e* / E: ***permite***] Care este îngăduit, autorizat, încuviințat.

permisie *sf* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 230 / Pl: *~ii* / E: fr ***permission***, lat ***permissio***] (Spc) Învoire acordată militarilor, de a părăsi serviciul pe o durată bine determinată de timp Si: (reg) *permis* **(2)**.

permisionar [At: IORDAN, L. R. A. 164 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***permissionaire***] (Nob) Soldat care se află în permisie.

permisiune *sf* [At: IORGOVICI, O. 53/13 / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***permission***, lat ***permissio, -onis***] **1** Învoire, aprobare cerută de cineva sau acordată cuiva de a face ceva Si: *încuviințare, îngăduință*. **2** (Pex; rar; ccr; îf *permisie*) Permis **(1)**.

permisivitate *sf* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~tăți* / E: cf fr ***permissivité***] Atitudine caracterizată prin îngăduință maximă, fără a pune nici o condiție.

permite [At: CALENDARIU (1794), 27/20 / Pzi: *permit* / Cj: 3 și (pop) *~mită* / E: lat ***permittere***, fr ***permettre***] **1** *vt* (Fșa) A lăsa, a accepta ca un lucru să se facă sau să se producă într-un anumit fel. **2** *vt* A nu împiedica să se producă ceva Si: *a încuviința, a îngădui*, (înv) *a ogodi*[1]. **3** *vt* A da cuiva dreptul, libertatea, posibilitatea de a face ceva. **4** *vt* A face ca ceva să fie posibil. **5** *vr* (Ccd) A-și lua libertatea Si: *a îndrăzni, a-și îngădui*. **6** *vr* A-și aroga anumite drepturi. **7** *vr* A dispune de ceva.

permitere *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: *~ri* / E: ***permite***] **1** Acceptare ca un lucru să se petreacă într-un anumit fel. **2** Acordare cuiva a dreptului de a face ceva. **3** Autorizare a ceva. **4** Arogare a unor drepturi.

permitivitate *sf* [At: LTR[2] / V: (rar) ***~met~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***permitivité***] (Fiz) Mărime egală cu raportul dintre inducția electrică și intensitatea câmpului electric într-un mediu izotop.

permuta *vt* [At: ASACHI, ap. CONTRIBUȚII, III, 149 / V: (reg) ***prem~*** / Pzi: *permut* / E: fr ***permuter***, lat ***permutare***] **1-2** (Mat; Lin) A efectua o permutare **(1-2)**. **3** A muta în altă parte cu serviciul Si: *a transfera*, (înv) *a premutarisi*.

permutabil, ~ă *a* [At. BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***permutable***] Care poate fi permutat.

permutabilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (nob) *~tăți* / E: fr ***permutabilité***] Caracter a ceea ce este permutabil.

permutare *sf* [At: TEODOROVICI / Pl: *~tări* / E: ***permuta***] **1** (Mat; Lin) Operație prin care se schimbă între ele locurile a două sau mai multe elemente. **2** (Mat; Lin: mpl) Grupe distincte de obiecte astfel formate Si: (rar) *permutație* **(1)**. **3** Mutare a cuiva în altă parte Si: *transferare*, (rar) *permutație* **(2)**. **4** (Spc) Mutare a cuiva cu serviciul Si: *transferare* (rar) *permutație* **(3)**. **5** (Ccr) Ordin, dispoziție de mutare, de transferare a cuiva.

permutație *sf* [At: ASACHI, E. I, 119/1 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***permutation***, lat ***permutatio***] (Asr) **1** (Mat; Lin) Permutare **(2)**. **2** Permutare **(3)**. **3** (Nob) Transferare.

permutațional, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***permutație*** + ***-onal***] **1-3** De permutație **(1-3)**. **4** Care conține o permutație **(1)**.

permutațiune *sf* vz ***permutație***

permutit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~iți* / E: fr ***permutite***] (Chm) Silicat de aluminiu și de sodiu hidratat.

pernaj *s* vz ***pernej***

pernambuc *sn* vz ***fernambuc***

pernă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 23/10 / V: (pop) ***~rină*** (Pl: *~rine, ~rini*), (reg) ***piar~, pirină*** / Pl: *~ne* / E: srb ***perina***] **1** Obiect confecționat de obicei din două bucăți dreptunghiulare sau pătrate de țesătură de bumbac cusute între ele, înăuntrul cărora se pun fulgi, lână, puf, paie etc. și pe care, de obicei, omul își pune capul când se culcă. **2** (Îs) *~ de călcat* Ustensilă auxiliară asemănătoare cu o pernă **(1)**, care se folosește la călcatul obiectelor de îmbrăcăminte, în special al mânecilor, pieptilor, umerilor. **3** (Îs) *~ electrică* Dispozitiv electrocaloric în formă de pernă **(1)**, în care se găsesc rezistențe electrice izolate cu azbest și relee de protecție și care servește la încălzirea unei regiuni a corpului. **4** (Îe) **A muri fără ~ la cap** A muri singur și în mare sărăcie. **5** (Reg; îe) **A-i cădea (cuiva) ~na** A pierde un avantaj. **6** (Îae) A-i merge cuiva mai puțin bine. **7** (Pex; reg; șîs *~ mare, ~ de cele mari, ~ de fulgi*) Pilotă. **8** Obiect de tapiserie executat din diferite materiale, umplut cu fulgi, cu lână, cu păr, cu iarbă-de-mare etc., uneori prevăzut și cu arcuri, care se fixează pe băncile unei trăsuri, ale unui automobil sau pe anumite mobile și pe care se stă. **9** (Pop) Așternut care se pune sub șa. **10** (Pan) Obiect asemănător cu perna **(1)**, care are diverse utilizări. **11** (Reg) Perinoc. **12** (Trs) Pod al osiei de la căruță. **13** (Reg) Fiecare dintre căpătâiele joagărului. **14** (Reg) Nimfă a furnicii. **15** (Art.) Dans popular care se joacă la nunți, când se scoate din casă zestrea miresei. **16** (Art.) Melodie după care se execută acest dans. **17** (Trs; îf *pirină*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape, probabil perinița **(13)**. **18** (Trs; îf *pirina*) Melodie după care se dansează pirina **(17)**. **19** (Reg) Cuptor de gătit. **20** (Reg) Bidinea.

pernej *s* [At: BORZA, D. 38 / V: ***~naj, s~*** / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) **1** Iarbă-neagră (*Calluna vulgaris*). **2** Țăpoșică (*Nardus stricta*).

perneu *sn* [At: MÂNDRESCU, UNG. 96 / Pl: *~euă, ~nauă* / E: mg ***pernye***] (Trs) Cenușă care rezultă din arderea paielor.

pernic *s* [At: GL. OLT. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Instrument de pescuit nedefinit mai îndeaproape.

pernica *vt* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: 3 *pernică* (A: nct) / E: ns cf *pernicie*] (Trs) **1-2** A distruge (ducând cu sine).

pernicie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~cii* / E: lat ***pernicies***] (Ltr) **1** Primejdie. **2** Pierzanie. **3** Distrugere.

pernicios, ~oasă *a* [At: BARIȚIU, P. A. II, 655 / V: (înv) ***~ițios*** / P: *~ci-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***perniciosus***, fr ***pernicieux***] (Livr) **1** Care provoacă un rău Si: *dăunător, vătămător*. **2** Care este periculos, în special pentru sănătate Si: *dăunător, vătămător*. **3** (Med; îs) *Anemie ~oasă* Formă gravă de anemie, în care numărul globulelor roșii scade foarte mult și care poate provoca moartea. **4** (Îs) *Febră ~oasă* sau (înv) *friguri ~oase* Formă gravă a paludismului.

perniciozitate *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~ci-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***perniciosité***] (Rar) Caracter a ceea ce este pernicios.

pernioară *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 356 / V: ***~rin~***, (reg) ***~ri~*** / P: *~ni-oa~* / Pl: *~re* / E: ***pernă*** + *-ioară*] **1-6** (Pop; șhp) Perniță **(1-6)**.

pernion *sn* [At: DN[3] / P: *~ni-on* / Pl: ? / E: fr ***pernion***] (Med) Tumefiere cutanată la extremități care apare în urma unor degerături.

pernișoară *sf* [At: GCR II, 300 / Pl: *~re* / E: ***pernă*** + *-ișoară*] **1-6** (Pop; șhp) Perniță **(1-6)**.

perniță *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 107 / V: (pop) ***~rin~*** / Pl: *~țe* / E: ***pernă*** + *-iță*] **1-6** (Șhp) Pernă **(1-2, 8)** (mică) Si: *pernuță* **(1-6)**, (pop) *pernioară* **(1-6)**, *pernișoară* **(1-6)**, (reg) *modiță* **(1-6)**, *perinel* **(1-6)**, *perinucă* **(1-6)**. **7** (Spc) Puișor. **8** (Șîs *~ de ace*) Săculeț de diferite forme, umplut cu câlți, vată, nisip etc. în care se înfig, pentru a fi păstrate, ace și bolduri Si: *pernuța*, (reg) *pernuca*. **9** Piesă confecționată din vată de croitorie, care se aplică la umerii unor sacouri, paltoane, taioare, pentru a da îmbrăcămintei respective forma corespunzătoare umărului. **10** (Șîs *~ de ungere*) Un fel de perniță confecționată din țesătură de lână sau de bumbac, cusută cu sârmă subțire de cupru, montată în cutia de osie inferioară a vehiculelor de cale ferată și folosită la ungerea fusului osiilor. **11** Mică pernă care se pune sub șa Si: (pop) *pernioară*. **12** (Reg; îf *perinița*) Ochelari de cai. **13** (Îf *perinița*) Dans popular în care un băiat iese în centrul horei, își alege din horă o fată cu care îngenunchiază pe o pernă sau pe o batistă și o sărută, fata urmând să facă același lucru cu alt băiat Si: (reg) *perinel* **(7)**. **14** (Îf *perinița*) Melodie după care se execută acest dans Si: (reg) *perinel* **(8)**. **15** (Reg; îf *periniță*) Prăjitură nedefinită mai îndeaproape.

pernițios, ~oasă *a* vz ***pernicios***

pernoc *sn* vz ***perinoc***

pernod *sns* [At: DN[3] / E: fr ***pernod***] Varietate de vin franțuzesc care se bea ca aperitiv.

pernog *sn* vz ***perinoc***

pernuc *sn* vz ***perinoc***

pernuță *sf* [At: DRLU / V: (pop) ***~rin~*** / Pl: *~țe* / E: ***pernă*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Perniță **(1-6)**. **7** (Spc) Puișor. **8** (Șîs *~ de ace*) Perniță **(8)**. **9** Fiecare dintre proeminențele moi de la extremitatea degetelor unor feline, la adăpostul cărora acestea își pot retrage ghearele. **10** (Pex; ipr) Proeminență situată în partea extremă a copitei calului.

perocar *sm* vz *perucar*

perocă *sf* vz *perucă*

peron *sn* [At: CARAGIALE, O. II, 95 / Pl: *~oane* / E: fr *perron*] **1** Platformă, acoperită sau descoperită, amenajată într-o stație de-a lungul liniilor de cale ferată, pentru a ușura călătorilor urcarea în tren și coborârea din tren. **2** (Rar) Distanță care se lasă între două grupe de vagoane din fața stației. **3** Platformă, uneori decorată cu motive ornamentale, situată în fața intrării principale a unei clădiri și având, atunci când aceasta este înaltă, câteva trepte.

peronă *sf* vz *peroneu*

peroneal, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ne-al* / Pl: *~i, ~e* / E: *peroneu* + *-al*] (Rar) Peronier.

peroneu *sn* [At: KRETZULESCU, A. 81/10 / V: (înv) *peronă* *sf* / Pl: *~ee* / E: fr *péroné*] Os lung și subțire, situat între genunchi și gleznă, care se articulează la cele două extremități cu tibia, împreună cu care formează scheletul gambei.

peronier, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ni-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *péronier*] Al perineului Si: *peroneal*.

peronină *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr *péronine*] (Farm) Narcotic cu acțiune mai puternică decât morfina.

pernospora *sf* vz *peronosporă*

peronosporă *sf* [At: ENC. AGR. / V: *~ra* / Pl: *~re* / E: lat *peronospora* cf fr *péronosporacées*] Ciuperci inferioare, parazite ale plantelor fanerogame.

perora [At: EMINESCU, N. 88 / Pzi: *~rez* / E: fr *pérorer*] **1** *vi* A vorbi mult, pe un ton însuflețit, emfatic. **2** *vt* (Nob) A susține, a dezbate cu înflăcărare.

peroral *av* [At: ABC SĂN. 281 / E: *per*[1] + *oral*[1]] (D. modul de administrare a unor medicamente) Pe cale bucală.

perorant, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: *perora*] (Rar; irn) Persoană care vorbește mult.

perorare *sf* [At: DDRF / Pl: *~rări* / E: *perora*] **1** Vorbire pe un ton însuflețit și emfatic. **2** Dezbatere cu înflăcărare.

perorație *sf* [At: MARCOVICI, R. 82/2 / V: (rar) *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat *peroratio, -onis* cf fr *péroraison*] **1** Parte finală, concluzie a unui discurs, a unei cuvântări, rostită însuflețit și emfatic. **2** (Pgn) Vorbire însuflețită și emfatică, destinată să convingă.

perorațiune *sf* vz *perorație*

per os *lav* [At: DN[3] / E: ml *per os*] Peroral.

perosea *sf* vz *peruzea*

perosid *sm* vz *peroxid*

perostie *sf* vz *pirostrie*

perot, ~ă [At: BOLINTINEANU, O. 271 / Pl: *~oți, ~e* / E: ngr **περότης**] **1-2** *smf, a* (Persoană) de naționalitate străină care locuia în mahalaua Pera a Istanbulului. **3** *smp* Populație de naționalitate străină care locuia în Pera. **4-5** *a* Care aparține (mahalalei Pera din Istanbul sau) peroților (**1**). **6-7** *a* Privitor (la Pera sau) la peroți (**1**). **8** *a* Originar din Pera.

peroxid *sm* [At: PONI, CH. 104 / V: (înv) *~osid* *sn* / Pl: *~izi* / E: fr *peroxyde*] Derivat al apei oxigenate rezultat prin înlocuirea hidrogenului acestuia cu metale sau cu radicali organici.

peroxidază *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr *peroxydase*, ger *Peroxydase*, rs **пероксидаза**] (Blg) Enzimă care catalizează desfacerea peroxidului de hidrogen sau a peroxizilor organici.

perpedă *sf* vz *perpetă*

perpedus *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 124 / Pl: *~i* / E: fo] (Orn; reg) Pițigoi albastru (*Parus coeruleus*).

perpegiel *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 156 / Pl: *~ei* / E: ns cf *pârpăduche*] (Ban) Om mic, pipernicit, nedezvoltat Si: *stârpitură*.

perpeleac *sn* vz *prepeleac*

perpeleală *sf* vz *pârpăleală*

perpeli *v* vz *pârpăli*

perpeliag *sn* vz *prepeleac*

perpeliciu [At: CADE / Pl: (**1**) *~ri*, (**2-3**) *perpelici* / E: *perpeli* + *-iciu*] **1** *sn* (Olt; lpl) Vreascuri, surcele uscate, care fac flacără mare. **2** *sm* (Olt) Om neastâmpărat. **3** *sm* (Olt) Copil zburdalnic.

perpelig *sn* vz *prepeleac*

perpelire *sf* vz *pârpălire*

perpelit, ~ă *a* vz *pârpălit*

perpeliță[1] *sf* vz *pârpăriță*

perpeliță[2] *sf* vz *prepeliță*

perpendecular, ~ă *a* vz *perpendicular*

perpendicolare *a* vz *perpendicular*

perpendicoler, ~ă *a* vz *perpendicular*

perpendicul *s* vz *perpendiculă*

perpendicular, ~ă [At: ȘINCAI, ÎNV. 102 / V: *~dec~, ~erd~*, (înv) *~colare, ~coler, ~e, ~iu* / Pl: *~i, ~e* / E: lat *perpendicularis, perpendicularius*, ger *perpendikular*, it *perpendicolare*, fr *perpendiculaire*] **1** *a* (D. drepte sau planuri) Care formează între ele unghiuri adiacente egale sau unghiuri diedre adiacente egale Vz *vertical*. **2** *a* (D. aștri) Care se află la zenit. **3** *a* (Spc) (D. scriere) Care are caracterele dispuse vertical. **4** *sf* Dreaptă care este perpendiculară (**1**) pe altă dreaptă sau pe un plan Si: (înv) *perpendiculă*.

perpendiculare *a* vz *perpendicular*

perpendiculariamente *av* vz *perpendicularmente*

perpendiculariceşte *av* [At: EGT 51[r] / E: *perpendicular* + *-icește*] (Înv) Perpendicularmente.

perpendicularitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: fr *perpendicularité*] **1** Însușire de a fi perpendicular (**1**). **2** Poziție perpendiculară. **3** Relație care există între două drepte sau planuri care formează între ele unghiuri adiacente egale sau unghiuri diedre adiacente egale.

perpendiculariu, ~ie *av* vz *perpendicular*

perpendicularmente *av* [At: FIS. 46/10 / V: *~riam~* / E: *perpendicular* + *-mente*, cdp fr *perpendiculairement*, it *perpendicolaremente*] (Îvr) În mod perpendicular (**1**) Si: (înv) *perpendiculariceşte*, (îvr) *perpendiculareşte*.

perpendiculă *sf* [At: GEOMETRIA, A. M. 17[v]/6 / V: *~dicul* *s* / Pl: *~le* / E: cf *perpendicular*] (Înv) Perpendiculară (**4**).

perpendiculareşte *av* [At: ȘINCAI, ÎNV. 24 / E: *perpendicular* + *-ește*] (Îvr) Perpendicularmente.

perper *sm* [At: MOXA, 374 / V: *pârpăr* / Pl: *~i* / E: ngr **ὑπέρπυρον**] **1** Monedă bizantină de aur, care a circulat, bătută cu stemă proprie, și în țările române, în secolele al XIV-lea și al XV-lea. **2** (Îf *pârpăr*; șîs *~ pe vii, ~ de bute*) Impozit pe vii și pe vin, care se plătea în perperi (**1**) în Țara Românească Si: (înv) *perperit*.

perperdicular, ~ă *a* vz *perpendicular*

perpereală *sf* vz *pârpăleală*

perperit *sn* [At: (a. 1709) IORGA, S. D. V, 368 / V: *pârpăr~* *s* / Pl: *~uri* / E: *perper* + *-it*] (Înv) Perper (**2**).

perpetă *af* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: *~edă* / Pl: *~te* / E: nct] (Trs) **1** Fotă din față. **2** (Pex) Șorț purtat de femei în timpul lucrului.

perpetra *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~rez* / E: fr *perpétrer*] A comite o crimă cu premeditare.

perpetrare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: *perpetra*] Comitere cu premeditare a unei crime Si: *perpetrație*.

perpetrație *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr *perpétration*] Comitere cu premeditare a unui delict Si: *perpetrare*.

perpetua *vtr* [At: CR (1868), 7[2]/22 / P: *~tu-a* / Pzi: *~uez*, 3 (înv) *perpetuă* / E: fr *perpétuer*] **1-2** (A face să dureze sau) a continua să dureze veșnic sau vreme îndelungată. **3-4** A (se) transmite din generație în generație, din veac în veac.

perpetual, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: *~uel* / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *perpétual*] (Înv) **1-3** Perpetuu (**1-3**).

perpetuare *sf* [At: NEGULICI / P: *~tu-a~* / Pl: *~uări* / E: *perpetua*] **1** Transmitere din generație în generație Si: (rar) *perpetuație*. **2** (Îs) *~a speciei* Continuare a existenței unei specii prin reproducere.

perpetuație *sf* [At: DN[2] / P: *~tu-a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***perpétuation***] (Rar) Perpetuare (**1**).

perpetuel, ~ă *a* vz ***perpetual***

perpetuitate *sf* [At: NEGRUZZI / P: *~tu-i~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***perpétuité***] **1** Caracter a ceea ce este perpetuu. **2-3** Durată (veșnică sau) îndelungată.

perpetuu, ~uă *a* [At: MAG. IST. I, 70/12 / P: *~tu-u* / Pl: *~tui, ~tue* / E: lat ***perpetuus***] **1-2** Care durează (veșnic sau) vreme îndelungată Si: *continuu, etern, permanent, veșnic*, (înv) *perpetual* (**1-2**). **3** Care nu încetează Si: *continuu, etern, permanent, veșnic*, (înv) *perpetual* (**3**). **4** (Spc) Care are loc pe tot restul vieții cuiva.

perpetuum mobile *si* [At: LTR[2] / E: lat ***perpetuum mobile***] (Ltm) **1** Sistem fizico-chimic imaginar capabil să funcționeze continuu un timp nelimitat fără a primi din exterior lucru mecanic, căldură sau energie. **2** Gen de piese muzicale instrumentale de virtuozitate, cu ritm rapid, alcătuite din note scurte și de valoare egală, a căror succesiune lasă impresia unei mișcări continue.

perplesitate *sf* vz ***perplexitate***

perplex, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~cși, ~e* (rar, *am*) *~i* / E: fr ***perplexe***, lat ***perplexus***, ger ***perplex***] **1** (D. oameni; șîs *a rămâne ~*) Care nu știe ce să gândească, ce să facă într-o situație neașteptată, confuză, dificilă etc. Si: *surprins, uimit*. **2** (D. oameni) Care este lipsit de reacție Si: *dezorientat, nauc, năucit, uluit*. **3-4** (D. atitudinea, manifestările oamenilor) Care arată perplexitatea (**1-2**).

perplexitate *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~esi~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***perplexité***, lat ***perplexitas***] **1** Stare a celui perplex. **2** Surprindere, uimire, dezorientare a cuiva în fața unei situații neașteptate, dificile, confuze.

perplin *s* [At: ARVINTE, TERM. 159 / Pl: nct / E: ns cf *preaplin*] (Reg) Canal plin cu apă la stăvilarul unui râu.

pers *sm* [At: (a. 1650) GCR I, 146 / Pl: *~rși*, (înv) *~i* / E: ngr ***πέρσης***, fr ***Perse***] **1-3** (Mpl; lsg înv; csc) Persan (**1-3**).

persan, ~ă [At: ȘINCAI, HR. II, 200/27 / V: ***~sian, ~ă*** *smf, a* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***persan***, it ***persiano***] **1-2** *smf* Persoană care făcea parte din populația de bază a Persiei sau care era originară de acolo Si: *pers* (**1-2**). **3** *s* (Lpl) Popor care locuia în Persia (**3**). **4-5** *a* Care aparține (Persiei sau) persanilor (**3**) Si: *persienesc* (**1-2**), (rar) *persic* (**1-2**), (înv) *persesc* (**1-2**), *persiesc* (**1-2**), *persicesc* (**1-2**), *persid* (**1-2**), *persidesc* (**1-2**). **6-7** *a* Care este caracteristic (Persiei sau) persanilor (**3**) Si: *persienesc* (**3-4**), (rar) *persic* (**3-4**), (înv) *persesc* (**3-4**), *persiesc* (**3-4**), *persicesc* (**3-4**), *persid* (**3-4**), *persidesc* (**3-4**). **8-9** Care se referă (la Persia sau) la persani (**3**) Si: *persienesc* (**5-6**), (rar) *persic* (**5-6**), (înv) *persesc* (**5-6**), *persiesc* (**5-6**), *persicesc* (**5-6**), *persid* (**5-6**), *persidesc* (**5-6**). **10-11** *sn, a* (Șîs *covor ~*) (Covor) confecționat, la origine, în Persia, cu modele orientale rafinate și cu bătătura alcătuită din fire înnodate și tăiate la o anumită lungime, pe toată suprafața covorului, ceea ce îi dă un aspect de blană mătăsoasă. **12** *sf* Limbă vorbită de persani (**1**).

persăcci *smp* [At: BORZA, D. 87 / E: nct] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

persăsc, ~sască *a* vz ***persesc***

perscrutație *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***perscrutation***] (Rar) Cercetare profundă, serioasă.

persec *sn* vz ***pesac***

persechi *sn* vz ***parsechi***

persecuta *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *persecut* și (înv) *~tez* / E: fr ***persécuter***] **1** (C. i. oameni) A urmări cu perseverență și pe nedrept pentru a pricinui un rău Si: *a asupri, a oropsi, a prigoni*. **2** (Cu sens atenuat) A provoca necazuri, neajunsuri Si: *a nedreptăți*. **3** A urmări cu perseverență, deranjând, incomodând. **4-5** (A aprecia sau) a recompensa munca sau calitățile cuiva mai puțin decât pe ale altcuiva de valoare egală sau mai mică Si: *a defavoriza*.

persecutare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~tări* / E: ***persecuta***] **1** Urmărire perseverentă a cuiva pentru a-i pricinui un rău Si: *asuprire, persecuție* (**1**). **2** Provocare cuiva de neajunsuri, nedreptăți Si: *asuprire, persecuție* (**2**). **3** Urmărire cu perseverență a cuiva, deranjându-l Si: *asuprire, persecuție* (**3**), *prigoană*. **4-5** (Apreciere sau) recompensare a muncii sau calităților cuiva mai puțin decât pe ale altcuiva de valoare egală sau mai mică Si: *asuprire, persecuție* (**4-5**).

persecutat, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. III, 61 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***persecuta***] (D. oameni) Urmărit pe nedrept și cu perseverență de cineva care vrea să-i provoace un neajuns, un rău etc. Si: *asuprit, oropsit, prigonit*.

persecutor, ~oare *smf* [At: IORGOVICI, O. 66/15 / V: (rar) ***~iu, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***persécutare***] Persoană care persecută Si: *asupritor, prigonitor*.

persecutoriu, ~oare *smf* vz ***persecutor***

persecuție *sf* [At: NEGULICI / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***persécution***] **1-5** Persecutare (**1-5**). **6** (Îs) *Mania ~i* Stare patologică manifestată prin ideea fixă a cuiva că este persecutat de toată lumea.

persecuțiune *sf* vz ***persecuție***

perseidă *sf* [At: DN[3] / P: *~se-i~* / Pl: *~de* / E: fr ***perséide***] (Ast) Stea căzătoare din direcția constelației Perseu.

persenesc, ~ească *a* vz ***persienesc***

persesc, ~ească *a* [At: HERODOT (1645), 204 / V: ***~săsc, ~sască*** / Pl: *~ești* / E: ***pers*** + *-esc*] (Înv) **1-6** Persan (**4-9**).

persește *av* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 258 / E: ***pers*** + *-este*] (Înv) În limba persană Si: (înv) *persienește*.

persevera *vi* [At: ODOBESCU, S. II, 159 / Pzi: *~rez*, (nob) *persever* (A: nct) / E: fr ***persévérer***] **1** A rămâne ferm și constant la o idee. **2** A stărui cu răbdare și convingere într-o acțiune.

perseverant, ~ă *a* vz ***perseverent***

perseveranță *sf* vz ***perseverență***

perseverare *sf* [At: DN[2] / Pl: *~rări* / E: ***persevera***] **1** Fermitate într-o idee. **2** Stăruință într-o acțiune.

perseverație *sf* [At: PARHON, B. 73 / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: ***persevera*** + *-ție*, lat ***perseveratio, -onis***] **1-2** (Rar) Perseverență (**1-2**). **3** (Spc) Statornicie în anumite acte, gesturi sau atitudini, repetate cu încăpățânare bolnăvicioasă.

perseverațiune *sf* vz ***perseverență***

perseverent, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 498 / V: (înv) ***~rant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***persévérant***] **1** (D. oameni) Care rămâne ferm într-o idee. **2** (D. oameni) Care stăruie cu răbdare și convingere într-o acțiune Si: *stăruitor, tenace*. **3** (D. manifestările, acțiunile oamenilor) Care demonstrează perseverență, stăruință, tenacitate.

perseverență *sf* [At: MN (1836), 10[1]/55 / V: (înv) ***~ran~, ~ție, ~rin~*** / Pl: (rar) *~țe* / E: fr ***persévérance***, lat ***perseverantia***] **1** Însușire de a fi ferm într-o idee Si: (rar) *perseverație* (**1**). **2** Stăruință, tenacitate în îndeplinirea unei acțiuni Si: (rar) *perseverație* (**2**).

perseverenție *sf* vz ***perseverență***

perseverință *sf* vz ***perseverență***

persi *vr* [At: HASDEU, I. C. I, 156 / Pzi: *~sesc* / E: ***pers***] **1** (Îvr) A deveni persan (**1**). **2** A se asimila persanilor (**1**).

persian *smf, a* vz ***persan***

persiană *sf* [At: CR (1846), 31[1]/50 / V: (rar) ***~iенă*** / P: *~si-a~* / Pl: *~iene* / E: fr ***persienne***] **1** Dispozitiv mobil format din lamele orizontale sau verticale de lemn sau de metal, montate într-un cadru, care servește la protejarea de soare și de ploaie a unei ferestre sau a unei uși, permițând totodată să treacă aerul printre ele Si: *oblon, stor*. **2** Jaluzea.

persic[1], ~ă *a* [At: AR (1829), 171[1]/20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***περσικός***, ger ***persisch***] (Rar) **1-6** Persan (**4-9**).

persic[2] *am* [At: DN[3] / E: fr ***persique***] (Lsg; îs) *Ordin ~* Ordin arhitectonic în care antablamentul este purtat de figuri de captivi.

persicesc, ~cească *a* [At: AETHIOPICA, 32[v]/24 / Pl: *~cești* / E: ***pers*** + *-icesc*] (Înv) **1-6** Persan (**4-9**).

persid, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 148 / Pl: *~izi, ~e* / E: ngr ***περσίς, -ίδος***] (Înv) **1-6** Persan (**4-9**).

persidesc, ~ească *a* [At: ALEXANDRIA, 67/13 / Pl: *~ești* / E: ***Persida*** + *-esc*] (Înv) **1-6** Persan (**1-6**).

persienă *sf* vz ***persiană***

persienesc, ~ească *a* [At: R. POPESCU, CM. I, 526 / V: (înv) *~sen~, ~sin~* / P: *~si-e~* / Pl: *~ești* / E: *persian* + *-esc*] (Asr) **1-6** Persan **(4-9)**.

persienește *av* [At: POLIZU / P: *~si-e~* / E: *persian* + *-ește*] (Înv) Persește.

persiesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, IST. 225 / P: *~si-esc* / Pl: *~ești* / E: *Persia* + *-esc*] (Înv) **1-6** Persan **(4-9)**.

persifla [At: BARCIANU / Pl: *~lez* / E: fr *persifler*] **1-2** *vtr* A (se) lua în râs. **3** *vt(a)* A vorbi pe un ton ironic Si: *a zeflemisi*.

persiflagiu *sn* vz *persiflaj*

persiflaj *sn* [At: BARCIANU / V: *~agiu* / Pl: *~e* / E: fr *persiflage*] (Rar) **1-3** Persiflare **(1-3)**.

persiflant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *persiflant*] **1-2** Care persiflează **(1-2)**.

persiflare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 193 / Pl: *~lări* / E: *persifla*] **1-2** Luare în râs (a propriei persoane sau) a altcuiva Si: *persiflaj* **(1-2)**. **3** Vorbire pe un ton ironic Si: (rar) *persiflaj* **(3)**.

persiflator, ~oare *smf, a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: *persifla* + *-tor*] (Rar) **1-2** (Persoană) căreia îi place să persifleze Si: *zeflemist, zeflemitor*.

persinesc, ~ească *a* vz *persienesc*

persista *vi* [At: ROMÂNUL (1857), nr. 38, 1¹/42 / V: (rar) *~rzi~* / Pzi: *persist* / E: fr *persister*] **1** A rămâne neclintit în hotărârile, în ideile, în atitudinile, în sentimentele etc. sale Si: (înv) *a învesti*. **2** A stărui în continuare Si: (înv) *a învesti*. **3** A continua să existe, să fie, să se mențină Si: *a dăinui, a dura, a se menține*.

persistancie *sf* vz *persistență*

persistent, ~ă *a* [At: BARASCH, B. 27 / V: (înv) *~tinte* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *persistant*] **1** Care rămâne (multă vreme sau) veșnic neschimbat. **2** Care continuă să existe sau să dureze multă vreme. **3** Care se menține fără să slăbească în intensitate Vz *durabil, stăruitor*. **4** (Bot; îs) *Frunze ~e* Frunze care rămân verzi în timpul uneia sau mai multor ierni. **5** (Înv; îs) *Caliciu ~* Caliciu care nu cade imediat după fecundare, ci durează până la maturizarea fructului.

persistență *sf* [At: MARIN, F. 377/9 / V: (înv) *~tancie* *sf* / Pl: *~țe* / E: fr *persistance*] **1** Stăruință. **2** Caracter a ceea ce este persistent Si: (îvr) *persistere* **(1)**. **3** Însușire a de a fi persistent Si: (îvr) *persistere* **(2)**. **4** (Îs) *~ța imaginilor* Fenomen care constă în menținerea senzației vizuale pe retină un anumit timp după dispariția obiectului văzut și pe care se bazează cinematografia. **5** (Rar) Ceea ce persistă, continuă să existe.

persistere *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ri* / E: lat *persistere*] (Îvr) **1-2** Persistență **(1-2)**.

persistinte *a* vz *persistent*

persoaică *sf* [At: HERODOT (1645), 325 / Pl: *~ice* / E: *pers* + *-oaică*] (Îvr) Persană **(1)**.

persoană *sf* [At: (a. 1768) IORGA, S. D. XII, 82 / V: (înv) *~onă, ~rzonă* / Pl: *~ne* / E: lat *persona*, ger *Person*, it *persona*, fr *personne*] **1** Individ al speciei umane, om considerat prin totalitatea însușirilor sale fizice și psihice Si: *creatură, ființă, ins*, (reg) *nat*, (înv) *obraz*. **2** (Pex) Personalitate. **3** (Îlav) **În ~** sau (înv) **în ~na sa** Personal, fără intermediul cuiva. **4** (Îal) Personificat. **5** (Înv) Personaj. **6** (Înv) Membru. **7** (Îs) *~ fizică* Om considerat ca subiect de drepturi și obligații și care participă, în această calitate, la raporturile juridice civile. **8** (Îs) *~ juridică* (sau *morală*) Organizație care, având o alcătuire de sine stătătoare și un patrimoniu propriu în vederea îndeplinirii unui anume scop admis de lege, este subiect al drepturilor și al obligațiilor, deosebit de persoanele fizice care intră în componența ei. **9** Categorie gramaticală specifică verbului și unor pronume (personal, reflexiv, posesiv, de întărire), prin care se indică vorbitorul, interlocutorul și orice obiect deosebit de vorbitor și de interlocutor. **10** Fiecare dintre formele flexibile ale verbului și ale unor pronume prin care se indică raporturile mai sus definite.

persoc *sm* vz *piersic*

personagiu *sn* vz *personaj*

persona grata *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne ~te* / E: lat *persona grata*] Persoană agreată de un guvern pe lângă care este acreditată diplomatic.

personaj *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: *~agiu* (Pl: *~agii* și *~age*) / Pl: *~e* / E: fr *personnage*, it *personaggio*] **1** Persoană **(2)** care deține o funcție importantă în viața politică, socială, culturală Si: *personalitate* Vz *figură*. **2** Fiecare dintre persoanele dintr-o operă literară Si: (înv) *persoană* Vz *erou*. **3** (Pan) Persoană **(1)** care are un rol în anumite împrejurări.

personal, ~ă [At: GOLESCU, Î. 39 / V: (înv) *~e* *a*, *~nel* *sn*, *~rzo~* *a* / Pl: *~i, ~e* / E: lat *personalis*, ger *personell, personal*, it *personale*, fr *personnel*] **1** *a* Care aparține unei anumite persoane **(1)** Si: (înv) *personalicesc*. **2** *a* Privitor la o anumită persoană **(1)**. **3** *a* Care este specific, caracteristic pentru o persoană **(1)**. **4** *a* Individual. **5** *a* (Îs) *Legături ~e* Legături de prietenie. **6** (Îs) *a Răspundere ~ă* Răspundere care îi revine cuiva sau pe care și-o asumă cineva individual. **7** *a* (Îs) *Drept ~* (îcr *drept real*) Drept al unei persoane de a obliga o altă persoană să dea, să facă sau să nu facă ceva. **8** *a* (Îs) *Fișă ~ă* Fișă care conține informații despre o persoană. **9** *a* Cu personalitate puternică. **10** *av* (Întărit prin „eu", „tu", „el") Din punctul de vedere al unei persoane. **11** *av* Direct. **12** *av* În persoană. **13** *av* Nemijlocit. **14** *av* Destinat unei anumite persoane **(1)** Si: (înv) *personalicește*. **15** *sn, a* (Șîs *tren ~*) (Tren pentru persoane) care are viteza mai mică decât acceleratul și care oprește în toate stațiile. **16** *a* (Îs) *Pronume ~* Pronume care substituie numele diverselor obiecte după locul sau funcțiunea lor în vorbire Si: (înv) *pronume frățesc*. **17** *a* (Îs) *Mod ~* Mod ale cărui forme se modifică după cele trei persoane. **18** *a* (Îs) *Verb ~* Verb care poate fi conjugat la toate persoanele. **19** *a* (Îs) *Gen ~* Categorie gramaticală existentă în unele limbi, care diferențiază persoanele **(1)** de animale și lucruri. **20** *sn* (Csc) Totalitate a salariaților unei întreprinderi, instituții, organizații obștești etc. **21** *sn* (Rar) Persoană **(1)** care aparține personalului **(22)**. **22** *sn* Serviciu dintr-o întreprindere, într-o instituție etc. care se ocupă cu angajarea personalului **(22)**, cu evidența lui. **23** *sn* Categorie de salariați din cadrul unei întreprinderi sau instituții care îndeplinesc aceeași muncă.

personale *a* vz *personal*

personalia *sfp* [At: DN³ / P: *~li-a* / Pl: *~ii* / E: ml *personalia*] (Liv) Informații complementare în prezentarea persoanei căreia îi este dedicată o lucrare.

personalicesc, ~ească *a* [At: PRAVILA (1814), 18/1 / Pl: *~cești* / E: *personal* + *-icesc*] (Înv) Personal **(1)**.

personalicește *av* [At: CR (1830), 113¹/35 / E: *personal* + *-icește*] (Înv) Destinat unei anumite persoane **(1)** Si: *personal* **(1)**.

personalism *sn* [At: GHEREA, ST. CR. III, 96 / Pl: (rar) *~e* / E: fr *personnalisme*, ger *Personalismus*] **1** Atitudine a cuiva care ia în considerație numai punctele de vedere și interesele personale **(1)** Si: *subiectivism*. **2** Curent în filozofia contemporană care pune la baza existenței o pluralitate de entități spirituale înzestrate cu voință, conștiință de sine etc. și subordonate lui Dumnezeu, ca ființă supremă.

personalist, ~ă [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 220 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *personnaliste*] **1** *a* (Rar) Care manifestă personalism **(1)** Si: *subiectivist*. **2-3** *smf, a* (Adept) al personalismului **(1-2)**.

personalitate *sf* [At: FL (1838), 98²/38 / Pl: *~tăți* / E: fr *personnalité*, ger *Personalität*] **1** Ceea ce este propriu fiecărei persoane **(1)** și o distinge ca individualitate Vz *individualitate*. **2** Fel propriu de a fi al cuiva Vz *individualitate*. **3** Ansamblu de trăsături morale sau intelectuale prin care se remarcă o persoană **(1)** Vz *individualitate*. **4** (Îs) *~ juridică* Calitate de a fi persoană juridică. **5** Persoană cu aptitudini deosebite și cu alese însușiri intelectuale și morale, având o contribuție valoroasă într-un anumit domeniu de activitate. **6** (Spc) Conducător a cărui activitate, sprijinindu-se pe înțelegerea științifică a procesului social-istoric și întruchipând aspirațiile maselor, exercită o influență apreciabilă asupra desfășurării evenimentelor istorice. **7** (Îs) *Cultul ~tății* Tendință a unor conducători de a cere să li se acorde tot timpul atenție și importanță, să fie adulați. **8** Persoană **(1)** cu funcție importantă în viața politică, socială, culturală Si:

personaj (1). 9 (Asr; mpl) Aluzie tendențioasă și jignitoare la adresa unei persoane (1).

personaliza *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~zez* / E: fr ***personnaliser***] 1 (Rar) A personifica. 2 A individualiza.

personalizare *af* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***personaliza***] 1 (Rar) Personificare. 2 Individualizare.

personalizat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 39 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***personaliza***] 1 (Rar) Care ține de o anumită persoană (1). 2 Individualizat.

personalmente *av* [At: HASDEU, SFC II, 191 / V: ***~am~*** / E: fr ***personnellment***] 1 (Înv) În mod personal. 2 Din punct de vedere personal.

personalnic, ~ă *a* [At: MANIFEST (1813), 23 (8) / E: ***personal*** + *-nic* cdp rs **персональный**] (Înv) Personal.

personamente *av* vz ***personalmente***

personă *sf* vz ***persoană***

persona non grata *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne ~te* / E: lat ***persona non grata***] 1 Diplomat devenit indezirabil pentru guvernul țării pe lângă care a fost acreditat. 2 (Pgn) Persoană indezirabilă.

personel *sn* vz ***personal***

personifia *v* vz ***personifica***

personifica *vt* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ia*** / Pzi: *personific* / E: fr ***personnifier***] 1 (D. lucruri, animale, fenomene) A evoca, a reprezenta trăsăturile unei persoane (1). 2 (C. i. lucruri, animale, fenomene) A atribui însușiri omenești Si: (rar) *a personaliza*, (înv) *a personisi*. 3 (Pcx) A simboliza. 4 A găsi expresia concretă în cineva sau în ceva, a exemplifica printr-o persoană (1) sau printr-un personaj, care posedă în cel mai înalt grad o calitate, un anumit caracter, un defect Si: *a încarna, a întruchipa, a întrupa*.

personificant, ~ă *a* [At: VIANU, M. 41 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***personifica***] (Rar) Personificator.

personificare *sf* [At: FILIMON, CR. I, 14 / Pl: *~cări* / E: ***personifica***] 1-2 (Figură de stil care constă într-o) atribuire de însușiri omenești unui obiect, unui animal, unui fenomen din natură. 3 Evocare, reprezentare a trăsăturilor unei persoane. 4 (Pcx) Simbolizare. 5 (Urmat de determinări în genitiv) Exemplificare printr-o persoană (1) sau printr-un personaj a unei calități, a unui caracter, a unui defect pe care acea persoană sau acel personaj le posedă în cel mai înalt grad Si: *încarnare, întruchipare, întrupare*, (înv) *personificație*.

personificat, ~ă *a* [At: VASICI, M. II, 88/29 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***personifica***] 1 (D. lucruri, animale sau fenomene din natură) Care e reprezentat sub înfățișarea sau cu însușirile unei persoane (1). 2 Care exemplifică prin persoana sa o calitate, un anumit caracter, un defect pe care îl are în grad înalt.

personificator, ~oare *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***personifica*** + *-tor*] (Rar) Care personifică (1) Si: (rar) *personificant*.

personificație *sf* [At: NEGULICI / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***personification***] 1 (Înv) Prezentare a trăsăturilor unei persoane. 2 (Urmat de determinări în genitiv) Personificare (5).

personificațiune *sf* vz ***personificație***

personisi *vt* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 74 / Pzi: *~sesc* / E: ***persoană*** + *-isi*] (Înv) A personifica (2).

persorbție *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***persorbtion***] Absorbție pe un material foarte poros.

perspectiv[1] *sn* vz ***perspectivă[2]***

perspectiv[2], ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perspectif***] (D. desene, proiecții etc.) Care reprezintă un obiect, un peisaj etc. în perspectivă (2) Si: *perspectivic*.

perspectival, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1966, nr. 1022, 7/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***perspectivă[1]*** + *-al*] (Rar) 1 Care este propriu unei perspective[1]. 2 De perspectivă[1].

perspectivă[1] *sf* [At: DESEN. ARH. 5/22 / Pl: *~ve* / E: fr ***perspective***] 1 Reprezentare a unui corp din spațiu pe o suprafață, prin proiecție conică sau paralelă. 2 (Îlav) **În ~** Respectând regulile de reprezentare a obiectelor în spațiu, ținând seama de depărtarea relativă a obiectelor. 3 Disciplină care se ocupă cu studiul metodelor folosite pentru realizarea perspectivei[1] (1). 4 (Pan) Procedeu de compoziție a unei opere literare. 5 Fel particular de a vedea lucrurile. 6 Aspect sub care se prezintă lucrurile. 7 Punct de vedere. 8 Aspect pe care îl capătă un peisaj, o scenă, un obiect văzut din depărtare Si: (înv) *prospect*. 9 Priveliște. 10 Posibilitate a realizării sau a desfășurării în viitor a unui plan, a unei acțiuni, a unui fenomen etc. 11 (Mpl) Ceea ce poate ajunge cineva sau ceva în viitor Vz *șansă*. 12 Posibilități de viitor Vz *șansă*. 13-14 (Îljv) **În ~** (Care este) pe cale sau cu șanse de a se îndeplini în viitor.

perspectivă[2] *sf* [At: TEODOROVICI, P. 114/23 / V: ***perspectiv*** (Pl: *~ve*) *sn*, ***~rspectiv*** (Pl: *~uri*) *sn* / Pl: *~ve* / E: ger ***Perspektiv***] (Înv) Ochean[1].

perspectivic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***perspektivisch***] Perspectiv[2].

perspectivist, ~ă *smf* [At: VIANU, A. P. 391 / Pl: *~iști, ~iste* / E: ***perspectivă[1]*** + *-ist*] (Nob) Persoană după care întreaga cunoaștere se referă la punctul nostru de vedere general asupra lumii.

perspectivitate *sf* [At: DM / Pl: *~tăți* / E: ***perspectivă[1]*** + *-itate*] Corespondență între o figură geometrică și imaginea ei în perspectivă[1] (1).

perspectograf *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***perspectographe***] 1 Aparat cu ajutorul căruia se transformă reprezentarea descriptivă a unui obiect în reprezentare concretă. 2 Aparat folosit pentru redresarea fotogramelor aeriene care au fost înregistrate pe clișee înclinate față de planul orizontal.

perspicace *a* [At: BARCIANU / Pl: *~*, (nob) *~aci* / E: fr ***perspicace***] (D. oameni) 1 Care este înzestrat cu o minte ageră, pătrunzătoare. 2 Care este capabil să surprindă și să înțeleagă ceea ce scapă majorității oamenilor. 3 (D. mintea sau manifestările oamenilor) Care dovedește agerime, istețime, pătrundere, subtilitate, finețe spirituală Si: (înv) *observator[2]*. 4 Pătrunzător.

perspicacitate *sf* [At: TIMPUL (1856), nr. 3, 4 / Pl: *~tăți* / E: fr ***persipcacité***] 1-3 Calitate de a fi perspicace (1-3) Si: *agerime, ascuțime, istețime, pătrundere* (11-13).

perspirație *sf* [At: F (1877), 171 / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***perspiration***] (Rar) Transpirație ușoară.

perspirațiune *sf* vz ***perspirație***

persuada *vt* [At: CARAGIALE, O. VI, 14 / P: *~su-a~* / Pzi: *~dez* / E: fr ***persuader***] (Liv; c. i. oameni) 1 A convinge să creadă în adevărul unei afirmații. 2 A convinge să își schimbe felul de a gândi într-o anumită problemă. 3 A determina să vrea să facă un anumit lucru.

persuadare *sf* [At: ALEXI, W. / P: *~su-a~* / Pl: *~dări* / E: ***persuada***] (Liv) 1 Convingere a cuiva de adevărul unei afirmații. 2 Determinare a schimbării felului de a gândi al cuiva într-o anumită problemă. 3 Determinare a cuiva să vrea să facă ceva.

persuasiune *sf* [At: BARCIANU / P: *~su-a-si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***persuasion***] (Liv) 1-3 Dar sau putere de a persuda (1-3) pe cineva.

persuasiv, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 193 / V: (înv) ***~sva~*** / S și: *~aziv* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***persuasif***] (Liv) 1-3 Care urmărește sau are darul de a persuada (1-3) pe cineva Vz *convingător, elocvent, insistent, stăruitor*.

persulfat *sm* [At: DER / Pl: *~ați* / E: fr ***persulfate***, ger ***Persulfat***] Sare a acidului sulfuric, folosită ca agent oxidant în industria vopselelor, medicamentelor, panificației etc.

persulfură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***persulfure***] (Chm) Produs care conține o mare cantitate de sulf.

persvasiv, ~ă *a* vz ***persuasiv***

perș[1] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***perche***] (Spt) Prăjină specială, folosită la săriturile în înălțime.

perș[2] *sm* vz ***perjă***

perș[3] *sm* vz ***perj[1]***

perșaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***perchage***] (Teh) Dezvoltare a unei topituri metalice amestecând baia metalică cu o bucată de lemn verde Si: *barbotaj*.

perșă *sf* vz ***perjă***

perșe *sf* vz ***perșeie***

perșei *sn* vz ***perșeie***

perșeie *sf* [At: ALRM SN I, h 223 / V: ***perj*** *s*, ***perșe*** *sf*, ***perșei*** *sn*, ***perșet*** *sn* / Pl: *perșei* / E: mg ***persely***] **1** (Reg) Pușculiță, cutie în care își adună copiii banii. **2** (Trs) Bucșă la roata căruței. **3** (Reg) Piuliță situată sub fusul crângului de la moară Si: (reg) *broască, piuă, tigaie*.

perșet *sn* vz ***perșeie***

perșpectiv *sn* vz ***perspectivă***[2]

perteleac *sn* vz ***terteleac***

pertelușele *sfp* [At: A IV, 5 / E: ns cf *perdea*] (Reg) Îmbrăcăminte a ușorului.

perteni *sp* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 149 / A: nct / E: nct] (Reg) Șireturi la încălțăminte.

pertinacitate *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~tăți* / E: fr ***pertinacité***] (Frr) Încăpățânare.

partinamente *av* [At: SFC II, 197 / E: fr ***partinemment***] (Rar) În mod pertinent (**1**).

pertinax *s* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4861 / Pl: nct / E: fr ***pertinax***, ger ***Pertinax***] Material electroizolant, cu aspect lucios și neted, obținut din straturi suprapuse de hârtie cu capacitate mare de absorbție, impregnată cu rășini sintetice.

pertinent, ~a *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 313 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pertinent***] **1** (Jur) Care se raportează exact la chestiune, la fondul cauzei. **2** Potrivit. **3** (Liv) Care se potrivește exact obiectului despre care este vorba. **4** Care este adecvat pentru ceea ce vrea să argumenteze Si: *convenabil, nimerit, potrivit*. **5** (Pex) Care denotă profunzime, competență. **6** (D. elemente lingvistice) Dotat cu o anumită funcțiune într-un sistem determinat. **7** (D. elemente fonetice) Care servește într-o limbă dată la diferențierea semnificațiilor.

pertinență *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 348/34 / V: (înv) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: lat ***pertinentiae, -arum***, fr ***pertinence***] **1** (Înv) Ceea ce ține de un lucru. **2** Ceea ce aparține unui lucru. **3** (Înv; pex) Dependințe. **4** (Înv) Împrejurimi. **5-7** (Jur) Caracter sau însușire a ceea ce este pertinent (**1, 4-5**). **8-9** Însușire a unui element lingvistic sau fonetic de a fi pertinent (**6-7**).

pertinenție *sf* vz ***pertinență***

pertracta *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 369 / V: (înv) ***rac~***, (reg) ***petrata, petrecta*** / Pzi: *~tez* / E: lat ***pertractare, pertrectare***] **1** (Liv; c. i. probleme, chestiuni în litigiu etc.) A dezbate, a discuta, a trata îndelung, amănunțit. **2** (Reg; îf *petrecta*) A da în judecată.

pertractare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 76 / V: (reg) ***~at~, ~rec~*** / Pl: *~tări* / E: ***pertracta***] (Liv) Discuție, dezbatere, tratare îndelungată, amănunțită a unei probleme, a unui litigiu etc. Si: (rar) *pertractație*.

pertractație *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***pertractatio, -onis***] (Rar) Pertractare.

pertractațiune *sf* vz ***pertractație***

pertratare *sf* vz ***pertractare***

pertrăcta *v* vz ***pertracta***

pertu *av* [At: IORDAN, STIL. 23 / E: ger ***per du***] **1** (Îe) **A fi ~ cu cineva** A-și spune reciproc „tu" când se adresează unul altuia Si: *a tutui*. **2** (Îae) A fi în termeni familiari cu cineva.

pertuizană *sf* [At: DER / P: *~tu-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***pertuisane***] Armă de fier, asemănătoare cu halebarda, folosită în sec. XV-XVIII.

perturba *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *perturb, ~bez* / E: fr ***perturber***, lat ***perturbare***] **1** A tulbura liniștea Si: *a deranja*. **2** A deranja ordinea. **3** A împiedica funcționarea unui sistem, a unui organism etc.

perturbare *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 396 / Pl: *~bări* / E: ***perturba***] **1** Tulburare a liniștii Si: *perturbație* (**1**). **2** Deranjare a ordinii Si: *perturbație* (**2**). **3** Împiedicare a funcționării normale a unui mecanism, a unui sistem, a unui organism Si: *perturbație* (**3**).

perturbativ, ~ă *a* [At: RALEA, S. T. II, 141 / Pl: *~i, ~e* / E: ***perturba*** + *-tiv*] (Rar) **1-3** Perturbator (**1-3**).

perturbator, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, T. 718 / V: (rar) ***~băt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***perturbateur***] **1-3** Care perturbă (**1-3**) Si: (rar) *perturbativ* (**1-3**).

perturbație *sf* [At: BARASCH, M. III, 60/10 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***perturbation***, lat ***perturbatio***] **1-3** Perturbare (**1-3**). **4** Tulburare în viața unui individ sau a unei colectivități. **5** (Îs) *~ii atmosferice* Ansamblu de fenomene atmosferice care se produc în același timp și care determină schimbarea în rău a timpului. **6** (Med) Modificări patologice ale unui organ sau ale unei funcțiuni.

perturbațiune *sf* vz ***perturbație***

perturbător, ~oare *a* vz ***perturbator***

pert[1] *sn* [At: T. POPOVICI, SE. 488 / Pl: *~uri* / E: mg ***perc***] (Trs) **1** Minut. **2** Secundă. **3** Clipă.

pert[2] *sn* [At: ARVINTE, TERM. 159 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Canal prin care buștenii sunt purtați la vale cu ajutorul apei.

pertent *sn* [At: BUL. FIL. IV, 177 / V: (înv) ***~rcet*** / Pl: *~e* / E: ger ***Perzent***, mg ***percent***] (Trs) **1** Procent. **2** Camătă.

perțeptor *sm* vz ***perceptor***

peruan, ~ă *smf, a* [At: AR (1829), 46[1]/23 / P: *~ru-an* / Pl: *~i, ~e* / E: sp ***peruano***, cf rs *перуанец*] **1-10** Peruvian (**1-10**).

perucar *sm* [At: DRLU / V: ***~roc~*** / Pl: *~i* / E: ***perucă*** + *-ar*] (Înv) **1-2** Peruchier (**1-2**).

perucaș *sm* [At: (a. 1810) IORGA, S. D. VIII, 50 / Pl: *~i* / E: ***perucă*** + *-ar*] (Înv) **1-2** Peruchier (**1-2**).

perucă *sf* [At: (a. 1810) IORGA, S. D. VIII, 50 / V: (reg) ***păr~***, (înv) ***~rocă*** / Pl: *~uci*, (înv) *~uce* / E: fr ***perruque***, it ***perrucca***] Obiect confecționat din păr[1], din fire sintetice, lână etc., folosit odinioară de nobili, judecători, actori, iar azi mai ales de femei, în locul părului natural sau peste el Si: (înv) *paric*, (reg) *parocă*.

perucăreasă *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 6 / Pl: *~ese* / E: ***perucar*** + *-easă*] **1-2** Femeie care (confecționează sau) vinde peruci. **3-4** Soție a peruchierului (**1-2**).

perucher *sm* vz ***peruchier***

perucherie[1] *sf* [At: DLR / Pl: *~ii* / E: ***perucher*** + *-ie*] **1-2** Meserie a peruchierului (**1-2**).

perucherie[2] *sf* [At: DLR / Pl: *~ii* / E: ***perucă*** + *-erie*] **1** Atelier unde se confecționează peruci. **2** Magazin unde se vând peruci, meșe etc.

peruchiar *sm* vz ***peruchier***

peruchier *sm* [At: KOGĂLNICEANU, ap. CONTRIBUȚII, I, 81 / V: ***~ucher***, (nob) ***~chiar*** / P: *~chi-er* / Pl: *~i* / E: fr ***perruquier***] **1-2** Persoană care (confecționează sau) vinde peruci Si: (înv) *parocaș* (**1-2**), *perucar* (**1-2**), *perucaș* (**1-2**).

perumb *sm* vz ***porumb***

perunc *sn* vz ***pârâng***[1]

perung *sm* vz ***pârâng***[1]

perusie *sf* vz ***periusie***

peruș *sm* [At: ARGHEZI, B. 45 / Pl: *~i* / E: fr ***perruche***] **1** Specie de papagal mic, cu ciocul mai lung și cu coada ascuțită. **2** (Pgn; Frm) Papagal.

perușcă *sf* [At: MÎNDRESCU, UNG. 76 / Pl: *~ște* / E: ***pere*** (pll *pară*[2]) + *-ușcă*] **1-2** (Reg; Ipl) Perișoară (**1-2**). **3** (Trs; mpl) Cartof (*Solanum tuberosum*).

peruvian, ~ă [At: IST. AM. 29[v]/20 / P: *~vi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***Péruvien***] **1-4** *smf, a* (Persoană) (care face parte din populația de bază a Perului sau) care este originară de acolo Si: *peruan* (**1-4**). **5** *smp* Popor care locuiește în Peru Si: *peruan* (**5**). **6** *smp* (Înv) Vechi locuitori ai Perului înaintea descoperirii Americii Si: (îvr) *peruan* (**6**). **7-8** *a* Care aparține (Perului sau) peruvienilor (**5**) Si: *peruan* (**7-8**). **9-10** *a* Privitor (la Peru sau) la peruvieni (**5**) Si: *peruan* (**9-10**).

peruzea *sf* [At: IST. AM. 33[v]/5 / V: (rar) ***~roz~, piroz~, pir~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***pervane***] **1** Piatră semiprețioasă, opacă, de culoare albastră sau verzuie Si: *turcoază*. **2** (Fig) Culoare albastră-verzuie.

pervanea *sf* [At: PANN, ap. TDRG / V: ***~ven~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***pervane***] (Înv) Specie de fluture de noapte.

pervaz *sn* [At: I. IONESCU, P. 252 / V: (îrg) ***prev~, priv~***, (reg) ***prov~*** / Pl: *~uri* și (rar) *~e* / E: tc ***pervaz***] **1** (Asr) Ramă, cadru din lemn pentru un tablou, o oglindă, un instrument etc. **2** Fiecare dintre piesele de lemn,

simple sau profilate, fixate pe părțile laterale ale unui toc de ușă sau de fereastră, pentru a acoperi rostul dintre perete și toc. **3** Deschizătură în perete în care e situat cadrul unei uși sau al unei ferestre. **4** Parte de jos a tocului unei ferestre Si: (reg) *glav, parapet* **(5)**. **5** (Reg) Cercevea la o fereastră, în formă de ramă sau cruce. **6** (Reg) Ansamblu alcătuit din stâlpii în care se fixează ușa, la casele cu pereții interiori din paiantă. **7** Șipcă sau scândură îngustă fixată la marginea dinspre perete a unei pardoseli de lemn, pentru a acoperi rostul dintre pardoseală și perete. **8** Piesă de lemn așezată la partea superioară a unui lambriu, pentru a forma o cornișă mică. **9** Fiecare dintre cele două brațe ale ferăstrăului cu coadă. **10** (Reg) Bor al pălăriei. **11** (Rar; îf *privaz*) Șliț la indispensabili.

pervă *a* [At: SĂGHINESCU, S. 63 / V: ***~vi*** / Pl: *~ve* / E: rs ***первый***] **1** (Reg) Care este foarte bun, excelent, perfect. **2** (Spc; d. făină) De cea mai bună calitate Si: (reg) *lamură, mudmel, nulaș, piclă*. **3** De calitatea întâi Si: (reg) *lamură, mudmel, nulaș, piclă*. **4** (D. cartofi copți) Cu aspect făinos.

pervăzui *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~esc* / E: ***pervaz*** + *-ui*] (Rar) A încadra într-un pervaz **(1)** Si: *a înrăma*.

pervedea *sf* [At: CONV. LIT. III, 170 / V: ***pelv~*** / Pl: *~ele* / E: nct] (Mun) Magiun uscat.

pervenea *sf* vz ***pervanea***

perveni *v* vz ***parveni***

pervenire *sf* vz ***parvenire***

pervenit, ~ă *a* vz ***parvenit***

pervers, ~ă *a* [At: IORGOVICI, O. 86/8 / Pl: *~rși, ~e* / E: fr ***pervers***] **1** (D. oameni) Care este înclinat spre rău. **2** Căruia îi face plăcere să facă rău sau să-l încurajeze. **3** Care manifestă o deviere de la normal a instinctelor, judecății, ideilor. **4** Imoral. **5** Corupt. **6** Fățarnic. **7** (D. manifestările, instinctele etc. oamenilor) Care exprimă perversitate **(8)**.

perversitate *sf* [At: IORGOVICI, O. 44/12 / Pl: *~tăți* / E: fr ***perversité***] **1** Înclinare spre rău Si: *perversiune* **(1)**. **2** Plăcere de a face rău sau de a-l încuraja Si: *perversiune* **(2)**. **3** Deviere de la normal a judecății, moralității Si: *perversiune* **(3)**. **4** Tendință patologică de a comite acte imorale, agresive Si: *perversiune* **(4)**. **5** Imoralitate. **6** Corupție. **7** Falsitate. **8** Perversiune **(8)**.

perversiune *sf* [At: ALEXI, W. / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***perversion***] **1-4** Perversitate **(1-4)**. **5** (Pex) Imoralitate. **6** (Pex) Corupție. **7** Falsitate. **8** Deviere de la normal a instinctelor sexuale, astfel încât satisfacția sexuală se obține în mod nefiresc, prin acte de cruzime asupra sa însuși ori a partenerului, sau fără partener, neexistând posibilitatea de a perpetua specia Si: *perversitate* **(8)**.

perverti *vt* [At: MACEDONSKI, O. I, 120 / Pzi: *~tesc* / E: fr ***pervertir***] **1** (Fșa) A schimba ceva în rău Si: *a degrada, a strica*. **2** (C. i. oameni și manifestări ale lor) A face să devină crud, găsind plăcere în a face rău Si: *a corupe, a degrada*. **3** (Spc) A face să se devieze de la normal judecata morală a cuiva Si: *a corupe, a deprava, a strica*. **4** (C. i. simțuri, organe de simț) A denatura funcțiunea normală. **5** (C. i. instinctul sexual) A devia de la funcția de perpetuare a speciei, căutând satisfacție fără partener sau în relații însoțite de acte de cruzime.

pervertire *sf* [At: VLAHUȚĂ, O. A. I, 238 / Pl: *~ri* / E: ***perverti***] **1** Schimbare în rău Si: *degradare, stricare*. **2** Determinare a unei evoluții spre cruzime, spre plăcerea de a face rău Si: *corupere, degradare*. **3** (Spc) Deviere de la normal a judecății morale Si: *corupție, depravare, stricare*. **4** Denaturare a funcției normale a unui simț, a unui organ. **5** (Spc) Deviere a instinctului sexual a funcției de perpetuare a speciei, căutând satisfacție fără partener sau în relații însoțite de acte de cruzime.

pervertit, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~iți, ~e* / E: ***perverti***] **1** Schimbat în rău. **2** (Spc) Devenit crud. **3** Care găsește plăcere în a face rău. **4** Imoral. **5** (D. organe de simț) Care nu mai funcționează normal. **6** (D. instinctul sexual) Care nu mai funcționează pentru perpetuarea speciei, ci pentru obținerea satisfacției prin mijloace nefirești Si: *corupt, depravat*.

pervertitor, ~oare *smf, a* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***perverti*** + *-tor*] (Rar) **1-10** (Persoană) care pervertește **(1-5)** Si: *corupător*.

pervi *a* vz ***pervă***

pervibrare *sf* [At: DN³ / Pl: *~rări* / E: fr ***pervibration***] (Cns) Vibrare a betonului în plină masă.

pervibrator *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***pervibrateur***] (Cns) Aparat care permite vibrarea betonului în plină masă.

pervincă *sf* [At: BORZA, D. 180 / Pl: *~nci* / E: lat ***pervinca***] (Bot; reg) Saschiu (*Vinca herbacea*).

pervitină *sf* [At: DM / Pl: *~ne* / E: fr ***pervitine***, ger ***Pervition***, rs ***первитин***] Substanță organică folosită în tratamente medicale pentru creșterea temporală a energiei și a puterii de muncă, pentru înlăturarea senzației de oboseală etc.

perzista *v* vz ***persista***

perzional, ~ă *a* vz ***personal***

perzonă *sf* vz ***persoană***

pesac *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 96 / V: ***persec, ~sag, ~săc, ~sec*** / A și: *pes~* / Pl: *~uri* / E: srb ***pesak***] (Ban) **1** Pământ nisipos. **2** Nisip. **3** Pietriș.

pesadă *sf* [At: DN² / Pl: *~de* / E: fr ***pesade***] Mișcare a calului când se ridică pe picioarele dinapoi.

pesag *sn* vz ***pesac***

pesante *av* [At: DN³ / P: *peza~* / E: it ***pesante***] (Muz; indică modul de execuție) Greoi, apăsat, ferm și cu gravitate.

pesar *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ger ***Pessar*** cf fr *pessaire*, gr ***πήσσος*** „tampon"] (Med) **1** Instrument în formă de inel, din cauciuc, metal sau material plastic, care susține unele organe interne. **2** Tampon.

pesăc *sn* vz ***pesac***

pesăcar *a* [At: ALR SN I, h 10/36 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pesac*** + *-ar*] (Reg) Nisipos.

pesăcos, ~oasă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 157 / V: ***pisoc~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pesac*** + *-os*] (Reg) **1** Nisipos. **2** (D. cartofi) Cu aspect făinos.

pescador *sn* [At: TUDORAN, O. 127 / Pl: *~oare* / E: sp ***pescador***] Navă specială, construită și amenajată cu instalații de pescuit, de depozitare, de congelare și, uneori, de preparare a peștelui, folosită pentru pescuitul pe mare.

pescaj *sn* [At: ABC. MAR. / Pl: *~e* / E: it ***pescaggio***] (Nav) Distanță, măsurată pe verticală, între linia de plutire și punctul cel mai de jos al unei secțiuni transversale printr-o navă Si: *calaj*.

pescar *sm* [At: CORESI, EV. 208 / V: (îrg) ***păs~***, (reg) ***peșcariu, pis~*** / Pl: *~i* / E: ml ***piscarius***] **1-2** Persoană care se ocupă (cu pescuitul și) cu conservarea peștelui² pescuit Si: (înv) *măjar¹*, (reg) *păscălar* **(1-2)**, *pescaș* **(1-2)**, *pescuitor* **(3-4)**. **3** Persoană care practică pescuitul sportiv. **4** (Pex) Persoană care vinde pește Si: (înv) *majar¹*, (reg) *păscălar* **(3)**, *pescaș* **(3)**. **5** Familie de păsări sălbatice care trăiesc pe lângă ape în cârduri mari și se hrănesc cu pește², de mărimea unei rațe, cu ciocul încovoiat, cu pene albe sau cenușii și negre pe cap. **6** Păsări sălbatice mai mici, cu penele de pe spate colorate în cenușiu, albastru sau verde, care trăiesc în cârduri și se hrănesc cu pește. **7** (Șîc **~argintiu, ~alb, ~de-mare, ~mare, ~de-case**) Pasăre cu capul, grumazul, abdomenul și coada albe, cu restul capului albastru-cenușiu, cu picioarele galbene Si: *pescăruș* **(5)** (*Larus argentatus*). **8** (Șîc **~cenușiu, ~sur**) Pasăre de culoare albă, cu spatele și aripile cenușii Si: *petrel* (*Laurus canus*). **9** (Șîc **~negru**, reg. **păs~d-ăl negru, păs~popesc**) Pasăre mică cu picioarele scurte, cu penele de pe gușă albe iar cu restul corpului negru Si: *pescărel* **(8)**, *pescăruș* **(8)**, (reg) *pietrar, râbar, pasăre-legănată, pasăre-de-apă, pasăre-de-gheață* (*Cinclus cinclus*). **10** (Șîc **~verde, ~vânăt**, reg. **păs~viorinț**) Pasăre cu corpul scurt, cu cioc mare, cu penajul colorat în tonuri de albastru-verzui Si: *pescărel* **(7)**, *pescăraș* **(7)**, *pescăriță* **(6)**, *pescăruș* **(7)**, (reg) *pescuț* (4) (*Alceda atthis*). **11** (Orn; reg; șîc **~vânăt, păs~mare, păscari-de-mare**) Bâtlan (*Ardea cinerea*). **12** (Orn; reg; șîc **~cu-cap-negru**) Chirighiță (*Sterna hirundo*). **13** (Reg) Pasăre cu partea superioară a capului neagră, cu coada bifurcată și albă, cu abdomenul alb Si: *chiră, chirighiță, pescăruș* **(3)**, *rândunea-maritimă-mică* (*Sterna sandvicensis*). **14** (Orn; reg) Chiră-neagră (*Chlidorias nigra*). **15** (Orn; reg; îf *păscar*) Codobatură-sură (*Motacilla cinerea*). **16** (Orn; reg; îaf)

Lăstun (*Apus apus*). **17** (Orn; reg; îc) **~-râzător** Pescăruș (**6**) (*Laurus ridibundus*).

pescaș *sm* [At: ALR I, 1738/289 / Pl: *~i* / E: ***pescar*** css] (Reg) **1-3** Pescar (**1-2**, **4**).

pescăraș *sm* [At: BARCIANU / V: (reg) ***pas~*** / Pl: *~i* / ***pescar*** + *-aș*] **1-6** (Pop; șhp) Pescar (**1-3**) (tânăr) Si: *pescărel* (**1-6**). **7** (Orn; reg) Pescar (**10**) (*Alcedo atthis*).

pescăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***pescar*** + *-easă*] **1-2** Nevastă a pescarului (**1-2**) Si: (rar) *pescăriță[1]* (**1-2**). **3** Vânzătoare de pește[2] Si: (rar) *pescăriță[1]* (**3**). **4** Femeie care se ocupă cu pescuitul Si: (rar) *pescăriță[1]* (**4**).

pescărel *sm* [At: MARIAN, O. I, 51 / V: (reg) ***pascarăl, pas~, pischir~*** / Pl: *~ei* / E: ***pescar*** + *-el*] **1-6** (Șhp) Pescăraș (**1-6**). **7** (Orn; reg; șîc **~-albastru, ~-auriu, ~-verde, ~-vânăt**) Pescar (**10**) (*Alcedo atthis*). **8** (Orn; reg; șîc **~-negru, ~-de-gheață, ~-de-pădure, ~-de-pârâu, ~-de-apă, ~-de-munte**, reg. **păs~-de-pâreie**) Pescar (**9**) (*Cinclus cinclus*). **9** (Orn; reg) Cufundar (*Gavia immer*). **10** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

pescăresc, ~ească *a* [At: URECHE, L. 144 / V: (îrg) ***păs~*** / Pl: *~ești* / E: ***pescar*** + *-esc*] **1-3** Care se referă la meseria pescarului (**1-3**). **4-6** Care aparține pescarului (**1-3**). **7-9** Privitor la pescar (**1-3**). **10-12** Specific pescarului (**1-3**). **13-15** De pescar (**1-3**). **16** (Îs) *Ciorbă ~ească* sau *borș* ~ Ciorbă preparată într-un anumit mod, conținând din abundență mai multe feluri de pește[2]. **17** (Îs) *Pantaloni ~ești* Pantaloni (de damă) strâmți, lungi până sub genunchi. **18** (Îs) *Ață ~ească* Fir de bumbac foarte rezistent, alcătuit din mai multe fire bine răsucite.

pescărește *av* [At: SFC II, 140 / E: ***pescar*** + *-ește*] **1** În felul pescarilor (**1**). **2** După obiceiul pescarilor (**1**). **3** Ca pescarii (**1**).

pescări *vi* [At: GOLESCU, Î / V: ***păs~*** *v* / Pzi: *~resc* / E: ***pescar***] (Îrg) A pescui (**1**).

pescărie *sf* [At: N. TEST. (1648), 181[r]/1 / V: (îrg) ***păs~*** / Pl: *~ii* / E: ***pescar*** + *-ie*] **1-2** (Îrg) Pescuire (**1-2**). **3** Pescuit (**3**). **4** Loc unde cineva pescuiește Si: (îvr) *pescuire* (**4**), *pescuit* (**4**). **5** Loc unde se aduce și se conservă peștele[2] prins Vz *cherhana*. **6** Loc, piață, prăvălie unde se vinde pește[2] Si: *pescărime* (**2**). **7** Negoț de pește[2]. **8** Totalitate a peștilor[2] dintr-o apă. **9** Mulțime de pești[2]. **10** (Lpl) Diferite soiuri de pește[2]. **11** (Lsg csc) Preparat culinar din pește[2]. **12** (Trs; Ban) Crescătorie de pește[2] Si: (reg) *pescăriță[1]* (**11**). **13** (Argotic) Ocupație a peștelui[2].

pescărime *sf* [At: CONACHI, ap. TDRG / V: (reg) ***păs~*** / Pl: *~mi* / E: ***pescar*** + *-ime*] (Rar; csc) **1** Mulțime de pescari. **2** Pescărie (**6**). **3** (Blg; înv) Clasă a peștilor[2].

pescărit *sn* [At: LB / V: ***păs~*** / Pl: *~uri* / E: ***pescări***] (Îrg) **1-2** Pescuire (**1-2**). **3** Pescuit (**3**).

pescăriță[1] *sf* [At: DRLU / V: (reg) ***~păs~*** / A și: (reg) *pes~* / Pl: *~țe* / E: ***pescar*** + *-iță*] **1-4** (Rar) Pescăreasă (**1-4**). **5** (Orn; reg; șîc **~-neagră, ~-neagră-înfrântă**) Chiră neagră (*Chlidonias negra*). **6** (Orn; reg) Pescar (**10**) (*Alcedo atthis*). **7** (Orn; reg; șîc **~-cu-cap-negru**) Pescăruș (**4**) (*Sterna hirundo*). **8** (Orn; reg) Bâtlan (*Ardea cinerea*). **9** (Orn; reg) Cufundar (*Gavia arctica*). **10** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). **11** (Reg) Crescătorie de pește[2] Si: (reg) *pescărie* (**12**).

pescăriță[2] *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Putină mică cu capac, în care se păstrează produsele lactate.

pescăruș *sm* [At: DDRF / V: (reg) ***păs~, pis~*** / Pl: *~i* / E: ***pescar*** + *-uș*] **1** Păsări de mare cu aripile lungi și ascuțite, care zboară la suprafața apei pentru a prinde pește[2]. **2** Păsări cu penajul colorat, cu ciocul puternic, drept și ascuțit, care trăiesc pe lângă ape și se hrănesc cu pește[2] Si: (reg) *păscălar, păscărui*. **3** (Orn; reg; șîc **~-de-mare, ~-de-aterină, ~-mic**) Pescar (**13**) (*Sterna sandvicensis*). **4** (Reg; șîc **~-de-baltă, ~-cu-cap-negru**) Pasăre cu o dungă lată, neagră pe cap, cu pieptul sur-argintiu, cu partea ventrală albă, spatele și vârful aripilor sure-albăstrui Si: *chirighiță, rândunea-maritimă vulgară*, (reg) *pescăriță[1]* (**7**), *rândunică-de-mare* (*Sterna hirundo*). **5** (Orn; reg; șîc **~-alb**) Pescar (**7**) (*Laurus argentatus*). **6** (Reg; șîc **~-alb, ~-de-hamsii**) Pasăre cu capul brun, cu corpul albastru-sur, cu ciocul și picioarele roșii Si: *martin, pescar* (**17**) *-râzător*, (reg) *giușcă, cărăbaș-comun, porumbel-de-mare* (*Laurus ridibundus*). **7** (Orn; reg; șîc **~-albastru, ~-vânăt, ~-verde, ~-verzui**) Pescar (**10**) (*Alcedo atthis*). **8** (Orn; reg; șîc **~-de-munte, ~-negru, ~-cu-gușă-albă, ~-de-prund**) Pescar (**9**) (*Cinclus cinclus*).

peschir *sn* vz ***peșchir***

peschiră *sf* vz ***peșchir***

pescoaică *sf* vz ***peștoaică***

pescos, ~oasă *a* [At: URECHE, L. 117 / V: ***păs~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pește[2]***] (Îrg) **1** Cu mult pește[2]. **2** Plin de pește[2].

pescui [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***păs~*** / Pzi: *~esc* / E: ***pește[2]***] **1-2** *vt* A prinde (pește[2] sau) alte animale acvatice, de obicei cu ajutorul unor instrumente speciale Si: (îrg) *a pescări*. **3** *vi* (Îe) **A ~ în (apă) tulbure** A profita de o situație încordată sau neclară pentru a trage foloase personale. **4** *vt* (Îe) **A tulbura apa ca să ~ască** A provoca neînțelegeri pentru a trage foloase personale din ele. **5-6** *vti* (C. i. obiecte, situații greu de obținut) A căuta cu insistență. **7** *vt* A face rost. **8** *vt* (Fam) A vâna. **9** *vt* (Arg; c. i. persoane de sex feminin) A acosta.

pescuială *sf* [At: ALR I, 1738/896 / P: *~cu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pescui*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Pescuire (**1-2**). **3** Pescuit (**3**).

pescuină *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 46 / Pl: *~ne* / E: ***pește[2]***] (Înv) Lac cu mult pește[2] Si: *heleșteu*.

pescuire *sf* [At: DLRU / Pl: *~ri* / E: ***pescui***] **1-2** Prindere (a peștelui sau) a altor animale acvatice, de obicei cu instrumente speciale Si: *pescuit* (**1-2**), (îrg) *pescărie* (**1-2**), *pescărit* (**1-2**), (reg) *pescuială* (**1-2**). **3** Pescuit (**3**). **4** (Îvr) Pescărie (**4**). **5** (Fig; fam) Căutare insistentă. **6** (Fam) Vânare. **7** Pescuit (**3**).

pescuit *sn* [At: LEX. MARS. 237 / V: (înv, reg) ***păs~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pescui***] **1-2** Pescuire (**1-2**). **3** Meserie a pescarului Si: *pescuire* (**6**), (îrg) *pescărie* (**3**), *pescărit* (**3**), (reg) *pescuială* (**3**). **4** (Îvr) Pescărie (**4**).

pescuitor, ~oare [At: (a. 1632) IORGA, S. D. XI, 258 / V: (înv) ***păs~*** / P: *~cu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pescui*** + *-tor*] **1** *a* (Îrg) În care se poate pescui. **2** *a* Care are pește[2]. **3-4** *smf* (Spc) Pescar (**1-2**). **5** *smf* (Îls) **~ în apă tulbure** Persoană care profită de situațiile încordate, neclare pentru a trage foloase personale. **6** *smf* (Fig) Persoană care caută cu insistență să obțină ceva Si: (fam) *vânător*.

pesculeț *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***pește[2]*** + *-uleț*] **1-2** (Reg; șhp) Peștișor (**1-2**).

pescuț *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***păs~*** / Pl: *~i* / E: ***pește[2]*** + *-uț*] **1-2** (Trs; Ban; șhp) Peștișor (**1-2**). **3** (Pan; reg) Fiecare dintre mușchii[2] coloanei vertebrale situați deasupra rinichilor, la porc. **4** (Orn; reg) Pescar (**10**) (*Alcedo atthis*). **5** (Bot; reg) Stânjenel (*Iris germanica*).

pesec *sn* vz ***pesac***

pesemne *av* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 42/7 / V: (înv) ***~ene, ~sine, pisăni, pres~, psănî*** / E: ***pe*** + ***semne***] (Pfm) **1** Se vede (că)... **2** Se pare (că)... **3** Poate. **4** Probabil.

pesene *sf* vz ***pesemne***

pesetă *sf* [At: CADE / Pl: *~te* / E: sp ***peseta***] Unitate monetară spaniolă.

pesimet *sm* vz ***pesemet***

pesimism *sn* [At: MAIORESCU, CR. II, 301 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pessimisme***, ger ***Pessimismus***] **1** (Îoc *optimism*) Atitudine a omului care privește cu neîncredere viața și pe semenii săi și care consideră că toate situațiile au deznodământ fatal. **2** (Flz) Concepție potrivit căreia răul, iluzia, suferința predomină în lume și nu pot fi înlăturare, fiindu-i inerente. **3** Sentiment de tristețe, de amărăciune și de neliniște. **4** Stare sufletească de deprimare.

pesimist, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pessimiste***, ger ***Pessimist***] **1-6** *smf, a* (Persoană) care manifestă pesimism (**1, 3-4**). **7** *a* Care se bazează pe pesimism (**2**). **8-9** *smf, a* (Adept) al pesimismului (**2**).

pesine *av* vz ***pesemne***

pesingea *av* vz ***peșingea***

pesmă *sf* vz ***pejmă***

pesmecior *sm* [At: ȘEZ. IX, 62 / V: ***pezm~*** / Pl: *~i* / E: ***pesmet*** + *-ior*] **1-8** (Șhp) Pesmet (**1-4**) (mic).

pezmed *sm* vz ***pesmet***

pesmeliți *smp* [At: CIAUȘANU, V. 52 / E: nct] (Olt: csnp) Pesmeți (1).

pesmet *sm* [At: (a. 1696) IORGA, S. D. V, 373 / V: ***~sim~, ~med*** *sm* / Pl: *~eți* / E: tc ***pecsimet***] **1** (Lsg; csp) Felie de pâine sau de cozonac uscată sau prăjită special, care servește ca provizie în condiții grele de aprovizionare. **2** Epitet dat unei persoane foarte slabe. **3** (Lsg) Produs alimentar obținut prin uscarea bucăților de pâine albă sau intermediară și măcinarea acestora. **4** Preparat culinar obținut prin coacerea și uscarea, sub diferite forme, în funcție de sort, a unui aluat fermentat, cu sau fără adaos de zahăr, unt (margarină, ulei), ouă, lapte etc., în diverse proporții Vz *biscuit*.

pesmetar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***pesmet*** + *-ar*] (Îvr) **1-2** Persoană care (făcea sau) vindea pesmeți.

pesmete *sm* vz ***pesmet***

pesmeț *sm* vz ***pesmet***

pesnă *sf* vz ***peasnă***

pesni *vt* [At: PR. DRAM. 157 / Pzi: *~nesc* / E: ***peasnă***] (Îvr) A cânta.

peso *sm* [At: DN[3] / Pl: *~s* / E: sp ***peso***] Unitate monetară a unor țări din America de Sud, Argentina, Columbia, Uruguay, Bolivia, Cuba, Mexic etc.

pespe *pp* vz ***peste***

pespre *pp* vz ***peste***

pesref *sn* vz ***pestref***

pestală *sf* vz ***pesteală***

pestă[1] *sf* [At: CORNEA, E. I. 115/35 / Pl: *~te* / E: fr ***peste***] **1** Boală gravă, infecțioasă și epidemică, provocată de bacteria *Pasteurella pestis* și manifestată prin tumori, hemoragii, febră mare etc. Si: *ciuma*. **2** (Mdv) Denumire generică dată unui grup de boli provocate de virusuri la taurine, porcine, cabaline și păsări.

pestă[2] *pp* vz ***peste***

pestârnac *sm* vz ***păstârnac***

peste *pp* [At: COD. VOR. 18/31 / V: (îrg) ***păstă, păs~, păște, pâstă, ~spe, ~spre, ~tă, ~tre, peșțe, pista, pis~, piște, prăstă, prestă, pres~, pris~, pristi*** / E: ***pre*** + ***spre***] **1** Exprimă suprapunerea, directă sau mediată, în sau dincolo de limitele unei suprafețe sau ale unui spațiu conceput ca o suprafață. **2** Exprimă aplicarea pe o parte a unei suprafețe, pe un obiect etc. *Au tras peste ferestre foi de cort.* **3** (Îlav) **Unul ~ altul, una ~ alta, unii ~ alții, unele ~ altele** Suprapus în stivă. **4** Exprimă aplicarea violentă a unei lovituri pe o parte a corpului *O plesni peste cap.* **5** Arată aplicarea mediată, pe deasupra unei suprafețe, a unui obiect *Norii stau grămadă peste sat.* **6** Indică aplicarea transversală și mediată până dincolo de întinderea unei suprafețe *Pod peste mare nu se poate.* **7** Exprimă parcurgerea unei distanțe prin traversare *Trece peste câmp.* **8** Indică deplasarea pe o suprafață *Râul alunecă peste prundiș.* **9** Exprimă deplasarea superficială, lină pe suprafața unui obiect *Aerul rece îi trece peste față.* **10** Arată parcurgerea în întregime a întinderii *Trecea râul peste podul de lemn.* **11** Exprimă parcurgerea mediată a întinderii unei suprafețe *O flacără trecea peste munți.* **12** Arată că parcurgerea distanței se petrece prin intermediul privirii *Privi peste curte.* **13** Indică traversarea unei delimitări sau a unui obstacol prin depășire sau escaladare *Au fugit peste Dunăre.* **14** Exprimă revărsarea dincolo de o limită *Ape revărsate peste maluri.* **15** Arată că depășirea unui obstacol spațial se produce prin intermediul privirii sau al unui flux sonor *Privesc peste uluca.* **16** Urmat de un determinant calitativ, exprimă extinderea, de obicei prin răspândire continuă ori intermitentă, a unei realități, a unei stări etc. pe un cuprins spațial delimitat prin acest determinant *Zăpada s-a așternut peste sat.* **17** Exprimă cuprinderea cu ajutorul privirii a unei întinderi spațiale *Privea peste tot în căutarea unui adăpost.* **18** Urmat de un determinant numeric, indică situarea dincolo de limita unei distanțe, precizată prin acest determinant *Peste 100 de metri vei întâlni un parc.* **19** Exprimă extinderea, răspândirea etc. prin orientare dinamică înspre un reper *Căzuseră alți tovarăși peste leșurile lor.* **20** Exprimă faptul că reperul spațial constituie obiectivul supus sau expus în mod forțat unei acțiuni directe și de obicei neașteptate *Românii cad peste tabara și bagajele turcilor.* **21** Indică localizarea unei realități prin raportare la depășirea unei limite *Se vedeau peste dealurile negre Bucegii.* **22** (Îlav) **~ drum** Față în față la o distanță mică. **23** Exprimă încadrarea unui fapt, a unui eveniment etc. nedeterminat ca durată, în cursul desfășurării unei perioade *Au măcinat grâul cules peste vară.* **24** Indică posterioritatea scurgerii unei durate față de o unitate temporală determinată *Într-o zi, peste care au trecut multe zile, am intrat în acea casă.* **25** Exprimă scurgerea unei durate definite ca înșirare de perioade identice *Românii au trecut peste vremuri grele.* **26** Indică posterioritatea manifestării unei stări față de o perioadă scursă *Au trecut peste vârsta copilăriei.* **27** Exprimă încadrarea durativă a unei acțiuni, a unei stări etc. pe întregul cuprins al unei perioade, uneori marcat printr-un determinant cantitativ *Asta pentru a evita rămânerea peste noapte a unei lămpi aprinse.* **28** Indică posterioritatea unui fapt, a unui eveniment etc. față de o limită temporală determinată cantitativ *Peste un ceas ieșise.* **29** Arată prelungirea unei durate prin suplimentare nedeterminată față de o limită temporală precizată *Vor trece zile peste zile.* **30** Exprimă perspectiva temporală durativă care constituie obiectivul încadrării unei acțiuni, a unei stări etc. *Să vă fie învățătura peste toată viața.* **31** (Îlav) **~ curând** Într-un viitor apropiat *O să mă întorc peste curând.* **32** Exprimă supraordonarea unei realități față de sfera, domeniul etc. asupra cărora își exercită o autoritate, de obicei ierarhică *Se făcuse stăpână peste toți din casă.* **33** Arată declanșarea unei circumstanțe, de obicei defavorabilă, asupra unei ființe sau a unui obiect *Scăpase de primejdia să mai dea vreun frig peste el.* **34** Indică superioritatea unei ființe sau a unui obiect asupra altora, prin depășire în importanță, în valoare etc. *El este cu mult peste ceilalți.* **35** Exprimă sfidarea cuiva prin ignorare, nepăsare etc. *Am jurat să trec peste dânșii.* **36** (Îe) **A privi ~ umăr** A desconsidera pe cineva prin dezinteres sau dispreț *El privește peste umăr la activitatea culturală.* **37** (Îe) **A lua ~ picior** A persifla *Ne iau oamenii peste picior.* **38** Exprimă depășirea unor situații, de obicei nefavorabile *Vor trece peste greutăți mari.* **39** Indică încălcarea unei norme, a unei dispoziții, a unei hotărâri etc. *Fata cu feciorul se căsătoresc peste voința părinților.* **40** (Îlav) **~ rând** Fără a respecta o ordine prestabilită *Medicul a primit-o peste rând.* **41** (Îlav) **~ tot** Acoperit integral. **42** Intră în componența unor formule de repetiție care exprimă aglomerarea, îngrămădirea etc. *Își punea întrebări peste întrebări.* **43** Intră în componența unor formule de repetiție care exprimă acumularea *A adunat moșii peste moșii.* **44** (Îlav) **Claie ~ grămadă** Aglomerat în dezordine *În trăsuri erau ofițeri claie peste grămadă.* **45** Urmat de un determinant cantitativ, indică depășirea limitei exprimate de aceasta *Peste o mie de bolnavi zăceau în camere.* **46** Exprimă depășirea unei limite prin adaos *Peste toate a venit și seceta.* **47** Arată depășirea unei cantități prestabile prin suplimentare *Funcționarii au lucrat peste program.* **48** Indică depășirea excesivă a unei limite *A fost peste așteptări.* **49** (Îe) **A da ~ cineva sau ceva** A se confrunta pe neașteptate cu un obiectiv întâlnit accidental *Dăm peste o femeie rezemată de zid.* **50** Arată intervenția inopinată asupra unui obiectiv *A intrat peste mine în casă.* **51** Indică imixtiunea în drepturile, în interesele, în atribuțiile cuiva *Ce te bagi peste treburile mele?*

pesteală *sf* [At: COD. VOR. 70/11 / V: *~ta~* / Pl: (rar) *~le* / E: ***pesti[1]*** + *-eală*] (Înv) **1** Întârziere. **2** (Îlav) **Fără (de) ~** Imediat.

pestelca[1] *sf* [At: RUSSO, S. 6 / V: (reg) ***pas~, pis~, pres~, pros~,*** (înv) ***presterca, prostercă*** / Pl: (rar) *~lce, ~lci* / E: bg ***престилка***] **1** (Pop) Șorț de pânză sau de postav pe care-l pun femeile peste rochie și care uneori se poartă și de către bărbați Si: (reg) *presteleancă*. **2** (Spc) Fotă de dinainte Si: (reg) *presteleancă*. **3** (Pgn) Fată. **4** (Mol; Buc) Parte a batozei pe unde ies paiele la treierat. **5** (Nav) Bucată de pânză triunghiulară prinsă cu o latură de vergă, care servește la păstrarea la adăpost a burții velei, când aceasta este strânsă.

pestelcă[2] *sf* [At: BĂCESCU, P. 184 / Pl: *~lci* / E: ns cf *cheștealcă*] (Mol) Pește nedefinit mai îndeaproape.

pestelcuță *sf* [At: GÎRLEANU, N. 159 / Pl: *~țe* / E: ***pestelcă[1]*** + *-uță*] **1-6** (Reg; șhp) Pestelcă[1] **(1-3)** (mică).

pestemală sf vz *peștiman*
pesteman sn vz *peștiman*
pesternac sm vz *păstârnac*
pesternap sn vz *păstârnap*
pesti[1] [At: COD. VOR. 18/20 / Pzi: *~tesc* / E: *peste*] **1** *vi* (Îrg) A rămâne într-un loc. **2** *vi* A întârzia un timp. **3** *vt* (Fșa) A amâna. **4** *vi* (Reg; îe) **Cât ~tește apa pe streașină** (sau **în ciur**) Foarte puțin timp. **5** *vi* (Înv) A persista. **6** *vi* A se strădui, a depune eforturi mari. **7** *vi* (Ban) A suferi. **8** *vi* (Reg; d. timp) A trece. **9** *vi* (Mol; d. găini) A întrerupe pentru un timp ouatul.
pesti[2] *vt* [At: PAMFILE, J. II, 159 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg; d. boli; c. i. oameni) A cuprinde.
pesticid, ~ă sn, a [At: DN[3] / Pl: *~cizi, ~e* / E: fr *pesticide*] **1-2** (Substanță) care combate dăunătorii din culturile agricole.
pestifer, ~ă a [At: AR (1829), 11[2]/26 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *pestifère*] **1-2** (Liv) Pestilențial (**1, 8**). **3** (Pgn) Contagios.
pestifera vt [At: DN[3] / Pzi: *~rez* / E: fr *pestiférer*] **1** A contamina de pestă. **2** A strica. **3** A infecta. **4** A împuți.
pestiferat, ~ă a [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr *pestiféré*] (Liv; d. oameni, regiuni etc.) Contaminat de pestă Si: *ciumat*.
pestilent, ~ă a [At: STAMATI, D. / V: (înv) *~lint* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *pestilent*] **1-2** (Îdt) Pestilențial (**1, 8**). **3** (Fig) Primejdios. **4** (Fig) Corupător.
pestilentifer, ~ă a [At: I. IONESCU, P. 177 / Pl: *~i, ~e* / E: *pestilență* + *-fer*] (Îvr) Pestilențial (**1**).
pestilenț s [At: CALENDARIU (1814), 183/2 / Pl: nct / E: ger *pestilenz*(wurtz)] (Bot; gmî) Cucuruz (*Petasites albus*).
pestilență sf [At: F (1867), 370 / V: (înv) *~ție, ~lin~* / Pl: *~țe* / E: fr *pestilence*, ger *Pestilenz*] (Rar) **1** Boală contagioasă Si: *molimă*. **2** (Spc) Ciumă. **3** (Fig) Învățătură dăunătoare.
pestilențial, ~ă a [At: CALENDAR (1855), 127/4 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *pestilentiel*, ger *pestilenzial*] **1** (D. emanații, agenți patogeni etc.) Care răspândește ciumă Si: (liv) *pestifer* (**1**), *pestilent* (**1**), (îvr) *pestilentifer*. **2** (Pgn) Contagios. **3-4** Care ține (de ciumă sau) de o altă boală molipsitoare. **5-6** Care are caracteristicile (ciumei sau ale) altei boli molipsitoare. **7** De ciumă. **8** (D. mirosuri) Dezgustător și insuportabil Si: (liv) *pestifer* (**2**), *pestilent* (**2**). **9** (Pex; d unele lucruri) Care răspândește un astfel de miros.
pestilențializa vr [At: KLOPȘTOCK, F. 247 / P: *~ți-a~* / Pzi: 3 *~zeaza* / E: *pestilențial* + *-iza*] (Nob; d. aer) A deveni pestilențial.
pestilenție sf vz *pestilență*
pestilint, ~ă a vz *pestilent*
pestilință sf vz *pestilență*
pestiman sn vz *peștiman*
pestire sf [At: CUV. D. BĂTR. I, 296 / Pl: *~ri* / E: *pesti*[1]] (Înv) Întârziere.
pestit[1] *sn* [At: CORESI, L. 363 / Pl: (rar) *~uri* / E: *pesti*[1]] (Îvr) **1** Durere. **2** Necaz.
pestit[2], *~ă* [At: N. TEST. (1648), 176[v]/26 / Pl: *~iți, ~e* / E: *pesti*[1]] (Înv) **1** *a* Care zăbovește. **2** *a* Care întârzie. **3** *a* Care amână. **4** *av* Târziu. **5** *av* Cu întârziere. **6** *a* (Îvr) Mult.
pestitor, ~oare a [At: CONACHI, P. 283 / Pl: *~i, ~oare* / E: *pesti*[1] + *-tor*] (Înv) **1-4** Care pestește[1] (**1-3, 7**).
pestitură sf [At: CORESI, L. 475/16 / Pl: *~ri* / E: *pestit*[1] + *-tură*] (Îvr) **1** Durere. **2** Necaz.
pestol sn vz *pistol*[1]
pestos, ~oasă a [At: ENC. VET. 684 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *pestă*[1] + *-os*] (Rar) **1** Care provoacă ciumă Si: (rar) *ciumos*. **2** De ciumă Si: (rar) *ciumos*.
pestră [At: LEXIC REG. 9 / V: *~re ss* / Pl: *~re* / E: mg *pesztra*] (Reg) **1** *sf* Doică. **2** *smf* Susținător, tutore al cuiva. **3** (Îlav) **A ține în ~re (pe cineva)** A întreține pe cineva. **4** (Îal) A susține pe cineva.
pestrâi, ~e a vz *pistrui*
pestre[1] *pp* vz *peste*
pestre[2] *s* vz *pestră*
pestreală sf vz *pistreală*
pestrece v vz *petrece*
pestrecut, ~ă a vz *petrecut*[2]
pestref sn [At: GHEORGACHI, ap. LET. 327/12 / V: *~sr~* / Pl: *~uri* / E: ngr **πεσρέφι**] (Înv) Uvertură în muzica turcească.
pestregală sf vz *prăstăvală*
pestregali v vz *prăstăvăli*
pestrenac sm vz *păstârnac*
pestric a [At: GOROVEI, C. 110 / Pl: *~ici* / E: drr *pestricuț*] **1-2** (Reg) Pestriț (**1-2**).
pestricat, ~ă a [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 208 / Pl: *~ați, ~e* / E: *pestric*] **1-2** (Îvr) Pestriț (**1-2**).
pestricel, ~cea a [At: ȘEZ. IV, 192 / V: *pis~* / Pl: *~cei, ~cele* / E: *pestric* + *-el*] **1-12** (Reg; șhp) Pestricior (**1-12**).
pestricior, ~oară a [At: DDRF / V: *pis~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *pestriț* + *-ior*] **1-12** (Pop; șhp) (Cam) pestriț (**1-2, 11-14**) Si: (reg) *pestricel* (**1-12**), *pestricuț* (**1-12**), *pestriluș* (**1-12**), *pestrior* (**1-12**), *pestrișor* (**1-12**).
pestriciu, ~cie a vz *pestrițiu*
pestriciune sf [At: CANTEMIR, IST. 105 / V: (reg) *pis~* / Pl: *~ni* / E: *pestriț*] **1** (Înv) Amestec de culori diferite Si: *pestrițătură* (**2**). **2** (Olt; îf *pistriciune*) Pistrui. **3** (Reg; lpl: csnp) Boală nedefinită mai îndeaproape.
pestricuț, ~ă a [At: GOROVEI, C. 45 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *pestricior, pestriț*] **1-12** (Reg; șhp) Pestricior (**1-12**).
pestriluș, ~ă a [At: GOROVEI, C. 391 / Pl: *~i, ~e* / E: *pestriț*] **1-12** (Buc; șhp) Pestricior (**1-12**).
pestrinac sm vz *păstârnac*
pestrior, ~oară a [At: ȚIPLEA, P. P. 69 / V: *păs~* / P: *~tri-or* / E: *pestriț*] **1-12** (Mun; Mar; șhp) Pestricior (**1-12**).
pestrișor, ~oară a [At: MARIAN, CH. 54 / Pl: *~i, ~oare* / E: *pestriț*] **1-12** (Reg; șhp) Pestricior (**1-12**).
pestrit, ~ă a vz *pestriț*
pestriț, ~ă [At: PALIA (1581), 150/8 / V: (înv) *~iț*, (reg) *pis~, pres~, priștiț, priștit* / A și: (reg) *pes~* / Pl: *~i, ~e* / E: slv **пьстрь**] **1** *a* Care are pete mici sau picături, stropi de culori diferite, de obicei alb cu negru Si: *bălțat*, (rar) *pestrițat* (**1**), *pistruiat*, (îrg) *pestrițiu* (**1**), *pistrui*, (reg) *mistreț, mistricioi, mistriu, morajin, pestric* (**1**), *picur*[2], *picurat*[2], *picuriu, pistricos*, (îvr) *pestricat* (**1**). **2** *a* Cu culori diferite Si: *bălțat*, (rar) *pestrițat* (**2**), *pistruiat*, (îrg) *pistrui, pestrițiu* (**2**), (reg) *mistreț, mistricioi, mistriu, morajin, pestric* (**2**), *picur*[2], *picurat*[2], *picuriu, pistricos*, (îvr) *pestricat* (**2**). **3** *a* (Îs) *Fontă ~ă* Amestec de fontă cenușie cu fontă albă. **4** *a* (Reg; îs) *Ouă ~e* Ouă încondeiate. **5** *a* (Îs) *Ață ~ă* Ață răsucită din fire de diferite culori. **6** *a* (Reg; îs) *Săptămâna ~ă* Câmnedeagă. **7** *a* (Reg; îc) **Șarpe-~** Viperă (*Pelias berus*). **8** *a* (Reg; îc) **Șopârlă-de-apă-~ă** Salamandră (*Salamandra maculosa*). **9-10** *sm, a* (Reg; șîc **Pește-~**) (Peștele) porcușor (*Golia gobio*). **11** *a* (Pan; pop) Dungat. **12** *a* (Reg; d. păr) Cărunt. **13** *a* (Reg; d. cai) Șarg, cu coada și coama albe. **14** *a* (Reg; d. oameni) Pistruiat. **15** *a* (Ban; Trs) Ciupit de vărsat. **16** *a* (Reg; d. ochi) Căprui. **17** *a* (Pex) Care este format din elemente de tot felul. **18** *a* Care este amestec. **19** *a* Variat. **20** *a* Eterogen. **21** *a* Împestrițat. **22** *a* (Fig) Ipocrit. **23** *a* Răutăcios. **24** *a* (Îe; pfm) **A fi ~ la mațe** sau **pe cerul gurii** ori **(a fi) cu mațe** (sau, rar, **cu oase**) **~e** sau **a avea mațe ~e** A fi rău la suflet. **25** *a* (Îae) A fi zgârcit. **26** *a* (Reg) Tare.
pestrița vtf [At: CARAGIALE, O. III, 108 / Pzi: *~țez* / E: *pestriț*] (Rar) **1** A face să devină pestriț. **2** A împestrița.
pestrițat, ~ă a [At: RUSSO, S. 126 / Pl: *~ați, ~e* / E: *pestrița*] (Rar) **1-2** Pestriț (**1-2**).
pestrițărie sf [At: V. ROM. ianuarie 1956, 27 / Pl: *~ii* / E: *pestriț* + *-ărie*] (Nob) Amestec eterogen de diferite lucruri.
pestrițătură sf [At: CARAGIALE, O. III, 30 / Pl: *~ri* / E: *pestriț* + *-ătură*] **1** (Rar) Îmbinare de lucruri nepotrivite Si: *bălțătură*. **2** Pestriciune (**1**).
pestriție sf [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 46[r]/9 / Pl: *~ii* / E: *pestriț* + *-ie*] (Îvr) **1** Calitate de a fi pestriț. **2** Varietate.
pestrițiu, ~ie a [At: CANTEMIR, IST. 105 / V: *~iciu* / Pl: *~ii* / E: *pestriț* + *-iu*] (Îrg) **1-2** Pestriț (**1-2**).

pestrițură sf [At: ALR I/I, h 26/80 / Pl: *~ri* / E: *pestriț* + *-ură*] (Reg) Pistrui.

pestrui, ~ie a sm vz *pistrui*

peș a [At: GHICA, S. 243 / Pl: *~i, ~e* / E: tc *peș*] **1** (Pop; ilav) **Într-un ~** Pe o parte. **2** (Îal) Într-o latură. **3** (Îal) Într-o rână. **4** (Îal) Înclinat.

peșcariu sm vz *pescar*

peșchegiu sm [At: FILIMON, O. I, 207 / Pl: *~gii* / E: tc *peșkeșçi*] **1** Funcționar al saraiului însărcinat cu perceperea tributului și cu paza darurilor primite de la sultan. **2** (Rar) Persoană care obișnuiește să primească peșcheș. **3** Persoană care primește mită.

peșchenat sm vz *pastârnac*

peșcher sm vz *pișicher*

peșchergi sm vz *peșchirgiu*

peșchergiu sm vz *peșchergiu*

peșcheș sn [At: SIMION DASC., LET. 23 / V: (înv) *~șchiș* / Pl: *~uri* / E: tc *peșkeș*] **1** (Îvp; fam) Plocon. **2-3** (Fam; îe) **A da** (sau **a duce**) **pe cineva ~ (cuiva)** (A preda sau) a duce pe cineva prins, legat. **4** (Îac) A preda pe cineva dușmanului. **5** (Spc) Dar anual, în bani sau în natură, pe care domnii țărilor române îl ofereau Porții Otomane împreună cu haraciul. **6** (Pex) Haraci. **7** (Lpl) Bunuri din care se compunea acest dar. **8** Dar oferit de domnii țărilor române sultanului sau altor demnitari turci cu ocazia bairamului Si: *bairamalâc*.

peșcheșlâc sn [At: ZILOT, CRON. 74 / Pl: *~uri* / E: *peșcheș* + *-lâc*] (Înv) Plocon.

peschin sn [At: (a. 1848), ap. T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~uri* / E: tc *pișkin* „copt"] (Trî) Aluat.

peșchina sf [At: PĂCALĂ, M. R. 141 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Buchet de flori.

peșchir sn [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 193/15 / V: (îvr) *peschir,* (reg) *peșchiră sf,* (înv) *~știr, pichir, pischil, piscir, pișcher, piș~, știr* / Pl: *~e* / E: tc *peșkir*] **1** (Îrg) Ștergar. **2** Față de masă. **3** (Reg) Batistă dată de către rudele miresei colăcerilor. **4** (Reg) Năframă. **5** (Îuz; arg) Bancnotă de o sută de lei. **6** (Trs; art.) Dans popular care se joacă la nuntă. **7** (Trs; art.) Melodie după care se execută peșchirul (6).

peșchiraș sn [At: DM / Pl: *~e* / E: *peșchir* + *-aș*] **1-8** (Înv; șhp) Peșchir (1-4) (mic).

peșchirgi sm vz *peșchirgiu*

peșchirgiu sm [At: (a. 1763) ȘIO II_1, 294 / V: (înv) *~schergi, ~her~, peșchirgi* / Pl: *~gii* / E: tc *peșkirği*] **1** (Șîc **peșchirgi-bașa**) Slujbaș al sultanului sau al vizirului care era însărcinat cu păstrarea prosoapelor și a șervetelor. **2** (În țările române) Boier de rang inferior care servea domnului prosopul și șervetul. **3** (Îc) **Vel-~** Șef al peșchirgiilor. **4-5** (Rar) Persoană care (făcea sau) vindea prosoape, ștergare, șervete etc.

peșchiș sm vz *peșcheș*

peșchir sm vz *pișicher*

peșim av vz *peșin*

peșin [At: (sf. sec. XVIII) LET. III, 250/33 / V: (înv) *pejin, ~im, ~ă, ~știn* / E: tc *peșin*] **1** *av* (Pfm; îc) **A da** (sau **a plăti**) **~** În numerar. **2** *a* (Îs) *Bani ~* Numerar. **3** *av* (Înv) Îndată.

peșină av vz *peșin*

peșingea [At: PANN, ap. ȘIO II_1, 294 / V: *pesi~* / E: tc *peșinca*] **1** *av* (Înv) În numerar. **2** *a* (Îs) *Bani ~* Numerar.

peșingiu sm [At: I. GOLESCU, ap. PR. DRAM. 72 / Pl: *~gii* / E: *peșin* + *-giu*] Slujbaș care era însărcinat cu strângerea unor bani în numerar.

peșmă sf vz *pejmă*

peștără sf vz *peșteră*

peste[1] pp vz *peste*

pește[2] sm [At: COD. VOR. 124/20 / V: (îvr) *piste* / Pl: *~ti* și (îvr) *~tiuri* / E: ml *piscis*] **1** (Lpl) Clasă de vertebrate inferioare acvatice, cu corpul de obicei alungit, cu pielea acoperită de solzi și bogată în secreții mucoase, cu membrele transformate în înotătoare și cu respirație branhială, rar, pulmonară. **2** (Șls; și esc) Animal din această clasă. **3** (Îs) *~ alb* Pește comestibil cu carnea albă. **4** (Îs) *~ti albi* Albitură. **5** (Îs) *Untură de ~* Grăsime de pește, foarte bogată în vitamina D, folosită în combaterea rahitismului. **6** (Îs) *La ~* (sau *~ti*) La pescuit. **7** (Îlv) **A prinde** (sau **a da la**) **~** A pescui. **8** (Îlav) **Cât ai zice ~** Foarte repede. **9** (Îal) Într-o clipă. **10** (Îal) Imediat. **11** (Îe) **A tăcea ca ~le** (sau **ca un ~**) A nu spune nimic Si: *a nu scoate un cuvânt, a tacea chitic*. **12** (Îe) **A trăi (a o duce, a se simți etc.) ca ~le în apă** A trăi bine. **13** (Îac) A se simți bine. **14** (Îae) A se simți la largul lui. **15** (Îe) **A trăi** (sau **a o duce, a se zbate**) **ca ~le pe uscat** A duce o viață grea. **16** (Îac) A face eforturi zadarnice. **17** (Fam; gmț; îlv) **A da (mâncare) la ~ti** A vomita. **18** (Îlav) **Când o prinde mâța ~** Niciodată. **19** (Rar; îc) **A vâna ~ în apă tulbure** A obține avantaje personale datorită unei situații incerte. **20** (Îvr; îf *peștiuri*) Soiuri de pește[2] (1). **21** Carne de pește[2] (1) folosită ca aliment. **22** Mâncare preparată din astfel de carne. **23** (Îe) **Asta-i altă mâncare de ~** Asta-i altceva. **24** (Îe) **A fi tot o mâncare de ~** A fi același lucru. **25** (Iht; reg; îc) **~-alb** (sau **~-albișor**) Obleț (*Alburnus lucidus*). **26** (Iht; reg; îc) **~le -ac** Boarcă (*Sygnathus rubescens*). **27** (Iht; reg; îc) **~le-de-arin** (sau **~-sărac**) Boarcă (*Rhodeus serinus*). **28** (Reg; îc) **~-auriu** (sau **~-curcubeu, ~-soare**) Pește[2] de culoare verde-gălbui, cu pete roșii pe spate și cu dungi albastre pe părțile laterale ale capului Si: (reg) *biban american, biban-soare, sorete* (*Eupamotis gibbosus*). **29** (Iht; reg; îc) **~-bălan** Crap-caras (*Carassius auratus gibelio*). **30** (Iht; reg; îc) **~-de-bătaie** (sau **~-de-bătălie, ~-crăiesc**) sau **~le-doamnei** Boiștean (*Phoxinus phoxinus*). **31** (Îc) **~-ciocan** Pește[2] de mare cu capul în formă de ciocan (*Zygaena malleus*). **32** (Iht; înv; îc) **~-câinesc** Câine-de-mare (*Acanthias vulgarias*). **33** (Iht; reg; îc) **~le-dracului** Zvârlugă (*Cobitis taenia*). **34** (Iht; reg; îac) Câră (*Cobis aurată balcanica*). **35** (Iht; reg; îac) Pălămidă-de-baltă (*Pungitius platygaster*). **36** (Îc) **~-ferăstrău** Pește[2] de mare cu botul lung, turtit și dințat (*Pristis pectinatus*). **37** (Iht; reg; îc) **~-firez** (sau **~-cu-țepi, ~-țigănesc**) Ghindrin (*Gasterosteus aculeatus ponticus*). **38** (Iht; reg; îc) **~-de-mare** Calcan (*Scophtalmus maeoticus*). **39** (Iht; reg; îc) **~-negru** (sau **~-țigănesc**) Țigănuș (*Umbra Krameri Walbaum*). **40** (Iht; reg; îc) **~-cu-două-nume** (sau **~le-de-piatră**) sau **~le-țiganului** Pietrar (*Aspro zingel*). **41** (Îc) **~-păun** Pește[2] (1) mic, frumos colorat, cu jumătatea superioară a corpului albastră-verzuie cu reflexe aurii, iar cu cea inferioară argintie (*Coris julis*). **42** (Iht; reg; îc) **~-de-piatră** Fusar (*Aspro streber*). **43** (Iht; reg; îac) Zglăvoacă (*Cattus gobio*). **44** (Iht; reg; îc) **~-motănesc** (sau **~-pistrit, ~-porcesc**) Porcușor (*Gobio gobio și Kessleri*). **45** (Iht; reg; îc) **~-rău** Șalău (*Lucioperca lucioperca*). **46** (Îc) **~le-lui-Solomon** Specie de pește[2] (1) din familia salmonidelor (*Salmo labrak*). **47** (Îc) **~-cu-spadă** (sau **~-cu-suliță**) ori **~le-spadă** Pește[2] (1) mare, cu corpul fusiform, cu pielea fără solzi, cu capul mare și cu falca de sus prelungită ca o sabie ascuțită pe ambele muchii (*Xiphias gladius*). **48** (Iht; reg; îc) **~-lup** (sau **~-cu-șapte-nume, ~-țigănesc**) Avat (*Aspius aspius*). **49** (Reg; îc) **~-țigănesc** Diferite specii de pești[2] (1) mici și fără valoare economică. **50** (Iht; reg; îac) Caracudă (*Carassius carassius*). **51** (Iht; reg; îac) Lin (*Tinca tinca*). **52** (Iht; reg; îac) Pălămidă de baltă (*Pungitius platygater*). **53** (Bot; reg) **~-de-pădure** Hamei (*Humulus lupulus*). **54** (Zlg; reg; euf) Șarpe. **55** (Zlg; reg) Mormoloc. **56** (Lpl; art.) Constelație din emisfera boreală. **57** (Lpl; art.; șîs *Zodia ~ților*) Una dintre cele douăsprezece zodii ale anului, care cuprinde perioada 22 februarie - 21 martie. **58** (Fig; cdp fr *poisson*) Bărbat întreținut de o femeie. **59** Proxenet. **60** (Pop) Parte musculoasă a brațului sau a gambei. **61** (Pex; reg) Mușchi[2] de la șira spinării. **62** (Îs) *~le în coteț* Motiv ornamental popular folosit ca model de cusătură sau ca model pentru încondeierea ouălor de Paști. **63** (Reg; îcs) *~le și apa* Joc de copii, constând în realizarea unor figuri dintr-o sfoară, cu ajutorul degetelor. **64** (Reg; îcs) *A vinde ~* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

peștemal sn vz *peștiman*

pesteman sn vz *peștiman*

pesteoaică sf vz *peștoaică*

peșteră sf [At: CUV. D. BĂTR. II, 416/15 / V: (înv) *~re,* (îrg) *~tără, ~tiră, ~tire* / Pl: *~ri* și (înv) *~re* / E: slv **пещера**] **1** Cavitate naturală, adâncă și mare, formată prin dizolvarea rocilor solubile de către apele de infiltrație

Si: *cavernă*, *grotă*, (înv) *speluncă*, (reg) *ocnă*. **2** (Pex) Vizuină. **3** (Fig) Adăpost. **4** (Fig) Locuință. **5** (Fig) Ascunziș. **6** (Fig) Refugiu. **7** (Reg; îf *peștiră*) Groapă adâncă. **8** (Arg) Loc unde se întâlnesc pungașii.

peștere *sf* vz ***peșteră***

peșterean, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 342 / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***peșteră*** + *-ean*] (Îvr; d. oameni) Care trăiește în peșteră (**1**).

peșteros, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***peșteră*** + *-os*] (Rar; d. terenuri, ținuturi) **1** Cu peșteri (**1**). **2** Bogat în peșteri (**1**).

peștic *sm* [At: JIPESCU, O. 67 / Pl: *~ici* / E: ***peşte***^{2} + *-ic*] **1-2** (Reg; șhp) Peștișor (**1-2**).

peștimal *sn* vz ***peștiman***

peștiman *sn* [At: (a. 1792) SIO II$_{1}$, 2295 / V: (reg) ***pestemală*** *sf*, ***pestem~***, ***pest~***, ***~temal***, (îrg) ***~tem~*** (înv) ***~al***, ***piștimală*** / Pl: *~e* / E: tc ***peștimal***] **1** (Îpp) Obiect de îmbrăcăminte în formă de fustă, confecționat din stambă sau din alt material ușor, cumpărat de la oraș, pe care-l poartă țărăncile. **2** (Pex) Catrință. **3** Șorț pe care-l poartă meseriașii pentru a-și proteja hainele. **4** (Înv) Prosop mare. **5** (Îrg) Basma. **6** Tulpan purtat de femei pe sub broboadă.

peștin *av* vz ***peșin***

peștină *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 113 / Pl: *~ne* / E: ***peşte***^{2} + *-ină*] (Înv) Crescătorie de pește^{2} (**2**).

peștioacă *sf* [At: CONV. LIT. XLIV$_{2}$, 268 / Pl: *~ace* / E: ***peşte***^{2} + *-oacă*] (Reg) Peștoaică.

peștior *sm* [At: DAMÉ, T. 47 / P: *~ti-or* / Pl: *~i* / E: ***peşte***^{2} + *-ior*] **1-2** (Reg; șhp) Peștișor (**1-2**).

peeștir *sn* vz ***peșchir***

peștiră *sf* vz ***peșteră***

peștire *sf* vz ***peșteră***

peștișoară *sf* [At: GRECESCU, FL. 645 / Pl: *~re* / E: ***peşte***^{2} + *-ișoară*] Mică plantă erbacee cu frunze păroase, care plutește la suprafața apelor stătătoare sau a celor care curg încet (*Salvinia natans*).

peștișor *sm* [At: N. TEST. (1648), 20^{v}/29 / Pl: *~i* / E: ***peşte*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Pește^{2} (**2**) (mic) Si: (reg) *pesculeț* (**1-2**), *pescuț* (**1-2**), *peștic* (**1-2**), *peștior* (**1-2**). **3** (Pan; lpl) Felii, bucăți subțiri de carne, de varză, de ceapă etc., tăiate pentru gătit. **4** (Reg; art.) Horă nedefinită mai îndeaproape. **5** (Reg; art.) Melodie după care se execută această horă. **6** (Reg; art.) Sârbă nedefinită mai îndeaproape. **7** (Reg; art.) Melodie după care se execută această sârbă. **8** (Olt; art.) Dans popular cu strigături. **9** (Olt; art.) Melodie după care se execută acest dans. **10** (Reg) Colac lung și împletit, care se face la botez, nunți, înmormântări Si: *pupăză*.

peștit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 156 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***peşte***^{2}] (Îvr) **1** Care este ca un pește^{2} (**1**). **2** Cu aspect de pește^{2} (**1**).

peștoaică *sf* [At: VOICULESCU, P. I, 12 / V: (reg) ***pesteco~***, ***~teo~*** / Pl: *~ice* / E: ***peşte***^{2} + *oaică*] (Rar) Femelă a peștelui^{2} (**1**) Si: (reg) *peștioacă*.

-pet [At: DN^{3} / E: it ***-peto***, fr ***-pète*** cf lat *pete*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Mișcare. **2** Tendință. **3** Dezvoltare către ceva.

peta *v* vz ***păta***

petac^{1} *sm* vz ***pitac***^{1}

petac^{2} *s* [At: BORZA, D. 125 / Pl: nct / E: nct] (Olt) Mușcată^{1}.

petacă *sf* vz ***pitac***

petactar *sn* [At: SCRIBAN, D. / V: ***peda~***, ***~tra~*** / Pl: *~e* / E: ngr ***πετακτάρι*** „din zbor"] (Dob) Undiță cu care se prind scrumbiile în largul mării.

petal *sm* vz ***petală***

petală *sf* [At: CAIET, 77^{r}/23 / V: (rar) ***petal*** / Pl: *~le* / E: fr ***pétale***] Fiecare dintre frunzișoarele modificate care alcătuiesc corola unei flori.

petalidă *sf* [At: GOLESCU, Î. 81 / Pl: *~de* / E: ngr ***πεταλίδα***] (Îvr) Specie de scoică marină.

petaloid, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr ***pétaloïde***] **1** Cu aspect de petală Si: (rar) *petaloideu* (**1**). **2** Asemănător petalelor Si: (rar) *petaloideu* (**2**).

petaloideu, ~ee *a* [At: GRECESCU, FL. 22 / Pl: *~ee* / E: cf *petaloid*] (Rar) **1-2** Petaloid (**1-2**).

petaludă *af* [At: (a. 1824) URICARIUL, XX, 343 / Pl: *~de* / E: ngr ***πεταλοῦδα***] (Îvr) Montură de bijuterie în formă de fluture.

petardă *sf* [At: CR (1830), 40^{1}/15 / Pl: *~de* / E: ger ***Petarde***, fr ***pétard***] **1** Dispozitiv cu explozibil care era folosit în artilerie pentru a se arunca în aer ziduri, obstacole etc. **2** Mică încărcătură de pulbere neagră sau de alt exploziv, în înveliș de carton sau de hârtie cerată ori smolită, care produce, la explozie, zgomot și fum și care este utilizată la semnalizări, la marcarea tirului de artilerie, la focuri de artificii etc.

petare *sf* vz ***pătare***

petas *s* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~ă*** *sf* / Pl: nct / E: ngr ***πέτασος***] (Ant) **1** Pălărie cu boruri largi pe care o purtau tinerii greci în timpul exercițiilor palestre, pentru a se feri de ploaie și de soare. **2** Coif cu două aripioare cu care este reprezentat, adesea, zeul Hermes.

petasă *sf* vz ***petas***

petat, ~ă *a* vz ***pătat***

petauristă *sf* [At: DN^{3} / P: *~ta-u-* / Pl: *~te* / E: fr ***pétauriste***, it ***petauro***, gr ***πεταῦριστερ*** „acrobat"] (Ant) Dansatoare de circ.

pete *sn* vz ***peţe***

petcă^{1} *sf* [At: ALR II/I, h 273/2 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Firidă.

petcă^{2} *sf* [At: H XVII, 175 / Pl: ? / E: nct] (Reg; îs) *Săracă* ~ Persoană care umblă neatentă, ca amețită.

petea *sf* vz ***beteală***

peteac *sn* vz ***păteac***

peteală *sf* vz ***beteală***

peteancă *sf* [At: F (1886), 307 / Pl: *~nce* / E: nct] (Trs) Șuviță de păr.

peteauă *sf* vz ***beteală***

petec *sn* vz ***petic***

peteca *v* vz ***petici***

petecar *smn* vz ***peticar***

petecă *sf* vz ***petic***

petecăraie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ? / E: ***petec*** + *-ăraie*] (Reg) Teren arabil mic și îngust Si: (reg) *petecărie* (**4**).

petecări *v* vz ***peticări***

petecărie *sf* vz ***peticărie***

petecărit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***petecări***] (Reg) **1-2** Peticit^{2} (**1-2**).

petecătoare *sf* [At: A I, 12 / Pl: *~ori* / E: ***petec*** + *-ătoare*] (Reg) Piedică.

petecel *sn* vz ***peticel***

peteci^{1} *s* [At: LB / Pl: nct / E: srb ***petici***] (Înv) Tifos exantematic.

peteci^{2} *vt* [At: A I, 12 / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Reg; c. i. animale domestice) A împiedica la picioare, când pasc.

peteci^{3} *v* vz ***petici***

petecire *sf* vz ***peticire***

petecit^{1} *sn* vz ***peticit***^{1}

petecit^{2}***, ~ă*** *a* vz ***peticit***^{2}

petecitor *sm* [At: BUL. COM. IST. II, 122 / Pl: *~i* / E: ***peteci***^{3} + *-tor*] (Nob) Cârpaci.

petecos, ~oasă *a* vz ***peticos***

petecuț *sn* vz ***peticuț***

petehalită *sf* vz ***petehelită***

petehelită *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 104 / V: ***~hal~*** / Pl: *~te* / E: ns cf *peteluță*] **1** (Trs) Basma. **2** Năframă. **3** (Reg; mpl) Zdreanță. **4** (Reg) Piele subțire de la stinghia piciorului la cai Si: (reg) *peteluță* (**3**).

peteica *sf* [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / V: ***~telcă***, ***~teocă***, ***~teolcă***, ***~teucă***, ***~teulcă***, ***~tiocă***, ***~tiolcă***, ***~toacă***, ***~tocă***, ***pit~***, ***teică*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: bg ***петелка***, ucr ***петельκа***, mg ***petőke***] (Reg) **1** Împletitură, plasă de sfoară, de ață etc. în care se duc vasele cu mâncare la câmp. **2** Legătură de frânghie, de metal etc. cu care se prinde, la car, leuca de carâmbul de sus Si: (pop) *gânj*. **3** (Îf *peteucă*) Fâșie nedeșirabilă (de 1 până la 3 cm) care mărginește pe lățime ambele extremități ale unui material textil. **4** Bucățică de pânză sau de postav care servește la cusutul plăpumilor sau

la despărțirea ițelor în grupuri de câte zece ochiuri. **5** Hârtie cu care se înfășoară caierul când se pune în furcă. **6** Butonieră la cămașă. **7** (Îf *piteică*) Încuietoare la ușă. **8** Parte a morii prin care cad grăunțele din coș între pietre.

petelcă sf vz *peteică*

peteleagă sf vz *petileagă*

petelnic sm [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ici* / E: nct] (Mun) Persoană căreia îi place să petreacă.

petelută sf [At: LB / Pl: *~te* / E: *peteală* + *-uță*] **1-2** (Șhp) Beteală (1) puțină. **3** (Mar) Petchelită.

petent sm [At: BARIȚIU, P. A. I, 605 / Pl: *~nți* / E: ger *Petent*] (Înv) **1-2** Petiționar (1-2).

peteocă sf vz *peteică*

peteolcă sf vz *peteică*

peternică sf vz *potârniche*

petersil s [At: JAHRESBER. X, 201 / Pl: nct / E: ger *Petersilie*] (Reg) Pătrunjel (*Petroselium hortense*).

peterznac sm vz *păstârnac*

peteșie sf [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr *pétéchie*] Pată purpurie, mică și rotundă, care apare pe piele, din cauza unei rupturi capilare, de obicei în diferite boli infecto-contagioase.

petetist, ~ă smf [At: IORDAN, L. R. A. 184 / Pl: *~iști, ~e* / E: *P*(oștă) +*T*e(legraf) + *T*(elefon) + *-ist*] (Îvr; iuz) **1** Persoană care lucrează la poștă. **2** (Spc) Factor poștal.

peteucă sf vz *peteică*

peteulcă sf vz *peteică*

petiac sn vz *pateac*

petic sn [At: N. TEST. (1648), 11ᵛ/26 / V: *~tec sn*, (reg) *~tecă sf, ~ă sf* / Pl: *~ice*, (rar) *~uri, ~ici* / E: pbl ml *pittacium*] **1** (Udp „de", care indică felul materialului) Bucată, fâșie nu prea mare dintr-o țesătură. **2** (Pgn) Fâșie dintr-un material oarecare. **3** (Spc) Bucată dintr-un material cu care se repară un obiect rupt sau găurit, aplicându-se peste ruptură, gaură. **4** (Îe) **A-și da în ~** A-și da pe față, a-și arăta, fără voie, anumite cusururi, vicii. **5** (Îac; fam) A-și trăda lipsa de valoare. **6** (Rar; îe) **A-și cunoaște ~ul** A ști ceea ce i se cuvine. **7** (Îae) A-și cunoaște slăbiciunile, defectele. **8** (Reg; îe) **A face (pe cineva) ~ă** A certa rău. **9** (Îae) A insulta pe cineva. **10** (Îae) A istovi pe cineva prin muncă. **11** (Reg; îe) **A coase ~ la ~** A fi foarte zgârcit. **12** (Îe) **A-și găsi** (sau, înv, **a-și nimeri**) **sacul** (sau **gaura**) **~ul** Se spune disprețuitor sau ironic, pentru a arăta potrivirea dintre doi oameni, dintre două lucruri etc. fără valoare, fără importanță etc. **13** (Spc; reg) Platcă la cămășile bărbătești. **14** (Pex; reg) Val de pănură de circa 40 de metri. **15** (Reg; îf *petec*) Pată de murdărie. **16** (Îs *~ de pământ*, *~ de loc*, *de moșie* etc.) Suprafață mică de teren cultivabil. **17** (Pan; udp „de") Suprafață mică de ceva, în raport cu întregul. **18** (Reg; îc) **~a-vântului** Plantă nedefinită mai îndeaproape.

peticar [At: DLRU / V: *~tec~* / Pl: (1-3) *~i*, (4) *~e* / E: *petic* + *-ar*] **1** *sm* (Rar) Persoană care adună petice (1), cârpe, zdrențe. **2** *sm* Negustor ambulant de haine vechi Si: *telal*. **3** *sm* (Rar) Cizmar care pune petice (1) la încălțăminte Si: *cârpaci*. **4** *sn* (Reg; îf *petecar*) Covor din petice (1).

peticaș sm [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 149 / Pl: *~i* / E: *petic* + *-aș*] (Reg) Om zdrențăros.

peticat, ~ă a vz *peticit²*

petică sf vz *petic*

peticări vt [At: TDRG / V: (reg) *~tec~* / Pzi: *~resc* / E: *petic* + *-ări*] (Rar) **1-2** A petici (1-2).

peticărie sf [At: POLIZU / V: *~tec~* / Pl: *~ii* / E: *petic* + *-ărie*] **1** Mulțime de petice, de cârpe, de zdrențe sau de materiale textile zdrențuite. **2** (Prc) Petic cu care se cârpește ceva. **3** (Rar; îf *petecărie*) Obiect peticit². **4** (Reg; îf *petecărie*) Petecăraie.

peticel sn [At: PANN, P. V. I, 53/28 / V: *~tecel* / Pl: *~e* / E: *petic* + *-el*] **1-6** (Șhp) Petic (1-3) (mic) Si: *peticuț* (1-6).

peticer sn vz *petițar*

petici [At: DLRU / V: *~teci*, (rar; csej) *~teca* / Pzi: *~cesc* / E: *petic*] **1** *vt* (C. i. obiecte rupte, zdrențuite, uzate) A pune petice (3) Si: *a cârpi*, (rar) *a peticări* (1). **2** *vt* A repara ceva cu petice (2) Si: *a cârpi*, (rar) *a peticări* (2). **3** *vt* (Fam; c. i. aparate, sisteme tehnice etc.) A repara pe cât posibil, provizoriu și cu mijloacele rudimentare pe care le ai personal la dispoziție. **4-5** *vtr* (Rar) A (se) rupe în bucăți Si: *a (se) sfâșia, a (se) zdrențui*. **6-7** *vtr* (A face să rămână sau) a rămâne numai petice din ceva. **8** *vt* (Fam; îe) **A-i ~ cojocul (cuiva)** A bate foarte tare pe cineva. **9** *vt* (C. i. gropile, denivelările unei șosele) A astupa cu material pietros.

peticire sf [At: DDRF / V: *~teci~* / Pl: *~ri* / E: *petici*] **1** Cârpire a unui obiect textil rupt Si: *peticit¹* (1). **2** Reparare a unui obiect găurit Si: *peticit¹* (2). **3** Astupare a gropilor cu material pietros Si: *peticit¹* (3). **4** (Rar) Zdrențuire.

peticit¹ sn [At: RETEGANUL, ap. CADE / V: *~tecit* / Pl: *~uri* / E: *petici*] **1-3** Peticire (1-3). **4** (Rar) Zdrențuire.

peticit², ~ă a [At: SLAVICI, N. I, 160 / V: *~tecit*, (reg) *~icat* / Pl: *~iți, ~e* / E: *petici*] **1** (D. obiecte rupte, zdrențuite, uzate) Cârpit cu petice (3) Si: (reg) *petecărit* (1), *peticos* (1). **2** Plin de petice (3) Si: (reg) *petecărit* (2), *peticos* (2). **3** (D. oameni) Care poartă haine cu petice (1) Si: *jerpelit*, *peticos* (3), *zdrențăros*. **4** Rupt în bucăți Si: *sfâșiat*, *zdrențuit*.

peticitură sf [At: BUL. FIL. III, 89 / Pl: *~ri* / E: *petici* + *-tură*] (Mol) Cârpitură.

peticos, ~oasă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: *~tec~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *petic* + *-os*] **1-3** *a* Peticit² (1-3). **4-5** *smf, a* (Persoană) îmbrăcată prost, cu haine jerpelite. **6** (Rar; d. copii) Mic. **7** În fașă.

peticuț sn [At: (a. 1812) URICARIUL, IV, 348/15 / V: *~tec~* (Pl și: nob, *sm*, *~tecuți*), (reg) *~ă sf* / Pl: *~e* / E: *petic* + *-uț*] **1-6** (Șhp) Peticel (1-6). **7** (Reg) Crestătură făcută la urechile oilor, pentru a le însemna.

peticuță sf vz *peticuț*

petilă sf [At: ANTIPA, P. 308 / Pl: *~le* / E: cf slv петлѣ] (Pes; reg) Sfoară cu care sunt suspendate cârligele carmacului de ana.

petileagă sf [At: GR. S. VI, 242 / V: *~tel~* / Pl: ? / E: ns cf *petic*] (Reg) Haină ruptă, zdrențuită.

petimbroasă sf [At: DDRF / Pl: *~se* / E: nct] (Bot; reg) **1-2** Cruciuliță (8-9) (*Senecio rupester* și *vulgaris*). **3** Bătătarnică (3) (*Senecio erucifolius*). **4** Bătătorniță (*Senecio cruentus*). **5** Spălăcioară (*Senecio vernalis*).

petină sf [At: ALR SN I, h 58/886 / Pl: *~ni* / E: nct] (Reg) **1-2** (Jumătate sau) o treime din claia de cereale păioase formată din snopi dispuși cruciș și al căror număr variază după regiuni Si: (pop) *picior*, (reg) *petiță²*.

petinet s [At: (a. 1821), ap. REV. IST. III, 334 / Pl: nct / E: nct] (Înv) **1** Țesătură foarte subțire. **2** Voal.

petiocă sf vz *peteică*

petiol sn vz *pețiol*

petiolcă sf vz *peteică*

petit si [At: MOLIN, V. T. / E: fr *petit*, ger *Petit*] (Tip) Corp de literă cu mărimea de opt puncte tipografice.

petitio principii ls [At: DN³ / P: *~ți-o~* / E: lat *petitio principii*] (Log) Raționament greșit în care, pentru demonstrarea unei teze, se pleacă de la o aserțiune întemeiată ea însăși pe acea teză.

petitoriu, ~ie a [At: PR. DREPT., 265 / Pl: *~ii* / E: fr *petitoriu*] (Jur; d. acțiuni, cereri etc.) Care are ca obiect recunoașterea sau apărarea dreptului de proprietate sau a unui alt drept real.

petițar sn [At: CIHAC, I, 248 / V: *~icer* / Pl: *~re* / E: *petiță¹* + *-ar*] **1** Cutie în care se păstrează petițele¹. **2** Cilindru mic în care se turna pulberea la armele de foc de tip vechi. **3** (Îf *peticer*) Locaș unde se pune petița¹ la armele de foc de tip vechi.

petiță¹ sf [At: STAMATI, D. / Pl: *~țe* / E: bg петица, srb *petica* „călcâi mic"] Capsă care se folosea la armele de foc de tip vechi.

petiță² sf [At: PAMFILE, A. R. 135 / V: *percită sf* / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Jumătate din claia de cereale păioase formată din snopi dispuși cruciș și al căror număr variază după regiuni Si: (pop) *picior* (207), (reg) *petină* (1).

petiță[3] *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***pată*** + *-iță*] **1-2** (Rar; șhp) Pată (1) (mică).

petiție *sf* [At: CR (1830), 23[1]/20 / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pétition***] **1** Expunere scrisă adresată de o persoană sau de un grup de persoane unei instituții, unei organizații, unei autorități, în care se formulează o cerere, o revendicare, o părere etc. Si: *plângere, reclamație, suplică*, (îvp) *jalbă*, (înv) *rugat*[1]. **2** (Îs) *~ de ereditate* Acțiune în justiție prin care urmașul direct își revendică succesiunea împotriva tuturor celor care se pretind moștenitori. **3** (Log; îs) *~ de principiu* Sofism prin care se consideră, de la început, ca adevărat tocmai ceea ce trebuie să fie demonstrat. **4** Cerc vicios de demonstrație.

petiționa *vi* [At: BARIȚIU, P. A. I, 531 / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***pétitionner***] (Rar) **1** A înainta o petiție, o cerere. **2** A revendica ceva printr-o petiție.

petițional, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***petiție*** + *-onal*] **1** Referitor la petiție. **2** Făcut prin petiție.

petiționar, ~ă *smf* [At: NEGULICI / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pétitionnaire***] **1** Persoană care adresează o petiție Si: (înv) *petent* (1). **2** Persoană care solicită, revendică etc. ceva printr-o petiție Si: (înv) *petent* (2).

petiționare *sf* [At: DDRF / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***petiționa***] **1** Adresare a unei petiții. **2** Solicitare printr-o petiție.

petițiune *sf* vz ***petiție***

petlea *sf* [At: (a. 1870) ȘIO II$_2$, 158 / Pl: *~ele* / E: nct] (Înv) Fel de blană nedefinită mai îndeaproape.

petliță *sf* [At: TDRG / V: (rar) ***pelti~*** / Pl: *~țe* / E: rs ***петлица***] **1** Bucată de stofă colorată aplicată pe partea din față a gulerului unor haine militare. **2** (Rar) Bentiță de stofă cu care se încheie nasturii la unele haine Si: *cheotoare*.

petmez *sn* vz ***pecmez***

petoacă *sf* vz ***peteică***

petocă *sf* vz ***peteică***

petonie *sf* vz ***petunie***

petpedec *i, sm* vz ***pitpalac***

petrachir *sn* vz ***patrafir***

petractar *sn* vz ***petactar***

petrahil *sn* vz ***patrafir***

petrail *sn* vz ***patrafil***

petraliom *sn* vz ***petrol***

petrarchism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: it ***petrarchismo***, fr ***pétrarquisme***] Imitare a manierei de a scrie a poetului italian renascentist Francesco Petrarca, cântând alternanța de bucurii și dureri ale dragostei cu ajutorul unei poetici rafinate și utilizând metafora, antiteza, jocul subtil de cuvinte.

petrarchist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pétrarquiste***] **1-2** (Imitator) al lui Petrarca.

petrata *v* vz ***pertracta***

petrăce *v* vz ***petrece***

petrălău *sn* vz ***petrol***

petrânjel *sm* vz ***pătrunjel***

petrânjel *sm* vz ***patrunjel***

petrânjică *sf* vz ***pătrunjică***

petre *pp* vz ***pedri***

petreală *sf* [At: ALR II, 6 616/1105 / Pl: *~le* / E: ***piatră*** + *-eală*] (Reg) Argăseală folosită la tăbăcărie.

petreancă *sf* [At: BORZA, D. 25 / Pl: *~enci* / E: ns cf *piatră*] (Bot; reg) Ceară (*Asclepias syriaca*).

petrec *sn* [At: PITIȘ, SCH. 233 / V: ***pit~*** / Pl: *~uri* / E: pvb ***petrece***] **1-2** (Reg) Moarte (**1-2**). **3** (Îlv) **A-i face (cuiva) de ~** (sau **a-i face capului ~**) A omorî pe cineva. **4** (Îe) **A-și face capului ~** A-și face singur necazuri, neplăceri. **5** (Îae) A și-o face cu mâna lui. **6** (Plu) Însoțire a unei plute pe o anumită distanță. **7** (Plu; îe) **A face pitrec** A conduce o plută în trei oameni, în loc de doi. **8** (Reg) Petrecere (**21**). **9** (Îlv) **A-și face ~ul** A trăi. **10** (Art; îcs) *De-a ~ul* De-a capra. **11** (Îacs) Joc în care copiii dintr-o tabără aleargă după cei din tabăra adversă, pe care, atingându-i cu mâna, îi elimină din joc. **12** (Îacs) Joc executat de băieți care, așezați în linie dreaptă, lovesc cu picioarele o căciulă în diferite direcții, astfel ca proprietarul căciulii să nu o poată ridica pentru a o arunca în jucători. **13** (Îacs) Joc în care doi băieți stau așezați jos, față în față, cu picioarele depărtate și întinse în față în așa fel încât tălpile unuia să fie lipite de ale celuilalt, iar ceilalți jucători sar peste picioarele lor astfel ca să nu atingă picioarele întinse ale partenerului sau să nu pășească în interiorul lor.

petrecală *sf* vz ***potricală***[1]

petrecanie *sf* vz ***petrecanie***

petrecanie *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 223/13 / V: (reg) ***~ne*** / Pl: *~ii*, (rar) *~cănii* / E: ***petrece*** + *anie*] **1** (Înv) Moarte. **2** (Fam; îc) **A-i face de ~ (cuiva)** A omorî pe cineva. **3** (Îae) A risipi, a strica, a distruge un bun, un obiect. **4** (Îae) A cheltui tot. **5** (Îe) **A-și face de ~** A se sinucide. **6** (Îe) **A i se face (cuiva) de ~** A-și căuta moartea. **7** (Îae) A căuta singur primejdia. **8-9** (Înv) Petrecere (**5-6**). **10** (Îvp) Înmormântare. **11** (Trs) Priveghi la mort. **12-14** (Înv) Petrecere (**10-11, 21**). **15** (Îrg) Întâmplare. **16** (Îrg) Pățanie.

petrecare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 209[r]/1 / Pl: *~cări* / E: ***petrece***] **1** (Înv) Mod de viață dus de cineva. **2** (Reg) Înmormântare.

petrecănos, ~oasă *smf, a* [At: F (1884), 357 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***petrece*** + *-ănos*] (Îvr) **1-2** Petrecăreț (**3-4**).

petrecăreț, ~eață *smf, a* [At: SCL 1969, 330 / Pl: *~i, ~e* / E: ***petrece*** + *-ăreț*] **1-2** (Persoană) căreia îi place să petreacă mult și des. **3-4** (Om) căruia îi place să chefuiască Si: (înv) *petrecănos* (**1-2**), *petrecător* (**7-8**).

petrecător, ~oare [At: PSALT. 129 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***petrece*** + *-ător*] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care conduce pe cineva Si: *însoțitor*. **3-4** *smf, a* (Reg) (Persoană) care însoțește un mort până la groapă. **5-6** *smf, a* (Înv) (Persoană) care trăiește undeva, într-un anumit fel Si: *trăitor*. **7-8** *smf, a* (Îrg) Petrecăreț (**3-4**). **9** *a* (Îvr) Distractiv. **10** *a* (Înv; d. fenomene, acțiuni etc.) Care durează puțin Si: *efemer*. **11** *a* Care trece repede Si: *efemer*. **12** *sn* (Mat; îvr) Cât. **13** *sf* (Reg) Tiv la saci sau la haine, prin care se introduce șnurul pentru strâns la gură.

petrecătură *sf* [At: CORESI, ap. BV I, 522 / Pl: *~ri* / E: ***petrece*** + *-ătură*] **1** (Înv) Cortegiu de înmormântare. **2** (Înv) Ceremonie de înmormântare. **3** (Reg) Trecătoare îngustă între doi pereți abrupți de munte. **4** Chei. **5** (Pgn) Loc de trecere.

petrece [At: PSALT. 12 / V: (reg) ***~răce, pest, pre~, tret~*** / Pzi: *petrec*; Viit și: (reg) *oi petre* / E: ml ****pertraicere***] **1** *vt* (Cu determinări locale) A trece sau a face să treacă prin, printre, pe după, peste, pe sub ceva. **2** *vt* (Îrg) A străpunge. **3** *vt* (Îrg) A înfige. **4** *vt* (Îrg) A cerne. **5** *vt* A strecura. **6** *vt* (Îrg; c. i. obiecte) A amesteca, a introduce printre altele. **7-8** *vtr* (Reg) A (se) suprapune marginile. **9-10** *vtr* (Pex) A (se) încheia prin suprapunerea sau apropierea a două margini. **11-12** *vtr* (Înv) A depăși un anumit număr. **13** *vr* (Reg) A rămâne. **14** *vr* (Reg) A prisosi. **15** *vt* (Îrg) A deplasa. **16** *vt* A duce până la... **17** *vt* (Îe) **A ~ ceva din mână în mână** A trece ceva de la unul la altul. **18** *vt* (Îe) **A-și ~ ochii** A-și plimba privirea asupra unor lucruri, ființe etc. **19** *vr* (Fig) (Îvp; șîe **a se ~ din viață, a se ~ din lume**) A muri[1]. **20** *vt* (Îrg) A trece dintr-o parte în alta, sărind peste obstacole. **21** *vt* A trece dincolo de ceva. **22** *vt* (Fig; îvr) A trece dintr-o treaptă ierarhică inferioară în alta superioară. **23** *vr* (Fig; îvr) A se abate de la prescripții sau învățături morale bisericești. **24** *vr* (Reg; d. ape curgătoare) A (se) împrospăta mereu, prin curgere. **25** *vt* (Pop) A străbate. **26** *vr* (Îvp) A se perinda. **27** *vt* (Reg) A vizita. **28** *vt* A cerceta. **29** *vr* (Reg) A se întoarce. **30** *vt* (Rar) A parcurge. **31** *vt* (Îvr) A efectua operațiuni succesive. **32** *vt* A însoți pe cineva într-o călătorie, pe un drum, într-o acțiune. **33** *vt* A conduce o bucată de drum, la plecare. **34** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva sau ceva) cu ochii** (sau, rar, **cu ochiul, din ochi**) sau **cu privirea** (ori **cu privirile**) sau (înv) **cu vederea** A urmări cu privirea pe cineva care pleacă, trece, se îndepărtează de ceva. **35** *vt* (Îac) A observa. **36** *vt* (Reg) A boci morți Si: *a jeli*. **37** *vt* (Fig; îvr) A îndruma pe cineva din punct de vedere spiritual. **38** *vt* (Îrg) A goni, a fugări pe cineva. **39** *vti* A-și duce viața sau a-și ocupa timpul într-un anumit fel, într-un anumit

loc, la o anumită perioadă Si: *a trăi*. **40-41** *vti* (Îe) **A(-și) ~ (ceva) în** (ori **prin) minte** (sau, rar, **în amintire**) A(-și) reconstitui în minte trecutul. **42-43** *vti* (Îae) A depăna în gând firul amintirilor. **44-45** *vti* (Îae) A(-și) aduce aminte. **46** *vi* (Rar; îe) **A ~ ca găina la moară** A trăi bine. **47** *vi* (Îae) A avea un trai îmbelșugat. **48** *vi* (Rar) **A ~ ca câinele în car** A trăi rău. **49** *vi* (Îpp) A conviețui. **50** *vr* (Pop; d. timp, viață) A se scurge. **51** *vi* (Înv) A menține. **52** *vi* A-și duce viața sau a-și ocupa timpul în chip plăcut, distrându-se. **53** *vi* A se înveseli. **54** *vi* A chefui. **55** *vt* (Rar) A distra pe cineva. **56** *vt* (Îrg) A îndura. **57** *vi* (Îvr) A scăpa pe cineva de necaz. **58** *vr* (Reg) A leșina. **59** *vru* A avea o anumită desfășurare, o anumită evoluție, a se produce într-un anumit fel Si: *a se întâmpla, a se desfășura*. **60** *vt* (Îvp) A se termina. **61** *vr* A dispărea. **62** *vt* (Mol) A termina de consumat un material de lucru. **63** *vrp* (Reg; d. mâncăruri, băuturi) A se consuma. **64** *vt* (Reg) A cheltui avere, bunuri. **65** *vt* (Reg; d. plante, flori etc.) A se veșteji. **66** *vt* A fi prea copt. **67** *vt* (Reg; c. i. sentimente puternice) A potoli. **68** *vt* (Reg) A vinde mărfuri. **69** *vt* (Înv; îf *pestrece*) A da.

petrecere *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 29/32 / V: (reg) *pitrecire* / Pl: *~ri* / E: ***petrece***] **1** Trecere prin, printre, pe după, peste, pe sub ceva. **2** (Înv) *Bilet de liberă ~* Pașaport. **3-4** (Înv) Moarte (**1-2**). **5** (Înv) Plecare a cuiva, însoțită de alai, de o festivitate etc. Si: (înv) *petrecanie* (**8**). **6** Însoțire a cuiva într-o călătorie, pe un drum, la plecare Si: (înv) *petrecanie* (**9**). **7** (Îvp) Înmormântare. **8** (Pex) Convoi care însoțește mortul la groapă. **9** (Mol) Masă organizată cu prilejul unei înmormântări, în memoria celui mort. **10** Ocupare a timpului liber într-un anumit fel, într-un anumit loc, o anumită perioadă Si: (înv) *petrecanie* (**12**). **11** Mod de desfășurare a vieții Si: (înv) *petrecanie* (**13**). **12** Viață. **13** Trai. **14** (Pex) Faptă săvârșită de cineva în timpul vieții. **15** (Înv) Comportare. **16** (Înv) Mod de desfășurare a unei acțiuni, a unui fenomen etc. **17-18** (Mod de) folosire plăcută a timpului Si: *amuzament, distracție*. **19** (Îe) **~ frumoasă!** Formulă prin care i se urează cuiva, de obicei la despărțire, să petreacă în mod plăcut un anumit timp. **20** (Înv; îe) **A face de ~ cuiva** A face pe cineva să se distreze, să se înveselească. **21** Reuniune între prieteni, rude etc., de obicei însoțită de masă mare, de muzică etc., organizată cu prilejul unei sărbători, a unei sărbătoriri sau pentru a se distra Si: *chef*, (fam) *bairam, sindrofie*, (îrg) *petrec* (**7**), *petrecanie* (**14**), (reg) *gulai*. **22** (Îe) **A fi om de ~** A fi vesel, amuzant, antrenant într-o societate reunită pentru a se distra, pentru a chefui. **23** (Reg; îcs) *După pitrecire* Joc de copii în care băieții și fetele merg ținându-se de braț și apoi se schimbă unii cu alții din fugă. **24** (Înv) Loc sau locuință în care își duce cineva viața. **25** (Reg; îe) **A pica în ~** A da de o mare neplăcere, de un necaz etc. **26** (Mat; îvr) Cât al unei împărțiri.

petrecta *v* vz ***pertracta***

petrectare *sf* vz ***pertractare***

petrecut, ~ă [At: AMIRAS, ap. LET. III, 167/11 / V: (reg) ***pest~*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ***petrece***] **1** *a* (Îrg; în construcții cu valoare de superlativ, udp „de", „cu") Care a trecut peste o anumită limită. **2** *a* Care a depășit un anumit stadiu. **3** *a* (Trs; îs) *~ de minte* sau *~ de simțiri* Căruia i s-a făcut rău, pierzându-și cunoștința Si: *amețit, leșinat*. **4** *a* (Îas) Care delirează Si: *zăpăcit*. **5** *a* (Rar; îas) Distrat, neatent la cele din jur. **6** *sf* Termen injurios la adresa unei femei. **7** *a* (Reg; d. mărfuri) Vândut.

petrefact *sn* [At: J. CIHAC, I. N. 464/7 / Pl: *~e* / E: ger ***Petrefakt***] (Glg; înv) Fosilă.

petrel *sm* [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / Pl: *~ei* / E: fr ***pétrel***] Pasăre de culoare albă, cu spatele și aripile cenușii, care trăiește pe lângă apele mari și se hrănește cu pește[2] Si: *pescar* (*Larus canus*).

petrenjel *sm* vz ***pătrunjel***

petreoloi *sn* vz ***petrol***

petrești *s* [At: DER / E: ***Petrești***] Cultură materială din perioada neoliticului târziu (2800-1900 î. Hr.), dezvoltată în partea centrală și vestică a Transilvaniei denumită după localitatea unde s-au găsit vestigiile arheologice.

petri[1] *pp* vz ***pedri***

petri[2]**-** [At: DN[3] / V: ***petro-*** / E: fr ***pétri-***, it ***petro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) piatră. **3** Pietros. **4** Mineral.

petrica *v* vz ***predica***

petricăli *v* vz ***potricăli***

petricol *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***pétricole***] (Zlg) Moluscă bivalvă care trăiește pe fundurile pietroase ale apelor.

petricoli *v* vz ***potricăli***

petrifia *v* vz ***petrifica***

petrifica *vtr* [At: PROT. - POP., N. D. / V: (înv) ***pie~***, (css) ***~fia*** / Pzi: *petrific* (A și: *~fic*) / E: fr ***pétrifier***, ger ***petrifizieren***] **1-2** (A face să capete sau) a căpăta aspect de piatră, de mineral. **3-4** (A face să devină sau) a deveni piatră, mineral. **5-6** A (se) acoperi cu o crustă de piatră, de mineral. **7-8** (Spc) (A face să devină sau) a deveni fosilă. **9-10** (Fig) (A face să rămână sau) a rămâne mereu neschimbat. **11-12** (Mtp) A (se) preface în stană de piatră. **13-14** A (se) împietri.

petrificare *sf* [At: DDRF / Pl: *~cări* / E: ***petrifica***] **1** (Rar) Dobândire a unui aspect de piatră, de mineral Si: (rar) *petrificație* (**1**). **2** Transformare în piatră Si: (rar) *petrificație* (**2**). **3** Acoperire cu o crustă de piatră, de mineral Si: (rar) *petrificație* (**3**). **4** (Mtp) Prefacere în stană de piatră. **5** (Spc) Fosilizare. **3** (Rar) Petrificație.

petrificat, ~ă *a* [At: AR (1837), 190[2]/19 / V: ***pie~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***petrifica***] **1** Care a căpătat aspect de piatră. **2** Care a fost prefăcut în piatră. **3** (Spc) Fosilizat. **4** (Fig) Care a rămas neschimbat. **5** (Fig) Încremenit, împietrit, înlemnit de uimire, de revoltă etc.

petrificație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***pie~***, (înv) ***~iune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***pétrification***, ger ***Petrifikation***] **1-3** (Rar) Petrificare (**1-3**). **4** (Spc) Fosilizare. **5-7** (Ccr) Ceea ce rezultă în urma petrificării (**1-3**).

petrificațiune *sf* vz ***petrificație***

petrilă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 149 / Pl: ? / E: ***piatră***] (Ban) Drum pietros, neasfaltat.

petrileu *sn* vz ***petrol***

petrilion *sn* vz ***petrol***

petriloi *sn* vz ***petrol***

petringel *sm* vz ***pătrunjel***

petringică *sf* vz ***pătrunjică***

petrinjei *sm* vz ***pătrunjel***

petrinjelaș *sn* [At: BORZA, D. 131 / Pl: *~i* / E: ***petrinjel*** + *-aș*] (Bot; reg) **1-2** Pătrunjel-de-câmp (*Pimpinella saxifraga* și *mayor*).

petrinjiu *sm* vz ***pătrunjel***

petriol *sn* vz ***petrol***

petrion *sn* vz ***petrol***

petrior *sn* vz ***petrol***

petrisaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***pétrissage***] Procedeu de masaj cu mâna, constând în apăsarea și frământarea țesuturilor.

petrișor *sm* [At: BĂCESCU, P. 146 / Pl: *~i* / E: ***piatră*** + *-ișor*] **1-2** (Iht; Olt) Porcușor (*Gobio uranoscopus* și *kessleri*). **3** (Bot; reg) Fluturași (*Cosmos bipinnatus*).

petritis *s* [At: (a. 1701) GÁLDI, M. PHAN. 227 / Pl: net / E: ngr ***πετρίτης***] (Grî) Șoim (*Falco*).

petro- *ec* vz ***petri-***

petroacă *sf* vz ***potroacă***

petroc *sm* vz ***pitroc***

petrochimic, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péreochimique***] **1** Care aparține petrochimiei. **2** Privitor la petrochimie. **3** Specific petrochimiei. **4** (D. produse) Care e fabricat din țiței sau din derivatele acestuia.

petrochimie *sf* [At: V. ROM. iunie 1960, 48 / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pétrochimie***] **1** Ramură a industriei chimice care prelucrează țițeiul și fracțiunile lui, gazele de sondă și de rafinărie și gazul metan, în scopul transformării lor în produse chimice semifabricate sau finite, cu valoare mult mai ridicată. **2** Ramură a petrografiei care se ocupă cu studiul chimic complex al rocilor și cu clasificarea lor chimică.

petrochimist, ~ă smf [At: SCÎNTEIA, 1964, nr 6347 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***petrochimie*** + *-ist*] **1** Specialist în domeniul petrochimiei. **2** Persoană care lucrează în domeniul petrochimiei.

petroci v vz ***pritoci***

petrodolar sm [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***pétrodollar***] Dolar american obținut prin vânzarea petrolului de către țările exportatoare de petrol.

petroduroscop sn [At: LTR[2] / Pl: *~oape* / E: fr ***pétroduroscope***, ger ***Petroduroskope***, rs **петродуроскоп**] Instrument pentru măsurarea durității rocilor în zăcământ, în scopul determinării comportării lor la perforare și la prelucrare.

petrofit, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***pétrophyte***] (D. plante) Care se dezvoltă în interiorul pietrelor.

petrogenetic, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***petrogenetisch***] Referitor la petrogeneză.

petrogeneză sf [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***pétrogenèse***] Disciplină care se ocupă cu stabilirea provenienței rocilor.

petroglifă sf [At: DER / Pl: *~fe* / E: fr ***pétroglyphe***] **1-2** Rocă (șlefuită grosolan pe cale naturală sau) sculptată rudimentar cu mâna.

petrograf, ~ă smf [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pétrographe***] Specialist în petrografie.

petrografic, ~ă a [At: ONCESCU, G. 20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pétrographique***] **1** Care aparține petrografiei. **2** Privitor la petrografie. **3** Care se referă la petrografie.

petrografie sf [At: BARCIANU / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pétrographie***] Ramură a științelor geologice care se ocupă cu studiul descriptiv al rocilor, cu clasificarea și cu istoria lor naturală, cu formarea și cu transformările pe care acestea le suferă etc. Si: *petrologie*.

petrol sn [At: STAMATI, D. / V: ***patroloi, patralion, ~ralion, ~rălău, ~rileu, ~rilion, ~riloi, ~riol, ~rion, ~rior, ~ci, ~eu, ~ion, ~oi, ~on, ~ruloi, pitriol*** / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***pétrole***, ger ***Petroleum***, mg ***petroleum***] **1** Rocă sedimentară lichidă uleioasă, de culoare brună-negricioasă, mai rar, gălbuie, cu reflexe albastre-verzui, cu miros specific, care se folosește ca materie primă în industria chimică sau drept combustibil Si: *țiței*. **2** (Îs) ~ *sintetic* Combustibil sintetic cu proprietăți asemănătoare cu ale țițeiului, obținut din cărbune, prin hidrogenare catalitică. **3** (Îs) ~ *lampant* Derivat lichid al petrolului (**1**), folosit la arderea în lămpi cu fitil pentru iluminat sau încălzit, în unele motoare cu explozie etc. Si: *gaz* (**9**), (îrg) *naft*, (reg) *gaiță*.

petrolatum sn [At: LTR[2] / Pl: ? / E: fr ***pétrolatum***, ger ***Petrolatum***, rs **петролатум**] Amestec de hidrocarburi cu consistență păstoasă, obținut din reziduurile de țiței ceroase sau din uleiuri corespunzătoare.

petrolei sn vz ***petrol***

petroleină sf [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***pétroléine***] (Îuz) Vaselină produsă din derivate ale petrolului.

petroleu sn vz ***petrol***

petrolier, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 180 / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: fr ***pétrolier***] (D. produse) **1** *a* Care conține petrol (**1**). **2** *a* Care provine din petrol (**1**). **3** *a* Care ține de petrol (**1**). **4-5** *a* (D. ramuri industriale, instalații, procese tehnologice etc.) Care (extrage sau) prelucrează petrolul (**1**) Si: *petrolifer* (**6-7**). **6-7** *sn, a* (Șîs *Tren* sau *vas, tanc* ~) (Tren, vas, tanc) care servește la transportat petrol (**1**).

petrolifer, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pétrolifère***] **1** *a* (D. straturi, regiuni etc.) În care există zăcăminte de petrol (**1**). **2** *a* (D. regiuni) Bogat în petrol (**1**). **3** *a* (D. produse) Care conține petrol (**1**). **4** *a* Care provine din petrol (**1**). **5** *a* Care ține de petrol (**1**). **6-7** *a* (D. ramuri industriale, instalații, procese tehnologice etc.) Petrolier (**4-5**). **8** (Imp) *Tren* ~ Tren petrolier (**7**). **9** *a* Care aparține unei societăți petrolifere. **10** *sf* Societate petroliferă. **11** *sf* Acțiune la o societate petroliferă.

petrolion sn vz ***petrol***

petrolist, ~ă smf [At: BARCIANU / Pl: *~iști, ~e* / E: ***petrol*** + *-ist*] **1** Proprietar de terenuri petrolifere (**1**). **2** Om de afaceri în industria petrolului (**1**). **3** Persoană care lucrează în industria petrolieră. **4** (Îdt) Persoană care incendiază cu petrol (**2**).

petroliza vt [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: nct] A aplica metoda petrolizării.

petrolizare sf [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***petroliza***] Metodă de distrugere a larvelor de țânțar anofel cu ajutorul petrolului răspândit pe suprafața apelor contaminate.

petrologie sf [At: DER / Pl: (rar) *~gii* / E: fr ***pétrologie***] Petrografie.

petroloi sn vz ***petrol***

petromax sn [At: PREDA, D. 178 / Pl: *~uri* / E: cf *petrol*] (Dc) Lampă cu petrol care luminează prin încălzirea până la incandescență a unei site.

petrolon sn vz ***petrol***

petrosin sn [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: cf *petrol*] (Dc) Lichid incolor, ușor inflamabil, cu miros caracteristic, obținut dintr-un amestec de benzine ușoare, bun dizolvant, folosit mai ales în gospodărie, pentru curățarea obiectelor de substanțe grase solidificate.

petroșenean, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Petroșani*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este originară din municipiul Petroșani. **3-4** *smf, a* (Persoană) care locuiește în municipiul Petroșani. **5** *smp* Locuitori ai municipiului Petroșani. **6-7** *a* Care se referă (la municipiul Petroșani sau) la petroșeneni (**5**).

petroșeneancă sf [At: DEX[2] / Pl: *~ence* / E: ***petroșenean*** + *-că*] **1-2** Femeie care este originară din municipiul Petroșani sau locuiește acolo Si: *petroșeneană* (**1, 3**).

petruloi sn vz ***petrol***

petrunchios, ~oasă a vz ***pătrunchios***

petrungel sm vz ***pătrunjel***

petrunjel sm vz ***pătrunjel***

petrunjică sf vz ***pătrunjică***

petulant, ~ă a [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~anți, ~e* / E: fr ***pétulant***] (Frm) **1** Care manifestă sau trădează o ardoare exuberantă, bruscă și adesea dezordonată. **2** (Pex) Temerar.

petulanță sf [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 41 / Pl: *~țe* / E: fr ***pétulance***] (Frm) **1** Ardoare exuberantă bruscă și adesea dezordonată. **2** (Pex) Temeritate.

petun sn [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***pétun***, por ***petum***] (Bot) Tabac.

petună sf vz ***petunie***

petunie sf [At: BRANDZA, D. 291 / V: ***betoană, betone, beton~, betu~, bitoane, peton~, petună*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pétunia***, ger ***Betonie***] Plantă erbacee decorativă din familia solanaceelor, cu tulpina înaltă și cu flori mari, diferit colorate, plăcut mirositoare, care au corola în formă de pâlnie Si: (reg) *bună-dimineața, leicuță, parfum, pognie, tolcerut, vinete* (*Petunia hyberida*).

petunizare sf [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: cf fr *pétuner*] Stropire a tutunului cu extract de petun.

petutindenea av vz ***pretutindeni***

petutindeni av vz ***pretutindeni***

petutindinea av vz ***pretutindeni***

petzit sn [At: DEX[2] / Pl: ? / E: fr ***petzite***, ger ***Petzit***] Minereu de aur și argint de culoare cenușie spre neagră.

peț sn vz ***peț***

pețanie sf [At: A V, 2 / Pl: *~ii* / E: ***peți*** + *-anie*] (Reg) Logodnă.

pețâlă sf vz ***pițulă***

peț sn [At: POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 45 / V: ***beț, peț, peț*** (Pl: *pețe*), ***pețic*** / Pl: *~uri* / E: mg ***pecek***] (Ban; Trs) Drug de lemn pe care, în tăbăcărie, se întind pieile pentru a fi uscate.

pețches a [At: VAIDA / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***peckes***] (Mag; Trs) Țanțoș.

pețeală sf [At: P. CONSTANT, R. 99 / Pl: *~eli* / E: ***peți*** + *-eală*] (Rar) **1-2** Pețire (**1-2**).

pețeariu sm vz ***pețer***

pețer sm [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 32 / V: ***~teariu*** / Pl: *~i* / E: mg ***pecer***] **1** (Trs) Îngrijitor de câini. **2** (Reg) Persoană care știe să aleagă cai buni. **3** (Trs) Negustor de cai.

peți vt(a) [At: ANON. CAR. / Pzi: *~tesc* / E: ml ***petere***] **1-2** (C. i. persoane de sex feminin) A cere în căsătorie (pentru sine sau) pentru

altcineva, de obicei adresându-se părinților sau rudelor fetei. **3** (Reg; c. i. afaceri, tranzacții) A intermedia.

pețic sn vz ***peţc***

pețiene *sfp* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 285/2 / P: *~ii* / E: nct] (Îvr; csnp) Podoabă la ișlic.

pețiitor, ~oare *smf* vz ***pețitor***

pețiol *sn* [At: CAIET. 74[v]/4 / V: (îvr) ***petiol*** / P: *~ți-ol* / Pl: *~uri*, (rar) *~oale*, *~e* / E: fr ***pétiole***, lat ***petiolus***] Parte a frunzei care susține limbul și care se prinde de tulpină sau de ramuri Si: *codiță*.

pețiolar, ~ă [At: GRECESCU, FL. 24 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***pétiolaire***] (Rar) **1** Care aparține pețiolului. **2** De pețiol.

pețiolat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***pétiolé***] (D. frunze) **1** Care are pețiol. **2** Cu pețiol.

pețire *sf* [At: DLRU / Pl: *~ri* / E: ***peți***] **1-2** Cerere în căsătorie a unei persoane feminine (pentru sine sau) pentru altcineva Si: *pețit* **(1-2)**, (rar) *pețeală* **(1-2)**, *pețitorie* **(1)**, *pețitură* **(1-2)**.

pețit *sn* [At: LB / V: (îrg) ***~ă*** (Pl: *~e*) *sf* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***peți***] **1-2** Pețire **(1-2)**. **3-4** (Îlav) (În legătură cu verbele „a merge", „a pleca", „a veni", „a se duce" etc.) **În** (sau **la**) **~** sau (îrg) **în ~ă** Cu scopul de a cere în căsătorie o persoană de sex feminin (pentru sine sau) pentru altcineva, de obicei adresându-se părinților sau rudelor acesteia.

pețitor, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 3[v]/3 / V: (reg) ***~tii~***, ***pitii~***, ***pit~*** / Pl: *~ori*, *~oare* / E: ***peți*** + *-tor*] **1** *sm* (Îvp) Bărbat care cere în căsătorie o femeie. **2** *sm* Pretendent la căsătorie. **3** *sm* Mire[1]. **4-5** *smf*, *a* (Persoană) care, în numele unui bărbat, cere în căsătorie o fată, de obicei adresându-se părinților sau rudelor acesteia Si: (înv) *mijlocitor*, *pețitoreasă* **(1)**, (reg) *mânător*. **6** *sm* (Îe) **Să ne șadă ~ii** Formulă glumeață cu care un musafir este invitat de o gazdă care are fete, să ia loc sau să mai stea. **7** *sm* (Pex; înv) Pretendent la domnie, la un titlu boieresc, la o demnitate etc. **8** *sf* Femeie mai în vârstă care mijlocește cunoștința a două persoane de sex opus, pentru a le înlesni căsătoria Si: (îvr) *pețitoreasă* **(2)**. **9** *sm* (Reg) Tânăr invitat la o nuntă. **10** *smf* (Reg) Cumpărător. **11** *sma* (Buc) Dans popular executat în ritm de horă. **12** *sma* Melodie după care se execută acest dans.

pețitoreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***pețitor*** + *-easă*] (Îvr) **1-2** Pețitor **(5, 8)**.

pețitorie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***pețitor*** + *-ie*] **1** (Fam) Pețire **(2)**. **2-3** Îndeletnicire a pețitoarei **(5, 8)** Si: (rar) *pețitură* **(3-4)**, (rar, dep) *pețitorlâc* **(1-2)**.

pețitorlâc *sn* [At: PAS, L. I, 108 / Pl: *~uri* / E: ***pețitor*** + *-lâc*] (Rar; dep) **1-2** Pețitorie **(2-3)**.

pețitură *sf* [At: BARONZI, L. 116 / Pl: *~ri* / E: ***peți*** + *-tură*] (Rar) **1-2** Pețire **(1-2)**. **3-4** Pețitorie **(2-3)**.

peṭudă *sf* [At: GOLESCU, Î. 81 / Pl: *~de* / E: ngr ***πετσοῦδα***] (Iht; îvr) Ton (*Thunnus thynnus*).

peucă *sf* vz ***paucă***[1]

peun *sm* vz ***păun***

peunaică *sf* vz ***păunoaică***

peunariță *sf* [At: ALR I, 1020/144 / Pl: *~țe* / E: ***peun*** + *-ariță*] (Trs) Păunariță.

peunaș *sm* vz ***păunaș***

peună *sf* vz ***păună***

peune *sm* vz ***păun***

peuneasă *sf* vz ***păuneasă***

peunică *sf* vz ***păunică***

peuniță *sf* vz ***păuniță***

peunoaie *sf* vz ***păunoai***

pevecioară *sf* [At: BIBLIA (1688), 59[1]/47 / Pl: *~re* / E: ***pavață*** + *-ioară*] (Îvr) Pavăză de dimensiuni reduse.

pevet *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 36[2]/24 / Pl: *~i* / E: slv ***пѣвьць***] (Îrg) Cântăreț la biserică.

peveți *vti* [At: BIBLIA (1688), 311[1]/6 / Pzi: *~țesc* / E: ***pevet***] (Îvr) A cânta la biserică, în calitate de dascăl Si: (îvr) *a pevețui*.

peveție *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 196[r]/34 / Pl: *~ii* / E: ***peveți*** + *-ie*] (Îvr) Cântare bisericească.

pevețui *vi* [At: BIBLIA (1688), 176[2]/11 / Pzi: *~esc* / E: ***pevet*** + *-ui*] (Îvr) A peveți.

pevniță *sf* vz ***pivniță***

pexie[1] *sf* [At: DN[3] / P: *~xi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pexie***] (Med) Fixare în poziție normală a unui organ căzut.

-pexie[2] [At: DN[3] / P: *~xi-e* / E: fr ***-pexie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) fixare.

peximedii *spl* vz ***paximat***

peyotl *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***peyotl***] **1** (Lsg) Specie de cactus din Mexic, fără spini, care produce mescaline, alcaloid halucinogen. **2** (Șlp) Plantă din specia peyote **(2)**.

pezantă *a* [At: FILIMON, ap. CONTRIBUȚII, III, 161 / Pl: *~te* / E: it (cavalleria) ***pesante***] (Itm; rar; îs) *Cavalerie* ~ Cavalerie grea.

pezântin *s* [At: (a. 1800) IORGA, S. D. VIII, 37 / V: ***pie~***, ***pre~*** / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Înv) Produs alimentar nedefinit mai îndeaproape.

pezăvinchi *sn* vz ***pezevenchi***

pezestraș *sm* vz ***pedestraș***

pezestrime *sf* vz ***pedestrime***

pezevenc *sm* vz ***pezevenchi***

pezevenchi, ~che *smf* [At: (a. 1780) CAT. MAN II, 30 / V: ***pezăvin~***, (înv) ***~enc***, ***~eng***, ***~nghi***, (reg) ***pozov~***, ***vezevenghe*** *sf* / Pl: *~chi*, *~che* / E: tc ***pezevenk***] **1** (Îrg) Proxenet. **2** (Pfm) Om șarlatan Si: *escroc*, *pungaș*. **3** (Reg; îf *pozovenchi*) Om îndărătnic.

pezevenchilâc *sn* vz ***pezevenclâc***

pezevenclic *sn* vz ***pezevenclâc***

pezevenclâc *sn* [At: (a. 1825), ap. TDRG / V: ***~chil~***, (înv) ***~clic***, ***~nglâc***, ***~nglic***, ***~ntlâc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***pezevenklik***] **1** (Înv) Proxenetism. **2** (Pex) Practicare a prostituției. **3** (Pfm) Șarlatanie.

pezeveng *sm* vz ***pezevenchi***

pezevenghicesc, ~ească *a* [At: IORDAN, L. R. A. 190 / Pl: *~ești* / E: ***pezevenghi*** + *-esc*] (Nob) **1-2** Care se referă la pezevenchi **(1-2)**. **3-4** Care aparține pezevenchiului **(1-2)**. **5-6** Care este specific pezevenchiului **(1-2)**. **7-8** De pezevenchi **(1-2)**.

pezevenghi, ~ghe *smf* vz ***pezevenchi***

pezevenglâc *sn* vz ***pezevenclâc***

pezevenglic *sn* vz ***pezevenclâc***

pezeventlâc *sn* vz ***pezevenclâc***

pezmecior *sm* vz ***pesmecior***

pezmet *sm* vz ***pesmet***

peznui *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 149 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *pizmui*] (Reg) A confunda pe cineva cu altcineva.

pezodrom *sm* [At: (a. 1815) GÁLDI, M. PHAN. 227 / Pl: *~i* / E: ngr ***πεζοδρόμος***] (Înv) **1** Curier. **2** Slujbaș la ocnele de sare, cu funcție nedefinită mai îndeaproape.

pezodromie *sf* [At: (a. 1819) URICARIUL, VII, 74 / Pl: *~ii* / E: ***pezodrom*** + *-ie*] (Înv) **1** Călătorie întreprinsă în calitate de curier. **2** Misiune de curier.

pfenig *sm* [At: SCRIBAN, D. / V: (rar) ***~ing*** / Pl: *~igi* / E: ger ***Pfennig***] Unitate monetară divizionară din Germania, reprezentând a suta parte dintr-o marcă[3] **(2)**.

pfening *sm* vz ***pfenig***

pfi *i* [At: CARAGIALE, O. VI, 181 / V: ***~u*** / E: fo] **1** Exclamație care redă fluieratul omului, al unei mașini etc. **2** Exclamație care trădează durere fizică. **3-5** Cuvânt care exprimă (dezaprobare) (nemulțumire sau) mirare.

pfiu *i* vz ***pfi***

pflasture *sn* vz ***plasture***

pftiui *i* vz ***pfui***

pfu *i* [At: CARAGIALE, O. VI, 225 / E: fo] **1** (Arc) Cuvânt care redă zgomotul produs de cineva când respiră cu greutate, în urma unui efort. **2** Exclamație care exprimă un sentiment de neplăcere, de apăsare, o senzație de greutate Si: *uf*. **3** Exclamație care exprimă dezgustul, disprețul,

pfug *sn* vz *pfund*

pfui *i* [At: ȚICHINDEAL. F. 57/4 / V: *pftiui* / E: ger *pfui*] (Trs; Buc: pronunțat cu „u" prelungit) 1 Cuvânt care redă sunetul produs prin acțiunea de a scuipa. 2-4 Cuvânt care exprimă (dispreț) (dezgust sau) mirare în fața unui lucru neașteptat.

pfund *sm* [At: (a. 1667) IORGA. S. D. IV. 60 / V: (reg) *font, funt,* (înv) *pfug sn, pont, pund* (îvp) *punt* / Pl: *~nzi* și (rar. *sn*) *~uri* / E: ger *Pfund*] 1 (Îvp) Unitate de măsură a greutății egală cu circa 0.5 kg sau (reg) cu 0.25 kg Si: (rar) *livră*. 2 (Rcg) Greutate la ceasurile fără arc. 3 Veche unitate monetară germană. 4 (Înv) ~ *sterling* Liră sterlină.

phea *i* [At: PAS. L. I. 9 / E: fo] (Fam) Exclamație care exprimă dezgust.

phi *i* [At: EMINESCU. N. 98 / V: *phiu, pi* / E: fo] (Fam; pronunțat cu „i" prelungit) Exclamație care exprimă: 1 Bucurie. 2 Mulțumire. 3 Încântare. 4 Mirare. 5 Surpriză. 6 Dezaprobare.

phi-ha *i* [At: ALR II. 3256/172 / E: fo] (Reg) Exclamație care exprimă: 1 Admirație. 2 Mirare. 3 Surpriză. 4 Repulsie.

phiu *i* vz *phi*

pi[1] *i* [At: DM / E: fo] (Arc) Strigăt cu care se cheamă găinile sau rațele la mâncare.

pi[2] *i* vz *phi*

pi[3] *smi* [At: DEX – S / S și: π / E: ngr π, fr *pi*] Simbol matematic π reprezentând raportul dintre perimetrul unui cerc și diametrul aceluiași cerc, egal cu cca 3.14.

piacetă *sf* vz *piațetă*

piadecă *sf* vz *piedică*

piafer *sn* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr *piaffeur*] Cal care tropăie cu picioarele din față.

piamater *sfi* [At: DER / E: lat *piamater*] Membrană vasculară care învelește suprafața creierului și a măduvei spinării, pătrunzând în șanțurile lor.

pian *sn* [At: CR (1829). 95[1]/15 / V: (rar) *~o* (P: *pia~*) / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: ger *Piano*, fr *piano*, it *piano* (forte)] 1 Instrument muzical alcătuit dintr-o cutie de rezonanță din lemn cu o formă mai alungită în spate, în partea stângă, astfel că formează un fel de coadă, și în care sunt așezate orizontal un anumit număr de coarde metalice, care vibrează când sunt lovite de niște ciocănele puse în mișcare pe un suport special din fața cutiei Si: (înv) *clavir*, (itr) *pianoforte*, (reg) *pompă*[1] Vz *clavecin*. 2 (Îs) ~ *automat* Pian acționat de un mecanism care execută automat anumite melodii înregistrate în prealabil pe niște suluri de hârtie care se introduc în aparat. 3 (Îs) ~ *cu manivelă* Pian automat care funcționează prin învârtirea unei manivele. 4 (Îs) ~ *electric* Pian automat care funcționează cu ajutorul curentului electric. 5 Artă de a interpreta o compoziție muzicală la pian (1).

pianin *sn* vz *pianină*

pianină *sf* [At: VLAHUȚĂ. D. 87 / V: (rar) *~nin sn* / Pl: *~ne* / E: it *pianino*, ger *Pianino*] 1 Pian (1) de proporții și de sonorități mai reduse, care are cutia de rezonanță în formă de paralelipiped și coardele dispuse vertical. 2 ~ *automată* Pianolă.

pianissimo *av* [At: CADE / E: it *pianissimo*] (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale; îoc *fortissimo*) 1 Cu cea mai slabă intensitate Vz *piano*[1]. 2 Foarte încet Vz *piano*[1].

pianist, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU. C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *pianiste*] 1 Persoană care cântă cu măiestrie și cu pricepere la pian (1) Si: (înv) *clavirist*. 2 Persoană care are profesiunea de a cânta la pian Si: (înv) *clavirist*.

pianistic, ~ă *a* [At: TEODOREANU. M. II. 364 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *pianistique*, it *pianistico*] 1 Referitor la pian (1). 2-3 Caracteristic (pianului sau) artei interpretative la pian. 4 Ca la pian. 5 De pian.

pianistică *sf* [At: DN[3] / Pl: (nob) *~ici* / E: it *pianistica*] Ansamblu de mișcări ale unui pianist.

piano[1] *av* [At: STAMATI. D. / E: it *piano*] (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale; îoc *forte*) 1 Cu intensitate slabă, scăzută. 2 Încet.

piano[2] *sn* vz *pian*

pianoforte *sni* [At: SCRIBAN. D. / E: it *pianoforte*] Pian (1).

pianolă *sf* [At: NICA. L. VAM. 192 / Pl: *~le* / E: it *pianola*] Pianină acționată de un mecanism care execută automat anumite melodii înregistrate, în prealabil, pe suluri speciale de hârtie care se introduc în aparat Si: (rar) *pianină* (2) *automată*.

pianota *vi* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: fr *pianoter*] 1 (Fam) A cânta la pian Si: (irn) *a zdrăngăni*. 2 (Fig) A lovi nervos cu degetele niște coarde imaginare.

pianta[1] *sf* [At: CV 1949, nr. 8, 31 / Pl: *~e* / E: it *pianta*] (Reg) Parte de sub călcâi a unui obiect de încălțăminte.

piantă[2] *sf* vz *plantă*[2]

piaptăn *sm* vz *pieptene*

piaptănat, ~ă *a* vz *pieptănat*[2]

piaptănătură *sf* vz *pieptănătură*

piapten *sm* vz *pieptene*

piaptin *sm* vz *pieptene*

piarist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: ger *Piarist*] 1-2 (Persoană) care aparținea unui ordin catolic, fondat în 1621, care se dedica învățământului gratuit.

piarj *sm* vz *perj*[1]

piarjă *sf* vz *perjă*

piarnă *sf* vz *pernă*

piarsec *sm* vz *piersic*

piarsecă *sf* vz *piersică*

piarșî *sf* vz *perjă*

piartrită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr *pyarthrite*] Piartroză.

piartroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr *pyarthrose*] (Med) Artrită purulentă Si: *piartrită*.

piastăr *sm* vz *piastru*

piastră *sf* vz *piastru*

piastru *sm* [At: ȘINCAI. HR. III. 275/2 / V: (rar) *~stăr, ~stră sf* / P: *pi-as~* / E: ger *Piaster*, fr *piastre*] Monedă turcească de argint a cărei valoare a variat în decursul timpului și care a circulat în diferite țări.

piatră *sf* [At: COD. VOR. 145/13 / Pl: *pietre*, (îrg) *pietri, pietruri* / E: ml *petra*] 1 (Lsg) Nume generic al oricărei roci solide, dure și casante răspândite la suprafața sau în interiorul pământului. 2 (Lpl) Fragment de forme și de dimensiuni diferite dintr-o piatră (1). 3 (Pex) Material fabricat pe cale artificială pentru a înlocui roca naturală dură și care are diverse utilizări. 4 (Îs) ~ *de încercare* (sau ~ *de încercat, de probă, de cercare, de probat*) Rocă silicioasă foarte dură, folosită în trecut la verificarea purității metalelor prețioase. 5 (Fig; îas) Mijloc de verificare a capacității, a valorii, a sentimentelor cuiva sau a ceva. 6 (Fig; îas) Dovadă. 7 (Îs) ~ *de temelie* sau (înv) *~a temeliei* Piatră care intră în construcția fundației unei clădiri și care adesea este pusă cu prilejul unei solemnități ce marchează începutul construcției. 8 (Fig; îas) Element sau principiu de bază, esențial. 9 (Îs) ~ *unghiulară* (sau, înv, *de ugolniță*) ori (înv) ~ *în margine de unghi* Piatră așezată în colțul fundației unei clădiri. 10 (Fig; îas) Element de bază, fundamental. 11 (Reg; îs) ~ *sclipitoare* Cuarț. 12 (Îla) **De ~** Neclintit. 13 (Îal) Greu. 14 (Îe) **A avea** (sau **a i se pune, a-i sta cuiva ca**) **o ~ pe inimă** A avea un mare necaz. 15 (Îae) A fi foarte îngrijorat. 16-17 (Îe) **A** (sau **a-i, a i se**) **lua** sau **a (i se) ridica (cuiva) o ~ (de moară) de pe inimă** (sau **cuget** ori **suflet** etc.) (A face să se simtă sau) a se simți eliberat de o grijă sau de o teamă. 18-19 (Îae) (A face să găsească sau) a se găsi o soluție care pune capăt unei situații dificile. 20 (Îe) **A-și pune carul în pietre** A lua o hotărâre nestrămutată. 21 (Îae) A se încăpățâna. 22 (Îe) **A aduce** (sau **a scoate** etc. **ceva**) **(și) din ~ seacă** A realiza, a obține ceva cu orice preț, depunând toate eforturile, trecând peste toate greutățile. 23 (Îe) **A călca** (sau **a umbla**) **din ~-n~** A face orice pentru a obține ceva. 24 (Îe) **A călca în ~ seacă** A se osteni zadarnic. 25 (Îae) A avea ghinion. 26 (Îe) **A număra pietrele** A umbla fără treabă, fără rost. 27 (Îe) **A pune cea dintâi ~** A începe o acțiune, o lucrare etc. 28 (Îe) **A nu (mai) rămâne** (sau **fi, sta**) ori **a nu se (mai) ține** etc. **(nici) ~ pe ~ (din ceva)** sau (reg) **a se alege ~a și uscata (de ceva** sau **de cineva)**

A se distruge complet, a nu mai rămâne nimic din ceva sau din cineva. **29** (Îe) **A nu mai lăsa nici ~ peste ~** A nimici. **30** (Îe) **A arunca (cu) ~a** (sau **~e**) **(în cineva)** A defăima pe cineva. **31** (Cdp fr; îc) **A arunca (cu) ~a** (sau **pietre**) **în grădina cuiva** (sau **vecinului**) A ataca pe cineva indirect, prin aluzii. **32** (Îc) **A arunca prima ~** sau **a arunca primul ~ra** A provoca un conflict. **33** (Îae) A fi sigur că numai ceilalți oameni au păcate. **34** (Îe) **(Frig** sau **ger de) crapă pietrele** Ger foarte mare. **35** (Îe) **(A fi) tare** (sau **sănătos**) **ca ~ra** A fi foarte sănătos și rezistent. **36** (Îe) **A sparge ~a în palmă** A fi foarte puternic. **37** (Rar; cdp fr; îe) **~ de scandal** Motiv de conflict. **38** (Îe) **(A fi) ~ (de moară) în casă** sau **~ra din casă** A fi fată bătrână, nemăritată, considerată ca o povară la casa părinților. **39** (Îe) **A sta ~ pe capul cuiva** A constitui o povară pentru cineva, în casa cuiva. **40** (Îe) **A ridica** (sau **a duce**) **~e de moară** A face lucruri foarte grele, care depășesc puterile unui om. **41** (Reg; îe) **A face (pe cineva) să mănânce ~e** A supăra foarte tare pe cineva. **42** (Îc) **~-linte** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori de culoare albă sau albă-gălbuie, care crește prin pădurile din regiunea alpină (*Astragalus australis*). **43** (Îc) **~-capriță** Plantă nedefinită mai îndeaproape, care dacă este arsă, se face ca o piatră. **44** (Îcs) *De-a pietrele* (sau *pietre*) Joc de copii cu mai multe pietre care se aruncă în sus și trebuie să fie prinse cu dosul palmei Si: *de-a pietriceaua* (**11**), *de-a pietricica* (**11**), *de-a pietrutele* (**11**), *la pietrucele* (**11**). **45** (Reg; îcs) *Zbârnâială cu ~a* Joc de copii în care se aruncă o piatră care trebuie să zbârnâie prin aer. **46** (Îs) *Epoca ~ei* (sau *de ~*) Cea dintâi și cea mai lungă perioadă din istoria omenirii, care a durat sute de mii de ani, începând odată cu desprinderea omului din lumea animală. **47** (Îs) *~ filozofală* Substanță imaginară, despre care alchimiștii credeau că poate transforma orice metal în aur și argint. **48** (Îs) *~ prețioasă*, (sau *scumpă, curată, semiprețioasă*) Mineral cristalizat cu aspect frumos, cu culori variate, cu duritate mare, de valoare, care se găsește în natură și se folosește, de obicei, la confecționarea bijuteriilor. **49** Piesă folosită la unele jocuri de societate, confecționată din piatră (**1**), sau (pex) din os, din lemn etc. **50** (Îvp) Meteorit. **51** (Reg; îs) *~ de foc* (sau *de trăsnet*) Trăsnet. **52** (Îrg) Greutate de cântar sau de balanță. **53** (În legătură cu verbele „a bate", „a cădea") Precipitație formată din particule de gheață, care cade atunci când în interiorul norilor de furtună există curenți ascendenți puternici Si: *grindină*. **54** Fiecare dintre particulele de gheață care formează această precipitație Si: *grindină*. **55** (Olt) Legătură de cânepă alcătuită din mai multe fuioare. **56** Crustă de săruri minerale depuse în decursul timpului pe pereții unui vas în care de obicei se fierbe apă sau pe pereții vaselor unde se păstrează anumite lichide, în special vin sau must. **57** Substanță calcaroasă de culoare gălbuie sau negricioasă care se formează uneori pe suprafața dinților neîngrijiți Si: *detritus, tartru*. **58** (Cu determinări care arată organul în care se formează) Calcul. **59** (Pex) Litiază. **60** (Pop; îc) **~-acră** Sulfat dublu de aluminiu și de potasiu Si: *alaun* (**2**). **61** (Îc) **~-(de-)pucioasă** Sulf sub formă de bucăți. **62** (Pop; îc) **~-de-var** Carbonat de calciu. **63** (Îrg) **~a-șoricelului** Arsenic. **64** (Pop) **~-vânătă** (sau, reg; **~-mierie**) Sulfat de cupru hidratat. **65** (Pop; îc) **~a-iadului** sau (înv) **~-infernală** Azotat de argint, topit și turnat în forme. **66** (Reg) **~-de-țipirig** Clorură de amoniu.

piaț *sn* vz ***piață***

piață *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***piaț*** (Pl: *~țuri, piețuri*) *sn*, (înv) ***pliaț*** *sn* / G-D: *pieței, pieții*, (înv) *~ței* / Pl: *piețe*, (rar) *pieți*, (înv) *piațe* / E: it ***piazza***, ngr ***πιάτσα***, mg ***piac***, ger ***Platz***] **1** Spațiu deschis și întins dintr-o localitate, unde se întâlnesc sau se întretaie mai multe străzi, adesea amenajat cu spații verzi, monumente, etc. **2** (Îs) *~ de apreciere* (sau *de experiență*) Porțiune de pădure căreia i se calculează volumul mediu de lemn, servind apoi ca unitate de apreciere pentru restul lotului Si: (rar) *piesă de experiență*. **3** Loc special amenajat, în interiorul sau la marginea unei localități, unde se face comerț cu diverse produse, mai ales agroalimentare Vz *hală, maidan, obor*[1], *târg*. **4** (Îs) *Trăsură* (sau *mașină*) *de ~* Trăsură sau mașină care transportă, contra cost, persoane, bagaje etc. Vz *birja, taxi*. **5** (Îe) **A face ~a** A cumpăra alimentele necesare pentru hrana zilnică. **6** (Fam; îe) **Se ceartă ca la ~** Se ceartă folosind cuvinte vulgare, grosolane. **7** (Fam) Preț curent al mărfurilor. **8** (Ecp) Sferă a circulației mărfurilor. **9** Cerere și ofertă de mărfuri. **10** (Îs) *~ neorganizată* (sau *liberă*) Totalitate a relațiilor de schimb desfășurate de către agricultori, pe baza unor prețuri care oscilează, între anumite limite, în funcție de cerere și ofertă.

piațetă *sf* [At: LĂZĂRESCU, S. 19/20 / V: (îvr) *~ace~* / Pl: *~te* / E: it ***piazzetta***] Piață (**1**) mică.

piaucă *sf* [At: CIAUȘANU, V. 187 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Olt) Ființă urâtă.

piauni *v* vz ***piui***[1]

piază *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 29/25 / V: (îrg) ***piez*** *sm*, (reg) ***chijă*** / Pl: *pieze* / E: nct] **1** (Îrg; îf *piez*) Pantă[1]. **2** (Îlav) **În ~** (sau, rar, **în piezi**) Oblic. **3** (Îal) Cruciș. **4** (Îc) **A merge** (sau **a se duce**) **în ~** A colinda de Crăciun. **5** (Îe) **A se uita în ~** A fi sașiu. **6** (Îe) **A vorbi (a grăi) în** (sau **peste**) **~** A vorbi cu două înțelesuri. **7** (Îal) A lua în bătaie de joc, în derâdere. **8** (Mun) Fiecare dintre elementele care alcătuiesc linia șerpuită a cusăturii de pe o cămașă țărănească, de pe o ie etc. Vz *râu*. **9-10** (În superstiții; îs) *~ rea* (sau *~ bună*) Semn care prevestește (răul sau) binele Si: *augur, prevestire*. **11-12** (Ccr) Ființă, obiect care se crede că aduce cuiva (nenorocire sau) noroc. **13** (Mol; lpl) Dispoziție. **14** (Reg) Fel.

piaziș, ~ă *a* vz ***pieziș***

pia *sf* vz ***piuă***

pic[1] [At: PSALT. 140 / V: (înv) ***picură*** *sf*, (reg) ***picure*** *sm* / Pl: *~uri*, (reg) *~ure* / E: fo, cf alb *pikë*] **1** *i* (Are) Onomatopee care imită sunetul produs de căderea în picături a unui lichid pe un obiect dur. **2** *i* (Reg; îe) **A-i cădea cuiva ~** A-i fi drag, a se îndrăgosti brusc de cineva. **3** *i* (Rar) Onomatopee care imită zgomotul produs de ciocul păsărilor când ciugulesc. **4** *sn* (Udp „de") Picătură (**1**). **5** *sn* (Îc) **A fi** sau **a se face ~ de apă** (sau **de năduseală**) A fi foarte asudat. **6** *sn* (Pex; Trs; Mun) Ploaie rece. **7** *sn* (Pex; reg) Vreme ploioasă și friguroasă. **8** *sn* (Precedat de *ne* „un"; udp „de") Cantitate foarte mică din ceva. **9** *sn* Măsură foarte mică. **10** *sn* Durată foarte mică. **11** *sn* (Îlav) **Fără (un** sau **nici un) ~ de...** Care este cu totul lipsit de ceva. **12** *sn* (Îlav) **Un ~** Puțin. **13** *sn* (Îcn; îlav) **Nici un ~** sau **(nici) ~ de...** Deloc. **14** *sn* Cârlig de smuls paie. **15** *sn* **~ cu** (sau **de**, reg, **după**) **~** Puțin câte puțin. **16** *sn* (Îal) Încetul cu încetul. **17** *sn* (Reg; lpl) Medicament administrat sub formă de picături.

pic[2] *sn* [At: ALR SN I, h 27/325 / Pl: *~uri* / E: ger ***Pick*** (hammer, hacke)] **1** (Reg) Târnăcop. **2** Ciocan de abataj Si: *pichamăr*. **3** (Rar) Picon.

pic[3] *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***pic***] (Nav) **1** Bară de lemn sau metalică, articulată la un capăt de un arbore al unei nave cu pânze și de care se prinde marginea superioară a unei pânze trapezoidale. **2** (Cu determinări care indică locul) Fiecare dintre compartimentele etanșe situate la extremitățile dinspre prova sau pupa unei nave cu propulsie mecanică cu elice.

pic[4] *s* [At: DLR / Pl: nct / E: cf *picătură*] Produs obținut dintr-un amestec de talc, acid oxalic și alte substanțe, cu ajutorul căruia se scot petele de cerneală de pe hârtie, țesături etc.

pic[5] *sn* vz ***pichi***

pica[1] [At: PSALT. HUR. 55[v]/9 / Pzi: *pic* / E: ***pic***[1]] **1** *vi* (Îvp; d. lichide sau d. picături) A picura (**1**). **2** *vi* (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva) sânge din obraz** A fi rumen la față. **3** *vi* (Îe) **A nu-i fi ~at mucul** (sau **mucii**) **de la nas** (sau **cașul de la gură**) A fi foarte tânăr și lipsit de experiență. **4** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) mucul** (sau **mucii**) **după cineva** A-i plăcea cuiva mult cineva, a fi îndrăgostit de cineva. **5** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) mucul** sau **mucii undeva** ori **la cineva** A se duce într-un loc mai des decât s-ar cuveni sau a zăbovi prea mult undeva ori la cineva. **6** *vi* (Pop; d. materii vâscoase) A se scurge Si: *a se prelinge*. **7** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) mierea-n păsat** A i se ameliora situația în mod neașteptat și nemeritat. **8** *vi* (Reg; d. rouă, brumă etc.) A se lăsa Si: *a se așeza, a se așterne, a cădea*. **9** *vi* A ploua ușor, cu stropi rari Si: (pop) *a picura*, (reg) *a picureza*. **10** *vt* (Reg; subiectul e ploaia) A uda. **11** *vt* (Înv; subiectul e un corp îmbibat cu un lichid, un recipient care conține un lichid, o materie în curs de topire) A picura. **12** *vi* (Îvp; d. obiecte și ființe) A cădea de la o oarecare înălțime. **13** *vi* (Îe)

A-i ~ (cuiva) steaua A-i merge cuiva rău Si: *a decădea*. **14** *vi* (Îae) A muri[1]. **15** *vi* (Îe) **A ~** (sau **a fi ~at**) **(ca) din cer** (ori **din lună, din nori, din stele** etc.) (Fam) A veni pe neașteptate. **16** *vi* (Reg; fam; îae) A fi singur pe lume, a nu avea rude. **17** *vi* (Fam; îae) A fi dezorientat. **18** *vi* (Îae) A nu ști ce să facă. **19** *vi* (Îe) **A ~ cerul pe cineva** (Reg; fam) A se supăra foarte rău. **20** *vi* (Fam; îae) A rămâne uimit. **21** *vi* (Fam; îae) A se simți rușinat. **22** *vi* (Îvp; d. elemente componente ale unui tot, d. părțile unui obiect etc.) A se desprinde din ansamblu, căzând. **23** *vi* (Reg; îe) **~că de coaptă** Lucru din cale afară de exagerat, minciună prea evidentă. **24** *vi* (Trs; d. brațe, picioare etc.) A se scrânti. **25** *vi* (Reg; d. haine) A fi numai zdrențe. **26** *vi* (Reg; d. haine) A nu se mai ține pe corp Vz *curge*. **27** *vi* (Pfm; cu determinări locale) A cădea la pământ, a-și pierde poziția verticală, a se prăbuși, a se răsturna întins la pământ. **28** *vi* (Îe) **A ~ în** (sau, înv, **la**) **genunchi (înaintea cuiva)** A-i cădea cuiva în genunchi pentru a se ruga. **29** *vi* (Îe) **A ~ de somn** (sau **de oboseală, de mers, de beat** etc.) A fi foarte obosit sau beat etc. **30** *vi* (Îe) **Frumos** (sau **frumușel**) **de ~ă** Foarte frumos. **31** *vi* (D. construcții) A se nărui. **32** *vi* (Reg; d. plante) A se apleca spre pământ. **33** *vi* A se culca. **34** *vi* (Fig; îvp) A muri[1]. **35** *vi* (Fam) A nu reuși la un examen, la un concurs etc. **36** *vt* (Îvp; c. i. picături dintr-un lichid, sau, pex, obiecte stropite) A picura. **37** *vi* (Îcn; îe) **(Nici) să-l** (sau **să mă, să ne** etc.) **pici cu ceară** (sau **cu lumânarea**) Cu nici un chip, pentru nimic în lume. **38-39** *vit* A (se) păta cu ceva. **40** *vt* (Înv) A forma o porțiune de altă culoare pe un fond omogen colorat Vz *păta*. **41** *vtu* (Fam; ccd) A intra în posesia unui lucru. **42** *vtu* (Fam; ccd) A dobândi ceva în mod întâmplător. **43** *vtu* A câștiga ceva în mod ilicit. **44** *vtu* (Înv; fam; îe) **A-i ~ (cuiva) ceva în** (sau **sub**) **mână** (ori **mâini**) sau **a ~ ceva în mână** (sau **mâinile**) **cuiva** A ajunge în posesia sau la îndemâna cuiva. **45** *vtu* (Reg; fam) **A-i ~ (cuiva) cineva în** (sau **pe**, reg; **la**) **mână** (sau **mâini**, reg; **palmă, palme**) sau **a pica cineva în** (sau **pe**, reg: **la**) **mâna** (sau, reg; **mâinile, palma, palmele**) **cuiva** A ajunge la discreția sau în puterea cuiva. **46** *vtu* (Îae) A prinde. **47** *vi* (Pfm) A veni pe neașteptate, din întâmplare într-un loc. **48** *vi* A se ivi. **49** *vi* (Reg; îlv) **A ~ la învoială** A se învoi. **50** *vi* (Reg; îlv) **A-i ~ (cineva) drag** A se îngrăgosti de cineva. **51** *vi* (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva) carte** (sau **hârtie**) A primi o scrisoare, o adresă etc. **52** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) năpaste** A avea un necaz neașteptat. **53** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) greu** (sau **rău**) **(la stomac) ceva** A avea o indigestie. **54** *vi* (Îae) A avea dificultăți. **55** *vi* (Îae) A nu-i conveni ceva. **56** *vi* (Reg; fam; îe) **A-i ~ (cuiva) bine (ceva)** A-i fi de folos. **57** *vi* (Îae) A-i plăcea. **58** *vi* (Îae) A-i prii. **59** *vi* (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva, ceva) prin minte** A-i veni o idee. **60** *vi* (Pop; d. zile, evenimente, ocazii festive, sărbători etc.) A se nimeri la o anumită dată, într-o anumită perioadă. **61** *vi* A se apropia un termen. **62** *vi* (Îvp; udp „în", reg. „la") A ajunge într-o anumită situație, stare, împrejurare. **63** *vi* (Îvp; îae) A fi cuprins de... **64** *vi* (Îe) **A ~ pe cugete** A cădea pe gânduri. **65** *vi* (Pop; c. i. ființe) A lovi la țintă.

pica**[2]* *vi* [At: DL / Pzi: 3 *~chează* / E: fr ***piquer] (Rar; d. avioane) A coborî în picaj.

pica**[3]* *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***pica, lat ***pica*** „coțofană"] (Med) Pervertire a poftei de mâncare.

picador *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: fr ***picador***] Participant la luptele cu tauri, care stă în arenă călare, înarmat cu o lance și care are sarcina să readucă taurul în fața toreadorului și a matadorului și să intervină când viața acestora este în pericol.

picaj *sn* [At: SADOVEANU, O. XVII, 263 / Pl: *~e* / E: fr ***piquage***] **1** Coborâre a unui avion pe o traiectorie rectilinie foarte înclinată sau chiar verticală. **2** (Îlav) **În ~** Drept în jos. **3-4** (Îal) (Aproape) vertical.

picamer *sn* vz **pichamăr**

picant, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***piquant***] **1** (D. mâncăruri, băuturi sau d. gustul lor) Care este condimentat, de obicei iute, pișcător. **2** (D. glume, anecdote etc.) Care este ușor indecent, piperat. **3** Plăcut, nostim, din cauza ironiei fine, a spiritului sarcastic, mușcător etc. **4** Care stimulează în mod agreabil atenția cuiva. **5** (Spc; d. femei) Atrăgător. **6** (Spc; d. femei) Simpatic. **7** (Spc; d. femei) Grațios.

picanterie *sf* [At: BUL. COM. IST. I, 88 / Pl: *~ii* / E: ger ***Pikanterie***. Cf. *picant*] **1** Calitate de a fi picant (1). **2** (Ccr; lpl) Mâncare picantă (1). **3** (Ccr; lpl) Glumă, anecdotă ușor indecentă.

picare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~cări* / E: ***pica***] **1** Picurare a unui lichid Si: *picat*[1] **(1)**. **2** Scurgere a unei materii vâscoase Si: *picat*[1] **(2)**. **3** Așezare a brumei Si: *picat*[1] **(3)**. **4** Ploaie slabă Si: *picat*[1] **(4)**. **5** Udare de către ploaie Si: *picat*[1] **(5)**. **6** Picurare dintr-un corp îmbibat cu licid sau care este în curs de topire Si: *picat*[1] **(6)**. **7** Cădere de la o oarecare înălțime Si: *picat*[1] **(7)**. **8** Desfacere și cădere a părților componente ale unui tot Si: *picat*[1] **(8)**. **9** Răsturnare pe pământ Si: *picat*[1] **(9)**. **10** Năruire a unei construcții Si: *picat*[1] **(10)**. **11** (Îvp) Moarte. **12** Nereușită la un examen Si: *picat*[1] **(12)**. **13** Pătare cu picături dintr-un lichid Si: *picat*[1] **(13)**. **14** Formare a unei porțiuni de altă culoare pe un fond omogen colorat Si: *picat*[1] **(14)**. **15-16** Intrare în posesia unui lucru (din întâmplare sau) în mod ilicit. **17** A prinde pe cineva pe neașteptate Si: *picat*[1] **(17)**. **18** Sosire pe neașteptate a cuiva undeva Si: *picat*[1] **(18)**. **19** Coincidență a unui eveniment cu o anumită zi, dată, perioadă Si: *picat*[1] **(19)**. **20** Ajungere a cuiva într-o situație neprevăzută Si: *picat*[1] **(20)**. **21** Cădere pe gânduri Si: *picat*[1] **(21)**. **22** (Pex) Lovire a cuiva cu un obiect solid Si: *picat*[1] **(22)**.

picaresc, ~ească *a* [At: VIANU, L. U. 211 / Pl: *~ești* / E: fr ***picaresque***] **1** (D. literatură, d. genuri, specii sau opere literare) Caracterizat prin critica ascuțită a moravurilor și relațiilor sociale, cu ajutorul unor personaje recrutate din medii interpole dar dotate cu un viu spirit de observație, cu vervă satirică și umor și care folosesc un limbaj pitoresc, plin de elemente familiare, argotice etc. **2** (D. personaje literare sau d. oameni) Care are însușirile definite mai sus.

picarisi *vr* [At: (a. 1814) GÁLDI, M. PHAN. 227 / V: ***~chiri~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***πικάρω***] (Înv) **1** A se simți insultat, jignit. **2** A se supăra în urma unei jigniri.

picarism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***picarisme***] Tendință în literatura spaniolă de a înfățișa personaje ca: aventurieri, cerșetori, intriganți, declasați etc.

picaro *smin* [At: DN[3] / E: sp ***picaro***] Tip de aventurier, intrigant, șmecher și necinstit din literatura spaniolă din sec. XVI și XVII.

***picat**[1]* *sn* [At: I. IONESCU, C. 87/18 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pica**[1]*] **1-22** Picare **(1-22)**.

picat**[2], **~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 120 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pica**[1]*] **1** (D. licide) Care cade sub formă de picături. **2** (D. solide) Care cade de la oarecare înălțime. **3** (Reg; îe) **~ din cer** (sau **soare**) Foarte frumos. **4** (Îvp; d. obiecte sau ființe) Pe care a căzut un licid, formând mici pete. **5** (Reg; d. animale și plante) Care are mici porțiuni diferit colorate. **6** (D. ouă) Încondeiat. **7** (Reg; d. animale) Fără vlagă. **8** Slab. **9** Bătrân. **10** Prăpădit. **11** (Îrg) Mort. **12** (Fig) Sosit undeva pe neașteptate. **13-14** (Fig; d. un bun, un avantaj) Obținut (pe neașteptate sau) pe căi ilicite. **15** (D. o ființă) Prins într-o cursă.

pică**[1]* *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: ? / E: ger ***Pike] **1** (Pop; în legătură cu verbele „a avea", „a purta", „a prinde") Ură ascunsă, nemărturisită Si: *ciudă, necaz, ranchiună*. **2** Dușmănie împotriva cuiva Si: *ciudă, necaz, ranchiună*. **3** (Reg; îlpp) **În ~a (cuiva)** Pentru a necăji pe cineva. **4** (Îal) Pentru a-i crea neplăceri. **5** (Îal) Pentru a supăra pe cineva. **6** (Îal) Pentru a se răzbuna pe cineva.

pică**[2]* *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 454 / Pl: *pice* / E: ger ***Pike] **1** (Înv) Lance. **2** (Buc) Unealtă cu care se cojesc copacii tăiați.

pică**[3]* *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *pici* / E: ger ***Pik, fr ***pique***] **1** Semn de pe cărțile de joc, colorat în negru, în formă de frunză având o codiță sau de vârf de lance stilizat. **2** (Pex) Carte de joc care are acest semn.

***pică**[4]* *sf* vz **pichere**

***pică**[5]* *sf* vz **pichet**[2]

picăr *sn* vz **picher**[2]

picătoare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îrg) *~tor sn* / Pl: *~ori* / E: ***pica**[1]* + *-toare*] **1** (Îrg) Vas de tuci, de lut etc. care se pune sub grătar sau sub frigare ca să se scurgă în el grăsimea. **2** (Pgn) Vas de gătit.

3 (Fam) Pipetă. 4 (Reg) Praștie. 5 Vas în care se adună apa de ploaie din burlane.

picător *sn* vz **picătoare**

picătură *sf* [At: PSALT. HUR. 61^v/15 / Pl: *~uri*, (îrg) *~ure* / E: **pica**[1] + *-tură*] 1 (Udp „de") Părticică sferică desprinsă dintr-o masă de lichid, formată prin condensarea unui gaz etc. Si: *pic*[1] (4), *strop*, (îvr) *picurătură*. 2 (Pex) Cantitate mică dintr-un lichid. 3 (Îlav) **Printre ~ri** Din când în când. 4 (Pex; îal) În timpul liber. 5 (Pex; îal) Pe apucate. 6 (Îlav) **~ cu ~** Puțin câte puțin. 7 (Îal) Încetul cu încetul. 8 (Îal) Pe îndelete. 9 (Îal) Până la epuizare. 10 (Îlav) **Cu ~a** În cantitate mică. 11 (Îal) **Până la o ~** Tot. 12 (Reg; îlav) **A sta în ~** (D. cașul pus la scurs) A picura. 13 (Îe) **A semăna (cu cineva) ca două ~i de apă** A se asemăna perfect cu cineva Si: *a fi leit*. 14 (Îe) **A se strecura** (sau **a scăpa**) **ca printre ~i** A ieși cu mare greutate dintr-o situație neplăcută. 15 (Îal) A scăpa greu dintr-o primejdie. 16 (Îe) **Până la ultima ~ de sânge** Până la moarte Si: *până la ultima suflare*. 17 (Îe; înv) **A lua (cuiva) ~a** A uzurpa bunurile cuiva. 18 (Bot; reg; îc) **~-de-sânge** Ruscuță (*Adonis flammea*). 19-20 (Reg; lsg) Băutură alcoolică (în cantitate mică). 21 (Reg) Loc unde pică apa de pe streașină. 22 Cantitate neînsemnată de ceva. 23 Fărâmă. 24 (Lpl) Substanță medicamentoasă lichidă care se administrează sub formă de picături Si: (reg) *picuri*. 25 (Teh) Particulă de metal topit care se desprinde de pe electrod în cursul sudurii și care se depune pe suprafața pieselor care se sudează. 26 (Îs) *~i reci* Stropi metalici solidificați căzuți în forme în timpul turnării și care rămân în corpul piesei turnate. 27 (Reg) Pată. 28 (Reg) Model decorativ pe mobilele țărănești. 29 (Înv) Semn de punctuație echivalent cu punctul. 30 (Înv; îs) *Jumătate de ~* Virgulă. 31 (Trs; dep) Cal slab, bătrân, rău îngrijit. 32 (Mun) Lovitură. 33 (Mar; Trs) Pădure doborâtă de vânt Si: (reg) *plavie, palancă*[1].

picături [At: LB / V: **~cutori** / Pzi: *~resc*; 3 și *picăture* / E: **picătură**] 1 *vi* (Trs; d. lichide) A picura (1). 2 *vt* (Trs; subiectul sunt picături dintr-un lichid, dintr-o materie topită) A păta.

picăturică *sf* [At: PISCUPESCU, O. 244/21 / Pl: *~rele* / E: **picătură** + *-ică*] 1-16 (Pop; șhp) Picătură (1-2, 19-23, 27) (mică) Si: (reg) *picaturiță* (1-14), *picăturuță* (1-14), *picățel* (1-16), *picățică* (1-16).

picăturiță *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: **picătură** + *-iță*] 1-16 (Trs; șhp) Picăturică (1-16).

picăturuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: **picătură** + *-uță*] 1-16 (Reg; șhp) Picăturică (1-16).

picățauă *sf* vz **picățel**

picățel, ~ea [At: DELAVRANCEA, O. II, 276 / V: (reg) **~țauă** *sf* / Pl: *~ței, ~e* / E: **picat**[2] + *-el*] 1-16 (Reg; șhp) Picăturică (1-16). 17-18 *smf* (Rar; șhp) Copil (mic). 19 *smf* (Lpl) Desen format din puncte mici dispuse regulat pe un fond de altă culoare Si: *picățică* (17). 20 *smf* (Lsg) Fiecare dintre aceste puncte Si: *bobiță, bulină*, (pop), *picățică* (18), *puchițel*. 21 *smf* (Reg; îla) **În ~** Care este cu picățele (20). 22 (Reg; îla) **Cu ~e** (D. ouă) Încondeiat. 23 *smf* (Fam; gmț; d. oameni) **(Nostim și) cu ~e** Plin de haz Si: *atrăgător, picant*. 24 *a* (Pop; d. obiecte de îmbrăcăminte; covoare etc.) Care are un desen cu picățele. 25 *smf* (Cul; reg; lpl) Uscățele. 26 *sf* (Reg; îf *picățauă*) Grădină la marginea satului, care reprezintă o întregire la intravilan.

picățică *sf* [At: GOROVEI, C. 296 / V: *chic~* / Pl: *~ici* / E: **picățea** css] 1-16 (Reg; șhp) Picăturică (1-16). 17-18 Picățea (19-20).

piceaică *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 157 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Butonieră.

picer *sn* vz **picior**

picet *sn* vz **pecete**

piceta *v* vz **pecetlui**

piceucă *sf* vz **picioică**

pichamăr *sn* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2386 / V: **~mer, ~comer** / S și: *pickamer, pikaer* / Pl: *~e* / E: ger **Pickhamer**] 1 Ciocan de abataj Si: *pic*[2].

pichamer *sn* vz **pichamăr**

piche *sf* vz **pichere**

picher[1] *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: fr **piqueur**] 1 (Înv) Servitor călare care conduce câinii la o vânătoare sau care însoțește pe cineva la o vânătoare, într-o călătorie. 2 Tehnician care răspunde de buna întreținere a unei porțiuni de șosea sau de cale ferată. 3 (Iuz) Tehnician care asista pe conductor sau pe inginer la unele lucrări publice Vz *cantonier*.

picher[2] *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 229 / V: **~car** / Pl: *~e* / E: ger **Picker**] Piesă, confecționată din piele, care este așezată la capetele suveicii războaielor mecanice de țesut și servește la amortizarea mișcării suveicii.

picherce *sf* vz **picioică**

pichere *sf* [At: CIHAC, II, 254 / V: **~că, piche, ~chie, ~chiră, ~chire, ~chiure, ~cire** / Pl: *~ri, ~re* / E: drr **pichiri**[1]] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

picherea *sf* vz **pichere**

picheroi *smi* [At: GÎRLEANU, L. 70 / V: **~chir~** / E: **pichere** + *-oi*] (Orn; Mol) Bărbătuș al bibilicii Si: (reg) *bibiloi*.

pichet[1] [At: AR (1829), 59²/5 / Pl: (rar) *~e* / (înv) *~uri, ~e* / E: fr **piquet**, ger **Pichet**, rs **пикет**] 1 *sn* Subunitate militară însărcinată cu siguranța trupelor în timpul marșului. 2 (Înv; șîs *~ de grăniceri*) Subunitate militară cu misiunea de asigurare a pazei unui sector de frontieră. 3 (Îas) Clădire în care se află o astfel de unitate. 4 Detașament militar însărcinat cu apărarea unor obiecte importante. 5 (Îs) *~ de incendiu* Subunitate militară sau grup de oameni instruit și înzestrat cu mijloace tehnice pentru stingerea incendiilor. 6 (Îs) *~ de grevă* Detașament de muncitori greviști care stau de pază la poarta întreprinderii pentru a aduce la cunoștința muncitorilor din afară știrea despre declararea grevei și pentru a împiedica pătrunderea în întreprindere a spărgătorilor de grevă. 7 *sm* Țăruș de lemn sau de metal care se înfige în pământ pentru a marca un punct al unei alinieri, al unui traseu etc.

pichet[2] *sn* [At: (a. 1816) IORGA, S. D. XII, 174 / V: (rar) **pică** *sf* / Pl: (rar) *~uri* / E: fr **piqué**] 1 Țesătură deasă de bumbac sau, mai rar, de mătase, de nailon, executată cu două urzeli diferite, una de bază și alta care formează pe fața țesăturii desene în relief. 2 (Reg; csnp; pbl) Fir de bumbăcel.

pichet[3] *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: ? / E: fr **piquet**] Joc de cărți care se joacă în două persoane, cu treizeci și două de cărți.

pichet[4] *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr **piquette**] 1 Rachiu de drojdie îndoit cu apă. 2 Vin de calitate proastă, contrafăcut.

picheta *vt* [At: SADOVEANU, O. VI, 479 / Pzi: *~tez* / E: fr **piqueter**] 1 (C. i. punctele unei alinieri, ale unei măsurători, ale unui drum etc.) A marca prin picheți[1] înfipți în pământ. 2 (C. i. picheți[1]) A bate în pământ pentru a marca ceva.

pichetaj *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: fr **piquetage**] Ansamblu al picheților[1] care marchează un traseu, o aliniere, un drum etc.

pichetare *sf* [At: LTR² / Pl: *~tări* / E: **picheta**] 1 Marcare prin picheți[1]. 2 Înfigere în pământ pentru a marca.

pichetaș *sm* [At: (a. 1842) DOC. EC. 776 / Pl: *~i* / E: **pichet**[1] + *-aș*] Grănicer la pichet[1].

picheucă *sf* vz **picioică**

picheucuță *sf* [At: ȘEZ. VII, 182 / Pl: *~țe* / E: **picheucă** + *-uță*] 1-4 (Reg; șhp) Picioică (1-2) (mică).

pichi *s* [At: BARCIANU / V: **bichi, bichie, pic** / Pl: nct / E: ns cf mg *bige*] 1 (Reg; îcs) *De-a ~ul* Joc de copii care se joacă cu un bețișor care este lovit cu o lopățică. 2 (Pex; îacs) Țurca.

pichici *smi* [At: DR. IV, 1328 / E: ns cf *pichere*] (Olt) Pui de curcă.

pichie *sf* vz **pichere**

pichinduță *sm* vz **prichinduță**

pichioca *sf* vz **picioică**

pichioici *spl* vz **picioică**

pichir *sn* vz **peschir**

pichiră *sf* vz **pichere**

pichire *sf* vz **pichere**

pichiri[1] *i* [At: UDRESCU, GL. / E: fo] (Arc) **1** (Mol) Cuvânt care imită strigătul bibilicii. **2** (Mun) Cuvânt cu care se cheamă puii mici. **3** (Mun; irn) Cuvânt care imită o vorbire sau o discuție pretențioasă, neînțeleasă.

pichiri[2] *s* [At: ALR I. 727/508 / Pl: nct / E: nct] Covor de lână.

pichiri[3] *vi* [At: H X. 538 / Pzi: 3 *~reşte* / E: ***pichiri***[1]] (Reg; d. bibilici) A scoate strigătul caracteristic speciei Si: (reg) *a chercăni*.

pichirică sf [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ici* / E: ***pichere*** + *-ică*] (Reg) Pichirin.

pichirin, ~ă *smf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ***pichire*** + *-in*] (Reg) Pui mic de găină pitică Si: (reg) *pichirica*.

pichiriseală sf [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***pichirisi***[1] + *-eală*] (Mun) **1** Vorbire rapidă, neînțeleasă, amestecată cu cuvinte necunoscute ascultătorilor Si: (reg) *pichirisit* **(1)**. **2** (Lpl; ccr) Cuvinte neînțelese, necunoscute Si: (reg) *pichirisit* **(2)**.

pichirisi[1] *vi* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~sesc* / E: ***pichiri***[1] + *-isi*] **1** (Reg) A chema puii la mâncare. **2** (Mun) A vorbi repede, neînțeles, cu cuvinte necunoscute ascultătorilor. **3** A pălăvrăgi.

pichirisi[2] *v* vz ***picarisi***

pichirisit sn [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***pichirisi***[1]] (Reg) **1-2** Pichiriseală **(1-2)**.

pichiriță sf [At: ŞĂINEANU, D. U. / Pl: *~țe* / E: ***pichire*** + *-iță*] (Orn; Mol) Bibilică (*Numida meleagris*).

pichirlău s [At: CHEST. V. 87/32 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Putinei pentru unt.

pichiroi sm vz ***picheroi***

pichiure sf vz ***pichere***

pichită sf [At: LEXIC REG. II, 41 / Pl: *~te* / E: nct] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

pici[1] *ai* [At: CABA, SĂL., ap. DLR / E: nct] (Trs) Miop.

pici[2] *smi* [At: CREANGĂ, O. 297 / E: tc ***piç***] **1** (Fam; cu termen de adresare) Băiat foarte tânăr. **2** Copil de sex masculin Si: (fam) *puşti*, (nob) piciulingă.

picică sf [At: CADE / Pl: ? / E: ***pici***[2] + *-că*] (Rar) Fată mititică, scundă.

picicoaie sf vz ***piscoi***[1]

piciformă sf [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: it ***piciformi***] **1** (Lpl) Ordin de păsări cuprinzând ciocănitoarea, tucanul etc. **2** (Şls) Pasăre din ordinul piciforme **(1)**.

piciganie sf vz ***pițigaie***[1]

picimoc sm [At: ALR II/I, h 79/250 / Pl: *~oci* / E: cf *pici*[2], *picinog*] (Reg) Pitic[2].

picingine sf vz ***pecingine***

picinog, ~oagă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 157 / Pl: *~i, ~oage* / E: ***pici***[3], ***picinog***] (Ban; d. oameni) **1** Mărunt. **2** Sfrijit.

picioacă sf vz ***picioică***

picioagă sf vz ***picioică***

picioance sfp vz ***picioică***

picioarcă sfp vz ***picioică***

picioc[1] *i* [At: DR. V. 218 / E: fo] Strigăt cu care se cheamă calul.

picioc[2] *sm* vz ***picioică***

piciocă sf vz ***picioică***

piciocărie sf [At: DR. XI, 83 / V: *pitio~* / Pl: *~ii* / E: ***picioc***[2] + *-ărie*] (Trs) Loc cultivat cu cartofi S: (reg) *piciocărişte*.

piciocărişte sf [At: DR. XI, 69 / Pl: *~ti* / E: ***picioc***[2] + *-ărişte*] (Reg) Piciocărie.

piciocească a [At: ALR II, 6015/353 / Pl: *~ceşti* / E: ***picioc***[2] + *-esc*] (Reg; îs) *Ceapă ~ă* Arpagic.

piciog sm vz ***picioică***

piciogne sp vz ***picioică***

picioică sf [At: (a. 1774) IORGA, S. D. XIII, 75 / V: ***bi~***, ***pârcioci*** *sp*, ***pârcioşi*** *sp*, ***peciog*** *sm*, ***pecioaică***, ***piceugă***, ***picherce***, ***picheucă***, ***pichiocă***, ***picioacă***, ***picioagă***, ***picioance*** *sfp*, ***picioarcă***, ***~oc*** *sm*, ***~ocă***, ***~og*** *sm*, ***~ogne*** *sp*, ***~onci*** *sp*, ***~orcă***, ***~oucă***, ***piclioci***, ***pitioci*** *sp*, ***putuoacă***, ***puțuoacă*** / Pl: *~oci*, *~oce* / E: mg ***pityóka***] (Reg) **1** Cartof (*Solanum tuberosum*). **2** (Şîs ~ *de pământ*, *piciocă iernatică*, *~icile lui Dumnezeu*, *piciucă porcească*) Nap (*Heliantus tuberosus*).

picionci sp vz ***picioică***

picior sn [At: PSALT. HUR. 47[v]/41 / V: (înv) ***pecer***, ***picer*** (Pl: (reg) *~cere*) / Pl: *~oare* / E: ml ***petiolus***] **1** Fiecare dintre cele două membre inferioare ale corpului omenesc, de la şold până la vârful degetelor Si: (pfm) *crac*, (reg; fam) *gaidă*, *gionat*. **2** Fiecare dintre membrele celorlalte viețuitoare, care servesc la susținerea corpului şi la deplasarea în spațiu Si: (pfm) *crac*, (reg; fam) *gaida*, *gionat*. **3** (Prc) Labă. **4** (Rar; îs) ~ *de câine* Nod marinăresc. **5** (Înv; îs) *Cel cu patru ~oare* Animal patruped. **6** (Îla) **Bun** (sau **iute**) **de ~** (sau **de ~re**) Care merge repede. **7** (Îal) Sprinten. **8** (D. animale patrupede; ila) **În trei ~oare** Şchiop. **9-10** (D. vânători; îljv) **La ~** (Care vânează animale) în timp ce acestea se odihnesc, mănâncă etc. **11-12** (D. vânătoare; ial) (Care are loc) în timp ce animalele mănâncă, se odihnesc etc. **13** (Îlav) **În** (sau **pe**) **~oare** sau (fam) **de-a-n ~oare** (sau **~oarele**, **~oarelea**) În poziție verticală. **14** (Îal) Sus. **15** (Îe) **A sări (drept** sau **ars) în ~oare** A se ridica brusc din locul în care se află aşezat, culcat. **16** (Îe) **A fi** (sau **a sta, a veghea**) **în ~oare** A sta de pază. **17** (Îae) A fi gata oricând de acțiune. **18** (Îe) **A scula** (sau **a ridica, a pune**) **în ~oare** A mobiliza. **19** (Îae) A instiga la răscoală. **20** (Îlav) **Pe ~** Neîntârziat. **21** (Înv; ial; şi îlav) **De-a-n oarele** Neoficial. **22** (Îal) Ocazional. **23** (Îal) Fără local. **24** (Îal) Ambulatoriu. **25** (În legătură cu verbele de mişcare; îlav) **În vârful ~oarelor** Cu corpul sprijinit numai pe vârful degetelor. **26** (Pex; ial) Fără zgomot Si: *tiptil*. **27** (Îlav) **Cu ~ul** (sau **~oarele**) ori **pe ~oare** Fără vreun mijloc de locomoție Si: *pe jos*. **28** (Îlav) **Din cap până în** (sau **la**) **~oare** În întregime Si: *de sus şi până jos*, *din creştet până în tălpi*. **29** (Îal) Cu desăvârşire. **30** (La unele jocuri sportive; îlav) **Pe ~ geşit** Nepregătit pentru a para acțiunea adversarului sau pentru a colabora cu partenerul într-o acțiune. **31** (Pgn; ial) Nepregătit. **32** (Îe) **A pune ~ul (undeva)** A păşi. **33** (Pex; îae) A pătrunde undeva pentru prima oară. **34** (Pex; îae) A frecventa pe cineva sau ceva. **35** (Îe) **A se duce unde-l duc ~oarele** A pleca oriunde, cât mai departe. **36** (Îe) **A o lua** (sau **a o apuca**) **la** (înv: **pe**) **~** sau **a-şi lua ~oarele la spinare** (sau **pe umeri**, înv: **la umăr**), (reg) **a lua drumul la ~** A începe să fugă din toate puterile Si: *a o lua la goană*, *a o tuli*. **37** (Îae) A porni în grabă. **38** (Îae) A se grăbi foarte tare. **39** (Îae) A încerca să se facă nevăzut prin fugă. **40** (Îe) **A-i lua cuiva drumul din ~oare** A urmări de aproape pe cineva. **41** (Reg; îe) **A-şi face ~oarele fuse** A merge repede, grăbindu-se. **42** (Îe) **A-şi bate** (sau **a-şi rupe**) **~oarele** A umbla mult. **43** (Îae) A obosi de prea multă alergătură. **44** (În formule de amenințare cu moartea; îe) **Unde îți** (sau **îmi, îi**) **stau ~rele, îți** (sau **îmi, îi** etc.) **va sta şi capul** Ți (sau mi, i etc.) se va tăia capul. **45** (Îe) **A nu-i (mai sta cuiva) ~oarele** sau (reg) **a nu-şi strânge ~oarele** A nu sta potolit, liniştit. **46** (Îae) A alerga de colo-colo. **47** (Îae) A nu se odihni. **48** (Reg; îe) **Mi-au trecut ~oarele prin mine** Sunt foarte obosit. **49** (Îe) **A fi** (sau **a sta**) **pe ~ de plecare** (ori **de ducă**) A fi pe punctul de a pleca. **50** (Îae) A fi pregătit de plecare. **51** (Pop; îe) **A prinde (undeva) ~** A se stabili undeva. **52** (Îe) **A pune (pe cineva) pe** (sau **în**) **~oare** A îngriji un bolnav şi a-l însănătoşi. **53** (Îae) A iniția, a organiza, a face să funcționeze bine ceva. **54** (Îae) A scoate pe cineva din impas. **55** (Îae) A ridica o construcție. **56** (Îe) **A se pune** (sau **a fi**) **pe** (sau **în**) **~rere** A se însănătoşi după o boală lungă şi grea. **57** (Îae) A se reface din punct de vedere material. **58** (Îe) **A vedea (pe cineva) pe** (sau **în**) **~re** A vedea pe cineva sănătos. **59** (Îe) **Cu coada între ~oare** Ruşinat. **60** (Îe) **A se stropi** (sau **a se usca, a zăcea, a pieri, a se strânge, a se pierde**) **pe** (sau, reg, **de pe, din**) **~oare** (sau, pop, **de-a-n ~rele**) A slăbi progresiv. **61** (Îae) A se prăpădi cu încetul, din pricina unor suferințe fizice sau morale. **62** (Îe) **A duce boala** (sau **a boli**) **pe ~re** A fi bolnav fără a zăcea în pat. **63-64** (Îe; îlav) **(A sta, a şedea etc.) ~ peste ~** (Fam) (A şedea într-o poziție comodă) cu o parte a piciorului ridicată peste celălalt. **65-66** (Îae; ial) (A sta) degeaba, sfidător. **67-68** (Îae; ial) (A fi) fără nici o grijă. **69** (Îe) **A sta cu ~oarele pe pereți** A sta degeaba. **70** (Îe) **A fi cu ~ul** (sau **cu un ~**) **în groapă (şi cu unul afară)** A fi foarte bătrân. **71** (Îae) A fi foarte bolnav. **72** (Îae) A fi aproape de moarte. **73** (Îe) **A-l scoate (pe cineva)**

cu ~rele înainte A-l scoate pe năsălie pe cineva pentru a-l înmormânta. **74** (Îe) **A-i vedea** (**pe cineva**) **cu ~oarele înainte** A vedea mort pe cineva. **75** (Îe) **A ieși cu ~oarele înainte** A fi mort. **76** (Fam; îe) **A-i rămâne cuiva ~oarele** (**pe undeva**) A-și pierde viața Si: *a-i rămâne oasele*. **77** (Îe) **A sta** (sau **a rămâne, a fi**) **în ~re** A continua să existe. **78** (D. teorii, ipoteze, planuri; îae) A nu fi infirmat de realitate. **79** (Îae) A continua să fie valabil, aplicabil. **80** (D. construcții; îae) A fi, a rămâne intact. **81** (D. copaci, păduri; îae) A rămâne în poziție verticală, cu rădăcinile înfipte în pământ. **82** (Îe) **A i se înmuia** (sau **a i se tăia**) **cuiva** (**mâinile și**) **~oarele** A avea o senzație de slăbiciune fizică. **83** (Îae) A nu putea sta în picioare de spaimă, de durere etc. **84** (Îe) **A-i lua** (**cuiva**) **gura și ~oarele** A(-l) paraliza. **85** (Îe) **Nici** (sau **nici un**) **~ de...** (sau, reg, **din...**) sau **nici ~** Nimeni. Si: *nici țipenie, nici urmă de...* **86** (Pex; rar; îae) Nimic. **87-88** (Îe) **A lua pe cineva** (sau **a se lua**) **peste ~** (sau, înv, **în ~re**) A a-și bate joc (de cineva sau) de sine însuși Si: *a (se) ironiza*. **89** (Reg; îe) **A pune ceva sub ~** A desconsidera, a nu ține seama de ceva. **90** (Îe) **A călca** (**pe cineva**) **pe ~** A-i face semne cuiva să nu facă sau să nu spună ceva. **91** (Îae) A face sau a spune cuiva ceva supărător. **92** (Îe) **A sări într-un ~** A se bucura tare, a nu mai putea de bucurie. **93** (Îe) **A bate din ~** A se răsti. **94** (Îae) A încerca să-și impună voința. **95** (Îae) A comanda. **96** (Îe) **A-i pune cuiva ~ul în prag** A lua o atitudine hotărâtă. **97** (Îae) A se opune în mod energic. **98** (Îe) **A lega pe cineva de mâini și de ~oare** A aduce în stare de a nu putea face nimic. **99** (Îe) **A da din mâini și din ~oare** A face eforturi disperate. **100** (Îe) **A călca** (**pe cineva** sau **ceva**) **în** (sau, înv, **sub**) **~oare** A zdrobi. **101** (Îae) A înăbuși. **102** (Îae) A umili. **103** (Îe) **A da** (**cuiva** sau **la ceva**) **cu ~ul** A respinge pe cineva sau ceva. **104** (Îae) A sfida pe cineva sau ceva. **105** (Îae) A scăpa un prilej. **106** (Îae) A refuza și a pierde un avantaj. **107** (Îe) **A trăi pe ~ mare** A duce un trai costisitor, îmbelșugat. **108** (Îae) A cheltui mult Si: *a risipi*. **109-112** (Îe: Îlav) (**A fi, a se afla, a se pune**) **pe ~ de pace** (sau **de război**) (A fi sau a se pune) în stare de (pace sau) de război. **113-114** (Îe) **A fi** (sau **a se pune, a se afla** etc.) **pe ~ de egalitate** (sau **pe același ~**) **cu cineva** (A avea sau) a considera că are aceleași drepturi cu cineva. **115-116** (Îae) (A avea sau) a considera că are aceleași merite ca altcineva. **117** (Îe) **Parcă** (**l-**)**a prins** (sau **apucat**) **pe Dumnezeu de** (**un**) **~** A avea o bucurie foarte mare. **118-119** (Îe; Îlav) (**A fi**) ... **în ~oare** sau **din** (sau **de la**) **cap până în** (**la**) **~oare** (A semăna) leit cu... **120-121** (Îe) **A-(ș)i tăia** (**cuiva**) **craca** (sau **creanga**) **de sub ~oare** (sau, rar, **~**) (A face pe cineva să piardă sau) a pierde din vină proprie un mijloc de existență. **122-123** (Îae) (A periclita cuiva sau) a-și periclita singur situația. **124** (Reg; îe) **A-i pune** (**cuiva**) **capul sub ~** A distruge pe cineva. **125** (Reg; îe) **A se pune în cap și în ~oare** A depune toate eforturile posibile pentru a izbuti. **126** (Îae) A încerca prin toate mijloacele să obțină ceva. **127** (Îe) **A merge pe ~oarele altuia** A fi protejat sau ajutat de cineva. **128** (Pfm; îe) **A vorbi** (sau **a grăi, a scrie** etc.) **cu ~oarele** A vorbi sau a scrie greșit din punct de vedere gramatical sau logic. **129** (Îlav) **Fără cap și fără ~oare** Fără logică. **130** (Îal) Lipsit de sens. **131** (D. două persoane; îe) **A dormi** (sau **a sta, a se culca**) **de-a ~oare(le)** A se culca fiecare la câte un capăt al patului, cu picioarele întinse în sens invers. **132** (Rar; îe) **Cât de apucă ~ul** Foarte repede. **133** (Îe) **Cât te-ai întoarce** (sau **învârti**) **într-un ~** Într-o clipă. **134** (Fam; îe) **A sta cu ~oarele în apă rece** A se gândi profund. **135** (Îe) **A sta** (sau **a fi**) **în ~oarele cuiva** A încurca, a împiedica pe cineva. **136** (Înv; îe) **A sta pe un** (sau **pe mai**) **bun ~** A fi în siguranță. **137** (Îae) A se găsi într-o situație favorabilă. **138** (Îae) A avea o situație matrială bună Si: *a fi bogat*. **139** (Îe) **A călca cu ~ul stâng** A începe prost o activitate. **140** (Îe) **A călca cu ~ul drept** A începe bine o activitate. **141** (Îe) **A(-i) pune** (sau **așterne, închina, supune** etc. **ceva**) **la ~oare** (sau, înv, **~oarele**) **cuiva** A oferi cuiva ceva în semn de omagiu, de prețuire, de supunere etc. **142** (Îe) **A cădea** (sau **a se arunca**) **la ~oarele cuiva** sau **a săruta ~oarele cuiva** A se prosterna în fața cuva, implorând iertare, milă, sau în semn de respect. **143** (Îae) A se ruga de cineva. **144** (Îae) A se umili înaintea cuiva. **145** (Reg; d. timp; îe) **A fi într-un ~** A fi schimbător. **146** (Fam; d. obiecte, bunuri; îe) **A face** (sau **a căpăta**) **~re** A dispărea. **147** (Îc) **~ul-caprei** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu frunze palmate cu trei diviziuni și flori albe sau roșietice Si: (reg) *laba-ursului* (*Algopodium podagraria*). **148** (Bot; reg; îac) Lobodă (*Chenopodium album*). **149** (Reg; îc) **~rul-cocoșului** Plantă erbacee din familia ramunculaceelor cu frunze adânc dințate și cu flori galbene strălucitoare Si: (reg) *buștean-broștesc, curpeniță, floare-broștească, jap, jebdi, ochiul-boului, ochiul-broaștei, talpa-cocoșului* (*Ranunculus acris*). **150** (Reg; îac) Plantă erbacee din familia ranunculaceelor cu frunze adânc dințate și cu flori galbene Si: (reg) *bogar, gălbenele, floare-de-leac, floricică-de-leac* (*Ranunculus pedatus*). **151** (Bot; reg; îac) Gălbenele-de-munte (*Ranunculus carpaticus*). **152** (Bot; reg; îac) Floare-de-leac (*Ranunculus repens*). **153** (Bot; reg; îac) Gălbenele (*Ranunculus polyanthemos*). **154** (Bot; reg; îac) Cornicei (*Ranunculus arvensis*). **155** (Bot; reg; îac) Buruiană-de-nouă daturi (*Ranunculus auricornus*). **156** (Bot; reg; îac) Boglar (*Ranunculus sceleratus*). **157** (Bot; reg; îac) Iarba-broaștei (*Hydrocharis morsusranae*). **158** (Bot; reg; îc) **~ul-cocoșului-tărâtor** Rămurele (*Clavaria botrytis*). **159** (Bot; reg; îc) **~de-gaiță** Unghia-găii (*Astragalus glycyphyllos*). **160** (Bot; reg; îc) **~ul-găinii** Grozamă mare (*Cytisus nigricans*). **161** (Bot; reg; îc) **~de-găină** Agurijoară (*Portulaca grandiflora*). **162** (Bot; reg; îc) **~gâștei** Talpa-gâștei (*Leonorus cardiaca*). **163** (Bot; reg; îac) Spanac porcesc (*Chenopodium hybridus*). **164** (Bot; reg; îac) Lobodă (*Chenopodium album*). **165** (Bot; reg; îc) **~ul lupului** Cervană (*Lycopus europaeus*). **166** (Bot; reg; îac) Piedicuță (*Licopodium clavatum*). **167** (Bot; reg; îc) **~ul-păsărelei** Nemțișoari-de-câmp (*Delhpinium consolida*). **168** (Bot; reg; îc) **~ul-vițelului** Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **169** (Bot; reg; îc) **~ul-vrabiei** Iarbă-albă (*Phalaris arundinacea*). **170** (Orn; reg; îc) **~oare-lungi** Piciorong (*Himantopus himantopus*). **171** (Pex; reg) Mers[1]. **172** Picior de animal sau de pasăre fript sau fiert pentru a fi mâncat. **173** Ciozvârtă de animal. **174** (Îc) **L-a ros ca pe-un ~ de porc** Se spune despre o persoană care și-a cheltuit averea cu cineva sau care a făcut pe cineva să-și cheltuiască averea cu ea. **175** (Arg) ~ *de porc* Pistol. **176** (Arg) ~ *de porc de mare* Pușcă. **177-179** (Reg; îcs) *Hora peste ~, pe ~, pe amândouă ~rele* Dansuri populare nedefinite mai îndeaproape. **180-182** (Reg; îacs) Melodii după care se execută aceste dansuri. **183** (Trs; Mun; îcs) (*La armeanu*) *într-un* ~ Joc de copii Si: *șotron*. **184** (Îs ~ *de lemn*) Proteză a unui picior, la oameni Si: (rar) *pilug*. **185** (Reg; îls) **~re de lemn** Catalige. **186** (Pan) Fiecare dintre elementele pe care se sprijină partea de jos a unei mobile sau capul unei unelte. **187** Parte de jos, alungită, prevăzută cu un suport, care sprijină corpul unor obiecte. **188** (Olt; Trs) Fiecare dintre stâlpii pe care se sprijină podul morii de apă. **189** (Reg) Fiecare dintre cele două lemne lungi ale scării mobile, pe care se fixează fusceii. **190** (Reg) Fuscel la scara mobilă. **191** Element de construcție al unui pod, care transmite solului greutatea podului și sarcinile care îl solicită. **192** (Reg) Regulator la plug. **193** (Reg) Bârsă la plug. **194** Fiecare dintre lemnele înfipte vertical în oplenele saniei, pentru a sprijini loitra Si: *mănușă, tepușa*, (reg) *mână[1], popic*. **195** Mâner fixat de coada unei coase Si: (reg) *măcău[1], popic*. **196** (Buc; Mol) Bucată rotundă de lemn în care se fixează nicovala de ascuțit coasa Si: (reg) *batca, butucier, pop*. **197** (Înv) Parte a cercelului care atârnă mai jos de lobul urechii. **198** (Reg; Ipl; îs) ~ *de fier*, ~ *de oală* Pirostrie. **199** Parâmă fixată cu un capăt de catarg și cu celălalt de cârligul unui palanc. **200** (Tip) Bucată de aliaj pe care se montează clișeul de alamă pentru tiparul în relief. **201** (Tip) Buză a paralelipipedului literei tipografice. **202** (Reg) Cui de lemn cu care se fixează jugul pe buștean la pluta de lemn. **203** (Mol) Parte a cimpoiului nedefinită mai îndeaproape. **204** (Min; îs) ~ *de siguranță* Parte din masivul unui zăcământ lăsată neexploatată, în scopul protecției unor lucrări sau a unor construcții de la suprafață. **205** Parte de jos, masivă, a unui zid, a unei construcții etc. **206** Zonă mai largă de la baza unei forme de relief înalte, deal, munte, pisc etc. Si: *bază, poală*. **207** (Pop) Petiță[2]. **208** Unitate de măsură pentru lungime, egală cu 30,48 cm, folosită și astăzi în unele țări. **209** (Îvr; îs) ~ *cubic* Unitate de măsură a volumului egală cu volumul unui cub cu latura de un picior (**208**). **210** Unitate ritmică a unui vers,

alcătuită dintr-un număr fix de silabe lungi și scurte sau accentuate și neaccentuate.

piciorac s [At: H X. 495 / Pl: nct / E: *picior* + *-ac*] (Mol) Coamă abruptă a unui deal.

piciorag sn [At: BARCIANU / V: *~răg* (Pl: *~răgi*), *pișto~* / Pl: *~e*, *~răgii* / E: *picior* + *-ag*] **1** (Reg; mpl) Fiecare dintre cele două picioroange. **2** (Mol; Trs) Tălpig la războiul de țesut. **3** (Trs) Ciolan de porc, afumat sau nu.

picioranale spl vz *piciorong*

piciorang sn vz *piciorong*

picioranga sf vz *piciorong*

piciorantă sf [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: cf *picior*, *piciorong*] (Nob; mpl) Piciorong.

picioraș sn [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~e* / E: *picior* + *-aș*] **1-16** (Pop; șhp) Piciorus (**1-16**).

picioră sf [At: H IX. 93 / Pl: *~re*, *~ri* / E: *picior*] (Reg) **1** Râpă mare, abruptă. **2** Culme.

piciorăg sn vz *piciorag*

piciorâș av [At: MAT. DIALECT. I. 85 / E: *picior* + *-âș*] (Reg; în construcții cu verbe ca „a se culca", „a sta" etc.) Unul la picioarele celuilalt.

piciorcă sf vz *picioică*

piciorel sn [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~e* / E: *picior* + *-el*] **1-16** (Îrg; șhp) Piciorus (**1-16**).

picioroagă sf vz *piciorong*

picioroambe spl vz *piciorong*

picioroangă sf vz *piciorong*

piciorog sn vz *piciorong*

picioroi sn [At: DLR / Pl: *~ie* / E: *picior* + *-oi*] **1-16** (Șdp) Picior (**1-3, 173-174, 187-188, 198**) (mare, diform).

piciorong sn [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: *~rande* sp, *~rang*, *~rangă* sf, *~roambe* sp, *~roagă* sf, *~roangă* sf, *~roagă* sf, *~rog* / Pl: *~e* / E: *picior* cf *piciorag*] **1** (Mpl) Fiecare dintre cele două prăjini prevăzute cu un fel de treaptă pe care se pun picioarele și cu care cineva se poate deplasa fără să atingă pământul Si: *cataligă*, *papainog*[1], (reg) *piciorug*, (nob) *piciorantă*. **2** (Înv; lsg; îf *picioranga*, *picioroanga*) Cârjă. **3** (Reg; lpl; îf *piciorande*) Patine[2] primitive din lemn, întărite pe talpă cu șină de fier. **4** (Reg) Fiecare dintre tălpile cu ajutorul cărora se ridică și se coboară ițele la războiul de țesut. **5** (Reg) Parte a piesei pe care stă fusul de fier cu care se deapănă țevile sau mosoarele pentru țesut. **6** (Mpl; dep; fam și gmț) Picior lung. **7** (Reg) Ciolan de porc, afumat sau nu. **8** (Trs) Piftie. **9** (Orn; lpl) Nume generic pentru păsările acvatice cu picioare înalte, cuprinse în ordine diferite. **10** (Șls) Pasăre cu picioare înalte. **11** (Mol) Barză (*Ciconia alba*). **12** (Șic **sitar-cu-~ge**) Pasăre de apă cu corpul de culoare albă, cu spatele și aripile negre cu reflexe violete-verzui, cu picioarele foarte lungi, roșii și lipsite de degetul posterior, cu ciocul lung și subțiat spre vârf Si: (reg) *catalige*, *picioare-lungi* (*Himantopus himantopus*).

picioronga vr [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~ghez* / E: *piciorong*] (Mun) **1-2** (D. puii animalelor sau d. copii) (A se putea ține pe picioare și) a începe să meargă Si: (reg) *a se împicioronga* (**1**). **3** (D. oameni) A-și reveni, a se întrena după o boală Si: (reg) *a se împicioronga* (**2**).

piciorongat, ~ă a [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ați*, *~e* / E: *picioronga*] (Mun) **1-2** (D. puii animalelor sau d. copii) (Care se poate ține pe picioare și) a început să meargă Si: (reg) *împiciorongat* (**1**). **3** (D. oameni) Care și-a revenit, s-a întremat după o boală Si: (reg) *împiciorongat* (**2**).

picioruc sn [At: LEXIC REG. 12 / Pl: *~e* / E: *picior* + *-uc*] **1-16** (Mar; șhp) Piciorus (**1-16**).

piciorug sn [At: GOROVEI, CR. 270 / Pl: *~e* / E: *picior* + *-ug*] (Reg; mpl) Fiecare dintre cele două picioroange.

piciorus sn [At: ANON. CAR. / Pl: *~e* / E: *picior* + *-uș*] **1-16** (Șhp) Picior (**1-3, 173-174, 187-188, 198**) (mic) Si: (pop) *picioraș* (**1-16**), *piciorel* (**1-16**), *piciorut* (**1-16**), (Mar) *picioruc* (**1-16**). **17** (Reg; îcn; îlav) **~ de** ... Nici urmă de... **18** (Mpl) Punct de lucrătură la împletitura cu croșeta Si: (pop) *piciorut* (**17**).

piciorut sn [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~e* / E: *picior* + *-uț*] **1-16** (Pop; șhp) Piciorus (**1-16**). **17** (Mpl) Piciorus (**18**).

picioucă sf vz *picioică*

picire sf vz *pichere*

picitoc s [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: mg *bécsitök*] (Trs) Dovleac (*Cucurbita melopepo*).

piciulingă s [At: DDRF / Pl: nct / E: *pici*[2]] (Nob) Puștiulică.

picker sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger *Picker*] Mașină agricolă de recoltat știuleții de porumb.

pick-up sn vz *picup*

piclaj sn [At: CV 1951, nr. 5, 23 / Pl: *~je* / E: fr *picklage*] Operație de tratare a peilor sămăluite cu soluții de acizi și clorură de sodiu, în vederea tăbăcirii lor Si: (rar) *piclare*.

piclare sf [At: DP / Pl: *~lări* / E: cf. *piclaj*] (Rar) Piclaj.

piclă sf [At: T. PAPAHAGI, M. 170 / V: *piclu* s / Pl: (**1**) *~le* / E: mg *pitte*] (Mar; Mol; Buc) **1** Sită la moară. **2** (D. făină; îla) **De ~lu** Care este cernută prin sita morii. **3** (D. făină; îal) Care este de cea mai bună calitate Si: (reg) *nulașă*. **4** (Pex) Făină de grâu de calitate superioară Si: (reg) *mudmel*, *pielm*.

piclăzău sn vz *țiglăzău*

piclăzi v vz *țiglăzi*

piclăzit sn vz *țiglăzit*

piclăzui v vz *țiglăzui*

picler s [At: LEXIC REG. 117 / Pl: nct / E: nct] (Buc) Pluș.

piclerit, ~ă a [At: LEXIC REG. 117 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *picler*] (Buc) Plușat.

piclu[1] s vz *pâclă*

piclu[2] sn [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: eg *pickle* „saramură"] Soluție acidă cu care se tratează peile înainte de tăbăcire.

piclui vi [At: CIHAC, II. 259 / V: *~tlui* / Pzi: *~esc* / E: *piclă* + *-ui* cf pn *pitlowa*] (Mol; Buc) A cerne foarte fin, spre a obține o făină de calitate superioară.

picluire sf [At: PHILIPPIDE, P. 155 / Pl: *~ri* / E: *piclui*] (Mol; Buc) Cernere foarte fină, spre a obține o făină de calitate superioară.

picluită a [At: I. IONESCU, D. 508 / V: *pitl~* / Pl: *~te* / E: *piclui*] (Reg; d. făină) **1** Care a fost cernută fin. **2** Care este de cea mai bună calitate.

picmiez sn *pecmez*

picneală sf [At: UDRESCU, GL. / V: *pign~* / Pl: *~eli* / E: *picni* + *-eală*] (Mun) **1** Boală. **2** Infirmitate. **3** Junghi. **4** Rosătură la o haină. **5** Ruptură la un obiect de îmbrăcăminte, la un material textil etc.

picni v [At: MOXA, 403/40 / V: (reg) *pigni* / Pzi: *~nesc* / E: fo] **1** vt (Înv) A ochi. **2** vt (Pop; c. i. ființe) A lovi, țintind. **3** vt (Înv; îe) **A ~ (pe cineva) la coada isliculu**i A supăra pe cineva cu vorba. **4** vt (Fig) A atinge pe cineva unde îl doare mai tare, din punct de vedere moral. **5** vt (Îae) A jigni. **6** vt (Fig; subiectul este boala, moartea, durerea) A doborî pe cineva pe neașteptate. **7** vi (Reg; d. dinți) A apărea. **8-9** vtr (Mun; d. haine) A (se) toci. **10-11** vtr (Mun; d. haine) A (se) găuri.

picnic[1] sn [At: PANN, Ș. I. 24/3 / Pl: *~uri* / E: fr *pique-nique*] Masă și petrecere comună în aer liber, de obicei cu contribuția fiecărui participant.

picnic[2]*, ~ă* a [At: DN[3] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *pycnique*] (Blg) Picnomorf.

picnire sf [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: *picni*] Țintire.

picnit, ~ă a [At: UDRESCU, GL. / V: *pign~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *picni*] (Mun; d. haine, materiale textile etc.) **1** Tocit. **2** Rupt.

picnitură sfs [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: *picni* + *-tură*] **1** (Pop) Lovitură. **2** (Mun) Junghi, ca simptom sau ca manifestare a unei boli. **3** (Mun) Rosătură. **4** (Mun) Ruptură la un obiect de îmbrăcăminte, la un material textil etc.

picno- [At: DN[3] / E: fr *pycno-*, it *picno-*] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Dens. **2** Compact. **3** Frecvent. **4-5** (Referitor la) densitate. **6** Intensitate.

picnoleptic, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pycnoleptique***] Referitor la picnolepsie.

picnolepsie sf [At: DN[3] / P: *~si-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pycnolepsie***] (Med) Varietate de epilepsie, manifestată mai ales la copii, sub formă de absențe frecvente și de scurtă durată.

picnometrie sf [At: DN[3] / P: *~tri-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pycnométrie***] Tehnică de măsurare a densităților.

picnometru sn [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 153 / Pl: *~re* / E: fr ***pycnomètre***] Instrument pentru măsurarea densității corpurilor lichide sau solide.

picnomorf, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pycnomorphe***] (Blg; d. un tip constituțional) Cu trunchiul îndesat și membrele subțiri Si: *picnic*[2].

picnostil sn [At: NEGULICI / Pl: *~uri* / E: fr ***pycnostyle***] **1** Colonadă în care distanța între coloane este egală cu trei module. **2** (Pex) Templu sau edificiu care are coloane astfel așezate.

pico- [At: DN[3] / E: fr, ger ***pico-***] Element prim de compunere savantă, folosit în terminologia științifică la formarea numelor de unități de măsură și care arată că unitatea respectivă conține a bilioana parte din unitatea de bază.

picocurie sm [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***picocurie***] (Fiz) Unitate de radioactivitate egală cu a bilioana parte dintr-un curie.

picofarad sm [At: DN[3] / Pl: *~azi* / E: ger ***Picofarad***] (Elt) Unitate de măsură a capacității electrice, egală cu a bilioana parte dintr-un farad Si: *micromicrofarad*.

picogram sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***picogramme***] Unitate de masă, egală cu a bilioana parte dintr-un gram.

picol sm vz ***picolo***

picolică sf [At: IORDAN, L. R. A. 186 / Pl: *~ici* / E: ***picol*** + *-ica*] (Nob) Picoliță.

picolină sf vz ***piculină***

picoliță sf [At: IORDAN, L. R. A. 186 / Pl: *~țe* / E: ***picol*** + *-iță*] Femeie care servește într-un restaurant ca ajutoare a chelnerului Si: (nob) *picolica*.

picolo sm [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 121 / V: *picol* / Pl: *~li* / E: it ***picolo***] Persoană care servește într-un restaurant ca ajutor al chelnerului.

picomer sn vz ***pichamăr***

picon sn [At: CV 1949, nr. 5, 25 / Pl: *~oane* / E: it ***piccone***] **1** Parte a ciocanului de abataj constituită dintr-o bară de oțel cu vârful ascuțit sau lat și care servește la ruperea sau la dislocarea rocilor de minereu. **2** (Pex) Ciocan de abataj.

picosecundă sf [At: DEX[2] / Pl: *~de* / E: fr ***picoseconde***] (Fiz) A bilioana parte dintr-o secundă.

picoșă sf vz ***pipotă***

picot sm [At: DN[3] / Pl: *~oți* / E: fr ***picot***] (Min) Bucată de lemn tare, ascuțită la un capăt sub formă conică, servind la săparea galeriilor.

picota v vz ***picoti***

picotaj sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***picotage***] (Min) Consolidare cu ajutorul picoților, a rocilor în care se sapă o galerie.

picotare sf vz ***picotire***

picotă sf vz ***pipotă***

picoteală sf [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***picoti*** + *-eală*] Starea a celui care picotește Si: *piroteală, moțăială, moțăit*[1], *somnolență*, (rar) *moțăire, pirotire*, (rar) *pârcoteală, pârcotit, picuială, pioceală*.

picoti vi [At: CARAGIALE, O. II, 29 / V: (reg; escj) ***~ta***, (Pzi: *~tez, picot*), (îrg) ***~cuți*** / Pl: *~tesc* / E: ***pica***[1] + *-oti*] **1** A moțăi[1] **(2)**. **2** (Ban; Trs) A picura **(1)**.

picotire sf [At: POLIZU / V: ***~are*** *sf* / Pl: *~ri* / E: ***picoti***] (Rar) **1** Ațipire. **2** Somnolență.

picou sn [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***picot***] **1** Colț de dantelă. **2** Nod mic.

picpalac i, sm vz ***pitpalac***

picrat sm [At: BARCIANU / Pl: *~ați* / E: fr ***picrate***] (Chm) Compus obținut pe baza acidului picric, utilizat la fabricarea explozivelor.

picric a [At: BARCIANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***picrique***] (Îs) *Acid ~* Acid corosiv și toxic, în formă de cristale galbene, fără miros și cu gust amar, folosit ca exploziv sau la prepararea explozivelor, a unor substanțe colorante, la tratarea rănilor ușoare provocate de arsuri etc.

picrit s [At: CANTUNIARI, L. M. 162 / Pl: net / E: fr ***picrite***, ger ***Pikrit***] Rocă magmatică de origine vulcanică, de culoare verde-închis sau neagră.

picro- [At: DN[3] / E: fr, it ***picr-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „amar".

picromegdală sf vz ***picromigdală***

picromigdală sf [At: DDRF / V: ***prico~***, (nob) ***~meg~*** / Pl: *~le* / E: ngr ***πικραμύγδαλον***] **1** Prăjitură uscată, preparată din albuș de ou, zahăr, migdale, care pot fi înlocuite cu alune sau nuci. **2** (Rar) Migdală amară.

picrotoxin s vz ***picrotoxină***

picrotoxină sf [At: BIANU, D. S. / V: (iuz) ***~in*** *s* / Pl: *~ne* / E: fr ***picrotoxine***] Substanță medicamentoasă utilizată în tratamentul intoxicațiilor cu barbiturice, al epilepsiei etc.

pics sn vz ***picsă***

picsă sf [At: TOMICI, C. A. 62/22 / V: (reg) ***bic~, pics*** *sn*, ***~slă, ~sle, pislă*** / Pl: *~se, ~suri* / E: ger ***Püchse***] **1** (Reg) Cutie. **2** (Pan; Trs; Ban) Pușculiță. **3** (Reg) Tabacheră. **4** (Reg) Vas în care se ține unsoarea pentru car. **5** (Ban; îf *pics*) Corn în care se păstrează praful de pușcă. **6** (Trs) Stup. **7** (Trs) Picsă de tablă care leagă între ele foalele de suflat fumul asupra stupilor de albine. **8** (Ban; Trs) Bucșă la roata carului.

picslă sf vz ***picsă***

picsle sf vz ***picsă***

pict- vz ***picto-***

picta vt [At: BARCIANU / Pzi: *~tez* / E: drr ***pictor***] **1** (C. i. imagini, modele folosite) A reproduce, a reprezenta pe pânză, pe hârtie, pe sticlă etc. cu ajutorul pensulei și al culorilor Si: *a zugravi*, (înv) *a pictura* **(1)**, (reg) *a pângăli*. **2** (Fșa) A face o pictură. **3** A se îndeletnici cu pictura. **4** (C. i. materialul pe care se execută pictura) A acoperi cu picturi Si: (înv) *a pictura* **(2)**. **5** *vr* (Fam; dep; d. femei) A se farda exagerat Si: (reg) *a se boi, a se sulemeni*. **6** (C. i. opera de artă executată) A crea, a realiza cu mijloacele specifice picturii Si: (reg) *a pângăli*. **7** (Pan; c. i. ființe, situații, întâmplări, stări sufletești) A caracteriza sugestiv prin cuvinte, în sfera beletristică Si: *a descrie, a zugravi*. **8** (Pex) A analiza. **9** (Rar; c. i. oameni) A prezenta într-o lumină defavorabilă, defăimătoare.

pictare sf [At: DN[2] / Pl: *~tări* / E: ***picta***] **1** Reproducere a unor imagini, modele, pe pânză sau pe alt suport, cu ajutorul culorilor. **2** Îndeletnicire cu pictura. **3** Executare a unor tablouri în culori. **4** (Dep) Fardare exagerată. **5** (Pan) Caracterizare sugestivă prin cuvinte a unor situații, stări sufletești, personaje, în sfera beletristică. **6** (Pex) Analizare. **7** (Rar) Prezentare într-o lumină defavorabilă a unor persoane.

pictat, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***picta***] **1** (D. ființe, obiecte, peisaje) Reprezentat într-o pictură Si: *zugrăvit*, (reg) *boit, pângălit*. **2** (D. obiecte, materiale etc.) Pe care s-a executat o pictură. **3** (Fam; dep; d femei) Care s-a fardat exagerat Si: *sulemenita*, (reg) *boită*. **4** (D. opere de artă) Realizat cu mijloacele specifice picturii.

picto- [At: DN[3] / V: ***pict-*** / E: fr ***picto-***, it ***pitto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) pictură. **3** Pictural. **4** De pictură. **5** Imagistic.

pictografic, ~ă a [At: L. ROM. 1953, nr. 4, 20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pictographique***] **1** Care aparține pictografiei Si: *ideografic* **(1)**. **2** Care se referă la pictografie Si: *ideografic* **(2)**. **3** (Spc; d. scriere, semne etc.) Care redă obiectele și ideile prin desene simbolice, sugestive Si: *ideografic* **(3)**.

pictografie sf [At: CONTEMP. 1953, nr. 366, 5/2 / Pl: *~ii* / E: fr ***pictographie***] Sistem primitiv de scriere în care obiectele și ideile sunt redate prin desene simbolice, sugestive Si: *ideografie*.

pictogramă sf [At: L. ROM. 1953, nr. 4, 20 / Pl: *~me* / E: fr ***pictogramme***] Desen sau șir de desene simbolice, sugestive, prin care sunt redate obiectele și ideile în unele sisteme primitive de scriere Si: *ideogramă*.

pictor sm [At: (a. 1795) IORGA, S. D. XIV, 78 / V: (înv) ***pit~***, (reg) ***~tur*** / Pl: *~i* / E: lat ***pictor***, it ***pittore***] **1** Artist plastic care își desfășoară

activitatea de creație în domeniul picturii. 2 (Pan) Scriitor care descrie sugestiv fizicul și caracterul personajelor, scene din viața reală și din natură etc.

pietoră *sf* [At: BL XIV, 119 / Pl: *~re* / E: ***pictor*** + *-ă*] (Nob) Pictoriță.

pictoric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***pictorius***] 1 Referitor la pictură. 2 De pictor.

pictoriță *sf* [At: BL XIV, 119 / A și: (rar) *~riță* / Pl: *~țe* / E: ***pictor*** + *-iță*] Artistă plastică ce se ocupă cu pictura, care își desfășoară activitatea în domeniul picturii Si: (nob) *pictoră*.

pictur *sm* vz ***pictor***

pictura *vt* [At: ASACHI, ap. BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *~rez* / E: it ***pitturare*** cf ***picta***] (Înv) 1-2 A picta (1, 4).

pictural, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, S. 109 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pictural***] 1 Care aparține picturii Si: *pitoresc, plastic*. 2 Privitor la pictură Si: *pitoresc, specific*. 3-4 Care are (caracter sau) aspect de pictură Si: *pitoresc, specific*.

picturalitate *sf* [At: DN² / Pl: *~tăți* / E: ***pictural*** + *-itate*] (Rar) 1 Caracter pictural. 2 Însușire de a fi pictural.

pictură *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: lat ***pictura***] 1 Operă artistică executată de un pictor Si: *pânză, tablou*, (reg) *chip*, (îvr) *nacazlâc*. 2 Ansamblu al operelor, stilurilor și procedeelor specifice pictorilor dintr-o țară, dintr-o epocă, dintr-o școală etc. 3 Ansamblu al creațiilor care definesc personalitatea unui pictor. 4 Ramură a artelor plastice care interpretează realitatea în imagini vizuale, prin forme colorate, bidimensionale, desfășurate pe o suprafață plană Si: (înv) *zugrăvire*. 5 (Pan) Descriere sugestivă, într-o operă beletristică, a fizicului și caracterului personajelor, a unor scene din viața reală și din natură etc.

picuar *sn* [At: DM / P: *~cu-ar* / Pl: *~e* / E: ***pic¹***] (Rar) Pipetă.

picui¹ *sn* [At: ANTIPA, P. 192 / V: ***păc~, pec~*** / Pl: *~ie* / E: ml **piculeus*] 1 (Trs) Pisc² (1). 2 (Olt; Mun; îf *păcui*) Mică insulă aluvionară în apele Dunării. 3 (Reg) Piatră din care se face cutea.

picui² *vi* [At: POPA, V. 12 / Pzi: *~iesc* / E: ***pic²***] (Reg) A picura.

picuială *sf* [At: ALR I, 161/856 / Pl: *~ieli* / E: ***picui²*** + *-eală*] (Olt) Picoteală.

piculă *sf* [At: ALR I, 1462/63 / Pl: *~le, ~li* / E: cf *piculină*] (Ban; Trs) Fluier pentru cântat.

piculete *ss* [At: BREBENEL, GR. P. / E: ***pic¹*** + *-ulete*] (Olt) 1-3 (Precedat de *ne* „un"; udp „de") Pic¹ (8-10).

piculeț *sn* [At: DDRF / Pl: ? / E: ***pic¹*** + *-uleț*] 1-8 (Pop; șhp) Pic¹ (1, 8-10) (mic) Si: (înv) *picuț* (1-8), (pop) *picuruș* (1-8), *picuș* (1-8), *picușor* (1-8), (reg) *picurele* (1-8), *picuruț* (1-8). 9 (Îlav) **Nici (măcar) un ~ de ...** Deloc.

piculinat, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 58 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***piculină*** + *-at*] (Nob; d sunete) Care are un timbru asemănător cu cel al sunetelor emise de piculină.

piculină *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 37 / V: ***~col~*** / Pl: *~ne* / E: it ***piccolino***] Instrument muzical de suflat, asemănător cu un flaut mic, care emite sunete din registrul acut.

picumpăr *s* vz ***pocumpăr***

picup *sn* [At: LTR² / P: *pic-ap* / S și: *pick-up* / A și: *picap* / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***pick-up***] (Teh) 1 Doză de redare. 2 Aparat care redă și reglează, cu ajutorul dozei de redare, sunetele înregistrate pe un disc.

picur¹ *sm* vz ***pic¹***

picur², ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ***picura***] (Mun) Pestriț.

picura [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie, 77ᵛ/8 / V: (reg; cscj) *~ri* / Pzi: *~picur* (îrg), *~rez* / E: ***picur¹***] 1 *vi* (D. lichide) A cădea în picături Si: *a pica¹* (1), *a picături* (1), *a picoti* (2). 2 *vi* (D. picături) A cădea. 3-4 *vti* (Pop) A stropi (ceva). 5 *vi* (D. corpuri îmbibate sau acoperite cu un lichid, d. recipiente care conțin un lichid, d. materii în stare de topire etc.) A lăsa să se scurgă, să se prelingă în picături Si: (înv) *a pica¹*, (reg) *a picoti*. 6 *vi* (Rar; d. răni) A supura. 7 *vi* (Rar; d. obiecte, ființe etc.) A cădea de la o înălțime oarecare. 8 *vt* (C. i. picături dintr-un lichid, dintr-o materie topită etc. sau, pex, din obiecte stropite) A turna peste cineva sau peste ceva Si: (îvp) *a pica¹* (11). 9 *vt* (Pfm; îcn; îe) **Să-l (sau să mă, să ne etc.) ~ri cu ceară (sau cu lumânarea)** Cu nici un chip Si: *pentru nimic în lume, nicidecum*. 10-11 *vtr* (Rar) A (se) păta cu ceva. 12-13 *vtr* (Fig) A (se) strecura. 14 *vi* (Fig) A răsuna, a vibra cu un ton scăzut Si: (reg) *a picui²*. 15 *vi* (Îrg; îe) **A ~ de somn, (sau din picioare)** A moțăi¹ (2). 16 *vt* (Ban; Olt) A pișca. 17 *vt* (Olt; d. păsări) A ciuguli. 18 *vt* (Reg; d. urzici) A înțepa. 19 *vi* (Ban; d. vin) A avea gust înțepător, acidulat. 20 *vi* (D. alimente) A pișca la limbă.

picurar *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: ***picura*** + *-ar*] (Rar) Lăcrimar (2).

picurare *sf* [At: SADOVEANU, O. III, 120 / Pl: *~rări* / E: ***picura***] 1 Cădere în picături Si: *picurat¹* (1), *picuriș* (1). 2 Stropire a ceva Si: *picurat¹* (2). 3 Scurgere a lichidului dintr-un corp îmbibat, dintr-o materie care se topește, dintr-un recipient Si: *picurat¹* (3). 4 Cădere a unui lichid de la o oarecare înălțime Si: *picurat¹* (4). 5 Supurare a unei răni Si: *picurat¹* (5). 6 Turnare a unui lichid peste ceva Si: *picurat¹* (6). 7 Pătare cu un lichid Si: *picurat¹* (7). 8 Vibrare a unor sunete, cu ton scăzut Si: *picurat¹* (8). 9 Strecurare. 10 Ațipire. 11 (Olt) Ciugulire. 12 Pișcare.

picurat¹ *sn* [At: UDRESCU, GL. / V: (reg) *~rit sn* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***picura***] 1-8 Picurare (1-8). 9 Strecurare. 10 Ațipire. 11 (Olt) Ciugulire. 12 Pișcare. 13 (Mun; îf *picurit*) Burniță.

picurat², ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, S. 239 / V: (reg) ***~rit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***picura***] 1 (Rar) Care este acoperit cu picături. 2 Murdărit de picături. 3 Udat. 4 (Mun; îf *picurit*) Pestriț. 5 (D. sunete) Care vibrează pe un ton scăzut. 6 Strecurat. 7 (Olt) Ciugulit. 8 (Reg; d. ouă) Încondeiat.

picură *sf* vz ***pic***

picurătoare *sf* [At: SFC III, 182 / Pl: *~tori* / E: ***picura*** + *-(ă)toare*] (Rar) Pipetă.

picurătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***picura*** + *-(ă)tură*] 1 (Îvr) Picătură. 2 (Fig; rar) Sunet care vibrează pe un ton scăzut.

picureală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***picura*** + *-eală*] (Mun) Burniță.

picurele *snp* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 124 / E: ***picuri*** (pll *pic¹*) + *-ele*] 1-8 (Trs; șhp) Piculeț (1-8).

picureza *viim* [At: ALR I, 1266/122 / Pzi: 3 *~eaza* / E: ***picur¹*** + *-eza*] (Trs; d. ploaie) A pica¹ (9).

picuri *v* vz ***picura***

picuriș *s* [At: DELAVRANCEA, S. 97 / Pl: nct / E: ***picuri*** (pll *pic¹*) + *-iș*] (Rar) 1 Cădere a apei sub formă de picături Si: *picurare* (1). 2 (Pex) Loc unde apa unui izvor curge sub formă de picături. 3 (Reg; csc) Picături.

picurit¹ *sn* vz ***picurat¹***

picurit², ~ă *a* vz ***picurat²***

picuriu, ~ie *a* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 33 / Pl: *~ii* / E: ***picuri*** (pll *pic¹*) + *-iu*] (Olt) Pestriț.

picuruș *sn* [At: CAMILAR, N. I, 440 / Pl: *~uri* / E: ***picuri*** (pll *pic¹*) + *-uș*] 1-8 (Pop; șhp) Piculeț (1-8).

picuruț *s* [At: BL VI, 160 / Pl: nct / E: ***picuri*** (pll *pic¹*) + *-uț*] 1-8 (Mar; șhp) Piculeț (1-8).

picuș *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***pic¹*** + *-uș*] 1-8 (Pop; șhp) Piculeț (1-8). 9 (Reg; îlav) **~ cu ~** Puțin câte puțin. 10 (Îal) Încetul cu încetul. 11-12 (Fam) Băutură alcoolică (în cantitate mică). 13 (Reg) Rachiu tare care curge din alambic la începutul distilării unui cazan de drojdie sau de tescovină. 14 (Rar) Masă lichidă sau solidificată formată din picurarea unui lichid sau din curgerea picătură cu picătură a unei materii topite. 15 (Reg) Piesă de lemn ascuțită la un capăt și despicată la celălalt, care închide (parțial) capătul țevii alambicului, pe unde curge rachiul. 16 (Reg) Uluc la streașină. 17 Câștig mic și întâmplător, neașteptat, obținut de obicei prin mijloace ilicite sau nepermise.

picușor *sn* [At: CANDREA, F. 107 / Pl: *~oare* / E: ***pic¹*** + *-ușor*] 1-8 (Pop; șhp) Piculeț (1-8).

picutori *v* vz ***picături***

picuț *sn* [At: REBREANU, I. 16 / Pl: *~țuri* / E: ***pic¹*** + *-uț*] 1-8 (Înv; șhp) Piculeț (1-8).

picuți *v* vz ***picuti***

pidaleon sn vz *pidalion*

pidalion sn [At: LM / P: *~li-on* / Pl: *~oane* / E: ngr **πιδάλιον**] Cod al canoanelor bisericești.

pidăstru, ~ă a vz *pedestru*

pidea[1] sf [At: CV 1951, nr. 6, 30 / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Grămadă mică în fân.

pidea[2] sf vz *pedea*

pideapsa sf vz *pedeapsă*

pidelușă sf [At: ALR SN IV, h 1074/682 / Pl: *~șe* / E: *pidea*[2] + *-elușă*] **1-2** (Reg; șhp) Pedea (mică).

pidosnic, ~ă [At: CREANGĂ, P. 116 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *pe dos* + *-nic*] **1** a (Pop; d. oameni sau acțiunile lor, d. obiecte, fenomene etc.) Care este ieșit din comun, contrar așteptărilor, în sens rău. **2** a (D. oameni) Care se comportă în mod neobișnuit Si: *aiurit, ciudat, excentric, sucit, zăpăcit*. **3-4** sn (Bot; reg) Ceriţică (**1-2**) (*Cerinthe minor* și *glabra*). **5** sm (Bot; reg) Zmeoaică (*Laserpitium latifolium*). **6** (Bot; reg) Odagaci (*Saponaria officinalis*).

pidosnicie sf [At: V. ROM, februarie 1954, 33 / Pl: *~cii* / E: *pidosnic* + *-ie*] (Rar) **1-2** Însușire de a fi pidosnic (**1-2**).

piecar sm vz *pecar*

piecina sf vz *pecie*

piectăna sf vz *pieptăna*

piectănat, ~ă a vz *pieptănat*[2]

piecten sn vz *piptene*

piedecă sf vz *piedică*

piedestal sn [At: (a. 1834) URICARIUL, VIII, 192 / V: (înv) *ped~* / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr *piédestal*] Suport înalt pe care se așază o statuie, o coloană, un obiect decorativ etc.

piedică sf [At: PSALT. HUR. 25r/8 / V: (îrg) *pedecă, ped~*, (înv) *piad~*, (reg) *~decă* / Pl: *~ici*, (îrg) *~ice* / E: ml *pedica*] **1** (Înv; lpl) Cătușe, fiare în care erau băgați cei arestați, vinovați. **2** Pârghie sau lanț cu belciuge cu care se leagă picioarele de dinainte ale cailor, pentru a-i împiedica să fugă când sunt lăsați să pască Si: (țcî) *pazvat, pazvant*, (reg) *petecătoare*. **3** (Reg) Zăbală. **4** (Fig) Fapt care împiedică realizarea unui țel Si: *obstacol, opreliște, stavilă*, (ivp) *opreală*, (îvr) *nevoie*. **5** (Fig) Fapt ce stă în calea unei acțiuni Si: *obstacol, opreliște, stavilă*, (ivp) *opreală*, (îvr) *nevoie*. **6** (Fig) Dificultate. **7-8** (Ilv) **A (se) pune** (sau **a întinde**, înv, **a sta, a face**) **(o) ~** sau **~ici**) A (se) crea dificultăți, a (se) opune la realizarea unui lucru. **9** (Înv; îlv) **A fi ~ cu cineva** A sta în calea cuiva. **10** (Îal) A fi certat cu cineva. **11** Mijloc de a face pe cineva să cadă, împiedicându-l cu piciorul Si: *împiedicare*. **12** (Ilv) **A-i pune (cuiva) (o) ~** (sau, rar, **~ci**) A pune cuiva piciorul înainte, pentru a-l face să se împiedice și să cadă. **13** (Îal) A face pe cineva să cadă, împiedicându-l cu piciorul. **14** (Rar) Greutate în vorbire. **15** Frână formată dintr-un lanț, cu un capăt de dricul carului, al căruței sau al saniei și prevăzut, la celălalt capăt, cu o bucată de lemn sau cu un cârlig ori cu o talpă de oțel, care se lasă să se târască între obadă sau talpa saniei și sol pentru a împiedica una dintre roți sau tălpi când vehiculul merge la vale Si: *opritoare*. **16** (Reg) Piesă la războiul țărănesc de țesut, făcută dintr-o scândură cu crestături care împiedică derularea sulului pe care sunt înfășurate ițele Si: (reg) *cățel, cordenci, proptar, răzuș, tocălie*. **17** Dispozitiv care blochează trăgaciul unei arme de foc, spre a evita o descărcare accidentală. **18** (Reg) Frânghie sau lanț cu care se ține în loc roata morii de vânt. **19** (Mun; Olt) Piesă făcută dintr-o vergea arcuită și prinsă cu cele două capete de partea de jos a mânerului coasei, pentru a culca, sub formă de brazde, iarba sau cerealele cosite. **20** (Pop) Zăvor la ușă. **21** (Reg) Plăcuță de fier care se pune între brațele cleștelui de prins pești pentru a le ține depărtate. **22** (Mun) Pană[1] (**71**). **23** (Îe) **A slăbi ~a** A da mai multă libertate cuiva. **24** (Reg; Mol) Curea cu ajutorul căreia cizmarul ține strânsă pe genunchi încălțămintea la care lucrează. **25** (Bot; reg; șîc **~a-calului, ~a-găinii, ~a-vântului**) Piedicuță (*Lycopodium clavatum*). **26** (Bot; reg; șîc **~a-ursului**) Brădișor (*Lycopodium selago*). **27** (Bot; reg; îc) **~a-găinii** Cornișor (*Lycopodium annotinum*). **28** (Reg; îc) **~a-vântului** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunze alungite de culoare verde-albăstruie, cu flori liliachii și albăstrii (*Lathyrus hirsutus*). **29** (Reg; îc) **~a-cerbului** Plantă nedefinită mai îndeaproape.

piedicuță sf [At: BRANDZA, FL. 508 / V: (reg) *pedec~, ped~* / Pl: *~țe* / E: *piedică* + *-uță*] **1** Plantă cu tulpina lungă și târâtoare care are ramuri secundare îndreptate în sus, cu frunze mici, ascuțite și dese, cu inflorescența în formă de spic Si: (reg) *barba-ursului, brădișor, brâul-vântului, bunceag, bunget, coada-alor-din-vânt, iarba-ursului, laba-lupului, laba-ursului, mușchi-de-pământ, mușchi-de-piatră, parul-porcului, praful-strigoilor, talpa-ursului* (*Lycopodium clavatum*). **2** (Bot; reg) Brădișor (*Lycopodium selago*). **3** (Bot; reg) Cornișor (*Lycopodium annotinum*).

piedin sn [At: CLEMENS, ap. DLR / Pl: *~ne* / E: ml **pedinus*] (Pop) Totalitate a firelor de urzeală de la capătul pânzei, care rămân nețesute și care se taie când se scoate pânza din război Si: (pop) *urzior*.

pieire sf [At: PSALT. SCH. 359/13 / V: *~eri~*, (înv) *pii~* / Pl: *~ri* / E: *pieri*] **1-2** Moarte (năprasnică, violentă) Si: *masacru, pierzanie* (**1-2**), *pierzare* (**1-2**), (înv) *piericiune* (**1-2**), (îvr) *pierzăciune* (**1-2**), (reg) *pieiște* (**1-2**). **3** Ucidere. **4** Masacru. **5** (Reg; îlav) **În ~** Cu nici un chip. **6** (Îvr) Executare a unui condamnat la moarte. **7** Ofilire, uscare a unei plante sau a unei părți a plantei Si: *piericiune* (**5**). **8** (Bis; îoc *mântuire, salvare*) Pierdere a vieții veșnice ca urmare a degradării morale și a căderii în păcat Si: *pierzare* (**8**), (înv) *pierdere, piericiune* (**6**). **9** (Îrg) Pericol, primejdie de moarte. **10** (Pex) Necaz. **11** Dificultate mare. **12** (Reg; îs) *~ cu nevoie* Se spune despre asocierea mai multor oameni de aceeași teapă. **13** Decădere morală Si: *distrugere, nimicire, ruinare*, (înv) *piericiune* (**9**), *pierzare* (**9**). **14** Încetare. **15** (Înv; îs) *~a soarelui* Eclipsă de soare.

pieiște sf [At: RĂDULESCU-CODIN, L. 46 / Pl: *~ti* / E: *pieri* + *-iștie*] **1-2** (Mun; Mol) Pieire (**1-2**). **3** Pierzanie (**3**). **4** (Mun; Olt) Primejdie de moarte. **5** (Pex) Necaz. **6** Dificultate mare. **7** (Îe) **A trage a ~** A prevesti o nenorocire. **8** (Mun; d. ființe; îla) **De ~** Prăpădit. **9** (Olt) Pierdere de vreme. **10** Zăbovire.

pieitor, ~oare a vz *pieritor*

pielar sm [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i* / E: *piele* + *-ar*] **1** Meseriaș care prelucrează piei de animale și care confecționează diverse obiecte din piele. **2** Comerciant de piei sau de obiecte din piele Si: *blanar, curelar, marochinier, tabacar*.

pielarepit sn [At: MIHALI, C. 111 / Pl: *~e* / E: cf *pielaripă*] (Ent; îvr) Himenopter.

pielaripă sn [At: STAMATI, M. 119/15 / Pl: *~pe* / E: *piele* + *aripă* cdp lat *hymenoptera*] (Ent; îvr) Himenopter.

pielărie[1] sf [At: DRLU / Pl: *~ii* / E: *piele* + *-ărie*] **1** (Lsg; csc) Mulțime de piei. **2** (Pex) Obiecte confecționate din piele.

pielărie[2] sf [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: *palar* + *-ie*] **1** Meșteșug de prelucrare a pieilor. **2** Comerț cu obiecte din piele. **3-4** (Atelier sau) magazin unde (se prelucrează sau) se vând piei ori articole din piele Si: *cojocărie, curelărie, marochinărie, tăbăcărie*.

pielărit sn [At: BARCIANU / Pl: (rar) *~uri* / E: *pielar* + *-it*] (Rar) Meserie de pielar (**1-2**).

pielcar sm [At: TEAHA, C. N. 252 / Pl: *~ri* / E: cf *pielcea, pielcuță*] (Reg) Tăbăcar.

pielcăluță sf [At: MARIAN, NA. 344 / Pl: *~țe* / E: ctm *pielcele* (pll *pielcea*) + *pielcuța*] (Buc; Mol; Trs) Pielicică.

pielcăni v vz *chiorcăni*

pielcea sf vz *pielicea*

pielcelușă sf [At: PO 191 / Pl: *~șe* / E: *pielcele* (pll *pielcea*) + *-ușă*] **1** (Înv; îs) *~ a de dinainte* Prepuț. **2** (Reg) Pielică Cf *pielicică*.

pielcică sf vz *pielicică*

pielcuță sf [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: *piele* + *-icuță*] (Îrg) **1-10** (Șhp) Pielicică (**1-10**). **11** (Îlav) **În ~a goală** În pielea (**8**) goală. **12** Pieliță.

piele sf [At: PSALT. HUR. 86r/9 / G-D: *pielii, pieii* / Pl: *piei* / E: ml *pellis, -is*] **1** Țesut conjunctiv-epitelial care acoperă întreaga suprafață a corpului animalelor vertebrate și a celor mai multe dintre nevertebrate. **2** (Spc) Epidermă a omului. **3** (Înv; îs) *~a oului* Corion. **4** (Înv; îs) *~a*

oaselor Periost. 5 (Înv; îs) ~ *a foalelui* Diafragmă. 6 (Înv; îs) ~*a feciorie*i Himen. 7 (Reg; îs) ~ *groasa* Bătătură în talpa piciorului. 8 (Îlav) **În** (sau **cu**) **~a goală** (ori **~ile goale**) sau (îrg) **în ~** ori **cu ~a** (sau **~ile**) Complet dezbrăcat Si: *gol, nud*. 9 (Îlav) **(Până) la ~** În întregime Si: *de tot, complet, cu desăvârșire, total*. 10 (Îe) **Cât îl încape (pe cineva) ~a** sau **cât îi încape (cuiva) în ~** Cât poate îndura cineva. 11 (Îae) Cât îi este cu putință. 12 (Îae; pex) Mult. 13 (Îe) **A ști** (sau **a vedea**) **cât îi** (sau **ce-i**) **poate** (sau **îi face, îi plătește**) **~a cuiva** A ști sau a vedea de ce este în stare cineva. 14 (Îae) A cunoaște cât valorează cineva. 15 (Îe) **A nu-i face** (sau **a nu-i plăti**) **(cuiva) ~ a (nici) doi bani** (sau **nici două parale, nici o ceapă degerată**) A nu fi bun de nimic. 16 (Îae) A nu avea nici o valoare. 17 (Îe) **A nu(-și) mai încăpea în ~** A fi foarte bucuros, fericit etc. 18 (Îae) A nu ști ce să mai facă de prea mult bine. 19 (Îae) A fi extrem de îngâmfat, a fi plin de ifose, de pretenții. 20 (Îe) **A-i intra** (sau **a i se băga**) **cuiva (pe) sub ~** ori **a intra** (sau **a se băga**) **(pe) sub ~ a cuiva** A reuși prin insistențe, servicii, lingușire etc. să câștige încrederea sau simpatia cuiva. 21 (Îe) **A(-i) lua (cuiva) (și) ~a (de pe el)** sau **a(-i) jupui** (ori **a scoate**) **șapte** (sau **nouă**) **~i (de pe cineva)** (Rar) A omorî, a distruge pe cineva. 22 (Îae) A pretinde de la cineva mai mult decât poate da. 23 (Îae; spc) A estorca de bani. 24-25 (Îe; îla) **(A fi) numai ~ (a)și osul** (sau **oase, oasele, ciolanele**) (A fi) foarte slab. 26 (Îe) **A fi** (sau, rar, **a trăi**) **în ~ a cuiva** A fi, a se afla exact în aceeași situație cu altcineva. 27 (Îe) **A-i face (cuiva) ~a tobă** (sau **burduf**) A bate pe cineva tare, a-l stâlci în bătaie. 28-29 (Îe; îlav) **(A fi) vai (și amar) de ~a cuiva** (A fi) rău cuiva. 30-31 (Îae; îal) (A fi) vai de capul lui. 32 (Îe) **A-i da** (sau **a-i ieși cuiva ceva**) **prin ~** A suferi consecințele unui lucru Si: *a o păți, a-i ieși pe nas*. 33 (Îae) A-i fi ca învățătură de minte. 34 (Îe) **A-l mânca ~ a (pe cineva)**. 35 (Îe) **A i se face (cuiva) ~a găinii** (sau **~a de găină**) A i se încreți cuiva pielea de frică, de frig. 36 (Pex; îae) A-i fi foarte frică, frig etc. 37 (Îe) **A face ceva pe ~ a altuia** A face ceva în dauna cuiva, obligându-l să suporte el greutățile și neajunsurile. 38 (Îae) A-și crea avantaje pe spinarea altuia. 39 (Îe) **A-și pune ~a (în** sau **la saramură) pentru cineva** (sau **pentru ceva**) A se expune unui risc pentru cineva sau pentru ceva. 40 (Îae) A-și impune anumite restricții. 41 (Îae) A face sacrificii mari. 42-43 (Fam; îe) **A(-și) pune ~a pe băț** (sau **pe ciomag**) A (se) distruge. 44-45 (Îae) A (se) omorî. 46 (Fam; îe) **A da ~a popii** sau **a-și lăsa ~a pe undeva** A plăti ceva cu viața. 47 (Reg; îe) **A răbda în ~** A răbda cât poate de mult. 48 (Reg; îe) **A plăti cu ~a** A suporta o pedeapsă corporală, o bătaie. 49 (Îe) **A-i frige (cuiva) ~a** A chinui, a consuma pe cineva, a-i face zile fripte. 50 (Îae) A pedepsi foarte aspru. 51 (Îae) A se răzbuna pe cineva. 52 (Îe) **A-și vinde** (sau **a-și cheltui**) **(și) ~ a de pe el** A vinde tot ce are, pentru a scăpa de o anumită situație sau pentru a realiza un anumit lucru. 53 (Îae) A nu mai rămâne cu nimic. 54 (Îe) **A-și vinde scump ~a** A lupta cu înverșunare, provocând neajunsuri mari adversarului, chiar dacă nu sunt speranțe de izbândă finală. 55 (Îae) A-l face pe adversar să plătească scump victoria. 56 (Înv; reg; îe) **A i-o face cuiva pe ~** A contrazice pe cineva. 57 (Îae) A se opune cuiva. 58 (Îae) A-i face rău, a se răzbuna pe cineva. 59 (Îe) **A fi gros la ~** sau **a avea ~a** (sau, rar, **o ~**) **groasă** A fi lipsit de bun simț, a fi neobrăzat. 60 (Reg; îe) **A întări din ~** A se preface că nu înțelege o aluzie. 61 (Pop; îc) **Piei-roșii** Amerindieni. 62 (Reg; dep; îc) **Piele-lungă** Om foarte slab, căruia îi atârnă pielea. 63 (Reg; prin etimologie populară; îc) **Piele-largă** Pelagră. 64 (Fig) Ființă. 65 (Pex) Viață. 66 (Reg) Pieliță. 67 (Reg; dep) Mârțoagă. 68 (Dep) Femeie bătrână. 69-70 Piele (1) jupuită de pe un animal (și prelucrată). 71 (Spc) Blană. 72 (Fam; îe) **A umbla după piei de cloșcă** A-și pierde vremea. 73 (Îae) A fi fără ocupație. 74 (Reg; îe) **A semăna pe ~** A semăna direct pe miriște, înainte de a ara. 75 (Îs) ~ *de drac* Țesătură deasă de bumbac, foarte rezistentă, cu o parte pufoasă, imitând antilopa Vz *diftină*. 76 (Rar; îas) Pistil[2]. 77 (Reg; fig; irn; îas) Om foarte rezistent. 78 (Îs) ~*a dracului* Țesătură ușoară de bumbac, cu lustru, utilizată de obicei la căptușeala hainelor Si: (înv) *mitcal, percalină*. 79 (Spc) Halat confecționat din piele (76). 80 (Reg; îs) *(Față de) masă de ~* sau *pânză de ~, mesai de ~* Mușama. 81 (Reg; îs) Burduf de piele în care se transportă alimente sau se păstrează lichide. 82 (Mun) Coajă de copac tânăr.

pielectazie *sf* [At: DN[3] / P: ~*zi-e* / Pl: ~*ii* / E: fr *pyélectasie*] (Med) Dilatație a bazinetului.

pielectomie *sf* [At: DN[3] / P: ~*mi-e* / Pl: ~*ii* / E: gr **πύελος + ἐκτομή**] (Med) Rezecție a unei porțiuni a bazinetului.

pieleji *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 157 / Pzi: ~*jesc* / E: **piele + coji**] (Ban) 1 A jupui de piele. 2 A juli.

pielgaș, ~ă [At: L. ROM. 1962, nr 3, 262 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: cf *piele, pieligos*] (Reg; d. păsări, pui) Golaș.

pielgat, ~ă [At: MARIAN, S. R. II, 66 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: cf *pielgaș*] (Reg) Chel.

pielgăși *vt* [At: L. ROM. 1962, nr 3, 263 / Pzi: ~*șesc* / E: **pielgaș**] (Reg; c. i. păsări) A jumuli.

pielgășit, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, nr 3, 263 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **pielgăși**] (Reg; d. păsări) Jumulit.

pielhoacă *sf* [At: DR. V, 218 / Pl: ? / E: **piele** + -*oaică*] (Reg) 1 Piele mare de animal. 2 (Dep) Epitet pentru o vită bătrână și foarte slabă, îndeosebi pentru cai. 3 (Dep) Femeie bătrână.

pielhos, ~oasă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 85 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: **piele** + -*os*] (Reg; d. carne) Cu multe pielițe.

pieli *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: ~*lesc* / E: **piele**] (Rar) 1 A jupui de piele un animal. 2 A jupui de coajă un fruct, un copac etc.

pielicea *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 276 / V: ~**lcea** / Pl: ~*cele* / E: **pielicică** css] 1-10 (Șhp) Pielicică (1-10).

pielicică *sf* [At: (cca 1726) N. A. BOGDAN, C. M. 160 / V: **pielci~** / Pl: (rar) ~*cici* / E: **piele** + -*icică*] 1-10 Piele (1-2, 70-72) (fină) Si: *pielicea* (1-10), (rar) *pielișoară* (1-10), *pieliță* (1-10), (îrg) *pielcuța* (1-10), (reg) *pielcăluță* (1-10), *pielușică* (1-10), *pieluță* (1-10).

pielucios, ~oasă *a* [At: MARIAN, INS. 457 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: **piele** + -*icios*] (Rar) 1 Care are aspect de piele (1). 2 Asemănător cu pielea (1).

pieligos, ~oasă *a* [At: ARH. FOLK. I, 207 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: **piele**] (Trs) 1 Gol. 2 Dezbrăcat.

pielișoară *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ~*re* / E: **piele** + -*ișoară*] 1-10 (Rar; șhp) Pielicică (1-10).

pielita *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *pi-e~* / Pl: ~*te* / E: fr **piélite**] Boală care se manifestă prin inflamația bazinetului renal.

pieliță *sf* [At: PSALT. HUR. 71[r]/26 / A și: (1-10) ~*liță* / Pl: ~*țe*, (înv) ~*ți* / E: **piele** + -*iță*] 1-10 (Rar, șhp) Pielicică (1-10). 11 (Spc) Piele a obrazului. 12 (Înv; îs) ~*a mădularului* Prepuț. 13 (Reg; îe) **A-și trage ~țele** A fi pe moarte. 14 (Îae) A trage să moară. 15 Țesut intermediar între piele și mucoasă, care acoperă buzele. 16 (Mpl) Strat subțire, cornos, care mărginește unghia. 17 (Atm) Nume generic pentru țesuturile animale subțiri și elastice, cu aspect de foiță, lamă sau pânză fină, care căptușesc, îmbracă, susțin, separă sau formează anumite organe sau părți de organe Si: *membrană*, (îrg) *pielicuță*, (reg) *pieloteie* (3), *pielușină* (1). 18 (Atm; înv; îs) ~*vânoasa* Corion. 19 (Atm; înv; îs) ~*a apei* Amnios. 20 (Reg) Albeață la ochi. 21 (Reg) Tendon. 22 (Îvp; cdp slv **плъть**) Carne, mușchi ai corpului omenesc. 23 (Pex) Trup. 24 Făptură. 25 (Bis; înv; îlv) **A lua** (sau **a primi**) **~** (sau **~te**) A se întrupa. 26 (Înv; csc) Oameni. 27 (Pan) Țesut vegetal subțire care acoperă, separă sau leagă unele părți ale plantelor, în special fructul sau semințele Si: *membrană*, (reg) *piele, pielușică, pieloteie* (4) Vz: *epicarp*. 28 (Mun) Pănușă subțire crescută pe știuletele de porumb, printre șirurile de boabe. 29 Pojghiță fină care se formează pe suprafața unor alimente lichide, lapte, supă etc. Si: (reg) *pieloteie* (5). 30 Intestin de animal sau membrană artificială care formează învelișul mezelurilor preparate din tocătură. 31 (Reg) Strat subțire de ceară cu care albinele acoperă celulele din fagure unde sunt depuse larvele.

pielițesc, ~ească *a* [At: COD. VOR. 146/7 / Pl: ~*ești* / E: **pieliță** + -*esc*] (Înv) 1 Trupesc. 2 Carnal. 3 Senzual.

pielițos, ~oasă *a* [At: BARCIANU / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: **pieliță** + -*os*] (Rar) 1 Membranos. 2 (D. carne) Cu multe pielițe.

pieljoacă *sf* [At: LEXIC REG. II, 81 / Pl: *~ce* / E: ns cf *piele*] (Reg) Pieliță de pe carnea de vită.

pielm *sn* [At: BIBLIA (1688), 229²/34 / V: ***~emn, pe~*** / Pl: *~uri* / E: cf ngr ***πέλμα*** „talpă"] **1-2** (Pop) Făină de grâu, de porumb sau, rar, de alte cereale (de cea mai bună calitate) Vz: *mulaș, perva*. **3** (Spc) Făină de grâu adăugată în aluatul de mălai pentru turtă. **4** Făină albă care se pune pe aluatul de pâine, ca să nu se lipească. **5** (Îe) **A rămâne în sapă de lemn și în casă fără ~** A sărăci de tot. **6** (Reg) Pulbere fină de făină care se depune pe sită sau pe obiectele din moară Si: (reg) *pospai*. **7** (Înv) Aluat. **8** Plămădeală. **9** (Reg) Amestec subțire făcut din făină de grâu, la care se poate adăuga făină de porumb foarte fină, și din apă, cu care se ung unele aluaturi înainte de a fi băgate în cuptor Vz: *muruială*. **10** (Olt) Coajă de la turta de mălai formată din amestecul descris mai sus (**8**).

pielma *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~mez* / E: ***pielm***] (Reg) A pielmui.

pielmat, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pielma***] (Reg; d. făina de porumb) Amestecat cu făină de grâu pentru turte.

pielmui *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~esc* / E: ***pielm*** + *-ui*] (Reg; c. i. făina de porumb) A amesteca cu puțină făină de grâu pentru a face turte Si: (reg) *a pielma, a împielma*.

pielo- [At: DN³ / P: *pi-e~* / E: fr ***pyélo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) bazinetul renal.

pielografie *sf* [At: DN³ / P: *~fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyélographie***] Radiografie a rinichiului, a bazinetului și a ureterelor.

pielolitotomie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyélolithotomie***] (Med) Deschidere chirurgicală a bazinetului pentru extragerea calculilor.

pielonefrită *sf* [At: DER / P: *pi-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***pyélanéphrite***] Boală inflamatorie a bazinetului și a rinichilor, provocată de diverși microbi.

pieloplastie *sf* [At: DN³ / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyéloplastie***] Plastie a rinichiului.

pielos, ~oasă *a* [At: CLEMENS, ap. DLR / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***piele*** + *-os*] **1** (Reg) Care are pielea (**1**) groasă. **2** (Fig; d. oameni) Care rabdă mult Si: *rezistent*. **3** Care poate face eforturi mari. **4** (Trs) Care are aspect de piele (**1**). **5** La fel ca pielea de rezistent, de neted etc.

pieloscopie *sf* [At: DN³ / P: *pi-e-los-co-pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyéloscopie***] (Med) Examen radioscopic al ureterului și al bazinetului.

pielostomie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyélostomie***] (Med) Intervenție chirurgicală pentru devierea spre exterior a urinii din bazinet.

pieloteie *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *pi-e-lo-te-ie* / Pl: *~ei* / E: ***piele*** + *-oteie*] (Reg) **1-2** Piele (de ovine). **3-5** Pieliță (**17, 27, 29**). **6** Carne de calitate inferioară, cu vine, tendoane etc. **7** Excrescență. **8** Chist. **9** Tumoare.

pielotomie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyélotomie***] (Med) Deschidere chirurgicală a bazinetului în caz de abces sau de calculi.

pielțui *vt* [At: ALR II, 4224bis/2 / P: *piel~* / Pzi: *~esc* / E: ***pilț*** + *-ui*] (Reg) A vaccina.

pielușică *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 272 / P: *pie~* / Pl: ? / E: ***piele*** + *-ușică*] **1-10** (Reg; șhp) Pielicică (**1-10**). **11** (Îe) **A fi vai de ~ca cuiva** A fi vai de pielea cuiva Vz *piele* (**1**). **12** (Reg) Pieliță.

pielușină *sf* [At: ANON. CAR. / P: *pie~* / Pl: *~ne* / E: ***piele*** + *-ușină*] (Reg) **1** Pieliță (**17**). **2** Albeață la ochi.

pieluță *sf* [At: AL LUPULUI, P. G. 47 / P: *pie~* / Pl: *~țe* / E: ***piele*** + *-uță*] **1-10** (Reg, șhp) Pielicică (**1-10**).

piemie *sf* [At: ENC. VET. 359 / P: *pi-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyhémie***] Boală caracterizată prin formarea unor abcese supurative în diverse organe sau țesuturi, prin febră ridicată etc., datorită difuzării în sânge a unor microbi.

piemn *sn* vz ***pielm***

piemont *sn* [At: LTR² / P: *pi-e~* / Pl: *~uri* / E: fr ***piémont***] Formă de relief situată la intersecția unor munți cu o câmpie sau cu o depresiune, formată prin acumularea depunerilor aduse de apele curgătoare la schimbarea de pantă.

piemontan, ~ă [At: MG 1, 157 / P: *pi-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***Piemont*** + *-an*] **1** Care ține de un piemont. **2** Privitor la un piemont. **3** Care are caracteristicile unui piemont.

piemontez, ~ă [At: CR (1831), 66/38 / P: *pi-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***piémontais***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Piemontului sau) este originară de acolo. **5** *smp* Populație care locuiește în Piemont. **6-7** *a* Care aparține (Piemontului sau) piemontezilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Piemont sau) la piemontezi (**5**).

piept [At: CORESI, EV. 513 / Pl: (**49-59**) *~pți*, (**1-49, 60-71**) *~turi*, (**72-79**) nct / E: ml ***pectus***] **1** *sn* Parte a corpului, la om și la animalele vertebrate, de la gât până la abdomen, cuprinzând cavitatea în care se află inima și plămânii Vz *torace*. **2** *sn* (Spc; îoc *spate*) Parte anterioară și exterioară a acestei regiuni. **3** *sn* (Prc) Organ din interiorul cavității toracice, în special plămâni. **4** *sn* (Fig) Piept (**1**), considerat ca sediu al sentimentelor, al vieții etc. **5** *sn* (Îs) *Capul ~ului* Parte de sus a pieptului (**1**). **6** *sn* (Îs) *Furca ~ului* Adâncitură unde se termină coastele și sternul. **7** *sn* (Îs) *Coșul ~ului* Cavitate toracică. **8** *sn* (Înv; îs) *Anghină de ~* Anghină pectorală. **9-10** *sn* (D. lupte, fel de a se lupta; îljv) **~ la ~** (Care se desfășoară) în mod direct, din apropiere Si: *corp la corp, pieptiș* (**9-10**). **11-12** *sn* (Îljv) **~ în ~** (Care luptă) unul contra celuilalt. **13-14** *sn* (Îal) (Care stau) față în față, aproape ciocnindu-se, nas în nas Si: (rar) *pieptiș* (**6-7**). **15** *sn* (Îlav) **Cu ~ul deschis** Fără teamă. **16** *sn* (Îal) Fără sfială. **17** *sn* (Îal) Fățiș. **18** *sn* (Îlav) **(Cu) capul (sau cu fruntea** ori, rar, **cu barba) în ~** Cu capul plecat, sprijinind bărbia în piept, de rușine, de supărare etc. **19** *sn* (Îlav) **Cu mâinile încrucișate** (sau, înv, **strânse) la** (sau **pe**) **~** Cu brațele încrucișate în față, în inactivitate. **20** *sn* (Înv; îal) Cu mâinile împreunate în față în semn de închinare, smerenie, respect. **21** *sn* (Îal) Mort. **22** *sn* (Îlv) **A strânge (pe cineva) la ~** A îmbrățișa. **23** *sn* (Îe) **A(-i) tine ~** sau (înv) **a sta-n ~** A rezista pe poziție. **24** *sn* (Îae) A nu se da bătut. **25** *sn* (Îae) A se împotrivi cuiva. **26** *sn* (Îae) A înfrunta pe cineva sau ceva. **27** *sn* (Îae) A face față. **28** *sn* (Pex; îae) A concura cu succes. **29** *sn* (Pex; îae) A rivaliza cu cineva sau ceva. **30** *sn* (Îlv) **A(-i) da ~ cu cineva** (sau **cu cineva**) A se lua la luptă cu cineva. **31** *sn* (Îal) A se împotrivi cuiva sau la ceva. **32** *sn* (Îe) **A se bate cu pumnii în ~** A exprima căință, remușcare, suferință morală. **33** *sn* (Îe) **A(-i) pune cuiva mâna în ~** A prinde pe cineva și a-l opri de la o acțiune nepermisă. **34** *sn* (Îlv) **A pune** (sau **a încrucișa, a împreuna**) **mâinile la ~** A muri. **35** *sn* (Îe) **A lua (ceva) în ~** A se strădui din toate puterile pentru a învinge sau a cuceri ceva. **36** *sn* (Îac) A înfrunta direct o greutate, o primejdie, un obstacol, străduindu-se să învingă, să rezolve. **37** *sn* (Reg; îe) **A(-i) lua în ~uri** sau (cu **~ul**) A lua pe cineva sau ceva cu forța. **38** *sn* (Îe) **A(-și) pune ~ul (pentru cineva** sau **ceva)** A veni în ajutor. **39** *sn* (Îe) **A-și sparge ~ul (vorbind, strigând)** A vorbi sau a striga inutil, fără a fi ascultat. **40** *sn* (Îae) A obosi vorbind tare și neprimind răspuns. **41-42** *sn* (Îe; îla) **(A fi) slab la ~** (A fi) debil pulmonar, predispus la tuberculoză. **43** *sn* (Înv; îe) **A face ~ (bărbătesc)** A avea curaj. **44** *sn* (Îac) A da dovadă de bărbăție. **45** *sn* (Îs) *Boala de ~* Tuberculoză pulmonară. **46** *sn* (Pop) Torace al unor insecte. **47** *sn* (Lsg) Carne de pe partea anterioară a cavității toracice a unor animale și păsări, folosită ca aliment. **48** *sn* (Lsg) Mâncare preparată din această carne. **49** *smn* (Lsg cu valoare de plural) Organ al femeii, care secretă lapte în perioada de alăptare Si: *mamelă, sân, țâța*. **50** *sm* (Rar; îs) *Copil de ~* Sugaci. **51** *sm* Penaj de pe partea din față a toracelui unei păsări. **52** *sm* (Orn; reg; îc) **~(ul)-roșu** Gușă-roșie (*Erithacus rubecula rubecula*). **53** *sm* (Orn; reg; îc) **~-mohorât** Urzicar (*Saxicola rubetra*). **54** *sm* (Orn; reg; îac) Gușă-roșie (*Erithacus rubecula rubecula*). **55** *sm* (Orn; reg; îc) **~-alb** Specie de porumbei nedefinită mai îndeaproape. **56** *sm* (Mpl; urmat de determinări în genitiv) Parte din față a unei piese de îmbrăcăminte, care acoperă pieptul (**1**). **57** *sm* (Îs) *Cămașă cu ~pți* Cămașă bărbătească cu plastron. **58** *sm* (Reg) Pieptar (**9**). **59** *sm* (Pan; urmat de determinări în genitiv sau udp „de") Coastă de deal, de munte etc. Si: *fofârnis, pantă*[1], *pieptan, pieptar, pripor*. **60** *sn* (Îe) **A apuca** (sau **a lua, a înhăța pe cineva) de ~** A apuca sau a înhăța etc. pe cineva de partea din față a hainei, pentru a-i cere socoteală de ceva. **61** *sn* (Pex; îae) A lua pe cineva la bătaie. **62-63** *sn* (Îe) **A se prinde** (sau **a se apuca, a se lua de ~ cu cineva**) (A se certa sau) a începe să se bată cu cineva. **64** *sn* (Îae) A înfrunta pe cineva. **65** *sn* (Reg; lpl) Pânză, material pentru cămașă.

66 *sn* (Înv; îlpp) ~ **la...** De-a dreptul la... **67** *sn* (Trs; Mar) Dig, întăritură pe țărmul unei ape. **68** *sn* (Reg) Fier al plugului. **69** *sn* (Reg) Bârsă. **70** *sn* (Trs) Cormană. **71** *sn* (Reg) Tăiș al sapei. **72** *s* (Reg) Parte superioară a unui stog, vârf, creștet al unui stog. **73** *s* (Reg) Bază, de formă cilindrică, a unui stog. **74** *s* (Reg) Grămadă de grăunțe separate de pleavă, care se formează la vânturat. **75-76** *s* (D. vase, măsuri etc.; îljv) **Cu ~** (Umplut) peste limită, cu vârf. **77** *s* Parte de deasupra a cuțitului de strung, pe care alunecă așchiile tăiate dintr-o piesă. **78** *s* Parte a dinților unei freze, care se ascute. **79** *s* (Reg) Bot al unei luntre.

pieptalacă *sf* vz ***pieptalacă***

pieptan *s* [At: AL LUPULUI, P. G. 65 / Pl: nct / E: ***piept*** + *-an*] (Reg) Piept (**59**).

pieptar *sn* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XII, 45 / V: (îrg) ***~iu*** (Pl: *~uri*), (reg) ***pip~*** (Pl: *~i*) *sm* / Pl: *~e*, (reg) *~tări* / E: ***piept*** + *-ar*] **1** Obiect de îmbrăcăminte de postav, de lână etc., fără mâneci, care acoperă partea superioară a corpului, până la talie, ca un fel de vestă. **2** (Spc) Cojocel scurt din blană de oaie, fără mâneci, încheiat în față sau pe umăr, purtat mai ales de țărani Vz *ilic, laibăr, bundiță*. **3** Obiect de lenjerie femeiască sau pentru copii, fără mâneci, care acoperă pieptul Si: *brasieră, pieptăraș* (**3**). **4** Obiect de metal, de zale sau de piele groasă care acoperea spatele și pieptul luptătorilor, apărându-i de loviturile adversarului Vz *platoșă*. **5** Bucată de piele groasă cu care își acoperă pieptul scrimerii Si: *plastron*. **6** Echipament de protecție confecționat din piele groasă și pâslă, cu care își acoperă pieptul lucrătorii care folosesc unelte pneumatice sau care produc vibrații. **7** Parte de la piept (**1**), de obicei scobită, a unei cămăși. **8** Piept (**56**) de cămașă bărbătească scrobit, care se poartă deasupra unei cămăși obișnuite Si: *plastron*. **9** Curea lată la hamuri, căptușită cu pâslă, care se trece peste pieptul unui animal înhămat Si: (reg) *piept* (**58**). **10** Piept (**59**).

pieptariu *sn* vz ***pieptar***

pieptălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pieptăn *sm* vz ***pieptene***

pieptăna [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~ect~***, (îrg) ***~tena, ~tina*** / Pzi: *piepțan, piaptan, 2 piepteni, piapteni, 3 piaptănă*, (înv) *pieptănă* / E: ml ***pectinare***] **1-2** *vtr* (Ccd) A(-și) descâlci, a(-și) netezi părul sau barba cu pieptenele. **3** *vi* (C. i. oameni) A-i descâlci, a-i netezi, a-i aranja părul cu pieptenele. **4-5** *vtr* (Pex) A (se) coafa. **6-7** *vtr* (Rar; pex) A (se) găti. **8** *vr* (Pan; d. pisici) A se netezi cu limba și cu lăbuța pe păr Si: *a se linge, a se spăla*. **9** *vt* (Îvr; fig) A schingiui, a chinui pe cineva cu ajutorul unor instrumente de tortură cu dinți. **10** *vt* (Pop; c. i. animale sau părți ale corpului lor) A țesăla. **11** *vt* (C. i. anumite fibre textile) A trece prin dinții unor piepteni pentru a îndepărta impuritățile și pentru a alege fibrele de cea mai bună calitate etc. Si: *a dărăci*. **12** *vt* (Reg; c. i. carul încărcat cu fân sau claia de fân) A netezi, a nivela, a așeza cu grebla sau cu furca. **13** *vt* (Fig; fam; c. i. oameni) A bate zdravăn Si: (fam) *a flocăi, a părui*[1], *a scărmăna, a smotoci*. **14** (Fig; fam; c. i. scrieri, stilul, vorbirea etc.) A revizui cu atenție și a îmbunătăți Si: *a cizela, a îngriji, a șlefui*.

pieptănar *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îrg) ***~ten~*** / Pl: *~i* / E: ***pieptene*** + *ar*] **1-2** Persoană care (face sau) vinde piepteni. **3** (Înv) Persoană care se ocupa cu dărăcitul.

pieptănare *sf* [At: DRLU / V: (rar) ***~ten~*** / Pl: *~nări* / E: ***pieptăna***] **1** Descurcare, netezire, aranjare sau curățire a părului cu ajutorul pieptenului Si: *pieptănat*[1] (**1**), (rar) *pieptănătură* (**1**). **2** (Rar) Coafare. **3** (Rar; pex) Gătire. **4** Țesălare a animalelor Si: *pieptanat*[1] (**4**). **5** Netezire cu limba și cu lăbuța a blănii pisicilor Si: *pieptanat*[1] (**5**). **6** Pieptănătură (**4**). **7** (Înv) Torturare cu un instrument cu dinți Si: *pieptănat*[1] (**7**). **8** (Fig) Bătaie zdravănă Si: *pieptănat*[1] (**8**). **9** Aranjare cu grebla a fânului din căpiță Si: *pieptănat*[1] (**9**). **10** (Fig) Revizuire cu atenție și cizelare a stilului unei opere literare Si: *cizelare, îngrijire, pieptănat*[1] (**10**), *șlefuire*.

pieptănariță *sf* [At: BRANDZA, FL. 496 / V: (reg) ***~ten~*** / Pl: *~țe* / E: ***pieptene*** +*-ariță*] Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina lungă și subțire, cu inflorescențe în formă de spicușoare așezate pe două rânduri, ca dinții unui pieptene, cultivată uneori ca plantă de nutreț Si: (reg) *creasta-cocoșului, iarba-cedrilor, iarba-câinelui (Cynosurus cristatus)*.

pieptănaș *sm* [At: LB / V: (îrg) ***~ten~*** / Pl: *~i* / E: ***pieptene*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Pieptene (**1**) (mic) Si: (pop) *pieptănuș* (**1-2**), *pieptănuț* (**1-2**), *pieptenel* (**1-2**). **3-4** (Bot; Mol; mpl; șhp) Pieptene (**2**) (mic) Si: (pop) *pieptănuș* (**3-4**), *pieptănuț* (**3-4**), *pieptenel* (**3-4**). **5** (Orn; reg) Codroș de grădină (*Phoenicurus phoenicurus*). **6** (Orn; reg) Codroș de casă (*Phoenicurus ochruros gibraltariensi*).

pieptănat[1] *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 476 / V: (îrg) ***~ten~*** / Pl: *~uri* / E: ***pieptăna***] **1** Pieptănare (**1**). **2** (Rar) Coafare. **3** (Rar; pex) Gătire. **4-5** Pieptănare (**4-5**). **6** Pieptănătură (**4**). **7-10** Pieptănare (**7-10**).

pieptănat[2]***, ~ă*** [At: LEX. MARS. 234 / V: (îrg) ***~ten~, ~tin~***, (reg) ***piap~, ~ect~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pieptănat***] **1** (D. păr, barbă etc.) Descurcat, netezit, aranjat sau curățat cu pieptenele. **2** (D. oameni) Care are părul descurcat, netezit, aranjat cu pieptenele. **3** (Pex) Coafat. **4** (D. animale) Țesălat. **5** (D. fibre textile) Trecut prin dinții unor piepteni pentru a înlătura impuritățile, a alege fibrele de cea mai bună calitate etc. Vz *dărăcit*. **6** (Fig; fam; d. stil, scrieri etc.) Revizuit cu atenție și îmbunătățit Si: *cizelat, îngrijit, șlefuit*.

pieptănărie[1] *sf* [At: POLIZU / V: ***~ten~*** / Pl: *~ii* / E: ***pieptănar*** + *-ie*] (Îdt) **1** Atelier în care se lucrează piepteni (**1**). **2** Magazin de piepteni (**1**). **3** Negoț cu piepteni (**1**).

pieptănărie[2] *sf* [At: POLIZU / V: ***~ten~*** / Pl: *~ii* / E: ***pieptene*** + *-ărie*] (Îdt; csc) Cantitate mare de piepteni (**1**).

pieptănăriță *sf* [At: KLEIN, D. 397 / V: ***~ten~*** / Pl: *~țe* / E: ***pieptănar*** + *-iță*] (Înv) **1-3** Soție a unui pieptănar (**1-3**). **4-5** Femeie care (confecționa sau) vindea piepteni. **6** Femeie care se ocupa cu dărăcitul.

pieptănător, ~oare [At: BARIȚIU, P. A. I, 6 / V: (înv) ***~ten~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pieptăna*** + *-tor*] **1** *smf* (Îrg) Persoană care are meseria de a pieptăna pe cineva Si: *coafor*. **2** *smf* Persoană care piaptănă anumite fibre textile. **3** *smf* Muncitor calificat în pieptănatul fibrelor textile Si: *dărăcitor*. **4-6** *sf, a* (Mașină sau) (parte a unei mașini speciale) care piaptănă fibrele textile.

pieptănătorie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: ***pieptănător*** + *-ie*] (Secție într-o) întreprindere industrială de filare, în care fibrele textile sunt supuse, în cursul procesului tehnologic, operației de pieptănare.

pieptănătură *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 109 / V: (reg) ***piap~***, (înv) ***~ten~*** / Pl: *~ri* / E: ***pieptăna*** + *-tură*] **1** (Rar) Pieptănare (**1**). **2** (Fig; fam) Bătaie zdravănă dată cuiva. **3** Fel de aranjare a părului Si: *coafură, frizura*. **4** Operație manuală sau mecanică de trecere a fibrelor textile prin dinții unor piepteni, pentru a înlătura impuritățile, a alege fibrele de cea mai bună calitate etc. Si: *pieptanare* (**6**), *pieptănat*[1] (**6**). **5** (Ccr) Totalitatea deșeurilor eliminate la pieptănatul fibrelor textile.

pieptăneală *sf* [At: GT (1901), 3/4 / Pl: *~eli* / E: ***pieptăna*** + *-eală*] (Fam) Bătaie zdravănă dată cuiva Si: (fam) *chelfăneală*.

pieptănel *sm* vz ***pieptenel***

pieptănuș *sm* [At: POLIZU / V: (îrg) ***~ten~, ~tin~*** / Pl: *~i* / E: ***pieptene*** + *-uș*] **1-4** (Pop; șhp) Pieptănaș (**1-4**). **5** (Orn; reg) Codroș de grădină (*Phoenicurus phoenicurus*). **6** (Orn; reg) Codroș de casă (*Phoenicurus ochruros gibraltariensi*). **7** (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape. **8** (Orn; reg; îs) ~ *de casă* Tremurici (*Phoenicurus ochruros*).

pieptănuț *sm* [At: CIHAC, I, 204 / V: (îrg) ***~ten~*** / Pl: *~i* / E: ***pieptene*** + *-uț*] **1-4** (Pop; șhp) Pieptănaș (**1-4**).

pieptărar *sm* [At: ALR I, 1668/280, 283 / Pl: *~i* / E: ***pieptar*** + *-ar*] (Trs) Cojocar.

pieptăraș *sn* [At: EMINESCU, N. 109 / Pl: *~e* / E: ***pieptar*** + *-aș*] **1-10** (Rar; șhp) Pieptar (**1-3, 7-8**) (mic) Si: *pieptărel* (**1-10**), *pieptăruț* (**1-10**). **11** (Rar) Bărbiță pentru copii mici.

pieptărel *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ***pieptar*** + *-el*] **1-10** (Șhp) Pieptăraș (**1-10**).

pieptărușcă *sf* [At: ALR II, 95 / Pl: *~ști* / E: ***pieptar*** + *-ușcă*] (Reg) Pieptăraș de catifea purtat de femei.

pieptăruț sn [At: TDRG / Pl: *~e* / E: **pieptar** + *-uț*] **1-10** (Pop; șhp) Pieptăraș (**1-10**).

pieptea sf [At: BUL. FIL. II, 210 / E: **piept** + *-ea*] **1** (Arg) Nume pe care și-l dă sieși persoana care vorbește Si: *subsemnatul*, (arg) *mandea*, *mandiru*. **2** (Mun; Olt) Epitet dat unui om voinic, puternic, pieptos.

piepten sm vz **pieptene**

pieptena v vz **pieptăna**

pieptenar sm vz **pieptănar**

pieptenare sf vz **pieptănare**

pieptenariță sf vz **pieptănariță**

pieptenaș sm vz **pieptănaș**

pieptenat[1] sn vz **pieptănat[1]**

pieptenat[2], ~ă a vz **pieptănat[2]**

pieptenărie[1] sf vz **pieptănărie[1]**

pieptenărie[2] sf vz **pieptănărie[2]**

pieptenăriță sf vz **pieptănăriță**

pieptenător, ~oare smf vz **pieptănător**

pieptanătură sf vz **pieptănură**

pieptene sm [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 2[r]/20 / V: *piaptăn* (Pl: *~e*) *sn*, *piapten*, *piaptin* (Pl: *~uri*) *sn*, *~ect~*, *~en* (Pl: *~e*) *sn*, *~tin*, (Pl: *~e*) *sn*, *~tine*, *~ptin* / Pl: *~ni*, (pop) *~pteni* / E: ml **pecten, -inis**] **1** Obiect de toaletă confecționat dintr-o placă de os, de metal, de material plastic etc., cu dinți pe una sau pe ambele părți, care servește la pieptănat sau pe care îl poartă femeile în păr. **2** (Bot; reg; îc) **~le-Vinerei** Hasmațuchi (*Anthriscus silvestris*). **3** (Îrg) Țesală pentru vite. **4** (Mpl) Unealtă alcătuită dintr-o placă de lemn pe care sunt fixați dinți ascuțiți lungi, metalici, folosită în industria casnică, la pieptănatul lânii, al cânepii etc. **5** (Pex) Element al mașinii industriale de pieptănat fibrele textile. **6** (Reg; gmț; îe) **A bate din** (sau **în**) **~ni** ori **a face din ~** sau **a face ~ni** A clănțăni din dinți de frig, din cauza unei emoții etc. **7** (Îvr; pan; lpl) Instrument de tortură cu dinți de fier Vz *ciulin*. **8** (Reg) Unealtă de metal cu dinți mari și rari, cu care se îndeasă bătătura la covoare sau la unele țesături groase de lână Si: *furculiță*. **9** Scândurică specială cu care se bat firele de tort la capătul pânzei, când ele nu se mai pot bate cu vatalele. **10** (Reg) Parte a greblei pe care sunt fixați dinții. **11** (Rar) Surdină de vioară. **12** (Reg) Unealtă în formă de căuș, prevăzută cu dinți rari, cu ajutorul căreia se culeg afinele. **13** (Trs) Unealtă de lemn cu care se scutură sămânța de cânepă sau de in. **14** (Reg) Regulator la capătul grindeiului de plug. **15** (Reg) Capăt mai lat al scocului unei lese de prins pește Si: (reg) *bărbie*, *dinte*. **16** (Trs) Cerbice la jug. **17** (Trs; pex) Parte a jugului care stă pe cerbice. **18** (Reg) Con de brad. **19** (Trs) Fel de pieptănătură cu coc, pe care și-o fac femeile de la țară. **20** (Reg; îf *pieptin*) Cozoroc la șapcă. **21** (Reg) Înnăditură la doaga poloboculuí. **22** (Mun) Căpăcel mic de lemn cu care se înfundă putina de murături.

pieptenel sm [At: JIPESCU, O. 69 / V: *~tăn~*, *~tin~ sm* / Pl: *~ei* / E: **pieptene** + *-el*] **1-10** (Pop; șhp) Pieptănaș (**1-10**).

pieptenuș sm vz **pieptănuș**

pieptenuț sm vz **pieptănuț**

piepti vr [At: BARCIANU / Pzi: *~tesc* / E: **piept**] (Îvr) A se lăuda.

pieptin sm vz **pieptene**

pieptina v vz **pieptăna**

pieptinat, ~ă a vz **pieptănat[2]**

pieptine sm vz **pieptene**

pieptinel sm vz **pieptenel**

pieptineș sm vz **pieptănuș**

pieptiș [At: ALECSANDRI, P. I, 38 / E: **piept** + *-iș*] **1** *av* De-a dreptul în sus. **2** *av* Drept înainte. **3** *a* (D. forme de relief, drumuri etc.) Care are pantă repede, abruptă, greu de urcat. **4-5** *a, av* (Care este) vertical Si: *abrupt*. **6-7** *a, av* Piept în piept (**13-14**). **8-9** *a, av* (D. lupte, încăierare) (Care se dă) corp la corp. **10-11** *a, av* (D. lupte, încăierare) (Care se dă) direct între combatanți. **12-13** *a, av* (D. lupte, încăierare) (Care se dă) la baionetă. **14** *av* (Fig) Cu curaj Si: *deschis, fățiș*. **15** *av* Pe față Si: *deschis, fățiș*. **16** *av* Prin luptă sau eforturi pline de curaj Si: *deschis, fățiș*.

pieptișor sn [At: PHILIPPIDE, P. 63 / Pl: *~oare* / E: **piept** + *-ișor*] **1-12** (Șhp) Piept (**1-4, 47-48**) (mic) Si: (rar) *pieptuș* (**1-12**), *pieptușor* (**1-12**), *pieptuț* (**1-12**).

pieptos, ~oasă a [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: **piept** + *-os*] **1** (D. oameni sau, rar, d. animale) Cu pieptul lat. **2** (Pex) Voinic. **3** (Fig) Mândru. **4** (D. femei) Cu sânii mari Si: (pop) *țâțoasă*.

pieptoși vr [At: V. ROM. februarie 1954, 102 / Pzi: *~șesc* / E: **pieptos**] (Reg) A se lăuda.

pieptui [At: ȘEZ. IX, 138 / Pzi: *~esc* / E: **piept** + *-ui*] **1** *vrr* (Reg) A-și disputa întâietatea. **2** *vt* A bate pe cineva. **3** *vt* (Trs; Buc) A face vârf la un stog.

piepturaș sm [At: MARIAN, O. I, 259 / V: *~roș* / Pl: *~i* / E: **piept + roșu** *-aș*] (Orn; reg) **1** Codroș de grădină (*Phoenicurus phoenicurus*). **2** Căldăraș (*Pyrrhula pyrrhula*).

piepturoș sm vz **piepturaș**

pieptuș sn [At: COMAN, GL. / Pl: *~e* / E: **piept** + *-uș*] **1-12** (Rar; șhp) Pieptișor (**1-12**). **13** (Reg) Cojoc care se încheie la subsoară și pe umăr.

pieptușor sn [At: CADE / Pl: *~oare* / E: **piept** + *-ușor*] **1-12** (Rar; șhp) Pieptișor (**1-12**).

pieptuț sn [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: **piept** + *-uț*] **1-12** (Rar; șhp) Pieptișor (**1-12**). **13** Sânișor.

pieptin sm vz **pieptene**

piercăni v vz **chiorcăni**

pierde [At: PSALT. HUR. 121[r]/1 / Pzi: *pierd*, (îrg) *pierz* / Par și: (reg) *piert* / Grz: *~rzând* / E: ml **perdere**] **1** *vt* (Bis; euf; predomină ideea de ucidere, de nimicire, de dispariție) A ucide. **2** *vr* (Înv) A se sinucide. **3** *vr* A muri[1]. **4-5** *vtr* (Cu sens atenuat) A(-și) provoca un mare rău, o nenorocire Si: *a (se) nenoroci*. **6-7** *vtr* A (se) pune într-o situație extrem de grea Si: *a (se) nenoroci*. **8** *vt* (Bis; îoc *mântui*; subiectul este Dumnezeu) A condamna la chinurile iadului pentru păcatele săvârșite. **9** *vr* (D. oameni) A-și atrage pedeapsa divină, osânda veșnică pentru păcatele săvârșite. **10** *vt* (Îvp; c. i. colectivități umane, popoare, țări, orașe, bunuri materiale etc.) A distruge. **11** *vt* (Îvp) A ruina. **12** *vt* (C. i. abstracte) A face să dispară, să ia sfârșit Si: *a anula*. **13** *vt* A șterge din amintire. **14** *vt* (Pex) A compromite. **15** *vr* A ieși din câmpul vizual al cuiva, a nu se mai zări din cauza depărtării sau a ceva care se întrepune Si: *a dispărea*. **16** *vt* A trece neobservat, neremarcat. **17** *vt* A nu fi luat în considerație. **18** *vt* (De obicei întărit prin „din ochi", „din vedere") A nu mai putea urmări cu privirea pe cineva sau ceva din cauza depărtării sau a ceva care se întrepune. **19** *vt* (Îc) **A ~ pe cineva (din ochi) (de drag)** A se uita cu mult drag la cineva. **20** *vt* (Îae) A manifesta o afecțiune puternică pentru cineva. **21** *vt* (Îc) **A ~ pe cineva** (sau **ceva**) **din vedere** A omite. **22** *vr* (D. voce, sunete, zgomote etc.) A-și diminua treptat intensitatea, a deveni din ce în ce mai slab, până la dispariție. **23** *vr* A se stinge. **24** *vt* (Predomină ideea de lipsă, eșec, pagubă; ccd) A fi deposedat de... **25** *vt* A rămâne fără... **26** *vt* A nu mai fi stăpân pe... **27** *vt* (Spc) A irosi. **28** *vt* (Îe) **A-și ~ pâinea** A fi concediat. **29** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva sau ceva) din mână** A scăpa de sub influență. **30** *vt* (Îe) **A ~ teren** A-și mări distanța față de cineva mai avansat. **31** *vt* (Îe) **A ~ pământul de sub picioare** A-și pierde echilibrul din cauza unei proaste stări fizice sau din cauza unui pas greșit. **32** *vt* (Îae) A fi pe punctul de a pierde o anumită situație materială, socială. **33** *vt* (Îae) A nu mai fi sigur de poziția sa. **34** *vt* (Îe) **A-și ~ viața** (ori, rar, **zilele**) sau (rar, *vr*) **A se ~ viața cuiva** A muri. **35** *vt* (Îae) A fi omorât. **36** *vt* (Înv; îe) **A ~ viața cuiva** A omorî pe cineva. **37** *vt* (Reg; îe) **A-și ~ sufletul** A muri. **38** *vt* (Bis; îae) A-și atrage, prin păcate, osânda la chinurile iadului. **39** *vt* (Bis; îae) A nu mai avea dreptul la viața veșnică. **40** *vt* (Bis; îae) A nu se mai putea mântui. **41** *vt* (Înv; îe) **A ~ sufletul cuiva** A omorî pe cineva. **42** *vt* (Bis; subiectul este Dumnezeu; îae) A osândi pe cineva la chinurile iadului, la pierderea sufletului, pentru păcatele săvârșite. **43** *vt* (Îe) **A(-și) ~ cunoștința** (sau **simțirea**, înv, **simțirile**) A ajunge în starea de inconștiență Si: *a leșina*. **44** *vt* (Îe) **A-și ~ firea** sau **a se ~ cu firea** A se zăpăci. **45** *vt* (Îe) **A-și ~ piuitul** A nu mai avea replică. **46** (Îe) **A-și ~ sărita** A se enerva. **47** *vt* (Îe) **A(-și) ~ cumpătul** (sau **răbdarea**) A nu-și

mai putea păstra calmul, stăpânirea de sine Si: *a se enerva*. **48** *vt* (Spc; c. i. părți ale corpului unei ființe, organe, facultăți ale sale etc.) A rămâne fără, prin amputare, extirpare, în urma unei boli, a unui accident etc. **49** *vt* (Îae) A nu se mai putea folosi de... **50** *vt* (Îe) **A-și ~ capul** A se fâstici. **51-52** *vtr* (Îc) **A(-și) ~ mintea** sau **mințile (cuiva)** (A face să înnebunească sau) a înnebuni. **53** *vt* (Îlv) **A ~ sânge** A avea hemoragie Si: *a sângera*. **54** *vt* (D. femelele unor mamifere; îe) **A ~ laptele** (sau reg. **rodul**) A le scădea sau a le înceta complet secreția laptelui într-o perioadă când această secreție ar trebui să se producă. **55** *vt* (Spc; d. plante, vegetație; c. i. părți ale lor) A se usca și a cădea. **56** *vt* (Pop; fșa; d. femei) A avorta. **57** (C. i. ființe dragi, foarte apropiate) A fi despărțit pe vecie, prin moarte de... **58** *vt* A rupe relațiile de prietenie cu cineva. **59** *vt* A fi părăsit. **60** *vt* A nu mai avea aproape pe cineva. **61** *vt* (Îoc *câștiga*; războaie, bătălii, procese, întreceri sportive etc.) A fi învins, înfrânt. **62** *vt* (C. i. ora plecării unui vehicul, momentul unei întâlniri, al ivirii unei ocazii etc.) A sosi prea târziu, a nu ajunge sau a nu face la timp Si: *a scăpa*. **63** *vt* (C. i. timpul ori unități, perioade de timp) A folosi altfel decât trebuie, a irosi în zadar sau cu un folos prea mic. **64** *vt* A întârzia. **65** *vt* A consuma. **66** *vt* A ocupa cu... **67** *vt* (Îe) **Fără a (mai) ~ vreme(a)** Repede. **68-69** *vi* (Fam; îc) **~-vară** sau (reg) **~-vremea** Persoană (care își irosește timpul degeaba, căreia nu-i place să muncească sau) care umblă fără nici un rost Si: *gură-cască*. **70** *vi* (Fam; îac) Om fără căpătâi Si: *golan, haimana, vagabond*, (reg) *pierdere-de-vară târâie-brâu, vântură-cenușă*. **71** *vt* (Îoc *găsi, afla*; c. i. obiecte, bunuri materiale care aparțineau subiectului sau de care acesta răspundea) A nu mai ști unde a fost pus sau unde se află Si: *a rătăci*. **72** *vt* (Îe) **A-și ~ busola** A nu ști pe ce drum să o ia. **73** *vt* (Îe) **A-și ~ calendarul** (sau **șirul zilelor**) A fi dezorientat în privința timpului calendaristic în care se află. **74** *vt* (Pex; îae) A se încurca în socoteli. **75** *vt* (Îe) **A-și ~ șirul (vorbelor)** A nu mai avea continuitate. **76** *vt* (Îae) A se încurca. **77** *vt* (Îae) A se întrerupe din vorbit. **78** *vt* (Îe) **A-și ~ papucii** A fugi repede. **79** *vt* (C. i. drumuri, cărări, locuri etc.) A nu mai cunoaște. **80** *vt* A nu mai găsi. **81** *vt* A greși direcția, a se orienta greșit Si: *a rătăci*. **82** *vt* (Îe) **A(-i) ~ urma** (ori, reg. **de știre cuiva** sau **la ceva**) A nu mai ști unde se află cineva sau ceva. **83** *vt* (Îae) A nu mai avea nici o informație despre cineva sau despre ceva. **84** *vr* (Îe) **A-și ~** (ori **a i se ~**) **urma** (ori **urmele** sau, reg. **de urmă**) A se face nevăzut. **85** *vr* (Fig; udp „în") A se lăsa absorbit de o activitate, de o problemă, de un gând etc. **86** *vr* A se cufunda, a se adânci în... **87** *vr* (Fig) A fi cuprins, copleșit de emoție, de dragoste etc., a nu mai ști ce să facă de emoție Si: *a se fâstâci, a se zăpăci*.

pierdere *sf* [At: CORESI, EV. 18 / Pl: *~ri* / E: ***pierde***] **1** (Euf) Ucidere. **2** (Euf) Nimicire. **3** (Euf) Moarte. **4** (Euf) Sinucidere. **5** (Bis; euf; îoc *mântuire, salvare*) Osândire de către Dumnezeu la chinurile iadului pentru păcatele săvârșite. **6** (Bis; euf; îoc *mântuire, salvare*) Neputință de a dobândi viața veșnică. **7** (Cu sens atenuat) Nenorocire. **8** (Cu sens atenuat) Primejdie. **9** (Înv) Distrugere. **10** (Înv) Ruinare. **11** Cotropire a unei colectivități umane, a unui popor, a unei țări, a unei așezări. **12** (Înv) Anulare a unei idei abstracte. **13** Suprimare din memorie. **14** Păgubire. **15** Deposedare de un bun, de un drept, de o calitate etc. Si: (îvr) *pierzanie* (9). **16** (Pex) Irosire. **17** (Ccr) Ceea ce se pierde, nu se mai posedă, nu mai rămâne în stăpânirea cuiva. **18-19** (Spc) (Pagubă materială reprezentată de) diferența dintre cheltuielile și încasările totale ale unei organizații economice și o perioadă dată. **20** (Îlav) **În ~** Fără câștig. **21** (Îal) În deficit. **22** (Tch) Diferență dintre valoarea unei mărimi fizice la intrarea într-un sistem tehnic și valoarea acestei mărimi restituite util de acest sistem. **23** (Lpl) Pagubă în vieți omenești. **24** Amputare a unui membru sau organ. **25** Neputință de a mai folosi o parte a corpului, un organ etc Si: *invaliditate*. **26** (Îls) **~ de sânge** Hemoragie. **27** (Înv) *~a capului* Pedeapsă cu moartea. **28** (Îas) Amețeală. **29** (Pop; șîs *~ de copil*) Avort. **30** Despărțire pentru totdeauna de o persoană foarte apropiată. **31** (Spc) Separare prin moarte de cineva. **32** Înfrângere la un concurs. **33** Ratare a unui moment favorabil. **34** Ratare a plecării cu un mijloc de transport cu orar fix, datorată întârzierii. **35** (Îs) *~ de vreme* (sau *de timp*) Ocupare a timpului altfel decât este util, necesar. **36** (Înv; îlav) **Fără ~ de vreme** În foarte scurt timp Si: *imediat*. **37** (Reg; îc) **~-de-vară** (sau **~-de-vreme**) Persoană care pierde timpul. **38** (Îoc *găsire, aflare*) Ignorare a locului unde se află un obiect propriu sau primit în păstrare Si: *dispariție, rătăcire*. **39** Lipsă de informații despre cineva sau ceva. **40** Imposibilitate de a mai găsi pe cineva sau pe ceva.

pierdut, ~ă [At: PSALT. 267 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***pierde***] **1** *a* (Pop; euf) Mort. **2** *a* (Pop) Care și-a pierdut cunoștința. **3** *a* Care este aproape de moarte. **4** *a* Care nu mai trăiește în preajma cuiva. **5** *a* Care pleacă pentru totdeauna de lângă cineva **6** *sm* (Trs; în superstiții) Moroi[2]. **7** *a* (Cu sens atenuat) Care se află într-o situație extrem de grea, din care nu mai are șanse să iasă. **8** *a* Care se află în primejdie de moarte. **10** Distrus din punct de vedere moral Si: *nenorocit, sfârșit*. **11** *a* (Reg; d. oameni) Care este fără căpătâi, fără rost. **12-13** *smf, a* (Bis) (Persoană) care a încălcat grav normele religioase și care trebuie să îndure chinurile iadului Si: *păcătos*. **14** *af* (D. femei) Care a decăzut din punct de vedere moral Si: *stricată*. **15** *a* (D. obiecte) Care a fost distrus Si: *nimicit*. **16** *a* Care a fost dat uitării. **17** *a* Care abia se mai vede dintre alte elemente. **18** *a* Care se zărește neclar, din cauza depărtării sau a ceva care se întrepune Si: *estompat, șters*. **19** *a* (Rar; d. culori) Pal[2]. **20** *a* Decolorat. **21** *a* (D. voce, sunete, zgomote etc.) Cu intensitate scăzută la maximum. **22** *a* (D. bunuri) Care nu se mai află în posesia cuiva. **23** *a* Care nu mai aparține adevăratului posesor. **24** *a* (Spc) Irosit. **25** *a* (D. părți ale corpului, organe etc.) Desprins de corp prin amputare, extirpare, ca urmare a unui accident etc. **26** *a* (D. părți ale corpului, organe etc.) Care nu mai poate folosi. **27** *a* (D. unități sau perioade de timp) Folosit altfel decât este util, necesar Si: *irosit*. **28** *a* (D. obiecte, bunuri materiale care aparțineau cuiva sau de care răspundea cineva) Despre care nu se mai știe unde se află, unde a fost pus Si: *rătăcit*. **29** *a* (Fam; îe) **A face (ceva) ~** A se preface că nu știe unde se află un lucru, pentru a și-l putea însuși. **30** *a* (D. ființe) Care nu mai recunoaște sau nu mai găsește drumul, locul, grupul de care s-a îndepărtat Si: *rătăcit*. **31** Care a greșit direcția Si: *rătăcit*. **32** *a* (Pex) Căruia nu i se mai știe de urmă Si: *rătăcit*. **33-34** *a* (Fig) (Absorbit de o activitate, de o problemă etc., sau) adâncit, cufundat în gânduri Si: *absent*. **35** Copleșit de un sentiment puternic, de o senzație puternică Si: *aiurit, năuc*. **36** (D. ochi, privire) Care exprimă starea omului pierdut (35). **37** *a* (D. ochi, privire) Ațintit în gol Si: *fix, rătăcit*.

piereciune *sf* vz ***piericiune***

pieri [At: PSALT. HUR 41r/22 / Pzi: *pier* și (îrg) *piei*, (reg) *pieu*, 2 și (reg) *piei*, 3 și (înv) *piare*, 4 și (reg) *pierem*, 5 și (reg) *piereți* / Cj: 1, 2 și *să piei*, 3 și (îrg) *să picie, să piaie*, (reg) *să picie* / Imt 2 *piei* și (rar) *pieri* / C-o: 2 și (reg) *ai piei* / Grz: (îrg) *pieind*, (reg) *pierin*, / Par și: (reg) *pierut* / E: ml ***perire***] **1** *vi* (D. ființe) A înceta să mai trăiască, a-și pierde viața, a muri, de obicei de moarte violentă nefirească. **2** *vi* (Pop; îe) **A ~ după** (sau **pentru**) **cineva** A fi foarte îndrăgostit de cineva, a-i plăcea foarte mult. **3** *vi* (Reg; îe) **A ~ pe lângă cineva** A-și pierde vremea în zadar alături de cineva. **4** *vt* (Îrg) A omorî. **5** *vi* (Înv; d. părți ale corpului) A se distruge, desprinzându-se de corp. **6** *vi* (Pop) A nu mai avea. **7** *vi* (Îvp; d. oameni) A deveni extrem de palid, din cauza suferinței, a supărării, a emoției etc. **8** *vi* (D. plante) A se ofili. **9** *vi* A se distruge. **10** *vi* (Bis; înv) A-și atrage pedeapsa divină pentru păcatele săvârșite. **11** *vi* (D. popoare, țări, orașe) A nu mai exista, fiind redus la nimic. **12** *vi* (Prc: d. țări, orașe etc.) A se ruina. **13** *vi* (Îe) **Nu ~ lumea** (sau **târgul** etc.) Se spune pentru a arăta că realizarea unei acțiuni nu este foarte importantă sau urgentă. **14** *vi* (D. abstracte) A lua sfârșit. **15** *vi* (D. fenomene) A înceta să se mai manifeste, să se mai producă. **16** *vi* (Îe) **A(-i) ~ (cuiva) graiul** (sau **glasul**) ori **a-i ~ (cuiva) cuvintele (de) pe buze** A nu mai putea spune un cuvânt, de emoție, de uimire etc. **17** *vi* (Îae) A nu mai avea ce răspunde, din lipsă de argumente. **18** *vi* (Îae) A fi pus în încurcătură. **19** *vi* (Îae) A fi redus la tăcere. **20** *vi* (Reg; îc) **A-i ~ (cuiva) graiul** (sau **limba**) A muri. **21** *vi* (Spc; în imprecații) A se șterge din amintire. **22** *vi* (D. sunete, zgomote, lumină etc.) A-și reduce treptat intensitatea, până la dispariția totală. **23** *vi* (Îvp; d. bunuri materiale, ființe etc.) A dispărea fără urmă,

fără a mai putea fi găsit. **24** (Spc; ccd) A i se fura. **25** (Reg; îe) **A-i ~ de dinaintea ochiilor** A fi om foarte avar, căruia îi face impresia că este mereu jefuit. **26** (Cu determinări locale) A dispărea pe neașteptate din fața cuiva sau de undeva. **27** A ieși brusc din câmpul vizual al cuiva. **28** A se face nevăzut. **29** (Reg; euf; îc) **piei-Iuda** Diavol. **30** (Spc; d. soare) A dispărea trecând dincolo de orizont Si: *a apune, a asfinți, a scăpăta*. **31** A dispărea din cauza norilor care se întrepun, din cauza unei eclipse etc. Si: *a se întuneca*.

piericios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pieri*** + *-cios*] (Înv) **1** Vătămător. **2** Periculos. **3** Pieritor (**16**).

piericiune *sf* [At: (a. 1642) CP 222 / V: ***păriți~, ~reci~, ~ițiune*** / Pl: *~ni* / E: ***pieri*** + *-ciune*] **1-2** (Înv) Pieire (**1-2**). **3** (Înv; îs) *Locul ~nii* Loc de execuție a pedepsei capitale. **4** (Reg; îe) **A da (pe cineva) ~nii** A ucide. **5** Pieire (**7**). **6** (Bis; îoc *mântuire, salvare*) Pieire (**8**). **7** (Îe) **A da ~nii** A condamna la pieire. **8** (Rar) Efemeritate. **9** Pieire (**13**). **10** Pierzanie (**3**).

pierire *sf* vz ***pieire***

pierit, ~ă [At: PSALT. HUR. 109ʳ/13 / V: (reg) ***pirit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pieri***] **1** *a* (Îvp; d. ființe) Mort, de obicei de o moarte violentă, nefirească. **2** *a* (Îvp; îlav) **După ~** După un frate născut mort. **3** *a* (Pop; d. oameni) Slăbit. **4** *a* Palid, livid de spaimă, de durere, de emoție etc. **5** *a* (Pex; fig; d. oameni) Copleșit, distrus de durere, suferință, boală etc. **6** *a* (Bis; înv) Care și-a atras pedeapsa divină pentru păcatul săvârșit Si: (înv) *pieritor* (**11**). **7** *a* Care a încetat să mai existe. **8** *a* Care nu mai este. **9** *a* Care a luat sfârșit, a încetat. **10** *a* Dispărut. **11** *a* (Îvp) Care nu se mai găsește, nu se mai știe unde se află, rătăcit, dispărut fără urmă. **12** *a* (Îvp; pex) Ascuns. **13** *a* (Îvp) Furat. **14** *a* (Rar) Care a ieșit brusc din câmpul vizual al cuiva. **15** *a* Care nu se mai vede. **16** *a* Care s-a făcut nevăzut. **17** *sm* (Pop; lsg; șîc **cel-~**) Sifilis. **18** *s* (Bot; Mol; îac) Cruciuliță (*Senecio vulgaris*). **19** *s* (Bot; reg; îac) Spălăcioasă (*Senecio vernalis*).

pieritor, ~oare [At: CORESI, EV. 217 / V: (îrg) ***~eit~, ~et~, piit~,*** (reg) ***pir~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pieri*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Ființă, colectivitate umană) care este supus(ă) morții Si: *muritor*. **3-4** *smf* (Îls; îla) **~ de foame** (Om) foarte sărac. **5-6** *smf, a* (Îal) (Om) care nu are ce mânca. **7-8** *smf, a* (Îvr) (Persoană) care este în primejdie de moarte. **9** *a* Gata de a pieri. **10** *a* (Reg; d. plante) Care nu s-a dezvoltat suficient Si: *pipernicit*. **11** *a* (Bis; înv) Care și-a atras osânda veșnică, pedeapsa divină pentru păcatele săvârșite Si: (înv) *pierit* (**6**). **12** *a* Care este supus stricăciunii, distrugerii, nimicirii. **13** *a* Care dispare. **14** *a* Care se risipește. **15** *a* Care nu durează Si: *trecător, efemer*, (înv) *piericios* (**3**). **16** *a* (Înv; d. bunuri materiale) Care poate fi înstrăinat, confiscat, luat din proprietatea cuiva, scos la vânzare. **17-18** *a, av* (Îrg; d. bunuri materiale) (Care este) dat, luat, moștenit, vândut etc. pentru totdeauna Si: *veșnic, definitiv*.

pieritură *sf* [At: LEX. MARS. 235 / Pl: *~ri* / E: ***pieri*** + *-tură*] **1** (Pop) Om sau animal slab, lipsit de energie și de vigoare, care abia se mai ține pe picioare Si: *căzătură, mortăciune*. **2** (Reg) Semănătură cu plantele rare, pipernicite, rău dezvoltate, din cauza condițiilor nefavorabile. **3** (Pex) Plante de pe o astfel de cultură. **4** (Reg) Cânepă măruntă crescută pe marginea cânepiștii. **5** (Reg) Iarbă rară și mică. **6** (Reg) Loc dintr-o porumbiște în care nu a răsărit porumbul semănat. **7** (Mun) Teren sărac, nerodit, pe care nu crește nimic. **8** (Reg) Pericol, primejdie de moarte. **9** (Pex) Necaz, supărare, greutate, dificultate mare.

pierițiune *sf* vz ***piericiune***

pierot *sm* [At: DN³ / S și: *pierrot* / P și: *piero* / Pl: *~oți* / E: fr ***pierrot***] (Frm) Personaj de pantomimă îmbrăcat în alb și cu o scufie ascuțită pe cap.

piersă *sf* vz ***piersică***

piersăciu, ~ie *a* vz ***piersiciu***

piersăcut, ~ă *a* vz ***piersicuț***

piersăș *sm* vz ***piersic***

piersec *sm* vz ***piersic***

pierseca *v* vz ***piersica***

piersecat, ~ă *a* [At: GR. S. V, 61 / V: ***păresc~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pierseca***] (Pop; rar) Umflat.

piersecă *sf* vz ***piersică***

piersecel *sm* vz ***piersicel***

piersecele *sfp* [At: BORZA, D. 87 / E: ***piersică*** + *-ele*] (Bot; Olt) Papucul-domnișoarei (*Impatiens sultani*).

pierseciu, ~ie *a* vz ***piersiciu***

piersecuță *sf* vz ***piersicuț***

piersec *sm* vz ***piersic***

piersegă *sf* vz ***piersică***

piersic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 241ʳ/17 / V: ***chersâg, chersit, persoc, piarsec, piar~, ~săș, ~sec, ~seg, ~rzic*** / Pl: *~ici* / E: ml ***persicus***] **1** (Reg; șîs *~ de toamnă*) Mic pom din familia rozaceelor, cu frunzele lungi, asemănătoare cu ale migdalului și cu flori trandafirii care apar înaintea frunzelor, cultivat pentru fructele lui comestibile (*Persica vulgaris*). **2** (Pop; îe) **A da (ceva) după ~** A ascunde ceva Si: *a dosi*. **3** (Pfm) **A o lua** (sau **a o aduce**) **după ~** A spune ceva pe ocolite, evitând să spună lucrurilor pe nume Si: *a se eschiva*. **4** (Îae) A căuta un subterfugiu Si: *a se eschiva*. **5** (Îe) **A bate ~ (pe cineva)** A bate foarte tare pe cineva. **6** Lemn al piersicului (**1**), din care se confecționează diverse obiecte. **7** (Bot; reg; șîc **~-sălbatic, ~-pitic**) Migdal pitic (*Amygdalus nana*). **8** (Bot; Trs; Olt; șîc **~-de-vară**) Cais (*Armeniaca vulgaris*). **9** (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

piersica *vt* [At: POLIZU / V: *~seca* / Pzi: *piersic* / E: ***piersică***] **1** (Pop; c. i. oameni, copii) A lovi, a bate tare, provocându-i umflături, bășici pe corp. **2** (Prc) A urzica, a bășica cu o plantă urticantă.

piersicare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~cări* / E: ***piersica***] (Reg) Bătaie care provoacă umflături, bășici pe corp.

piersică *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***piarsecă,*** (reg) ***piersegă*** / Pl: *~ici*, (pop) *~ice* / E: ml ***persica***] **1** Fruct comestibil al piersicului (**1**), cărnos, suculent și parfumat, de formă aproape sferică, acoperit cu o pieliță pufoasă, de culoare gălbuie-roșiatică, cu sâmburele foarte dur și brăzdat de șanțuri. **2** (Reg; d. pânză; îla) **În sâmburul ~cii** Care a fost lucrat cu un anumit model în țesătură, asemenea sâmburelui de piersică. **3** (Trs; Mar; șîs *piersecă de vară*) Caisă.

piersicărie *sf* [At: DEX² / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***piersic*** + *-ărie*] Cultură de piersici.

piersicel *sm* [At: TDRG / V: *~sec~* / Pl: *~cei* / E: ***piersic*** + *-el*] (Bot; reg; mpl) Canale (*Impatiens balsamina*).

piersiciu, ~ie *a* [At: (a. 1808) IORGA S. D. XIII, 63 / V: (îrg) ***~sec~*** / Pl: *~ii* / E: ***piersică*** + *-iu*] De culoarea verde sau roșiatică a piersicii.

piersicuț, ~ă [At: BORZA, D. 18 / V: ***~săc~, ~secuță*** *sf* / Pl: *~i, ~e* / E: ***piersică*** + *-uț*] **1** *sf* (Reg) (Îf *piersecuță*) Caisă. **2** *sf* (Lpl; îf *piersecuțe*) Migdal pitic (*Amygdalus nana*). **3** *a* (Ban; îf *piersăcut*) Frumos ca piersica.

pierzanie *sf* [At: (a. 1840), ap. TDRG / Pl: (rar) *~ii* / E: ***pierde*** + *-anie*] **1-2** (Înv) Pieire (**1-2**). **3** Ucidere în masă Si: *masacru, pierzare* (**3**), (înv) *piericiune* (**10**), (reg) *pieiște* (**3**). **4** (Cu sens atenuat) Primejdie de moarte. **5** Nenorocire. **6** Suferință mare. **7** (Pop) Avort. **8** Decădere morală Si: *desfrâu, perdiție, pierzare* (**14**). **9** (Îvr) Pierdere (**15**).

pierzare *sf* [At: CORESI, EV. 73 / Pl: (îvr) *~zări* / E: ***pierde***] **1-2** (Înv) Pieire (**1-2**). **3** (Înv) Pierzanie (**3**). **4** (Îvp; îs) *Locul (cel) de ~* Loc de execuție a pedepsei capitale. **5** (Îvp; îlv) **A da ~ zării (la ~)** ori (reg) **a scoate la ~** A ucide. **6** (Înv; îe) **A-și pune viața întru ~** A garanta cu prețul vieții. **7** (Îae) A-și pune capul. **8** (Înv; lpl) Spânzurătoare. **9** (Bis; îoc *mântuire, salvare*) Pieire (**8**). **10** (Înv) Pieire (**13**). **11** (Reg; îs) *Marha de ~* Vită de pripas. **12** (Pop; îcn; d. unități de timp; îla) **De ~** Care este risipit în zadar Si: *irosit*. **13** (Îal) Care este de desconsiderat, de neluat în seamă, de lepădat. **14** Pierzanie (**8**).

pierzăciune *sf* [At: PSALT. 181 / Pl: *~ni* / E: ***pierde*** + *-(ă)ciune*] (Îvr) **1-2** Pieire (**1-2**).

pierzător, ~oare [At: COD. VOR. 58/21 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pierde*** + *-ător*] **1** *a* (Îvp) Nimicitor. **2** *a* (Îvp) Vătămător. **3** *a* (Îvp) Ucigaș. **4-5** *smf, a* (Înv) (Persoană) care provoacă pagube, ruină, distrugere. **6-7** *smf, a* (Înv) (Persoană) care provoacă dezordine, răscoală. **8** *a* (Bis; înv; șîs *~ de suflet, la suflet*) Care duce, în urma păcatelor săvârșite, la osândă și la pierderea

vieții veșnice. **9** *sma* Diavol. **10** *a* (Înv) Care cauzează un prejudiciu moral. **11** *a* Care duce la degradare morală Si: *degradant*. **12-13** *smf*, *a* (Persoană) care face pe cineva să încalce principiile morale sau religioase. **14-15** *smf*, *a* (Om) păcătos. **16-17** *smf*, *a* (Om) defăimător, batjocoritor. **18-19** *smf*, *a* (Îdt) (Persoană) care suferă o pagubă, o pierdere materială.

pierzătură *sf* [At: CORESI, EV. 47 / Pl: *~ri* / E: ***pierde*** + *-ătură*] (Îvr) **1** Răutate. **2** Viclenie. **3** Uneltire.

pierzic *sn* vz ***piersic***

pies *sn* vz ***piesă***

piesă *sf* [At: MOLNAR, I. 396 / V: (înv) ***pies*** *sn* / Pl: *~se* / E: fr ***pièce***] **1** (Urmat de determinări ca „de teatru", „teatrală", „dramatică") Operă literară compusă în formă de dialog și destinată să fie reprezentată pe scenă. **2** (Pgn; rar) Operă literară. **3** Compoziție muzicală. **4** Fiecare dintre actele, documentele, însemnările cuprinse într-un dosar, într-o colecție etc. destinate să stabilească un drept sau să facă proba unui fapt. **5** Obiect de valoare, operă de artă etc. expuse într-un muzeu sau făcând parte dintr-o colecție. **6** Obiect sau ființă care face parte dintr-o categorie, dintr-o serie de obiecte sau de ființe identice ori asemănătoare Si: *exemplar*. **7** Fiecare dintre figurile, cu forme caracteristice, ale unor jocuri sportive sau de societate. **8** Fiecare dintre obiectele de îmbrăcăminte care face parte dintr-un ansamblu. **9** Monedă de metal. **10** (Înv; spc) Monedă de 5 lei, care a circulat în trecut. **11** Fiecare dintre armele de artilerie aflate în dotarea unei unități militare, unui stat etc. **12** (Înv) Parte a unei plante, a unei flori. **13** Parte demontabilă a unei mașini, a unui mecanism, a unui instrument, a unei construcții etc. **14** Organ de mașină sau element component al unui mecanism, instrument, aparat al unei instalații. **15** (Îs) *~ de schimb* Monedă de schimb. **16** (Îas) Piesă (**14**) a unei mașini folosită pentru înlocuirea alteia care s-a stricat. **17** (Îs) *~ anatomică* Parte dintr-un cadavru pregătită special pentru disecție și studii anatomice. **18** (Rar; îs) *~ de experiență* Piață de apreciere.

piescioară *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 325 / Pl: *~re* / E: ***piesă*** + *-cioară*] **1-10** (Rar; șhp) Piesuță (**1-10**).

piesciște *sf* [At: DLR / A: nct / Pl: *~ti* / E: nct] (Reg) Loc, pe coasta unui deal, de unde izvorăște un pârâu.

piesetă *sf* [At: SADOVEANU, O. IX, 262 / Pl: *~te* / E: fr ***piécette***] (Frm) Piesă de teatru de proporții reduse, într-un act Si: *scenetă*.

piesuță *sf* [At: CONTEMP. 1966, nr. 1012, 4/2 / Pl: *~țe* / E: ***piesă*** + *-uță*] **1-10** (Șhp) Piesă (**1-3, 5, 7**) (mică) Si: (rar) *piescioară* (**1-10**).

piеștenac *sm* vz ***păstârnac***

pieta *sns* [At: DN[3] / P: *pi-e~* / E: it ***pietà***] Reprezentare, specific catolică, în artele plastice, a Fecioarei, cu trupul lui Iisus adult, după răstignire, pe genunchi sau în brațe.

pietate *sf* [At: CALENDARIU (1794), 34/33 / P: *pi-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***piété***, lat ***pietas, -atis***] **1** (Înv) Milă. **2** (Înv) Îndurare. **3** (Înv) Bunăvoință. **4** (Înv; îs) *Munte de ~* Casă de împrumut prin amanet. **5** Sentiment de duioșie și de respect profund față de cineva sau de ceva Si: (rar) *pioșenie*, *venerație*. **6** Sentiment religios manifestat prin atașament și respect deosebit față de biserică și de practicile ei Si: *cucernicie*, *evlavie*, *religiozitate*, (îiv) *devoțiune*, (rar) *piozitate*.

pietin *sn* [At: ENC. VET. 580 / P: *pi-e~* / Pl: ? / E: fr ***piéten***] Boală contagioasă la oi, care se manifestă prin răni dureroase ale țesutului subcornos, provocând distrugerea progresivă a unghiei.

pietism *sn* [At: POLIZU / P: *pi-e~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***piétisme***] **1** Doctrină ascetică a unei secte protestante care promovează respectarea cu rigurozitate a practicilor religioase, pietatea și misticismul extrem Si: *puritanism*. **2** (Pex) Atitudine, comportare a adepților acestei doctrine Si: *puritanism*. **3** (Îdt; prt) Evlavie ipocrită.

pietist, ~ă [At: POLIZU / P: *pi-e~* / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***piétiste***] **1-2** *smf*, *a* (Adept) al pietismului (**1-2**). **3-4** *a* Privitor (la pietism sau) la pietiști (**1**). **5** *smf* (Îdt; prt) Om evlavios ipocrit.

pieton *sm* [At: FILIMON, O. II, 93 / V: (îvr) ***pedon*** *sm* / P: *pi-e~* / Pl: *~i* / E: fr ***piéton***, it ***pedone***] Persoană care circulă pe jos pe o arteră cu trotuare, străbătută de vehicule Si: *pedestru*, *trecător*.

pietonal, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *pi-e~* / V: (îvr) ***pedo~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: it ***pedonale***] **1** Referitor la pietoni Si: (rar) *pietonier* (**1**). **2** Al pietonilor Si: *pietonier* (**2**).

pietonier, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *pi-e-to-ni-er* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***piétonier***] (Rar) **1-2** Pietonal (**1-2**).

pietor, ~oare *a* vz ***pieritor***

pietos, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I, 212 / P: *~pi-e~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: it ***pitoso***] (Înv) **1** Evlavios. **2** Plin de afecțiune și de respect față de cineva. **3** Pătruns de venerație pentru cineva sau ceva. **4** Milos.

pietoso *av* [At: DN[3] / P: *pi-e~* / E: it ***pietoso***] (Muz; indică modul de execuție) **1** Trist. **2** Pios.

pietrai *si* [At: BĂCESCU, PĂS. 128 / E: ***piatră*** + *-ai*] (Orn; reg) Prundăraș (*Charadrius dubius*).

pietrar [At: HERODOT (1645), 125 / V: (reg) ***pit~*** / Pl: *~i* / E: ***piatră*** + *-ar*] **1** *sm* Muncitor calificat în prelucrarea pietrei pentru construcții. **2** *sm* Cioplitor în piatră. **3** (Înv; Mol) Zidar în piatră. **4** *sm* (Mol) Sobar. **5** *sm* (Rar) Pavator care pavează cu blocuri cubice de piatră. **6** *s* (Trs) Porțiune de teren cu multe pietre sau acoperită cu piatră sfărâmată. **7** *sn* (Reg) Soclu de piatră sau de cărămidă la cuptoarele de pâine țărănești. **8** *s* (Reg) Adăpost din lespezi de piatră construit pentru oi pe vârful muntelui. **9** *s* (Reg) Vânt care bate dinspre nord. **10** *sm* Pește de mărime mijlocie, de forma unui fus, cu pete negricioase pe spate, cu burta și aripioarele bătând în gălbui, care trăiește în ape adânci cu fundul pietros sau nisipos Si: (reg) *fus*, *râp*, *sula-ciobanului*, *sula* (*Aspro zingel*). **11-12** *sm* (Iht; reg) Porcușor (*Gobio uranascopus* și *kessleri*). **13** *sm* (Șîc **~de-munte, ~de-mare, ~sur-comun**) Pasăre de mărime mijlocie, cenușie pe spate și cu o pată albă pe frunte, care trăiește mai ales prin locuri stâncoase și nisipoase, hrănindu-se cu insecte Si: (rar) *pietroșel-sur*, (reg) *codabiță*, *pietroaică* (**2**)*-sură*, *pițigoice* (**1**) (*Oenanthe oenanthe*). **14** *sm* (Șîc **~negru**) Pasăre cu aripile și spatele negre, cu abdomenul alb Si: (reg) *pietrean*[2], *pietroică* (**1**)*-neagră*, *pițigoice* (**2**) (*Oneanthe pleschanka*). **15** *sm* (Orn) Pietroșel (*Petronia stulta*). **16** *sm* (Orn) Prundăraș (*Charadrius dubius*). **17** *sn* (Orn; reg) Lăstun (*Delichon urbica*). **18** *sm* (Orn) Prigorie (*Meoops apiaster*). **19** *sm* (Orn; reg) Pescărel (*Cinclus cinclus*). **20** *sm* (Orn; reg) Cânepar (*Carduelis cannabina*). **21** *sm* (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). **22** *sm* (Mpl; în superstiții) Persoană despre care se crede că ar fi înzestrată cu puterea de a opri sau de a îndepărta grindina.

pietrărie[1] *sf* [At: I. IONESCU, C. 40/7 / Pl: *~ii* / E: ***piatră*** + *-ărie*] **1** Carieră de piatră. **2** (Csc) Mulțime de pietre. **3** Loc pietros. **4** (Spc) Grohotiș. **5** Zid de piatră. **6** Parte din piatră a unui perete. **7** (Fam; csc) Mulțime de pietre prețioase. **8** (Îvr; lpl) Îngrășăminte artificiale pentru sol, pe bază de calcar.

pietrărie[2] *sf* [At: PHILIPPIDE, P. 61 / Pl: *~ii* / E: ***pietrar*** + *-ie*] **1-5** Meserie de pietrar (**1-5**).

pietrăriță *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 128 / Pl: *~țe* / E: ***pietrar*** + *-iță*] (Orn; Trs) Codobatură (*Motacilla alba*).

pietreală *sf* [At: MUSCEL, 49 / Pl: *~ele* / E: ***piatră*** + *-eală*] **1** (Reg) Boală caracterizată prin întărirea unui organ sau a unei regiuni a corpului. **2** (Mun) Soluție preparată din zeamă de varză în care s-a dizolvat piatra-acră, folosită pentru fixarea culorilor pe ouăle de Paști.

pietrean[1] *sm* [At: NECULCE, L. 13 / Pl: *~eni* / E: ***Piatra*** + *-ean*] **1-2** Persoană care (face parte din populația de bază a orașului Piatra-Neamț sau) este originară de acolo. **3** (Lpl) Populație care locuiește în Piatra-Neamț.

pietrean[2] *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~eni* / E: ***piatră*** + *-ean*] (Orn; Mol) Pietrar (**14**) (*Oenanthe pleschanka*).

pietrelui *vt* [At: SFC IV, 132 / Pzi: *~esc* / E: ***piatră*** + *-ălui*] (Reg; c. i. șosele, străzi, curți etc.) A pietrui (**1**).

pietreluit, ~ă [At: SĂM. III, 142 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pietrelui***] (Reg; d. șosele, străzi, curți etc.) Pietruit.

pietricea *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 211[v]/27 / V: (reg) ***~ceană***, ***pitricele*** *sfp* / Pl: *~cele* / E: ***piatră*** + *-icea*] **1-10** (Șhp) Pietricică (**1-10**).

11 (Art; șîcs *de-a ~ua, de-a ~elele, în ~ele*) De-a pietrele (44). 12 (Bot; reg) Agurijoară (*Portulaca grandiflora*). 13 (Bot; lpl) Garofițe-de-grădină (*Dianthus barbatus*). 14 (Îc) **~le-albe** Planta *Dianthus simonkaianus*. 15 (Îc) **~le roșii** Planta *Dianthus saxigenus*.

pietriceauă *sf* vz ***pietricică***

pietrici [At: MAT. FOLK. 384 / Pzi: *~cesc* / E: ***pietricea***] 1 *vr* (D. zăpada care se topește) A se face zgrunțuroasă. 2 *vr* A se întări. 3 *vt* (C. i. șosele, străzi, curți etc.) A pietrui (1).

pietricică *sf* [At: CREANGĂ, O. 167 / Pl: (rar) *~ici* / E: ***pietricea*** css] **1-10** (Șhp) Piatră (**1-3, 48-49**) (mică) Si: *pietricea* (**1-10**), *pietrișoară* (**1-10**), *pietrucele* (**1-10**), *pietruță* (**1-10**). 11 (Art.; îcs) *De-a ~ca* De-a pietrele (44). 12 (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

pietrifica *v* vz ***petrifica***

pietrificare *sf* vz ***petrificare***

pietrificat, ~ă *a* vz ***petrificat***

pietrificație *sf* vz ***petrificație***

pietrime *sf* [At: SFC III, 57 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***piatră*** + *-ime*] (Rar; csc) Mulțime, grămadă de pietre.

pietriș *sn* [At: N. TEST. (1648), 16ᵛ/28 / Pl: *~uri* / E: ***piatră*** + *-iș*] 1 (Îvp) Pământ, teren pietros, mai rar nisipos, neproductiv, sterp. 2 (Csc) Rocă mobilă construită din fragmente de alte roci și de minerale, cu dimensiunile cuprinse între 2 milimetri și 20 de centimetri, care se formează pe litoralul mării, în albiile râurilor curgătoare, în regiunile ocupate de ghețari etc. Si: *prund, prundiș*. 3 Pietriș (2) mai mărunt provenit din albiile râurilor, din cariere sau din piatră sfărâmată și folosit la prepararea unor betoane, pentru pietruirea drumurilor, ca material de umplutură.

pietrișoară *sf* [At: LEX. MARS. 222 / Pl: *~re* / E: ***piatră*** + *-ișoară*] **1-10** (Înv; șhp) Pietricică (**1-10**).

pietroaică *sf* vz ***pietroică***

pietroc¹ *sm* vz ***pitroc¹***

pietroc² *s* [At: ALR SN V, h 1451/310 / Pl: nct / E: ***piatră*** + *-oc*] **1-10** (Reg; șdp) Pietroi (**1-10**).

pietroci *sn* vz ***pitur¹***

pietroi *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX / Pl: *~oaie* / E: ***piatră*** + *-oi*] **1-10** (Șdp) Piatră (**1-3, 48-49**) (mare) Si: *bolovan*, (reg) *pietroc²* (**1-10**). 11 (Reg; îe) **A-i lua (cuiva) ~ul de pe varză** A scăpa pe cineva de sărăcie. 12 (Reg) **Coace un ~** Se spune despre cineva care stă mult pe unde se duce.

pietroică *sf* [At: DOMBROWSKI, P. 377 / V: ***~oai~*** / Pl: ? / E: ***pietroi*** + *-că*] 1 (Orn; reg; îc) **~-neagră** Pietrar (14) (*Oenanthe pleschanka*). 2 (Orn; îc) **Pietroaică-sură** Pietrar (13) (*Oenanthe oenanthe*).

pietros, ~oasă [At: N. COSTIN, ap. LET. I A, 110/31 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***piatră*** + *-os* cf lat *petrossus*] 1 *a* (D. terenuri, drumuri etc.) Cu multe pietre. 2 *a* Plin de pietre. 3 *a* (D. pământ) Care conține piatră. 4 *a* Care este neproductiv, sterp, din cauza pietrelor. 5 *a* (Îrg; d. obiecte) Care este alcătuit, făcut, construit din piatră. 6 *a* (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Care este tare ca piatra. 7 *a* (Pex) Care este plin de putere Si: *robust, voinic*. 8 *a* (D. fructe) Care are miezul consistent, tare, suculent, cărnos. 9 *a* (Îrg; d. vin și d. unele fructe) Care are gust astringent sau amărui Si: (reg) *ciumărât*. 10 *sm* (Reg; lsg; art.) Vânt care bate dinspre sud Si: (reg) *sărăcilă*. 11-12 *sm* (Iht; reg) Porcușor (*Gobio kessleri* și *uranoscopus*).

pietroșel [At: ANTIPA, F. I. 215 / V: (reg) ***~ruș~, pitrocel, pitr~*** / Pl: *~ei* / E: ***pietros*** + *-el*] 1 *sm* Pasăre de culoare cafenie, cu coada și capul cenușii și cu pete galbene pe gât, care trăiește mai ales în regiunile de munte Si: (reg) *pietrar* (**15**) (*Petronia stula*). 2 *sn* (Orn; reg; șîc **~-de-țărmuri**) Rostogolitor-de-piatră (*Arenaria interpres*). 3 *sm* (Orn; reg; șîc **~-roșu, ~-cânepiu**) Cânepar (*Carduelis cannabina*). 4 *sm* (Orn; reg) Gușă-roșie (*Erithacus rubecula*). 5 *sm* (Orn; reg) Mărăcinar (*Saxicola torquata rubecola*). 6 *sm* (Orn; reg) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*). 7 *sm* (Reg) Pasărea *Fringilla cannabina*. 8 *sm* (Orn; rar; îc) **~-sur** Pietrar (13) (*Oenanthe oenanthe*). 9 *sm* Pește de culoare cafenie închisă pe spate și galbenă pe burtă, cu pete (*Umbra krameri*). 10-11 *sm* (Iht; reg) Porcușor (*Gobio uranoscopus* și *kessleri*). 12 *sm* (Iht; reg) Pălămidă-de-baltă (*Pungitius platygaster*). 13 *sm* (Rar) Peștele *Cyprinus alburnus*. 14 *a* (Trs; îs) *Mere ~e* Varietate inferioară de mere cu gust astringent.

pietroșie *sf* [At: I. IONESCU, C. 198/28 / Pl: (rar) *~ii* / E: ***pietros*** + *-ie*] (Înv) Calitate a vinului de a fi pietros (9).

pietrucele *sfp* [At: BULET. GRĂD. BOT. V, 57 / E: ***piatră*** + *-ucele*] (Reg) **1-10** (Șhp) Pietricică (**1-10**). 11 (Îcs) *La ~* De-a pietrele (44). 12 (Bot) Garofiță-de-grădină (*Dianthus barbatus*). 13 (Bot) Arșinic (*Lychnis chalcedonica*).

pietrui *vt* [At: DDRF / Pzi: *~esc*, (reg) *pietrui* / E: ***piatră*** + *-ui*] 1 (C. i. șosele, străzi, curți etc.) A acoperi cu dale sau cuburi de piatră Si: (reg) *a pietrelui, a pietrici* Vz *pava*. 2 (Reg; c. i. fântâni) A acoperi cu piatră pereții interiori sau exteriori. 3 (Reg; c. i. plante) A stropi cu soluție de piatră-vânătă.

pietruială *sf* [At: CHEST. II, 90/191 / Pl: *~ieli* / E: ***pietrui*** + *-eală*] (Reg) Parte de zidărie care alcătuiește temelia casei și pe care se pun tălpile.

pietruire *sf* [At: I. BOTEZ, B. I, 189 / Pl: *~ri* / E: ***pietrui***] 1 Pavare a străzilor, curților, șoselelor cu dale sau cuburi de piatră. 2 Acoperire cu piatră a pereților interiori sau exteriori ai unei fântâni. 3 Stropire a plantelor cu soluție de piatră-vânătă.

pietruit, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, O. A. 153 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pietrui***] (D. șosele, străzi, curți etc.) Acoperit cu piatră Si: (reg) *pietreluit* Vz *pavat*.

pietruș [At: BĂCESCU, PĂS. 128 / Pl: (2) *~i* / E: ***piatră*** + *-uș*] 1 *s* (Mol) Nisip amestecat cu pietriș, pe malul unui râu. 2 *sm* (Orn; reg) Gușă-roșie (*Erithacus rubecula rubecula*).

pietrușel *sm* vz ***pietroșel***

pietruță *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 142 / Pl: *~țe* / E: ***piatră*** + *-uță*] **1-10** (Trs; Mol; șhp) Pietricică (**1-10**). 11 (Îcs) *De-a ~țele* sau *în ~țe* De-a pietrele (44).

pieuci *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Olt; d. oameni) 1 A slăbi. 2 A se urâți.

pieuna *vi* [At: LUNGIANU, ap. CADE / Pzi: 3 *piaună* / E: fo] 1 (Reg; d. pui de păsări) A piui¹ (1). 2 (Ban; d. urechi) A țiui.

pieunat *sn* [At: LUNGIANU, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: ***pieuna***] (Reg) Piuitură (1).

pievită *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: nct] (Mun) Zăvor de lemn.

piez¹ *sm* vz ***piază***

piez² *sm* [At: DN³ / P: *pi-ez* / Pl: *~i* / E: fr ***pièze***] Unitate de măsură pentru presiune corespunzătoare unei forțe de un sten pe metru pătrat.

piezântin *s* vz ***piezântin***

piezășit, ~ă *a* vz ***piezișat***

piezeaș, ~ă *av, a* vz ***pieziș***

piezeș, ~ă *a* vz ***pieziș***

piezi *vt* [At: SCL 1969, 333 / Pzi: *~zesc* / E: ***piază***] (Reg) A prevesti ceva rău.

pieziș, ~ă [At: (a. 1766) URICARIUL, XIX, 33 / V: ***piaz~, ~zeaș***, (înv) ***~zeș, pizăș, piziș*** / E: ***piez*** + *-iș*] **1-2** *av, a* (În mod) înclinat, oblic, diagonal față de o dreaptă sau de un plan Si: *piezișat* (**1-2**). **3-4** *a, av* (Pex) (Care este) strâmb Si: *piezișat* (**3-4**). **5-6** *av* (Îljv) **În ~ și (în) curmeziș** (Care se petrece) în toate părțile, în lung și în lat Si: *pretutindeni*. 7 *av* (Îe) **A zâmbi ~** A zâmbi din colțul gurii cu ironie, cu răutate, cu amărăciune etc. 8 *sf* (Mat; înv) Diagonală. **9-10** *a, av* (Care se află) în sau cu pantă foarte repede Si: *abrupt, prăpăstios*. 11 *sn* (Îvr) Povârniș repede. **12-13** *av, a* (Fig; îoc *direct, deschis*) (În mod) ocolit, indirect. **14-15** *a, av* (Pex) (Care are loc) pe ascuns, pe furiș Si: *tainic*. **16-17** *a, av* (D. privire) (Care este, se face etc.) lateral, dintr-o sau într-o parte. **18-19** *a, av* (D. privire) (Care este) sașiu. **20-21** *a, av* (Fig) (Care are loc) pe furiș. **22-23** *av, a* (În mod) bănuitor. **24-25** *a, av* (Care se face) cu răutate. **26-27** *a, av* (Care se face) cu dușmănie. **28-29** *a, av* (Care se face) cu rea-voință. **30** *av* (Îe) **A vedea (ceva) ~** A aprecia ceva în mod subiectiv, greșit, denaturat. **31** *sn* (Reg) Bârnă care se pune deasupra ușorilor unei uși sau a unei ferestre, pentru a consolida peretele.

piezișa *vt* [At: LM / Pzi: *~șez* / E: ***pieziș***] (Rar) A tăia pieziș (1).

piezișat, ~ă *av, a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: *~zâșit~* / Pl. *~ați, ~e* / E: ***piezișa***] (Înv) **1-4** Pieziș (**1-4**).

piezișea *sf* [At: TDRG / Pl: *~ele* / E: ***pieziș*** + *-ea*] (Mol) Povârniș.

piezișime *sf* [At: ELEM. G. 16/6 / Pl: *~mi* / E: ***pieziș*** + *-ime*] (Înv) **1** Înclinare față de o dreaptă sau față de un plan. **2** Diagonală. **3** Direcție de deplasare oblică.

piezișitate *sf* [At: URSU, T. Ș. 244 / Pl: *~tăți* / E: ***pieziș*** + *-itate*] (Îvr) Oblicitate.

piezo- [At: DN³ / P: *pie-zo-* / E: fr ***piézo-***, it ***piezo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Presiune. **2** Comprimare.

piezoceramic, ~ă [At: DEX² / P: *pie~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***piézo-céramique***] **1** *sf* Grup de ceramice piezoelectrice folosite în construcția rezonatoarelor și a filtrelor de calitate, a dozelor de pick-up, a traductoarelor de ultrasunete etc. **2** *a* Care se referă la piezoceramică (**1**).

piezoelectric, ~ă *a* [At: DER / P: *pie-zo-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***piézo-électrique***] (Fiz) **1-2** Care se referă la piezoelectricitate (**1-2**). **3-4** Care aparține piezoelectricității (**1-2**).

piezoelectricitate *sf* [At: DER / P: *pie-zo-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***piézo-électricité***] (Fiz) **1** Proprietate a unor cristale ionice de a se polariza electric sub acțiunea unei deformări mecanice sau de a se deforma sub acțiunea unui câmp electric exterior. **2** Totalitate a fenomenelor electrice produse prin presiunea sau prin deformările exercitate asupra unor anumite corpuri.

piezograf *sn* [At: DN³ / P: *pie~* / Pl: *~e* / E: fr ***piézographe***] Aparat pentru măsurarea presiunilor sau a forțelor vibratoare prin metoda piezoelectrică.

piezografie *sf* [At: DN³ / P: *pie~* / Pl: *~ii* / E: fr ***piézographie***] Înregistrare grafică cu ajutorul piezografului.

piezogramă *sf* [At: DN³ / P: *pie~* / Pl: *~me* / E: fr ***piézogramme***] Curbă obținută la piezograf.

piezometric, ~ă *a* [At: DN³ / P: *pie~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***piézométrique***] Care se referă la piezometrie (**2**).

piezometrie *sf* [At: DN³ / P: *pie~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***piézométrie***] **1** Măsurare a presiunilor ridicate. **2** Ramură a fizicii care studiază compresibilitatea lichidelor.

piezometru *sn* [At: MARIN, F. 370/22 / P: *pie~* / Pl: *~re* / E: fr ***piezomètre***] (Fiz) Instrument cu care se măsoară gradul de compresibilitate a lichidelor sau se determină presiunea statică a fluidelor.

piezooscilator *sn* [At: DN³ / P: *pie-zo-os~* / Pl: *~oare* / E: it ***piezooscillatore***] (Fiz) Oscilator electronic care folosește ca element rezonator un cristal de cuarț.

piezorezistivitate *sf* [At: DN³ / P: *pie~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***piézoresistivité***] Proprietate a unor materiale de a-și varia rezistența la deformări elastice.

piezoterapie *sf* [At: DN³ / P: *pie~* / Pl: *~ii* / E: fr ***piézothérapie***] (Med) Aplicare terapeutică a presiunilor intratoracice în cura afecțiunilor pulmonare.

pif *i* [At. BUL. FIL. IV, 188 / E: fo] (Îcr *paf, puf*) Cuvânt care imită zgomotul produs de o împușcătură, de o explozie etc.

pifan *sm* [At: BUL. FIL. IV, 188 / Pl: *~i* / E: ***pifă*** + *-an*] (Fam; irn) Infanterist.

pifă *sf* [At: BUL. FIL. IV, 188 / Pl: *~fe* / E: cf ger *Piff* „infanterist"] (Fam; irn) Infanterie.

pifănie *sf* [At: DLR / Pl: *~ii* / E: ***pifan*** + *-ist*] (Fam; irn) Infanterie.

pifist *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~iști* / E: ***pifă*** + *-ist*] (Rar; irn) Infanterist.

pîfniță *sf* vz ***pivniță***

piftea *sf* vz ***chiftea***

pifteluță *sf* vz ***chifteluță***

pifti *v* vz ***chifti***

piftie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 25ᵛ/17 / V: (înv) ***~ire, ~tui*** *sfp*, ***pihtire***, (reg) ***piptii*** *sfp* / A și: (reg) *piftie* / Pl: *~ii* / E. bg ***пихтия***, ngr ***πηχτή***] **1** Mâncare din oase, în special de la picioare, din cartilage și din carne de porc, de vițel sau de pasăre, fierte timp îndelungat într-o zeamă cu usturoi care, prin răcire, se încheagă și devine gelatinoasă Si: *răcituri*, (reg) *aituri, cotoroage, înghețătură, piciorong, pistoseli, răsol, reci, tremurici*. **2** (Reg; îe) **A avea carnea ~** A fi foarte obosit. **3** (Îe) **A face ~ pe** (sau **din**) **cineva** sau **a-i face (cuiva) pielea ~ii** A bate foarte tare pe cineva. **4** (Reg; lpl) Oase, carne a picioarelor și a capului din care se face piftia (**1**).

piftier *sm* [At: M. I. CARAGIALE, C. 80 / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: ***piftie*** + *-ar*] (Rar) **1-2** Persoană care (face și) vinde piftie (**1**).

piftii *vr* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: 3 *~ește* / E: ***piftie***] (Reg) A se închega ca piftia (**1**) Si: (îvr) *a se piftui²*.

piftios, ~oasă *a* [At: H XI, 323 / P: *~ti-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***piftie*** + *-os*] (Reg; d. terenuri) Moale ca piftia (**1**).

piftire *sf* vz ***piftie***

piftui¹ *sfp* vz ***piftie***

piftui² *vr* [At: ANON. CAR. / Pzi: 3 *~ește* / E: ***piftie*** + *-ui*] (Îvr) A se închega ca piftia (**1**) Si: (reg) *a se piftii*.

pigală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~le* / E: pvb ***pigăli***] (Mun) Migală.

pigăleală *sf* vz ***piguleală***

pigăli *sf* vz ***pigul***

pigălit¹, ~ă *sn* vz ***pigulit¹***

pigălit², ~ă *a* vz ***pigulit²***

pigălitură *sf* vz ***pigulitură***

pigidig *sm* vz ***bidiviu***

piglais *sn* [At: PRIBEAGUL, P. R. 57 / V: ***biglaiză*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ger ***Bügeleisen***] (Reg) Fier de călcat.

piglăzău *sn* vz ***țiglăzău***

piglu *vt* [At: ALR SN IV, h 1232 / Pl: *~uri* / E: pvb ***piglui***] (Ban) Fier de călcat.

piglui *vt* [At: CV 1951, nr. 6, 29 / Pzi: *~esc, piglui* / E: cf ger *bügeln*] **1** (Ban; c. i. rufe, haine etc.) A călca cu fierul de călcat. **2** (Reg; fig; c. i. oameni) A-și bate joc Si: *a zeflemisi*.

pigluit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 41 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***piguli***] (Reg) **1** (D. rufe, haine etc.) Călcat cu fierul de călcat. **2** (Fig; d. oameni) Năzuros.

pigment *sm* [At: ALBINEȚ, M. 178/2 / Pl: *~nți* / E: fr ***pigment***] **1** Substanță colorată naturală produsă de celulele plantelor și ale animalelor și care colorează în mod specific țesuturile sau lichidele organice ale acestora Vz *bilirubină, clorofilă, hemoglobină, melanină, urobilină*. **2** Particulă solidă, colorată, insolubilă în mediul în care este suspendată, utilizată în industria pentru colorare. **3** (Îs) *~nți biliari* Pigmenți (**1**) care sunt produși în organismul animal și care se găsesc localizați în vezica biliară.

pigmenta [At: TEODOREANU, M. II, 439 / Pzi: *~tez* / E: fr ***pigmenter***] **1** *vr* (D. celule, țesuturi, părți ale plantelor și animalelor etc.) A se colora datorită pigmenților (**1**) care se formează prin acțiunea soarelui, în urma unor tulburări funcționale etc. **2** *vt* (C. i. fibre textile, țesături etc.) A colora cu pigmenți (**2**).

pigmentar, ~ă *a* [At: PARHON, B. 63 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pigmentaire***] (Rar) **1-2** Pigmentat (**1-2**).

pigmentare *sf* [At: PARHON, B. 36 / Pl: *~tări* / E: ***pigmenta***] **1** Colorare a celulelor, țesuturilor etc. datorită pigmenților (**1**) care se formează sub acțiunea soarelui, în urma unor tulburări funcționale etc. Si: *pigmentație* (**1**). **2** Colorare cu pigmenți (**2**) a fibrelor textile, țesăturilor etc.

pigmentat, ~ă *a* [At: PARHON, B. 20 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pigmenta***] (D. celule, țesuturi etc.) **1** Care conține pigmenți (**1**) Si: (rar) *pigmentar* (**1**). **2** (D. textile) Colorat cu pigmenți (**2**) Si: (rar) *pigmentar* (**2**).

pigmentație *sf* [At: DM / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pigmentation***] **1** Pigmentare (**1**). **2** Mod în care apar colorate țesuturile etc. în urma pigmentării (**1**).

pigmentațiune *sf* vz ***pigmentație***

pigmentogen, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pigmentogène***] Care produce pigmenți (**1**).

pigmentogeneză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: lat ***pigmentum*** + ***genesis***] Proces fiziologic de formare a pigmenților (**1**).

pigmeu, ~ce [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***pygmée***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparține unor populații din Africa Centrală, din bazinul fluviului Congo, cu înălțimea medie sub un metru și jumătate Si: *pitic* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Pgn) (Persoană) de statură foarte mică Si: *bondoc, pitic* (**5-6**). **5** *smf* (Mit) Persoană care aparținea unei populații de pitici despre care se credea, în antichitate, că locuiește în ținuturi îndepărtate. **6** *smf* (Fig) Pitic (**9**).

pigmez *sn* vz ***pecmez***

pigneală *sf* vz ***picneală***

pigni *v* vz ***picni***

pignit, ~ă *a* vz ***picnit***

pigniță *sf* vz ***pivniță***

pigoli *v* vz ***piguli***

pigui *vt* [At: GL. OLT. / Pzi: *pigui* / E: ns cf *piclui*] (C. i. făina) A cerne.

piguleală *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 68 / V: ***~găl~*** / Pl: *~eli* / E: ***piguli*** + *-eală*] (Reg) **1** Strângere cu migală Si: *pigulitură* (**1**). **2** (Pex) Migală.

piguli *vt* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~găl~, ~gol~*** (Pzi: 6 și *pigoale*) ***ping~*** / Pzi: *~lesc*, (reg) *pigul* / E: ns cf *ciuguli*] **1** (Îrg; c. i. materii) A lua din când în când câte puțin din ceva. **2** (C. i. obiecte mărunte) A strânge cu migală. **3** (Mun) A migăli. **4** (Olt; Mun) A curăța de buruieni Si: *a plivi*. **5** (Reg; fam) A înșela câte puțin, pe nesimțite. **6** (Pop; d. păsări) A ciuguli. **7** (Reg) A ciupi de piele Si: *a pișca*.

pigulire *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***piguli***] **1** Luare câte puțin din ceva Si: *pigulit*[1] (**1**). **2** Strângere cu migală a unor obiecte mărunte Si: *pigulit*[1] (**2**). **3** Migălire. **4** Plivire. **5** Ciugulire.

pigulit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / V. (reg) ***~găl~*** / Pl: *~uri* / E: ***piguli***] (Reg) **1-2** Pigulire (**1-2**). **3** Migălire. **4** Plivire. **5** Ciugulire.

pigulit[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / V: ***~gălit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***piguli***] (Reg) **1** (D. realizări ale oamenilor) Migălit[2]. **2** (D. oameni) Migălos.

pigulitor, ~oare *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***piguli*** + *-tor*] (Înv) Care pigulește.

pigulitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~găl~*** / Pl: *~ri* / E: ***piguli*** + *-tură*] (Îrg) **1** Piguleală (**1**). **2** (Pex) Migală.

piha[1] *i* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: fo cf mg *pihá*, rom *phi*] (Trs) **1** Exclamație care exprimă: **1** Mirare. **2** Admirație. **3** Greață. **4** Neplăcere.

piha[2] *sf* vz ***paha***

pihav, ~ă *a* vz ***puhav***

pihă *sf* [At: KLEIN, D. / V: ***pilhă*** / Pl: *~he* / E: mg ***pihe***] **1** (Trs) Puf de pasăre. **2** (Csc) Puf în barbă. **3** (Reg) Scamă.

piheni *vr* [At: T. POPOVICI, S. 183 / Pzi: *~nesc* / E: mg ***pihen***] (Mgm; Trs) A se odihni.

pihlă *sf* vz ***pilhă***[1]

pihlui *v* vz ***pilhui***

pihniță *sf* vz ***pivniță***

pihodă *sf* vz ***pihotă***

pihotaș *sm* [At: POLIZU / V: ***pio~*** / Pl: *~i* / E: ***pihotă*** + *-aș*] (Îrg) **1** Infanterist. **2** Cal înaintaș.

pihotă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I A, 19/20 / V: (îrg) ***pio~***, (înv) ***~odă***, (reg) ***pioată*** / A: (îvr) *pihotá* / Pl: *~te* / E: pn ***piechota***, ucr ***пiхота***, rs ***пехота***] **1-2** (Îrg; lsg; csc) (Unitate militară de) infanterie. **3** (Pgn; reg) Armată. **4** (Olt; îf *piotă*) Mulțime de oameni.

pihtire *sf* vz ***piftie***

piimă *sf* vz ***poem***

piire *sf* vz ***pieire***

piiticesc, ~ească *a* vz ***poeticesc***

piitor, ~oare *a* vz ***pieritor***

pijama *sf* [At: MINULESCU, VERS. 360 / Pl: *~le* / E: fr ***pyjama***] **1** Îmbrăcăminte de casă formată din pantaloni și bluză, care se poartă mai ales noaptea. **2** (Rar) Haină de casă.

pijmătar, ~ă *a* vz ***pizmătar***

pijniță *sf* vz ***pivniță***

pijona *vi* [At: LEXIC. REG. II, 30 / Pzi: *pijon* / E: nct] (Olt) A zăcea.

pil[1] *i* [At: ALECSANDRI, T. 1671 / E: fr ***pille***] Strigăt cu care vânătorul îndeamnă câinele să se arunce asupra vânatului Si: *apucă!, prinde! șo!*

pil[2] *i* [At: VÂN. PESC. noiembrie 1961, 11 / E: fo] (Are) Cuvânt care imită strigătul sitarilor.

pil[3] *sn* [At: GORJAN, H. I, 75/8 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Bici cu codiriștea scurtă, făcut din curele împletite sau din vână de bou Si: *biciușcă, cravașă*, (reg) *gârbaci, harapnic, pilac*. **2** Pisălog (**1**).

pil[4] *sn* [At: (a. 1778) FURNICĂ, I. C. 68 / Pl: *~uri* / E: ger ***Pille***] (Îvr) Pilulă (**1**).

pilac *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ace* / E: ***pil***[3] + *-ac*] (Mun) Pil[3] (**1**).

pilaci, ~ce *a* [At: CREANGĂ, O. 253 / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***pili***[2] + *-aci*] (Fam; d. oameni) **1** Care se îmbată des Si: *bețiv*. **2** Căruia îi place să bea Si: *bețiv*.

pilaf *sn* [At: CR (1848), 16[2]/32 / V: (reg) ***~at, ~au, ~av*** / Pl: *~uri* / E: tc ***pilâv***, ngr ***πιλάφι***] **1** Mâncare pregătită din orez sau din arpacaș, de obicei cu carne de pasăre, de vită, sau cu legume, ciuperci etc. Si: (reg) *plachie*. **2** (Îc) **A face (pe cineva)** ~ A bate foarte tare. **3** (Îae) A nimici pe cineva. **4** (Îc) **A făgădui (ciuva) munți de ~** A promite cuiva foarte mult. **5** (Bot; reg; îf *pilau*) Orez[1] (*Oryza sativa*).

pilafciu *sm* vz ***pilafgiu***

pilafgiu *sm* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 606 / V: ***~ciu*** / Pl: *~ii* / E: ***pilaf*** + *-giu*] **1-2** (Înv) Persoană care (făcea sau) vindea pilaf (**1**). **3** (Gmț) Persoană căreia îi place pilaful (**1**). **4** (Dep) Turc.

pilagără *sf* vz ***pelagră***

pilangiu *sm* [At: BL II, 180 / Pl: *~ii* / E: ***pili***[2] + *-angiu*] (Fam) Om bețiv.

pilar *sm* [At: DR. IV, 1558 / Pl: *~i* / E: srb ***piljar***] (Ban; Trs) **1-2** Negustor (ambulant) de zarzavaturi Vz *precupeț*.

pilargoane *sf* vz ***pelargonie***

pilargone *sf* vz ***pelargonie***

pilargonie *sf* vz ***pelargonie***

pilastru *sm* [At. HELIADE, O. 316 / Pl: *~aștri* și (înv, *sn*) *~uri* / E: fr ***pilastre***, it ***pilastro***] Stâlp paralelipipedic, decorat cu o bază și un capitel, care servește ca element de ornamentație sau de consolidare a unui zid, a unui perete de lemn etc., cu care face corp comun Vz *coloană*.

pilat *sn* vz ***pilaf***

pilau *sn* vz ***pilaf***

pilav *sn* vz ***pilaf***

pilă[1] *sf* [At: (a. 1654) CUV. D. BĂTR. II, 452/20 / Pl: *~le* / E: vsl ***пила***] **1** Unealtă de oțel, de forme variate, prevăzută pe suprafețele exterioare cu un număr de dinți mărunți, care servește la ajustarea manuală sau mecanică a unor obiecte dure Vz *raspa*. **2** (Reg; îe) **A linge ~la** A îndura neajunsuri. **3** (Îae) A duce lipsa unui lucru. **4** (Îae) A se face de rușine. **5** (Îae) A o scrânti. **6** (Reg; îe) **A umbla cu ~la-n tureatcă** A fi oricând gata să comită fapte rele. **7** (Șîs ~ *de unghii*) Ustensilă în formă de lamă cu suprafața crestată, folosită la rotunjirea unghiilor.

pilă[2] *sf* [At: MARIN, PR. I, 178/71 / Pl: *~le* / E: fr ***pile***] **1** (Șîs ~ *electrică*) Dispozitiv alcătuit din doi electrozi introduși într-un electrolit, care transformă energia dezvoltată de un agent în energie chimică. **2** (Îs) ~ *atomică* Ansamblu de instalații care servește la producerea treptată și reglabilă a fisiunii nucleare în lanț. **3** Reactor nuclear. **4** (Iuz) Grămadă de lucruri identice. **5** Picior de pod din piatră, din beton sau din metal. **6** Contrafort de beton care întărește un baraj. **7** (Fam) Sprijin, ajutor (ilegal) dat cuiva de o persoană influentă pentru obținerea unui avantaj. **8** (Fam; pex) Persoană care acordă acest sprijin. **9** (Fam; îe) **A pune** (sau **a băga**) **o ~** (sau **~le**) **(pentru cineva** sau **cuiva)** A interveni în mod abuziv în favoarea cuiva sau pentru sine. **10** (Fam; îae) A solicita o protecție ilegală pentru cineva sau pentru sine. **11** (Fam; îe) **A avea ~le** A se bucura de protecția cuiva.

pilă[3] *sf* [At: H XVIII, 47 / Pl: *~le* / E: lat ***pila***] **1** (Ban; Trs) Minge. **2** (Pex; șîcs *de-a ~la, în ~*) Joc de copii care se joacă cu mingea.

pilări *vi* [At: DRLU / Pzi: *~resc* / E: ***pilar***] (Ban; Trs) A face negoț.

pilăriță *sf* [At: CABA. SĂL. 92 / Pl: *~țe* / E: ***pilar*** + *-iță*] (Ban; Trs) **1-2** Negustoreasă (ambulantă) de zarzavaturi Vz *precupeață*. **3-4** (Reg) Soție de pilar (**1-2**). **5** (Șhp) Om rău de gură Si: *mahalagiu*.

pilc *sn* [At: LB / V: ***pelcă*** *sf*, (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: pn ***pilka***, ucr ***пилка***] (Tip) Val pentru uns literele cu cerneală.

pilcar *sm* [At: (a. 1815) BV III, 133 / V: (îvr) ***pel~*** / Pl: *~i* / E: ***pilc*** + *-ar*] (Tip) Muncitor care lucrează cu pilcul.

pilcă *sf* vz ***pilc***

pildă *sf* [At: PSALT. HUR. 65v/15 / Pl: *~de*, (reg) *~duri* / E: mg ***példa***] **1** Producție literară cu caracter religios sau moralizator, cu o structură apropiată de fabulă Si: *parabolă¹*. **2** (Pex) Maximă. **3** Proverb. **4** Semnificație a unei parabole (**1**) Si: (înv) *pilduire*. **5** (Îvr; îlav) **În ~** Sub pretext Si: *chipurile*. **6** (Îvr; îlpp) **În ~a** Cu aluzie la... **7** (Îal) Pentru. **8** (Reg; îe) **A bate ~duri** A insinua ceva. **9** (Reg; îe) **~ plăcintă** Formulă ironică folosită de cineva pentru a arăta că a înțeles și se simte atins de o aluzie a interlocutorului. **10** (Îe) **A lua ~** (sau **a urma ~da**) A lua exemplu, imitând ceva sau pe cineva. **11** (Îe) **A da ~** A oferi exemplu ce poate servi cuiva drept învățătură, model de urmat, drept termen de comparație. **12** (Îae) A oferi un model ce poate servi ca obiect de imitație sau inspirație în privința formei, aspectului, alcătuirii. **13** (Îlav) **De** (**o** sau **spre**, înv, **pentru** ori, reg, **într-o**) **~** sau (reg) **ca o ~** De exemplu Si: *bunăoară*. **14** Măsură drastică, pedeapsă menită să servească drept avertisment pentru alții. **15** Argument, dovadă concretă Si: *indiciu*, *proba*. **16** (Înv) Reproducere plastică la scară redusă a unui obiect, a unei lucrări artistice, a unei construcții etc. Si: (înv) *izvod*, *machetă*, *model*. **17** (Pex) Plan. **18** (Reg) Ciudă. **19** (Îlpp) **În ~da (cuiva)** Pentru a face cuiva în necaz.

pildi [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~desc* / E: ***pildă***] **1-2** *vi* (Înv) A pildui (**1-3**). **3** *vt* (Mol) A face aluzie la cineva, a înțepa, a atinge cu vorba.

pildos, ~oasă *a* [At: ALR II, 3486/27 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pildă*** + *-os*] (Reg) Care poartă cuiva dușmănie Si: *dușmănos*.

pildui [At: CANTEMIR, IST. 300 / Pzi: *~esc* / E: ***pildă*** + *-ui*] **1** *vi* (Îdt) A spune ceva pe ocolite, folosind anumite simboluri sau alegorii Si: (înv) *a pildi* (**1**). **2** *vi* (Pex) A spune pilde (**1**) Si: (înv) *a pildi* (**2**). **3** *vt* A simboliza ceva Si: *a semnifica*. **4** *vr* (Înv) A lua model de la cineva Si: *a imita*. **5** *vr* A trage o învățătură din ceva sau de la cineva. **6** *vt* (Rar; c. i. oameni) A învăța sau a îndruma prin exemple. **7** *vt* (Înv) A pedepsi aspru, pentru a servi ca exemplu și altora. **8** *vt* (Rar) A ilustra. **9** *vrr* (Reg) A se bănui reciproc de ceva Si: *a se suspecta*.

pilduire *sf* [At: (a. 1826) URICARIUL, I, 381/7 / Pl: *~ri* / E: ***pildui***] **1** Vorbire pe ocolite, folosind anumite simboluri sau alegorii. **2** Povestire a unor pilde (**1**). **3** (Pex) Pildă (**1**). **4** (Pex) Fabulă. **5** Simbolizare. **6** Imitare a unui model oferit de cineva sau de ceva. **7** (Înv) Model. **8** Învățare a cuiva prin oferirea unor exemple. **9** (Înv) Exemplificare. **10** Pedepsire cu asprime, pentru a servi ca exemplu și altora. **11** (Înv) Pedeapsă.

pilduitor, ~oare *a* [At: (a. 1746), ap. TDRG / P: *~du-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pildui*** + *-tor*] **1** (Înv; d. oameni) Care vorbește în pilde. **2** Care spune pilde. **3** (D. povestiri cu conținut alegoric, maxime, proverbe etc.) Care are caracter didactic și moralizator. **4** (D. activitatea, atitudinea oamenilor sau a altor ființe, d. întâmplări, evenimente etc.) Care poate servi drept model pentru cineva. **5** (D. abstracte sau d. acțiuni ale oamenilor) Elocvent.

pileag, ~ă *a* vz ***peleag***

pileală *sf* [At: GORJAN, H. II, 60/35 / Pl: *~eli* / E: ***pilă²*** + *-eală*] (Fam) **1** Consumare de băuturi alcoolice Si: *beție*, *chef*. **2** (Ccr) Băutură alcoolică.

pileat *sm* [At: XENOPOL, I. R. I, 105 / P: *~le-at* / Pl: *~ați*, *~i* / E: lat ***pileati***] Nume dat nobililor daci de către romani.

pileg, ~ă *a* vz ***peleag***

pilhă¹ *sf* [At: ARVINTE, TERM. 159 / V: ***pihlă*** / Pl: *~he* / E: ucr ***пильга***] **1** (Reg) Lemn care se pune de-a curmezișul unui drum de munte, pentru a înlesni tragerea cu vitele a buștenilor la vale. **2** (Plu; Mol) Lemn pus pe capătul dinapoi al unei table de plută, pentru a împiedica desfacerea acestei table în timpul mersului Si: (reg) *cordar*, *căládău*. **3** (Plu; reg) Lemn pus de-a curmezișul apei, pe care se construiește o tablă de plută. **4** (Plu; reg) Bucată de lemn prevăzută la capete cu sârme, funii de tei etc., cu care se leagă pluta la mal. **5** Funie cu care se leagă pluta la mal. **6** (Mar) Capăt de lemn care, la ridicat, se pune sub călcâiul țapinei.

pilhă² *sf* vz ***pihă***

pilhui *vt* [At: ARVINTE, TERM. 159 / V: ***pihlui*** / Pzi: *~esc* / E: ***pilhă¹*** + *-ui*] **1** (Mar; c. i. drumuri de munte) A pune pilhe¹ (**1**) de-a curmezișul, pentru a înlesni tragerea cu vitele a buștenilor la vale. **2** (Reg; c. i. partea dinapoi a unei table de plută) A pune o pilhă¹ (**2**) pentru întăriri. **3** (Buc; c. i. pluta) A lega sau a îndepărta de mal cu ajutorul unei pilhe¹ (**4-5**).

pili¹ *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~lesc* / E: ***pilă¹***] **1** (Fșa; c. i. obiecte dure, de obicei metalice) A prelucra cu ajutorul pilei¹ (**1**). **2** (Îrg; fig; c. i. oameni) A face să devină mai politicos, mai manierat Si: *a cioplí*, *a cizela*, *a șlefui*. **3** *vr* (Buc) A slăbi lucrând mult și făcând eforturi. **4** (Fig; Trs) A fura. **5** A-și rotunji unghiile după tăiere cu ajutorul unei pile¹ (**7**).

pili² [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~lesc* / E: cf țig *pilo*] **1** *vt(a)* (Fam; c. i. băuturi alcoolice) A bea. **2-3** *vr* (Pex) A se îmbăta (ușor). **4** *vt* (Reg) A mânca.

pilier *sn* [At: DN³ / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: fr ***pilier***] **1** Porțiune de zăcământ făcând parte dintr-o exploatare, delimitată de lucrări miniere sau de accidente tectonice și subîmpărțită în panouri. **2** (Spt) Fiecare dintre înaintașii din prima linie, de la jocul de rugbi, care, în grămadă, îl susțin pe taloner.

pilifer, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***pilifère***] (Blg) **1** Care are perișori. **2** (Îs) *Regiune ~ă a rădăcinii* Regiune care poartă perișorii sugători.

piligiu *sm* [At: BL II, 180 / Pl: *~ii* / E: ***pili²*** + *-giu*] (Fam) Om bețiv.

pilin *sm* vz ***pelin***

pilindric, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / A: nct / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ns cf *chibirdic*] (Reg) **1-2** (Foarte) mic.

piling *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Piling***] Noduleț care se formează pe suprafețele expuse frecării ale îmbrăcămintei confecționate din țesături poliamidice.

pilingăzui *vim* [At: ALR SN III, h 799/574 / Pzi: 3 *~ește* / E: mg ***pilinkéz(ik), pilingéz***] (Reg) A ninge.

pilingher *sm* [At: H VIII, 175 / A: nct / Pl: *~i* / E: cf ger *Pilger* „drumeț"] (Reg) Om fără căpătâi.

pilinguță *sf* [At: ALR SN III, h 798/574 / Pl: *~țe* / E: cf mg *pilinke*] (Reg) Fulg de zăpadă.

pilire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***pili¹***] **1** Prelucrare cu ajutorul pilei¹ (**1**) Si: *pilit¹*, (rar) *pilitură* (**1**). **2** (Nob) Erodare. **3** Rotunjire a unghiilor după tăiere cu ajutorul unei pile¹ (**7**) Si: *pilit¹* (**2**).

pilișnic *s* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / A: nct / Pl: nct / E: cf bg ***пиле*** „pui"] (Mun) Coteț în care se dă de mâncare puilor Si: (reg) *puier*.

pilit¹ *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 213 / Pl: *~uri* / E: ***pili²***] **1-2** Pilire (**1**, **3**).

pilit² *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ***pili²***] (Fam) Consum de băuturi alcoolice.

pilit³, ~ă *a* [At: LEX. MARS. 224 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pili¹***] **1** (D. piese, obiecte dure, de obicei de metal) Care a fost ajustat cu ajutorul pilei¹ (**1**). **2** Care rezultă în urma pilirii¹ Cf *pili¹*. **3** (Reg; d. oameni) Slăbit. **4** (Reg; d. oameni) Slab. **5** (D. unghii) Rotunjit (după tăiere) cu ajutorul unei pile¹ (**7**).

pilit⁴, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1950, nr. 186, 1/5 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pili²***] (Fam; d. oameni) **1** Care a consumat băuturi alcoolice. **2-3** (Pex) (Ușor) beat.

pilitor¹ *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: ***pili¹*** + *-tor*] (Înv; Trs) Hoț.

pilitor² *sm* [At: BL II, 180 / Pl: *~i* / E: ***pili²*** + *-tor*] (Rar) Om bețiv.

pilitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 174 / Pl: *~ri* / E: ***pili¹*** + *-tură*] **1** (Rar) Pilire (**1**). **2** (Pex; ccr) Piesă prelucrată prin pilire (**1**). **3** (Lsg csc; udp „de") Sfărâmături ce se desprind dintr-o piesă sau dintr-un obiect de metal în urma operației de pilire (**1**).

pilniță *sf* vz ***pivniță***

pîlniță *sf* vz ***pivniță***

pilocarp *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr *pilocarpe*] Arbore cu flori mari originar din America de Sud, ale cărui frunze conțin policarpină Si: *jaborandi* (*Policarpus*).

pilocarpină *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr *pilocarpine*] (Chm) Alcaloid care se extrage din frunzele unor arbuști tropicali (*Pilocarpus*) și care are diverse utilizări în medicină.

pilon^1 *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~i* și (rar, *sn*) *~oane* / E: fr *pylône*] **1** Construcție care precedă curtea interioară la templele din Egiptul antic și care este alcătuită din două masive puternice de zidărie îmbrăcate în piatră și decorate cu reliefuri, cu hieroglife etc. **2** Element decorativ, în formă de pilastru, așezat de o parte și de alta a unui cap de pod, la intrarea într-un parc, într-o expoziție etc. **3** Stâlp puternic destinat să susțină o construcție sau o parte a unei construcții Vz *pilot*^{2}. **4** Suport de metal, de beton armat sau de lemn care servește la susținerea conductelor și izolatoarelor liniilor electrice aeriene, a antenelor electromagnetice etc.

pilon^2 *sn* vz ***piron***

pilona *vt* [At: DN^2 / Pzi: *~nez* / E: fr *pilonner*] (C. i. umpluturi de pământ sau alte materiale) A îndesa cu maiul^2 sau cu o placă grea.

pilonare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~nări* / E: *pilona*] Îndesare cu maiul^2 a umpluturilor de pământ sau a altor materiale.

piloni *vt* [At: MARIAN, T. 191 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg; csnp) A omorî în bătaie.

pilor *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ă*** *sf*, ***~us*** / A și: *pilor* / Pl: *~e* / E: fr ***pylore***, lat ***pylorus***] Orificiu prin care stomacul comunică cu duodenul Si: (îvr) *ușă*.

*pilor*ă *sf* vz ***pilor***

pilorectomie *sf* [At: DN^3 / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pylorectomie***] (Med) Rezecție a pilorului.

piloric, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***pylorique***] **1** Care aparține pilorului. **2** Referitor la pilor. **3** De pilor.

pilorism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***pylorisme***] (Med) Tendință la spasm a musculaturii pilorului.

pilorită *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***pylorite***] (Med) Inflamație a mucoasei pilorice.

piloriză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***pylorise***] (Bot) Caliptră.

piloroplastie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***pyloroplastie***] (Med) Intervenție chirurgicală de lărgire a sfincterului piloric prin incizia longitudinală și sutura transversală a pilorului.

pilorospasm *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***pylorospasme***] (Med) Spasm al pilorului.

pilorostomie *sf* [At: DN^3 / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pylorostomie***] (Med) Fistulă gastrică practicată la nivelul pilorului și destinată a remedia o stenoză esofagiană.

pilorotomie *sf* [At: DN^3 / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pylorotomie***] (Med) Incizie a pilorului.

pilorus *sn* vz ***pilor***

pilos^1, *~oasă* *a* [At: POLIZU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pilă***^{1} + *-os*] **1** (Pop; d. ființe) Tare, puternic, rezistent la muncă, la greutăți sau la condiții nefavorabile. **2** (Pop; pex; d. oameni) Tenace. **3** (Pop; d. oameni) Răbdător. **4** (Olt; d. oameni) Încăpățânat. **5** (Reg; d. pâine, cozonaci etc.) Care nu este bine copt.

pilos^2, *~oasă* *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***pileux***, lat ***pilosus***] (Ant) **1** Care aparține părului^1. **2** Care se referă la păr^1. **3** Care este caracteristic părului^1. **4** (Bot; d. organele plantelor) Care este acoperit cu păr^1.

pilos^3, *~oasă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pilă***^{2} + *-os*] (Fam) Care are pile^2 (7).

pilostrcie *sf* vz ***pirostrie***

pilostrie *sf* vz ***pirostrie***

piloșie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***pilos***^{1} + *-ie*] (Pop) Calitate de a fi pilos^1 (1) Si: *tărie*, *rezistență*.

pilot^1 *sm* [At: CR (1829), 110^1/3 / Pl: *~oți* / E: fr ***pilote***] **1** Persoană specializată care conduce o aeronavă, navă, mașină de curse etc. **2** Persoană specializată în conducerea navelor în anumite regiuni în care navigația este dificilă Si: *cârmaci*. **3** (Fig) Călăuză. **4** Persoană care conduce sau ajută la conducerea unui vehicul sau a unui convoi de vehicule feroviare prin locuri primejdioase. **5** Îndrumător. **6** (Îs) ~ *(de comandă) automat* Sistem de comandă care conduce automat o navă sau o aeronavă sau care îndeplinește o parte din funcțiile pilotului^1. **7** (Îs) *Stație* (sau *instalație*) ~ Instalație experimentală, în care se fabrică în cantități mici un anumit produs, pentru a urmări procesul de producție. **8** (Îs) *Știință* ~ Știință care orientează, prin noțiunile și metodele ei, alte discipline.

pilot^2 *sm* [At: ANGHEL – IOSIF, C. M. I, 153 / Pl: *~oți* / E: fr ***pilot***] **1** Stâlp de lemn, de oțel sau de beton armat, fixat în pământ în poziție verticală sau înclinată, pentru a transmite la straturile de teren rezistent greutatea construcțiilor de deasupra sau pentru a consolida terenul Vz *pilon*. **2** (Mol) Stâlp în care sunt fixate cozile ciocanelor de piuă. **3** (Reg) Stâlp puternic, fixat în malul unei ape, de care se leagă plutele Si: (reg) *bailon*, *cazâc*, *pociumb*. **4** (Reg) Lemn subțire din care se face coada lopeții de la cârma plutei. **5** (Reg) Stâlp care susține gardul.

pilota [At: LM / Pzi: *~tez* / E: fr ***piloter***] **1** *vt* (C. i. nave, aeronave, locomotive etc.) A conduce în calitate de pilot (1). **2** *vt* (Fig; d. științe; c. i. alte discipline) A orienta prin noțiunile și metodele proprii. **3** *vi* (D. nave, aeronave, locomotive etc.) A-și încetini mersul, din cauza nesiguranței parcursului. **4** *vi* A face manevre.

pilotagiu *sn* vz ***pilotaj***

pilotaj^1 *sn* [At: MO (1860), 636/37 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***pilotage***] **1** Conducere a unei nave, aeronave etc. în calitate de pilot Si: *pilotare* (1). **2** Știință și tehnică de a conduce o astfel de navă Si: *pilotare* (2). **3** Încetinire a vitezei de deplasare unui vehicul, din cauza nesiguranței parcursului Si: *pilotare* (3).

pilotaj^2 *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***pilotage***] Construcție hidrotehnică alcătuită din piloți^2 (1) bătuți în albia unui curs de apă flotabil, servind la dirijarea plutitului liber.

pilotan *sm* [At: ARVINTE, TERM. 160 / Pl: *~i* / E: ***pilot***^{2} + *-an*] (Reg) Lemn de grosime potrivită din care se fabrică hârtie.

pilotare *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~tări* / E: ***pilota***] **1-3** Pilotaj^1 **(1-3)**.

pilotă *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 193/10 / Pl: *~te* / E: nct] **1** Plapumă călduroasă, umplută cu fulgi sau cu puf Si: (reg) *perinoi*, *pernă*. **2** (Pex) Saltea de puf (reg) *perinoi*, *pernă*. **3** (Înv; îe) **A dormi pe ~te** sau (reg) **a crește în ~te** A duce un trai fără griji. **4** (Mol; lsg) Bagaj.

pilotină *sf* [At: BART, E. 77 / Pl: *~ne* / E: fr ***pilotin***] Ambarcație care conduce navele ce intră sau ies dintr-un port și care aduce pilotul^1 pe aceste nave.

pilotuță *sf* [At: MARIAN, NA. 90 / Pl: *~țe* / E: ***pilotă*** + *-uță*] **1-4** (Reg; șhp) Piloțică **(1-4)**.

pilotea *sf* [At: MARIAN, NA. 90 / Pl: *~ele* / E: ***pilotă*** + *-ea*] **1-4** (Reg; șhp) Piloțică **(1-4)**.

piloțică *sf* [At: TDRG / Pl: (rar) *~ici* / E: ***pilotea*** css] **1-4** (Șhp) Pilotă **(1-2)** (mică) Si: (reg) *pilotuță* **(1-4)**, *pilotea* **(1-4)**.

pilozitate *sf* [At: DLR / Pl: *~tăți* / E: fr ***pilosité***] Prezență a părului pe față, pe corpul și pe membrele unei persoane de sex masculin, care constituie unul dintre caracterele ei sexuale secundare.

pilț *s* [At: CV 1951, nr. 5 / Pl: nct / E: ns cf ger *Spritze*] (Reg) Injecție.

piluc *sn* vz ***pilug***

pilug [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 48^v/36 / V: (reg) ***chi~ ~luc, piul~*** / Pl: **(1-4)** *~uge*, **(8-9)** *~ugi* / E: cf *piuă*] **1** *sn* Fiecare dintre ciocanele de la piua de postav Si: (reg) *pisălog* (4). **2** *sn* Pisălog (1). **3** *sn* (Reg) Băț lung, rotund și gros cu care se zdrobesc boabele, semințele etc. în piua de măcinat, de zdrobit sau de tescuit. **4** *sn* (Reg) Băț lung, rotund și gros, la unul din capete cu crestături, cu care se bate brânza în putinei Si: (reg) *brai*. **5** *av* (Fam; îe) **A tunde** (sau **a rade**) **(pe cineva)** ~ A tunde sau a rade pe cineva până la piele. **6** *av* (Îe) **A rămâne** (sau **a fi**) **(gol)** ~ A rămâne sau a fi complet dezbrăcat. **7** *av* (Pex; îae) A rămâne sau a fi extrem de sărac. **8-9** *sm*, *am* (Reg) (Om) sărac. **10** *sn* (Pan; rar) Proteză de lemn a unui picior. **11** *sms* (Bot; Trs) Păpădie (*Taraxacum officinale*).

pilugaș *s* [At: ALR II, 3979/414 / Pl: nct / E: ***pilug*** + *-aș*] **1-8** (Reg; șhp) Pilug (**1-4**) (mic).

pilugă *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ugi* / E: cf *ger Bühnloch*] (Min; Trs; Ban) Scobitură executată în tapla, în vatra sau în pereții unei galerii de mină, ai unui șantier de abataj etc., în care se introduc capetele stâlpilor și ale grinzilor armăturii galeriei.

pilugi *vt* [At: DDRF / Pzi: *~gesc* / E: ***pilug***] (Îdt) A pisa cu pilugul (**2**).

pilulă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 115 / V: (îvr) ***piru~*** / A și: (rar) *pilulă* / Pl: *~le* / E: lat ***pilula***, fr ***pilule***, mg ***pirula***] **1** Mic preparat medicamentos de formă circulară, care se administrează pe cale bucală Si: *drajeu, pastilă*, (pop) *hap*, (îvr) *pil^{1}*. **2** (Îe) **A înghiți o** ~ (sau **~a**) A fi nevoit să suporte un lucru neplăcut. **3** (Pex; îae) A fi păcălit. **4** (Îe) **A face (pe cineva) să înghită o** ~ (sau **~la**) A pune pe cineva într-o situație neplăcută, jenantă. **5** (Îae) A păcăli pe cineva.

pilum *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~uri* / E: lat ***pilum*** cf fr *pilum*] (Ant) Suliță scurtă de aruncat.

pilvă *sf* [At: DLR / Pl: *~ve* / E: ***pilvi***] (Reg) Săpăligă cu care se plivește.

pilvi *v* vz ***plivi***

pim *pp* vz ***prin***

primbiu, ~ie *a* vz ***pembiu***

pimeloză *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ze* / E: it ***pimelosi***] (Liv) Obezitate.

pimiță *sf* vz ***pivniță***

pimnăz *sn* vz ***pecmez***

pimnic *sn* [At: LEXIC REG. II, 30 / Pl: *~ice* / E: cf *pimniță, temnic, zemnic*] (Olt) Magazie construită în prelungirea casei.

pimnicer *sm* vz ***pivnicer***

pimnicioară *sf* vz ***pivnicioară***

pimnicit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 188 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *pipernicit*] (Olt; d. ființe) Pipernicit.

pimniță *sf* vz ***pivniță***

pimpant, ~ă *a* vz ***pimpant***

pimperlic *sm* vz ***pimpilic***

pimperlic *sm* vz ***pimpilic***

pimpilic *sm* [At: PAȘCA, GL. / V: ***pimperlic*** *sm* / Pl: *~ici* / E: nct] (Trs) Copil frumos.

pimpinea *sf* vz ***pimpinelă***

pimpineală *sf* vz ***pimpinelă***

pimpinelă *sf* [At: COTEANU, PL. 18 / V: *~ea*, ***~eală, ~prin~*** / Pl: *~le* / E: lat ***pimpinella***, ger ***Pimpinelle***, fr ***pimprenelle***] (Reg) **1-2** (Șîc **~mare**) Pătrunjel-de-câmp (*Pimpinella saxifraga* și *major*). **3** Anason (*Pimpinella anisum*).

pimpiu, ~ie *a* vz ***pembiu***

pimprinelă *sf* vz ***pimpinelă***

pin^{1} *pp* vz ***prin***

pin^{2} *sm* [At: VARLAAM, C. 439 / V: (reg) ***chin, spcin*** / Pl: *~i* / E: ml ***pinus***] **1** (Șîc **~de-munte, ~roșu, ~silvestru**) Arbore înalt, cu coroană mare, cu ramurile întinse orizontal, cu scoarța roșie-cărămizie, cu frunzele persistente, sub formă de ace lungi de 4-7 cm, de culoare verde-albăstruie sau cenușie, dispuse câte două, și cu inflorescența sub formă de conuri de culoare brună-cenușie Si: (reg) *brad, brad-de-munte, cățuni, cetină, chifăr, jolcă, luciu, mălin, molete^{2}, molid, schin, silhă, sosenca, zadă*, (*Pinus silvestris*). **2** (Bot; reg; șîc **~mic, ~u-ăl-mic, ~pitic, ~de-piatră, ~strâmb, ~târâtor**) Jneapăn (*Pinus mugo*). **3** (Bot; reg; șîc **~de-munte**) Zâmbru (*Pinus cembra*). **4** (Șîc **~de-Banat, ~negru-de-Banat**) Arbore înalt, cu coroana largă, neregulată și tabulară, cu ramurile orizontale, cu frunzele persistente, în formă de ace rigide, cu inflorescență sub formă de conuri de culoare galbenă-verzuie (*Pinus pallasiana banatica*). **5** (Îc) **~strob** (sau **~moale, ~american, ~mirositor**) Arbore înalt, cu coroană regulată, piramidală, cu scoarța de culoare verzuie-cenușie, cu frunzele persistente, sub formă de ace lungi, de culoare verzuie-albăstruie dispuse câte cinci, cu inflorescența în formă de conuri lungi și ușor încovoiate (*Pinus strobus*). **6** (Îc) **~negru** (sau **~austriac, ~negru-austriac**) Arbore înalt, cu coroana largă, cu trunchiul drept și adânc brăzdat, cu frunzele persistente, sub formă de ace lungi, rigide și de culoare verde întunecată, dispuse câte cinci, cu inflorescența sub formă de conuri lungi de culoare brună-cenușie Si: (reg) *brăduiță* (*Pinus nigra*). **7** (Îc) **~maritim** Pin (**1**) cu lemnul poros și bogat în rășină, plantat pentru fixarea dunelor mișcătoare (*Pinus maritima*). **8** (Bot; reg; șîc **chin-înalt, ~roșu**) Molid (*Picea excelsa*). **9** (Bot; înv; șîc **~alb**) Brad (*Abies alba*). **10** Lemn de pin^{2} (**1-9**), folosit în industrie, construcții sau drept combustibil.

pin^{3} *sm* [At: ATILA, P. 400 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Sondă rudimentară făcută dintr-o prăjină lungă la capătul căreia este fixat un cilindru de tablă deschis la ambele capete, cu care pescarii iau probe de mâl de pe fundul unei ape.

pin^{4} *sm* [At: L. ROM. 1959, nr. 572 / Pl: *~ni* / E: cf ger *Pinne* „cui mic"] (Reg) Ac cu gămălie.

pin^{5} *sm* [At: DEX^{2} / Pl: *~i* / E: eg ***pin***] (Elt) Terminal al unui circuit integrat.

pinacee *sf* [At: DER / Pl: ~ / E: fr ***pinacées***] (Lpl) Familie de arbori rășinoși din încrengătura gimnospermelor, cu tulpina dreaptă, cu frunze aciculare persistente la majoritatea speciilor, cu flori grupate în conuri. **2** (Șls) Arbore aparținând familiei pinaceelor (**1**).

pinachidă *sf* vz ***panachidă***

pinaclu *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~ri* / E: fr ***pinacle***] Element de construcție, în formă de piramidă sau de clopotniță, situat în partea superioară a unui contrafort.

pinacotecă *sf* [At: RUS, I. I. 311/27 / Pl: *~eci*, (rar) *~ece* / E: fr ***pinacothèque***, ger ***Pinakothek***] **1** Colecție mare de tablouri. **2** Muzeu de pictură.

pinasă *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~se* / E: fr ***pinasse***] **1** Barcă folosită în marina militară. **2** Ambarcațiune cu motor folosită la pescuitul sardelelor.

pinatifid, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 74 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***pennatifide***] (D. frunze) Cu crestături care ajung până la jumătatea limbului.

pinatilobat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 308 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pennatilobé***] (D. frunze) Cu crestături largi.

pinatipartit, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 51 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***pennatipartite***] (D. frunze) Cu crestături care depășesc jumătatea limbului.

pinatisecat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pennatisequé***] (D. frunze) Cu crestături care ajung până la nervura mediană.

pinax *s* [At: (a. 1724) GÁLDI, M. PHAN. 227 / S și: *~acs* / Pl: nct / E: ngr ***πίναξ***] (Grî) Tablă de materii Si: *cuprins* (**9**).

pinără *sf* vz ***paner^{1}***

pinc^{1} *i* vz ***bing***

pinc^{2} *sm* vz ***pinchiu***

pincă^{1} *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: nct] (Reg) Trișcă.

pincă^{2} *sf* [At: BARBU, G. 406 / Pl: ? / E: nct] (Arg) Mită.

pincal *sn* [At: RETEGANUL, ap. JAHRESBER. X, 201 / Pl: *~e* / E: mg ***pinkli***] (Reg) Boccea.

pince-nez *sn* [At: DEX / P: *pansne* / S și: *pinsne* / E: fr ***pince-nez***] (Frm) Ochelari care se prind pe nas cu ajutorul unui arc.

pinchiu *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***penchi, pcn~, penciu, penți, pențiu***, (reg) ***pinc, ~ciu, pinz*** / Pl: *~ii* / E: mg ***pinty***] (Orn) **1** (Reg) Cinteză (*Fringilla coelebs*). **2** (Îc) **~pestriț** Cinteză-de-iarnă (*Fringilla montifringilla*).

pinciu *sm* vz ***pinchiu***

pincoș *s* [At: ANON. CAR. / A: nct / E: mg ***pinküst, pünkösd***] (Ban) Rusalii.

pindanică *sf* [At: BORZA, D. 132 / A: nct / Pl: *~ici* / E: nct] (Bot; reg) Pătlagină (*Plantago major*).

pindaric, ~ă *a* [At: GTN (1836), 92^{2}/19 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pindarique***] (Liv; d. poezii, versuri etc.) Scris în stilul lui Pindar Si: (îvr) *pindaricesc*.

pindaricesc, ~ească *a* [At: BUZNEA, C. 105 / Pl: *~ești* / E: ***Pindar*** + *-icesc*] (Îvr; d. poezii, versuri) Pindaric.

pindarism *sm* [At: DN^{2} / Pl: *~e* / E. fr ***pindarisme***] (Liv) Lirism obscur și emfatic în stilul lui Pindar.

pindă sm vz ***pinter***

pindeleu sn vz ***pendeleu***

pindileu sn vz ***pendeleu***

pindzâie sf vz ***pensie***

pineal, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 486/21 / P: *~ne-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pinéal***] **1** (Îs) *Glandă ~ă* Glandă mică, situată în masa encefalului, care determină, prin secreția ei, dezvoltarea caracterelor sexuale Si: *epifiză*. **2** Care se referă la epifiză. **3** Specific epifizei.

pinealectomie *sf* [At: DN³ / P: *~ne-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pinéalectomie***] (Med) Extirpare a glandei pineale.

pinealom *sn* [At: DN³ / P: *~ne-a~* / Pl: *~oame* / E: fr ***pinéalome***] (Med) Tumoare malignă a glandei pineale.

pinel *sm* [At: BORZA, D. 131 / Pl: ? / E: ***pin² + -el***] **1-18** (Bot; reg; șhp) Pin² **(1-9)** (mic) Si: *pinișor* **(1-18)**, *pinuț* **(1-18)**.

piner sn vz ***paner¹***

pinet *sn* [At: DR II, 88 / Pl: *~uri* / E: lat ***pinetum***] (Rar; csc) Pădure de pini² **(1)**.

pineză sf vz ***piuneză***

ping i vz ***bing***

pingă pp vz ***pângă***

pingăli [At: DRLU / V: (css) ***~lui*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***pingál***] **1** *vt* (Trs; fșa; c. i. imaginile, modelele folosite) A picta. **2** *vt* (Trs; c. i. opera de artă executată) A picta. **3** *vr* (Reg) A se găti. **4** *vt* (Trs; fșa) A mâzgăli. **5** *vr* (Reg) A se fotografia.

pingălit, ~ă *a* [At: DRLU / V: ***pângăluit, ~luit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pingăli***] (Trs; Mar) Pictat.

pingălitură *sf* [At: CABA, SĂL. 99 / Pl: *~ri* / E: ***pingăli + -tură***] (Trs) Mâzgălitură.

pingălui v vz ***pingălit***

pingea *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***pengea*** / Pl: *~gele* / E: tc ***pence***] **1** Bucată de talpă folosită pentru a înlocui partea anterioară a tălpilor uzate ale încălțămintei Si: *pingică* **(1)**. **2** (Pex) Parte anterioară a tălpii încălțămintei, pe care se calcă Si: *pingică* **(2)**. **3** (Reg; îs) *~ua casei* Cap al familiei. **4** (Fam; îe) **A-i pune (cuiva) ~ua** A înșela pe cineva Si: *a amăgi, a păcăli*. **5** (Rar; îe) **A ține (la cineva) ca la ~ele** A nu ține deloc la cineva. **6** (Rar; îe) **A bate la ~** A risipi banii la jocuri și petreceri. **7** (Rar; îe) **A-i da (cuiva) ~ua** A respinge rugămintea sau cererea cuiva. **8** (Îae) A repezi pe cineva. **9** (Fig; fam) Friptură tare Si: *talpă*. **10** (Mun; art.) Dans popular care se dansează în ritm de horă. **11** (Mun; art.) Melodie după care se execută acest dans.

pingeli *vt(a)* [At: PR. DRAM. 127 / V: ***pen~, pin~, pingili*** / Pzi: *~lesc* / E: ***pingea***] **1-2** (C. i. obiecte de încălțăminte sau cu talpa încălțămintei) A pune pingele **(1)** (și tocuri) Si: (îrg) *a pingelui* **(1-2)**, *a tălpui*. **3** (Fam; fig; c. i. oameni) A păcăli.

pingelire *sf* [At: SFC IV, 300 / Pl: *~ri* / E: ***pingeli***] **1-2** Punere de pingele (și tocuri) Si: (îrg) *pingeluială* **(1-2)**. **3** (Fam; fig) Păcălire.

pingelit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pingeli***] **1-2** (D. obiecte de încălțăminte) Căruia i s-au pus pingele (și tocuri) Si: (îrg) *pingeluit* **(1-2)**, *tălpuit*.

pingelui *vtf(a)* [At: POLIZU / Pzi: *~esc* / E: ***pingea + -ui***] **1-2** (Îrg; c. i. obiecte de încălțăminte sau talpa încălțămintei) A pingeli **(1-2)**. **3** (Fam; fig; c. i. oameni) A păcăli.

pingeluială *sf* [At: DDRF / P: *~lu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pingelui + -eală***] (Îrg) **1-2** Pingelire **(1-2)**. **3** (Fig; fam) Păcăleală.

pingeluit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pingelui***] **1-2** Pingelit **(1-2)**.

pingeluță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***pingea + -uță***] **1-4** (Șhp) Pingea **(1-2)** (mică).

pingi v vz ***pingeli***

pingică *sf* [At: DUNĂREANU, N. 17 / V: (reg) ***pen~*** / Pl: (rar) *~ici* / E: ***pingea*** css] **1-2** Pingea **(1-2)**. **3** (Reg; îe) **A aduce (pe cineva) la o ~** A provoca cuiva pagube însemnate. **4** (Îae) A sărăci pe cineva. **5** (Reg) Bucată de leaț. **6** (Reg) Scândură care susține jgheabul morii sau al teascului. **7** Margine de jos a peretului de lemn al casei.

pingili v vz ***pingeli***

ping-pong *sns* [At: SEBASTIAN, T. 134 / E: fr ***ping-pong***, ger ***Pingpong***, eg ***ping-pong***] Tenis de masă.

ping-pongist, ~ă *smf* [At: DN² / Pl: *~iști, ~e* / E: ***ping-pong + -ist***] **1** (Rar) Sportiv care practică tenisul de masă. **2** (Fam) Persoană care joacă mult tenis de masă.

pinguin *sm* [At: DRĂGHICEANU, C. 119 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: fr ***pingouin***] Specii diferite de păsări paluride marine ihtiofage, cu corpul ovoid, turtit dorso-ventral și lung, cu ciocul lung, cu aripi scurte, impropii pentru zbor, servind ca înotătoare, cu picioarele scurte, situate la extremitatea posterioară a trunchiului, cu penele negre pe spate și albe pe piept și pe pântece, care trăiesc în colonii mari în regiunile polare.

pinguină sf vz ***pinguin***

pinguli v vz ***piguli***

pinin *s* [At: BIBLIA (1688), 355²/46 / Pl: nct / E: ngr ***πίννα*** „scoică"] (Îvr) Sidef.

pinină *sfs* [At: DN³ / E: fr ***pinine***] Substanță zaharoasă extrasă dintr-o specie de pin, folosită în farmacie.

pinion *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 198 / S și: *pignon* / P: *~ni-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***pignon***] Roată dințată a unui angrenaj care are cel mai mic număr de dinți, servind la punerea în mișcare a altor roți din angrenaj.

piniped *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~e* și (rar, *sm*) *~ezi* / E: fr ***pinnipèdes***] **1** (Lpl) Ordin de mamifere adaptate la viața acvatică, din regiunile reci, cu corpul fusiform și cu membrele transformate în lopeți. **2** (Șls) Animal care face parte din acest ordin.

pinir *ss* [At: CHEST. V, 97/9 / E: nct] (Reg) Brânză de vaci.

pinișor *sm* [At: BORZA, D. 131 / Pl: *~i* / E: ***pin + -ișor***] **1-18** (Bot; reg; șhp) Pinel **(1-18)**.

pinj s vz ***pâj²***

pinolă *sf* [At: LTR² / Pl: *~le* / E: ger ***Pinole***] Ax al păpușii mobile de strung în care se fixează o unealtă de prelucrare sau un vârf de susținere a unuia dintre capetele piesei care se prelucrează.

pinos, ~oasă *a* [At: ASACHI, S. L. I, 131 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pin² + -os***] (Înv; d. terenuri) Acoperit cu pini² **(1)**.

pinot *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: fr ***pinot***] (Cu determinări care arată culoarea) **1** Soiuri de viță de vie superioare, de culori diferite, originare din Franța, cultivate pentru obținerea vinului. **2** (Pex) Vin obținut din strugurii acestor plante.

pinpregiur av, pp vz ***primprejur***

pinprejur av, pp vz ***primprejur***

pinsetă sf vz ***pensetă***

pinsulă sf vz ***pensula***

pint sn vz ***pintă***

pintă *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***pint*** *sn* / Pl: *~te* / E: mg ***pint***] (Mgî; Trs) **1** Măsură de capacitate egală, aproximativ, cu un litru. **2** Vas care are această capacitate. **3** Cantitate de lichid pe care o conține acest vas.

pintănog, ~oagă a vz ***pintenog***

pintăr sm vz ***pinter***

pintăriță *sf* [At: A IV, 1 / Pl: *~țe* / E: ***pintă + -ăriță***] (Reg) **1** Ospătăriță. **2** Femeie de moravuri ușoare.

pinte pp vz ***printre***

pintecărie sf vz ***pântecărie***

pintece sn vz ***pântece***

pinteg sm vz ***pinten***

pinten *sm* [At: IST. Ț. R. 40 / V: ***pent, ~teg, ~tenă*** *sf*, (pop) ***~tene, pintin, pintină*** *sf*, ***~tine*** (pmz) ***timpin*** / Pl: *~i* / E: vsl ****пѧтьнъ***, bg ***петен*** „al călcâiului", ***петник*** „pinten al cocoșului"] **1** (Mpl) Obiect de metal[1] în formă de potcoavă, prevăzut cu o rotiță dințată, cu un vârf etc., pe care călăreții îl prind la călcâiul fiecărei cizme pentru a îndemna cu el calul la mers. **2** (Îe) **A bate din ~i** (sau **~ii**) A lovi călcâiele unul de altul, făcând să sune pintenii **(1)**, și a lua poziția reglementară de drepți. **3** (Îe) **A da**

(sau **a bate**) **din** (sau **în**) **~i (de bucurie)** A se bucura foarte tare, manifestându-se în mod zgomotos. **4** (Îe) **A da ~i (cuiva)** sau (rar) **a strânge în ~i (pe cineva)** A împinge, a îndemna un animal de călărie, pentru a-l face să pornească sau să meargă mai repede. **5** (Pex) A grăbi pe cineva Si: *a zori*. **6** (Reg; îe) **A lua (în) ~ (pe cineva)** A-și bate joc de cineva. **7** (Reg; îe) **A primi ~i (de la cineva)** A primi vești de la cineva. **8** (Fig) Imbold. **9** (Pan) (La unele păsări, spc cocoși) Formațiune cornoasă, ca o unghie ascuțită, situată în partea de dinapoi și de jos a piciorului, deasupra labei. **10** (Reg; îc) **Pintinul-cocoșului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **11** (Rar) Gheară atrofiată situată în partea de jos și de dinapoi a piciorului unor animale (câinele, pisica etc.) **12** Protuberanță cărnoasă acoperită cu un smoc de peri lungi, situată deasupra gleznei, în partea din spate a piciorului calului sau al boului. **13** (Reg) Piele îngroșată ca o bătătură, situată la încheietura genunchiului calului Si: (reg) *castană, pipă*. **14** (Trs) Pată albă pe picioarele calului, în porțiunea dintre copită și genunchi. **15** (Reg; la om; îs) *~ ul piciorului* Os rotund, proeminent, care unește laba piciorului cu partea de jos a femurului Si: (reg) *oul piciorului*. **16** (Pop) Bărbie la cocoș. **17** Prelungire ascuțită cu care se termină caliciul, corola, petala etc. unor flori. **18** (Rar) Spin de pe ramurile sau tulpina unor plante. **19** (Îrg; șîc **~ul-secarei**) Cornul-secarei (*Claviceps purpurea*). **20** (Bot; reg; lpl) Nemțișor (*Delphinium consolida*). **21** (Bot; reg; lpl) Surguci (*Delphinium ajacis*). **22** (Bot; Trs; lpl) Călțunaș (*Tropaeolum majus*). **23** (Bot; reg; lpl; îf *pintini*) Canale (*Impatiens balsamina*). **24** (Teh) Proeminență a unei piese, care servește la limitarea cursei altei piese aflate în mișcare sau ca punct de articulație. **25** (Îrg) Rotiță metalică zimțată fixată într-un mâner, folosită în gospodărie la tăierea aluatului. **26** Unealtă folosită de apicultori la fixarea fagurelui pe ramă. **27** (Mol) Spiță la roata carului. **28** (Reg) Patină[2]. **29** Element de construcție plasat în afara liniei ansamblului cu scopul de a susține sau întări o zidărie, un terasament etc. Vz *contrafort*. **30** Întăritură care consolidează malul unui râu sau care-i îndreaptă cursul Vz *coteț, capră*. **31** (Reg) Bucată scurtă de lemn care se pune sub îngrăditura de pe malul unei ape. **32** (Reg) Bucată scurtă de lemn care se pune sub ulucul care transportă buștenii de pe munte. **33** Porțiune de teren care depășește nivelul celor din jur. **34** Vârf mic de pe coasta unui deal sau a unui munte, situat aproape de piciorul acestora. **35** (Reg) Bifurcație. **36** Drum care leagă șoseaua principală cu un drum improvizat. **37** (Trs) Năframă. **38** (Spc) Văl al miresei. **39** (Reg) Nume dat unei orații de nuntă. **40** (Mar; art.) Dans popular care se dansează în ritm de horă. **41** (Mar; art.) Melodie după care se execută acest dans.

pintenar *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***pinten*** + *-ar*] (Îdt) **1-2** Persoană care (făcea sau) care vindea pinteni (**1**).

pintenaș *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***pinten*** + *-aș*] **1-14** (Șhp) Pinten (**1, 10, 12-15, 17**) (mic) Si: *pintenel* (**1-14**). **2** (Bot, reg; mpl; șîc **~i-de-câmp**) Nemțișor (*Delphinium consolida*). **3** (Bot; reg; lpl) Călțunaș (*Tropaeolum majus*).

pintenat, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***~tinat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pinten*** + *-at*] **1** *a* (D. încălțăminte) Cu pinteni (**1**) Si: (rar) *pintenog[1]* (**3**). **2** *sm* (Reg; fig; irn) Bărbat care poartă încălțăminte cu pinteni (**1**). **3** *sm* (Înv) Ofițer. **4** *sm* (Înv) Gradat. **5** *sm* (Pex) Om de nimic Si: *lichea, secătură*. **6** *a* (Rar; d. păsări; spc cocoși) Pintenog[1] (**2**). **7** *sm* Cocoș. **8** *a* (D. unele plante sau părți ale lor) Cu pinten (**18**). **9** *a* (Pex; d. unele plante sau părți ale lor) Cu aspect de pinten (**18**).

pintenă *sf* vz ***pinten***

pintene *sm* vz ***pinten***

pintenel *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ei* / E: ***pinten*** + *-el*] **1-14** (Șhp) Pintenaș (**1-14**). **15** (Bot; reg) Nemțișor (*Delphinium consolida*). **16** (Reg) Planta *Pedicularis palustris*. **17** (Trs) Văl de mireasă.

pintenește *av* [At: ANT. LIT. POP. 321 / E: ***pinten*** + *-ește*] (Pop; rar) **1** Cu ajutorul pintenilor (**1**). **2** Din pinteni (**1**).

pintenoc, ~oacă *a* vz ***pintenog[1]***

pintenog[1], ~oagă [At: LB / V: ***pantan~, pântan~, pântân~, pen~, pintân~, pintenoc, pintinog*** / Pl: *~ogi, ~oage* / E: vsl ****пѧтоногъ***, bg **патаног**, pad *pinten*] **1** *a* (D. animale, spc cai) Care are pete de altă culoare, mai ales albe, de la genunchi în jos, în special în jurul gleznei, la unul sau mai multe picioare. **2** *a* (D. păsări, spc cocoși) Care are pinteni (**10**) Si: *pintenat* (**6**). **3** *a* (Rar; d. încălțăminte) Pintenat (**1**). **4** *sm* (Arg) Ofițer. **5** *a* (Îrg; fig; d. oameni) Răutăcios. **6** *a* (Îrg; fig; d. oameni) Obraznic. **7** *sf* Plantă erbacee din familia compozeelor, cu tulpina lânoasă, cu frunzele dințate și spinoase și cu florile galbene ca lămâia (*Carthamus lanatus*). **8** *sf* (Bot; reg) Șofrănaș (*Carthamus tinctorius*).

pintenog[2] *s* [At: POLIZU / Pl: nct / E: cf *pintoc*] (Înv) Monedă care valora o jumătate de para[3].

pinter *sm* [At: ECONOMIA, 171/2 / V: ***~ndăr, ~tăr, ~țăr*** / Pl: *~i* / E: mg ***pinter***] (Trs; Ban) Dogar.

pintileu *sn* vz ***pendeleu***

pintiliu *sn* vz ***penteleu***

pintin *sm* vz ***pinten***

pintinat, ~ă *a* vz ***pintenat***

pintină *sf* vz ***pinten***

pintine *sm* vz ***pinten***

pintinog, ~oagă *a* vz ***pintenog[1]***

pintoc [At: LB / Pl: *~oci* / E: ns cf mg ***pintok*** „unealtă folosită de dogari la netezirea vaselor"] (Trs) **1-2** *sm* Veche monedă divizionară valorând (un gros sau) o jumătate de para[3]. **3-4** *sm* Veche monedă care valora (un sfert de gros sau) un pitac[1]. **5-6** *sm, a* (Om) de nimic Si: *netrebnic, ticălos*. **7** *sm* (Mun; Olt) Om mic de statură.

pintra *pp* vz ***printre***

pintrajel *sm* vz ***pătrunjel***

pintră *pp* vz ***printre***

pintre *pp* vz ***printre***

pintrejel *sm* vz ***pătrunjel***

pintri *pp* vz ***printre***

pintrijel *sm* vz ***pătrunjel***

pintru *pp* vz ***printru***

pintu *pp* vz ***printru***

pință *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 185 / Pl: *~țe, ~ți* / E: nct] (Zlg; reg) **1** Popândău (*Citellus citellus*). **2** Marmotă (*Arctomys marmotta*). **3** Veveriță (*Sciurus vulgaris*).

pințal *sn* vz ***pințăluș***

pințăluș *sn* [At: LB / V: ***penețil~, penicel, penicil, penițel, penițil, pentelăuș, pen~, pințal, ~tâluș, ~țel~, ~țiluș, prințăl~*** / Pl: *~e, ~uri* / E: mg ***penicilus***] **1-2** (Trs; Mar) (Briceag sau) cuțit mic. **3** Limbă mică a briceagului. **4** (Reg; spc; îf *penețiluș*) Cuțit de altoit. **5** (Reg; îf *pințiluș*) Ac, cui de prins pantalonii.

pințăr *sm* vz ***pinter***

pințâluș *sn* vz ***pințăluș***

pințeluș *sn* vz ***pințăluș***

pințetă *sf* vz ***pensetă***

pințiluș *sn* vz ***pințăluș***

pințos, ~oasă *a* [At: PAȘCA, GL. / A și: *pințos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Trs; d. oameni, copii) Năzuros, mofturos la mâncare.

pinulă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~le* / E: fr ***pinnule***] **1** Placă de metal care are în lungul ei o deschizătură și un fir de vizare și care, așezată perpendicular pe fiecare dintre capetele unei alidade, servește la stabilirea aliniamentelor pe teren. **2** Fiecare dintre frunzulițele care alcătuiesc o frunză de ferigă Vz *foliolă*.

pin-up girl *ls* [At: DN[3] / P: *pin-ap gărl* / E: eg ***pin-up girl***] (Agm) Fată cu înfățișare atrăgătoare care apare în fotografii pe copertele revistelor, în reclame etc.

prinuț *sm* [At: BORZA, D. 131 / Pl: *~i* / E: ***pin[2]*** + *-uț*] **1-18** (Bot; reg; șhp) Pinel (**1-18**).

pinxit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: lat ***pinxit***] Formulă cu semnificația „A pictat", săpată pe o placă de gravură alături de numele pictorului după care gravorul și-a făcut lucrarea.

pinz *sm* vz ***pinchiu***

pinzărie *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 218/20 / Pl: *~ii* / E: cf mg *pénz*] (Înv; Trs) Monetărie.

pinzetar *sm* [At: ȘINCAI, HR. 218/21 / Pl: *~i* / E: cf *pinztarăș*] (Înv; Trs) Monetar.

pinzgau *s* [At: DRL / Pl: nct / E: ger ***Pinzgau***] Rasă de bovine de lapte și carne, de culoare roșie-castanie cu o dungă albă.

pinzion *sn* vz ***pension***

pinzionist, ~ă *smf* vz ***pensionist***

pinztarăș *sm* [At: ARH. FOLK., 272 / Pl: *~i* / E: mg ***pénztáros***] (Mgm; reg) Casier.

pic *i* [At: UDRESCU, GL. / E: fo] (Mun; are) Cuvânt care imită fluieratul caracteristic al granguruluі.

pio- [At: DN³ / P: *pi-o* / E: fr ***pyo-***, it ***pio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Puroi. **2** De puroi.

pioar *sm* vz ***piuar***

pioariu *sm* vz ***piuar***

pioată *sf* vz ***pihotă***

pioceală *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *pi-o~* / E: ***pioci*** + *-eală*] (Mun) **1** Piuitură (1). **2** (Pan) Vorbire cu glas subțire, pițigăiat Si: (reg) *piocit* (2), *pioncăială* (2), *pioncăit¹* (2), *pioncăitură* (2), *pioncăneală* (2), *pioncănit¹* (2), *pioncănitură* (2). **3** Pioncăneală (3). **4** Moleșeală. **5** Indispoziție. **6** Picoteală.

pioci *vi* [At: DLR / P: *pi-o~* / Pzi: *~cesc* / E: fo] (Reg) **1** (D. puii păsărilor) A piui¹ (1). **2** (Pan; d. oameni) A vorbi cu voce subțire Si: (reg) *a pioncăi* (2), *a pioncăni* (2). **3** A pioncăni (3).

piocit¹ *sn* [At: UDRESCU, GL. / P: *pi-o~* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pioci***] (Reg) **1** Piuitură (1). **2** (Pan) Pioceală (2). **3** Pioncăneală (3).

piocit², ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / P: *pi-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pioci***] (Mun; d. oameni) **1** Care vorbește subțire. **2** Care vorbește încet. **3** Bleg. **4** Indispus.

piocit³ *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***pyocyte***] Celulă de puroi.

piocolpos *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***pyocolpos***] (Med) Colecție purulentă intravaginală.

pioctanină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***pyoktanine***] Materie colorantă derivată din anilină, cu proprietăți antibacteriene.

piodermită *sf* [At: DER / P: *pi-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***pyodermite***] (Med) Inflamație supurativă a pielii datorită stafilococilor și streptococilor.

pioemie *sf* vz ***piemie***

pioftalmie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyophtalmie***] (Med) Colecție de puroi în ochi Si: *hipopion*.

piogen, ~ă *a* [At: DN / P: *pi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pyogène***] **1** Care produce puroi. **2** (D. agenți patogeni) Care determină producerea puroiului.

piogenie *sf* [At: DN³ / P: *~ni-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pyogénie***] Producere de puroi.

piole *sp* [At: DIONISIE, C. 181 / A: nct / E: nct] (Îvr) Mortiere Vz *mortier*.

piolet *sm* [At: CADE / P: *pi-o~* / Pl: *~eți*, (rar *sn*) *~e, ~uri* / E: fr ***piolet***] Târnăcop mic, utilizat de alpiniști.

piometrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***pyométrie***] (Med) Piometrită.

piometrită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / V: ***~trie*** / E: fr ***pyométrite***] (Med) Colecție purulentă în uter Si: *piometrie*.

pion *sm* [At: LEON ASACHI, B. 22/21 / P: *pi-on* / Pl: *~i* / E: fr ***pion***] **1** (Îvr) Curier. **2** Piesă de cea mai mică valoare, folosită la jocul de șah. **3** (Rar) Pul. **4** (Fig) Luptător, militant pentru o cauză, pentru o idee, exponent al unei concepții noi Vz *pionier*.

pionac *sn* [At: GL. OLT. / P: *pi-o~* / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) Clopoțel.

pionar *sm* vz ***pionier***

pionefrită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***pyonéphrite***] (Med) Nefrită purulentă.

pionefroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***pyonéphrose***] (Med) Formare de puroi în cavitatea renală.

pioneză *sf* vz ***piuneză***

pionc *i* [At: UDRESCU, GL. / V: ***chiorc, piorc*** / E: fo] (Mun) Cuvânt care imită strigătul curcilor.

pioncăi [At: UDERSCU, GL. / V: ***pior~*** / Pzi: *pioncăi, ~esc* / E: ***pionc*** + *-ăi*] (Mun) **1** *vi* (D. curci) A pioncăni (1). **2** *vi* (Pan; d. oameni) A pioci (1). **3-11** *vri* A (se) pioncăni (**3-11**).

pioncăială *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***pioncăi*** + *-eală*] (Mun) **1** Emitere de către curci a strigătului caracteristic speciei Si: *pioncăit¹* (1), *pioncăitură* (1), *pioncăneală* (1), *pioncănit¹* (1), *pioncănitură* (1). **2** (Pan) Pioceală (2). **3-4** Pioncăneală (**3, 5**). **5** Migală.

pioncăit¹ *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***pioncăi***] (Reg) **1** Pioncăială (1). **2** (Pan) Pioceală (2). **3** Pioncăneală (3). **4** Migală.

pioncăit², ~ă *a* [At: UDRESCU, GL / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pioncăi***] (Mun; d. oameni) **1-4** Pioncănit² (**1-4**).

pioncăitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***pioncăi*** + *-tură*] (Mun) **1** Pioncăială (1). **2** (Pan) Pioceală (2). **3** Pioncăneală (3). **4** Migală.

pioncăneală *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: ***pior~*** / Pl: *~neli* / E: ***pioncăni*** + *-eală*] (Reg) **1** Pioncăială (1). **2** (Pan) Pioceală (2). **3** Vorbire înceată Si: (reg) *pioceală* (3), *piocit¹* (3), *pioncăială* (3), *pioncăit¹* (3), *pioncăitură* (3), *pioncănit¹* (3), *pioncănitură* (3). **4** Slăbire din cauza bolii sau a bătrâneții Si: (reg) *pioncănit¹* (4), *pioncănitură* (4). **5** Vedere slabă Si: (reg) *pioncăială* (4), *pioncănit¹* (5), *pioncănitură* (5). **6** Mocoșire. **7** Migală.

pioncăni [At: UDRESCU, GL. / V: ***pior~*** / Pzi: *pioncăn, ~nesc* / E: ***pionc*** + *-ăni*] **1** *vi* (D. curci) A scoate strigătul caracteristic speciei Si: (reg) *a pioncăi* (1). **2** *vi* (Pan; d. oameni) A pioci (2). **3** *vi* A vorbi încet Si: (reg) *a pioci* (3), *a pioncăi* (3). **4-5** *vri* A slăbi din cauza bolii sau a bătrâneții Si: (reg) *a (se) pioncăi* (**4-5**). **6-7** *vri* A deveni moale, fără putere Si: (reg) *a (se) pioncăi* (**6-7**). **8-9** *vri* A se deplasa greu Si: *a (se) pioncăi* (**8-9**). **10-11** *vri* A nu mai vedea bine Si: (reg) *a (se) pioncăi* (**10-11**). **12-13** *vri* A (se) mocoși.

pioncănit¹ *sn* [At: UDRESCU, GL. / V: ***~orc~*** / Pl: *~uri* / E: ***pioncăni***] (Mun) **1** Pioncăială (1). **2** (Pan) Pioceală (2). **3-5** Pioncăneală (**3-5**). **6** Mocoșire. **7** Migală.

pioncănit², ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pioncăni***] (Mun; d. oameni) **1** Topit de boală sau de bătrânețe Si: (reg) *pioncăit²* (1). **2** Fără vlagă Si: *pioncăit²* (2). **3** Care se deplasează greu Si: (reg) *pioncăit²* (3). **4** Cu vederea slabă Si: (reg) *pioncăit²* (4). **5** Mocăit.

pioncănitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: ***pior~*** / Pl: *~ri* / E: ***pioncăni*** + *-tură*] (Mun) **1** Pioncăială (1). **2** (Pan) Pioceală (2). **3-5** Pioncăneală (**3-5**). **6** Mocoșire. **7** Migală.

pioner, ~ă *smf* vz ***pionier***

pionerie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *pi-o~* / E: ***pioner*** + *-ie*] (Mun; iuz) **1** Organizație de pionieri (5). **2** Pionierat (11).

pioneză *sf* vz ***piuneză***

pioni *v* vz ***piui¹***

pionier¹, ~ă [At: CR (1829), 55²/26 / V: (reg) ***peo~, pionar***, (pop) ***~ner***, (înv) ***~nir*** / P: *pi-o-nier* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pionnier***, ger ***Pionier***, rs ***пионер***] **1** *sm* Militar care face parte din una dintre unitățile de geniu pregătite special pentru a executa construcțiile necesare operațiilor militare, culoarele prin barajele de mine, barajele explozive etc. **2** *sm* (Rar *sf*) Persoană care face parte dintr-un grup de coloniști sau de emigranți care pătrunde pentru prima oară într-un ținut virgin pe care îl desțelenește și-l cultivă, punând bazele unei vieți civilizate. **3** *smf* (Fig) Persoană care lucrează cea dintâi într-un domeniu nou, încă necercetat, sau care pune bazele unei metode noi, unei activități noi etc. **4** *sm* Deschizător de drumuri într-un domeniu oarecare de activitate. **5** *smf* (Iuz) Membru al unei organizații de masă a elevilor de 7-14 ani, care, îndrumată de partidul comunist, avea drept scop educarea comunistă și militară a elevilor.

pionier² *sn* [At: DN³ / P: *pi-o-ni-er* / Pl: *~e* / E: nct] Banc de lucru ușor transportabil și ușor de montat.

pionierat *sn* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 4/1 / P: *pi-o-ni-e~* / Pl: ? / E: ***pionier*** + *-at*] (Iuz) **1-5** Sarcină de pionier (**1-5**). **6-10** Activitate de pionier (**1-5**). **11** Perioadă în care un elev era pionier (5) Si: *pionierie* (2).

pionieresc, ~ească *a* [At: V. ROM. februarie 1952, 133 / P: *pi-o-nie~* / Pl: *~ești* / E: ***pionier*** + *-esc*] (Iuz) **1** Care aparține pionierilor (**5**). **2** Privitor la pionieri (**5**). **3** Pentru pionier (**5**). **4** De pionier (**5**).

pionir *sm* vz ***pionier***

piopneumotorax *sns* [At: DN³ / E: fr ***pyopneumothorax***] (Med) Prezență de lichid purulent și gaz în cavitatea pleurală.

piorc *i* vz ***pionc***

piorcăi *v* vz ***pioncai***

piorcăneală *sf* vz ***pioncăneală***

piorcăni *v* vz ***pioncăni***

piorcănit *sn* vz ***pioncănit¹***

piorcănitură *sn* vz ***pioncănitură***

pioree *sf* [At: ABC SĂN. / P: *pi-o-re-e* / Pl: (rar) *~ei* / E: fr ***pyorhée***] (Med) **1** Scurgere de puroi. **2** (Îs) *~ alveolară* Parodontoză.

pios, ~oasă *a* [At: CR (1829), 602/31 / P: *pi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pieux***] (D. oameni) **1** Care este animat sau inspirat de sentimente de evlavie religioasă. **2** (Pex) De afecțiune respectuoasă. **3** (D. manifestări, acțiuni, creații ale oamenilor) Care exprimă evlavie. **4-5** (Pex) Care este determinat (de evlavie sau) de o afecțiune respectuoasă.

piosalpingită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***pyosalpingite***] (Med) Piosalpinx.

piosalpinx *sns* [At: DN³ / E: fr ***pyosalpinx***] (Med) Inflamație purulentă a trompei uterine Si: *piosalpingită*.

pioschiol *sn* vz ***piuschiul***

piosepticemie *sf* [At: DN³ / G: *~ii* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyosepticémie***] (Mdv) Boală foarte gravă care apare la mânji, viței, miei etc.

pioșenie *sf* [At: TUDORAN, O. 21 / P: *pi-o-șe-ni-e* / Pl: *~ii* / E: ***pios*** + *-enie*] (Rar) Pietate (**5**).

piotaș *sm* vz ***pihotaș***

piotă¹ *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 176/38 / P: *pi-o~* / Pl: *~te* / E: it ***peota***] (Itr) Corabie ușoară, lungă și îngustă, cu rame sau cu pânze, folosită în Marea Adriatică.

piotă² *sf* vz ***pihotă***

piotimie *sf* [At: (a. 1749) GÁLDI, M. PHAN. 227 / P: *pi-o~* / Pl: *~ii* / E: cf ngr *ποιότης*] (Îvr) **1** Iscusință. **2** Dibăcie. **3** Îndemânare.

piotorax *sn* [At: DER / P: *pi-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***pyothorax***] Acumulare de puroi în cavitatea pleurală Si: *pleurezie purulentă*.

piozitate *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 110 / P: *pi-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***pios*** + *-itate*] (Rar) Pietate (**6**).

pip *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Copac.

pipa *vi* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~pez, pip* / E: ***pipă***] **1-2** (Trs) A fuma (cu pipa) Si: *a pipăi²* (**1-2**), *a pipăli* (**1-2**). **3** (Reg; d. cai) A da din cap în sus și în jos, din cauza căldurii. **4** (Reg) A moțăi.

pipaci *smi* [At: BORZA, D. 124 / E: mg ***pipacs***] (Bot; Ban) Mac³ (*Papaver rhoeas*).

pipagiu *sm* [At: V. ROM. aprilie 1956, 159 / Pl: *~ii* / E: ***pipă*** + *-(a)giu*] (Rar) Fumător.

pipalac *i, sm* vz ***pitpalac***

pipalacă *sf* vz ***pitpalacă***

pipar *sm* vz ***piper***

pipară *sf* vz ***piparcă***

piparcă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***pipară***, (reg) ***pipare, ~percă*** / Pl: *~părci* / E: ***piper*** + *-că*] **1** (Bot; Trs; Ban) Ardei (*Capsicum annuum*). **2** (Prc) Fruct al pipărcii (**1**). **3** (Bot; îvr; îf *pipară*) Salvie (*Salvia splendens*). **4** (Bot; Olt; îf *piperca*) Colăcel (*Pelargonium peltatum*). **5** (Bot; reg; îc) **~sălbatică** Dintele-dracului (*Polygonum hydropiper*). **6** (Reg; îs) *~ roșie, ~ dă rântaș, ~ pisazată* Boia de ardei (**2**). **7** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **8** (Reg; art.) Melodie după care se execută piparca (**7**).

pipare *sf* vz ***piparcă***

piparisă *sf* vz ***pipărișă***

piparoasă *sf* vz ***chiparoasă***

pipaș *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: mg ***pipás***] (Trs) Fumător.

pipat *sn* [At: DM / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pipa***] **1-2** Fumat² (cu pipa).

pipă *sf* [At: IST. AM. 90ʳ/10 / Pl: *~pe*, (reg) *~pi* / E: mg ***pipa***] **1** Obiect format dintr-o parte mai groasă și scobită, în care se pune tutunul de fumat, și dintr-un tub (curbat) prin care se trage fumul din tutunul aprins Si: *luleа*, (reg) *pipoc*. **2** (Prc) Parte mai groasă și scobită a pipei (**1**). **3** (Pex) (Cantitate de) tutun care intră în pipă (**2**). **4** (Reg; d. oameni; îe) **A face ~pe** A moțăi¹. **5** (Reg; d. cai; îae) A pipa (**3**). **6** (Pan) Tub de porțelan curbat la un capăt, folosit pentru protejarea conductelor aeriene exterioare, la intrarea lor în pereții unei clădiri. **7** Piesă rotitoare a capului de distribuție al unui motor cu electroaprindere, cu ajutorul căreia se închid succesiv circuitele electrice de înaltă tensiune ale bujiilor motorului. **8** (Trs) Canea. **9** (Reg) Instrument cu care se strânge buza de sus a calului pentru a sta la potcovit. **10** (Reg) Cui de lemn îndoit la unul dintre capete, care se fixează în scaunul folosit pentru tras la cuțitoaie. **11** (Reg) Scoabă la zăvorul ușii. **12** (Reg) Pion cu belciug, care se fixează în iesle pentru a lega de el lanțul vitelor. **13** (Trs; Mar) Balama. **14** (Reg) Piesă conică de metal a lămpii de petrol, prin care se trece filtrul. **15** (Rar) Stomac. **16** (Trs) Piele îngroșată ca o bătătură, situată la încheietura genunchiului calului: (reg) *castană, pintenă*. **17** (Trs; euf) Organ genital al iepei. **18** (Pfm) Țigară.

pipăi¹ [At: CORESI, EV. 113 / V: ***a~, apipăia, apipii, apipui***, (reg) ***pipii, pipui, piupăi*** / Pzi: *pipăi*, (pop) *~esc* / E: vsl ***пипати***] **1-2** *vt* (D. oameni; c. i. obiecte, ființe sau părți ale lor) A atinge ușor și repetat, cu degetele sau cu palma (pentru a constata existența, forma, consistența, calitatea etc. sau) pentru a mângâia. **3-4** *vtr* A (se) atinge, utilizând simțul pipăitului pentru a obține informații despre propria persoană sau în alt scop. **5-6** *vtrr* (Spc; c. i. persoane de sex opus sau părți ale corpului lor) A mângâia ușor cu degetele sau cu palma, în cadrul preludiului actului sexual. **7** *vt* (Spc; c. i. persoane) A atinge cu palma, cu conotație sexuală, în public, organele sexuale sau alte părți ale trupului. **8** *vt* (Reg; îe) **A ~ vorba cu bățul** A căuta ceartă. **9** *vt* (Îvr) A căuta cu de-amănuntul Si: *a scotoci*. **10** *vt* (Rar; fig; c. i. activități ale oamenilor) A executa cu migală, cu seriozitate. **11** *vt* (Pan; d. animale) A atinge cu laba, cu botul, cu tentaculele etc. pentru a percepe ceva prin simțuri. **12** *vt* (Med; c. i. părți ale corpului pacientului) A atinge cu mâna, pentu a determina dimensiunile, modificările de formă și de consistență, sensibilitatea etc. unor țesuturi sau organe și pentru a putea stabili un diagnostic Si: *a palpa*. **13** *vt* (Med; c. i. pulsul) A simți cu degetele și a număra bătăile într-o unitate de timp. **14** *vt* (C. i. drumuri, terenuri etc.) A se orienta cu nesiguranță fără să vadă bine, și folosindu-se doar de mâini, de picioare, de baston etc. Si: *a orbecăi*. **15** *vt* (C. i. obiecte) A căuta cu mâna, pe nevăzute Si: *a bâjbâi, a dibui*. **16** *vt* (Fig; c. i. oameni, părerile, manifestările lor, situații etc.) A încerca să afle Si: *a sonda, a tatona*. **17** *vt* (Fig) A spiona. **18** *vt* A intui că există într-un anumit fel. **19** *vt* (Reg; c. i. oameni; îf *pipii*) A certa. **20** *vt* A bate ușor.

pipăi² *vi* [At: ALR I, 1543/200 / Pzi: *pipăi, ~esc* / E: ***pipă*** + *-ăi*] (Mun; Trs) A fuma cu pipa (**1**).

pipăială *sf* [At: (a. 1652), ap. TDRG / P: *~pă-ia~* / Pl: *~ieli*, (rar) *~iele* / E: ***pipăi¹*** + *-eală*] **1-7** Pipăire (**1-7**). **8** (Fig) Tatonare.

pipăibil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. VII, 191 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pipăit¹*** + *-bil*] (Fam; d. obiecte, ființe, fenomene etc.) Palpabil.

pipăicios, ~oasă *a* [At: LM / P: *~pă-i~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pipăi¹*** + *-icios*] (Îdt) Palpabil.

pipăire *sf* [At: ST. LEX. 169ʳ/18 / Pl: *~ri* / E: ***pipăi¹***] **1-2** Atingere ușoară și repetată cu degetele sau cu palma a unui obiect, a unei ființe etc. (pentru a constata existența, forma, consistența, calitatea etc. sau) pentru a mângâia Si: *pipăit¹* (**1-2**), (rar) *pipăială* (**1-2**), *pipăitură* (**1-2**). **3** (Spc) Atingere și mângâiere a unei persoane de sex opus, în cadrul preludiului actului sexual Si: *pipăit¹* (**3**), (rar) *pipăială* (**3**), *pipăitură* (**3**). **4** (Spc) Atingere cu conotații sexuale, în public, a organelor sexuale sau a altor părți ale trupului unei persoane Si: *pipăit¹* (**4**), (rar) *pipăială* (**4**), *pipăitură* (**4**). **5** Percepere prin atingere cu botul, cu laba, cu tentaculele Si: *pipăit¹* (**5**), (rar) *pipăială* (**5**), *pipăitură* (**5**). **6** (Med; înv) Palpare pentru stabilirea diagnosticului Si: *pipăit¹* (**6**), (rar) *pipăială* (**6**), *pipăitură* (**6**). **7** Orientare nesigură în spațiu, fără a vedea bine și folosindu-se de mâini,

de baston etc. Si: *pipăit[1]* (7), (rar) *pipăială* (7), *pipăitură* (7). **8** (Fig) Tatonare. **9** (Înv) Pipăit[1] (**9**). **10** (Îvr) Rană de lepră.

pipăit[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 302/18 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pipăi[1]***] **1-7** Pipăire (**1-7**). **8** (Fig) Tatonare. **9** Simț cu ajutorul căruia, atingând corpurile cu suprafața sensibilă a pielii, sunt percepute forma, consistența, umiditatea etc. acestora.

pipăit[2], ~ă [At: ST. LEX. 161 r[1]/19 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pipăi[1]***] **1** *a* (Înv) Concret. **2** *a* (Înv; îs) *Întuneric* ~ Întuneric de nepătruns. **3** *sn* (Îlav) **Pe ~e** Atingând cu mâna un obiect. **4** *sn* (Îal) Mergând cu nesiguranță, fără să vadă bine.

pipăitor, ~oare [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *~pă-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pipăi[1]*** + *-tor*] **1-2** *a* (Înv) Care pipăie[1] (**1-2**). **3** *a* Palpabil. **4** (Ban; mpl) Antenă la insecte. **5** *sf* (Reg) Coș de nuiele fără fund, pentru prins pește.

pipăitură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *~pă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pipăi[1]*** + *-tură*] **1-7** Pipăire (**1-7**). **8** (Fig) Tatonare.

pipălac *i, sm* vz ***pitpalac***

pipălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pipălăcoi *sm* vz ***pitpălăcoi***

pipălagioi *sm* vz ***pitpălăcoi***

pipăli *vi* [At: ALR I, 1543/231 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***pipál***] (Reg) **1-2** A pipa (**1-2**).

pipăloacă *sf* vz ***pitpalacă***

pipăra *v* vz ***pipera***

pipăradă *sf* vz ***păpăradă***

pipăraș *sm* [At: BARCIANU, V. / V: *~per~* / Pl: *~i* / E: ***pipară*** + *-aș*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (**1-10**). **11** (Îdt) Planta *Capsicum baccatum*.

pipărat, ~ă *a* vz ***piperat***

pipărătură *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 25 / Pl: *~ri* / E: ***pipăra*** + *-ătura*] **1** (Mpl) Mâncare piperată (**1**). **2** *a* (Fig) Presărare cu piper (**1**).

pipărca *vt(a)* [At: ARH. FOLK. III, 127 / Pzi: *~chez* / E: ***piparcă***] (Trs; Ban) **1-2** A condimenta (cu piper sau) cu boia de ardei iute. **3** A ustura pe cineva gura în urma consumării unui aliment puternic condimentat, iute etc.

pipărcat, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pipărca***] (Trs; Ban; d. mâncăruri) Condimentat cu multă boia de ardei, cu piper sau cu ardei iute etc.

pipărcuță *sf* [At: DM / Pl: *~țe* / E: ***piparcă*** + *-uță*] **1-10** (Trs; Ban; șhp) Piparcă (**1-5**) (mică) Si: (reg) *pipăraș* (**1-10**), *pipărișă* (**1-10**), *pipăriță* (**1-10**), *pipăruș* (**1-10**), *pipărușă* (**1-10**), *pipărușcă* (**1-10**), *pipăruță* (**1-10**).

pipărișă *sf* [At: BRANDZA, FL. 342 / V: ***piparisă*** / Pl: *~sci* / E: ***pipară*** + *-ișă*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (**1-10**).

pipăriță *sf* [At: BORZA, D. 39 / Pl: *~țe* / E: ***pipară*** + *-ița*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (**1-10**).

pipăruș *sm* [At: I. GOLESCU, C. / V: *~per~* / Pl: *~i* / E: ***pipară*** + *-uș*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (**1-10**). **11** (Prc) Ardei iute. **12** (Fig) Om sprinten. **13** (Bot; reg) Pochivnic (*Asarum europaeum*). **14** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **15** (Reg; art.) Melodie după care se execută pipărușul (**14**).

pipărușă *sf* [At: BRANDZA, FL. 342 / V: *~per~* / Pl: *~șe* / E: ***pipară*** + *-ușă*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (**1-10**). **11** (Trs) Boia de ardei. **12** (Trs; art.) Figură a jocului popular numit „romanul", variantă a călușarilor.

pipărușcă *sf* [At: MARIAN, INS. 436 / V: *~per~* / Pl: *~ușți* / E: ***pipară*** + *-ușcă*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (**1-10**). **11** (Prc) Ardei iute.

pipăruță *sf* [At: GRECESCU, FL. 38 / V: (reg) *~per~* / Pl: *~țe* / E: ***piper*** + *-uță*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (**1-10**). **11** (Prc) Ardei iute. **12** Plantă erbacee cu flori albe-albăstrii cu vinișoare verzi pe dinafară și cu numeroase semințe negre Si: *cernușca, chimion-de-câmpuri, negrușcă, negruț, negruță, nigeluță* (*Nigella arvensis*).

pipătă *sf* vz ***pipotă***

pipător *sm* [At: PAMFILE, DUȘM. 278 / Pl: *~i* / E: ***pipa*** + *-tor*] (Reg) **1-2** Fumător (cu pipa).

pipârlaga *sf* vz ***pitpalacă***

pipească *sf* [At: DDRF / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Curcubeu (*Lychnis coronaria*).

pipe-line *sf* [At: DER / P: *paip-lain* / E: eg ***pipe-line***] (Agm) Conductă pentru transportul la distanță al fluidelor și, mai rar, al solidelor.

pipelcuță *sf* [At: DDRF / V: ***pepel~*** / Pl: *~țe* / E: np ***Pepelea*** cf *papelcă*] (Îdt) Cenușăreasă.

pipen *sm* vz ***pepene***

piper *sm* [At: URECHE, L. 116 / V: (înv) ***biberi, ~par***, (înv) ***~e***, (reg) ***piup~*** / Pl: (rar) *~i* / E: ngr **πιπέρι**, slv **пиперь**] **1** (Șîc **~-negru**) Plantă tropicală, cu tulpina lungă și subțire, târâtoare sau agățătoare, ale cărei fructe, în formă de boabe, verzi la început, devin roșii și apoi negre și datorită gustului lor iute și aromat, sunt folosite (ca atare sau pisate) drept condiment (*Piper nigrum*). **2** (Prc; lsg; csc) Fruct al piperului (**1**). **3** (Fig; d. glume, anecdote; îla) **Cu ~** Piperat (**8**). **4-5** (Îe; îla) **(A avea) ~ pe limbă** sau **(a fi) cu ~ pe limbă** (A fi) ironic. **6** (Îe) **A-i sta (cuiva) ca ~-u-n- nas** A enerva pe cineva. **7** (Îe) **A face (pe cineva) cu sare și cu ~** A certa aspru pe cineva. **8** (Îe) **A-i da (cuiva) cu ~ (pe) la nas** A-i face cuiva o neplăcere. **9** (Îae) A întărâta pe cineva. **10** (Îae) **A i se sui** (sau **a-i veni cuiva**) **~ul la nas** sau **a-și lua ~ în nări** A se enerva foarte rău Si: *a se înfuria*. **11** (Pop; îe) **~ între voi, să râdem și noi!** Formulă adresată unor persoane care se ceartă, pentru a înteți cearta între ele și a face apoi haz pe socoteala lor. **12** (Rar; îe) **A presăra ~ între două persoane** A ațâța o ceartă. **13** (Fig; îe) **A fi sarea și ~ul...** A fi elementul dinamic al unui grup. **14** (Fig; îae) A fi elementul spiritual, savuros al unei situații sau creații. **15** (Bot; pop; șîc **~-turcesc, ~-rosu**) Ardei (*Capsicum annuum*). **16** (Prc) Ardei iute. **17** (Îs) ~ *roșu* Boia de ardei. **18** (Bot; reg; îc) **~-alb** Coriandru (*Coriandrum sativum*). **19** (Reg; îs) *Pere de ale chiperului* Varietate de pere[2] de calitate inferioară, de culoare negricioasă. **20** (Bot; reg; îc) **~ul-apelor** Silnic (*Glechoma hederacea*). **21** (Bot; reg; îc) **~ul-bălții** sau **~ul-broaștei, ~-de-baltă, ~-de-bălți, ~-de-apă, ~-de-vale** Dintele-dracului (*Polygonum hydropiper*). **22** (Bot; reg; îc) **~ul-lupului** Pochivnic (*Asarum europaeum*). **23** (Bot; reg; îac) Tulichină (*Daphne mezereum*). **24** (Bot; reg; îac) Cucurbețea (*Aristolochia clematitis*). **25** (Art.) Dans popular care se joacă mai ales la nunți. **26** (Art.) Melodie după care se execută piperul (**25**). **27** (Reg; art.) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **28** (D. îmbrăcăminte; îla) **Sare și ~** Gri închis cu punctulețe negre și albe dese și alternând între ele Cf *pepit*.

pipera *vt(a)* [At: ANON. CAR / V: ***~păra*** (Pzi: și reg. *pipăr*), ***pinpăra*** / Pzi: *~rez* / E: ***piper***] (C. i. mâncăruri sau băuturi) **1** A presăra piper sau alte condimente, pentru a potrivi gustul, a iuți etc. **2** (Rar) A pișca la limbă, în urma consumării unui aliment puternic condimentat, iute etc.

piperacee *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~, ~ei* / E: fr ***pipéracées***, lat ***piperacee***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate apetale cu proprietăți aromatice, cu flori mici, dispuse în amenți lungi și cu fructul în formă de boabă. **2** (Șls) Plantă din familia piperaceelor (**1**).

piperaș *sm* vz ***pipăraș***

piperat, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: ***~păr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pipera***] **1** *a* (D. mâncăruri și băuturi) În care s-a pus mult piper sau alte condimente iuți, care are gust de piper sau de alte condimente Si: *condimentat, iute, picant*, (reg) *papricat*. **2** *a* (Reg; îe) **A avea mâini ~e** A fi hoț. **3** *a* (Reg; d. oameni; îla) **Sărat și ~** Rău. **4** *a* (Fig; d. mirosuri, miresme) Pătrunzător. **5** *a* (Fig; d. vorbe) Răutăcios. **6** *a* (Fig; fam; d. prețuri, plăți etc.) Exagerat de mare. **7** *a* (D. obiecte, mărfuri) Care costă scump Si: (fam) *sărat*. **8** *a* (Fig; d. cuvinte, anecdote, glume etc.) Ușor indecent. **9** *sn* (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **10** Melodie după care se execută piperatul (**9**).

piperazină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***pipérazine***, ger ***Piperazin***] (Far) Amină sub formă de cristale incolore, solubile în apă, utilizată ca dizolvant al nisipului din urină, la tratamentul gutei etc.

pipercă *sf* vz ***piparcă***

pipere *sm* vz ***piper***

piperig *sm* vz ***pipirig***

piperină *sf* [At: DN³ / Pl: (nob) *~ne* / E: fr ***pipérine***] Alcaloid care se găsește în piper.

piperment *sn* [At: ALEXI, W. / V: ***pepermint*** (S și: *peppermint*), (reg) ***pipirment*** / Pl: *~uri* / E: fr ***pepermint***] Băutură răcoritoare din alcool, zahăr și esență de mentă.

piperniceală *sf* [At: ȘEZ. VI, 83 / V: (reg) ***pirni~*** / Pl: *~eli* / E: ***pipernici*** + *-eală*] (Reg) **1** Pipernicire. **2-3** (Stare sau) aspect pipernicit Si: (rar) *pipernicie* (**1-2**).

pipernici *vr* [At: POLIZU / V: (reg) ***~pir~*** / Pzi: *~cesc* / E: nct] (D. animale și plante) A degenera din punct de vedere biologic, din cauza unor condiții neprielnice.

pipernicie *sf* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 263 / Pl: *~ii* / E: ***pipernici*** + *-ie*] (Rar) **1-2** Piperniceală (**2-3**).

pipernicire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pipernici***] Degenerare din punct de vedere biologic, din cauza unor condiții neprielnice Si: *închircire*, (reg) *piperniceală* (**1**), *sfrijire*.

pipernicit, ~ă *a* [At: POLIZU / V: (reg) ***pârn~, ~pirn~, pirn~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pipernici***] Care a degenerat din punct de vedere biologic, din cauza unor condiții neprielnice Si: *închircit, sfrijit*, (rar) *nevoiaș*, (reg) *patic, obidnic, pimnicit, pizghirit, răit*.

pipernită *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~piche~*** / Pl: *~țe* / E: bg **пиперница**] **1** (Îvp) Cutie mică în care se țin boabele de piper Vz *solniță*. **2** (Îvp) Piuliță, râșniță pentru piper și alte condimente. **3** (Bot; reg) Pochivnic (*Asarum europaeum*). **4** (Bot; reg; șîc **~de-grădină**) Cimbru (*Satureja hortensis*).

piperonal *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***pipéronal***] Heliotropină.

piperuș *sm* vz ***pipăruș***

piperușă *sf* vz ***pipărușă***

piperușcă *sf* vz ***pipărușcă***

piperuță *sf* vz ***pipăruță***

pipetă *sf* [At: MARIN, F. 105/11 / Pl: *~te* / E: fr ***pipette***] **1** Tub mic de sticlă, simplu sau cu bulă de siguranță, subțiat la una dintre extremități, iar la cealaltă având o pară de cauciuc, folosit pentru a lua, pentru a măsura sau a turna o cantitate mică de lichid Si: (fam) *picătoare*, (rar) *picuar*. **2** (Rar) Tub cu care se trage un lichid dintr-un vas în altul.

pipi *si* [At: VINEA, L. I, 64 / A și: *pipi* / E: fr ***pipi***] (Fam) Urină.

pipic, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *pitic*] (Reg) Mic.

pipichernită *sf* vz ***pipernită***

pipierlea *sm* vz ***pepelea***

pipigioi *sm* vz ***pupezoi***

pipii *v* vz ***pipăi***[1]

pipijoi *sm* vz ***pupezoi***

pipilean, ~ă *a* [At: CHEST. I 18/55 / Pl: *~eni, ~ene* / E: cf bg *пепел*] (Reg; d. cai) Cu părul cenușiu.

pipili *vr* [At: DLR / Pzi: *~lesc* / E: ***pipi***] (Fam; în limbajul copiilor) A urina.

pipiligos, ~oasă *a* [At: GCR II, 369 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ns cf *pipi, pipirig*[1]] (Trs) **1** (Dep) Scund. **2** (Trv) Pișăcios (**1**).

pipiliugă *sf* vz ***paparugă***[1]

pipiloancă *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~nce* / E: ***pipili*** + *-oancă*] **1** (Fam; în limbajul copiilor) Urină. **2** (Reg) Sugar. **3** Copil mic.

pipiloi *si* [At: DLR / E: ***pipili*** + *-oi*] (Fam; în limbajul copiilor) Urină.

pipinci *sfp* vz ***popincă***

pipingen *sn* vz ***pecingine***

pipingină *sf* vz ***pecingine***

pipingine *sf* vz ***pecingine***

pipiric *sm* vz ***pipirig***

pipirică *sf* vz ***pitpalacă***

pipirig[1] [At: ANON. CAR. / V: *pap~, peper~, ~per~, ~ic, ~ă sf* / Pl: *~igi* / E: nct] **1** *sm* (Reg; șîc **piperig-mare**) Plantă cu tulpina înaltă, cilindrică, de culoare verde și cu flori brune-roșcate îngrămădite în spice la vârful tulpinii Si: *rogoz*, (reg) *papură-rotundă, papuric, țiperig* (*Schoenoplectus lacustris*). **2** *sm* Plantă cu tulpina formată în trei muchii, cu frunze late, cu flori verzi-închis Si: *țipirig* (*Scirpus silvaticus*). **3** *sm* (Reg; îc) **~de-munte** Plantă cu tulpina aspră și rigidă de culoare verzuie sau albăstruie, terminată cu un spic care are la capăt un vârf ascuțit Si: (reg) *capu-câmpului, coadă, iarbă-de-cositor* (*Equisetum hiemale*). **4** *sm* (Bot; reg) Pipiriguț (*Heleocharis palustris*). **5** *sm* (Bot; reg) Rugină (*Juncus effusus și conglomeratus*). **6** *sm* (Reg) Planta *Juncus maritimus*. **7** *sm* Plantă erbacee perenă cu tulpină triunghiulară, plină pe dinăuntru, cu frunze liniare cu nervuri paralele, cu inflorescențele compuse din 1-4 globușoare Si: (reg) *papură*[1] (*Holoschoenus vulgaris*). **8** *sm* (Bot; reg; îc) **~înflorit** Roșățea (*Butomus umbellatus*). **9** *sm* (Reg; îc) **~mărunt** Planta *Fimbristylis annua*. **10** *sm* (Zlg; înv; Trs; îc) **Peperig-viu** Hidră (*Hydra viridis*). **11** *sm* (Buc) Om mic, slab și pipernicit Si: *chircitură, sfrijitură*. **12** *sm* (Buc) Pitic. **13** *a* (Reg; d. animale și plante) Nedezvoltat.

pipirig[2] *sm* vz ***pipirigă***[1]

pipirig[3] *sm* vz ***paparugă***[1]

pipirigar *sm* [At: DOMBROWSKI, P. 335 / Pl: *~i* / E: ***pipirig***[1] + *-ar*] (Orn; reg) Lăcar-de-pipirig[1] (*Acrocephalus paludicola*).

pipirigă[1] *sf* [At: PAMFILE, A. R. 157 / V: ***pipirig*** *sm* / Pl: *~ige* / E: nct] (Trs) Capră sau prepeleac pe care se usucă nutrețul, oalele etc.

pipirigă[2] *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~igi* / E: cf *bibilică*] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

pipirigă[3] *sf* vz ***pipirig***[1]

pipirigă[4] *sf* vz ***paparugă***[1]

pipiriguț *sm* [At: BRANDZA, FL. 470 / Pl: *~i* / E: ***pipirig***[1] + *-uț*] **1-4** (Reg; șhp) Pipirig (**1-2**) (mic) Si: (reg) *pipiriguță* (**1-4**). **5** Mică plantă erbacee cu rizomul târâtor, cu tulpina cilindrică terminată cu un spic de flori brune-verzui Si: (reg) *pipirig*[1] (**4**), *rogoz* (*Heleocharis palustris*).

pipiriguță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***pipirig***[1] + *-uță*] **1-4** (Reg; șhp) Pipiriguț (**1-4**). **5** (Bot; reg) Păiuș (*Aira caespitosa*).

pipiriu, ~ie *a* vz ***pirpiriu***

pipirlig *sn* vz ***prepeleac***

pipirment *sn* vz ***piperment***

pipirnici *v* vz ***pipernici***

pipirnicit, ~ă *a* vz ***pipernicit***

pipiruță *sf* vz ***paparugă***[1]

pipiruș *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 129 / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; reg) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

pipistaș, ~ă *smf, a* vz ***papistaș***

pipit, ~ă *sf, a* vz ***pepit***

pipitel, ~ea *a* [At: CABA, SĂL. 91 / Pl: *~ei, ~e* / E: ns cf *pipic, mititel*] (Trs) Mititel.

pipitică *a* [At: DLR / Pl: (rar) *~ici* / E: ***pipitea*** css] (Trs) Mititică.

pipoască *sf* [At: TDRG / V: ***~puș~*** / Pl: *~ște* / E: ***pipotă***] **1** (Olt) Pipotă. **2** (Reg; euf) Organ genital al femelelor unor animale, în special al iepei Si: (pop) *fătătoare*.

pipoc *s* [At: ALR I, 1543/56 / Pl: nct / E: ***pipă*** + *-oc*] (Reg) Pipă (**1**).

pipoi *sn* [At: RETEGANUL, P. II, 69 / Pl: *~oaie* / E: ***pipă***] **1-2** (Reg; șdp) Pipă (**1**) (mare).

pipolacă *sf* vz ***pitpalacă***

piporos *sn* vz ***papir***

piporuj *sn* vz ***papir***

piporuș *sn* vz ***papir***

pipotă *sf* [At: POLIZU / V: (îrg) ***hi~, picoșă, pico~***, (reg) ***~pătă, ~puță*** / Pl: *~te*, (reg) *~oți* / E: nct] **1** Stomac de pasăre Si: (pop) *rânză*, (reg) *bătucă, morișcă, mură*[2], *pipoască* (**1**), *râșnitoare, râșniță*. **2** (Fam; gmț) Stomac de om. **3** (Reg; îe) **A i se umfla (cuiva) ~ta** A se înfuria. **4** (Reg; îc) **A avea (sau a fi cu) ~ta plină** (sau **umflată**) A fi înfuriat. **5** (Reg; îe) **A-i crăpa (cuiva) ~ta de nerăbdare** A fi foarte nerăbdător. **6** (Reg; îe) **A-și umple** (sau **a-și îneca**) **~ta** A se îmbăta. **7** (Reg; îe) **A avea** (sau **a face, a fi cu**) **~ (mare)** A deveni îngâmfat. **8** (Nob; îe) **A fi rău de ~** A fi afemeiat. **9** (Mol; arg; îe) **A-i bătâi (ciuva) ~ta** A-i fi cuiva frică. **10** (Îvr) Ficat. **11** (Reg; euf) Organ genital al vacii.

pipotos, ~oasă *a* [At: PASCU, S. 73 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pipotă*** + *-os*] (Reg; d. oameni) **1** Care se înfurie repede Si: *nervos*. **2** Care este dușmănos Si: *ranchiunos, răzbunător*. **3** Care este arțăgos Si: *țâfnos*. **4** Care este înfumurat Si: *fudul*. **5** (D. copii) Plângăcios și supărăcios. **6** Întreprinzător. **7** Inimos.

piptalac *i, sm* vz ***pitpalac***

piptalacă *sf* vz ***pitpalacă***

piptar *sm* vz ***pieptar***

piptălac *i, sm* vz ***pitpalac***

pitălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pitălăcoi *sm* vz ***pitpălăcoi***

piptii *sfp* vz ***piftie***

pipui *v* vz ***pipăi***[1]

pipușcă *sf* vz ***pipoașcă***

piputǎ *sf* vz ***pipotă***

pir[1] *i* vz ***piri***

pir[2] *sms* [At: COTEANU, PL. / E: bg **пир**] (Bot) **1** (Șîc **~-mic, ~-gros**) Plantă erbacee din familia graminelor, cu rizom târâtor, cu frunze liniare aspre și cu flori verzi, grupate în spice, care crește prin lanuri, livezi și fânețe, împiedicând uneori dezvoltarea plantelor de cultură Si: (reg) *ovăz, păiuș, pirău, rogâlie* (*Agropyrum repens*). **2** (Îc) **~-păduret** Specie de pir[2] (1) care ajunge până la 1 m înălțime, cu frunzele aspre, cenușii-verzui și cu spicul lung și subțire (*Agropyrum caninum*). **3** (Îc) **~-cristat** Specie de pir[2] (1) care crește prin pășuni, folosită ca plantă furajeră (*Agropyrum cristatum*). **4** (Pop; îe) **A se întinde ca ~ul** A fi obraznic. **5** (Șîc **~-de-mare**) Specie de pir[2] (1) care crește pe malul mării, formând tufe ce consolidează nisipul și adăpostesc celelalte plante (*Agropyrum junceum*). **6** (Îc) **~-gros** sau **~-de-țelină** Mică plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina ramificată, frunzele păroase pe fața inferioară și florile dispuse în spice la vârful tulpinii Si: (reg) *costrei, curcubeu, iarba-vântului, iarba-câinelui, iarbă-câinească, pirău* (*Cynodon dactylon*). **7-9** (Reg; șîc **~-roșu**) Rogoz (*Carex arenaria, curvula* și *riparia*). **10** (Îvr) Țăpoșică (*Nardus stricta*).

pir- *ec* vz ***piro-***

piraia *sfi* vz ***piranha***

piramidal, ~ă [At: J. CIHAC, I. N. 420/21 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pyramidal***] **1** *a* De forma unei piramide. **2** *a* (Atm; îs) *Fascicule ~e* Fascicule nervoase care merg de la scoarța cerebrală până la măduva spinării, conducând impulsurile pentru motilitatea voluntară. **3** *a* (Atm; îs) *Celulă ~ă* sau *neuron ~* Celulă nervoasă mare în formă de piramidă aflată pe scoarța cerebrală, în ariile motorii. **4-5** *sma, a* (Atm; șîs *mușchi ~*) (Mușchi) de formă triunghiulară situat la mijlocul bazinului. **6-7** *sma, a* (Atm; șîs *os ~*) (Oscior) dintre cele opt care formează carpul, laba piciorului la om. **8** *sm* (Teh) Mecanism special al unor mașini de tricotat, cu care se realizează, la ciorapii fini pentru femei, diferite forme ale porțiunilor întărite, talonul, talpa etc. **9** *a* (Rar) Care face parte dintr-o piramidă (1). **10** *a* Al piramidei (1). **11** *a* (Fig) De proporții foarte mari Si: *colosal, enorm, gigantic, uriaș*. **12** (Fig; pex) Foarte important. **13** (Fig) Măreț. **14** (Fig) Extraordinar.

piramidă *sf* [At: BIBLIA (1688), pref 8/36 / Pl: *~de*, (înv) *~izi* / E: ngr **πυραμίς, ἄίδος**, lat ***pyramis***, fr ***pyramide***] **1** (Gmt) Poliedru cu baza poligonală și fețele triunghiulare care se unesc într-un vârf comun. **2** Monument funerar gigantic de piatră, în formă de piramidă (1), ridicat pentru faraonii Egiptului antic. **3** (Pgn) Edificiu arhitectonic monumental în formă de piramidă (1). **4** (Îe) **A ajunge** (sau **a fi, a se afla** etc.) **în vârful ~dei** A ajunge sau a fi, a se afla etc. pe treapta cea mai înaltă a unei ierarhii sociale, politice, științifice etc. **5** Grămadă mare de obiecte așezate unele peste altele în formă de piramidă (1). **6** (Pgn) Grămadă. **7** (Mil; iuz; șîs *~ de arme, de puști* sau *de carabine*) Grup de puști sau de alte arme de foc așezate cu talpa patului pe pământ și sprijinite una de alta la vârful țevii. **8** (Spt) Exercițiu de gimnastică acrobatică executat de mai multe persoane, așezate unele pe umerii celorlalte, în rânduri suprapuse tot mai înguste, pe măsură ce se apropie de vârf, în formă de piramidă (1). **9** (Spt; pex) Ansamblu de persoane așezate în piramidă (8). **10** Sistem de susținere a viței de vie portaltoi, alcătuit dintr-un stâlp înalt din vârful căruia pornesc 6-8 sârme fixate cu câte un țăruș lângă fiecare butuc de viță.

piramidon *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~oane* / E: fr ***pyramidon***] **1** Medicament, derivat al antipirinei, folosit împotriva febrei, durerilor de cap, nevralgiilor etc. Si: *amidopirină*. **2-3** (Comprimate din) pulbere de piramidon (1), cristalină, albă, fără miros, solubilă în apă.

pirandă *sf* [At: CREANGĂ, A. 54 / V: (reg) ***schi~*** / Pl: *~de* / E: rrm ***piranda***] **1** (Pop) Țigancă. **2** (Pop) Nevastă de țigan. **3** (Reg; prt) Femeie desfrânată.

pirandellian, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ieni, ~iene* / E: it ***pirandelliano***] (Lit) **1-2** Referitor (la concepția artistică și) la opera lui Luigi Pirandello. **3-4** Care aparține lui Pirandello sau operei sale.

pirandellism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: it ***pirandellismo***] (Lit) Caracteristică a teatrului lui Luigi Pirandello, a cărui problematică și mod de rezolvare sparge tiparele clasice, introducând inovații moderne și îndrăznețe și experiențe ale tehnicii dramatice, cum ar fi monologul interior, dedublarea actorului etc.

pirandică *sf* [At: TDRG / V: ***~rân~*** / Pl: *~ici* / E: ***pirandă*** + *-ică*] **1-4** (Șhp) Pirandă (1-2) (tânără).

piranha *smi* [At: DN[3] / P: *~ra-nia* / V: (rar) ***~aia*** / E: fr ***piranha***] Pește de pradă, carnivor, feroce, care trăiește în grupuri mari în fluviul Amazon.

piranograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***pyranographe***] Piranometru înregistrator.

piranometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***pyranomètre***] Instrument pentru măsurarea radiației solare.

pirapet *sn* vz ***parapet***

pirargirit *sn* [At: LTR[2] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pyrargyrite***, ger ***Pyrargyrit***] Minereu de argint de culoare roșie închisă până la negru, cu luciu adamantin, care se găsește în unele filoane argentifere hidrotermale.

pirat [At: VÎRNAV, F. M. I, 87[V]/20 / Pl: *~ați* / E: fr ***pirate***] **1** *sm* Persoană care comite acte de piraterie Si: *corsar*, (îvp) *hoț de mare, tâlhar de mare*. **2** *sm* (Îs) *~ al aerului* Persoană care comite infracțiunea de piraterie aeriană. **3** *ain* Pirateresc (1). **4** *ain* Care se ocupă cu pirateria (1). **5** *ain* (D. casete, discuri, înregistrări etc.) Contrafăcut. **6** *sm* (Fig) Individ fără scrupule, care se îmbogățește prin jaf, tâlhărie, abuz.

piratesc, ~ească *a* [At: DM / Pl: *~ești* / E: ***piraterie*** + *-esc*] **1** Care aparține piraților Si: *pirat* (3), (înv) *piraticesc* (1). **2** Privitor la pirați Si: (înv) *piraticesc* (2).

piraterie *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 49 / Pl: *~ii* / E: fr ***piraterie***] **1** Răpire prin amenințări sau violență a unui vas sau a bunurilor aflate la bordul lui de către membrii echipajului altui vas. **2** Îndeletnicire a piratului. **3** Infracțiune săvârșită de pirați. **4-5** (Îs) *~ aeriană* (Infracțiune constând în) acte de violență și de amenințare săvârșite de către o persoană sau de către un grup de persoane înarmate asupra echipajului unui avion, în scopul schimbării itinerarului avionului respectiv. **6** (Fig) Jaf. **7** (Fig) Abuz. **8** (Pex) Tâlhărie.

piraticesc, ~ească *a* [At: GHICA, S. 390 / Pl: *~ești* / E: ***pirat*** + *-icesc*] (Înv) **1-2** Pirateresc (1-2).

pirăitură *sf* vz ***piruitură***

pirăndică *sf* vz ***pirandică***

pirău *sm* [At: BORZA, D. 56 / Pl: *~ăi* / E: ***pir***[2] + *-ău*] (Bot) **1** (Reg) Pir[2] (1) (*Agropyrum repens*). **2** (Dob) Costrei (*Sorghum halepense*). **3** (Reg) Pir[2] (6)-gros (*Cynodon dactylon*).

pirăuaș *sn* vz ***pârâiaș***

pircă *sf* [At: ȘEZ. III, 84 / Pl: *~rce* / E: cf *pichere*] **1** (Orn; Trs) Bibilică (*Numida meleagris*). **2** (Buc) Gușă la gât.

pircâță *sf* vz ***pirchiță***

pirchină *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 129 / Pl: *~ne* / E: ***pircă*** + *-ină*] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

pirchitiță *sf* vz ***pirchiță***

pirchitițoi *sm* vz ***pirchițoi***

pirchiță *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 129 / V: ***~câță, ~chitiță*** / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***pircă*** + *-iță* cf *pichiriță*] (Orn; Trs) Bibilică (*Numida meleagris*).

pirichițoi *smi* [At: A I, 13 / V: ***~chiți~*** / E: ***pirchiță*** + *-oi*] (Trs) Bărbătuș al bibilicii Si: (reg) *pircoi*.

pirci[1] *s* vz ***pârci[2]***

pirci[2] *v* vz ***pârci[4]***

pirciotină *sf* [At: ȘEZ. XV, 105 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape, care crește în câmp, în tufe, iar fructele ei, în formă de boabe, sunt folosite la vopsit.

pircit, ~ă *smf, a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pirci[2]***] (Mun) **1-3** (Om sau) animal nedezvoltat. **4-5** (Fig) (Om) rău la suflet, zgârcit. **6-7** (Fig) (Om) închis, sucit.

pircitură *sf* vz ***pârcitură***

pircoi *smi* [At: ALR II, 5 744/53 / E: ***pircă*** + *-oi*] (Reg) Pirchițoi.

pircota *v* vz ***pircoti***

pircoteală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***pircoti*** + *-eală*] (Mun) **1** Piroteală (**1**). **2** Stare de moleșeală, de indispoziție Si: *pircotit[1]* (**2**).

pircoti *vi* [At: PĂCALĂ, M. R. 138 / V: (cscj) *~ta* / Pzi: *~tesc* / E: ctm ***piroti + picoti***] **1** (Reg; d. oameni) A moțăi[1]. **2** (Mun; d. păsări) A boli.

pircotit *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***pircoti***] (Reg) **1-2** Pircoteală (**1-2**).

pirculici *sm* vz ***pricolici***

pire *sn* vz ***piure***

piret *s* vz ***piretru***

piretic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyrétique***] (Rar) **1** Care provoacă febră. **2** Referitor la febră.

piretoterapie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: ***pyrétothérapie***] Terapie care constă în provocarea artificială a unei stări febrile, cu diverse mijloace, injecții, soluții coloidale etc., în scopul ridicării potențialului de apărare împotriva bolii al organismului.

piretrină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***pyrethrine***] Insecticid care nu este toxic pentru oameni și care se extrage din piretru.

piretru *s* [At: PISCUPESCU, O. 309/21 / V: (înv) ***per~, piret*** / Pl: nct / E: lat ***Pyrethrum***] **1** (Bot; rar) Floarea-raiului (*Chrysanthemum cinerariaefolium*). **2** (Bot; rar) Năprasnică (*Chrysanthemum corymbosum*). **3** (Bot; rar) Granat (*Chrysanthemum parthenium*). **4-5** (Bot; rar) Vetricea (*Chrysanthemum macrophyllum* și *alpinum*). **6** (Bot; rar) Valentiță (*Chrysanthemum millefolium*). **7** Pulbere fină obținută din florile uscate de piretru (**4-5**), care conține piretrină.

pireu *sn* vz ***piure***

pireviță *sf* [At: BORZA, D. 172 / A: nct / Pl: *~țe* / E: srb ***piravica***] (Bot; Dob) Alac (*Triticum monococcum*).

pirex *sns* [At: DN[3] / E: fr ***pyrex***] (Dc) Sticlă foarte rezistentă la variațiile bruște de temperatură, din care se construiesc aparate de laborator.

pirexie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***pyrexie***] **1** (Liv) Febră. **2** (Pcx) Nume generic dat bolilor cu temperatură ridicată.

pirg[1] *s* [At: (a. 1849) DR. III, 739 / Pl: *~uri* / E: ngr ***πύργος***] (Grî) Turn de apărare.

pirg[2] *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Plantator cu care se fac găuri în pământ.

pirgălău *sn* [At: CONV. LIT. XX, 1105 / Pl: *~aie* / E: ctm ***pirgău + zurgălău***] (Trs) Pirgău.

pirgău *sn* [At: ARH. FOLK. VII, 70 / Pl: *~aie* / E: mg ***pergö***] (Trs) Clopoțel care se atârnă la gâtul vițelor Si: *talangă*, (reg) *pirgălău*.

pirgăuaș *sn* [At: A I, 34 / Pl: *~e* / E: ***pirgău*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Pirgău (mic).

pirgeometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***pyrgéomètre***] Aparat pentru măsurarea intensității radiației terestre, care determină condițiile echilibrului termic la suprafața solului.

pirghel *sn* vz ***perghel***

pirguș *sn* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / Pl: *~e* / E: ***pirg[2]*** + *-uș*] **1-2** (Olt; Mun; șhp) Pirg[2] (mic).

pirheliograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***pyrhéliographe***] Pirheliometru înregistrator.

pirheliometru *sn* [At: LTR[2] / P: *~li-o~* / Pl: *~re* / E: ger ***Pyrheliometer***] Instrument cu care se măsoară cantitatea de energie solară care cade într-un anumit timp pe o suprafață.

piri *i* [At: TDRG / V: ***pir, pirca*** / E: fo cf mg *piri*] (Trs; Mun; are) **1-2** Strigăt cu care (se cheamă sau) se alungă păsările de curte.

piric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf gr *πύρ, πύρος* „foc"] Care se referă la foc, la ardere și mai ales la focuri de artificii.

pirica *i* vz ***piri***

piridăici *sfp* vz ***paradaisă***

piridină *sf* [At. BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***pyridine***] Substanță organică, aromatică, lichidă, incoloră, solubilă în apă, alcool și eter, toxică, având un miros caracteristic neplăcut, folosită la fabricarea unor medicamente, a unor coloranți etc.

piridoxină *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ne* / E: fr, eg ***pyridoxine***] (Far) Substanță organică ce se găsește în drojdia de bere, grâu, ficat, rinichi etc., jucând un rol important în menținerea integrității structurale și funcționale a multor țesuturi și organe Si: *adermină, vitamina* B_6.

piriform, ~ă *a* [At: POLIZU, P. 22/25 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pyriforme***] În formă de pară[2].

pirigoane *sf* vz ***pelargonie***

pirilaz *sn* vz ***pârleaz***

piriluș *s* vz ***piriuș***

pirină *sf* vz ***pernă***

pirinci *s* vz ***perinei***

pirinoc *sn* vz ***perinoc***

piripisi *v* vz ***peripiisi***

pirirgoane *sf* vz ***pelargonie***

pirit[1] *s* vz ***pirită***

pirit[2], ~ă *a* vz ***pierit***

pirită *sf* [At: PONI, CH. 227 / V: (rar) ***pirit*** *s* / Pl: *~te* / E: fr ***pyrite***] Bisulfură naturală de fier, cristalizată, în sistemul cubic, răspândită în natură și folosită mai ales ca materie primă la fabricarea acidului sulfuric.

piritizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***pirită***] (Glg) Fenomen caracteristic zonelor neaerisite, bogate în hidrogen sulfurat, constând în înlocuirea moleculelor carbonatului de calciu din cochiile fosile, prin pirită.

piritor, ~oare *a* vz ***pieritor***

piritos, ~oasă *a* [At: CANTUNIARI, L. M. 162 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pyriteux***] (D. minereuri, substanțe chimice) Bogat în pirită.

piriuș *s* [At: TEAHA, C. N. 252 / V: ***~iluș*** / Pl: nct / E: nct] (Trs) Derdeluș pe care se dau copii iarna.

pirlaș *sn* vz ***pârleaz***

pirlaz *sn* vz ***pârleaz***

pirleaz *sn* vz ***pârleaz***

pirlipcă *sf* vz ***prelipcă***

pirloag *sn* vz ***pârleaz***

pirmanent, ~ă *a* vz ***permanent***

pirniceală *sf* vz ***piperniceală***

pirnici *v* vz ***pipernici***

pirnicit, ~ă *a* vz ***pipernicit***

piro- [At: DN[3] / V: ***pir-*** / E: fr ***pyro-***, it ***piro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Dc) foc. **3-4** (Prin) căldură.

piroagă *sf* vz ***pirogă***

piroană *sf* vz ***piron***

piroașcă *sf* vz ***piroșcă***

pirobalistică *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ici* / E: fr ***pyrobalistique***] (Mii) Disciplină care studiază lansarea proiectilelor prin guri de foc.

piroclastic, ~ă *a* [At: LTR[2] XII, 422 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyroclastique***] (D. formații geologice, roci) **1** Alcătuit din piroclastite. **2** Referitor la piroclastite. **3** Caracteristic piroclastitelor. **4** Care aparține piroclastitelor.

piroclastit *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***pyroclastite***] Rocă formată prin depozitarea materialului expulzat în timpul exploziilor vulcanice.

piroelectric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyroélectrique***] Care se referă la piroelectricitate.

piroelectricitate *sf* [At: LTR² / P: *~ro-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***pyroélectricité***] Proprietate a unor cristale de a se polariza electric sub acțiunea unor variații de temperatură, sau de a-și modifica temperatura sub acțiunea unui câmp electric.

pirofil, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: it ***pirofile***] **1-2** (Persoană) care suferă de pirofilie. **3-4** (Persoană) care are atracție pentru foc. **5** *a* Care nu se alterează în contact cu focul.

pirofilie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: it ***pirofilia***] **1-2** Atracție (morbidă) pentru foc. **3** Calitate a ceea ce este pirofil (**5**).

pirofit, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***pyrophyte***] (D. plante) **1** Ale cărei organe subterane profunde pot supraviețui focului. **2** Ale cărei semințe posedă un înveliș gros lignificat, care plesnește sub efectul căldurii incendiului, favorizând germinarea semințelor respective.

pirofob, ~ă *smf, a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pyrophobe***] **1-2** (Persoană) care suferă de pirofobie.

pirofobie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***pyrophobie***] Stare patologică ce se caracterizează prin frica de foc.

pirofor *sm* [At: DN² / Pl: *~i* / E: fr ***pyrophore***] **1** Corp care produce scântei și se aprinde ușor în contact cu aerul prin frecare sau prin ciocnire cu un alt corp. **2** (Lpl) Gen de insecte coleoptere care emit lumină fluorescentă. **3** (Șls) Insectă care aparține genului piroforelor (**2**).

piroforic, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 69/25 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pyrophorique***] (D. corpuri, materiale, substanțe etc.) Care are proprietățile unui pirofor (**1**).

pirofosfat *sn* [At: DN³ / Pl: *~ați* / E: fr ***pyrophosphate***] Sare a acidului pirofosforic.

pirofosforic, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyrophosphorique***] (Îs) *Acid ~* Acid din care se obține, prin încălzire, acidul fosforic normal.

pirogalic, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyrogallique***] (Îs) *Acid ~* Pirogalol.

pirogalol *s* [At: LTR² / Pl: nct / E: fr ***pyrogallol***] Substanță chimică în formă de cristale albe cu gust amar, folosită în medicină ca antiseptic și în tehnica fotografiei, ca revelator Si: *acid pirogalic*.

pirogă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***~oagă*** / Pl: *~ogi* / E: fr ***pirogue***] Ambarcație rudimentară, lungă, îngustă și scundă, cu vâsle sau cu pânze, construită prin cioplirea sau scobirea unui trunchi de copac ori confecționată din piei cusute și folosită în apele interioare din Africa, India, în insulele din sud-estul Asiei și din Oceanul Pacific etc. Si: *cin, monoxil*.

pirogen, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pyrogène***] **1** Produs de foc. **2** Care provoacă febră. **3** Capabil să declanșeze o stare de hipertermie.

pirogenare *sf* [At: ENC. TEHN. I, 44 / Pl: *~rări* / E: cf fr *pyrogénation*] Procedeu pentru realizarea unor reacții chimice între gaze la temperaturi înalte Vz *cocsificare, cracare*.

pirognostie *sf* [At: DN³ / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyrognostie***] (Chm) Metodă de analiză folosită pentru determinarea metalelor dintr-un mineral, constând din încălzirea acestuia într-o flacără de suflător.

pirograf *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***pyrographe***] Aparat electric de pirogravură cu un vârf ascuțit care se înroșește.

pirograva *vt* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 173 / Pzi: *~vez* / E: fr ***pyrograver***] A grava pe lemn, pe os, pe piele etc. în straturile superficiale, cu ajutorul unui vârf de metal înroșit în foc sau cu un termocauter, pentru a ornamenta.

pirogravare *sf* [At: ENC. TEHN. I, 472 / Pl: *~vări* / E: ***pirograva***] Ornamentare a lemnului, osului etc. cu ajutorul unui vârf metalic înroșit în foc sau al unui termocauter Si: *pirogravură* (**3**).

pirogravat, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 32 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pirograva***] **1** (D. obiecte sau părți ale unor obiecte din lemn, os, piele etc.) Decorat cu pirogravuri (**1**). **2** (D. desene, ornamente, inscripții etc.) Executat prin pirogravare.

pirogravor *sm* [At: NOM. PROF. 32 / Pl: *~i* / E: fr ***pyrograveur***] **1** Persoană care execută lucrări de pirogravură. **2** Specialist în pirogravură.

pirogravură *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ri* / E: fr ***pyrogravure***] **1** Ornament realizat prin pirogravare. **2** (Pex) Obiect pirogravat. **3** Pirogravare. **4** Artă a decorării prin pirogravare.

piroi *sn* vz ***piron***

pirol *sm* [At: LTR² / Pl: *~i* / E: fr ***pyrrol***] Compus organic sub formă de lichid incolor, cu miros de cloroform, produs prin distilarea uleiului de oase și folosit la fabricarea unor coloranți.

pirolatrie *sf* [At: DN³ / P: *~tri-e* / Pl: *~ii* / E: gr ***πύρ + λατρεία***] Venerare a focului ca pe o ființă supranaturală, de către popoarele primitive.

pirolatru, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ri, ~re* / E: cf fr *idolâtre*] (Liv) Adorator al focului.

pirole *sfp* [At: BORZA, D. 67 / V: ***~rule*** / E: nct] (Bot; reg) **1** Nap (*Helianthus tuberosus*). **2** (Îf *pirule*) Buruiană care conține venin (*Euphorbia lathyris*).

pirolignos, ~oasă *a* [At: LTR² / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pyroligneux***] (Îs) *Acid ~* Produs obținut prin distilarea uscată a lemnului, din care se extrage acidul acetic, alcoolul metilic și acetona.

piroliză *sf* [At: LTR² / Pl: *~ze* / E: fr ***pyrolyse***] Proces de descompunere termică a hidrocarburilor prin încălzirea acestora dincolo de limita lor de stabilitate.

piroluzit *sn* [At: PONI, CH. 215 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: ? / E: fr ***pyrolusite***] Bioxid natural de mangan, folosit la extragerea manganului, în industria sticlei, a vopselelor de ulei.

piroluzită *sf* vz ***piroluzit***

pirom *sn* vz ***piron***

piromac, ~ă *a* [At: CANTUNIARI, L. M. 172 / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***pyromaque***] (Rar; îs) *Cremene ~ă* sau *silex ~* Piatră de amnar.

piroman, ~ă *smf* [At: V. ROM. octombrie 1960, 191 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pyromane***] Persoană care suferă de piromanie.

piromanie *sf* [At: ALBINEȚ, M. 15/19 / Pl: *~ii* / E: fr ***pyromanie***] Tulburare psihică în care bolnavul simte impulsul nestăpânit de a da foc, de a distruge prin foc.

piromant, ~ă *smf* [At: DN² / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***piromante***] Persoană care practică piromanția.

piromanție *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***pyromancie***] Ghicire a viitorului prin observarea focului, frecventă în Grecia antică.

pirometalurgie *sf* [At: DN³ / P: *~gi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pyrométalurgie***] Procedeu de bază pentru obținerea metalelor, care constă în topirea minereurilor în cuptoare metalurgice cu ajutorul căldurii produse prin arderea unor combustibili.

pirometamorfism *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr ***pyrométamorphisme***] Totalitate a transformărilor pe care le suferă rocile din vecinătatea imediată a unui corp eruptiv, din cauza temperaturilor înalte ale acestuia.

pirometră *sf* vz ***pirometru***

pirometric, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyrométrique***] **1** Care aparține pirometriei. **2** Privitor la pirometrie. **3** De pirometrie.

pirometrie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pyrométrie***] Ramură a fizicii care studiază măsurarea temperaturilor înalte.

pirometru *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ră*** / Pl: *~re* / E: fr ***piromètre***] Instrument sau dispozitiv folosit pentru măsurarea temperaturilor înalte.

piromorfism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***pyromorphisme***] Modificare a structurii și a compoziției rocilor, provocată de o temperatură înaltă.

piromorfit *sn* [At: LTR² / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ger ***Pyromorphit***] Minereu de plumb format în zona de oxidare a zăcămintelor bogate în plumb.

piromorfită *sf* vz ***piromorfit***

piron *sn* [At: CORESI, EV. 132 / V: ***pilon, ~oană*** *sf,* (îrg) ***~oi***, (înv) ***~e*** (reg) ***~om*** / Pl: *~oane*, (reg, *sm*) *~i* / E: slv **пиронъ**] **1** Cui lung și gros, din oțel, curbat în unghi drept la un capăt și folosit la îmbinarea pieselor unor construcții de lemn, la fixarea unui obiect greu etc. Si: (reg) *potseg*,

poțoc. **2** (Fam; îe) **A face (la) ~oane (și la cuie)** A tremura de frig Si: *a dârdâi*. **3** (Fam. îe) **A tăia (sau a da) (la) ~oane** A spune minciuni. **4** (Rar; îe) **A bate cu burețele ~ în perete** A face o acțiune absurdă și inutilă. **5** (Rar; îe) **A sta ~** A fi piedica în calea cuiva. **6** (Spc; Mun; Olt) Cui de la urechile proțapului.

pironar s [At: H XI. 350 / Pl: nct / E: ***piron*** + *-ar*] (Reg) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.

pirone *sn* vz ***piron***

pironi [At: DOSOFTEI. V. S. decembrie 215^r/14 / Pzi: *~nesc* / E: ***piron***] **1** *vt* (Rar) A fixa cu sau în piroane (1). **2** *vt* (Îvp; spc; c. i. oameni) A țintui în cutie pentru a tortura și a omorî. **3** *vt* (Spc) A răstigni. **4-5** *vtr* (Trs) A (se) chinui. **6** *vt* (Îe) **A ~ locului** A imobiliza ca și când ar fi bătut în cuie. **7** *vt* (C. i. privirea, ochii, atenția, gândul etc.) A concentra într-o anumită direcție. **8** *vt* A fixa pe cineva cu privirea.

pironian, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pyrronien***] **1** *a* Care se referă la pironism. **2-3** *smf, a* (Adept) al pironismului. **4** *a* (Pex) Sceptic.

pironire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pironi***] **1** Țintuire cu sau în piroane (1). **2** (Îvp; spc) Țintuire a unei persoane pentru a o tortura și a o omorî. **3** (Spc) Răstignire. **4** (Trs) Chinuire. **5** Imobilizare. **6** Concentrare a privirii, a atenției asupra unui obiect.

pironism *sns* [At: DN³ / E: fr ***pyrrhonisme***] **1** Doctrină a filozofului sceptic grec Pyrrhon, care susținea că nici o afirmație nu poate fi mai adevărată decât alta, deoarece, după el, lucrurile sunt incognoscibile. **2** (Pex) Scepticism.

pironit, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776). 201^v1/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pironi***] **1** Fixat cu sau în piroane. **2** (Spc; d. oameni) Răstignit. **3** Imobilizat. **4** Nemișcat. **5** (D. privire, atenție) Concentrat asupra unui obiect.

pirop *s* [At: ȘINCAI. HR. I. 9/20 / Pl: nct / E: fr ***pyrope***, ger ***Pyrop***] **1** Silicat de magneziu din grupa granatului, de culoare roșie, roșiatică sau neagră, translucid, cu luciu gras, folosit ca piatră semiprețioasă Si: *granat de Boemia*.

piroparafină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***pyroparaffine***] Parafină bine cristalizată, ca urmare a încălzirii.

piroplasmoză *sf* [At: ENC. VET. 342 / Pl: *~ze* / E: fr ***piroplasmoze***] Grup de boli parazitare ale animalelor domestice, provocate de paraziți monocelulari care pătrund în sânge distrugând globulele roșii și producând febră mare Si: *cârceag*.

piros, ~oasă *a* [At: DLR / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pir***² + *-os*] (Reg; d. terenuri) Năpădit de pir² (1).

piroscaf *sn* [At: HELIADE. O. I. 382 / V: *~ă sf* / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***pyroscaphe***, it ***piroscafo***] (Iuz) Navă acționată de aburi.

piroscafă *sf* vz ***piroscaf***

piroscop *sn* [At: DN³ / Pl: *~oape* / E: fr ***pyroscope***] Instrument cu care se poate observa dacă o temperatură a atins un anumit grad.

piroscopic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyroscopique***] (Îs) *Indicator ~* Indicator făcut din diferite amestecuri de materiale ceramice cu care se înregistrează temperaturile înalte.

pirosferă *sf* [At: CANTUNIARI. L. M. 164 / Pl: *~re* / E: fr ***pyrosphère***] Zonă din interiorul scoarței pământului situată între barisferă și litosferă, care se presupune că ar fi în stare fluidă și este considerată sediul erupțiilor vulcanice Si: *sima*.

pirostat *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***pyrostat***] Aparat de supraveghere și de control al temperaturii camerei de ardere a unui focar de cazan sau de cuptor industrial.

pirostânie *sf* vz ***pirostrie***

pirostei *sm* vz ***pirostrie***

pirosteie *sf* vz ***pirostrie***

pirostie *sf* vz ***pirostrie***

pirostrcie *sf* vz ***pirostrie***

pirostrie *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I. 194/3 / V: ***perostie, pilostreie, pilostrie, pirostânie, pirostei, pirosteie, pirostie, piroștei, piroștie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***πυρωστία***, bg ***пиростия***] **1** (Mpl) Cadru metalic circular sau triunghiular cu trei picioare, așezate direct pe pământ, pe care se pune căldarea, ceaunul sau oala la foc Si: *cracană*, (reg) *mâță, picioare, țagră*. **2** (Îcs) *De-a ~iile* Joc de copii în care participanții își dispută unul altuia un băț de lemn înfipt în pământ. **3** (Pex) Băț folosit în jocul „De-a pirostriile" (2). **4** (Reg) Unealtă folosită mai ales la stână, făcută din trei prăjini împreunate la capătul de sus și așezate în formă de piramidă, de care se atârnă, cu un lanț, căldarea sau ceaunul deasupra focului. **5** (Olt) Obiect de piatră sau de fier care se pune sub vatră, sub lemnele care ard, cu scopul de a le ridica și de a le face să ardă mai bine. **6** (Spc; lpl) Cunună pusă pe capul mirilor în timpul celebrării căsătoriei religioase Si: *cununie*. **7-8** (Îe) **A(-și) pune ~le (pe sau în cap)** A (se) căsători. **9** (Ast; pop; lpl) Constelație nedefinită mai îndeaproape. **10** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **11** (Reg; art.) Melodie după care se execută pirostria (**10**).

piroșcă *sf* [At: CIHAC. II, 257 / V: ***paroș~, ~roaș~*** / Pl: *~șce, ~ște, ~ști, ~știi* / E: rs, ucr dal ***пирожки***] (Mpl) **1** (Cul; reg) Colțunaș. **2** (Trs) Tăiței de formă pătrată, fierți în apă și dați prin ulei. **3** (Trs; Buc) Sarma. **4** (Bot; reg) Condurul-doamnei (*Tropaeolum majus*). **5** (Bot; Trs) Cartof (*Solanum tuberosum*).

piroșeață *sf* [At: PĂSCULESCU. L. P. 143 / Pl: *~ețe* / E: cf *roșeață*] (Reg; rar) Roșeață puternică.

piroștei *sm* vz ***pirostrie***

piroștie *sf* vz ***pirostrie***

pirot *sn* [At: REV. CRIT. III. 164 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: pvb ***piroti***] (Trs) **1** Trudă. **2** Suferință.

pirota *v* vz ***piroti***

pirotare *sf* vz ***pirotire***

pirotă *sf* vz ***pirot***

piroteală *sf* [At: HELIADE. O. I. 186 / Pl: *~eli* / E: ***piroti*** + *-eală*] **1** Stare a celui care pirotește Si: *moțăială, moțăit¹, picoteală, somnolență*, (rar) *pirotire* (1), (reg) *pircoteală, pircuială*. **2** (Pop) Boală care se manifestă prin somnolență și dureri de oase. **3** Lipsă de vlagă Si: *pirotire* (2). **4** Stare de inactivitate Si: *pirotire* (3). **5** Stare a celui care zace bolnav Si: *pirotire* (4). **6** Oboseală provocată de nesomn sau veghe Si: *pirotire* (5).

pirotecnic, ~ă *a* vz ***pirotehnic***

pirotecnie *sf* vz ***pirotehnic***

pirotehnic, ~ă *a* [At: POLIZU / V: (înv) ***~ecn~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyrotechnique***] **1-2** Care aparține pirotehniei (**1-2**). **3-4** Privitor la pirotehnie (**1-2**). **5-6** Produs prin pirotehnie (**1-2**).

pirotehnician, ~ă *smf* [At: GL 1961, nr. 5, 5/3 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pyrotechnique***] **1-2** Specialist în pirotehnie (**1-2**).

pirotehnie *sf* [At: CR (1830), 56¹/13 / V: (înv) ***~ecn~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pyrotechnie***] **1** Tehnică a producerii, conducerii și utilizării focului. **2** Tehnică a fabricării unor materiale, piese și dispozitive care servesc la aprinderea munițiilor, armelor de foc, a unor substanțe explozibile, a artificiilor etc. **3** (Cer) Fabrică de muniții.

pirotermic, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyrothermique***] Care dezvoltă căldură prin ardere.

piroti [At: CIHAC. II. 50 / V: (rar; cscj) ***~ta*** / Pzi: *~tesc* / E: nct] **1** *vi* A ațipi șezând sau stând în picioare Si: *a dormita, a moțăi¹, a picoti*, (reg) *a mătăli, a pircoti, a ochi²* (nob) *a moșăi*. **2** *vi* A fi abătut și fără vlagă Si: *a lâncezi, a tânji*. **3** *vi* A sta inactiv Si: *a lâncezi, a tânji*. **4** *vi* (Pex) A zăcea bolnav. **5** *vr* (Trs; Ban) A se trudi. **6** *vr* A obosi de nesomn sau de veghe.

pirotină *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: fr ***pirotine***] Sulfură naturală de fier, cristalizată în sistemul hexagonal, de culoare galbenă-închis cu reflexe brune-roz.

pirotire *sf sf* [At: POLIZU / V: ***~tare*** / Pl: *~ri* / E: ***piroti***] (Rar) **1-5** Piroteală (**1, 3-6**).

pirotit, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III. 164 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***piroti***] (Trs; Ban) **1** Copleșit de somn Si: *somnoros, toropit*. **2** Ostenit. **3** Abătut.

piroxen *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: fr ***piroxène***] Silicat natural de magneziu, fier, calciu, aluminiu, sodiu, potasiu etc. care apare în cristale prismatice de culoare verde-măslinie până la negru, cu luciu sticlos.

piroxenic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyroxénique***] Care are natura piroxenului.

piroxenit *sn* [At: LTR² / Pl: *~iți* / E: fr ***pyroxénite***] Rocă eruptivă constituită mai ales din piroxen, asociată cu peridotitele și gabrourile.

piroxilină *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***pyroxiline***] Amestec de esteri nitrici ai celulozei, folosit în industrie la fabricarea explozivelor, a celuloidelor, a lacurilor și a emailurilor.

piroză *sf* [At: DN² / V: ***~zis*** *sn* / Pl: *~ze* / E: cf fr *pyrosis*] (Med) Senzație de arsură în piept și în gât, determinată de iritarea esofagului și însoțită, de obicei, de râgâieli.

pirozea *sf* vz ***peruzea***

pirozis *sn* vz ***piroză***

pirpalac *i, sn* vz ***pitpalac***

pirpalacă *sf* vz ***pitpalacă***

pirpălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pirpileac *sn* vz ***prepeleac***

pirpiliag *sn* vz ***prepeleag***

pirpilig *sn* vz ***prepeleac***

pirpiliță *sf* vz ***prepeliță***

pirpiliu¹ *s* [At: H II, 268 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Haină bărbătească.

pirpiliu², ~ie *a* vz ***pirpiriu***

pirpiri *a* vz ***pirpiriu***

pirpiriu, ~ie *a* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 304 / V: (înv) ***firfi~, ~ri, ~pirliu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***pirpiri***] **1** (Îvp; d. oameni; îla) **Pirpiri-cosac** Fără avere. **2** (Pop; d. oameni) Sărăcăcios, jerpelit sau prea subțire îmbrăcat. **3** (D. îmbrăcăminte) Sărăcăcios. **4** (D. îmbrăcăminte) Subțire și necorespunzător pentru vremea friguroasă. **5** (D. ființe) Mic și slab Si: *firav, pipernicit, prizărit.*

pirtigușă *sf* [At: LEXIC REG. II, 78 / Pl: *~se* / E: nct] (Reg) Maț uscat de porc, fript pentru a fi consumat.

piruchi *sfp* vz ***piruște***

piruci *sfp* vz ***piruște***

pirueta *vi* [At: CĂLINESCU, S. 214 / P: *~ru-e~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***pirouetter***] (Rar) A face piruete.

piruetă *sf* [At: STAMATI, D. / P: *ru-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***pirouette***] **1** Figură de dans constând din învârtirea completă a unui dansator, executată pe un singur picior, mai ales pe vârf. **2** (Pgn) Rotire rapidă pe vârful picioarelor. **3** (Spt) Învârtire a corpului în jurul axei sale verticale, făcută cu scopul de a imprima o anumită viteză obiectului aruncat, greutate, disc, ciocan, în diferite probe de atletism. **4** Mișcare de întoarcere a calului pe picioarele dinapoi. **5** (Fig) Schimbarea bruscă de atitudine, de apărare.

pirui¹ *vi* [At: LB / Pzi: 3 *piruie ~ește* / E: ***pir¹*** + *-ui*] (D. păsărele, insecte) **1** A scoate sunete dulci, melodioase, în triluri. **2** (Pgn) A ciripi.

pirui² *vt* [At: BL VII, 129 / Pzi: *~esc* / E: ***pir²*** + *-ui*] (Trs) A ara a doua oară, pentru a curăți de pir².

piruială *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~ru-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pirui¹*** + *-eală*] (Reg) **1** Piruit¹ (1). **2** (Pgn) Ciripit.

piruit¹ *sn* [At: TDRG / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pirui¹***] **1** (Ccr) Cântec melodios, în triluri, al păsărilor și al insectelor Si: (reg) *piruială* **(1)**, *piruitură* **(1)**. **2** (Pgn) Ciripit.

piruit² *sn* [At: PAMFILE, A. R. 104 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pirui²***] (Trs) Curățire de pir² prin arătură a pământului de două ori.

piruitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: ***~răi~*** / P: *~ru-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pirui¹*** + *-tură*] (Reg) **1** Piruit¹ (1). **2** (Pgn) Ciripit.

pirulă *sf* vz ***pilulă***

pirule *sfp* vz ***pirole***

pirușe *sfp* [At: FRÎNCU – CANDREA, M. 104 / V: ***~uchi, ~uci*** / E: nct] (Trs) Chibrituri.

piruț *sm* [At: BÎRLEA, C. P. 34 / Pl: *~i* / E: ***pir²*** + *-uț*] **1-18** (Pop; rar; șhp) Pir² **(1-3, 5-10)** (mic).

piruzea *sf* vz ***penezea***

pis¹ *ain* [At: ALR II/I, MN 5, 6836/53 / E: mg ***pisze***] (Trs; Ban) **1** (D. oameni) Cu nasul cârn. **2** (D. nas) Cârn.

pis² *i* [At. CIHAC, II, 258 / V: ***pâs*** / E: fo] **1** (Are) Strigăt cu care se cheamă pisica Si: (reg) *pituș*. **2** (Îe) **A nu** (sau **fără a**) **zice** (**nici**) **pâs** A nu spune nimic.

pisa [At: PSALT. HUR. 64ᵛ/5 / Pzi: *~sez* / E: ml ***pi(n)sare***] **1** *vt* (C. i. o substanță un corp solid etc.) A zdrobi prin lovituri repetate cu pisălogul, cu ciocanul etc., pentru a mărunți, a preface în praf sau pastă, făcând să iasă mustul Si: (reg) *a pisălogi* **(1)**, *a pisăza* **(2)**, (fam) *a pisăgi* **(1)**. **2** *vt* (Spc; c. i. boabe de grâu sau de alte cereale) A bate în piuă pentru a descoji și a mărunți Si: *a decortica, a pisăgi* **(2)**, *a pisălogi* **(2)**. **3** *vt* (Îcs) *~sez mălaiul* Joc de copii la care participanții se așează câte doi spate în spate, ținându-se de subsori, și se ridică alternativ unul pe altul. **4** *vt* (Pop; c. i. carne, zarzavaturi etc.) A mărunți, tăind sau trecând prin mașina de tocat Si: *a pisăza* **(1)**. **5** *vt* (Trs; c. i. plante cerealiere sau leguminoase) A bate cu îmblăciul, pentru a separa semințele de restul plantei Si: *a pisăgi* **(3)**, *a pisălogi* **(3)**. **6** *vt* (Pop; c. i. pământul, zăpada etc.) A frământa cu picioarele Si: (fam) *a pisăgi* **(4)**. **7** *vt* (Pex) A juca, izbind cu picioarele în pământ Si: *a pisăgi* **(5)**. **8** *vt* (C. i. un dans) A executa. **9** *vi* A bate din picioare stând pe loc. **10** *vi* (Pex) A nu înainta. **11** *vt* (Reg; c. i. o țesătură) A piua **(2)**. **12** *vt* (Pfm; fig; c. i. ființe) A snopi din bătaie Si: *a pisăgi* **(6)**. **13** *vt* (Pfm) A strivi. **14** *vt* (Fig; c. i. oameni) A plictisi cu insistențele sau repetând aceleași lucruri Si: *a cicăli*, (fam) *a pisăgi* **(7)**, *a pisălogi*.

pisaltichie *sf* vz ***psaltichie***

pisan, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, T. 252 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Pisa*** + *-an*] **1** Care aparține orașului italian Pisa. **2** Originar din Pisa.

pisanie *sf* [At: (a. 1698), ap. TDRG / V: (nob) ***piza~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***писаниѥ***] Inscripție votivă, sculptată în piatră sau pictată la intrarea unor biserici, pe lespezile unor morminte etc. cuprinzând o invocație religioasă, numele ctitorului, motivarea zidirii sau alte date asupra monumentului respectiv.

pisar *sm* [At: (a. 1660) BUL. COM. IST IV, 18 / V: (îrg) ***~iu, ~ser, ~zăr*** / Pl: *~i* / E: slv ***писарь***, pn ***pisarz***] (Înv) Funcționar de cancelarie din trecut, care copia sau întocmea acte, scrisori, documente, având adesea și alte sarcini administrative Vz *calemgiu, diac, grămătic, logofăt, uricar*.

pisare *sf* [At: DRLU / Pl: *~sări* / E: ***pisa***] **1** Zdrobire prin lovituri repetate cu pisălogul, cu ciocanul, pentru a transforma în praf, pastă etc. Si: *pisat¹* **(1)**, *pisăgeală* **(1)**, *pisoleală* **(1)**. **2** Batere în piuă a cerealelor pentru a le descoji și mărunți Si: *pisat¹* **(2)**, *pisăgeală* **(2)**, *pisoleală* **(2)**. **3** Mărunțire cu mașina de tocat a cărnii și a zarzavaturilor Si: *pisat¹* **(3)**. **4** Batere cu îmblăciul a plantelor, pentru a le separa de semințe Si: *pisat¹* **(4)**, *pisăgeală* **(3)**, *pisoleală* **(3)**. **5** Frământare cu picioarele a pământului sau a zăpezii Si: *pisat¹* **(5)**, *pisăgeală* **(4)**, *pisoleală* **(4)**. **6** Executare a unui dans, bătând din picioare Si: *pisat¹* **(6)**, *pisăgeală* **(5)**, *pisoleală* **(5)**. **7** Snopire în bătaie Si: *pisat¹* **(7)**, *pisăgeală* **(6)**, *pisoleală* **(6)**. **8** (Fig) Plictisire cu insistențele și repetarea acelorași lucruri Si: *pisat¹* **(8)**, *pisăgeală* **(7)**, *pisoleală* **(7)**.

pisariu *sm* vz ***pisar***

pisat¹ *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***pisa***] **1-8** Pisare **(1-8)**.

pisat² *s* vz ***pâsat***

pisat³ *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pisa***] **1** Sfărâmat în bucățele mărunte, în pulbere sau în pastă Si: *fărâmițat, mărunțit, strivit, zdrobit*, (reg) *pisăzat*, (fam) *pisăgit* **(1)**. **2** (Pop; îe) **Cu oasele ~e** Extenuat din cauza zdruncinăturilor unui vehicul, a unui cal în mers. **3** (Spc; d. unele boabe de cereale) Descojit și mărunțit Si: *decorticat, pisăgit* **(2)**. **4** (Reg; d. carne, zarzavaturi etc.) Tăiat mărunt sau tocat. **5** (Pop; d. pământ, zăpadă etc.) Bătătorit cu picioarele Si: (fam) *pisăgit* **(3)**. **6** (Pfm; fig; d. ființe) Snopit în bătaie Si: (fam) *pisăgit* **(4)**.

pisăgeală *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 135 / V: (rar) ***~sog~*** / Pl: *~eli* / E: ***pisăgi*** + *-eală*] **1-7** Pisare **(1-2, 5-8)**. **8** (Pop; fig) Extenuare. **9** (Fig) Învățare prin repetări insistente Si: *toceală*.

pisăgi *vt* [At: CARAGIALE, O. II, 88 / V: (rar) **~sogi** / Pzi: *~gesc* / E: ***pisa***] (Fam) **1-7** A pisa (**1-2, 5-7, 12, 14**). **8** (Fig) A nimici. **9** (Fig) A învăța mult, repetând mereu Si: *a buchisi, a toci*.

pisăgit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pisăgi***] (Fam) **1-4** Pisat[3] (**1, 3, 5-6**). **5** (Pop; îe) **A fi ~ de oase** A fi extrem de obosit.

pisălău *sn* [At: PASCU, S. 417 / Pl: *~laie* / E: ***pisa*** + *-ălău*] (Reg) **1** Pisălog (**1**). **2** (Bot) Mei (*Panicum miliaceum*).

pisălog, ~oagă [At: (a. 1805) GRECU, P. 312 / V: (reg) **~lug, ~sol~, ~sulug** *smf* / Pl: *~ogi, ~oage*, (**1-3**) și *~uri* / E: ***pisa*** + *-ălog*] **1** *sn* Unealtă casnică de lemn, de metal, de piatră etc., de obicei rotunjită ca o măciucă la unul sau la ambele capete, folosită la pisat în piuliță Si: *pilug* (**2**), (reg) *mai*[2] (**9**), *măiag, nilug, pil*[3] (**2**), *pisălău* (**1**), *pisător* (**1**), *pisoi*[3] (**1**). **2** *sn* (Reg; îe) **A-i sta (cuiva) ~lug pe cap** A pisa (**14**). **3** (Reg) Mai[2] (**8**). **4** *sm* (Reg; îf *pisălug*) Pilug (**1**). **5-6** *smf, a* (Fam) (Persoană) care plictisește pe cineva cu repetarea aceluiași lucru, cu insistențele. **7** *sm* (Reg; dep; îf *pisălug*) Cal bătrân, care merge greu.

pisălogeală *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~eli* / E: ***pisălogi*** + *-eală*] (Fam) **1** Plictiseală. **2** Vorbărie care plictisește prin insistență, repetare.

pisălogi *vt* [At: V. ROM. iulie 1954, 291 / V: (reg) **~lugi** / Pzi: *~gesc* / E: ***pisălog***] (Olt; Mun) **1-3** A pisa (**1-2, 5**).

pisălție *sf* [At. CONTEMPORANUL, I, 689 / Pl: *~ii* / E: ***psalt*** + *-ie*] (Rar) Ocupație de psalt.

pisălug, ~oagă *smf* vz ***pisălog***

pisălugi *v* vz ***pisălogi***

pisăni *av* vz ***pesemne***

pisăr *sm* vz ***pisar***

pisărie *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 288/36 / Pl: (rar) *~ii* / E: ***pisar*** + *-ie*] (Înv) **1** Funcție de pisar. **2** Demnitate de pisar. **3** Cameră de lucru a pisarului.

pisător, ~oare [At: ECONOMIA, 167/12 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pisa*** + *-ător*] **1** *sn* (Reg) Pisălog (**1**). **2** *sn* (Reg) Băț special cu care se tescuiesc strugurii. **3** *sn* (Reg) Mai[2] (**8**). **4** *sf* (Trs; Olt) Planșetă de lemn pentru tocat carnea. **5** (Reg) Unealtă pentru zdrobit fructe, sâmburi etc. formată dintr-o albie lunguiață în care este deplasată, cu ajutorul unei prăjini, o piatră de moară.

pisătură *sf* [At: KLEIN, D. 399 / Pl: *~ri* / E: ***pisa*** + *-ătură*] **1** Material, obiect pisat mărunt Vz *tocătură*. **2** (Pex; ccr) Ceea ce rezultă din pisarea, mărunțirea etc. a ceva Vz *tocătură*. **3** (Trs; Olt; spc) Carne tocată amestecată cu ceapă, slănină etc., din care se prepară diferite mâncăruri.

pisăza *vt* [At: CĂTANĂ, ap. CADE / V: **~seza** / Pzi: *~zez* / E: ***pisa*** + *-eza*] **1** (Ban; Trs; c. i. carne, zarzavaturi etc.) A pisa (**4**). **2** (Ban; fig; îf *piseza*) A pisa (**1**).

pisăzat, ~ă *a* [At: ALR I, 732/75 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pisăza***] (Ban) Pisat[3] (**1**).

pisc[1] *i* [At: PODARIU, FL. 64 / E: fo] (Reg; are) **1-2** Cuvântul care imită strigătul caracteristic al unor (pui de) păsări Si: *piu*[1].

pisc[2] *sn* [At: (a. 1541) CUV. D. BĂTR. I, 241/3 / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Vârf ascuțit și stâncos, caracteristic regiunilor muntoase și deluroase, de obicei fără vegetație, cu pante repezi, dominând o vale sau o depresiune Si: *creștet*, (reg) *picui*[1]. **2** (Pgn) Munte. **3** (Pgn) Deal. **4** (Rar) Ridicătură de pământ Si: *dâmb, movilă*. **5** (Reg) Ostrov. **6** (Îrg) Proră a unei nave. **7** Extremitate a unei ambarcații. **8** (Reg) Capăt ascuțit și curbat în sus cu care se sfârșesc tălpile saniei. **9** (Pop) Parte de car sau de la sanie de care se fixează proțapul Si: (reg) *cârlig, furcă, grui, popârțac*[2]. **10** (Reg) Defect de țesătură care face ca una dintre marginile materialului să aibă un colț mai înaintat decât cealaltă. **11** (Trs) Bucată de teren de formă triunghiulară, cuprinsă între două dealuri sau între două pâraie. **12** (Mol; Trs) Gaură de la piatra alergătoare a morii Si: (reg) *piscoaie* (**7**).

pisc[3] *sn* vz ***plisc***

pisca *v* vz ***pișca***

piscalău *sn* vz ***piscălău***

piscan *sn* [At: MAT. FOLK. 279 / Pl: *~e* / E: ***pisc***[2] + *-an*] **1-6** (Pop; șdp) Pisc[2] (**1-3**) (mare).

piscanfloarea *sm* vz ***pișcanfloare***

piscanflore *sm* vz ***pișcanfloare***

piscar[1] *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 129 / Pl: *~i* / E: ***pisc*** + *-ar*] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla*).

piscar[2] *sm* vz ***pescar***

piscat, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pisc***[2] + *-at*] (Reg; d. țesături) Care are pisc[2] (**10**).

piscă *sf* vz ***plisc***

piscălău *sn* [At: DRAGOMIR, O. M. 26 / V: **~cal~** (Pl: *~lauă*) / Pl: *~aie* / E: mg ***piszkáló***] **1** (Trs) Cociorvă pentru jar sau cenușă. **2** (Reg) Băț cu care se îndeasă brânza în burduf.

piscăli [At: LEXIC REG. 72 / V: **pâs~** / Pzi: *piscăl, ~lesc* / E: mg ***piszkál***] (Reg) **1** *vr* A se curăța cu migală, scobindu-se etc. **2** *vi* A migăli. **3** *vi* (Îf *pâscăli*) A mocoși. **4-5** *vi* A umbla cu ceva oprit (și uneori dăunător). **6** *vi* A scotoci.

piscăruș[1] *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 129 / Pl: *~i* / E: ***piscar***[1] + *-uș*] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla*).

piscăruș[2] *sm* vz ***pescăruș***

pischil *sn* vz ***peșchir***

pischirel *sm* vz ***pescărel***

pischirie *sf* [At: H XVIII, 78 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

pischiul *sn* vz ***piuscul***

pisci- [At: DN[3] / E: it ***pisci-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) pește. **3** Piscicol.

piscicol, ~ă *a* [At: ATILA, P. 3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***piscicole***] **1-2** Care ține (de pești sau) de piscicultură. **3-4** Privitor (la pești sau) la piscicultură. **5** De pești. **6-7** Caracteristic (peștilor sau) pisciculturii.

piscicultor, ~oare *smf* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***pisciculteur***] Specialist în piscicultură.

piscicultură *sf* [At: I. IONESCU, M. 91 / Pl: *~ri* / E: fr ***pisciculture***] Ramură a zootehniei care se ocupă de reproducerea, creșterea, recoltarea și ameliorarea condițiilor de viață a peștilor în apele naturale și în cele amenajate, helește, iazuri etc., precum și de ansamblul măsurilor pentru sporirea rezervelor piscicole.

pisciform, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pisciforme***] Care are formă de pește.

piscină *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ne* / E: fr ***piscine***, lat ***piscina***] **1** Bazin cu apă amenajat pentru creșterea unor specii de pești, în scop decorativ, într-o grădină, într-un parc etc., sau în scop productiv, într-o întreprindere. **2** Bazin de înot. **3** (Pex) Complex sportiv în care se află un bazin de înot.

piscir *sn* vz ***peșchir***

piscivor, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***piscivore***] (Liv) Care se hrănește cu pește.

piscoace *sf* vz ***piscoi***

piscoară *sf* vz ***piscoi***

piscobecea *sfs* [At: CV 1950, nr. 11-12, 38 / E: nct] (Reg; îlav) **De-a ~** Peste cap.

piscoi, ~oaie [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 209 / V: ***picicoaie***, (reg) **~coace, ~coară, pi~coaie, pițcoaie** *sf* / Pl: *~, ~oaie*, (rar, *sf*) *~* / E: ***pisc***[1] + *-oi*] **1** *smf* (Trs; Ban) Fluier mic, pentru copii, făcut din lemn de salcie sau de soc. **2** *smf* (Îrg) Fluier sau tub sonor care intră în componența unor instrumente muzicale. **3** *sf* (înv, *sm*) Oboi. **4** *sf* (pop, *sm*) Vrană la moară. **5** *sf* (Reg) Jgheab prin care se scot cerealele din hambar. **6** *sf* (Trs) Jgheab de scurgere la teasc. **7** *sf* (Reg) Pisc[2] (**12**). **8** *sf* (Reg) Teică a morii. **9** *sm* (Reg) Om scund, sfrijit.

piscoia *v* vz ***piscui***

piscoli [At: ALR II, 3209/316 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***piszkol***] **1-2** *vtr* (Trs) A (se) murdări. **3** *vt* (Reg; fig) A batjocori.

piscoș, ~ă [At: CABA, SĂL. 99 / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***piszkos***] **1** *a* (Trs; Mar) Murdar. **2** *smp* (Trs) Tăiței cu marmeladă.

piscoșag *sn* [At: MAT. DIALECT. I, 85 / Pl: *~uri* / E: mg ***piszkosság***] (Reg) Murdărie.

piscoși *vtr* [At: ALR SN IV, h 1219/192 / Pzi: *~șesc* / E: ***piscoș***] (Trs) **1-2** A (se) murdări.
piscot *sn* vz ***pișcot***
piscotei *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ele* / E: ***pisc***^{2} + *-otei*] **1-8** (Mun; șhp) Pisculeț (**1-8**).
piscuflorea *sm* vz ***pișcănfloare***
piscui [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (cscj) ***~coia*** / Pzi: *~esc, piscui* / E: ***pisc***^{1} + *-ui*] **1** *vi* (Mol; Trs; d. păsări sau d. puii lor) A piui^{1} (**1**). **2-3** *vtr* (Fig; d. femei și copii) A vorbi cu voce subțire. **4-5** *vtr* (Reg; imp; d. broaște) A orăcăi. **6** *vi* (Trs) A cânta din fluier. **7** *vr* (Reg; d. mămăligă; csnp) A scoate bule de aer când fierbe.
piscuire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***piscui***] (Reg) **1** Ciripire a păsărilor Si: *piscuit* (**1**). **2** Piuitură (**1**) a puilor de pasăre Si: *piscuit* (**2**). **3** (Fig) Vorbire cu voce subțire, de copil Si: *piscuit* (**3**). **4** (Reg; imp) Orăcăire a broaștelor Si: *piscuit* (**4**). **5** Cîntec dintr-un fluier mic, cu sunet subțire Si: *piscuit* (**5**).
piscuit *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ***piscui***] **1-5** Piscuire (**1-5**). **6-7** (Cer) Sunete caracteristice, ascuțite, scoase de (puii de) păsări Si: *piuit* (**11-12**), *piuitură* (**3-4**), (rar) *piuire* (**3-4**).
pisculeț *sn* [At: (a. 1806) BOGDAN, D. ȘT. II, 25 / Pl: *~e* / E: ***pisc***^{2} + *-uleț*] **1-8** (Șhp) Pisc^{2} (**1-4**) (mai puțin înalt) Si: (pop) *piscușor* (**1-8**), (reg) *piscotei* (**1-8**).
piscupie *sf* vz ***episcopie***
piscur *sm* [At: BĂCESCU, P. 46 / Pl: *~i* / E: ucr ***пискир***] (Iht; Buc) Chișcar (*Lampetra danfordi*).
piscura *v* vz ***pișcura***^{1}
piscuș *sm* [At: BĂCESCU, P. 46 / Pl: *~i* / E: cf *piscur*] (Iht; Buc) Chișcar (*Lampetra danfordi*).
piscușor *sn* [At: DRĂGHICI, R. 120/25 / Pl: *~oare* / E: ***pisc***^{2} + *-ușor*] **1-8** (Pop; șhp) Pisculeț (**1-8**).
piscne *av* vz ***pesemne***
piser *sm* vz ***pisar***
pisetă *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~te* / E: fr ***pissette***] Aparat de laborator care proiectează un jet lichid.
piseza *v* vz ***pisăza***
pisi *s* [At: CADE / Pl: nct / E: nct] (Iht; rar) **1-2** Calcan (*Rhombus laevis* sau *rhombus*).
pisic *sm* [At: ȚICHINDEAL, F. 147/12 / Pl: *~ici* / E: ***pisică***^{1}] (Pop) **1-3** Pisoi^{1} (**1-3**).
pisicar *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***pisică*** + *-ar*] (Rar) Colțar de fier care se pune pe talpa bocancilor, ca să nu alunece Si: *crampon*.
pisică^{1} *sf* [At: PRAV. GOV. 49^{r}/13 / Pl: *~ici* / E: ***pis***^{2} + *-ica* cf tc dal *pisik*] **1** Animal domestic carnivor din familia felidelor, cu corpul suplu, acoperit cu blană deasă și moale de diferite culori, cu capul sferic, botul foarte scurt, ghearele retractile și ascuțite Si: (pop) *mâță* (*Felis domestica*). **2** (Spc) Femelă a acestui animal. **3** (Îs) *~ sălbatică* Animal de pradă cu corpul lung de aproximativ 70 cm, cu blană deasă, de culoare cenușie-gălbuie, cu vârful cozii negru precedat de două inele negre Si: (reg) *mâță sălbatică* (*Felix silvestris*). **4** (Îs) *Ochi de ~* Far mic sau bucată triunghiulară de material reflectorizant pus la spatele unor vehicule, pentru semnalizarea poziției. **5** (Îla) **De ~** Specific pisicii^{1} (**1**). **6** (Îal) În felul pisicii (**1**). **7** (Îal) Ca al pisicii (**1**). **8-9** (Îe; îla) **(A fi) ~ blândă** (A fi) prefăcut Si: *ipocrit, fățarnic*. **10** (Îe) **A trăi (sau a se înțelege, a se iubi etc.) ca câinele (sau ca șoarecele) cu ~ca** A fi în relații foarte rele unii cu alții. **11** (Îae) A trăi rău cu cineva. **12** (Îe) **A umbla cu ~ca-n traistă** A încerca să înșele pe cineva. **13** (Îe) **A cumpăra ~ca în traistă** A nu putea fi cunoscut un lucru înainte de a intra în posesia lui. **14** (Îe) **A avea ochi de ~** A avea privirea ageră. **15** (Îae) A fi viclean. **16** (Fam; îe) **A face rachiu ~icii** A plânge fără rost. **17** (Îe) **A avea nouă suflete, ca ~ca** A fi rezistent. **18** (Îae) A avea o mare vitalitate. **19** (Îe) **A cădea în picioare ca ~ca** A ieși cu bine din orice încurcătură. **20-21** (Îe; îla) **A fi ~ plouată** (A fi) fără chef, abătut, descurajat. **22** (Îae) A arăta prost. **23** (Îae) A avea o ținută necorespunzătoare. **24** (Îae) A fi umilit. **25** (Îe) **A spăla (sau a mătura) ca** A face o curățenie superficială. **26** (Îae) A fi neglijent și murdar. **27** (Reg) **A rupe ~ca (de la început)** A fi energic. **28** (Îae) A ști să-și impună voința. **29** (Reg; îe) **A trage ~ca da coadă (pe rogojină)** A o duce greu, din cauza sărăciei Si: *a fi sărac, a fi strâmtorat*. **30** (Reg; îe) **A da apă (sau țuică) la ~ci** A pierde vremea degeaba. **31-32** (Fam; îe) **A fi (sau a face rost) de ~ pe orez** (A fi sau) a face rost de ceva bun Si: *a se învârti*. **33** Blană prelucrată a pisicii^{1} (**1**) Si: (îrg) *mâța*. **34** (Iht; îc) **~-de-mare** Pește marc cu corpul turtit, lipsit de solzi, de formă romboidală, cu coadă în formă de bici, prevăzută cu un spin lung și ascuțit care conține otravă, cu care înțeapă pentru a se apăra când este atacat (*Trygon pastinaca*). **35** (Ent; îc) **~ca-popii** Omidă mare, păroasă, colorată pe spate în negru-roșiatic, din care iese fluturele *Arctia caja* Si: *omida-urs*, (reg) *mâța-popii, pisicuța* (**4**)-*popii*. **36-37** (Ent; iac) Câinele-babei (*Oniscus murarius* și *Oniscus asellus*). **38** Cărucior deplasabil pe o grindă sau pe un pod rulant, prevăzut cu un mecanism de ridicare a sarcinilor. **39** Dispozitiv pentru agățarea și declanșarea berbecului de sonetă cu cădere liberă. **40** Mănunchi de sârme de oțel folosit pentru curățirea de noroi sau de pământ a utilajelor folosite la foraj. **41** (Mun; Trs; șîs *~ de lemn*) Cursă primitivă de șoareci Si: (reg) *mâț, mâță*. **42** (Mun; Olt) Dispozitiv în formă de furcă cu două coarne, aplicat la inima căruței sau a carului, care împiedică vehiculul oprit pe o pantă să dea înapoi Si: (reg) *mâța*. **43** (Reg) Jgheab metalic folosit ca piedică la roata unei cărute sau a unui car ce înaintează la vale. **44** Clamă pentru prins perdeaua. **45** (Bot; reg; lpl) Papanaș (*Trifolium arvense*). **46** (Mun) Fiecare dintre cei trei flăcăi care merg cu brezaia înaintea colindătorilor, anunțând venirea lor.
pisică^{2} *sf* [At: BUL. FIL. V, 191 / Pl: *~ici* / E: ***piesă*** cf *pisoi*^{3}] (Arg) Pisoi^{2}.
pisicări *vr* [At: BARCIANU / Pzi: *~resc* / E: ***pisică***^{1} + *-ări*] (Rar) A se linguși.
pisiceală *sf* [At: DEX^{2} / P: *~cea~* / Pl: *~celi* / E: ***pisici*** + *-eală*] (Fam) Alintare.
pisicei *smp* [At: BORZA, D. 140 / E: ***pisică***^{1}] (Bot; reg) Dedițel (*Pulsatilla montana*).
pisicesc, ~ească *a* [At: PASCU, S. 66 / Pl: *~ești* / E: ***pisică***^{1} + *-esc*] (Rar) **1** Care aparține pisicii^{1} (**1**) Si: (reg) *mâțesc*, (reg) *mâțos*. **2** De pisică^{1} (**1**) Si: (rar) *mâțesc*, (reg) *mâțos*. **3** Privitor la pisică^{1} (**1**) Si: (rar) *mâțesc*, (reg) *mâțos*. **4** Specific pisicii^{1} (**1**) Si: (rar) *mâțesc*, (reg) *mâțos*.
pisicește *av* [At: CARAGIALE, ap. TDRG / E: ***pisică*** + *-ește*] **1** Ca pisica^{1} (**1**). **2** (Pex) Cu viclenie. **3** Pe nesimțite.
pisici *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: 3 *~cește* / E: ***pisică***^{1}] **1** (Olt; d. pisici^{1}) A se reproduce. **2** (Fam) A se alinta^{1}. **3** (Fig) A se linguși ca o pisică.
pisicos, ~oasă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 48 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pisică***^{1} + *-os*] (Rar) **1** Cu apucături de pisică^{1} (**1**). **2** Asemănător pisicii^{1} (**1**). **3** Felin.
pisicuț *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ***pisic*** + *-uț*] **1-6** (Șhp) Pisic (**1-3**) (mic).
pisicuță^{1} *sf* [At: PANN, P. 55/6 / Pl: *~țe* / E: ***pisică***^{1} + *-uță*] **1-2** (Șhp) Pisică^{1} (**1**) (mică) Si: (rar) *mâțică* (**1-2**), *mâțișoara* (**1-2**), *pisulă*^{1} (**1-2**), (reg) *mâțucă* (**1-2**), *mâțulică* (**1-2**), *mâțuliue* (**1-2**), *mâțuța* (**1-2**), *pisilică* (**1-2**), *pisuleană* (**1-2**), *pisulică* (**1-2**). **3** (Reg; îcs) *De-a ~ța* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **4** (Ent; reg; îc) **~ta-popii** Pisica (**31**)-popii. **5** (Bot; reg) Mâțișor. **6** (Reg) Varietate de struguri asemănătoare cu coarna turcească, dar cu boabele mai mici.
pisicuța^{2} *sf* [At: BUL. FIL. II, 204 / Pl: *~țe* / E: ***pisică***^{2} + *-uță*] (Arg) Pisoi^{2}.
pisiform *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~e* / E: fr ***pisiforme***] Os al carpului.
pisilică *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ici* / E: ***pis***^{2} + *-ilica*] **1-2** (Reg; șhp) Pisicuță^{1} (**1-2**).
pislă *sf* vz ***picsă***
pislea *sma* [At: H VII, 174 / E: nct] (Mun) Vânt care bate dinspre sud.
pislegi *smp* vz ***pișleag***
pislugă *sf* vz ***prislugă***
pismet *sm* vz ***pesmet***

pismeț *sm* vz ***pesmet***

piso- [At: DN³ / E: fr ***piso-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Mazăre. **2** Asemănător mazării.

pisoacă¹ *sf* [At: FURTUNĂ, V. 15 / V: (reg) ***chis~*** / Pl: ? / E: ***pisa*** + *-oacă*] **1** (Reg; d. lucruri; îe) **A face ~** A sfărâma. **2** (Mol; d. oameni; îae) A snopi în bătaie.

pisoacă² *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ? / E: ***pisoi*** + *-oacă*] (Mun) Pisoi¹ (1).

pisoaie *sf* [At: FRÎNCU – CANDREA, M. 43 / Pl: ? / E: ***pisa*** + *-oaie*] (Trs) Piatră pisată mărunt.

pisoar *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~e* / E: fr ***pissoir***] **1** Vas de faianță, de metal etc. montat la un zid, sau construcție independentă, care servește bărbaților pentru urinat. **2** Parte a closetului public unde sunt instalate aceste vase.

pisoc¹ *sm* [At: H XI, 231 / Pl: *~oci* / E: ***pisoi¹*** + *-oc*] (Olt; Mun) Pisoi¹ (1).

pisoc² *sn* [At: KLEIN, D. 205 / Pl: *~oace* / E: ucr ***пісок***] **1** (Trs; Mar) Nisip. **2** (Trs; Mar) Pietriș. **3** (Buc; spc) Piatră de pe malul apelor de munte, din care se fac cute.

pisoc³ *s* [At: TEAHA, C. N. 253 / Pl: nct / E: mg ***piszok***] (Reg) Jeg de pe corp.

pisoca *vti* [At: CADE / V: (cscj) ***~oci*** / Pzi: *pisoc* / E: ***pisa*** cf *toca*] (Olt; Mun) **1-2** A pisa.

pisocel *sm* [At: DR IV, 902 / Pl: *~cei* / E: ***pisoc¹*** + *-el*] **1-2** (Olt; șhp) Pisoi¹ (1) (tânăr) Si: *pisoiaș* **(1-2)**, *motănel* **(1-2)**, *motanaș* **(1-2)**.

pisoci *v* vz ***pisoca***

pisocos, ~oasă *a* vz ***pesăcos***

pisogeală *sf* vz ***pisăgeală***

pisogi *v* vz ***pisăgi***

pisoi¹ *smi* [At: PANN, P. V. III, 54/8 / E: ***pis²*** + *-oi*] **1** Mascul al pisicii¹ Si: *cotoi, motan*, (pop) *mâț, pisic* (1), (reg) *mătărlan, mâtoc, mihoc¹, pisoc¹, pisoacă²*. **2-3** (Prc) Pui (de sex masculin) al pisicii Si: (pop) *pisic* **(2-3)**. 4 (Îs) *~ sălbatic* Mascul al pisicii sălbatice.

pisoi² *smi* [At: CARAGIALE, M. 179 / E: ***piesă*** + *-oi*] (Reg) Monedă de argint de cinci lei Si: (arg) *pisică², pisicuță²*.

pisoi³ *sn* [At: PAMFILE, I. C. 195 / Pl: *~oaie* / E: ***pisa*** + *-oi*] **1** (Reg) Pisălog (1). **2** (Reg) Bolovan care se pune pe vatră, sub lemnele care ard, pentru a le ține ridicate și a le face să ardă mai bine. **3** (Ban) Făină de porumb măcinată mare Si: *păsat*.

pisoiaș *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***pisoi¹*** + *aș*] **1-2** (Șhp) Pisocel **(1-2)**.

pisoleală *sf* [At: I. CR. II, 15 / Pl: *~eli* / E: cf *pisolniță*] (Reg) **1-7** Pisare **(1-2, 5-8)**.

pisolit *sn* [At: CADE / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~iți* / E: fr ***pisolithe***] (Glg) **1** Grăunte de aragonit, ca un bob de mazăre, care se depune în apele termale cu concentrație mare de bicarbonat de calciu. **2** Rocă formată din pisolite (1).

pisolitic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pisolithique***] (D. roci) Format din pisolite (1).

pisolniță *sf* [At: ALR I, 709/532, 508 / V: ***chisorn~*** / Pl: *~țe* / E: cf *pisa, pisoleală*] (Mol) Piuliță.

pisolog, ~oagă *smnf* vz ***pisălog***

pisop *sn* vz ***posip***

pista *pp* vz ***peste***

pistard *sm* [At: DN² / Pl: *~rzi* / E: fr ***pistard***] (Spt) Ciclist specializat în concursuri de pistă, de velodrom.

pistă¹ *sf* [At: ENC. VET. 133 / Pl: *~te* / E: fr ***piste***] **1** Urmă lăsată pe sol de un animal în mersul său. **2** (Fig) Direcție care conduce spre un anumit țel sau pe care cineva o apucă într-un anume scop. **3** Fâșie de teren delimitată, special amenajată pentru decolarea și aterizarea avioanelor, întreceri și antrenamente sportive, executarea unui proces tehnologic etc. **4** (Rar) Ring de dans. **5** (Șîs *~ sonoră*) Fâșie îngustă dispusă lateral de-a lungul unui film cinematografic, a unei benzi de magnetofon etc., care cuprinde înregistrarea sunetelor.

pistă² *pp* vz ***peste***

piste *pp* vz ***pste***

pisteală *sf* vz ***pișteală***

pistelcă *sf* vz ***pestelcă¹***

pisti *v* vz ***piști***

pistil¹ *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: tc ***pestil***] **1** Organ de reproducere femel al plantelor fanerogame, format din ovar, stil și stigmat Si: *gineceu*. **2** Piesă cilindrică sau tronconică de sticlă, de porțelan, de metal etc., cu unul sau cu ambele capete în formă de calotă sferică, cu care se sfărâmă, se amestecă sau se freacă, în mojar, diferite substanțe.

pistil² *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: tc ***pestil***] Pastă uscată de fructe care se prezintă sub formă de foi groase de 2-4 mm.

pistire *sf* vz ***piștire***

pistoceală *sf* vz ***pistoseală***

pistoci *v* vz ***pistosi***

pistocit *sn* vz ***pistosit¹***

pistofon *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***pistophone***] Instrument pentru măsurarea presiunii acustice.

pistol¹ *sn* [At: COSTIN, ap. LET. II, 51/9 / V: ***pes~***, (reg) ***piscol, piști~*** / Pl: *~oale*, (îvp *sm*) *~i* / E: ngr ***πιστόλι***, ger ***Pistole***, mg ***pistoly***] **1** Armă de foc de dimensiuni mici, care se manevrează cu o singură mână Si: *revolver*. **2** (Pex) Zgomot făcut în urma declanșării acestei arme. **3** (Îc) **~-mitralieră** Armă automată ușoară, mai scurtă decât pușca-mitralieră, cu bătaie mai redusă și mai ușor de mânuit decât aceasta Si: *automat*. **4** (Îs; șîc **~-rachetă**) *~ de semnalizare* sau *~ de rachete* Pistol cu ajutorul căruia se trag cartușe de semnalizare luminoasă. **5** (Îs) *~ de dopuri* Jucărie în formă de pistol (1), care încărcată cu dopuri speciale de plută umplute cu praf de pușcă, produce o pocnitură puternică. **6** (Îs) *~ de soc* Jucărie rudimentară formată dintr-o țeavă de soc în care un piston împinge un dop de plută, de câlți etc., și care, prin comprimarea aerului, produce o pocnitură asemănătoare cu aceea a pistolului (1). **7** (Prc) Bețișor care împinge dopul acestei jucării. **8** (Reg; îlav) **Gol (ca un) ~** sau **îmbrăcat ~** Gol pușcă. **9** (Pex; fal) Sărac. **10** (Reg; îlav) **Sărac (sau golan) ~** Foarte sărac. **11** (Pex) Foc tras cu pistolul (1). **12** Probe sportive de tir care se execută cu pistolul¹ (1), prin trageri automate asupra unor ținte mișcătoare sau prin trageri foc cu foc asupra unei ținte fixe. **13** (Teh; pan) Aparat portativ cu forma apropiată de a pistolului¹ (1), care servește la acoperirea suprafeței unui obiect prin împroșcare cu diferite substanțe. **14** (Îs) *~ de metalizat* (sau *~ de metalizare*) Aparat pentru metalizarea, prin topire, pulverizare și împroșcare a suprafețelor de metal, de lemn, de materiale textile etc. **15** (Îs) *~ de vopsit* Aparat pentru vopsirea obiectelor prin pulverizarea, proiectarea și repartizarea uniformă a vopselei pe suprafața acestora. **16** (Îs) *~ de nituit* Aparat de nituit Si: *ciocan-revolver*. **17** (Îs) *~ de sudura* Aparat de sudură Si: *suflai*. **18** (Îs) *~ cu aer comprimat* Perforator pneumatic. **19** (Buc; Trs; euf) Penis. **20** (Reg) Globuleț din lut umezit, scobit la mijloc, care pocnește când este izbit de pământ. **21** (Trs) Gaură de mină puțin adâncă în care se pune un exploziv.

pistol² *sm* [At: VALIAN, V. / V: (înv) ***~ă*** (Pl: *~le*) *sf* / Pl: *~i* / E: fr ***pistole***] (Înv) Monedă de aur, franceză, spaniolă, italiană, engleză, cu valoare variabilă în diferite epoci.

pistolagiu *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 158 / Pl: *~ii* / E: ***pistol¹*** + *-agiu*] (Rar) **1-2** Pistolar **(1-2)**.

pistolar *sm* [At: STANCU, R. A. I, 217 / Pl: *~i* / E: ***pistol¹*** + *-ar*] **1** Persoană specializată în tragerea cu pistolul¹ (1) (rar) *pistolagiu* (1), (prt) *pistolard*. **2** (Spc) Sportiv care participă la probele de pistol¹ Si: (rar) *pistolagiu* (2), (prt) *pistolard*.

pistolard *sm* [At: TRIBUNA, 1959, nr. 27, 3/4 / Pl: *~rzi* / E: ***pistol¹*** + *-ard*] (Prt) **1-2** Pistolar **(1-2)**.

pistolaș *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***pistol¹*** + *-aș*] **1-8** (Rar; șhp) Pistol (1, 5-7) (mic) Si: (înv) *pistoluț* **(1-8)**.

pistolă *sf* vz ***pistol²***

pistoleanca *sfa* [At: H XI. 247 / V: *pri~* / E: ***pistol***[1] + *-eancă*] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută pistoleanca (**1**).

pistolet *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***pistolet***] **1** Armă de foc portativă, semiautomată, scurtă și ușoară, care permite tragerea cu o singură mână Si: (înv) *mordai*. **2** Florar pentru desen.

pistolnic *sn* vz ***pistornic***

pistolnici *vt* [At: ALR IIm 836 / Pzi: *~cesc* / E: ***pistolnic***] A imprima cu pistornicul pe prescuri semnele rituale.

pistoluț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***pistol*** + *-uț*] **1-8** (Înv; șhp) Pistolaș (**1-8**).

piston *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~oane* / E: fr ***piston***] **1** Organ de mașină adaptat etanș în interiorul unui cilindru, în care are o mișcare rectilinie alternativă, spațiul pe care-l închide, între el și cilindru, umplut cu un fluid, variind permanent, ceea ce contribuie la transformarea energiei fluidului din cilindru în energie mecanică, la motoare, sau invers, la pompe, compresoare etc. **2** Tub cilindric introdus în interiorul unui instrument muzical de suflat, spre a-i schimba dimensiunile și a da astfel posibilitatea de a produce sunete cromatice ori cu un semiton mai jos sau mai sus. **3** Instrument muzical de suflat din alamă, asemănător trompetei. **4** Clapă mobilă care închide sau deschide un orificiu la instrumentele de suflat.

pistona *vti* [At: DL / Pzi: *~nez* / E: fr ***pistonner***] **1-2** (Teh; c. i. lichide, spc țiței) A extrage, a împinge etc. cu ajutorul unui piston (**1**) special. **3-4** (Fig; fam) A insista pe lângă cineva pentru a obține un anumit lucru.

pistonaj *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***pistonnage***] (Teh; rar) Pistonare.

pistonare *sf* [At: DER / Pl: *~nări* / E: ***pistona***] (Teh) Extragere a unui lichid, în special țiței, cu ajutorul unui piston (**1**) special Si: (rar) *pistonaj*.

pistonfon *sn* [At: DEX / Pl: *~oane* / E: fr ***pistonphone***] Dispozitiv de etalonare a microfoanelor în domeniul frecvențelor joase.

pistornic [At: LB / V: (reg) ***~oln~***, ***prisco~***, ***pristoln~***, ***pri~*** / Pl: *~ice* / E: ns cf vsl **пєстд**, rom *prescură*] **1** *sn* Sigiliu de piatră sau de lemn cu care se imprimă pe prescuri semnul crucii și inițialele rituale creștine Si: (rar) *pecetar*. **2** *sms* Plantă erbacee din familia malvaceelor, cu tulpina înaltă și cu florile galbene, ale cărei fructe se folosesc pentru însemnat prescurile Si: (reg) *crucea-pâinii, floarea-crucii, floarea-pâinii* (*Abutilon theophrasti*).

pistos, ~oasă *a* [At: GEORGESCU-TISTU, B. 17 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *piști*] (Mun; d. vase; csnp) Care lasă să picure din el un lichid.

pistoseală *sf* [At: COM. SAT. III, 51 / V: ***~ocea~***, ***~tro~*** / Pl: *~eli* / E: ***pistosi*** + *-ceală*] **1** (Mun; Olt) Aliment zdrobit care nu mai poate fi utilizat. **2** (Reg; lpl) Piftie. **3** (Reg) Cheltuială zilnică pentru procurarea hranei.

pistosi [At: ZILOT, ap. DDRF / V: (reg) *~oci*, (înv) *~oși*, ***~troci*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] **1** *vr* (Îvr) A seca. **2** *vt* (Reg; c. i. oameni) A măcelări. **3** (Reg; c. i. fructe, legume etc.) A strivi. **4** *vr* (Olt; Mun; fig) A snopi în bătaie. **5** *vr* (Mun) A masa[1] puternic. **6** (Mun; c. i. oameni) A fi extenuat de eforturi fizice.

pistosire *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~toșire*** / Pl: *~ri* / E: ***pistosi***] **1** (Îvr) Secare. **2** (Reg) Măcelărire a unor oameni Si: (reg) *pistosit*[1] (**2**). **3** (Reg) Strivire a fructelor sau legumelor Si: (reg) *pistosit*[1] (**3**). **4** (Olt; Mun; fig) Bătaie zdravănă Si: (reg) *pistosit*[1] (**4**). **5** (Mun) Masaj puternic Si: (reg) *pistosit*[1] (**5**). **6** (Mun) Extenuare din cauza eforturilor fizice Si: (reg) *pistosit*[1] (**6**).

pistosit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / V: ***~ocit***, ***~trocit*** / Pl: *~uri* / E: ***pistosi***] **1** (Îvr) Secare. **2-6** (Reg) Pistosire (**2-6**).

pistosit[2]***, ~ă*** *a* [At: DDRF / V: ***~ocit***, ***~trocit***, (înv) ***~oșit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pistosi***] **1** (Reg; d. legume; fructe etc.) Zdrobit. **2** (Fig; d. oameni) Snopit în bătaie. **3** (Mun) Istovit de eforturi fizice.

pistoși *v* vz ***pistosi***

pistoșire *sf* vz ***pistosire***

pistoșit, ~ă *a* vz ***pistosit***[2]

pistreală *sf* [At: CORESI, EV. 97 / V: ***pes~*** / Pl: *~ele, ~le* / E: slv **прѣстрѣлъ**] **1** (Înv) Distanță până la care poate ajunge o săgeată, un proiectil. **2** (Înv; pex) Distanță de pe sol corespunzătoare bătăii unei săgeți, unui proiectil. **3** (Îvr) Interval de timp bine delimitat. **4** (Îvr) Loc special amenajat pentru alergări, întreceri etc.

pistrela *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 243[v]/28 / Pzi: *~lez* / E: ***pistreală***] (Îvr) A țâșni, împrăștiindu-se în toate părțile Si: *a împroșca*, (înv) *a popistrela*.

pistrelătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 70[r]/7 / Pl: *~ri* / E: ***pistrela*** + *-ătură*] (Îvr) **1** Împroșcare. **2** (Ccr) Ceea ce a țâșnit.

pistricel, ~ea *a* vz ***pestricel***

pistricioaie *sfp* [At: ALR I/I, h 26/850 / E: ***pestrit*** + *-oaie*] (Rar) Pistrui.

pistricior, ~oară *a* vz ***pestricior***

pistricios, ~oasă *a* vz ***pistricos***

pistriciune *sf* vz ***pestriciune***

pistricos, ~oasă *a* [At: DR IX, 421 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *pistrui*] (Reg) **1** Pistruiat (**1**). **2** (Îf *pistricios*) Pestriț.

pistrigi *smp* [At: DR IX, 421 / E: cf *pistrui*] (Reg) Pistrui.

pistrioi, ~oaie *a* [At: ARH. FOLK. VI, 83 / P: *~tri-oi* / Pl: *~oaie* / E: ***pistru***] (Trs; d. oi) Pistru (**1**).

pistritură *sf* [At: FOLK. TRANSILV. I, 195 / Pl: *~ri* / E: (îm)***pistri*** + *-tură*] (Trs; csnp) Motiv de cusătură, lucrat pe ii sau pe fote.

pistriț[1]***, ~ă*** *a* vz ***bistriț***

pistriț[2]***, ~ă*** *a* vz ***pestriț***

pistroceală *sf* vz ***pistoseală***

pistroci *v* vz ***pistosi***

pistrocit[1] *sn* vz ***pistosit***[1]

pistrocit[2]***, ~ă*** *a* vz ***pistosit***[2]

pistru, ~ră [At: HOGAȘ, DR I, 246 / Pl: *~ri, ~re* / E: vsl **пьстръ**] **1** *a* (Ban; d. oi) Cu pete negre pe bot Si: (reg) *pistrioi*. **2** *sf* (Mol) Pânză groasă cu dungi colorate, folosită la confecționarea saltelelor.

pistrugă *sf* vz ***păstrugă***

pistrui, ~e [At: PALIA (1581) / V: (reg) ***pestrâi*** *a*, (pop) ***pes~*** / Pl: *~e* / E: ***pistru*** + *-ui*] **1** *a* (Îrg; d. animale) Pestriț. **2** *smf* Animal domestic pestriț. **3** *a* (Rar; d. oameni) Pistruiat (**1**). **4** *a* (Rar; d. flori, ouă) Pestriț. **5** *smp* Pete mici, brune sau gălbui, care apar pe pielea unor oameni, sub acțiunea razelor solare sau a vântului Si: (rar) *pistruială*, (reg) *pestriciune*, *pestrițătură*. **6** (Pgn) Pată.

pistruia *vrt* [At: V. ROM. august 1955, 47 / P: *~tru-ia* / Pzi: *~iez* / E: ***pistrui***] **1-2** (A căpăta sau) a face să capete pistrui (**5**). **3-4** (Pgn; rar) A (se) păta.

pistruială *sf* [At: TDRG / P: *~tru-ia* / Pl: *~ieli* / E: ***pistrui*** + *-eală*] (Rar) **1** (Csc) Pistrui (**5**). **2** Însușire de a fi pestriț.

pistruiat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 15 / V: (rar) ***~it*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pistrui*** + *-at*] **1** (D. oameni) Care are pistrui (**5**) Si: (rar) *pistrui* (**2**), (reg) *pistricos* (**1**). **2** (Rar) Pestriț.

pistruie *sf* vz ***pistrui***

pistruieț, ~iață *a* [At: JIPESCU, ap. GCR II, 258 / P: *~tru-ieț* / E: ***pistrui*** + *-eț*] (Mun; d. animale) Pestriț.

pistruit, ~ă *a* vz ***pistruiat***

pistruiț, ~ă *a* [At: CHEST. V. 174/24 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pistrui*** + *-iț*] (Mol; d. animale) Pestriț.

pistrușor, ~oară *a* [At: GR. S. VI, 159 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pistru*** + *-(u)șor*] **1-2** (Olt; d. animale; șhp) (Cam) pestriț (**1**).

pistui *vi* [At: PETRESCU, C. V. 268 / Pzi: *~esc* / E: ***pst*** + *-ui*] (Rar) A spune „pst" pentru a atrage atenția cuiva, pentru a chema pe cineva încet și discret.

pisui *sfp* [At: ALEXI, W. / E: cf *pisoi*[1]] (Rar) Mâțișori.

pisulă[1] *sf* [At: JAHRESBER. VIII, 179 / Pl: *~le* / E: ***pis***[2] + *-ulă*] (Rar) **1-2** Pisicuță (**1-2**).

pisulă[2] *sf* vz ***fasole***

pisuleancă *sf* [At: I. CR. III, 206 / Pl: *~cnce* / E: ***pis***[2] + *-uleancă*] (Reg) **1-2** Pisicuță[1] (**1-2**).

pisulică *sf* [At: ALR SN III, h 671/728 / Pl: *~ici* / E: ***pis***[2] + *-ulică*] (Reg) **1-2** Pisicuță[1] (**1-2**).

pisulug, ~oagă *s* vz ***pisălog***

piș[1] [At: DLR / E: fo] (Pop) **1** *i* (Are) Cuvânt care imită zgomotul produs de cel care urinează. **2** *sf* Urină.

piș[2] [At: DR. IV$_2$, 885 / V: ***pâș*** *i* / E: fo] **1-2** *i, s* (Îvr; are) (Cuvânt care imită sunetul produs de) șoapte spuse la urechea cuiva. **3** *sm* Intrigant.

piș[3] *s* vz ***pâș***[3]

pișa [At: MOXA, 370/13 / Pzi: *piș* / Grz: (înv) *~șind* / E: ml ****pissiare***] (Pop) **1** *vr* A urina. **2-3** (Înv; îls. îla) **~șând la perete** sau **cel ce se ~șă la perete** (Persoană) de sex masculin. **4** *vr* (Reg; îe) **A nu ști pe unde se ~șă găina** A fi încă neștiutor, fără experiență. **5** (Reg; îe) **A se ~ împotriva vântului** A se răzvrăti. **6** (Reg; îae) A-și cauza singur un neajuns, voind să lovească în alții. **7** *vt* A stropi cu urină. **8** *vr* (Reg; îe) **A ~ tot butuci** A fi obraznic și prost. **9** *vt* (Reg; îe) **A-și ~ ochii** A plânge repede, ușor.

pișalău *s* vz ***pișălău***

pișare *sf* [At: LB / Pl: *~șări* / E: ***pișa***] (Pop) **1** Urinare. **2** Stropire cu urină Si: *pișat*[1] (2).

pișat[1] *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri*, (reg, *sm*) *~ați* / E: ***pișa***] (Pop) **1** Urinare. **2** Pișare (2). **3** (Cer) Urină. **4** (Spc) Pișălău (1). **5** (Reg; îs) *~ de iapă* Apă călduță. **6** (Fig; fam; prt) Băutură alcoolică de calitate inferioară. **7** (Fam) Băutură caldă, lipsită de gust. **8** (Reg; îc) **~ul-boului** Pișățăl. **9** Piatră nedefinită mai îndeaproape.

pișat[2]***, ~ă*** *a* [At: A I, 23 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pișa***] (Pop) **1** Peste care s-a urinat. **2** Stropit cu urină. **3** (Trs; îs) *Lână ~ă* Lână tunsă de pe coada oilor.

pișăcios, ~oasă *a* [At: LM / V: ***~șecios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pișa*** + *-(ă)cios*] (Pop; d. copii) **1** Care urinează mult și des Si: *pipiligos* (**2**), *pișător* (**1**), (reg) *pișalcios* (**1**), *pișolcit* (**1**), *pișolcos* (**1**). **2** Care urinează des în pat sau pe el Si: *pișător* (**2**), (reg) *pișalcios* (**2**), *pișolcit* (**2**), *pișolcos* (**2**).

pișălău *s* [At: ECONOMIA, 12/1 / Pl: *~ăi* / E: ***pișa*** + *-ălău*] **1** (Pop) Zeamă cu urină din gunoiul vitelor Si: (pop) *must, pișat*[1] (4), (reg) *mujdar, murdărie, mursă*[1]*, mustalău, mustar*[1]*, mustăraie, mustăreață, mustărie, musteală, mustoare, pișătoare* (2). **2** (Pex) Canal prin care se scurge pișălăul (1). **3** (Mun; fig) Lucru de calitate inferioară. **4** (Fig) Amestec de lucruri în dezordine Si: *talmeș-balmeș*. **5** (Reg) Boală a vitelor nedefinită mai îndeaproape.

pișălcos, ~oasă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pișa*** + *-ăcios*] (Mun) **1-2** (D. copii mici) Pișăcios (**1-2**). **3** (Fig; d. oameni) Lipsit de energie, de voință Si: *moale*[1]. **4** (Fig) Nevoiaș.

pișărteață *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 121 / Pl: *~ețe* / E: ***pișat***] (Olt) **1-2** Urină (de animale).

pișătoare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***chișit~, ~șât~, ~șit~*** / Pl: *~ori* / E: ***pișa*** + *-ătoare*] **1** (Înv) Loc ascuns unde cineva poate urina. **2** (Ban; Trs) Pișălău (1). **3-4** (Reg) Organ genital (al calului sau) al iepei. **5** (Înv) Organ genital al femeii. **6** (Reg; îf *chișitoare*) Vezică urinară la porc Si: *chișiță*. **7-8** (Reg; șhp) Cascadă (mică).

pișător, ~oare *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pișa*** + *-ător*] (Rar) **1-2** Pișăcios (**1-2**).

pișătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pișa*** + *-ătură*] (Pop) **1** Urinare. **2** (Pan) Ploaie măruntă și deasă de lungă durată Si: (reg) *pișoalcă, pișorniță*.

pișățăl *sm* [At: DLR / Pl: *~ăi* / E: ***pișa***] (Reg) Cusătură în zigzag cu care se prind diferitele părți ale unei cămăși țărănești Si: (reg) *pișatul*[1] (**8**)*-boului*.

pișâtoare *sf* vz ***pișătoare***

pișca [At: HERODOT (1645), 33 / V: (reg) ***pisca*** / Pzi: *pișc* / E: nct] **1** *vt* (C. i. ființe) A prinde cu vârful degetelor pielea sau carnea, ridicând-o puțin în sus sau strângând-o și producând o senzație specifică de durere Si: *a ciupi*, (reg) *a picura, a pișcura*[1] (**1**), *a pițiga* (**1**). **2** *vt* (Reg; îe) **A ~ boul de corn** A-și atrage o neplăcere. **3** *vt* (C. i. coardele unor instrumente muzicale) A apuca cu degetele, ridicându-le puțin și dându-le apoi drumul pentru a le face să vibreze. **4** *vt* A rupe cu vârful degetelor, cu gura etc., câte puțin din ceva Si: *a pițiga* (**2**), *a smulge, a tăia*. **5** *vr* (D. obiecte de îmbrăcăminte) A se roade puțin Si: *a se ciupi*. **6** *vr* (Fig; fam) A fura câte puțin, pe nesimțite Si: (fam) *a ciupi, a șterpeli*. **7** *vi* (Fig; fam) A realiza unele beneficii ilicite mărunte. **8** *vr* (Pop; fig; d. lună și d. conturul ei) A descrește treptat. **9** *vt* (D. insecte) A înțepa cu ajutorul unui organ bucal sau abdominal special adaptat Si: (reg) *a pițiga* (**3**). **10** *vr* (Îlav) **Ca (și) cum** (sau, reg, **cât**) **te-ar ~ un purice** Foarte puțin. **11** *vr* (Îal) Aproape imperceptibil. **12** *vr* (Îal) Extrem de ușor. **13** *vr* (D. animale și păsări) A apuca cu dinții, cu ciocul, producând o senzație dureroasă Si: (reg) *a pițiga* (**4**). **14** *vrr* (Pop; pex; d. plantele urticante) A urzica. **15** *vt* (Fig; d. vânt, ger etc.) A provoca o senzație chinuitoare, dureroasă. **16** *vt* (D. brumă; ger etc. c. i. plante sau părți ale lor) A usca parțial. **17** *vt(a)* (D. băuturi, condimente sau mâncăruri condimentate, mirosuri) A provoca o senzație specifică de înțepătură pe limbă, în nări, de usturime Si: *a ciupi*, (reg) *a pișcura*[1] (**6**), *a pițiga* (**5**). **18** *vt* (Fam) A plesni ușor. **19** *vt* (Pgn) A bate. **20** *vt* A ironiza. **21** *vt* (Înv; fig) A hărțui în timpul unei lupte, al unei confruntări armate. **22** *vt* (Mun; fig) A surprinde pe nepregătite. **23** *vt* (Mun; fig; c. i. o gestiune, un bilanț, un dosar etc.) A cerceta superficial.

pișcafloarei *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcamflorea *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanfloara *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanfloare *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanfloră *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanflore *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanflori *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanfluier *sm* vz ***pișcănfloare***

pișanfluieră *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcar[1] *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: srb ***piskor***] (Reg; dep) Țigan.

pișcar[2] *sm* vz ***chișcar***

pișcare *sf* [At: DRLU / Pl: *~cări* / E: ***pișca***] **1** Ciupire. **2** Rupere a unei mici cantități din ceva cu vârful degetelor, cu gura etc. Si: *pișcat*[1] (**2**). **3** (Reg; fig; îs) *~a lunii* Fază în care conturul lunii începe să descrească Si: (reg) *pișcatul*[1] (**12**) *lunii, pișcatura*. **4** (Fig; fam) Furt în cantități mici, pe nesimțite Si: *pișcat*[1] (**3**). **5** Înțepare de către insecte, cu ajutorul unui organ special, bucal sau abdominal Si: *pișcat*[1] (**4**). **6** Urzicare de către plante Si: *pișcat*[1] (**5**). **7** Apucare cu ciocul de către păsări, producând o senzație dureroasă Si: *pișcat*[1] (**6**). **8** Senzație de înțepături chinuitoare provocată de viscol, vânt rece, ger Si: *pișcat*[1] (**7**). **9** Uscare parțială a plantelor cauzată de brumă, ger etc. Si: *pișcat*[1] (**8**). **10** Găurire ușoară a hainelor de către molii Si: *pișcat*[1] (**9**). **11** Senzație de înțepături și usturime pe limbă provocată de un aliment condimentat Si: *pișcat*[1] (**10**). **12** Pișcat[1] (**11**).

pișcat[1] *sm* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: *~uri* / E: ***pișca***] **1** Ciupire. **2-10** Pișcare (**2, 4-11**). **11** Execuție a unei bucăți muzicale la un instrument cu coarde, prin apucarea acestora cu degetele, ridicare puțin și eliberare pentru a vibra Si: *pișcare* (**12**), *pizzicato*. **12** (Reg; fig; îs) *~ul lunii* (sau *al luminii*) sau *~ de lună* Pișcarea (3) lunii.

pișcat[2]***, ~ă*** *a* [At: MON. OF (1907), 7598 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pișca***] **1** (Rar; d. animale) Crestat la ureche într-un anumit fel pentru a putea fi recunoscut. **2** (Pop) Ciupit de vărsat. **3** (D. obiecte de îmbrăcăminte) Ușor găurit de molii Si: *ciupit*. **4** (Pop; fam; îe) **A fi ~ la limbă** (sau **la vorbă**) A fi ușor beat.

pișcatflorea *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcav, ~ă *a* [At: CADE / A și: (**2**) *pișcav* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pișca***] **1** (Olt; d. băuturi, condimente și mâncăruri condimentate etc.) Pișcăcios. **2** (Olt; d. oameni) Care articulează cuvintele cu vârful limbii.

pișcă *sf* vz ***chișcă***

pișcăcios, ~oasă *a* [At: DL / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pișca*** + *-ăcios*] (Pop; d. băuturi, condimente și mâncăruri condimentate, mirosuri) Care produce o senzație specifică de înțepătură, de usturime pe limbă, în nări Si: *iute, înțepător, pișcător* (**5**), (reg) *pișcav* (**1**), *pișcos* (**4**).

pișcăfloare *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcăifloarea *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcăiflorea *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcămflorea *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcănfloare *smi* [At: MACEDONSKI, O. III, 135 / S și: *~a-n-floare* / V: ***~cafloarei*** (S și: *~a-floarei*), ***~camflorea*** (S și: *~cam-florea*), ***~canfloară, ~canfloare, ~canfloră, ~canflore*** (S și: *~a-n-flore*), ***pișcanflori*** (S și: *~a-n-flori*), ***pișcanfluier, ~canfluieră, ~catflorea, ~ăflorea*** (S și: *~ă-florea*), ***~ăifloarea*** (S și: *~ă-i-floarea*), ***~ăiflorea*** (S și: *~ă-i-florea*), ***~ămflorea, ~ori*** (S și: *~ă-n-flori*), ***~ștanflorea*** / E: ***pișca + floare***] (Orn; reg) 1 Grangur (*Oriolus oriolus*). 2 (Îf *pișcamflorea*) Mierlă (*Turdus merula*). 3 (Îf *pișcamflorea*) Sturz (*Turdus*).

pișcănflori *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcăni *vi* [At: MARIAN, NA. 55 / Pzi: *~nesc* / E: ***pișca*** + *-ăni*] (Pop; csnp) A crăpa.

pișcăraș *sm* vz ***chișcăraș***

pișcărel *sm* vz ***pescărel***

pișcăriță *sf* vz ***chișcăriță***

pișcător, ~oare [At: CANTEMIR, HR. 173 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pișca*** + *-tor*] 1 *a* (Reg; d. oameni) Care ciupește Si: (Trs) *pișcos* (1). 2 *a* (D. insecte) Care înțeapă Si: (Trs) *pișcos* (2). 3 *a* (Fig; d. oameni) Sarcastic. 4 *a* (D. ger, vânt) Care provoacă unei persoane o senzație neplăcută, dureroasă, de arsură Si: (Trs) *pișcos* (3), *pițigăios*. 5 *a* (D. băuturi, condimente sau mâncăruri condimentate, mirosuri etc.) Pișcăcios. 6 *sf* (Trs; Ban) Prăjină crăpată la vârf în patru sau în opt, cu care se culeg din pom fructele la care omul nu ajunge cu mâna. 7 *sf* Praștie. 8 *sf* (Iht; reg) Țipar (*Misgurnus fossilis*).

pișcătură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***pișca*** + *-ătură*] 1 Ciupitură. 2 (Pex; cer) Semn rămas pe piele în urma unei ciupituri. 3 (Pop) Crestătură făcută la urechea animalelor domestice, în special a oilor, ca semn distinctiv, pentru identificare Si: *tesitură*. 4 Urmă rămasă în locul de unde s-a scos o mică parte din ceva. 5 (Fig; fam) Furt de lucruri mărunte sau în cantități mici și pe nesimțite Si: (fam) *ciupeală, ciupitură, șterpeleală*. 6 (Reg) Fază a lunii în care conturul ei luminos începe să descrească Si: (reg) *pișcarea* (3) *lunii, pișcatul*[1] (12) *lunii*. 7 (Pfm; udp „de") Bucățică sau cantitate mică desprinsă din ceva Si: *fărâmă, fărâmătură*. 8 (Fig; rar) Pește mic, care înoată repede Si: (reg) *fâță*. 9 Înțepătură de insecte. 10 (Fig) Vorbă, afirmație sarcastică Si: *ironie*, (fam) *împunsătură*. 11 (Pop; îs) ~ *din iele* Hemiplegie.

pișcher *sn* vz ***peschir***

pișchir *sn* vz ***peschir***

pișchiric *sm* vz ***pișpirică***

pișchirică *smf* vz ***pișpirică***

pișcoaie *sf* vz ***piscoi***

pișcoci, ~oace *s* vz ***puscoci***

pișcol *sn* vz ***pisto***[1]

pișconi *vi* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 151 / Pzi: *~nesc* / E: pbl fo] (Reg) A fluiera ajutându-se de degete Si: (reg) *a fișconi*.

pișcori *v* vz ***pișcura***[1]

pișcos, ~oasă *a* [At: ALR II, 4101/574 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pișca*** + *-os*] (Trs) 1-3 Pișcător (1-2, 4). 4 (D. băuturi, condimente sau mâncăruri condimentate, mirosuri etc.) Pișcăcios.

pișcot *sn* [At: (a. 1777) FURNICĂ, I. C. 60 / V: ***biscot, biscotă*** *sf*, ***bișcot***, (rar) ***piscot*** / Pl: *~uri*, (înv) *~e*, (rar, *sm*) *~oți* / E: mg ***piskóta***, ger ***Biskotte***] Produs de patiserie de formă alungită, obținut prin coacerea unui aluat moale și pufos făcut din făină, ouă, zahăr etc.

pișculi *v* vz ***pișcura***[1]

pișcura[1] [At: CIAUȘANU, V. 188 / V: ***pisc~***, (cscj) ***~cori, ~uli*** / Pzi: *pișcur, ~rez* / E: ***pișca***] 1 *vt* (Reg) A pișca (1). 2 *vt* (Olt; c. i. firele de lână) A toarce neuniform, cu porțiuni mai groase și mai subțiri. 3 *vr* (Mun; d. haine, stofe etc.) A se roade ușor. 4 *vr* (Mun; d. grâu) A rămâne nedezvoltat. 5 *vi* (Reg; îf *pișcori*) A căuta să înșele pe alții. 6 *vt* (Ban; d. băuturi alcoolice) A pișca (17).

pișcura[2] *vi* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: 3 *~rează, pișcură* / E: ctm ***pișa + picura***] (Mun) A burnița.

pișcurat[1]***, ~ă*** *a* [At: ARH. OLT. XXI, 272 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pișcura***[1]] 1 (Mun; Olt; d. firele de lână, de bumbac etc. toarse) Care nu are grosime uniformă, fiind tors neuniform, cu noduri. 2 (Mun; d. haine, țesături etc.) Ros, găurit ușor. 3 (D. țesături) Cu goluri. 4 (Mun; d. recoltele de grâu, d. plante de cultură) Care a rămas nedezvoltat Si: *pipernicit*. 5 (D. boabele de grâu) Sec.

pișcurat[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pișcura***[2]] (Mun; d. ploaie) Cu stropi mici și rari.

pișecios, ~oasă *a* vz ***pișăcios***

pișelău *s* vz ***pișălău***

pișeleu *s* vz ***pișălău***

pișicher, ~ă *a* [At: POLIZU / V: (înv) ***peșc~, peșecher*** / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***pișekâr***] (Fam) 1-2 *smf, a* (Om) șiret, care încearcă să înșele pe alții, care umblă după profituri, care trăiește din șiretlicuri. 3 *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care trădează pe omul șmecher Si: *șmecher, șmecheresc*. 4 *a* (Rar) Care cere abilitate, iscusință pentru a fi realizat Si: *ingenios*.

pișicherlâc *sn* [At: CARAGIALE, O. V, 181 / V: (rar) *~lic* / Pl: *~uri* / E: tc ***pișekârlik***] (Fam) 1 Acțiune, faptă, vorbă de om pișicher Si: *pungășie, șarlatanie, șmecherie*. 2 Intrigă.

pișicherlic *sn* vz ***pișicherlâc***

pișitoare *sf* vz ***pișătoare***

pișlacoli *vi* [At: ALR II/I, h 282/325 / Pzi: 3 *~lește* / E: mg ***pislákol***] (Reg; d. foc) A mocni.

pișlaităr *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 151 / Pl: *~i* / E: ger ***Biestleiter***] (Reg) Derbedeu.

pișleag *sn* [At: DDRF / V: ***pâsleg*** *sm*, ***pâșlegi*** *smp*, ***pișlegi*** *smp*, ***pișteag*** *sm* / Pl: *~ege*, (reg) *~uri* (rar, *sm*) *~egi* / E: nct] 1 (Pop) Cui de lemn cu ajutorul căruia se fixează, una în alta, obezile roților de la car sau scândurile care formează fundul butoiului Vz *cep*. 2 (Olt) Scândură.

pișlegorniță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ns cf *chișleag*] (Reg; csnp) Chișleag.

pișlic *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~ici* / E: ns cf *pișa*] (Rar) Copil mic.

pișlugă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: nct] (Rar) Vergea cu care se împingeau cartușele în țeava puștilor de tip vechi.

pișnic *s* [At: CV 1949, nr. 8, 33 / Pl: nct / E: bg ***пишник***] (Dob; Mun) Cameră separată de corpul unei case, care servește ca locuință sau ca bucătărie.

pișoaie *sfp* [At: VICIU, GL. 97 / E: ***pișa*** + *-oaie*] (Trs) Stropi de apă amestecați cu pietriș care intră prin ochiurile de la piua în care se pune piatra pentru a fi măcinată.

pișoalcă *sf* [At: KLEIN, D. 69 / V: (reg) ***~arcă, ~ol~, ~orcă, pușarcă, pușoarcă*** / Pl: *~lce* / E: ***pișa***] 1 (Pop; prt) Persoană care urinează des în pat Si: (pop) *pișotcă*, (reg) *pișolcea* (1). 2 (Mun) Om moale. 3 (Reg) Apă călduță, sălcie ori sărată. 4 (Olt; Mun) Zeamă lungă. 5 (Pop) Vin, țuică sau rachiu de proastă calitate, slab și cu gust amărui. 6 (Mun) Vreme umedă. 7 Ploaie măruntă și deasă, de durată Si: (pop) *pișătură*, (reg) *pișorniță*. 8 (Olt; îs) *Prune ~lce* Prune zemoase Si: (reg) *prune pișolcoase*.

pișoarcă *sf* ***pișoalcă***

pișolcă *sf* vz ***pișoalcă***

pișolcea *smi* [At: CIAUȘANU, V. 188 / E: ***pișolcă***] 1 (Olt) Pișoalcă (1). 2 (Reg) Om moale, bleg. 3 (Reg) Om leneș. 4 (Reg) Om prăpădit.

pișolcit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pișoalcă***] (Mun) 1-2 (D. copii) Pișăcios (1-2). 3 (D. copii) Plângăreț. 4 (D. copii) Răsfățat. 5 (D. oameni) Prăpădit. 6 Moale. 7 Leneș. 8 Nehotărât. 9 (D. vreme) Umed.

pișolcos, ~oasă *a* [At: KLEIN, D. 69 / V: (reg) ***~orc~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pișoalcă*** + *-os*] 1-2 (Reg) Pișăcios (1-2). 3 (Olt) Zemos. 4 (Îs) *Prune ~oase* Prune pișoalce (8).

pișorcă *sf* vz ***pișoalcă***

pișorcăi *vr* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***pișoarcă*** + *-ăi*] (Rar) A urina.

pișorcos, ~oasă *a* vz ***pișolcos***

pișorniță *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~țe* / E: ***pișa***] (Reg; d. vreme) Pișoalcă (7).

pișotcă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~tci* / E: ***pișa*** + *-otcă*] (Pop) Pișoalcă (1).

pișpăi [At: CV 1951, nr. 6, 28 / V: ***pâș~, pâspâi, pișpâi*** / Pzi: *~esc* / E: ***piș***[2]] **1** *vi* (Rar) A șopti ceva la urechea cuiva pentru a cleveti. **2** *vi* A face intrigi. **3** *vt* (Reg; d. erbivore; îf *pâșpâi*) A nu mânca bine Si: *a frunzari, a pospăi* (**6**).

pișpăit *sn* [At: DDRF / V: ***pâș~*** / Pl: *~uri* / E: ***pișpăi***] (Rar) Șoaptă la urechea cuiva Si: (îvr) *pișpăitură*.

pișpăitor, ~oare *smf, a* [At: I. GOLESCU, ap. DDRF / V: ***pâș~*** / P: *~pă-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pișpăi*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** (Persoană) care pișpăiește (**1**). **3-4** (Om) care face intrigi.

pișpăitură *sf* [At: ZANNE, P. VIII, 301 / P: *~pă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pișpăi*** + *-tură*] (Îvr) Pișpăit.

pișpâi *v* vz ***pișpăi***

pișpec *sm* [At: (a. 1795) IORGA, S. D. XIII, 158 / Pl: *~eci* / E: mg ***pispek***] (Mgm; Trs; Ban) Episcop.

pișpirică [At: VICIU, GL. / V: *~șchiric sm*, *~șchir~*, (reg) *~igă sf* / Pl: *~ici* / E: fo] **1-2** *smf* (Pfm) Persoană (mică de statură, slabă sau) neînsemnată. **3** *sf* (Trs; îf *pișpirigă*) Pietricică plată pe care o aruncă copiii pe suprafața unei ape, astfel încât să facă salturi cât mai numeroase Si: (reg) *pițirigă* (**1**).

pișpirigă *sf* vz ***pișpirică***

piștac *sm* [At: DLR / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Persoană care hoinărește, pierzându-și vremea fără rost.

piștalău *av* [At: MAT. DIALECT. I, 86 / E: ns cf *piștac, teleleu*] (Reg; îe) **A umbla ~** A umbla fără rost.

piștanflorea *sm* vz ***pișcănfloare***

piștă *sf* [At: COD. VOR. 94/5 / V: ***~te, ~tie*** / Pl: *~te, ~ti* / E: slv ***пища***] (Înv) **1** Hrană. **2** (Fig) Desfătare.

piște[1] *pp* vz ***peste***

piște[2] *sf* vz ***piștă***

piște[3] *sm* vz ***pește***[2]

pișteag *sm* vz ***pișleag***

piștealǎ *sf* [At: POLIZU / V: ***pișt~*** / Pl: *~eli* / E: ***pișți*** + *-eală*] **1-5** (Îrg) Piștire (**1-5**). **6** (Înv) Mlaștină.

piștealniță *sf* vz ***piștelniță***

piștelniță *sf* [At: CANTEMIR, HR. 139 / V: ***~teal~*** / Pl: *~țe* / E: cf srb *pištalinica*] (Înv) **1** Mlaștină. **2** Baltă mică.

piștere *sfp* vz ***piștiri***

piști [At: BIBLIA (1688), 246[1]/51 / V: *ghiști, giști*, (reg) ***pâș~***, (înv) ***piști*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***пищати***] **1** *vi* (Îrg; d. lichide) A se scurge încet din... Si: *a se prelinge*. **2** *vi* (Pex) A ieși la suprafață Si: *a izvorî, a țâșni*. **3** *vi* (Îrg; d. găuri, recipiente) A lăsa să picure, să curgă încet sau să țâșnească un lichid. **4** *vr* (Trs; d. copii; îf *pâști*) A-și face necesitățile pe el Si: *a se scăpa*. **5** *vt* (D. păsări) A murdări cu excremente. **6** *vi* (Olt) A se mișca încet Si: *a se urni*.

piștie *sf* vz ***piștă***

piștimală *sf* vz ***peștiman***

piștire *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***pișt~*** / Pl: *~ri* / E: ***piști***] (Îrg) **1** Prelingere a unui lichid de undeva Si: (îrg) *piștealǎ* (**1**), *piștit* (**1**). **2** (Pex) Ieșire a lichidului la suprafața pământului Si: *izvorâre, țâșnire*, (îrg) *piștealǎ* (**2**), *piștit* (**2**). **3** Scurgere a lichidului prin fisurile, porii unui recipient Si: (îrg) *piștealǎ* (**3**), *piștit* (**3**). **4** Murdărire cu excremente Si: (îrg) *piștealǎ* (**4**), *piștit* (**4**). **5** Urnire din loc Si: (îrg) *piștealǎ* (**5**), *piștit* (**5**).

piștireană *sf* vz ***peștireană***

piștiri *sfp* [At: LB / V: ***~tere*** / A și: *piștiri* / E: ns cf *piftie*] (Trs) Piftie.

piștiros, ~oasă *a* [At: ALR SN III, h 845/310 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***piști***] (Reg; d. terenuri) Umed.

piștit *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***piști***] (Îrg) **1-5** Piștire (**1-5**).

piștitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, IST. 121 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***piști*** + *-tor*] (Îrg; d. lichide) **1-3** Care piștește (**1-3**).

piștitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***piști*** + *-tură*] (Mun) Picătură.

piștol *sn* vz ***pistol***[1]

piștorag *sn* vz ***piciorag***

pitac[1] *sm* [At: (a. 1700) IORGA, B. R. 45 / V: (înv) ***pat~***, ***patacă*** *sf*, (reg) ***păt~*** (Pl: *pataci, pătace*) *smn*, ***pet~***, ***petacă*** *sf* / Pl: *~aci* (rar, *sn*) *~ace* / E: srb ***petak***, bg ***петак***, rs ***пятак*** cf it *patacca*, sp *pataca*] (Înv) **1** Monedă austriacă cu valoare redusă, variabilă în timp și spațiu, care a circulat, începând din sec. XVII, și în țările române Si: *patașcă*[2]. **2** (Pgn; pfm) Monedă de valoare mică Si: *gologan*. **3** (Reg; îf *petac*) Rât al porcului.

pitac[2] *sn* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 228 / Pl: *~aci, ~ace* / E: slv ***питакъ***] (Înv) **1** Act oficial. **2** Poruncă scrisă Si: *decret, dispoziție, ordonanță*. **3** Autorizație. **4-5** (Spc) Decret de ridicare a cuiva la un rang (bisericesc sau) boieresc. **6** Reclamație. **7** Inscripție.

pitac[3] *s* [At: DDRF / Pl: nct / E: ***pită*** + *-ac*] (Mol) **1** Pită mică. **2** (Îc) **~u-dracului** Ciupercă comestibilă, cu piciorul scurt și gros, cu pălăria mare în formă de castron, de culoare galbenă-brună, care crește pe trunchiuri putrede de brad Si: (reg) *lămâiță, urechea-babei (Discina venosa)*.

pitagoreic, ~ă *a* [At: DN / P: *~re-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***pythagoreisch***] **1-3** Care aparține (lui Pitagora sau) pitagorismului (**1-2**) Si: (rar) *pitagoric* (**1-3**). **4-6** Privitor (la Pitagora sau) la pitagorism (**1-2**) Si: (rar) *pitagoric* (**4-6**), (rar) *pitagorician* (**3-5**). **7-8** Caracteristic pitagorismului (**1-2**) Si: (rar) *pitagoric* (**7-8**), (rar) *pitagorician* (**6-7**).

pitagoreism *sn* vz ***pitagorism***

pitagoric, ~ă *a* [At: AMFILOHIE, E. 24/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***pitagorico***, fr ***pythagorique***] (Rar) **1-8** Pitagoreic (**1-8**).

pitagorician, ~ă [At: CONTEMP. 1956, nr. 499, 3/6 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pythagoricien***] **1-2** *smf, a* (Adept) al pitagorismului (**1**). **3-7** *a* (Rar) Pitagoreic (**4-8**).

pitagorism *sns* [At: DER III, 746 / E: fr ***pythagorisme***] **1-2** (Curent filozofic și) școală matematică din Grecia antică, întemeiate de Pitagora și continuate de adepții lui.

pitaîmpărătuș *sm* vz ***pițimpărătuș***

pitalniță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 121[r]/29 / Pl: *~țe* / E: ***pită*** + *-alniță*] (Înv) Firidă în peretele altarului, în care se păstrează pâinea sfințită.

pitan *sn* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***pită*** + *-an*] **1-2** (Reg; șdp) Pită (**1**) (mare) Si: (reg) *pitoi* (**1-2**). **3** Bucată mare de pâine. **4** (Îrg) Pâine necrescută și cleioasă, făcută din făină de orez sau de secară. **5** (Pgn) Pâine de calitate inferioară. **6** (Îrg) Mălai.

pitană *sf* vz ***pitan***

pitanotită *sf* [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 229 / Pl: *~te* / E: ngr ***πιθανότης***] (Grî; rar) **1** Îndoială. **2** Nesiguranță.

pitar *sm* [At: ANON. CAR / Pl: *~i* / E: ***pită*** + *-ar*] **1** (Mol; Buc; Ban) Brutar. **2** (Înv) Titlu dat boierului care se ocupa de aprovizionarea cu pâine a curții domnești și a oștirii, precum și cu supravegherea brutarilor domnești. **3** (Înv) Boier care avea acest titlu.

pitarcă *sf* [At: PANȚU, PL. / V: (reg) ***chitoa~*** (Pl: *~rce*), ***chitur~*** / Pl: *~rci* / E: ctm ***pită*** + ***mânătarcă***] **1** Ciupercă comestibilă, cu pălăria cenușie, brună sau portocalie, rar albă, cu piciorul alburiu, cu carnea albă, care devine albăstruie în contact cu aerul, cu gust dulce sau puțin sărat Si: (reg) *mitarcă-grasă* (*Boletus scaber*). **2** Ciupercă comestibilă sau necomestibilă, cu pălăria brună-măslinie sau roșiatică, cu piciorul gros, carnea galbenă moale, care se albăstrește imediat după rupere (*Boletus luridus*). **3** (Îf *chitarcă*) Ciupercă comestibilă cu pălăria brună, cu piciorul alburiu punctat cu brun (*Boletus duriusculus*). **4** (Bot; reg) Pitoașcă (*Boletus granulatus*). **5** (Bot; reg) Mânătarcă (*Boletus edulis*). **6** (Bot; reg; îf *chitarcă*) Pitărcuță (*Boletus versipellis*). **7** (Bot; reg) Hrib țigănesc (*Boletus lupinus*). **8** (Bot; reg; lpl: îf *titărci*) Pita-vacii (*Boletus bovinus*). **9** (Reg; îf *chitoarcă*) Haină ruptă Si: *fleandură, zdreanță*. **10** (Îe) **A-i curge (cuiva) chitoarcele** Vz *curge*.

pitărisi *vt* [At: C. GANE, TR. V. 194 / Pzi: *~sesc* / E: ***pitar*** + *-isi*] (Nob) A acorda cuiva titlul de pitar.

pitașca *sf* vz ***pitoașcă***

pită *sf* [At: CORESI, EV. 110 / Pl: *~te*, (reg) *piți* / E: ngr ***πίτα***, bg ***пита***, mg ***pita***] **1** (Îrg) Pâine. **2** (Îrg; îe) **A fi la cineva ~ta și cuțitul** sau **a avea**

(ori **a fi cu**) **~ta și cuțitul în mână** A avea la îndemână toată puterea, toate mijloacele. 3 (Îrg; îe) **A fi mâncat ~ din multe cuptoare** A fi bătrân și a avea multă experiență de viață. 4 (Îrg; îe) **A mânca ~ și sare (la o masă) cu cineva** A trăi la un loc cu cineva Si: *a conviețui*. 5 (Îrg; îae) A se afla în raporturi de strânsă prietenie cu cineva. 6 (Îe) **A fi bun ca ~ta caldă** sau **~ de om** Se spune despre un om foarte bun. 7 (Îe) **A mânca ~ta cuiva** A fi întreținut de cineva. 8 (Îe) **A lua (cuiva) ~ta (de la gură)** A lua cuiva posibilitatea de a-și câștiga existența. 9 (Îe) **A mânca ~ta lui vodă** A fi salariat al statului. 10 (Îrg) Aluat din care se face pâinea. 11 (Reg; csc) Cereale. 12 (Reg; csc) Recoltă de cereale. 13 (Reg; csc) Hrană. 14 (Trs; pan) Cocoașă. 15 (Reg; îcs) *De-a ~ta* De-a v-ați ascunselea. 16 (Îrg; pgn) Muncă prin care este câștigată existența Si: *funcție, serviciu, slujba*. 17 (Îe) **A pune** (sau **a băga**) **în ~ (pe cineva)** A-i găsi cuiva o slujbă. 18 (Irn; îae) A face cuiva o neplăcere la serviciu. 19 (Irn; îae) A face astfel încât cineva să fie dus la închisoare. 20 (Bot; reg) Nalbă (*Malva silvestris*). 21 (Bot; reg) Zbârciog (*Morchella*). 22 (Bot; reg; îc) **~ta-porcului** Pâinea-porcului (*Cyclamen europaeum*). 23 (Bot; îvr; îac) Brâncă (*Salicornia herbacea*). 24 (Bot; reg; îac) Iarbă-grasă (*Portulaca oleracea*). 25 (Reg; îc) **~ta-cucului** Măcriș (*Oxalis acetosella*). 26 (Reg; îc) **~ta-lui-(sfântul-)Ion** sau **~ta-lui-Sântion, ~ta-lui-Domnul-Hristos** Roșcovă. 27 (Reg; îc) **~ta-păsării** Fruct comestibil, în forma unei bobițe de culoare roșie, al unui arbust de câmp nedefinit mai îndeaproape. 28 (Bot; îc) **~ta-lui-Dumnezeu** Râșcov (*Lactarius deliciosus*). 29 (Îc) **~ta-vacii** Ciupercă comestibilă cu pălăria roșcată-cenușie, cu piciorul cilindric, cu carnea albă Si: (reg) *mânătarcă, pitarcă, pitoancă, pitoașcă, titarci, ursească, văcuțe* (*Boletus bovinus*). 30 (Reg; îc) **~ta-lui-Ioan** Ciupercă comestibilă de culoare roșiatică, care poate fi mâncată crudă Si: (reg) *lăptucă*.

pităcel [At: PAMFILE, CR. 191 / Pl: *~ei* / E: ***pitac¹*** + *-el*] **1-4** (Îrg; șhp) Pitac¹ **(1-2)** (cu valoare foarte mică).

pităci *vt* [At: TDRG / Pzi: *~cesc* / E: ***pitac²***] (Înv) A acorda cuiva rangul de boier printr-un pitac (4).

pităcit, ~ă *a* [At: CONV. LIT. XI, 74 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pităci***] (Înv) Căruia i s-a acordat rangul de boier **(4)** printr-un pitac **(4)**.

pităngut, ~ă *a* [At: ARH. FOLK. VII, 97 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *pitic*] (Reg; șhp) **1-2** Micuț **(1-2)**.

pitărcuță *sf* [At: PANȚU, PL. 59 / Pl: *~țe* / E: ***pitărcă*** + *-uță*] **1-14** (Șhp) Pitarcă **(1-5, 7-8)** (mică). **15** Ciupercă comestibilă cu pălăria roșie-cărămizie, cu piciorul solid și gros, cu carnea albă Si: (reg) *pitarca* **(6)**, *pitușcă* (*Boletus versipellis*).

pităreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***pitar*** + *-easă*] (Reg) **1** Brutăreasă. **2-3** Soție a pitarului **(1, 3)** Si: (înv) *pităriță* **(2-3)**.

pitărel *sm* [At: D. BOGDAN, GL. / Pl: *~ei* / E: ***pitar*** + *-el*] (Înv) **1** Titlu în ierarhia boierească din trecut, mai mic decât acela al pitarului **(2)**. **2** Rang mai mic decât al pitarului **(2)**. **3** Boier cu titlul de pitărel **(1)**.

pitărie *sf* [At: N. COSTIN, ap. GCR II, 12/4 / Pl: *~ii* / E: ***pitar*** + *-ie*] **1** (Îrg) Brutărie. **2** (Îrg) Meserie de brutar. **3** (Înv) Dregătorie a pitarului **(3)**. **4** Rang de pitar **(3)**. **5** Funcție de pitar **(3)**.

pităriță *sf* [At: HERODOT (1645), 21 / Pl: *~țe* / E: ***pitar*** + *-iță*] (Înv) **1** Brutăreasă. **2-3** Pităreasă **(2-3)**.

pitcălăcoi *sm* vz ***pitpalăcoi***

pitchpine *sm* [At: ORBONAȘ, MEC. 447 / P: *picipain* / S și: *~pin* / Pl: *~ni* / E: eg ***pitchpine***] Arbore exotic din familia coniferelor, cu lemnul dur, de culoare galbenă cu vine roșiatice, folosit la confecționarea mobilelor de lux, precum și la construcția unor nave (*Pinus palustris*).

pitcoci, ~oace *s* vz ***pușcoci***

pitcocit, ~ă *a* [At: DR. VI, 658 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; csnp) Nedezvoltat.

pitea¹ *sі* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 55 / E: nct] (Reg) **Titea și ~** Se spune despre oameni proști.

pitea² *sf* vz ***beteală***

piteală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***piti***] (Îvr) **1-3** Pitire **(1-3)**.

piteaua *sf* vz ***beteală***

pitec¹- [At: DN³ / V: ***piteco-*** / E: fr ***pithéc(o)-***, it ***pitec-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) maimuță. **3** Specific maimuței.

-pitec² [At: DN³ / E: fr ***-pithèque***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) maimuță. **3** Specific maimuței.

pitecantrop *sm* [At: IBRĂILEANU, A. 177 / Pl: *~i* / E: fr ***pithécanthrope***] Strămoș al omului, intermediar între maimuțele antropoide și omul primitiv, prezentând o proeminență continuă la osul frontal și având capacitatea craniană mai mare decât a maimuțelor Si: *om-maimuță*, (rar) *maimuță-om* (*Pithecanthropus erectus*).

piteco- vz ***pitec¹-***

pitecoid, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~co-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: it ***pitecoide***] Asemănător cu maimuța Si: *maimuțesc*.

piteică *sf* vz ***peteică***

piteștean, ~ă [At: SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 926 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Pitești*** + *-ean*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Piteștiului sau) este originară din Pitești. **5** *smp* Locuitori ai Piteștiului. **6-7** *a* Care se referă (la Pitești sau) la piteșteni **(5)**. **8-9** *a* Care este specific (Piteștiului sau) piteștenilor **(5)**.

piteșteancă *sf* [At: VARONE, D. / Pl: *~ence* / E: ***piteștean*** + *-că*] **1-2** Femeie care (face parte din populația de bază a orașului Pitești sau) este originară de acolo. **3** (Lsg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** (Lsg; art.) Melodie după care se execută acest dans.

pitho *s* [At: VĂCĂRESCU, IST. 269 / Pl: nct / E: ngr ***πειθώ*** „convingere"] (Grî; rar) **1** Elocvență. **2** Patos¹.

pithos *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: gr ***πύθος***] Vas mare de lut, de dimensiunile unui butoi, în care se păstrau lichide sau grâne.

piti [At: ANON. CAR. / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *pitic*] **1-2** *vtr* (Pfm) A (se) ascunde ghemuind(u-se). **3-4** *vtr* (Pfm; spc) A (se) feri spre a nu fi prins, găsit, luat. **5-6** *vtr* (Rar; fig) A (se) face mic. **7** *vt* (Reg; d. cai) A ciuli urechile.

pitiadă *sf* [At: DN² / P: *~ti-a~* / Pl: *~de* / E: fr ***pythiade***] Interval de timp de patru ani care se scurgea între jocurile pitice.

pitiarsă *sf* vz ***pitiriazis***

pitiatic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ti-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pithiatique***] **1** Referitor la pitiatism. **2** Specific pitiatismului.

pitiatism *sns* [At: DN³ / P: *~ti-a~* / E: fr ***pithiatisme***] Ansamblu de tulburări psihice în cadrul isteriei, produse prin sugestie și vindecabile prin persuasiune.

pitic, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 79ʳ/16 / V: ***chi~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***питикъ***] **1-2** *smf, a* Pigmeu **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Pgn) (Persoană) a cărei statură este mult inferioară celei mijlocii, ca urmare a unei tulburări endocrine, a unor leziuni nervoase, cardiace, renale, a unor carențe alimentare etc. **5-6** *smf, a* (Pgn) (Persoană) de statură foarte mică. **7** *smf* (Spc) Pitic **(3)** întreținut în epoca feudală la curțile suveranilor sau ale seniorilor, pentru a distra pe cei din jur Vz *bufon*. **8** *smf* (Mtp; spc; în basme) Personaj fantastic mic de statură, de obicei caracterizat prin vioiciune și istețime. **9** *smf* (Fig) Persoană lipsită de orice valoare, calități, merite Si: *pigmeu* **(6)**. **10** *a* (D. animale și plante) Care este de înălțime foarte mică. **11** *a* Care a rămas nedezvoltat. **12** *a* (D. obiecte) Care nu atinge înălțimea normală Si: *mic, scund*. **13** *a* (Pgn) Care este sub dimensiunile mijlocii, obișnuite Si: *mic*. **14** *sm* Pui de pește Si: *peștișor*. **15-16** *sm, av* (Îe) **A tăcea ca chiticul** sau **a tăcea chitic** A nu spune nici un cuvânt. **17** *av* **A sta** (sau **a rămâne**) **chitic** A nu se mișca. **18** *sf* (Bot; reg; șîc **~ă-de-munte**) Rățișoară (*Iris pumila*). **19** *sm* (Reg; lpl; îs) *Chitici de pădure* Mlădițe ale hameiului sălbatic, ieșite din pământ primăvara și folosite la prepararea unor mâncăruri.

pitice *a* [At: DN² / E: fr (jeux) ***pythiques***] (Îs) *Jocurile ~* Jocuri care aveau loc din patru în patru ani, la Delfi, în Grecia antică, în cinstea zeului Apolo, și care constau din concursuri literare întreceri atletice și de gimnastică etc.

piticel *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I. 47 / Pl: *~ei* / E: ***pitic*** + *-el*] **1-14** (Șhp) Pitic (**1, 3, 5, 7-8, 14-15**) (neajuns la maturitate). **15** (Reg; lpl; îf *chiticei*) Ceapă tăiată mărunt în formă de peștișori.

piticenie *sf* [At: TDRG / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: ***pitic*** + *-enie*] (Rar) Ființă nedezvoltată Si: *stârpitură*.

piticesc, ~ească *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ești* / E: ***pitic*** + *-esc*] (Înv) **1-3** Care aparține piticilor (**3, 5, 7**). **4-6** Privitor la pitici (**3, 5, 7**). **7-9** Caracteristic piticilor (**3, 5, 7**). **10** (Reg; îs) *Mere ~ești* Varietate de mere mici, roșii.

pitici *vtr* [At: DEX / Pzi: *~cesc* / E: ***pitic***] **1-2** A (se) micșora. **3-4** A (se) închirci.

piticică *sf* [At: LEXIC REG. 114 / Pl: (rar) *~ici* / E: ***pită*** + *-icică*] **1-2** (Buc; șhp) Pitișoară (**1-2**).

piticire *sf* [At: HASDEU, I. C. I, 229 / Pl: *~ri* / E: ***pitici***] (Rar) Închircire.

piticos, ~oasă *a* [At: JIPESCU, O. 24 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pitic*** + *-os*] (Rar) Mic de statură.

pitie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***pythie***] **1** (Mit) Preoteasă a lui Apolo la templul din Delfi. **2** (Pex) Prezicătoare.

pitihelniță *sf* [At: ALR I, 1079/345 / V: ***~hoal~*** / Pl: *~țe* / E: cf mg *pittyed* „a atârna"] **1** (Mar) Pieliță de pe carne. **2** (Reg; îf *pitihoalniță*) Piele care atârnă sub bărbia boului.

pitihoalniță *sf* vz ***pitihelniță***

pitinet *s* vz ***pitinet***

piting *sn* [At: DER / Pl: *~uri* / E: eg ***piting***] (Teh) Aspect al uzurii unei piese, care se prezintă sub forma unor ciupituri pe suprafețele piesei.

pitiocărie *sf* vz ***piciocărie***

pitioci *sp* vz ***picioică***

pitire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***piti***] **1** (Pfm) Ascundere prin ghemuire într-un spațiu restrâns Si: (îvr) *piteală* (**1**). **2** (Pfm) Ferire spre a nu fi găsit, prins, luat Si: (îvr) *piteală* (**2**). **3** (Îvr) Ciulire a urechilor cailor Si: (îvr) *piteală* (**3**). **4** (Îvr) Micșorare.

pitiriază *sf* vz ***pitiriazis***

pitiriazis *sn* [At: ALEXI, W. / V: ***~ză*** *sf*, (sst) ***pitiarsă*** *sf* / P: *~ri-a~* / Pl: *~uri* / E: fr ***pityriasis***] Dermatoze caracterizate prin descuamație fină, asemănătoare cu tărâțele Si: *mătreață¹*.

pitiș [At: BARCIANU / Pl: ? / E: ***piti*** + *-iș*] **1** *av* (Pop; are) Pe ascuns, pentru a nu fi văzut Si: *tiptil*. **2** *sn* (Reg) Loc retras. **3** *sn* (Reg) Ascunzătoare.

pitișoară *sf* [At: BĂRAC, T. 16/31 / Pl: *~re* / E: ***pită*** + *-ișoară*] **1-2** (Îrg; șhp) Pită (**1**) (mică) Si: (reg) *piticică* (**1-2**). **3** (Reg) Lipie.

pitit, ~ă [At: ANON. CANTAC., ap. CM I, 215 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***piti***] **1** *a* (Pfm) Ascuns prin ghemuire într-un spațiu restrâns. **2** *a* (Pfm) Ferit spre a nu fi văzut, găsit, prins, luat. **3** *sfa* (Pop; șîcs *de-a ~ta*) Joc în care un copil trebuie să-i găsească pe ceilalți care s-au ascuns. **4** *a* (Olt; d. case) Scund.

pititel, ~ea [At: MARIAN, NA. 324 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ctm ***pitic*** + ***mititel***] (Mar; Trs; șhp) **1-2** *a* (Cam) mic (**1**) Si: (reg) *pititeluc* (**1-2**), *pititeluț* (**1-2**), *pititică* (**1-2**), *pititioc* (**1-2**). **3-4** *smf* Copil (mic) Si: (reg) *pititeluc* (**3-4**), *pititeluț* (**3-4**), *pititică* (**3-4**) *pititioc* (**3-4**). **5-6** *smf* Pitic (**5**) (foarte mic) Si: (reg) *pititeluc* (**5-6**), *pititeluț* (**5-6**), *pititică* (**5-6**), *pititioc* (**5-6**). **7-8** *sf* (Îf *pititea*) Pește (mic) nedefinit mai de aproape.

pititeluc, ~ă *a* [At: BUD. P. P. 81 / Pl: *~uci, ~uce* / E: ***pititel*** + *-uc*] **1-6** (Mar; șhp) Pititel (**1-6**).

pititeluț, ~ă [At: BUD. P. P. 81 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pititel*** + *-uț*] **1-6** (Mar; șhp) Pititel (**1-6**).

pititică [At: DLR / Pl: (rar) *~ici* / E: ***pititea*** css] **1-6** (Reg; șhp) Pititea (**1-6**).

pititioc, ~oacă *a* [At: ALR I/I, h 61 / Pl: *~oci, ~oace* / E: ***pititel*** css] **1-6** (Mar; șhp) Pititel (**1-6**).

pitligeană *sf* vz ***pătlagea***

pitlijan *sm* vz ***pătlagea***

pitlingean *sm* vz ***pătlagea***

pitlingeană *sf* vz ***pătlagea***

pitliv, ~ă *a* [At: CORESI, L. 75/19 / Pl: *~i, ~e* / E: vsl ***питливъ***] (Îvr) Profetic.

pitloancă *sf* vz ***pitoancă***

pitlui *v* vz ***piclui***

pitluită *a* vz ***picluită***

pitoacă *sf* [At: ARH. FOLK. VII, 54 / Pl: *~ace* / E: ***pită*** + *-oacă*] (Bot; Trs) **1-2** Iască (*Fomes fomentarius* și *igniarius*).

pitoancă *sf* [At: LB / V: ***~tlo~*** / Pl: *~nce* / E: ***pită*** + *-oancă*] (Bot; reg) **1** Mânătarcă (*Boletus edulis*). **2** Pita-vacii (*Boletus bovinus*). **3** Ciupercă-de-gunoi (*Agaricus campestris*). **4** Burete-roșu (*Agaricus coccineus*). **5** Ciuperca *Agaricus furcatus*.

pitoane *sf* vz ***pitoi***

pitoasă *sf* [At: H V, 374 / Pl: *~se* / E: ***pită*** + *-oasă*] (Reg) **1-2** (Soi de) struguri cu boabe mari, albe, sferice și puțin turtite.

pitoașcă *sf* [At: TDRG / V: (reg) ***~ta~, ~oș~*** / Pl: *~ște* / E: ***pită*** + *-oașcă*] **1** Ciupercă cu pălăria brună-feruginoasă, cu piciorul gălbui cu granulații albe, cu carnea acrișoară, care crește în păduri de brad Si: (reg) *pitarcă* (*Boletus granulatus*). **2** (Bot; reg) Pita-vacii (*Boletus bovinus*). **3** (Mol; Buc; dep) Femeie scundă și grasă. **4** (Reg) Obiect scurt și gros.

pitoher *s* [At: LEXIC. REG. 114 / Pl: nct / E: ns cf *pită*] (Buc) Pâine mare și cu gust rău.

pitoi *sn* [At: TDRG / V: (reg) ***~toane*** *sf* / Pl: *~oaie* / E: ***pită*** + *-oi*] **1-2** (Reg; șdp) Pitan (**1-2**). **3** (Bot; Trs; șîc **~-de-plop**) Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **4** (Reg) Asfalt.

pitolnică *sf* vz ***potârniche***

piton¹ *sm* [At: DL / Pl: *~i* / E: fr ***python***] **1** (Lpl) Gen de șerpi mari, neveninoși din Africa și din sudul Asiei, cu corpul de circa 10 m lungime, prezentând rudimente de membre posterioare sub formă de resturi de gheare (*Python*). **2** (Șls) Șarpe din acest gen.

piton² *sn* [At: DER / Pl: *~oane* / E: fr ***piton***] Instrument metalic în formă de țăruș, având la capăt un inel prin care se introduce o frânghie și care este folosit de alpiniști pentru a se asigura în timpul escaladărilor primejdioase pe stânci.

pitonisă *sf* [At: DRLU / Pl: *~se* / E: lat ***pytonissa***, fr ***pythonisse***] (Rar) Prezicătoare.

pitor *sm* vz ***pictor***

pitoresc, ~ească *a* [At: HELIADE O. II, 294 / V: ***~rescă*** *af* / Pl: *~ești* și (rar, *af*) *~ește* (S și: *pitoresce*) / E: it ***pittoresco***, fr ***pittoresque***] **1** (Înv) Care aparține picturii. **2** (Înv) Care se referă la pictură. **3** (Înv) De pictură Vz *pictural, plastic*. **4** (Îvr; d. scriere) Alcătuit din pictograme. **5** Care este potrivit ca subiect pentru o pictură (**1**). **6** (Pex) Care atrage atenția, încântă, impresionează prin varietatea formelor, frumusețe, culoare etc. **7** Plin de farmec. **8** (D. stil, limbă, opere literare etc.) Care înfățișează lucrurile, ființele în imagini expresive, colorate, picturale Si: *colorat, expresiv, viu*. **9** Care reprezintă specificul unei țări, al unui popor, al unei regiuni, al unei categorii sociale etc. **10** Care atrage atenția, place prin caracterul specific, original, revelator.

pitorescă *a* vz ***pitoresc***

pitornică *sf* vz ***potârniche***

pitornice *sf* vz ***potârniche***

pitoșcă *sf* vz ***pitoașcă***

pitpalac [At: ȚICHINDEAL, F. 129 / V: ***căptălog, chipalag, ciepta~, parp~, parpăduche, pătpădac, pătpăduche, pătpaduchi, pârp~, pârpăl~, pârpăduchi, pârpăl~, pâtp~, pâtpăl~, pâtpădac, pâtpădâc, pâtpăl~, pedpedec, petpedec, picp~, pip~, pipăl~, pirp~, pipta~, piptăl~***, (reg) ***~alachi, ~păduchi, ~pedic, ~pediche, ~pidic, ~pilic, prăpăduchi, puchel~, puchil~, putpuduche, putpuduchi, țăpălog*** / Pl: *~aci* / E: fo cf bg ***пъдпъдък***] **1** *i* Cuvânt care redă strigătul prepeliței. **2** *sm* Pasăre călătoare mai mare decât o vrabie, de culoare brună, cu dungi albe și negre, vânată pentru carnea ei gustoasă Si: *prepeliță*, (reg) *pitpălăcoi* (**1**), *pitulice, titirlic* (*Coturnix coturnix*). **3** *sm* (Arg; dep) Femeie care trăiește în concubinaj. **4** *sm* (Orn; reg) Potârniche (*Perdix perdix*). **5** *sm* (Zlg; reg; îf *pârpalac*) Liliac (*Vespertilio murinus*).

pitpalacă *sf* [At: KLEIN, D. 399 / V: ***căpalagă, pârp~, pârpăl~, pârpăl~, pâtp~, pâtpăl~, pâtpădac, pâtpâl~***, (înv) ***~lică, ~lugă***, (reg) ***pârp~, pârpal~, pârpalagă, pât~, pâtpal~, pâtpâda~, pâtpâl~, ~păl~, ~palagă, ~pida~, piepta~, pieptalagă, pipăl~, pipalagă, pipăloagă, pipârlagă, pipirică, pipol~, pita~, pităl~, pirp~, pirpăl~, tapta~, taptalagă, tăptalagă, tăptăl~, tăptălagă, tepta~, teptăl~, tieptălagă, tipalagă, tipălagă, tiptăl~, tiptileagă, tiptoloa~, tuptilea~, tuptileagă*** / Pl: ~*ace* și (reg) ~*lăci* / E: ***pitpalac*** + *-ă*] **1** Femelă a pitpalacului (2) Si: (reg) *pitpălăciță, pitpălăcoaie*. **2** (Pop) Femeie limbută. **3** (Orn; reg) Potârniche (*Perdix perdix*). **4** (Reg; art.) Dans popular asemănător cu căzăceasca. **5** (Reg; art.) Melodie după care se execută acest dans.

pitpalachi *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpalică *sf* vz ***pitpalacă***

pitpalugă *sf* vz ***pitpalacă***

pitpăduchi *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpălac *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pitpălagă *sf* vz ***pitpalacă***

pitpălăci *vi* [At: BUL. FIL. III, 187 / V: (reg) ***pâtpăduchi*** / Pzi: ~*ește* / E: ***pitpalac***] (Rar; d. prepelițe; pgn; d. păsări) **1** A scoate sunete caracteristice speciei. **2** (Pgn) A ciripi.

pitpălăciță *sf* [At: ALR I. 1043/35 / V: ***piptă~*** / Pl: ~*țe* / E: ***pitpalac*** + *-iță*] (Orn; Ban) Pitpalacă (1).

pitpălăcoaie *sfi* [At: ALR I. 1044/30 / V: ***pipă~*** / E: ***pitpalac*** + *-oaie*] (Orn; Ban; Trs) Pitpalacă (1).

pitpălăcoi *smi* [At: GR. S. VI, 137 / V: ***pârpăloi, pâtpâl~, pip~, ~pal~, ~tcă~, ptiptălăgoi, tăptălagoi, tuptilegoi, tuptiloi*** / E: ***pitpalac*** + *-oi*] (Reg) **1-2** Pitpalac (2) (mascul) (*Coturnix coturnix*).

pitpâlit *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpedic *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpediche *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpidacă *sf* vz ***pitpalacă***

pitpidic *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpilic *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpit *i* [At: ALR SN V, MN h 1289/29 / E: fo] (Reg; are) Strigăte ale copiilor la jocul de-a baba oarba.

pitrar *sm* vz ***pietrar***

pitrașcă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Bot; Mar) Porumb (*Zea mays*).

pitrec *sn* vz ***petrec***

pitrecire *sf* vz ***petrecere***

pitrenjel *sm* vz ***pătrunjel***

pitricele *sfp* vz ***pietricică***

pitrinjel *sm* vz ***pătrunjel***

pitroiol *sn* vz ***petrol***

pitroc[1] *sm* [At: DAMÉ, T. 128 / V: ***pet~, piet~, pietroci***, (reg) ***~oci, ~og*** / Pl: ~*oci* / E: nct] **1** *sm* (Iht; Olt; Mun) Porcușor (*Gobio*). **2** (Mun; pgn; îf *pitrog*) Pește mic.

pitroc[2] *s* [At: CV 1951, nr. 12, 37 / Pl: nct / E: cf *potricală*] **1** (Reg) Semn de recunoaștere tăiat în formă de potcoavă la urechile oilor. **2** (Olt) Potricală (1).

pitroceală *sf* vz ***pitroceală***

pitrocel *sm* vz ***pitroșel***

pitroci[1] *sm* vz ***pitroc***[1]

pitroci[2] *vt* [At: CV 1951, nr. 9-10, 45 / Pzi: ~*esc* / E: ***pitroc***[2]] (Olt; c. i. opincile, încălțămintea) A perfora pentru a introduce nojițele sau șireturile.

pitroci[3] *v* vz ***pritoci***

pitrocit[1] *sn* vz ***pritocit***[1]

pitrocit[2]***, ~ă*** *a* [At: MON. OF. (1907), 7598 / V: ***pitulcit*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***pitroc***[2]] (Reg; d. urechile animalelor) Tăiat, crestat, perforat într-un anumit fel, ca semn de recunoaștere.

pitrocitură *sf* vz ***pitrocitură***

pitrog *sm* vz ***pitroc***

pitroșel *sm* vz ***pietroșel***

pitrucă *sf* [At: DAMÉ, T. 140 / Pl: ~*uci* / E: nct] (Reg) Pat[1] (25) al vârtelniței.

pituc, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 18 / Pl: ~*uci*, ~*uce* / E: ***pitic*** css] (Reg; d. păsări) Pitic (11).

pitucă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 115 / Pl: ~*uci* / E: ***pită*** + *-ucă*] **1-4** (Reg; șhp) Pitușcă (1-4). **5** (Reg) Chiflă.

pituitar, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / P: ~*tu-i*~ / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***pituitaire***] (Mol) **1** *a* Care secretă pituita Si: (rar) *pituitiv*. **2** *sf* Mucoasă a cavității nazale constituită dintr-un epiteliu cilindric cu cili vibratili, care cuprinde elementele senzoriale ale mirosului.

pituită *sf* [At: DRLU / P: ~*tu-i*~ / Pl: ~*te* / E: lat ***pituita***, fr ***pituite***] (Med; rar) Mucus.

pituitiv, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: ~*tu-i*~ / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***pituită*** + *-iv*] (Med; rar) Pituitar (1).

pituitos, ~oasă *a* [At: DRLU / P: ~*tu-i*~ / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: lat ***pituitosus***, fr ***pituiteux***] (Med; rar) **1** Format din pituită. **2** Care conține pituită. **3** Care seamănă cu pituita.

pituitrină *sf* [At: DEX / P: ~*tu-i*~ / Pl: ~*ne* / E: fr ***pituitrine***] Hormon extras din hipofiza posterioară, cu acțiune antidiuretică.

pitul *sn* vz ***pătul***[1]

pitula [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 208v/23 / V: (pop) ***tupila***, (reg; cscj) ***~li, tupili*** / Pl: ~*lez*, (reg) *pitul* / E: ***piti***] **1-2** *vtr* (Pop) A (se) ascunde ghemuind(u-se). **3** *vr* (Reg; d. construcții) A se dărâma. **4** *vt* (Îvr) A doborî. **5-6** *vtr* (Înv; fig) A (se) disimula.

pitulaca *sfa* [At: ALR SN h I 287/130 / Pl: ? / E: ***pitula***] (Reg; îcs) *De-a* ~ De-a baba oarba.

pitulare *sf* [At: LB / V: ***tupilare*** / Pl: ~*lări* / E: ***pitula***] **1** (Pop) Ascundere prin ghemuire Si: (îvr) *pitulătura* (1). **2** (Reg) Dărâmare a unei construcții Si: (îvr) *pitulătura* (2). **3** (Îvr) Doborâre. **4** (Înv; fig) Disimulare.

pitulat, ~ă [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~lit, topilat, tupilat*** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***pitula***] **1** *a* (Pop) Ascuns și ghemuit, spre a nu fi văzut, găsit, prins, luat. **2-3** *av* (Reg) Pituliș (1-2). **4** *a* (Rar) Cârn. **5-6** *av, a* (Îvr; fig) (În mod) tainic Si: *secret*. **7** *a* (Reg; d. case) Scund.

pitulător, ~oare *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***pitula*** + *-ător*] (Îvr) **1-2** Care (se) pitulează (1).

pitulătură *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*ri* / E: ***pitula*** + *-ătură*] (Îvr) **1-2** Pitulare (1-2). **3** Doborâre. **4** Disimulare.

pitulcit, ~ă *a* vz ***pitrocit***[2]

pituli *v* vz ***pitula***

pitulic[1] *sm* vz ***pitulici***[1]

pitulic[2] *s* vz ***pitulici***[2]

pitulică *sf* vz ***pitulice***

pitulice *sf* [At: GR. S. I, 181 / V: (reg) ***~ică*** / Pl: ~*ici* / E: ***pitula*** + *-ice*] **1** (Șîc **~-verde-mică, ~-verde-orientală, ~-verde-de-brădet, ~-verde-cu-aripi-lungi**) Mică pasăre cântătoare călătoare, insectivoră, cu capul și pieptul negre, cu spatele albastru-verzui și cenușiu, cu pântecele galben Si: (reg) *pitulici* (2), *pituluș*[2] (2), *pituliță, sălcăriță* (*Phylloscopus collybita*). **2** (Șîc **~-mică**) Mică pasăre cântătoare cu ciocul ascuțit, cu pene brune-ruginii pe spate și cenușii-albicioase pe pântece Si: (reg) *nuculiță, ochiul-boului, părăsită, pătruț, pietroșel, pipiruș, pitulușă, piț, piți-împărat* (1), *piți-împărătuș* (1), *pițur*[1] (1), *regina-păsărilor, sfredeleac* (*Troglodytes troglodytes*). **3** (Orn; reg; șîc **~-de-grădină, ~-sură**) Scrofiță (*Sylvia borin borin*). **4** (Orn; reg; îac) Purcelușă (*Sylvia hortensis*). **5** (Orn; reg; șîc **~-cafenie**) Purcelușă (*Sylvia curruca*). **6** (Reg; șîc **~-cenușie**) Pasărea *Sylvia cinerea*. **7** (Orn; reg; șîc **~-cu-cap-negru, ~-neagră, ~-mare**) Purcelușă neagră (*Sylvia atricapilla*). **8** (Orn; reg; șîc **~-verde-de-grădină, ~-galbenă**) Frunzăriță (*Hyppolais icterina*). **9** (Orn; reg) Prepeliță (*Coturnix coturnix*). **10** (Ban; îcs) *De-a* ~*a* De-a v-ați ascunselea Vz *ascuns*. **11** (Reg) Persoană scundă și subțire.

pitulici[1] *smi* [At: MARIAN, O. I, 332 / V: ***patulic, ~lic*** / E: ***pitulice***] **1** (Reg) Bărbătuș al pitulicii (1). **2** (Pgn) Pitulice (1).

pitulici² *s* [At: ALR II, 4364/2 / V: ***pitulic*** / Pl: nct / E: ***pitulice***] **1** (Ban; Olt; îcs) *De-a ~ul* De-a baba oarba Vz *babă*. **2** (Reg; îcs) *De-a pitulicul* De-a v-ați ascunselea.

pitulicică *sf* [At: HEM 609 / Pl: ? / E: ***pitulice*** + *-ică*] (Reg) De-a v-ați ascunselea.

pituliș [At: (a. 1550-1580) GCR I, 6/21 / V: (reg) ***tupiliș*** / Pl: **(3-4)** *~uri* / E: ***pitula*** + *-iș*] **1** *av* (Pop) Pe furiș Si: (pop) *pituluș¹* **(1)**, (reg) *pitulat* **(2)**. **2** *av* (Pop) Pe neobservate Si: (pop) *pituluș¹* **(2)**, (reg) *pitulat* **(3)**. **3** *sn* (Rar) Ascunziș. **4** *sn* (Reg) De-a v-ați ascunselea Vz *ascuns*.

pitulit *av* vz ***pitulat***

pitulită *sf* [At. BĂCESCU, PĂS. 132 / Pl: *~te* / E: ***pitula*** + *-iță*] (Orn; Olt) Pitulice (1) (*Phyloscopus collybita*).

pituluș¹ [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (pop) ***tupiluș*** / Pl: **(3-4)** *~uri*, **(5)** *~i* / E: ***pitula*** + *-uș*] **1-2** *av* (Pop) Pituliș **(1-2)**. **3** *sn* (Reg) Ascunzătoare. **4** *sn* (Reg; îc) *De-a ~ul* De-a v-ați ascunselea. **5** *sm* (Reg) Persoană care, în cursul jocului de-a pitulușul¹ **(4)**, trebuie să-i caute pe ceilalți.

pituluș² *sm* [At: CIHAC, II, 259 / V: (reg) ***~url~*** / Pl: *~i* / E: ***pitulice*** + *-uș*] **1** (Orn; reg) Bărbătuș al pitulicii Si: (reg) *pitulici¹* **(1)**. **2** (Orn; reg; pgn) Pitulice **(1)**. **3** (Orn; reg) Privighetoare (*Luscinia megarhynchos*). **4** (Orn; Trs) Vrabie (*Passer domesticus*). **5** (Reg; îf *chituluș*) Plantă erbacee de zonă alpină, cu tulpina subțire și flori violacee (*Astragalus alpinus*).

pitulușă *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 132 / Pl: *~șe* / E: ***pitulice***] (Orn; reg) Pitulice **(2)** (*Troglodytes troglodytes*).

pitur *sm* vz ***pitur¹***

pitura *vt* [At: DN² / Pzi: *~rez* / E: it ***piturare***] (Nav; c. i. o navă, o ambarcațiune) A vopsi cu pitură.

piturare *sf* [At: DN³ / Pl: *~rări* / E: ***pitura***] Vopsire cu ulei a navelor în scopul protejării acestora împotriva ruginii și a degradării.

pitură *sf* [At: ABC MAR. / Pl: *~ri* / E: it ***pittura***] (Nav) Vopsea specială pe bază de ulei de in sau de rășini, folosită pentru vopsirea navelor, a ambarcațiilor.

piturluș *sm* vz ***pituluș²***

piturnică *sf* vz ***potârniche***

piturnicoi *sm* vz ***potârnichioi***

pitușcar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***pitușcă*** + *-ar*] (Îvr) Franzelar.

pitușcă *sf* [At: (a. 1795) IORGA, S. D. VIII, 30 / Pl: *~ști*, (rar) *~ște* / E: ***pită*** + *-ușcă*] **1-2** (Îrg; șhp) Pită **(1)** (mică) Si: (reg) *pituță* **(1-2)**, *pitucă* **(1-2)**. **3-4** (Spc; șhp) Franzelă (mică) Si: (reg) *pitucă* **(3-4)**, *pituță* **(3-4)**. **5** Chiflă. **6** (Bot; Mol) Pitărcuță (*Boletus versipellis*).

pitușcărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***pitușcă*** + *-ărie*] (Îvr) Franzelărie.

pituță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~țe* / E: ***pită*** + *-uță*] **1-4** (Trs; Ban; șhp) Pitușcă **(1-4)**. **5** Chiflă.

piț [At: BARCIANU / Pl: *~i* / E: fo] (Orn; Trs) **1** Pitulice **(2)** (*Troglodytes troglodytes*). **2** (Rar) Pițigoi (*Parus major*).

pița¹ *i* vz ***piță¹***

pița² *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *piț* / E: ***piță²***] (Reg; c. i. carne) A frige.

pițaig *s* [At: CV 1951, nr. 5, 26 / Pl: nct / E: ger ***Pickzeug***] (Ban) Soluție pentru lipit obiectele de cauciuc.

pițan *sm* [At: MARIAN, NU. 663 / V: ***pâțian*** / Pl: *~i* / E: ***piță²*** + *-an*] (Trs) **1-2** Pui de găină (fript).

pițarău *sm* vz ***pițărău***

pițareu *sm* vz ***pițărău***

piță¹ [At: N. REV. R. VIII, nr. 6, 87 / V: ***pița*** / Pl: *~țe* / E: cf *capriță*] **1-2** *i* (Reg; are) Strigăt cu care se cheamă (caprele sau) mânjii. **3** *sf* (Zlg; Mun; Trs) Capră (*Capra*).

piță² [At: VICIU, GL. / V: ***pâța*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs; Ban) **1-2** *sf* Carne (friptă). **3** *sm* (Reg) Om subțire, slab, nevolnic, prăpădit. **4** *sm* (Reg) Om bețiv.

pățara *vi* [At: LEXIC REG. II, 41 / V: ***~tura*** / Pzi: *pițăr* / E: cf *pițărău*] (Trs; Ban) A umbla cu colindul în ajunul Crăciunului.

pițărău *sm* [At: REV. CRIT. II, 164 / V: (reg) ***bijă~***, ***biză~***, ***bizăreu***, ***~tar~***, ***~țareu***, ***~reu***, ***~ter~***, ***~tereu***, ***pizără***, ***pizăr~***, ***pizăreu***, ***pizereu*** / Pl: *~ăi* / E: ns cf rom *pițăra*, alb *picërr*, „mic de statură", „copil"] **1** (Reg) Obicei de a umbla cu colindul în ajunul Crăciunului. **2** (Reg; pex) Colind. **3** (Reg; îlv) **A merge** (sau **a umbla** etc.) **în ~ăi** (sau **cu ~ăii**) A colinda. **4** (Reg) Colac, covrig sau altă răsplată care se dă colindătorilor sau oamenilor săraci Si: (pop) *colindeț*, (reg) *pițărel*. **5** (Reg) Băț de colindător făcut dintr-o creangă descojită și împodobită cu flori. **6** (Pop) Colindător.

pițărel *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (reg) ***~ter~***, ***pizăr~*** / Pl: *~ei* / E: ***pițăra*** + *-el*] (Ban; Trs) **1** Pițărău **(4)**. **2-3** (Șhp) Colindător (mic).

pițăreu *sm* vz ***pițărău***

pițâgău *sm* vz ***pițigoi***

pițâgoaică *sf* vz ***pițigoaică***

pițâguș *sm* vz ***pițiguș***

pițâiană *sf* vz ***pițiană***

pițârig *sm* vz ***pițirig***

pițâș *sm* [At: ALR I, 1027/270 / Pl: *~i* / E: cf *pițigoi*] (Orn; reg) Pițigoi **(1)** (*Parus major*).

pițcoaie *sf* vz ***piscoi***

pițerău *sm* vz ***pițărău***

pițerel *sm* vz ***pițărel***

pițereu *sm* vz ***pițărău***

piți *i* [At: ALR SN II, h 365/64 / E: fo] (Reg; rep) Strigăt cu care se cheamă găinile.

pițială *sf* vz ***pițiană***

pițiană *sf* [At: ȘEZ. VIII, 184 / V: ***pațâiene*** *sfp*, ***pățâi~***, ***pâția~***, ***pițâia~***, ***~iia~***, ***~ială***, ***puția~*** / P: *~ți-a~* / Pl: *~iene* / E: ns cf mg *picijány*] (Trs; Mar) Pănușă.

pițica *v* vz ***pițiga***

pițiga *vt* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***~ica*** / Pzi: *pițig*, *pițig*, 3 *pițigă* / E: nct] **1-5** (Trs) A pișca **(1, 4, 9, 13, 17)**. **6** (Reg; c. i. o haină, un material textil etc.) A însăila.

pițigaie¹ *sf* [At: MARIAN, O. II, 143 / V: (reg) ***piciganie***, ***~ane*** / Pl: *~găi* / E: ***pițigoi***] **1** (Orn; Ban; șîc **pițigane-mare**) Pițigoi (*Parus major*). **2** (Șîc **~puturoasă**) Pasărea *Parus articapillus*. **3** (Trs; îcs) *De-a ~ia* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape Si: *podul popii*, (reg) *de-a pițigușa*.

pițigaie² *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~găi* / E: ***pițiga***] (Mun; csc) Nuiele subțiri pentru aprins focul.

pițigan *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 132 / Pl: *~i* / E: ***pițigoi***] (Orn) **1** (Mar) Pițigoi (*Parus major*). **2** (Reg) Vrabie (*Passer domesticus*).

pițigană *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~ne***, ***~gone*** / Pl: *~ne* / E: ***pițigan*** + *-ă*] (Mar; Ban) Femeiușcă a pițiganului **(1)**.

pițigane *sf* vz ***pițigană***

pițigat *a* [At: ALRM SN III, h 885 / Pl: *~e* / E: ***pițiga***] (Trs; îs) *Aluat ~* Gălușcă din aluat.

pițigăi¹ *sp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg) Cimitir.

pițigăi² *v* vz ***pițigăia***

pițigăia [At: VLAHUȚĂ, O. A. I, 198 / V: (rar; cscj) ***~ăi*** / Pzi: *~iez* / E: drr ***pițigăiat***] **1** *vt* (C. i. vocea, glasul etc.) A face să devină mai subțire, mai ascuțit, mai strident Si: (reg) *a pițigărni*. **2** *vr* (Rar) A vorbi cu glas subțire.

pițigăială *sf* [At: DEX / P: *~gă-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pițigăi*** + *-eală*] **1** Subțiere a vocii. **2** Pronunțare cu glas ascuțit.

pițigăiat, ~ă *a* [At: POLIZU / V: ***~ăit***, (reg) ***pârțâgâit*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***pițigoi***] **1** (D. voce, glas, sunete etc.) Subțire. **2** (Pop; d. oameni și aimale) Slab. **3** (Mun; d. firele de lână) Neuniform.

pițigăios, ~oasă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 86 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pițigăia*** + *-os*] (Reg) Pișcător **(4)**.

pițigăit, ~ă *a* vz ***pițigăiat***

pițigărni *vt* [At: TDRG / Pzi: *~nesc* / E: cf *pițigăia*] (Olt; c. i. vocea, glasul etc.) A pițigăia **(1)**.

pițigău *sm* [At: MARIAN, INS. 560 / Pl: *~ăi* / E: ***pițiga*** + *-ău*] (Ent; reg; îc) **~ul-dracului** Specii de libelule.

pițigoaică *sf* [At: GR. S. VI, 137 / V: ***~țâg~, ~țirboi~*** / Pl: *~ice* / E: ***pițigoi*** + *-oaică*] **1** (Olt) Femeiușcă a pițigoiului (**1**). **2** (Trs; îf *pițâgoaică*, *pițârboaică*) Închisoare.

pițigoaie *sf* [At: PAMFILE, J. III, 39 / Pl: ~, *~oi* / E: ***pițigoi*** + *-aie*] **1** (Trs) Tilincă din scoarță de salcie, din cotorul frunzei de dovleac sau din pană de gâscă. **2** (Reg) Decorațiune din lemn așezată pe acoperișul caselor. **3** (Pex) Sperietoare de păsări care se atârnă prin copaci.

pițigoi *smi* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***pâțâg~, ~țâgău***, (reg) ***~gui, ~țugoi, tâchi~, tâșâg~, țâțâg~*** / E: cf *pițiga*] **1** (Reg; îc **~mare**, **~ul-cel-mare**, **~de-coajă**, **~de-dovleac**, **~de-grădină**, **~de-iarnă**, **~de-pădure**, **~de-pomet**, **~de-sat**, **~galben**, **~popesc**) Pasăre cântătoare din ordinul paseriformelor, mai mică decât o vrabie, cu corpul ovoidal, cu ciocul scurt și conic, cu coada scurtă, cu capul și pieptul negre, cu spatele albastru-verzui și cenușiu și cu pântecele galben cu o dungă longitudinală neagră Si: (rar) *piț*, (pop) *pițiguș* (**1**), (reg) *domnișor*, *pasărea-plugului*, *pițigaie*[1] (**1**), *pițiîmpărătuș*, *pitiș*, *regele-pasărilor*, *simțivară*, *țiclete*, *țiglean* (*Parus major*). **2** (Îc) **~codat** (sau **~codat-roșietic**, **~cu-coadă-lungă**, **~de-cârd**, **~de-stol**, **~roșu**, **~roșietic**, **~întunecat**, **~rusesc**) Pasăre cu coada lungă, ascuțită la vârf, cu capul, ceafa, bărbia, gâtul, pieptul și mijlocul pântecelui alb, cu laturile și umărul roșcate Si: *pițiguș* (**2**), *tâtâr* (*Aegithalos caudatus caudatus*). **3** (Îc) **~codat-macedonean** (sau **~codat-macedonic**) Pasăre cu spatele negru și corpul roz palid (*Aegithalos macedonica*). **4** (Îc) **~bărbos** (sau **~mustăcios**, **~perciunat**, **~de-stuf**) Pasăre cu ciocul galben, cu picioarele negre, cu spatele brun-deschis, cu bărbia, gâtul și mijlocul pieptului albe, cu laturile corpului roz-violete Si: *aușel-de-stuf*, *aușel-bărbos*, *pițiguș* (**3**) (*Panurus biarmicus rusicus*). **5** (Îc) **~pungaș** Pasăre cu laturile capului negre, cu creștetul alb, cu partea anterioară a spatelui brună-castanie, mai deschisă în partea posterioară, cu pântecele alb Si: (reg) *aușel* (*Remiz pendulinus pendulinus*). **6** (Orn; Mun) Codobatură (*Motacilla alba*). **7** (Dep) Om slab și deșirat. **8** (Dep) Om mic de statură. **9** (Mun; fig) Om sprinten. **10** (Fig) Om guraliv. **11** (Hip) Copil. **12** (Mun; îe) **A-i veni (cuiva) un ~** A-i veni cuiva o nebunie, o toană, o trăsnaie. **13** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **14** (Reg; art.) Melodie după care se execută acest dans. **15** (Reg) Lacăt. **16** (Reg; pgn) Încuietoare. **17** (Reg; îlv) **A(-i) pune (cuiva) ~ul** A încuia pe cineva undeva.

pițigoice *sf* [At: DOMBROWSKI, P. 372 / V: *~goici* / Pl: *~ici* / E: ***pițigoi***] (Orn; reg) **1** (Șîc **~ici-mare**) Pietrar (**13**) (*Oenanthe oenanthe*). **2** (Șîc **~de-canara**) Pietrar (**14**) (*Oenanthe pleschanka pleschanka*).

pițigoici *sf* vz ***pițigoice***

pițigoism *sm* [At: BUL. FIL. VI, 23 / Pl: *~e* / E: ***pițigoi*** + *-ism*] (Nob) Atitudine de filfizon.

pițigone *sf* vz ***pițigană***

pițigui *sm* vz ***pițigoi***

pițiguș *sm* [At: CANTEMIR, IST. 79 / V: ***pâțâg~***, (reg) ***pițâg~, pilitig~*** / Pl: *~i* / E: ***pițigoi*** css] **1** (Orn; pop; îs **~mare**, **~de-casă**, **~sat**) Pițigoi (**1**) (*Parus major*). **2** (Orn; pop; îc) **~cu-coadă-lungă** (sau **~codarnic**, **~orb**) Pițigoi-codat (*Aegithalos caudatus*). **3** (Orn; pop; îc) **~cu-barbă** Pițigoi-bărbos (*Panurus biarmicus*). **4** (Orn; reg) Cinteză (*Fringilla coelebs*). **5** (Trs; Buc; dep) Om slab. **6** (Mun; fig) Toană. **7** (Mun; fig) Aiureală. **8** (Mun; îe) **A avea (sau a prăsi) ~i la cap** A avea idei bizare. **9** (Buc) Pom nedefinit mai îndeaproape.

pițigușă *sf* [At: DOMBROVSKI, P. 220 / Pl: *~șe* / E: ***pițiguș*** + *-ă*] **1** (Trs) Femeiușcă a pițigușului (**1**). **2** (Reg; îcs) *De-a ~șa* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape Si: *podul popii*, (reg) *de-a pițigaia*. **3** (Buc) Fruct al pițigușului (**9**).

pițiiană *sf* vz ***pițiană***

pițiitor, ~oare *smf* vz ***pețitor***

pițiîmpărat *sm* [At: TEAHA, C. N. 253 / Pl: *~ați* / E: ***piți + împărat***] (Orn; reg) Pitulice (**2**) (*Troglodytes troglodytes*).

pițilingă *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 134 / Pl: *~ngi* / E: ns cf *pițigoi*] (Orn; Dob) Codobatură (*Motacilla alba*).

pițipoancă *sf* [At: DLR / Pl: *~nce* / E: nct] (Fam) **1-2** Fetișcană (ușuratică).

pițirboică *sf* vz ***pițigoaică***

pițirig, ~ă [At: VICIU, GL. / V: ***~țârig*** *sm* / Pl: *~igi*, *~ige* / E: cf *pișpirigă*] **1** *sf* (Reg) Pișpirică (**3**). **2** *sm* (Csnp; îf *pițârig*) Grăunte care se face prin holde.

pițitor, ~oare *smf* vz ***pețitor***

pițiîmpărătuș *sm* [At: MARIAN, O. I, 305 / V: ***pitaî~*** / Pl: *~i* / E: ***piți + împărătuș***] (Orn) **1** (Reg) Pitulice (**2**) (*Troglodytes troglodytes*). **2** (Trs; Ban) Pițigoi (**1**) (*Parus major*). **3** (Reg) Scatiu (*Carduelis spinus*).

pițmacăr *sm* [At: LEXIC REG. 114 / V: ***pizmoa~*** / Pl: *~i* / E: cf ger *Büchsenmacher*] **1** (Buc; Trs) Armurier. **2** (Buc) Mic afacerist necinstit.

pițmacări *vt* [At: LEXIC REG. 114 / Pzi: *~resc* / E: ***pițmacăr***] (Buc) A înșela.

pițmăcărie *sf* [At: LEXIC REG. 114 / Pl: *~ii* / E: ***pițmacăr*** + *-ie*] (Buc) Speculă măruntă.

pițoc *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 152 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Clin la mâneca cămășii. **2** (Îe) **A pleca cu ~ul** Se spune despre o persoană care pleacă, definitiv și cu toate bunurile, dintr-un loc.

pițu [At: GLOSAR REG. / V: ***pițuc*** *i* / Pl: *~ți* / E: nct] **1** *i* (Mol; rep) Strigăt cu care se cheamă mânjii. **2** *sm* (Reg) Copil mic.

pițuc *i* vz ***pițu***

pițugoi *sm* vz ***pițigoi***

pițuguiat, ~ă *a* [At: ALR II, 105 / P: *~gu-iat* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ns cf *țuguiat*] (Reg; d. obiecte) Subțire la mijloc și gros la capete.

pițuiene *sfp* [At: CADE / Pl: *~țu-ie~* / E: nct] (Ban) Colăcei de aluat prăjiți în untură și presărați cu zahăr.

pițulă *sf* [At: DDRF / V: ***pețâlă*** / Pl: *~le* / E: mg ***picula***] **1** (Trs) Monedă austro-ungară care valora 10 sau 20 de creițari care a circulat în Transilvania până în 1918. **2** (Pgn; fam) Monedă de valoare mică Si: *ban*, *gologan*, *para*[3].

pițumaicu *s* [At: ALR II/I, h 283/47 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Firidă pentru lemne situată sub cuptorul vetrei sau lângă cuptor Si: *cotlon*.

pițur[1] *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 134 / V: (reg) ***pițur, păt~, pâțure*** / Pl: *~i* / E: nct] (Orn) **1** (Olt) Pitulice (**2**) (*Troglodytes troglodytes*). **2** (Mun; Olt) Codobatură (*Motacilla alba*).

pițur[2] *sm* [At: L. ROM. 1959, nr. 1, 65 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Ardei (*Capsicum annuum*).

pițura[1] *vt* [At: TEAHA, C. N. 253 / Pzi: *pițur* / E: nct] (Reg; c. i. lâna) A toarce gros, neîndemânatic.

pițura[2] *v* vz ***pițara***

pițuș *i* [At: MAT. DIALECT. I, 86 / E: mg ***picus***] (Reg; are) Pis[2] (**1**).

pițvaer *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: cf ger *Spitzfeile*] (Reg) Pilă pentru lemn.

piu[1] *i* [At: DDRF / E: fo] **1** (Are) Cuvânt care redă strigătul puilor de pasăre. **2** (Mun; cu „u" prelungit) Cuvânt care redă zgomotul unui glonț sau vâjâitul unei ghiulele prin aer.

piu[2] *s* [At: ALR SN V, h 1301/102 / Pl: nct / E: nct] **1** (Trs; șîcs *de-a ~l*, *la ~*) Țurcă. **2** (Trs) Băț scurt, ascuțit la ambele capete, care se aruncă la jocul de țurcă.

piu[3], ***pie*** *a* [At: MUREȘANU, P. 96/19 / Pl: *pii* / E: lat ***pius***] (Ltm; Trs) **1-5** Pios (**1-5**).

piua *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 39 / V: (reg) ***piui***, (Pzi: *~esc*, *piui*) / P: *pi-ua* / Pzi: *~uez* / E: ***piuă***] **1** (C. i. minereuri) A zdrobi în piuă (**7**). **2** (C. i. țesături) A da la piuă (**11**) Si: (reg) *a pisa* (**11**).

piuar *sm* [At: DRLU / V: (îrg) ***pioar, pioariu***, (reg) ***pivar*** / P: *pi-uar* / Pl: *~i* / E: ***piuă*** + *-ar*] **1** (Îvr) Persoană care lucrează la piuă (**7**). **2** Persoană care posedă o piuă (**3**). **3** Lucrător la piuă (**11**) Si: (reg) *dârstar*, *măiugar*, (înv) *menghinegiu*.

piuare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 403 / P: *pi-ua~* / Pl: *~uări* / E: ***piua***] **1** Pisare a minereului în piuă (**7**). **2** Batere și îndesire a țesăturilor de lână în piuă (**11**).

piuă sf [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 210/23 / V: (îrg) **piă, pio, pivă** (Pl și: *pive, pivi*) / Pl: (reg) *pie, pii, ~, piui* / E: ml **pilla*] **1** Vas de lemn, de metal sau de piatră, de diverse forme și mărimi, cu fundul și cu pereții groși, în care se pisează sau se bat, cu ajutorul pilugului, diverse materiale solide. **2** (Îe) **A bate** (sau **a pisa**) **apa în ~** (**să se aleagă unt**) A vorbi mult și fără rost plictisind pe cei din jur. **3** (Buc; Trs) Solniță de lemn. **4** (Mun; Olt; Ban) Troacă pentru porci. **5** (Reg; fig) Mâsca de minte. **6** Parte componentă a unui șteamp, formată dintr-o cutie metalică în care sunt montate nicovalele pe care cad berbecii șteampului, zdrobind minereul. **7** (Pgn) Șteamp. **8** Instalație rudimentară pentru zdrobirea semințelor plantelor oleaginoase Si: *teasc*. **9** Instalație pentru fabricarea rachiului Si: *povarna, teasc, velniță*. **10** (Reg) Parte de jos, uneori scobită, a teascului, prin care se scurge vinul. **11** Instalație folosită pentru împâslirea țesăturilor de lână prin batere cu ciocanul, îndesare, presare și izolare într-un mediu umed și cald, pentru a le face mai compacte Si: (reg) *dârstă, stează*, (înv) *menghină*. **12** (Pop; prc) Covată de la piuă (**11**). **13** (Reg) Parte componentă a unor obiecte de forma unei scobituri, sau găuri, ori fixată într-o scobitură sau într-o gaură, având rolul de a o susține, de a o fixa, de a-i regla mișcările etc. **14** (Reg) Broască în care se fixează vârful sfredelului. **15** (Reg) Gaură rotundă situată sub fusul crângului de la moară Si: (reg) *perșeie, broască, tigaie*. **16** (Reg) Căpiță la moară. **17** (Reg) Crestătură făcută în piciorul de sus al prispei, pentru fixarea stâlpilor de susținere. **18** (Reg) Scobitură într-un bloc de piatră, într-un stâlp etc. **19** (Îrg) Tun primitiv Si: (reg) *mojar, treasc*. **20** (Îrg; pex) Mortier. **21** (Reg; îs) *~ua sobei* Coș al sobei. **22** (Olt; îas) Postament zidit al vetrei sau al sobei. **23** (Olt) Piedică pentru roata carului sau a căruței. **24** (Pop; îe) **A se pune (în) ~** (sau **a piua**) A se apleca ghemuindu-se pentru ca cineva să se poată înălța pe spinarea lui. **25** (Pop; îae) A sprijini pe cineva într-o acțiune.

piuărie sf [At: GLOSAR REG. / P: *pi-uă~* / Pl: *~ii* / E: **piuă** + *-ărie*] (Reg; csnp) Instalație de la piuă.

piuărit sn [At: H XVII, 25 / Pl: *pi-uă~* / E: **piuar** + *-it*] (Reg) **1-2** Ocupație a piuarului (**1, 3**).

piuca vi [At: DLR / Pzi: 3 *piucă* / E: fo cf *piucă*] (Reg) A țipa.

piucă sf [At: ALR I, 1469/394 / P: *pi-u~* / Pl: ? / E: *piu*[1]] (Reg) Fluierătoare din coajă de salcie, pentru copii.

piui[1] *vi* [At: CANTEMIR, IST. 48 / P: *pi-u-i* / V: **piauni** (Pzi: 3 *piauna*), **pioni** (Pzi: 3 *pionă, pione, pionește*), (reg) **piuli** (Pzi: 3 *~ește*), **piuni** (Pzi: 3 *piună, piune*), **piuri**, (cscj) **piura** (Pzi: 3 *piură*) / Pzi: 3 *piuie* / E: *piu*[1]] **1** (D. păsări, d. puii lor) A scoate sunete ascuțite, caracteristice speciei Si: (reg) *a pieuna* (**1**), *a pioci* (**1**), *a piscui* (**1**). **2** (Reg) A se văicări. **3** (Pex; d. proiectile care străbat cu viteză aerul) A produce un zgomot șuierător caracteristic Si: *a șuiera, a țiui*. **4** (Îe) **A-i ~ (cuiva) urechea** (sau **urechile**) A-i țiui cuiva urechea sau urechile Vz *țiui*.

piui[2] *v* vz **piua**

piuială sf [At: DELAVRANCEA, T. 28 / P: *pi-u-ia~* / Pl: *~ieli* / E: *piui*[1]] (Rar) **1-2** Piuitură (**1-2**).

piuire sf [At: LB / P: *pi-u-i~* / Pl: *~ri* / E: *piui*[1]] **1-2** Piuitură (**1-2**). **3-4** Piscuit (**6-7**).

piuit sn [At: CANTEMIR, IST. 48 / V: (reg) **piuita** *sfa* / P: *pi-u-it* / Pl: *~uri* / E: *piui*[1]] **1-2** Piuitură (**1-2**). **3** (Fam; îe) **A-i lua** (sau, rar, **a-i tăia, a-i curma**) **(cuiva) ~ul** (sau, rar, **~a**) A face pe cineva să nu mai poată scoate nici un cuvânt de uimire, de spaimă etc. **4** (Reg; îae) A istovi, a slăbi, a muia pe cineva. **5** (Fam; îae) A omorî pe cineva. **6** (Fam; îe) **A-i pieri (cuiva) ~ul** (sau **~a**) A-i pieri cuiva pofta de vorbă. **7** (Fam; îae) A-și pierde curajul. **8** (Reg; îae) A fi pe moarte. **9** (Reg; pex; îae) A muri. **10** Șuierătură produsă de un proiectil care străbate aerul. **11-12** (Ccr) Piscuit (**6-7**).

piuita sfart vz **piuit**

piuitor, ~oare a [At: CANTEMIR, IST. 48 / P: *pi-u-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *piui*[1] + *-tor*] **1** (D. păsări) Care piuie (**1**). **2** (Rar; d. cântecul păsărilor) Pițigăiat. **3** (Pex; d. proiectile) Care scoate sunete ascuțite când străbate aerul. **4** (D. zgomote) Cu rezonanțe metalice.

piuitură sf [At: POLIZU / P: *pi-u-i~* / Pl: *~ri* / E: *piui*[1] + *-tură*] **1** Emitere de sunete caracteristice de către puii păsărilor Si: *piuială* (**1**), *piuit* (**1**), *piuire* (**1**), (reg) *pieunat, pioceală* (**1**), *piscuire* (**2**). **2** Sunet subțire, metalic, ascuțit, produs de proiectile prin aer Si: *țiuitură*, (rar) *piuială* (**2**), *piuire* (**2**), *piuit* (**1**). **3-4** (Ccr) Piscuit (**6-7**).

piuli v vz *piui*[1]

piuliță sf [At: PRAV. 110 / P: *pi-u~* / Pl: *~țe* / E: **piuă** + *-uliță*] **1-4** (Șhp) Piuă (**1, 3**) (mică) Si: (reg) *piușoară* (**1-4**), *piuță* (**1-4**). **5** Vas de metal, de lemn etc., de diverse forme și mărimi, în care se pisează sau se amestecă cu pisălogul, în gospodărie, diferite alimente Si: (reg) *mojar, pisolniță, piușoara* (**5**), *piuță* (**5**). **6** (Spc) Mojar. **7** (Teh) Piesă de metal, de mărime variabilă, găurită la mijloc și filetată pe pereții găurii, care servește, împreună cu șurubul, la asamblarea, fixarea etc. demontabilă a altor piese Si: *mutelcă*, (reg) *gâscă*. **8** (Reg) Cep fixat în capul grindeiului morii. **9** (Mun) Bucată de fier de formă rotundă, fixată pe posadă, în care se învârtește capul de jos al fusului de la cârligul morii Si: (reg) *broască, tigaie*.

piulug sn vz **pilug**

piuneză sf [At: REBREANU, R. III, 14 / V: **pine~, pion~** / Pl: *~ze* / E: fr **punaise**] Cui special cu capul rotund și plat și cu vârful scurt, care servește la fixarea pe perete sau pe lemn a unor hârtii, cartoane, materiale textile etc.

piuni v vz *piui*[1]

pipăi v vz *pipăi*[1]

piupăra v vz **pipera**

piuper sm vz **piper**

piura v vz *piui*[1]

piure sn [At: SĂGHINESCU, S. 64 / V: (nrc) **pireu**, (pop) **~rea** *sf*, **pire** / Pl: *~uri* / E: fr **purée**] Preparat culinar din legume sau din fructe fierte ori crude, trecute prin sită sau zdrobite, adesea cu adaos de unt, de lapte etc., folosit de obicei ca garnitură.

piurea sf vz **piure**

piuri v vz *piui*[1]

piurie sf [At: BIANU, D. S. / P: *pi-u~* / Pl: *~ii* / E: fr **pyurie**] Stare patologică provocată de infecția căilor urinare și caracterizată prin prezența puroiului, a leucocitelor alterate și a germenilor microbieni în urină.

piuscul sn [At: (a. 1715) ARHIVA R. III, 16/11 / V: **pioschiol, pischiul, ~uschiul** / Pl: *~uri* / E: tc **püskül**] (Înv) Ciucure.

piuschiul sn vz **piuscul**

piușoară sf [At: PITIȘ, ȘCH. 152 / V: **chiu~, piușor** *sn* / P: *pi-u~* / Pl: *~re* / E: **piuă** + *-ușoară*] **1-4** (Trs; șhp) Piuliță (**1-4**). **5** (Reg) Piuliță (**5**).

piușor sn vz **piușoară**

piuță sf [At: ALR II, 3978 bis / 365 / P: *pi-u~* / Pl: *~țe* / E: **piuă** + *-uță*] **1-4** (Mar; Buc; șhp) Piuliță (**1-4**).

pivar sm vz **piuar**

pivă sf vz **piuă**

pivnicear sm vz **pivnicer**

pivnicer sm [At: (a. 1654) GCR I, 171/28 / V: (pop) **pimn~**, (înv) **~cear, ~itar** / Pl: *~i* / E: **pivniță** + *-ar*] **1** Persoană care are în supraveghere o pivniță de vinuri. **2** (Înv) Titlu dat boierului care avea în grijă viile și pivnițele domnești. **3** (Înv) Boier care avea acest titlu. **4** (Înv; îc) **Mare-~** Șef al pivnicerilor (**3**).

pivnicerit sn [At: (a. 1741) IORGA, S. D. III, 211 / V: (îdt) **~ițarit** / Pl: *~uri* / E: **pivnicer** + *-it*] (Înv) **1** Dare care se plătea în țările române, în epoca feudală, de către producătorii de vinuri. **2** Drept, luat în arendă, de a încasa pivniceritul (**1**).

pivnicioară sf [At: LB / V: (îrg) **pimn~** / Pl: *~re* / E: **pivniță** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Pivniță (**1**) (mică).

pivniță sf [At: CORESI, EV. 400 / V: **bimn~, cihn~, pefn~, pegn~, pehn~** (Pl: *pehniți*), **pemen~, pemi~, pemn~** (Pl: *pemniți*), **pevni~**, (Pl: *pevniți*), **pifn~**, (reg) **pign~, pihn ~** (Pl: *pihniți*), **pijn~, pilni~** (Pl: *pilniți*), **pimi~** (Pl: *pimiți*), **pimn~, pizmi~** (Pl: *pizmiți*) / Pl: *~țe*, (pop) *~ți*, (reg) *~țuri* / E: slv **пивьница**] **1** Încăpere sau grup de încăperi subterane, de obicei

zidite dedesubtul unei clădiri, în care se păstrează băuturi, alimente sau diferite materiale (lemn de foc, cărbuni etc.) Si: *beci*, (reg) *zemnic*. 2 (Îvr; îs) *~ța mărfurilor* Cală. 3 (Rar; d. voce; îe) **A ieși (sau a se auzi) ca dintr-o ~** A ieși sau a se auzi de departe sau cu timbrul scăzut, profund, grav. 4 (Îe) **A vorbi (ca) din ~** A vorbi cu ton scăzut, profund, grav. 5 (Reg) Ghețărie. 6 (Olt; Mun) Magazie. 7 (Reg) Șură. 8 (Olt; Trs) Colibă, bordei, ridicat la câmp, la vie sau la munte și folosit în timpul lucrului ca locuință sau ca loc de pază. 9 (Reg) Prisacă.

pivnițărit *sn* vz ***pivnicerit***

pivot [At: GHEOM.-TRIGON. 196^{V}/9 / Pl: *~uri*, *~oți* / E: fr ***pivot***] 1 *sn* (Teh) Fus de formă cilindrică, tronconică, conică etc. montat într-un lagăr de alunecare sau de rostogolire și având mișcare de rotație sau de oscilație. 2 *sn* (Pex) Corp geometric de forma unui pivot (1). 3 *sn* Rădăcină principală, îngroșată, înfiptă vertical în pământ, a unor plante ca morcovul, sfecla etc. 4 *sn* Suport al unui dinte artificial, fixat în rădăcina dintelui natural. 5 *sn* (Fig) Element esențial care asigură, determină desfășurarea unei activități sau a unui proces. 6 *sm* (Mil; spc) Punct de reper în raport cu care se execută deplasarea unei formații. 7 *sm* (Spt; în jocuri colective cu mingea) Jucător cu atribuții bine precizate, care acționează în apropierea porții sau a coșului echipei adverse.

pivota *vi* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~tez* / E: fr ***pivoter***] 1 (Teh; d. două corpuri în contact) A se roti în jurul unui ax perpendicular pe un plan tangent, comun celor două corpuri în punctul de contact. 2 A se învârti ca în jurul unui pivot (1). 3 (Mil; spc; d. formații) A executa o mișcare de rotație în jurul unui reper. 4 (D. oameni) A-și răsuci brusc corpul. 5 (Spt; în jocuri colective cu mingea) A se răsuci pe un singur picior menținut în contact cu suprafața terenului. 6 (Fig; d. acțiuni, procese etc.) A se baza pe ceva.

pivotant, ~ă *a* [At: AGRONOMIA (1859), 191 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***pivotant***] 1 (D. rădăcina unor plante; îoc *fasciculat*) De forma unui pivot, a unui trunchi de con foarte alungit. 2 (D. plante) Cu rădăcina în formă de pivot (3). 3 (Teh) Care poate pivota (1).

pivotare *sf* [At: LTR^{2} XII, 449 / Pl: *~tări* / E: ***pivota***] 1 Rotire a două corpuri în contact în jurul unui ax perpendicular pe un plan tangent, comun celor două corpuri în punctul de contact Si: *pivotație* (1). 2 Învârtire în jurul unui pivot (1) Si: *pivotație* (2). 3 (Mil; spc) Executare de către o formație a unei mișcări de rotație în jurul unui punct de reper. 4 Răsucire bruscă a corpului de către o persoană Si: *pivotație* (3). 5 Răsucire a unui sportiv pe un singur picior, menținut în contact cu suprafața terenului. 6 (Fig) Bazare pe ceva a unui proces, a unei acțiuni.

pivotație *sf* [At: DN^{3} / G: *~i* / Pl: *~ii* / E: fr ***pivotation***] 1-3 Pivotare (1-2, 4).

pivușcă *sf* [At: SADOVEANU, O. XIII, 846 / Pl: *~ști* / E: ***pivă*** + *-ușca*] 1-4 (Îvr; șhp) Piuă (19-20) (mică).

pix *sn* [At: CONTEMP. 1965, nr. 997, 5/6 / Pl: *~uri* / E: ns cf fr ***byk***] 1-2 Creion (cu mină sau) cu o pastă specială, de tipul cernelii, acționat de un dispozitiv mecanic.

pixidar *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: lat ***pyxidarius***] (Îvr) Ostaș pedestru purtător de suliță.

pixidariu, ~ie *a* [At: GRECESCU, FL. 17 / Pl: *~ii* / E: ***pixidă*** + *-ariu*] (Bot; rar) 1 Cu forma unei pixide (3). 2 Format dintr-o pixidă (3).

pixidă *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / S și: *picsidă* / Pl: *~de* / E: fr ***pyxide***] 1 (Rar) Cutie. 2 (Spc) Cutie mică prevăzută cu capac, în care se păstrează în biserică anafura. 3 (Bot) Capsulă care se deschide, după coacere, printr-un căpăcel situat în partea superioară, lăsând să cadă semințele.

pixis *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII / S și: *picsis* / V: ***~xus*** (Pl: *~uri*) / Pl: *~e* / E: mg ***pikszis*** cf rom *picsă*] (Mgî) Tabacheră.

pixus *sn* vz ***pixis***

pizanie *sf* vz ***pisanie***

pizăr *sm* vz ***pisar***

pizără *sm* vz ***pitărău***

pizărău *sm* vz ***pitărău***

pizărel *sm* vz ***pitărel***

pizăreu *sm* vz ***pitărău***

pizăș, ~ă *av, a* vz ***pieziș***

pizdă *sf* [At: TDRG / Pl: *~de* / E: vsl ***пизда***] (Trv) 1-2 Vulvă (la femeie sau) la femelele mamiferelor. 3 (Îc) **~da țigăncii** Mică plantă erbacee din familia labiateelor, cu miros neplăcut, cu flori purpurii, roze sau (rar) albe (*Lamium purpureum*) Si: *sugel*, *țigancă*, *urzică moartă*. 4-5 (Trv; prt) Persoană (matură) de sex feminin. 6 (Trv; prt; îe) **A da în ~da mă-sii** A înjura pe cineva, trimițându-l înapoi în locul de unde s-a născut, pentru a exprima dezaprobare, dispreț, respingere, revoltă față de acea persoană Si: *a înjura de mamă*. 7-8 (Trv; prt; îla) **Dat în ~da mă-sii** Care (a fost sau) merita să fie înjurat de mamă, datorită caracterului său urât. 9 (Trv; îae) Demn de admirație datorită tupeului său, care îi aduce reușite importante.

pizdos, ~oasă *a* [At: MDA ms / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pizdă*** + *-os*] (Trv; d. oameni) 1 Dur. 2 Ferm. 3 Cu tupeu.

pizdui *vt* [At: MDA ms / Pl: *~esc* / E: ***pizdă*** + *-ui*] (Trv) 1 A certa aspru. 2 A înjura folosind cuvântul pizdă (1).

pizereu *sm* vz ***pitărău***

pizgăit, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ns cf *pițigăit*] (Reg; d. oameni) Slăbit.

pizghirit, ~ă *a* [At: TEAHA, C. N. 253 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ns cf *pițigăit*] (Trs) Pipernicit.

piziș, ~ă *av, a* vz ***pieziș***

pizmaș, ~ă [At: CORESI, EV. 15 / S și: *pism~* / Pl: *~ași*, *~e* / E: ***pizmă*** + *-aș*] 1-2 *smf, a* (Pop) (Persoană) care manifestă ură, dușmănie, vrăjmășie față de cineva Si: *dușman*, *dușmănos*, *vrăjmaș*, (pop) *pizmuitor* (1-2), (îrg) *pizmăreț* (1-2), *pizmătar* (1-2), *pizmatareț* (1-2), *pizmos* (1-2), (înv) *pizmitor* (1-2), *pizmătarnic* (1-2). 3-4 *smf, a* (Persoană) care manifestă împotrivire față de cineva Si: *potrivnic*, (pop) *pizmuitor* (3-4), (îrg) *pizmăreț* (3-4), *pizmătar* (3-4), *pizmatareț* (3-4), *pizmos* (3-4), (înv) *pizmitor* (3-4), *pizmătarnic* (3-4). 5-6 *smf, a* (Persoană) care manifestă invidie față de cineva sau de ceva Si: *invidios*, (pop) *pizmuitor* (5-6), (îrg) *pizmăreț* (5-6), *pizmatar* (5-6), *pizmătareț* (5-6), *pizmos* (5-6), (înv) *pizmitor* (5-6), *pizmătarnic* (5-6). 7 *a* (D. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Care exprimă ură, dușmănie sau invidie, gelozie Si: (rar) *pizmătareț* (1), (îrg) *pizmătareț* (7), (înv) *pizmășesc* (1), *pizmătar* (7), *pizmos* (7), (îvr) *pizmătaresc* (1). 8 *a* (D. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Care exprimă lăcomie Si: (rar) *pizmătăreț* (2), (îrg) *pizmatareț* (8), (înv) *pizmășesc* (2), *pizmătar* (8), *pizmos* (8), (îvr) *pizmătaresc* (2). 9 *a* (Înv; d. oameni) Lacom. 10 *sma* (Îvr) Drac.

pizmă *sf* [At: PSALT. 235 / S: *pismă* / Pl: (pop) *~me*, (reg) *pizmi* / E: slv ***пизма***, ngr ***πεῖσμα***] 1 (Îrg) Dușmănie. 2 (Îrg) Răutate. 3 (Pop) Invidie. 4 (Îrg; îe) **A-și pune în ~** sau (înv) **a pune ~** A se supăra pe cineva. 5 (Îrg) Ciudă. 6 (Îlpp) **În ~ma (cuiva)** Cu intenția de a supăra pe cineva, de a face cuiva în necaz. 7 (Îal) În pofida cuiva. 8 (Îe) **A se lua** (sau **a se pune**) **în ~ (cu cineva)** A face în ciudă cuiva. 9 (Îae) A se lua la ceartă cu cineva. 10 (Îvr) Zel.

pizmălui *vt* [At: TDRG / V: ***~mul~*** / Pzi: *~esc* / E: ***pizmă*** + *-ălui*] (Înv) 1 A urî. 2 A dușmăni. 3 A invidia.

pizmăluire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 47 / Pl: *~ri* / E: ***pizmălui***] (Înv) 1 Ură. 2 Dușmănie. 3 Invidie.

pizmăreț, ~eață *smf, a* [At: GANE, N. III, 28 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pizmă*** + *-areț*] 1-6 (Rar; d. oameni) Pizmaș (1-6).

pizmășesc, ~ească *a* [At: (cca 1650) GCR I, 228/28 / Pl: *~ești* / E: ***pizmaș*** + *-esc*] (Înv; d. acțiuni, manifestări al oamenilor) 1-2 Pizmaș (7-8).

pizmășie *sf* [At: F (1884), 124 / Pl: *~ii* / E: ***pizmaș*** + *-ie*] (Îvr) 1 Ură. 2 Dușmănie. 3 Invidie.

pizmătar, ~ă [At: EUSTRATIE, PRAV. 9/12 / S: *pismatar* / V: (reg) ***pijm~*** *a* / Pl: *~i*, *~e* / E: ngr ***πεισματάρης***] (Îrg) 1-6 *smf, a* Pizmaș (1-6). 7-8 *a* (Înv; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Pizmaș (7-8).

pizmătareț, ~ă [At: (a. 1700) GCR I, 341/6 / V: (reg) ***~riț***, ***~rniț*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pizmătar*** + *-areț*] (Îrg) 1-6 *smf, a* Pizmaș (1-6). 7-8 *a* (Înv; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Pizmaș (7-8).

pizmătarit, ~ă a, smf vz *pizmătareț*

pizmătarnic, ~ă smf, a [At: ȚICHINDEAL, F. 409/12 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *pizmătar* + *-arnic*] **1-6** (Înv; d. oameni) Pizmaș (**1-6**).

pizmătarnit, ~ă asmf vz *pizmătareț*

pizmătarel, ~ea a [At: MARIAN, INS. 504 / Pl: *~ei, ~ele* / E: *pizmă* + *-ea*] **1-6** (Pop; d. oameni; șhp) (Cam) pizmaș (**2, 4, 6**).

pizmătaresc, ~easca a [At: VARLAAM-IOASAF, 9ᵛ/7 / Pl: *~ești* / E: *pizmătar* + *-esc*] (Îvr; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) **1-2** Pizmaș (**7-8**).

pizmătareț, ~eața a [At: HASDEU, R. V. 91 / Pl: *~i, ~e* / E: *pizmătar* + *-areț*] **1-2** (Rar; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Pizmaș (**7-8**).

pizmător, ~oare a [At: ALR SN V, h 1 250/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: *pizmă* + *-ător*] (Reg) **1-6** *smf, a* Pizmaș (**1-6**). **7-8** *a* (Înv; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Pizmaș (**7-8**).

pizmeci sp [At: CV 1949, nr. 3, 34 / E: mg *pöszméte*] (Bot; mgm; Trs) Agrișă.

pizmi¹ vi [At: CORESI, EV. 106 / Pzi: *~mesc* / E: srb *pizmiti*] (Înv; ccd) **1** A urî. **2** A dușmăni. **3** A invidia.

pizmi² vt [At: URECHE, ap. LET. I, 95/4 / V: *~mui* / Pzi: *~mesc* / E: ns cf rs *писмо* „scrisoare"] (Rsî) A scrie.

pizmitor, ~oare smf, a [At: PSALT. 26 / Pl: *~i, ~oare* / E: *pizmui¹* + *-tor*] **1-6** (Înv; d. oameni) Pizmaș (**1-6**).

pizmiță sf vz *pivniță*

pizmoacăr sm vz *pițmacăr*

pizmos, ~oasă [At. CANTEMIR, IST. 52 / S și: *pismos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *pizmă* + *-os*] **1-6** *smf, a* (Îrg; d. oameni) Pizmaș (**1-6**). **7-8** *a* (Înv; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Pizmaș (**7-8**).

pizmui¹ v [At: URECHE, L. 162 / S și: (înv) *pismui* / Pzi: *~esc*, (rar) *pizmui* / E: *pizmă* + *-ui*] **1** *vt(a)* (Îrg) A urî. **2** *vt(a)* (Îrg) A dușmăni. **3** *vi* (Înv; ccd) A purta invidie cuiva. **4** *vr* (Îvr) A se încăpățâna. **5** *vr* (Îvr) A insista.

pizmui² v vz *pizmi²*

pizmuire sf [At: PRAV. COND. (1780), 60 / Pl: *~ri* / E: *pizmui¹*] (Pop) **1** Ură. **2** Dușmănie. **3** Invidie. **4** (Îvr) Încăpățânare. **5** (Îvr) Stăruință.

pizmuit, ~ă a [At: BĂLCESCU, M. V. 28 / P: *~mu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: *pizmui*] (Înv) **1** Invidiat. **2** (Pex) Dușmănit.

pizmuitor, ~oare smf, a [At: SLAVICI, O. II, 16 / P: *~mu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *pizmui¹* + *-tor*] **1-6** (Pop; d. oameni) Pizmaș (**1-6**).

pizmului v vz *pizmălui*

pizza sfi [At: DN³ / P: *pi-ța* / E: it *pizza*] Foaie de aluat peste care se pune brânză, carne, ciuperci, pește, tomate și condimente, copt în cuptor, constituind un fel de mâncare tipică pentru Italia meridională.

pizzicato [At: TOPÎRCEANU, O. A. II, 12 / P: *pi-ți~* / E: it *pizzicato*] **1-2** *sn, av* (Mod de a cânta dintr-un instrument muzical) prin ciupirea coardelor, fără folosirea arcușului. **3-4** *sn* Bucată muzicală sau fragment (compuse pentru a fi) executate în acest fel.

plac sn [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: (rar) *~uri* / E: *plăcea*] **1** Satisfacere a gustului, a dorinței cuiva sau a propriei dorinți. **2** Sentiment, senzație, stare de mulțumire, de bucurie, de încântare produse de ceva care satisface gustul sau dorința cuiva Si: *plăcere* (**2**), (înv) *ogod* (**1**), (îvr) *ogodință*. **3-4** (Îlav; îlpp) **Pe** (sau **după**, rar. **în**) **~** (sau **~ul cuiva**) Potrivit cu gustul, cu voia, cu dorința cuiva. **5-6** (Îal) După capriciul cuiva. **7** (Rar; îe) **A intra în ~ul cuiva** A fi cuiva plăcut, agreabil. **8** (Îae) A satisface gustul, preferința cuiva. **9** (Îe) **A fi la ~ul cuiva** A fi la discreția, la cheremul cuiva.

placa vt [At: CUV. D. BĂTR. I, 119 / Pzi: *~chez* / E: fr *plaquer*] **1** (Îvr) A aplica pe ceva. **2** (Îvr) A lipi pe ceva. **3** A acoperi suprafața exterioară a unui obiect, piese, element de construcție etc. cu un strat de material de altă natură, pentru a-l proteja, a-i mări rezistența, a-i da un aspect mai frumos etc. **4** (La jocul de rugbi) A împiedica un jucător să pătrundă spre poarta adversă, imobilizându-l cu mâinile și făcându-l să cadă. **5** (Frm) A abandona. **6** (Avț) A ateriza pe verticală.

placagiu sn vz *placaj¹*

placaj¹ sn [At: I. GOLESCU, C. / V: *~agiu* / Pl: *~e* / E: fr *placage*] **1** (Rar) Placare (**3**). **2** Semifabricat din lemn, în formă de placă (**1**), format prin încleierea sub presiune, la cald sau la rece, a unui număr, de obicei impar, de foi de furnir, așezate unele peste altele, folosit la fabricarea mobilei, a ambalajelor, a ambarcațiilor etc. **3** Înveliș de piatră, de sticlă, de lemn etc. cu care se acoperă unele elemente de construcție sau unele obiecte, spre a le proteja sau a le da un aspect mai frumos.

placaj² sn [At: L. ROM. 1961, nr. 1, 29 / Pl: *~e* / E: fr *plaquage*] (La jocul de rugbi) Oprire din acțiune a unui jucător advers, prin imobilizarea lui cu mâinile și trântire Si: *placare* (**4**).

placard sn vz *placardă*

placarda vt [At: MO (1860), 70/26 / Pzi: *~dez* / E: fr *placarder*] (Rar) A afișa ceva pe o placardă, pentru a aduce la cunoștința publicului.

placardare sf [At: LM / Pl: *~dări* / E: *placarda*] (Rar) Afișare pe o placardă, pentru a aduce la cunoștința publicului.

placardă sf [At: ALEXI, W. / V: (iuz) *placard sn*, *~anc~* / Pl: *~de* / E: fr *plancard*] Bucată dreptunghiulară, de obicei de carton, de pânză, de lemn, de tablă, pe care este scrisă o lozincă, o înștiințare etc. Si: *pancartă*.

placare sf [At: DP / Pl: *~cări* / E: *placa*] **1** (Îvr) Aplicare. **2** (Îvr) Lipire. **3** Acoperire a suprafeței exterioare a unor piese, elemente de construcție etc. cu un strat de material de altă natură, pentru a le proteja, a mări le rezistența, a da le un aspect mai frumos etc. Si: (rar) *placaj¹* (**1**). **4** (La jocul de rugbi) Placaj². **5** (Frm) Abandonare. **6** (Avț) Aterizare pe verticală.

placat¹ sn [At: KOGĂLNICEANU, S. 214 / V: (reg) *ploc~* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ger *Plakat*] (Liv) **1** Afiș. **2** Anunț.

placat², ~ă a [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ați, ~e* / E: *placa*] **1** (Îvr) Aplicat. **2** (Îvr) Lipit. **3** (D. elemente de construcție, obiecte, piese etc.) Care are suprafața acoperită cu un strat de material de altă natură, de calitate superioară. **4** (D. jucătorii de rugbi) Împiedicat prin imobilizarea cu mâinile și trântire să pătrundă spre poarta adversă. **5** (Frm) Abandonat.

placă sf [At: STAMATI, D. / V: (înv) *~cuă* (Pl: *placue*), (reg) *~agă*, *~atcă* / Pl: *plăci*, (înv) *~ace* / E: fr *plaque* cf ger *Platte*] **1** (Urmat de determinări care indică materialul) Bucată de material cu fețele plane și cu grosimea uniformă și mult mai mică decât celelalte două dimensiuni. **2** (Îs) *~ fotografică* Bucată de sticlă pe care este depus un strat dintr-o substanță sensibilă la acțiunea luminii și care este folosită pentru obținerea imaginilor fotografice negative sau pozitive. **3** (Îs) *~ aglomerată* Placă (**1**) fabricată prin aglomerarea cu lianți sintetici a așchiilor de lemn din sortimente inferioare sau din deșeuri de la exploatarea și industrializarea lemnului. **4** (Îs) *~ turnantă* (sau *învârtitoare*) Disc de oțel sau de fontă ori pod cu tablier metalic, care se poate învârti în plan orizontal în jurul axei sale verticale, și care servește la întoarcerea vehiculelor de cale ferată, la trecerea lor de pe o linie pe alta etc. **5** Disc de ebonită pe care se imprimă vibrațiile vocii sau ale unui instrument muzical, pentru a fi apoi reproduse cu ajutorul gramofonului, al patefonului sau al pick-up-ului Si: *disc*. **6** (Fam; îe) **A schimba ~ca** A schimba subiectul unei discuții care a ajuns să plictisească. **7** (Îae) A schimba atitudinea față de cineva. **8** (Îe) **A pune ~ca** Se spune despre cineva care are obiceiul să vorbească mult sau să repete mereu aceleași lucruri. **9** (Asr) Placă (**1**) de ardezie pe care învățau să scrie (cu condei de piatră) școlarii începători Si: *tăbliță*. **10** (Tip) Foaie de metal pe care se imprimă literele. **11** (Med; îs) *~ mucoasă* Leziune care apare pe mucoase, în sifilisul secundar. **12** (Med; șîs *~ dentară*) Proteză dentară mobilă. **13** (Îs) *~ funerară* Placă (**1**) de metal sau de marmură, fixată pe o piatră de mormânt pe care este scris numele persoanei decedate, anii de viață, un epitaf etc.

placebo sni, ain [At: DEX – S / E: fr, eg *placebo*] **1-2** (Medicament sau preparat inactiv) prescris pentru a-i face plăcere pacientului. **3-4** (Medicament inactiv) prescris în scopuri experimentale unui lot martor, pentru a studia efectele farmaceutice ale medicamentului activ asupra altui lot și reacțiile psihice ale pacientului.

placentar, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr *placentaire*] **1** *a* (Atm) Care ține de placentă (**2**). **2** *a* (Atm) Privitor la placentă (**2**).

3 *a* (D. mamifere) Care are placentă (2). 4 *a* (Bot) Care ține de placentă (4). 5 *a* (Bot) Privitor la placentă (4). 6 *sn* (Lpl) Subclasă de mamifere care cuprinde animale cu placentă (2). 7 *sn* (Șls) Animal care face parte din subclasa placentarelor (6).

placentație *sf* [At: BARASCH. B. 27 / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***placentation***] (Bot) Fel în care sunt așezate ovulele pe placentă (3).

placentațiune *sf* vz ***placentație***

placentă *sf* [At: TEODORI, A. 73/14 / V: (înv) ***~ațe~***, ***plăcintă*** / Pl: *~te* / E: lat ***placenta***, fr ***placenta***] 1 (Înv; îs) *Plăcinta sângelui* Plasmă sanguină. 2 (Atm) Membrană cărnoasă și spongioasă care se formează la majoritatea mamiferelor și la om în perioada de gestație, și care face legătura între mamă și embrion, servind la nutriția acestuia eliminându-se la naștere Si: (reg) *casă, căiță, cămașă, curătoare, loc, locșor, locuț, lupșor, matcă, mitră*[2], *nadră, plod* (16), *prapur, soartă, strat*. 3 (Atm; îs) *~ previa* Placentă (2) anormală, dezvoltată în partea inferioară a uterului. 4 (Bot) Loc în interiorul ovarelor pe care se fixează ovulele.

placentom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***placentome***] (Med) Tumoare care derivă din placentă (2).

placet *s* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: ? / E: lat ***placet***, ger ***Plazet***] (Îdt) Aprobare.

plache *sf* vz ***plachie***[1]

plachetă *sf* [At: CADE / Pl: *~te* / E: fr ***plaquette***] 1 Mic volum cu conținut literar, mai ales culegere de versuri. 2 Placă de metal modelată pe o singură față cu desene, basoreliefuri sau inscripții și care se oferă, așezată într-o cutie specială, ca recompensă la unele concursuri sportive, artistice etc. 3 (Blg; îs) *~ sanguină* Element component al sângelui, lipsit de nucleu, care are un rol important în coagularea sângelui Si: *trombocit*.

plachetopoieză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***plaquettopoyèse***] (Blg) Formare de plachete (3) sanguine.

placheu *sn* vz ***blacheu***

plachie[1] *sf* [At: GHICA. S. 66 / V: (reg) ***plache***, ***~cie***, ***platie*** / A și: (reg) *plachie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***πλακί*** cf bg *плакия*] 1 Mâncare de pește, gătită cu multă ceapă, cu untdelemn și cu mirodenii, rumenită la cuptor. 2 (Pop) Pilaf preparat din orez cu carne sau cu pește, urzici și ceapă, cu ciuperci, din păsat cu pește sau cu slănină și ceapă, din crupe cu carne sau cu slănină ori din grâu pisat. 3 (Reg) Mâncare preparată din lapte dulce îngroșat cu crupe sau cu orez. 4 (Mol) Piftie (1). 5 (Reg) Mămăligă foarte moale, care nu are nici o formă.

plachie[2] *sf* [At: MÂNCĂRILE, 32/3 / A: nct / Pl: *~ii* / E: ns cf *plachie*[1]] (Îvr) Vas de metal în care se gătește mâncare.

placid, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I. 307 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***placide***] 1 (Îvr) Care este dulce și calm. 2 Care manifestă lipsă de interes față de cineva sau ceva. 3 (D. înfățișarea oamenilor sau manifestări ale lor) Care exprimă, indică, trădează indiferență, nepăsare, apatie Si: *apatic, indiferent, nepăsător*. 4 (D. înfățișarea oamenilor sau manifestări ale lor) Exagerat de calm. 5 (Pex; d. oameni) Pasiv. 6 (D. oameni) Flegmatic. 7 Lipsit de zgomot, de agitație Si: *liniștit*. 8 (Pex) Monoton. 9 (Pex) Banal. 10 (Rar) Fără elan. 11 (Rar) Șters.

placiditate *sfs* [At: PROT. – POP., N. D. / E: fr ***placidité***] 1 Lipsă de zgomot, de agitație Si: *liniște*. 2 Atitudine lipsită de interes față de cineva sau ceva Si: *apatie, indiferență, nepăsare*. 3 Pasivitate.

placie *sf* vz ***plachie***[1]

placoderm *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***placodermes***] 1 (Lpl) Subclasă de pești fosili, paleozoici, cu scheletul cartilaginos și cu capul și regiunea anterioară a corpului acoperite de plăci osoase. 2 (Șls) Pește din subclasa placodermilor (1).

placoizi *smp* [At: DN[3] / P: *~co-izi* / Sg: *~id* / E: ger ***Plakoiden***] 1 Pești prevăzuți cu solzi formați dintr-o placă osoasă, de pe care se ridică un ghimpe cu vârful îndreptat înapoi. 2 (Șls) Pește din categoria placoizi (1).

placuă *sf* vz ***placă***

placumă *sf* vz ***plapumă***

plafar *sn* [At: SFC I. 173, 184, 188 / Pl: *~uri* / E: ***pla***(nte) + ***far***(maceutice)] 1-2 (Rețea de magazine sau) magazine în care se vând plante farmaceutice și preparate din plante.

plafon *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~d***, ***~fund*** / Pl: *~oane*, (rar) *~uri* / E: fr ***plafond***, ger ***Plafond***, it ***plafone***] 1 Suprafață interioară a planșeului superior al unei încăperi Si: *tavan*, (reg) *bagdadie*. 2 Perete superior, orizontal, al unei galerii de mină, a unei peșteri, al unui tunel, al unui vehicul etc. 3 Înălțime la care se găsește la un moment dat suprafața inferioară a norilor față de suprafața pământului. 4 Nivel de altitudine. 5 Altitudine maximă la care poate urca o aeronavă. 6 Limită valorică (maximă) a unor sume în cadrul unor operații financiare, care nu poate fi depășită. 7 (Îs) *~ de casă* Limită până la care se pot păstra în permanență într-o casierie sume pentru efectuarea unor plăți curente. 8 Nivel maxim al unei mărimi, viteze, turații etc., pe care îl poate atinge un sistem tehnic.

plafona [At: BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *~nez* / E: fr ***plafonner***] 1 *vt* A fixa limita maximă a unor sume de bani în cadrul unor operații financiare. 2 *vr* (Fig; d. oameni) A nu progresa deloc, rămânând la același nivel de cunoștințe. 3 *vr* (Fig) A nu depăși un anumit stadiu sau valoare Si: *a se limita*.

plafonare *sf* [At: DM / Pl: *~nări* / E: ***plafona***] 1 Fixare a limitei maxime a unor sume de bani în cadrul unor operații financiare. 2 (Fig) Rămânere a cuiva la același nivel de cunoștințe. 3 (Fig) Limitare la un anumit stadiu sau valoare.

plafonat, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plafona***] 1 (D. fonduri bănești, credite etc.) Care poate merge numai până la o anumită limită. 2 (Fig; d. oameni) Care a rămas la un anumit nivel de cunoștințe. 3 (Fig; d. oameni) Limitat la un anumit stadiu sau valoare.

plafond *sn* vz ***plafon***

plafondic, ~ă *a* [At: CORNEA, E. I. 197/13 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *plafond*] (Înv; d. oase) Care alcătuiește palatul[2].

plafonier *sm* [At: NOM. PROF. 38 / P: *~ni-er* / Pl: *~i* / E: ***plafon*** + *-ier*] Muncitor care face plafoane (1).

plafonieră *sf* [At: C. PETRESCU, A. 478 / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***plafonnier***] (Liv) Corp de iluminat care se fixează direct pe plafonul sau pe peretele unei încăperi, al unui vehicul etc.

plaftoriță *sf* vz ***praftoriță***

plaftură *sf* vz ***praftură***

plafund *sn* vz ***plafon***

plaga *vt* [At: ASACHI, S. L. II, 357 / Pzi: *~ghez* / E: lat ***plagare***] (Ltî) A răni.

plagat, ~ă *a* [At: CR (1846), 87[1]/3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plaga***] (Înv) Rănit.

plagă[1] *sf* [At: MAIOR, IST. 4/13 / V: (înv) ***pleagă*** / Pl: *plăgi*, (înv) *~age* / G-D: *plăgii*, (înv) *~gei* / E: lat ***plaga***, ger ***Plage***] 1 Stare patologică a țesuturilor corpului, caracterizată prin întreruperea continuității tegumentelor și prin leziuni profunde, provocată accidental sau produsă pe cale operatorie Si: *rană*, (înv) *rănitură*. 2 (Fig) Nenorocire care atinge o colectivitate Si: *calamitate, flagel, napastă, pacoste* (1). 3 (Reg; fig) Neplăcere care se abate asupra unei persoane Si: *belea, bucluc, necaz*. 4 (Fig; rar) Defect. 5 (Trs) Bucată de lemn în formă de lopățică, cu care învățătorul bătea copiii în palmă. 6 (Pex) Lovitură dată cu plaga (5).

plagă[2] *sf* vz ***placă***

plaghie *sf* vz ***plavie***

plagia *vt* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~gi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***plagier***] 1 A copia sau a-și însuși întocmai, în întregime sau în parte, ideile, operele literare, artistice sau științifice ale altcuiva, prezentându-le drept creații personale. 2 (Rar) A reproduce întocmai, mecanic Si: *a imita*.

plagiar *sm, am* [At: NEGULICI / P: *~gi-ar* / Pl: *~i* / E: fr ***plagiaire***, ger ***Plagiar***] (Înv) 1-2 Plagiator (1-2).

plagiare *sf* vz ***plagiere***

plagiat[1] *sn* [At: NEGULICI / P: *~gi-at* / Pl: *~e* / E: fr ***plagiat***, ger ***Plagiat***] 1 Copiere, însușire, în întregime sau în parte, a ideilor altora pentru a le prezenta drept creații personale Si: *plagiere* (1). 2 (Ccr) Operă literară.

științifică sau artistică a altuia, însușită, integral sau parțial, de cineva și prezentată drept creație proprie Si: (rar) *plagiatură*.

plagiat², **~ă** *a* [At: ARGHEZI, B. 86 / P: *~gi-at* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***plagia***] **1** (D. opere literare, științifice sau artistice) Care a fost însușit (integral sau parțial) de la altcineva și prezentat drept creație personală. **2** (Rar) Reprodus întocmai, mecanic Si: *imitat*.

plagiator, **~oare** *smf, a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 146 / P: *~gi-a~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***plagia*** + *-tor*] (Rar la feminin) **1-2** (Persoană) care plagiază (1) Si: (înv) *plagiar* **(1-2)**.

plagiatură *sf* [At: CARAGIALE, O. IV, 282 / P: *~gi-a~* / Pl: *~ri* / E: ***plagia*** + *-tură*] (Rar) Plagiat¹ **(2)**.

plagie *sf* vz ***plavie***

plagiere *sf* [At: ALEXI, W. / V: (înv) ***~iare*** / P: *~gi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***plagia***] **1** Plagiat¹ **(1)**. **2** (Rar) Reproducere mecanică Si: *imitare*.

plagioclaz *sm* [At: ENC. ROM. / P: *~gi-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***plagioclases***] Mineral din clasa feldspaților, de culoare albă, cenușie sau albăstruie și cu luciu sticlos, cristalizat în sistemul triclinic, utilizat ca materie primă în industria ceramicii sau ca piatră ornamentală.

plagiostom *sm* [At: DER / P: *~gi-os~* / Pl: *~i* / E: fr ***plagiostomes***] **1** (Lpl) Ordin de pești cu schelet cartilaginos, cu orificiile branhiilor deschise direct la exterior Si: *selacian*. **2** (Șls) Pește care aparține ordinului plagiostomilor **(1)** Si: *selacian*.

plagiotrop, **~ă** *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***plagiotrope***] (Liv; d. tulpini) Târâtor.

plagist, **~ă** *smf* vz ***plajist***

plahie *sf* vz ***plavie***

plahilă *sf* [At: LEXIC REG. II, 46 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg; csnp) Grămadă.

plahniță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Turtă. **2** Epitet dat unui om moale.

plahniți *vt* [At: DLR / Pzi: ? / E: ***plahniță***] (Reg) **1** A turti. **2** A lăți.

plai¹ *sn* [At: (a. 1652) GCR I, 156/29 / V: (pop) ***~urea*** (A: nct) / Pl: *~uri*, (îvr) *~e*, (înv) *plai* sm / E: slv **планъ** cf bg *планина*, „munte", svc, ceh *pl'aii*] **1** Versant al unui munte sau al unui deal. **2** Vârf al unui munte sau al unui deal Si: *creastă*, *culme*. **3** (Pgn) Munte. **4** (Prc) Deal mare. **5** Regiune de munte sau de deal, aproape plană, acoperită de pășune Si: *luminiș*, *poiană*. **6** (Pex) Câmpie înaltă Si: (înv) *plăieț* **(1)**, (pop) *plaiște*. **7** (Pop; îlav) **Prin** (sau **în**) **~urea** Prin sau în toate părțile Si: *pretutindeni*. **8** (Îal) În lung și în lat. **9** (Reg) Loc înalt pe care pasc vitele. **10** (Reg; urmat de determinări care arată planta cultivată) Suprafață de teren cultivată, în special cu vie. **11** (Pop) Drum sau cărare care urmează sau traversează o culme, o regiune muntoasă. **12** (Spc) Trecătoare. **13** (Pex; rar) Orice drum de pământ, nepietruit. **14** (Reg) Drum de munte, cu lemne puse de-a curmezișul, pe care se transportă buștenii la vale. **15** Subîmpărțire administrativă a județelor și ținuturilor, mai ales a celor de la munte, în evul mediu, în Țara Românească Si: *plasă*. **16** (Pex) Reședință a unui plai **(16)**. **17** Întindere mare de pământ dintr-o țară, dintr-o zonă etc. Si: *meleag*, *regiune*, *ținut*, (îvr) *plăieț*. **18** (Reg) Pridvor încadrat de patru coloane. **19** (Reg) Plută.

plai² *s* [At: ALR I, 1514/5, 12 / Pl: nct / E: cf ger *Blei*, rom *plaivaz*] (Ban) Creion.

plainic, **~ă** *a* [At: LUC. II, 139 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: nct] (Reg) **1** Supus. **2** Liniștit. **3** Impasibil. **4** (Îe) **A se da ~** A înceta să mai lupte Si: *a ceda*.

plaisancian, **~ă** [At: DN³ / P: *ple-zan-ci-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***plaisancien***] **1** *sn* Etaj inferior al pliocenului. **2** *a* Care aparține plaisancianului **(1)**. **3** *a* Care se referă la plaisancian **(1)**.

plaiște *sf* [At: JAHRESBER. IX, 199 / Pl: ? / E: ***plai¹*** + *-iște*] (Pop) Plai¹ **(6)**.

plaiurea *s* vz ***plai¹***

plaivais *sn* vz ***plaivaz***

plaivan *sn* vz ***plaivaz***

plaivas *sn* vz ***plaivaz***

plaivaz *sn* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XII, 80 / V: ***~vas***, (înv) ***blaivos***, ***~vais***, (reg) ***~van***, ***plavais***, ***plăibas***, ***plăivas***, ***plăi~***, ***plebas***, ***pleivas***, ***plevais***, ***plevas***, ***plevastru***, ***plevaș***, ***pliavas***, ***plibas***, ***plievast***, ***plivais***, ***plivas***, ***ploibas***, ***ploibat***, ***ploibaz***, ***ploivas***, ***privas***, ***blaivas*** / Pl: *~e*, *~uri* / E: ger ***Bleiweiss***, mg ***plajbász***, srb ***plajvaz***] **1** (Pfm) Creion. **2-3** (Reg; șîs *~ de tăbliță*) Condei (de tăbliță).

plajă *sf* [At: HELIADE, D. J. 164/5 / S și: (frî) *plage* / Pl: *~je* / E: fr ***plage***] **1** Țărm jos de mare acoperit cu nisip fin și cu scoici, pe care se fac de băi de soare. **2** (Pgn) Orice loc nisipos pe malul unei ape, unde se fac băi de soare Vz *renie*. **3** (Îe) **A face ~** A-și expune corpul la acțiunea soarelui. **4** Fiecare dintre cele două regiuni luminoase ale fotometrelor de comparație, ale căror luminozități trebuie aduse la egalitate. **5** (Șîs *~ de valori*) Domeniu.

plajist, **~ă** *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 183 / V: ***~agi~*** / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***plajă*** + *-ist*] (Rar) Persoană care face băi de soare.

plajiște *sf* vz ***pajiște***

plambică *sf* vz ***panglică***

plan¹, ***plană*** [At: RÂND. JUD. 73/3 / V: (înv) ***~os*** *sn* / Pl: *~uri*, (rar, *sn*) *~e*, **(15-16, 18-19, 51-58)** *~i*, *~e* / E: lat ***planus***, fr ***plan***, ger ***Plan***, ***plan***] **1** *sn* Desen tehnic care cuprinde reprezentarea grafică, la o anumită scară, a unui teren, a unei construcții, a unei mașini etc.Vz *chip*, *izvod*, *schiță*. **2** *sn* (Reg; îe) **A face ~ de inginer chior** A spune ceva, dorind să se înțeleagă altceva. **3** *sn* (Reg) Bucată de pământ primită de țărani potrivit schițelor de comasare. **4** *sn* (Pgn) Ogor. **5** *sn* (Trs) Curătură într-o pădure. **6** *sn* (Reg) Carte funciară. **7** *sn* Distribuție metodică a părților componente ale unei lucrări științifice, literare, ale unei expuneri etc. **8** *sn* Formă abreviată, rezumată a unei lucrări, expuneri etc., cuprinzând punctele, ideile ei esențiale Vz *schemă*. **9** *sn* Proiect elaborat cu anticipare, cuprinzând o suită ordonată de operații, de acțiuni etc. destinate să ducă la atingerea unui scop Si: (rar) *plănuială*. **10** *sn* Program de lucru. **11** *sn* (Îe) **A face ~ul ca țiganul** A-și propune lucruri, fapte etc. nerealizabile. **12** *sn* (Reg; îe) **A se da la ~** (**cu cineva**) A se pune de acord cu cineva Si: *a se înțelege*. **13** *sn* (Rar; îls) **~ de ofițer chior** Acțiune nereușită fiindcă a fost organizată greșit. **14** *sn* (Spc; urmat de determinări) Totalitate a prevederilor de dezvoltare a economiei naționale în ansamblu, a unei ramuri sau a unei unități economice, concretizate în sarcini și obiective care trebuie realizate într-o anumită perioadă de timp. **15-16** *sn*, *a* (Gmt) (Suprafață) care conține, în întregime, orice dreaptă care trece prin două puncte oarecare ale ei. **17** *sn* (Îs) *~ de simetrie* Plan **(15)** al unei figuri în raport cu care punctele figurii se află de o parte și de alta, la depărtare egală. **18** *a* (Îs) *Unghi ~* Porțiune dintr-un plan **(15)** cuprinsă între două semidrepte cu aceeași origine din acel plan¹ **(15)**. **19** *a* (Îs) *Geometrie ~ă* Ramură a geometriei care studiază figurile ale căror elemente sunt situate în același plan **(15)** Si: (asr) *planimetrie* **(1)**. **20** *sn* (Îs) *~ de proiecție* Plan **(15)** pe care, prin metoda proiecțiilor, se pot obține imaginile obiectelor din spațiu. **21** *sn* (Îs) *~ orizontal* Plan **(15)** perpendicular pe verticala locului. **22** *sn* (Îs) *~ înclinat* Dispozitiv simplu alcătuit dintr-un corp cu o suprafață dreaptă care formează un unghi cu planul orizontal și care servește la ridicarea, la coborârea sau la deplasarea obiectelor, folosind forțe mai mici decât greutatea acestora. **23** *sn* (Îas) Galerie de mină cu axa longitudinală înclinată față de orizontală, care face legătura între două niveluri. **24** *sn* (Îs) *~ culminant* Meridian care cuprinde poziția stelelor în momentul trecerii lor prin acest meridian. **25** *sn* (Ast; îs) *~ meridian* Plan **(15)** definit de verticala locului și de axa lumii. **26** *sn* Fiecare dintre planurile **(15)**, în general verticale, perpendiculare pe direcția privirii, în care se găsește sau pare că se găsește un obiect sau o ființă și care reprezintă adâncimea sau depărtarea în perspectivă. **27** *sn* (Spc) Element al filmării care reprezintă poziția de apropiere sau de depărtare a obiectului față de aparatul de filmat. **28** *sn* (Îvr; îe) **A ieși pe ~** A ieși în evidență. **29** *sn* (Îs) *Primul* sau *întâiul ~* Partea cea mai apropiată de public al unei scene. **30** *sn* (Îas) Parte a unui tablou care dă impresia a fi cea mai apropiată de cititori. **31** *sn* (Fig) Domeniu. **32** *sn* (Fig) Loc într-o ierarhie Si: *treaptă*. **33** *sn* (Fig) Zonă. **34-35** *sn* (Îlav; îlpp) **Pe plan** (sau **pe ~ul**) În domeniul. **36-37** *sn* (Îal) În ceea ce privește. **38-39** *sn* (Îal) Din punct de vedere. **40-41** *sn* (Îe) **A fi** (sau **a sta**, **a pune** etc.) **pe primul ~** (A avea sau) a

considera ceva de importanță primordială. **42-43** *sn* (Îcn; îe) **A nu fi pe primul ~** (A fi sau) a considera că este de o importanță secundară, minimă. **44** *sn* (Cig) Delimitare a mărimii încadrării în raport cu mărimea omului în cadru prin stabilirea unor termeni convenționali. **45** *sn* (Cig) Element al montajului reprezentând porțiunea de peliculă imprimată într-o singură filmare, între momentul pornirii aparatului de filmare și cel al opririi lui. **46** *sn* (Cig; îs) *Prim* ~ Plan (**45**) care cuprinde bustul până la umeri. **47** *sn* (Cig; îs) *Gros* ~ Reprezentare pe peliculă a unui cap de personaj sau a unei fețe văzute de aproape. **48** *sn* (Cig; îs) ~ *semigeneral* Plan (**45**) care încadrează personajul în toată înălțimea. **49** *sn* (Cig; îs) ~ *american* Plan (**45**) care încadrează personajul până la genunchi. **50** *sn* (Înv) Etaj. **51** *a* (Rar; în poetică; d. silabe) Plină. **52-53** *sn, a* (Suprafață) care este fără ridicături, fără inegalități, fără asperități, netedă, dreaptă. **54-55** *sn, a* (Corp, obiect) care are suprafața netedă. **56** *a* (Îs) *Mașină ~ă* Mașină de tipografie care imprimă coli separate și nu suluri lungi de hârtie. **57-58** *sn, a* (Mașină, dispozitiv) care netezește suprafața unui obiect. **59** *sn* (Îs) ~ *de aripă* Suprafață de susținere a unui avion. **60** *sn* (Pex) Aripă. **61** *sn* (Atm) Suprafață care secționează imaginar corpul omenesc sub o anumită incidență.

plan²- [At: DN³ / V: ***plani-, plano-*** / E: fr ***plani-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) plan (**9**). **3** Cu formă plană (**53**) Si: *plat*.

-plan³ [At: DN³ / E: fr ***-plane,*** it ***-plano***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** Plan (**52-53**).

plana¹ *vi* [At: BOLLIAC, O. 161 / Pzi: *~nez*, 3 (înv) și: *plană* / E: fr ***planer¹***] **1** (D. păsări) A pluti sau a se menține în aer cu aripile întinse, aproape nemișcate. **2** (Fig) A constitui o prezență apăsătoare, primejdioasă, supărătoare. **3** (D. planoare) A pluti în aer pe o traiectorie care face un unghi mic cu orizontala. **4** (D. avioane) A zbura cu motorul oprit. **5** (D. avioane) A coborî cu motorul redus sau oprit pe o traiectorie cu pantă mică și cu viteză redusă. **6** (Rar) A întrece prin înălțime lucrurile sau ființele înconjurătoare Si: *a domina*. **7** (Fig) A se ridica deasupra altora prin importanță, prin însușiri etc. **8** (Fig) A fi iminent.

plana² *vt* [At: DL / Pzi: *~nez* / E: fr ***planer²***] **1** A prelucra suprafața unui obiect prin așchiere sau prin deformare plastică, pentru a o face netedă, plană. **2** A nivela un teren.

planare¹ *sf* [At: DL / Pl: *~nări* / E: ***plana¹***] **1** Plutire sau menținere în aer a unei păsări cu aripile aproape nemișcate. **2** Plutire în aer a unui planor cu motorul oprit. **3** Zbor cu motorul oprit al unui avion. **4** Coborâre al unui avion cu motorul redus sau oprit și cu viteză redusă, pe o traiectorie cu pantă mică. **5** (Rar) Dominare a lucrurilor sau a ființelor din jur datorită înălțimii. **6** (Fig) Ridicare deasupra tuturor prin importanță, superioritate etc. **7** (Fig) Iminență.

planare² *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 303 / Pl: *~nări* / E: ***plana²***] **1** Prelucrare a suprafeței unor obiecte prin așchiere sau prin deformare plastică, pentru a o face netedă, plană. **2** Nivelare a unui teren.

planarie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***planaire***] **1** (Art.) Gen de vierme platelmint, cu corpul oval alungit, lung de 1-2 cm și cu mare putere de regenerare, care trăiește mai ales în râuri de munte sau de deal (*Planaria*). **2** Vierme din genul planaria (**1**).

planaritate *sfs* [At: DN³ / E: ger ***Planarität***] (Mat) Proprietate de a fi plan (**16**).

planat¹, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plana¹*** cf fr *plané*] (D. zbor) **1** Care se efectuează fără a mișca din aripi sau fără a folosi motorul. **2** (Pex) Lin.

planat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plana²***] **1** (D. suprafața unor obiecte) Care a fost prelucrat prin așchiere pentru a deveni neted. **2** (D. terenuri) Nivelat.

planator *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: ***plana²*** + *-tor*] **1** Piesă componentă a unor matrițe pentru tablă, în formă de placă sau inel, care presează marginea tablei pentru a împiedica formarea cutelor în timpul prelucrării ei. **2** Ciocan cu o formă specială, folosit pentru a face plană suprafața unui obiect.

planație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr. eg ***planation***] (Glg) Proces de netezire a reliefului înalt și accidentat al scoarței, ca rezultat al acțiunii de eroziune.

plancardă *sf* vz ***placardă***

plancă *sf* [At: LTR² / V: (reg) ***~ngă*** / Pl: *plănci* / E: ger ***Planke,*** ucr, rs **планка**] **1** Drum în pantă podit cu prăjini sau cu trunchiuri de copac și mărginit pe laturi, pe care se transportă, prin alunecare, sub acțiunea greutății proprii, bușteni și alte sortimente de lemn Si: *uluc*. **2** (Reg; pex) Construcție în formă de jgeab, făcută din pământ, din bârne, din beton etc. pe versantele cu pante ale munților și dealurilor, folosit pentru scoaterea prin alunecare a buștenilor din pădure Si: *jilip*. **3** (Îs) ~ *într-o ureche* Jilip cu o margine construită și cu cealaltă înlocuită de înclinația pantei. **4** (Îs) ~ *moartă* Uluc construit în mod provizoriu de-a lungul unui torent. **5** Podea făcută din butuci pe care se depozitează buștenii înainte de a fi antrenați la vale pe jilip sau înainte de a ajunge la ferăstrău, într-o fabrică de cherestea. **6** (Reg) Chingă a căpriorilor casei.

plance *sf* [At: LEXIC REG. II, 90 / Pl: *plănci* / E: nct] (Reg) Secure mare.

planconcav, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plan-concave***] Care are o față plană și alta concavă.

planconvex, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ecși, ~e* / E: fr ***plan-convexe***] Care are o față plană și alta convexă.

planctofite *sfp* [At: DN³ / E: cf fr ***planctophyte***] Plante microscopice flotante.

planctologie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***planctologie***] Știință care se ocupă cu studiul planctonului (**1**).

plancton *sn* [At: ANTIPA, P. 54 / Pl: (rar) *~oane, ~uri* / E: fr ***plancton***] **1** Totalitate a organismelor vegetale și animale, în general microscopice, care trăiesc în apă până la o adâncime de 200 m și care formează hrana peștilor și a altor animale. **2** (Îs) ~ *atmosferic* Ansamblul particulelor solide și lichide care se găsesc în suspensie în atmosferă.

planctonic, ~ă *a* [At: LTR² XII, 533 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***planctonique***] **1** Care aparține planctonului (**1**). **2** Care formează planctonul (**1**). **3** Privitor la plancton (**1**).

planctonofag, ~ă *sn, a* [At: DEX / Pl: *~agi, ~age* / E: ***plancton***] **1-2** (Animal) care se hrănește cu plancton (**1**).

planctonte *sfp* [At: DEX / E: ger ***Planktonten***] Microorganisme animale și vegetale care plutesc la suprafața sau în apropierea suprafeței apei, formând plantonul (**1**).

plancui *vt* [At: SFC V, 194 / Pzi: ? / E: ***plancă*** + *-ui* cf ger *planken*] (Buc) **1** A da drumul buștenilor, trunchiurilor etc. pe plancă (**1**). **2** A împinge pe plancă (**1**).

planeitate *sfs* [At: ORBONAȘ, MEC. 79 / P: *~ne-i~* / V: ***~nit~*** / E: fr ***planéité***] (Teh) Însușire a unui lucru de a fi plan, neted Si: *netezime* (**1**).

planet *sm* vz ***planetă***

planetar, ~ă *a* [At: AMFILOHIE, G. F. 55ʳ/8 / V: (înv) ***~iu,*** (îvr) ***~io*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***planétaire,*** it ***planetario***] **1** Care aparține planetelor (**1**). **2** Alcătuit din planete (**1**). **3** Privitor la planete (**1**). **4** (Îs) *Sistem* ~ (sau, înv, *sistemă ~ă*) Totalitate a planetelor (**1**) care se mișcă în jurul soarelui sau al unei stele. **5** (Rar) Mondial. **6** (Rar) Universal. **7** (Teh; îs) *Mecanism* ~ Mecanism cu roți dințate format din cel puțin trei elemente mobile, în care axa uneia dintre roți se rotește în jurul celeilalte roți. **8** (Teh; îs) *Arbore* sau *ax* ~ (ori *axă ~ă*) Arbore asamblat cu roata centrală a unui diferențial, prin intermediul căreia se transmite mișcarea la roata motoare a unui automobil. **9** (Fiz; îs) *Model* ~ Model al structurii atomului asemănător cu sistemul planetar (**4**).

planetario *a* vz ***planetar***

planetariu¹ *sn* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: lat ***planetarium,*** fr ***planétarium***] Construcție specială în formă de cupolă, pe care se proiectează cu un aparat de proiecție special stelele și constelațiile, planetele, Soarele și Luna precum și deplasarea acestora pe bolta cerească.

planetariu², ~ie *a* vz ***planetar***

planetă *sf* [At: ST. LEX. 231^r/22 / V: (înv) ***planet*** *sm*, ***plannit*** *sm*, ***~nită*** / Pl: *~te* / E: lat ***planeta***, fr ***planète***, ger ***Planet***] **1** Corp ceresc fără lumină proprie care se roteşte în jurul Soarelui şi care se vede pe cer sub forma unui punct luminos ca urmare a reflectării luminii solare. **2** (Pgn) Orice corp ceresc, fără lumină proprie, satelit al unei stele. **3** (Spc) Corp ceresc din sistemul solar, locuit de oameni Si: *pământ* (**73**). **4** (Îvp) Zodie în care se naşte cineva. **4** (Îvp) Bilet pe care erau scrise preziceri de viitor şi pe care îl vindeau flaşnetarii, extrăgându-l pentru amatori la întâmplare, dintre altele de acelaşi fel, cu ajutorul unui papagal sau a unui şoarece alb dresat.

planetoid *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~izi* / E: fr ***planétoïde***] Planetă (**1**) mică din sistemul solar Si: *asteroid*.

planetologie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***planétologie***] Ramură a astrofizicii care studiază structura planetelor şi a sateliţilor.

planeză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***planèze***] Interfluviu înclinat cu contur triunghiular, delimitat de văi înguste, format pe pantele conurilor vulcanice.

planfilm *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: ger ***planfilm***] Suport semirigid transparent, confecţionat din material sintetic neinflamabil, pe care se află o emulsie fotosensibilă.

plangă *sf* vz ***plancă***

plani- *ec* vz ***plan-***^{1}

planic, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plan*** + *-ic*] (Iuz) **1** Conform unui plan (**14**) dinainte stabilit. **2** Privitor la un plan (**14**). **3** Bazat pe un plan (**14**).

planie *sf* [At: PAMFILE, I. C. 120 / Pl: *~ii* / E: srb ***planja***] (Reg) Fățuitor mare pentru scânduri.

planiedru, ~ră *a* [At: DN^3 / P: *~ni-e~* / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***planièdre***] (D. cristale) Care are suprafeţe plane (**53**).

planifica [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 3/5 / Pzi: *planific* / E: fr ***planifier***] **1-2** *vt* A organiza o activitate potrivit unui plan (**9, 14**). **3-4** *vtr* A(-şi) folosi timpul de muncă potrivit unui plan (**9**). **5** *vt* A programa, a organiza şi a conduce pe bază de plan (**9**). **6** *vt* A determina cantitatea de materiale, materii prime, fonduri etc. necesară unei activităţi pe o anumită perioadă de timp. **7** *vt* A include într-un plan (**9**).

planificare *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 3/5 / Pl: *~cări* / E: ***planifica***] **1-2** Organizare potrivit unui plan (**9, 14**). **3** Folosire a timpului de muncă potrivit unui plan (**9**). **4** Programare, organizare şi conducere pe bază de plan (**9**). **5** Determinare a cantităţii de materiale, materii prime, fonduri etc. necesare unei activităţi pe o anumită perioadă de timp. **6** Includere într-un plan (**9**).

planificat, ~ă *a* [At: LEG. EC. PL. 5 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***planifica***] **1-2** (D. o activitate) Organizat potrivit unui plan (**9, 14**). **3-4** (Pex; d. o activitate) Care se execută conform unui plan (**9, 14**). **5-6** (Pex; d. o activitate) Prevăzut într-un plan (**9, 14**). **7** (D. timpul de muncă) Folosit potrivit unui plan (**9**). **8** Programat, organizat şi condus pe bază de plan (**9**). **9** (D. cantitatea de materiale, materii prime, fonduri etc.) Determinat. **10** Care a fost inclus într-un plan (**9**) de muncă, de producţie, de organizare.

planificator, ~oare [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 3/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***planifica*** + *-tor*] **1-2** *a* Care planifică (**1-2**). **3** *smf* (Iuz) Specialist în întocmirea planurilor (**14**) de producţie. **4** *smf* (Pgn) Specialist în întocmirea planurilor de desfăşurare a unei activităţi economice.

planiglob *sn* [At: GEOGR. MAT. 219/20 / Pl: *~uri* (înv, *sm*) *~i* / E: lat ***planiglobium***, ger ***Planiglob***] Planisferă.

planigraf *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***planigraphe***] **1** Instrument pentru copiat desene prin varierea dimensiunilor. **2** Tomograf.

planimetra *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~rez* / E: ***planimetru***] A determina suprafaţa cuprinsă în interiorul unui contur prin calcule sau cu ajutorul planimetrului.

planimetrare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~rări* / E: ***planimetra***] Determinare a suprafeţei cuprinse în interiorul unui contur prin calcule sau cu ajutorul planimetrului.

planimetric, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 33 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***planimétrique***] **1-2** Care aparţine planimetriei (**1-2**). **3-4** Privitor la planimetrie (**1-2**).

planimetrie *sf* [At: FM (1847), 193^2/23 / Pl: *~ii* / E: fr ***planimétrie***, ger ***Planimetrie***] **1** (Asr) Geometrie plană. **2** Parte a topografiei care studiază metodele şi instrumentele necesare pentru a reprezenta pe un plan (**1**) sau pe o hartă proiecţia orizontală a obiectelor de pe o porţiune de teren. **3** Operaţie de determinare şi de reprezentare pe un plan (**1**) a detaliilor de pe o suprafaţă de teren.

planimetru *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~re* / E: fr ***planimètre***] Instrument care serveşte la măsurarea suprafeţelor pe hărţi, planuri sau diagrame prin parcurgerea conturului acestora.

planisa *v* vz ***planisi***^{2}

planisfer *sn* vz ***planisferă***

planisferă *sf* [At: GS 23^V/5 / V: (înv) ***planisfer*** *sn*, ***~rium*** *s* / Pl: *~re* / E: fr ***planisphère***, ger ***Planisphäre***] Hartă a globului terestru în care cele două emisfere sunt reprezentate pe o suprafaţă plană Si: *planiglob*, (asr) *mapamond*.

planisferic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***planisphérique***] **1** Care aparţine planisferei. **2** Referitor la planisferă. **3** Sub formă de planisferă.

planisferium *s* vz ***planisferă***

planisi^1 [At: (a. 1710), ap. DR. I, 46 / V: ***plăn~***, ***paln~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***επλάνισα*** (aor *πλανσα*)] **1** *vt* (Îvr) A înşela pe cineva pentru a supune voinţei sale Si: *a ademeni, a amăgi*. **2** *vt* (Îvr) A încânta pe cineva pentru a seduce. **3** *vt* (Reg; pex) A îndupleca. **4** *vr* (Înv) A se lăsa ademenit, supunându-se voinţei cuiva. **5** *vr* (Înv) A se lăsa sedus.

planisi^2 *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: *~sa* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***πλανίζω***] (Îdt) A nivela o suprafaţă Si: *a netezi*.

planisire^1 *sf* [At: GÁLDI, M. PHAN. 229 / Pl: *~ri* / E: ***planisi***^{1}] **1** (Îrg) Ademenire. **2** (Îrg) Seducere. **3** (Îrg) Înduplecare. **4** (Înv) Proiect. **5** (Înv) Concepţie.

planisire^2 *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***planisi***^{2}] (Îdt) Nivelare a unei suprafeţe.

planit *sm* vz ***planetă***

planitate *sf* vz ***planeitate***

planită *sf* vz ***planetă***

planning *sns* [At: MDA ms / P: *plening* / E: eg ***planning***] (Îs) *~ familial* Ansamblu de mijloace folosite pentru planificarea şi ducerea la bun sfârşit a naşterilor.

plano- *ec* vz ***plan-***^{2}

planografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***planographie***] Procedeu de reproducere tipografică la care se folosesc forme de tipar din piatră litografică, aluminiu etc.

planogramă *sf* [At: DN^2 / Pl: *~me* / E: ger ***Planogramm***] Grafic care indică organizarea planificată a operaţiilor din cadrul unui ciclu.

planor *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***planeur***] **1** Aparat de zbor fără motor, care se poate menţine în aer un timp mai mult sau mai puţin îndelungat folosind curenţii ascendenţi provocaţi de relieful sau de temperatura solului. **2** Osatură generală a unei aeronave, cuprinzând în special organele asupra cărora se exercită forţele aerodinamice.

planorbis *smi* [At: LTR^2 / E: lat ***Planorbis***] Specii diferite de melci de apă dulce cu cochilia spiralată într-un singur plan (*Planorbis*).

planorism *sns* [At: DL / E: ***planor*** + *-ism*] **1** Sport practicat cu planorul (**1**). **2** Îndeletnicire de a construi planoare (**1**).

planorist, ~ă *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 183 / Pl: *~işti, ~e* / E: ***planor*** + *-ist*] **1-2** (Pilot sau) constructor de planoare (**1**). **3** Sportiv care practică planorismul (**1**).

planos *sn* vz ***plan***

planşă *sf* [At: HASDEU, Î. V. 17 / Pl: *~şe* / E: fr ***planche***] **1** Foaie de hârtie mai groasă pe care sunt reproduse desene, fotografii sau picturi, folosită ca ilustraţie într-o carte. **2** Carton cu desene sau fotografii care serveşte ca material didactic. **3** Foaie de hârtie groasă sau carton pe care sunt reproduse fotografii, desene ori picturi sau pe care s-a efectuat un desen tehnic, o hartă etc. **4** (Pex) Desen tehnic executat pe o planşă (**3**). **5** Placă de metal sau de lemn pe care se gravează litere, note muzicale.

desene etc. spre a fi reproduse prin tipar. **6** Placă de lemn, în formă dreptunghiulară și nu prea groasă, cu diferite utilizări. **7** Fiecare dintre plăcile de beton sau de ciment ale pavajului unei șosele, limitată de rosturile de dilatație longitudinale și transversale.

planșetă *sf* [At: ASACHI, G. 160 / Pl: *~te* / E: fr ***planchette***] **1** Placă dreptunghiulară din lemn sau metal, montată pe un suport care permite fixarea ei în diferite poziții, folosită la ridicarea topografică a unui plan, ca suport pentru desene sau picturi, lucrări tehnice etc. **2** (Top; îs) *~ tipografica* Aparat utilizat pentru trasarea pe un plan, fără calcule prealabile, a unor figuri, asemenea celor de pe teren. **3** (Îs) *~ta șnururilor* Placă orizontală, perforată, din lemn tare, folosită la unele războaie de țesut mecanice pentru repartizarea cocleților pe lățimea țesăturii. **4** (Mar; îs) *~ de vânt* Instrument folosit la bordul unei nave pentru a determina direcția și viteza vântului. **5** (Îvr; lpl) Dușumele. **6** Scândură lată pe care se întind cu vergeua foile de aluat.

planșeu *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 438 / Pl: *~ee* / E: fr ***plancher***] **1** Element de construcție, de grosime relativ mică față de celelalte două dimensiuni, care servește drept suport orizontal pentru fixarea unei mașini, formează partea carosabilă a unui pod, separă etajele unei clădiri, constituind dușumeaua sau acoperișul etc. **2** Plan inferior al unei cavități subterane. **3** (Atm) Perete musculos care delimitează la bază o cavitate.

plant *s* vz ***plantă***[1]

planta [At: ASACHI, S. I, 218 / V: (înv) ***plan~, plân~*** / Pzi: *~tez*, 3 (înv) *planta* / E: fr ***planter***, lat ***plantare***] **1** *vt* A înfige puieți, răsaduri etc. cu rădăcinile în pământ, la locul definitiv, pentru a se dezvolta Si: *a sădi*, (înv) *a plântalui* (1). **2** *vt* A acoperi un teren cu puieți, rădăcini etc. Si: *a sădi*, (înv) *a plântalui* (2). **3** *vt* (Pan) A așeza. **4** (Pan) A fixa stâlpi, pari etc. în pământ. **5** *vr* (Îe) **A se ~ în fața cuiva** A se opri inoportun sau ostentativ în fața cuiva. **6** *vt* A îngropa o mină pe o porțiune de teren după un anumit sistem, spre a o face să explodeze Si: *a mina*. **7** (Frr) A părăsi brusc.

plantagea *sf* vz ***pătlagină***

plantaginacee *sfi* [At: DER / E: fr ***plantaginacées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee cu frunze eliptice sau lanceolate, dispuse, de obicei, în rozetă bazală, cu flori hermafrodite, rar unisexuate, formând spice sferice sau cilindrice și cu fructele capsule sau nucule. **2** (Șls) Plantă din familia plantaginacee (1).

plantagină *sf* vz ***pătlagină***

plantagiu *sn* vz ***plantaj***

plantago *smi* [At: DN[3] / E: fr. eg ***plantago***] Grup de plante erbacee care cuprinde o mulțime de specii sălbatice.

plantaj *sn* [At: LM / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***plantage***, ger ***Plantage***] **1-2** (Înv) Plantare (**1-2**). **3** (Înv) Așezare. **4** Plantație de arbori ameliorați, izolată de polenul străin, inferior și îngrijită intensiv, în scopul obținerii de semințe ușor recoltabile. **5** (Pex) Arbore de pe un plantaj (4).

plantalgie *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: fr ***plantalgie***] (Med) Durere în regiunea tălpilor.

plantan *sn* vz ***platan***[1]

plantar[1], ***~ă*** *a* [At: ISIS (1859), 22/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***plantă***[1]] (Îvr) Vegetal.

plantar[2], ***~ă*** [At: KRETZULESCU, A. 255/1 / V: (înv) ***~ter*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plantaire***] (Atm) **1** *a* Care aparține plantei[2]. **2** *a* Din regiunea plantei[2]. **3** *a* Care se referă la plantă[2]. **4** *sm* (Îf *planter*) Mușchi al plantei[2].

plantare *sf* [At: MIHALIC, O. 15/1 / V: (înv) ***plân~*** / Pl: *~tări* / G-D: *~tării*, (înv) *~tărei* / E: ***planta***] **1** Înfigere a unor puieți, răsaduri etc. cu rădăcinile în pământ la locul definitiv pentru a se dezvolta Si: (înv) *plantaj* (1), *plantat*[1] (1), (înv) *plantație* (1), *sădire, sădit*[1]. **2** Acoperire a unui teren cu puieți, răsaduri etc. Si: (înv) *plantaj* (2), *plantat*[1] (2), *plantație* (2), *sădire, sădit*[1]. **3** (Pan) Așezare. **4** (Pan) Fixare în pământ a unui stâlp, par etc. Si: *plantat*[1] (3). **5** Îngropare a minelor[1] pe o porțiune de teren, după un anumit sistem, spre a le face să explodeze Si: *plantat*[1] (4). **6** (Frr) Părăsire bruscă.

plantarisi *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1731 / Pzi: *~sesc* / E: cf fr *planter*] (Îvr) A părăsi (brusc).

plantat[1] *sn* [At: SCÎNTEIA, 1965, nr. 6589 / E: ***planta***] **1-4** Plantare (**1-2, 4-5**). **5** (Îs) *Mașină de ~* Mașină folosită pentru plantarea răsadurilor, a puieților etc. **6** (Pan) Așezare.

plantat[2], ***~ă*** *a* [At: GALACTION, O. A. II, 392 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***planta***] **1** (D. puieți, răsaduri etc.) Înfipt cu rădăcinile în pământ pentru a se dezvolta. **2** (Rar; d. terenuri) Pe care s-au plantat puieți, răsaduri etc. **3** (Pan) Așezat. **4** (Pan; d. stâlpi, pari etc.) Fixat în pământ. **5** (D. teren) Pe care s-au îngropat mine, după un anumit sistem, pentru a le face să explodeze.

plantator, ~oare [At: CANTEMIR, I. I. I. 106 / V: (înv) ***~tător*** *sn*, ***plântător*** *smf* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***planta*** + *-tor* cf lat *plantator*] **1** *smf* Persoană care se ocupă cu plantarea (1) puieților, a răsadurilor etc. **2** *smf* Persoană care îngrijește de o plantație (4). **3** *sm* Proprietar al unei plantații (4). **4** *sn* Unealtă de lemn sau de fier, ca un baston scurt, ascuțit la un capăt și îndoit la celălalt, pentru plantarea (1) răsadurilor, a puieților etc. **5** *sn* Cazma cu partea metalică lungă și îngustă, montată pe o coadă de lemn prevăzută cu mâner, cu care se sapă gropile în care se introduc puieții. **6** *sf* Mașină de plantat[1] (5) cu tracțiune animală sau mecanică.

plantație *sf* [At: FABIAN-BOB, 83/3 / V: (iuz) ***~țiune***, (înv) ***plântăciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***plantation***] **1-2** (Înv) Plantare (**1-2**). **3** (Înv; pex) Semănare. **4** (Udp „de" care indică planta cultivată) Totalitate a plantelor de același fel cultivate prin puieți, răsaduri etc. după o anumită metodă pe un teren amenajat în acest scop. **5** (Pex) Teren cultivat cu plante de același fel. **6** (Îs) *~ de protecție* Plantație (4) de arbori sau de arbuști făcută pentru a apăra un teren de cultură împotriva secetei, a vântului etc. **7** Mare gospodărie agricolă caracterizată prin monocultura unor plante tehnice și alimentare care cer condiții speciale de climă, tropicală sau subtropicală. **8** Plan după care se așază în scenă elementele decorului și mobilierul la un teatru.

plantațiune *sf* vz ***plantație***

plantă[1] *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***plant*** *s*, ***plân~*** / Pl: *~te* / E: lat ***planta***, fr ***plante***] **1** Nume generic pentru organismele vegetale, cu o organizare mai simplă decât a animalelor și care își extrag hrana prin rădăcini, caracterizându-se prin prezența clorofilei, prin faptul că membrana celulei este formată din celuloză și, în cazul speciilor superioare, prin alcătuirea corpului din tulpină, rădăcină și frunze. **2** (Prc) Vegetală mai ales erbacee, cultivată de om sau care crește în mod natural.

plantă[2] *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~te* / E: lat ***planta***, fr ***plante***] Față inferioară a labei piciorului, ușor boltită, care ia contact cu solul Si: (înv) *plântă*.

plantător *sn* vz ***plantator***

planter, ~ă *a, sm* vz ***plantar***

plantică *sf* vz ***panglică***

planticele *sfp* vz ***panglicea***

planticuță[1] *sf* vz ***panglicuță***

planticuță[2] *sf* vz ***plânticuță***

plantigă *sf* vz ***panglică***

plantigrad, ~ă *sn, a* [At: BARCIANU / Pl: *~azi, ~e* / E: fr ***plantigrade***] **1-2** (Animal) care umblă călcând pe toată talpa piciorului.

plantivor, ~ă *sn, a* [At: DEX – S / Pl: *~i, ~e* / E: cf *plantă*] (Înv) **1-2** (Animal) erbivor.

plantogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: cf fr *plantigramme*] Amprentă a tălpii piciorului în poziția ortostatică.

planton *sn* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 223 / Pl: *~oane* / E: fr ***planton***] **1** Serviciu de pază în interiorul cazărmilor sau al clădirilor militare, executat de soldați neînarmați. **2** (Pex) Soldat care face serviciu de pază (noaptea) într-un sector limitat al cazărmii ori al unui obiectiv militar. **3** (Pgn) Orice persoană care face de pază într-un loc sau într-o instituție. **4-5** (Îljv) **De ~** (Care face) de pază. **6** (Pex) Pază în timpul nopții.

plantoș, ~ă *a* [At: ȘEZ. III, 84 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Buc; d. oameni) Mare și prost.

plantulație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / G-D: *~iei* / E: fr **plantulation**] Dezvoltare a embrionului vegetalelor în timpul germinației.

plantulă *sf* [At: AGRONOMIA (1859), 172/13 / Pl: *~le* / E: fr **plantule**] Plantă (1) tânără în perioada de dezvoltare de la faza embrionară până la deplina formare a părților ei.

planturos, ~oasă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr **plantureux**] (D. oameni sau părți ale corpului acestora) Cu forme prea pline Si: *masiv* (1), *voinic, zdravan*.

plapan *sn* vz **plapumă**

plapămă *sf* vz **plapumă**

plapănă *sf* vz **plapumă**

plapâmă *sf* vz **plapumă**

plapână *sf* vz **plapumă**

plapcă *sf* vz **platcă**[1]

plapomă *sf* vz **plapumă**

plapon *sn* vz **plapumă**

plaponă *sf* vz **plapumă**

plapumă *sf* [At: ANON. CAR / V: (îvp) *~poma*, (pop) *~pămă*, (îrg) **plapămă, poplon** (Pl și: *~oane*), (înv) **plapan** *sn*, **paplamă, paplomă, paplonă**, (reg) **paclomă, paploamă** (Pl: *~me*), **paplumă, placumă, plapana, plapâmă, plapână, plapon** *sn*, **plaponă** (A și: *plaponă*), **ploplon** (Pl: *~oane*), **plopon** (Pl: *~uri, ~oane*) *sn*, **poclon** (Pl: *~oane*) *sn*, **potlon** *sn* / Pl: *plăpumi*, (reg) *~mi, plăpimi* / E: ngr **πάπλωμα**] **1** Obiect confecționat din două bucăți de pânză, de mătase, de stofă etc. de formă dreptunghiulară, între care este introdus și fixat prin matlasare un strat de lână, de puf sau de vată și care se folosește ca învelitoare a corpului în timpul somnului Si: (reg) *oghial*. **2** (Rar; îe) **A trage ~ma** A lua partea cea mai bună din ceva. **3** (Pfm; îe) **A se întinde cât îi e** (sau **cât îi ajunge, cât îl ține**) **~ma** A nu acționa decât în limitele posibilităților. **4** (Fam; îe) **A-și lua o ~** A se pune la adăpost de răspunderi. **5** (Fam; iae) A-și lua măsuri de prevedere.

plas[1] *sn* vz **plastă**[1]

plas[2] *sn* vz **plaz**[1]

plasa[1] *sf* vz **plăsea**

plasa[2] [At: I. IONESCU, M. 139 / Pzi: *~sez* / E: fr **placer**] **1** *vt* A investi o sumă de bani, un capital într-o marfă, întreprindere, afacere, într-un bun etc. pentru a obține un câștig sau a conserva valoarea Si: *a aloca*. **2** *vt* A vinde mărfuri, bunuri etc. **3** *vt* A distribui mărfuri, bunuri etc. în schimbul unei sume de bani și în vederea obținerii unui câștig. **4-5** *vtr* A (se) stabili într-un anumit loc, spațiu, ierarhie etc. **6-7** *vtr* A (se) pune într-o anumită situație. **8-9** *vtr* (A face sau) a reuși să fie numit într-o funcție, într-un post. **10** *vt* (Rar) A introduce într-un grup, într-o categorie socială superioară Si: *a căpătui*. **11** *vr* A se situa pe o anumită poziție, luând o anumită atitudine. **12** *vt* A introduce cuvinte, afirmații, ironii etc. într-o conversație, într-o relatare, la timpul sau la locul care pare potrivit. **13** *vt* (Spt) A trimite o minge, un proiectil către un punct determinat sau la un anumit jucător.

plasament *sn* [At: I. IONESCU, 121 / V: (înv) **~semânt** / Pl: *~e* / E: fr **placement**] **1** Investire a unei sume de bani, a unui capital într-o marfă, întreprindere, afacere, într-un bun etc., pentru a obține un câștig sau a conserva o valoare Si: *alocare, plasare* (1). **2** Procurare a unei slujbe, a unui post pentru cineva. **3** (Cer) Slujbă. **4** (Spt) Situare pe teren a unui jucător conform unei anumite tactici.

plasare *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~sări* / E: **plasa**[2]] **1** Plasament (1). **2** Vânzare. **3** Distribuire în schimbul unei sume de bani și în vederea unui câștig Si: (rar) *plasat*[1] (3). **4** Stabilire într-un anumit spațiu, într-o ierarhie etc. **5** Numire a cuiva într-o funcție, într-un post. **6** Introducere a cuiva într-un grup, într-o categorie socială. **7** Situare pe o anumită poziție, prin luarea unei anumite atitudini. **8** Introducere de cuvinte, ironii, afirmații etc. într-o conversație la momentul care pare a fi potrivit. **9** Trimitere a mingii, a unui proiectil către un punct determinat sau către un anumit jucător.

plasat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 90 / Pl: *~ați, ~e* / E: **plasa**[2]] (Rar) **1** (D. bani, capital etc.) Investit într-o marfă, întreprindere, afacere, într-un bun etc. **2** (D. mărfuri, bunuri) Vândut. **3** (D. mărfuri, bunuri) Distribuit pe bani, pentru câștig. **4** (D. oameni) Situat într-un anumit loc, spațiu, ierarhie. **5** (D. oameni) Aflat într-o anumită situație. **6** (D. oameni) Numit într-o funcție, într-un post. **7** (D. oameni) Introdus într-un grup, într-o categorie socială, superioară. **8** (D. oameni) Situat pe o anumită poziție, prin luarea unei anumite atitudini. **9** (D. cuvinte, afirmații, ironii) Introdus într-o conversație la timpul sau locul potrivit. **10** (D. mingi, proiectile) Trimis către un punct determinat sau către un anumit jucător.

plasator, ~oare *smf* [At: NOM. PROF. 81 / Pl: *~i, ~oare* / E: **plasa**[2] + *-tor*] **1** Persoană care conduce pe spectatori la locurile lor în sălile de spectacol. **2** Persoană care, în schimbul unei sume de bani, distribuie mărfuri, bunuri etc.

plasă[1] *sf* [At: (a. 1802) DOC. EC. 68 / V: (reg) **pleasă** / Pl: (**1-14**) *~se*, (**15**) *plăși* / G-D: *~sei*, (rar) *plăsei* / E: slv **плаща**] **1** Împletitură din fire textile naturale, sintetice sau metalice, lucrată cu ochiuri și cu aspectul de pânză rară, folosită ca atare sau servind la confecționarea unor obiecte. **2** (Șîs *~ de pescuit*) Unealtă de pescuit confecționată dintr-o împletitură de fire de cânepă, iută, bumbac etc., lucrată cu ochiuri a căror dimensiune variază în funcție de mărimea peștelui care urmează a fi pescuit și, de obicei, fixată la ambele capete de câte un lemn gros, de care țin pescarii. **3** (Îlv) **A prinde** (**pe cineva**) **în ~** A înșela. **4** (Îal) A ademeni. **5** (Îal) A seduce. **6** (Îe) **A cădea în ~** A intra într-o încurcătură. **7** (Îac) A cădea în cursă. **8** (Îae; șîe **a lua ~** sau **o ~**) A fi înșelat. **9** (La unele jocuri sportive; îe) **A se afla în ~sa cuiva** A se afla imediat în spatele unui adversar așteptând momentul prielnic pentru a ataca și a-l depăși. **10** Cursă de prins păsări, animale etc., alcătuită dintr-o împletitură de sfoară, sârmă etc. **11** Fileu de sfoară sau sârmă groasă, pe care se așază bagajele mai mici în tren, autobuz etc. **12** Rețea de frânghie groasă, sârmă etc., care îngrădește porțiunea din spatele porții, la jocurile de fotbal, de handbal, polo, hochei etc. pentru a opri mingea, pucul etc. și a pune în evidență marcarea punctului. **13** Împletitură de frânghie, prinsă la partea inferioară a coșului de baschet, prin care mingea cade după marcarea încercării. **14** Împletitură de sfoară sau de alte materiale, de formă dreptunghiulară, bine întinsă și fixată între doi stâlpi, între două suporturi etc., care desparte în două terenul de joc la volei, tenis etc. Si: *fileu*. **15** Săculeț de mână, de obicei împletit, în care se cară diferite obiecte. **16** Împletitură cu ochiuri rare de sfoară, sârmă etc., din care se fac îngrădituri, cuști etc. **17** Cutie făcută din sfoară împletită, folosită pentru prinderea suveicilor la războiul de țesut Si: *paravan*. **18** (Îs) *~sa ițelor* Element al războiului de țesut țărănesc, format din cocleți paraleli și verticali, prin ochiurile cărora trec, în general, unul sau două fire de urzeală. **19** (Pan) Ansamblu de fire cu aspect de pânză produse prin secretarea de către glandele sericigene ale păianjenului a unui lichid vâscos care se solidifică în prezența aerului Si: *pânză*. **20** (Pop) Împletitură de nuiele, scânduri etc. din care se fac garduri. **21** (Pop; pex) Gard făcut din plasă. **22** Porțiune dintr-un gard cuprinsă între doi stâlpi. **23** (Reg) Staul pentru oi. **24** (Reg) Loc dinaintea strungii, unde se odihnesc oile după muls. **25** (Reg) Colibă în care dorm ciobanii noaptea. **26** (Reg) Versant al acoperișului casei sau al unui adăpost. **27** (Reg) Șiță împreună cu leaturile și căpriorii acoperișului. **28** Streașină la acoperișul casei. **29** (Înv) Porțiune de teren arabil aflată în proprietatea unei singure persoane sau care se cuvenea unui proprietar. **30** (Reg) Porțiune de pădure pe care o taie o echipă de lucrători forestieri. **31** Subdiviziune a unui județ, în vechea organizare administrativă a țării, condusă de un pretor. **32** Parte dintr-o moșie în evul mediu, în Țara Românească, cuvenită unui proprietar. **33** (Reg) Porțiune din cursul unei ape de munte unde apa e domoală și pe care pot merge plutele. **34** (Îvr) Lamă de metal. **35** (Reg) Tăiș de cuțit. **36** (Îrg) Mâner al unui cuțit. **37** (Reg) Plaz[1] (**1**). **38** (Reg) Talpă la sanie.

plasă[2] *sf* [At: MAIOR. IST. 70/3 / Pl: *~se*, (îrg) *plăși*, (reg) *plese* / E: ngr **πλάσι**] **1** (Trs; înv) Fel. **2** (Trs; înv) Categorie. **3** (Trs; înv) Clasă. **4** (Trs) Fel de mâncare care se servește la masă. **5** (Gmt; înv) Latură.

plasă[3] *sf* vz **plăsea**

plască *sf* vz **plască**[1]

plasche *sf* vz *plașcă[1]*
plasemânt *sn* vz *plasament*
-plasie *ec* vz *-plazie*
-plasm [At: DN[3] / E: fr ***-plasma***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) plasmă. **3** De plasmă.
plasma- [At: DN[3] / V: ***plasmo-*** / E: fr ***plasma-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) plasmă. **3** De plasmă.
plasmagenă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***plasmagène***] (Blg) Genă din citoplasmă.
plasmalemă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~me* / E: fr ***plasmalemma***] Peliculă fină, semipermeabilă, a protoplasmei, care se află sub membrana celulozică și care reglează schimburile dintre celule și mediu.
plasmaterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***plasmothérapie***] Folosire terapeutică a plasmei[2] (**1**).
plasmatic, ~ă *a* [At: BABEȘ, O. A. I, 342 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***plasmatique***] **1-4** Care se referă la plasmă[2] (**1-4**). **5-8** Care aparține plasmei[2] (**1-4**).
plasmatron *sn* vz *plasmotron*
plasmă[1] *sf* [At: CANTEMIR, ap. GÁLDI, M. PHAN. 230 / Pl: (rar) *plăsmuri* / E: ngr ***πλάσμα,*** lat ***plasma***] (Înv) Plăsmuire (**3**).
plasmă[2] *sf* [At: MARINESCU, P. A. 55 / Pl: *~me* / E: lat ***plasma,*** fr ***plasma***] **1** Produs lichid intercelular format din apă, săruri minerale, glucide, lipide, protide etc., care se găsește în sânge, limfă și mușchi. **2** (Blg; îs) ~ *germinativa* Germen. **3** Substanță într-o stare de agregare asemănătoare celei gazoase, formată din electroni, ioni pozitivi și particule neutre, care se găsesc într-o continuă mișcare dezordonată. **4** (Rar) Pastă sau material moale, ușor de frământat și de modelat.
plasmidă *sf* [At: DEX – S / Pl: *~de* / E: cf fr *plasmine*] (Blg) Formație de acid dezoxiribonucleic prezentă în citoplasma celulelor, larg folosită în ingineria genetică sau în clonare.
plasmo- *ec* vz *plasm[2]-*
plasmochimic, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plasmochimie***] **1** Care aparține plasmochimiei. **2** Referitor la plasmochimie.
plasmochimie *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***plasmo-chimie***] Ramură a chimiei care studiază reacțiile chimice ale plasmei[2] (**3**).
plasmochină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***plasmochine***] Substanță medicamentoasă de sinteză, utilizată în tratamentul malariei.
plasmocit *sn* [At: DEX – S / Pl: *~e* / E: fr ***plasmocyte***] (Blg) Celulă cu rol important în mecanismul de apărare a organismului față de agenții infecțioși sau nocivi.
plasmodesme *sfp* [At: ENC. AGR. / E: fr ***plasmodesmes***] (Bot) Firișoare microscopice de protoplasmă care străbat prin porii membranelor dintre două celule vecine și care ușurează schimburile de substanțe dintre aceste celule.
plast *sn* vz *plastă[1]*
plasmodie *sf* vz *plasmodiu*
plasmodiu *sn* [At: DEX / V: *~ie sf* / P: *~diu* / Pl: *~ii* / E: fr, lat ***plasmodium***] **1** Masă plasmatică cu mai multe nuclee care nu are ca înveliș decât o membrană albuminoidă. **2** Hematozoar al paludismului.
plasmoliză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***plasmolyse***] (Blg) Micșorare a volumului unei celule prin pierderea apei din țesutul vegetal viu pus într-o soluție concentrată.
plasmometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***plasmométrie***] Măsurare a micșorării volumului unei celule în timpul plasmolizei.
plasmon *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: ger ***Plasmon,*** fr ***plasmon***] Particulă fictivă cu ajutorul căreia este descrisă mișcarea de ansamblu a purtătorilor de sarcină, electroni sau ioni, dintr-o plasmă.
plasmoragie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***plasmorrhagie***] Pierdere de plasmă din circuitul sanguin, ca de exemplu în cazul unor arsuri.
plasmoterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***plasmothérapie***] Folosire în scop terapeutic a substanței protoplasmatice.
plasmotron *sn* [At: DEX / V: ***~mat~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***plasmotron***] Generator de plasmă[2] (**3**) care, dezvoltând temperaturi foarte mari, este folosit pentru tăierea rapidă a metalelor, sudări etc.
plasmozom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***plasmosome***] Corpuscul sferic din nucleul celular.
plast[1] *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***plaste***] (Blg) Organit al celulelor vegetale, încărcat cu diverse substanțe nutritive sau pigmenți.
plast[2] *sn* vz *plastă[1]*
-plast[3] [At: DN[3] / E: fr ***-plaste***] Element secund de compunere savantă, cu semnificația: **1** Modelat. **2** Format. **3** Contrafăcut.
plastă[1] *sf* [At: I. IONESCU, M. 549 / V: (reg) ***plas*** *sn*, (reg) ***plast*** *sn*, ***~tră, plaștie*** (Pl: *~ii*) / Pl: *~te*, (reg) *plăști* / E: bg ***пласт***, srb ***plast***] **1** (Pop) Claie sau căpiță de fân, de cereale, a cărei mărime variază după regiuni. **2** (Reg) Fiecare dintre bețele dinăuntrul unui stup de nuiele, de papură etc. care servesc la susținerea fagurilor.
plastă[2] *sf* [At: PAMFILE, DUȘM. 262 / E: ngr ***πλάστης***] (Reg; în superstiții) **1** Arătare. **2** Fantomă.
plastbeton *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: ***plast[1]*** + ***beton***] Beton în care se folosesc drept lianți mase plastice.
plasti- *ec* vz *plasto-*
plastic[1] *sns* [At: DLR / E: eg. fr ***plastic***] Masă de exploziv fabricată cu un amestec de cauciuc sintetic și un plastifiant.
plastic[2], ~ă [At: DRLU / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***plasticus,*** fr ***plastique***] **1** *a* (D. unele materiale solide) Căruia i se poate da, prin modelare, forma dorită Si: *flexibil, maleabil*. **2** *a* Care poate fi ușor deformat fără a crăpa sau a se sfărâma. **3-4** *sn, a* (Șîs *masă ~ă* sau *material ~*) (Produs sintetic macromolecular de natură organică, anorganică sau mixtă) care se poate prelucra ușor sub acțiunea presiunii și temperaturii și transforma în diferite obiecte. **5** *a* (Îs) *Deformație ~ă* Deformație a unui material sub acțiunea unei solicitări peste limita lui de elasticitate, care crește chiar dacă solicitarea rămâne constantă. **6** *a* (D. obiecte) Care este făcut, realizat sau reprodus după un anumit model, prin modelarea unor materiale. **7-8** *a* Care se referă la sculptură sau la pictură. **9-10** *a* Care aparține sculpturii sau picturii. **11-12** *a* Care se ocupă cu sculptura sau pictura. **13-14** *a* Care este asemănător cu o sculptură sau cu o pictură. **15-16** *a* Care sugerează o sculptură sau o pictură Vz *pictural, sculptural*. **17-18** *sf, a* (Mpl; șîs *arte ~e*) (Artă) care are drept scop reproducerea formelor prin modelarea unor materiale, prin culori etc. **19-20** *sm, a* (Mai ales șîs *artist ~*, rar *sm*) (Artist) care activează în domeniul artelor plastice (**18**) Si: *plastician*. **21** *a* (D. realizări muzicale, literare) Care are o deosebită putere de evocare a realității Si: *evocator, expresiv, sugestiv, viu*. **22** (Îs) *Chirurgie ~ă* Ramură a chirurgiei care se ocupă cu îndreptarea deformărilor congenitale sau accidentale ale trupului, în special ale feței. **23** *a* (Îvr) Care este susceptibil de a intra în consistența țesuturilor vii. **24** *sf* Tehnică a executării unor obiecte de artă prin modelarea de substanțe maleabile. **25** *sf* Tehnică și artă de a sculpta, a picta, a desena, a grava etc. **26** *sf* Domeniu al artelor plastice (**18**). **27** *sf* Ansamblu al calităților de volum și de aspect exterior ale unei lucrări de arhitectură, de urbanistică etc. **28** *sf* Parte din studiul unei opere de artă care se ocupă cu raportul armonios al volumelor și al reliefului.
plastician, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***plasticien***] Artist plastic (**20**).
plasticitate *sf* [At: AGRONOMIA (1859), 187/16 / Pl: *~tăți* / E: fr ***plasticité***] **1** Proprietate a unui material consistent de a se modela ușor prin apăsare. **2** Proprietate a unor materii prime ceramice de a forma cu apa o pastă care își menține coeziunea după ce a fost frământată și uscată. **3** Însușire a unei opere de artă, a stilului, a unei expresii, a unui cuvânt etc. de a evoca ceva în mod viu, sugestiv. **4** (Spc) Proprietate a materiei vii de a se adapta la mediu.
plasticiza *vt* [At: GHEREA, ST. CR. I, 204 / Pzi: *~zez* / E: ***plastic[2]*** + *-iza*] **1** A face ca un material să devină plastic[2] (**1**), pentru a putea fi modelat. **2** A exprima ceva prin imagini plastice, expresive, evocatoare. **3** A reda realitatea în mod sugestiv.

plasticizant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: ***plasticiza*** + *-ant*] **1-2** Care plasticizează (**2-3**).

plasticizare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 317 / Pl: *~zări* / E: ***plasticiza***] **1** Aducere a unui material în stare plastică (**1**) pentru a putea fi modelat. **2** Exprimare a unui lucru prin imagini plastice[2], expresive, evocatoare. **3** Redare sugestivă a realității.

plastidă *sf* [At: RALEA, S. T. II, 86 / Pl: *~de* / E: fr ***plastide***] (Mpl) Constituent celular caracteristic mai ales plantelor superioare, cu rol important în procesele biochimice și de sinteză.

plastidom *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: fr ***plastidome***] (Bot) Totalitate a plastidelor incluse în citoplasma celulei.

plastie[1] *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***plastie***] Intervenție chirurgicală prin care se înlocuiește o porțiune de țesut cu un alt țesut, luat, de obicei, de la același individ, în scopul corectării unui defect anatomic.

-plastie[2] [At: DN[3] / E: fr ***-plastie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Grefă. **2-3** (Referitor la) plastic.

plastifia *vt* [At: DLR / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***plastifier***] A trata cu un plastifiant.

plastifiant *sm* [At: NOM. MIN. II, 210 / P: *~fi-ant* / Pl: *~nți* / E: fr ***plastifiant***] Substanță care are proprietatea de a mări plasticitatea, elasticitatea și ductilitatea unor materiale cu care este amestecată.

plastifiat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plastifia***] Tratat cu un plastifiant.

plastifiere *sf* [At: LTR[2] / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***plastifia***] Tratare cu un plastifiant.

plastilină *sf* [At: ANGHEL, PR. 40 / V: (reg) ***pas~*** / Pl: *~ne* / E: ger ***Plastilin***, it ***plastilina***] Material plastic[2] ușor maleabil, constând dintr-un amestec de caolin, substanțe grase, rășini naturale sau sintetice și diverși pigmenți, folosit la lucrări de modelare de mici dimensiuni.

plasto- [At: DN[3] / V: ***plasti-*** / E: fr ***plasto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Modelat. **2** Format. **3** Contrafăcut.

plastograf, ~ă [At: (a. 1738) GÁLDI, M. PHAN. 230 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr **πλαστόγραφος**] **1** *s* (Înv) Document, act, text, etc. falsificat Si: *plastografie*. **2** *smf* (Fam; prt) Persoană care falsifică documente, dându-le drept autentice Si: *falsificator*.

plastografia *vt* [At: CALENDAR (1858), 117/8 / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: ***plastografie***] (Fam; prt) A falsifica documente sau semnături pe documente Vz *a contraface, a plăsmui*.

plastografiare *sf* vz ***plastografiere***

plastografic, ~ă *a* [At: ASACHI, P. XV / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plastografie***] (Înv) **1** Care aparține plastografiei (**1**). **2** Referitor la plastografie (**1**). **3** Falsificat.

plastografie *sf* [At: (a. 1792) GÁLDI, M. PHAN. 230 / Pl: *~ii* / E: ngr **πλαστογραφία**] (Fam; prt) **1** Falsificare a unui document sau a semnăturii cuiva pe un document. **2** (Ccr) Document, act, text etc. falsificat Si: (înv) *plastograf*.

plastografiere *sf* [At: SFC IV, 284 / V: (rar) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***plastografia***] (Fam; prt) Falsificare a unui document sau a semnăturii cuiva pe documente.

plastomer *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***plastomère***] Produs macromolecular care, în anumite condiții de temperatură, poate suferi deformații permanente.

plastometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***plastomètre***] **1** Aparat pentru determinarea plasticității corpurilor. **2** Aparat pentru determinarea calității glutenului umed.

plaston *sn* vz ***plastron***

plastor *sm* vz ***plasture***

plastoră *sf* vz ***plasture***

plastore[1] *sm* vz ***plastură[1]***

plastore[2] *sm* vz ***plasture***

plastră[1] *sf* vz ***plastă[1]***

plastră[2] *sf* vz ***plasture***

plastron *sn* [At: SLAVICI, N. II, 278 / V: (rar) ***~ton*** / Pl: *~oane* / E: fr ***plastron***] **1** (Înv) Cravată lată care acoperea pieptul. **2** Parte din față, apretată, detașabilă, a unei cămăși bărbătești. **3** Parte din față detașabilă a unei bluze, rochii, care constituie o garnitură. **4** Bucată de piele, căptușită, cu care își acoperă pieptul jucătorii de scrimă. **5** (Înv) Parte din față a unei platoșe.

plastrona *vi* [At: C. PETRESCU, C. V. 244 / Pzi: *~nez* / E: fr ***plastronner***] (Frr) **1** A se făli. **2** A face pe grozavul Si: *a poza*.

plastru *sn* vz ***plasture***

plastur *sm* vz ***plasture***

plasturaș *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***plasture*** + *-aș*] **1-6** (Rar; șhp) Plasture (**1-3**) (mic).

plastură[1] *sf* [At: VICIU, S. GL. / V: ***~tore*** *sm* / Pl: *~ri* / E: ***plastă***] (Reg) Grămadă de fân care se poate încărca într-un car.

plastură[2] *sf* vz ***plasture***

plasture *sm* [At: BIBLIA (1688), 475[2]/57 / V: ***plastur*** (Pl: *~e*) *sn*, ***plastore***, (îrg) ***blastor, blastru, blastur*** (Pl: *~e*) *sn*, (înv) ***plastură*** *sf*, ***plastor*** (Pl: *~e*) *sn*, ***plastoră*** *sf* (Pl: *~re*), ***plastră*** *sf*, ***plastru*** (Pl: *~ture*) *sn*, ***plaștură*** (Pl: *~re*) *sf*, ***pleaster, pleastru, pleastur, pflasture, bleastor, bleastru, bleastur*** (Pl: *~e*) *sn*, ***flastrom***, (reg) ***pleasture*** / Pl: *~ri*, (rar, *sn*) ~ / E: ngr **μπλάστρι**, lat ***plastrum***, ger ***Plaster***] **1** (Îvp) Pastă medicinală care se aplică pe o parte bolnavă a corpului. **2** Pansament pe care se întinde plasturele (**1**), pentru a fi aplicate pe corp Si: *cataplasmă*. **3** Fâșie îngustă de pânză pe care s-a întins o pastă medicinală densă și lipicioasă, care se aplică pe o rană pentru a o feri de infecție sau cu care se fixează un pansament Si: *emplastru*. **4** (Înv; îf *plastru*) Ghips.

plașcă[1] *sf* [At: PSALT. 37 / V: ***~ască, ~asche, pleascǎ, pleașcă, pălască, păla$~*** / Pl: *plăști, ~ște, ~sce, plășci, plești* / G-D: (rar) *plăștii* / E: slv **плащь**] **1** (Înv) Pelerină lungă Si: *hlamidă, mantie*. **2** (Înv) Veșmânt lung. **3** (Îvr) Platoșă. **4** (Reg) Plasă de pescuit, asemănătoare prostovolului, cu care se pescuiește de obicei în apele de munte. **5** (Reg; pgn) Prostovol. **6** (Buc) Bandaj. **7** (Reg) Acoperiș al casei. **8** (Reg) Loc în care se păstrează nutrețul pentru vite. **9** (Reg) Obiect care servește la susținerea fagurilor. **10** (Îdt) Praștie (**2**) de aruncat pietre. **11** (Bot; reg) Crețișoară (*Alchemilla vulgaris*). **12** (Bot; îc) **~ca-ciobanului** Pungulița (*Thlaspi arvense*).

plașcă[2] *sf* [At: HERODOT (1645), 461 / Pl: *plășci, ~șce* / E: slv **плаща**] (Înv) **1** Răsplată. **2** Dar.

plașcă[3] *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Trompetă.

plașcă[4] *sf* vz ***pleașcă[1]***

plaști *smp* vz ***plaz[1]***

plaștie *sf* vz ***plastă[1]***

plaștură *sf* vz ***plasture***

plat[1] *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: ger ***Platte***] **1** (Trs) Sobă de gătit. **2** (Prc) Plită la soba de gătit. **3** (Reg) Vagon platformă cu care se transportă lemne de foc pe căile ferate forestiere.

plat[2], ~ă [At: IC. LUM. (1841), 389[1]/18 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***plat***, ger ***platt***] **1** *a* (D. obiecte) Care are o suprafață plană, netedă. **2** *a* Care nu este bombat. **3** *a* Al cărui fund este plan. **4** *a* (Pex) Al cărui fund este puțin adânc. **5** *a* (D. terenuri) Întins. **6** *a* (Îs) *Picior ~* Platfus. **7** *av* Vertical. **8** *av* Drept. **9** *a* (Fig; d. producții literare, artistice, stil etc.) Lipsit de expresie, de culoare Si: *banal, fad*. **10** *a* (D. mediul înconjurător, modul de viață etc.) Mediocru. **11** *a* (D. mediul înconjurător, modul de viață etc.) Lipsit de variație Si: *monoton*. **12** *a* (D. oameni) Fără personalitate. **13** *a* (D. oameni) Fără valoare. **14** *a* (D. oameni) Neinteresant. **15** *a* (D. oameni) Fără imaginație Si: *îngust*. **16** *a* (Pex; d. oameni) Prost. **17** *a* (Spt; d. alergări atletice, de obicei urmat de determinări care indică distanța) Care se desfășoară pe un teren neted, special amenajat.

platagea *sf* vz ***pătlagea***

platagică *sf* vz ***pătlagea***

plataginǎ *sf* vz ***pătlagică***

platan[1] *sm* [At: CANTEMIR, IST. 119 / V: (îrg) ***~ă*** *sf*, (înv) ***~ant~*** (Pl: *~uri*) *sn*, (reg) ***plată*** *sf* / A și: (înv) *platan* / Pl: *~i* / E: lat ***platanus***, ngr **πλάτανος**, fr ***platane***] (Bot) **1** Gen de arbori exotici cu scoarța trunchiului

exfoliată, lăsând vizibilă scoarța internă, netedă și gălbuie, cu frunze lungi peţiolate, palmat-lobate, cultivaţi ca plante ornamentale (*Platanus*). **2** (Pex) Arbore care face parte din genul platan (**1**). **3** (Reg) Cenuşar (*Ailanthus altissima*).

platan² *sn* [At: PONI, F. 39 / Pl: *~e* / E: cf ger *Platte(n)*, fr *plateau*] **1** Fiecare dintre cele două suporturi plane ale unei balanţe, pe care se aşază obiectul de cântărit sau greutăţile Si: *taler*. **2** (Pop) Vas în care se duce mâncare la câmp.

platană *sf* vz ***platan¹***

platangină *sf* vz ***pătlagină***

platarniță *sf* vz ***pătlagină***

plată¹ *sf* [At: PSALT. HUR. 46ʳ/23 / Pl: *plăți*, (înv) *~te* / E: ***plăti***] **1** Ceea ce se plăteşte cuiva pentru munca depusă, pentru prestarea unui serviciu etc. Vz *leafă, remunerare, remuneraţie, retribuţie, salariu, simbrie*. **2** (Îvp) Preţ. **3** Sumă de bani care se dă drept contravaloare a unui obiect obţinut sau cumpărat, a folosinţei unui lucru, pentru achitarea unei datorii etc. **4** (Spc) Chirie, taxă pentru folosirea unui lucru. **5-6** (Îe) **A fi bun** (sau **rău**) **de ~** A (nu)-şi onora la timp datoriile. **7-8** (Îrg: îe) **A-şi face** sau **a i se face cuiva ~** A se despăgubi sau a fi despăgubit. **9** Răsplată morală cu care cineva este recompensat pentru faptele sale bune Si: (înv) *plătire* (**8**). **10** Pedeapsă care se dă cuiva pentru faptele sale rele Si: (înv) *plătire* (**9**). **11** (Înv; îlv) **A face ~** A răsplăti. **12** (Înv; îal) A pedepsi. **13** (Îlv) **A-şi lua ~ta** (sau **~**) A fi pedepsit. **14** (Îe) **A lăsa** (sau, rar, **a da, a părăsi pe cineva**) **în ~ta Domnului** (sau **a lui Dumnezeu, a sfântului**) A nu se mai ocupa de cineva, lăsându-l în voia soartei. **15** (Îe) **A se duce** (sau **a pleca, a merge** etc.) **în ~ta Domnului** (sau **a lui Dumnezeu**) A se duce sau a pleca, a merge etc. unde-i place sau unde vrea. **16** Achitare a unei sume de bani datorate. **17** (Art.) Cuvânt cu care este chemat cel care primeşte banii pentru consumaţie într-un local. **18** (Art.) Cuvânt cu care cineva cere să i se plătească pentru un serviciu.

plată² *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bucată de slănină.

plată³ *sf* vz ***platan¹***

platbanc *s* [At: A V, 33 / Pl: nct / E: ger ***Plattbank***(hobel)] (Mol) Rindea cu care se fac canturi şi tăblii la uşi.

platbandă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 96 / S şi: *plat-bandă* / Pl: *~de* / E: fr ***plate-bande***] **1** Fâşie îngustă de teren plantată cu iarbă, cu flori sau arbuşti. **2** (Aht) Ciubuc lat şi neted. **3** (Teh) Semifabricat de oţel obţinut prin laminare, având secţiunea dreptunghiulară. **4** Traversă orizontală din piatră. **5** Mulură plată, netedă sau mai puţin proeminentă. **6** Arhitravă formând o bandă fără ornamente.

platcă¹ *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***plapcă, pleapcă, preatcă*** / Pl: *plătci* / E: bg ***плaтка***] Partea de sus a unei cămăşi bărbăteşti, a unei bluze, a unei rochii etc., croită separat şi de care se prinde gulerul.

platcă² *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 367 / Pl: ? / E: pn ***platka***] (Înv) **1** (Îe) **A pune** (sau **a face pe cineva**) **~** A face pe cineva să piardă la jocul de cărţi. **2** (Îae) A păcăli pe cineva. **3** (Îlv) **A pune (pe cineva) ~ peste ~** A înşela. **4** (Îal) A distruge. **5** (Îe) **A intra** (sau **a fi**) **~** A pierde la jocul de cărţi. **6** (Îe) **A intra în ~** (sau **a fi de ~**) A fi obligat să plătească o datorie. **7** (Îae) A rămâne dator. **8** (Îe) **A rămâne ~** A rămâne de ruşine. **9** (Îae) A se face de râs.

platcă³ *sf* vz ***placă***

platelaj *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***platelage***] **1** Element de construcţie al unui pod, executat din metal, din lemn, din beton etc., care susţine direct calea podului şi transmite greutatea acesteia şi încărcările mobile la grinzile podului. **2** Planşeu al unei şarpante.

platelmint *sm* [At: DEX / Pl: *~nți* / E: fr ***plathelminthes***] **1** (Lpl) Încrengătură de viermi cu corpul plat şi alungit. **2** (Şls) Vierme care face parte din încrengătura platelminţilor (**1**).

plateresc, ~ească *sn, a* [At: DN³ / Pl: *~eşti* / E: fr ***plateresque***] **1-2** (Şîs *stil ~*) (Stil arhitectonic caracteristic Renaşterii spaniole) ale cărui ornamente imită pe cele de orfevrărie.

platformare *sf* [At: DN³ / Pl: *~mări* / E: nct] (Teh) Procedeu de reformare catalitică a benzinelor.

platformă *sf* [At: MO (1860), 71/12 / Pl: *~me* / E: fr ***plate-forme***] **1** Suprafaţă de teren plană, orizontală, amenajată în vederea folosirii în diverse scopuri Si: *platou* (**2**). **2** (Pex) Construcţie plană, orizontală, amenajată pe o platformă (**1**). **3** Suprafaţă orizontală plană a unui vehicul, a unui aparat de ridicat etc. pe care se încarcă mărfuri, vite etc. **4** (Îs) ~ *de lansare* Suport plan, orizontal, de pe care rachetele teleghidate decolează vertical. **5** (Îs) ~ *spaţială* Satelit artificial de mari dimensiuni, constituind o bază permanentă pentru cercetarea spaţiului cosmic şi pentru lansarea navelor interplanetare. **6** (Îs) ~ *de foraj marin* Platformă (**3**) pe care se află instalaţii de forare a puţurilor pentru extragerea petrolului de pe fundul mării. **7** Formă de relief plană, situată la o altitudine oarecare Vz *platou*. **8** (Glg) Unitate structurală veche a scoarţei pământului, cu fundamentul cutat, peste care sunt depuse depozite sedimentare aproape orizontale. **9** (Îs) ~ *continentală* Regiune a fundului bazinelor oceanice cuprinsă între linia de ţărm şi coasta continentală. **10** Element de construcţie al unei clădiri cu o suprafaţă plană Vz *terasă*. **11** Palier¹ al unei scări. **12** Acoperiş al unei clădiri, în formă de terasă. **13** (Pex) Camion deschis, fără pereţi şi fără acoperiş, utilizat pentru transporturi. **14** (Îc) **Vagon-~** Vagon prevăzut cu o platformă (**3**) de mari dimensiuni. **15** Parte a unui tramvai, autobuz, vagon de cale ferată, orizontală şi plană mai înălţată sau mai coborâtă faţă de rest, situată la cele două capete ale vehiculului, unde pasagerii stau în picioare. **16** Loc de pe locomotivă unde stă mecanicul. **17** Construcţie sau suprafaţă de teren plană amenajată pentru efectuarea unor lucrări cu caracter tehnic, pentru instalarea unui utilaj, pentru verificarea unor maşini şi aparate, pentru depozitarea unor materiale etc. **18** (Spt) Instalaţie prevăzută cu o suprafaţă plană şi orizontală, rigidă, de 2-6 m lungime, acoperită cu un strat antiderapant, de pe care se execută sărituri în apă. **19** (Fig) Program ideologic, de activitate sau de revendicări politice al unui partid, al unei grupări, al unui om politic etc. **20** (Rar) Obiect, probleme, nivel, punct de vedere al unei discuţii.

platfus *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: ger ***Plattfuss***] Malformaţie congenitală a piciorului la care talpa este prea puţin scobită Si: *platipodie*.

platică *sf* vz ***plătică³***

platicefalie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***platycéphalie***] Diformitate care constă în turtirea cutiei craniene.

platie *sf* vz ***plachie¹***

platimerie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***platymérie***] Turtire anteroposterioară a femurului.

platin *sn* vz ***platină***

platina [At: CADE / Pzi: *~nez* / E: fr ***platiner***] **1** *vt* A acoperi obiecte metalice sau alte materiale cu un strat subţire de platină (**1**). **2-3** *vtr* (D. femei) A(-şi) decolora părul prin mijloace chimice, dându-i o nuanţă de blond foarte deschis.

platinare *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~nări* / E: ***platina***] **1** Acoperire a metalelor sau a altor materiale cu un strat subţire de platină (**1**). **2** Decolorare a părului prin mijloace chimice, obţinându-se astfel o nuanţă de blond foarte deschis.

platinat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, A. 460 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***platina*** cf fr *platiné*] **1** (D. metale sau alte materiale) Acoperit cu un strat subţire de platină (**1**). **2** (Pex; d. obiecte) De platină (**1**). **3** (D. păr) Care este blond foarte deschis, cu luciu ca de platină (**1**). **4** (D. culoarea blondă) Foarte deschis, aproape alb. **5** (D. femei) Cu părul blond foarte deschis.

platină *sf* [At: LAZĂR, P. T. 52/24 / V: ***platin*** *sn* / A şi: (rar) *platină* / Pl: *~ne* / E: fr ***platine***] **1** Metal preţios, cu luciu caracteristic, element chimic de culoare albă-cenuşie, dur, inoxidabil şi foarte rezistent la căldură, folosit la fabricarea unor aparate de laborator, instrumente de precizie, obiecte de valoare, în tehnica dentară etc. **2** (Îs) *Negru de ~* Platină (**1**) sub formă de pulbere, folosită în industrie. **3** Piese de maşini care altădată se fabricau din sau cu platină (**1**). **4** Piese de maşini care au luciul caracteristic platinei (**1**). **5** Laminat semifabricat plat, cu secţiune dreptunghiulară, cu dimensiuni mici, folosit ca materie primă la laminarea tablei subţiri.

platinic, ~ă *a* [At: LTR^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***platinique***] **1-2** Platinifer (**1-2**).

platinifer, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***platinifère***] (D. terenuri) **1** Care conține platină (**1**) Si: *platinic* (**1**), *platinos* (**1**). **2** (Pex) Care este bogat în platină (**1**) Si: *platinic* (**2**), *platinos* (**2**).

platinit *sn* [At: ENC. TEHN. I, 402 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: ? / E: fr ***platinite***, ger ***Platinit***] Aliaj de oțel cu o cantitate mare de nichel, având un coeficient de dilatație termică egal cu cel al platinei (**1**) și al sticlei, folosit la fabricarea electrozilor unor lămpi electrice, la unele piese de radio etc.

platinită *sf* vz ***platinit***

platinoid *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: fr ***platinoïde***, ger ***Platinoid***] Aliaj de cupru, nichel și zinc de culoarea platinei (**1**), care se folosește la fabricarea rezistențelor electrice sau ca înlocuitor al materialelor prețioase pentru obiecte de ornament.

platinos, ~oasă *a* [At: LTR^2 XII, 589 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***platineux***] **1-2** Platinifer (**1-2**).

platinotipie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***platinotypie***] Procedeu de imprimare fotografică bazat pe acțiunea luminii asupra sărurilor de platină (**1**).

platipodie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***platypodie***] (Med) Platfus.

platirin *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: eg ***platyrrhina***] (Zlg) **1-2** Platirinieni (**1-2**).

platirinie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***platyrhinie***] Diformitate caracterizată printr-un nas larg și plat.

platirinieni *smp* [At: DN^3 / Sg: *~ian* / E: fr ***platyrrhiens***] **1** Grup de maimuțe inferioare cu septul nazal lățit și turtit, cu coada prehensibilă și degete cu gheare, care trăiesc în America de Sud și Centrală Si: *platirine* (**1**). **2** (Șls) Maimuță din grupul platirienilor (**1**) Si: *platirin* (**2**).

platispondilie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***platyspondylie***] Diformitate congenitală caracterizată prin turtirea vertebrelor.

platitudine *sf* [At: HELIADE, O. II, 80 / Pl: *~ni* / E: fr ***platitude***] **1** Lipsă de expresivitate a unei creații artistice sau literare, a stilului etc. **2** Însușire a unui lucru de a fi banal, șters Si: *banalitate*. **3** Mediocritate. **4** (Ccr; mpl) Vorbă, idee, operă etc. banală. **5** (Frr) Slugărnicie. **6** (Frr) Josnicie.

platitudinist, ~ă *smf* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 557 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***platitudine*** + *-ist*] (Nob; prt) Persoană care manifestă mediocritate.

platiță *sf* vz ***plătiță***

platmă *sf* [At: CHEST. II, 226/114 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) **1** Element de construcție, la acoperișul unei case, constând din doi căpriori îmbinați. **2** Gheară de fier, la mașina de secerat, care oprește coasa să se ridice.

platnic, ~ă [At: (a. 1614) IORGA, C. I. II, 241 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plată***^{1} + *-nic*] **1** *a* (Înv; d. divinitate) Care răsplătește sau pedepsește pe cineva pentru faptele sale. **2** *s* (Înv) Dumnezeu, Iisus Hristos, considerați din punctul de vedere al felului cum răsplătesc faptele oamenilor. **3** *a* (Înv) Care este dator să răspundă din punct de vedere moral de faptele sale sau ale altcuiva. **4** *smf* (Înv) Datornic. **5** *a* (Îe) **A da (pe cineva) ~** A obliga pe cineva să plătească o datorie. **6** *a* (Îac) A declara dator. **7** *a* (Îe) **A se da ~** A se recunoaște dator. **8** (Îae) A fi de acord să plătească o datorie. **9-10** *smf, a* (Persoană, instituție etc.) care trebuie să plătească (în schimbul unei mărfuri, serviciu etc.) Si: *plătitor* (**3-4**). **11-12** *smf* (Îs) *Bun* (sau *rău*) ~ Persoană fizică sau juridică ce își plătește ușor și la timp (sau greu și cu întârziere) obligațiile bănești. **13-14** *smf, a* (Înv) (Persoană) care garantează pentru plata unei sume de bani Si: *garant*, (îvp) *chezaș*. **15** *a* (Înv) Plătibil (**2**).

platoneală *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: ***platoni*** + *-eală*] (Rar; îe) **A face ~** A iubi platonic (**2**).

platoner *sm* vz ***plutonier***

platoni *vi* [At: BUL. FIL. III, 186 / Pzi: *~nesc* / E: drr ***platonic***] (Rar) A iubi platonic (**4**).

platonian, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 206 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Platon*** + *-ian*] (Rar) **1-2** Platonic (**2, 3**).

platonic, ~ă [At: POTECA, F. 27/13 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***platonique***] **1-2** *smf, a* (Adept) al platonismului (**1**) Si: *platonician* (**1-2**), (rar) *platonian* (**1**), (înv) *platonicesc* (**1**). **3** *a* Privitor la platonism (**1**) Si: *platonician* (**3**), (rar) *platonian* (**2**), (înv) *platonicesc* (**2**). **4** *a* (D. sentimente) Care are un caracter ideal, pur Si: *neprihănit, spiritualizat*. **5** *a* (Îs) *Iubire ~ă* Sentiment între două persoane de sex opus care nu doresc satisfacerea imediată a dorințelor erotice. **6** *a* Care are un caracter teoretic și nu poate fi pus în practică. **7** *a* Care nu se poate realiza.

platonicesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, I. I. II, 324 / Pl: *~ești* / E: lat ***platonicus***, ngr **πλατωνικός**] (Înv) **1-2** Platonic (**2, 3**).

platonichie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: cf ngr *πλατύς*, „turtit", *ὄνυξ*, „unghie"] Afecțiune congenitală constând din turtirea unghiilor de la picioare.

platonician, ~ă *smf, a* [At: VLASIU, D. 79 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***platonicien***] **1-3** Platonic (**1-3**).

platonie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: nct] (Rar) Platonism (**2**).

platonism *sns* [At: POTECA, F. 31/10 / E: fr ***platonisme***] **1** Concepție filozofică idealist-obiectivă a lui Platon și a adepților săi, după care lumea ideilor ar fi singura realitate obiectivă, iar lumea materială o copie sensibilă și schimbătoare a celei dintâi. **2** Iubire platonică (**5**) Si: (rar) *platonie*. **3** (Rar) Caracter abstract, formal al unei acțiuni, a unei atitudini etc.

platoniza *vi* [At: BUL. FIL. III, 186 / Pzi: *~zez* / E: ***platonic***] (Rar) **1** A fi adept al platonismului (**1**). **2** A imita platonismul (**1**). **3** A urma platonismul (**1**).

platonizant, ~ă *a* [At: V. ROM. aprilie 1958, 95 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***platonisant***] (Rar) **1** Care aparține platonismului (**1**). **2** Privitor la platonism (**1**). **3** Inspirat din filozofia lui Platon. **4** Bazat pe filozofia lui Platon.

platoriță *sf* [At: LEXIC REG. II, 52 / A și: *platoriță* / Pl: *~țe* / E: cf *plată*^{2}] (Reg) **1** Scândură groasă, plană. **2** Fiecare dintre cele două jumătăți ale miezului de nucă.

platoșă *sf* [At: VARLAAM, C. 44 / V: (înv) ***~tușă*** / Pl: *~șe* / E: ns cf ger *Platte*] (Înv) Armură de zale, de fier, de piele etc., de forma unui piept, cu care se îmbrăcau oștenii în antichitate și în evul mediu spre a se apăra de loviturile dușmanilor Si: (îvr) *plașcă*^{1} (**3**) Vz *cuirasă, zale*.

platou *sn* [At: ISIS (1859), 49/1 / Pl: *~uri* / E: fr ***plateau***] **1** Podiș (**1**). **2** Platformă (**1**). **3** Câmp destinat pentru instrucție și exerciții militare. **4** Suprafață netedă situată pe o porțiune mai înălțată a unei formațiuni anatomice. **5** Dispozitiv de formă triunghiulară sau circulară, cu o față plană, pe care se fixează diferite piese în vederea prelucrării lor la o mașină-unealtă. **6** Semifabricat în formă de placă pentru laminarea tablei subțiri, neferoase. **7** Farfurie mare de porțelan, de metal etc., pe care se aduc unele mâncăruri sau prăjituri pentru a fi servite la masă. **8** (Șîs ~ *de filmare*) Încăpere special amenajată pentru filmare într-un studiou cinematografic, în care se execută filmări cu actori în decoruri adecvate, filmări combinate etc.

platoviță *sf* [At: PRAV. 91, 405 / A: nct / Pl: *~țe* / E: cf *plată*^{2}] (Înv) **1** Bucată. **2** Fâșie. **3** Șuviță.

platru *sn* [At: BREZOIANU, A. 18/7 / Pl: ? / E: fr ***plâtre***] (Frî) Soluție densă de ghips folosită pentru mulaje.

platușă *sf* vz ***platoșă***

plaț *sn* [At: AR (1830), 71/16 / V: ***pleaț*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Platz***, srb ***plac***] **1** (Reg) Loc pe care se poate construi o casă. **2** (Reg) Loc (împrejmuit) în jurul unei clădiri, gospodării, amenajări etc. Vz *curte, ogradă*. **3** (Reg) Grădină de zarzavat. **4** (Reg) Răscruce de drumuri. **5** (Reg) Piață. **6** (Trs; înv; asr) Rampă la galeria unui puț minier. **7** (Trs) Depozit de materiale, în special lemne, necesare construcțiilor miniere.

plațentă *sf* vz ***placentă***

plaur *sm* [At: ANTIPA, P. 198 / Pl: *~i* / E: sg refăcut după ***plavuri*** (pll *plav*^{1})] **1** Formație vegetală compactă, constituită dintr-o acumulare de rădăcini, rizomi de stuf și diverse elemente organice și minerale, care formează insule plutitoare la suprafața apei în Delta Dunării Si: (reg) *plav*^{1}, *prundoi*. **2** (Pex) Plavie (**1**).

plauzibil, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 52 / P: *pla-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plausible***] **1** Care pare a corespunde realității. **2** Care poate fi luat în considerație. **3** Care poate fi admis, crezut Si: *admisibil, verosimil*.

plauzibilitate *sfs* [At: DLR / P: *pla-u~* / E: fr ***plausibilité***] (Rar) Caracter a ceea ce poate fi crezut, admis Si: *verosimilitate*.

plav¹ *sn* [At: ANTIPA, P. 239 / Pl: *~uri* / E: rs, ucr **плав**] (Dob) Plaur (1).

plav², ~ă *a* [At: LIUBA – IANA, M. 115 / V: ***plăv*** / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***plav***] (Ban; d. boi) Care are părul de culoare albă sau albă-gălbuie.

plavais *sn* vz ***plaivaz***

plavască *sf* vz ***plevască***

plavă¹ *sf* [At: ANTIPA, F. I. 229 / Pl: *~ve* / E: bg **плава**] (Șîs ~ *de scrumbite*) Plasă de pescuit, plutitoare, făcută din ață subțire, folosită pe Dunăre la pescuitul scrumbiilor.

plavă² *sf* vz ***plavie***

plavăză *sf* vz ***pavăză***

plaveză *sf* vz ***pavăză***

plavie [At: PRAV. 39 / V: (reg) ***plaghie, plagie,*** (înv) ***plavă*** (Pl: *~ve*), ***plahie*** / Pl: *~ii*, (pop) *plăvii* / E: cf ucr, rs *плавня* „stufăriș", ucr *плавня* „luncă cu bălți"] **1** *sf* Insuliță plutitoare sau lipită de malul apei, formată din stuf, ierburi, rizomi, rădăcini de arbori, crengi etc. intrate în putrefacție si amestecate cu nămol Si: *plaur* (2), (reg) *cocioc, nacladă*. **2-3** *sf* (Reg; îe) **A (se) lăsa** sau **a (se) lungi ~** A (se) întinde la pământ. **4-5** *sf* (Îae) A (se) lungi pe toată suprafața. **6** *sf* (Îe) **A face (pe cineva** sau **ceva) ~** A doborî pe cineva la pământ. **7** *sf* (Îe) **A pluti** (sau **a merge**) **~** A aluneca pe suprafața unei ape. **8** *av* (Pe lângă verbe de mișcare) În cantitate mare. **9** *av* În număr mare. **10** *sf* (Îvr; îf *plavă*) Navă. **11** *sf* (Îvr; îf *plavă*) Corabie. **12** *sf* (Reg) Plută. **13** *sf* (Buc) Pădure doborâtă de vânt Si: (reg) *palancă¹, picatură*. **14** *sf* (Reg) Șir de trestii înfipte în pământ, din care își fac ciobanii adăpost. **15** *sf* (Mol) Limbă de foc Si: (reg) *plavină* (2).

plavină *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ne* / E: ns cf *plavie*] (Reg) **1** Cantitate de fân cât se ia o dată cu furca. **2** Plavie (**15**).

plavit, ~ă *a* vz ***plăvit***

plaviță *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 152 / A: nct / Pl: *~țe* / E: cf srb *plavica* „soi de grâu"] (Reg) **1** Nuia cu care se leagă snopul. **2** Lână de culoare albă.

plaviu *av* [At: ATILA, P. 75 / E: ***plavie***] (Rar) Domol așa cum plutește o plavie (1).

plavnă *sf* [At: CONTEMPORANUL, VI$_1$, 26 / V: *~nie* / Pl: *~ne* / E: rs, ucr **плавня**] (Reg) Loc mlăștinos acoperit cu stuf.

plavnie *sf* vz ***plavnă***

playa *sf* [At: DN³ / P: *pla-ia* / E: sp ***playa***] (Glg) Formă de relief care se formează la partea inferioară a pedimentului prin acumularea și împrăștierea materialelor transportate.

play-back *sn* [At: DN³ / P: *plei-bec* / Pl: *~uri* / E: eg ***play-back***] (Agm) **1** Desfășurare în sens invers a benzii de magnetofon. **2** Imprimare a vocii înainte de o emisiune la televizune, un concert etc. pentru a asigura o înregistrare corectă. **3** Sincronizare a unor grupări cinematografice sau de televiziune cu o bandă sonoră făcută la o masă de dublare.

play-boy *smi* [At: DN³ / P: *plei-boi* / E: eg ***play-boy***] (Agm) Bărbat care duce o viață de distracții în localuri de noapte, în societate etc. și care are succes la femei.

plaz¹ *sn* [At: ECONOMIA, 20/5 / V: (reg) ***plas*** (Pl și: *plăși, plași* sm), ***plasti*** *smp* / Pl: *~uri* / E: slv ****плазъ*** cf bg *плаз*, srb *plaz*] **1** Piesă de sprijin la plugul cu brăzdar, așezată în partea inferioară a trupiței și care servește la asigurarea stabilității plugului în timpul aratului Si: (reg) *bârsă, călcâi, nadă¹, piept, plasă* (**37**), *plughiță, pod¹, talpă*. **2** (Reg) Trupiță la plug. **3** (Mol) Bârsă la plug. **4** (Mol; Mar) Fier al plugului. **5** (Olt; Mun; mpl) Talpă la sanie. **6** (Mpl) Lemne groase care alcătuiesc patul sau trupul războiului de țesut Si: (reg) *butuci, craci, drugi, fofeze, grindeie, lemne, tălpi, tălpeți*.

plaz² *sn* [At: MOXA, 354/25 / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) Prezicere făcută de un oracol Si: *prevestire, profeție, prorocire*.

-plazie *sf* [At: DN³ / S și: *-plasie* / E: fr ***-plasie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: „Alterare de țesut".

plăcacios, ~oasă *a* vz ***plecăcios***

plăcea [At: CORESI, EV. 541 / V: ***place*** / Pzi: *plac* / E: ml ***placere***] **1** *vi* A se bucura în ochii cuiva de o impresie favorabilă, de prețuire, de simpatie. **2** *vi* A produce cuiva o impresie favorabilă, un sentiment de prețuire, de simpatie. **3** *vi* A simți un sentiment de delectare, de mulțumire, de satisfacție. **4** *vi* A produce cuiva un sentiment de delectare, de mulțumire, de satisfacție. **5** *vt* A agrea pe cineva sau ceva. **6** *vi* (Îe) **Știi că-mi placi (?)** sau **(știi că) mi-ai plăcut (?) (!)** etc. ori **asta-mi place!** Exprimă mirarea și dezaprobarea în fața unei propuneri, a unei afirmații etc. **7** *vi* A fi în asentimentul, pe voia cuiva. **8** *vi* A fi aprobat de cineva. **9** *vi* A corespunde cerințelor, dorințelor cuiva. **10** *vi* A prefera. **11** *vi* (Îe) **Îmi place să cred că...** Sper că... **12** *vi* (D. plante) A-i prii. **13** *vi* (Spc) A avea un sentiment de admirație, de plăcere, de simpatie, de iubire față de o persoană de sex opus. **14** *vi* A trezi un sentiment de admirație, de plăcere, de simpatie, de iubire față de o persoană de sex opus. **15** *vi* A atrage prin calitățile sale o persoană de sex opus. **16** *vi* A simți atracție față de o persoană de sex opus. **17** *vi* A crede de cuviință. **18** *vi* A vrea. **19** *vi* A pofti. **20** *vr* (Îvr) A se complăcea. **21** *i* (Trs; Mar; îf *placă*) Termen de politețe care se folosește pentru a invita o persoană să vină, să intre, să se așeze etc. Cf *pofti*. **22** *i* (Trs, Mar; îf *placă*) Termen de politețe care se folosește pentru a răspunde când nu s-a auzit sau nu s-a înțeles întrebarea Si: *ce?, cum?, mă rog?, aud?* (nrc) *poftiți?* **23** (Trs; Mar; îf *placă*) Termen de politețe folosit pentru a se adresa cuiva, cerându-i cu insistență îndeplinirea unui serviciu.

plăcere *sf* [At: CORESI, EV. 123 / Pl: *~ri* / E: ***placea***] **1** Stare afectivă fundamentală determinată de satisfacerea unor tendințe, a unor cerințe vitale. **2** Sentiment, senzație, stare de mulțumire, de bucurie, de încântare produse de ceva care satisface gustul sau dorința cuiva Si: *plac* (2). **3** Emoție produsă de un lucru agreabil. **4** (Ccr) Ceea ce produce plăcere (1). **5** (Îvr; îla) **Plin de ~** Plăcut. **6** (În formulele de politețe; îlav) **Cu ~** Bucuros! **7** (Îal) Formulă de răspuns la mulțumirile exprimate de cineva pentru un serviciu. **8** (Îal) Liniștit. **9** (Îlav) **Fără ~** Fără voie. **10** (Pex; îal) În silă. **11** (În formule de politețe; îe) **Fă-mi ~a...** Te rog... **12** (Mpl) Distracție. **13** (Mpl) Desfătare. **14** (Mpl) Veselie. **15** (Mpl) Voluptate. **16** (Îs) *Călătorie* (sau *navigație* etc.) *de ~* Călătorie, navigație etc. care se face în scop recreativ. **17** (Iuz; îs) *Tren de ~* Tren special pentru excursii. **18** (Cu diverse prepoziții) Dorință. **19** (Cu diverse prepoziții) Voință. **20** (Cu diverse prepoziții) Gust. **21** (Îvr; îlv) **A avea (pe cineva) la ~** A agrea. **22** (Îal) A aprecia. **23** (Îlav) **După** (sau **de**) **~** După voie. **24** (Îal) După gust.

plăchioi *smi* [At: I. CR. VI, 154 / E: ***plachie¹*** + *-oi*] (Reg) Om greoi.

plăcincioară *sf* vz ***plăcintioară***

plăcintar [At: (a. 1705) GCR I, 352/23 / Pl: (**1-2**) *~i*, (**3**) *~e* sn / E: ***plăcintă¹*** + *-ar*] **1** *sm* Persoană care face plăcinte¹ (1). **2** *sm* Persoană care vinde plăcinte (1). **3** *sn* (Reg) Sucitor pentru întins foi de aluat.

plăcintă¹ *sf* [At: HERODOT (1645), 166 / V: (reg) ***~te, ~tură*** / Pl: *~te*, (rar) *~nți*, (reg) *~turi* / E: ml ***placenta***] **1** (Udp „cu" sau „de" care indică natura umpluturii) Preparat de patiserie făcut din aluat în foi suprapuse și umplut cu brânză sau cu fructe, legume, carne etc. **2** (Reg; îs) *La ~te* Ospăț și datini care au loc la țară la casa mirelui, a doua zi după cununie Si: (reg) *uncrop*. **3** (Îe) **A găsi ~ta gata** A se folosi de munca altuia. **4** (Îae) A-i veni totul de-a gata. **5** (Îe) **A aștepta (pe cineva) cu ~te calde** A aștepta pe cineva cu mari pregătiri și cu deosebită plăcere. **6** (Îe) **A se vinde** (sau **a se căuta**) **ca ~ta caldă** A se vinde repede, fiind foarte căutat. **7-8** (Îe) **A-i veni** (sau **a-i pregăti**) **o ~** A(-i) veni sau a(-i) pregăti cuiva o surpriză neplăcută, un necaz etc. **9** (Îe) **A se pune** (sau **a se trânti, a se așeza** etc.) **ca o ~ (țigănească)** A se tolăni, a se lungi cât e de mare. **10** (Îe) **A număra foile la ~** A pierde vremea inutil. **11** (Îae) A-și face prea multe socoteli. **12** (Îae) A acorda o importanță exagerată amănuntelor. **13** (Îe) **A socoti câte foi intră în** (sau **într-o**) **~** A ține prea mult seama de toate amănuntele. **14** (Îe) **A sta ca o ~** A fi pasiv, comod. **15** (Îae) A fi nesimțit. **16** (Îe) **Ce-i ~, să-mi placă?** Replică glumeață dată cuiva care întreabă dacă îți place un om. **17** (Îe) **A face ~te** A face cerculețe pe suprafața apei, aruncând în ea pietricele plate. **18** (Fig; gmț) Bătaie dată

cu palma. **19** (Pan; irn) Hârtie oficială, cerere, memoriu etc. care se întinde pe prea multe pagini și care are, de obicei un conținut neplăcut. **20** (Reg) Aluat uns cu grăsime și rulat, prăjit sau copt. **21** (Reg) Turtă. **22** (Reg) Lipie. **23** (Trs) Gogoașă. **24** (Reg; șîs ~ *subțire*) Clătită. **25** (Bot; reg; îc) **~ta-vacii** Urechea-ursului (*Primula auricula*). **26** (Bot; îc) **~ta-porcului** Talpa-ursului (*Heracleum palmatum*). **27** (Reg) Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

plăcintă² *sf* vz ***placentă***

plăcintăresc, ~ească *a* [At: SCRIBAN. D. / Pl: *~ești* / E: ***plăcintar*** + *-esc*] **1-2** Care aparține plăcintarului **(1-2)**. **3-4** Privitor la plăcintar **(1-2)**. **5-6** De plăcintar **(1-2)**.

plăcintărește *av* [At: SCRIBAN. D. / E: ***plăcintar*** + *-ește*] (Rar) **1-2** Ca plăcintarii **(1-2)**. **3-4** În felul plăcintarilor **(1-2)**.

plăcintărie¹ *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***plăcintar*** + *-ie*] **1-2** Magazin unde (se prepară sau) se vând și se consumă plăcinte¹ **(1)** sau alte produse de patiserie Si: *patiserie*.

plăcintărie² *sf* [At: ALECSANDRI. T. / Pl: *~ii* / E: ***plăcintă¹*** + *-ărie*] (Rar; csc) Diverse sortimente de plăcinte **(1)**.

plăcinte *sf* vz ***plăcintă¹***

plăcintioară *sf* [At: I. BOTEZ. ȘC. 112 / V: (reg) ***~nci~*** / Pl: *~re* / E: ***plăcintă¹*** + *-ioară*] (Șhp) **1-2** Plăcințică **(1-2)**.

plăcintor *sn* [At: ARH. FOLK. I. 205 / Pl: *~oare* / E: ***plăcintă¹*** + *-tor*] **1** (Trs) Sucitor pentru întins foi de aluat. **2** (Reg) Bucată dreptunghiulară de lemn cu una dintre suprafețe brăzdată de șanțuri, cu care se calcă rufele de pânză groasă, înfășurate în prealabil pe un sul de lemn. **3** (Reg) Obiect de lemn, lung și dreptunghiular, cu suprafața ondulată, pe care se freacă rufele la spălat sau cu care se netezesc rufele de pânză groasă Si: (reg) *mangălău*.

plăcintucă *sf* [At: ARH. FOLK. I. 166 / Pl: *~uci* / E: ***plăcintă¹*** + *-ucă*] (Reg; șhp) **1-2** Plăcințică **(1-2)**.

plăcintură *sf* vz ***plăcintă¹***

plăcintuță *sf* [At: MARIAN. NA. 139 / Pl: *~țe* / E: fr ***plăcintă¹*** + *-uță*] (Reg; șhp) **1-2** Plăcințică **(1-2)**.

plăcințea *sf* [At: DLR / Pl: *~ele* / E: ***plăcintă*** + *-ea*] (Rar; șhp) **1-2** Plăcințică **(1-2)**.

plăcințică *sf* [At: ODOBESCU. S. III. 10 / Pl: *~ele* / E: ***plăcintă¹*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Plăcintă¹ **(1)** (mică) Si: (rar) *plăcintioara* **(1-2)**, *plăcințea* **(1-2)**, (reg) *plăcintuță* **(1-2)**, *plăcintucă* **(1-2)**. **3** (Bot; reg; lpl) Bulbuci (*Trollius europaeus*). **4** (Reg; lpl) Planta erbacee *Geum reptans*. **5** (Bot; îc) **~ca-vacii** Pătlagină **(1)** (*Plantago major*).

plăcița *sf* [At: VICIU. GL. / Pl: *~țe* / E: ***placă*** + *-ița*] (Reg) Suprafață mică de pământ de formă pătrată.

plăcut, ~ă *a* [At: (a. 1692) GCR I. 301/17 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***plăcea***] **1** Care produce o impresie favorabilă Si: (înv) *ogodit¹*, (reg) *omenos, pâșin*. **2** Care produce un sentiment de delectare, de mulțumire, de satisfacție. **3** Care este pe placul cuiva. **4** (Spc; d. oameni sau înfățișarea lor) Atrăgător. **5** (Spc; d. oameni sau înfățișarea lor) Simpatic. **6** Gustos. **7** Apetisant. **8** Care este pe voia, în asentimentul cuiva. **9** Care este pe gustul cuiva.

plăcuță *sf* [At: IOANOVICI. TEHN. 217 / Pl: *~țe* / E: ***placă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Placă **(1)** (mică).

plăgui *vtr* [At: MAIOR. IST. 4/12 / V: ***pleg~*** / Pzi: *~esc* / E: ***plagă¹*** + *-ui*] (Înv) **1-2** A (se) răni.

plăguit, ~ă *a* [At: MAIOR. IST. 4/16 / V: ***pleg~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plăgui***] (Înv) Rănit.

plăhit, ~ă *a* vz ***plăvit***

plăiaș *sm* vz ***plăieș***

plăibas *sn* vz ***plaivaz***

plăieș *sm* [At: (a. 1653) IORGA. S. D. V. 120 / V: (înv) ***plăiaș*** / P: *plă-ieș* / Pl: *~i* / E: ***plai¹*** + *-aș*] **1** Locuitor de la munte. **2** Persoană originară de la munte. **3** (Pex; reg) Pădurar. **4** (În evul mediu) Locuitor de la granița Țării Românești, însărcinat cu paza frontierei țării, în regiunile de munte Si: *străjer*. **5** (Înv; pex) Grănicer. **6** (Îrg) Administrator la curtea boierească. **7** (Îrg) Portar la o instituție. **8** (Ban; Buc) Om de serviciu la o instituție. **9** (Olt; csnp) Lăstun (*Apus apus*).

plăieșesc, ~ească *a* [At: (a. 1729) IORGA. S. D. V. 371 / V: (înv) *~ișe~* / P: *plă-ie~* / Pl: *~ești* / E: ***plăieș*** + *-esc*] **1-5** Care aparține plăieșilor **(1-5)**. **6-10** Privitor la plăieși **(1-5)**.

plăieșie *sf* [At: RUSSO. S. 99 / P: *plă-ie~* / Pl: *~ii* / E: ***plăieș*** + *-ie*] (În evul mediu; în Țara Românească) Organizație a plăieșilor **(4)**.

plăiet *s* [At: (f. a.) IORGA. S. D. V. 473 / P: *plă-iet* / Pl: nct / E: ***plai¹*** + *-et*] (Îvr) Plai **(18)**.

plăieț *sn* [At: LB / P: *plă-ieț* / Pl: *~e* / E: ***plai¹*** + *-eț*] **1** (Îdt) Plai¹ **(6)**. **2** (Reg) Cărare lăturalnică, prin pădure, care trece peste un deal.

plăișesc, ~ească *a* vz ***plăieșesc***

plăișor *sn* [At: DL / P: *plă-i~* / Pl: *~oare* / E: ***plai*** + *-ișor*] (Șhp) **1-6** Plai¹ **(1-3)** (frumos).

plăiț, ~ă *a* vz ***plăviț***

plăița *v* vz ***plăvița***

plăiuț *sn* [At: BUD. P. P. 34 / P: *plă-iuț* / Pl: *~uri* / E: ***plai¹*** + *-uț*] (Șhp) **1-6** Plai¹ **(1-3)** (mic).

plăivas *sn* vz ***plaivaz***

plăivaz *sn* vz ***plaivaz***

plămadă *sf* [At: BARCIANU / V: (reg) ***plom~*** / Pl: *~mezi* / E: ***plămădi***] **1** Amestec de făină, apă și drojdie, folosit la fermentarea aluatului Si: *plămădeală* **(1)**, *plămăditură* **(1)**. **2** Bucată de aluat dospit, purtătoare a fermentului care face să crească aluatul Si: *plămădeală* **(2)**, *plămăditură* **(2)**. **3** (Pex) Drojdie. **4** (Pex) Maia¹. **5** (Pgn; reg) Amestec de mai multe substanțe. **6** Masă² pregătită în vederea fermentării. **7** Porțiune dintr-o masă² fermentată. **8** Element sau substanță pus(ă) la macerat. **9** (Mun; pbl pcf) Pomadă. **10** Substanță din care este format oul de albină Si: (înv) *plămăditură* **(5)**. **11** Larvă dezvoltată de oul albinei Si: (înv) *plămăditură* **(5)**. **12** (Fig) Element care dă naștere la ceva Si: *germen, sământă*. **13** (Fig; pex) Structură. **14** (Pop) Odraslă. **15** (Ban) Reproducere. **16** (Reg) Epitet pentru un om moale și prost.

plămăd *s* [At: ARGHEZI. VERS. 382 / Pl: nct / E: pvb ***plămădi***] (Nob) Structură.

plămădeală *sf* [At: BUDAI-DELEANU. LEX. / V: (reg) ***plom~, plum~*** / Pl: *~eli* / E: ***plămădi*** + *-eală*] **1-2** Plămadă **(1-2)**. **3** Drojdie. **4** Maia¹. **5** Masă² pregătită în vederea fermentării. **6** Porțiune dintr-o masă² fermentată. **7** (Spc) Cantitate mică de lapte care conține fermenți și care se amestecă în lapte fiert, pentru a obține iaurt, lapte covăsit etc. **8** Macerare. **9** (Cer) Masă macerată. **10** (Reg) Materie apătoasă care umple celulele fagurilor de albine, după trei zile de la depunerea ouălor în ele. **11** Alcătuire, structură cu aspect de amestec. **12** (Trs) Epitet dat unei persoane slabe. **13** (Pop) Boală de copii despre care se crede că este adusă de strigoi.

plămădeț *sm* [At: CHEST. VIII. 27/29 / V: (îvr) ***plom~*** / Pl: *~i* / E: ***plămadă*** + *-eț*] (Mol) **1-4** Plămadă **(1-4)**. **5** (Pex) Aluat. **6** (Reg; îf *plomădeț*) Copaie în care se frământă aluatul. **7** (Fig; îvr; îf *plomădeț*) Persoană care deformează realitatea, care scornește, exagerează.

plămădi [At: PSALT. 197 / V: (reg) ***plom~, plomodi*** / Pzi: *~desc* / E: ns cf slv ****помадити***] **1** *vi* (Pop) A pregăti un amestec de făină, apă și drojdie, în vederea preparării aluatului. **2** *vi* (Pop; pex) A frământa aluatul. **3** *vt* (Pop; îe) **A ~ inima cuiva** A face cuiva descântece pentru a-l vindeca de o boală. **4** *vr* (Pop; îe) **A i se ~ inima cuiva** A se îmbolnăvi de o boală nedefinită mai deaproape. **5** *vr* (Pop; îae) A se vindeca prin descântece. **6** *vt* (Pgn) A face un amestec în vederea obținerii unui preparat. **7** *vt* (Pop) A pregăti alimente prin amestecare Si: *a prepara*. **8** *vt* (Reg; îe) **A ~ curechi** A pune varza la acrit. **9-10** *vtr* (Pop) A (se) macera. **11** *vt* (Reg) A digera alimente. **12** *vr* (Rar) A pătrunde. **13** *vr* (Rar) A se infiltra. **14** *vr* (Reg; d. albine) A depune plămadă **(10)** pentru a se înmulți. **15** *vi* (Pop) A purta rod și a da urmași Si: *a concepe, a zămisli*. **16-17** *vtr* (Sfg) A (se) făuri. **18** *vt* A crea prin frământare. **19-20** *vtr* (Șfg) A (se) alcătui. **21-22** *vtr* A (se) forma.

plămădire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***plămădi***] **1** Pregătire a unui amestec de făină, apă și drojdie, în vederea preparării aluatului Si: *plămădit*[1] (1). **2** (Pex) Frământare a aluatului Si: *plămădit*[1] (2). **3** (Ccr) Masă[2] rezultată prin frământarea aluatului Si: *plămădit*[1] (3). **4** (Pop) Preparare. **5** (Pop) Macerare. **6** (Pop) Digerare. **7** (Rar) Pătrundere. **8** (Rar) Infiltrare. **9** (Trs) Depunere a plămadei (**10**) la albine Si: *plămădit*[1] (**11**). **10** (Fig) Creare. **11** (Fig) Alcătuire. **12** (Pop; șîs *~a inimii*) Boală despre care se crede uneori că este adusă de strigoi.

plămădit[1] *sn* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 150 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plămădi***] **1-3** Plămădire (**1-3**). **4** (Rar) Preparare. **5** (Pop) Macerare. **6** (Pop) Digerare. **7** (Rar) Pătrundere. **8** (Rar) Infiltrare. **9** (Fig) Creare. **10** (Fig) Alcătuire. **11** Plămădire (**9**).

plămădit[2]***, ~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plămădi***] **1** (Pop; d. aluat) Preparat din făină, apă și drojdie. **2** (Pop; pex; d. aluat) Fermentat. **3** (Trs; îs) *Lapte ~* Lapte acru preparat din lapte fiert. **4** (Pop; d. alimente) Pregătit prin amestecare. **5** (Pop) Macerat. **6** (Pop; d. alimente) Digerat. **7** (Rar) Pătruns. **8** (Rar) Infiltrat. **9** Zămislit. **10** (Șfg) Făurit. **11** Creat prin frământare. **12** (Șfg) Alcătuit. **13** Format.

plămăditură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***plămădi*** + *-tură*] **1-2** (Îdt) Plămadă (**1-2**). **3** Drojdie. **4** Maia[1]. **5** (Înv) Plămadă (**10**).

plămădiță *sf* [At: GR. S. VI, 135 / Pl: *~țe* / E: ***plămadă*** + *-iță*] **1-8** (Reg; șhp) Plămadă (**1-4**) (în cantitate mică).

plămăi *sn* vz ***plămân***

plămăie *sf* vz ***plămân***

plămănarică *sf* vz ***plămânarea***

plămănariță *sf* vz ***plămânăriță***

plămătuc *sn* vz ***pămătuf***

plămâi *sm* vz ***plămân***

plămâie *sf* vz ***plămân***

plămâișă *sf* [At: MARIAN, INS. 57 / Pl: *~șe* / E: nct] (Buc) Pistrui.

plămân *sm* [At: CUV. D. BĂTR. I, 297 / V: (îvr) ***~ă*** *sf*, ***plumână*** *sf*, ***plumună*** *sf*, (înv) ***~mină*** *sf*, ***plumân, plumoană*** *sf*, (reg) ***~d*** (Pl: *~zi, ~ji, ~de* sn), ***~j, ~âi, ~âie*** *sf*, ***~măi, ~măie*** *sf*, ***~mună*** *sf*, ***plâmân, plomâi, plomân, plomână, plomună, plumină*** *sf*, ***plumâi, plumânr, prumână*** *sf*, ***prumâne*** *sp* / Pl: *~i* / E: ml ***pulmo, -onis*** (= *plumonis)] **1** (Atm; îvr, șîs *~e albe*) Fiecare dintre cele două organe anatomice situate simetric în cavitatea toracică, cu aspect spongios, care alcătuiesc aparatul respirator principal la om și la animalele vertebrate Si: *pulmon*, (pop) *bojoc*. **2** (Îs) *~ de oțel* Aparat folosit pentru respirație artificială. **3** (Med: pop) Tuberculoză pulmonară. **4** (Reg) Epitet dat unui om plăpând, slab, prăpădit sau leneș. **5** (Atm; îvr; îs) *~i negre* Ficat. **6** (Bot; pop; îf *plămână, plumină*; șîs *~ă albă, ~e albe*) Nufăr (*Nymphae alba*). **7** (Bot; pop; șîs *~ă galbenă*) Nufăr (*Nuphar luteum*). **8** (Bot; reg; îf *plomună*) Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **9** (Bot; reg; îf *plămână*) Mătasea broaștei. **10** (Bot; reg; îs) *Plumuna de pe balta* Limbariță (*Alisma plantago aquatica*).

plămânar, ~ă *a* [At: CABA. SĂL. 91 / Pl: *~i, ~e* / E: ***plămân*** + *-ar*] (Trs; d. oameni) **1** Molatic. **2** Bolnăvicios.

plămânară *sf* vz ***plămânare***

plămânare *sf* [At: LB / V: ***~ră, plumân~, plum~, plumon~*** / Pl: *~nări* / E: ***plămân*** + *-are*] (Bot; reg) **1** Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **2** Trifoiște (*Menyanthes trifoliata*).

plămânariță *sf* [At: GRECESCU, FL. 407 / V: ***plămân~*** / Pl: *~țe* / E: ***plămân*** + *-ariță*] (Bot; reg) **1** Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **2** Mușchi[1] (*Lobaria pulmonaria*).

plămână *sf* vz ***plămân***

plămânărea *sf* [At: BRANDZA, FL. 375 / V: (reg) ***plum~, pulm~*** / Pl: *~ele* / E: ***plămânare*** + *-ea*] (Bot; îvr) **1** Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **2** Mierea-ursului (*Pulmonaria mollissima*).

plămânărică *sf* [At: BRANDZA, FL. 375 / V: (înv) ***plemă~***, (reg) ***plămân~, plumân~, plum~, plumun~, pulmân~, pulmu~*** / Pl: *~rele* / E: ***plămânare*** + *-ică*] (Bot; îvr) **1** Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **2** Mierea-ursului (*Pulmonaria mollissima*).

plămânăriță *sf* [At: BARCIANU / V: ***~măn~, plumin~, plum~*** / Pl: *~țe* / E: ***plămânare*** + *-iță*] (Bot; reg) **1** Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **2** Cuscrișor (*Pulmonaria rubra*). **3** Mușchi[1] (*Lobaria pulmonaria*).

plămând *sm* vz ***plămân***

plămânic, ~ă [At: VALIAN, V. / V: ***plomânică*** *sf* / A: nct / E: ***plămân*** + *-ic*] **1-2** *smf, a* (Îvr) (Persoană) care suferă de tuberculoză pulmonară. **3** *sf* (Bot; reg; îf *plomânică*) Plutică[1] (*Nimphoides peltata*).

plămânie *sf* [At: VALIAN, V. / V: ***plum~*** / Pl: *~ii* / E: ***plămân*** + *-ie* cf *pneumonie*] (Med; îdt) Tuberculoză pulmonară.

plămâniță *sf* [At: LB / V: ***plum~, plumânuță*** / Pl: *~țe* / E: ***plămân*** + *-iță*] **1-2** (Îdt; șhp) Plămân (**1**) (mic).

plămânj *sm* vz ***plămân***

plămânos, ~oasă *a* [At: ALR II/I MN 50, 2272/64 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plămân*** + *-os*] (Reg; d. oameni) Fără putere Si: *slab*.

plămină *sf* vz ***plămân***

plămună *sf* vz ***plămân***

planarit *sn* [At: LTR[2] / Pl: ? / E: cf *plana*[2]] (Trs) Operație de nivelare a cărbunilor în vagoane sau în silozuri.

plănisi *v* vz ***planisi***[1]

plănta *v* vz ***planta***

plăntălui *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~esc* / E: mg ***palántál***] (Ban; înv) **1-2** A planta (**1-2**).

plăntică[1] *sf* [At: BĂCESCU, P. 154 / Pl: *~ici* / E: ***plantă***[1] + *-ică*] (Iht; Olt) Sorean (*Leucaspius delineatus*).

plăntică[2] *sf* vz ***panglică***

plănticuță *sf* [At: BĂCESCU, P. 154 / V: ***plan~*** / Pl: *~țe* / E: ***plăntică***[1] + *-uță*] (Iht; Olt) Sorean (*Leucaspius delineatus*).

plăntuță *sf* [At: BARCIANU / V: (înv) ***plân~*** / Pl: *~țe* / E: ***plantă***[1] + *-uță*] **1-4** (Șhp) Plantă (**1-2**) (mică).

plănui [At: ASACHI, S. L. II, 5 / Pzi: *~esc* / E: ***plan*** + *-ui*] **1** *vt* (Adesea urmat de un verb la conjunctiv) A pregăti un plan în vederea atingerii unui scop. **2** A avea intenția să facă ceva, să acționeze, să procedeze într-un anumit fel Si: *a proiecta*. **3** (Pex) A unelti. **4** (Rar) A determina. **5** (Rar) A preciza. **6** (Rar) A stabili. **7** (Rar) A hotărî.

plănuială *sf* [At: JIPESCU, O. 149 / P: *~nu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***plănui*** + *-eală*] (Rar) Plan (**9**).

plănuire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***plănui***] **1** Pregătire a unui plan în vederea atingerii unui scop. **2** (Pex) Uneltire. **3** (Rar) Determinare. **4** (Rar) Precizare. **5** (Rar) Stabilire. **6** (Rar) Hotărâre. **7** Intenție de a face ceva, de a acționa într-un anumit fel.

plănuit, ~ă *a* [At: H V, 147 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plănui***] **1** (D. un plan) Pregătit în vederea atingerii unui scop. **2** (Pex) Pus la cale Si: *uneltit*. **3** (Rar) Determinat. **4** (Rar) Precizat. **5** (Rar) Stabilit. **6** (Rar) Hotărât. **7** (Reg; d. oameni) Priceput. **8** (Reg; d. oameni) Șiret.

plănuț *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 329 / Pl: ? / E: ***plan*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Plan (**1**) (mai mic). **3** (Spc) Bucată mică de pământ primită de țărani potrivit schițelor de comasare.

plăpămar *sm* vz ***plăpumar***

plăpămăreasă *sf* vz ***plăpumăreasă***

plăpămărește *av* [At: PR. DRAM. 270 / E: ***plăpămar*** + *-ește*] (Îvr) **1-2** În felul plăpumarilor (**1-2**).

plăpămărie *sf* vz ***plăpumărie***[2]

plăpămea *sf* vz ***plăpumea***

plăpămioară *sf* vz ***plăpumioară***

plăpău [At: POLIZU / V: ***~pău*** / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) **1-2** *sm, a* (Om) prostănac. **3** *sm* Om plăpând.

plăpâmărie *sf* vz ***plăpumărie***[2]

plăpână *sf* [At: BUJOREAN, B. L. 389 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

plăpând, ~ă *a* [At: CR (1846), 26[2]/40 / V: (înv) ***~pănd, pălp~, poplănd, poplând*** / Pl: *~nzi, ~e* / E: nct] **1** (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Lipsit de rezistență fizică, de vitalitate Si: *debil, firav*. **2** (Pex; d. ființe)

Care are o structură fragilă, delicată, fină. **3** (Îvr; îlav) ~ **de zile** Tânăr. **4** (D. trăsături ale omului) Care arată, trădează lipsa de rezistență fizică, de vitalitate a omului. **5** (D. puteri) Secătuit. **6** (Reg) Mofturos la mâncare Si: (pop) *lingav*. **7** (Reg; d. oameni) Moale. **8** (D. plante sau d. părți ale lor) Slab dezvoltat, lipsit de sevă. **9** (Pex; d. plante sau d. părți ale lor) Gingaș. **10** (Fig; d. oameni) Care se lasă ușor impresionat Si: *sensibil*. **11** (D. voce) Puțin intens Si: *slab*. **12** (Pex; d. voce) Duios. **13** (Îvr; d. boli) Care se agravează ușor la condiții nefavorabile. **14** (Îvr; fig) Superficial. **15** (Îvr; fig) Frivol. **16** (Îvr; fig) Ușor.

plăpânzior, ~oară *a* [At: BOLINTINEANU, O. 90 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plăpând*** + *-ior*] (Îvr; d. ființe; șhp) **1-2** (Cam) plăpând (**2**).

plăpâu *sm, a* vz ***plăpău***

plăpomar *sm* vz ***plăpumar***

plăpomărie *sf* vz ***plăpumărie[1]***

plăpomea *sf* vz ***plăpumea***

plăpomioară *sf* vz ***plăpumioară***

plăpumar *sm* [At: (a. 1824) DOC. EC. 330 / V: (îvr) ***~pâm~, ~pom~***, (înv) ***plopom~, plop~, plupum~*** / Pl: *~i* / E: ***plapumă*** + *-ar*] **1-2** Persoană care se ocupă (cu confecționarea sau) cu vânzarea plăpumilor.

plăpumăreasă *sf* [At: PR. DRAM. 243 / V: (îvr) ***~pâ~*** / Pl: *~ese* / E: ***plăpumar*** + *-easă*] **1-2** Femeie care se ocupă (cu confecționarea sau) cu vânzarea plăpumilor. **3-4** Soție a plăpumarului (**1-2**).

plăpumărie[1] *sf* [At: (a. 1824) DOC. EC. 330 / V: (înv) ***~pom~*** / Pl: *~ii* / E: ***plăpumar*** + *-ie*] **1-2** Meserie a plăpumarului (**1-2**).

plăpumărie[2] *sf* [At: PR. DRAM. 252 / V: (îvr) ***~pâm~***, (reg) ***~pâm~*** / Pl: *~ii* / E: ***plapumă*** + *-ărie*] **1** Atelier în care se fac plăpumi. **2** Prăvălie unde se vând plăpumi.

plăpumea *sf* [At: GR. S. VI, 121 / V: ***~pâm~, ~pom~*** / Pl: *~ele* / E: ***plapumă*** + *-ea*] **1-2** (Reg; shp) Plăpumioară (**1-2**).

plăpumioară *sf* [At: CADE / V: (reg) ***~pâm~, ~pom~*** / Pl: *~re* / E: ***plapumă*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Plapumă (**1**) (mică) Si: *plăpumiță* (**1-2**), (reg) *plăpumea* (**1-2**).

plăpumiță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: ***plapumă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Plăpumioară (**1-2**).

plăsa[1] *sf* vz ***plăsea***

plăsa[2] *vi* [At: PSALT. HUR. 39[V]/18 / V: ***plesa*** / Pzi: *~sez* / E: slv плесати (< slv пласати)] (Înv) **1** A bate din palme. **2** (Fig) A sălta. **3** (Fig) A tropoti.

plăsală *sf* vz ***plăsea***

plăscaviță *sf* vz ***plescaviță***

plăscioară *sf* [At: DDRF / Pl: *~re* / E: ***plasă[1]*** + *-(i)cioară*] (Rar; șhp) **1-2** Plasă (**1**) (mică).

plăsea *sf* [At: IORGA, S. D. IV, 69 / V: ***pră~***, (îvr) ***plasă***, (reg) ***plasa, ~sa, ~sală, pleasă, plesă, pleste*** *sfp*, ***prăsa, prăsaua, prăsă, presaua, presea*** / Pl: *~ele*, (reg) *~săli* / E: ***plasă[1]*** + *-ea*] (Mpl) **1** Înveliș de lemn, de os, de baga etc. care acoperă mânerul unui cuțit, briceag, pumnal etc. **2** Fiecare dintre cele două părți din care se compune mânerul unui cuțit, briceag etc. **3** (Pgn) Mâner al cuțitului, briceagului, pumnalului etc. **4** (Rar; îlv) **A i se mișca (cuiva) ~lele** A muri. **5** (Dlg) Matcă. **6** (Reg; îf *pleasă*) Fiecare dintre cei doi montanți ai unei scări. **7** (Reg) Braț al vatalei la războiul de țesut. **8** (Îvr) Placă mică de metal sau de material plastic, care se fixează în dreptul mânerelor și broaștelor la uși, ferestre, sertare etc. pentru a proteja gaura cheii Si: (reg) *șild*. **9** (Nob) Ramă la ochelari. **10** (Gmț; îf *prăsea*) Dinte.

plăsela *vt* [At: TDRG / Pzi: *~lez* / E: ***plăsea***] (Reg) A pune plăsele (**2**) la un cuțit, briceag etc.

plăselat, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 576 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plăsela***] (Reg; d. cuțite, bricege etc.) Care are plăsele (**2**).

plăsmi *vt* [At: LABIȘ, P. 265 / Pzi: *~mesc* / E: ***plasmă***] (Rar) **1-2** A plăsmui[1] (**1-2**).

plăsmui[1] *vt* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***~azm~***, (înv) ***plăsnui, ples~*** / Pzi: *~esc* / E: ***plasmă[1]*** + *-ui*] (Fșa; înv; liv) **1** (Fig) A da înfățișare, formă Si: (rar) *a plăsmi* (**1**). **2** (Fig) A da viață, ființă Si: *a plăsmi* (**2**). **3** A alcătui. **4** A crea. **5** A imagina lucruri închipuite, inexistente în realitatea concretă, neadevărate Si: *a născoci, a scorni*. **6** (Fig) A falsifica.

plăsmui[2] *v* vz ***plăzni***

plăsmuire *sf* [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 324/1 / V: ***~ăzm~*** / Pl: *~ri* / E: ***plăsmui[1]***] (Înv; liv) **1** Formare. **2** Creare. **3** (Ccr) Ceea ce este creat, făcut, produs Si: (înv) *plasmă[1]*. **4** Alcătuire. **5** Născocire. **6** (Ccr) Ceea ce este inventat, scornit, născocit (fără a corespunde unei realități concrete) Si: *invenție*. **7** Falsificare. **8** (Ccr; rar) Ceea ce este falsificat.

plăsmuit, ~ă *a* [At: (a. 1822) URICARIUL, V, 175/27 / V: ***~ăzm~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plăsmui***] **1** Căruia i s-a dat formă. **2** Căruia i s-a dat viață. **3** (Îvr) Concret. **4** (Înv; liv) Care nu corespunde unei realități concrete Si: *inventat*. **5** (Înv; liv) Falsificat.

plăsmuitor, ~oare [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 326/1 / V: ***~ăzm~*** / P: *~mu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plăsmui[1]*** + *-tor*] (Înv; liv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care dă formă. **3-4** *smf, a* (Persoană) care dă viață Si: *creator, făuritor*. **5** *a* Alcătuitor. **6-7** *smf, a* (Persoană) care născocește lucruri imaginare Si: *inventator, născocitor, scornitor*. **8** *smf* Falsificator.

plăsnui *v* vz ***plăsmui[1]***

plăstoaie *sfi* [At: GL. OLT. / P: *~toa-ie* / E: ***plastă[1]*** + *-oaie*] **1-2** (Reg; șdp) Căpiță de fân (mai mare).

plăsui[1] *vt* [At: MAT. FOLK. 1476 / Pzi: *~esc* / E: ***plasă[1]*** + *-ui*] (Reg) A vântura cereale.

plăsui[2] *v* vz ***plăzui***

plășcar *sm* [At: VÎRCOL. V. 97 / Pl: *~i* / E: ***plașcă[1]*** + *-ar*] (Olt) Persoană care pescuiește cu plașca[1] (**4**).

plășcău *sm* vz ***prașcău***

plășaică *sf* [At: BĂCESCU, P. 47 / Pl: *~ice* / E: nct] (Iht; reg) Plătică[1] (**1**) mare.

plătagen *sn* vz ***pătlagină***

plătagină *sf* vz ***pătlagină***

plătangen *sn* vz ***pătlagină***

plătanger *sn* vz ***pătlagină***

plătangină *sf* vz ***pătlagină***

plătăgea *sf* vz ***pătlăgea***

plătăgean *sm* vz ***pătlăgea***

plătăgină *sf* vz ***pătlagină***

plătăgine *sf* vz ***pătlagină***

plăti [At: N. TEST. (1648), 26[r]/2 / Pzi: *~tesc* / E: slv платити] **1** *vt* (Fșa) A da o sumă de bani dinainte stabilită pentru o muncă efectuată, pentru un serviciu prestat etc. Si: *a remunera, a retribui*. **2** *vt* (Fșa) A achita contravaloarea bunurilor obținute, cumpărate sau folosite, a unei consumații etc. în bani sau în natură. **3** *vt* (Îe) **A ~ cu capul (sau cu viața)** A fi omorât pentru o greșeală, o îndrăzneală, o faptă necugetată. **4** *vt* (Îe) **A ~ cu dobândă** A se răzbuna pe cineva pentru o pagubă sau o suferință. **5** *vt* A despăgubi în bani sau în natură pentru o pagubă făcută, pentru o stricăciune etc. **6** *vt* (Înv; ccd) A lua ca despăgubire în compensație. **7** *vt* (Fșa) A achita taxe, impozite, datorii etc. **8** *vt* (Fșa) A lichida o datorie. **9** *vr* A se achita de o obligație morală. **10** *vi* A răsplăti pe cineva pentru faptele sale. **11-12** *vti* A suporta consecințele nefaste ale unei fapte, ale unei atitudini (proprii sau aparținând altuia) etc. Si: *a expia, a ispăși*. **13** *vi* A avea sau a reprezenta o anumită valoare Si: *a face, a prețui, a valora*. **14** (Îe) **A nu ~ (nici) o ceapă (degerată)** sau **(nici) două parale** (ori **doi bani, un ban, doi creițari**) sau (reg) **nici o pară putredă** (ori **un fir de tort, un baraboi**) sau **nici de un potroc** A nu avea nici o valoare. **15** *vrp* (Reg) A merita.

plătibil, ~ă *a* [At: CLIMESCU, A. 271 / Pl: *~i, ~e* / E: ***plăti*** + *-bil*] **1** Care trebuie plătit. **2** Care poate fi plătit la un anumit termen Si: (înv) *platnic* (**15**).

plătică[1] *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 297 / V: (reg) ***plot~, plut~*** / Pl: *~ici*, (rar) *~ice* / E: bg платика] (Iht) **1** Pește de apă dulce, cu corpul plat, turtit lateral, acoperit cu solzi mari și moi, lung de 30-40 cm, cu capul mic și scurt Si: *cârjancă* (*Brama brama*). **2** (Reg) Caracudă (*Carassius carassius*). **3** (Mol; îf *plutica*) Boarcă (*Rhodeus sericeus*).

plătică^2 *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ici* / E: nct] Arbore din familia leguminoaselor, originar din America de Nord, înalt până la 30 m, cu coroana rară și cu spini mari ramificați pe ramuri (și pe tulpină), cu frunzele compuse din foliole mici, ovale și cu florile mici, verzui, grupate în panicule, cultivat și la noi pentru a forma perdele de protecție, garduri vii etc. Si: *glădiță*, (reg) *roșcovar*, *roșcov-sălbatic* (*Gleditschia triacanthus*).

plătică^3 *sf* [At: PAMFILE, CR. 202 / V: ***plat~***, ***peletic s*** / Pl: *~ici* / E: ***plată^2*** + *-ică*] (Mun) **1** Fiecare din cele două jumătăți de slănină (cu șorici) care se scot după tăierea porcului. **2** Bucată mare de slănină Si: (reg) *plătiță* (**3**).

plăticiat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *plat^2*] (Ban; d. lucruri) **1** Turtit. **2** Foarte întins.

plăticuță *sf* [At: ANTIPA, F. I. 142 / Pl: *~țe* / E: ***plătică^1*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Plătică^1 (**1-2**) (mai mică). **5** (Iht; reg) Boarcă (*Rhodeus sericeus*).

plătire *sf* [At: PSALT. 191 / Pl: *~ri* / E: ***plăti***] **1** Oferire a unei sume de bani dinainte stabilită pentru o muncă efectuată, pentru un serviciu prestat etc. Si: *plătit^1* (**1**), *retribuire*, *remunerare*. **2** Achitare a contravalorii în bani sau în natură Si: *plătit^1* (**2**). **3** Despăgubire. **4** Achitare a taxelor, impozitelor Si: *plătit^1* (**3**). **5** Lichidare a unei datorii Si: *plătit^1* (**4**). **6** Răsplătire. **7** Ispășire. **8-9** (Înv) Plată (**9-10**).

plătișoară *sf* [At: LB / Pl: *~re* / E: ***plată^1*** + *-ișoară*] **1-2** (Îvr; șhp) Plată^1 (**1**) (mai mică) Si: *plătuță* (**1-2**).

plătit^1 *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plăti***] **1-4** Plătire (**1-2, 4-5**). **5** Despăgubire. **6** Răsplătire. **7** Ispășire.

plătit^2, ~ă *a* [At: (a. 1626) GCR I, 74/4 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plăti***] **1** (D. oameni) Care a primit o sumă de bani în schimbul efectuării unei munci, a prestării unui serviciu etc. **2** (D. contravaloarea bunurilor obținute sau cumpărate) Achitat. **3** Despăgubit. **4** (D. taxe, impozite) Achitat. **5** (D. o datorie) Lichidat.

plătitor, ~oare [At: CORESI, EV. 480 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plăti*** + *-tor*] **1-2** *a, smf* (Persoană fizică sau juridică) care plătește. **3-4** *smf, a* Platnic (**1-2**). **5** *a* (Îvr) Care răsplătește. **6** *a* (Îvr) Compătimitor. **7** *a* (Îvr) Iertător.

plătiță *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îdt) ***plat~*** / Pl: *~țe* / E: ***plată^2*** + *-iță*] **1** (Reg) Bucată mică din ceva. **2** (Îdt; îf *platiță*) Porțiune îngustă de teren. **3** (Reg) Plătică^3 (**2**).

plătnicie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***platnic*** + *-ie*] **1** (Rar) Calitate a celui care plătește sau care poate plăti cu promptitudine Si: *solvabilitate*.

plătui *vt* [At: MÎNDRESCU, I. G. 72 / Pzi: *~esc* / E: ger ***plätten***] (Trs) **1** A netezi suprafața unr lemne sau a unor obiecte de lemn. **2** A subția suprafața unr lemne sau a unor obiecte de lemn.

plătuire *sf* [At: I. APOLZAN, U. 14 / Pl: *~ri* / E: ***plătui***] (Trs) **1** Netezire cu rindeaua Si: *plătuit* (**1**). **2** Subțiere.

plătuit *sn* [At: MÎNDRESCU, I. G. 72 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plătui***] (Trs) **1** Plătuire (**1**). **2** Subțiere.

plătuitor *sn* [At: I. APOLZAN, U. 14 / P: *~tu-i~* / Pl: *~oare* / E: ***plătui*** + *-tor*] (Trs) Rindea specială care servește la subțierea plăcilor de lemn de la uși, dulapuri, lambriuri etc. sau pentru trasarea ulucului.

plătuță *sf* [At: DRLU / Pl: *~țe* / E: ***plată*** + *-uță*] **1-2** (Înv; șhp) Plătișoară (**1-2**).

plăv, ~ă *a* vz ***plav^2***

plăvai, ~aie [At: GANE, N. I, 44 / V: (reg) ***plevai*** / Pl: *~ăi* / E: ***plav^2*** + *-ai*] **1** *a* (Pop; d. animale, mai ales d. oi) Care are părul sau lâna de culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie. **2** *a* (Pop; d. părul sau lâna animalelor) De culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie. **3** *a* (Reg; d. oameni sau părul lor) Blond. **4-5** *sf, a* (Șîs *poama ~e*) (Strugure) care are boabele sferice și bătute, de culoare albă sau albă-verzuie, folosit mai ales pentru producerea vinului Si: (reg) *plăvan* (**6-7**).

plăvală *sf* [At: DAMÉ, T. 123 / Pl: *~le* / E: cf *plavă^1*] (Reg) **1** Năvod^2. **2** Unealtă de pescuit confecționată dintr-o plasă de forme și dimensiuni variate, fixată în apă cu ajutorul a două odgoane Si: *setcă*.

plăvan, ~ă [At: ALECSANDRI, POEZII. 41 / V: (reg) ***plevan*** / E: ***plav^2*** + *-an*] **1** *a* (Pop; d. boi și vaci) Cu părul alb-gălbui sau alb-cenușiu. **2** *a* (D. părul boilor și vacilor) De culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie. **3** *a* (Pex; d. lână) Care are culoarea albă-gălbuie sau albă-cenușie. **4** *sm* Bou cu părul alb-gălbui sau alb cenușiu. **5** *a* (Reg; d. oameni sau părul lor) Blond. **6-7** *sf, a* (Șîs *poamă ~ă*) Plăvaie (**4-5**).

plăvăi *vi* [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *plăvăi* / E: cf *pleavă*] (Olt) A sporovăi.

plăvău *am* [At: H I. 19 / Pl: *~i* / E: ***plav^2*** + *-ău*] (Reg; îs) *Strugure ~* Varietate de struguri cu boabe sferice, de culoare verde-gălbuie.

plăvâi, ~âie *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 46^V/16 / Pl: ~ / E: slv **плавый**] (Înv) **1-2** Plăviu (**1-2**).

plăvi *v* vz ***plivi***

plăvici *a* vz ***plăvit***

plăvii *sfp* [At: I. CR. V, 376 / V: ***plevii*** / E: cf *pleavă*] (Reg) Acțiuni, fapte lipsite de seriozitate Si: *fleacuri*, *prostii*.

plăvilă *sf* vz ***plevilă^1***

plăvioară *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 18 / V: (rar) ***plev~*** / P: *~vi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***plavie*** + *-oară*] **1-2** (Pop; șhp) Plavie (**1**) (mai mică).

plăvitură *sf* vz ***plivitură***

plăvit, ~ă [At: CORESI, EV. 153 / V: (reg) *~ici*, *~ahit*, ***plăit***, ***plavit*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***plav^2*** + *-it*] **1** *a* (Înv) De culoare galbenă. **2** *a* (Îvp; d. oameni sau părul lor) Blond. **3** *a* (Îvp; d. oameni) Care are pielea foarte albă, părul blond și ochi albaștri. **4** *a* (D. animale sau părți ale lor) Care are părul sau lâna de culoare albă-gălbuie sau albă-argintie. **5** *a* (D. părul sau lâna animalelor) De culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie. **6** *s* Animal cu părul sau lâna albă gălbuie. **7** *a* (Reg; îs) *Viță ~ă* Varietate de viță de vie care face struguri cu boabe de culoare foarte deschisă. **8** *a* (Reg; îe) **A fi de viță ~ă** A se pretinde de neam mare.

plăvița *vr* [At: A II, 3 / V: ***plăița*** / Pzi: 3 *~țeaza* / E: ***plăvit***] (Reg) **1** (D. holde) A se îngălbeni. **2** (D. țesături) A se decolora.

plăviță *sf* vz ***plevită^1***

plăviu, ~ie *a* [At: BOLINTINEANU, O. 57 / Pl: *~ii* / E: ***plav^2*** + *-iu*] **1** (Îvr; d. oameni sau părul lor) Blond. **2** (Îvr; d. oameni) Care are pielea foarte albă, părul blond și ochi albaștri Si: (înv) *plăvâi* (**2**). **3** (Înv) Palid.

plăvos, ~oasă *a* [At: COD. TOD. 231 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plav^2*** + *-os*] (Îvr) Alb la față.

plăvuică *sf* vz ***plevuică***

plăvușcă *sf* vz ***plevușcă^1***

plăzmui *v* vz ***plăsmui^1***

plăzmuire *sf* vz ***plăsmuire***

plăzmuit, ~ă *a* vz ***plăsmuit***

plăzmuitor, ~oare *a, smf* vz ***plăsmuitor***

plăzui *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 121^V/29 / V: (îvr) ***plăsui*** / Pzi: *~esc* / E: ***plaz^2*** + *-ui*] (Îvr) A prezice o împrejurare nefastă.

plăzuit *sn* [At: MOXA, 359/9 / E: ***plăzui***] (Îvr) Prevestire a unei împrejurări nefaste.

plăzuitură *sf* [At: MOXA, 359/9 / P: *~zu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***plăzui*** + *-tură*] (Înv) Prezicere.

plâmânariță *sf* vz ***plămânariță***

plâmân *sm* vz ***plămân***

plângaci, ~ace *a* [At: CADE / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***plânge*** + *-aci*] (Șdp) **1-3** (Rar) Plângăreț (**1-3**). **4** (D. voce, glas, sunete etc.) Trist.

plângăcios, ~oasa *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plânge*** + *-ăcios*] (Șdp) **1-3** Plângăreț (**1-4**).

plângăreț, ~eață *a* [At: SLAVICI, O. II, 75 / Pl: *~i, ~ețe* / E: ***plânge*** + *-ăreț*] (Șdp) **1** (D. oameni) Care plânge prea ușor Si: *plângăcios* (**1**), *plângător* (**2**), (rar) *plângaci* (**1**). **2** (D. oameni) Care plânge prea mult Si: *plângăcios* (**2**), *plângător* (**3**), (rar) *plângaci* (**2**). **3** (D. oameni) Care este gata să plângă Si: *plângăcios* (**3**), *plângător* (**4**), (rar) *plângaci* (**3**). **4** (D. voce, glas) Care aparține unei persoane ce plânge ușor. **5** (D. voce, glas, sunete etc.) Plin de durere Si: *dureros*, *tânguitor*, *trist*.

plângător, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plânge*** + *-ător*] **1** *a* Care plânge (**1**). **2-4** *a* (Pex) Plângăreț (**1-3**). **5** *sf* (Reg) Bocitoare.

6 *a* (D. voce, glas, sunete etc.) Trist. **7** *a* (D. sălcii) Cu ramuri lungi, foarte flexibile, lăsate în jos. **8** *smf* (Înv) Reclamant.

plângătui *vr* [At: TDRG / Pzi: *~esc* / E: ***plânge*** + *-ătui*] (Reg) A se plânge (**9**).

plângând, ~ă *a* [At: EMINESCU, ap. SFC IV, 259 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***plânge***] Care produce sunete tânguitoare, triste.

plânge [At: COD. VOR. 130/4 / Pzi: *plâng* / E: ml ***plangere***] **1** *vi* (D. oameni) A vărsa lacrimi din cauza unei dureri, a unei supărări, a unei emoții, a unei bucurii etc. Si: *a lăcrima*. **2** *vt* A boci o persoană moartă, un lucru pierdut, o situație dureroasă, vărsând lacrimi, tânguindu-se. **3** *vt* (Îvp) A se căi de propriile păcate, greșeli etc. Si: *a regreta*. **4** *vt* (Îlv) **A-și ~ păcatele** A regreta. **5** *vt* A regreta o ființă sau un lucru pierdut, vărsând lacrimi. **6** *vt* A avea milă de cineva. **7** *vt* A compătimi. **8** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) de milă** A-i părea foarte rău de durerea, nenorocirea cuiva. **9** *vr* (D. oameni) A-și arăta prin vorbe sau în scris nemulțumirea, necazul, durerea etc. Si: *a se căina, a se jeli, a se lamenta, a se tângui, a se văita*, (reg) *a se plângătui*. **10** *vr* (Spc) A face o reclamație Si: *a reclama*.

plângere *sf* [At: PSALT. HUR. 4^{v}/5 / Pl: *~ri* / E: ***plânge***] **1** Vărsare de lacrimi ca urmare a unei dureri, supărări, emoții, bucurii etc. Si: *plâns^{1}* (**1**), (îvr) *plânget, plânsare*, (îrg) *plânsătură*. **2** (Spc) Bocire. **3** Regret. **4** (Fig) Întristare. **5** (Fig) Supărare. **6** (Fig) Tristețe. **7** (Ccr) Lacrimi. **8** (Îs) *Valea ~rii* sau (înv) *vale de ~* Lumea, pământul, considerate ca loc de suferință. **9** (În basme; îas) Loc al suferințelor, unde domnește plânsul și jalea. **10** Sesizare a unui organ de jurisdicție în vederea exercitării controlului asupra unui act al administrației de stat ori a refuzului unui organ de a-și îndeplini atribuțiile legale. **11** (Ccr) Exprimare, mai ales în scris, a unei nemulțumiri, a unei revendicări etc. adresate unei autorități Si: *reclamație*, (înv) *jalba, pitac^{3}*, (îrg) *plânsoare* (**11**), (rsî) *ruca*. **12** (Pex) Pretenție, revendicare, doleanță formulată în scris.

plângeros, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I, 102 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plângere*** + *-os*] (Înv) **1** Jalnic. **2** Tânguitor. **3** Melancolic. **4** (Îvt) Care este vrednic de compătimire Si: *lamentabil*.

plânget *sn* [At: VARLAAM, C. 449 / Pl: *~e* / E: ***plânge*** + *-et*] (Îvr) Plângere (**1**).

plângoace *a* vz ***plângocea***

plângoce *sm* vz ***plângocea***

plângocea [At: SCL 1971, 403 / V: ***~goce*** *sm*, ***~goace*** *a* / Pl: *~oci* / E: ***plânge*** + *-ocea*] **1** *sma* (Reg) Persoană căreia îi curg mereu ochii. **2-3** *sma, a* (Trs; Ban; dep) (Om. sau copil) care plânge mult.

plânguros, ~oasă *a* [At: (cca. 1680) BV I, 234 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plânge*** + *-uros*] (Îvr) Regretabil.

plâns^{1} *sn* [At: (a. 1600) GCR I, 67/22 / Pl: *~uri* / E: ***plânge***] **1** Plângere (**1**). **2** Bocire. **3** Zgomot produs de cineva care plânge. **4** (Ccr) Lacrimi. **5** (Îs) *~ul țigancii* Horă nedefinită mai îndeaproape. **6** (Îla) **De ~** Vrednic de milă Si: *jalnic, lamentabil*. **7** (Fam; îe) **~ul crocodilului** Plâns (**1**) ipocrit, fără lacrimi. **8** (Buc; Trs; îc) **~ul-cel-râu** sau **~-rău** Plânsoare (**10**). **9** (Înv) Rugăciune. **10** (Înv) Nemulțumire exprimată în scris sau oral.

plâns^{2}, plânsă *a* [At: MINEIUL (1776), 28^{r1}/11 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***plânge***] **1** (D. oameni) Care a plâns de curând, păstrând urma lacrimilor în ochi, pe obraz etc. **2** (D. ochi, fața oamenilor) Care arată, trădează pe cel care a plâns de curând. **3** (D. lacrimi) Care au fost vărsate. **4** (D. voce, glas, sunete etc.) Trist.

plânsare *sf* [At: (a. 1799) GCR II, 169/22 / Pl: *~sări* / E: ***plâns^{1}*** + *-are*] (Îvr) Plângere (**1**).

plânsătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***plâns^{1}*** + *-ătură*] (Îrg) Plângere (**1**).

plânset *sn* [At: MARCOVICI, C. 28/25 / Pl: *~e* / E: ***plâns^{1}*** + *-et*] **1** Plângere (**1**). **2** Bocire. **3** Tânguire. **4** (Fig) Regret. **5** (Fig) Întristate. **6** (Fig) Supărare. **7** (Fig) Tristețe. **8** (Ccr) Zgomot produs de cineva care plânge. **9** (Ccr) Lacrimi. **10** (Reg; îe) **A-și plânge ~ul** A-și destăinui păsurile, necazurile.

plânsoare *sf* [At: KLEIN, D. / Pl: *~ori* / E: ***plâns^{1}*** + *-oare*] **1** Plângere (**1**). **2** Bocire. **3** Tânguire. **4** (Fig) Întristare. **5** (Fig) Supărare. **6** (Fig) Tristețe. **7** Zgomot produs de cineva care plânge. **8** (Ccr) Lacrimi. **9** Rugăminte fierbinte, cu lacrimi. **10** (Buc; Mol; mpl) Colici intestinale, mai ales la nou-născuți, care provoacă insomnii și plâns necontenit Si: *plâns-rău*. **11** (Îrg) Plângere (**11**).

plânta *v* vz ***planta***

plântare *sf* vz ***plantare***

plântă^{1} *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 239^{v}/16 / Pl: *~te* / E: ml ***planta***] (Îvr) Plantă^{2}.

plântă^{2} *sf* vz ***plantă^{1}***

plântăciune *sf* vz ***plantație***

plântător, ~oare *smf* vz ***plantator***

plântică *sf* vz ***panglică***

plântuță *sf* vz ***plăntuță***

plăpând, ~ă *a* vz ***plăpând***

plătangină *sf* vz ***pătlagină***

pleadă *sf* vz ***pleiadă***

pleaftură *sf* vz ***praftură***

pleagă *sf* vz ***plagă***

pleamă^{1} *sf* [at: (f. a.) IORGA, S. D. VI, 30 / Pl: ? / E: slv **племе** (< slv **племѧ**), ucr **плем'я**] **1** Neam. **2** Familie.

pleamă^{2} *sf* [At: (a. 1785) GCR II, 144/35 / Pl: *plemi* / E: ucr **пляма**] (Înv) **1** Pată pe piele. **2** Alunită pe piele.

plean *sn* [At: MOXA, 402/2 / Pl: *~uri* / E: slv **плѣнь**] **1** (Îvp) Pradă de război. **2** (Îvp) Ceea ce se ia prin rechiziție. **3** (Îvp; pex) Jaf. **4** (Îvp) Ceată, grup de oameni capturați, luați ca pradă de război, ca robi sau ca prizonieri. **5** (Îvp; îe) **A lua (pe cineva) ~** A face prizonier Si: *a robi*. **6** (Înv) Robie.

pleană *sf* [At: POGOR, HENR. 231/17 / Pl: ? / E: nct] **1** (Îvr) Bucată ce se desprinde dintr-un corp turnat din fier Vz *șpan*. **2** (Reg) Pană. **3** (Buc) Flegmă. **4** (Ban) Defect. **5** (Reg) Boală internă.

pleanță *sf* [At: CV 1950, nr. 4, 33 / Pl: *plențe* / E: cf *fleanță, zdreanță*] (Trs) Zdreanță.

pleapcă *sf* vz ***platcă^{1}***

pleasă^{1} *sf* vz ***plasă***

pleasă^{2} *sf* vz ***plăsea***

pleasc *i* [At: DELAVRANCEA, H. T. 11 / E: fo cf *pleosc*] Cuvânt care imită zgomotul produs de lovirea limbii de cerul gurii.

plească^{1} *sf* vz ***pleașcă^{1}***

plească^{2} *sf* vz ***plașcă^{1}***

pleasnă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (pop) ***~azn̆ă***, (reg) ***plesnă, plezna, ploazna, puleaznă*** / Pl: *plesne*, (înv) *~e*, (reg) *plesni* / E: ***plesni***] **1** (Pop) Șfichi la bici. **2** (Pgn) Bici. **3** (Îlv) **A lua (pe cineva) în ~** (sau **în ~na biciului**) A satiriza. **4** (Îal) A ironiza. **5** Lovitură de bici. **6** (Rar) Zgomot produs de plesnirea biciului. **7** (Reg; fig) Vorbă usturătoare, sarcastică. **8** (Reg) Fiecare dintre cele trei curclușe, mai înguste, cu care se încheie cureaua la cioareci și care se prind în trei catarame. **9** (Reg) Șuviță de păr. **10** (Trs) Fir de in sau de cânepă. **11** (Pes; reg) Fir de strună legată la capătul sforii undiței, de care se prinde cârligul. **12** (Trs; îf *plesnă*) Disc sau verigă care se pune pe osia roții căruței, între umeri și roată sau între roată și leucă, pentru a le apăra de frecare. **13** (Reg) Bucată mică, țandără, așchie desprinsă din ceva. **14** (Olt) Mătreață. **15** (Pop; mpl, lsg csc) Afte, mai ales la copiii mici. **16** (Med; pop; pgn) Stomatită. **17** (Reg; îf *pleaznă*) Stâncă sau piatră pe cale să se despice într-o mină. **18** (Reg; îaf) Crăpătură în stâncă. **19** (Ent; reg; îf *pleazna*) Șvab (*Periplaneta orientalis*). **20** (Ent; reg; îaf) Câinele-babei (*Oniscus murarius*).

pleaster *sm* vz ***plasture***

pleastru *sm* vz ***plasture***

pleastur *sm* vz ***plasture***

pleasture *sm* vz ***plasture***

pleașcă^{1} [At: BOLLIAC, ap. TDRG / V: (înv) ***plașcă, plească*** / Pl: *plăști, plașce* / E: bg **плячка**] **1** *sf* (Înv) Captură de război Si: *jaf, pradă*. **2** *sf* (Înv) Rechiziție. **3** *sf* (Înv; pex) Ceea ce se ia prin rechiziție. **4** *sf* (Înv; îlv) **A face ~** A jefui. **5** *sf* (Pfm) Noroc neașteptat Si: *chilipir*. **6** *sf* (Pfm; ccr) Ceea ce se obține prin noroc, prin chilipir, pe gratis sau extrem de

convenabil. **7** *sf* (Îe) **A umbla în** (sau **cu, după**) **~ ori a căuta ~** A umbla după situații avantajoase. **8** *av* (Înv) Pe nemuncite Si: *degeaba, gratis*. **9** *av* (Înv) În schimbul unui preț extrem de convenabil. **10** *av* (Pex) Aproape pe gratis.

pleașcă^{2} *sf* [At: CHEST. II, 125/110, 182 / Pl: ? / E: cf *plașcă*^{1}] (Mol) Bucată de lemn sau de fier cu care se umple o scobitură a unei bârne strâmbe sau care se adaugă pentru a întări o grindă slabă ori pentru a prelungi o bârnă scurtă.

pleașcă^{3} *sf* vz ***pleșcă***

pleașcă^{4} *sf* vz ***plașcă***^{1}

pleată *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 42/14 / Pl: *plete* / E: slv **плеть**] **1** (Mpl) Păr al capului unei femei, mai rar al unui bărbat, lăsat să crească mai lung și adesea să atârne răsfirat pe spate. **2** (Pgn) Păr nearanjat, necoafat. **3** (Reg; pex) Coadă din păr împletit. **4** (Reg; îe) **A se da** (sau **a umbla**) **cu pletele în vânt** A căuta ceva cu înfrigurare. **5** (Reg; îae) A se agita. **6** (Reg) Coadă falsă atașată la părul natural, pentru a-l completa sau a-l înfrumuseța Vz *meșă*. **7** (Îvr) Blană la animale. **8** (Reg) Moț^{1} la cai. **9** (Reg) Smoc de păr la pintenii calului. **10** (Îvr) Panglică cu care se leagă părul. **11** (Bot; îc) **Pletele-muierii** Lichen filamentos de culoare cenușie-verzuie, care crește mai ales pe brazi, atârnat pe ramurile acestora ca niște mănunchiuri de firișoare Si: (reg) *barba-ursului, mătreața-bradului, mătreață-de-arbori* (*Usnea barbata*). **12** (Reg; îc) **Pletele-doamnei** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **13** (Trs) Mănunchi de fuior. **14** (Ast; îvr; îc) **Pletele-Verenicăi** Părul Berenicei.

pleaț *sn* vz ***plaț***

pleavă *sf* [At: TETRAEV. (1574), 222 / Pl: (îrg) *pleve, ~ve*, (rar) *plevi, plevuri* / E: slv **плѣва**] **1** (Csc) Resturi de spice, de coji de boabe de cereale, de păstăi etc., rezultate ca deșeu la treieratul cerealelor și al leguminoaselor, la vânturatul cerealelor etc. **2** (Prc) Resturi mărunte de paie, de fân sau sfărâmăturile tecilor de leguminoase. **3** (Fig) Lucru de nimic, lipsit de importanță, de valoare, de semnificație. **4** (Reg; îe) **A vorbi** (sau **a spune, a grăi, a vorovi**) **pleve** A spune fleacuri, prostii. **5** (Reg; îae) A spune minciuni. **6** (Csc) Epitet pentru un om de nimic Si: *lepădătură*. **7** (Bot; înv) Neghină (*Agrostema githago*). **8** (Reg) Floare a cânepii. **9** (Reg) Polen la porumb. **10** (Reg) Lamură a făinei. **11** (Iht; reg) Plevușcă^{1} (**1**) (*Leucaspius delineatus*).

pleavilă *sf* vz ***plevilă***^{1}

pleavniță *sf* [At: MOXA, 363/31 / Pl: *~țe* / E: bg **плявница**] **1** (Înv) Loc în care se ține pleava (**1**). **2** (Înv) Magazie, șopron pentru pleavă.

pleaznă *sf* vz ***pleasnă***

pleban *sm* vz ***plebanuș***

plebanuș *sm* [At: DRLU / V: ***pleban, plebean*** / Pl: *~i* / E: mg ***plébanos***] (Trs; înv) Paroh catolic.

plebas *su* vz ***plaivăz***

plebă *sf* vz ***plebe***

plebe *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 16 / V: (înv) ***pleba*** / E: fr ***plèbe***, lat ***plebs, -bis***] **1** (Csc; în Evul Mediu) Cea mai săracă pătură a populației orășenești din apusul Europei, aflată în afara ierarhiei feudale, care, alături de țărănime, a avut un rol important în revoluțiile din sec. XVI-XVII. **2** (Csc; pgn; liv) Pătură socială fără drepturi, asuprită și exploatată. **3** (Csc; prt) Oameni de rând Si: *gloată, mulțime, norod*. **4** (Rar) Origine socială umilă, de rând. **5** (Csc; prt) Pătură socială declasată. **6** (Csc; în antichitatea romană) Categorie socială din care făceau parte oamenii liberi de la orașe și sate, lipsiți de anumite drepturi politice și civile, fără o activitate permanentă și care trăiau din câștiguri întâmplătoare și din distribuții făcute de către stat.

plebean *sm* vz ***plebanuș***

plebeian, ~ă [At: CANTACUZINO, N. P. 152^{r}/23 / P: *~be-ian* / V: (înv) ***~bian*** / Pl: *~ieni, ~iene*, (înv) *~i, ~e* / E: fr ***plébien***] (Liv) **1-4** *smf, a* Plebeu (**1-4**). **5** *a* Care este specific plebeilor (**1**). **6** *a* Care exprimă gândurile, aspirațiile etc. plebeilor (**1**).

plebeianism *sns* [At: DN^{3} / E: ***plebeian*** + *-ism*] (Liv) Comportament de plebeu (**5**) Si: *plebeism*.

plebeiat *sn* [At: MAIORESCU, CR. III, 117 / P: *~be-iat* / Pl: ? / E: ***plebe*** + *-(i)at* cf *patriciat*] (Rar; în antichitatea romană) Calitate de plebeu (**3**).

plebeic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 118 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plebe*** + *-ic*] (Rar; în evul mediu) **1** Care aparține plebei (**1**). **2** Privitor la plebe (**1**). **3** De plebe (**1**).

plebeism *sns* [At: DN^{3} / E: it ***plebeismo***] Plebeianism.

plebeu, ~ee [At: NICOLAU, P. 29/6 / Pl: *~ei, ~ee* / E: lat ***plebeius***] **1-2** *smf, a* (În evul mediu) (Persoană) care făcea parte din plebe (**1**) Si: (liv) *plebeian* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (În antichitatea romană) (Persoană) care făcea parte din plebe (**6**) Si: (liv) *plebeian* (**3-4**). **5** *smf* (Liv) Om de rând, needucat.

plebi- [At: DN^{3} / E: lat ***plebs, -bis***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Mulțime. **2** Vulg.

plebian, ~ă *smf, a* vz ***plebeian***

plebicol, ~ă *smf, a* [At: DN^{3} / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***plebicola***, fr ***plébicole***] **1-2** (Liv) (Persoană) care flatează mulțimea Si: *demagog*.

plebiscit *sn* [At: ROM. LIT. 395^{2}/31 / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***plébiscite***] **1** (În antichitatea romană) Decizie, lege făcută și votată de plebe (**6**). **2** Formă de consultare prin vot a voinței poporului, cu privire la un proiect de lege sau la un anumit act de stat de o importanță deosebită, asupra căruia cetățenii sunt chemați să-și exprime părerea Vz *referendum*.

plebiscitar, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 11 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plébiscitaire***] (Rar) **1** Care ține de plebiscit (**2**). **2** Privitor la plebiscit (**2**). **3** Care are loc în urma unui plebiscit (**2**).

plebiscitarism *sns* [At: DN^{3} / E: ***plebiscitar*** + *-ism*] (Liv) Sistem politic care acordă poporului dreptul de a-și numi conducătorul.

plec *sn* vz ***pleu***

pleca [At: PSALT. HUR. 119^{r}/22 / Pzi: *plec* / E: ml ***plicare***] **1** *vt* (C. i. lucruri flexibile, părți flexibile ale unor lucruri, ființe sau părți ale lor) A îndrepta în jos sau într-o parte Si: *a apleca, a curba, a încovoia, a îndoi*. **2** (Îlv) **A-și ~ genunchii** A îngenunchea. **3-4** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ capul** (sau **fruntea, grumazul, genunchiul** sau, înv, **cerbicea**) A (se) supune. **5-6** *vtr* (Îae) A (se) umili. **7-8** *vtr* (Îae) (A a face pe cineva să renunțe sau) a renunța. **9-10** *vt* (Îe) **A(-și)** sau **a nu-și ~ capul** sau **a** (**nu**) **avea unde să(-și) ~ce capul** (sau **trupul, oasele**) A (nu) se odihni. **11-12** *vt* (Îae) A (nu) se putea odihni. **13-14** *vt* (Îae) A (nu) avea unde să se odihnească. **15-16** *vt* (Îae) A (nu) avea unde să se adăpostească. **17-18** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ inima** A (se) dedica. **19-20** *vtr* (Îae) A (se) închina. **21-22** *vtr* (Îae) (A convinge sau) a se lăsa convins. **23-24** *vtr* (Îae) A arăta înțelegere. **25-26** *vtr* (Pex; îae) A (se) înduioșa. **27-28** *vtr* (Îae) A arăta smerenie, evlavie față de cineva. **29-30** *vtr* (Îae) A da ascultare suferințelor cuiva. **31** *vt* (Îe) **A(-și) ~ urechea** (sau **urechile**) A asculta cu atenție. **32** *vt* (Îae) A lua în considerare. **33** *vt* (Pex; îae) A se îndura. **34** *vt* (Îae) A da crezare vorbelor de nimic, calomniilor, bârfelilor etc. **35** *vt* (Spc) A coborî genele, ochii, privirea, ca urmare a unui sentiment de jenă, de sfială etc. sau din cauza oboselii. **36** *vr* A se înclina înaintea, în fața cuiva în semn de respect, de admirație, de devotament, de supunere etc. Si: *a se închina, a se prosterna*. **37** *vt* (Trs) A alăpta mieii. **38** *vt* (C. i. obiecte neflexibile care au o anumită poziție, de obicei verticală) A lăsa într-o parte, dându-i o poziție oblică Si: *a apleca, a înclina, a povârni*. **39** *vt* (Reg; îe) **A ~ ușa** A închide ușa pe jumătate. **40-41** *vtr* (Fșa) A (se) culca la pământ. **42-43** *vtr* (Pop) A (se) răsturna. **44** *vta* (Înv) A împinge. **45** *vr* (Rar) A descrește în înălțime. **46** *vr* (Pop; d. aștri) A coborî spre apus Si: *a apune*. **47** *vr* (Înv; pex; d. zi) A se sfârși. **48** *vr* (Înv; fig) A decădea. **49** *vt* (Înv) A modela un material moale. **50** *vt* (Înv) A supune unei influențe, unei puteri care modifică, transformă Si: *a subjuga*. **51** *vr* A ceda în fața unei influențe, a unei presiuni, a unei forțe, a unei cereri etc. Si: *a asculta, a se preda, a se supune*. **52-53** *vtrf* (Bis; înv; spc) A (se) supune preceptelor religiei creștine, autorității lui Dumnezeu. **54-55** *vtrf* (Bis; înv) (A face să aibă sau) a avea o atitudine smerită, cucernică în fața Divinității Si: *a (se) smeri*. **56-57** *vtrf* (Înv; spc) A (se) converti la o religie. **58-59** *vtrf* (Înv) (A face să recunoască sau) a recunoaște autoritatea unei divinități creștine. **60** *vtf* (Înv) A îndupleca. **61** *vtf* (Înv) A determina. **62** *vr* (Îrg) A se îndupleca. **63** *vt* A

conduce. **64** *vr* (Înv) A înclina spre... **65** *vr* (Înv) A fi gata să... **66** *vr* (Înv) A fi dispus să sau la... **67** *vr* (Înv) A se simți atras spre... **68** *vr* (Înv) A lua drept bun. **69** *vr* (Înv) A lua în considerare. **70** *vr* (Grm; înv) A avea flexiune. **71** *vr* (Grm; spc) A se declina. **72** *vr* (Reg) A face indigestie. **73** *vr* (Reg; pex) A i se face greață din cauza unei mâncări indigeste. **74** *vi* (De obicei cu determinări locale, mai rar finale) A părăsi pe cineva sau ceva spre a se duce în altă parte Si: *a se duce, a merge, a porni*. **75** *vi* (De obicei cu determinări locale, mai rar finale) A se îndrepta spre... Si: *a se îndepărta, a se retrage*. **76-77** *vi* (Reg; îc) **Pleacă-fuga** sau **pleacă-fugă** (Om lăudăros) care, atunci când e vorba să acționeze, să treacă la fapte, o ia la fugă. **78** *vi* (Spc) A porni într-o cursă sportivă. **79** *vr* (Înv; fig) A se abate. **80** *vr* (Înv) A părăsi pe cineva. **81** *vr* (Înv) A renunța la... **82** *vt* (Îrg) A îndrepta. **83** *vt* (Îrg) A duce. **84** *vt* (Îrg) A trimite. **85** *vi* (Îrg; urmat de verbe la infinitiv sau conjunctiv) A fi pe punctul de a... **86** *vi* (Îrg; urmat de verbe la infinitiv și conjunctiv) A începe (să) ... **87** *vi* (Reg; spc) A începe să curgă. **88** *vi* (Olt; spc) A începe să crească. **89** *vi* (Înv; spc) A începe să treacă dintr-o stare în alta. **90** *vi* (Înv) A evolua către... **91** *vi* (Înv) A avea tendința spre... **92** *vi* A avea începutul, punctul de pornire. **93** *vt(a)* (Îvr) A turna.

plecare *sf* [At: PSALT. 43 / Pl: *~cări* / E: *pleca*] **1** Îndreptare în jos sau într-o parte a ceva flexibil Si: *aplecare, curbare, încovoiere, îndoire*. **2** Coborâre a privirii ca urmare a unui sentiment de jenă, de sfială etc. **3** (Înv) Plecăciune (1). **4** (Ast; Ggf; înv) Înclinare. **5** (Fiz; îvr) Refracție. **6** (Înv; fig) Decădere. **7** (Îvp) Supunere. **8** (Îvp) Consimțire. **9** (Bis) Smerenie. **10** (Înv) Pornire. **11** (Înv) Predispoziție. **12** (Înv) Aplicație. **13** (Înv) Fire. **14** (Înv) Instinct. **15** (Înv) Simpatie. **16** (Înv; pex) Afecțiune. **17** (Îc) **A fi (sau a-i veni) în ~** A fi gata să... **18** (Înv) Intenție. **19** (Grm; înv) Flexiune. **20** (Grm; înv; spc) Declinare. **21** Deplasare dintr-un loc pentru a se duce în altă parte Si: *pornire*. **22** Despărțire de cineva sau de ceva. **23** (Pex) Moment când cineva pleacă. **24** (Îs) *Punct de ~* Început al unei acțiuni. **25-26** (Îljv) (Care este) pe punctul de a porni. **27** (Îlav) **La ~** În momentul pornirii. **28** (Îlav) **Gata de ~** Pe punctul de a porni. **29** (Reg; îe) **A duce (oile) în ~** A duce oile la pășunat. **30** (Euf) Moarte. **31** Moment în care se pornește într-o cursă sportivă Si: *start*. **32** (Ccr) Loc de unde se pornește într-o cursă sportivă. **33** Părăsire a unei slujbe, a unei instituții de către un angajat pentru a se duce în altă parte.

plecat[1] *sn* [At: CORESI, PS. 73/9 / Pl: (rar) *~uri*, **(3-4)** *~e* / E: *pleca*] **1** (Înv) Umilință. **2** (Înv) Smerenie. **3** (Pop; lpl) Indigestie. **4** (Pop; lpl) Greață.

plecat[2], ***~ă*** *a* [At: PSALT. 117 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pleca***] **1** (D. lucruri flexibile, părți flexibile ale unor lucruri, ființe sau părți ale lor) Îndreptat în jos sau într-o parte Si: *aplecat, curbat, încovoiat, îndoit*. **2** (D. gene, ochi, pleoape, privire) Coborât ca urmare a unui sentiment de jenă, de sfială etc. ori din cauza oboselii. **3** (D. obiecte neflexibile care în mod obișnuit au o anumită poziție, de obicei verticală) Lăsat într-o parte Si: *înclinat, oblic, piezis, povârnit*. **4** (Înv; spc) Înclinat față de o dreaptă sau față de un plan Si: *oblic*. **5** (D. aștri) Coborât spre apus. **6** (Pex; înv; d. zi) Sfârșit. **7** (Pop) Subordonat unei autorități, unei persoane etc. **8** (Pgn) Ascultător. **9** (Prt) Supus cuiva în mod exagerat Si: *servil*. **10** (Bis) Smerit. **11** (Bis) Care arată, exprimă smerenie, evlavie. **12** (Îvp) Care simte atracție pentru cineva sau ceva. **13** (Înv) Înclinat să accepte ceva cu ușurință. **14** (Grm; înv) Flexibil. **15** (Grm; înv; spc) Declinabil. **16** Care a părăsit pe cineva sau ceva spre a se duce în altă parte Si: (înv) *mers*.

plecăcios, ~oasă *a* [At: DRLU / V: (reg) ***plăc~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pleca*** + *-ăcios*] **1** (Îdt) Care se poate ușor apleca sau înclina Si: *flexibil*. **2** (Îrg) Supus.

plecăciune *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 78/7 / Pl: *~ni* / E: ***pleca*** + *-ăciune*] (Înv) **1** Îndoire, aplecare, înclinare a capului și a trupului în semn de respect, de venerație, de supunere etc. Si: (înv) *plecare* (3), (reg) *plocon*. **2-3** (Pex) (Act, manifestare de) supunere. **4-5** (Manifestare de) respect. **6-7** (Manifestare de) devotament. **8** (Pex) Modestie. **9** (Bis) Smerenie. **10** (Rar) Lăsare în jos a privirii, a ochilor. **11** Înclinare. **12** Atracție.

plecăți *vru* [At: A III, 9 / Pzi: 3 *~tește* / E: de la ***plecate*** (pll *plecat*[1])] (Reg) **1** A face o indigestie. **2** (Pex) A i se face greață, din cauza unei mâncări indigeste Si: (pop) *a i se apleca*.

plecător, ~oare [At: CORESI, L. 527/19 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pleca*** + *-ător*] **1** *a* (Înv) Care se îndoaie, se curbează. **2** *a* Smerit. **3** *a* Care are înclinația, tendința pentru... **4** *a* (Rar; d. miei) Care suge. **5** *sf* (Pop) Oaie care dă lapte Si: (pop) *mânzare*. **6-7** *sf, af* (Trs) (Vacă) fără vițel, care dă lapte. **8** *a* (Grm; înv) Flexibil. **9** *a* (Înv; d. moduri) Conjunctiv.

plecătură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***pleca*** + *-ătură*] **1** (Înv) Îndoire. **2** (Înv) Atracție pentru ceva. **3** (Reg) Vacă fără vițel, care dă lapte.

plecățel, ~ea *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 17ᵛ/12 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***plecat***[2] + *-el*] **1-2** (Îrg) (Puțin) înclinat într-o parte. **3-4** (Îrg) Lăsat puțin în jos. **5** (Reg; d. miei) Care este dat să sugă la altă oaie decât cea care l-a fătat.

plecățică *af* [At: VASILIU, C. 171 / Pl: *~ici* / E: ***plecat***[2] + *-ică*] (Îrg; șhp) **1-2** (Puțin) înclinată într-o parte. **3-4** Lăsată (puțin) în jos.

plecăudz, ~ă *a* [At: GR. S. VI, 242 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. oameni) **1** Supărat. **2** Mohorât.

plecenic *sn* vz ***pletenic***

plecopter *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr ***plécoptères***] **1** (Lpl) Ordin de insecte cu aripile membranoase, având nervuri dese, ca o rețea, și cu corpul lățit, terminat cu două filamente lungi. **2** (Șls) Insectă din ordinul plecopterelor (1).

plecoșat, ~ă *a* vz ***plecozat***

plecozat, ~ă *a* [At: VLASIU, A. P. 10 / V: ***~oșat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *blegoșat, plecat*[2]] (Trs; d. urechi) Bleg.

plectenchim *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***Plekthenchym***] (Bot) Țesut fals, prezent la ciupercile superioare și la licheni, format din hife miceliene.

plecticos, ~oasă *a* vz ***plicticos***

plectisi *v* vz ***plictisi***

plectisire *sf* vz ***plictisire***

plectisit, ~ă *a* vz ***plictisit***

plectisitor, ~oare *a* vz ***plictisitor***

plectridium *s* [At: DER / Pl: nct / E: fr ***plectridium***] Bacil la care sporul este așezat la unul dintre capetele celulei, ca gămălia unui ac.

plectru *sn* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~re* / E: fr ***plectre***] Placă mică de metal, de os, de celuloid etc., cu care se ciupesc coardele la unele instrumente muzicale Si: *pană*.

pled *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 285 / Pl: *~uri* / E: fr ***plaid***, ger ***Ploid***] Bucată dreptunghiulară dintr-o țesătură deasă și ușoară de lână fină, de fire sintetice etc., de obicei ecosez în culori vii, care servește la învelit Vz *cergă, pătură, plocat, țol, velință*.

pleda *vit* [At: HELIADE, D. J. 179/4 / Pzi: *~dez* / E: ***plaider***] **1-2** (Udp „pentru", „în") A susține o cauză, o idee. **3-4** (D. stări de fapt, acțiuni, activități, realizări etc.) A constitui o dovadă, un argument. **5-6** A influența favorabil Si: *a milita*. **7-8** A vorbi în fața unei instanțe judecătorești, ca avocat, pentru a apăra cauza uneia dintre părți.

pledant, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***plaidant***] **1** Care pledează (**8**). **2** Autorizat să pledeze (**8**). **3** (Îs) *Avocat ~* Avocat care are dreptul să susțină o cauză în fața unei instanțe judecătorești, în schimbul unui onorariu.

pledare *sf* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 64 / Pl: *~dări* / E: ***pleda***] **1** Susținere a unei cauze, a unei idei. **2** Influențare favorabilă. **3** Discurs rostit în fața unei instanțe judecătorești ca avocat, pentru a apăra cauza uneia dintre părți.

pledat, ~ă *a* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 198 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pleda***] **1** (D. o cauză, o idee) Susținut. **2** (D. un discurs) Rostit în fața unei instanțe judecătorești, de către un avocat, cu scopul de a apăra cauza uneia dintre părți.

pledi *vt* [At: ALR SN V, h 1429/272 / Pzi: ? / E: nct] (Reg; îlv) **A o ~ la drum** A o lua la fugă Si: *a fugi*.

pledoarie *sf* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 223 / V: (rar) ***~orie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***plaidoirie***] **1** Apărare, susținere, argumentație orală sau scrisă a unei cauze, a unei idei, a unei teze etc. **2** Expunere orală a faptelor unui proces, făcută de un avocat în fața unei instanțe judecătorești, cu scopul de a susține cauza uneia dintre părțile implicate în proces.

pledorie *sf* vz ***pledoarie***

pleducea *sf* vz ***preducea***

pleducică *sf* vz ***preducea***

plef *sn* vz ***pleu***

pleftură *sf* vz ***praftura***

plefturеală *sf* [At: CV 1951, nr. 9-10 / Pl: *~eli* / E: ***plefturi*** + *-eală*] (Mol) Ocară.

plefturi *v* vz ***praftori***

-plegic [At: DN[3] / E: it ***-plegico,*** fr ***-plégique***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: „Paralitic".

-plegie [At: DN[3] / E: it ***-plegia,*** fr ***-plégie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: „Paralizie".

plegița *vi* [At: A II, 6 / Pzi: ? / E: cf *plejiță*] (Reg; d. grâu) A se coace mai mult decât trebuie Si: *a se răscoace*.

plegnit, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 329 / Pl. *~iți, ~e* / E: cf srb *pregnuti* „a apăsa"] (Trs; d. vite; pbl) Forțat.

plegui *v* vz ***plăgui***

pleguit, ~ă *a* vz ***plăguit***

pleh *sn* vz ***pleu***

plehar *sm* vz ***plenar***

plehăriță *sf* vz ***pleuăriță***

plehiu *s* [At: ALR I 685/170 / Pl: nct / E: cf mg *pleh* „tablă, tinichea"] (Reg) Vătrai.

plehorniță *sf* [At: A VI, 26 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Femeie cicălitoare.

plehub, ~ă *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. oameni) Surd.

plehup *s* vz ***pleoapă***

plehupă *sf* vz ***pleoapă***

plehuș, ~a *a* [At: ALR I, 1090/125 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Clăpăug.

plei[1] *sn* vz ***pleu***

plei[2] *v* vz ***plivi***

pleiada *sf* [At: IST. AM. 45[1]/17 / Pl: *ple-ia~* / V: (înv) ***plea~, plia~*** / Pl: *~de* / E: fr ***pleiade***] **1** (Mpl art.; lsg; csc) Nor de stele din constelația Taurului Si: *cloșca-cu-pui*. **2** Grup de șapte poeți greci din Alexandria. **3** Grup de șapte poeți francezi din sec. XVI. **4** (Pgn) Grup de șapte. **5** Grup de oameni iluștri care activează de obicei în același domeniu și care adesea sunt legați între ei prin concepții, năzuințe sau sarcini comune. **6** (Rar) Mulțime. **7** (Rar) Totalitate. **8** (Fiz; spc) Totalitate a izotopilor unui element. **9** (Chm; spc) Ansamblu de elemente cu proprietăți chimice foarte asemănătoare.

pleiăriță *sf* vz ***pleuăriță***

pleier *sm* vz ***pleuar***

plein-air *si* [At: DEX / P: *plen-er* / E: fr ***plein-air***] Pictură practicată în aer liber, în scopul sugerării atmosferei și luminii specifice peisajului natural.

pleiocaziu *s* [At: DEX / P: *ple-io~* / Pl: nct / E: nct] Inflorescență în cime, în care axele laterale sunt de aceeași lungime și dispuse în verticil.

pleistocen, ~ă [At: ENC. VET. 1 / P: *ple-is~* / Pl: **(3-6)** *~i, ~e* / E: fr ***pleistocène***] **1** *sn* Primă epocă a cuaternarului, caracterizată prin alternanțe de intervale reci cu perioade calde, prin răspândirea în regiunile temperate a unor specii de mamifere ca rinocerii, elefanții etc., dar mai ales prin apariția omului. **2** *sn* Serie de straturi geologice din pleistocen **(1)**. **3** *a* Care aparține pleistocenului **(1)**. **4** *a* Care se referă la pleistocen **(1)**. **5** *a* Care datează din pleistocen **(1)**. **6** *a* Care este caracteristic pentru pleistocen **(1)**.

pleit *sn* vz ***plivit***[1]

pleiță *sf* vz ***pleviță***[1]

pleivas *sn* vz ***plaivaz***

plejiță *sf* [At: ȘEZ IV, 18 / A: nct / E: cf *plegița*] (Reg; csnp) **1** Mâncare. **2** Fiertură.

plejni *v* vz ***plesni***

plemânărică *sf* vz ***plămânărică***

plemni *v* vz ***plesni***

plemniță *sf* [At: ALR II/I, MN 121, 3809 bis /76 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Scoabă bătută în ușorul ușii, în care intră zăvorul.

plen- *ec* vz ***pleni-***

plen *sn* [At: CONTEMP. 1949, nr. 158, 5/5 / V: (rar) ***~num*** / Pl: *~uri* / E: lat ***plenum***] **1** Totalitate a membrilor unei organizații sau ai unei adunări constituite. **2** (Pex) Adunare la care participă totalitatea membrilor.

plenar, ~ă *a* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 135 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***plenarius, -a, -um***] **1** *a* (D. ședințe, adunări, reuniuni etc.) Care se ține cu participarea tuturor membrilor Si: (îiv) *plenitudinar*. **2** *sf* Consfătuire, ședință, adunare etc. la care participă toți membrii unui for de conducere, ai unei organizații etc. **3** *sf* (Îs) ~ *lărgită* Adunare la care participă și persoane care nu fac parte din unitatea respectivă. **4** *a* (Liv) Întreg. **5** *a* (Liv) Complet. **6** *a* (Liv) Desăvârșit.

plenariu, ~ie *a* vz ***plenar***

plencaci *sn* [At: CV 1951, nr. 9-10, 44 / Pl: *~ace* / E: ucr **плaнкач**] (Trs) Secure lată, cu coadă lungă, pentru dulgheri.

plenceur, ~ă *a* vz ***panceaur***

plencher *sm* [At: RETEGANUL, TR. 71 / Pl: *~i* / E: ger ***Plänker***] (Trs; gms) Infanterist însărcinat cu misiuni de cercetare Si: *tiralior*.

plenchiță *sf* [At: I. CR. V, 183 / A: nct / V: ***flen~*** / E: cf *pleanță*] (Reg) Bucată de carne cu pieliță, care nu se poate mânca.

plenchiu *sm* [At: I. CR. VII, 252 / Pl: *~ii* / E: nct] (Mol) Persoană care acționează numai după bunul său plac.

plener *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: nct] Calcar, rocă sau marnă de culoare deschisă și separată în plăci subțiri, aparținând cretacicului.

pleni- [At: DN[3] / V: ***plen-*** / E: it ***pleni-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Deplin. **2** Plin.

plenilunie *sf* vz ***pleniluniu***

pleniluniu *s* [At: STAMATI, D. / V: ***~lunie*** *sf*, ***plinălunie*** *sf* / Pl: nct / E: lat ***plenilunium***] (Îdt) Lună plină.

plenipotent *sm, am* [At: AR (1829), 47[2]/19 / V: ***~ținte, plini~*** *sm* / Pl: *~nți* / E: lat ***plenipotens, -ntis***] (Înv) **1-4** Plenipotențiar **(1-4)**.

plenipotență *sf* [At: VĂCĂRESCU, IST. 267 / V: (înv) ***~țiu, plinipotenție*** / Pl: *~țe* / E: it ***plenipotenza***] **1** Putere deplină, împuternicire dată cuiva pentru a acționa într-o anumită chestiune, în special în probleme care interesează două state. **2** (Ccr) Act prin care se dă o plenipotență **(1)**.

plenipotențial *sm, am* vz ***plenipotențiar***

plenipotențiar [At: R. GRECEANU, ap. CM II, 186 / P: *~ți-ar* / V: (înv) ***~iu, ~al, prenepotențial*** / Pl: *~i* / E: lat ***plenipotentiarius***, fr ***plénipotentiaire***] **1-2** *sm, am* (Persoană) care reprezintă în anumite împrejurări conducerea unui stat pe lângă guvernele altor țări și care are în această calitate puteri depline Si: (înv) *plenipotent* **(1-2)**. **3-4** *sm, am* (Înv; pgn) (Persoană) care este investită cu puteri depline de un stat, de o organizație, de o colectivitate etc. într-o împrejurare dată Si: (înv) *plenipotent* **(3-4)**. **5** *am* (Îs) *Ministru* ~ Agent diplomatic imediat inferior în grad ambasadorului, care reprezintă un stat la negocieri, la încheierea unui tratat, la o conferință internațională etc., pe baza deplinelor puteri încredințate de acel stat. **6** *am* (Îas) Agent diplomatic care conduce o delegație.

plenipotențiariu *sm, am* vz ***plenipotențiar***

plenipotențiat *sm* [At: BARCIANU / P: *~ți-at* / Pl: *~ați* / E: ***plenipotenție*** + *-at*] (Îdt) Plenipotențiar **(3)**.

plenipotenție *sf* vz ***plenipotență***

plenipotinte *sm* vz ***plenipotent***

plenison, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***plenus + sonus***] (D. vocale; îoc *semison*) Care are caracter silabic.

plenisonie *sf* [At: DLR / Pl: ~*ii* / E: ***plenison*** + *-ie*] (Fon; rar) Polnoglasie.

plenitudinar, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***plenitudine*** + *-ar*] (Liv) Plenar (1).

plenitudine *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 692 / Pl: (rar) ~*ni* / E: fr ***plénitude***, lat ***plenitudo, -inis***] **1** Calitate, stare a ceea ce este deplin, complet, la apogeu. **2** Stadiul cel mai înalt, cel mai complet, cel mai amplu de dezvoltare Si: *deplinătate, desăvârșire, plinătate*. **3** (Fon; îs) ~ *vocală* Putere sonoră a unei vocale.

plentică *sf* vz ***panglică***

plentiv, ~ă *a* [At: FILIMON, O. II, 110 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***plaintif***] (Înv; frr) Tânguitor.

plenui *vt* [At: PSALT. 227 / Pzi: ~*esc* / E: ***plean*** + *-ui*] (Îrg) A jefui.

plenum *sn* vz ***plen***

pleo- [At: DN³ / P: *ple-o-* / E: fr ***pléo-***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Mai mult. **2** Numeros. **3** Plin.

pleoapă *sf* [At: MINEIUL (1776), 95ᵛ¹/23 / P: *ple-oa~* / V: ***ploa~***, (îrg) ***pleopă, plehu~, pleu~, plop*** *sm*, ***plopă***, (înv) ***pliopă*** (Pl: ~*pi*), ***pliupa***, (reg) ***plehup*** *s*, ***plioa~, plohupă, pluhopă*** / Pl: ~*pe* / E: cf bg *похлупка*] **1** Fiecare dintre cele două cute mobile ale pielii, mărginite de gene, care acoperă și protejează partea anterioară a globului ocular Si: (rar) *clipa*, (înv) *palpebră*. **2** (Rar; pex) Ochi. **3** (Îvp) Capac pentru diverse recipiente. **4** (Spc) Capac de sicriu Si: (reg) *procovaț*. **5** (Îvr; îf *pliupa*) Coajă de alună. **6** (Reg; îf *pleupă*) Cupă la fusul morii de apă. **7** (Mun) Parte a cimpoiului nedefinită mai îndeaproape. **8** (Reg) Varietate de struguri cu boaba mare, rară și albicioasă. **9** (Mol; Ipl) Fiertură de fructe.

pleoască *sf* vz ***pleosc***

pleoața *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~*țe* / E: ns cf *fleoarță*] (Reg) Femeie depravată, stricată.

pleocroism *sns* [At: MURGOCI-LUDWIG, M. 18 / P: *ple-o~* / E: fr ***pleochroïsme***] (Fiz) Fenomen de modificare a culorii anumitor cristale, când sunt privite prin transparență din diferite direcții Si: *policroism*.

pleohăi *vi* [At: DLR / Pzi: ~*esc* / E: nct] (Reg) A împușca în zadar.

pleomorfism *sns* [At: DN³ / P: *ple-o~* / E: fr ***pléomorphisme***] **1** Polimorfism. **2** Concepție care susține variabilitatea morfologiei bacteriilor.

pleonasm *sn* [At: HELIADE, GR. ROM. 125/29 / P: *ple-o~* / V: (înv) ~***nazm*** / Pl: ~*e*, (înv; *sm*) ~*i* / E: fr ***pléonasme***] Eroare de exprimare care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte, expresii sau propoziții cu același înțeles.

pleonast *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 109 / P: *ple-o~* / Pl: ? / E: fr ***pléonaste***] Mineral de culoare neagră, care se prezintă sub formă de mase granulare sau cristale cu multe fațete și care conține fier.

pleonastic, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / P: *ple-o~* / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***pléonastique***] **1** Care conține un pleonasm. **2** Care constituie un pleonasm. **3** (Rar) Referitor la pleonasm.

pleoncios, ~oasă *a* [At: BUGNARIU, N. 262/81 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: nct] (Trs; d. oameni) Prost.

pleonexie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 17 / P: *ple-o~* / Pl: ~*ii* / E: ngr ***πλεονεξία***] (Grî; rar) Lăcomie.

pleop *sm* vz ***plop***[1]

pleopană *sf* [At: SCL 1971, 401 / Pl: ~*ne* / E: ***pleoapă*** + *-ană*] (Îvr) Ochelari care împiedică un cal să privească lateral.

pleopă *sf* vz ***pleoapă***

pleoră *sf* vz ***pleură***[1]

pleosă *sf* [At: ANTIPA, P. 342 / Pl: ~*se* / E: rs ***плёс*** „sector al unei ape curgătoare"] (Reg; rsm) Cot al unei ape curgătoare.

plerom *sn* [At: DN³ / Pl: (2) ~*uri* / E: fr ***plérome***] **1** Concept al filozofiei gnostice, care denumește divinitatea din care ar proveni toate lucrurile spirituale. **2** (Bot) Zonă internă a meristemului din vârful rădăcinii, care dă naștere cilindrului central.

pleosc [At: BARCIANU / V: (reg) ***oască*** *sf*, ***pliosc*** *i*, ***pliosca*** *i*, ***plosc*** *i* / E: fo] **1** *i* (Pop) Cuvânt care imită zgomotul produs de căderea unui corp moale. **2** *i* Cuvânt care imită zgomotul produs de lovirea unui corp, de obicei moale sau elastic, de altul. **3** *i* Cuvânt care redă zgomotul produs de apă în căderea ei. **4** *i* Cuvânt care redă zgomotul produs de apa în care se aruncă ceva. **5** *sf* (Ban; îf *pleoască*) Lovitură dată cu palma. **6** *sf* (Bot; reg; îf *pleoasca*) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

pleoscă *sf* vz ***ploscă***[1]

pleoscăi *vi* [At: KLEIN, D. 400 / V: (reg) ~***oșcăi, plios~, plius~*** / Pzi: *pleoscai*, ~*esc* / E: ***pleosc*** + *-ăi* cf srb *pljuskati*] **1** A scoate un sunet caracteristic, prin pocnirea sau plesnirea unui corp solid de alt corp solid sau prin lovirea de ceva tare Si: *a plescai* (**2**). **2** (Rar) A aplauda. **3-4** (D. lichide, substanțe vâscoase etc.) (A se lovi sau) a fi lovit (de sau) cu un corp tare, producând un zgomot caracteristic Si: *a plescăi* (**4-5**), (reg) *a plescăni* (**2-3**). **5** A plescăi (**1**). **6** A mânca cu zgomot Si: *a plescai* (**7**), (reg) *a plioscăni* (**1**).

pleoscăire *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*ri* / E: ***pleoscăi***] **1** Producere a unui sunet caracteristic, prin pocnirea sau plesnirea unui corp solid de alt corp solid sau prin lovirea de ceva tare Si: *pleoscăit*[1] (**1**), *plescăit* (**4**), *plescăire* (**2**), (reg) *plescăială* (**2**). **2** (Rar) Aplaudare. **3** Producere a unui zgomot caracteristic prin lovirea unei substanțe lichide de sau cu un corp tare Si: *pleoscăit*[1] (**2**), *plescăire* (**3**). **4** Zgomot produs prin desprinderea bruscă a buzelor una de alta sau a limbii de cerul gurii Si: *plescăială* (**1**), *plescăire* (**4**), *plescăit* (**2**), *plescăitură* (**3**). **5** Mestecare și înghițire cu zgomot a alimentelor Si: *pleoscăit*[1] (**4**).

pleoscăit[1] *sn* [At: DDRF / Pl: ~*uri* / E: ***pleoscăi***] **1-4** Pleoscăire (**1, 3-5**).

pleoscăit[2]***, ~ă*** *a* [At: REBREANU, R. I 16 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***pleoscăi***] Care pleoscăie (**5**) Si: *zgomotos*.

pleoscăitură *sf* [At: LB / P: ~*că-i~* / V: (reg) ***pleoș~*** / Pl: ~*ri* / E: ***pleoscăi*** + *-(i)tură*] **1** Plescăire (**5**). **2** (Îdt) Zgomot produs prin lovirea de degetul mare a celorlalte degete.

pleoscănită *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***plescă~, plios~, ploscon~*** / Pl: ~*țe* / E: ***plioscăni*** + *-iță*] **1** (Bot; reg) Rostopască (*Chelidonium majus*). **2-3** (Trs; îf *plioscăniță*) (Floarea sau) mugur al ciumăfaiei. **4** (Reg; îf *plosconița*) Dans popular în care jucătorii prinși în horă bat la un moment dat din palme unii către alții. **5** Melodie după care se execută pleosconița (**4**).

pleoscăriță *sf* [At: BORZA, D. 45 / Pl: ~*țe* / E: cf *pleoscăniță*] (Bot; reg) Rostopască (*Chelidonium majus*).

pleosnet *sn* vz ***plesnet***

pleosni *v* vz ***plesni***

pleoșcăi *v* vz ***pleoscăi***

pleoșcăitură *sf* vz ***pleoscăitură***

pleoști [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***pleșți, ploști, pluști***, (reg) ***pliști*** / Pzi: ~*esc* / E: srb ***pljoštiti***] **1-2** *vrt* A (se) lăsa în jos sau într-o parte sub apăsarea unei greutăți. **3-4** *vrt* (Pex) A (se) deforma. **5-6** *vrt* A (se) turti. **7** *vr* (Trs; îf *plești*) A cădea pe gheață cu picioarele depărtate unul de celălalt. **8** *vr* (Ban; îf *pleșți, pliști*) A se ascunde. **9** *vr* (Buc) A se pleca înaintea cuiva, în semn de respect. **10** *vr* (Fig; fam) A-și pierde vigoarea, entuziasmul sau buna dispoziție. **11** *vr* (Fig; fam) A deveni istovit, abătut sau deprimat Si: (fam; fig) *a se dezumfla*.

pleoștire *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***plo~*** / Pl: ~*ri* / E: ***pleoști***] **1** Aplecare în jos sau într-o parte sub apăsarea unei greutăți Si: (rar) *pleoștitură* (**1**). **2** (Pex) Deformare. **3** Turtire. **4** (Buc) Reverență. **5** (Fig; fam) Pierdere a vigorii, a entuziasmului sau a bunei dispoziții. **6** (Fig; rar) Deprimare.

pleoștit, ~ă [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***pleș~*** (reg) ***plio~, plo~, pluș~*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***pleoști***] **1** *a* Lăsat într-o parte sau în jos sub presiunea unei greutăți. **2** *a* (Pex) Deformat. **3** *a* Turtit. **4** *sm* (Reg) Epitet dat unui om cu nasul mic și turtit Si: (reg) *plut*. **5** *a* (Olt; îf *pluștit*) Culcat la pământ Si: *întins*. **6** *a* (Fig; fam) Care și-a pierdut vigoarea, entuziasmul sau buna dispoziție Si: *abătut, deprimat, istovit*.

pleoștitură *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***pluș~*** / Pl: ~*ri* / E: ***pleoști*** + *-(i)tură*] **1** (Rar) Pleoștire (**1**). **2** (Reg; ccr; îf *pluștitură*) Casă dărăpănată.

pleot *sn* vz ***ploatăn***

plepeliță *sf* vz ***prepeliță***

plerofori *v* vz ***pliroforisi***

*plerofor**ie*** *sf* vz ***pliroforie***
ples *sn* vz ***plex***
plesa *v* vz ***plăsa***[2]
plesă *sf* vz ***plăsea***
plescaiță *sf* vz ***plescaviță***
plescaniță *sf* vz ***plescaviță***
plescaviță *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***plăs~, ~aiță, ~aniță, ~căița, ~căjiță, ~căniță*** (Pl: *~iți*), ***~căviță, pleșcaiță, pleșc~*** / Pl: *~țe* / E: srb ***pljuskavice***] **1** (Mpp) Boală de piele caracterizate prin erupții, eczeme etc., în special pe picioare sau în jurul gurii. **2** (Pop; ccr) Erupție, eczemă etc. care apare ca urmare a plescăviței (1) Vz *spuzeală*. **3** (Pan; reg; csc; îf *plescaniță*) Părticele lemnoase rămase în fuiorul de cânepă. **4** (Reg) Plantă erbacee cu frunze ovale, cu tulpina întinsă pe pământ și cu flori albe, care crește prin locuri umede și umbroase (*Malachium aquaticum*). **5** (Bot; reg; îf *plescaiță, pleșcaiță*) Șopârlaiță-albă (*Parnassia palustris*). **6** (Bot; reg) Gușa-porumbului (*Cucubalous baccifer*). **7** (Reg; îc) **~roșie** Arăriel (*Cynoglossum officinale*). **8** (Orn; reg; îf *pleșcaiță*) Codobatură (*Motacilla alba*).

plescăi *vi* [At: POLIZU / V: (înv) ***pleșc~***, (reg) ***plis~*** / Pzi: *plescăi*, (pop) *~esc* / E: ***pleasc*** **+** *-ăi*] **1** (Cu determinările „din limbă", „din buze") A desprinde brusc buzele una de alta sau limba de cerul gurii, în semn de plăcere, producând un zgomot caracteristic Si: (reg) *a clefăi, a plescani* **(4)**, *a pleoscăi* **(5)**, (reg) *a plioscăni* **(1)**. **2** A pleoscăi **(1)**. **3** (Rar) A aplauda. **4-5** (D. lichide, substanțe vâscoase etc.) A pleoscăi **(3-4)**. **6** (D. corpuri solide) A lovi un lichid sau o substanță vâscoasă, producând un zgomot caracteristic. **7** A pleoscăi **(6)**. **8** (Rar) A gâlgâi.

plescăială *sf* [At: POLIZU / P: *~că-ia~* / V: (înv) ***pleșc~***, (reg) ***plis~*** / Pl: *~ieli* / E: ***plescai*** **+** *-eală*] **1** (Rar) Pleoscăire **(4)**. **2** (Mun; îf *pliscăială*) Pleoscăire **(1)**. **3** (Mun; îf *pliscăială*) Lovitură dată cuiva cu palma Si: *plescăitură* **(4)**. **4** (Mun; îaf) Zgomot produs de plescăială **(3)** Si: *plescăitură* **(5)**.

plescăire *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 233 / V: (înv) ***pleșc~*** / Pl: *~ri* / E: ***plescăi***] **1** Desprindere bruscă a buzelor una de alta sau a limbii de carul gurii, producând astfel un sunet caracteristic. **2-4** Pleoscăire **(1, 3-4)**. **5** Producere a unui zgomot caracteristic prin lovirea unui corp solid de o substanță vâscoasă sau de un corp solid Si: *pleoscăitură* **(1)**, *plescăitură* **(1)**. **6** Înghițire cu zgomot Si: *clefăială*. **7** (Rar; ccr) Zgomot produs prin înghițire.

plescăit *sn* [At: DELAVRANCEA, H. T. 164 / P: *~că-it* / Pl: *~uri* / E: ***plescăi***] **1** Zgomot făcut de cineva atunci când mănâncă repede și lacom. **2** Pleoscăire **(4)**. **3** Zgomot produs de buze în timpul sărutatului. **4** Pleoscăire **(1)**. **5-7** (Rar) Pocnet **(1-3)**.

plescăitură *sf* [At: REBREANU, N. 10 / V: (înv) ***pleș~***, (reg) ***plis~*** / P: *~că-i~* / Pl: *~ri* / E: ***plescăi*** **+** *-(i)tură*] **1** Plescăire **(5)**. **2** (Rar) Fâlfâit. **3** Pleoscăire **(4)**. **4-5** (Mun; îf *pliscăitura*) Plescăială **(3-4)**.

plescăiță *sf* vz ***plescaviță***
plescăjiță *sf* vz ***plescaviță***
plescăni *vi* [At: SĂM. I. 386 / V: (reg) ***plis~*** / Pzi: *~nesc*, (reg) *plescăn* / E: ***pleasc*** **+** *-ăni*] **1** (Rar) A pocni. **2-3** (Reg) A pleoscăi **(3-4)**. **4** (Mun) A plescăi **(1)**.
plescăniță[1] *sf* vz ***pleoscăniță***
plescăniță[2] *sf* vz ***plescaviță***
plescăt *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 248 / Pl: ? / E: ***plescăi*** **+** *-et*] (Rar) Zgomot produs de lovirea unui corp (elastic) de altul Vz *pocnet*.
plescăviță *sf* vz ***plescaviță***
plesimetric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***plessimétrique***] Care se referă la plesimetrie.
plesimetrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***plessimétrie***] Folosire a plesimetrului.
plesimetru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***plessimètre***] Instrument folosit pentru practicarea percuției.
plesio- [At: DN[3] / P: *ple-si-o-* / E: fr ***plésio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Vecin. **2** Aproape.

plesiobiotic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plesio- + biotic***] (D. organisme vegetale) Care trăiește în vecinătatea altui organism.
plesiosaurus *sm* vz ***plesiozaur***
plesiozaur *sm* [At: LTR[2] / P: *~si-o-za-ur* / V: ***~saurus, plezi~*** / Pl: *~i* / E: fr ***plesiosaure***, lat ***plesiosaurus***] **1** (Lpl) Gen de reptile marine fosile din era mezozoică, cu gâtul lung și cu numeroase vertebre cervicale, cu trupul gros având o lungime de 3-5 m, cu membrele transformate în palete înotătoare și cu numeroși dinți mici, înfipți în alveole. **2** (Șls) Reptilă care face parte genul plesiozaur **(1)**.
plesmui *v* vz ***plăsmui***[1]
plesnaie *sf* [At: BARONZI, L. 42 / Pl: *~năi* / E: ***plesni*** **+** *-aie* cf *trăsnaie*] (Înv) Idee neașteptată și ciudată Si: *trăsnaie*.
plesnă *sf* vz ***pleasnă***
plesneală *sf* [At: DDRF / V: ***plez~*** / Pl: *~eli* / E: ***plesni*** **+** *-eală*] **1** (Rar) Plesnire **(2)**. **2** (Fam; îlav) **La ~** La nimereală.
plesnel *sn* vz ***prâsnel***
plesnet *sn* [At: PRAV. GOV. 71[v]/15 / V: (înv) ***pleos~*** / Pl: *~e* / E: ***plesni + et***] **1** (Înv) Zgomot produs de lovirea palmelor pentru a exprima bucuria, veselia etc. **2** (Înv) Bătaie din palme. **3** (Reg) Lovitură. **4** (Reg; spc) Lovitură dată cu palma[1] Si: *palmă*[1]. **5** Zgomot de intesitate mare de scurtă durată, produs de un obiect care crapă. **6** (Reg; lpl) Mătreață[1].
plesneveală *sf* [At: LEXIC REG. II. 37 / Pl: *~eli* / E: ***plesnevi***[1] **+** *-eală*] (Reg) Mucegai.
plesnevi[1] *vi* [At: LEXIC REG. II. 37 / Pzi: 3 *~vește* / E: srb ***plesniviti***] (Reg) A mucegăi.
plesnevi[2] *v* vz ***plesni***
plesnevit[1]***, ~ă*** *a* [At: LEXIC REG. II. 37 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plesnevi***[1]] (Reg) Mucegăit.
plesnevit[2]***, ~ă*** *a* vz ***plesnit***[2]
plesni [At: DOSOFTEI, PS. 336/13 / V: ***plezni***, (înv) ***~nevi***, (reg) ***plejni, plemni, plios~, pleșni, plios~, plis~, plos~, plozni*** / Pzi: *~nesc* / E: slv ***плеснѫти***] **1** *vi* (Cu determinări ca „din palme", „în palme", „din degete", „din buze" etc.) A lovi cu zgomot palmele, degetele, buzele etc. unul de altul (pentru a chema pe cineva, pentru a aplauda, pentru a exprima bucuria, veselia, nerăbdarea etc.). **2** *vi* (Îlav) **Cât ai ~ în** (ori **din**) **palme** (sau, reg) **în pălmi** (sau, reg, **cât plesnești în pălmi**) ori **cât ai ~ din bici** Foarte repede Si: *imediat*. **3-4** *vti* A lovi cu mâna sau cu un obiect care produce un zgomot caracteristic. **5-6** *vti* (Spc) A pălmui. **7** *vt* (Îlv) **A ~ pe cineva în pălărie** A ironiza. **8** *vt* (Îc) **Unde-o ~nești și unde crapă** Se zice când spusele cuiva nu au nici o legătură cu discuția purtată. **9** *vt* (Îae) Se spune când cineva înțelege cu totul altfel, pe dos spusele cuiva. **10** *vt* (Îae) Se spune atunci când rezultatele sunt cu totul altele decât cele așteptate. **11** *vt* A așeza, a împinge printr-o mișcare bruscă Si: (pop) *a tufli*. **12** *vt* (Fig; rar) A spune răspicat în față condamnând, demascând. **13** *vt* (Fig) A nimeri. **14** *vt* (Îc) **A o ~ (bine)** A spune ceva foarte potrivit într-o anumită situație, într-un anumit moment. **15** *vi* (Îcr *a trăsni, a trânti* etc.) A face zgomot din cauza mâniei. **16** *vi* (În corelație cu *a trăsni, a trânti* etc.) A-și manifesta zgomotos supărarea, nemulțumirea. **17-18** *vit* (Pop; îe) **A-i ~ (ceva) în** (sau **prin**) **cap** (sau **în minte, prin gând**) A-i veni pe neașteptate o idee năstrușnică. **19-20** *vit* (Pop; îae) A avea pe neașteptate intenția să... **21-22** *vit* (Pop; rar; îae) A simți deodată atracție pentru cineva de sex opus. **23** *vi* (Fam; îe) **Cum îi plesnește în** (sau **prin**) **cap** Cum crede. **24** *vi* (Fam; îae) Cum se pricepe. **25** *vi* (Fam; îae) Cum știe. **26-27** *vit* A produce un zgomot caracteristic, lovind aerul cu un obiect flexibil, mai ales bici. **28-29** *vit* A produce un zgomot caracteristic în urma unei explozii, a unei arderi etc. **30** *vi* A crăpa cu violență și de obicei cu zgomot, din cauza unei presiuni interioare, a unei apăsări, loviri etc. **31** *vi* (Spc) A crăpa la suprafață căpătând fisuri Si: *a se fisura*. **32** *vi* (Spc) A exploda. **33** *vi* (Fam; îe) **A ~ de...** A nu mai putea de... **34** *vi* (Fam; îae) A(-i) fi foarte... **35** *vi* (Fam; îae) A fi plin de... **36** *vi* (Îc) **A-i ~ cuiva obrazul de rușine** A-i fi cuiva foarte rușine. **37** *vi* (D. muguri, boboci) A începe să iasă. **38** *vi* (Pex; d. muguri, boboci) A se desface. **39** *vi* (Pop; d. vite) A muri prin pocnirea pântecelui, datorită gazelor acumulate în organism Si:

a crăpa. **40** *vi* (Pfm; fig; prt) A muri. **41** *vit* (Pfm; prt) A mânca foarte mult Si: *a crăpa*. **42** *vi* A se rupe prin întindere, prin suprasolicitare, prin uzare etc. **43** *vi* (D. haine) A fi foarte strâns pe corp. **44** *vi* (D. abcese) A se sparge.

plesnicar *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 114 / V: ***~cer, pleșn~, pleznicer*** / Pl: *~e* / E: nct] **1** (Trs) Construcție mică de lemn, ridicată lângă șură. **2** (Trs; pex) Șopron. **3** (Reg) Semn în formă de triunghi, care se așază între acoperiș și căpriori pentru a ridica streașina casei și a feri pereții de ploaie.

plesnicer *sn* vz ***plesnicar***

plesnie *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 159 / A: nct / Pl: nct / E: ***plesni*** + *-ie*] (Med; Ban) Stomatită.

plesnire *sf* [At: MOLNAR, RET. 33/7 / V: ***plezn~*** / Pl: *~ri* / E: ***plesni***] **1** (Înv) (Cu determinări ca „din palme", „în palme", „din degete", „din buze" etc.) Lovire cu zgomot a palmelor una de alta pentru a chema pe cineva, pentru a aplauda, pentru a exprima bucuria, veselia, nerăbdarea etc. **2** Lovire cu mâna sau cu un obiect care produce un zgomot caracteristic Si: (rar) *plesneală* (**1**). **3** (Spc) Pălmuire. **4** Producere a unui zgomot caracteristic prin lovirea aerului cu un obiect flexibil, în special bici. **5** Producere a unui zomot caracteristic în urma unei explozii, a arderii etc. **6** (Înv; pex; îf *pleznire*) Zgomot produs în urma unei explozii, a unei arderi etc. **7** Spargere cu violență și de obicei, cu zgomot, a unui vas, obiect etc. din cauza unei presiuni interioare, a unei apăsări, lovituri etc. **8** (Spc) Fisurare. **9** Rupere prin întindere, prin suprasolicitare, prin uzare etc.

plesnit[1] *sn* [At: CHEST. II, 247/16 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plesni***] **1-9** Plesnire (**1-9**). **10-11** (Reg; art.) Plugușorul (**2-3**). **12** (Reg) Boală nedefinită mai de aproape.

plesnit[2]***, ~ă*** [At: LB / V: ***plezn~***, (înv) ***~nevit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plesni***] **1** *a* Care a fost lovit cu mâna sau cu alt obiect. **2** *a* (D. un vas) Care este spart. **3** *a* (Prc; d. un vas) Care are fisuri Si: *fisurat*. **4** *a* (D. muguri) Care a început să apară. **5** *a* (Pex; d. muguri) Desfăcut. **6** *a* Care s-a rupt din cauza întinderii, a suprasolicitării, a uzurii etc. **7** *a* (D. abcese) Spart. **8** *a* (Trs; fig; d. oameni) Amețit de băutură. **9** *sm* (Reg) Capsă de încheiat.

plesnitoare *sf* [At: LB / V: (reg) ***~tor*** *s*, ***plezn~, plozn~*** / Pl: *~ori* / E: ***plesni*** + *-(t)oare*] **1** (Reg) Șfichi la bici. **2** (Pan) Ceea ce plesnește (**26**) ca sfichiul unui bici. **3** Obiect, jucărie care produce un zgomot puternic prin lovire, atingere, întindere etc. **4** Plantă erbacee din familia cucurbitaceelor, al cărei fruct, ajuns la maturitate, se desprinde de peduncul și aruncă cu putere și cu zgomot semințele cuprinse în el Si: (reg) *castravete-sălbatic, pocnitoare* (**10**) (*Ecballium elaterium*). **5** (Îrg) Verigă, disc care se montează între capătul osiei carului și roată, cu scopul de a împiedica frecarea acestora.

plesnitor *s* vz ***plesnitoare***

plesnitură *sf* [At: LB / V: ***plezn~*** / Pl: *~ri* / E: ***plesni*** + *-(i)tură*] **1** (Cu determinări ca „din palme", „în palme", „din degete", „din buze" etc.) Zgomot produs în urma lovirii palmelor una de alta pentru a chema pe cineva, pentru a aplauda, pentru a exprima bucuria, veselia, nerăbdarea etc. **2** (Pgn) Lovitură. **3** (Înv; fig) Învinuire hotărâtă, violentă. **4** Zgomot caracteristic, de intensitate mare, de scurtă durată, produs de ceva care izbește aerul sau alte corpuri. **5** Fisură.

plesniță *sf* [At: N. LEON, MED. 142 / Pl: *~țe* / E: ***plesni*** + *-iță* cf *plesnie*] (Mpp) Stomatită.

pleste *sfp* vz ***plăsea***

plesura [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 104 / V: ***plezări*** / E: ns cf ger *blessieren*] **1-2** *vtr* (Trs) A (se) lovi. **3** *vt* (Reg; c. i. arbori sau trunchiul lor) A tăia și a înlătura un inel din scoarță pentru a împiedica circulația sevei elaborate de la coroană la rădăcină și a provoca astfel uscarea lentă, în picioare, a arborelui Si: *a inela*, (pop) *a secui*.

plesurare *sf* [At: REV. PĂD. XXVII, 615 / Pl: *~rări* / E: ***plesura***] **1** (Trs) Lovire. **2** Tăiere și înlăturare a unui inel din scoarța arborelui pentru a împiedica circulația sevei elaborate de la coroană la rădăcină și a provoca astfel uscarea lentă a acestuia. Si: *inelare*, (pop) *secuire*.

pleș[1]***, pleașă*** [At: BIBLIA (1688), 79[2]/4 / V: ***pleșa*** *sf* / Pl: *~i, ~e*, (**3**) *~uri* / E: slv **плѣшь**] **1** *a* (Îvp; d. oameni) Chel. **2** *a* (D. cap, creștet, frunte etc.) Care nu are păr Si: *chel, pleșuv* (**2**). **3** *snf* (Îrg) Chelie. **4** *a* (Reg; d. cai) Care are o pată albă în frunte. **5** *a* (Rar; pan; d. munți, dealuri, soluri etc.) Sterp. **6** *sf* Pleșuvie (**4**).

pleș[2]***, pleașă*** *a* [At: DAMÉ, T. 28 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *pleș*[1]] **1** (Reg; d. vite) Care are coarnele plecate spre spate. **2** (D. coarnele viteior) Care au crescut asimetric, unul în sus și celălalt în jos.

pleșat, ~ă *a* [At: CHEST. V, 76/38 / Pl: *~ați, ~e* / E: de la *pleș*[2]] (Reg; d. vite) Cu fruntea lată și cu coarne scurte, plecate spre spate.

pleșă[1] *sf* [At: CHEST. II, 462/241 / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg) Fântână cu apă minerală sărată.

pleșă[2] *sf* vz ***pleș***[1]

plșcaiță *sf* vz ***plescaviță***

pleșcan[1] *sm* [At: ISPIRESCU, U. 15 / Pl: *~i* / E: ***pleașcă***[1] + *-an*] (Rar) Jefuitor.

pleșcan[2]***, ~ă*** *smf, a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: ***pleș***[2]] (Buc) **1-2** (Vită) cu fruntea lată și cu coarne scurte, plecate spre spate.

pleșcar *sm* [At: CREANGĂ, GL. 4/6 / Pl: *~i* / E: ***pleașcă***[1] + *-ar*] **1** (Fam; prt) Persoană care umblă după chilipiruri Si: *chilipirgiu*, (rar) *pleșcaș* (**2**). **2** (Reg) Om mincinos.

pleșcaș *sm* [At: GALACTION, O. 279 / Pl: *~i* / E: ***pleașcă***[1] + *-aș*] **1** (Reg) Jefuitor. **2** (Rar) Pleșcar (**1**).

pleșcat, ~ă *a* [At: FURTUNĂ, V. 41 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pleșcă*** + *-at*] (Reg; d. oameni) Chel.

pleșcaviță *sf* vz ***plescaviță***

pleșcă *sf* [At: CIHAC, II, 262 / V: ***pleașcă*** / Pl: ? / E: ***pleș***[1] + *-că*] **1** (Reg) Chelie. **2** (Reg; îf *pleașcă*) Epitet dat unui om chel. **3** (Reg) Cap. **4** (Reg) Schelet.

pleșcăi *v* vz ***plescăi***

pleșcăială *sf* vz ***plescăială***

pleșcăire *sf* vz ***plescăire***

pleșcăitură *sf* vz ***plescăitură***

pleșcui *vi* [At: BELDIMAN, E. 46/30 / Pzi: *~esc* / E: ***pleașcă***[1] + *-ui*] **1** (Îrg) A prăda. **2** (Reg) A umbla după chilipiruri.

pleșcuit *sn* [At: CREANGĂ, ap. CADE / Pl: ? / E: ***pleșcui***] (Reg) Faptul de a umbla după chilipiruri.

pleșcuitor *sm* [At: DDRF / P: *~cu-i~* / Pl: *~i* / E: ***pleșcui*** + *-tor*] (Îdt) Jefuitor.

pleșcuță *sf* [At: BĂCESCU, P. 151 / Pl: *~țe* / E: ***plașcă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Plasă (mică) de pescuit.

pleși *vi* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***pleș***[1]] (Înv) **1** (D. oameni) A cheli. **2** (D. capul oamenilor) A pleșuvi (**2**).

pleșie *sf* [At: CIHAC, II, 262 / Pl: (rar) *~ii* / E: ***pleș*** + *-ie*] (Înv) Chelie.

pleșitură *sf* [At: ALR II/I, MN 3, 6815/76 / Pl: *~ri* / E: ***pleși*** + *-(i)tură*] (Reg) Chelie.

pleșiv, ~ă *a* vz ***pleșuv***

pleșmă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 159 / Pl: *~me* / E: nct] (Med; Ban; csnp) Stomatită.

pleșni *v* vz ***plesni***

pleșnicar *sn* vz ***plesnicar***

pleșniță [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~țe* / E: cf *meșniță*] **1** *sf* (Reg) Obiect moale. **2** *sf* (Reg) Epitet dat unui om moale, leneș, lipsit de putere. **3** *av* (Reg; îe) **A sta ~** A sta degeaba.

pleșoi *ai* [At: LEXIC REG. II, 71 / E: ***pleș***[2] + *-oi*] (Mun; d. boi) Cu coarnele crescute lateral.

pleștaniță *sf* [At: (a. 1812) IORGA, S. D. XIII, 198 / A: nct / Pl: *~țe* / E: slv **плащаница**] (Bis; înv) Acer cu care se acoperă vasele liturgice.

pleșți *v* vz ***pleoști***

pleștină *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ne* / E: ***pleș***[1] + *-iștină*] (Îvr) Loc neted și fără vegetație.

pleștit, ~ă *a* vz ***pleoștit***

pleșug, ~ă *a* vz ***pleșuv***

pleșugi *v* vz ***pleșuvi***

pleșugie *sf* vz ***pleșuvie***

pleşugire *sf* vz *pleşuvire*

pleşuh, ~a *a* vz *pleşuv*

pleşuv, ~a [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 120r/12 / V: (îrg) **~şug, ~şiv**, (reg) **~şuh** / Pl: *~i, ~e* / E: bg **плешив**] **1** *a* (D. oameni) Care nu are păr[1] pe cap Si: *chel*, (îvp) *pleş*[1] (**1**), (reg) *pleşcat* (**1**), *peleag, târcav*. **2** *a* (D. cap, creştet, frunte) Lipsit de păr[1] Si: *chel*, (îvp) *pleş*[1] (**2**). **3** *sf* (Reg; îf *pleşuga*) Pleşuvie (**3**). **4** *a* (Pan; d. munţi, dealuri, soluri etc.) Lipsit cu totul de vegetaţie Si: *golaş*. **5** (Pex; d. munţi, dealuri, soluri) Sterp. **6** (D. plante, mai ales d. arbori) Cu ramurile sau tulpinile goale, fără frunze Si: *desfrunzit*.

pleşuveală *sf* [At: LEXIC REG. II, 52 / Pl: *~eli* / E: **pleşuvi** + *-eală*] (Reg) Chelie.

pleşuvi [At: LB / V: (reg) **~ugi** / Pzi: *~vesc* / E: **pleşuv**] **1** *vi* (D. oameni) A rămâne fără păr[1] pe cap Si: *a cheli*. **2** *vi* (D. capul, creştetul etc. oamenilor) A rămâne fără păr[1] Si: *a cheli*, (înv) *a pleşi* (**2**). **3** *vr* (D. păr) A cădea lăsând capul chel. **4** *vr* (Pan; d. munţi, dealuri, soluri etc.) A rămâne fără vegetaţie. **5** *vr* (D. munţi, soluri, dealuri) A deveni sterp, uscat.

pleşuvie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: **~ugie** / Pl: *~ii* / E: **pleşuv** + *-ie*] **1** Lipsă a părului[1] de pe cap, la oameni, ca urmare a căderii lui Si: *chelie*. **2** (Pex) Boală care produce căderea părului de pe cap Si: *calviţie, chelie*. **3** (Ccr) Porţiune a capului rămasă fără păr[1] în urma căderii părului Si: *chelie*, (înv) *pleşie*, (reg) *pleşitură, pleşugă* (**3**). **4** (Pan) Porţiune a unui munte lipsită cu totul de vegetaţie Si: (îrg) *pleaşă* (**6**).

pleşuvire *sf* [At: PISCUPESCU, O. 155/14 / V: (înv) **~ugire** / Pl: *~ri* / E: **pleşuvi**] (Rar) Pierdere a părului de pe cap în urma unei boli Si: *chelire*.

pleşuvit, ~a *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 344 / Pl: *~iţi, ~e* / E: **pleşuvi**] **1** (D. oameni) Căruia i-a căzut părul[1] de pe cap. **2** (D. cap, frunte etc.) Rămas fără păr[1] Si: *chelit*. **3** (D. munţi, dealuri, soluri) Rămas fără vegetaţie. **4** (Pex; d. munţi, dealuri, soluri) Arid. **5** (Nob; d. vegetaţie) Ars de soare Si: *pârjolit, uscat*.

pleşuvitură *sf* [At: BIBLIA (1688), 136²/29 / Pl: *~ri* / E: **pleşuvi** + *-(i)tură*] (Înv) Parte a capului de pe care s-a ras părul[1].

pletar *sn* [At: H XI, 491 / Pl: *~e* / E: pbl **pleată** + *-ar*] (Mol) Podoabă femeiască nedefinită mai îndeaproape.

pletcuri *sfp* [At: LEXIC REG. 72 / E: mg **pletyka**] (Reg) Vorbe răuvoitoare la adresa cuiva Si: *bârfă, bârfeală*.

pleteancă *sf* [At: F (1887), 282 / V: *pli~* / Pl: *~enci, ~ence* / E: **pleată** + *-eancă*] (Reg) **1** Panglică îngustă sau fir de lână cu care de obicei femeile îşi împletesc cozile sau le prelungesc până în talie. **2** Şuviţe de păr[1] care se adaugă la cozi, împletindu-se odată cu acestea.

pletenic *sni* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 159 / V: *plece~* / Pl: *~ice* / E: cf *pleteancă*] (Reg) **1** Salbă de bani care se poartă pe frunte şi pe umăr. **2** (Îf *plecenic*) Sârmă pe care se înşiră monedele unei salbe.

pleter *sn* [At: SLAVICI, V. P. 5 / V: (reg) **~ă** *sf*, **~tur** / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: srb **pleter**] **1** (Pop) Împletitură de nuiele Vz *leasă*. **2** (Spc) Împletitură de nuiele mai groasă, care se face în partea de sus a unui gard de lemn. **3** (Mun; pex) Porţiune de gard din nuiele împletite. **4** (Ilv) **A se uita prin ~e** (sau **prin ~**) A cerceta. **5** (Îal) A spiona. **6** (Pex) Gard pescăresc construit din stuf, din nuiele de alun ori de salcie şi instalat de-a lungul malurilor, în albia majoră a râurilor etc. pentru a opri ieşirea peştelui dintr-o anumită zonă. **7** (Olt; prc) Nuia pentru împletit garduri. **8** (Olt) Şnur sau panglică cu care îşi împletesc femeile cozile. **9** (Trs) Păr al femeilor împletit în cozi şi adus de o parte şi de alta a capului. **10** (Rar; csc) Crengi lăsate spre pământ la salcie sau la mesteacăn.

pleteră *sf* vz *pleter*

pletereală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ? / E: **pleter** + *-eala*] (Mun) Împletitură din nuiele.

pleti *vt* [At: DRLU / Pzi: *~tesc* / E: de la **plete** (pll *pleată*) cf *împleti*] (Îrg) A împleti.

pletină *sf* [At: SCRIBAN, D. / A şi: *pletină* / Pl: *~ne* / E: cf *pilotina*] Navă mică, fără propulsie proprie, folosită pentru transportul mărfurilor pe căi de navigaţie cu adâncimi mici.

pletiniţă *sf* [At: CHEST. IV, 41/106, 110 / Pl: *~ţe* / E: srb **pletenica**] (Trs) Întăritură făcută în malul unui râu, pentru ca apa să nu surpe malul.

pletismograf *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr **pléthysmographe**] Aparat folosit în pletismografie.

pletismografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **pléthysmographie**] Metodă de explorare a circulaţiei periferice bazată pe înregistrarea variaţiilor pulsului.

pletismogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr **pléthysmogramme**] Curbă obţinută la pletismograf.

pletişoară *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 32 / Pl: *~re* / E: **plăt**(ică[1]) + *-işoara*] (Îht; reg) Boarcă (*Rhodeus sericeus amarus*).

pletitură *sf* [At: COD. VOR., ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 48 / Pl: *~ri* / E: **pleti** + *-(i)tură*] (Îrg) Împletitură.

pletiţă *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ţe* / E: **pleată** + *-iţă*] **1-2** (Înv; şhp) Pleată (**1**) (mică) Si: *codiţa*. **3** (Reg; lpl) Grămezi de snopi.

pletoare *sf* vz *pletoră*

pletor *s* vz *pletoră*

pletoră *sf* [At: VEISA, I. 39/17 / A şi: *pletoră* / V: (înv) **~toare, ~tor** *s* / Pl: *~re* / E: fr **pléthore**] **1** Cantitate de sânge sau de umori depăşind valorile normale din întreg organismul sau din anumite părţi ale lui. **2** Stare morbidă provocată de această supraîncărcare şi care se manifestă prin roşeaţa pielii şi a mucoaselor, palpitaţii, puls accelerat, respiraţie scurtă etc. Si: (rar) *pletorie*. **3** Cantitate prea mare de obiecte, de produse, de fiinţe lipsite de valoare Vz *exces, prisos, surplus*. **4** (Îs) ~ *semantică* Aglomerare excesivă de sensuri la un cuvânt Vz *polisemie*.

pletoric, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **pléthorique**] **1** (D. oameni) Care are prea mult sânge. **2** (Pex; d. oameni) Care este roşu din cauza pletoriei (**2**) Si: *sanguin*. **3** (D. obiecte) Care este în cantitate prea mare Si: *supraabundent* Vz *excesiv*.

pletorie *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ii* / E: **pletoră** + *-ie*] (Rar) Pletoră (**2**).

pletorism *sns* [At: DN³ / E: **pletoră** + *-ism*] **1-2** Caracter pletoric (**2-3**).

pletos, ~oasă [At: KLEIN, D. / Pl: *~oşi, ~oase* / E: **pleată** + *-os*] **1-2** *a* (D. oameni sau capul lor) Cu păr[1] lung, despletit şi bogat. **3-4** *sm, a* (Prt) (Bărbat) cu părul lăsat să crească excesiv de lung. **5** *a* (D. păr[1]) Bogat. **6** *sm* (Mpl; dep) Epitet dat unui ţigan nomad. **7** *a* (D. animale, în special d. cai) Cu coamă lungă, bogată. **8** *a* (Pan; d. plante sau părţi ale lor) Cu tulpinile, ramurile sau frunzele lungi, stufoase şi aplecate spre pământ. **9** *a* (Rar; d. regiuni, teritorii etc.) Acoperit de o vegetaţie bogată. **10** *sf* (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

pletur *sn* vz *pleter*

pleu [At: ANON CAR. / V: **plec, plef, pleh, plei, plev, plic, plit** *sn* / Pl: (**1-4**) *~ri, ~cie*, (**5**) *plei* / E: srb **pleh**, mg **pléh**] **1** *sn* (Reg) Tablă din care sunt confecţionate obiecte sau părţi de obiecte. **2** *sn* (Reg; de obicei urmat de determinări care indică destinaţia) Obiect confecţionat din tablă. **3** *sn* (Trs; Ban) Cositor. **4** *sn* (Reg) Plumb (**1**). **5** *sm* (Mar) Unitate de măsură pentru capacitate nedefinită mai îndeaproape.

pleuar *sm* [At: JAHRESBER. X, 203 / V: **bleahar, blehar, bleher, plehar, pleier, plevar** / P: *ple-uar* / Pl: *~i* / E: **pleu** + *-ar*] (Reg) Tinichigiu.

pleuăriţă *sf* [At: ALR II, 6528/105, 130 / V: **plehă~, pleiă~, plevă~** / P: *ple-uă~* / Pl: *~ţe* / E: **pleuar** + *-iţă*] (Trs) Tinichigeriţă.

pleupă *sf* vz *pleoapă*

pleur- *ec* vz *pleuro-*

pleural, ~ă [At: BELEA, P. A. 130 / P: *ple-u-* / Pl: *~i, ~e* / E: fr **pleural**] **1** Care aparţine pleurei[1]. **2** Care se referă la pleură[1]. **3** Format de pleură[1]. **4** Care se face în pleură[1].

pleură[1] *sf* [At: AMFILOHIE, G. F. 257r/11 / V: (rar) **pleoră**, (înv) **plevră** / A şi: (rar) *pleură* / P: *ple-u~* / Pl: *~re* / E: it **pleura**, lat **pleura**, fr **pléura**] Membrană seroasă care înveleşte plămânii şi, în continuare, căptuşeşte pereţii cavităţii toracice.

pleură[2] *sf* vz *plevură*

pleurectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **pleurectomie**] Rezecţie parţială a pleurei[1].

pleuretic, ~ă *smf, a* vz *pleuritic*

pleurezie *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 222/15 / P: *ple-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pleurésie*** cf lat *pleurisis*] (Med) **1** Boală care constă în inflamația acută sau cronică a pleurei[1], însoțită adesea de o abundentă secreție de lichid seros, purulent sau hemoragic Si: (înv) *pleuritide*. **2** (Îs) ~ *purulentă* Piotorax.

pleuri- *ec* vz ***pleuro-***

pleurit *sn* vz ***pleurită***

pleurită *sf* [At: CORNEA, E. I.125/18 / V: (înv) ***~it*** *sn*, ***plevrit*** / P: *ple-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***pleurite***] Boală care constă în inflamația uscată a pleurei[1], fără prezența lichidului în cavitatea pleurală.

pleuritic, ~ă [At: DRLU / P: *ple-u~* / V: ***~ret~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pleurétique***] **1** *a* Specific pleureziei (**1**). **2** *a* Provocat de pleurezie (**1**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care suferă de pleurezie (**1**).

pleuritide *sf* [At: MAIOR, IST. 227/25 / P: *ple-u~* / Pl: ? / E: it ***pleuritide***] (Înv) Pleurezie (**1**).

pleuro- [At: DN[3] / P: *ple-u~* / V: ***pleur-, pleuri-*** / E: fr ***pleuro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) pleură. **3** Care afectează pleura.

pleurocel *sn* [At: DN[3] / P: *ple-u~* / Pl: ? / E: fr ***pleurocèle***] (Med) Hernie a plămânului și a pleurei.

pleurodinie *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *ple-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pleurodinie***] Durere acută, de natură inflamatorie, în regiunea nervilor intercostali.

pleuroliză *sf* [At: DN[3] / P: *ple-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pleurolyse***] (Med) Tăiere a aderențelor pleurale care unesc cele două foițe ale pleurei.

pleuropericardită *sf* [At: DN[3] / P: *ple-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***pleuropéricardite***] (Med) Inflamație simultană a pleurei și a pericardului.

pleuropneumonie *sf* [At: BARCIANU / P: *ple-u-ro-pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pleuropneumonie***] Boală care constă din asocierea unei pleurezii cu o pneumonie.

pleuroscop *sn* [At: DER III, 783 / P: *ple-u~* / Pl: *~oape* / E: fr ***pleuroscope***] Instrument format dintr-un tub de metal cu sistem optic și de iluminare, cu ajutorul căruia se examinează vizual cavitatea pleurală.

pleuroscopie *sf* [At: DER / P: *ple-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pleuroscopie***] Procedeu de explorare vizuală a cavității pleurale cu ajutorul pleuroscopului.

pleurotomie *sf* [At: DEX / P: *ple-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pleurotomie***] Secționare a cavității pleurale în scopul evacuării puroiului colectat acolo sau în vederea explorării acestei cavități.

pleurototonus *sn* [At: DN[3] / P: *ple-u~* / Pl: ? / E: fr ***pleurothotonus***] (Med) Încovoiere a trunchiului într-o parte, în tetanus, din cauza predominanței contracturii pe mușchii laterali dintr-o singură parte.

pleuston *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***pleuston***] Totalitate a talurilor pluricelulare de alge roșii sau brune care plutesc ca niște insule pe apă.

pleuț *sn* [At: CHEST. II. 323/297 / Pl: *~uri* / E: ***pleu*** + *-uț*] (Reg) Obiect mic din tablă.

plev *sn* vz ***plen***

plevai, ~aie *a* vz ***plăvai***

plevais *sn* vz ***plaivaz***

plevaiță *sf* [At: BARONZI, L. 14 / P: *~va-i~* / V: (rar) ***~văi~*** / Pl: *~țe* / E: cf *pleava, plăvai*] (Bot) **1-2** Plante erbacee din familia compozeelor, cu tulpina albă-lânoasă ramificată de la bază și cu flori roz-violacee sau roșii-purpurii care se păstrează pe vreme îndelungată Si: *imortelă*, (reg) *pelin, plevită*[2] (**1-2**), *tavnica, tavniță* (*Xeranthemum annuum* și *foetidum*).

plevan, ~ă *a* vz ***plăvan***

plevar *sm* vz ***pleuar***

plevas *sn* vz ***plaivaz***

plevastru *sn* vz ***plaivaz***

plevaș *sn* vz ***plaivaz***

plevașcă *sf* [At: CHEST. IV. 30/356 / V: ***~viș~, ~vuș~, pla~*** / Pl: *~văști* / E: cf *plavie*] **1** (Reg) Jgheab cu apă pentru coborât lemnele de la munte Si: *scoc*. **2** (Mar; îf *plavașca*) Procedeu de transportare a buștenilor pe apă, lăsându-i să vină singuri în jos, în dezordine, nelegați în plute.

plevăiță *sf* vz ***plevaiță***

plevărie *sf* [At: CV 1952, nr. 3, 42 / Pl: *~ii* / E: ***pleavă*** + *-arie*] (Reg) Loc, construcție unde se ține pleava, nutrețul, fânul Vz *pătul*[1], *șura, șopron*.

plevăriță *sf* vz ***pleuăriță***

plevâșcă *sf* vz ***plevașcă***

plevelă *sf* vz ***plevilă***[1]

plevere *sf* vz ***plîvire***

plevi *v* vz ***plivi***

plevicioară *sf* [At: TEAHA, C. N. 254 / Pl: *~re* / E: cf *plev*] (Reg) Poliță la jug.

plevicioare *sfp* [At: BIANU, D. S. / E: ***pleve*** (pll *pleava*) + *-icioare*] (Rar) Părticele de piele crescute neregulat în jurul unghiilor.

plevii *sfp* vz ***plavii***

plevilă[1] *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. DLR / V: (reg) ***plăv~, pleav~, ~velă*** / Pl: *~le* / E: ***plevi*** + *-ilă*] **1-4** (Îrg) Plivit[1] (**1-3, 6**). **5** (Reg) Legare a viței de vie de araci. **6** (Sst) Unealtă cu care se plivește.

plevilă[2] *sf* [At: CORESI, EV. 355 / V: (reg) ***~iră*** / Pl: *~le* / E: bg **плевел**] (Bot) **1** (Îrg) Neghină (*Agrostemma githago*). **2** (Pgn) Buruiană care crește prin semănături.

plevioară *sf* vz ***plăvioară***

plevíră *sf* vz ***plevilă***[2]

plevit *sn* vz ***plivit***[1]

plevite *sf* vz ***plevită***[1]

plevitor, ~oare *s, a* vz ***plivitor***

plevitură *sf* vz ***plivitură***

plevită[1] *sf* [At: LB / V: (reg) ***~ite, plei~, plăv~, previt*** *s*, ***prevită, pre~, priv~*** / A și: *plevița* / E: ***plev*** + *-ița*] **1** (Pop) Placă de fier care îmbracă partea de jos a leucii. **2** (Trs) Fier din capătul leucii care se bagă pe osie. **3** Bucată de fier care servește pentru a uni două obiecte, două părți ale aceluiași obiect, pentru a repara o spărtură etc. **4** (Spc) Scoabă. **5** (Rar) Crampon. **6** (Reg) Cârlig. **7** (Rar) Agrafă.

pleviță[2] *sf* [At: BRANDZA, FL. 307 / Pl: *~țe* / E: ***pleava*** + *-iță*] **1-2** (Bot; reg) Plevaiță (**1-2**) (*Xeranthemum annuum* și *foetidum*). **3** (Mun; esc) Plevușcă[1] (**3**).

plevnean *sm* [At: FOLK. MOLD. I, 535 / Pl: *~eni* / E: ***Plevna*** + *-ean*] **1-2** Persoană care (locuiește la Plevna sau) este originară din Plevna.

plevorniță *sf* [At: ALR II. 5223/520 / Pl: *~țe* / E: ***pleavă*** + *-orniță*] (Reg) Furcă sau lingură prevăzută cu rețea pentru pleavă.

plevos, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pleavă*** + *-os*] Care are multă pleavă.

plevră *sf* vz ***pleură***

plevrit *sn* vz ***pleurită***

plevui *vt* [At: A II. 7 / Pzi: *~esc* / E: ***pleavă*** + *-ui*] (Reg) A cerne pentru a curăța de pleavă.

plevuică *sf* [At: POLIZU / V: ***plăv~*** / Pl: ? / E: ***pleavă*** + *-uică*] **1** (Iht; rar) Plevușcă[1] (**1**) (*Leucaspius delineatus*). **2** (Pgn; esc) Plevușcă[1] (**3**).

plevuină *sf* [At: CHEST. II. 415/6 / Pl: *net* / E: de la ***pleavă*** cf srb *plevnja*] (Reg) Pod la șopronul pentru nutreț.

plevură *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: ***pleu~*** / Pl: ? / E: sg refăcut după ***plevuri*** (pll *pleavă*)] (Reg) Pleavă (**1**) măruntă Si: (reg) *plevușcă*[1] (**5**).

plevușcar *sm* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 587 / Pl: *~i* / E: ***plevușcă***[1] + *-ar*] (Înv) Om tânăr și lipsit de experiență, începător, într-un domeniu oarecare.

plevușcă[1] *sf* [At: VALIAN, V. / V: (înv) ***plăv~*** / Pl: *~ște, ~ști* / E: ***pleavă*** + *-ușcă*] **1** Specie de pește de apă dulce din familia ciprinidelor, cu corpul lung de 6-10 cm, acoperit cu solzi mărunți, cu capul verde-cafeniu, spinarea galbenă-verzuie și cu luciu metalic pe restul corpului Si: (rar) *plevuică* (**1**), (reg) *chișoarcă, fâță, pleavă* (**13**), *sârmă, sârmuliță* (*Leucaspius delineatus*). **2** (Îc) **~-de-baltă** Pește mic, cu corpul foarte subțiat spre coadă, având pe burtă și de-a lungul șirii spinării spini puternici cu care se apără de peștii mai mari (*Gasterosteus platygaster*). **3** (Pgn; esc) Puieți și pești mărunți de orice specie Si: *albitura, caracudă, mărunțiș*, (rar) *plevuica* (**2**), (reg) *plevită*[2] (**3**). **4** (Fig; esc) Grup de oameni fără importanță. **5** (Reg) Plevură.

plevușcă^{2} *sf* vz ***plevașcă***

plex *sn* [At: KRETZULESCU, A. 491/23 / V: (rar) ***~us***, (înv) ***ples*** / Pl: *~uri*, (înv, *sm*) *~i* / E: lat ***plexus***, fr ***plexus***] **1** (Cu determinări care arată felul) Țesut anatomic format din rețele de fibre nervoase, artere, vene sau vase limfatice, care se găsește în diferite puncte ale organismului. **2** (Îs) ~ *solar* Regiune anatomică situată în partea superioară și anterioară a abdomenului (unde se află nervii și ganglionii care inervează această regiune).

plexalgie *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ii* / E: fr ***plexalgie***] (Med) Nevralgie a unui plex nervos sau simpatic.

plexi *s* vz ***plexiglas***

plexiglas *sn* [At: LTR^{2} / A și: *plexiglas* / V: (abr) ***plexi*** / E: ger ***Plexiglas***, fr ***plexiglas***] Masă plastică transparentă, incasabilă, din care se fac diferite obiecte rezistente la șocuri și la trepidații Si: *polimetacrilat*, *stiplex*.

plexită *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~te* / E: fr ***plexite***] (Med) Inflamație a unui plex nervos.

plexudă *sf* [At: IST. AM. 8^{r}/10 / Pl: *~de* / E: ngr ***πλεξούδα***] (Grî; rar) Cosiță.

plexus *sn* vz ***plex***

plezanterie *sf* [At: DN^{2} / Pl: *~ii* / E: fr ***plaisanterie***] (Frm; rar) **1** Lucru amuzant. **2** Discuție amuzantă.

plezări *v* vz ***plesura***

pleziozaur *sm* vz ***plesiozaur***

plezir *sn* [At: PR. DRAM. 128 / Pl: *~uri* / E: fr ***plaisir***] (Frî; rar) Plăcere.

plezna *sf* vz ***pleasnă***

plezneală *sf* vz ***plesneală***

plezni *v* vz ***plesni***

pleznicer *sn* vz ***plesnicar***

pleznire *sf* vz ***plesnire***

pleznit, ~ă *a* vz ***plesnit***^{2}

pleznitoare *sf* vz ***plesnitoare***

plezniturа *sf* vz ***plesnitură***

plia *vt* [At: DL / P: *pli-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***plier***] A îndoi hârtie, țesături etc. suprapunând părțile într-o anumită ordine Si: *a împături*.

pliabil, ~ă *a* [At: DM / P: *plia-a~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***pliable***] Care poate fi pliat ușor.

pliadă *sf* vz ***pleiadă***

pliaftură *sf* vz ***praftură***

pliaj *sn* [At: DLR / P: *pli-aj* / Pl: *~e* / E: fr ***pliage***] (Rar) Pliere (**1**).

pliamt, ~a *a* [At: N. REV. R. VIII, nr. 6, 87 / P: *pli-a~* / Pl: *~ți*, *~e* / E: nct] (Reg) Flămând.

pliant, ~ă [At: ALEXI, W. / P: *pli-ant* / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***pliant***] **1** *a* (D. obiecte flexibile) Care poate fi îndoit și împăturit, micșorându-și astfel suprafața. **2** *sn* Tipăritură conținând fotografii, prospecte, cataloage, imprimate pentru reclamă, informații etc., îndoită de mai multe ori și împăturită, pentru comoditatea utilizării.

plianta *sf* [At: DLR / Pl: *~te* / E: cf *plancă*] (Reg) Piesă care fixează măseaua coasei.

pliat, ~ă *a* [At: NOM. MIN. I, 362 / P: *pli-at* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***plia***] Care este îndoit și împăturit, pentru a-și micșora suprafața.

pliat *sn* vz ***pliată***

pliavas *sn* vz ***plaivaz***

pliban *sm* [At: M. I. CARAGIALE, C. 41 / Pl: *~i* / E: nct] (Rar) Plantă exotică decorativă nedefinită mai îndeaproape.

plibas *sn* vz ***plaivaz***

plic^{1} *sn* [At: (a. 1694) FN 27 / Pl: *~uri* / E: ngr ***πλίκος***, it ***plico***] **1** Obiect confecționat din hârtie împăturită într-un mod special, în forma unui buzunar și lipită pe trei părți, în care se introduc scrisori, acte etc., de obicei în vederea expedierii lor prin serviciul poștal. **2** (Pex) Plic^{1} (**1**) considerat împreună cu scrisoarea, actele etc. pe care le conține. **3** Pungulіță specială care se închide lipindu-se, pecetluindu-se etc. la gură și care servește ca ambalaj pentru diverse produse comerciale folosite în cantități mici. **4** (Pex) Pungulіță considerată împreună cu conținutul ei.

plic^{2} *sn* vz ***pleu***

plicar *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i* / E: ***plic***^{1} + *-ar*] (Mol) Factor poștal.

plică *sf* [At: D. MED. / Pl: *plice* / E: lat ***plica***] Cută a pielii sau a mucoaselor pereților anatomici.

plici^{1} *i* [At: PANN, P. V. III, 29^{2}/28 / E: fo] **1** Cuvânt care imită zgomotul produs de apă când se izbește sau este izbită de un corp solid. **2** Cuvânt care imită zomotul produs de o lovitură aplicată cuiva pe piele. **3** Cuvânt care imită zgomotul produs de un sărut. **4** (Reg; îlav) **Cât ai zice ~** Într-o clipă Si: *îndată*, *numaidecât*.

plici^{2} *vi* [At: REBREANU, I. 337 / V: ***~cii*** / Pzi: *~cesc* / E: ***plici***^{1}] (Rar) **1** A produce un zgomot prin lovirea apei de un corp solid Si: (rar) *a pliciui* (**1**). **2** A produce un zgomot printr-o lovitură aplicată cuiva pe piele Si: (rar) *a pliciui* (**2**). **3** A produce un sunet printr-un sărut Si: (rar) *a pliciui* (**3**).

plicică *sf* vz ***pliscă***^{1}

plicii *v* vz ***plici***^{2}

pliciui *vi* [At: BUL. FIL. II, 186 / Pzi: *pliciui* / E: ***plici***^{1} + *-ui*] (Rar) **1-3** A plici^{2} (**1-3**).

pliciuire *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 276 / Pl: *~ri* / E: ***pliciui***] (Rar) **1** Producere a unui zgomot prin lovirea apei de un corp solid. **2** Producere a unui zgomot printr-o lovitură aplicată cuiva pe piele. **3** Producere a unui sunet printr-un sărut.

plicsis *s* [At: POLIZU / S și: *plixis* / E: ngr ***πλῆξις***] (Înv) **1-2** Plictiseală (**1-2**).

plicticos, ~oasă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***plec~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ngr ***πληκτικός***] **1** Plictisitor (**1**). **2** (Pex) Neinteresant. **3** Monoton. **4** Care supără Si: *plictisitor* (**4**), *supărător*. **5** Care enervează Si: *agasat*, *enervant*, *plictisitor* (**5**), *sâcâitor*.

plictis *sn* [At: IBRĂILEANU, A. 8 / A și: *plictis* / Pl: (rar) *~uri* / E: pvb ***plictisi***] (Înv; fam) **1-2** Plictiseală (**1-2**).

plictiseală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***plictisi*** + *-eală*] **1** Stare sufletească apăsătoare, ușoară depresie provocată de singurătate, de lipsă de ocupație, de o activitate lipsită de interes, de monotonie etc. Si: *plictisire* (**1**), *urât*, (înv; fam) *plictis* (**1**). **2** (Pex) Împrejurare care provoacă o asemenea stare sufletească Si: (înv; fam) *plictis* (**2**). **3** Enervare. **4** (Pex) Stare de enervare, de agasare.

plictisi [At: I. GOLESCU, C. / V: ***plec~***, ***plih~***, (reg) ***pric~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***πλήκτω***] **1** *vr* A fi cuprins de plictiseală (**1**). **2** *vr* A nu-i mai face plăcere. **3** *vr* A se sătura de ceva sau de cineva. **4** *vt* A supăra. **5** *vt* A crea o stare de enervare, de iritare Si: *a agasa*, *a enerva*, *a irita*. **6** A bate la cap Si: *a deranja*, *a sâcâi*. **7** *vr* (Reg) A obosi.

plictisire *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***plec~*** / Pl: *~ri* / E: ***plictisi***] (Rar) **1** Plictiseală (**1**). **2** Supărare. **3** Enervare.

plictisit, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. II, 95 / V: (înv) ***plec~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***plictisi***] **1** Care este cuprins de plictiseală (**1**). **2** Care exprimă plictiseală (**1**). **3** Care este dezgustat, scârbit, sătul de ceva sau de cineva. **4** Care exprimă dezgust, scârbă, lipsă de plăcere. **5** Care este enervat, agasat. **6** Supărat. **7** Deranjat. **8** (Reg) Obosit.

plictisitor, ~oare *a* [At: ALEXI, W. / V: (înv) ***plec~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***plictisi*** + *-tor*] **1** Care produce plictiseală (**1**) Si: *plicticos* (**1**). **2** (Pex) Neinteresant. **3** Monoton. **4-5** Plicticos (**4-5**).

plicui *vt* [At: CR (1833), 97^{2}/24 / Pzi: *~esc* / E: ***plic***^{1} + *-ui*] (Asr) A pune scrisori, acte etc. într-un plic^{1} (**1**).

pliculeț *sn* [At: I. VĂCĂRESCU, P. 517/4 / Pl: *~e* / E: ***plic***^{1} + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Plic^{1} (**1**) (mic) Si: (rar) *plicușor* (**1-2**).

plicușor *sn* [At: CARAGIALE, O. IV, 399 / Pl: *~oare* / E: ***plic***^{1} + *-ușor*] **1-2** (Rar; șhp) Pliculeț (**1-2**).

plie *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~uri* / E: fr ***plié***] (Cor) Îndoire lentă a picioarelor cu genunchii în afară, urmată de întinderea lor.

pliere *sf* [At: LTR^{2} / P: *pli-e~* / Pl: *~ri* / E: ***plia***] **1** Îndoire a unei hârtii, țesături etc. prin suprapunerea părților într-o anumită ordine Si: *împăturire*, (rar) *pliaj*. **2** Îndoire cu 180° a unei table de-a lungul unei linii curbe sau drepte.

plieciș av [At: DLR / A: nct / E: nct] (Reg) **1** Pe ascuns. **2** Fără să fie văzut.

pliescă sf [At: ALR I, 1697/348 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Praștie.

plievast sn vz **plaivaz**

plîftură sf vz **prăftură**

pligetoare sf vz **privighetoare**

plihtisi v vz **plictisi**

plimb sn vz **plimba**

plimba a [At: COD. VOR. 8/5 / V: (îrg) **preămbla, preîmbla, preumbla, primbla, prinbla, prâmbla,** (înv) **preaîmbla, prembla,** (reg) **porumbla, prâîmbla, prăumbla, preimbla, priîmbla, priumbla, proîmbla** / Pzi: *plimb* / E: ml *preambulare*] **1** *vt* (Înv) A străbate teritorii, suprafețe de teren, așezări etc. Si: *a cutreiera*. **2** *vt* (Înv) A examina cu atenție, deplasându-se printre... Si: *a cerceta*. **3** *vr* A umbla în voie dintr-un loc în altul pentru a lua aer, pentru a se distra, pentru a se relaxa, pentru a face mișcare etc. Si: (fam; gmț; irn) *a se plimbarisi*. **4** *vr* (Pex) A se deplasa din loc în loc Si: *a colinda, a cutreiera*. **5** *vr* (Îe) **A se ~ ca vodă prin lobodă** A umbla prin toate părțile fără nici o piedică. **6** *vr* (Fam; îe) **Du-te de te ~bă** Ocupă-te de treburile personale, nu te amesteca în treburile altuia. **7** *vr* (Îrg; pgn) A merge. **8** *vt* A duce oameni sau animale. **9** *vt* A scoate pe cineva și a însoți la plimbare. **10** *vt* (Fam; îe) **~bă ursul** Du-te și vezi-ți de treabă! **11** *vt* (D. vehicule) A transporta. **12** *vt* (C. i., rar, ființe) A muta obiecte dintr-o parte în alta. **13** *vt* (Pgn; urmat de determinări locale) A deplasa. **14** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ urechea** A-și încorda auzul pentru a prinde zgomotele ușoare, vorbele șoptite.

plimbac s [At: STOICA, VÎN. 20 / Pl: nct / E: cf *plimba*] Drum pe care coboară porcii mistreți spre o curmătură.

plimbare sf [At: PRAV. 175 / V: (îrg) **plinb~, prăîmbla~, preămblare, preîmblare, preumblare, primblare, prinblare,** (reg) **prămblarie, prăumbla~, prembla~** / Pl: *~bări* / E: **plimba**] **1** Mers în voie pentru a se recrea, a lua aer etc. Si: *plimbat*[1] (1), *promenadă*, (rar) *plimbet* (1). **2** (Fam; îe) **A trimite pe cineva la ~** A nu vrea să stea la discuție cu cineva. **3** (Fam; îae) A da afară. **4** (Fam; îae) A concedia. **5** (Fam; îae) A se descotorosi de cineva. **6** (Pgn) Călătorie de agrement Si: *plimbat*[1] (2). **7** (Înv; ccr) Loc de promenadă Si: (înv) *plimbatoare* (3). **8** Deplasare a unor oameni sau animale dintr-un loc în altul Si: *plimbat*[1] (3). **9** (Înv) Closet.

plimbarisi vr [At: SFC IV, 188 / Pzi: *~sesc* / E: **plimba + -arisi**] (Fam; gmț; irn) A se plimba (3).

plimbat[1] sn [At: PREDA, R. 149 / Pl: *~uri* / E: **plimba**] **1-3** Plimbare (**1, 6, 8**).

plimbat[2], *~ă* a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: **plimba**] (D. animale) Scos afară și însoțit la plimbare.

plimbă sf [At: DELAVRANCEA / V: (reg) **plimb** (Pl: *~uri*) *sn*, **~bie, prim~, primblă, primblu** (Pl: *~ri*) *sn* / Pl: *~be* / E: pvb **plimba**] **1** (Reg) Parte de deasupra a unei balustrade, a unei scânduri, de care se prinde cu mâna. **2** (Reg; pex) Balustradă. **3** (Reg) Prăjină pe care se așază sau se sprijină ceva. **4** (Reg; îf *primblă*) Fiecare dintre bețele care se pun de-a curmezișul în interiorul unui stup primitiv. **5** (Trs; îf *primbla*) Stinghie care fixează picioarele unei mese, ale unui scaun etc. **6** (Reg; îf *primblă*) Vergea de fier care fixează cele două brațe ale unei letci. **7** (Reg; îf *plimb*) Grindă superioară a unei case. **8** (Reg; îf *primblă*) Pârghie care servește la umflarea foalelor. **9** (Reg; îf *primblă*) Fiecare dintre scândurile așezate orizontal de la spătarul unui scaun. **10** (Trs; îf *primblă*) Scândură care leagă cele două părți laterale ale războiului de țesut. **11** (Mun) Prăjină scurtă de care se atârnă dârlogii, ițele și vatalele la războiul de țesut. **12** (Trs; Ban) Bucată de lemn prinsă la încheietura căpriorilor pentru a-i consolida. **13** (Reg; îf *primblă*) Pervaz.

plimbăreală sf [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ele* / E: **plimbare + -eală**] (Fam; gmț; irn) Plimbare scurtă Si: (reg) *plimbuș*.

plimbăreț, ~eață a [At: CONACHI / V: (îrg) **preumblă~, primblă~** / Pl: *~i, ~e* / E: *plimba + -ăreț*] (Prt) Căruia îi place să se plimbe mult, să umble fără rost, să hoinărească Si: (înv; prt) *plimbătareț*.

plimbărică sf [At: CARAGIALE, O. VII, 40 / Pl: *~ici* / E: **plimbare + -ică**] (Fam) Plimbare (**1**) scurtă.

plimbăt sn vz **plimbet**

plimbător, ~oare [At: DRLU / V: **preîmblătoriu, preumblă~,** (reg) **primblă~** / Pl: *~i, ~oare*, (rar, *sf*) *~i* / E: **plimba + -ător**] **1** *smf* (Înv) Persoană care se plimbă (1). **2** *sm* (Reg; îf *primblător*) Jucător dintr-un joc de copii cu mingea nedefinit mai îndeaproape. **3** *sf* (Înv) Loc de promenadă. **4** *sf* (Pop) Closet.

plimbet sn [At: DDRF / V: **~băt** / Pl: *~e* / E: **plimba + -et**] **1** (Rar) Plimbare (1). **2** (Mun; fig; lpl) Ciudățenii. **3** (Mun; fig; lpl) Toane.

plimbie sf vz **plimbă**

plimbuliță sf [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~țe* / E: **plimbă + -uliță**] (Reg) Plimbare (**1**) scurtă.

plimbuș sn [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~e* / E: **plimbă + -uș**] (Mun) Plimbăreală.

plimbuță sf [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~țe* / E: **plimbă + -uță**] (Reg) Plimbare (**1**) scurtă Si: *plimbuliță*.

plimez sn vz **pecmez**

plimiță sf vz **pivniță**

plimnicer sn [At: CADE / V: **plini~** / Pl: ? / E: cf bg *плевник*] (Trs) Încăpere sau despărțitură într-o magazie, într-o șură etc. în care se țin uneltele agricole, pleava etc.

plin, plină [At: COD. VOR. 124/26 / Pl: (**1-35**) *~i, ~e*, (**36-37**) *~uri* / E: ml **plenus**] **1** *a* (D. vase, încăperi, recipiente, spații etc.) Care este umplut până sus, în întregime, până la limită cu ceva. **2** *a* Care conține toată cantitatea pe care o poate cuprinde. **3** *a* (Îlav) **~ ochi** Umplut până la limita capacității. **4** *a* (Îlav) **Cu gura ~ă** Cu mâncare în gură. **5** *a* (Îvr; îal) Cu satisfacție răutăcioasă. **6** *a* (Îe) **A fi ~ de sine (însuși** sau **de el** etc.) A fi încrezut. **7** *a* (Îae) A fi sigur de capacitatea, de forțele etc. sale. **8** *a* (Îla) **~ de el** (sau **de sine**) Arogant. **9** *a* (Îal) Sigur pe el. **10** *a* (Îe) **A-i fi (cuiva) paharul ~** Se spune despre cineva care a suferit mult, a îndurat multe necazuri, și nu le mai poate suporta. **11** *a* (D. arme de foc) În care au fost introduse cartușe Si: *încărcat*. **12** *a* (Reg; d. femelele unor animale) Care urmează să nască Si: (pop) *borțoasă*, (reg) *depusă, groasă*. **13** *a* (Înv) Care este complet ocupat. **14** *a* Care este fără goluri în interior. **15** *a* Care este format dintr-un material compact Si: *compact, masiv*. **16** *a* Întreg. **17** *a* (Îs) *Profesor* ~ Profesor universitar titular, beneficiind de toate titlurile și drepturile prevăzute de lege. **18** *a* (Îs) *Catedra ~ă* Catedră care are numărul complet de ore prevăzut de regulament. **19** *a* (Înv; d. vise) Care se îndeplinește Si: *împlinit, realizat*. **20** *a* (Rar; d. flori) Învolt. **21** *a* (Rar; pan) Des. **22** *a* (Udp „de") Care cuprinde, conține, posedă ceva în cantitate sau în număr mare Si: *înțesat*. **23** *a* (Udp „de") Care posedă ceva din belșug, din abundență, depășind așteptările. **24** *a* (Pex) Copleșit. **25** *a* (Spc; d. ochi; de obicei cu determinarea „de lacrimi") Inundat de lacrimi. **26** *a* (Udp „de" sau, rar „cu") Care este acoperit cu ceva, pe întreaga suprafață sau pe o parte determinată a ei. **27** *a* (Spc) Acoperit, uns, îmbibat cu o substanță, cu o materie care pătează, murdărește, strică Si: *mânjit, murdar, pătat*. **28** *a* (D. ființe sau, pex, d. corpul sau părți ale corpului lor) Cu forme rotunde Si: *durduliu, grăsuț, rotund*. **29** *a* Care are amploare, intensitate, profunzime deplină. **30-31** *a* (Îlav) **În** (sau, rar **la, din**) **plin...** (ori **~ă..., ~a...**) (În sau) din mijlocul... **32** *a* (Îal) În toiul... **33** *a* (Înv; îe) **A fi ~ de neam** A face parte dintr-o familie nobilă, bogată. **34** *a* (Spc; d. lună) Care are forma perfect rotundă și maximum de luminozitate. **35** *a* (D. voce) Cu volum Si: *sonor*. **36** *sn* Cantitate din ceva cât umple un vas, un recipient, o încăpere, o cavitate etc. Si: *conținut, cuprins*. **37** *sn* (Îs) *~ul conductei* Cantitate de fluid care rămâne în permanență într-o conductă de transport. **38** *sn* (Îlav) **Din ~** Din abundență. **39** *sn* (Îal) Cu intensitate maximă. **40** *sn* (Reg) Puternic. **41-42** *sn* (Îljv) **În ~** (Care atinge, lovește) exact în țintă. **43-44** *sn* (Îal) (Care atinge, lovește) drept în corpul, în masa cuiva sau a ceva. **45** *sn* (Îe) **A lovi, a ținti în ~** A lovi drept la ținta vizată. **46** *sn* (Îae) A-și atinge scopul. **47** *sn* (Îlpp) **În ~ul** În mijlocul... **48** *sn* (Pex; îal) În toiul. **49** *sn* (Îe) **A-i merge cuiva în** (sau **din**) **~** A-i merge cuiva bine. **50** *sn* (Îae) A reuși în tot ceea ce întreprinde.

51 *sn* (Îc) **A ieși cuiva cu ~** (sau **~ul**) A ieși înaintea cuiva în mod accidental, cu un vas cu apă, fapt care, în superstițiile populare, este considerat semn prielnic. 52 *sn* (Îlav) **Cu ~** Cu rezultate pozitive. 53 *sn* (Îc) **A face ~ul** A umple rezervorul unei mașini. 54 *sn* (Îoc *gol*) Spațiu, suprafață compactă, masivă, fără goluri în interior. 55 *sn* (Îvr) Fast, ceremonial cuvenit într-o anumită împrejurare. 56 *sn* (Îvr) Înălțime. 57 *sn* (Îvr) Slavă.

plinăciune *sf* [At: PO 254/2 / V: ***plini~*** / Pl: *~ni* / E: ***plin*** + *-ăciune*] (Înv) Plinătate (2).

plinălunie *sf* vz ***pleniluniu***

plinătate *s/s* [At: BARCIANU / V: (înv) ***plinit~*** / E: ***plin*** + *-ătate*] 1 Calitate, stare a ceea ce este deplin, complet, întreg. 2 Cel mai înalt, cel mai complet, cel mai amplu stadiu de dezvoltare Si: *deplinătate, plenitudine,* (înv) *plinăciune, plineală.*

plinbare *sf* vz ***plimbare***

plineală *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET[2] II, 78 / Pl: *~eli* / E: ***plini*** + *-eală*] 1 (Îdt) Plinătate (2). 2 (Jur; înv) Executare silită a unei hotărâri. 3 (Înv) Achitare a unei datorii.

plini [At: DOSOFTEI, PS. 40/12 / Pzi: *~nesc* / E: ***plin***] 1 *vt* (Înv) A face să fie plin (1) Si: *a completa, a umple.* 2 *vt* (Îrg) A face să fie întreg Si: *a completa, a întregi.* 3 *vrp* (Înv) A-și desăvârși. 4 *vt* (Înv) A răscumpăra. 5 *vt* (Îrg) A atinge un anumit termen, număr de ani, zile etc. 6 *vr* (Pop; d. prorociri, prevestiri etc.) A se adeveri. 7 *vt* (Îrg) A duce la îndeplinire Si: *a executa, a îndeplini.* 8 *vt* (Înv) A satisface anumite dorințe Si: *a realiza.* 9 *vt* (Îrg) A achita o datorie, o obligație bănească etc. 10 *vt* (Înv) A face.

plinicel, ~ea *a* [At: DDRF / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***plin*** + *-icel*] 1-2 (Rar; șhp) Plinuț (1-2).

plinicer *sn* vz ***plimnicer***

plinicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plini*** + *-icios*] (Îvr) Realizabil.

pliniciune *sf* vz ***plinăciune***

plinință *sf* [At: ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 130 / Pl: ? / E: ***plini*** + *-ință*] (Îvr) Realizare.

plinipotent *sm* vz ***plenipotent***

plinipotenție *sf* vz ***plenipotență***

plinire *sf* [At: MINEIUL (1776), 209[v2]/28 / Pl: *~ri* / E: ***plini***] (Înv) 1 Completare. 2 Desăvârșire. 3 Răscumpărare. 4 Adevenire. 5 Executare. 6 Satisfacere. 7 (Reg) Achitare a unei datorii bănești, a unei obligații etc. Si: *plinit* (7).

plinișor, ~oară *a* [At: ȘEZ. II, 214 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plin*** + *-ișor*] 1-2 (Pop; șhp) (Cam) plin (1).

plinit *sn* [At: CALENDARI (1733), 56/1 / Pl: ? / E: ***plini***] (Înv) 1 Completare. 2 Desăvârșire. 3 Răscumpărare. 4 Adeverire. 5 Executare. 6 Satisfacere. 7 Plinire (7).

plinitate *sf* vz ***plinătate***

plinitor, ~oare *smf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 385 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plini*** + *-tor*] (Înv) 1 Persoană care îndeplinește ceva. 2 Persoană care duce ceva la bun sfârșit.

plintă *sf* [At: NAUM, IST. ART. 173 / Pl: *~te* / E: fr ***plinthe***] 1 Piesă de lemn, de piatră, de material plastic etc. care se montează la partea de jos a pereților unei încăperi pentru a-i apăra împotriva loviturilor și a umezelii sau pentru a acoperi rostul dintre pardoseală și perete. 2 Parte de jos a unei clădiri, a unei sobe, a unui zid, ieșită mai în afară, care formează un mic soclu. 3 Bloc paralelipipedic de piatră sau de zidărie pe care se sprijină o coloană sau un piedestal.

plintui *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *plintui* / E: fo] (Reg) A lovi cu palma udă.

plinuț, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1209 / Pl: *~i, ~e* / E: ***plin*** + *-uț*] 1-2 (D. vase, încăperi, recipiente, spații etc.; șhp) (Cam) plin (1) Si: (rar) *plinicel* (1-2). 3 (Reg; fig; d. oameni) Înstărit. 4 (D. ființe, d. corpul sau părți ale corpului) Cu forme rotunde Si: *durduliu, grăsuț, rotund.*

plioapă *sf* vz ***pleopă***

pliocen, ~ă [At: BARCIANU / P: *pli-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pliocène***] 1 *sn* A doua epocă a neogenului, urmând după miocen și precedând perioada cuaternară, reprezentată, în partea de vest a Europei, prin depozite marine, iar în cea de est prin depozite lacustre. 2 *sn* Serie de straturi geologice din pliocen (1). 3 *a* Care aparține pliocenului (1). 4 *a* Care se referă la pliocen (1). 5 *a* Care datează din pliocen (1). 6 *a* Care este caracteristic pentru pliocen (1).

pliocoșat, ~ă *a* [At: ALR I, 1090/166 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *pleoștit, blegoșat*] (Reg; d. urechile porcilor) Clăpăug.

pliont *s* [At: I. CR. II, 35 / Pl: net / E: net] (Buc) Etaj.

pliop *sm* vz ***plop[1]***

pliopă *sf* vz ***pleoapă***

plior *sm* [At: DN[3] / P: *pli-or* / Pl: *~i* / E: fr ***plieur***] Persoană care pliază parașute.

pliosc *i* vz ***pleosc***

pliosca *i* vz ***pleosc***

plioscăi *v* vz ***pleoscăi***

plioscăni *vi* [At: BREBENEL, GR. P., ap. DLR / Pzi: *~nesc, plioscan* / E: ***pliosc*** + *-ăni*] 1 (Reg) A pleoscăi (6). 2 (Trs) A pocni.

plioscăniță *sf* vz ***pleoscăniță***

plioscoti *v* vz ***pliscoti***

plioscuță *sf* vz ***ploscuță***

pliosni *v* vz ***plesni***

plioștit, ~ă *a* vz ***pleoștit***

plirexăsiotită *sf* vz ***plirexusiotită***

plirexusios *sm, a* [At: (a. 1783) GÁLDI, M. PHAN. 231 / S și: *~ecsu~* / E: ngr ***πληρεξούσιος***] (Grî) 1-2 (Persoană) care are o împuternicire, un mandat, o delegație.

plirexusiotică *sf* vz ***plirexusiotită***

plirexusiotită *sf* [At: (a. 1775) GÁLDI, M. PHAN. 231 / V: ***~ică, ~xăs~, pere~*** (S și: *perecsusiotită*) / Pl: *~te* / E: ngr ***πληρεξουσιότητα***] (Grî) Putere deplină Si: *împuternicire.*

pliriforisi *v* vz ***pliroforisi***

pliroferie *sf* vz ***pliroforie***

plirofonisi *v* vz ***pliroforisi***

plirofori *v* vz ***pliroforisi***

pliroforie *sf* [At: (a. 1756) URICARIUL, X, 210 / V: ***~ițiune, ~ferie, pler~, pri~, pror~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***πληροφορία***] (Înv) 1 Informație. 2 Veste. 3 Lămurire. 4 Situație informativă, lămuritoare.

pliroforisi *vtr* [At: (a. 1713) GÁLDI, M. PHAN. 231 / V: ***~fori, ~rosi, ~onisi, plirif~, plerofori, plorofonisi, poli~, prer~, prilo~, prirofori, pri~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***(ἐ)πληροφόρησα*** (aor *πληροφορῶ*)] (Înv) 1 *vt* A aduce la cunoștință. 2 *vt* A afla. 3-4 *vtr* A (se) documenta. 5-6 *vtr* A (se) lămuri. 7-8 *vtr* (Pex) A (se) convinge.

pliroforisire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***pliroforisi***] (Înv) 1 Aducere la cunoștință. 2 Informare. 3 Documentare. 4 Lămurire. 5 Convingere.

pliroforițiune *sf* vz ***pliroforie***

pliroforosi *v* vz ***pliroforisi***

plisa[1] *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~sez* / E: fr ***plisser***] A îndoi țesături, confecții, hârtii etc. în cute regulate și dese, care capătă caracter permanent Si: (reg) *a bäzari.*

plisa[2] *vr* [At: ARVINTE, TERM. 160 / Pzi: 3 *~sează* / E: ***plisă[2]***] (Reg; d. apă) A se aduna într-un loc, formând o baltă.

plisaj *sn* [At: CĂLINESCU, S. 70 / Pl: *~e* / E: fr ***plissage***] (Reg) Pliseu.

plisare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~sări* / E: ***plisa[1]***] 1 Îndoire în cute regulate și dese, care capătă caracter permanent. 2 (Spc) Operație de deformare plastică a unei țesături pentru a obține cute regulate și permanente.

plisat, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 139 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plisa[1]***] (D. țesături sau confecții) Care are pliseuri.

plisă[1] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~se* / E: ucr ***плесо***] 1 (Buc; Mar) Loc adânc și liniștit în albia unui râu. 2 (Reg) Loc în pădure unde se adună lemnele pentru a fi transportate cu mașinile sau cu căruțele. 3 (Buc) Semn

pus de-a curmezișul unei ape curgătoare, pe care se așază butucii când se construiește o plută.

plisă² *sf* [At: (a. 1807) IORGA, S. D. VI, 205 / Pl: *~se* / E: rs **плис**] (Înv) Țesătură de bumbac asemănătoare cu catifeaua, având părul mai lung pe față.

plisc¹ *sn* [At: ASACHI, S. L. I, 259 / V: (înv) *pisc, piscă sf*, (reg) *flisc* / Pl: *~uri* / E: nct] 1 Parte anterioară, terminală, lunguiață și cornoasă a capului păsărilor, servind pentru apucarea și sfâșierea, fărâmițarea hranei Si: *cioc, clonț*, (îrg) *rost*, (reg) *ciup, clobanț*. 2 (Pgn) Gură a păsărilor. 3 (Îc) **~ul-cocorului** (sau **~cucoarei, ~berzei**) Mică plantă erbacee cu tulpina întinsă pe pământ și acoperită de peri aspri, cu flori roșii sau albe dispuse în umbele și cu fructul ascuțit ca un cioc de barză Si: (reg) *banat, ciocul-berzei, clonțul-cocostârcului, cucute, cumătră, floarea-vinului, greghetin* (2) (*Erodium cicutarium*). 4 (Bot; reg; îac) Ciocul-berzei (*Geranium lucidum*). 5 (Bot; reg; îac) Greghetin (1) (*Geranium pratense*). 6 (Bot; reg; îac) Pălăria-cucului (*Geranium phaeum*). 7 (Bot; reg; îac) Priboi (*Geranium macrorrhizum*). 8-9 (Bot; îc) **~păsăresc** Bălușcă (*Ornithogalum gussonei* și *umbellatum*). 10 (Bot; îac) Laptele-păsării (*Gagea lutea*). 11 (Bot; reg; îc) **~ul-ciorii** Bălușcă (*Ornithagalum pyrenaicum*). 12 (Imp; spc) Rât. 13 (Dep) Gură la om. 14 (Reg; îc) **A fi bun de ~** A fi bună de gură. 15 (Mol; pan) Vârf al unui obiect. 16 (Reg) Coastă sau deal steril, acoperit cu piatră.

plisc² *i* vz *plist*

pliscar¹ *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 135 / Pl: *~i* / E: *pliscă* + *-ar*] (Orn; reg) Codobatură sură (*Motacilla cinerea*).

pliscar² *sm* [At: ALR SN IV, h 1196/53 / Pl: *~i* / E: *plisc²* + *-ar* cf *pâslar*] (Reg) Papuc.

pliscariță *sf* [At: GRECESCU, FL. 135 / Pl: *~țe* / E: *plisc¹* + *-ariță*] (Bot; reg) 1 Pălăria-cucului (*Geranium phaeum*). 2 Ciocul-berzei (*Geranium lucidum*).

pliscă *sf* vz *pliscă*

pliscăi *v* vz *plescăi*

pliscăială *sf* vz *plescăială*

pliscăit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *plescăi*] (Mun; d. oameni) Bătut cu palma.

pliscălău *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: *plisc¹* + *-ălău* cf *pliscălău*] (Reg) 1 Rât la porc. 2 Băț folosit în locul cleștelui, pentru a așeza lemnele în foc. 3 Lemn gros care arde toată noaptea la stână, ca să întrețină focul.

pliscăni *v* vz *plescăni*

pliscău *sn* [At: CHEST. IV, 91/89 / Pl: *~căie* / E: *plisc¹* + *-ău*] (Reg) Deal nu prea înalt, de forma unei căciuli.

plischi *i* vz *plist*

pliscoi *sn* [At: CONV. LIT. XX, 1015 / Pl: *~oaie* / E: *plisc¹* + *-oi* cf *piscoi*] (Reg) Muștiuc.

pliscoiat, ~ă *a* [At: CONV. LIT. XX, 1015 / V: *~cuiat* / Pl: *~ați, ~e* / E: *pliscoi* + *-at*] (Reg) Cu vârf ascuțit Si: *țuguiat*.

pliscoti [At: ALR II, 5741/272 / V: *plios~* / Pzi: *~tesc* / E: *pliss¹* + *-oti*] 1 *vi* (Reg; d. păsări) A piui. 2 *vt* (Trs) A plescăi când mănâncă Si: (reg) *a clefăi*. 3 *vt* (Trs) A lovi cu bățul sau cu palma.

pliscui [At: DONICI, F. 92 / Pzi: 3 *~ește* / E: *plisc* + *-ui*] 1 *vi* (D. păsări) A piui¹. 2 *vt* A bate cu ciocul Si: *a ciuguli*.

pliscuiat, ~ă *a* vz *pliscoiat*

pliscușor *sn* [At: DONICI, F. 92 / Pl: *~oare* / E: *plisc¹* + *-ușor*] 1-2 (Șhp) Plisc¹ (1) (mic).

pliseu *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: fr *plissé*] (Lsg; csc) Cută sau grup de cute înguste, paralele sau în formă de raze, regulate și dese, obținute prin plisare Si: (rar) *plisaj, pliu* (2).

plisni *v* vz *plesni*

plist *i* [At: TDRG / V: *~sc, ~schi, ~șchi* / E: fo] 1 (Reg) Cuvânt care redă zgomotul produs de o lovitură puternică. 2 (Mun; îf *plisc*) Cuvânt care redă zgomotul produs de plescăitul cu limba sau cu buzele. 3 (Mun; îf *plisc*) Cuvânt care redă zgomotul produs de plescăitul apei când este lovită cu un corp tare.

pliș *sn* vz *pluș*

pliscă¹ *sf* [At: DOMBROWSKI, P. 212 / V: *plicică, pliscă* / E: srb *pliska*] (Orn) 1 (Ban; șîc **~de-munte**) Codobatură sură (*Motacilla cinerea*). 2 (Reg; îf *plicică*) Codobatură (*Motacilla alba*). 3 (Reg) Cinteză (*Fringilla coelebs*).

pliscă² *sf* [At: ARVINTE, TERM. 161 / Pl: *~te* / E: ucr **плішка**] (Reg) 1 Cui de lemn cu ajutorul căruia se fixează sârma când se leagă pluta la mal. 2 Băț înfipt într-unul din butucii plutei, servind plutașului drept cuier.

plișchi¹ *i* vz *plist*

plișchi² *v* vz *plișcui*

plișcoci *sn* [At: ALR I, 1696/887 / V: *pliuș~* / Pl: *~oace* / E: cf *plisc²*, *pușcoci*] (Reg) Pușcoci.

plișcui *vt* [At: ARVINTE, TERM. 161 / V: *~chi, priș~* / Pzi: *~esc* / E: *pliscă²* + *-ui*] (Reg) A fixa două lemne cap la cap sau alăturea, cu ajutorul unor cuie de lemne.

pliști *v* vz *pleoști*

plit *sn* vz *pleu*

plitar *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i* / E: *plită* + *-ar*] (Înv) Persoană care face plite (1).

plită *sf* [At: DDRF / V: (reg) *pri~* / Pl: *~te* / E: rs, ucr **плита**, ceh *plita*] 1 Placă de fontă, cu unul sau cu mai multe ochiuri acoperite cu rotițe, care constituie partea de deasupra a unei mașini de gătit. 2 (Pgn) Mașină de gătit. 3 (Rar) Sobă. 4 Dispozitiv metalic în formă de plită (1), fixat pe un postament, care servește la gătitul mâncării, la încălzirea unor lichide etc. cu ajutorul gazului metan sau al curentului electric. 5 (Reg; îf *prită*) Poliță la cuptor, la sobă, sub fereastră etc. 6 Aparat electric de laborator care servește la încălzirea directă a vaselor de sticlă cu fund plat.

plitcă *af* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg; csnp) Salbă ruptă.

pliteancă *sf* vz *pleteancă*

plitoci *v* vz *pritoci*

pliton *s* [At: CV 1950, nr. 4, 44 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Pieptănătură bărbătească Si: *freză*.

plitute *sfp* [At: BORZA, D. 47 / E: nct] (Bot; Trs) Tătăiș (*Chrysanthemum cinerariaefolium*).

plițăni *v* vz *pliuțăni*

plițiguș *sm* vz *pițiguș*

pliu *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ri* / E: fr *pli*] 1 Îndoitură care se execută la unele confecții pentru a da amploare unei anumite părți a obiectului de îmbrăcăminte Vz *cută, fald*. 2 (Rar) Pliseu.

pliucă *sf* vz *plută²*

pliuhă *sf* [At: PASCU, S. 415 / Pl: ? / E: ucr **плюга**] 1 (Trs; Buc) Rachiu de calitate inferioară Si: (reg) *pliuhău, pliuhniță* (1), *pliușcă*. 2 (Buc) Cățea. 3 (Buc) Haită de câini. 4 Epitet depreciativ pentru o femeie de moravuri ușoare.

pliuhău *s* [At: PASCU, S. 415 / Pl: nct / E: *pliuhă* + *-ău*] (Buc) Pliuhă (1).

pliuhniță *sf* [At: PASCU, S. 268 / Pl: nct / E: *pliuhă* + *-niță*] 1 (Buc) Pliuhă (1). 2 (Reg) Epitet depreciativ pentru o femeie de moravuri ușoare.

pliupă *sf* vz *pleoapă*

pliurd, pliurdă *a* [At: ȘEZ. III, 86 / Pl: *~rzi, ~e* / E: nct] (Reg; d. oameni) 1 Lipsit de judecată Si: *prost*. 2 Bleg. 3 Zăpăcit. 4 Uituc. 2 Surd.

pliurzi *vi* [At: ALR I, 50/214 / Pzi: *~zesc* / E: *pliurd*] (Reg) A surzi.

pliuscăi *v* vz *pleoscăi*

pliuș *sn* vz *pluș*

pliușcă *sf* [At: PASCU, S. 415 / Pl: nct / E: cf *pliuhă*] (Buc) Pliuhă (1).

pliușcoci *sn* vz *plișcoci*

pliută¹ *sf* vz *plută¹*

pliută² *sf* vz *plută²*

pliuț *i* [At: DLR / E: fo] (Olt) Cuvânt care imită zgomotul produs prin lovirea biciului de corpul animalelor.

pliuțăni *vi* [At: I. CR. II, 301 / V: *pliță~, plu~* / Pzi: *~nesc* / E: *pliuț* + *-ăni*] 1 (Reg) A aplauda. 2 (Olt; d. papuci; îf *plițăni, pluțăni*) A produce un zgomot caracteristic în timpul mersului Vz *lipăi*.

plivais *sn* vz *plaivaz*

plivas *sn* vz *plaivaz*

pliveală *sf* [At: DRLU / Pl: ~*eli* / E: *plivi* + -*eală*] (Rar) **1-4** Plivit[1] (**1-3, 6**).

plivi *vt(a)* [At: CORESI, EV. 355 / V: (rar) *plăvi*, (îrg) *pilvi*, *plevi*, *plei*, *prii*, *privi* / Pzi: ~*vesc* / E: bg **плевя**] **1** A curăța de buruieni plante sau terenuri cultivate, folosind mijloace manuale, mecanice sau chimice. **2** A stârpi buruienile prin smulgere sau tăiere Si: *a distruge*. **3** (Pex) A tăia sau a smulge buruienile pentru a le distruge, a stârpi. **4** (Fig) A lua (dintre...) Si: *a izola, a separa*. **5** (Rar) A culege flori, plante etc. rupând, smulgând. **6** A rupe sau a tăia cârceii, lăstarii sau frunzele de prisos de pe plantele de cultură, viță de vie, pomi, folosind mijloace manuale, mecanice sau chimice Si: *a copili*. **7** (Pop; spc) A tăia cu foarfecele spice de secară Si: (reg) *a secărăți*.

plivigitoare *sf* vz *privighetoare*

plivire [At: ECONOMIA, 46/18 / V: (reg) *plevere* / Pl: ~*ri* / E: *plivi*] **1** Plivit[1] (**1**). **2** Stârpire a buruienilor prin smulgere sau tăiere Si: *distrugere*. **3** Tăiere a buruienilor pentru a le distruge sau a le stârpi Si: *smulgere*. **4** (Fig) Separare. **5** Rupere sau tăiere a cârceilor, lăstarilor sau a frunzelor de prisos de pe plantele de cultură, viță de vie, pomi etc. Si: *copilire*. **6** (Spc) Tăiere cu foarfecele a spicelor de secară Si: (reg) *secărățire*.

plivit[1] *sn* [At: ECONOMIA, 46/19 / V: (reg) *pleit*, *plev*~, *pri*~ / Pl: ~*uri* / E: *plivi*] **1** Curățare de buruieni, prin mijloace manuale, mecanice sau chimice a unui teren cultivat sau a unor plante cultivate Si: *plivire* (**1**), (rar) *pliveală* (**1**), (îrg) *plevilă[1]* (**1**), (înv) *plivitură* (**1**), (reg) *plămizit* (**1**). **2** Operație agrotehnică prin care se realizează această curățare Si: (rar) *pliveală* (**2**), (îrg) *plevilă[1]* (**2**), (înv) *plivitură* (**2**), (reg) *pălămizit* (**2**). **3** Timp când se efectuează această curățare Si: (rar) *pliveală* (**3**), (îrg) *plevilă[1]* (**3**), (înv) *plivitură* (**3**), (reg) *pălămizit* (**3**). **4** Distrugere a buruienilor prin smulgere sau prin tăiere. **5** Smulgere sau tăiere a buruienilor pentru a le distruge. **6** Curățire a viței de vie, a plantelor și a pomilor de cârcei, de frunze inutile și de lăstari Si: *copilire*, *copilit*, (rar) *pliveală* (**4**), (îrg) *plevilă[1]* (**4**).

plivit[2], ~*ă* [At: ODOBESCU, S. III, 173 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *plivi*] **1** *a* (D. plante sau terenuri cultivate) Curățat de buruieni. **2** *a* (D. plante de cultură sau părți ale lor) Curățat de cârcei, de lăstari, de frunzele etc. care sunt de prisos. **3** *sf* (Reg) Legătură la snopul de grâu.

plivitor, ~*oare* [At: ANON. CAR. / V: *plev*~ / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *plivi* + -*tor*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care plivește (**1**). **3** *sf* (Rar) Instrument cu care se plivește (**1**).

plivitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: *plăvi*~, *plev*~ / Pl: ~*ri* / E: *plivi* + -*tură*] **1-3** (Înv) Plivit[1] (**1-3**). **4** (Cer) Mulțime de buruieni smulse și adunate grămadă.

plivită *sf* vz *privită*

pliznăr *sn* vz *prâsnel*

ploactăn *sn* vz *ploatăn*

ploadă *sf* vz *plod*

ploaie *sf* [At: PSALT. HUR. 123v/15 / V: (reg) ~*auă*, *plouă* / Pl: *ploi* / G-D: *ploii*, (înv) ~*iei* / E: ml **plovia*] **1** Precipitație atmosferică sub formă de picături de apă provenite din condensarea vaporilor de apă din atmosferă Si: (înv) *plouare*. **2** (Îe) **După ~ manta** Se spune despre un lucru, o situație etc. care vine cu întârziere, când nu mai este de folos. **3** (Îe) **A-și întoarce umbrela dincotro vine ~ia** A-și îndrepta atenția în direcția de unde vine o primejdie, o nenorocire. **4** (Reg; îs) ~ *mocănească* Ploaie (**1**) măruntă, de lungă durată. **5** (Îlav) **Pe ~** În timp ce plouă. **6** (Îlav) **În** (sau **sub**) **~** În bătaia ploii (**1**). **7** (Fam; îs) *Apă de ~* Se zice despre ceva lipsit de conținut, de temei. **8** (Fam; îas) Se spune despre un lucru lipsit de seriozitate. **9** (Fam; îe) **A(-și)** sau **a-i aranja (cuiva) ~ile** A(-și) crea condiții favorabile spre a obține ceva fără să merite. **10** (Fam; îae) A(-și) rezolva treburile, afacerile pe căi lăturalnice. **11** (Reg; îe) **A căsca** (sau **a face**) **a ~** A fi cuprins de moleșeală, de lene Si: *a picoti*. **12** (Fam; îe) **A lăsa (pe cineva) în ~ile lui** A lăsa pe cineva în voia lui, în apele lui. **13** (D. cer, văzduh; îe) **A se lumina a ~** A căpăta o lumină difuză care anunță venirea ploii (**1**). **14** (Prc) Picătură de ploaie (**1**). **15** (Pan; udp „pe" sau în genitiv; adesea prin exagerare) Cantitate mare de ceva care cade, se revarsă, vine pe neașteptate etc. **16** (Ast; îs) ~ *de stele* Apariție a unui mare număr de stele căzătoare venind din aceeași regiune a bolții cerești într-un mic interval de timp. **17** Alice mărunte pentru vânat animale mici și păsări.

ploapă *sf* vz *pleoapă*

ploape *sfp* [At: UDRESCU, GL. / E: ns cf *pleoapă*] (Reg; îe) **A umbla după ~** A pierde vremea degeaba.

ploaptăn *sn* vz *ploatăn*

ploapten *sn* vz *ploatăn*

ploașcă *sf* vz *ploscă[1]*

ploatăn *sn* [At: H XVIII, 60 / V: ~*ten*, ~*act*~, ~*apt*~, ~*apten*, *pleot*, *vloa*~ / Pl: ~*e* / E: ger (Herd)*platte*] (Trs) **1** Plită (**1**). **2** (Pgn) Instalație de încălzire a caselor țărănești prevăzută cu plită (**1**) pentru gătit. **3** (Pgn) Mașină de gătit din fier sau tuci.

ploaten *sn* vz *ploatăn*

ploauă *sf* vz *ploaie*

ploaznă *sf* vz *pleasnă*

plocad *sn* vz *pocladă*

plocadă *sf* vz *pocladă*

plocadiță *sf* [At: A III, 18 / Pl: ~*țe* / E: *plocadă* + -*iță*] **1-2** (Reg; șhp) Pocladă (mică).

plocat[1] *sn* vz *placat[1]*

plocat[2] *sn* vz *pocladă*

plocatăr *sm* vz *procator*

plocav *sn* vz *pocladă*

plocaz *sn* vz *pocladă*

plocău *sn* vz *poclău*

plocionti *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: 3 ~*tește* / E: ns cf *ciont*] (Reg; d. pomii fructiferi) A se apleca și a i se rupe crengile din cauza greutății fructelor.

plociumb *sm* vz *pociumb*

plociun *sm* vz *pociumb*

plocoană *sf* vz *plocon*

plocog *sn* vz *potlog*

plocon *sn* [At: CORESI, L. 427/8 / V: (îvp) *poclon*, (reg) ~*oana* *sf* / E: slv **поклонъ**] **1** (Înv) Ofrandă adusă divinității. **2** (În evul mediu; în țările române) Dar omagial intrând în obligațiile vasalilor către Poartă sau a supușilor către curtea domnească ori către stăpânul moșiei. **3** (În evul mediu; în țările române; șîs ~ *de nume*) Denumire generică dată unor daruri și a unor dări, devenite în timp obligații ale birnicilor. **4** (Fam; prt) Ceea ce se dă cuiva în schimbul unui serviciu sau pentru a obține o favoare, un privilegiu. **5** (Pgn) Dar. **6-7** (Înv; îe) **A duce** (sau **a aduce, a trimite, a încredința** etc. **pe cineva**) **~ (cuiva)** sau (rar) **a se duce ~** (A preda pe cineva cuiva sau) a se preda. **8** (Îae) A duce cuiva pe cineva nedorit. **9** (Irn; îe) **A-i pica ~** A-i veni cuiva pe neașteptate ceva sau cineva nesuferit. **10** (Spc) Dar care se dă nașilor la nuntă, la botez, miresei ori tinerilor căsătoriți la nuntă etc. **11** (Reg) Plecăciune. **12** (Reg) Mătanie.

ploconaș [At: DDRF / Pl: (**1-10**) ~*e*, (**11**) ~*i* / E: *plocon* + -*aș*] **1-10** *sn* (Rar; șhp) Plocon (**1-5**) (mic). **11** *sm* (Reg) Persoană care duce sau dă plocon (**10**) la o nuntă.

ploconeală *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*eli* / E: *ploconi* + -*eală*] **1** Înclinare profundă a capului și a trupului în semn de respect, de supunere etc. **2** Atitudine, manifestare care arată servilism față de cineva sau de ceva. **3** (Fig) Lingușire. **4** (Fig) Umilire.

ploconi [At: CORESI, L. 566/5 / V: (îrg) *poclo*~ / E: sl **поклонити са**] **1** *vt* (Înv; îf *pocloni*) A aduce jertfă, ofrandă, prinos divinității Si: *a jertfi*, *a sacrifica*. **2** *vr* (Înv) A se înclina adânc și cu respect, cu supunere etc. înaintea cuiva. **3** *vr* A saluta cu politețe exagerată. **4-5** *vir* A da din cap în semn de salut. **6** *vr* (Prt) A manifesta admirație exagerată, servilism

față de cineva sau de ceva Vz *caciuli*. 7 *vr* (Fig) A se linguși. 8 *vr* (Fig) A se umili.

ploconire *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***poclo~*** / Pl: *~ri* / E: ***ploconi***] 1 (Înv) Aducere de jertfă divinității. 2 (Înv) Înclinare adâncă și respectuoasă, supusă etc. înaintea cuiva. 3 Salut executat cu o politețe exagerată. 4 Atitudine de admirație exagerată, de servilism față de cineva sau de ceva Si: (rar) *ploconitură*. 5 (Fig) Lingușire. 6 (Fig) Umilire.

ploconit, ~ă *a* [At: BRĂTESCU, A. 65 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ploconi***] 1 (Înv; d. o ofrandă, o jertfă) Adus divinității. 2 (Rar; d. oameni) Adus de spate Si: *aplecat, încovoiat*. 3 (D. oameni) Înclinat adânc și cu respect înaintea cuiva. 4 (Fig; d. oameni) Umilit.

ploconitură *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***ploconi*** + *-tură*] (Rar) Ploconire (4).

plocot *sn* vz ***pocladă***

plocov *sn* vz ***pocrov***

plocovăț *sn* vz ***pocrovăț***

plocuț *sn* vz ***pocruț***

plod [At: COD. VOR. 126/30 / V: (înv) ***ploadă*** *sf* / Pl: (1-11, 14-20) *~uri*, (12-13) *plozi* / E: slv **плодъ**] 1 *sn* (Înv) Sământă. 2 *sn* (Pop) Ou. 3 *sn* (Pop) Germene. 4 *sn* (Pop) Embrion. 5 *sn* (Pop) Larvă. 6 *sn* (Reg) Drojdie folosită ca ferment. 7 *sn* (Înv) Capacitate de procreare Si: *fecunditate*. 8 *sn* (Îvp; îla) **Fără ~** Sterp. 9 *sn* (Înv) Rod. 10 *a* (Înv; îc) **~-purtător** Fructifer. 11 *sn* (Rar) Puiet. 12 *sm* (Îvp) Prunc. 13 *sm* (Prt) Copil. 14 *sn* (Reg) Organe genitale feminine. 15 *sn* (Reg) Organe genitale la unele animale. 16 *sn* (Reg) Placentă (2). 17 *sn* Organ intern la păsări, în care stă oul de la formarea până la expulzarea lui. 18 *sn* Materie apătoasă care umple celulele fagurelui la câteva zile după depunerea ouălor în ele. 19 *s* (Reg; îe) **Ține-ți ~u!** Taci din gură! 20 *sn* (Reg) Strat de mucegai care se formează deasupra vinului Si: *floare*.

plodan *sm* [At: F (1889), 361 / Pl: *~i* / E: ***plod*** + *-an*] 1-2 (Mol; Trs; șdp) Copil (mai mare).

plodarnic, ~ă *a* [At: MIRONESCU, S. 619 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plod*** + *-arnic*] (Nob; d. ființe) Fecund.

plodeț *sm* [At: GALACTION, O. A. I, 89 / Pl: *~i* / E: ***plod*** + *-eț*] 1-4 (Rar; șhp) Plod (12-13) (mic).

plodi [At: PSALT. HUR. 121ᵛ/12 / Pzi: *~desc* / E: slv **плодити** cf ***plod***] 1-2 *vtr* (Îrg) A (se) naște. 3-4 *vtr* (Îrg) A (se) înmulți prin naștere Si: *a (se) prăsi*. 5 *vi* (Reg; d. plante) A face roade. 6 *vt* (Prt; d. femei) A naște copii mulți.

plodicios, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plodi*** + *-(i)cios*] (Îrg) 1 (D. ființe) Fecund. 2 (D. plante) Productiv.

plodiciune *sf* [At: KLEIN, D. / Pl: *~ni* / E: ***plodi*** + *-ciune*] (Înv) Fecunditate.

plodire *sf* [At: ATILA, P. 163 / Pl: *~ri* / E: ***plodi***] 1 (Înv) Naștere. 2 (Îrg) Înmulțire prin naștere Si: *prăsire*. 3 Rodire a plantelor.

plodit, ~ă *a* [At: PSALT. 299 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plodi***] (Înv; d. ființe) Fecund.

ploditor, ~oare *a* [At: PALIA (1581), 63/15 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plodi*** + *-tor*] (Înv; d. ființe) Fecund.

plodnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 20ᵛ/15 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv **плодьнъ**] (Înv; d. ființe) Fecund.

plodnicie *sf* [At: N. COSTIN, L. 64 / Pl: *~ii* / E: ***plodnic*** + *-ie*] (Înv) Fecunditate.

plodos, ~oasă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plod*** + *-os*] (Reg; d. ființe) Fecund.

ploduscă *sf* vz ***produscă***[1]

plofir *sn* vz ***porfir***

plohupă *sf* vz ***pleoapă***

plohuz *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: net / E: net] (Reg) 1 Rotilă sau împletitură rotundă de nuiele care se pune între bucimmul roții și cuiul osiei de la car. 2 Nuia flexibilită, pârlită în foc și răsucită, care servea în trecut la legatul plutelor Si: (reg) *gânj*.

ploia *v* vz ***ploua***

ploian *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 135 / P: *plo-ian* / Pl: *~ieni* / E: cf ***ploaie***] (Reg) Pasăre nedefinită mai îndeaproape.

ploiar *sm* vz ***ploier***

ploibar *sm* vz ***podbal***

ploibas *sn* vz ***plaivaz***

ploibaț *sn* vz ***plaivaz***

ploibaz *sn* vz ***plaivaz***

ploicică *sf* [At: DDRF / P: *plo-i~* / Pl: *~cele* / E: ***ploaie*** + *-icică*] 1-2 (Șhp) Ploaie (1) (puțină și de scurtă durată) Si: *ploiță* (1-2), (rar) *ploișoară* (1-2).

ploicios, ~oasă *a* [At: ALR I, 1228/257 / P: *plo-i~* / Pl: *~oși, ~oase* / V: (reg) ***ploieci~, plouăci~*** / E: ***ploaie*** + *-icios*] (Trs) 1-2 Ploios (4-5).

ploiecios, ~oasă *a* vz ***ploicios***

ploiele *sfp* [At: COMAN, GL. / P: *plo-ie~* / E: ***ploaie*** + *-ele*] (Reg) Alice mai mare decât ploaia (17).

ploier [At: ALEXI, W. / V: *~ă sf*, (rar) *~iar* / P: *plo-ier* / Pl: (1) *~e, ~uri*, (2-13) *~i* / E: ***ploaie*** + *-ar*] 1 *sn* (Ban; Trs) Umbrelă. 2 *sm* (Orn; șîc **~auriu, ~auriu-mare, ~pestriț**) Pasăre călătoare de mărimea unei turturele, cu fruntea bombată, cu coada scurtă, cu pene negre și albe și cu picioarele prevăzute numai cu trei degete, care trăiește în stoluri la marginea bălților și se hrănește cu viermi, insecte etc. Si: (reg) *ploiește* (1), *puhoier* (*Charadricus apricarius*). 3 *sm* (Reg; îc) **~de-mare** Pasărea *Charadrius alexandrinus*. 4 *sm* (Reg; îc) **~mic** (sau **~de-noroi, ~gulerat, ~gulerat-mare**) Pasărea *Charadrius hiaticula*. 5 *sm* (Orn; reg; îc) **~gulerat-mic** (sau **~de-râu**) Prundăraș (*Charadrius dubius*). 6 *sm* (Îc) **~de-munte** Pasăre din ordinul picioroangelor, cu cap negru pătrat cu roșu, cu spinarea cenușie-verzuie, împestrițată cu pete roșcate, cu gât cenușiu-ruginiu cu o dungă neagră și un guler alb, piept roșcat și pântece negru Si: (reg) *porcușor* (6) (*Charadrius morinellus*). 7 *sm* (Orn; îc) **~comun** (sau **~argintiu, ~degetat**) Fluierar-argintiu (*Squatarola squatarola*). 8 *sm* (Îc) **~ochios** Pasărea *Burhinus oedicnemus*. 9 *sm* (Orn; reg) Culic (*Numenius tenuirostris*). 10 *sm* (Îc) **~mare** Pasărea *Numenius arquata*. 11 *sm* (Orn; rar) Prigoare (*Merops apiaster*). 12 *sm* (Orn; reg) Șorecar (*Buteo buteo buteo*). 13 *sm* (Orn; reg) Mierlă-sură (*Turdus torquatus*).

ploieră *sf* vz ***ploier***

ploiernită *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *plo-ier~* / Pl: *~țe* / E: ***ploaie*** + *-arniță*] (Reg) Burniță.

ploiește *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 136 / P: *plo-ieș~* / Pl: *~ti* / E: ***ploaie***] (Orn; reg) 1 Ploier (2) (*Charadrius apricarius*). 2 Prigoare (*Merops apiaster*).

ploieștean, ~ă [At: CARAGIALE, O. VII, 425 / P: *plo-ieș~* / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Ploiești*** + *-ean*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Ploieștiului. 3-4 *smf, a* (Persoană) care este originară din Ploiești. 5 *smp* Populație care locuiește în Ploiești. 6-7 *a* Care aparține (Ploieștiului sau) ploieștenilor (5) Si: (rar) *ploieștenesc* (1-2). 8-9 *a* Privitor (la Ploiești sau) la ploieșteni (5) Si: (rar) *ploieștenesc* (3-4). 10-11 *a* Caracteristic (Ploieștiului sau) ploieștenilor (5) Si: (rar) *ploieștenesc* (5-6).

ploieșteancă *sf* [At: CARAGIALE, T. II, 110 / P: *plo-ieș~* / Pl: *~ence* / E: ***ploieștean*** + *-că*] 1 Femeie care face parte din populația de bază a Ploieștiului. 2 Femeie care este originară din Ploiești. 3 (Art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 4 (Art.) Melodie după care se execută ploieșteanca (3).

ploieștenesc, ~ească *a* [At: CARAGIALE, O. VII, 182 / P: *plo-ieș~* / Pl: *~ești* / E: ***ploieștean*** + *-esc*] (Rar) 1-6 Ploieștean (6-11).

ploiete *sm* [At: BĂCESCU, PĂS 136 / P: *plo-ie~* / Pl: *~eți* / E: ***ploaie*** + *-ete*] (Orn; reg) Prigoare (*Merops apiaster*).

ploințe [At: I. IONESCU, P. 301 / E: ml ***plovens, -entis***] 1-2 *ai* (Reg) Ploios (4-5). 3 *ss* Ploaie (1) multă și deasă. 4 *ss* (Pex) Timp ploios.

ploioi *si* [At: L. ROM. 1963, nr. 2, 40 / E: ***ploaie*** + *-oi*] 1-2 (Reg; șdp) Ploaie (1) (mare cu grindină) Si: (reg) *ploiș* (1-2).

ploios, ~oasă *a* [At: PARACLIS (1639), 30 / P: *plo-ios* / V: (înv) ***ploos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ploaie*** + *-os*] **1** De ploaie (1). **2** Al ploii (1). **3** Care aduce ploaie (1). **4** (D. vreme, ani, anotimpuri, zile) Cu multă ploaie (1) Si: *umed*, (îrg) *plouros* (1), (reg) *ploicios* (1), *plointe* (1), *plouaș* (1), (frr) *pluvios* (1). **5** (Mai ales d. vreme, ani, anotimpuri, zile) Favorabil ploilor (1) Si: *umed*, (îrg) *plouros* (2), (reg) *ploicios* (2), *plointe* (2), *plouaș* (2), (frr) *pluvios* (2).

ploiș *s* [At: PAPAHAGI, C. L. 36 / Pl: nct / E: ***ploaie*** + *-iș*] **1-2** (Reg; șdp) Ploioi (1-2).

ploișoară *sf* [At: KLEIN, D. 400 / P: *plo-i~* / Pl: *~re* / E: ***ploaie*** + *-ișoară*] **1-2** (Reg; șdp) Ploicică (1-2).

ploiță *sf* [At: I. IONESCU, C. 98/2 / Pl: *~țe* / E: ***ploaie*** + *-iță*] **1-2** (Șdp) Ploicică (1-2). **3** (Reg) Dantelă făcută cu croșeta. **4** (Reg; csc) Cofeturi mici, colorate, folosite, de obicei, la ornamentatul colivei. **5** (Bot; reg) Năfurică (*Antemisia annua*).

ploivas *sn* vz ***plaivaz***

plojniță *sf* vz ***ploșniță***

plomadă *sf* vz ***plămadă***

plomădeală *sf* vz ***plămădeală***

plomădeț *sm* vz ***plămădeț***

plomădi *v* vz ***plămădi***

plomâi *sm* vz ***plămân***

plomân *sm* vz ***plămân***

plomână *sf* vz ***plămân***

plomânică *sf* vz ***plămânic***

plomb *s* vz ***plumb***

plomba *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~bez* / E: fr ***plomber***] **1** A trata și a astupa o carie dentară cu o plombă (1). **2** (Pan) A construi un imobil pentru a completa spațiul gol dintre alte două clădiri. **3** A astupa gropile dintr-o îmbrăcăminte rutieră cu agregate minerale legate, de obicei, cu un liant bituminos.

plombagină *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***plum~, plumbagine*** / Pl: *~ne* / E: fr ***plombagine***] **1** (Iuz) Grafit. **2** Hârtie acoperită cu grafit, folosită pentru multiplicarea textelor la mașina de scris Si: *indigo*.

plombaj *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***plombage***] **1** (Rar) Plombare (1). **2** Umplere a unei cavități patologice cu o substanță solidă, inalterabilă.

plombare *sf* [At: DM / Pl: *~bări* / E: ***plombare***] **1** Tratare și astupare cu plombă (1) a unei carii dentare Si: (rar) *plombaj* (1). **2** Construire a unui imobil nou în spațiul rămas gol dintre două clădiri. **3** Astupare a gropilor dintr-o îmbrăcăminte rutieră cu agregate minerale, legate de obicei cu liant bituminos. **4** (Îs) *~ osoasă* Umplere a unei cavități osoase cu material organic sau anorganic.

plombat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plomba***] **1** (D. carii dentare) Astupat cu o plombă (1) după ce a fost în prealabil tratat. **2** (D. gropi) Asupat cu agregate minerale, legate de obicei cu liant bituminos.

plombă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~be* / E: ger ***Plombe***] **1** Material alcătuit din amalgam, porțelan etc. folosit în stomatologie, pentru astuparea cavității unui dinte cariat, care a fost în prealabil tratat. **2** Lucrare executată de un dentist pentru a astupa cavitatea produsă de o carie dentară. **3** (Pan) Construcție care completează spațiul gol dintre alte două construcții.

plombemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***plombémie***] (Med) Prezență a plumbului (1) în sânge.

plombină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: it ***plombino***] Fir cu plumb (15) folosit la măsurătorile topografice subterane.

plomburie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***plomburie***] Prezență a plumbului (1) în urină.

plomod *sn* vz ***podmol***

plomodi *v* vz ***plămădi***

plomoștină *sf* vz ***ploștină***

plomp[1] *sm* vz ***plop[1]***

plomp[2] *s* vz ***plumb***

plomună *sf* vz ***plămân***

plonj *sn* vz ***plonjeu***

plonja *vi* [At: DL / Pzi: *~jez* / E: fr ***plonger***] **1** (Șfg) A executa un plonjon (2). **2** (Șfg) A sări în apă de la trambulină, efectuând un plonjon (1). **3** A se lăsa la fundul unei ape Si: *a se scufunda*. **4** (Fam) A cădea.

plonjare *sf* [At: DN[2] / Pl: *~jări* / E: ***plonja***] **1-2** (Șfg) Executare a unui plonjon (1-2) Si: (rar) *plonjeu[1]* (1-2). **3** Cufundare în întregime în apă Si: *scufundare*.

plonjeu *sn* [At: DN[2] / V: ***plonj*** / Pl: *~ri, ~ee* / E: fr ***plongée***] **1-2** (Rar) Plonjon. (1-2). **3** Parte a parapetului unei lucrări de fortificație peste care apărătorul poate trage asupra dușmanului. **4** Fotografie cinematografică de sus în jos, care creează o impresie de strivire. **5** (Glg; îf *plonj*) Afundare a unei cute din scoarța Pământului într-o anumită direcție.

plonjon *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 499 / Pl: *~oane* / E: fr ***plongeon***] **1** Formă specială de salt în aer, cu sau fără obiect de joc, practicat în unele sporturi: handbal, volei, fotbal Si: (rar) *plonjeu* (1). **2** Săritură în apă de la trambulină Si: (rar) *plonjeu* (2). **3** (Fam) Căzătură.

plonjor [At: ALEXI, W. / Pl: (1) *~i*, (2) *~oare* / E: fr ***plongeur***] **1** *sm* (Rar) Scafandru. **2** *sn* (Șîs *~ electric*) Aparat electric confecționat din oțel inoxidabil, care servește la încălzirea, în timp foarte scurt, a unei cantități mici de lichid, prin scufundare în acel lichid Si: *fierbător* (7).

ploos, ~oasă *a* vz ***ploios***

plop[1] *sm* [At: CANTEMIR, IST. 170 / V: (reg) ***pleop, pliop, plomp, plot, plup*** / Pl: *~i* / E: ml ***populus***] **1** Gen de arbori înalți, cu ramuri subțiri, îndreptate în sus, cu scoarța netedă, alb-cenușie și cu frunzele oval-lanceolate, argintii pe partea inferioară, cu pețiolul lung și flori crescute în amenți, care apar înaintea frunzelor (*Populus*). **2** (Șîc **~alb, ~argintiu**, reg. **~bălan**) Arbore cu scoarță netedă și albicioasă, cu frunze acoperite pe dos cu un puf argintiu Si: *plută[2]* (2) (*Populus alba*). **3** (Șîc **~tremurător, ~de-munte**, reg. **~tremuriu**, rar. **~de-pădure**) Arbore de mărime mijlocie, cu scoarța netedă de culoare albă-verzuie, ale cărui frunze tremură ușor în bătaia vântului Si: (reg) *plută[2]* (3) (*Populus tremula*). **4** (Șîc **~negru, ~adevărat, ~algerian**, rar. **~de-luncă**, reg. **~de-pădure**) Arbore cu flori roșietice, cu scoarța crăpată, de culoare închisă, folosită la tăbăcitul pieilor Si: (reg) *plută[2]* (4), *plopotaș* (*Populus nigra*). **5** (Pop; șîc **~piramidal, ~negru-piramidal**, reg. **~plutaș, ~înalt**) Plută[2] (1) (*Populus pyramidalis*). **6** (Șîc **~negru-hibrid, ~euramerican, ~de-Canada, ~canadian**) Arbore cu tulpina cilindrică neramificată, cu scoarța cenușie, cu coroana largă (*Populus canadensis*). **7** (Șîc **~de-munte, ~cenușiu**) Arbore cu frunzele acoperite pe fața inferioară cu un puf cenușiu Si: (reg) *plută[2]* (5) (*Populus canescens*). **8** (Reg; d. rude, grade de rudenie; îla) **De ~** Îndepărtat. **9** (Îe) **Când va face ~ul pere și răchita micșunele** Niciodată. **10** (Arg; d. elev, studenți; ie) **A fi în ~** A nu ști nimic la o materie.

plop[2] *sm* vz ***pleoapă***

plopan *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i* / E: ***plop[1]*** + *-an*] **1-2** (Mun; șdp) Plop (1) (mare și gros). **3** (Buc) Specie de bureți nedefinită mai îndeaproape.

plopană *sf* vz ***pulpană***

plopar [At: MARIAN, INS. 101 / Pl: *~i* / E: ***plop[1]*** + *-ar*] **1** *sm* (Ent; reg) Scripcar (*Saperda carcharias*). **2** *sm* Insectă cu țârâit caracteristic care trăiește mai ales pe plopi (*Saperda polulnea*). **3-5** *s* (Reg) Plopărie (1-3).

plopa[1] *sf* [At: SCL 1971, 403 / Pl: *~pe* / E: ***plop[1]*** + *-a*] (Reg) Fruct al plopului[1] (1).

plopa[2] *sf* vz ***pleoapă***

plopărie *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 168 / Pl: *~ii* / E: ***plop[1]*** + *-ărie*] **1** Pădure de plopi[1] (1) Si: *plopiș* (1), (reg) *plopăriș* (1), *plopăriște* (1), *plopet* (1), *plopiște* (1), *plopar* (3). **2** Mulțime de plopi (1) Si: *plopiș* (2), (reg) *ploparis* (2), *plopăriște* (2), *plopet* (2), *plopiște* (2), *plopar* (4). **3** Loc unde cresc mulți plopi[1] (1) Si: *plopiș* (3), (reg) *plopăriș* (3), *plopariște* (3), *plopet* (3), *plopiște* (3), *plopar* (5).

plopăriș *sn* [At: DR. XI, 71, 82 / V: ***plopir~*** / Pl: *~uri* / E: ***plop[1]*** + *-ăriș*] (Reg) **1-3** Plopărie (1-3).

plopăriște *sf* [At: DR. XI, 65 / Pl: *~ti* / E: ***plop***[1] + *-ăriște*] (Reg) **1-3** Plopărie (**1-3**).

plopăt *sn* vz ***plopet***

plopesc, ~ească *a* [At: DRLU / Pl: *~ești* / E: ***plop***[1] + *-esc*] (Îvr) Plopos.

plopet *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~păt*** / Pl: *~uri* / E: ***plop***[1] + *-et*] (Reg) **1-3** Plopărie (**1-3**).

plopiriș *sn* vz ***plopăriș***

plopiș *sn* [At: CIOCÎRLAN, P. P. 69 / V: (reg) ***ploptișul*** *sna* / Pl: *~uri* / E: ***plop***[1] + *-iș*] **1-3** Plopărie (**1-3**). **4** (Reg; art.; îf *ploptișul*) Horă vioaie și săltată. **5** (Reg; art.; îaf) Melodie după care se execută ploptișul (**4**).

plopiște *sf* [At: F (1883), 176 / A și: *plopiște* / Pl: *~iști* / E: ***plop***[1] + *-iște*] (Reg) **1-3** Plopărie (**1-3**).

ploplon *sn* vz ***plapumă***

plopomar *sm* vz ***plăpumar***

plopon *sn* vz ***plapumă***

ploponog *sm* [At: BORZA, D. 87 / Pl: *~ogi* / E: ctm ***plăpând*** + ***slăbănog***] (Bot; reg) Slăbănog (*Impatiens noli-tangere*).

plopos, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plop***[1] + *-os*] (Îvr; d. suprafețe de teren) Care are plopi[1] (**1**) Si: (îvr) *plopesc*.

plopotaș *s* [At: BORZA, D. 136 / Pl: nct / E: cf *plop*[1]] (Bot; reg) Plop[1] (**4**) (*Populus nigra*).

plopovăț *sn* [At: ANTIPA, P. 500 / Pl: ? / E: ucr **поплавець**] (Reg) Mreajă ai cărei ochi, împletiți cu lanțuri, se strâng când intră peștele înăuntru.

plopșor *sm* [At: ISPIRESCU, L. 1 / V: ***~pușor*** / Pl: *~i* / E: ***plop***[1] + *-(u)șor*] (Șhp) **1-2** Plop[1] (**1**) (mic) Si: (reg) *ploput* (**1-2**).

ploptișul *sna* vz ***plopiș***

plopumar *sm* vz ***plăpumar***

plopușor *sm* vz ***plopșor***

ploput *sm* [At: SFC IV, 153 / Pl: *~i* / E: ***plop***[1] + *-ut*] (Reg; șhp) **1-2** Plopșor (**1-2**).

plorică *sf* vz ***poreală***

plorofonisi *v* vz ***pliroforisi***

plosc *i* vz ***pleosc***

ploscan *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 152 / Pl: *~i* / E: ***ploscă***[2] + *-an*] (Reg) Ploscar[2] (**1**).

ploscană *sf* vz ***ploscană***

ploscar[1] *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***ploșc~*** / Pl: *~i* / E: ***ploscă***[1] + *-ar*] **1-2** Persoană care lucrează sau vinde ploști. **3** (În evul mediu; în țările române) Ajutor al paharnicului. **4** (Reg) Vornicel la nuntă. **5** (Rar) Palavragiu. **6** (Arg) Hoț de buzunare Si: *pungaș*.

ploscar[2] *sm* [At: PAMFILE, A. R. 159 / Pl: *~i* / E: ***ploscă***[2] + *-aș*] (Reg) **1** Par[1] cu care se cară grămezi de fân sau de otavă pentru a face o căpiță sau o claie Si: (reg) *ploscan*. **2** (Reg) Cârlig la samar, de care se atârnă greutățile.

ploscaș *sm* [At: HELIADE, O. I, 135 / Pl: *~i* / E: ***ploscă***[1] + *-aș*] (Asr) Bețiv palavragiu.

ploscă[1] *sf* [At: PALIA (1581), 78/13 / V: (reg) ***ploașcă, pleoscă*** / Pl: *ploști, ploște*, (rar) *ploșci, ploșce, ploșce*, (reg) *~uri* / E: bg **плоска** srb ***ploska***] **1** Recipient de lemn, de lut ars, de metal etc. cu înflorituri, cu capacitate mică, rotund și plat, cu gâtul scurt și strâmt, folosit pentru păstrarea și transportarea apei sau a altor băuturi și care se poartă, de obicei, atârnat de o curea. **2** (Pgn) Vas în care se ține băutură. **3** (Gmt; îs) *Spălătură de ~* Băutură alcoolică. **4** (Pop; îs) *Boală de ~* Beție. **5** (Îe) **A umbla (de colo până colo) cu** (sau **a purta**) **~ca (minciunilor sau cu minciuni)** A umbla cu vorbe, cu minciuni, cu bârfeli de la unii la alții. **6** (Îe) **A umbla cu ~ca la nas** A fi bețiv. **7** (Reg; îe) **Ai noștri de la gura ~știi** Formulă de salut, mai ales între bețivi. **8** (Îe) **A se duce** (sau **a veni** etc.) **cu ~ca** A se duce sau a veni etc. în pețit. **9** (Îe) **S-a băut ~ca** Se spune când s-a încheiat o logodnă. **10** (Prt) Mamelă mare, lăsată, moale. **11** (Pop) Uger plin cu lapte. **12** (Arg) Geantă. **13** (Îlv) **A scăpa laba-n ~** A fura. **14** Recipient special în care vânătorul păstrează praful de pușcă. **15** Vas confecționat din tablă smălțuită, sticlă, material plastic etc., cu o deschizătură largă în partea de sus, folosit pentru nevoile fiziologice de către bolnavii imobilizați la pat. **16** (Reg) Furtun, țeavă cu care se trage vinul din butoi Si: (reg) *tâlv, trăgulă*. **17** (Reg) Săniuță de copil având scândurelele pe care se stă bătute direct pe partea superioară a tălpilor. **18** (Reg; art.) Dans popular de nuntă. **19** (Reg; art.) Melodie după care se execută plosca (**18**). **20** (Bot; reg; îc) **~ca-ciobanului** Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*).

ploscă[2] *sf* [At: REV. CRIT. III, 165 / V: ***ploște sfi*** / Pl: *ploște, ploști* / E: cf srb *plast*, rom *plastă*[1]] (Reg) **1** Căpiță de fân. **2** Cantitate de fân pe care o pot duce doi oameni.

ploscăniță *sf* vz ***posconiță***

ploscăreasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ese* / E: ***ploscar***[1] + *-easă*] (Rar) Palavragioaică.

ploscărie[1] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***ploscar*** + *-ie*] **1-2** Meserie a ploscarului[1] (**1-2**).

ploscărie[2] *sf* [At: JIPESCU, O. 70 / Pl: *~ii* / E: ***ploscă***[1] + *-ărie*] **1** (Csc) Articole lucrate de ploscar[1] (**1**). **2** (Csc) Mulțime de ploști[1] (**1**).

ploschiță *sf* [At: LEX. MARS. 222 / V: ***~ciță, ploșc~*** / Pl: *~țe* / E: ***ploscă***[1] + *-iță*] **1-2** (Șhp) Ploscuță (**1-2**). **3** (Îvr) Biberon.

plosciță *sf* vz ***ploschiță***

ploscoaie *sf* [At: A II, 6 / Pl: *~, ploscoi* / E: ***ploscă***[2] + *-oaie*] (Trs) Ploscoană (**1**).

ploscoană *sf* [At: LB / V: ***~avă, ~con*** *sn*, ***~cană*** / Pl: *~ne* / E: ***ploscă***[2] + *-oană*] **1** (Trs) Căpiță joasă de fân Si: (reg) *ploscoaie*. **2** (Trs) Pală[1]. **3** (Reg) Prepeleac pe care se clădește căpița de fân.

ploscoavă *sf* vz ***ploscoană***

ploscon *sn* vz ***ploscoană***

plosconi *vt(a)* [At: GR. S. VI, 242 / Pzi: *~nesc* / E: ***ploscoană***] (Trs) A aduna brazde de fân sau de iarbă cosită pentru a face căpițe.

plosconiță[1] *sf* vz ***pleoscăniță***

plosconiță[2] *sf* vz ***posconiță***

ploscoteală *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~eli* / E: cf *ploscar*[1]] (Reg; csnp) Vorbărie neînțeleasă, ciorovăială.

ploscoi *sn* [At: SCL 1960, 41 / Pl: *~oaie* / E: ***ploscă***[1] + *-oi*] **1-2** (Reg; șdp) Ploscă[1] (**1**) (mare).

plosculiță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***ploscă***[1] + *-uliță*] **1-2** (Rar; șhp) Ploscuță (**1-2**).

ploscuță *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~uț*** *sn*, (reg) ***plios~*** / Pl: *~țe* / E: ***ploscă***[1] + *-uță*] **1-2** (Șhp) Ploscă[1] (**1**) (mică) Si: *ploschiță* (**1-2**), (rar) *plosculiță* (**1-2**). **3** (Ent; reg) Ploșniță (**1**) (*Cimex lectularius*). **4** (Bot; reg) Brumărea (*Phlox paniculata*).

plosni *v* vz ***plesni***

plostovol *sn* vz ***prostovol***

ploșcan *s* [At: H XII, 21 / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

ploșcar *sm* vz ***ploscar***[1]

ploșchiță *sf* vz ***ploschiță***

ploșcoci *smi* [At: ALR I, 1206/735 / E: ns cf *ploșniță*] (Ent; reg) Căpușă la oi (*Ixodes*).

ploșnicar *sm* [At: BRANDZA, FL. 524 / Pl: *~i* / E: ns cf *ploșniță*] (Bot) **1** Plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu frunzele divizate în lobi lineari și cu flori mici, galbene, care cresc prin locuri uscate Si: (reg) *cornișor* (*Ceratocephalus falcatus*). **2** Planta *Ceratophaleus testiculatus*.

ploșnicioară *sf* [At: MARIAN, INS. 430 / Pl: *~re* / E: ***ploșniță*** + *-ioară*] (Reg) **1-2** (Ent; șhp) Ploșniță (**1**) (mică). **3** (Bot) Tremurătoare (*Briza media*).

ploșnie *sf* vz ***ploștină***

ploșnițar *sm* [At: BORZA, D. 33 / Pl: *~i* / E: ***ploșniță*** + *-ar*] (Bot; reg) Tremurătoare (*Briza media*).

ploșnițare *sf* [At: CIHAC, II, 266 / V: ***~toare*** / Pl: ? / E: ***ploșniță*** + *-are*] (Bot; reg) Orbalț (*Actaea spicata*).

ploșniță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***ploștă, plojn~*** / Pl: *~țe, ~ți* / E: slv ***площа**, slv **площьница** cf ceh *ploštice*] **1** Insectă parazită,

de culoare roșie, cu corpul turtit și cu miros urât caracteristic, care trăiește prin crăpăturile pereților sau ale mobilelor și se hrănește cu sângele omului Si: *păduche-de-lemn*, *podușcă*, *stelnița*, (reg) *ploscuță* (3) (*Cimex lecturarius*). 2 Insectă parazită care se hrănește cu sângele porumbeilor (*Cimex columbarius*). 3 Insectă parazită care se hrănește cu cereale (*Eurygaster maura*). 4 (Șîc **~ța-verzei**) Insectă dăunătoare de circa 8 mm lungime, cu pete negre, care atacă varza și conopida (*Eurydema ornata*). 5 (Îc) **~-de-pom** Insectă de culoare măslinie pe spate, cu antenele în dungi negre și galbene, care trăiește pe fragi, pe zmeură, pe căpșuni etc. (*Pentatoma baccarum*). 6 (Îac) Insecta *Dolycoris baccarum*. 7 (Îc) **~-de-grădină** Insectă de culoare albăstruie, cu miros usturător, foarte dăunătoare legumelor (*Sirachia oleracea*). 8 (Îc) **~-sură** Insectă de culoarea bronzului, cu aripi înguste și cu corpul în formă de cub, care împrăștie un miros aromatic (*Siromastes marginatus*). 9 (Îc) **~-de-apă** Insectă care înoată pe spate la suprafața apei și care are un ac otrăvitor (*Notonecta glauca*). 10 (Ent; îac) Răcușor (*Nepa cinerea*). 11 (Ent; îac) Cornățar (*Naucoris cimicoides*). 12 (Îc) **~-de-câmp** Insectă parazită verzuie pe spate, castanie pe aripi și roșiatică pe burtă, care trăiește pe fructe și pe legume (*Palomena prasina*) 13 (Îe) **I-au fătat ~ele** Se spune despre cineva care, deși este lipsit de mijloace materiale, face risipă de bani. 14 (Îe) **A sta ~** (sau **ca ~ta**) A sta degeaba. 15 Epitet depreciativ pentru o persoană leneșă, parazită. 16 (Ent; reg) Șvab (*Blatta orientalis*). 17 (Reg) Mămăligă moale care, atunci când este răsturnată, se întinde Si: (reg) *ploștină* (3).

plosnițărie *sf* [At: CAMILAR, N. I, 112 / Pl: *~ii* / E: ***ploșniță*** + *-ărie*] 1 Mulțime de ploșnițe (1). 2 (Pex) Încăpere, casă plină de ploșnițe (1).

ploșnițoare *sf* vz ***ploșnițare***

ploșnițoasă *sf* [At: BORZA, D. 120 / Pl: *~oase* / E: ***ploșniță*** + *-oasă*] (Bot; Mol) Specie de poroinic (*Orchis coriophora*).

ploșnițoi *smi* [At: HOGAȘ, DR. I, 143 / E: ***ploșniță*** + *-oi*] 1-2 (Șdp) Ploșniță (1) (mare). 3 (Spc) Mascul al ploșniței (1).

pleșpană *sf* vz ***pulpană***

plospară *sf* vz ***pulpană***

ploștă *sf* vz ***ploșniță***

ploște *sf* vz ***ploscă***[2]

ploșteacă *sf* vz ***ploșteancă***

ploșteancă *sf* [At: IORGA, S. D. XVI, 160 / V: *~teacă* (Pl: *~eci*) / Pl: ? / E: cf *ploștină*] (Mol; înv; pbl) 1 Bucată de teren mlăștinos. 2 Unitate de măsură pentru pământ nedefinită mai de aproape.

ploști *v* vz ***pleoști***

ploștină *sf* [At: CIHAC, II, 267 / V: ***~șnie, plomoș~*** / Pl: *~ne* / E: ucr **площина** cf srb *ploština*] 1 (Trs) Mlaștină. 2 (Trs) Pășune situată în apropierea unei ape. 3 (Reg) Ploșniță (17).

ploștinos, ~oasa *a* [At: CHEST. II, 73/61 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ploștină*** + *-os*] (Mol; Trs; d. terenuri) Mlăștinos.

ploștire *sf* vz ***pleoștire***

ploștit, ~ă *a* vz ***pleoștit***

plot[1] *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***plot***] 1 Mică piesă de contact electric constituită dintr-un cilindru sau dintr-o prismă metalică fixate într-o placă de material electroizolant sau pe suprafața acesteia, și legată la un circuit electric. 2 Placă turnantă la încrucișarea unei căi ferate de mină.

plot[2] *sm* vz ***plop***[1]

plotad *sn* vz ***pocladă***

plotagină *sf* vz ***pătlagină***

plotajere *sfp* vz ***pătlăgea***

plotajniță *sf* vz ***pătlagină***

plotanger *sn* vz ***pătlagină***

plotangină *sf* vz ***pătlăgină***

ploțică *sf* vz ***plătică***[1]

plotoagă *sf* vz ***potlog***

plotoajnă *sf* vz ***pătlagină***

plotog *sm, sn* vz ***protlog***

plotogar *sm* vz ***potlogar***

plotogăreală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***plotogări*** + *-eală*] (Mun) Afacere măruntă, ocazională Si: *cârpeală*.

plotogări *v* vz ***potlogări***

plotogărie *sf* vz ***potlogărie***[1]

plotogărit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plotogări***] (Mun) 1 (D. obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte) Plin de petice Si: *cârpit*. 2 (D. oameni) Îmbrăcat sau încălțat cu obiecte peticite.

plotogea *sma* [At: UDRESCU, GL. / E: *plotog* + *-ea*] (Reg) 1-3 Plotogilă (1-3).

plotogele *sfp* vz ***pătlăgea***

plotogi *v* vz ***potlogi***

plotogilă *sms* [At: UDRESCU, GL. / E: ***potlog*** + *-ilă*] (Mun) 1 Om care umblă cu încălțămintea sau îmbrăcămintea peticită, ruptă Si: (reg) *plotogea* (1). 2 (Pex) Om care trăiește din afaceri mărunte Si: (reg) *plotogea* (2). 3 (Pex) Om de nimic Si: (reg) *plotogea* (3).

plotogitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***plotogi*** + *-tură*] 1 Încălțăminte sau îmbrăcăminte ruptă, cârpită Si: *ruptură, zdreanță*. 2 Epitet dat unui om care umblă zdrențuros. 3 (Pex) Om de nimic Si: *cârpă*.

plotogoase *afp* [At: DR. I, 360 / E: ***plotog*** + *-os*] (Reg; îs) *Mere ~* Varietate de mere nedefinită mai îndeaproape.

plotojeală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***plotogi*** + *-eală*] (Mun) 1 Aplicare de potloage (1) la încălțăminte pentru a o repara. 2 Cârpeală. 3 Tălpuire cu potloage.

plotoji *v* vz ***potlogi***

plotojit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plotoji***] (Mun) 1 (D. obiecte de încălțăminte și îmbrăcăminte) Foarte peticit. 2 (Pex; d. lucruri) Reparat până nu se mai poate face nimic. 3 (D. oameni) Care umblă îmbrăcat cu lucruri peticite, zdrențuite, cu vechituri Si: *zdrențăros*.

ploton[1] *sm* vz ***plotun***

ploton[2] *sn* vz ***pluton***[1]

plotonăreasă *sf* vz ***plutoniereasă***

plotoner *sm* vz ***plutonier***

plotonier *sm* vz ***plutonier***

plotter *sn* [At: DEX[2] / P: *plotăr* / Pl: *~e* / E: eg ***plotter***] Periferie de minicalculator care execută desene liniare definite prin coordonate Si: *graff-plotter*.

plotun *sm* [At: CANTEMIR, I. I. II, 219 / V: ***~ton*** / Pl: *~i* / E: slv **плотоунъ**] (Zlg; Mol; Buc) 1 Cerb (*Cervus elaphus*). 2 (Pop; csnp) Animal sălbatic, foarte puternic și fioros.

ploua [At: COD. VOR. 136/6 / V: (reg) ***~oia***, (înv) ***plua*** / P: *plo-ua* / Pzi: 3 *plouă* / Cj: 3 (reg) *să ploaie* / E: ml ***plovere***] 1 *viim* A cădea ploaia (1). 2 *viim* (Îe) **A ~ cu găleata (sau ca din cofă)** A ploua (1) foarte tare, cu picături mai și repezi. 3 *viim* (Îe) **~uă de varsă** A ploua (1) torențial. 4 *viim* (Îe) **A ~ ca prin sită** A ploua (1) mărunt și des Si: *a bura, a cerne*. 5 *viim* (Îe) **Parcă tot îi ninge și îi ~uă** Se spune despre o persoană posomorâtă și mereu nemulțumită. 6 *viim* **A se face că plouă** A da impresia că nu observă sau că nu știe un lucru sau un fapt neplăcut. 7 *viu* (D. ploaie) A cădea, a curge în stropi. 8 *vtim* A cădea ploaia (1) asupra cuiva sau a ceva Si: *a uda*. 9 *vt* (Înv) A da, a trimite ploaia (1). 10-11 *vit* (Pan) A cădea de sus sau a veni, a se produce etc. în număr, în cantitate mare și neîntrerupt Si: *a curge*. 12 *vt* (Fig) A arunca, a trimite fără întrerupere.

plouar *s* [At: F (1886), 380 / P: *plo-uar* / Pl: nct / E: ***ploua*** + *-ar*] (Îvr) Umbrelă.

plouare *sf* [At: MINEIUL (1776), 36[v]/35 / P: *plo-ua~* / Pl: *~uări* / E: ***ploua***] 1 (Rar) Plouat[1]. 2 (Îvr) Ploaie (1).

plouaș, ~ă *a* [At: ALR I, 1228/218 / P: *plo-uaș* / Pl: *~ași, ~e* / E: ***ploua*** + *-aș*] (Reg) 1-2 Ploios (4-5).

plouat[1] *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *plo-uat* / Pl: ? / E: ***ploua***] Cădere a ploii (1) Si: (rar) *plouare* (1).

plouat[2]***, ~ă*** *a* [At: DRLU / Pl: *plo-uat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ploua***] 1 Udat de ploaie (1). 2 (Gmț; îe) **(A fi sau a sta, a umbla) ca o curcă (sau ca o găină, rar, ca o pisică, ca o mâță etc.) ~ă sau ca un câine ~** Se spune despre un om trist, abătut. 3 (Fig; d. oameni) Care este fără chef. 4 (Fig;

d. oameni) Prost dispus. **5** (Fig; d. oameni) Descurajat. **6** (Fig; d. oameni) Abătut. **7** (Fig; d. aspectul, fizionomia oamenilor) Care trădează o indispoziție sufletească.

plouă *sf* vz ***ploaie***

plouăcios, ~oasă *a* vz ***ploicios***

plouros, ~oasă *a* [At: PARACLIS (1639), 255 / P: *plo-u~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ploua*** + *-uros*] (Îrg) **1-2** Ploios **(4-5)**.

plovăr *sn* vz ***pulover***

plozna *sf* vz ***pleasnă***

plozni *v* vz ***plesni***

ploznitoare *sf* vz ***plesnitoare***

plua *v* vz ***ploua***

plug *sn* [At: CORESI, EV. 413 / Pl: *~uri* / E: slv **плоугъ**] **1** Unealtă agricolă cu tracțiune animală sau mecanică, folosită pentru aratul solului și pentru lucrări de dezmiriștire, de desfundare etc. Si: (reg) *plugniță* **(1)**. **2** (Înv; pex) Atelaj pentru plug **(1)**. **3** (Îe) **A fi de la coarnele ~ului** A fi de la țară. **4** (D. oameni; îla) **De la coarnele ~ului** De la țară. **5** (Îe) **A-i merge** sau **a-i umbla (cuiva) ~ul (bine)** A-i merge cuiva bine treaba. **6** (Îae) A avea succes. **7** (Îae) A fi bine dispus din cauza reușitei unei acțiuni. **8** (Îe) **A-i merge ~ul în grădina altuia** A munci la altul Si: *a slugări*. **9** (Îe) **A-i sta ~ul** A nu mai avea nici un folos de nicăieri. **10** (Îe) **A nu-i fi ~ul pe brazdă** A nu fi cumsecade. **11** (Îe) **A băga** sau **a-și pune (boii, vitele** etc.**) în ~ cu cineva** sau **a se pune în ~ cu altul, a pune amândoi în ~** A-și face de lucru cu cineva Si: *a se asocia, a se întovărăși*. **12** (Reg; îe) **(A avea) un ~ de copii** A avea copii foarte mulți. **13** (Pop) Arat. **14** Plugărit **(1)**. **15** (Reg; îe) **Acesta** (sau **acela**) **mi-i ~ul** Se spune pentru a arăta care este ocupația, profesia cuiva. **16** (Fig) Ogor. **17** (Fig) Patrie. **18-19** (Reg) Plugușor **(3-4)**. **20** (Agr; pop; îs) *~ de sapat* (sau *de sapă, de prășuit* etc.) ori *sapă de ~* Rariță[1]. **21** (Ast; reg; art.) Șir de trei stele din constelația Orion Si: *rarița*. **22** (Înv; csnp) Unitate de măsură pentru terenuri agricole, egală cu cantitatea de pământ pe care o poate ara un plug **(1)**. **23** (Șîs *~ de zăpadă*) Vehicul sau dispozitiv atașat la un vehicul, folosit pentru înlăturarea zăpezii de pe o cale de comunicație, în vederea menținerii sau restabilirii circulației. **24** (Teh; îs) *~ de cărbune* Agregat folosit la executarea mecanică a operațiilor de abataj și de încărcare a cărbunelui, prevăzut cu lame sau cuțite care dislocă materialul. **25** (Teh; îs) *~ nivelator* Mașină de lucru formată dintr-un șasiu cu patru roți și o lamă tăietoare lungă, înclinabilă, care servește la nivelarea suprafețelor de teren și la împrăștierea în scopul nivelării a unui material pe o șosea sau pe un teren. **26** (Teh; îs) *~ pentru șanțuri* Mașină de lucru cu cuțite speciale, care servește la săparea șanțurilor. **27** Piesă metalică montată transversal pe o bandă de transport, pentru a face ca materialul transportat să cadă alături de bandă. **28** Figură la schi care constă în apropierea din mers a vârfurilor schiurilor în formă de unghi, pentru a frâna sau a reduce viteza schiorului.

plugar, ~ă [At: CORESI, EV. 78 / Pl: **(1-2, 5-8)** *~i*, **(3-4)** *~i, ~e* / E: ***plug*** + *-ar*] **1** *sm* Persoană care trăiește în mediul rural și a cărei ocupație de bază este agricultura. **2** *sm* (Pgn) Țăran. **3** *a* (Înv) Alcătuit din țărani. **4** *a* (Înv) Privitor la țărani. **5** *sm* (Reg) Persoană angajată de un țăran înstărit pentru muncile agricole sau pentru treburile gospodărești. **6** *sm* (Reg) Băiat care mână vitele la arat Si: *pogonici*. **7** *sm* Persoană care ține coarnele plugului la arat Si: *cornaci*. **8** *sm* (Mol) Flăcău care umbla cu plugușorul **(3)** în ajunul Anului Nou Vz *colindător, urător*.

plugăraș *sm* [At: MARIAN, S. R. I, 2 / Pl: *~i* / E: ***plugar*** + *-aș*] **1-2** (Pop; șhp) Plugar **(1)** (tânăr) Si: (pop) *plugărel* **(1-2)**. **3** (Reg) Pogonici **(1)**. **4-5** (Mol; Buc; șhp) Plugar **(8)** (tânăr) Si: (pop) *plugărel* **(3-4)**.

plugăreasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ese* / E: ***plugar*** + *-easă*] (Reg) Țărancă.

plugărel[1] *sm* [At: MARIAN, NA., 324 / Pl: *~ei* / E: ***plugar*** + *-el*] **1-4** (Pop; șhp) Plugăraș **(1-2, 4-5)**.

plugărel[2] *sn* [At: PAMFILE, I. C. 148 / Pl: *~e* / E: ***plug*** + *-ărel*] (Mol) **1-2** Plugușor **(3-4)**.

plugăresc, ~ească *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: ***plugar*** + *-esc*] **1** Care aparține plugarilor **(1)** Si: (reg) *păuresc* **(1)**. **2** Privitor la plugari **(1)** Si: (reg) *păuresc* **(2)**. **3** Specific plugarilor **(1)** Si: (reg) *păuresc* **(3)**.

plugărește *av* [At: T. POPOVICI, SE., 497 / E: ***plugar*** + *-ește*] **1** (Rar) Ca un plugar **(1)**. **2** (Rar) În felul plugarului **(1)**.

plugări *vi* [At: CORESI, L. 309/3 / Pzi: *~resc* / E: ***plugar***] **1** A munci ca plugar **(1)** Si: (reg) *a plugui* **(1)**, *a păuri*. **2** A efectua cu plugul **(1)** muncile agricole Si: (reg) *a plugui* **(2)**, *a păuri*. **3** (Reg) A prăși.

plugărie *sf* [At: MINEIUL (1776), $178^{15}/3$ / Pl: *~ii* / E: ***plugar*** + *-ie*] **1** Arat. **2-3** Plugărit **(1-2)**. **4** (Reg) **A sparge ~ia** A se certa cu cineva. **5** (Reg; îae) A rupe relațiile de prietenie cu cineva.

plugărime *sf* [At: SADOVEANU, E. 27 / Pl: *~mi* / E: ***plugar*** + *-ime*] (Csc) **1** Totalitate a plugarilor **(1)** Si: (reg) *păurie*. **2** Mulțime de plugari **(1)** Si: (reg) *paurie*. **3** (Pgn) Țărănime.

plugărire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***plugări***] (Rar) Plugărit **(1)**.

plugărit *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ? / E: ***plugări***] **1** Efectuare cu plugul **(1)** a muncilor agricole Si: *plug* **(14)**, *plugărie* **(2)**, (rar) *plugărire*. **2** Ocupație a plugarului Si: *plugărie* **(3)**.

plugăriță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***plugar*** + *-iță*] **1** (Trs) Țărancă. **2** (Înv) Soție de plugar **(1)**. **3** (Înv) Soție a unui proprietar de pământ agricol. **4** (Orn; Trs) Codobatură (*Motacilla alba*).

plughiță *sf* [At: BOCĂNEȚU, T. A. 178 / Pl: *~țe* / E: ***plug*** + *-iță*] (Reg) Plaz[1] **(1)**.

plugniță *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***plușn~*** / Pl: *~țe* / E: ***plug*** + *-niță*] **1** (Reg) Plug **(1)**. **2** (Reg) Rariță[1]. **3** (Ast; art.) Rarița.

plugoșniță *sf* [At: LEXIC REG. 84 / Pl: *~țe* / E: de la ***plug***] (Reg) Plug **(1)** de lemn.

plugșor *sn* vz ***plugușor***

plugui *vi* [At: LEXIC REG. II, 52 / Pzi: *plugui* / E: ***plug*** + *-ui*] (Reg) **1-2** A plugări **(1-2)**. **3** (Spc) A prăși.

pluguială *sf* [At: LEXIC REG. II, 52 / P: *~gu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***plugui*** + *-eală*] (Reg) Arătură.

pluguiță *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: de la ***plug***] (Nob) Plug **(1)** mic.

plugulet *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: ***plug*** + *-ulet*] **1-2** (Șhp) Plugușor **(1-2)**. **3-4** (Pop) Plugușor **(3-4)**.

plugurel *sn* [At: MÎNDRESCU, L. P. 190 / Pl: *~e* / E: ***plug*** + *-urel*] **1-2** (Șhp) Plugușor **(1-2)**. **3-4** (Pop; art.) Plugușor **(3-4)**.

plugușor *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 228 / V: ***plugșor*** / Pl: *~oare* / E: ***plug*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Plug **(1)** (mic) Si: *plugulet* **(1-2)**, *plugurel* **(1-2)**, *pluguț* **(1-2)**. **3** (Pop; art.) Plug **(1)** împodobit cu hârtie colorată, cu flori etc., cu care umblă flăcăii în ajunul Anului Nou, recitând colinde, făcând urări etc. Si: (pop) *plugulet* **(3)**, (reg) *plesnitul*[1] **(10)**, *plug* **(18)**, *plugarel*[2] **(1)**, *plugurel* **(3)**. **4** (Pex) Urare tradițională de Anul Nou, făcută de flăcăii care însoțesc plugușorul **(3)** și acompaniată de instrumente muzicale, de pocnete de bici etc. Si: (pop) *plugulet* **(4)**, (reg) *plesnitul*[1] **(11)**, *plug* **(19)**, *plugărel*[2] **(2)**, *plugurel* **(4)**. **5** (Ast; reg) Carul-mic.

pluguț *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***plug*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Plugușor **(1-2)**.

pluhopă *sf* vz ***pleoapă***

pluhud, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 30 / Pl: *~uzi, ~e* / E: nct] (Olt; d. oameni) Leneș.

pluj *sn* vz ***pluș***

plum *s* vz ***plumb***

plumădeală *sf* vz ***plămădeală***

plumânare *sf* vz ***plămânare***

plumânărea *sf* vz ***plămânărea***

plumănărică *sf* vz ***plămânărea***

plumâi *sm* vz ***plămân***

plumân *sm* vz ***plămân***

plumânare *sf* vz ***plămânare***

plumână *sf* vz ***plămân***

plumânărea *sf* vz ***plămânărea***

plumânărică *sf* vz ***plămânărea***

plumânăriță *sf* vz ***plămânariță***

plumânea *sf* [At: BORZA, D. 111 / Pl: *~ele* / E: ***plumân*** + *-ea*] (Bot; reg) Trifoiște (*Menuanthes trifoliata*).

plumânie *sf* vz ***plămânie***

plumâniță *sf* vz ***plămâniță***

plumânr *sm* vz ***plămân***

plumânuță *sf* vz ***plămâniță***

plumb [At: PSALT. 311 / V: (înv) ***plum***, (reg) ***plomb, plomp, plump***, (îvr) ***blumb*** / Pl: **(10-11, 13-14)** *~i*, **(12, 15-18)** *~uri* / E: ml ***plumbum***] **1** *sns* Element chimic metalic, moale și greu, maleabil, de culoare cenușie-albăstrie, lucios în momentul tăierii sau când este proaspăt așchiat ori pilit și întunecat când este în contact cu aerul, rău conducător de căldură și de electricitate, folosit la fabricarea țevilor de canalizare, a tabelelor pentru căptușirea unor aparate în industria chimică, la confecționarea plăcilor de acumulatoare etc. Si: (reg) *pleu* **(5)**. **2** *sns* (Îla) **De ~** De culoarea plumbului **(1)**. **3** *sns* (Îal) Întunecat. **4** *sns* (Îal) Care dă o puternică senzație de greutate Si: *greu*. **5** *sns* (Fig; îal) Care dă o puternică senzație de apăsare Si: *apăsător*. **6** *sns* (Fig; pex; îal) Profund. **7** *sns* (Fig; îal) Prin care nu se poate pătrunde Si: *impenetrabil*. **8** *sns* (Îla) **Ca ~ul** Greu. **9** *sns* (Îs) *Apă de ~* Soluție bazică de acetat de plumb, cu gust dulce, folosită în medicină, în industria textilă etc. **10** *sm* (Pop; csc) Glonț. **11** *sm* (Pop; csc) Proiectil. **12** *sn* (Șîs *~ de garanție*) Disc mic de plumb **(1)**, rotund, cu care se sigilează vagoane, colete, saci etc. **13** *sm* Greutate de diferite forme, folosită pentru îngreunarea unor instrumente de pescuit, a unor cai de curse etc. **14** *sm* (Ban; Trs) Greutate de cântar. **15** *sn* (Șîs *fir cu ~*) Dispozitiv pentru determinarea direcției verticale, format dintr-o sfoară sau un cablu subțire având atârnată la un capăt o greutatea metalică de plumb **(1)**. **16** *sn* (Îrg; șîs *condei de ~*) Creion. **17** *sn* (Mol; șîs *~ de placă*, *~ de piatră*) Condei special cu care se scrie pe tăblița de ardezie. **18** *sn* (Reg) Pisălog.

plumba *vt* [At: FILIMON, ap. CONTRIBUȚII, III, 157 / V: (cscj) ***~bi*** / Pzi: *~bez* / E: cf it *piombare*] **1** (Rar) A plumbui **(2)**. **2** (Înv) A dărâma.

plumbagină *sf* vz ***plombagină***

plumbaginacee *sf* [At: DN³ / P: *~ce-e* / Pl: *~* / E: fr ***plombacynacée***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate, având ca tip planta plumbago. **2** (Șls) Plantă care aparține familiei plumbaginacee **(1)**.

plumbagine *sf* vz ***plombagină***

plumbago *smi* [At: DN³ / E: lat ***plumbago***] Plantă ornamentală din sudul Australiei, cu flori albastre.

plumbar *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i* / E: ***plumb*** + *-ar*] **1** (Îdt) Persoană care lucrează obiecte din plumb **(1)**. **2** (Îdt) Persoană care sigilează coletele cu plumb **(12)**.

plumbare *sf* [At: LTR² / Pl: *~bări* / E: ***plumba***] **1** (Rar) Plumbuire **(2)**. **2** (Înv) Dărâmare.

plumbat *sm* [At: LTR² / Pl: *~ați* / E: ger ***Plumbat***] Sare a plumbului tetravalent folosită la fabricarea chibriturilor, ca pigment în vopsitorie etc.

plumbărie[1] *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ii* / E: ***plumbar*** + *-ie*] (Îdt) Atelier în care se prelucrează plumbul **(1)**.

plumbărie[2] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***plumb*** + *-ărie*] (Rar; csc) Lucruri făcute din sau cu plumb **(1)**.

plumbi *v* vz ***plumba***

plumbic, ~ă *a* [At: PREV. ACCID. 91 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***plombique***] **1-2** Plumbifer **(1-2)**.

plumbieră *sf* vz ***plumieră***[1]

plumbifer, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plombifère*** cf *plumb*] **1** Care conține plumb **(1)** Si: *plumbic* **(1)**, *plumbos* **(1)**. **2** De natura plumbului **(1)** Si: *plumbic* **(2)**, *plumbos* **(2)**.

plumbișor *sm* [At: DM / Pl: *~i* / E: ***plumb*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Obiect (mic) de plumb **(1)** Si: (reg) *plumbuț* **(1-2)**.

plumbiță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~țe* / E: ***plumb*** + *-iță*] (Îdt) **1** Creion de plumb **(1)**. **2** Sticlă de plumb **(1)**. **3** Capsulă de plumb **(1)** pentru sticle.

plumbiu, ~ie *a* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 182 / Pl: *~ii* / E: ***plumb*** + *-iu*] (Îvr) Plumburiu **(1)**.

plumbos, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plumb*** + *-os*] **1-2** Plumbifer **(1-2)**. **3** (Fig) Greoi.

plumbotipie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***plombotypie***] Tipar folosit pentru obținerea hârtiilor decorative marmorate.

plumbui *vt* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~esc* / E: ***plumb*** + *-ui*] **1** A acoperi suprafața unor obiecte de metal cu un strat subțire de plumb **(1)**, pentru a o proteja împotriva agenților chimici, a coroziunii atmosferice etc. **2** A sigila cu plumb **(12)** Si: (rar) *a plumba* **(1)**. **3** (Reg) A tivi marginea unor haine de blană cu piele de oaie sau de miel, pentru a fi brodate. **4** (Fig) A întuneca. **5** (Fig) A mohorî.

plumbuire *sf* [At: LTR² / Pl: *~ri* / E: ***plumbui***] **1** Acoperire a suprafeței unor obiecte cu un strat subțire de plumb, pentru a o proteja împotriva agenților chimici, a coroziunii atmosferice etc. Si: *plumbuit*[1] **(1)**. **2** Sigilare a unor colete, vagoane, saci etc. cu plumb **(12)** Si: *plumbuit*[1] **(2)**, (rar) *plumbare* **(1)**. **3** Tivire a marginii unor haine cu piele de oaie sau de miel, în vederea brodatului Si: *plumbuit*[1] **(3)**. **4** (Fig) Întunecare. **5** (Fig) Mohorâre.

plumbuit[1] *sn* [At: DL / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plumbui***] **1-3** Plumbuire **(1-3)**.

plumbuit[2]***, ~ă*** *a* [At: BART, S. M. 91 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plumbui***] **1** (D. obiecte metalice) Acoperit cu un strat de plumb **(1)** sau de aliaj de plumb. **2** Care este întărit cu bucățele de plumb **(1)** ca să atârne greu. **3** (D. colete, vagoane, lăzi) Sigilat cu plumb **(12)**. **4** (Fig) Întunecat. **5** (Fig) Mohorât.

plumbuitor, ~oare *smf* [At: DDRF / P: *~bu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plumbui*** + *-tor*] **1** (Rar) Persoană care lucrează cu plumb **(1)**. **2-3** Persoană care plumbuiește **(1-2)**.

plumburiu, ~ie *a* [At: DELAVRANCEA, T. 156 / Pl: *~ii* / E: ***plumb*** + *-uriu*] **1** De culoarea plumbului **(1)** Si: *cenușiu, sur*, (îvr) *plumbiu*. **2** (Pex; d. cer, văzduh) Întunecat. **3** (Fig) Mohorât.

plumbușor *sm* [At: ALR SN IV, h 915/605 / Pl: *~i* / E: ***plumb*** + *-ușor*] **1-2** (Reg; șhp; îs) *~ de piatră* Condei special (mic) cu care se scrie pe tăblița de ardezie.

plumbuț *sm* [At: FOLC. TRANSIL. I, 42 / Pl: *~i* / E: ***plumb*** + *-uț*] **1-2** (Trs; șhp) Plumbișor **(1-2)**.

plumchec *sn* vz ***plumcheic***

plumcheic *sn* [At: DN³ / V: ***~chec*** / Pl: ? / E: eg ***plumcake***] Preparat culinar dulce, pregătit din ouă, făină, cacao și fructe.

plume *sfp* [At: GRECU, P. 74 / E: ngr ***πλουμί***] (Grî; rar) Ornamente.

plumetiță *sf* [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~te* / E: fr ***plumetis***] Material textil cu aspect de broderie având desene în relief.

plumier *sn* vz ***plumieră***[1]

plumieră[1] *sf* [At: TEODOREANU, M. I, 63 / P: *~mi-e~* / V: ***~er*** *sn*, ***~mbi~*** / Pl: *~re* / E: fr ***plumier***] (Asr) Penar.

plumieră[2] *sf* [At: BRANDZA, FL. 115 / Pl: *~re* / E: nct] (Bot; rar; șîc **~albă**) Nufăr (*Nymphaea alba*).

plumină *sf* vz ***plămân***

pluminăriță *sf* vz ***plămânariță***

plumoană *sf* vz ***plămân***

plumon *sm* vz ***pulmon***

plumonare *sf* vz ***plămânare***

plumonie *sf* vz ***plumonie***

plump *s* vz ***plumb***

plumpox *sn* [At: DER / S și: *plum-pox* / Pl: ? / E: eg ***plum-pox***] Boală a prunilor și a altor pomi fructiferi, provocată de un virus și manifestată prin apariția unor pete galbene pe frunze și a unor gropițe pe fructe, în dreptul cărora pulpa se întărește și se colorează cenușiu.

plumulă *sf* [At: CAIET, 69¹/7 / Pl: *~le* / E: lat ***plumula***, fr ***plumule***] Parte a embrionului vegetal care constitue rudimentul părților aeriene ale unor plante.

plumună *sf* vz ***plămân***

plumunărică *sf* vz ***plămânărea***

plundăr sm [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 160 / Pl: *~i* / E: ger ***Pluder***(hose) cf srb *plundre*] **1** (Ban) Pantalon. **2** (Irn) Pantalonar.

plunger sn [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr, eg ***plunger***] Piesă rotundă de șamotă la alimentatoarele automate cu sticlă topită, care ajută la formarea picăturii de sticlă.

plup** sm* vz ***plop[1]

plupumar** sm* vz ***plăpumar

plural, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 113 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pluralis***, ger ***Plural, Pluralis***, it ***Plurale***] **1** *a* (Grm, d. număr, persoană, părți de vorbire) Care indică două sau mai multe ființe, lucruri, fenomene etc. de același fel. **2** *a* (Fig) Multilateral. **3** *a* (Rar; îs) *Atenție ~ă* Atenție distributivă. **4** *sn* Categorie gramaticală care arată că este vorba de două sau mai multe ființe, lucruri, fenomene etc. de același fel. **5** *sn* (Îs) *~ul autorității* (sau *al maiestății*) Plural (**4**) folosit în locul singularului în vechile acte oficiale, când autoritățile vorbeau despre ele însele. **6** *sn* (Îs) *~ul autorului* Plural (**4**) folosit de către autor cu referire la persoana proprie, în locul singularului, în opere științifice, publicistice și oratorice. **7** *sn* (Îs) *~ul modestiei* Plural (**4**) folosit mai ales în vorbirea populară în locul singularului, cu referire la persoana proprie, în discuție cu cineva considerat superior. **8** *sn* (Îs) *~ul politeții* (sau *al reverenței*) Plural (**4**) folosit în locul singularului, ca formă de adresare respectuoasă către cineva.

plurale tantum** la* [At: IORDAN, L. R. 291 / V: ***~lia ~ / E: lat ***pluralia tantum*** (pll *plurale tantum*)] (D. un substantiv) Care are numai formă de plural Si: (îvr) *plurativ*.

pluralia tantum** la* vz ***plurale tantum

pluralism** sn* [At: RALEA, S. T. II, 294 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***pluralisme] **1** Concepție filosofică idealistă, opusă monismului, potrivit căreia universul ar fi format dintr-o pluralitate de realități independente unele de altele, ce nu pot fi considerate manifestări ale unei singure substanțe. **2** (Pex) Concepție eclectică ce admite o multiplicitate de factori echivalenți, de principii ce nu pot fi reduse la o unitate. **3** Principiu al democrației care preconizează necesitatea existenței mai multor forțe social-politice: partide, sindicate, organizații religioase etc., interpuse între membrii societății și putere, ca o condiție și o garanție a limitării puterii, a funcționării democrației. **4** (Pgn) Orice concepție, care într-un domeniu determinat admite o multiplicitate de factori echivalenți, de principii etc. care nu pot fi reduse la o unitate. **5** Stare de lucruri caracterizată prin existența unei multiplicități de elemente.

pluralist, ~ă [At: DL / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pluraliste***] **1-5** *a* Care aparține pluralismului (**1-5**). **6-10** *a* Care se referă la pluralism (**1-5**). **11-15** *a* De natura pluralismului (**1-5**). **16-19** *smf* Adept al pluralismului (**1-4**).

pluralitate** sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ari~ / Pl: *~tăți* / E: lat ***pluralitas, -atis***, fr ***pluralité***] **1** Fapt, calitate, însușire de a fi în număr, în cantitate mare Si: (rar) *pluritate* (**1**). **2** Număr, cantitate mare de elemente, de ființe, de lucruri etc. Si: *mulțime*, (rar) *diversitate, multiplicitate, pluritate* (**2**). **3** Cea mai mare parte a membrilor unei colectivități Si: *majoritate*.

pluraritate** sf* vz ***pluralitate

plurativ, ~ă** a* [At: SFC IV, 90 / Pl: *~i, ~e* / E: ***plural + *-ativ*] (Îvr; d. nume) Pluralia tantum.

pluri- [At: IORDAN, L. R. A. 194 / E: lat ***plus, pluris***, fr ***pluri-***, it ***pluri-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Mai mulți. **2** O pluralitate de...

pluricarpelar, ~ă** a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri- + ***carpelă*** + *-ar*] (Bot; d. ovare și fructe) Care este format din mai multe carpele.

pluricavitar, ~ă** a* [At: DM / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri- + ***cavitar***] Care are mai multe caverne pulmonare.

pluricelular, ~ă** a* [At: MARINESCU, P. A. 82 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pluricellulaire] (D. organisme) Care este format din mai multe celule Si: *policelular*.

pluridimensional, ~ă** a* [At: RL 1972, nr. 8625 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri- + ***dimensional***] Cu mai multe dimensiuni.

pluridimensionalitate** sf* [At: DN[3] / P: *~si-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***pluridimensional + *-itate*] Însușire a ceea ce are mai multe dimensiuni.

pluridisciplinar, ~ă** a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pluridisciplinaire] (D. domenii ale științei) Care este fundamentat pe transfer de concepție și metodologie, adaptate din mai multe discipline Si: *interdisciplinar, multidisciplinar*.

pluridisciplinaritate** sfs* [At: DEX[2] / E: fr ***pluridisciplinarité] Caracter a unor domenii ale științei de a fi fundamentate pe transfer de concepție și metodologie, adaptate din mai multe discipline Si: *interdisciplinaritate, multidisciplinaritate*.

pluridotat, ~ă** a* [At: GL 1961, nr. 394, 2/7 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pluri- + ***dotat***] (Rar) Înzestrat cu multe calități pregnante.

***plurien, ~ă** a* [At: DN[3] / P: *~ri-en* / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (D. arborete) Care este neomogen din punctul de vedere al vârstei.

pluriflor, ~ă** a* [At: GRECESCU, FL. 201 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pluriflore] (Reg) Care are mai multe flori Si: *multiflor*.

pluriform, ~ă** a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pluriformis] **1-2** Care (are sau) poate avea mai multe forme, aspecte, înfățișări. Si: *multiform*.

pluriglandol** sn* [At: SFC V, 57 / Pl: ? / E: ***pluri- + ***gland***(ă) + *-ol*] Medicament preparat din extractul mai multor glande.

pluriglandular, ~ă** a* [At: SFC V, 57 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri- + ***glandular***] **1-4** Poliglandular (**1-4**).

pluriglandularită** sf* [At: D. MED. / Pl: *~te* / E: ***pluriglandular + *-ită*] Inflamație a mai multor glande.

plurilateral, ~ă** a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plurilatéral] (Rar) Multilateral.

plurimilenar, ~ă** a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri- + ***milenar***] (Rar) Multimilenar.

plurinațional, ~ă** a* [At: D. GUSTI, P. A. 323 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri- + ***național***] (D. țări, state, orașe) Multinațional.

plurinuclear, ~ă** a* [At: ENC. AGR. IV, 201 / P: *~cle-ar~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri- + ***nuclear***] (Rar) Polinuclear.

pluriovular, ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri- + ***ovular***] (D. ovare) Care are mai multe ovule.

plurisecular, ~ă** a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri- + ***secular***] (Rar) Multisecular.

pluritate** sf* [At: DN[2] / Pl: *~tăți* / E: lat ***pluritas, -atis] (Rar) **1-2** Pluralitate (**1-2**).

plurivalent, ~ă** a* [At: DN[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***plurivalent] **1** (D. substanțe) Care are mai multe valențe Si: *polivalent* (**1**). **2-3** Polivalent (**3-4**). **4** (Fig) Multilateral.

plurivalență** sf* [At: S. ianuarie 1961, 77 / Pl: *~țe* / E: ***pluri- + ***valență***] **1-3** (Rar) Polivalență (**1-3**). **4** (Fig) Multilateralitate.

plurivoc, ~ă** a* [At: DN[2] / Pl: *~oci, ~oce* / E: ***pluri- + (uni)***voc***] (D. cuvinte sau fraze) Cu mai multe înțelesuri.

plus[1] [At: ȘINCAI, Î. 69/10 / Pl: *~uri* / E: lat ***plus***, ger ***Plus***, fr ***plus***] **1** *sn* Simbol matematic având forma unei cruci, care indică operația de adunare a mărimilor între care se găsește sau caracterizează numerele sau mărimile pozitive, dacă se găsește înaintea acestora. **2** *sn* (Îs) *~ infinit* Simbol matematic care arată creșterea nelimitată a numerelor pozitive. **3** *sn* Semn grafic în formă de cruce care se pune uneori pe lângă o notă dată școlarilor, pentru a-i mări valoarea cu o jumătate de punct. **4** *sn* Semn grafic, indicând sarcinile electrice pozitive. **5** *av* Mai mult. **6** *av* Peste o anumită limită pozitivă, luată ca etalon de măsură. **7** *sn* Ceea ce depășește o cantitate dată Si: *prisos*. **8** *sn* (Pgn) Ceea ce depășește o limită, intensivă, temporală, calitativă etc. dată. **9-10** *sn* (Îljv) **În ~** (Care este) peste ceea ce există în mod obișnuit. **11-12** *sn* (Îal) (Care este) mai mult decât atât. **13-14** *sn* (Îal) (Care este) pe deasupra. **15** (Fam; îlav) **~ de asta** În afară de asta. **16** *sn* (Îal) Pe deasupra. **17** (Îlc) **~ că...** Pe lângă că... **18** *sn* (Îal) În afară de faptul că...

plus-[2] [At: DL / E: cf *plus*[1]] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Mai mult. **2** În plus. **3** De mai multe ori. **4** Plural. **5** Pe deasupra. **6** Peste.

plusa *vi* [At: BUL. FIL. II, 225 / Pzi: *~sez* / E: ***plus***[1]] A miza la un joc de cărți mai mult decât cei care au mizat până în acel moment.

plusprodus *sn* [At: CONTEMP. 1948, nr. 105, 6/2 / Pl: *~e, ~uri* / E: ***plus-***[1]+ ***produs*** cdp ger ***Mehrprodukt***] (Ecp) Produs creat de lucrătorii din sfera producției materiale peste produsul necesar, prin cheltuirea de muncă suplimentară.

plusvaloare *sf* [At: IONESCU-RION, S. 115 / Pl: *~ori* / E: ***plus-***[1] + ***valoare*** cf fr *plus-value*] **1** (Ecp; iuz; în concepția marxistă) Valoare nou creată de către muncitorii salariați, în procesul de producție, peste echivalentul valorii forței lor de muncă și însușită gratuit de către patroni. **2** (Îs) ~ *absolută* Formă a plusvalorii **(1)** obținută prin prelungirea zilei de muncă peste timpul de muncă necesar. **3** (Îs) ~ *relativă* Formă a plusvalorii **(1)** care se obține ca rezultat al reducerii timpului de muncă necesar și al măririi corespunzătoare a timpului de muncă suplimentar. **4** (Fig; rar) Valoare suplimentară.

pluș *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***pliș, pliuș, pluj*** / Pl: *~uri* / E: fr ***p(e)luche***, ger ***Plüsch***] **1** Țesătură de bumbac, de lână, de păr de capră, de mătase etc., asemănătoare cu catifeaua, dar mai groasă decât aceasta, cu firul mai lung, care se folosește mai ales în tapițerie Si: (reg) *picler*. **2** (Lpl) Sortimente de pluș **(1)**. **3** (Reg) Catifea. **4** (Buc; îf *pliș, plej*) Pâslă.

plușa *vt* [At: DLR / Pzi: *~șez* / E: ***pluș***] (Teh) A obține un luciu mătăsos pe fața pieilor de mănuși și de haine, prin frecarea lor cu un pluș **(1)** (aplicat pe un tambur rotativ).

plușare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~șări* / E: ***plușa***] (Teh) Operație finală prin care se obține un luciu mătăsos pe fața pieilor de mănuși și de haine, prin frecarea lor cu un pluș **(1)** (aplicat pe un tambur rotativ).

plușat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 353 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pluș*** + *-at*] **1** (D. mobile, pex d. obiecte) Tapisat cu pluș **(1)**. **2** (D. țesături) Care are fire lungi pe o față sau pe ambele fețe Si: (reg) *piclerit*.

plușniță *sf* vz ***plugniță***

pluștăr *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 153 / Pl: *~i* / E: cf ger *Verfluchter*] (Ban) Poreclă batjocoritoare la adresa unei persoane.

pluști *v* vz ***pleoști***

pluștit, ~ă *a* vz ***pleoștit***

pluștitură *sf* vz ***pleoștitura***

plut, plută [At: VICIU, GL. / Pl: *pluți, ~e* / E: net] **1** *smf* (Reg) Persoană cu nas mic și turtit Si: (reg) *pleoștit*. **2** *a* (Reg; d. nasul omului) Coroiat.

plutar *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i* / E: ***plută***[1] + *-ar*] (Reg) **1-2** Plutaș[1] **(1-2)**.

plutaș[1] *sm* [At: ASACHI, S. L. I, 178 / Pl: *~i* / E: ***plută***[1] + *-aș*] **1-2** Muncitor (care confecționează plute[1] **(1)** sau) care conduce plutele[1] **(1)** pe apă Si: (reg) *plutar* **(1-2)**. **3** (Îvr) Negustor de plute[1] **(2)**.

plutaș[2] *sm* [At: ANTIPA, P. 463 / Pl: *~i* / E: ***plută***[2] + *-aș*] (Bot; Mol) Plută[2] **(1)** (*Populus pyramidalis*).

plută[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 117/30 / V: ***pliu~*** / Pl: *~te* / E: bg ***плута***, srb ***pluta***] **1** Ambarcațiune ușoară, plutitoare, uneori prevăzută cu flotoare, construită din trunchiuri de copac prinse împreună, destinată transportării trunchiurilor de copac pe apele curgătoare Si: (înv) *plutitoare* **(12)**, (reg) *pod*[2] **(23)**. **2** (D. oameni; îe) **A face ~ta** A se menține la suprafața apei plutind în poziție orizontală, rigidă. **3** (Reg; d. pești; îe) **A ieși ~** A ieși la suprafața apei, plutind. **4** (Reg; îe) **A cădea de-a ~ta** A cădea întins la pământ. **5** Platformă de lemn plutitoare folosită pentru salvare pe apă. **6** (Îc) **~-far** Plută **(5)** mare, cu o baliză din panouri și o instalație de semnale de ceață, servind pentru orientare. **7** (Îvr) Dispozitiv alcătuit din două prăjini sau doi răzlogi legați la capete, pe care se așază mănușile de in sau cânepă la topit.

plută[2] *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***pliucă, pliu~*** / Pl: *~te*, (reg) *~uți* / E: bg ***пальто***, srb ***pluta, pluto***] **1** Arbore ale cărui ramuri cresc aproape de la baza trunchiului, dând coroanei o formă de piramidă lungă și îngustă Si: (pop) *plop*[1] **(5)**, (reg) *plutaș*[2] (*Populus pyramidalis*). **2** Plop **(2)** (*Populus alba*). **3** (Bot; reg) Plop[1] **(3)** (*Populus tremula*). **4** (Bot; reg) Plop[1] **(4)** (*Populus nigra*). **5** (Bot; reg) Plop[1] **(7)** (*Populus canescens*). **6** (Bot; reg) Nufăr (*Nymphaea alba*). **7** (Bot; reg) Nufăr (*Nuphar luteum*). **8** Material gros, neted, poros, impermeabil, elastic și mai ușor decât apa, obținut din stratul exterior al scoarței unor specii de stejar și folosit ca material izolant, la fabricarea dopurilor, a colacilor de salvare, a unor materiale de construcție etc. Si: *suber*. **9** (Pex) Dop din plută **(8)**. **10** Bucată de plută **(8)**, lemn sau de alt material ușor, care se leagă de sfoara undiței pentru a o face să plutească la suprafața apei. **11** (Olt) Odgon cu plută[2] **(10)** de la năvod. **12** Bucățică de plută[2] **(8)** sau de lemn ușor în care se înfige fitilul candelei ca să plutească în untdelemn. **13** Adaos de plută[2] **(8)**, de piele, de material plastic etc. care se pune în interiorul încălțămintei, sub talpa piciorului sau numai sub călcâi Vz *branț, talonetă*.

plutări *vi* [At: GANE, N. II, 34 / Pzi: *~resc* / E: ***plută***[1] + *-ări*] **1** A transporta bușteni pe apă Si: (reg) *a plutăși* **(1)**. **2-4** A practica meseria de plutaș[1] **(1-3)** Si: (reg) *a plutăși* **(2-4)**. **5** A merge cu pluta[1] **(1)** pe apă Si: (reg) *a plutăși* **(5)**.

plutărie[1] *sf* [At: ȘEZ. II, 24 / Pl: *~ii* / E: ***plutar*** + *-ie*] (Rar) **1-3** Plutărit **(3-5)**.

plutărie[2] *sf* [At: DL / Pl: *~ii* / E: ***plută*** + *-arie*] (Rar; csc) Mulțime de plute[1] **(1)**.

plutărit *sn* [At: BARCIANU, V. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plutări***] **1** Transport pe apă al buștenilor prin menținerea lor la suprafața unei ape curgătoare Si: (rar) *plutărie*[1] **(1)**, *plutit*[1] **(4)**, (îrg) *plutășie* **(1)**. **2** (Reg; îs) ~ *sălbatic* Transport al buștenilor pe un râu de munte, în dezordine, la întâmplare. **3-5** Îndeletnicire a plutașului **(1-3)** Si: *plutărie*[1] **(1-3)**, (rar) *plutit*[1] **(5-7)**, (îrg) *plutășie* **(2-4)**.

plutășesc, ~ească *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ești* / E: ***plutaș***[1] + *-esc*] (Reg) **1-3** De plutaș[1] **(1-3)**. **4-6** Care aparține plutașului[1] **(1-3)**.

plutăși *vi* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~șesc* / E: ***plutaș***[1]] (Reg) **1-5** A plutări **(1-5)**.

plutășie *sf* [At: (f. a.) URICARIUL, VII, 263 / Pl: *~ii* / E: ***plutaș***[1] + *-ie*] (Îrg) **1-4** Plutărit **(1, 3-5)**.

plutelnic, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pluti*** + *-elnic*] (Îvr; d. ape curgătoare) Navigabil.

plutet, ~eață *a* [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: ***plută***[1] + *-et*] **1** (Înv; d. ape curgătoare) Navigabil. **2** (Nob; d. nave) Care poate naviga.

pluteu *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: it ***pluteo***, lat ***pluteum***] **1** (Ant) Mașină de război în formă de paravan semicircular, folosită pentru a proteja pe asediatori în timpul atacurilor zidurilor unei cetăți asediate. **2** Panou de marmură sau de lemn care protejează corul, altarul sau prezbiteriul bisericilor catolice. **3** Ladă sau scrin pentru păstrarea lucrurilor prețioase.

pluteus *sm* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***pluteus***] (Zlg) Larvă a echinodermelor.

pluti [At: N. COSTIN, ap. CADE / Pzi: *~tesc* / E: ***plută***[1]] **1** *vi* (D. nave, ambarcațiuni, corpuri plutitoare etc.; pex; d. ființe) A se menține la suprafața unui lichid, fiind parțial cufundat în acesta. **2** *vi* (Pex) A se deplasa pe suprafața unui lichid, fiind parțial cufundat în el. **3** *vi* (D. oameni) A călători cu o navă, cu o ambarcație, cu un obiect plutitor Si: *a naviga*, (îrg) *a nota*[2]. **4** *vtf* (Rar) A face să se deplaseze pe suprafața unei ape. **5** *vi* (D. mâncăruri sau părți solide ale unor mâncări) A fi înecat în grăsime sau în sos. **6** *vi* (D. păsări, insecte etc.) A se menține suspendat în aer Si: *a plana*[1]. **7** *vi* (Pex; d. păsări, insecte) A se deplasa lin prin văzduh, cu ajutorul aripilor Si: *a zbura*. **8** *vi* (Fig; d. un fenomen, un eveniment; îe) **A ~ în aer** A fi gata să se dezlănțuie. **9** *vi* (Fig; d. o afirmație, o situație etc.; îae) A nu se sprijini pe realitate. **10** *vi* (D. corpuri cerești; șfg) A se deplasa aparent pe bolta cerească. **11** *vi* (Îvr) A atârna. **12** *vi* (D. sunete, melodii, mirosuri etc.) A străbate prin aer Si: *a se extinde, a se împrăștia, a se răspândi*. **13-14** *vi* (Fig) (A se menține sau) a se mișca lin într-un spațiu sau mediu real ori imaginar. **15** *vi* (Fig) A dăinui. **16** *vi* (Fig) A stăpâni. **17** *vi* A predomina. **18** *vi* A ieși ușor, vag în evidență.

plutibil, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 77 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluti*** + *-bil*] (Rar; d. ape) Navigabil.

plutică[1] *sf* [At: TDRG / Pl: *~ici* / E: ***plută***[1] + *-ică*] Plantă erbacee acvatică cu flori galbene, cu rizom lung și cu frunze lucitoare care plutesc la

suprafața apei Si: (reg) *plomânică*, *plutniță* (2), *trifoi-amar*, *trifoi-de-apă* (*Nymphoides peltata*).

plutică² *sf* vz ***plătică¹***

plutină *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 104 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Trs) Femeie leneșă.

plutind, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. I, 221 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***pluti***] (Înv) **1** Plutitor (**1**). **2** Care se leagănă pe apă. **3** (Fig; d. oameni sau firea lor) Schimbător. **4** (Fig; d. oameni sau firea lor) Nehotărât. **5** Care flutură în vânt.

plutire *sf* [At: MARCOVICI, D. 13/25 / Pl: *~ri* / E: ***pluti***] **1** Menținere a unei nave, a unui corp plutitor, a unei ființe la suprafața unui lichid în care se află parțial cufundat. **2** (Pex) Deplasare a unei nave sau a unui corp pe suprafața unui lichid în care se află parțial cufundat. **3** Călătorie cu o navă, cu o ambarcație, cu un obiect plutitor. **4** (Spc) Transport organizat de mărfuri sau de persoane care se face cu o navă, pe un itinerar determinat. **5** Trafic pe apă Si: *navigație*. **6-7** (Menținere sau) deplasare lină a păsărilor prin văzduh cu ajutorul aripilor.

plutit¹ *sn* [At: N. A. BOGDAN, C. M. 11 / Pl: *~uri* / E: ***pluti***] **1-3** Plutire (**1-3**). **4** Plutărit (**1**). **5-7** (Rar) Plutărit (**3-5**).

plutit², ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 130ᵛ/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pluti***] **1** (Îrg) Care este purtat de valuri, de ape curgătoare. **2** (D. zborul păsărilor) Care se efectuează fără a mișca din aripi Si: *planat*.

plutitor, ~oare [At: M. COSTIN, O. 323 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pluti***] **1** *a* Care plutește la suprafața unui lichid Si: (înv) *plutind* (**1**). **2** *a* (Îs) *Pod ~* Platformă care servește la transportul ființelor sau lucrurilor de la un mal la celălalt al unei ape curgătoare Si: *bac*, (reg) *brudină*. **3** *a* (Îs) *Insulă* (sau *grădină*) *~oare*, *ostrov* (ori *pământ*) *~* Îngrămădire de pământ, nisip sau nămol cu resturi vegetale mai ales în apele curgătoare, formând o insuliță acoperită cu vegetație, stuf, sălcii etc. **4** *a* (Înv; d. ape) Navigabil. **5-6** *a* (D. păsări, insecte etc.) Care (se menține în văzduh sau) se deplasează lin prin văzduh, cu ajutorul aripilor. **7** *a* (D. mers) Ușor, ca și când ar zbura. **8** *sn* Corp care plutește la suprafața unui lichid și care, fiind legat de un sistem de pârghii, reglează și uneori indică nivelul lichidului dintr-un recipient Si: *flotor*. **9** *sn* Corp alcătuit dintr-un material cu densitate mai mică decât a apei, care servește la măsurarea vitezei unui curent de apă. **10** *sn* Construcție care plutește, prevăzută cu un echipament cu ajutorul căruia poate îndeplini unele servicii de semnalizare sau de transport, folosită în navigație. **11** *sm* (Îvr) Navigator. **12** *sf* (Înv) Plută¹ (**1**). **13** *sf* (Bot; reg) Rourică (*Glyceria fluitans*). **14** *sf* (Bot; reg; îc) **~oare-dulce** Lemn-dulce (*Glycyrhiza echinata*).

plutniță *sf* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 48 / Pl: *~țe* / E: cf srb *plutnica* „mușchi de fântână"] (Bot; reg) **1** Nufăr (*Nymphaea alba*). **2** Plutică¹ (*Nymphoides peltata*).

pluto- [At: DN³ / E: fr ***plouto-***, it ***pluto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Bogat. **2** Bogăție.

plutocrat, ~ă *smf* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***ploutocrate***] (Iuz) Persoană care, datorită averii de care dispune, participă la conducerea statului și a treburilor publice.

plutocratic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***plutocratique***] **1-2** Care aparține (plutocraților sau) plutocrației (**1**). **3-4** Referitor (la plutocrați sau) la plutocrație (**1**) .

plutocrație *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: fr ***plutocratie***, ger ***Plutocratie***] **1** Regim politic în care puterea de stat se află concentrată în mâinile celor mai bogați reprezentanți ai societății. **2** Totalitate a persoanelor bogate care, cu ajutorul averii, acaparează conducerea statului și a treburilor publice.

pluton¹ *sn* [At: CR (1830), 109/27 / V: (îvp) *plo~*, (înv) *pelot~* / Pl: *~oane* / E: fr ***peloton***, it ***plotone***] **1** Subunitate militară mai mică decât compania, alcătuită din 3 sau 4 grupe. **2** (Pex) Persoane care formează plutonul (**1**). **3** (Îs) *~ de execuție* Unitate militară care execută, prin împușcare, pe cei condamnați la moarte. **4** (Pan) Grup organizat de persoane cu preocupări, ocupații comune. **5** Grup compact de sportivi care ocupă o anumită poziție în timpul desfășurării unei întreceri de alergări, caiac-canoe, ciclism etc. **6** (Rar; îf *ploton*) Stol.

pluton² *sm* [At: LTR² / Pl: *~i* / E: fr ***pluton***] Corp de roci magmatice de mari dimensiuni, fixat prin intruziune în masa unor straturi sedimentare.

plutonaș *sn* [At: BRĂESCU, O. A. I, 291 / Pl: *~e* / E: ***pluton¹*** + *-aș*] **1-2** Pluton¹ (**1, 5**) mic.

plutoner *sm* vz ***plutonier***

plutonian¹, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***plutonien***] (Glg; rar) **1-2** Plutonic (**1-2**).

plutonian², ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Pluto*** + *-ian*] Care se referă la planeta Pluto.

plutonic, ~ă *a* [At: BARASCH, M. II, 15/30 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***plutonique***] (Glg) **1** (D. roci eruptive și corpurile pe care le alcătuiesc) Care s-a format prin acțiunea vulcanilor în adâncul scoarței terestre Si: (rar) *plutonian* (**1**). **2** Care are loc, se manifestă, se produce în adâncul scoarței terestre Si: (rar) *plutonian* (**2**). **3** (Îs) *Roca ~ă* Nume generic dat rocilor abisale și intruzive.

plutonier *sm* [At: REBREANU, R. II, 220 / P: *~ni-er* / V: (pop) ***~ner***, ***plotoner***, ***ploto~***, (nob) ***platoner*** / Pl: *~i* / E: ***pluton¹*** + *-ier*] **1** Grad militar, în ierarhia subofițerilor, imediat superior sergentului major. **2** Persoană care are gradul de plutonier (**1**). **3** (Îc) **~major** Grad de subofițer, imediat superior plutonierului (**1**). **4** Persoană cu gradul de plutonier (**3**)-major. **5** (Îc) **~adjutant** Cel mai mare grad de subofițer, imediat superior plutonierului (**3**)-major. **6** Persoană cu gradul de plutonier (**5**)-adjutant.

plutonereasă *sf* [At: DLR / P: *~ni-e~* / V: (reg) ***plotonar~*** / Pl: *~ese* / E: ***plutonier*** + *-easă*] **1** Soție de plutonier (**1**). **2** Femeie care are gradul de plutonier (**1**).

plutonism *sn* [At: LTR² / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***plutonisme***] **1** Totalitate a fenomenelor și a proceselor geologice legate de mișcarea magmei la mare adâncime în interiorul scoarței terestre. **2** Concepție care exagerează rolul fenomenelor magmatice în procesul de formare a rocilor, considerând că formarea acestora ar avea loc exclusiv pe cale magmatică.

plutonist, ~ă [At: BARASCH, M. II, 21/25 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pluton¹*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aderă la plutonism (**2**). **3-4** *a* Care se referă la plutonism (**1-2**).

plutonite *sfp* [At: DEX² / E: ***pluton²***] Roci magmatice consolidate în adâncurile scoarței terestre.

plutoniu *sns* [At: MACAROVICI, CH. 204 / E: fr ***plutonium***] Element chimic de sinteză, radioactiv, obținut din uraniu, capabil să întrețină reacții nucleare în lanț, folosit la obținerea energiei nucleare prin bombardarea cu neutroni.

plutui *vt* [At: LTR² XII, 635 / Pzi: *~esc* / E: ***pluta²*** + *-ui*] A supune pieile tăbăcite unei operații de finisare tratându-le cu săruri de crom pentru a le face moi și a le da un aspect specific.

plutuire *sf* [At: LTR² / Pl: *~ri* / E: ***plutui***] Operație de finisare a pieilor tăbăcite, prin tratarea cu săruri de crom și rularea pe o scândură rotunjită acoperită cu plută, pentru a le face moi și a le da un aspect specific Si: *plutuit*.

plutuit *sn* [At: LTR² / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plutui***] Plutuire.

pluțăni *v* vz ***pliuțăni***

pluvial, ~ă [At: BREZOIANU, R. 55/29 / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pluvial***] **1** *a* (D. ape) Provenit din ploaie. **2** *sn* Interval de timp din perioada cuaternară, caracterizat printr-o climă cu precipitații abundente care a avut drept consecință extinderea vegetației și accelerarea procesului de eroziune.

pluvio- [At: DN³ / P: *~vi-o-* / E: it, fr ***pluvio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) ploaie.

pluviodenudare *sf* [At: DEX / P: *~vi-o~* / Pl: *~dări* / E: cf *pluvial*, *denudare*] Acțiunea de denudație exercitată de scurgerea apelor provenite din precipitații.

pluviodenudație *sf* [At: DN³ / P: *~vi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pluviodénudation***] Eroziune exercitată de către picăturile de ploaie.

pluviograf *sn* [At: LTR² / P: *~vi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***pluviographe***] Pluviometru pentru înregistrarea automată a cantității și a intensității precipitațiilor atmosferice căzute într-un anumit interval de timp și pe o anumită suprafață.

pluviogramă *sf* [At: DN³ / P: *~vi-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***pluviogramme***] Diagramă obținută la pluviograf.

pluviometric, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 392 / P: *~vi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pluviométrique***] **1-2** Referitor (la precipitații sau) la ploi (**1**). **3-4** Care aparține (precipitațiilor sau) ploilor (**1**). **5** Referitor la pluviometru. **6** De pluviometru.

pluviometrie *sf* [At: DN³ / P: *~vi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pluviométrie***] Măsurare a cantității de ploaie (**1**) căzută într-un interval de timp determinat pe un anumit loc.

pluviometru *sn* [At: BARASCH, M. III, 143/16 / P: *~vi-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***pluviomètre***] Aparat utilizat pentru determinarea cantității de precipitații atmosferice căzute într-o regiune, într-un anumit interval de timp pe o anumită suprafață Si: (rar) *ombrometru*.

pluvios, ~oasă *a* [At: ALEXI, W. / P: *~vi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pluvieux***] (Frm; rar) **1-2** Ploios (**4-5**).

pluvioscop *sn* [At: DEX / P: *~vi-o~* / Pl: *~oape* / E: fr ***pluvioscope***] Aparat care înregistrează ora, durata și cantitatea ploii (**1**) căzute într-o anumită regiune.

pluviose *sfi* [At: DEX / P: *~vi-o~* / E: fr ***pluviose***] A cincea lună din calendarul republican francez (20 ianuarie - 18 februarie).

plymouth *sni* [At: DEX / P: *plaimas* / E: eg ***plymouth***] Rasă de găini cu producție mixtă, carne și ouă, crescută și în România.

-pnee [At: DN³ / P: *-pne-e* / E: fr ***-pnée***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) respirație.

pneu *sn* [At: CĂLINESCU, C. N. 76 / Pl: *~uri* / E: fr ***pneu***, ger ***Pneu***] **1** Ansamblu format dintr-o cameră de aer comprimat și o anvelopă, fixat la roțile anumitor vehicule. **2** (Prc) Anvelopă.

pneum-¹ *ec* vz ***pneumo-¹***

pneum-² *ec* vz ***pneumo-²***

pneumatic, ~ă [At: AMFILOHIE, G. F. 28ʳ/8 / P: *pne-u~* / V: (înv) ***pnevm~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumatique***, ger ***pneumatisch***, lat ***pneumaticus***, it ***pneumatico***] **1** *a* (D. sisteme tehnice) Care funcționează cu aer, la o presiune diferită de presiunea atmosferică. **2** *a* Care este folosit la comprimarea sau la deplasarea aerului. **3** *sf* Parte a fizicii care studiază proprietățile aerului și ale altor gaze.

pneumato- [At: DN³ / P: *pne-u~* / E: fr, lat ***pneumato-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: „Pneumatic".

pneumatocel *sn* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ei* / E: fr ***pneumatocèle***] (Med) Tumoare gazoasă intrapulmonară.

pneumatofor *sm* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***pneumatophore***] **1** Rădăcină metamorfozată aeriană cu rol în respirație, prezentă la unele plante superioare care cresc în regiunile mlăștinoase. **2** Veziculă plină cu aer pe talul unor plante inferioare, care ajută la plutire sau la menținere în poziție verticală.

pneumatolitic, ~ă *a* [At: LTR² XII, 636 / P: *pne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumatolytique***] **1** Care aparține pneumatolizei. **2** Privitor la pneumatoliză. **3** *Fază ~ă* Etapă în procesul de formare a mineralelor și rocilor în care topiturile magmatice se caracterizează printr-un conținut bogat în componenți volatili, cărora le conferă o mare fluiditate.

pneumatoliză *sf* [At: LTR² / P: *pne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pneumatolyse***] Totalitate a fenomenelor provocate de acțiunea emanațiilor gazoase dezvoltate din magmă asupra rocilor înconjurătoare cu care ajung în contact, în timpul procesului de formare a unor minerale și roci.

pneumatologie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: it ***pneumopatologia***] Știință a fenomenelor spirituale ca cercetare relativă la principiile vitale.

pneumatoză *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *pne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pneumatose***] Aglomerare de gaze în unele cavități și organe ale organismului.

pneumaturie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumaturie***] (Med) Emisiune de gaze de fermentație prin urină.

pneumă *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~me* / E: it, lat ***pneuma***] Spirit divin în filozofia stoicilor, care animă lumea, ordonând-o și dirijând-o.

pneumectomie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumectomie***] (Med) Excizie a unei părți a plămânului Si: *pneumonectomie*.

pneumo-¹ [At: DN³ / P: *pne-u~* / V: ***pneum-*** / E: fr, it ***pneumo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Aer. **2** Gaz. **3** Respirație.

pneumo-² [At: DN³ / P: *pne-u~* / V: ***pneum-*** / E: it, fr ***pneumo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) plămân. **3** De plămân. **4** Pulmonar.

pneumocel *sn* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: ? / E: fr ***pneumocèle***] (Med) Hernie a plămânului.

pneumococ *sm* [At: DM / P: *pne-u~* / Pl: *~oci* / E: fr ***pneumocoque***] Bacterie sferică, imobilă, patogenă, care provoacă, la oameni, pneumonia și alte infecții ale aparatului respirator, iar la animale septicemia.

pneumococic, ~ă *a* [At: DER III, 791 / P: *pne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumococique***] **1** Care aparține pneumococilor. **2** Referitor la pneumococi. **3** Provocat de pneumococi.

pneumococie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ocii* / E: fr ***pneumococcie***] (Med) Ansamblu de accidente morbide provocate de pneumococ.

pneumococoză *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pneumococcose***] Boală produsă de pneumococ.

pneumoconioză *sf* [At: CONTEMP. 195, nr. 184, 7/5 / P: *pne-u-mo-co-ni-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pneumoconiose***] Afecțiune pulmonară cronică, cu caracter profesional, cu evoluție lentă, provocată de inhalarea masivă și de fixarea pe plămâni a unor pulberi de silicați, fier, cărbune, azbest etc., care determină inflamația și apoi sclerozarea lor.

pneumoenterită *sf* [At: ENC. VET. 575 / P: *pne-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***pneumo-entérite***] (Med; rar) Pneumonie contagioasă la porci, provocată de un microb, a cărei evoluție se prezintă la început ca o complicație a pestei porcine Si: *pasteureloză*.

pneumogastric, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 481/21 / P: *pne-u~* / V: (înv) ***pnevm~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumogastrique***] **1-2** *sm, am* (Șîs *nerv ~*) A zecea pereche de nervi cranieni, cu ramificații la cap, în cavitatea toracică și în cea abdominală. **3** *a* Care este comun plămânilor și stomacului.

pneumograf *sn* [At: DER / P: *pne-u~* / Pl: *~e* / E: ger ***Pneumograph***] Aparat cu ajutorul căruia se înregistrează amplitudinea și frecvența mișcărilor respiratorii ale cutiei toracice.

pneumografie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumographie***] (Med) **1** Înregistrare a mișcărilor respiratorii cu ajutorul pneumografului. **2** Radiografie a unei regiuni anatomice după injectarea cu aer sau cu un alt gaz.

pneumolit *sn* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***pneumolithe***] Concrețiune solidă care se poate găsi în parenchimul pulmonar.

pneumolog, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***pneumologue***] **1-2** (Medic) specialist în pneumologie.

pneumologic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumologique***] (Med) **1** Care aparține pneumologiei. **2** Care se referă la pneumologie.

pneumologie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~gii* / E: fr ***pneumologie***] Ramură a medicinii care studiază bolile plămânului.

pneumometru *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~re* / E: fr ***pneumomètre***] Manometru respirator.

pneumonectomie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumonectomie***] (Med) Pneumectomie.

pneumonic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / P: *pne-u~* / V: ***pnevm~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumonique***] (Înv) **1** Referitor la bolile de plămâni. **2** Care este propriu bolilor de plămâni.

pneumonie *sf* [At: CORNEA, E. I, 92/21 / P: *pne-u~* / V: (înv) ***pnevm~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumonie***] **1** Inflamație a unui lob sau a unui segment pulmonar, provocată de obicei de pneomococ sau de alte virusuri, care

se manifestă prin febră mare, frisoane, tuse și junghiuri Si: (reg) *junghi*. **2** (Îs) *Dublă* ~ Pneumonie (**1**) care afectează ambii plămâni.

pneumopatie *sf* [At: D. MED. / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumopathie***] Nume generic dat bolilor pulmonare.

pneumopericard *sn* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~uri* / E: fr ***pneumopéricarde***] (Med) Pătrundere de aer sau de gaz în cavitatea pericardică.

pneumoperitoneu *sn* [At: DER / P: *pne-u~* / Pl: *~ee* / E: fr ***pneumopéritoine***] **1** Pătrundere accidentală a aerului sau a altor gaze în cavitatea peritoneală. **2** Introducere de oxigen sau de alt gaz în cavitatea peritoneală, în scop terapeutic sau pentru stabilirea diagnosticului.

pneumopexie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumopexie***] (Med) Fixare chirurgicală a plămânului la peretele toracic.

pneumopielografie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumopyélographie***] (Med) Radiografie a bazinetului și a rinichiului după insuflația cu aer printr-o sondă ureterală.

pneumopleurezie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumopleurésie***] Boală care afectează deopotrivă plămânii și pleura.

pneumoragie *sf* [At: DEX / P: *pne-u~* / Pl: *~gii* / E: fr ***pneumorrhagie***] Hemoragie pulmonară care survine în diferite boli de inimă.

pneumorahie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumorachie***] (Med) Introducere de aer prin puncții lombare în canalul rahidian în scopul explorării acestuia și a ventriculilor cerebrali.

pneumoscleroză *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pneumosclérose***] (Med) Scleroză pulmonară.

pneumosept *sn* [At: LTR² / Pl: ? / E: ***pneumo*** + ***sept***(ic)] (Dc) Medicament dezinfectant al aparatului respirator și excitant al centrilor respiratori.

pneumotahograf *sn* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***pneumotachographe***] Aparat folosit în pneumotahogafie.

pneumotahografie *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumotachographie***] (Med) Înregistrare a frecvenței și a amplitudinii respirației în funcție de timp.

pneumotahogramă *sf* [At: DN³ / P: *pne-u~* / Pl: *~me* / E: fr ***pneumotachogramme***] (Med) Curbă obținută la pneumotahograf.

pneumoterapie *sf* [At: ABC SĂN. / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumothérapie***] Metodă de tratament în unele boli pulmonare, care folosește inspirarea aerului comprimat sau rarefiat în camera pneumatică cu ajutorul unor aparate speciale.

pneumotomie *sf* [At: DN² / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumonie***] Incizie a unui plămân făcută în vederea extragerii puroiului sau a unei tumori aflate în interiorul lui.

pneumotorace *sn* vz ***pneumotorax***

pneumotorax *sm* [At: BIANU, D. S. / A și: *~torax* / P: *pne-u~* / V: (rar) *~race* / Pl: *~uri* / E: fr ***pneumothorax***, it ***pneumotorace***] **1** (Șîs ~ *spontan*, ~ *accidental*) Pătrundere accidentală a aerului sau a altor gaze în cavitatea pleurală în urma perforării plămânului sau a peretelui toracic. **2** (Șîs ~ *artificial*, ~ *terapeutic*) Metodă de tratament a tuberculozei, constând în introducerea artificială a aerului în cavitatea pleurală pentru a comprima și a imobiliza plămânul bolnav, până la însănătoșire.

pneumotrop, ~ă [At: DER / P: *pne-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pneumotrope***] **1-2** *sm, a* (Microorganism) care manifestă o afinitate specială pentru țesutul pulmonar și al aparatului respirator căruia îi provoacă leziuni. **3** *sm* Virus care provoacă leziuni în aparatul respirator, la oameni și la animale.

pnevmatic, ~ă *a/sf a* vz ***pneumatic***

pnevmogastric *a* vz ***pneumogastric***

pnevmonic, ~ă *a* vz ***pneumonic***

pnevmonie *sf* vz ***pneumonie***

po¹ *i* [At: A III, 3 / E: fo] (Reg; îcr *pui*) Cuvânt cu care se strigă găinile.

po² *pp* [At: CONTRIBUȚII, III, 80 / E: slv **по**] (Slî) Câte.

po-³ [At: TDRG / E: bg **по-**] Element prim de compunere care servește la formarea unor adjective și, mai rar, substantive sau verbe folosite de obicei în pereche cu adjectivul, substantivul sau verbul temă, ca: negru-ponegru, leit-poleit, acreală-poacreală, robot-porobot etc., având rolul de a întări sensul exprimat de acestea.

poac *i* vz ***poc¹***

poacă¹ *sf* [At: ȘEZ. V, 41 / Pl: net / E: net] (Reg; dep) Persoană în vârstă, bătrână Vz *hoașcă*.

poacă² *sf* [At: DDRF / Pl: net / E: net] (Reg) **1** Lovitură dată cu pumnul. **2** Neînțelegere. **3** Ceartă.

poacă³ *sf* vz ***pocie***

poacăi *v* vz ***pocăi¹***

poacăn, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 84 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *pocni*] (Reg) Plin până la refuz.

poacină *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 160 / Pl: *~ne* / E: net] (Reg) Papuc de lână Si: (reg) *cipic*.

poadă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 160 / V: ***pod*** *sn* / Pl: *~de* / E: net] (Ban) **1** Păr care cade din blana unui câine bătrân sau jigărit. **2** Lână aspră, fără păr. **3** (Îf *pod*) Parte deasă, bătută, în lâna tunsă de pe oaie.

poafă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 153 / Pl: *~fe* / E: ger ***Puffer***] (Reg) **1** Sugativă. **2** Gogoașă de mâncat.

poajgă *sf* [At: LEXIC REG. II, 30 / Pl: net / E: cf *pojghiță*] **1** (Olt) Pojghiță care se formează la suprafața vinului. **2** (Reg) Scoarță de copac. **3** (Reg) Crustă a unei răni.

poaită *sf* vz ***poiată***

poală *sf* [At: CORESI, TETR. 18 / V: (reg) ***polă*** / Pl: *~le* / E: slv **пола**] **1** (Mpl) Parte de jos a unui veșmânt femeiesc, a unei cămăși țărănești sau a unor obiecte de îmbrăcăminte încheiate în față. **2** Tivitură în partea de jos a unor obiecte de îmbrăcăminte. **3** (Pop) Parte de la talie în jos, de obicei mai largă și detașabilă, a unei cămăși purtate de femeile de la țară. **4** (Pop; pex) Fustă țărănească. **5** (Îlav; în legătură cu verbe ca „a depune", „a închina", „a veni", „a cădea" etc.) **La ~la** (sau **~lele**) **cuiva** Înaintea cuiva. **6** (În legătură cu verbe ca „a depune", „a închina", „a veni", „a cădea" etc.; îal) La voia, la bunul plac al cuiva. **7** (În legătură cu verbe ca „a depune", „a închina", „a veni", „a cădea" etc.; îal) Sub autoritatea cuiva. **8** (Îe) **A-și da ~lele peste cap** sau **a-și lua** (ori **a-și pune**) **~lele în cap** (sau, reg, **în dinți**) A nu mai ține socoteală de minima decență. **9** (Îae) A depăși orice limită a bunei-cuviințe. **10** (Îae) A da pe față un caracter josnic, imoral. **11** (Îe) **A-l trage** (**pe cineva**) **copii de ~le** A avea mulți copii. **12** (Îae) A fi copleșit, strâmtorat de greutăți familiale. **13** (D. copii mici; îe) **A se ține de ~la** (sau **~lele**) **mamei** A se prinde de hainele mamei. **14** (Fig; d. copii mici; îae) A sta necontenit în preajma, sub ocrotirea mamei. **15** (Îae) A urmări cu insistență pe cineva. **16** (Fig; îae) A nu da pace cuiva. **17** (Fam; d. femei; îae) **A ține pe cineva legat de** (sau **~la**) **~lele ei** A dispune de un bărbat după bunul plac. **18** (Fam; d. femei; îae) A nu lăsa bărbatului prea multă libertate de acțiune. **19** (Îe) **A săruta ~la** (sau **~lele**) **(cuiva)** A săruta, conform unui obicei ieșit din uz, partea de jos a hainei unui suveran, a unui cleric sau a unei personalități, în semn de supunere și respect. **20** (Fig; pex; îae) A se prosterna în fața cuiva. **21** (Înv; îe) **A purta ~le** A avea fire de femeie. **22** (Înv; îae) A fi slab din fire, influențabil. **23** (Înv; îe) **A fi vrednic de ~la cuiva** A fi pe măsura cuiva. **24** (Înv; îe) **A-și aprinde ~lele** A se supăra foarte tare Si: *a se înfuria, a se mânia*. **25** (Îs) (*Plăcintă cu*) *~le* (sau *~lele*)*-n brâu* Plăcintă cu brânză făcută dintr-o foaie de aluat pătrată, ale cărei colțuri se aduc peste umplutură, formând un fel de plic. **26** (Trs) Tiv la o țesătură. **27** (Reg) Bor la pălărie. **28** Parte de îmbrăcăminte, din față, care acoperă corpul de la brâu până la genunchi, împreună cu partea corpului corespunzătoare, la o persoană, mai ales la o femeie, când stă jos. **29** (Prc) Parte din față a unei fuste, a unui șorț etc. ridicată din mână sau prinsă în brâu, pentru a ține sau a transporta anumite lucruri împreună cu aceste lucruri. **30** (Îlav) **Cu ~la** În cantitate mare Si: *mult*. **31** (Înv; îe) **A fi în ~la cuiva** A depinde de cineva. **32** (Înv; îae) A fi la bunul plac, la cheremul cuiva. **33** (Înv; îe) **A-și lua capul în ~** A porni orbește la fugă. **34** (Înv; îae) A se preface că nu vede sau nu aude nimic. **35** (Rar; îlv) **A duce pe cineva în ~** A ocroti. **36** (Rar; îal) A favoriza. **37** Cantitate de lucruri care pot fi duse într-o poală (**28**). **38** (Înv; în concepțiile religioase creștine;

șîs *~la lui Avram*, *~la lui Dumnezeu*) Loc plin de fericire în care trăiesc creștinii credincioși după moarte Si: *rai*. **39** (Mpl) Bucată de pânză frumos lucrată cu care se împodobește în partea de jos o icoană sau cu care se acoperă analogul, masa din altar etc. **40** (Îvr) Perdea. **41** Parte marginală a unei piei, care a acoperit abdomenul și picioarele animalului. **42** (Pan; urmat de determinări în genitiv) Margine a unei păduri sau, rar, a unei plantații, situată, de obicei, mai la vale. **43** (Urmat de determinări în genitiv) Parte a cerului mărginită de linia orizontului Si: *orizont, zare*. **44** (Îoc *vârf*; mpl; urmat de determinări în genitiv) Zonă mai largă de la baza unei forme de relief înalte: munte, deal, pisc etc. Si: *picior* Vz *vază*. **45** Parte de jos, de obicei masivă și mai ieșită în afară, a unei clădiri, a unui zid Si: *bază, temelie*. **46** Parte de jos a coroanei unui copac. **47** (Reg) Totalitate a frunzelor de la baza tulpinii unei plante. **48** (Urmat de determinări în genitiv) Margine inferioară a versanților unui acoperiș Si: *jgheab*. **49** (Reg; îcs) *Pe sub ~le de dugheană* Dans popular executat de perechi de dansatori care se prind de capetele unei basmale și se învârtesc, din când în când, pe sub ea. **50** (Reg; îacs) Melodie după are se execută acest dans. **51** (Reg) Parte de jos a unei șire sau a unui stog de grâu, puțin bombată spre a împiedica scurgerea apei la baza lor. **52** (Reg) Parte a clăii de fân rămasă după ce s-a luat din ea partea de sus. **53** (Reg) Parte din mijloc, mai umflată, a clăii de fân. **54** (Reg) Latură a unei șire de grâu, ridicată ca un perete. **55** (Reg) Bucată de tablă de mărimea unei țigle, de diferite culori, care servește la acoperit casele. **56** (Reg) Pridvor scund la unele case țărănești. **57** (Îrg; lpl cu valoare de sg; șîs *~ roșie*, *~le femeiești*) Menstruație. **58** (Med; îrg; îs) *~ albă* sau *~le albe* Leucoree. **59** (Bot; reg) Buberic (*Scrophularia nodosa*). **60** (Îc) **~la sfintei (sau ~la-sântei) Marii** sau **~la-Sântei-Mării, ~la-Sântă-Măriei**, reg. **~la-Sântă-Măririi** Plantă erbacee din familia labiatelor, cu tulpină înaltă, dreaptă, cu frunze mici, aromate și flori albe dispuse în verticile de 10-20 de flori (*Nepeta nuda*). **61** (Bot; reg; îac) Cătușnică (*Nepeta cataria*). **62** (Reg; îac) Plantă din familia labiatelor, cu tulpina dreaptă și cu florile violace (*Nepeta pannonica*). **63** (Bot; reg; îac; șîc **~a-Maicii-Precestă, ~a-Maicii-Precista, ~la-Maichii-Precistii**) Granat (*Chrysanthemum parthenium*). **64** (Bot; reg; îac) Talpa-lupului (*Chaiturus marubiastrum*). **65** (Bot; Trs; îac) Priboi[1] (*Geranium macrorrhizum*). **66** (Bot; pop; îac) Roiniță[2] (*Melissa officinalis*). **67** (Bot; reg; îac) Rechie[1] (*Reseda lutea*). **68** (Orn; reg; îac) Scatiu (*Carduelis spinus*). **69** (Îc) **~la-Maicii-Precestă** (sau **~la-Maicii-Precista**) ori **~la-Maichii-Precistii** Mic arbust ornamental din familia labiatelor, cu frunze pețiolate și flori albastre (*Plectranthus fructisosus*). **70** (Bot; reg; îac) Urzicuță (*Coleus blumei*). **71** (Bot; Trs; îac) Sunătoare (*Hypericum perforatum*). **72** (Bot; reg; îac) Pelinită (*Artemisia annua*). **73** (Bot; reg; îc) **~la-Maicii-Domnului** Lemnul-Maicii-Domnului (*Santolina hamaecyparissus*). **74** (Bot; reg; îac; șîc **~la rândunicii, ~la-rândunicăi**) Volbură (*Convolvulus arvensis*). **75** (Bot; reg; îc) **~-albă** Trifoi alb (*Trifolium repens*). **76** (Bot; reg; îc) **~la-vulpei** Dalac (*Paris quadrifolia*). **77** (Îc) **~-de-fată-mare** Plantă nedefinită mai îndeaproape.

poală *sf* vz ***polcă[1]***

poaleș, ~ă *a* [At: V. ROM. noiembrie 1960, 48 / Pl: *~i, ~e* / E: ***poală*** + *-eș*] **1** (Mol; d. oameni și animale) Mare[1]. **2** (Mol; d. oameni și animale) Gras. **3** (Mol; d. oameni și animale) Voinic. **4** (Reg; d. plante) Pletos.

poaltă *sf* [At: PAȘCA, GL. 48 / Pl: *~te* / E: cf *boltă*] (Olt) Streașină.

poamă *sf* [At: PSALT. HUR. 1v/13 / Pl: *~me* / E: ml ***poma***] **1** Fruct al comestibil al arborilor fructiferi. **2** (Pgn) Fruct al oricărei plante. **3** (Îs) *~ acră* Persoană urâcioasă, cicălitoare și rea. **4** (Reg; îc) **~-boierească** Coacăză. **5** (Reg; îc) **~me-de-runc** Zmeură. **6** (Reg; îc) **~** (sau **~me)-de-pământ** Cartof (*Solanum tuberosum*). **7** (Mol; îrg; lsg csc; șîs *~ de struguri*, *~ din vie*, *~ de vie*) Strugure. **8** (Bot; reg; pex) Viță de vie (*Vitis*). **9** (Reg; spc) Prună. **10** (Buc; reg) Fragă. **11** (Lpl) Fructe tăiate felii, uscate la soare sau în cuptoare speciale și păstrate pentru iarnă. **12** (Spc; reg; mpl; șîs *~ de strugure*) Stafidă. **13** (Atm; Trs; Mar.; șîs *~ma lui Adam*, *~ma grumazului*, *~ de la grumaz*) Mărul lui Adam. **14** (Atm; reg; îs) *~ma obrazului* Pomeți. **15** (Fig) Persoană lipsită de seriozitate și de caracter. **16** (Fig; pex) Om de nimic Si: *derbedeu, haimana*. **17** (Fig; pex; d. oameni) Desfrânat. **18** (Spc) Femeie de moravuri ușoare, imorală, ușuratică. **19** (Pex) Fapt lipsit de trăinicie, de seriozitate, care nu prezintă garanție. **20** (Bot; reg; îc) **~ma-câinelui** Verigar (*Rhamnus cathartica*). **21** (Bot; reg; îac) Lăsnicior (*Solanum dulcamara*). **22** (Bot; reg; îac) Barba-caprei (*Tragopopon dubius major*). **23** (Bot; reg; îac) Mutătoare (*Bryonia dioica*). **24** (Bot; reg; îc) **~me-de-runc** Zmeur (*Rubus idaeus*). **25** (Bot; reg; îc) **~ma-vulpii** Dalac (*Paris quadrifolia*). **26** (Bot; reg; îac) Mărul-lupului (*Aristolochia clematitis*). **27** (Bot; reg; îc) **~ma-momiței** Vuietoare (*Empetrum nigrum*). **28** (Bot; reg; îc) **~mele-mâței** Arăriel (*Cynoglossum officinale*). **29** (Reg; îc) **~ma-șoarecelui** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **30** (Bot; reg; lpl) Coacăz (*Ribes rubrum*).

poampă[1] *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~pe* / E: nct] (Reg) Pian.

poampă[2] *sf* vz ***pompă[1]***

poance *sf* vz ***ponc***

poane[1] *sfp* [At: LB / E: nct] (Îvr) Pleavă.

poane[2] *sfp* [At: VICIU, GL. / E: cf ngr πόνος] (Reg) Necazuri.

poanson *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 390 / V: *pon~* / Pl: *~oane* / E: fr ***poinçon***] **1** Unealtă metalică alcătuită dintr-o tijă cu vârful gravat în relief, care servește la perforarea sau la marcarea prin presare a unor obiecte de metal, la confecționarea unor matrițe, la baterea medaliilor etc. **2** Instrument ascuțit din oțel folosit în tehnica gravurii. **3** Piesă componentă a unei matrițe, cu un contur cu muchii tăietoare sau cu o suprafață plană ori profilată, utilizată la tăiere sau profilare prin deformare plastică. **4** Unealtă mică de formă cilindrică, de obicei din os, cu un capăt ascuțit, cu care se perforează pânza și se dă o formă rotundă unor puncte de broderie cu găuri. **5** Obiect format din fire de păr sau de material plastic prinse într-un mâner, cu care se săpunește fața la bărbierit Si: *pămătuf*, (reg) *pomoci*.

poansona *vt* [At: ORBONAȘ, MEC. 111 / Pzi: *~nez* / E: fr ***poinçonner***] **1** A găuri sau a marca cu un poanson (1). **2** A perfora prin ștanțare. **3** A grava cu poansonul (2).

poansonaj *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***poinsonnage***] **1-3** Poansonare (**1-3**).

poansonare *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. / Pl: *~nări* / E: ***poansona***] **1** Găurire sau marcare cu ajutorul poansonului (1) Si: *poansonaj* (**1**), *poansonat* (**1**). **2** Perforare prin ștanțare Si: *poansonaj* (**2**), *poansonat* (**2**). **3** Gravare cu poansonul (2) Si: *poansonaj* (**3**), *poansonat* (**3**).

poansonat *sn* [At: DLR / Pl: (rar) *~uri* / E: ***poansona***] **1-3** Poansonare (**1-3**).

poansoneză *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***poinçonneuse***] **1** Mașină de poansonat (1). **2** Presă de perforat.

poanta *v* vz ***ponta[3]***

poantă *sf* [At: DR IV, 901 / S și: (după fr, eg) *poin~* / Pl: *~te* / E: fr ***pointe***] **1** Moment de maxim efect, punct culminant al unei glume, al unei anecdote, al unei conversații. **2** Ceea ce dă expresie, vioiciune unei opere literare sau artistice. **3** (Cor) Extremitate anterioară a piciorului unei balerine Si: *vârf*. **4** (Cor) Porțiune a piciorului unei balerine cuprinsă între gleznă și vârful degetelor. **5** (Cor) Poziție în baletul clasic, executată la femei, care constă în ridicarea și deplasarea pe vârful picioarelor și cu falangele bine întinse, cu ajutorul unor pantofi speciali legați de gleznă. **6** (Cor; lpl) Papuci speciali, cu vârful alungit și întărit, pe care balerinele îi poartă legați de gleznă.

poanter *sm* vz ***pointer***

poantilism *sn* [At: OPRESCU, A. M. 16 / S și: *point~* / Pl: ? / E: fr ***pointillisme***] **1** Procedeu, folosit în pictură, care constă în descompunerea petei de culoare în puncte și în liniuțe de culori pure, ca un mozaic, din al căror amestec optic rezultă tonul dorit Si: *divizionism*. **2** Școală de pictură modernă care folosește acest procedeu.

poantilist, ~ă [At: BLAGA, 243 / S și: *point~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pointilliste***] **1-2** *smf* (Adept) al poantilismului (2). **3-4** *a* Privitor la poantilism (**1-2**). **5** *a* Realizat prin folosirea tehnicii poantilismului (1)

poantou *sn* [At: LTR² / Pl: *~ri* / E: fr ***pointeau***] Ac de reglare al unui carburator, care servește la deschiderea și, respectiv, închiderea acestui combustibil în carburatorul unui autovehicul.

poapă *sf* vz ***popă***

poapir *sn* vz ***papir***

poară *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 117 / V: (reg) ***pără, por*** / Pl: (rar) *~re* / E: slv **пора**] 1 (Îrg) Împotrivire. 2 (Construit cu verbul „a fi") Ceartă. 3 (Îrg; îlav) **În ~** Împotrivă. 4 (Îrg; îal) În ciudă. 5 (Îrg; îal) Invers decât trebuie, decât este normal. 6 (Îrg; îe) **A se pune (în) ~** (sau **în pori**) **cu cineva** A se împotrivi cuiva. 7 (Îrg; îae) A se contrazice cu cineva. 8 (Îrg; îae) A se lua la harță Si: *a se certa*. 9-10 (Îrg; d. animale; îe) **A (se) pune ~** (A nu mai vrea sau) a nu mai putea să tragă Si: *a se opri*. 11 (Trs; Mar) Nărav la cai. 12 (Îvr; îe) **A pune ~** A se strădui.

poaráz, ~ă *a* vz ***poroș***[1]

poarcă[1] *sf* [At: DRLU / Pl: *~rce* / E: lat ***parca***] 1 (Zlg; pop) Scroafă. 2 (Art.; șîcs *de-a ~ca*) Joc de copii la care unul dintre jucători, numit porcar, împinge cu un baston o minge, o bilă, un os etc. spre o groapă, în timp ce ceilalți jucători caută să împiedice cu bastoanele trecerea. 3 (Pex) Minge, bilă, os etc. folosite la poarcă (2). 4 (Îe) **A bate ~ca** A juca poarca (2). 5 (Arg; îae) A trage chiulul de la școală. 6 (Olt) Vrană la butoi.

poarcă[2] *sf* [At: CV 1951, nr. 1, 37 / Pl: *~rce* / E: cf *pearca*] (Mun) Pălărie sau căciulă uzată.

poarcât *sms* [At: DLR / E: cf *porc*] (Reg) Om cu comportare necuviincioasă, grosolană, obraznică.

poarâs, ~ă *a* vz ***poroș***[1]

poarâște *sf* vz ***pajiște***

poarga *sfa* [At: VARONE, D. / E: cf *polcă*] 1 (Reg) Dans popular asemănător cu polca. 2 Melodie după care se execută poarga (1).

poarnă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 151/7 / V: (înv) ***por~*** / Pl: *~ne* / E: pvb ***porni***] 1 (Îrg) Pornire, curgere năvalnică, impetuoasă. 2 (Îrg; ccr) Șuvoi. 3 (Ban) Pornire la drum. 4 (Olt) Țuică tare care curge prima pe țeava alambicului.

poartă[1] *sf* [At: CORESI, EV. 54 / G-D și: (înv) *porției, porței* / Pl: *porți*, (înv) *~te* / E: ml ***porta***] 1 Deschidere amenajată într-o împrejmuire, pentru a permite trecerea din exterior în interior și invers, considerată împreună cu panoul ori panourile mobile care o închid. 2 (Prc) Panou sau ansamblu de panouri care închide acestă deschizătură, împreună cu balamalele. 3 (Pex) Loc de acces într-o cetate, într-un oraș, într-un sat Si: *intrare*. 4 (Îlav) **~-n-~** Față în față Si: *vizavi*. 5 (Îlav) **Din ~-n-~** sau (rar) **de la ~ la ~** De la unul la altul. 6 (Îal) Dintr-un loc într-altul. 7 (Îal) Din casă în casă. 8 (Îe) **A sta** (sau **a se uita, a rămâne**) **ca vitelul** (sau **ca vaca, boul**) **la ~ta** (ori **la ~**) **nouă** A sta sau a se uita, a rămâne uimit, nedumerit, dezorientat, perplex în fața unei situații noi sau neașteptate. 9 (Îae) A nu putea să reacționeze în nici un fel în fața unei situații (noi sau neașteptate). 10 (Îs) *~ de scăpare* Mijloc de a ieși dintr-o situație dificilă. 11 (Îe) **A bate la porțile cuiva** (sau **la toate porțile**) A solicita sprijinul sau concursul cuiva într-o împrejurare grea. 12 (Pex; îae) A se adresa tuturor cerând sprijin. 13 (Reg; d. lemne, la transportul pe apă; îe) **A se pune ~** A se așeza de-a curmezișul apei împiedicând astfel alunecarea lor la vale. 14 (Bot; Mol; îc) **~ta-raiului** Maghiran (*Origanum majorana*). 15 (Reg; îac) Vetrice (*Chrysanthemum vulgare*). 16 Regiune periferică din imediata vecinătate a unui oraș, a unui ținut, a unei țări etc. 17 (Fig) Mijloc, posibilitate de a realiza ceva. 18 (Fig) Cale de acces. 19 (Înv) Cetate, oraș întărit. 20 Ușă mare, monumentală, la intrarea sau în interiorul unei clădiri. 21 (Pgn) Ușă. 22 (Îlav) **Cu porțile închise** În secret. 23 (Îrg; pex) Casă. 24 (Îrg; pex) Gospodărie. 25 (Trs; înv) Unitate administrativă formată din reunirea mai multor familii sau case locuite, în vederea îndeplinirii în comun a obligațiilor față de stat. 26 (Pan) Cadru format din două bare verticale unite la extremitatea superioară printr-o bară orizontală de care atârnă o plasă și care este amplasată pe linia de fund a terenului la unele jocuri sportive, fotbal, handbal, hochei, polo, fiind ținta adversarilor pentru introducerea mingii, a pucului etc. 27 (Pan) Cadru format din două bețe verticale care ridică puncte obligatorii de trecere pe traseul unor probe la schi. 28 (Mol; pan) Urdiniș. 29 (Pan) Deschizătură îngustă la strungă, prin care trec oile la muls. 30 (Pex) Strungă. 31 (Reg; pan) Deschidere special amenajată, la gardul de pescuit, care permite trecerea bărcilor precum și pătrunderea peștelui. 32 (Reg; pan) Stăvilar la moară pe care se scurge apa când debitul ei este prea mare sau când moara nu funcționează. 33 (Rar; pan) Vale îngustă, între două șiruri de munți, prin care trece o apă. 34 (Rar; pan) Loc îngust între doi pereți muntoși de stâncă, prin care se poate trece pe alt versant Vz *chei, defileu, pas, trecătoare*. 35 (Pan) Arc pe care îl formează o conductă de aer comprimat când traversează galeria unei mine. 36 (Reg; pan) Poziție, în formă de boltă, realizată cu ajutorul dosului mâinii stângi, la jocul de-a pietricelele. 37 (Înv; pan) Foaie de titlu a unei cărți. 38 (În evul mediu, cu determinările „înalta", „dublima" etc.; folosit ca nume propriu) Reședință a sultanului sau a unui pașă din Imperiul Otoman. 39 (Pex) Imperiu Otoman.

poartă[2] *sf* [At: DR. V, 219 / Pl: *porți* / E: nct] (Reg) Cal mătăhălos și urât.

poartă[3] *sf* [At: CV 1949, nr. 3, 34 / Pl: *porți* / E: mg ***part***] (Trs) Mal[1].

poartiță *sf* vz ***portiță***

poas *s* vz ***poias***

poașcă *sf* [At: PAMFILE, I. C. 48 / Pl: *~ște* / E: nct] 1 (Mol) Pieptar sau cojoc făcut din piele de oaie de calitate inferioară Si: (reg) *poșcalău, poștiu*. 2 (Mol) Cojoc vechi și rupt. 3 (Reg) Piele de oaie uscată, scorțoasă. 4 (Mun) Epitet depreciativ dat unei persoane bătrâne și slabe Vz *hoașcă*.

poașcă[2] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ște* / E: cf lat *posca*, rom *poșircă*] (Reg) Vin de proastă calitate Vz *poșircă*.

poașoș, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 87 / Pl: *~oși, ~e* / E: cf mg *pasas* „tip, ins"] (Reg; csnp) Vrednic, care se descurcă în orice împrejurare.

pobârci[1] *sm* vz ***poghircă***

pobârci[2] *v* vz ***poghirci***

pobârcire *sf* vz ***poghircire***

pobârcit *sn* vz ***poghircit***[1]

pobârcitor, ~oare *smf* vz ***poghircitor***

pobdeal *sm* vz ***podbal***

pobedi *vt* [At: PSALT. 184 / V: ***~vedi~*** / Pzi: *~desc* / E: slv **побѣдити**] (Înv) 1 A învinge. 2 A supune.

pobilă *sf* vz ***povilă***[1]

pobir *sm* vz ***poghircă***

pobirci[1] *sm* vz ***poghircă***

pobirci[2] *v* vz ***poghirici***

pobircire *sf* vz ***poghircire***

pobircitoriu, ~oare *smf* vz ***poghircitor***

poblic *sn* vz ***public***

poblican *sm* vz ***publican***

pobornic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 9[v]/7 / Pl: *~ici* / E: slv **поборьникъ**] (Îvr) Luptător pentru o cauză.

pobotează *sf* vz ***bobotează***

pobrajeni *sf* vz ***preobrajeni***

pobrajenie *sf* vz ***preobrajenie***

pobratanie *sf* [At: SADOVEANU, O. XVIII, 170 / Pl: nct / E: slv **побратаннк**] (Înv) 1 Prietenie. 2 Frăție.

pobrăzui *v* vz ***probăzui***

pobreajen *s* vz ***preobrajenie***

pobreganie *sf* vz ***pogrebanie***

pobrejă *sf* vz ***preobrajenie***

pobrejeni *s* vz ***preobrajenie***

pobriganie *sf* vz ***pogrebanie***

pobrejenie *sf* vz ***preobrajenie***

poc[1] *i* [At: DRĂGHICI, R. 74/5 / V: ***~a***, (reg) ***poac*** / E: fo] (Are; îcr alte interjecții) Cuvânt care redă un: 1 Zgomot înfundat produs de lovirea cu sau de un obiect tare. 2 Zgomot produs de o izbitură (puternică). 3 Zgomot produs de descărcarea unei arme de foc. 4 Zgomot produs de ceva care cade cu putere. 5 Zgomot produs de ceva care plesnește sau crapă. 6 Zgomot produs de bătăile repetate la ușă.

poc² *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 265 / V: *~ă sf, paucă sf* / Pl: *~uri* / E: mg *pók*] (Trs) Boală la cai care constă din umflături foarte dure la picioare.

poc³ *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 153 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Nuia.

poc⁴ *sn* [At: ALR II/I, MN 18, 6932/310 / Pl: *~uri* / E: cf *pocumpăr*] **1** (Reg) Favorit pe obraz. **2** (Pex) Muscă.

poc⁵ *sn* vz *pac²*

poca *i* vz *poc¹*

pocaanie *sf* vz *pocaianie*

pocaianie *sf* [At: COD. VOR. 20/9 / P: *~ca-ia~* / V: (îrg) *pocanie*, (înv) *pocaa~*, *pocăin~*, (reg) *pocaină*, *pocană* / Pl: *~ii* / E: slv **покаганик**] **1-2** (Înv) Pocăință (**1-2**). **3-4** (Înv; art.) Pocăință (**4-5**). **5** (Îrg) Penitență. **6** (Îrg; pgn) Pedeapsă. **7** (Îrg) Suferință. **8** (Reg; îf *pocaină*) Moarte. **9** (Reg; îlv) **A-și face de pocaină** A se sinucide. **10** (Trs) Seamăn. **11** (Trs) Pereche. **12** (Trs) Măsură, limită în comportare. **13** (Mun; îf *pocanie*) Muncă stăruitoare, intensă, făcută cu devotament și pasiune Si: (reg) *pocăita* (**5**). **14** (Reg) Muncă grea.

pocaină *sf* vz *pocaianie*

pocal *sn* [At: ȚICHINDEAL, F: 167/19 / V: (reg) *bocai*, *bo~* (Pl: *~uri*, *~i*) *sm*, *bocală sf* / Pl: *~e* / E: ger *Pokal*, srb *bocal*] **1** Vas de sticlă, de metal, de lut etc., cu deschizătură largă, de diferite forme și mărimi, de obicei cu picior, folosit mai ales pentru băut Vz *cupă*, *pahar*, *potir*. **2** (Udp „de") Conținut al unui pocal (**1**). **3** (Reg; îf *bocală*) Butoiaș folosit la păstrarea sau la transportarea lichidelor.

pocană *sf* vz *pocaianie*

pocanie *sf* vz *pocaianie*

pocanzer *sm* vz *pocânzeu¹*

pocaș, ~ă *a* vz *pocoș*

pocat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ați*, *~e* / E: cf *poc¹*] (Reg) Lovit.

pocaz *sn* vz *poghiaz*

pocazău *sm* vz *pocânzeu¹*

pocazer *sm* vz *pocânzeu¹*

pocă¹ *sf* vz *poc²*

pocă² *sf* vz *pocie¹*

pocăgi *v* vz *pogăzni*

pocăi¹ [At: COD. VOR. 80/1 / V: (reg) *poac~* / Pzi: *~esc*, (reg) *pocăi* / E: slv **покаѩти сѧ**] **1** *vr* (În concepțiile religioase) A mărturisi (duhovnicului) păcatele săvârșite, căindu-se și căutând să obțină iertare prin post și rugăciune. **2** *vr* (Pgn) A manifesta părere de rău, regret pentru o faptă (rea), o greșeală. **3** *vtf* A face pe cineva să-și mărturisească, să-și recunoască păcatele sau greșelile și să regrete ceea ce a făcut. **4** *vr* A deveni adept al unor secte religioase creștine. **5** *vr* (Reg.; d. oamenii neastâmpărați, zburdalnici, zvăpăiați) A se potoli. **6** *vi* (Olt) A dormita.

pocăi² *vi* [At: DDRF / Pzi: *pocăi* / E: *poc¹* + *-ăi*] (Înv) A ciocăni.

pocăială *sf* [At: DDRF / P: *~că-ia~* / Pl: *~ieli* / E: *pocăi¹* + *-eală*] (Rar) **1-2** Pocăință (**1-2**).

pocăianie *sf* vz *pocaianie*

pocăință *sf* [At: TETRAEV. (1574), 4 / Pl: *~țe* / E: *pocăi¹* + *-ință*] **1** (Rel) Mustrare de conștiință pentru păcatele săvârșite și îndreptare prin post și rugăciune Si: *penitență*, (rar) *pocăială* (**1**), (înv) *pocaianie* (**1**). **2** (Pgn) Părere de rău, regret pentru o greșeală făcută, o faptă rea etc. Si: (rar) *penitență*, (rar) *pocaială* (**2**), (înv) *pocaianie* (**2**). **3** (Îlv) **A face ~** A se pocăi (**1**). **4** (Art.) Una dintre cele șapte taine ale bisericii creștine, care constă în mărturisirea păcatelor înaintea duhovnicului, în regretul de a le fi făcut și în străduința de a nu la mai face Si: (înv) *pocaianie* (**4**). **5** (Pex) Dezlegare de păcate în urma pocăinței (**3**) Si: *iertare*, *pocăire* (**3**), (înv) *pocaianie* (**4**). **6** (Bis; înv) Penitență. **7** (Mar) Epitet dat unei persoane lipsite de valoare, unui om de nimic.

pocăire *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 288 / Pl: *~ri* / E: *pocăi¹*] **1** (Rel) Mărturisire a păcatelor săvârșite (făcută duhovnicului), pentru obținerea iertării prin post și rugăciune Si: *penitență*. **2** (Pgn) Părere de rău pentru o faptă rea, o greșeală etc. Si: *regret*. **3** (Pex) Pocăință (**5**). **4** Penitență.

pocăit, ~ă [At: PRAV. 191 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *pocăi¹*] **1** *a* (Rel) Care și-a mărturisit (duhovnicului) păcatele săvârșite, se căiește pentru ele și care, pentru a și le ispăși, se supune unor privațiuni, pedepse etc. **2** *a* (Pgn) Care manifestă părere de rău, regret pentru o faptă (rea) săvârșită, o greșeală etc. Vz *penitent*. **3** *smf* Adept al unei secte creștine apărute în Ungaria, și care consideră virtutea supremă pocăința. **4** *smf* (Pgn) Adept al oricărei secte religioase creștine Si: *sectant*. **5** *sf* (Mun; art.) Muncă stăruitoare, intensă, făcută de cineva cu pasiune și dăruire Si: (reg) *pocaianie* (**13**). **6** *sf* (Mun; art.) Fel de a munci.

pocăitor, ~oare *smf*, *a* [At: DDRF / P: *~că-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *pocăi¹* + *-tor*] (Rar) **1-2** (Persoană) care se pocăiește¹. **3-4** (Pgn) (Persoană) care face penitență.

pocăli *v* vz *pocoli*

pocălui *v* vz *pocoli*

pocănaie *sf* [At: BREBENEL, GR. P. / P: *~na-ie* / Pl: *~năi* / E: *pocăni*] (Trs) **1** Mică farfurioară de lut, de mărimea unei cești, pe care o pregătesc copii pentru jocul de-a pocănaia. **2** (Îcs) *De-a ~ia* Joc în care mai mulți copii fac din lut moale, o pocănaie (**1**), o țin în palmă și după ce îi spun, în cor, un descântec, o trântesc de o lespede pentru ca, după sunetul scos și felul în care plesnește, să se aleagă cel mai meșter dintre ei.

pocănea *sf* [At: DAMÉ, T. 175 / Pl: *~ele* / E: cf *poc²*] (Reg) Pârghie a joagărului.

pocăneală *sf* vz *pocneală¹*

pocăneață *sf* [At: CV 1950, nr. 11-12, 41 / Pl: ? / E: *pocăni* + *-eață*] (Reg) Talangă pentru oi.

pocăni *v* vz *pocni*

pocănici *sm* vz *pogonici*

pocănit *sn* vz *pocnit¹*

pocănitoare *sf* vz *pocnitor*

pocănitură *sf* vz *pocnitură*

pocăr *sn* vz *pocher*

pocăraie *sf* [At: DDRF / P: *~ra-ie* / V: *păc~* / Pl: *~răi* / E: ger *Bäckerei*] (Ban; mpl) Dulciuri, preparate de patiserie, prăjituri etc.

pocăraș¹ *sm* vz *păcurăraș*

pocăraș² *sn* vz *pocheraș*

pocărie *sf* [At: PASCU, S. 186 / Pl: *~ii* / E: *pocă²* + *-ărie*] Lac acoperit cu pocii¹ (**2**).

pocăș, ~ă *a* vz *pocoș*

pocăzaică *sf* vz *pocânzeică*

pocăzi *v* vz *pogăzni*

pocăzit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 37 / Pl: *~iți*, *~e* / E: nct] (Reg) Priceput într-o meserie.

pocâlteală *sf* [At: JIPESCU, O., ap. DLR / Pl: *~eli* / E: *pocâlti* + *-eală*] **1-2** Pocâltire (**1-2**). **3** Flămânzire a vitelor.

pocâlti *vir* [At: LM / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Îvr) **1-2** A flămânzi peste măsură. **3-4** A slăbi și a-și pierde puterea din cauza alimentației insuficiente.

pocâltire *sf* [At: CIHAC, II, 268 / V: (reg) *co~* / Pl: *~ri* / E: *pocâlti*] (Îvr) **1** Flămânzire peste măsură Si: (reg) *pocâlteală* (**1**). **2** Slăbire exagerată din cauza alimentației insuficiente Si: (reg) *pocâlteală* (**2**). **3** Epilepsie la cai.

pocâltit, ~ă *a* [At: R. POPESCU, ap. CM, I, 480 / V: (reg) *~col~*, *co~*, *cobâ~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *pocâlti*] **1** (Șîs *de foame*) Flămând peste măsură Si: (fam) *hămesit*. **2** (Îrg; îas) Slăbit și fără putere din cauza alimentației insuficiente. **3** (Reg) Îndoit. **4** (Reg) Atârnat în jos prin îndoire. **5** (Csnp) Care are o valoare scăzută, modestă.

pocâmpăr *s* vz *pocumpăr*

pocâmport *s* vz *pocumpăr*

pocând *sm* vz *pocânzeu¹*

pocândău *sm* vz *pocânzeu¹*

pocândeică *sf* vz *pocânzeică*

pocândel *sm* vz *pocânzeu¹*

pocândeu *sm* vz *pocânzeu¹*

pocânzaică *sf* vz *pocânzeică*

pocânzeică *sf* [At: H II. 245 / V: *~zai~*, ***~ndeica***, ***~căzai~***, ***potinte~*** / Pl: *~ice* / E: ***pocânzeu***[1] + *-că*] (Dob; Mun) Fată care însoțește mireasa la casa mirelui cu diverse atribuții la nunta țărănească Si: *pochinzoreasă*.

pocânzel *sm* vz ***pocânzeu***[1]

pocânzeu[1] *sm* [At: DDRF / V: (reg) ***~cazer***, ***~cazău***, ***~ând***, ***~ndău***, ***~ndel***, ***~ndeu***, ***~el***, ***pocazer***, ***pochind***, ***pochinder***, ***pochinzer***, ***pogânzie*** / Pl: *~ei* / E: nct] **1** (Reg; mpl) Vornicel la nuntă. **2** (Reg; mpl) Fiecare din flăcăii călare care însoțește mirele când merge să ia mireasa de la părinți sau când merge prin sat să strângă daruri, a doua zi după nuntă. **3** (Reg; mpl) Fiecare din părinții mirelui sau ai miresei. **4** (Reg; pex; mpl) Orice altă rudă în raport cu mirii. **5** (Reg; mpl) Rudă a miresei trimisă cu daruri din partea părinților acesteia la ginere. **6** (Reg; mpl) Invitat al miresei care, cu alaiul socrilor mici, ia parte la masa ginerelui. **7** (Reg) Nuntaș (1). **8** (Reg) Pețitor. **9** (Reg; îf *pocândeu*) Sol călare trimis de o autoritate cu ordine sau știri într-o comună. **10** (Reg; lpl) Zestre a miresei, dusă, de obicei, a doua zi după nuntă, cu căruța, la casa mirelui. **11** (Mun; Mol) Petrecere care se face la țară în casa mirilor, a doua zi după nuntă.

pocânzeu[2] *sm* [At: H XVI, 26 / Pl: *~ei* / E: nct] (Bot; Olt) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).

pocbial *sm* vz ***podbal***

pocdial *sm* vz ***podbal***

poceală *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 355 / Pl: *~eli* / E: ***poci***[1] + *-eală*] **1** (Pfm) Urâțenie fizică Si: *hidoșenie*, *slutenie*. **2** (Arg; îe) **A lua la ~ pe cineva** A bate foarte tare pe cineva, desfigurându-l. **3** (Mtp) Boală la oameni, provocată de duhuri rele, ființe imaginare, de obicei cu deformări fizice, hemoragii, paralizie etc. Si: (pop) *pocit*[1] (1). **4** (Pop; spc) Epilepsie. **5** (Pfm) Bătaie dată cuiva.

poceancă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 153 / Pl: ? / E: cf *pocinog*] (Ban) **1** Saftea. **2** (Îe) **A da ~ca cu cineva** A bate palma cu cineva la o tranzacție.

pocerpală *sf* vz ***pocerpeală***

pocerpeală *sf* [At: CORESI, EV. 15 / V: ***pece~***, ***~pală*** / Pl: *~ele* / E: slv **почерпало**] (Înv) **1-2** Vas (pentru scos apă din fântână sau) pentru păstrat lichide.

pocerpi *vt* [At: CORESI, TETR. 186 / Pzi: *~pesc* / E: slv ***почерпати***] (Înv) **1** A scoate un lichid dintr-un vas. **2** A turna un lichid dintr-un vas în altul sau în altele.

pocheală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 189 / Pl: *~eli* / E: ***pochi***[1] + *-eală*] (Olt) Lovitură dată cuiva în cap.

pocher *sn* [At: D. ZAMFIRESCU, Î. 63 / V: (fam) ***~căr*** / S și: *poker* / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr, eg ***poker***] **1** Joc de cărți în care fiecare jucător, dispunând, succesiv, de cinci cărți, poate să câștige dacă are combinația cea mai bună sau dacă reușește să-i convingă pe adversari de acest lucru. **2** Partidă de poker (1).

pocheraș *sn* [At: REBREANU, NUV. 61 / V: ***pocăr~*** / S și: *poke~* / Pl: *~e* / E: ***poker*** + *-aș*] **1-2** (Fam; șhp) Pocher (2) (amical).

pocherist, ~ă *smf* [At: SCL 1971, 404 / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***pocher*** + *-ist*] Jucător de pocher (1).

pochet *sn* vz ***pachet***

pochi[1] *vt* [At: SCRIBAN, D. / V: *~a* / Pzi: *~hesc* / E: nct] (Olt; Mun) **1** A lovi pe cineva în cap. **2** (Pex) A lovi grav pe cineva. **3** (Pex) A omorî în bătaie pe cineva.

pochi[2] *sp* vz ***povilă***[1]

pochia *v* vz ***pochi***

pochiat, ~ă *a* vz ***pochit***

pochiaz *sn* vz ***poghiaz***

pochidnic *sm* vz ***popilnic***

pochiheci *sn* [At: DAMÉ, T. 136 / V: (reg) ***botiheri***, ***~cihec***, ***~ciheci***, ***potih~***, ***putiheri*** / Pl: *~uri* / E: ucr **потягач**] (Mol; la războiul de țesut) **1** Întorcător. **2** Amnar. **3** Lopățică cu găuri care pătrunde în scobitura amnarului și prin care se trece un cui. **4** (Îf *putihes*) Cui care trece prin găurile pochiheciului (1) Si: (reg) *barbătuș*. **5** Sul de dinapoi.

pochilă *sf* vz ***povilă***[1]

pochilnic *sm* vz ***popilnic***

pochinchereasă *sf* vz ***pochinzoreasă***

pochind *sm* vz ***pocânzeu***[1]

pochinder *sm* vz ***pocânzeu***[1]

pochinzăreasă *sf* vz ***pochinzoreasă***

pochinzer *sn* vz ***pocânzeu***[1]

pochinzoreasă *sf* [At: COMAN, GL. / V: (reg) ***~ncher~***, ***~zăr~*** / Pl: *~ese* / E: ***pochinzer*** + *-easă*] (Olt) Pocânzeică.

pochionic *sm* vz ***popilnic***

pochionie *sf* vz ***popilnic***

pochipnic *sm* vz ***popilnic***

pochirnic *sm* vz ***popilnic***

pochit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / V: ***~iat*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pochi***[1]] (Mun; d. ființe) **1** Lovit în cap. **2** Bătut grav. **3** (Pex) Omorât în bătaie.

pochitnic *sm* vz ***popilnic***

pochivnic *sm* vz ***popilnic***

poci[1] [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***potci*** / Pzi: *pocesc* / E: ***potcă***[1]] **1-2** *vtr* (Pfm) A(-și) schimba în rău aspectul sau forma Si: *a (se) urâți*. **3-4** *vtr* A (se) strâmba. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) denatura. **7** *vt* (Mtp; subiectul este o ființă imaginară, un duh rău etc.) A abate un mare rău, o boală etc. asupra cuiva slutindu-l, desfigurându-l, paralizându-l etc. **8** *vt* (Pop) A deochea. **9** *vt* (Pop) A supune pe cineva vrăjilor, farmecelor. **10** *vt* (Mol; Buc) A cobi.

poci[2] *vt* [At: ȘEZ II, 42 / V: ***~ii*** / Pzi: *~cesc*, (reg) *poi* / E: drr ***pocie***[1]] **1** (Reg) A împrejmui un teren cu pocii[1] (1). **2** A pune pe araci vița de vie sau alte plante agățătoare.

poci[3] *sn* vz ***pocie***[1]

pocibă *sf* vz ***pofidă***

pocicanie *sf* vz ***pocitanie***

pocicăli *vt* [At: DLR / Pzi: *~lesc* / E: mg ***pocsékol***] (Trs) A risipi bunuri materiale sau averi.

pocici *s* [At: DLR / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; Buc) Burete necomestibil asemănător hribului, nedefinit mai îndeaproape.

pocie[1] *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***poacă***, ***pocă***, ***poci***, ***potcă*** / Pl: *~cii* / E: nct] **1** Par subțire care servește la susținerea unor plante agățătoare Si: *arac*. **2** Par subțire care servește la fixarea unui gard, la împrejmuirea unui loc etc. Si: *țăruș*. **3** (Spc; îf *pocă*) Băț al undiței. **4** Ramură înfrunzită înfiptă în pământ sau smoc de iarbă, de cereale lăsate netăiate și legate la vârf, mușuroi de pământ etc. pentru delimitarea unei parcele sau a unei porțiuni dintr-o semănătură. **5** (Îf *poci*) Momâie.

pocie[2] *sf* [At: LEXIC REG. 37 / Pl: *~cii* / E: ***poci***[1]] (Reg) Pocitanie (1).

pociganie *sf* vz ***pocitanie***

pocihec *sn* vz ***pochiheci***

pociheci *sn* vz ***pochiheci***

pocii *v* vz ***poci***[2]

pocimp *sm* vz ***pociumb***

pocină *sf* vz ***popină***

pocinc *s* vz ***pocincă***

pocincă *sf* [At: DIONISIE, C. 209 / V: ***~inc*** *s* / E: cf *poceancă*] (Îvr) Băutură alcoolică nedefinită mai îndeaproape.

pocinci *sn* vz ***pociumb***

pocinoc *s* vz ***pocinog***

pocinog [At: KLEIN, D. 401 / V: (reg) ***~oc***, ***~ov***, ***~ciomoc***, ***~cionoc***, ***~cion~***, ***puci~*** / Pl: *~oage* sn, *~uri* sn, (rar) *~ogi* sm / E: slv **починокъ**, ucr **починок**] **1** *sn* (Îvp; construit cu verbul „a face") Început de bun augur al unei acțiuni. **2** *sn* (Îvp; spc) Saftea. **3** *sn* (Reg; îla) **Bun de** (sau **la**) **~** Care este aducător de noroc. **4** *sn* (Reg; îal) Bun de saftea. **5** *sn* (Construit cu verbul „a face") Ceea ce provoacă cuiva un neajuns, o neplăcere, o suferință. **6** *sn* (Ccr) Necaz. **7** *sn* Încurcătură. **8** *sn* (Reg; îlv) **A-i face (cuiva) ~ul** A omorî. **9** *sm* (Olt) Epitet dat unui copil zburdalnic, ștrengar. **10** *sn* (Reg; îf *pocinov*) Lucru de nimic Si: *fleac*.

pocinov *sn* vz ***pocinog***

pocioi *sn* [At: LEXIC REG. 72 / Pl: *~oaie* / E: mg ***pocsolya***] (Reg) Băltoacă în jurul unei fântâni.

pociomoc *sn* vz ***pocinog***

pocionoc *sn* vz ***pocinog***

pocionog *sn* vz ***pocinog***

pocire *sf* [At: PANN, Ș. I. 73 / V: ***potci~*** / Pl: *~ri* / E: ***poci***[2]] **1** Urâțire. **2** Mutilare a unei ființe sau a unei părți a corpului ei. **3** (Înv; ccr) Defect fizic Si: *infirmitate*. **4** (Pfm) Denaturare.

pocirlă *sf* [At: HEM 2538 / Pl: ? / E: ns cf *poșircă*] (Reg) Poșircă.

pocisti *vt(a)* [At: ȘEZ. III, 85 / V: ***pogi~*** / Pzi: *~tesc* / E: ucr ***почистити*** „a curăța"] (Trs; Buc) **1** A nimici. **2** (Prc) A pedepsi aspru.

pocistanie *sf* vz ***pocitanie***

pocit[1] *sn* [At: H X, 360 / Pl: *~uri* / E: ***poci***[1]] (Pop) **1** Poceală (**3**). **2** Epilepsie.

pocit[2]***, ~ă*** [At: BELDIMAN, E. 6/23 / V: (reg) ***potcit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poci***[1]] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are un aspect fizic dezagreabil, urât, respingător, din naștere sau în urma unei boli, a unui accident etc. **3** *a* (D. oameni) Desfigurat. **4** *a* Burlesc. **5** *sf* (Mtp) Duh rău care pocește[1] (**1**) pe oameni. **6** *a* (D. lucruri, fenomene, manifestări) Care se abate de la ceea ce este normal, firesc, bun. **7-8** *a* (D. lucruri) (Care are sau) care capătă un aspect denaturat, deformat, urât. **9** *a* (D. lucruri) Ciudat. **10** *a* (D. lucruri) Caraghios. **11** *a* (Mtp) Care aduce nenorocire Si: *funest, nefast*. **12** *a* (Mtp) Care este plin de nenorociri, de ghinioane. **13** *a* (Pex) Supărător. **14** *a* (Fig) Rău. **15-16** *a, av* (Fam; îe) **A avea gură ~ă** (sau **a fi ~ la gură**) A prevesti lucruri neplăcute.

pocit[3]***, ~ă*** *a* [At: ȘEZ II, 42 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poci***[2]] **1** (Reg; d. teren) Împrejmuit cu pocii[1] (**2**). **2** (D. vița de vie sau alte plante agățătoare) Arăcit.

pocita *vt* [At: LM / Pzi: *~tez* / E: drr ***pocitanie*** cf *pocitură*] (Mtp; reg) A urâți.

pocitanie *sf* [At: PSALT. 258 / V: (reg) ***~cica~, ~ciga~, ~ciașta~*** / Pl: *~ii*, (reg) *~tănii* / E: ***pocit***[2] + *-anie*] **1** Ființă diformă, slută, hidoasă, desfigurată Si: *pocitura* (**4**). **2** (Pex) Monstru. **3** (Reg; îf *poeiganie*) Fiară sălbatică Si: *dihanie, jivină*. **4** (Înv) Lucru, fapt ieșit din comun, bizar, ciudat Si: *bizarerie, ciudățenie*. **5** (Mun; îf *pociganie, pocicanie*) Poznă. **6** (Îrg) Vorbă de duh. **7** (Îrg) Glumă. **8** (Îrg) Snoavă. **9** (Îrg; pex) Relatare mincinoasă. **10** (Îvr) Prevestire nefastă.

pocită *sf* vz ***poștă***[1]

pocitoc *sm* [At: BORZA, D. 26 / Pl: *~oci* / E: ***pocit***[2] + *-oc*] **1** Planta *Asplenium viride*. **2** (Bot; Mar) Strașnic (*Asplenium trichomanes*).

pocitor, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***poci***[1] + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Rar) (Persoană) care pocește[1] (**1**). **3-4** *smf, a* (Lucru) care pocește[1] (**1**). **5** *smf* (Mtp) Ființă imaginară care pocește[1] (**7**) oameni și animale Si: (reg) *pocitoroi, pocitură* (**8**).

pocitoraș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 386 / Pl: *~i* / E: ***pocitor*** + *-aș*] **1-2** (Mtp; reg; șhp) Pocitor (**5**) (tânăr).

pocitoroi, ~oaie *smf* [At: MARIAN, Î. 13 / V: (reg) ***~tur~, pocituroaie*** / Pl: *~, ~oaie* / E: ***pocitor*** + *-oi*] (Mtp; reg) Pocitor (**5**).

pocitură[1] *sf* [At: LB / V: (reg) ***păc~, potc~*** / Pl: *~ri* / E: ***poci***[2] + *-tură*] **1** Urâțire. **2** Desfigurare. **3** (Îvp) Denaturare. **4** (Ccr) Pocitanie (**1**). **5** (Pex; ccr) Monstru. **6** (Prc) Parte urâtă, deformată a unei ființe. **7** (Prc) Obiect deformat, urâțit. **8** (Mtp; reg) Pocitor (**5**). **9** (Pop) Boli ale oamenilor care se manifestă prin sluțirea, strâmbarea, paralizarea acestora ori ale unor părți ale corpului și care sunt cauzate, în credințele populare, de pocitori (**5**).

pocitură[2] *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***poci***[3] + *-tură*] **1** Arac. **2** Țăruș.

pocituroi, ~oaie *smf* vz ***pocitori***

pociumb [At: ANON. CAR. / V: (îvp) ***~mp***, (reg) ***păci~, păciund, ploci~, plociun, ~cimp, ~cinci*** / Pl: *~i*, (reg) *~e, ~uri* / E: cf *ciomp*] **1** *sm* (Îvp) Par[1] pentru susținere, fixare în construcții rudimentare, la plante etc. **2** Stâlp în construcție. **3** *av* (Reg; îe) **A sta ~** A nu face nimic. **4** (Reg; spc) Ax al vârtelniței. **5** (Reg; spc) Ax al scrânciobului. **6** *sm* (Îrg) Ciot de copac rămas în pământ după tăiere. **7** (Îrg) Butuc. **8** *sm* (Reg; spc) Butuc al nicovalei pe care se bate coasa. **9** (Reg; dep) Persoană scundă și grasă.

pociumbaș *sm* [At: LB / V: (reg) ***~mpaș*** / Pl: *~i*, (rar, *sn*) *~e* / E: ***pociumb*** + *-aș*] **1-2** (Trs; șhp) Pociumb (**1**) (mic) Si: (reg) *pociumpuț* (**1-2**). **3** (Buc; spc) Ax al vârtelniței. **4** (Reg; îcs) *De-a ~ul* Joc de copii care constă în aruncarea unui cuțit care se înfige în pământ. **5** (Reg) Butuc al nicovalei pe care se bate coasa. **6** (Reg) Vatră a casei.

pociump *sm* vz ***pociumb***

pociumpaș *sm* vz ***pociumbaș***

pociumpos, ~oasă *a* [At: TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pociump*** + *-os*] (Reg; d. copaci) Strâmb.

pociumpuț *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***pociump*** + *-uț*] **1-2** (Trs; șhp) Pociumbaș (**1-2**).

pociuve *sp* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Noroc.

poclad[1] *sm* vz ***pocladă***

poclad[2] *sn* vz ***poclit***

pocladă *sf* [At: KLEIN, D. 401 / V: (reg) ***plocad*** (Pl: *~e, ~uri*) *sn*, ***ploca~*** *sf*, ***plocat*** (Pl: *~e, ~uri*) *sn*, ***plocav*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***plocaz*** *sn*, ***plocot*** *sn*, ***plotad*** (Pl: *~e*) *sn*, ***~ad*** (Pl: *~lăzi, ~de, ~duri*) *smn*, ***~laz*** *s*, ***poglad*** (Pl: *~azi*) *sm*, ***porlad*** (Pl: *~e*) *sn* / Pl: *~de, ~lăzi* / E: slv ***покладъ***] (Reg) **1** Țesătură țărănească mițoasă, din lână nevopsită. **2** (Pex) Pătură. **3** Pocrovăț (**2**).

poclaj *sn* vz ***podlaș***

poclaș *sn* vz ***podlaș***

poclau *sn* vz ***poclău***

poclaz *sm* vz ***pocladă***

pocla *sf* [At: A I, 31 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Curea a șeii care trece pe sub coada calului Si: (reg) *curar*.

poclău *sn* [At: ANTIPA, F. I. 131 / V: (reg) ***plocău, ~lau, ~lău, ~leu*** / Pl: *~äie* / E: nct] Unealtă de pescuit ca un sac, cu deschizătura foarte largă și cu capetele fixate de două prăjini cu care este purtată prin apă de doi oameni.

poclăz *s* vz ***pocladă***

poclet, ~ă *a* vz ***proclet***

pocleu *sn* vz ***poclău***

poclic *sn* vz ***poclit***

poclid *sn* vz ***poclit***

pocliș *sn* vz ***pocriș***[1]

poclit *sn* [At: CIHAC, II, 269 / V: (reg) ***~lad, ~lic, ~lid*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: cf ucr *покліть*] **1** (Mol) Coviltir la car, căruță etc. **2** (Reg) Coș al trăsurii. **3** (Reg; îf *poclic*) Fiecare dintre cele două cărămizi, ca un triunghi, în care bate fumul la coșul caselor țărănești. **4** (Buc; îf *poclad, poclid*) Șopron în care se păstrează fânul în timpul iernii. **5** (Buc; pex; îaf) Grajd.

poclițăl *a* vz ***procletel***

poclivnic *sm* vz ***popilnic***

poclog *sn* vz ***potlog***

poclon[1] *sn* vz ***plapumă***

poclon[2] *sn* vz ***plocon***

poclon[3] *sn* vz ***potlog***

pocloni *v* vz ***ploconi***

poclonire *sf* vz ***ploconire***

poclui[1] *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~esc* / E: ns cf ger *backen*] (Olt) A prăji (**1**).

poclui[2] *v* vz ***pocoli***

pocmete *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg) Prăjină lungă și subțire.

pocnet *s* vz ***pomneată***

pocnire *sf* vz ***pocnire***

pocnajeni *sp* vz ***podnog***

pocneală[1] *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 191 / V: (reg) ***~căn~*** / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***pocni*** + *-eală*] **1** (Pop) Pocnire (**1**). **2-4** (Pex) Pocnet[2] (**1-3**). **5** (Buc) Piatră mai mare așezată pe prichiciul varniței săpate într-un mal și formând bolta sau legătura acesteia.

pocneală[2] *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: nct] Guler al cămășii femeiești, împodobit cu motive naționale.

pocneată *sf* vz ***pomneată***

pocnet¹ *sm* [At: LEXIC REG. 117 / Pl: ~*eți* / E: **pocni** + -*et* cf *pocnet*] (Buc) **1** Persoană neîndemânatică, stângace, care sparge multe vase. **2** Persoană certăreață.

pocnet² [At: ȘEZ. IX, 52 / V: (reg) **~nit, pomnet** *sn* / Pl: (**1-11**) ~*e* sn / E: **pocni** + -*et*] **1** *sn* Zgomot caracteristic, surd și puternic, produs prin lovire, batere, apăsare Si: *pocneală¹* (**2**), *pocnitură* (**1**), (rar) *plescăit* (**5**). **2** *sn* Zgomot caracteristic produs de o explozie, de descărcarea unei arme etc. Si: *pocneală¹* (**3**), *pocnitură* (**2**), (rar) *plescăit* (**6**). **3** *sn* Zgomot caracteristic produs de arderea unui lucru Si: *pocneală¹* (**4**), *pocnitură* (**3**), (rar) *plescăit* (**7**). **4** *sn* (Reg; îlav) **Într-un ~** Într-o clipă Si: *imediat, îndată, numaidecât*. **5** *sn* (Rar) Zvâcnitură a tâmplelor. **6** *sn* (Rar) Lovitură scurtă și puternică. **7** *sn* Zgomot caracteristic produs de spargere, crăpare Si: (rar) *pocnitură* (**5**). **8** *sn* Zgomot caracteristic produs de rupere prin întindere, solicitate prea mare etc. **9** *sn* (Mun; îe) **A-i lua (cuiva) ~ul** A obliga pe cineva să tacă. **10** *sn* (Mun; îae) A face să cadă grav bolnav, aproape de moarte. **11** *sn* (Mun; pex; îae) A face pe cineva să moară. **12** *sms* (Mol; în imprecații; art.) Dracul. **13** *sms* (Îe) **A se duce ~ului** (sau **la ~ul, în ~ul**) A se duce dracului. **14** *sms* (Mol; îlv) **A da în ~ul** A părăsi. **15** *sms* (Mol; îal) A renunța la cineva sau ceva.

pocneț *sm* [At: DR VII, 396 / Pl: ~*i* / E: **pocni** + -*eț*] **1-2** (Reg; șdp) Copil (rău).

pocni [At: ANON. CAR. / V: (îrg) **pogni**, (reg) **pomni** / Pzi: ~*nesc* / E: **poc¹** + -*(ă)ni*] **1** *vi* A produce un zgomot caracteristic prin lovire, batere, apăsare Si: *a bate, a izbi, a plesni*. **2-3** *vit* (D. uși, ferestre, obloane etc.) A (se) trânti cu putere unul de altul, producând un zgomot caracteristic. **4** *vi* (Reg; d. frunze) A foșni. **5** *vi* A face un zgomot caracteristic în urma exploziei, a descărcării unei arme etc. **6** *vi* (Pgn) A izbucni pe neașteptate Si: *a se declanșa*. **7** *vi* A produce un zgomot caracteristic în urma arderii Si: *a plesni, a trosni*. **8** *vi* (D. oase, încheieturi, degete etc.) A scoate un zgomot caracteristic prin întindere, răsucire Si: *a pârâi, a trosni*. **9** *vi* (Rar; îe) **A-i ~ fălcile** A-i trosni fălcile. **10** *vt* A face să trosnească oasele prin întindere. **11** *vt* (Rar; d. tâmple) A se zbate cu putere din cauza afluxului mare de sânge pricinuit de o emoție, de oboseală, de enervare, de boală și de obicei producând o senzație auditivă de zgomot obsedant Si: *a zvâcni*. **12-13** *vti* A (se) lovi scurt și cu putere producând zgomot. **14** *vt* (Fig; în limbajul elevilor) A fi ascultat pe neașteptate. **15** *vt* (Fig; în limbajul elevilor) A da o notă proastă. **16** *vt* A lovi cu putere drept în țintă. **17** *vi* (Îvr; d. oameni) A plescăi (**1**). **18-19** *vi* A crăpa sau a se sparge cu violență și, de obicei, cu zgomot, la presiune interioară, apăsare, lovire etc. **20** *vi* (Spc) A crăpa la suprafață căpătând fisuri Si: *a se fisura*. **21** *vi* (Îe) **A ~ de necaz** (sau **de ciudă**) A-i fi extrem de ciudă. **22** *vi* (Fam; fig; îe) **A-i ~ (cuiva ceva) în cap** A-i trece cuiva ceva prin minte. **23** (Îe) **A-i ~ (cuiva) obrazul de rușine** A-i foarte rușine. **24** *vi* (Spc; d. muguri, boboci) A începe să iasă. **25** *vi* (Spc; d. muguri, boboci) A se desface brusc. **26** *vi* (Pop; d. vite) A muri prin spargerea pântecelui, din cauza gazelor acumulate în organism Si: *a crăpa, a plesni* (**39**). **27** *vi* A se rupe prin întindere, suprasolicitare, uzare etc. Si: *a plesni* (**41**). **28** *vi* (D. haine) A se desface fiind prea strâns pe corp Si: *a plesni* (**42**). **29** *vi* (Îvr) A nimeri.

pocnire *sf* [At: DRLU / V: (înv) **~cnire** / Pl: ~*ri* / E: **pocni**] **1** Producere a unui zgomot caracteristic prin lovire, batere, apăsare Si: *plesnire, trosnire*, (pop) *pocneala* (**1**), *pocnit¹* (**1**). **2** Lovire scurtă și puternică în ceva sau în cineva Si: (pop) *pocnit¹* (**2**). **3** Producere a unui zgomot caracteristic prin trântirea ușilor sau a ferestrelor una de alta Si: (pop) *pocnit¹* (**3**). **4** Producere a unui zomot caracteristic în urma exploziei, a descărcării unei arme etc. Si: (pop) *pocnit¹* (**4**). **5** (Fig) Izbucnire neașteptată Si: (pop) *pocnit¹* (**5**). **6** Producere a unui zgomot caracteristic în urma arderii Si: (pop) *pocnit¹* (**6**). **7** Trosnire a oaselor, a încheieturilor Si: (pop) *pocnit¹* (**7**). **8** Zvâcnire a tâmplelor Si: (pop) *pocnit¹* (**8**). **9-10** (Crăpare sau) spargere violentă și de obicei cu zgomot, la presiune interioară, apăsare, lovire Si: (pop) *pocnit¹* (**9-10**). **11** (Spc) Fisurare. **12** Desfacere bruscă a mugurilor Si: (pop) *pocnit¹* (**11**). **13** Rupere prin întindere, solicitare prea mare Si: (pop) *pocnit¹* (**12**).

pocnit¹ *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) **~cân~, ~mn~** / Pl: ~*uri* / E: **pocni**] (Pop) **1-12** Pocnire (**1-10, 12-13**). **13** Fisurare.

pocnit², **~ă** [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **pocni**] **1** *a* (D. oameni) Care a primit o lovitură. **2** *a* (Pex; d. oameni) Rănit în urma unei lovituri. **3-4** *smf, a* (Arg) (Om) nebun. **5** *sma* (Buc; în imprecații; în legătură cu verbul „a se duce") Diavolul. **6-7** *a* Crăpat sau spart cu violență și, de obicei, cu zgomot. **8** *a* (Spc) Fisurat. **9** *a* Rupt prin întindere, solicitare prea mare.

pocnit³ *sn* vz **pocnet²**

pocnitor, **~oare** [At: ANON. CAR. / V: (reg) **~cânitoare** *sf*, **~gănitoare** *sf*, **pogn~** *sm*, **pomnitoare** *sf* / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: **pocni** + -*tor*] **1** *a* (Rar) Care pocnește (**1**). **2** *smf* (Îvr; pan) Flecar. **3** *sm* (Reg; îf *pognitor*) Pogonici (**1**). **4** *sf* (Mar) Șfichi² la bici. **5** *sf* (Pfm) Petardă (**2**). **6** *sf* (Olt; Ban) Pașcoci (**1**). **7** *sf* (Trs; Mol) Praștie pentru copii. **8** *sf* (Reg; îf *pocănitoare*) Jucărie dintr-un cocean de porumb, dintr-un sfert de coajă de nucă care produce zgomot prin învârtire. **9** *sf* (Reg; îcs) *De-a ~oarea* Joc de copii în care este izbită de sol o bucată de pământ modelată în formă de sferă și găurită. **10** *sf* (Bot; Dob) Plesnitoare (**4**) (*Ecballium elaterium*). **11** *sf* (Bot; Ban; Mol) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

pocnitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) **~cân~, pomn~** / Pl: ~*ri* / E: **pocni** + -*tură*] **1-3** Pocnet² (**1-3**). **4** Lovitură scurtă și puternică. **5** Pocnet² (**5**). **6** Crăpătură. **7** Spărtură. **8** (Rar) Fisură. **9** (Reg) Cantitate de porumb care se pune o dată în ciur când se fac floricelele.

pocnoj *sm* vz **podnog**

pocnojie *sf* vz **podnog**

poco *i* [At: LEXIC REG. 106 / E: nct] (Plu; Buc; itm) Cuvânt cu care se comandă pornirea rostogolirii pe distanță mică a unui buștean.

poco [At: DN³ / E: it **poco**] **1** *av* (Muz; ca indicație de executare) Puțin. **2** *sn* Compoziție muzicală executată poco (**1**). **3** *sn* Parte dintr-un poco (**1**). **4** *av* (Itm; îlav) **~ a ~** Încetul cu încetul Si: *treptat*.

pocoi¹ *smi* [At: CREANGĂ, A. 140 / A și: *pocoi* / E: slv **покой**] **1** Nume al literei „p" din alfabetul chirilic. **2** Semn grafic pentru pocoi¹ (**1**).

pocoi² *s* [At: I. CR. II, 35 / A: nct / Pl: nct / E: ucr **покій, -кою**] (Reg) Cameră de locuit.

pocoi³ *vt* [At: F (1890), 393 / Pzi: ~*esc* / E: nct] (Ban; înv; csnp) A consuma.

pocoi⁴ *v* vz **pocoli**

pocoli [At: MOLNAR / V: **păcălui, ~căli, ~coi**, (css) **~călui, ~clui, ~cului, pucului** / Pzi: ~*lesc* / E: mg **pakol**] **1** *vt* (Trs) A împacheta. **2** *vt* (Reg) A stivui. **3** *vt* (Trs; îf *pocălui*) A bate tare pe cineva. **4** *vr* (Reg; îf *pocăli*) A se muta. **5-6** *vir* (Pop) A sta liniștit. **7-8** *vir* (Mar; Mol) A se stabili într-un anumit loc. **9-10** *vit* (Pop; îe) **A nu putea** (sau **a nu avea a) poclui** A nu avea liniște. **11-12** *vit* (Pop; îae) A nu avea astâmpăr.

pocolit, **~ă** *a* [At: TEAHA, C. N. / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **pocoli**] **1** (Trs) Împachetat. **2** (Reg) Stivuit. **3** (Trs; d. oameni) Bătut. **4** (Mar; Mol) Stabilit într-un anumit loc.

pocompăr *s* vz **pocumpăr**

pocomport *s* vz **pocumpăr**

pocompos *sn* [At: MÂNDRESCU, I. G. 73 / A: nct / Pl: ~*uri* / E: cf ger *Waffenpass*] (Ban) Permis de portarmă.

pocor *s* [At: DRL / Pl: nct / E: srb **pokor**] (Reg; îe) **A ajunge de ~ul lumii** A ajunge de râsul lumii.

pocorniță *sf* vz **păcorniță**

pocos¹ *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: ~*oși* / E: ucr **покс, косу**] (Reg) Cotoare ce rămân după cositul ierbii.

pocos², **~oasă** *a* [At: H XVIII, 21 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ns cf *focos*] (Reg) Mițos.

pocos³, **~ă** *a* vz **pocoș**

pocosi *v* vz **pogăzni**

pocost *s* [At: GRECU, P. 399 / V: **puc~** / Pl: nct / E: ucr **покист, -косту**, pol **pokost**] (Înv) Lac aplicat ca strat protector pe picturi (bisericești).

pocostat, **~ă** *a* vz **pocostit**

pocosteală *sf* vz **pocăsteala**

pocosti *vt* [At: CIHAC, II, 270 / V: (înv) *puc~* / Pzi: *~esc* / E: **pocost**] 1 (Înv) A acoperi o pictură cu un strat protector de lac Si: (înv) *a pocostui*. 2 (Mol) A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de metal prețios Si: *a polei, a sufla*. 3 (Mol) A încondeia ouă.

pocostit, ~ă *a* [At: SEVASTOS, N. 395 / V: (înv) ***~stat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: **pocosti**] 1 (Înv; d. o pictură) Acoperit cu un strat subțire de lac protector. 2 (Buc; Mol; d. obiecte de metal) Care a fost acoperit cu un strat subțire de metal prețios Si: *poleit, suflat*[2]. 3 (Mol; d. ouă) Încondeiat.

pocostui *vt* [At: CIHAC, II, 270 / Pzi: *~esc* / E: **pocost** + *-ui*] (Înv) A pocosti (1).

pocoș, ~ă *a* [At: KLEIN, D. 401 / V: (îrg) ***~câș***, (reg) ***~cas, ~caș, ~os*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg *pókos*] 1 (Trs; d. cai) Care suferă de poc[2]. 2 (Trs; d. cai) Cu picioarele umflate, înțepenite sau cu cârcei. 3 (Trs; pex; d. cai) Care șchioapătă. 4 (Rar; d. cai) Deșelat. 5 (Îdt; pex; d. oameni) Cu mâna sau cu piciorul contractat, înțepenit de durere, de boală. 6 (Reg; d. oameni) Crăcănat.

pocoșală *sf* [At: DLR / Pl: *~șeli* / E: ***pocoși***[1] + *-eală*] (Reg) Umflătură la piciorul vitelor.

pocoși[1] *vi* [At: A I, 21 / Pzi: 3 *~sește* / E: **pocos**] (Reg; d. cai) A șchiopăta (1).

pocoși[2] *vt* [At: ALR I, 2151/341 / Pzi: *~șesc* / E: ns cf ***pocos***[2]] (Reg) A jumuli păsări de curte.

pocotit, ~ă *a* vz ***pocâltit***

pocozi *v* vz ***pogăzni***

pocramă *sf* [At: CV 1951, nr. 3, 41 / Pl: ? / E: ger ***Packraum***] (În industria chimică; gms) Sală de ambalaj.

pocravință *sf* vz ***pocroviță***

pocrătol *sm* vz ***pracator***

pocreală *sfs* [At: ȘEZ. VII, 99 / Pl: *~cli* / E: ***po-***[1] + ***acreală***] (Reg) Lapte foarte acru Si: (reg) *pocriș*[2].

pocriș[1] *sn* [At: ȘEZ V, 59 / V: (reg) ***~cliș*** / Pl: *~e, ~uri*, (rar, *sm*) *~i* / E: cf ucr *покришка*] 1 (Reg) Capac din lut ars sau din metal folosit pentru vasele de bucătărie. 2 (Îrg) Acoperiș al casei. 3 (Mol; Buc) Coviltir. 4 (Îrg) Învelitoare. 5 (Îrg) Cergă. 6 (Mol) Farfurioară pentru ceașcă. 7 (Mol) Farfurioară prea mică. 8 (Mol) Gură a vârșei Si: (reg) *vârșog*.

pocriș[2] *ss* [At: ȘEZ. VII, 99 / E: cf *pocreală*, rs *npoкис*, bg *npoкиш*] (Buc) Pocreală.

pocrișar *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i* / E: ***pocrișă*** + *-ar*] (Reg) Copil din flori Si: *bastard*.

pocrișă *sf* vz ***pocrișcă***

pocrișcă *sf* [At: LEXIC REG. 106 / V: ***~șă*** / Pl: ? / E: ucr **покришка** „acoperiș"] (Buc) 1 Femeie de moravuri ușoare. 2 Femeie necăsătorită care are un copil. 3 (Îs) *Copil din pocrișă* Copil din flori Si: *bastard*.

pocroavă *sf* vz ***pocrov***

pocrobiță *sf* vz ***pocroviță***

pocront *sn* vz ***pocruț***

pocroț *sn* vz ***pocruț***

pocrouț *sn* vz ***pocruț***

pocrov, ~ă [At: (a. 1652) ap. TDRG / V: (înv) ***procov*** *sn*, (îrg) ***pro~*** *sn*, (reg) ***plocov*** *sn*, ***~croavă*** *sf*, ***procoavă*** *sf*, ***procou*** *sn* / Pl: *~e, ~oave* / E: slv **покровъ**] 1 *sn* (Îrg) Pocrovăț (1). 2 *sn* (Înv) Țesătură fină ca voalul pentru acoperit capul, uneori și pieptul. 3 *sna* (Reg; pex; mpl) Sărbătoare creștină la 1 octombrie, care prăznuiește acoperământul Maicii Domnului. 4 *sf* (Reg; spc; îf *procov*) Văl de mireasă. 5 *sn* (Ban; îf *procou*) Pânză pe fața mortului. 6 *sn* (Reg; îf *procov*) Scutec. 7 *sn* (Trs; Mun) Covor țărănesc Si: *scoarță*. 8 *sn* (Trs; Mun) Pătură groasă Si: (îrg) *pocroviță* (4), *pocruț* (2). 9 *sna* (Reg; lpl; îf *pocroavele*) Sărbătoare creștină la 29 august, care prăznuiește tăierea capului Sfântului Ioan. 10 *sf* (Bot; reg) Scânteiuțe (*Aster novi-belgii*). 11 *sf* (Bot; reg) Săpuncală (*Aster novai anglice*). 12 *sf* (Bot; reg) Albăstrică (*Aster tripolium*).

pocrovăț *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 197/21 / V: (îrg) ***poco~*** (înv) ***~veață*** *sf*, ***~vet, procovet***, (reg) ***ploco~, proco~*** / Pl: *~vețe* / E: slv **покровецъ**] 1 Bucată de pânză sau de stofă folosită pentru acoperirea unor obiecte de cult din religia creștină Si: *acoperământ*, (îrg) *pocrov* (1), *pocroviță* (1). 2 (Îrg) Pătură care se pune sub șaua calului Si: (reg) *pocladă* (3), *pocroviță* (5), *pocruț* (3). 3 (Mol) Giulgiu. 4 (Mol; îf *pocrovăț*) Capac al sicriului.

pocroveață *sf* vz ***pocrovăț***

pocrovet *sn* vz ***pocrovăț***

pocroviță *sf* [At: LEX. MARS. 148 / V: (înv) ***~obiță, prosco~***, (reg) ***~rav~, pracoi~, pricoi~, prico~*** (Pl și: *~iți*), ***proco~*** / Pl: *~țe* / E: ***procov*** + *-iță*] 1 (Înv; îf *procoviță*) Pocrovăț (1). 2 (Reg; îaf) Basma. 3 (Îrg) Covor țărănesc Si: *scoarță*. 4 Pocrov (8). 5 (Îrg; spc) Pocrovăț (2). 6 (Reg; îf *procoviță*) Cusătură din bata iei.

pocruț *sn* [At: CABA, SĂL. 99 / V: (reg) ***plocuț, ~cront, ~croț*** (A și: *pocroț*) ***~crouț, procoț, procuț*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: mg ***pokróc***] 1 (Trs) Covor țărănesc Si: *scoarță*. 2 (Trs) Pocrov (8). 3 (Trs; spc) Pocrovăț (2). 4 (Reg; îf *pocrouț*) Boccea.

pocsâi *av* [At: GLOSAR REG. / E: nct] (Buc) În mod hotărât Si: *imperios*.

pocsâie *sf* [At: ALR I, 1387/684 / A și: *pocsîie* / V: ***~sie*** / Pl: *~âi* / E: nct] 1 (Buc) Hotărâre. 2 (Buc; îlv) **A(-și) pune ~ (pe ceva)** A hotărî. 3 (Reg) Ciudă pe cineva.

pocsie *sf* vz ***pocsâie***

pocului *v* vz ***pocoli***

pocumpăr *s* [At: ALRM II/I, h 78 / A și: *pocumpăr* / V: ***bocompăr, copomport, pacâmp~, păcumpar, picumpăr, ~câmpăr*** (S și: *poc în păr*), ***~câmport, ~compăr, ~comport, ~port, tocumpoc, vocumport*** / Pl: nct / E: ger ***Backenbart***] (Pop) Favorit pe obraz.

pocumport *s* vz ***pocumpăr***

pocurar *sm* vz ***păcurar***[1]

pocut, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 84 / Pl: *~uți, ~e* / E: nct] (Reg) Paralizat.

pocuț[1] *sn* [At: MAT. DIALECT. I, 187 / Pl: *~uri* / E: ***poc***[4] + *-uț*] (Reg) Pachețel.

pocuț[2] *s* [At: ALR II/I, MN 18, 6932/349 / Pl: nct / E: ***poc***[4] + *-uț*] (Reg) Muscă.

pocuță *sf* [At: BORZA, D. 197 / Pl: *~țe* / E: ***poc***[4] + *-uță*] (Bot; reg) Jabghie (*Polytichum commune*).

pocvală *sf* vz ***pohfală***

pod[1] *sn* [At: COD. VOR. 16/25 / Pl: *~uri* / E: vsl **подъ**] 1 (Înv) Etaj. 2 Spațiu închis între acoperiș și planșeul superior al unei clădiri. 3 (Rar; îla) **Din ~ până în pivniță** În întregime Si: *complet, radical*. 4 (Pfm; îe) **A călca (sau a se uita etc.) (ca) din ~** Se spune despre un om plin de sine, îngâmfat, încrezut. 5 (Pfm; îe) **A călca ca din ~** A merge greu și cu pași nesiguri. 6 (Pfm; îe) **A cădea ca din ~** A rămâne surprins, uimit, dezorientat într-o situație neașteptată. 7 (Reg; gmț; îe) **A-i face (cuiva) treabă până-n ~** A nu-i face nici o treabă. 8 (Reg; îae) A păcăli. 9 (Reg; îcs) *~ul popii* Joc de copii în care jucătorii își pun pumnii unii peste alții. 10 (Asr; pex) Plafon (1). 11 (Atm; rar; îs) *~ul gurii* Palat[2] (1). 12 (Îs) *~ul mâinii* Parte orientată spre exterior a mâinii. 13 (Îs) *~ul palmei* Parte inferioară a palmei, de la încheietura cu antebrațul până la degete. 14 (Îs) *~ carstic* Porțiune a tavanului unei peșteri rămasă suspendată după prăbușirea acestuia. 15 Construcție din lemn, piatră, beton, metal etc. care leagă între ele malurile unei ape sau marginile unei depresiuni, susținând o cale de comunicație terestră, șosea sau cale ferată, și asigurând continuitatea peste un obstacol natural sau artificial. 16 (Îs) *~ de gheață* Strat continuu de gheață care acoperă în întregime suprafața unui râu, a unui lac, ca urmare a unei perioade îndelungate de temperatură scăzută a aerului. 17 (Rar; îe) **A face ~ cu palma** A(-și) pune mâna streașină la ochi pentru a putea vedea mai bine. 18 (Spt; îe) **A face ~ul** A executa o figură caracteristică de gimnastică prin îndoirea corpului pe spate în semicerc, cu sprijin pe mâini și pe picioare. 19 (Reg; îe) **Că n-ăi fi la capul ~ului** Se zice când cineva oferă pe ceva un preț derizoriu, față de cât se cuvine. 20 Punte suspendată mobilă la o cetate, la un castel medieval, construită peste un șanț cu apă Si: (rar) *podișcă* (3). 21 (Șîs *~ de vase, ~ de vase statator, ~ stătător, ~ de hunri*, îrg, *~ mereu*) Pod[1] (15) demontabil

dintr-o platformă așezată peste un lanț de bărci, de plute etc. legate de ancore sau de piloți. **22** (Șîs ~ *umblator*, ~ *mișcător*, ~ *de vase umblător*, ~ *plutitor*, ~ *pe scripete*) Platformă plutitoare care servește la transportul ființelor sau al obiectelor de pe un mal pe celălalt al unei ape curgătoare Si: *bac*, (reg) *brudină*. **23** (Reg) Plută[1] (1). **24** (Rel; Mol) Bucată de pânză îngustă și lungă care se așterne în drumul cortegiului mortuar. **25** (Mol; pex) Pomană care constă din bucăți de pânză, covoare etc. **26** (Mol; îs) *~ul mortului* Pânză de pe fața mortului. **27** (Teh) Platformă având formă asemănătoare cu a unui pod[1] **(15)** folosită ca loc de lucru, de observație, ca element de protecție, ca stativ de vizare etc. Si: (îrg) *podișcă* **(5)**. **28** (Spc) Macara cu scheletul în formă de pod **(15)**, pe care se deplasează aparatul de ridicare și de transportare a greutăților. **29** (Îs) ~ *rulant* Macara mobilă cu o platformă metalică ce se mișcă pe o cale de rulare situată la înălțime deasupra solului, folosită în ateliere, hale de montaj, turnătorii etc. pentru ridicarea sarcinilor și deplasarea lor pe direcție orizontală. **30** (Îs) *~ul sondei* Platformă folosită ca rampă pentru materialul tubular care se introduce sau se extrage din sondă. **31** (Îs) ~ *de siguranță* Platformă cu deschidere pentru trecere, montată în puțul de mină, spre a reține o rocă desprinsă din pereți sau pentru a opri căderea unei persoane care ar aluneca pe scări. **32** (Îs) ~ *basculant* Construcție metalică mobilă cu tablierul unei deschideri ce se rotește în plan vertical, în jurul unei axe orizontale. **33** (Îas) Pod metalic mobil, destinat circulației vagonetelor între rampele puțurilor de mină și colivia de extracție. **34** (Îc) **~basculă** Basculă cu o platformă pe care se cântăresc vehicule încărcate cu marfă. **35** (Înv) Pavaj de scânduri groase de stejar cu care se podeau străzile Si: *caldarâm*. **36** (Înv; pex) Stradă pavată cu scânduri de stejar groase. **37** (Înv; pgn) Stradă. **38** (Îlav) **Pe ~uri** Ca un cerșetor. **39** (Pex; îal) Sărac. **40** (Îal) Fără adăpost. **41** (Îlv) **A bate ~urile** A hoinări. **42** (Fam; îe) **Treci ~u' și-nghiți nodu'** Se spune când cineva este nevoit să suporte o situație neplăcută. **43** (Înv) Punte a unei nave. **44** (Înv; spc) Punte superioară a unei nave Si: *covertă*. **45** (Ban; Trs) Înveliș de scânduri care acoperă partea de jos a interiorului unui vehicul. **46** (Reg; spc) Pod[1] **(44)** al luntrei. **47** (Reg) Zid de piatră sau de cărămidă pe care e așezat cuptorul de pâine. **48** (Mun; Olt) Suprafață plană în regiune de munte sau de deal. **49** (Reg) Regiune de șes. **50** (Trs; Buc; îs) *~ul pământului* Suprafață a pământului. **51** Lucrare protetică dentară, metalică sau mixtă, alcătuită dintr-un corp de punte fixat la capete pe dinții naturali și folosită ca metodă terapeutică. **52** (Reg; pan) Platformă pe care sunt fixate pietrele la moara de apă Si: (reg) *podina* **(10)**, *podișor* **(5)**. **53** (Reg) Crivac la moara de apă. **54** (Reg) Piesă axată pe fusul de fier care pune în mișare pietrele de la moara de apă Si: (reg) *hăitaș*. **55** (Reg) Fund al scocului de la o moară de apă Si: *podină* **(12)**. **56** (Reg) Scoc. **57** (Reg) Stăvilar care permite scurgerea apei când moara nu funcționează sau când la moară vine prea multă apă. **58** (Reg) Bârnă pe care se rulează, cu ajutorul unor vârtejuri, lanțurile care ridică și coboară stavilele de la moara de apă Si: (reg) *fruntar*, *podulet* **(4)**. **59** (Trs; Ban) Punte a stavilei de la o moară de apă. **60** (Pop) Talpă la joagăr. **61** (Reg) Parte mobilă a joagărului, care poartă bușteanul de tăiat în scânduri Si: (reg) *car*. **62** (Mun) Scoc la joagăr. **63** (Reg) Scândură din față de la moara de vânt, care acoperă pietrele de măcinat și în care se înțepenește vrana Si: (reg) *corună*, *fruntar*. **64** (Reg) Fiecare dintre cele două stinghii laterale de la moara de vânt, care susțin coșul. **65** (Ban; Trs; șîs ~ *umblător*) Bucată de lemn așezată pe perinocul osiei dinainte care, rotindu-se în jurul unui cui, menține poziția carului sau a căruței la întoarceri Si: (pop) *vârtej*. **66** (Reg; pex) Perinoc la car sau la căruță. **67** (Reg) Parte a osiei care trece pe sub car sau căruță Si: (reg) *oplean* **(3)**, *perinoc*, *scaun*. **68** (Mun) Grup de scânduri alăturate care se rezeamă pe dricul dinainte și dinapoi, peste osiile carului sau ale căruței. **69** (Reg) Oplean la sanie. **70** (Reg) Cruce la sanie. **71** (Reg) Plaz[1] la plug. **72** (Reg) Spetează la plug, suprapusă osiei roților, pe care se sprijină capătul grindeiului Si: (reg) *așternut*, *broască*, *căluș*, *căpătâi*, *gresie*, *podecior*, *scaun*, *spetează*. **73** (Pop) Suport pe care se clădește claia sau stogul de fân pentru a le feri de umezeală Si: (pop) *pat*, *podină* **(6)**. **74** Platformă superioară a batozei, pe care stau lucrătorii. **75** (Mol) Platformă de scânduri așezată în fața strungii în timpul mulsului. **76** (Reg) Pat[1] la sucală. **77** (Reg) Parte a scaunului dogarului pe care se sprijină doaga în timpul lucrului. **78** (Trs) Parte a greblei în care sunt fixați dinții Si: (reg) *carâmb*. **79** (Trs) Pânză a secerei. **80** (Trs) Pânză a coasei. **81** (Reg) Ramă de lemn a ciurului. **82** (Nav) Întăritură transversală a zalei de lanț. **83** (Reg) Putină în care se prepară untul. **84** (Trs; Olt) Smântână din care se face untul. **85** (Reg) Strat care se ridică la suprafața laptelui, a borhotului etc. **86** (Olt) Crustă care se face deasupra prunelor puse la fermentat.

pod[2] *ss* [At: BĂCESCU, P. 150 / E: drr ***poduț***[1]] (Îht; Trs) Scobar **(1)** (*Chondrostoma nasus*).

pod[3] *sn* vz ***poadă***

pod[4]- *ec* vz ***podo-***

poda[1] *vr* [At: CV 1951, nr. 3-4, 43 / Pzi: *~dez* / E: ***po***[1]- + ***da***] (Mar) A se obișnui cu un lucru, cu o unealtă, cu o meserie Si: *a se deprinde*.

poda[2] *v* vz ***podi***

podagral, ~ă *a* [At: CALENDAR (1862) 22/25 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***podagră*** + *-al*] (Îvr) **1-2** Care ține de podagră **(1-2)** Si: (îvr) *podagricesc* **(5-6)**. **3-4** Care se referă la podagră Si: (îvr) *podagricesc* **(3-4)**. **5-6** Care este provocat de podagră **(1-2)** Si: (îvr) *podagricesc* **(5-6)**.

podagraște *sf* [At: ȘEZ. X, 142 / Pl: ? / E: ***podagră***] **1** (Îvr) Podagră **(1)**. **2** Gută.

podagră *sf* [At: URECHE, L. 111 / V: (îvr) ***~rie*** (A și: *podagrie*) / Pl: *~re* / E: lat ***podagra***, ngr ***ποδάγρα***, ger ***Podagra***, it ***podagra***] **1** Gută localizată la membrele inferioare, afectând îndeosebi degetul mare al piciorului Si: (înv) *podalghie* **(1)**, (îvr) *podagraște* **(1)**. **2** (Pgn) Gută. **3** (Îvr) Boală a păsărilor localizată la picioare.

podagric, ~ă *smf, a* [At: ȘINCAI, HR. III, 14/4 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***podagricus***, ger ***podagrisch***] (Înv) **1-2** Podagros **(1-2)**. **3-4** (Pgn) (Persoană) care suferă de gută.

podagricesc, ~ească *a* [At: MEȘT. DOFT. II, 105ᵛ/9 / Pl: *~ești* / E: ***podagră*** + *-icesc*] (Îvr) **1-6** Podagrial **(1-6)**.

podagrie *sf* vz ***padagră***

podagrios, ~oasă *a* vz ***podagros***

podagrist, ~ă *smf, a* [At: BARIȚIU, P. A. II, 214 / Pl: *~iști*, *~e* / E: ger ***Podagrrist***] (Gmr) **1-2** Podagros **(1-2)**. **3-4** (Persoană) care suferă de gută.

podagros, ~oasă [At: MUSTE, ap. LET. III, 46/24 / V: (înv) ***~rios***, ***~dăgrios*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***podagră*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de podagră **(1)** Si: (înv) *podagric* **(1-2)**, (gmr) *podogrist* **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Pgn) (Persoană) care suferă de gută Si: *gutos*. **5** *a* (Îvr; d. picioare; îf *podagrios*) Care este atins sau cuprins de podagră **(1)**.

podagru, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. V. 175 / Pl: *~ri*, *~re* / E: fr ***podagre***] (Frr; d. oameni) Care este bolnav de podagră **(1)**.

podalghie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I A, 20/39 / A și: *podalghie* / V: *~gie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ποδαλγία***] (Înv) **1** Podagră **(1)**. **2** (Pgn) Gută.

podalgie *sf* vz ***podalghie***

podan *sm* [At: URECHE, L. 108 / Pl: *~i* / E: pn ***poddany***, rs ***подданный***] **1** (Înv) Locuitor al unui stat, al unui oraș etc. care plătea bir. **2** (Prc) Șerb. **3** (Reg) Îngrijitor.

podanic, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 301 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***podan*** + *-anie*] (Înv) Supus.

podanie *sf* [At: LET. III, 244/21 / Pl: *~ii*, *~denii* / E: ***pod***[1] + *-anie*] Podărit[1] **(1)**.

podar *sm* [At: (a. 1785) URICARIUL X, 70 / Pl: *~i* / E: ***pod***[1] + *-ar*] **1-2** Persoană (care are sau) care conduce un bac Si: (reg) *brudar*. **3** Persoană care avea în pază un pod[1] **(15)**. **4** Persoană care încasa podăritul[1] **(2)**. **5** (Mil; înv) Pontonier. **6** Constructor de poduri[1] **(15)**. **7** Muncitor care lucrează la un pod[1] **(15)**. **8-9** (Îrg) Muncitor care (execută sau) întreține un pod[1] **(35)** Si: *caldarâmgiu*, *pavator*. **10** (Iuz) Măturător de stradă.

podară *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***podaire***] Loc geometric al picioarelor perpendicularelor coborâte dintr-un punct dat pe tangentele la o curbă sau pe planurile tangente la o suprafață.

podasă *sf* vz ***potasă***

podăgrios, ~oasă *a* vz ***podagros***

podăreasă¹ *a* [At: DIONISIE, C. 194 / Pl: ~*ese* / E: ***pod¹*** + *-ărească*] (Îvr; d. femei) Care practică prostituția.

podăreasă² *sf* [At: TDRG / Pl: ~*ese* / E: ***podar*** + *-easă*] **1-2** (Înv) Soție a podarului (**1-2**) Si: (îvr) *podăriță* (**1-2**). **3-4** Podăriță (**3-4**).

podăresc, ~ească *a* [At: (a. 1815) URICARIUL V, 438/8 / Pl: ~*ești* / E: ***podar*** + *-esc*] (Îvr) **1** Care aparține podarului (**9**). **2** Privitor la podar (**9**).

podărit¹ *sn* [At: VALIAN / Pl: ~*uri* / E: ***pod¹*** + *-ărit*] **1** Dare care se percepea de la cei care posedau sau aveau în folosință un bac Si: *podanie*. **2** Taxă care se încasa pentru trecerea peste un pod¹ (**15**). **3** Taxă care se încasa pentru transportul cu un bac. **4-6** Drept de a încasa podăritul¹ (**1-3**).

podărit² *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*uri* / E: ***podar*** + *-it*] (Rar) **1-9** Ocupație a podarului (**1-9**).

podăriță *sf* [At: SLAVICI, O. II, 12 / Pl: ~*te* / E: ***podar*** + *-iță*] **1-2** (Îvr) Podăreasă² (**1-2**). **3** Femeie care avea în pază un pod¹ (**15**) Si: (îvr) *podăreasă* (**3**). **4** Femeie care conducea un bac Si: *podăreasă* (**4**).

podâncit, ~ă *a* vz ***potângit***

podbal *sm* [At: COTEANU, PL. 29 / V: (îrg) ***~băl***, (reg) ***bobdal, bobdial, ploibar, pobdeal, pocbial, pocdial, ~bală*** *sf*, ***~beal, ~beală*** *sf*, ***~bel, ~bial, ~dial, ~dval, poib~, polbag, polb~, polhar*** (Pl și: *polharuri*) ***polbeag, polbeal, polbean, polbiag, popdea*** *sf*, ***popdeal, popdele*** *sfp*, ***porb~, porbeal, potb~, potbeal, potmal, potval*** / Pl: ~*i* / E: slv ****подъбѣлъ***] (Bot) **1** Mică plantă erbacee din familia compozitelor, cu rizom cărnos, cu flori galbene care apar înaintea frunzelor, care crește prin locuri umede și abrupte și se folosește în medicină și uneori, în alimentație Si: (reg) *brustan, brusturel, limba vecinei, nalbă, păpădie* (**4**), *papalunga* (**2**), *pătlagină, ropan, ropanior* (*Tussilago farfara*). **2** (Pop; îc) **~de-minte** Arnică (*Arnica montana*). **3** (Reg; îac) Rotunjoară (*Homogyne alpina*). **4** (Pop; îc) **~de-apă** Limbariță (*Alisma plantago-aquatica*). **5** (Reg; șîs *podval mare*) Brustur (*Petasites hibridus*). **6** (Reg; îf *polbean*) Păpădie (*Taraxacum officinale*). **7** (Reg; îf *polbeal*) Nufăr (*Nuphar luteum*). **8** (Reg; îf *potbal*) Năvalnic (*Scolopendrium vulgare*). **9** (Reg; lpl; îf *popdele*) Smirdar (**1**) (*Rhododendron kotschyi*).

podbala *sf* vz ***podbal***

podbăl *sm* vz ***podbal***

podbeal *sm* vz ***podbal***

podbeală *sf* vz ***podbal***

podbel *sm* vz ***podbal***

podbial *sm* vz ***podbal***

podbic *sm* vz ***poghircă***

podcapăc *sn* vz ***poteapoc***

podcapec *sn* vz ***potcapoc***

podcapoc *sn* vz ***potcapoc***

podcomor *sm* [At: URECHE, L. 106 / V: (sst) ***potc~*** / Pl: ~*i* / E: pn ***podkomorzy***] (În Polonia medievală) Șambelan.

poddiacon *sm* [At: PRAV. GOV. 105ᵛ/8 / P: ~*di-a*~ / Pl: ~*i* / E: slv ***подъдиаконъ***] (Înv) Slujitor al bisericii ortodoxe care se află în imediata subordine a diaconului.

podea *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 324 / V: ***~lă***, (reg) ***pondeală*** / Pl: ~*ele*, (reg) ~*eli* / E: nct] **1** Înveliș care acoperă solul unei încăperi, confecționat din diferite materiale precum scândură, piatră, cărămidă Si: *pardoseală* (**1**), (înv) *pardositură*, (grî) *pardos²*, (ltî) *paviment*, (reg) *podilă* (**1**), *podineală*. **2** Fiecare din scândurile, piesele etc. care alcătuiesc podeaua (**1**). **3** (Pex; urmat de determinări) Înveliș care acoperă partea de jos a interiorului unui vehicul. **4** (Rar) Podium (**2**). **5** (Îrg; lpl) Plafon (**1**) de scânduri. **6** (Îrg) Fiecare dintre scândurile care alcătuiesc un tavan Si: (reg) *podina* (**2**). **7** (Îrg) Grindă de lemn. **8** (Reg) Material de dulgherie. **9** (Teh; pan) Platformă de lucru sau de protecție la sondă. **10** (Teh; pan) Piesă metalică la războiul de țesut mecanic, de forma unei platforme mobile aflată în partea de jos a războiului și acționată cu ajutorul unei pârghii. **11** (Reg; pan) Talpă la joagăr. **12** (Mun; pan) Platformă de scânduri așezată în fața strungii în timpul mulsului Si: *pod¹* (**75**). **13** (Reg; pex) Loc de unde ies oile din strungă Si: (reg) *podilă* (**3**).

podeac *sn* vz ***podeag***

podeag *sn* [At: TDRG / V: (reg) ~*ac* / Pl: ~*uri*, (rar) ~*ege* / E: ***pod¹*** + *-eag*] **1-4** (Reg; șhp; îf *podeac*) Podeț¹ (**4-7**). **5** (Reg; îaf) Podeț¹ (**5**). **6** (Reg; pan; determinat prin „ață") Împletitură de fire făcută cu acul pentru a repara o țesătură. **7-8** (Îrg; șhp) Platou (mic). **9** (Reg) Movilă.

podeală *sf* vz ***podea***

podeață *sf* [At: CAMIL PETRESCU, O. I, 407 / Pl: ~*ețe* / E: ***pod¹*** + *-eață*] **1** (Olt) Podeț¹ (**3**). **2** (Rar) Podium (**2**).

podeci *s* [At: JAHRESBER. VIII, 150 / Pl: nct / E: ***pod¹*** + *-eci* cf *podici*] (Îrg) **1-4** (Șhp) Podeț¹ (**4-7**). **5** Podeț¹ (**8**).

podecior *sn* [At: BOCĂNEȚ, T. A. 148 / Pl: ~*oare* / E: ***podeț*** + *-ior*] (Reg) Spetează suprapusă axei roților de la plug pe care se sprijină capătul grindeiului Si: *pod¹* (**72**).

podei *sn* [At: DRLU / V: (reg) ***~eu*** / Pl: ~*e* / E: ***pod¹*** + *-ei*] **1-2** (Trs; șhp) Podeț¹ (**1-2**). **3** Pod¹ (**1**) al unui coteț. **4** (Îvr) Pridvor. **5** (Îvr) Podium (**2**). **6** (Trs; Ban) Platou (**1**). **7** (Reg) Movilă. **8** (Reg) Poiană. **9** (Trs; înv) Teren mlăștinos.

podenci *s* [At: IORGA, S. D. XIII, 75 / Pl: nct / E: ***pod¹*** + *-enci*] (Înv) **1-4** (Șhp) Podeț¹ (**4-7**). **5** Podeț¹ (**8**).

poderei *sn* [At: (a. 1755) ȘTEFANELLI, D. C. 57 / V: ***~eu, ~dir~, ~direu***, (sst) ***~dirce*** *sf* / Pl: ~*e* / E: ***pod¹***] **1-2** (Buc; Trs; șhp) Platou (**1**) (mic). **3** (Reg) Poiană. **4** (Buc) Movilă.

podereu *sn* vz ***poderei***

podest *s* [At: ALEXI, W. / Pl: nct / E: ger ***Podest***] (Îvr) Palier¹.

podesta *sms* [At: EMINESCU, P. L. 95 / E: it ***podesta***] (Îvr; itm) Guvernator al unui oraș în Italia medievală.

podestru *sn* [At: DDRF / Pl: ~*re* / E: cf *podest*] (Îvr) Palier¹.

podete *sm* [At: BĂCESCU, P. 47, 150 / Pl: ~*eți* / E: ***pod²*** + *-ete*] (Îht; reg) Scobar¹ (*Chondrostoma nasus*).

podeț¹ [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 312/1 / Pl: (**1-7**) ~*e* (**8-9**) ~*i* / E: ***pod¹*** + *-eț*] **1-2** *sn* (Pop; șhp) Pod¹ (**1**) (mai mic) la șură, la grajd etc. unde, de obicei, se păstrează fânul Si: (reg) *podei* (**1-2**), *poduț²* (**1-2**). **3** *sn* (Spc) Parte a podului¹ (**2**) de pe capetele ieșite în afară ale grinzilor Si: (reg) *podeață* (**1**), *poduț* (**7**). **4-7** *sn* (Șhp) Pod¹ (**2, 15**) mic Si: *podișcă* (**1-4**), *podulet* (**1-4**), (pop) *poduț²* (**3-6**), *podușel* (**1-4**), (îrg) *podeci* (**1-4**), *podișor* (**1-4**), *podușcă¹* (**4-7**), (înv) *podenci* (**1-4**), (reg) *podeag* (**1-4**), *podici* (**1-4**), *podiș* (**3-6**), *podiț* (**1-4**), *poduc* (**1-4**), *podurel* (**1-4**). **8** *sm* (Spc) Construcție ca un pod¹ (**15**) mic amenajată transversal peste șanțul unei șosele și pe care se pătrunde din șosea în curtea unei case țărănești Si: *podișcă* (**5**), *podulet* (**5**), (pop) *podușel* (**5**), (îrg) *podeci* (**5**), *podișor* (**5**), (înv) *podenci* (**5**), (reg) *podeag* (**5**), *podici* (**5**), *podiș* (**7**), *poduc* (**5**), *podurel* (**5**), *podușcă¹* (**8**), *poduț²* (**8**) **9** *sm* (Olt) Tindă.

podeț² *sn* [At: DLR / Pl: (**1**) ~*i*, (**2**) ~*e* / E: ***pod²*** + *-eț*] **1** *sm* (Îht; reg) Scobar¹ (**1**) (*Chondrostoma nasus*). **2** *sn* (Reg) Bucată de sfoară fără cârlige a priponului de pescuit Si: (reg) *sterp*.

podeu *sn* vz ***podei***

podeuaș *sn* [At: TEAHA, C. N. 254 / P: ~*de-uaș* / Pl: ~*e* / E: ***podei*** + *-aș*] **1-2** (Trs; șhp) Podei (**4**) (mic).

podgalț *s* [At: PELIMON, ap. CĂLINESCU, S. C. L. 77 / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Cravată nedefinită mai îndeaproape.

podghiaz *sn* vz ***poghiaz***

podgircă *sf* vz ***poghircă***

podgor *sn* vz ***podgorie***

podgorean, ~ă [At: CARAGIALE, O. III, 156 / V: (îvr) ***potg~*** / Pl: ~*eni*, ~*ene* / E: ***podgorie*** + *-ean*] **1** *a* (Îvr; îf *potgorean*) Care se află la poalele unui deal sau ale unui munte. **2** *a* (Îvr; îf *potgorean*) De podgorie (**1**). **3** *a* (Rar) Care se află într-o regiune cu podgorie (**2**). **4** *a* Care aparține unei regiuni cu podgorie (**2**). **5** *a* Privitor la o regiune cu podgorie (**2**). **6** *a* Care este specific unei regiuni cu podgorie (**2**). **7** *smf* Persoană care posedă o podgorie (**2**). **8** *smf* Persoană care se ocupă cu cultivarea și îngrijirea viței de vie Si: *viticultor*.

podgoreancă *sf* [At: TDRG / Pl: *~ence* / E: ***podgorean*** + *-că*] **1** Femeie care posedă o podgorie (**2**). **2** Femeie care se ocupă cu cultivarea și îngrijirea viței de vie.

podgorici *s* [At: TDRG / Pl: nct / E: ***podgor*** + *-ici*] (Pop; din necesități prozodice) Podgorie (**2**).

podgorie *sf* [At: CORESI, EV. 493 / A și: *podgorie* / V: (îrg) ***potg~***, (reg) ***~gor*** *sn* / Pl: *~ii* / E: slv **подъгорик**] **1** (Înv) Regiune de la poalele unui deal sau ale unui munte. **2** Zonă întinsă, situată, de obicei la deal, cultivată cu plantații masive de viță de vie, rar, cu livezi Si: (reg) *vier*. **3** (Pex) Plante cultivate pe podgorie (**2**).

podgoriu, ~ie *a* [At: ALECSANDRI, POEZII, 205 / Pl: *~ii* / E: ***podgor(ie)*** + *-iu*] (Asr; d. terenuri, regiuni) Care este acoperit cu vii.

podherț *sn* vz ***poherț***

podhoadă *sf* vz ***podvadă***

podhod *s* vz ***podvadă***

podhodă *sf* vz ***podvadă***

podhodnic *sm* vz ***povodnic***

podhorniță *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***pah~, pâdhorliță, povoln~, ~dvor~, pohodn~, poh~, poth~, poto~*** / Pl: *~țe* / E: ucr dal **подгорниця** (lit **підгорниця**)] (Reg) Policioară la jug.

podi *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 73v/30 / V: *~da* / Pzi: *~desc* / E: ***pod***[1]] **1** (Înv; fșa) A construi un pod[1] (**15**) peste o apă. **2** A pune podeaua (**1**) într-o încăpere. **3** A acoperi cu scânduri Si: *a pardosi*. **4** (Plu; îf *poda*) A împinge buștenii cu țapina în râu pentru a construi o plută (**1**).

podial *sm* vz ***podbal***

podiaz *sn* vz ***poghiaz***

podic *sm* [At: DR. VII, 396 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Copil mic.

podică *sf* [At: BORZA, D. 103 / Pl: ? / E: ns cf *pod*[2]] (Bot; reg) Piedicuță (*Lycopodium clavatum*).

podici *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 88 / Pl: *~ici, ~uri* / E: ***pod***[1] + *-ici* cf *podeci*] (Trs) **1-4** (Șhp) Podeț (**4-7**). **5** Podeț[1] (**8**). **6** Platformă în interiorul bisericii pe care stă corul.

podidi [At: PISCUPESCU, O. 67/21 / Pzi: *~desc* / E: slv **подънти, подъндж**] **1** *vi* (D. lacrimi, sânge) A porni brusc să curgă cu putere și în cantitate mare, țâșnind din ochi, pe gură, pe nas Si: *a izbucni, a năpădi*, (reg) *a povedi*. **2** *vi* (Îvr; d. oameni) A izbucni în plâns. **3** *vt* (D. râs, plâns) A cuprinde pe cineva cu putere și nestăpânit Si: *a năpădi*. **4** *vt* (Rar) A cuprinde din toate părțile Si: *a năpădi*. **5** *vt* (D. somn, dor, griji) A copleși. **6** *vt* (Nob) A împrăștia.

podidire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***podidi***] (Rar) **1** Izbucnire bruscă, cu putere și în cantitate mare a lacrimilor sau a sângelui, țâșnind din ochi, pe gură, pe nas etc. Si: *năpădire*, (reg) *povedire*. **2** Izbucnire în plâns. **3** Împresurare din toate părțile. **4** Copleșire. **5** (Nob) Împrăștiere.

podiditor, ~oare *a* [At: ADAM, S. 11 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***podidi*** + *-tor*] (Rar; d. râs, plâns) Care nu poate fi stăpânit și izbucnește brusc.

podidiu *sm* [At: LEXIC REG. 84 / Pl: *~ii* / E: ns cf *podic*] (Reg) Copil.

podijdiță *sf* [At: ARVINTE, TERM. 161 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Fiecare dintre lemnele puse pe marginea jgheabului de transportat bușteni, pentru ca aceștia să nu sară din jgheab Si: (reg) *argea, lăturaș*.

podilă *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***pon~*** (A și: *pondilă*) / Pl: *~le, ~li* / E: ***pod***[1] + *-ilă*] **1** (Trs; Olt) Podea (**1**). **2** (Olt; îf *pondilă*) Podea (**6**). **3** (Reg) Podea (**13**).

podinar *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***podină*** + *-ar*] (Mol; Ban) Furcă scurtă pentru construirea podinei (**7**).

podină *sf* [At: CORESI, ap. TDRG / Pl: *~ni*, (rar) *~ne* / E: slv ***подина*** cf srb *podina*] **1** Pardoseală de scânduri, de obicei, groase la casă, la pod[1] (**2**), la vechile străzi etc. **2** Fiecare dintre scândurile care alcătuiesc un tavan, o pardoseală, un pavaj, un pod[1] (**15**) etc. Vz *podea* (**6**). **3** (Spc; lpl) Obligație a negustorilor brașoveni în evul mediu din Țara Românească de a întreține străzile Bucureștiului pavate cu scânduri. **4** (Spc; lpl) Taxă percepută în trecut la Iași pe carele cu produse care intrau în oraș în scopul întreținerii străzilor pavate cu scânduri. **5** (Îrg) Tavan de scânduri. **6** (Pop; pan) Suport pe care se clădește claia sau stogul de fân pentru a le feri de umezeală și de vite Si: (pop) *pat*[1], (reg) *pod*[1] (**73**). **7** (Pop; pex; pan) Parte de jos a stogului de fân Si: (reg) *podlaș* (**4**). **8** (Pop; pan) Mijloc al stogului. **9** (Reg; pan) Platformă de scânduri înălțată deasupra terenului ca loc de observație, de pază etc. **10** (Mol; Mun; pan) Platformă pe care sunt fixate pietrele morii de apă. **11** (Reg; pan) Piatră stătătoare a morii. **12** (Trs; pan) Fund al scocului la moara de apă. **13** (Reg; pan) Fund al jgheabului pe care se coboară buștenii la vale. **14** (Reg) Suprafață plană în regiunea de munte sau de deal. **15** (Reg) Regiune de șes mai înalt. **16** (Reg) Strat de prune ridicat la suprafața butoiului în timpul fermentației. **17** (Atm; Trs) Șale.

podinăraș *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***podinar*** + *-aș*] **1-2** (Mol; șhp) Podinar (mic).

podineală *sf* [At: CHEST. II, 196/280 / Pl: ? / E: ctm ***podină + podeală***] (Reg) Podea (**1**).

podinoc *sn* [At: DLR / Pl: *~oace* / E: ***podină*** + *-oc*] (Reg) Claie de fân în lucru.

podiolcă *sf* [At: CV 1952, nr. 4, 32 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Trs) Bluză țărănească.

podire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***podi***] **1** (Înv) Construire a unui pod[1] (**15**) peste o apă. **2** Pardosire a unei încăperi cu scânduri.

podiree *sf* vz ***poderei***

podirei *sn* vz ***poderei***

podireu *sn* vz ***poderei***

podiri *sp* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 12v/15 / E: ngr **ποδήρης** „care ajung până la călcâie"] (Îvr) Veșminte lungi preoțești, de culoare închisă.

podirici *sm* vz ***poghircă***

podiș *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 60/19 / Pl: *~uri* / E: ***pod***[2] + *-iș*] **1** Formă de relief întinsă, aproape plană înconjurată de munți sau văi adânci, situată la o altitudine relativ mare și făcând trazița între câmpii și dealuri sau munți Si: *platou* (**1**), (rar) *masă*[1]. **2** (Mol) Regiune de șes. **3-6** (Reg; șhp) Podeț[1] (**4-7**). **8** (Reg) Podeț[1] (**8**). **9** Platformă de scânduri. **10** Pardoseală de scânduri. **11** Tavan de scânduri. **12** (Înv) Palier[1].

podișcă *sf* [At: GORJAN, H. II, 72/32 / G-D: (rar) *~școi* / Pl: *~ști, ~ște*, (reg) *~curi*, (îvr) *~şci* / E: ***pod***[1] + *-iscă*] **1-4** (Șhp) Podeț[1] (**4-7**). **5** Podeț[1] (**8**). **6** (Rar) Bac. **7** Pod[1] (**27**). **8** (Îrg) Plută[1] (**1**). **9** (Rar) Construcție de scânduri în formă de platformă care servește ca loc de lucru, de observație etc. **10** (Rar) Podium (**2**). **11** (Rar) Palier[1] de lemn.

podișor *sn* [At: LEX. MARS. 238 / Pl: *~oare*, (rar) *~uri*, (îrg, *sm*) *~i* / E: ***pod***[1] + *-ișor*] **1-4** (Îrg; șhp) Podeț (**4-7**). **5** Podeț[1] (**8**). **6** (Reg) Fiecare dintre bârnele pe care se sprijină tavanul. **7** (Trs) Parte a bisericii în formă de balcon unde stă corul Si: (reg) *polici* (**4**). **8** (Reg) Platformă pe care sunt fixate pietrele la moara de apă Si: *pod*[1] (**52**). **9** (Reg) Dulap pentru vase Vz *blidar*. **10** (Mar; șîs ~ *mare*) Dulap de haine. **11** (Trs; Mar) Nișă mică în zid Si: *firidă*. **12** (Olt) Suport de scânduri pe care se pun la uscat sau la dospit cașul, brânza etc., sau pe care se păstrează oalele cu lapte Si: (reg) *leasă, pat*[1].

podișoraș *sn* [At: A I, 13 / Pl: ? / E: ***podișor*** + *-aș*] Firidă mică.

podișorel *sn* [At: DLR / Pl: *~e* / E: ***podișor*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Dulap (mic) pentru haine.

podișoruț *sm* [At: CHEST. II, 194/261 / Pl: *~i* / E: ***podișor*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Firidă (mică).

podit[1] *sn* [At: I. IONESCU, D. 111 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***podi***] Pardosire.

podit[2], ***~ă*** *a* [At: BARCIANU / Pl: *~iți, ~e* / E: ***podi***] Care este acoperit cu scânduri sau cu alt material Si: *pardosit*.

podit[3], ***~ă*** *a* [At: TEAHA, C. N. 255 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poadă***] (Trs; d. lână) De proastă calitate.

coditură *sf* [At: BIBLIA (1688), 246[1]/42 / G-D: (înv) *~rei* / Pl: *~ri* / E: ***podi*** + *-tură*] (Îrg) Pardoseală.

podiț *sn* [At: ALR I, 809/26, 850 / Pl: *~e, ~uri* / E: ***pod***[1] + *-iț*] **1-4** (Ban; Olt) Podeț[1] (**4-7**).

podiu *sn* vz ***podium***

podium *sn* [At: ALEXI, W. / P: *~di-um* / V: ***~u*** / Pl: *~uri* / E: lat ***podium***, fr ***podium***, ger ***Podium***] **1** Platformă de scânduri înălțată față de nivelul terenului, al pardoselii unei încăperi, servind ca postament pentru diverse obiecte. **2** Estradă demontabilă într-o sală sau în aer liber pentru conferințe, spectacole, audiții muzicale etc. Si: (rar) *podeață* **(2)**, *podișcă* **(10)**, *podea* **(4)**, (înv) *podei* **(5)**. **3** Mică instalație mobilă, ridicată în trepte de la sol pe care stau sportivii învingători în momentul înmânării premiilor. **4** (Ant) Platformă înălțată în jurul arenei unui teatru sau al unui circ roman.

podladă *sf* [At: L. ROM. 1961, nr. 2 / A: nct / Pl: ? / E: mg ***padláda***] (Reg) Mobilă folosită ca laviță și pentru păstrat haine, lenjerie etc.

podlaș *sn* [At: BUGNARIU, M. 264/208 / V: (reg) ***patlaj, poclaj, poclaș*** / Pl: *~uri* / E: mg ***padlás***] **1** (Trs) Pod[1] **(2)** la tinda caselor țărănești sau la șură. **2** (Trs; Buc) Construcție rudimentară de desupra vetrei țărănești, prin care se adună și se evacuează fumul și scânteile Si: (reg) *babura, capră, fumar, ursoaie*. **3** (Reg; îf *patlaj*) Suport de lemn pe care se clădește o stivă de lemne pentru a o feri de umezeală. **4** (Mar; îf *poclaj*) Podină **(7)**. **5** (Mol; Buc; îf *patlaj*) Construcție din lemne așezate transversal pe căile de acces forestiere pentru a ușura transportul cu tracțiune animală a buștenilor la vale. **6** (Reg; îf *poclaș*) Masă[1] pe care se ține cașul la stână. **7** (Reg; îaf) Vreasc.

podlânc *sm* [At: BALADE, II, 262 / Pl: *~nci* / E: ns cf *oblânc*] (Reg; csnp) Toc de piele atârnat în șa în care se pune de obicei pistolul Si: *cobur*.

podli *s* vz ***pudli***

podlog *sn* vz ***potlog***

podlogar *sm* vz ***potlogar***

podlogi *v* vz ***potlogi***

podmâl *sms* [At: DLR / E: ns cf *podmol*] (Reg) Om leneș.

podmet *sn* [At: POLIZU / V: ***potm~*** / Pl: *~uri, ~e* / E: slv **подъметъ**] **1** (Înv) Ciucure. **2** (Trs; înv) Nadă[1].

podmol [At: KLEIN, D. 402 / V: (înv) ***polmud***, (reg) ***pognool*** (A: nct), ***pogol, polman, polmod, polmog, polm~, polmon, pomnol, pomnor, posm~, postom~, potm~, pozm~, plomod, prostom~*** / Pl: *~uri, ~oale* / E: bg **подмол** cf mg *padmaly*] **1** *sn* (Pop) Mal înalt și abrupt. **2** *sn* Teren ros de ape. **3** *sn* Aluviune adusă de ape și depusă pe fundul malurilor, pe terenuri inundabile etc. **4** *sn* (Pex) Apă noroioasă. **5** *sn* Teren noroios. **6** *sn* (Îlav) **Cu postomolul** În număr mare. **7** *sn* (Îal) Cu grămada Si: *mult*. **8** *sn* (Îlav) **De-a postomolul** De-a rostogolul. **9** *sn* (Udp „de") Cantitate mare Si: *grămadă, mulțime*. **10** *av* (În legătură cu verbe ca „a sta", „a se face", „a se duce") în număr mare și în dezordine. **11** *av* (În legătură cu verbe ca „a sta", „a se face", „a se duce") În formă de grămadă. **12** *sn* (Trs) Prispă de pământ. **13** *sn* Prag de pământ în jurul unei case țărănești. **14** *sn* (Reg) Brâu de zid. **15** *sn* (Trs; Mun; îf *polman, polmon*) Tindă. **16** *sn* (Trs) Vatră de lut sau de cărămidă pe care este clădit cuptorul la unele case țărănești. **17** *sn* (Trs; pex) Suprafață plană în prelungirea vetrei, a cuptorului și, uneori, de-a lungul pereților, care servește ca loc de odihnă, de dormit etc. **18** *sn* (Trs; Ban) Firidă.

podmoli *v* vz ***potmoli***

podmoliță *sf* [At: H VIII, 277 / A: nct / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Fiecare dintre prăjinile puse paralel cu loitrele căruței, la transportat snopii.

podnag *s* [At: CHEST. II 164/116 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Clanță la ușă.

podneu *s* [At: H II, 132 / Pl: nct / E: ns cf *podei*] (Reg) Parte a căruței nedefinită mai îndeaproape.

podnoaje *sf* vz ***podnog***

podnog *sm* [At: DAMÉ, T. 135 / V: (reg) ***patn~, patnogi*** *smp*, ***patnoja*** *sf*, ***pănoj, pocnajeni*** (A: nct) *sp*, ***pocnoj, pocnojie, podnoage*** *sf*, ***~oaje*** *sf*, ***~oja*** (Pl: *~je*) *sf*, ***pognoj, pognojie, pomnoaje*** *sf*, ***pomnoj, pomojnii*** *sfp*, ***ponog, ponoș*** *s*, ***ponojie*** *sf*, ***pom~, pornoj, pornojie, potinojie*** *sf*, ***potnoc, potnog, potnoj, potnojie*** *sf* / Pl: *~ogi* / E: bg **поднога, подножие**] **1** (Pop) Fiecare dintre cele două pedale din partea de jos a războiului de țesut, cu care se schimbă ițele Si: (pop) *iapă, tălping*. **2** (Pex) Fiecare dintre sforile cu care sunt legați podnogii **(1)** Vz *talpă, schimbător*. **3** (Reg; îf *pomnoaje*) Curea la șa. **4** (Reg; îf *podnoaje*) Legătură de zdrențe.

podnoja[1] *sf* vz ***podnog***

podnoja[2] *sf* vz ***podnojie***

podnojie *sf* [At: PSALT. 204 / V: (reg) ***~ja, potnoj*** *sn* (Pl: *~e*), ***potnoja, potnojină*** / Pl: *~ii* / E: slv **подножие**] **1** (Bis; înv) Scăunel scund folosit de obicei ca sprijin pentru picioare. **2** (Reg) Perniță sau preș pus sub picioare pentru a feri de frig. **3** (Reg) Ștergătoare de papură pentru picioare.

podnojcă *sf* vz ***podnoșcă***

podo- [At: DN[3] / V: ***pod-*** / E: fr, it ***podo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Picior. **2** Peduncul.

podoabă [At: COD. VOR[2] 152/12 / V: ***~dobă*** / Pl: *~be* / E: slv **подоба**] **1** *sf* Ceea ce servește pentru a înfrumuseța, a împodobi ceva sau pe cineva Si: (pop) *găteală*, (înv) *podobitură*. **2** *sf* Element decorativ din motive sculptate, pictate etc. Si: *ornament* **(1)**. **3** *sf* (Pex) Lucru de preț Si: *odor*. **4** *sf* (Spc) Bijuterie. **5** *sf* (Spc; lpl) Obiecte cu care se împodobește pomul de iarnă, de nuntă, de înmormântare. **6** *sf* Însușire pozitivă. **7** *sf* (Pex; ccr) Ceea ce constituie o însușire. **8-9** *sf* (Fig) (Ceea ce constituie un motiv de) cinste. **10-11** *sf* (Fig) (Ceea ce constituie un motiv de) mândrie. **12** *sf* (Fig) Strălucire. **13** *sf* (Reg; euf) Organ genital la oameni și la animale. **14** *sf* (Pop; euf; irn; gmț) Diferite boli venerice sau de piele. **15** *sf* (Pop; irn; euf) Insecte parazite care trăiesc pe organismul uman sau animal. **16** *sf* (Bot; reg; îc) **~a-ferestrelor** Cerceluși (*Fuchsia hybrida*). **17** *sf* (Bot; reg; îc) **~ba-zilei** Barba-împăratului (*Mirabilis jalapa*). **18** *sf* (Reg; îc) **~ba-pământului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **19** (Înv) Înfățișare. **20** *sf* (În legătură cu verbele „a fi", „a face") **Cu ~** (sau **în ~ba**) Asemenea. **21** *sf* (Înv; îlav) **Cu** (sau **pre ~**) După cum se cuvine. **22** *sf* (Înv; îal) În mod corespunzător. **23** *a* (Înv; îs) ~ *vreme* Timp potrivit Si: *prilej*.

podoacă *sf* [At: H XIV, 65 / V: (reg) ***~docă*** / Pl: *~oace* / E: nct] (Mun) Oaie pestriță la ochi.

podoară *sf* [At: CADE / Pl: ? / E: nct] (Mun) Pățanie.

podobă *sf* vz ***podoabă***

podobea *sf* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~ele* / E: ***podoabă*** + *-ea*] (Zlg; reg) Curcan (*Meleagris gallopovo*).

podobeală *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 518 / Pl: *~ele* / E: ***podobi*** + *-eală*] (Trs; de obicei urmat de determinări care arată felul) Modele de cusătură.

podobi [At: PSALT. 170 / Pzi: *~besc* / E: slv **подобити сѧ**] **1** *vr* (Înv) A se asemăna. **2** *vr* (Înv; pex) A deveni asemănător. **3** *vr* (Înv) A se transforma. **4** *vrim* (Îrg) A se cuveni. **5-6** *vtra* (Îrg) A (se) împodobi. **7** *vt* (Înv) A înzestra. **8** *vi* (Înv) A considera demn de ceva Si: (înv) *a învrednici*.

podobie *sf* [At: PSALT. 298 / A și: *podobie* / Pl: *~ii* / E: slv **подобие**] **1** (Înv) Înfățișare. **2** (Înv; îlav) **Cu** (sau **pre**) **~** După cum se cuvine. **3** (Înv; îal) În mod corespunzător. **4** Melodie după care se intonează, la sărbătorile mai importante, unele cântări bisericești. **5** (Reg; îe) **A vorbi pre ~** A vorbi ales, distins. **6** (Rar; pgn) Melodie.

podobire *sf* [At: (a. 1750) URICARIUL I, 73 / Pl: *~ri* / E: ***podobi***] (Înv) Împodobire.

podobit, ~ă *a* [At: VARLAAM C. 397 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***podobi***] (Îrg) Împodobit.

podobitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 52[v]/6 / Pl: *~ri* / E: ***podobi*** + *-tură*] (Îvr) Podoabă **(1)**.

podobnic, ~ă *a* [At: COD. VOR.[2] 154/26 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv **подобьнъ**] (Înv) **1** Asemănător. **2** (Fig) Ales.

podobromhidroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***podobromhidrose***] Transpirație rău mirositoare a picioarelor.

podocă *sf* vz ***podoacă***

podofilină *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***podophylline***] Substanță rășinoasă, purgativă, extrasă din rizomul plantei *Podophyllum pellatum* și folosită în medicină pentru calitățile sale purgative.

padofilotoxină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: ctm ***padofilină + toxină***] Substanță din padofilină, solubilă în apă, alcool, acetonă etc., cu acțiune deosebit de iritantă asupra ochilor.

podoimă[1] *sf* [At: H XVI, 143 / V: ***od~, ~ină*** / Pl: *~me* / E: ucr dal **подойма** (lit **пидойма**)] **1** (Reg) Bârnă pe care stă capătul de jos al fusului

care învârtește piatra alergătoare a morii de apă Si: (reg) *grindă, posada*² (2), *punte*. **2** (Mar) Piesă de sprijin pentru manivela care transmite mișcarea roții la joagăr.

*podoimă*² *sf* [At: A VI, 4 / Pl: *~me* / E: ns cf *uimă, moimă*¹, *moimă*²] **1** (Reg) Om urât. **2** (Reg) Leneș.

*podoimă*³ *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (reg) *~ină* / Pl: *~me* / E: nct] (Trs; înv) Pretex.

*podoină*¹ *sf* vz ***podoimă*¹**

*podoină*² *sf* vz ***podoimă*³**

podoiniță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: bg **подойница**] (Reg) Oaie de lapte Si: *mânzare*.

podolian, ~ă [At: URECHE, L. 80 / V: (rar) ***~ien*** *a* / P: *~li-an* / Pl: *~ieni, ~iene*, (înv) *~leani, ~leane* / E: ***Podolia*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația de bază a Podoliei. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Podolia. **5** *smp* Populație de bază a Podoliei. **6-7** *a* Care aparține (Podoliei sau) podolienilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Podolia sau) podolieni¹ (**5**). **10** *a* Care provine din Podolia. **11-12** *a* Care este specific (Podoliei sau) podolienilor (**5**).

podolien, ~ă *a* vz ***podolian***

podologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***podologique***] **1** Care aparține podologiei. **2** Care se referă la podologie.

podologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***podologie***] Parte a medicinei care se ocupă cu studiul piciorului.

podometric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***podométrique***] Care se referă la podometru.

podometru *sf* [At: LTR² / Pl: *~re* / E: fr ***podomètre***] Instrument de măsurare a vitezei sau a distanței parcurse de un pieton pe unitate de timp, prin înregistrarea numărului de pași făcuți de acesta Si: *dometru, odometru*.

podorog *sm* vz ***podorojnă***

podoroj *sn* vz ***podorojnă***

podorojnă *sf* [At: CR (1833), 98¹/5 / V: (înv) ***~og*** *sm*, ***~oj*** (Pl: *~uri*) *sn* / Pl: *~ne*, (rar) *~ni* / E: rs **подорожная**] Ordin scris pentru a i se pune cuiva la dispoziție cai de poștă.

podorosât, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 154 / Pl: *~âți, ~e* / E: nct] (Reg; d. materiale textile sau confecții) Mototolit.

podos, ~oasă *a* [At: H IV, 53 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***poadă*** + *-os*] **1** (Reg; d. lână) Încâlcit. **2** (Pex; d. animale) Care are părul încâlcit și aspru.

podovaghe *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; csnp) „Sarcini".

podparucic *sm* [At: TELEGRAFUL (1854) 3¹/63 / Pl: *~ici* / E: rs **подпоручик**] **1-4** (Rsî) Sublocotenent.

podpiscă *sf* [At: CR (1830), 134¹/17 / Pl: *~sce* / E: rs **подписка**] (Rsî) **1** Semnătură. **2** (Pex) Dispoziție scrisă.

podpolcovnic *sm* [At: GCR II, 126/29 / V: ***polp~, potp~*** / S și: *pod-pol~* / Pl: *~ici* / E: rs **подполковник**] (Rsî) **1** Grad de locotenent-colonel. **2** (Pex) Persoană care îndeplinea funcția de locotenent-colonel.

podporușnic *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 74/14 / Pl: *~ici* / E: pn ***podporucznik***] (Îvr) **1** Grad de sublocotenent. **2** (Pex) Persoană care îndeplinea funcția de sublocotenent.

podpri *vt* [At: DOSOFTEI, PS. 257/15 / Pzi: *~resc* / E: slv **подъпрѣти**] (Îvr) A opri (**1**).

podracic *sm* vz ***podreadcic***

podrad *s* [At: (a. 1829) FURNICĂ, D. C. 339 / V: ***~at*** / Pl: nct / E: rs **подряд** „antrepriză"] (Rsî) Contract.

podradie *sf* vz ***progadie***

podraghină *sf* [At: PAMFILE, J. II, 161 / V: ***~răghi~*** / Pl: *~ne* / E: ns cf *drăghină*] (Reg; ca epitet pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prepoziția „de") **1** Copil neastâmpărat. **2** Copil urât.

podrat *s* vz ***podrad***

podrăghină *sf* vz ***podraghină***

podreadcic *sm* [At: CR (1829), 316²/1 / V: ***~racic*** / Pl: *~ici* / E: rs **подрядчик** „antrepenor"] (Rsî) Persoană care își lua obligația de a executa un contract.

podrom *sn* vz ***podrum***

podrum *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~rom*** (Pl: *~oame*) / Pl: *~uri* / E: srb ***podrum***] **1** (Ban; Trs) Pivniță. **2** (Trs) Cămăruță.

podruv *sn* vz ***produh***

podscarb *sm* [At: URECHE, L. 200 / Pl: *~i* / E: pn ***podskarbi***] **1** Rang în ierarhia nobiliară poloneză, corespunzând aceluia de visternic sau de cămăraș. **2** Nobil care avea rangul de podscarb (**1**).

poduc *sn* [At: ALR I, 809/270, 361 / Pl: *~uri* / E: ***pod*** + *-uc*] **1-4** (Mar; Trs; șhp) Podeț¹ (**4-7**). **5** Podeț¹ (**8**).

podulet *sn* [At: DAMÉ, T. 147 / Pl: *~țe* / E: ***pod*¹** + *-uleț*] **1-4** (Spc; șhp) Podeț¹ (**4-7**). **5** Podeț¹ (**8**). **6** (Reg) Bârnă pe care se relează cu ajutorul unor vârtejuri, lanțurile care ridică sau coboară stăvilarele la moara de apă Si: (reg) *fruntar, pod*¹ (**58**). **7** Vas de bucătărie nedefinit mai îndeaproape.

podurate *sfp* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 161 / E: nct] (Reg) Pesmeți.

podurel *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***poduri*** (pll *pod*¹) + *-el*] **1-4** (Pop; șhp; mpl) Podeț¹ (**4-7**).

podurnică *sf* [At: H XVI, 159 / A: nct / Pl: *~ici* / E: nct] (Bot; reg) Buruiană nedefinită mai îndeaproape.

podusc *sm* vz ***poduscă*¹**

podușcă*¹** *sf* [At: (a. 1761) URICARIUL VII, 30 / V: ***~șc *sm* / Pl: *~ști*, (înv) *~ușci* / E: ***pod*¹** + *-ușcă*] **1** (Îvr) Galerie subterană Si: *tunel*. **2** (Îrg) Canal (de scurgere) al unei ape curgătoare folosit adesea pentru irigații. **3** (Îrg) Șanț cu apă folosit pentru irigații. **4-7** (Îrg; șhp) Podeț¹ (**4-7**). **8** (Reg) Podeț¹ (**8**).

podușcă*²** *sf* [At: H X, 69 / V: ***pro~ / Pl: *~ști* / E: ucr **подушка**] **1** (Buc; Mol) Bară sau șină de fier folosită ca sprijin la osia carului sau la căruță, pentru a-i mări rezistența. **2** (Buc) Capac metalic care căptușește capetele osiei roții carului, sau a căruței spre a le feri de uzură. **3** (Reg; îf *produșcă*) Lemn scurt și nu prea gros pentru transportul buștenilor.

poduț*¹** *sm* [At: KLEIN, D. 401 / Pl: *~i* / E: mg ***paduc] (Iht; reg) Scobar (*Chondrostoma nasus*).

***poduț*²** *sn* [At: LB / Pl: *~uri*, (îvr. *sm*) *~i* / E: ***pod*¹** + *-uț*] **1-6** (Reg; șhp) Podeț¹ (**1-2, 4-7**). **7-8** (Pop) Podeț¹ (**3, 8**).

poduțel *sn* [At: ALR I, 809/359 / Pl: *~e* / E: ***poduț*²** + *-el*] **1-4** (Reg; șhp) Podeț¹ (**4-7**). **5** (Pop) Podeț¹ (**8**).

podvadă *sf* [At: (a. 1630) BUL. COM. IST. V, 55 / V: ***~voa~*** (Pl: *~de*), (îrg) ***~vea~*** (Pl: *~ezuri*), (înv) ***~vod*** *s*, ***~voz*** (Pl: *~i, ~oaze*) *smn*, ***potv~*** (Pl: *~de*), ***povoz*** *s*, (reg) ***~dhoadă, ~hod*** *s*, ***~hodă*** / Pl: *~vezi* / E: slv **подъводъ**] **1** *a* (Mun; Mol) Obligație la care erau supuși țăranii dependenți în folosul domniei, în timp de război, care consta în prestații, transport, cărăușie sau rechiziții ale animalelor de tracțiune. **2** (Pex) Cărăușie cu plată. **3** (Înv) Ceea ce transporta cineva (cu carul, cu căruța) la podvadă (**1**) Si: *încărcătură*.

podval*¹** *sm* vz ***podbal

podval*²** *sn* [At: LB / V: ***~ă *sf*, ***~vol, potv~*** / Pl: *~e, ~uri* / E: bg **подвал, пдвала**, srb ***podvala***] **1** (Trs; Olt) Fiecare dintre cele două bârne de la capetele carului de la joagăr care sprijină sau fixează bușteanul. **2** (Reg) Fiecare dinte bucățile de lemn pe care se așază butoaiele în pivniță, stiva de lemn în pădure etc. Si: (reg) *căpătâi*. **3** (Pgn) Suport de lemn sau de piatră. **4** (Olt; Trs) Fiecare dintre grinzile sau scândurile puse de-a curmezișul pe temelia casei și pe care se sprijină podeaua Si: (reg) *podvelice*. **5** (Reg; îe) **A așeza nunta pe potvale** A începe pregătirile de nuntă.

podvală *sf* vz ***podval*²**

podvarnă *sf* vz ***povarnă*¹**

podveadă *sf* vz ***podvadă***

podvelice *sf* [At: CHEST. II, 201/3 / Pl: ? / E: cf *podval*²] (Reg) Podval² (**4**).

podvic *sn* vz ***podvig***

podvig *sn* [At: VARLAAM, C. 367 / V: ***~vic, ~toig*** (Pl *~igi, ~e*) *smn*, ***potv~*** / Pl: *~uri* / E: slv **подвигъ**] **1** (Înv) Penitență. **2** (Îdt) Cingătoare pe care o poartă călugării.

podvigui *vr* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 63ʳ/16 / Pzi: ~*esc* / E: ***podvig*** + -*ui*] (Înv) **1** A-și impune un canon. **2** A se pocăi[1]. **3** (Pex) A munci din greu Si: *a se strădui, a se trudi.*

podvijie *sf* vz ***pojijie***

podvoadă *sf* vz ***podvadă***

podvod *s* vz ***podvadă***

podvodar *sm* [At: DOSOFTEI V. S. ianuarie 13ᵛ/18 / V: ~***vozar*** / Pl: ~*i* / E: ***podvad*** + -*ar*] **1** (Înv) Persoană care organizează sau supraveghează o podvadă (**1**). **2** (Înv) Persoană care îndeplinea o podvadă (**2**) (cu căruța). **3** (Îvr) Corăbier.

podvodări *vt* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pzi: ~*resc* / E: ***podvada***] **1** (Înv) A pune pe cineva să facă o podvadă (**1**). **2** (Pex) A transporta cu carul sau cu căruța și contra plată.

podvodnic *sm* vz ***povodnic***

podvol *sn* vz ***podval***[2]

podvolnic, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: rs ***повольный***] **1** *a* (Mun) Liber. **2-3** *a* (Mun; îe) **A rămâne** (sau **a lăsa**) ~ (A rămâne sau) a lăsa pe cineva liber, pe dinafară. **4-5** *a* (Îae) (A fi concediat sau) a concedia. **6** *av* De bunăvoie.

podvolniță *sf* vz ***podhorniță***

podvorniță *sf* vz ***podhorniță***

podvoz *sm* vz ***podvadă***

podvozar *sm* vz ***podvodar***

podzol *sn* [At: ENC. AGR. IV, 370 / Pl: ~*uri* / E: rs ***подзол***] Sol nisipos și lutos, de culoare cenușie, sărac în calciu, cu reacție acidă, cu fertilitate naturală slabă, care se formează sub vegetația pădurilor, într-un climat rece și umed.

podzolic, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1953, nr. 365, 5/3 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***podzol*** + -*ic*] **1** De podzol. **2** Care are caracteristicile podzolului. **3** Specific podzolului. **4** (D. sol) Care conține nisip și lut fiind sărac în calciu.

podzolire *sf* [At: LTR[2] XII, 665 / Pl: ~*ri* / E: ***podzol*** + -*ire*] Proces de transformare a unui sol în podzol Si: *podzolizare.*

podzolit, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 406 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***podzol*** + -*it*] (D. soluri) **1** Care a devenit podzol. **2** Care are caracter de podzol.

podzolizare *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*zări* / E: fr ***podzolisation***] Podzolire.

poedinoc *s* [At: N. COSTIN, L. 168 / V: ***poid~*** / Pl: nct / E: rs ***поединок***] (Rsî) Duel.

poem *sn* [At: ST. LEX. 231ʳ/27 / V: ~***ă*** (Pl: ~*e*, înv. ~*i*) *sf*, (înv) ***pâimă*** *sf*, ***piimă*** *sf* / Pl: ~*e* / E: fr ***poème***, ger ***Poem***] **1** (Urmat de determinări indicând felul) Specie a poeziei epice de întindere relativ mare, alcătuită dintr-o suită de episoade care tratează subiecte cu caracter eroic, filosofic, mitologic, istoric etc. Si: (înv) *poemat.* **2** (Pgn) Poezie. **3** (Îs) ~ *în proză* Specie a prozei literare, aparținând genului liric, cultivată din a doua jumătate a sec. XIX. **4** (Îs) ~ *dramatic* Scriere dramatică în versuri, având un pronunțat caracter poetic, liric. **5** Mică compoziție muzicală instrumentală vocală sau vocal-simfonică, de construcție liberă, cu caracter liric sau liric-vocativ. **6** (Îs) ~ *simfonic* Lucrare amplă pentru orchestră, de formă liberă, având, de obicei, un conținut programatic.

poemat *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 193ᵛ/7 / V: ***poimat, poimata*** *sf* (A: nct), ~***tion*** (A și: ~*ation*) / Pl: ~*e* / E: ngr ***ποιημάτιον***, lat ***poemation***] (Înv) Poem (**1**).

poematic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***poem*** + -*atic*] **1** Care ține de poem (**1**). **2** Privitor la poem (**1**). **3** Cu caracter de poem (**1**).

poemation *sn* vz ***poemat***

poemă *sf* vz ***poem***

poet, ~ă *smf* [At: ST. LEX. 231ʳ/23 / V: (înv) ~***a*** *sm* (Pl: ~*te*) / Pl: ~*eți*, ~*e* / E: fr ***poète***, ger ***Poet***] **1** Persoană care compune poezii. **2** (Pex) Prozator cu imaginație sau cu talent poetic, liric. **3** (Fig) Persoană cu fire, sensibilitate și imaginație de poet (**1**).

poeta[1] *sm* vz ***poet***

poeta[2] *vt* [At: BUL. FIL. III, 186 / Pzi: ? / E: ***poet***] (Rar) **1-2** A poetiza (**1-2**).

poetard [At: SFC II, 120 / Pl: ~*rzi* / E: ***poet*** + -*ard*] **1** *sm* (Dep) Poetaș (**3**). **2** *a* Care face poezii nereușite, mediocre. **3** *a* Privitor la poezii nereușite, mediocre.

poetastru *sm* [At: MAIORESCU, CR. I, ap. DLR / Pl: ~*aștri*, (iuz) ~*ri* / E: fr ***poétastre***, it ***poetastro***] (Dep) Poetaș (**3**).

poetaș [At: MACEDONSKI, O. IV, 49 / Pl: ~*i* / E: ***poet*** + -*aș*] **1-2** (Șhp) Poet (**1**) (tânăr) Si: *poețel* (**1-2**). **3** (Dep) Poet mediocru, lipsit de talent Si: *poetard* (**1**), (dep) *poetastru*, (rar) *poețel* (**3**).

poetec *sm* vz ***poetic***

poetesă *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 203 / Pl: ~*se* / E: fr ***poétesse***] **1** (Liv) Femeie care compune poezii. **2** (Dep) Poetă mediocră și fără talent.

poetic, ~ă [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI 212 / A și: *poetic* / V: (înv) ~***etec*** *sm*, ~***iatic*** *sm* / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: lat ***poeticus***, it ***poetico***, fr ***poétique***, ger ***Poetik***] **1** *sm* (Înv) Poet (**1**). **2** *a* Care aparține poeziei (**1**) Si: (înv) *poeticesc* (**1**). **3** *a* Care se referă la poezie (**1**) Si: (înv) *poeticesc* (**2**). **4** *a* Care este specific poeziei (**1**) Si: (înv) *poeticesc* (**3**). **5-6** *sf, a* (Șîs *artă* ~*ă*) Ansamblu de reguli care servesc pentru alcătuirea operelor literare. **7-8** *sf, a* (Pex; îas) (Tratat) care indică aceste norme. **9** *a* (Îas) Poem în care un scriitor își exprimă concepția sa asupra creației poeziei. **10** *a* De poet (**1**). **11** *a* Care este specific poetului (**1**). **12** *a* (Fig) Care poate inspira pe poeți (**1**). **13** *a* (Fig) Demn de a servi ca motiv de inspirație. **14** *a* (Fig; pex) Frumos. **15** *a* (Fig) Expresiv. **16** *a* (Fig) Plastic. **17** *a* (Fig) Atrăgător. **18** *a* (Fig) Fermecător. **19** *a* (Fig) Impresionant. **20** *a* (Fig) Sensibil. **21** *a* Liric. **22-23** *sf* (Sistem de) reguli privitoare la creația poetică. **24** *sf* Ramură a teoriei literare care tratează despre creația poetică Si: (înv) *poezie* (**4**). **25** *sf* Sistem de forme și de principii poetice caracteristice unei epoci, unui curent etc. **26** *sf* Manieră de a crea caracteristică unui poet. **27** *sf* (Înv; pex) Vers.

poeticale *sfp* [At: ALECSANDRI, S. 44 / E: ngr ***ποιητικά*** (pll ***ποιητικόν***) cf *poet*] (Itm; îvr) Scrieri poetice (**2**).

poeticamente *av* [At: SFC II, 197 / E: it ***poeticamente***] (Itm; îvr) **1-3** Poeticește (**1-3**).

poeticesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 193ᵛ/10 / V: ***pie~*** / Pl: ~*ești* / E: ***poet*** + -*icesc*] (Înv) **1-3** Poetic (**2-4**).

poeticește *av* [At: ȘINCAI, HR. II, 189/11 / E: ***poet*** + -*icește*] **1-3** În manieră poetică (**2-4**) Si: (îvr) *poeticamente* (**1-3**).

poetifica *vt* [At: SFC III, 114 / Pzi: *poetific* / E: ***poet*** + -*ifica*] (Rar) **1-2** A poetiza (**1-2**).

poetiza [At: HELIADE, O. I, 211 / S și: ~*isa* / Pzi: ~*zez* / E: fr ***poétiser***] **1** *vt* (C. i. evenimente, idei, persoane, obiecte etc.) A da unui fapt, unui eveniment etc. un caracter poetic Si: (rar) *a poeta*[2] (**1**), *a poetifica* (**1**), *a poezi* (**1**). **2** *vt* (Pex) A prezenta un fapt, un eveniment într-o lumină idealizată, înfrumusețată Si: *a înfrumuseța, a idealiza*, (rar) *a poeta*[2] (**2**), *a poetifica* (**2**), (îvr) *a poezi* (**2**). **3** *vi* (Înv) A face versuri Si: *a versifica*, (îvr) *a poezi* (**3**).

poetizant, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 5/5 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: ***poetiza*** + -*ant*] (Rar) **1-2** Care poetizează (**1-2**).

poetizare *sf* [At: NEGULICI / Pl: ~*zări* / E: ***poetiza***] **1** Prezentare a unui fapt, a unui eveniment etc. într-o lumină idealizată, înfrumusețată Si: *înfrumusețare, idealizare.* **2** (Îvr) Alcătuire a unor versuri Si: *versificare.*

poețel *sm* [At: DDRF / Pl: ~*ei* / E: ***poet*** + -*el*] **1-2** (Șhp) Poetaș (**1-2**). **3** (Dep) Poetaș (**3**).

poez *sn* vz ***poezie***

poezea *sf* [At: IORDAN, STIL. 182 / Pl: ~*zele* / E: ***poezie*** + -*ea*] **1-2** (Șhp) Poezioară (**1-2**). **3** (Dep) Poezioară (**3**).

poezi *vti* [At: MOLNAR, RET. 64/11 / Pzi: ~*zesc* / E: drr ***poezie***] (Îvr) **1-3** A poetiza (**1-3**).

poezie *sf* [At: MOLNAR, RET. 211/10 / S și: ~*esie* / V: (îvt) ***poez*** (Pl: ~*uri*) *sn* / Pl: ~*ii* / E: lat ***poesis***, fr ***poésie***, it ***poesia***, ger ***Poesie***] **1** Creație literară în versuri, în general de întindere (mai) redusă Si: *stihuri, versuri.* **2** Modalitate artistică ce exprimă, prin multitudinea de sensuri și valori sugestive ale cuvântului, prin limbaj concentrat, metaforic, o cunoaștere specifică, afectivă a esențelor lumii reale. **3** (De obicei urmat de

determinări, la singular cu sens colectiv) Totalitatea compozițiilor în versuri ale unui poet, ale unui grup social, ale unui popor etc. **4** (Înv) Poetică (**25**). **5** (Fig) Caracter poetic al unei opere literare, al unui peisaj, al unei situații etc. Si: *farmec, frumusețe, încântare.*

poezioară *sf* [At: ALECSANDRI, S. 33 / S și: *~esi~* / P: *~zi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***poezie*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Poezie (**1**) (de mici dimensiuni) Si: *poezea* (**1-2**). **3** (Dep) Poezie (**1**) fără valoare Si: *poezea* (**3**).

poezism *sns* [At: IBRĂILEANU, S. L. 18 / E: ***poezie*** + *-ism*] (Nob) **1-2** Caracter poetic (**1-2**).

pof *i* [At: DDRF / E: fo] (Reg) Cuvânt care redă zgomotul produs de o lovitură puternică, provocată de un obiect tare Si: (reg) *buf.*

pofaică *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 161 / Pl: nct / E: cf mg *pofa*] (Ban) **1** Figură. **2** Obraz. **3** Față.

pofală *sf* vz ***pohfală***

pofălui *v* vz ***pohăli***

pofâltaie *sf* [At: LEXIC REG. II, 52 / P: *~ta-ie* / Pl: *~tăi* / E: nct] (Reg) **1** Falcă. **2** Obraz.

pofi *sp* vz ***povilă***[1]

pofibă *sf* vz ***pofidă***

pofidă *sf* [At: VĂCĂRESCU, P. 5/9 / V: (îrg) ***pohibă***, (înv) ***~ibă***, ***~hidă***, (reg) ***pocibă, prohibă, prohită*** / Pl: *~de* / E: ns cf pn *pochyba*] **1** (Pop) Ciudă. **2** (Pop) Contrarietate. **3** (Îlpp) **În ~da cuiva** (sau **a ceva**) Cu intenția de a se supăra pe cineva. **4** (Îal) Înfruntând împotrivirea cuiva sau a ceva. **5** (Îal) Nesocotind dorința cuiva sau o împrejurare dată. **6** (Îal) Cu toate că... **7** (Rar) Dispreț. **8** (Rar) Ironie. **9** (Rar) Batjocură. **10** (Îlv) **A lua (pe cineva sau ceva) în ~** A ironiza. **11** (Îal) A batjocori. **12** (Îrg) Pretext.

pofidi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~desc* / E: ***pofidă***] (Îvr) A pretexta.

pofil *sn* [At: DLR / V: *~ă sf* / A și: *pofil* / Pl: ? / E: cf *povilă*] (Mun) Funie cu care se leagă capul unui animal domestic de picior, ca să nu fugă sau să nu poată ajunge cu gura la crengile pomilor.

pofilaș *sn* [At: MAT. FOLK. 1230 / Pl: *~e* / E: ***pofil*** + *-aș*] (Mun) Pofil mic.

pofilă *sf* vz ***pofila***[1]

pofârcăi *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 154 / Pzi: ? / E: nct] (Reg) A flecări.

poflioagă *sf* [At: DLR / Pl: *~age* / E: ns cf *terfeloagă*] (Reg) Carte.

pofomoc *s* [At: H XVIII, 168 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

pofresor, ~oară *smf* vz ***profesor***

poftalnic, ~ă *a* [At: SFC IV, 189 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poftă*** + *-alnic*] **1-2** (Trs; șdp) (Excesiv de) pofticios Si: *lacom,* (înv) *poftarnic* (**1-2**).

poftarnic, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poftă*** + *-arnic*] **1-2** (Ban; înv; șdp) Poftalnic (**1-2**).

poftă *sf* [At: PSALT. 16 / V: (înv) ***pohtă***, (reg) ***poptă*** / Pl: *~te* / E: pvb ***pofti***] **1** Dorință puternică de a face sau de a obține ceva, de a-și îndeplini aspirațiile Si: *năzuință.* **2** Deziderat. **3** Dispoziție. **4** (Pex) Toană. **5** (Îlav) **Cu ~** Manifestând multă satisfacție, plăcere. **6** (Îlav) **După** (sau **pe**, rar **de**) **~** (sau **~ta inimii**, ori **sufletului, voii** etc.) Conform cu dorința cuiva. **7** (Îal) Pe placul cuiva. **8** (Îal) După gustul cuiva. **9** (Îal) Pentru plăcerea proprie. **10** (Îal) Spre mulțumirea cuiva. **11** (Îal) Fără nici o obligație. **12** (Îe) **A-și (mai) pune ~ta în cui** Se spune pentru a arăta că cineva este nevoit să renunțe la un lucru mult dorit. **13** (Îe) **A-i face pe ~** (sau **a-i face ~tele**) **(cuiva)** A-i satisface voile, dorințele, capriciile, toanele cuiva. **14** (Îe) **A-i tăia ~ta (cuiva)** A face pe cineva să nu mai îndrăznească ceva. **15** (Îae) A pune la punct pe cineva. **16** (Fam; îe) **A-i trece (cuiva) ~ta** A nu mai avea curajul sau dispoziția să facă ceva. **17** (Îe) **N-am ~** Nu vreau. **18** Senzație fizică de foame, de sete etc. care naște dorința de a mânca, de a bea, de a fuma. **19** Plăcere pricinuită celui flămând sau însetat de consumarea mâncării, băuturii etc. sau, mai ales, a unui anumit fel din acestea. **20** Dorință, apetit, chef de a mânca, de a bea un anumit lucru sau de a fuma. **21** (D. produse comestibile; îlav) **Numai** sau **doar, măcar, nici) de ~te** sau **(ca) să-și prindă ~ta** În cantitate foarte mică, numai cât să guste. **22** (Îcn; d. produse comestibile; îal) Deloc. **23** (Îe) **~ bună** (sau **mare**) Urare adresată unei persoane care mănâncă sau urmează să mănânce. **24** (Fam; îlv) **A-i trece (cuiva) ~ta de mâncare** A muri. **25** (Olt; ccr; lpl) Alimentele dorite de o femeie însărcinată. **26** (Ban) Gustări pe care le primește lăuza de la rude și vecini în primele opt zile după naștere. **27** Dorință determinată de o necesitate trupească, fiziologică, mai ales impuls sexual Si: (înv) *poftitură.* **28** (Pex) Dorință exagerată, morbidă Si: *patimă, viciu.* **29** (Înv; spc) Lăcomie. **30** (Reg; lpl) Lux. **31** (Îrg) Invitație. **32** (Îrg) Cerere. **33** (Îrg) Rugăminte. **34** (Bot; Mol; îc) **~ta-femeii** Cârciumerese (*Zinnia elegans*).

poftăreț, ~eață *a* [At: RETEGANUL, P. IV, 70 / Pl: *~eți, ~e* / E: ***pofti*** + *-ăreț*] (Trs) Pofticios (**1**).

pofteală *sf* [At: LEX. MARS. 200 / Pl: *~eli* / E: ***pofti*** + *-eală*] **1** (Îrg) Poftire (**1**). **2** Îmbiere la ceva.

pofti [At: PSALT. HUR. 35v/3 / V: (înv) ***~hti***, (reg) ***~pti*** / Pzi: *~tesc* / E: slv ***поҳътѣти***] **1-2** *vti* A dori puternic să facă, să obțină, să fie sau să se întâmple ceva Si: (pop) *a jindui, a râvni,* (înv) *a desidera, a jelui.* **3-4** *vti* A dori (ceva) în mod exagerat, cu patimă Si: (îvr) *a poftisi.* **5-6** *vti* A dori ceva în mod nejustificat etc. **7** *vi* (Fam; îe) **Du-te unde ~tești** Pleacă unde vrei, mi-e indiferent unde mergi. **8** *vt* (Îrg) A cere. **9** *vt* (Îrg) A pretinde. **10** *vt* (Buc) A cere ceva în scris, printr-o cerere. **11** *vt* (Ccd) A exprima cuiva o dorință de bine, printr-o urare Si: *a ura,* (pcf) *a poftori* (**6**). **12** *vt* (Cu sens imperativ) A ruga pe cineva să vină, să se prezinte, să stea etc. undeva ori la cineva Si: *a chema, a invita, a îmbia, a îndemna.* **13** *vt* (Asr; pgn) A ruga[1] pe cineva ceva. **14** *vt* (În construcții imperative) A cere în mod categoric, hotărât să facă, să respecte etc. un anumit lucru Si: *a soma.* **15** *vt* (Cu o nuanță de politețe) A avea bunăvoința, amabilitatea, bunătatea etc. să... Si: *a binevoi.* **16** *vt* (Pex; fșa) A avea îndrăzneala, cutezanța, curajul (să...) Si: *a cuteza, a se încumeta, a îndrăzni.* **17** *vt* (Pex) A încerca. **18** *vi* A îndrăzni să vină, să meargă, să intre etc. undeva. **19** *vi* (Pex) A veni, a sosi, a se duce, a intra etc. undeva.

pofticios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pofti*** + *-icios*] **1** (D. oameni) Care dorește mult ceva în special un lucru de mâncare Si: *doritor, dornic, lacom,* (rar) *poftitor* (**1**), (reg) *poftăreț, poftos.* **2** (Rar) Pretențios. **3** (Rar) Ambițios. **4** (D. ochi, privire, gesturi etc.) Care exprimă, care denotă, trădează lăcomie. **5** (D. ochi, privire, gesturi etc.) Care exprimă, care denotă, trădează patimă, viciu. **6** (Rar; d. mâncăruri, mirosuri etc.) Care ațâță pofta Si: *apetisant, excitant, îmbietor.*

poftilat *sn* vz ***potilat***

poftim [At: ALECSANDRI, T. II, 109 / E: ***pofti***] **1** *i* Cuvânt de politețe cu care se răspunde când nu s-a auzit sau nu s-a înțeles ceea ce a spus cineva și prin care se solicită repetarea celor spuse. **2** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a invita o persoană să intre. **3** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a invita o persoană să se așeze. **4** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a invita o persoană să plece. **5** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a îndemna la acțiune. **6** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a îndemna la luarea unei decizii. **7** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a da cuiva ceva Si: *ia, na, ține.* **8** *i* (Precedat de exclamația „ei") Cuvânt de politețe care se folosește pentru a exprima uimire. **9** *i* (Precedat de exclamația „ei") Cuvânt de politețe care se folosește pentru a exprima dezamăgire. **10** *i* (Precedat de exclamația „ei") Cuvânt de politețe care se folosește pentru a exprima nemulțumire. **11** *i* (Precedat de exclamația „ei") Cuvânt de politețe care se folosește pentru a exprima ciudă. **12** *i* (Precedat de exclamația „ei") Cuvânt de politețe care se folosește pentru a exprima revoltă. **13** *ss* (Reg; îe) **S-a dus luna** (sau **vremea**) **lui ~** Se zice când a trecut luna august sau anotimpul toamnei, cu belșugul de produse. **14** *ss* (Reg; îae) Se zice când a trecut copilăria, când toate sunt de-a gata. **15** *ss* (Reg; îae) Se zice când cineva a pierdut avantajele de care s-a bucurat mai înainte.

poftire *sf* [At: COD. VOR. 142/17 / V: (îrg) ***poht~*** / Pl: *~ri* / E: ***pofti***] **1** (Înv) Dorință puternică de a vrea să facă, să obțină, să se întâmple ceva Si: (pop) *jinduire, râvnire,* (îrg) *pofteală* (**1**). **2** (Înv) Dorință exagerată.

3 (Înv) Dorință nejustificată. 4 (Înv) Urare făcută cuiva. 5 Invitație, chemare, solicitare adresată cuiva. 6 (Rar) Rugăminte.

poftisi *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 83ᵛ/24 / Pzi: *~sesc* / E: ***poftă*** + *-isi*] (Îvr) A pofti (**3**).

poftit¹ *sn* [At: PSALT. 274 / V: ***poht~*** / Pl: ? / E: ***pofti***] (Înv) **1-6** Poftire (**1-6**).

poftit², ***~ă*** *a* [At: PSALT. 31 / V: (înv) ***poht~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pofti***] **1** Care este dorit cu patimă. **2** Care este dorit în mod nejustificat. **3** (Îrg) Cerut. **4** (Îrg) Pretins. **5** (Rar) Invitat.

poftitor, ***~oare*** *a* [At: CORESI, EV. 526 / V: ***poht~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pofti*** + *-tor*] **1** (Asr) Pofticios (**1**). **2** (D. ochi, privire, gesturi etc.) Care exprimă, denotă lăcomie, poftă, dorință. **3** (D. ochi, privire etc.) Care exprimă invidie. **4** (Grm; înv; îs) *Modul ~* Mod condițional optativ. **5** (Înv) Ispititor. **6** (Înv) Atrăgător. **7** (Îrg) Care invită. **8** (Îrg) Care roagă.

poftitoreasă *sf* [At: GR. S. VI, 114 / Pl: *~ese* / E: ***poftitor*** + *-easă*] (Într-un descântec) Femeie care poftește (**4**).

poftitură *sf* [At: CORESI, L. 271/19 / V: ***poht~*** / Pl: *~ri* / E: ***pofti*** + *-tură*] (Înv) Poftă (**27**).

poftoreală *sf* [At: COD. SILV. 42 / Pl: *~eli* / E: ***poftori*** + *-eală*] **1** (Înv) Repetare. **2** (Reg) Cusătură dublă.

poftori *vt* [At: URECHE, L. 101 / V: ***poht~*** / Pzi: *~resc* / E: slv ***повъторити***] **1** (Fșa) A reveni insistent asupra unui lucru făcut, spus etc. **2** (Fșa) A face, a spune etc. încă o dată Si: *a repeta*. **3** (Fșa) A reînnoi. **4** (Fșa) A reaminti. **5** (Fșa) A insista. **6** (Pcf) A pofti (**11**). **7** (Pcf) A ruga.

poftorire *sf* [At: MAIOR, IST. 150/32 / Pl: *~ri* / E: ***poftori***] (Înv) **1** Revenire cu multă insistență asupra unui lucru făcut, spus etc. Si: *repetare*. **2** Reînnoire. **3** Reamintire. **4** Insistență.

poftorit, ***~ă*** *a* [At: (a. 1694) FN 26 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***poftori***] (Înv) **1** Repetat. **2** Reînnoit. **3** Reamintit.

poftos, ***~oasă*** *a* [At: ALR SN V, h 1391/334 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***poftă*** + *-os*] (Reg) Pofticios (**1**).

pogabanie *sf* vz ***pogrebanie***

pogace [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 325 / V: (reg) ***boace*** *sf*, ***bogace*** *sf*, ***bogaci*** *sn*, ***bohaci*** *sn*, ***~aci*** *sn*, ***~acie*** *sf*, ***pohace*** *sf*, ***pohagi*** *sn*, ***pohoace*** *sf* / Pl: *~găci*, *~* / E: mg ***pogácsa***, ger dal ***Pogatsche***, srb ***pogača***] **1** *sf* Turtă făcută din făină de grâu cu jumări de porc sau din mălai, preparată în diferite feluri după regiune, coaptă de obicei în vatră, sub spuză. **2** *sf* (Reg; îe) **E pace de ~** Se spune pentru a arăta că nu se poate face cu nici un chip un lucru. **3** *sf* (Trs; Ban; spc) Azimă făcută din făină de grâu prin coacerea aluatului în spuza din vatră. **4** *sf* (Trs; spc) Un fel de pâine făcută cu scorțișoară, care se mănâncă la serbările familiale. **5** *sf* (Trs; spc) Pâinișoară făcută din aluatul ras de pe vasul în care s-a frământat pâinea. **6** *sf* (Mun; spc) Un fel de turtă dulce făcută din aluatul rămas de la alte produse de patiserie. **7** *sf* (Buc; Trs) Pâine de grâu muiată în miere, care se dă mirilor după cununie. **8** *sf* (Trs) Mămăligă tăiată felii prăjită pe jăratic. **9** *sf* (Trs) Turtă din semințe de floarea-soarelui sau de dovleac din care s-a extras uleiul. **10** *sf* (Reg; csc) Mâncărurile servite de familia viitorului mire cuscrilor în ziua logodnei. **11** *a* (Trs; Ban; îs) *Miere ~găci* Varietate de mere nedefinită mai îndeaproape.

pogaci *sf* vz ***pogace***

pogacie *sf* vz ***pogace***

pogan, ***~ă*** [At: PRAV. GOV. 134ᵛ/14 / A și: *pogan* / V: (rar) ***~gon***, (îrg) ***~găn*** / Pl: *~i*, *~e* / E: slv ***поганъ***, mg ***pogány***] **1-2** *a* (Îrg) (Om) păgân. **3** *a* (Reg; d. oameni) Iute la mânie Si: *arțăgos*, *furios*. **4** *a* (Reg; d. oameni) Fără milă Si: *aprig*, *crud*, *cumplit*, *rău*, (înv) *câinos*, *crâncen*. **5** *sf* (Mar) Ciudă. **6** *sm* (Olt; spc) Copil rău. **7** *sma* (Ban) Drac. **8** *a* (Reg; d. ființe) Urât. **9** *a* (Reg; d. ființe) Slut. **10** *av* Urât. **11** *av* Grosolan. **12** *a* (Trs) Aftă. **13** *sf* (Reg) Boală de vite, probabil febră aftoasă. **14** *a* (Reg; d. oameni) Mare. **15** *a* (Reg; pex; d. ființe) Puternic. **16** *a* (Trs) Care are mare putere de muncă. **17** *a* (Trs) Care lucrează mult Si: *harnic*. **18** *a* (Trs; Ban; d. stări, acțiuni, fenomene ale naturii etc.) Intens. **19** *a* (Trs; Ban; d. acțiuni, fenomene ale naturii etc.) Care este în plină desfășurare, în toi Si: *grozav*, *strașnic*. **20** *a* (Trs; Ban; d. anotimpuri, perioade de timp etc.) Cu o vreme foarte rea. **21** *a* (Reg) Murdar. **22** *a* (Reg) Spurcat. **23** *sm* (Reg) Om prost.

poganici *sm* vz ***pogonici***

pogazną *sf* [At: N. REV. R. VIII, nr. 6, 87 / Pl: ? / E: nct] (Olt) Uimire.

pogăcea *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ele* / E: ***pogace*** + *-ea*] **1-2** (Reg; șhp) Pogace (**2**) (mică) Si: (reg) *pepenaș*, *pogăcioară* (**1-2**), *pogăciță* (**1-2**).

pogăcere *sfp* [At: ARH. FOLK. VII, 61 / E: ***pogace***] (Trs) Femei care vând pogăci (**2**) și turte pe la târguri.

pogăci *vi* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~ăcesc* / E: ***pogace***] (Îvr) A mânca des pogăci (**1**).

pogăcioară *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 78 / Pl: *~re* / E: ***pogace*** + *-ioară*] **1-2** (Trs; șhp) Pogăcea (**1-2**).

pogăciță *sf* [At: ALRT II, 35 / Pl: *~țe*, *~ițí* / E: ***pogace*** + *-iță*] **1-2** (Ban; Trs; șhp) Pogăcea (**1-2**).

pogăn, ***~ă*** *a* vz ***pogan***

pogănesc, ***~ească*** *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ești* / E: pbl ***pogan*** + *-esc*] (Reg; îs) *Pere ~ești* Varietate de pere nedefinite mai îndeaproape.

pogăneți *smp* [At: SĂM. III, 825 / E: nct] (Reg; art) Constelație nedefinită mai îndeaproape.

pogăni *vr* [At: T. PAPAHAGI, M. 229 / Pzi: *~nesc* / E: ***pogan***] (Reg) A deveni păgân.

pogănici¹ *ai* [At: VICIU, COL. 111 / E: ***pogan*** + *-ici*] (Trs) **1** Grozav. **2** Aprig. **3** Neastâmpărat.

pogănici² *sm* vz ***pogonici***

pogănit, ***~ă*** [At: MAT. DIALECT. I, 87 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pogan*** + *-it*] (Reg) **1** *a* (D. oameni) Voinic. **2** *av* Grozav. **3** *av* Intens.

pogănoc, ***~oacă*** *a* [At: ARH. FOLK. V, 167 / Pl: *~oci*, *~oace* / E: ***pogan*** + *-oc*] (Reg; d. oameni; șdp) **1-2** Foarte mare și puternic.

pogânzie *sf* vz ***pocânzeu***

pogări *v* vz ***poghirci***

pogăzni *vr* [At: DDRF / V: ***pocăgi***, ***pocăzi***, ***pocosi***, ***pocozi*** / Pzi: *~nesc* / E: ***pogazną***] (Reg) A se mira[1].

pogârci¹ *sm* vz ***poghircă***

pogârci² *v* vz ***poghirci***

pogârcire *sf* vz ***poghircire***

pogârcit *sn* vz ***poghircit¹***

pogârjit, ***~ă*** [At: SCRIBAN, D. / V: ***~rșit*** *smf* / E: ns *cocârjit*, *ogârjit*, *poghircit²*] **1** *a* (Reg d. ființe) Pipernicit. **2** *a* (Trs; Mar; d. oameni) Zgârcit. **3** *smf* (Reg; îf *pogârșit*) Om lacom Si: *flămând*, *nesătul*.

pogârni *v* vz ***povârni***

pogârșit, ***~ă*** *smf* vz ***pogârjit***

pogârzie *sf* [At: I. CR. VII, 203 / Pl: *~ii* / E: nct] (Pop; csnp) Podgorie (**2**).

poghi *sp* vz ***povilă¹***

poghiaz *sn* [At: NECULCE, L. 46 / S și: *pogheaz* / V: (îrg) ***podg~*** (S și: *podgheaz*), (înv) ***pocaz***, ***pochiaz***, ***podiaz*** (S și: *podeaz*), (îvr) ***~ghiz***, ***potg~*** / Pl: *~uri* / E: pn ***podjazd***] **1** (Îrg) Incursiune făcută pe un teritoriu străin cu scopul de a jefui. **2** (Ccr) Unitate militară, ceată, grup, bandă organizată care execută o asemenea incursiune. **3** (Îe) **A umbla în** (sau **la**) **~uri** A umbla haimana pe la petreceri Si: *a hoinări*. **4** (Reg; mpl) Râpă[1]. **5** (Reg; mpl) Coclauri.

poghibală *sf* [At: MUSTE, ap. LET. III, 47/27 / V: ***poghidală***, ***poghigală***, ***pohi~***, ***pughi~*** / Pl: *~le* / E: cf ucr *погибель* „prăpăd, nenorocire", rs *погибель*] **1** (Mol) Om rău Si: *pușlama*, *secătură*. **2** (Mol) Om de nimic. **3** (Mol) Ștrengar. **4** (Reg) Om slab. **5** (Reg) Vită slabă. **6** (Reg) Lighioană. **7** (Reg; csnp) Rămășită de la snopii de cereale.

poghidală *sf* vz ***poghibală***

poghidanie *sf* [At: C. PETRESCU, S. 39 / Pl: *~ii* / E: ctm ***poghibală*** + ***pocitanie***] (Reg) Pocitanie.

poghigală *sf* vz ***poghibală***

poghirc, ***~ă*** [At: CIHAC, II, 272 / V: (reg) ***bobir*** *sm* ***bobircă*** *sf*, ***bobirci***, ***boghirc*** *sm*, ***boghircă*** *sf*, ***pobir***, ***pobirci***, ***pobârci***, ***podbic*** *sm*, ***podgircă*** *sf*,

podirici, ~gircă *sf*, ***~girci, polbici*** *sm*, ***porbice*** *sf*, ***porbici, pordici, porghic*** *sm*, ***porghice*** *sf*, ***porghici, porgici*** / Pl: *~rci* / E: bg **побирък**, srb *pabirak*] **1** *sf* (Pop; mpl) Fire de cânepă răsărite târziu și nedezvoltate sau rămase după recoltat Si: (reg) *bârzoci, posomogi*. **2** *sf* (Reg; pex; csc) Cereale, fructe, legume etc. slab dezvoltate. **3** *sf* (Reg; pex; csc) Rămășițe dintr-o recoltă compromisă. **4** *sf* (Reg; îe) **Parcă-i ~** Se spune despre un om nepriceput, rămas în urma celorlalți. **5** *sm* (Trs; îf *pobirci, pobârci*) Poghircit[1]. **6** *sm* (Reg; ccr) Persoană care strânge spicele rămase pe câmp după secerat Si: (înv) *poghircitor*. **7** *sf* (Mol) Epitet dat unui om mic de statură, pipernicit. **8** *sf* (Mun; dep; îf *boghircă*) Epitet dat unui om cu mintea slabă Si: *neghiob, prost*. **9** *sf* (Mol; dep) Epitet dat unui jucător prost la jocurile de noroc. **10** *sf* (Mol; dep) Epitet dat unei femei urâte. **11** *sm* (Trs) Plantă târâtoare nedefinită mai îndeaproape. **12** *sf* (Reg) Păsăre nedefinită mai îndeaproape.

poghirci *vt* [At: KLEIN, D. 401 / V: (îrg) ***pobârci***, (înv) ***pogări, pobi~***, (reg) ***pogârci, porg~, borghirci*** / Pzi: *~rcesc* / E: bg **побиркам**, srb *pabirčiti*] (Fșa) **1** (Reg) A aduna cereale, fructe rămase după cules Si: *a strânge*. **2** (Îrg) A fura.

poghircios, ~oasă *a* [At: A VI, 14 / V: ***porg~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***poghiră*** + *-ios*] (Reg; d. cânepă, cereale etc.) Slab dezvoltat.

poghircire *sf* [At: KLEIN, D. 401 / V: ***pobir~, pobâr~, pogâr~*** / Pl: *~ri* / E: ***poghirci***] (Trs; înv) Strângere a cerealelor, fructelor etc. rămase după cules Si: (înv) *poghircitură*, (reg) *poghircit[1]*.

poghircit[1] *sn* [At: DDRF / V: ***pogâr~, pobâr~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***poghirci***] (Reg) Poghircire.

poghircit[2], ~ă *a* [At: KLEIN, D. 401 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poghirci***] (Trs; înv; d. fructe, cereale rămase după cules) Care este adunat, strâns.

poghircitor, ~oare *smf* [At: LM / V: ***pobâr~, pobircitoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***poghirci*** + *-tor*] (Înv) Persoană care strânge spicele rămase pe câmp după secerat Si: (reg) *poghircă*.

poghircitură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***poghirci*** + *-tură*] (Înv) Poghircire.

poghiz *sn* vz ***poghiaz***

poghoară *sf* vz ***povară***

poghoi *sn* vz ***puhoi[1]***

poghreb *sn* vz ***pohreb***

pogi *sp* vz ***povilă[1]***

pogircă *sf* vz ***poghircă***

pogisti *v* vz ***pocisti***

poglad *sm* vz ***pocladă***

pogmată *sf* vz ***pomneată***

pogmete *sfp* [At: BUGNARIU, N. 263/192 / A: nct / E: ucr **подмет**] (Trs) Vreascuri.

pogneată *sf* vz ***pomneată***

pognete *sm* vz ***pomneată***

pogni *v* vz ***pocni***

pognitoare *sf* vz ***pocnitor***

pognitor *sm* vz ***pocnitor***

pognoj *sm* vz ***podnoj***

pognojie *sf* vz ***podnog***

pognool *sn* vz ***podmol***

pogoadă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 162 / V: *~odă* / Pl: *~de* / E: pvb ***pogodi***] (Ban) **1** Învoială. **2** Acord.

pogoară *sf* vz ***povară***

pogodă *sf* vz ***pogoadă***

pogodeală *sf* [At: N. REV. R. IV, nr. 38, 69 / Pl: *~eli* / E: ***pogodi*** + *-eală*] (Olt; Ban) **1** Învoială. **2** Acord.

pogodi [At: LIUBA – IANA, M. 58 / Pzi: *~desc* / E: srb ***pogoditi***] **1** *vrr* (Pop) A cădea de acord asupra unei acțiuni Si: *a se înțelege, a se învoi*. **2** *vrr* (Pop) A se sfătui. **3** *vi* (Olt) A complota. **4** *vr* (Reg) A se gândi. **5** *vrr* (Reg; d. oameni) A se înțelege bine având aceleași preocupări și aceeași mentalitate. **6** *vrr* (Ban) A discuta asupra prețului unui bun Si: *a se învoi, a se târgui, a se tocmi*. **7** *vt* (Ban) A evalua ceva în vederea închirierii unei tranzacții, a compensării unei pagube etc. **8** *vt* (Reg) A angaja.

pogodire *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***pogodi***] **1** (Pop) Învoială. **2** (Pop) Sfătuire. **3** (Olt) Complot. **4** (Reg) Chibzuire. **5** (Reg) Potrivire în preocupări și mentalitate. **6** (Ban) Discuție asupra prețului Si: *tocmeală, târguială, învoială*. **7** (Ban) Evaluare a ceva în vederea încheierii unei tranzacții, a compensării unei pagube etc. **8** (Reg) Angajare.

pogol *sn* vz ***podmol***

pogon[1] *sn* [At: NECULCE, L. 32 / Pl: *~oane* / E: bg **погон**] **1** Unitate de măsură pentru suprafețele de teren agricol, a cărei mărime a variat, după epoci, regiuni și culturi, în jurul unei jumătăți de hectar Si: *iugăr*. **2** Bucată de pământ de un pogon (1). **3** Teren cultivat având această suprafață. **4** Cantitate de produse obținute de pe un pogon[1] (3).

pogon[2], ~ă *a* vz ***pogan***

poganaci *sm* vz ***pogonici***

pogonar *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ***pogon*** + *-ar*] (Înv) Lucrător agricol plătit după numărul de pogoane[1] (3) lucrate, în special de vie Si: (reg) *pogonaș*.

pogonaș [At: SCRIBAN, D. / Pl: **(1-2)** *~e*, **(3-4)** *~i* / E: ***pogon[1]*** + *-aș*] **1-2** *sn* (Șhp) Pogon[1] (2) (puțin). **3** *sm* (Reg) Pogonar. **4** *sm* (Reg) Pogonici (1).

pogonărit *sn* [At: NECULCE, L. 323 / Pl: ? / E: ***pogon[1]*** + *-ărit*] (Înv) Impozit care se percepea în țările române, în favoarea domniei, pentru fiecare pogon[1] (3) cu vie, mai târziu și cu tutun, porumb, etc.

pogonească *af* [At: TDRG / Pl: *~ești* / E: ***pogon[1]*** + *-esc*] (Mun; îs) *Prăjină ~* Unitate de măsură pentru suprafețele de teren agricol, egală cu șase prăjini pătrate.

pogoneatec *s* [At: (a. 1800) IORGA, S. D. XII, 129 / Pl: nct / E: nct] (Înv) Haină bisericească nedefinită mai îndeaproape.

pogonește *av* [At: I. BRĂESCU, M. 9 / E: ***pogon[1]*** + *-este*] (Pop) **1** La pogon[1] (1). **2** Pe pogon[1] (1). **3** Pentru un pogon[1] (1).

pogoni[1] *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 113ᵛ/2 / Pzi: *~nesc* / E: slv **погонити**] (Înv; fșa) A alunga.

pogoni[2] *vt* [At: CHIRIȚESCU, GR. 253 / Pzi: *~nesc* / E: ***pogoni[1]***] (Rar) A măsura cu pogonul[1] (1)

pogonicel *sm* [At: MARIAN, I. 531 / Pl: *~ei* / E: ***pogonici*** + *-el*] **1-2** (Pop; șhp) Pogonici (1) (mic).

pogonici [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 247ᵛ/31 / V: (rar) ***~orici***, (reg) ***pocân~*** *sm*, ***~gan~, ~gân~, ~naci***, / Pl: **(1-3)**, **(4-5)** *~ice* / E: bg **погонич**] **1** *sm* (Pop) Băiat care mână vitele la arat, în cireadă, la car Si: (reg) *biriș, pognitor, pogonaș* (3). **2** *sm* (Trs; Mol) Persoană care ține coarnele plugului, când se ară Si: (reg) *cornaci*. **3** *sm* (Reg) Lucrător agricol plătit după numărul de pogoane[1] (3) lucrate. **4** *s* (Trs; îf *poganici*) Car cu care merge mireasa la cununie. **5** *sn* (Reg) Bucată de fier pe grindeiul plugului, de care se agață cele două lanțuri de la cotigă Si: (reg) *cruce*.

pogonofor *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***pogonophore***] **1** (Lpl) Grup de nevertebrate superioare, vermiforme, cilindrice, cu corpul lung și subțire, care se hrănesc prin absorția hranei capturate și digerate la nivelul tentaculelor (*Pogonophora*). **2** (Șls) Animal care face parte din pogonofori (1).

pogor *s* [At: DOSOFTEI / Pl: nct / E: slv **погорь** „în jos" cf *pogorî*] (Înv) Coborâre.

pogorământ *sn* [At: SFC V, 49 / Pl: ? / E: ***pogorî*** + *-mânt*] (Înv) Coborâre.

pogorâre *sf* vz ***coborâre***

pogorâș *sn* vz ***coborâș***

pogorâtor, ~oare *a* vz ***coborâtor***

pogorâtură *sf* vz ***coborâtură***

pogorici[1] *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: nct] (Trs) Mălai de calitate inferioară.

pogorici[2] *sm* vz ***pogonici***

pogorî *v* vz ***coborî***

pogradă *sf* vz ***progadie***

pograde *sf* vz ***progadie***

pogradie *sf* vz ***progradie***
pogrăzi *v* vz ***pogrăzui***
pogrăzui *vir* [At: PSALT. 310 / V: *~zi*, *posărni* / Pzi: *~esc* / E: slv **погрѫзити (сѧ)**] (Înv) **1-2** A se cufunda în apă. **3-4** A se îneca în apă.
pogrebanie *sf* [At: URECHE, L. 240 / V: ***pobrega~***, ***pobriga~***, ***pogab~***, ***~eva~***, ***pogrib~***, ***povriga~***, ***pro~*** / Pl: *~ii* / E: slv **погрѣбаниѥ**] **1** (Asr) Înmormântare. **2** (Asr; spc) Slujbă și ceremonie ortodoxă a înmormântării Si: *prohod*. **3** (Ban; spc) Prohod care se face în caz de moarte, pentru o lăuză până la șase săptămâni. **4** (Reg) Mâncare care se dă preoților și participanților la o înmormântare, după ceremonie.
pogoreși *vr* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 117r/8 / Pzi: *~șesc* / E: slv **погрѣшити сѧ**] (Înv) A greși.
pogrevanie *sf* vz ***pogrebanie***
pogribanie *sf* vz ***pogrebanie***
pogorijenie *sf* vz ***pogrebanie***
pogrom *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (rar) ***prog~*** / Pl: *~uri* / E: rs **погром**] Masacrare și jefuire în masă a unui grup național minoritar.
pogromist, ~ă *smf, a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 161, 2/2 / Pl: *~iști*, *~e* / E: *pogrom* + *-ist*] **1-2** (Persoană) care organizează pogromuri. **3-4** (Persoană) care participă la pogromuri.
pohace *sf* vz ***pogace***
pohagi *sf* vz ***pogace***
pohancă *sf* [At: H XVIII, 71 / Pl: nct / E: cf mg *pohánszka*] **1** (Bot; reg) Hrișcă (*Fagopyrum esculentum*). **2** (Reg) Legumă nedefinită mai îndeaproape.
pohar[1] *sm* [At: DAMÉ / V: ***povar***, ***pro~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Băiat angajat ca ajutor al ciobanului la diferite munci la stână.
pohar[2] *sn* vz ***pahar***
poharnie *sf* vz ***povarnă***[2]
pohăială *sf* vz ***pohoială***
pohălnicioară *sf* vz ***pohodnicioară***
pohărnicioară *sf* vz ***pohodnicioară***
pohâd, ~ă *a* [At: SEVERIN, S. 69 / Pl: *~âzi*, *~e* / E: *po-*[3] + *hâd*] (Rar) **1** Urât. **2** Diform.
pohârcă *sf* vz ***povodlă***
pohârlă[1] *sf* [At: PASCU, S. 267 / Pl: *~le* / E: nct] (Buc; Mol) **1** Câine prost și bătrân. **2** (Pgn) Potaie (1).
pohârlă[2] *sf* vz ***povidlă***
pohârni *v* vz ***povârni***
pohârniș *sn* vz ***povârniș***
pohârnit, ~ă *a* vz ***povârnit***[2]
pohârnitură *sf* vz ***povârnitură***
pohâvnic *sm* vz ***popilnic***
pohert *sn* [At: SCRIBAN, D. / V: ***podh~*** / Pl: *~e* / E: nct] (Mol) **1** Fier care unește inima carului cu osia anterioară. **2** (Pex) Parte superioară a osiei anterioare a carului.
pohfală *sf* [At: URECHE, L. 97 / V: (înv) ***pocvală***, ***pof~***, ***pohoală***, ***pohvală***, ***povhală*** / Pl: *~le*, *~făli* / E: slv **похвала**] (Înv) **1** Slavă. **2** Fast. **3** Splendoare. **4** Mândrie (5). **5** (Trs) Prestigiu.
pohfalenie *sf* vz ***pohvalenie***
pohfalisi *vt* [At: IST. AM. 20r/5 / Pzi: *~sesc* / E: *pohfală* + *-isi*] (Îvr) A prețui.
pohfăli [At: DOSOFTEI, PS. 490/5 / V: (înv) ***~hvă~***, ***pofălui*** / Pzi: *~lesc* / E: slv **похвалити**] (Înv) **1** *vt(a)* A slăvi. **2** *vr* A triumfa.
pohfălos, ~oasă *a* [At: IST. AM. 59v/3 / V: (înv) ***~hvă~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *pohfală* + *-os*] (Înv) **1** Pompos (1). **2** Splendid.
pohibală *sf* vz ***poghibală***
pohibă *sf* vz ***pofidă***
pohibi *vi* [At: LB / Pzi: *~besc* / E: *pohibă*] (Trs) **1** A pretexta. **2** A face farmece. **3** A descânta. **4** A prevesti.
pohidă *sf* vz ***pofidă***
pohilă *sf* vz ***povilă***[1]
pohinos, ~oasă *a* vz ***ponivos***
pohionic *sm* vz ***popilnic***
pohirnic *sm* vz ***popilnic***
pohitnic *sm* vz ***popilnic***
pohlea *sf* vz ***pohoială***
pohlibui *vt* [At: SIMION DASC., ap. LET. 165 / Pzi: *~esc* / E: ucr **похлібувати**] (Îvr) **1** A defăima. **2** A bârfi.
pohlibuitor *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 154 / 18 / V: (înv) ***~iu*** / P: *~bu-i~* / Pl: *~i* / E: *pohlibui* + *-tor*] (Îvr; dep) **1** Lingușitor. **2** Clevetitor.
pohlibuitoriu *sm* vz ***pohlibuitor***
pohlibuitură *sf* [At: (a. 1701) FN 93 / Pl: *~ri* / E: *pohlibui* + *-tură*] (Îvr, dep) Lingușeală.
pohoace *sf* vz ***pogace***
pohoală *sf* vz ***pohfală***
pohoară *sf* vz ***povară***
pohod[1] *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. I, 162 / Pl: *~uri* / E: srb *povod*] (Ban) Obicei.
pohod[2] *sn* vz ***povod***
pohodi *vi* [At: SCL 1971, 405 / Pzi: *~desc* / E: rs **походить**] (Rar) A merge.
pohodnic *sm* vz ***povodnic***
pohodnicioară *sf* [At: DAMÉ, T. 13 / V: ***~hăln~***, ***~hărn~***, ***~horn~***, ***potâln~*** / Pl: *~re* / E: cf ***podhorniță***] (Mol) Policioară.
pohodniță *sf* vz ***podhorniță***
pohoi[1] *sn* vz ***puhoi***[1]
pohoi[2] *v* vz ***puhoi***[2]
pohoială *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 115r/32 / V: (pop) ***pohăi~***, ***pohlea***, ***poivea~***, ***povăi~***, ***povâi~***, ***povoi~***, ***puhăi~***, ***puhoală***, ***puh~***, ***puhui~***, ***vopăi~*** / P: *~ho-ia~* / Pl: *~iele* / E: nct] **1** (Mpp; mpl) Cataractă. **2** (Mpp; mpl) Leucom. **3** (Mpp; mpl; îf *povoială*) Epiforă. **4** (Mpp; mpl) Urdoare. **5** (Mpp; mpl) Conjunctivită granuloasă. **6** (Pop; îe) **A avea (sau a i se pune cuiva) ~iele (ori ~ielele) pe ochi** Se spune despre cei lipsiți de spirit de observație, de perspicacitate. **7** (Pop; îe) **A-i lua (cuiva) ~iele de pe ochi** A face pe cineva să înțeleagă sau să vadă un lucru Si: *a lămuri*. **8** (Îrg) Membrană care învelește diferite organe interne ale corpului, în special stomacul și intestinele Si *prapur*. **9** (Trs; Olt; Mun) Parte de jos a burții animalelor, deasupra coapselor. **10** (Atm; reg; spc) Vintre. **11** (Olt; Trs) Parte a corpului animalelor situată între ultima coastă și osul șoldului, formând o adâncitură. **12** (Atm; reg; îf *povăială*) Șiră a spinării. **13** (Reg; lpl; îf *povâieli*) Margini ale blănii de miel care nu sunt acoperite cu lână și care, din această cauză, nu se pot folosi la confecționarea căciulilor și a pieptarelor.
pohoier *sm* vz ***puhoier***
pohont, ~oantă *smf* vz ***pahont***
pohor *s* [At: DDRF / Pl: nct / E: nct] (Reg) Bucată de țesătură cu care se acoperă un obiect.
pohornicioară *sf* vz ***pohodnicioară***
pohorniță *sf* vz ***podhorniță***
pohotnic *sm* [At: H III, 338 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Piatră de moară.
pohot, ~oață *smf* [At: CIHAC, II, 272 / Pl: *~i*, *~oațe* / E: ***po***[1]***-*** + ***hot***] (Mol) **1** Proxenet. **2** (Pex) Om desfrânat, imoral. **3** (Pex) Om ticălos Si: *nemernic*.
pohreabă *sf* vz ***pohreb***
pohreb *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 125v/26 / V: (reg) ***pogh~***, ***~eabă*** *sf*, ***~epc***, ***~rib*** / Pl: *~uri* / E: rs **погреб**] **1** (Mol; Buc) Subsol al unei case. **2** (Mol; Buc) Pivniță (1). **3** (Mol; pex) Casă mică și dărăpănată. **4** (Mol; îf *pohrib*) Capac de lut pentru oale.
pohrepc *sn* vz ***pohreb***
pohrib *sn* vz ***pohreb***
pohtaci *smi* [At: VARLAAM, C. 322 / E: ***pohti*** + *-aci*] (Îvr) Om cu multe pofte sexuale.
pohtă *sf* vz ***poftă***
pohti *v* vz ***pofti***
pohtire *sf* vz ***poftire***

pohtit[1] *sn* vz ***poftit***[1]
pohtit[2], **~*ă*** *a* vz ***poftit***[2]
pohtitor, ~oare *a* vz ***poftitor***
pohtitură *sf* vz ***poftitură***
pohtori *v* vz ***poftori***
pohvală *sf* vz ***pohfală***
pohvalenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 46ᵛ/12 / V: (îvr) ***~hfa~*** / E: slv **похвалєниѥ**] (Îvr) Proslăvire.
pohvăli *v* vz ***pohfăli***
pohvălit, ~ă *a* [At: (sec. XVII) CAT. MAN. I, 381 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *pohfăli*] (Îvr) Preamărit.
pohvălos, ~oasă *a* vz ***pohfălos***
poi[1] *a, av* vz ***apoi***
poi[2] *sn* [At: PAMFILE, A. R. 173 / Pl: *~uri* / E: nct] (Mol; Trs) Pleavă (1) de la sămânța de cânepă.
poia *v* vz ***pui***[2]
poiadă *sf* vz ***poiede***
poiade *sf* vz ***poiede***
poiajen *sm* vz ***păianjen***
poiajin *sm* vz ***păianjen***
poian *s* vz ***poiană***
poiană *sf* [At: (a. 1642) IORGA, S. D. VI, 57 / P: *po-ia~* / V: (nob) ***poian*** *s* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: slv **полѣна**] **1** Loc în pădure lipsit de copaci și acoperit cu iarbă și cu flori Si: *luminiș, ochi*[1], (reg) *ochean, ocheț, podei, poderei*, (pop) *poieniș*. **2** (Reg; îe) **A face crângu ~** A fugi foarte repede. **3** (Pop; îe) **A ieși** (sau **a merge, a se duce**) **în** (sau **la**) **~** A-și face nevoile fiziologice. **4** (Nob) Porțiune de pe suprafața unui lac pe care nu crește stuful.
poianjin *sm* vz ***păianjen***
poias *s* [At: (sec. XVII) IORGA, S. D. XVI, 247 / P: *po-ias* / V: (înv) ***poas*** / Pl: nct / E: slv **поꙗсъ**] (Înv) Brâu cu care se încingeau preoții ortodocși peste stihar, în timpul oficierii serviciului religios.
poiat *s* vz ***poiată***
poiată *sf* [At: PALIA (1581), 136/6 / P: *po-ia~* / V: (reg) ***poaită, poiat*** *s*, ***pui~*** / Pl: *~ieți* / E: slv **поꙗта**, srb ***pojat***, mg ***pajta***] **1** (Trs) Grajd pentru vitele mari. **2** (Mar; Mol) Adăpost rudimentar din împletitură de nuiele, folosit ca grajd. **3** (Reg) Adăpost de iarnă mai mic decât grajdul, pentru oi, capre și alte animale mici Si: *staul*. **4** (Mol; Mun; Dob) Cocină. **5** (Reg) Coteț pentru păsările de curte. **6** (Mol; Trs) Colibă. **7** (Mol; Trs; spc) Colibă care servește de adăpost la câmp sau la stână. **8** (Mol; Trs; spc) Parte a stânii unde locuiesc ciobanii. **9** (Pop) Bucătărie de vară. **10** (Reg) Cămară.
poiatic *sm* vz ***poetic***
poibal *sm* vz ***podbal***
poibe *sf* vz ***poivă***[2]
poichilo- [At: DN[3] / P: *po-i~* / E: fr ***poïkilo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Variat. **2** Neregulat.
poichiloblast *sn* [At: DN[3] / P: *po-i~* / Pl: ? / E: fr ***poïkiloblaste***] Eritroblast cu formă variabilă.
poichilocit *sn* [At: DN[3] / P: *po-i~* / Pl: *~e* / E: fr ***poïkilocyte***] Globulă roșie cu aspect de obicei piriform, care apare în unele anemii.
poichilocitoză *sf* [At: DN[3] / P: *po-i~* / Pl: *~ze* / E: fr ***poïkilocytose***] (Med) Prezență în sânge a poichilocitelor.
poichilodermie *sf* [At: DN[3] / P: *po-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***poïkilodermie***] Afecțiune cutanată caracterizată prin atrofii reticulare și pigmentații, care dau pielii un aspect pestriț.
poichiloterm, ~ă *sn, a* [At: DEX / P: *po-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***poïkilotherme***] **1-2** (Animal) care își modifică temperatura corpului după cea a mediului înconjurător.
poichilotermie *sf* [At: DEX / P: *po-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***poïkilothermie***] Proprietate a unor animale de a-și modifica temperatura corpului după temperatura mediului înconjurător.
poidinoc *s* vz ***poedinoc***
poiecioară *sf* [At: CHEST. II, 429/371 / P: *po-ie~* / Pl: *~re* / E: ***poiată*** + *-ioară*] **1-20** (Reg; șhp) Poiată (**1-10**) (mică) Si: (reg) *poiețea* (**1-20**), *poiețică* (**1-20**).
poiede [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 324/5 / P: *po-ie~* / V: (îrg) ***~die***, (înv) ***~iadă, ~iade***, (reg) ***pui~, puiede*** / Pl: *~dii, ~ezi* / E: nct] **1** *sf* (Îvp) Mulțime (**1**). **2** *av* (Îvp) Grămadă. **3** *sf* (Înv; îf *poiadă, poiade*) Năvală (**1**). **4** *sf* (Înv; îf *poiadă, poiade*) Invazie.
poiedie *sf* vz ***poiede***
poiejin *sm* vz ***păianjen***
poiejine *sm* vz ***păianjen***
poiena *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 245 / P: *po-ie~* / Pzi: *~nez* / E: ***poiană***] (Mun) A-și face nevoile afară din casă.
poienic *a* vz ***poinic***
poienică *sf* [At: GOROVEI, C. 41 / P: *po-ie~* / Pl: *~ice* / E: ***poiană*** + *-ică*] **1-2** (Într-o ghicitoare; șhp) Poieniță (**1-2**).
poienice *sf* [At: SCL 1971, 405 / P: *po-ie~* / Pl: *~ici* / E: ***poiană*** + *-ice*] **1-2** (Reg; șhp) Poieniță (**1-2**).
poienioară *sf* [At: DENSUȘIANU, Ț. H. 295 / P: *po-ie~* / Pl: *~re* / E: ***poiană*** + *-ioară*] **1-2** (Pop; șhp) Poieniță (**1-2**).
poieniș *sn* [At: MATEESCU, B. 15 / P: *po-ie~* / Pl: *~uri* / E: ***poiană*** + *-iș*] (Pop) Poiană (**1**).
poieniță *sf* [At: PANAITESCU, O. Ț. 126 / P: *po-ie~* / V: ***~iniță*** / Pl: *~țe* / E: ***poiană*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Poiană (**1**) (mică) Si: (pop) *răritura*, (reg) *poienica* (**1-2**), *poienice* (**1-2**), *poienioară* (**1-2**), *poienuță* (**1-2**).
poienje *sm* vz ***păianjen***
poienos, ~oasă *a* [At: GLOSAR REG. / P: *po-ie~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***poiană*** + *-os*] (Reg; d. păduri) Care are multe poieni (**1**).
poienuță *sf* [At: ALRM SN I, h 398/102 / P: *po-ie~* / Pl: *~țe* / E: ***poiană*** + *-uța*] (Trs) **1-2** Poieniță (**1-2**).
poiețea *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 320 / P: *po-ie~* / Pl: *~ele* / E: ***poiată*** + *-ea*] **1-20** (Reg; șhp) Poiecioară (**1-20**).
poiețică *sf* [At: VLASIU, A. P. 269 / P: *po-ie~* / Pl: *~țele*, (rar) *~ici* / E: ***poiată*** + *-ică*] **1-20** (Reg; șhp) Poiecioară (**1-20**).
-poieză [At: DN[3] / P: *-po-ie~* / E: fr ***-poïèse***, it ***-poiesi***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Apariție. **2** Formare.
poimat *sn* vz ***poemat***
poimata *sf* vz ***poemat***
poimâie *av* vz ***poimâine***
poimâine [At: VARLAAM, C. 291 / V: (îrg) ***~âne***, (reg) ***~âie, ~ână, ~âni*** *av* / E: ml ***post*** + ***mane***] **1** În ziua care urmează după cea de mâine. **2** *av* (Reg; îlav) **~na ailaltă** (sau **cealaltă**) Răspoimâine. **3** *av* (Îlav) **Ca mâine, ~** În curând. **4** *av* (Îcr *mâine*) În viitorul apropiat Si: *curând*. **5** *av* (Îcr *mâine*) Cândva. **6** *sn* Viitor.
poimână *av* vz ***poimâine***
poimâne *av* vz ***poimâine***
poimâni *av* vz ***poimâine***
poine *sp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg) **1** Boabe seci și uscate care se aleg din cereale. **2** Resturi nefolositoare de materii vegetale Si: (reg) *gozuri*.
poinic [At: BULET. GRĂD. BOT. I, 78 / V: (reg) ***~ienic, poniac, ponic*** / A și: *poinic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] **1-2** *sm, am* (Îs) *Măr ~* (Soi de măr[1]) care are fructe mari, de culoare verzuie-galbenă, zemoase. **3** *sn* (Prc) Fruct al poinicului (**1**).
poiniță *sf* vz ***poieniță***
poinoc *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Cui al grindei, de care se leagă rotila.
pointer *sm* [At: ENC. VET. 698 / V: (îvr) ***poan~*** / E: fr, eg ***pointer***] Principală rasă de câine de vânătoare pontator englez, de talie mare, cu păr scurt, alb cu pete, bun alergător, care descoperă prada, de obicei o pasăre, și o semnalează rămânând nemișcat într-o anumită poziție.
pointilism *sn* vz ***poantilism***
pointilist, ~ă *smf, a* vz ***poantilist***
pointră *av* [At: LEXIC REG. 50 / E: nct] (Reg) Împotrivă.

poise *smi* [At: DN³ / P: *poaz* / E: fr **poise**] Unitate de măsură a viscozității dinamice reprezentând viscozitatea fluidului în care, pentru a deplasa tangențial cu viteza de 1 cm pe secundă o suprafață plană de 1 cm², este necesară o forță de o dină.

poitași *smp* [At: CHEST. II, 47/313 / E: mg **pajtas** „tovarăș, companion"] (Reg) Colocatar.

poitră *sf* [At: N. REV. ROM. VIII, nr. 6, 87 / V: (reg) ***~re*** / Pl: ? / E: srb **pojutrica**] (Olt; Mun) Zi care urmează sau precedă o sărbătoare religioasă și în care se face praznic.

poitre *sf* vz ***poitră***

poivan *sn* vz ***paivan***

poivă¹ *av* [At: LEXIC REG. 50 / E: nct] (Reg) Împotrivă.

poivă² *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 229 / V: (reg) ***~ibe***, ***ponvă*** / Pl: *~ve* / E: mg **ponyva** „pânză groasă"] **1** (Trs; Mar) Pânză impermeabilă pentru acoperit mașini, căruțe etc. **2** (Trs; Mar) Foaie de cort Si: *prelată*. **3** (Trs; Mar; șîs ~ *lucitoare*) Mușama. **4** (Reg; îf *ponvă*) Împletitură de nuiele care se pune pe fundul carului ca să nu curgă cerealele.

poivăna *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 155 / V: (cscj) ***~ni*** / Pzi: *~nez* / E: cf *paivan*] (Ban) **1** A priponi. **2** A împiedica.

poivănat *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 155 / Pl: ? / E: **poivăna**] (Ban) **1** Priponire. **2** Împiedicare.

poivăni *v* vz ***poivăna***

poiveală *sf* vz ***pohoială***

poj *sm* vz ***povilă¹***

pojar *sn* [At: HERODOT (1645), 179 / V: (reg) ***no~***, ***pojor***, ***poșar***, ***pro~***, ***sp~*** / Pl: *~uri* / E: slv **пожаръ**] **1** (Îvp) Foc violent și mistuitor, izbucnit, mai ales pe vreme de secetă și arșită mare. **2** (Îvp; îlv) **A da ~** A incendia. **3** (Îvp) Calamitate. **4** (Îvp; pex) Nenorocire. **5** (Îvp; pan) Lumină roșie, incandescentă, a soarelui din zorii zilei și din amurg. **6** (Îvp; pan) Căldură mare, înnăbușitoare Si: *arșită*, *caniculă*, *zăduf*, *zăpușeală*, (pop) *năduf*. **7** (Îvp; pan; rar) Senzație nestăpânită de sete produsă de caniculă. **8** (Îvp; fig; pan) Înflăcărare. **9** (Îvp; fig; rar) Patimă. **10** (Îvp; fig; pex) Chin moral produs de o patimă. **11** Boală contagioasă la copii, caracterizată prin febră, catar al mucoaselor și prin apariția unor pete roșii pe piele Si: *rujeolă*, (înv) *morbili*, (reg) *cori*, *ilez*, *mărced*, *pârpor*, *vărsat*, *zapor*. **12** (Med; Ban) Scarlatină. **13** (Bot; reg) Sunătoare (*Hypericum perforatum*). **14** (Mol; Buc) Plantă cu floare roșie sau galbenă, nedefinită mai îndeaproape.

pojarnic *sm* [At: BARONZI, L. 160 / Pl: *~ici* / E: rs **пожарник**] (Mol; înv) Pompier.

pojarniță *sf* [At: BARONZI, L. 141 / V: (reg) ***~jăln~***, ***~jern~*** / Pl: *~țe* / E: **pojar** + *-niță*] **1** (Îrg) Loc pe care a fost un incendiu. **2** (Îrg; pex) Ceea ce rămâne după incendiu. **3** (Îrg) Morman de jăratic. **4** (Reg) Epidemie de pojar (**11**). **5** Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, netedă și ramificată, cu puncte negre sau transparente și cu flori galbene-aurii, care se folosește în medicină pentru tratamentul unor boli de ficat, ca antiseptic și cicatrizant etc. Si: *sunătoare*, (reg) *iarba-lui-Sf-Ion*, *iarba-spaimei*, *lemnie*, *poala-Maicii-Precista*, *pojar* (**13**), *pojărnică* (*Hypericum perforatum*).

pojatic *sn* vz ***poșidic***

pojălniță *sf* vz ***pojarniță***

pojări [At: SIMION DASC., ap. LET. 57 / V: (înv) ***~jeri***, ***~jori*** / Pzi: *~răsc* / E: **pojar**] **1** *vt* (Înv) A incendia. **2** *vr* A se îmbolnăvi de pojar (**11**). **3** *vi* (Ban) A descânta de scarlatină.

pojărit¹ *sn* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 17 / Pl: ? / E: **pojar**] (Ban) **1** (Înv) Incendiere. **2** Îmbolnăvire de pojar (**11**).

pojărit², ***~ă*** *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 18 / Pl: *~iți*, *~e* / E: **pojar**] (Ban; d. ierburi, buruieni) Distrus prin incendiu.

pojărnică *sf* [At: ALR SN III, h 646/346 / Pl: nct / E: **pojar** + *-nică*] (Bot; reg) Pojarniță (**5**) (*Hypericum perforatum*).

pojărnicie *sf* [At: CREANGĂ, P. 109 / Pl: *~ii* / E: **pojarnic** + *-ie*] **1** (Îrg) Post de pompieri. **2** (Reg) Instalație pentru distilarea băuturilor spirtoase.

pojdârcă *sf* vz ***poșircă***

pojejie *sf* vz ***pojijie***

pojeri *v* vz ***pojări***

pojeritură *sf* [At: CHEST. IV, 108/249 / Pl: *~ri* / E: **pojar** + *-itură*] (Reg) Loc din pădure devastat de incendiu.

pojerniță *sf* vz ***pojarniță***

pojgane *sf* vz ***poșganie***

pojganie *sf* vz ***poșganie***

pojgarnie *sf* vz ***poșganie***

pojghie *sf* [At: ALEXI, W. / A și: *pojghíe* / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1-2** Pojghiță (**7-8**).

pojghiță *sf* [At: PISCUPESCU, O. 102/2 / V: (îrg) ***posg~***, (înv) ***pusg~***, (reg) ***~jită***, ***~jni~***, ***~jviță***, ***puji~*** / A și: *pojghíță* / Pl: *~țe*, (pop) *~ți* / E: ns cf *pojghie*] **1** (Îrg) Membrană care acoperă unele țesuturi sau organe ale corpului Si: *pieliță*. **2** (Spc) Crustă a unei răni care începe să se cicatrizeze. **3** (Mun) Pușchea. **4** (Îrg) Membrană subțire care învelește unele fructe sau legume Si: *pieliță*. **5** (Îrg; pex) Scoarță de copac. **6** (Îrg; pex) Coajă tare a unor fructe. **7** (Urmat de determinări care arată felul) Strat subțire care se formează la suprafața unui lichid prin răcire, închegare etc. Si: (reg) *pojghie* (**1**). **8** (Pex; urmat de determinări care arată felul) Strat subțire care se depune sau acoperă suprafața unui lucru Si: *crustă*, (reg) *pojghie* (**2**).

pojidic *sn* vz ***poșidic***

pojighie *sf* vz ***pojijie***

pojijie *sf* [At: (a. 1640) BUL. COM. IST. V, 191 / V: (reg) ***~ighie***, ***~jej~***, ***~juj~***, ***podvi~***, ***povi~*** / E: cf ucr **пожива** „hrană, câștig"] (Mol; Trs; csc) **1** Bunuri, avere a unei gospodării, a stânii etc. **2** (Pex) Bagaj. **3** Persoane care aparțin aceleiași familii sau aceluiași neam.

pojiță¹ *sf* [At: BARCIANU / A și: *pojíță* / Pl: *~țe* / E: cf *nojiță*] (Reg) **1** Piele de oaie (cu păr) folosită la confecționarea cojoacelor și a altor obiecte de îmbrăcăminte. **2** Fâșie de piele de oaie sau de miel, fără lână, de culoare albă, folosită în cojocărie la ornamentarea, cojoacelor, a traistelor etc. **3** Ață de piele cu care se cos peticele pe cojoc. **4** Ață împreună cu învelișul ce leagă lâna la furcă. **5** Șipcă de lemn fixată pe grinzile pridvorului, pe partea din afară.

pojiță² *sf* vz ***pojghiță***

pojivăi *vt* [At: URECHE, L. 240 / Pzi: *~esc* / E: rs **поживать**] (Înv) A risipi.

pojmog *s* [At: CHEST. V, 54/66 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Mototol¹.

pojmojit, ***~ă*** *a* vz ***posmăgit***

pojnar *sn* vz ***buzunar***

pojniță *sf* vz ***pojghiță***

pojoaică *sf* [At: H III, 153 / Pl: ? / E: ns cf *pojiță¹*] (Mol) Hârtie care se pune la furcă atunci când are caier la fuior.

pojodic *sm* vz ***poșidic***

pojomoc *sms* [At: H XVIII, 169 / E: nct] (Reg) Ciupercă nedefinită mai îndeaproape.

pojor *sn* vz ***pojar***

pojori *v* vz ***pojări***

pojujie *sf* vz ***pojijie***

pojviță *sf* vz ***pojghiță***

pol¹ *sm* [At: CANTEMIR, I. I., ap. DLR / V: (înv) ***~us***, (îvr) ***~o***, ***~os*** / Pl: *~i*, (asr, *sn*) *~uri* / E: lat **polus**, ngr **πόλος**, ger **Pol**, fr **pôle**, it **polo**] **1** (Șîs *~ul Pământului*, ~ *geografic*, ~ *terestru*, ~ *pământesc*, rar *~ul frigului*) Fiecare dintre cele două puncte situate la capetele axei de rotație a Pământului, unde se unesc toate meridianele geografice. **2** (Pex) Teritoriu din jurul polilor¹ (**1**). **3** (Îs) *~ul nord* (sau, înv, ~ *arctic*) Punct extrem nordic al Pământului, unde unul dintre capetele axei de rotație a acestuia atinge suprafața globului terestru. **4** (Pex; îas) Teritoriu din jurul polului¹ (**3**) nord. **5** (Îs) *~ul sud* (sau, înv, ~ *antarctic*, *antarcticesc*) Punct extrem sudic al Pământului, unde unul dintre capetele axei de rotație a acestuia atinge suprafața globului terestru. **6** (Pex; îas) Teritoriu din jurul polului¹ (**5**) sud. **7** (Șîs ~ *ceresc*, înv, *~ul lumii*) Fiecare dintre cele două puncte de intersecție ale axei Pământului cu sfera cerească, în jurul cărora are loc mișcarea diurnă aparentă a stelelor. **8** (Mat) Fiecare dintre cele două

puncte în care diametrul sferei intersectează sfera. **9** (Fiz) Fiecare dintre cele două puncte ale unui corp, opuse una celeilalte din punctul de vedere al unei anumite proprietăți fizice. **10** Fiecare dintre capetele opuse ale unui magnet. **11** (Fiz; îs) ~ *electric pozitiv* (sau *negativ*) Fiecare dintre cele două regiuni ale unui corp polarizat electric, de la care converg liniile de câmp ale inducției magnetice. **12** Zonă a miezului feromagnetic al circuitului magnetic, pe unde fluxul magnetic principal sau util trece, din materialul feromagnetic în aer și invers. **13** (Îs) *~ul (magnetic) nord* (sau, rar, *~ul nordului*) Zonă a magnetului de la care diverg liniile de câmp ale inducției magnetice. **14** (Îs) *~ul (magnetic) sud* (sau, rar, *~ul sudului*) Zonă a magnetului către care converg liniile de câmp ale inducției magnetice. **15** (Îs) ~ *magnetic (terestru)* Punct de pe suprafața Pământului în care acul magnetic are poziția verticală. **16** Parte componentă a unei mașini electrice care contribuie la magnetizarea circuitului electric al mașinii. **17** Piesă a unei pile galvanice care stabilește contactul cu circuitul exterior. **18** (Mat) Originea unui sistem de coordonate polare. **19** (Fig) Fiecare dintre punctele, situațiile, însușirile etc. aflate la două extremități și opuse una alteia.

pol² *sm* [At: CARAGIALE, O. II, 67 / Pl: *~i* / E: rs **пол**] **1** Monedă sau, rar, bancnotă românească de 20 de lei Si: (arg) *polidor* (**1**). **2** Sumă de bani echivalentă cu un pol (**1**) Si: (arg) *polidor* (**3**). **3** (Înv) Monedă rusească sau franțuzească de aur, de valori diferite, care a circulat și în țările române în sec. XIX Si: (înv) *napoleon*, (arg) *polidor* (**3**). **4** (Nob; îs) ~ *ofiteresc* Monedă valorând 5 franci sau jumătate de imperial. **5** (Reg; pgn) Ban de aur.

pol³ *ss* [At: GCR I, 92/13 / E: slv **полъ**] (Slî; de obicei după un numeral arătând o completare a cantității indicate de acesta) Jumătate dintr-un întreg, dintr-o unitate.

polabă *sf, af* [At: GRAUR, I. L. 198 / Pl: *~be* / E: fr ***polabe*** cf rs *полабский*] **1-2** (Șîs *limba* ~) (Limbă slavă din grupul limbilor slave de apus) care s-a vorbit până în sec. XVIII pe un teritoriu de pe cursul inferior al Elbei.

polac, ~ă *smf, a* vz ***poleac***

poladie *sf* vz ***polată***

polai *sm* vz ***polei²***

polakiurie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***pollakiurie***] (Med) Nevoie de a urina în mod frecvent.

polan *sn* [At: LTR² / Pl: ? / E: cf *rolan*] Fibră textilă poliamidică, fabricată în lungime continuă, ca și lâna sau inul, folosită pentru confecționarea unor țesături.

polar, ~ă [At: AMFILOHIE, G. F. 186ᵛ / 9 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***polaris***, it ***polare***, fr ***polaire***, ger ***polar***] **1** *a* Care aparține polului¹ (**1**) Si: (înv) *polaric* (**1**). **2** *a* Privitor la pol¹ (**1**) Si: (înv) *polaric* (**2**). **3** *a* Care provine de la un pol¹ (**1**) Si: (înv) *polaric* (**3**). **4** *a* Care este specific polului¹ (**1**) Si: (înv) *polaric* (**4**). **5** *a* (Îs) *Steaua ~ă* Stea principală din constelația Carului-Mic, situată pe prelungirea boreală a axei Pământului, care servește ca mijloc de orientare și la determinarea punctului cardinal nord. **6** *a* (Îs) *Noapte ~ă* Noapte de iarnă din extremitatea nordică a Pământului, care durează până la o jumătate de an. **7** *a* (Îs) *Zonă ~ă* Zonă cuprinsă între latitudinea de 75° și poli (**1**). **8** (Zlg; îs) *Urs* ~ Specie de urs cu blana albă, care trăiește în regiunile arctice (*Ursus maritimus*). **9** *smp* (Rar) Locuitori de la pol¹ (**1**). **10** *a* Care aparține polilor¹ (**10**) unui magnet Si: (înv) *polaric* (**5**). **11** Care aparține polilor¹ (**17**) unei pile electrice Si: (înv) *polaric* (**6**). **12** *a* Privitor la polii¹ (**10**) unui magnet Si: (înv) *polaric* (**7**). **13** Privitor la polii¹ (**17**) unei pile electrice Si: (înv) *polaric* (**8**). **14** *a* Care aparține unui corp sau unui mediu cu polaritate (**1**). **15** *a* (Mat; îs) *Coordonate ~e* Numere reale care determină poziția unui punct în plan. **16** *sf* (Mat) Loc geometric al punctelor conjugate armonic cu un anumit punct dat, în raport cu cele două puncte în care o dreaptă variabilă ce trece prin punctul dat intersectează o conică dată. **17** *a* (Flz) Care are polaritate (**3**). **18** *a* (Flz) Care se află într-un raport de polaritate (**3**).

polari- [At: DN³ / V: ***polaro-*** / E: fr, it ***polari-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) polaritate.

polaric, ~ă *a* [At: BARASCH, M. III, 92/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***polar*** + *-ic*] (Înv) **1-4** Polar (**1-4**). **5-8** Polar (**10-13**).

polarimetric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polarimétrique***] Care se referă la polarimetrie.

polarimetrie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***polarimétrie***] Metodă de analiză cantitativă a substanțelor optice active bazată pe folosirea polarimetrului.

polarimetru *sn* [At: CADE / Pl: *~re* / E: fr ***polarimètre***] Instrument optic folosit pentru măsurarea unghiului cu care o substanță optic activă rotește planul de polarizare al luminii.

polariscop *sn* [At: LTR² / Pl: *~oape* / E: fr ***polariscope***] Instrument optic folosit pentru studiul calitativ al efectelor de polarizate produse asupra luminii la trecerea ei printr-o substanță.

polarisi *vr* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 95/23 / Pzi: *~sesc* / E: ***polar*** + *-isi*] (Îvr) A se polariza (**9**).

polaritate *sf* [At: AR (1829), 138¹/31 / E: fr ***polarité***] **1** Proprietate a unui sistem fizic de a avea, în două puncte ori regiuni ale sale, caracteristici de aceeași natură, dar opuse una celeilalte. **2** (Blg) Proprietate a structurii unui organism vegetal sau a unei părți din el de a forma două puncte de creștere cu proprietăți morfologice și fiziologice diferite, unul la baza plantei, din care cresc rădăcinile, și altul la vârful ei, din care cresc ramuri cu frunze, flori etc. **3** (Fil) Specie a contradicției în care relația dintre doi termeni prezintă cel mai mare grad de opoziție posibil și, totodată, se presupun reciproc, ca polii¹ (**11**) unui magnet.

polariza [At: ALEXI, W. / Pzi: *~zez* / E: fr ***polariser***] **1** *vtf* A transforma lumina naturală prin fenomenele de refracție, refrecție, birefrigerență etc. **2-3** *vir* (D. corpuri sau sisteme) A dobândi proprietatea de a avea poli magnetici sau electrici. **4** *vtf* A face să dobândească proprietatea de a avea poli magnetici sau electrici. **5-6** *vir* (D. corpuri sau sisteme) A dobândi proprietatea de a avea caracteristici de aceeași natură, dar opuse una celeilalte. **7** *vtf* A aduce un mediu în stare de polaritate (**1**). **8-9** *vtr* (Fig) A (se) concentra în jurul cuiva sau a ceva. **10** *vr* (Pgn) A alcătui extreme opuse care se presupun reciproc.

polarizabil, ~ă *a* [At: LTR² XIII, 11 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polarisable***] (D. medii) Care poate fi ușor polarizat (**7**).

polarizabilitate *sfs* [At: LTR² XIII, 12 / E: fr ***polarisabilité***] **1** Însușire a unui mediu de a putea fi polarizat ușor. **2** Raport dintre un moment inclus al unei molecule și intensitatea câmpului electric care produce acest moment.

polarizant, ~ă *a* [At: ENC. TEHN. I, 113 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***polarisant***] **1** Care transformă lumina naturală prin fenomene de refracție, refrecție, birefrigerență etc. Si: *polarizator* (**1**), *polarizor* (**1**). **2** Care dobândește proprietatea de a avea poli magnetici sau electrici Si: *polarizator* (**2**), *polarizor* (**2**). **3** Care aduce un mediu în stare de polaritate (**1**) Si: *polarizator* (**3**), *polarizor* (**3**). **4-5** Care poate produce polarizare (**1-2**) Si: *polarizator* (**4-5**), *polarizor* (**4-5**). **6** (D. instrumente) Care folosește lumina polarizată (**1**). **7** (Îs) *Microscop* ~ Microscop care lucrează cu lumină polarizată (**1**) și utilizată, mai ales, la studiul cristalelor.

polarizare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~zări* / E: ***polariza***] **1** (Șîs ~ *a luminii*) Transformare a luminii naturale, prin reflexie, refracție, birefringență etc. **2** Proces fizic prin care unele corpuri sau sisteme dobândesc proprietatea de a avea poli¹ (**9**) electrici sau magnetici. **3** (Pex) Stare a unui sistem care a suferit o polarizare (**2**) Si: *polarizație* (**3**). **4** (Îs) ~ *electrică* Realizare a asimetriei în distribuția sarcinii electrice pozitive și negative a unui sistem fizic, atom, moleculă etc., a unui mediu sau a unui corp. **5** (Îs) ~ *electrolitică* (sau *electrochimică*) Acumulare la electrozii unei băi de electroliză sau a unei pile electrochimice a ionilor care realizează conducția prin soluția electrolitului. **6** (Îs) ~ *rotatorie* Fenomen de rotire a planului de polarizație a luminii liniar polarizate la trecerea ei printr-o substanță activă din punct de vedere optic. **7** (Imp) Proces fizic prin care un sistem capătă proprietăți preferențiale după o anumită direcție. **8** (Imp; pex) Stare a unui sistem care a suferit o polarizare (**7**). **9** Proces fizic prin care raza de lumină își schimbă mișcarea normală ondulatorie pe mai multe planuri într-o mișcare ondulatorie pe un singur plan. **10** (Pex) Stare a unui corp

care a suferit o polarizare (**9**). **11** Stare a unui mediu ale cărui proprietăți sunt descrise local de mărimi vectoriale. **12** (Pex) Mărime vectorială care descrie o polarizare (**11**). **13** (Lin) Dezvoltare, în direcții opuse, a sensurilor unui cuvânt, nediferențiate la origine. **14** (Flz) Formare a unei contradicții în care relația dintre doi termeni prezintă cel mai mare grad de opoziție posibil și, totodată, se presupun reciproc.

polarizat, ~ă *a* [At: DRĂGHICEANU, C. 21 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***polariza***] **1** (D. lumină) Care a fost transformat prin fenomenele de reflecție, refracție, birefrigență etc. **2** (D. lumină; șîs *lumină plan* sau *lumină liniar ~ă*) În care vectorul electric sau magnetic are un plan unic ori o direcție unică de oscilație. **3** (D. corpuri sau sisteme) Care a dobândit proprietatea de a avea poli magnetici sau electrici. **4** (D. mediu) Adus în stare de polaritate (**1**). **5** (Fig) Concentrat în jurul cuiva sau a ceva.

polarizator[1] *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: ger ***Polarisator***] Polarizor (**6**).

polarizator[2], ~oare *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***polarisateur***] (Înv) **1-5** Polarizant (**1-5**).

polarizație *sf* [At: NEGULICI / V: (rar) ***~iune*** (S și: *~isa~*) / Pl: *~ii* / E: fr ***polarisation***] **1** (Fzl; îvr) Inversiune sau schimbare a unei funcții fiziologice sub influența unui factor fizic. **2** Stare a unui corp, sistem fizic care are polaritate (**1**). **3** Polarizare (**3**). **4** (Îs) ~ *electrică* Stare a unui corp sau a unui sistem fizic care posedă cel puțin doi poli electrici, plus și minus. **5** (Șîs *~ia luminii*) Stare a unui fascicul luminos în care toate radiațiile electromagnetice componente au aceeași direcție de oscilație. **6** (Îas) Totalitate a fenomenelor legate de producerea și de efectele luminii polarizate. **7** (Îs) ~ *cromatică* Ansamblu al figurilor de interferență, viu colorate, obținute prin cercetarea cristalelor birefringente în lumină polarizată (**2**), cu ajutorul unui polariscop. **8** Mărime vectorială care caracterizează polarizația (**2**).

polarizațiune *sf* vz ***polarizație***

polarizor, ~oare [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***polariseur***] **1-5** *a* Polarizant (**1-5**). **6** *sn* Dispozitiv optic care servește la polarizarea (**1**) luminii Si: *polarizator[1]*.

polaro- *ec* vz ***polari-***

polarograf *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***polarographe***, ger ***Polarograph***] Aparat pentru înregistrarea grafică sau fotografică a curbei curent-tensiune, utilizat în analiza electrochimică.

polarografic, ~ă *a* [At: LTR[2] XIII, 16 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polarographique***] **1** Care aparține polarografiei. **2** Privitor la polarografie. **3** Care folosește polarografia.

polarografie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***polarographie***] Metodă de analiză electrochimică a unei substanțe (în soluție), realizată cu ajutorul polarografului.

polaroid [At: LTR[2] / Pl: (**1**) *~izi*, (**2-4**) *~e* / E: fr ***polaroïd***] **1** *sm* Placă polarizoare confecționată dintr-un material special, folosită pentru construcția farurilor și a parbrizelor de automobile. **2** *sn* Procedeu fotografic care permite obținerea unor imagini pozitive într-un interval de timp scurt. **3** *sn* Aparat fotografic cu care se obține automat fotografia, imediat după expunere, cu materiale fotosensibile speciale. **4** *sn* Fotografie obținută cu polaroidul (**2**).

polasia *sfa* [At: I. CR. I, 155 / E: nct] (Reg) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută polasia (**1**).

polată *sf* [At: CORESI, EV. 523 / V: (reg) ***palotă, ~adie, ~tie, ~tră*** / Pl: *~lăți* / E: bg ***полата***] **1** (Îrg) Palat[1] domnesc, împărătesc. **2** (Prc) Sală într-un palat[1]. **3** (Pex) Curte domnească, princiară, împărătească. **4** (Reg) Încăpere mică lângă o casă țărănească, formată, uneori, dintr-un acoperiș pe stâlpi servind ca magazie sau ca adăpost împotriva ploii, a soarelui etc. Si *magazie*, (pop) *șopron*. **5** (Reg) Adăpost improvizat făcut de ciobani. **6** (Reg) Șopron făcut la o stână pentru adăpostul vitelor Si: *colibă*. **7** (Reg) Prisacă. **8** (Reg) Cameră mică de locuit, în casele țărănești. **9** (Olt; Trs) Perete de legătură între casă și o clădire alăturată. **10** (Reg) Streașină la casă. **11** (Reg) Bucată de scândură așezată la streașina casei. **12** (Reg) Pervaz[1]. **13** (Mun) Porțiune dintr-un gard de scânduri. **14** (Trs) Schelă folosită ca suport de către muncitorii care lucrează la înălțime, la construcția sau reparația unei case. **15** (Reg; îf *polatie*) Avere. **16** (Reg; îaf) Zestre. **17** (Reg; îaf) Calabalâc. **18** (Reg; csc) Membri ai unei familii. **19** (Reg; csc; îf *poladie*) Populație a unui ținut sau a unei țări.

polatie *sf* vz ***polată***

polatră *sf* vz ***polată***

polă *sf* vz ***poală***

polăcesc, ~ească *a* vz ***polecesc***

polăcește *av* vz ***polecește***

polăit, ~ă *a* vz ***poleit[2]***

polărit, ~ă *a* [At: VICIU, COL. 35 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poală***] (Pop) **1** (D. haine) Împodobit cu cusături, șnururi, panglici etc. la poale Si: (pop) *poligit* (**1**). **2** (D. cojoace) Cu o bordură de blană la poale Si: (pop) *poligit* (**2**).

polățică *sf* [At: BUL. FIL. V, 171 / Pl: nct / E: ***polată*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Polată (**4**) (mică). **3** (Reg) Bucătărie de vară în gospodăriile țărănești.

polbag *sm* vz ***podbal***

polbal *sm* vz ***podbal***

polbar *sm* vz ***podbal***

polbeag *sm* vz ***podbal***

polbeal *sm* vz ***podbal***

polbean *sm* vz ***podbal***

polbiag *sm* vz ***podbal***

polbici *sm* vz ***poghircă***

polc *sn* [At: URECHE, L. 138 / Pl: *~uri* / E: ucr, rs ***полк***] **1** (Înv) Unitate militară în țările române, la sfârșitul Evului Mediu, corespunzătoare regimentului de mai târziu. **2** (Îvr) Legiune în armata romană.

polcă[1] *sf* [At: CR (1846), 20[2]/36 / V: (reg) ***poal~, porcă*** / Pl: *~lci* / E: fr ***polka***, rs ***полка***] **1** Dans popular din Boemia, cu ritm sprinten, vioi, puternic marcat, însoțit de mici salturi, care, în a doua jumătate a sec. XIX, a devenit unul dintre cele mai cunoscute dansuri de bal. **2** Melodie după care se execută polca[1] (**1**).

polcă[2] *sf* [At: SEVASTOS, N. 47 / Pl: *~lci* / E: rs ***полька*** „poală a hainei"] (Reg) Haină sau jachetă pe care o poartă femeile la țară, făcută din stofă sau lână împletită și croită pe talie, de lungime variabilă, de obicei scurtă căptușită sau îmblănită.

polcău *sn* vz ***poclău***

polcea *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***~licea*** / Pl: *~ele* / E: ***poală***] **1** (Reg) Tiv la obiectele de îmbrăcăminte. **2** (Trs; îf *policea*) Încrețitură pe pieptul unei cămăși Si *cută*.

polcovnec *sm* vz ***polcovnic***

polcovnic *sm* [At: URECHE, L. 94 / V: (înv) ***~nec*** / Pl: *~ici* / E: ucr, rs ***полковник***] (Înv) **1** Grad militar corespunzător colonelului de mai târziu. **2** (Pex) Persoană care avea gradul de polcovnic (**1**). **3** Comandant al unui polc (**1**). **4** Comandant al unui grup de oameni însărcinați cu ordinea publică, cu paza podurilor cu îndeplinirea unor treburi administrative etc. **5** (Îs) ~ *de străini* Subaltern al marelui vornic de poliție, însărcinat cu strângerea dărilor străinilor care locuiau în București.

polcovnicat *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 18 / Pl: *~uri* / E: ***polcovnic*** + *-at*] (Rar) **1-2** Polcovnicie (**1-2**).

polcovnicească *sf* [At: (a. 1839) DOC. EC. 730 / Pl: *~ese* / E: ***polcovnic*** + *-ească*] (Înv) **1-3** Soție a polcovnicului (**2-4**).

polcovnicel *sm* [At: (a. 1803) URICARIUL. VII, 387 / Pl: *~ei* / E: ***polcovnic*** + *-el*] (Înv) **1-6** (Șhp) Polcovnic (**2-4**) (tânăr). **7-9** Subaltern al polcovnicului (**2-4**).

polcovnicesc, ~ească *a* [At: CR (1830), 274[1]/25 / Pl: *~ești* / E: ***polcovnic*** + *-esc*] **1-4** Care aparține polcovnicului (**1-4**). **5-8** Privitor la polcovnic (**1-4**). **9-12** Care provine de la polcovnic (**1-4**). **13-16** Care este sub comanda unui polcovnic (**1-4**).

polcovnicie *sf* [At: DOC. EC. 272 / Pl: *~ii* / E: ***polcovnic*** + *-ie*] **1** Funcție de polcovnic (**4**) Si: (rar) *polcovnicat* (**1**). **2** Instituție reprezentată de polcovnic (**4**) Si: (rar) *polcovnicat* (**2**).

polcuță[1] *sf* [At: H X, 455 / Pl: *~țe* / E: ***polcă[1]*** + *-uță*] **1-4** (Reg; șhp) Polcă[1] (**1-2**) (scurtă).

polcuță[2] *sf* [At: MANOLESCU, I. 224 / Pl: *~țe* / E: ***polcă***[2] + *-uță*] **1-2** (Înv; șhp) Polcă[2] (mică).

polcuță[3] *sf* [At: EPURE, P. 43 / Pl: *~țe* / E: ***poală*** + *-icuță*] **1-2** (Ban; Trs; șhp) Poală (mică).

poldei *sm* vz ***boldei***

polder *sn* [At: SADOVEANU, O. IX, 219 / Pl: *~e* / E: ger ***Polder***] **1** Denumire dată în Olanda unei porțiuni joase de uscat smulsă mării sau unui lac maritim prin îndiguire și drenare. **2** Sol format de depunerile rămase în urma retragerii apelor fluviilor sau ale râurilor, a secării bălților etc.

poleac, ~ă [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 324 / V: (reg) ***~ah, ~lac*** / Pl: *~eci, ~ece* / E: pn ***Polak***, ucr, rs ***поляк***] **1-9** *smf, a* (Îrg) Polonez (**1-9**). **10** *smf* (Buc) Persoană care are un defect de vorbire. **11** *smf* (Reg) Reformat[2].

poleah, ~ă *smf, a* vz ***poleac***

poleai *sms* vz ***polei***[2]

poleajen *sn* [At: COMAN, GL. / V: (reg) ***~ejen*** / Pl: *~e* / E: cf *polejnic*] **1** (Olt) Loc plan la marginea unei păduri sau a unui deal. **2** (Reg) Pantă lungă a unui drum.

polecandru *sn* vz ***policandru***

polecesc, ~ească *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 57/12 / V: (înv) ***~lăc~*** / Pl: *~ești* / E: ***poleac*** + *-esc*] (Îrg) **1-4** Polonez (**6-9**).

polecește *av* [At: LB / V: ***polăc~*** / E: ***poleac*** + *-ește*] (Înv) **1** Ca polonezii (**5**). **2** În limba poloneză (**11**).

polecioară *sf* vz ***policioară***

polecniță *sf* vz ***polediță***

polecră *sf* vz ***poreclă***

polecri *v* vz ***porecli***

polediște *sf* [At: A V. 15 / A: nct / Pl: ? / E: ***polediță***] css (Reg) Polei[1] (**1**).

poledița *vim* [At: H XVIII, 136 / V: ***~ejnița***, (cscj) ***~ți*** / Pzi: 3 *~țează, polediță* / E: ***polediță***] (Reg) A se face polei[1] (**1**).

polediță *sf* [At: LB / V: (îrg) ***~egni~***, (înv) ***~eviță***, (reg) ***~ecniță, ~eghiță, ~ețiță, polighiță, poliviță*** / Pl: *~țe* / E: bg ***поледица***, srb ***poledica***] **1** (Îrg) Polei[1] (**1**). **2** (Mol; Buc; pex) Chiciură. **3** (Îvr; îf *polegniță*) Brumă. **4** (Îvr; îaf) Sloi[1] care plutește pe apă. **5** (Trs; îaf) Zăpadă.

polediți *v* vz ***poledița***

poleghiță *sf* vz ***polediță***

polegniță *sf* vz ***polediță***

polei[1] *sm* [At: POLIZU / V: (reg) ***~eu, ~lie*** / Pl: *~uri*, (pop) *~e* / E: pvb ***polei***[4]] **1** Strat subțire și neted de gheață format pe suprafața solului, pe arbori sau pe alte obiecte, prin înghețarea apei de ploaie sau din topirea zăpezii Si: (pop) *ghețuș*, (îrg) *polediță* (**1**), (reg) *polediște, policie*[1] (**1**), *poleială* (**12**). **2** (Reg; pex) Chiciură. **3** (Rar) Poleială (**2**). **4** (Mun; Olt) Staniol. **5** (Fig) Strălucire. **6** (Olt) Săniuță rudimentară pentru copii. **7** (Olt) Scară cu două trepte la capete, folosită pentru coborâtul butoaielor din car sau în pivniță. **8** (Reg; pcf) Polen al porumbului.

polei[2] *sms* [At: COTEANU, PL. / V: (reg) ***~lai, ~eai, pul~*** / E: ger ***Polei*** cf lat *puleium*] (Bot; Trs) Busuiocul-cerbilor (*Mentha pulegium*).

polei[3] *smp* [At: VICIU, GL. / E: ns cf *lei* (pll *leu*)] (Reg) Ființe supranaturale din basme.

polei[4] [At: (a. 1654) GCR I, 173 / 7 / V: (îrg) ***~lii***, (înv) ***~li*** / Pzi: *~esc*, (înv) *polei* / E: slv ***полѣти***] **1** *vt* (Cu determinările „cu aur", „cu argint") A acoperi un obiect cu un strat subțire de aur sau argint cu scopul înfrumusețării sau protejării lor. **2** *vt* (Reg) A acoperi vasele de aramă cu var. **3** *vt* A înveli într-o foiță subțire de staniol, de hârtie colorată. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) cizela. **6-7** *vtr* (Fig) A (se) dezvolta. **8** *vt* (Fig) A prezenta o situație, o idee, un aspect etc. într-o lumină mai favorabilă. **9-10** *vtrp* A (se) învălui într-o lumină aurie sau argintie. **11-12** *vtr* (A face să strălucească sau) a străluci.

poleială *sf* [At: ANON. CANTAC. / V: (îrg) ***~lială***, (înv) ***~loi~***, (îvr) ***~liia~*** / P: *~ieli* / E: ***polei***[4] + *-eală*] **1** Poleire (**1**). **2** (Ccr) Strat de metal, mai ales, de aur, argint, cu care se acoperă decorativ unele obiecte Si: (rar) *polei* (**3**), *poleitură* (**2**), (îvr) *poliment*. **3** Foaie subțire de staniol cu care se învelesc diverse articole din comerț, mai ales alimentele. **4** (Rar) Fir de aur, de argint etc., folosit la țesături sau cusături. **5** (Fig) Perfecționare, șlefuire a unor opere literare sau științifice. **6** (Fig) Aparență înșelătoare de cultură, de civilizație etc. **7** (Fig) Ceea ce încearcă să dea un aspect bun, frumos, valoros unor lucruri lipsite de valoare. **8** (Fig) Strălucire aparentă. **9** Lustruire a unui obiect. **10** (Fig) Perfecționare a unei opere literare sau științifice. **11** (Reg; îf *polială*) Polei[1] (**1**). **12** Lumină aurie sau argintie care învăluie ceva.

poleier *sm* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 235 / P: *~le-ier* / V: (reg) ***~li~*** / Pl: *~i* / E: ***polei***[4] + *-ar*] (Reg) Poleitor.

poleire *sf* [At: MAIOR, IST. 158/9 / V: (înv) ***~li~*** / Pl: *~ri* / E: ***polei***[4]] **1** Acoperire (a unor obiecte) cu un strat de aur, argint în scopul înfrumusețării sau protejării lor Si: *poleială* (**1**), *poleit*[1] (**1**), *poleitură* (**1**). **2** Șlefuire fină a pieselor de metal. **3** (Reg) Acoperire cu var a unor vase de aramă. **4** Învelire în foiță subțire de staniol, hârtie colorată. **5** (Fig) Cizelare. **6** (Fig) Dezvoltare. **7** (Fig) Prezentare a unor fapte, împrejurări, idei etc. într-o lumină favorabilă. **8** (Fig) Învelire în lumină aurie, argintie. **9** (Fig) Strălucire. **10** (Fig) Evoluție. **11** (Fig) Civilizație.

poleit[1] *sn* [At: (a. 1706) IORGA, S. D. V, 369 / E: slv ***полѣти*** „polei"] **1** Poleire (**1**). **2** (Rar) Șlefuire fină.

poleit[2], ***~ă*** *a* [At: PSALT. 87 / V: (înv) ***~lăit, ~liet, ~lit, ~luit***, (reg) ***~liit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***polei***[4]] **1** (D. obiecte) Acoperit în scop decorativ cu un strat subțire de metal, de aur sau de argint sau cu un praf de bronz, cu staniol etc. **2** (Pgn) Care este acoperit cu un strat strălucitor. **3** (Pex) Strălucitor. **4** (Îvr) Cusut cu fir de aur. **5** (Fig; d. stil, limbă, exprimare) Cizelat. **6** (Fig) Cultivat. **7** (Fig) Civilizat. **8** (Îvr; d. fața omului; îf *polit*) Îngrijit. **9** (Îvr; d. fața omului; îaf) Înfrumusețat. **10** (Îvr; îf *poliet*) Ipocrit. **11** (Fig) Învăluit într-o lumină aurie sau argintie. **12** (D. obiecte de metal, lentile etc.) Lustruit.

poleit[3], ***~ă*** *a* [At: DELAVRANCEA, S. 11 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***po-***[3] + ***leit***] **1-2** (Îc) (**A fi**) **leit- ~** (A fi) foarte asemănător, (aproape) identic.

poleitor *sm* [At: POLIZU / P: *~le-i~* / Pl: *~i* / E: ***polei***[4] + *-tor*] Muncitor care poleiește[4] (**1**) Si: (reg) *poleier*.

poleitură *sf* [At: DRLU / P: *~le-i~* / V: (înv) ***~liet~, ~li~*** / Pl: *~ri* / E: ***polei***[4] + *-(i)tură*] **1** (Rar) Poleire (**1**). **2** (Rar) Poleială (**2**). **3** (Înv; fig; îf *polietură*) Cizelare. **4** (Înv) Lustruire.

polejen *sn* vz ***poleajen***

polejnic, ~ă *a* [At: CADE / V: (reg) ***~eșn~, ~liezn~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf bg *полегма*, srb *polešati* „a sta culcat"] **1** (Olt; Ban; d. terenuri) Plan. **2** (Mun; d. terenuri, drumuri, acoperișuri etc.) Care este ușor înclinat.

polejnici *vt* [At: GL. OLT. / Pzi: *~cesc* / E: ***polejnic***] (Reg) A nivela terenuri.

polejnița *v* vz ***poledița***

polejniță *sf* [At: CHEST. IV, 61/174 / Pl: *~țe* / E: pvb ***polejnița***] (Reg) Pământ moale și alunecos.

poleleu[1] *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 155 / Pl: *~ee* / E: nct] (Reg) „Coșărcuță".

poleleu[2] *sn* [At: LEXIC REG. 50 / Pl: *~ee* / E: cf *teleleu*] (Reg) Fel de a se prezenta Si: *aspect, ținută*.

poleleu[3] *sn* vz ***polieleu***[1]

polemar *sn* vz ***pălimar***[1]

polemarh *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, (înv) *~rși* / E: ngr ***πολέμαρχος*** cf fr *polémarque*] (Înv) **1** Conducător de oști din Grecia antică. **2** Ofițer sau magistrat însărcinat cu treburi administrative în timpul războiului.

polemarhie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ***polemarh*** + *-ie* cf fr *polémarchie*] (Înv) **1-2** Funcție de polemarh (**1-2**).

polemic, ~ă *a* [At: MAIOR, I. B. 86/20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***πολεμική***, it ***polemico***, fr ***polémique***] **1** *a* Care presupune o atitudine critică Si: *combativ, critic*. **2** *a* Care are caracter de controversă. **3** *a* Care se prezintă sub forma unei lupte de idei vii sau agresive. **4-5** *sf* (Discuție în contradictoriu, agresivă sau aprinsă, sau) luptă de idei în scris, pe o temă

literară, științifică, politică etc. Si: *controversă*, *dezbatere*, (mgî) *polemie* (1).

polemie *sf* [At: BARȚIANU, P. A. I, 609 / Pl: *~ii* / E: mg ***polemia***] (Mgî) 1 Polemică (4). 2 (Ccr) Lucrare care se prezintă sub forma unei lupte de idei.

polemism *sns* [At: DN³ / E: ***polemică*** + *-ism*] 1 Caracter a ceea ce presupune o atitudine critică. 2 Caracter a ceea ce se prezintă sub forma unei lupte de idei.

polemist, ~ă *smf* [At: CARAGIALE, O. III, 49 / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***polémiste***] 1-2 Persoană care (poartă o discuție în contradictoriu sau) duce o luptă de idei în scris pe o temă politică, științifică, literară etc. 3 Persoană care practică și iubește polemica (5) Si: *pamfletar*.

polemiza *vi* [At: POLIZU / Pzi: *~zez* / E: fr ***polémiser***] 1-2 A susține (o discuție în contradictoriu sau) o luptă de idei în scris pe o temă politică, științifică, literară etc. 3 (Pgn) A discuta în contradictoriu.

polemizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***polemiza***] 1-2 Susținere (a unei discuții în contradictoriu sau) a unei lupte de idei în scris pe o temă politică, științifică, literară etc. 3 (Pgn) Discuție în contradictoriu.

polemolog, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: fr ***polémologue***] Specialist în polemologie.

polemologic, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***polémologique***] 1 Care aparține polemologiei. 2 Privitor la polemologie. 3 Care este specific polemologiei.

polemologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polémologie***] Știință care studiază cauzele izbucnirii războiului, diferitele forme sub care se manifestă acesta ca fenomen social, funcțiile și efectele sale.

polemoscop *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~oape* / E: fr ***polémoscope***] (Înv) Ochean¹ de mare putere, folosit în război.

polen¹ *sn* [At: ER 83ᵛ/11 / V: (înv) ***~lin***, (reg) ***~eu*** / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***pollen***, lat ***pollen***, ger ***Pollen, Polin***, it ***polline***] 1 (Bot) Pulbere constituită din grăuncioare sferice, microscopice, gălbui, produsă de anterele staminelor. 2 (Trs; Buc) Păstură¹ (1).

polen² *sms* [At: BORZA, D. 23 / V: ***~e*** *s* / E: ucr ***полин***] (Bot; reg; șîs *~ de cel mare*) Pelin (1) (*Artemisia absinthium*).

polenă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: it ***polena***, fr ***poulain***] (Mar) Imagine de animale, figură statuară sacră sau profană, care se sculpta ca ornament pe prora vaselor.

polene *s* vz ***polen²***

polenic *am* [At: LTR² / Pl: *~ici* / E: ***polen¹*** + *-ic*] (Bot; îs) *Sac ~* Fiecare dintre cavitățile care se formează în anterele staminelor unei flori și în care se formează polenul¹ (1).

polenifer, ~ă *a* vz ***polinifer***

poleniza *vt* [At: LTR² XVIII, 20 / Pzi: *~zez* / E: ***polen¹*** + *-iza*] (C. i. plante) A transporta polenul (1) de pe anterele staminelor pe stigmatul pistilului, pentru a produce fecundația.

polenizare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2395 / V: (înv) ***~lin~*** / Pl: *~zări* / E: ***poleniza***] Transportare a polenului¹ (1) de pe anterele staminelor pe stigmatul pistilului, pentru a produce fecundația Si: (rar) *polenizație*.

polenizator *sm* [At: DEX / V: ***~lin~*** / Pl: *~i* / E: ***poleniza*** + *-tor*] Varietate de pom, de arbust sau de altă plantă al cărei polen fecundează florile altei varietăți, din aceeași specie sau din altă specie, asigurând fertilitatea acestora.

polenizație *sf* [At: ENC. AGR. / V: ***~lin~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pollinisation***] (Rar) Polenizare.

polentă *sf* [At: DRLU / E: it ***polenta***] 1 (Îdt) Mămăligă (1). 2 Fiertură de mălai sau de făină.

polesnic, ~ă *a* vz ***polejnic***

poletiță *sf* vz ***polediță***

poleu¹ *sn* vz ***polei¹***

poleu² *sn* vz ***polen¹***

polevită *sf* vz ***polediță***

polfăi [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: fo cf *molfăi*] 1 *vt(a)* (Reg) A mânca lacom și cu zgomot Si: (pop) *a chelfăi*. 2 *vt(a)* (Olt; Mun) A molfăi. 3 *vi* (Mun) A vorbi încet și nedeslușit.

polfăială *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~fă-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***polfăi*** + *-eală*] 1 (Reg) Obicei de a mânca lacom și cu zgomot Si: (reg) *polfăit* (1), (pop) *chelfăială*. 2 (Mun) Molfăială. 3 (Mun) Fel de a vorbi încet și nedeslușit Si: (reg) *polfăit¹* (3), *polfăitură*.

polfăit¹ *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***polfăi***] (Reg) 1 Polfăială (1). 2 Molfăială. 3 Polfăială (3).

polfăit², ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***polfăi***] (Mun) 1 Care mănâncă încet, molfăind în gingii. 2 Care mișcă luleaua în gură în timp ce fumează. 3 (Pex; d. fumat) Care se practică prin mișcarea lulelei în gură cu limba. 4 Care vorbește cu greutate și nedeslușit.

polfăitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~fă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***polfăi*** + *-tură*] (Mun) 1 Polfăială (1). 2 Molfăială. 3 Polfăială (3).

poli¹ *v* vz ***polei⁴***

poli-² [At: ALEXI, W. / E: fr ***poly-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Mai mulți. 2 Multiplu.

poliacetat *sm* [At: LTR² XVIII, 22 / P: *~li-a~* / Pl: *~ați* / E: ***poli-²*** + ***acetat***] (Îs *~ de vinil*) Produs macromolecular obținut prin polimerizarea acetatului de vinil, folosit la fabricarea lacurilor, a vopselelor, a alcoolului polivinilic etc.

poliachenă *sf* [At: LTR² I, 55 / P: *~li-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***polyakène***] Fruct format din mai multe achene.

poliacid, ~ă *sm, a* [At: DN³ / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr ***polyacide***] 1-2 (Acid) care conține în moleculă mai mulți atomi de hidrogen înlocuibili cu atomi de metal. 3-4 (Corp) care posedă mai multe funcții acide.

poliadenită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***polyadénite***] (Med) Inflamație simultană a mai multor ganglioni.

poliadenom *sn* [At: DN³ / Pl: *~oame* / E: fr ***polyadénome***] (Med) Tumoare benignă a glandelor.

polială *sf* vz ***poleială***

polialcool *sm* [At: LTR² / P: *~li-al-co-ol* / Pl: *~i* / E: fr ***polyalcool***] 1 (Lpl) Clasă de substanțe organice care conțin în moleculă două sau mai multe grupări hidroxil, legate de radicali alifatici, obținută din produse naturale sau sintetice și folosită la fabricarea fibrelor sintetice de melană. 2 (Șls) Alcool cu mai multe grupări hidroxil care face parte din clasa polialcoolilor (1).

poliamid *sn* vz ***poliamidă***

poliamidă *sf* [At: LTR² / V: ***poliamid*** *sn* / P: *~li-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***polyamide***] (Mpl) Produs macromolecular filiform, obținut prin policondensarea unor acizi, aminoacizi, prin polimerizarea lactamelor etc., folosit la fabricarea unor fibre sintetice și ca material de presare.

poliamidic, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4840 / P: *~li-a~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***poliamidă*** + *-ic*] 1 Care este făcut din poliamidă. 2 Privitor la poliamide. 3 Care face parte din poliamide.

poliandră *sf, af* [At: LM / P: *~li-an~* / Pl: *~re* / E: fr ***polyandre***] 1-2 (Floare) care are multe stamine pe pistil. 3-4 (Femeie) care este căsătorită, în același timp, cu mai mulți bărbați Si: *poligamă* (3-4).

poliandric, ~ă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***polyandrique***] 1-2 Care se referă la poliandrie (1-2).

poliandrie *sf* [At: CAIET, 78ʳ/10 / P: *~li-an~* / Pl: *~ii* / E: fr ***polyandrie***] 1 (Bot) Caracteristică a unor plante de a avea multe stamine pe pistil. 2 Formă istorică de organizare a familiei, întâlnită astăzi numai la unele triburi primitive, în care o femeie poate să aibă în același timp mai mulți soți.

poliarh *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~li-arh* / Pl: *~i*, *~rși* / E: ngr ***πολύαρχος***] (Înv; în unele țări) Fiecare dintre conducătorii unei poliarhii.

poliarhic, ~ă *a* [At: RUS. I. I. 72 / 12 / P: *~li-ar~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ngr ***πολυαρχικός***] (Înv) 1-2 Care aparține (poliarhului sau) poliarhiei. 3-4 Privitor (la poliarh sau) la poliarhie. 5-6 Care este specific (poliarhului sau) poliarhiei.

poliarhie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) *~rşie* / P: *~li-ar~* / Pl: *~ii* / E: ngr **πολυαρχία**, fr *polyarchie*] (Înv; în unele ţări) Formă de guvernământ în care puterea este exercitată concomitent de mai multe persoane.

poliarşie *sf* vz **poliarhie**

poliarterită *sf* [At: DN³ / P: *~li-ar~* / Pl: *~te* / E: fr **polyartérite**] (Med) Inflamaţie (acută) concomitentă a mai multor elemente ale sistemului arterial.

poliarticular, ~ă *a* [At: BELEA, P. A. 268 / P: *~li-ar~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr **polyarticulaire**] **1** Care aparţine mai multor articulaţii. **2** Privitor la mai multe articulaţii. **3** Care afectează mai multe articulaţii.

poliartrită *sf* [At: DM / P: *~li-ar~* / Pl: *~te* / E: fr **polyarthrite**] **1** Inflamare acută sau cronică a mai multor articulaţii concomitent, cauzată de reumatism, tuberculoză, colibacili etc. **2** (Îs) *~ cronică evolutivă* Formă de reumatism cronic deformant, cu evoluţie progresivă, care afectează mai întâi articulaţiile extremităţilor.

poliartropatie *sf* [At: DN³ / P: *~li-ar~* / Pl: *~ii* / E: fr **polyarthropathie**] Îmbolnăvire concomitentă a mai multor articulaţii.

poliartroză *sf* [At: DM³ / P: *~li-ar~* / Pl: *~ze* / E: fr **polyarthrose**] Reumatism cronic la mai multe articulaţii concomitent.

poliatlon *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 84 / P: *~li-a~* / Pl: *~oane* / E: fr **polyathlon**] Complex de probe din diferite discipline sportive, practicat la o competiţie.

poliatomic, ~ă *a* [At: LTR² / P: *~li-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **polyatomique**] (D. molecule sau radicali) Care conţine doi sau mai mulţi atomi identici.

polibază *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr **polybase**] (Chm) Corp care posedă mai multe funcţii bază.

polibazic, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **polybasique**] (D. acizi) Care conţine în moleculă mai mulţi atomi de hidrogen ce pot fi înlocuiţi cu atomi metalici.

polibrăzdar *sn* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2400 / Pl: *~e* / E: **poli-²** + **brăzdar**] Plug cu mai multe brăzdare.

polibutadienă *sf* [At: DEX-S / P: *~di-e~* / Pl: *~ne* / E: eg **polybutadiene**] Polimer sintetic folosit sub formă de cauciuc sintetic.

policalifica *vt* [At: DEX-S / Pzi: *policalific* / E: **poli-²** + **califica**] **1-2** A (se) califica în mai multe specialităţi.

policalificare *sf* [At: RL 1971, nr. 8439 / Pl: *~cări* / E: **poli-²** + **calificare**] Calificare în mai multe specialităţi.

policalificat, ~ă *a* [At: RL 1973, nr. 8858 / Pl: *~aţi, ~e* / E: **poli-²** + **calificat**] **1-2** Care (are sau) cere o pregătire profesională multilaterală. **3** Care este calificat în mai multe domenii de specialitate.

policand *sn* vz **policandru**

policandel *sn* vz **policandru**

policandru *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 195/11 / V: (înv) ***~lec~, policand, ~del, ~iga~*** / Pl: *~re*, (înv) *~ri* / E: ngr **πολυκάνδηλον**] (Asr) Candelabru cu mai multe braţe Si: *lustră*.

policaprolactamă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: fr **polycaprolactame**] Fibră sintetică de tip poliamidic, cu structură filiformă, obţinută prin polimerizarea caprolactamei, comercializată sub denumirea de relon.

policar *sm* [At: ANTROP. 15/7 / Pl: *~i*, (rar, *sn*) *~e* / E: lat **pollicaris**] **1** (Înv) Unitate de măsură a lungimii sau a lăţimii egală cu aproximativ 3 cm. **2** Deget gros al mâinii Si: *police*. **3** (Pan) Deget din spate al piciorului la pasăre.

policarburant *ai* [At: DN³ / E: fr **polycarburant**] (Îs) *Motor ~* Motor care poate funcţiona cu întreaga gamă de combustibil.

policarp, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr **polycarpe**] (Bot) **1-2** Policarpic (**1-2**).

policarpic, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 53 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *carpelă*] **1** (D. plante) Care are mai multe carpele Si: *policarp* (**1**). **2** (D. plante perene) Care produce seminţe succesiv, un şir de ani Si: *policarp* (**2**).

police¹ *sn* [At: DN³ / Pl: *~* / E: lat **pollux**] Policar (**2**).

police² *sfs* vz **policie¹**

policea *sf* vz **polcea**

policelular, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~i, ~e* / E: fr **polycellulaire**] (Blg; rar) Care este format din mai multe celule Si: *pluricelular*.

policer *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: **poliţă¹** + *-ar*] (Reg) Etajeră.

polichet *sn* vz **polichetă**

polichetă *sf* [At: ENC. AGR. / V: ***polichet*** *sn* / S şi: *polychaetae* / Pl: *~te* / E: fr **polychètes**] **1** (Lpl) Clasă de viermi inelaţi cu parapode bine dezvoltate, prevăzute cu un număr mare de peri, care trăiesc pe fundul apelor marine sau se înfundă în mâl şi nisip. **2** (Şls) Vierme din clasa polichetelor (**1**).

polichie *sfs* vz **policie¹**

polici *s* vz **policie¹**

policilic, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **polycyclique**, eg **polycyclic**] **1** (D. substanţe chimice) Care conţine în moleculă mai multe cicluri formate din lanţuri închise de atomi. **2** (Elh) Care prezintă mai multe fenomene periodice de frecvenţă diferită.

policie¹ *sfs* [At: PAMFILE, VĂZD. 169 / V: (reg) ***~ice², ~ichie, ~ci*** *s*, ***~igie*** / E: cf *polei¹*] **1** (Reg) Polei¹ (**1**). **2** (Mol; Trs) Chiciură. **3** (Îf *polici*) Ninsoare în formă de mici particule sferice Si: (reg) *mieluşei*.

policie² *sf* [At: I. CR. IV, 306 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Olt) Copil mic care face ghiduşii.

policioară *sf* [At: LB / V: (reg) ***pel~, polec~, ~or*** *sn* / Pl: *~re* / E: **poliţă¹** + *-ioară*] **1-4** (Pop; şhp) Poliţă¹ (**1-2**) (mică) Si: (pop) *policuţă* (**1-4**). **5** (Reg) Firidă la sobă. **6** (Reg) Pervaz. **7** (Reg) Parte de jos a jugului, pe care se sprijină gâtul boilor. **8** (Reg) Parte a osiei care trece pe sub car sau căruţă Si: (reg) *opeal, perinoc* (**1**), *scaun*. **9** (Reg) Pârleaz. **10** (Reg) Fiecare dintre scândurile care unesc transversal extremităţile războiului de ţesut Si: (reg) *arţar*. **11** (Reg; îf *polecioară*) Colibă mică.

policior *sn* vz **policioară**

policitaţie *sf* [At: DN³ / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat **pollicitatio**, fr **pollicitation**] (Liv) Promisiune sau ofertă făcută, dar neacceptată încă.

policitaţiune *sf* vz **policitaţie**

policitemie *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ii* / E: fr **polycythémie**] Boală cu creştere excesivă a numărului de globule roşii din sânge, manifestată prin roşeaţa pielii, creşterea tensiunii arteriale, mărirea splinei Si: *eritemie, poliglobulie*.

policlinic, ~ă [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **polyclinique**, rs **поликлиника**, ger **Poliklinik**] **1** *sf* Unitate medicală independentă sau dintr-un spital, cu principalele specialităţi medicale, pentru consultări şi tratări ambulatorii. **2** *sf* Clădire în care îşi are sediul policlinica (**1**). **3** *sf* Personal al policlinicii (**2**). **4** *a* (Rar) Care aparţine policlinicii (**1**). **5** *a* Privitor la policlinică (**1**).

policlorură *sf* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: fr **polychlorure**] (Îs) *~ de vinil* Produs macromolecular rezultat prin polimerizarea clorurii de vinil, folosit ca material în electrotehnică, construcţii, pentru fabricarea pielii artificiale etc.

policni¹ *vi* [At: LEXIC REG. 106 / Pzi: 3 *~neşte* / E: nct] (Buc) A cădea brumă.

policni² *v* vz **poligni**

policnit, ~ă *a* vz **polignit**

policolie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr **polycholie**] Secreţie abundentă de fiere.

policondensare *sf* [At: LTR² / Pl: *~sări* / E: **poli-²** + **condensare** cf fr, eg *polycondensation*, ger *Polykondesation*] Reacţie chimică de combinare a unor monomeri într-o macromoleculă, cu eliminarea concomitentă a unor produse secundare.

policră *sf* vz **poreclă**

policrări *vt* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~esc* / E: **policră** + *-ări*] (Reg) A porecli.

policrăros, ~oasă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oşi, ~oase* / E: **policră** + *-ăros*] (Reg) **1** Care porecleşte. **2** Care ştie să dea porecla potrivită. **3** (Pex) Spiritual. **4** (Pex) Ironic.

policreală *sf* vz **porecleală**

policri v vz **porecli**

policristalin, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: ***poli-²*** + ***cristalin***] Care este alcătuit din mai multe cristale.

policroism *sns* [At: LTR² / E: fr ***polychroïsme***] Fenomen de modificare a culorii anumitor cristale, când sunt privite prin transparență din diferite direcții Si: *pleocroism*.

policrom, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I. 434 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polychrome***] **1** Care are un număr mare și variat de culori Si: *multicolor*, (rar) *policromic* (1). **2** Executat într-un număr mare de culori Si: *multicolor*, (rar) *policromic* (2).

policromat, ~ă *a* [At: OPRESCU, S. 110 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***policrom*** + *-at*] Care este executat din materiale de diverse culori sau din materiale vopsite diferit.

policromic, ~ă *a* [At: V. MOLIN, V. T. 63 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***policrom*** + *-ic*] (Rar) **1-2** Policrom (**1-2**).

policromie *sf* [At: SADOVEANU, O. IX, 287 / Pl: *~ii* / E: fr ***polychromie***] **1** Însușire de a fi multicolor. **2** Procedeu de îmbinare a mai multor culori, folosit în pictură. **3** Calitate a unei opere de artă de a fi multicoloră. **4** Procedeu tipografic de realizare a imaginilor în culori. **5** (Pex; ccr) Lucrare tipografică executată în mai multe culori.

policultură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***polyculture***] Sistem de exploatare a solului care constă în obținerea mai multor feluri de produse de pe aceeași proprietate.

policuță *sf* [At: GRAUR, E. 38, 39, 42 / Pl: *~țe* / E: ***poliță¹***] **1-4** (Pop; șhp) Policioară (**1-4**).

polidactil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polydactyle***] Care prezintă polidactilie.

polidactilie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***polydactylie***] Malformație congenitală care constă în prezența, la membrele superioare sau inferioare, a unui număr de degete mai mare decât cel normal.

polideism *sn* vz **politeism**

polidi *vrim* [At: H XVIII, 136 / V: ***~igia, ~iti*** / Pzi: 3 *~dește* / E: cf *poleditță*] (Reg) **1-2** A (se) face polei (**1**).

polidimensional, ~ă *a* [At: CINEMA, 1968, nr. 7, 11 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***poli-²*** + ***dimensional***] Care are multe dimensiuni Si: *pluridimensional*.

polidimensionalitate *sfs* [At: CINEMA, 1968, nr. 7, 11 / P: *~si-o~* / E: ***polidimensional*** + *-itate*] **1-2** (Însușire sau) stare de a avea mai multe dimensiuni.

polidimit *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***polydymite***, ger ***Polydymit***] Sulfură de nichel naturală, de culoare cenușie, cristalizată în sistemul cubic.

polidipsie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***polydipsie***] Simptom de sete excesivă, patologică, la bolnavii de diabet zaharat sau insipid, cu boli psihice sau febrile.

polidisc *sn* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2379 / Pl: *~uri* / E: ***poli²-*** + ***disc***] Mașină agricolă cu mai multe discuri metalice ascuțite, folosită în lucrările de dezmiriștire, la sfărâmarea bulgărilor de pământ etc.

polidor *sm* [At: BL V, 224 / Pl: *~i* / E: nct] (Arg) **1-3** Pol² (**1-3**).

polidrupă *sf* [At: DEX / Pl: *~pe* / E: ***poli-²*** + ***drupă***] Tip de fruct format din mai multe drupe.

polie *sf* vz **polei¹**

poliedral, ~ă *a* [At: POENARU, G. 299/1 / P: *~li-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***poliedru*** + *-al*] (Gmt; rar) Poliedric.

poliedric, ~ă *a* [At: CADE / P: *~li-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polyédrique***] Care are forma unui poliedru (**1**) Si: (rar) *poliedral*.

poliedrie *sf* [At: M. D. ENC. / P: *~li-e~* / Pl: *~ii* / E: ***poliedru*** + *-ie*] Boală infecțioasă a viermilor de mătase și a altor insecte, provocată de un virus, manifestată prin inflamarea și colorarea lor în galben, datorită apariției în celulele și în lichidele interne a unor corpusculi cu aspect de poliedru (**1**).

poliedru [At: I. GOLESCU, C. / P: *~li-e~* / Pl: *~re*, (rar) *~ri* / E: fr ***polyèdre***] **1** *sn* Corp geometric mărginit de mai multe fețe poligonale plane. **2** *sn* Obiect care are forma unui poliedru (**1**). **3** *a* Care formează un poliedru (**1**). **4** *a* Care are aspect de poliedru (**1**).

polieleu¹ *sn* [At: PRAV. GOV. 155ᵛ/4 / V: (rar) ***~ileu, ~leleu*** / P: *~li-e~* / Pl: *~eie, ~ri* / E: slv **полиелей**] Cântare bisericească alcătuită din anumiți psalmi, care se execută în biserica ortodoxă la unele sărbători, în timpul utreniei, înaintea liturghiei etc.

polieleu² *s* [A: CIHAC, II, 689 / P: *~li-e~* / Pl: nct / E: ngr **πολυέλαιος**] (Înv) Candelabru.

poliembrionie *sf* [At: DER / P: *~li-em-bri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***polyembryonie***] (Big) Dezvoltare a mai multor embrioni din același ou.

poliene *sfp* [At: DN³ / E: fr ***polyènes***] Materii colorante, galbene sau roșii, răspândite în regnul vegetal Si: *carotinoide*.

polier *sm* vz **poleier**

poliester *sm* [At: LTR² / P: *~li-es~* / Pl: *~i* / E: fr ***polyester***] Produs chimic macromolecular, filiform, obținut prin policondensarea unui acid dicarboxilic cu un alcool care conține, în moleculă, mai mulți hidroxili.

poliesteric, ~ă *a* [At: LTR² XIII, 26 / P: *~li-es~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polyestérique***] **1** Care conține poliesteri. **2** Făcut din poliesteri. **3** Privitor la poliesteri.

poliet, ~ă *a* vz **poleit²**

polietilenă *sf* [At: V. ROM. iunie 1960, 49 / P: *~li-e~* / Pl: *~ne* / E: fr ***polyéthylène***, eg ***polyethylene***, ger ***Polyäthylen***] Material plastic solid alb, obținut prin polimerizarea etilenei, folosit la fabricarea materialelor izolante, a unor obiecte de uz casnic sau industrial.

polietură *sf* vz **poleitură**

polieznic, ~ă *a* vz **polejnic**

polifag, ~ă [At: DN² / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***poliphage***] **1-2** *sn, a* (Animal) care se hrănește atât cu substanțe animale cât și cu substanțe vegetale Si: *omnivor* (**1-2**). **3** *a* (Pgn) Cu regim alimentar foarte variat. **4** *a* (Rar) Care mănâncă mult Si: *mâncăcios, mâncău*.

polifagie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***polyphagie***] **1** Tip de nutriție în care intră mai multe varietăți de hrană, de tipuri biologice diferite. **2** Proprietate a unor paraziți de a ataca viețuitoare-gazdă din specii și din familii diferite. **3** Simptom al diabetului zaharat, manifestat printr-o foame exagerată, care duce la un consum mare de alimente. **4** (Rar) Consumare exagerată de alimente.

polifazat, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***polyphasé***] **1** (D. sisteme de tensiune sau curenți electrici alternativi) Care are fazele inițiale diferite. **2** (D. curent electric) Care are mai multe faze Si: *polifazic*.

polifazic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poli-²*** + ***fazic***] (D. curent electric) Polifazat (**2**).

polifenol *sm* [At: LTR² / Pl: *~i* / E: fr ***polyphénol***] Compus organic din clasa fenolilor, cu mai multe grupări hidroxil legate de un radical aromatic în moleculă.

polifibromatoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***polyfibromatose***] (Med) Fibromatoză generalizată.

polifiletic, ~ă *a* [At: ARHIVA, II, 63 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf fr *polyfilétisme*] Concepție asupra hematopoiezei, care admite pentru fiecare serie celulară din sângele circulant o celulă cap de serie proprie.

poliflor, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***poli-²*** + ***flor***(i)] (D. miere, polen) Provenit de la mai multe specii de flori.

polifoliculă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: ***poli-²*** + ***foliculă***] Fruct uscat, format din mai multe folicule.

polifon, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***polyphon***] (Rar) **1-12** Polifonic (**1-12**).

polifonematic, ~ă *a* [At: ROSETTI, I. L. R. I. 61 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polyphonématique***] (D. consoanele geminate; îoc *monofonematic*) Care are valoarea mai multor foneme.

polifonic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polyphonique***] **1-3** Care aparține polifoniei (**1-3**) Si: (rar) *polifon* (**1-3**). **4-6** Privitor la polifonie (**1-3**) Si: (rar) *polifon* (**4-6**). **7-9** De natura polifoniei (**1-3**) Si: (rar) *polifon* (**7-9**). **10-12** Pe baza polifoniei (**1-3**) Si (rar) *polifon* (**10-12**).

polifonie *sf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / S și: (după fr) *~lyf~* / Pl: *~ii* / E: fr ***polyphonie***] (Muz) **1** Suprapunere coordonată a mai multor linii melodice care, în ansamblu, nu-și pierd individualitatea melodică. **2** (Prc) Contrapunct. **3** (Prc) Artă și știință care studiază suprapunerea coordonată a mai multor linii melodice independente, care se află în relații armonioase.

polifonist *sm* [At: M 1961, nr. 1, 19 / Pl: *~iști* / E: ***polifonie*** + *-ist*] Compozitor de lucrări bazate pe polifonie (**1**).

polifonizare *sf* [At: M 1962, nr. 4, 10 / Pl: *~zări* / E: ***polifonie***] Realizare a unei polifonii (**1**).

polifonizat, ~ă *a* [At: M 1965, nr. 4, 7 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***polifonizare***] Care se prezintă sub forma unei polifonii (**1**).

poligala *sf* vz ***poligală***

poligalactie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polygalactie***] (Med) Secreție excesivă de lapte.

poligală *sf* [At: BRANDZA, FL. 205, 206, 207 / V: (îiv) *~la* / E: lat ***polygala***, fr ***polygale***] (Bot; rar) Amăreală (*Polygala amara*).

poligam, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / S și: (după fr) *polygame* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polygame***] (Îoc *monogam*) **1-2** *sm, am* (Bărbat) care are concomitent mai multe soții Si: *bigam*. **3-4** *sf, af* (Rar) Poliandră (**2-3**). **5** *a* (D. plante) Care are atât flori unisexuate cât și flori hermafrodite.

poligamic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polygamique***] Care se referă la poligamie (**2**).

poligamie *sf* [At: MOLNAR, I. 30/7 / Pl: *~ii* / E: fr ***polygamie***, lat ***polygamia***, ger ***Polygamie***] **1** (Îoc *monogamie*) Formă de căsătorie, apărută o dată cu sclavia patriarhală și întâlnită azi la popoarele de religie mahomedană, în care un bărbat poate să aibă, în același timp, mai multe soții. **2** (Îoc *monogamie*) Stare a bărbatului care este căsătorit în același timp cu mai multe femei Si: *bigamie*. **3** (Jur) Infracțiune comisă de bărbatul căsătorit în același timp cu mai multe femei Si: *bigamie*. **4** (Înv; lpl) Clasă sau grup de plante poligame (**5**).

poligandru *sn* vz ***policandru***

poliganglionar, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polyganglionaire***] (Atm) Care este compus din mai mulți ganglioni.

poligenetic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polygénétique***] **1** Care se referă la poligeneză Si: *poligenic* (**1**). **2** Care are o geneză complexă Si: *poligenic* (**1**). **3** Care dă culori diferite după mordanții care i se asociază.

poligeneză *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 32 / Pl: *~ze* / E: ***poli²-*** + ***geneză*** cf fr *polygénisme*] Concepție potrivit căreia un fenomen social, lingvistic, biologic etc. nu derivă dintr-un izvor unic ci are origini multiple.

poligenic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polygénique***] **1-2** Poligenetic (**1-2**).

poligenie *sf* [At: MIHALI, C. 169 / S și: (după fr) *~lyge~* / V: (înv) ***~igin~*** / E: fr ***polygénie***] **1** (Îf *poliginie*) Însușire a unei plante de a avea mai multe pistiluri. **2** (Îaf) Însușire a unei plante de a avea atât flori hermafrodite cât și flori unisexuate. **3** (Rar) Poligenism.

poligenism *sns* [At: CADE / E: fr ***polygénisme***] Doctrină antropologică potrivit căreia diferitele rase umane ar proveni din mai multe tipuri primitive, considerate ca specii Si: (rar) *poligenie* (**3**).

poligenist, ~ă [At: ARHIVĂ, I, 215 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***polygéniste***] **1** *smf* Adept al poligenismului. **2** *a* Care aparține poligenismului. **3** *a* Care este specific poligenismului. **4** *a* Care provine din poligenism. **5** *a* Care se referă la poligenism.

polighiță *sf* vz ***poledită***

poligia *v* vz ***polidi***

poligie *sfs* vz ***policie¹***

poligin, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***polygyn***] (D. flori) Care posedă mai multe carpele libere, fiecare formând pistile.

poliginie *sf* vz ***poligenie***

poligit, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *poleit²*] (Pop; csnp) **1-2** Polărit (**1-2**).

poliglandular, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polyglandulaire***] **1** Care aparține mai multor glande Si: *pluriglandular* (**1**). **2** Privitor la mai multe glande Si: *pluriglandular* (**2**). **3** Care afectează mai multe glande Si: *pluriglandular* (**3**). **4** Care provine de la mai multe glande Si: *pluriglandular* (**4**).

poliglobulie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***polyglobulie***] Policitemie.

poliglot, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oți, ~e* / E: fr ***polyglotte***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care vorbește bine mai multe limbi. **3** *a* (Înv; d. țări, regiuni) În care se vorbesc mai multe limbi. **4** *a* (D. scrieri, opere etc.) Care este scris în mai multe limbi. **5** *a* (D. scriei, opere etc.) Care are în vedere mai multe limbi. **6** (Rar) *a* Care se referă la un poliglot (**1**). **7** *a* (Rar) De poliglot (**1**).

poliglotică *sfs* [At: TUDORAN, O. 172 / E: ***poliglot*** + *-ică*] (Nob) Limbă improvizată din cuvinte care aparțin mai multor limbi de circulație internațională, în conversația unor persoane de diferite naționalități.

poliglotie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***poliglot*** + *-ie*] (Rar) Calitate de a vorbi mai multe limbi.

poligni [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 170 / V: (reg) ***~icni*** / Pzi: *~nesc* / E: bg ***полегна***] **1** *vt* (Înv) A doborî pe cineva la pământ. **2** *vt* (Înv; pex) A omorî pe cineva trântind la pământ sau călcând în picioare. **3** *vr* (Reg; d. cereale, plante textile) A se apleca la pământ. **4** *vr* (Buc; fig; îf *policni*) A se subestima.

polignire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***poligni***] (Reg) Culcare sau aplecare la pământ a cerealelor și plantelor textile.

polignit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 148/6 / V: ***~icn~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poligni***] **1** (Înv; d. oameni) Care este doborât la pământ. **2** (Înv; pex; d. oameni) Omorât. **3** (Reg; d. cereale sau plante textile) Care este culcat la pământ. **4** (Reg; d. lâna oilor) Care are firul dispus într-un anumit fel.

poligon *sn* [At: GEOMETRIA A. M. 16ʳ/16 / Pl: *~oane* / E: fr ***polygone***, lat ***polygonum***, ger ***Polygon***] **1** (Gmt) Suprafață plană, mărginită de mai multe segmente de linii drepte, numite laturi Si: (înv) *multunghi*. **2** (Pex) Desen ornamental ca un poligon (**1**). **3** (Mil; șîs *de tragere*) Teren special amenajat în cuprinsul căruia se fac exerciții de instrucție și se execută trageri cu arma. **4** (Spt; șîs *de tir*) Loc special amenajat pentru probele de trageri cu arma, pistolul ori arma de vânătoare. **5** Teren amenajat pentru a învăța conducerea autovehiculelor.

poligonacee *sf* [At: BRANDZA, FL. 424 / P: *~ce-e* / Pl: (rar) *~ei* / E: fr ***polygonacées***, lat ***poligonaceae***] **1** (Lpl) Familie de plante fanerogame dicotiledonate apetale, din care fac parte măcrișul, spanacul, troscotul etc. Si: (rar) *poligonee* (**1**). **2** (Șls) Plantă care face parte din familia poligonacee (**1**) Si: (rar) *poligonee* (**2**).

poligonal, ~ă *a* [At: GEOMETRIA A. M. 16ʳ/4 / Pl: *~i, ~e* / E: ***polygonal***] **1** Care are forma unui poligon (**1**) Si: (înv) *poligonicesc* (**1**). **2** Care aparține poligonului (**1**) Si: (înv) *poligonicesc* (**2**). **3** Privitor la poligon (**1**) Si: (înv) *poligonicesc* (**3**). **4** Care formează un poligon (**1**) Si: (înv) *poligonicesc* (**4**). **5** (Rar) (Îs) Linie *~ă* sau *contur ~* Linie frântă.

poligonație *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***polygonation***] (Teh) Poligonometrie (**1**).

poligonee *sfi* [At: DN² / P: *~ne-e* / E: fr ***polygonnées***] (Bot; rar) **1-2** Poligonacee (**1-2**).

poligonicesc, ~ească *a* [At: GHEOM.–TRIGON. 122ʳ/25 / Pl: *~ești* / E: ***poligon*** + *-icesc*] (Înv) **1-4** Poligonal (**1-4**).

poligonometrie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***polygonométrie***] **1** Tehnică de ridicare topografică prin folosirea unor rețele de poligoane închise, pe care se sprijină ridicările de detaliu pentru planimetria unei porțiuni mici de teren Si: *poligonație*. **2** Capitol al geometriei aplicate care se ocupă cu studiul poligoanelor (**1**).

poligraf *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: (**1, 3**) *~i*, (**5-6**) *~e* / E: fr ***polygraphe***] **1-2** *sm, a* (Asr) (Autor) care a scris opere aparținând unor genuri diferite. **3-4** *sm, a* (Asr; pgn) (Autor) care a scris mult. **5** *sn* Aparat cu ajutorul căruia se produce un manuscris în mai multe exemplare. **6** *sn* Aparat folosit pentru înregistrarea unor constante biologice (puls, respirație etc.).

poligrafic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polygraphique***] **1-3** Care aparține poligrafiei (**4-6**). **4-6** Privitor la poligrafie (**4-6**). **7-9** Folosit în poligrafie (**4-6**). **10** (Îs) *Tehnică ~ă* Poligrafie (**5**). **11** (Îs) *Industrie ~ă* Poligrafie (**6**).

poligrafie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ***polygraphie***] **1** (Asr) Ansamblu de opere aparținând unui poligraf (1). **2** (Rar) Calitate de poligraf (1) a unui autor. **3** (Rar) Caracteristică a operelor unui poligraf (1). **4** Ansamblu al procedeelor de reproducere grafică și de multiplicare a unui text sau a unei figuri. **5** Ramură a tehnicii care se ocupă cu procedeele de reproducere grafică, tipărire și multiplicare a unui text, a unei figuri. **6** Ansamblu al întreprinderilor care se ocupă cu imprimarea și răspândirea cărților sau a altor imprimate.

poligrafist, ~ă *smf, a* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2390 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***poligrafie*** + *-ist*] **1-2** (Persoană) specializată în poligrafie (**5**).

polihibridare *sf* [At: DER / Pl: *~dări* / E: ***poli²- + hibridare***] Hibridare între două forme biologice deosebite în ceea ce privește ereditatea și caracterele specifice.

polihistor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: ger ***Polyhistor***] Cunoscător al mai multor domenii de specialitate.

polihronion *s* vz ***polihroniu***

polihroniu *s* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 304/5 / V: (grî) ***~ion*** / Pl: nct / E: ngr ***πολυχρόνιον***] (Grî) Formulă sau cântec liturghic de felicitare.

polii *v* vz ***polei⁴***

poliială *sf* vz ***poleială***

poliit, ~ă *a* vz ***poleit²***

poliizopren *sm* [At: LTR² / S și: *poliisopren* / P: *~li-i~* / Pl: *~i* / E: fr ***polyisoprène***] Produs macromolecular asemănător cu cauciucul natural, cu structură filiformă, obținut sintetic prin polimerizarea în emulsie a izoprenului.

polileu *sn* vz ***polieleu¹***

polilingv, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polylingue***] Multilingv.

polilingvism *sns* [At: DN³ / E: ***poli²- + lingvism***] (Rar) Folosire curentă și în egală măsură a mai mult de două limbi de către aceeași persoană sau același grup social.

polilobat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***polylobé***] **1** Care are mai mulți lobi. **2** (Aht; îs) *Arc ~* Arc divizat cu mai mulți lobi.

polilog, ~ă *smf* [At: ZILOT, ap. GÁLDI, M. PHAN. 232 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ngr ***πολυλόγος***] (Înv) Om limbut, guraliv.

poliloghie *sf* [At: BUL. COM. IST. V, 287 / V: ***~lol~***, (înv) ***~logie***, ***~ologie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***πολυλογία***] Expunere, discuție etc. excesiv de amplă și de încărcată cu amănunte inutile, prolixă Si: *vorbărie*, (fam) *pălăvrăgeală, peltea, sporovăială*.

polilogic, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 598 / Pl: *~ici, ~ice* / E: de la ***polilogie***] (Rar; d. texte, mod de exprimare) Prolix.

polilogie *sf* vz ***poliloghie***

polimahie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: ngr ***πολυμαχία***] (Grî) Conflict.

polimar¹ *sm* vz ***pălămar¹***

polimar² *sn* vz ***pălămar²***

polimar³ *sn* vz ***pălimar¹***

polimastie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polymastie***] (Med) Anomalie constând în existența mai multor mamele.

polimat, ~ă *smf, a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***polymathe***] (Înv) **1-2** (Persoană) care are cunoștințe multe și variate.

polimatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polymatique***] (Liv) Care se referă la polimatie.

polimatie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polymathie***] (Liv) Cunoaștere care cuprinde cunoștințe din mai multe domenii Si: *enciclopedism*.

polimă *sf* [At: N. REV. R. VIII, nr. 6, 87 / A și: *polimă* / Pl: *~me* / E: nct] **1** (Olt; Trs) Gând. **2** (Olt; Trs) Început al unei acțiuni. **3** (Reg) Abatere de la o normă religioasă Si: *erezie*, (pop) *rătăcire*. **4** (Pop; ca epitet pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prepoziția „de") Netrebnic. **5** (Reg) Ființă omenească Si: *țipenie*.

polimenoree *sfi* [At: D. MED. / P: *~re-e* / E: fr ***polyménorrhée***] Apariție a ciclului menstrual la intervale mai scurte decât cele normale.

poliment *s* [At: GRECU, P. 75 / Pl: nct / E: fr ***poliment***] (Înv) Poleială (**1**).

polimer *sm* [At: V. ROM. august 1960, 82 / Pl: *~i*, (rar, *sn*) *~e* / E: fr ***polymère***] **1** Produs chimic macromolecular obținut prin polimerizare, a cărui moleculă este formată prin unirea în lanț a unui număr de molecule de monomer. **2** (Blg) Organ sau organism constituit din mai multe elemente distincte.

polimerie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polymérie***] **1** Stare a unui corp polimer (**2**). **2** Ereditate în care fiecare dintre caracterele normale sau patologice este determinat de acțiunea mai multor gene.

polimeriza *vti* [At: LTR² XIII, 41 / Pzi: *~zez* / E: fr ***polymériser***] **1-2** A (se) uni spontan sau în reacții chimice mai mulți monomeri în polimeri prin păstrarea compoziției procentuale inițiale și a așezării atomilor în moleculă.

polimerizare *sf* [At: LTR² / Pl: *~zări* / E: ***polimeriza***] **1** Unire spontană sau în reacții chimice a mai multor monomeri în polimeri prin păstrarea compoziției procentuale inițiale și a așezării atomilor în moleculă. **2** Rezultat al unei polimerizări (**1**).

polimerizat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***polimeriza***] (Chm; d. monomeri) Care s-au unit spontan sau în reacții chimice în polimeri prin păstrarea compoziției procentuale inițiale și a așezării atomilor în moleculă.

polimetacrilat *sm* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ați* / E: fr ***polyméthacrylat***] **1** Masă plastică transparentă, incasabilă, din care se fac obiecte rezistente la șocuri, trepidații Si: *plexiglas, stiplex*. **2** (Îs) *~ de metil* Produs macromolecular care se prezintă sub formă de masă sticloasă, transparentă, termoplastică, cu calități optice deosebite, folosit în chirurgia ortopedică, la confecționarea protezelor dentare etc.

polimetalic, ~ă *a* [At: DER / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poli²- + metalic***] (Glg; d. minerale, minereuri, zăcăminte) **1** Care conține mai multe metale. **2** Din care se pot extrage mai multe metale.

polimetrie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: it ***polimetria***] (Muz) Suprapunere simultană a două sau mai multe măsuri în care timpii tari inițiali nu coincid întotdeauna.

polimetru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: it ***polimetro***] (Liv) Operă poetică cu metrică variată.

polimi [At: CV 1952, nr. 1, 36 / Pzi: *~mesc* / E: ns cf *polimă*] **1** *vt(a)* (Olt; d. femei sau femele) A procrea. **2-3** *vri* (Olt; d. plante) A prinde rod Si: *a lega*. **4** *vr* (Olt; d. plante) A răsări. **5** *vr* (Olt; d. plante) A înmuguri. **6** *vt* (Reg; pgn) A crea.

polimialgie *sf* [At: D. MED. / P: *~mi-al~* / Pl: *~ii* / E: fr ***polymyalgie***] Durere localizată simultan la mai mulți mușchi.

polimiozită *sf* [At: DN³ / P: *~mi-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***polymyosite***] (Med) Inflamație concomitentă a mai multor mușchi.

polimit, ~ă *a* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***polimi***] (Olt) **1** Născut. **2** (D. plante) Care a prins rod Si: *legat*. **3** (D. plante) Răsărit. **4** (D. plante) Înmugurit.

polimixină *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***polymixine***] (Far) Antibiotic obținut din diferite varietăți de bacili, cu acțiune bactericidă asupra mai multor microbi.

polimolecular, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***poli²- + molecular***] Care este alcătuit din mai multe molecule.

polimorf, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polymorphe***] **1-2** (D. obiecte sau ființe) Care (are sau) poate lua mai multe forme, fără a-și schimba esența. **3** (D. unele specii de plante sau animale) Care există sub mai multe aspecte morfologice. **4** (D. minerale cristalizate) Care se prezintă în mai multe forme cristaline deosebite, cu însușiri fizice și chimice diferite.

polimorfie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***polymorphie***] (Rar) Polimorfism (**3**).

polimorfism *sns* [At: PONI, CH. 19 / E: fr ***polymorphisme***] **1** Calitate a unor obiecte sau a unor ființe de a lua mai multe forme, fără a-și schimba esența. **2** (Blg) Proprietate a unei specii de plante sau animale de a exista sub mai multe aspecte morfologice. **3** Proprietate a unei substanțe de a

se prezenta sub mai multe forme cristaline, cu proprietăți fizice și chimice diferite Si: (rar) *polimorfie*.

polin[1] *s* [At: (a. 1829) DOC. EC. 431 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Unitate de măsură pentru lungimi, nedefinită mai îndeaproape.

polin[2] *sn* vz ***polen***[1]

polinar *sn* vz ***pălimar***[1]

polinevrită *sf* [At: PARHON, B. 84 / Pl: *~te* / E: fr ***polynévrite***] Boală infecțioasă sau toxică a nervilor periferici, caracterizată prin alterarea mai multor trunchiuri nervoase și ramuri terminale.

polinezian, ~ă [At: DER / V: (înv) ***~icn*** / S și: *~esian, ~lyn~* / P: *~zi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***polynésien***] **1-2** *smf a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Polineziei. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Polinezia. **5** *smp* Populație care locuiește în Polinezia și care este din punct de vedere antropologic, o rasă intermediară între australoizi și mongoloizi, amestecați cu elemente negroide. **6-7** *a* Care aparține (Polineziei sau) polinezienilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Polinezia sau) la polinezieni (**5**). **10-11** *a* Care este specific (Polineziei sau) polinezienilor (**5**) **12** *a* Care provine din Polinezia.

polinezien, ~ă *smf, a* vz ***polinezian***

polinic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pollinique***] **1** (Bot; îs) *Sac ~* Sac polenic. **2** Referitor la polen[1] (1).

polinie[1] *sf* [At: GRECESCU, FL. 550 / Pl: *~ii* / E: fr ***pollinie***] (Bot; rar) **1** Anteră. **2** Formație de polen[1] (1) aglutinat cu o materie cleioasă.

polinie[2] *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***polynie***] Canal navigabil printre ghețurile marine.

polinifer, ~ă *a* [At: DN² / V: ***~len~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pollinifère***] **1** Care conține polen[1] (1). **2** Care transportă polen[1] (1).

polinizare *sf* vz ***polenizare***

polinizație *sf* vz ***polenizație***

polinom *sn* [At: ASACHI, ALGHEBRA, 6ʳ/29 / Pl: *~oame* / E: fr ***polynôme***] **1** Expresie algebrică constituită din mai multe monoame, legate între ele prin semnele plus sau minus. **2** Sumă algebrică a unui număr finit de monoame.

polinomial, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / P: *~mi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***polinom*** + *-ial*] (Mat; rar) **1** Care are caracter de polinom (1). **2** Care formează un polinom (1). **3** Care se scrie ca un polinom (1).

polinoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***polynose***] Coliză alergică provocată de polen[1] (1).

polinuclear, ~ă [At: DER / P: *~cle-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polynucléaire***] **1-2** *sf, a* (Celulă) care are mai multe nuclee. **3** *a* (Îs) *Leucocită ~ă* Granulocit.

polinucleoză *sf* [At: DER / P: *~cle-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***polynucléose***] Boală manifestată prin creșterea excesivă a leucocitelor polinucleare din sânge.

polinuculă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: ***poli-***[2] + ***nuculă***] (Bot) Grup de mai multe nucule formate în aceeași floare.

poliodă *sf* [At: LTR² / P: *~li-o~* / Pl: *~de* / E: fr ***polyode***] **1** Element de circuit electric cu mai mulți poli. **2** (Spc) Tub electronic cu mai mult de doi electrozi.

polioencefalită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***polyoencéphalite***] (Med) **1** Encefalită care afectează mai ales substanța cenușie. **2** Encefalită poliomielitică.

poliomielită *sf* [At: VINEA, L. II, 70 / P: *~li-o-mi-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***polyomyélite***] Boală infecțioasă, epidemică sau contagioasă, provocată de un virus specific, care se manifestă prin febră, tulburări digestive, somnolență, dureri în mușchii membrelor și paralizarea membrelor inferioare.

poliomielitic, ~ă [At: SCÎNTEIA, 1966, nr. 6905 / P: *~li-o-mi-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***poliomyélitique***] (Med) **1** *a* Care aparține poliomielitei. **2** *a* Privitor la polimielită. **3** *a* Care este folosit împotriva poliomielitei. **4-5** *smf, a* (Persoană) care suferă de poliomielită.

poliopie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polyopie***] (Med) Percepție multiplicată a unui obiect.

poliorchie *sf* [At: TELEMAH, I, 85ʳ/17 / V: ***~rghie*** / P: *~li-or~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***πολιορκία***] (Grî) Asediu al unei cetăți.

poliorchisi *vt* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~li-or~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***(ε)πολιόρκησα*** (aor πολιορχῶ)] (Grî) A asedia o cetate.

poliorexie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polyorexie***] Foame excesivă Si: *bulimie*.

poliorghie *sf* vz ***poliorchie***

poliorhidie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polyorchidie***] (Atm) Existență la un individ a mai mult de două testicule.

polioximetilenă *sf* [At: LTR² / P: *~li-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***polyoxyméthylène***, ger ***Polyoximethylene***] (Chm) Polimer al formaldehidei.

polioze *sfs* [At: DN³ / E: fr ***polyoses***] Denumire dată polizaharidelor, cu excepția celulozei și a amidonului.

polip *sm* [At: ȘINCAI, ap. DR. V, 559 / V: (înv) ***~us*** *sm* / A și: *polip* / Pl: *~i*, (înv, *sn*) *~e* / E: lat ***polypus***, ger ***Polyp***, fr ***polype***] **1** Animal acvatic celenterat marin, cu corpul moale, în formă de sac, prevăzut la un capăt cu orificiul buco-anal înconjurat de tentacule, iar la celălalt capăt cu un disc cu care se fixează de un suport și care trăiește solitar sau în colonii. **2** Tumoare benignă care se formează, printr-o tumefiere sau printr-o hipertrofie cronică inflamatorie, pe unele mucoase.

polipatie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polypathie***] Stare a unei persoane atinse simultan de mai multe boli.

polipectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polypectomie***] (Med) Extirpare chirurgicală a polipilor (**2**).

poliped, ~ă *a* vz ***polipod***

polipeptidază *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***polypeptidase***] Enzimă capabilă să dezintegreze polipetidele.

polipeptidă *sf* [At: LTR² / Pl: *~de* / E: fr ***polypeptide***] Compus organic format din mai multe peptide.

polipeptidemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polypeptidémie***] Prezență a polipeptidelor în sânge.

polipeptidurie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***polypeptidurie***] Prezență a polipeptidelor în urină.

polipetal, ~ă *a* [At: CAIET, 78ʳ/6 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polypétale***] **1** (D. flori, corole) Care are mai multe petale. **2** (D. plante) Care are florile alcătuite cu mai multe petale.

polipiar *sm* vz ***polipier***

polipichil, ~ă *a* [At: ARHIVA R. II, 3/18 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***πολυποίκιλος*** „împestrițat"] (Grî; d. oameni) Ipocrit.

polipichilie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 366 / S și: *polli~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***πολυποικιλία***] (Grî) **1** Amestec de culori Si: *împestrițătură*. **2** (Fig) Viclenie. **3** (Fig) Ipocrizie.

polipier *sm* [At: BARCIANU / V: (înv) ***~iar*** / P: *~pi-er* / Pl: *~i* / E: fr ***polypier***] Masă calcaroasă constituită din scheletul calcaros al polipilor (**1**) din aceeași colonie.

poliploid [At: LTR² / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***polyploïde***, ger ***Polyploid***] **1** *sm* Exemplar dintr-o specie oarecare, cu un număr de cromozomi mai mare decât cel care se găsește, în mod obișnuit, la specia respectivă. **2** *a* (D. un organism sau un nucleu) Care prezintă poliploidie.

poliploidie *sf* [At: DER / P: *~plo-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***polyploïdie***] Creștere naturală sau provocată de agenți fizici a numărului de cromozomi din celulele organismelor animale sau vegetale față de numărul caracteristic speciei și care se manifestă prin mărirea dimensiunilor organismului sau a unor organe ale acestuia.

polipnee *sfs* [At: DER / P: *~ne-e* / E: fr ***polypnée***] Creștere a frecvenței respirației peste limitele normale, în urma unui efort fizic, a unei emoții puternice, în afecțiuni pulmonare, cardiace etc.

polipod, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. I, 498 / V: ***~ped*** / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***polypode*** cf lat *polypodium*] **1** *a* Care are mai multe picioare. **2** *sm* (Rar) Specie de plante erbacee care cresc pe lângă stânci umede sau pe lângă arbori și ale căror rădăcini se prind de baza trunchiurilor acestor arbori

(*Polypodium*). 3 *sm* (Rar; șls) Exemplar de polipode (2). 4 *sf* (Bot; reg) Feriga-stejarului.

polipodiacee *sfi* [At: DN³ / E: fr ***polypodiacée***] 1 (Lpl) Familie de plante care cuprinde o parte din ferigile terestre. 2 (Șls) Plantă din familia polipodiacee (1).

polipodie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr ***polypodie***] Malformație congenitală constând în prezența unui număr mai mare de picioare.

polipoid, ~ă *a* [At: DN³ / P: ~*po-id* / Pl: ~*izi*, ~*e* / E: fr ***polypoïde***] (Blg) Care are aspect de polipi (2).

polipor *sm* [At: DN³ / Pl: ~*i* / E: fr ***polypore***] Ciupercă cu pori, cărnoasă, din familia bazidiomicetelor, care crește pe arbori.

poliporacee *sf* [At: DER / P: ~*ce-e* / Pl: (rar) ~*ei* / E: lat ***polyporaceae***] 1 (Lpl) Familie de ciuperci basidiomicete, anuale sau perene, cu fructe mari, uneori comestibile. 2 Ciupercă din familia poliporaceelor (1).

poliporee *sf* [At: DN³ / Pl: ~ / E: fr ***polyporées***] 1 (Lpl) Familie de ciuperci având ca tip poliporul. 2 Ciupercă din familia poliporeelor (1).

polipotom *sn* [At: DN³ / Pl: ~*oame* / E: fr ***polypotome***] Instrument chirurgical folosit pentru ablațiunea polipilor (2).

polipoză *sf* [At: DN² / Pl: ~*ze* / E: fr ***polypose***] 1 Boală caracterizată prin dezvoltarea mai multor polipi (2) pe aceeași mucoasă. 2 (Îs) ~ *nazală* Boală a mucoasei nazale, caracterizată prin formarea de polipi (2) pe suprafața acesteia.

polipragmazie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: ger ***Polypragmasie***] Situație în care i se prescriu bolnavului prea multe medicamente.

polipragmosine *sfi* [At: VASICI, M. II, 48/27 / E: lat ***polypragmosyne***] (Înv) Impuls de a face multe lucruri noi.

polipropilenă *sf* [At: LTR² / Pl: ~*ne* / E: lat ***polypropilène***] Masă plastică ușoară și rezistentă, obținută prin polimerizarea catalitică a propilenei, folosită la fabricarea conductelor, a unor recipiente, obiecte de menaj etc.

poliptic *sn* [At: DER / Pl: ~*uri* / E: fr ***polyptyque***] Pictură alcătuită din mai multe panouri articulate care cuprind fiecare câte o scenă a compoziției de ansamblu.

polipus *sm* vz ***polip***

polire *sf* vz ***poleire***

poliremă *sf* [At: DN³ / Pl: ~*me* / E: fr ***polyrème***] Corabie cu mai multe rânduri de vâsle.

polirie *sf* vz ***palirie***

poliritmic, ~ă *a* [At: LOVINESCU, S. I, 387 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***poli-***² + ***ritmic***] (Rar; d. versuri) Cu mai multe ritmuri.

poliritmie *sf* [At: ARHIVA, II, 731 / Pl: ~*ii* / E: fr ***polyrythmie***] Combinație simultană de linii melodice cu ritmuri diferite, în care timpii tari (inițiali) coincid.

poliroforisi *v* vz ***pliroforisi***

polis *sn* [At: DER / Pl: ~*uri* / E: ngr ***πόλις***] 1 Formă de organizare statală sclavagistă în Grecia antică. 2 Oraș-stat în Grecia antică, în epoca sclavagistă.

polisa *v* vz ***poliza***¹

polisare *sf* vz ***polizare***

polisat, ~ă *a* vz ***polizat***²

polisemantic, ~ă *a* [At: SCL 1958, 319 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***polysémantique***] (D. cuvinte sau unități frazeologice) Care are mai multe sensuri.

polisemantism *sns* [At: SCL 1957, 183 / E: fr ***polysémantisme***] (Grm) Polisemie (1).

polisemic, ~ă *a* [At: SCL 1954, 210 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***polysémique***] (Grm) 1 Care aparține polisemiei (1). 2 Privitor la polisemie (1). 3 Cu polisemie (1). 4 Care este specific polisemiei (1).

polisemie *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 375 / Pl: ~*ii* / E: fr ***polysémie***] 1 (Grm) Însușire a unor cuvinte, unități frazeologice de a avea mai multe sensuri Si: *polisemantism*. 2 (Est) Proprietate a operelor de artă de a avea mai multe sensuri care se dezvăluie succesiv în funcție de contextul social-cultural sau de momentul istoric în care este receptată opera.

polisepal, ~ă *a* [At: CAIET. 78ʳ/3 / V: (înv) ~***e*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***polysépale***] (Bot) 1 (D. flori, calicii) Cu mai multe sepale. 2 (D. plante) Care are flori alcătuite din mai multe sepale.

polisepale *a* vz ***polisepal***

polisialie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr ***polysialie***] (Med) Salivație excesivă.

polisier *sn* [At: DEX-S / S și: *policier* / P: ~*si-er* / Pl: ~*e* / E: fr ***policier***] (Frm) 1-2 (Roman sau) film polițist.

polisilab, ~ă *a* [At: HELIADE, C. 47/23 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***polysyllabus***, fr ***polysyllabe***] (Înv) 1-2 Polisilabic (1-2).

polisilabic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***polysyllabique***] 1 (D. cuvinte) Care este format din mai multe silabe Si: (rar) *multisilab*, (înv) *polisilab* (1). 2 (D. limbi) Care are, în general, cuvinte formate din mai multe silabe Si: (înv) *polisilab* (2).

polisilabie *sf* [At: HELIADE, C. 48 / V: ~***avie*** / Pl: ~*ii* / E: fr ***polysyllabie***] (Înv) Caracteristică a unei limbi de a avea cuvinte formate din mai multe silabe.

polisilavie *sf* vz ***polisilabie***

polisilogism *sn* [At: MAIORESCU, L. 99 / Pl: ~*e* / E: fr ***polysyllogisme***] (Log) Raționament deductiv alcătuit dintr-o înlănțuire de silogisme, în care concluzia silogismului anterior devine una dintre premisele celui următor.

polisilogistic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***polysyllogistique***] (Log) Referitor la polisilogism.

polisindet *sn* vz ***polisindenton***

polisindeton *sn* [At: MOLNAR, RET. 205/15 / V: ~***det*** / Pl ~*oane* / E: fr ***polysyndéton*** cf lat *polysyntheton*] Procedeu stilistic în retorică în care se repetă o conjuncție la începutul unor părți de frază sau înaintea fiecărui termen al unei enumerări, pentru a pune în evidență ideea exprimată.

polisintetic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***polysynthétique***] (D. unele limbi) Ale cărei fraze sunt formate dintr-un singur termen ca urmare a unirii tuturor părților din frază într-un lung cuvânt compus Si *incorporant*.

polisintetism *sns* [At: GRAUR, I. L. 188 / E: fr ***polysynthétisme***] Însușire a unei limbi de a fi formată din fraze alcătuite dintr-un singur cuvânt ca urmare a unirii tuturor părților din frază într-un singur cuvânt.

polisinteză *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ze* / E: fr ***polysyntèse***] Folosire în unele limbi a cuvintelor lungi și complexe ca urmare a unirii tuturor părților din frază într-un singur cuvânt.

polisman *sm* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 67 / S și: *policeman* / Pl: ~*i* / E: eg ***policeman***] (Rar) Polițist (1).

polisoar *sn* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 116 / Pl: ~*e* / E: fr ***polissoir***] (Rar) Instrument de lustruit unghiile.

polison *sm* [At: CR (1848), 24¹/46 / Pl: ~*i* / E: fr ***polisson***] (Frî) 1 Măscărici (2). 2 Ștrengar. 3 Persoană care spune vorbe de ocară sau obscenități.

polisonerie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1671 / Pl: ~*ii* / E: fr ***polissonnerie***] (Frî) 1 Ștrengărie. 2 Cuvânt obscen.

polisperm, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***polysperme***] 1 Care prezintă polispermie. 2 (D. fructe) Cu semințe numeroase.

polispermie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr ***polyspermie***] Proces de rezultare a unui zigot prin fecundarea unui ovul de către mai mulți spermatozoizi.

polisportiv, ~ă *smf, a* [At: IORDAN, L. R. A. 223 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***poli-***² + ***sportiv***] 1-2 (Sportiv) care practică mai multe sporturi cu rezultate meritorii în toate.

polist *sm* vz ***poloist***

polistaur *s* vz ***polistavrion***

polistavrion *s* [At: MURNU, GR. 46 / P: ~*vri-on* / V: (grî) ~***aur*** / Pl: nct / E: ngr ***πολυσταύριον***] (Bis; grî) Haină arhierească de mătase, lungă până la genunchi și cu mâneci largi, care se poartă peste stihar Si: *sacos*.

polistil, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***polystyle***] (Îdt; d. construcții arhitectonice) 1 Care are multe coloane. 2 De mai multe stiluri.

polistiren *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***polystyrène***, eg ***polystyrene***, rs ***полистирен***] Masă plastică solidă, incoloră sau slab gălbuie, transparentă, foarte rezistentă chimic și electric, obținută prin polimerizarea stirenului și folosită în electrotehnică, la fabricarea obiectelor casnice etc.

polisulfură *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***polysulfure***] Compus chimic obținut prin dizolvarea sulfului în soluție de sulfuri sau prin alte procedee chimice, care se folosește în chimia analitică și la combaterea paraziților plantelor.

poliș *s* [At: DLR / E: ger ***pol(n)ische*** (Wurst)] (Fam) Polonez **(16)**.

polișinel *sm* [At: DN[3] / S și: *polichinelle* / Pl: *~i* / E: fr ***pollichinelle*** cf it *Pulcinella*] **1** (Lit) Personaj caraghios din comedia bufă. **2** (Fig) Persoană considerată în societate ca un bufon. **3** (Fig) Persoană lipsită de o linie fermă de conduită și de opinie constantă. **4** (Îs) *Secretul lui ~* Secret cunoscut de toată lumea.

polișoară *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~re* / E: ***poală*** + *-ișoară*] **1-4** (Reg; șhp) Poală **(1-2)** (mică).

polișor *sm* [At: H XI, 256 / Pl: *~i* / E: ***pol***[2] + *-ișor*] **1-2** (Fam; șhp) Pol[2] **(1)**.

polit, ~ă *a* vz ***poleit***

politecnic, ~ă *a* vz ***politehnic***

politecnician *sm* vz ***politehnician***

politéfsi *v* vz ***politevsi***

politefsit, ~ă *a* vz ***politevsit***

politehnic, ~ă [At: POLIZU / V: (înv) ***~ecn~*** / S și: *~ech~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***polytechnique***, ger ***polytechnisch***] **1** *a* Care cuprinde mai multe specialități tehnice. **2** *a* Care aparține mai multor specialități tehnice. **3** *a* Privitor la mai multe specialități tehnice. **4-5** *sf, a* (Șîs *institut ~*, înv, *școală ~ă*) (Instituție de învățământ superior) care pregătește specialiști în diferite domenii ale științelor tehnice. **6-7** *sf, a* (Îas) (Sediu) în care funcționează politehnica (4).

politehnician, ~ă *smf, a* [At: SCRIBAN, D. / V: (rar) ***~ecn~*** / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***polytechnicien***] **1-2** (Persoană) care studiază la politehnică (4). **3-4** (Profesor) care predă la politehnică (4).

politehnicism *sns* [At: DN[3] / E: ***politehnic*** + *-ism*] Caracter politehnic (1) exagerat.

politehnizare *sf* [At: CF 1960, nr. 1, 22 / Pl: *~zări* / E: rs ***политехнизация***] Orientare a învățământului de cultură generală spre dezvoltarea cunoștințelor tehnice, pentru obținerea unor deprinderi practice în diverse ramuri ale tehnicii.

politeism *sns* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 253/15 / V: (înv) ***~tiism***, ***~ide~*** / E: fr ***polythéisme***] Religie care admite existența mai multor divinități.

politeist, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***polythéiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al politeismului. **3** *a* Privitor la politeism. **4** *a* Care este specific politeismului.

politesă *sf* vz ***politețe***

politeță *sf* vz ***politețe***

politețe *sf* [At: POTECA, F. / V: (iuz) ***~ță***, (înv) ***~tesă*** (S și: *~tessă*) / Pl: (fam) *~ți*, *~turi* / E: fr ***politesse***] **1** *sf* Atitudine sau comportare atentă, amabilă, respectuoasă față de cineva sau de ceva, care denotă bună-cuviință și bună-creștere Si: *amabilitate*. **2** (Îs) *Pronume (personal sau posesiv) de ~* Pronume care se folosește în vorbirea cu sau despre o persoană căreia i se cuvine respect sau pentru a-i impune respect. **3** (Îla) **De ~** Care exprimă politețe Si: *amabil*, *politicos* **(2)**. **4** (Îal) Protocolar. **5** (Îlav) **Din** (sau **de**, rar **pentru**) **~** Obligat de anumite cerințe formale de conduită, de etichetă. **6** (Îal) Formal. **7** (Fam; ccr; lpl) Cuvinte sau gesturi care exprimă o comportare amabilă, respectuoasă față de cineva. **8** Ansamblu de reguli de comportament în spiritul amabilității, al bunei-cuviințe.

politevsi [At: VĂCĂRESCUL, IST. 259 / V: (înv) ***~efsi***, ***~tifsi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***(ε)πολίτευσα*** (aor *πολιτεύω*)] (Înv) **1** *vt* A amăgi. **2** *vrp* (Îf *politefsi*, *politifsi*) A fi în vigoare Si: *a se obișnui*. **3** *vt* (Îf *politefsi*) A civiliza. **4** *vt* (Îaf) A instrui.

politevsit, ~ă *a* [At: GOLESCU, Î. 111 / V: ***~efsit*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***politevsi***] (Înv) **1** Civilizat. **2** (D. oameni; îf *politefsit*) Politicos **(1)**.

politi *v* vz ***polidi***

politia *vr* [At: IST. Ț. R. 117 / P: *~ti-a* / Pzi: ? / E: ***politie***] (Înv) A se comporta.

politic, ~ă [At: IST. Ț. R. 20 / G-D și: *~icei* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***politicus, -a, -um***, fr ***politique***, ger ***Politik, Politikus, politisch***] **1** *sf* (Înv) Rânduială statornicită Si: *ceremonial*, *etichetă*. **2** *sf* Știință și practică de guvernare a unui stat. **3** *sf* Sferă de activitate social-istorică ce cuprinde relațiile, orientările și manifestările care apar între clase, între grupuri sociale, între popoare etc. pentru promovarea intereselor lor, în lupta pentru putere etc. **4** *sf* Activitate, orientare, acțiune a unui partid, a unor grupuri sociale, a puterii de stat etc. în domeniul conducerii treburilor interne și externe Si: (dep) *politichie* **(2)**, *politie* **(6)**. **5** *sf* Ideologie care reflectă această orientare, acțiune, activitate Si: (dep) *politie* **(7)**. **6** *sf* (Îs) *~ externă* Ansamblu de metode și mijloace folosite de un stat pentru atingerea obiectivelor pe plan internațional. **7** *sf* (Îs) *~ economică* Domeniu al politicii (4), constând în măsuri, mijloace și experimente pentru realizarea anumitor obiective în economie. **8** *sf* (Îe) **A face ~ă** A lua parte în mod activ la discutarea și la rezolvarea treburilor interne și externe ale statului. **9** *sf* (Fig) Mod abil de comportare folosit de cineva în atingerea unui scop. **10** *sf* (Pfm; îe) **A se lua cu ~ca pe lângă cineva** A proceda cu tact în relațiile cu cineva, pentru a-i câștiga favoarea, adeziunea, încrederea. **11-14** *a* Care aparține politicii **(2-5)** Si: (înv) *politicesc* **(3-6)**. **15-18** *a* Privitor la politică **(2-5)** Si: (înv) *politicesc* **(7-10)**. **19** *a* Care se ocupă cu politica (4) Si: *politicesc* **(11)**. **20-21** *sm, am* (Șîs *om ~*) (Persoană) care ocupă un rol important în activitatea politică. **22-23** *sm, am* (Îas) (Persoană) care își desfășoară activitatea în domeniul politicii **(4)**. **24** *sm* (Iuz) Persoană condamnată din cauza activității sale politice **(4-5)**. **25** *a* (Îs) *Drepturi ~ice* Drepturi de participare ale cetățenilor la conducerea treburilor statului. **26** *a* (Îs) *Nivel ~* Grad de pregătire a cuiva în probleme de politică **(5)**. **27** *a* (Îas) Orientare justă a cuiva în probleme de politică **(5)**. **28** *a* (Îs) *Știință ~ă* Disciplină care se ocupă cu analiza formelor de putere exercitate în state și instituții. **29** *a* (Îs) *Filosofie ~ă* Disciplină care se ocupă cu studiul comparativ al formelor de putere și al altor forme posibile de guvernământ. **30** *sf* (Îvr) Informație, știre care se referă la politică **(5)**. **31-32** *a* (Înv) (Care are sau) care exprimă o comportare diplomatică, abilă Si: *dibaci*, *diplomat*, *șiret*. **33** *sn* Subsistem al sistemului social care cuprinde conștiința, relațiile, instituțiile și organizațiile politice.

politica[1] [At: NEGRUZZI, S. II, 177 / Pl: *~le* / E: ngr ***πολιτικά***] **1** *sf* (Fam; mpl) Chestiune politică **(13)**. **2** *sf* (Fam; pex) Noutate politică **(13)**. **3-11** *a* (Rar) Politic **(11-19)**. **12** *sf* (Fam; mpl) Mijloc (ingenios) folosit pentru atingerea unui scop Si: *stratagemă*.

politica[2] *v* vz ***politici***

politicamente *av* [At: SFC II, 197 / E: ***politic*** + *-mente*] (Îvr) **1-9** Politicește **(1-9)**.

politicard *sm* [At: DN[3] / Pl: *~rzi* / E: fr ***politicard***] (Prt) **1** Persoană care face o politică personală, lipsită de valoare și care se complace în intrigi. **2** Adept al unei politici neprincipiale.

politicastru *sm* [At: CARAGIALE, O. III, 141 / Pl: *~aștri*, (rar) *~ri* / E: ***politic*** + *-astru* cf *poetastru*] (Prt) Om politic lipsit de orizont și preocupat de interese mărunte, meschine.

politicărie *sf* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 77 / Pl: *~ii* / E: ***politica*** + *-ărie*] (Rar; prt) **1-2** Politicianism **(1-2)**.

politicesc, ~ească *a* [At: BIBLIA (1688), pref 7/14 / Pl: *~ești* / E: ***politic*** + *-esc*] (Înv) **1** Care aparține ceremonialului, etichetei. **2** Privitor la ceremonial, la etichetă. **3-11** Politic **(11-19)**. **12** Juridic. **13** Cetățenesc. **14** Public. **15** Laic.

politicește *av* [At: LEG. COND. 70/6 / E: ***politic*** + *-ește*] **1-4** Din punct de vedere politic **(11-14)** Si: (îvr) *politicamente* **(1-4)**. **5-9** În ceea ce privește politica **(2-5)** Si: (îvr) *politicamente* **(5-9)**.

politichie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 63 / Pl: (rar) *~ii* / E: ngr ***πολιτική***] **1** (Grî) Purtare diplomatică. **2** (Irn; dep) Politică **(5)**.

politici [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 216^V/26 / V: *~ca* / Pzi: *~icesc* / E: cf *politic*] (Înv) **1-2** *vti* A guverna. **3-4** *vir* A face politică (4). **5-6** *vir* A discuta politică (4). **7-8** *vir* A se pune la curent cu politica (4). **9** *vr* A se practica un anumit obicei Si: *a se obișnui*. **10** *vr* A se folosi. **11** *vt* A stabili un anumit preț sau procent. **12-13** *vtr* (Fig) A (se) civiliza. **14-15** *vtr* (Fig) (A face să progreseze sau) a progresa A. **16** *vr* (Csnp) A se impune.

politician *smf, a* [At: CARAGIALE, O. V, 179 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni*, (asr) *~i* / E: fr ***politicien***] **1-2** (Persoană) care are un rol important în politică (3). **3-4** (Prt) (Persoană) care desfășoară o activitate politică (12), mai ales în interesul său sau al grupului din care face parte Si: (rar; prt) *politicianist* (1-2).

politicianism *sn* [At: C. PETRESCU, C. V. 108 / P: *~ci-a~* / E: ***politician*** + *-ism*] (Prt) **1** Activitate politică (12) orientată spre realizarea unor interese meschine personale, de grup sau de partid Si: (rar; prt) *politicărie* (1). **2** Atitudine, purtare de politician (2) Si: (rar; prt) *politicărie* (2).

politicianist, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 242 / P: *~ci-a~* / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***politician*** + *-ist*] (Rar) **1-2** *smf, a* (Prt) Politician (3-4). **3-4** *a* Care aparține politicianismului (1) sau politicianului (3). **5-6** *a* Privitor la politicianism (1) sau la politician (3). **7-8** *a* Care este propriu politicianismului (1) sau politicianului (3).

politicianiza [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 31 / P: *~ci-a~* / Pzi: *~zez* / E: ***politician*** + *-iza*] (Rar) **1** *vi* A face politică (4). **2** *vi* (Prt) A manifesta o atitudine de politician (3). **3** *vt* A practica în mod dogmatic teorii sau doctrine.

politicianizat, ~ă *a* [At: S. C. ȘT. (IAȘI), nr. 1-2, 118 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***politicianiza***] (Rar) **1** Preocupat de probleme politice (12). **2** (Prt) Subordonat intereselor unei grupări politice.

politicire *sf* [At: AR (1829), 1^I/27 / Pl: *~ri* / E: ***politici***] (Înv) **1** Civilizare. **2** Progresare.

politicit, ~ă *a* [At: CARTE TREB. I, 202/21 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***politici***] (Înv; d. popoare, națiuni, oameni etc.) **1** Civilizat. **2** Educat.

politicologie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***politicologie***] (Rar) Politologie.

politicos, ~oasă *a* [At: CUGETĂRI, II, 58^V/10 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ngr ***πολιτικός***] **1** (D. oameni) Care are o atitudine sau o comportare amabilă, respectuoasă față de cineva sau de ceva Si: *binecrescut, civilizat, curtenitor, cuviincios, manierat*, (înv) *politevsit* (2). **2** (D. atitudini, manifestări, comportări ale oamenilor) Care exprimă, arată, demonstrează etc. politețe (1). **3** (Îvr; d. oameni) Înzestrat cu însușiri de bun conducător politic.

politie *sf* [At: IST. Ț. R. 65 / S și: *polithie* / A: *polítie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***πολιτεία***] (Înv) **1** Așezare omenească. **2** Cetate. **3** Oraș. **4** Țară. **5** Stat. **6-7** (Dcp) Politică (4-5). **8** (Ccr; csc) Conducători ai unui stat, ai unei cetăți, ai unui oraș etc. **9** (Ccr; csc) Organ de conducere politică. **10** Comportare. **11** (Pex) Viață. **12** Ceremonial. **13** Alai. **14** (Bis) Canon.

politifsi *v* vz ***politevsi***

politiism *sn* ***politeism***

politioară *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 32/28 / P: *~ti-oa~* / Pl: *~re* / E: ***politie*** + *-ioară*] (Înv) **1-2** (Șhp) Așezare (mică). **3** Cetățuie. **4** Orășel. **5** Țărișoară. **6** Stătuleț.

politip *sn* [At: V. MOLIN, V. T. / S și: *polityp* / Pl: *~uri* / E: fr ***polytype***] Grup de cuvinte sau semne tipografice folosite des, mai ales în titluri, fiind turnate dintr-o singură bucată Si: *linotip*.

politisi *vt* [At: POTECA, F. 359/28 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐπολίτισα*** (aor πολιτίζω)] (Grî) **1** A civiliza. **2** A cultiva. **3** A face să progreseze.

politisire *sf* [At: GALDI, M. PHAN. 234 / Pl: *~ri* / E: ***politisi***] (Înv) **1** Civilizare. **2** Cultivare. **3** Progres.

politit, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 41/3 / Pl: *~iți*, *~e* / E: cf *politie*] (Îvr) Priceput în arta de a guverna.

politiza [At: GHEȚIE, R. M. / S și: *~isa* / Pzi: *~zez* / E: ger ***politisieren***, fr ***politiser***] **1** *vi* (Îdt) A discuta politică (3). **2** *vt* A da caracter politic (12). **3** A orienta din punct de vedere politic (12). **4** *vt* (Prt: c. i. literatura, arta etc.) A interpreta exclusiv prin prismă politică (12), exagerându-i importanța.

politizare *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 110, 12/5 / Pl: *~zări* / E: ***politiza***] **1** Atribuire a unui caracter politic (12) unui eveniment. **2** Interpretare prin prismă exclusiv politică (12) a artei, a literaruii.

politizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***politiza***] **1** Care a dobândit un caracter politic (12). **2** (D. artă, literatură) Care este interpretat exclusiv prin prismă politică (12).

politnic *sm* [At: (a.1800) IORGA, S. D. XVI, 17 / Pl: *~ici* / E: ***politie*** + *-nic*] (Îvr) Orășean.

politolog, ~ă *smf* [At: L. ROM. 1972, 192 / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: fr ***politologue***] Specialist în politologie.

politologic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***politologique***] **1** Care aparține politologiei. **2** Care se referă la politologie.

politologie *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ii* / E: fr ***politologie***] Ramură a științelor sociale care studiază activitățile, relațiile, instituțiile politice în toată complexitatea și diversitatea lor Si: (rar) *politicologie*.

politom, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***polytome***] (Blg; d. organe) Ramificat în mai multe părți.

politomie *sf* [At: MAIORESCU, L. 132 / Pl: *~ii* / E: fr ***polytomie***] (Log; rar) Diviziune în mai multe părți a unui subiect, a unei clasificări.

politonal, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i*, *~e* / E: ger, eg ***politonal***] **1** Care aparține politonalismului. **2** Privitor la politonalism.

politonalism *sn* [At: DER / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***polytonalisme***] Combinație simultană de elemente melodice cu tonalități diferite Si: *politonalitate*.

politonalitate *sf* [At: DN^2 / Pl: *~tăți* / E: ger ***Polytonalität***] Politonalism.

politrică *sf* [At: POLIZU / V: (reg) *~iche*, *~ichie*, *~ihie* / E: ngr ***πολύτριχον***, lat ***polytrichum***] (Bot) **1** (Îrg) Varietate de mușchi care crește prin pășunile alpine și prin păduri Si: (reg) *jabghie* (*Polytrichum commune*). **2** (Reg; îf *politriche*) Paracherniță (*Parietaria officinalis*).

politriche *sf* vz ***politrică***

politrichie *sf* vz ***politrică***

politrihie *sf* vz ***politrică***

politrofie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***polytrophie***] Exces de nutriție.

politrop, ~ă *a* [At: LTR^2 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***polytrope***] (Îs) *Transformare ~ă* Transformare de stare a unui sistem fizico-chimic fluid cu toți parametrii fluidului variind concomitent, astfel încât căldura specifică a fluidului rămâne constantă și independentă de presiune sau de volumul specific.

politropă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~pe* / E: ger ***Polytrope***] Curbă care reprezintă o transformare politropă.

politruc *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 476 / Pl: *~uci* / E: rs ***политрук***] (Iuz) **1** Instructor politic în armata sovietică. **2** (Prt; pex) Politician (1) aservit intereselor sovietice.

politură *sf* vz ***poleitură***

polițai *smi* [At: BR (1821), 10/7 / E: ger ***Polizei***(beamte), ***Polizei***(mann), ***Polizei***(agent)] (Iuz) **1** (Înv) Șef al poliției într-un oraș de provincie sau într-o circumscripție a unui oraș Si: (înv) *polițmaistru*. **2** (Pex) Sergent de stradă. **3** (Pgn) Agent de poliție Si: *polițist* (1).

polițar *sm* [At: I. GOLESCU / V: (reg) *~er s* / Pl: *~i* / E: ***polițai***] (Îrg) Polițist (1).

poliță[1] *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 24/1 / A și: (reg) *políță* / Pl: *~țe*, *~ți* / E: slv ***полица***] **1** Suport de scândură orizontal pe perete, ușă, într-un dulap etc. sau suspendat de grindă la stână, pe care se așază obiecte, alimente etc. Si: (reg) *policer* (1), *polț*. **2** (Pex) Obiect de mobilier cu polițe (1) Si: *colțar, etajeră, raft*, (reg) *policer* (2). **3** (Reg) Firidă. **4** (Reg; pan) Scândură pe care se stă într-un leagăn sau într-un scrânciob. **5** (Reg; pex) Scrânciob. **6** (Reg; pan) Raft pe care se așază stupii Si: (reg) *scândurită*. **7** (Reg; pan) Bancă fixată afară la poarta caselor țărănești Si: (pop) *laviță*. **8** (Reg; pan) Pervaz. **9** (Reg; pan) Scândură pe care se sprijină și se învârtește prâsnelul morii. **10** (Pan) Parte de jos a jugului, pe care se sprijină gâtul boilor Si: (reg) *plevicioară, podhorniță, plevioară* (4). **11** (Reg; pan) Parte de jos a jujeului, care se trece pe sub gâtul porcului. **12** (Pop; pan) Cormană la plug. **13** (Înv) Piedestal. **14** Formă de relief pe versanții văilor erodate dintr-o regiune cu structură tabulară, care se prezintă ca o treaptă

la o anumită înălțime deasupra fundului văii. **15** (Reg) Loc plan pe vârful unui munte. **16** (Reg) Strat plan de piatră într-o stâncă, în fața unei prăpăstii.

***poliță*²** *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 97/29 / Pl: *~te*, (îvp) *~ți* / E: ngr **πόλιτσα**, it **polizza**] **1** (Fin) Act prin care creditorul dispune ca debitorul său să plătească o sumă de bani unei alte persoane sau la ordinul acesteia, la data și locul stabilit Si: *cambie*, *trată*, (înv) *obliga*, *sinet*, (gmî) *vecsel*. **2** (Îs) ~ *în alb* Poliță (1) pe care nu figurează numele beneficiarului. **3** (Fam; îlv) **A plăti (cuiva) ~ta** (sau **o ~**) A se răzbuna. **4** (Rar; îe) **A face (pe cineva) ~** A trimite pe cineva de la unul la altul. **5** (Îs) ~ *de încărcare* Document care însoțește transportul mărfurilor pe apă Si: *conosament*. **6** (Îs) ~ *de asigurare* Document al unei instituții de asigurare prin care aceasta certifică încheierea și condițiile unui contract de asigurare a vieții, a bunurilor cuiva. **7** (Reg) Libret de economii.

politer *sm* vz ***polițar***

poliție *sf* [At: PRAVILA (1788), 121/16 / V: (îvr) *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat **politia**, ger **Polizei**, rs **полиция**, fr **police**] **1** Organ de stat în unele țări care asigură menținerea ordinii publice și prevenirea infracțiunilor. **2** (Csc) Reprezentați ai poliției (1). **3** (Îs) ~ *judiciară* Secție a poliției (1) care urmărește infractorii de drept penal spre a fi deferiți instanțelor judecătorești. **4** (Îs) ~ *sanitară* Instituție sanitară care supraveghează și controlează aplicarea metodelor de ocrotire a sănătății cetățenilor, a animalelor domestice etc. **5** (Îas) Ansamblu de legi și regulamente care prevedeau aplicarea acestor metode. **6** (Îuz; îs) ~ *rurală* Instituție care se ocupa cu paza terenurilor agricole, respectarea delimitărilor de teren agricol etc. **7** (Îuz; îas) Ansamblu de legi și regulamente care prevedeau îndatoririle poliției (6) rurale. **8** Local unde se află poliția (1) Si: *circumscripție*, *post*, *secție*. **9** (Csc) Totalitate a polițiștilor dintr-o secție. **10** (Pan) Menținere a ordinii și a disciplinei într-un grup social. **11** (Înv; pgn) Pază. **12** (Îe) **A face ~** A menține ordinea într-un mod sever și autoritar. **13** (Înv) Regulament de ordine internă stabilit de o adunare, de o societate etc. **14** (Îvr) Instanță care judeca procesele dintre militari și civili.

polițienesc, ~ească *a* [At: PORONCA DIV. 2/6 / P: *~ți-e~* / Pl: *~ești* / E: **poliție** + *-enesc*] **1-8** Polițist (**13-20**). **9** Care se execută la poliție (1). **10** (Înv; îs) *Medicină ~ească* Medicină legală.

polițienește *av* [At: POLIZU / P: *~ți-e~* / E: **poliție** + *-enesc*] **1** Ca polițiștii (1). **2** În felul polițailor (1).

polițism *sns* [At: REBREANU, P. S. 122 / E: **poliție** + *-ism*] **1** Activitate întreprinsă de poliție (1) în vederea menținerii ordinii. **2** (Fig) Fel de gândi, de a fi, de a acționa etc. brutal, violent.

polițist, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~iști*, *~e* / E: ger **Polizist**] **1** *sm* Agent de poliție (1) Si: (rar) *polisman*, (iuz) *polițai* (3), (îrg) *polițar*. **2** *sm* (Pgn) Funcționar de poliție (1). **3-4** *a* Care aparține (poliției (1) sau) polițistului (1) Si: *polițienesc* (**1-2**). **4-5** *a* Privitor (la poliție (1) sau) la polițist (1) Si: *polițienesc* (**3-4**). **6-7** *a* Care este specific (poliției (1) sau) polițistului (1) Si: *polițienesc* (**5-6**). **8** *a* (D. filme, romane etc.) Care înfățișează fapte criminale misterioase și complicate, al căror secret este descoperit prin ingeniozitatea unui polițist (1) sau a unui detectiv. **9** *a* (D. state, regimuri politice etc.) Care se sprijină pe poliție (1) și pe jandarmerie, exercitându-și puterea prin metode violente și abuzive.

polițiune *sf* vz ***poliție***

polițmaister *sm* vz ***polițmaistru***

polițmaistru *sm* [At: (a. 1806) IORGA, S. D. VI, 196 / V: *~ter*, *~meistru* / E: rs **полицмейстер**] (Înv) Polițai (1).

polițmeistru *sm* vz ***polițmaistru***

poliuretan *sm* [At: LTR² / P: *~li-u~* / Pl: *~i* / E: ger **Polyurethane**, eg **polyurethanes**] Produs macromolecular obținut prin polimerizarea în trepte a unor compuși chimici cu glicoli, folosit la fabricarea materialelor plastice, a lacurilor etc.

poliurie *sf* [At: BELEA, P. A. 250 / P: *~li-u~* / Pl: *~ii* / E: fr **polyurie**] Eliminare de urină în cantitate mai mare decât cea normală.

polivaci *smi* [At: SCRIBAN, D. / E: bg **поливач**] (Reg) Persoană care se ocupă cu săpăturile de șanțuri pentru irigarea grădinilor de legume.

polivalent, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, C. O. 61 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr **polyvalent**] **1** (Chm; d. elemente sau radicali) Care are proprietatea de a intra în mai multe combinații chimice sub diferite stări de valență Si: *plurivalent* (1). **2** (Îs) *Alcool ~* Polialcool. **3** Care îndeplinește mai multe funcții Si: *multifuncțional*, *plurivalent* (**2**). **4** Care are diferite capacități, însușiri, posibilități de funcționare Si: *multifuncțional*, *plurivalent* (**3**). **5** (Fig) Care are calități, valori multiple Si: *multilateral*.

polivalență *sf* [At: LTR² / Pl: *~țe* / E: fr **polyvalence**] **1** Proprietate a unor elemente sau a unor radicali de a prezenta valențe diferite în combinațiile pe care le formează Si: (rar) *plurivalență* (**1**). **2** (Pex) Calitate de a fi polivalent (1) Si: (rar) *plurivalență* (**2**). **3** Însușire de a avea diferite posibilități de funcționare Si: *multifuncționalitate*, *multilateralitate*, (rar) *plurivalență* (**3**). **4** (Fig) Însușire de a avea calități, valori multiple.

polivinil *sns* [At: LTR² / E: fr **polyvinyle**] Produs macromolecular obținut prin polimerizarea acetatului de vinil, a clorurii de vinil etc., folosit la fabricarea lacurilor și a vopselelor, a alcoolului polivinilic, ca material în construcții, în electrotehnică etc.

polivinilic *am* [At: LTR² / Pl: *~ici* / E: fr **polyvinylique**] (Îs) *Alcool ~* Compus macromolecular obținut industrial prin saponificarea poliacetatului de vinil, folosit în industria materialelor plastice, la fabricarea fibrelor sintetice, a lacurilor etc.

polivitamină *sf* [At: DM / Pl: *~ne* / E: **poli-**² + **vitamină**] Preparat farmaceutic care conține un complex de vitamine cu adaos de lecitină și sulfat feros.

poliviță *sf* vz ***poledită***

polivoltin, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr **polyvoltine**] (D. viermii de mătase) Care prezintă însușirea de a avea mai multe generații în același an.

polivoltism *sn* [At: LTR² / E: fr **polyvoltisme**] Însușire a unor viermi de mătase de a avea mai multe generații în cursul aceluiași an.

polixen *sns* [At: DN³ / E: fr **polyxène**] Amestec natural de platină și fier.

***poliza*¹** *vt* [At: IOANOVICI, TEHN. 84 / S și: (rar) *~isa* / Pzi: *~zez* / E: drr **polizor**¹] **1** A prelucra prin așchiere suprafața unui obiect cu ajutorul polizorului¹. **2** A lamina la rece foile de tablă subțire, pentru cositorie.

***poliza*²** *vt* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~zez* / E: fr **policer**] (Îvr) A guverna.

polizaharidă *sf* [At: LTR² / Pl: *~de* / E: fr **polysaccharide**] (Mpl) Substanță macromoleculară din clasa hidraților de carbon, rezultată prin policondensarea unui număr variabil de monozaharide, în special glucoză.

polizaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr **polyssage**] Polizare (1).

polizare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 382 / S și (rar) *~isa~* / Pl: *~zări* / E: **poliza**¹] **1** Prelucrare prin așchiere cu polizorul¹ (1) Si: (rar) *polizat*¹ (1). **2** Laminare la rece a foilor din tablă subțire, pentru cositorie Si: (rar) *polizat*¹ (2). **3** Netezire și subțiere a firelor textile.

***polizat*¹** *sn* [At: DM / S și: *~isat* / Pl: (rar)*~uri* / E: **poliza**¹] (Rar) **1-2** Polizare (**1-2**). **3** (Îs) *Mașină de ~* Polizor¹ (1).

polizat*², *~ă *a* [At: CĂLINESCU, S. 853 / S și: (rar) *~isat*, / Pl: *~ați*, *~e* / E: **poliza**¹] **1** Care este prelucrat cu polizorul¹ (1). **2** (D. foile de tablă subțire) Laminat la rece.

***polizor*¹** *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 98 / Pl: *~oare* / E: fr **polissoir**] **1** Mașină-unealtă, acționată electric sau pneumatic, folosită la prelucrarea prin abrazare, cu ajutorul unei pietre abrazive în formă de disc, trunchi de con etc., a suprafețelor metalice. **2** (Reg) Pilă de ascuțit dinții joagărului.

polizor*², *~oare *smf* [At: NOM. PROF. 22 / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr **polisseur**] Persoană care lucrează cu polizorul¹ (1).

polje *sfi* [At: LTR² / E: fr **poljé**] Mare depresiune închisă din regiunile carstice, rezultată prin unirea uvalasurilor sau prin prăbușirea tavanelor peșterilor.

poll *sn* [At: DN[3] / P: *poul* / E: eg ***poll***] (Agm) **1** Listă electorală. **2** Urnă de vot. **3** Număr de voturi în alegeri. **4** (Pex) Consultare publică pentru a afla părerea cetățenilor asupra unei probleme de interes general. **5** Sondaj de opinie.

polman[1] *s* [At: COMAN. GL. / Pl: nct / E: ns cf *polpană*] (Reg) Pulpană a mantalei.

polman[2] *sn* vz ***podmol***

polmă[1] *sf* [At: A V, 15 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Mistrie **(1)**.

polmă[2] *sf* [At: H XVIII, 47 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Minge **(1)**.

polmeată *sf* vz ***pomneată***

polmesenic *sn* vz ***pomeselnic***

polmesnic *sn* vz ***pomeselnic***

polmod *sn* vz ***podmol***

polmog *sn* vz ***podmol***

polmol *sn* vz ***podmol***

polmon *sn* vz ***podmol***

polmonel *s* [At: CHEST. II, 331/322 / Pl: nct / E: ***polmon*** + *-el*] (Reg) Polmon mic Si: (reg) *polmoneț*.

polmoneț *s* [At: CHEST. II, 321/291 / Pl: nct / E: ***polmon*** + *-eț*] (Reg; shp) Polmonel.

polmonuț *s* [At: CHEST. II, 336/324 / Pl: nct / E: ***polmon*** + *-uț*] (Reg) Suport de fier sau de piatră care ține ridicate lemnele de pe vatră, pentru a arde mai bine.

polmoti *v* vz ***polomoti***

polmud *sn* vz ***podmol***

polnoci *s* [At: L. ROM. 1960, nr. 5, 31 / Pl: nct / E: rs ***полночь***] (În terminologia marinărească) Vânt care bate dinspre nord-est.

polnoglasie *sf* [At: SCL 1954, 24 / A și: *~glasie* / Pl: *~ii* / E: rs ***полногласие***] Fenomen lingvistic caracteristic limbilor slave de est, care constă în prezența grupurilor de sunete „olo", „ere", între consoane, corespunzând grupurilor „ra", „la", „re", „le" din vechea slavă Si: (rar) *plenisonie*.

polo[1] *sni* [At: CADE / E: fr, eg ***polo***] **1** (Asr) Joc sportiv de echipă, practicat călare, cu o minge de lemn împinsă în câmpul advers cu un ciocan de lemn cu coada lungă. **2** (Șîs *~ pe apa*) Joc sportiv de echipă, practicat pe apă, în care jucătorii, deplasându-se înot, într-un bazin, încearcă să marcheze puncte aruncând, cu mâna, o minge în poarta adversarilor.

polo[2] *sn* vz ***pol***[1]

poloacă *sf* [At: LEXIC REG. 17 / Pl: *~ace* / E: cf mg *palák* (pll *pala* „ardezie")] (Mar) Placă de azbociment folosită pentru acoperit casele.

poloană *sf* vz ***pulpană***

poloboacă *sf* vz ***poloboc***

poloboc *sn* [At: NECULCE, L. 244 / V: ***bo~***, (reg) ***~oacă*** *sf*, ***poro~***, ***boloboacă*** *sf* / Pl: *~oace*, (învr) *~oci* sm / E: ucr ***полубок***] **1** (Pop) Butoi. **2** (Pop) Epitet pentru un om gras. **3** (Reg) Nivelă cu bulă de aer.

polobocar *sm* [At: ALR I, 1836/590 / Pl: *~i* / E: ***poloboc*** + *-ar*] (Reg) Dogar.

polobocel *sn* [At: EMINESCU, N. 141 / V: ***bo~*** / Pl: *~e* / E: ***poloboc*** + *-el*] (Pop) Butoiaș.

polobocică *sf* [At: GRAIUL, I, 386 / Pl: *~ocele* / E: rs ***полубочка***] (Reg) Butoiaș.

poloc[1] *sn* vz ***polog***[1]

poloc[2] *sn* vz ***polog***[2]

polochim *ss* [At: LEXIC REG. 21 / E: nct] (Mar) Argilă de culoare cenușie care se găsește la 2-3 m în scoarța pământului, folosită ca îngrășământ.

polocoș *sn* [At: R. GRECEANU, ap. CM II, 185 / A: nct / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv; csnp) Coviltir din rogojină.

polocră *sf* vz ***poreclă***

polocre *sf* vz ***poreclă***

polocri[1] *sf* vz ***poreclă***

polocri[2] *v* vz ***porecli***

polocru *sm* vz ***poreclă***

polog[1] [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 329/33 / V: (reg) ***pal~***, ***~oc***, ***porl~***, ***prol~*** / Pl: *~oage*, (rar) *~uri*, (îrg, *sm*) *~ogi* / E: bg ***полог***, srb ***polog***] **1** *sn* Grămadă de fire de păioase sau de iarbă secerate sau cosite, reprezentând de obicei cantitatea care cade dintr-o dată sub seceră sau coasă Si: *brazdă*. **2** *sn* Cantitate de iarbă sau păioase care poate fi cuprinsă o dată cu palma deschisă Si: *mănunchi*, (pop) *mână*, (reg) *otcoș*. **3** *sn* (Reg; pex) Șir de mănunchiuri de păioase cosite sau secerate, legate ori întinse pe câmp pentru uscat. **4** *sn* (Reg) Fân uscat pe câmp. **5** *sn* (Reg; mpl) Grămadă din trei până la cinci poloage[1] **(3)** strânse la un loc. **6** *sn* (Pan) Mulțime de oameni. **7** *av* (Reg; îe) **A sta ~** (sau **a zăcea**) A sta culcat la pământ. **8** *av* (Reg; îe) **A cădea ~** A cădea grămadă. **9** *av* (Reg; îe) **A pune ~** A doborî la pământ. **10** *av* (Reg; îae) A omorî. **11** *sn* Întoarcere sau împrăștiere a fânului cosit (pentru a se usca). **12** *sn* Iarbă sau alte plante de nutreț bune de cosit.

polog[2] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 66[r]/32 / V: (reg) ***~oc*** / Pl: *~oage* / E: rs ***полог***] **1** (Înv) Țesătură sau împletitură fină folosită ca draperie, perdea. **2** (Înv) Baldachin. **3** Țesătură țărănească groasă impermeabilă din lână, in, cânepă, folosită ca așternut, coviltir etc. **4** Acoperitoare specială, asemănătoare unui cort, confecționată din pânză rară sau plasă de sârmă, folosită împotriva țânțarilor, muștelor etc.

polog[3] *sn* vz ***potlog***

pologa *v* vz ***pologi***[1]

pologar[1] [At: SĂM. IV, 799 / Pl: (1) *~i*, (2-3) *~e* / E: ***polog***[1] + *-ar*] **1** *sm* Persoană care întoarce și adună fânul cosit Si: (rar) *pologaș*. **2** *sn* (Reg) Secerătoare mecanică. **3** *sn* (Reg) Greblă la secerătoarea nelegătoare, care dă pologul[1] (1) jos de pe masa mașinii.

pologar[2] *sm* vz ***potlogar***

pologaș *sm* [At: SĂM. IV, 797 / Pl: *~i* / E: ***polog***[1] + *-aș*] (Rar) Pologar[1] **(1)**.

pologat, ***~ă*** *a* vz ***pologit***

pologi[1] [At: PSALT. HUR. 124[r]/26 / V: (îrg) ***~oji***, ***~ga*** / Pzi: *~gesc* / E: ***polog***[1]] **1** *vt(a)* (C. i. iarbă, păioase, holde) A doborî la pământ cu coasa sau cu secera. **2** *vt(a)* (C. i. iarbă, păioase) A întoarce și a aduna în grămezi de trei-cinci poloage[1] **(3)**. **3** *vt(a)* (Pex; c. i. iarbă, păioase, holde) A strânge la un loc. **4** *vt* (Pop; c. i. iarbă, holde, tulpini de plante și de arbuști) A culca la pământ. **5** *vr* (Olt; pex; c. i. diverse obiecte sau părți ale unor obiecte) A se strâmba. **6** *vi* (Mun; d. pomi fructiferi; îf *pologa*) A fi plin de fructe. **7** *vt* (Îrg; c. i. ființe) A distruge culcând la pământ. **8** *vr* (Reg; d. oameni) A cădea bolnav la pat. **9** *vr* (Îvr; îf *poloji*) A se statornici.

pologi[2] *v* vz ***potlogi***

pologire *sf* [At: PRIBEAGUL, P. R. 74 / Pl: *~ri* / E: ***pologi***[1]] **1** Doborâre la pământ a ierbii, a hordelor etc. cu coasa sau cu secera Si: (reg) *pologit*[1] **(1)**. **2** Întoarcere și adunare a ierbii sau holdelor în grămezi de trei-cinci poloage[1] **(3)** Si: (reg) *pologit*[1] **(2)**. **3** Strângere la un loc Si: (reg) *pologit*[1] **(3)**.

pologit[1] *sn* [At: PAMFILE, A. R. 124 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pologi***[1]] (Reg) **1-3** Pologire **(1-3)**.

pologit[2], ***~ă*** *a* [At: I. IONESCU, C. 132/17 / V: ***~gat*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pologi***[1]] **1** (Pop; d. iarbă, holde, tulpini de plante și de arbuști) Culcat la pământ. **2** (Reg; d. plante, maluri; îf *pologat*) Cu înclinație mică. **3** (Mol; îf *pologat*) Îmbelșugat.

poloială *sf* vz ***poleială***

poloist *sm* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 85 / V: (rar) ***polist*** / Pl: *~iști* / E: fr ***poloïste***] Jucător de polo[1] **(2)**.

poloița *sf* vz ***polovița***

polojanie *sf* vz ***polojenie***

polojăni *vt* [At: ALR I, 1713/5 / Pzi: *~nesc* / E: cf *polojniță*] (Reg) A înmulți vița de vie prin butași Si: *a butăși*.

polojenie *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 522 / V: (reg) ***~jan~***, ***~gen~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***положєниє***] **1** (Îvr) Prezentare a subiectului unei lucrări. **2** (Îvr; pex) Cuvânt înainte. **3** (Înv) Afirmație insultătoare în scris. **4** (Înv; pex) Pamflet. **5** (Reg; mpl) Anecdotă. **6** (Reg; mpl) Întâmplare.

poloji *v* vz ***pologi***[1]

polojniță *sf* [At: ALR I, 1713/30 / Pl: *~țe* / E: srb *pološnica*] (Reg) Butaș de viță-de-vie.

pologhie *sf* vz *polilogie*

pologie *sf* vz *polilogie*

pololosniță *sf* vz *polunoștniță*

polomeac *sn* [At: (a. 1766) FURNICĂ, I. C. XXVI / V: *~ă sf*, *~moc*, *~ove~* / E: bg **пoлoвяк** cf srb *polovnjak*] (Îrg) **1** Căldare de aramă cositorită, rar, de lemn, în formă de trunchi de con, cu o capacitate de 10-12 litri. **2** (Pex) Conținut al unui polomeac (**1**).

polomeacă *sf* vz *polomeac*

polomidă *sf* vz *pălămidă*[1]

polomnic *sn* vz *polomic*

polomnidă *sf* vz *pălămidă*[1]

polomoc *sn* vz *polomeac*

polomoti *vti* [At: ȘEZ. IX, 173 / V: *polm~* / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *bolmoji*] (Olt) **1-2** A vorbi fără șir în somn.

polon, ~ă *smf*, *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 23/34 / Pl: *~i*, *~e* / E: lm *Polonus*] **1-11** Polonez (**1-11**).

polonaș *sm* [At: A I, 22 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Persoană care strânge grâul cosit.

polonesc, ~ească *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 94/11 / Pl: *~ești* / E: *polon* + *-esc*] (Înv) **1-4** Polon (**6-9**).

polonește *av* [At: POLIZU / E: *polon* + *-ește*] (Înv) **1** Ca polonii (**5**) Si: (îrg) *polecește* (**1**). **2** În limba polonă (**11**).

polonez, ~ă [At: CR (1848), 3[1]/14 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *polonais*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Poloniei Si: *polon* (**1-2**), (îvp) *leah* (**1-2**), (îrg) *poleac* (**1-2**). **3-4** *smf*, *a* (Om) originar din Polonia Si: *polon* (**3-4**), (îrg) *poleac* (**3-4**). **5** *smp* Populație care locuiește în Polonia Si: *poloni* (**5**), (îrg) *poleaci* (**5**). **6-7** *a* Care aparține (Poloniei sau) polonezilor (**5**) Si: *polon* (**6-7**), (îrg) *poleac* (**6-7**), *polecesc* (**1-2**), (înv) *leșesc* (**1-2**), *polonesc* (**1-2**). **8-9** *a* Privitor (la Polonia sau) la polonezi (**5**) Si: *polon* (**8-9**), (îrg) *poleac* (**8-9**), *polecesc* (**3-4**), (înv) *leșesc* (**3-4**), *polonesc* (**3-4**). **10-11** *sf*, *a* (Șîs *limba ~ă*) (Limbă) vorbită de poloni (**5**) Si: *polonă* (**10-11**). **12** *a* (Îs) *Covrig ~* Produs de patiserie în formă de colăcel, preparat din aluat de cozonac, presărat cu nucă și îmbibat cu sirop de zahăr. **13** *sfa* Dans de origine poloneză, în tempo moderat, cu ritm viguros și cu caracter maiestuos, solemn, asemănător marșului. **14** *sfa* Melodie după care se execută poloneza (**12**). **15** *sf* Compoziție muzicală instrumentală în trei timpi, a compozitorilor romantici Vz *polcă*[1] (**2**). **16** *sm* Sortiment de mezel proaspăt de forma unui cârnat, din carne de vită și porc, tocată fin, afumată la cald și apoi fiartă Si: (fam) *poliș*. **17** *sf* Haină sau rochie femeiască strânsă pe talie, purtată în trecut Vz *polcă*[2]. **18** *sf* (Înv) Material textil subțire pentru căptușeli. **19** *sfp* (Înv) Ghete femeiești cu carâmb înalt.

polonic *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 27[r]/1 / V: (înv) *~omnic*, *~ovnic*, (reg) *puloin~* / Pl: *~ice* / E: ucr **пoлoнник**, srb *polovnik*] **1** Lingură mare și adâncă de lemn sau metal, cu coada lungă, folosită în bucătărie, la stână etc. Si: (reg) *ciorbalâc*, *linguroi*, *meriteană*, *mestecău*[1]. **2** (Îe) **A da cu ~ul** A oferi din abundență. **3** (Reg) Lingură mare și adâncă cu găvan găurit și cu care se separă, la stână, urda sau cașul de zer Si: (reg) *făcălitoare*.

polonitoare *sf* [At: ALR II, 520/47 / Pl: nct / E: cf *polonaș*] (Ban; Trs) Femeie care adună grâul secerat sau cosit.

poloniu *sn* [At: ENC. TEHN. I, 108 / V: *~um* / E: fr *polonium*] Element chimic radioactiv obținut prin dezintegrarea minereurilor de uraniu sau prin diverse reacții nucleare.

polonium *sn* vz *poloniu*

poloniza *vtr* [At: NEGRUZZI, S. I, 209 / Pzi: *~zez* / E: *polon* + *-iza*] **1-2** A (se) asimila felului de viață, limbii și caracteristicilor polonezilor (**5**).

polonizat, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 3 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *poloniza*] Asimilat felului de viață, limbii și caracteristicilor polonezilor (**5**).

polonosniță *sf* vz *polunoștniță*

polonoștniță *sf* vz *polunoștniță*

polos *s* vz *pol*[1]

poloscă *sf* [At: CATANELE, 127 / Pl: ? / E: ns cf *polosie*] (Olt; art.) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută polosca (**1**).

poloschița *sfa* [At: PAMFILE, CER. 163 / E: nct] (Reg) Stea din constelația Carului-Mare.

polosie *sf* [At: H V, 18 / Pl: ? / E: cf *poloscă*] (Olt; art.) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută polosia (**1**).

poloșă *af* [At: TDRG / V: *~lușă* / A și: *poloșă* / E: cf ger *pol(n)isch*] (Pop; d. oi) Care are lâna albă și moale ca vata.

poloște *sf* [At: CADE / A și: *poloște* / Pl: *~ti* / E: cf srb *ploške* „stând culcat"] (Ban) **1** Loc împrejmuit unde vitele, mai ales oile, stau la odihnă, după muls. **2** Loc împrejmuit unde dorm vitele în timpul verii. **3** (Pex) Stână. **4** (Ban) Pământ îngrășat de excrementele oilor care au stat mult timp într-un loc.

poloștit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți*, *~e* / E: *poloște*] (Ban; d. terenuri) Care este îngrășat cu excrementele oilor.

polovatic, ~ă *a* vz *pălăvatic*

polovăr *sn* vz *pulover*

poloveac *sn* vz *polomeac*

polovița *sfa* [At: PĂCALĂ, M. R. 209 / V: *poloi~* / A: nct / E: nct] (Reg) Joc de copii în care jucătorii participă cu un număr egal de monede care se amestecă într-o pălărie, apoi se răstoarnă pe masă.

polovnic *sn* vz *polonic*

polpană *sf* vz *pulpană*

polpă *sf* vz *pulpă*

polpoană *sf* vz *pulpană*

polpolcovnic *sm* vz *podpolcovnic*

polpot *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e* / E: fo] (Mun) Clocot al unui lichid vâscos sau îngroșat.

polpoti *vi* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~tesc* / E: *polpot*] (Mun; d. lichide îngroșate sau vâscoase) A clocoti.

pols *sn* vz *puls*

polspancă *a* [At: TDRG / Pl: *~nce* / E: pbl rs dal **пoлшпaнкa*] (Reg; d. oi) Care este încrucișat cu oile spance.

poltan *sn* vz *foltan*

poltină *sf* [At: I. BRĂESCU, M. 78 / Pl: *~ne* / E: rs **пoлтинa**] (Înv) Poltinic.

poltinic *sm* [At: I. BRĂESCU, M. 78 / A și: *poltinic* / Pl: *~ici* / E: rs **пoлтинник**] (Înv) Monedă rusească de argint, valorând o jumătate de rublă, care a circulat și în țările române în sec. XVIII și XIX Si: (înv) *poltină*.

poltron, ~ă *smf*, *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *poltron*, it *poltrone*] (Liv) **1-2** (Om) lipsit de curaj și de sentimentul onoare Si: *fricos*, *laș*.

poltronărie *sf* vz *poltronerie*

poltronerie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: *~năr~* / Pl: *~ii* / E: fr *poltronnerie*] (Liv) **1** Lașitate. **2** Atitudine, comportare etc. de om laș.

poltronism *sns* [At: DEX[2] / E: *poltron* + *-ism*] (Rar) Lașitate.

polturac *sm* [At: (a. 1748) IORGA, S. D. I, 106 / Pl: *~aci* / E: pn *półturak*] (Înv) Monedă poloneză, austriacă etc. care a circulat și în țările române în sec. XVII și XVIII.

polț *sn* [At: LEXIC REG. 25 / Pl: *~uri* / E: mg *polc*] (Mar) Poliță[1] (**1**).

polua [At: M. D. ENC. / P: *~lu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr *polluer*] **1** *vt* A face ca aerul, apa, mediul de viață să devină nocive din cauza materiilor chimice reziduale, a deșeurilor industriale, a gazelor de eșapament etc. Si: *a infecta*, *a vicia*. **2-3** *vtr* (D. aer, apă, mediul de viață) A (se) vicia din cauza materiilor chimice reziduale, a deșeurilor industriale etc. **4** *vt* (Rar; fig) A profana. **5** *vt* (Fig) A perverti.

poluant, ~ă *sn*, *a* [At: SCÎNTEIA, 1974, nr. 9961 / P: *~lu-ant* / Pl: *~nți*, *~e* / E: *polua* + *-ant*] **1-2** (Materie chimică, reziduală, toxică etc.) care viciază apa, aerul, mediul înconjurător.

poluare *sf* [At: LTR² / P: *~lu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***polua***] **1** Viciere a apelor, a aerului sau a mediului înconjurător din cauza materiilor chimice reziduale, a gazelor de eșapament etc. **2** (Rar; fig) Profanare. **3** Complex de fenomene care au schimbat sau tind să schimbe mediul ambiant în detrimentul echilbrului ecologic natural.

poluat, ~ă *a* [At: VÂN. PESC. februarie, 1964, 4 / P: *~lu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***polua***] (D. aer, apă, mediu înconjurător) Viciat din cauza materiilor chimice reziduale, a deșeurilor industriale, a gazelor de eșapament etc.

poluit, ~ă *a* vz ***poleit²***

polunoșniță *sf* vz ***polunoștniță***

polunoștniță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 159ᵛ/17 / V: (înv) ***pololoșn~, polonoșn~, polon~, ~șniță*** / Pl: *~țe* / E: slv ***полу́нощьница***] Slujbă bisericească ce se face la o mănăstire după miezul nopții între pavecerniță și utrenie.

polupainic *sm* [At: NOM. PROF. 16 / Pl: *~ici* / E: pbl rs dal ****полупайник***] (Rar) Pescar la mare care lucrează în tovărășie, cu plata în natură sau în bani.

polus *s* vz ***pol¹***

polușă *a* vz ***poloșă***

polușcă¹ *sf* [At: MARIAN, INS. 430 / Pl: *~șe* / E: mg ***poloska***] (Ent; reg) Ploșniță (*Cimex lectularius*).

polușcă² *sf* [At: DER / Pl: *~șe* / E: rs ***полушка***] Veche monedă rusească divizionară, din aramă, care a circulat și în țările române în sec. XIX.

poluție *sf* [At: ANTROP. 253/9 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pollution***] Scurgere spontană a lichidului seminal la bărbat, mai ales în timpul nopții, în afara actului sexual.

poluțiune *sf* vz ***poluție***

poluvină *sf* [At: ALEXICI, L. P. 34 / Pl: *~ne* / E: ucr ***половина***] (Reg) **1-2** (Măsură de capacitate egală cu o) jumătate de vadră. **3-4** (Pex) Conținut al unei poluvine **(1-2)**.

polux *sns* [At: DN³ / E: ***Polux***] Una dintre cele două stele luminoase din constelația Gemenilor.

polză *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: ? / E: slv ***польза***] (Înv) **1** Folos. **2** Ceea ce servește ca învățătură Si: (îvr) *polzuință* **(2)**.

polzora *v* vz ***polzola***

polzui [At: VARLAAM, C. 382 / Pzi: *~esc* / E: slv ***пользовати, -зоуж***] (Înv) **1-2** *vrt* A trage (sau a face să tragă) învățăminte, foloase din ceva. **3** *vrr* A se sfătui.

polzuință *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 54ʳ/22 / Pl: *~țe* / E: ***polzui*** + *-ință*] (Îvr) **1** Folos. **2** Polză **(2)**.

polzuire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 44ʳ/20 / Pl: *~ri* / E: ***polzui***] (Îvr) **1** Tragere de învățăminte, foloase. **2** (Pex) Folos. **3** Sfătuire.

pom *sm* [At: CORESI, EV. 50 / V: (reg) ***~n*** / Pl: *~i* / E: ml ***pomus***] **1** (Determinat prin „fructifer", „roditor", etc.) Arbore sălbatic sau cultivat care produce fructe comestibile. **2** (Pgn) Arbore. **3** (Reg; îs) ~ *sălbatic* (sau *nealtoit, rău*) Portaltoi. **4** (Fam; îe) **A fi în ~** A fi fără bani. **5** (Fam, îae) A fi într-o situație dificilă, fără ieșire. **6** (Bot; reg; îc) **~-alb** (sau **~ul-raiului**) Lămâiță (*Philadelphus coronarius*). **7** (Bot; reg; îc) **~ul-vieții** Tuia (*Thuja occidentalis*). **8** (Bot; reg; îc) **~-de-mandulă** Migdal (*Amigdalus communis*). **9** (Bot; reg; îc) **~-jitraiu** Dud (*Morus alba*). **10** (Bot; reg; îc) **~-cotei** Gutui (*Cydonia oblonga*). **11** (Bot; reg, îc) **~-nărod** Cenușer (*Ailanthus altissima*). **12** (Bot; reg; îc) **~ul-ursului** Scoruș (*Sorbus aucuparia*). **13** (În religia creștină; îs) ~ *vieții*, ~ *raiului*, ~ *cunoștinței binelui și răului* Măr¹ din mijlocul raiului, ale cărui fructe erau interzise lui Adam și Evei. **14** (Îs) ~ *de Crăciun*, sau ~ *de iarnă* Brad sau alt conifer împodobit cu bomboane, jucării, lumânări, beteală etc, cu care se decorează casa cu ocazia Crăciunului și a Anului Nou. **15** (Reg; șîs *~ul mortului*, *~ul raiului*) Brad, copăcel sau ramură cu fructe, covrigi, colaci, zaharicale etc., purtat înaintea cortegiului mortuar și ale cărui podoabe sunt date de pomană după înmormântare. **16** (Reg; prc; îas) Colac în formă de cruce care se dă de pomană pentru cei morți. **17** (Pop; șîs ~ *de cununie*, *~ul ospățului*, ~ *cu turte*) Ramură de măr¹, brad etc. sau brad, copăcel etc., încărcați cu podoabe și folosiți în ceremonialul nunții. **18** (Bot; pop; prc) Prun **(1)** (*Prunus domestica*). **19** (Reg; îc) **~-alb** Varietate de prun cu fructe albe și gustoase. **20** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **21** (Reg; art.) Melodie după care se execută pomul **(20)**.

pomacee *sf* [At: M. D. ENC. / P: *~ce-e* / Pl: (rar) ***~ei*** / E: fr ***pomacées***] **1** (Lpl) Subfamilie de arbori și arbuști fructiferi din familia rozaceelor, la care carpelele sunt concrescute cu receptaculul florii, la maturitate formând un fruct fals. **2** (Șls) Arbore sau arbust din subfamilia pomacee **(1)**.

pomadă *sf* [At: (a. 1801) IORGA, S. D. XII, 143 / V: (înv) ***~de, ~die*** / Pl: *~mezi*, (rar) *~mede, ~măduri* / E: lat ***pomada***, ngr ***πομάδα***, ger ***Pomade***, fr ***pommade***] **1** Preparat cosmetic obținut din amestecul unor substanțe grase, folosit pentru îngrijirea părului, a mustăților, a bărbii, a pielii etc. **2** Produs farmaceutic de uz extern din materie grasă în care s-au încorporat una sau mai multe substanțe medicamentoase, folosit pentru tratarea unor afecțiuni ale pielii Si: *alifie, cremă, unguent*, (pop) *unsoare*. **3** (Rar) Pastă pentru curățat metale sau piei.

pomade *sf* vz ***pomadă***

pomadie *sf* vz ***pomadă***

pomanageală *sf* [At: GALAN, B. II, 42 / V: ***~mănăg~*** / Pl: *~eli* / E: ***pomanagi*** + *-eală*] (Rar) Milogeală **(2)**.

pomanagi *vr* [At: GALAN, B. II, 41 / V: ***~mănăgi*** / Pzi: *~gesc* / E: drr ***pomanagiu***] (Rar) A se milogi **(2)**.

pomanagioaică *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ice* / E: ***pomanagiu*** + *-oaică*] (Prt) **1** Femeie care cere de pomană. **2** Femeie care trăiește din pomana altora. **3** Femeie care așteptă să i se ofere sau pretinde cât mai multe avantaje materiale nemeritate.

pomanagiu *sm* [At: CARAGIALE, O. VII, 284 / Pl: *~ii* / E: ***pomană*** + *-agiu*] (Prt) **1** Persoană care cere de pomană. **2** Persoană care trăiește din pomana altora. **3** Persoană care așteaptă să i se ofere ori pretinde cât mai multe avantaje materiale nemeritate.

pomană *sf* [At: PSALT. HUR. 84ᵛ/1 / V: (îrg) ***~meană*** / Pl: *~meni*, (îvp) *~mene* / E: pvb ***pomeni***] **1** (Îrg) Pomenire **(1)**. **2** (Îrg) Comemorare Vz *prăznuire*. **3** (Reg; îlav) **Nici ~** Nici urmă de... Si: *deloc*. **4** (Îvr; ccr) Lucru făcut spre aducere-aminte. **5** (Înv; ccr) Mențiune **(1)**. **6** (Îrg) Obicei moștenit din moși-strămoși Si: *datină, tradiție*. **7** (Îlav) **Din ~** De demult. **8** (Pop) Slujbă religioasă făcută pentru pomenirea celor morți Si: *parastas* **(1)**, (înv) *panahidă*. **9** Masă care se face după o înmormântare sau, mai rar, după un parastas **(1)** când se dăruiesc săracilor diverse obiecte care au aparținut celui decedat Si: *praznic*, (îrg) *prinos*, (reg) *comând, comândare, prânz*. **10** (Pex; ccr) Ceea ce se dăruiește săracilor la o pomană **(9)**. **11** (Reg; îs) *~na porcului* Masă care se face la țară după tăierea porcului pentru sărbătorile de iarnă, când se mănâncă preparate din carnea lui. **12** (Reg; îe) **A ridica o ~** A organiza masa și ceremonialul împărțirii bucatelor și a obiectelor pentru sufletul unui mort. **13** (Reg; îe) **Mânca-ți-aș la ~** Se spune când dorești moartea cuiva. **14-15** (Reg, îla) **Lung** (sau **mare**) **cât ~a** (sau **o ~**) **țigănească** Foarte lung (în timp sau) spațiu. **16** (Reg; îe) **Nu mai e** (sau **s-a dus**) **~na aia** sau **~na lui Buică** Se spune când s-a schimbat o situație favorabilă cu una nefavorabilă. **17** (Reg; îlav) **Ca la ~** În număr foarte mare. **18** (Reg; îe) **A da (pe cineva) dracului de ~** A renunța la cineva. **19** (Reg; îs) ~ *fără lumânare* (sau *~na lui Buică*) Chilipir. **20** (Reg; îe) **Unde e** (sau **unde dă Dumnezeu**) **~na aia** Se zice când este vorba de o afacere rentabilă, un câștig, un chilipir, un noroc. **21** (Reg; îe) **Nu te mai întâlnești cu ~na asta** Se zice când cineva a scăpat sau este pe punctul de a scăpa o ocazie favorabilă. **22** (Îrg) Colac care se împarte celor săraci la înmormântări, parastase etc. **23** Dar făcut cuiva și servind, după credința creștină, la iertarea păcatelor, la mântuirea sufletului etc. Vz *cadou*. **24-25** (Îljv) **De ~** (În mod) gratuit. **26-27** (Îal) (Care este) la un preț foarte scăzut. **28-29** (Îal) (În mod) inutil. **30-31** (Îal) (Care este) pe nedrept. **32** (Îe) **A da (cuiva) (de) ~** A face cuiva o milostenie pentru iertarea păcatelor, mântuirea sufletului, ca act caritabil etc. Si: (rar) *a pomănui*. **33** (Reg; irn; îe) **A dat prea mult de ~** Se zice când unui om bătrân sau zgârcit îi tremură mâinile. **34** (Pfm; îe) **A trăi din ~na (cuiva)** A trăi din mila cuiva. **35** (Pfm; îe) **A-și face**

(milă și) ~ sau **a-și face o ~ (cu cineva)** A face cuiva un bine. **36** (Îe) **A cere de ~** A solicita cu umilință ajutorul material sau mila cuiva. **37** (Îae) A cerși. **38** (Reg; îe) **A mânca cuiva pomeana** A omorî pe cineva. **39** (Îe) **A umbla după ~** A umbla după avantaje materiale nemeritate. **40** (Fam) Ocazie binevenită, rară, foarte avantajoasă sub aspect material Si: *chilipir*.

pomar [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: **(1-2)** *~e*, **(3)** *~i* / E: ***poamă*** + *-ar*] **1** *sn* (Reg) Loc unde se păstrează fructele în timpul iernii. **2** *sn* Loc unde se usucă fructele. **3** *sm* (Mol) Vânzător de struguri.

pomasti *v* vz ***pomosti***

pomazalcă *sf* vz ***pomânzarcă***

pomazanic *sm* vz ***pomăzanic***

pomazanie *sf* [At: PSALT. 309 / V: *~moz~* / Pl: *~ii* / E: slv **помазаник**] (Înv) **1** Miruire pentru consacrarea într-o funcție, într-o misiune. **2** Botez. **3** (Îf *pomozanie*) Danie în bani făcută de domnitor unei biserici sau unei mănăstiri.

pomăda [At: POLIZU / Pzi: *~dez* / E: fr ***pommader***] **1-2** *vtr* A (se) unge cu pomadă (1) Si: (rar) *a (se) pomădui* **(1-2)**. **3-4** *vtr* (Pex) A (se) parfuma. **5-6** *vtr* (Pex) A (se) aranja. **7** *vt* (Fig) A linguși.

pomădare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~dări* / E: ***pomăda***] **1** Ungere cu pomadă (1). **2** (Pex) Parfumare. **3** (Pex) Aranjare. **4** (Fig) Lingușire.

pomădat, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, O. A. II, 210 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pomăda***] **1** (D. păr, barbă, mustăți, piele) Uns cu pomadă (1). **2** (D. oameni) Cu părul, barba, mustățile, pielea etc. unse cu pomadă (1) Si: *pomăduit* (1). **3** (Pex; d. oameni) Aranjat.

pomădui *vtr* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 85 / Pzi: *~esc* / E: ***pomadă*** + *-ui*] (Rar) **1-2** A (se) pomăda **(1-2)**. **3-4** (Pex; d. oameni) A se parfuma. **5-6** (D. oameni) A (se) aranja.

pomăduit, ~ă *a* [At: GÎRLEANU, ap. CADE 969 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pomădui***] (Rar; d. oameni) **1** Pomădat (2). **2** (Pex) Aranjat.

pomăi *vr* [At: ZANNE, P. IX, 515 / Pzi: *~iesc* / E: ***poamă*** + *-ăi*] (Pop; d. ființe sau părți ale corpului) **1** A slăbi extrem de mult Si: *a se usca, a se zbârci*, (fam) *a se stafidi*, (reg) *a se pomi* (1), *a se pomisi* (2). **2** A îmbătrâni înainte de vreme (slăbind, zbârcindu-se etc.) Si: (reg) *a se pomi* (2), *a se pomisi* (3).

pomăit, ~ă *a* [At: MUSCEL, 86 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pomăi***] (Pop; d. ființe sau corpul acestora) **1** Foarte slab Si: *uscat, zbârcit* (fam) *stafidit*, (reg) *pomisit* (2), *pomit* (2). **2** Îmbătrânit înainte de vreme Si: (reg) *pomisit* (3), *pomit* (3).

pomănăgeală *sf* vz ***pomanageală***

pomănăgi *v* vz ***pomanagi***

pomănui *vt* [At: MARIAN, Î. 474 / Pzi: *~esc* / E: slv **помѣновати**] (Rar) A da de pomană (32).

pomănuit *sm* [At: CARAGIALE, O. IV, 378 / Pl: *~iți* / E: ***pomănui***] (Nob) **1** Persoană căreia i se dă de pomană. **2** (Pex) Persoană căreia i se face un bine, un serviciu.

pomărantă *sf* vz ***pomerantă***

pomăreață *sfs* [At: ALR I. 870/85 / E: ***poamă*** + *-ăreață*] (Reg; csc) Fructe.

pomărelnic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poamă*** + *-ărelnic*] (Ban) Căruia îi plac mult fructele.

pomăret *sn* [At: ALR I. 411/194 / Pl: ? / E: ***pom*** + *-ăret*] (Reg) Livadă.

pomărie *sf* [At: JIPESCU / Pl: (1) *~ii* / E: ***pom*** + *-ărie*] **1** (Trs) Livadă. **2** (Pop; csc) Fructe. **3** (Pop; pex; csc) Cantitate mare de fructe. **4** (Pop) Pomicultură (3).

pomăriște *sf* [At: DR XI, 83 / Pl: *~ti* / E: ***pom*** + *-ăriște*] (Reg) Livadă.

pomărit *sn* [At: F (1872), 339 / Pl: **(2)** *~uri* / E: ***pom*** + *-ărit*] **1** (Pop) Pomicultură (3). **2** (Trs; Mol) Livadă.

pomărzvanic *sm* vz ***pomăzanic***

pomășteală *sf* vz ***pomosteală***

pomătoc *sn* vz ***pămătuf***

pomătuf *sn* vz ***pămătuf***

pomătug *sn* vz ***pămătuf***

pomătușel *sn* vz ***pămătușel***

pomăzanic *sm* [At: PSALT. 33 / V: *~maz~, ~ărzva~* / Pl: *~ici* / E: slv **помазанникъ**] **1** Persoană care a fost miruită. **2** Om botezat.

pomăzui *vt* [At: CORESI, L. 412/3 / Pzi: *~esc* / E: slv **помазати**] (Înv) **1** A mirui[1] clerici, domnitori etc. **2** (Pex) A boteza. **3** A consfinți.

pomăzuire *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 247/25 / Pl: *~ri* / E: ***pomăzui***] (Înv) **1** Miruire. **2** (Pex) Botezare. **3** Consfințire.

pomăzuitor *sm* [At: CORESI, L. 412/3 / P: *~zu-i~* / Pl: *~i* / E: ***pomăzui*** + *-tor*] (Înv) Persoană care consfințește.

pomăzuitură *sf* [At: N. COSTIN, L. 318 / P: *~zu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pomăzui*** + *-tură*] (Înv) Bucată de bumbac cu care clericul șterge pe cel uns cu mir[1].

pomâjarcă *sm* vz ***pomânzarcă***

pomânt *sn* vz ***pământ***

pomânzacă *sf* vz ***pomânzarcă***

pomânzalcă *sf* vz ***pomânzarcă***

pomânzarcă *sf* [At: H I, 385 / V: *~mazalcă, ~âjarcă, ~acă, ~alcă* / Pl: ? / E: nct] (Pop) Ață sau fâșie de piele cu care se leagă caierul de lână de la furca de tors.

pombă *sf* vz ***pompă***[2]

pombe *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***pombé***] Rachiu de banane.

pombos, ~oasă *a* vz ***pompos***

pomciș, ~ă *a, av* vz ***ponciș***

pomeană *sf* vz ***pomană***

pomeanic *sn* vz ***pomelnic***

pomelnic *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 88[v]/5 / V: (înv) (sst) *pem~, ~ean~, pemel~* / Pl: *~ice* / E: slv **помѣньникъ**] **1** Listă cu numele persoanelor decedate sau în viață, pe care le pomenește preotul la slujbe sau în rugăciuni. **2** Registru cu pomelnice (1). **3** (Spc) Listă cu numele ctitorilor unei biserici, mănăstiri, citită de preot la slujbe sau în rugăciuni. **4** (Îrg) Scândură zugrăvită pe care sunt scrise pe o parte numele morților și pe alta numele celor vii dintr-o familie. **5-6** (Pex) Totalitate a numelor din pomelnic (1, 4). **7-8** (Pex) Citire de către preot a pomelnicului **(5-6)**. **9** (Reg) Plată pentru preotul care citește pomelnicul (1) ori nume din el. **10** (Fam; dep) Listă interminabilă de nume sau de lucruri. **11** (Fam; dep) Oameni din pomelnic (10). **12** (Fam; dep) Înșirare lungă, interminabilă de nume. **13** (Fam; dep; pgn) Înșirare de vorbe prelungită și plictisitoare Vz *litanie*. **14** (Înv) Pomenire (1). **15** (Îvr; îf *pomeanic*; csnp) Mormânt (1).

pomeneală *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 57 / E: ***pomeni*** + *-eală*] **1** (Îlav) **Nici ~ (de... sau să...)** Nici un fel de știre. **2** (Îal) Nici vorbă despre una ca asta. **3** (Îal) Nimic. **4** (Olt; îe) **A-și da în ~ despre...** A aduce ceva în discuție.

pomeneată *sf* vz ***pomneată***

pomenetă *sf* vz ***pomneată***

pomeni [At: PSALT. HUR. 120[v]/3 / V: (reg) *~mini*, (sst) *pomi* / Pzi: *~nesc* / E: slv **поминѣти**] **1** *vt* A-și aminti. **2** *vt* (Îvr) A aniversa. **3** *vt* (Pop) A comemora. **4** *vt* A semnala verbal sau în scris. **5** *vt* A vorbi în treacăt de ceva sau de cineva fără a insista Si: *a aminti, a menționa*. **6** *vt* A aduce intenționat vorba despre ceva sau de cineva. **7** *vt* A indica. **8** *vt* (Reg; îe) **A ~ (de) rău** A cobi. **9** *vrim* A se menționa lucruri a căror amintire se transmite oral sau în scris și dăinuie din generație în generație Si: *a se aminti, a se cita*. **10** *vrim* (Îe) **Nici că se ~nește!** (sau **unde se ~nește?**) Se spune pentru a arăta că ceva n-a existat sau nu există. **11** *vrim* (Îae) Se spune pentru a arată că ceva nu are precedent. **12** *vrim* (Îae) Se spune pentru a arăta că ceva nu este posibil. **13** *vtf* A rosti numele cuiva în cadrul unui serviciu religios, pentru a atrage harul duvinității asupra lui sau pentru a obține iertarea păcatelor. **14** *vt* (Reg; îe) **A ~ mortul** A da de pomană pentru un mort. **15** *vr* A exista de multă vreme sau de totdeauna așa cum este acum. **16** *vt* A ști de multă vreme sau de totdeauna. **17** *vr* (D. oameni) A se găsi pe neașteptate într-un anumit loc. **18** *vr* (D. oameni) A ajunge ori a se afla într-o situație neprevăzută. **19** *vr* (D. oameni) A se vedea pe neașteptate în fața cuiva sau a ceva. **20** *vr* A face ceva necugetat, nepotrivit. **21** (Îe) **Te ~nești că...** Se poate întâmpla să... **22** (Îae) Nu cumva...

23 (Reg; îe) **M-am ~it nicăieri** Nu mai existam. 24 (Reg; îae) Eram mort de beție, de boală etc. 25 *vt* A trăi în timpul unui eveniment sau într-o anumită perioadă. 26 *vt* A vedea sau a întâlni un eveniment, o persoană, o situație etc. 27 *vr* (Pop; de obicei cu determinarea „din somn") A se trezi din somn. 28 *vr* (Reg) A se trezi dintr-o beție. 29 *vr* (Reg) A-și reveni în simțiri Si: *a de dezmetici*. 30 *vrui* (Mai ales la perfectul compus, în forma negativă sau interogativă) A exista. 31*vt* (Înv) A numi[1].

pomenic *sn* vz ***pomelnic***

pomenință *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***pomeni*** + *-ință*] (Înv) Amintire.

pomenire *sf* [At: CORESI, EV. 428 / Pl: *~ri* / E: ***pomeni***] 1 Aducere-aminte. 2 (Îvr) Aniversare. 3 (Pop) Comemorare. 4 Semnalare verbală sau scrisă. 5 Menționare a unor lucruri a căror amintire se transmite oral sau în scris și dăinuie din generație în generație. 6 Dăinuire de multă vreme sau de totdeauna așa cum este acum. 7 Cunoaștere de multă vreme sau de totdeauna. 8 (Pop) Trezire din somn. 9 (Reg) Trezire dintr-o beție. 10 (Înv) Numire. 11 (Înv; îe) **A se stinge (sau a pieri) ~a (cuiva) cu sunet** A dispărea din atenție. 12 (Înv; îae) A fi dat uitării. 13 (Ccr) Ceea ce rămâne în amintirea oamenilor. 14 Ținere de minte. 15 (Pex) Faimă. 16 (Pex) Semn, urmă care amintește ceva. 17 (Înv) Memorie. 18 (Înv) Minte, considerată ca sediu al procesului de memorare. 19 Slujbă sau rugăciune în amintirea celor morți Si: (înv) *pamente*. 20 (Îs) *Veșnica (lor* sau *lui, ei) ~* Cântare bisericească de încheiere a slujbei de înmormântare sau de parastas.

pomenit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 67 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pomeni***] 1 Amintit mai înainte. 2 (Înv) Aniversat. 3 (Înv) Comemorat. 4 (Îvr) Slăvit. 5 Semnalat verbal sau în scris. 6 Menționat. 7 Indicat. 8 Citat. 9 (D. oameni sau numele lor) Amintit în cadrul unui serviciu religios pentru a-i fi iertate păcatele.

pomenitor, ~oare [At: CORESI, EV. 48 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pomeni*** + *-tor*] 1 *sf* (Înv) Memorie. 2 *sf* (Înv) Menționare. 3 *sm* (Îvr; îs) *~ de rău* Calomniator. 4 *sm* (Îvr) Cronicar.

pomenitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***pomeni*** + *-tură*] (Îvr) Aducere-aminte.

pomeranță *sf* [At: PETROVICI, P. 226/16 / V: (reg) ***moroancă, moroa~, pamarancă, pămăr~, pomarancă, pomăr~, ~moroancă*** (Pl: *~rănci*), ***pomor~, ~moroagă, ~moroancă, pomoroa~*** / Pl: *~țe* / E: ger ***Pomeranze***] 1 (Îrg) Portocală[1]. 2 (Buc) Curmală.

pomereanză *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, X/8 / Pl: ? / E: cf *pomeridă*] (Înv) 1 Chindie. 2 Toacă.

pomeridă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~de* / E: lat ***post meridiem***] (Îdt) 1 Chindie. 2 Toacă.

pomeselnec *sn* vz ***pomeselnic***

pomeselnic *sn* [At: CORESI, EV. 96 / V: (înv) ***pomis~***, (reg) ***polmesenic, polmesnic, ~nec*** / Pl: *~ice* / E: nct] 1 (Înv) Fâșie de pânză. 2 (Înv) Ștergar lung și îngust. 3 (Reg) Văl sau bucată de pânză albă, brodată purtată de femei pe cap. 4 (Înv) Scufie împodobită cu mărgele, panglicuțe colorate, fluturași etc., purtată de femei la sărbători.

pomesteală *sf* vz ***pomosteală***

pomesti *v* vz ***pomosti***

pomestire *sf* vz ***pomostire***

pomeștină *sf* vz ***pomostină***

pomet[1] *sn* [At: MOXA 346/16 / Pl: *~uri*, (reg, *sm*) *~e*, (înv) *~eți* / E: ml ***pometum***] 1 Livadă. 2 (Csc) Mulțime de pomi (1) dintr-o livadă. 3 (Olt) Pomicultură (3).

pomet[2] *sn* [At: PRAV. 82 / Pl: *~uri*, (înv, *sm*) *~eți* / E: ***poamă*** + *-et*] (Csc) 1 Mulțime de fructe. 2 Varietăți de fructe. 3 Recoltă de fructe.

pometă *sf* vz ***pometi***

pomete *sn* vz ***pometi***

pometel *sn* [At: PAMFILE, I. C. 447 / V: ***pomiț~*** / Pl: *~e* / E: ***pomet***[1] + *-el*] 1-2 (Pop; șhp) Livadă (mică).

pometi *smp* [At: BOLINTINEANU, O. 445 / V: (asr) ***~ete*** (Pl: ~) *sn*, (rar) ***~etă*** *sf* / E: fr ***pommette***] (Îs *~i obrazului, obrajilor*) Parte proeminentă, osoasă, a obrajilor.

pomi[1] *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~mesc* / E: ***pom***] (Olt; Mun) 1-2 A se pomăi (1-2).

pomi[2] *v* vz ***pomeni***

pomi-[3] [At: DN[3] / V: ***pomo-*** / E: fr, it ***pomi-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1-2 Pom (fructifer). 3 De pomi. 4 Pomicol.

pomicol, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2794 / Pl: *~i, ~e* / E: de la ***pom***] 1-3 Care aparține pomiculturii (1-3). 4-6 Privitor la pomicultură (1-3). 7-9 Care este specific pomiculturii (1-3). 10 Care se ocupă cu pomicultura (3). 11-13 (Rar) Care este specialist în pomicultură (1-3).

pomicultor *sm* [At: NOM PROF. 13 / Pl: *~i* / E: fr ***pomiculteur***] 1 Persoană care se ocupă cu pomicultură (3) Si: (rar) *pomolog* (2). 2-4 Specialist în pomicultură (1-3) Si: (rar) *pomolog* (3-5).

pomicultură *sfs* [At: BARASCH, B. 37 / E: fr ***pomiculture***] 1 Ramură a științelor agricole care cuprinde biologia și agrotehnia pomilor fructiferi, ameliorarea și comportarea în cultură a diferitelor soiuri sau specii. 2 Ramură a agriculturii care se ocupă de cultura pomilor fructiferi. 3 Cultură a pomilor fructiferi Si: (pop) *pomărie* (4), *pomărit* (1), (reg) *pomet*[1] (3), *pomologie* (2). 4 (Prc) Pomologie (1).

pomieră *sf* [At: BRĂESCU, O. A. I, 37 / P: *~mi-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***pommière***] (Rar) Fructieră.

pomila *vr* [At: MARIAN, NA. 392 / Pzi: ? / E: cf *pomi*[1]] (Mun) A se zbârci.

pomilar *sm* [At: PRIBEAGUL, P. R. 57 / Pl: *~i* / E: srb ***pomilar*** „client la moară"] (Trs; Ban) Client.

pomilă *sf* vz ***pomină***

pomiloi *smi* [At: CV 1951, nr. 2, 34 / E: cf *pomila*] (Olt; csnp) 1 Corcitură. 2 Bastard.

pomină *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 1[v]/8 / V: (înv) ***~ilă*** / E: pvb ***pomeni***] 1 (Înv) Amintire. 2 (Îla) **De ~** Care se păstrează multă vreme în amintire. 3 (Pex; îal) Care nu se poate uita. 4 (Îal) Renumit. 5 (Îal) Extraordinar. 6 (Asr) Faimă care se răspândește mult și până departe despre un lucru sau despre o acțiune remarcabilă. 7 (Rar; îlav) **Nici ~** Deloc. 8 (Îe) **A (i) se duce** sau **a (-i) merge (cuiva) ~na** A se răspândi pretutindeni faima despre cineva sau ceva. 9 (Îae) A (i) se duce vestea ca de ceva neobișnuit sau extraordinar. 10 (Fam; îe) **A ajunge (sau a se face) de ~** (sau **~na lumii**) A se compromite în fața tuturor. 11 (Fam; îae) A se face de râs. 12 (Fam; îae) A intra în gura lumii. 13 (Reg) **A fi de ~** A fi surprinzător, uimitor. 14 (Reg) Poznă.

pomineată *sf* vz ***pomneată***

pominetă *sf* vz ***pomneată***

pomini *v* vz ***pomeni***

pominoc *sn* [At: VARLAAM, C. 418 / Pl: *~oace* / E: slv **поминнокъ**] 1 (Înv) Dar făcut unei persoane care îți face un serviciu, unui superior etc. 2 (Înv) Ofrandă adusă divinității. 3 (Mar) Dar adus de către nuntași mirelui sau miresei.

pominoci *vr* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 232[r]/3 / Pzi: *~cesc* / E: ***pominoc***] (Înv) A se consacra unei cauze.

pomințăl *sn* vz ***pământel***

pomiros, ~oasă *a* [At: MARIAN, S. R. I, 146 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***po-***[1] + ***miros***] (Pop) Foarte parfumat.

pomiselnic *sn* vz ***pomeselnic***

pomisi *vr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~sesc* / E: ns cf *pomi*[1]] (Mun) 1 A se zgârci. 2-3 (D. ființe) A se pomăi (1-2).

pomisit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pomisi***] (Mun) 1 (D. oameni) Zgârcit. 2-3 (D. ființe sau părți ale corpului lor) Pomăit (1-2).

pomisteală *sf* vz ***pomosteală***

pomisti *v* vz ***pomosti***

pomișoară *sf* [At: GÂRLEANU, L. 34 / Pl: *~re* / E: ***poamă*** + *-ișoară*] (Rar) 1 (Bot) Coacăz (*Ribes rubrum*). 2 Coacăză.

pomișor *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 167 / V: (înv) ***pomș~*** / Pl: *~i* / E: ***pom*** + *-ișor*] 1-2 Pom (1-2) mic. 3 (Bot; reg) Coacăz (*Ribes rubrum*).

pomiște *sf* [At: T. POPOVICI, S. 417 / Pl: nct / E: ***pom*** + *-iște*] (Csc) 1-2 Mulțime de pomi (1-2).

pomit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU. GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pomi***[1]] (Olt; Mun) 1 Zgârcit. 2-3 (D. ființe sau părți ale corpului acestora) Pomăit (1-2).

pomiț *sm* [At: ALRM SN I, h 149/260 / Pl: *~i* / E: drr ***pomiță***] (Bot; reg) Dud (*Morus*).

pomițar *sm* [At: BORZA, D. 112 / V: ***~țer, pomni~, pomnițer*** / Pl: *~i* / E: ***pomiță*** + *-ar*] (Bot; Trs) Dud (*Morus*).

pomiță *sf* [At: LB / V: ***~mniță*** / Pl: *~țe* / E: ***poamă*** + *-iță*] (Reg) 1-2 (Șhp) Poamă (1) (mică). 3 (Spc; șîs ~ *de câmp*) Fragă. 4 (Bot; îas) Frag (*Fragaria vesca*). 5 (Spc) Dudă. 6 (Spc) Mură[1]. 7 (Bot) Coacăz (*Ribes rubrum*). 8 (Bot; îc) **~-de-baltă** Răchițele (*Vaccinium oxycoccos*). 9 (Bot; îc) **~-de-sânger** Salbă moale (*Evonimus europaeus*).

pomițel *sn* vz ***pomețel***

pomițele *sfp* [At: BORZA, D. 71 / E: ***pomiță*** + *-ele*] (Bot; reg) Căpșun (*Fragaria viridis*).

pomițer *sm* vz ***pomițar***

pomiviticol, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***pomi***[3]***-*** + ***viticol***] 1 Care aparține pomiculturii și agriculturii. 2 Care se referă la pomicultură și la agricultură.

pomn *sm* vz ***pom***

pomnar *sn* vz ***pumnar***

pomneată *sf* [At: (cca 1780) IORGA, S. D. XIV, 311 / V: (reg) ***poema~, pocmet*** *s*, ***pocn~, pogma~, pogn~, pognete*** *sm*, ***polmc~*** (Pl: *~meți*), ***pomen~, ~menetă, pomin~, ~minetă, ~et*** *sm*, ***~etă, ~ete*** *sm* / Pl: *~ete*, (înv) *~te* / E: cf *pomană, podmet*] 1 (Pop) Șervet, batistă sau fâșie de pânză albă, având legate, la un capăt, o lumânare, iar, la celălalt, un ban, care se pune în mâna mortului sau se dă de pomană celor de la o înmormântare. 2 (Reg; îf *pomnetă*) Bucată de pânză în care se învelesc oasele, dezgropate ale unui mort. 3 (Pop) Colac împletit dat de pomană la înmormântări. 4 (Reg; îf *pocmet*) Manșetă la cămășile țărănești bărbătești. 5 (Mar; îf *pogmată*) Fâșie împodobită a poalelor unui obiect de îmbrăcăminte femeiesc. 6 (Mar; îf *pocmată, pogmată*) Cingătoare împodobită cu cusături, purtată de fete la sărbători. 7 (Reg) Guler la o cămașă bărbătească. 8 (Mar; îf *pogmată*) Fiecare dintre cele două ațe cu care se leagă cămașa țărănească la gât.

pomnet[1] *sn* vz ***pocnet***[2]

pomnet[2] *sm* vz ***pomneată***

pomnetă *sf* vz ***pomneată***

pomnete *sm* vz ***pomneată***

pomni *v* vz ***pocni***

pomnișor *sm* vz ***pumnișor***

pomnit *sn* vz ***pocnit***[1]

pomnitoare *sf* vz ***pocnitor***

pomnitură *sf* vz ***pocnitură***

pomnițar *sm* vz ***pomițar***

pomniță *sf* vz ***pomiță***

pomnițer *sm* vz ***pomițar***

pomnoaje *sf* vz ***podnog***

pomnoj *sm* vz ***podnog***

pomnol *sn* vz ***podmol***

pomnolaș *s* [At: MERA. L. B. 184 / Pl: nct / E: cf *podmol*] (Reg) Vatră mică de lut sau de cărămidă pe care este clădit cuptorul la unele case țărănești Si: (reg) *pomnolet*.

pomnolet *s* [At: CHEST. II. 70/316 / Pl: nct / E: ***pomnol*** + *-et*] (Reg) Pomnolaș.

pomnor *sn* vz ***podmol***

pomo- *ec* vz ***pomi-***

pomoc *sm* [At: BUL. FIL. IV, 183 / Pl: *~oci* / E: ***po***[1]***-*** + ***moc***[2]] (Reg) Om de nimic.

pomoceu *sn* [At: ALR SN IV, h 1060/353 / Pl: *~eauă* / E: cf *pomoci*] (Reg) Pomoci (3).

pomoci *sn* [At: ALR II, 172 / Pl: *~oace, ~uri* / E: mg ***pamacs***] (Reg) 1 Pensulă. 2 Pămătuf. 3 Pămătuf cu care se șterge vatra cuptorului Si: (reg) *pomoceu*.

pomoftină *sf* vz ***pomostină***

pomojdii *sfp* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 289 / E: nct] (Reg) Vorbe sau afirmații lipsite de seriozitate sau de temei Si: (fam) *palavre*.

pomojnic *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73/21 / V: ***~oșnic, ~oștnic*** / Pl: *~ici* / E: rs ***помощник***] 1 (Înv) Funcționar administrativ care conducea o plasă Si: *pretor*. 2 (Înv; pex) Funcționar administrativ care ajuta un pretor la conducerea unei plase. 3 (Înv) Ajutor de subprefect. 4 (Îvr; îf *pomoștnic*) Subofițer de artilerie.

pomojnii *sfp* vz ***podnog***

pomol *s* vz ***posmol***[2]

pomoloage *sp* vz ***pomoroage***

pomolog *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ogi* / E: fr ***pomologue***] 1 Specialist în pomologie (1). 2-5 (Rar) Pomicultor (1-4).

pomologic, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pomologique***] 1 Care aparține pomologiei (1). 2 Privitor la pomologie (1). 3 Care este specific pomologiei (1).

pomologie *sf* [At: ROM. LIT. 315[1]/14 / Pl: *~ii* / E: fr ***pomologie***] 1 Știință care se ocupă cu studiul morfologic și agrobiologic al pomilor și al arbuștilor fructiferi Si: *pomicultură* (4). 2 (Pex) Pomicultură (3).

pomont *sn* vz ***pământ***

pomorancă *sf* vz ***pomeranță***

pomoranță *sf* vz ***pomeranță***

pomoroacă *sf* vz ***promoroacă***

pomoroagă *sf* vz ***pomeranță***

pomoroage *sp* [At: PETROVICI, P. 330/22 / V: (reg) ***~molo~*** / E: cf *poamă*] (Îrg) Fructe uscate.

pomoroancă *sf* vz ***pomeranță***

pomoroanță *sf* vz ***pomeranță***

pomos, ~oasă *a* [At: ECONOMIA, 142/6 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pom*** + *-os*] (Îvr; d. pomi fructiferi) Care are fructe cărnoase.

pomost *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri, ~oaste* / E: srb ***pomost***] 1 (Îrg) Pomosteală (6). 2 (Mun; Olt) Loc cu ieșire la drum pe care se poate construi o casă. 3 (Mun; Olt) Vatră a casei. 4 (Mun) Pământ clisos. 5 (Mun) Avere din pământuri arabile cultivate și livezi. 6 (Mun; spc) Suprafață întinsă de pământ cu livezi. 7 (Ban) Izvor.

pomoste *sf* vz ***pomosteală***

pomostea *sf* vz ***pomosteală***

pomosteală *sf* [At: ANTIPA, P. 787 / V: ***~te, ~ea***, (reg) ***pamâstea, pam~, ~mășțe~, ~mes~, ~mis~, ~oște~*** / Pl: nct / E: ***pomosti*** + *-eală*] 1 (Îrg) Nivelare. 2 (Îrg) Lipire. 3 (Dob) Pomostire (3). 4 (Îvr) Acoperire. 5 (Îvr; pex) Îngropare. 6 (Pop; ccr) Strat de pământ bătătorit dintre temelie și podea, la construcțiile țărănești, ținând loc de pardoseală Si: (îrg) *pomost* (1). 7 (Reg) Pământ frământat cu care se construiesc sau se lipesc pereții caselor țărănești Vz *nisipeală*. 8 (Reg) Pământ alunecos și moale. 9 Platformă de pământ de 1-2 m, din regiunile inundabile ale cursurilor de apă și delte, pe care se construiesc clădiri de exploatare, de pază sau se fac depozite ferite de inundație Vz *dig*. 10 (Reg; îf *pomăștează*) Mică ridicătură de pământ pe un șes. 11 (Reg; îf *pomășteală*) Praf. 12 (Reg; îf *pămăștea*) Ridicătură de zid pe care este așezată vatra sau soba casei țărănești. 13 (Reg, îf *pomosteala*) Făgașe făcute de șuvoiul apelor.

pomosti *vt* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***pam~, pamus~, pomas~, pomes~, pomis~*** / Pzi: *~esc* / E: ***pomost*** cf srb *pomostiti*] 1 (Înv) A bătători pardoseala de lut a unei încăperi Si: *a nivela*. 2 (Îrg) A lipi pardoseala de lut a unei încăperi. 3 (Dob; d. apele curgătoare) A depune aluviuni. 4 (Îvr) A acoperi. 5 (Îvr; pex) A îngropa.

pomostin *s* vz ***pomostină***

pomostină *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 46[v]/25 / V: (reg) ***~meș~, ~oft~, ~in*** *s*, ***~oșt~*** (A și: *pomoștină*) / Pl: *~ne* / E: ucr ***помостина***] 1 (Înv) Pardoseală din lespezi. 2 (Mun) Grup de scânduri alăturate care se reazemă pe dricul dinainte și dinapoi, peste osiile carului sau ale căruței Si: (reg) *pod*[1], *pomoșnie*. 3 (Mol; pex) Fiecare dintre aceste scânduri. 4 (Reg; îs) *Car cu* ~ Cotigă. 5 (Reg) Loitră la car sau la căruță. 6 (Mol) Scară la iesle Si: (reg) *șireglă*.

pomostire *sf* [At: ANTIPA, P. 787 / V: **~mes~** / Pl: *~ri* / E: ***pomosti***] **1** (Reg) Nivelare. **2** (Reg) Lipire. **3** (Dob) Depunere de aluviuni de către o apă curgătoare Si: (reg) *pomostit*[1] **(3)**, *pomoșteală* **(3)**. **4** (Îvr) Acoperire. **5** (Îvr) Îngropare.

pomostit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pomosti***] (Reg) **1** (Reg) Nivelare. **2** (Reg) Lipire. **3** (Dob) Pomostire **(3)**. **4** (Îvr) Acoperire. **5** (Îvr) Îngropare.

pomostit[2], ***~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pomosti***] (Reg; d. pardoseala de lut a unei încăperi) Care este umplut cu pământ până la nivelul pragurilor.

pomostâlcă *sf* [At: H I, 269 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Unealtă de tors nedefinită mai îndeaproape.

pomoșnic *sm* vz ***pomojnic***

pomoșnie *sf* [At: H X, 261 / Pl: *~ii* / E: cf *pomoștină*] (Mol) Pomostină **(2)**.

pomoșteală *sf* vz ***pomosteală***

pomoștină *sf* vz ***pomostină***

pomoștnic *sm* vz ***pomojnic***

pomotoc *sn* [At: ȘEZ. XX, 138 / Pl: *~oace* / E: cf *pămătuf*] (Mol) Pămătuf.

pomotoșel *sn* [At: MARIAN, D. 157 / Pl: ? / E: ***pomotoc*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Pămătuf (mic).

pomotuf *sn* vz ***pămătuf***

pomotuș *sn* vz ***pămătuf***

pomou *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***pommeau***] **1** Mică bilă la capătul mânerului unei spade sau săbii. **2** Capăt de levier, de manetă etc. adaptat pentru a fi ținut în pumn. **3** Mâner al unui pistolet.

pomozanie *sf* vz ***pomazanie***

pompa *vt* [At: DELAVRANCEA, T. 248 / Pzi: *~pez* / E: fr ***pomper***] **1** A deplasa un fluid prin respingere sau aspirare cu o pompă[1] **(1)**. **2** (Îe) **A ~ (de undeva) bani** A obține de undeva bani fără încetare prin presiuni, insistențe etc. **3** (Fig) A stărui insistent pe lângă cineva pentru a obține un avantaj, o favoare etc.

pompadour *ain* [At: DN[3] / P: *~dur* / E: fr ***pompadour*** cf *Pompadour*] (Îs) *Stil ~* Stil de mobilier, de decorațiune interioară de la sfârșitul domniei lui Ludovic al XV-lea, caracterizat prin linii curbe, ondulate.

pompadur *sn* vz ***pompadură***

pompadură *sf* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 413 / V: **~r** *sn* / Pl: *~re* / E: ger ***Pompadour***] (Rar) Poșetă croșetată sau brodată ca o pungă fixată la un capăt într-o ramă sau închisă cu un șnur.

pompagiu *sm* [At: NOM. PROF. 42 / Pl: *~ii* / E: ***pompa*** + *-giu*] Mecanic care lucrează la o pompă[1] **(1)** sau la o stație de pompare.

pompaj *sn* [At: NOM. MIN. I, 42 / Pl: *~e* / E: fr ***pompage***] **1** (Rar) Pompare. **2** (Îs) *~ de adâncime* Metodă de extracție a țițeiului, aplicată în faza finală de exploatare, când, din cauza presiunii insuficiente a lichidului din zăcământ, țițeiul este adus de la talpa găurii de sondă la suprafață cu o pompă[1] **(1)** plasată sub nivelul lichidului. **3** Fenomen care apare în funcționarea motocompresoarelor, când debitul scade sub valoarea corespunzătoare punctului de înălțime maximă a curbei caracteristice și funcționarea este labilă, discontinuă, cu întreruperea periodică a debitării gazului și deplasarea acestuia în sens contrar.

pompare *sf* [At: DELAVRANCEA, T. 213 / Pl: *~pări* / E: ***pompa***] Deplasare a unui fluid prin respingere sau aspirare cu ajutorul unei pompe[1] **(1)** Si: (rar) *pompaj* **(1)**.

pompatec, ~ă *a* vz ***pompatic***

pompatic, ~ă *a* [At: L. ASACHI, J. 59/4 / V: **~tec** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pompă***[2] + *-atic* cf ngr ***πομπατικός***] (Înv) **1-3** Pompos **(1-3)**.

pompă[1] *sf* [At: DRĂGHICI, R. 10/21 / V: (îrg) ***pum~***, (reg) ***poam~*** / Pl: *~pe*, (reg) *~pi* / E: fr ***pompe***, lat ***pompa***] **1** Mașină de forță sau aparat care servește la comprimarea sau deplasarea unui fluid prin utilizarea energiei mecanice transmise de un motor de antrenare, a energiei cinetice sau a unui alt fluid. **2** (Spc; șîs *~de apă*) Aparat de pompare **(1)** adaptat mai ales la puțuri. **3** (Spc; șîs *~de apă*) Cișmea din care apa curge prin apăsare repetată pe un mâner legat la rândul său de un aparat de pompare **(1)**. **4** (Spc) Obiect de uz casnic alcătuit dintr-o emisferă de cauciuc și un mâner pentru desfundarea chiuvetelor, prin producerea unei presiuni atmosferice inferioare și a unui spațiu vidat. **5** (Îs) *~ de incendiu* Pompă **(1)** cu care se aruncă apa la distanță pentru a stinge incendiile. **6** Aparat din cauciuc în formă de pară[2], cu o prelungire tubulară îngustă, folosit pentru clisme la copii Si: *pompiță* **(3)**. **7** (Șîs *~ de lapte*) Obiect din sticlă de forma unei ventuze, prevăzut cu o pară de cauciuc, folosit pentru aspirarea laptelui din sânul matern Si: *succipompă*. **8** (Șîs *~ de salivă*) Dispozitiv alcătuit dintr-o canulă metalică sau de sticlă așezat la aparatul stomatologic și care funcționează pe bază electrică, împiedicând inundarea cu salivă a gurii în timpul tratamentului dentar. **9** (Reg) Pușcă de soc cu care se joacă copiii. **10** (Trs; Ban) Cumpănă la fântână. **11** (Reg) Macaz **(1)**.

pompă[2] *sf* [At: BIBLIA (1688), pref 8/41 / V: (înv) **~mbă**, ***pombă*** / Pl: *~pe* / E: lat ***pompa***, ngr ***πομπή***, fr ***pompe***] **1** Ansamblu de manifestări fastuoase, caracteristice anumitor ceremonialuri, sărbători etc. **2** (Pex) Alai plin de strălucire, de splendoare Si: (înv) *pohfală* (grî) *parisie*[1], *parataxis*. **3** Fast. **4** (Înv) **A face ~ de ceva** A da prea mare importanță unui lucru. **5** (Lpl; îs) *~pe funebre* Instituție care se ocupă cu pregătirea și cu efectuarea înmormântărilor. **6** (Înv) Obligație protocolară, de etichetă, de ținută, care se cuvine să fie respectată de o persoană oficială, în raport cu rangul ei.

pompeian, ~ă *a* [At: CADE / P: *~pe-ian* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pompeién***] **1** (D. fresce, stiluri arhitecturale) Care este executat în stilul specific al orașului antic Pompei. **2** Caracteristic orașului antic Pompei.

pomper *sm* vz ***pompier***

pompiar *sm* vz ***pompier***

pompier[1] [At: NEGULICI / P: *~pi-er* / V: (pop) **~per**, (formă coruptă) **~iar** *sm* / Pl: *~i* / E: fr ***pompier***] **1** *sm* Persoană care face parte dintr-un corp militar sau civil special organizat, instruit și utilat pentru a stinge incendiile Si: (îrg) *pojarnic*, (înv) *tulumbagiu* **(1)**, (reg) *tulumbaș*. **2** *smp* Unitate militară sau civilă pentru prevenirea și stingerea incendiilor. **3** *sm* (Fam; îs) *Muncă de ~* Muncă făcută serios, rapid și bine. **4** *sn* (Îs) *~ii la Craiova* Dans popular asemănător cu brâul. **5** *sn* (Îas) Melodie după care se execută acest dans. **6** *sn* (Îs) *~u la Breaza* Dans popular asemănător cu „de brâu". **7** *sn* (Îas) Melodie după care se execută acest dans. **8** *ai* (Frm; fig; d. stil, vorbire) Bombastic. **9** *sm* (Înv) Persoană care se ocupa cu stropitul străzilor și al caldarâmurilor. **10** *sm* (Frr) Scriitor sau artist care tratează subiecte clasice într-o manieră proprie, banală.

pompier[2] *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: ***pompă*** + *-ier*] (Înv) Persoană care face pompe[1] **(1)**.

pompiereasa *sfa* [At: VARONE, D. 125 / P: *~pi-e~* / E: ***pompier*** + *-easa*] **1** Dans popular „de brâu". Melodie după care se execută pompiereasa **(1)**.

pompieresc, ~ească *a* [At: DL / Pl: *~ești* / E: ***pompier***[1] + *-esc*] **1-2** Care aparține pompierilor[1] **(1-2)**. **3-4** Privitor la pompieri[1] **(1-2)**. **5-6** Care este specific pompierilor[1] **(1-2)**. **7** (Fig; d. stil, vorbire, ton etc.) Bombastic.

pompierie *sf* [At: SADOVEANU, O. V. 15 / P: *~pi-e~* / Pl: *~ii* / E: ***Pompier*** + *-ie*] (Asr) **1** Corp al pompierilor[1] **(1)**. **2** Cazarmă a pompierilor[1] **(2)**. **3** Sediu al pompierilor **(2)**. **4** Serviciu de pompier[1] **(1)**.

pompierism *sns* [At: DN[3] / P: *~pi-e~* / E: fr ***pompierisme***] (Frm) Stil de exprimare al unor literați sau artiști care folosesc cuvinte, expresii sau imagini bombastice.

pompieristic, ~ă *a* [At: DLR / P: *~pi-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pompier***[1] + *-istic*] (Rar; d. stil, vorbire, ton etc.) Bombastic.

pompieriza *vtf* [At: IORDAN, L. R. A. 240 / P: *~pi-e~* / Pzi: *~zez* / E: ***pompier***[1] + *-iza*] (Nob) A face pe cineva pompier[1] **(1)**.

pompist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pompă***[1] + *-ist*] Persoană care mânuiește o pompă[1] **(1)**.

pompiță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***pompă***[1] + *-iță*] **1-2** (Șhp) Pompă[1] **(1)** (mică). **3** (Îs) *~ de lapte* Pompă[1] **(7)** de lapte. **4** Pompă[1] **(6)**.

pompon *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (pop) ***pam~***, (înv) ***~oană*** *sf* / Pl: *~oane* / E: fr ***pompon***, ger ***Pompon***, rs ***помпон***] **1** Ciucure de lână, de mătase etc. sau moț de panglici înnodate folosite ca ornament vestimentar. **2** (Spc) Ornament de lână de formă sferică sau mănunchi de pene, purtat la chipiul uniformelor de paradă Si: *egretă, panaș, surguci*. **3** (Îf *pampon*) Ornament făcut dintr-un mănunchi de fire de lână, de mătase etc. sau din blăniță, tăiate sferic și servind la împodobirea papucilor, ghetuțelor de copii etc. **4** (Mol; Buc; pan) Săgeată pusă ca ornament pe acoperișurile unor case țărănești. **5** (Îvr; pbl pcf *roz bombon*; îs) *Roz ~* Nuanță de roșu deschis specifică unor specii de trandafir.

pompona *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~nez* / E: ***pompon***] (Îdt) A împodobi cu pompoane (1).

pompos, ~ă *a* [At: LB / V: (înv) ***~mbos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pompeux***] **1** Plin de fast, de strălucire Si: *fastuos, luxos*, (înv) *pompatic* (1). **2-3** Care (vrea să impună sau) se impune prin fast, lux, grandoare Si: (înv) *pompatic* (2-3). **4** (D. stil, mod de exprimare, titluri, nume, modalități de caracterizare etc.) Plin de emfază Si: *bombastic, căutat, emfatic, încărcat, înflorit, umflat*.

pomposo *av* [At: DN³ / E: it ***pomposo***] (Muz; ca indicație de execuție) **1** Fastuos. **2** Măreț.

pompozitate *sfs* [At: SFC VI, 57 / E: ***pompos*** + *-itate*] (Rar) Însușire de a fi pompos (1).

pomșor *sm* vz ***pomișor***

pomuleț *sm* [At: GORJAN, H. II, 148/33 / Pl: *~i* / E: ***pom*** + *-uleț*] **1-2** Pom (**1-2**) mic Si: *pomișor* (**1-2**), *pomușor* (**1-2**).

pomușel *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ei* / E: ***pom*** + *-ușel*] (Bot) **1** Plantă dioică din familia briofitelor, de culoare verde-alburie care crește în mici tufe dese pe ziduri, pe marginea drumurilor umbroase etc. (*Bryum argenteum*). **2** Planta *Physcomitrium pyriforme*. **3** (Reg) Cătină roșie (*Tamarix gallica*). **4** (Reg) Planta *Tamarix tetranda*.

pomușoară *sf* [At: I. IONESCU / Pl: *~re* / E: ***poamă*** + *-ușoară*] **1** Poamă (1) mică. **2** (Bot; Mol) Coacăz (*Ribes rubrum*). **3** (Mol; prc) Coacăză. **4** (Bot; reg) Coacăz de munte (*Ribes alpinum*). **5** (Bot; Mol) Agriș (*Ribes grossularia*). **6** (Bot; Mol) Planta *Uva-crispa*. **7** (Bot; reg) Păltior (*Ribes petraeum*). **8** (Reg; îs) ~ *neagră* Struguri negri (*Ribes nigrum*). **9** Plantă originară din California și din Mexic, cu flori roșcate sau galbene, cu fructe în ciorchini, cultivată și la noi ca plantă ornamentală (*Ribes sanguinem*). **10** Planta *Ribes aureum*. **11** (Bot; reg) Lăsnicior (*Solanum dulcamara*).

pomușor *sm* [At: I. IONESCU, ap. CADE / Pl: *~ri* / E: ***pom*** + *-ușor*] **1-2** Pom (**1-2**) mic. **3** (Bot; reg; îs) ~ *băiețesc* Slăbănog (*Imatiens noli-tangere*).

pomvagă *sf* [At: ALR II/I, h 239/47 / Pl: *~văge* / E: cf srb *vag*] (Reg) Pârghie.

ponaturi *snp* [At: BELDIMAN / E: nct] (Îvr) **1** Râpe. **2** Surpături.

ponăslui *v* vz ***ponoslui***

ponâie *sf* [At: ALR I, 804/360 / P: *~nâ-ie* / Pl: ? / E: nct] (Reg) Potecă.

ponbă *sf* vz ***pompă²***

ponc, poancă [At: LB / V: (reg) ***~nci, ~nce, panc, punc***, (îvr) ***poance*** *sf* / Pl: *~nci, poance, ponce* / E: mg ***ponk*** „deal"] **1-2** *a* (Mol; Ban; d. forme de relief, poziția unor obiecte etc.) (Aproape) vertical. **3** *sf* (Reg) Pantă foarte abruptă. **4-5** *sf* (Reg; îljv) **În poancă** Oblic. **6** *a* (Reg; d. afirmațiile cuiva) Direct. **7-8** *smf, a* (Ban; Trs) (Persoană) care se uită șașiu. **9-10** *sf, a* (Ban; Trs) (Om) zbanghiu. **11-12** *sf* (Reg; îljv) **În poancă** Chiorâș. **13-14** *smf, a* (Reg) (Om) lipsit de istețime Si: *prost*. **15-16** *smf, a* (Reg) (Om) care nu știe să se descurce. **17-18** *smf, a* (Reg) (Om) pe care îl înșeală toți cu ușurință. **19** *sf* (Îlav) **De-a poanca** La întâmplare, fără o țintă precisă. **20** *sf* (Mol) Organ genital femeiesc. **21** *sm* (Ban) Ghiont. **22** *sf* (Reg; mpl) Ceartă. **23** *sf* (Îlav) **În ponce** În contradictoriu. **24** *sf* (Ban) Privire urâtă și pătrunzătoare. **25** *sf* (Ban; îe) **A da poanca** A-i merge rău. **26** *av* (Reg) Cu ciudă. **27** *av* (Reg) Cu dușmănie.

poncăi [At: LEXIC REG. 43 / Pzi: *poncăi, ~esc* / E: ns cf *ponc*] **1** *vi* (Olt) A sta de veghe dormitând. **2-3** *vir* (Mun) A (se) trudi.

poncăială *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~că-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***poncăi*** + *-eală*] (Mun) Lucrare anevoioasă Si: (reg) *poncăit¹, poncăitură*.

poncăit¹ *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ? / E: ***poncăi***] (Reg) Poncăială.

poncăit², ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poncăi***] (Mun) **1** Care se mișcă cu greutate. **2** Care lucrează încet Si: *mocăit, mocoșit, moșmondit*. **3** Care lucrează neatent.

poncăitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~că-i~* / Pl: *~ri* / E: ***poncăi*** + *-tură*] (Mun) Poncăială.

ponce *ai* [At: ALEXI, W. / P și: *pons* / E: fr (pierre) ***ponce***] (Îs) *Piatră ~* Rocă vulcanică sticloasă și foarte poroasă, mai ușoară decât apa, cu granulația fină, formată prin degajarea de gaze în timpul răcirii lavei, folosită ca abraziv Si: *spumă-de-mare*.

poncheni *vir* [At: PAMFILE, J. II, 161 / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *bunghini, poncăi*] (Reg) **1-2** A (se) mocoși.

poncho *smi* [At: DN² / P: *poncio* / E: sp, fr ***poncho***] Pelerină scurtă, ca o pătură pătrată, cu o deschizătură la mijloc prin care se introduce capul.

ponci¹ *sn* vz ***punci***

ponci² *vi* [At: BUD, P. P. 81 / V: *~ii* / Pzi: *~cesc* / E: ***ponc***] (Mar) **1** A se împotrivi. **2** A se certa.

ponci³, ~ce *a* vz ***ponc***

poncif *sn* [At: DN² / Pl: *~uri* / E: fr ***poncif***] **1** Foaie de hârtie cu un desen având contururile găurite cu un ac fin, care se aplică pe o hârtie, pe o pânză etc. și se presară cu o pudră colorată specială, reproducând desenul de bază. **2** (Fig; liv) Producție artistică banală. **3** (Fig; liv) Afirmație, judecată lipsite de originalitate.

poncii *v* vz ***ponci²***

poncioli *vr* [At: MAT. DIALECT. I, 265 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***pancsol***] (Trs; Mar) **1** A se bălăci într-un lichid murdar. **2** (Pex) A se murdări.

ponciș, ~ă [At: VARLAAM, C. 163 / V: (înv) ***pomc~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***ponc*** + *-iș*] **1-2** *a* (Reg; d. terenuri, suprafețe etc.) (Puternic) înclinat. **3** *sn* (Buc) Povârniș. **4** *a* (Înv) Strâmb. **5** *av* (Pop) De-a curmezișul. **6** *av* (Înv; pex) Din sens opus. **7** *av* (Înv; pex) Împotrivă. **8** *av* (Înv; fig) Ostil. **9-10** *av, sf* (Îe) **A se pune ~** sau **a sta în ~, a sta de-a ~ul** A se opune. **11** *av* (Îe) **A spune** (sau **a vorbi**) **~** A se exprima direct, fără a menaja pe interlocutor. **12** *av* (Reg; îe) **A da (cuiva) ~** A înghionti pe cineva. **13** *a* (Reg; d. ochi, privire) Sașiu. **14** *av* (Pop; în legătură cu verbele „a se uita", „a privi" etc.) Cruciș. **15** *av* (Pop; fig; în legătură cu verbele „a se uita", „a privi" etc.) Cu ciudă. **16** *av* (Pop; fig; în legătură cu verbele „a căuta", „a se uita", „a privi" etc.) Cu răutate. **17** *av* (Pop; fig; în legătură cu verbele „a se uita", „a privi" etc.) Cu dușmănie. **18** *s* (Mun) Număr cinci la unele numărători la jocurile de copii.

poncișa *vt* [At: MOXA, 397/35 / Pzi: *~șez* / E: ***ponciș***] (Îvr) A încrucișa armele în luptă Si: (înv) *a împoncișa*.

ponciu, ~ie *a* [At: ASACHI, I. 384/7 / Pl: *~ii* / E: ***ponc*** + *-iu*] (Îvr) **1-2** (Foarte) înclinat.

ponciur, ~ă [At: H XVIII, 147 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *ponc*] (Reg) **1-2** *smf, a* (Persoană) încruntată. **3-4** *sf, a* (Privire) încruntată.

ponct *sn* vz ***punc***

ponctura *vt* [At: ALR SN II, h 525/2 / Pzi: *~rez* / E: ***ponct***] (Reg) A coase superficial obiecte de îmbrăcăminte.

ponctie *sf* vz ***punctie***

ponctiune *sf* vz ***punctie***

pond *s* [At: DRLU / Pl: nct / E: lat ***pondus*** cf it *pondo*] **1** (Înv) Greutate. **2** (Fig) Importanță pe care un element o are în cadrul unui ansamblu de elemente și în raport cu acestea.

pondă *sf* vz ***bundă***

pondeală *sf* vz ***podea***

pondera [At: DRLU / V: (îvr; cscj) *~ri* / Pzi: *~rez* / E: lat ***pondere***, fr ***ponderer***] **1** *vt* (Îvr; îf *ponderi*) A cântări. **2** *vt* (Liv) A face ca două fapte, fenomene etc. să se echilibreze prin opunere reciprocă Si: *a cumpăni, a echilibra*. **3-4** *vtr* (A face să devină sau) a deveni mai cumpătat Si: *a (se) stăpâni, a (se) înfrâna*. **5-6** *vtr* A (se) modera.

ponderabil, ~ă *a* [At: MARIN. PR. I, 11 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pondérable***] 1 Care are greutate. 2 Care se poate cântări.

ponderabilitate *sfs* [At: DN² / E: fr ***pondérabilité***] 1-2 Calitate a unui corp de a fi ponderabil (1-2). 3 Stare a corpurilor la care se manifestă forța de gravitație.

ponderal, ~ă *a* [At: STAMATI, F. 184/5 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pondéral***] 1 Referitor la greutate. 2 Care are greutate. 3 De greutate. 4 Care servește la măsurarea greutății corpurilor. 5 Din punct de vedere al greutății.

ponderanță *sf* [At: GHICA, A. 148 / V: (înv) *~ție* / Pl: *~țe* / E: ***pondera*** + *-anță*] (Rar) 1 Cumpătare. 2 Sobrietate. 3 Echilibru.

ponderanție *sf* vz ***ponderanță***

ponderare *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~rări* / E: ***pondera***] 1 (Înv) Cântărire. 2 Echilibrare. 3 Moderare. 4 (Sts) Operație de înmulțire a ponderii cu valoarea variantei.

ponderat, ~ă *a* [At: DRLU / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pondéré***] 1 (D. oameni și manifestările lor) Care exprimă cumpătare Si: *cumpătat, moderat, măsurat.* 2 (D. oameni și manifestările lor) Care manifestă sobrietate Si: *sobru.* 3 (D. oameni) Care este echilibrat în comportare, în vorbe etc. 4 (Sts) Care a suferit operația de ponderare (4).

ponderator, ~oare *a* [At: MAIORESCU, D. I, 64 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***pondérateur***] (Rar) 1-2 Care (face să se mențină sau) menține echilibrul între mai multe forțe, tendințe etc. opuse.

ponderație *sf* [At: DRLU / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***pondération***] 1 Echilibru între mai multe forțe, tendințe etc. opuse. 2 Cumpătare. 3 Sobrietate.

ponderațiune *sf* vz ***ponderație***

pondere *sf* [At: PONI, F. 32 / Pl: *~ri* / E: lat ***pondus, -eris***] 1 (Asr) Greutate. 2 (Liv; spc) Greutate specifică. 3 (Fig) Importanță a unui element în cadrul unui ansamblu de elemente și în raport cu acestea. 4 (Fiz) Coeficient care afectează fiecare dintre valorile unei mărimi determinate experimental și care indică probabilitatea de obținere a valorii respective. 5 (Sts) Număr al unităților dintr-o grupă a unei colectivități, căruia îi corespunde o valoare a variabilei. 6 (Rar) Frecvență.

ponderi *v* vz ***pondera***

ponderitate *sf* [At: DN² / Pl: nct / E: lat ***ponderitas***] (Fiz; rar) Greutate specifică.

ponderos, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pondéreux***, lat ***ponderosus***] (Înv) 1 (D. obiecte) Care are o greutate mare. 2 (Fig) Convingător. 3 (Fig) Hotărâtor. 4 (Fig) Care are competență, prestigiu, autoritate. 5 (Fig; d. state) Puternic.

ponderozitate *sfs* [At: HASDEU, I. C. I, 68 / S: *~ositate* / E: fr ***pondérosité***] (Înv) 1 Calitate de a fi ponderos (1). 2-3 (Fig) Însemnătate (decisivă).

pondilă *sf* vz ***podilă***

pondili *vt* [At: H XVI, 48 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *podi*] (Reg) A pardosi.

pondiolcă *sf* [At: ALR II, 3326/316 / Pl: *~lce* / E: cf mg *pendelby(ke)*, rom *poniorcă*] (Reg) 1 Îmbrăcăminte femeiască de pânză, purtată sub rochie. 2 Bluză.

pondrăv *sm* vz ***pontrav***

pondrevi *smp* vz ***pontrav***

poneavă *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 163/3 / V: ***~niadă, ~niavă, ~nioavă, ~nivă, ~noavă*** / Pl: *~evi, ~eve* / E: srb ***ponjava***, slv **понꙗва**, mg ***ponyva***] (Ban; Trs) 1 Țesătură groasă de lână, de bumbac, de fuior etc. din care se fac macaturi, covoare, preșuri, cearșafuri sau alte așternuturi țărănești. 2 (Pex) Obiect confecționat dintr-o poneavă (1). 3 Cearșaf. 4 (Reg; csnp; îf *ponivă*) Lânuță fină cumpărată. 5 (Îf *ponioavă*) Pânză mare țesută din cânepă groasă, așternută pe jos la treieratul grâului. 6 Mușama folosită pentru punerea la uscat a cerealelor plouate.

ponegreală *sf* [At: CARAGIALE / V: ***ponig~*** / Pl: *~eli* / E: ***ponegri*** + *-eală*] (Rar) 1 Ponegrire. 2 Bârfire.

ponegri *vt* [At: CANTEMIR, IST. 309 / V: (rar) ***~nigri*** / Pzi: *~resc* / E: ***po-¹*** + ***negru***] 1 (Îvr) A înnegri. 2 (Fig; c. i. oameni, producții, creații, manifestări ale acestora) A pune, cu rea-credință, într-o lumină defavorabilă Si: *a calomnia, a defăima, a denigra,* (îvp) *a huli, a ocărî.* 3 A vorbi pe cineva de rău Si: *a bârfi.*

ponegrire *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 153 / Pl: *~ri* / E: ***ponegri***] 1 (Înv) Înnegrire. 2 Punere cu rea-credință a cuiva sau a manifestărilor lui într-o lumină defavorabilă Si: *defăimare, calomniere, denigrare,* (rar) *ponegreală,* (îvp) *hulire,* (înv) *ocărâre.* 3 Bârfire.

ponegrit, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 86 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ponegri***] 1 (Înv) Înnegrit. 2 (Înv; pex) Negru. 3 (Înv; pex) Întunecat. 4 (Fig) Pus cu rea-credință într-o lumină defavorabilă Si: *defăimat, calomniat, denigrat,* (îvp) *hulit, ocărât.* 5 (D. oameni) Vorbit de rău Si: *bârfit.*

ponegritor, ~oare *a* [At: IORGA, L. I, 232 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ponegri*** + *-tor*] (Rar) 1-2 *smf, a* (Persoană) care ponegrește (2) Si: *defăimător, denigrator.* 3-4 *smf, a* (Persoană) care bârfește Si: *bârfitor.* 5 *a* Care cuprinde o defăimare Si: *calomnios.*

ponegru, ~eagră [At: TDRG / Pl: *~ri, ~re* / E: ***po-¹*** + ***negru***] 1 *a* (Îrg; îcr *negru*) Foarte negru. 2 *sf* (Buc) Epitet[1] dat unei femei rele.

ponei *smi* [At: CR (1848), 7²/74 / V: (înv) ***~ni*** / A și: *ponei* / E: eg ***pony***] 1 (Lpl) Rasă de cai caracterizată printr-o greutate mică a corpului și o talie redusă, originară din regiunile cu climat rece și cu vegetație săracă ale Angliei și ale Peninsulei Scandinave. 2 (Șls) Cal care aparține rasei ponei (1) Si: *muschici.*

ponete *sm* vz ***poponeț¹***

ponetrebnic, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 315 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***po¹-*** + ***netrebnic***] (Îvr) Netrebnic.

ponev, ~ă *a* vz ***poniv***

ponevăț *a* [At: TEAHA, C. N. 255 / V: ***ponov~*** / Pl: ? / E: ***poniv*** + *-eț*] 1 (Reg) Miop. 2 (Trs; îf *ponovăț*) Care nu observă ceva din cauză că e distrat, supărat etc.

ponevită *sf* [At: ALR II, 47 / Pl: *~ți* / E: ***poneavă*** + *-iță*] 1-4 (Reg; șhp) Poneavă (2-3) (mică).

ponevos, ~oasă *a* vz ***ponivos***

pongide *snp* [At: DN³ / E: it ***pongidi***] Familie de maimuțe superioare care cuprinde gorila, cimpanzeul, urangutanul, gibonul, strămoșii lor precum și ramurile colaterale dispărute.

pongo *smi* [At: ALEXI, W. / E: fr, it ***pongo***] (Zlg; rar) 1 Specie de urangutan. 2 (Pex; șls) Uranguran care aparține speciei pongo (1).

pongorosi *vt* [At: ȘEZ. III, 85 / V: ***~gosi*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Buc) A coase.

pongosi *v* vz ***pongorosi***

pongosit *sn* [At: PAMFILE, I. C. 346 / Pl: ? / E: ***pongosi***] Cusut.

poni *sm* vz ***ponei***

poniac *a* vz ***poinic***

poniadă *sf* vz ***poneavă***

poniav, ~ă *a* vz ***poniv***

poniavă *sf* vz ***poneavă***

ponic *a* vz ***poinic***

ponigreală *sf* vz ***ponegreală***

ponigri *v* vz ***ponegri***

ponihos, ~oasă *a* vz ***ponivos***

ponioavă *sf* vz ***poneavă***

poniorcă *sf* [At: LEXIC REG. 66 / Pl: ? / E: cf mg *panyóka* „aruncat pe umeri", rom *pondiolcă*] (Reg; csnp) Bluză purtată la țară.

ponios, ~oasă *a* vz ***ponivos***

ponir, ~ă *a* [At: ARHIVA R. II, 3/18 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***πονηρός***] (Grî; d. oameni) 1 Rău. 2 Viclean.

ponit *sn* [At: M. D. ENC. / E: ***Poni***] Carbonat natural de mangan, cristalizat, cu un conținut redus de fier, care se găsește în zăcămintele de mangan din nordul Moldovei.

ponivă *sf* vz ***poneavă***

poniv, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~niav, ~nev*** / Pl: *~i, ~e* / E: cf *ponivos*] 1 (Îrg) Chior. 2 (Îrg) Miop. 3 (Înv; d minte, inteligență) Lipsit de agerime, de perspicacitate Si: *redus.*

ponivos, ~oasă [At: (a. 1652), ap. TDRG (1652) / V: (reg) ***~ihos, ~ios, ~nevos, pohinos, povinos, puhinos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***poneavă*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Îvp) (Om) chior. **3-4** *smf, a* (Îvp) (Om) miop. **5-6** *smf, a* (Pgn) (Ființă) cu un defect de vedere. **7-8** *smf, a* (Îrg) (Om) sașiu. **9-10** *smf, a* (Fig; pop; prt) (Om) lipsit de inteligență și leneș. **11-12** *smf, a* (Pex) (Om) rău. **13** *sm* (Reg; îf *puhinos*) Epitet depreciativ pentru un om foarte gras. **14** *sm* (Trs) Mârțoagă.

ponoage *sf* vz ***podnog***

ponoară *sf* vz ***ponor***

ponoasă *sf* vz ***ponos¹***

ponoavă¹ *sf* vz ***poneavă***

ponoavă² *sf* vz ***ponov***

ponod *sn* vz ***ponud***

ponof *sn* vz ***ponov***

ponog *sn* vz ***podnog***

ponohoc *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oci* / E: nct] (Buc) Mormoloc de broască.

ponoj *s* vz ***podnog***

ponojie *sf* vz ***podnog***

ponojnui *vt* [At: CONV. LIT VII, 326 (1807) / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îvr) **1** A învinui. **2** A condamna.

ponomar *sm* vz ***pălămar¹***

ponor *sn* [At: (a. 1741) URICARIUL, XXV, 314 / V: (reg) ***~oară*** *sf* / Pl: *~oare*, (îrg) *~oară* / E: bg **понор**, srb *ponor*] **1** Formă de relief scobită rezultată prin asocierea liniară și laterală a dolinelor, care dă terenurilor calcaroase un aspect alveolar. **2** Adâncitură sau coastă prăpăstioasă formată în urma eroziunii, a prăbușirii sau alunecării unor straturi de teren. **3** (Pgn) Teren accidentat și greu de străbătut Vz *râpă*. **4-5** (Reg; îlav) **În ~** (Aproape) vertical. **6** (Reg; îal) În formă de cascadă. **7** (Reg) Pârloagă. **8** (Ban) Munte înalt cu creasta golașă, fără vegetație. **9** (Reg) Deal cu coama înaltă și rotundă. **10** (Reg) Mică apă curgătoare Si: *gârlă*. **11** (Reg) Apă stătătoare mai mare decât o baltă. **12** (Mol) Poiană într-o pădurice. **13** (Trs; Mar) Vizuină. **14** (Reg) Casă mică. **15** (Reg; fig) Necaz. **16** (Reg; fig) Nenorocire. **17** (Reg; fig) Amar. **18** (Reg; fig) Greșeală. **19** (Reg; udp „de") Număr mare.

ponoră *sf* vz ***pănură***

ponorât, ~ă *a* [At: URECHE, ap. LET. I, 100/38 / V: (rar) ***~rit*** / Pl: *~âți, ~e* / E: ***ponorî***] **1** (Îvp; d terenuri, forme de relief, construcții etc.) Surpat. **2** (Îvp; d terenuri, forme de relief, construcții etc.) Înclinat. **3** (Îvp; d terenuri, forme de relief, construcții etc.) Abrupt. **4** (Îvr; d. construcții; îf *ponorit*) Al cărui zid se prelungește sau coboară drept în vale. **5** (Înv) Rostogolit pe o coastă prăpăstioasă, într-un ponor, într-o râpă, într-o prăpastie.

ponorâtoriu, ~oare *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 132/3 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ponorî*** + *-tor*] (Înv; d. terenuri) Care se surpă, alunecă Si: *alunecos*.

ponorâtură *sf* [At: BELDIMAN, ap. GCR II, 242/26 / Pl: *~ri* / E: ***ponorî*** + *-tură*] Loc ponorât (1) Si: *surpătură*.

ponoreana *sfa* [At: PAMFILE, J. III, 38 / E: ***Ponor*** + *-eană*] (Reg) Melodie populară care se cântă din tulnic.

ponori *v* vz ***ponorî***

ponorit, ~ă *a* vz ***ponorât***

ponorî [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 329ʳ/26 / V: (rar) ***~ri*** / Pzi: *~răsc*, (reg) *ponor* / E: ***ponor***] **1** *vr* (Îvp; d. terenuri, construcții etc.) A se surpa. **2** *vr* (Îvp; d. terenuri, construcții etc.) A se înclina. **3** *vt* (Înv) A rostogoli pe o coastă prăpăstioasă, într-un ponor, într-o râpă, într-o prăpastie.

ponoros, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 87ʳ/23 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ponor*** + *-os*] (Îrg; d. terenuri) Plin de povârnișuri.

ponos¹ *sn* [At: CORESI, EV. 67 / V: (reg, **19**) ***~oasă*** *sf* / Pl: *~oase, ~uri* / E: slv **поносъ**, mg ***panasz***] **1** (Îrg) Calomnie. **2** (Îrg) Bârfă. **3** (Îrg) Batjocură. **4** (Îrg) Insultă. **5** (Îrg) Dezonoare. **6** (Reg) Epitet defăimător. **7** (Reg) Nume rău care se atribuie cuiva. **8** (Reg; construit cu verbe ca „a găsi", „a scoate", „a arunca") Vină. **9** (Reg; construit cu verbe ca „a găsi", „a scoate", „a arunca") Cusur. **10** (Îe) **A pune (cuiva) ~** sau **a pune (pe cineva) în** (sau **întru**) **~** A acuza pe cineva. **11** (Pop; construit cu verbe ca „a purta", „a duce", „a trage") Consecință neplăcută pe care o are de suportat cineva de pe urma propriilor sale fapte sau de pe urma faptelor altcuiva, din cauza unor circumstanțe nefavorabile etc. **12** (Pop; pex) Neplăcere. **13** (Pop; pex) Nemulțumire. **14** (Pop; pex) Necaz. **15** (Îlv) **A-i purta (cuiva) ~** A dușmăni. **16** (Îe) **A-și face ~ cu cineva** A avea neplăceri cu cineva. **17** (Reg; îe) **A se arăta cu ~** A fi supărat. **18** (Mol) Glumă. **19** (Mol) Poznă. **20** (Reg) Plângere.

ponos² *sn* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 17 / Pl: *~oase* / E: bg dal **понос**] (Ban; csnp) **1** Daruri. **2** Pomană.

ponoscli *v* vz ***ponoslui***

ponosclu *sn* vz ***ponoslu***

ponoseală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***ponosi¹*** + *-eală*] (Rar) Ponosire (3).

ponosi¹ [At: R. POPESCU, ap. CM I, 537 / Pzi: *~sesc* / E: ***ponos***] **1** *vt* (Îrg) A defăima pe cineva. **2** *vt* (Îrg) A discredita pe cineva. **3-4** *vtr* (Pop) (A face să-și piardă sau) a-și pierde culoarea, aspectul inițial, erodându-se prin uzură, vechime etc. Si: *a (se) uza*. **5-6** *vtr* (Pop; pex) A (se) strica. **7-8** *vtr* (Pop) A (se) murdări. **9** *vr* (Mar; d. fața omului) A căpăta un aspect neplăcut din cauza oboselii, a suferinței, etc. Si: *a se urâți*.

ponosi² [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 163 / Pzi: *~sesc* / E: bg **поноси**] **1** *vi* (Ban; ccd *pp*) A-i prii. **2** *vt* (Reg) A suporta.

ponosire *sf* [At: COD. ȚIV. 168 / Pl: *~ri* / E: ***ponosi¹***] **1** (Îrg) Defăimare. **2** (Îrg) Discreditare. **3** (Pop) Pierdere a culorii, a aspectului inițial în urma degradării prin uzură, vechime etc. Si: *degradare, uzare*, (rar) *ponoseală*. **4** (Pop; pex) Stricare. **5** (Pop; pex) Murdărire. **6** (Mar) Urâțire.

ponosit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 347/3 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ponosi¹***] **1** (Înv) Rușinat. **2** (Înv) Abătut. **3** (Înv) Supărat. **4** (Îrg; d. oameni) Defăimat. **5** (Îrg; d. oameni) Discreditat. **6** (Pop; d. obiecte de îmbrăcăminte, pânzeturi, stofe etc.) Care și-a pierdut culoarea, aspectul inițial, degradându-se din cauza uzurii, vechimii etc. Si: *degradat, uzat, rupt*. **7** (Pop; pex) Stricat. **8** (Pop; pex) Murdar. **9** (Trs; d. fața omului) Care are un aspect neplăcut din cauza oboselii, a suferinței etc.

ponoslaș *sm* [At: MARIAN, INS. 413 / Pl: *~i* / E: ***ponoslu*** + *-aș*] (Reg) Reclamant.

ponoslăi *v* vz ***ponoslui***

ponoslăli *v* vz ***ponoslui***

ponosli *v* vz ***ponoslui***

ponoslitor, ~oare *smf* vz ***ponosluitor***

ponoslu *sn* [At: PSALT. HUR. 37ʳ/24 / V: (reg) ***~sclu*** / Pl: *~ri* / E: pvb ***ponoslui***] **1** (Îrg) Plângere. **2** (Îrg) Pâră. **3** (Reg; îe) **A merge** (sau **a se duce** ori **a veni la cineva**) **pe ~** A se prezenta înaintea cuiva cu o plângere, o reclamație Si: *a se jelui*. **4** (Înv; îe) **A pune (pe cineva) în ~** A învinui pe cineva. **5** (Înv) Defăimare. **6** (Înv) Rușine.

ponoslui [At: PSALT. HUR. 29ʳ/2 / V: (înv) ***~lăi, ponăs~***, (reg) ***~uși, ~lăli, ~li, ~scli*** / Pzi: *~iesc* / E: mg ***panaszol***] (Îrg) **1-3** *vitr* A pârî. **4-5** *vti* A calomnia. **6-7** *vti* A discredita. **8-9** *vti* A certa. **10** *vt* (Mun; înv) A porecli.

ponosluire *sf* [At: PSALT. HUR. 24ʳ/14 / Pl: *~ri* / E: ***ponoslui***] **1** (Îdt) Reclamație. **2** (Îrg) Defăimare. **3** (Îrg) Calomnie. **4** (Îrg) Ocară. **5** (Mun; înv) Epitet.

ponosluitor, ~oare *smf* [At. PSALT. HUR. 37ʳ/6 / V: (reg) ***~litor*** / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ponoslui*** + *-tor*] **1** (Trs) Reclamant. **2** (Înv) Calomniator.

ponosluși *v* vz ***ponoslui***

ponoș *sm* vz ***podnog***

ponoșenie *sf* [At: PSALT. HUR. 68ʳ/8 / Pl: *~ii* / E: slv **поношеник**] (Înv) **1** Ocară. **2** Defăimare. **3** Calomnie.

ponou *sn* vz ***ponov***

ponov *sn* [At: VALIAN, V. / V: (reg) ***~oavă*** *sf*, ***~of, ~ou*** (Pl: *~ri*) / Pl: *~oave* / E: cf srb *ponova* „înnoire"] **1** (Ban; Olt) Pământ cultivabil. **2** (Ban;

Olt; spc) Porumbiște. **3** (Îdt) Cultivare a pământului. **4** (Ban; Olt) Recoltă. **5** (Ban; îf *ponou*) Inundație. **6** (Olt; csnp) Ceață la ochi.

ponovăț *a* vz ***ponevăț***

ponovi *vi* [At: VÎRCOL, V. 98 / Pzi: ~*vesc* / E: ***ponov***] (Olt) **1** A lucra la câmp Si: *a ara*. **2** (Sst) A coborî.

ponson *sn* vz ***poanson***

pont[1] *sm* [At: DELAVRANCEA, S 142 / Pl: ~*nți* / E: fr ***ponte***] Pontator (**1**) la unele jocuri de noroc.

pont[2] *sn* [At: DLR / Pl: ~*uri* / E: mg ***pont***] **1** (Fam) Aluzie răutăcioasă Si: *ironie, împunsătură*. **2** (Fam; îe) **A vorbi în ~uri** A da să se înțeleagă Si: *a sugera*. **3** (Fam; îae) A vorbi în pilde. **4** (Fam; îc) **A bate (cuiva) ~ul** A face cuiva aluzie la ceva. **5** (Fam; îae) A-i da cuiva să înțeleagă ceva. **6** (În limbajul jucătorilor de cărți) Una dintre cărțile de joc considerată cu cea mai mare valoare. **7** (Pex) Prilej favorabil la joc. **8** (Fam; îlv) **A face cuiva ~ul** A înșela. **9** (Fam; îe) **A vinde cuiva ~ul** A dezvălui cuiva un secret prin care poate obține un avantaj, un profit. **10** (Înv) Punct în spațiu sau în timp. **11** (Înv; pex) Limită. **12** (Fam; îlav) **La ~** La momentul potrivit. **13** (Fam; îe) **A pune ~** A fixa locul potrivit pentru ceva. **14** Articol, paragraf etc. dintr-o lege, statut, convenție etc. **15** (Pex) Lege, statut etc. din care face parte pontul (**14**). **16** (Înv) Condiție de învoială agricolă impusă țăranilor. **17** Problemă sau parte a unei probleme în discuție. **18** Idee, principiu etc. care stă la baza unei discuții.

pont[3] *sm* vz ***pfund***

pont[4] *sm* vz ***punct***

ponta[1] [At: ALECSANDRI, T. 403 / V: ***pun~*** / Pzi: ~*tez* / E: fr ***ponter***] **1-2** *vit* (La jocuri de noroc) A juca pe o anumită sumă de bani Si: *a miza*, (înv) *a pontarisi*. **3** *vi* (Îe) **A ~ pe mâna cuiva** A miza pe cartea altuia fără a participa efectiv la joc.

ponta[2] [At: BĂLCESCU, ap. CADE / V: (înv) ***pun~*** / Pzi: ~*tez* / E: fr ***pointer***] **1** *vt* (Înv) A fixa o armă de foc în poziția necesară pentru ca proiectilul să atingă ținta. **2-3** *vir* (D. muncitori) A-și înregistra prezența la locul de muncă, pentru calcularea salariului. **4** *vt* A înregistra timpul de muncă sau cantitatea lucrului efectuat în vederea calculării plății.

ponta[3] [At: ENC. VET. 697 / V: (rar) ***poan~*** / Pzi: 3 ~*tează* / E. fr ***pointer*** „a avansa, a se ridica în poante"] **1** *vi* (D. câini de vânătoare) A se opri în loc, nemișcat, în anumite poziții caracteristice, când a găsit vânatul Si: *a areta*. **2** *vt* A pironi cu privirea animalul urmărit pentru a-l imobiliza.

pontagiu *sm* [At: I. BOTEZ, B. I, 25 / Pl: ~*ii* / E: ***ponta*** + -*giu*] (Rar) Pontator[1] (**1**).

pontaj[1] *sm* [At: LEG. EC. PL. 207 / Pl: ~*e* / E: fr ***pointage***] **1** Operație prin care se înregistrează prezența muncitorilor la locul de muncă, timpul folosit pentru efectuarea unei lucrări precum și cantitatea de produse efectuate într-un anumit interval de timp, în vederea calculării salariului, a retribuției sau a plății Si: *pontare[2]*. **2** (Îs) *Fișă de ~* Document în care se înregistrează prezența la lucru.

pontaj[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***pontage***] Operație destinată a restabili circulația arterială obliterată.

pontare[1] *sf* [At: DDRF / Pl: ~*tări* / E: ***ponta[1]***] (La jocuri de noroc) Mizare pe o anumită sumă de bani Si: (rar) *pontat[1]*.

pontare[2] *sf* [At: V. ROM. septembrie 1972, 14 / Pl: ~*tări* / E: ***ponta[2]***] Pontaj[1] (**1**).

pontare[3] *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*tări* / E: cf fr *pontage*] Operație de instalare a suporturilor unui pod militar.

pontarisi *vi* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***pun~*** / Pzi: ~*sesc* / E: cf *ponta[1]*] (Înv) A ponta[1] (**1**).

pontaș[1] [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 225 / Pl: ~*i* / E: ***pont[3]*** + -*aș*] (Mol) **1** *sm* Țăran clăcaș. **2** *a* (Îs) *Deputat ~* Deputat care a reprezentat pe clăcașii din Moldova în Divanul ad-hoc din 1857.

pontaș[2] *sm* [At: I. NEGRUZZI, II, 44 / Pl: ~*i* / E: ***ponta[1]*** + -*aș*] (Înv) Pontator[1].

pontat[1] *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 267 / Pl: ~*uri* / E: ***ponta[1]***] (Rar) Pontare[1].

pontat[2], ~ă *a* [At: VÂN. PESC. septembrie 1960, 5 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***ponta[3]***] (D. vânat) Pironit de privirea unui câine de vânătoare.

pontator[1] *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 86 / V: (înv) ***~tăt~*** / Pl: ~*i* / E: ***ponta[1]*** + -*tor*] (La jocuri de noroc) Persoană care pontează[1] (**1**) Si: *pont[1]*, (rar) *pontagiu*, (înv) *pontaș[2]*.

pontator[2], ~oare *smf, a* [At: ALEXI, W. / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***ponta[2]*** + -*tor*] **1-2** (Persoană) care pontează[2] (**4**) Si: (rar) *pontor*.

pontator[3], ~oare *a* [At: VÂN. PESC. iulie 1960, 5 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***ponta[3]*** + -*tor*] (D. câini de vânătoare) Care pontează[3] (**1-2**).

pontă[1] *sf* [At: DER / Pl: ~*te* / E: fr ***ponte***] **1** Proces de eliminare și depunere a icrelor la pești, a ouălor la păsări, insecte, reptile etc. **2** (Ccr; lsg; csc) Icre depuse de pești sau ouă depuse de păsări, insecte, reptile etc. în urma pontei[1] (**1**).

pontă[2] *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*te* / E: fr ***ponte***] Persoană care joacă împotriva bancherului la ruletă sau la bacara.

pontălit, ~ă *a* [At: CHEST. II, 236/345 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***pontălui*** css] (Reg; d. lucruri) **1** Bine făcut. **2** Potrivit. **3** Reușit.

pontălui [At: T. PAPAHAGI, M. 66 / Pzi: ~*esc* / E: ***pont[3]*** + -*ălui*] (Mar) **1** *vt* A mustra[1] pe cineva. **2** *vt* A plictisi. **3** *vrr* A se ciorovăi.

pontător *sm* vz ***pontator[1]***

pontean, ~ă *a* [At: SCL 1974, 156 / Pl: ~*eni*, ~*ene* / E: ***Pont*** + -*ean*] (Îvr) **1-4** Pontic (**5-8**).

pontefical, ~ă *a* vz ***pontifical***

pontefice *sm* vz ***pontifice***

ponteficial, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: ~*ci-al* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***pontefice*** + -*al*] (Îvr) **1-5** Pontifical (**1-5**).

ponter *sn* [At: KLEIN, D. 402 / Pl: ~*e*, (înv) ~*uri* / E: cf *pont[2]*] **1** (Trs) Unitate de măsură de capacitate a cărei valoare variază după localități și după epoci, între un decilitru și un decalitru. 2 (Trs) Vas care are capacitatea de un ponter (**1**). **3** (Trs) Conținut al unui ponter (**2**). **4** (Trs; înv) Unitate de măsură de lungime egală cu circa 7-8 cm. **5** (Trs; înv) Unitate de timp egală cu circa 7-8 minute.

pontic, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***pontique***, lat ***Ponticus***] **1** Care aparține Mării Negre. **2** Privitor la Marea Neagră. **3** Care provine din Marea Neagră. **4** Care este specific Mării Negre. **5** (Rar) Care aparține statului antic Pont. Si: (îvr) *pontean* (**1**). **6** (Rar) Privitor la statul antic Pont Si: (îvr) *pontean* (**2**). **7** (Rar) Care provine din statul antic Pont Si: (îvr) *pontean* (**3**). **8** (Rar) Care este specific statului antic Pont Si: (îvr) *pontean* (**4**).

pontif *sm* [At: VÂRNAV, F. 5[v]/10 / Pl: ~*i* / E: fr ***pontife***] **1** Membru al colegiului sacerdotal suprem din Roma antică, care supraveghea cultul religios, întocmea calendarul, listele consulare, ținea evidența analelor etc. Si: (asr) *pontifice* (**1**). **2** Grad înalt în ierarhia sacerdotală, la diferite popoare necreștine din antichitate Si: (asr) *pontifice* (**2**). **3** Înalt demnitar ecleziastic Si: *arhiereu, prelat*, (asr) *pontifice* (**3**). **4** (Spc; îs) *suveranul ~, ~ul Romei, ~ roman* Șef suprem al Bisericii catolice Si: *papă[2]*, (asr) *pontifice* (**4**). **5** (Pan; irn; urmat de determinări) Persoană care are pretenția sau este considerat a fi o autoritate sacerdotală într-un anumit domeniu Si: (asr) *pontifice* (**5**).

pontifece *sm* vz ***pontifice***

pontific *sm* vz ***pontifice***

pontifica *vi* [At: DDRF / Pzi: *pontific* / E: fr ***pontifier***] **1** (Rar) A oficia o slujbă religioasă ca pontif (**3**). **2** (Fam; irn; pan) A lua atitudine de pontif (**3**). **3** (Fam; irn; pan) A se considera pontif (**5**).

pontifical, ~ă [At: HELIADE, O. I, 220 / V: (înv) ***~tef~*** / Pl: ~*i*, ~*e*, (înv) ~*i* / E: fr ***pontifical***, lat ***pontificalis***] **1** *a* Care aparține pontifului (**2**) Si: (îvr) *ponteficial* (**1**). **2** *a* Privitor la pontif (**2**) Si: (îvr) *ponteficial* (**2**). **3** *a* Care ține de pontif (**2**) Si: (îvr) *ponteficial* (**3**). **4** *a* (Spc) Care ține de papă sau de autoritatea lui Si: (îvr) *ponteficial* (**4**). **5** *a* (Spc) Care reprezintă pe papă Si: (îvr) *ponteficial* (**5**). **6** (Spc) Privitor la papă Si: *papal*. **7** *sf* Carte cu ritualul îndeplinit de un episcop la oficierea serviciului religios.

pontificat *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~*e*, (înv) ~*uri* / E: fr ***pontificat***, lat ***pontificatus***] **1** Demnitate de pontif (**2**). **2** (Spc) Demnitate de papă Si: *papalitate*. **3-4** Perioadă cât cineva exercită pontificatul (**1-2**).

pontifice *sm* [At: LEON ASACHI, B. 97/9 / V: (înv) ***~tef~, ~tifice, pontific*** / A și: *pontifice* / Pl: *~ici* / E: lat ***pontifex, -icis,*** it ***pontefice***] (Asr) **1-5** Pontif (**1-5**).

pontificesc, ~ească *a* [At: BOJINCĂ, A. I, 159/12 / Pl: *~ești* / E: ***pontif*** + *-icește*] (Îvr) **1-2** Care aparține pontifului (**1-2**). **3-4** Care se referă la pontif (**1-2**).

pontificește *av* [At: VÎRNAV, L. 146r/16 / E: ***pontif*** + *-icește*] (Îvr) **1-2** Ca un pontif (**3-4**). **3-4** În calitate de pontif (**3-4**).

pontil *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***épontille***] Piesă de consolidare a punții unei nave, care transmite sarcinile de pe punte la osatura fundului navei.

pontilare *sf* [At: DN³ / Pl: *~lări* / E: ***pontil***] (Mar) Întărire a compartimentelor unei nave cu ajutorul pontilelor.

ponton *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oane* / E: fr ***ponton***] **1** Pod¹ plutitor improvizat, a cărui platformă de trecere este susținută de bărci sau de alte ambarcații legate între ele. **2** Fiecare dintre ambarcațiile unui ponton (**1**). **3** (Arg; lpl) Ghete mari. **4** (Arg; lpl) Galoși mari. **5** Ambarcație, de obicei fixă, în formă de platformă, realizată din mai multe corpuri plutitoare și folosită pentru acostarea navelor, susținerea unei instalații etc. **6** Vas fără motor și punte, care se remorchează la un vas cu motor și cu care se transportă mărfurile dintr-un port sau se ancorează vase mari.

pontoner *sm* vz ***pontonier***

pontonier *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ni-er* / V: (reg) ***~ner*** / Pl: *~i* / E: fr ***pontonnier***] **1** Militar din trupele de geniu specializate în construcția de pontoane (**1**) și a altor lucrări necesare trecerii armatei peste o apă Si: (înv) *podar*. **2** (Rar) Persoană care face serviciul la un ponton (**1**).

pontor *sm* [At: L. ROM, 1961, nr. 3, 235 / Pl: *~i* / E: cf fr *ponteur*] (Rar) Pontator² (**1**).

pontori [At: VASILIU, C. 192 / V: ***~turi*** / Pl: *~resc* / E: ***ponturi*** (pll *pont³*)] **1** *vi* (Reg; îf *ponturi*) A glumi. **2** *vt* (Buc; Mol) A necăji pe cineva cu vorba. **3** *vt* (Buc) A repara obiecte de încălțăminte.

pontoros, ~oasă *a* vz ***ponturos***

pontos, ~oasă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 286 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pont³*** + *-os*] (D. oameni) **1** (Trs) Glumeț. **2** (Reg) Cârtitor.

pontoș, ~ă [At: DRLU / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***pontos***] **1** (Trs; d. oameni) Punctual (**4**). **2** (Trs; d. oameni) Prompt. **3** (Reg, d. lucruri) Bine făcut. **4** (Reg; d. lucruri) Reușit.

pontou *sn* vz ***poantou***

pontua *vi* [At: BREZOIANU, Î. 177/15 / P: *~tu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***ponctuer***] (Îvr; d. oameni) A scoate în evidență prin intonație semnele de punctuație, în citirea unui text.

pontrav *sm* [At: H XVIII, 294 / A și: *pontrav* / V: ***~ndrăv, ~ndrevi*** *smp* / Pl: *~i, ~revi* / E: ceh ***pondrav,*** srb ***pundrav***] (Ban; Trs; csnp) **1** Vierme. **2** Larvă. **3** Insectă.

pontual, ~ă *a* vz ***punctual***

pontuație *sf* vz ***punctuație***

pontui [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***pont³*** + *-ui*] **1** *vrr* (Buc; d. oameni) A se ciondăni. **2** *vi* (Olt; d. oameni) A spune ceva pe ocolite. **3** *vi* (Olt; d. oameni) A face aluzie la ceva. **4** *vt* (Mol) A da cuiva partea care i se cuvine din ceva.

pontuială *sf* [At: CIAUȘANU, GL. 51 / P: *~tu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pontui*** + *-eală*] (Olt) Aluzie.

pontuire *sf* [At: CIAUȘANU, GL. 51 / Pl: *~ri* / E: ***pontui***] (Olt) **1** Exprimare a ceva pe ocolite. **2** Exprimare făcând aluzie la ceva. **3** (Pex) Aluzie.

ponturi *v* vz ***pontori***

ponturos, ~oasă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 214 / V: ***~tor~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ponturi*** (pll *pont³*) + *-os*] (Reg; d. oameni) **1** Glumeț. **2** (Îf *pontoros*) Bârfitor.

pontian, ~ă [At: DER / P: *~ți-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pontien***] (Glg) **1** *sn* Al doilea etaj al pliocenului, caracterizat la noi prin marne argiloase, cenușii, care protejează zăcămintele de petrol. **2** *a* Care aparține ponțianului (**1**). **3** *a* Privitor la ponțian (**1**). **4** *a* Care datează din ponțian (**1**). **5** *a* Care este specific ponțianului (**1**). **6** *a* Care cuprinde ponțianul (**1**). **7** *sn* Grup de straturi din ponțian (**1**).

ponudă *sf* [At: STANCU, D. 28 / V: ***~nod*** *sn* / Pl: ? / E: bg ***понуда***] (Olt; Mun) **1** Petrecere făcută de femeile din familie la nașterea unui copil. **2** (Îs) *Turta ~dii* Una dintre cele cinci pâinișoare pe care le face bunica la nașterea unui nepot.

ponuri *snp* [At: LEXIC REG., 55 / E: ger ***Bohne*** „fasole"] (Ban; Olt) Boabe seci de cereale sau corpuri străine care se aleg la treierat sau ies deasupra apei la spălatul cerealelor.

ponvă *sf* vz ***poivă²***

ponvon *s* [At: JAHRESBER. III, 324 / A: nct / Pl: nct / E: ger ***Bahnwagen***] (Ban) Vagon de cale ferată.

pool *sn* [At: M. D. ENC. / P: *pul* / E: fr, eg ***pool***] Convenție monopolistă încheiată între investitori pe termen limitat, pentru acțiuni comune, fixarea prețurilor la unele mărfuri și pentru influențarea cursului hârtiilor de valoare.

pop¹ [At: LB / V: (reg) ***popă, pup*** / Pl: *~i*, (reg, *sn*) *~uri* / E: bg ***поп***] **1** *sm* Par¹ (**1**) cu care se sprijină, provizoriu, gardul, crengile unui pom etc. Si: *proptea, reazem, sprijin, susținere*, (rar) *sprijinitoare*, (pop) *poprea*, (reg) *popoinog, poponeț³* (**12**), *pripoană, proptă, propteală, proptiș, șoș, șpreit*, (înv) *rezemătură, sprijineală, sprijinitură*. **2** *sm* Stâlp sau bârnă la casele și acareturile țărănești, pentru a susține sau a consolida zidul, planșeul, acoperișul etc. Si: *pălimar*, (pop) *popârțac* (**1**), (reg) *poponeț³* (**13**). **3** *sm* (Mun; îs) *~ul nasului* Cartilaj care desparte între ele fosele nazale Si: *vomer*, (reg) *popos*. **4** *av* (Reg; d. oameni; îe) **A sta ~** A se ține drept. **5** *av* (Reg; d. oameni; îae) A sta în picioare. **6** *av* (Reg; îae) Se spune despre un lucru foarte bine făcut. **7** *sm* Fiecare dintre stâlpii prispei sau ai pridvorului, care susțin streașina acoperișului. **8** *sm* (Mol) Fiecare dintre stâlpii care, având un capăt înfipt în pământ, susțin gardul sau poarta Si: (reg) *popcie*. **9** *sm* (Mun; Dob) Fiecare dintre stâlpii care susțin podul morii. **10** *sm* (Reg) Stâlp de telegraf. **11** *sm* (Trs) Grindă groasă folosită pentru pavat străzile. **12** *sm* (Reg) Bucată de lemn adăugată la o bârnă ca să o prelungească. **13** *sm* (Mol; Trs) Prepeleac pe care se atârnă oale. **14** *sm* (Reg) Butuc sau bolovan pe care se sprijină o pârghie. **15** *sf* (Reg; îf *popă*) Cui sau bucată de lemn în formă de „T", care leagă, la plug, grindeiul de cotigă Si: (reg) *ciocârlie, ciocâlteu, cocoș, măsea*. **16** *sm* Bucată de lemn care leagă cele două lopățele ale cârceicei la car Si: (reg) *jiglă, lopățică, scăluș, spetează, stinghie*. **17** *sm* (Reg) Fus la vârtelniță. **18** *sf* (Reg; îf *popă*) Bărbătuș la războiul de țesut. **19** *sm* Bețișor pus înăuntrul viorii, violoncelului etc., în dreptul cătușului, ca să sprijine peretele de deasupra. **20** *sm* (Reg) Băț scurt, ascuțit la un capăt, cu care se joacă copiii, lovindu-l cu alte bețe Si: (reg) *popic²* (**14**) Vz *țurcă*. **21** (Îcs) *În ~* Joc de copii la care se folosește popul¹ (**20**). **22** *sm* (Reg) Scândură din mijloc, la fundul butoiului, pe care sunt așezate, perpendicular, doagele Si: *chingă, stinghie*. **23** *sm* (Reg) Piesă de lemn la teasc, care presează strugurii sau semințele plantelor oleaginoase. **24** *sm* (Reg) Bucată de lemn cu care presează ciobanii coșul pe brânză. **25** *sm* (Reg) Bucată circulară dintr-un trunchi de brad pe care stau ciobanii când mulg oile. **26** *sm* (Buc; Mol) Bucată rotundă de lemn în care se fixează nicovala de ascuțit coasa. **27** *sm* (Reg) Bucată de lemn groasă la un capăt cu care se bătucește pământul Si: (reg) *popic²* (**11**) Vz *mai²*. **28** *sm* (Ban; Trs) Tăvălug cu care se ridică piatra. **29** *sm* (Mol; lpl) Parte a harnașamentului care stă sub coada calului Si: (reg) *curar*. **30** *sm* Grămadă de snopi sau mănunchi de plante (in, cânepă, coceni de porumb etc.) care se așază în picioare, ca un con, ca să se usuce Si: (reg) *căpiță, ciuclă, poponeț³* (**14**). **31** *sf* (Reg; îf *popă*; șîs *popa crucilor*) Snop de grâu care se pune pieziș, în vârful clăii sau grămezii de snopi, fornd o apărătoare de ploaie Si: (reg) *căciulă, clop, măgar, preoteasă, vârf*. **32** *sm* (Trs) Fir de cânepă mai bine dezvoltat, folosit pentru sământă. **33** *sm* (Trs; lpl) Fire de cânepă semănate în porumbiște pentru sământă Si: (reg) *háldani*. **34** *sm* (Trs; lpl) Fire de grâu lăsate netăiate. **35** *sm* (Reg) Fir de porumb rămas nesăpat la a doua prașilă.

pop² *sm* vz ***popă¹***

pop[3] [At: DEX / E: eg *pop*] **1** *sni* Curent artistic afirmat în muzica ușoară din cel de-al șaptelea deceniu, al sec. XX, mai ales în Anglia și în S. U. A., inspirat din creația folclorică. **2** *sni* (Pex) Compoziție de muzică ușoară cu temă și linie melodică inspirate din folclor. **3** *ain* (Îs) *Muzică ~* Muzică ușoară sau rock cu largă audiență la public.

popadie *sf* [At: IORGA, S. D. XII, 44 / V: ***pap~*** / A: nct / Pl: *~ii* / E: slv **попадиа**] (Înv) Preoteasă.

popalnic *sm* vz ***popâlnic***

popanaș *sm* vz ***papanaș***

popandeț *sn* vz ***popândeț***

popandosie *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 190 / Pl: *~ii* / E: nct] (Îvr) Seminar.

popantă *sf* vz ***popândău***

popaos *sn* vz ***popas***

popară *sf* vz ***papară***

pop-art *sni* [At: DN[3] / E: eg *pop*(ular)*-art* „artă populară"] Curent în arta contemporană, mai ales americană, care, considerând că mediul actual al omului îl formează aglomerațiile urbane, nenaturale, postulează întoarcerea spre o nouă orientare realistă, întemeiată pe un simț modern al naturii.

poparniță *sf* [At: H III, 261 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Plantă cu floarea galbenă, nedefinită mai îndeaproape, folosită în medicina populară.

popas *sn* [At: BIBLIA (1688), 121[2]/17 / V: (reg) ***~aos***, ***~păz***, ***~pos*** (îvr) ***papos*** / Pl: *~uri*, (reg) *~e* / E: ucr **попас,** pn *popas*] **1** (Îe) **A face ~** A se opri pentru odihnă pe parcursul unui drum lung, obositor Si: *odihnă*, (înv) *oturac[3]*, *poprire* Vz *rast[3]*. **2** Ședere mai îndelungată într-un loc, în timpul unei călătorii Si: *odihnă*, (înv) *oturac[3]*, *poprire* Vz *rast[3]*. **3** (Înv; îs) *~ul cel veșnic* Moarte. **4-5** (Îljv) **Fără ~** (sau **~uri**) Neîncetat. **6** (Îlav) **În ~uri** Agale. **7** (Rar; îal) Cu întreruperi. **8** (Îe) **A nu avea (nicăieri) ~** sau **(~uri)** A nu avea nicăieri astâmpăr, liniște. **9** (Pop) Pauză în timpul unei activități. **10** (Rel; pop) Oprire la răspântii a procesiunii mortuare în drum spre cimitir, pentru a se citi din Evanghelii Si: *odihnă*, *odihneală*, *odihnire*. **11-12** Loc în care se face un popas (**1-2**) Si: (înv) *conac*. **13** (Îrg) Distanță parcursă între două popasuri (**1**) Si: (înv) *conac*. **14** (Îvr) Odihnă. **15** (Reg) Amânare. **16** (Pop) Interval de timp între două popasuri (**1**) egal cu o jumătate de zi Si: (înv) *conac*. **17** (Mun) Stăruință.

popașniță *sf* [At: L. ROM. 1969, 492 / Pl: ? / E: cf srb *popaša*] (Reg) **1** Pagubă făcută de vite în semănături. **2** Neînțelegere. **3** Ceartă.

popaz *sm* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~aji* / E: tc ***popas***, ngr **παπᾶς**] **1** Plantă erbacee tropicală, din familia liliaceelor, cu frunze lungi și înguste Si: (reg) *popaziună* (*Sabadilla officinalis*). **2** (Pex; csc) Semințe ale popazului (**1**), negricioase și otrăvitoare, în formă de seceră, folosite în medicina populară împotriva viermilor intestinali, a reumatismului, a nevralgiilor etc.

popaziună *sf* [At: BUJOREAN, BL. 389 / A: nct / Pl: ? / E: cf *popaz*] (Bot; reg; csnp) Popaz (**1**) (*Sabadilla officinalis*).

popă[1] *sm* [At: CORESI, EV. 6 / V: (înv) ***pop***, (reg) ***poapă*** (Pl: *poape*) *sf* / G-D: *~pii*, (înv) *~pei* / Vc: *~*, *~po* / Pl: *~pi* / E: slv **попъ**, slv **попа**] **1** (Pfm) Preot. **2** (Pfm; îe) **A plăti ca ~pa** A plăti sigur și până la ultimul ban. **3** (Pop; îlav) **Ca fuiorul ~pii** Inutil. **4** (Pop; îlv) **A da ortul** (sau **pielea**, reg. **hâștioaga**) **~pii** ori (reg) **a-i zice ~pa pe** (sau **de**) **cap** sau **a-i cânta ~pa (la pat** ori **aghiosul)** A muri. **5** (Pop; îe) **A-i ședea ~pa la cap** A fi pe moarte. **6-7** (Pfm, îe) **A (i) se duce** (sau **a-i merge cuiva**) **vestea** (reg **buhul**) **ca de ~ tuns** (A se face sau) a produce mare zarvă în jurul cuiva sau a ceva. **8** (Pfm; îae) A stârni mare vâlvă cu o faptă neobișnuită. **9** (Pfm; îe) **A-i fi (cuiva) ~** A domina pe cineva. **10** (Pfm; îae) A tempera pe cineva. **11** (Pfm; îae) A face pe cineva inofensiv. **12** (Pfm; îae) A învăța minte pe cineva. **13** (Pfm; îae) A rezolva o situație dificilă. **14** (Pfm; îe) **A-și găsi ~pa** A-și găsi nașul. **15** (Îcn; îe) **A călca pe ~** A da semne de seriozitate, ispirând încredere. **16** (Pfm; îae) A face pe grozavul. **17** (Pfm; îe) **A se uita (la cineva) ca dracul la ~** A se uita urât la cineva **18** (Pfm; îe) **A se ține după cineva ca dracul după** (sau **de**) **~** A se ține pretutindeni după cineva. **19** (Pfm; îe) **A fugi ca de ~ tuns** A evita pe cineva. **20** (Pfm; îe) **A trăi ca dracul cu ~pa** A nu se înțelege cu cineva. **21** (Reg; îe) **A fi botezat de un ~ beat** A fi nebun. **22** (Pfm; îe) **A avea burtă de ~** A fi foarte gras. **23** (Pfm; îae) Se spune despre un om care mănâncă foarte mult. **24** (Reg; îe) **Vorbă de ~ ostenit** Flecăreală. **25** (Îvr) Femeie cu funcție de preot. **26** (Reg; la dansul popular călușarii) Călușar care, în unele regiuni, poartă pe cap un potcap de hârtie și execută singur unele figuri ale jocului. **27** Carte de joc, având imprimată, pe una din părți, o imagine asemănătoare cu a unui preot (**1**) Si: *rege*, *rigă*, (înv) *crai*. **28** (Îs) *~pa prostul* Joc de cărți în care pierde jucătorul care rămâne cu popa[1] (**26**). **29** (Reg, îcs) *Uite ~pa, nu e ~pa* Joc de cărți în care jucătorii fac să apară și să dispară popa[1] (**26**). **30** (Pfm; îe) **A umbla cu uite ~pa, nu e ~pa** A umbla cu șmecherii. **31** (Pfm; îae) A fi foarte inconsecvent. **32** (Reg; îs) *~pa lanuș* Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. **33** Cea mai mare și mai valoroasă piesă la jocul de popice, în jurul căreia sunt așezate, într-o anumită ordine, celelalte piese. **34** (Reg) Persoană care servește mingea la oină. **35** (Reg; îcs) *De-a ~pa* De-a pietricelele. **36** (Mol) Post[3]. **37** (Mol; d. alimente; îla) **De ~** De post[3]. **38** (Mol; d. zile, săptămâni; perioade; îal) În care se postește. **39** (Iht; reg) Zglăvoacă (*Cottus gobio*). **40** (Ent; reg) Cosaș (*Lacustra cantans*). **41** (Ent; reg) Grângoașă (*Gymnopleurus pilularius*). **42** (Ent; reg) Bărbătuș al unei insecte, pe care copiii îl înfig într-un băț ca să zbârnâie, la jocul zbârnâitoarea. **43** (Ent; reg; îc) **~pa-țiganilor** Greier de câmp (*Gryllus campestris*). **44** (Bot; reg; lpl) Zbârciog (*Morchella esculenta*). **45** (Bot; reg) Crăiță (*Tagetes erecta*). **46** (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

popă[2] *sm* vz ***pop[1]***

popălni *v* vz ***popâlni***

popălnire *sf* vz ***popâlnire***

popărie *sf* [At: JIPESCU, O. 102 / Pl: *~ii* / E: ***popă[1]*** + *-ărie*] (Rar) **1** (Csc) Preoțime. **2** Preoție.

popărit *sn* [At: BARCIANU / Pl: ? / E: ***popă[1]*** + *-ărit*] (Înv) Dare pe care o plăteau în trecut preoții.

popăsi *v* vz ***poposi***

popăz *sn* vz ***popas***

popâc [At: ALECSANDRI, T. 947 / V: (reg) ***popuc*** / E: cf *topâc*] **1-2** *i*, *av* (Pfm) (Cuvânt care exprimă surprindere, mirare, neplăcere etc. și se rostește când apare cineva) neașteptat. **3-4** *i*, *sm* (Mol; îcr alte interjecții) (Cuvânt care redă un) zgomot produs de ruperea bruscă a unui lucru.

popâlni *vt* [At: LB / V: (reg) ***~nii***, ***~pălni*** / Pzi: *~nesc* / E: bg **попълня**] (Trs; Olt) A umple un vas până la refuz.

popâlnic *sm* vz ***popilnic***

popâlnii *v* vz ***popâlni***

popâlnire *sf* [At: LB / V: (reg) ***~popăl~*** / Pl: *~ri* / E: ***popâlni***] (Trs; Olt) Umplere până la refuz a unui vas.

popâlnit, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***popâlni***] (Trs; Olt; d. vase) Plin până la refuz.

popândac *sm* vz ***popânzac[2]***

popândău [At: ALEXI, W. / V: (pop) ***popantă*** *sf*, (reg) ***~pinteu***, ***potinteu*** / Pl: *~ăi*, (rar, *sn*) *~ăie* / E: cf *popândoc*] **1** *sm* Mic animal rozător de stepă cu ochii mari, cu blana cenușie și coada scurtă și stufoasă, care trăiește în galerii subterane Si: *țistar*, (reg) *mitorlan*, *pință*, *popândeț* (**2**), *popândoc* (**1**) (*Citellus citellus*). **2** (Zlg; reg) Șoarece (*Microtus arvalis*). **3** *sm* (Zlg; reg) Șoarece (*Apodemus sylvaticus*). **4** *av* (Pan; îe) **A sta ~** A sta în picioare, drept și nemișcat în fața cuiva. **5** *sm* (Îdt; pan) Sperietoare de păsări. **6** *av* (Reg; gmț; pan) Popândoc (**5**). **7** *sm* (Olt; gmț; pan) Epitet depreciativ pentru un om leneș. **8** *sm* (Ban; Trs; îf *popinteu*) Bucată de pământ bine udată și mulată ca o sferă, prevăzută cu o gaură care, trântită de pământ, produce o pocnitură caracteristică. **9** *sm* (Ban; Trs; pex; îaf) Joc în care se folosește popândăul (**8**). **10** *sm* (Reg; gmț; pan; îaf) Fată grasă, umflată Si: *popânzac[1]* (**5**), *popânzoi* (**5**).

popândea *sf* [At: ALEXI, W / Pl: ? / E: de la ***popândău***] (Trs) Sperietoare (de păsări).

popândecl *sm* vz ***papândecăl***

popândeț [At: CARAGIALE, O. III, 63 / V: (reg) ***popan~*** *sn*, ***popondete***, ***popon~*** / Pl: (**1-3**) *~i* / E: de la ***popândău***] **1** *sm* (Zlg; Dob; Mun) Șoarece

(*Microtus arvalis*). **2** *sm* (Zlg; Dob; Mun) Popândău (**1**) (*Citellus citellus*). **3** *sm* (Gmț; pan; udp „de") Epitet pentru un om mic. **4** *sna* (Reg; îf *popandețul*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **5** *sna* (Reg; îaf) Melodie după care se execută popândețul (**4**).

popândi [At: ANON. CAR. / Pzi: *~desc* / E: cf bg *попъ,ля*] **1** *vt* (Olt; Ban) A îmbrânci. **2** *vt* (Olt) A omorî. **3** *vr* (Olt) A-și părăsi familia, locul de naștere sau reședința, stabilindu-se în altă parte Si: *a se înstrăina*.

popândoc [At: ȘĂINEANU, D. V. / V: (reg) ***~op, popin~, popon~*** / Pl: *~oci* / E: ns cf *pop¹*, mg *vakondok*] **1** *sm* (Mol; Dob) Popândău (**1**) (*Citellus citellus*). **2** *sm* Șoarece (*Microtus arvalis*). **3** *av* (Pan; îe) **a se așeza ~, a sta ~** etc. A sta în picioare drept și nemișcat. **4-5** *sm, a* (Mol; Mun; fam) (Om) mic de statură. **6** *sm* (Reg; pan) Epitet glumeț pentru un copil. **7** *sm* (Mol; Dob; îf *popondoc*) Stâlp de susținere pentru diverse construcții deschise Si: *parmac¹*.

popândop *sm* vz ***popândoc***

popânzac¹ [At: ȘĂINEANU, D. V. / Pl: *~aci*, (rar, *sn*) *~ace* / E: cf *popândău*] **1** *sm* (Zlg; reg) Șoarece (*Apodemus sylvaticus*). **2** *av* (Reg; pan; șîe ***a se așeza~, a sta~***) În picioare, drept și nemișcat. **3** *sm* (Olt; pan) Sperietoare de păsări. **4** *sm* (Olt; gmț; pan) Om leneș. **5** *sm* (Mun; gmț; pan) Popândău (**10**).

popânzac² *sm* [At: PANȚU, PL. 310 / V: ***~ndac, ~ndace*** / Pl: *~aci*, (rar *sn*) *~ace* / E: nct] **1** (Mpl) Mușuroi format din rogoz și alte plante de acvatice, care cresc în bălțile, mlaștinile statornice din câmpie. **2** Ridicătură în formă de insulă de la suprafața unei ape, formată din tulpinile și din rizomii rogozului în mlaștinile din câmpii și din luncile largi.

popânzac³ *s* [At: I. CR. VI, 153 / Pl: nct / E: nct] (Mol) Insulă sau grind pe o apă curgătoare.

popânzoi [At: CADE / E: cf *popânzac¹*] (Reg) **1** *smi* (Zlg) Șoarece (*Apodemus sylvaticus*). **2** *av* (Pan; îe) **a sta ~, a se așeza ~** etc. A sta în picioare, drept și nemișcat. **3** *smi* (Pan) Sperietoare de păsări. **4** *smi* (Gmț; pan) Leneș. **5** *smi* (Gmț; pan) Popândău (**10**).

popârdă *sf* [At: ȘEZ. III, 85 / Pl: ? / E: ns cf *popândău*] **1** (Reg; gmț; pan) Leneș. **2** (Reg) Câine. **3** (Buc; gmț) Fată obraznică și guralivă. **4** (Reg) Gură ca organ al vorbirii. **5** (Reg; pan) Reproș. **6** (Reg; pan) Ocară. **7** (Reg; gmț; pan) Om mic de statură.

popârlan *sa* [At: PÂRVESCU, C. 39 / Pl: nct / E: ***popă¹*** + *-ârlan* cf *momârlan¹*] (Dob; Mun) **1** Dans popular ca o horă, executat în ritm lent. **2** Melodie după care se execută popârlanul (**1**).

popârnac *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~aci* / E: ns cf *pop¹*] (Mun) Piatră tăiată în patru dungi, pusă lângă vatră, de-a lungul unui perete de lemn, pentru a-l feri de foc Si: (reg) *căminet*.

popârnău *sn* [At: DDRF / Pl: *~naie* / E: ns cf *copârșeu*] (Trs) Sicriu.

popârștău *sm, a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: ns cf *pop¹*] (Reg; csnp) **1-2** (Om) înalt, ieșit din comun și prost.

popârțac¹ *sm* [At: PASCU, S. 192 / Pl: *~aci* / E: de la ***popă¹***] **1** (Pfm) Preot. **2** (Reg; irn) Popoiac.

popârțac² [At: DDRF / V: ***~ap*** *sm* / Pl: (**1-5**) *~ace*, (**6-8**) *~ai* / E: ***pop¹***] **1** *sn* (Pop) Pop¹ (**2**). **2** (Reg) Par¹ (**1**) înfipt în pământ, prins de plug sau fixat pe o ambarcație ușoară, cu mici crăcane pe care se atârnă obiecte de uz casnic Vz *pop¹* (**13**), *prepeleac*. **3** *sn* (Reg) Par¹ (**1**) despicat la un capăt ca o crăcană, pentru cules fructe de pe ramurile înalte ale pomilor Si: (reg) *proțap*. **4** *sn* (Olt) Pârghie. **5** *sn* (Olt) Cric. **6** *sm* (Reg) Pisc². **7** *sm* (Olt; csnp) Cârlig aninat de o cracă de care copiii se prind cu mâinile și se leagănă. **8** *sm* (Reg; gmț) Om mic de statură.

popârțap *sm* vz ***popârțac***

popâșoi *s* vz ***păpușoi***

popâvnic *sm* vz ***popilnic***

popchișor *sm* [At: MARIAN, NA. 84 / Pl: *~i* / E: ns cf *popă¹*, *pop¹*] (Buc) Plantă cu floare galbenă, nedefinită mai îndeaproape.

popcie *sf* [At: MARIAN, S. C. II, 56 / Pl: *~ii* / E: ctm ***pop¹*** și ***pocie¹***] (Reg) Pop¹ (**8**).

popdeal *sm* vz ***podbal***

popdele *sfp* vz ***podbal***

popean *sm* [At: ȘEZ. V, 117 / Pl: *~eni* / E: ***popă¹*** + *-ean*] (Buc) Persoană înrudită cu un preot, care participă la toate praznicele.

popeasă *sf* [At: DLR / Pl: *~ese* / E: ***popă¹*** + *-easă*] (Reg) Preoteasă.

popează *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 164 / Pl: *~eze* / E: ***popă¹*** + *-ează*] (Reg; gmț) Preot (**2**).

popelca *i* [At: BREBENEL, GR. P. / E: ns cf *popă¹*, *popelcă*] (Trs) Cuvânt care sugerează iuțeala cu care fuge cineva ca să scape sau să ajungă din urmă pe altcineva Si: *tuleo, zbunghi*.

popelcă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: cf *popenchi*] (Bot; Mun) Mânătarcă (*Boletus edulus*).

popelcuță *sf* [At: PAMFILE, J. III, 93 / Pl: *~țe* / E: ***popelcă*** + *-uță*] **1-2** (Bot; reg; șhp) Popelcă (mică).

popelnic *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ***pop¹*** + *-elnic*] (Reg) Lemn cu trei mici ramificații, cu care se joacă copiii.

popenc *sm* vz ***popenchi***

popencă *sf* vz ***popenchi***

popenchi *smi* [At: ȘEZ. VIII, 5 / V: (reg) ***~nc, ~că*** *sf*, ***~nci*** / E: ucr dal **пуодпеньки,** (lit **пiдпеньки**)] **1** *sm* Ciupercă comestibilă cu mici pete roșietice sau brune la vârful pălăriei, cu piciorul neted și alb Si: (reg) *căciula-șerpelui* (*Coprinus atramentarius*). **2** Ciupercă comestibilă cu solzi filamentoși alipiți, cu piciorul alb, bătând în roz sau liliachiu Si: (reg) *buretele calului* (*Coprinus comatus*). **3** (Bot; Mol; lpl) Ghebe (*Armillaria mellea*). **4** (Mol; gmț) Om mic de statură. **5** (Reg; gmț) Epitet glumeț pentru un copil. **6** (Reg; gmț; îf *popenc*) Om leneș.

popenci *smi* [At: JAHRESBER. XI, 148 / E: ***popă¹*** + *-enci*] (Reg) Popoiac.

popesc, ~ească *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: ***popă¹*** + *-esc*] **1** (Pfm) Preoțesc. **2** (Îrg; îs) *Literă* (sau *slovă*) *~ească* Literă chirilică. **3** (D. oameni) Din neam de preot. **4** (D. voce) Cu timbru nazal ușor cântat, specific preoților. **5** (Lpl; îs) *Bureți ~ești* Ciuperca toxică *Boletus calopus* Si: (reg) *bureți grași, ghebe, hribi*. **6** (Reg; îs) *Măr¹ ~* Specie de măr foarte roditor. **7** (Reg; îs) *Măr² ~* Fructul de măr¹ popesc (**6**). **8** (Reg; îs) *Măr¹ ~ de Cisnădie* Specie de măr¹ popesc (**6**) cultivat în sud-estul Transilvaniei. **9** (Reg; îas) *Măr² ~* Fruct de măr¹ popesc (**8**) de Cisnădie. **10** (Reg; îs) *Pară ~ească* Specie de pere dulci și cu coaja galbenă. **11** (Reg; îs) *Prună* (sau *poamă*) *~ească* Specie de prune mari și cu coaja alburie. **12** (Pan; irn) Extrem de mare¹. **13** (Pan; irn) Extrem de bogat. **14** (Pan; irn) Extrem de intens.

popește *av* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 66ʳ/25 / E: ***popă¹*** + *-ește*] **1** (Pfm) Preoțește. **2** (Pfm; spc) Cu un timbru nazal ușor cântat, specific preoților. **3** (Pfm; îe) **A călca ~** A fi mândru fără motiv. **4** (Pfm; îae) A face pe grozavul. **5-6** (Pfm; îe) **A dormi** (sau **a mânca**) **~** (A dormi sau) a mânca mult.

popete *sm* vz ***popeț***

popeț *sm* [At: BĂCESCU, P. 47 / V: ***~ete*** / Pl: *~i* / E: ***popă¹*** + *-eț*] **1** (Iht; reg) Molan¹ (**3**) (*Nemachilus barbatulus*). **2** (Iht; reg) Zvârlugă (*Cobitis taenia*). **3** (Ent; reg) Cosaș (*Lacustra cantans*).

popi¹ *i* [At: A IV, 3 / E: fo] (Reg; are) Strigăt cu care oamenii cheamă rațele.

popi² [At: ANON. CAR. / Pzi: *~pesc* / E: ***popă¹***] **1-2** *vtfr* (Pfm) A (se) preoți (**1**). **3** *vtf* (Îvr) A călugări. **4** *vi* (Pfm) A sluji în calitate de popă¹ (**1**). **5** *vi* (Îvr) A exercita funcția de preoteasă. **6** *vt* (Înv) A unge domn. **7** *vi* (Reg) A cobi.

popi³ *vt* [At: DDRF / Pzi: *~pesc* / E: ***pop¹***] (Rar) A propti cu popi¹ (**1**).

popic¹ *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ici* / E: ***popă¹*** + *-ic*] (Reg) Popoiac.

popic² *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îrg) ***~ă*** *sf*, ***~plic*** / Pl: *~ice*, (reg) *~uri*, (îrg, *sm*) *~ici* / E: ***pop¹*** + *-ic*] **1** Bucată mică de lemn cu diverse utilizări, mai ales ca element de susținere sau de sprijin. **2** (Reg; spc) Bucată mică de lemn care se pune sub piciorul unei mobile, pentru a o fixa. **3** (Spc) Piesă mică de lemn folosită ca proptea la construcția tunelurilor. **4** (Mun; Trs; spc) Fiecare dintre bucățile de lemn prinse între ele în formă de triunghi, care susțin acoperișul casei. **5** (Mun; Trs; spc) Piesă de lemn în formă de triunghi fixată între căpriori și acoperișul casei. **6** (Mun; Trs; spc) Fiecare dintre bucățile de lemn fixate pe căpriorii acoperișului casei,

spre a le mări rezistența. **7** (Reg; spc) Mâner perpendicular pe coada coasei. **8** (Reg) Picior la sanie. **9** (Reg; spc) Încuietoare de lemn la ușa casei țărănești. **10** (Reg; spc) Butuc de lemn tăiat circular, folosit ca suport la lucrările de cioplire a lemnului Si: *butuc*, (reg) *boc*, *bucium*, *bustean*, *buturä*, *buturog*, *catur*, *cioplitor*, *scaun*, *tăietor*, *tiutiuc*, *tocător*, *trunchi*, *trupină*. **11** (Reg; spc) Pop[1] (**27**). **12** (Reg; spc) Bucată de lemn pe care se toacă părul de capră. **13** (Reg; spc) Bucată de lemn sau bolovan care este sprijin pentru o pârghie de ridicat greutăți. **14** (Ban; Trs) Pop[1] (**20**). **15** (Reg) Bilă de lemn, teșită într-o parte, de la unele jocuri de copii. **16** (Pop; șîcs *de-a ~cul*) Joc de copii cu popicul[2] (**15**). **17** (Ban; Trs) Joc de copii asemănător cu popicul (**16**), care se joacă cu mingea. **18** (Lpl) Joc distractiv și sportiv la care se folosesc nouă bucăți de lemn cilindrice, fasonate la strung și așezate într-o anumită ordine în jurul unuia mai mare și pe care jucătorii încearcă să le doboare de la distanță, cu o bilă mare de lemn aruncată pe un jgheab Si: (rar) *popicărie* (**1**). **19** Fiecare dintre cele nouă piese de lemn lunguiețe, fasonate la strung, cu armătură metalică de bază, de la popice[2] (**18**) Si: (rar) *popicărie* (**4**). **20** (Lpl) Popicărie (**2**). **21** (Reg) Ridicătură de zid pe care este așezată vatra sau soba.

popicar *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***popic***[2] + *-ar*] Jucător pasionat de popice[2] (**18**).

popică *sf* vz ***popic***[2]

popicărie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***popic***[2] + *-ărie*] **1** (Rar) Popice[2] (**18**). **2** Loc unde se joacă popice[2] (**18**) Si: *popice*[2] (**20**). **3** Teren special amenajat sau clădire pentru jocul de popice[2] (**18**). **4** (Rar) Popic[2] (**19**).

popiei[1] *smi* [At: CADE / E: ***popă***[1] + *-ici*] (Olt) Popoiac.

popici[2] *smi* [At: DAMÉ, T. 140 / E: ***pop***[1] + *-ici*] (Olt) Butuc de lemn cu trei ramificații care formează scaunul vârtelniței Si: *pat*[1].

popicos, ~oasă *a* [At: F (1870), 139 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***popic***[2] + *-os*] (Îvr) Care are formă asemănătoare cu cea a unui popic[2] (**19**) Vz *lunguieț*, *prelung*.

popie *sf* [At: PRAV. GOV. 52[r]/7 / Pl: *~ii* / E: ***popă***[1] + *-ie*] **1-2** (Pfm) Preoție (**1-2**). **3** (Reg; îe) **A se lăsa de ~ia (cuiva)** A renunța la serviciile unui preot. **4** (Reg; îae) A refuza să mai facă parte din parohia unui preot. **5** (Reg; îae) A nu mai voi să dea ascultare preotului.

popilnic *sm* [At: ANON. CAR. / V: *pochivn~*, (îrg) ***popivn~*** (A și: *popiv~*), (înv) ***pochitn~***, ***popitn~***, (reg) ***pochidn~***, ***pochiln~***, ***pochion~***, ***pochionie*** *sf*, ***pochipn~***, ***pochirn~***, ***pochitn~***, ***pochivn~***, ***~ivnic***, ***pohâvn~***, ***pohion~***, ***pohirn~***, ***pohitnic***, ***popaln~***, ***popâln~***, ***popâvn~***, ***popion~***, ***~itnic***, ***popovn~***, ***potihn~***, ***potivn~***, ***propiln~***, ***propivn~*** / Pl: *~ici* / E: cf ucr *копитник*, srb *kopitnik*] (Bot) **1** Mică plantă erbacee cu miros de piper, cu rădăcina târâtoare, cu tulpina scurtă, cu două frunze mari, lucitoare, ca un ridichi, cu floare de culoare roșu-închis, având diferite utilizări în medicina populară Si: (reg) *buba-inimii*, *buruiana-frigurilor*, *buruiană-de-atac*, *dafin-mic*, *ficăței*, *lingura-popii*, *năjit*, *năjitnică*, *pipăruș*, *pipernită*, *piperul-lupului*, *pribolnic*, *trierei*, *tulipin* (*Asarum europaeum*). **2** (Șîs ~ *iepuresc*) Mică plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu frunze lucitoare și flori violacee, trandafirii sau albe Si: (reg) *breabăn*, *crucea-voinicului*, *floarea-paștilor*, *foaie-de-vioară*, *iarba-fiarelor*, *iarbă-trei-răi*, *micșunea*, *trei-crai*, *trei-răi*, *trei-răi-boieresc*, *viorele* (*Anemone hepatica*). **3** (Reg; îf *pochitnic*) Săricică (*Salsola kali*). **4** (Reg) Podbal (*Tussilago farfara*). **5** (Reg; îf *popionic*) Tulichină (*Daphne mezereum*). **6** (Reg) Ardei (*Capsicum annuum*).

popime *sf* [At: LB / Pl: *~mi* / E: ***popă***[1] + *-ime*] (Pfm; csc) Preoțime.

popină *sf* [At: ȘĂINEANU, D. V. / A și: *popină* / V: ***pochi~*** / Pl: *~ne*, *~ni* / E: ***pop***[1] + *-ina*] (Reg) **1** Movilă. **2** Platou (**1**). **3** Pietriș, în lunca unei ape curgătoare.

popincă *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~nci* / V: (reg) ***pip~*** / E: ***pop***[1] + *-incă*] (Bot) **1** (Mpl) Ciupercă comestibilă, cu pălăria galbenă-roșietică, ruginie sau brună, de obicei netedă, cu piciorul curbat sau răsucit, mai lung decât diametrul pălăriei, cu carnea alburie, cu miros de fructe Si: (reg) *popinici* (*Pholiota mutabilis*). **2** (Mpl) Ciuperca comestibilă *Pholiota squarossa*. **3** (Mpl) Ciupercă comestibilă cu pălăria brună sau roșcată, uneori mai deschisă pe margine, cu piciorul alburiu, acoperit cu mici fibre cenușii sau negre și cu carnea moale, cu miros puternic (*Pluteus cervinus*). **4** (Reg, lpl) Ghebe (*Armillaria mellea*). **5** (Reg; lpl) Burete-de-casă (*Merulius lacrymans*).

popindoc *sm* vz ***popândoc***

popinici *sm* [At: BORZA, O. 195 / E: cf *popincă*] (Bot; reg) Popincă (**1**) (*Pholiota mutabilis*).

popinteu *sm* vz ***popândău***

popintic, ~ă *a* [At: ȘEZ. III, 85 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ns cf *popinteu*, *opintic*] (Buc) Mititel și fără astâmpăr.

popion *sm* [At: HELIADE, O. I, 132 / P: *~pi-on* / Pl: *~i* / E: fr ***papion***] (Rar) Specie de maimuță africană cu pielea roșie, cu capul mare și coada scurtă (*Papio papio*).

popiinic *sm* vz ***popilnic***

popir *sn* vz ***papir***

popirâș *sn* vz ***papir***

popire[1] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***popi***[1]] (Rar) Preoțire.

popire[2] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***popi***[3]] (Rar) Proptire.

popiros *sn* vz ***papir***

popiroș *sm* vz ***papir***

popiruș *sn* vz ***papir***

popirușă *sf* vz ***papir***

popistan *av* [At: LEXIC REG. II, 30 / E: ns cf *pop*[1]] (Olt; îlv) **A sta ~** A trândăvi.

popistas, ~ă *smf*, *a* vz ***papistaș***

popistășesc, ~ească *a* vz ***papistășesc***

popistășiță *sf* [At: ALR II/I, MN 103 2775 / Pl: *~țe* / E: ***popistaș***[1] + *-iță*] (Trs; dep) Femeie de religie catolică.

popistra *vt* [At: DL / Pzi: *~rez* / E: ***popistri***] (Reg) **1** A stropi. **2** (Pex) A împestrița.

popistrat, ~ă *a* [At: STANCU D. 72 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***popistra***] (Reg) **1** Stropit. **2** (Pex) Împestrițat.

popistreală *sf* [At: DLR / Pl: nct / E: ***popistri*** + *-eală*] (Reg) Împestrițare.

popistrela *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 59[r]/22 / Pzi: 3 *~ează* / E: ***popistreală***] (Îvr) A împroșca.

popistri [At: H XVIII, 267 / Pzi: *~resc* / E: cf bg *попъстря*] **1** *vt* (Înv) A împestrița prin împroșcare. **2** *vr* (Ban; d. fructe) A începe să se coacă, schimbându-și coloritul. **3** *vt* (Mar) A broda.

popistriță *af* [At: ALRM II/I, h 251/836 / Pl: *~țe* / E: ***popistri***] (Reg; îs) *Săptămâna ~* Săptămână antepenultimă din dulcele Crăciunului în timpul căreia credincioșii pot mânca de dulce miercurea și vinerea Si (pop) *câșneleagă*.

popistroacă *sf* [At: CV 1951, nr. 2, 34 / Pl: nct / E: ***popistri*** + *-oacă*] (Olt) Stropitură de ploaie.

popișnică *sf* [At: I. CR. II, 242 / Pl: *~ice* / E: ns cf *popilnic*] (Reg; pbl) Popilnic (**1**) (*Asarum europaeum*).

popișar *sm* [At: MARIAN, NA. 84 / Pl: *~i* / E: ***popă***[1] + *-ișor*] (Buc) Plantă cu floare galbenă nedefinită mai îndeaproape.

popiștas, ~ă *smf*, *a* vz ***papistaș***

popiștoc *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oci* / E: ***popă***[1]] (Reg; irn) Popoiac.

popitnic *sm* vz ***popilnic***

popivnic *sm* vz ***popilnic***

poplac *sm* [At: BĂCESCU, P. 48 / Pl: *~aci* / E: ns cf *popiță*] (Iht; Mun) Molan[1] (*Nemachilus barbatulus*).

poplănd, ~ă *a* vz ***plăpând***

poplând, ~ă *a* vz ***plăpând***

popleci *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 164 / Pzi: *~cesc* / E: srb ***popletati***, ***popleaem***] (Ban) A îndoi picioarele.

poplic *sn* vz ***popic***[2]

poplin *sn* [At: CADE / V: (îrg) ***~ă*** *sf*, (îvr) ***pap~*** / Pl: *~uri* / E: rs **поплин**, fr ***popeline***] **1** Țesătură lucioasă și subțire de bumbac mercerizat sau rar, de mătase cu legătura de pânză, pentru cămăși bărbătești sau îmbrăcăminte ușoară femeiască. **2** (Lpl) Sortimente de polpin[1] (**1**). **3** Țesătură cu urzeala de mătase și cu băteala din lână.

poplină *sf* vz ***poplin***

popliteu, ~ee [At: POLIZU, P. 74/9 / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***poplité***] **1** *a* (D. mușchi, artere, nervi etc.) Care se află în porțiunea posterioară a genunchiului, opusă rotulei. **2** *sm* Mușchi popliteu (1).

poplon *sn* vz ***plapumă***

pop-music *sn* [At: DN³ / E: eg ***pop-music***] **1-3** Muzică pop³ (1-3). **4** Muzică din repertoriul varietăților destinată marelui public.

popoaie *sfi* [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XII, 95 / P: *~poa-ie* / E: ***popă¹*** + *-oaie*] (Îrg) Soție de preot Si: *preoteasă*.

popodie *sf* vz ***păpădie***

popoi *sn* [At: CV 1950, nr. 4, 37 / Pl: *~oaie* / E: ***pop¹*** + *-oi*] **1** (Olt) Mălai subțire, copt în spuză. **2** (Reg) Pâine mică de forma unei turtițe.

popoiac *sm* [At: JIPESCU, O. 123 / P: *~po-iac* / Pl: *~aci* / E: ***popă¹*** + *-oiac*] (Reg; irn) Preot tânăr lipsit de experiență și cam dichisit Si: (reg) *popenci, popic¹, popici¹, popiștoc*.

popol *sm* vz ***popor***

popolar, ~ă *a* vz ***popular***

popolație *sf* vz ***populație***

poponăța *vr* [At: MARIAN, ap. DA II, 514 / Pzi: *~țez* / E: cf *poponeț¹, poponeț³, popoța², cocoța*] (Rar) A se cățăra într-un copac.

popondete *smn* vz ***popândeț***

popondeț *smn* vz ***popândeț***

popondoc *sm* vz ***popândoc***

popone *sm* vz ***pepene***

poponeacă *sf* [At: LEXIC REG. 93 / Pl: *~eci* / E: nct] (Reg) Cutie.

poponeață *sf* vz ***poponeț***

poponel¹ *sm* [At: ALR I, 1893 / Pl: *~ei* / E: cf *popă¹*] (Ent; reg) Greier (*Gryllus campestris*).

poponel² *sm* [At: DLR / PL: *~ei* / E: ***popou*** + *-onel*] **1-2** (Fam; șhp) Șezut (mic) Si: *poponeț⁴* (1-2). **3** (Fam) Șezut de copil Si: *poponeț⁴* (3).

poponete¹ *sm* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~eți* / E: cf *popoi*] (Olt) Colăcel din aluat dospit de pâine, care se împarte copiilor de pomană.

poponete² *sm* vz ***poponeț¹***

poponete³ *sm* vz ***poponeț²***

poponeț¹ *sm* [At: POLIZU / V: ***~ete, ponete*** / Pl: *~i* / E: cf srb *poponac*, ucr *ononeuь*] (Bot) **1** (Pop) Volbură (*Convolvulus arvensis*). **2** Plantă din familia gramineelor, cu frunze subțiri și cu un spic asemănător cu al grâului, în vârful tulpinii, care crește în regiunile de baltă (*Alopecurus aequalis*).

poponeț² *sm* [At: CREANGĂ, A. / Pl: *~i* / E: ***popă¹*** + *-oneț*] (Gmț) Preot.

poponeț³ [At: ȘEZ. XVIII, 168 / V: (pop) ***~ete*** / Pl: (**1-2, 8**) *~i*, (**9-14**) *~e* / E: ***pop¹*** + *-oneț*] **1** *sm* (Zlg; reg) Șoarece (*Apodemus sylvaticus*). **2** *sm* (Zlg; reg) Șoarece (*Microtus arvalis*). **3-4** *av* (Pan; îe) **A sta** (**sau a se așeza, a ședea ~**) (A sta sau a rămâne în picioare ori) a se așeza pe ceva cu spatele drept, țeapăn, nemișcat. **5** *av* (Pex; îae) A sta provocator în fața cuiva. **6** *av* (Îae) A sta izolat de alții. **7** *av* (Fam; pe lângă verbe de mișcare) Deodată. **8** *sm* (Pop) Sperietoare de păsări. **9** *sn* (Pop) Feștilă sau fitil de opaiț. **10** *sn* (Pgn) Opaiț. **11** *sn* (Buc) Petic textil muiat în sulf și căruia i se dă foc, pentru a afuma albinele. **12-14** *sn* (Reg) Pop¹ (**1-2, 30**).

poponeț⁴ *sn* [At: PAS, Z. I, 186 / V: ***~eață*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***popou*** + *-oneț*] **1-2** (Fam; șhp) Poponel² (**1-2**). **3** (Fam) Poponel³ (3).

popor *sn* [At: PSALT 246 / V: (înv) ***popol, popul*** *sm*, ***păp~*** / Pl: *~oare* / E: ml ***populus***] **1** (Îvr; mai ales în texte cu conținut religios) Totalitate a credincioșilor de același cult dintr-o țară, regiune, eparhie, parohie etc. în raport cu clericii lor. **2** (Îs) *~ul ales* (sau *lui Dumnezeu*) Evrei. **3** (Îvp) Parohie. **4** (Pop; d. preoți; îe) **A umbla în ~** A merge din casă-n casă cu botezul, în ajunul Bobotezei. **5** Formă istorică de comunitate umană, superioară, numeric și calitativ, tribului și anterioară națiunii, ai cărei membri locuiesc pe același teritoriu, vorbesc aceeași limbă și au aceeași tradiție culturală Si: *neam* (îvp) *nație, națiune, norod¹, obște*, (înv) *limbă*, (îrg) *nemzet* (1). **6** Totalitate a locuitorilor unei țări, a unui stat. **7** (Pex) Națiune. **8** (Înv; urmat de determinări în genitiv) Locuitori ai cetății orașului, satului (ori ai unei părți din acestea) sau ai unei unități teritoriale. **9** (Îvr) Unitate administrativ-teritorială care cuprindea localitățile din jurul unei cetăți, ale unui oraș, un cartier al unui oraș etc. **10** (Înv) Fiecare dintre părțile distincte ale unei moșii mari, corespunzând de obicei, pământurilor situate în jurul unui sat, al unei mănăstiri etc. **11** (Înv) Populație. **12** (Iuz; spc) Muncitorime. **13** (Spc) Țărănime. **14** (Îla) **Din ~** Care face parte din țărănime. **15** (Pex; îal) De origine socială modestă. **16** Mulțime mare de oameni strânși la un loc Si: *gloată, norod*, (îrg) *omet, poporime*, (reg) *omenet*, (îvr) *poporație*.

popora [At: (a. 1698) IORGA, S. D. XVIII, 2 / V: (cscj) ***~rî*** / Pzi: *~rez* / E: ***popor*** cf *popula*] (Înv) **1** *vi* (D. preoți) A păstori. **2** *vt* A popula (1).

poporal, ~ă *a* [At: BOJINCĂ, A. II, 199/21 / Pl: *~i, ~e* / E: ***popor*** + *-al*] (Îrg) **1-7** Poporan (**7-13**).

poporalitate *sf* [At: F (1876), 105 / E: ***poporal*** + *-itate* cf ger *Popularität*] (Îvr) **1-5** Popularitate (**1-5**).

poporalnic, ~ă *a* [At: ST. INST. 7/9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***popor*** + *-alnic*] (Îvr) **1-7** Popular (**25-31**).

poporan, ~ă [At: (a. 1675) GCR I, 220/26 / V: ***~rean*** (Pl: *~reni, ~rene*) / Pl: *~i, ~e*, (reg) *~răni, ~răne* / E: ***popor*** + *-ean*] **1** *smf* (Îrg) Enoriaș. **2** *smf* (Pex) Credincios. **3-4** *smf, a* (Îrg) (Persoană) care face parte din grosul populației. **5** *smf* (Îrg; spc) Țăran. **6** *smf* (Îrg; pex) Concetățean. **7** *a* (Înv) Care aparține poporului (**11**) Si: *poporal* (1). **8** *a* (Înv) Care se referă la popor (**11**) Si: *poporal* (**2**). **9** *a* Care provine din popor (**11**) Si: *poporal* (3). **10** *a* Care servește interesele poporului (**11**) Si: *poporal* (**4**). **11** *a* Creat de popor (**11**) Si: *poporal* (**5**). **12** *a* Specific unui popor (**11**) Si: *poporal* (**6**). **13** *a* Caracteristic culturii unui popor (**11**) Si: *poporal* (**7**). **14** *a* (D. curente literare) Care susține că principala sursă de inspirație trebuie să fie poporul (**11**), în special țărănimea, precum și viața, sentimentele și aspirațiile acestuia. **15** *a* Care aparține poporanismului (**1**). **16** *a* Referitor la poporanism (1). **17-25** (Înv) Popular (**12-20**).

poporaneitate *sfs* [At: DN² / P: *~ne-i~* / E: ***poporan***] (Rar) **1-7** Caracter popular (**7-13**).

poporanism *sn* [At: CARAGIALE, O. IV, 153 / Pl: *~e* / E: ***poporan*** + *-ism* cdp rs ***народничество***] **1** Mișcare politică-ideologică și artistică de la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX, după care masele țărănești erau elementul de bază al națiunii și care și recomanda, pe plan literar, crearea de opere inspirate din viața țărănimii, privită cu simpatie, cu compasiune și în mod realist Vz *narodnicism*. **2** (Rar) Sentiment de dragoste, de atașament față de popor (**11**). **3** (Nob) Expresii populare (**10**). **4** (Nob) Cuvânt popular (**10**).

poporanist, ~ă [At: CARAGIALE, O. IV, 153 / Pl: *~iști* / E: de la ***poporan*** + *-ist*] **1** *a* Care aparține poporanismului (1). **2** *a* Privitor la poporanism (1). **3** *a* Care provine de la poporanism (1). **4** *a* Care este specific poporanismului (1). **5** *a* Care susține poporanismul (1). **6** *smf* Adept al poporanismului (1). **7** *smf* (Spc) Scriitor poporanist (1). **8** *a* Privitor la popor (**11**). **9** *a* Care reflectă aspirațiile poporului (**11**). **10** *a* Apropiat de popor (**11**). **11** *a* Care se face în favoarea poporului (**11**). **12** *a* (Pex) Democratic.

poporanizare *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 165 / Pl: *~zări* / E: ***poporan*** + *-izare*] (Nob) Popularizare (**1**).

poporare *sf* [At: DDRF / Pl: *~rări* / E: ***popora***] (Înv) **1** Păstorire a credincioșilor de către preot. **2** Populare.

poporat, ~ă *a* [At: ROM. LIT. 33¹/25 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***popora***] (Înv) **1** Păstorit. **2-3** Populat (**1-2**).

poporație *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. XVI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: ***popor*** + *-ație* cf lat *populatio*, fr *population*, it *popolazione*] **1** (Înv) Populație (1). **2** (Îvr) Gloată.

poporațiune *sf* vz ***poporație***

poporean, ~ă *smf* vz ***poporan***

poporime *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 45/20 / Pl: *~mi* / E: ***popor*** + *-ime*] (Îrg) **1** Populație (1). **2** Gloată.

poporist, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 257 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***popor*** + *-ist*] (Nob) **1** Care ține de popor (**5**) Si: (nob) *poporistic* (**1**). **2** Referitor la popor

(5) Si: (nob) *poporistic* (2). **3** Specific unui popor (5) Si: (nob) *poporistic* (3).

poporistic, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 147 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***popor*** + *-istc*] (Nob) **1-3** Poporist (**1-3**).

poporî *v* vz ***popora***

popornită *sf* vz ***papornită***

poporos, ~oasă *a* [At: MAIOR, IST. 276/15 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***popor*** + *-os*] (Înv) **1** (D. popoare) Numeros. **2** (D. teritorii, aşezări) Populat (**1**).

poporoşag *s* [At: BÂRLEA, B. 139 / Pl: nct / E: ***popor*** + *-oşag*] (Mar) Popuştină.

popos[1] *sn* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 43 / A: nct / Pl: *~uri* / E: cf *pop*[1]] (Atm; Mun) Cartilaj care desparte între ele fosele nazale.

popos[2] *sn* vz ***popas***

poposeală *sf* [At: F (1886), 4 / Pl: *~eli* / E: ***poposi*** + *-eală*] (Rar) **1-3** Poposire (**1-3**). **4** Găzduire. **5** Odihnire.

poposi [At: PSALT. HUR. 45ᵛ/7 / V: (înv) ***~păşi*** / Pzi: *~sesc* / E: ***popas***] **1** *vi* (D. oameni) A întrerupe pentru scurt timp cursul unei plimbări, al unei călătorii, al unui marş etc. pentru a se odihni Si: *a se opri*, (înv) *a conăci*. **2** *vi* (Spc) A petrece la cineva noaptea Si: (îvp) *a mânea*. **3** *vi* A se adăposti undeva pentru a dormi peste noapte Si: (îvp) *a mânea*. **4** *vt* (Reg) A oferi cuiva ospitalitate Si: *a găzdui*. **5-6** *vir* (Înv; d. fiinţe) A se odihni. **7** *vt* (Rar) A lăsa pe cineva să se odihnească Si: *a odihni*.

poposire *sf* [At: DRLU / V: (înv) ***pro~*** / Pl: *~ri* / E: ***poposi***] **1** Întrerupere pentru scurt timp a cursului unei plimbări, a unei călătorii, al unui marş pentru a se odihni Si: *oprire, popas*, (rar) *poposeală* (**1**). **2** Rămânere la cineva peste noapte Si: (rar) *poposeală* (**1**), (îvp) *mânere*. **3** Adăpostire undeva peste noapte Si: (rar) *poposeală* (**3**), (îvp) *mânere*. **4** (Reg) Găzduire. **5** (Îvr) Odihnire.

popotar *sm* [At: MIRONESCU, S. 619 / Pl: *~i* / E: ***popotă*** + *-ar*] (Adesea cu valoare de apoziţie) Militar însărcinat cu administrarea unei popote (1) Si: (rar) *popotaş*.

popotaş *sm* [At: SCL 1971, 408 / Pl: *~i* / E: ***popotă***[1] + *-aş*] (Rar) Popotar.

popotă *sf* [At: BARCIANU / A şi: (reg) *popotă* / Pl: *~te* / E: fr ***popote***] **1** Cantină pentru ofiţeri şi subofiţeri. **2** (Pex) Local unde se află popota (**1**).

popoţa[1] *vtr* [At: ZANNE, P. I, 625 / Pzi: *~ţez* / E: cf *împopoţona, împopoţa, împupăza, pupăză*] (Reg) **1-2** A (se) împopoţona.

popoţa[2] [At: JIPESCU, O. 57 / Pzi: *~ţez, popoţ* / E: ctm ***pop***[1] ***+ cocoţa***] **1-2** *vtr* (Reg) A (se) cocoţa. **3** *vt* (Olt) A incita pe cineva împotriva cuiva.

popou *sn* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ger ***Popo***] (Fam) Şezut.

popoveanca *sfa* [At: VARONE, J. R. 44 / E: nct] (Olt) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută popoveanca (**1**).

popovnic *sm* vz ***popilnic***

poprea *sf* vz ***popreală***

popreală *sf* [At: (a. 1692) BUL. COM. IST. IV, 219 / V: (pop) ***poprea***, (reg) ***propea, prope~, proprea*** / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***popri*** + *-eală*] **1** (Îrg) Interdicţie. **2** (Îrg) Dificultate pe care o are de întâmpinat cineva. **3** (Îvp) Arest la domiciliu. **4** (Îvp; pex) Închisoare. **5** (Îvp; pex) Prevenţie. **6** (Îvp; îe) **A pune (la) ~ (pe cineva)** A aresta. **7** (Îvp; îae) A ţine închis. **8** (Îvp; îae) A ţine în arest la domiciliu. **9** (Pop; îf *propea, poprea*) Proptea. **10** (Reg; îs) *Propreaua gardului* Om leneş. **11** (Reg; îas) Om urât. **12** (Reg) Fiecare dintre prăjinile, legate câte două cruciş la capete, care se aşază în vârful clăii de fân astfel încât fânul din claie să nu fie luat de vânt.

poprelişte *sf* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. XII, 167 / Pl: *~ti* / E: ***popri*** + *-elişte*] (Îvr) **1** Interdicţie. **2** Dificultate pe care o are de întâmpinat cineva.

popri [At: M. COSTIN, O. 298 / V: ***propi, pro~*** / Pzi: *~resc* / E: slv **попрѣти**] **1** *vt* (Înv) A sechestra pe cineva. **2** *vt* (Înv; spc) A aresta pe cineva. **3** *vt* (Îvr) A reţine pe cineva prin insistenţe. **4** *vt* (Înv; udp „pentru") A obliga să rămână pentru... **5** *vt* (Înv) A determina pe cineva să rămână undeva. **6** *vt* (Jur; spc) A face o poprire (**3**). **7** *vt* (Îrg) A-şi însuşi bani sau bunuri. **8** *vt* (Îrg; c. i. acţiuni în desfăşurare, fenomene din natură) A face să înceteze Si: *a opri*. **9** *vt* (Îrg; c. i. acţiuni în desfăşurare, fenomene din natură) A împiedica. **10** *vt* (Îrg; c. i. vehicule sau fiinţe în mişcare) A opri din mers. **11** *vr* (Înv; d. oameni; adesea însoţit de determinări locale) A se opri. **12** *vt* (Înv) A interzice. **13** *vt* (Reg) A propti. **14** *vt* (Reg) A imobiliza. **15** *vt* (Îvr) A delimita.

poprica *v* vz ***paprica***

popricaş *sn* vz ***papricaş***

popricat, ~ă *a* vz ***papricat***

poprică *sf* vz ***paprică***

poprire *sf* [At: AETHIOPICA, 55ʳ/10 / Pl: *~ri* / E: ***popri***] **1** (Înv) Sechestrare a unei persoane. **2** (Înv) Arestare. **3** (Jur; spc) Măsură preventivă a instanţei judecătoreşti care dispune reţinerea unei sume de bani ori a unor bunuri ale debitorului de către o persoană autorizată, spre a le pune la dispoziţia creditorului. **4** (Pex) Sechestru. **5** (Îrg) Oprire a unei acţiuni în defăşurare. **6** (Îrg) Oprire din mers a unui vehicul. **7** (Înv) Popas (**1**). **8** (Înv) Interzicere. **9** (Înv; pex) Predică. **10** (Reg) Proptire. **11** (Reg) Imobilizare. **12** (Îvr) Delimitare.

popris *sn* vz ***propis***

popriște *sf* vz ***păpriște***

poprit, ~ă *a* [At: NECULCE, L. 269 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***popri***] (Înv) **1** (D. oameni) Arestat. **2** (Jur; d. bani, bunuri) Pe care s-a aplicat o poprire (**3**). **3** Interzis pentru folosirea cuiva.

popritar *sm* vz ***proprietar***

popritor, ~oare [At: ADAM, R. 172 / V: (reg) ***propi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***popri*** + *-tor*] **1** *a* (Jur) Care are putere de sechestru. **2** *sf* (Reg) Obiect, lanţ, frânghie, scândură etc. care serveşte pentru a opri ceva. **3** *sf* Obiect care serveşte pentru a propti ceva.

popritură *sf* [At: HEM 1313 / V: ***pro~*** / E: ***popri*** + *-tură*] (Reg) **1** Pădure tăiată în care este interzis accesul oamenilor Si: (reg) *apărătură*. **2** (Îf *propitură*) Păşune sau porţiune dintr-o păşune în care este interzis păşunatul.

popşoi *s* vz ***păpuşoi***

popşoişte *sf* vz ***păpusoişte***

popşor *sm* vz ***popuşor***

poptaş *sm* [At: CHEST. II, 254/44 / Pl: *~i* / E: cf *pop*[1]] (Reg) Fiecare dintre cuiele care fixează leaţurile de pe acoperişul din stuf al casei.

poptă *sf* vz ***poftă***

popti *v* vz ***pofti***

poptoarcă *sf* [At: DR. XI, 144 / Pl: *~rce* / E: cf rs *по.иорка*] (Arg) Cheie.

popuc *i* vz ***popâc***

popul *sm* vz ***popor***

popula *vt* [At: DDRF / Pzi: *~lez* / E: fr ***peupler***] **1** A aduce şi a aşeza locuitori pe un anumit teritoriu Si: (înv) *a popora* (**2**). **2** A umple un teritoriu cu oameni. **3** A aduce animale şi le stabili într-o regiune în care nu erau sau erau prea puţine. **4** (D. oameni, animale sau plante) A se afla stabilit pe un anumit teritoriu, într-un anumit loc.

populament *sn* [At: DS / Pl: *~e* / E: fr ***peuplement***] (Sil) **1** Arboret de aceeaşi vârstă sau dintr-o singură specie. **2** Arboret din mai multe specii.

popular, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 142 / V: ***popo~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***populaire***] **1** Care aparţine poporului (**11**). **2** Privitor la popor (**11**). **3** Care provine din popor (**11**). **4** Care serveşte interesele poporului (**11**). **5** Creat de popor (**11**). **6** Specific unui popor (**11**). **7** Caracteristic culturii unui popor (**11**). **8** Făcut pentru popor (**11**). **9** Creat pentru necesităţile poporului (**11**). **10** (Pex) Accesibil tuturor. **11** Care este alcătuit din oameni din popor (**11**) şi lucrează pentru el. **12** Iubit de popor (**5**) Si: (înv) *poporan* (**17**). **13** Care se bucură de simpatia, consideraţia, respectul opiniei publice Si: (înv) *poporan* (**18**). **14** Care se bucură de succes în popor (**11**) Si: (rar) *poporan* (**19**). **15** (Pex) Cunoscut de toţi (înv) *poporan* (**20**). **16-17** (Rar) Care iubeşte poporul (**5, 11**) Si: (rar) *poporan* (**21-22**). **18-19** Devotat poporului (**5, 11**) Si: (rar) *poporan* (**23-24**). **20** Care are o comportare prietenoasă, cordială, apropiată faţă de oameni simpli Si: (rar) *poporan* (**25**). **21** (D. lucrări, prelegeri, expuneri) Care poate fi înţeles cu uşurinţă de oricine Si: *natural, simplu*.

populare *sf* [At: DDRF / Pl: *~lări* / E: ***popula***] **1** Aducere şi aşezare a locuitorilor pe un anumit teritoriu. **2** Aducere a unor animele pe un anumit

teritoriu unde nu existau înainte sau unde existau prea puține. **3** Stabilire a unor oameni pe un anumit teritoriu, într-un anumit loc.

popularitate *sf* [At: CR (1829), 238[1]/1 / Pl: *~tăți* / E: fr ***popularité***] **1-4** Calitate de a fi popular **(12-15)** Si: (îvr) *poporalitate* **(1-4)**. **5** Stimă, considerație, simpatie etc. de care se bucură cineva în fața maselor Si: (îvr) *poporalitate* **(5)**. **6** (Pex) Faimă. **7** (Rar) Reputație proastă.

populariza *vt* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA / Pzi: *~zez* / E: fr ***populariser***] A face să fie cunoscut de către un anumit număr de oameni, într-o formă accesibilă o operă, o idee, o știință etc.

popularizant, ~ă *a* [At: SCL 1950, 271 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***populariza***] (Rar) Popularizator **(2)**.

popularizare *sf* [At: DDRF / Pl: *~zări* / E: ***populariza***] **1** Aducere la cunoștința unui număr de oameni, într-o formă accesibilă, o operă, o idee, o știință etc. **2** (Îla) **De ~** Care urmărește răspândirea cunoștințelor, culturii etc., în masele largi. **3** (Îal) Care se adresează unui public larg. **4-5** (Rar; ccr) Lucrare de popularizare **(2-3)**.

popularizat, ~ă *a* [At: FILIMON, O. I., 1971 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***populariza***] (D. idei, opere, științe etc.) Care este răspândit printre masele largi, într-o formă accesibilă.

popularizator, ~oare *smf, a* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***populariza*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care face cunoscută o operă, o idee, o știință etc. răspândind-o, într-o formă accesibilă, printre masele largi Si: (rar) *popularizant*.

populat, ~ă *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 132 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***popula***] **1** (D. teritorii, așezări) Care este locuit Si: *plin, umplut*, (înv) *norodit, poporat, poporos*, (îdt) *populos* **(1)**, (îvr) *norodos*. **2** (Pex; d. teritorii, așezări) Cu o populație densă Si: *plin, umplut*, (înv) *norodit, poporas, poporat*, (îdt) *populos* **(2)**, (îvr) *norodos*. **3** (Nob) La care participă o asistență numeroasă.

populație *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL, IV, 303/20 / V: (înv) ***~polație, ~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***population***] **1** Totalitate a locuitorilor unei țări, ai unei regiuni, ai unui oraș Si: (îvp) *obște*, (îrg) *poporime* **(1)**, (înv) *norod, poporație* **(2)**. **2** (Rar; pex) Mulțime de oameni. **3** Seminție. **4** Trib. **5** Grup de indivizi aparținând unei specii de animale, plante, care trăiesc într-o anumită regiune ori arie de răspândirea speciei respective și are anumite caracteristici.

populațiune *sf* vz ***populație***

populeț *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eți* / E: ***pop***[1] + *-uleț*] (Mun) **1-2** Popușor **(1-2)**.

populos, ~oasă *a* [At: I. GOLESCU, C / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***populosus***] (Îdt) **1-2** Populat **(1-2)**.

popundecăl *sn* vz ***papandecăl***

popustă *sf* [At: ANTIPA, P. 361 / Pl: *~te* / E: ucr **попуста**] Frânghie verticală care ține carmacele în apă în poziția lor normală și care se lasă mai lungă decât adâncimea apei.

popușar *sm* vz ***păpușar***

popușă *sf* vz ***păpușă***

popușărie *sf* vz ***păpușărie***

popușoi *s* vz ***păpușoi***

popușoieș *sm* vz ***păpușoieș***

popușoiște *sf* vz ***păpușoiște***

popușor [At: CHEST. II, 112/64 / V: ***popșor*** / Pl: *~i* / E: ***pop***[1] + *-ușor*] **1-2** *sm* (Reg) Pop **(1-2)** mic Si: (reg) *populeț* **(1-2)**. **3** *av* (Îe) **A sta** (sau **a se ține**) **~** A sta sau a se ține drept, în sus. **4** *av* (Îae) A sta în picioare.

popuștină *sf* [At: (a. 1774) IORGA, S. D. XIII, 267 / A: nct / Pl: nct / E: cf *popă*[1]] (Mar) Plată, în cereale sau bani dată de enoriași preotului Si: (reg) *lectical, poporoșag*.

por[1] *sm* [At: CANTEMIR, IST. 59 / Pl: *~i*, (înv, *sn*) *~uri, ~e* / E: lat ***porus***, ngr **πόρος**, it ***poro***, ger ***Pore***, fr ***pore***] **1** Mic orificiu pe suprafața pielii, care corespunde cu canalul excretor al glandelor sudoripare și sebacee. **2** Orificiu în membrana celulelor vegetale, prin care se asigură schimbul de apă, gaze și materii nutritive. **3** (Spc) Deschidere a tuburilor sau a ascelor unor specii de ciuperci, prin care sunt puși în libertate sporii. **4** Spațiu gol de dimensiuni mici în masa unui corp solid sau a unui agregat de particule solide. **5** (Bot; reg; prc) Pir-gros (*Cynodon dactylon*).

por[2] *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: cf *porșor, porcan*] (Buc; Trs) **1** Porcoi **(4)**. **2** (Spc) Căpiță. **3** (Spc) Claie. **4** (Spc) Șiră.

por[3] *sm* vz ***poară***

por[4] *sm* vz ***pur***[1]

poradă *sf* vz ***paradă***

porade *sf* vz ***paradă***

poramniță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 86[v]/17 / Pl: *~țe* / E: slv **порамьница**] (Îvr) Haină (scurtă purtată peste umeri).

poranic[1] *sm* [At: LEXIC. REG. II, 47 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Copil.

poranic[2] *sm* vz ***poroinic***

poranici *sm* vz ***poroinic***

porav, ~ă [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***pur~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***poară*** + *-av*] **1** (Trs; d. oameni) Certăreț. **2** (Trs; d. oameni) Sălbatic. **3** *a* (Trs; d. oameni) Aprig la mânie. **4** *a* (Înv; d. oameni) Zburdalnic. **5** *a* (Înv; d. oameni) Îndrăzneț. **6** *a* (Ban; d. animale) Care nu poate fi stăpânit. **7** *a* (Înv; d. cai) Nărăvaș. **8** *a* (Trs; Ban; d. oameni) Harnic. **9** *smf* (Reg) Persoană care se distinge prin ceva. **10** *a* (Trs; d. oameni) Grozav.

porăi *vr* [At: CONTEMPORANUL, V_2, 144 / Pzi: *~esc* / E: cf *poară*] (Îvr; csnp) **1** A se strădui. **2** A se necăji. **3** A se chinui.

porămb *sm* vz ***porumb***

porănb *sm* vz ***porumb***

porancă *sf* vz ***poruncă***

poranci *v* vz ***porunci***

porancită *sf* vz ***poruncit***

porancitor, ~oare *a* vz ***poruncitor***

poranici *sm* vz ***poroinic***

poraș, ~ă *a* vz ***poroș***

poravos, ~oasă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 156 / V: ***~rov~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***porav*** + *-os*] (Reg; d. cai) Nărăvaș.

porâmb *sm* vz ***porumb***

porâmbar *sn* vz ***porumbar***[2]

porâmbă *sf* vz ***porumbă***[1]

porâmbea *sf* vz ***porumbea***[1]

porâmbiște *sf* vz ***porumbiște***

porâmbiță *sf* vz ***porumbiță***

porâncă *sf* vz ***poruncă***

porânceală *sf* vz ***porunceală***

porânci *v* vz ***porunci***

porâncire *sf* vz ***poruncire***

porâncit, ~ă *a sf* vz ***poruncit***

porânghi *sm* vz ***porumb***

porângiță *sf* vz ***porumbiță***

porbal *sm* vz ***podbal***

porbeal *sm* vz ***podbal***

porbice *sf* vz ***poghircă***

porbici *sm* vz ***poghircă***

porc *sm* [At: (cca 1580) CUV. D. BĂTR. II, 470/10 / Pl: *porci* / E: ml ***porcus***] **1** Mamifer domestic, paricopitat, din familia porcinelor, omnivor, cu capul conic, cu maxilarul superior alungit și caninii foarte dezvoltați, cu pielea groasă și corpul acoperit cu peri aspri, scurți și rari, crescut pentru carnea și grăsimea lui Si: (pop) *râmător* **(1)**, *rătan* **(1)**, (înv) *sfin* (*Sus scrofa domestica*) Vz *mascur* **(1)**, *mator*[1]. **2** (Îc) **~-mistreț** (sau **~-sălbatic**), (pop) (**~-de-pădure**) Mamifer sălbatic paricopitat, cu corpul masiv, cu greabănul înalt, capul mare, terminat cu botul alungit, cu caninii largi, puternici și părul aspru și gros, de culoare sură-neagră Si: *mistreț* (*Sus scrofa*). **3** (Îe) **A trăi ca câinii cu porcii** A trăi foarte rău unii cu alții. **4** (Fam; îe) **A tăcea ca ~ul în păpușoi** (sau **în cucuruz**) A păstra tăcere desăvârșită asupra unui lucru, mai ales când cineva se simte vinovat. **5** (Îae) A tăcea prefăcându-se că este preocupat de ceva foarte important spre a nu răspunde la aluzii sau la învinuiri directe. **6** (Pfm; îe) **A da năvală ca ~ul** A fi foarte îndrăzneț. **7** (Pfm; îae) A fi foarte nesimțit. **8** (Pfm;

îae) A fi obraznic. **9** (Pfm; îe) **Doar n-am păscut** (sau **n-am păzit**) **porcii cu tine** (sau **împreună** etc.) Se spune cuiva spre a-i atrage atenția că-și permite prea multe. **10** (Pfm; îe) **A mânca** (sau, reg. **a întoarce**) **porcii (de) la jir** (sau **acasă**) A sforăi în somn. **11** (Pfm; îe) **A face (pe cineva) albie** (sau **troacă**) **de porci** A certa pe cineva foarte aspru și cu vorbe grele, injurioase. **12** (Reg; îe) **A nu fi în porcii lui** (sau **în toți porcii**) A fi fără chef. **13** (Reg; îae) A fi trist. **14** (Reg; îs) *Jurământul ~ului* Se spune, în glumă, despre cineva care promite că renunță la o deprindere rea, dar nu respectă promisiunea. **15-16** (Reg; îe; îls) **(A avea) norocul ~ului** (A avea) noroc mare și nemeritat. **17-18** (Îae; îal) (A avea) succes foarte mare în acțiunile întreprinse. **19** (Îe) **A îngășa ~ul în ajun** A încerca zadarnic să recupereze în ultimul moment timpul pierdut. **20** (Prc) Carne de porc **(1)**. **21** (Pex) Mâncare din porc **(20)**. **22** (Reg; îcs) *~ul mare* Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. **23** (Reg; pex; îacs) Persoană care pierde la jocul de cărți porcul **(22)** mare. **24** (Reg; îcs) *~ul mic* Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. **25** (Reg; pex; îacs) Persoană care pierde la jocul de cărți porcul **(24)** mic. **26** (Reg; îcs) *Porcii în coteț* Model pe ouăle încondeiate, cu un fond roșu cu motive florale albe. **27** (Dep) Om lacom, nesimțit și fără caracter Si: (reg) *porcan* **(3)**. **28** (Dep) Om obraznic, indecent Si: (reg) *porcan* **(4)**. **29** (Pfm; îs) ~ *de câine* Om de nimic Si: *nemernic, ticălos*. **30** (Pop; lpl) Roi de stele numit Hyadele, în formă de „V", în constelația zodiacală Taurul din emisfera boreală, având ca stea principală Aldebaran Si: (pop) *vierii*. **31** (Pop; îs) *Luceafărul porcilor* (sau *~ului*), ori *steaua ~ului* Stea principală, numită Aldebaran, din roiul de stele Hyadele Si: (pop) *porcarul[1]* **(4)**, (reg) *deșteptătorul*. **32** (Fam; îe) **A fi născut în zodia ~ului** A fi extrem de norocos. **33** (Lpl; îc) **~-spinos** (sau **ghimpos**) Gen de rozătoare sălbatice, de talie mijlocie cu spinarea și flancurile acoperite de spini lungi, puternici și cu abdomenul prevăzut cu peri tari (*Hystrix*). **34** (Îac) Exemplar din genul porcilor **(31)**-spinoși. **35** (Zlg; reg; îc) **~-spinos** Arici (*Erinaceus europaeus*). **36** (Iht; îc) **~-de-mare** Pește marin de culoare neagră, cu înotătoarele acoperite de țepi veninoși Si: *scorpie-de mare* (*Scorpaea porcus*). **37** (Zlg; îac) Delfin[2] (*Delphinus delphis*). **38** (Iht; reg; îc) **~ul-apelor** Clean (*Leuciscus cephalus*). **39** (Ent; reg; îc) **~ul-popii** Cânele-babei (*Oniscus murarius*). **40** (Bot; Trs; lpl) Scaiete (*Dipsacus laciniatus*). **41** (Bot; Trs, lpl) Varga-ciobanului (*Dipsacus silvester*). **42** (Bot; reg; lpl) Mătrăgună (*Atropa belladonna*). **43** (Bot; reg; îc) **Porci-nebuni** Captalan (*Cirsium rivulare*).

porcan [At: I. IONESCU, C. 107/28 / Pl: **(1-6)** *~i*, **(7-8)** *~e* / E: ***porc*** + *-an*] **1-2** *sm* (Reg; șdp) Porcoi **(1-2)**. **3-4** *sm* (Reg; șdp) Porc **(27-28)**. **5** *sm* (Iht; reg) Porcușor **(3)** (*Gobio gobio*) **6** *sm* Ciupercă comestibilă cu pălăria cărnoasă, brună-cenușie, cu piciorul scurt, neted, care crește în pădurile de brad (*Hydnum imbricatum*). **7** *sn* (Pop) Porcoi **(4)**. **8** *sn* (Pgn) Grămadă nu prea mare.

porcar[1] [At: MOXA, 396/22 / V: (îvp) ***pur~***, (înv) ***purcariu*** / Pl: *~i* / E: ***porc*** + *-ar* cf lat *porcarius*] **1** Persoană care păzește și îngrijește porcii **(1)**. **2** (Reg) Persoană care vinde porci **(1)**. **3** (Pop; art.) Denumire populară a stelei Aldebaran, din constelația Taurului Si: (reg) *deșteptătorul*.

porcar[2] *sm* [At: DELAVRANCEA, O. II, 289 / V: (reg) ***pur~*** / Pl: *~i* / E: ***poarcă*** + *-ar*] (Pop; în unele jocuri cu mingea) Fiecare dintre jucătorii care prinde mingea aruncată de echipa adversă și care încearcă să-și lovească cu ea adversarii sau o anumită țintă.

porcaș *sn* [At: KLEIN, D. 402 / Pl: *~i* / E: ***porc*** + *-aș*] (Iht; reg) Porcușor **(3)** (*Gobio gobio*).

porcă *sf* vz ***polcă[1]***

porcăi[1] [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***porc*** + *-ăi*] (Fam) **1** *vt* A insulta grosolan Si: (reg) *a porcări[1]*, *a porci* **(1)**. **2** *vr* A se purta foarte urât cu cineva Si: (rar) *a se porci* **(2)**.

porcăi[2] *vi* [At: PAMFILE, J. I, 24 / Pzi: *~esc* / E: ***poarcă*** + *-ăi*] (Reg) A avea rolul de porcar[2] la unele jocuri cu mingea Si: (reg) *a porcări[2]* **(1)**.

porcăială *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ieli* / E: ***porcăi[1]***] (Fam) **1** Porcăire **(1)**. **2** Porcăreală **(2)**.

porcăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***porcăi***] **1** Insultă grosolană Si: (fam) *porcăială* **(1)**. **2** Purtare grosolană, obraznică, indecentă.

porcălan *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: ***porc*** + *-ălan*] (Buc) Om necuviincios, grosolan și vulgar Si: (reg) *porcălău*.

porcălău *sm* [At: DLR / Pl: *~ăi* / E: ***porc*** + *-ălău*] (Buc) Porcălan.

porcăleață *sf* vz ***porcăreață***

porcănaș *sn* [At: DDRF / V: ***pur~*** / Pl: *~e* / E: ***porcan*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Porcan **(8)** (mic).

porcănel *sm* [At: BĂCESCU, P. 48 / V: ***~con~*** / Pl: *~ei* / E: ***porcan*** + *-el*] (Iht; Ban) Porcușor **(3)** (*Gobio gobio*).

porcăraie *sf* [At: GLOSAR REG. / P: *~ra-ie* / Pl: ? / E: ***porc*** + *-ăraie*] (Reg) Porcăreață **(3)**.

porcăraș[1] *sm* [At: MARIAN, O. II, 295 / V: ***pur~*** / Pl: *~i* / E: ***porcar*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Porcar[1] **(1-2)** (tânăr) Si: (reg) *purcărel* **(1-4)**. **5** (Orn; pop) Ploier (*Charadrius apricarius*). **6** (Orn; reg) Ploier-de-munte (*Charadrius morinellus*). **7** (Orn; reg) Fluierar (*Calidris arenaria*). **8** (Reg) Pasărea *Numenius aquaticus*. **9** (Orn; reg; îc) **~-comun** (sau **~-de-nămol**) Prundăraș-de-nămol (*Limicola falcinellus*).

porcăraș[2] *sm* [At: PAMFILE, J. I, 14 / Pl: *~i* / E: ***porcar[2]*** + *-aș*] (Reg; șhp) **1-2** Porcar[2] (tânăr).

porcăreală[1] *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: ***porcări[1]*** + *-eală*] (Buc) **1** Porcăire. **2** Insultă grosolană Si: (fam) *porcăială* **(2)**. **3** Murdărie. **4** Dezordine.

porcăreală[2] *sf* [At: ȘEZ. II, 64 / V: (reg) ***pur~*** / Pl: *~eli* / E: ***porcări[2]*** + *-eală*] (Reg; la unele jocuri cu mingea) Faptul de a avea rolul de porcar[2] Si: (reg) *porcărie[2]*, *porcărit[2]*.

porcăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***porcar[1]*** + *-easă*] (Rar) Femeie care păzește și îngrijește porcii **(1)** Si: (reg) *porcăriță* **(1)**.

porcăreață *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~ăle~*** / Pl: *~ețe* / E: ***porc*** + *-eață*] **1** (Pop) Cocină de porci **(1)**. **2** (Reg) Pășune în care pasc porcii **(1)** Si: (reg) *porcăraie*. **3** (Dob; csc) Porcărie[1] **(1)**. **4** (Buc) Murdărie.

porcări[1] *vt* [At: SCL 1971, 408 / V: (reg) ***pur~*** / Pl: *~resc* / E: ***porc*** + *-ări*] (Buc; Trs) A porcăi[1] **(1)**.

porcări[2] [At: PAMFILE, J. I, 24 / V: (reg) ***pur~*** / Pzi: *~resc* / E: ***poarcă*** + *-ări*] **1** *vi* (Reg; la unele jocuri cu mingea) A porcăi[2]. **2** *vtf* A face să se îndeplinească rolul de porcar[2].

porcărie[1] *sf* [At: LB / V: (reg) ***pur~*** / Pl: *~ii* / E: ***porc*** + *-ărie*] **1** (Pop; csc) Turmă de porci **(1)** Si: (reg) *porcăreață* **(3)**. **2** (Pex; csc) Fermă de porci **(1)**. **3** (Reg; prc; csc) Cocină de porci **(1)**. **4** (Reg; pex; csc) Produse alimentare din carne de porc **(1)**. **5** Murdărie mare. **6-7** (Pex) Loc sau lucru murdar. **8-9** (Csc) Faptă sau vorbă grosolană Si: (îrg) *porcie[1]* **(1-2)**. **10-11** Faptă sau vorbă indecentă Si: (îrg) *porcie[1]* **(3-4)**. **12-13** Faptă sau vorbă necinstită Si: (înv; reg) *porcie[1]* **(5-6)**. **14** (Pex) Lucru prost făcut. **15** (Pex) Lucru de proastă calitate.

porcărie[2] *sf* [At: LEXIC REG. 62 / Pl: *~ii* / E: ***porcări[2]*** + *-ie*] (Reg) Porcăreală[2].

porcărime *sf* [At: POLIZU / Pl: *~mi* / E: ***porc*** + *-ărime*] (Rar; csc) Mulțime de porci **(1)**.

porcărit[1] *sn* [At: XENOPOL, I. R. III, 218 / Pl: (îvr) *~uri* / E: ***porc*** + *-ărit*] (Înv) Impozit ce se plătea pe porci **(1)** Si: (îrg) *goștină*.

porcărit[2] *sn* [At: ȘEZ. II, 63 / Pl: *~uri* / E: ***porcări[2]***] (Reg) Porcăreală[2].

porcăriță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***porcar[1]*** + *-iță*] (Buc) **1** Porcăreasă. **2-3** Soție a porcarului[1] **(1-2)**.

porcean *sm* [At: ALR I, 1746/269 / Pl: *~eni* / E: ***porc*** + *-ean*] (Iht; reg; pbl) Porcușor **(3)** (*Gobio gobio*).

porcelan *sn* vz ***porțelan***

porcelană *sf* vz ***porțelan***

porcelănărie *sf* vz ***porțelănărie***

porcesc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 238 / Pl: *~ești* / E: ***porc*** + *-esc*] **1** Al porcului **(1)** Si: *porcin* **(3)**. **2** Privitor la porc **(1)** Si: *porcin* **(4)**. **3** Care este specific porcului **(1)** Si: *porcin* **(5)**. **4** De porc **(1)** Si: *porcin* **(6)**. **5** (Reg; îs) *Ploaie ~ească* Ploaie măruntă care ține vreme îndelungată. **6** (Înv; îc) **A face pe cineva (ca pe o) albie ~ească** A certa pe cineva foarte aspru și cu vorbe înjurioase. **7-8** (Înv; îe; îls) **(A avea) noroc ~** (A

avea) noroc mare, neașteptat și adesea nemeritat. **9-10** (Înv; îae; îal) (A obține întotdeauna) succese mari în acțiunile întreprinse. **11** Ca de porc (**1**). **12** (Fig) Murdar. **13** (Fig) Grosolan. **14** (Fig) Josnic. **15** (Fig) Trivial. **16** (Fig) Mizerabil. **17** (Fig) Rău. **18** (Fig) Promiscuu.

porcește *av* [At: VARLAAM, C. 175 / E: ***porc*** + *-ește*] **1** Ca porcii (**1**). **2** (Fig) Grosolan. **3** (Fig) Josnic. **4** (Fig) Trivial.

porci [At: DDRF / Pzi: *~cesc* / E: ***porc***] **1** *vt* (Reg) A porcăi[1] (**1**). **2** *vr* (Rar) A se porcăi[1] (**2**). **3** *vr* (Rar) A se obrăznici. **4-5** *vr* (Rar) A (se) transforma în porc (**1**).

porcie[1] *sf* [At: ANON CAR. / Pl: *~ii* / E: ***porc*** + *-ie*] **1-6** (Îrg) Porcărie[1] (**8-13**). **7** (Îvr) Necioplire. **8** (Îvr) Simplitate.

porcie[2] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: cf *porc*] (Bot; Mol) Pir[2] (**1**) (*Agropyrum repens*).

porcin[1], ~ă [At: LB / V: (înv.) ***~crină*** *sf*, ***pâr~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***porcinus, -a, -um***] **1** *sf* (Pop) Carne de porc (**1**). **2** *sf* (Pex) Preparate din carne de porc (**1**). **3** *smf* (Bot; îrg) Iarbă-grasă (*Portulaca oleracea*). **4** (Bot; îrg) *sms* Troscot (*Polygonum aviculare*).

porcin[2], ~ă [At: LEG. EC. PL. 441 / Pl: *~i, ~e* / E: ***porc*** + *-in*] **1** *sf* (Lpl) Subfamilie de mamifere paricopitate care cuprinde porcii (**1**). **2** *sf* (Șls) Animal care face parte din porcine (**1**). **3-6** *a* Porcesc (**1-4**).

porcioaie *sf* [At: REV. CRIT. III, 165 / P: *~ci-oa~* / Pl: *~, ~oi* / E: ***porci*** (pll *porc*) + *-oaie*] (Trs) **1** Ciubăr în care se dă de mâncare porcilor (**1**). **2** (Pex) Vas în care se adună resturi de mâncare pentru porci (**1**) Si: (reg) *lăturar*.

porcire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***porci***] **1** (Rar) Obrăznicire. **2** (Bot; îvr) Agurijoară (*Portulaca grandiflora*).

porcit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 156 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***porci***] (Îvr) Transformat în porc (**1**).

porcoaie *sf* vz ***porcoi***

porcoavă *sf* vz ***potcoavă***

porcoi [At: DDRF / V: (reg) ***pur~*** *smn*, ***~oaie*** *sf* / Pl: (**1-3**) *~*, (**4-9**) *~oaie* / E: ***porc*** + *-oi*] **1-2** *sm* (Rar; șdp) Porc (**1**) (mare) Si: (reg) *porcan* (**1-2**). **3** *sm* (Iht; pop) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*). **4** *sn* (Pop) Grămadă de fân, de paie, de trifoi etc. de diverse dimensiuni Si: (pop) *porcan* (**7**), *porcușor* (**5**), *por[2]* (**1**), *porcoiață*, *porculean* (**6**), *porculete* (**1**), *porculeț* (**5**), *porcuț* (**3**), *porșog*. **5** *sn* (Pop; spc) Căpiță. **6** *sn* (Pop; spc) Claie. **7** *sn* (Ban; Mun) Colibă din fân, paie, stuf etc., în formă de stog, în care se adăpostesc țăranii în timpul cositului. **8** *sn* (Pfm; pgn; udp „de") Cantitate mare de lucruri sau de ființe, de obicei de același fel, îngrămădite unele peste altele Si: *grămadă, maldăr, morman*, (reg) *porcușor* (**7**). **9** *sn* (Olt) Strugure mare, cu boabe dese. **10** *av* (Pfm) Grămadă.

porcoiaș [At: ANTIPA, F. I. 134 / P: *~co-iaș* / V: (reg) ***~ieș***, ***pur~*** / Pl: (**1-2**) *~e*, (**4**) *~i* / E: ***porcoi*** + *-aș*] **1** *sn* Grămadă mică de paie, de fân, de trifoi etc. **2** *sn* (Pgn) Morman mic. **3** *av* (Rep) Grămadă. **4** *sm* (Iht; reg; șîs ~ *de vad*) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*).

porcoiață *sf* [At: ALR I, 933/808 / P: *~co-ia~* / V: ***~onea~*** (Pl și: *~eti*) / Pl: *~iețe* / E: ***porcoi*** + *-eață*] (Olt; Mun) Porcoi (**4**).

porcoieș *sn* vz ***porcoiaș***

porcolete *sm* vz ***porculete***

porconeață *sf* vz ***porcoiață***

porconel *sm* vz ***porcănel***

porcos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***porc*** + *-os*] **1** (Îvr; d. oameni) Care are porci (**1**) mulți. **2** (Reg; d. oameni) Care mănâncă mult, urât, cu zgomot Si: (reg) *porcotos* (**1**). **3-4** (Reg; d. oameni) (Excesiv de) lacom la mâncare Si: *porcotos* (**2-3**). **5** (D. oameni) Care se poartă și vorbește urât, grosolan Si: *vulgar* (reg) *porcotos* (**4**). **6** (D. oameni) Indecent. **7** (D. oameni) Care este lacom Si: (reg) *porcotos* (**6**). **8** (D. oameni) Care este obraznic, nesimțit Si: (reg) *porcotos* (**7**). **9** (Pfm; d. manifestări ale oamenilor) Care arată necuviință, vulgaritate Si: (reg) *porcotos* (**8**). **10** (D. manifestări ale oamenilor) Care arată, trădează indecență Si: (reg) *porcotos* (**9**). **11** (Fam; d. cuvinte, expresii) Grosolan. **12** (D. cuvinte, expresii) Vulgar.

porcoteț *sm* [At: ALR II, 6239/76 / Pl: *~i* / E: de la ***porc***] (Iht; reg; pbl) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*).

porcotos, ~oasă *a* [At: TOMICI, C. A 141/5 / Pl: *~oși, ~oase* / E: de la ***porc***] **1-7** (Trs; d. oameni și manifestările lor) Porcos (**2-5, 7-9**). **8** (D. oameni) Indecent.

porcovi *v* vz ***potcovi***

porcrină *sf* vz ***porcin[1]***

porcșor *smn* vz ***porcușor***

porculean *sm* [At: BĂCESCU, P. 108 / Pl: *~eni* / E: ***porc*** + *-ulean*] **1-2** (Rar; șhp) Porcușor (**1-2**). **3** (Iht; reg) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*). **4** (Iht; Mun) Ghiborț (*Acerina cernua*). **5** (Bot; Mun) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **6** (Trs) Porcoi (**4**).

porculete [At: PAMFILE, A. R. 158 / V: ***~col~, pâr~, purcu~*** / Pl: (**1**) *~*, (**2**) *~eți* / E: ***porc*** + *-ulete*] **1** (Reg) Porcoi (**4**). **2** *sm* (Iht; reg) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*).

porculeț [At: DDRF / V: (reg) ***pur~*** *smn* / Pl: (**1-4**) *~i*, (**5**) *~e* / E: ***porc*** + *-uleț*] **1-2** *sm* (Rar; șhp) Porcușor (**1-2**). **3** *sm* (Iht; reg) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*). **4** *sm* (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **5** *sn* (Reg) Porcoi (**4**).

porcuș *sm* [At: BĂCESCU, P. 147 / Pl: *~i* / E: ***porc*** + *-uș*] (Iht; reg) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*).

porcușor [At: ANON. CAR. / V: (pop) ***~rș~***, (reg) ***~cș~***, ***~cșor***, ***poș~***, ***procș~*** / Pl: (**1-6**) *~i*, (**7-8**) *~oare* / E: ***porc*** + *-ușor*] **1-2** *sm* (Șhp) Porc (**1**) mic Si: (rar) *porculean* (**1-2**), *porculeț* (**1-2**), *porcuț* (**4-5**) (reg) *poșorel* (**1-2**). **3** *sm* (Șîs ~ *de vad*, ~ *de piatră*) Pește mărunt din familia crapului, de culoare deschisă, cu pete negre de-a curmezișul spatelui, care trăiesc în apele dulci din regiunea de șes Si: (pop) *porcoi* (**3**), (reg) *mreană porcească, morun[2], murgoi, pește-moțănesc, pește-pestriț, pește-porcesc, pietrar, pietros, pitroc[1], porcan* (**3**), *porcaș, porcănel, porcoiaș* (**4**), *porculean* (**3**), *porculete* (**2**), *porculeț* (**3**), *porcuț* (**1**), *rancă[1]* (*Gobio gobio*) **4** *sm* (Rar) Peștele *Gobio uranoscopus*. **5** *sm* (Rar) Peștele *Gobio kessleri*. **6** *sm* (Orn; reg) Ploier (**6**) -de-munte (*Charadrius morinellus*). **7** *sn* (Pop; reg; îf *porșor*) Porcoi (**4**). **8** *sn* (Reg; pgn; îaf) Porcoi (**8**). **9** *av* (Reg; îf *poșor*) Grămadă.

porcuț *sm* [At: MARIAN, INS. 57 / Pl: *~i* / E: ***porc*** + *-uț*] (Reg) **1** (Iht) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*). **2** (Zlg) Orbeț (*Spalax microphthalmus*). **3** Porcoi (**4**). **4-5** (Șhp) Porcușor (**1-2**). **6** (Spc) Căpiță. **7** (Spc) Claie.

pordici *sm* vz ***poghircă***

poreatcă *sf* vz ***pareatcă[1]***

porecla *v* vz ***porecli***

poreclă *sf* [At: CORESI, EV. 155 / V: (reg) ***plorică, polecră, policră, poloce, polocri*** *sfi*, ***polocru*** (Pl și: *poloacre*) *sn*, ***~reglă, ~ric~, ~riglă, ~rlocre, ~roclă, ~rocli*** *sfi*, ***prolecă, prolecră, prolică, proligă, prorică*** / Pl: *~le* / E: slv **порекло**] **1** (Îrg) Nume de familie. **2** Supranume dat, de obicei în bătaie de joc, unei persoane, și urmașilor ei, uneori în legătură cu o trăsătură caracteristică a aspectului său exterior, a psihicului sau a activității sale Si: (rar) *poreclire* (**4**), (îvr) *porecliitură*. **3** (Pgn) Supranume.

porecleală *sf* [At: DDRF / V: ***poroc~, policrea~*** / Pl: *~eli* / E: ***porecli*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Poreclire (**2-3**).

porecli [At: CORESI, EV. 179 / V: (reg) ***pole~, policri, polocri, ~cla, porecri, ~egli, ~ricla, ~ricli, ~rigli, ~rocli, proroc~*** / Pzi: *~esc* / E: ***poreclă***] **1** *vt* (Îrg) A da cuiva un nume Si: *a numi[1]*. **2** A da cuiva o poreclă (**2**) Si: (reg) *a număși, a policrări*. **3** *vt* (Pgn) A da cuiva un epitet Si: *a califica*. **4** *vt* (Îvr) A batjocori. **5** *vt* (Înv) A nesocoti. **6** *vrr* (Trs; îf *porecri*) A se blestema. **7** *vt* (Îvr) A învinui.

poreclire *sf* [At: COȘBUC, P. I. 127 / Pl: *~ri* / E: ***porecli***] **1** (Îrg) Numire. **2** Atribuire cuiva a unei porecle (**2**) Si: (reg) *numășire, policrărire, porecreală* (**1**). **3** (Pgn) Atribuire cuiva a unui epitet Si: *calificare*, (reg) *porecleală* (**2**). **4** (Pex) Poreclă (**2**). **5** (Îvr) Batjocorire. **6** (Îvr) Nesocotire. **7** (Îvr) Învinuire.

poreclit, ~ă *a* [At: BĂCESCU, M. V. 83 / V: (reg) ***~roc~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***porecli***] **1** (Îrg) Denumit. **2** Care are o poreclă (**2**). **3** (Pgn) Căruia i

s-a dat un epitet Si: *calificat*. **4** (Îvr) Batjocorit. **5** (Îvr) Nesocotit. **6** (Îvr) Învinuit.

poreclitor, ~oare *a* [At: CREANGĂ, GL. / V: (reg) ***poroc~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***porecli*** + *-tor*] (Reg) **1** Care poreclește (**2**) pe cineva sau ceva. **2** (D. cuvinte, expresii; îf *poroclitor*) Care exprimă, constituie o poreclă (**2**).

poreclitură *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***porecli*** + *-tură*] (Îvr) Poreclă (**2**).

poreglă *sf* vz ***poreclă***

poregli *v* vz ***porecli***

porencă *sf* vz ***poruncă***

porencefalie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***porencéphalie***] Boală la copii caracterizată prin existența unor cavități deschise la suprafața creierului.

porencitor, ~oare *a* vz ***poruncitor***

porfir¹ *sn* [At: CANTEMIR, I. I. I, 168 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / S și: *porphyr* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ngr ***πορφύρ***, fr ***porphyre***] **1** Rocă vulcanică dură, din cristale de feldspat, cuarț etc., înglobate într-o masă de feldspat măruntă sau sticloasă, și folosită în construcții ca stâlpi, coloane, socluri etc. **2** (Pgn) Rocă cu structură asemănătoare cu cea a porfirului (**1**). **3-4** (Spc) (Bucată de) marmură¹ de diverse culori.

porfir² *sn* vz ***porfiră¹***

porfirat *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 175/13 / Pl: *~ați* / E: ***porfiră¹***] (Înv) **1** Persoană care purta îmbrăcăminte de purpură ca semn al demnității sale. **2-3** (Spc) Porfirogenet (**1-2**).

porfiră¹ [At: DOSOFTEI V. S. octombrie 83ᵛ/13 / V: (îrg) ***~ir, profir*** (A și: *profir*), (reg) ***profil, prohim, prohir*** *sn*, ***prohiră*** / Pl: *~re* / E: ngr ***πορφύρα***] **1** *sf* (Înv) Purpură. **2** *sf* (Înv; pex) Îmbrăcăminte din purpură. **3** *sf* (Fig) Putere supremă a suveranului sau a împăratului. **4** *sf* (Fig) Stăpânire. **5** *sn* (Fig) Guvernare. **6-7** *sf, am* (Îvp; îf *profir* și *prohim*; șîs *vin profir*) Varietate de vin de culoare roșie. **8** *sn* (Rar) Varietate de strugure cu boabe roșietice. **9** *sn* (Rar; îf *profir*) Culoare purpurie.

profiră² *sf* vz ***porfir¹***

porfiric, ~ă *a* [At: DESCR. APE, 142/10 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***porfir*** + *-ic*] **1** (D. roci) Care conține porfir¹ (**1**). **2** (D. roci) Format din porfir¹ (**1**). **3** (D. structura rocilor eruptive) Asemănător cu porfirul¹ (**1**) Si: *porfiroid* (**2**). **4** (Pex) Care are structura sau compoziția porfirului¹ caracterizându-se prin existența unor cristale mari prinse într-o masă sticloasă sau foarte mărunt cristalizată.

porfirie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***porphyrie***] Boală provocată de tulburări în metabolismul pigmentului sangvin, caracterizată prin erupții de vezicule pe pielea expusă luminii și prin producerea excesivă de porfirine, care se elimină în cantități mari prin urină.

porfirin, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D. V. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***porphyrine***] (Îvr) De porfir¹ (**1**).

porfirină *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***porphyrine***] Substanță chimică naturală care formează structura de bază a hemoglobinei și a clorofilei.

porfirinemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: cf fr *porphynémie*] (Med) Prezența a porfirinei în sânge.

porfirinurie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***porphyrinurie***] Prezența a porfirinei în sânge.

porfirit *sn* [At: ARHIVA I, 227 / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***porphyrite*** ger ***Porphyrit***] **1** Rocă vulcanică din cristale de plagioclaz, andezit, piroxen etc. înglobate într-o masă sticloasă sau fin cristalizată, folosită mai ales la pavaj. **2** (Pgn) Rocă intruzivă sau efuzivă cu cristale mari înglobate într-o masă măruntă.

porfiritic, ~ă *a* [At: MG I, 115 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***porphyritique***] (D. roci) **1** Care conține porfirit (**1**). **2** Format din porfirit (**1**).

porfiriu, ~ie [At: IST. CAROL XII, 38ᵛ/15 / V: ***prof~***, (reg) ***prohiriu*** / Pl: *~ii* / E: ***profir²*** + *-iu*] **1** *sn* (Îrg) De culoarea purpurei Si: *purpuriu, stacojiu, vișiniu*. **2-3** *sn, am* (Îf *profiriu*) (Vin) de culoare roșu deschis.

porfiriza *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***porphyriser***] (Rar) A pisa foarte mărunt cu ajutorul unui pisălog de porfir¹ (**1**).

porfirizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: fr ***porphyrisation***] Pulverizare manuală prin frecare cu o moletă de piatră pe o placă de piatră sau de porfir.

porfiroblast *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***porphyroblaste***] Mineral în rocile metamorfice cu cristale mai mari decât celelate cristale asociate.

porfiroblastic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***porphyroblastique***] (D. structurile rocilor metamorfice) Care coține porfiroblaste.

porfirogenet, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 225ʳ/18 / V: (rar) ***~nit***, (înv) ***~ghenit*** / Pl: *~eți, ~e* / E: ngr ***πορφυρογέννητος***, fr ***porphyrogénète***] **1** Titlu atribuit unui prinț bizantin născut în timpul domniei tatălui său Si: (înv) *porfirat* (**2**). **2** Persoană care purta titlul de porfirogenet (**1**) Si: (înv) *porfirat* (**3**).

porfirogenit, ~ă *smf* vz ***porfirogenet***

porfiroghenit, ~ă *smf* vz ***porfirogenet***

porfiroid, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***porphyroïde***] Care are aspectul porfirului¹ (**1**) Si: *porfiroidal* (**2**).

porfiroidal, ~ă *a* [At: COBĂLCESCU, G. 38/13 / P: *~ro-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***porfiroid*** + *-al*] **1** Care conține porfir¹ (**1**). **2** Porfiroid (**2**). **3** Care are structura porfirului¹ (**1**).

porgată *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Otravă.

porghic *sm* vz ***poghircă***

porghice *sf* vz ***poghircă***

porghici¹ *sm* vz ***poghircă***

porghici² *v* vz ***poghirci***

porghicios, ~oasă *a* vz ***poghircios***

porgici *sm* vz ***poghircă***

porham *sm* [At: ALR I, I 123/77 / Pl: *~uri* / E: ns cf *ham*] (Reg) Ham pentru cai.

pori¹ *s* [At: (a. 1805) GRECU, P. 101 / A: nct / Pl: nct / E: ngr ***πωρί***] (Grî) Tuf vulcanic.

pori² *vt* [At: DLR / Pzi: *~resc* / E: ***por²***] (Buc) A aduna fânul în căpiță.

pori³ *vr* [At: DLR / Pzi: *~resc* / E: cf *spori*] (Buc) **1** A spori în număr. **2** A se schimba.

poricale *sfp* [At: (a. 1813) DOC. EC. 158 / V: ***pur~*** / E: ngr ***πωρικά*** (pll *πωρικόν*)] (Mol) Fructe de tot felul.

poricla *v* vz ***porecla***

poriclă *sf* vz ***poreclă***

poricli *v* vz ***porecli***

porif *sn* vz ***porih***

porifer, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***poriphère***] (D. substanțe, materiale) Care produce pori¹ (**4**) în masa unui material vâscos cu care se amestecă Si: *porigen*.

poriform, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***poriforme***] Care are forma unui por¹.

porigen, ~ă *a* [At: DER / Pl: *~i, ~e* / E: ***por¹*** cf *gazogen, lacrimogen*] (D. substanțe, materiale etc.) Porifer.

porigi *sn* [At: DN² / S și: *porridge* / E: eg ***porridge***] Mâncare națională engleză din fulgi de ovăz sau porumb.

porigine *sf* [At: DDRF / Pl: nct / E: cf lat *porrigo, -inis* „pecingine"] (Rar) Boală a arborilor fructiferi nedefinită mai îndeaproape.

poriglă *sf* vz ***poreclă***

porigli *v* vz ***porecli***

porih *sn* [At: ARVINTE, TERM. 162 / V: (reg) ***~if, ~imf, puric, purif, purih*** *sn* / Pl: *~uri* / E: ucr ***пopir***] (Reg) **1** Prag din bușteni puși de-a curmezișul apei curgătoare, spre a-i micșora viteza sau a crea bălți pentru construit plute. **2** Porțiune de drum forestier cu lemne puse de-a curmezișul pentru a ușura transportul buștenilor la vale.

porime *sf* [At: STAMATI, F. 8/25 / Pl: *~mi* / E: ***por¹*** + *-ime*] (Îvr) Porozitate a pielii corpului.

porimf *sn* vz ***porih***

poriomanie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ger ***Poriomanie***] Simptom la unii bolnavi psihici, manifestat printr-un impuls irezistibil de a vagabonda Si: *dromomanie*.

porion *sm* [At: CV 1951, nr. 5, 27 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Supraveghetor.

porit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; d. oameni) Desfrânat.

poriu *sm* vz ***pur***[1]

porjolit, ~ă *a* vz ***pârjolit***[2]

porlad *sn* vz ***pocladă***

porlaș *sn* [At: LEXIC REG. 21 / Pl: *~uri* / E: nct] (Mar) Pod[1] al șurii.

porloavă *sf* [At: FD III, 205 / Pl: *~ve* / E: cf *potloagă*] (Reg) 1 Cal bătrân Vz *mârțoagă*. 2 Femeie bătrână.

porlocre *sf* vz ***poreclă***

porlog[1] *sn* vz ***potlog***

porlog[2] *sm* vz ***polog***[1]

porlogar *sm* vz ***potlogar***

porlogărie *sf* vz ***potlogărie***[1]

porlogi *v* vz ***potlogi***

porlojenie *sf* vz ***poroganie***

pormonel *sf* vz ***portmoneu***

pormoneu *sn* vz ***portmoneu***

pormoniu *sn* vz ***portmoneu***

pornană *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 164 / Pl: *~ne* / E: cf *poarna*] (Ban) Pridvor.

pornă *sf* vz ***poarnă***

pornări *vr* [At: GLOSAR REG. / Pzi: 3 *~rește* / E: ***poarnă*** + *-ări*] (Reg; d. terenuri) A aluneca.

pornăritură *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~ri* / E: ***pornări*** + *-tură*] (Reg) Alunecare de teren.

porneală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***porni*** + *-eală*] **1-3** (Pop) Pornire (**1-3**). **4** (Pop; îlv) **A o lua la ~** A pleca la drum. **5-6** (Pop; îe) **A fi plecat la ~** A fi plecat (de) undeva. **7** (Reg; spc; de obicei precedat de prepoziția „de") Ducere a oilor sau a altor animale domestice la păscut, mai ales seara și dimineața. **8** (Reg) Păscut în timpul mersului. **9** (Reg; îe) **A merge** (sau **a pleca, a ieși, a duce** etc.) **în** (ori **la**) **~** A merge cu oile sau cu alte animale domestice la păscut, mai ales în cursul serii sau al nopții. **10-11** (Reg; îe) **A da** (sau **a lua**) **oile** (sau, rar, **vitele**) **în ~** (A da sau) a lua oile sau vitele în pază spre a le duce la păscut, mai ales seara sau noaptea. **12** (Reg) Interval de timp, mai ales seara și noaptea, în care pasc oile. **13** (Mar; Trs) Bucată de teren pe munte cu iarba de obicei încă nepăscută, pe care ciobanii scot oile la păscut în timpul serii sau al nopții. **14** (Mun) Poziție foarte înclinată a unui obiect care stă gata să cadă. **15** (Pop) Începere a unei acțiuni. **16** (Pop) Punere în practică. **17** (Pop; spc) Stabilire a prețului unei mărfi. **18** (Reg) Plan de lucru. **19** (Îrg) Pornire (**19**).

porni [At: CORESI, EV. 237 / Pzi: *~nesc*, 2 (reg) *poarnă* / E: slv ***порнѫти***] **1-2** *vir* (D. ființe; cu determinări locale) A se pune în mișcare spre a pleca de undeva. **3-4** *vir* (D. ființe) A părăsi pe cineva sau ceva spre a se duce în altă parte Si: *a se duce*[1], *a merge, a pleca*. **5-6** *vir* (D. ființe; cu determinări finale) A se îndrepta spre... **7** *vi* (Îe) **A o ~ de jos** A ajunge la o situație materială sau socială bună, prin muncă, merite și cu forțe proprii. **8-9** *vir* (Cu determinările „îndărăt", „înapoi") A reveni la punctul de plecare Si: *a se înapoia, a se întoarce*. **10-11** *vir* (Cu determinările „în sus", „la ceruri", „la deal") A se deplasa dintr-un loc situat mai jos în altul mai sus Si: *a se sui, a se urca*. **12-13** *vir* (Cu determinările „devale", „în jos") A se deplasa dintr-un loc situat în sus(ul apei) către altul situat în jos(ul apei) Si: *a coborî*. **14** *vi* (Îe) **A ~ cu stângul** A nu avea succes într-o acțiune. **15** *vi* (Îe) **A ~ cu dreptul** A avea succes într-o acțiune inițiată. **16** *vi* (Spc) A pleca într-o cursă sportivă. **17** *vi* (Pex; d. lucruri) A se deplasa din locul unde se află prin rostogolire, cădere, prăbușire într-un loc situat mai jos Si: *a cădea, a se prăbuși, a se rostogoli*. **18** *vr* (Mol; Trs; pex; d. terenuri) A se surpa. **19** *vtf* (Înv) A da cuiva o sarcină. **20** *vt* (Înv) A determina pe cineva să plece. **21** *vtf* (Înv) A face să se îndrepte, să se abată asupra cuiva. **22** *vtf* (Pop; c. i. ființe) A conduce la... **23** *vtf* (Pop) A mâna. **24** *vt* (Asr; pex) A expedia bunuri, obiecte etc. spre un anumit destinatar. **25** *vt* (Urmat de verbe la conjunctiv) A determina să facă un anumit lucru Vz *a îndemna, a stimula*. **26** *vt* (Spc) A face să se ridice împotriva cuiva Si: *a ațâța, a incita*. **27** *vt* (C. i. acțiuni ale ființelor) A pune în practică Si: *a realiza*. **28** *vt* (Pex; c. i. acțiuni ale oamenilor) A începe. **29** *vt* (Jur; pop; spc) A intenta un proces. **30** *vt* (Pop; îlv) **A ~ pâră** (sau **jalbă**, rar, **hârtie**) A reclama. **31** *vt* (Pop; îal) A revendica ceva printr-un act scris. **32** *vt* (Înv; îlv) **A ~ pâră de vinovăție** (sau **de învinovățire**) A acuza în fața justiției printr-un act scris. **33** *vt* (Pfm; îe) **A ~ hârtiile** A înainta actele pentru căsătorie. **34** *vt* (Înv; îe) **A ~ pâră mincinoasă** A calomnia printr-un act adresat unei persoane oficiale. **35** *vi* (Fam; îe) **(A fi) ~** (sau **a ~**) **pe...** A căuta cu tot dinadinsul să... **36** *vi* (Pop; d. femei; îe) **A ~ grea** (sau, înv, **într-adevăr**) A rămâne însărcinată. **37** *vi* (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva) capul la ceva** A-și propune să facă ceva. **38** *vi* (Reg; îae) A fi neclintit în hotărârea luată. **39** *vt* (Construit cu pronumele „o" cu valoare neutră) A relua de la capăt o discuție, o ceartă. **40** *vr* (Reg; d. aluat) A începe să crească. **41** *vi* A avea începutul sau punctul de plecare într-un anumit loc Si: *a pleca*. **42** *vi* A lua ca punct inițial Si: *a pleca*. **43** *vi* (D. mașini, motoare etc.) A începe să funcționeze. **44** *vt* A pune în funcțiune mașini, motoare, unelte etc. **45** *vi* (Îrg; d. muguri, flori etc.) A apărea, urmând să se maturizeze. **46** *vi* (Reg; d. iarbă) A încolți. **47** *vi* (Reg; d. păduri, lunci etc.) A începe să înverzească. **48-49** *vir* (D. fenomene ale naturii) A începe să se producă brusc și cu putere Si: *a se declanșa, a se dezlănțui, a izbucni*. **50-51** *vir* (D. sânge, lacrimi) A începe să curgă cu putere și în cantitate mare Si: *a țâșni*. **52** *vt* (Îvp; subiectul este sânge, lacrimi) A podidi pe cineva. **53-54** *vtr* (D. mijloace de locomoție sau obiecte care se deplasează) A (se) pune în mișcare. **55** *vt* (Rar) A duce. **56** *vt* (Rar) A conduce.

pornire *sf* [At: CORESI, EV. / Pl: *~ri* / E: ***porni***] **1** Deplasare dintr-un loc pentru a se duce în altă parte Si: (pop) *porneală* (**1**), *pornit*[1] (**1**). **2** Părăsire a cuiva sau a unui loc spre a se duce în altă parte Si: (pop) *porneală* (**2**), *pornit*[1] (**2**), (reg) *poarnă*. **3** Despărțire de cineva sau de ceva Si: (pop) *porneală* (**3**), *pornit*[1] (**3**). **4** (Pex) Moment când cineva pornește (**1**) undeva Si: *plecare, pornit*[1] (**4**). **5** Îndreptare spre... Si: (pop) *pornit*[1] (**5**). **6** Revenire la punctul de plecare Si: *înapoiere, întoarcere*, (pop) *pornit*[1] (**6**). **7** Deplasare dintr-un loc situat mai jos în altul mai sus Si: *suire, urcare*, (pop) *pornit*[1] (**7**). **8** Deplasare dintr-un loc din susul apei în altul din josul ei Si: *coborâre*, (pop) *pornit*[1] (**8**). **9** (Spc) Plecare într-o cursă sportivă. **10** (Ccr) Loc de unde se pornește într-o cursă sportivă Si: *plecare, start*. **11** (Spc) Deplasare din locul unde se află într-un loc mai jos, prin rostogolire, cădere, prăbușire Si: *pornit*[1] (**9**) Vz *cădere, prăbușire, rostogolire*. **12** (Înv) Fel de a merge al cuiva Si: *mers, umblet*. **13** (Înv) Ținută a corpului unei ființe care pornește sau merge. **14** (Reg) Surpare a unui teren. **15** (Înv) Trimitere. **16** (Înv) Abatere asupra cuiva. **17** (Pop) Conducere la... **18** (Asr) Expediere de bunuri unui destinatar. **19** Imbold dat cuiva pentru a face ceva Si: (îrg) *porneală* (**19**), *pornit*[1] (**10**). **20** (Spc) Incitare împotriva cuiva Si: *ațâțare*, (pop) *pornit*[1] (**11**). **21** Punere în practică a ceva Si: *realizare*, (pop) *pornit*[1] (**12**). **22** Începere a unei acțiuni Si: (pop) *pornit*[1] (**13**). **23** (Înv; îe) **A face ~** A începe războiul cu cineva. **24** Reluare de la capăt a discuției, certei Si: (pop) *pornit*[1] (**14**). **25** (Pex) Avânt. **26** (Rar) Dorință sau intenție de a face ceva. **27** (Rar) Preocupare. **28** (Rar) Interes. **29** (Urmat de determinări care arată natura) Izbucnire violentă, dar trecătoare împotriva cuiva sau a ceva Si: (pop) *pornit*[1] (**15**). **30** Supărare mare, dar trecătoare Si: *furie, mânie*. **31** Atitudine sau manifestare dușmănoasă și statornică, adesea instigativă împotriva cuiva sau a ceva Si: *dușmănie, mânie*[1], *resentiment, ură* Vz *înverșunare*. **32** (Îvr) Influență. **33** (Cu sens atenuat) Supărare. **34** (Rar; în legătură cu fenomenele naturii) Violență. **35** Înzestrare naturală care constituie o premisă favorabilă pentru dezvoltarea unei însușiri, unui talent, unui defect Si: *aplicație, aptitudine, atracție, înclinare, predispoziție*, (înv) *plecare*. **36** Tendință către ceva Si: *instinct*, (înv) *plecare*. **37** Plecare dintr-un anumit loc Si: (pop) *pornit*[1] (**16**). **38** Punere în funcțiune Si: (pop) *pornit*[1] (**17**). **39** Intrare în funcțiune Si: (pop) *pornit*[1] (**18**). **40** Producere bruscă și puternică a unui fenomen natural Si: *dezlănțuire, izbucnire*, (pop) *pornit*[1] (**19**).

pornit[1] *sn* [At: NECULCE, L. 204 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***porni***] (Pop) **1-19** Pornire (**1-8, 11, 20-22, 24, 29, 37-40**).

pornit², *~ă* *a* [At: ANTIM. P. XXXVI / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***porni***] **1** (D. oameni) Care are o izbucnire violentă, dar trecătoare împotriva cuiva sau a ceva. **2** (D. oameni) Care este pentru un timp foarte supărat pe cineva sau ceva Si: *furios*, *mâniat*, *mânios*. **3** (Cu sens atenuat) Supărat. **4** (D. manifestări, firea oamenilor) Care se exteriorizează violent și pentru scurt timp. **5** (D. oameni) Care simte vocație sau atracție pentru cineva sau ceva Si: *înclinat*, *predispus*, (îvp) *plecat²*. **6** (Rar; d. oameni) Hotărât. **7** (Pop; d. lucruri flexibile) Aplecat într-o parte Si: *înclinat*, *plecat*, *povârnit*. **8** (Pop; pgn) Îndreptat într-o anumită direcție. **9** Care este pe punctul să...

pornitor, ***~oare*** [At: BIBLIA (1688), 380¹/21 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***porni*** + *-tor*] **1** *sn* Mecanism, aparat, dispozitiv etc. care servește la punerea în funcțiune a unor motoare, mașini, mecanisme. **2** *sn* (Spc) Demaror. **3** *a* (Îvr; d. fenomene ale naturii) Care se dezlănțuie. **4** *a* (Reg) Care provoacă fenomene violente ale naturii. **5** *a* (Înv) Violent.

pornitură *sf* [At: AMIRAS, ap. LET². III, 128 / Pl: *~ri* / E: ***porni*** + *-tură*] **1** Deplasare a unor mase de teren, sub acțiunea gravitației, cu sau fără intermediul apei Si: *surpare*. **2** (Ccr) Porțiune de teren deplasată prin alunecare. **3** (Îrg) Parte înclinată a unui obiect care de obicei este vertical sau orizontal. **4** (Îvr) Supărare mare. **5** (Îvr) Violență.

porno *ai* [At: DEX / E: fr, eg ***porno***] **1-3** Pornografic (**1-3**).

pornograf, ***~ă*** *smf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***pornographe***, ger ***Pornograph***] **1** Autor de lucrări pornografice. **2** Amator de obscenități, de lucruri imorale Si: (rar) *mascaragiu*.

pornografic, ***~ă*** *a* [At: GHEREA, ST. CR. II, 77 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***pornographique***] **1** Care conține pornografii (**3**) Si: *imoral*, *impudic*, *indecent*, *nerușinat*, *obscen*, *porno* (**1**), *trivial*, (liv) *licențios*. **2-3** Cu caracter de pornografie (**1-2**) Si: *imoral*, *impudic*, *indecent*, *nerușinat*, *obscen*, *porno* (**2-3**), *trivial*, (liv) *licențios*.

pornografie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr ***pornographie***] **1** Ceea ce are caracter obscen Si: *obscenitate*, *impudoare*, *indecență*, *trivialitate*, (înv) *măscăriciune*. **2** Ceea ce depășește flagrant limitele bunei-cuviințe, a moralei Si: *obscenitate*, *impudoare*, *indecență*, *trivialitate*, (înv) *măscăriciune*. **3** Scriere, fotografie, desen etc. cu caracter obscen. **4** Vorbă, faptă, atitudine etc. obscenă.

pornoj *sm* vz ***podnog***

pornojie *sf* vz ***podnog***

pornoscopie *sf* [At: EMINESCU, ap. L. ROM. 1961, nr. 1, 55 / Pl: *~ii* / E: ngr ***πόρνος*** + ***σκοπός*** cf *pornografie*] (Îvr) Privire indecentă.

pornosteală *sf* [At: ALR I, 395/898 / Pl: ? / E: cf *porneală*, *pornitură*] (Mun) Pământ adus de apa de ploaie.

poroabă *sf* vz ***porumbă¹***

poroaică *sf* [At: BORZA, D. 15 / Pl: *~ici* / E: ***por⁴*** + *-oaică*] (Bot; reg) Praz (*Allium porrum*).

poroambă *sf* vz ***porumbă¹***

porob *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot) **1** (Trs) Brad (*Abies alba*). **2** (Reg) Coada-calului (*Hippuris vulgaris*).

porobar *sm* vz ***porumbar¹***

porobi *sfp* vz ***porumbă²***

porobici *sfp* vz ***porodică***

poroboacă *sf* [At: N. TEST. (1648), 47ʳ/27 / Pl: *~ace* / E: ***poroboc¹***] (Înv) Fetiță.

poroboanță *sf* vz ***boroboanță***

poroboată *sf* [At: JAHRESBER. III, 324 / Pl: *~te* / E: cf *poroboti*] (Ban) Cumpătare.

poroboc¹ *sm* [At: PALIA (1581), 81/14 / Pl: *~oci* / E: slv ***паровокъ*** cf ucr *паробок*] (Înv) Copil mic.

poroboc² *sn* vz ***poloboc***

porobocie *sf* [At: (a. 1683) GCR I, 169/38 / Pl: *~cii* / E: ***poroboc¹*** + *-ie*] (Îvr) Copilărie.

porobot *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: pvb ***poroboti***] (Mun) **1** Mulțime. **2** Înghesuială. **3** Gălăgie mare.

poroboteală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***poroboti*** + *-eală*] (Mun) **1** Mulțime. **2** Înghesuială.

poroboti [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 156 / V: ***~odi***, ***~opo~*** / Pzi: *~esc* / E: ***po-¹*** + ***roboti***] **1** *vr* (Trs; d. oameni) A se apuca de ceva temeinic și cu toată seriozitatea. **2** *vr* (Trs; d. oameni) A se înverșuna la lucru, la mers. **3-4** *vir* (Trs; Mun; d. oameni) A (se) îngrămădi. **5-6** *vir* (Trs; Mun) A năvăli. **7** *vt* (Ban) A deplasa un obiect dintr-un loc în altul. **8** *vr* (Trs) A se grăbi. **9** *vr* (Olt) A se certa cu cineva fără motiv. **10** *vr* (Olt) A nu se mai opri din ceartă. **11** *vr* (Olt; pex) A se supăra. **12** *vi* (Ban) A întârzia.

poroclă *sf* vz ***poreclă***

porocleală *sf* vz ***porecleală***

porocli¹ *sm* vz ***poreclă***

porocli² *v* vz ***porecli***

poroclit, ***~ă*** *a* vz ***poreclit***

poroclitor, ***~oare*** *a* vz ***poreclitor***

porodaică *sf* vz ***porodică***

porodaie *sf* vz ***porodică***

porodăi *sfp* vz ***porodică***

porodăici *sfp* vz ***porodiă***

porodeici *sfp* vz ***porodică***

porodi *vi* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 165 / Pzi: *~desc* / E: cf srb *poroditi*] (Ban) A se grăbi.

porodic *s* vz ***paradaisă***

porodică *sf* [At: BORZA, D. 102 / V: ***~obici*** *sfp*, ***~daică***, ***~daie***, ***~dăi*** *sfp*, ***~dăici*** *sfp*, ***~deici*** *sfp*, ***porodic*** *s*, ***~iciuri*** *sfp* / Pl: *~ici* / E: mg ***paradicsom***] (Bot; Trs) Pătlăgea (*Lycopersicum esculentum*).

porodiciuri *sf* vz ***porodică***

poroditǎ *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: srb ***porodica***] (Trs) **1** Neam. **2** Soi. **3** Specie. **4** Urmaș.

porogani *vi* [At: DLR / Pzi: *~nesc* / E: drr ***poroganie***] (Buc) **1** A flecări. **2** A ține cuvântări.

poroganie *sf* [At: DDRF / V: (**1**) ***~oja~***, ***~ojăn~***, ***~ojen~***, ***~olojen~*** / Pl: *~gănii*, *~ii* / E: rs ***поругание***] **1** (Mol; Buc) Pățanie. **2** (Mol; Buc) Poveste hazlie. **3** (Buc) Palavră. **4** (Buc) Cuvântare.

poroi *sm* [At: BORZA, D. 14 / Pl: *~* / E: ***por⁴*** + *-oi*] (Bot; reg) **1** Praz (*Allium porrum*). **2** Hașmă (*Allium ascalonicum*).

poroinic, ***~ă*** [At: LB / V: (îrg) ***~ran~*** (A și: *poranic*), ***~ranici***, ***~rănici***, (reg) ***pur~***, ***puroinică*** / Pl: *~ici*, *~ice* / A și: (rar) *~nic* / E: nct] **1** *sm* (Reg; șfs *poranic bun*) Plantă orhidee cu tulpina dreaptă, frunze mari și lucioase, cu florile purpurii în spic, din tuberculii căreia se prepară salepul Si: (reg) *bujor*, *gemănariță*, *limba-cucului*, *salep*, *sculătoare*, *untul-vacii* (*Orchis mascula*). **2** *sm* Plantă erbacee cu flori mari roșii-purpurii, parfumate, cu frunzele inferioare mari, ascuțite, lucioase, groase și cărnoase Si: (reg) *bujorei*, *bujori*, *gemănariță*, *sculătoare*, *untul-vacii* (*Orchis militaris*). **3** *sm* (Mol) Untul-vacii (*Orchis morio*). **4** *sm* (Bot; reg) Gemănariță (*Orchis papilionacea*). **5** *smf* Plantă cu frunze mari, lungi, lucioase și cu florile mari, roșii-brune, cu fructe roșii-purpurii, în spic conic Si: (reg) *bujori*, *gemănariță*, *sculătoare*, *untul-vacii* (*Orchis purpurea*). **6** *sm* (Bot; reg îc) **~alb** Stupiniță (*Platanthera bifolia*). **7** *sm* (Bot; reg; lpl; îf *puroinici*) Săbiuță (*Gladiolus imbricatus*). **8** *smf* (Mun; îf *puroinică*) Plantă mică, cu frunze lungi, lucioase și flori albastre, adunate în vârful tulpinii, nedefinită mai îndeaproape. **9** *a* (Mun; îf *puroinic*) Albastru. **10** *a* (Mun; îaf) Liliachiu.

porojanie *sf* vz ***poroganie***

porojănie *sf* vz ***poroganie***

porojenie *sf* vz ***poroganie***

poroli *vt* [At: CV 1950, nr. 11-12, 38 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***porol*** „a scutura de praf"] (Reg; c. i. ființe) A bate foarte tare.

poromb, ***~ă*** *sm*, *a* vz ***porumb***

porombar¹ *sm* vz ***porumbar¹***

porombar² *sn* vz ***porumbar²***

porombiță *sf* vz ***porumbiță***

porombrel *sm* vz ***porumbel***

poron *sn* vz ***parom***

poroncă *sf* vz ***poruncă***

poronceală *sf* vz *porunceală*
poronci *v* vz *porunci*
poroncinoc *sm* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 147 / A: nct / Pl: *~oci* / E: mg *parancsnok*] (Trs) **1** Comandant. **2** Dictator.
poroncire *sf* vz *poruncire*
poroncit, ~ă *a*, *sf* vz *poruncit*
poroncitor, ~oare *a* vz *poruncitor*
poropăneală *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eli* / E: *poropăni* + *-eală*] (Mun) **1** Amăgire. **2** Discuție secretă cu scopul de a pune ceva la cale.
poropăni [At: COMAN, GL. / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Mun) **1** *vt* A amăgi. **2** *vrr* A vorbi pe ascuns spre a pune ceva la cale.
poroplast *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: *poros* + *plast(ic)*] Material plastic poros, folosit pentru confecționarea bureților de toaletă, a saltelelor, la izolatul construcțiilor, instalațiilor etc.
poropodi *v* vz *poroboti*
poropoti *v* vz *poroboti*
poros, ~oasă *a* [At: AMFILOHIE, G. F. 252[r]/4 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: lat *porosus*, it *poroso*, fr *poreux*] **1** (D. un corp solid) Cu pori[1] (**4**). **2** Cu mici orificii în masa sa. **3** Care nu e compact. **4** (Spc; d. pământ) Afânat. **5** (D. celule vegetale) Cu pori[1] (**2**). **6** (Înv; d. piele) Care are pori[1] (**1**).
porosică *sf* [At: BORZA, D. 127 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Zorea (*Pharbilis purpurea*).
poroș[1], ~ă *a* [At: BARCIANU / V: *~raș*, *poaraz*, *poarază*, *~raș*, *~rașă*, *puraș*, *~purașă* / A și: *poroș* / Pl: *~i*, *~e* / E: cf *poară*, *porav*] (Trs; Mar; d. cai) Nărăvaș.
poroș[2], ~ă [At: TDRG 1193 / Pl: *~i*, *~e* / E: *po-[1]* + *roș*] (Reg; de obicei în descântece) Foarte roșu.
poroșnic *sm* vz *porușnic*
porovos, ~oasă *a* vz *porăvos*
porozău *sn* [At: KLEIN, D. 408 / V: (reg **1**) *părăzel*, *~raziu*, *puraz~* / Pl: (**1**) *~ri*, (**3**) *~zaie*, *~zauă* / E: mg *porzó*] **1** (Trs) Nisip fin. **2** (Trs; pex) Praf sau cenușă care se presară pe scrisorile proaspăt scrise, spre a absorbi cerneala. **3** (Trs; îf *porazău*) Nisip fin din albia și de pe malul râurilor, care, amestecat cu var, se folosește la spoit. **4** (Reg) Palmă[1] din nuiele de alun.
porozimetru *sn* [At: DEX-S / Pl: *~re* / E: fr *porosimètre*] Aparat pentru măsurarea porozității (**4**) hârtiei.
porozita *sf* vz *porozitate*
porozitate *sf* [At: AMFILOHIE, G. M. 131[r]/18 / V: (iţi) *porozita* / Pl: *~tăți* / E: lat *porositas*, it *porosità*, fr *porosité*] **1** Proprietate a unui corp de a fi poros (**1**). **2** Defect al unei piese metalice turnate, care constă în prezența unor goluri în masa ei.
porozlui *vi* [At: ARH. FOLK. VI, 39 / Pzi: *~esc* / E: mg *parázsol*] (Trs; fig) A se înfierbânta.
porplecă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Fată simpatizată de toată lumea pentru purtările ei bune.
porridge *sni* [At: DN[3] / P: *po-rigi* / E: eg *porridge*] Fel de mâncare din făină de ovăz sau de porumb, preparat printr-o fierbere îndelungată la foc mic, care constituie una dintre mâncărurile naționale în Anglia.
porșar *sm*, *sn* vz *porcușor*
porșoagă *sf* vz *porșog*
porșog *sn* [At: ALR I. 933/880 / V: *~oagă sf* / Pl: *~oage* / E: *porșor*] (Reg) Porcoi (**4**).
porșor *sm*, *sn* vz *porcușor*
porșoraș *sn* [At: S. C. ȘT. (IAȘI), 1958, 147 / Pl: *~e* / E: *porșor* + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Porcoi (**4**) (mic) Si: *porșoruț* (**1-2**).
porșori *vt* [At: BOCĂNEȚU, T. A. 128 / V: *oș~*, *posorî* / Pzi: *~resc* / E: *porșor*] (Reg) A strânge fânul în căpițe.
porșoritură *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: *porșor* + *-itură*] (Buc) Grămadă de fân în formă de șiră.
porșoruț *sn* [At: ALR 934/295 / Pl: *~e* / E: *porșor* + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Porșoraș (**1-2**).
porștină *sf* [At: (a. 1713) CAT. MAN. I. 51[v] / Pl: *~ne* / E: cf *porc*, *porșor*] (Înv) Dare care se plătea pe porci (**1**).
port[1] *sn* [At: VARLAAM, C. 131 / Pl: *~uri* / E: pvb *purta*] **1** Purtat[1] (**1**). **2-3** Îmbrăcăminte și încălțăminte (obișnuită sau) specială pentru o anumită împrejurare a unui om. **4** Fel de a se îmbrăca sau de îmbrăcăminte caracteristic unui popor, unei regiuni, unei epoci etc. Si: *costum*. **5** (Înv) Aspect. **6** (Îvr) Fel. **7** (Sil) Fel în care se prezintă o specie de arbori în pădure după vârstă, tratament etc. **8** (Asr) Atitudine. **9** (Asr) Ținută. **10** (Asr) Fel de a fi sau de a se comporta Si: *comportare*, *conduită*, *purtare*. **11** (Reg; îe) **A-i purta ~ul (cuiva)** A se adapta la felul dificil de a fi al cuiva, suportându-i toanele, curiozitățile. **12** (Îae) A fi la fel cu cineva. **13** (Îae) A se potrivi cu cineva.
port[2] *sn* [At: CĂLĂTORIE, IV 27[r]/11 / V: (îvr) *porto* / Pl: *~uri* / E: ngr *πόρτο*, it *porto*, fr *port*] **1** Loc situat pe malul unei ape navigabile, amenajat cu instalații pentru acostare, încărcare, descărcare și reparare a navelor Si: (înv) *liman*. **2** (Pex) Oraș cu port[2] (**1**).
port[3] *sn* vz *porto[1]*
port-[4] [At: DLR / E: fr *porte-*] Element prim de compunere savată cu semnificația: **1** Purtător de... **2** Susținător de... **3** Purtare de...
portabac *sn* vz *porttabac*
portabil, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *portable*] **1** (D. obiecte) Care poate fi transportat cu ușurință Si: *portativ* (**1**), *transportabil*. **2** (D. obiecte) Care poate fi purtat ușor cu sine Si: *portativ[1]* (**3**). **3** (Asr; d. obiecte de îmbrăcăminte) Care mai poate fi purtat, nefiind încă uzat Si: *purtabil*.
portabilitate *sfs* [At: DN[2] / E: fr *portabilité*] **1** Însușire a unui obiect de a putea fi transportat cu ușurință. **2** Însușire a unui obiect de a putea fi purtat cu sine.
portaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *portage*] Parte a fluviului unde navigația este imposibilă, ambarcațiile fiind transportate pe uscat.
portal *sn* [At: MAIORESCU, D. I, 263 / Pl: *~uri*, *~e* / E: ger *Portal*, it *portale*, fr *portal*] **1** Intrare principală monumentală a unui edificiu, ansamblu de clădiri etc. (încadrată cu chenar de piatră, bogat împodobit cu reliefuri). **2** Deschidere de piatră sau de metal la intrarea unor poduri mari de cale ferată. **3** Construcție de zidărie sau de beton care are rolul de a consolida solul din jurul gurilor unui tunel și a taluzului de deasupra, oprind astfel căderea pământului sau a pietrelor. **4** Deschidere a unei scene în teatru. **5** (Glg) Arcadă.
portaltoi *sn*, *a* [At CADE / Pl: *~oaie* / E: *port-[4]* + *altoi* cdp fr *porte-greffe*] **1-2** (Plantă cu rădăcinile viguroase și rezistente) pe care cresc în urma altoirii soiuri valoroase de pomi fructiferi, viță de vie, trandafiri etc. Si: (reg) *mlădiță*, *pădureț*.
portament *sn* [At: IVELA, D. M. / Pl: *~e* / E: it *portamento*] (Muz) **1** (Indică modul de execuție) Alunecare lină de la un sunet la altul, atingându-se aproape neobservat sunetele intermediare. **2** Șir de note sau de măsuri pus sub un singur arc de legato, care se execută la un instrument în continuare.
portant, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr *portant*] (Teh) **1** Care este construit special pentru a suporta încărcături Si: *purtător*, *susținător*. **2** Care susține ceva. **3** (Îs) *Forță ~ă* Portanță (**1**). **4** (Îs) *Zidărie ~ă* Zidărie din cărămidă sau alt material legat pe locul zidirii cu liantul respectiv.
portanță *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~țe* / E: fr *portance*] **1** Forță care asigură sustentația unui corp cufundat într-un fluid și aflat în mișcare față de acest fluid. **2** (Pex) Sarcină maximă pe care o poate suporta un tren, un sistem tehnic etc.
portar *sm* [At: N. TEST. (1640), 59[v]/9 / Pl: *~i* / E: *poartă[1]* + *-ar*] **1** Persoană însărcinată cu paza intrării unei întreprinderi, instituții, case de locuit etc. Si: (înv) *portirer* (**1**). **2** (Înv) Boier însărcinat cu paza curții domnești care mai târziu avea și atribuții de protocol sau administrative Si: (înv) *ușar*. **3** (Înv; îs) *Vel ~* (sau *~ mare*) Șef al portarilor (**2**). **4** (Îs) (*Vel*) *~ de Suceava* (sau *Suceavă*, *al Sucevei*, *de cetatea Sucevei*) Mare dregător însărcinat cu apărarea capitalei și a curții moldovene care, mai târziu, a avut și comanda supremă a oștirii Si: (înv) *hatman*. **5** (La unele

jocuri cu mingea) Jucător care apără spațiul porții pentru a evita primirea unui gol. **6** (Reg) Portărel (**5**).

portarău *sm* vz ***portărel***

portarm, ~ă [At: DN[3] / E: fr ***porte-arme***] **1** *as* care deține o armă. **2** (Îs) *Permis (de) ~* Autorizație oficială de a purta o armă. **2** Deținere legală a unei arme de foc.

portaș *s* [At: ARVINTE, TERM. 162 / Pl: nct / E: cf mg *porta*] (Reg) Loc situat pe malul unei ape curgătoare unde se depozita lemnul tăiat în pădure și se construiau plute.

portativ[1], ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***pur~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***portatif***] **1** (Rar; d. obiecte) Ușor de purtat. **2** (Rar; d. obiecte) Ușor de transportat. **3** (Rar; îs) *Dicționar ~* Dicționar de format mic, ușor de mânuit sau cu un număr redus de cuvinte și sensuri în comparație cu dicționarele obișnuite. **4** (Îs) *(Aparat de) radio ~* Aparat de radio cu tranzistori, de dimensiuni reduse și făcut pentru a fi transportat. **5** (Rar; d. dimensiunea unor obiecte) Mic.

portativ[2] *sn* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: *~e* / E: cf *port-[4]*] **1** Sistem de cinci linii orizontale paralele și egal distanțate, pe care și între care se scriu notele muzicale. **2** (Rar; pgn) Liniatură.

portavion *sn* [At: DM / P: *~vi-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***porte-avion***] Navă de luptă de mare tonaj construită special pentru a permite gararea, decolarea și aterizarea avioanelor.

portavoce *sfs* [At: CARAGIALE, O. VI, 148 / V: (rar) ***~tv~*** / E: it ***portavoce***] **1** Ansamblu portabil alcătuit dintr-un microfon, un amplificator și un difuzor ca o pâlnie, folosit pentru transmiterea unor comenzi, informații etc. la distanță, de obicei pe o navă. **2** (Pgn) Megafon.

portă *af* [At: DEX–S / Pl: *~te* / E: ***porte***] (Îs) *Vena ~* Venă care duce sângele încărcat cu substanțe nutritive de la organele digestive la ficat.

portăfeil *sn* vz ***portofel***

portăreasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ese* / E: ***portar*** + *-easă*] **1** Femeie care are drept sarcină paza unei întreprinderi, instituții, case de locuit etc. Si: (înv) *portăriță*. **2** Soție a portarului (**1**).

portărel *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 331 / V: (reg) ***~tarău, ~eu, pur~*** / Pl: *~ei* / E: ***portar*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Portar (**2**) (tânăr). **3** (Spc) Fiecare dintre feciorii care, în ceremonialul nunții țărănești, închid poarta[1] (**1**) curții unde este nunta și nu permit ieșirea tinerilor căsătoriți decât după ce aceștia plătesc o despăgubire. **4** (Înv) Slujbaș domnesc subordonat portarului (**2**). **5** (Înv) Funcționar însărcinat cu îndeplinirea unor acte de procedură și cu executarea hotărârilor judecătorești Si: (reg) *portar* (**2**).

portăreț, ~eață *a* vz ***purtăreț***

portăreu *sm* vz ***portărel***

portărie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***portar*** + *-ie*] **1** (Îvr) Meserie a portarului (**1**). **2** (Îvr) Funcție de portar (**1**). **3** (Înv; nob) Funcție de portar (**2**). **4** (Înv; nob) Demnitate de portar (**2**).

portăriță *sf* [At: BIBLIA (1688), 222[2]/55 / Pl: *~țe* / E: ***portar*** + *-iță*] (Înv) Portăreasă (**1**).

portbagaj *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: fr ***porte-bagages***] Dispozitiv sau spațiu într-un vehicul, în sau pe care se transportă bagajele.

portbaionetă *sf* [At: DL / P: *~ba-io~* / Pl: *~te* / E: fr ***porte-baionnette***] Dispozitiv din piele la centura militară, în care se fixează și se poartă baioneta.

portbilet *sn* [At: C. PETRESCU, Î. I. 97 / Pl: *~e* / E: fr ***porte-billets***] (Rar) Portofel în care se țin banii de hârtie.

portbobină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***porte-bobine***] Suport pentru bobinele de cablu telefonic de campanie.

portbuletin *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***port-[4]*** + ***buletin***] Portofel din piele sau alt material în care se păstrează buletinul de identitate.

portburghiu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ***port-[4]*** + ***burghiu***] Piesă a unor mașini-unelte în care se fixează burghiul.

portcart *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~uri* / E: fr ***porte-cartes***] (Rar) **1** Mic portofel pentru păstrarea actelor de identitate, a cărților de vizită etc. **2** Porthartă.

portchei *sn* [At: DM / Pl: *~chei* / E: ***port-[4]*** + ***-chei(e)*** cdp fr ***porte-clefs***] Inel de metal, toc de piele etc. pentru păstrat chei.

portclișeu *sn* [At: DM / Pl: *~ee* / E: ***port-[4]*** + ***clișeu***] Casetă de lemn în care se introduce placa pe care se fotografiază.

portcontainer *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***porte-containers***] Navă destinată transportului de mărfuri în containere.

portcreion *sn* [At: DN[2] / P: *~cre-ion* / Pl: *~oane* / E: fr ***porte-crayon***] Mic tub metalic de plastic în care se ține creionul sau în care se introduce vârful unui creion pentru a-l proteja.

portcuțit *sn* [At: ORBONAȘ, MEC. 280 / Pl: *~e* / E: ***port-[4]*** + ***-cuțit*** cdp fr ***porte-couteau***] Dispozitiv al mașinii-unelte de așchiere, pentru fixat unul sau mai multe cuțite în poziția adecvată prelucrării pieselor.

portdrapel [At: CADE / Pl: (**5**) *~e* / E: ***port-[4]*** + ***drapel*** cdp fr ***porte-drapeau***] **1** *sms* Militar care poartă steagul unității Si: (rar) *portstindard* (**1**), (înv) *sangeactar, sangeagaș, sangeangiu*. **2** *sms* Sportiv sau elev care poartă drapelul unei asociații sau organizații Si: (rar) *portstindard* (**2**). **3** *sms* (Fig) Persoană care se află în fruntea unei mișcări, unui curent etc. Si: (rar) *portstindard* (**3**). **4** *sms* (Fig; pex) Idee călăuzitoare Si: (rar) *portstindard* (**4**). **5** *sn* Toc de piele prins de o curea petrecută peste piept, în care se sprijină coada drapelului, pentru a putea fi purtat mai ușor.

porte-bonheur *sni* [At: DN[3] / P: *port-bo-nör* / E: fr ***porte-bonheur***] (Frm) Obiect considerat ca aducător de noroc celui care îl poartă Si: *amuletă, talisman*.

portecă *sf* [At: ALR I, 1590/333 / V: ***~tică*** / Pl: ? / E: mg ***porteka*** „marfă"] (Reg) **1** (Îf *portică*) Comerț. **2** Fel. **3** Calitate.

portelectrod *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ozi* / E: fr ***porte-électrode***] Piesă pe care se fixează un electrod.

portelicopter *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***porte-hélicoptère***] Navă purtătoare de elicoptere.

portepeu *sn* [At: POLIZU / V: ***~top~*** / Pl: *~ee* / E: fr ***porte-épée***] (Îdt) Portsabie.

porter[1] *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***porteur***] Persoană care transportă cu spatele greutăți, hrană pentru cabane la munte, materiale de construcții etc.

porter[2] *sms* [At: HELIADE, D. J. 127/24 / E: eg ***porter***] Bere englezească neagră, tare și amară.

portetichetă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***porte-étiquette***] Ramă de metal, fixată pe capacul unui sertar, care poartă o etichetă privind conținutul sertarului.

portfard *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***port-[4]*** + ***fard***] Poșetă mică în care femeile își păstrează fardurile și alte produse cosmetice.

portfei *sn* vz ***portofel***

portfel *sn* vz ***portofel***

portfeu *sn* vz ***portofel***

portfilieră *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: ***port-[4]*** + ***filieră***] Clupă.

portfoliu *sn* vz ***portofoliu***

port-franc *sn* vz ***porto-franco***

porthart *sn* vz ***porthartă***

porthartă *sf* [At: DM / V: ***porthart*** *sn* / Pl: *~hărți* / E: ***port-[4]*** + ***hartă*** cdp fr ***porte-cartes***] Geantă de piele, pânză etc. purtată pe umăr cu o curea, în care se păstrează hărțile militare Si: (rar) *portcart* (**2**).

portic *sn* [At: DRLU / A și: (rar) *por~* / V: ***~ice*** / Pl: *~ice, ~uri*, (înv, *sm*) *~ici* / E: fr ***portique***, lat ***porticus***] **1** Galerie exterioară acoperită, mărginită de o colonadă cu arcade la intrarea ori în jurul unui edificiu, de-a lungul unei străzi, în jurul unei piețe, grădini etc. și care servește pentru adăpost și plimbare. **2** Instalație de gimnastică alcătuită dintr-un cadru metalic și o serie de aparate agățate de el cu cârlige.

portică *sf* vz ***portecă***

portice *sn* vz ***portic***

porticea *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 65 / Pl: *~cele* / E: ***portiță*** + *-ea*] (Trs: șhp) **1-2** Portiță (**1-2**).

porticuri *snp* [At: ALR SN I, h 17/228 / E: ns cf *portecă*] (Reg) Unelte agricole.

portier *sm* [At: BARIȚIU, P. A. III, 417 / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: it ***portiere***] (Înv) Portar (**1**).

portieră *sf* [At: BARCIANU / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***portière***] **1** Ușă cu geam la un automobil, vagon de tren sau la o trăsură închisă. **2** (Rar) Perdea sau draperie atârnată deasupra unei uși spre a o masca.

portișor *sn* [At: MARIAN, NU. 706 / Pl: *~oare* / E: ***port***[1] + *-ișor*] (Reg; șhp) **1-2** Port[1] (4) (frumos).

portiță *sf* [At: N. COSTIN, L. 585 / V: (reg) ***poar~***, ***pur~*** / Pl: *~țe* / E: ***poartă***[1] + *-iță*] **1-2** (Șhp) Poartă[1] (**1**) (mică) Si: *portuță* (**1-2**). **3** (Îs) ~ *de scăpare* (sau, rar, *de rezervă*) Mijloc de a ieși dintr-o situație dificilă. **4** (Pan) Dispozitiv care închide un coteț, un dulap etc. **5** (Reg) Deschizătură îngustă la strungă prin care trec oile la muls. **6** (Olt) Vale îngustă între două șiruri de munți între care trece o apă. **7** (Reg; șîcs *De-a ~ța*) Joc în care doi copii, așezați față în față, se prind de mâini, formând o barieră pe sub care trece un șir de copii. **8** (Reg; îacs) Joc în care mai mulți copii, plimbându-se seara, se țin de mâini și strigă: „portiță, portiță!". **9** (Reg; îacs) Poziție ca o boltă cu ajutorul degetelor arătător, mijlociu și mare de la mână, la jocul de-a pietricelele. **10-11** (Șhp) Ușă (mică).

portjalon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***porte-jalon***] Dispozitiv metalic care servește pentru susținerea verticală a jaloanelor.

portjartier *sn* [At: VINEA, L. I, 67 / P: *~ti-er* / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: ***port-***[4] + ***jartier*** cdp fr ***porte-jarretelles***] Obiect de lenjerie feminină confecționat dintr-un material textil elastic de care sunt fixate jartierele.

portjartieră *sf* vz ***portjartier***

portland *sn* [At: LTR[2] IV, 313 / Pl: ? / E: fr ***portland***] Ciment fabricat dintr-un amestec de calcar și de argilă fin pulverizat.

portlandian, ~ă [At: LTR / P: *~di-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***portlandien***] **1** *sn* Ultim etaj al jurasicului caracterizat prin faună de amoniți, lamelibranhiate, gasteropode Si: *titanic*. **2** *a* Care aparține portlandianului (**1**) Si: *titanic*. **3** *a* Privitor la portlandian (**1**) Si: *titanic*. **4** *a* Care datează din portlandian (**1**) Si: *titanic*. **5** *a* Care este specific portlandianului (**1**) Si: *titanic*. **6** *a* Care cuprinde portlandianul (**1**) Si: *titanic*. **7** *sn* Grup de straturi geologice din portlandian (**1**) Si: *titanic*.

portlunetă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***porte-lunette***] Dispozitiv de metal care susține luneta pe scheletul aparatului de observație.

portmagnet *sm* [At: DN[3] / Pl: *~eți* / E: ***port-***[4] + ***magnet***] Suport pentru magnet.

portmantou *sn* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: fr ***portemanteau***] Umeraș.

portmanuscris *sn* [At: V. MOLIN, V. T. 52 / Pl: *~e* / E: ***port-***[4] + ***manuscris***] (Tip) Clește de lemn care fixează manuscrisul în fața culegătorului.

portmonel *sn* vz ***portmoneu***

portmonetă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~te* / E: ***port-***[4] + ***monetă***] (Îvr) Portmoneu (**1**).

portmoneu *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 132 / V: (reg) ***~rmonel*** (Pl: *~e*), ***porm~***, ***~rmoniu*** *sn*, ***~tomănău***, ***~nel*** / Pl: *~ee* / E: fr ***porte-monnaie***] **1** (Rar) Pungă de piele, de pânză etc. în care se țin banii mărunți Si: (îvr) *portmonetă*, (reg) *pughilareș*, *puleart*. **2** (Pex) Portofel (**2**).

porto[1] *sn* [At: IARCU, D. S. II, 439/14 / V: (rar) ***port*** (Pl: *~uri*) / Pl: ~ / E: it ***porto***] **1** *sn* Taxă de expediere prin poștă a unei scrisori, a unor sume de bani, a unui pachet etc. **2** *a* (Îs) *Marcă poștală* ~ Marcă poștală pentru porto (1) folosită la oficiul de destinație.

porto[2] *sni* [At: CADE / E: fr ***porto***] Vin roșu, negru sau, rar, alb, foarte dulce, originar din Portugalia.

porto[3] *sn* vz ***port***[3]

portoca *sf* vz ***portocală***

portocal *sm* [At: CR (1833), 80[2]/28 / V: (îrg) ***~ă*** *sf*, (reg) ***~tuc~*** / Pl: *~i* / E: drr ***portocală*** cf ngr πορτοκαλλιά] Pom fructifer mediteranean și subtropical, cu frunze persistente, cu flori albe și parfumate, cu fructe sferice, galbene-roșietice, comestibile Si: (îrg) *naramz*, (înv) *oranz*, (reg) *năranci* (*Citrus aurantium*).

portocală[1] *sf* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XII, 55 / V: (îrg) ***potruc~***, (înv) ***portoca***, (reg) ***potro~***, ***proto~***, ***purtuc~*** / Pl: *~le* / E: ngr **πορτοκάλλι**] **1** Fruct sferic al portocalului, învelit într-o coajă galbenă-roșiatică, zemos, cu gust dulce-acrișor, aromat și bogat în vitamine și uleiuri eterice Si: (îrg) *naramză*[1], *pomeranță*, (reg) *noroancă*. **2** (Bot; Olt) Colăcel (*Pelargonium pelatum*). **3** (Bot; Trs; prc) Portulac (**1**) (*Portulaca grandiflora*). **4** (Rar; pan) Lumânare galbenă și subțire, răsucită ca un ghem pentru a putea fi ținută mai ușor în mână. **5** (La jocurile de copii) Cuvânt dintr-o formulă de eliminare.

portocală[2] *sf* vz ***portocal***

portocaliu, ~ie [At: PANN, E. II, 11/8 / V: (reg) ***potric~***, ***potro~*** / Pl: *~ii* / E: ***portocală*** + *-iu*] **1** *sn* Culoare fundamentală a spectrului luminii, situată între roșu și galben Si: (îrg) *naramzat*, *narangiu*, *păratic*, (frm) *oranj*. **2** *a* De culoarea portocalei (**1**) Si: (îrg) *naramzat*, *narangiu*, *păratic*, (frm) *oranj*.

portochelari *sm* [At: ENC. TEHN. I, 99 / Pl: ~ / E: ***port-***[4] + ***ochelari***] Toc de piele, metal, material plastic etc. în care se păstrează ochelarii.

portofei *sn* vz ***portofel***

portofel *sn* [At: CR (1830), 373[2]/3 / V: (înv) ***~fei***, ***~eul***, ***~foi***, ***~tf~***, (îvr) ***~tăfeil***, (frm) ***~tfei***, ***~tfeu*** / Pl: *~e*, (îrg) *~uri* / E: fr ***portefeuille***] **1** (Înv) Mapă sau servietă în care se țin hârtii de valoare, manuscrise, acte etc. Si: (înv) *portofoliu* (**5**). **2** Obiect dreptunghiular din piele, material plastic etc. cu mai multe despărțituri, în care se păstrează cu sine, în buzunarul pantalonilor sau al hainei, banii de hârtie, acte etc. Si: *portmoneu* (**2**), (asr) *portofoliu* (**6**), (reg) *pughilareș*, *puleart*, (arg; rar) *mușamat* Vz *portvizit*. **3** (Rar) Portmoneu (**1**). **4** (Reg) Pungă de tutun. **5** (Îvr; îf *portăfeil*) Ministru. **6** (Îvr; îaf) Minister.

portofelar *sm* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 235 / Pl: *~i* / E: ***portofel*** + *-ar*] (Înv) Meseriaș care confecționa portofele (**2**).

portofeul *sn* vz ***portofel***

portofoi *sn* vz ***portofel***

portofoliu *sn* [At: CR (1846), 5[1]/20 / V: (înv) ***~tf~*** / Pl: *~ii* / E: ngr **πορτοφόλι**, it ***portafoglio***] **1** (Liv; urmat de determinări) Titlu de ministru. **2** (Liv; urmat de determinări) Funcție de ministru. **3** (Liv; urmat de determinări) Minister. **4** (Îs) *Ministru fără* ~ Ministru care face parte dintr-un cabinet ministerial, fără a conduce un minister. **5** (Înv) Portofel (**1**). **6** (Asr) Portofel (**2**). **7** Efecte, valori, acțiuni bancare sau comerciale. **8** Totalitate a acțiunilor, a efectelor de comerț etc. care se află în evidența operativă a unei bănci. **9** Totalitate a lucrărilor manuscrise aflate în evidența unei edituri pentru publicare.

porto-franc *sn* vz ***porto-franco***

porto-franco *sn* [At: GOLESCU, Î. 78 / V: (înv) ***port-franc***, ***porto-franc*** / Pl: (rar) *~curi* / E: it ***porto-franco***] Parte a unui port[2] sau zonă de pe litoral cu regim special, în care mărfurile importate, exportate sau în tranzit nu sunt supuse taxelor vamale și nici formalităților fiscale.

portoghez, ~ă *smf, a* vz ***portughez***

portolac *sm* vz ***portulac***

portolacă *sf* vz ***portulac***

portolan *sn* vz ***portulan***

portomănău *sn* vz ***portmoneu***

portopeu *sn* vz ***portepeu***

portor *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***porteur***] (Mar) Șaland autopropulsat care transportă materialul dragat.

portorican, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***portoricain***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care s-a născut și a crescut în Puerto Rico. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Puerto Rico. **5** *smp* Populație din Puerto Rico. **6-7** *a* Care aparține insulei Puerto Rico sau portoricanilor (**5**). **8-9** *a* Care se referă la Puerto Rico sau la portoricani (**5**).

portpagină *sf* [At: V. MOLIN, V. T. 64 / Pl: *~ni* / E: ***port-***[4] + ***pagină*** cf fr *porte-page*] Suport de hârtie sau de carton pe care se așază zațul tipografic al unei pagini pentru a putea fi transportat.

portperie *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 137 / Pl: *~ii* / E: ***port-***[4] + ***perie***] **1** Organ al unei mașini electrice pe care sunt fixate periile de contact. **2** Suport pentru perii **(1)**.

portret *sn* [At: PLEȘOIANU, AB. 72/10 / V: (îvp) ***pot~***, (reg) ***potree*** *sf*, ***pat~***, ***potrit***, ***put~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***portrait*** cf rs *портрет*] **1** Pictură, desen, sculptură, fotografie etc. care înfățișează chipul unei persoane Si: (înv) *obraz*. **2** (Pex; îc) **~-robot** Desen care înfățișează trăsăturile unui criminal căutat, realizat pe baza relatării victimei sau a martorilor. **3** (Pgn) Imagine tip. **4** (Pex; îc) **~-vorbit** Procedeu de identificare criminalistică bazat pe descrierea semnalmentelor infractorului de către victimă sau de către martori. **5** (Îvr) Chip. **6** (Rar; pan) Persoană care seamănă perfect la chip cu alta, de obicei, rudă. **7** Prezentare a aspectului fizic sau moral al cuiva într-o operă literară, mai ales epică. **8** (Pex) Specie literară epică ce cultivă portretul **(6)**. **9** (Pgn) Prezentare în scris a unei epoci, societăți, stări de lucruri.

portreta *vt* [At: STAMATI, D. / Pzi: *~tez* / E: ***portret*** cf ger *porträtieren*] (Înv) A face cuiva un portret **(1)**.

portretar *sm* [At: ODOBESCU, S. III, 130 / Pl: *~i* / E: ***portret*** + *-ar*] (Înv) **1** Portretist **(1)**. **2** (Pgn) Pictor.

portretare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***portreta***] (Înv) Portretizare **(2)**.

portretist, ~ă *smf* [At: POLIZU / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***portraitiste***] **1** Artist plastic specializat în portrete **(1)** Si: (înv) *portretar* **(1)**. **2** Autor de portrete **(6)**.

portretistic, ~ă [At: LOVINESCU, C. V, 28 / Pl: *~ici, ~ice* / G-D și: (rar, *sf*) *~icei* / E: ***portret*** + *-istică*] **1-2** *sn, a* (Ramură a picturii, a sculpturii, a fotografiei etc.) a cărui obiect este portretul **(1)**. **3-4** *sn, a* (Creație literară) care folosește portretul **(7)** Si: (rar) *portretură* **(1)**. **5-6** *a* Care aparține portretisticii **(1, 3)**. **7-8** *a* Care se referă la portretistică **(1, 3)**.

portretiza *vt(a)* [At: CAMIL PETRESCU, O. I, 261 / Pzi: *~zez* / E: ***portret*** + *-iza*] **1** A face cuiva portretul **(1)**. **2** A prezenta aspectul fizic sau moral al unui personaj dintr-o operă literară sau epică.

portretizare *sf* [At: V. ROM. ianuarie 1958, 181 / Pl: *~zări* / E: ***portretiza***] **1** Înfățișare în portret **(1)**. **2** Reprezentare a unui personaj prin procedee plastice Si: (înv) *portretare*.

portretură *sf* [At: CONSTANTINESCU, S. I, 70 / Pl: *~ri* / E: fr ***portraiture***] (Rar) Portretistică **(3)**.

portsabie *sf* [At: LTR[2] XVII, 18 / S și: *port-sabie* / Pl: *~săbii* / E: ***port-***[4] + ***sabie***] Dispozitiv din piele, metal sau stofă la centura militară sau la șa, în care se fixează și se poartă sabia Si: (înv) *portepeu*.

portsart *sn* [At: ABC MAR. / S și: *port-sart* / Pl: *~uri* / E: ***port-***[4] + ***sart***] Platformă pe bordajul lateral al navei, care servește la fixarea sarturilor.

portsatelit *sm* [At: SFC I, 163 / S și: *port-satelit* / Pl: *~iți* / E: ***port-***[4] + ***satelit***] Element de legătură între partea centrală a mecanismului planetar și satelitul sau sateliții acestuia.

portschi *sn* [At: DEX-S / Pl: *~uri* / E: ***port-***[4] + ***schi***] **1** Dispozitiv care ajută la transportul schiurilor. **2** Suport pe capota automobilului, care servește la transportul schiurilor.

portsculă *sf* [At: DM / Pl: *~le* / E: ***port-***[4] + ***sculă*** cf fr *porte-outil*] (Teh) Portunealtă.

portsemnal *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: ***port-***[4] + ***semnal***] Suport montat pe un vehicul, care susține luminile de semnalizare.

portstindard *sn* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 7/5 / Pl: *~e* / E: ***port-***[4] + ***stindard***] (Înv) **1-4** Portdrapel **(1-4)**.

porttabac *sn* [At: CARAGIALE, O. VI, 237 / V: ***~rta~*** / Pl: *~uri* / E: ***port***[4]***-*** + ***tabac***] (Rar) Porttigaret **(1)**.

porttorpilă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***porte-torpille***] Dispozitiv pe care se montează o torpilă pentru a fi transportată.

porttigar *s* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: nct / E: fr ***porte-cigare(s)***] (Rar) Porttigaret **(1)**.

porttigaret *sn* [At: C. PETRESCU, S. 223 / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***porte-cigarette(s)***] **1** Cutie paralelipipedică de metal, lemn, piele etc. în care se păstrează țigările Si: *tabacheră*, (rar) *porttabac, porttigar*. **2** Mic tub de chihlimbar, os, lemn, material plastic etc. în care se introduce țigara pentru a fi fumată.

porttigaretă *sf* vz ***porttigaret***

portuar, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 24/1 / P: *~tu-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***portuaire***] **1** Care aparține portului[3] **(1)**. **2** Privitor la port[3] **(1)**. **3** Care are loc în port[3] **(1)**. **4** (D. orașe, localități) Care are port[3] **(1)**.

portugal, ~ă [At: IST. AM. 74[v]/13 / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***Portugalia***] (Înv) **1-11** *smf, a* Portughez **(1-11)**. **12** *a* (Îs) *Limba ~ă* Portugheză **(14)**.

portughez, ~ă [At: IST. AM. 74[r]/10 / V: (înv) ***~toghez*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***portugais***, it ***portughese***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Portugaliei Si: (înv) *portugal* **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Portugalia Si: (înv) *portugal* **(3-4)**. **5** *smp* Populație care locuiește în Portugalia Si: (înv) *portugal* **(5)**. **6-7** *a* Care aparține (Portugaliei sau) portughezilor **(5)** Si: (înv) *portugal* **(6-7)**, (îvr) *portughezesc* **(1-2)**. **8-9** *a* Privitor (la Portugalia sau) la portughezi **(5)** Si: (înv) *portugal* **(8-9)**, (îvr) *portughezesc* **(3-4)**. **10-11** *a* Care este specific (Portugaliei sau) portughezilor **(5)** Si: (înv) *portugal* **(10-11)**, (îvr) *portughezesc* **(5-6)**. **12** *a* Care provine din Portugalia Si: (îvr) *portughezesc* **(7)**. **13-14** *sf, a* (Șîs *limba ~ă*) (Limba) vorbită de potughezi **(5)**.

portughezesc, ~ă *a* [At: AR (1829), 36[2]/34 / Pl: *~ești* / E: ***portughez*** + *-esc*] (Îvr) **1-7** Portughez **(6-12)**.

portulac *sm* [At: POLIZU / V: ***~ă*** *sf*, ***~tol~***, (reg) ***~tolacă*** *sf*, ***~achie*** / Pl: *~aci* / E: ger ***Portulak***, fr ***portulaca***] (Bot; reg) **1** Mică plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu frunzele cilindrice, cărnoase, cu florile mari, viu colorate și care se deschid numai la soare, cultivată ca plantă decorativă Si: *agurijoară*, (reg) *ciulănaș, gheață, ghetișoară, grăjnicioară, pietricică, porcire* **(2)** (*Portulaca grandiflora*). **2** (Rar; șîs *~a vulgară*) Iarbă-gasă (*Portulaca oleracea*).

portulacă *sf* vz ***portulac***

portulachie *sf* vz ***portulac***

portulan *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~tol~*** / Pl: *~e* / E: fr ***portulan***, it ***portolano***] **1** Hartă medievală de navigație. **2** Ghid tipărit, care conține date geografice, istorice, politice și economice despre țările dintr-o zonă de navigație precum și date referitoare la farurile, zonele de ancoraj, posibilitățile de ancorare și reparare a navelor etc.

portunealtă *sf* [At: DM / Pl: *~elte* / E: ***port-***[4] + ***unealtă*** cf fr *porte-outil*] Piesă sau dispozitiv de prindere a unei unelte în vederea mânuirii ei la prelucrări efectuate manual sau cu mașini-unelte Si: *portsculă*.

porturi *vt* [At: LEXIC REG. 106 / Pzi: *~resc* / E: cf *portărel*] (Buc) A sechestra bunuri materiale.

portuț *sn* [At: BÂRLEA, B. 30 / Pl: *~uri* / E: ***port***[2] + *-uț*] (Mar; pop; șhp) **1-4** Port[2] **(1-2)** (frumos).

portuță *sf* [At: EPURE, P. 43 / Pl: *~țe* / E: ***poartă*** + *-uță*] **1-2** (Pop; șhp) Portiță **(1-2)**.

portvizit *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. I, 330 / Pl: *~e* / E: fr ***porte-visite***] Obiect dreptunghiular din piele, material plastic etc., cu mai multe despărțituri în care se păstrează cărți de vizită, acte, documente Vz *portofel*.

portvoce *sf* vz ***portavoce***

porță *sf* vz ***porție***

porțălan *sn* vz ***porțelan***

porțăion *sn* vz ***porție***

porțău *sn* vz ***porție***

porțelan *sn* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XII, 81 / V: (rar) ***~ă*** *sf*, ***~rcel~***, ***~rcelană*** *sf*, (îvp) ***~țăl~***, ***~țol~***, (înv) ***pârțăl~***, ***~lon***, ***~țul~***, ***purțul~*** / Pl: *~uri, ~e* / E: ngr ***πορτσελάνα***, ger ***Porzellan***, it ***porcelana***] **1** Material ceramic vitrifiat și translucid, alb, alb-albăstrui, gălbui, obținut prin arderea, la temperaturi ridicate, a unei paste de caolin, cuarț și feldspat, folosit la fabricarea vaselor industriale de laborator, a vaselor de uz casnic, a izolatoarelor, a obiectelor decorative Si: (reg) *marmură*[1]. **2** (Csc) Obiect din porțelan **(1)**. **3** (Înv) Faianță.

porțelană *sf* vz ***porțelan***

porțelănărie *sf* [At: BARCIANU / V: (rar) ***~rcel~*** / Pl: *~ii* / E: ***porțelan*** + *-ărie*] (Rar) Magazin de porțelanuri **(2)**.

porțelăniu, ~ie *a* [At: ENC. VET. 151 / Pl: *~ii* / E: ***porțelan*** + *-iu*] (Rar) Care are culoarea albă specifică porțelanului **(1)**.

porțelon *sn* vz ***porțelan***

porțiaș *sm* [At: (a. 1783) IORGA, S. D. XIII, 15 / V: ***~ieș*** / Pl: *~i* / E: ***porție*** + *-aș*] (Îrg) **1** Persoană obligată să plătească impozit. **2** (Pex) Iobag. **3** (Pex) Om sărac.

porție *sf* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XIII, 266 / V: (îrg) ***~ion*** *sn*, (reg) ***~ță***, ***~țâion*** *sn*, ***~țâu*** *sn*, ***~ton*** *sn* / A și: (reg) *~ție* / Pl: *~ii* / E: lat ***portio, -onis***] **1** Cantitate determinată dintr-un material, dintr-o substanță, dintr-un aliment etc., destinată a fi folosită dintr-o dată sau într-un anumit interval de timp Si: (reg) *parțon* Vz *rație*. **2** (Îc) **A-și lua ~ia** A fi certat sau bătut după cum merită. **3** (Rar; spc) Doză. **4** (Trs) Măsură de capacitate pentru vânzarea băuturilor, de aproximativ un decilitru. **5** (Trs) Conținut al unei porții **(3)**. **6** (Trs) Măsură de capacitate pentru măsurat laptele egală cu a paisprezecea parte dintr-o cupă. **7** (Tip) Cantitate de zaț pe care o poate cuprinde lucrătorul o dată spre a o pune în pagină. **8** (Îrg) Impozit. **9** (Reg; îf *porțâie*) Percepție.

porțieș *sm* vz ***porțiaș***

porțioară *sf* [At: DRLU / P: *~ți-oa~* / Pl: *~re* / E: ***porție*** + *-oară*] (Șhp) **1-12** (Șhp) Porție **(1, 3-7)** (mică) Si: (pop) *porțiușă* **(1-12)**.

porțion *sn* vz ***porție***

porționa *vt* [At: DLR / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***portionner***] (C. i. mezeluri, alimente, carne etc.) A tăia și a ambala în porții **(1)** pentru vânzare.

porționare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~nări* / E: ***porționa***] Tăiere și ambalare a mezelurilor pentru vânzare.

porționat, ~ă *a* [At: DLR / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***porționa***] (D. mezeluri, carne, alimente) Tăiat și ambalat în porții **(1)** pentru vânzare.

porțiune *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 50 / Pl: *~ni* / E: fr ***portion***, ger ***Portion***] **1** Parte, bucată, fragment, segment etc. dintr-un tot. **2** (Îs) *Porțiune canonică* Parte de teren ce se acorda preoților uniți spre a o cultiva. **3** (Mol) Parte dintr-o pădure pe care o taie o echipă de lucrători forestieri Si: *lot, parcelă*. **4** Sector.

porțiușă *sf* [At: MAT. FOLK. 1037 / P: *~ți-u~* / Pl: *~șe* / E: ***porție*** + *-ușă*] **1-12** (Pop; șhp) Porțioară **(1-12)**.

portolan *sn* vz ***porțelan***

porțon *sn* vz ***porție***

portotină *sf* vz ***pârțotin***

porțulan *sn* vz ***porțelan***

porucic *sm* [At: (a. 1830) URICARIUL, XXII, 439 / V: ***par~*** / Pl: *~cici* / E: rs **поручик**] (Înv) **1** Locotenent. **2** (Pgn) Ofițer (rus).

porucinic *sm* vz ***porușnic***

porumb, ~ă [At: PSALT. HUR. 45[v]/6 / V: (îrg) ***~romb***, (înv) ***păr~***, ***~rămb, ~rănb, per~***, (reg) ***~râmb, ~rânghi*** *sm*, ***~ă*** *sf*, ***pur~, pur~*** *a*, ***purung*** *sm* / Pl: **(1-3, 6-17)** *~i*, (rar, *sn*) *~uri*, **(4-5)** *~i, ~e* / E: ml ***palumbus***] **1** *sm* (Orn; pop) Porumbel **(1)** (*Columba*). **2** *sm* (Orn; reg; îc) **~țigănesc** Stăncuță (*Coloeus monedula*). **3** *sm* (Orn; reg; îc) **~râzător** Turturică râzătoare (*Streptopelia risorius*). **4** *a* (Pop) Porumbiu[1] **(1)**. **5** *a* (D. animale, păsări) Care are părul, lâna, penele de culoare cenușiu-albăstruie. **6** *sm* Plantă graminee, cu rădăcina puternică, tulpina înaltă și groasă, frunze lungi și ascuțite la vârf, cu inflorescența masculină în panicul terminal și cu cea femelă în spic cu acul îngroșat, cultivată ca plantă alimentară, industrială și furajeră Si: (reg) *călambuc, ciolomadă, cocenaș, colibaș, cucoriță, cucuruz, gârnișor, malai, păpușă, păpușoi, pitrașca, tenchi, tengher* (*Zea mays*). **7** *sm* (Prc; csc) Fruct matur al porumbului **(6)** cu pănușile care îl învelesc Si: *știulete*, (reg) *cucuruz, drugă, păpușoi, știuleag, tuleu*. **8** *sm* (Csc) Boabe de porumb **(7)** desprinse de pe știulete. **9** *sm* (Reg; îe) **A-i lua (cuiva) ~ul de pe foc** A zădărnici planurile cuiva. **10** *sm* (Reg; îae) A juca cuiva o festă. **11** *sm* Recoltă de porumb **(6)**. **12-13** *snm* Porumbiște **(1-2)**. **14** *sm* (Bot; reg) Porumbar[1] (*Prunus spinosa*). **15** *sm* (Bot; reg) Pana-cocoșului (*Aspidistra elatior*). **16** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul-cucului** (sau **~ul-șarpelui**) Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **17** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul-cucului** Mama pădurii (*Lathraea squamaria*). **18** *sm* (Bot; reg; îac) Porumbei **(16)** (*Muscari botryoides*).

porumbac, ~ă [At: CUPARENCU, V. 25/15 / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***porumb*** + *-ac*] **1** *a* (Pop; d. animale, păsări) Pestriț. **2** *a* (Pop; d. animale, păsări) Cenușiu. **3** *a* (Pop; d. animale, păsări) Negru-albăstrui. **4** *sf* (Pop) Pasăre domestică cu penele de culoare cenușie. **5** *sm* Fluture mare de noapte, cu aripile dinainte galbene cu dungi cafenii, iar cu cele din spate, multicolore (*Sphinx euphorbiae*).

porumbar[1] *sm* [At: MARIAN, S. R. II, 138 / V: (reg) ***~rob~, ~rom~*** / Pl: *~i* / E: ***porumbă[1]*** + *-ar*] Arbust sălbatic din familia rozaceelor, cu ramuri spinoase, flori albe și fructe sferice, negre-vineții, cu gust acru, astringent Si: *porumbel* **(16)**, (reg) *coțobrel, curcudel, mărăcine, porumb* **(15)**, *porumbea[1]* **(3)**, *porumbică[1]* **(3)**, *scorombar, sprin, țârn* (*Prunus spinosa*).

porumbar[2] [At: LB / V: (reg) ***~râm~, ~rom~*** *sn* / Pl: **(1-3)** *~e*, **(4-6)** *~i* / E: ***porumb*** + *-ar*] **1-2** *sn* Porumbărie **(1, 4)**. **3** *sn* (Reg) Pătul. **4** *sm* (Rar) Persoană care crește sau vinde porumbei **(1)**. **5** *sm* (Iuz) Ostaș care îngrijea porumbei **(2)** călători. **6** *sm* (Orn; reg; șîs *uliu ~*) Uliul-găinilor (*Accipiter gentilis*).

porumbariță *sf* [At: CHEST. II, 433/58 / Pl: *~țe* / E: ***porumb*** + *-ariță*] (Trs) **1-2** Porumbărie **(1, 4)**.

porumbaș *sm* [At: BIBLIA (1688), 70[1]/45 / Pl: *~i* / E: ***porumb*** + *-aș*] (Pop; șhp) **1-2** Porumbel **(1)** (mic).

porumbă[1] *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***~râm~, ~roabă, ~roam~, ~robi*** *sfp*, ***~bră*** / Pl: *~be* / E: ml ****polumba***] Fruct al porumbarului[1], sferic, negru-vinețiu, cu gust acru, astrigent Si: (reg) *scoroambă*.

porumbă[2] *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 21 / Pl: *~be* / E: ***porumb*** + *-ă*] (Orn; reg) Porumbiță **(1)**.

porumbă[3] *sf* vz ***porumb***

porumbacel, ~cea *a* [At: SEVASTOS, C. 57 / Pl: *~cei, ~e* / E: ***porumbac*** + *-el*] **1-6** (Mol; Buc; șhp) (Cam) porumbac **(1-3)**.

porumbăreasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ese* / E: ***porumbar[2]*** + *-easă*] (Rar) Femeie care crește sau vinde porumbei **(1)**.

porumbărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***porumb*** + *-ărie*] **1** Coteț pentru porumbei **(1)** Si: *porumbar[2]* **(1)**, (reg) *hulubărie, porumbariță* **(1)**, *porumbăriște, porumbehuiță, porumbiște* **(4)**, *porumbiță* **(5)**. **2** (Rar; fam; pan) Galerie la teatru. **3** (Rar; fam; pan) Locuință situată prea sus și cu acoperișul țuguiat. **4** Crescătorie de porumbei **(1)** Si: (reg) *porumbar[2]* **(2)**, *porumbariță* **(2)**. **5** (Rar) Mulțime de porumbei **(1)**. **6-7** (Reg; csc) Cantitate mare de porumb **(6-7)**. **8-9** (Mun) Porumbiște **(1-2)**.

porumbăriște *sf* [At: CHEST. II, 433/392 / Pl: nct / E: ***porumbar[2]*** + *-iște*] (Reg) Porumbărie **(1)**.

porumbea[1] *sf* [At: LB / V: (reg) ***~râm*** / Pl: *~ele* / E: ***porumbă*** + *-ea*] **1-2** (Pop; șhp) Porumbă[1] (mică) Si: *porumbică* **(1-2)**. **3** (Bot; reg) Porumbar[1] (*Prunus spinosa*). **4** (Bot; reg; îc) **~ua-ursului** Strugurii-ursului (*Arctostaphylos uva-ursi*)

porumbea[2] *sf* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 172 / Pl: *~ele* / E: ***porumb*** + *-ea*] (Orn; reg) Porumbiță **(1)**.

porumbel [At: CANTEMIR, I. I. I. 255 / V: (îrg) ***~brel*** (înv) ***~breriu***, (reg) ***păr~*** *sn*, ***~rombrel, ~biel, ~unghel*** / Pl: *~ei* / E: ***porumb*** + *-el*] **1** *sm* Specie de păsări sălbatice sau domestice din familia columbidelor, de mărime mică și mijlocie, cu ciocul scurt, cu penele colorate foarte variat Si: (pop) *porumb* **(1)**, (reg) *golumb, hulumb* (*Columba*). **2** *sm* (Pex) Pasăre care aparține acestei specii. **3** *sm* (Îs) *~ călător* (sau *de poștă, voiajor*) Porumbel **(2)** dresat să se întoarcă la locul de unde a fost trimis, folosit la transmiterea mesajelor. **4** *sm* (Pfm; mai ales d. soți; îe) **A trăi** (sau **a se iubi, a se giugiuli**) **ca ~eii** (sau **ca doi**) **~ei** A trăi în dragoste și bună înțelegere unii cu alții. **5** *sm* (Îc) **~sălbatic** sau (reg) **~ul-lui-Noe** Pasăre înrudită cu porumbelul **(1)**, mai mică decât acesta, cu penele de pe spate cenușii-roșcate, cu pete negre, tivite cu alb pe laturile gâtului, cu gâtul scurt și coada lungă Si: *turturea* (*Streptopelia turtur*). **6** *sm* (Orn; rar; îc) **~turcesc** sau **~ râzător-oriental** Guguștiuc (*Streptopelia decaocta*). **7**

sm (Orn; reg; îc) **~-de-mare** Pescar (*Larus*). **8** *sm* (Orn; reg; îc) Carabas (*Larus ridibundus*). **9** *sm* (Orn; reg; îc) **~-mic** Pițigoi-codat (*Aegithalos caudatus caudatus*). **10** *sma* (Lpl; îcs) *De-a ~eii* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **11** *sm* (Reg) Model de cusătură pe țesături sau cămăși țărănești Vz *pui*. **12** *sm* Termen de alint pentru un bărbat iubit Vz *pui*. **13-14** *a* (Pop) Porumbiu[1] **(1-2)**. **15** *sm* (Bot; pfm) Știulete de porumb **(6)** cu boabele încă necoapte, în lapte, care se mănâncă fiert sau copt în spuză. **16** *sm* (Bot; reg; șîs *~ul cucului*) Porumbar[1] (*Prunus spinosa*). **17** *sm* (Lpl) Plante liliacee, cu flori albastre, rar albe, dispuse în racem, care crește mai ales prin vii și livezi Si: (reg) *cocoșei*, *ceapa-ciorii*, *floarea-cucului*, *porumb* **(18)** (*Muscari botryoides*). **18** (Bot; reg; lpl) Ceapa-ciorii (*Muscari racemosum*). **19** (Bot; reg; lpl) Ceapa-ciorii (*Muscari comosum*). **20** *sm* (Bot; reg) Păducel (*Crataegus monogyna*). **21** *sm* (Bot; reg) Spin (*Carduus acanthoides*). **22** *sm* (Bot; reg) Verigar (*Rhamnus cathartica*).

porumbelniță *sf* [At: CHEST. II, 433/204 / Pl: *~țe* / E: ***porumb*** + *-elniță*] (Reg) Porumbărie **(1)**.

porumbești *a* [At: CONV. LIT. XX, 1015 / E: ***porumbă[1]*** + *-ești*] (Reg; îs) *Prune ~* Prune mici și negre ca porumbelul.

porumbică[1] *sf* [At: SADOVEANU, O. IX, 401 / V: (reg) *~bri~* / Pl: *~bele* / E: ***porumbea[1]*** css] (Reg) **1-2** (Șhp) Porumbea[1] **(1-2)**. **3** (Bot) Porumbar[1] (*Prunus spinosa*).

porumbică[2] *sf* [At: TDRG / Pl: nct / E: de la ***porumbea[2]***] (Orn; reg) Porumbiță **(1)**.

porumbiel *sm* vz ***porumbel***

porumbin *s* [At: M. D. ENC. / E: ***porumb***] Produs alimentar dietetic dintr-un amestec de griș de porumb **(8)** cu amidon de cartofi.

porumbioară *sf* [At: HODOȘ, P. P. 101 / Pl: *~re* / E: ***porumb*** + *-ioară*] (Pop) Porumbiță **(1)**.

porumbiște *sf* [At: I. IONESCU, M. 325 / V: (reg) ***~râm~*** / Pl: *~ti*, (rar) *~* / E: ***porumb*** + *-iște*] **1** Loc semănat cu porumb **(6)** Si: *porumb* **(12)**, (reg) *cucuruzaștină*, *cucuruziște*, *mălăină*, *mălăiș*, *mălăiște*, *mălăiștină*, *moină[1]*, *nadaz*, *păpușoi*, *păpușoieș*, *păpușoină*, *păpușoiște*, *porumbărie* **(8)**. **2** Lan de porumb **(6)** Si: *porumb* **(3)**, (reg) *cucuruzaștină*, *cucuruziște*, *mălăină*, *mălăiș*, *mălăiște*, *mălăiștină*, *moină[1]*, *nadaz*, *păpușoi*, *păpușoieș*, *păpușoină*, *păpușoiște*, *păpușoiniță*, *porumbărie* **(9)**. **3** Loc de pe care s-a cules porumbul **(6)** și care se poate folosi ca pășune Vz *miriște*. **4** (Reg) Porumbărie **(1)**.

porumbiță [At: DRLU / V: (reg) ***~râm~***, ***~rângiță***, ***~ungiță***, ***~rom~*** / Pl: *~țe* / E: ***porumb*** + *-iță*] **1** *sf* (Orn) Femelă a porumbelului **(1)** Si: *porumbioară*, (pop) *porumboaică*, (reg) *hulubiță*, *porumbă[2]*, *porumbea*, *porumbică[2]*, *porumboaie*. **2** *sf* Termen dezmierdător pentru o fată sau o femeie. **3-4** *a* (Pop) Porumbiu[1] **(1-2)**. **5** *sf* (Trs) Porumbărie **(1)**. **6** *sf* (Reg) Stea nedefinită mai îndeaproape. **7** *sf* (Reg) Fereastră în acoperișul unei case. **8** *sf* (Bot; reg) Hulubiță (*Russula aurata*). **9** *sf* (Reg; îs) *~ neagră* Varietate de strugure nedefinită mai îndeaproape. **10** *sf* Floricele de porumb **(8)**.

porumbiu[1], *~ie a* [At: CIHAC, I, 213 / Pl: *~ii* / E: ***porumb*** + *-iu*] **1** Cenușiu ca penele sau gușa porumbelului **(1)** Si: (pop) *porumb* **(4)**, *porumbel* **(13)**, *porumbiță* **(3)**. **2** (D. animale) Cu părul, lâna, penele cenușii Si: (pop) *porumb* **(5)**, *porumbel* **(14)**, *porumbiță* **(4)**.

porumbiu[2], *~ie* [At: MARIAN, CH. 51 / V: ***~briu*** / Pl: *~ii* / E: ***porumbă[1]*** + *-iu*] **1** *a* (Reg; îf *porumbriu*) De culoarea porumbei[1] Si: *negru-vinețiu*. **2** *sf* (Reg) Varietate de strugure cu boabele negre-vinetii.

porumbla *v* vz ***plimba***

porumboaică *sf* [At: ALR I, 1023 / Pl: *~ice* / E: ***porumb*** + *-oaică*] (Orn; pop) Porumbiță **(1)**.

porumboaie *sfi* [At: ALR I, 1023 / E: ***porumb*** + *-oaie*] (Trs; Mar) Porumbiță **(1)**.

porumboi *smi* [At: LB / E: ***porumb*** + *-oi*] **1-2** (Îrg; șdp) Porumb **(1)** (mare). **3** Porumbel **(1)** bărbătuș.

porumbră *sf* vz ***porumbă[1]***

porumbrea *sf* vz ***porumbea[1]***

porumbrel *sm* vz ***porumbel***

porumbreriu *sm* vz ***porumbel***

porumbrică *sf* vz ***porumbică[1]***

porumbriu, *~ie a* vz ***porumbiu[2]***

poruncă *sf* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II, 362/28 / V: (pop) ***~ron~***, (înv) ***~răn~***, ***~rân~***, ***~ren~*** / Pl: *~nci*, (rar) *~nce* / E: pvb ***porunci***] **1** (În legătură cu verbe ca „a da", „a avea", „a primi" etc.) Dispoziție orală sau scrisă dată de o (persoană cu) autoritate, care trebuie executată întocmai Si: *dispoziție*, *hotărâre*, *ordin*, (pop) *așezământ*, *formulă*, *învățătură*, *mandat*, *orânduială*, *rânduire*, *porunceală* **(1)**, (înv) *ordine*, *poruncită* **(5)**, *povelimie*, *povelire*, *strânsoare*, *șart[2]*, *tertip*, *tertipat*, *ucaz*, (rsî) *pricaz* Vz *carte*, *lege*, *pitac*, *pravilă*. **2** (Îvr; îs) *La ~nci* Comunicări publice ale autorităților comunale. **3** (Îlav) **La ~** Imediat ce dorește cineva. **4** (Reg; îlav) **De ~** Prin constrângere. **5** (Reg; îal) În silă. **6** (Înv; îe) **A avea (pe cineva) sub** (sau **la**) **~ca sa** A avea pe cineva la dispoziția sa. **7** (Înv; îae) A putea dispune după plac de cineva. **8** (Fam; îe) **Care-i ~ca?** Se spune atunci când este întrebat cineva ce dorește **9** (Trs; Mar) Ordin de chemare în armată. **10** (Mol) Lege morală sau religioasă Si: *învățătură*, *precept*, *prescripție*, (înv) *porunceală* **(12)**, *poruncită* **(6)**. **11** (Îrc; îcs) *Cele zece ~nci* (sau, reg, *zece ~nci dumnezeiești*) Ansamblu de zece învățături religioase și etice fundamentale care, potrivit Bibliei, au fost revelate de Dumnezeu lui Moise pe Muntele Sinai Si: *decalogul*.

porunceală *sf* [At: (a. 1560) GCR I, 3/30 / V: (pop) ***~ron~***, (îrg) ***~rân~*** (Pl și: *~cele*) / Pl: *~celi* / E: ***porunci*** + *-eală*] **1** (Pop) Poruncă **(1)**. **2-3** (Îljv) **De** (sau **pe, după**, reg, **în**) **~** (Care este) făcut la sau pe, după indicațiile, dorințele etc. cuiva. **4-5** (Îal) (Care este) făcut din ordin. **6-7** (Care este) acceptat din ordin. **8-9** (Îal) (Impus) cu forța. **10-11** (Îal) (Făcut) în silă. **12** (Înv) Poruncă **(10)**.

porunci [At: PSALT. 337 / V: (îrg) ***~rân~***, ***~ron~***, (înv) ***~răn~*** / Pzi: *~ncesc* / E: slv **порѫчити**] **1** *vt(a)* A dispune cu autoritate, oral sau în scris, ca ceva să fie îndeplinit întocmai Si: *a ordona*, (înv) *a orândui*, *a opri*. **2** *vt(a)* (D. legi morale, bisericești) A orândui ce sau cum trebuie să facă. **3-4** *vt(a)* (Rar; d. interese, circumstanțe) (A cere sau) a impune să se facă într-un anumit fel. **5** *vt(a)* (Înv) A încredința cuiva îndeplinirea unei sarcini, acțiuni Si: *a însărcina*. **6** *vt(a)* (Îvr) A domni. **7** *vt(a)* (Rar) A angaja oameni la muncă. **8** *vi* A decide în calitate de stăpân. **9** *vi* A fi stăpân și a decide. **10** *vt(a)* (Îrg) A da de știre Si: *a comunica*, *a transmite*, *a vesti*. **11** *vt(a)* (Îrg) A împărtăși. **12** *vt(a)* A cere să i se aducă, să i se pună la dispoziție pentru a fi imediat folosit, consumat Si: *a comanda*. **13** *vt(a)* (Pop) A dispune să se fabrice, să se confecționeze, să se execute ceva Si: *a comanda*. **14** *vt* (Îrg) A destina.

poruncire *sf* [At: IST. CAROL XII, 25v/19 / V: (înv) ***~rân~*** / Pl: *~ri* / E: ***porunci***] **1** Cerere autoritară, oral sau în scris, pentru îndeplinirea întocmai a unui lucru Si: *ordonare*, (înv) *orânduire*, *oprire*. **2** Putere de a ordona. **3** Încredințare a unei sarcini spre îndeplinire. **4** (Îrg) Transmitere a unei vești. **5** (Îrg) Împărtășire a ceva.

poruncit, ***~ă*** [At: PSALT. HUR. 65v/14 / V: (îrg) ***~rân~***, (înv) ***~rancită*** *sf*, ***~ron~*** *a*, ***~roncită*** *sf*, ***purăncită*** *sf* / Pl: *~ciți*, *~e* / E: ***porunci***] **1-2** *sn*, *a* (Ceea ce este) cerut printr-o poruncă **(1)** Si: *ordonat*, (înv) *orânduit*, *oprit* Vz *impus*, *pretins*. **3-4** *sn*, *a* (Pop) (Ceea ce a fost) cerut să-i fie adus, pus la dispoziție, pentru a fi imediat consumat Si: *comandat*. **5-6** *sf* (Înv) Poruncă **(1, 10)**.

poruncitor, ***~oare*** [At: ST. LEX. 250r/19 / V: (îrg) ***~ron~***, (înv) ***~răn~***, ***~ren~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***porunci*** + *-tor*] **1-2** *smf*, *a* (Îrg) (Persoană) care poruncește **(1)**. **3-4** *smf*, *a* (Îrg) (Persoană) care caută să-și impună, cu orice preț, hotărârile sau părerile. **5-6** *smf*, *a* (Om) energic și autoritar. **7-8** *smf*, *a* (Înv) (Persoană) care stăpânește, conduce. **9** *av* Cu autoritate. **10** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care trădează o poruncă **(1)**. **11** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care caută să impună. **12** *a* (D. privire, glas) Care exprimă o poruncă. **13** *a* (D. privire, glas) Autoritar. **14-15** *sn*, *a* (Grm; înv; șîs *mod ~*) Mod imperativ.

porunghel *sm* vz ***porumbel***

porungiță *sf* vz ***porumbiță***

porurea *av* vz ***pururi***

porușnic *sm* [At: SIMION DASC., ap. LET. 188 / V: ***~ucin~***, ***~roș~*** / Pl: *~ici* / E: pol ***porucznik***] **1** (Îrg) Locotenent. **2-3** (Îrg; pgn) Ofițer (rus). **4** (Reg) Tânăr care îndeplinea unele sarcini în ceremonialul nunții țărănești.

porzol *s* [At: GL. OLT. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Substanță chimică cu care se tratează semințele de cereale înainte de a fi semănate.

porzola *vrp* [At: GL. OLT. / V: ***polzora*** / Pzi: *~lez* / E: ***porzol***] (Olt; d. semințe de cereale) A fi stropit cu porzol.

pos[1] *sn* [At: CALENDARI (1733), 21/3 / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) **1** Altoi. **2** Răsad[1] **(1)**. **3** (Pgn) Plantă.

pos[2] *sn* vz ***poș***[2]

posac, ~ă *a* [At: PANN, P. V. III, 13/11 / V: (reg) ***~soacă*** *smf* / Pl: *~aci*, *~ace* / E: nct] **1** (D. oameni) Care vorbește puțin. **2** (Pex; d. oameni) Care tace mereu. **3** (D. oameni) Căruia nu-i place societatea Si: *insociabil, închis, necomunicativ, neprietenos, nesociabil*. **4** (D. oameni) Care este prost dispus Si: *morocănos, posomorât, ursuz*. **5** (D. înfățișarea și manifestările oamenilor) Care caracterizează o persoană prost dispusă. **6** (D. vreme, peisaje etc.) Care inspiră prin aspect melancolie, dezolare Si: *deprimant, dezolant*. **7** (Pex; d. peisaje, vreme etc.) Lipsit de veselie Si: *trist*.

posacă *sf* vz ***posoacă***[1]

posad *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: cf *posadă*[1]] (Înv) Impozit care se plătea pentru întreținerea garnizoanei unui oraș.

posadă[1] *sf* [At: (a. 1674) IORGA, B. R. 153 / Pl: *~de* / E: srb ***posada***] **1** (Înv) Pichet[1]. **2** (Înv) Punct de vamă. **3** (Înv; prc) Vamă. **4** (Înv) Casă de pază la marginea câmpului. **5** (Îvr) Casă din mahala. **6** (Înv) Trecătoare îngustă în munți. **7** (Înv) Vamă plătită la posadă[1] **(6)**. **8** (Înv) Loc întărit în mod natural, care servea ca punct de vamă. **9** (Înv) Obligație a țăranilor dependenți de a face de strajă în preajma trecătorilor din munți **(5)**. **10** (Reg) Curătură în pădure. **11** (Reg) Loc neted pe un deal sau munte mic, unde a fost o așezare omenească. **12** (Reg) Loc de odihnă pentru călători.

posadă[2] *sf* [At: DAMÉ, T. 151 / G-D: (rar) *~sădei*, *~sezii* / Pl: *~de* / E: ucr ***посад***] **1** (Pop) Pârghie cu care se reglează înălțimea pietrelor la moara de apă sau de vânt, pentru a se obține o făină mai mare sau mai fină. **2** (Pop) Bârnă de sprijin pe care stă capul de jos al fusului care învârtește piatra alergătoare a morii de apă Si: (reg) *grindă, podoimă*[1] **(1)**, *punte*. **3** (Ban) Prăjină. **4** (Reg) Moară.

posadă[3] *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: sp ***posada***] (Spm) Han.

posade *ap* [At: DLR VI, 255 / E: nct] (Reg; îs) *Mere ~* Specie de mere nedefinită mai îndeaproape.

posadnic *sm* [At: (a. 1680) IORGA, S. D. XI, 78 / Pl: *~ici* / E: slv ***посадьникъ***] (Înv) Slujbaș sau mic dregător, cu atribuții militare la un punct de vamă.

posadnică *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 98/6 / V: (înv) ***~atn~*** / Pl: *~ice* / E: slv ***посадьница***] (Îrg) Concubină.

posadnicie *sf* [At: DDRF / Pl: *~cii* / E: ***posadnică*** + *-ie*] (Îrg) Concubinaj.

posapete *ap* [At: DLR VI, 255 / E: nct] (Reg; îs) *Mere ~* Varietate de mere nedefinită mai îndeaproape.

posatnică *sf* vz ***posadnică***

posăceală *sf* [At: CADE / Pl: *~celi* / E: ***posac*** + *-eală*] (Rar) **1** Posomoreală. **2** Vreme mohorâtă.

posăcie *sf* [At: GORJAN, H. II, 183/9 / Pl: *~cii* / E: ***posac*** + *-ie*] **1-2** Caracteristică a cuiva (de a nu vorbi deloc sau) de a vorbi foarte puțin. **3** Proastă dispoziție. **4** Lipsă de veselie. **5** Însușire a cuiva care este mereu prost dispus. **6** Însușire a unui om care întotdeauna este lipsit de veselie.

posădi *vtr* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 250/11 / V: (reg) ***~ăgi***, ***~segi*** / Pzi: *~desc* / E: slv ***посадити***, srb ***posaditi se***] (Îrg) **1-2** A (se) așeza într-un loc pentru mai mult timp Si: *a se stabili*.

posădire *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: ***posădi***] **1** Operație de fixare a unor bucăți de plasă pe scheletul de frânghii al unei unelte de pescuit. **2** Stabilire undeva pentru mai mult timp.

posăgi *v* vz ***posădi***

posăi[1] *vt* [At: VASICI, M. II, 79/7 / Pzi: *~iesc* / E: ***pos***[1] + *-ăi*] **1** (Înv; c. i. plante) A altoi. **2** (Îrg; c. i. oameni sau părți ale acestora) A vaccina.

posăi[2] *vi* [At: DAN. U. 156 / Pzi: *~esc* / E: cf *fosăi*] (Rar) A respira zgomotos.

posăială *sf* [At: DLR / P: *~să-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***posăi***[1] + *-ală*] (Reg) Vaccinare.

posăire *sf* [At: VASILICI, M. II, 79/19 / Pl: *~ri* / E: ***posăi***[1]] (Înv) **1** Altoire. **2** Vaccinare.

posăit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***posăi***[1]] **1** (Înv) Altoit. **2** (Reg; d. oameni sau părți ale corpului lor) Vaccinat.

posăitor *sm* [At: CIHAC, II, 278 / P: *~să-i~* / Pl: *~i* / E: ***posăi***[1] + *-tor*] (Îrg) Persoană care vaccinează.

posărni *v* vz ***pogrăzni***

posâcli *v* vz ***posicli***

posâclit, ~ă *a* vz ***posiclit***

posâcliță *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. II, 6 / Pl: ? / E: cf ***posâcli***] (Ban) Murdărie.

posâclos, ~oasă *a* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***posâcli*** + *-os*] (Reg) **1** Murdar. **2** Unsuros.

posângeac, ~eacă *smf* vz ***bosângeac***

posângi *v* vz ***bosângi***

poscolniță *sf* vz ***posconiță***

posconiță *sf* [At: MARIAN, NA. 38 / V: (reg) ***ploscăn~***, ***plos~***, ***~oln~***, ***~orn~***, ***pospo~*** / Pl: *~țe* / E: cf ucr dal *п(л)оскуонь, п(л)оскуонка*] **1** (Pop) Pleavă cu floare și sământă, rămasă de la bătutul ori vânturatul cânepei, folosită ca hrană pentru oi. **2** Pleavă de grâu cu grăunțe, neghină etc. **3** (Reg) Vrejuri și teci rămase după ce se bate fasolea. **4** (Reg) Capsulă de polen la cânepă. **5** (Reg; îf *posponiță*) Crustă subțire care se formează la suprafața cașului, a laptelui etc. **6** (Bot; reg; îf *ploscăniță*) Tigvă (*Lagenaria vulgaris*).

poscorniță[1] *sf* vz ***păcorniță***

poscorniță[2] *sf* vz ***posconiță***

posdire *sf* vz ***puzderie***

poseclit, ~ă *a* vz ***posiclit***

poseda *vt* [At: CR (1846), 185[2]/29 / Pzi: *posed*, (înv) *~dez* / E: fr ***posséder***] **1** A deține bunuri materiale, drepturi etc. în proprietate, în stăpânire Si: *a avea, a deține, a stăpâni*, (înv) *a posesui*. **2** A cunoaște bine un lucru Si: *a stăpâni, a ști*. **3** (Spc) A cunoaște bine o limbă, o disciplină științifică etc. **4** (La pasiv) A fi dominat de... **5** A avea anumite însușiri, caracteristici. **6** (D. bărbați; c. i. femei) A săvârși un act sexual Si: (pop) *a avea*.

posedant, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 23/2 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***possedant***] **1** Care deține în proprietate un bun material. **2** (Iuz; îs) *Clase ~e* Clase sociale care dețin în proprietate mijloacele de producție și care exploatează munca altora.

posedare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~dări* / E: ***poseda***] **1** Deținere a unui bun, drept etc. în proprietatea sa Si: *posesiune* **(1)**. **2** Cunoaștere deplină a unui lucru Si: *stăpânire*. **3** (Spc) Cunoaștere aprofundată a unei limbi, a unei discipline științifice etc. **4** Dominare. **5** Săvârșire a unui act sexual Si: *posesiune* **(8)**.

posedat, ~ă [At: MARIAN, NA. 166 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***poseda***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este dominată de obsesii, de frământări sufletești Si: *stăpânit*. **3-4** *smf, a* (Spc; în credințele populare) (Persoană) care este stăpânită și chinuită de demoni. **5-6** *smf, a* (Spc; în credințele populare) (Persoană) care și-a pierdut integritatea facultăților mintale prin acțiunea unor forțe supranaturale. **7** *smf* (Pex) Nebun. **8** *a* (D. bunuri materiale, drepturi etc.) Aflat în proprietatea cuiva. **9** *af* (D. femei) Care săvârșește un act sexual.

posegi *v* vz ***posădi***

posesie *sf* vz ***posesiune***

posesionat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. II, 8 / P: *~si-o~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: cf *posesiune*] (Îvr) Care deține oarecare avere.

posesiu, ~ie *a* vz ***posesiv***

posesiune *sf* [At: VÎRNAV, F. M. I, 92[v]/3 / V: ***~sesie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***possession***, lat ***possessio, -onis***] **1** Posedare **(1)**. **2** Drept al unei

persoane de a folosi și de a dispune de un bun aflat în proprietate. **3** Stăpânire efectivă a unui lucru bun. **4** (Iuz; de obicei în construcții cu verbe ca „a da", „a ține", „a lua") Arendă. **5** Țară slab dezvoltată aflată sub dominația unui stat și lipsită de drepturi economice, politice etc. Si: *colonie*. **6** (Înv; ccr; îf *posesie*) Proprietate (mai întinsă de pământ) Si: *domeniu, moșie*[1]. **7** (Înv; ccr; îaf) Fermă. **8** Posedare (**5**).

posesiv, ~ă *a* [At: ETIMOL. 4[r]/6 / V: (înv) ***~iu, ~etiv*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***possessivus***, fr ***possessif***] **1** *a* (Grm; d. pronume, articol, adjectiv) Care exprimă o relație de apartenență, un raport de posesiune, de dependență. **2** *sn* Parte de vorbire care exprimă un raport de aparteneță. **3** *a* Care trădează spirit de stăpânitor. **4** *a* (Pex) Autoritar. **5** *a* (Fam) Care vrea să arate dominația, stăpânirea față de un obiect sau de o persoană.

posesor, ~oare [At: ST. INST. 37/14 / V: (înv) ***~iu*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***possessor***, fr ***possesseur***] **1** Persoană care posedă (**1**), cu titlu de proprietate, un bun Si: *deținător, proprietar, stăpân*, (îvr) *posesuitor* (**1**), (liv) *posident*. **2** (Pgn) Persoană căreia îi aparține ceva Si: *deținător, proprietar, stăpân*, (îvr) *posesuitor* (**2**). **3** (Pex) Persoană care posedă (**1**) o calitate, o caracteristică. **4** (Mol; înv) Arendaș.

posesoraș *sm* [At: ALECSANDRI, T. 48 / Pl: *~i* / E: ***posesor*** + *-aș*] **1-2** (Îvr; șdp) Posesor (**1**) (neînsemnat).

posesoriu[1] *sm* vz ***posesor***

posesoriu[2], ***~ie*** *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ii* / E: fr ***possessoire***, lat ***possessorius***] (D. acțiuni judiciare) Prin care se urmărește protecția posesiunii (**2**).

posesui *vt* [At: SĂULESCU, HR. I, 10/22 / Pzi: *~esc* / E: ***posesie*** + *-ui*] (Înv) A poseda (**1**).

posesuitor *sm* [At: I. IONESCU, P. 102 / P: *~su-i~* / Pl: *~i* / E: ***posesui*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** Posesor (**1-2**).

posetiv, ~ă *a* vz ***posesiv***

poseur *sm, am* [At: DEX / S și: *pozeur* / P: *pozör* / Pl: *~i* / E: fr ***poseur***] **1-2** (Persoană îngâmfată) care pozează, studiindu-și în permanență atitudinile, gesturile etc. pentru a face impresie, a epata sau pentru a se evidenția.

posfat *sn* [At: DAMÉ, T. 124 / Pl: *~e, ~uri* / E: nct] (Pes; Olt) **1** Crâsnic. **2** Chipcel. **3** Ciorpac.

posibel, ~ă *a* vz ***posibil***

posibil, ~ă [At: CR (1848), 9[1]/44 / V: (nrc) ***~bel*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***possible***, lat ***possibilis***] **1** *a* Care se poate întâmpla Si: *probabil*. **2** *a* Care se poate face Si: *realizabil*, (înv) *putibil*. **3** *a* Care este voie să se facă Si: *îngăduit, permis*. **4** *a* Care se poate imagina. **5** *sn* Ceea ce este cu putință. **6** *sn* Ceea ce se poate realiza. **7** *sn* Ceea ce se poate întâmpla. **8** *sn* (Îe) **A face tot ~ul (și imposibilul)** A face tot ce se poate, într-o împrejurare. **9** (Îae) A încerca totul pentru a ajunge la rezultatul dorit.

posibilitate *sf* [At: MAG. IST. I, 196/5 / Pl: *~tăți* / E: fr ***possibilité***, lat ***possibilitas, -atis***] **1** Capacitate a unui lucru de a se putea întâmpla. **2** Capacitate a unui lucru de a se putea realiza. **3** Îngăduință. **4** Capacitate a unui lucru de a putea fi imaginat. **5** Mijloc, modalitate de realizare, de înfăptuire a ceva Si: *putință*, (îvp) *putere*, (înv) *puterința, putinciosie* (reg) *modru*, (îvr) *putibilitate*. **6** (Îs) *~tăți materiale* Bani necesari traiului. **7** (Îlav) **În măsura** (sau **în limita**) **~tăților** Atât cât (se) va putea sau cât (se) poate. **8** (Lpl) Însușiri intelectuale, morale etc. de care dispune cineva. **9** (Lpl) Calități ale unei ființe care se pot dezvolta. **10** Categorie filozofică desemnând tendințele de dezvoltare care duc la constituirea unui nou fenomen, premisele obiective ale unei viitoare realități.

posicli *vtr* [At: COMAN, GL. / V: ***posâcli*** / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *șicli*] (Trs; Mun) **1-2** A (se) murdări. **3-4** A (se) umple de unsoare.

posiclit, ~ă *a* [At: BARCIANU / V: (înv) ***~sec~*** (reg) ***~sâc~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***posicli***] (Reg) **1** Murdar. **2** Unsuros. **3** (D. timp) Mohorât. **4** (Înv; îe) **A fi leit ~** A fi foarte asemănător cu cineva sau ceva.

posident, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***possidente***] (Liv) Posesor (**1**).

posincele *sfp* [At: LIUBA – IANA, M. 120 / E: nct] (Ban) **1** Făină de grâu de calitate inferioară. **2** Tărâță de grâu.

posip *sn* [At: LB / V: ***pisop*** / E: srb ***posip***] (Îdt) Nisip.

poslanet *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: pn ***poslaniec***, rs ***посланец***] (Îvr) Mesager.

poslanic *sm* [At: BIBLIA (1688), 250[2]/5 / Pl: *~ici* / E: pn ***poslannik*** cf slv ***посланикъ***, rs *посланник*] (Înv) Mesager.

poslanică *sf* [At: DR III, 435 / Pl: *~ice* / E: cf *posadnică*] (Înv) Concubină.

poslanie *sf* [At: CORESI / Pl: *~ii* / E: slv ***посланик***] (Înv) **1** Scrisoare sau carte cu conținut teologic, pentru îndrumarea sau lămurirea credincioșilor. **2** (Pgn) Scrisoare.

poslaz *sn* vz ***poslet***

posladui *v* vz ***posledui***

posladuire *sf* vz ***posleduire***

poslede[1] *s* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 133[v]/26 / E: slv ***послѣдь*** cf *poslede*[2]] (Îvr; îla) **De ~** De rând Si: *obișnuit*.

poslede[2] *s* vz ***poslet***

posledie *sf* vz ***poslet***

posledui *vt* [At: CORESI, L. 165/21 / V: ***~ladui*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***послѣдовати***] (Înv) **1** A urma întocmai Si: *a respecta*. **2** (C. i. transcrieri, traduceri, copii etc.) A confrunta pentru a stabili conformitatea cu originalul Si: *a colaționa*.

posleduire *sf* [At: I. BRĂESCU, M. 70 / V: ***~lad~*** / Pl: *~ri* / E: ***posledui***] (Înv) Colaționare.

poslete *sm* vz ***poslet***

poslet, ~eață [At: MANOLACHE DRĂGHICI, I. 76/23 / V: ***~lede*** *s*, ***~ledie*** *sf*, ***lete*** (Pl: *~eți*) *sm*, ***~laz*** *sm*, ***poslete*** *s*, ***potlet, pozlet*** *sn*, ***puslete*** *s* / Pl: *~uri* / E: cf rs *последки*] **1** *sn* (Reg) Rachiu de calitate inferioară, cu un procent redus de alcool, care se scurge din alambic la începutul și mai ales la sfârșitul distilării. **2** *a* (Trs; d. oameni) Leneș. **3** *a* (Trs; d. oameni) Molâu.

posleti *vru* [At: PAMFILE, I. C. 228 / Pzi: 3 *~tește* / E: ***poslet***] (Reg; d. rachiu) A deveni apos atunci când se scurge din alambic.

poslosnic *sm* vz ***poslușnic***

posloșanie *sf* vz ***poslușanie***

poslovac *sm* [At: IORGA, S. D. VII, 147 / Pl: *~aci* / E: nct] (Îvr) Unealtă de brutărie nedefinită mai îndeaproape.

posluginic *sm* vz ***poslușnic***

poslujenie *sf* vz ***poslușanie***

posluji *v* vz ***posluși***

poslujnic *sm* vz ***poslușnic***

poslujnicie *sf* vz ***poslușnicie***

posluș *s* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 356 / Pl: nct / E: ns cf *poslușanie*] (Reg; îe) **A-i tăia** (sau **a-i lua**) **(cuiva) ~ul** A lipsi pe cineva de anumite avantaje de care s-a bucurat până atunci.

poslușanie *sf* [At: (a. 1630) BUL. COM. IST. V, 55 / V: (îrg) ***pozlu~***, (înv) ***~șenie, ~loș~, ~ujenie, pus~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***послоушание***] **1** (Înv) Ascultare. **2** (Înv) Supunere. **3** (Înv) Muncă prestată pe moșiile boierești sau mănăstirești. **4** (Înv; pgn) Muncă. **5** (Înv) Serviciu. **6** (Înv) Slujbă religioasă. **7** (Înv; lpl) Obiecte care servesc la oficierea unui serviciu religios. **8** (Îrg) Aprobare. **9** (Îrg) Dispoziție.

poslușenie *sf* vz ***poslușanie***

posluși [At: PRAV. 182 / V: ***~uji*** / Pzi: *~șesc* / E: slv ***послоушати***] (Înv) **1** *vi* A se afla în serviciul cuiva, mai ales în slujba unei moșii boierești sau mănăstirești Si: *a servi, a sluji*. **2** *vi* A munci ca slugă la un stăpân Si: *a slugări*. **3** *vt* A ajuta. **4** *vt* A oficia serviciul divin.

poslușire *sf* [At: BIBLIA (1688), 363[1]/10 / Pl: *~ri* / E: ***posluși***] (Înv) **1** Aflare în serviciul cuiva. **2** Slujire. **3** Ajutor. **4** Oficiere a serviciului divin.

poslușitor, ~oare *sm, a* [At: BIBLIA (1688), pref 6/49 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***posluși*** + *-tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) care slujea cuiva.

poslușnic *sm* [At: PRAV. 279 / V: ***~losnic, ~uginic, ~ujnic, proslujnic, pus~*** / Pl: *~ici* / E: slv ***послоушьникъ***] (Înv) **1** Slujitor mănăstiresc sau boieresc care era scutit de dări. **2** (Pgn) Slujitor. **3** (Spc) Infirmier.

posluşniţă *sf* [At: SCL 1971, 409 / Pl: *~țe* / E: ***posluşnic*** + *-iță*] (Nob) Femeie care slujeşte pe lângă o mănăstire.

posmag *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 45ᵛ/15 / V: (reg) ***bosmag poşmag,*** / Pl: *~agi* / E: slv **посмагъ**] (Îrg) **1** (Mpl) Pesmet. **2** (Rar) Biscuit. **3** Produs alimentar obţinut prin uscarea bucăţilor de pâine albă sau intermediară şi măcinarea acestora. **4** (Îvr; pgn) Aliment solid, zdrobit mărunt.

posmăgeală *sf* [At: DDRF / Pl: *~eli* / E: ***posmăgi*** + *-eală*] (Reg) **1-4** Posmăgire **(1-4)**.

posmăgele *a* [At: DLR VI, 255 / E: ***posmag*** + *-ele*] (Reg; îs) *Mere ~* Specie de mere nedefinite mai îndeaproape.

posmăgi [At: TDRG / V: ***~megi, ~mogi*** / Pzi: *~gesc* / E: ***posmag***] (Reg) **1** *vt* A presăra pesmet peste o bucată de friptură, de peşte sau de alt aliment, înainte de a le frige. **2** *vr* (D. oameni sau părţi ale corpului lor) A slăbi foarte tare Si: *a se sfriji, a se usca, a se scofâlci*. **3** *vr* (Pex; d. oameni sau părţi ale corpului lor) A se zbârci. **4** *vr* (Mun; d. fructe; îf *posmogi*) A se usca. **5** *vr* (D. plante) A se ofili.

posmăgire *sf* [At: POLIZU / V: ***~mogire*** / Pl: *~ri* / E: ***posmăgi***] (Reg) **1** Slăbire. **2** Zbârcire. **3** Uscare a fructelor Si: (reg) *posmăgeală* **(3)**. **4** Ofilire.

posmăgit, ~ă *a* [At: KLOPŞTOCK, F. 325 / V: ***pojmojit, ~mogit, ~mongit*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***posmăgi***] (Reg) **1** (D. oameni) Care a slăbit foarte tare. **2** (D. oameni) Zbârcit. **3** (D. fructe) Uscat. **4** (D. plante) Ofilit.

posmândri *vi* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 16 / V: ***poşm~*** / Pzi: *~resc* / E: cf srb *pomudriti*] **1** (Ban) A se face bun, supus, umil, plecat. **2** (Ban; îf *poşmândri*) A glumi. **3** A flecări.

posmegi *v* vz ***posmăgi***

posmoagă *sms* [At: LEXIC REG. II, 16 / V: ***poşm~*** *sf* / E: pvb ***posmogi***] (Mun; Olt) **1** Persoană ridată, zbârcită. **2** Om bătrân lipsit de puteri Si: *hodorogit, neputincios, prăpădit*, (reg) *poşmogea*.

posmogi *v* vz ***posmăgi***

posmogire *sf* vz ***posmăgire***

posmogit, ~ă *a* vz ***posmăgit***

posmol¹ *sn* vz ***podmol***

posmol² *s* [At: TDRG / V: ***pomol, poşmol*** / Pl: nct / E: cf *podmol*] (Reg) **1** Morman. **2** Mulţime. **3** (Îe) **A face ~ în...** A face ravagii. **4** (Îae) A face victime printre...

posmogit, ~ă *a* vz ***posmăgit***

posnic, ~ă *a* vz ***postnic¹***

poso- [At: DN³ / E: fr, it ***poso-***] Element prim de compunere savantă cu semnificaţia: **1** Porţie. **2** Doză.

posoacă¹ *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 12ʳ/3 / V: ***~sacă, ~ocă*** / Pl: ? / E: pn ***posoka***] **1** (Îrg) Sânge sau lichid amestecat cu sânge, puroi etc. care curge din gură, din nas sau dintr-o rană, în urma unei lovituri puternice. **2** (Reg; îe) **A face ~** A omorî, pe cineva zdrobindu-l cu totul. **3** (Trs; Mar) Spumă pe care o face cineva la gură. **4** (Reg; csnp) Terciuială, zdrobire. **5** (Reg) Murdărie. **6** (Buc; csnp) Mâncare rea.

posoacă² *smf* vz ***posac***

posoc, ~oacă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: cf *posoaca¹*] (Reg; d. rufe, haine etc.) Murdar.

posocă *sf* vz ***posoacă¹***

posoci¹ *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~ocesc* / E: ***posoc***] (Reg; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A murdări foarte tare.

posoci² *vr* [At: I. CR. I, 60 / Pzi: *~ocesc* / E: cf *posoaca¹*] (Mol; d. boli, răni) A se vindeca de la sine, fără tratament.

posod *s* [At: PLOPŞOR, V. O. 13 / Pl: nct / E: cf *posadă²*] (Olt) Lemn cu care se ridică posada² (1) la morile de apă, pentru a alătura mai mult pietrele.

posodeală *sf* [At. LEXIC REG. II, 52 / Pl: *~eli* / E: ***posodi*** + *-eală*] (Reg) Bătătorire a pământului cu picioarele.

posodi [At: PĂCALĂ, M. R. 269 / Pzi: *~desc* / E: cf *posod, bosoli*] (Reg) **1** *vt* A apăsa. **2** *vt* A strânge. **3** *vt* A îndesa. **4** *vrp* A fricţiona. **5** *vrp* A masa. **6** *vt* A bătători pământul cu picioarele Si: (pop) *a bătuci*.

posologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***posologique***] **1** Care aparţine posologiei. **2** Care se referă la posologie.

posologie *sf* [At: DER / V: ***pozo~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***posologie***] Parte a terapeuticii care se ocupă cu studiul dozelor şi a modului în care trebuie administrate medicamentele.

posoman, ~ă *smf, a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ***posomorât*** cf *capsoman, grandoman*] (Reg) **1-2** (Om) posomorât **(1)**.

posomant *sn* vz ***pasmant***

posomantar *sm* vz ***pasmantier***

posomantariu *sm* vz ***pasmantier***

posomanter *sm* vz ***pasmantier***

posomanterie *sf* vz ***pasmanterie***

posometru *sn* [At: DN³ / V: ***pozo~*** / Pl: *~re* / E: fr ***posomètre***] Exponometru.

posomont *sn* vz ***pasmant***

posomorală *sf* vz ***posomoreală***

posomorâre *sf* [At: (a. 1773) GCR II, 90/35 / V: (înv) ***~rire*** / Pl: *~ri* / E: ***posomorî***] **1** Modificare a dispoziţiei cuiva, devenind încruntat, întunecat, trist ca urmare a unei stări sufleteşti apăsătoare. **2** Stare a omului trist, întunecat, încruntat ca urmare a unei stări sufleteşti apăsătoare Si: *încruntare, întristare, întunecare, posomoreală* **(1)**. **3** Aspect fizionomic al unui om încruntat, trist, întunecat Si: *posomoreala* **(2)**. **4** Înnorare. **5** Stricare a vremii.

posomorât, ~ă *a* [At: NECULCE, L. 80 / V: (reg) ***lo~,*** (înv) ***~rit*** / Pl: *~âţi, ~e* / E: ***posomorî***] **1** (D. oameni) Care are fizionomia, ochii, privirea etc. încruntată, întunecată, tristă ca urmare a unei proaste dispoziţii a unei nemulţumiri, a unei stări sufleteşti apăsătoare. **2** (D. fizionomia, ochii, privirea etc. oamenilor) Care exprimă sau trădează o stare de proastă dispoziţie, de nemulţumire, de tristeţe Si: *încruntat, întunecat, mohorât, noros, posac, trist*. **3** (D. cer) Acoperit de nori Si: *înnegurat, înnorat, întunecat*. **4** (D. nori) De culoare închisă, întunecată. **5** (D. nori) Care aduce vreme urâtă, precipitaţii. **6** (D. zile, vreme) Cu precipitaţii Si: *ploios, urât*. **7** (D. obiecte, elemente ale naturii, peisaje etc.) Care este de culoare închisă Si: *întunecat*. **8** (D. obiecte, elemente ale naturii, peisaje etc.) Care face o impresie tristă Si: *dezolant, melancolic, sumbru*. **9** (Pex; d. obiecte, elemente ale naturii, peisaje etc.) Care inspiră melancolie, dezolare, tristeţe prin aspectul întunecat, sărăcăcios etc. Si: *dezolant, melancolic, sumbru*.

posomoreală *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 23 / V: ***~rala*** / Pl: *~eli* / E: ***posomorî*** + *-eală*] **1-2** Posomorâre **(2-3)**. **3** Atmosferă de proastă dispoziţie. **4** (Rar) Vreme mohorâtă, întunecată şi ploioasă Si: (rar) *posoceală*.

posomori *v* vz ***posomorî***

posomorire *sf* vz ***posomorâre***

posomorit, ~ă *a* vz ***posomorât***

posomorî [At: BELDIMAN, N. P. II, 120/13 / V: (reg) ***~ri*** / Pzi: *~răsc* / E: cf mg *szomorú* „trist"] **1** *vr* (D. oameni sau d. faţa, ochii, privirea etc. lor) A deveni încruntat, întunecat, trist ca urmare a unei proaste dispoziţii, a unei nemulţumiri, a unei stări sufleteşti apăsătoare Si: *a se încrunta, a se întrista, a se întuneca, a se mohorî*. **2** *vr* (D. cer) A se acoperi de nori Si: *a se înnegura, a se înnora, a se întuneca*. **3** *vr* (D. vreme) A deveni urât, închis, cu precipitaţii Si: *a se închide, a se strica*. **4-5** *vtfr* (A da sau) a căpăta o notă de tristeţe, de dezolare Si: *a (se) înnegura, a (se) întuneca*.

posp *s* [At: BOCEANU, GL. / V: ***~ă*** *sf* / Pl: nct / E: cf *pospai*] (Reg) Lamură a făinii.

pospai *sn* [At: PANN, H. 8 / V: (reg) ***pas~, pâspai, ~păi, ~poi, pospul*** *sm*, ***pus~*** / Pl: *~e* / E: bg **паспал** cf srb *paspalj*] **1** Pulbere de făină produsă în timpul măcinatului, care se depune pe pereţi şi pe toate obiectele din moară Si: (reg) *colb, ometiţă, pielm, praf, pulbere*. **2** (Reg; îf *pospul*) Lamură a făinii. **3** (Pgn; udp „de" sau de determinanţi în genitiv) Pulbere albă, strat subţire şi afânat, mai ales de zăpadă, care acoperă ceva. **4** Înveliş subţire, superficial. **5** (Fig) Element superficial de învăţătură, cultură, civilizaţie etc. asimilat. **6** (Reg) Pleavă care rămâne după ce se vântură grâul. **7** (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

pospan *sm* vz ***puspan***

pospang *sm* vz ***puspan***

pospă *sf* vz ***posp***

pospăi[1] *sn* vz ***pospai***

pospăi[2] [At: PSALT. 305 / V: (înv) ***pospi***, (reg) ***pospăia***, ***pospoi*** / Pzi: *~esc*, (reg) *pospăi* / E: ***pospai***] **1** *vt* (Îrg) A răspândi pe deasupra Si: *a acoperi, a așterne, a înveli.* **2** *vt* (Îrg) A presăra cu un strat subțire, fin, superficial Si: *a acoperi, a așterne, a înveli.* **3** *vt* (Îvr; spc) A tencui din nou Si: *a fățui.* **4** *vt* (Reg) A murdări. **5** *vt* (Fig) A face un lucru în mod superficial, de mântuială sau cu greutate. **6** *vt* (Îrg) A mânca repede, puțin și în silă Si: *a frunzări* (reg) *a pișpăi* **(3)**. **7** (Înv) A învăța, a instrui, a pregăti pe cineva în mod superficial. **8** *vr* (Reg; fig) A se îmbrăca sumar sau cu puțină cheltuială, dar încercând să salveze aparențele. **9** *vt* (Reg; îf *pospăia*) A face mai rar, mai moale, mai pufos, mai afânat.

pospăia *v* vz ***pospăi***[2]

pospăială *sf* [At: HASDEU, ap. TDRG / P: *~pă-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pospăi***[2] + *-eală*] **1** (Îrg) Acoperire cu un strat subțire, fin, superficial. **2** (Îrg; pex; ccr) Înveliș sau strat subțire, fin, care acoperă un obiect. **3** (Fig) Aparență înșelătoare care ascunde sau încearcă să ascundă superficialitatea reală. **4** (Pex; ccr) Lucru făcut, învățat etc. în mod superficial pentru a salva aparențele Si: *spoială, superficialitate.* **5** (Reg) Boală la oi nedefinită mai îndeaproape.

pospăiat, ~ă *a* vz ***pospăit***

pospăit, ~ă *a* [At: RUSSO, S. 7 / V: (reg) ***~iat, ~poiat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pospăi***[2]] **1** (Îrg) Care este acoperit, învelit cu un strat subțire, fin, superficial. **2** (Fig; d. manifestări, însușiri etc. ale oamenilor) Care are o aparență înșelătoare de cultură, de civilizație etc. **3** (D. oameni) Care ascunde sau caută să ascundă situația reală asupra propriului nivel de cultură sub o aparență înșelătoare. **4** (Reg) Afânat.

pospi *v* vz ***pospăi***[2]

pospoi[1] *sn* vz ***pospai***[1]

pospoi[2] *v* vz ***pospai***[2]

pospoiat, ~ă *a* vz ***pospăit***

pospolită *sf* [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 325 / Pl: *~te* / E: pn (wojsko) ***pospolite***] (Înv) **1** Unitate militară poloneză, alcătuită din nobilime. **2** Nobilime care alcătuia această unitate militară.

posponită *sf* vz ***pospolite***

pospul *sm* vz ***posconită***

post[1] *sn* [At: (a. 1819) URICARIUL I, 127 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***poste***, ger ***Posten***] **1** Loc de muncă, într-o anumită ierarhie administrativă, ocupat de cineva numit de obicei prin decizia unei autorități superioare Si: *funcție, slujbă.* **2** (Fam; îe) **A fi pe ~ de...** A executa în mod temporar în locul altcuiva rolul de... **3** (Îlav) **La ~** (sau **la ~ul meu, al tău** etc.) Prezent la datorie pentru îndeplinirea obligațiilor de serviciu. **4** (Înv) Autoritate publică reprezentată printr-o persoană care îndeplinește anumite funcții administrative. **5** Loc în care se găsește un planton, o santinelă, în timpul serviciului de gardă. **6** (Pex) Serviciu de gardă al santinelei. **7** (Rar) Santinelă. **8-9** (Loc unde se găsește o) formație militară restrânsă care execută unele operații. **10** Unitate de polițiști sau jandarmi, în trecut, de milițieni, însărcinată cu menținerea ordinii publice într-o localitate rurală. **11** (Pex) Local unde funcționează o unitate de poliție. **12** Loc unde stă un polițist, în trecut, un sergent de stradă, însărcinat cu supravegherea circulației pe străzi, cu paza unei clădiri etc. **13** (Udp „de") Instalație fixă sau mobilă care cuprinde aparatele necesare pentru efectuarea anumitor operații tehnice. **14** (Pex) Loc, spațiu special amenajat pentru desfășurarea unei activități tehnice. **15** (Pex) Loc pe care îl ocupă în mod obișnuit cineva într-un ansamblu, într-un loc în care se desfășoară o anumită activitate. **16** (Îs) *~ de mișcare* Loc pentru deservirea circulației trenurilor. **17** (Îs) *~ (sanitar) de (prim) ajutor* Ansamblu al încăperilor, al mijloacelor tehnico-sanitare și al personalului sanitar, organizat cu scopul de a da primele îngrijiri persoanelor accidentate și bolnavilor. **18** (Spc) Ansamblu al aparatelor sau dispozitivelor necesare transmiterii unor emisiuni de radio sau de televiziune. **19** (Pex) Loc de unde se transmit emisiuni de radio sau de televiziune. **20** Categorie în care sunt introduse, într-o evidență contabilă, sume de bani, materiale etc. **21** Element de activ sau pasiv înscris într-un bilanț, care reprezintă soldul unuia sau mai multor conturi. **22** Rubrică corespunzătoare dintr-un registru de contabilitate.

post[2] *sn* [At: PSALT. HUR. $29^r/17$ / Pl: *~uri* / E: slv ***постъ***] **1** Interdicție de a mânca unele alimente, de obicei de origine animală, impusă credincioșilor de către biserică sau pe care credincioșii și-o impun singuri în anumite perioade sau zile ale anului Si: *postire* **(2)**, (îvr) *postitură* **(2)**, (îvp) *sec.* **2-3** (D. mâncare; îljv) **De ~** (Care este) pregătit numai din alimente admise de biserică pentru o perioadă de post[2] **(1)**. **4-5** (Pgn; d. alimente; îal) (Care este) gătit fără carne și fără grăsime animală. **6** (D. zile, săptămâni, luni; îla) **De ~** În care se recomandă postul **(1)**. **7** (D. zile, luni, săptămâni; îal) În care se postește. **8** (Pgn; d. zile, săptămâni, luni; îal) În care cineva este constrâns să rabde de foame. **9** (Îla) **Cât o zi de ~** Care dă impresia că nu se mai termină, atât de lung, de înalt, de mare etc. este. **10** (Îal) Foarte mare. **11-12** (Îe) **A fi mare** (sau **lung**) **cât o zi de ~** A fi foarte mare sau lung. **13** (Îlv) **A ține** sau **a mânca (de) ~** A posti. **14** Mâncare pregătită din alimente admise de biserică pentru o perioadă de post[2] **(1)**. **15** Abținere totală sau parțială de la mâncare și băutură. **16** (Îvr; șîs *~ limpede*) Regim. **17** (Fam) Abstinență. **18** Perioadă de timp care precedă anumite sărbători religioase și în care biserica prescrie postul[2] **(1)**. **19** (Îs) *~ul (cel) mare* Post **(18)** care precedă sărbătoarea Paștilor. **20** (Îe) **Martie din ~ nu (mai) lipsește** Se spune despre cineva care nu lipsește niciodată de la ceva care îi poate aduce un profit. **21** (Îlav) **Ca nunta în ~** Acțiune necugetată, nepotrivită pentru o anumită împrejurare. **22** Timp cât cineva este obligat să rabde de foame.

post[3]- [At: DER / E: lat ***post***, fr ***post-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** După. **2** Posterior. **3** Ulterior. **4** În spatele.

posta *vtr* [At: BARIȚIU, P. A. II, 145 / Pzi: *~tez* / E: fr ***poster***] **1-2** A (se) plasa într-un anumit loc, cu scopul de a supraveghea, de a observa, de a urmări, de (a) păzi.

postabdomen *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***postabdomen***] (Ent) Parte posterioară a abdomenului unor artropode.

postacut, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***post-*** + ***acut***] (Med) Care a depășit o stare maladivă critică.

postadolescență *sf* [At: DN^3 / Pl: *~țe* / E: ***post-*** + ***adolescență***] (Rar) **1** Vârstă cuprinsă între optsprezece și douăzeci de ani care urmează adolescenței. **2** Perioadă care corespunde postadolescenței **(1)**.

postaică *sf* vz ***păstaică***

postaie *sf* vz ***păstaie***

postaj *sn* vz ***postav***[1]

postal[1] *sm* [At: (a. 1792) ȘIO II_2, 96 / Pl: *~i* / E: tc ***postal***, bg ***постал***] (Îrg; mpl) **1** Încălțăminte de piele. **2** (Pgn) Pantof.

postal[2]***, ~ă*** *a* vz ***poștal***

postalion *sm* vz ***poștalion***

postamânt *sn* vz ***postament***

postament *sn* [At: GOLESCU, Î. 50 / V: (înv) ***~mânt*** / Pl: *~e*, (îrg) *~uri* / E: ger ***Postament***] **1** Placă sau suport de piatră, de metal, de lemn etc. așezate pe sol pe o fundație specială, care servesc ca bază de susținere și de fixare a unei mașini, a unui agregat, a unei statui etc. Si: *piedestal, soclu.* **2** Estradă de catedră. **3** (Rar) Platformă de lemn înălțată deasupra pardoselii unei încăperi. **4** (Mol) Strat de lemne pe care se pune o căpiță de fân ca să nu putrezească.

postaprindere *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ri* / E: ***post-*** + ***aprindere***] (Rar) Autoaprindere.

postaș *sm* vz ***poștaș***

postat *s* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: nct / E: nct] (Mun; csnp) Raclă.

postată *sf* [At: LB / V: ***~te, ~ată, ~atie*** / Pl: *~te, ~tăți* / E: bg ***постат***, srb ***postat***] (Reg) **1** Porțiune dintr-o suprafață de pământ cultivat, pe care o prășește, o seceră, o cosește etc. manual unul sau mai mulți lucrători într-un anumit interval de timp Si: (îrg) *obraț*, (reg) *palancă*[1], *partal.* **2** (Rar) Porțiune dintr-o pădure de unde se taie copacii Si: *parchet.* **3** (Rar)

Strat de legume sau de flori. 4 Fâșie îngustă de pământ, nelucrat, servind drept limită între două ogoare Si: (reg) *hat*, *răzor*[1]. 5 (Adesea cu determinările „bună", „bunicică") Bucată de drum. 6 Distanță. 7 Cantitate de iarbă tăiată cu coasa Si: *pală*[1].

postate *sf* vz ***postată***

postață *sf* vz ***postată***

postație *sf* vz ***postată***

postav[1] *sn* [At: N. COSTIN, ap. GCR II, 11/35 / V: (înv) ***~toj*** / Pl: (2) *~uri*, (înv) *~e* / E: slv ***поставъ***] 1 Țesătură de lână groasă, compactă, adesea păroasă, uneori cu adaos de fibre sintetice, din care se confecționează uniforme militare, paltoane, rochii, pături etc. Si: *dimie*, *șiac*, *pănură*. 2 (Lpl) Diferite pături sau confecții din postav[1] (1) Si: *postăvărie* (2).

postav[2] *s* vz ***postavă***

postavă *sf* [At: PANN, P. V. III, 69/15 / V: (reg) ***~av*** *s* / Pl: *~tăvi*, *~ve* / E: srb ***postava***, bg ***постав***] 1 (Pop) Albie care servește la spălatul rufelor, la frământatul aluatului etc. 2 (Pop; pex) Vas mai mare de lemn asemănător cu o albie. 3 (Reg) Ladă în care curge făina la moară, în timpul măcinatului Si: *covată*, (reg) *ladă*, *troacă*, *tron*, *vălău*. 4 (Reg) Jgheab de lemn sau de fier care se pune la streașina caselor pentru a se scurge apa de ploaie.

postavete *s* vz ***postăvete***

postavie *sf* vz ***păstaie***

postă[1] *sf* vz ***post***[2]

postă[2] *sf* vz ***poștă***

postăchie *sf* vz ***postochie***

postăici *vt* [At: ALR I, 850/56 / Pzi: *~cesc* / E: ***postaie*** + *-ici*] (Reg; c. i. plante leguminoase) A scoate boabele din păstăi Si: (reg) *a păstăi*, *a păstări*[1] Cf *dezghioca*.

postământ *sn* vz ***postament***

postămpi *v* vz ***postâmpi***

postărnac *sm* vz ***păstârnac***

postărnachi *sm* vz ***păstârnac***

postăți *vt* [At: DOSOFTEI, MOL. 85 / Pzi: *~țesc* / E: ***postață***] (Îvr) A așeza.

postău *sm* vz ***păstaie***

postăvar *sm* [At: (a. 1695) IORGA, B. R. 346 / Pl: *~i* / E: ***postav*** + *-ar*] 1 Fabricant de postavuri[1] (2) 2 Negustor de postavuri[1] (2). 3 Țesător de postavuri[1] (1).

postăvaș *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***postav***[1] + *-aș*] (Îvr; șhp) 1-2 Postăvior (1-2).

postăvăreasă[1] *sn* [At: DL / Pl: *~ese* / E: ***postăvar*** + *-easă*] 1-2 Soție a postăvarului (1-2).

postăvăreasă[2] *sf* [At: CADE / Pl: *~ese* / E: ***postav***[1] + *-easă*] 1 Femeie care face postavuri[1] (2) Si: (îvr) *postăvăriță* (1). 2 Femeie care vinde postavuri (2) Si: (îvr) *postăvăriță* (2).

postăvărie *sf* [At: (sf. sec. XVIII) LET. III, 263/11 / Pl: *~ii* / E: ***postav***[1] + *-ărie*] 1 Fabrică, atelier, prăvălie etc. de postav[1] (1). 2 (Înv; csc) Postavuri (2).

postăvăriță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***postăvar*** + *-iță*] (Îvr) 1-2 Postăvăreasă[2] (1-2).

postăvete *s* [At: ANTIPA, P. 442 / V: ***~tav~*** / Pl: nct / E: cf *postavă*] (Olt) Greutate folosită de pescari pentru a fixa capetele unor plase de pescuit în apele curgătoare.

postăvior *sn* [At: DDRF / Pl: *~oare* / E: ***postav***[1] + *-ior*] 1-2 (Rar; șhp) Postav[1] (1) (frumos) Si: (îvr) *postăvaș* (1-2). 3 Postav[1] (1) mai subțire. 4 Postav[1] (1) de calitate inferioară.

postăvire *sf* [At: PRIBEAGUL, P. R. 40 / Pl: *~ri* / E: de la ***postav***[1]] (Trs) Bucată de postav[1] (1) negru aplicată pe o haină, ca ornament.

postăviță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***postavă*** + *-iță*] 1-2 (Reg; șhp) Postavă (1) (mică).

postâmpi *vi* [At: PSALT. 36 / S și: *~tânpi* / V: ***~tămpi*** / Pzi: *~pesc* / E: slv ***постѫпити***] (Înv) 1 (Udp „către") A se îndrepta spre... 2 A se apropia de... 3 (Rar; udp „de") A se îndepărta de cineva. 4 A pleca de undeva. 5 (Fig) A se înstrăina de cineva Si: (înv) *a ostâmpi*.

postârnac *sm* vz ***păstârnac***

postârnap *sm* vz ***păstârnac***

postbelic, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, S. L. 28 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***post***[1] + ***-belic*** cf lat *bellicus*] 1 Care se referă la perioada de după un război mondial. 2 Care aparține perioadei de după un război mondial. 3 Care este specific perioadei de după un război mondial.

postcalcul *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: *~e* / E: ***post***[3]- + ***calcul***] 1 Calculare a prețului de cost efectiv, pe baza datelor concrete privitoare la cheltuielile făcute Si: *postcalculație*. 2 Secție, serviciu, birou de contabilitate din cadrul unei întreprinderi sau instituții, care se ocupă cu postcalculul (1).

postcalculație [At: M. D. ENC. / Pl: *~ii* / E: ***post***[1] + ***calculație***] Postcalcul (1).

postcombustie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***postcombustion***] Combustie suplimentară de carburant efectuată într-un turboreactor pentru a mări combustia.

postcurativ, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: ***post***[3]- + ***curativ***] De după o cură balneară.

postcură *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: ***post***[3]- + ***cură***] Tratament care urmează după o cură balneară.

postdata *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~tez* / E: fr ***postdater***, ger ***postdatieren***] (C. i. acte, scrisori etc.) A pune o dată posterioară redactării.

postdatare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***postdata***] Punere pe un act, pe o scrisoare etc. a unei date posterioare redactării.

postdatat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***postdata***] (D. un act, o scrisoare etc.) A cărei dată este ulterioară redactării.

postdată *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***postedate***] Dată ulterioară celei reale.

postdiluvian, ~ă *a* [At: CADE / P: *~vi-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***postdiluvien***] 1 Care a avut loc după potop. 2 Care aparține epocii de după potop. 3 Care se referă la epoca de după potop. 4 Specific epocii de după potop.

postealnic *sm* vz ***postelnic***

posteia *sf* vz ***păstaie***

postelnec *sm* vz ***postelnic***

postelnic *sm* [At: CORESI, L. 56/19 / V: (înv) ***~nec***, ***~tealnic*** / Pl: *~ici* / E: slv ***постѣльникъ***] (Înv) 1 Titlu dat, în orânduirea feudală din țările române, boierului de curte însărcinat, inițial, cu paza camerei de dormit a domnitorului, și care, ulterior, a avut diferite funcții la curtea domnească, de a pregăti audiențele la domn, de om de încredere al domnitorului, de maestru de ceremonii, în Moldova și de pârcălab al ținutului Iași etc. Si: (înv) *stratornic*. 2 Boier care avea rangul de postelnic (1). 3 (Iuz) Ministru de externe. 4 (Îs) *Vel* ~ sau *mare* ~ Șef al postelnicilor (1). 5 (Îs) ~ *al doilea* sau *al treilea* Postelnic (1) imediat subordonat marelui postelnic (4). 6 (Îac) Ajutor al marelui postelnic (4). 7 Titlu onorific dat unui boier de țară, subordonat marelui postelnic (4), care uneori avea și unele atribuții administrative. 8 Boier care purta titlul de postelnic (7). 9 (Pex) Dregător la diverse curți domnești sau împărătești, cu funcții asemănătoare cu ale postelnicului (1). 10 Sfetnic domnesc, împărătesc.

postelnică[1] *sf* [At: H IX, 122 / Pl: *~ice* / E: nct] (Orn; reg) Bufniță (*Bubo bubo*).

postelnică[2] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ice* / E: nct] (Mun) Bucată de lemn lungă de aproximativ 25 de cm și prevăzută cu 3 găuri, care se folosește la sania sau la căruciorul cu care se transportă lemne de foc.

postelniceasă *sf* [At: (a. 1823) DOC. EC. 279 / Pl: *~ese* / E: ***postelnic*** + *-easă*] (Înv) Soție a postelnicului (2).

postelnicel *sm* [At: HERODOT (1645), 178 / Pl: *~ei* / E: ***postelnic*** + *-el*] 1 Titlu dat unui boieraș, unui slujbaș de la curte sau unui ostaș care se afla sub comanda postelnicului (1). 2 Persoană care poartă titlul de postelnicel (1).

postelnicie *sf* [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 325 / Pl: *~ii* / E: ***postelnic*** + *-ie*] 1 Funcție de postelnic (1). 2 Rang de postelnic (1). 3 Perioadă de timp în care cineva exercita funcția de postelnic (1). 4 Instituție

administrativă care se afla sub conducerea postelnicului (1). 5 (Iuz) Minister de Externe. 6 Clădire în care se afla postelnicia (4).

posteminescian, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, nr. 5, 71 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***post^3- + eminescian***] 1 Privitor la perioada care a urmat imediat epocii eminesciene. 2 Care aparține perioadei care a urmat epocii eminesciene. 3 Specific perioadei care a urmat epocii eminesciene.

poster *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: eg, fr ***poster***] 1 Mod de prezentare a unei comunicări sub formă de afișe, în cadrul sesiunilor, al congreselor științifice etc. 2 Afiș care se vinde publicului, reprezentând de obicei fotografia unui artist, cântăreț, a unei mașini etc.

posterholț *s* vz ***pastraholț***

posterior, ~oară [At: KRETZULESCU, A. 16/19 / P: *~ri-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***postérieur,*** lat ***posterior***] (Îoc *anterior*) 1 *a* (Cu sens local) Care se află în partea de dinapoi, în raport cu un punct de referință. 2 *sn* (Rar) Parte de dinapoi. 3 *sn* (Euf) Șezut. 4 *a* (D. sunete, în special d. vocale) Al cărui punct de articulație este situat în partea de dinapoi a cavității bucale. 5 *a* (Cu sens temporal) Care urmează după ceva sau cineva Si: *ulterior*. 6 *a* (Cu sens temporal) Care se petrece după ceva Si: *ulterior*. 7 *av* Mai târziu Si: *ulterior*.

posterioritate *sfs* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ri-o~* / E: fr ***postériorité***] Calitatea de a urma după ceva (în timp).

posteritate *sf* [At: HELIADE, D. J. 23/19 / Pl: nct / E: fr ***postérité,*** lat ***posteritas, -atis***] 1 (Înv; csc) Urmași, descendenți din aceeași familie, de aceeași origine. 2 Succesiune de generații care urmează unei epoci date Si: *viitorime*.

posteroinferior, ~oară *a* [At: DER III, 558 / P: *~ro-in-fe-ri-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***postéro-inférieur***] (Atm) Care se află în partea de dinapoi și de jos a unui organ.

posterolingual, ~ă *sf, a* [At: GRAUR, I. L. 50 / P: *~gu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***postéro-lingual***] (Fon) 1-2 (Sunet) care are ca bază de articulație rădăcina limbii.

posteromanie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***postéromanie***] (Liv; rar) Dorință patologică de a avea urmași.

posteucă *sf* [At: CIHAC, II, 280 / V: (reg) ***~tiocă*** / Pl: *~uci, ~uce* / E: ucr dal ***подставка*** (lit ***пiдставка***)] 1 (Pop) Bucată de lemn pe care se sprijină osia carului, în timp ce se unge Si: (reg) *vârtej*. 2 (Reg; îcs) *De-a postioca* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

postfața *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~tez* / E: ***postfață***] A scrie postfața unei cărți.

postfațat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***postfața***] (D. cărți) Care are postfață.

postfațator *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: ***postfața*** + *-tor*] Autor al unei postfețe.

postfață *sf* [At: ALEXI, W. / S: *post-față* / Pl: *~fețe* / E: fr ***postface***] (Îoc *prefață*) Cuvânt de încheiere cu caracter explicativ plasat la sfârșitul unei cărți Si: *epilog*.

postglaciar, ~ă *a* [At: CADE / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***postglaciaire***] 1 Care a avut loc după epoca glaciară cuaternară. 2 Care aparține epocii de după era glaciară cuaternară. 3 Specific perioadei de după epoca glaciară cuaternară.

posti [At: COD. VOR. 62/13 / Pzi: *~tesc* / E: slv ***постити***] 1 *vi* A ține post^2 (1) Si: *a ajuna*. 2 *vi* A respecta posturile^2 prescrise de biserică. 3 *vt* (Înv) A obliga pe cineva la post^2 (1). 4 *vi* A răbda de foame Si: *a flămânzi*. 5 *vi* A nu mânca nimic. 6 *vi* A mânca prost, insuficient. 7 *vi* A se abține de la alimente interzise. 8 *vi* (Fig) A se abține de la ceva. 9 *vi* (Fig) A duce lipsă de ceva.

postie *sf* vz ***păstaie***

postilion *sm* [At: ASACHI, PED. 13/1 / Pl: *~i* / E: fr ***postillon***] (Înv) Surugiu care conducea un poștalion (2).

postin *s* vz ***poștin***

postiocă *sf* vz ***posteucă***

postire *sf* [At: CORESI, EV. 529 / Pl: *~ri* / E: ***posti***] 1 Respectare a postului^2 (1) Si: (îvr) *postitură* (1). 2 (Înv; pex) Post^2 (1). 3 (Îvr) Flămânzire. 4 Abținere de la alimente interzise. 5 (Fig) Abținere de la ceva.

postiș, ~ă [At: BARCIANU / Pl: *~iși, ~e* / E: fr ***postiche***] (Frm) 1 *a* (D. păr, gene, sprâncene etc.) Fals. 2 *a* Adăugat. 3 *sf* Meșă adăugată la părul natural. 4 *sf* (Teatru; lpl) Elemente care se lipesc pe față, bărbi, mustăți etc., pentru a corecta anumite defecte ale interpretului sau pentru a realiza tipul unui personaj.

postitor, ~oare [At: CORESI, EV. 50 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***posti*** + *-tor*] (Înv) 1-2 *smf, a* (Persoană) care postește (1) Si: *postnic^1* (1-2). 3-4 *smf, a* (Persoană) care rabdă de foame. 5 *a* (Îvr; d. viață, trai) Care se desfășoară în posturi^2 (1).

postitură *sf* [At: CORESI, EV. 83 / Pl: ? / E: ***posti*** + *-tura*] (Îvr) 1 Postire (1). 2 Post^2 (1).

postliceal, ~ă *a* [At: DLR / P: *~ce-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***post^1 + liceal***] (D. forme de învățământ) 1 Care urmează după absolvirea liceului. 2 Pe care îl urmează cei care au absolvit liceul.

postliminium *sni* [At: DN^3 / P: *~ni-um* / E: lat ***postliminium***] (În dreptul roman) Redobândire retroactivă, la înapoierea în patrie, a drepturilor cetățenești de către o persoană înstrăinată prin captivitate, exil etc.

postludiu *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ii* / E: ger ***Postludium***] (Muz) 1 (Îoc *preludiu*) Episod final al unei compoziții muzicale, în care sunt reluate teme din cuprinsul ei. 2 Secțiune suplimentară, de sine stătătoare, a unei lucrări muzicale, care urmează după secțiunile ei de bază. 3 Lucrare pentru orgă care se execută la încheierea serviciului divin.

postmaistor *sm* vz ***poștmeșter***

postmenstrual, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~tru-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***post-menstruel***] Care urmează menstruației.

postmeridian, ~ă *a* [At: CULIANU, C. 180 / S și: *post-meridian* / P: *~di-an* / Pl: *~ieni, ~iene,* (rar) *~i, ~e* / E: fr ***postméridien***] (Îoc *antemeridian*) 1 Care este situat în cursul după-amiezii. 2 Care are loc în cursul după-amiezii. 3 De după-amiază.

post-mortem *a, av* [At: SADOVEANU, E. 76 / E: lat ***post morten***] (În legătură cu unele titluri, distincții acordate oamenilor iluștri) 1-2 (Care are loc, se acordă etc.) după moarte.

postnatal, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***postnatal***] 1 Care urmează după naștere. 2 Care are loc după naștere.

postnec, ~ă *smf* vz ***pustnic***

postnic^1, ~ă *a* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 457/24 / V: ***posnic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***постьникъ***] (Înv) 1-2 *smf, a* (Persoană) care postește (1) Si: (înv) *postitor* (1-2). 3-4 *smf, a* (Pex) (Om) smerit. 5 *a* (D. mâncăruri) Gătit fără carne și grăsime animală. 6 *a* (D. cărți de rugăciune) Care se citește în timpul postului^2 (18).

postnic^2, ~ă *smf* vz ***pustnic***

postnicesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 10^r/21 / Pl: *~ești* / E: ***postnic^2*** + *-esc*] (Înv) 1 Care ține de pustnic. 2 Privitor la pustnic. 3 Specific pustnicului. 4 De pustnic.

postnicește *av* [At: VARLAAM–IOASAF, 64^r/20 / E: ***postnic^2*** + *-este*] (Îvr) 1 Ca un pustnic. 2 În felul pustnicilor.

postnicie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 210^v/32 / Pl: *~ii* / E: ***postnic^2*** + *-ie*] (Înv) Viață de pustnic și de post sever.

postniță *sf* [At: MINEIUL (1776), 80^{v2}/28 / Pl: ? / E: slv ***постьница***] (Îvr) Femeie care duce viață de pustnic.

postnominal, ~ă *sn, a* [At: DM / Pl: *~i, ~e* / E: ***post-^{3} + nominal***] 1-2 (Cuvânt) care provine dintr-o formație nominală.

postochie *sf* [At: H II, 244 / V: ***~tăchie*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Dob) Pernă mică de obicei umplută cu paie.

postoj *sn* vz ***postav^1***

postomol *sn* vz ***podmol***

postoperatoriu, ~ie *a* [At: DL / Pl: *~ii* / E: fr ***postopératoire***] Care se produce, apare, se face etc. în urma unei operații chirurgicale.

postorâncă *sf* vz ***postoroncă***

postornaci *sm* vz ***păstârnac***

postoroacă *sf* vz ***postoroncă***

postoroancă *sf* vz ***postoroncă***

postoroncă *sf* [At: DAMÉ, T. 11 / V: ***~oacă, ~oancă, ~râncă, ~runcă, poșt~*** / Pl: *~nci* / E: ucr ***посторонок***, rs ***посторонка***] (Reg) **1** Funie, lanț sau curea legată de crucea căruței și de hamuri, cu ajutorul cărora calul trage vehiculul. **2** Funie sau lanț care leagă leuca de carâmbul căruței. **3** Curea, funie sau vergea de fier care ține legat capătul osiei unei căruțe de hulubă. **4** (Pgn) Funie. **5** Ștreang. **6** Epitet dat unui om de nimic Vz *lichea, pușlama, secătură*. **7** Epitet dat unui om zgârcit Vz *avar, harpagon, zgârcit*. **8** Epitet dat unui om care vorbește pe nas Vz *fonf, fonfăit*.

postoruncă *sf* vz ***postoroncă***

postovie *sf* vz ***păstaie***

postovol *sn* vz ***prostovol***

postpalatal, ~ă *sn, a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***postpalatal***] (Fon) **1-2** (Sunet) care este articulat în partea posterioară a vălului palatului[2] Si: *gutural, velar*.

post-partum [At: DER / E: fr ***post-partum***, lat ***post partum***] (Med) **1** *sni* Perioadă de 6-8 săptămâni care urmează unei nașteri. **2** *sni* Stare a lăuzei din perioada care urmează unei nașteri Si: *lăuzie*. **3** *ai* (D. boli) Care apare în urma unei nașteri.

postpașoptist, ~ă [At: V. ROM. ianuarie 1965, 97 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***post[3]- + pașoptist***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparține generației de după Revoluția de la 1848 din țările române. **3-4** *smf, a* (Persoană) care a creat, a activat în perioada imediat următoare Revoluției de la 1848 din țările române. **5** *a* Care aparține perioadei de după Revoluția de la 1848 din țările române. **6-7** *a* Care aparține postpașoptiștilor **(1, 3)**. **8** *a* Privitor la perioada de după Revoluția de la 1848 din țările române. **9-10** *a* Privitor la postpașoptiști **(1, 3)**. **11** *a* Specific perioadei de după Revoluția de la 1848 din țările române. **12-13** *a* Care aparține postpașoptiștilor **(1, 3)**.

postpozitiv, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***postpositif***] (Grm; iuz) Postpus.

postpoziție *sf* [At: DN[2] / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***postposition***] (Grm; rar) **1** Postpunere (2). **2** Situație a cuvintelor, a particulelor postpuse.

postpozițiune *sf* vz ***postpoziție***

postprandial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***postprandiale***, lat ***postprandialis***] (Liv; rar) De după masa de prânz.

postprocesare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~sări* / E: ***post[3]- + procesare***] Procesare ulterioară a unei înregistrări pe bandă magnetică.

postpune *vt* [At: STAMATI, D. / Pzi: *postpun* / E: ***post[1]- + pune*** (după fr *postposer*)] **1** A pune, a așeza după. **2** (Grm; spc) A plasa anumite cuvinte cu rol de determinant în frază după părțile de vorbire pe care le determină.

postpunere *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 422 / Pl: *~ri* / E: ***postpune***] **1** Așezare după. **2** (Grm; spc) Procedeu sau fenomen prin care anumite părți de vorbire cu rol de determinant se plasează în frază după părțile de vorbire pe care le determină Si: (rar) *postpoziție* **(1)**.

postpus, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~uși, ~e* / E: ***postpune***] (Grm; d. anumite părți de vorbire) Plasat în frază după părțile de vorbire pe care le determină Si: *enclitic*, (iuz) *postpozitiv*.

post-restant *sni* [At: BĂLCESCU ap. GHICA, A. 612 / S și: *poste-restante, post-restante* / E: fr ***poste-restante***] **1** Serviciu special care păstrează la poștă corespondența unei persoane, până când aceasta vine să și-o ridice. **2** (Pex) Indicație menționată pe plic pentru această corespondență.

postrevoluționar, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***post[3]- + revoluționar***] Care urmează după o revoluție.

postrig *s* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 63[r]/1 / Pl: nct / E: slv ***постригъ***] (Înv) **1** Ceremonie a intrării cuiva în rândul călugărilor. **2** (D. cărți bisericești; îla) **De ~** Care servește la ceremonia intrării cuiva în rândul călugărilor. **3** (D. oameni; îal) Care aparține, prin călugărire, unei mănăstiri. **4** (Pex) Mănăstire. **5** Tagmă călugărească. **6** (Pgn) Stare socială Si: *rang[1]*.

postrigaș *sm* [At: PRAV. GOV. 154[r]/8 / Pl: *~i* / E: ***postrig*** + *-aș*] (Îvr) Persoană care ține de tagma călugărească Si: *călugăr*.

postrigi *vr* [At: PRAV. GOV. 72[v]/14 / Pzi: *~gesc* / E: ***postrig***] (Îvr) A se călugări.

postrângă *sf* vz ***postrungă[1]***

postromantic, ~ă *a* [At: S mai 1960, 91 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***postromantique***] **1** Posterior romantismului. **2** Care aparține perioadei posterioare romantismului. **3** Privitor la perioada posterioară romantismului. **4** Specific perioadei posterioare romantismului.

postronac *sm* vz ***păstârnac***

postrovol *sn* vz ***prostovol***

postrugă *sf* vz ***păstrugă***

postrungă[1] *sf* [At: DR. V, 288 / V: ***~rângă, păs~*** / Pl: *~ngi* / E: cf *strungă*] (Reg) **1** Strungăreață la dinți. **2** (Pan) Crestătură făcută ca semn de recunoaștere la urechea vitelor. **3** (Reg) Zăbală care se pune în gura cailor.

postrungă[2] *sf* vz ***păstrungă***

postscenium *sn* [At: DN[2] / P: *~ni-um* / Pl: *~uri* / E: lat ***postscenium***] Parte a unui teatru antic, situată în spatele scenei.

post-script *sn* vz ***post-scriptum***

post-scriptu *sn* vz ***post-scriptum***

post-scriptum *sni* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *postsc~*, (abr) *P. S.* / V: (înv) ***post-scriptu, post-script*** / E: fr ***post-scriptum***, lat ***postscriptum***] Text care se adaugă la sfârșitul unei scrisori, după ce a fost semnată.

postsincron *sn* [At: CINEMA, 1969, nr. 3, 3 / Pl: *~uri* / E: pvb ***postsincroniza***] (Cig) Înregistrare în studio a dialogurilor sau a cuvintelor, muzicii, zgomotelor etc. unui film cinematografic, în concordanță cu imaginea filmată în prealabil Si: *postsincronizare, postsincronizație*.

postsincroniza *vt* [At: DLR / Pzi: *~zez* / E: fr ***postsynchroniser***] (Cig) A înregistra în studio dialogurile, muzica, zgomotele etc. unui film cinematografic, în concordanță cu imaginea filmată în prealabil.

postsincronizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***postsincroniza***] (Cig) Postsincron.

postsincronizat, ~ă *a* [At: CINEMA, 1968, nr. 4, 13 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***postsincroniza***] (D. filme) În care dialogurile sau cuvintele, muzica, sunetele etc. înregistrate în studio sunt puse în concordanță cu imaginea filmată în prealabil.

postsincronizație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***postsynchronisation***] (Cig) Postsincron.

postșcolar, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***post[3]- + școlar***] **1** Care urmează după absolvirea unei școli. **2** Pe care îl urmează cei care au absolvit o școală.

posttonic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***posttonique***] (D. silabe, sunete) Care se găsește după o silabă tonică sau după un sunet accentuat.

posttraumatic, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1961, nr. 748 7/7 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***post[3]- + traumatic***] **1** Care este urmarea unui traumatism. **2** Care se face după traumatism.

postula *vt* [At: PROT. - POP., N. D. / Pzi: *~lez* / E: fr ***postuler***] (Liv) **1** A cere cu insistență Si: *a solicita*. **2** A considera, a formula sau a propune ca postulat. **3** A da unei afirmații sau demonstrații caracter de postulat.

postulant, ~ă *smf* [At: RUSSO, S. 122 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***postulant***] **1** (Asr) Persoană care solicită un post[1] (1). **2** Persoană care aspiră să ocupe o slujbă, o demnitate.

postulare *sf* [At: VIANU, P. 177 / Pl: *~lări* / E: ***postula***] (Rar) Formulare a unui postulat **(7)**.

postulat *sn* [At: ÎNV. VIN. 87/22 / V: (înv) ***~um*** / Pl: *~e* / E: fr ***postulat***, lat ***postulatum***] **1** (Asr) Cerere. **2** (Asr) Cerință. **3** (Asr) Deziderat. **4** (Asr) Condiție. **5** (Mat) Principiu recunoscut ca adevărat, de la care se pleacă într-o demonstrație. **6** (Log) Enunț considerat ca prim în cadrul unui sistem deductiv. **7** Enunț care nu poate fi demonstrat, care nu e evident prin el însuși, dar care, prin convenție, e considerat drept adevărat și fundamental.

postulativ, ~ă *a* [At: JOJA, S. L. 156 / Pl: *~i, ~e* / E: ***postulat*** + *-iv*] (Rar) **1** Care se referă la un postulat **(7)**. **2** Care are caracteristicile unui postulat **(7)**.

postulatum *s* vz ***postulat***

postulație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ii* / E: fr ***postulation***] (Îvr) Solicitare (insistentă).

postuleț¹ *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***post¹*** + *-uleț*] **1-2** (Rar; șhp) Post¹ (1) (modest).

postuleț² *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***post²*** + *-eț*] (Rar) Post² (1) scurt.

postum, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***posthume***, lat ***postumus***] **1-2** *smf, a* (Jur) (Copil) născut după moartea tatălui său. **3-4** *sf, a* (Operă literară, muzicală, științifică etc.) care este publicată pentru prima dată după moartea autorului. **5** *av* (D. opere literare, muzicale, științifice etc.) Publicat pentru prima dată după moartea autorului. **6** *a* (D. distincții, aprecieri etc.) Care se acordă, se atribuie sau se recunoaște după moarte. **7** *a* (Pgn) Care are loc, se produce, apare, se manifestă, se atribuie după moartea celui la care se referă.

postumitate *sfs* [At: IBRĂILEANU, S. L. 223 / E: ***postum*** + *-itate*] (Liv) **1** Caracter a ceea ce s-a publicat după moartea autorului. **2** Perioadă care urmează după moartea cuiva.

postuniversitar, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 973 / Pl: *~i, ~e* / E: ***post³- + universitar***] **1** Care urmează după absolvirea universității. **2** Pe care îl urmează cei care au absolvit universitatea.

postural, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***postural***] **1** Care ține de o poziție. **2** (Psh) Care ține de atitudine.

postură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ri* / E: fr ***posture***] **1** (Asr) Atitudine, ținută, poziție în care se află corpul omenesc sau alte corpuri la un moment dat. **2** Situație deosebită în raport cu cea obișnuită în care se găsește cineva sau ceva la un moment dat. **3** Atitudine deosebită în raport cu cea obișnuită pe care cineva o adoptă la un moment dat.

postverbal, ~ă *sn, a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 50 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***posture***] (Lin) **1-2** (Cuvânt) format prin derivare regresivă de la un verb.

posuz *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** (Îe) **A se depune cu ~ul** A se apuca în mod serios de ceva. **2** (Îae) A depune eforturi susținute pentru realizarea unei acțiuni.

poș¹ *sn* [At: BOLLIAC, O. 146 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e, ~uri* / E: bg ***пош***, srb ***poša***] (Îrg) **1** Turban de mătase neagră (broboadă cu fir). **2** (Pgn) Turban. **3** (Pex) Basma. **4** Tulpan. **5** Broboadă. **6** Șal.

poș² *sn* [At: DDRF / V: ***pos*** / Pl: *~uri* / E: cf *poștă²*] **1** (Reg) Alică de dimensiune mijlocie sau mare, folosită la vânătoare Si: *poștă²*. **2** (Pex) Bucată de fier folosită în loc de alică. **3** (Mun; îf *pos*) Glonț de vânătoare Si: *cartuș*.

poș³ *sn* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***poche***] Cornet din pânză deasă prevăzută la un capăt cu un șpriț de metal, folosit în bucătărie pentru turnarea unor compoziții.

poș⁴ *sn* vz ***poșă¹***

poșadă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr ***pochade***] (Liv) **1** Pictură executată la repezeală. **2** Operă literară scrisă superficial și în grabă.

poșar *sn* vz ***pojar***

poșarcă *sf* vz ***poșircă***

poșă¹ *sf* [At: ANTIM, P. 309 / V: ***poș*** *sn*, ***puș*** *sn*, ***pușă*** / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg) Corp cilindric făcut din tulpină de papură sau pipirig, legat de sfoara priponului de pescuit la distanțe aproximativ egale, cu scopul de a ține priponul la suprafața apei.

poșă² *sf* vz ***poș¹***

poșălătate *sf* [At: IOVESCU, N. 235 / Pl: *~tăți* / E: nct] (Reg) Om ticălos sau care nu este bun de nimic.

poșâdic *sn* vz ***poșidic***

poșâdichiu *sn* vz ***poșidic***

poșândic *sm* vz ***poșidic***

poșândoc *sm* vz ***poșidic***

poșârcă *sf* vz ***poșircă***

poșârlic *s* [At: DR. III, 716 / Pl: nct / E: cf *poșidic*] (Trs) „Poșidic".

poșcalău *s* [At: ȘEZ. V, 118 / Pl: nct / E: ***poașcă¹*** + *-ălău*] (Buc) Pieptar sau cojoc făcut din piele de oaie de calitate inferioară Si: (reg) *poașcă¹*, *poștin*.

poșcar *sm* [At: CV 1951, nr. 9-10, 46 / Pl: *~i* / E: ***poașcă¹*** + *-ar*] (Reg) Cojocar.

poșce *sfi* [At: ALR I, 934/116 / E: cf *poș¹*] (Reg) Căpiță de fân.

poșchină *sf* [At: DLR / Pl: *~ne* / E: ***poașcă¹*** + *-ină*] (Reg) Cojoc vechi.

poșcolit, ~ă *a* [At: I. CR. VII, 51 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *poașcă¹*] (Mun) **1** (D. oameni bătrâni) Slab și zbârcit. **2** (D. fructe) Uscat.

poșercă *sf* vz ***poșircă***

poșetar *sm* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 235 / Pl: *~i* / E: ***poșetă*** + *-ar*] (Rar) Meseriaș care confecționează poșete.

poșetă *sf* [At: CAZIMIR, GR. 37 / Pl: *~te* / E: fr ***pochette***] **1** Geantă de mărime și de formă diferită, confecționată din piele, material plastic etc., de obicei prevăzută cu o încuietoare cu clapă, în care femeile țin acte, bani și diferite accesorii de toaletă. **2** Plic confecționat din material transparent, în care se montează mărcile poștale neobliterate în albume.

poșezătiv, ~ă *a* [At: SFC IV, 93 / V: ***~ățiv*** / Pl: *~i, ~e* / E: cf *posesiv*] (Grm; înv; îs) *Pronume ~* Pronume posesiv.

poșezățiv *a* vz ***poșezătiv***

poșganie *sf* [At: MARIAN, INS. 30 / V: ***pojgane, pojg~, pojgarnie, projg~*** / Pl: *~ii* / E: nct] **1** (Csc) Larve ale insectei *Sciara miliaris*, care stau agățate una de alta în număr foarte mare, târându-se pe pământ ca un șarpe. **2** (Trs; îf *pojgane, pojgarnie, projganie*) Mulțime de copii. **3** (Reg; îf *pojganie*) Rudă.

poșghi *vr* [At: DELAVRANCEA, T. 168 / Pzi: 3 *~ghește* / E: ns cf *pojganie, pojghiță*] **1** (Îvr) A se forma pojghiță. **2** A apărea ca o pojghiță.

poșghiță *sf* vz ***pojghiță***

poșicăli *vi* [At: LEXIC REG. II, 87 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A pierde timpul cu lucruri mărunte.

poșidic, ~ă [At: LB / V: (înv) ***~indic, ~indoc, poșondic*** *sm*, (reg) ***boșândoc, foșodic*** *sm*, ***podic*** *smn*, ***pojatic, pojidic*** *sn*, ***pojodic, ~șâdic, poșâdichiu*** *sn*, ***~șândic, ~șândoc, ~dâc*** *sn*, ***~ichiu*** *sn*, ***~intic*** *sm*, ***~șodec*** *sm*, ***~șotic*** *sm*, ***pusintic*** / Pl: *~ici, ~uri* / E: mg ***posodek***] (Îrg) **1** *smf* Copil mic, slab dezvoltat. **2** *smf* (Dep; csc) Copil în pragul adolescenței. **3** *smf* (Pex) Tânăr. **4** *smf* (Csc) Persoană scundă. **5** *smf* (Csc) Persoană neputincioasă. **6** *smf* (Csc) Persoană urâtă. **7** *smf* (Pex) Om de nimic Si: *netrebnic, ticălos*. **8** *smf* (Reg; îf *pusintic*) Om mic de statură și gras. **9** *sn* (Csc) Mulțime de copii mici. **10** *sn* (Pex) Mulțime de animale mărunte.

poșidichiu *sm* vz ***poșidic***

poșidie *sf* [At: PAMFILE, J. III, 93 / Pl: *~ii* / E: cf *poșidic, pojijie*] (Reg) Mulțime gălăgioasă de copii sau de oameni.

poșindic *sm* vz ***poșidic***

poșindoc *sm* vz ***poșidic***

poșintic *sm* vz ***poșidic***

poșircar *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i* / E: ***poșircă*** + *-ar*] (Mun) **1-2** Persoană care cumpără sau vinde poșircă.

poșircă *sf* [At: CIHAC, II, 280 / V: (reg) ***pojdârcă, ~șarcă, ~șârcă, ~șercă, ~șoarcă, pușoarcă*** / Pl: *~rci* / E: ns cf *pișa*] **1** (Reg) Prune fermentate în vederea distilării țuicii. **2** (Reg) Drojdie rămasă de la distilarea țuicii. **3** (Olt; îf *poșercă*) Fiertură făcută din semințe de dovleac sau de cânepă pisate mărunt și cernute. **4** (Reg) Lapte de bou. **5** (Fam) Băutură alcoolică slabă. **6** (Fam) Băutură alcoolică de proastă calitate Si: (reg) *holeră, liur, poașcă², zemură*. **7** (Pex, rar) Apă murdară.

poșircărie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***poșircă*** + *-ărie*] (Mun) **1** Cantitate mare de poșircă (**1**). **2** Negustorie de poșircă (**6**). **3** Afaceri cu poșircă (**6**).

poșlener *sm* vz ***poșlinar***

poșlete *s* vz ***posleț***

poșlinar *sm* [At: CIHAC, II, 281 / V: ***~lener*** / Pl: *~i* / E: ***poșlină*** + *-ar*] (Înv) Persoană care încasa poșlina.

poșlină *sf* [At: CIHAC, II, 281 / Pl: ? / E: rs ***пошлина***] (Înv) Taxă de export pentru cereale și vite.

poșmag¹ *sm* vz ***posmag***

poșmag² *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: ns cf *poș¹, poșce*] (Reg) Căpiță de fân.

poșmândri *v* vz ***posmândri***

poșmândrie *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 165 / Pl: *~ii* / E: ***poșmândri*** + *-ie*] (Ban; csc) Glume.

poșmoagă *sf* vz ***posmoagă***

poșmogea *sms* [At: LEXIC REG. II, 16 / E: cf *poșmoagă*] (Olt) Om bătrân și lipsit de puteri Si: *hodorogit, neputincios, prăpădit,* (reg) *posmoagă*.

poșmol *s* vz ***posmol²***

poșmote *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ? / E: cf *poșidic, poșidie*] (Buc; îe) **A veni cu toată ~a** A veni cu toții, cu mic cu mare.

poșoar *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: *~e* / E: fr ***pochoir***] Foaie de carton sau placă de metal, de lemn etc. pe care a fost decupat un ornament, o literă, o cifră pentru a servi ca șablon.

poșoarcă *sf* vz ***poșircă***

poșodec *sm* vz ***poșidic***

poșodâc *smn* vz ***poșidic***

poșodic *sn* vz ***poșidic***

poșolog *s* [At: VICIU, COL. 185 / Pl: nct / E: ns cf *poș²*] (Reg) Bucată mare din ceva Si: (reg) *poșomog* (**1**).

poșomoc *sn* vz ***poșomog***

poșomog [At: PAMFILE, I. C. 203 / V: *~oc* / Pl: *~ogi* / E: ns cf *poș²*] **1** *s* (Trs) Poșolog. **2** *smp* (Reg) Fire de cânepă răsărite târziu și nedezvoltate sau rămase după recoltat Si: (pop) *poghircă,* (reg) *bârzoci*. **3** *sm* (Reg; îf *poșomoc*) Om mic de statură, care merge împiedicându-se.

poșondic *sm* vz ***poșidic***

poșonfir *sm* [At: L. ROM. 1960, nr. 3, 80 / Pl: *~i* / E: ger ***Postanführer***] (Reg) Șef de post de jandarmi.

poșor *smn* vz ***porcușor***

poșorel *s* [At: ALR I, 933/69 / Pl: nct / E: ***poșor*** + *-el*] **1-2** (Ban; Trs; șhp) Porcușor (**1-2**).

poșori *v* vz ***poșori***

poșorî *v* vz ***porșori***

poșotic *sm* vz ***poșidic***

poșovaică *sf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. 81 / V: *~voaică* / Pl: ? / E: cf *poșovăi*] (Ban) **1** Glumă. **2** (Pex) Minciună. **3** Înșelătorie. **4** (Îlv) **A umbla cu ~ca** A minți. **5** (Îal) A înșela. **6** Piedică ce se pune cuiva ca să cadă. **7-9** (Art.) Dansuri populare din zona Caransebeșului, Făgărașului etc., de tipul (brâului) (hațeganei ori) asemănător cu călușarii, cu mișcare în general vioaie. **10-12** Melodie după care se execută poșovoaica (**7-9**). **13** Epitet dat unui om care merge legănat.

poșovală *sf* vz ***poșoveală***

poșovalcă *sf* [At: CHEST. V, 89/67 / V: *~arcă* / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Urdă nefiartă bine. **2** (Îf *poșovarcă*) Lapte smântânos.

poșovarcă *sf* vz ***poșovalcă***

poșovăi *vi* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 166 / Pzi: *~esc* / E: cf srb *pošalivati se*] (Ban) **1** A glumi. **2** (Pex) A minți.

poșoveală *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 166 / V: *~vală* / Pl: *~eli* / E: cf srb *pošivalka*] (Ban) **1** Totalitate a elementelor din lemn care fixează acoperișul de paie sau de stuf al casei. **2** Fel în care este lucrat acest acoperiș. **3** (Pex) Creștet din paie sau din stuf al casei.

poșovoaică *sf* vz ***poșovaică***

pospeang *sm* vz ***puspan***

poștagiu *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 159 / Pl: *~ii* / E: ***poștă¹*** + *-agiu*] (Rar) **1** Diriginte de poștă¹ la țară Si: (înv) *poștameșter, poștar* (**2**). **2** Poștaș (**2**).

poștal, ~ă [At: CR (1848) 2²/47 / V: ***post~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***postal***] **1** *a* Care aparține poștei¹ (**2**). **2** *a* Privitor la poștă¹ (**2**). **3** *a* Folosit de poștă¹ (**2**). **4-5** *sm, a* (Șîs *factor ~*) Poștaș (**2**). **6** *a* (Îs) *Pachet ~* Colet. **7-8** *sf, a* (Șîs *carte ~ă*) Bucată de carton de formă dreptunghiulară, cu unele indicații de adresă și francare imprimate pe ea, care se folosește la corespondența scurtă expediată prin poștă¹. **9** *sm* (Rar; îf *postal*) Poștă¹ (**1**).

poștalaș *sm* [At: ALR SN III, h 874/95 / Pl: *~i* / E: cf mg *pastálás*] (Reg) Poștaș (**2**).

poștalău *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: ***poștal*** + *-ău*] (Reg) Poștaș (**2**).

poștalion [At: MILLO, ap. PR. DRAM. 348 / V: (înv) ***posta~*** *sn* / P: *~li-on* / Pl: *~i, ~oane* / E: rs **почтальон**] (Înv) **1** *sm* Poștaș (**1**). **2** *sn* Vehicul pentru călători, bagaje și corespondență, tras de mai mulți cai, folosit mai ales înainte de introducerea căilor ferate Si: *diligență, poștă¹* (**15**), (îrg) *olac*. **3** *sm* Cal folosit împreună cu alții la un poștalion (**2**). **4** (Pex) Caleașcă. **5-6** Trăsură (mare). **7-8** Căruță (mare).

poștameșter *sm* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XIII, 264 / V: ***poșteamaister, poștmaister, postmaistor*** / S și: *poșta-meșter* / Pl: *~i* / E: mg ***postamester,*** ger ***Posmeister***] (Înv) Poștagiu (**1**).

poștar *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i* / E: ***poștă¹*** + *-ar*] **1** (Înv) Poștaș (**2**). **2** (Înv) Poștagiu (**1**). **3** (Mun) Persoană care conduce buștenii pe apă și îi dirijează cu țapina ca să nu se îngrămădească la un loc.

poștaș *sm* [At: POLIZU / V: ***postaș*** *sm* / Pl: *~i* / E: ***poștă¹*** + *-aș*] **1** (Înv) Surugiu la o căruță sau trăsură de poștă¹ Si: *poștalion* (**1**). **2** Angajat al poștei¹ care duce corespondența la domiciliu Si: *curier, poștar* (**1**), (rar) *poștagiu* (**2**), (reg) *poștalăș, poștalău*.

poștă¹ *sf* [At: (a. 1790) IORGA, S. D. VIII, 110 / V: (îrg) ***postie*** (înv) ***pocită, postă*** / Pl: *~te,* (rar) *~ti* / E: rs **почта,** ger ***Post,*** mg ***posta,*** fr ***poste***] **1** (Înv) Serviciu de transport pentru călători și corespondență, folosit mai ales înainte de introducerea căilor ferate Si: (îrg) *olac*. **2** Instituție publică specializată în transportul și distribuirea corespondenței, a coletelor etc. **3** Clădire, sediu al poștei (**2**). **4-6** (Îla) **De ~** Poștal (**1-3**). **7** (Înv; îs) *Căruță de ~* Poștalion (**2**), mai ales pentru corespondență. **8** (Înv; spc) Loc special amenajat pe parcursul unui drum, unde se găseau vehicule de transport în comun și cai de schimb și unde se putea asigura odihna călătorilor. **9** Unitate de măsură de lungime din trecut care a variat în timp și după regiuni între cca 10 și cca 22 de km. **10** (Pgn) Distanță foarte mare. **11-12** (Îlav) **(Cale) de-o ~** sau **de la o ~** (De) la o distanță relativ mare. **13-14** (Îal) (De sau) până departe. **15** (Înv) Poștalion (**2**). **16** (Reg; îe) **A se duce cu ~ta nemțească** A merge pe jos. **17** (Îs) *Cal de ~* Cal destinat exclusiv serviciului de transport cu poștalionul sau călare și schimbat la fiecare popas. **18-19** (Înv; îlav) **În cai de ~** Cu ajutorul poștalionului sau cu ajutorul cailor schimbați la fiecare popas. **20-21** (D. oameni; îe) **A fi** (sau **a ajunge** etc.) **cal de ~** (A fi sau) a ajunge să fie extrem de solicitat, de hărțuit cu treburi mărunte. **22** (Îae) A fi obligat să alerge mereu într-o parte și în alta pentru treburi mărunte. **23** Transport de corespondență primită sau expediată în aceeași zi sau într-o perioadă dată. **24** Corespondență. **25** (Pex) Veste. **26** (Reg; îe) **A tăia ~ta cuiva** A împiedica pe cineva de la o acțiune începută ori plănuită. **27** (Îs) *~ta redacției* Rubrică în paginile unei reviste sau ziar, în care se publică răspunsurile la întrebările cititorilor ori se fac aprecieri asupra valorii producției literare trimise de aceștia spre publicare. **28** (Înv) Crainic. **29** Ștafetă. **30** (Fig) Persoană care umblă cu minciuni. **31** (Pex; fig) Intrigă. **32** (Pex; fig) Minciună. **33** (Îe) **A umbla cu ~ta** sau **a aduce** (ori **a purta**) **~ta** A face public un secret. **34** (Îae) A răspândi zvonuri, știri, păreri de la o persoană la alta. **35** (Îae) A face intrigi. **36** (Îlav) **Cu prima ~** sau **cu ~ta următoare** (sau **viitoare**) Cu prima corespondență care urmează să vină sau să plece. **37** Poștaș (**2**). **38** (Pan; îc) **~ta merge** Joc de copii în care jucătorii se așează alături și se lovesc succesiv unul pe altul spunând „poșta merge". **39** Echipă de hamali zilieri folosită la încărcarea vapoarelor acostate la chei. **40** (Mpl) Bucată de hârtie ori frunză unsă cu grăsime sau cu rășină, care se pune pe talpa ori între degetele picioarelor unui om adormit și care se aprinde pentru a-l speria.

poștă² *sf* [At: CIHAC, GL. / V: (reg) ***~tie*** / Pl: *~te* / E: mg ***posta***] (Reg) Poș² (**1**).

poștă³ *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~te* / E: ger ***Pfosten***] (Reg) **1** Scândură groasă. **2** Ramă de lemn a ușii. **3** Buștean mai lung din corpul unei plute, de care se leagă cu sârmă pluta care urmează.

poștă⁴ *sf* [At: ARVINTE, TERM. 162 / Pl: *~te* / E: ger ***Posten*** „santinelă"] (Reg) Persoană care supraveghează de pe marginea uluciului desfășurarea muncii de transportare a lemnului tăiat.

poștări [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ***poștă¹*** + *-ări*] **1** *vi* (Îvr) A expedia cu poșta¹ **(1)** în toate părțile. **2** *vi* A alerga de colo colo. **3** *vtf* A trimite pe cineva de colo până colo.

poștărie¹ *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 460 / Pl: *~ii* / E: ***poștă¹*** + *-ărie*] **1** (Îvr) Poștărit. **2** (Reg; îs) *Cal de ~* Cal de poștă **(17)**.

poștărie² *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***poștări*** + *-ie*] (Îvr) Alergătură încoace și încolo Si: (îvr) *poștărire, poștăritură*.

poștărire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***poștări***] (Îvr) Poștărie².

poștărit *sn* [At: BARIȚIU, P. A. 385 / Pl: *~uri* / E: ***poștă*** + *-ărit*] (Înv) Corvoadă pe care trebuia s-o îndeplinească țăranii în serviciul de transporturi cu poștalionul **(2)** Si: (îvr) *poștărie¹* **(1)**.

poștăritură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***poștări*** + *-tură*] (Îvr) Poștărie².

poștăriță *sf* [At: VARONE, J. R. 66 / Pl: *~țe* / E: ***poștar*** + *-iță*] **1** Funcționară la poștă¹ **(2)**. **2** (Spc) Femeie angajată a poștei¹ **(2)** care duce corespondența la domiciliu Si: (rar) *curieră*.

posteamaister *sm* vz ***poștameșter***

posterholț *s* vz ***pastraholț***

poștie¹ *sf* vz ***poștă¹***

poștie² *sf* vz ***poștă²***

poștin *s* [At: PAMFILE, I. C. 48 / V: *postin* / Pl: nct / E: cf *prașcă¹*] (Buc) Pieptar sau cojoc făcut din piele de calitate inferioară Si: (reg) *proașcă¹, poșcalău*.

poștmaister *sm* vz ***poștameșter***

poștoc *sn* vz ***puștoc***

poștoroncă *sf* vz ***postoroncă***

puștuță *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 138 / Pl: *~țe* / E: nct] (Orn; reg) Coțofană (*Pica pica*).

poșunar *sn* vz ***buzunar***

poșunăraș *sn* vz ***buzunăraș***

poșuș *sn* vz ***pașuș***

pot *sn* [At: C. PETRESCU, Î. I, 289 / Pl: *~uri* / E: fr ***pot***] Sumă rezultată din mizele strânse într-un tur al unui joc de cărți.

potabil, ~ă *a* [At: APE MIN. 1616 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***potable***, lat ***potabilis***] (D. lichide, mai ales d. apă) Care îndeplinește toate calitățile necesare pentru a putea fi băut.

potabilitate *sfs* [At: DEX / E: fr ***potabilité***] Calitate a apei de a putea fi băută.

potager, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / V: ***~ajer*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***potager***] **1** (D. plante) Folosit ca legumă. **2** (D. terenuri de cultură, grădini) În care se cultivă legume, zarzavat.

potaie *sf* [At: ALEXANDRESCU, O. I, 210 / P: *~ta-ie* / Pl: *~tăi* / E: nct] **1** (Dep) Câine slab, neîngrijit, jigărit, leneș etc. Si: *cotarlă, javră, jigodie*. **2** (Pgn; dep) Câine. **3** (Reg; dep) Epitet dat unui om nedezvoltat, pipernicit. **4** (Dep) Epitet dat unui om de nimic, netrebnic. **5** (Dep) Epitet dat unui om leneș. **6** (Trs) Dihanie. **7** (Trs) Arătare. **8** (Reg; csc) Haită de câini sau de lupi. **9** (Buc) Cârd.

potajer, ~ă *a* vz ***potager***

potajniță *sf* vz ***pătlagină***

potal *sn* vz ***potol***

potamolog, ~ă *smf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***potamologue***] Specialist în domeniul potamologiei.

potamologie *sfs* [At: DN² / E: ***potamologie***] Ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul apelor curgătoare.

potanță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe, ~tănți* / E: cf *potcă¹*] **1** (Trs) Poznă. **2** (Trs; Mar) Întâmplare neplăcută. **3** (Trs; Mar) Necaz.

potar *sm* vz ***potor***

potas *sn* vz ***potasă***

potasă *sf* [At: CALENDARIU (1814), 174/8 / V: (îrg) ***potaș*** (A și: *potaș*) *sn*, ***potăș*** *sn*, (înv) ***poda~***, ***potas*** *sn*, ***~așă***, ***~așe***, (reg) ***botăș*** *sn*, ***potuș*** *sn* / S și: *potassă* / Pl: *~se* / E: ger ***Pottasche***, lat ***potassa***, fr ***potasse***] (Chm; înv) **1** Carbonat de potasiu. **2** (Îs) *~ caustică* Hidroxid de potasiu.

potasic, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***potassique***] **1** Care conține potasiu. **2** Pe bază de potasiu. **3** Care derivă din potasiu.

potasiu *sns* [At: I. IONESCU, M. 312 / V: (înv) ***~m*** / E: fr ***potassium***] Element chimic din grupa metalelor alcaline, cu luciu metalic, alb-argintiu și foarte reactiv, care se găsește în natură sub formă de săruri Si: *kaliu*.

potasium *sn* vz ***potasiu***

potaș *sn* vz ***potasă***

potașă *sf* vz ***potasă***

potașe *sf* vz ***potasă***

potatoric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf ger *Potator*, lat *potator* „băutor"] (Liv) **1** Care se referă la băutură. **2** Care se referă la chef.

potă *sf* [At: ALR II, 3733/36 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Noutate.

potăi *v* vz ***potoli¹***

potănjiță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***potâng*** + *-iță*] (Reg) Gaură din spate a opincii, prin care este trecută nojița, spre a fi legată de picior.

potăntaș *sn* vz ***patrontaș***

potărnic *sm* vz ***potârnic***

potărnică *sf* vz ***potârniche***

potărniche *sf* vz ***potârniche***

potărnichie *sf* vz ***potârniche***

potăș *sn* vz ***potasă***

potălnicioară *sf* vz ***pohodnicioară***

potămpire *sf* [At: COD. VOR. 30/17 / Pl: *~ri* / E: cf *postămpi*] (Înv) **1** Despărțire. **2** Îndepărtare.

potânc *sn* vz ***potâng***

potândiche *sf* [At: H XVII, 122 / Pl: ? / E: cf *potâng*] (Reg) Parte a plugului de care se agață potângul **(1)**.

potâng, ~ă [At: ECONOMIA, 21/17 / V: ***pat~*** *sn*, ***~nc*** *sn*, ***~ting*** *sn* / Pl: **(9-12)** *~uri*, **(1-8, 13-17)** *~i, ~e* / E: slv **потягъ**, bg dal **потеги**] **1** *sn* (Pop) Împletitură circulară de nuiele sau lanț, curea etc. care leagă grindeiul plugului de roți sau de cotigă Si: (reg) *chișer, gânj, mâță*. **2** *sn* (Reg; d. carne; îla) **Ca ~ul** Foarte tare Si: *ațos*. **3** *sn* (Reg; d. oameni; îal) Vânjos. **4** *sn* (Trs; Ban; Olt) Lanț, curea, bucată de fier etc. cu care leagă leuca de loitra carului. **5** *sn* (Reg) Funie (de clopot). **6** *sn* (Trs) Inel de piele care leagă cele două curele ale oglavei. **7** *sn* (Reg) Lemn folosit atunci când se înjugă două rânduri de vite la plug. **8** *sn* (Reg; îf *poting*) Bătătură făcută la ceafa boului din cauza jugului. **9** *a* (Mun) Cocoșat. **10** *a* (Mun) Strâmb. **11** *a* (Mun) Pocit. **12** *a* (Reg) Murdar. **13** *sn* (Buc) Petec de pânză gros, plin de ațe cusute una peste alta, scorțos și negru. **14** *sn* (Reg; îlav) **Negru ca ~ul** Foarte negru. **15** *sn* (Ban; udp „de") Mulțime. **16** *sn* (Ban) Grămadă. **17** *sn* (Trs) Poznă.

potângel *sn* [At: MAT. FOLK. 1471 / Pl: *~ei* / E: ***potâng*** + *-el*] (Gmț; pop) Potâng **(1)** mic.

potângi [At: ȘEZ. III, 85 / V: ***co~***, ***~nji***, ***potinji*** / Pzi: *~gesc* / E: cf *otânji*] **1** *vt* (Trs; Buc) A coase prost. **2** *vt* (Trs; Buc) A cârpi. **3-4** *vtr* (Mun) A (se) cocoșa. **5** *vt* (Mun) A bate pe cineva foarte rău. **6** *vt* (Mun) A asupri.

potângit, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 154 / V: ***co~***, ***podâ~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potângi***] **1** (Reg; îf *podâncit*) Cusut prost. **2** (Reg) Cârpit. **3** (Mun) Cocoșat. **4** (Mun; d. oameni) Bătut foarte rău. **5** (Mun) Asuprit.

potângoi *smi* [At: JAHRESBER. III, 324 / E: ***potâng*** + *-oi*] (Ban) **1** Om mitocan Si: *bădăran*. **2** Slugă. **3** Bătăuș..

potângos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. V, 118 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***potâng*** + *-os*] **1** (Buc) Tare. **2** (Buc) Noduros. **3** (Reg; fig) Supărat.

potânji *v* vz ***potângi***

potânțău *sm, am* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: ***potanță*** + *-ău*] (Reg) **1-2** (Om) lipsit de merite. **3-4** (Om) care se ține mai mult de petreceri.

potânție *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 188 / Pl: *~ii* / E: ***potanță*** + *-ie*] (Reg) Poznă.

potârcă *sf* [At: I. CR. IV, 305 / V: ***protâlcă*** / E: ns cf *potcă, poghircă*] (Dob; Mol) Lucru sau ființă rămasă mică.

potârnac *sm* vz ***păstârnac***

potârnachi *sm* vz ***păstârnac***

potârnechi *sf* vz ***potârniche***

potârnic *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***pătur~***, ***potăr~***, ***potrinic***, ***potroinic***, ***potrunic***, ***potur~*** / Pl: *~ichi* / E: drr ***potârnică***] (Orn) **1** Bărbătuș

al potârnichii (1) Si: (rar) *păturnel*, (reg) *potârnicar*, *potârnichioi*, *potârnichel*, *potârniche* (4). 2 (Reg) Potârniche (1) (*Perdix perdix*).

potârnicar *sm* [At: ALR SN III, h 710/228 / Pl: *~i* / E: **potârnică** + *-ar*] (Reg) Potârnic (1).

potârnică *sf* vz **potârniche**

potârnice *sf* vz **potârniche**

potârniche *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 365/6 / V: **pătârnică, pătârnice, pătâ~, pătrân~, pătrânichie, pătrin~, pătrinichie, pătrunică, pătrunice, pătrun~, păturnea, păturnică, păturnice, pătur~, păturniță, pâtârniche, peternică, pitolnică, pitornică, pitornice, piturnică, potărnică, potăr~, potărnichie, ~ică, poter~, potirnică, potir~, potrănică, potrăn~, potrănichii, potrinică, potrin~, potrinichie, poturnică,** (reg) **~neche, ~ice, ~chie, potrânică, potrân~, potrânichie, potrunică topârnică** / Pl: *~chi*, (rar) *~che* / E: ml ***peturnicula**] 1 (Șîc **~cenușie, ~dobrogeană**) Pasăre sălbatică, de mărimea unui porumbel, cu penele de culoare brună pe spate, cenușie pe piept, albă pe pântece și cu desen în formă de potcoavă, vânată pentru carnea ei gustoasă Si: (reg) *chirchică*, *fugău*, *găinușă*, *pitpalac*, *pitpalacă*, *potârnic* (2), *tărhiță* (*Perdix perdix*). 2 (Îlav; în legătură cu verbele „a fugi", „a se împrăștia", „a se risipi", „a se răspândi) **Ca ~le** sau **ca (pe) puii de ~** În toate direcțiile. 3 (Înv; îlav) **Ca puii de ~chi** În număr foarte mare. 4 (Orn; reg) Potârnic (1). 5 (Reg; îc) **~de-stâncă** (sau **~de-cleant**) Pasărea *Alectoris glaeca saxatilis*. 6 (Orn; reg; îc) **~de-stepă** Găinușă-de-stepă (*Syrhaptes paradoxus*). 7 (Orn; reg) Prepeliță[1] (*Coturnix coturnix*).

potârnichel *sm* [At: ALR SN III, h 710 / V: **potrân~** / Pl: *~ei* / E: **potârniche** + *-el*] (Orn; Mun; Dob) Potârnic (1).

potârnichie *sf* vz **potârniche**

potârnichioi *smi* [At: GR. S. VI, 137 / V: **păt~** *sn*, **păturnicoi** *sn*, **pătur~** *sn*, **piturnicoi** *sn*, **potârnicoi** *sn* / E: **potârniche** + *-oi*] (Orn; reg) Potârnic (1).

potârnicoi *sm* vz **potârnichioi**

potârnog *sm* [At: CIAUȘANU, V. 190 / Pl: *~ogi* / E: nct] (Olt; Mun) 1 Pumn dat cuiva. 2 Ghiont dat cuiva.

potârnogi *vt* [At: LEXIC REG. II, 16 / Pzi: *~ogesc* / E: **potârnog**] (Mun; Olt) A lovi cu pumnii.

potbal *sm* vz **podbal**

potbălaș *sm* [At: BÂRLEA, C. P. 169 / Pl: *~i* / E: **podbal** + *-aș*] **1-18** (Reg; șhp) Podbal (**1-9**) (mic).

potbeal *sm* vz **podbal**

potcafiu *sn* vz **potcap**

potcaleș, ~ă *a* [At: LB / V: **~căleș** / Pl: *~i*, *~e* / E: cf *potcă*] (Îrg) 1 Arțăgos. 2 Cicălitor. 3 Intrigant.

potcan *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: mg **patkány**] (Zlg; Trs) Șobolan (*Rattus norvegicus*).

potcap *sm* [At: KLEIN, D. 403 / V: (îrg) **~iu,** (reg) **~cape, ~afiu, pocapciu** *sn* / Pl: *~uri* / E: slv **подъкапъ**] 1 Acoperământ pentru cap, de formă cilindrică, înalt și fără boruri purtat de preoții și călugării ortodocși Si: (îrg) *potcapoc* (1). 2 (Rar; îlv) **A pune ~ul în cap** A se călugări. 3 (Rar; îe) **A pune ~ul în par** A fugi de la mănăstire. 4 (Rar; îae) A părăsi viața monahală. 5 (Îc) **~ul-călugărului** Plantă erbacee din familia compozitelor, cu rădăcină oblică-trunghiulară, tulpina terminată într-un singur capitul, frunze lanceolate, dințate sau penate, dispuse în rozetă bazală, flori galbene așezate pe două rânduri și fructe achene striate (*Leontodon hispidus*). 6 (Reg; îf *potcafiu*) Calotă de pălărie. 7 (Reg; îf *potcape*) Cască militară. 8 (Reg) Rugăciune sau text din Evanghelie citit de preot în timp ce este dus mortul la biserică.

potcapăc *sn* vz **potcapoc**

potcapcier *sm* vz **potcapier**

potcape *sn* vz **potcapoc**

potcapic *sn* vz **potcapoc**

potcapier *sm* [At: POLIZU / V: (reg) **~pcier** / P: *~pi-er* / Pl: *~i* / E: **potcap** + *-ier*] Persoană care confecționează sau vinde potcapuri (1) Si: (îvr) *potcapigiu*.

potcapierie *sf* [At: POLIZU / P: *~pi-e* / Pl: *~ii* / E: **potcapier** + *-ie*] (Îdt) 1-2 Atelier în care (se confecționau sau) se vindeau potcapuri (1).

potcapigiu *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: **potcap** + *-(i)giu*] (Îvr) Potcapier.

potcapit *sn* vz **potcapoc**

potcapiu *sn* vz **potcap**

potcapoc *sn* [At: PRAV. 297 / V: (înv) **podcapăc, podcapec, podcapoc, ~păc, ~pec,** (reg) **~pic, ~pit** / Pl: *~oce* / E: slv **подъкапокъ**] (Îrg) 1 Potcap (1). 2 (Bot; reg; îc) **Potcapicul-popii** Păpălău (*Physalis alkekengi*). 3 (Fig; îf *potcapic*) Post[1] (1) de preot.

potcar *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 146 / Pl: *~i* / E: **potcă[1]** + *-ar*] (În superstiții) Duh rău care ar provoca deochiul Si: (reg) *potcă* (11).

potcaș, ~ă [At: LB / Pl: *~i*, *~e* / E: **potcă[1]** + *-aș*] (Reg) **1-2** *sm*, *a* (Om) certăreț. **3-4** *smf*, *a* (Om) cicălitor. **5-6** *smf*, *a* (Om) intrigant. **7-8** *smf*, *a* (Om) viclean. **9-10** *smf*, *a* (Om) șarlatan. **11-12** *smf*, *a* (Om) care face glume. **13-14** *smf*, *a* (Om) căruia îi plac glumele. **15-16** *smf*, *a* (Om) poznaș. **17** *a* (D. oameni) Lipsit de energie Si: *moale[1]*, *neputincios*.

potcă[1] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~tci* / E: slv **потъка**] 1 (Pop) Ceartă. 2 (Pop) Scandal. 3 (Pop) Supărare. 4 (Pop) Necaz. 5 (Pop; d. oameni; îla) **De ~** Arțăgos. 6 (Pop; îe) **A da de ~** A avea de suportat necazuri. 7 (Pop; îae) A i se întâmpla ceva neplăcut. 8 (În superstiții) Deochi. 9 (În superstiții) Boală provocată de deochi, cu manifestări diverse precum dureri de cap, hemoragie nazală, umflături, paralizie. 10 (Pop) Descântec, vrajă, destinate să aducă sau să alunge deochiul. 11 (Reg) Potcar. **12-14** (Pop; dep cu determinări în genitiv) Persoană (nedezvoltată din punct de vedere fizic), (urâtă sau) schiloadă Si: *pocitanie*, *pocitură[1]*. 15 (Reg; pex; dep) Persoană fără caracter. 16 (Reg) Copil neastâmpărat, rău. 17 (Reg; îc) **~ca-pădurii** Muma-pădurii. 18 (Ban; spc) Diavol. 19 (Înv; reg; euf) Organ genital feminin, la oameni și la animale. 20 (Mun; îc) **D-a ~ca** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

potcă[2] *sf* vz **pocie[1]**

potcăleș, ~ă *a* vz **potcaleș**

potci *v* vz **poci[1]**

potcioi *sm* vz **potcoi[1]**

potcirc *sf* vz **pocire**

potcit, ~ă *a* vz **pocit[2]**

potcitură *sf* vz **pocitură[1]**

potcoaică *sf* [At: ȘEZ. V, 146 / Pl: *~ce* / E: **potcă[1]** + *-oaică*] **1-2** (Reg; în descântece; șdp) Potcoaie (**1-2**).

potcoavă *sf* [At: NECULCE, L. 190 / V: (reg) **porc~** / Pl: *~ve* / E: bg **подкова** cf srb *potkova*, ucr *пiдкова*] 1 Piesă de oțel de forma unui semicerc, care se fixează cu cuie pe copitele unor animale, în special ale cailor, pentru a le proteja. 2 (Îlav) **În ~** În formă de semicerc. 3 (Pfm; îe) **A umbla după** (sau **a căuta, a căuta să scoată**) **~ve de** (ori, reg; **după la**) **cai morți** sau **a umbla** (ori **a porni după** sau **a căuta**) **cai morți să le iei ~vele** A-și pierde vremea cu lucruri fără rost, fără importanță sau imposibil de găsit. 4 (Îls) **~ve de cai morți** Lucruri fără valoare. 5 (Îal) Himeră. 6 (Pfm; îe) **A-și lepăda ~vele** sau **a sta să-i pice** (sau **a-i suna**) **cuiva ~vele** sau **i-a tras ~vele** A fi pe moarte. 7 (Îae) A muri. 8 (Reg; îe) **A-i rămâne cuiva ~vele** A sărăci cu totul. 9 (Îe) **A cumpărat ~vele, mai are să cumpere calul** Se spune despre cineva care a făcut o investiție insuficientă și inutilă. 10 Piesă asemănătoare cu potcoava (1), care se fixează pe marginea posterioară a tocului unor obiecte de încălțăminte, pentru a evita tocirea lui sau pentru a ajuta la mersul pe suprafețe alunecoase. 11 (Rar; îe) **A se duce de nu-i mai vezi ~vele** A pleca foarte repede. 12 Placă de fier, folosită mai ales de muncitorii forestieri, prevăzută cu colți ascuțiți în partea inferioară, care se prinde cu curele sau cu frânghii de talpa încălțămintei, pentru ca aceasta să nu alunece Si: (reg) *mâță*. 13 Obiect sau parte a unui obiect în formă de potcoavă (1). 14 Construcție sau parte a unei construcții în formă de potcoavă (1). 15 (Rar; spc) Cârnați de forma unei potcoave (1). 16 (Trs) Literă chirilică. 17 (Trs; îla) **Cu ~** Chirilic.

potcogi *v* vz **potcovi**

potcoi[1], ~oaie smf [At: ȘEZ. III, 136 / V: *~cioi sm* / Pl: ~, *~oaie* / E: ***potcă[1]*** + *-oi*] **1-2** (Reg; în descântece; șdp) Potcă (**11**) (cu mare putere malefică) Si: *potcoaică* (**1-2**), *potculeasă* (**1-2**).

potcoi[2] *v* vz ***potcovi***

potcomor *sm* vz ***podcomor***

potcovală *sf* vz ***potcoveală***

potcovan *sm* [At: ALR I, 1917/85 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Liliac (*Syringa vulgaris*).

potcovar [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 44/11 / V: (reg) ***~ver*** *sn* / Pl: (**1-3**) *~i*, (**4-5**) *~e* / E: ***potcoavă*** + *-ar*] **1** *sm* Meseriaș care face potcoave (**1**) Si: (îvr) *potcovitoriu* (**1**). **2** *sm* Meseriaș care potcovește (**1**) animalele de tracțiune Si: (îrg) *nalbant*, (îvr) *potcovitoriu* (**2**). **3** *sm* (Pgn) Fierar. **4** *sn* (Reg; îf *potcover*) Ciocan mic pentru potcovit. **5** *sn* (Rar) Toc de piele cu uneltele necesare pentru potcovit, care se atârnă la șa.

potcovărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***potcovar*** + *-ie*] **1-2** Atelier, fierărie (unde se fac potcoave (**1**) și) unde se potcovesc (**1**) animalele de tracțiune. **3-4** Meserie a potcovarului (**1-2**).

potcoveală *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***~vală*** / Pl: *~eli* / E: ***potcovi*** + *-eală*] (Rar) **1** Potcovire (**1**). **2** (Fig) Păcăleală.

potcover *sn* vz ***potcovar***

potcovi [At: URECHE, ap. LET. I, 160/16 / V: (reg) ***porc~, ~ogi, ~coi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***potcoavă***] **1** *vt* A bate potcoave (**1**) animalelor de tracțiune Si: (reg) *a pândăci*. **2** *vrp* (Formulă ori formule de introducere la basme; îe) **De** (sau **pe**) **când se ~vea puricele** (**la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier**) Foarte demult. **3** *vrp* (îae) Niciodată. **4** *vt* (Rar) A fixa potcoave (**9**) pe încălțăminte. **5** *vt* (Fig; fam) A încărca pe cineva cu un lucru de care nu are nevoie. **6** *vt* A da cuiva o sarcină care nu-l interesează și care obosește. **7** *vt* (Pex) A păcăli. **8** *vt* A face pe cineva, printr-o măsură represivă, să se comporte din nou cum trebuie. **9** *vt* (Pex) A bate tare, zdravăn pe cineva.

potcovire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***potcovi***] **1** Punere de potcoave (**1**) unui animal de tracțiune Si: *potcovit[1]* (**1**), (rar) *potcoveală* (**1**). **2** (Rar) Fixare de potcoave (**10**) pe un obiect de încălțăminte Si: *potcovit[1]* (**2**). **3** (Fig) Încărcare a cuiva cu un lucru de care nu are nevoie Si: *potcovit[1]* (**3**). **4-5** (Fig) Încărcare a cuiva cu o sarcină (care nu îl interesează sau) care îl obosește Si: *potcovit[1]* (**4-5**).

potcovit[1] *sn* [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 132/27 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***potcovi***] **1-5** Potcovire (**1-5**).

potcovit[2], ~ă *a* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potcovi***] **1** (D. animale de tracțiune) Care are potcoave (**1**). **2** (Rar; îe) **A merge ca un purice ~** A merge foarte încet. **3** (D. încălțăminte) Cu potcoave (**9**) la tocuri. **4** (Fig; d. oameni) Încărcat cu un lucru de care nu are nevoie. **5-6** (Fig; d. oameni) Căruia i s-a dat o sarcină (care nu-l interesează și) îl obosește. **7** (Fig; d. oameni) Păcălit.

potcovitoriu *sm* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***potcovi*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** Potcovar (**1-2**).

potcoviță *sf* [At: LEXIC REG. II, 71 / Pl: *~țe* / E: ***potcoavă*** + *-iță*] (Mun) Șină de fier subțire sau fier laminat din care se fac potcoave (**1**) sau cercuri la butucii roților de car.

potcovoreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***potcovar*** + *-easă*] (Îvr) **1-2** Soție a potcovarului (**1-2**).

potculeasă *sf* [At: I. CR. VII, 88 / Pl: *~se* / E: ***potcă[1]*** + *-uleasă*] **1-2** (Mol; în descântece; șdp) Potcoaie (**1-2**).

potea[1] *sf* [At: PAMFILE, A. R. 256 / Pl: *~ele* / E: cf *potecă*] (Reg) Potecă (**1**).

potea[2] *ss* [At: PAȘCA, GL. / E: mg ***potya***] (Trs) **1** (Îlav) **De-a ~** Pe degeaba Si: *gratis*. **2** (Trs; îe) **A umbla de-a ~** A-și pierde vremea degeaba.

potea[3] *v* vz ***putea***

poteacă *sf* vz ***potecă***

poteahău *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: ns cf ucr dal *пуоляцач*] (Reg; rar) Dispozitiv la războiul de țesut, la stative, care ține sulul strâns și pânza întinsă.

potec *sn* vz ***potecă***

potecaș [At: (a. 1811) DOC. EC. 128 / Pl: *~i* / E: ***potecă*** + *-aș*] **1** *sm* (În Țara Românească) Locuitor din satele grănicerești cu misiunea de a supraveghea potecile, regiunile de la graniță etc. aflate între două puncte apărate de soldați Si: *grănicer, plăieș*. **2** *a* (Buc; d. cai) Care poate să urce potecile de munte.

potecă *sf* [At: (a. 1563) CUV. D. BĂTR. I, 248 / V: (reg) ***~eacă***, (îrg) ***potec*** *sn*, ***~eică, potic*** *sn*, (îvp) ***~tică, put~*** / Pl: *~eci*, (reg) *~ece* / E: bg ***пътека***] **1** Drum îngust de țară, de munte, în pădure etc., pe care se poate merge numai pe jos Si: *cărare*, (reg) *ponâie, potea[1]*. **2** (Pgn) Drum. **3** (Înv; pex) Trecătoare. **4** (Înv) Defileu. **5** (Îlav) **Pe toate ~ecile** Peste tot Si: *pretutindeni*. **6** (Îrg; îe) **A păzi** (sau **a aține**) **~ca cuiva** A pândi pe cineva pentru a-i face un rău. **7** (Reg; îe) **A ști toate ~ecile** A ști foarte bine un lucru. **8** (Reg; îe) **A-i ști ~ecile** A cunoaște secretele cuiva. **9** (Reg; îe) **A aduce pe cineva la ~** A convinge pe cineva să nu mai greșească, să se îndrepte. **10** (Îe) **A merge** (sau **a umbla**) pe două (sau **pe zece**) **~eci** A fi foarte beat. **11** (Reg; îe) **A nu-și vedea ~ca** A fi foarte supărat. **12** (Reg; îe) **A i se scurta cuiva ~** A nu-i mai lăsa cuiva libertatea să facă orice. **13-14** (Reg; îe) **A se strânge după ~eci sau a i se strânge ~ecile** (A nu mai umbla sau) a face pe cineva să nu mai umble fără rost. **15** (Reg; îe) **A umbla ca pe o ~** A umbla cu sfială, cu teamă sau cu greutate. **16** (Reg; îe) **A-și căuta ~cul** A se duce acolo unde are treabă. **17** (Reg; îae) A-și vedea de drum. **18** (Reg; îae) A fugi. **19** (Reg; îlv) **A-și lua ~ca** A pleca. **20** (Reg; îe) **I-a adunat Dumnezeu ~ecile** Se spune despre cineva care a murit. **21** Loc de trecere printre oameni. **22** (Pex) Pârtie. **23** (Reg; îf *potic*) Pripor.

potecea *sf* [At: PANN, P. V. I, 102/10 / V: ***~ticea*** / Pl: *~ele* / E: ***potecă*** + *-ea*] **1-12** (Pop; șhp) Potecuță (**1-12**). **13** (Reg; îe) **A lua ~ua înapoi** A se întoarce de unde a venit.

potecni *v* vz ***poticni***

potecuță *sf* [At: PANN, P. V. III, 60/16 / V: (reg) ***~teic~, ~tic~*** / Pl: *~țe* / E: ***potecă*** + *-uță*] **1-12** (Șhp) Potecă (**1-4, 22-23**) (mică) Si: (pop) *potecea* (**1-12**). **13** (Reg; îe) **A-și lua ~ța (casei)** A se întoarce acasă.

poteg *sn* vz ***potegă***

potegaci *sn* vz ***potigari***

potegă *sf* [At: ALRM SN I, h 229 / V: ***~eg*** *sn*, ***~glă*** / Pl: *~ege* / E: srb ***potega***] (Ban; Trs) Lambă la car sau la căruță.

poteglă *sf* vz ***potegă***

poteică *sf* vz ***potecă***

poteicuță *sf* vz ***potecuță***

poten *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ***Potain***] (Med) Aparat pentru extras lichid pleural în cazuri de pleurezie.

potent, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 206 / V: ***~e, ~tinte, putinte*** / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***potens, -ntis***, it ***potente***] **1** (Înv; liv; d. țări, organizații, popoare etc.) Înzestrat cu o mare putere economică, politică, militară etc. **2** (Înv; liv; d. oameni, organizații social-politice etc.) Care se impun prin autoritate, influență etc. **3** (Înv; îf *potinte*) Răsunător. **4** (Înv; liv; d. oameni) Capabil să facă ceva. **5** (Înv; liv; d. ființe) Care are o mare forță fizică. **6** (D. bărbați) Viril.

potentat *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 103/26 / Pl: *~ați* / E: lat ***potentatus***, fr ***potentat***, ger ***Potentat***] **1** (Înv) Trimis al cerului pe pământ. **2** Șef al unui (mare) stat care are suveranitate absolută Si: *autocrat, despot*. **3** (Pgn) Persoană care exercită o putere despotică, tiranică. **4** (Pex) Om puternic, influent, datorită bogăției, poziției sociale etc.

potentație *sf* [At: MICU, ap. CONTRIBUȚII, III, 121 / Pl: *~ii* / E: lat ***potentatia***] (Jur; Trs; înv) Violență.

potente *a* vz ***potent***

potenteu [At: LEXIC REG. 84 / E: ns cf *pocănzeu[1]*] (Reg) **1** *sms* Tânăr însărcinat, la nunțile țărănești, cu supravegherea miresei, începând cu ziua dinaintea nunții și până la sfârșitul ei Si: *pocănzeu[1]*. **2** *av* (Îe) **A se ține ~ de cineva** A fi tot timpul după cineva.

potența [At: CARAGIALE, O. III, 68 / V: (îvr) ***~ția*** / Pzi: *~țez* / E: ***potență***] **1-2** *vtr* (A face să dobândească sau) a dobândi o amploare mai mare, o intensitate, o forță, o putere mai ridicată, o precizie, o delimitare

etc. mai accentuată Si: *a (se) amplifica, a (se) intensifica, a (se) întări, a (se) lărgi, a (se) mări*. **3** *vt* (Mat; nob) A înmulți un număr cu el însuși. **4** *vt* (Mat; nob) A ridica la o putere.

potențare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 47 / Pl: *~țări* / E: ***potența***] **1-4** Dobândire (a unei precizii,) (a unei intensități,) (a unei amplori sau) a unei puteri mai mari. **5** (Mat; nob) Ridicare a unui număr la putere.

potențat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 14 / V: (rar) ***~țiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***potența***] **1-4** Care a dobândit (o amploare mai mare,) (o intensitate,) (o putere, o forță mai ridicată sau) o precizie, o delimitare etc. mai accentuată. **5** (Mat; nob; d. un număr) Ridicat la o putere.

potență *sf* [At: (a. 1765) IORGA, S. D. XIII, 255 / V: (înv) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: lat ***potentia***, it ***potenza***] **1** (Liv) Putere (1). **2** (Pex) Posibilitate de dezvoltare, de afirmare. **3** Virilitate. **4** (Înv) Abuz de putere. **5** (Înv) Act de violență. **6** (Înv; pex) Violență. **7** (Îvr) Jurisdicție. **8** (Mat; înv) Putere.

potenția *v* vz ***potență***

potențial, ~ă [At: PONI, F. 204 / P: *~ți-al* / Pl: **(13-15, 17-19)** *~i, ~e*, **(1-12)** *~e* / E: fr ***potentiel***] **1** *sn* Mărime asociată unui sistem fizic, a cărei variație în spațiu și timp permite caracterizarea și determinarea unui câmp fizic sau a unei variații de energie. **2** *sn* Funcție asociată unui câmp fizic, dependentă de coordonatele de poziție, care servește la obținerea prin derivare a intensității câmpului fizic respectiv. **3** *sn* (Fiz; îs) *~ electric* Mărime a cărei variație caracterizează câmpul electric. **4** *sn* (Fiz; Chm; îs) *~ de electrod* Diferență de potențial (1) dintre un metal și o soluție electrolitică în contact cu metalul. **5** *sn* (Fiz; Chm; îs) *~ de ionizare* Diferență de potențial (1) necesară accelerării unui electron astfel încât, prin ciocnirea cu un atom sau cu o moleculă, să provoace ionizarea acestuia. **6** *sn* (Ast; îs) *~ terestru* Geopotențial. **7** *sn* (Blg; îs) *~ de înmulțire* Capacitate a unor organisme vegetale sau animale de a fi foarte prolifice. **8** *sn* (Urmat de determinări care arată domeniul, felul) Capacitate de muncă, de producție, de acțiune. **9** *sn* Randament calitativ și cantitativ al unei munci. **10** *sn* (Pex) Nivel. **11** *sn* Forță. **12** *sn* (Îs) *~ de război* Capacitate militară a unui stat. **13** *a* Care are în sine toate condițiile pentru realizare. **14** *a* Care există în mod virtual, ca posibilitate. **15** *a* (Îs) *Energie ~ă* Energie pe care o poate dezvolta un corp aflat în mișcare liberă din poziția în care se află până la un nivel de referință. **16** *av* În mod virtual. **17** *a* (Grm; d. moduri, propoziții etc.) Care prezintă o acțiune ca posibilă fără să precizeze dacă se realizează sau nu. **18** *a* (Grm; d. moduri, propoziții etc.) Care exprimă o posibilitate. **19** *a* (Rar; d. moduri) Prezumtiv.

potențialitate *sf* [At: CADE / P: *~ți-a~* / Pl: (rar) ***~tăți*** / E: fr ***potentialité***] (Rar) **1** Caracter a ceea ce există în mod virtual, ca posibilitate. **2** Calitate a ceea ce există ca posibilitate.

potențializa *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***potentialiser***] A face să crească acțiunea unui medicament prin altul care este lipsit de acțiunea respectivă.

potențializare [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***potențializa***] Creștere a acțiunii unui medicament prin altul care este lipsit de acțiunea respectivă.

potențiat, ~ă *a* vz ***potențat***

potenție *sf* vz ***potență***

potențiometrie *sf* [At: LTR[2] / P: *~ți-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***potentiométrie***] Metodă de analiză chimică cantitativă, care folosește ca indicator pentru observarea sfârșitului reacției, variația potențialului electric al unui electrod cufundat în soluția de analizat Si: *electrometrie*.

potențiometru *sn* [At: NOM. MIN. I, 43 / P: *~ți-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***potentiomètre***] **1** Aparat pentru măsurarea tensiunii electromotoare a pilelor galvanice prin metoda compensației Si: *compensator*. **2** Montaj alcătuit dintr-un reostat sau rezistor folosit pentru divizarea tensiunii electrice. **3** Reostat care intră în componența unui potențiometru (2).

poteraș [At: (a. 1820) URICARIUL IV, 218/14 / V: (îvr) ***~tir~***, (reg) ***~reaș*** *sn*, ***~rește*** *snp*, ***~tireș*** *smn* / Pl: **(1-4, 6)** *~i*, **(5-9)** *~e* / E: ***poteră*** + *-aș*] **1** *sm* Persoană înarmată care făcea parte dintr-o poteră (1) Si: *nefer*. **2** *sm* (Buc; Dob) Gonaci la vânătoare. **3** *sm* (Reg; hip; îf *potireș*) Copil ștrengar. **4** *sm* (Reg) Arac cu capetele ramificate în formă de „V", care susține vița de vie încărcată cu struguri. **5** *sn* (Reg; îf *potereaș*) Țăruș pe care se leagă funia cu care se priponește un cal Si: *pripon*, (reg) *stănog*. **6** *smn* (Reg) Rădăcini și parte de jos a tulpinii plantelor de cultură rămase în pământ după secerat sau după tăiatul porumbului. **7** *sn* (Reg; îf *potiraș*) Lăstar crescut din rădăcina pomilor. **8** *sn* (Reg; îf *potireș*) Lemn mic. **9** *sn* (Reg) Om foarte mic, scund.

poteră *sf* [At: (a. 1800) IORGA, S. D. VIII, 114 / V: (îrg) ***~tină***, (reg) ***~re*** / Pl: *~re, ~ri* / E: bg **потера**] **1** (Înv) Ceată, grup organizat, detașament de oameni înarmați, mai ales de arnăuți, care aveau misiunea de a urmări și de a prinde răufăcătorii, haiducii etc. **2** (Reg; îe) **A face o ~** (sau **a pleca în ~tiră**) A face cercetări pentru prinderea hoților. **3** (Mol; îcs) *De-a hoții și ~ra* Joc de copii în care unii, numiți hoți, se ascund, iar ceilalți, numiți potera, trebuie să-i caute și să-i prindă. **4** (Reg) Herghelie de cai. **5** (Reg) Haită de lupi.

potere[1] *sf* vz ***poteră***

potere[2] *sf* vz ***putere***

potereaș *sn* vz ***poteraș***

poterește *snp* vz ***poteraș***

poteri *vt* [At: VAIDA / V: ***~tiri*** / Pzi: *~resc* / E: ***poteră***] (Trs) **1** A izgoni pe cineva. **2** A fugări pe cineva.

poterie *sfs* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 85 / E: fr ***poterie***] (Rar; csc) Olărie[2].

poterime *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~mi* / E: ***poteră*** + *-ime*] (Reg; csc) Mulțime de poterași (1).

poteriță *sf* [At: SEVASTOS, C. 299 / Pl: *~țe* / E: ***poteră*** + *-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Poteră (1) (mică).

posternă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***poterne***] (Cns) **1** Poartă secretă a fortificațiilor castelelor, care dădea spre șanțul împrejmuitor. **2** Galerie subterană.

poternic, ~ă *a* ***puternic***

poterniche *sf* vz ***potârniche***

poterși *smp* [At: COMAN, GL. / E: ns cf *poteraș*] (Reg) Stâlp de susținere din lemn.

potestate *sf* [At: LAURIAN, M. III, 90/3 / Pl: (îvr) *~tăți* / E: lat ***potestas, -atis***] (Ltî) **1** Putere. **2** (Îs) *~ legislativă* (sau *legiuitivă*) Putere legislativă. **3** (Îs) *~ publică* Putere de stat.

potestativ, ~ă *a* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***potestatif***] **1** (Jur; rar) Care depinde de voința uneia dintre părțile contractate. **2** (Jur; rar) Care nu se perfectează dacă se opune una dintre părțile contractate. **3** (Îs) *Condițiune ~ă* Condiție de care depinde încheierea și respectarea unei convenții.

potgalt *s* [At: CIHAC, II, 281 / Pl: nct / E: cf rs *подгалстучник*] (Înv) Guler cu multe crețuri, cute.

potghiaz *sn* vz ***poghiaz***

potgorean, ~ă *a* vz ***podgorean***

potgorie *sf* vz ***podgorie***

pothorniță *sf* vz ***podhorniță***

potic *sn* vz ***potecă***

poticală[1] *sf* [At: URECHE, L. 68 / Pl: *~le* / E: cf *poticni*] **1** (Îvp) Întâmplare neașteptată și neplăcută Si: *bucluc, neajuns[1], necaz, supărare*. **2** (Îvp) Obstacol în calea realizării. **3** (Înv) Înfrângere în lupte armate.

poticală[2] *sf* vz ***potricală[1]***

poticar *sm* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 376 / V: ***păti~*** / Pl: *~i* / E: ***potică[2]*** + *-ar*] (Ban; Trs) Farmacist.

poticarașiță *sf* [At: TEAHA, C. N. 256 / Pl: *~țe* / E: ***poticaraș*** + *-iță*] (Trs) Farmacistă.

poticaraș *sm* [At: I. PAȘCA, M. 546 / V: ***paticariș, păticareș, ~reș, ~riș, ~roș, ~căraș, ~tricaraș*** / Pl: *~i* / E: mg ***potikarus***] (Îvr) Farmacist.

poticareș *sm* vz ***poticaraș***

poticariș *sm* vz ***poticaraș***

poticaroș *sm* vz ***poticaraș***

poticaș[1] *sm* [At: ALR II/I, h 112/95 / Pl: *~i* / E: ***potică[2]*** + *-aș*] (Reg) Farmacist.

poticaș² *sn* vz **potigaci**

poticǎ¹ *sf* [At: VAIDA, CHEST. II, 101/385 / Pl: ~*ici* / E: mg **patics**] (Mgm; Trs) Gard de nuiele, care servește la construcția pereților la casele țărănești.

poticǎ² *sf* [At: CLEMENS, ap. DLR / V: **păt~** / Pl: ~*ici* / E: mg **patika**] (Trs) **1** Farmacie. **2** (Pex) Medicamente cumpărate dintr-o farmacie.

poticǎ³ *sf* vz **potecă**

*potic**ă**li* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 211ᵛ/22 / Pzi: ~*lesc* / E: **poticală¹**] (Îvr) **1** *vt* A abate de la comportarea cinstită, morală Si: *a amăgi, a corupe*. **2** *vt* A înșela. **3** *vt* A copleși. **4** *vt* A încărca. **5** *vt* A pedepsi. **6** *vr* A se pune în pericol Si: *a se expune*.

*potic**ă**lit, ~ă* *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 212ᵛ/10 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **poticăli**] (Îvr) **1** Care a fost abătut de la calea cea dreaptă Si: *amăgit, corupt*. **2** Înșelat. **3** Copleșit. **4** Încărcat. **5** Pedepsit. **6** Expus pericolului.

*potic**ă**ni* *v* vz **poticni**

*potic**ă**raș* *sm* vz **poticaraș**

*potic**ă**riță* *sf* [At: ALR II/I, MN 56, 4172/228 / V: **păt~** / Pl: ~*țe* / E: **poticar** + -*iță*] (Trs; Ban) **1** Farmacistă. **2** Soție a farmacistului.

*potic**e**a* *sf* vz **potecea**

potici *sfp* [At: LEXIC REG. 106 / E: ns cf *potică³*] (Buc) Flori de câmp.

poticnă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*ne* / E: pvb **poticni**] (Îvr) **1** Obstacol. **2** Dispută. **3** Scandal.

poticneală *sf* [At: CORESI, L. 307/10 / Pl: ~*eli* / E: **poticni** + -*eală*] **1** Împiedicare. **2** (Reg) Șchiopătare. **3** (Înv; fig) Vină. **4** (Înv; fig) Greșeală. **5** (Înv; fig) Păcat.

*potic**ni*** [At: CORESI, EV. 95 / V: (îvp) **~gni**, (înv) **~căni**, **~tecni** / Pzi: ~*nesc* / E: slv **потъкнѫти**] **1-2** *vri* A face o mișcare, un pas greșit. **3-4** *vri* A se lovi cu picioarele de ceva sau de cineva și a-și pierde pentru o clipă echilibrul Si: *a se împiedica*. **5-6** *vri* A fi nesigur în mers. **7-8** *vri* A fi nevoit să se oprească. **9-10** *vri* A nu putea merge mai departe din cauza unui obstacol, a unui impediment. **11-12** *vrtf* (A se opri sau) a face să se oprească brusc. **13** *vr* (Rar) A cădea. **14** *vr* (Rar) A se răsturna. **15** *vr* (Pop) A șchiopăta. **16-17** *vtr* (Înv) A (se) lovi. **18** *vr* (Înv; fig) A se abate de la calea morală, dreaptă, de la buna comportare. **19** *vt* (Buc) A pedepsi aspru pe cineva. **20** *vr* (Reg; d. obiecte care au de obicei poziție verticală) A se lăsa într-o parte Si: *a se apleca, a se înclina*. **21** *vt* (Îvr) A dovedi. **22** *vr* A pronunța cu greutate cuvintele. **23** *vr* A vorbi cu greutate, cu întreruperi.

poticnire *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 51/31 / V: (înv) **~ign~** / Pl: ~*ri* / E: **poticni**] **1** Împiedicare. **2** (Înv; îs) *Piatră de ~* sau *piatra ~i* Dificultate. **3** (Înv; îas) Necaz. **4** Nesiguranță în mers Si: *poticnit¹* (**2**). **5** Oprire bruscă Si: *poticnit¹* (**3**). **6** (Rar) Cădere. **7** (Pop) Șchiopătare. **8** (Înv) Lovire. **9** (Înv; fig) Abatere de la calea dreaptă, morală. **10** Pronunțare cu greutate a cuvintelor.

poticnit¹ *sn* [At: DEX / Pl: (rar) ~*uri* / E: **poticni**] **1** Împiedicare. **2-3** Poticnire (**4-5**). **4** Cădere. **5** (Pop) Șchiopătare. **6** Lovire.

poticnit², ~ă *a* [At: LB / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **poticni**] **1** Care se împiedică. **2** (D. mers) Nesigur. **3** (Fig; d. vorbe, vorbire etc.) Spus, articulat cu greutate, cu întreruperi. **4** (Fig; rar; d. oameni) Neajutorat.

poticnitor, ~oare *a* [At: BELDIMAN, N. P. II, 19/11 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: **poticni** + -*tor*] (Îvr) **1** Care se împiedică. **2** (D. mers) Nesigur.

poticnitură *sf* [At: CORESI, L. 253/16 / Pl: ~*ri* / E: **poticni** + -*tură*] (Înv) **1** Împiedicare. **2** (Îs) *Piatră de ~* Dificultate. **3** (Îas) Necaz.

poticuță *sf* vz **potecuță**

potigaci *sn* [At: ANTIPA, P. 299 / V: **~aș**, **~icaș**, **poteg~** / Pl: ~*ace* / E: rs **потягач**] (Pes) **1** (Dob) Nuia (scurtă) de care este legată sfoara undiței sau care fixează vârșa ori vintilul pe fundul apei Si: (reg) *coidac*. **2** (Reg) Prăjină înfiptă în pământ, pe care se atârnă la uscat vârșele.

potigaș *sn* vz **potigaci**

potigni *v* vz **poticni**

potignire *sf* vz **poticnire**

potiheci *sn* vz **pochiheci**

potihnic *sm* vz **popilnic**

potilar *sn* vz **potilat**

potilat *sn* [At: PO 275 / V: (înv) **pătelat**, **păt~**, **potiolat**, (reg) **pofl~** **potilar** / Pl: ~*e*, (rar, *sm*) ~*ați* / E: mg **potylolat**] (Reg) Pânză subțire sau voal pe care, de obicei, îl poartă pe cap femeile tinere de la țară și miresele.

potilățel *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: **potilat** + -*el*] (Atm; Trs) Diafragmă.

potilică *sf* [At: PAMFILE, CER. 140 / Pl: ? / E: cf *potcă¹*] (Pop) Fată potrivită pentru cineva.

potină *sf* vz **putină**

potineu *sm* [At: PAMFILE, A. R. 38 / Pl: ~*ei* / E: nct] (Pop) **1** Parte a plugului, de formă triunghiulară, așezată peste podul osiei, pe care se reazemă grindeiul Si: (reg) *broască*. **2** Bucată de lemn la roțile plugului, pe care se așază grâul.

poting *sn* vz **potâng**

potinji *v* vz **potângi**

potinog *sm* [At: DR. V, 221 / Pl: ~*ogi* / E: ns cf *cotonog*, *poticni*] (Reg) Cal care se împiedică de pietre.

potinojie *sf* vz **podnog**

potinte *a* vz **potent**

potinteică *sf* vz **pocânzeică**

potinteu¹ [At: PAMFILE, A. R. 34 / Pl: (**1-3**) ~*eie* / E: nct] (Reg) **1** *sn* Lemn scurt, fix, care depărtează cormana de coarnele plugului. **2** *sn* (Îf *potinteie*) Lemn care sprijină alt lemn. **3** *sn* Obstacol. **4** *av* Ca un obstacol. **5** *av* Drept. **6** *av* Dârz. **7** *av* Nemișcat.

potinteu² *sm* vz **popândău**

potință *sf* vz **putință**

potiolat *sn* vz **potilat**

potir *sn* [At: CORESI, L. 319/4 / V: (înv) **~iu** / Pl: ~*e* / E: slv **потирь**, ngr **ποτήριον**] **1** Vas de metal prețios, de forma unui pahar cu picior, cu gura largă și de obicei cu marginile răsfrânte, în care preotul sfințește cuminecătura în timpul liturgiei și o păstrează pentru împărtășanie. **2** (Pex) Conținut al unui potir (**1**). **3** Cupă de aur, de argint cu gura largă și cu marginile răsfrânte. **4** (Pex) Conținut al unui potir (**3**). **5** (Pan) Parte a unei flori alcătuită din caliciu și corolă. **6** (Prc) Caliciu. **7** (Prc) Corolă. **8** (Pan) Floare în formă de potir (**1**).

potiraș¹ *sm* vz **poteraș**

potiraș² *sn* [At: MARIAN, INS. 132 / Pl: ~*e* / E: **potir** + -*aș*] **1-2** (Șhp) Potir (**8**) (mic). **3** Mică plantă erbacee cu flori albastre-violete, în formă de clopot, dispuse în tulpină, răspândită în regiunile de munte Si: *degetărel*, *degetăruț*, (reg) *măcrișul-caprei* (*Soldanella major* sau *montana*).

potiră *sf* vz **poteră**

potireci *smp* [At: H XVII, 176 / E: cf *poteraș*, *potiraș*] (Reg) Tufani mici și deși, numai ca mușiroaiele.

potiresc, ~ească *a* [At: PAMFILE, C. T. 268 / Pl: ~*ești* / E: **potiră** + -*esc*] (Pop) **1** Care formează o poteră (**1**). **2** Care aparține unei potere (**1**). **3** Privitor la poteră (**1**).

potireș *smn* vz **poteraș**

potiri *v* vz **poteri**

potiriu *sn* vz **potir**

potirnică *sf* vz **potârniche**

potirniche *sf* vz **potârniche**

potivnic¹ *sm* vz **popilnic**

potivnic², ~ă *smf, a* vz **potrivnic¹**

potlagină *sf* vz **pătlagină**

potlajniță *sf* vz **pătlagină**

potlaș *s* [At: (a. 1807) IORGA, S. D. XVII, 204 / Pl: nct / E: mg **pótlás**] (Mgm; îvr) Completare făcută de cineva.

potlăgiță *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 166 / Pl: ~*țe* / E: cf srb *podlošica*, rom *potloz*] (Ban) Petic de stofă care se pune sub picior, în opinci.

potlânăcioară *sf* [At: A VI, 18 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bulfeu la jug.

potlec *sn* [At: CHEST. II, 125/276 / Pl: ~*uri* / E: mg **pótlék**] (Reg) **1** Bucată de lemn, în formă de triunghi, care se așează între acoperiș și

căpriori pentru a ridica streașina casei și a feri pereții de ploaie. **2** Bucată de lemn care se adaugă la o bârnă mai scurtă sau care umple scobitura unei bârne, când se construiește o casă nouă din lemnăria unei case mai vechi.

potlet *sn* vz ***poslet***

potloagă *sf* vz ***potlog***

potlog [At: (a. 1726-1733) N. A. BOGDAN, C. M. 159 / V: (îrg) ***plotog*** *sm, sn*, ***podlog***, (reg) ***plocog***, ***plotoagă*** *sf*, ***poclon*** *sn*, ***polog*** *sn*, ***porlog*** *sn*, ***potloagă*** *sf* / Pl: *~oge* / E: bg **подлога**] **1** *sn* (Pop) Bucată de piele groasă, de proastă calitate cu care se cârpește încălțămintea sau talpa încălțămintei. **2** *sn* (Pop) Bucată de piele proastă, veche, ruptă, uscată de la încălțăminte. **3** *sn* (Pop; pgn) Petic. **4** *sn* (Pop) Bucată. **5** *sn* (Înv; îe) **A-i pune (cuiva) ~ pe nas** A dojeni pe cineva. **6** *sn* (Înv; îae) A face de rușine pe cineva. **7** *sn* (Reg; îe) **A nu avea porlog pe nas** A nu avea rușine. **8** *sn* (Reg; îae) A-și permite prea mult. **9** *sn* (Reg; îe) **A-și pune plotog pe gură** A-și impune să tacă. **10** *sn* (Reg) Obiect de îmbrăcăminte, de încălțăminte etc. vechi, uzat, stricat, zdrențuit Si: *ruptură, vechitură*. **11** *av* (Reg) Foarte rupt Si: *zdrențuit*. **12** *av* (Reg îf *plotog*) Foarte gros. **13** *av* (Reg) Foarte îndesat. **14** *av* (Reg) Îngrămădit unul în altul. **15** *sn* (Reg; îf *porlog*) Piele îngroșată pe care o au caii sub genunchiul picioarelor din spate și deasupra genunchiului picioarelor din față. **16** *sf* (Trs; îf *plotoagă*) Ochelari pentru cai. **17** *sn* (Mol; Buc) Botniță cu cuie, care se pune viteilor pentru a nu putea suge. **18** *sn* (Reg) Epitet dat unui cal slab și bătrân. **19** *sm* (Pop) Persoană decăzută fizic și moral Si: *căzătură*. **20** *sf* (Pop; spc) Prostituată. **21** *sm* (Pop) Om ticălos, netrebnic. **22** *sn* (Reg; îf *porlog*) Trăsnaie. **23** *sn* (Trs; Olt) Unealtă rudimentară, făcută dintr-o bucată uzată de piele de oaie, folosită la văruitul caselor de pământ. **24** *sn* (Ban; Trs; șîs *plotogu dinăinte*) Cozonac. **25** *sn* (Reg) Unealtă pentru tors nedefinită mai îndeaproape.

potlogar *sm* [At: PRAVILA (1814), 174/8 / V: (îvr) ***ploto~***, (reg) ***podl~***, ***pologar***, ***porl~***, ***purligar*** / Pl: *~i* / E: ***potlog*** + *-ar*] **1** (Pop) Persoană care pune potloage (1) la încălțăminte. **2** (Pop; pex) Cizmar rău Si: *cârpaci*. **3** (Fam) Hoț. **4** (Fam) Escroc. **5** (Fam) Șmecher. **6** (Fam) Om de nimic. **7** (Zlg; Ban) Liliac (*Plecotus auritus*).

potlogăresc, ~ească *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ești* / E: ***potlogar*** + *-esc*] (Pop) **1-2** De potlogar (**1-2**). **3-4** Care aparține potlogarului (**1-2**). **5-6** Privitor la potlogar (**1-2**). **7-8** Specific potlogarului (**1-2**).

potlogărește *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***potlogar*** + *-ește*] (Pop) **1-2** Ca potlogarii (**1-2**). **3-4** În felul potlogarilor (**1-2**).

potlogări [At: DDRF / V: ***ploto~*** / Pzi: *~resc* / E: ***potlogar***] **1** *vt* (Mun; îf *plotogări*) A lucra prost Si: *a cârpăci*. **2-3** *vit* (Fig; reg) A face escrocherii Si: *a escroca, a înșela, a pungăși*.

potlogărie[1] *sf* [At: ALECSANDRI, T. 402 / V: (reg) ***ploto~***, (reg) ***porlogă~*** / Pl: *~ii* / E: ***potlogar*** + *-ie*] **1** (Mun; îf *plotogărie*) Lucru făcut fără pricepere Si: *cârpăceală, cârpeală*. **2** (Fig; fam) Hoție. **3** (Fig; fam) Escrocherie. **4** (Fig; fam) Fraudă.

potlogărie[2] *sf* [At: DLR / Pl: *~ii* / E: ***potlog*** + *-ărie*] (Reg; csc) Mulțime de petice vechi de piele.

potlogărit *sn* [At: CONV. LIT. XVIII, 69 / Pl: ? / E: ***potlogări***] (Fam) **1** Hoție. **2** Escrocherie. **3** Fraudă.

potlogi [At: LB / V: (îvr) ***plotogi***, ***plotoji***, (înv) ***pod~***, (reg) ***polo~***, ***porl~*** / Pzi: *~gesc* / E: ***potlog***] **1** *vt* (Pop; c. i. încălțămintea sau părți ale ei) A pune potloage (1) pentru a repara Si: *a cârpi, a petici, a pingeli, a tălpui*. **2-3** *vtr* (Reg; îf *plotoji*) A(-și) duce viața greu, de azi pe mâine. **4** *vt* (Reg; fig; îf *plotogi*) A face cuiva un mic necaz. **5-6** *vtr* (Reg; îf *plotogi*) A (se) bătători. **7-8** *vtr* (Reg; îf *plotogi*) A (se) presa. **9-10** *vtr* (Reg; îf *plotogi*) A (se) turti.

potlon *sn* vz ***plapumă***

potmal *sm* vz ***podbal***

potmet *sn* vz ***podmet***

potmol *sn* vz ***podmol***

potmoli *vr* [At: SLAVICI, V. P. 4 / V: ***podm~*** / Pzi: *~lesc* / E: ***potmol***] (Asr) A se împotmoli.

potmolire *sf* [At: PAMFILE, A. R. 150 / Pl: *~ri* / E: ***potmoli***] (Rar) Împotmolire.

potmolit, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potmoli***] (Rar) Împotmolit.

potnoc *sm* vz ***podnog***

potnog *sm* vz ***podnog***

potnoj[1] *sm* vz ***podnog***

potnoj[2] *sn* vz ***podnojie***

potnojă *sf* vz ***podnojie***

potnojină *sf* vz ***podnojie***

potoc *s* [At: ANON. CAR. / Pl: nct / E: srb ***potok*** cf mg *patak*] (Ban) Pârâu.

potocos, ~oasă *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg; într-un descântec) **1** Urât. **2** Strâmb.

potoi *v* vz ***potoli[1]***

potoig *smn* vz ***podvig***

potol *sn* [At: P. CONSTANT, O. 4 / V: ***~tal*** / Pl: ? / E: pvb ***potoli[1]***] **1-2** (Reg; îe) **A (nu) avea ~** A (nu) avea astâmpăr. **3-4** (Îljv) **Fără ~** (Care se desfășoară) neîncetat. **5** (Reg; lsg; într-un descântec) Spirit despre care se crede că stăpânește în timpul nopții și are puterea de a liniști pe cineva sau ceva. **6** (Arg) Mâncare.

potola *v* vz ***potoli[1]***

potolaș [At: H XVII, 314 / V: ***poutlaș*** *sn* / Pl: *~uri* / E: mg ***pótolás***] **1** *sn* (Trs) Supliment. **2** *sn* (Trs) Completare. **3** *s* (Reg; îcs) *De-a ~u* Joc de copii, cu cinci pietricele, nedefinit mai îndeaproape.

potoleală *sf* [At: BUL. FIL. V. 193 / Pl: *~eli* / E: ***potoli*** + *-eală*] **1** (Rar) Potolire. **2** (Arg) Mâncare.

potoli[1] [At: PSALT. HUR. 53²/15 / V: (reg) ***~tăi***, ***~toi***, (înv) ***~tolui***, (cscj) ***~tola*** / Pzi: *~lesc*, (îvr) *potol*, 2 și: (îvr) *potoli*, 3 și: (îvr) *potoale* / E: slv ****потолити***] **1-2** *vtr* (A face să-și piardă sau) a-și pierde din intensitate, din tărie, din ritm, din gravitate Si: *a (se) alina, a (se) astâmpăra, a (se) atenua, a (se) calma, a (se) domoli, a (se) îmblânzi, a (se) liniști, a (se) tempera*, (îvp) *a (se) ostoi[2]*, (pop) *a (se) ogoi[3]*, (îvr) *a (se) oteși[1]*, (reg) *a (se) opăci*. **3-4** *vtr* (Pex) (A face să înceteze sau) a înceta un lucru început, o acțiune în desfășurare etc. Si: *a (se) încheia, a (se) sfârși, a (se) termina*, (îvp) *a (se) ostoi[2]*. **5** *vt* (C. i. deplasarea sau ritmul de deplasare a unei ființe) A face să devină mai puțin repede Si: *a încetini*. **6** *vr* (Spc; d. foc sau d. o materie care arde) A scădea în intensitate. **7** *vr* (Pex; spc; d. foc sau d. o materie care arde) A începe să se stingă. **8** *vr* (Pex; spc; d. foc sau d. o materie care arde) A se stinge. **9** *vt* (Trs; Mar) A stinge varul. **10** *vt* (Reg) A căli fierul. **11** *vt* (Arg) A mânca. **12-13** *vt* (Îe) **A(-și) ~ foamea** (sau **setea**) A mânca sau a bea puțin, cât să nu-i mai fie foame sau sete.

potoli[2] *vt* [At: ECONOMIA, 161/14 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***pótol***] (Trs) **1** A compensa. **2** A înlocui drept compensație. **3** A adăuga. **4** A completa drept compensație.

potolire *sf* [At: BELDIMAN, N. P. II, 150 / Pl: *~ri* / E: ***potoli[1]***] **1** Pierdere din intensitate, din tărie, din ritm Si: *atenuare, calmare, domolire*, (rar) *potoleală*, (pop) *ogoire*, (înv) *oteșire, potolit[1]* (**1**), (îvr) *potolitură*, (reg) *ostoi[1]*. **2** (Pex) Încetare a unui fenomen, a unei acțiuni etc. Si: *încheiere, potolit[1]* (**2**), *sfârșit, terminare*. **3** Încetinire a ritmului de deplasare a unei ființe Si: *potolit[1]* (**3**). **4-5** (Scădere în intensitate a focului sau) stingere a focului Si: *potolit[1]* (**4-5**). **6** (Trs; Mar) Stingere a varului. **7** (Reg) Călire a fierului.

potolișcă *sf* vz ***potorișcă***

potolit[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 327/25 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***potoli[1]***] **1-5** (Înv) Potolire (**1-5**).

potolit[2], ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potoli[1]***] **1-2** *a, av* (D. oameni și manifestările lor) (Care este) lipsit de agitație, de nervozitate etc. **3** *a* (D. oameni și manifestările lor) Care s-a liniștit, s-a calmat Si: *calm, domol, liniștit*, (pop) *ogoit*. **4** *a* (D. oameni și manifestările lor) Așezat. **5** *a* (D. oameni și manifestările lor) Blând. **6** *a* (Spc; d. sunete, vorbe, zgomote etc.) Cu intensitate scăzută Si: *încet, molcom, slab, stins*. **7** *a* (Spc; d. mers) Lipsit de grabă Si: *încet*. **8-9** *a, av* (D. elemente ale naturii) (Care este) fără intensitate, forță, tărie Si: *calm, domol, liniștit*.

10 *a* (Spc; d. ape) Care este, a devenit fără valuri mari Si: *lin*. 11 *a* (D. foc, lemne, cărbuni etc.) (Care arde) încet, mocnit, fără vâlvătaie. 12-13 *a, av* (D. foc, lemne, cărbuni etc.) Care este pe punctul să se stingă. 14 *a* (D. foc, lemne, cărbuni etc.) Stins. 15 *a* (Rar; îe) **A fi cărbune ~** A-și ascunde gândurile, secretele. 16 *a* (D. lumină) Care și-a pierdut strălucirea Si: *difuz, palid, slab, stins*. 17 *a* Lipsit de strălucire Si: *difuz, palid, slab, stins*. 18 *a* (Rar; d. culori) Șters.

potolitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, HR. 207 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***potoli*** + *-tor*] (Rar) Care liniștește Si: *calmant, liniștitor*.

potolitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***potoli*** + *-tură*] (Îvr) Potolire (1).

potolnic *sm* [At: BORZA, D. 75 / Pl: *~ici* / E: cf *potoli[1]*] (Bot; reg) Drobiță (*Genista tinctoria elatior*).

potoloșchiță *sf* [At: I. CR. VII, 51 / A: nct / Pl: *~te* / E: nct] (Mun) Femeie bătrână mică de statură, vioaie și îndemânatică.

potolui *v* vz ***potoli[1]***

poton *sn* [At: LEXIC REG. 72 / Pl: *~oane* / E: mg ***pottony, putton***] (Reg) Vas de lemn folosit la culesul strugurilor, pe care culegătorul îl poartă fixat în spate cu curele.

potop *sn* [At: COD. VOR. 172/14 / Pl: (asr) *~oape, ~uri* / E: slv ***потопъ***] 1 Revărsare mare de ape care, după Biblie sau după alte mitologii, a devastat pământul după apariția omului, făcând să piară toate viețuitoarele, cu excepția acelora de pe arca lui Noe Si: (liv) *diluviu*. 2 (Reg; îlav) **Din alte ~oape** Din vremuri străvechi. 3 (Îe) (Cdp fr; *après moi le déluge*; îe) **După noi (vie) ~ul** Se spune pentru a arăta nepăsarea cuiva pentru ceea ce se va întâmpla după ce va pleca. 4 (Prin exagerare) Ploaie mare, torențială Si: (liv) *diluviu*. 5 Revărsare mare de ape, inundație mare Si: (liv) *diluviu*. 6 Dezlănțuire de forțe provocată de om sau de elementele naturii, care provoacă mari distrugeri de bunuri sau de vieți Si: *calamitate, dezastru, pârjol, prăpăd, urgie*, (asr) *potopenie* (2). 7 (Înv; fig; îlav) **Cu foc și cu ~** Fierbinte. 8 (Înv; fig; îal) Desperat. 9 (Reg; spc) Incendiu. 10 (Pan; udp „de") Număr foarte mare de ființe sau de lucruri Si: *grămadă, mulțime*.

potopenie *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***potop*** + *-enie*] 1 (Îdt) Inundație. 2 (Asr) Potop (6).

potopi [At: CORESI, PS. 407/7 / Pzi: *~pesc*, 3 și: (reg) *potoape* / E: slv ***потопити***] 1-2 *vtr* (Pop) A (se) îneca. 3 *vt* (Pop; d. ape) A inunda. 4 *vi* (D. ploaie sau apa de ploaie) A cădea în cantitate mare, cu putere, vijelios, inundând. 5 *vtf* (Pan; rar) A face să cadă, să se împrăștie ca o ploaie torențială. 6 *vt* (Fig) A copleși. 7 *vt* (Fig) A cuprinde (copleșind). 8 *vt* (Înv) A nimici. 9 *vt* (Înv) A omorî. 10 *vt* (Înv) A pustii.

potopire *sf* [At: PSALT. 101 / Pl: *~ri* / E: ***potopi***] 1 (Pop) Înecare. 2 (Înv) Inundație. 3 (Rar; fig) Invadare. 4 (Înv) Nimicire. 5 (Înv) Omorâre. 6 (Înv) Pustiire.

potopit, ~ă *a* [At: (a. 1559-1560), ap. SCL 1974, 153 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potopi***] 1 Peste care s-a revărsat o cantitate mare de apă Si: *inundat*. 2 (Pop) Înecat. 3 (Fig) Copleșit. 4 (Înv) Nimicit. 5 (Înv) Pustiit. 6 (Înv) Omorât.

potopitor, ~oare *a* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 36 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***potopi*** + *-itor*] (Pop) 1 Care copleșește. 2 Care inundă. 3 Care distruge. 4 Care este greu de suportat.

potor *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 77/28 / V: (reg) ***~tar*** *sm*, ***~ă*** *sf*, ***~tur*** *sm*, ***~tură*** *sf* / Pl: *~i* / E: pn ***póltora***] 1 (Înv) Monedă de aramă a cărei valoare a variat între o jumătate de ban și zece bani, sau între o jumătate de groș și doi groși și care a circulat mai ales în Transilvania. 2 (Mar) Fiecare dintre bucățile mici de piele de diverse culori, care se aplică ca podoabe pe suman. 3 (Reg) Aluniță pe piele.

potoraș *sm* [At: ALR II, 4034/334 / V: ***~turaș*** / Pl: *~i* / E: ***potor*** + *-aș*] (Trs; mpl) 1 Tăiței în formă de pătrățele Si: (reg) *potorel* (2). 2-7 (Trs; șhp) Potor (1-3) (mic) Si: *potorel* (3-8), *potoriță* (4-9).

potoră *sf* vz ***potor***

potorel [At: ALR II, 6300/574 / Pl: (1) *~i*, (2) *~e* / E: ***potor*** + *-el*] (Reg) 1 *smp* (Bot; îc) **~ei albi** Floare de colț (*Leontopodium alpinum*). 2 *sn* (Mpl) Potoraș (1). 3-8 *sm* (Șhp) Potoraș (2-7).

potorește *av* [At: (a. 1725) IORGA, S. D. XII, 27 / E: ***potor*** + *-ește*] (Îvr) În cantitate mică.

potori *smp* vz ***poturi***

potorișcă *sf* [At: ALR SN IV, MN, h 1 030/284 / V: ***~oli~*** / Pl: ? / E: cf *potor*] 1 (Reg) Unitate de măsură pentru capacitate echivalentă cu o jumătate de decilitru. 2 (Trs; îf *potolișcă*) Sticlă de trei sferturi de litru.

potoriță *sf* [At: (a. 1821) IORGA, S. D. XII, 210 / V: ***~oviță*** / Pl: *~țe* / E: ***potor*** + *-iță*] 1 (Trs) Monedă veche a cărei valoare a fost de zece sau de douăzeci de bani. 2 (Reg) Unitate de măsură pentru volume egală cu o jumătate de metru cub. 3 (Trs; înv) Veche măsură de capacitate nedefinită mai îndeaproape. 4-9 *sm* (Șhp) Potoraș (2-7).

potorniță *sf* vz ***podhorniță***

potoancă *sf* [At: TDRG / Pl: *~oance* / E: ns cf *potor*] 1 (Trs; înv) Monedă de aramă, în valoare de patru creițari. 2 (Reg; pan) Nasture mare de metal.

potoroașcă *sf* vz ***potroșcă***

potoșcă *sf* vz ***potroșcă***

potou *sn* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: fr ***poteau***] 1 Punct de plecare și de sosire la alergările de cai. 2 (Pgn) Punct de plecare și de sosire la o cursă sportivă.

potoviță *sf* vz ***potoriță***

potpăduche *i, sm* vz ***pitpalac***

potpolcovnic *sm* vz ***podpolcovnic***

potpuri *sn* vz ***potpuriu***

potpuriu *sn* [At: HELIADE, F. 51/13 / V: *~ri* / Pl: *~ri* / E: fr ***pot-pouri***] 1 Piesă muzicală alcătuită dintr-o suită de fragmente cu caracter asemănător din opere, operete etc. sau de melodii ori cântece grupate fără o legătură strânsă între ele. 2 (Rar; fig) Amestecătură.

potracăl *s* vz ***potricală[1]***

potracân *sm* vz ***procator***

potracăr *sm* vz ***procator***

potraiereu *sm* vz ***protoiereu***

potrasă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Femeie bețivă și stricată.

potrăcăli *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***~rocoli*** / Pzi: *~lesc* / E: de la ***potracăr***] 1 (Reg) A vorbi întruna despre lucruri fără importanță. 2 (Mun; îf *potrocoli*) A ocoli adevărul.

potrăcân *sm* vz ***procator***

potrănică *sf* vz ***potârniche***

potrăniche *sf* vz ***potârniche***

potrânică *sf* vz ***potârniche***

potrâniche *sf* vz ***potârniche***

potrânichel *sm* vz ***potârnichel***

potrânichie *sf* vz ***potârnichie***

potrânichii *sf* vz ***potârniche***

potrântașcă *sf* vz ***patrontașcă***

potrebi [At: PSALT. HUR. 32v/12 / V: ***~ribi*** / Pzi: *~besc* / E: slv ***потрѣбити***] (Înv) 1-2 *vtr* A (se) distruge. 3 *vt* A sfinți obiecte de cult.

potree *sf* vz ***portret***

potret *sn* vz ***portret***

potriacă *sf* [At: ALR I, 711/87 / Pl: nct / E: cf *potricăli*] (Reg) Ciur făcut din piele.

potribi *v* vz ***potrebi***

potrical *s* vz ***potricală[1]***

potricală[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 97v/31 / V: (înv) ***petrec~***, (reg) ***poti~***, ***~racăl*** *s*, ***~cal*** *s* / Pl: *~le* / E: rs ***протыкало***] 1 Unealtă de oțel asemănătoare cu o daltă mică, având tăișul de obicei circular, cu vârful ascuțit, cu care se fac găuri la curele, la ciur, la opinci, în urechile oilor și caprelor Si: *preducea*, (reg) *dălțiță, patron[2], pitroc[2]* (2), *zamba*. 2 (Pex) Semn făcut prin găurire cu potricala[1] (1), la urechile oilor sau, rar, ale

altor animale, pentru a putea fi identificate Si: *preducea*, (reg) *pușcătură*, *zamba*.

potricală[2] *sf* [At: CV 1950, nr. 1, 33 / Pl: ? / E: nct] (Ban) Fotografie.

potricaliu, ~ie *a* vz **portocaliu**

potricaraș *sm* vz **potricarăș**

potricăli [At: DOSOFTEI, PS. 67/2 / V: (înv) ***pet~***, ***petricoli*** / Pzi: *~lesc* / E: ***potricală***[1]] (Îrg) **1** *vt* A găuri cu potricala[1] (1) Si: *a perfora*, *a străpunge*. **2** *vt* (Pex) A sfâșia. **3-4** *vtr* A (se) distruge.

potricălire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***potricăli***] (Îrg) **1** Găurire cu potricala (1) a curelelor, opincilor etc. **2** (Pex) Sfâșiere. **3** Distrugere.

potricălit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 37[r]/22 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***potricăli***] (Îrg) **1** (D. curele, opinci etc.) Găurit cu potricala[1] (1) Si: *perforat*[2], *străpuns*. **2** (Pex) Sfâșiat. **3** Distrus.

potrici *v* vz **pritoci**

potrimnic, ~ă *a, smf* vz **potrivnic**[1]

potrinic *sm* vz **potârnic**

potrinică *sf* vz **potârniche**

potriniche *sf* vz **potârniche**

potrinichie *sf* vz **potârniche**

potrit *sn* vz **portret**

potrivă [At: CORESI, ap. DHLR II, 282 / V: (înv) ***protivă*** / E: slv **противо**] **1** *av* (Îrg) Împotrivă. **2** *av* (Îrg) În sens opus față de... **3** *pp* (Înv) Exprimă situarea în dreptul, în fața unei realități oarecare *Sosit-au la Prut..., drept potriva podului ce-l făcuse turcii*. **4** *sf* (Construit cu verbe ca „a găsi", „a avea", „a fi") Ființă, obiect etc. care seamănă și se potrivește perfect cu altă ființă, cu alt obiect etc. Si: *pereche*, *seamăn*. **5-6** *sf* (Îljv) **Pe** (sau, înv, **de**, **într-o**) **~** (Care este) la fel ori asemănător cu cineva sau cu ceva. **7-8** *sf* (Îal) (Care este) adecvat. **9** *sf* (Înv; îlav) **Într-o ~** În egală măsură Si: *deopotrivă*. **10** *sf* (Îlpp) **De** (sau **pe** ori, rar, **la**) **~va** La fel cu... **11** *sf* (Îal) Asemenea. **12** *sf* (Îal) Egal cu... **13** *sf* (Îal) Corespunzător cu... **14** *sf* (Îal) Pe măsura... dintr-un anumit punct de vedere. **15** (Înv; îlp) **După ~va** Conform cu... ceea ce vrea cineva, ceea ce trebuie etc. **16** *sf* (Reg; d. piese care se asamblează; îe) **A-și găsi ~va** A se potrivi cu alta. **17** *sf* (Reg; irn; d. oameni; îae) A întâlni omul energic care știe să-l stăpânească, să-l conducă. **18** *ai* (Olt; înv; îs) *Loc ~* Loc șes pe deal.

potrivăda *vi* [At: PSALT. 211 / Pzi: *~dau* / E: ***potrivă*** + ***da*** cf slv **въздати**] (Îvr) A răsplăti.

potrivădare *sf* [At: PSALT. 211 / V: ***proti~*** / Pl: *~dări* / E: ***potrivăda***] (Îvr) Răsplată.

potriveală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~veli* / E: ***potrivi*** + *-eală*] (Pop) **1** Asemănare. **2** Conformitate. **3** (Reg; îla) **La** (sau **cu**) **~** Corespunzător. **4** (Rar; îe) **A fi pe ~la cuiva** A fi indicat, potrivit[2] cuiva. **5** Fasonare. **6** Ajustare. **7** Punere la punct Si: *aranjare*. **8** Fixare a unui obiect într-un anumit fel, pentru a-l face să corespundă unui sistem. **9** Chibzuială. **10** Întâmplare. **11** Coincidență.

potrivelnic, ~ă *a* [At: PAMFILE, CER. 129 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***potrivi*** + *-elnic*] (Reg) Care se potrivește cu cineva sau cu ceva Si: *asemănător*.

potrivi [At: PSALT. HUR. 10[v]/15 / V: (înv) ***protivi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***potrivă***] **1** *vr* (Îrg) A se împotrivi. **2-3** *vtrr* (A face să aibă sau) a avea însușiri comune cu cineva sau cu ceva Si: *a (se) asemăna*. **4** *vrr* (Rar; îe) **Ce se ~vește**! Ce are a face!? **5** *vrr* (Rar; îae) Nu-i logic. **6** *vrr* (Rar; îae) N-ai dreptate. **7** *vrr* (Spc) A fi conform cu cerințele, felul, situația, specificul, posibilitățile etc. cuiva sau a ceva Si: *a corespunde*. **8-9** *vtr* (Îrg) A (se) compara pentru a stabili asemănarea, însușirile comune. **10** *vt* A pune un obiect la locul firesc, indicat sau în cel mai bun loc. **11** *vt* A face ca un obiect să stea așa cum trebuie. **12** *vt* A pune un obiect în poziția cea mai bună. **13** *vt* A aranja într-un fel considerat adecvat. **14** *vt* A împodobi, a găti, a dichisi punând ceva la locul său și aranjând cât mai adecvat. **15** *vt* A afirma ceva în locul, la timpul, sau în situația considerată adecvată. **16** *vr* (D. obiecte de îmbrăcăminte) A fi pe măsura cuiva. **17** *vt* A da forma dorită, necesară Si: *a fasona*. **18** *vt* A transforma pentru a corespunde cerințelor. **19** *vt* (Fam; dep) A alcătui ceva în grabă Si: *a improviza*, *a tichui*. **20** *vt* (C. i. sisteme tehnice) A face să corespundă pentru a putea funcționa Si: *a adapta*, *a regla*. **21** *vt* (Pop; spc) A acorda instrumente muzicale, strune etc. **22** *vt* A da unei substanțe compoziția adecvată. **23** *vt* A doza un aliment atât cât trebuie pentru a fi bun. **24** *vt* (Fșa) A acționa în așa fel încât să ajungă la rezultatul urmărit, dorit. **25** *vt* (Pex) A chibzui. **26** *vr* (Ccd) A da cuiva ascultare. **27** *vr* (Ccd) A se lua după cineva sau ceva. **28** *vr* (Ccd) A da cuiva crezare. **29** *vr* (Ccd) A lua în serios. **30** *vr* (Ccd) A face pe voia cuiva. **31** *vr* (Ccd) A-și pune mintea cu cineva sau ceva. **32** (Fam; îe) **Ce te ~vești**? De ce crezi ceea ce ți se spune? **33-34** *vri* A se întâmpla să fie într-un anumit fel Si: *a se nimeri*, *a se brodi*. **35** *vt* (Îe) **A se ~ ca nuca-n perete** (sau **ca musca-n lapte**) A fi nepotrivit, deplasat.

potrivioară *sf* [At: CONV. LIT. XXXV, 521 / Pl: *~re* / E: ***potrivă*** + *-ioară*] **1-2** (Ban; șhp) Potrivă (4) (mică).

potrivire *sf* [At: CORESI, EV. 242 / V: (înv) ***proti~*** / Pl: *~ri* / E: ***potrivi***] **1** (Înv) Împotrivire. **2** (Înv) Asemănare. **3** (Înv) Conformitate. **4** (Înv) Egalitate între două sau mai multe ființe, fenomene, cantități, valori etc. Si: *potrivit*[1] (3). **5** (Înv) Acord. **6** Așezare a unui obiect la locul firesc, indicat sau în cel mai bun loc Si: *potrivit*[1] (4). **7** Aranjare a unui obiect într-o poziție considerată adecvată Si: *potrivit*[1] (5). **8** Modificare a formei unui obiect pentru a-l face să corespundă cerințelor Si: *fasonare*, *potrivit*[1] (6). **9** Improvizare. **10** (Pop) Chibzuință. **11** (Pop) Previziune. **12** (Pop) Întâmplare. **13** (Pop) Coincidență.

potrivit[1] *sn* [At: PAS, Z. I, 271 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***potrivi***] **1** (Înv) Asemănare. **2** (Înv) Conformitate. **3-6** Potrivire (**4, 6-8**).

potrivit[2], ***~ă*** [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 328 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***potrivi***] **1** *a* Care are însușiri comune cu cineva sau ceva Si: *asemănător*. **2** *a* Care se armonizează, concordă cu cineva sau cu ceva ori între ei. **3** *a* Care corespunde în bune condiții scopului urmărit, unor cerințe, unor situații etc. Si: *adecvat*, *corespunzător*, *indicat*, *nimerit*. **4** *a* (Îs) *Cheie ~ă* Cheie de care se servește cineva pentru a descuia broasca unei uși, a unui seif etc. străine. **5** *av* (Ccd sau udp „cu") Conform cu... **6** *av* (Ccd sau udp „cu") În raport cu... **7** *a* Întocmit, alcătuit, aranjat corespunzător dorințelor, necesităților etc. sau într-un anume fel. **8** *a* Care are dimensiunea, calitatea, valoarea, temperatura, intensitatea etc. situate între extrema inferioară și cea superioară Si: *mijlociu*, *moderat*, *temperat*. **9** *a* Bine proporționat. **10** *a* (Spc; d. suprafețe de teren) Care este neted, șes. **11** *a* (Mol; Mun; spc; d. oameni) Cumpătat. **12** *a* (D. substanțe) Care are compoziția cerută. **13** *a* (D. alimente) Care este dozat atât cât trebuie. **14** *a* (Îrg) Împărțit în două sau mai multe părți egale. **15** *a* Bine ales Si: *indicat*. **16** *a* (Pex) Acceptabil.

potrivitor, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 47 / V: ***proti~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***potrivi*** + *-tor*] (Înv) **1-5** Potrivnic[2] (**4-8**).

potrivițel, ~ică *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ei*, *~ele* / E: ***potrivit***[2] + *-el*] **1-12** (Reg; fam; irn; șhp) (Destul de) potrivit[2] (**1-3, 7-9**).

potrivnic[1] ***~ă*** *smf, a* [At: SIMION DASC., ap. LET. 153 / V: (reg) ***poti~***, ***potrimnic***, ***protihnic***, (înv) ***proti~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***potrivă*** + *-nic*] (Îrg) **1-2** (Persoană) care se aseamănă, se potrivește cu cineva.

potrivnic[2], ***~ă*** [At: PSALT. HUR 64[r]/21 / V: (îrg) ***proti~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: slv **противьникъ**] **1** *smf* Persoană, colectivitate umană, stat etc. care manifestă împotrivire, ură, dușmănie, rivalitate, adversitate față de cineva sau ceva Si: *adversar*, *dușman*, *rival*. **2** *smf* Persoană care se află într-o dispută cu cineva. **3** *smf* Stat, colectivitate umană etc. care se află în stare de război cu cineva Si: *dușman*, *inamic*, *vrăjmaș*. **4** *a* Care se împotrivește Si: (înv) *împotrivitor*, *potrivitor* (**1**). **5** *a* Care nu acceptă ceva Si: *dușmănos*, *ostil*, (înv) *potrivitor* (**2**). **6** *a* Care manifestă o atitudine ostilă, dușmănoasă, de ură, de adversitate etc. față de cineva sau ceva Si: *dușmănos*, *ostil*, (înv) *potrivitor* (**3**). **7** *a* Care se află în dispută cu cineva Si: (înv) *potrivitor* (**4**). **8** *a* (Spc; d. persoane, armate, state) Care se află în război cu cineva Si: *dușman*, *inamic*, (înv) *potrivitor* (**5**). **9** *a* (D. vreme, fenomene ale naturii etc.) Caracterizat prin condiții nefavorabile, care produce neajunsuri greu de suportat Si: *nefavorabil*, *neprielnic*. **10** *a* Care este opus[2], contrar altui element, altei concepții, altei stări etc. **11** *a* (Rar; cu sens local) Opus[2]. **12** *a* (Reg; îs) *Femeie ~ă* Femeie voinică, grasă.

potrivnicea *sf* [At: SCL 1975, 261 / Pl: *~icele* / E: ***potrivnic***[1] + *-ea*] (Pop; nob) Persoană care se potrivește într-o mică măsură cu cineva.

potrivnicie *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 326 / V: (îrg) ***protiv~*** / Pl: *~ii* / E: ***potrivnic***[2] + *-ie*] **1** (Îvr; îf *protivnicie*) Împotrivire. **2** (Îvr; îf *protivnicie*) Constrângere. **3** (Înv) Împrejurare nefavorabilă. **4** (Înv) Element care împiedică Si: *dificultate, obstacol, piedică*. **5** (Înv) Ostilitate. **6** (Rar) Contradicție.

potrivnicit, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. U. 105 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potrivnic***[2]] (Nob) Care nu s-a putut realiza din cauza împrejurărilor nefavorabile.

potroacă *sf* [At: COTEANU, PL. / V: ***pet~, put~*** / Pl: *~ace* / E: ns cf *potroc*[1]] **1** Plantă erbacee cu tulpina simplă, cu frunze ovale, cu flori roșietice, rar albe, dispuse în coriambe și cu fructul o capsulă, ale cărei vârfuri florale amare sunt folosite în medicină Si: *fierea-pământului*, (reg) *buruiană-de-friguri, buruiană-de-viermi, cocoșei-de-grădină, crucea-pământului, fiere-de-pământ, floare-de-friguri, floare-de-viermi, floare-roză-de-friguri, frigor, frigurică, fumărică-bășicoasă, iarbă-de-curcă, iarba-frigurilor, iarbă-de-friguri, iarbă-gonitoare-de-friguri, iarbă-începătoare-de-sânge, potrocea, potrocoțea, potrocuță* **(1)**, *țintaură* (*Centaurium minus*). **2** *av* (Ca determinant al unui adjectiv, căruia îi dă valoare de superlativ absolut) Extrem de... *Sânge negru-potroacă*. **3** *av* (Reg; îe) **A fi ~** A fi extrem de supărat. **4-5** *a, av* (Care este) foarte amar. **6** *sf* (Bot; reg) Albăstriță (*Centaurea cyanus*). **7** *sf* (Reg) Ghințură (*Gentiana cruciata*). **8** *sf* Ghințură (*Gentiana punctata*). **9** (Reg) Veninariță (*Gratiola officinalis*). **10** (Reg) Boglari (*Ranunculus sceleratus*). **11** *sf* (Reg) Ghizdei (*Lotus corniculatus*).

potroacăn *sm* vz ***procator***

potroacăr *sm* vz ***procator***

potroc[1] *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg; îe) **A băga în ~** A ascunde ceva bine spre a nu fi găsit.

potroc[2]***, ~ă*** [At: POLIZU / Pl: *~oci, ~oace* / E: ucr **потрох** cf mg *patroh*] **1** *sn* (Lpl) Măruntaie de pasăre. **2** *sn* (Lpl) Ciorbă preparată din măruntaie de pasăre, acrită de obicei cu zeamă de varză sau cu borș. **3** *sf* (Buc) Vin acru. **4** *sf* (Buc; pex) Băutură cu gust rău. **5** *sf* (Reg) Mâncare prea acră. **6** *sf* (Reg) Mâncare prea sărată. **7-8** *a, av* (Reg) (Care este) prea acru. **9-10** *a, av* (Reg; pex) (Care este) foarte acru. **11-12** *a, av* (Reg) (Care este) prea sărat. **13-14** *a, av* (Reg; pex) (Care este) foarte sărat.

potroc[3]***, ~oacă*** *a* [At: CONV. LIT. XVII, 477 / Pl: *~oci, ~oace* / E: ns cf *potroc*[1]] (Îvr; d. lovituri) Care este foarte tare, puternic.

potroca *v* vz ***potroși***

potrocală *sf* vz ***portocală***

potrocaliu, ~ie *a* vz ***portocaliu***

potrocea *sf* [At: BARONZI, L. 142 / Pl: *~ele* / E: ***potroacă***[1] + *-ea*] (Bot; Trs) Potroacă[1] **(1)** (*Centaurium minus*).

potroci[1] *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~ocesc* / E: ***potroc***[1]] (Mun; c. i. alimente) A pune prea multă sare.

potroci[2] *vr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: 3 *~ocește* / E: ***potroacă***[1]] (Mun) A deveni amar.

potroci[3] *v* vz ***potroși***

potrocol *sn* vz ***protocol***

potrocoli *v* vz ***potrăcăli***

potrocoțea *sf* [At: BORZA, D. 43 / Pl: ? / E: ***potrocuță*** + *-ea*] (Bot; reg) Potroacă[1] **(1)** (*Centaurium minus*).

potrocuță *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~uțe* / E: ***potroacă***[1] + *-uță*] (Bot; reg) **1** Potroacă[1] **(1)** (*Centaurium minus*). **2** Siminoc (*Helichrysum arenarium*).

potrohos, ~oasă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: mg ***potrohos***] (Reg; d. oameni) Burtos.

potroina *sfa* [At: CV 1950, nr. 11-12, 41 / A: nct / E: cf ucr *потроєнний* „întreit", „triplu"] (Reg; îe) **A juca ~** A sări în sus jucând.

potroinic *sm* vz ***potârnic***

potromenghie [At: ȘĂINEANU, D. V. / V: ***bostromengher*** *sm*, ***~ghiu*** *sm* / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** *sf* Om care încurcă lumea. **2** *sm* (Îf *potromenghiu, bostromengher*) Om intrigant.

potromenghiu *sm* vz ***potromenghie***

potromoa *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ? / E: cf *potromoci*] (Reg) A mușamaliza.

potromoci [At: ȘEZ. IX, 153 / V: ***pătrămăși, ~ogi, ~oji, ~oși*** / Pzi: *~ocesc* / E: ctm ***potroși + motroci***] **1** *vt* (Trs) A aduna în dezordine Si: *a îngrămădi*. **2** *vt* (Trs) A mototoli. **3** *vt* (Reg) A ascunde un obiect. **4** *vt* (Trs) A mușamaliza. **5** *vt* (Reg; c. i. obiecte) A pierde. **6** *vt* (Buc) A risipi bani, averi, lucruri etc. **7** *vr* (Buc; îf *potromoși*) A se împrăștia. **8** *vr* (Buc; îaf) A se strica. **9** *vr* (Buc; îaf) A se distruge. **10** *vt* (Reg) A bate la tălpi.

potromogi *v* vz ***potromoci***

potromoji *v* vz ***potromoci***

potromoși *v* vz ***potromoci***

potromoșit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potromoși***] (Reg) **1** (Trs) Adunat în dezordine Si: *îngrămădit*. **2** (Trs) Mototolit. **3** (Reg; d. obiecte) Ascuns. **4** (Reg; d. obiecte) Furat. **5** (Trs) Mușamalizat. **6** (Buc; d. obiecte) Pierdut. **7** (Buc; d. bani, averi etc.) Risipit. **8** (Buc) Împrăștiat. **9** (Buc) Stricat. **10** (Buc) Distrus.

potron *sm* [At: IORGA, S. D. XI, 48 / V: (reg) ***pat~*** / Pl: *~i* / E: cf *potronic*] (Îrg) Potronic.

potronic *sm* [At: ROSETTI, B. 61 / V: (reg) ***pat~*** / Pl: *~ici* / E: pn ***potrójnik***] (Înv) Monedă poloneză de argint, care a circulat și în țările române, mai ales în Moldova, în sec. XVII și XVIII Si: (îrg) *potron*.

potropop *sm* vz ***protopop***

potropopeasă *sf* vz ***protopopeasă***

potros *sn* vz ***potroz***

potroșcă *sf* [At: H XVIII, 283 / V: ***potoroașcă, potoșcă*** / Pl: ? / E: cf *potroși*] **1** (Ban; Trs) Putinei. **2** (Reg; îf *potoroașcă*) Coș de diferite forme, făcut din paie sau din rogojină, în care se coace pâinea. **3** (Mun; Olt; îlav) **De-a ~a** De-a rostogolul.

potroși [At: ALEXICI, L. P. 119 / V: ***pătrăși, ~oci***, (cscj) ***~oca*** / Pzi: *~șesc* / E: bg **потроша**, ucr **потрошити**] **1** *vt* (Trs) A nimici. **2** *vt* (Trs) A omorî. **3** *vt* (Reg; îf *pătrăși*) A fura. **4** *vt* (Îf *potroci*) A face să dispară. **5** *vt* (Reg) A amesteca. **6** *vt* (Reg) A prelucra prin amestecare. **7** *vi* (Buc) A trăi greu, de azi pe mâine.

potroz *sm* [At: KLEIN, D. 403 / V: ***~tros, protos*** *sn* / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; îdt) **1** Asemănare. **2** Formă. **3** Chip. **4** Aspect. **5** (Îlav) **În ~ul (cuiva** sau **a ceva)** sau **în ~ de...**, **după ~ul...** În felul cuiva sau a ceva Si: *asemănător*. **6** Fotografie.

potrucală *sf* vz ***portocală***

potrumb *sn* vz ***produh***

potrunic *sm* vz ***potârnic***

potrunică *sf* vz ***potârniche***

potruntașcă *sf* vz ***patrontașcă***

potrupop *sm* vz ***protopop***

potruv *sn* vz ***produh***

potsdamian, ~ă [At: DN[3] / P: *~mi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***potsdamien***] (Glg) **1** *sn* Epocă superioară a cambrianului specifică Munților Appalache. **2** *a* Care aparține potsdamianului **(1)**. **3** *a* Care se referă la potsdamian **(1)**.

potseg *s* [At: ALR II/I, h 295 / V: ***poțoc*** (Pl *~oace*) *sn*, ***poțog*** / Pl: nct / E: mg ***pocokszeg***] (Trs) Piron.

potur *sm* vz ***potor***

poturaș *sm* vz ***potoraș***

potură *sf* vz ***potor***

poturei *smp* [At: ȘIO II_1, 297 / E: ***poturi*** *-ei*] **1-4** (Îvp; șhp) Poturi **(1-2)** (mici).

poturi *smp* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 16 / V: ***păt~***, (reg) ***potori*** / E: tc ***potur***] (Îvp) **1** Pantaloni largi în partea de sus și strânși pe pulpe cu obiele, de obicei încheiați cu copci și împodobiți cu găitane, purtați odinioară de arnăuți și de haiduci, iar astăzi de țărani, în unele regiuni

ale țării. 2 Pantaloni țărănești confecționați din piele tăbăcită de oaie sau de miel Si: (reg) *meșini*.

poturnic *sm* vz ***potârnic***

poturnică *sf* vz ***potârniche***

potuș *sn* vz ***potasă***

potval¹ *sm* vz ***podbal***

potval² *sn* vz ***podval²***

potvig *sn* vz ***podvig***

potvoadă *sf* vz ***podvadă***

poț *sn* vz ***puț***

poțin, ~ă *a, av* vz ***puțin***

poținel, ~ea *a, av* vz ***puținel***

poțintică *a* vz ***puțintică***

poțiune *sf* [At: BARCIANU / P: *~ți-u* / Pl: *~ni* / E: fr ***potion***, lat ***potio, -onis***] Denumire generală dată unor medicamente lichide care se iau în doze mici pe cale bucală.

poțoală¹ *sf* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 116 / Pl: *~le* / E: cf mg *pocok*] (Trs; gmț; irn) 1 Puști. 2 Țânc.

poțoală² *sf* [At: CHEST. II, 246/387 / Pl: *~le* / E: cf mg *pocok*] (Reg) Bucată de lemn în formă de triunghi, care se așază între acoperiș și căpriori pentru a ridica streașina casei și pentru a feri pereții de ploaie.

poțoc¹ *sm* [At: PRIBEAGUL, P. R. 147 / V: ***paț~, pațog, păț~, pățog, pâț~*** / Pl: *~oci* / E: mg ***pocok***] (Zlg; Trs; Ban) 1 Șobolan (*Rattus norvegicus*). 2 (Îc) **~roșu** Hârciog (*Cricetus cricetus*).

poțoc² *sn* vz ***potseg***

poțoc³ *s* [At: ALR II/I, h 254/325 / Pl: nct / E: mg ***pocok*** „proptea"] (Reg) Bucată mică de scândură care se pune sub piciorul mesei ca să nu se miște.

poțocoi *sm* [At: TEAHA, C. N. 256 / Pl. ~ / E: ***poțoc¹*** + *-oi*] (Zlg; reg; șdp) 1-4 Poțoc (1-2) (mare).

poțog *s* vz ***potseg***

poțoni *vr* [At: POLIZU / Pzi: *~nesc* / E: cf *împopoțona*] (Îvr) 1 A se împodobi. 2 A se îngâmfa.

poucenie *sf* [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 322 / V: ***pau~, pău~*** / P: *~po-u~* / Pl: *~ii* / E: slv ***поученик***] (Înv) 1 Învățătură religioasă. 2 Predică (1). 3 Act, decret, document etc. de hirotonisire a preoților.

pound *sm* [At: DN³ / P: *paund* / Pl: *~nzi* / E: eg ***pound***] Unitate de măsură anglo-saxonă a greutății egală cu 453,59 g Si: *livră*.

poutăli *vt* [At: LEXIC. REG. 72 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***pótol***] (Reg) A adăuga pentru a completa Si: *a întregi*.

poutlaș *sn* vz ***potolaș***

povar *sn* vz ***pohar¹***

povară *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 297 / V: (îrg) ***pohoară, ~voară***, (înv) ***poghoară***, (reg) ***pogoară, ~veară*** / Pl: *~veri*, (îrg) *~vări* / E: cf slv ***подъвора*** „targă"] 1 Obiect, ființă sau grup de obiecte ori de ființe având o greutate mare și fiind transportate cu un animal de tracțiune, cu un mijoc de transport, pe spinarea omului etc. 2 Greutate pe care o reprezintă aceste obiecte sau ființe. 3 (Pgn) Greutate pe care o are cineva de cărat Si: *încărcătură, sarcină*. 4 (D. animale; îla) **De ~** Care este folosit pentru cărat greutăți mari. 5 (Înv; d. vehicule; îal) Destinat transportului de mărfuri. 6 (Fig) Suferință fizică sau morală Si: *apăsare, chin, trudă, zbucium*. 7 (Îc) **A-și duce ~ra** A fi obligat să îndure greutățile vieții de fiecare zi. 8 (Reg; îlv) **A-și face ~** A se sătura. 9 (Trs; spc) Greutate la cumpăna fântânii. 10 (Reg) Greutate pe care o simte femeia aflată într-o stare înaintată de graviditate. 11 (Reg) Durere fizică internă manifestată ca o senzație de greutate, de apăsare. 12 (Fig) Lucru, stare, situație etc. care constituie o apăsare, o greutate materială sau morală pentru cineva. 13 (Fig) Obligație, datorie care îngreunează situația cuiva. 14 (Spc) Muncă fizică grea, istovitoare pe care o face cineva. 15 (Spc) Serviciu greu, care impune multe eforturi. 16 (Fig) Sarcină, misiune grea. 17 (Înv) Unitate de măsură pentru greutăți care varia între 100 și 125 de ocale folosită la cântărirea mărfurilor. 18 (Reg; îe) **A tăia ~ra** A tăia trunchiul de copac după o anumită măsură, atât cât poate fi cărat de boi. 19 (Înv) Sumă de 1000 sau, probabil, greșit, de 10.000 de galbeni. 20 (Olt) Măciniș. 21 (Pes; Olt; determinat prin „de sus" sau „de jos") Sfoară subțire trecută prin ochiurile de la extremitatea osiei Si: (reg) *obor²*. 22 (Îs) *~ra sacului* Sfoară groasă care ține întinse marginile sacului de la sacoviște și care leagă colțurile acesteia de vârfurile crucii. 23 (Reg; îf *povoară*) Bucată de ață sau de frânghie.

povarnagerie¹ *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***povarnagiu*** + *-ărie*] (Mun) 1-2 Ocupație a povarnagiului (1-2).

povarnagerie² *sf* [At: UDRESU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***povarnă*** + *-agerie*] (Mun) Povarnă¹ (3).

povarnagioaică *sf* [At: UDRESU, GL. / Pl: *~ice* / E: ***povarnagiu*** + *-oaică*] (Mun) 1-2 Soție de povarnagiu (1-2) Si: (reg) *balgiereasă*.

povarnagiu *sm* [At: (a. 1813) CAT. MAN. 593 / Pl: *~ii* / E: ***povarnă¹*** + *-agiu*] (Mun) 1 Persoană care lucrează la o povarnă¹ (1) Si: (înv) *povârnar* (1), (reg) *balgier, rachier, țuicar, velnicer*. 2 Proprietar al unei poverne¹ (3) Si: (înv) *povârnar* (2), (reg) *balgier, rachier, țuicar, velnicer*.

povarnă¹ *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 210 / V: ***podv~*** / Pl: *~ne, ~verne, ~verni, ~vărni* / E: bg ***поварня***] 1 (Mun; Mol) Instalație pentru producerea spirtului, a rachiului, a țuicii. 2 (Mun; Mol; prc) Cazan în care se produce spirt, rachiu, țuică. 3 (Mun; Mol; pex) Clădire în care se află instalația pentru producerea țuicii, a rachiului Si: (reg) *balgerie, căzănărie, povarnagerie², povărnărie, prefăcanie, velniță*. 4 (Înv; Mun; udp „de") Fabrică.

povarnă² *sf* [At: CHEST. V, 72 supl. / V: ***poharnie*** / Pl: ? / E: pvb ***povârni***] (Reg) 1 Acoperiș înclinat al colibei de la stână. 2 (Îf *poharnie*) Casă dărăpănată. 3 (Îaf) Casă mare, urât construită.

povarnic, ~ă *a* [At: KLEIN, D. 403 / V: (reg) ***~vârnic*** (A și: *povârnic*) / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***povară*** + *-nic*] (Îrg) 1 Care are greutate mare Si: *greu*. 2 (Fig) Care este o povară (12) pentru cineva. 3 Care duce o greutate mare. 4 Încărcat cu o povară (1). 5 (D. animale) De povară (4).

povasniță *sf* vz ***povăzniță***

povastă *sf* vz ***poveste***

povată *sf* [At: (a. 1787) FURNICĂ, D. C. 170 / Pl: *~veți* / E: nct] (Îvr; csnp) Adăpost rudimentar pe lângă o stână.

povață *sf* [At: (a. 1644) GCR I, 113/23 / V: (reg) ***~văț*** *sn*, (înv) ***~viață, ~voață*** / Pl: *~vețe*, (rar) *~veți*, (înv) *~țe, ~văți* / E: pn ***powodca***] 1 Povățuitor (1). 2 (Înv; îla) **De ~** Care servește drept îndrumător, povățuitor. 3 (Înv; spc) Călăuză. 4 Îndrumare, sfat etc. dat cuiva sau primit de la cineva în legătură cu luarea unei hotărâri într-o situație dificilă, în adoptarea unei atitudini, în rezolvarea unei situații, pentru atingerea unui scop etc. Si: (înv) *îndemn, povățuire* (2), *povățuială, povățuitură*. 5 (Îla) **De ~** Care servește cuiva ca îndrumare, ca sfat, ca îndemn. 6 (Reg; îe) **A pune (pe cineva) la ~** A îndemna pe cineva la rău. 7 (Reg; îe) **A avea ~ bună** A fi cumpătat, chibzuit. 8 (Rar) Exemplu, model urmat de cineva. 9 (Înv) Conducere. 10 (Înv) Orientare. 11 (Înv) Directivă. 12 (Înv) Lege, normă cu caracter obligatoriu. 13 (Îvr; spc) Conducere a unui vehicul. 14 (Îvr; îf *povoață*) Persoană care conduce un vehicul.

povază *sf* vz ***pavăză***

povazniță *sf* vz ***povăzniță***

povăială *sf* vz ***pohoială***

povăli *vt* [At: VICIU, GL. / V: ***~lui*** / Pzi: *~lesc* / E: srb ***povaliti***] (Reg) 1 A transforma. 2 (Îf *povălui*) A da aluatului de pâine o formă rotunjită pentru copt.

povălui *v* vz ***povăli***

povărnărie *sf* [At: GOLOGAN, C. R. 28 / V: ***~ver~*** / Pl: *~ii* / E: ***povarnă¹*** + *-ărie*] (Trs) Povarnă¹ (3).

povăros, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, 393 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***povară*** + *-os*] (Înv) 1 Împovărător. 2 Copleșitor.

povărușc *sn* vz ***povârșuc***

povăsti *v* vz ***povesti***

povăț *sn* vz ***povață***

povăța *v* vz ***povăți***

povățar *sm* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ***povață*** + *-ar*] (Îvr) **1** Conducător. **2** Îndrumător. **3** Ghid.

povățat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 178ʳ/22 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *povăța*] (Îvr) Care s-a lămurit.

povățător *sm* [At: N. TEST (1648), 20ʳ/20 / V: ***~vețitor*** / Pl: *~i* / E: ***povăța*** + *-ător*] (Înv) Ghid.

povăți *vt* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 248/9 / V: ***~veți***, (cscj) ***~ța*** / Pzi: *~țesc* / E: ***povață***] (Înv) **1** A povățui (**1**). **2** A guverna. **3** A conduce, a călăuzi pe un drum, într-un loc, la cineva.

povățui [At: (a. 1699) GCR I, 329/12 / V: (înv) ***~vețui*** / Pzi: *~esc*, (îrg) *povățui, povețui* / E: ***povață*** + *-ui*] **1** *vt* A da un sfat, o îndrumare în legătură cu luarea unei hotărâri într-o situație dificilă, în adoptarea unei atitudini, în rezolvarea unei situații, pentru atingerea unui scop etc. Si: *a călăuzi, a îndruma, a sfătui*, (înv) *a îndemna, a povăți* (**1**). **2** *vt* (Înv) A guverna. **3** *vt* (Îvr) A învăța. **4** *vt* (Înv) A iniția. **5** *vt* (Înv) A conduce pe un drum sau într-un loc, pe cineva. **6** *vt* (Îvr) A sprijini, a susține în mers. **7** *vi* (Îvr) A indica. **8** *vt* (Înv) A comanda unități militare Si: *a conduce*. **9** *vt* (Înv) A conduce vehicule, mecanisme etc. Si: *a dirija, a manevra*. **10** *vt* (Înv) A impune. **11** *vt* (Înv) A ordona. **12** *vt* A da dispoziție Si: *a hotărî*.

povățuială *sf* [At: ALECSANDRI, POEZII, 287 / P: *~țu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***povățui*** + *-eală*] (Înv) Povață (**4**).

povățuire *sf* [At: (a. 1750-1780) GCR II, 82/25 / Pl: *~ri* / E: ***povățui***] (Înv) **1** Îndrumare în legătură cu luarea unei hotărâri într-o situație dificilă, în adoptarea unei atitudini, pentru atingerea unui scop etc. **2** (Pex; ccr) Povață (**4**). **3** (Spc) Lucrare literară care conține sfaturi, îndemnuri. **4** Guvernare. **5** Învățare. **6** Inițiere. **7** (Rar) Indicare. **8** Comandă a unei unități militare Si: *conducere*. **9** Conducere a unui autovehicul, a unor mecanisme etc. **10** Impunere. **11** Ordonare. **12** Hotărâre. **13** (Fiz) Ductilitate.

povățuit, ~ă *a* [At: AR (1829), 34²/16 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***povățui***] **1** (Pop; d. oameni) Care a primit un sfat în legătură cu luarea unei hotărâri, în adoptarea unei atitudini, în rezolvarea unei anumite situații etc. **2** (Înv) Guvernat. **3** (Îvr) Învățat. **4** (Îvr) Inițiat. **5** (Înv) Indicat. **6** (D. o unitate militară) Condus. **7** (Înv) Impus. **8** (Înv) Ordonat. **9** (Înv) Hotărât.

povățuitor, ~oare [At: CANTEMIR, I. I. II, 326 / V: ***~iu*** *sm* / P: *~țu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***povățui*** + *-tor*] **1** *smf* (Rar) Persoană care îndrumă, sfătuiește Si: *călăuzitor, îndrumător, sfătuitor*, (înv) *povață* (**1**). **2** *sm* (Înv) Călăuză, ghid pe un drum, într-un loc, la cineva. **3** *sm* (Înv) Conducător. **4** *sm* (Înv) Șef. **5** *sm* (Înv; îs) *~iu de tunuri* Altilerist.

povățuitoriu *sm* vz ***povățuitor***

povățuitură *sf* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM I, 7 / P: *~țu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***povățui*** + *-tură*] (Înv) Povață (**4**).

povăz *s* vz ***podvadă***

povăzniță *sf* [At: VÎRCOL, M. / V: ***povasn~, povaz~*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Ban; Olt; Ipl) Fiecare dintre prăjinile, lemnele sau crengile legate câte două cruciș, care se așază de o parte și de alta a unui acoperiș de paie¹, a unei clăi de fân etc. pentru a le face să reziste împotriva vântului sau furtunii Si: (reg) *martac, panză, păhuie¹, păianjen, păușă, păuză, pozmă*.

povâce *sfi* [At: ALR I, 742/825 / E: nct] (Atm; reg) Tendon.

povâială *sf* vz ***pohoială***

povârghie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: cf *povârniș, povârni*] (Olt) Povârniș.

povârnar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***povarnă*** + *-ar*] (Îdt) **1-2** Povarnagiu (**1-2**).

povârneală *sf* [At: JAHRESBER., XVI, 227 / Pl: *~eli* / E: ***povârni*** + *-eală*] **1** (Reg) Înclinare într-o parte, cu tendință de prăbușire. **2** (Reg) Înclinare a unei pante. **3** (Buc; Mar) Pantă¹ a acoperișului unei case. **4** (Buc; Mar) Acoperiș înclinat al unei colibe, al unei stâne. **5** (Reg) Tablă mai mică la acoperișul casei. **6** (Mar; Trs) Loc sub acoperișul colibei unui cioban, unde se pun la uscat lemne și surcele pentru foc. **7** (Reg) Adăpost la stână, unde se mulg oile.

povârni [At: CANTA, ap. LET. III, 185/35 / V: ***pogâ~***, (îrg) ***pohăr~***, (înv; cscj) ***~vorna*** / Pzi: *~nesc* / E: bg ***повърна***] **1** *vr* (Pop; d. obiecte) A se lăsa într-o parte din poziția verticală Si: *a se înclina, a se apleca*, (îvp) *a se ponorî*. **2** (Pop; pex; d. oameni) A se îndoi de la mijloc înainte de a cădea. **3** *vr* (Reg; d. oameni) A se gârbovi de bătrânețe. **4** *vr* (Pop) A cădea brusc, cu violență, cu zgomot de la o înălțime oarecare, rostogolindu-se, distrugându-se, deteriorându-se, rănindu-se etc. Si: *a se prăbuși, a se prăvăli, a se răsturna*, (reg) *a se oroia*. **5** *vr* (Pop; d. terenuri, forme de relief, drumuri etc.) A coborî în pantă¹. **6** *vr* (Reg; d. oameni) A coborî coasta unui deal. **7** *vi* (Îrg) A trece peste vârful unui deal. **8** *vi* (Fig; d. oameni sau în construcții impersonale; urmat de determinări numerice introduse prin prepozițiile „pe", „la", „spre") A merge spre... **9** *vt* (Olt) A înfășura funii pe un par la treieratul cu cai.

povârnic, ~ă *a* vz ***povarnic***

povârnire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***povârni***] **1** (Pop) Înclinare într-o parte din poziția verticală Si: *povârnit¹* (**1**). **2** (Pop) Îndoire a mijlocului înainte de a cădea Si: *povârnit¹* (**2**). **3** (Reg) Gârbovire din cauza bătrâneții Si: *povârnit¹* (**3**). **4** (Pop) Cădere bruscă și cu zgomot de la înălțime Si: *povârnit¹* (**4**). **5** (Pop) Coborâre în pantă a unui teren, deal, drum etc. Si: *povârnit¹* (**5**).

povârniș *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 140 / V: (reg) ***pohâ~***, (îrg) ***~ârș*** / Pl: *~uri* / E: ***povârni*** + *-iș*] Porțiune de teren cu suprafața înclinată față de planul orizontal, care formează de obicei versanții unor forme de relief Si: *coastă, muchie, pantă¹*, (rar) *prăvălac, prăvăluc*, (pop) *prăvăliș, clină*, (îrg) *piez*, (înv) *povârnitură* (**1**), (reg) *piezișea, ponciș, povârghie, prăval, prăvălitură¹, răpăguș¹*.

povârnit¹ *sn* [At: PAMFILE, A. R. 205 / Pl: *~uri* / E: ***povârni***] **1-5** Povârnire (**1-5**). **6** (Olt) Înfășurare a funiei pe un par la treieratul cu cai.

povârnit², ~ă [At: BIBILA (1688), 400ᵛ²/51 / V: (înv) ***pohâ~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***povârni***] **1** *a* (Pop) Lăsat într-o parte din poziția verticală Si: *aplecat, înclinat*, (îvp) *ponorât*, (pop) *pornit²*, (îvr) *povortit*. **2** *a* (Pop; d. oameni) Gata să cadă. **3** *a* Care s-a dărâmat, s-a surpat, s-a pârbușit. **4** *a* (Îvr; fig; îf *pohârnit*) Care se află în declin, în regres. **5** *a* (Pop; d. terenuri, forme de relief, drumuri etc.) Care este orientat în pantă¹. **6** *sm* (Îvr; fig) Om afurisit, rău.

povârnitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 197 / V: ***pohâr~*** / Pl. *~ri* / E: ***povârni*** + *-tură*] (Înv) **1** Povârniș. **2** (Îf *pohârnitură*) Loc prăpăstios.

povârș *sn* vz ***povârniș***

povârșoc *sn* vz ***povârșuc***

povârșuc *sn* [At: ANTIPA, P. 129 / V: (reg) ***~vărușc, ~șoc*** / Pl: *~uri* / E: cf *vârșă*] **1** (Olt) Unealtă de pescuit, în formă de papuc sau de opincă, făcută din coajă de tei lată, îndoită de la mijlocul ei și cu marginile cusute una peste alta Si: (reg) *legănaș, legănuș*. **2** (Ban; Olt; îf *povârșoc*) Împletitură de nuiele pentru pescuit.

povârti [At: CADE / V: ***~vorti*** / Pzi: *~tesc* / E: bg ***повъртя***] **1-2** *vt* (Mun; Mol; c. i. sfori, funii) A înfășura sau a lega în jurul unui lemn, al unui par. **3** *vt* (Îvr; îf *povorti*) A înclina. **4** *vt* (Mun) A trânti la pământ. **5** *vi* (Mun; fig; urmat de determinări numerice introduse prin prepoziția „pe") A merge pe...

povârtit, ~ă *a* [At: PSALT. 117 / V: ***~vor~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***povârti***] **1-2** (Reg; d. funii, sfori) Legat sau înfășurat în jurul unui par. **3** (Îvr; îf *povorti*) Înclinat. **4** (Mun) Trântit la pământ.

poveară *sf* vz ***povară***

poveastă *sf* vz ***poveste***

poveaste *sf* vz ***poveste***

povedi¹ [At: PSALT. 246 / V ***~vidi*** / Pzi: *~desc* / E: ucr ***повести, -веду*** cf *povedi*] **1** *vr* (Îrg) A se pleca. **2** *vr* (Îrg) A-și pierde echilibrul. **3** *vr* (Îrg) A merge clătinându-se, gata să cadă. **4** *vr* (Reg) A nu mai putea de oboseală. **5** *vt* (Reg; d. lacrimi, sânge etc.) A podidi pe cineva. **6** *vtf* (Înv) A face să podidească lacrimile, sângele etc.

povedi² *v* vz ***pobedi***

povedit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, MOL. 85 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***povedi²***] (Îvr) **1** Învins. **2** Asuprit.

poveleanie *sf* vy ***povelenie***

povelenie sf [At: PSALT. 168 / V: *~lean~, povol~* / Pl: *~ii* / E: slv **повелѣние**] (Înv) **1** Poruncă. **2** Dispoziție. **3** Lege. **4** Regulă. **5** (Rar; îf *povolenie*) Autorizație.

poveli vt [At: PSALT. HUR. 124ʳ/24 / Pzi: *~lesc* / E: slv **повелѣти**] (Înv; fșa) **1** A porunci. **2** A dispune. **3** A decide.

povelire sf [At: PSALT. SCH. 477/11 / Pl: *~ri* / E: ***poveli***] **1** (Înv) Poruncă. **2** (Înv) Dispoziție. **3** Hotărâre. **4** (Îvr) Împuternicire dată cuiva într-o funcție.

povelișcă sf [At: ALR II, 6132/64 / Pl: *~iști* / E: nct] (Reg) Vas în care curge mustul, când se storc strugurii.

povelit sn [At: PSALT. HUR. 124ʳ/25 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***poveli***] (Îvr) **1** Poruncă. **2** Dispoziție.

poverel sm [At: GR. S. VI, 227 / Pl: *~ei* / E: ***povar*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Pohar[1] (tânăr).

poverlă sf vz ***povidlă***

povernărie sf vz ***povărnărie***

povescă sf [At: ALECSANDRI, T. 1358 / Pl: ? / E: rs **повестка**] (Rsî; rar) Raport.

povestar sm [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***poveste*** + *-ar*] (Îrg) **1-2** Povestitor (**1-2**).

povestaș sm [At: NEGRUZZI, S. I, 225 / Pl: *~i* / E: ***poveste*** + *-aș*] (Îvp) **1-2** Povestitor (**1-2**).

povestă sf vz ***poveste***

poveste sf [At: CORESI, EV. 425 / V: (înv) ***~vastă, ~veastă, ~veaste***, (reg) ***~tă, ~tie*** / Pl: *~ești*, (îrg) *~, ~ti*, (reg) *~turi* / E: slv **повѣсть**] **1** Relatare, expunere a unui fapt, a unui eveniment sau a unui șir de fapte sau de evenimente într-o desfășurare gradată Si: *istorisire, povestire* (**1**), (îvr) *povestitură*. **2** (Spc) Narațiune literară cuprinzând fapte posibile și imposibile. **3** (Înv; îla) **De ~** Care servește ca mărturie că așa s-au petrecut faptele. **4** (Înv; d. o persoană; îal) Rămas în viață ca să relateze un fapt. **5** (Înv; îal) Nici unul. **6** (Pfm; îe) **A sta** (sau **a se apuca**) **de** (sau **la**) **~** (ori **~ești**) sau **a se pune la ~ești** ori **a sta** (ori **a umbla**) **în ~ești** (sau **de-a ~eștile**) A sta de vorbă îndelung ori prea mult cu cineva. **7** (Pfm; îae) A vorbi cu cineva despre tot felul de lucruri mărunte, personale. **8** (Pfm) **A ajunge** (sau **a fi, a se face, a rămâne** etc.) **de ~** ori (înv) **a fi întru ~** A ajunge (sau a fi, a deveni etc.) cunoscut, renumit, vestit, mai ales prin fapte reprobabile. **9** (Pfm; îae) A se face de râs. **10** (Pop; îe) **A-i merge** (sau **i se duce cuiva**) **vestea și ~a** A deveni foarte cunoscut printr-un fapt sau printr-o pățanie. **11** (Înv; îe) **A fi de veste și de ~** A fi demn de povestit. **12** (Înv; îae) A fi renumit. **13** (Fam; îe) **Nici ~** Nici vorbă. **14** (Îae) Nu e adevărat. **15** (Înv; îe) **A nu zice nici vorbă, nici ~** A nu spune nimic, nici un cuvânt. **16** (Spc; asr) Relatare, expunere a unor fapte, întâmplări, evenimente istorice în ordinea lor cronologică Si: *cronică, letopiseț*. **17** (Înv) Tradiție orală. **18** (Urmat de determinări în genitiv) Istorie sau povestire a vieții, a faptelor, a întâmplărilor cuiva. **19** (Prc) Fapt, întâmplare sau șir de întâmplări survenite în viața cuiva Si: (reg) *pățanie povestitură* (**2**). **20** Ceea ce se discută. **21** Ceea ce se relatează. **22** (Pex) Întâmplare. **23** Eveniment. **24** Chestiune. **25** (Pfm; îe) **Ce** (**mai**) **veste ~?** sau (rar) **ce veste? ce ~?** Ce mai e nou? **26** (Pfm) **Așa e** (sau **ți-e, ți-a fost**) **~a** Așa stau lucrurile. **27** Specie a epicii populare în proză în care se relatează întâmplări fantastice ale unor personaje imaginare în luptă cu personaje nefaste și în care binele triumfă Si: *basm*. **28** (Îla) **Ca din** (sau **în, de**) **~** Foarte frumos Si: *minunat*. **29** (Îal) Miraculos. **30** (Pex; rar) Vis. **31** (Rar) Iluzie. **32** Fapt, întâmplare, afirmație etc. inventată, neadevărată Si: *minciună*, (îrg) *basnă*. **33** (Reg; îf *povastă*) Promisiune mincinoasă. **34** (Înv) Cuvânt de învățătură Si: *învățătură, predică*. **35** (Îrg; șîs *~a vorbei, ~a ăluia, ~a celuia*) Proverb. **36** Zicătoare. **37** (Îas) Maximă. **38** (Îs) *~a cântecului* (sau *~a ăluia*) Vorba aceea.

povestelnic, ~ă [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 152 / V: (reg) ***povis~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***povesti*** + *-elnic*] **1-2** *smf* (Reg) Povestitor (**1-2**). **3** *a* (Trs; d. oameni) Vorbăreț.

povesti [At: (a. 1600) CUV. D. BĂTR. II, 54/12 / V: (îrg) ***~visti***, (reg) ***~văsti*** / Pzi: *~tesc* / E: ***poveste***] *vt* **1** A expune detaliat și, de obicei, într-o desfășurare gradată fapte, întâmplări reale, evenimente etc. Si: *a istorisi, a relata*, (liv) *a nara*, (frm) *a raconta*. **2** *vt* A spune o poveste (**27**). **3** (Rar) A înfățișa prin imagini Si: *a arăta, a ilustra*. **4-5** *vti* (Îrg) A (se) face cunoscut. **6-7** *vti* (Bis; spc) A (se) propovădui. **8** *vi* (Pfm) A sta de vorbă cu cineva Si: *a conversa, a discuta*, (fam) *a pălăvrăgi, a sporovăi, a tăifăsui*. **9** *vt* (Rar) A dezbate. **10** *vt* (Pop) A defăima. **11** *vt* (Pop; șîe **a ~ pe la spate pe cineva**) A bârfi. **12** *vrim* (Îvr; îf *povisti*) A se menționa. **13** *vi* (Reg) A avea relații de dragoste cu cineva. **14** *vi* (Reg) A face curte cuiva. **15** *vi* (Reg; d. grauri) A scoate sunete caracteristice speciei. **16** *vi* (Reg) A prevesti de rău Si: *a cobi*.

povestic, ~ă a [At: ALECSANDRI, POEZII, 298 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poveste*** + *-ic*] (Îvr) Fabulos ca în basme Si: *fantastic*.

povestie sf vz ***poveste***

povestioară sf [At: IL septembrie 1962, 15 / P: *~ti-oa~* / Pl: *~re* / E: ***poveste*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Poveste (**1**) (scurtă).

povestire sf [At: GCR I, 302/6 / Pl: *~ri* / E: ***povesti***] **1** Poveste (**1**). **2** Relatare a unei povești (**27**) Si: *povestit[1]* (**2**). **3** (Spc) Narațiune literară de dimensiuni relativ reduse și în care structura epică se construiește pe un fond liric. **4** (Rar) Basm. **5** (Rar) Înfățișare prin imagini Si: *ilustare*. **6** (Bis; reg) Predică. **7** (Rar; lpl) Bârfeli. **8** (Rar) Defăimare.

povestit[1] sn [At: GALACTION, A. 278 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***povesti***] (Rar) **1** Istorisire. **2** Povestire (**2**).

povestit[2], ~ă a [At: (a. 1747) GCR, I, 320/35 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***povesti***] **1** (D. fapte, întâmplări, evenimente etc.) Relatat. **2** (D. o poveste) Spus. **3** (Rar) Înfățișat în imagini Si: *ilustrat*. **4** (Îrg) Făcut cunoscut. **5** (Bis) Propovăduit. **6** (Pop) Defăimat. **7** (Pop) Bârfit.

povestitor, ~oare [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***povesti*** + *-tor*] **1** *smf* Persoană care relatează fapte, evenimente, întâmplări etc. Si: (reg) *povestelnic* (**1**), (îrg) *povestar* (**1**), (îvp) *povestaș* (**1**). **2** *smf* Persoană care știe să povestească (**1**) Si: *povestelnic* (**1**), (îrg) *povestar* (**2**), (îvp) *povestaș* (**2**). **3** *sm* Scriitor de povestiri (**3**). **4** *sm* (Liv) Narator. **5** *a* (Înv) Care relatează fapte evenimente, întâmplări din viața reală. **6** *a* Care înfățișează ceva. **7** *a* Care arată ceva. **8** *a* (Îvr) Mitic[2]. **9** (Trs; d. oameni) Vorbăreț.

povestitură sf [At: (a. 1809) CAT. MAN. I, 409 / Pl: *~ri* / E: ***povesti*** + *-tură*] **1** (Îvr) Istorisire. **2** (Reg) Poveste (**19**).

povestui vt [At: CORESI, ap. DHLR II, 524 / Pzi: *~esc* / E: ***povesti*** + *-ui*] **1** (Îvr) A arăta. **2** (Bis; înv) A propovădui.

poveți v vz ***povăți***

povețitor sm vz ***povățător***

povețui v vz ***povățui***

povețuit, ~ă a [At: ISIS (1862), 46[2]/44 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *povățui*] (Îvr) Demn de urmat, de respectat Si: *adecvat, indicat*.

povhală sf vz ***pohfală***

poviață sf vz ***povață***

povicercă sf [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 167 / A: nct / Pl: ? / E: srb ***povečerka***] (Ban) Șezătoare.

povidi v vz ***povedi[1]***

povidlă sf [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***pohârcă, pohârlă, ~ilă, ~irlă, ~verlă*** / Pl: *~le* / E: ucr **повидло**] (Reg) Magiun.

povie sf vz ***povilă[1]***

povii sfp [At: BORZA, D. 102 / A: nct / E: nct] (Bot; reg) Cătină-de-garduri (*Lycium halimifolium*).

povijie sf vz ***pojijie***

povilă[1] sf [At: LB / V: ***pobilă, pochi*** *sp*, ***pochilă, pofi*** *sp*, ***pofil*** (A și: *pofil*), ***pofilă*** (A și: *pofilă*), ***poghi*** *sp*, ***pogi*** *sp*, ***pohilă, poj*** *sm*, (reg) ***povie*** / Pl: *~le*, (rar) *~li* / E: ucr **повиле**] **1** (Pop) Curea care trece pe sub coada calului, fixând șaua sau hamul. **2** (Îe) **A-i pune** (**cuiva**) **pofila** (sau **pofilul**) **în nas** A nu permite cuiva să facă tot ce dorește. **3** (Îae) A stăpâni pe cineva Si: *a înfrâna*.

povilă[2] sf vz ***povidlă***

povinos, ~oasă a vz ***ponivos***

povinui *vr* [At: CORESI, L. 154/2 / Pzi: *~esc* / E: slv **повиновати ca**] (Înv) A asculta de sau pe cineva Si: *a se supune*.

povirlă *sf* vz ***povidlă***

povistelnic, ~ă *smf, a* vz ***povestelnic***

povisti *v* vz ***povesti***

poviște *sf* [At: BOCĂNEȚU, T. A. 213 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Mică colină accidentată care nu poate fi cultivată. **2** Teren necultivat, nelucrat.

povoară *sf* vz ***povară***

povoață *sf* vz ***povață***

povod[1] *sn* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***pohod*** / Pl: *~uri* / E: rs **повод**, srb ***povod***] **1** (Mol; Ban; d. cai; îla) **În** (sau, rar, **de**) **~** Dus de căpăstru. **2** (Mol; Ban; d. cai; îal) Care este prins la căruță alături de calul de la oiște Si: *lăturaș*. **3** (Îe) **A lua vitele-n pohod** A mâna vitele de dinapoi, ducându-le de frânghie. **4** (Îlv) **A lua (pe cineva) în ~** A-și bate joc de cineva.

povod[2] *sn* [At: BULETIN, F. (1843), 7^1/2 / Pl: *~uri* / E: rs **повод**] (Înv; Mol) Motiv.

povodea *sf* [At: PAMFILE, I. C. 233 / Pl: *~ele* / E: cf *povidlă*] (Reg) Magiun.

povodnic *sm* [At: URECHE, L. 240 / V: (reg) ***podho~***, ***povoinic***, (îrg) ***poho~***, ***povolnic***, (înv) ***podv~***, ***povotnic*** / Pl: *~ici* / E: ***povod***[1] + *-nic* cf srb *povodnik*] **1** (Înv) Cal dus de căpăstru. **2** (Înv) Cal de călărie. **3** (Înv) Cal tânăr care nu a fost încă înhămat. **4** (Înv) Cal lăturaș. **5** (Înv) Cal care umblă liber. **6** (Înv) Cal care umblă singur pe lângă trăsură. **7** (Reg) Bou stingher.

povogări *vt* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 18 / Pzi: *~resc* / E: srb ***pogovarati***] (Ban) A vorbi de rău.

povoi[1] *sn* vz ***puhoi***[1]

povoi[2] *v* vz ***puhoi***[1]

povoială *sf* vz ***pohoială***

povoinic *sm* vz ***povodnic***

povolenie *sf* vz ***povelenie***

povolnic *sm* vz ***povodnic***

povolnică *sf* [At: ANTIPA, P. 465 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Lotcă simplă cu care se transportă peștele prins cu năvodul.

povon *sn* vz ***puhoi***[1]

povoraș *sm* [At: CHEST. V, 25/37 / Pl: *~i* / E: ***povară*** + *-aș*] (Reg) **1** Om de rând, iobag care poartă poveri. **2** Frate. **3** Soț. **4** Al doilea om din serviciul stânei.

povorna *v* vz ***povârni***

povornitoare *sf* [At: DLR / Pl: *~ori* / E: ***povârni*** + *-toare*] (Îvr) Cascadă.

povorti *v* vz ***povârti***

povortit, ~ă *a* vz ***povârtit***

povotnic *sm* vz ***povodnic***

povoz *s* vz ***podvadă***

povriganie *sf* vz ***pogrebanie***

poxă *sf* vz ***poxie***

poxie *sf* [At: CONTEMPORANUL, V_1, 297 / S și: *pocsie* / V: ***poxă*** / Pl: ? / E: ngr **ὑποψία** „bănuială"] (Mol; Buc) **1** Ciudă. **2** Dușmănie.

poza [At: BARCIANU / Pzi: *~zez* / E: fr ***poser***] **1** *vi* A-și studia gesturile și a lua o anumită atitudine, comportare, etc. pentru a face impresie sau pentru a epata. **2** *vi* A sta într-o poziție favorabilă pentru a fi pictat, fotografiat etc. **3-4** *vtr* (Pfm) A (se) fotografia. **5** *vt* (Teh) A așeza. **6** *vt* (Teh) A monta. **7** *vt* (Teh) A stivui.

pozar *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~i* / E: ***poză*** + *-ar*] (Pfm) Fotograf.

poză *sf* [At: CALENDAR (1848), 49/3 / Pl: *~ze* / E: fr ***pose***] **1** Atitudine, comportare pe care cineva și-o impune pentru a produce impresie și care nu este conformă cu adevărata sa fire. **2** (Pgn) Atitudine. **3** Ținută. **4** Poziție specifică. **5** (Fam; îe) **A-și lua o ~** A adopta o atitudine afectată pentru a produce impresie. **6** (Spc; rar) Mod specific de a sta. **7** (Spc) Poziție specifică favorabilă, expresivă, pe care o are modelul care pozează (**2**). **8** (Pfm) Fotografie. **9** (Pfm) Ilustrație. **10** (Pfm) Reproducere. **11** (Teh; îs) *~za căii* Mod de construcție a suprastructurii liniei de cale ferată, în funcție de tipul șinei, pe lungimea panourilor, de felul și de numărul de traverse ale unui panou etc.

pozdare *sf* vz ***puzderie***

pozderos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. V, 14 / V: ***pâzdăros*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pozderie*** + *-os*] (Reg) Care conține puzderii.

pozeur *sm* vz ***poseur***

pozetiv, ~ă *a* vz ***pozitiv***

pozitiv, ~ă [At: ASACHI, ALGHEBRA, 7^r/4 / S și: *positiv* / V: (înv) ***pozet~*** (S și: *posetiv*) / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***positif***, lat ***positivus***, ger ***Positiv***] **1** *a* (Mat; d. numere, mărimi scalare etc.) Care este mai mic decât zero sau egal cu zero și care se notează în scris cu semnul plus (+). **2** *a* (Îs) *Semn ~* Semnul plus (+), folosit pentru caracterizarea numerelor, mărimilor scalare etc. mai mari decât zero. **3** *a* (D. electricitate, sarcini electrice) De același fel cu sarcina nucleelor atomice sau cu sarcina dobândită de un baston de ebonită prin frecare cu o bucată de postav. **4** *a* (D. polii unei surse electrice) Prin care iese curentul electric. **5** *a* (D. electrozii sau bornele receptoarelor electrice) Care se leagă la polul pozitiv (**4**) al sursei electrice. **6** *a* Care se întemeiază pe fapte, pe date concrete, pe realități. **7** *a* Care are un caracter de certitudine Si: *adevărat, autentic, cert, real, sigur*. **8** *a* (Îs) *Drept ~* Totalitate a normelor juridice scrise caracteristice unei societăți, epoci, țări etc. emanate de la organele statului. **9** *a* (Îs) *Religie ~ă* Religie oficial acceptată într-o țară și existentă ca atare. **10** *a* Practic. **11** *a* Care dovedește simț practic, realist. **12** *a* Care se bazează pe practică, pe realitatea imediată. **13** *a* (Îs) *Științe ~e* Științe experimentale. **14-15** *av, a* (Într-un mod) care exprimă o afirmație, o aprobare. **16** *a* (Log; d. noțiuni, raționamente) Care afirmă ceva. **17-18** *a* Care (are sau) conferă un sens de afirmare. **19-20** *sn, a* (Șîs *grad ~*) (Formă a adjectivului sau a adverbului) cu ajutorul căreia se exprimă însușirea unui obiect sau a unui proces privite izolat, fără referire la alte obiecte sau procese. **21** *a* (Îoc *negativ*) Cu însușiri bune Si: *bun*. **22** *a* Care se recomandă prin însușirile sale Si: *recomandabil*. **23** *a* Care nu produce rău. **24** *a* Care nu este periculos. **25** *a* Demn de urmat, de imitat. **26** *a* Care are o valoare, o semnificație justă Si: *valoros*. **27** *a* (Rar) Care produce bunurile materiale. **28** *a* (Chm; Blg; d. unele reacții ale anticorpilor) Care se produce în prezența antigenului sub influența și în prezența căruia a luat naștere. **29** *a* (D. analize medicale) Care confirmă prezența în organism a unui anumit agent patogen. **30-31** *sn, a* (Imagine fotografică) la care distribuția luminii și a umbrei corespunde celei reale. **32-33** *sn, a* (Pex) (Placă, film sau hârtie fotografică) pe care s-a obținut o asemenea imagine.

pozitivamente *av* [At: SFC, 197 / S și: *positivamente* / E: ***pozitiv*** + *-mente* cf fr *positivement*] (Îvr) În mod pozitiv.

pozitivism *sn* [At: CONCORDIA, 4^2/68 / S și: *positivism* / Pl: ? / E: fr ***positivisme***] **1** (Rar) Interes exagerat pentru problemele practice, materiale Si: *practicism, utilitarism*. **2** Tendință de a lua în considerare și de a urmări numai avantajele imediate și personale Si: *practicism, utilitarism*. **3** Curent filozofic din sec. XIX-XX, care respinge filozofia ca reprezentare teoretică generalizată a lumii, limitându-se la faptele confirmate de experiență și negând astfel posibilitatea cunoașterii esenței (și a cauzelor) fenomenelor. **4** (Fil; îs) *~ logic* Neopozitivism. **5** Curent în științele juridice care admite numai esența dreptului pozitiv (**8**). **6** (Lit) Tendință, curent în critica literară care adoptă metodele scientiste în cercetarea fenomenului literar. **7** Modalități de creație literară care tind să reproducă realitatea în faptele ei concrete, adesea în stare brută, netipizată.

pozitivist, ~ă [At: DELAVRANCEA, T. 52 / S și: *positivist* / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***positiviste***] **1-10** *smf, a* (Adept) al pozitivismului (**3-7**). **11-15** *a* Care se referă al pozitivism (**3-7**). **16-20** *a* Specific pozitivismului (**3-7**). **21** *a* (Rar) Legat de realitatea concretă, de fapte.

pozitivitate *sf* [At: F (1872), 61 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***positivité***] **1** (Înv; lav) **Cu ~** Cu exactitate. **2** (Înv; îal) În mod sigur Si: *cert*. **3** (Liv) Caracter pozitiv.

pozitron *sm* [At: MACAROVICI, CH. 199 / Pl: *~i* / E: fr **positron**, ger **Positron**] (Fiz) Particulă elementară, nestabilă, întâlnită rar în natură, care are masa egală cu a electronului, și a cărei sarcina electrică este pozitivă și egală în valoarea absolută cu sarcina electronului Si: *antielectron*.

pozitroniu *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: ? / E: fr **positronium**] (Fiz) Formație instabilă, alcătuită dintr-un electron și un pozitron, care gravitează împreună în jurul centrului de masă comun.

poziție *sf* [At: AR (1829), 140[1]/4 / S și: *posiție* / V: (înv) *~țiune* (S și: *posițiune*) / Pl: *~ii* / E: lat **positio**, fr **position**, ger **Position**] **1** Mod în care este așezat sau situat ceva sau cineva în spațiu, în raport cu altceva sau cu altcineva Si: *așezare*. **2** (Pex; cer) Loc, punct, regiune în care este situat ceva sau cineva Si: (înv) *pusătură, pusăciune, pusoare*. **3** (Muz) Loc pe care îl ocupă o notă sau o cheie pe portativ. **4** (Muz) Loc în care sunt atinse cu degetele coardele unui instrument muzical, când se cântă la instrumentul respectiv. **5** (Spc) Fiecare dintre operațiile înscrise într-un cont contabil. **6** (Pex) Loc pe care îl ocupă fiecare dintre operațiile înscrise într-un cont contabil. **7** (Lin) Loc pe care îl ocupă un sunet sau un grup de sunete într-un cuvânt. **8** (Spc) Loc, punct din care ceva sau cineva este sau poate fi privit Si: *unghi*. **9** Raport, relație existentă între două obiecte, ființe, fenomene. **10** (Mil) Loc pe care sunt așezate trupele pe front sau vasele de război pe mare și folosit ca bază de atac sau ca linie de apărare. **11** (Mil; îs) *~ de tragere* Loc special amenajat de unde o subunitate de infanterie sau de artilerie, de aruncătoare de mine, de mitraliere navale etc. execută tragerile. **12** (Îe) **A lua ~** A se instala într-un loc considerat potrivit din punct de vedere strategic. **13** Loc desemnat fiecărui participant la vânătoarea cu hăitași. **14** Mod în care se stă cu corpul sau cu o parte a lui Si: *ținută*. **15** (Îs) *~ de tragere* Fel în care stă trăgătorul în timpul sau în vederea tragerii. **16** (Îas) Fel în care trăgătorul își orientează gura de foc în vederea tragerii eficiente. **17** (Spc; îe) **A lua~** A sta într-o atitudine dreaptă și nemișcată a corpului, cu mâinile lipite de trunchi, reglementară în armată sau în anumite sporturi. **18** Fiecare dintre atitudinile principale ale corpului, prevăzute de regulamentele militare de instrucție. **19-20** (Pop; d. femei; îe; îla) **(A fi) în ~** (A fi) însărcinată. **21** (Fig) Mod în care cineva reacționează, se comportă, își exprimă opinia etc. într-o împrejurare dată Si: *atitudine*. **22** (D. oameni; îe) **A lua ~** A manifesta o atitudine fermă, hotărâtă într-o problemă. **23** (D. oameni; îac) A-și exprima punctul de vedere în legătură cu o problemă. **24** (Îe) **A sta** (sau **a rămâne, a se menține** etc.) **pe ~** A-și menține cu fermitate părerile, opinia formulată. **25** (Îe) **A se situa, a fi** etc. **pe ~ii opuse** A fi de păreri contrare. **26** (Îe) **A se situa** (sau **a fi**) **pe aceeași poziție** A fi de aceeași părere. **27** (D. oameni; îlav) **Pe ~ii opuse** De păreri diferite. **28** (D. oameni; îlav) **Pe aceeași ~** De aceeși părere. **29** Mod în care cineva se comportă într-o împrejurare dată. **30** Stare, situație, împrejurare în care se găsește cineva sau ceva Si: (înv) *pusăciune*. **31** (Spc) Situație înaltă pe care o deține cineva în ierarhia socială Si: *condiție, rang, treaptă*. **32** (Mun) Centrul satului Si: *vatră*. **33** (Mun) Linie.

poziționa *vt* [At: DLR / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr **positionner**] **1** (C. i. obiecte, scule) A așeza într-o anumită poziție (1), cu asamblare directă sau prin intermediul unui sistem. **2** A indica coordonatele geografice ale unei nave. **3** A indica amplasamentul exact al unei mașini, unități militare etc.

pozițional, ~ă *a* [At: DLR / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: **pozițiune** + *-al*] (Lin) **1** Referitor la poziție (7). **2** De poziție (7). **3** Care are o anumită poziție (7) într-un cuvânt.

poziționare *sf* [At: LTR[2] / P: *~ți-o~* / Pl. *~nări* / E: **poziționa**] **1** Așezare a unui obiect într-o anumită poziție (1) direct sau prin intermediul unui sistem tehnic. **2** Stabilire a coordonatelor geografice ale unei nave. **3** Indicare a amplasamentului exact ale unei unități militare.

poziționat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: **poziționa**] (D. obiecte, scule) Așezat într-o anumită poziție (1) direct sau prin intermediul unui sistem tehnic.

pozițiune *sf* vz **poziție**

pozlet *sn* vz **posleț**

pozlușanie *sf* vz **poslușanie**

pozmă[1] *sf* [At: PAMFILE, A. R. 163 / V: *pazmă, pozna* / Pl. *~me, ~mi* / E: mg **pűzma, pűzna**] (Trs; lpl) Fiecare dintre prăjinile care, legate două câte două cruciș, se așază de o parte și de alta a clăii de fân sau a unui acoperiș de paie, ca să nu le ia vântul Si: (reg) *martac, panză, păhuie[1], păușă, păuză, păianjen, povăzniță, prăștină[1]*.

pozmă[2] *sf* vz **pozna[1]**

pozmete *sm* vz **pesmet**

pozmidie *sf* [At: ALR I, 1210/320 / Pl: *~ii* / E: mg **pöszmète, poszmite**] (Reg) Agrișă.

pozmit, ~ă *a* vz **poznit**

pozmoc *s* [At: DR. V, 302 / Pl: nct / E: cf *smoc, pozmă[1]*] (Reg) **1** Smoc de păr crescut în partea de jos a piciorului calului. **2** Cantitate mare din ceva Si: *grămadă*.

pozmol *sn* vz **podmol**

poznaci, ~ace *a* [At: ALEXI, W. / Pl: ~ / E: **pozna[1]** + *-aci*] (Reg) **1** (D. oameni) Poznaș (4). **2** (D. manifestări ale oamenilor) Poznaș (7).

poznar *sn* vz **buzunar**

poznaș, ~ă [At: KOGĂLNICEANU, ap. PR. DRAM. 426 / S: *posnaș* / Pl: *~i, ~e* / E: **pozna** + *-aș*] **1** *a* (Rar) Care iese din comun Si: *bizar, ciudat, curios, neobișnuit, straniu*. **2** *a* (Rar; pex) Interesant. **3** *a* (Rar) Fermecat. **4** *a* (Pfm; d. oameni) Căruia îi place să se țină de glume, de năzbâtii, de păcăleli Si: (reg) *poznaci* (1), *poznat* (1), *poznet* (1), *poznit* (5), (înv) *poznatec* (1). **5-6** *a* (Pfm; d. faptele, manifestările, fizionomia etc. oamenilor) Care (trădează sau) caracterizează pe omul poznaș (4). **7** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care provoacă râsul, veselia Si: *hazliu, glumeț, năzdrăvan, șugubăț, vesel*, (pop) *mehenghi*, (îrg) *marghiol, poznat* (2), *ghiduș*, (înv) *poznatec* (2), (reg) *poznaci* (2), *poznet* (2), *poznit* (6). **8** *sm* (Reg) Măscărici la nuntă. **9** *a* (Îrg; d. bărbați) Afemeiat. **10** *a* (Reg) Periculos. **11** *a* (Pfm) Care produce neplăceri. **12** *av* (Pfm) Într-un mod interesant. **13** *av* (Pfm) În mod amuzant, nostim.

poznat, ~ă *a* [At: BĂRAC, T. 3/17 / Pl: *~ați, ~e* / E: **pozna[1]** + *-at*] **1** (Reg; d. oameni) Poznaș (4). **2** (Îrg; d. manifestări ale oamenilor) Poznaș (7).

poznatec, ~ă *a* [At: CLEMENS / S: *posnatec* / Pl: *~eci, ~ece* / E: **pozna[1]** + *-atec*] (Înv) **1** (D. oameni) Poznaș (4). **2** (D. manifestări ale oamenilor) Poznaș (7).

pozna[1] *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 206/11 / S: *posna* / V: (reg) **pozma** / Pl: *~ne* / E: nct] **1** (Îvp) Faptă, întâmplare, situație etc. care provoacă cuiva un rău, un neajuns, un necaz, o nenorocire Si: *belea, bucluc*. **2** (Reg; îe) **A da de ~ (cu cineva)** A o păți. **3** (Înv) Întâmplare regretabilă. **4** (Rar) Lucru, faptă, întâmplare, situație care iese din comun Si: *bizarerie, ciudățenie, curiozitate, minunăție*. **5** (Reg; îlav) **A ~na** De-a-ndoaselea. **6** (Reg; îe) **A face ~** A face o impresie deosebită. **7** (Reg; îac) A face senzație. **8** (Șîe **a face ~ne**) Faptă regretabilă, greșeală etc. de gravitate redusă, comisă de cineva Si: *boroboanță, trăsnaie*, (reg) *nișaftă*. **9** (Buc; lpl) Scandal mare. **10** Păcăleală cu consecințe lipsite de gravitate făcută cuiva Si: *farsă, festă, renghi*, (îrg) *marghiolie*, (reg) *mișculanță*. **11** Faptă sau vorbă care provoacă râs, haz, veselie Si: *ghidușie, glumă, năzbâtie, năzdrăvănie*, (înv) *măscăriciune*, (reg) *marafet, ponos[1]*, (fam) *pehlivănie*. **12** (Pfm) Împrejurare neplăcută pentru cineva. **13** (Reg; gmț) Organ genital feminin.

pozna[2] *sf* vz **pozmă[1]**

poznăi *vt* [At: VÎRCOL, V. 98 / S și: *posnăi* / Pzi: *~esc* / E: bg **познaя**] (Olt) **1** A scorni vorbe Si: *a născoci*. **2** A începe o treabă însemnând, jalonând, schițând.

poznășie *sf* [At: SBIERA, F. S. 194 / Pl. *~ii* / E: **poznaș** + *-ie*] (Buc) Caraghioslâc.

poznet *a* [At: CV 1950, nr. 4, 33 / Pl. *~i* / E: **pozna** + *-eț*] (Trs) **1** (D. oameni) Poznaș (4). **2** (D. manifestări ale oamenilor) Poznaș (7).

pozni [At: HELIADE, O. T. 272 / S și: *posni* / Pzi: *~nesc, pozn* / E: **pozna[1]**] **1-2** *vtr* (Trs) (A face să pățească sau) a păți ceva rău din punct de vedere fizic. **3-4** *vtr* (Trs) A (se) nenoroci în urma unui accident. **5** *vi* (Reg; c. i. oameni) A lovi trăsnetul Si: *a trăsni*. **6** *vr* (Trs) A se face de râs. **7** *vi* (Buc) A face scandal mare. **8** *vr* (Rar) A se minuna.

poznit, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / S și: *posnit* / V: (înv) ***pozmit*** (S și: *posmit*) / Pl. *~iți, ~e* / E: ***pozni***] **1** (Reg) Ciudat. **2** (Reg; d. cai) Mare[1]. **3** (Reg) Gros. **4** (Reg) Urât. **5** (Trs; d. oameni) Poznaș (4). **6** (Trs; d. manifestări ale oamenilor) Poznaș (7). **7** (Trs; d. oameni) Prefăcut[2].

poznui *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 158 / Pzi: *~esc* / E: cf *poznă*[1]] (Reg) **1** A calomnia. **2** A bârfi. **3** A invidia.

pozologie *sf* [At: DER / V: ***poso~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***posologie***] Parte a farmacologiei și a terapeuticii care se ocupă cu indicațiile referitoare la dozele și la modul în care acestea trebuie administrate, în raport cu vârsta, sexul, constituția etc. bolnavului.

pozometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***posomètre***] Aparat pentru stabilirea duratei de expunere la lumină a unui film sau a unei plăci fotografice Si: *expometru*.

pozomoc *sms* [At: ARH. FOLK. III, 116 / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

pozonar *sn* vz ***buzunar***

pozovenchi *sn* vz ***pezevenchi***

pozunar *sn* vz ***buzunar***

pozuni *vt* [At: JAHRESBER. V, 126 / Pzi: *~nesc* / E: slv ***познати, -аю***] (Înv) A recunoaște.

pozvăli *v* vz ***pozvoli***

pozvol *s* [At: NECULCE, L. 295 / S și: *posvol* / Pl: nct / E: pvb ***pozvoli***] (Înv) Permisiune.

pozvolenie *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 284/29 / S și: *posvolenie* / Pl: *~ii* / E: pn ***pozwolenie***, rs ***позволение***] (Îrg) Permisiune.

pozvoli [At: HERODOT (1645), 182 / S și: *posvoli* / V: ***~văli*** / Pzi: *~lesc* / E: pn ***pozwolić***, ucr ***позволити***, rs ***позволить***] (Îrg) **1** *vt(a)* (C. i. oameni și acțiuni ale lor) A permite. **2** *vr* (Ccd) A-și lua libertatea (să...) Si: *a-și îngădui, a-și permite*.

pozvolire *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. II, 107/29 / Pl: *~ri* / E: ***pozvoli***] (Înv) Permisiune.

pr *i* [At: SADOVEANU, O. I, 244 / V: ***pra*** / E: fo] (Pronunțat cu „r" prelungit) **1** Cuvânt care imită zgomotul, trosnetul produs de un corp, un obiect, un material care se rupe sau se despică Si: *pâr*. **2** (Reg) Cuvânt care redă zgomotul făcut de un sac plin când cade. **3-4** (Reg) Cuvânt cu care (se opresc sau) se pornesc caii. **5** (Reg) Cuvânt cu care se opresc oile. **6** (Reg) Cuvânt care imită sunetul caracteristic al turturelei.

pra[1] *i* vz ***pr***

pra[2] *sn* vz ***praf***

prabalău *sn* [At: ALR I, 1591/355 / Pl: *~ăi* / E: ***prabali*** + *-ău*] (Reg) Geambaș.

prabali *vt* [At: L. ROM. 1961, nr. 1, 21 / Pzi: *prabal* / E: mg ***próból***] (Reg) A încerca.

prabeț *s* vz ***pravăț***

praboi *sn* vz ***priboi***[1]

pracrit *sns* [At: DN[3] / E: fr ***prakrit***] Dialect indian derivat din sanscrită.

practecă *sf* vz ***practic***

practic, ~ă [At: IST. Ț. R. 77 / Pl: (2) *~ici*, (1, 3-19) *~ici, ~ice* / E: lat ***practicus, -a, -um***, ngr ***πρακτικός, πρακτική***, ger ***praktisch***, fr ***pratique***] **1** *a* (Înv; d. oameni) Priceput într-un domeniu, într-o problemă Si: *destoinic, experimentat, îndemânatic, versat*. **2** *sf* (Înv) Pricepere, îndemânare, iscusință, obținută prin exerciții, uz etc. **3** *a* (D. oameni) Care știe să aplice la viața de toate zilele cunoștiințele acumulate. **4** *a* (D. oameni) Care are simțul realității. **5** *a* (D. oameni) Care are însușirea de a se adapta la situații concrete, apărându-și interesele materiale și știind să profite de ceva. **6** *a* (D. manifestările oamenilor) Care denotă pe omul care se adaptează ușor la situații concrete. **7** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care trădează pe omul cu simțul realității. **8** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care arată omul care știe să aplice la viața de toate zilele cunoștințele acumulate. **9** *a* (Îvr) Care exercită o meserie. **10** *a* (Îvr; spc) Care exercită concret profesia pentru care s-a pregătit. **11** *a* Care se poate executa în mod concret Si: (înv) *practicesc* (1). **12** *a* Care se efectuează în mod concret, fiind corespunzător nevoilor reale ale existenței Si: (înv) *practicesc* (2). **13** *a* Care se verifică în viața de toate zilele Si: (înv) *practicesc* (3). **14** *a* Care se poate aplica în viață Si: (înv) *practicesc* (4). **15** *a* Care se bazează pe experiența vieții reale, concrete Si: (înv) *practicesc* (5). **16** *a* Legat de realitatea concretă, de viața de fiecare zi, de nevoile ei concrete Si: (înv) *practicesc* (6). **17** *a* De fiecare zi Si: *curent, obișnuit*, (înv) *practicesc* (7). **18** *a* Care este ingenios și eficace, servind bine la realizarea unui scop Si: *folositor*. **19** *a* Care este ușor de folosit Si: *comod*, (înv) *lesnicios*. **20** *av* În mod concret. **21** *av* De fapt.

practica[1] *sf* [At: (a. 1780) GÁLDI, M. PHAN. 234 / Pl: *~le* / E: ngr ***πρακτικόν*** „proces-verbal", ***(τα) πρακτικά*** „acte"] (Înv) **1** Proces-verbal. **2** Permisiune de trafic dată unui vapor. **3** Autorizație de a face negoț cu navele.

practica[2] [At: AR (1829), 191[2]/18 / V: (înv) ***~ici*** / Pzi: *practic*, (înv) *~icez* / E: fr ***pratiquer***] **1** *vt* (C. i. concepții, teorii, norme, cunoștiințe etc.) A pune în aplicare Si: *a aplica*. **2-3** *vtr* (Pex) A (se) folosi. **4** *vt* (Înv) A cultiva. **5** *vrp* A exista obiceiul să se facă într-un anumit fel Si: *a se obișnui*, (înv) *a se politici*. **6** *vr* (Înv) A se instrui, a se iniția pentru a putea aplica în practică cele învățate. **7** *vt* A exercita o meserie, o profesie Si: *a profesa*, (înv) *a metahirisi, a profesui*. **8** *vt* (Liv) A executa. **9** *vt* (Liv) A efectua. **10** *vt* A respecta cu strictețe ceremoniile, dogmele, cerințele de cult. **11** *vt* (Frr) A vizita des Si: *a frecventa*.

practicabil, ~ă [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 425 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***practicable***, ger ***praktikabel***] **1** *a* Care se poate folosi în mod concret Si: *folosibil, utilizabil*. **2** *a* Care se poate executa sau realiza în mod concret Si: *realizabil*. **3** *a* De care cineva se poate folosi în mod efectiv. **4** *a* Pe unde se poate umbla sau trece relativ ușor fără pericol sau dificultăți Si: *accesibil*. **5** *sn* Podium mobil pe care se poate sta sau pe care se poate trece, folosit mai ales ca element de decor în teatru, cu care se realizează pe scenă o diferență de nivel. **6** *sn* (Cig) Platformă mobilă pe care sunt instalate camera de luat vederi și proiectoarele care înregistrează un spectacol, o scenă de film etc.

practicabilitate *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~tăți* / E: ***practicabil*** + *-itate* cf fr *practicabilité*] (Rar) **1** Calitate a unui lucru de a putea fi folosit. **2** Calitate a unui lucru de a putea fi executat sau realizat. **3** Calitate a unui lucru de a permite trecerea fără greutate și fără pericol.

practicant, ~ă *smf* [At: ALBINEȚ, M. 18/18 / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Praktikant***] **1** (Asr) Persoană care exercită o meserie, o profesie, o disciplină etc. **2** (Înv; spc) Specialist în probleme juridice, de procedură etc. **3** Cea mai mică funcție administrativă în vechea ierarhie a funcționarilor începători. **4** Salariat, angajat care execută o muncă de ajutor pe lângă un specialist dintr-un domeniu tehnic. **5** Persoană care învață o meserie. **6** Persoană care îndeplinește un stagiu de pregătire lucrând ca începător într-o instituție sau întreprindere, pentru a se perfecționa într-o anumită profesie, prin completarea cunoștiințelor teoretice cu noțiuni practice.

practicare *sf* [At: POLIZU / Pl: (rar) *~cări* / E: ***practica***[2]] **1** Punere în aplicare a cunoștințelor, concepțiilor, teoriilor etc. Si: *aplicare, practică* (1). **2** (Pex) Folosire. **3** (Înv) Cultivare. **4** Exercitare a unei meserii, profesii etc. Si: *profesare*. **5** (Liv) Executare. **6** (Liv) Efectuare. **7** Respectare cu strictețe a normelor, cerințelor, ceremoniilor unui cult religios.

practicat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 637 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***practica***[2]] **1** (D. concepții, teorii, cunoștințe etc.) Pus în aplicare. **2** (Pex) Folosit. **3** (Înv) Cultivat. **4** (D. meserii, profesii, îndeletniciri) Profesat. **5** (Liv) Executat. **6** (Liv) Efectuat. **7** (D. normele, cerințele, ceremoniile unui cult religios) Respectat.

practică *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 357 / V: (înv) ***~tecă***, (liv) ***~cum*** *sn* / Pl: *~ici* / E: fr ***pratique***, ger ***Praktik***] **1** Practicare (1). **2** Activitate a omului prin care se execută un lucru în mod concret, corespunzător nevoilor reale ale existenței. **3** Aplicare a cunoștiințelor teoretice. **4** (Pex) Experiență de viață acumulată de obicei în urma unei activități. **5** Deprindere câștigată prin exercițiu. **6** Verificare experimentată a unei teorii Si: (înv) *praxis* (1). **7** (Îlav) **În ~** În mod efectiv. **8** (Îal) În realitate. **9** (Înv; îe) **A se lua la practecă** A se folosi. **10-11** (Îe) **A (se) pune în ~**

A (se) aplica. **12** Activitate concretă pe teren de verificare și completare a cunoștințelor teoretice acumulate într-un domeniu oarecare. **13** (Spc; șîs ~ *productivă*, ~ *în producție*) Stagiu pe care-l face într-o întreprindere, într-o instituție, pe teren etc. un student sau un elev dintr-o ramură de învățământ, pentru a-și îmbogăți și valorifica cunoștințele acumulate. **14** (Îs) ~ *pedagogică* Stagiu de pregătire efectuat de un student din ultimii ani de studiu, în cadrul școlii, în vederea însușirii metodologiei de predare a unei anumite discipline. **15** Exercitare a unei profesiuni Si: *practicare*, *profesare*. **16** Predare a unei discipline Si: *practicare*, *profesare*. **17** Procedeu folosit pentru realizarea efectivă a unui lucru sau pentru atingerea unui scop Si: *metodă*, *obicei*. **18** (Jur; spc; rar) Procedură. **19** (Îs) ~ *judiciară* Ansamblu al soluțiilor date de instanțele judecătorești în rezolvarea unor litigii concrete sau în activitatea de îndrumare a instanțelor judecătorești subordonate. **20** (Mpl) Ceremonie, manifestare exterioară specifică unui cult, unei credințe Si: *uzanță*.

practicesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 1ᵛ/16 / Pl: *~ești* / E: ***practic*** + *-icesc* cf ngr *πρακτικός*, lat *practicus*, ger *praktisch*] (Înv) **1-7** Practic (**11-17**).

practicește *av* [At: I. IONESCU, M. 387 / E: ***practicesc***] (Îvr) În mod practic Si: *concret*, *efectiv*.

practici *v* vz ***practica***

practician, ~ă *smf* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***practicien***] **1** Profesionist, de obicei medic, cu practică și experiență îndelungată. **2** Persoană care cunoaște și dovedește pricepere mai ales în latura practică a meseriei sau a specialității sale.

practicism *sn* [At: RALEA, S. T. III, 224 / Pl: (rar) *~e* / E: ***practic*** + *-ism* cf rs *практицизм*] **1** Simț practic, abilitate în rezolvarea diferitelor probleme. **2** Înclinare exagerată pentru activitatea practică.

practicist, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1950, nr. 184, 7/2 / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***practic*** + *-ist*] **1-2** Care aparține practicismului (**1-2**). **3-4** Privitor la practicism (**1-2**). **5-6** Specific practicismului (**1-2**).

practicitate *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. 71 / Pl: *~tăți* / E: ***practic*** + *-itate*] (Nob) Înclinare spre o activitate practică.

practicos, ~oasă *a* [At: (a. 1792) GÁLDI, M. PHAN. 235 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ngr ***πρακτικός***] (Înv; d. oameni) **1** Cu multă experiență de viață. **2** Priceput.

practicum *sn* vz ***practică***

practisa *v* vz ***practisi***

practisi *vi* [At: GOLESCU, Î. 62 / V: *~sa* / Pzi: *~sesc* / E: ***practică*** + *-isi*] **1** (Înv) A face practică (**12**). **2** A exersa într-un domeniu pentru a acumula cunoștințele necesare.

practisire *sf* [At: ASACHI, E. II, 60/14 / Pl: *~ri* / E: ***practisi***] (Îvr) Exersare într-un domeniu, în scopul de a acumula cunoștințele necesare.

practisit, ~ă *a* [At: (a. 1803) URICARIUL I, 124 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***practisi***] (Înv; d. oameni) **1** Cu multă practică (**12**). **2** Experimentat. **3** Priceput.

pradalău, ~laie *smf, a* vz ***prădălău***

pradă *sf* [At: PSALT. 318 / G-D: *prăzii* / Pl: *prăzi*, (înv) *~de* / E: ml ***praeda***] **1** Prădare (**1**). **2** (Înv; îlv) **A da în (foc și) ~** A prăda (**1**). **3** (Ccr) Totalitate a bunurilor materiale luate prin jaf de la dușman în timp de război Si: *captură*. **4** (Pgn) Orice bun material însușit de la cineva cu forța, prin acte de violență Si: (înv) *răpiciune¹*, *răpire*, *răpitură*. **5** (Îlav) **~ (sau ~da, în ~da) cuiva** (sau **a ceva**) Sub dominația, în stăpânirea cuiva. **6** (Fig; îal) Sub dominația unui sentiment, a unei idei etc. **7** (Îal) Dominat, copleșit de cineva sau de ceva. **8** (Îal) La bunul plac al cuiva sau a ceva. **9** (Înv; ccr; csc) Robi de război. **10** (Înv) Stare, condiție de rob de război. **11** Acțiune a animalelor sălbatice carnivore sau a păsărilor răpitoare prin care acestea caută și prind diverse viețăți care le servesc drept hrană. **12** (Ccr) Vietate care servește drept hrană animalelor sălbatice carnivore sau păsărilor răpitoare. **13** (Pgn) Ceea ce poate servi drept hrană viețuitoarelor. **14** (Trs) Cheltuială inutilă Si: *risipă*.

pradie *sf* vz ***paradă***

pradnic, ~ă *smf, a* [At: DOSOFTEI, PS. 222/19 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***pradă*** + *-nic*] (Îvr) **1-2** Prădător (**1-2**).

praf *sn* [At: PSALT. HUR. 28ᵛ/20 / V: (îrg) ***prah, prau, prav***, (reg) ***pra, praj, praure*** / Pl: *~uri* / E: slv ***прахъ***] **1** Material format din particule solide, foarte fine și ușoare, provenite din fărâmițarea naturală a scoarței terestre, a unor corpuri solide, din unele procese biologice ale viețuitoarelor etc. Si: (reg) *colb*, *pulbere*. **2** (Pgn) Orice amestec pulverulent din corpusculi care se pot menține în suspensie în aer. **3** (Îe) **A face (pe cineva sau ceva) ~ (și pulbere)** sau **~ și țărână** (sau **scrum, cenușă, fărâme** etc.) A distruge complet pe cineva sau ceva Si: *a nimici*. **4** (D. bunuri materiale; îae) A risipi în totalitate Si: *a irosi*. **5** (Fam; fig; îae) A învinge pe cineva într-o discuție în contradictoriu, anulându-i toate argumentele. **6** (Fam; fig; îae) A impresiona profund pe cineva prin cele spuse sau făcute Si: *a epata*. **7** (Îe) **A se alege ~ul** (sau **~ul și pulberea, ~ul și țărâna**, reg. **~ul și paradichiul** etc.) **(de cineva** sau **de ceva)** sau **a nu se (mai) alege** (sau **rămâne) nici** (sau **decât) ~** (sau **~ul, ~ul și pulberea** etc.) A fi complet distrus, nimicit. **8** (Îae) A fi ucis. **9** (Îae) A fi complet irosit, risipit. **10-11** (Îe) **A (se) face ~ și pulbere** sau **a (se) preface în ~** A (se) distruge complet. **12** (Îe) **A da** (sau **a arunca cuiva cu) ~ în ochi** A induce în eroare, a înșela pe cineva, dându-i iluzia că lucrurile sunt altfel decât în realitate. **13** (Reg; îe) **A se face ~ pentru cineva** A-i purta cuiva mare grijă. **14** (Îae) A face tot posibilul pentru a ajuta pe cineva. **15** (Fam; d. oameni; îe) **A face ~** A vorbi fără rost. **16** (Fam; d. oameni; îae) A spune minciuni. **17** (Fam; îae) A combate cu elemente puternice, convingătoare, hotărâtoare. **18** (Fam; pex; îae) A anula argumentele cuiva într-o discuție Si: *a desființa*. **19** (Fam; îae) A uimi prin argumentație, judecată, cunoștințe etc. **20** (Fam; îs) *~ul de pe tobă* Nimic. **21** (Rar; îlv) **A trage un ~ (cuiva)** A mustra. **22** (Rar; îal) A critica. **23** (Fam; îc) **A o face ~** A nu realiza nimic. **24** (Fam; îae) A suferi un eșec. **25** (Pan; cu determinări care arată materia) Materie solidă redusă la starea de particule foarte fine, care are diferite utilizări. **26** (Îs) ~ *de bronz* Pulbere metalică, având culori și jocuri de lumini variate, fabricată din metale simple sau din aliaje care, în amestec cu ulei sau cu lac, formează vopsele ce imită metalul. **27** (Îs) ~ *de spumă* (sau *spumant*) Amestec de pulberi de bicarbonat de sodiu, de saponină și de sulfat de aluminiu, sau acid oxalic, care în contact cu apa, produce o spumă folosită pentru stingerea incendiilor. **28** (Îs) ~ *de strănutat* (sau, înv, *strănutător*) Substanță pulverulentă iritantă care provoacă strănutul. **29** (Îs) ~ *de copt* Preparat chimic sub formă de pulbere, care în contact cu umezeala sau cu căldura, degajă bioxid de carbon și care este folosit în patiserie pentru a face să crească aluatul. **30** (Îs) ~ *de mătase* Substanță cu aspect lucios, preparată din mică pisată, folosită la zugrăveli. **31** (Îs) ~ *de lipit* Material pulverulent format dintr-o anumită substanță sau dintr-un amestec, folosit la lipituri și la sudură pentru a împiedica formarea oxizilor. **32** (Îs) ~ *hidrofob* Pulbere neinflamabilă, imputrescibilă în contact cu apa, obținută din cenușa de la termocentrale mici cu un adaos de păcură, folosită pentru hidroizolări. **33** (Îs) *Lapte* ~ Lapte sub formă de pulbere, obținut prin eliminarea apei din componența lui. **34** (Precedat de *un* „un") Cantitate mică dintr-o materie care se prezintă sub formă de pulbere. **35** (Șîs ~ *de pușcă*, înv, ~ *de tun*) Substanță pulverulentă formată dintr-un amestec de azotat de potasiu, sulf și cărbune de lemn, folosită ca explozibil, mai ales la armele de foc Si: (pop) *iarbă*, (îvr) *prăvărie*. **36** (Îe) **Mirose a ~ de pușcă** Se simte atmosfera de război, de lupte armate. **37-38** (Spc) Substanță (medicamentoasă sau) toxică în formă de pulbere. **39** Doză dintr-o astfel de substanță. **40** (Rar; îs) ~ *alb* Cocaină. **41** (Pop) Polen¹ (**1**). **42** (Bot; reg; îc) **~ul-strigoilor** Brădișor (*Lycopodium clavatum*).

praftoră *sf* vz ***prăftură***

praftori *vt* [At: BARCIANU / V: ***plefturi***, (reg) ***prăfturi*** / Pzi: *~resc* / E: ***praftoră***] **1** A lovi, stropind cu praftura (**1**) sau cu un obiect asemănător cu aceasta. **2** (Reg; fig) A batjocori. **3** (Reg; fig) A certa.

praftoriță *sf* [At: PANN P. V. III, 50/1 / V: ***prast~, pla~*** / Pl: *~țe* / E: ***praftoră*** + *-iță*] **1** (Pop) Praftură (**1**). **2** (Fam; îe) **A da cu ~ta (pe la nas)** A vorbi mult. **3** (Fam; îae) A supăra pe cineva prin aluzii jignitoare. **4**

(Reg) Foale de fierărie. **5** (Olt) Ușă rudimentară, la unele bordeie, făcută din nuiele împletite. **6** (Arg) Popă[1] la jocul de cărți.

praftur *s* [At: PAMFILE, CR. 85 / Pl: nct / E: nct] (Pop; rar) Obiect de îmbrăcăminte nedefinit mai îndeaproape, probabil plastron.

prafturaș *s* [At: PAMFILE, CR. 85 / Pl: nct / E: ***praftur*** + *-aș*] **1-2** (Pop; șhp) Praftur (mic).

prafturâ *sf* [At: POLIZU / V: ***plea~***, (reg) ***br~***, ***pla~***, ***plia~***, ***plef~***, ***plif~***, ***~toră***, ***prea~***, ***vr~*** / Pl: *~ri* / E: nct] **1** Pămătuf din păr, din câlți, din zdrențe, din fâșii de rafie etc., fixat într-o coadă lungă, folosit ca unealtă a fierarului, pentru a stropi fierul și cărbunii încinși, sau pentru a scoate spuza din cuptorul de pâine Si: (pop) *praftoriță* **(1)**. **2** (Fam; îe) **A face (pe cineva) ~ sau a-i face** (ori **a-i da, a-i trage**) **(cuiva) o ~** A face pe cineva de râs. **3** (Fam; îae) A batjocori pe cineva. **4** (Fam îae) A certa aspru pe cineva. **5** (Reg) Epitet dat unui om de nimic.

prag *sn* [At: CORESI, L. 106/5 / V: (reg) ***prav*** / Pl: *~uri* / E: slv **прагъ**] **1** Parte de jos, orizontală, a unui toc de ușă sau a unei porți, de obicei puțin mai ridicată față de rest, peste care se trece la intrare sau la ieșire. **2** (Șîs *~ de sus*) Parte de sus, orizontală, a tocului ușii, situată între cele două părți laterale. **3** (Îe) **A(-i) păși** ori **a(-i) trece, a(-i) călca** etc. **~ul (cuiva** sau **a ceva)** A intra la cineva sau undeva. **4** (Îae) A ieși de la cineva sau de undeva. **5** (Pex; îae) A vizita pe cineva. **6** (Îe) **A (se) da** (sau **a se lovi, a se izbi** etc.) **cu capul de ~** (sau **de ~ul de sus**) A se convinge de unele adevăruri în urma unei experiențe personale neplăcute. **7** (Îae) A trage învățătură dintr-o întâmplare neplăcută. **8** (Îae) A câștiga experiență în urma unui insucces. **9** (Îe) **A(-i) pune piciorul** (sau, rar, **picioarele**) **în** (sau, rar, **pe**) **~** A lua o atitudine hotărâtă. **10** (Îae) A se opune în mod energic. **11** (Îae) A obliga pe cineva să facă ceva. **12** (Rar; îe) **A se pune ~** A se așeza în calea cuiva, pentru a-l împiedica să treacă. **13** (Rar; fig; îae) A împiedica acțiunile cuiva. **14** (Reg; îe) **A trăi la ~uri** A trăi din mila altora. **15** (Reg; îae) A cerși. **16** (Îe) **A fi ~ul casei** A fi sprijinul, susținătorul familiei. **17** (Fam; îe) **A bate ~urile** A umbla de colo-colo fără rost. **18** (Fam; îae) A fi haimana. **19** (Îlav) **Din ~ în ~** Din casă în casă. **20** Spațiu, porțiune din imediata apropiere a unei uși sau a unei porți. **21** Cadru al unei uși. **22** (Pex) Spațiu din cadrul unei uși. **23** Poartă. **24** (Pex) Casă. **25** (Fig) Locuință. **26** (Fig) Familie. **27** (Fig) Sediu. **28** (Rar) Temelie. **29** (Îrg; fig) Treaptă socială Si: *rang*. **30** (Îrg; fig) Categorie socială Si: *situație, stare*. **31** (Fig) Limită, margine, hotar care desparte ceva de altceva, în spațiu sau în timp. **32** (Fig) Imediată apropiere în spațiu, timp sau mod. **33** (Fig) Apropriere iminentă în timp. **34** (Fig) Început al unei situații noi. **35** (Înv; pan) Stâlp de susținere la pod[1]. **36** Ridicătură naturală a fundului albiei unei ape. **37** Banc de nisip și de pietriș care se formează prin depunere pe fundul apei. **38** Banc de depuneri format din materiale transportate de apă. **39** (Îs) *~ suboceanic* Treaptă mai înaltă pe fundul unui bazin oceanic sau marin, care separă două depresiuni oceanice. **40** (Îs) *~ glaciar* Proeminență în profilul longitudinal al unei văi glaciare, care separă o treaptă glaciară superioară de alta inferioară. **41** (Înv; îs) *~ul mării* Litoral. **42** Perete de piatră, stâncă peste care trece cursul unei ape, formând o cascadă. **43** (Pex) Cădere de apă Si: *cascadă*. **44** Ridicătură de teren în formă de prag **(1)**. **45** Ridicătură de teren care barează trecerea. **46** Treaptă de stâncă mai înaltă decât cele din jur. **47** (Tch) Proeminență în formă de treaptă executată sau formată, în urma uzurii, pe suprafața ori muchia unei piese. **48** Bucățică de lemn de abanos, de fildeș etc. pe care se sprijină coardele la unele instrumente muzicale Si: (reg) *prăguș*. **49** Mică ridicătură ori linie de demarcație special amenajată pe unele terenuri de sport, pentru a indica limita de la care se efectuează săriturile atletice de lungime și triplu salt. **50** (Reg) Fâșie îngustă de pământ care a scăpat nearată între brazde, când plugul ia brazda prea mare Si: (reg) *greș*. **51** (Reg) Parte laterală a unei brazde. **52** (Atm; pop) Bazin. **53** (Atm; pop) Abdomen. **54** (Îdt; șîs *osul ~ului*) Cadă pubiană. **55** (Pop) Fiecare dintre dungile late, de diferite culori, care formează desenul țesăturilor învârstate Si: (reg) *vârcă, vârstă*. **56** (Reg; îs) *Săptămâna de ~uri* Săptămână care precedă postul propriu-zis al Paștilor, în care se mănâncă în unele zile de dulce și în altele de post. **57** (Reg; îs) *Sâmbăta în ~uri* Sâmbătă din săptămâna de praguri **(56)**, închinată morților. **58** (Ban; Mun) Lemn, bârnă groasă, grindă, folosită la construcții. **59** (Reg; îs) *~ul lesei* Grindă transversală, din lemn tare, care ține lipit, pe fundul apei, capătul dinapoi al coșului de pescuit. **60** (Reg; îs) *~ul osiei* Parte a osiei care trece pe sub car sau căruță Si: (reg) *oplean, perinoc, pod, scaun*. **61** (Fiz) Valoare limită, minimă sau maximă, a unei mărimi, caracteristică unui fenomen, sub care sau deasupra căreia fenomenul nu se poate produce. **62** (Fzl) Valoare minimă pe care trebuie să o aibă un factor pentru a determina declanșarea și dezvoltarea unei stări. **63** (Med) Valoare minimă a unui factor, necesară pentru a declanșa apariția unui fenomen patologic. **64** (Fzl; îs) *~ de excitabilitate* Intensitate minimă a unui excitant, capabilă să provoace o stare de excitație într-o celulă sau într-un complex de celule nervoase. **65** (Fzl; îs) *~ senzorial absolut* Mărime minimă a unui excitant necesară pentru a provoca o reacție abia perceptibilă. **66** (Pol; îs) *~ electoral* Procent minim de voturi, diferit în funcție de țară sau de sistem electoral, pe care trebuie să-l primească un partid politic pentru a fi reprezentant în parlament.

praghez, ~ă [At: GRAUR, E. 15 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Praga*** + *-ez*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a orașului Praga. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Praga. **5** *smp* Populație care locuiește în Praga. **6-7** *a* Care aparține (orașului Praga sau) praghezilor **(5)**. **8-9** *a* Privitor (la Praga sau) la praghezi **(5)**.

praghilă *sf* vz ***plevilă[1]***

pragilă[1] *sf* [At: DLR / Pl: *~li* / E: nct] (Reg) Plavie.

pragilă[2] *sf* [At: DLR / A: nct / Pl: nct / E: cf *privi*] (Reg) Cătare la pușcă.

pragmatec, ~ă *a* vz ***pragmatic***

pragmatic, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 347 / V: (înv) ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr **πραγματικός**, ger ***pragmatisch***, fr ***pragmatique***] **1** *a* (Asr) Care privește sau urmărește succesul acțiunii, aspectul practic, utilitatea. **2** *a* (Prt) Care judecă, acționează etc. în funcție de considerente de conjunctură, de utilitate nemijlocită, în dauna obiectivității. **3** *a* (Îs) *Istorie ~a* Lucrare istorică limitată la fapte, la evenimente politice și militare. **4** *a* (Îas) Istorie care urmărește să tragă din cercetarea trecutului învățăminte pentru prezent și viitor. **5** *a* (Îs) *Sancțiune ~ă* Decret dat de țările din apusul Europei, pentru a reglementa o importantă problemă laică sau bisericească. **6** *a* Bazat pe studierea faptelor. **7** *sf* Parte a semioticii, în concepția lui Charles Morris, care studiază relația între semnele lingvistice și utilizatorii acestora. **8** *sf* Disciplină care se ocupă cu studiul limbii în contextul de comunicare. **9** *a* Care aparține pragmaticii **(8)**. **10** *a* Care se referă la pragmatică **(8)**. **11-12** *a* Care este specific pragmatismului **(1-2)** Si: *pragmatist* **(1-2)**. **13-14** *a* Privitor la pragmatism **(1-2)** Si: *pragmatist* **(3-4)**.

pragmatie[1] *sf* [At: CANTEMIR, HR. 178 / Pl: *~ii* / E: ngr **πραγματεία**] (Grî; rar) **1** Lucrare. **2** Operă[1].

pragmatie[2] *sf* vz ***pramatie***

pragmatism *sn* [At: RALEA, S. T. III, 224 / Pl: *~e* / E: fr ***pragmatisme***] **1** Curent filozofic idealist-subiectiv care consideră noțiunile, ideile, teoriile etc. exclusiv din punctul de vedere al eficacității lor practice, ca reguli, planuri, instrumente de acțiune, identificând adevărul cu utilul. **2** (Pex) Atitudine, concepție etc. a celui care ia în considerație numai eficacitatea, utilitatea practică.

pragmatist, ~ă [At: BLAGA, Z. 150 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pragmatiste***] **1-4** *a* Pragmatic **(11-14)**. **5-8** *smf, a* (Adept) al pragmatismului **(1-2)**.

prah *sn* vz ***praf***

prahaghiță *sf* vz ***prahaiță***

prahaiță *sf* [At: SĂGHINESCU, V. 64 / V: (reg) ***parh~***, ***pârh~***, ***~aghiță***, ***~aviț*** *s*, ***~aviță***, ***prohabiță***, ***prohaviță***, ***sparh~*** / Pl: *~țe* / E: bg **прахавица**] **1** Ciupercă cu carne albă și comestibilă în prima fază de dezvoltare, mai apoi măslinie și brună-roșcată și care, la maturitate, se deschide la vârf lăsând să iasă sporii în formă de praf brun-roșcat ori gălbui închis, praf folosit în medicina populară (*Bovista plumbea*). **2** (Reg; îe) **A nu se alege nici pârhaița (de ceva)** A se sfărâma foarte tare. **3** (Reg; îae) A se distruge în întregime. **4** (Reg; îae) A nu se alege nimic din ceva.

prahavit s vz *prabaiță*

prahavită sf vz *prahaiță*

prahovean, ~ă [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 18 / Pl: ~eni, ~ene / E: *Prahova* + -ean] **1-2** smf, a (Persoană) care face parte din populația de bază de pe Valea Prahovei. **3-4** smf, a (Persoană) care trăiește în județul Prahova. **5-6** smf, a (Persoană) care este originară de pe Valea Prahovei. **7-8** smf, a (Persoană) care este originară din județul Prahova. **9-10** smp Populație care este originară (de pe Valea Prahovei sau) din județul Prahova. **11-12** a Care aparține (regiunii din Valea Prahovei sau) județului Prahova. **13-14** a Care aparține prahovenilor (**9-10**). **15-16** a Care se referă (la Valea Prahovei sau) la județul Prahova. **17-18** a Privitor la prahoveni (**9-10**).

prahoveancă [At: VARONE, D. / Pl: ~ence / E: *prahovean* + -că] **1-2** sf Femeie (care face parte din populația de bază de pe Valea Prahovei sau) care trăiește în județul Prahova. **3-4** sf Femeie (originară de pe Valea Prahovei sau) din județul Prahova. **5-7** sfa Dansuri populare românești specifice acestei regiuni, de tipul (sârbei) (horei sau) învârtitei. **8-10** sfa Melodii după care se execută dansurile prahoveanca (**5-7**).

prai sn [At: LEXIC REG. II, 41 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Mâncare pentru copii preparată din făină, lapte și ouă.

prainic sn vz *pranic*

prainica v vz *prânica*

prairial sm [At: DEX / P: pre-ri-al / E: fr *prairial*] A noua lună în calendarul republican francez, de la 20 sau 21 mai la 19 sau 20 iunie.

prais sm [At: MÂNDRESCU, I. G. 74 / S și: praiz / A: nct / Pl: ~iși / E: ger *Preusse*] (Trs; Mar) Prusac.

praj[1] sm vz *praz*

praj[2] sn vz *praf*

prajă sf [At: SCRIBAN, D. / Pl: prăji / E: pvb *prăji*] (Trs) Rântaș.

prajilă sf [At: DDRF / Pl: ? / E: *prăji*] (Reg) **1** Omletă. **2** Mâncare făcută din lapte acru sau dulce, amestecat cu mălai și ouă, peste care se toarnă untură încinsă. **3** Grătar pe care se frige carne.

pralapoi sn vz *parapleu*

pralinat, ~ă a [At: S. MARIN, C. B. 239 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *praliné*] Cu praline.

pralină sf [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 96 / Pl: ~ne / E: fr *praline*] **1** Bomboană având o umplutură făcută din cremă de migdale sau nuci. **2** (Pex) Umplutură a unei praline (**1**).

pramatie sf [At: CARAGIALE, S. N. 257 / V: (reg) *pragm~, prăm~* / Pl: ~ii / E: ngr **πραγματεία** „marfă"] **1** (Pfm) Gen de om. **2-4** (Prt; pex) Persoană (fără caracter) (cu apucături rele sau) imorală Si: *canalie, destrăbălat, lichea, pușlama, secătură, stricat*.

prandial, ~ă a [At: DN[2] / Pl: ~di-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *prandial*] (Rar) Referitor la masa de prânz.

prandidă sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: nct] (Trs) Chibrit.

prang s [At: BĂRAC, T. 46/15 / Pl: nct / E: ger *Pranger*] (Trs; grî) Podium construit în piețele publice, unde își primeau pedeapsa infractorii, vinovații etc.

prangă sf [At: BARONZI, L. 150 / Pl: ~nghe / E: bg **пранга**, srb *prangija*] (Ban) Lanț cu care se leagă deținuții.

pranic sn [At: CADE / V: *prainic* / Pl: ~ice / E: ucr **праник**] (Reg) **1-2** Obiect de lemn în formă (de lopățică sau) de ciocan, cu care se bate ceva, mai ales rufele, când se spală Si: *mai*[2].

pranica v vz *prânica*

prant sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) **1** Scândură groasă având lungimea de un stânjen. **2** (Lpl) Muguri uscați.

prao sns [At: DN[3] / E: fr *prao*] Ambarcațiune mare cu vele folosită în Malaezia.

prap sn vz *prapur*

prapadoamnă a vz *preapodobnă*

prapadobnă a vz *preapodobnă*

prapadomnă a vz *preapodobnă*

prapaloc sm [At: DLR / Pl: ~oci / E: nct] (Reg) Om de nimic Si: *lichea, secătură*.

prapanație sf vz *prepanație*

praplău sn vz *parapleu*

prapor sm vz *prapur*

praporcic sm [At: (a. 1775) IORGA, S. D. VII, 41 / V: *~rgic, ~rscinic, ~purcic, ~purgic* / A și: praporcic / Pl: ~ici / E: rs **прапорщик**] (Înv) **1** Sublocotenent în armata rusă. **2** (Pex) Portdrapel în armata rusă.

prapore sm vz *prapure*

praporgic sm vz *praporcic*

praporscinic sm vz *praporcic*

prapur sm [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 224/36 / V: *prap* sn, (pop) *~por*, (reg) *~pore, ~e* / Pl: ~i, ~e, (rar, sn) ~uri / E: slv **прапоръ**] **1** (Înv) Drapel militar care se purta în vârful unei lănci Si: *flamură*. **2** (Înv) Pânză, material din care era confecționat un prapur (**1**). **3** (Mol) Întrecere călare în care flăcăii invitați de mireasă la nuntă trebuie să ajungă din urmă flăcăii invitați ai mirelui, învingătorii câștigând un steag sau o sumă de bani. **4** Steag bisericesc înfățișând imagini de sfinți sau scene biblice, purtat la procesiuni sau la diverse alte solemnități religioase. **5** (Ban; îf prapor) Brad verde, împodobit cu flori, cununi și panglici, care se face la moartea unui tânăr necăsătorit, indiferent de sex. **6** (Pop) Membrane care învelesc organe interne. **7** (Pop; spc) Peritoneu. **8** (Pop; spc) Mezenter. **9** (Mun; Olt) Osânză, seu, grăsime care se depune pe peritoneu. **10** (Reg; îf prapor) Placentă.

prapuraș smn [At: MARIAN, Î. 133 / V: *prăporaș, prăpunaș* / Pl: ~i, ~e / E: *prapur* + -aș] **1-8** (Pop; șhp) Prăpurel (**1-8**).

prapurcic sm vz *praporcic*

prapure sm vz *prapur*

prapurel sm vz *prăpurel*

prapurgic sm vz *praporcic*

prasadă sf [At: DLR / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Buc) **1** Invidie. **2** Dușmănie. **3** Ură.

prasadeală sf [At: LEXIC REG. 106 / Pl: ~eli / E: *prasadi* + -eală] (Buc) Dizenterie.

prasadi vr [At: LEXIC REG. 106 / Pzi: ~desc / E: nct] (Buc) A se îmbolnăvi de dizenterie.

prasală sf [At: LEXIC REG. 117 / Pl: ? / E: nct] (Buc) Treabă făcută de mântuială.

prasă sf [At: ALR I, 1796/65 / Pl: ? / E: pvb *prăsi*] (Reg) Prasilă.

praseodium sns [At: LTR[2] / P: ~se-o~ / E: ger *Praseodym*, fr *praséodyme*] Element chimic metalic din familia lantanidelor.

prasâlă sf vz *prăsilă*

praslageală sf [At: LEXIC REG. 106 / Pl: nct / E: *prăslăgi* + -eală] (Buc) Trai, viață dusă după bunul plac.

prasnic sn vz *praznic*

prastavală[1] sf vz *prostovol*

prastavală[2] sf vz *prastăvală*

prastol sn vz *pristol*

prastoriță sf vz *praftoriță*

praș[1] sm vz *praz*

praș[2] s [At: LEXIC REG., 46 / Pl: nct / E: cf *praf*] (Reg) Cantitate foarte mică dintr-o materie solidă Si: *fărâmă, fir, pic, strop*.

prașă sf [At: (a. 1772) URICARIUL XXI, 363 / Pl: ~șe, ~și / E: pvb *prăși*[1]] (Pop) **1-2** Prășit[1] (**1-2**).

prașcău sn [At: F (1885) / V: *plăscău, plăș~, prăscău, prășcau, prăș~* / Pl: ? / E: nct] (Pop; dep) **1-2** Adolescent, băiețandru, flăcău, holtei etc. (ștrengar și haimana, destrăbălat). **3** Om de nimic, ticălos. **4** Om imoral, depravat, destrăbălat.

prașchie sf vz *praștie*

prașilă sf [At: I. IONESCU, C. 119/8 / V: *~șulă*, (reg) *prăș~* / Pl: ~le / E: cf *prăși*[1], *prașă*] **1-2** Prășit[1] (**1-2**). **3** (Îs) ~ *oarbă* Prășit[1] (**1**) făcut printre rândurile de culturi.

praștie *sf* [At: BIBLIA (1688), 208²/23 / V: (reg) ***~șchie*** / Pl: *~ii*, (pop) *prăștii* / E: slv **праща**] **1** (Înv) Armă rudimentară, făcută dintr-o bucată de piele legată de două sfori, cu care se aruncau bolovani și pietre de la distanță. **2** Jucărie făcută dintr-una sau două fâșii de elastic legate de un băț despicat având la capăt o bucată de curea, de elastic sau de pânză în care se pune o pietricică pentru a fi aruncată la o anumită țintă Si: (reg) *mușcătoare, nil, păriță, picătoare, plieșcă, proașcă, răpezitor*. **3** (Îlav) **Ca din ~** Cu mare viteză. **4** (Îal) Cu putere. **5** (Îal) În mod violent. **6** (Îal) În dezordine Si: *împrăștiat, răsfirat*. **7** (Fam; îe) **A fi lovit cu ~ia** (sau **de ~**) A fi cam nebun Si: *smintit, țicnit*. **8** (Fam; îe) **A da cu ~ia în** (sau **prin**) **ceva** A se repezi la ceva. **9** (Pex; îae) A încerca să fure. **10** (Pex; îae) A fura. **11** (Rar; îe) **A da** (sau **a merge**) **cu ~ia (pe) undeva** A merge pe undeva foarte rar, din când în când. **12** (Rar; îe) **A învăța carte cu ~ia** A învăța puțin și pe apucate. **13** (Rar; îe) **A păzi casa cu ~ia** A sta puțin pe acasă. **14** (Îae) A nu fi aproape niciodată acasă. **15** (Îe) **A păzi treaba cu ~ia** A lucra foarte puțin. **16** (Rar; îe) **A-și face ~ia** A face cum dorește. **17** (Îae) A face cum e normal. **18** (Îae) A-și face voia, gustul, plăcerea. **19** (Pan) Legătură sau pansament de formă asemănătoare cu despicătura praștici (2). **20** Aruncătură de praștie (2). **21** Distanță pe care o străbate o piatră aruncată cu praștia (2). **22** (Îlav) **Ca de o ~** sau **cât dai** (sau **ajungi**) **cu ~ia** La mică distanță Si: *aproape*. **23** (Îal) Puțin. **24** (Pop) Bucată de funie care se leagă de leucă ori de capătul osiei pentru a prinde la căruță un cal lăturaș Si: (reg) *ceatlău* (**10**). **25** (Pop; îs) *Cal de ~* Cal lăturaș. **26** (Îe; rar) **A-și lua ~ia și hamul** (sau **hamul și ~ia**) A-și căuta de lucru. **27** (Îae) A-și găsi un rost. **28** (Îae) A se apuca cu hotărâre de o treabă. **29** Frânghie sau căpăstru de care se ține calul pentru a-l dresa. **30** (Îe) **A da un cal la ~** A dresa un cal ținându-l legat cu o funie și făcându-l să alerge în cerc, împrejurul celui care îl dresează. **31** (Mol) Sfoară groasă având diferite utilizări. **32** (Reg) Împletitură, plasă de sfoară, de ață etc. în care se transportă vasele cu mâncare la câmp Si: (reg) *peteică*. **33** (Ban; Olt) Chimir (3) (lat) Si: *șerpar*. **34** Unealtă în formă de prăjină, ramificată la vârf, folosită la culesul fructelor din arbori Si: (reg) *pravăț* (**15**). **35** (Reg) Cosoroabă (**1**) a casei. **36** (Reg) Fiecare dintre prăjinile care, legate la vârf, se lasă pe o parte și de alta a acoperișului de paie al unei case, ca să-l sprijine împotriva vântului. **37** Fiecare dintre stâlpii între care se fixează o ușă. **38** (Reg) Băț de undiță Si: *vargă*. **39** (Reg) Fâșie lungă și îngustă de pământ arabil sau cultivat. **40** Loc în care apa este puțin adâncă din cauza prundișului depus.

praștilă *sf* vz ***praștilă***

praștină *sf* vz ***prăștină²***

prașulă *sf* vz ***prașilă***

prat *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 259 / Pl: *~uri* / E: lat ***pratum***] (Ltm) **1** (Trs; Ban) Fâneață naturală. **2** (Reg) Livadă.

pratimie *sf* vz ***protimie¹***

pratologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***pratologie***] Știință care studiază pajiștile.

prau *sn* vz ***praf***

praure *sn* vz ***praf***

prav¹ *sn* vz ***praf***

prav² *sn* vz ***prag***

pravalichi *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Mustrare. **2** Ceartă.

pravăț [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 326 / V: ***~abeț***, (reg) ***~veț***, ***~viț***, ***~viță*** *sf*, ***prăviț***, ***prăviță*** *sf*, ***prăviț*** *sm* / Pl: *~e*, *~uri*, (**12**, **17**) *~i* / E: slv **правьць**, srb ***pravac***] **1** *sn* (Îrg) Drum drept, de obicei pe coama unui deal. **2** *sn* (Îrg; îe) **A bate ~ul** A ține calea unei femei. **3** *sn* (Înv) Direcție, fel în care este orientat cineva sau ceva în spațiu, indicat printr-un semn. **4** *sn* (Înv; îlav) **În ~ul vântului** În direcția vântului. **5** *sn* (Reg) Puț de intrare într-o mină¹, care coboară vertical. **6** *sn* (Reg) Parte abruptă a unei văgăuni. **7** *sn* (Înv) Țintă, obiectiv final. **8** *sn* (Îrg) Loc de observație sau de urmărire. **9** *sn* (Îrg; pex) Loc deschis folosit într-un anumit scop. **10** *sn* (Înv) Îndrumător. **11** *sn* (Înv; pex) Învățătură, normă, lucrare etc. care servește drept îndrumător. **12** *sm* (Îvr; îf *praveț*) Dirijor de cor. **13** *sn* (Olt; Mun) Fier în formă de unghi drept de la rotilele unui plug. **14** *sf* (Reg; îf *prăviță*) Fier de la capătul leucii carului, care se sprijină pe osie. **15** *sf* (Olt; Trs; îf *praviță*) Par¹ lung și subțire, despicat la un capăt, cu care se culeg fructele din arbori. **16** *sf* (Pgn) Par¹. **17** *sm* (Ban; îf *prăviț*) Nuia, lăstar de salcie sau de tei cu care se leagă snopul de grâu. **18** *sf* (Reg; îf *prăviță*) Sarcină de lemne.

pravednic *sm, am* [At: PSALT. HUR. 1ʳ/21 / Pl: *~ici* / E: slv **праведьникъ**] (Înv) **1-2** (Om) drept, cinstit, bun, din punct de vedere al respectării perceptelor bisericești.

pravelă *sf* vz ***pravilă***

pravelist *sm* vz ***pravilist***

pravelnicesc, ~ească *a* vz ***pravilnicesc***

praveț *s* vz ***pravăț***

pravie *sf* vz ***pravilă***

pravilă *sf* [At: CORESI, EV. 436 / V: (înv) ***~velă***, ***~ie*** / Pl: *~le*, *~li*, (pop) *prăvili* / E: slv **правило**] **1** Normă, îndatorire etc. prescrisă de biserică, decurgând din esența perceptelor morale pe care le preconizează aceasta. **2** (Pex) Carte, scriptură în care sunt cuprinse astfel de norme, de îndatoriri etc. **3** (Înv) Pedeapsă constând mai ales din rugăciuni, dată celor care încălcau dogmele bisericești Si: *canon*. **4** (Înv; pgn) Pedeapsă. **5** (Îvr) Rugăciune spusă de preoți sau de călugări conform cu tipicul bisericesc, mai ales la vecernie sau la utrenie. **6** (Asr) Lege naturală. **7** Normă, regulă, tipic etc. după care se produce, se alcătuiește un lucru, un fenomen. **8** (Pex) Lucrare care conține reguli, norme etc. după care se produce un anumit fenomen. **9** (Spc) Regulă, normă de conduită. **10** (Spc; gmț) Cod de maniere. **11** (Înv) Obicei. **12** (Înv) Tradiție. **13** (Înv) Lege. **14** (Înv) Hotărâre. **15** (Mpl) Culegere, cod, carte de legi. **16** (Înv) Regim politic. **17** (Înv; îs) *~ împărătească* sau *~le împărătești* Corp de legi și dispoziții juridice întocmite de împăratul Iustinian și folosite, cu unele adaptări, și în țările române. **18-19** (Înv; îljv) **După** (sau **pe, ca pe**) **~** ori **cu ~la** (Care este) conform legii. **20-21** (Pex; îal) (Care este) drept. **22-23** (Înv; îljv) **Peste ~** (În mod) nedrept Si: *ilegal*. **24** (Reg) Sentință la o judecată. **25** (Înv; șîs *știința ~lelor*) Științe juridice Si: *drept*. **26** (Reg) Treabă. **27** (Reg) Afacere. **28** (Înv) Cătare la pușcă. **29** (Îlav) **În ~** În poziție de tragere. **30** (Îe) **A bate în** (sau **la**) **~** A trage la țintă.

pravilicesc, ~ească *a* [At: (a. 1794) URICARIUL IV, 46/22 / Pl: *~ești* / E: ***pravilă*** + *-icesc*] (Înv) **1** Legal. **2** Care cuprinde legi Si: (înv) *pravilnicesc* (**2**).

pravilicește *av* [At: ALECSANDRI, T. 584 / E: ***pravilă*** + *-icește*] (Înv) Conform legii Si: *legal, legalmente*, (înv) *pravilnicește*.

pravilist *sm* [At: (a. 1792) IORGA, S. D. VIII, 249 / V: ***~vel~*** / Pl: *~iști* / E: ***pravilă*** + *-ist*] (Înv) **1-2** Persoană care (cunoștea sau) întocmea legi Si: *jurist*.

pravilnic, ~ă *a* [At: (a. 1819) DOC. EC. 109 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***pravilă*** + *-nic* cf rs *правильный*] **1** (Înv) Legal. **2** (Îvr) Major.

pravilnicesc, ~ească *a* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 332/5 / V: ***~vel~*** / Pl: *~ești* / E: ***pravilnic*** + *-esc*] (Înv) **1** Legal. **2** (Înv) Pravilicesc (**2**).

pravilnicește *av* [At: POLIZU / E: ***pravilnicesc*** + *-ește*] (Înv) Pravilicește.

pravilnicie *sf* [At: BREZOIANU, Î. 97/25 / Pl: *~ii* / E: ***pravilnic*** + *-ie*] (Înv) Legalitate.

praviț *s* vz ***pravăț***

praviță *sf* vz ***pravăț***

pravoslav *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: drr ***pravoslavie***] (Îvr) Ortodox.

pravoslavie *sf* [At: MOXA, 381/21 / V: ***~lăvie*** / A și: *pravoslavie* / Pl: *~ii* / E: slv **православие**] (Înv) **1** Ortodoxie. **2** Totalitate a adepților credinței ortodoxe. **3** Mulțime, comunitate de adepți ai ortodoxiei.

pravoslavnic, ~ă [At: MOXA, 379/9 / V: (înv) ***preago~ prea~***, ***prevoslavnec*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: slv **православьнъ**] (Asr) **1-2** *smf, a* (Credincios) ortodox. **3-4** *smf, a* (Pgn) (Credincios) creștin. **5-6** *smf, a* (Pex) (Om) bigot. **7** *sm* (Îvr) Sfânt creștin ortodox. **8** *a* (Îs) *Biserică ~ă* Biserică creștină răsăriteană. **9** *a* (Pgn; îas) Biserică ortodoxă.

pravoslavnicie *sf* [At: IORGA, L. I, 13 / Pl: *~ii* / E: ***pravoslavnic*** + *-ie*] (Nob) Ortodoxie.

pravoslăvie *sf* vz ***pravoslavie***

praxapostol *sn* [At: (sec. XVI) GCR I, 82/12 / Pl: ? / E: ngr **πραξαπόστολος**] (Înv) Praxiu.

praxat, ~ă *a* [At: GR. S. I, 138 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***praxă***] (Trs; d. oameni) Experimentat.

praxă *sf* vz ***praxis***

praxen *sn* vz ***praxis***

praxeologie *sf* vz ***praxiologie***

praxes *sn* vz ***praxis***

praxeu *sn* vz ***praxiu***

praxi- [At: DN[3] / E: fr ***praxie-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Acțiune. **2** Practică. **3** Practic.

praxie[1] *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***praxie***] Coordonare normală a mișcărilor în vederea executării unor acte motorii adecvate scopului propus.

praxie[2] *sf* vz ***praxis***

praxim *sn* vz ***praxis***

praxin *sn* vz ***praxis***

praxiologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~xi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***praxiologique***] **1** Care aparține praxiologiei. **2** Referitor la praxiologie.

praxiologie *sf* [At: M. D. ENC. / P: *~xi-o~* / V: ***~xeo~*** / Pl: *~ii* / E: ***praxis*** + ***-logie***] Ramură a științei care studiază structura generală a acțiunilor umane și a condițiilor eficacității acestora.

praxis *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 288/16 / V: ***~xă*** *sf*, ***~xen, ~xes, ~ie*** *sf*, ***~im, ~in, ~iș*** / Pl: ? / E: ngr **πρᾶξις**, lat ***praxis***, ger ***Praxis***] **1** (Îrg) Practică (6). **2** (Îvr; îf *praxă*) Fel de a proceda, conform legii, tradiției etc. **3** (Îvr) Document.

praxiș *sn* vz ***praxis***

praxiu *sn* [At: CORESI, ap. BV I, 518/5 / V: (înv) ***~xeu*** / Pl: *~ri* / E: ngr *πράξεις (τῶν Ἀποστόλων)*] Carte de ritual bisericesc ortodox care cuprinde faptele apostolilor Si: *apostol, praxapostol*.

praz *sm* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1071 / V: (înv) ***praș***, (reg) ***praj*** *sn* / Pl: *~aji* / E: bg **праз**] **1** Plantă erbacee legumicolă din familia liliaceelor, înrudită cu ceapa, cu tulpina cilindrică, groasă și înaltă cu frunzele lungi, lanceolate și cu bulb cărnos Si: (reg) *ai, ceapă-albă, ceapă-blândă, coada-vacii, hașmă, horceag, poroaică, poroi, pur (Albium porrum)*. **2** (Fam; îe) **(Adio și-) un ~ verde** Nu-mi pasă că pleci! **3** (Fam; îe) **A mânca ~** A spune minciuni. **4** Mâncare pregătită din tulpină de praz (1). **5** (Bot; reg; șîs *~ul iepurelui*) Anul șarpelui *(Allium scorodoprasum)*.

prazăriu, ~ie *a* vz ***prăzăriu***

prazdnic *sn* vz ***praznic***

praznec *sn* vz ***praznic***

praznic *sn* [At: PSALT. HUR. 69[r]/21 / V: (înv) ***prasnic, ~zdnic, ~nec*** / Pl: *~ice*, (înv) *~ici* / E: slv **праздьникъ, празникъ**] **1** Zi de sărbătoare religioasă sau de odihnă. **2** (Pex) Celebrare a unui eveniment religios important. **3** Comemorare a unui sfânt. **4** (Reg; spc) Hram. **5** (Înv; d. îmbrăcăminte; îla) **De ~** Care se poartă în zilele de sărbătoare. **6** (Înv; d. îmbrăcăminte; îal) De gală Si: *festiv*. **7** (Înv) Aniversare a zilei de naștere a cuiva. **8** (Înv; pex) Sărbătoare care avea loc cu prilejul zilei de naștere a cuiva. **9** (Pop) Sărbătorire a patronului casei, a sfântului ocrotitor al casei. **10** Masă mare, îmbelșugată, cu joc și lăutari, organizată cu ocazia unei sărbători religioase, a unui eveniment important etc. Si: (pgn) *chef, ospăț, petrecere*, (înv) *prăznuire*. **11** (Fam; îlav) **La dracu-n ~** Undeva foarte departe. **12** Masă mare care se face după o înmormântare sau la comemorarea ei, când se dăruiesc săracilor diverse obiecte care au aparținut celui decedat Si: *pomană*, (reg) *comând, comândare, prânz*.

pră *pp* vz ***pe***

prăbălău *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 34 / V: ***probal~*** / Pl: *~ăi* / E: mg ***próbáló***] (Mar; Trs) **1** Om care probează, care încearcă ceva, să vadă dacă e bun. **2** (Pex) Om șmecher.

prăbăli *v* vz ***probălui***

prăbălui *v* vz ***probălui***

prăbăluire *sn* vz ***priboi[1]***

prăbușeală *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~eli* / E: ***prăbuși*** + *-eală*] **1** (Rar) Prăbușire. **2** (Reg) Peșteră. **3** (Reg) Muncă ce se face la legatul viței altoite pe loc.

prăbuși [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~ăvu~*** / Pzi: *~șesc*, (rar) *prăbuș* / E: bg **пробуша (се)**] **1** *vr* A cădea brusc, cu violență, cu zgomot de la o înălțime oarecare rostogolindu-se, sfărâmându-se, distrugându-se, deteriorându-se, rănindu-se etc. Si: *a se povârni, a se prăvăli*, (reg) *a se oroia*. **2** *vtf* A face să cadă brusc, cu violență, cu zgomot de la o înălțime oarecare. **3** *vtf* A doborî, a trânti la pământ. **4** *vtf* (Fig) A decădea în mod brusc. **5** *vtf* (D. ape) A curge cu repeziciune pe un loc abrupt. **6** *vtf* (D. ape) A cădea de la înălțime, formând o cascadă Si: *a se prăvăli*. **7** *vtf* (Med; d. tensiunea arterială) A scădea brusc. **8** *vtf* (Rar) A se repezi spre cineva sau asupra cuiva, încercând să-l doboare. **9-10** *vtr* A (se) îndrepta în goană într-o anumită direcție, la vale. **11** *vt* (Îvr) A călca în picioare Si: *a strivi, a zdrobi*. **12** *vr* (Buc) A se scufunda. **13-14** *vtr* (Fig) (A lua sau) a face să ia sfârșit.

prăbușire *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1573 / Pl: *~ri* / E: ***prăbuși***] **1** Rostogolire bruscă, cu violență, cu zgomot de la înălțime Si: *năruire, prăvălire, surpare*, (rar) *prăbușeală*. **2** (Glg) Desprindere a unei mase de roci de pe o pantă abruptă și deplasarea ei bruscă, de obicei sub acțiunea gravitației Si: *surpătură*. **3** (Fig) Decădere bruscă. **4** Curgere cu repeziciune a unei ape pe un loc abrupt. **5** Cădere de la înălțime a unei ape, formând o cascadă. **6** (Med) Scădere bruscă a tensiunii arteriale. **7** Îndreptare rapidă spre o anumită direcție. **8** (Îvr) Strivire. **9** (Buc) Scufundare. **10** (Fig) Faliment.

prăbușit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, POEZII, 487 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăbuși***] **1** Care a căzut brusc, cu violență, cu zgomot, de la o înălțime oarecare rostogolindu-se, sfărâmându-se, distrugându-se, rănindu-se etc. Si: *dărâmat, năruit, prăvălit, răsturnat, surpat*. **2** (Rar) Care este întins la pământ. **3** (Olt; fig) Hodorogit, gata de pierire. **4** (D. ochi) Intrat, cufundat în orbite. **5** (Ban) Străpuns, spart, trecut prin el. **6** (Olt) Răscopt[2].

prăbușitură *sf* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 321 / Pl: *~ri* / E: ***prăbuși*** + *-tură*] **1** Loc în care s-a produs o prăbușire (1). **2** Grămadă, morman de stânci, de pământ, de ruine etc., rezultat în urma unei prăbușiri (1). **3** Ceea ce s-a prăbușit (1).

prăci *av* [At: SBIERA, P. 159 / E: cf ucr *npeć*] (Buc) **1** Mult. **2** Foarte tare. **3** De tot. **4** Cu totul.

prăclit, ~ă *a* ***proclet***

prăcoiță *sf* vz ***pocroviță***

prăcopseală *sf* vz ***pricopseală***

prăcșor *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ***prat*** + *-șor*] **1-2** (Trs; șhp) Livadă (mică).

prăcupăț *sm* vz ***precupeț***

prăcupețe *sm* vz ***precupeț***

prăda [At: PSALT. HUR. 116[v]/4 / Pzi: *prad, ~dez*, (reg) *prăd* / E: ml ***praedare***] **1** *vt* (Fșa) A jefui țări, ținuturi, localități, locuri etc., mai ales în timp de război, de obicei devastând, distrugând etc. Si: (îrg) *a plenui*. **2** *vt* (Fșa) A deposeda pe cineva de bunuri, de obicei prin mijloace violente Si: *a fura*. **3** *vt* (Pex) A ruina, a sărăci prin acte silnice, prin biruri, amenzi etc. excesive, copleșitoare Si: (îrg) *a plenui, a pleșcui*. **4** *vt* (C. i. bunuri, obiecte posedate de cineva) A lua cuiva cu forța, prin violență, pe furiș pentru a-și însuși. **5** *vt* (Îvr; d. focuri, incendii) A distruge un bun al cuiva prin ardere. **6** *vt* (Reg) A omorî pe cineva. **7** *vt* (Îvr) A sacrifica animale. **8** *vt* (Îrg) A risipi averi, bani, bunuri materiale etc. Si: *a irosi*. **9** *vt* (Pgn) A cheltui. **10** *vt* (D. animale sălbatice carnivore sau păsări răpitoare) A-și procura hrana vie Si: *a prinde, a vâna*. **11** *vt* (Înv) A subjuga. **12** *vt* (În textele bisericești, c. i. „iadul") A înfrânge.

prădaisă *sf* vz ***paradaisă***

prădaiste *sf* vz ***paradaisă***

prădalică *sf* [At: MIHĂILĂ, D. / Pl: *~ice* / E: slv **прѣдалика**] (Înv) **1** Nume dat în sec. XV-XVI, în Țara Românească, moșiei[1] care, în momentul

stingerii descendenței pe linie masculină, trecea în stăpânirea domniei. **2** Drept al domniei de a lua pe seama sa averea celor morți fără urmași de sex masculin.

prădalnic, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 22 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pradă*** + *-alnic*] **1** Care jefuiește, deposedează pentru a se îmbogăți Si: *jefuitor*. **2** (Pex; d. acțiuni ale oamenilor) Care are caracter de jaf, de distrugere. **3** (D. animale) Care trăiește din pradă Si: *răpitor*. **4** (Pex; d. acțiuni, manifestări etc. ale animalelor) Care are caracter de pradă (**11**), de răpire.

prădanie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***pradă*** + *-anie*] (Îvr) Prădare (**1**).

prădare *sf* [At: PSALT. HUR. 111ᵛ/21 / Pl: *~dări* / E: ***prăda***] **1** Jefuire a unor țări, ținuturi, localități, locuri etc., mai ales în timp de război, devastând, distrugând etc. (**1**) Si: (îvr) *prădanie*. **2** Deposedare de bunuri mai ales prin mijloace violente Si: *prădat[1]* (**2**). **3** Ruinare prin acte silnice, amenzi, biruri copleșitoare etc. Si: *prădat[1]* (**3**). **4** (Îrg) Omorâre. **5** (Îrg) Sacrificare a unor animale. **6** (Îrg) Risipire a banilor, averilor, bunurilor materiale etc. **7** (Înv) Subjugare.

prădaș *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 153ʳ/32 / Pl: *~i* / E: ***prăda*** + *-aș*] (Îvr) Prădător.

prădat[1] *sn* [At: CAMILAR, N. I, 369 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prăda***] **1-3** Prădare (**1-3**).

prădat[2], ~ă [At: PSALT. 318 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prăda***] **1** *a* (D. țări, ținuturi, așezări, locuri etc.) Care a fost jefuit, devastat. **2** *a* (D. oameni) Care a fost deposedat de bunuri, prin acte silnice, violente. **3-4** *sf, a* (Reg; șîs *concina ~ă* sau *concina pe ~te*) Specie de concină[2] (**1**) nedefinită mai îndeaproape. **5** *a* (Trs) Sărac. **6** *a* (Îs) *Tabinetul pe ~te* Tabinet nedefinit mai îndeaprope. **7-8** *smf, a* (Înv) (Om) aflat în stare de robie Si: *captiv* (**1-2**). **9** *a* (Îvr; d. oameni) Blestemat.

prădăciune *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 234/2 / Pl: *~ni* / E: ***prăda*** + *-ăciune*] (Îvp) **1** Jaf. **2** Hoție. **3** Exploatare. **4** Înșelăciune.

prădădi *v* vz ***prididi***

prădălaș *s* [At: CABA, SĂL. 99 / Pl: nct / E: mg ***prédálás***] (Mgm; Trs) Jaf.

prădălău, ~laie *smf, a* [At: VAIDA / V: ***pradal~*** / Pl: *~ăi, ~laie* / E: ***prădăli*** + *-ău*] (Trs) **1-2** (Om) risipitor.

prădăli *vt* [At: MAT. DIALECT. I, 88 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***prédál***] (Mgm; reg; c. i. averi, bunuri materiale, bani etc.) A risipi.

prădășug *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 145 / Pl: *~uri* / E: ***pradă*** + *-șug*] (Reg) **1** Jaf. **2** Hoție.

prădător, ~oare [At: PSALT. 285 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăda*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Îrg) (Persoană, colectivitate, armată etc.) care jefuiește, mai ales în timp de război. **3-4** *smf, a* (Persoană) care fură Si: *jefuitor*, (îvr) *pradnic*. **5-6** *smf, a* (Om) rapace. **7** *a* (Reg; d. oameni) Care risipește Si: *cheltuitor, risipitor*. **8** *smf* (Îvr) Persoană care subjugă Si: *înrobitor*.

prădătură *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***prăda*** + *-ătură*] (Îvr) Pradă.

prădenie *sf* vz ***prăpădenie***

prădică *sf* vz ***predică***

prădice *sfp* [At: GLOSAR. REG. / E: cf *predică*] (Reg) Urări pe care le face starostele când se închină darurile la nuntă.

prădoi, ~oaie *smf, a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 330 / Pl: *~, ~oaie* / E: ***pradă*** + *-oi*] (Trs) **1-2** (Om) risipitor.

prăducea *sf* vz ***preducea***

prădug *sn* vz ***produh***

prădui *vt* [At: BL II, 115 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Arg) A schimba.

prăduială *sf* [At: BARBU, G. 203 / P: *~du-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***prăda***] (Nob) **1** Furt. **2** Jaf.

prăduv *sn* vz ***produh***

prădval *sn* vz ***prăval***

prădvalnic, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prădval*** + *-nic*] (Reg; d. ape) Care se prăvălește (**4**).

prăfăraie *sf* [At: SFC IV, 181 / P: *~ra-ie* / Pl: *~răi* / E: ***praf*** + *-ăraie*] Cantitate mare de praf Si: *prăfărie* (**1**), (reg) *colbăraie, colbărie*.

prăfărie *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 160/25 / V: (înv) ***~ăvă~*** / Pl: *~ii* / E: ***praf*** + *-ărie*] **1** Prăfăraie. **2** (Înv) Pulberărie. **3** (Îvr; îf *prăvărie*) Praf de pușcă.

prăfect *sm* vz ***prefect***

prăfesur *sm* vz ***profesor***

prăfisor, ~oară *smf* vz ***profesor***

prăfos, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), 598²/6 / V: (înv) ***~ăhos, ~ăvos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***praf*** + *-os*] **1-3** Prăfuit (**1-3**). **4** Care se prezintă sub formă de pulbere Si: *pulverulent*, (înv) *pulberos*, (îvr) *pulberic*. **5** Care este ca praful Si: *pulverulent*, (înv) *pulberos*, (îvr) *pulberic*.

prăfoșa *vr* [At: UDRESCU, GL. / V: (cscj) ***~și*** / Pzi: *~șez* / E: ***prăfos***] (Reg) A se prăfui.

prăfoșat, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prăfoșa***] (Mun) **1-3** Prăfuit (**1-3**).

prăfoși *v* vz ***prăfoșa***

prăfrige *v* vz ***prefrige***

prăfript, ~ă *a* vz ***prefript***

prăftui *v* vz ***praftori***

prăfui [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***~ăhui, ~ăvui*** , (reg) ***~ăui*** / Pzi: *~esc*, (rar) *prăfui* / E: ***praf*** + *-ui*] **1-2** *vtr* A (se) acoperi cu un strat de praf Si: (reg) *a (se) colbăi*. **3-4** *vtr* A (se) umple de praf Si: (reg) *a (se) colbăi*. **5** *vt* (Rar) A împrăștia ca un praf. **6** *vr* (Rar) A se așeza ca praful peste ceva. **7** *vt* (Imp) A pulveriza cu un lichid. **8-9** *vtr* A (se) transforma în praf sau în particule foarte mici. **10** *vt* (Trs) A curăța de praf. **11** *vt* (Îrg) A ridica praful.

prăfuire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***prăfui***] **1** Acoperire cu praf Si: (îvr) *prăvuială* (**1**). **2** Umplere de praf Si: (îvr) *prăvuială* (**2**). **3** (Imp) Pulverizare cu un lichid. **4** Transformare în praf sau în particule foarte mici Si: (îvr) *prăvuială* (**3**). **5** Curățare de praf. **6** Ridicare a prafului.

prăfuit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. GCR, 241/18 / V: (înv) ***prăvuit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăfui***] **1** Acoperit cu praf Si: *prăfos* (**1**), (rar) *prăfuros* (**1**), (înv) *pulberos* (**1**), (reg) *colbăit, prăfoșat* (**1**). **2** Plin de praf Si: *prafos* (**2**), *prăfuros* (**2**), (înv) *pulberos* (**2**), (reg) *colbăit, prăfoșat* (**2**). **3** Cu mult praf Si: *prăfos* (**3**), *prăfuros* (**3**), (înv) *pulberos* (**3**), (reg) *colbăit, prăfoșat* (**3**). **4** Care este transformat în praf. **5** Redus la starea de praf. **6** Care are aspect de praf.

prăfuitor, ~oare *a* [At: TDRG / P: *~fu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăfui*** + *-tor*] (Îvr) **1** Care se transformă în mult praf. **2** Care pulverizează ceva.

prăfuleț *sn* [At: ISPIRESCU, U. 79 / Pl: *~e* / E: ***praf*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Praf (**1**) (fin) Si: *prăfușor* (**1-2**), (rar) *prăfurel* (**1-2**).

prăfurel *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***praf*** + *-urel*] **1-2** (Rar; șhp) Prăfuleț (**1-2**).

prăfuriu, ~ie *a* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. CADE / Pl: *~ii* / E: ***praf*** + *-uriu*] (Rar) **1** De culoarea prafului. **2** Cenușiu.

prăfuros, ~oasă *a* [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 135 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***praf*** + *-uros*] (Rar) **1-3** Prăfuit (**1-3**).

prăfușor *sn* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 173 / Pl: *~oare* / E: ***praf*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Prăfuleț (**1-2**).

prăgar[1] *sm* vz ***pârgar***

prăgar[2] *sn* [At: VÂRCOL, V. 98 / Pl: *~e* / E: ***prag*** + *-ar*] **1** (Olt) Grindă care se pune deasupra ușorilor ușii, formând pragul de sus Si: (reg) *prăgăriță*. **2** (Reg) Prag de jos al ușii. **3** (Reg) Fiecare dintre grinzile care se așază de-a curmezișul pe temelia unei case pentru a despărți încăperile. **4** (Reg) Cunună la casă.

prăgaș *sm* [At: H IX, 123 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Persoană care mână boii la arat.

prăgăriță *sf* [At: CHEST. II, 117/396 / Pl: *~țe* / E: ***prăgar*** + *-iță*] (Reg) Prăgar[2] (**1**).

prăgșor *sn* vz ***prăgușor***

prăguș *sn* [At: ȘEZ. XIII, 53 / Pl: *~e, ~uri* / E: ***prag*** + *-uș*] (Reg) **1-2** (Șhp) Prăgușor (**1-2**). **3-4** (Șhp) Bucată (mică) de lemn în formă de prag, fixată la nivelul solului. **5** Mică ridicătură de teren care împiedică trecerea. **6** Prispă.

prăgușor *sn* [At: SADOVEANU, O. VIII, 281 / V: *~gș~* / Pl: *~oare* / E: ***prag*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Prag (**1**) (mic) Si: (reg) *prăguș* (**1-2**), *prăguț* (**1-2**). **3** Pervaz mic. **4** Mic suport pe care se așează tacâmurile la masă.

prăguț *sn* [At: CADE / Pl: *~e, ~uri* / E: ***prag*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Prăgușor (**1-2**).

prăhos, ~oasă *a* vz ***prăfos***

prăhubit, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Olt) Copt peste măsură.

prăhui *v* vz ***prăfui***

prăhupti *vr* [At: CV 1951, nr. 3, 43 / Pzi: 3 *~tește* / E: nct] (Mar; d. maluri) A se surpa.

prăîmbla *v* vz ***plimba***

prăîmblare *sf* vz ***plimbare***

prăjatură *sf* vz ***prăjitură***

prăjeală *sf* [At: GOROVEI, CR. 41 / Pl: *~eli* / E: ***prăji*** + *-eală*] **1** Prăjire. **2** (Fig; fam) Păcăleală. **3** Înșelătorie. **4-5** (Ccr) Făină prăjită cu ceapă în grăsime, sau ceapă prăjită, folosită la prepararea unor sosuri de mâncăruri Si: *rântaș*, (îrg) *prăjitură* (**1-2**). **6** (Pex) Aliment prăjit[2] în grăsime Si: (reg) *prăjitură* (**4**). **7** (Ccr) Mâncare preparată în grăsime încinsă Si: (reg) *prăjitură* (**5**). **8** Bronzare.

prăji [At: CORESI, EV. 367 / Pzi: *~jesc*, 3 (îrg) *~jaște* / E: slv **пражити**] **1** *vt* A supune un aliment acțiunii focului, de obicei în grăsime încinsă pentru a-l face comestibil Si: *a frige*. **2** *vi* (Rar; îe) **A i-o ~** A încerca să facă un rău cuiva. **3** *vi* (Rar; îae) A pune cuiva gând rău. **4-5** *vtr* (Fig) (A face să sufere sau) a suferi o durere sufletească violentă. **6** *vt* (Gmț) A distruge prin foc. **7** *vr* (Rar) A se usca din cauza arșiței. **8-9** *vtr* (Fig; fam) A (se) păcăli. **10-11** *vtr* (Fig; fam) A (se) înșela. **12-13** *vt* (Rel; înv) (A tortura sau) a ucide cu focul. **14** *vr* (D. oameni) A se expune la căldura focului ori la razele soarelui, pentru a se încălzi, a se bronza etc. **15** *vr* (Îe) **A-și ~ burta la soare** A nu face nimic Si: *a lenevi*. **16** *vr* (Îrg) A se usca la soare. **17** *vt* (Teh) A efectua operația de prăjire (**3**).

prăjică *sf* vz ***prăjincă***

prăjilă *sf* [At: LEXIC REG. 84 / Pl: *~le* / E: ***prăji*** + *-ilă*] (Reg) Prăjitură preparată din făină, ulei, ouă și lapte.

prăjinar *sm* [At: I. BRĂESCU, M. 16 / Pl: *~i* / E: ***prăjină*** + *-ar*] Persoană care făcea măsurători agrare cu prăjina (**23-29**).

prăjină *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 79[r]/6 / Pl: *~ni* / E: bg **пръжина**] **1** Bucată de lemn lungă și subțire, folosită mai ales pentru a fixa sau a susține ceva Si: (îrg) *parângă*, (reg) *mlădoaca*, *prăștină*[1] (**1**), *rudă*. **2** (Îe) **A lua cu ~na** A alunga pe cineva. **3** (Gmț; irn; îe) **A încăleca ~na** A pleca. **4** (Îvr; îla) **Călare pe ~** Se spune despre un om fără căpătâi Si: (pfm) *fluieră-vânt*, *vântură-țară*. **5** (Rar; îe) **A apuca înainte ca curva ~na** Se spune despre cineva care, deși e vinovat, face pe indignatul. **6** (Dep) Persoană foarte înaltă și slabă Si: (reg) *măcău*[1], *prăștină*[1] (**3**) Cf *găligan*, *lungan*. **7** (Spc) Bară de lemn, bambus, metal, fibre sintetice etc., folosită în atletism la săritura în înălțime. **8** (Pex) Probă atletică practicată cu prăjina (**7**). **9** Tijă lungă de metal sau de lemn cu diverse utilizări tehnice. **10** Coadă a undiței Si: (reg) *prăștină*[1] (**6**). **11** Vargă. **12** Parte a cumpenei fântânii cu ajutorul căreia se cufundă găleata în apă Si: (reg) *lumânare*, *prăștină*[1] (**7**). **13** Prăjină (**1**) prevăzută la un capăt cu o proeminență scobită, cu care se lovește apa spre a goni peștele către plasele de pescuit Si: (reg) *știulbuc*. **14** (Reg) Sul de lemn cu care se leagă încărcătura de paie sau de fân dintr-un car. **15** (Mun) Întorcător la războiul de țesut. **16** (Trs; șîs) *~ cu coajă* Băț pe care ciobanii însemnează, prin crestături, numărul oilor și al vaselor cu lapte. **17** (Olt) Bucată de scândură având la un capăt o gaură prin care intră o sfoară sau o curelușă și cu care se împinge pe sub gheață o frânghie a năvodului, de la o copcă la alta Si: (reg) *igliță*, *undrea*. **18** (Reg) Frigare de lemn. **19** (Reg) Par[1] cu crăcane scurte și înfipt cu un capăt în pământ, în jurul căruia se clădește claia de fân sau de paie grâu Si: (pop) *prepeleac*. **20** (Reg) Prăjină (**1**) așezată orizontal și legată cu frânghii de grinzile tavanului pe care, în casele țărănești, se pun rufe la uscat, se atârnă haine etc. Si: (pop) *culme*, (reg) *prăștină*[1] (**8**), *rudă*[1]. **21** (Reg) Catarg. **22** (Reg) Cârlig cu care ciobanii prind oile. **23** Prăjină (**1**) de lungimi variabile, folosită ca unitate de măsură agrară. **24** (Îrg; îs) *~ fălcească* (sau *mare*, *domnească*, *legiuită*), *~ de Moldova*, *~ (de) a Parijului*, *~ pogonească* (sau *stânjenească*) Veche unitate de măsură pentru lungimi, echivalentă cu cca 5-7 m Si: (reg) *bucată*. **25** (Pex; îrg; îas) Distanță aproximativ egală cu prăjina (**24**). **26** (Ccr) Instrument cu care se măsura prăjina (**23-25**). **27** (Îrg; îs) *~ fălcească*, *~na lucrului*, *~ pătrată fălcească*, *~ pogonească*, *~na vânzării* Veche unitate de măsură pentru suprafețe, egală cu cca 180-210 m². **28** (Pex; îrg; îas) Suprafață de teren aproximativ egală cu prăjina (**26**). **29** (Ccr) Instrument cu care se măsura prăjina (**28**). **30** (Rar) Ramură a coarnelor de cerb. **31** (Mun) Funie care leagă strâns proțapul de restul saniei Si: (reg) *apărătoare*, *ceatlău*, *coardă*, *gânj*, *lambă*, *lănțuș*, *legătură*, *văioagă*. **32** (Reg) Cantitate de fân pe care o pot duce doi oameni, purtată de prăjini (**1**) Si: (reg) *boghie*, *boghineț*, *boghin*, *rudaș*[1]. **33** (Fam; îe) **A nu-i (mai) ajunge (nici) cu ~na la nas** Se spune despre un om încrezut. **34** (Fam; îe) **A paște (pe cineva) cu ~na** A urmări pe cineva pentru a-i face rău.

prăjincă *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: *~ică* / E: ***prăji***] **1** (Trs) Pâine prăjită[2] și unsă cu grăsime. **2** Mămăligă rece prăjită[2] în grăsime.

prăjinică *sf* [At: DDRF / Pl: ? / E: ***prăjină*** + *-ică*] **1-12** (Reg; șhp) Prăjinuță (**1-2**).

prăjinioară *sf* [At: DDRF / V: *~jio~* / Pl: *~re* / E: ***prăjină*** + *-oară*] **1-12** (Reg; șhp) Prăjinuță (**1-12**).

prăjiniș *sn* [At: ANTIPA, P. 557 / Pl: *~uri* / E: ***prăjină*** + *-iș*] (Reg) Pădurice tânără, formată din copaci cu trunchiul subțire și drept.

prăjiniță *sf* [At: GRAIUL, I, 509 / Pl: *~țe* / E: ***prăjină*** + *-iță*] **1-12** (Reg; șhp) Prăjinuță (**1-12**).

prăjinuță *sf* [At: CHEST. IV, 96/546/c / V: *~iuță* / Pl: *~țe* / E: ***prăjină*** + *-uță*] **1-12** (Pop; șhp) Prăjină (**1, 6, 11, 18-20**) (mică) Si: (reg) *prăjinică* (**1-12**), *prăjinioara* (**1-12**), *prăjiniță* (**1-12**). **13** (Reg) Bucată îngustă de pământ.

prăjioară *sf* vz ***prăjinioară***

prăjire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***prăji***] **1** Preparare a unui aliment sub acțiunea focului, de obicei în grăsime încinsă Si: *prăjit*[1] (**1**). **2** Expunere îndelungată la soare sau la căldura focului Si: *prăjit*[1] (**2**). **3** (Teh) Operație de încălzire a unor minereuri sau a unor produse metalurgice, la temperaturi inferioare temperaturii lor de topire, cu scopul de a le usca, de a le purifica sau de a le transforma în alte produse mai ușor de tratat Si: *prăjit*[1] (**3**). **4** (Gmț) Distrugere prin foc Si: *prăjit*[1] (**4**). **5** (Rar) Uscare din cauza arșiței Si: *prăjit*[1] (**5**). **6** (Fig; fam) Păcălire. **7** (Fig; fam) Înșelare.

prăjit[1] *sn* [At: BASSARABESCU, V. 31 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prăji***] **1-5** Prăjire (**1-5**). **6** (Fig; fam) Păcălire. **7** (Fig; fam) Înșelare. **8** (Reg) Mâncare preparată din ouă, unt și slănină Si: (reg) *iesniță*.

prăjit[2], ***~ă*** *a* [At: MÂNCĂRILE, 1/4 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăji***] **1** (D. alimente) Care a fost supus acțiunii focului, de obicei în grăsime încinsă, pentru a deveni comestibil Si: *fript*. **2** (Gmț; îs) *Răbdări ~e* Nici un fel de hrană. **3** (Rar; d. vegetație) Uscat din cauza arșiței. **4** (D. oameni sau părți ale corpului lor) Ars de soare.

prăjite *sp* [At: FD II, 163 / A: nct / E: nct] (Reg) Foarfece de tuns oile.

prăjitor, ~oare [At: IORGA, B. R. 239 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăji*** + *-tor*] **1** *smf* Lucrător în industria alimentară, specializat în operația de prăjire (**1**). **2** *smf* Aparat folosit în gospodărie pentru a prăji pâine sau boabe de cafea. **3** *smf* (Rar) Grătar pentru carne. **4** *smf* Muncitor calificat în operații de prăjire (**3**). **5** *sf* Încăpere sau instalație special amenajată în care se execută, într-o fabrică, operații de prăjire (**3**).

prăjitură *sf* [At: MÂNCĂRILE, 9/7 / V: (înv) ***~jat~***, (reg) ***pârjât~***, ***prej~*** / Pl: *~ri* / E: ***prăji*** + *-tură*] **1-2** (Îrg) Prăjeală (**4-5**). **3** (Îrg) Grăsime comestibilă încinsă. **4-5** (Reg; ccr) Prăjeală (**6-7**). **6** Produs de patiserie preparat din făină, zahăr, grăsimi, ouă și alte ingrediente, care se consumă, de obicei, ca desert.

prăjiturică *sf* [At: DEX / Pl: *~rele* / E: ***prăjitură*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Prăjitură (**6**) (mică).

prăjiuță *sf* vz ***prăjinuță***

prăjuroaică *sf* vz ***pâjuroaică***

prăleji *v* vz ***prileji***
prălucă *sf* vz ***prelucă***
prămatie *sf* vz ***pramatie***
prămândi *v* vz ***prămândi***
prămblarie *sf* vz ***plimbare***
prămâdă *sf* vz ***premândă***

prămândi [At: PSALT. HUR. 30ᵛ/7 / V: (înv) *~mândi*, (cscj) ***premânda***, (îvr) ***prem~*** / Pzi: *~desc* / E: slv **прѣмоудити**] **1** *vi* (Înv) A trăi undeva. **2** *vi* A petrece. **3** *vi* A dăinui. **4** *vt* (Îdt) A amâna. **5** *vt* (Îdt) A omite. **6** *vt* (Îdt) A disimula. **7** *vt* (Reg; c. i. animale de tracțiune) A nu pune la muncă Si: *a cruța*. **8** *vt* (Îvr; îf *premândi*) A trimite.

prămrac *s* [At: PSALT. HUR. / Pl: nct / E: slv **примракъ**] (Îvr) Întuneric absolut Si: *beznă*, (înv) *întunecime*.

pránica *vt* [At: ȚIPLEA, P. P. 95 / V: ***prain~***, ***pran~*** / Pzi: *pranic* / E: ***pranic***] (Reg) **1** (C. i. rufe) A bate cu pranicul pentru a spăla. **2** (Pgn) A lovi cu pranicul.

prănicuț *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. 95 / Pl: *~uri* / E: ***pranic*** + *-uț*] **1-4** (Mar; șhp) Pranic (**1-2**) (mic).
prăntru *pp* vz ***printru***
prăntu *pp* vz ***printru***

prănuic *s* [At: ALR I, 1260/345 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Chiciură.
prăpad *sn* vz ***prăpăd***

prăpald *s* [At: ALAS 21 I. 1923, 5/3 / Pl: nct / E: nct] (Arg; îe) **A da (pe cineva) ~** A produce cuiva o impresie copleșitoare.
prăpastă *sf* vz ***prăpastie***
prăpaste *sf* vz ***prăpastie***

prăpastie *sf* [At: PSALT. 325 / V: (îrg) ***prep~***, (înv) ***~te***, ***~aște***, ***prepaste***, ***propaste***, ***prop~***, (reg) ***~tă*** / Pl: *~ii* și *~păstii* / E: slv **пропасть**] **1** Povârniș înalt și abrupt, situat de obicei într-o regiune muntoasă, privit dinspre extremitatea sa superioară Si: *abis*, *genune*, *hău*, (îrg) *prăpăstenie*, (înv) *precipițiu*, (îvr) *prăpădere*, (reg) *prăval*. **2** (Îe) **A fi** (sau **a se afla**, **a ajunge** etc.) **pe** (ori **la**) **marginea ~i** A se afla într-o situație extrem de critică. **3** (Îe) **A duce** (sau **a împinge**, **a băga pe cineva**) **în ~** A pricinui cuiva mari neajunsuri. **4** (Îae) A distruge. **5** (Fig; îe) **A spune** (sau **a vorbi**) **prăpăstii** A spune lucruri care înspăimântă. **6** (Fig; îae) A spune lucruri lipsite de rațiune. **7** (Îvr; îf *prăpaște*) Iad. **8** (Îvp) Adânc al unei ape. **9** (Îvp) Noian de ape. **10** (Fig) Nenorocire. **11** (Fig) Primejdie mare.
prăpaște *sf* vz ***prăpastie***

prăpăd *sn* [Ap: CORESI, L. 134/10 / V: (îvr) ***~pad*** / Pl: *~uri* / E: pvb ***prăpădi***] **1** Dezlănțuire de forțe, provocată de ființe sau de elemente ale naturii, care provoacă mari distrugeri de bunuri sau de vieți omenești Si: *calamitate*, *dezastru*, *pârjol*, *urgie*, (îvp) *prăpădenie*, (înv) *pierzare*, (reg) *prăpăstenie*, *prohab*. **2** (Pex) Distrugere de mari proporții provocată de un prăpăd (**1**). **3** (Pex) Element care produce o distrugere de mari proporții. **4** (Îs) *~ul pământului* (sau *Domnului*, *lui Dumnezeu*) Se spune despre ceva insuportabil, copleșitor. **5** Cantitate foarte mare Si: (reg) *prăpădenie* (**5**). **6** Mulțime imensă Si: *puhoi*, (reg) *prăpădenie* (**6**).
prăpădanie *sf* vz ***prăpădanie***

prăpădenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 23ᵛ/4 / V: (reg) ***prăd~***, ***~danie***, ***~die~*** / Pl: *~ii* / E: ***prăpădi*** + *-enie*] **1** (Îvp) Prăpăd (**1**). **2** (Îs) *~ia pământului* (sau *~ia lui Dumnezeu*) Se spune despre o nenorocire îngrozitoare. **3** (Îlav) **De ~** În mare cantitate și producând mari pagube. **4** (Îal; șîf **de ~ia pământului**) Extrem de tare. **5-6** (Reg) Prăpăd (**5-6**). **7** (Îlav) **De ~** Extrem de mult.

prăpădere *sf* [At: PSALT. 325 / Pl: *~ri* / E: cf *prăpădi*] (Îvr) Prăpastie (**1**).

prăpădi [At: PSALT. 293 / Pzi: *~desc*, (reg) *prăpăd* / E: slv **пропасти, -падж**] **1-2** *vtr* (A face să dispară sau) a dispărea prin violență de pe fața pământului Si: *a (se) face praf*, *a (se) nimici*, *a (se) distruge*. **3-4** *vtr* (Spc; îvp) A (se) nărui. **5-6** *vtr* A (se) ruina. **7-8** *vtr* A (se) strica. **9** *vt* A duce la pierzanie Si: *a nenoroci*, (reg) *a prăpădui* (**1**). **10** *vt* (Pop) A risipi bani, averi, bunuri materiale Si: *a cheltui*, *a irosi*, (reg) *a prăpădui* (**2**). **11** *vt* (Pop) A omorî. **12** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) în bătaie** (sau **cu bătaia**) A bate foarte tare pe cineva. **13** *vr* A muri. **14** *vr* (Îe) **A se ~ după** (sau, rar, **de**) **ceva** sau **cineva** A-i plăcea foarte mult ceva sau cineva. **15** *vr* (Îae) A iubi foarte mult. **16** *vr* (Îe) **A se ~ cu firea** A se agita foarte mult. **17** *vr* (Îae) A-și face prea multe griji Si: *a se consuma*. **18** *vr* (Reg) A se sinucide. **19** *vr* (Îrg) A înceta să mai existe Si: *a dispărea*. **20** *vt* (Reg) A pierde pe cineva sau ceva. **21** *vt* (Înv; îe) **A-și ~ călcâiele** A fugi foarte repede. **22** *vt* (Înv) A rămâne, în parte sau integral, lipsit de facultăți fizice sau intelectuale, sentimente etc., posedate anterior Si: *a pierde*. **23** *vt* (Înv) A nu se mai putea folosi de facultăți fizice sau intelectuale care funcționau anterior Si: *a pierde*. **24-25** *vt* (Reg) (A nu mai recunoaște sau) a nu găsi drumul Si: *a rătăci*. **26** *vt* (Reg) A pierde din ochi din cauza depărtării sau a unui obstacol. **27** *vt* (Reg; îe) **A ~ (pe cineva) din ochi** A iubi pe cineva nespus de mult. **28** *vr* A se face nevăzut Si: *a dispărea*. **29** *vr* (Fam; îe) **A se ~ de râs** (sau **de plâns**, **de rușine**) A râde sau a plânge, a-i fi rușine foarte tare. **30** *vr* (Fam; îe) **A se ~ de dorul cuiva** sau **a ceva** A dori foarte mult.
prăpădienie *sf* vz ***prăpădenie***

prăpădire *sf* [At: MAIOR, P. 169/6 / Pl: *~ri* / E: ***prăpădi***] **1** Nimicire. **2** Risipă. **3** (Înv) Omorâre. **4** Moarte. **5** Năruire. **6** Ruinare. **7** Stricare. **8** Dispariție. **9** Pierdere a cuiva sau a ceva. **10** Rătăcire.

prăpădit, ~ă [At: R. POPESCU, ap. CM I, 332 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***prăpădi***] **1** *a* Care este distrus. **2** *a* Care a suferit mari pagube materiale. **3** *a* (D. obiecte) Care este foarte uzat. **4** *a* De foarte proastă calitate. **5** *a* (D. construcții) Care este dărăpănat sau sărăcăcios. **6** *a* (D. așezări) Care are clădiri dărăpănate. **7** *a* (D. bani, averi, bunuri materiale etc.) Consumat în mod excesiv sau fără folos Si: *irosit*, *risipit*[2]. **8** *a* (D. ființe) Care și-a pierdut capacitatea de muncă în urma efortului excesiv și prelungit sau a unei boli Si: *epuizat*, *extenuat*, *istovit*, *sfârșit*, *vlăguit*, (reg) *pandosit*. **9-10** *smf*, *a* (Om) sărac. **11-12** *smf*, *a* (Om) amărât. **13-14** *smf*, *a* (Pex) (Om) chinuit. **15-16** *smf*, *a* (Om) care are un caracter josnic. **17-18** *smf*, *a* (Persoană) care comite acte josnice. **19-20** *smf*, *a* (Om) ticălos.

prăpăditor, ~oare *a* [At: (a. 1751) URICARIUL X, 106 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***prăpădi*** + *-tor*] (Asr) **1** Care prăpădește Si: *distrugător*, *nimicitor*, *ucigător*. **2** (Reg) Risipitor.

prăpăditură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 113ʳ/5 / Pl: *~ri* / E: ***prăpădi*** + *-tură*] **1** (Îvr) Prăpădire. **2** (Mun) Om mic și slab Si: (pfm) *sfrijitură*, *stârpitură*.
prăpădoamnă *a* vz ***preapodobnă***
prăpăduchi *i*, *sm* vz ***pitpalac***

prăpădui *vt* [At: I. CR. III, 310 / Pzi: *~esc* / E: ***prăpăd*** + *-ui*] (Reg) **1-2** A prăpădi (**9-10**).
prăpăsi *v* vz ***prăpăși***
prăpăsire *sf* vz ***pripășire***
prăpăstanie *sf* vz ***prăpăstenie***

prăpăstenie *sf* [At: CORESI, ap. TDRG / V: (îrg) ***~ășt~***, ***prepes~***, ***prop~***, (reg) ***~tan~***, ***~ăstan~***, ***~pes~***, ***pripastăn~*** / Pl: *~ii* / E: ***prăpastie*** + *-enie*] **1** (Îrg) Prăpastie. **2** (Reg) Prăpăd. **3** (Pop) Ființă uriașă, înspăimântătoare.

prăpăstiaș, ~ă *a* [At: TDRG / P: *~ti-aș* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***prăpastie*** + *-aș*] (Îvr) Prăpăstios.

prăpăstios, ~oasă *a* [At: MARCOVICI, D. 261/16 / V: (înv) ***prăpăștios***, ***~oasă*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***prăpastie*** + *-os*] **1** Cu prăpăstii (**1**), cu pante abrupte Si: *râpos*[1], (rar) *prăpăstuit*, (îvr) *prăpăstiaș*. **2** (Pex) Abrupt. **3** (Pex) Foarte accidentat. **4** (Fig; rar) Foarte adânc. **5** (Fig; rar) Cu prăpăstii (**8**). **6** (Fig) Năprasnic. **7** (Fig) Extrem de profund. **8** De neînchipuit Si: *bizar*, *ciudat*. **9** Bazat pe închipuire Si: *mincinos*, *plăsmuit*. **10** (Fig; d. oameni) Care vede lucrurile numai în rău Si: *pesimist*. **11** (D. manifestările oamenilor) Care trădează pe omul prăpăstios (**10**).

prăpăstui [At: LB / Pzi: *~esc* / E: ***prăpastie*** + *-ui*] **1-2** *vtr* (Pop) A (se) rostogoli la mare adâncime. **3** *vt* (Pop) A arunca într-un loc adânc, la mare distanță în jos. **4** *vr* (Îrg) A se năpusti.

prăpăstuire *sf* [At: CRITIL, 2/18 / V: (înv) ***~ășt~*** / Pl: *~ri* / E: ***prăpăstui***] **1** (Pop) Rostogolire la mare adâncime. **2** (Pop) Aruncare a ceva într-un loc foarte adânc. **3** (Îrg) Năpustire. **4** (Reg) Istovire sufletească.

prăpăstuit, ~ă a [At: IORGA, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăpăstui***] (Rar) Prăpăstios (1).

prăpăștenie *sf* vz ***prăpăstenie***

prăpăștios, ~oasă *a* vz ***prăpăstios***

prăpăștuire *sf* vz ***prăpăstuire***

prăpestenie *sf* vz ***prăpăstenie***

prăpicaș *sn* vz ***papricaș***

prăplăzmui *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 6[r]/10 / Pzi: *~esc* / E: *pre-* + ***plăzmui***] (Îvr) A transforma.

prăporaș *sm* vz ***prapuraș***

prăptici *sn* vz ***prichici***

prăpunaș *sm* vz ***prapuraș***

prăpurel *sm* [At: POP., ap. GCR II, 345 / V: ***prap~*** / Pl: *~ei*, (rar, *sn*) *~e* / E: ***prapur*** + *-el*] **1-8** (Pop; șhp) Prapur (**1, 4-6**) (mic) Si: (pop) *prapuraș* (**1-8**).

prăpușcă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ști* / E: *pre-* + ***pușcă***] (Trs) Un fel de jucărie făcută dintr-un bulgăre de pământ scobit la mijloc, care, izbit de pământ cu gaura în jos, face un zgomot ca de pușcă.

prăsa *sf* vz ***plăsea***

prăsad, ~ă [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (înv) ***~at, presad***, (reg) ***prisad*** / Pl: (**1-3**) *~azi, ~e*, (**4**) *~uri* / E: bg ***присад***] **1** *a* (Îrg; d. pomi fructiferi) Altoit. **2** *a* (Îrg; prc; d. fructe) Altoit. **3** *a* Care aparține unei specii altoite nedefinite mai îndeaproape. **4** *sn* (Reg) Răsad[1].

prăsală *sf* vz ***prăseală***

prăsat, ~ă *a* vz ***prăsad***

prăsauă *sf* vz ***plăsea***

prăsă *sf* vz ***plăsea***

prăsădi *v* vz ***presădi***

prăsădit, ~ă *a* vz ***presădit***

prăsăra *v* vz ***presăra***

prăsân *sn* vz ***presenă***

prăsână *sf* vz ***presenă***

prăscău[1] *sm* vz ***prașcău***

prăscău[2] *sn* vz ***prășcău[2]***

prăscrisă *sf* vz ***păscrisă***

prăsea *sf* vz ***plăsea***

prăseală *sf* [At: BIBLIA (1688), 593[2]/14 / V: (reg) ***~sală*** / Pl: *~eli* / E: ***prăsi*** + *-eală*] **1** (Mun) Prăsilă. **2** (Îvr; udp „de“) Mulțime.

prăselnic, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prăsi*** + *-elnic*] (Mun) Prăsitor (**3**).

prăsi [At: PSALT. 36 / V: (înv) ***presi*** / Pzi: *~sesc* / E: bg ***праси се***] **1** *vr* (D. animale) A face pui Si: *a concepe*. **2** *vr* (Pex) A se perpetua prin generare Si: *a se înmulți, a se reproduce*, (îrg) *a se plodi*. **3** *vr* (Fig) A crește ca număr Si: *a se înmulți, a spori*. **4** *vri* (Îrg; d. femei) A naște. **5** *vr* (Îrg) A se naște. **6** *vt* A concepe. **7** *vt* (Fig; rar) A se pripăși. **8** *vt* (C. i. animale) A crește pentru a înmulți, pentru a obține un folos etc. Si: (îvr) *a presili* (**1**). **9** *vt* (Fig; reg; c. i. bunuri materiale, averi, bani etc.) A strânge. **10** *vt* (C. i. plante) A cultiva pentru a înmulți, pentru a obține roade etc. Si: (îvr) *a prăsili* (**2**). **11-12** *vtr* A (se) răspândi prin cultură Si: *a planta, a semăna*, (îvr) *a prăsili* (**3**). **13** *vr* (D. plante) A se răspândi, spontan sau prin cultivare, pe un anumit teritoriu Si: *a se extinde, a se înmulți*.

prăsilă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 262/17 / V: (înv) ***pres~***, (reg) ***pras~*** / Pl: *~le*, (rar) *~li* / E: ***prăsi*** + *-ilă*] **1** Reproducție dirijată a animalelor domestice de rasă. **2** (D. animale domestice; îla) **De ~** Selecționat pentru reproducere. **3** (Îvr) Crescătorie. **4** (Ccr) Animal domestic tânăr, rezultat în urma prăsilei (**1**) Si: *progenitură, pui*, (rar) *plod*, (îvr) *prăsitură* (**1**). **5** (Spc) Animal domestic de rasă, bun pentru reproducere. **6** (Asr) Copil. **7** (Asr) Urmaș. **8** (Rar) Rasă. **9** (Pex) Descendent al unui animal de rasă. **10** (Pex) Animal din rasă ameliorată.

prăsili *vt* [At: SĂULESCU, HR. I, 23/27 / V: ***pres~*** / Pzi: *~lesc* / E: ***prăsilă***] (Îvr) **1** (Îf *presili*) A prăsi (**8**). **2-3** A prăsi (**10-11**).

prăsilos, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prăsilă*** + *-or*] **1** (Reg; d. animale) Prăsitor (**3**). **2** (Dep; d. familii) Cu mulți copii.

prăsină *sf* vz ***presenă***

prăsire *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 33 / V: (înv) ***pres~*** / Pl: *~ri* / E: ***prăsi***] **1** Perpetuare prin reproducție a animalelor Si: *înmulțire, prăsilă, prăsit[1]* (**1**), *reproducere*, (reg) *plămadă, prasă, prăseală*. **2** Reproducție dirijată a animalelor de rasă Si: (înv) *prăsit[1]* (**2**). **3** Naștere. **4** Cultivare. **5** (Îvr) Origine.

prăsit[1] *sn* [At: DDRF / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prăsi***] **1-2** Prăsire (**1-2**). **3** Naștere. **4** Cultivare. **5** (Îvr) Origine.

prăsit[2], ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 49[r]/25 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăsi***] **1** *a* (Îrg; d. animale) Care a fătat de curând. **2** *a* (D. femei) Care a născut de curând. **3** *af* (Reg) Însărcinată. **4** *a* (D. animale) Reprodus.

prăsitor, ~oare [At: CARAGEA, L. 80/10 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăsi*** + *-tor*] **1** *a* (D. animale) Care se prăsește. **2** *a* Care este folosit pentru prăsire (**1**). **3** *a* (Pex) Care se înmulțește mult Si: *prolific, puios*, (reg) *prăselnic, prăsilos* (**1**). **4** *sm* (Reg) Animal domestic mascul, selecționat pentru reproducere. **5** *sn* Persoană care se ocupă cu creșterea animalelor domestice, în vederea valorificării lor maxime. **6** *sf* (Pes; rar) Clocitoare pentru icre.

prăsitură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***~st~*** / Pl: *~ri* / E: ***prăsi*** + *-tură*] **1** (Îvr) Prăsilă (**4**). **2** (Înv; îf *prăstură*) Femelă a unor animale.

prăslăgi *v* vz ***proslăvi***

prăsle *sm* vz ***prâslea***

prăslea *sm* vz ***prâslea***

prăsnel *sn* vz ***prâsnel***

prăsni *av* vz ***prisne***

prăstamac *sm* vz ***păstârnac***

prăstav *sm* vz ***păstrăv[1]***

prăstă *pp* vz ***peste***

prăstăgală *sf* vz ***prăstăvală***

prăstăgălă *sf* vz ***prostoval***

prăstăgăli *v* vz ***prăstăvăli***

prăstăli *v* vz ***prăstăvăli***

prăstăv *sm* vz ***păstrăv[1]***

prăstăvală *sf* [At: PAMFILE, DUȘM. 159 / V: ***pastraval*** *sn*, ***pastrav~***, ***păstăga~, păstrăga~, păstrăgăl*** *sn*, ***păstrăgolă, păstrăvăl*** *sn*, ***pestrega~***, ***prastav~, prestăv~, prestega~, pristiga~*** / Pl: ? / E: pvb ***prăstăvăli***] (Reg; îlav) **De-a ~a** De-a rostogolul.

prăstăvăli *vtr* [At: CIHAC, II, 444 / V: ***păstră~, pestregăli, ~tăgăli, ~tăli, prestă~, prestev~, prostov~, prostovoli*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1-2** A (se) rostogoli.

prăstivire *sf* vz ***pristăvire***

prăstură[1] *sf* vz ***păstură[1]***

prăstură[2] *sf* vz ***prăsitură***

prăsună *sf* vz ***presenă***

prăsură *sf* vz ***presenă***

prăș *s* [At: L. COSTIN, ap. DLR / Pl: nct / E: nct] (Reg) Fir de păr[1].

prășcai *sn* vz ***prășcău[2]***

prășcar *sm* [At: CONV. LIT. IV, 175 / Pl: *~i* / E: cf bg *npaшка*] (Trs) Prăștiaș.

prășeau *sm* vz ***prașcău***

prășcăiaș *sn* [At: UDRESCU, GL. / P: *~că-iaș* / Pl: *~e* / E: ***prășcău[2]*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Prășcău[2] (**1**) (mic).

prășcău[1] *sm* vz ***prașcău***

prășcău[2] *sn* [At: CHIRIȚESCU, GR. 253 / V: ***pârș~, prăsc~, ~cai, prâș~, prișcai, priș~, proșcai, proș~*** / Pl: *~ri, ~ăi, ~caie* / E: cf bg *пръска*] **1** (Reg) Ninsoare rară, cu fulgi mari, care se topește repede. **2** (Reg; îf *prișcai*) Burniță.

prășcui *vt* [At: PAMFILE, CR. 77 / Pzi: *~esc* / E: cf *proașcă*] (Pop) A stropi.

prășeală *sf* [At: ALR II, 5130/751 / Pl: *~eli* / E: ***prăși[1]*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Prășit[1] (**1-2**).

prăși[1] *vt* [At: (a. 1805) URICARIUL II, 135 / V: (reg) ***~șui*** / Pzi: *~șesc* / E: bg ***праша***] **1** A lucra cu sapa sau cu prășitoarea spațiul de sol dintre

rândurile distanțate ale unor plante de cultură, pentru a distruge buruienile, a afâna solul etc. Si: (reg) *a plugări, a săpa*. **2** (C. i. plante agricole) A curăța de buruieni Si: (reg) *a plugări, a săpa*. **3** (Reg; c. i. suprafețe de pământ) A curăța de orice fel de plante, îndeosebi de buruieni.

prăși^2 *v* vz ***prăștia***

prășilă *sf* vz ***prașilă***

prășire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***prăși^1***] (Pop) **1-2** Prășit^1 **(1-2)**.

prășit^1 [At: MANOLACHE – DRĂGHICI, ap. CADE / V: (reg) ***~șuit*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prăși^1***] **1** Lucrare cu sapa sau cu prășitoarea a spațiului dintre rândurile unor plante de cultură, pentru a distruge buruienile, a afâna solul etc. Si: (pop) *prășeală* **(1)**, *prășire* **(1)**, *prășitură* **(1)**. **2** Curățare de buruieni Si: (pop) *prășeală* **(2)**, *prășire* **(2)**, *prășitură* **(2)**.

prășit^2, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăși^1***] (D. terenuri cultivate sau d. plante de cultură) Care este săpat și curățat de buruieni.

prășitor, ~oare [At: I. IONESCU, C. 119/5 / V: (reg) ***~șui~*** *smf* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăși^1*** + *-tor*] **1** *a* (D. plante, culturi agricole) Care se prășește^1 **(2)**. **2** *a* (D. plante) Care se cultivă în rânduri distanțate, pentru ca spațiul dintre rânduri să se poată prăși^1 **(1)**. **3-4** *sf, a* (Unealtă sau mașină agricolă) cu care se prășește^1 **(1)**. **5** *smf* Persoană care prășește^1 **(1)**. **6** *sf* (Reg) Loc prășit^2.

prășitură *sf* [At: I. IONESCU, C. 55/27 / V: (reg) ***preșăt~*** / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: ***prăși^1*** + *-tura*] **1-2** (Pop) Prășit^1 **(1-2)**. **3** (Reg) Câmp prășit^2. **4** (Reg; esc) Buruieni și gunoi adunate de pe un teren care a fost prășit^1.

prăștanap *sm* vz ***păstârnap***

prăști *v* vz ***prăștia***

prăștia [At: BIBLIA (1688), 215^2/32 / V: (reg) ***~și, ~ști*** / P: *~ti-a* / Pzi: *prăștii* / E: ***praștie***] **1** *vt* (Îvr) A împrăștia. **2** *vi* (Reg; d. lichide) A țâșni. **3** *vi* (Olt; îf *prăști* și *prăși*) A ținti greșit cu pușca. **4** *vr* (Reg; îf *prăși*) A-i intra cuiva ceva în ochi.

prăștiaș *sm* [At: HERODOT (1645), 407 / P: *~ti-aș* / Pl: *~i* / E: ***praștie*** + *-aș*] **1** (Îrg) Persoană care lovește cu praștia Si: (reg) *prășcar*. **2** (Îrg) Ostaș care luptă cu praștia Si: (reg) *prășcar*. **3** (Reg) Cal lăturaș.

prăștiat, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 243 / P: *~ti-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prăștia***] (Îvr) Împrăștiat.

prăștier *sm* [At: SĂM. IV, 332 / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: ***praștie*** + *-ar*] (Mol) Cal lăturaș.

prăștila *vt* [At: ALR II, 6 669/27 / Pzi: *~lez* / E: ***prăștilă***] (Reg) A tăia scânduri pentru a face șindrilă.

prăștilă *sf* [At: LEX. MARS., 189 / V: (reg) ***praș~, preș~*** / Pl: *~le* și *~li* / E: nct] (Pop) Șindrilă.

prăștinaș *sm* [At: SEVASTOS, N. 316 / Pl: *~i* / E: ***prăștină^1*** + *-aș*] (Mol) Prăștină^1 **(5)**.

prăștină^1 *sf* [At: MANOLESCU, I. 30 / Pl: *~ni* și *~ne* / E: cf *prăjină*] **1** (Reg) Prăjină **(1)**. **2** (Îe) **A-i cădea (cuiva) ~na** A înceta, (ilit de împrejurări, să mai fie încrezut. **3** (Îe) **A-i da (cuiva) cu ~ pe la nas** A-și bate joc de cineva. **4** (Dep) Prăjină **(6)**. **5** (Reg; mpl) Prăjină care se pune pe stuful sau pe paiele de pe acoperișul unei case țărănești, pentru a le fixa Si: (reg) *martac, păianjen, prăștinaș*. **6-8** (Reg) Prăjină **(10, 12, 20)**. **9** (Reg) Nuia mare care se pune pe cânepa așezată la topit, pentru a nu o ridica apa. **10** (Buc) Bețișor care se pune de-a curmezișul în stupii rudimentari.

prăștină^2 *sf* [At: TDRG / V: ***praș~*** / Pl: **(3)** *~ni* / E: cf *boștină*] **1** Ceea ce rămâne după stoarcerea strugurilor Si: *tescovină*, (reg) *boștină* **(2)**, *comină, grunj*. **2** (Reg) Ceea ce rămâne în cazan după fierberea fructelor pentru țuică. **3** Băutură alcoolică obținută prin fermentarea prăștinei^2 **(1)** Si: *tescovină*. **4** (Reg; d. femei, fete; îe) **A-i lua ~na** A viola. **5** Cantitate determinată de prăștină^2 **(3)**, cuprinsă într-un pahar, într-o cinzeacă etc.

prăștini *vt* [At: CV 1951, nr. 1, 37 / Pzi: *~nesc* / E: ***prăștină^1***] (Mol) **1** A pune prăștini^1 **(5)**. **2** A întări cu prăștini^1 **(9)**.

prăștiuță *sf* [At: CANTEMIR, ap. DDRF / P: *~ti-u~* / Pl: *~țe* / E: ***praștie*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Praștie **(1)** (mică).

prășui *v* vz ***prăși^1***

prășuit *sn* vz ***prășit^1***

prășuitor, ~oare *smf* vz ***prășitor***

prătar *ss* [At: POLIZU / E: ***prat*** + *-ar*] (Pop) Luna mai^4.

prăui *v* vz ***prăfui***

prăumbla *v* vz ***plimba***

prăumblare *sf* vz ***plimbare***

prăura *v* vz ***proora***

prăval [At: (a. 1579) CUV. D. BĂTR., I, 253/26 / V: ***priv~***, (reg) ***~ădv~***, ***~ă*** *sf*, ***~vălă*** *sf*, ***prev~*** / Pl: *~uri, ~e* / E: cf bg *превал*, rs *провал*, rom *prăvăli*] **1** *sn* (Îf *prival, preval*) Depresiune naturală puțin adâncă ce face legătura între bălți sau între acestea și râuri Si: (reg) *zaval*. **2** *sn* (Spc) Gârlă din regiunea inundabilă a Dunării Si: (reg) *zaval*. **3** *sn* (Reg) Porțiune pe cursul unui râu, pârâu etc. unde apa curge foarte repede, formând o cascadă mică. **4** *sn* (Pgn) Curs de apă. **5** *sn* (Pex) Cascadă. **6** *sn* (Mun; îf *prăvală*) Ropot de ploaie. **7** *sn* (Îvr) Țărm. **8** *sn* (Reg) Povârniș. **9** *sn* (Îlav) **De-a ~a** De-a dura. **10** *sn* (Îe) **A da ~** (sau **~a**) **pe cineva** A doborî pe cineva. **11** *av* De-a rostogolul. **12** *sn* (Reg) Prăpastie. **13** *sn* (Mun; fig; îf *prăvală*) Nenorocire. **14** *sn* Calamitate. **15** *sn* (Reg) Opintire pentru a deplasa ceva. **16** *sf* (Mun; îf *prăvală*) Activitate febrilă Si: *zor*. **17** *sn* (Rar) Zar la jocurile de noroc.

prăvală *sf* vz ***prăval***

prăvădi *vt* [At: GL. OLT. / Pzi: *~desc* / E: ns cf *prăvărit*] (Reg) A amesteca.

prăvădinăr *sm* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~i* / E: ger ***Privatdiener***] (Ban) Ordonanță.

prăvăla *v* vz ***prăvăli***

prăvălac *sn* [At: POLIZU / Pl: *~ace* / E: ***prăval*** (sau ***prăvăli***) + *-ac*] **1** (Înv) Povârniș. **2** (Îrg; îlav) **De-a ~ul** De-a dura. **3** (Înv) Tăvălug. **4** (Înv) Cilindru. **5** (Înv) Rolă^1.

prăvălat, ~ă *a* vz ***prăvălit***

prăvălatec, ~ă *a* vz ***prăvălatic***

prăvălatic, ~ă *a* [At: EMINESCU, O. I, 85 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prăvăli*** + *-atic*] **1** (Reg) Care este în pantă^1 Si: *abrupt, povârnit*. **2** Care este accidentat. **3** (Nob) Care se ridică și coboară cu forță, în mod succesiv.

prăvălă *sf* vz ***prăval***

prăvăli [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 465/11 / V: (rar) ***~la***, (înv) ***prev~, priv~***, (reg) ***~lui*** / Pzi: *~lesc*, (reg) *prăvăl* / E: slv **провалити (сѧ)**, bg **проваля (се)**] **1-2** *vtr* A (se) înclina. **3-4** *vtr* (A face să cadă sau) a cădea brusc, cu violență, cu zgomot de la o înălțime oarecare rostogolindu-se, sfărâmându-se, rănindu-se etc. Si: *a se prăbuși, a se răsturna*. **5-6** *vtr* (Pex) A (se) rostogoli. **7-8** *vtr* A (se) distruge în urma acțiunii unor forțe violente. **9** *vr* (Îrg) A se culca. **10** *vr* (D. ape) A curge cu repeziciune, căzând de la înălțime. **11** *vr* A se prăbuși. **12** *vr* (Rar) A coborî în pantă^1. **13** *vr* (Pex) A aluneca. **14** *vr* (Fig) A se împrăștia. **15-16** *vtr* (Fig; înv) (A face să decadă sau) a decădea în mod brusc, violent. **17-18** *vtr* (A face să dispară sau) a dispărea în mod brusc, violent. **19** *vt* (Spc, pop) A doborî într-o luptă. **20** *vt* (Pex) A învinge în luptă. **21** *vr* (Rar; d. ființe) A se repezi spre cineva sau asupra cuiva, încercând să-l doboare. **22** *vr* A se îndrepta în goană într-o anumită direcție. **23** *vr* (D. fenomene ale naturii) A se dezlănțui cu putere. **24-25** *vtr* (Îvr) A (se) transforma.

prăvăliar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / P: *~li-ar* / Pl: *~i* / E: ***prăvălie*** + *-ar*] (Nob) **1-2** Prăvăliaș **(1, 5)**.

prăvăliaș [At: (a. 1812) DOC. EC. 139 / P: *~li-aș* / Pl: *~i, ~e*, (rar) *~ieși* / E: ***prăvăli*** + *-aș*] (Asr) **1-4** *smf, a* (Persoană) care are o prăvălie (și este vânzător la ea) Si: (nob) *prăvăliar* **(1)**. **5** *smf* Persoană care vinde într-o prăvălie Si: (nob) *prăvăliar* **(2)**.

prăvălic *s* [At: SEVASTOS, N. 289 / Pl: nct / E: ***prăvăli*** + *-ic*] (Pop) Zar la jocurile de noroc.

prăvalicație *sf* vz ***prevalicațiune***

prăvălici *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***prăvăli*** + *-ici*] (Îvr) Zar la jocurile de noroc.

prăvălie *sf* [At: PRAV. 57 / Pl: *~ii* / E: slv **привилиѥ** „privilegiu"] **1** Local în care se expun și se vând diferite mărfuri Si: (rar) *negustorie*, (reg) *boltă, dugheană*. **2** (Pex) Magazin mic Si: (rar) *negustorie*, (reg) *boltă, dugheană*.

3 (Pan; rar) Loc în care cineva exercită o meserie, o profesiune, în mod individual. 4 (Rar) Negustorie. 5 (Fig; îrg; îs) ~ *drăcească* (sau *a diavolului*) Persoană despre care se crede că este stăpânită de diavol. 6 (Iuz; îs) *Baiat de* ~ Tânăr care învăța negustoria servind într-un magazin. 7 (Iuz; îas) Tânăr angajat ca ajutor într-un magazin.

prăvălioară *sf* [At: GORJAN, H. I, 38/11 / P: *~li-oa~* / Pl: *~re* / E: ***prăvălie*** + *-ioară*] 1-6 (Șhp) Prăvălie (1-3) (mică) Si: *prăvăliuță* (1-6).

prăvălire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***prăvăli***] 1 Înclinare. 2 Năvală. 3 Prăbușire. 4 Rostogolire. 5 Distrugere în urma acțiunii unor forțe violente. 6 (Înv) Decădere. 7 (Îvr) Transformare.

prăvăliș *sn* [At: ALECSANDRI, T. II, 121 / Pl: *~uri* / E: ***prăvăli*** + *-iș*] (Pop) 1 Coastă abruptă de deal sau de munte Si: *povârniș*. 2 (Pan) Loc în pantă[1].

prăvălit, ~ă *a* [At: EMINESCU, O. I, 92 / V: (îrg) ***~lat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăvăli***] 1 Care a căzut cu violență, cu zgomot de la o înălțime oarecare Si: *prăbușit, răsturnat, rostogolit*. 2 Dărâmat. 3 (D. ființe) Întins la pământ. 4 (D. ființe) Tolănit. 5 (Îrg; îf *prăvălat*) Abrupt. 6 (Îrg; îaf) Accidentat.

prăvălitor, ~oare [At: LB / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăvăli*** + *-tor*] (Îvr) 1-2 *a* Care (se) prăvălește. 3 *sm* Lemn cilindric servind ca pârghie de ridicat greutăți.

prăvălitură[1] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***prăvăli*** + *-tură*] 1-3 (Îrg) Prăvălire (1, 3-4). 4 (Buc) Povârniș. 5 (Buc) Loc abrupt. 6 (Buc) Arătură negrăpată.

prăvălitura[2] *sf* [At: ALR I, 1819/30 / Pl: *~ri* / E: cf *prăvărit*] (Reg) 1 Urdă. 2 Brânză dulce de oaie.

prăvăliuța *sf* [At: DDRF / P: *~li-u~* / Pl: *~țe* / E: ***prăvălie*** + *-uța*] 1-6 (Șhp) Prăvălioară (1-6).

prăvăluc *sn* [At: DDRF / Pl: *~uce* / E: ***prăval*** + *-uc*] (Rar) Povârniș.

prăvălui *v* vz ***prăvăli***

prăvărie *sf* vz ***prăfărie***

prăvărit *a* [At: H XVIII, 141 / Pl: nct / E: ns cf *prăvădi*] (Ban; îs) *Lapte* ~ Lapte acrit și brânzit când a fost pus la fiert.

prăvătariu *sm* vz ***privătar***

prăvedea *v* vz ***prevedea***

prăvi *v* vz ***privi[1]***

prăvidea *v* vz ***prevedea***

prăvilaș *sm, a* [At: PISCUPESCU, O. 75/23 / Pl: *~i* / E: ***pravilă*** + *-aș*] (Îvr) 1-2 Jurist. 3-4 Legiuitor.

prăvilnici *vt* [At: GOLESCU, Î. 7 / Pzi: *~cesc* / E: ***pravilnic***] (Îvr) A conduce conform legii.

prăvire *sf* vz ***privire***

prăviriște *sf* vz ***priveliște***

prăvit[1] *sn* vz ***privit[1]***

prăvit[2] *s* vz ***pravăț***

pravită *sf* vz ***pravăț***

prăvitor *sm* vz ***privitor***

prăvitură *sf* vz ***privitură***

prăviț *sm* vz ***pravăț***

prăvoi, ~oaie [At: CHEST. II, 113/60 / Pl: *~, ~oaie* / E: ***prav[2]*** + *-oi*] (Reg) 1 *sf* Bârnă care leagă stâlpii unei case în partea de sus. 2 *sf* Bârnă care se pune deasupra ușorilor ușii și ai ferestrei pentru a întări zidul. 3 *sm* Ușor la ușă.

prăvos, ~oasă *a* vz ***prăfos***

prăvui *v* vz ***prăfui***

prăvuială *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 166[v]/4 / P: *~vu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***prăvui*** + *-eala*] (Îvr) 1-3 Prăfuire (1-2, 4).

prăvuit, ~ă *a* vz ***prăfuit***

prăvuși *v* vz ***prăbuși***

prăzălui *vr* [At: LEXIC. REG. 93 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A se răni[1].

prăzărit, ~ă *a* vz ***prizărit***

prăzăriu, ~ie *a, sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 33 / V: ***praz~*** *a* / Pl: *~ii* / E: ***praz*** + *-ariu*] (Reg) 1-2 Prăzuliu (1-2).

prăzdnui *v* vz ***prăznui***

prăzdnuire *sf* vz ***prăznuire***

prăznicar *sn* [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XIII, 187 / V: (îvr) ***~icer*** / Pl: *~e* / E: ***praznic*** + *-ar*] 1 (Îrg) Icoană care înfățișează o imagine legată de un anumit eveniment bisericesc, de o anumită sărbătoare religioasă. 2 (Pex) Catapeteasmă. 3 (Îvr; îf *prăznicer*) Carte cuprinzând slujbele diferitelor sărbători sau praznice bisericești.

prăznicer *sn* vz ***prăznicar***

prăznicesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 193[v]/17 / Pl: *~ești* / E: ***praznic*** + *-esc*] (Îvr) 1 Care se referă la praznicele bisericești. 2 Care se face la praznice. 3 De praznice.

prăznici *vt* [At: LM / Pzi: *~cesc* / E: ***praznic***] (Îrg; c. i. evenimente religioase, aniversări etc.) A sărbători prin slujbe, mese.

prăznicitor, ~oare *a* [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăznici*** + *-tor*] (Îvr) 1-2 Prăznuitor (1-2).

prăznui [At: CORESI, EV. 144 / V: (înv) ***~zdn~, prânzui*** / Pzi: *~esc* / E: slv **праздьновати, празновати**] (Îvp) 1-2 *vtr* (C. i. evenimente sau personalități religioase) A (se) celebra. 3-4 *vtr* (Pgn) A (se) sărbători. 5 *vt* (Pgn) A aniversa. 6 *vt* (Pex) A slăvi. 7 *vi* A participa la o masă, la un banchet, la un chef Si: *a se ospăta*, (fam) *a benchetui, a chefui*.

prăznuială *sf* [At: ALR II, I h 218 / 784 / P: *~nu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***prăznui*** + *-eală*] 1-2 (Reg) Prăznuire (1, 5).

prăznuire *sf* [At: CORESI, EV. 199 / V: (înv) ***~zdn~*** / Pl: *~ri* / E: ***prăznui***] 1 Celebrare a unui eveniment religios, a unui sfânt etc. Si: (reg) *prăznuiala* (1). 2 (Pgn) Sărbătorire. 3 (Pgn) Aniversare. 4 (Pex) Laudă. 5 Masă mare, îmbelșugată, cu joc și lăutari, organizată cu ocazia unei prăznuiri, a unui eveniment important etc. Si: (reg) *prăznuială* (2). 6 (Pgn) Ospăț. 7 (Spc) Praznic.

prăznuitor, ~oare *a* [At: MINEIUL (1776), 37[v2]/20 / P: *~nu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăznui*** + *-tor*] (Înv) 1-2 Care (se) celebrează Si: (îvr) *prăznicitor* (1-2).

prăzuliu, ~ie *a, sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***praz*** + *-uliu*] (Pop) 1-2 (De o) culoare verde-gălbui deschis, ca a prazului Si: (reg) *prăzăriu* (1-2).

prâgitoare *sf* vz ***prigitoare***

prâhă *sfs* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg; csc) Scuamă.

prâlej *sn* vz ***prilej***

prâlog *sn* vz ***pârloagă***

prâmbla *v* vz ***plimba***

prân *pp* vz ***prin***

prângă *pp* vz ***pângă***

prânjor *sn* vz ***prânzișor***

prânstior *sn* vz ***prânzișor***

prânșor *sn* vz ***prânzișor***

prânștior *sn* vz ***prânzișor***

prântra *pp* vz ***printru***

prântră *pp* vz ***printre***

prântru *pp* vz ***printru***

prântu *pp* vz ***printru***

prântui *v* vz ***prundui***

prânturele *sfpl* vz ***prundurele***

prânz *sn* [At: CORESI, EV. 419 / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ml ***prandium***] 1 (Reg; îs) ~ *mare*, *~ul cel mare*, *~ul (al) mare* Masă[1] principală care se ia cam la jumătatea zilei Si: *dejun* (3), (pop) *namiază*. 2 (Pgn) Oricare dintre mesele principale ale zilei. 3 (Spc) Ospăț (1). 4 (Îlv) **A ședea la ~** A prânzi (1). 5 (Gmț; îe) **A fi (cam) după ~** Se spune despre un om amețit de băutură. 6 (Rel; reg; spc) Pomană. 7 (Îe) **A(-i) pune (cuiva) ~urile** A-i face cuiva pomană. 8 (Pop; șîs *~ul mic*, *~ul cel mic*, *~ul al mic*) Primă masă care se ia în cursul dimineții, în momente care variază după obiceiuri și după ora de începere a activității Si: *mic dejun*, (îvp) *prânzișor* (3), (reg) *nemejor*. 9 (Ccr) Ceea ce se pregătește sau se mănâncă la un prânz (1) Si: (rar) *prânzare* (1). 10 (Reg; șîs *~ul mare*, *~ cel mare*, *~ul al mare*, *~ul bun*) Mijloc al zilei, corespunzător aproximativ orei 12 când se ia prânzul (1) Si: *amiază*, (pop) *namiază*. 11 (Pop; pex) Interval de timp, care variază după regiuni și anotimpuri, cuprins între răsăritul

soarelui și amiază Si: *prânzare*. **12** (Îlav) **După ~** (rar) **după ~ă**, (reg) **din ~ înainte** În a doua parte a zilei, între amiază și seară Si: *după-amiază*, *după-masă*. **13** (Îlav) **După ~urile** În fiecare după-amiază. **14** (Rar; îlav) **Din zori în ~** Toată dimineața. **15** (Îlav) **Din ~ până-n cină** Toată ziua. **16** (Ban; îs) ~ *de pământ* Bucată de pământ pe care o poate lucra un om până la prânz. **17** (Reg; pgn) Fiecare dintre momentele principale ale zilei corespunzătoare unui prânz. **18** (Reg; ccr; șîs *~ul cel mare*, *~ul cel mic*, *~ul cel bun*) Loc de pe bolta cerească în care se află soarele la prânz. **19** (Trs; șîs *~ul mare*, *~ul cel mare*) Miazăzi.

prânza *v* vz ***prânzi***

prânzare *sf* [At: POLIZU / V: (înv) *~zire* / Pl: *~zări* / E: ***prânza***] **1** (Pop) Prânz (**9**). **2** (Îrg; îlv) **A sta** (sau **a ședea**) **la ~** A prânzi (**1**).

prânză *sf* vz ***prânz***

prânzășor *sn* vz ***prânzișor***

prânzcean *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ene* / E: ***prânz*** + *-(u)cean*] (Reg) Prânzișor (**6**).

prânzcior *sn* vz ***prânzișor***

prânzi [At: PALIA (1581), 180/17 / V: (reg) ~za / Pzi: *~zesc*, (îrg) *prând* / E: ***prânz*** cf lat *prandere*] **1** *vi* A mânca la prânz (**1**) Si: *a dejuna* (**2**), (îrg) *a merinda*, (reg) *a miezăza*, *a prânzui*. **2** *vi* (Îrg; pgn) A mânca în oricare dintre momentele principale ale zilei Si: *a prânzui*. **3** *vt* (Reg; c. i. oameni) A oferi un prânz (**1**).

prânzire *sf* vz ***prânzare***

prânzișor *sn* [At: LEX. MARS. 238 / V: (reg) ***~știor***, ***~zășor***, ***~zcior***, ***~zșor***, ***~njor***, ***~nstior***, ***~nșor***, ***~nștior*** / Pl: *~șoare* / E: ***prânz*** + *-ișor*] **1-2** (Îrg; șhp) Prânz (**1**) (mic) Si: (îrg) *prânzuc* (**1-2**), *prânzuleț* (**1-2**), *prânzurele* (**1-2**), *prânzușor* (**1-2**), *prânzuț* (**1-2**). **3** (Îvp) Prânz (**8**). **4** (Rel; reg) Pomană care se face în cursul dimineții, în primele 8-9 zile după moartea cuiva Si: (îrg) *prânzuț* (**3**) *prânzuleț* (**3**). **5** (Rar) Ceea ce se pregătește sau se mănâncă la prânzișor (**3**) Si: (reg) *prânzuț* (**4**). **6** (Pop; șîs *prâzciorul ăl mic*) Moment al zilei, situat de obicei în primele ore ale dimineții, când se ia prânzișorul (**3**) Si: (reg) *prânzcean*. **7** (Pex) Interval de timp care variază după regiuni și anotimpuri, reprezentând prima parte a zilei. **8** (Reg) Loc de pe bolta cerească în care se află soarele la prânzișor (**6**) Si: (reg) *prânzușor* (**3**).

prânziștior *sn* vz ***prânzișor***

prânzit[1] *sn* [At: (sf. sec. XVIII) ap. DDRF / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prânzi***] **1** Luare a mesei de prânz Si: *dejunat*[1] (**2**), (rar) *merindare*, *miezăzare*, *prânzuială* (**1**). **2** (Pgn) Luare a mesei în oricare dintre momentele principale ale zilei Si: (rar) *merindare*, *miezăzare*, *prânzuială* (**2**).

prânzit[2], ***~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***prânzi***] (Trs; d. oameni) Care a mâncat de prânz.

prânzitor *sn* [At: DRLU / Pl: *~oare* / E: ***prânzi*** + *-tor*] **1** (Îrg) Sufragerie. **2** (Îrg) Cantină. **3** (Reg) Mobilier pentru sufragerie.

prânzmei *v* vz ***prăzmi***

prânzșor *sn* vz ***prânzișor***

prânzuc *sni* [At: BÂRLEA, B. 31 / E: ***prânz*** + *-uc*] **1-2** (Mar; shp) Prânzișor (**1-2**).

prânzui[1] *vi* [At: ALR I, 761/522 / Pzi: *~esc* / E: ***prânz*** + *-ui*] (Reg) A prânzi (**1**).

prânzui[2] *v* vz ***prăznui***

prânzuleț *sn* [At: PANN, P. V. I, 24/19 / Pl: *~țe* / E: ***prânz*** + *-uleț*] **1-2** (Îrg; șhp) Prânzișor (**1-2**). **3** (Reg) Prânzișor (**4**).

prânzurele *snp* [At: TEODORESCU, P. P. 74 / E: ***prânz*** + *-urele*] **1-2** (Pop; șhp) Prânzișor (**1-2**).

prânzușor *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 158 / Pl: *~oare* / E: ***prânz*** + *-ușor*] **1-2** (Reg; șhp) Prânzișor (**1-2**). **3** Prânzișor (**6**).

prânzuț *sn* [At: DLRU / Pl: *~uri* / E: ***prânz*** + *-uț*] **1-2** (Îrg; șhp) Prânzișor (**1-2**). **3-4** (Reg) Prânzișor (**4-5**).

prâsad *sms* [At: BORZA, D. 48 / E: nct] (Bot; reg) **1** Căpusnic (*Cirsuim furiens*). **2** (Îc) **~-de-câmp** Scai (*Cirsuim vulgare*). **3** (Îac) Scai-măgăresc (*Omopordon acanthium*).

prâscaviță[1] *sf* [At: ALRM I/I, h 188/840 / Pl: ? / E: srb ***prskalica***] (Reg) Bătătură în talpă.

prâscaviță[2] *sf* [At: H XVIII, 284 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Instrument muzical nedefinit mai de aproape.

prânscâi *vi* [At: A I, 22 / Pzi: 3 *~tește* / E: pb fo] (Reg; d. fusul de tors) A sfârâi când se toarce.

prâscopală *sf* vz ***prișcopală***

prâsle *sm* vz ***prâslea***

prâslea *sm* [At: POLIZU / V: (înv; reg) ***~snea***, ***prăsle***, (înv) ***~le***, ***pârsle***, ***prăs~***, ***pârs~*** / Pl: (rar) *prâsli*, (sn) *prâsle* / E: cf *prâsnel*] **1** Cel mai tânăr dintre mai mulți frați, considerat în raport cu aceștia Si: *mezin*. **2** (Pgn) Apelativ pentru un copil mic sau pentru cel mai mic dintre mai mulți copii.

prâslei *smi* [At: COMAN, GL. / E: ns cf *prâslea*] (Reg) Localnic.

prâsliță *sf* [At: H XVIII, 262, 284 / V: ***prâzl~***, ***presl~***, ***pris~***, ***prișl~*** / Pl: *~țe* / E: srb ***preslica***] (Ban; Trs) Furcă de tors, de obicei ornamentată.

prâsluc *sn* vz ***prusluc***

prâsnea[1] *sf* vz ***prâsnel***

prâsnea[2] *sm* vz ***prâslea***

prâsnel *sn* [At: KLEIN, D. 406 / V: ***prisnar***, ***pris~***, (îrg) ***prăs~***, (înv) ***pristlăn*** (A: nct), ***pristn~***, (reg) ***pârsn~***, ***pliznăr***, ***~snea*** *sf*, ***~ăștin*** (A: nct), ***~ăzn~***, ***pres~***, ***prezn~***, ***prisnăr*** (A: nct), ***pristăn***, ***pristen***, ***pristene***, ***pristin***, ***prișten***, ***priștin***, ***priuștin***, ***prizmel***, ***priznăl***, ***priznăr***, ***prizn~***, ***pușten***, ***spârn~*** / Pl: ***~e*** / E: slv **прьстень**, **пръстень**] **1** Parte conică sau șaibă terminată cu un vârf ascuțit de la capătul inferior al fusului de tors, care, prin greutatea ei, face ca fusul să se învârtească mai ușor în timpul torsului Si: *titirez*, (reg) *măciucă*, *moț*[1], *muc*. **2** Jucărie mică făcută din metal, din lemn etc., cu un vârf ascuțit, care poate fi rotită pe o suprafață plană Si: *sfârlează*, *titirez*. **3** (Reg; îe) **A-i umbla (cuiva) iute pristenul** Se zice despre cineva foarte vioi, iute și harnic. **4-5** (Fam) Epitet (pentru un copil mic și foarte vioi sau) pentru un om iute, ager. **6** Crâng la moară. **7** (Mun; Trs; îf *prisnel*) Ansamblu al morii alcătuit din fusul de fier și din cilindrul acționat de roata cu măsele. **8** (Reg) Fiecare dintre cele două discuri de lemn sau de metal care formează capetele cilindrului la moară Si: (reg) *tărcoală*. **9** (Reg; îf *prăznel*) Bucată de fier în formă de farfurioară, fixată pe posadă, în care se învârtește capătul de jos al fusului de la crângul morii. **10** (Mun; îf *prisnel*, *priznel*) Ax al roții la moara de apă Si: (reg) *fus*, *grindei*. **11** (Trs; Mar; îf *prăznel*, *prisnel*, *priznel*) Inel în jurul butucului la roata carului. **12** (Mol; Buc) Disc metalic cu găuri pe margine, care se poartă la cingătoare și de care își atârnă ciobanii cuțitul, punga etc. Si: (reg) *prâsnic*. **13** (Trs; Buc; mpl) Ornamentații din nasturi, discuri metalice etc. folosite mai ales la chimir. **14** (Reg; îf *prișten*) Bucată plată de lemn cu care se peticește burduful de brânză. **15** (Mol) Unealtă de ciobănie nedefinită mai de aproape. **16** (Buc; îf *prăsnel*) Bobârnac dat peste urechea cuiva. **17** (Olt; îf *spârnel*) Vârtej în păr. **18-19** (Bot; îrg) Peniță (*Mzriophyhum spicatum* și *verticillatum*). **20** (Bot; îrg) Coada-șoricelului (*Achillea millefolium*).

prâsnet *sn* [At: CIHAC, II, 257 / V: ***pârs~***, ***prisnit*** / Pl: *~e* / E: ***prâsni***[2]] **1** (Îvr) Foșnet. **2** (Reg; îf *prisnit*) Sunete caracteristice, scârțâitoare, scoase de cristei[2] (**1**).

prâsni[1] *sp* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 168 / E: ***prâsni***[2]] (Ban) Picături de apă, de ploaie.

prâsni[2] [At: CIHAC, II, 257 / V: (îrg) ***pârsni***, ***pris~***, (reg) ***prâșni***, ***prâzni*** / Pzi: *~nesc* / E: srb ***prsnuti***, bg **пръскам**, rs **прыскать**] **1-2** *vtr* (Ban) A (se) stropi, a (se) împroșca cu apă, cu noroi etc. **3** *vi* (Îrg) A țâșni. **4** *vi* (Trs; Mun; d. oameni, îf *prâșni*, *prâzni*) A izbucni în râs. **5** *vi* (Reg; d. oameni sau animale) A strămuta. **6** *vi* (Trs; Mun; d. pisici; îf *prâșni*, *prâzni*) A rânji și a scuipa un câine. **7** *vi* (Reg; d. oameni) A sforăi. **8** *vi* (D. cai; îf *pârsni*) A forăi. **9** *vi* (Îdt) A foșni. **10** *vi* (Îdt) A fâșâi. **11** *vi* (Îdt) A scârțâi. **12** *vi* (Îdt; d. foc) A trosni. **13** *vi* (Îdt; d. foc) A vui. **14** *vi* (Reg; d. fusul de tors) A sfârâi când este învârtit la tors Si: (reg) *a prăznăli*.

prâsni[3] *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 38[2]/24 / V: (îvr) ***pârsni*** / Pzi: *~nesc* / E: slv **прыснѫти**] (Îrg) **1** A batjocori. **2** A insulta. **3** A nesocoti.

prâsnic[1] *s* [At: DLR / Pl: nct / E: cf *prâsnel*] (Reg) Prâsnel (**12**).

prâsnic²*, *~ă *a* vz ***prisnic***

prâstelnic *s* [At: DAMÉ, T. 151 / Pl: nct / E: ***prâsnel***] (Mun) Crâng la roata cu măsele a morii.

prâș *i* [At: A III, 1 / E: fo] (Reg) **1** Cuvânt cu care se cheamă măgarul. **2** Cuvânt cu care se alungă capra.

prâșcău *sn* vz ***prășcău²***

prâșleț *sm* vz ***prișleț***

prâșni *v* vz ***prâsni²***

prâștin *sn* vz ***prâsnel***

prâzliță *sf* vz ***prâsliță***

prâznăi *v* vz ***prâznăli***

prâznăli *vi* [At: A I, 13 / V: *~ăi* / Pzi: 3 *~lește* / E: ***prâznel***] (Reg; d. fusul de tors) A prâsni² (14).

prâznel *sn* vz ***prâsnel***

prâzni *v* vz ***prâsni²***

pre *pp* vz ***pe***

prea *av* [At: CORESI, EV. 63 / V: (reg) ***pe***, ***pea*** / E: slv **прѣ**] **1** (Înv) Peste măsură, din cale afară Si: *excesiv*. **2** (Îcn; euf; așezat între negație și verb exprimă o exagerare) Deloc, câtuși de puțin. **3** (Îcn; așezat între negație și verb exprimă o aproximare în minus) Nu excesiv de mult Si: *nu chiar*. **4-5** (Determină un adjectiv, un adverb) (Mai mult sau) mai puțin decât trebuie. **6** (Determină un adjectiv, un adverb) Peste măsură de. **7** (Îe) **A (fi) ~ de tot** (sau **~ din cale afară** ori **~-~**) Se spune când s-a depășit o limită acceptată, permisă. **8-9** (Îvr; ca determinant al unui substantiv, pe care îl precedă) Foarte (mare sau) mult. **10** (Îlav) **Nu ~** Nu chiar, nu tocmai atât de... **11** (Îlav) **Nici ~-~** Nici peste măsură de. **12** (Îal) Nici ieșit din comun. **13** (Pfm; îlav) **Nici ~-~, nici foarte-foarte** Așa și așa Si: *potrivit*. **14** (Îrg; precedă adjective, adverbe, servind la formarea superlativului absolut) Foarte. **15** (Olt) Cam. **16** (Olt) Aproximativ.

preaadeverit, ***~ă*** *a* [At: MAIOR, IST. 242/13 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***prea*** + ***adeverit***] (Îvr) Dovedit cu mare temeinicie.

preaadânc, ***~ă*** *a* [At: C. CANTACUZINO, CM I, 56 / Pl: *~nci*, *~nce* / E: ***prea*** + ***adânc***] (Îvr) Profund.

preaales, ***~easă*** *a* [At: (a. 1675) GCR I, 224/2 / S și: *pre(a) ales* / Pl: *~eși*, *~e* / E: ***prea*** + ***ales***] **1** (Îvr) Care este preferat. **2** (Îvr) Care a fost ales dintre mai mulți. **3** (Înv) Care este foarte bun.

preabataj *sn* [At: IORDAN, L. R. 113 / P: *pre-a~* / Pl: *~e* / E: ***pre-*** + ***abataj***] (Mun) **1** Galerie subterană într-o mină, executată în vederea începerii abatajului. **2** (Rar) Operație care precedă operația de abataj.

preabăt *s* [At: COȘBUC, P. II, 177 / V: *~bet* / Pl: nct / E: nct] (Trs) Preajmă.

preabet *s* vz ***preabăt***

preabirui *vt* [At: CORESI, L. 248/15 / Pzi: *~esc* / E: ***prea*** + ***birui***] (Îvr) A învinge în mod categoric.

preablagorodnic, ***~ă*** *a* [At: (sec. XVIII) CAT. MAN. I, 231 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***prea*** + ***blagorodnic***] (Îvr) De neam foarte înalt.

preablagoslovi *vt* [At: PSALT. 331 / Pzi: *~vesc* / E: ***prea*** + ***blagoslovi***] (Îvr) A binecuvânta.

preablagoslovit, ***~ă*** *a* [At: CORESI, EV. 2 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***prea*** + ***blagoslovit***] (Înv) Binecuvântat.

preabucura *vr* [At: COD. VOR. 160/24 / Pzi: *preabucur* / E: ***prea*** + ***bucura***] (Îvr) A se bucura foarte mult.

preabun, ***~ă*** [At: CORESI, EV. 87 / S și: *prea bun* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***prea*** + ***bun***] (Înv) **1** *a* Foarte bun la suflet. **2** *sma* Dumnezeu.

preacălcător, ***~oare*** *a* [At: PSALT. 327 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***prea*** + ***călcător***] (Îvr) Care încalcă legea în mod sistematic Si: (înv) *preastâpnic*.

preacânta *vt* [At: CORESI, EV. 177 / Pzi: *preacânt* / E: ***prea*** + ***cânta***] (Înv) A preamări.

preacântat, ***~ă*** *a* [At: PSALT. 330 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***preacânta***] (Înv) Preamărit.

preacestă *a* vz ***precistă***

preacezetor, ***~oare*** *a* vz ***precezător***

preachiar *av* [At: MAIOR, IST. 143/2 / E: ***prea*** + ***chiar***] (Îvr) Foarte clar ca înțeles.

preacinstit, ***~ă*** [At: CORESI, EV. 459 / S și: *prea cinstit* / V: (înv) ***~is~***, ***preci~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***prea*** + ***cinstit***] **1-2** *smf*, *a* (Îvp) (Sfânt sau reprezentant al clerului) vrednic de cinste. **3** (Înv) *a* Foarte cinstit. **4** *a* (Înv) Onorabil. **5** *sfa* (Înv) Maica Domnului.

preacistă *a* vz ***precistă***

preacistit, ***~ă*** *a* vz ***preacinstit***

preaciudat, ***~ă*** *a* [At: CORESI, EV. 225 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***prea*** + ***ciudat***] **1** (Îvr) Sfânt. **2** (Rar) Foarte ciudat.

preacovârși *vt* [At: PSALT. 71 / V: ***prec~*** / Pzi: *~șesc* / E: ***prea*** + ***covârși***] (Înv) A copleși.

preacredincios, ***~oasă*** *a* [At: DRLU / V: ***prec~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***prea*** + ***credincios***] (Înv) **1** Foarte credincios. **2** Foarte devotat Si: *fidel*.

preacucernic, ***~ă*** *a* [At: SFC I, 34 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***prea*** + ***cucernic***] (Mai ales ca termen de reverență pentru clerici) Foarte cucernic.

preacucernicește *av* [At: ȘINCAI, HR. III, 291/30 / E: ***preacucernic*** + *-ește*] (Îvr) Cu multă smerenie.

preacuminte *a* [At: KOTZEBUE, V. 4ʳ/2 / Pl: *~nți* / E: ***prea*** + ***cuminte***] (Rar) Foarte cuminte.

preacumpăra *vt* [At: CORESI, EV. 122 / Pzi: *preacumpăr* / E: ***prea*** + ***cumpăra***] (Îvr) A răscumpăra.

preacurat, ***~ă*** [At: CORESI, EV. 138 / S și: *prea curat*, *prea-curat* / V: (îrg) ***prec~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***prea*** + ***curat***] **1-2** *sfa*, *a* (Fecioara Maria) care este cu totul lipsit(ă) de păcate Si: *imaculat*, *neprihănit*. **3** *a* (Fig) Curat din punct de vedere moral. **4** *a* Care reflectă o stare de curățenie morală ireproșabilă. **5** *a* (Nob) Cu totul lipsit de murdărie.

preacurător, ***~oare*** *a* [At: CORESI, EV. 154 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***prea*** + ***curător***] (Înv) Care curge din belșug, mult, tare.

preacurând *av* [At: DRLU / E: ***prea*** + ***curând***] (Înv) Foarte curând.

preacurgător, ***~oare*** *a* [At: KOGĂLNICEANU, S. 43 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***prea*** + ***curgător***] (Îvr; d. substanțe) Care are o consistență lichidă extrem de slabă.

preacurvar, ***~ă*** [At: PRAV. GOV. 10ʳ/3 / S și: *prea curvar* / V: ***prec~***, ***~iu*** *sm*, ***~e*** *a* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***prea*** + ***curvar***] (Înv) **1** *sm* Bărbat adulter. **2** *sm* Bărbat foarte afemeiat. **3** *a* (D. oameni) Care comite un adulter. **4** *a* Care este foarte afemeiat. **5** *a* (D. faptele oamenilor) De om foarte desfrânat.

preacurvare *a* vz ***preacurvar***

preacurvariu *sm* vz ***preacurvar***

preacurvă *sf* [At: PRAV. 140 / S și: *prea curvă* / Pl: *~ve* / E: ***prea*** + ***curvă*** cdp slv **прѣлюбодѣица**] (Înv) **1** Femeie adulteră. **2** Femeie desfrânată.

preacurvi [At: CORESI, EV. 310 / S și: *prea curvi* / V: ***prec~*** / Pzi: *~vesc* / E: ***prea*** + ***curvi*** cdp slv **прѣлюбодѣити**] (Înv) **1** *vi* A comite un adulter. **2** *vi* A duce o viață imorală. **3** *vt* (Nob) A preaiubi. **4** *vtf* A atrage în desfrâu.

preacurvie *sf* [At: PRAV. GOV. 23ᵛ/3 / S și: *prea curvie*, *prea-curvie* / V: ***prec-*** / Pl: *~ii* / E: ***prea*** + ***curvie*** cdp slv **прѣлюбодѣиство**] (Înv) **1** Adulter. **2** Desfrâu. **3** Viață imorală. **4** Faptă comisă de un om foarte desfrânat. **5** (Înv) Preaiubire.

preacurviefăcător, ***~oare*** *smf* [At: COD. VOR. 128/12 / P: *~vi-e~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***preacurvie*** + ***făcător*** cdp slv **прѣлюбодѣй**] (Îvr) Persoană adulteră.

preacurvire *sf* [At: DRLU / V: ***prec~*** / Pl: *~ri* / E: ***preacurvi***] (Înv) Desfrânare.

preacuviință *sf* [At: PSALT. 335 / Pl: ? / E: ***prea*** + ***cuviință*** cdp slv **прѣподобиѥ**] (Înv) Cucernicie.

preacuvinios, ***~oasă*** *a* vz ***preacuvios***

preacuvinius, ***~ă*** *a* vz ***preacuvios***

preacuvios, ***~oasă*** *smf*, *a* [At: PSALT. 5 / S și: *prea cuvios* / V: ***~inios***, ***~inius*** / P: *~vi-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***prea*** + ***cuvios***] **1-4** (Înv) (Persoană) (divină sau) sfântă Si: (înv) *preapodobnă*, *preapodobnic* (**1-4**). **5-6** (În

titulatura unor clerici) (Cleric, călugăr) foarte cuvios. **7-8** (Pex) (Om) foarte evlavios Si: (înv) *preapodobnic* (**5-6**).

preacuvioșie *sf* [At: SADOVEANU, O. X, 276 / S și: *prea cuvioșie* / P: *~vi-o~* / Pl: *~ii* / E: ***prea + cuvioșie***] (Urmat de un *aps*) Termen de reverență pentru călugări clerici de grad superior.

preadălojenie *sf* vz ***predlojenie***

preadesclintit, ~ă *a* [At: MAIOR, IST. 199/28 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + desclintit***] (Îvr) Deosebit.

preadespune *vi* [At: COD. VOR. 148/20 / Pzi: *preadespun* / E: ***prea + despune*** cdp slv **прѣдръжати**] (Îvr) A fi cu mult mai presus de cineva sau de ceva.

preadestinație *sf* vz ***predestinație***

preadirept, ~reaptă *a* vz ***preadrept***

preadislovie *sf* ***predoslovie***

preaditece *sm* vz ***prediteci***

preaditeci *sm* vz ***prediteci***

preadlojenie *sf* vz ***predlojenie***

preadolescent, ~ă *smf, a* [At: L. ROM 165/269 / P: *pre-a~* / Pl: *~nți* / E: *pre-* + ***adolescent***] **1-2** (Copil) aflat în perioada dintre pubertate și adolescență.

preadolescență *sf* [At: SCÎNTEIA, 1967, nr. 7309 / P: *pre-a~* / Pl: *~țe* / E: *pre-* + ***adolescență***] Perioadă din viața unui om situată între pubertate și adolescență.

preadomnitor, ~oare *a* vz ***predomnitor***

preadoslovie *sf* vz ***predoslovie***

preadrept, ~dreaptă [At: BIBLIA (1688), pref 41/32 / S și: *prea drept* / V: *~dir~* / Pl: *~pți, ~e* / E: ***prea + drept*** cdp slv **прѣправьдьнъй**] (Înv) **1** *a* Foarte drept. **2** *sma* Dumnezeu.

preadulce *a* [At: CORESI, EV. 136 / Pl: *~lci* / E: ***prea + dulce*** cdp slv **прѣсладъкъ**] (Înv; d. divinitate) Deosebit de bun, de milostiv, de îngăduitor.

preadumnezeiesc, ~iască *a* [At: (a. 1689) C. CR. 137 / S și: *prea dumnezeiesc* / P: *~ze-iesc* / Pl: *~ești* / E: ***prea + dumnezeiesc*** cdp slv **прѣбожьствьнъ**] (Îvr) **1** Sfânt. **2** Divin.

preaduna *vt* [At: GL. OLT. / P: *pre-a~* / Pzi: *preadun* / E: ***prea + aduna***] (Reg; c. i. fire textile) A înfășura.

preaduslovie *sf* vz ***predoslovie***

preaface *vru* [At: GL. OLT. / Pzi: 3 *~* / E: ***prea + face***] (Reg; d. procese de fabricație) A se încheia.

preafărădelege *sf* [At: PRAV. GOV. 104ʳ/22 / S și: *prea fărădelege* / Pl: *~egi* / E: ***prea + fărădelege***] (Înv) Faptă condamnabilă Si: *nelegiuire, tâlhărie*.

preafărădumnezei *vi* [At: CORESI, EV. 287 / Pzi: *~esc* / E: ***prea + fără + Dumnezeu***] (Îvr) A încălca grav normele religioase.

preafericire *sf* [At: I. VĂCĂRESCU, P. 48/26 / Pl: *~ri* / E: ***prea + fericire***] (Îvr) Fericire foarte mare.

preafericit, ~ă *sm, am* [At: (a. 1650) GCR I, 146/20 / S și: *prea fericit* / V: (înv) *pref~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + fericit*** cdp slv **прѣблаженъ**] **1-2** (Bis) (Sfânt) foarte slăvit. **3-4** (Pex) (Prelat) foarte venerat.

preaființat, ~ă *a* [At: (a. 1689) C. CR. 137/3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + ființat*** cdp slv **прѣвѣчьнъ**] (Îvr) Foarte vechi.

preaființiv *s* [At: SĂULESCU, GRAM. ROM. I, 99/14 / Pl: net / E: cf *ființă*] (Grm; îvr) Timp prezent.

preafrumos, ~oasă [At: CORESI, EV. 135 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prea + frumos***] Foarte frumos Si: *minunat*.

preaftură *sf* vz ***praftură***

preafund *av* [At: MICU, L. 34/2 / E: ***prea + afund***] (Înv) **1-2** Foarte adânc, extrem de profund (în sens material sau) spiritual.

preagătit, ~ă vz ***pregătit***[2]

preagingaș, ~ă *a* [At: ARGHEZI, VERS. 213 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prea + gingaș***] (Rar) **1** Foarte delicat. **2** Foarte firav.

preaglăsitor, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 12 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prea + glăsitor***] (Îvr; d. unele sărbători religioase) La care se cântă cântece bisericești.

preagoslavnic, ~ă *a* vz ***pravoslavnic***

preagreși *vi* [At: PSALT. 357 / Pzi: *~șesc* / E: ***prea + greși***] (Înv) A păcătui grav.

preagreșire *sf* [At: PSALT. HUR. 57ᵛ/18 / Pl: *~ri* / E: ***preagreși***] (Înv) Păcat grav.

preaieși *vi* [At: CORESI, EV. 443 / P: *prea-ie~* / Pzi: *~ies* / E: ***prea + ieși*** cdp slv **прѣвъзити, прѣвъсходити**] (Îvr) A reuși să-și facă drum, să înainteze, învingând obstacolele.

preaiubi [At: PSALT. SCH. 412/14 / P: *prea-iu~* / Pzi: *~besc* / E: ***prea + iubi***] **1** *vt* (Înv) A iubi foarte mult. **2** *vi* A preacurvi.

preaiubire *sf* [At: N. TEST. 1648 / P: *prea-iu~* / Pl: *~ri* / E: ***prea + iubire*** cdp slv **прѣлюбы**] (Înv) **1** Adulter. **2** Depravare. **3** Viața extrem de imorală. 4 Faptă comisă de un om desfrânat Si: *preacurvie*.

preaiubit, ~ă *a* [At: COD. TOD. 208 / S și: *prea iubit, prea-iubit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + iubit*** cdp slv **прѣлюбимъ**] **1** Foarte iubit. **2** (În formule de adresare) Drag.

preaiubitor, ~oare [At: COD. TOD. 219 / S și: *prea iubitor* / V: (reg) ***prei~*** / P: *prea-iu~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prea + iubitor***] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care iubește foarte mult. **3** *smf* Persoană care comite un adulter. **4** *smf* Persoană care trăiește în desfrâu.

preaizbândi *vrp* [At: CORESI, EV. 315 / P: *prea-iz~* / Pzi: *~desc* / E: slv **прѣизвыти, -бждж**] (Înv) A prisosi.

preaîmbla *v* vz ***plimba***

preaîmpistrit, ~ă *a* [At: PSALT. HUR. 38ᵛ/12 / S și: *pre împistrit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + împistrit*** cdp slv **прѣиспьщренъ**] (Înv; d. îmbrăcăminte) Împodobit excesiv Si: (îvr) *preapăstrat*.

preaîmplea [At: CORESI, EV. 191 / V: (îrg; csej) *~la* / Pzi: *preaîmplu* / E: ***prea + împlea*** cdp slv **прѣплънити**] **1** *vt* (Înv; d. ape) A depăși nivelul obișnuit. **2** *vr* A fi din abundență, din belșug. **3** *vt* (C. i. recipiente; îf *preaîmplea*) A umple complet cu un fluid.

preaîmpodobit, ~ă *a* [At: AR (1830) / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + împodobit***] (Îvr) Cu multe podoabe sau ornamente.

preaînalt, ~ă [At: CORESI, EV. 304 / S și: *prea înalt* / Pl: *~lți, ~e* / E: ***prea + înalt*** cdp slv **превышни, прѣвышьнъ**] **1** *a* Dumnezeiesc. **2** *sma* Dumnezeu. **3** *a* (Înv) Care vine de la o autoritate supremă.

preaînălța [At: PSALT. 71 / V: *~an~* / Pzi: *preaînalț* / E: ***prea + înălța*** cdp slv **прѣвъзнести**] (Înv) **1-4** *vtr* A (se) ridica din punct de vedere (moral sau) spiritual cu mult peste un anumit nivel. **5** *vt* A preamări. **6** *vr* A fi îngâmfat. **7** *vr* A se lăuda.

preaînălțare *sf* [At: CORESI, EV. 14 / Pl: *~țări* / E: ***preaînălța***] (Înv) **1-2** Ridicare din punct de vedere (moral sau) spiritual cu mult peste un anumit nivel. **3** Preamărire. **4** Îngâmfare.

preaînălțat, ~ă [At: CORESI, EV. 117 / S și: *prea înălțat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***preaînălța***] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) preamărită. **3** *a* Îngâmfat.

preaînălțime *sf* [At: CORESI, EV. 122 / Pl: *~mi* / E: ***prea + înălțime***] (Înv) **1** Îngâmfare. **2** (În titulatura dată suveranilor) Maiestate.

preaîndrăgi *vt* [At: MOXA, 352/24 / S și: *prea îndrăgi* / Pzi: *~ăgesc* / E: ***prea + îndrăgi***] (Îvr) A îndrăgi foarte mult.

preaîndrăzneț, ~eață *a* [At: C. CANTACUZINO, CM I, 27 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prea + îndrăzneț***] (Îvr) **1** Foarte îndrăzneț. **2** Curajos.

preaîndumnezeit, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 13ᵛ2/11 / S și: *prea îndumnezeit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + îndumnezeit*** cdp slv **прѣбожьствьнъ**] (Îvr) **1** Sfânt. **2** Divin.

preaînființat *sms* [At: CALENDARIU (1814), 14/12 / S și: *prea înființat* / E: ***prea + înființat***] (Îvr; art.) Iisus Hristos, care s-a întrupat din Fecioara Maria.

preaînfrumusețat, ~ă *a* [At: CORESI, PS. 391/4 / S și: *prea înfrumusețat* / V: (îrg) ***~sit~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + înfrumusețat*** cdp slv **прѣоукрашенъ**] (Înv) Foarte gătit Si: (îvr) *preaînfrumușat*.

preaînfrumusitat, ~ă *a* vz ***preaînfrumusețat***

preaînfrumușat, ~ă *a* [At: PSALT. 298 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + înfrumușat*** cdp slv **прѣоукрашенъ**] (Îvr) Preaînfrumusețat.

preaînmulțime *sf* [At: CORESI, EV. 116 / Pl: *~mi* / E: ***prea + înmulțime*** cdp slv ***прѣмножьство***] (Înv) 1 Cantitate foarte mare Si: (îvr) *preamulție, preamulțime*. 2 Număr foarte mare. 3 Mulțime. 4 Abundență.

preaînmulțit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 116 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + înmulțit*** cdp slv ***прѣмногъ***] (Înv) 1-2 Care este (în cantitate sau) în număr foarte mare. 3 Foarte bogat. 4 Foarte îmbelșugat.

preaînota *vi* [At: PSALT. 216 / Pzi: 3 *~înoată* / E: ***prea + înota*** cdp slv ***прѣплоути***] (Îvr) A naviga.

preaîntălept, ~eaptă *a* vz ***preaînțelept***

preaînțelepciune *sf* [At: PSALT. 99 / S și: *prea înțelepciune* / E: ***prea + înțelepciune*** cdp slv ***прѣмѫдрость***] (Înv) 1 Înțelepciune foarte mare, deosebită. 2 Înțelepciune a divinității.

preaînțelept, ~eaptă *a* [At: PSALT. 233 / S și: *prea înțelept* / V: (îrg) ***~țăl~*** / Pl: *~pți, ~e* / E: ***prea + înțelept*** cdp slv ***прѣмѫдръ***] (Înv) 1 Deosebit de înțelept Si: (îvr) *preaînțeleptit* (1). 2 (D. cuvinte, acțiuni, manifestări etc.) Care denotă multă înțelepciune Si: (îvr) *preaînțeleptit* (2).

preaînțeleptește *av* [At: DRLU / E: ***prea + înțeleptește***] (Îvr) În mod foarte înțelept.

preaînțeleptit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 106 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + înțeleptit*** cdp slv ***прѣмѫдръ***] 1-2 (Îvr) Preaînțelept (1-2).

preaînvățat, ~ă *a* [At: NECULCE, L. 26 / S și: *prea învațat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + învățat***] (Înv) Foarte instruit, cult.

preajn *sn* vz ***preajmă***

preajmă *sf* [At: PSALT. 72 / V: (reg) ***~amă***, (îrg) ***prej~***, ***prij~*** *sf*, (îvr) ***~ajn*** *sn* / Pl: *prejme*, (rar) *preajme* / E: slv ***прѣжде***] 1 (Înv) Spațiu care înconjură Si: *împrejurime*, (reg) *preabăt*. 2 (Îla) **Din** (sau **de prin**) ~ Care se află în (sau prin) jur. 3 (Îlav) **În** (**din** sau **prin**) În (din sau prin) jur. 4 (Îlpp; construit cu G) **În** (**din** sau **prin**) **~ma** În, din sau prin jurul. 5 (Îal; construit cu G) În, din sau prin fața. 6 (Îal; construit cu G) Puțin înainte de. 7 (Îal; construit cu G) În jurul datei de... 8 (Îal; construit cu G) În ajunul. 9 (Pop; îe) **A umbla în** (**sau prin**) **~ma cuiva** A se ține după cineva.

preajudecată *sf* vz ***prejudecată***

prealabil, ~ă *a* [At: MARIN, F. V. / P: *pre-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préalable***] 1 Care trebuie supus, examinat, făcut, pregătit, cunoscut înainte de începerea unei acțiuni principale, condiționând reușita acesteia. 2 Care precedă. 3 Anticipat. 4 (Pex) Preliminar. 5 (Îs) *Chestiune ~ă* (În sistemul parlamentar din trecut) Discutare a oportunității unui proiect de lege înainte de a începe dezbaterea propriu-zisă. 6 (Îlav) **În ~** Mai întâi Si: (îvr) *prealabilmente*.

prealabilmente *av* [At: HAMANGIU, C. C. 435 / P: *pre-a~* / E: fr ***préalablement***] (Îvr) În prealabil.

prealarg *s* [At: ODOBESCU, S. III, 16 / Pl: nct / E: ***prea + larg***] (Îvr) Întindere mare.

prealarmă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: it ***preallarme***] Sunet de avertizare care precede declanșarea unei alarme.

prealat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 65 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + lat***] (Îvr) 1 Foarte lat. 2 Foarte întins. 3 Extrem de vast.

prealăcui *vi* [At: PSALT. 56 / Pzi: *~esc* / E: ***prea + lăcui*** cdp slv ***прѣбывати***] (Înv) A preamări.

prealăuda *vt* [At: PSALT. 246 / P: *~lă-u~* / Pzi: *~laud* / E: ***prea + lăuda***] (Îvr) A preamări.

prealăudare *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 41/19 / P: *~lă-u~* / Pl: *~dări* / E: ***prealăuda***] (Îvr) Preamărire.

prealăudat, ~ă *a* [At: (a. 1669) GCR I, 183/14 / S și: *prea lăudat* / P: *~lă-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prealăuda***] (Înv) 1 Foarte lăudat. 2 Slăvit.

prealegere *sf* [At: BARONZI, L. 99 / P: *pre-a~* / Pl: *~ri* / E: ***pre- + alegere***] (Îvr) Preferință.

prealuminat, ~ă [At: CORESI, EV. 501 / S și: *prea luminat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + luminat*** cdp slv ***прѣсвѣтлъ***] (Înv) 1 *a* Care constituie un izvor de lumină. 2 *a* Care răspândește multă lumină. 3 *a* Foarte strălucitor. 4 *a* (Fig) Plin de înțelepciune. 5 *sma* (În titulatura dată domnitorilor, prelaților etc.) Preamărit. 6 *sfa* Maica Domnului.

prealuminos, ~oasă *a* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 512 / S și: *prea luminos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prea + luminos***] (Reg) Preamărit.

prealungi *v* vz ***prelungi***

prealungire *sf* vz ***prelungire***

pream[1] *sn* [At: M V 382 / Pl: *~uri* / E: nct] (Olt) Barcă mare, cu care se trec oile și vitele peste o apă.

pream[2] *sn* vz ***prim[1]***

preamare *a* [At: CORESI, EV. 524 / Pl: *~ri* / E: ***prea + mare[1]*** cdp slv ***прѣвеликъ***] (Îvr) Foarte mare[1] din punct de vedere calitativ.

preamă *sf* vz ***preajmă***

preamări [At: CORESI, EV. 49 / S și: *prea mări* / Pzi: *~resc* / E: ***prea + mări[1]***] 1 *vr* (Înv) A se îngâmfa. 2-3 *vtr* A (se) lăuda. 4 *vt* A slăvi.

preamărie *sf* [At: CORESI, EV. 332 / Pl: *~ii* / E: ***prea + mărie[1]*** cdp slv ***прѣвеличьство***] (Îvr) Măreție.

preamărire *sf* [At: HELIADE, O. I, 190 / Pl: *~ri* / E: ***preamări***] 1 Slăvire. 2 (Îvr) Divinitate.

preamărit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 137 / S și: *prea mărit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + mărit[3]***] (Mai ales în titulatura domnitorilor, împăraților etc.) Care este vrednic de întreaga laudă, cinste, slavă, datorită calităților sale Si: *preaînalțat, preaslăvit*, (înv) *preacântat, prealuminat, preaseninat*, (îvr) *polivălit*, (reg) *prealuminos*.

preamărturisi *vt* [At: CORESI, EV. 160 / Pzi: *~sesc* / E: ***prea + mărturisi***] (Îvr) A mărturisi direct, fără înconjur.

preamânca *vt(a)* [At: CORESI, EV. 287 / Pzi: *~mănânc* / E: ***prea + mânca***] (Îvr) A mânca foarte mult Si: (pfm) *a se îmbuiba, a se ghiftui*.

preamâncare *sf* [At: CORESI, EV. 45 / Pl: *~cări* / E: ***prea + mâncare***] (Îvr) Îmbuibare.

preamândrie *sf* [At: COD. VOR. 126 9 / Pl: *~ii* / E: ***prea + mândrie*** cdp slv ***прѣмѫдрость***] 1 (Înv) Putere de înțelegere profundă. 2 Înțelepciune deosebită. 3 Faptă, vorbă, manifestare plină de înțelepciune.

preamândru, ~ă *a* [At: PSALT. HUR. 41[r]/20 / Pl: *~ri, ~re* / E: ***prea + mândru*** cdp slv ***прѣмѫдръ***] (Înv) Înzestrat cu multă putere de judecată și de înțelegere a lucrurilor.

preambala *vt* [At: SCÎNTEIA, 1970, nr. 8385 / P: *pre-am~* / Pzi: *~lez* / E: *pre- +* ***ambala***] (C. i. mărfuri) A ambala înainte de a pune în vânzare.

preambalare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1970, nr. 8385 / P: *pre-am~* / Pl: *~lări* / E: ***preambala***] Ambalare înainte de punerea în vânzare.

preambalat, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4849 / P: *pre-am~* / Pl: *~lați, ~e* / E: ***preambala***] (D. mărfuri) Care este ambalat înainte de a fi pus în vânzare.

preamblu *sn* vz ***preambul***

preambul *sn* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~blu*** / P: *pre-am~* / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***préambule***] 1 Parte introductivă a unui discurs, a unei scrieri, a unei convorbiri etc., în care de obicei sunt expuse rezumativ probleme ce vor fi dezvoltate ulterior Si: *introducere*. 2 (Pex; rar) Prefață. 3 (Pgn) Ceea ce constituie partea introductivă, premergătoare a unei acțiuni, manifestări etc. 4 Parte introductivă a unui act important, a unei legi sau a unui tratat internațional, în care se face expunerea de motive, se justifică utilitatea etc.

preambular, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *pre-am~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préambulaire***] Care servește ca preambul.

preameritat, ~ă *a* [At: MUREȘAN, P. 120/6 / S și: *pre meritat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pre + meritat***] (Îvr) 1 Care este plin de merite. 2 Extrem de valoros. 3 Demn de întreaga stimă și laudă.

preameșter *sm* [At: (a. 1652) BUL. COM. IST. IV, 15 / Pl: *~i* / E: ***prea meșter***] (Îvr, pbl) 1 Șef al meșterilor. 2 Meșter foarte priceput.

preamilostiv, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 258 / S și: *prea-milostiv* / Pl: *~i, ~e* / E: ***prea + milostiv*** cdp slv ***прѣмилостивъ***] (Înv) 1 Foarte milos. 2 Foarte îndurător. 3 Foarte iertător.

preaminuna *vr* [At: CORESI, EV. 496 / Pzi: *~nez* / E: ***prea + minuna*** cdp slv ***прѣчюдити сѧ***] (Îvr) A se mira foarte mult.

preminunat, ~ă [At: CORESI, EV. 405 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + minunat*** cdp slv ***прѣчюдьнъ***] (Îvr) 1 *a* Demn de întreaga admirație. 2 *sf* Minune.

preamplificator *sn* [At: LTR² / P: *pre-am~* / Pl: *~oare* / E: fr ***préamplificateur***] Amplificator folosit într-un lanț de transmisie înaintea unui amplificator principal, pentru a-i ridica nivelul semnalului de intrare și pentru a realiza adaptarea de impedanță necesară.

preamult, ~ă *a* [At: PSALT. 308 / S și: *prea-mult* / Pl: *~lți, ~e* / E: ***prea + mult*** cf slv **прѣмногъ**] (Înv) **1-2** Care este (în cantitate sau) în număr foarte mare. **3** Din belșug.

preamulție *sf* [At: DHLR II, 363 / Pl: *~ii* / E: ***prea + mulție***] (Îvr) Preaînmulțime.

preamulțime *sf* [At: CORESI, EV. 237 / Pl: *~mi* / E: ***prea + mulțime*** cdp slv **прѣмножьство**] (Îvr) Preaînmulțime.

preamutarisi *vt* [At: VÎRNAV, F. M. I, 95¹/6 / Pzi: *~sesc* / E: ***prea + mutare + -isi***] (Îvr) A promova pe cineva într-o funcție.

preanălța *v* vz ***preaînălța***

preanemic *sm* [At: ȘINCAI, HR I, 220/32 / S și: *prea nemic* / Pl: *~ici* / E: ***prea + ne(a)mic***] (Îvr) Dușman înverșunat.

preanestezie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***préanesthésie***] Administrare a unor substanțe medicamentoase analgezice sau sedative înaintea anesteziei propriu-zise Si: *prenarcoză*.

preanevinovată *sfa, af* [At: CORESI, EV. 519 / Pl: *~te* / E: ***prea + nevinovată*** cdp slv **прѣнеповиньна**] (Bis) **1-2** (Fecioara Maria) cea fără prihană.

preanota [At: CORESI, L. 131/13 / S și: *prea nota* / V: (înv) ***~nuta*** / Pzi: *preanot* / E: ***prea + (în)nota***] (Înv) **1** *vi* A naviga. **2** *vt* (Îvr; c. i. ape) A face să se deplaseze cu putere, în valuri.

preantru *pp* vz ***printru***

preanuta *v* vz ***preanota***

preaobrajenie *sf* vz ***preobrajenie***

preaogodnic, ~ă *a* [At: PRAV. GOV. 58ᵛ/15 / S și: *prea ogodnic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prea + ogodnic***] (Îvr) Foarte iubit.

preaosfinția *sfa* vz ***preasfinția***

preaosfințit, ~ă *a* vz ***presfințit***

preaoteț *sm* [At: CORESI, EV. 176 / Pl: *~i* / E: slv **прѣотець**] (Înv) Mare preot.

preapadomnă *a* vz ***preapodobnă***

preapări *vt* [At: N. TEST. (1648) / Pzi: *~resc* / E: slv **прѣпьрѣти**] (Înv) A convinge să facă ceva.

preapăstrat, ~ă *a* [At: PSALT. 87 / S și: *prea păstrat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + păstrat²***] (Îvr) Foarte bogat împodobit.

preapcă *sf* vz ***pretcă***

preapetrece *vi* [At: CORESI, EV. 519 / Pzi: *preapetrec* / E: ***prea + petrece***] (Îvr) A avea o viață lungă.

preaplânge *vr* [At: CORESI, EV. 349 / Pzi: *preaplâng* / E: ***prea + plânge***] (Îvr) A regreta mult o faptă comisă.

preaplecat, ~ă *a* [At: (a. 1725) CAT. MAN. I, 444 / S și: *prea plecat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + plecat***] (Înv) Foarte supus.

preaplin, ~ă [At: CORESI, EV. 154 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prea + plin*** cdp slv **прѣпльнъ**] **1** *a* (Înv) Care este din belșug, din abundență, foarte mult. **2** Ceea ce depășește cu mult un anumit nivel, o anumită măsură. **3** Ceea ce este prea mult, prea abundent. **4** Dispozitiv de evacuare automată a lichidului care depășește un anumit nivel într-un recipient, într-o instalație tehnică etc

preapodoamnă *a* vz ***preapodobnă***

preapodobie *sf* [At: CORESI, PS. 442/3 / Pl: *~ii* / E: slv **прѣподобиѥ**] (Îvr) **1** Evlavie. **2** Smerenie.

preapodobit, ~ă *a* [At: PSALT. 176 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + podobit*** cdp slv **прѣподобьнъ**] (Îvr) Care este deosebit de credincios, de cucernic.

preapodobnă *a* [At: PSALT. 54 / V: (înv) ***prapadoamnă, prapad~, prapadomnă, prăpădoamnă, ~doab~, ~doamnă, ~domnă*** / Pl: *~ni, ~ne* / E: slv **прѣподобьнъ**] (Bis; cu valoare de calificativ al Sfintei Paraschiva) Preacuvioasă (2).

preapodobnic *smf, a* [At: PSALT. 301 / V: ***~omnic*** *a*, ***prep~*** *sm* / Pl: *~ici* / E: slv **прѣподобьникъ**] (Înv) **1-6** Preacuvios (**1-4, 7-8**).

preapodomnă *a* vz ***preapodobnă***

preapodomnic, ~ă *a* vz ***preapodobnic***

preaponderant, ~ă *a* vz ***preponderent***

preaponderanța *sf* vz ***preponderență***

preaponderanție *sf* vz ***preponderență***

preapondereanție *sf* vz ***preponderență***

preaprețios, ~oasă *a* [At: ARGHEZI, VERS. 396 / P: *~ți-o~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prea + prețios***] (Nob) **1** Foarte prețios. **2** Foarte valoros.

preaprindere *sf* [At: LTR² / P: *~pre-a~* / Pl: *~ri* / E: *pre* ***+ aprindere***] Aprindere prematură a combustibilului în cilindrii unui motor cu ardere internă, determinată de apariția incidentală a unor puncte prea încălzite în interiorul lor, însoțită adesea de detonații.

preaprost, ~oastă *a* [At: CORESI, EV. 332 / Pl: *~oști, ~oaste* / E: ***prea + prost*** cdp slv **прѣпростъ**] (Îvr) Foarte prost.

preaputernic, ~ă [At: CORESI, EV. 187 / S și: *prea puternic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prea + puternic*** cdp slv **прѣсильнъ**] (Înv; în titulatura dată suveranilor, înalților demnitari, divinității) **1** *a* Care are puteri foarte mari Si: (înv) *preaputincios*. **2-3** *sma, a* (Dumnezeu) care are puteri nelimitate Si: *atotputernic*.

preaputernicie *sf* [At: MOLNAR, RET. 54/9 / Pl: *~ii* / E: ***preaputernic*** + *-ie*] (Îvr) **1** Atotputernicie. **2** (Art.; urmat de un *aps*) Termen de reverență pentru o persoană de rang înalt.

preaputincios, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 178 / S și: *prea putincios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prea + putincios***] (Înv) Preaputernic (**1**).

prearăbda *vt* [At: CORESI, L. 144/14 / Pzi: *~rabd* / E: ***prea + răbda*** cdp slv **прѣтрьпѣти**] (Îvr) A înfrunta cu multă răbdare.

prearădica [At: PSALT. 70 / Pzi: *~dic* / E: ***prea + rădica*** cdp slv **прѣвъзнести**] (Îrg) **1-2** *vr* A (se) preamări.

preareverend *a* [At: (a. 1871) URICARIUL I, 172 / S și: *prea reverend* / E: ***prea + reverend***] (Îvr; în titulatura arhimandriților) Care este demn de mult respect.

prearvuni *vt* [At: JIPESCU, ap. DDRF / P: *pre-ar~* / Pzi: *~nesc* / E: *pre-* ***+ arvuni***] (Îvr; c. i. dreptul de proprietate) A reține cu anticipație, dând o sumă de bani înainte de arvună.

preasănă *sf* vz ***presenă***

preasăra *v* vz ***presăra***

preasână *sf* vz ***presenă***

preasânt, ~ă *a* vz ***preasfânt***

preasenă *sf* vz ***presenă***

preaseninat, ~ă *a* [At: (cca 1725) CAT. MAN. I, 443 / S și: *prea seninat* / V: ***~eri~*** / E: ***prea + seninat*** cdp rs **пресветлый**] (Înv; în titulatura domnitorilor, a prelaților) Preamărit.

preaserinat, ~ă *a* ***preaseninat***

preasfânt, ~ă [At: CORESI, EV. 157 / S și: *prea sfânt, prea-sfânt* / V: (înv) ***~svânt, pres~, presvânt***, (reg) ***~sânt*** / Pl: *~nți, ~e* / E: ***prea + sfânt*** cdp slv **прѣсвѧтъ**] **1** *a* (În titulatura clericilor, călugărilor, sfinților etc.) Care a primit harul divin Si: *preasfințit*. **2** *sfa* Fecioara Maria.

preasfinția *sfa* [At: (a. 1775) URICARIUL I, 78 / S și: *prea sfinția* / V: (înv) ***preaos~, pres~*** / Pl: *~iile* / E: ***prea + sfinție*** cdp slv **прѣсвѧщеньство**] (Urmat de un *aps*) Termen de adresare respectuasă pentru prelați.

preasfințit, ~ă [At: BIBLIA (1688), 4/53 / S și: *prea sfințit* / V: (înv) ***preaos~, preos~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + sfințit*** cdp slv **прѣсвѧщенъ, прѣосвѧщенъ**] **1-2** *sma, a* (Prelat) care a primit harul divin Si: *preasfânt* (**1**). **3** *a* (Reg; d. sărbători religioase) De mare importanță.

preasină *sf* vz ***presenă***

preaslăvi *vt* [At: PSALT. 177 / Pzi: *~vesc* / E: ***prea + slăvi*** cdp slv **прославити**] (Asr) A preamări.

preaslăvie *sf* [At: CORESI, EV. 494 / Pl: *~ii* / E: ***preaslăvi*** + *-ie*] (Îvr) Dovadă a unei bunăvoințe excepționale.

preaslăvire *sf* [At: MINEIUL (1776), 11ʳ/25 / Pl: *~ri* / E: ***preaslăvi***] (Înv) Preamărire.

preaslăvit, ~ă [At: PSALT. 311 / S și: *prea slăvit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + slăvit*** cdp slv **прѣславьнъ**] 1 *a* Care este vrednic de întreaga laudă, cinste, slavă Si: *preaînălțat, preamărit*, (înv) *preacântat, prealuminat, preaseninat*, (îvr) *pohvălit*, (reg) *prealuminos*. 2 *sfa* Minune.

preaspori *vi* [At: DHLR II, 363 / Pzi: *~resc* / E: ***prea + spori***] (Îvr) A spori foarte mult.

preaspurcat, ~ă *a* [At: GORJAN, H. I. 109/5 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + spurcat***] (Îvr) Foarte josnic.

preastăpnic, ~ă *a* vz ***preastâpnic***

preastâpnic, ~ă *a* [At: PSALT. 262 / V: (înv) ***~tăp~, pres~, prest~, pristăp~, pris~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv **прѣстжпьникъ**] (Înv) 1 Care încalcă în mod sistematic legea Si: (îvr) *preacălcător*. 2 (Pex) Care reneagă o religie.

preastimat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + stimat***] (În formule de adresare) Foarte stimat.

preastol *sn* vz ***pristol***[1]

preastrăin, ~ă *a* [At: MAIOR, IST. 182/11 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prea + străin***] (Îvr) Neobișnuit.

preastrălucit, ~ă *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 70 / S și: *prea strălucit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + strălucit***] (Rar; d. oameni) Foarte capabil și inteligent.

preastrănepot *sm* vz ***prestrănepot***

preastriga *vi* [At: CORESI, EV. 473 / Pzi: *preastrig* / E: ***prea + striga***] (Îvr) A prevesti cu glas tare.

preastrigare *sf* [At: CORESI, EV. 444 / Pl: *~gări* / E: ***preastriga***] (Îvr) 1-2 Profeție (făcută cu glas tare).

preasui *vr* [At: CORESI, EV. 454 / Pzi: *preasui* / E: ***prea + sui***] (Îvr) A se preamări.

preasvânt, ~ă *a* vz ***preasfânt***

preașbă *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 104 / Pl: ? / E: nct] (Trs) Iarbă cosită și neadunată de prin tufișuri.

preașcă *sf* vz ***pretcă***

preaședea *vi* [At: PSALT. 14 / Pzi: *preașed* / E: ***prea + ședea*** cdp slv **прѣсѣдити**] (Îvr; csnp) A sta la pândă.

preașezat, ~ă *a* [At: AR (1829), 81/31 / P: *pre-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *pre-* + ***așezat***] (Îvr) Prestabilit.

preaști *vt* [At: CORESI, EV. 488 / Pzi: *~u* / E: ***prea + ști***] (Îvr) A cunoaște foarte bine.

preatărie *sf* [At: HELIADE, O. I, 190 / E: ***prea + tărie***] (Îvr) Boltă cerească Si: *cer*[3] (1).

preatcă[1] *sf* vz ***platcă***[1]

preatcă[2] *sf* vz ***pretcă***

preaten, ~ă *smf* vz ***prieten***

preatimpuriu, ~ie *a* vz ***pretimpuriu***

preatomic, ~ă *a* [At: SFC I, 15 / P: *pre-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *pre-* + ***atomic***] 1 Anterior descompunerii atomului. 2 Care precedă perioada de descoperire și utilizare a energiei atomice.

preatpiși *vt* [At: PSALT. 98 / Pzi: ? / E: nct] (Îvr) 1 A învinge. 2 A reuși.

preatrufă *sf* [At: DHLR / Pl: *~fe* / E: ***prea + trufă***] (Îvr) Trufie nemăsurată.

preațiut, ~ă *a* [At: CORESI, L. 286 / 21 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***prea + ținut*** cdp slv **прѣдрьжати**] (Îvr) Prefăcut.

preavărsa *vtr* [At: CORESI, EV. 191 / Pzi: 3 *~varsă* / E: ***prea + vărsa***] (Îvr) 1-2 A (se) revărsa. 3-4 A (se) vărsa din abundență.

preavătăma *vti* [At: PSALT. 185 / Pzi: *preavatăm* / E: ***prea + vătăma***] 1-2 (Înv) A dăuna mult.

preavăzător, ~oare *smf, a* [At: CORESI. EV. 226 / S și: *prea văzător* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prea + văzător***] (Înv) 1-2 Atotvăzător. 3-4 Atotștiutor.

preavechi, ~eche *a* [At: C. CANTACUZINO, CM I, 36 / V: (înv) ***prev~*** / Pl: *preavechi* / E: ***prea + vechi***] (Înv) 1 Care datează de foarte multă vreme Si: *străvechi*. 2 (D. ființe) Care a trăit într-un trecut îndepărtat Si: *străvechi*.

preavecinătate *sf* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM I, 38 / Pl: *~tăți* / E: ***prea + vecinătate***] (Îvr) Apropiere imediată în spațiu.

preavecinic, ~ă *a* [At: PARACLIS (1639), 246 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prea + vecinic***] (Îvr) Veșnic.

preavertizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: *pre-* + ***avertizare***] Avertizare prealabilă Si: *preavizare*.

preavesti *v* vz ***prevesti***[1]

preaviteaz, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 201 / S și: *pre(a) viteaz* / Pl: *~eji, ~eze* / E: ***prea + viteaz***] (Înv) Foarte viteaz.

preaviz *sn* [At: ALEXI, W. / P: *pre-a~* / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***préavis***] 1 (Rar) Înștiințare prealabilă. 2 (Spc) Încunoștințare scrisă prin care conducerea unei instituții sau a unei întreprinderi anunță anticipat un salariat despre intenția de a-i desface contractul de muncă. 3 (Pex) Interval de timp prevăzut în preaviz (2). 4 Plată care se cuvine unui angajat în intervalul dintre preaviz și concediere.

preaviza *vt* [At: CĂLINESCU, S. 423 / P: *pre-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***préaviser*** cf *preaviz*] 1 (Rar) A înștiința în prealabil. 2 (Spc) A da preaviz unui angajat.

preavizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***preaviza***] Înștiințare prealabilă.

preavoslavnec, ~ă *a* vz ***pravoslavnic***

preavoslavnic, ~ă *a* vz ***pravoslavnic***

preazedui *v* vz ***prezidui***

preazidui *v* vz ***prezidui***

preazviter *sm* vz ***prezbiter***[1]

preâmbla *v* vz ***plimba***

preâmblare *sf* vz ***plimbare***

preabălui *v* vz ***probălui***

prebândi *vi* [At: N. TEST. (1648) / Pzi: *~desc* / E: slv **прѣбыти**] (Îvr) A rămâne undeva sau la cineva un anumit timp.

prebeag, ~ă *a, smf* vz ***pribeag***

prebegi *v* vz ***pribegi***

prebegire *sf* vz ***pribegire***

prebegitor, ~oare *a* vz ***pribegitor***

prebendar *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: lat ***praebendarius***] (Înv; Trs) Venit fix acordat unui cleric catolic, mai ales unui canonic.

prebendă *sf* [At: DN[3] / Pl: ? / E: lat ***praebenda***, fr ***prébende***] Venit afectat unui titlu ecleziastic catolic, mai ales unui canonic.

prebun *sm* vz ***tribun***

preburghez, ~ă *a* [At: V. ROM. martie 1960, 130 / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***burghez***] (Rar) Care este anterior apariției burgheziei.

precalcula *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 63 / Pzi: *~lez* / E: *pre-* + ***calcula***] (Rar) A calcula în prealabil.

precalculare *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~lări* / E: ***precalcula***] (Rar) Calculare anticipată.

precalculat, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~ați, ~e* / E: ***precalcula***] Care a fost calculat în prealabil.

precambrian, ~ă [At: MG I. 109 / P: *~bri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***précambrian***] 1 *a* Care aparține primei ere geologice. 2 *a* Care se referă la prima eră geologică. 3 *a* Care datează din prima eră geologică. 4 *a* Care cuprinde prima eră geologică. 5 *sn* Primă eră geologică, anterioară paleozoicului. 6 *sn* Grupă de straturi geologice din precambrian (1).

precapitalist, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~iști, ~e* / E: *pre-* + ***capitalist***] 1 Care este anterior apariției capitalismului. 2 Din epoca premergătoare capitalismului.

precar, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~iu, ~ie*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***précaire***, lat ***precarius***] 1 Lipsit de siguranță, de trăinicie Si: *nesigur*. 2 Al cărui viitor nu poate fi asigurat. 3 Dependent de voința cuiva, de împrejurări neprevăzute etc. 4 (Pex) Nesatisfăcător. 5 (Pex) Necorespunzător. 6 (Pex) Redus. 7 (Pex) Sumar. 8 (Rar; d. construcții) Șubred. 9 (Rar) Improvizat. 10 (Rar) Lipsit de importanță, de profunzime și de sens. 11 (Jur) Provizoriu. 12 (Jur) Care deține ceva în mod provizoriu.

precaria *sf* [At: DER / P: *~ri-a* / E: lat ***precaria***] (În antichitate și în Evul Mediu) Drept de posesiune asupra unui lot de pământ, primit în schimbul prestării unor obligații față de proprietarul funciar.

precariamente *av* [At: SFC II, 191 / P: *~ri-a~* / E: ***precariu*** + *-(a)mente*] (Îvr) În mod precar.

precaritate *sfs* [At: ALEXI, W. / E: fr ***précarité***] **1** Caracter a ceea ce este precar. **2** (Jur) Fapt sau însușire de a deține ceva în mod provizoriu, temporar.

precariu, ~ie *a* vz ***precar***

precarpatic, ~ă *a* [At: LINȚIA, P. II, 111 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *pre-* + ***carpatic***] (Rar) Subcarpatic.

precaut, ~ă *a* [At: BARCIANU / P: *~ca-ut* / A și: *precaut* / Pl: *~uți, ~e* / E: lat ***praecautus***] **1** (D. ființe) Care prevede și preîntâmpină un pericol, o neplăcere, un necaz etc. posibil Si: *circumspect, prevăzător, prudent*. **2** (D. atitudini, manifestări) Care denotă prudență Si: *circumspect, prevăzător, prudent*.

precauție *sf* [At: ÎNVĂȚĂTURA, 107/22 / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praecautio, -onis***, fr ***précaution***] **1** Însușire de a fi precaut (1). **2** Atitudine, comportare precaută (**2**). **3** (Rar; îs) *Măsură de ~* Măsură de prevedere pentru a evita un pericol, o neplăcere. **4** Prudență. **5** (Îlav) **Cu ~** Cu grijă. **6** (Îal) Cu mare atenție. **7** În mod prudent. **8** Circumspect.

precauționa *vt* [At: PROT. - POP. N. D. / P: *~ca-u-ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***précautionner***] (Iuz; c. i. oameni) **1** A sfătui pe cineva pentru a-l ajuta să evite posibile necazuri, nenorociri. **2** A scăpa de o nenorocire, de un neajuns prin măsurile luate cu anticipație.

precauțiune *sf* vz ***precauție***

precaz *sn* vz ***pricaz***[1]

precădea *vi* [At: POLIZU / Pzi: nct / E: *pre-* + ***cădea***] (Înv) A avea întâietate.

precădere *sfs* [At: (a. 1839) DOC. EC. 728 / E: *pre-* + ***cădere***] **1** Prioritate acordată unei persoane, unei probleme, unei acțiuni, unei opinii etc. **2-3** (Îljv) **Cu ~** (Care este, se face, se preferă etc.) înainte de orice. **4** (Rar) Superioritate față de ceva sau de cineva. **5** Pondere mai mare față de ceva sau de cineva. **6** Importanță mai mare față de ceva sau de cineva. **7** (Nob) Posedare a calității, a autorității de a face ceva.

precăjit, ~ă *a* vz ***pricăjit***

precânjă *sf* [At: ALR II, 5080/260 / Pl: *~jale* / E: ns cf *pregânjală*] (Reg) **1-2** (Parte dintr-o) tânjală.

precât *av* [At: M. COSTIN, ap. GCR I, 199/29 / V: *pe~* / E: ***pre + cât***] (Pop) **1** După cum. **2-3** După (cât).

preceas *sn* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 263 / Pl: *~uri* / E: *pre-* + ***ceas***] (Nob) Moment imediat premergător declanșării unui fenomen sau producerii unui eveniment.

precect *sm* vz ***preceptor***

preceda *vt* [At: I. GOLESCU, C., ap. DLR / V: *~cede* / Pzi: *preced*, (rar) *~dez*, 3, 6 *precedă* / E: fr ***précéder***, lat ***praecedere***] **1-2** A exista înaintea cuiva sau a ceva (în timp sau) în spațiu Si: *a premerge* (**1-2**), *a propăși* (**2**). **3** A se situa înaintea cuiva sau a ceva în spațiu Si: *a propăși* (**1**). **4** A se petrece înainte de ceva Si: *a premerge* (**3**). **5** (Rar) A depăși. **6** A anticipa.

precedant, ~ă *a* vz ***precedent***

precedător, ~oare *a* vz ***precezător***

precede *v* vz ***preceda***

precedent, ~ă [At: POENARU, G. 17/13 / V: (înv) ***~dant*** *a*, ***~dinte*** *ai* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***précédent***] **1** *a* Care există înaintea cuiva sau a ceva, în timp sau în spațiu Si: (înv) *precezător* (**1**). **2** *a* Care se petrece înaintea cuiva sau a ceva Si: (înv) *precezător* (**2**). **3** *a* Care a fost arătat, amintit mai înainte Si: (înv) *precezător* (**3**). **4** *sn* Situație anterioară, care servește ca exemplu sau ca justificare pentru situațiile următoare Si: (rar) *precedență* (**3**). **5** *sn* (Îla) **Fără ~** Nemaiîntâlnit. **6** *sn* (Pex; îal) Inedit.

precedență *sf* [At: NEGULICI / V: (iuz) ***~dință*** / Pl: *~țe* / E: fr ***précédence***, lat ***praecedentia***] **1** Ceea ce precedă pe cineva sau ceva în timp sau în spațiu. **2** (Ccr) Lucru care precedă. **3** (Rar; pex) Precedent (**4**). **4** (Îs) *Caz de ~* Situație premergătoare unui fapt, unui eveniment etc., care este invocată pentru justificarea unei hotărâri, a unei dispoziții.

precedere *sf* [At: FABIAN-BOB, 24/6 / Pl: nct / E: ***preceda***] (Îvr) Justificare a situațiilor, soluțiilor, cazurilor, faptelor următoare similare.

precedesor, ~oare *smf* vz ***predecesor***

precedinte *ai* vz ***precedent***

precedință *sf* vz ***precedență***

precelenție *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 382 / Pl: ? / E: lat ***praecellentia***] (Ltî; rar) Superioritate.

precenă *sf* vz ***pricină***

precepător, ~oare *a* vz ***pricepător***

precepătură *sf* vz ***pricepătură***

precepe *v* vz ***pricepe***

precepere *sf* vz ***pricepere***

precepiș *sn* vz ***precipițiu***

precept *sn* [At: HELIADE, D. J. 83/14 / V: (rar) ***percept***, (îvr) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***précepte***, lat ***praeceptum***] **1** Principiu care stă la baza unei doctrine, mai ales morale. **2** Normă sau regulă de conduită. **3** Normă religioasă. **4** Recomandare într-un domeniu practic.

preceptă *sf* vz ***precept***

preceptistic, ~ă *a* [At: V. ROM. aprilie 1958, 115 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***precept*** + *-istic*] **1** (Nob) Care este bazat pe precepte (**4**). **2** (Rar) Preceptoral.

preceptor[1] *sm* [At: HELIADE, D. J. 103/23 / A și: *precep~* / Pl: *~i* / E: fr ***précepteur***, lat ***praeceptor***] (Înv) Persoană angajată într-o familie bogată, pentru educarea și instruirea unui copil sau a unui tânăr Si: *educator, meditator, pedagog*.

preceptor[2] *sn* vz ***perceptor***

preceptoral, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préceptoral***] De preceptor Si: (rar) preceptistic (**2**).

precepție *sf* vz ***percepție***

preceput[1] *sn* [At: MOXA, 346/23 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***precepe***] (Îvr) Pricepere (**4**).

preceput[2]***, ~ă*** *a* vz ***priceput***

precerne *vt* [At: SEVASTOS, N. 54 / Pzi: *precern* / E: ***prea + cerne***] (Reg; îcr *cerne*) A cerne de mai multe ori.

precesie *sf* vz ***precesiune***

precesiune *sf* [At: GENILIE, G. 88/3 / V: ***precesie***, (înv) ***pretesie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***précession***, lat ***praecessio, -onis***] **1** (Ast; șîs *~a echinocțiilor*) Deplasare lentă, în sens retrograd, a punctelor echinocțiale, punctul vernal și punctul autumnal, pe ecliptică, datorită atracției exercitate de lună și de soare asupra pământului, în zona ecuatorului și a regiunilor lipsite de omogenitate structurală. **2** (Fiz) Deplasare relativ lentă a axei proprii de rotație a unui corp care se rotește rapid și care are doar un punct fix.

precestamic *sf* vz ***pricestanie***

precestă *a* vz ***precistă***

precestui *v* vz ***pricestui***

precestuit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***precestui***] (D. oameni) **1** (Bis; Olt; Mun) Împărtășit. **2** (Olt) Sfânt. **3** (Olt) Cucernic. **4** (Reg) Cumsecade.

precestanie *sf* vz ***pricestanie***

preceștui *v* vz ***pricestui***

preceti *vt* [At: SEVASTOS, P. 154 / Pzi: *~tesc* / E: ***pre***(a) + ***ceti***] (Îrg) A citi de multe ori același lucru.

precezător, ~oare *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 9/24 / V: ***precedă~***, ***preace~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***preceda*** + *-ător*] (Înv) **1-3** Precedent (**1-3**).

prechelean [At: DN[3] / P: *~le-an* / E: ger ***Prächelleen***] (Glg) **1** *sn* Al doilea subetaj al paleoliticului inferior, dinaintea cheleanului. **2** *a* Care aparține precheleanului (**1**). **3** *a* Specific precheleanului (**1**).

prechema *vt* [At: GL. OLT. / Pzi: *prechem* / E: ***prea + chema***] (Îrg) A chema din nou.

prechezășuire *sf* [At: CR (1846), 34[1]/51 / Pl: *~ri* / E: *pre-* + **chezășuire**] (Îvr) Garanție.

prechinjală *sf* vz ***pregânjală***

precii *sfp* vz ***pretcă***

precincție *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: lat ***praecinctio***, fr ***précinction***] Fiecare dintre scările unui amfiteatru roman.

precinos, ~oasă *a* vz ***pricinos***

precinstit, ~ă *a* vz ***preacinstit***

precios, ~oasă *a* vz ***prețios***

precipiciu *sn* vz ***precipițiu***

precipita [At: BARIȚIU, P. A. II, 721 / V: (înv) ***preți~*** / Pzi: *precipit*, (rar) *~tez* / E: fr ***précipiter***, lat ***praecipitare***] **1** *vt* (Chm) A provoca, cu ajutorul unei reacții chimice, trecerea în stare de precipitat[1] (1). **2** *vt* (Chm) A transforma în precipitat[1] (1). **3** *vri* (Chm; d. o substanță solubilă dizolvată într-un lichid) A se depune sub formă de precipitat[1] (1). **4-5** *vtr* (A face să se desfășoare sau să se declanșeze ori) a se desfășura sau a se declanșa într-un timp mai scurt decât ar fi normal Si: *a (se) grăbi*, (pop) *a (se) zori*. **6** *vr* (D. oameni) A acționa cu prea mare grabă și în dezordine. **7** *vr* (Pex) A se agita. **8** *vr* A se repezi undeva. **9-10** *vtrp* A (se) arunca cu forța dintr-un loc înalt. **11** *vr* (Rar; d. ființe; udp „asupra") A se năpusti.

precipitabil, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 244/35 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***précipitable***] (Chm; rar; d. anumite substanțe) **1-3** Care se poate precipita **(1-3)**.

precipitabilitate *sfs* [At: MACAROVICI, CH. 630 / E: ***precitabil*** + *-itate*] **1-3** Proprietate a unor substanțe chimice de a fi precipitabile **(1-3)**.

precipitando *av* [At: DN[3] / E: it ***precipitando***] (Muz; ca indicație de execuție) Iuțind mișcarea.

precipitant *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~nți*, (rar, *sn*) *~e* / E: fr ***précipitant***] Produs chimic care, introdus într-o soluție, provoacă precipitarea parțială sau totală a substanțelor pe care le conține soluția.

precipitare *sf* [At: GHICA, S. 99 / Pl: *~tări* / E: ***precipita***] (Chm) **1** Precipitație (1). **2** Grabă prea mare Si: *agitație, iuțeală, precipitație* (3), *pripă, zor*.

precipitat[1] *sn, ain* [At: AR (1829), 43[2]/10 / V: ***preți~*** *sn*, ***prețipitate*** *sf*, ***prici~*** *sn*, ***priți~*** *sn* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***précipité***, lat ***praecipitatum***] **1-2** (Chm) (Substanță solidă, greu solubilă, cristalină, amorfă sau sub formă de gel) care se separă dintr-o soluție și care se depune pe fundul vasului, în urma tratării soluției cu un reactiv, prin răcirea sau evaporarea soluției etc.

precipitat[2], ~ă [At: FILIMON, O. I, 126 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***precipita***] **1-2** *a, av* (D. ființe) (Care acționează) cu prea mare grabă, sub impresia momentului, forțat de împrejurări etc. **3-4** *a, av* (D. manifestări ale oamenilor, fenomene, evenimente) (Care se produce) cu prea mare grabă. **5** *a* Care exprimă o prea mare grabă. **6-7** *av, a* (În mod) grăbit.

precipitație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~iune***, (înv) ***~tăciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***précipitation***, lat ***praecipitatio, -onis***] **1** (Chm) Trecere a unei substanțe în stare de precipitat[1] (1) Si: *precipitare* (1). **2** (Mpl; șîs ~ *atmosferică*) Produs al condensării vaporilor de apă din atmosferă, care cade pe suprafața pământului sub formă de ploaie, zăpadă, burniță, lapoviță, brumă, ceață, grindină etc. **3** Precipitare (2). **4** (Îdt) Aruncare sau cădere violentă dintr-un loc înalt.

precipitațiune *sf* vz ***precipitație***

precipităciune *sf* vz ***precipitație***

precipitină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***précipitine***] Anticorp care provoacă coagularea antigenului dintr-o soluție.

precipitron *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***précipitron***] Dispozitiv electrostatic folosit pentru purificarea aerului dintr-o încăpere prin dirijarea prafului spre unul dintre electrozi.

precipiț *sn* vz ***precipițiu***

precipițiu [At: LB / V: ***precepiș***, ***~iciu*** (Pl: *~uri*), ***~piț*** (Pl: *~te*), (reg) ***prețâpiș***, ***prețipiș*** *sn* / Pl: *~ii* / E: lat ***praecipitium***, it ***precipizio***, fr ***précipice***] **1** *sn* (Înv) Prăpastie. **2** *ain* (Îf *prețipiș*) Abrupt. **3** *sn* (Trs; îf *prețâpiș*) Munte. **4** *sn* Cădere de la înălțime. **5** *sn* (Fig) Dezastru. **6** *sn* (Fig) Ruină.

preciput *sn* [At: DN[2] / A și: *precipu̯t* / Pl: *~uri* / E: fr ***préciput***] (Jur) Drept acordat unei persoane de a lua o anumită parte dintr-un bun înainte de partaj.

preciroză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***précirrhose***] (Med) Stare morbidă a ficatului exprimând clinic, funcțional și morfologic trecerea de la hepatita cronică la ciroza hepatică.

precis, ~ă *a* [At: CR (1848), 16[1]/30 / Pl: *~iși, ~e* / E: fr ***précis***, lat ***praecisus***] **1** Care este limpede și clar. **2** Care este sigur, categoric. **3** Care este determinat în mod clar și categoric. **4** (D. mărimi, unități de măsură, de timp etc.) Care este exact calculat, precizat, apreciat. **5** (D. instrumente de măsură) Care funcționează cu precizie. **6** Care indică valori foarte apropriate de cele exacte.

precistă [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 195/23 / V: (îrg) ***precestă***, (înv) ***preacestă***, ***preacistă*** / S și: (înv; abr) *pristă* / Pl: (rar) *~te* / G-D și: (reg) *precistii* / E: slv **прѣчиста**] **1-2** *sfa, a* (Cu valoare de calificativ; în componența unor nume proprii) (Fecioara Maria) care este fără vină, cu totul lipsit de păcate și de o curățenie morală desăvârșită Si: *imaculat, neprihănit, preacurat, preanevinovat*. **3** *a* (Pop; îs) *~ta mare* Sărbătoare bisericească ortodoxă care prăznuiește adormirea Maicii Domnului și se celebrează la 15 august Si: *Sfânta Maria Mare*. **4** *a* (Pop; îs) *~ta mică* Sărbătoare bisericească ortodoxă care prăznuiește nașterea Maicii Domnului și se celebrează la 8 septembrie Si: *Sfânta Maria mică*.

precistie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: slv **причѧстиѥ**] (Înv) Împărtășanie.

precistui *v* vz ***pricestui***

precitat, ~ă *a* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 372 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***précité***] **1-2** Care este (citat sau) menționat anterior.

precinput, ~ă *a* vz ***priceput***

preciza *vt* [At: PROT. – POP., N. D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***préciser***] **1** A determina în mod exact. **2** (Pex) A clarifica. **3** (Rar) A contura. **4** A delimita.

precizabil, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. 169 / Pl: *~i, ~e* / E: ***preciza*** + *-bil*] (Rar) **1-4** Care poate fi precizat **(1-4)**.

precizamente *av* [At: IORDAN, L. R. A. 190 / E: it ***precisamente***] (Rar) În mod exact.

precizare *sf* [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 36 / Pl: *~zări* / E: ***preciza***] **1** Determinare exactă. **2** (Ccr) Ceea ce este precizat de cineva.

precizie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~iune*** (S și: *~isi~*), (înv) ***preți~*** / S și: (înv) *~isie* / Pl: *~ii* / E: fr ***précision***, lat ***praecisio, -onis***] **1** (Precedat de *pp* „cu", „de", „la") Calitate de a fi exact Si: *exactitate*. **2** Calitate de a determina sau indica în mod exact Si: *exactitate*. **3** (Spc) Însușire a unui instrument de măsură de a da indicații cât mai exacte. **4** (Pex) Eroare maximă admisă la efectuarea unui calcul, a unei măsurări etc. **5** (D. aparate, instrumente de măsură etc.; îla) **De ~** Care funcționează cu cea mai mare exactitate Si: *exact*. **6** (Pex) De calitate. **7** (Rar; mpl) Informație sau indicație exactă. **8** (Ccr) Ceea ce este exact.

preciziune *sf* vz ***precizie***

preclasic, ~ă [At: M 1962, nr. 4, 28 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***préclassique***] **1** *a* (Art; d. curente) Care este anterior perioadei clasice. **2** *a* (Art; d. opere) Care datează din epoca premergătoare clasicismului. **3-4** *sm* (Scriitor sau) creator de artă din această perioadă.

preclasicism *sns* [At: M. D. ENC. / E: ***preclasic*** + *-ism*] **1-2** Perioadă din istoria (literaturii sau) artei premergătoare clasicismului. **3** (Spc) Perioadă din istoria muzicii vocale și instrumentele din sec. XVII și XIII, care precedă clasicismul vienez.

preclăti *vr* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pzi: *~tesc* / E: *pre-* + ***clăti***] (Olt) A înnebuni.

preclătit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 191 / V: ***~let~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***preclăti***] (Olt) Nebun.

precletit, ~ă *a* vz ***preclătit***

precleți *v* vz ***procleți***

preclețit, ~ă *a* vz ***procleții***

preclimacteriu *sns* [At: DN^3 / E: lat ***prae + climacterium***] Fază anterioară climacteriului.

preclinic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***preclinique***] Dinainte de internarea în clinică.

preclinteală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: *~eli* / E: ***preclinti*** + *-eală*] (Olt) Nebunie.

preclinti *vr* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pzi: *~esc* / E: ***prea + clinti*** cf *proclinti*] (Olt) A înnebuni.

preclintire *sf* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: *~ri* / E: ***preclinti***] (Olt) Nebunie.

preclintit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***preclinti***] (Olt) Nebun.

precoace *a* vz ***precoce***

precoce *a* [At: HELIADE, D. J. 22/24 / V: (înv) ***~oace*** / Pl: (rar) *~oci*, *~* / E: fr ***précoce***, lat ***praecox, -cis***] **1** (D. ființe) Care se dezvoltă fizic sau psihic înainte de vârsta normală. **2** Care își anticipează, prin anumite manifestări, vârsta. **3** Care este mai matur în comparație cu cei mai mulți de aceeași vârstă. **4** (D. facultăți psihice sau biologice, însușiri, atribuite etc. ale oamenilor) Care apare sau se dezvoltă înainte de timpul normal Si: (rar) *prematur* (**10**). **5** (D. plante) Care ajunge la maturitate foarte devreme Si: *timpuriu, văratic*.

precocitate *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 208 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***précocité***] **1** Dezvoltare fizică sau psihică a unei ființe înainte de vârsta normală. **2** (Pex) Stare a unei ființe sau unei plante precoce. **3** (Spc) Însușire a animalelor de a încheia într-un timp scurt, față de media speciei sau a rasei, creșterea și dezvoltarea. **4** (Spc) Însușire a taurinelor, porcinelor, ovinelor, păsărilor de casă etc. de a realiza sporuri de greutate mari datorită unei bune valorificări a hranei în timpul creșterii.

precolici *sm* vz ***pricolici***

precolumbian, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***précolombien***] **1-2** (D. civilizație, artă) Care aparține (Americii de Sud sau Centrale ori) istoriei Americii de Sud sau Centrale, înainte de descoperirea ei de către Cristofor Columb. **3** Privitor la America de Sud sau Centrală, înainte de descoperirea ei de către Cristofor Columb. **4** Specific Americii de Sud sau Centrale din această perioadă.

precomandă *sf* [At: SFC I, 15 / Pl: *~menzi* / E: *pre-* + ***comandă***] (Rar) Comandă făcută pentru o marfă, înainte de a fi fabricată sau pusă în vânzare.

precomă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~me* / E: fr ***précoma***] (Med) Sindrom care precede coma.

precombustie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***précombustion***] **1** (Teh) Fază a funcționării unui motor cu ardere internă care precedă aprinderea combustibilului. **2** (Îs) *Cameră de ~* Anticameră.

precomprimare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~mări* / E: *pre-* + ***comprimare***] Operație prin care elementele de construcție din beton armat sunt supuse unor eforturi de compresiune înainte de aplicarea sarcinilor reale, pentru a le mări rezistența.

precomprimat, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4837 / Pl: *~ați, ~e* / E: *pre-* + ***comprimat***] (D. betonul armat) Care a fost supus operației de precomprimare.

preconcentrare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~rări* / E: *pre-* + ***concentrare***] Operație de preparare mecanică a mineralelor, prin care se urmărește îndepărtarea unei cantități importante de component steril, pentru obținerea unui material îmbunătățit.

preconcentrat *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: ***preconcentrare***] Produs minier îmbogățit în substanțe utile prin operații preliminare urmate de operații de preparare propriu-zisă.

preconcepție *sf* [At: GALACTION, A. 373 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***préconception***] (Îvr) Prejudecată.

preconcepțiune *sf* vz ***preconcepție***

preconceput, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~uți, ~e* / E: *pre-* + ***conceput*** cdp fr ***préconçu***] (D. idei, păreri etc.) Formată dinainte, fără a face în prealabil o cercetare, o experiență etc.

preconferință *sf* [At: DN^3 / Pl: *~țe* / E: *pre-* + ***conferință***] Conferință preliminară unei conferințe de mai mare importanță.

preconiza *vt* [At: NEGULICI / S și: *~isa* / Pzi: *~zez* / E: fr ***préconiser***, ger ***präkonisieren***] **1** (Înv) A lăuda în mod public și cu căldură. **2** A recomanda insistent. **3** (C. i. măsuri, metode, soluții, rezolvări etc.) A propune. **4** A prevedea ceva. **5** (În religia catolică; c. i. un episcop numit de șeful statului) A confirma în funcție în cadrul consistoriului.

preconizare *sf* [At: DDRF / Pl: *~zări* / E: ***preconiza***] **1** (Înv) Lăudare publică plină de căldură. **2** Recomandare insistentă. **3** Propunere a unei măsuri, metode, soluții. **4** Prevedere. **5** Confirmare în funcție a unui episcop catolic.

preconizat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați ~e* / E: ***preconiza***] **1** (Înv) Lăudat în mod public. **2** Recomandat insistent. **3** (D. măsuri, metode, soluții, rezolvări etc.) Propus. **4** Prevăzut. **5** (D. un episcop catolic numit de șeful statului) Confirmat.

preconizație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *~isație* / Pl: *~ii* / E: fr ***préconisation***] (Îvr) **1** Laudă publică și călduroasă. **2** Laudă excesivă.

preconsolidare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~dări* / E: *pre-* + ***consolidare***] Fază de consolidare a unui strat de pământ argilos supus, în trecut, unei sarcini geologice mai mari decât cea actuală.

preconstituit, ~ă *a* [At: PR. DREPT, 294 / Pl: *~iți, ~e* / E: *pre-* + ***consituit***] **1** Care a fost constituit sau stabilit dinainte. **2** Anticipat.

preconștient *sn* [At: DN^3 / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***préconscient***] Ansamblu de procese psihice latente, dar disponibile, care pot fi rechemate în conștiință oricând.

precontract *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: *pre-* + ***contract*** cdp fr ***avant-contracte***] Contract provizoriu.

precontractual, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***contractual***] De dinaintea încheierii unui contract.

precopăț, ~eață *smf* vz ***precupeț***

precopeț, ~eață *smf* vz ***precupeț***

precopseală *sf* vz ***pricopseală***

precopsi *v* vz ***pricopsi***

precopsit, ~ă *a smf* vz ***pricopsit***

precordial, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***précordial***] (Atm) Din regiunea anterioară a toracelui, care corespunde inimii.

precorector, ~oare *smf* [At: DEX / A și: *~rector* / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***corector***] Persoană care face operația de precorectură.

precorectură *sf* [At: DN^2 / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***corectură***] Operație de corectură a unui manuscris dactilografiat, făcută înainte de a-l trimite la tipografie.

precosmic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***précosmique***] Anterior lansării sau ajungerii în spațiul cosmic.

precovârși *v* vz ***preacovârși***

precredincios, ~oasă *a* vz ***preacredincios***

precreștin, ~ă *a* [At: HEM 1858 / S și: *pre-creștin* / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***creștin*** cdp fr ***préchrétien***] Care este anterior apariției creștinismului.

prector *sm* vz ***pretor***[1]

precuget *sn* [At: HELIADE, O. I, 212 / Pl: *~e* / E: pvb ***precugeta***] (Înv) Chibzuire.

precugeta *vt* [At: MARCOVICI, D. 290/3 / Pzi: *precuget* / E: *pre-* + ***cugeta*** cf lat *praecogitare*] **1** (Asr) A chibzui înainte de a face ceva. **2** (Pex) A chibzui.

precugetare *sf* [At: (a. 1843) DOC. EC. 784 / Pl: *~tări* / E: ***precugeta***] **1** (Asr) Chibzuire. **2** (Îlav) **Cu ~** În mod intenționat.

precugetat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 199 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***precugeta***] **1** (Asr) Chibzuit de mai înainte. **2** (Pex) Premeditat (**2**).

precugetător, ~oare *a* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***precugeta*** + *-ător*] (Îvr) **1-2** Care precugetă (**1-2**).

preculici *sm* vz ***pricolici***

precum [At: (a. 1603) CUV. D. BĂTR. I, 130/2 / V: (îvp) ***pâcum, pecum*** / E: *pre-* + ***cum***] **1** *cj* Introduce propoziții circumstanțiale de mod Si: *așa cum*. **2-3** *cj* (Îljv) **~ se cade** Cum trebuie (să fie). **4** *cj* Introduce propoziții

comparative Si: *tot astfel cum*. **5** *cj* (Îlc) **~ și** Stabilește un raport copulativ în cadrul aceleiași propoziții Si: *ca și*. **6** *cj* Introduce propoziții care cuprind o afirmație, o observație etc. sigură, categorică, cu caracter de concluzie Si: *după cum*. **7** *cj* (Fam; îe) **~ vezi** Asta-i situația. **8** *cj* (Fam; îe) **~ urmează** Formulă prin care este anunțată o enumerare, o completare, o lămurire a unei expuneri, explicații, relatări. **9** *cj* (Pop; îlc) **~ ca să** Introduce propoziții circumstanțiale de scop Si: *pentru ca să*. **10** *av* Ca de exemplu.

precumpăni [At: BARIȚIU, P. A. I, 556 / V: (îrg) *~peni* / Pzi: *~nesc* / E: *pre-* + **cumpăni** cdp lat **praeponderare**] **1** *vi* A avea mai multă extindere, greutate, putere, influență, prestigiu, importanță etc. decât altcineva sau altceva. **2** *vi* A constitui elementul hotărâtor Si: (rar) *a prepondera*. **3** *vi* (Pex) A predomina (3). **4** *vt* A ține în cumpănă. **5** *vt* (Pex; fig) A compensa.

precumpănire *sf* [At: PHILIPPIDE, P. 167 / Pl: *~ri* / E: **precumpăni**] **1-2** Predominare (1-2). **3** Impunere ca element hotărâtor. **4** Triumfare asupra altei idei, soluții. **5** Cumpănire. **6** Compensare.

precumpănitor, ~oare *a* [At: F (1881), 345 / Pl: *~i*, *~oare* / E: **precumpăni** + *-tor*] Predominant.

precumpeni *v* vz **precumpăni**

precunoștință *sf* [At: BARONZI, L. 99 / Pl: *~țe* / E: *pre-* + **cunoștință**] (Înv) Cunoștință anticipată.

precup *sm* vz **procopie**

precupete *sm* vz **precupeț**

precupeț, ~eață [At: HERODOT (1645), 141 / V: (înv) **~copeț**, **pricopăț**, (reg) **prăcupăț** *sm*, **~ete** *sm*, **pricopeț**, **pricupeț** / Pl: *~i*, *~e* / E: bg **прекупец**] **1** *smf* Persoană care cumpără de la producător zarzavaturi, fructe, păsări, ouă etc., pe care le revinde apoi cu preț mai ridicat, în piață sau pe străzile orașului Si: (înv) *precupitor* (1). **2** *smf* (Pex) Producător individual de legume, fructe etc. care își vinde produsele pe piață Si: (înv) *precupitor* (2). **3** *sm* (Îvr) Zaraf. **4** *sm* (Reg) Geambaș. **5** *sfa* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** *sfa* Melodie după care se execută acest dans.

precupețesc, ~ească *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ești* / E: **precupeț** + *-esc*] (Rar) **1-4** Care ține de meseria precupețului (1-4). **5-8** Care aparține precupețului (1-4). **9-12** Privitor la precupeț (1-4).

pecupețește *av* [At: SCRIBAN, D. / E: **precupeț** + *-ește*] (Rar) **1-4** În felul precupeților (1-4). **5-8** După obiceiul precupeților (1-4). **9-12** Ca precupeții (1-4).

precupeți [At: ALECSANDRI, T. 59 / Pzi: *~țesc* / E: **precupeț**] **1** *vt* (C. i. mărfuri) A cumpăra și a revinde în calitate de precupeț (1) pentru a realiza un profit. **2** *vt* (Spc) A vinde cu preț de speculă Si: *a specula*, *a trafica*. **3** *vt* (C. i. bunuri valorificabile) A încerca să fructifice sau a valorifica în mod avantajos prin vânzare. **4-7** *vi* A practica meseria de precupeț (1-4) Si: (îrg) *a precupi* (1-4). **8-9** *vtrr* A (se) negocia asupra prețului unei mărfuri pentru a cădea la învoială Si: *a (se) târgui*, *a (se) tocmi*. **10** *vt* A conveni asupra prețului unei mărfuri. **11** *vt* (Fig; îcn) A nu cruța nimic. **12** *vt* (Fig; îcn) A face totul pentru reușita cuiva sau a ceva. **13** *vt* (Fig; îcn) A căuta pe toate căile să realizeze ceva.

precupeție *sf* [At: CARAGIALE, O. V, 174 / Pl: *~ii* / E: **precupeț** + *-ie*] **1-4** Meserie a precupețului (1-4). **5-6** Comerț (ambulant) făcut de precupeț (1-2) Si: *precupie* (1-2). **7-8** (Pex) Comerț (ambulant) de mărunțișuri Si: *precupie* (3-4).

precupețire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: **precupeți**] **1** Tocmire. **2** (Pex; rar) Negociere.

precupețoaie *sfi* [At: ALR II, 6524/928 / P: *~țoa-ie* / E: **precupeț** + *-oaie*] (Reg) Măcelăreasă.

precupi *vti(a)* [At: CORESI, EV. 401 / V: **pric~** / Pzi: *~pesc* / E: slv **прѣкѹпити** cf srb *prekupite*] (Îrg) **1-4** A precupeți (4-7).

precupie *sf* [At: CORESI, EV. 327 / Pl: *~ii* / E: **precupi** + *-ie*] (Înv) **1-4** Precupeție (5-8). **5** (Pex) Comerț necinstit Si: *speculă*.

precupit, ~ă *a* [At: GR. S. III, 315 / Pl: *~iți*, *~e* / E: **precupi**] (Reg) **1-2** Care a fost cumpărat sau negociat (prin intermediari).

precupitor *sm* [At: (a. 1756) GCR II, 80/29 / Pl: *~i* / E: **precupi** + *-tor*] **1-2** (Înv) Precupeț (1-2). **3** *sm* (Îvr) Zaraf. **4** *sm* (Reg) Geambaș.

precurat, ~ă *a* vz **preacurat**

precurge *vr* [At: DRLU / Pzi: 3 *precurge* / E: **prea** + **curge**] (Înv; d. lichide) A curge în cantitate mare, revărsându-se.

precurgere *sf* [At: F (1874), 230 / Pl: *~ri* / E: **pre** + **curgere**] (Îvr) Desfășurare, trecere, scurgere a timpului.

precurma[1] *vt* [At: (a. 1878), ap. TDRG / Pzi: *precurm* / E: *pre-* + **curma**] (Îvr) A strânge prea tare cu o frânghie sau sfoară.

precurma[2] *vtr* [At: HELIADE, O. I, 324 / Pzi: *precurm*, (rar) *~mez* / E: *pre-* + **curma**] (Înv) **1-2** A (se) întrerupe brusc Si: *a (se) curma*, *a (se) opri*, *a (se) sfârși*.

precurmare *sf* [At: (a. 1829) DOC. EC. 434 / Pl: *~mări* / E: **precurma**[2]] (Înv) **1** Întrerupere bruscă. **2** Lichidare. **3** (Îlav) **Fără (de) ~** În mod continuu. **4** (Îal) Tot timpul Si: *permanent*.

precurmat[1]***, ~ă*** *a* [At: ALR II, 6560/836 / Pl: *~ați*, *~e* / E: **precurma**[1]] (Reg; d. insecte) Care este foarte îngustat în partea de mijloc a corpului.

precurmat[2]***, ~ă*** *a* [At: PISCUPESCU, O. 115/23 / Pl: *~ați*, *~e* / E: **precurma**[2]] (Înv) Întrerupt, curmat, oprit brusc.

precurmător, ~oare *a* [At: (a. 1843) DOC. EC. 784 / Pl: *~i*, *~oare* / E: **precurma**[1] + *-ător*] (Înv) **1** Care pune capăt. **2** Care întrerupe. **3** Care sporește brusc.

precursoară *sf* vz **precursor**

precursor, ~oare [At: NEGULICI / V: (rar) **~oară** *sf* / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr **précurseur**, lat **praecursor**] **1** *smf* Persoană care desfășoară o activitate creatoare complet nouă într-un anumit domeniu. **2** *a* Care pregătește terenul pentru o dezvoltare ulterioară mai largă într-un anumit domeniu Si: *înaintaș*, *premergător*, (înv) *piodrom*.

precurvar, ~ă *sma* vz **preacurvar**

precurvi *v* vz **preacurvi**

precurvie *sf* vz **preacurvie**

precurvire *sf* vz **preacurvire**

precuvânta *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~tez* / E: *pre-* + **cuvânta**] **1** (Îdt; c. i. opere scrise) A prefața. **2** (Îvr; c. i. discursuri) A ține.

precuvântare *sf* [At: HELIADE, O. II, 337 / Pl: *~tări* / E: *pre-* + **cuvântare** cf *predoslovie*] **1** (Asr) Prefață. **2** (Îvr; pex) Discurs.

precuvântător, ~oare *a* [At: POLIZU / Pl: *~i*, *~oare* / E: **precuvânta** + *-ător*] (Îdt) Introductiv.

preda [At: POLIZU / Pzi: *predau* / Cj: 3 și (pop) *să predeie* / Ps: 3 și (reg) *~dete* / E: *pre-* + **da** cdp slv **прѣдати**] **1** *vt* (C. i. obiecte, bunuri etc.) A da în primire cuiva un obiect pentru a avea grijă și a răspunde de el Si: *a încredința*, *a înmâna*, *a remite*, *a transmite*. **2** *vt* (Rar) A comunica. **3** *vt* A expedia. **4-5** *vtr* A (se) da pe mâna cuiva care să sancționeze sau să dispună de cineva. **6-7** *vtr* (Spc) A (se) declara învins. **8-9** *vtr* A (se) încredința dușmanului. **10-11** *vtr* A (se) supune. **12** *vt(a)* (C. i. cunoștințe, învățătură, rezultate obișnuite într-un domeniu de activitate etc.) A comunica în mod sistematic, în cadrul unei instituții de învățământ Si: (înv) *a paradosi*. **13** *vi* (Reg) A-i fi sortit.

predabil, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i*, *~e* / E: **preda** + *-bil*] (Rar) **1** Care poate fi predat (1). **2** Care este gata de a fi predat (1).

predanie *sf* [At: VARLAAM, C. 43 / Pl: *~ii* / E: slv **прѣданиѥ**] (Înv) **1** Trădare. **2** Tradiție. **3** Predare (1). **4** Capitulare.

predare *sf* [At: MUMULEANU, C. 1/11 / Pl: *~dări* / E: **preda**] **1** Intrare în posesie Si: *predanie* (3). **2** (Îvr) Ceea ce comunică cineva sau ceva. **3** Capitulare. **4** Transmitere de cunoștințe.

predat, ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 408/24 / Pl: *~ați*, *~e* / E: **preda**] **1** (D. obiecte, bunuri) Dat cuiva în primire pentru a avea grijă sau a dispune de el. **2** (Rar) Comunicat. **3** Expediat. **4** (D. oameni) Dat pe mâna cuiva pentru a fi sancționat. **5** Care s-a închinat dușmanului. **6** Supus. **7** (D. cunoștințe, învățătură etc.) Comunicat în mod sistematic, în cadrul unei instituții de învățământ.

predător *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: **preda** + *-ător*] **1** (Îvr) Persoană care predă (1). **2** (Îvr) Trădător. **3** (Îvr) Persoană care, în perioada persecuțiilor religioase din antichitate, propovăduia păgânilor cărțile sfinte

ale creștinismului. 4 (Rar) Persoană care lucrează în industria exploatării țițeiului, cu sarcini nedefinite mai îndeaproape.

predeal *sn* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 149 / Pl: *~uri* / E: *pre-* + ***deal***] (Rar) Ridicătură de teren mai mică decât dealul, dar mai mare decât movila, situată în preajma unei regiuni deluroase.

predeală *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 148ʳ/ 19 / Pl: *~eli* / E: ns cf slv прѣдѣлъ „sfârșit"] (Îvr; csnp) Execuție, în urma unei condamnări.

predecedat, ~ă *a* [At: PR. DREPT., 413 / Pl: *~ați, ~e* / E: *pre-* + ***decedat***] (Jur) Care a decedat înainte de ceva.

predecesor, ~oare *smf* [At: VĂCĂRESCU, GR. 8/6 / V: (înv) ***~iu, ~dețe~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***prédécesseur***, lat ***praedecessor***] **1** Persoană care a precedat pe cineva într-o funcție, activitate, într-un post etc., considerată în raport cu acesta Si: *antecesor*. **2** (Lpl) Cei care au trăit cu una sau mai multe generații înaintea cuiva și care aparțin de obicei aceluiași neam Si: *strămoși*.

predecesoriu, ~oare *smf* vz ***predecesor***

predel *sn* vz ***bredel***

predelă *sf* [At: DN² / Pl: *~le* / E: it ***predella***, fr ***prédelle***] Parte inferioară a unui tablou, care dezvoltă subiectul principal din tabloul respectiv.

predeli *vt* [At: LEXIC REG. II, 47 / Pzi: *~lesc* / E: ***predel***] (Reg; c. i. părțile carului) A lega cu bredelul și cu lanțul.

predelojenie *sf* vz ***predlojenie***

predenție *sf* vz ***pretenție***

prederegător *sm* [At: COD. TOD. 193 / Pl: *~i* / E: ***prea*** + ***deregător***] (Îvr) **1-2** Persoană cu funcții (laice sau) ecleziastice înalte.

predespunere *sf* vz ***predispunere***

predest, ~ă *a* vz ***pedestru***

predestina *vt* [At: (a. 1774) URICARIUL I. 173 / V: (înv) ***~dești~*** / Pzi: *~nez*, 3 și (înv) *predestina* / E: lat ***praedestinare***, fr ***prédestiner***] **1** (Subiectul este o forță supranaturală) A hotărî dinainte soarta cuiva Si: *a meni, a predetermina* (**1**), *a sorti, a ursi*. **2** A determina dinainte actele de voință Si: *a predetermina* (**2**). **3** A decide înainte de a acționa Si: *a predetermina* (**3**). **4** (Rar) A prezice destinul.

predestinare *sf* [At: CADE / Pl: *~nări* / E: ***predestina***] **1** Concepție teologică sau filozofică idealistă, potrivit căreia fiecare om ar avea destinul fixat de mai înainte de o forță naturală Si: (rar) *predestinație* (**1**), *predeterminație* (**1**). **2** Hotărâre dinainte a sorții cuiva de către o forță supranaturală Si: (rar) *predestinație* (**2**), *predeterminație* (**2**). **3** (Pex) Ceea ce îi este sortit cuiva, în bine sau în rău Si: *destin, menire, soartă, ursită*, (rar) *predestinație* (**3**), *predeterminație* (**3**), (înv) *preursită*. **4** Decidere a actelor de voință, anterioară acționării. **5** (Rar) Prezicere a destinului.

predestinat, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ați, ~e* / E: ***predestina*** cf fr *prédestiné*] A cărui soartă ar fi dinainte hotărâtă de o forță supranaturală Si: *sortit, ursit*, (rar) *predeterminat, preursit*, (pop) *hărăzit*.

predestinație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune***, (îvr) ***pread~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prédestination***] **1-3** (Asr) Predestinare (**1-3**).

predestinațiune *sf* vz ***predestinație***

predestos, ~oasă *a* [At: DLR / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) Sensibil.

predeștina *v* vz ***predestina***

predetermina *vt* [At: PROT. – POP., N. D. / Pzi: *predetermin* / E: fr ***prédéterminer***] (Rar) **1-3** A predestina (**1-3**).

predeterminant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***prédéterminant***] (Rar) **1-2** Care (determină sau) decide dinainte.

predeterminat, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***predetermina***] (Rar) Predestinat.

predeterminație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prédétermination***] (Rar) **1-3** Predestinare (**1-3**).

predeterminațiune *sf* vz ***predeterminație***

predeterminism *sns* [At: DN² / E: fr ***prédéterminisme***] Concepție filozofică idealistă care consideră că actele de voință ale omului și desfășurarea evenimentelor ar fi determinate dinainte de puterea divină.

predețesor, ~oare *smf* vz ***predecesor***

predia *sf* [At: CHEST. II, 256/ 6 / P: *~di-a* / V: ***~lă*** / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Furcă pentru ridicat paiele de pe acoperișul unei case țărănești.

predial, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***praedialis***] (Îdt) **1** Care se referă la latifundii sau moșii nobiliare. **2** Care este în legătură cu o moștenire.

predială *sf* vz ***predia***

predialist *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *~di-a~* / Pl: *~iști* / E: lat ***praedialista***] (Îdt) Nobil care deținea latifundii sau administra proprietățile bisericii.

predica [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***petrica*** / Pzi: *predic* / E: lat ***praedicare***, it ***predicare***] **1** *vt* (D. clerici) A explica în biserică un text biblic, un fapt religios etc., extrăgând din ele o învățătură morală. **2** *vt* A propovădui o credință religioasă. **3** *vi* (Îe) **A ~ în pustiu** (sau **în deșert**) A da sfaturi pe care nimeni nu le urmează. **4** *vi* (Îae) A vorbi în zadar. **5** *vt* (C. i. idei, concepții etc.) A recomanda cu insistență și pretutindeni.

predicabil, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prédicable***] (Rar) Care poate fi aplicat unui subiect.

predicament *sn* [At: (a. 1825) CAT. MAN II, 116 / Pl: *~uri* / E: lat ***praedicamentum***, fr ***prédicament***] (Înv; în logica aristotelică) **1** Categorie de predicate. **2** Noțiune fundamentală.

predicamental, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: it ***predicamentale***] (Fil) Categorial.

predicant *sm* [At: LEXIC REG. 107 / Pl: *~nți* / E: ger ***Prädikant***] (Buc) Orator.

predicare *sf* [At: PANN, P. V. I, 75/4 / Pl: *~cări* / E: ***predica***] (Rar) **1** Explicare în biserică a unui text biblic, a unui fapt religios etc. și degajarea din ele a unei învățături morale. **2** (Înv) Predică (**1**). **3** Propovăduire. **4** Recomandare.

predicat *sn* [At: HELIADE, PARALELISM, II, 71 / Pl: *~e* / E: fr ***prédicat***, lat ***praedicatum***, ger ***Prädikat***] **1** (Grm) Parte principală de propoziție care arată o acțiune, o stare sau o însușire a subiectului. **2** (Grm; îs) *~ nominal* Predicat (**1**) exprimat printr-un verb copulativ la un mod personal și un nume predicativ. **3** (Grm; îs) *~ verbal* Predicat (**1**) exprimat printr-un verb predicativ la un mod personal, printr-o locuțiune verbală sau printr-o interjecție. **4** (Log) Termen al unei judecăți, care afirmă sau neagă ceva despre subiectul judecății. **5** (În logica simbolică) Element constitutiv al funcțiilor specifice calculului cu predicate (**4**), care indică o extensiune. **6** (Înv) Titlu nobiliar. **7** (Înv) Nume de cinste.

predicată *sf* vz ***predicație¹***

predicativ, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 51 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prédicatif***] **1** (Grm) Care formează sau poate forma un predicat (**1**). **2** (Grm) Care conține un predicat (**1**). **3** (Grm) Care are valoare de predicat (**1**). **4** (Grm) Care se referă la predicat (**1**). **5** (Grm; îs) *Verb ~* Verb care poate forma singur predicatul (**1**). **6** (Grm; îs) *Nume ~* Nume care, împreună cu un verb copulativ la un mod personal, formează predicatul (**1**) unei propoziții. **7** (Grm; îs) *Propoziție ~ă* Propoziție care îndeplinește funcția de nume predicativ (**6**) al unei propoziții regente. **8** (Log) Care se referă la predicat (**4**). **9** (Log) Care aparține predicatului (**4**). **10** (Log) Care formează un predicat (**4**).

predicativitate *sfs* [At: CV 1949, nr. 6, 47 / E: ***predicativ*** + *-itate*] (Grm) Însușire a unui cuvânt de a putea avea funcția de predicat (**1**).

predicator *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 309/30 / V: (înv) ***~cât~*** / A și: (înv) *~cator~* / Pl: *~i* / E: lat ***praedicator***, fr ***prédicateur***] **1** Persoană care predică Si: *propagator*. **2** Conducător al unei comunități religioase baptiste. **3** Persoană care propagă idei, concepții, doctrine etc.

predicață *sf* vz ***predicație¹***

predicație¹ *sf* [At: (a. 1700) GCR. I, 335/ 14 / V: (înv) ***~iune, ~icăciune***, (reg) ***~ță*** / Pl: *~ii*, (reg) *~ți* / E: lat ***praedicatio, -onis***, mg ***prédikáció***] (Îrg) Predică (**1**).

predicație² *sf* [At: SCL 1955, 298 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: rs ***предикация***] **1** Enunțare a ceva despre ceva. **2** Enunț care reflectă raportul dintre un obiect și o însușire a sa. **3** Act de raportare la realitate a unor reprezentări din conștiința vorbitorului, realizat cu mijloace lingvistice.

predicatiune[1] *sf* vz ***predicatie***[1]

predicatiune[2] *sf* vz ***predicatie***[2]

predică *sf* [At: (a. 1810) BV III, 24 / V: (reg) ***pedrică, prădică, pridică, priedică*** / A și: (reg) *~predică* / Pl: *~ici*, (rar) *~ice*, (îrg) *~iche* / E: it ***predica***] **1** Cuvântare rostită de preot în biserică, axată pe un text biblic și cuprinzând învățături cu caracter moral Si: (îrg) *predicație*[1], (înv) *didahie, omilie, predicare* (**2**), *propovăduire, propovedanie*. **2** (Prt) Expunere orală sau scrisă cu conținut moralizator. **3** (Pex) Mustrare.

predicăciune *sf* vz ***predicație***[1]

predicător *sm* vz ***predicator***

predicea *sf* vz ***preducea***

predicție *sf* [At: HASDEU, I. V. 203 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prédiction*** cf lat *praedictio*] (Rar) **1** Prevestire. **2** Operație rațională de anticipare a unui eveniment sau fenomen Si: *previziune*. **3** Presentiment.

predicțiune *sf* vz ***predicție***

predigestie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***prédigestion***] Totalitate a fenomenelor care pregătesc digestia.

predileciune *sf* vz ***predilecție***

predilect, ~ă *a* [At: FILIMON, O. I, 386 / Pl: *~cți, ~e* / E: it ***prediletto*** cf *predilecție*, lat *praedilectus*] (Liv) Preferat.

predilecție *sf* [At: CR (1848) / V: (asr) ***~iune***, (îvr) ***~eciune, ~epciune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praedilectio***, fr ***prédilection***] **1** Preferare a unei ființe, a unui obiect, a unei situații etc. atunci când există posibilitatea opțiunii între mai multe ființe, obiecte, situații etc. Si: *înclinație, preferință*, (înv) *protimis*, (îvr) *prealegere*. **2** (Pex) Simpatie. **3** (Pex) Atracție. **4** (Îla) **De ~** Preferat. **5** (Îal) Frecvent. **6** (Îlav) **Cu** (sau **de**) **~** Mai ales.

predilecțiune *sf* vz ***predilecție***

predilepciune *sf* vz ***predilecție***

predislovie *sf* vz ***predoslovie***

predispozant, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***prédisposant***] Predispus la o anumită boală.

predispoziție *sf* [At: MINER. 24/13 / V: (rar) ***~iune*** / S și: *~osi~* / Pl: *~ii* / E: fr ***prédisposition***] **1** (Med) Sensibilitate crescută, ereditară sau dobândită, a organismului față de anumite boli Si: (îvr) *predispunere* (**3**). **2** Înzestrare naturală care constituie în anumite condiții o premisă favorabilă dezvoltării unei aptitudini sau a unui talent Si: *aplecare, înclinație, pornire*, (rar) *predispunere* (**2**). **3** (Rar; îf *predispozițiune*) Preferință. **4** Chef.

predispozițiune *sf* vz ***predispoziție***

predispune *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *predispun* / E: *pre-* + ***dispune*** cdp fr ***prédisposer***] **1** A crea sau a determina o anumită stare de spirit sau dispoziție sufletească. **2** A dispune la ceva. **3** A face să încline către ceva. **4** (Med) A face să aibă o deosebită sensibilitate sau receptivitate față de anumite boli.

predispunere *sf* [At: STAMATI, D. 176 / V: ***~des~*** / Pl: *~ri* / E: ***predispune***] **1** (Rar) Pregătire pentru o anumită stare de spirit. **2** (Pex) Înclinație. **3** (Îvr; îf *predespunere*) Predispoziție (**1**).

predispus, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 36 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***predispune***] (Udp „la" sau „spre") **1** Care are o înclinație nativă pentru ceva. **2** (Med) Sensibil la anumite boli.

prediteci *sm* [At: CORESI, EV. 210 / V: ***preaditece, pread~, ~dteci*** / Pl: *~* / E: slv **прѣдитеча**] (Bis; înv; ca atribut dat unor sfinți) **1** Precursor (**1**). **2** Antecesor.

prediu *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 254/ 11 / Pl: *~ii, ~ri* / E: lat ***praedium***] (Trs; înv) **1-2** Domeniu (feudal). **3-5** (Mare) proprietate (regească) (nobiliară sau) a obștii sătești. **6** (Pex) Așezare rurală dependentă de o altă așezare (mai mare).

predlojănie *sf* vz ***predlojenie***

predlojenie *sf* [At: (a. 1809) DOC. EC. 76 / V: ***preadăl~, pread~, predel~, ~jănie, prid~*** / Pl: *~ii* / E: slv **прѣдъложеник**, rs **предложение**] (Înv) **1** Propunere. **2** (Bis) Proscomidie.

predmet *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1248 / Pl: *~uri* / E: rs **предмет**] (Înv) **1** Afacere. **2** Cauză. **3** (Îlpp) **În ~ul** Referitor la... **4** (Îal) În privința.

predomina *vi* [At: CR (1846), 33[1]/24 / Pzi: *predomin*, (rar) *~nez* / E: fr ***prédominer***] **1** A se impune față de altcineva prin număr, cantitate, dimensiune, forță, valoare, intensitate, autoritate etc. **2** A se ridica deasupra altora. **3** A avea întâietate, preponderență Si: *a precumpăni* (**3**), (înv) *a predomni*.

predominant, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 166/21 / V: ***~e*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***prédominant***] Care predomină în privința numărului, ponderii, extinderii, greutății, puterii, influenței, prestigiului, importanței etc. Si: *precumpănitor, preponderent*, (înv) *predomnitor*.

predominante *a* vz ***predominant***

predominanță *sf* [At: NEGULICI / V: (reg) ***~nen~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***prédominance***] **1-2** Predominare (**1-2**).

predominare *sf* [At: HELIADE, O. II, 53 / Pl: *~nări* / E: ***predomina***] **1** (Spc) Superioritate pe care cineva sau ceva o are asupra altcuiva în privința extinderii, greutății, puterii, influenței, importanței etc. Si: *precumpănire* (**1**), *predominanță* (**1**), *preponderență* (**1**), (rar) *predominație* (**1**), (înv) *predomnire* (**1**). **2** Ridicare valorică deasupra altora Si: *precumpănire* (**2**), *predominanță* (**2**), *preponderență* (**2**), (rar) *predominație* (**2**), (înv) *predomnire* (**2**). **3** Întâietate.

predominator, ~oare *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 149 / V: ***~nător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***predomina*** + *-tor*] (Rar) Predominant.

predominație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prédomination***] (Asr) **1-2** Predominare (**1-2**).

predominațiune *sf* vz ***predominație***

predominător, ~oare *a* vz ***predominator***

predominență *sf* vz ***predominanța***

predomni *vi* [At: DLR / Pzi: ? / E: *pre-* + ***domni***] (Înv) A predomina (**3**).

predomnire *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 607 / Pl: *~ri* / E: ***predomni***] (Înv) **1-2** Predominare (**1-2**).

pricestație *sf* vz ***prestație***

predomnitor, ~oare *a* [At: VALIAN, V. / V: ***~iu, pread~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***predomni*** + *-tor*] (Înv) Predominant.

predomnitoriu, ~orie *a* vz ***predomnitor***

predoslov *sm* [At: (a. 1642) GCR I, 98/30 / Pl: *~i* / E: drr ***predoslovie***] (Îvr) Autor de predoslovii.

predoslovie *sf* [At: CORESI, EV. 1 / V: ***~dis~, pread~, preadis~, preadus~, pridis~*** / A și: *~slovie* / Pl: *~ii* / E: slv **прѣдъсловик**] (Înv) Prefață.

predpisanie *sf* [At: (a. 1835), ap. T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~ii* / E: rs **предписание**] (Rsm) Dispoziție, ordin, instrucțiune scrisă.

predstatel *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 17[v]/4 / V: *~stoa~* / Pl: *~i* / E: slv **прѣдъстатель**] (Îvr) Președinte.

predstavlenie *sf* [At: AR (1829), 41/29 / Pl: *~ii* / E: rs **представление**] (Rsm) Raport, relatare, situație care conține o propunere.

predstavlisi *vt* [At: (a. 1839) URICARIUL V, 12/1 / Pzi: *~sesc* / E: rs **представить**] (Rsm; îvr) A înfățișa.

predstoatel *sm* vz ***predstatel***

predteci *sm* vz ***prediteci***

preduc *sn* vz ***produh***

preducă *sf* vz ***preducea***

preduce *vtr* [At: VÎRCOL, M. 87 / Pzi: *preduc* / E: ***prea*** + ***duce***] **1-2** (Olt) A (se) duce încă o dată.

preducea *sf* [At: DAMÉ, T. 29 / V: ***~uă, ~ucă, ~ucică, ~dicea, prăd~, producică, ple~, pleducică*** / Pl: *~ele* / E: nct] **1** Unealtă de oțel asemănătoare cu o daltă mică, având tăișul de obicei circular, cu vârful ascuțit, cu care se străpunge pielea pentru a se face găuri la curele, la ciur, la opinci, în urechea oilor și a caprelor etc. Si: *potricală*[1] (**1**), (reg) *dăltiță, patron*[2], *pitroc, priboi, sulă, zamba*. **2** (Pex) Gaură făcută cu preduceaua (**1**) în mijlocul pavilionului urechii vitelor sau crestătură executată pe marginea urechii lor, ca semn de recunoaștere Si: *potricală*[1] (**2**).

preduceauă *sf* vz ***preducea***

preducel *sn* [At: BARONZI, L. 117 / Pl: *~e* / E: ***preducea*** + *-el*] Model, tipar, șablon cu care se imprimă diferite figuri ornamentale pe o placă de metal, prin batere cu ciocanul.

preduci *vt* [At: DDRF / Pzi: *~ucesc* / E: ***preducea***] (Reg) A găuri cu preducea (1) Si: *a perfora, a străpunge*, (îrg) *a potricăli*.

preducică *sf* vz ***preducea***

preduf *sn* vz ***produh***

preechipă *sf* [At: DEX / P: *pre-e~* / Pl: *~pe* / E: *pre-* + ***echipă***] Echipă din care se selecționează jucătorii pentru un meci oficial important.

preeclampsie *sf* [At: DN^3 / P: *pre-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***prééclampsie***] Formă gravă de disgravidie premergătoare eclampsiei.

preelectoral, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126 / P: *pre-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***electoral***] Care se petrece înainte de alegeri.

preemi *v* vz ***primi***

preeminent, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / P: *pre-e~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***prééminent***] (Liv) Care este mai presus decât alții ca valoare, ca rang.

preeminență *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *pre-e~* / V: (înv) ***prem~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***prééminénce***] (Liv) Superioritate în rang, în demnitate, în importanță, în merite, în valoare, în drepturi etc. a cuiva sau a ceva.

preempțiune *sf* vz ***preemțiune***

preemțiune *sf* [At: V. ROM. februarie 1954, 58 / P: *pre-em-ți-u~* / V: ***~mpț~*** / Pl: *~ni* / E: fr ***préemption***] (Jur; șîs *drept de ~*) Drept pe care îl are cineva, printr-un contract sau printr-o lege, la o vânzare-cumpărare, de a fi, în condiții egale, cel preferat dintre mai mulți cumpărători.

preer *sg* vz ***prier***^{1}

preerie *sf* vz ***prerie***

preesistință *sf* vz ***preexistență***

preevghenicos, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 51 / S și: *pre evghenicos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prea*** + ***evghenicos***] (Îvr) **1** De origine foarte aleasă. **2** Din înalta boierime.

preexista *vi* [At: I. GOLESCU, C. / S și: (înv) *preesista* / P: *pre-eg-zis~* / Pzi: 3 *preexistă* / E: fr ***préexister***] **1** A exista înainte de... **2** A exista de mai înainte.

preexistant, ~ă *a* vz ***preexistent***

preexistent, ~ă *a* [At: NEGULICI / S și: (înv) *preesistent* / P: *pre-eg-zis~* / V: (înv) ***~tant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***préexistant***] Care există de mai înainte.

preexistență *sf* [At: NEGULICI / P: *pre-eg-zis~* / S și: (înv) *preesistență* / V: (înv) ***preesistință*** / Pl: *~țe* / E: fr ***préexistence***] **1** Existență anterioară. **2** Doctrină filozofică sau religioasă care admite existența sufletului înainte de cea a trupului precum și reîncarnarea sufletelor.

prefabrica *vt* [At: DM / Pzi: *prefabric* / E: drr ***prefabricat***] A fabrica într-o întreprindere elementele componente ale unei construcții, care ulterior sunt montate sau asamblate pe șantier.

prefabricare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~cări* / E: ***prefabrica***] Fabricare într-o întreprindere a elementelor componente ale unei construcții, care ulterior sunt montate sau asamblate pe șantier Si: *prefabricație*.

prefabricat, ~ă *sn, a* [At: LEG. EC. PL. 434 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***préfabriqué***] **1-2** (Element sau parte de construcție, dintr-un ansamblu tehnic etc.) care este confecționat în fabrică sau în atelier, de obicei în serie, înainte de a fi dus la locul de montare sau de asamblare. **3-4** (Produs) care rezultă dintr-un proces industrial și servește ca material pentru executarea unui produs industrial finit Si: *semifabricat*.

prefabricație *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***préfabrication***] Prefabricare.

preface [At: (a. 1652) GCR I, 158/30 / V: (îrg) ***prif~*** / Pzi: *prefac* / E: *pre-* + ***face*** cdp slv **прѣтворити**] **1-2** *vtr* (Udp „în") A face să ia sau a lua o formă, un aspect, un conținut nou etc. Si: *a (se) transforma, a (se) modifica, a (se) schimba, a (se) preschimba*. **3** *vt* (Înv) A trece dintr-un loc în altul Si: *a transfera, a transmite*. **4** *vt* (Rar) A da, a ceda pentru a obține altceva în loc. **5** *vt* (Spc; c. i. obiecte de îmbrăcăminte, obiecte casnice, construcții etc) A repara schimbând aspectul, înfățișarea Si: *a moderniza, a renova*. **6** *vt* (Înv) A traduce. **7** *vt* (Îrg) A prepara alimente, băuturi etc. Si: *a pregăti* (**10**). **8** *vt* (Trs; Olt; spc; c. i. pâinea, aluatul) A plămădi. **9** *vt* A frământa. **10** *vt* (Trs; Ban; spc; c. i. aluatul de pâine) A da forma pentru copt. **11** *vt* (Mol; spc; c. i. mămăliga) A amesteca în timpul preparării. **12** *vt* (Îrg; c. i. țuica) A distila a doua oară. **13** *vt* (Mol; Mun; spc) A pritoci vinul. **14** *vt* (Reg; spc; c. i. cereale) A curăța. **15** *vr* (D. oameni) A da o impresie falsă, schimbându-și expresia, comportarea, cu intenția de a induce în eroare pe cineva Si: *a simula*. **16** *vt* (Spc; c. i. glasul, vocea; ccd) A schimba spre a nu fi recunoscut sau spre a imita pe cineva Si: *a contraface*. **17-18** *vtr* (Pop) A (se) travesti. **19** *vt* (Pop; c. i. băuturi alcoolice) A falsifica, amestecând cu apă Si: *a contraface*.

prefacere *sf* [At: R. GRECEANU, CM II, 201 / V: (îrg) ***prif~*** / Pl: *~ri* / E: ***preface***] **1** Transformare. **2** (Îvr) Transmitere. **3** (Spc) Reparație, refacere care schimbă în bine aspectul, înfățișarea unui obiect de îmbrăcăminte, a unei construcții. **4** (Înv) Traducere. **5** Simulare. **6** (Pop) Falsificare prin amestecare cu apă a unei băuturi alcoolice Si: *contrafacere*. **7** Evoluție.

prefai *sn* [At: ISPIRESCU, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: ? / E: cf *preface*] (Mun) Reparație.

prefața *vt* [At: BUL. FIL I, 178 / V: (reg) ***~ția*** / Pzi: *~țez* / E: fr ***préfacer***] A scrie prefața unei cărți a altcuiva Si: (înv) *a precuvânta* (**1**).

prefațator, ~oare *smf* [At: BUL. FIL I, 178 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prefața*** + *-tor*] Persoană care prefațează o carte Si: (nob) *prefațier*.

prefață *sf* [At: DZ 3/1 / V: (înv) ***~ție, ~țiune*** / Pl: *~fețe* / E: fr ***préface***, lat ***praefatio, -onis***, it ***prefazione***] Parte introductivă precedând o operă literară sau științifică și care cuprinde lămuriri, aprecieri etc. legate de opera respectivă și de autorul ei Si: (rar) *preambul, precuvântare* (**1**), (înv) *predoslovie, preludiu* (**7**), *prevorovire, procuvântare*, (grî) *proimion*, (îvr) *prevoroavă* Vz *introducere*.

prefația *v* vz ***prefața***

prefație *sf* vz ***prefață***

prefațier *sm* [At: PERPESSICIUS, M. III, 156 / P: *~ți-er* / Pl: *~i* / E: ***prefață*** + *-ier*] (Nob) Prefațator.

prefațiune *sf* vz ***prefață***

prefă *sf* vz ***preferans***

prefăcanie *sf* [At: GORJAN, N. II, 203/20 / V: (reg) ***prif~*** / Pl: *~ii* / E: ***preface*** + *-anie*] **1** (Înv) Prefăcătorie. **2** (Reg) Instalație pentru fabricarea spirtului, a rachiului, a țuicii. **3** Cazan în care se fabrică spirt, rachiu, țuică Si: (reg) *balgierie, căzănărie, povarnă^1, povarnagerie^2, povărnărie, velniță*. **4** (Pex) Clădire în care se află această instalație Si: (reg) *balgierie, căzănărie, povarnagerie^2, povarnă^1, povărnărie, velniță*. **5** (Îlv) **A trage la ~** A distila. **6** (Reg) A doua fierbere a țuicii.

prefăcăciune *sf* [At: JIPESCU, O. 3 / Pl: *~ni* / E: ***preface*** + *-ăciune*] (Îvr) Prefăcătorie.

prefăcător, ~oare *a* [At: CONACHI, P. 209 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***preface*** + *-ător*] (Îvr) **1** Transformator. **2** Înnoitor.

prefăcătorie *sf* [At: MARCOVICI, C. 44/11 / V: (reg) ***prif~*** / Pl: *~ii* / E: ***prefăcător*** + *-ie*] Mod de comportare sau de manifestare a unei persoane, lipsit de sinceritate, opus adevăratelor sale convingeri și sentimente, adoptat cu scopul de a induce în eroare sau a înșela buna-credință a cuiva Si: *ipocrizie, fățărnicie, simulare* (înv) *prefăcanie* (**1**), *prefăcătură* (**2**), (îvr) *prefăcăciune*.

prefăcătură *sf* [At: CONACHI, P. 221 / V: (îrg) ***prif~*** / Pl: *~ri* / E: ***preface*** + *-ătură*] (Înv) **1** Transformare. **2** Prefăcătorie.

prefăcut^1 *sn* [At: DAMÉ, T. 62 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***preface***] (Reg) Operație de sortare a știuleților de porumb.

prefăcut^2, ~ă *a* [At: N. COSTIN, L. 580 / V: (înv) ***prif~*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ***preface***] **1** Transformat. **2** (Spc; d. obiecte de îmbrăcăminte, construcții etc.) Care și-a schimbat în bine înfățișarea prin reperație, refacere, transformare. **3** (Înv) Preparat. **4** (Reg; d. țuică) Distilat a doua oară. **5** (Pex) Tare. **6** De bună calitate. **7** (D. oameni) Care încearcă să inducă în eroare printr-o comportare, manifestare etc. ce ascunde adevăratele gânduri, sentimente etc. Si: *fals, fățarnic, ipocrit*, (înv) *marafetos*, (reg) *milcoșit, negândit, nelcușos, noduros, pâșin*. **8** (Reg; d. oameni) Viclean. **9** (D. atitudini, sentimente, acțiuni etc. ale oamenilor) Care arată, trădează

pe omul prefăcut². **10** Care este specific omului prefăcut² (**7**). **11** (Pop; d. băuturi alcoolice) Falsificat cu apă.

prefământa *v* vz ***preframânta***

prefect *sm* [At: MAIOR, I. B. 233 / 25 / V: (reg) ***prăf~***, ***perf~***, ***~fept***, ***~fet***, ***prif~***, ***prof~*** / Pl: *~cți* / E: lat ***praefectus***, ger ***Pràfekt***, fr ***préfet***] **1** (Înv) Demnitar care conducea o prefectură la romani sau, mai târziu, diverse unități teritoriale în unele state feudale Si: *căpetenie*, *conducător*, *dregător*, *șef*. **2** (Înv; pgn) Cârmuitor. **3** (Înv) Comandant al unei armate, al unei legiuni etc. în armata romană. **4** (Înv) Comandant de legiune în armata română, în Transilvania, în timpul revoluției din 1848. **5** (Îvr) Prefector (**1**). **6** Șef al administrației și al poliției într-un județ sau, în trecut, într-un district, reprezentant al conducerii centrale Si: (reg) *prefector* (**2**), *prefectuș* (**3**). **7** (Îs) ~ *de poliție* (sau *al poliției*) Șef al poliției în orașele mari ale țării. **8** (În vechea organizare a învățământului din Imperiul austro-ungar; șîs ~ *de studii*, *~ul studiilor*) Supraveghetor și îndrumător însărcinat cu instruirea și cu educarea copiilor într-o școală, într-un seminar, într-o familie nobiliară etc. **9** (Trs; înv) Intendent. **10** (Înv) Logofăt.

prefectăr *sm* vz ***prefector***

prefectină *sf* [At: P. CONSTANT, R. 166 / Pl: *~ne* / E: ***prefect*** + *-ină*] (Nob) Prefectoriță.

prefector *sm* [At: (a. 1777) URICARIUL V, 425/11 / V: ***~tăr***, ***~tru*** / Pl: *~i* / E: lat ***praefector***] (Înv) **1** Persoană care conducea o biserică sau o parohie catolică Si: (îvr) *prefect* (**5**). **2** (Reg) Prefect (**6**).

prefectoral, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: ***~rial*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***préfectoral***] **1-2** Care aparține (prefectului (**6**) sau) prefecturii (**3**). **3-4** De (prefect (**6**) sau) de prefectură (**3**).

prefectorial, ~ă *a* vz ***prefectoral***

prefectorie *sf* [At: (a. 1815) URICARIUL II, 14 / Pl: *~ii* / E: ***prefector*** + *-ie*] **1** (Înv) Conducere a unei parohii sau a unei biserici catolice. **2** Funcție de prefector (**1**).

prefectoriță *sf* [At: ALECSANDRI, T. 890 / Pl: *~țe* / E: ***prefect***] Soție de prefect (**6**) Si: (nob) *prefectină*.

prefectru *sm* vz ***prefector***

prefectură *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 190/15 / Pl: *~ri* / E: lat ***praefectura***, fr ***préfecture***] **1** (Înv) Conducere a unui județ. **2** Administrație. **3** Instituție care constituie forul administrativ și politic suprem dintr-un județ sau, în trecut, dintr-un district și care este condusă de un prefect. **4** (Pex) Clădire în care își are sediul această instituție. **5** (Îs) *~ra poliției* (sau *de poliție*) Sediu sau reședință a prefectului de poliție. **6** Funcție de prefect al poliției. **7-8** (Funcție sau) demnitate de prefect (**6**). **9** (Pex) Perioadă de timp în care prefectul își exercită această funcție. **10** Unitate administrativă, întindere teritorială, provincie etc. condusă de un prefect (**6**).

prefectuș *sm* [At: (a. 1733) BUL. COM. IST. II, 251 / V: ***~făctuș*** / Pl: *~i* / E: mg ***prefektus***] **1** (Trs; înv) Administrator de moșie. **2** (Trs; înv) Conducător. **3** (Reg) Prefect (**6**).

prefept *sm* vz ***prefect***

prefera *vt* [At: HELIADE, D. J. 127 / 24 / V: (înv) *~ri* / Pzi: *prefer*, (înv) *~rez* / E: fr ***préférer*** cf lat *praeferre*] **1** A da întâietate sau precădere în raport cu altceva sau cu altcineva. **2** A aprecia mai mult, a avea predilecție pentru ceva sau cineva. **3** A considera mai bun, mai valoros, mai important, în raport cu altceva sau cu altcineva Si: (înv) *a protimisi*, (îvr) *a nostimivisi*.

preferabil, ~ă *a* [At: BREZOIANU, A. 99/29 / V: (înv) ***~ribil*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***préférable***] (Construit cu verbul „a fi") Care merită să fie preferat, ales.

preferans *sn* [At: ASACHI, PED. 7/4 / V: ***~ă*** *sf*, ***~rant***, ***~nță*** *sf*, ***prefă*** *sf*, ***proferanță*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***préférence***] Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

preferansă *sf* vz ***preferans***

preferant *sn* vz ***preferans***

preferanță *sf* vz ***preferans***

preferat, ~ă [At: DRLU / V: (înv) ***~rit*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***prefera***] **1** *a* Care este apreciat, ales sau dorit înaintea altuia, fiind considerat mai bun, mai valoros, mai important. **2** *a* Pentru care cineva manifestă o preferință Si: *favorit*. **3** *smf* Ființă pe care cineva o iubește mai mult. **4-5** *a* (Îljv) **De ~** (În mod) preferabil.

preferență *sf* vz ***preferință***

preferențial, ~ă *a* [At: M 1962, nr. 4, 19 / P: *~ți-al* / V: ***~rin~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***préférentiel***] **1** (Prt) Care stabilește o preferință. **2** Care se acordă cu preferință. **3** Către care se îndreaptă preferința cuiva. **4** Care este, se face în favoarea, în avantajul cuiva.

preferențiat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ți-at* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***preferință***] Pentru care cineva are o preferință Si: *preferat* (**2**).

preferenție *sf* vz ***preferință***

preferi *v* vz ***prefera***

preferibil, ~ă *a* vz ***preferabil***

prefericit, ~ă *a* vz ***preafericit***

preferință *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 382 / V: (înv) ***~rență***, ***~renție*** / Pl: *~țe*, (rar) *~ți* / E: lat ***praeferentia***, fr ***préférence***] **1** Apreciere a unei ființe, a unui obiect, a unei situații etc. atunci când există posibilitatea de a alege dintre mai multe ființe, obiecte, situații etc. Si: *predilecție*, (înv) *protimisire*, *protimie*, *protimisis*, (îvr) *prealegere*. **2** (Pex) Simpatie. **3** Înclinație față de o anume ființă Si: *atracție*. **4** (Îlav) **De** (sau, înv, **cu**) **~** Mai ales Si: *îndeosebi*. **5** (Jur; șîs *drept de ~*) Drept recunoscut creditorilor titulari ai unor garanții reale, ipotecă, gaj etc., sau ai unor privilegii de a fi plătiți din prețul obținut prin vânzarea silită a unor lucruri ale debitorilor lor mai înaintea altor creditori.

preferințial, ~ă *a* vz ***preferențial***

preferit, ~ă *a* vz ***preferat***

prefesor, ~oară *smf* vz ***profesor***

prefet *sm* vz ***prefect***

prefeti *vt* [At: H XVIII, 175 / Pzi: *~tesc* / E: cf srb *prihvaliti (se)*] **1** (Ban; c. i. oameni) A ocroti. **2** A îngriji. **3** (Pex) A linguși. **4** (Ban) A chema.

prefetor, ~oară *smf* vz ***profesor***

prefeudal, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1956, nr. 483, 1/2 / P: *~fe-u-~* / Pl: *~i*, *~e* / E: *pre-* + ***feudal***] Anterior feudalismului.

prefice *sfp* [At: DN³ / E: ml ***praeficae***] Bocitoare tocmite pentru a plânge morții și a le proslăvi însușirile.

prefige *vt* [At: BARIȚIU, P. A. III, 1 / Pzi: *prefig* / E: lat ***praefigere***] (Înv) A prestabili.

prefigura *vt* [At: OPRESCU, S. 214 / Pzi: *~rez* / E: fr ***préfigurer***] (Liv) **1** A schița în linii mari înainte de realizare, de aplicare. **2** A avea sau a sugera toate trăsăturile unui lucru, ale unui fenomen etc. viitor.

prefigurare *sf* [At: VIANU, M. / Pl: *~rări* / E: ***prefigura***] **1** Schițare în linii mari înainte de realizare, de aplicare Si: (rar) *prefigurație* (**1**). **2** Sugerare a tuturor trăsăturilor unui lucru, unui fenomen etc. viitor Si: (rar) *prefigurație* (**2**).

prefigurativ, ~ă *sn*, *a* [At: SFC IV, 104 / Pl: *~i*, *~e* / E: *pre-* + ***figurativ***] **1-2** (Liv) (Element) care prefigurează (**1**).

prefigurație *sf* [At: TEODOREANU, M. U. 87 / Pl: *~ii* / E: fr ***préfiguration***] (Rar) **1-2** Prefigurare (**1-2**).

preființa *vt* [At: DOSOFTEI, ap. CV 1949, nr. 4, 34 / Pzi: *~țez* / E: *pre-* + ***ființa***] (Îvr) A preface.

preființă *sf* [At: AR (1829), 69¹/9 / Pl: *~țe* / E: *pre-* + ***ființă***] (Îvr) Prezență.

prefilatelie *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ii* / E: ger ***Präphilatelie***] Colecționare de plicuri, cărți poștale, mărci încrustate, banderole etc. care au circulat înaintea mărcii poștale adezive.

prefiltrare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: *pre-* + ***filtrare***] Trecere a apei prin prefiltru înaintea filtrării propriu-zise.

prefiltru *sn* [At: LTR² / Pl: *~re* / E: fr ***préfiltre***] Filtru cu strat filtrant de nisip cu granule mai mari așezat înaintea filtrului principal al instalației de tratare a apei, pentru a reduce încărcarca acestuia.

prefipt, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 434 / Pl: *~pți, ~e* / E: ***prefige***] (Înv) Prestabilit.

prefira [At: PANN, P. V. II, 13/8 / V: (înv) ***presf~, prisf~*** / Pzi: *prefir* / E: *pre-* + ***fir***] **1** *vt* (Înv) A lăsa să treacă printre degete. **2** *vt* (Înv) A lua în mână unul câte unul. **3** *vt* (Înv) A cerceta, a examina rând pe rând cu atenție. **4** *vt* (Olt) A alege, a selecționa trecând prin mână. **5-6** *vtr* (Înv) A (se) deplasa. **7-8** *vtr* (Înv) A (se) așeza rând pe rând, unul după altul Si: *a (se) desfășura*. **9-10** *vtr* (Reg) A (se) așeza în diferite direcții, locuri etc. Si: *a (se) împrăștia, a (se) răsfira, a (se) răspândi*. **11-12** *vtr* (Înv) (A face să se deruleze ori) a se derula prin fața ochilor, prin minte etc. **13-14** *vr* (Înv) (A-și face loc sau) a se mișca încetul cu încetul. **15** *vr* (Înv; pex) A se furișa. **16** *vt* (Reg) A pritoci vinul.

prefirare *sf* [At: TOMICI, C. A. 72 / 20 / Pl: *~rări* / E: ***prefira***] **1** (Înv) Trecere printre degete. **2** (Înv) Trecere prin mână unul câte unul a unor obiecte. **3** (Înv) Examinare rând pe rând cu atenție. **4** (Olt) Selecționare trecând prin mână. **5** (Înv) Deplasare. **6** (Înv) Așezare în rând, unul după altul. **7** (Reg) Împrăștiere în diferite direcții, locuri etc. **8** (Înv) Derulare prin fața ochilor sau prin memorie. **9** Mișcare încetul cu încetul, făcându-și loc. **10** (Înv; pex) Furișare. **11** (Îvr) Plimbare a oamenilor pentru a se recrea, pentru a lua aer.

prefirat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, ap. DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prefira***] **1** (Înv) Răsfirat. **2** (Reg; pex) Întins.

prefix *sn* [At: DDRF / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***préfixe***] **1** Afix care se atașează înaintea rădăcinii sau temei unui cuvânt pentru a forma un derivat. **2** Indicativ folosit în telefonia automată pentru localizarea apelului înaintea formării numărului postului solicitat.

prefixa *vt* [At: BUC. FIL. III, 186 / Pzi: *~xez* / E: fr ***préfixer***] A atașa un prefix (1) unui cuvânt pentru a forma un derivat.

prefixal, ~ă *a* [At: IORDAN, STIL. 210 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prefix*** + *-al*] **1** (D. cuvinte derivate) Format cu ajutorul unui prefix (1) Si: *prefixat*. **2** Care conține un prefix (1). **3** (D. elemente derivative) Cu caracter de prefix (1).

prefixare *sf* [At: SCL 1954, 295 / Pl: *~xări* / E: ***prefixa***] Formare a unui cuvânt cu ajutorul unui prefix (1) Si: *prefixație*.

prefixat, ~ă *a* [At: IORDAN, STIL. 203 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prefixa***] (D. cuvinte derivate) Care este format cu ajutorul unui prefix (1).

prefixație *sf* [At: SCL 1953, 137 / Pl: *~ii* / E: fr ***préfixation***] Prefixare.

prefixă *sf* vz ***prefix***

prefixoid *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 215 / Pl: *~e* / E: it ***prefissoide***] Element de compunere sau cuvânt cu ajutorul căruia se formează, în compunerea savantă, mai ales termeni științifici și tehnici Si: *pseudoprefix*.

prefixoidal, ~ă *a* [At: DLR / P: *~xo-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prefixoid*** + *-al*] **1** Care se referă la un prefixoid. **2** Al prefixoidului. **3** Care este format cu ajutorul unui prefixoid. **4** (D. elemente derivative) Cu caracter de prefixoid.

preflorație *sf* [At: GRECESCU, FL. 11 / Pl: *~ii* / E: fr ***préfloraison***] Mod de așezare a sepalelor și a petalelor într-un mugur floral Si: (rar) *preflorire*.

preflorire *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 102 / Pl: *~ri* / E: *pre-* + (în)***florire*** cdp fr ***préfloraison***] (Bot; rar) Preflorație.

prefoliație *sf* [At: LTR² / P: *~li-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***préfoliation***] Mod de așezare a frunzelor într-un mugur.

prefont *sn* vz ***profont***

preforjare *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~jări* / E: *pre-* + ***forjare***] Operație de forjare preliminară, aplicată unei piese înainte de a i se da forma definitivă.

preformare *sf* [At: LTR² / Pl: *~mări* / E: *pre-* + ***formare***] Operație prin care pâslele sub formă de con sunt trase pe calapod pentru a obține un format apropriat de aspectul pălăriilor bărbătești cu calotă și cu bor.

preformație *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 108 / Pl: *~ii* / E: fr ***préformation***] **1** Formație care precedă o altă formație. **2** Conformație moștenită. **3** Predispoziție.

preformism *sns* [At: DN² / E: ger ***Präformismus***] Concepție biologică, care a predominat până în sec. XVIII, după care organismul adult este complet constituit în germen, în miniatură, dezvoltarea ontogenetică constând doar în creșteri de volum.

preformui *vt* [At: DOSOFTEI, MOL. 93 / Pzi: nct / E: ***pre*** + ***formui***] (Îvr) **1** A schimba. **2** A împodobi.

prefrământa *vt* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***~făm~*** / Pzi: *prefrământ* / E: *pre-* + ***frământa***] **1** (Olt; c. i. aluatul necrescut) A frământa a doua oară, înainte de coacere. **2** (Reg; în forma *prefământa*) A plămădi.

prefrământare *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~tări* / E: ***prefrământa***] (Olt) A doua frământare a aluatului necrescut, înainte de coacere.

prefrământat, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prefrământa***] (Olt; d. aluatul necrescut) Frământat a doua oară, înainte de coacere.

prefrige *vt* [At: SFC. I, 10 / V: ***praf~, preof~*** / Pzi: *prefrig* / E: *pre-* + ***frige***] **1** (Ban) A distila țuica de două sau mai multe ori Si: (îrg) *a prentoarce*. **2** (Reg; fig) A păcăli.

prefript, ~ă *a* [At: BĂNUȚ, T. P. 24 / V: ***praf~*** / Pl: *~pți, ~e* / E: ***prefrige***] **1** (Ban; Trs; d. țuică) Care a fost distilat de două sau de mai multe ori. **2** (Reg; fig) Păcălit.

prefulgeros, ~oasă *a* [At: BARONZI, L. 99 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prea*** + ***fulger*** + *-os*] (Îvr) Foarte strălucitor.

prefund *sn* vz ***profont***

prefus *sm* [At: LB / Pl: *~uși* / E: mg ***prâfusz, profosz***] (Înv) Comandant militar în jandarmerie, în Imperiul austro-ungar.

prefuste *sf* vz ***prefuște***

prefușor *sms* [At: BORZA, D. 171 / E: ns cf *pufușor*] (Bot; reg) Papanaș (2).

prefuște *sf* [At: DAMÉ, T. 148 / V: ***~uste*** / Pl: *~ti* / E: *pre-* + ***fuște***] **1** Scândură fixată în capul parilor care despart scocul morii de sterp. **2** (Reg; lpl) Andrele ale morii. **3** (Lpl; îf *prefuste*) Pari pe care se sprijină împletitura pereților coșului la leasa de pescuit.

pregânjală *sf* vz ***pregânjală***

pregăta *v* vz ***pregăti***

pregăti [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 255 / V: (reg; cscj) ***~ta*** / Pzi: *~tesc* / E: *pre-* + ***găti*** cf lat *praeparare*] **1** *vt* A face preparative, a crea sau a aranja din timp condițiile în vederea unui scop, unei acțiuni, a face să fie gata, să se producă Si: *a prepara* (4), (înv) *a orândui*. **2** *vt* (Îe) **A ~ terenul** A crea condiții prielnice pentru ceva. **3** *vt* (Îae) A încerca să vadă, să tatoneze dacă o acțiune pe care vrea s-o inițieze are sorți de izbândă. **4** *vr* (Urmat de un verb la conjuctiv sau la infinitiv) A fi pe punctul de a face ceva. **5** *vr* A fi gata de ceva. **6-7** *vtr* (A determina cuiva sau) a-și crea o stare sufletească necesară pentru a putea accepta, suporta etc. o anumită situație neplăcută. **8** *vt* A transmite în mod sistematic (și în cadru organizat) cunoștințele necesare în scopul de a cultiva, de a face apt pentru desfășurarea unei activități etc. Si: *a instrui*. **9** *vt* (Spc) A medita. **10** *vt* (C. i. mâncăruri, băuturi etc.) A face, a prelucra prin fierbere, prăjire, fermentare, amestecare etc., în vederea consumării Si: *a prepara* (1), (îrg) *a preface* (7). **11-12** *vtr* A studia temeinic.

pregătire *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 17 / Pl: *~ri* / E: ***pregăti***] **1** Creare a condițiilor necesare pentru atingerea unui scop, pentru o acțiune ulterioară etc. Si: *pregătit*[1] (1), (asr) *preparație* (1). **2** (Îs) ~ *de artilerie* Trageri de artilerie care precedă declanșarea atacului propriilor trupe. **3** (Spc) Ansamblu de operații sau fază de lucru premergătoare unui proces de exploatare, de fabricație etc. Si: *pregătit*[1] (2). **4** Determinare, creare a unei stări sufletești necesare pentru ca cineva să poată accepta, suporta etc. o anumită situație neplăcută Si: *pregătit*[1] (3). **5-6** (Transmitere ori) însușire sistematică și în cadru organizat de cunoștințe în scopul de a (se) instrui, de a putea desfășura o activitate Si: *pregătit*[1] (4-5). **7** (Spc) Meditație. **8** (Pex) Ansamblu sau nivel de cunoștințe pe care le posedă cineva, și care îi sunt necesare în desfășurarea unei activități. **9** Prelucrare a unui aliment, a unei băuturi etc. prin fierbere, prăjire, fermentare, amestecare etc., în vederea consumării Si: *pregătit*[1] (6).

pregătit¹ *sn* [At: DLR / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pregăti***] **1-6** Pregătire (**1**, **3-6**, **9**).

pregătit²*, *~ă *a* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 461/121 / V: (înv) ***preag~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pregăti***] **1** Aranjat, creat din timp în vederea unui scop, a unei acțiuni. **2** (D. oameni) Care are pregătirea, cunoștințele necesare pentru a desfășura o anumită activitate. **3** (D. oameni) Care are o cultură temeinică, multe cunoștințe într-un anumit domeniu Si: *cult*, *format*, *instruit*. **4** (D. alimente, băuturi etc.) Prelucrat prin fierbere, prăjire, fermentare, amestecare etc., în vederea consumării.

pregătitor*, *~oare [At: ASACHI, E. I, 107/7 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pregăti*** + *-tor*] **1** *a* Care servește pentru pregătire Si: *preparator* (**2**), (îvr) *pregătitiv*. **2** *a* (Rar) Preliminar. **3** *a* Care instruiește pentru a forma cadre calificate. **4** *smf* (Rar) Meditator. **5** *a* (Rar) Care pregătește o mâncare, o băutură etc. **6** *a* Preparator (**1**).

pregătitiv*, *~ă *a* [At: SFC IV, 94 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pregătit*** + *-iv*] (Îvr) Pregătitor (**1**).

pregânjală *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 172 / V: ***~gân~***, ***prechin~***, ***premânzală*** / Pl: *~le* / E: ns cf *precânjă*, *tânjală*] (Reg) Tânjală.

preged *s* vz ***preget***

pregeneric *sn* [At: CINEMA, 1968, nr. 5, V / Pl: *~ice* / E: *pre-* + ***generic***] Parte a unui film cinematografic premergătoare genericului.

preget *sns* [At: VARLAAM, C. 53 / V: (înv) ***~ged*** / E: ***pregeta***] (Pop) **1** Lipsă de activitate. **2** Întrerupere a unei activități. **3** Răgaz. **4** Tihnă. **5-6** (Îljv) **Fără (de) ~** (Care are loc) fără întrerupere Si: *neîntrerupt*, *neobosit*. **7-8** (Îal) (Care are loc) neîntârziat, imediat, repede, prompt. **9-10** (Înv; pex; îal) (Care se petrece) prin surprindere. **11** (Asr) Ezitare. **12** (Asr) Întârziere. **13** (Înv) Crutare.

pregeta [At: COD. VOR. 168/6 / V: (înv) ***~gita***, ***prejeta*** / Pzi: *preget*, (înv) *~tez* / E: pbl ml *prigitare*] **1** *vi* (Înv) A sta pe gânduri înainte de a face, de a începe ceva Si: *a se codi*, *a ezita*, *a șovăi*. **2** *vi* (Înv; pex) A întârzia, a amâna, a zăbovi în întreprinderea unei acțiuni. **3** *vi* (Îvp) A sta inactiv. **4** *vt* (Nob) A opri, a împiedica de la o acțiune. **5** *vt* (Înv) A menaja.

pregetare *sf* [At: VARLAAM – IOASAF, 69ʳ/10 / Pl: *~tări* / E: ***pregeta***] (Înv) **1** Ezitare. **2** (Pex) Întârziere a unei acțiuni Si: *amânare*, (reg) *pregetătură* (**2**). **3** (Îlav) **Fără ~** Neîntârziat.

pregetător*, *~oare *a* [At: DRLU / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pregeta*** + *-ător*] (Înv) **1** Care pregetă (**1**). **2** Care se ferește de ceva. **3** Care evită ceva.

pregetătură *sf* [At: ȘEZ. VIII, 48 / Pl: *~ri* / E: ***pregeta*** + *-ătură*] (Reg) **1-2** Pregetare (**1-2**).

pregetoare *sf* vz ***prigitoare***

pregetos*, *~oasă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pregeta*** + *-os*] (Mun; d. oameni) Șovăitor.

preghieră *sf* [At: FILIMON, ap. CONTRIBUȚII, III, 157 / Pl: *~re* / E: it ***preghiera***] (Itm; îvr) Rugăminte.

preghiță *sf* [At: ECONOMIA, 24/16 / V: (înv) ***pregiță*** / Pl: *~ți* / E: nct] **1** (Îrg) Stinghie. **2** (Îrg) Scândură îngustă. **3** (Reg; spc) Policioară la jug.

pregimuire *sf* vz ***prejmuire***

pregita *v* vz ***pregeta***

pregiță *sf* vz ***preghiță***

pregiudeț *sn* vz ***prejudeț***

pregiudițios*, *~oasă *a* vz ***prejudicios***

pregiur *pp* *av* vz ***prejur***

pregiuraș *sm* [At: AMIRAS, ap. LET². III, 142 / Pl: *~i* / E: ***pregiur*** + *-aș*] (Îvr) Vecin.

pregiutoare *sf* vz ***prigitoare***

preglaciar*, *~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***préglaciaire***] (Glg) Anterior epocii glaciare cuaternare

pregnant*, *~ă [At: CALENDAR (1857), 65/3 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***prégnant***, ger ***prägnant***] **1** *a* Care se impune, iese în relief prin trăsături specifice, prin evidență, claritate, expresivitate, importanță, semnificație Si: *clar*, *expresiv*, *semnificativ*, *vizibil*. **2** *av* În mod evident. **3** *av* Cu claritate. **4** *av* În mod semnificativ.

pregnanță *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~țe* / E: fr ***prégnance***, ger ***Prägnanz***] Calitate de a fi pregnant, de a se impune, de a ieși în relief prin trăsături specifice, prin calitate, expresivitate, importanță, semnificație etc.

pregoare *sf* vz ***prigoare***

pregor *sm* vz ***prigoare***

pregusta *vt* [At: PISCUPESCU, O. 173/6 / Pzi: *pregust* / E: *pre-* + ***gusta***] (Îrg) **1** A gusta o băutură sau o mâncare înainte de consumare. **2** (Îlav) **Nici cât să te ~ști** Foarte puțin.

pregustare *sf* [At: CR (1848), 3²/8 / Pl: *~tări* / E: ***pregusta***] **1** (Înv) Gustare. **2** (Înv; spc) Mic dejun. **3** (Îvr) Mostră.

pregustat*, *~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***pregusta***] (Rar; d. băuturi, mâncăruri) Care a fost gustat înainte de consumare.

prehensibil*, *~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: cf fr *préhensible*] Care poate fi apucat.

prehensil*, *~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***préhensile***] (D. părți, organe etc. ale unor animale) Care are capacitatea de a apuca.

prehensiune *sfs* [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: fr ***préhension***] **1** Acțiune a mâinii de a prinde cu ajutorul degetelor. **2** (Pex) Îmbucare a alimentelor.

prehistoric*, *~ă *a* vz ***preistoric***

prehotărî *vt* [At: CR (1829), 154²/15 / Pzi: *~răsc* / E: *pre-* + ***hotărî***] (Înv) A stabili dinainte.

prei *v* vz ***prii***

preiatin*, *~ă *smf* vz ***prieten***

preică *sf* [At: H IX, 438 / Pl: ? / E: ns cf *priu*] (Reg) Vacă bălțată.

preimbla *v* vz ***plimba***

preimi *v* vz ***primi***

preimire *sf* vz ***primire***

preimperialist*, *~ă *a* [At: DL / P: *pre-im-pe-ri-a~* / Pl: *~iști*, *~e* / E: *pre-* + ***imperialist***] Anterior imperialismului.

preindustrializare *sf* [At: LTR² / P: *pre-in-dus-tri-a~* / Pl: *~zări* / E: *pre-* + ***industrializare***] Prelucrare primară a materiilor prime textile, până în faza în care acestea pot fi supuse operațiilor procesului de filare.

preinfarct *sn* [At: D. MED. / P: *pre-in~* / Pl: *~e* / E: ger ***Präinfarkt***] (Med) Insuficiență coronariană care se manifestă prin aspecte intermediare între anghina pectorală și infarctul miocardic propriu-zis.

preir¹ *sn* vz ***proor***

preir² *s* vz ***prier²***

preistoric*, *~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 421 / P: *pre-is~* / V: (rar) ***prehi~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***préhistorique***] **1** Care aparține preistoriei (**1**). **2** Din timpul preistoriei (**1**). **3** Privitor la preistorie (**1**). **4** Specific preistoriei (**1**). **5** (Fig; gmț) Învechit.

preistorie *sf* [At: ȘĂINEANU, D. V. / P: *pre-is~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***préhistoire***] **1** Perioadă din istoria omenirii de la originea omului până la apariția primelor documente scrise. **2** (Gmț) Perioadă înapoiată, perimată. **3** Parte a istoriei care studiază preistoria (**1**).

preiteșog *sn* vz ***preiteșug***

preiubitor*, *~oare *a* vz ***preaiubitor***

preiudiție *sf* vz ***prejudiciu***

preiudițiu *sn* vz ***prejudiciu***

preîmbla *v* vz ***plimba***

preîmblare *sf* vz ***plimbare***

preîmblătoriu*, *~oare *smf* vz ***plimbător***

preîmplea *v* vz ***preaîmplea***

preîncălzi *vt* [At: LTR² XVII, 222 / P: *pre-în~* / Pzi: *~zesc* / E: *pre-* + ***încălzi***] A încălzi în prealabil un fluid în scopul ameliorării unui proces termic sau de prelucrare.

preîncălzire *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 179 / P: *pre-în~* / Pl: *~ri* / E: ***preîncălzi***] **1** Încălzire în prealabil în scopul ameliorării unui proces termic sau a unui proces de prelucrare. **2** (Îs) *~a tiparului* Încălzire în cuptor a tiparului unei piese protetice dentare, înainte de turnare, în scopul desprinderii machetei și a știfturilor cu care se toarnă ceara, precum și pentru obținerea contracției metalului.

preîncălzitor *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 148 / P: *pre-în~* / Pl: *~oare* / E: ***preîncălzi*** + *-tor*] Aparat sau instalație care servește la preîncălzirea (1) unui agent termic, a unui combustibil, a aerului etc.

preîncolțire *sf* [At: LTR^2 / P: *pre-în~* / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***încolțire***] Procedeu special de declanșare artificială a germinației la anumite semințe și de supraveghere a acesteia până la completa încolțire a semințelor.

preîncolțit, ~ă *a* [At: LTR^2 XIII, 229 / P: *pre-în~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *pre-* + ***încolțit***] (D. semințe) Care a fost supus procedeului de preîncolțire.

preîndemână *ai* [At: URECHE, ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 226 / P: *pre-în~* / V: ***prin~*** / E: ***pre*** + ***îndemână***] **1** (Îvr; îs) *Vreme* ~ Timp favorabil. **2** (Îas) Vreme potrivită.

preîngriji *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *pre-în~* / Pzi: *~jesc* / E: *pre-* + ***îngriji***] (Îdt) A îngriji de mai înainte.

preîngrijire *sf* [At: ALEXI, W. / P: *pre-în~* / Pl: *~ri* / E: ***preîngriji***] Îngrijire de mai înainte.

preînnoi [At: CARAGEA, L. 11 / 5 / P: *pre-în~* / V: ***prennoi*** / Pzi: *~esc* / E: *pre-* + ***înnoi***] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) reînnoi. **3** *vt* A restaura, a renova o clădire, un monument. **4-5** *vtr* A (se) redeștepta. **6-7** *vtr* A (se) împrospăta. **8** *vt* A relua. **9** *vt* A repeta.

preînnoire *sf* [At: N. LEON. MED. 146 / P: *pre-în~* / V: ***prenn~*** / Pl: *~ri* / E: ***preînnoi***] (Înv) **1** Refacere. **2** Restaurare.

preînregistrare *sf* [At: LTR^2 / P: *pre-în~* / Pl: *~rări* / E: *pre-* + ***înregistrare***] Procedeu de filmare cu sunet, la care înregistrarea sunetului se efectuează în prealabil, în cele mai bune condiții de studio.

preînregistrat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: *pre-* + ***înregistrat***] (D. partea sonoră a unui film) Înregistrat în prealabil în studio.

preînsemna *vt* [At: CR (1848), 26^1/21 / P: *pre-în~* / V: ***pren~*** / Pzi: *~nez* / E: *pre-* + ***însemna***] (Îvr) **1** A fixa cu anticipație. **2** (Îf *prensemna*) A menționa.

preînștiința *vt* [At: BARIȚIU, D. A. I, 37 / P: *pre-în-ști-in~* / Pzi: *~țez* / E: *pre-* + ***înștiința***] (Înv) A înștiința.

preînștiințătiv, ~ă *a* [At: SFC IV, 92 / P: *pre-în-ști-in~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***preînștiința*** + *-iv*] (Înv) Introductiv.

preîntâmpina *vt* [At: GHICA, A. 36 / P: *pre-în~* / Pzi: *preîntâmpin* / E: *pre-* + ***întâmpina***] (C. i. situații neplăcute, primejdii etc.) A lua din timp măsuri de precauție pentru a înlătura ceva neplăcut care ar putea să se întâmple etc. Si: *a preveni*^{1}.

preîntâmpinare *sf* [At: LM / P: *pre-în~* / Pl: *~nări* / E: ***preîntâmpina***] Prevenire.

preîntâmpinător, ~oare *a* [At: MAN. SĂNĂT. 263/11 / P: *pre-în~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***preîntâmpina*** + *-ător*] (Înv) Preventiv.

preîntru *pp* vz ***printru***

prejbiter *sm* vz ***prezbiter***^{1}

prejenire *sf* [At: PSALT. 183 / Pl: *~ri* / E: ***prijeni***] (Înv) Sprijin.

prejenitor *sm* vz ***prijinitor***

prejeta *v* vz ***pregeta***

prejitoare *sf* vz ***prigitoare***

prejitură *sf* vz ***prăjitură***

prejmă *sf* vz ***preajmă***

prejmăt *sn* vz ***prejmet***

prejmet *sn* [At: AR (1829), 59^2/35 / V: *~măt*, (reg), ***prijmut*** / A și: *prejmet* / Pl: *~e, ~uri* / E: ***preajmă*** + *-et*] **1** (Înv; udp „în") Împrejurime. **2** (Îlpp) **În ~ tul (cuiva)** În onoarea cuiva.

prejmui *vt* [At: BARCIANU, V. / Pzi: *~esc* / E: ***preajmă*** + *-ui*] (Reg) A împrejmui.

prejmuire *sf* [At: CR (1832), 119^1/23 / V: ***pregim~*** / Pl: *~ri* / E: ***prejmui***] (Înv) **1** Împrejurime. **2** Loc împrejmuit. **3** (Reg; pex) Gard făcut în jurul stogului Si: *împrejmuire, îngrăditură.*

prejos *av* [At: BOLINTINEANU, O. 202 / E: ***pre*** + ***jos***] (Îlav) **Mai ~** În situație de inferioritate, de subordonare față de cineva sau de ceva.

prejudeca *vt* [At: CALENDARIU (1814), 88/4 / Pzi: *prejudec* / E: *pre-* + ***judeca***] (Înv) **1** A gândi, a aprecia cu anticipație. **2** (Îvr) A prevedea. **3** (C. i. probleme, fenomene etc.) A face o apreciere înainte de a fi făcut o examinare temeinică. **4** A avea idei preconcepute asupra a ceva. **5** (Pcf) A prejudicia.

prejudecare *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 169/13 / Pl: *~cări* / E: ***prejudeca***] (Înv) **1** Apreciere anticipată. **2** Prejudecată.

prejudecată *sf* [At: MAIOR, IST. 1948 / V: (înv) ***preaj~*** / Pl: *~căți* / E: *pre-* + ***judecată*** cdp fr ***préjugé***] Părere, idee preconcepută și adesea eronată pe care și-o face cineva asupra unui lucru sau a unei probleme, adoptată, de obicei, fără cunoașterea directă sau temeinică a obiectului ori a problemei respective Si: (rar) *preconcepție*, (liv) *prevenție*, (înv) *prejudecare, prejudeț, prejudiciu.*

prejudecios, ~oasă *a* vz ***prejudicios***

prejudeciu *sn* vz ***prejudiciu***

prejudeț *sn* [At: AR (1829), 28^1/18 / V: ***pregiu~*** / Pl: *~e* / E: *pre-* + ***județ*** cdp lat ***praeiudicium***] (Înv) Prejudecată.

prejudicia *vt* [At: BARCIANU / P: *~ci-a* / V: (înv) ***~iția*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***préjudicier***] A cauza cuiva un prejudiciu Si: *a dăuna, a leza, a păgubi, a vătăma.*

prejudiciabil, ~ă *a* [At: MO (1860), 65/9 / P: *~ci-a~* / V: (înv) ***~iți~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préjudiciable***] Care poate aduce prejudicii Si: *păgubitor, vătămător.*

prejudicial, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préjudiciel***] **1** (Rar) Care precedă o judecată. **2** (Pgn) Preliminar. **3** (D. o cauză, o pricină) Care trebuie judecat în primul rând.

prejudiciat, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / P: *~ci-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prejudicia***] Care a suferit un prejudiciu Si: *păgubit, vătămat.*

prejudicios, ~oasă *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 291/13 / P: *~ci-os* / V: ***~deci~, pregiudițios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prejudiciu*** + *-os* cf fr *préjudiciaux*] (Înv) Păgubitor.

prejudiciu *sn* [At: (a. 1807) BV II, 495 / V: (înv) ***preiudiție*** *sf*, ***~diție, preiudițiu, ~deciu*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praeiudicium***, fr ***préjudice***] **1** (Înv) Prejudecată. **2** Pagubă. **3** (Pex) Știrbire a onoarei, a prestigiului, a reputației cuiva.

prejudiția *v* vz ***prejudicia***

prejudițiabil, ~ă *a* vz ***prejudiciabil***

prejudițiu *sn* vz ***prejudiciu***

prejunghia *vt* [At: MARIAN, NA. 371 / P: *~ghi-a* / Pzi: *prejunghii* / E: *pre-* + ***junghia***] (Pop; îcr *junghia*) A înjunghia.

prijur [At: (cca 1550), CUV. D. BĂTR. II, 455/29 / V: (înv) ***prigiur*** / E: ***pre*** + ***jur***] (Înv) **1** *pp* Împrejurul. **2** *s* (Îc) **~gură** Răscroială de la gâtul hainei. **3** *s* (Îc) **~piept** Parte a hainei care înfășoară pieptul. **4** *av* Împrejur. **5** *av* Aproximativ.

prejura *vi* [At: FOLC. TRANSIL. I, 304 / Pzi: *prejor* / E: ***pre*** + ***jura***] (Pop; îcr *jura*) A jura pe ceva.

prelagă *sf* vz ***pelagră***

prelarg *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pre*** + ***larg***] (Rar) **1** Întindere vastă. **2** (Îlpp) **În ~ul** În largul. **3** (Îal) Pe întinsul. **4** (Îal) În cuprinsul.

prelat *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 52/11 / Pl: *~ați* / E: lat ***praelatus***, ger ***Prelat***, fr ***prélat***] **1** Înalt demnitar bisericesc. **2** Episcop.

prelată *sf* [At: STANCU, R. A. V. 96 / Pl: *~te* / E: fr ***prélart***] Foaie de pânză groasă deasă și impermeabilizată, cu care se acoperă platformele unui camion, un autovehicul care staționează mai mult, diverse obiecte și materiale care trebuie apărate de umezeală etc. Si: (reg) *poivă*^{2}, Vz *polog*^{2}.

prelatin, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 340 / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***latin***] Care este anterior epocii latine.

prelatură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ri* / E: fr ***prélature***] **1** Titlu de prelat. **2** Rang de prelat. **3** Demnitate de prelat.

prelație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr ***prélation***] (Înv; în unele țări) Drept de preferință acordat fiului pentru a ocupa slujba tatălui.

prelaz *sn* vz ***pârleaz***

prelăsti *v* vz ***prilesti***

preleagă *sf* vz ***pelagră***

prelecție *sf* [At: ȚICHINDEAL, D. N. 5/21 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praelectio, -onis***] (Înv) Prelegere.

prelecțiune *sf* vz ***prelecție***

prelege *vi* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *preleg* / E: lat ***praelegere***] (Îdt) A ține o prelegere.

prelegere *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 612 / Pl: *~ri* / E: cf lat *praelegere*] **1** Curs în învățământul superior. **2** Conferință publică, aparținând unui ciclu Si: (înv) *prelecție*.

prelegomenă *sf* vz ***prolegomenă***

prelej *sn* vz ***prilej***

preleji *v* vz ***prileji***

prelesti *v* vz ***prilesti***

prelestit, ~ă *a* vz ***prilestit***

preleva *vt* [At: HAMANGIU, C. C. 183 / Pzi: *prelev, ~vez* / E: fr ***prélever***] (Liv) A extrage, a detașa, a lua cu anticipație o parte dintr-un tot, dintr-un ansamblu.

prelevare *sf* [At: OȚETEA, T. V. 325 / Pl: *~vări* / E: ***preleva***] **1** Extragere dintr-o cantitate totală, dintr-un ansamblu Si: (rar) *prelevație*. **2** (Îs) *~a aburului* Luare a unei cantități de abur, care a fost destins numai parțial, dintr-o mașină cu abur în scopul utilizării lui într-o instalație industrială sau pentru încălzit.

prelevație *sf* [At: DN[3] / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prélevation***, it ***prelevazione***] (Rar) **1** Prelucrare. **2** Prelevare (**1**).

prelevațiune *sf* vz ***prelevație***

prelimina *vt* [At: SBIREA, F. S. 395 / Pzi: *~nez* / E: drr ***preliminar***] (Rar) A calcula cu anticipație.

preliminar, ~ă [At: AR (1829), 76[2]/16 / V: ***~iu, ~ie*** / Pl: (**1-3**) *~ii* și (rar) *~nări, ~e*, (**4-6**) *~i, ~e* / E: fr ***préliminaire***] **1** *sn* (Lpl) Acțiune premergătoare Si: *preparative*. **2** *sn* (Spc) Parte introductivă generală a unui tratat internațional, a unei convenții etc. Si: *preambul*. **3** *sn* (Pgn) Introducere. **4** *a* Care precedă o acțiune, un fapt Si: (rar) *pregătitor, prejudicial*, (înv) *precuvântător*. **5** *a* Care servește ca introducere la ceva Si: (rar) *pregătitor, prejudicial*, (înv) *precuvântător*. **6** *a* Prealabil. **7** *av* În mod preliminar Si: (îvr) *preliminariamente*. **8** *snp* (Îf *preliminarii*) Etapă competițională în care sunt selecționați participanții pentru faza finală a unei întreceri sportive.

preliminare *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~nări* / E: ***prelimina***] **1** (Rar) Calcul făcut cu anticipație. **2** (Spc) Includere treptată în cheltuielile curente, a unor sume care reprezintă cheltuieli viitoare, spre a evita creșterea excesivă a cheltuielilor din perioadele următoare.

preliminariamente *av* [At: SFC II, 197 / P: *~ri-a~* / E: fr ***préliminairement***] (Îvr) În mod preliminar.

preliminariu, ~ie *a* vz ***preliminar***

preliminat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 282 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prelimina***] (Rar) Calculat cu anticipație.

prelinge[1] *vt* [At: LB / Pzi: *preling* / E: *pre-* + ***linge***] (Reg; în corelație cu *linge*) A linge îndelung.

prelinge[2] [At: POLIZU / V: ***pril~*** / Pzi: *preling* / E: ***pre + linge***] **1** *vr* (Reg) A-și trece cu limba peste buze ca o manifestare a unei pofte mari de mâncare. **2** *vr* (D. lichide) A se scurge foarte încet, picătură cu picătură, de-a lungul unui vas, a unui obiect etc. Si: (îrg) *a piști*. **3** *vt* (C. i. lichide) A lăsa să curgă încet. **4** *vr* (D. vase) A avea un mic spațiu prin care lichidul se scurge. **5** *vr* (Fig; nob) A se perpetua în timp, străbătând spațiile. **6-7** *vtr* (Fig) A (se) deplasa încet, de-a lungul a ceva. **8** *vt* (Fig) A parcurge de-a lungul. **9** *vr* (Fig; fam) A se furișa.

prelingere *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***prelinge[2]***] **1** Scurgere. **2** (Ccr) Dâră lăsată de un lichid care se prelinge[2] (**2**) Si: (rar) *prelinsătură*.

prelins[1], ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 244 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***prelinge[1]***] **1** (Reg; de obicei în corelație cu *lins*; d. păr sau pene) Neted, lucios și lipit de corp. **2** (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Cu părul sau cu penele netede, lucioase și lipite de corp. **3** (Pex) Cu pielea netedă, întinsă.

prelins[2], ~ă [At: PSALT. HUR. 48[v]/5 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***prelinge[2]***] **1** *a* (D. lichide) Care s-a scurs foarte încet, picătură cu picătură. **2** *a* (D. vase) Pe care se prelinge[2] (**2**) un lichid. **3** *a* (Fig; d. mers, deplasare etc.) Furișat. **4** *av* (Fig) Pe furiș.

prelinsătură *sf* [At: CONTEMP. 1961, nr. 785, 1/3 / Pl: *~ri* / E: ***prelins[2]*** + *-ătură*] (Rar) Prelingere.

prelintă *a* [At: LEXIC REG. 50 / Pl: *~te* / E: ns cf *alintа*] (Reg; d. femei) Prefăcută.

prelipcă *sf* [At: SADOVEANU, O. I, 290 / V: ***pirl~, pril~*** / Pl: *~pci* / E: ***pre + lipcă***] (Reg) Încăpere alipită unei case țărănești, care servește de obicei ca adăpost pentru animale, ca magazie, ca șopron.

prelipi *vt* [At: HERODOT (1645), 135 / Pzi: *~pesc* / E: ***pre + lipi***] (Îvr) A lipi.

prelisti *v* vz ***prilesti***

preliubodeai *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 63[r]/29 / Pl: ~ / E: slv **прѣлюбодѣй**] (Slî; rar) Bărbat adulter.

preloacă *sf* vz ***prelucă***

prelogic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prélogique***] Anterior logicii.

prelua[1] *vt* [At: HERODOT (1645), 491 / P: *~lu-a* / Pzi: *preiau* / E: *pre-* + ***lua***] (Îvr) A dobândi.

prelua[2] *vt* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~lu-a* / Pzi: *preiau* / E: ***pre + lua***] **1** A lua (sau a primi) de la altul. **2** A lua în primire. **3** A lua asupra sa.

preluare *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~lu-a* / Pl: *~uări* / E: ***prelua[2]***] **1** Primire. **2** (Jur) Intrare sau luare în posesie.

prelucă *sf* [At: (a. 1755) ȘTEFANELLI, D. C. 57 / V: ***prăluca, ~loacă, ~uncă, preocă, preucă, prilucă, prizlucă*** / Pl: *~uci*, (rar) *~uce* / E: srb ***preluka***, ucr **прилука**] **1** (Reg) Poiană mică, înconjurată de munți sau de dealuri, pe valea unei ape etc. **2** (Reg; pgn) Poiană. **3** (Reg) Loc cultivat înconjurat de o pădure sau de un teren sterp. **4** (Trs) Loc nesemănat rămas într-un ogor semănat. **5** (Îrg; îf *preloacă*) Teren despădurit, pregătit pentru a deveni ogor. **6** (Reg) Izlaz. **7** (Reg) Luncă. **8** (Reg) Crâng. **9** (Reg) Vale îngustă. **10** (Reg) Spărtură în gheață, în gard etc. **11** (Reg) Scobitură prin care se scurge apa. **12** (Reg; îf *prilucă*) Crestătură făcută în piciorul de sus al prispei. **13** (Trs) Staul pentru oi.

preluci *vr* [At: PISCUPESCU, O. 37/2 / Pzi: *~ucesc* / E: ***pre + luci***] (Îvr) A străluci.

prelucire *sf* [At: BARONZI, L. 98 / Pl: *~ri* / E: ***preluci***] (Îvr) Strălucire.

prelucra *vt* [At: DONICI, F. II, 40/12 / Pzi: *~rez* / E: *pre-* + ***lucra***] **1** A modifica forma, dimensiunile, constituția sau aspectul unui material pentru a obține produse finite, materii prime etc. **2** (Spc) A trece din stare brută în stare finită. **3** (C. i. opere științifice, artistice etc.) A modifica. **4** (Spc) A adapta o operă literară, științifică etc. unor scopuri determinate. **5** A expune analizând conținutul unor documente, al unei rezoluții, al unui articol din presă în fața unei adunări. **6** A căuta să convingă pe cineva să facă ceva sau să recunoască ceva. **7** (C. i. oameni) A arăta greșelile pentru a îndrepta.

prelucrabil, ~ă *a* [At: SFC I, 99 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prelucra*** + *-bil*] (D. materiale) **1** Care se poate prelucra (**1**). **2** Care poate fi supus operației de prelucrare.

prelucrabilitate *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~tăți* / E: ***prelucrabil*** + *-itate*] (Rar) **1** Însușire a unui material de a fi prelucrabil (**1**). **2** Proprietate a unui metal de a putea fi prelucrat în produse semifabricate sau finite.

prelucrare *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 5 / Pl: *~rări* / E: ***prelucra***] **1** Modificare a formei, dimensiunilor, constituției, aspectului etc. unui material, a unei substanțe etc. **2** Modificare în scop determinat a unei opere științifice, artistice, a unui material științific, artistic etc. **3** (Ccr) Operă științifică, literară sau artistică realizată pe baza unui izvor cunoscut. **4** Expunere a conținutului unui document, al unei rezoluții, al unui articol etc. în fața unei adunări. **5** Lămurire a cuiva. **6** Arătare a greșelilor cuiva în scopul îndreptării acelei persoane.

prelucrat, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prelucra***] Care a fost modificat și finisat, sau adaptat în urma operației de prelucrare.

prelucrativ, ~ă *a* [At: SFC IV, 102 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prelucrat*** + *-iv*] (Nob) Care poate fi prelucrat.

prelucrător, ~oare [At: LEG. EC. PL. 78 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prelucra*** + *-ător*] **1** *a* Care prelucrează (**1**). **2** *a* Care se referă la prelucrare (**1**). **3** *a* Al cărui obiectiv este prelucrarea materialelor. **4** *smf* Persoană care prelucrează o operă literară, științifică etc.

prelucuță *sf* [At: (a. 1755) ȘTEFANELLI, D. C. 57 / Pl: *~țe* / E: ***preluca*** + *-uță*] **1-10** (Îrg; șhp) Prelucă (**1-5**) (de dimensiuni reduse).

prelud *sn* vz ***preludiu***

preluda [At: HELIADE, O. I, 267 / V: (rar) ***~dia***, (înv) ***~lude*** / Pzi: *~dez*, (înv) *prelud* / E: fr ***préluder***] (Liv) **1** *vt* A-și încerca vocea sau instrumentul înainte de a executa o bucată muzicală. **2** (Pex) A începe să cânte. **3** *vi* A efectua o acțiune preliminară.

preludare *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 239 / Pl: *~dări* / E: ***preluda***] (Liv) **1** Executare a unei operații preliminare. **2-3** (Pex) (Operă de) debut.

prelude *v* vz ***preluda***

preludia *v* vz ***preluda***

preludie *sf* vz ***preludiu***

preludiu *sn* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~lud***, ***~die*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***prélude***, it ***preludio***, ger ***Präludium***] **1** Exercițiu muzical pregătitor. **2** (Pex) Improvizație muzicală preliminară. **3** Parte introductivă a unei compoziții muzicale mai ample. **4** (Spc) Primă piesă muzicală dintr-o suită instrumentală. **5** (Spc) Piesă muzicală care precedă o fugă sau un coral. **6** (Pex) Compoziție muzicală instrumentală independentă scrisă în formă liberă. **7** (Înv) Prefață. **8** (Fig) Ceea ce anunță, precedă sau pregătește o acțiune, un fenomen, un eveniment etc. **9** (Spc) Gesturi care preced actul sexual.

prelucă *sf* vz ***prelucă***

prelung, ~ă *a* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM I, 34 / Pl: *~ngi, ~nge* / E: lat ***perlongus***] **1** *a* Care durează mult Si: *îndelungat, lung, prelungit* (**2**). **2** *av* Îndelung. **3** *a* Care are o formă aproximativ lungă Si: *alungit, lungăreț, lunguieț, prelungit* (**3**). **4** *a* Care se prelungește în spațiu Si: *prelungit* (**4**). **5-6** *s* (Reg; îljv) **În ~** (Care este) în pantă domoală, lină. **7-8** *a* (Îal) (Care este) puțin abrupt. **9-10** *a* (În mod) progresiv, pe măsură ce înaintează spre capăt.

prelunga *v* vz ***prelungi***

prelungat, ~ă *a* vz ***prelungit***

prelungi [At: (a. 1703) FN 140 / V: (înv) ***preal~***, ***prol~***, (cscj) ***~ga*** / Pzi: *~ngesc* / E: ***prelung***] **1-2** *vtr* (A face să dureze sau) a dura mai mult timp Si: *a se lungi*. **3** *vt* (Înv) A amâna îndeplinirea unei obligații sau realizarea unui lucru propus. **4** *vt* A face să aștepte. **5** (Spc) A amâna un termen, o scadență etc. **6** *vt* A îndeplini formele legale pentru a fi în continuare valabil. **7** *vt* A dispune să se prelungească valabilitatea. **8** *vr* (Înv; d. noțiuni de timp) A trece. **9-10** *vtr* A (se) întinde mai departe, în spațiu Si: *a (se) lungi*.

prelungioasă *sf* vz ***prelungoasă***

prelungire *sf* [At: (a. 1773) GCR II, 431 / V: ***preal~*** / Pl: *~ri* / E: ***prelungi***] **1** Durată mai mare în timp. **2** Amânare. **3** Timp acordat cuiva peste un anumit termen inițial stabilit. **4** (Înv; îlav) **Fără (de) ~** Numaidecât. **5** Lungire. **6** (Cer) Parte a unui obiect care constituie o extindere în spațiu, o continuare a lui. **7** (Îlpp) **În ~a** Lângă.

prelungit, ~ă *a* [At: GORJAN, H. II, 231/15 / V: (îrg) ***~gat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prelungi***] **1** Care se prelungește în timp. **2-4** Prelung (**1, 3-4**). **5** (D. obiecte) La care s-a adăugat ceva care-l face mai lung.

prelungitor, ~oare [At: (a. 1813) BUL. COM. IST. IV, 93 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prelungi*** + *-tor*] **1-2** *a* (Înv) Care (face să dureze sau) durează mai mult timp. **3** *a* Care se produce încet. **4** *a* Care întârzie. **5** *a* Care se amână. **6-7** *sn* (Obiect sau) fragment dintr-un obiect care servește la prelungirea altor obiecte. **8** *sn* (Spc) Obiect în formă de tub care se fixează la capătul neascuțit al creionului pentru a face creionul mai lung.

prelungoasă *sf* [At: GRECESCU, FL. 467 / V: ***~ngioa~***, ***pel~*** / Pl: *~se* / E: ***prelung*** + *-oasă*] (Bot; Trs) Silnică (*Glehoma hederaceum*).

preluxație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***préluxation***] (Atm) Stare a unei articulații, caracterizată prin malformații congenitale osoase, care predispune la luxație.

prem *sn* vz ***prim[1]***

premagnetizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: *pre-* + ***magnetizare***] (Teh) Magnetizare suplimentară constantă a unor circuite magnetice destinate să funcționeze în curent alternativ.

premar[1] *sm* vz ***primar[2]***

premar[2], ~ă *a* vz ***primar[1]***

premare[1] *a* vz ***primar[1]***

premare[2] *sm* vz ***primar[2]***

premarxist, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2803 / Pl: *~iști, ~e* / E: *pre-* + ***marxist***] Care precedă marxismul.

prematur, ~ă [At: FILIMON, O. I, 114 / A și: *~matur* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***praematurus***] **1-4** *a, av* (Care se întâmplă sau apare) (înainte de vreme ori) prea devreme Si: *pretimpuriu*, (înv) *prematural* (**1-4**), *prematurat* (**1-4**). **5-6** *sm, a* (Spc) (Copil) născut înainte de termen. **7** *a* (Spc; d. pui) Ieșit sau scos din ou mai devreme decât este normal. **8-9** *sm, a* (Copil) născut viu cu o greutate sub 2500 g, indiferent de durata sarcinii. **10** *a* (Rar) Precoce (**4**).

prematural, ~ă *a, av* [At: CALENDAR (1862), 63/16 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prematur*** + *-al*] (Înv) **1-4** Prematur (**1-4**).

prematurare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: ***prematur***] Operație în procesul de fabricare a fibrelor din vâscoză.

prematurat, ~ă *a, av* [At: CR (1839), 250[2]/14 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***prématuré***] (Înv) **1-4** Prematur (**1-4**).

prematuritate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: ***prématurité***] **1** (Înv) Calitate de a fi prematur (**1**). **2** Naștere prematură.

premăndă *sf* vz ***premândă***

premărie *sf* vz ***primărie***

premătar *sm* [At: DR. I, 302 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om lipsit de valoare.

premânda *v* vz ***premândi***

premândă *sf* [At: LB / V: ***~măn~***, ***~mund*** *sn*, ***prăm~***, ***prim~*** / A și: *premân* / Pl: *~de* / E: mg ***prémonda***, ***prëmonda***] **1** (Înv; Trs) Retribuție în alimente dată lucrătorilor agricoli. **2** (Reg) Rație săptămânală de alimente pe care o primește un lucrător forestier. **3** (Trs) Parte din pomeni și ofrande cuvenită cântăreților bisericești. **4** (Reg) Hrană pe care o ia cineva cu sine când pleacă la drum sau la lucru. **5** (Trs) Hrană ce se gătește pentru o familie într-o zi. **6** (Reg; îf *primândă*) Pâine sau malai. **7** (Reg) Recoltă. **8** (Trs; pad *prebendă*) Venit al unui canonic.

premândeală *sf* [At: LB / Pl: *~eli* / E: ***premândi*** + *-eală*] (Îvr) **1** Trimitere. **2** Revărsare.

premândi *v* vz ***pramândi***

premânzală *sf* vz ***pregânjală***

prembla *v* vz ***plimba***

premblare *sf* vz ***plimbare***

prembulete *s* [At: MAT. DIALECT. I, 26 / Pl: nct / E: ns cf *primbură*] (Trs; csnp) Dantelă.

premeci *vt* [At: ALR SN IV, h 1106/353 / Pzi: *~ecesc* / E: *pre-* + ***meci[4]***] (Reg; c. i. varza sau zeama de varză) A pritoci.

premedicație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***prémédication***] (Med) Administrare înainte de operație a unor medicamente destinate a diminua secrețiile, a prepara acțiunea anestezicelor etc.

premedita *vt* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~tez* / E: fr ***préméditer***] (Înv) **1** A chibzui. **2** (Pex; asr) A plănui. **3** A pune la cale o acțiune, de obicei reprobabilă Si: (asr) *a precugeta*, (îvr) *a promedita*.

premeditare *sf* [At: DDRF / Pl: *~tări* / E: ***premedita***] **1** (Înv) Chibzuire. **2** (Spc) Circumstanță agravantă constând în săvârșirea în mod deliberat, pe baza unei pregătiri minuțioase, a unei infracțiuni Si: (asr) *premeditație* (**2**). **3-4** (Îljv) **Cu ~** (În mod) premeditat Si: *intenționat*.

premeditat, ~ă *a* [At: CR (1848), 16[2]/57 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***premedita***] **1** Plănuit dinainte. **2** Săvârșit în mod deliberat Si: *intenționat*, (asr) *precugetat*.

premeditație *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iune***, ***~tăciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***préméditation***] **1** (Înv) Chibzuire. **2** (Asr) Premeditare (**2**).

premeditațiune *sf* vz ***premeditație***

premedităciune *sf* vz ***premeditație***

premejde *sf* vz ***primejdie***

premejduincios, ~oasă *a* vz ***premejduicios***

premenea *sf* vz ***primeneală***

premeneală *sf* vz ***primeneală***

premeni *v* vz ***primeni***

premenire *sf* vz ***primenire***

premenit, ~ă *a* vz ***primenit***[2]

premenitură *sf* [At: LM / V: *primin~* / Pl: *~ri* / E: ***premeni*** + *-tură*] (Reg) **1** Primenire (**6**). **2** (Ccr; lpl) Primeneli (**6**).

premenopauză *sf* [At: DEX / P: *~pa-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***préménopause***] (Med) Sindrom care precedă menopauza.

premenstrual, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~tru-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prémenstruel***] Care precedă menstruația.

premergător, ~oare [At: MAIORESCU, D. II, 119 / Pl: *~i, ~oare* / E: *pre-* + ***mergător***] **1** *a* Care precedă pe cineva sau ceva Si: (rar) *precursor* (**2**). **2** *smf* Persoană care desfășoară o activitate creatoare complet nouă într-un anumit domeniu, pregătind terenul pentru o dezvoltare ulterioară Si: *precursor* (**1**), *predecesor, înaintaș*, (înv) *prodrom*.

premerge [At: CARAGIALE, O. VII, 292 / Pzi: *premerg* / E: drr ***premergător***] **1-2** *vi* (A exista sau) a se afla înaintea cuiva sau a ceva Si: *a preceda* (**1-2**). **3** *vi* A se întâmpla înainte de ceva Si: *a preceda* (**4**). **4** *vt* A veni înaintea cuiva sau a ceva.

premetea *sf* vz ***primitea***

premeteală *sf* vz ***primiteală***

premeti *v* vz ***primiti***

premetiv, ~ă *a* vz ***prumutiv***

premia *vt* [At: CALENDAR (1858), 104/5 / P: *~mi-a* / Pl: *~iez* / E: lat ***praemiare***] **1-2** A conferi un premiu (**1-2**).

premial, ~ă *a* [At: BO (1951), 453 / P: *~mi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***premiu*** + *-al*] **1** De premii. **2** Privitor la premii. **3** Pentru premii. **4** (Îs) *Sistem ~* Parte a sistemului de salarizare sau de retribuție care se referă la condițiile de acordare a premiilor și a primelor.

premiant, ~ă *smf, a* [At: ASACHI, R. 14/2 / P: *~mi-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***premia*** + *-ant*] **1-2** (Elev) care a obținut un premiu (**1**) la sfârșitul anului școlar. **3-4** (Persoană) care a obținut un premiu (**2**) la un concurs.

premiare *sf* vz ***premiere***

premiat, ~ă *smf, a* [At: DDRF / P: *~mi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***premia***] **1-4** (Persoană) căreia i s-a acordat un premiu (**1-2**).

premie *sf* vz ***premiu***

premier, ~ă [At: BARCIANU / P: *~mi-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***premiere, -ère***] **1** *sf* Primă reprezentație a unei piese de teatru, a unei opere, a unui film etc. **2** *sf* (Pex) Inaugurare a unei activități. **3** *sm* Prim-ministru. **4** *sf* (Iuz) Femeie care supraveghează sau execută probele într-un atelier de croitorie, de lenjerie sau într-o casă de mode.

premiere *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / P: *~mi-e~* / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***premia***] **1-2** Acordare a unui premiu (**1-2**).

premieza *vt* [At: CORESI, ap. DHLR II, 500 / Pzi: *~zez* / E: ***primiez***] (Îvr) A înjumătăți ca timp.

premilitar, ~ă [At: PREDA, M. 93 / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***militar***] **1** *sm* Tânăr care era încadrat în premilitărie (**1**). **2** *a* Care aparține premilităriei (**2**). **3** *a* Privitor la premilitărie (**2**). **4** *a* Care aparține unui premilitar (**1**). **5** *sf* (Fam) Premilitărie (**2**).

premilitărie *sf* [At: T. POPOVICI, S. 105 / Pl: *~ii* / E: *pre-* + ***militărie***] **1** Pregătire militară organizată în România, înainte de cel de-al doilea război mondial, pentru tinerii între 18 și 21 de ani. **2** Organizație a tinerilor care făceau această pregătire Si: (fam) *premilitară* (**5**).

preminență *sf* vz ***preeminență***

premion *sn* vz ***premiu***

premire *sf* vz ***primire***

premisă *sf* [At: NAPOLEON, 10/26 / V: *~iză*, (îvr) ***~misie*** / Pl: *~se* / E: lat ***praemissio***, ger ***Prämisse***, fr ***prémisse***] **1** Punct de plecare al unei acțiuni, al unei inițiative, al unei argumentații etc. **2** (Log) Fiecare dintre propozițiile inițiale ale unui raționament, din care se deduce concluzia.

premisie *sf* vz ***premisă***

premite *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 9 / Pzi: *premit* / E: lat ***praemittere***] (Ltî) **1** A pune înainte. **2** A arăta înainte de altele.

premitere *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 442 / Pl: *~ri* / E: ***premite***] (Înv) Punere înainte.

premiu *sn* [At: (a. 1811), DOC. EC. 99 / V: (înv) ***~um, ~ie*** *sf*, (îvr) ***~ion*** / Pl: (rar, *sm*) *~ii*, (înv) *~ri, ~ie* / E: lat ***praemium***, ger ***Prämie***] **1** Distincție acordată la sfârșitul anului școlar elevilor care au obținut cele mai bune rezultate la învățătură. **2** Recompensă materială sau distincție acordată cuiva pentru merite deosebite obținute într-un domeniu de activitate, la un concurs etc. **3** (Înv) Primă de asigurare. **4** (Îvr; îf *premion*) Cotă-parte care se cuvenea cuiva dintr-o sumă de bani.

premium *sn* vz ***premiu***

premiză *sf* vz ***premisă***

premodern, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***modern***] Care precedă epoca modernă.

premolar [At: DM / Pl: *~i* / E: fr ***prémolaire***] **1** *sm* Fiecare dintre dinții mamiferelor situați între canini și molari. **2** *a* (D. dinți) Care se află între canin și molar.

premonitoriu, ~ie *a* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***prémonitorie***] (Med; d. simptome) Care precedă o anumită boală.

premoniție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***prémonition***] Presimțire a unor fapte viitoare, în general fără motivare rațională.

premonopolist, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2766 / Pl: *~iști, ~e* / E: *pre-* + ***monopolist***] **1** Care precedă monopolismul. **2** Care se referă la primul stadiu al capitalismului. **3** Care aparține primului stadiu al capitalismului. **4** Care este specific acestui stadiu.

prempletitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 181[r]/25 / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***împletitură***] (Îvr) Împletitură prealabilă.

premucet *sm* vz ***premugere***

premuger *sm* vz ***premugere***

premugere *sm* [At: I. CR. IV, 251 / V: ***premucet, premuger*** / Pl: *~ri* / E: nct] (Olt) Diavol.

premui *v* vz ***primui***

premuitor, ~oare *a, smf* vz ***primuitor***

premuitură *sf* [At: LM / P: *~mu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***premui*** + *-tură*] (Îvr) Bandă, panglică, șnur etc., de obicei frumos lucrate, cu care se ornamentează pe margini unele veșminte.

premund *sn* vz ***premândă***

premundaș *sm* [At: CHEST. II, 8/48 / Pl: *~i* / E: ***premund*** + *-aș*] (Reg) Persoană care nu are casă proprie.

premunitiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prémunitif***] Care conferă premuniție.

premuniție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***prémunition***] (Med) Imunitate la altă infecție a unui organism deja infectat.

premuta *v* vz ***permuta***

pren *pp* vz ***prin***

prenadez *sns* [At: DEX / E: nct] (Dc) Substanță vâscoasă adezivă folosită la lipit.

prenarcoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***prénarcose***] (Med) Preanestezie.

prenaște *vr* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 58[v]/16 / Pzi: *prenasc* / E: *pre-* + ***naște***] (Îvr) A începe o nouă viață.

prenatal, ~ă *a* [At: IL septembrie 1962, 13 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prénatal***] **1** Care precedă nașterea. **2** Care are loc înainte de naștere.

prencepe *vt* [At: CDDE 128 / Pzi: *prencep* / E: *pre-* + ***începe***] (Olt) A reîncepe.

prende *v* vz ***prinde***

prenepotențial *sm, a* vz ***plenipotențiar***

preneputințaruș *sm* [At: (a. 1775) IORGA, S. D. XII, 90 / Pl: *~i* / E: mg ***plenipotenciárius***] (Îvr; Trs) Plenipotențiar.

prenesenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 20ʳ/13 / Pl: *~ii* / E: slv **прѣнесеник**] (Îvr) Transport.
prennoi *v* vz ***preînnoi***
prennoire *sf* vz ***preînnoire***
prennoit, ~ă *a* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 148/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prennoi***] (Îvr) Care a fost reparat.
prenoi *vt* [At: N. TEST. (1648), 267ʳ/27 / V: (înv) ***prinoi*** / Pzi: *~esc* / E: ***pre + noi***[3]] **1** (Înv) A înnoi. **2** (Înv) A relua. **3** (Înv) A repeta. **4** (Îrg) A renova. **5** (Îrg) A restaura.
prenoială *sf* [At: JIPESCU, O. 137 / P: *~no-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***prenoi*** + *-eală*] (Îvr) Reparație.
prenoire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***prenoi***] (Îvr) Reparare.
prenoit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 323 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prenoi***] (Îvr) **1** Care se înnoiește. **2** Care a fost renovat sau restaurat.
prenoitor, ~oare *smf* [At: ZILOT, CRON. 333 / P: *~no-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prenoi*** + *-tor*] (Îvr) Persoană care prenoiește.
prenora *vt* [At: ALR SN IV, h 1012/219 / Pzi: *~rez* / E: nct] (Reg; c. i. lucruri, bunuri etc.) A sechestra.
prenota *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *~tez* / E: lat ***praenotare***] (Rar) A înscrie dinainte pe cineva pe o listă, pentru a-l avea în evidență.
prenotare *sf* [At: DL / Pl: *~tări* / E: ***prenota***] (Rar) Înscriere dinainte într-un registru.
prenotat, ~ă *a* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prenota***] (Îvr) Care este notat dinainte.
prenotațiune *sf* [At: BARCIANU, V. / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***praenotatio***] (Jur; îvr) Observație preliminară.
prenoțiune *sf* [At: BARCIANU, V. / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: *pre-* + ***noțiune***] (Rar) Noțiune preliminară.
prenpregiur *av, pp* vz ***primprejur***
prenprejur *av, pp* vz ***primprejur***
prens *sm* vz ***prinț***
prensasă *sf* vz ***prințesă***
prensemna *v* vz ***preînsemna***
prensoare *sf* vz ***prinsoare***
prensura *vr* [At: BALADE, III, 341 / Pzi: ? / E: *pre-* + ***însura***] (Reg) A se recăsători.
prentoarce *vtr* [At: TOMICI, C. A. 66/3 / Pzi: *prentorc* / E: ***pre + întoarce***] (Îrg) **1-2** A (se) întoarce.
prentră *pp* vz ***printre***
prentre *pp* vz ***printre***
prentru *pp* vz ***printru***
prențip *sm* vz ***principe***[1]
prenumăra [At: EPISCUPESCU, A. 22/3 / V: (înv) ***~mera*** / Pzi: *prenumăr* / E: lat ***praenumerare***, ger ***pränumerieren***] **1-2** *vtr* (Asr) A (se) număra printre... **3-4** *vtr* A (se) considera printre... **5** *vr* (Înv) A se abona la o publicație periodică. **6** *vr* A plăti cu anticipație o carte care urmează să apară.
prenumărant *sm* vz ***prenumerant***
prenumărare *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~mer~*** / Pl: *~rări* / E: ***prenumăra***] **1** (Asr) Încadrare printre... **2** (Îvr) Enumerare. **3** (Înv) Abonare la o publicație periodică.
prenumărat, ~ă *a* [At: AR (1829), 128²/2 / V: ***~merat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prenumăra***] (Îvr) **1** Care este enumerat. **2** (Îf *prenumerat*) Care este abonat la o publicație periodică.
prenume *sn* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***prénom***] **1** Nume care se dă unui om la naștere și care distinge pe fiecare dintre membrii aceleiași familii. **2** (Pcf) Pronume. **3** (Reg) Nume de familie.
prenumera *v* vz ***prenumăra***
prenumerant *sm* [At: HELIADE, O. II, 12 / V: ***~măr~*** / Pl: *~nți* / E: lat ***praenumerans***] **1-2** (Înv) Abonat (la o publicație periodică sau) la o carte încă neapărută. **3** (Pex) Persoană care contribuie la o listă de subscripție.
prenumerare *sf* vz ***prenumărare***
prenumerat, ~ă *a* vz ***prenumărat***
prenumerație *sf* [At: AR (1829), 22¹/2 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praenumeratio, -onis***, ger ***Pränumeration***] (Înv) **1** Subscripție. **2** Abonare. **3** Abonament.
prenumerațiune *sf* vz ***prenumerație***
prenumi *vt* [At: BREZOIANU, Î. 211/24 / Pzi: *~mesc* / E: fr ***prénommer***] (Îvr) **1** A supranumi. **2** A menționa.
prenumit, ~ă *a* [At: AR (1829), 143²/28 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prenumi***] (Înv) Care a fost menționat.
prenupțial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prénuptial***] Dinainte de căsătorie.
preobăjenie *sf* vz ***preobrajenie***
preobăzi *v* vz ***preobrăzi***
preobejenie *sf* vz ***preobrajenie***
preobrajenie *sf* [At: CORESI, EV. 75 / V: ***bobreajă, bobreajăn*** *s*, ***ob~, obrej~, obroj~, pobrajeni, pobraj~, pobreajen*** *s*, ***pobrejă, pobrejeni*** *s*, ***pobrej~, pobrij~, preao~, ~băj~, ~bej~, ~brej~, probaje, probajeni, probajine, probajne, probej~, proboj~, probrejeni, probrej~*** / P: *pre-o~* / Pl: *~ii* / E: slv **прѣображеник**] **1** (Înv) Schimbare a înfățișării cuiva. **2** (Înv) Înfățișare nouă, transformată a cuiva. **3** (Bis; îvp) Sărbătoare religioasă ortodoxă, ținută la 6 august.
preobrăji *v* vz ***preobrăzi***
preobrăzi [At: TETRAEV (1574), 229 / P: *pre-o~* / V: ***~ăji, ~băzi*** / Pzi: *~zesc* / E: slv **прѣобразити**] (Înv) **1** *vr* A se schimba la față Si: *a se transfigura*. **2** *vt* A mustra.
preobrăzitură *sf* [At: VARLAAM, C. 253 / P: *pre-o~* / Pl: *~ri* / E: ***preobrăzi*** + *-tură*] (Îvr) Mustrare aspră.
preobrăzui *vr* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 23ʳ/12 / P: *pre-o~* / Pzi: *~esc* / E: slv **прѣобразовати -зоуѭ**] (Îvr) A se schimba la față.
preobrejenie *sf* vz ***preobrajenie***
preocă *sf* vz ***prelucă***
preocupa [At: I. GOLESCU, C / P: *pre-o~* / Pzi: *preocup* / E: fr ***préoccuper***] **1** *vt* (D. idei, sentimente etc.) A pune stăpânire pe cineva Si: *a absorbi, a domina, a obseda, a stăpâni*. **2** *vt* (Pex; d. idei, sentimente etc.) A produce o stare de încordare Si: *a frământa, a îngrijora, a neliniști, a tulbura*. **3** *vt* A reține atenția. **4** *vt* (Înv) A atrage de partea sa Si: *a câștiga*. **5** *vt* A deștepta interesul, în vederea unei rezolvări adecvate. **6** *vr* A se interesa în mod deosebit de cineva sau de ceva Si: *a păsa*[1], *a se sinchisi*. **7** *vt* (Spc) A deștepta interesul, curiozitatea de a pătrunde înțelesul unei probleme.
preocupare *sf* [At: GHICA, S. 87 / P: *pre-o~* / Pl: *~pări* / E: ***preocupa***] **1** Interes deosebit pentru ceva sau pentru cineva Si: (înv) *preocupație* (**1**). **2** (Pex) Activitate constantă într-un anumit domeniu Si: *îndeletnicire, ocupație*, (înv) *ocupare*, (înv) *preocupație* (**2**). **3** Stare de neliniște, de teamă, provocată de ceva Si: (înv) *preocupație* (**3**). **4** Ceea ce constituie un motiv de neliniște Si: (înv) *preocupație* (**4**).
preocupat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1460 / P: *pre-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***preocupa***] **1** Absorbit de ceva. **2** Îngrijorat de ceva. **3** (D. manifestările oamenilor) Care trădează interes, concentrare, îngrijorare.
preocupație *sf* [At: GHICA, A. 92 / Pl: *pre-o~* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***préoccupation***] (Înv) **1-4** Preocupare (**1-4**).
preocupațiune *sf* vz ***preocupație***
preofrige *v* vz ***prefrige***
preolimpic, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 850 / P: *pre-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *pre-* + ***olimpic***] Care precedă jocurile olimpice.
preor *sn* vz ***proor***
preoperator, ~oare *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~oare* / E: ns cf fr *préopératoire*] (Med) Preoperatoriu.
preoperatoriu, ~ie *a* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ns cf fr *préopératoire*] (Med) Care precede o operație chirurgicală Si: *preoperator*.
preopina *vi* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *pre-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***préopiner***] (Rar) A lua atitudine înaintea altora.
preopinant, ~ă *smf* vz ***preopinent***

preopinare *sf* [At: DDRF / P: *pre-o~* / Pl: *~nări* / E: ***preopina***] (Îvr) Adoptare a unei poziții înaintea altora.

preopinent, ~ă *smf* [At: ALECSANDRI. T. 1658 / V: (rar) ***~nant*** / P: *~nți, ~e* / E: fr ***préopinant***] (Liv) **1** Persoană care își exprimă părerea înaintea alteia. **2** Persoană care ia cuvântul la o adunare înaintea altora, considerată în raport cu acestea Si: *antevorbitor*. **3** (Pex) Adversar de opinii.

preor *sn* vz ***proor***

preosfinția *sfa* vz ***preasfinția***

preosfințit, ~ă *a* vz ***preasfințit***

preot *sm* [At: COD. VOR. 48/4 / V: (înv) ***preut***, (reg) ***priot***, ***priut*** / Pl: *~oți* / E: ml ***praesbiter***] **1** Persoană care săvârșește ritualurile unui cult religios. **2** (Spc; în biserica creștină) Persoană din cler care oficiază serviciile religioase și îndeplinește toate formele cultului creștin Si: *părinte*, (pfm) *popă[1]*, (înv) *oltarnic*, (reg) *popează*, *poponeț[2]*.

preotcă *sf* vz ***pretcă***

preoteasă *sf* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II. 340/11 / V: (îrg) ***preut~***, ***prio~*** / P: *pre-o~* / Pl: *~ese*, (înv) *~ease* / E: ***preot*** + *-easă*] **1** Soția preotului (2) Si: (îvr) *popoaie*, (înv) *popadie*, (reg) *popeasă*. **2** Femeie care îndeplinea, în antichitate, funcții sacerdotale Si: (îvr) *popă[1]* **(24)**. **3** (Îvr) Damă la cărțile de joc. **4** (Trs) Snop de grâu care se pune pieziș, în vârful unei clăi sau grămezi de snopi, formând o apărătoare de ploaie Si: (reg) *căciulă* **(34)**, *măgar* **(12)**, *pop[1]* **(31)**, *vârf*. **5** (Reg) Muierușcă. **6** (Reg; îf *preuteasă*) Plantă nedefinită mai îndeaproape. **7** (Iht; reg) Boarță (*Rhodeus sericeus*).

preotesc, ~ească *a* vz ***preoțesc***

preoteșică *sf* [At: JIPESCU. O. 72 / P: *pre-o~* / V: (reg) ***prioteșigă*** / Pl: *~ici* / E: ***preoteasă*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Preoteasă (1) (tânără).

preotel *sm* [At: TDRG / P: *pre-o~* / V: ***preutel*** / Pl: *~ei* / E: ***preot*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Preot (2) (tânăr).

preoțesc, ~ească *a* [At: CORESI. EV. 145 / P: *pre-o~* / V: (rar) ***~otesc***, (înv) ***preutesc***, ***preuț~*** / Pl: *~ești* / E: ***preot*** + *-esc*] **1** Care aparține preotului (1) Si: (Bis) *păstoresc*, (pfm) *popesc*, (înv) *pastoral*, *păstornicesc*, *prezbiterial*, (îvr) *păstornic*. **2** Care se referă la preot (1) Si: *păstoresc*, (pfm) *popesc*, (înv) *pastoral*, *păstoricesc*, *prezbiterial*, (îvr) *păstornic*. **3** De preot (1) Si: *păstoresc*, (pfm) *popesc*, (înv) *pastoral*, *păstoricesc*, *prezbiterial*, (îvr) *păstornic*. **4** Specific preotului (1) Si: *păstoresc*, (pfm) *popesc*, (înv) *pastoral*, *păstoricesc*, *prezbiterial*, (îvr) *păstornic*. **5** Format din preoți (1) Si: *păstoresc*, (pfm) *popesc*, (înv) *pastoral*, *păstoricesc*, *prezbiterial*, (îvr) *păstornic*.

preoțește *av* [At: LB / P: *pre-o~* / V: (reg) ***~euț~*** / E: ***preot*** + *-ește*] **1** În felul preoților (2) Si: (pfm) *popește* (1). **2** Ca preoții (2) Si: (pfm) *popește* (2).

preoți [At: PRAV. GOV. 12r/6 / P: *pre-o~* / V: (înv) ***preuți***, (reg) ***priuți*** / Pzi: *~țesc* / E: ***preot***] **1-2** *vtr* A (se) face preot (2) Si: *a (se) hirotonisi*, (pfm) *a (se) popi[2]*. **3** *vi* (Înv) A exercita funcția de preot (2) Si: *a păstori*, (pfm) *a popi[2]*.

preoție *sf* [At: PRAV. GOV. 106r/14 / V: (îrg) ***preuție*** / P: *pre-o~* / Pl: *~ii* / E: ***preot*** + *-ie*] **1-2** Calitate de preot (1-2) Si: (liv) *sacerdoțiu*, (pfm) *popie*. **3-4** Funcție pe care o îndeplinește un preot (1-2) Si: (liv) *sacerdoțiu*, (pfm) *popie*. **5** (Spc) Dar cu care este învestit un preot (1) Si: (liv) *sacerdoțiu*, (pfm) *popie*. **6** (Înv; îe) **A lepăda** (sau **a delunga**) **din** (sau **de**) **~** A răspopi. **7-9** (Înv) Preoțime (1-3). **10-11** (Înv; pex) Instituție reprezentată de preoți (1-2).

preoțime *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 240/26 / V: (înv) ***preuț~*** / P: *pre-u~* / Pl: *~mi* / E: ***preot*** + *-ime*] (Csc) **1** Tagmă preoțească Si: (rar) *popărie*, (înv) *preoție* **(7)**, (pfm) *popime*. **2** Mulțime de preoți (2) Si: (rar) *popărie*, (înv) *preoție* **(8)**, (pfm) *popime*. **3** Totalitate a preoților (2) Si: (rar) *popărie*, (înv) *preoție* **(9)**, (pfm) *popime*.

preoțire *sf* [At: LM / P: *pre-o~* / Pl: *~ri* / E: ***preoți***] (Rar) **1** Hirotonisire. **2** Exercitare a funcției de preot (2).

preoțit *sm*, *am* [At: EUSTRATIE, PRAV. 39/18 / P: *pre-o~* / Pl: *~iți* / E: ***preoți***] **1-2** (Persoană) care a fost învestită în funcția de preot (2).

prepalatal, ~ă *sf*, *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prépalatal***] (Fon) **1-2** (Sunet) care se articulează în partea anterioară a palatului.

prepanație *sf* [At: CADE / V: ***prap~***, ***~pen~*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Propination***] **1** (Trs) Permis de a fabrica și de a vinde băuturi spirtoase. **2** (Pex; reg) Depozit de băuturi spirtoase. **3** (Pex; reg) Cârciumă.

prepara [At: HELIADE. D. J. 142/26 / Pzi: *prepar*, (înv) *~rez* / E: fr ***préparer***] **1-2** *vtr* (C. i. mâncăruri, băuturi etc.) A (se) prelucra prin fierbere, prăjire, fermentare etc., în vederea consumării Si: *a găti*, *a pregăti* **(10)**, (îvr) *a preface* **(7)**. **3** *vt* A pregăti din timp ceva. **4** *vt* A face ca ceva să fie gata, în vederea unei acțiuni sau a unei prelucrări ulterioare Si: *a pregăti* **(1)**, (înv) *a orândui*. **5** *vr* A fi pe punctul de a... Si: *a se pregăti* **(4)**. **6** *vt* A preveni pe cineva asupra unui eveniment. **7-8** *vtr* A (se) pregăti în vederea unui examen, a unei activități Si: *a (se) instrui*. **9** *vt* (Spc) A medita. **10** *vt* (C. i. lecții, obiecte de studiu etc.) A învăța temeinic. **11** *vt* (C. i. materii prime, produse etc.) A efectua operațiile tehnologice necesare pentru a obține un produs nou sau pentru a îmbunătăți calitatea unui material. **12** *vt* (Spc) A fabrica produse chimice sau farmaceutice prin combinare de diverse substanțe sau prin macerare. **13** *vt* (Rar; c. i. animale) A împăia.

preparand *sm* [At: ȚICHINDEAL, F. II, 11 / Pl: *~nzi* / E: lat ***praeparandus***, ger ***Präparand***] (Îrg) **1-3** Preparandist (1-3).

preparandală *sf*, *a* [At: (a. 1815) BV III, 124/18 / Pl: *~le* / E: ***preparand*** + *-al*] (Îrg; șîs) *școală ~* **1-2** Școală normală.

preparandă *sf* vz ***preparandie***

preparandie *sf* [At: ANTROP. 288/16 / V: ***~ndă*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praeparandia***, ger ***Präparanden***(schule)] (Îrg) **1** Școală primară. **2** Seminar teologic. **3** (Pgn) Școală de diverse feluri. **4-6** (Pex) Proces de învățământ desfășurat într-o preparandie (1-3).

preparandist *sm* [At: SLAVICI, O. I, 77 / Pl: *~iști* / E: ***preparandie*** + *-ist*] (Îrg) **1-3** Elev al unei preparandii (1-3) Si: (îrg) *preparand* **(1-3)**.

preparare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 657 / Pl: *~rări* / E: ***prepara***] **1** Prelucrare a unor mâncăruri sau băuturi prin fierbere, prăjire, fermentare etc., în vederea consumării Si: (rar) *preparat[1]* **(1)**, *preparație* **(11)**. **2** Creare de condiții în vederea unei acțiuni sau a unei prelucrări ulterioare Si: *preparat[1]* **(2)**. **3** Pregătire în vederea unui examen, a unei activități Si: *instruire*, (rar) *preparat[1]* **(3)**. **4** (Spc) Meditare. **5-6** (Grad de) pregătire intelectuală. **7** Efectuare de operații tehnologice necesare pentru obținerea unui produs nou Si: *preparație* **(3)**. **8** Fabricare a unor produse chimice sau farmaceutice Si: *preparație* **(4)**.

preparat[1] *sn* [At: AR (1829), 134[1]/17 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ***prepara***] **1-3** (Rar) Preparare (1-3). **4-7** Produs rezultat printr-o operație de preparare (1-2, 7-8) Si: (rar) *preparație* **(5-8)**. **8** (Spc) Produs alimentar.

preparat[2], ~ă *a* [At: CR (1848), 2[1]/48 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prepara***] **1** (D. mâncăruri, băuturi etc.) Prelucrat prin fierbere, prăjire, fermentare etc., în vederea consumării Si: *gătit*, *pregătit[2]* **(1)**. **2** Creat din timp în vederea unei acțiuni sau a unei prelucrări ulterioare Si: *pregătit[2]* **(1)**. **3** (Rar; d. oameni) Instruit. **4** (Rar; d. oameni) Meditat. **5** (Rar) Competent.

preparativ, ~ă [At: CR (1846), 46[1]/33 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préparatif***] **1** *sfp* Pregătiri speciale făcute în vederea unei acțiuni Si: *preliminarii*. **2** *a* (Înv) Care servește pantru a prepara (1) ceva.

preparator, ~oare [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prepara*** + *-tor*] **1** *a* Care pregătește din timp ceva Si: *pregătitor* **(5)**, (înv). **2** *a* Care servește pentru pregătire Si: *pregătitor* **(1)**. **3** *a* Care instruiește pentru a forma cadre calificate Si: *pregătitor* **(3)**. **4** *a* (Înv; îs) *An ~* Prim an de studii la unele institute de învățământ superior, între cele două războaie mondiale, când liceul avea șapte clase. **5** *a* (Îas) Prim an de studii pentru studenții străini, în care aceștia învață limba română. **6** *smf* (Iuz) Membru al corpului didactic universitar care ocupă prima treaptă din ierarhia învățământului superior. **7** *smf* Asistent universitar stagiar. **8** *smf* Meditator. **9** *smf* Persoană care prelucrează anumite materiale sau alimente pentru a obține un produs nou sau pentru a îmbunătăți calitatea unui produs existent.

preparatoriu, ~ie *a* vz ***preparator***

preparație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***préparation***] **1** (Asr) Pregătire (1). **2** (Rar) Meditație. **3-4** Preparare (7-8). **5-8** Preparat[1] (4-7). **9** Mod de a prepara. **10** (Spc) Substanță cu care pictorii îmbibă pânza înainte de a picta cu ulei. **11** (Rar) Preparare (1).

preparațiune *sf* vz ***preparație***

prepaste *sf* vz ***prăpastie***

prepastie *sf* vz ***prăpastie***

prepaș *sm* vz ***pripas[1]***

prepă *sf* vz ***pripă***

prepăși *v* vz ***pripăși***

prepăt *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: cf *pripec, prăpăd*] (Trs) Zăpușeală.

prepăzi *vr* [At: BREZOIANU, Î. 143/12 / Pzi: *~zesc* / E: *pre-* + ***păzi***] (Înv) A se păzi (din timp).

prepânație *sf* vz ***propinație***

prepebac *s* [At: ANTIPA, P. 788 / Pl: nct / E: nct] (Mun) Vârtej de la lotcă cu care se trage năvodul.

prepec *sn* vz ***pripec***

prepel *sm* [At: ALR I, 1043/77 / Pl: *~i* / E: ***prepeliță[1]***] (Reg) Prepelițoi.

prepelac *sn* vz ***prepeleac***

prepeleac [At: NECULCE, L. 105 / V: (reg) ***perp~, perpeliag, perpelig, ~lac, ~leag, ~leci, ~lic, ~lici, ~lig, ~lit, prip~, pripil~*** / Pl: *~ece*, (reg) *~ace, ~uri*, (rar, *sm*) *~eci* / E: nct] **1** *sn* Par[1] cu crăcane scurte, înfipt în pământ, în care se pun, la țară, oalele spălate ca să se scurgă sau de care se atârnă diferite obiecte. **2** *sn* (Pop; pgn) Par[1] (1). **3** *av* (Reg; îe) **A fi gol ~** A fi foarte sărac. **4** *a* (Reg; d. cozile sau coarnele animalelor) Care este drept și ascuțit ca un par[1]. **5** *sn* (Reg) Scară rudimentară formată dintr-un stâlp în care sunt bătute cuie lungi de lemn, care servesc drept trepte. **6** *sn* (Olt; îf *prepeleag*) Stâlp din mijlocul ariei, în jurul căruia se învârt caii pentru a treiera grâul. **7** *sn* (Mun) Prăjină crăpată la vârf, care se folosește la culesul fructelor din pom Si: (reg) *pișcătoare*. **8** *sn* (Reg) Stâlp în perete de care se fixează fereastra sau ușa unei case. **9** *sn* (Pop) Prăjină sau ansamblu de prăjini pe care se clădesc căpițele. **10** *sn* (Pex) Căpiță clădită pe o prăjină. **11** *sn* (Buc) Barieră din lemn. **12** *sn* (Mun) Băț prevăzut la unul dintre capete cu două bețișoare încrucișate, cu care se bat urzicile fierte. **13** *sn* (Reg) Dispozitiv prevăzut cu cârlige de care se agață carnea la măcelărie. **14** *sn* (Reg) Bețișor pe care se înșiră fructe sau flori. **15** *sn* (Trs) Par lung care se pune pe acoperișul caselor. **16** *sn* (Reg) Foișor sau platformă de lemn înălțată pe stâlpi, care servește drept loc de pază la câmp, la vie etc. **17** *sn* (Reg; îf *prepeleag*) Construcție rudimentară care servește ca adăpost ciobanilor și țăranilor la câmp. **18** *sn* (Reg; pex; îf *prepeleag*) Casă urâtă. **19** *sn* (Îrg; îf *prepeleag*) Roată de plug fără obadă, numai cu spițe. **20** *sn* (Ent; Mun) Molie-de-casă (*Oniscus irarius*). **21** *sn* (Reg; dep) Persoană înaltă. **22** *sn* (Reg; dep) Tânăr ușuratic. **23** *sn* (Reg; dep) Om bleg, neputincios.

prepeleag *sm* vz ***prepeleac***

prepeleci *sn* vz ***prepeleac***

prepelecuț *sm* [At: A V, 28 / Pl: *~i* / E: ***prepeleac*** + *-uț*] **1-4** (Mol; șhp) Prepeleac (1-2) (mic).

prepelegi *vt* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *~egesc* / E: ***prepeleag***] (Mun) A bate urzicile fierte cu prepeleacul (12), pentru a face o pastă Si: *a sfărâma*.

prepelic *sn* vz ***prepeleac***

prepelicar *sm* [At: FILIMON, O. I, 165 / V: (reg) ***~ițar*** / Pl: *~i* / E: ***prepeliță[1]*** + *-ar*] Grup de rase de câini de vânătoare de talie mijlocie, cu urechile atârnate, specializate pentru vânatul mic, în special al păsărilor.

prepelici *sn* vz ***prepeleac***

prepelicioară *sf* [At: MARIAN, O. II, 221 / Pl: *~re* / E: ***prepeliță*** + *-ioară*] **1-2** (Rar; șhp) Prepeliță (1) (mică).

prepelicit *sn* [At: H XI, 502 / Pl: *~uri* / E: cf *prepeleac*] (Reg) Operație de legare a viței de vie de araci.

prepelig *sn* vz ***prepeleac***

prepelit *sn* vz ***prepeleac***

prepelițar *sm* vz ***prepelicar***

prepeliță[1] *sf* [At: HERODOT (1645), 115 / V: (reg) ***pirpi~, plepe~*** / A și: (reg) *prepeliță* / Pl: *~țe*, (rar) *~ți* / E: bg ***препелица***] **1** Pasăre migratoare din ordinul galinaceelor, de culoare brună, cu dungi pe spate, vânată pentru carnea ei gustoasă Si: *pitpalac*, (reg) *pitulice*, *titirlic* (*Coturnix coturnix*). **2** (Reg; îe) **A se înțelege ca gâsca cu ~ța** A nu se înțelege deloc. **3** (Reg; îe) **A prins ~ța de coadă** Se spune despre un om beat. **4** (Reg; fig; îe) **A căuta coada ~ței** A căuta un lucru inexistent. **5** (Pex) Vânătoare de prepelițe (1).

prepeliță[2] *sf* vz ***pârpăniță***

prepeliți *vi* [At: I. CR. III, 199 / Pzi: 3 *~țește* / E: ***prepeliță[1]***] (Îvr; d. prepelițe[1]) A scoate sunete caracteristice speciei.

prepelițoi *smi* [At: MARIAN, O. II, 221 / E: ***prepeliță[1]*** + *-oi*] (Pop) Mascul al prepeliței[1] (1) Si: (reg) *prepel*.

prepenație *sf* vz ***prepanație***

prepestenie *sf* vz ***prăpăstenie***

prepi *v* vz ***pripi***

prepici *sn* vz ***prichici***

prepinge *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *preping* / E: nct] (Reg) A echilibra un întreg.

prepingere *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***prepinge***] (Reg) Echilibrare a unui întreg.

prepit, ~ă *a* vz ***pripit***

prepitoriu *a* vz ***pripitor***

prepodoabnă *a* vz ***preapodobnă***

prepodobnă *a* vz ***preapodobnă***

prepodobnic *sm* vz ***preapodobnic***

prepondera *vi* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 208 / Pzi: *~rez* / E: fr ***prépondérer***, lat ***praeponderare***] (Rar) A precumpăni (2).

preponderant, ~ă *a* vz ***preponderent***

preponderanță *sf* vz ***preponderență***

preponderanție *sf* vz ***preponderență***

preponderent, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. II, 312/25 / V: (înv) ***~rant, preaponderant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***prépondérant***] Care predomină Si: *precumpănitor*, *predominant*, (rar) *predominator*, (înv) *predomnitor*.

preponderență *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~ran~***, (înv) ***preaponderanță, preaponderanție, preaponderație, ~ranție, ~rință, ~rinție, prop~*** / Pl: (rar) *~țe* / E: fr ***prépondérance***, ger ***Präponderanz***] **1-2** Predominare (1-2).

preponderință *sf* vz ***preponderență***

preponderinție *sf* vz ***preponderență***

preponire *sf* vz ***priponire***

prepor *sn* vz ***pripor***

preporta *v* vz ***prepurta***

preportare *sf* vz ***prepurtare***

prepotent, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***preapotens, -ntis***, ger ***präpotent***] (Rar) Atotputernic.

prepotență *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~țe* / E: fr ***prépotence***, ger ***Präpotenz***] **1** (Rar) Autoritate absolută.

prepotrivire *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***potrivire***] Operație de ajustare a formei pentru tipar înalt.

prepozie *sf* vz ***prepoziție***

prepozit *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 242[v]/5 / S și: *~pos~* / V: (înv) ***prop~*** / Pl: *~iți* / E: lat ***praepositus***, ger ***Präpositus***] **1** (Înv) Căpetenie. **2** (În ierarhia bisericii catolice) Cleric de rang înalt, care îndeplinește o funcție administrativă importantă. **3** (Înv) Reprezentant al puterii, cu funcție temporară în fruntea unei colectivități sau a unui oficiu special din Imperiul roman. **4** (Înv) Mare maestru al palatului în Imperiul bizantin.

prepozitiv, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prépositif***] (Grm; rar; d. cuvinte și particule) **1** Proclitic. **2** Care se folosește ca prepoziție.

prepozitură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: lat ***praepositura***, it ***prepositura***] **1-4** Demnitate de prepozit (**1-4**). **5** Funcție de conducere în anumite congregații religioase.

prepoziție *sf* [At: VĂCĂRESCUL. GR. 98/4 / V: (înv) ***prepozie, ~iune, ~pusețiune***, (pcf) ***propozițiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praepositio, -onis***, fr ***préposition***] (Lin) Parte de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi sintactice de dependență între părțile unei propoziții.

prepozițional, ~ă *a* [At: IORDAN. L. R. A. 288 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prépositionnel***] (D. anumite construcții gramaticale) Construit cu ajutorul unei prepoziții.

prepozițiune *sf* vz ***prepoziție***

preprec *sn* vz ***pripec***

preprint *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: eg ***preprint***] Lucrare multiplicată, difuzată separat înainte de a apărea într-o publicație, de a fi tipărită.

preptici *sn* vz ***prichici***

prepubertate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: *pre-* + ***pubertate***] Vârstă care precedă pubertatea.

prepuciu *sn* vz ***preputp***

prepuielnic, ~ă *a* [At: BELDIMAN. E. 110/14 / P: *~pu-iel~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prepune*** + *-elnic*] (Îrg; d. oameni) Bănuitor.

prepuitor, ~oare [At: (a. 1675) BUL. COM. IST. II. 220 / V: (îvr) ***~unător*** *a* / P: *~pu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prepune*** + *-ător*] **1** *a* (Înv; d. oameni) Suspicios. **2** *sm* (Înv) Denunțător. **3** *a* (Îvr; d. scrisori, acte etc.) Care dovedește vinovăția cuiva.

prepunător, ~oare *a* vz ***prepuitor***

prepune *v* [At: CORESI. EV. 60 / V: (îrg) ***prip~*** / Pzi: *prepun, prepui* / E: ml ***praeponere***] **1** *vt* (Înv) A așeza înainte. **2** *vt* (Îvr) A așeza în loc Si: *a înlocui*. **3** *vt* (Reg) A adăuga. **4** *vt* (Reg; fig) A întreba. **5** *vt* (Îvr; c. i. opere scrise, texte etc.) A traduce. **6** *vt* (Îvr) A copia un text. **7** *vt* (Îrg) A presupune. **8** *vt* (Îrg; pex) A bănui. **9** *vr* (Înv) A nu avea încredere în cineva sau ceva Si: *a se îndoi*. **10** (Îrg) A prevesti¹. **11** *vt* (Îrg) A însărcina pe cineva cu o anumită funcție. **12** *vt* (Îrg; c. i. oameni) A cunoaște de mai înainte. **13** *vr* (Îvr) A se lăsa antrenat la ceva. **14** *vt* (Reg; c. i. cereale) A semăna a doua oară.

prepunere *sf* [At: (a. 1652) GCR I. 159/24 / Pl: *~ri* / E: ***prepune***] **1** (Rar) Așezare înainte. **2** (Îrg) Presupunere. **3** (Îrg) Bănuială.

prepurta [At: (a. 1748) IORGA. S. D. XVII. 59 / V: (reg) ***~por~*** / Pzi: *preport* / E: *pre-* + ***purta***] **1** *vt* (Îvr) A duce dintr-un loc în altul. **2** *vr* (Ban) A se plimba mult dintr-un loc într-altul.

prepurtare *sf* [At: H XVIII. 281 / V: ***~por~*** / Pl: *~tări* / E: ***prepurta***] (Îvr) Deplasare dintr-un loc în altul.

prepus¹ *sn* [At: CORESI. EV. 549 / V: (reg) ***prip~*** / Pl: *~uri* / E: ***prepune***] **1** (Îvp) Presupunere. **2** (Îvp) Suspiciune. **3** (Îvp) Îndoială. **4** (Reg; ccr) Bucată de lemn cu care se umple scobitura unei bârne vechi folosite la construirea unei case noi.

prepus² *sn* vz ***preputp***

prepus³ [At: ȘINCAI. HR. III. 76/21 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***prepune***] **1** *a* Care este pus înainte Si: *adăugat*. **2** *a* (Înv) Pus mai mare peste ... **3** *a* (Îvp) Presupus². **4** *a* (Îvp) Care ascunde intenții răuvoitoare Si: *bănuit, suspectat*. **5** *a* (Reg; d. păr¹) Care a fost adăugat în locul celui natural Si: *fals*. **6** *sm* (Jur) Persoană care efectuează acte juridice sau îndeplinește o funcție după directivele și sub controlul altei persoane.

prepuscă *sf* [At: ANTIPA. P. 330 / V: ***păp~*** / Pl: *~uște* / E: nct] (Reg) Frânghie lungă și groasă legată de fiecare dintre cei doi bolovani de la capetele carmacelor stătătoare.

prepusețiune *sf* vz ***prepoziție***

preput *sn* [At: S. BĂRB. 2/22 / V: ***~iu***, (înv) ***~uciu, ~us, ~ie*** *sf* / Pl: *~uri* / E: lat ***praeputium***, fr ***prépuce***] (Atm) Cută a pielii care acoperă partea anterioară a penisului.

prepuțial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préputial***] (Atm) Al prepuțului.

prepuție *sf* vz ***preput***

prepuțiu *sn* vz ***preput***

prer¹ *sn* vz ***proor***

prer² *ss* vz ***prier²***

prerafaelism *sn* [At: PETICĂ. O. 353 / P: *~fa-e~* / Pl: ? / E: fr ***préraphaélisme***] (Rar) Prerafaelitism.

prerafaelist, ~ă *smf* [At: CĂLINESCU. C. O. 143 / P: *~fa-e~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***parafael***(ism) + *-ist*] (Rar) **1-4** Prerafaelit (**1-4**).

prerafaelit, ~ă [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~fa-e~* / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***préraphaélite***] **1-2** *smf, a* (Adept) al prerafaelitismului Si: (rar) *prerafaelist* (**1-2**). **3** *a* Referitor la prerafaelitism Si: (rar) *prerafaelist* (**3**). **4** *a* Specific prerafaelitismului Si: (rar) *prerafaelist* (**4**).

prerafaelitism *sns* [At: CĂLINESCU. B. I. 174 / P: *~fa-e~* / E: fr ***préraphaélitisme***] Curent artistic apărut în Anglia la mijlocul sec. XIX care, pornind de la ideea că apogeul picturii este reprezentat de înaintașii lui Rafael, a militat pentru o artă de rafinament, antiacademică, paseistă, literaturizantă, ezoterică, moralizatoare Si: (rar) *prerafaelism*.

prerăstrăbun *sn* [At: CONV. LIT. VII. 113 / Pl: *~i* / E: *pre-* + ***răstrăbun***] (Îvr) **1-2** (Părinte sau) strămoș al răstrăbunicului sau al răstrăbunicii, considerat în raport cu răstrănepoții acestora.

prerânda *v* vz ***perinda***

prerâura *vt* [At: AR (1829). 196¹/4 / P: *~râ-u~* / Pzi: 3 *~rează* / E: *pre-* + ***râura¹***] (Înv) A uda un teritoriu.

prerecui *vi* [At: DOSOFTEI. V. S. noiembrie. 156ʳ/22 / Pzi: *~esc* / E: slv **прѣрѣковати, -оуѭ**] (Înv) **1** A protesta. **2** A se abate de la o normă Si: *a contrazice*.

prerepartizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: *pre-* + ***repartizare***] Repartizare prealabilă care se poate definitiva ulterior.

prerevoluționar, ~ă *a* [At: C. GANE. TR. V. 443 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***revoluționar***] **1** Care s-a întâmplat înaintea unei revoluții. **2** Care caracterizează perioada dinaintea unei revoluții.

prerie *sf* [At: CADE / V: ***preer~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prairie***, eg ***prairie***] **1** Asociație vegetală formată din ierburi, caracteristică pentru unele regiuni ale Americii de Nord. **2** (Pgn) Regiune de stepă care are o vegetație formată din ierburi.

preroditor, ~oare *a* [At: IST. CAROL. XII. 28ʳ/1 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prea*** + ***roditor***] (Îvr) Care este foarte roditor.

preroforisi *v* vz ***pliroforisi***

prerogativ *sn* vz ***prerogativă***

prerogativă *sf* [At: (a. 1782) URICARIUL XI. 263 / V: (îvr) ***~iv*** *sn* / Pl: *~ve* / E: lat ***praerogativa***, fr ***prérogative***] **1** Privilegiu de care se bucură în exclusivitate o persoană sau o colectivitate și care este legat de exercitarea unei funcții, de apartenența la o clasă socială, la o situație juridică etc. **2** (Pgn) Aptitudine care aparține în exclusivitate unei ființe umane. **3** (Pgn) Avantaj de care se bucură cineva, prin calitățile sale. **4-5** (Privilegiu sau) împuternicire acordat(ă) în exclusivitate șefului unui stat sau unui demnitar.

preroman, ~ă *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 3, 16 / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***roman***] **1** Care a existat înainte de apariția romanilor. **2** Care aparține perioadei preromane (**1**).

preromantic, ~ă [At: DM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***préromantique***] **1** *a* Care se referă la preromantism. **2** *a* Specific preromantismului. **3-4** *smf, a* (Scriitor) care aparține preromantismului.

preromatism *sns* [At: PERPESSICIUS. M. IV. 47 / E: fr ***préromantisme***] Curent literar din sec. XVIII, anterior romantismului, care se caracterizează prin respingerea canoanelor clasicismului, prin adoptarea cultului sensibilității și al naturii, prin gustul pentru pitoresc și exotic.

prerumpe *vt* [At: PANN. P. V. I. 8/15 / V: ***prerupe*** / Pzi: *prerump* / E: lat ***praerumpere***] (Înv) A întrerupe vorbirea cuiva.

prerupe *v* vz ***prerumpe***

prerupere *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***prerupe***] (Înv) Întrerupere a vorbirii cuiva.

prerupt, ~ă *a* [At: ALR I. 1762/856 / Pl: *~pți, ~e* / E: ***prerupe***] **1** (Înv) Care a fost întrerupt din vorbire. **2** (Reg; d. florile unei cusături) Care este cusut din loc în loc.

pres s vz ***presă***

presa *vt* [At: CALENDARIU (1794), ap. DLR / Pzi: *~sez* / E: fr ***presser***] **1** (Fig) A constrânge o persoană să acționeze într-un anumit fel. **2** (D. timp, evenimente, circumstanțe etc.) A forța pe cineva să ia o decizie Si: *a grăbi, a zori*. **3** A exercita o presiune asupra unui material sau a unui obiect, pentru a-i reduce volumul, pentru a-i da o anumită formă, pentru a extrage lichidul conținut etc. **4** (Spc) A strânge între foi de hârtie sugativă plante sau părți ale lor, pentru a le usca și conserva.

presacă *sf* vz ***prisacă***

presad, ~ă *a* vz ***prăsad***

presagiu *s* [At: CR (1846), 196¹/50 / Pl: nct / E: fr ***présage***, lat ***praesagium***] (Înv) **1** Semn prevestitor. **2** Presentiment.

presaj *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr ***pressage***] (Frm) Presare (**3**).

presant, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pressant***] **1** *a* Care exercită o presiune asupra cuiva. **2** *a* Care cere o rezolvare imediată Si: *grabnic, urgent*. **3** *sfp* (Nob) Copci care servesc la prinderea unui obiect de îmbrăcăminte.

presar *sm* [At: NOM. PROF. 47 / Pl: *~i* / E: ***presă*** + *-ar*] **1** Muncitor calificat care lucrează la o presă Si: *presator, presor*, (rar) *presaș*. **2** (Arg) Polițist.

presare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 91 / Pl: *~sări* / E: ***presa***] **1** Constrângere a unei persoane să acționeze într-un anumit fel Si: *presat¹* (**1**). **2** Forțare a cuiva de către evenimente, circumstanțe, să ia o hotărâre Si: *presat¹* (**2**). **3** Exercitare a unei presiuni asupra unui material, pentru reducerea volumului, pentru obținerea unei anumite forme, pentru extragerea lichidului conținut Si: (rar) *presaj, presat¹* (**3**). **4** (Spc) Strângere a unei plante sau a unei părți de plantă între foi de sugativă, pentru a o usca și conserva Si: *presat¹* (**4**).

presaș *sm* [At: SFC V, 20 / Pl: *~i* / E: ***presă*** + *-aș*] (Rar) Presar (**1**).

presat¹ *sn* [At: CADE / Pl: (rar) *~uri* / E: ***presa***] **1-4** Presare (**1-4**).

presat², ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***presa***] **1** (D. oameni) Forțat să acționeze împotriva voinței, a convingerilor sale. **2** (D. obiecte, materiale etc.) Care a fost supus unei presiuni pentru a-și reduce volumul, pentru a căpăta o anumită formă, pentru a elibera lichidul conținut etc. **3** (Spc; d. plante sau părți ale lor) Conservat prin apăsare și uscare între foi de hârtie sugativă.

presator, ~oare *smf* [At: NOM. PROF. 23 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***presa*** + *-tor*] Presar (**1**).

presauă *sf* vz ***plăsea***

presă *sf* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 144 / V: (reg) ***pres, preș*** (Pl: *preșuri*) / Pl: *~se* / E: fr ***presse***] **1** Mașină tipografică simplă care tipărește prin presarea hârtiei pe un zaț acoperit cu un strat de cerneală sau imprimat în gravură. **2** (Îlv) **A pune sub ~** A tipări. **3** (Pgn) Totalitate a publicațiilor cotidiene și periodice dintr-o țară sau din lume, dintr-un domeniu, dintr-o epocă etc. **4-5** (Îe) **A avea ~ bună** (sau **proastă**) A se bucura de apreciere (bună sau) rea în presă. **6** Profesiune de gazetar Si: *gazetărie, ziaristică*. **7** (Csc) Persoane care activează în domeniul gazetăriei, publicisticii Si: *gazetari, publiciști, ziariști*. **8-9** (Dispozitiv de lucru sau) mașină cu care se execută operația de presare a unui material, obiect.

presădi [At: CORESI, EV. 301 / V: (îrg) ***prăs~, pris~*** / Pzi: *~desc* / E: slv **прѣсадити**] **1** *vt* (Pop; c. i. plante) A răsădi. **2** *vt* (Reg; c. i. via) A butăși. **3-4** *vtrp* (Îrg) A (se) altoi. **5** *vt* (Reg; fig) A face aluzii jignitoare. **6** *vr* (Îvr) A se transmite pe cale ereditară.

presădire *sf* [At: PRAV. 25 / V: (înv) ***pris~*** / Pl: *~ri* / E: ***presădi***] (Pop) Răsădire.

presădit, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 263 / V: (reg) ***prăs~, pris~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***presădi***] (Pop; d. plante) Răsădit.

presăn *sn* vz ***presenă***

presăra *vt* [At: HERODOT (1645), 116 / V: (îrg) ***~sâra, ~sura***, (înv) ***prăs~, preas~, ~sora, pris~***, (cscj) *~ri* / Pzi: *presar*, (reg) *~rez* / E: ***pre*** + ***săra***] **1** (C. i. materii în formă de pulbere, granule etc.) A pune. **2** (C. i. materii în formă de pulbere, granule etc.) A împrăștia câte puțin, din loc în loc, pentru a forma un strat subțire. **3** (Pgn) A răspândi. **4** (C. i. obiectul asupra căruia se face acțiunea) A acoperi cu un strat subțire dintr-o materie pulverulentă, granulată etc. **5** (Rar) A împestrița.

presărare *sf* [At: (a. 1827) IORGA, S. D. XXI, 279 / Pl: *~rări* / E: ***presăra***] **1** Adăugare la ceva a unor materii în formă de pulbere, de granule Si: *presărat¹* (**1**). **2** Acoperire cu un strat subțire dintr-o materie pulverulentă, granulată etc. Si: *presărat¹* (**2**). **3** (Pgn) Răspândire. **4** (Rar) Împestrițare.

presărat¹ *sn* [At: ARGHEZI, VERS. 99 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***presăra***] **1-2** Presărare (**1-2**). **3** (Pgn) Răspândire. **4** (Rar) Împestrițare.

presărat², ~ă *a* [At: DRLU / V: (înv) ***~sur~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***presăra***] **1** (D. materii în formă de pulbere, granule etc.) Care a fost împrăștiat câte puțin, din loc în loc, pentru a forma un strat subțire. **2** (D. obiecte) Care a fost acoperit cu un strat subțire dintr-o materie pulverulentă, granulată etc. **3** (Pgn) Răspândit. **4** (Rar) Împestrițat.

presărător, ~oare [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***presăra*** + *-ător*] **1-2** *sm, a* (Persoană) care presară anumite substanțe pulverulente, granulare etc. peste pieile de tăbăcit. **3** *sn* Parte componentă a instalației de fabricat plăci aglomerate din așchii de lemn, care servește la turnarea particulelor de lemn în caseta ori în rama de formare.

presărătură *sf* [At: LITINSCHI, M. 20/9 / Pl: *~ri* / E: ***presăra*** + *-ătură*] (Rar) Ceea ce se presară.

presărât, ~ă *a* vz ***prizărit***

presări *v* vz ***presăra***

presăritură *sf* vz ***prizăritură***

presână *af* [At: DR IV, 745 / Pl: *~ne* / E: cf lat *persana*] (Mar; mtp; d. o ființă supranaturală de sex feminin) Care dispune de sănătatea cuiva, putând să o dea sau să o ia.

presbiopie *sf* vz ***prezbiopie***

presbiter *sm* vz ***prezbiter***

preschimba [At: ASACHI, S. L. 221 / Pzi: *preschimb* / E: *pre-* + ***schimba***] **1-2** *vtr* (A face să ia sau) a lua o formă, un aspect, un conținut nou Si: *a (se) modifica, a (se) preface, a (se) schimba, a (se) transforma*, (îvr) *a (se) prăvăli*. **3** *vt* A ceda un lucru în locul altuia, cam de aceeași valoare Si: *a schimba*. **4** (Înv; îe) **A ~ cuvinte** A sta de vorbă cu cineva Si: *a conversa, a vorbi*. **5** (Înv; ilv) **A ~ glume** A-și spune glume unii altora Si: *a glumi*.

preschimbare *sf* [At: VĂCĂRESCUL, P. 54/17 / Pl: *~bări* / E: ***preschimba***] **1** Transformare. **2** (Reg; îs) *~ de șine* Macaz. **3** Cedare a unui lucru în locul altuia, cam de aceeași valoare Si: *schimbare*.

preschimbat, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 335 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***preschimba***] **1-2** (Care a fost sau) care s-a transformat Si: *modificat, prefăcut², schimbat*.

prescleroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***présclérose***] (Med) Stare morbidă care precedă sclerozarea unui țesut.

prescore *sf* vz ***prescure***

prescornic *sn* [At: CADE / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pistornic.

prescorniță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***prescură*** + *-orniță*] (Reg) Vas în care se țin prescurile la biserică.

prescribălui *vrp* [At: MICU, ap. CONTRIBUȚII, III, 126 / Pzi: 6 *~esc* / E: mg ***preskribál***] (Îvr) A se prescrie (**8**).

prescrie [At: (a. 1811) BV III, 49 / Pzi: *prescriu* / E: lat ***praescribere***, fr ***prescrire***] **1** *vt* (Înv) A transcrie un text Si: *a copia*. **2** *vt* (Înv) A traduce. **3** *vt* (Înv) A reproduce după un model o cusătură. **4** *vt* (Îvr) A consemna. **5** *vt* A stabili cu precizie ceea ce trebuie făcut Si: *a arata, a indica, a recomanda*. **6** *vt* (Spc) A recomanda medicamentele sau tratamentul de care are nevoie un bolnav. **7** *vt* (Spc; d. autorități, acte etc.) A dispune. **8** *vtrp* (Jur; d. pedepse penale, drepturi de proprietate etc.) A-și pierde valabilitatea Si: (îvr) *a se paragrafisi, a se prescribălui*.

prescriere *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***prescrie***] **1** (Înv) Transcriere a unui text. **2** (Înv) Traducere. **3** (Înv) Reproducere după un model a unei cusături. **4** (Îvr) Consemnare. **5** Stabilire cu precizie a ceea ce este de făcut. **6** Recomandare a tratamentului pentru un bolnav. **7** (Spc) Dispunere a unor

modificări legislative de către o autoritate. **8** (Jur) Pierdere a valabilității unor pedepse penale, drepturi de proprietate etc.

prescriitor *sn* [At: POLIZU / P: *~scri-i~* / Pl: *~i* / E: ***prescrie*** + *-tor*] (Înv) Copist.

prescriitură *sf* [At: CIHAC, I, 249 / P: *~scri-i~* / Pl: *~ri* / E: ***prescrie*** + *-tură*] (Înv) Copie.

prescript *sn* [At: AR (1829), 180[1]/21 / Pl: *~e, ~uri* / E: lat ***praescriptum***] (Înv) Prescripție **(1)**.

prescriptibil, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C., 150 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prescriptible***] (Jur; d. pedepse penale, drepturi de proprietate etc.) **1** Care se poate prescrie **(8)**. **2-3** Care este supus prescripției **(4-5)**.

prescriptibilitate *sf* [At: DN[2] / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***prescriptibilité***] **1-3** Însușire a unui lucru de a fi prescriptibil **(1-3)**.

prescripție *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prescription,*** lat ***praescriptio, -onis***] **1** Obligație înscrisă într-un act normativ, stabilită prin uz, prin tradiție etc. Si: *dispoziție, prevedere,* (înv) *prescript.* **2** (Îs) *~ tehnică* Instrucțiuni scrise cuprinzând condițiile tehnice care trebuie respectate la proiectarea, verificarea, executarea sau folosirea unui sistem tehnic. **3** (Pgn) Norme scrise care trebuie respectate la păstrarea, folosirea, prepararea etc. unui obiect, a unei substanțe etc. **4** (Jur) Stingere a unui drept de acțiune sau de executare a unei hotărâri prin neexercitarea lui în termenul prevăzut de lege. **5** (Jur) Dobândire a dreptului de proprietate asupra unui lucru prin posedarea lui cu bună credință, un anumit timp Si: (înv) *paragrafie.* **6** Recomandație dată de medic unui bolnav, printr-o rețetă. **7** (Pex) Rețetă.

prescripțiune *sf* vz ***prescripție***

prescris, ~ă *a, smf* vz ***proscris***

prescurar *sm* [At: STĂNOIU, C. I. 7 / Pl: *~i* / E: ***prescură*** + *-ar*] (Rar) Persoană care face prescuri **(1)**.

prescurariță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 378 / Pl: *~țe* / E: ***prescură*** + *-ariță*] **1** (Reg) Prescurăreasă. **2** (Bot; reg) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*). **3** (Bot; Trs) Varietate de pere mari, galbene, lătărețe, de calitate inferioară.

prescură *sf* [At: (a. 1600) CUV. D. BĂTR. II, 51/9 / V: (îrg) ***~re,*** (înv) ***~core*** / A și: *prescură* / Pl: *~ri* / E: slv **проскоура**] **1** Pâinișoară rotundă sau în formă de cruce, făcută din aluat dospit, din care se pregătește cuminecătura și se taie anafura la biserică. **2** (Pex) Colac care se împarte la înmormântări, parastase etc. **3** (Bot; Buc) Coada-racului (*Pontentilla anserina*). **4** (Bot; reg) Rozetă (*Roseda odorata*).

prescurăreasă *sf* [At: CADE / Pl: *~ese* / E: ***prescurar*** + *-easă*] (Rar) Femeie care face prescuri **(1)** Si: (reg) *prescurariță* **(1)**, *prescurăriță* **(1)**.

precurărele *sfp* [At: BULET. GRĂD. BOT. XI, 52 / E: ***prescură***] (Bot; Trs) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*).

prescurărie *sf* [At: GALACTION, A. 8 / Pl: *~ii* / E: ***prescură*** + *-ărie*] Încăpere într-o mănăstire în care se face prescura **(1)**.

prescurăriță *sf* [At: PRIBEAGUL, P. R. 132 / Pl: *~țe* / E: ***prescură*** + *-ăriță*] **1** Prescurăreasă. **2** (Bot; reg) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*).

prescure *sf* vz ***prescură***

prescurea *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 247 / Pl: *~ele* / E: ***prescură*** + *-ea*] **1-4** (Pop; șhp) Prescură **(1-2)** (mică) Si: (reg) *prescurice* **(1-4)**, *prescuricea* **(1-4)**, *prescuriță* **(1-4)**. **5** (Bot; reg) Rozetă (*Roseda odorata*). **6-7** (Bot; reg) Rechie (*Reseda luteola* și *lutea*). **8** (Bot; Mol; lpl) Floare-de-colț (*Leontopodium alpinum*). **9** (Bot; Trs) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*).

prescurice *sf* [At: BORZA, D. 156 / Pl: *~ici* / E: ***prescură*** + *-ice*] **1-4** (Reg; șhp) Prescurea **(1-4)**. **5** (Bot; Trs) Iarba-surzilor (*Saxifraga aizoon*).

prescuricea *sf* [At: BUJOREANU, B. L. 390 / Pl: *~cele* / E: ***prescurice*** + *-ea*] **1-4** (Reg; șhp) Prescurea **(1-4)**. **5-6** (Bot; reg; șhp) Prescurice (mică).

prescuriță *sf* [At: CONV. LIT. XXIV, 921 / Pl: *~țe* / E: ***prescură*** + *-iță*] **1-4** (Reg; șhp) Prescurea **(1-4)**. **5** (Bot) Plantă erbacee cu tulpina scurtă, cu frunze groase, dispuse în rozetă, cu flori albe-gălbui, care crește pe stânci calcaroase (*Sempervivum soboliferum*).

prescurt *s* [At: CANTEMIR, HR. 57 / Pl: nct / E: ***pre*** + ***scurt***] (Înv) **1** Prezentare succintă Vz *rezumat.* **2** (Îlav) **În ~** Succint.

prescurta *vt* [At: MARIN, PR I, XVII, 21 / Pzi: *~tez* / E: ***pre*** + ***scurta***] **1** A reduce dimensiunile unui text. **2** (Spc) A scurta un cuvânt, un titlu etc. Si: *a abrevia.* **3** (Îvr) A scurta.

prescurtare *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, II, 41/26 / Pl: *~tări* / E: ***prescurta***] **1** Rezumare a unui text Si: (îvr) *prescurtătură* **(1)**. **2** (Ccr) Text prescurtat Si: (îvr) *prescurtătură* **(2)**. **3** (Spc) Abreviere. **4** (Ccr) Cuvânt abreviat Si: (îvr) *prescurtătură* **(3)**.

prescurtat, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prescurta***] **1** (D. texte) Al cărui volum a fost redus. **2** (Spc; d. cuvinte, titluri etc.) Abreviat. **3** (Îvr) Simplificat.

prescurtător, ~oare *smf, a* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prescurta*** + *-ător*] (Înv) **1-6** (Persoană) care prescurtează **(1-3)**.

prescurtătură *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***prescurta*** + *-ătură*] (Îvr) **1-3** Prescurtare **(1-2, 4)**. **4** (Spc) Abreviere.

presea *sf* vz ***plăsea***

preseacă *sf* vz ***prisacă***

presează *sf* [At: F (1879), 36 / Pl: *~eri* / E: *pre-* + ***seară***] (Îvp) Seară din ajunul unei sărbători, al unui eveniment etc.

preseci *v* vz ***prisăci***

preselecta *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: it ***preselettare***] A selecta în prealabil.

preselectare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***preselecta***] Selectare prealabilă Si: *preselecție* **(1)**.

preselector *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***présélecteur***] **1** Dispozitiv care pregătește dinainte condițiile necesare unei schimbări de viteză. **2** Mecanism de comutație auxiliar din ansamblul unui schimbător, cu preselecție directă.

preselecție *sf* [At: DN[3] / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***présélection,*** it ***preselezione***] **1** Preselectare. **2** Operație de căutare a unui selector într-o instalație telefonică automată. **3** Operație preliminară care permite în unele cutii de viteză determinarea unei combinații alese dinainte.

preselecțiune *sf* vz ***preselecție***

presemnal *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e, ~uri* / E: it ***presegnale***] Semnal care precedă un altul și avertizează asupra acestuia.

presemnaliza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: *pre-* + ***semnaliza***] A semnaliza în prealabil.

presemnalizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***presemnaliza***] Semnalizare prealabilă.

presemne *av* vz ***pesemne***

presen *sn* vz ***presenă***

presenă *sf* [At: LB / V: ***prăsân, prăsână, prăsună, prăsură, preasănă, preasână, preas~, preasină, ~sân, presen, ~seră, ~sin, ~sină, ~sură*** (A și: *presură*) / Pl: *~ne* / E: srb ***prsina***] (Reg) Curea a hamului sau a șeii, care trece pe sub pieptul calului.

presentiment *sn* [At: HELIADE, D. C. 245/17 / V: (înv) ***~sin~*** / Pl: *~e* / E: fr ***pressentiment***] Sentiment vag și instinctiv pe care cineva îl încearcă cu privire la un eveniment viitor Si: *presimțire,* (îrg) *presimț,* (înv) *presagiu* **(2)**, *presimțământ.*

presera *v* vz ***presăra***

preseră *sf* vz ***presenă***

presetupă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~pe* / E: fr ***presse-étoupe***] Presgarnitură.

presfânt, ~ă *a* vz ***preasfânt***

presfira *v* vz ***prefira***

presgarnitură *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***presse-garniture***] (Teh) Garnitură de etanșare a unui organ mobil al unei mașini Si: *presetupă.*

presi[1] *vi* [At: (a. 1600) ROSETTI, B. 52 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Îvr; csnp) A rezista.

presi[2] *v* vz ***prăsi***

presie *sf* vz ***presiune***

presilă *sf* vz ***prăsilă***

presili *v* vz ***prăsili***

presimț *sn* vz ***presimț***

presimtement *sn* vz ***presentiment***

presimț *sn* [At: F (1871), 603 / V: (reg) *presimt* / Pl: *~uri* / E: pvb *presimți*] (Îrg) Presimțire.

presimțământ *sf* [At: FILIMON, O. II, 253 / V: (înv) *~țim~* / Pl: *~e* / E: *presimți* + *-ământ*] (Înv) Presimțire.

presimți *vt* [At: DRLU / Pzi: *presimt*, (rar) *~țesc* / E: *pre-* + *simți*] A simți dinainte, vag și instinctiv, ceea ce urmează să se întâmple Si: (fam) *a mirosi*, (îrg) *a nădăi*.

presimțimânt *sn* vz *presimțământ*

presimțire *sf* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 157/44 / Pl: *~ri* / E: *presimți*] Sentiment vag și instinctiv pe care îl are cineva cu privire la un eveniment viitor Si: *presentiment*, (îrg) *presimț*, (înv) *nădăire*, *presimțământ*.

presin *sn* vz *presenă*

presină *sf* *presenă*

presing *sn* [At: L. ROM. 1962, nr. 3, 340 / Pl: (rar) *~uri* / E: eg *pressing*] **1** Tactică prin care fiecare component al unei echipe sportive aflate în apărare își supraveghează în permanență adversarul direct, pentru a-i anihila acțiunile ofensive. **2** Predominare în inițiativa de joc. **3** (Fig; rar) Presiune (**8**) exercitată asupra adversarului.

presinterizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: *pre-* + *sinterizare*] (Teh) Sinterizare anterioară celei finale, la o temperatură mai mică, făcută cu scopul de a conferi obiectului calitatea de a putea fi prelucrat mecanic.

presire *sf* vz *prăsire*

presistolă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr *présystole*] (Med) Fază din diastolă care precede sistola.

presiune *sf* [At: MARIN, PR. I, 20/35 / S și: (îvr) *~ssi~* / P: *~si-u~* V: *presie* / E: fr *pression*, lat *pressio, -onis*] **1** Mărime fizică egală cu raportul dintre intensitatea unei forțe care apasă perpendicular și uniform pe suprafața unui corp și aria acelei suprafețe. **2** Forță care apasă perpendicular și uniform pe unitatea de suprafață ori pe suprafața unui corp. **3** Apăsare. **4** (Îs) *~ atmosferică* (sau *a atmosferei*) Presiune (**2**) pe care o exercită atmosfera asupra suprafeței pământului și a corpurilor situate pe ea, indiferent de orientarea acestei suprafețe și care variază în funcție de condițiile atmosferice, de altitudine, de latitudine etc. **5** (Îs) *~ radiculară* Presiune (**2**) care apare în celulele vii ale rădăcinii unei plante și care determină împingerea apei în sus. **6** (Îs) *~ arterială* (sau *sangvină*, *~a sângelui*) Forță elastică reactivă a pereților arterelor față de forța exercitată asupra lor de presiunea sângelui impulsionat de inimă Si: *tensiune*. **7** (Îlav) **Sub ~** Gata de a începe, de a se pune în funcționare sub acțiunea presiunii (**2**). **8** (Fig) Constrângere economică, politică, socială, morală etc. exercitată asupra cuiva pentru a face ceva împotriva dorinței, preferinței etc. sale. **9** (Fig) Stare de apăsare sufletească.

preslaș *sm* [At: SCL 1973, 43 / Pl: *~i* / E: *breslaș* + *presă*] (Nob) Persoană care lucrează la o publicație periodică.

preslăvi *v* vz *proslăvi*

presliță *sf* vz *prâsliță*

preslop *sn* vz *prislop*

preslușnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 196ᵛ/3 / Pl: *~ici* / E: slv **прѣслоушьникъ**] (Îvr) Persoană neascultătoare, nesupusă.

presnel *sn* vz *prâsnel*

presnic, ~ă *a* vz *prisnic*

presocialist, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iști*, *~e* / E: *pre-* + *socialist*] **1** Care este imediat anterior socialismului. **2** Care se referă la timpul imediat anterior socialismului. **3** Specific perioadei care precedă socialismul.

presocratic, ~ă [At: DEX-S / P: *~si-u~* / V: *presie* / S și: (îvr) *~ssi~* / Pl: *~ni* / E: / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *présocratique*, eg *pre-Socratic*] **1** *a* Care este anterior lui Socrate. **2** *smp* Grup de filozofi greci care, înaintea lui Socrate, au construit sisteme care încercau să explice lumea, natura.

presometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr *pressiomètre*] (Teh) Aparat de măsurare pentru presiuni Si: *manometru*.

presor [At: LTR² / Pl: *~i* / E: fr *presseur*] **1** *sn* Dispozitiv la mașina de cusut, care apasă materialul de lucrat pe placa mașinii și permite deplasarea lui. **2** *smf* Muncitor calificat care lucrează la o presă Si: *presator*. **3** *a* Care face să crească presiunea.

presora *v* vz *presăra*

presoreceptor *sn* [At: D. MED. / Pl: *~oare* / E: *presiune* + *receptor*] (Fzl) Terminație nervoasă senzitivă situată în peretele unui vas sangvin, care recepționează variațiile de presiune din interiorul vaselor Si: *baroreceptor*.

presortare *sf* [At: DEX-S / Pl: *~tări* / E: *pre-* + *sortare*] Sortare prealabilă în vederea sporirii calității în sortarea propriu-zisă.

presosi *v* vz *prisosi*

presosință *sf* vz *prisosință*

presositoriu, ~ie *a* vz *prisositor*

presostat *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr *pressostate*] Aparat pentru măsurarea, controlul și reglarea presiunii unui fluid dintr-o încăpere închisă.

prespan *sn* [At: NICA, L. VAM. 203 / V: *preșpan* / S și: (rar) *~ssp~* / Pl: *~uri* / E: ger *Presspan*, fr *presspahn*] (Șîs *carton ~*) Carton dur, rezistent, satinat, fabricat din mai multe straturi de celuloză, de obicei de culoare brună-portocalie, cu multiple utilizări ca izolator în industria electrotehnică.

prespapier *sn* [At: V. ROM. martie 1958, 46 / V: *prespapir* / P: *~pi-er* / Pl: *~uri* / E: fr *presse-papier*, ger *Presspapier*] Obiect greu de birou care se așază peste hârtii pentru a le împiedica să se împrăștie.

prespapir *sn* vz *prespapier*

prespălare *sf* [At: DEX-S / Pl: *~lări* / E: *pre-* + *spăla*] Spălare prealabilă în scopul ameliorării spălării propriu-zise sau pentru a conferi anumite calități materialului.

prespălat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: *prespăla*] **1** Spălat în prealabil în scopul ameliorării spălării propriu-zise. **2** (D. obiecte de îmbrăcăminte, materiale) Decolorat.

prespori [At: ALR I, 1377/350 / Pzi: *~resc* / E: *pre-* + *spori*] (Reg) A reuși să facă, să realizeze, să ducă ceva la bun sfârșit.

prespre *pp* vz *peste*

presta [At: BARIȚIU, ap. DLR / Pzi: *~tez* / E: lat *prestare*, it *prestare*] **1** *vi* (Îvr; udp „la") A participa. **2** *vt* A desfășura diverse feluri de munci, de activități, de servicii etc., în mod sistematic, organizat. **3** *vt* (Îe) **A ~ un jurământ** A depune un jurământ în condițiile prevăzute de lege sau de uz. **4** (Înv; spc; d. vasali; îe) **A ~ omagiu** (sau **jurământ de credință**) A depune jurământul de credință și supunere către suzeranul său.

prestabil, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i*, *~e* / E: *presta* + *-bil*] (Nob) **1** (D. oameni) Apt de muncă. **2** (D. mașini, unelte) Care dă randament.

prestabili *vt* [At: EMINESCU, N. 69 / Pzi: *~lesc* / E: *pre-* + *stabili*] A stabili, a fixa dinainte Si: (înv) *a prefige*.

prestabilit, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~iți*, *~e* / E: *prestabili*] Stabilit, fixat dinainte Si: (înv) *prefipt*, (îvr) *preașezat*.

prestant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți*, *~e* / E: it *pretante*] (Liv) **1** Cu prestanță (**1**). **2** Cu aspect plăcut, impunător.

prestanță *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: fr *préstance*] **1** Ținută, înfățișare, atitudine etc. impunătoare, demnă. **2** (Pex) Efect produs de o ținută, înfățișare, atitudine demnă, impunătoare.

prestare *sf* [At: DDRF / Pl: *~tări* / E: *presta*] **1** (Îvr) Participare. **2** Desfășurare a diverse feluri de munci, activități, servicii etc. Si: *prestație* (**6**).

prestat, ~ă *a* [At: IORGA, L. I, 308 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *presta*] (D. munci, servicii, activități etc.) Desfășurat.

prestatal, ~ă *a* [At: PANAITESCU, O. Ț. 29 / Pl: *~i*, *~e* / E: *pre-* + *statal*] **1** Care este anterior existenței unui stat. **2** Privitor la perioada care precedă existența statului. **3** Specific perioadei care precedă existența statului.

prestator, ~oare *smf*, *a* [At: DEX-S / Pl: *~i*, *~oare* / E: *presta* + *-tor*] **1-2** (Șîs *~ de servicii*) (Persoană, întreprindere) care prestează o muncă, o activitate.

prestație *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 429 / V: (asr) *~iune*, (reg) *precis~* / Pl: *~ii* / E: fr *prestation*, lat *prestatio, -onis*] **1** (Înv) Formă de impozit care consta în efectuarea unei munci gratuite sau, mai rar, în predarea

unor produse ori a unei sume de bani în folosul stăpânului feudal, pentru realizarea unor lucrări de interes obștesc etc. **2** (Înv; pex) Muncă, produse, bani etc. care constituie prestația (**1**). **3** Muncă de scurtă durată, de obicei gratuită, efectuată pentru lucrări de interes public. **4** (Pex) Sumă de bani care reprezintă contravaloarea neefectuării prestației (**3**). **5** (Asr; pgn) Obligație materială. **6** Prestare (**2**). **7** (Îs) ~ *de jurământ* Depunere a jurământului în condițiile prevăzute de lege sau de uz.

prestațiune *sf* vz ***prestație***

prestavlenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 65ʳ/25 / Pl: *~ii* / E: slv **прѣставлѥние**] (Îvr) Moarte.

prestă *sf* vz ***peste***

prestăni *v* vz ***pristăni***

prestăpenic, ~ă *a* vz ***prestâpnic***

prestăvală *sf* vz ***prăstăvală***

prestăvăli *v* vz ***prăstăvăli***

prestăvi *v* vz ***pristăvi[1]***

prestăvire *sf* vz ***pristăvire***

prestăvit, ~ă *a* vz ***pristăvit***

prestâpnic, ~ă *a* vz ***preastâpnic***

preste *sf* vz ***peste***

prestegală *sf* vz ***prăstăvală***

prestelar, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prestellaire***, eg ***prestellar***] (Ast) Care a existat înainte de a lua naștere stelele.

prestelcă *sf* vz ***pestelcă[1]***

presteleancă *sf* [At: H XIV, 87 / Pl: *~enci* / E: ***prestelcă*** + *-eancă*] (Mun) Pestelcă.

presterca *sf* vz ***pestelcă[1]***

prestetă *sf* [At: DEX-S / Pl: *~țe* / E: fr ***prestesse***] (Frr) Promptitudine.

prestidegiator *sm* vz ***prestidigitator***

prestidegitator *sm* vz ***prestidigitator***

prestidegitație *sf* vz ***prestidigitație***

prestidegităciune *sf* vz ***prestidigitație***

prestidigicator *sm* vz ***prestidigitator***

prestidigitator *sm* [At: ALECSANDRI, S. 88 / V: (îvr) ***~degia~, ~degi~, ~gica~*** / Pl: *~i* / E: fr ***prestidigitateur***] **1** Specialist în prestidigitație Si: *scamator*. **2** (Fig) Persoană care posedă o mare agilitate a mâinilor.

prestidigitație *sf* [At: DDRF / V: (asr) ***~iune***, (îvr) ***~degi~, ~degităciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prestidigitation***] **1** Artă și tehnică de a produce iluzii optice prin mișcări abile și rapide ale mâinilor. **2** (Pex) Iluzie optică provocată de prestidigitator cu ajutorul prestidigitației (**1**). **3** (Fig) Agilitate deosebită a mâinilor pe care o are cineva.

prestidigitațiune *sf* vz ***prestidigitație***

prestigios, ~oasă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***prestigieux***] **1** (Îdt) Care ține de prestigiu (**12**). **2** (Îdt) Referitor la prestigiu (**12**). **3** (Îdt) Provocat de prestigiu (**12**). **4** (Îdt) Care face vrăji, farmece. **5** Care se bucură de un mare prestigiu (**1**). **6** Care impune, impresionează, încântă etc. prin calități deosebite, de ordin moral, spiritual etc.

prestigiu *sn* [At: ASACHI, M. H. 4/13 / V: ***prestij*** / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***prestige*** cf lat *praestigium*] **1** Autoritate deosebită de care se bucură cineva sau ceva datorită însușirilor sale morale, cunoștințelor, talentului, situației sociale, unor trăsături specifice pregnante etc. Vz *ascendent, considerație, vază*. **2** (Îla) **De ~** Prestigios (**5**). **3** (Îal) Care onorează. **4** (Îal) Care aduce glorie, considerație. **5** (Îal) Important. **6** (Îal) Valoros. **7** (Asr; fig) Aspect fermecător, seducător. **8** (Asr; fig; pex) Ceea ce seduce, farmecă. **9** (Rar) Strălucire. **10** (Rar) Farmec. **11** (Rar) Atracție. **12** (Înv) Iluzie atribuită magiei, vrăjilor, farmecelor.

prestij *sn* vz ***prestigiu***

prestimoniu *sn* [At: DN³ / P: *~niu* / Pl: ? / E: lat ***prestimonium*** cf fr *prestimonie*] Venit destinat întreținerii unui preot catolic.

prestissimo [At: IVELA, D. M. / E: it ***prestissimo***] **1** *av* (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În tempo extrem de rapid. **2-3** *sn* (Compoziție sau) parte dintr-o compoziție muzicală executată în tempo extrem de rapid.

prestit, ~ă *a* vz ***pestrit***

presto [At: IVELA, D. M. / E: ***presto***] **1** *av* (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În tempo rapid. **2-3** *sn* (Compoziție sau) fragment dintr-o bucată muzicală executată în tempo rapid.

prestogoli *vr* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *~lesc* / E: *pre-* + (ro)***stogoli***] (Îdt) A se rostogoli peste ceva.

prestoi *vi* [At: PSALT. 317 / Pzi: *~esc* / E: slv **прѣстоꙗти** cf *pristoi*] (Înv) A fi de față.

prestol *sn* vz ***pristol***

prestrănepot *sm* [At: IORGA, S. D. VI, 77 / Pl: *~oți* / E: *pre-* + ***strănepot***] (Înv) Fiu al strănepotului sau al strănepoatei în raport cu părinții străbunicului sau ai străbunicii.

prestură *sf* vz ***păstură[1]***

presucea *sf* [At: STOIAN, PĂST. 52 / Pl: *~cele* / E: cf *presuci*] (Mun) Bucată de lemn prevăzută cu un cârlig metalic, care ajută la împletirea nojițelor de la opinci.

presuci *vt* [At: TDRG / Pzi: *~cesc* / E: *pre-* + ***suci***] **1** (Reg) A răsuci. **2** (Ban) A frământa aluatul. **3** (Reg) A însăila materiale textile.

presucit, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 41 / Pl: *~ciți, ~e* / E: ***presuci***] (Reg) Răsucit.

presudstvie *sf* vz ***presustvie***

presudsvie *sf* vz ***presustvie***

presudvie *sf* vz ***presustvie***

presumeț *sm* [At: CANELLA, V. 237 / Pl: *~i* / E: *pre-* + ***sumeț***] (Îvr) Om foarte semeț și îndrăzneț.

presumeție *sf* [At: CANELLA, V. 236 / Pl: *~ii* / E: ***presumeț*** + *-ie*] (Îvr) Trufie, orgoliu excesiv.

presupoziție *sf* [At: HASDEU, I. V. 236 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***présupposition***] (Rar) Supoziție prealabilă.

presupozițiune *sf* vz ***presupoziție***

presupuitor, ~oare *a* [At: DDRF / P: *~pu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***presupune*** + *-itor*] (Îdt) Suspicios.

presupunctură *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ri* / E: ***pre***(siune) + (acu)***punctură***] Variantă a acupuncturii care constă în masarea și presarea unor puncte ale tegumentului cu activitate biologică deosebită.

presupune [At: DLRU / Pzi: *presupun*, (îvp) *presupui* / E: *pre-* + ***supune***] **1** *vt* A avea ca premisă existența prealabilă a unui lucru Si: *a implica*. **2-3** *vtrp* (Urmat de o completivă introdusă prin conjuncția „că") A (se) admite în mod provizoriu că ceva este real, posibil, adevărat Si: *a (se) bănui, a (se) crede, a (se) socoti*, (liv) *a (se) prezuma*, (îrg) *a (se) prepune*, (reg) *a (se) probălui*.

presupunere *sf* [At: LĂZĂRESCU, S. 128/12 / Pl: *~ri* / E: ***presupune***] **1** Implicare. **2** Admitere a realității, posibilității, adevărului unui lucru. **3** (Pex; ccr) Ceea ce este admis ca posibil, real, adevărat Si: *ipoteză, prezumție, supoziție*, (rar) *presupus[1]*, (îvp) *prepus*, (îrg) *prepunere*.

presur *sm* [At: MARIAN, O. I, 379 / Pl: *~i* / E: drr ***presură***] Bărbătuș al presurei[1] (**1**) Si: (reg) *presuroi*.

presura *v* vz ***presăra***

presurat, ~ă *a* vz ***presărat[2]***

presură[1] *sf* [At: ANON. CAR / V: (reg) ***~eșu~*** / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: nct] **1** Pasăre din familia fringilidelor, de mărimea vrabiei, cu aripile bombate, cu coada lungă și bifurcată și cu ciocul conic, scurt și ascuțit. **2** (Îc) **~aurie, ~aurie-orientală, ~de-câmp, ~de-câmpii, ~de-fân, ~de-holdă, ~galbenă** Pasăre cântătoare cu capul și pântecele de culoare galbenă-aurie, cu coada și vârful aripilor negre Si: (reg) *gălbioară* (*Emberiza citrinella*). **3** (Îc) **~mare, ~sură** Pasăre migratoare cu partea superioară a corpului de culoare ruginie și cu pântecele galben, presărat cu pete cafenii Si: (reg) *alion* (*Emberiza calandra*). **4** (Îc) **~cu-mustăți, ~mustăcioasă, ~perciunată** Pasăre cu ciocul albastru-sur, cu corpul brun cu striații negre (*Emberiza cia*). **5** (Îc) **~bărboasă, ~cu-barbă** Pasăre cu partea superioară a corpului de culoare măslinie, cu spatele roșcat (*Emberiza cirlus*). **6** (Îc) **~ra-lui-Stresemann, ~de-stuf, ~de-trestie, ~dobrogeană, ~mijlocie-de-trestie, ~vuitoare-de-stuh** Pasăre

migratoare cu capul și gușa de culoare neagră și cu aripile dungate în negru, ruginiu și alb Si: (reg) *vrabie-de-stuf*, *vrabie-de-trestie* (*Emberiza schoeniclus*). **7** (Îc) **~de-grindină, ~de-vară** Pasăre migratoare cu penele de culoare brună-roșcată, cu capul cenușiu-gălbui, cu gușa gălbuie Si: *ortolan* (*Emberiza hortulana*). **8** (Îc) **~căciulată, ~cu-cap-negru** Pasăre cu gușa, pieptul și pântecele de culoare galbenă și cu capul și aripile de culoare neagră (*Emberiza melanocephala*). **9** (Reg; îc) **~de-omăt** (sau **~de-iarnă**) Pasărea-omătului (*Plectrophenax nivalis*). **10** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). **11** (Orn; reg) Prigoare (*Merops apiaster*). **12** (Orn; Trs) Privighetoare (*Luscinia luscinia*).

presură² *sf* [At: CADE / Pl: *~re* / E: ns cf *împresura*] (Olt) Fiecare dintre prăjinile care, legate împreună la unul dintre capete, se așează pe vârful clăii de fân, pentru a împiedica împrăștierea paielor Si: (reg) *martac*, *panză*, *păianjen*, *păuză* (**1**).

presură³ *sf* [At: LM / Pl: ? / E: fr ***pressure***] (Rar) Cheag folosit la coagularea laptelui pentru a prepara brânza.

presură⁴ *sf* vz ***presenă***

presure *sf* vz ***presenă***

presuriza *vt* [At: M. D. ENC. / Pzi: *~zez* / E: fr ***pressuriser***] **1** (C. i. o incintă etanșă) A introduce și a menține presiunea necesară. **2** (C. i. interiorul unor elemente ermetic închise ale unui sistem) A menține o anumită presiune pentru a mări rezistența mecanică.

presurizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***presuriza***] **1** Introducere și menținere a presiunii necesare într-o incintă etanșă. **2** Menținere a unei anumite presiuni în interiorul unor elemente ermetic închise ale unui sistem pentru a mări rezistența mecanică.

presurizat, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***presuriza***] (D. incinte etanșe) În care este menținută o presiune normală.

presurizator *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***pressuriseur***] **1** Aparat de presurizare (**1-2**). **2** Instalație de presurizare (**1-2**).

presuroi *sf* [At: GR. S. VI, 137 / Pl: *~* / E: ***presură¹*** + *-oi*] (Olt) Presur.

presus [At: CORESI, EV. 284 / E: ***pre*** + ***sus***] **1** *av* (Udp „de", „decât") În partea imediat superioară Si: *deasupra*. **2** *av* (Fig) Mai mult decât... **3** *av* (Fig) Dincolo de un anumit nivel obișnuit, intensiv, calitativ. **4** *av* (Îs) *Mai ~ de orice, toate, orișicine* În gradul cel mai înalt. **5** *av* (Îs) *Mai ~ de orice, toate, orișice* De o importanță maximă. **6** *a* (Îvr) Suprem.

presusdvie *sf* vz ***presustvie***

presusie *sf* vz ***presustvie***

presustfie *sf* vz ***presustvie***

presustivie *sf* vz ***presustvie***

presustvie *sf* [At: DOC. EC. 1831, 489 / V: ***~tfie***, ***~tiv~***, ***~sdv~***, ***~sie***, ***~sv~***, ***~uds~***, ***~udv~*** / Pl: *~ii* / E: rs ***присутствие***] **1** (Înv) Sală de judecată la tribunal. **2** (Pgn) Tribunal.

presusvie *sf* vz ***presustvie***

presvânt *a* vz ***preasfânt***

presvit, ~ă *smf, a* vz ***prezbit***

presviter *sm* vz ***prezbiter¹***

presviteră *sf* vz ***prezviteră***

preș¹ [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: nct] **1** *sn* Covor lung și îngust care se pune pe jos într-o încăpere, pe un coridor, pe treptele unei scări etc. **2** *sn* (Fam; îe) **A duce (pe cineva) cu ~ul** A induce în eroare. **3** *av* (Îae) A păcăli. **4** *av* (Îae) A înșela. **5** *av* (Arg; îe) **A bate ~ (pe cineva)** A bate foarte tare pe cineva. **6** *sn* (Înv) Traversă. **7** *sn* Ștergătoare pentru picioare, dintr-un material gros, poros. **8** *sn* (Înv) Stofă groasă, țesută din păr de capră, din care se făceau desagi, saci, acoperitoare pentru căruțe. **9** *sn* (Mun; înv) Fotă la costumul femeiesc popular.

preș² *sn* vz ***presă***

preșă *sf* vz ***preș¹***

preșătură *sf* vz ***prășitură***

preșcolar, ~ă [At: T. BOTEZ, B. 208 / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***școlar*** cf fr *préscolaire*] **1-2** *smf, a* (Copil) care nu a împlinit încă vârsta școlară. **3** *a* Care aparține copiilor de vârstă preșcolară (**1**). **4** *a* Care privește educarea copiilor care nu au împlinit încă vârsta școlară. **5** *a* Care este specific preșcolarilor (**1**).

președa *v* vz ***președea***

președe *v* vz ***președea***

președea *vt* [At: LM / V: (cscj) ***președe***, ***președa*** / Pzi: *prešed* / E: *pre-* + ***ședea***] (Înv) A prezida (**1**).

președente *sm* vz ***președinte***

președență *sf* vz ***președință***

președenție *sf* vz ***președinție***

președere *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***președea*** + *-ere*] (Înv) Prezidare.

președinte, ~ă *smf* [At: LAURIAN, M. III, 13 / V: (înv) ***~den~*** / Pl: *~nți, ~* / E: fr ***président***, lat ***praesidens, -ntis***] **1** Persoană care conduce un organ de stat sau obștesc, o organizație ori o asociație, o societate Si: (asr) *prezident*, (îrg) *pezeș*, (îvr) *predstatel*. **2** Persoană care conduce dezbaterile unei ședințe, lucrările unei comisii. **3** Persoană care conduce un stat. **4** Persoană care conduce o provincie. **5** Titlu oficial pentru șeful statului în unele republici Si: (asr) *prezident* (**2**).

președință *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 403 / V: ***~den~*** / Pl: *~țe* / E: ***președea*** + *-ință* cf fr *présidence*] **1-20** (Înv) Președinție (**1-20**).

președințial, ~ă *a* [At: NOM. MIN. I, 108 / V: ***~șiden~*** / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***președinție*** + *-al* cf fr *présidentiel*] (Rar) **1-4** Prezidențial (**1-4**).

președinție *sf* [At: GALACTION, O. A. I, 111 / V: ***~den~*** / Pl: *~ii* / E: ***președinte*** + *-ie*] **1-5** Funcție de președinte (**1-5**) Si: (înv) *președință* (**1-5**), (asr) *prezidență* (**1-5**). **6-10** Perioadă în care un președinte (**1-5**) își exercită funcția Si: (înv) *președință* (**6-10**), *prezidență* (**6-10**). **11-15** Muncă de conducere îndeplinită de un președinte (**1-5**) Si: (înv) *președință* (**11-15**), (asr) *prezidență* (**11-15**), (asr) *prezidenție* (**1-5**). **16-20** (Pex) Sediu unde își exercită activitatea președintele (**1-5**) și unde funcționează serviciile organizatorico-administrative în subordine Si: (înv) *președință* (**16-20**), (asr) *prezidenție* (**6-10**).

preșeli *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: mg ***présel*** „a presa"] (Reg; c. i. țesături) A plisa¹.

preșidențial, ~ă *a* vz ***președințial***

prespan *sn* vz ***prespan***

preșți¹ *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~u* / E: *pre-* + ***ști***] (Rar) A prevedea (**1**).

preșți² [At: DA / Pzi: *~tesc* / E: ***preașcă***] (Reg) **1** *vt* (C. i. leațuri) A bate pe pereții de lemn ai casei spre a fixa tencuiala sau lutul. **2** *vt* (C. i. garduri) A consolida cu nuiele puse cruciș și acoperite cu spini, cu paie pentru a împiedica trecerea. **3** *vr* (D. pâine) A se lăți în timpul coacerii la cuptor.

preștiință *sf* [At: HELIADE, O. I, 383 / Pl: *~țe* / E: *pre-* + ***știință*** cf fr *prescience*] **1** (Asr) Previziune (**1**). **2** Presimțire. **3** Cunoștință generală preliminară. **4** Cunoștință perfectă a tot ce se va întâmpla în viitor, atribuită de teologi Divinității.

preștilă *sf* vz ***prăștilă***

preștire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***preșți¹***] (Îvr) Prevedere (**1**).

preștiutor, ~oare *smf* [At: BARCIANU / P: *~ti-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *pre-* + ***știutor***] (Îdt) Persoană care are capacitatea de a prevedea evenimente viitoare.

preșură *sf* vz ***presură¹***

preta *vr* [At: CARAGIALE, O. II, 157 / Pzi: *~tez* / E: fr ***prêter***] **1-2** (Udp „la") (A consimți să facă sau) a face ceva reprobabil. **3** A se potrivi la... **4** A se armoniza cu... **5** A fi apt de... **6** A fi bun la... **7** (Rar) A se lua după... **8** (Rar) A considera întemeiat.

pretabil, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prêtable***] **1-4** Care se pretează (**2-5**) la ceva.

pretăbăcire *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***tăbăcire***] Tăbăcire prealabilă.

pretândălui *v* vz ***pretendelui***

pretăr *sm* vz ***pretor¹***

pretândă *sf* [At: LB / Pl: *~de* / E: ***pretenda***] (Îvr) Pretenție (**1**).

pretcar *sm* [At: JIPESCU, O. 69 / V: (reg) ***~tec~*** / Pl: *~e* / E: ***pretcă*** + *-ar*] Tip de sfredel folosit în dulgherie la efectuarea găurilor cu diametru mic.

pretcă *sf* [At: I. IONESCU, M. 379 / V: (reg) ***~eapcă***, ***~eașcă***, ***~eat~***, ***~ecii***, ***~eot~***, ***~eut~***, ***prit~***, ***treapcă***, ***trepcă***, ***treptă***, ***tripcă*** / Pl: *~tce*, *~tci* / E: bg **притка**, srb ***pritka***] **1** (Mpl) Fiecare dintre bețișoarele așezate în formă de cruce care susțin fagurii în interiorul stupului Si: (reg) *palțău* (**1**), *primbluță*. **2** (Reg) Urdiniș al stupului. **3** (Pan; pop) Fiecare dintre bețele înfipte în drugii de lemn ai căruței, care servesc la alcătuirea corlatei. **4** (Reg; pan; îf *pritcă*) Fuscel la o scară de lemn. **5** (Reg; pan; îf *treptă*) Balustradă la scară. **6** (Trs; pan; îf *preașcă*) Fiecare dintre bucățile de lemn care se prind pe căpriorii casei pentru a le mări rezistența sau care se fixează pe pereții de lemn pentru a fixa lutul sau tencuiala. **7** (Reg; îe) **L-o da el dracu-n preatcă** O va păți el o dată și o dată. **8** (Reg; îe) **A trece peste preatcă** A depăși orice măsură. **9** (Reg) Parte a viorii nedefinită mai îndeaproape.

pretcuță *sf* [At: PAMFILE, A. R. 227 / Pl: *~țe* / E: ***pretcă*** + *-uță*] (Reg) **1-8** (Șhp) Pretcă (**3-6**) (mică). **9** (Spc) Băț mic ce servește la alcătuirea lesei din nuiele.

preteandălui *v* vz ***pretendelui***

pretecar *sn* vz ***pretcar***

pretenda *v* vz ***pretinde***

preten, ~ă *smf* vz ***prieten***

pretendant, ~ă *smf* vz ***pretendent***

pretendarisi *v* vz ***pretenderisi***

pretendator, ~oare [At: AR (1839), 39[1]/29 / V: ***~tin~*** / A: nct / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pretenda*** + *-tor*] **1** *smf* (Înv) Pretendent (**3**). **2** *sm* (Îvr) Pretendent (**4**).

pretendălui *v* vz ***pretendelui***

pretende *v* vz ***pretinde***

pretendelui *vt* [At: CANTEMIR, HR. 300 / V: ***~tandăl~***, ***~ean~***, ***~dăl~*** / Pzi: *~esc* / E: ns cf mg *pretendál*, ger *prätendieren*] (Înv) A pretinde (**2**).

pretendent, ~ă [At: ȘINCAI, HR. I, 380/24 / V: (înv) ***~dant***, ***~dînt*** / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***prétendant***, ger ***Prätendent***] **1** *smf* Persoană care aspiră să ajungă ceva. **2** *smf* Persoană care cere ceva în baza unor drepturi pe care le are sau pe care pretinde că le are. **3** *smf* (Spc) Persoană aparținând unei familii domnești, care pretinde tronul unei țări Si: (înv) *pretendator* (**1**). **4** *sm* Bărbat care are intenția să ceară în căsătorie o femeie sau care aspiră să ia în căsătorie o femeie Si: (îvr) *pretendator* (**2**), (înv) *proclu*, *pețitor*.

pretenderimă *sf* [At: PRAV. COND. (1780), 134 / V: ***~dir~*** / Pl: *~me* / E: cf ngr *πρετενδέρω*] (Înv) Pretenție (**1**).

pretenderisi *vt* [At: IST. CAROL XII, 28[r]/20 / V: ***~dar~***, ***~dir~***, ***~ntir~***, ***~tindar~***, ***~tin~***, ***~tindir~***, ***printindir~***, ***pritindar~***, ***pritindir~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***πρετενδέρω***] **1-2** (Înv) A pretinde (**2**, **8**).

pretenderisire *sf* [At: IST. AM, 70[V]/10 / Pl: *~ri* / E: ***pretenderisi***] (Înv) **1** Cerere insistentă, pe baza unui drept. **2** Drept pe care îl are cineva. **3** Drept pe care și-l arogă cineva. **4** (Pex) Pretenție (**9**).

pretendînt, ~ă *smf* vz ***pretendent***

pretendîrină *sf* vz ***pretenderină***

pretendirisi *v* vz ***pretenderisi***

pretendui *vt* [At: SĂULESCU, HR. I, 30/25 / Pzi: *~esc* / E: ger ***prätendieren***] (Îvr) A pretinde (**8**).

pretenesc, ~ească *a* vz ***prietenesc***

pretenește *av* vz ***prietenește***

preteni *v* vz ***prieteni***

pretenie *sf* vz ***prietenie***

pretenime *sf* [At: (a. 1775) GCR II, 108/17 / Pl: ? / E: ***preten*** + *-ime*] (Îvr) Prietenie.

pretenos, ~oasă *a* vz ***prietenos***

pretensie *sf* vz ***pretenție***

pretensionare *sf* [At: LTR[2] / P: *~si-o~* / Pl: *~nări* / E: eg ***pre-tension***] Operație prin care se realizează o stare inițială de întindere sau de comprimare în materialul unei piese, într-o piesă, într-un material de construcție, înainte de aplicarea sarcinilor funcționale, reale.

pretensionat, ~ă *a* [At. M. D. ENC. / P: *~si-o~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***pretensionare***] Care a fost supus pretensionării.

pretensione *sf* vz ***pretenție***

pretensiune *sf* vz ***pretenție***

pretensiv, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 142 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pretensie*** + *-iv*] (Rar) Pretențios (**1**).

pretenșug *sn* vz ***prietesug***

pretentirisi *v* vz ***pretenderisi***

pretenție *sf* [At: CANTEMIR, IST. 163 / V: (înv) ***~ede~*** (S și: *predenzie*), ***~nsie***, ***~nsione***, ***~nsiune***, ***~ion*** (S și: *pretenzion*) *sn*, ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praetensio, -onis***, ger ***Prätension***, ***Prätention***, fr ***prétension***] **1** Revendicare a unui drept sau a unui privilegiu de către cel căruia i se cuvine. Si: (înv) *pretenderimă*, (îvr) *pretăndă*. **2** (Îvr; îe) **A cere ~ii** A cere despăgubiri pentru un prejudiciu suferit. **3** Convingere nejustificată sau exagerată despre sine ori despre propriile acțiuni. **4** Cerință ca pretenția (**3**) să fie împărtășită sau acceptată. **5** Opinie despre ceva sau cineva. **6** Afirmație nedovedită sau neîntemeiată despre ceva sau cineva. **7** Dorință ambițioasă Si: *năzuință* (**2**), *aspirație*. **8** Ambiție nejustificată Si: *veleitate*. **9** (Fig; lpl) Aere de superioritate Si: *ifose*, *fumuri*, (înv) *pretenderisire* (**4**), *pretențiozitate* (**1**). **10-11** (Îljv) **Cu ~ii** (sau **cu ~**) (Care este) cu aere de superioritate, de infatuare. **12-13** (Îal) (Care se manifestă) cu o falsă aparență de rafinament. **14-15** (Îla) **Fără ~** (sau **fără ~ii**) Care este (lipsit de artificialitate sau) foarte modest. **16** (Îla) **Cu ~ de...** Care vrea să pară... **17** (Îal) Care ar vrea să fie...

pretenţion *sn* vz ***pretenție***

pretențios, ~oasă *a* [At: NEGULICI / P: *~ți-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***prétentieux***] **1** (D. oameni) Care cere în mod insistent, considerând că este îndreptățit, că i se cuvine mult de la alții. **2** Care este greu de mulțumit Si: *exigent*, (pex) *mofturos*, (rar) *capricios*, *năzuros*, *pretensiv*. **3** (Rar) Înfumurat. **4** (D. plante și animale) Care necesită îngrijiri sau condiții de dezvoltare speciale Si: *dificil*. **5** (D. manifestări, creații ale oamenilor) Care este făcut cu scopul de a da impresia că este ceva deosebit, fiind în realitate lipsit de valoare. **6** Care vrea să impresioneze cu orice preț prin formă, prin modul de exprimare. **7** (D. oameni) Care dă o falsă impresie de cultură, de rafinament. **8** Care denotă exigență, rafinament. **9** Care este de valoare, prețios, de bun-gust. **10** A cărui înțelegere necesită o pregătire sau cunoștințe prealabile, un efort deosebit Si: *dificil*, *greu*.

pretențiozitate *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 108 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***pretențios*** + *-itate*] (Rar) Manifestare pretențioasă (**1**).

pretențiune *sf* vz ***pretenție***

pretera *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~rez* / E: lat ***praeterire***] (Ltr) **1** A omite. **2** A neglija.

preterintențional, ~ă *a* [At: COD. PEN. R. P. R. 512 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: cf lat *praeter*, rom *intențional*] **1** (Jur; rar; d. infracțiuni) Care depășește intenția făptașului. **2** Al cărui rezultat depășește scopul urmărit.

preterit *sn* [At: VĂCĂRESCU, ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 430 / Pl: (rar) *~e* / E: fr *prétérit*, ger *Präterit*] (Lin) **1** Timp al verbului prin care se exprimă în unele limbi o acțiune trecută. **2** (Spc) Perfect simplu.

preteriție *sf* vz ***preterițiune***

preterițiune *sf* [At: BARCIANU / V: ***preteriție*** / P: *~ți-u~* / Pl: ? / E: fr ***prétérition***, lat ***praeteritio, -onis***] Figură retorică prin care se declară că nu se va vorbi despre un lucru, amintit totuși în cursul expunerii Si: *paralipsă*, *pretermisie*.

pretermisie *sf* [At: DN[3] / V: ***~iune*** / P: *~si-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***praetermissio, -onis***, fr ***prétermission***] Preterițiune.

pretermisiune *sf* vz ***pretermisie***

pretest *sn* vz ***pretext***

pretesta *v* vz ***pretexta***

pretestat *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 236/15 / Pl: ~*ați* / E: lat ***prae*** + ***testatus***] (Îvr) Persoană mai sus-amintită sau citată.

preteșag *sn* vz ***prieteșug***

preteșug *sn* vz ***prieteșug***

pretext *sn* [At: (a. 1701) FN 93 / V: (înv) ~***est*** / Pl: ~*e*, (înv) ~*uri* / E: fr ***prétexte***, lat ***praetextum***] **1** Motiv aparent, invocat de cineva pentru a ascunde mobilul real al unei acțiuni sau pentru a justifica o anumită atitudine, comportare Si: (îvr) *pofidă* (**3**), (îvr) *podoimă*[3], (grî) *profasis*. **2** (Ilc) **Sub ~, sub ~ul că...** (sau **ca..., să..., de a...**) Invocând drept motiv că... **3** (Îal) Pretinzând că... **4** (Îal) Pe motiv că... **5** Ceea ce constituie mobilul[1] (**4**) unei acțiuni Si: *imbold, impuls, stimulent*.

pretexta *vt* [At: ASACHI, S. L. II, 15 / V: (înv) ~***esta*** (Pzi: *pretest*) / Pzi: ~*tez* / E: fr ***prétexter***] A invoca un pretext (**1**) pentru a justifica o acțiune, o atitudine Si: (grî) *a profasisi*, (îvr) *a pricini* (**3**), *a pofidi*, (reg) *a pohibi* (**1**).

pretextare *sf* [At: DDRF / Pl: ~*tări* / E: ***pretexta***] **1** Invocare a unui pretext (**1**). **2** Folosire a unui pretext (**1**) pentru a justifica o acțiune, o atitudine etc.

pretextă *sf, af* [At: DN[3] / Pl: ~*te* / E: lat ***(toga) praetexta***] **1-2** (Șîs *toga* ~) (Togă) albă cu garnitură de purpură, pe care o purtau, în vechea Romă, tinerii patricieni.

preti[1] *vt* [At: COMAN, GL / Pzi: ~*tesc* / E: ucr ***претити***] (Reg; c. i. membre ale corpului, tendoane, vene etc.) A deplasa din articulație sau din poziția normală Si: *a luxa, a răsuci, a scrânti*.

preti[2] *v* vz ***priti***

pretien, ~ă *smf* vz ***prieten***

pretimpuriu, ~ie *av, a* [At: CALENDAR (1862), 63/16 / V: ~***eat***~ / Pl: ~*ii* / E: *pre-* + ***timpuriu***] **1-2** (Într-un mod) care se petrece, apare sau se desfășoară prea devreme Si: *precoce, prematur* (**1**), (înv) *prematural, prematurat*.

pretin, ~ă *smf* vz ***prieten***

pretina *v* vz ***pretinde***

pretinda *v* vz ***pretinde***

pretindarisi *v* vz ***pretenderisi***

pretindator, ~oare *smf* vz ***pretendator***

pretinde [At: ASACHI, S. L. I, 227 / V: (înv) ~***ten***~, (cscj) ~***da***, ~***tenda***, / Pzi: *pretind*, (reg) *pretinz* / E: lat ***praetendere***, fr ***prétendre***] **1** *vt* A cere în mod insistent, considerând că este îndreptățit, că i se cuvine. **2** *vt* A ridica pretenții (**1**) Si: *a revendica, a reclama* (**2**), (înv) *a pretendelui, a pretenderisi* (**1**). **3** *vr* A-și atribui o calitate pe care nu o are. **4** *vr* A avea despre sine o părere mai bună decât s-ar cuveni, în privința posibilităților intelectuale, a însușirilor fizice etc. Si: *a se supraevalua, a se supraestima*. **5** *vi* (Rar) A aspira Si: *a dori, a năzui* (**3**), *a ținti*. **6** *vr* A se impune ca o necesitate Si: *a necesita* (**2**). **7** *vt* (Urmat de determinări introduse prin conjuncția „că") A afirma cu tărie ceva care nu este dovedit ca adevărat. **8** *vt* A avea convingerea, adesea nejustificată, că... Si: (înv) *a pretenderisi* (**2**), (îvr) *a pretendui*.

pretindere *sf* [At: POLIZU / Pl: ? / E: ***pretinde***] **1** Cerere insistentă. **2** Ridicare a unor pretenții (**1**) Si: *revendicare, reclamare* (**1**). **3** Atribuire a unei calități pe care nu o are. **4** Părere despre sine mai bună decât s-ar cuveni, în privința posibilităților intelectuale, a însușirilor fizice etc. **5** (Rar) Aspirație. **6** Necesitate. **7** Afirmare cu tărie a ceva care nu este dovedit ca adevărat. **8** Convingere.

pretinderisi *v* vz ***pretenderisi***

pretindirisi *v* vz ***pretenderisi***

pretinișâg *sn* vz ***prieteșug***

pretini *v* vz ***prieteni***

pretinie *sf* vz ***prietenie***

pretinoșagă *sf* vz ***prieteșug***

pretins, ~ă *av, a* [At: CR (1848), 45[1]/57 / Pl: ~*nși*, ~*e* / E: ***pretinde***] **1-4** (Într-un mod) care (trece sau) vrea să treacă drept altceva decât este în realitate Si: *aparent, fals*.

pretișâg *sn* vz ***prieteșug***

pretit *s* [At: T. PAPAHAGI, M. 230 / Pl: nct / E: cf *preti*[1]] (Reg) Paralizie.

pretitinderea *av* vz ***pretutindeni***

pretitinderile *av* vz ***pretutindeni***

pretitindirilea *av* vz ***pretutindeni***

pretiutinderea *av* vz ***pretutindeni***

pretiutinderele *av* vz ***pretutindeni***

pretiutindinea *av* vz ***pretutindeni***

pretiutindirea *av* vz ***pretutindeni***

pretiutindirile *av* vz ***pretutindeni***

pretoc *sn* vz ***pritoc***

pretoci *v* vz ***pritoci***

pretocit, ~ă *a* vz ***pritocit***[2]

pretor[1] *sm* [At: SP I, 206/12 / V: (reg) ~***ect***~, ~***tăr***, ~***e***, ~***tur*** / A și: *pretor* / Pl: ~*i* / E: lat ***praetor***, fr ***préteur***] **1** Magistrat roman cu rang imediat inferior consulului, având atribuții judecătorești și care adesea guverna o provincie romană. **2** (Înv) Persoană numită pe lângă marile comandamente ale armatei, în timp de război sau de mobilizare, cu atribuții în poliția administrativă și juridică. **3** (În vechea organizare administrativ-teritorială a României) Reprezentant al puterii centrale într-o plasă[1], subordonat prefectului, cu atribuții administrative și de poliție.

pretor[2] *s* [At: CORESI, TETR. 228 / A: nct / Pl: nct / E: slv ***преторъ***] (Înv) Pretoriu (**3**).

pretorat *sn* [At: CAMILAR, N. I, 77 / Pl: ~*e* / E: ***pretor***[1] + *-at*] **1** (Înv) Autoritate militară condusă de un pretor[1] (**2**). **2** (Pex) Sediu al pretoratului (**1**).

pretore *sm* vz ***pretor***[1]

pretoriadă *sf* [At: (a. 1698) GCR I, 320/22 / P: ~*ri-a*~ / Pl: ~*de* / E: ***pretor***[1] + *-iadă*] (Îvr) Provincie romană guvernată de un pretor[1] (**1**) Si: *provincie pretoriană* (**7**).

pretorian, ~ă [At: M. COSTIN, ap. GÎDEI, 327 / P: ~*ri-an* / Pl: ~*ieni*, ~*iene*, (înv) ~*i*, ~*e* / E: lat ***praetorianus***, fr ***prétorien***] **1** *a* (Înv) Care făcea parte din garda personală a unui monarh. **2** *a* (Îs) *Garda* ~*ă* Gardă personală a unui monarh. **3** *sm* Soldat din garda pretoriană (**2**). **4** *a* Care aparține unui pretor[1] (**1**) Si: (îvr) *pretoricesc* (**1**). **5** *a* Care provine de la un pretor[1] (**1**) Si: (îvr) *pretoricesc* (**2**). **6** *a* Care se referă la un pretor[1] (**1**) Si: (îvr) *pretoricesc* (**3**). **7** *a* (Îs) *Provincie* ~*ă* Pretoriadă.

pretorianism *sn* [At: DN[3] / Pl: (nob) ~*e* / E: fr ***prétorianisme***] Situație din Roma antică în care pretorienii (**3**) și soldații în general aveau o influență predominantă.

pretoricesc, ~ească *a* [At: DLRU / Pl: ~*cești* / E: ***pretor***[1] + *-icesc*] (Îvr) **1-3** Pretorian (**4-6**).

pretoriță *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 186 / Pl: ~*țe* / E: ***pretor***[1] + *-iță*] (Rar) Soție a pretorului[1] (**3**).

pretoriu *sn* [At: CORESI, L. 116/11 / Pl: ~*ii* / E: lat ***praetorium***, cf fr *prétoire*] **1** Instituție condusă de un pretor[1] (**1**). **2** Construcție pe plan dreptunghiular, precedată de portice și prevăzută cu o sală în care pretorul[1] (**1**) locuia și își exercita funcția. **3** (Pex) Sală de judecată în tribunalele romane Si: (înv) *pretor*[2]. **4** Loc dintr-o tabără romană unde era așezat cortul comandantului. **5** (Înv) Sală de judecată în incinta unui tribunal. **6** (Îvr; pex) Tribunal. **7** (Înv) Sfat domnesc cu caracter restrâns, în Țara Românească, format din sfetnicii cei mai apropiați ai domnului.

pretort *sn* [At: LTR[2] / Pl: ~*uri* / E: *pre-* + ***tort***] Semifabricat din lână obținut prin cardarea tortului, care are forma unor fire groase sau a unor benzi înguste, îndesate și sucite și din care, prin filare, se obțin firele de țesut stofele.

pretotindeni *av* vz ***pretutindeni***

pretrece *v* vz ***petrece***

pretrofob, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***prêtrophobe***] **1-2** (Persoană) care este stăpânită de un puternic sentiment anticlerical.

pretur *sm* vz ***pretor***[1]

pretură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~*ri* / E: lat ***praetura***, fr ***préture***] **1** (În vechea organizare administrativ-teritorială a României) Instituție

în care își exercita funcția pretorul[1] (3). 2 Serviciu al pretorului[1] (3). 3 Funcție a pretorului[1] (3). 4 (Pex) Local în care pretorul[1] (3) își exercita funcția.

preturna *vt* [At: (a. 1852), ap. TDRG / Pzi: *pretorn* / E: *pre-* + ***turna***] (Îvr; d. obiecte de metal) A turna din nou.

pretutinde *av* vz ***pretutindeni***

pretutindenar, ~ă *a* [At: EFTIMIU, ap. IORDAN, I. R. A. 154 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pretutindeni*** + *-ar*] (Nob) **1-2** Pretutindenesc (**1-2**).

pretutindene *av* vz ***pretutindeni***

pretutindenea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindenelea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindenesc, ~ească *a* [At: G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 87 / Pl: *~ești* / E: ***pretutindeni*** + *-esc*] (Nob) **1** Care există pretutindeni (**1**) Si: (nob) *pretutindenar* (**1**). **2** Care se manifestă pretutindeni (**1**) Si: (nob) *pretutindenar* (**2**).

pretutindeni *av* [At: COD. VOR. 58/11 / V: ***~nea***, (asr) ***~ne***, (îrg) ***păt~***, ***pretutinde***, ***~dinea***, (îvr) ***pătutindenea***, ***pertutindenea***, ***petiutindere***, ***~titinderea***, ***~titinderile***, ***~tiutinderea***, ***~tiutinderele***, ***~tiutindinea***, ***~tiutindirea***, ***~tiutindirile***, ***~nelea***, ***~dilea***, ***~ere***, ***~erea***, ***~erelea***, ***~dilea***, ***~dine***, ***~dinea***, ***~dini***, ***~dinile***, ***~direa***, ***~dirilea***, ***~tot~***, (reg) ***pătutindinea***, ***pătutindini***, ***petitinderea***, ***pet~***, ***petutindinerea***, ***petutindirea***, ***pintrutindărea***, ***pitindirea*** / E: ml ***per*** + ***totum*** + ***inde***] **1** Oriunde. **2** (Precedat de *pp* „de", care indică punctul de iradiație, de răspândire) Peste tot.

pretutindenilea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindere *av* vz ***pretutindeni***

pretutinderea *av* vz ***pretutindeni***

pretutinderelea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindilea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindine *av* vz ***pretutindeni***

pertutindinea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindini *av* vz ***pretutindeni***

pretutindinile *av* vz ***pretutindeni***

pertutindirea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindirilea *av* vz ***pretutindeni***

preț *sn* [At: COD. VOR. 6/29 / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: ml ***pretium***] **1** Expresie bănească a valorii unei mărfi. **2** Sumă de bani care se cere sau care se plătește pentru o marfă. **3** Expresie bănească a valorii unui bun. **4** (Spc) Tarif. **5** (Spc) Contravaloare. **6** (Spc) Cost. **7-8** (Îljv) **Fără (de) ~** (Care se vinde) mult sub valoarea reală Si: *ieftin*. **9-10** (Îal) (Care este) imposibil de evaluat în bani Si: *neprețuit, valoros*. **11-12** (Îrg; îljv) **Cu** (sau **de**) **(mare**, înv, **mult) ~** (Care este) foarte valoros, sub aspect material. **13** (Îlav) **Cu orice ~** În orice condiții Si: *neapărat*. **14** (Îlav) **Cu nici un ~** În nici un caz Si: *deloc*. **15** (Pop; îs) *~ de...*, (reg) *~ la...* (Reprezentând) contravaloarea a... **16** (Îas) Valorând... **17** (Îas) Aproximativ... **18** (Urmat de determinări temporale; îs) *~ ca la...*, *~ ca de...* Un interval de timp de circa... **19** (Pop; urmat de determinări spațiale) *~ ca la...* Aproximativ... **20** (Îe) **A pune ~ pe** (sau, rar, **la**) **ceva** (sau **cineva**) A considera că ceva sau cineva este foarte important sau necesar. **21** (Îae) A ține mult la ceva sau la cineva. **22** (D. mărfuri, bunuri materiale; îe) **A avea (un) ~** A se vinde bine, cu preț ridicat. **23** (Îae) A valora mult, sub aspect material. **24** (Îe) **A ajunge la ~** A fi căutat, apreciat. **25** (Îe) **A se învoi** (sau, reg, **a veni**) **la** (sau **din**) **~** sau (reg) **a se ajunge din ~** ori (înv) **a rupe ~ul** A încheia o tranzacție comercială, înțelegându-se asupra sumei de plată. **26** (Îe) **A ține la ~**, (înv) **a se ține greu la ~** A nu reduce nimic din suma cerută la o vânzare. **27** (Înv; îs) *~ de sânge* Pedeapsă cu moartea. **28** (Înv; îs) *~ul sângelui* Legea talionului. **29** (Ccr) Bucată de hârtie, de carton, de lemn etc. pe care este indicat costul unei mărfi. **30** (Ccr) Cifră care indică valoarea în bani a unei mărfi. **31** Sumă încasată dintr-o vânzare. **32** (Îvp) Plată[1] (**1**). **33** (Pex) Recompensă. **34** (Îlp) **Cu ~ul...** În schimbul unei contravalori materiale. **35** (Fig; îal) Cu sacrificiul... **36** (Fig; îalp) Cu efortul... **37** (Rar) Sacrificiu. **38** (Înv) Echivalent pentru o sumă de bani. **39** (Îlav) **În ~** Drept compensație a unei datorii. **40** (Îvr) Cheltuială. **41** (Îvr) Mită (**1**). **42** Valoare. **43** Importanță. **44** Însemnătate. **45** Semnificație. **46** (Îla) **Fără (de) ~** Care este foarte important. **47** (Îvr; îla) **Pre ~** De mare însemnătate. **48** (Rar; ccr) Ceea ce are valoare. **49** (Mat; înv) Valoare. **50** (Muz; îvr) Valoare a notelor muzicale. **51** (Îvr) Conținut. **52** (Îvr) Cuprins.

prețălui [At: (a. 1643) IORGA, D. B. I, 103 / V: (îrg) ***~țel~***, (înv) ***pritiel~*** / Pzi: *~esc* / E: ***preț*** + *-ălui*] **1-4** *vt* (Îrg; c. i. bunuri care pot fi vândute) A prețui (**1-4**). **5-6** *vt* (Îvr) A prețui (**10-11**). **7** *vrr* (Mol; Buc) A se tocmi.

prețăluire *sf* [At: I. IONESCU, C. 250/23 / V: (reg) ***~țel~*** / Pl: *~ri* / E: ***prețălui***] **1** (Îrg) Evaluare. **2** (Îvr) Prețuire (**1**). **3** (Îvr) Tocmeală.

prețăluitor, ~oare *smf* [At: I. IONESCU, C. 251/10 / V: (reg) ***~țel~*** / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prețălui*** + *-tor*] **1-2** (Îrg) Prețuitor (**1-2**).

prețătorie *sf* vz ***perceptorie***

prețâpiș *sn* vz ***precipițiu***

prețectorie *sf* vz ***perceptorie***

prețelui *v* vz ***prețălui***

prețeluire *sf* vz ***prețăluire***

prețeluitor, ~oare *smf* vz ***prețăluitor***

preteptore *sm* vz ***perceptor***

preteptorie *sf* vz ***perceptorie***

pretesie *sf* vz ***precesiune***

prețios, ~oasă [At: CALENDARIU (1794), 35/11 / V: (înv) ***~eci~, ~țuos*** / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***pretiosus***, fr ***précieux***] **1** *a* Care reprezintă o valoare materială ridicată. **2** *a* Care costă mult datorită valorii materiale ridicate Si: *scump*, (rar) *prețuit* (**2**). **3** *a* (Îs) *Metal ~* Aur, platină și argint. **4** *a* (Îs) *Piatră ~oasă* Mineral cristalizat cu aspect frumos, în culori variate, cu duritate foarte mare, de valoare deosebită, care se găsește rar în natură și se folosește de obicei la confecționarea bijuteriilor. **5** *a* Care are valoare datorită unor calități materiale sau considerente spirituale, morale. **6** *a* La care cineva ține mult Si: *important, valoros*. **7** *sf* (Înv; lpl) Bijuterii. **8** *a* (D. oameni și manifestările lor) Care este lipsit de naturalețe și de simplitate Si: *afectat, căutat, exagerat, pedant*. **9** *smf* Persoană care are un stil, o vorbire, o comportare afectată. **10** *a* (Rar; fig) Rafinat.

prețiosism *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 119 / P: *~ți-o~* / Pl: (rar) *~e* / E: ***prețios*** + *-ism*] (Nob) **1-3** Prețiozitate (**1-3**).

prețiozitate *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 278 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***préciosité***] **1** Lipsă de naturalețe și de simplitate Si: (nob) *prețiosism* (**1**). **2-3** (Pex) (Comportare sau) exprimare afectată Si: (nob) *prețiosism* (**2-3**).

prețipiș *sn* vz ***precipițiu***

prețipita vz ***precipita***

prețipitat *sn* vz ***precipitat[1]***

prețipitate *sf* vz ***precipitat[1]***

prețitor *sm* vz ***perceptor***

prețizie *sf* vz ***precizie***

prețos, ~oasă *a* [At: PANN, E. I, 65/18 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***preț*** + *-os*] (Îvr) Care știe să aprecieze corect însușirile, importanța, valoarea.

prețui [At: TETRAEV. (1574), 216 / Pzi: *~esc*, (reg) *prețui* / E: ***preț*** + *-ui*] **1** *vt* (Îvp; c. i. bunuri care pot fi vândute) A determina cu aproximație un preț (**1**) Si: *a estima, a evalua*, (îrg) *a prețălui* (**1**). **2** *vt* (Îvp; c. i. bunuri care pot fi vândute) A stabili valoarea în bani Si: (îrg) *a prețălui* (**2**). **3** *vt* (Îvp; c. i. bunuri care pot fi vândute) A indica valoarea echivalentă în bunuri Si: (îrg) *a prețălui* (**3**). **4** *vt* (Îvp; c. i. bunuri care pot fi vândute) A considera că are o valoare materială foarte mare Si: (îrg) *a prețălui* (**4**). **5** *vi* A avea un anumit preț (**1**) sau o anumită valoare materială Si: *a valora, a face*. **6** *vi* A reprezenta pentru cineva o mare valoare datorită unor calități materiale sau considerente spirituale, morale Si: *a valora, a face*. **7** *vi* (Îe) **A ști cât ~este ceva** (sau **cineva**) A cunoaște defectele cuiva sau a ceva. **8** *vi* (Îae) A ști dinainte că nu trebuie să contezi pe ceva sau pe cineva. **9** *vi* (Spc; înv; d. note muzicale) A avea o anumită valoare Si: *a valora*. **10** *vt* A aprecia calitățile cuiva sau a ceva Si: (îvr) *a prețălui*

(5). 11 *vt* A populariza calitățile cuiva sau a ceva Si: (îvr) *a prețălui* (6). (înv) *a pohfalisi*.

prețuială *sf* [At: (a. 1734) IORGA, S. D. I, 232 / P: *~țu-ia~* / Pl: *~ieli*, (înv) *~iele* / E: ***prețui*** + *-eală*] 1 (Înv) Prețuire (1). 2-3 (Mun) Prețuire (2-3).

prețuire *sf* [At: DRLU / Pl: (rar) *~ri* / E: ***prețui***] 1 (Îvp) Determinare aproximativă a prețului (1) unui bun care poate fi vândut Si: (îrg) *prețăluire* (1). (înv) *prețuială* (1). 2 Apreciere a calităților cuiva sau a ceva Si: (Mun) *prețuială* (2). 3 Popularizare a calităților cuiva sau a ceva Si: (Mun) *prețuială* (3).

prețuit, ~ă *a* [At: N. TEST. (1648), 37ʳ/3 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prețui***] 1 (Înv; d. obiecte care pot fi vândute) Căruia i s-a stabilit prețul în bani. 2 (Rar; d. obiecte) Care reprezintă o valoare materială ridicată. 3 (Înv; îs) *Piatră ~ă* Mineral cu aspect frumos, în culori variate, cu duritate foarte mare, de valoare deosebită, care se găsește rar în natură și se folosește de obicei la confecționarea bijuteriilor. 4 (D. oameni și însușirile lor) Care este apreciat.

prețuitor, ~oare *smf* [At: DRLU / P: *~țu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prețui*** + *-tor*] 1 Persoană calificată, specializată în evaluarea prețului (1) unui bun Si: (îrg) *prețăluitor* (1). 2 Persoană care poate aprecia valoarea sau importanța unui bun Si: (îrg) *prețăluitor* (2).

prețuos, ~oasă *a* vz ***prețios***

preucă[1] *sf* vz ***priocă***

preucă[2] *sf* vz ***prelucă***

preuman, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: it ***preumano***] Care precedă apariția omului pe Pământ.

preumbla *v* vz ***plimba***

preumblare *sf* vz ***plimbare***

preumblată *sf* [At: PAMFILE, S. V. 59 / P: *pre-um~* / Pl: *~te* / E: ***preumbla***] (Reg) Parte a dansului popular călușul care precedă figurile propriu-zise și în timpul căreia dansatorii se deplasează în pas ritmic.

preumblăreț, ~eață *a* vz ***plimbăreț***

preumblător, ~oare *smf* vz ***plimbător***

preur *sn* vz ***proor***

preurma *vt* [At: MARCOVICI, D. 245/25 / P: *pre-ur~* / Pzi: *preurm* / E: *pre-* + ***urma***] 1(Îvr) A preceda (1). 2 (Îvr) A premerge (1). 3 (C. i. oameni) A urmări.

preursi *vt* [At: HELIADE, O. I, 192 / Pzi: *~sesc* / E: *pre-* + ***ursi***] (Rar) A predestina.

preursire *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 83 / P: *pre-ur~* / Pl: *~ri* / E: ***preursi***] 1 (Înv) Predestinare. 2 (Pex) Soartă.

preursit, ~ă [At: BOLINTINEANU, O. 118 / P: *pre-ur~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***preursi***] 1 *sf* (Înv) Destin. 2 *a* (Rar) Predestinat.

preuscare *sf* [At: DEX–S / P: *pre-us~* / Pl: *~cări* / E: *pre-* + ***uscare***] Uscare prealabilă.

preuscat, ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. DDRF / P: *pre-us~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *pre-* + ***uscat***] (Mun) Foarte uscat.

preuș, ~ă [At: JAHRESBER. XVI, 227 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf mg *prózsa*] 1-2 *smf, a* (Reg) (Oaie, berbec sau miel) care are pete albe sau roșietice pe pântece. 3-4 *smf, a* (Oaie, berbec, miel sau capră) care are pete albe pe cap. 5 *a* (D. oameni) Cu fața brăzdată și murdară.

preut *sm* vz ***preot***

preutcă *sf* vz ***pretcă***

preuteasă *sf* vz ***preoteasă***

preutesc, ~ească *a* vz ***preoțesc***

preuțel *sm* vz ***preoțel***

preuțesc, ~ească *a* vz ***preoțesc***

preuțește *av* vz ***preoțește***

preuți *v* vz ***preoți***

preuție *sf* vz ***preoție***

preuțime *sf* vz ***preoțime***

prevadă *sf* vz ***privat***

preval *sn* vz ***prăval***

prevala *v* [At: MAG. IST. I, 69/13 / Pzi: *~lez* / E: lat ***praevalere***, fr ***prévaloir***] (Liv) 1 *vi* A avea întâietate. 2 *vi* A avea preponderență Si: *a predomina*. 3 *vi* A se dovedi superior. 4 *vr* (Udp „de") A se folosi de ceva, de obicei de un drept, în vederea atingerii unui anumit scop Si: (îvr) *a se prevalida*.

prevalare *sf* [At: SBIERA, F. S. 213 / Pl: *~lări* / E: ***prevala***] (Liv) 1 Ceea ce are preponderență asupra cuiva sau a ceva, în anumite contexte Si: (rar) *prevalență*. 2 Folosire a ceva, de obicei a unui drept, în vederea atingerii unui anumit scop

prevalent, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***praevalens, -ntis***, eg ***praevalent***] 1 De importanță majoră. 2 Predominant.

prevalență *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~țe* / E: ***prevala*** + *-ență*] (Rar) Prevalare (1).

prevalida *vr* [At: HAMANGIU, C. C. 349 / Pzi: *~dez* / E: lat ***praevalidare***] (Îvr) A se prevala (4).

prevar *s* [At: A II, 12 / Pl: nct / E: ns cf *privar*] (Reg) Pârleaz.

prevarica *vi* [At: BARCIANU / Pzi: *~chez* / E: fr ***prévariquer***, lat ***praevaricari***] (Liv) A contraveni prin rea-credință, abuz, fraudă de la îndatoririle și obligațiile cerute de serviciu.

prevaricare *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~cări* / E: ***prevarica***] (Liv) 1-3 Prevaricațiune (1-3).

prevaricator, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***prévaricateur***] 1-6 (Liv) (Persoană) care comite o prevaricațiune (1-3).

prevaricație *sf* vz ***prevaricațiune***

prevaricațiune *sf* [At: (a. 1830) IORGA, S. D. XXI, 270 / V: ***prevaricație***, (reg) ***prăvălicație*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***prévarication***] 1 Abatere de la îndatoririle de serviciu Si: (liv) *prevaricare* (1). 2 Abuz comis de un angajat în exercițiul funcțiunii Si: (liv) *prevaricare* (2). 3 Trădare a unei cauze sau a unor interese pe care cineva ar trebui să le apere Si: (liv) *prevaricare* (3). 4 (Reg. îf *prăvălicație*) Amendă aplicată cuiva pentru un furt de lemne.

prevaz *sn* vz ***pervaz***

prevăcătoare *sf* vz ***privighetoare***

prevăgătoare *sf* vz ***privighetoare***

prevăli *v* vz ***prăvăli***

prevălui *vt* [At: I. CR. VII, 52 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *evalua*] (Mun) A evalua.

prevărsa *vt* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 260 / Pzi: 3 *prevarsă* / E: *pre-* + ***vărsa***] (Îvr; d. ape, viituri etc.) A inunda totul.

prevăzător, ~oare *a* [At: AMFILOHIE, G. F. 78ʳ/6 / V: ***~vidit~, priv~, privedit~, prividit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prevedea*** + *-ător*] 1 (D. oameni) Care prevede și preîntâmpină un pericol, o neplăcere, un necaz posibil. 2 (D. oameni) Care își ia toate măsurile de prevedere pentru a evita orice neplăcere posibilă Si: *circumspect, grijuliu, precaut, prudent*. 3 (D. manifestări, acțiuni sau creații ale oamenilor) Care trădează precauție Si: *circumspect, precaut, prudent*. 4 (Fiz; înv; îf *previditor, priveditor, prividitor, privăzător*) Transparent. 5 (Îvr; îf *privăzător*) Care permite să se poată vedea prin el la distanță.

prevăziu, ~ie *a* [At: AR (1832), 271¹/15 / V: ***~vez~, ~viz~*** / Pl: *~ii* / E: ***prevedea*** + *-iu*] (Înv) 1 Transparent. 2 Diafan.

prevăzut, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~uți, ~e* / E: ***prevedea***] 1 Care este dedus din fapte, fenomene, date etc. precedente. 2 Care este prescris, specificat de o lege, de un regulament etc. 3 Care este dotat cu cele necesare.

prevechea *v* vz ***priveghea***

prevechi[1] *sn* vz ***priveghi***

prevechi[2]***, ~eche*** *a* vz ***preavechi***

prevechitoare *sf* vz ***privighetoare***

prevedea [At: PSALT. HUR. 117ᵛ/3 / V: (înv) ***prăv~, prăvid~, priv~*** / Pzi: *prevăd*, (îrg) *prevăz* / E: *pre-* + ***vedea***, cdp fr ***prévoir***] 1 *vt* (C. i. evenimente, procese, fapte viitoare) A deduce evoluția, realizarea, producerea etc. din analiza unor fapte sau a unor situații prezente Si: *a bănui, a întrezări, a prognoza* (3), (rar) *a prești*[1], *a prevesti*[1] (5), (îvr) *a prejudeca*. 2 *vt* (D. acte normative, dispoziții etc. elaborate de autorități

competente) A stabili ceva care trebuie respectat Si: *a prescrie*. **3** *vt* A echipa cu ceva necesar. **4** *vt* (Asr) A întrezări. **5** *vt* (Asr) A vedea. **6** *vt* (Spc; îvr) A cuprinde dintr-o privire. **7** *vrp* (Reg) A fi transparent. **8** *vr* (Asr) A se reflecta.

prevedenie *sf* vz ***preveghenie***

prevedere *sf* [At: (a. 1642) BV I, 126 / V: (înv) ***~vid~***, ***priv~***, ***privid~*** / A și: *~ved~* / Pl: *~ri* / E: ***prevedea***] **1** Capacitate de a deduce din fapte anterioare sau prezente evoluția evenimentelor viitoare Si: *bănuială*, *întrezărire*, *previzionare* (**1**), *prognozare* (**3**), (îvr) *preștire*. **2** (Ccr; mpl) Fapt prevăzut Si: *previzionare* (**2**). **3-5** (Mpl) (Obligație) (dispoziție sau) îndrumare înscrisă într-un act normativ Si: (înv) *prescript*, (frm; rar) *previziune* (**7-9**). **6** (Îs) *~ri sociale* Sistem de măsuri privitoare la acordarea de asistență socială persoanelor care și-au pierdut, temporar sau definitiv, capacitatea de muncă ori celor rămași fără susținător în familie. **7** Evaluare realizată pe baze științifice a unui obiectiv care urmează să fie îndeplinit Si: *previzionare* (**3**). **8** Precauție legată de evenimente, fenomene neplăcute, posibile Si: *previzionare* (**4**). **9** Decizie luată pentru a preveni producerea unui eveniment, a unui fenomen primejdios. **10-11** (Îljv) **De** (sau **ca**) **~** (Care servește) pentru a preveni un lucru primejdios care s-ar putea întâmpla. **12** (Rar; îlav) **Cu ~** Cu atenție și prudență. **13** (Fiz; înv) Transparență.

preveditoare *sf* vz ***privighetoare***

prevegătoare *sf* vz ***privighetoare***

prevegea *v* vz ***priveghea***

prevegetoare *sf* vz ***privighetoare***

preveghea *v* vz ***priveghea***

prevegheare *sf* vz ***priveghere***

preveghenie *sf* [At: ARH. FOLK. V, 131 / V: ***~vede~*** / Pl: *~ii* / E: ***preveghea*** + *-enie*] (Trs) Priveghi.

preveghere *sf* vz ***priveghere***

preveghetoare *sf* vz ***privighetoare***

preveghetură *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 345 / Pl: *~ri* / E: ***preveghea*** + *-tură*] (Înv) Priveghere (**1**).

preveghеu *sm* [At: PSALT. 53 / Pl: *~ghei* / E: ***preveghea*** + *-ău*] (Îvr; csnp) Priveghetor (**2**).

preveghi[1] *sn* vz ***priveghi***

preveghi[2] *v* vz ***priveghea***

preveghiere *sf* vz ***priveghere***

preveghitoare *sf* vz ***privighetoare***

prevegi *sn* vz ***priveghi***

prevegitor *sm* vz ***privighetor***[1]

prevelegiat, ~ă *smf, a* vz ***privilegiat***

prevelegiu *sn* vz ***privilegiu***

preveli *smp* [At: GEORGESCU-TISTU, B. 44 / A: nct / E: nct] (Mun) Persoane de aceeași vârstă, întovărășite.

preveligiu *sn* vz ***privilegiu***

prevence *vt* [At: PSALT. HUR. 112ᵛ/10 / Pzi: ? / E: ml ***pervincere***] (Înv) A învinge.

prevenciune *sf* vz ***prevenție***

preveni[1] *vt* [At: DRLU / Pzi: *previn*, (rar) *previu* / E: fr ***prévenir***, lat ***praevenire***] **1** (C. i. oameni) A atrage cuiva atenția asupra consecințelor neplăcute sau primejdioase ale unor acțiuni Si: *a avertiza*, *a înștiința*, (înv) *a prevesti* (**2**). **2** (C. i. dificultăți, neplăceri, primejdii) A lua din timp măsurile necesare pentru a evita, a împiedica, a opri Si: *a combate*, *a para*, *a preîntâmpina*. **3** (Rar; c. i. dorințe, intenții) A îndeplini cu solicitudine înainte de a fi fost formulat de cineva.

preveni[2] *vi* [At: GL. OLT. / Pzi: *previn* / E: *pre-* + ***veni***] (Reg) **1-2** A veni (din nou).

prevenință *sf* [At: GHICA, S. 157 / Pl: *~țe* / E: fr ***prévenance***] (Înv) **1** Prevenire (**3**). **2** (Ccr) Act de bunăvoință.

prevenire *sf* [At: LEG. EC. PL. 279 / Pl: *~ri* / E: ***preveni***[1]] **1** Avertizare făcută cuiva asupra consecințelor neplăcute sau primejdioase ale unor acțiuni. **2** Luare din timp a unor măsuri pentru a evita, a împiedica, a opri dificultăți, neplăceri, primejdii viitoare Si: (rar) *prevenție* (**7**). **3** (Rar) Îndeplinire cu solicitudine a unor dorințe, intenții, înainte ca acestea să fi fost formulate de cineva Si: (înv) *prevenință* (**1**).

prevenit, ~ă [At: BOLLIAC, O. 273 / Pl: *~iți*, *~e* / E: fr ***prévenu***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a fost avertizată asupra consecințelor neplăcute sau primejdioase ale faptelor sale. **3** *a* (D. neplăceri, primejdii) Împotriva căruia s-au luat măsuri. **4** *smf* (Jur) Persoană împotriva căreia s-a luat măsura arestului preventiv.

prevenitor, ~oare [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 201 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***preveni***[1] + *-tor*] **1** *a* (D. oameni și manifestările lor) Plin de solicitudine Si: *amabil*, *îndatoritor*, *serviabil*. **2** *sn* (Thl; îs) *~ de erupție* Dispozitiv instalat la gura sondei, în timpul operațiilor de foraj sau de reparație, pentru a putea închide, etanș și rapid, spațiul dintre coloanele de tubaj și garnitura de prăjini de foraj sau de țevi de extracție în cazul unei erupții libere, necontrolate a sondei, când se forează sub presiune. **3** *av* Cu precauție.

preventiv, ~ă *a* [At: MAN. SĂNĂT. 263/11 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***préventif***] **1** Care servește pentru a preveni[1] (**2**) producerea unui lucru neplăcut. **2** Care are drept scop împiedicarea săvârșirii unei infracțiuni. **3** Care are drept scop împiedicarea apariției sau răspândirii unei boli Si: (înv) *preîntâmpinător*. **4** (Îs) *Medicină ~ă* Ramură a medicinii care se ocupă cu mijloacele de apărare a organismului împotriva bolilor și de combatere a condițiilor care favorizează apariția acestora. **5** (Îs) *Arest ~*, *detențiune ~ă*, *deținere ~ă*, (rar) *închisoare ~ă* Măsură privativă de libertate luată în cursul soluționării unui proces penal, în scopul de a preveni[1] (**2**) fie dispariția infractorului, fie influențarea martorilor de către inculpat Si: *prevenție* (**3**). **6** (Pex; îas) Loc în care se execută detențiunea prevăzută de arestul preventiv (**5**) Si: *prevenție* (**5**), (îvp) *poprеală*.

preventoriu *sn* [At: SCÎNTEIA, 1954, nr. 2915 / Pl: *~ii* / E: fr ***préventorium***] **1** Instituție medicală în care sunt internate și tratate, în mod preventiv, persoanele predispuse la anumite boli grave și de lungă durată. **2** (Iuz) Instituție medicală în care erau tratate persoanele bolnave de tuberculoză, pentru a preveni răspândirea bolii, în epoca în care nu se cunoștea tratamentul pentru vindecarea ei.

preventă *sf* vz ***prevenție***

prevenție *sf* [At: CALENDARIU (1794), 38/16 / V: ***~iune***, (îvr) ***~nciune***, (reg) ***~ță***, ***~vință***, ***priventă***, ***privință*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praeventia***, fr ***prévention***] **1** (Liv) Prejudecată. **2** (Îvr, îf *prevențiune*) Suspiciune. **3** (Jur) Măsură privativă de libertate luată în cursul soluționării unui proces penal, pentru a preveni[1] (**2**) fie dispariția infractorului, fie influențarea martorilor de către inculpat Si: *arest preventiv* (**5**). **4** (Pex) Perioadă cât cineva este supus arestului preventiv. **5** Loc în care se execută prevenția (**3**) Si: *arest preventiv* (**6**), (îvp) *poprеală*. **6** (Îlav) **În ~** În mod preventiv. **7** (Rar) Prevenire (**2**).

prevențiune *sf* vz ***prevenție***

preverb *sn* [At: SCL 1955, 239 / Pl: *~e* / E: fr ***préverbe***] Prefix care se atașează la verbe.

preverbație *sf* [At: IST. L. ROM. I, 103 / Pl: *~ii* / E: fr ***préverbation***] (Grm; rar) Procedeu de derivare cu ajutorul preverbelor Si: *prefixare verbală*.

prevernal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: it ***prevernale***] Din perioada care precedă primăvara Si: *primăvăratic*.

prevestaș *sm* [At: DIACONU, VR. 223 / Pl: *~i* / E: ***prevesti***[1] + *-aș*] (Reg; csnp) Vestitor.

prevesti[1] *vt* [At: COD. VOR. 36/14 / V: (înv) ***preav~*** / Pzi: *~tesc* / E: *pre-* + ***vesti***] **1** *vt(a)* (C. i. evenimente, fenomene ale naturii etc.) A vesti. **2** *vt* (Spc: c. i. evenimente, fenomene ale naturii etc.) A anticipa. **3** *vt* (Spc) A prezice. **4** *vt* (Înv; c. i. oameni) A preveni[1] (**1**). **5** *vrp* A prevedea (**1**).

prevesti[2] *v* vz ***privești***

prevestire *sf* [At: MARCOVICI, C. 26/22 / Pl: *~ri* / E: ***prevesti***[1]] **1** Anunțare a ceea ce urmează să se întâmple Si: (rar) *prevestit* (**1**). **2** Fapt care urmează să se întâmple, anunțat de cineva sau ceva Si: *prezicere* (**2**), (rar) *predicțiune*, *prevestit* (**2**), (înv) *plaz*[2]. **3** (Spc) Profeție.

prevestit sn [At: POLIZU / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prevesti***[1]] **1-2** (Rar) Prevestire (**1-2**). **3** (Spc; rar) Profeție. **4-5** (Îrg) (Fază de) creștere a lunii. **6-7** (Îrg) (Fază de) descreștere a lunii.

prevestitor, ~oare [At: MARCOVICI, C. 8/8 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prevesti***[1] + *-tor*] **1** *a* (Udp „de") Care vestește anumite evenimente, fenomene ale naturii etc. **2** *a* Care constituie un indiciu al unor întâmplări viitoare Si: (înv) *menitor*. **3** *sn* (Om; reg; îc) **~oarea morții** Cucuvea (*Athene noctua*).

preveștea sf vz ***preveșteală***

preveșteală sf [At: MOLNAR, ap. DR IV, 388 / V: (reg) ***preveștea***, ***priviștea***, ***priviș~*** / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***prevești*** + *-eală*] **1** (Trs; Ban) Ceață care tulbură, uneori, vederea cuiva Si: *încețoșare, împăienjenire*. **2** (Pex) Cataractă. **3** (Atm; îvr) Diafragmă. **4** (Atm; reg) Peritoneu. **5** (Reg) Membrană care învelește, sub coajă, conținutul unui ou. **6** (Reg) Pieliță formată din lapte. **7** (Reg) Sevă a arborilor, aflată sub coajă. **8** (Mol; îf *priviștealǎ*) Bucată de scândură care se adaugă drept nadă la ciocanele uzate de la piuă. **9** (Reg; îaf) Șipcă adăugată la marginea unei ferestre pentru a-i asigura închiderea ermetică. **10** (Reg; îf *preveștea, priviștea*) Pană[1] de lemn cu ajutorul căreia se astupă o crăpătură a unei lăzi, a unui perete etc. **11** (Mol; îf *priviștealǎ*) Ceea ce se adaugă la un obiect.

prevești v vz ***privești***

preveziu, ~ie a vz ***prevăziu***

previ v vz ***privi***[1]

previchitoare sf vz ***privighetoare***

previdere sf vz ***prevedere***

previditoare sf vz ***privighetoare***

previditor, ~oare a vz ***prevăzător***

previgătoare sf vz ***privighetoare***

previgătoriu a vz ***priveghetor***

previghere sf vz ***priveghere***

previghitoare sf vz ***privighetoare***

previgitoare sf vz ***privighetoare***

previlă sf vz ***previnǎ***

previnǎ sf [At: ANTIPA, P. 581 / V: (reg) ***~ilă***, ***priv~*** / Pl: *~ne* / E: nct] Fiecare dintre grinzile de lemn legate transversal, cu odgoane, de stâlpii de susținere ai îngrăditurilor pescărești Si: (reg) *privisină*.

previnde vt [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 223 / Pzi: *prevând* / E: *pre-* + ***vinde***] (Trs; Olt) A revinde.

prevință sf vz ***prevenție***

previre sf vz ***privire***

previt s vz ***plevită***[1]

previtǎ sf vz ***plevită***[1]

previturǎ sf vz ***priviturǎ***

previță sf vz ***plevită***[1]

previzibil, ~ǎ a [At: OPRESCU, S. 198 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prévisible***] Care se poate prevedea (**1**).

previzibilitate sf [At: DEX–S / Pl: (nob) *~tăți* / E: ***previzibil*** + *-itate*] Caracter a ceea ce este previzibil.

previzie sf vz ***previziune***

previziona vt [At: DN³ / P: *~zi-o~* / Pzi: *~nez* / E: nct] **1-4** A prevedea (**1, 4-6**).

previzional, ~ǎ a [At: L. ROM. 1965, 207 / P: *~zi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prévisionnel***] (Rar; d. gândire sau d. mașini cibernetice) Care are capacitatea de a face o previziune (**1**).

previzionare sf [At: DN³ / Pl: *~nări* / E: ***previziona***] **1-4** Prevedere (**1-2, 7-8**).

previziu, ~ie a vz ***prevǎziu***

previziune sf [At: NEGULICI / V: (îvr) ***previzie*** / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***prévision***] **1** Capacitate de a deduce întemeiată pe cunoașterea unor legi sau a legității obiective, a unor fenomene existente, dar neconstatate încă experimental, a unor fenomene și evenimente care urmează să aibă loc sau a tendinței generale de dezvoltare a unui proces sau sistem. **2** Enunțare a unor judecăți sau teorii bazate pe previziuni (**1**). **3** Ceea ce prevede (**1**) cineva Si: *ipoteză*. **4** (Rar; îlpp) **În ~a** Având în vedere... **5** (Rar; îal) În cazul... **6** (Rar; îal) Cu condiția... **7-9** (Frr) Prevedere (**3-5**).

prevorbi vi [At: LM / Pzi: *~besc* / E: *pre-* + ***vorbi***] (Îdt) A rosti un discurs introductiv.

prevorbitor sm [At: LM / Pl: *~i* / E: *pre-* + ***vorbitor*** cf ger *Vorredner*] (Îdt) Antevorbitor.

prevoroavă sf [At: CANTEMIR, HR. 136 / Pl: *~ve* / E: *pre-* + ***voroavă***] (Îvr) Prefață.

prevorovire sf [At: CANTEMIR, HR. 109 / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***vorovire***] (Înv) Prefață.

prevoslavnec, ~ă a vz ***pravoslavnic***

prez pp [At: PRAV. COND (1780), 136 / E: slv **прѣзъ**] (Slî; îc) **Ot ~** Indică localizarea unei realități prin raportare la depășirea unei limite *Județele ot prez Olt* Si: *peste*.

prezaj sn [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~e* / E: fr ***présage***] (Frr) Semn prevestitor.

prezanta v vz ***prezenta***

preză sf vz ***priză***

prezăluit, ~ă a vz ***prizăluit***

prezăntin sn vz ***prezentin***

prezentină sf vz ***prezentin***

prezări[1] *vt* [At: IORGA, în SFC I, 8 / Pzi: *~resc* / E: *pre-* + ***zări***] (Nob) A întrezări.

prezări[2] *v* vz ***prizări***

prezărit, ~ă a vz ***prizărit***

prezărî v vz ***prizări***

prezăruit, ~ă smf, a [At: ALR I, 1426/385 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prizări***] (Reg) **1-2** (Om) rănit[2] în război.

prezătin s vz ***pezăntin***

prezbiacuzie sf [At: DN³ / P: *~bi-a-cu-zi-e* / Pl: (nob) *~ii* / E: fr ***presbyacousie***] (Med) Leziune senilă a urechii.

prezbiestezie sf [At: DEX–S / P: *~zi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***prezbyesthésie***] (Med) Scădere a sensibilității cutanate la bătrâni.

prezbiofrenie sf [At: DN³ / P: *~bi-o-fre-ni-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***presbyophrénie***] (Med) Psihoză senilă, în special la femei, caracterizată prin angoasă, halucinații, idei delirante și tulburări de memorie.

prezbiopie sf [At: ENC. ROM. / V: ***~esb~*** / S și: *~esbyo~* / P: *~bi-o-* / Pl: *~ii* / E: fr ***presbyopie***] (Rar) Prezbitism.

prezbit, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~esvit*** / S și: *~esb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***presbyte***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de prezbitism **3** *a* (Rar; d. ochi) Care prezintă simptome de prezbitism.

prezbiter[1] *sm* [At: N. TEST. (1648), 154ʳ/29 / V: ***~eazvi~***, ***~ejb~***, ***~esb~***, ***~esvi~***, ***prizvi~*** / Pl: *~i* / E: ngr **πρεσβύτος**] **1-2** (Titlu onorific pentru o) persoană care face parte din cinul bisericesc. **3** (Spc) Preot.

prezbiter[2] *sn* vz ***prezbiteriu***

prezbiteral, ~ă a [At: PROT. – POP., N. D. / S și: ***~esb~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***presbytéral***] **1** (Îdt) Care aparține prezbiterului[1] (**2**). **2** (Îdt) Care privește presbiterul[1] (**2**). **3** (Spc) Preoțesc.

prezbiteră sf [At: ȘEZ. XII, 7 / V: *~zvi~*, ***~esvi~*** / Pl: *~re* / E: ngr **πρεσβυτέρα**] **1-2** Soție a prezbiterului[1] (**2-3**).

prezbiterian, ~ă [At: SĂULESCU, HR. II, 329/22 / Pl: *~ieni, ~iene* (îvr) *~i, ~e* / E: fr ***presbytérien***] **1-2** *a* Care aparține (prezbiterianismului sau) prezbiterienilor (**9**). **3-4** *a* Care privește (prezbiterianismul sau prezbiterienii (**9**). **5-6** *a* (De prezbiterianism sau) de prezbiterieni (**9**). **7-8** *a* Care este în spiritul (prezbiterianismului sau) prezbiterienilor (**9**). **9** *sn* Adept al confesiunii protestante desprinsă din anglicanism, care recunoaște numai autoritatea religioasă a preoților, înlăturând ierarhia episcopală.

prezbiterianism sn [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *~esb~* / P: *~ri-a* / E: fr ***presbytérianisme***] Confesiune protestantă desprinsă din anglicanism care recunoaște numai autoritatea religioasă a preoților, înlăturând ierarhia episcopală.

prezbiteriu *sn* [At: NEGULICI / V: *prezbiter* / S și: *~esb~* / Pl: *~ii* / E: lat ***presbyterium***, fr ***presbytére***] **1** Casă parohială catolică. **2** (Îvr) Parte a unei biserici creștine între naos și altar unde stau clericii în timpul slujbei religioase. **3** (Înv) Sfat al preoților unei comunități creștine. **4** Corporație aflată în fruntea unei comunități bisericești protestante.

prezbitie *sf* vz ***prezbiție***

prezbitism *sni* [At: PONI, F. 392 / E: fr ***presbytisme***] Tulburare de vedere caracterizată prin scăderea capacității de acomodare a cristalinului, astfel încât obiectele îndepărtate apar mai clare decât cele apropiate Si: *prezbiție*, (rar) *prezbiopie*.

prezbiție *sf* [At: BARCIANU / V: (rar) *~iție* / S și: *~esb~* / Pl: *~ii* / E: fr ***presbytie***] Prezbitism.

prezbus *s* [At: ALR SN IV, h 1125 / V: *~zluș* / Pl: ? / E: ger ***Presswurst***] (Trs) Tobă de porc.

prezedent *sm* vz ***prezident***

prezedenție *sf* vz ***prezidenție***

prezent[1] *sn* [At: AR (1829), 58²/45 / S și: *~ese~* / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***présent***] (Frî) Cadou.

prezent[2], *~ă* [At: HELIADE, O. II, 46 / V: (rar) *~zinte* *a*, (înv) *~e* *sn*, *~zint* (S și: *~esint*) *a*, (pop) ***zent***, ***zânt*** *a* / S și: *~ese~* / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***présent***, lat ***praesens***, ***-ntis***, it ***presente***] **1** *sn* (Îoc *trecut* sau *viitor*) Perioadă de timp variabilă, concepută ca o durată distinctă între trecut și viitor, reprezentând actualitatea. **2** *sn* Timp actual. **3** *sn* Epocă actuală Si: *contemporaneitate*. **4** *sn* (Pex) Situație actuală Si: *actualitate*. **5** *sn* (Ilav) **În** (sau, rar, **de**) **~** În momentul de față. **6** *sn* (Ial) În zilele noastre Si: *acum*, *azi*. **7** *sn* (Grm) Timp al verbului care arată o acțiune în curs de desfășuare, simultană cu momentul vorbirii sau de durată. **8** *sn* (Grm; îs) *~ istoric* Prezent² (1) cu valoare de perfect, care se folosește mai ales în narațiuni, pentru a da operei o forță de evocare mai pregnantă. **9** *sn* (Îs) *~ gnomic* Prezent² (1) care arată că o acțiune se îndeplinește indiferent de timp. **10-11** *a* (D. fenomene, procese, unități de timp etc. sau manifestări, acțiuni ale oamenilor; îoc *trecut* sau *viitor*) Care (se desfășoară sau) există în timpul vieții vorbitorului sau în epoca la care acesta se referă. **12** *a* (D. fenomene, procese, unități de timp etc. sau manifestări, acțiuni ale oamenilor) Care se desfășoară în momentul de față Si: *actual*, *contemporan*. **13** *a* Despre care este vorba acum Si: *de față*. **14** *a* (D. acte normative, documente administrative etc.; îoc *anterior*, *fost*) Care este în vigoare astăzi. **15** *a* (D. oameni; îoc *absent*) Care se află în același loc cu vorbitorul sau în locul la care acesta se referă. **16** *a* (D. oameni; îoc *absent*) Despre care se vorbește Si: *de față*, (grî) *paron*. **17** *i* Cuvânt prin care cel strigat răspunde la un apel nominal. **18** *a* (Rar) Atent. **19** (Rar) *a* Activ. **20** *a* (D. abstracte) La care cineva se gândește. **21** *a* (D. abstracte) Pe care cineva îl simte la un moment dat.

prezenta [At: AR (1829), 141²/10 / V: (înv) *~zin~*, (frî) *~zan~* / S și: *~ese~*, *~esin~* / Pzi: *prezint*, (înv) *~tez*, *prezent* / E: fr ***présenter***] **1** *vt* (C. i. cereri, rapoarte, memorii) A înmâna cuiva pentru a informa, pentru a rezolva etc. **2** *vt* A oferi pentru a lua, pentru a servi, pentru a consuma etc. **3** *vt* A exprima omagii, complimente, salutări. **4** *vt* A transmite omagii, complimente, salutări. **5** *vt* (Îe) **A ~ arma** A mânui arma după anumite reguli militare, fixând-o într-o poziție stabilită, pentru a da onorul unui superior, unei personalități la o ceremonie etc. **6** *vt* A arăta cuiva creații, rezultate ale unei activități, pentru a aprecia, pentru a evalua. **7** *vt* (C. i. oameni sau creații, manifestări ale lor, spectacole etc.) A susține înaintea cuiva aspecte ori rezultate ale unei activități științifice, pentru a lua cunoștință Si: (îvr) *a prezentui*. **8** *vt* (C. i. oameni sau creații, aspecte ale realității) A descrie. **9** *vt* (Rar; c. i. spectacole) A reprezenta. **10** *vt* (Rar) A desemna ca reprezentant. **11** *vt* (Îvr, c. i. oameni) A face cunoștință cuiva cu altcineva. **12-13** *vtr* (D. oameni) A (se) duce, din proprie inițiativă sau chemat anume, înaintea cuiva sau undeva cu un anumit scop. **14** *vr* (Spc) A participa la un concurs, la un examen, la o întrecere etc. **15-16** *vtr* A(-și) spune numele, titlurile, ocupația etc. când face cunoștință cu cineva Si: *a (se) recomanda*, (înv) *a (se) recomăndălui*. **17** *vr* A-i veni în minte. **18** *vr* A-i reveni în amintire. **19** *vr* A avea un anumit aspect, o anumită caracteristică, o anumită valoare, o anumită importanță etc. **20** *vt* A constitui un anumit aspect, o anumită caracteristică, o anumită valoare. **21** *vr* A avea înfățișarea, reală sau aparentă, de... **22** *vr* A se înfățișa ca...

prezentabil, *~ă* *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) *~zin~* / S și: *~ese~*, *~esin~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***présentable***] **1** (D. oameni) Care are o înfățișare plăcută Si: *frumos*, *îngrijit*. **2** (Rar; d. abstracte) Care merită să fie luat în considerație și prezentat.

prezentare *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (rar) *~zin~* / S și: *~esin~* / Pl: *~tări* / E: ***prezenta***] **1** Înmânare a unei cereri, a unui act, a unui bun etc. **2** Înfățișare a aspectelor unui obiect sau ale unui fapt Si: *descriere*. **3** Înfățișare a aspectelor unei activități, a rezultatelor unei cercetări științifice etc. **4** Povestire a ceea ce s-a întâmplat. **5** Descriere a ceea ce își imaginează cineva. **6** Înfățișare înaintea cuiva sau undeva într-un anumit scop. **7** Enunțare a numelui, titlurilor, ocupației cuiva când face cunoștință cu altcineva Si: *recomandare*, *recomandație*, (frm) *prezentație*.

prezentativ, *~ă* *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 113 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***prezenta*** + *-tiv*] (Nob; d. interjecții) Care arată, care întărește un sens Si: *deictic*.

prezentator, *~oare* *smf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (îvr) *~tât~* (S și: *~esentăt~*) / S și: *~ese~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr ***présentateur***] **1** Persoană care prezintă (8) publicului pe cineva sau ceva. **2** (Pex) Moderator. **3** (Înv) Persoană care prezintă (15) pe cineva cuiva.

prezentație *sf* [At: NEGULICI / V: *~iune* (S și: *~esentațiune*), (înv) *~zintățiune* (S și: *~esintățiune*) / S și: *~ese* / Pl: *~ii* / E: fr ***présentation***] (Frm) Prezentare (7).

prezentațiune *sf* vz ***prezentație***

prezentător, *~oare* *smf* vz ***prezentator***

prezente *sn* vz ***prezent²***

prezentificare *s f* [At: DN³ / Pl: *~cări* / E: fr ***présentification***] (Psh) Caracteristică a timpului trecut, văzut ca prezent și integrat ca atare în memorie.

prezentin *sn* [At: (a. 1787) IORGA, S. D. VIII, 14 / V: ***pezân~***, ***~zân~***, ***~ă*** *sf*, ***~zin~*** / Pl: *~uri* / E: it ***presentatino***] (Înv) Sortiment de brânză nedefinit mai îndeaproape.

prezentină *sf* vz ***prezentin***

prezentir *s* [At: JAHRESBER. X, 203 / Pl: ? / E: ger ***präsentieren***] (Ban) **1** Prezentare a armei la o ceremonie sau la o paradă militară. **2** (Îe) **A face ~** A defila.

prezentism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: ***prezent*** + *-ism*] Tendință sau orientare în filozofie care neagă posibilitatea unei cunoașteri istorice obiective și autentice, reducând știința istoriei la o proiectare în trecut a mentalității și aspirațiilor prezentului.

prezentui *vt* [At: CANTEMIR, IST. 49 / Pzi: *~esc* / E: ***prezent²*** + *-ui*] (Îvr) A prezenta (7).

prezenturele *snp* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 127 / S și: *~ese~* / E: ***prezenturi*** (pll *prezent¹*) + *-ele*] **1-2** (Nob; șhp) Cadouri (mici).

prezență *sf* [At: CANTEMIR, ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 310 / V: (înv) *~ție*, *~zin~* / S și: *~ese~*, *~esin~* / Pl: (rar) *~țe* / E: fr ***présence***, lat ***praesentia***] **1** (Îoc *absență*) Aflare în același loc cu ceva sau cu cineva Si: (înv) *preființă*. **2** (Pex; ccr) Entitate. **3** (Spc; ccr) Ființă care se remarcă prin activitatea desfășurată într-un anumit domeniu. **4** (Îs) *Condică* (sau *caiet*, *listă* etc.) *de ~* Registru, caiet, listă etc. în care semnează cei care se află la serviciu, la un curs, la o ședință etc. **5** (Ilpp) **În ~ta (cuiva)** În fața cuiva. **6** (Îe) **(A avea) ~ de spirit** A acționa repede și la timp în împrejurări dificile și neprevăzute.

prezenție *sf* vz ***prezență***

prezerva *vtr* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 113/15 / V: (iuz) *~ese~* / Pzi: *prezerv*, (înv) *~vez* / E: lat ***praeservare***, fr ***préserver***] **1-2** (Liv) A (se) feri de un rău fizic sau moral.

prezervare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *~ese~* / Pl: *~vări* / E: ***prezerva***] (Liv) Ferire de un rău Si: (rar) *prezervație*.

prezervativ, *~ă* [At: ÎNV. TAB., ap. URSU, T. Ș. 260 / V: (iuz) *~ese~*, (înv) *~vât~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***préservatif***, lat ***praeservativus***, ger ***Präservativ***] **1-2** *snf*. *a* (Remediu sau soluție) care servește la

preîntâmpinarea unui inconvenient, mai ales a unei boli. **3** *sn* (Spc) Mic tub elastic, de obicei confecționat din latex, închis la un capăt, folosit de bărbați în timpul actului sexual ca mijloc de protecție împotriva bolilor venerice sau ca mijloc contraceptiv.

prezervator, ~oare *a* [At: MAN. SĂNĂT. 34/6 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***préservateur***] (Îvr) Prezervativ (**2**).

prezervatoriu, ~ie *a* vz ***prezervator***

prezervație *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***préservation***] (Îdt) Prezervare.

prezervațiune *sf* vz ***prezervație***

prezeș *sm* [At: AARON, în CONTRIBUȚII, III, 123 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: lat ***praeses***] (Îrg) Președinte (**1**).

prezeșiu *sm* vz ***prezeș***

prezicător, ~oare *smf* [At: DRLU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prezice*** + *-ător*] **1** Persoană care pretinde că ar avea darul de a ghici viitorul și care practică, pentru bani, divinația Si: *ghicitor*. **2** Astrolog. **3** (Spc) Chiromant.

prezice *vt* [At: DRLU / Pzi: *prezic* / E: *pre-* + ***zice***, cdp fr ***prédire***] **1** (D. oameni) A anunța dinainte ce se va întâmpla Si: *a prevesti[1]* (**3**). **2** (Spc) A proroci. **3** (Spc) A ghici cuiva în cărți, în cafea, în palmă etc.

prezicere *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***prezice***] **1** Anunțare dinainte a ceea ce urmează să se întâmple. **2** Prevestire (**2**). **3** (Spc) Prorocire. **4** (Spc) Profeție. **5** (Spc) Ghicire în cărți, în cafea, în palmă etc.

prezida [At: ȘINCAI, HR. III, 289/10 / S și: *~esi~* / Pzi: *~dez*, 3 (înv): *prezidă* / E: lat ***praesidere***, fr ***présider***] **1** *vt(a)* (C. i. ședințe, dezbateri, adunări etc.) A conduce, în calitate de președinte (**2**) Si: (înv) *a președea*, (îvr) *a prezidirui*, (înv) *a prezidui* (**1**). **2** *vt* (Fam) A ocupa locul de onoare la o masă Si: (înv) *a prezidui* (**2**). **3-4** *vti* (Rar) A asista, având un cuvânt hotărâtor Si: (înv) *a prezidui* (**3-4**).

prezidare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~dări* / E: ***prezida***] **1** Conducere a unei adunări, ședințe, dezbateri etc. în calitate de președinte (**2**) Si: (înv) *președere*. **2** (Fam) Ocupare a locului de onoare la o masă. **3** (Rar) Asistare.

prezident *sm* [At: CANTEMIR, S. M. 186/8 / V: (înv) *~zed~* / Pl: *~nți* / E: lat ***praesidens, -ntis***, fr ***président***] (Înv) Președinte (**1**).

prezidență *sf* [At: CR (1848), $10^2/11$ / S și: *~esi~* / Pl: *~țe* / E: fr ***présidence***] **1-15** (Asr) Președinție (**1-15**).

prezidenți *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 239 / S și: *~esi~* / Pzi: *~țesc* / E: ***prezident***] **1** (Îvr) A alege președinte (**1**). **2** A numi președinte (**1**).

prezidențial, ~ă *a* [At: BARCIANU / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***presidentiel***] **1** Care aparține unui președinte (**1**) Si: *președințial* (**1**). **2** Care privește un președinte (**1**) Si: *președințial* (**2**). **3** Care vine de la un președinte Si: *președințial* (**3**). **4** Care este propriu pentru un președinte (**1**) Si: *președințial* (**4**).

prezidenție *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 3018 / A și: (reg) *~den~* / S și: *~esi~* / V: (înv) ***~zed~*** / Pl: *~ii* / E: ***prezident*** + *-ie*] **1-10** (Asr) Președinție (**11-15**, **16-20**). **11** (Înv) Veche diviziune teritorial-administrativă din India, în perioada când era posesiune engleză. **12** (Îvr; csnp) Grup.

prezidial, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *~di-al* / S și: *~esi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***présidial***] **1** Care aparține unui prezidiu (**3**). **2** Care privește un prezidiu (**3**). **3** Care vine de la un prezidiu (**3**). **4** Care este propriu pentru un prezidiu (**3**).

prezidie *sf* vz ***prezidiu***

prezidirui *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 445/2 / Pzi: *~esc* / E: ger ***präsidieren***] (Îvr) A prezida (**1**).

prezidiu *sn* [At: ANON. BRÂNCOV., ap. CM II, 328 / S și: *~esi~* / V: ***~m, ~ie*** *sf* / Pl: *~ii*, (înv) *~ri* / E: lat ***praesidium***, ger ***Präsidium***] **1** (Înv) Fortăreață. **2** (Înv; pex) Conducere a unei fortărețe, garnizoane, cetăți. **3** Organ colectiv de conducere a unei adunări, a unei instituții, a unui stat etc. **4** Grup de persoane care conduce unele adunări. **5** (Îvr) Sprijin.

prezidium *sn* vz ***prezidiu***

prezidui [At: (a. 1831) URICARIUL, II, 212 / S și: *~esi~* / V: ***~eazed~, ~eaz~*** / E: ***prezidiu*** + *-ui*] (Înv) **1-4** *vti* A prezida (**1-4**).

prezint, ~ă *a* vz ***prezent[2]***

prezinta *v* vz ***prezenta***

prezintabil, ~ă *a* vz ***prezentabil***

prezintare *sf* vz ***prezentare***

prezintățiune *sf* vz ***prezentație***

prezinte *a* vz ***prezent[2]***

prezintin *sn* vz ***prezentin***

prezință *sf* vz ***prezență***

prezis, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 41/8 / S și: *pre-zis* / Pl: *~iși, ~e* / E: *pre-* + ***zis***] **1** (D. evenimente, fapte etc.) A cărui producere sau apariție este anunțată dinainte. **2** (D. viitor, destin) Care este cunoscut, anticipat prin divinație.

prezisă *sf* [At: GORJAN, H. II, 228/10 / Pl: *~se* / E: ***prezice***] (Înv) Prorocire.

preziuă *sf* [At: DELAVRANCEA, T. 125 / P: *~zi-uă* / Pl: *~ile* / E: *pre-* + ***ziuă***] **1** (Precedat de prepoziții) Zi precedentă Si: *ajun*. **2** (Pex) Zi sau perioadă din trecut foarte apropiată de prezent sau de un eveniment, de o întâmplare etc. **3** (Îlpp) **În** (sau **din**) **~ua** (sau, înv, **~ilele**) În ajunul. **4** (Pex; îal) Cu puțin timp înainte de...

prezli *s* [At: LEXIC REG. II, 81 / V: ***~lu*** / Pl: nct / E: mg ***prézli***] (Trs) Pesmet.

prezlu *s* vz ***prezli***

prezluș *s* vz ***prezbus***

preznel *sn* vz ***prâsnel***

prezomptiv, ~ă *a* vz ***prezumtiv***

prezomptuos, ~oasă *a* vz ***prezumțios***

prezompție *sf* vz ***prezumție***

prezomtiv, ~ă *a* vz ***prezumtiv***

prezomtuos, ~oasă *a* vz ***prezumțios***

prezon *sn* vz ***prizon[1]***

prezoner, ~ă *smf* vz ***prizonier***

prezuma [At: CR (1848), $14^2/73$ / Pzi: *prezum*, (rar) *~mez* / E: fr ***présumer***] **1-2** *vtr* (Liv) A presupune. **3-4** *vtr* (Liv) A estima. **5** *vi* (Nob) A avea o părere bună despre cineva sau ceva.

prezumabil, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *~esu~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***présumable***] **1** (Înv) Care este de presupus. **2** Care poate fi presupus.

prezumare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~mări* / E: ***prezuma***] (Liv) **1** Presupunere. **2** Estimare.

prezumat, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 38 / S și: *~esu~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prezuma***] (Liv) Presupus[2].

prezumpt, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 303 / S și: *~esu~* / Pl: *~pți, ~e* / E: lat ***praesumptus***] (Înv) Presupus[2].

prezumptiv, ~ă *a* vz ***prezumtiv***

prezumptuos, ~oasă *a* vz ***prezumțios***

prezumpție *sf* vz ***prezumție***

prezumpțios, ~oasă *a* vz ***prezumțios***

prezumpțiune *sf* vz ***prezumție***

prezumtiv, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. II, 310/9 / S: și *~esu~* / V: ***~mpt~***, (înv) ***~zompt~, ~zom~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***praesumptivus***, fr ***présomptiv***] **1** (D. succesori) Care urmează să moștenească, în mod firesc sau conform legii, un bun, un drept, o funcție etc. **2** Considerat ca probabil Si: *presupus[2]*. **3** (Grm; îs) *Modul ~* Mod verbal care prezintă o acțiune ipotetică în trecut sau în viitor.

prezumtuos, ~oasă *a* vz ***prezumțios***

prezumție *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *~esu~* / V: (rar) ***~mpț~, ~mpțiune, ~iune***, (înv) ***~esumțiune, ~zompț~*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praesumptio, -onis***, fr ***présomption***] **1** Părere întemeiată pe aparențe, pe ipoteze, pe deducții Si: *presupunere, supoziție*. **2** Ceea ce este admis în mod prealabil drept real, posibil, adevărat. **3** (Nob) Pretenție. **4** (Spc) Recunoaștere a unui fapt ca autentic din punct de vedere juridic, până la proba contrarie. **5** Părere exagerat de bună despre sine.

prezumțios, ~oasă *a* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 278 / S și: *~esu~* / V: ***~mpț~***, (rar) ***~mptuos***, (înv) ***prezomptuos, prezomtuos, ~mtuos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***praesumptuosus***, fr ***présomptueux***] **1** (Liv; d. oameni)

Care are o părere exagerată de bună despre sine Si: *încrezut, înfumurat, îngâmfat*. 2 (D. manifestări ale oamenilor) Care trădează aroganță.

prezumțiozitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: it ***presunziosità***] (Liv) Aroganță.

prezumțiune *sf* vz ***prezumție***

prezusfie *sf* vz ***presustvie***

prezviteră *sf* vz ***prezbiteră***

prezviterian, ~ă *a, smf* vz ***prezbiterian***

pri *pp* vz ***pe***

priabonian, ~ă [At: LTR² / P: *pri-a-bo-ni-an* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***priabonien***] 1 *sn* Etaj superior al eocenului din regiunile alpină și mediteraneană, caracterizat prin numuliți, echinide, lamelibranhiate, gasteropode etc. 2 *a* Care se referă la priabonian (1). 3 *a* Care aparține priabonianului (1). 4 *a* Care provine din priabonian (1).

priam, ~ă *a* vz ***prian***

prian, ~ă *a* [At: CIHAC, II, 289 / P: *pri-an* / V: (reg) ***~am*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***prin*** + *-an*] (Pop; d. vite) Care are pete sau cu dungi de altă culoare, de obicei albe.

priap *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***priape***] (Rar) Penis în erecție.

priapesc, ~ă *a* [At: DN³ / P: *pri-a~* / Pl: *~ești* / E: ger ***priapisch***] 1-2 Priapic (1, 3). 3 Priapeu (1).

priapeu, ~ce [At: DN³ / P: *pri-a-peu* / Pl: *~ci, ~ee* / E: it ***priapeo***] 1 *a* Referitor la Priap, zeul fecundității Si: *priapesc* (3). 2-3 *smf, a* Priapic (2-3). 4 *sn* Formă de vers antic, considerat ca o juxtapoziție a două versuri. 5 *sn* Poezie antică cu conținut obscen sau licențios.

priapic, ~ă [At: DN³ / P: *pri-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***priapique***] 1 *a* Referitor la priapism Si: *priapesc* (1). 2-3 *smf, a* (Bolnav) care suferă de priapism Si: *priapesc* (2), *priapeu* (2-3).

priapism *sn* [At: MEȘT. DOFT. II, 81ʳ/13 / P: *pri-a~* / V: (îvr) *~os* / / Pl: ? / E: fr ***priapisme***, ngr ***πριαπισμός***] (Med) Stare de erecție a penisului prelungită în mod anormal, adesea dureroasă și neurmată de ejaculare.

priapismos *sn* vz ***priapism***

priar *ss* vz ***prier²***

priaten, ~ă *smf, a* vz ***prieten***

priatin, ~ă *smf, a* vz ***prieten***

priatnic *sm* vz ***prietnic***

priăr *sn* vz ***proor***

pribag, ~ă *smf, a* vz ***pribeag***

pribăgel *sm* vz ***pribegel***

pribăgi *v* vz ***pribegi***

pribăgie *sf* vz ***pribegie***

pribeag, ~ă [At: MOXA, 377/31 / V: (îvr) ***~bag***, (înv) ***preb~***, ***~ive~***, (reg) ***~blag***, ***~ble~*** / Pl: *~egi, ~ege* / E: slv ***прѣбѣгъ***] 1-2 *smf, a* (Asr) (Om) refugiat. 3-4 *smf, a* (Persoană) care merge din loc în loc fără o țintă precisă Si: *hoinar*. 5-6 *smf, a* (Persoană) care a venit din altă parte și s-a stabilit într-un anumit loc Si: *străin, venetic*. 7-8 *a* (D. viață, mod de trai etc.) Care este specific omului pribeag (4, 6). 9 *a* Care s-a desprins de colectivitate Si: *singur, izolat*. 10 *sm* (Reg) Haiduc.

pribegel, ~ea *smf* [At: ARH. FOLK. I, 166 / V: ***~băgel*** / Pl: *~gei* / E: ***pribeag*** + *-el*] 1-8 (Mar; șhp) Pribeag (1, 3, 5, 10) (tânăr).

pribegi *vi* [At: MOXA, 352/21 / V: (îvr) ***~eji***, (înv) ***~băgi***, ***preb~***, (reg) ***~ipăgi***, ***~ipăji*** / Pzi: *~gesc* / E: ***pribeag***] 1 A-și părăsi locul natal, țara Si: *a emigra, a se refugia*. 2 (Pex) A trăi într-un loc străin, unde a fost obligat să se refugieze. 3 A rătăci din loc în loc Si: *a hoinări, a peregrina*.

pribegie *sf* [At: N. TEST. (1648), 191ᵛ/14 / V: (reg) ***~băgie*** / Pl: *~gii* / E: ***pribeag*** + *-iu*] 1 Părăsire a locului natal, a țării pentru a se stabili într-un loc străin Si: (asr) *pribegire* (1). 2 (Pex) Viață dusă într-un loc străin Si: (asr) *pribegire* (2). 3 Timp cât cineva trăiește în loc străin Si: (asr) *pribegire* (3). 4-5 Stare a pribeagului (1, 3) Si: (asr) *pribegire* (4-5).

pribegire *sf* [At: BELDIMAN, N. P. II, 26/18 / V: (îvr) ***~bigi~***, ***preb~*** / Pl: *~ri* / E: ***pribegi***] 1-5 (Asr) Pribegie (1-5).

pribegiște *sf* [At: HERODOT (1645), 312 / Pl: *~ti* / E: ns cf *pribeag*] (Îvr; csnp) Fortificație.

pribegit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 115 / V: (reg) ***~băgit*** / Pl: *~giți, ~e* / E: ***pribegi***] (Asr) 1 Care își părăsește locul natal, țara, spre a se refugia în alt loc. 2 Care trăiește într-un loc străin, unde a fost obligat să se refugieze. 3 Care rătăcește din loc în loc Si: (rar) *pribegitor*.

pribegitor, ~oare *a* [At: DRLU / V: (îvr) ***prebe~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pribegi*** + *-tor*] (Rar) Pribegit (3).

pribeji *v* vz ***pribegi***

pribelnic, ~ă *a* [At: GOGA, POEZII, 164 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pribeag***] (Nob) 1-3 De pribeag (1, 3, 5).

pribigire *sf* vz ***pribegire***

priblag, ~ă *smf, a* vz ***pribeag***

pribleag, ~ă *smf, a* vz ***pribeag***

priboc *sn* vz ***priboi¹***

priboi¹ *snm* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***br~***, ***prab~***, ***~oc***, ***~on*** / Pl: (1-15) *~oaie*, (16-20) *~* / E: bg ***пробой***] 1 *sn* Unealtă de oțel în formă de bară, cu unul dintre capete conic, care servește la perforarea sau la lărgirea găurilor în materiale metalice Si: *dorn*, (reg) *găuritor, găurar, jugastău, licastru, pătrunzător*. 2 *sn* (Mol) Unealtă cu care se fac găuri în pământ pentru semănatul porumbului. 3 *sn* (Reg) Par scurt, ascuțit la un capăt, cu care se fac în pământ găuri în care se introduc stâlpii unui gard. 4 *sn* Pană¹. 5 *sn* (Buc) Piron gros și scurt. 6 *sn* Băț lung, terminat la unul dintre capete cu un fel de măciulie, cu care se bat icrele pentru a le curăța de pieliță. 7 *sn* Ciur din sârmă împletită folosit de pescari pentru curățatul de pieliță al icrelor de morun. 8 *sn* (Buc; pop) Soluție de pilitură de sulfat de cupru folosită pentru vindecarea fracturilor în medicina populară. 9 *sn* (Îvr) Deal noroios. 10 *sn* (Reg) Stâncă abruptă pe malul unei ape curgătoare. 11 *sn* (Reg) Loc la cotul unei ape curgătoare unde apa se izbește în mal Si: (reg) *priboină*. 12 *sna* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 13 *sna* (Reg) Melodie după care se execută priboiul (12). 14 *sn* (Reg) Plantă erbacee, din familia geraniaceelor, cu frunze parfumate, cu flori mari, roșii, rar albe, cu fructe valvulare, care crește în locuri pietroase, folosită ca plantă medicinală Si: (reg) *banat, cumătră, floarea-raiului, piscul-cocorului, poalele-sfintei-Marii* (*Geranium macrorrhizum*). 15 *sn* Planta erbacee *Geranium rotundifolium*. 16 *sm* (Bot; pop) Pălăria-cucului (*Geranium phaeum*). 17 *sm* (Bot; pop) Ciocul-berzei (*Geranium lucidum*). 18 *sm* (Bot; pop; șîs) ~ *căpresc* Năprasnică (*Geranium robertianum*). 19 *sm* (Bot; pop) Piscul-cocorului (*Erodium cicutarium*). 20 *sm* (Bot; pop) Bobornic (*Veronica beccabunga*).

priboi² *vt* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***priboi¹***] 1 A găuri cu priboiul¹ (1). 2 A lărgi o gaură cu priboiul¹ (1). 3 (Olt; fig) A privi intens.

priboiaș *sn* [At: DL / P: *~bo-iaș* / Pl: *~e* / E: ***priboi¹*** + *-aș*] 1-10 (Reg; șhp) Priboi (1-5) (mic).

priboină *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ne* / E: rs ***пробоина***] (Reg) Priboi¹ (11).

priboinic *sm* [At: BORZA, D. 110 / Pl: *~ici* / E: ***priboi¹*** + *-nic*] (Bot; reg) Dumbravnic (*Melittis melissophyllum*)

priboire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***priboi²***] (Rar) 1 Găurire cu priboiul¹ (1). 2 Lărgire a unei găuri cu priboiul¹ (1). 3 (Olt) Privire intensă.

priboli *vr* [At: I. IONESCU, D. 403 / Pzi: *~lesc* / E: slv ***прѣболѣти***] (Reg) 1 A se însănătoși. 2 A se imuniza.

pribolit, ~ă *a* [At: CUPARENCU, V. 11/4 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***priboli***] (Reg) 1 Însănătoșit. 2 Imunizat.

pribolnic *sm* [At: TDRG / Pl: *~ici* / E: ns cf *priboi¹*] 1 Plantă erbacee din familia orhideelor, cu tulpina înaltă și dreaptă, cu flori mari, roșii, care crește pe terenuri calcaroase (*Orchis simia*). 2 (Bot; reg) Bobornic (*Veronica beccabunga*). 3 (Bot; reg) Năsturel (*Nasturtium officinale*). 4 (Bot; reg) Popilnic (1) (*Asarum europaeum*).

pribon *sn* vz ***priboi¹***

pric, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *prin*] (Reg) 1 (D. animale și păsări) Bălțat. 2 (D. haine, stofe etc.) Cu multe culori. 3 (D. haine, stofe etc.) Colorat fără gust Si: (pop) *bălțat*.

pricaj *sn* vz ***pricaz¹***

pricajă *sf* vz ***pricaz¹***

pricaz[1] *sn* [At: CANTEMIR, I. I. II, 116 / V: (reg) ***prec~***, ***~aj***, ***~ajă*** *sf*, ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ns cf *pricăji*] **1** (Îvp; de obicei în credințe și superstiții) Pagubă mare. **2** (Îvp) Ceea ce provoacă o pagubă, un necaz etc. **3** (Îvp) Stare a celui care a suferit o pagubă, un necaz etc. **4** (Îvp; îe) **A-i umbla (cuiva) cu ~** A dori răul cuiva. **5** (Reg) Piază rea. **6** (Îvr) Neînțelegere. **7** (Reg) Furt.

pricaz[2] *sn* [At: GHICA, S. XVIII, ap. DLR / Pl: *~uri* / E: rs ***приказ***] (Înv) Ordin.

pricaz[3] *sn* vz ***pricază[1]***

pricază[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 247^r/32 / V: (reg) ***pricaz*** *sn* / Pl: ? / E: slv ***проказа***] **1** (Med; îvr) Lepră. **2** (Trs) Boală a vitelor nedefinită mai îndeaproape.

pricază[2] *sf* vz ***pricaz[1]***

pricaznic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, I. I. II, 141 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pricaz[1]*** + *-nic*] (Îvr) **1** Care aduce nenorocire. **2** Care provoacă moartea Si: *funest*.

pricăi *vr* [At: VÎRCOL, M., ap. DLR / Pzi: *pricăi* / E: nct] (Olt) A se liniști.

pricăji [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 116^v/23 / V: (reg) ***~ăzi*** / Pzi: *~jesc* / E: slv ***прокажати***] **1** *vr* (Înv) A se îmbolnăvi de lepră. **2** *vr* (Mol) A se schimba în rău. **3** *vr* (Reg) A (se) murdări. **4-5** *vtr* (Fig; înv) A (se) pângări. **6** *vt* (Buc) A păgubi. **7** *vr* A se pipernici. **8** *vt* (Îvr) A necăji.

pricăjiciune *sf* [At: CORESI, EV. 217 / Pl: *~ni* / E: ***pricăji*** + *-(i)ciune*] (Îvr) Pângărire.

pricăjire *sf* [At: BIBLIA (1688), 288^2/1 / Pl: *~ri* / E: ***pricăji***] **1** Îmbolnăvire de lepră. **2** Schimbare în rău. **3** Murdărire. **4** Pângărire. **5** Păgubire. **6** Pipernicire. **7** Necăjire.

pricăjit, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 69 / V: (reg) ***prec~***, ***~ăzit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pricăji***] **1** (Îvr; d. oameni) Bolnav de lepră. **2** (D. ființe și plante) Care s-a oprit din creștere, din dezvoltare. **3** (D. ființe și plante) Care a degenerat biologic Si: *chircit, închircit, pipernicit, pirpiriu, prizărit, sfrijit*, (reg) *obidnic, pimnicit, patic, pizghiriți, răit*, (rar) *nevoiaș*. **4** Cu un aspect sărăcăcios. **5** Care duce o viață grea, chinuită. **6** (Reg) Blestemat.

pricăjitură *sf* [At: BIBLIA (1688), 256^2/37 / Pl: *~ri* / E: ***pricăji*** + *-tură*] **1** (Îvr) Josnicie. **2** Ființă pipernicită și debilă.

pricăl *s* [At: I. CR. VII, 52 / Pl: nct / E: nct] (Mun) Caniculă.

pricăli [At: CV 1951, nr. 6, 30 / Pzi: 3 *~lește* / E: srb ***pricaliti***] **1** *vru* (Reg; d. vreme) A se încălzi. **2** *vr* (Reg; d. porci) A se întinde la soare.

pricăzi *v* vz ***pricăji***

pricăzit, ~ă *a* vz ***pricăjit***

price *sf* [At: CORESI, EV. 245 / V: (înv) ***pritce*** / Pl: *~ici* / E: slv ***прича***] **1** (Înv) Pildă. **2** (Îvr; construit cu verbul „a avea") Dispută. **3** (Pex) Dușmănie. **4** (Înv; îla) **De ~** Care constituie prilej de neînțelegere. **5** (Înv; îal) Care este potrivnic. **6** (Înv; îlav) **Fără de ~** Cu supunere. **7** (Înv; îlv) **A se pune în** (sau **de, cu**) **~** A contrazice pe cineva. **8** (Înv; în jocuri de copii; îlv) **A face cu ~a** A trișa. **9** (Îvr) Pricină (**1**). **10** (Reg; construit cu verbul „a face") Supărare. **11** (Îvr) Întâmplare.

priceasnă *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET.^{2} III, 307 / V: ***~stnă***, ***~aznă*** / Pl: *~cesne* / E: slv ***причеастън***] Cântare interpretată în bisericile ortodoxe la slujba liturghiei în timp ce se împărtășește preotul sau un credincios de vază.

priceastnă *sf* vz ***priceasnă***

priceaștanie *sf* vz ***pricestanie***

priceaștenie *sf* vz ***pricestanie***

priceav, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 160 / Pl: *~i, ~e* / E: ***price*** + *-av*] (Îvr) Bețiv.

priceaznă *sf* vz ***priceasnă***

pricelnic, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), 490^1/16 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***price*** + *-elnic*] (Înv) Certăreț.

pricenă *sf* vz ***pricină***

pricepător, ~oare *a* [At: MOXA, 346/18 / V: (înv) ***prece~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pricepe*** + *-ător*] (Asr) **1-3** (D. oameni) Priceput (**1-2, 5**).

pricepătură *sf* [At: CORESI, EV. 369 / V: ***prece~*** / Pl: *~ri* / E: ***pricepe*** + *-ătură*] **1** (Înv) Pricepere (**4**). **2** (Îvr; îf *precepătură*) Pricepere (**8**).

pricepe [At: PSALT. HUR. 48^v/10 / V: (îvr) ***prec~*** / Pzi: *pricep* / E: ml ***percipere***] **1** *vt(a)* A reuși să cunoască ceva. **2** *vt(a)* A reuși să afle. **3** *vt(a)* A înțelege. **4** *vt(a)* A-și da seama. **5** *vt* A-și face o idee Si: *a pătrunde, a percepe*, (reg) *a se nădăi*. **6** *vr* (Îvr) A se lămuri asupra unui lucru. **7** *vt* (Rar) A distinge. **8** *vr* (Reg; îlv) **A se ~ de ziuă** A se lumina. **9-10** *vti* A avea cunoștință despre ceva Si: *a ști*. **11** *vr* (Udp „la" și „în" care arată domeniul) A avea cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. **12** *vr* A dovedi iscusință, îndemânare, experiență într-o acțiune, într-o situație. **13** *vt* A afla. **14** *vt* (Fig) A intui. **15** *vt(a)* (Înv) A constata. **16** *vr* (Olt) A se înzdrăveni. **17** *vt* (Reg) A obține.

pricepere *sf* [At: PSALT. HUR. 26^r/15 / V: (îvr) ***prece~*** / Pl: *~ri* / E: ***pricepe***] **1** Cunoaștere. **2** Aflare. **3** Înțelegere. **4** (Îvr) Lămurire asupra unui lucru Si: (înv) *pricepătură* (**1**), (îvr) *preceput[1]*. **5** (Rar) Distingere. **6** (Reg) Luminare. **7** Luare la cunoștință. **8** Cunoaștere temeinică într-un anumit domeniu Si: *precepătură* (**2**), (rar) *pricepuție* (**1**). **9** Iscusință, experiență într-o acțiune Si: (rar) *pricepuție* (**2**). **10** Aflare. **11** Constatare. **12** (Olt) Înzdrăvenire.

pricepnic, ~ă *a* [At: ARHIVA, I, 734 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pricepe*** + *-nic*] (Înv) Priceput.

pricept *sm* vz ***perceptor***

priceptie *sf* vz ***percepție***

priceput, ~ă *a* [At: VARLAAM-IOASAF, 16^r/7 / V: ***prece~***, ***preciup~*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ***pricepe***] **1** (D. oameni) Care înțelege Si: (asr) *pricepător* (**1**). **2** (D. manifestările oamenilor) Care trădează pricepere (**1**) Si: (asr) *pricepător* (**2**). **3** (Rar) Care poate fi înțeles. **4** (D. oameni) Care posedă cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. **5** (D. oameni) Competent într-o acțiune, într-o situație Si: (asr) *pricepător* (**3**), (înv) *practicos, practisit*. **6** Aflat. **7** Înțeles. **8** Constatat. **9** (Olt; d. oameni) Refăcut după boală.

pricepuție *sf* [At: SBIERA, P. 252 / Pl: *~ii* / E: ***priceput*** + *-ie*] (Reg) **1-2** Pricepere (**8-9**).

pricestanie *sf* [At: CORESI, EV. 421 / V: (înv) ***~ceas~***, ***~ceașt~***, ***~ceaștean~***, ***~ceșt~***, ***~ceșten~***, (reg) ***precest~***, ***~precis~***, ***pricit~***, (îvr) ***prece~***, ***~cis~*** / Pl: *~ii*, (reg) *~tănii* / E: slv ***причѧщаник***] (Îvp) **1** Împărtășanie. **2** (Cer) Cuminecătură.

pricestui [At: CORESI, EV. 114 / V: (îvr) ***prece~***, ***~icis~***, ***~icișt~***, (înv) ***precest~***, ***~ceșt~***, (reg) ***precis~***, ***pris~*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***причѧстити***] (Îvp) **1** *vr* (D. credincioși) A se împărtăși. **2** *vt* (D. preoți) A împărtăși. **3** *vi* (Reg; îf *precestui*) A înjura de pricestanie (**1**).

pricestuire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***precestui***] (Îvr) **1** Împărtășire. **2** Înjurare de pricestanie (**1**).

priceș *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i* / E: mg ***pricses*** (-nadrág)] (Reg) Pantalon strâmt.

priceștanie *sf* vz ***pricestanie***

priceștenie *sf* vz ***pricestanie***

priceștui *v* vz ***pricestui***

prichic *sn* vz ***prichici***

prichici *sn* [At: I. IONESCU, ap. CADE / V: (îvr) ***~ipi~***, (reg) ***prăpti~***, ***prepi~***, ***prepti~***, ***~chic***, ***~ipti~***, ***~iti~*** / E: ucr ***припічок***] **1** (Pop) Margine îngustă, ieșită în afară, în formă de poliță[1] la vatra țărănească, la cuptor sau la horn, pe care se așază, de obicei, diverse obiecte casnice. **2** (Reg) Prelungire sub formă de pat a sobei ori a cuptorului. **3** (Reg) Laviță pusă lângă sobă sau cuptor. **4** (Pop) Margine de jos a ferestrei, ieșită în afară ca o streașină Si: *pervaz*. **5** (Rar) Margine de sus a balustradei unui pridvor. **6** (Mun) Scobitură făcută în zidul pivniței Si: (reg) *prici[3]* (**1**).

prichidele *sfp* [At: H IV, 280 / E: nct] (Reg) Părți ale căruței nedefinite mai îndeaproape.

prichiduță *sm* vz ***prichinduță***

prichili *vr* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 16 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Ban; d. frig) A scădea în intensitate.

prichindel [At. JIPESCU, O. 135 / V: (reg) ***chipri~***, ***pritinghel*** / Pl: *~ei, ~e* / E: nct] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care este mică de statură Si: (rar) *prichinduță* (**1**). **3-4** *smf*, *a* (Spc) (Personaj din basmele populare) care

este mic de statură, de obicei vioi și poznaș Si: *pitic*, (rar) *prichindută* (2). 5-6 *smf, a* (Pan) (Animal sau obiect) de dimensiuni mici. 7-8 *sm, a* (Băiat) care este foarte tânăr, scund, adesea sprinten și zburdalnic Si: *pici, puști*. 9 *sn* (Reg) Clește folosit la scos cuie sau la potcovit caii.

prichindută *smf* [At: LUC. I, 309 / V: ***~chid~*** / Pl: *~ți, ~țe* / E: nct] 1-2 (Rar) Prichindel (1, 3).

prichiști *vt* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Trs) A măsura cu exactitate.

prichiștit, ~ă *av, a* [At: LEXIC REG. II, 62 / V: ***priștchit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prichiști***] (Trs) 1-2 (În mod) exact.

prici[1] *a, av* [At: CV 1950, nr. 11-12, 40 / Pl: *~, ~ce* / E: nct] 1-2 (Buc) (Care este) identic cu ceva sau cu cineva.

prici[2] *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: ger ***Pritsche***] (Reg) 1 Pat rudimentar. 2 (Spc) Pat de scânduri pentru un număr mare de persoane, folosit în dormitoarele comune.

prici[3] *sn* [At: CHEST. II, 283/229 / A: nct / Pl: *~uri* / E: nct] 1 (Reg) Prichici (1). 2 (Mar) Prispă. 3 (Reg) Fiecare dintre leațurile bătute pe partea exterioară a pereților de lemn ai unor case, pe care se fixează lutul sau tencuiala.

prici[4] [At: (cca 1618) GCR I, 49/29 / V: ***~itci*** / Pzi: *~cesc* / E: ***price***] 1 *vrr* (Îrg) A se certa. 2 *vrr* (Îrg) A se judeca. 3 *vt* (Îvr) A protesta. 4 *vt* (Îvr) A provoca.

prici[5] *vt* [At: CIHAC. II, 290 / Pzi: *~icesc* / E: srb ***pričati***] (Ban) A povesti.

priciche *sfp* [At: DLR / A: nct / E: ns cf *pretcă*] (Reg) Bețe pe care albinele își construiesc fagurii.

prictor *sm* vz ***perceptor***

pricinaș, ~ă [At: CARAGIALE, O. I, 55 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pricină*** + *-aș*] 1-2 *smf, a* (Pop) (Om) certăreț. 3 *smf* (Pop) Parte într-un proces. 4 *smf* (Îvr) Reclamant. 5 *smf* (Rar) Autor al unei infracțiuni Si: *făptaș*.

pricinat, ~ă *smf* [At: RETEGANUL, P. IV, 32 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pricină***] (Trs) Împricinat într-un proces.

pricină *sf* [At: HERODOT (1645), 133 / A și: *~cină* / V: (înv) ***precenă, ~icenă*** / Pl: *~ni*, (înv) *~ne* / E: slv ***причина***] 1 Ceea ce determină apariția unei acțiuni, unei situații, unui fenomen Si: *cauză, mobil, motiv*, (înv) *obiect, ocă*[1], *povod*, (reg) *parfie, price* (9). 2 (Îlav) **Fără (nici o** sau, înv, **de) ~** Fără justificare Si: *nemotivat*. 3 (Îlc) **Din ~ că** Deoarece. 4 (Îlpp) **Din ~na** sau (rar) **din ~ de** Ca urmare a... 5 (Pop) Motiv de ceartă Si: *conflict, diferend*. 6 (Înv; spc) Proces. 7 (Îe) **A(-i) căuta ~** sau **~ni (cu lumânarea)** A căuta cuiva motiv de ceartă. 8 (Îe) **A(-i) găsi ~** A găsi cuiva motiv de ceartă. 9 (Pex; îae) A reproșa cuiva ceva pe nedrept. 10 (Îrg, îlv) **A se pune de** (sau **în**) **~** A se certa. 11 (Îrg; îal) A se împotrivi. 12 (Înv; îe) **A avea (**sau **a fi în) ~ (cu cineva)** A fi certat cu cineva. 13 (Înv; spc; îae) A se judeca cu cineva. 14 (Înv; îe) **A sta (de) ~** A se împotrivi. 15 (Reg; îlv) **A da la ~** A începe să se certe. 16 (Înv; ccr) Act în care sunt consemnate datele privitoare la o acțiune judiciară. 17 (Pop) Pretext (1). 18 (Înv; îlv) **A pune ~ (că...)** A motiva. 19 (Înv) Acuzație, adesea neîntemeiată. 20 (Înv; pex) Vină. 21 (Înv; îla) **De** (sau **cu**) **~** ori **cu ~ni** Vinovat. 22 (Înv; îlv) **A-i da ~** A acuza. 23 (Îrg) Necaz. 24 (Asr) Problemă. 25 (Îla) **Cu ~na** Despre care este sau a fost vorba Si: *respectiv*. 26 (Reg; euf) Epilepsie.

pricinător, ~oare *a* vz ***pricinitor***

pricinelnic, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pricini*** + *-elnic*] (Olt) 1 Certăreț. 2 Bătăuș.

pricini [At: CANTEMIR, I. I. II, 328 / Pzi: *~nesc* / E: ***pricină***] (Îrg) 1 *vt* A pricinui (1). 2 *vrr* A se certa. 3 *vrr* A se încăiera. 4 *vrr* (Spc) A se judeca.

pricinitor, ~oare *a* [At: N. COSTIN, ap. LET.[2] I, 385 / V: ***~năt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pricini*** + *-tor*] 1 (Îvr) Pricinuitor. 2 (Înv; îf *pricinător*) Care poate aduce neplăceri Si: *compromițător*.

pricinos, ~oasă *a* [At: REBREANU, NUV. 241 / V: (reg) ***preci~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pricină*** + *-os*] 1 (Reg) Certăreț. 2 (Reg) Bătăuș. 3 (Reg) Cicălitor. 4 (Rar) Despre care este sau a fost vorba.

pricinui [At: R. GRECEANU, ap. CM, II, 188 / V: (înv) ***~ițin~*** / Pzi: *~esc* / E: ***pricină*** + *-ui*] 1 *vt* A fi cauza a ceva Si: *a prilejui, a produce, a provoca*, (rar) *a prileji*, (înv) *a pricini* (1). 2 *vrr* (Îrg) A se certa. 3 *vrr* (Îrg) A se încăiera. 4 *vrr* (Îrg; spc) A se judeca. 5 *vt* (Înv) A pretexta. 6-7 *vri* (Îvr) A i se năzări.

pricinuire *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET.[2] I, 16 / Pl: *~ri* / E: ***pricinui***] 1 Provocare. 2 (Înv) Ceartă. 3 (Înv) Încăierare. 4 (Înv; spc) Judecată. 5 (Înv) Pretext. 6 (Înv) Nemulțumire. 7 (Înv; pex) Opoziție.

pricinuitor, ~oare *a* [At: AETHIOPICA, 11[r]/10 / P: *~nu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pricinui*** + *-tor*] (Asr) 1 Care provoacă ceva Si: *producător*, (îvr) *pricinitor*. 2 Care dă naștere la ceva. 3 (Grm; înv; îs) *Cădere ~oare* Cazul acuzativ. 4 (Grm; înv; îs) *Modul ~, modă ~oare* Valoare a modului conjunctiv, care arată cauza unei consecințe.

pricios, ~oasă *a* [At: POLIZU / P: *~ci-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prici***[4] + *-os*] (D. oameni) 1 (Înv) Certăreț. 2 (Înv) Bătăuș. 3 (Mun) Care trișează.

pricipitat *sn* vz ***precipitat***[1]

priciptor *sm* vz ***perceptor***

pricire *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 344 / Pl: *~ri* / E: ***prici***[4]] (Înv) 1 Ceartă. 2 Judecare. 3 Protestare. 4 Provocare. 5 (Pex) Dușmănie. 6 (Îvr) Reclamație.

pricistanie *sf* vz ***pricestanie***

pricistui *v* vz ***pricestui***

priciștui *v* vz ***pricestui***

pricitanie *sf* vz ***pricestanie***

pricitor, ~oare *a* [At: N. COSTIN, ap. LET.[2] II, 75 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prici***[4] + *-tor*] (Înv, d. oameni) 1 Certăreț. 2 Bătăuș.

priclet, ~ă *a* vz ***proclet***

pricoapsă *sf* [At: IOVESCU, N. 178 / Pl: *~se* / E: ***pricopsi***] (Reg) Pricopseală (8).

pricoară *sf* vz ***prigoare***

pricoci *smi* [At: BĂCESCU, PĂS. 141 / E: nct] (Orn; reg) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

pricoiță *sf* vz ***pocroviță***

pricolici *smi* [At: KLEIN, D. 405 / V: (înv) ***pircul~, prec~, precul~, ~ori~, ~cul~, pircuri~, ~iguri~, str~, stricul~, tr~*** *smf* / E: ns cf mg *prikulics*] 1 (În superstiții) Duh rău în care se presupune că se transformă unii bărbați (sau animale) după moarte și care ia înfățișarea unor animale Si: *moroi*[2], *vârcolac*. 2 (Pgn) Strigoi. 3 (Reg) Copil neastâmpărat. 4-5 (Pgn) Prichindel (7-8). 6 (Buc; îf *tricolici*) Pui de animal nedezvoltat. 7 (Zlg; reg) Pârș[2] (*Muscardinus avellanarius*). 8 (Reg) Licurici (*Lampyris noctiluca*).

pricolicioaică *sf* [At: H IV, 292 / Pl: *~ice* / E: ***pricolici*** + *-oaică*] (Mtp; reg) Duh rău în care se transformă o femeie după moarte și care ia înfățișarea unor animale Si: (reg) *priculicioaie, priculicitoare*.

pricomigdală *sf* vz ***picromigdală***

pricop *s* vz ***procopie***

pricopăt, ~eață *smf* vz ***precupeț***

pricope *s* vz ***procopie***

pricopeț, ~eață *smf* vz ***precupeț***

pricopi[1] *vt* [At: PAMFILE, S. V. 164 / Pzi: 3 *~pește* / E: ***pricop***] (Mol; c. i. cereale) A coace.

pricopi[2] *v* vz ***precupi***

pricopseală *sf* [At: NECULCE, L. 66 / V: ***proc~***, (înv) ***prăc~, prec~*** / Pl: *~eli* / E: ***pricopsi*** + *-eală*] 1 (Înv) Știință de carte Si: *învățătură*. 2-3 (Înv; îe) **A lua (**sau **a da, a avea) pe cineva pe** (sau **spre, de**) **~** A lua (sau a da) pe cineva ca ucenic, ca elev. 4 (Pop) Situație materială bună Si: *bogăție, bunăstare*. 5 (Pop) Câștig obținut prin mijloace abuzive, incorecte Si: *chilipir*. 6 (Înv; irn; determinat de „mare", „nici o" etc.) Faptă dusă până la capăt. 7 (Înv; irn; determinat de „mare", „nici o" etc.) Consecință a unui fapt Si: *folos, ispravă, lucru, treabă*, (fam) *scofală*, (reg) *pricoapsă*.

pricopsi [At: (a. 1652) ap. TDRG / V: ***proc~***, (înv) ***prec~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***πρόκοψα*** (aor *προκόπτω*)] 1 *vi* (Îvp) A avansa. 2 *vr* (Îrg) A se

instrui. 3 *vr* (Pfm; irn) A ajunge la o situație materială bună. 4 *vr* (Pfm) A realiza un câștig fără a munci. 5-6 *vri* (Înv; irn) A ajunge la o stare rea. deplorabilă.

pricopsire sf [At: (a. 1652) ap. MURNU. GR. 48 / V: ***proc~*** / Pl: *~ri* / E: ***pricopsi***] 1 (Îvp) Avansare. 2 (Îrg) Instruire. 3 (Pfm) Ajungere la o situație materială bună. 4 (Pfm) Realizare a unui câștig fără muncă. 5 (Înv) Ajungere la o stare deplorabilă.

pricopsit, ~ă [At: VARLAAM. C. 136 / V: ***proc~***, (înv) ***prec~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pricopsi***] 1 *a* (Îrg) Instruit. 2 *a* (Îrg; pex) Care este priceput. 3 *a* (Înv; fam) Care iese din comun prin calități, aspect etc. 4 *a* (Pfm) Ajuns la o situație materială bună. 5 *a* (Pfm) Îmbogățit fără muncă Si: *căpătuit*, *chivernisit*. 6-7 *smf*, *a* (Înv) (Persoană) care se găsește într-o situație rea. 8 *smf* (Înv) Persoană nechibzuită.

pricorici sm vz ***pricolici***

pricorod sm vz ***procuror***

pricoviță sf vz ***pocroviță***

prictisi v vz ***plictisi***

priculici sm vz ***pricolici***

priculicia vi [At: L. COSTIN. GR. BĂN. II, 160 / Pzi: 3 *~icează* / E: ***priculici***] (Ban; d. pricolici) A pricinui cuiva un rău.

priculicioaie sfi [At: GR. S. VI. 145 / P: *~cioa-ie* / E: ***priculici*** + *-oaie*] (Mtp; Ban) Pricolicioaică.

priculicitoare sf [At: GR. S. VI. 153 / Pl: *~ori* / E: ***priculici*** + *-toare*] (Mtp; reg) Pricolicioaică.

pricupet, ~eață *smf* vz ***precupeț***

pricurici sm vz ***pricolici***

pricuror sm vz ***procuror***

pricuros, ~oasă *a* [At: PETROVICI, P. 157/21 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ns cf *periculos*] (Iuz) Primejdios.

pricut s [At: (a. 1617) PANAITESCU, O. Ț. 102 / A: nct / Pl: nct / E: ns cf ucr ***прикуток***] (Mol; înv) Parte mărginașă a unui sat, izolată de acesta Si: *cătun*.

pridădi v vz ***prididi***

pridădire sf vz ***prididire***

pridădit, ~ă *a* vz ***prididit***

pridăditor, ~oare *smf* [At: CORESI. L. 31/14 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pridădi*** + *-tor*] (Iuz) Trădător.

pridedi v vz ***prididi***

pridică sf vz ***predică***

prideală sf [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: *~eli* / E: ***prididi*** + *-eală*] (Olt; îvp) 1 Năpădire. 2 Copleșire. 3 Podidire.

*pridid*i [At: PSALT. HUR. 35ʳ/1 / V: (îrg) ***~dădi***, ***~dedi***, (înv) ***prădădi***, (reg) ***~dudi*** / Pzi: *~desc* / E: slv ***прѣдати***] 1 *vt* (Înv; îf *pridădi*) A preda în mâinile cuiva. 2-3 *vtr* (Iuz; îf *prădădi*, *pridădi*) A se dărui. 4 *vt* (Înv; îf *pridădi*) A cuceri. 5 *vt* (Pop) A învinge. 6 *vt* (Rar) A stăpâni. 7 *vt* (Pop) A năpădi. 8-9 *vit* (Rar; d. lacrimi, sânge) A podidi. 10-14 *vti* (Îcn) A (nu) fi în stare să ducă ceva cu bine la capăt Si: *a răzbi*, (pop) *a dovedi*, (reg) *a pudui*.

prididire sf [At: TETRAEV. (1574). 225 / V: (înv) ***~dăd~*** / Pl: *~ri* / E: ***pridid*i**] 1 (Iuz; îf *pridădire*) Datină. 2 (Îvr) Grabă. 3 (Înv) Predare. 4 (Iuz) Dăruire. 5 (Înv) Cucerire. 6 (Pop) Învingere. 7 (Rar) Stăpânire. 8 (Pop) Năpădire. 9 (Rar; d. lacrimi, sânge) Podidire. 10 Răzbire.

prididit, ~ă *a* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 466/22 / V: (îvr) ***~dăd~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***prridid*i**] 1 (Îvr; îf *pridădit*) Predat. 2 (Pop) Năpădit. 3 (Iuz) Dăruit. 4 (Înv) Cucerit. 5 (Pop) Învins. 6 (Rar) Stăpânit. 7 (Rar; d. lacrimi, sânge) Podidit. 8 Răzbit.

pridislovie sf vz ***predoslovie***

pridlojenie sf vz ***predlojenie***

pridudi v vz ***pridid*i**

pridvan sn vz ***pridvor***

pridvar sn vz ***pridvor***

pridvor sn [At: PRAV. GOV. 108ᵛ/10 / V: (îvp) ***~itv~***, (înv) ***~itfor***, (reg) ***~van***, ***~var***, ***~igvar***, ***~ivar***, ***~ivariu***, ***~iv~***, ***~izvar*** / Pl: *~oare* / E: slv ***притворъ***] 1 Galerie exterioară deschisă sau închisă, cu acoperișul sprijinit de stâlpi, așezată în partea din față sau de jur împrejurul unei clădiri Si: *cerdac*, *portic*, *prispă*, *tindă*, *verandă*. 2 (Spc) Încăpere închisă sau deschisă, cu arcade sprijinite de stâlpi, care precedă pronaosul unei biserici. 3 (Pex; înv) Pavilion. 4 (Pes; pan) Primă despărțitură a sacului unui vintir.

pridvoraș sn [At: IORGA, C. I. II, 30 / Pl: *~e* / E: ***pridvor*** + *-aș*] (Șhp) 1-6 Pridvor (1-3) (mic).

pridvori vt [At: H XVI. 48 / Pzi: *~resc* / E: ***pridvor***] (Reg) A construi un pridvor (1).

prie ss vz ***prier***[2]

priedică sf vz ***predică***

priel ss vz ***prier***[2]

prielnic, ~ă *a* [At: CREANGĂ, O. 106 / P: *pri-el~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***prii***[1] + *-elnic*] 1 Care favorizează apariția unei acțiuni, a unui fenomen etc. 2 Care favorizează desfășurarea unei acțiuni, a unui eveniment. 3 Care favorizează pe cineva Si: *avantajos*, *favorabil*, *nimerit*, *oportun*, *potrivit*[2], *propice*, (pop) *priincios*, (înv) *priitor*, *prios*, (îvr) *priicios*. 4 (Rar) Care arată înțelegere, bunăvoință etc.

prier[1] *sn* vz ***proor***

prier[2] *ss* [At: (a. 1600) CUV. D. BĂTR. II, 48/16 / A și: *prier* / V: (înv) ***~e***, (reg) ***preer***, ***preir*** (A: nct), ***prer***, ***~iar***, ***prie***, ***~el***, ***priil*** (A: nct), ***priir*** (A: nct) / E: lat ***Aprilis***] (Pop) Aprilie.

priera [At: ALR I, 619/370 / P: *pri-e~* / V: (cscj) ***~ri*** / Pzi: *~rez* / E: ***prier***] 1 *vt* (Reg; c. i. turme de oi) A duce pentru prima oară la pășune, la sfârșitul lunii aprilie. 2 *vi* (Reg; îf *prieri*; csnp) A uda.

priere ss vz ***prier***[2]

prieri v vz ***priera***

prietelsug sn vz ***prieteșug***

prieten, ~ă [At: PSALT. 181 / P: *pri-e~* / V: (înv) ***preat~***, ***preiatin***, ***~iat~***, ***~iatin***, ***~iiatel***, ***~iiat~***, ***~iiatin*** (îrg) ***pre~***, ***pretin***, ***~tin***, (îvr) ***pretien*** / Pl: *~i*, *~e* / E: bg ***приятен*** cf slv ***приꙗтель***] 1 *smf* Persoană de care cineva este legat prin relații afective sau prin idei ori principii comune Si: *amic*, (iuz) *prietnic* (1). 2 *smf* (Pex) Aliat. 3 *smf* Iubit. 4 *smf* Amant. 5-6 *a* (Rar) Prietenos (2, 6). 7 *smf* (Îvr) Semen. 8 *smf* (Reg) Asociat. 9 *smf* (Reg; îlv) **A se face ~i** A se întovărăși. 10 *smf* (Pop) Tovarăș de drum. 11 *smf* (Reg) Cumătru la botez. 12 *smf* (Trs) Rudă[1].

prietenesc, ~ă *a* [At: LB / P: *pri-e~* / V: (reg) ***pre~***, ***~tin~*** / Pl: *~ești* / E: ***prieten*** + *-esc*] 1 Care ține de prieteni (1). 2 Referitor la prieteni (1). 3 Specific prietenilor (1) Si: *amical*. 4 (D. oameni și acțiunile lor) Plin de prietenie Si: *afabil*, *binevoitor*, *prietenos* (1). 5 (Rar) Prietenos (4).

prietenește av [At: R. POPESCU, ap. CM I, 360 / P: *pri-e~* / V: (reg) ***pre~***, ***~tin~*** / E: ***prieten*** + *-ește*] 1 Ca un prieten (1). 2 Ca între prieteni (1). 3 Cu prietenie (3) Si: *amical*.

prieteni [At: URECHE, ap. LET. I, 190/26 / P și: *pri-e~* / V: (reg) ***pret~***, ***pretini***, ***~tini***, ***pritini***, (cscj) ***pretina*** / Pzi: *~nesc* / E: ***prieten***] 1 *vrr* (Îrg) A se împrieteni. 2 *vrr* (Reg; îf *pretini*) A se întovărăși la un drum. 3 *vi* (Îvr; îf *prietini*) A-i fi favorabil.

prietenie sf [At: ANON. CANTAC., ap. CM I, 130 / P: *pri-e~* / V: (îrg) ***pre~***, ***~tin~***, (înv) ***~iit~***, (reg) ***pretin~***, ***~itin~*** / Pl: *~ii* / E: ***prieten*** + *-ie*] 1 Sentiment de simpatie, de stimă, de respect, de atașament reciproc care leagă două persoane. 2 Relație care se stabilește între persoane, pe baza prieteniei (1) Si: *amiciție*, (îvp) *prieteșug* (1), (înv) *prietnicie* (1), (îvr) *pretenime*. 3 Atitudine plină de afecțiune, de amabilitate etc. față de cineva. 4 (Îlav) **Cu ~** În mod amabil Si: *binevoitor*, *prietenos* (2), *afabil*, *afectuos*. 5 (Îlav) **Fără ~** Lipsit de amabilitate Si: *ostil*, *rece*. 6 (Reg) Tovărășie. 7 Legătură între grupuri sociale, între popoare, între țări bazată pe aspirații, interese comune Si: (înv) *prieteșug* (3), (înv) *prietnicie* (3). 8 (Pex; euf) Iubire între persoane de sex opus.

prietenos, ~oasă [At: LB / P: *pri-e~* / V: (îrg) ***~tin~***, (reg) ***pre~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***prieten*** + *-os*] 1 *a* Plin de prietenie (1) Si: *afabil*, *amical*, *binevoitor*. 2 *a* (D. manifestările oamenilor) Care exprimă prietenie (1) Si: *amical*, *prietenesc* (4), (rar) *prieten* (5). 3 *av* Cu prietenie (1). 4 *a* Care place Si: (rar) *prieten* (6), *prietenesc* (5). 5 *a* Care satisface. 6 *a* Care atrage.

prietenșug sn vz ***prieteșug***

prieteșug sn [At: PRAV. LUCACI, 181 / P: *pri-e~* / V: (înv) ***preiteșog, pretenș~, ~elș~, ~enș~, ~tineș~, ~tinșâg, ~tinș~, ~tiș~, ~iiat~, ~iint~, ~iit~***, (reg) ***preteșag, pre~, pretinișâg, pretinoșagă, pretișâg*** / Pl: *~uri* / E: ***prieten*** + *-șug*] **1** (Îvp) Prietenie (**1**). **2** (Înv) Dragoste. **3** (Înv) Prietenie (**7**).

prietin, ~ă smf vz ***prieten***

prietinesc, ~ească a vz ***prietenesc***

prietinește av vz ***prietenește***

prietineșug sn vz ***prieteșug***

prietini v vz ***prieteni***

prietinie sf vz ***prietenie***

prietinișâg sn vz ***prieteșug***

prietinos, ~oasă a vz ***prietenos***

prietinșâg sn vz ***prieteșug***

prietinșug sn vz ***prieteșug***

prietișug sn vz ***prieteșug***

prietnic sm [At: PO 289/16 / P: *pri-et~* / V: ***~iat~, ~iiat~*** / Pl: *~ici* / E: slv **приꙗтьнъкъ**] (Iuz) **1** Prieten (**1**). **2** (Îf *priatnic*) Semen.

prietnicie sf [At: MOXA, 392/9 / Pl: ? / E: ***prietnic*** + *-ie*] (Înv) **1** Prietenie (**1**). **2** (Îlav) **Cu ~** În mod amabil. **3** Prietenie (**7**).

priface v vz ***preface***

prifacere sf vz ***prefacere***

prifăcanie sf vz ***prefăcanie***

prifăcătorie sf vz ***prefăcătorie***

prifăcătura sf vz ***prefăcătură***

prifăcut, ~ă a vz ***prefăcut***[2]

prifect sm vz ***prefect***

prifont sn vz ***profont***

prigă sf vz ***priglă***

prigăvitoare sf vz ***privighetoare***

prighană sf vz ***prihană***

prigiitoare sf vz ***privighetoare***

priginea sf [At: PAMFILE, C. 37 / Pl: *~ele* / E: ns cf *prevină*] (Pcs; reg) Crâsnic.

prigitoare sf [At: I. IONESCU, ap. CADE / V: (reg) ***prâgi~, preget~, pregiut~, ~ijit~, ~ingi~*** / Pl: *~ori* / E: ns cf *împrejmuitoare*] (Reg) Fotă formată dintr-o singură bucată de țesătură petrecută în jurul corpului.

prigivitoare sf vz ***privighetoare***

priglă sf [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 73 / V: (reg) ***~gă, ~li*** / Pl: *~le* / E: srb ***prigla***] **1** (Reg; îf *prigă, prigli*) Trunchi de copac tânăr, de unul sau doi metri lungime, folosit ca lemn de foc. **2** (Pex) Lemn de foc de calitate inferioară. **3** (Ban) Chingă de lemn cu care se prind căpriorii unei case pentru a le mări rezistența. **4** (Pgn) Căprior al casei.

prigli smp vz ***priglă***

prigoadă sf [At: ANON. CAR. / V: ***~godă*** / Pl: ? / E: srb ***prigoda***] (Ban) **1-2** Întâmplare (neplăcută).

prigoană sf [At: PSALT. 105 / Pl: *~ne* / E: ***prigoni***] **1** Urmărire perseverentă și nedreaptă pentru a provoca un rău Si: *prigonire* (**1**). **2** Pornire sistematică împotriva cuiva cu scopul de a-i pricinui necazuri Si: *prigonire* (**2**). **3** Totalitate a măsurilor represive luate de o autoritate împotriva unei persoane sau a unui grup social Si: *asuprire, oprimare, persecuție, prigonire* (**3**), (înv) *nepriință*. **4** (Rar) Obsesie. **5** (Înv) Dispută.

prigoară sf vz ***prigoare***

prigoare sf [At: POLIZU / V: ***~orie***, (reg) ***preg~, pregor, ~icoară, ~ră, ~oi, ~on, ~or, ~orea*** / Pl: *~ori* / E: ***prigori***] **1** (Reg) Caniculă. **2** (Reg; îf *prihoară*) Parte a muntelui bătută de soare Si: (reg) *arșiță*. **3** (Reg; fig; îf *prigor*) Supărare. **4** Pasăre migratoare, zveltă, de mărimea unei turturele, viu colorată pe corp cu roșu, galben, negru și albastru-verzui, cu cioc lung și curbat, cu coada lungă și ascuțită, care trăiește pe malurile lutoase ale unor ape și care se hrănește mai ales cu albine și viespi Si: *albinărel*, (rar) *ploier*, (înv; liv) *merop*, (reg) *albinel, ciuma-albinelor, furnicar, lupul-albinelor, mâncătoare-de-albine, pietrar, ploiește, ploiete, presură*[1] (**1-2**), *prigorean, prigoruie, prior*[1], *viespar, viespăriță* (*Merops apiaster*). **5** (Orn; reg; îc) **~-cu-gât-roșu, prihor-roșu** Gușă-roșie (*Erithacus rubecula rubecula*). **6** (Orn; reg) Viespar (*Pernis apivorus*). **7** (Reg; îe) **A se usca ca ~oria** A slăbi. **8** (Reg; îe) **A mânca ca ~oria** A mânca foarte puțin Si: *a ciuguli, a gusta*. **9** (Orn; reg; îc) **~-cu-gât-albastru, prihor-albastru** Gât-vânăt (*Luscinia svecica cyanecula*).

prigodă sf vz ***prigoadă***

prigoi sm vz ***prigoare***

prigon[1] *sm* vz ***prigoare***

prigon[2] *sn* [At: SADOVEANU, O. V. 240 / V: ***prog~*** / Pl: *~oane* / E: ucr, rs **прогон**] (Reg) **1** Tânjelar pentru plug. **2** (D. animale de tracțiune; îla) **Din** (sau **în, de la, la**) **~** Înhămat de tânjală. **3** (D. animale de tracțiune; îal) Înhămat la mijloc când sunt mai multe perechi. **4** (Îe) **A pune (un animal) la ~** A înhăma sau a înjuga la mijloc între o pereche aflată în față și una în spate.

prigonar sm, am [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i* / E: ***prigon***[2] + *-ar*] (Reg) **1-2** (Animal de tracțiune) care se înhamă la mijloc, între o pereche aflată în față și una în spate Si: *mijlocar, mijlocaș*.

prigoni [At: PALIA (1581), 191/15 / Pzi: *~nesc* / E: slv **прогонити**] **1** *vt* (Rar) A alunga. **2** *vt* (Rar) A urmări. **3** *vt* (D. abstracte) A obseda. **4** *vt* A provoca cuiva în mod permanent necazuri. **5** *vt* A trata cu ură, cu dușmănie Si: *a persecuta*. **6** *vt* (D. autorități) A lua măsuri represive Si: *a asupri, a oprima, a oropsi, a persecuta*. **7** *vrr* (Înv) A se certa. **8** *vrr* (Înv; spc) A se judeca.

prigonire sf [At: PRAV. COND. (1780), 60 / Pl: *~ri* / E: ***prigoni***] **1-3** Prigoană (**1-3**). **4** (Înv) Ceartă. **5** (Înv; spc) Judecată. **6** (Rar) Alungare. **7** (Rar) Obsedare.

prigonit, ~ă smf, a [At: NEGRUZZI, S. I. 3 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prigoni***] **1-2** (Persoană) urmărită cu perseverență și pe nedrept pentru a i se provoca un rău Si: *asuprit, oprimat, oropsit*. **3-4** (Rar) (Om) alungat. **5-6** (Om) tratat cu dușmănie.

prigonitor, ~oare smf, a [At: (a. 1750-1780) GCR II, 82/19 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prigoni*** + *-tor*] **1-6** (Persoană sau comunitate socială) care prigonește (**4-6**) Si: *asupritor, persecutor*. **7-8** (Jur; înv; mpl) (Persoană) care are calitatea de reclamant într-un proces. **9-10** (Jur; înv; mpl) (Persoană) care este parte într-un proces.

prigoniță sf [At: BUGNARIU, N. 265/239 / Pl: *~te* / E: ***goni***] (Reg) Juncană care nu ține fătul.

prigor sm vz ***prigoare***

prigorea sf vz ***prigoare***

prigoreală sf [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***prigori*** + *-eală*] (Îrg) **1** Expunere la căldura focului sau a soarelui. **2** Încălzire. **3** Frământare din cauza unei situații grele. **4** (Îe) **A sta** (sau **a se da**) **la ~** A face plajă.

prigorean sm [At: TDRG / Pl: *~eni* / E: ***prigoare*** + *-ean*] (Orn; reg) Prigoare (4) (*Merops apiaster*).

prigori [At: NEAGOE, ÎNV. 123/31 / Pzi: *~resc* / E: bg **прегоря**] **1-2** *vtr* (Îrg) A (se) expune la căldura focului sau a soarelui. **3-4** *vtr* (Îrg) A (se) încălzi prea tare. **5** *vr* (Îrg; fig) A fi chinuit de ceva Si: *a se frământa, a se pârpăli, a se zbuciuma*.

prigorică sf [At: PAMFILE, VĂZD. 102 / Pl: *~ice* / E: ***prigoare*** + *-ică*] **1-2** (Orn; reg; șhp) Prigoare (**4**) (mică).

prigorie sf vz ***prigoare***

prigoriște sf [At: (a. 1746) ap. TDRG / Pl: ~ / E: ***prigori*** + *-iște*] (Îvr) Caniculă.

prigorit, ~ă a [At: ANON. CAR. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prigori***] (Îrg) **1** Expus la căldura focului sau a soarelui. **2** Încălzit foarte tare. **3** Pârjolit de foc sau de soare. **4** (Pex) Roșu la față. **5** (Pex) Care are temperatură. **6** (Fig) Pripit. **7** (Pex) Nechibzuit.

prigorui smi [At: BĂCESCU, PĂS. 141 / E: ***prigor*** + *-ui*] (Orn; reg) Viespar (*Pernis apivorus*).

prigoruie sf [At: CADE / P: *~ru-ie* / Pl: *prigorui* / E: ***prigor*** + *-uie*] (Orn; Ban) **1** Prigoare (**4**) (*Merops apiaster*). **2** Viespar (*Pernis apivorus*).

prigurici sm vz ***pricolici***

prigvar *sn* vz ***pridvor***

prihană *sf* [At: (cca 1679-1680) GCR I, 242/24 / V: (îvr) *~igh~* / Pl: *~ne*, (înv) *~hăni* / E: ucr **пригана,** pn *przygana*] **1** (Înv) Acuzare. **2** (Înv) Blam. **3** (Iuz; îlv) **A-i arunca** (sau **a-i zice**) **~** A învinui. **4** (Iuz; îal) A reproșa. **5** (Rar) Faptă care încalcă morala Si: (înv) *prihănie* **(1)**, *prihănire* **(3)**. **6** (Îla) **Fără (de) ~** Nevinovat. **7** (Îal) Cast.

prihanie *sf* vz ***prihănie***

prihăni *vt* [At: (a. 1894) ap. TDRG / Pzi: *~nesc* / E: ***prihană***] **1** (Înv) A învinui. **2** (Înv) A dojeni. **3** (Rar) A pângări. **4** (Rar) A spurca un aliment sau o băutură, făcându-le de neconsumat.

prihănie *sf* [At: ȚICHINDEAL, ap. DDRF / V: *~han~* / Pl: *~ii* / E: ***prihană*** + *-ie*] **1** (Înv) Prihană **(5)**. **2** (Înv; îla) **Fără ~** Nevinovat. **3** (Îal) Cast.

prihănire *sf* [At: (sec. XVIII) CAT. MAN. I, 347 / Pl: *~ri* / E: ***prihăni***] **1** (Înv) Învinuire. **2** (Înv) Dojană. **3** Prihană **(5)**. **4** (Rar) Pângărire. **5** (Rar) Spurcare a unui aliment sau a unui lichid, făcându-le de neconsumat.

prihănit, ~ă *a* [At: ASACHI, I, 104/14 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prihăni***] **1** (Rar) Pângărit. **2** (Rar) Spurcat. **3** (Înv) Învinuit. **4** (Înv) Dojenit.

prihoada *sf* [At: LEXIC. REG. 115 / Pl: *~de* / E: ***prihodi***] (Buc) Nălucă **(1)**.

prihoară *sf* vz ***prigoare***

prihoață *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ns cf *prihod*] (Reg) Prihod **(3)**.

prihod *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 61 / V: *~ot, ~iod* / Pl: ? / E: bg **проход**] **1** (Reg) Potecă în pădure, făcută de animalele sălbatice. **2** (Reg; îf *priod*) Loc de trecere peste un deal. **3** (Reg; îaf) Trecătoare printre munți Si: *pas*, (iuz) *prihodiște*, (reg) *prihoață*. **4** (Reg) Despărțitură la stână unde se închid oile înainte de muls. **5** (Trs) Organ genital al calului. **6** (Trs) Organ genital al iepei.

prihodeală *sf* [At: LEXIC REG. 115 / Pl: *~eli* / E: ***prihodi*** + *-eală*] (Buc) Nălucă **(1)**.

prihodi *vrim* [At: LEXIC REG. 115 / Pzi: 3 *~dește* / E: ucr **проходити**] (Buc) A i se năzări.

prihodiște *sf* [At: HERODOT (1645), 114 / Pl: ? / E: slv **прѣходище**] (Îvr) Prihod **(3)**.

prihor *sm* vz ***prigoare***

prihot *sn* vz ***prihod***

prihuhu *i* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 285 / E: fo] (Îvr) Cuvânt care exprimă bucurie, entuziasm etc.

prii^1 [At: PSALT. 78 / V: (înv) ***prei*** / Pzi: *~esc* / E: slv **прѣльстити**] **1** *vi* (Înv; ccd) A(-i) fi binevoitor, îngăduitor, protector etc. Si: *a favoriza, a proteja*. **2** *vt* (Înv; c. i. „sănătate", „fericire" etc.) A dori cuiva. **3** *vt* (Înv) A vrea un lucru bun pentru cineva sau pentru sine. **4** *vi* (Ccd) A-i fi favorabil, folositor. **5** *vi* (Ccd) A se simți bine. **6** *vi* (Îvr; ccd) A se dezvolta bine.

prii^2 *v* vz ***plivi***

priiatel *sm* vz ***prieten***

priiaten, ~ă *smf* vz ***prieten***

priiateșug *sn* vz ***prieteșug***

priiatin, ~ă *smf* vz ***prieten***

priiatnic *sm* vz ***prietnic***

priicios, ~oasă *a* [At: POLIZU / P: *pri-i~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prii^1*** + *-icios*] (Îvr) Prielnic.

priil *ss* vz ***prier^2***

priimi *v* vz ***primi***

priimință *sf* [At: R. GRECEANU, ap. CM II, 201 / P: *pri-i~* / Pl: *~țe* / E: ***priimi*** + *-ință*] (Înv) Primire.

priimire *sf* vz ***primire***

priimit, ~ă *a* vz ***primit***

priimitor, ~oare *a* vz ***primitor***

priincios, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I, 441 / P: *pri-in~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***priință*** + *-ios*] (Înv) **1** Care priește^1 **(1)** cuiva. **2** Care este binevoitor cu cineva. **3** Care protejează pe cineva. **4** Prielnic.

priinteșug *sn* vz ***prieteșug***

priință *sf* [At: (a. 1587), ap. L. ROM. 1975, 46 / V: (îvr) ***~țe***, *prință* / Pl: *~țe* / E: ***prii^1*** + *-ință*] **1** (Înv) Atitudine favorabilă față de cineva Si: *bunăvoință, prietenie, simpatie*. **2** (Înv) Relații prietenești existente între mai multe persoane. **3-4** (Înv; îljv) **Cu (mare) ~** Cu multă bunăvoință. **5** (Îvr; ilav) **Fără de ~** În mod obiectiv. **6** (Îrg) Devotament. **7** (Îrg; îlav) **Cu ~** Devotat. **8** (Înv) Folos. **9-10** (Înv; îljv) **De** (sau **cu**) **~** (În mod) util.

priințe *sf* vz ***priință***

priir *ss* vz ***prier^2***

priire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***prii^1***] **1** (Înv) Favorizare. **2** (Înv) Urare. **3** Râvnire la un lucru bun pentru cineva sau pentru sine. **4** (Îvr) Dezvoltare.

priitenie *sf* vz ***prietenie***

priiteșug *sn* vz ***prieteșug***

priitor, ~oare *a* [At: MOXA, 387/32 / P: *pri-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prii^1*** + *-tor*] **1** (Înv) Care priește^1 **(1)**. **2** (Înv) Prielnic.

priivi *v* vz ***privi^1***

priimbla *v* vz ***plimba***

priin *pp* vz ***prin***

priintru *pp* vz ***printru***

prijanie *sf* [At: I. CR. VII, 52 / Pl: ? / E: ***prijăni*** + *-ie*] (Mun) Sprijin.

prijăni *v* vz ***prijini***

prijeni *v* vz ***prijini***

prijenit, ~ă *a* vz ***prijinit***

prijenitor, ~oare *smf* vz ***prijinitor***

priji *v* vz ***prijini***

prijin *s* [At: UDRESCU, GL. / Pl: net / E: ***prijini*** cf *sprijin*] **1** (Mun) Proptea. **2** (Reg) Ajutor material sau moral.

prijinea *sf* vz ***prijineală***

prijineală *sf* [At: ANTIPA, P. 141 / V: ***prijinea*** / Pl: *~eli* / E: ***prijini*** + *-eală*] (Mun) Crâsnic de pescuit.

prijini [At: PSALT. 69 / V: (înv) *~jani, ~jeni*, (reg) *priji, ~jona, ~joni, ~juni* / Pzi: *~nesc, prijin* / E: net] **1-2** *vtr* (Reg) A (se) susține. **3** *vr* (Fig; îvr; îf *prijeni*) A se baza. **4** *vt* (Reg; îf *prijoni*) A ajuta la o treabă. **5** *vr* (Reg) A se opri, rezemându-se de ceva. **6** *vt* (Reg) A prinde din zbor. **7** *vt* (Îrg; îf *prijeni, prijoni*) A împinge către. **8** *vt* (Îrg; pex) A strânge. **9** *vt* (Olt; îf *prijoni*) A agăța. **10** *vt* (Mun) A lăsa în păstrare. **11** *vt* (Mun) A păstra. **12-13** *vtr* (Reg) A (se) întâmpina.

prijinit, ~ă *a* [At: CORESI, în L. ROM. 1967, 132 / V: (îvr) ***~jen~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prijini***] **1** (Reg) Susținut. **2** (Reg) Întărit prin sprijinire. **3** (Îvr; îf *prijenit*) Adunat. **4** (Reg) Ajutat. **5** (Reg) Care se oprește, rezemându-se de ceva. **6** (Reg) Prins din zbor. **7** (Îrg) Împins către... **8** (Olt) Agățat. **9** (Mun) Lăsat în pădure. **10** (Mun) Păstrat. **11** (Reg) Întâmpinat.

prijinitor, ~oare *smf* [At: PSALT. HUR. 49^v/13 / V: (înv) ***prejen~*** *sm*, ***~jen~***, (reg) ***~ntoare*** *sf* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prijini*** + *-tor*] **1** (Înv; îf *prejenitor, prijenitor*) Susținător. **2** (Reg) Băț cu care se sprijină sarcina de lemne când este purtată pe umăr. **3** (Reg; îf *prijintoare*) Tavă de pământ, îngustă și lungă, în care se prăjesc cârnații.

prijintoare *sf* vz ***prijintor***

prijitoare *sf* vz ***prigitoare***

prijitior *sm* vz ***prigitoare***

prijmă^1 *sf* [At: GHEORGACHI, CER. (1762), 208 / Pl: ? / E: ns cf *preajmă*] (Îvr) Recto.

prijmă^2 *sf* vz ***preajmă***

prijmut *sn* vz ***prejmet***

prijniț *sn* vz ***prișniț***

prijniță *sf* vz ***prișniț***

prijona *v* vz ***prijini***

prijoni *v* vz ***prijini***

prijuni *v* vz ***prijini***

prilagiu *sn* vz ***pârleaz***

prilaz *sn* vz ***pârleaz***

prilăstet, ~eață *a* vz ***prilestet***

prilăsti *v* vz ***prilesti***

prilăstire *sf* [At: PSALT. HUR. 63^r/11 / V: *~los~* / Pl: *~ri* / E: ***prilasti***] (Iuz) **1** Amăgire. **2** Ademenire.

prilăstit, ~ă *a* vz ***prilestit***

prilăstitor, ~oare *a* [At: PSALT. HUR. 8^r/13 / V: *~los~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prilăsti*** + *-tor*] (Iuz) **1** Amăgitor. **2** Ademenitor.

prilăstitură *sf* [At: CORESI, EV. 235 / Pl: *~ri* / E: ***prilăsti*** + *-tură*] (Iuz) **1** Amăgire. **2** Ademenire.

prilegiu *sn* vz ***prilej***

prilej *sn* [At: CORESI, L. 162/15 / V: (reg) *~egiu*, (înv) ***pârl~, pârl~, prâl~***, (reg) ***prel~*** / Pl: *~uri* / E: bg **прилеж**] **1** Ocazie. **2** (Înv; îlav) **La ~** În fața situației. **3** (Îrg; îe) **Vreme cu ~** Moment potrivit, favorabil. **4** (Îvr; ilv) **A-și face ~ cu...** A se îndeletnici cu... **5** Cauză. **6** Motiv aparent invocat de cineva pentru a ascunde mobilul real al unei acțiuni Si: *pretext*, (îrg) *pofidă*, (înv) *podoimă, prilejire* (8). **7** (Înv; ilv) **A lua (de sau a-și afla) ~** A invoca un pretext. **8** (Îrg) Avere. **9** (Iuz; îlav) **Cu ~** Mult. **10** (Reg) Pericol. **11** (Reg; în superstiții; îla) **Cu ~** Aducător de rele.

prileji [At: (a. 1631) GCR I, 75/22 / V: (înv) ***prălăji, prel~***, (îvr) ***pârl~***, (reg) ***pârliji*** / Pzi: *~jesc* / E: ***prilej***] **1** *vru* (Îrg) A se întâmpla. **2** *vrui* (Îrg) A se ivi. **3** *vr* (Înv; ilv) **A i se ~ moarte(a)** A muri. **4** *vt* (Rar) A prilejui (**5**). **5** *vr* (Îrg; d. oameni) A se nimeri. **6** *vt* (Îvr; îf *pârleji*) A găsi. **7-8** *vr* (Înv) (A căuta sau) a găsi un moment oportun.

prilejire *sf* [At: COD. VOR. 84/14 / Pl: *~ri* / E: ***prileji***] **1** (Îrg) Întâmplare. **2** (Îrg) Ivire. **3** (Îrg) Nimerire. **4** (Îvr) Găsire. **5-6** (Înv) (Căutare sau) găsire a unui moment oportun. **7** (Îvr) Îngrijire. **8** (Înv) Prilej (**6**).

prilejti *v* vz ***prilesti***

prilejui [At: PAMFILE, DUȘM. 161 / Pzi: *~esc* / E: ***prilej*** + *-ui*] **1** *vt* A permite. **2** *vt* A determina. **3** *vt* A constitui o ocazie favorabilă pentru ceva Si: *a ocaziona*. **4** *vrim* (Rar) A se ivi ocazia favorabilă. **5** *vt* A fi cauza Si: *a cauza, a pricinui, a produce, a provoca*, (rar) *a prileji* (4), (înv) *a pricinui*. **6** *vr* (Reg; d. oameni) A se nimeri.

prilepsi *vr* [At: (a. 1848) FURNICĂ, D. C. 432 / Pzi: *~sesc* / E: ngr **πρόληψα** „a lua și a aduce înainte"] (Îvr) A se repeta.

prilestet, ~eață *smf, a* [At: PSALT. 6 / V: *~lăs~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***prilesti*** + *-eț*] (Înv) **1-2** (Om) înșelător.

prilesti [At: PSALT. HUR. 9^v/4 / V: *~los~*, (înv) ***prelăs~, prel~, prelis~, ~lăs~, ~lejti***, (reg) *~lis~* / Pzi: *~tesc* / E: slv **прѣльстити**] **1-2** *vtr* (Îrg) A (se) amăgi. **3** *vt* (Spc) A ademeni. **4** *vr* (Îvr; îf *prilosti*) A se degrada. **5** *vt* (Înv; îf *prilăsti*) A calomnia. **6** *vt* (Înv; îaf) A profera. **7-8** *vtr* (Reg; îf *prilosti*) A (se) schimonosi. **9** *vr* A se strâmba. **10** *vr* (Îvr; îf *prelesti*) A se strădui.

prilestit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 30^v/11 / V: (îrg) ***prel~, ~los~***, (înv) ***~lăs~, ~lis~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prilesti***] **1** (Înv) Amăgit. **2** (Spc) Ademenit. **3** (Îrg) Zăpăcit. **4** (Reg; d. copii; îf *prelestit*) Neastâmpărat. **5** (Reg; îf *prelestit, prilistit*) Pipernicit. **6** (Reg; d. oameni; îf *prilostit*) Care nu are noroc. **7** (Îvr) Degradat. **8** (Înv) Calomniat. **9** (Înv) Proferat. **10** (Reg) Schimonosit.

prilinge *v* vz ***prelinge***^{2}

prilipcă *sf* vz ***prelipcă***

prilipticos, ~oasă *a* vz ***prolipticos***

prilisti *v* vz ***prilesti***

prilistit, ~ă *a* vz ***prilestit***

priloagă *sf* vz ***pârloagă***

priloforisi *v* vz ***pliroforisi***

prilog *sn* vz ***pârloagă***

prilogi *v* vz ***pârlogi***

prilosteală *sf* [At: DDRF / Pl: *~eli* / E: ***prilosti*** + *-eală*] **1** Amăgire. **2** Ademenire.

prilosti *v* vz ***prilesti***

prilostire *sf* vz ***prilăstire***

prilostit, ~ă *a* vz ***prilestit***

prilostitor, ~oare *a* vz ***prilăstitor***

prilucă *sf* vz ***prelucă***

prim^1 *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***perem, plimb, plimbură, prem, ~ă*** *sf*, ***~b*** *sm*, ***~blu, ~bură, ~ură*** / Pl: *~uri* / E: mg ***prim***] **1** (Reg) Garnitură din blană de miel aplicată pe marginea căciulilor, a pieptarelor, a hainelor. **2** (Reg) Bandă dintr-o țesătură frumos lucrată sau din broderie, cu care se ornamentează unele veșminte pe margini Si: (reg) *primblătură*. **3** (Trs: îf *plimbură, primă, primbura, primură*) Panglică pe care fetele o prind în păr. **4** (Trs: îaf) Bandă care se pune la pălărie. **5** (Reg; îf *prima*) Dungă colorată trasă în partea de sus sau de jos a pereților. **6** (Reg; îf *primă*) Margine a plitei.

prim^2 *s* vz ***primă***

prim^3***, ~ă*** [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 149 / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***prim***] **1-2** *smf, a* (Obiect, persoană) care se află la început, înaintea tuturor în spațiu sau în timp. **3-4** *a, no* (Care se află) în fruntea unei serii. **5** *a* (Îs) *~ă audiție* Executare pentru prima oară a unei compoziții muzicale. **6** *a* (Pex; îas) Compoziție muzicală executată prima oară. **7-8** *a* (Îljv) **În ~ă audiție** (Care se execută) pentru prima oară în fața publicului. **9** *sn* (Muz; înv) Primă (**8**). **10** *a* (Îc) **~-plan** Imagine în cinematografie care prezintă detaliile unor obiecte, unor personaje filmate de aproape. **11** *a* (Îc) **June-~** sau **~-amorez** Actor sau cântăreț care interpretează rolul principal de îndrăgostit la teatru sau la operă. **12** *a* (Îc) **~-secretar, ~-dirijor, ~ă-balerină** Indică gradul cel mai înalt în ierarhia funcțiilor pe care le precedă. **13** *a* (Îc) **~-ministru** Președinte al Consiliului de Miniștri. **14** *sf* Cea mai valoroasă, cea mai bună parte din ceva. **15** *a* (D. voci, instrumentiști) Care execută melodia principală, dominantă. **16** *a* (Mat; d. simboluri; îoc *secund, terț* etc.) Care este primul dintr-o înșiruire de simboluri de același fel: a′, a″, a‴ etc. **17** *sn* (Mat; pex) Semn ca un accent pus la umăr, care deosebește două cantități corelative reprezentate prin același simbol. **18** *a* (Mat; îs) *Număr ~* Număr care este divizibil numai cu unitatea sau cu el însuși. **19** (Îlav) **În ~ul rând** (sau, rar, **loc**) Înainte de toate. **20** *a* (Îs) *Materie ~ă* Material prin a cărui prelucrare se obțin produse finite. **21** *a* (Îs) *~ă tinerețe* Perioadă de început a tinereții, care urmează imediat după copilărie. **22-23** *a, no* (Care este) cel dintâi în ordinea calității. **24-25** *a, no* (Care este) cel dintâi în ordinea importanței. **26-27** *a, no* (Care este) cel dintâi în ordinea apariției Si: *primordial*. **28** *a* (Glg; îvr) Paleozoic. **29** *av* (Fam; îf *prima*) În primul rând Si: *primo*.

prim^4***-*** [At: DN^3 / V: ***primi-, primo*** / E: lat ***primo***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** Întâi, din punct de vedere (spațial sau) temporal. **3-4** Primul, din punct de vedere (calitativ sau) ierarhic.

prima *vi* [At: ASACHI, S. L. II, 91 / Pzi: *~mez* / E: fr ***premier***] **1** A avea întâietate. **2** A ocupa primul loc. **3** A fi pe primul plan. **4** (Îvr) A se remarca.

primadonă *sf* [At: GTN (1836), 36^I/20 / S și: *prima donă* / Pl: *~ne* / E: it ***prima donna***, fr ***prima donna***] Primă solistă a unui teatru de operă sau de operetă.

primaj *sn* [At: I. PANȚU, PR. 6 / Pl: *~e* / E: fr ***primage***] **1** Bonificație, la frahtul maritim, acordată căpitanului sau proprietarului unei nave comerciale. **2** (Thl) Antrenare a apei dintr-un cazan de către aburul produs.

priman *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i* / E: lat ***primanus***, ger ***Primaner***] (Trs; înv) Școlar din primele clase.

primar^1***, ~ă*** *a* [At: PSALT. 164 / V: (îrg) *~e*, (înv) ***prem~, premare*** / Pl: *~i, ~e*, (înv, *sf*) *~i* / E: lat ***primarius***] **1** (Înv) Care se află la începutul unei perioade de timp. **2** (Înv) Care se află la începutul unei acțiuni. **3** (Înv) Care se află la începutul unei serii Si: *dintâi, prim*^{3}. **4** (Reg; îs) *Cale ~ă* Primă vizită pe care o fac tinerii căsătoriți și părinții mirelui părinților miresei, la câteva zile după nuntă. **5** (Îs) *Văr ~* (sau *vară ~ă*) Grad de rudenie între copiii mai multor frați și surori. **6** (Îas) Persoană care se află cu alta în grad de văr primar (**5**). **7** (Înv; îoc *vitregi*; îs) *Frați ~i* Frați născuți din aceeași părinți.

primar^2***, ~ă*** [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 342 / V: (pop) ***prem~, premare*** *sm*, ***~e***, (înv) ***~iu*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***primarius***, fr ***primaire***] **1** *a* De primă importanță. **2** *a* De prim rang. **3** *a* De bază. **4** *a* (Îs) *Medic ~* Grad în ierarhia cadrelor medicale, superior medicului specialist, care se obține în urma unui concurs. **5** *sm* (Îas) Persoană cu grad de medic primar (**4**).

6 *a* (Înv; d. stele) De primă mărime și strălucire. 7 *a* (Pex; d. aștri) Care are mișcare proprie în jurul soarelui. 8 *a* De (la) origine Si: *inițial, originar, prim*[3], *primordial*. 9 *a* (Med) Care constituie prima fază în evoluția unei boli. 10 *a* (Îs) *Învățământ ~* Formă de învățământ cu caracter obligatoriu, în care se predau elementele de bază ale celor mai importante discipline. 11 *a* (Îas) Formă de învățământ care constituia primele patru clase ale școlii generale Si: *elementar*. 12 *a* (Îs) *Curs ~* Prim ciclu școlar, format din 4-7 clase, în vechea organizare a învățământului. 13-14 *sf, a* (Îs) *Clasă ~ă* (Clasă) care face parte din primul ciclu școlar. 15-16 *sf, a* (Îs) *Școală ~ă* (Școală) care face parte din primul ciclu de învățământ. 17 *sf* (Îas) Clădire în care se preda școala primară (16). 18 *a* (Îs) *Învățător ~* Cadru didactic din primul ciclu școlar. 19 *a* Elementar. 20 *a* (Pex) Care este neevoluat Si: *rudimentar, simplist*. 21 *a* (D. cuvinte) Care poate servi ca element de bază pentru formarea altor cuvinte. 22 *a* (D. cuvinte) Care păstrează forma sau valorile originare. 23 *a* (D. elemente și compuși chimici) Care are o singură valență satisfăcută de un anumit element sau radical. 24 *a* (Glg) Din paleozoic. 25 *sn* Paleozoic. 26 *sm* Reprezentant al conducerii centrale în orașe și comune, cu atribuții administrative Si: (îrg) *birău, chinez, jude*, (înv) *procator, vornic*, (tcî) *mudir*. 27 *sm* (Orn; irn; îc) **~ul-găinilor** Uliu (*Accipiter gentilis*). 28 *sma* (Reg) Joc de copii în care mai mulți băieți se adună în jurul unuia dintre ei, îi îndeasă căciula pe ochi și-l lovesc cu palmele în căciulă. 29 *sm* (Reg; îe) **A face (pe cineva) ~** A bate.

primare[1] *a* vz ***primar***[1]

primare[2] *sm* vz ***primar***[2]

primariat *sn* [At: CADE / P: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: ***primar***[2] + -(i)*at* cf lat *primarius*] 1 Funcție de primar[2] (26) Si: (rar) *primărie* (5). 2 Titlu de primar[2] (26) Si: (rar) *primărie* (6). 3 Calitate de primar[2] (26) Si: (rar) *primărie* (7). 4 Perioadă de timp în care cineva exercită funcția de primar[2] (26) Si: (rar) *primărie* (8). 5 Examen susținut de un medic pentru a obține titlul de medic primar.

primariu, ~ie *a* vz ***primar***[2]

primas *sm* [At: AR (1829), 6[2]/6 / A: nct / Pl: *~ași* / E: lat ***primas***] (Înv) Primat[1] (6).

primaș *sm* [At: AGÂRBICEANU, A. 117 / Pl: *~i* / E: mg ***primás***] (Reg) Prim viorist într-un taraf.

primat[1] [At: CUGETĂRI, I, 103[r]/16 / V: (înv) *~e sm* / Pl: *~ați* / E: lat ***primas, -tis***, fr ***primat***] 1 *sm* Cel mai înalt grad în vechea ierarhie a bisericii ortodoxe și catolice. 2 *a* (Înv; îs) *Mitropolit ~* Titlu dat primului mitropolit al unei țări Si: *patriarh*. 3-4 *sm, a* (Îas) (Persoană) care deține titlul de prim mitropolit al unei țări. 5 *a* (Îs) *Cardinal ~* Cel dintâi dintre cardinali. 6-7 *smf, a* (Îas) (Persoană) care deține titlul de cardinal primat (5) Si: (înv) *primas*.

primat[2] *sn* [At: ARHIVA, I, 495 / Pl: *~e*, (îvr, *sm*) *~ați* / E: fr ***primates***] (Zlg) 1 (Lpl) Ordin de mamifere superioare, plantigrade, cu degetul mare opozabil, cu mamele pectorale, cu creierul foarte dezvoltat, din care fac parte omul și maimuța. 2 (Șls) Animal care aparține ordinului primatelor (1).

primat[3] *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***primat***, ger ***Primat***] 1 Importanță primordială pe care o are sau trebuie să o aibă cineva sau ceva în raport cu altcineva sau cu altceva. 2 Situație a ceva care are întâietate Si: *prioritate, întâietate, primordialitate*, (nob) *priordialism*.

primate *sm* vz ***primat***[1]

primație *sf* [At: ȘINCAI, HR. I 240/29 / Pl: *~ii* / E: lat ***primatia***, fr ***primatie***] (Înv) 1 Funcție de primat[1] (1) Si: (îvr) *primăție* (1). 2 Calitate de primat[1] (1) Si: (îvr) *primăție* (2).

primă[1] *sf* [At: CR (1833), 214[2]/15 / V: (reg) ***prim*** / Pl: *~me* / E: fr ***prime***] 1 Recompensă în bani sau obiecte acordată cuiva peste salariul de bază pentru calitatea deosebită a muncii depuse. 2 (Frr; îe) **A face ~** A se bucura de considerație deosebită Si: *a prețui, a valora*. 3 (Îs) *~ de asigurare* Sumă de bani pe care asiguratul o plătește celui care asigură, pentru asumarea riscului Si: (înv) *premiu*. 4 (Îs) *~ de export* Sumă de bani sau scutire de taxe, de impozite acordată ca stimulent unor exportatori pentru exportarea anumitor mărfuri. 5 Spor adăugat la retribuție persoanelor care muncesc în condiții cu un anumit grad de periclitate. 6 (Îvr) Preț de cost al unei mărfi. 7 (Îs) *~ de economie* Sumă plătită deponenților de către unele case de economii, peste nivelul ratei dobânzii. 8 (Muz) Cel mai mic interval posibil între două trepte de aceeași înălțime prin repetarea notei date Si: (înv) *prim*[1] (9). 9 (Spt) Primă poziție la scrimă Si: *gardă*.

primă[2] *sfs* [At: CORESI, ap. DHLR II, 261 / E: lat ***prima***] 1-2 (Îvr; îljv) **De(-a) ~ma, din ~ma** (Care este) de la început Si: *dintâi*. 3-4 (Reg; îljv) **În ~** (Care a fost făcut) înainte de vreme Si: *prematur*. 5-6 (Reg; îljv) **Din** (sau **în**) **~** (Care s-a făcut) de timpuriu Si: *devreme*. 7-8 (Iuz; îal) (Care este) înainte de toate Si: *întâi*.

primă[3] *sf* vz ***prim***[1]

primăraș *sm* [At: ȘEZ. VIII, 28 / Pl: *~i* / E: ***primar***[2] + *-aș*] 1-2 (Mol; șhp) Primar (26) (tânăr).

primăreasă *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 40 / Pl: *~ese* / E: ***primar***[2] + *-easă*] 1 Soție a primarului[2] (26) Si: *primăriță* (1). 2 Femeie cu funcția de primar[2] (26) Si: *primăriță* (2).

primăresc, ~ească *a* [At: VISSARION, FL. 169 / Pl: *~ești* / E: ***primar***[2] + *esc*] (Rar) 1 Care aparține primarului[2] (26). 2 Privitor la primar[2] (26). 3 De primar[2] (26).

primări [At: GALAN, Z. R. 74 / Pzi: *~resc* / E: ***primar***[2]] 1 *vi* (Olt) A exercita funcția de primar[2] (26). 2 *vt* (Rar) A numi primar[2] (26).

primărie *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 175 / V: (reg) ***prem~*** / Pl: *~ii* / E: ***primar***[2] + *-ie*] 1 Instituție condusă de un primar[2] (26). 2 Clădire în care își are sediul primăria (1). 3 (Pex) Funcționarii primăriei (1). 4 (Reg) Proces în cadrul primăriei (1). 5-8 (Rar) Primariat (1-4).

primăriu, ~ie *a* [At: SLAVICI, N. I, 172 / Pl: *~ii* / E: ***primar***[1] + *-iu*] (Reg) 1 (D. fructe) Care se coace devreme Si: *timpuriu*. 2 (Spc; lpl; îc) **Pere-~ii** Soi de pere timpurii. 3 (Șls; îac) Pară din soiul perelor primării (2).

primăriță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***primar***[2] + *-iță*] 1-2 Primăreasă (1-2).

primătar *sm* [At: MAT. DIALECT. I, 287 / Pl: *~i* / E: ns cf *prim*[1]] (Reg) Invitat la nuntă din partea mirelui sau din partea miresei.

primătarit, ~tariță *a* [At: BUGNARIU, N. 54/494 / A: nct / Pl: *~i, ~tărițe* / E: nct cf *primătar*] (Reg; d. oameni și animale) Vagabond.

primăție *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 118/18 / Pl: *~ii* / E: ***primat***[1] + *-ie*] (Îvr) 1-2 Primație (1-2).

primăvară [At: PSALT. HUR. 64[v]/14 / A și: *~vară* / V: (îrg) ***~vea~***, (reg) ***~mev~, ~mov~, prinvară*** / Pl: *~veri*, (reg) *~vări, ~vâre, ~meveri* / E: ml ***primavera***] 1 *sf* Anotimp care urmează după iarnă și precedă vara, cuprinzând, în emisfera noastră, intervalul dintre echinocțiul de la 21 martie și solstițiul de la 21 iunie. 2 *sf* (D. plante sau părți ale lor; îla) **De ~** Care crește în timpul primăverii (1) Si: *primăvăratic*. 3 *sf* (Îal) Indică specii sau varietăți ale acestora. 4 *sf* (D. sămânța plantelor; îal) Care se seamănă în timpul primăverii (1). 5 *sf* (D. sămânța plantelor; îal) Din care cresc plante primăvăratice. 6 *sf* (Îal) Care are loc în timpul primăverii (1). 7 *sf* (Îal) Care este potrivit pentru primăvară (1). 8 *sf* (Îal) Care se poartă primăvara (1). 9 *sf* (Îlav) **În ~** În timpul primăverii (1). 10 *sf* (Îal) În fiecare primăvară (1). 11 *sf* (Îal) În cursul primăverii (1) trecute. 12 *sf* (Îal) În cursul primăverii (1) viitoare. 13 *sf* (Îal) La sosirea primăverii (1) viitoare. 14 *sf* (Îlav) **La ~** În cursul primăverii (1) viitoare. 15 *sf* (Îal) La sosirea primăverii (1). 16 *sf* (Îlav) **Astă ~** În cursul primăverii (1) trecute. 17 *sf* (Îlav) **Spre** (sau, îrg, **despre, de**) **~** Când se apropie primăvara (1). 18 *sf* (Îe) **A bate (un) vânt de ~ (peste ceva)** A risipi. 19 *av* (Îf *primăvara*) În cursul primăverii (1). 20 *av* (Îaf) În fiecare primăvară (1). 21 *av* (Îaf) La începutul primăverii (1). 22 *sf* (Fig; îc) **~ra vieții** Vârstă a tinereții cuiva. 23 *sf* (Fig; lpl) Ani de tinerețe. 24 *sf* (Fig; pex; lpl) Vremuri frumoase, fericite. 25 *sf* (Trs; lpl) Arături sau semănături care se fac în perioada primăverii (1). 26 *sfa* (Reg) Dansuri populare (hore sau brâuri). 27 *sfa* Melodii după care se execută primăvara (26).

primăvăra [At: DRLU / Pzi: *~rez* / E: ***primăvară***] 1 *vrim* (Reg) A se desprimăvăra. 2 *vi* (Rar) A-și petrece primăvara (1) undeva.

primăvărat *sn* [At: GR. S. V, 305 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***primăvăra***] **1** (Reg) Scoatere a oilor și a vitelor la pășune în timpul primăverii (1). **2** (Reg) Ținere a oilor și a vitelor la pășune în timpul primăverii (1). **3** (Ccr) Loc unde fată oile, la stână.

primăvăratec, ~ă *a* vz ***primăvăratic***

primăvăratic, ~ă [At: LB / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***primăvară*** + *-tic*] **1** *a* Care ține de primăvară (1) Si: (rar) *primăvărel¹* (1), (rar) *primăvăros* (1), (îvr) *primăvăresc* (1). **2** *a* Privitor la primăvară (1) Si: (rar) *primăvărel¹* (2), (rar) *primăvăros* (2), (îvr) *primăvăresc* (2). **3** *a* Caracteristic primăverii (1) Si: (rar) *primăvărel¹* (3), (rar) *primăvăros* (3), (îvr) *primăvăresc* (3). **4** *a* Care se manifestă primăvara (1) Si: (rar) *primăvărel¹* (4), (rar) *primăvăros* (4), (îvr) *primăvăresc* (4). **5** *a* Care anunță primăvara (1) Si: (rar) *primăvărel¹* (5), (rar) *primăvăros* (5), (îvr) *primăvăresc* (5). **6** *a* Asemănător primăverii (1) Si: (rar) *primăvărel¹* (6), (rar) *primăvăros* (6), (îvr) *primăvăresc* (6). **7** *a* (Fig) Tineresc. **8** *a* (Spc; d. plante) Care se dezvoltă în timpul primăverii (1) Si: (rar) *primăvăros* (7). **9** *s* (Reg) Taxă care se plătește pentru pășunatul și îngrijirea oilor în perioada primăverii (1).

primăvărătoare *sf* [At: H X, 5, 31, 45 / Pl: *~ori* / E: ***primăvăra*** + *-toare*] (Mol) Loc unde stau ciobanii cu oile la păscut în timpul primăverii (1).

primăvărel¹, ~ea *a* [At: ALECSANDRI, P. II, 127 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***primăvară*** + *-el*] (Rar) **1-6** Primăvăratic (1-6).

primăvărel², ~ea *a* [At: BÎRLEA, L. P. M. I, 29 / V: ***~ver~*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ns cf *primar¹*, *primăvară*] (Reg) **1** (Îs) *Văr ~* Văr primar. **2** (Îs) *Vară ~ea* Vară primară.

primăvăresc, ~ească *a* [At: DRLU / Pl: *~ești* / E: ***primăvară*** + *-esc*] (Îvr) **1-6** Primăvăratic (1-6).

primăvăriță *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***~ver~*** / Pl: *~țe* / E: ***primăvară*** + *-iță*] (Bot; pop) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).

primăvăriu, ~ie *a* [At: CONV. LIT. IV, 71 / Pl: *~ii* / E: ***primăvară*** + *-iu*] (Îvr; d. ținuturi) Cu climă asemănătoare primăverii (1).

primăvăros, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I, 261 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***primăvară*** + *-os*] (Rar) **1-7** Primăvăratic (**1-6, 8**).

primăvăruță *sf* [At: ȘEZ. XV, 36 / Pl: *~țe* / E: ***primăvară*** + *-uță*] (Bot; reg) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).

primăveară *sf* vz ***primăvară***

primăverel, ~ea *a* vz ***primăvărel²***

primăveriță *sf* vz ***primăvăriță***

primândă *sf* vz ***premândă***

primb *sm* vz ***prim¹***

primbă *sf* vz ***plimbă***

primbla *v* vz ***plimba***

primblare *sf* vz ***plimbare***

primblă *sf* vz ***plimbă***

primblăreț, ~eață *a* vz ***plimbăreț***

primblător, ~oare *smf* vz ***plimbător***

primblătură *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 514 / Pl: *~ri* / E: ***primblă*** + *-tură*] (Reg) Bandă, bordură, șnur, de obicei dintr-o țesătură frumos lucrată sau din broderie, cu care se ornamentează unele veșminte pe margini Si: (reg) *prim¹* (2).

primblu¹ *sn* vz ***plimbă***

primblu² *sn* vz ***prim¹***

primbluță *sf* [At: CHEST. VI, 112/2 / Pl: *~țe* / E: ***primblă*** + *-uță*] (Reg) Pretcă (1).

primbură *sf* vz ***prim¹***

primeală *sf* [At: ANTIM, O. 262 / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***primi*** + *-eală*] **1** (Îvr) Primire (19). **2** Prinos. **3** (Reg) Acces de furie. **4** (Reg) Acces de nebunie. **5** (Reg) Acces care însoțește unele boli manifestate prin convulsii.

primej *sn* vz ***primez***

primejd *sn* vz ***primez***

primejde *sf* vz ***primejdie***

primejdie *sf* [At: PSALT. 228 / V: (îrg) ***~de***, (înv) ***premejde*** / Pl: *~ii* / E: ***прѣмеждиѥ***] **1-2** Împrejurare care amenință (securitatea sau) existența cuiva sau a ceva Si: *pericol, nevoie*, (ltr) *pernicie*, (înv) *primejduială* (1-2). **3** (Îla) **De (mare) ~** Primejdios. **4** (Îal) Care vestește un pericol. **5-6** (Pop; în superstiții; îljv) **Cu ~** (Care este) de rău augur. **7** (Îlav; gmț) **De ~** Extraordinar. **8** (Îe) **A-și pune viața** (ori **capul**) **în ~** A-și risca viața. **9** (Înv; îe) **A se pune** (ori **a se băga, a cădea**) **la** (sau **în**) **~** A se expune pericolului. **10** (Îe) **A-i fi capul în ~** A se afla în mare pericol. **11** (Îrg; îe) **A da de** (sau **a veni la**) **~ cu cineva** A avea o supărare cu cineva. **12** (Înv; îe) **A da (pe cineva) de ~** ori **a băga** (sau **a pune pe cineva**) **în** (ori **la**) **~** sau (îrg) **a-i face ~** A pricinui cuiva un rău. **13** (Înv; îae) A băga pe cineva într-un necaz. **14** Risc. **15-16** (Mun; udp „de") Cantitate sau număr foarte mare. **17-18** (Mun; udp „de") Proporție sau dimensiune foarte mare.

primejdi *vt* [At: C. CANTACUZINO, ap. LET². I, 115 / Pzi: *~iesc* / E: ***primejdie***] (Îrg) **1-2** A primejdui (**1-2**).

primejdiitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, HR. 229 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***primejdii*** + *-tor*] (Îvr) **1-3** Primejdios (**3-4, 7**).

primejdios, ~oasă [At: ANTIM, ap. GCR II, 6/32 / P: *~di-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***primejdie*** + *-os*] **1-2** *a* Care constituie o primejdie (**1-2**). **3-4** *a* Care (prezintă sau) poate prezenta o primejdie (**1-2**) pentru cineva sau ceva Si: *periculos*, (frr) *periclitant*, (înv) *piericios* (1), *pricuros*, *primejduitor* (1-2), *primejduicios* (1-2), (îvr) *primejdiitor* (1-2), (reg) *poznaș*. **5-6** *a* Care expune pe cineva sau ceva unei primejdii (**1-2**) Si: *riscant, riscat*. **7** *a* Care poate cauza mult rău Si: *periculos*, (frr) *periclitant*, (înv) *piericios* (1), *pricuros*, *primejduitor* (3), *primejduicios* (3), (înv) *primejdiitor* (3), (reg) *poznaș*. **8** *av* (Rar) În semn de primejdie (**1-2**).

primejdioșie *sf* [At: C. VÎRNAV, H. 19/5 / P: *~di-o ~* / Pl: *~ii* / E: ***primejdios*** + *-ie*] (Îvr) Periculozitate.

primejdui [At: R. POPESCU, CM I, 472 / Pzi: *~esc*, (reg) *primejdui* / E: ***primejdie*** + *-ui*] **1-2** *vt* A constitui o primejdie (**1-2**) pentru cineva sau ceva Si: (liv) *a periclita*, (îrg) *a primejdii* (1-2), (înv) *a pericola, a pericolarisi*, (nob) *a periclisa*. **3-6** *vr* A-și risca (liniștea,) (securitatea,) (libertatea sau) viața Si: *a se expune*. **7** *vt* (Mun; spc; în superstiții) A atrage asupra cuiva o boală.

primejduială *sf* [At: I. VĂCĂRESCU, ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 448 / P: *~du-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***primejdui*** + *-eală*] (Îvr) **1-2** Primejdie (**1-2**).

primejduicios, ~oasă *a* [At: CRITIL, ap. GCR II, 150/23 / P: *~du-i~* / V: ***~inci~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***primejdui*** + *-icios*] (Înv) **1-3** Primejdios (**3-4, 7**).

primejduincios, ~oasă *a* vz ***primejduicios***

primejduire *sf* [At: (a. 1729) CAT. MAN. I, 324 / Pl: *~ri* / E: ***primejdui***] **1** Amenințare a unei primejdii pentru cineva sau ceva Si: (rar) *periclitație*, (liv) *periclitare*, (înv) *pericolare*. **2-5** Riscare (a liniștii,) (a securității,) (a libertății sau) a vieții Si: *expunere*. **6** (Mun; spc; în superstiții) Atragere asupra cuiva a unei boli.

primejduit, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***primejdui***] **1-2** Expus primejdiei (**1-2**). **3** Aflat în primejdie (**1**).

primejduitor, ~oare *a* [At: ASACHI, I. 38/12 / P: *~du-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***primejdui*** + *-tor*] (Înv) **1-3** Primejdios (**3-4, 7**).

primeneală *sf* [At: M. COSTIN, ap. GCR I, 200/36 / V: (îrg) ***prem~***, ***~min~***, (reg) ***premenea*** / Pl: *~eli*, (înv) *~ele* / E: ***primeni*** + *-eală*] **1-2** (Asr) Primenire (**1-2**). **3** (Îvr; pex; ccr) Aspect rezultat în urma unei transformări. **4** (Îvr; pex) Moarte, considerată ca o etapă în dezvoltarea unei ființe spirituale. **5** (Îvp) Primenire (**6**). **6** (Lpl; ccr) Haine, lenjerie curate, de schimb sau de sărbătoare Si: (reg) *premenitură*.

primeni [At: CORESI, EV. 133 / V: (reg) ***prem~, ~mini*** / Pzi: *~nesc* / E: slv ***прѣмѣнити***] **1-2** *vtr* (A înlocui sau) a fi înlocuit parțial sau total cu altceva Si: *a (se) împrospăta, a (se) reînnoi*. **3-4** *vtr* (A face să ia sau) a lua o formă, un aspect, un conținut etc. Si: *a (se) transforma, a (se) modifica, a (se) preface*. **5-6** *vtr* (Îrg; îe) **A ~ gazda, a se ~ din...** A se muta din... **7-8** *vtr* (Îe) **A se ~ din lumea aceasta, a ~ viața** A muri. **9** *vt* (Înv; îlv) **A ~ (pe cineva) din viață** A ucide. **10-11** *vtr* (Spc; îvr) A(-și) schimba numele cu un nume nou. **12** *vt* (Spc; îvr; c. i. o rană, o plagă) A

schimba pansamentul. **13** *vt* (Îvr; îf *premeni*) A vindeca de boală. **14-15** *vtr* A(-și) schimba lenjeria purtată și murdară cu alta curată. **16-17** *vt* A(-și) schimba hainele cu altele curate, curățate. **18-19** *vtr* (Spc) A (se) îmbrăca, îngrijit, frumos. **20** *vt* (C. i. obiecte de îmbrăcăminte, rufărie de pat, de masă etc.) A înlocui cu alt obiect curat. **21** *vt* (C. i. animale cabaline) A pune potcoave noi. **22** *vt* (Pex) A împodobi picioarele cailor. **23** *vr* (Reg; d. lună și lumina ei) A fi în faza de creștere sau de scădere, începînd să apară sau să dispară din umbra pământului. **24** *vt* (Înv) A traduce dintr-o limbă în alta. **25** *vt* (Trs; c. i. bani; îf *premeni*) A pune în circulație, cumpărând sau plătind ceva. **26-27** *vtr* (Înv) (A face să revină sau) a-și reveni la o anumită stare, la un anumit sentiment. **28-29** *vtr* (A face să renunțe sau) a renunța la o anumită stare, la un anumit sentiment, revenind la situația de dinainte. **30** *vr* (Îvr) A trece de la o persoană la alta. **31** *vtf* (Îvr; îf *premeni*) A porni.

primenire *sf* [At: BIBLIA (1688), 3611/19 / Pl: *~ri* / E: ***primeni***] **1** Înlocuire parțială sau totală cu altceva (nou) Si: *împrospătare, înnoire, primeneală* (1), *primenit[1]* (1), *reînnoire*. **2** Luare a unei forme, a unui aspect, conținut noi. Si: *primeneală* (2), *primenit[1]* (2). **3** (Îvr; spc) Schimbare a numelui cuiva și punere a unui nume nou Si: *primenit[1]* (3). **4** Schimbare a pansamentului la răni, la plăgi Si: *primenit[1]* (4). **5** Vindecare de boală Si: *primenit[1]* (5). **6** Schimbare a lenjeriei purtate și murdare cu alta curată Si: *primeneala* (5), *primenit[1]* (6). **7** Schimbare a hainelor cu altele curate, curățate, bune Si: *primenit[1]* (7). **8** Punere de potcoave noi la cabaline Si: *primenit[1]* (8). **9** (Pex) Împodobire a picioarelor cailor Si: *primenit[1]* (9). **10** (D. lună și lumina ei) Situare în faza de creștere sau descreștere, apărând sau dispărând din umbra pământului Si: *primenit[1]* (10). **11** (Îvr; îf *premenire*) Transfigurare. **12** (Îvr; îf *premenire*) Desfătare. **13** (Îvr; îf *premenire*) Mutare.

primenit[1] *sn* [At: DDRF / V: (reg) ***~min~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***primeni***] **1-10** Primenire (**1-10**)

primenit[2], ~ă *a* [At: DDRF / V: (îvp) ***prem~***, (reg) ***~min~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***primeni***] **1** Care a fost înlocuit parțial sau total cu altceva nou Si: *împrospătat, înnoit, reînnoit*. **2-3** Care face să ia sau a luat o formă, un aspect, un conținut nou. **4** Care a suferit transformări în formă, aspect, conținut Si: *transformat, modificat, prefăcut[2], schimbat*. **5** Care este îmbrăcat cu haine sau cu rufe curate, curățate, bune. **6** (Îvr; fig) Desfătat. **7** (Reg; d. un părinte; îf *priminit*) Vitreg. **8** (D. frați) Care au același tată, dar mame diferite, sau au aceeași mamă, dar tați diferiți. **9** (D. persoane) Căreia i s-a schimbat numele și i s-a pus un nume nou. **10** (D. o rană, o plagă) Care a fost pansată din nou. **11** (D. lenjeria murdară și purtată) Care a fost schimbată cu lenjerie curată. **12** (D. o persoană) Care și-a schimbat hainele cu altele curate, curățate, bune.

primenitor, ~oare *a* [At: LĂNCRĂNJAN, C. I, 144 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***primeni*** + *-tor*] (Rar) Care primenește (1).

primes *sn* vz ***primez***

primet *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: lat ***primus***] (Liv) Prim exemplar dintr-o carte intrat în bibliotecă.

primetea *sf* vz ***primitea***

primeti *v* vz ***primiti***

primevară *sf* vz ***primăvară***

primez *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / V: (înv) *~es*, (reg) ***~ej, ~ejd, ~miez*** / E: ml **permedium*] (Reg) **1** Perete care desparte două încăperi. **2** Îngrăditură, scândură, bârnă, par, drug etc. care desparte un spațiu în două sau care se pune în grajd, între vite, pentru a le izola. **3** (Ban; Olt; îf *primiez*) Cartilaj care desparte cele două fose nazale. **4** (Reg) Cercevea în formă de cruce care desparte fereastra în mai multe ochiuri. **5** (Trs) Perdea de pădure care se află între două poieni. **6** Proptea de lemn cu care se blochează ușa sau poarta. **7** (Reg) Întăritură făcută în malul unui râu, pentru a-l consolida. **8** (Olt) Proeminență într-un lemn cioplit.

primezeală *sf* [At: CHEST. II, 177/1 / Pl: *~eli* / E: ***primez*** + *-eală*] (Reg) Fiecare dintre despărțiturile în care este împărțită o fereastră prin cerceveaua în formă de cruce din mijlocul ei.

primeziu, ~ie *a* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***primez*** + *-iu*] (Îvr; d. ziduri, pereți) Despărțitor.

primezui [At: CHEST. II, 70/32 / Pzi: *~esc* / E: ***primez*** + *-ui*] (Reg) **1** *vi* A face o despărțitură. **2** *vt* (C. i. uși sau porți) A bloca cu un primez (6).

primi[1] [At: CORESI, EV. 236 / Pzi: *~mesc* / E: slv ***приимѫ***] **1** *vt* (C. i. bunuri materiale care aparțin sau care i se cuvin subiectului ori care îi sînt dăruite, oferite, trimise etc.) A intra în posesia sau în folosința a... Si: *a căpăta, a obține*. **2** *vt* (Spc; c. i. sume de bani) A încasa. **3** *vt* (Spc: c. i. scrisori) A ajunge la adresa indicată. **4** *vt* (Pex; d. persoane) A accepta să intre în posesia a ceva. **5** *vt* (Îrg; spc; d. persoane) A moșteni. **6** *vtr* (Îvr; c. i. copii) A (i se) naște. **7** *vt* (Înv; îe) **A ~ în sine** A rămâne însărcinată Si: *a concepe, a procrea*. **8** *vt* (C. i. nume, titluri, ranguri) A deveni deținătorul, titularul. **9** *vt* (C. i. mărfuri) A lua în primire, în inventar, în fondul destinat vânzării. **10-11** *vt* (C. i. știri, informații, explicații, dispoziții, ordine etc.) (A lua ori) a i se aduce la cunoștință. **12** *vt* (Pex) A beneficia de avantajul, de privilegiul de a lua cunoștință. **13** *vt* A prelua de la cineva. **14** *vt* A suporta efectele negative ale unei acțiuni, circumstanțe etc. **15** *vt* A veni în contact cu... **16** *vt* (Spc) A recepta. **17** *vr* (Reg) A-i prii. **18** *vi* (Mun) A înnebuni. **19** *vt* (C. i. oaspeți, solicitatori etc.) A întâmpina, adesea în mod festiv, protocolar. **20** *vt* (Pex) A oferi ospitalitate, găzduire. **21** *vt* A accepta în casă. **22** *vt* A accepta să găzduiască. **23** *vt(a)* A avea oaspeți, pe care îi tratează cu mâncare, băutură, dulciuri etc. **24** *vt* A accepta o vizită. **25** *vt(a)* A acorda o audiență. **26-27** *vt(a)* (Înv; îe) **A ~ de...** A considera ca... sau drept... **28** *vt* (Jur) A admite ca veridic, ca legitim. **29** *vt* (C. i. legi, teorii, doctrine, concepții religioase etc.) A adera. **30** *vi* (Îvr) A înțelege pentru a accepta. **31** *vt* A avea o anumită atitudine de acceptare, negare, respingere, indiferență etc. **32** *vt* (Spc) A manifesta bunăvoință, înțelegere, plăcere. **33** *vt* A accepta cu bunăvoință, cu înțelegere, cu plăcere. **34** *vt* A admite pe cineva într-un anumit cerc, în cadrul unei organizații, al unei instituții, într-o anumită funcție. **35** *vt* (C. i. oameni, creștini) A acorda milă, iertare. **36** *vt* A ierta de păcate. **37** *vt* (Subiectul este divinitatea) A fi bun, îndurător, binevoitor. **38** *vt* (Înv; c. i. divinitatea sau reprezentanți ai acesteia) A da ascultare. **39** *vt* (Înv; c. i. divinitatea sau reprezentanți ai acesteia) A se încrede în... **40** *vt* A îngloba. **41** (Înv; c. i. oameni) A pune stăpânire un sentiment pe cineva.

primi[2]- *ec* vz ***prim***

primicer[1] *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 50r/13 / V: (înv) ***~ichir, ~icier*** / Pl: *~i* / E: ml ***primicerius***] **1** (Trs) Căpetenie a călușarilor. **2** Conducător secund al călușarilor. **3** (Înv) Superior al cântăreților bisericești. **4** Ajutor al unui prelat în timpul slujbei bisericești. **5** Cel dintâi dintr-un corp, dintr-o grupare, în Roma antică. **6** Căpetenie a anumitor congregații sau fraternități religioase.

primicer[2] *sn* vz ***primnicer***

primicerial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***primiceriale***] **1** De primicer[1]. **2** Care se referă la primiceriat.

primiceriat *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: it ***primiceriato***] Demnitate de primicer[1].

primichir *sm* vz ***primicer[1]***

primicier *sm* vz ***primicer[1]***

primicii *sfp* vz ***primiții***

primiez *sn* vz ***primez***

primigestă *sf, a* [At: DN[2] / Pl: *~te* / E: fr ***primigeste***] **1-2** (Med) (Femeie) care este gravidă pentru prima oară.

primineală *sf* vz ***primeneală***

primini *v* vz ***primeni***

priminit[1] *sn* vz ***primenit[1]***

priminit[2], ~ă *a* vz ***primenit[2]***

priminitură *sf* vz ***premenitură***

primintean, ~ă *a* vz ***pământean***

primipară *sf, a* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***primipare***] (Med) **1-2** (Femeie) care a născut pentru prima oară.

primipilar *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: lat ***primipilaris*** cf fr *primipilaire*] Centurion care comanda prima unitate a unei cohorte în armata romană.

primire *sf* [At: CORESI. EV. 319 / Pl: *~ri* / E: ***primi***] **1** (D. obiecte, bunuri materiale) Intrare în posesia a ceva sau în dreptul de a folosi ceva Si: *primitură* **(1)**. **2** Folosire a ceva. **3** Încasare a unei sume de bani. **4** Ajungere a unui obiect în mâna cuiva. **5** Acceptare de a intra în posesia a ceva Si: (îvr) *primitură* **(1)**. **6** (Îe) **A-și lua (ceva) în ~** Preluare a unui lucru, a unui post, a unei sarcini etc. **7** (Îe) **A lua (pe cineva în) ~** Preluare a cuiva sub supraveghere, în evidență. **8** (Îae) Purtare de grijă pentru cineva. **9** (Îe) **A da (pe cineva sau ceva) în ~** Predare a cuiva sau a ceva. **10** (Îae) Încredințare a cuiva sau a ceva unei alte persoane. **11** (Gmț; îlv) **A da în ~** A muri. **12** (Îlv) **A avea (ceva) în ~** A răspunde. **13** (Fin; rar; ccr) Venit provenit din încasări. **14** Atribuire a unui titlu, a unei recompense, a unui rang etc. **15-16** (Luare sau) aducere la cunoștință a unei știri, a unei informații, a unei dispoziții etc. **17** Suportare a efectelor negative ale unei acțiuni, circumstanțe. **18** Întâmpinare protocolară, festivă a cuiva. **19** Acceptare a cuiva în casă Si: (îvr) *primeală* **(1)**. **20** (Îla; d. încăperi) **De ~** Care este destinat oaspeților, vizitatorilor sau solicitanților. **21** (Îal; d. zile, ore) Când se primesc oaspeți, vizitatori sau solicitanți. **22** (D. încăperi; îal) Care este destinat vizitelor. **23** (Îal) În care este permis accesul. **24** (Fam; îlv) **A lua în ~ pe cineva** A certa pe cineva. **25** (Fam; îal) A i se adresa cuiva cu un ton aspru, răstit. **26** (Rar; îal) A-și bate joc de cineva. **27** (Reg) Pomană. **28** Acceptare a vizitei cuiva. **29** Acordare a unei audiențe. **30** Admitere a cuiva într-un cerc, într-o organizație, o instituție, o funcție. **31** (Înv) Înfiere. **32** Punere de acord cu cineva sau ceva. **33** Admitere a ceva. **34** Consimțire la ceva. **35** Aprobare. **36** (Îvr; îla) **De ~** Acceptabil. **37** Aderare la o teorie, la o doctrină, la o concepție etc. **38** Reflectare a unei anumite atitudini, aprecieri.

primit, ~ă [At: ANON. CAR. / V: (înv) *priim~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***primi***] **1** *a* (D. bunuri materiale) Care au intrat în posesia sau în folosința cuiva. **2** *a* (D. bani) Care sunt încasați. **3** *a* (D. scrisori, colete) Care a ajuns la adresa indicată. **4-5** *smf, a* (Reg) (Om) epileptic. **6-7** *smf, a* (Olt; Mun) (Om) nebun. **8-9** *smf, a* (Olt; Mun) (Om) aiurit. **10** *a* Admis. **11** *a* Acceptat. **12** *a* (Îvr) Care a fost promis. **13** *sm* (Bis; îvr; îs) *Cel priimit* Iisus Hristos.

primitea *sf* [At: PAMFILE, A. R. 216 / V: ***premet~, ~met~*** / Pl: *~ele* / E: drr ***primiteală***] **1** (Reg) Mătură cu coada lungă, cu care se mătură pleava, când se vântură grânele pe arie Si: (reg) *felează, felezeu, felezitoare, felezoaie, leasă*. **2** (Reg) Unealtă formată dintr-o plasă susținută de o prăjină, cu care se îndepărtează pleava. **3** (Mun; îf *premetea*) Bidinea. **4** (Îe) **A-i da cu premeteaua** A vorbi mult și fără rost. **5** (Mun; îf *premetea*) Ștergar. **6** (Mun; îf *premetea*) Cârpă de spălat vasele Si: *spălător*. **7** (Mun; îf *premetea*) Cârpă de spălat pe jos Si: *otreapă*.

primiteală *sf* [At: PAMFILE, A. R. 215 / V: ***premet~*** / Pl: *~eli* / E: ***primiti*** + *-eală*] **1-2** (Reg) (Înlăturare sau) măturare a plevei unor cereale, la vânturatul acestora cu lopata Si: (reg) *primitit* **(1-2)**. **3** (Reg) Al doilea vânturat al grâului, ovăzului sau orzului. **4** (Reg; îf *premeteală*) Curățire. **5** (Reg; îf *premeteală*) Reînnoire. **6** (Reg; ccr; lpl) Rufărie de schimb pentru corp sau pentru pat. **7** (Reg; îf *premeteală*) Curățenie în casă.

primiti *vt* [At: PAMFILE, A. R. 215 / V: ***premeti*** / Pzi: *~tesc* / E: bg **преметна**] **1** (Reg) A vântura a doua oară grâul, ovăzul sau orzul. **2** (Mun; Olt) A curăți. **3** (Mun; Olt) A scutura de praf. **4** (Mun; Olt) A înnoi. **5** (Mun; Olt) A vărui. **6** (Reg; îf *premeti*) A primeni rufăria de corp sau de pat. **7** (Olt; îf *premeti*) A frământa pâinea, adăugând aluat nou la cel vechi.

primitit *sn* [At: PAMFILIE, A. R. 215 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***primi***] (Reg) **1-2** Primiteală **(1-2)**

primitiv, ~ă [At: ISIS (1856), 6/1 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***primitif***, lat ***primitivus***, ger ***primitiv***] **1-2** *smf, a* (Om, popor) care se află la începutul istoric al omenirii. **3-4** *smf, a* (Om, popor) care se află la începutul istoric al unei comunități sociale. **5** *a* Care este la originea existenței cuiva sau a ceva. **6** *a* Care aparține începutului istoric al omenirii. **7** *a* Care este specific începutului istoric al omenirii. **8** *a* Care aparține comunei primitive. **9** *a* Privitor la comuna primitivă. **10** *a* Care este primul într-o succesiune temporală. **11** *a* În prima fază. **12** *a* Care a fost la început. **13** *a* Care este cel mai vechi. **14** *a* De la origine Si: *inițial, originar, primordial*. **15-16** *av, a* (În mod) necizelat. **17** *a* (D. cuvinte) Care provine direct din rădăcină și poate servi ca element de bază pentru formarea de derivate cu ajutorul sufixelor sau al prefixelor. **18** *sn* (Lin) Cuvânt de bază dintr-o familie cu derivate. **19-21** *a* (D. ființe) Care are caracter (rudimentar) (neevoluat sau) prea puțin educat. **22-25** *smf, a* (Persoană) care este prea puțin (civilizată sau) educată Si: *necivilizat, necioplit*. **26** *a* (D. obiecte făcute de oameni) Care trădează neîndemânare. **27-28** *a, av* (D. obiecte) (Care este executat) în mod rudimentar. **29** *a* (Îs) *Culori ~e* Cele trei culori care nu se pot obține dintr-o combinație de alte culori: roșu, galben și albastru. **30-31** *smp, a* (Pictori) care precedă perioada Renașterii. **32** *sf* (Mat; șîs *~ă a unei funcții*) Funcție a cărei derivată este egală cu funcția inițială.

primitivamente *av* [At: HASDEU, ap. SFC II, 192 / E: ***primitiv*** + *-amente*] (Îvr) **1** La origine. **2** La început. **3** Inițial.

primitivism *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 122 / Pl: *~e* / E: fr ***primitivisme***] **1-7** Însușire de a fi primitiv **(2, 4-9)** Si: *primitivitate* **(1-7)**.

primitivitate *sf* [At: GALACTION, A. 260 / Pl: *~tăți* / E: fr ***primitivité***] **1-7** Primitivism **(1-7)**.

primitiviza *vtf* [At: BUL. FIL. III, 286 / Pzi: *~zez* / E: ***primitiv*** + *-iza*] (Nob) **1-2** A aduce în starea de om primitiv **(2, 4)**.

primitivizare *sf* [At: LOVINESCU, S. I, 347 / Pl: *~zări* / E: ***primitiviza***] (Nob) **1-2** Aducere în starea de om primitiv **(2, 4)**.

primitor, ~oare [At: DRLU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***primi*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (primește sau) poate primi ceva. **5-8** *smf, a* (Persoană) care acceptă să intre (în posesia ori) în dreptul de a folosi (a) ceva. **9** *a* (D. o persoană) Care primește cu plăcere, cu amabilitate oaspeții Si: *ospitalier*, (înv) *ospătos*, (reg) *ospătarit, ospătarnic*. **10** *a* (D. o persoană) Care oferă ospitalitate, găzduire. **11** *a* (D. o persoană) Care acceptă în casă. **12** *a* (D. o încăpere, o locuință, un oraș, o țară) Care atrage oaspeții prin aspect. **13** *a* (Rar; d. o incintă) Făcută pentru a da ospitalitate, pentru a adăposti. **14** *a* (D. o incintă) Încăpătoare. **15** *smf* (Îdt) Destinatar. **16** *sf* (Îvr) Loc, locuință, încăpere în care sunt primiți oaspeții. **17** *a* Care înglobează, cuprinde în sine. **18** *a* (Spc) Încăpător. **19** *sm* (Îvr) Recipient. **20-21** *a* Care (admite o idee sau) se raliază la o doctrină. **22** *a* (D. societăți, organizații, instituții) Care a acceptat să primească pe cineva ca membru sau ca ocupant al unei funcții. **23-24** *smf, a* (Om) care manifestă bunăvoință, înțelegere, plăcere față de ceva sau de cineva.

primitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***primi*** + *-tură*] **1** (Îvr) Primire **(4)**. **2** Încasare a unei datorii.

primiții *sfp* [At: ARISTIA, PLUT. / V: *~icii* / E: lat ***primitiae***] **1-2** (Înv) Primele roade ale pământului (aduse ca prinos unui zeu). **3** (Îdt) Început.

primnicer *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***~mi~*** / Pl: ? / E: ns cf *pimniță*] (Trs) Adăpost de scânduri ridicat lângă șură, în care se depozitează pleava, cocenii etc.

primo[1] *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: it ***primo***] (Liv; fam) **1** În primul rând. **2** Mai întâi.

primo-[2] *ec* vz ***prim***

primogenit, ~ă *a, smf* [At: SĂULESCU, HR. II, 420 / Pl: *~iți, ~e* / V: ***~oghen~*** / E: lat ***primogenitus, -a, -um***] (Liv) Prim născut dintre mai mulți copii ai aceleiași familii Si: *primogenitură*.

primogenitură *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ri* / E: fr ***primogéniture*** cf lat ***primogenitus***] Prioritate pe care o are cel dintâi născut dintre frați, mai ales în familiile nobile și domnitoare.

primoghenit, ~ă *a, smf* vz ***primogenit***

primoinfecție *sf* [At: ABC SĂN. 363 / P: *~mo-in~* / Pl: *~ii* / E: fr ***primo-infection***] Ansamblu al manifestărilor clinice, umorale și anatomice ale unui organism care suportă, pentru prima oară, pătrunderea unui microb.

primordial, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***primordial*** cf lat *primordialis*] **1** Care este primul într-o succesiune temporală. **2** Care este cel mai vechi. **3** Care este în prima fază. **4** Care a fost la origine Si:

primitiv, originar, inițial. **5** Care este de cea mai mare importanță Si: *esențial, fundamental.*

primordialism *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 181 / P: *~di-a~* / Pl: *~e* / E: ***primordial*** + *-ism*] (Nob) Primordialitate (**1-6**).

primordialitate *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 15/4 / P: *~di-a~* / Pl: *~tăți* / E: ***primordial*** + *-itate*] **1-4** Importanță primordială (**1-4**) pe care o are sau trebuie să o aibă cineva sau ceva în raport cu altcineva sau altceva. **5-8** Situație, stare pe care o are sau trebuie să o aibă cineva sau ceva în raport cu altcineva sau altceva **9-10** Situație, stare a ceva care are întâietate Si: *întâietate, primat*[3], *prioritate*, (nob) *primordialism.*

primordie *sf* [At: LTR[2] / P: *~di-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***primordia***] (Șîs ~ *foliară*) Frunză în prima fază a formării din celulele situate la periferia conului de creștere.

primordiu *sn* [At: SEVERIN, S. 114 / Pl: ? / E: lat ***primordium***] (Ltî) Început.

primovaccinare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~nări* / E: ***primo*** + ***vaccinare*** cf fr *primovaccination*] (Med) Primă administrare a vaccinului.

primovară *sf* vz ***primăvară***

primprejur *av, pp* [At: MOXA, 394/25 / V: ***~inpregiur*** (S și: *prin pregiur*), ***~inp~*** (S și: *prin prejur*), (înv) ***penpregiur*** (S și: *pen pregiur*), ***penp~*** (S și: *pen prejur*), ***pinpregiur, pinp~, prenpregiur, prenp~***, (reg) ***pîm~*** / E: ***prin*** + ***împrejur***] **1** *av* Prin apropiere. **2-3** *av* (Din sau) în vecinătate. **4-5** *av* (Din sau) în jur. **6** *av* De jur-împrejur. **7** *av* Dintr-o parte în alta a unei linii sau a unei suprafețe circulare. **8** *av* Împrejur. **9** *av* (Îla) **De ~** Care se află în jur. **10** *av* (Îal) Înconjurător. **11** *av* (Îal) Învecinat. **12** *av* Vecin. **13** *sn* (Îvr; îf *prenprejurul*) Împrejurime. **14** *pp* (Astăzi art.) Semnifică ideea de localizare a unei realități în diferite părți, porțiuni, zone etc. cuprinse nedefinit pe un plan determinat prin imediată proximitate față de toate punctele de orientare ale reperului spațial dat sau pe o multitudine de planuri de imediată proximitate considerate față de toate punctele de orientare ale unor repere spațiale identice.

prim-pretor *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: ***prim***[3] + ***pretor***] (În vechea organizare administrativă a României) Funcționar mai mare în grad decât pretorul[1] (**3**).

primui *vt* [At: DRLU / P: *~mu-i* / Pzi: *~esc* / E: ***prim***[1] + *-ui*] **1-2** (Reg; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A broda, a tivi cu prim[1] (**1**).

primuitor, ~oare *smf, a* [At: LM / V: ***prem~*** / P: *~mu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***primui*** + *-tor*] (Reg) **1-2** (Persoană) care primuiește.

primulacee [At: SCRIBAN, D. / P: *~ce-e* / Pl: *~*, (rar) *~cei* / E: fr ***primulacées***] **1** *sf* (Lpl) Familie de plante erbacee dicotiledonate, cu flori gamopetale, de obicei cu frunzele dispuse în rozetă și cu fructul capsulă. **2-3** *sf, a* (Șls) (Plantă) care face parte din familia primulacee (**1**).

primulă *sf* [At: PANȚU, PL. / A și: *~mula* / Pl: *~le* / E: lat ***primula***] Plantă erbacee ornamentală din familia primulaceelor, cu flori purpurii sau liliachii (*Primula obconica*) Si: (reg) *gălățene.*

primulină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***primuline***] Substanță colorantă galbenă pentru vopsit bumbacul.

primuliță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: cf *primulă*] (Bot; reg) Lăptișor (*Androsace chamaejasme*).

primură *sf* vz ***prim***[1]

primus *sn* [At: C. PETRESCU, C. V. 42 / Pl: *~uri* / E: ger ***Primus*** *kocher*] Lampă specială de gătit care folosește benzina, petrolul lampant etc. drept combustibil.

primuță *sf* [At: CONV. LIT. XX, 1015 / Pl: *~țe* / ***primă***[1] + *-uță*] **1-6** Primă[1] (**1, 5-6**) (mică).

prin *pp* [At: CORESI, EV. 155 / V: (pop) ***pân, pin***, (înv) ***păn, pen, pren, ~iîn***, (reg) ***pim, prân*** / E: ***pre*** + ***în***] **1-3** Exprimă cuprinderea a ceva (pe întinsul unei suprafețe,) (în interiorul unui spațiu sau) de-a lungul unui traseu. **4-5** Exprimă situarea unei realități într-una sau pe mai multe părți, porțiuni, zone etc. (cuprinse nedefinit pe o suprafață anumită sau) într-o multitudine de suprafețe identice *Nu-i lăsa să locuiască prin sate.* **6-7** Arată că suprafața pe care se situează o realitate este (parte a unui interior spațial sau) a mai multora identice *Purta lumânări prin biserici.* **8-9** Arată că interiorul spațial este (cuprinsul unui mediu lichid sau) adâncitura lăsată pe întinderea unei suprafețe moi, în masa unui material afânat, într-o structură elastică etc. *Purceii se tăvăleau prin noroi.* **10** Arată că interiorul spațial este gândit ca plasat între limitele unei stări fizice, ale manifestării unui fenomen meteorologic etc. *Corabia se apleca prin furtună.* **11** Arată că starea fizică gândită ca interior spațial este un mediu sonor, optic etc. *Mergea prin întuneric.* **12** Exprimă faptul că interiorul spațial este constituit din părți, porțiuni, zone etc. rămase neocupate de vreunul dintre elementele de același fel adunate într-o aglomerare discontinuă sau în ceva gândit ca atare *Rătăcea prin pădure.* **13** Arată că situarea pe întinsul unei suprafețe, în cuprinsul unui spațiu, al unui mediu fizic etc. este percepută explicit senzorial *Se auzea plescăind prin apă.* **14** Exprimă faptul că senzația este resimțită ca fiind situată în interiorul spațial al unei ființe sau al unei părți a acesteia *Simți o durere prin corp.* **15** Arată că un fapt psihic, un act de gândire etc. este considerat în interiorul spațial al capului, în minte, în suflet etc. imaginate ca interioare spațiale *Nu mi-a trecut prin cap ideea.* **16** Exprimă străbaterea unui traseu cuprins nedefinit de una sau mai multe linii posibile de traversare a unei suprafețe anumite sau a unei multitudini de suprafețe identice *A trecut prin munți.* **17** Exprimă faptul că suprafața traversată este un loc de trecut sau un element gândit ca atare, care permite intrarea sau ieșirea a ceva în vederea depășirii locului de trecut sau a elementului gândit ca atare *Ploaia intra prin găurile acoperișului.* **18** Exprimă faptul că suprafața traversată este o cale de trecere de-a lungul căreia se poate ajunge dintr-un loc în altul *Se deplasa prin strada aglomerată.* **19** Exprimă faptul că interiorul spațial este constituit din părți, porțiuni, zone etc. de pătrundere, de perforare, de străpungere, de infiltrare etc. într-o masă materială compactă *Cuiul a pătruns prin zid.* **20** Exprimă mijlocirea realizării a ceva de către părți, porțiuni, zone etc. cuprinse nedefinit pe o suprafață anumită sau într-o mulțime de suprafețe identice *Poți scoate ceva bani numai prin livezi.* **21** Urmat de un determinant distributiv, exprimă răspândirea a ceva în părți, porțiuni, zone etc. ale unei multitudini de elemente de același fel, considerate ca unități independente, nedefinite numeric *Au căutat prin fiecare curte.* **22** Arată că aria de răspândire este constituită dintr-o mulțime de interioare spațiale sau de elemente gândite ca atare și considerate ca unități independente nedefinite numeric *Prin orice peșteră vezi lilieci.* **23** Exprimă faptul că aria de răspândire este constituită dintr-o multitudine de repere de același fel indicate ca orientări pentru o deplasare și considerate ca unități independente nedefinite numeric *Prin fiecare cărare puteți ajunge la cabană.* **24** Exprimă faptul că o senzație este resimțită ca fiind răspândită într-o multitudine de elemente de același fel ale unei ființe *Frigul mă pătrundea prin fiecare mădular.* **25** Exprimă localizarea unei realități în părți, porțiuni, zone etc. cuprinse nedefinit pe un anumit plan de raportare spațială față de un reper exprimat sau subînțeles, ori față de o multitudine de repere identice *Trecu prin fața Ateneului.* **26** Arată că planul de raportare spațială privește toate punctele de orientare ale reperului exprimat sau subînțeles *Prin împrejurimi sunt magazine.* **27** Exprimă încadrarea a ceva în cuprinsul unui interval de timp sau în decursul duratei unei circumstanțe. **28** Exprimă plasarea petrecerii unui fapt într-unul sau în mai multe momente cuprinse nedefinit într-un interval delimitat calendaristic sau într-o succesiune de asemenea intervale identice *Cireșul se coace prin iunie.* **29** Exprimă faptul că intervalul de timp este delimitat în interiorul duratei unei circumstanțe *Prin sărbătorile Crăciunului mă duceam la țară.* **30** Interiorul duratei privește perioada de desfășurare a unei stări fizice, fiziologice etc. *Tresar prin somn.* **31** Este urmat de determinări care marchează explicit durata în interiorul căreia se manifestă o circumstanță sau o stare *Am trecut prin vremuri grele.* **32** Urmat de determinări care marchează explicit durata în interiorul căreia se manifestă desfășurarea unei circumstanțe sau a unei stări, arată că parcurgerea unui interval de timp se realizează mental, vizionar etc. *Prevăd prin secoli a ei înălțare.* **33** Exprimă proiectarea momentelor cuprinse nedefinit într-un interval de timp sau într-o succesiune de asemenea intervale identice, ca termen de programare pentru petrecerea unui fapt

Ne vom muta prin anul viitor. **34** Exprimă rolul, datorită scurgerii unui interval de timp delimitat calendaristic sau unei succesiuni de asemenea intervale identice, în favoarea sau în defavoarea împlinirii unui fapt *Și-a desăvârșit pregătirea prin anii petrecuți în străinătate.* **35** Exprimă repetarea regulată a aceluiași fapt într-o succesiune nedefinită de intervale de timp identice, delimitate calendaristic *Prin orice lună de iarnă puteai găsi flori la magazin.* **36** Exprimă faptul că intervalele identice de timp prezentate în succesiune nedefinită sunt delimitate în interiorul duratelor repetabile cu regularitate ale aceleiași circumstanțe *Prin orice vreme ei se duceau la înot.* **37** Exprimă determinarea în timp a petrecerii unui fapt pe baza încadrării cu aproximare a acestuia într-un plan de raportare a imediatei sale anteriorități față de un reper temporal exprimat sau subînțeles ca delimitare calendaristică *Era prin preajma lui întâi martie.* **38** Exprimă faptul că planul de raportare poate privi ambele sensuri de orientare, anterior și posterior, față de reperul temporal exprimat sau subînțeles *Se întâmplase prin jurul Crăciunului.* **39** Exprimă integrarea a ceva în sfera unui domeniu, a unei posibilități, a unei modalități etc. sau a unei realități oarecare gândite ca modalitate. **40** Exprimă implicarea ca aspect înglobat, ca parte componentă, ca trăsătură intrinsecă etc. a unuia sau a mai multor elemente în sfera unitară a unui domeniu sau în multitudinea unor realități identice aparținând aceluiași domeniu de referință *Vestigii dacice întâlnim prin folclorul maramureșean.* **41** Arată că sfera unitară care implică un cuantum parțial de actualizare a ei este o capacitate potențială *Dacă i-ar fi stat prin putință ar fi omorât-o.* **42** Arată că sfera unitară care implică aspectul comun al părților componente dintr-un tot este o însușire dominantă *Viața lui a excelat prin corectitudine.* **43** Exprimă petrecerea unui fapt aparte față de obișnuit sau a mai multora de același fel, cu repercusiuni directe în sens pozitiv ori negativ asupra cuiva sau a ceva *Prin multe am trecut.* **44** Arată că faptul petrecut cuiva constă în trăirea unei stări sufletești ca urmare a influenței pozitive sau negative exercitate de o circumstanță, de o conjunctură, confruntarea cu o formă de verificare, de examinare etc. *Omul trecuse prin dureroase furtuni.* **45** Urmat de un determinant cantitativ, arată un mod al cuiva de manifestare, de săvârșire a ceva *Prin mult efort am rezolvat problema.* **46** (Îlav) ~ **excelență** Indică dezvoltarea maximă a intensității de manifestare a cuiva *Era prin excelență artist.* **47** Exprimă direcționarea cu valoare de reper intermediar în desfășurarea cursului evolutiv al unei acțiuni a cuiva *Trecând prin romantism, tema ajunge la poeții moderni.* **48** (Îlpp) ~ **intermediul**, ~ **mijlocirea** Urmat de un termen care indică o modalitate sau este gândit ca având o valoare modală, exprimă recurgerea la un factor mediator din a cărui intervenție decurge ceva scontat *Rezolvase totul prin intermediul felului ei original de a fi.* **49** Arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva privește modalitatea de trimitere sau de primire a ceva *Scrisoarea a fost expediată prin coletărie rapidă.* **50** Arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva privește modalitatea de trimitere sau de receptare a comunicării unei idei *Pictorul își exprimă ideile prin culori.* **51** Arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva privește modalitatea de justificare, de argumentare etc. a manifestării unui fapt *A pierdut prin neprezentare.* **52** Arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva privește modalitatea adecvată, oportună de realizare a ceva *Au luat puterea prin revoluție.* **53** Arată că factorul mediator datorită căruia pot fi puse în legătură două sau mai multe elemente este o trăsătură de marcare a asemănării sau a diferenței dintre aceste elemente *Ei se aseamănă prin eleganță.* **54** Urmat de un termen care indică un nume de instrument sau este gândit ca având o valoare instrumentală, arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva este un mijloc concret sau gândit ca atare *Casa era nimicită prin foc.* **55** Exprimă faptul că mijlocul concret la care se recurge sau din care decurge ceva privește transportarea a ceva *Am trimis scrisoarea prin avion.* **56** Exprimă faptul că mijlocul concret la care se recurge sau din care decurge ceva privește actul expedierii sau al primirii unui mesaj, a unei informații etc. *I-am comunicat prin telefon.* **57** Exprimă faptul că mijlocul concret la care se recurge sau din care decurge ceva privește adeverirea unui fapt *Rezultatele au fost verificate prin calculator.* **58** Urmat de un termen care indică o operație sau este gândit ca având o valoare operațională, arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva este o cale folosită în vederea atingerii unui rezultat *Se curăță prin frecare.* **59** Urmat de un termen care indică un act, un document etc., arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva este un asemenea înscris *Numit prin decret prezidențial.* **60** Exprimă faptul că înscrisul la a cărui valoare mediatoare se recurge sau datorită căruia decurge ceva privește transferarea unei sume de bani *Am trimis banii prin mandat poștal.* **61** Exprimă faptul că înscrisul la a cărui valoare mediatoare se recurge sau datorită medierii căruia decurge ceva privește accesul la un lucru oarecare *Plecarea se face prin bilet de voie.* **62** Urmat de un termen care indică o persoană, o instituție, un organ administrativ etc., arată că factorul mediator la al cărui oficiu se recurge sau datorită intervenirii căruia decurge ceva este un asemenea intermediar *Încheierea acordului s-a făcut prin solul de pace.* **63** Exprimă faptul că intermediarul la al cărui oficiu se recurge sau datorită intervenirii căruia decurge ceva privește realizarea unei intenții, satisfacerea unui interes etc. *Am obținut audiența prin secretară.* **64** Urmat de un termen care indică o stare psihică sau o formă de exteriorizare a acesteia, arată că factorul mediator la care se recurge sau datorită căruia decurge ceva este o reacție afectivă sau o atitudine comportamentală *L-am pus la punct prin brutalitate.* **65** Exprimă faptul că reacția afectivă sau atitudinea comportamentală la a cărui mediere se recurge sau datorită căreia decurge ceva privește exteriorizarea poziției adoptate de cineva față de un fapt supus unei aprecieri *Și-au manifestat dezaprobarea prin tăcere.* **66** Urmat de un determinant distributiv, exprimă reluarea constantă, continuă, neîntreruptă etc. a unui fapt oarecare privit ca element mediator în vederea realizării a ceva *Mă jignește prin fiecare cuvânt.* **67** Exprimă întemeierea manifestării sau săvârșirii unui fapt pe conformitatea cu ceea ce indică termenul pe care îl precedă, considerat ca bază de conformare *Are acest drept prin lege.*

prinbla *vb* vz ***plimba***

prinblare *sf* vz ***plimbare***

prince de galles *s* [At: DEX[2] / P: *prăns dĕ gal* / E: fr ***prince de Galles***] Țesătură de lână cu linii fine încrucișate care formează carouri într-o tentă uniformă, pe un fond deschis.

princeasă *sf* vz ***prințesă***

princep *sm* vz ***principe***[1]

princepe *sm* vz ***principe***[1]

princeps *ain* [At: ALEXI, W. / E: lat ***princeps***] **1** (Rar) Care se află pe primul loc într-o ierarhie. **2-3** (Îs) *Ediție* (sau, rar, *operă*) ~ Primă ediție a unei opere clasice.

princesă *sf* vz ***prințesă***

princiar, ~ă *a, av* [At: HELIADE, O. I, 203 / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / V: (înv) ***~nțiar, ~ă*** / E: fr ***princier***] **1** *a* Care aparține unui prinț **(2)** Si: (înv) *principesc* **(1)**, *prințesc* **(1)**. **2** *a* Privitor la prinț **(2)** Si: (înv) *principesc* **(2)**, *prințesc* **(2)**. **3** *a* De prinț **(2)** Si: (înv) *principesc* **(3)**, *prințesc* **(3)**. **4** *a* Care emană de la un prinț **(2)** Si: (înv) *principesc* **(4)**, *prințesc* **(4)**. **5** *a* În care au domnit prinții **(2)** Si: (înv) *principesc* **(5)**, *prințesc* **(5)**. **6** *a* (Fig) Demn de un prinț **(2)** Si: (înv) *principesc* **(6)** *prințesc* **(6)**. **7** *a* (Pex) Care impresionează prin aspect, bogăție, lux. **8** *av* Ca un prinț **(2)**.

princie *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 273 / P: *~ci-e* / E: ***prinț*** + ***-ie***] **1-6** (Îvr) Demnitate de principe[1] **(1-2, 4-6, 8)**.

princip[1] *sm* vz ***principe***[1]

princip[2] *sn* vz ***principiu***

principal, ~ă [At: CANTEMIR, HR. 75 / Pl: *~i, ~e* / V: (înv) ***~nțip~***, (îvr) ***~e***, (îrg) ***~nțipaleș*** / E: lat ***principalis***, fr ***principal***, it ***principale***, ger ***Prinzipal***] **1-2** *a* Care este cel mai însemnat. **3-4** *a* Care este cel mai important. **5** *a* Care este de căpetenie. **6** *a* Care este de frunte. **7** *a* Care este de bază. **8** *a* (Spc) Esențial. **9** *a* (Spc) Fundamental. **10** *a, sf* (Grm; șîs *propoziție ~a*) Propoziție independentă dintr-o frază, de care depind propozițiile subordonate. **11** *a* (Îs) *Fond lexical* ~ sau *fondul* ~ *(de cuvinte)*

Parte esențială a vocabularului unei limbi, care cuprinde cuvintele utilizate cel mai frecvent de toți vorbitorii. **12** *a* (Îlav) **În ~** În primul rând. **13** *a* (Îal) Cu precădere. **14** *a* (Îal) Mai ales. **15** *a* (Îal) În linii mari. **16** *sna* Ceea ce constituie un lucru foarte important, fundamental. **17-18** *sm* (Asr) Persoană care conduce ceva (singură sau) împreună cu altele.

principale *a* vz ***principal***

principalmente *av* [At: BARCIANU, V. / V: *~min~* / E: fr ***principalement***, it ***principalmente***] **1** În primul rând. **2** Mai ales.

principalminte *av* vz ***principalmente***

principat *sn* [At: (a. 1773) IORGA, S. D. VII, 40 / V: (înv) ***~ntip~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***principatus***] **1** Teritoriu guvernat de un suveran care poartă numele de principe[1] (1). **2** (Lpl; determinat prin „române", „dunărene" etc.) Nume sub care erau cunoscute împreună Țara Românească și Moldova, înainte de unirea din 1859. **3** Demnitate de principe[1] (1). **4** Orânduire de stat din Roma antică, instituită de August, care concentra în mâna împăratului puterea militară, civilă și religioasă.

principatean *sm* [At: T iunie 1964, 9 / Pl: *~eni* / E: ***principat*** + *-ean*] (Nob) Locuitor din populația de bază a celor două principate, Moldova și Țara Românească, considerate împreună, înainte de unirea din 1859.

principe[1] *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 221 / 17 / V: (înv) ***prențip***, ***~ncep***, ***princip***, ***~nțep***, ***~nțeps***, ***~nți***, ***~nțip***, (nob) ***~ncepe*** / A și: (reg) *~cipe* / Pl: *~pi* / E: lat ***princeps***, ***-ipis***, it ***principe***] **1-2** Prinț (1-2). **3** (Fig; urmat de determinări care arată ocupații artistice) Persoană care este cea mai competentă, talentată etc. în domeniul său. **4-5** (Rar; lpl; îs) *~pii bisericii* (Prelați sau) cardinali. **6** Titlu purtat de un împărat roman. **7** (Pex) Persoană care purta titlul de principe (**6**). **8** Titlu purtat de primii regi ai Franței, de unii domni români etc. **9** (Pex) Persoană care purta titlul de principe (**8**).

principe[2] *sn* vz ***principiu***

principeasă *sf* vz ***principesă***

principesă *sf* [At: (a. 1694) FN 29 / V: (îvp) ***~easă***, (înv) ***~nțepeasă***, ***~nțipeasă***, ***~nțipeaza***, ***~nțipisă*** / Pl: *~se* / E: it ***principessa***] **1-3** Prințesă (**1-3**).

princiepesc, ~ească *a* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~ești* / E: ***principe[1]*** + *-esc*] (Îdt) **1-6** Princiar (**1-6**).

principial, ~ă [At: LOVINESCU, C. VII, 121 / V: (nob) *~ar* / P: *~pi-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***principiu*** + *-al*] **1-2** *a* Care este conform cu un principiu (**6-7**). **3-5** *a* Care decurge dintr-un principiu (**5-7**). **6** *a* (D. oameni) Care are principii (**15**) și se conduce strict după acestea. **7-8** *av* În principiu (**9-10**).

principialitate *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 185 / P: *~pi-a~* / E: ***principial*** + *-itate*] **1-5** Însușire de a fi principial (**1-5**). **6** Însușire de a respecta anumite principii (**15**).

principiar, ~ă *a* vz ***principial***

principie *sf* vz ***principiu***

principiere *sf* [At: FILIMON, O. II, 329 / Pl: *~ri* / E: it ***principiare***] (Iti; rar) Început.

principiu *sn* [At: ÎNV. VIN. 4/26 / V: (înv) *~ie sf*, ***princip***, ***~pe***, ***~nsip***, ***~nțip***, ***~nțipie*** *sf*, ***~nțip~*** / Pl: *~ii*, (înv) *~ri*, *~ie*, *~pe* / E: lat ***pricipium***, ger ***Prinzip***, fr ***principe***, it ***principio***] **1** Cauză inițială, constituindu-se în punctul de plecare al lumii fizice și spirituale. **2** Element esențial al materiei Si: *bază*, *fundament*. **3** Însușire cuprinsă în constituția unui lucru, reprezentând forța naturală, energia acestuia. **4** (Chm; îs) *~ activ* Substanță care dă caracterul specific unui produs de origine vegetală sau animală. **5** Lege fundamentală, conform căreia se desfășoară fenomenele din natură. **6** Noțiune sau teză de bază a unei științe. **7** Conținut teoretic al unui sistem, al unui meșteșug, al unei arte etc. **8** (Îla) **De ~** (sau **~ii**) Care are caracter teoretic, general și preliminar. **9** (Îlav) **În ~** Din punct de vedere teoretic Si: *principial* (**7**). **10** (Îal) În linii generale Si: *principial* (**8**). **11** (Îlav) **Din ~** Conform unui punct de vedere general, hotărât o dată pentru totdeauna. **12** (Spc; lpl) Totalitate a legilor și a noțiunilor de bază ale unei discipline. **13** (Spc; lpl; ccr) Lucrare cu caracter special care cuprinde legi și noțiuni de bază ale unei discipline Si: *tratat*. **14** (Log; spc) Propoziție folosită ca punct de plecare în demonstrarea unei clase de propoziții care nu este deductibilă din acestea. **15** Regulă sau normă de acțiune, de comportare, de apreciere etc. căreia i se conformează sau ar trebui să i se conformeze un individ sau un grup social. **16-17** (D. oameni; îla) **Cu** (sau **de** ori **fără**) **~ii** (Cu sau) fără convingeri sau norme de conduită precise.

prinde [At: (a. 1521) HURMUZAKI, XI, 843 / V: (reg; csej) ~a, (înv) ***pren~*** / Pzi: *prind*, (îrg) *prinz*, (reg) *pring* / E: ml ***pre(he)ndere***] **1** *vt* (D. oameni și animale; c. i. ființe și lucruri) A lua, a apuca sau a înșfăca, cu mâna, cu dinții, cu ghearele, cu ajutorul unui instrument etc., pentru a ține, a duce cu sine, a trece dintr-un loc în altul etc. **2** *vt* (Reg; îlv) **A ~ un sărutat** (sau **o sărutare**) A săruta. **3** *vt* (Îe) **A ~ foc cu gura** A face tot posibilul pentru a reuși. **4** *vt* (Îe) **A ~ oala de toartă** A deveni obraznic și încrezut. **5** *vr* (Îrg; îe) **A-și ~ capul** (sau **capetele**) A se pune la adăpost de primejdii. **6** *vr* (Îe) **A se ~ cu dinții de carte** A se apuca serios de învățătură. **7** *vt* (Îlv) **A ~ de urechi (pe cineva)** A urechea. **8** *vi* (Reg; îe) **A-și ~ de gură** A se abține să spună ceva Si: *a tăcea*. **9-10** *vit* (Reg; d. vin; îe) **A ~ de limbă** A pișca (pe cineva). **11** *vt* (Îvp; spc; d. oameni; c. i. unelte, instrumente etc.) A apuca cu scopul de a se servi de el pentru a lucra. **12** *vt* (Îvp; pex) A utiliza ținând cu mâna. **13** *vt* (Înv; îlv) **A ~ (un) lucru** A lucra. **14-15** *vti* (Reg; îe) **A-i ~ (pe cineva)** sau **a-i ~ (cuiva) mâna (la ceva)** A se pricepe la ceva, dovedindu-se îndemânatic. **16** *vt* (Înv; îe) **A ~ arme** (sau **armele**) A porni o acțiune militară împotriva cuiva. **17** *vt* (Rar; cu complementul „pulsul") A stabili pulsul cuiva punând degetul pe o arteră. **18** *vr* (Udp „de" care indică locul de unde se apucă) A-și încleșta mâna sau mâinile, ghearele etc. de cineva sau de ceva pentru a se sprijini Si: *a se agăța*, *a se apuca*, *a se atârna*. **19** *vt* (Rar) A da de ceva în care să se poată sprijini. **20-21** *vtrr* (C. i. oameni; urmat de determinările „în brațe", „la piept" etc.) A-și petrece ori a-și întinde mâinile sau o mână pe după ceva sau cineva, pentru a aduce mai aproape, a strânge etc. Si: *a îmbrățișa*. **22** *vra* (Îe) **A se ~ (cu cineva) de păr** (sau **de piept**) A se încăiera cu cineva. **23** *vrr* (Urmat de determinările „în joc", „la joc", „la horă") A se lua sau a se ține de mână cu cineva pentru a forma un cerc, o horă etc. și a dansa. **24** *vr* (Reg; îe) **A se ~ în horă** (sau **în joc**) A participa pentru prima dată la hora, la dansul etc. din sat. **25** *vr* (Reg; pex; d. tineri; îae) A ajunge la vârsta când poate ieși la horă, la dans etc. în sat. **26** *vr* (Îae) A se lăsa antrenat într-o acțiune, atras de mersul evenimentelor. **27** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) la joc** (sau **în horă** etc.) A invita sau a lua pe cineva la joc, în horă etc. **28** *vt* (D. oameni sau d. minte, rațiune etc.) A percepe. **29** *vt* (D. oameni sau d. minte, rațiune etc.) A reține. **30** *vt* (D. oameni sau d. minte, rațiune etc.) A învăța. **31** *vt* (Spc; c. i. obiceiuri, deprinderi, meserii etc.) A-și însuși. **32** *vt* (Rar; îlv) **A ~ obicei** A se obișnui. **33** *vt* (Înv; îlv) **A ~ nărav** A se nărăvi. **34** *vt* (D. ființe; urmat de determinările „cu ochii", „cu privirea", „în priviri" etc.) A avea în câmpul vizual Si: *a observa*, *a vedea*. **35** *vt* (D. telescoape, aparate de fotografiat etc. sau d. obiectivul acestor aparate) A cuprinde în raza sa de acțiune în timpul funcționării. **36** *vt* (D. fotografi, reporteri etc.) A face să intre în câmpul vizual al obiectivului unui aparat pentru a fotografia ori a filma. **37** *vt* (Pex) A fotografia. **38** *vt* (Pex) A filma. **39** *vt* (D. pictori, scriitori, critici etc. sau d. diverse domenii ale artei sau științei) A sesiza și a prezenta prin mijloace caracteristice Si: *a contura*, *a zugrăvi*. **40** *vt* (D. ființe; c. i. cuvinte, sunete, zgomote) A percepe și a desluși cu ajutorul auzului Si: *a auzi*. **41** *vt* (Îe) **A** (sau, pop, **a-și**) **~ de veste** (ori, rar, **de știre**) sau (îrg) **a ~ veste** A afla la momentul oportun. **42** *vt* (Îae) A-și da seama. **43** *vt* (C. i. tonuri, sunete) A executa în mod corect, exact. **44-45** *vtrp* (C. i. ființe) A opri cu forța din mișcare, alergare, zbor etc. Si: *a (se) captura*. **46-47** *vtrp* (Spc; c. i. animale sălbatice, păsări) A (se) vâna. **48-49** *vtrp* (Spc; c. i. persoane urmărite, răufăcători, inamici etc.) A aresta. **50-51** *vtr* (Îe) **A (se) ~ în cursă** (sau **în capcană**, **în laț**) ori, îvr, **în lațe** A face să intre sau a intra din greșeală într-o încurcătură mare, periculoasă etc. din care nu se poate ieși. **52-53** *vtr* (Îae) A (se) înșela. **54-55** *vtr* (Îae) A (se) da de gol. **56** *vt* (Îvp; îe) **A ~ (pe cineva) la oaste** (sau, reg, **la cătane**) A duce pe cineva cu forța în armată. **57** *vt* (Îvr; îe) **A-i ~ ochii (cuiva)** sau **a-l ~ (pe cineva) de ochi** A atrage privirile cuiva, datorită aspectului

armonios sau ieșit din comun Si: *a frapa*. **58-59** *vtrp* (Îe) **A ~ (pe cineva) la mână** (sau **la mâna** ori **mâinile lui**, **în mâna lui**) sau **a se ~ la mâna (cuiva)** A (se) ajunge, prin mijloace, în general, căutate, să (se) dispună de soarta, de viața etc. cuiva, care a comis ceva. **60** *vt* (Îe) **A ~ șarpele cu mâna altuia** A rezolva o situație dificilă folosindu-se de efortul altcuiva, dar atribuindu-și sieși meritele. **61** *vt* (Gmț; ie) **A ~ vulpea de coadă** A fugi pentru a scăpa de ceva sau de cineva. **62** *vt* (Îe) **A ~ prepelița** (ori **ciocârlanul** sau **purceaua** etc.) **de coadă** A se îmbăta. **63** *vt* (Rar; îc) **~-muște** Gură-cască. **64** *vt* (Reg; îcs) *De-a ~-mă* De-a prinselea. **65** *vt* (Reg; îcs) *~ barza puișoru* Joc de copii în care jucătorii își pun pumnii unii peste alții. **66-68** *vtir* (Îlv) **A ~ pește**[2] A pescui. **69** *vt* (Pex) A căuta și a scoate din apă o ființă sau un lucru, pentru a salva, a recupera Si: *a pescui*. **70** *vt* A ajunge pe cineva din urmă. **71** *vt* A apuca să mai găsească ceva, înainte de a pleca. **72** *vt* (C. i. obiecte sau ființe care cad, sunt aruncate, străbat aerul etc.) A reține cu mâinile sau cu ceva ținut în mână. **73** *vt* (D. oameni; c. i. vehicule care sunt gata de plecare) A sosi la timp sau în ultima clipă pentru a putea lua, folosi etc. Si: *a apuca*. **74-75** *vt* (C. i. ocazii, împrejurări favorabile etc.) (A putea sau) a ști să folosească, să valorifice, să exploateze. **76** *vt* (C. i. epoci sau evenimente) A trăi într-o anumită perioadă ori a fi martor la cele petrecute în perioada respectivă. **77** *vtrp* (C. i. obiecte sau părți ale acestora) A fixa de ceva sau unul de altul în cuie, în ace, într-o închizătoare, cosând, legând etc. **78** *vt* (Reg; îe) **A ~ (cuiva) o nevoie** A ajuta pe cineva aflat într-o situație materială dificilă. **79** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ o** (sau **vreo**) **nevoie** (sau **nevoile cu ceva**) A face față unei nevoi materiale. **80** *vr* (Reg; îe) **A se ~ ca nuca** (sau **ca mazărea**) **în** (sau **de**) **perete** A fi total nepotrivit pentru o anumită împrejurare. **81** *vt* (Spc; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A coase. **82** *vt* (Spc; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A cârpi. **83** *vt* (C. i. obiecte de îmbrăcăminte, podoabe etc.; la participiu și urmat de determinări care arată locul) A pune sau a fixa ori a strânge în jurul sau pe o parte a corpului, capului etc., înnodând, prinzând într-o închizătoare etc. **84** *vt* (C. i. părul) A strânge la un loc sau a aranja strângând într-o anumită pieptănătură. **85-86** *vtrp* (C. i. cai; urmat de determinări care indică felul vehiculului, udp „la") A (se) înhăma. **87-88** *vtrp* (C. i. boi; urmat de determinări care arată felul vehiculului, udp „la" sau „în") A (se) înjuga. **89-90** *vtr* (C. i. obiecte; udp „de", „la", „în" etc.) A agăța de ceva, lăsând să cadă liber în jos Si: *a atârna, a spânzura, a suspenda*. **91-92** *vtr* (C. i. ființe) A lega de gât, de picioare, lăsând să atârne Si: *a spânzura*. **93** *vr* A se opri fixându-se, blocându-se, înțepenindu-se, împiedicându-se etc. în ceva ascuțit, ieșit de la locul lui etc. **94** *vr* (D. unele plante parazite sau d. plante agățătoare) A se fixa ori a se agăța de ceva, crescând în sus sau a crește pe ceva. **95** *vr* (Înv; d. oameni) A se stabili la... sau a se fixa ori a rămâne în... **96-97** *vtr* A (se) uni prin atingere. **98-99** *vtr* A (se) lipi cu o materie cleioasă sau prin alte mijloace, din alte cauze. **100** *vr* (D. țesuturi, părți ale corpului) A se lipi la loc, reunindu-se cu ansamblul, reintegrându-se în acesta. **101-102** *vir* A adera la ceva sau a se lipi de ceva. **103** *vr* (Îe) **A nu se ~ somnul de cineva** A nu putea dormi. **104** *vr* (Îrg; îe) **A se ~ (cuiva) privirile** (sau **ochii** ori **ochiul**) **de** (ori **pe**) **cineva** (sau **de ceva**) A se opri cu privirea pe cineva sau pe ceva. **105** *vr* (Îrg; îae) A alege cu privirea pe cineva sau ceva. **106** *vr* (Înv; îe) **A se ~ mintea după ceva** A fi de acord cu cineva sau cu ceva. **107** *vr* (Mol; d. medicamente, tratamente) A-și face efectul. **108** *vi* (Ccd; cu determinarea „bine") A(-i) fi folositor Si: *a*(-i) *folosi*, *a*(-i) *servi*. **109** *vi* (Ccd; cu determinarea „bine") A(-i) aduce un serviciu sau a(-i) fi de ajutor. **110** *vi* (Îe) **A-i ~ rău** A-i face un deserviciu sau a-i cauza o neplăcere, un rău. **111** *vt* (Îrg; ccd; urmat de determinări ca „foamea", „setea", „pofta") A-și potoli[1]. **112-113** *vri* (Înv; d. mâncare; îcn) A-i prii[1]. **114** *vt* (D. îmbrăcăminte, podoabe, pieptănătură etc.) A-i sta cuiva bine. **115** *vt* (Pex; d. gesturi, atitudini, manifestări ale oamenilor) A fi adecvat pentru cineva. **116** *vt* (Îe) **A-l ~ rău (pe cineva)** A nu-i sta bine. **117** *virt* (Îvp; d. arme, unelte tăioase, proiectile) A pătrunde, tăind, găurind, vătămând etc. **118-119** *vtrp* (Îrg; c. i. bunuri materiale sau valori monetare) A intra în posesia a ceva Si: *a dobândi, a obține*. **120-121** *vtrp* (Îrg; c. i. valori monetare) A obține contravaloarea a ceva Si: *a încasa*. **122-123** *vtrp* (Îrg; c. i. bunuri materiale) A (se) cumpăra. **124** *vt* (Pex; fig) A reuși să obțină. **125** *vti* (D. ființe; îe) **A ~ putere** (ori **puteri** sau **forță**) sau (reg) **a ~ la putere** A începe să capete sau a căpăta mai multă forță, vitalitate Si: *a se întări*. **126-127** (D. bunuri în mișcare, fenomene fizice etc.) A-și intensifica activitatea. **128** *vt* (D. oameni; îe) **A ~ rădăcini** (sau **rădăcină**) A căpăta stabilitate într-un anumit loc Si: *a se fixa, a se stabili*. **129** *vt* (D. acțiuni, deprinderi, idei etc. ale oamenilor) A începe să găsească un mediu prielnic pentru a se manifesta. **130-131** *vtr* (Îe) **A ~ carne (moale** sau **burtă** ori **seu** etc.) ori **a se ~ carnea (pe cineva)** A se îngrășa. **132-133** *vti* (Îe) **A ~ limbă** (sau **glas**) ori (pop) **a ~ la limbă** A căpăta curaj, îndrăznind să vorbească, să-și spună părerile. **134-135** *vti* (Îae) A-i veni poftă să vorbească. **136** *vt* (Rar; d. copii; îe) **A ~ limbă** A începe să vorbească. **137-138** *vti* (Îe) **A ~ viață** sau (reg) **a ~ la viață** A se înviora. **139-140** *vti* (Îae) A se însănătoși. **141-142** *vti* (Pop; îe) **A ~ inimă** ori (reg) **a-și ~ inima** sau **a (mai) ~ la inimă** (ori, îrg, **la suflet**, **la fire**) A începe să capete sau a căpăta curaj Si: *a se îmbărbăta*. **143-144** *vti* (Pop; îae) A-și veni în fire. **145-146** *vti* (Pop; îae) A-și reface forțele. **147** *vt* (Îe) **A ~ ființă** (sau **viață**) A se naște. **148** *vt* (Îae) A se contura vizual sau în minte. **149-150** *vti* (Îe) **A ~ nas** sau (reg) **a ~ la nas** A deveni arogant sau obraznic Si: *a se obrăznici*. **151** *vt* (D. oameni; îe) **A ~ față** A începe să arate bine, căpătând culoare, un aspect frumos, sănătos. **152** *vt* (D. unele alimente; îae) A se rumeni sub acțiunea focului. **153** *vt* (Îe) **A ~ un fir** A avea un punct de plecare pentru a afla ceva, cunoscând un amănunt în legătură cu o anumită situație. **154** *vt* (Îae) A obține firul liber la telefon, pentru a putea avea o convorbire. **155** *vt* (Îvr; îe) **A ~ temei** A căpăta stabilitate Si: *a se statornici, a se stabili*. **156** *vt* (Îvr; îe) **A ~ foc** A se înflăcăra. **157-158** *vti* (Îe) **A ~ minte** (ori, reg, **la minte**, **la cuminție**) A câștiga experiență, devenind mai înțelept. **159-160** *vti* (Îae) A se face om de treabă. **161-162** *vti* (Îe) **A ~ chef** (sau, rar, **la chef**, ori, înv, **la voie bună**) A începe să se înveselească. **163** *vt* (Înv; îe) **A ~ partea (cuiva)** A lua cuiva apărarea. **164** *vt* (Înv; îae) A se situa pe aceeași poziție cu cineva. **165** *vt* (Înv; îe) **A(-și) ~ gazdă** A poposi la o anumită gazdă. **166** *vi* (Reg; îe) **A ~ la zile** A mai crește în vârstă. **167** *vt* (Pfm; îe) **A ~ seu (la rărunchi)** A se îmbogăți. **168** *vt* (Reg; îe) **A ~ urechi** A auzi. **169** *vt* (Reg; îae) A înțelege. **170** *vi* (Reg; îe) **A ~ în cap** A se îmbăta. **171** *vt* (Reg; îe) **A ~ zburător** A se transforma în strigoi. **172** *vt* (Îvr; spc; c. i. funcții, posturi) A obține. **173** *vta* (Trs; la jocul de cărți) A câștiga, bătând cu o carte superioară. **174** *vt* (D. suprafețele corpurilor) A căpăta un strat de... sau a se acoperi cu... **175** *via* (Îvp; d. femei; urmat de determinarea „grea") A rămâne însărcinată. **176** *vta* (Îvp; d. femele) A concepe. **177-178** *vti* (Îvp) A prăsi. **179** *vr* (D. plante, semințe) A-și forma rădăcini, dezvoltându-se normal. **180** *vr* (D. plante) A începe să se hrănească prin rădăcini, după transplantări. **181** *vr* (D. altoi) A da mugur sau a se dezvolta dintr-un mugur. **182-183** *vri* (Fig) A (se) impune. **184-185** *vri* (Fig; d. manifestări sau acțiuni ale omului) A reuși să-și atingă scopul. **186** *vrim* (Îvr) A se cuveni. **187** *vrim* (Îvr) A-i fi sortit să... **188** *vt* (Rar) A contracta o anumită boală. **189** *vt* (Înv; c. i. teritorii, locuri strategice, construcții, așezări etc.) A pune stăpânire pe... **190** *vt* (Înv; c. i. teritorii, locuri strategice, construcții, așezări etc.) A domina. **191** *vt* (Fig) A atrage, făcând incapabil de altceva. **192** *vt* (Fig; d. stări fiziologice, psihice, afective etc.) A cuprinde (pe neașteptate). **193** *vt* (Fig; d. stări fiziologice, psihice, afective etc.) A copleși. **194** *vt* (Îlv) **A(-l) ~ mirarea** (sau, îvp), **mirare**, **minune**, **minuni (pe cineva)** A se mira tare. **195** *vt* (Îvr; îlv) **A-l ~ otrava** A otrăvi. **196** *vrim* (Îcn) A nu găsi crezare. **197** *vt* (Rar; îe) **Ce te-a** (sau **l-a**, **v-a** etc.) **prins?** Se spune pentru a-și exprima mirarea în fața unei atitudini, a unei acțiuni etc. neașteptate, anormale a cuiva. **198** *vt* (Reg; îe) **A-l ~ mințile (pe cineva)** A ști. **199** *vt* (Reg; îae) A pricepe. **200** *vt* (Îe) **A ~ beția (pe cineva)** A (se) îmbăta. **201-202** *vtr* (Îvp; fig; d. boli, farmece, blesteme, descântece) A se abate asupra cuiva, producând un efect negativ. **203-204** *vtr* (Îvp; pex) A deteriora. **205** *vt* (Îe) **A-l ~ (pe cineva) friguri** (sau **friguri de moarte**) A simți un fior de spaimă, de furie etc. **206** *vr* (Reg) A se contamina. **207** *vt* (Înv; d. foc) A distruge prin ardere. **208-209** *vtr* (A face să fie sau) a fi imobilizat.

reținut, oprit într-un anumit loc, de ceva material. **210** *vt* (Reg; îe) **A ~ (pe cineva) cu coada între ușă** A surprinde pe cineva mințind. **211** *vt* (Spc) A exercita o presiune asupra unui corp, surprins într-o anumită poziție, strivindu-l. **212** *vt* (Pop; spc; d. dureri fizice; c. i. părți ale corpului omenesc) A înțepeni. **213** *vt* (D. vânt, ploaie etc.) A cuprinde și a lua cu sine Si: *a antrena*. **214** *vt* (Pop; c. i. posturi de emisie sau ceea ce se emite) A recepționa. **215** *vt* (Pop; pex) A auzi. **216** *vt* (Pop; c. i. locuri în spațiu, suprafețe) A ocupa. **217-218** *vti* (Înv; îlv) **A ~ cu chirie** A închiria. **219** *vt* (Îe) **A ~ loc** A se bucura de considerație. **220** *vt* (Îae) A fi util. **221** *vt* (Îvr; îae) A ține loc de... **222** *vt* (Îe) **A nu-l ~ locul (sau starea) pe cineva** A nu avea astâmpăr, neputând sta locului sau negăsindu-și locul. **223** *vt* (Înv; îe) **A-i ~ calea cuiva** A pândi trecerea cuiva, stând în drumul lui. **224** *vt* (C. i. oameni) A surprinde asupra unui fapt. **225** *vt* (C. i. oameni) A descoperi pe cineva care a săvârșit o neregulă, o faptă reprobabilă, o infracțiune etc. **226-227** *vti* (Rar; îe) **A ~ (pe cineva) cu măsura (sau cu litra** ori **cu ocaua) mică** A descoperi minciuna sau înșelătoria practicate de cineva. **228-229** (Reg; îe) **A ~ în piuă (sau cu piulița)** A da pe cineva de gol. **230** *vr* (Rar) A se surprinde făcând ceva în mod inconștient sau fără voia lui. **231-232** *vtr* (Îvp; fam) A (se) încurca în ceea ce spune sau în răspunsuri, fiind determinat să se dea sau dându-se de gol prin ceea ce spune. **233-234** *vtr* (Pex) A (se) pune într-o situație dificilă, fără ieșire. **235** *vt* A da într-un loc unde n-ar fi trebuit, nu s-ar fi așteptat, n-ar fi dorit sau ar fi dorit să întâlnească ori să găsească de sau peste cineva. **236-237** *vri* (Înv) A se produce deodată, contrar așteptărilor, dorințelor etc. **238** *vt* (C. i. obiecte secrete, ascunse, corpuri delicte sau compromițătoare etc.) A da de urma... **239** *vt* (C. i. obiecte secrete, ascunse, corpuri delicte sau compromițătoare etc.) A găsi, în mod neașteptat sau nedorit. **240** *vt* (D. unități de timp, elemente sau fenomene ale naturii, calamități etc.) A se abate, de obicei în mod nedorit, asupra cuiva sau a ceva, surprinzând într-un anumit loc. **241** *vt* (Rar; îe) **A nu-l ~ (pe cineva) vremea în loc** Se spune despre un om extrem de ocupat. **242** *vr* (Îvp) A-și lua obligația ori angajamentul de a face ceva, învoindu-se sau fiind de acord să... **243-244** *vrt* (Înv; îe) **A se ~ chezaș (sau cu chezășie)** A garanta pentru sine sau pentru altul. **245** *vr* A o lua în serios, fără temei, prin inducere în eroare. **246** *vr* (Înv; îe) **Cum s-ar ~** Cum s-ar zice. **247** *vra* A paria². **248** *vt* (Îrg; c. i. valori) A socoti. **249** *vrp* (Înv) A fi considerat. **250** *vtri* (Îvp; udp „de", „la", „în") A se angaja. **251** *vtri* (Îe) **A (se) ~ (la** sau **în) vorbă** (ori, reg, **vorbe**) sau (reg) **în cuvinte (cu cineva)** ori (reg) **a-și ~ vorba (cu cineva)** A începe să discute cu cineva sau între ei. **252** *vr* (Reg; îe) **A se ~ la vorbă** A se înțelege. **253-254** *vit* (Îe) **A (o) ~ la fugă** sau **a ~ fuga** A o lua la fugă. **255** *vt* (Pop; îe) **A ~ (pe cineva) de mușteriu** A face pe cineva să devină client. **256-257** *vtrp* (Reg; îe) **A ~ post** A începe să (se) postească. **258** *vi* (Trs; Mol; spc) A începe să vorbească. **259** *vi* (Înv; spc; d. oameni) A contribui la... **260-261** *vrt* (Pop; spc) A (se) angaja într-o slujbă. **262** *vt* (Urmat de verbe la infinitiv sau la conjunctiv, are valoare de verb semiauxiliar) A începe să... **263** *vr* (Udp „cu", care indică persoanele cu care se intră sau care intră în concurență, în confruntare etc.) A se măsura Si: *a se bate, a se lupta*. **264** *vr* (Reg; îe) **A se ~ în câini (cu cineva)** A încerca să enerveze pe cineva. **265** *vr* (Reg; îae) A provoca pe cineva. **266** *vt* (Reg; îe) **A-și ~ mintea (cu cineva)** A lua în serios spusele cuiva. **267** *vt* (Reg; îe) **A-și ~ treabă** (sau **vadul cu cineva**) A o păți. **268-270** *vtir* (Îvp) (A se asocia sau) a face să se asocieze. **271-272** *vrt* (Îvp; spc) (A intra sau) a face să intre în relații de rudenie, de dragoste, de prietenie cu cineva. **273-275** *vtri* (Îe) **A se ~ în sâmbră** sau **a ~ în ortăcie** (ori **în. de sâmbră**) sau **a ~ tovărășie** A se întovărăși. **276** *vr* (Reg; d. apă) A îngheța. **277** *vr* (D. gheață) A se forma ca o crustă. **278** *vi* (Rar; d. anumite substanțe) A se solidifica. **279-280** *vrtf* (D. laptele dulce) (A se transforma sau) a face să se transforme în lapte bătut sau în iaurt, căpătând sau dând un aspect consistent Si: *a (se) închega, a (se) coagula*. **281-282** *vr* (D. unele preparate culinare) (A căpăta sau) a da consistență Si: *a (se) închega, a (se) coagula*. **283** *vt* (D. oameni; îe) **A ~ cheag** A începe să se înstărească. **284** *vt* (D. conversații; îae) A începe să se desfășoare și să devină cursivă. **285** *vr* (Reg; d. pâine) A se rumeni. **286** *vr* (Îe) **A nu i se ~ (cuiva) colacii** A nu reuși ceea ce și-a propus. **287** *vr* (D. unele mâncăruri) A forma o crustă la fundul vasului ori a căpăta un gust neplăcut, de aliment ars, afumat, în urma expunerii excesive la acțiunea focului. **288** *vi* A suferi efectul unei acțiuni exercitate asupra lui.

prindea *v* vz ***prinde***

prindemână *a* vz ***preîndemână***

prindere *sf* [At: (a. 1780) IORGA, S. D. XII, 102 / Pl: *~ri* / E: ***prinde***] **1** Luare sau apucare ori înșfăcare cu mâna, cu dinții, cu ghearele, cu ajutorul unui instrument etc., pentru a ține, a duce cu sine, a trece dintr-un loc în altul etc. Si: *prins¹* (1). **2** (Îvp; spc) Apucare a unui obiect cu scopul de a se servi de el pentru a lucra Si: *prins¹* (2). **3** (Îvp; pex) Utilizare a unei unelte ținând-o cu mâna Si: *prins¹* (3). **4** Încleștare a mâinii sau a mâinilor, a ghearelor de cineva sau de ceva pentru a se sprijini Si: *agățare, apucare, atârnare, prins¹* (4). **5** (Rar) Găsire a ceva în care să se poată sprijini Si: *prins¹* (5). **6** Petrecere ori întindere a mâinilor, sau a unei mâini, pe după cineva sau ceva pentru a aduce mai aproape, a strânge etc. Si: *îmbrățișare, prins¹* (6). **7** Luare sau ținere de mână a cuiva pentru a forma un cerc, o horă etc. și a dansa Si: *prins¹* (7). **8** Antrenare într-o acțiune, atras de mersul evenimentelor Si: *prins¹* (8). **9** Percepere. **10** Memorare. **11** Învățare. **12** Cuprindere cu privirea Si: *observare, vedere*. **13** Cuprindere în raza sa de acțiune, în timpul funcționării. **14** Cuprindere în câmpul vizual al obiectivului unui aparat pentru a fotografia ori a filma. **15** (Pex) Fotografiere. **16** (Pex) Filmare. **17** Sesizare și prezentare prin mijloace caracteristice Si: *conturare, zugrăvire*. **18** Percepere și deslușire cu ajutorul auzului Si: *auzire*. **19** Oprire cu forța, punând mâna pe o ființă care fuge Si: *prins¹* (14), *prinzare* (1). **20** (Spc) Capturare. **21** (Spc) Vânare. **22** (Spc) Capturare ca urmare a unei căutări, a unei urmăriri, a unei lupte etc. Si: *prins¹* (15), *prinzare* (2). **23** (Îls) **~ a peștilor** Pescuire. **24** Căutare și scoatere din apă pentru a salva, a recupera Si: *pescuire, prins¹* (16), *prinzare* (3). **25** Găsire a cuiva sau a ceva înainte de a pleca. **26** Reținere cu mâinile sau cu ceva ținut în mână. **27** Sosire la timp sau în ultima clipă pentru a se putea urca într-un vehicul gata să pornească Si: *apucare, prins¹* (17). **28** Capacitate sau știință de a folosi, de a valorifica, de a exploata. **29** Fixare de ceva sau unul de altul în cuie, în ace, într-o închizătoare, cosând, legând etc. Si: *prins¹* (18). **30** (Spc) Coasere. **31** (Spc) Cârpire. **32** (Spc) Unire între ele a unor obiecte textile, însăilând, cosând Si: *prins¹* (19). **33** Punere sau fixare ori strângere în jurul sau pe o parte a corpului, capului etc. a unui obiect de îmbrăcăminte sau de podoabă, înnodând, prinzând într-o închizătoare etc. Si: *prins¹* (20). **34** Strângere la un loc sau aranjare a părului, strângându-l într-o anumită pieptănătură Si: *prins¹* (21). **35** Înhămare a cailor. **36** Înjugare a boilor. **37** Agățare de ceva a părții superioare a unui obiect, lăsându-l să cadă liber în jos Si: *atârnare, spânzurare, suspendare, prins¹* (27). **38** Legare de gât, de picioare a ceva sau a cuiva, lăsând să atârne Si: *spânzurare*. **39** Oprire fixându-se, blocându-se, înțepenindu-se, împiedicându-se etc. în ceva ascuțit, ieșit de la locul lui etc. Si: *prins¹* (28). **40** Fixare ori agățare de ceva a unei plante, crescând în sus. **41** (Înv) Stabilire sau fixare ori rămânere într-un loc Si: *prins¹* (29). **42** Unire prin atingere. **43** Lipire cu o materie cleioasă sau prin alte mijloace, ori din alte cauze. **44** Lipire la loc reunindu-se cu ansamblul, reintegrându-se în acesta. **45** Găsire a unui mediu prielnic, pentru a se manifesta. **46** (Trs; la jocul de cărți) Câștigare cu o carte superioară. **47** Căpătare a unui strat de... sau acoperire cu ceva. **48** Adaptare a unei plante în locul unde a fost răsădită, dezvoltându-se normal Si: *prins¹* (30). **49** Apariție a mugurilor sau dezvoltare dintr-un mugur. **50** Impunere a unei idei, a unei teorii etc. **51** (Rar) Îmbolnăvire. **52** (Înv) Cucerire. **53** (Înv) Dominare. **54** (Fig) Atragere a cuiva, făcându-l incapabil de altceva. **55** (Fig) Copleșire. **56** Deteriorare. **57** Imobilizare sau reținere ori oprire într-un anumit loc, de către ceva material Si: *prins¹* (31). **58** (Spc) Exercitare a unei presiuni asupra unui corp surprins într-o anumită poziție, strivindu-l Si: *prins¹* (32). **59** (Pop) Recepționare a unei transmisii radio. **60** (Pop; pex) Auzire. **61** Surprindere a cuiva asupra unui fapt, de obicei reprobabil Si: *prins¹* (33). **62** Întâlnire sau găsire a cuiva într-un loc unde n-ar fi trebuit, nu s-ar fi așteptat, n-ar fi dorit să se întâmple acest

fapt Si: *prins*[1] (34). 63 Angajare la ceva, învoindu-se sau fiind de acord să îndeplinească anumite condiții. 64 (Rar) Solidificare. 65 Transformare a laptelui dulce în lapte bătut sau în iaurt, căpătând un aspect consistent Si: *acrire, închegare, coagulare, prins*[1] (35). 66 Formare a unei cruste la fundul vasului ori dobândire a unui gust neplăcut, de aliment ars, afumat, în urma expunerii excesive la acțiunea focului Si: *prins*[1] (36). 67 (Reg; la jocul de țintar) Învingere a adversarului Si: (reg) *prinsătură* (1). 68 (Îrg) Avere. 69 (Îla) **Cu ~** Bogat. 70 (Nob) Valoare. 71 (Rar; îe) **A avea ~** A avea de lucru, ocupându-se cu ceva. 72 (Trs; îs) *~a postului* (*Paștelui*) Începere a postului Si: *lăsata secului*. 73 (Rar) Legare. 74 (Rar) Atașare. 75 (Rar; ccr) Ceea ce servește pentru a lega Si: (reg) *prinsătură* (2). 76 (Rar; ccr) Ceea ce servește pentru a atașa Si: (reg) *prinsătură* (3).

prindilic, ~ă *smf, a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *prinde*] (Reg) 1-2 (Copil) ager.

prindoare *sf* [At: CADE / Pl: *~ori* / E: cf *prindori, prinde*] (Trs) 1 Avuție. 2 Condiție materială de un anumit fel. 3 Stare socială.

prindori *vi* [At: LUC. III, 332 / Pzi: *~resc* / E: cf *prindoare*] (Trs) 1-2 A acorda (prin împrumut) un ajutor material. 3 A lucra ceva.

pringă *sf* [At: CDDE / Pl: *pringi* / E: ns cf *părânga*] (Ban) Fiecare dintre cele două lemne puse transversal peste capetele loitrelor, la carul cu care se transportă cereale.

pringitoare *sf* vz ***prigitoare***

pringuță *sf* [At: TOMICI, C. A. 48/3 / Pl: *~țe* / E: ***pringă*** + *-uță*] (Ban) Fiecare dintre cele patru scândurele care se prind de marginile pereților laterali ai unui stup, pentru a-i da mai multă stabilitate și pentru a oferi posibilitatea unei mai ușoare mânuiri.

prinoi *v* vz ***prenoi***

prinos *sn* [At: PSALT. 317 / Pl: *~uri*, (îrg) *~oase* / E: slv **приносъ**] 1 (În ritualurile religioase, mai ales în antichitate) Ceea ce se oferă ca dar, în semn de venerație, de mulțumire, pentru realizarea unui scop etc., unei divinități, unui sfânt etc. Si: *jertfă, ofrandă*, (înv) *mântuire, plocon*, (îvr) *primeală*. 2 (Îrg) Pomană. 3 (Spc; îrg) Colac mare oferit preotului sau credincioșilor la înmormântări, la parastase sau la anumite sărbători religioase. 4 (Rar) Plocon dat unui stăpânitor. 5 (Pgn) Dar. 6 (Pgn) Recompensă. 7 Sacrificiu făcut în slujba unei cauze, a unei idei etc. 8 Omagiu adus cuiva în semn de devotament, de admirație, de recunoștință etc.

prinosi [At: (a. 1716) IORGA, S. D. XVII, 165 / Pzi: *~sesc* / E: ***prinos***] (Înv) 1-2 *vtrp* A (se) aduce prinos. 3 *vt* A oferi ca dar sau ca omagiu.

prinpregiur *av, pp* vz ***primprejur***

prinprejur *av, pp* vz ***primprejur***

prins[1] *sns* [At: ST. LEX. 171^{v}/1 / V: (reg) ***~ă*** *sf* / E: ***prinde***] 1-8 Prindere (1-8). 9 Percepere. 10 Memorare. 11 Învățare. 12 (Îcs) *De-a ~ul* sau *de-a ~elea* Joc în care un copil aleargă să prindă pe cei din jur, care fug Si: (reg) *de-a ~nde-mă*. 13 (Reg; îs) *D-a pă* (sau *pră*) *~ă* Oină[1]. 14-21 Prindere (19, 22, 24, 27, 29, 32-34). 22 (Spc) Vânătoare. 23 (Spc) Pescuit. 24 (Spc) Coasere. 25 (Spc) Cârpire. 26 (Îvr) Punere la jug. 27-36 Prindere (37, 39-40, 48, 57-58, 61-62, 65-66) 37 (Îvr) Pariu. 38 (Rar) Legare. 39 (Rar) Atașare.

prins[2], ***~ă*** [At: CORESI, TETR. 122 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***prinde***] 1-4 *smf, a* Persoană (care a căzut sau) care este în prizonierat. 5 *a* (Îe) **A se da ~** A se preda. 6 *a* (Reg; îae) A se recunoaște învins Si: *a ceda*. 7 *a* (D. animale) Care a fost capturat. 8 *a* Atașat de ceva prin fixare. 9 *a* (Rar; îe) **A fi ~ de cap și de picioare** A nu putea acționa liber. 10 (Reg; îe) **A-i fi (cuiva) graiul ~** A nu putea vorbi Si: *a fi mut*. 11 *a* (Pop; d. o femeie; îe) **A fi cu brațele ~e** A avea copil mic. 12 *a* (Îvr; îe) **A fi ~ de limbă** A fi amețit de băutură. 13 *a* (D. oameni) Care are mult de lucru Si: *absorbit, ocupat*, (înv) *cuprins*. 14 *a* Stăpânit de o stare fiziologică, de o boală, de o stare sufletească etc. 15 *a* (Spc) Îndrăgostit. 16 *a* (D. încheieturi, articulații) Anchilozat. 17 *a* (Rar; d. posturi, locuri etc.) Ocupat. 18 *a* (Pop; d. recipiente) Umplut. 19 *a* (Îvr; d. apă) Înghețat. 20 *a* (D. laptele dulce) Transformat sau pe cale de a se transforma, căpătând consistență, în lapte bătut sau în iaurt. 21 *a* (D. unele preparate culinare) Care a căpătat consistență Si: *coagulat, închegat*. 22 *a* (D. unele mâncăruri) Care a fost expus prea mult la foc și a format la fundul vasului o crustă necomestibilă ori a căpătat un gust neplăcut de aliment ars, afumat Si: (reg) *păpărăzit*. 23 *a* (Reg; îs) *Ochișori ~nși* Colțunași.

prinsă *sf* vz ***prins***[1]

prinsătură *sf* [At: PAMFILE, J. I, 36 / Pl: *~ri* / E: ***prins*** + *-ătură*] (Reg) 1-3 Prindere (67, 75-76).

prinsioner *sm* vz ***prizonier***

prinsionier *sm* vz ***prizonier***

prinsip *sn* vz ***principiu***

prinsoare *sf* [At: CORESI, EV. 210 / V: (reg) ***prinsor*** *s*, (îvr) ***pren~*** / Pl: *~ori* / E: ***prins***[2] + *-oare*] 1 (Înv) Pariu. 2 (Buc) Efort al unui animal pentru a duce o povară. 3-4 (Îvp) (Stare de) captivitate. 5 (Pex; ccr) Închisoare. 6 (Reg) Loc de unde cineva pescuiește cu crâsnicul. 7 (Reg) Avere. 8 (Reg; d. oameni; îla) **Cu ~** Bogat. 9 (Îvr) Sumă plătită ca arendă. 10 (Olt) Ac de prins părul. 11 (Îvr) Dispozitiv folosit la fixarea unor drugi. 12 (Trs) Cerc de lemn care prinde doagele unui butoi. 13 (Olt) Parte a undiței de care se prinde firul. 14 (Reg) Căprior la casă. 15 (Trs) Bucată de lemn fixată la îmbinarea căpriorilor unei construcții, pentru a le mări rezistența. 16 (Reg) Bârnă așezată deasupra pereților casei, în lungul acoperișului, pentru a susține căpriorii Si: (reg) *cosoroabă*. 17 (Reg) Fiecare dintre stâlpii din peretele casei în care intră ferestrele. 18 (Trs; Mar) Fiecare dintre cele două bare de lemn care fixează părțile laterale ale războiului de țesut sau tălpile războiului de țesut una de alta Si: (pop) *chingă*, (reg) *prinzătoare, prinzător*. 19 (Reg) Lanț sau bară de fier care leagă crucea căruței cu capetele osiei Si: (reg) *lambă*. 20 (Reg) Punte dintre coarnele plugului. 21 (Reg; îs) *~a nărilor* Perete despărțitor al nărilor. 22-23 (Înțelegere făcută sau) angajament luat în vederea îndeplinirii unui lucru.

prinsoner *sm* vz ***prizonier***

prinsonier *sm* vz ***prizonier***

prinsor *s* vz ***prinsoare***

prinsuner *sm* vz ***prizonier***

prinsură *sf* [At: N. TEST. (1648), 162/24 / Pl: *~ri* / E: ***prins***[2] + *-ură*] 1 (Înv) Pariu. 2 (Reg) Ciudă. 3 (Îrg; ccr) Suprafață de pământ luată din terenul comun al statului Si: (reg) *cuprinzătura*.

prinștin *sn* vz ***prâsnel***

printindirisi *v* vz ***pretenderisi***

printră *pp* vz ***printre***

printre *pp* [At: PRAV. 209 / V: (îvp) ***pi~***, (îrg) ***pân, pântră, pen~, pintră***, (înv) ***pren~, ~ră***, (reg) ***păn, pinte, pintri, prântră*** / E: ***pre*** + ***între***] 1-2 Exprimă situarea unui element, localizarea unei acțiuni sau a unei stări etc., care pot fi percepute, explicit sau implicit, prin intermediul simțurilor, între realități spațiale de același fel dispuse în mod discontinuu pe o suprafață nedefinită *Domnitorul stătea printre osteni*. 3-4 Exprimă parcurgerea, străbaterea etc. unei traiectorii sinuoase, ocolite, nesigure, agitate etc. și delimitate de realități spațiale de același fel sau de elemente aparținând unei realități colective *Umbla printre mese*. 5-6 Urmat de un determinant cantitativ, exprimă precizarea numărului realităților spațiale de același fel ce delimitează intervale pe care se situează un element sau se desfășoară o acțiune, o stare, un parcurs etc. *Drumul trecea printre cei patru pomi*. 7-8 Exprimă orientarea (prin erupere sau) prin dispersare, diseminare etc. între elemente de același fel considerate ca reper spațial *Au coborât printre noi*. 9 Exprimă plasarea tăinuită, ferită, discretă etc. prin utilizarea spațiilor libere dintre realități spațiale de același fel sau dintre elementele unei realități colective *Stă pitit printre tufe*. 10 Exprimă intercalarea unor elemente într-un șir de alte elemente de același fel dispuse distanțat *Printre pomi sădi flori*. 11 Exprimă localizarea unei acțiuni, a unei stări etc. între două realități diferite care își corespund prin poziție de paralelism, de simetrie *Merge printre scaun și masă*. 12 Arată încadrarea discontinuă a desfășurării unei acțiuni, a manifestării unei stări etc. în intervalele dintre manifestările intermitente ale unei circumstanțe concomitente acestor acțiuni, acestor stări etc. *Mărturisi printre lacrimi*.

13 Arată încadrarea duratei unui parcurs în raport cu manifestările succesive ale unei circumstanțe concomitente acelui parcurs *Înainta printre ovații*. **14** Urmat de un determinant cantitativ, precizează numărul manifestărilor repetate ale unei circumstanțe ce întrerup desfășurarea în timp a unei acțiuni, a unei stări, a unui parcurs etc. *Printre mii de urale a luat cuvântul*. **15** Arată producerea bruscă a unei acțiuni în cursul desfășurării iterative a unei circumstanțe concomitente acelei acțiuni *Năvăliră printre chiote*. **16** Arată perceperea, interceptarea etc. unor sunete, a unor zgomote, a unor manifestări etc. datorită momentelor de întrerupere ale altora *Printre țipete se auzea un glas*. **17** Exprimă încadrarea accidentală sau liber aleasă a unei unități de timp sau a unei circumstanțe ce se desfășoară în timp într-un șir de unități temporale similare sau diferite *Printre toți anii aceia tot mai găsești și unul bun*. **18** Exprimă alternarea temporală a două acțiuni, a două stări, a două procese etc. contrare *Râde printre lacrimi*. **19** Arată cuprinderea unui element între elementele unei colectivități, unui grup etc. *Se afla iarăși printre copii*. **20** Arată străbaterea prin peregrinare, perindare etc. între elementele unei colectivități, unui grup etc. *Vara asta a umblat printre pescari*. **21** Urmat de un determinant cantitativ, arată gradul de extensiune al mediului, al circumstanțelor etc. în care este inclus un element *Printre toți amicii săi, nu era nici unul mai de soi*. **22** Exprimă provocarea unei anumite stări de spirit, a unei anumite atitudini în cadrul elementelor unei colectivități *Grozavă spaimă s-a iscat printre oameni*. **23** Arată utilizarea predilectă a unui element aparținând unei anumite categorii, unei anumite serii etc. de elemente de același fel, de aceeași natură, ca modalitate de efectuare a unei acțiuni, de atingere a unui scop *Printre tropii folosiți, abundă sinecdoca*. **24-27** (Îlav) ~ **degete** (Mod întâmplător) (superficial) (greu de sesizat ori) nesistematic etc. al efectuării unei acțiuni *Toate îi trec printre degete*. **28** (Îlav) ~ **picături** Sporadic *Printre picături, se uita la televizor*. **29** (D. transmiterea unei comunicări orale; îlav) ~ **dinți** sau (rar) ~ **buze** (Voit) ferit, neclar etc. ori trădând o anumită stare sufletească neexteriorizată prin vorbe *Înjura printre dinți*. **30** (D. transmiterea esenței unei comunicări; îlav) ~ **rânduri** Cu caracter aluziv *Citeam printre rânduri*. **31** Exprimă distribuirea într-o ordine accidentală ori liber aleasă între elementele unei sau unor colectivități, unui grup etc. *Mâncarea este împărțită printre oameni*. **32** Exprimă închiderea unui element într-o anumită categorie de aceeași natură, pe baza unei corespondențe, de obicei valorice *Se numără printre cei mai destoinici*.

printru *pp* [At: PSALT. HUR. 74^{v}/18 / V: ***pen~***, (pop) ***pîn~***, (îrg) ***păn~***, ***pin~***, (înv) ***păîn~***, ***pean~***, ***peîn~***, ***pentră***, ***preîn~***, ***priîn~***, ***pren~***, (reg) ***păntu***, ***pântu***, ***pentu***, ***pintu***, ***prîntra***, ***prîn~***, ***pun~*** / E: ***pre + întru***] **1-2** Semnifică ideea de includere a unei realități (în cuprinsul unui element singularizat față de altele subînțelese de același fel sau) în cuprinsul nedeterminat al mai multora singularizate dintr-o multitudine subînțeleasă de elemente identice. **3** Exprimă situarea unei realități în cuprinsul unei suprafețe singularizate față de altele subînțelese *Se jucau printr-o curte*. **4** Arată că suprafața pe care se situează o realitate este parte a unui interior spațial singularizat față de altele de același fel *L-a găsit printr-un sertar*. **5** Exprimă faptul că interiorul spațial este un mediu lichid sau masa unui material afânat, unei structuri elastice *Se bălăceau printr-o apă murdară*. **6** Exprimă faptul că interiorul spațial este gândit ca plasat între limitele unei stări fizice, ale manifestării unui fenomen meteorologic etc. *Se vedea casa printr-o ceață albure*. **7** Arată că starea fizică gândită ca interior spațial este un mediu sonor sau optic *Vocea se auzea printr-un zgomot infernal*. **8** Exprimă faptul că interiorul spațial este constituit din părți rămase neocupate de vreunul dintre elementele de același fel aflate într-o aglomerare discontinuă *Avea vizuina printr-o pădure de fagi*. **9** Arată că situarea în cuprinsul unui spațiu este percepută explicit senzorial *Omul pândea printr-o gaură a gardului*. **10** Exprimă faptul că senzația este resimțită ca localizată într-una sau mai multe părți din interiorul spațial al corpului unei ființe *Simțea o durere printr-un picior*. **11** Exprimă străbaterea unui traseu nedefinit pe una sau mai multe linii posibile de traversare a unei suprafețe singularizate față de altele de același fel *Au trecut printr-o localitate*. **12** Arată că suprafața traversată este un loc de trecere care permite intrarea și ieșirea a ceva dintr-un spațiu în altul *A intrat printr-o spărtură a gardului*. **13** Arată că suprafața traversată este o cale de trecere dintr-un loc în altul *Printr-o cărare îngustă se ajunge la râu*. **14** Exprimă faptul că interiorul spațial este constituit din părți, zone de pătrundere, de străpungere, de infiltrare într-o masă materială compactă *Morcovul îl pasezi printr-o sită*. **15** În legătură cu o suprafață, cu un cuprins spațial, determinate cantitativ, exprimă extinderea a ceva pe tot întinsul indicat de determinant prin singularizare față de alte întinderi identice *Printr-un sfert de țară a plouat*. **16** Exprimă îndrumarea unei deplasări spre o localizare spațială singularizată ca reper orientativ sau spre mai multe localizări spațiale singularizate *Evacuarea s-a făcut printr-o ieșire de serviciu*. **17** Arată că localizarea spațială singularizată ca reper orientativ este parte a unui interior *Treceți printr-aceeași cameră pe unde ați venit*. **18** Exprimă mijlocirea realizării a ceva de către o orientare spațială singularizată față de altele de același fel *Printr-un drum drept ajungi mai repede*. **19** Exprimă încadrarea a ceva într-un interval de timp sau în decursul duratei unei circumstanțe. **20** Exprimă plasarea petrecerii unui fapt într-un interval calendaristic singularizat față de altele de același fel *Era printr-un august ploios*. **21** Exprimă faptul că interiorul duratei privește perioada desfășurării unei stări fizice, fiziologice, meteorologice etc. *Muncea printr-o arșiță mare*. **22** Exprimă parcurgerea unui interval de timp delimitat calendaristic și singularizat față de altele de același fel *Am trecut printr-o vară secetoasă*. **23** Este urmat de determinări care marchează explicit durata în interiorul căreia se manifestă o circumstanță *A trecut printr-un moment dificil*. **24** În legătură cu un interval de timp determinat cantitativ, exprimă extinderea pe toată durata indicată de determinant prin singularizare față de alte durate de același fel *A trecut printr-un deceniu de frământări sociale*. **25** Exprimă faptul că perioada de desfășurare a unui fapt este delimitată în tot interiorul duratei unei circumstanțe *Printr-una din acele ierni, n-a existat zi fără zăpadă*. **26** Exprimă proiectarea unui fapt într-un interval de timp singularizat față de altele subînțelese *Vom face excursia printr-o lună de vară*. **27** Exprimă rolul mediator în favoarea sau în defavoarea împlinirii unui fapt, al scurgerii unui interval de timp singularizat față de altele de același fel *Printr-o lună de practică, muncitorii au deprins meșteșugul*. **28** Exprimă faptul că intervalul de timp care favorizează împlinirea unui fapt este delimitat de o circumstanță *Mi-am revenit printr-un concediu de odihnă*. **29** Exprimă integrarea a ceva în sfera unui domeniu, a unei posibilități, a unei modalități etc. **30** Exprimă implicarea a ceva ca aspect înglobat, ca parte componentă în sfera unitară a unui domeniu singularizat față de altele de același fel *Prezența elementelor progresiste printr-unele literaturi occidentale este evidentă*. **31** Arată că sfera de implicație în care se singularizează aspectele eterogene ale unui tot este o însușire dominantă unificatoare *Operele se caracterizează printr-o sobrietate stilistica remarcabilă*. **32** Exprimă faptul că sfera de implicație este suportul obiectiv al unui act de comunicare *Nu se înțelegea nimic printr-aceste vorbe laconice*. **33** Exprimă petrecerea de către cineva sau ceva a unui fapt singularizat față de altele de același fel *El trece printr-o criză morală*. **34** În legătură cu un fapt determinant cantitativ, exprimă amploarea modului de manifestare, de săvârșire a acestui fapt *Se remarca printr-o bogată activitate literară*. **35** Exprimă faptul că amploarea modului de manifestare a unui fapt rezultă din aspectul cantitativ al realității asupra căreia se extinde *Aducerea aminte a acelei epoci se păstrează printr-o mulțime de legende*. **36** Exprimă direcționarea către ceva singularizat ca reper intermediar în descrierea desfășurării cursului evolutiv al unui fapt *Romantismul a trecut printr-unii poeți minori până la marii săi reprezentanți*. **37** În legătură cu un termen care indică o modalitate, exprimă recurgerea la un factor mediator sau datorarea decurgerii a ceva din manifestarea unui factor mediator *Printr-acest mijloc obținură victoria*. **38** Arată că factorul mediator la care se recurge privește modalitatea de trimitere sau de primire a ceva *Animalele vii se trimit printr-o coletărie specială*. **39** Arată că factorul mediator la care se recurge privește

modalitatea de justificare a manifestării unui fapt *E vestit printr-un castel încărcat de opere de artă*. **40** Exprimă faptul că factorul mediator prin care poate fi demarcată o manifestare specifică este o modalitate de exteriorizare particulară *Boala începe printr-o stare de indispoziție*. **41** Arată că factorul mediator privește modalitatea adecvată de realizare a ceva *A trântit-o printr-o lovitură*. **42** În legătură cu un termen care indică un instrument, exprimă faptul că factorul mediator la care se recurge este un mijloc concret *Apa a fost absorbită printr-o pompă*. **43** Arată că mijlocul concret la care se recurge privește transportarea a ceva *Ziarele veneau printr-o bandă rulantă*. **44** Exprimă faptul că mijlocul concret la care se recurge privește actul recepționării unei informații *Îi vorbisem printr-un videofon*. **45** Exprimă faptul că mijlocul concret la care se recurge privește eficiența îndeplinirii unui fapt *Circulația era dirijată printr-un semafor*. **46** În legătură cu un termen cu valoare operațională, exprimă faptul că factorul mediator este o cale de obținere a unui rezultat *Am închis robinetul printr-o înșurubare bruscă*. **47** Arată că mijlocul la care se recurge privește felul de redare a unui conținut de idei sau de sentimente *Relatase totul printr-un grai foarte colorat*. **48** În legătură cu un termen care indică un document, exprimă faptul că mijlocul mediator la care se recurge este un asemenea înscris *Și-a lăsat averea printr-un testament legalizat*. **49** Exprimă faptul că înscrisul la a cărui valoare mediatoare se recurge privește transferarea unei sume de bani *Suma e transferată printr-o foaie de virament*. **50-51** Exprimă faptul că înscrisul la a cărui valoare mediatoare se recurge privește (aducerea la cunoștință sau) justificarea unui fapt *Îl anunț printr-o telegramă. Mă justific printr-o chitanță*. **52** Exprimă faptul că înscrisul datorită căruia poate fi consemnată o manifestare specifică într-un anumit stadiu din desfășurarea unei activități este o formă de contribuție în domeniul activității respective *Și-a încheiat activitatea printr-un roman istoric*. **53** În legătură cu un termen care indică o persoană, o instituție, un organ administrativ, exprimă faptul că factorul mediator este un asemenea intermediar *Nota a fost remisă printr-o ambasadă*. **54** Arată că intermediarul la al cărui serviciu se recurge privește aducerea unei probe despre ceva *L-am convins printr-un martor ocular*. **55** Arată că intermediarul datorită căruia poate surveni trecerea într-un nou stadiu al unei situații este un agent declanșator *Totul a început printr-un prieten care ne-a făcut cunoștință*. **56** Exprimă faptul că intermediarul datorită căruia pot fi puse în legătură două sau mai multe elemente este un factor determinant al unirii sau separării *Suntem legați printr-un copil*. **57** În legătură cu un termen care indică o stare psihică, exprimă faptul că factorul mediator datorită căruia decurge ceva este o reacție afectivă sau comportamentală *O îmbună printr-un compliment*. **58** Arată că reacția afectivă sau comportamentală privește exteriorizarea atitudinii față de ceva sau față de cineva *Ea își manifestă dezaprobarea printr-o tăcere ostentativă*. **59** Exprimă faptul că reacția comportamentală datorită căreia poate fi generată o ambianță specifică este o formă de manifestare consacrată în circumstanța dată *Ceremonia se încheia printr-o horă mare*. **60** Exprimă faptul că reacția comportamentală prin intermediul căreia pot fi puse în legătură două elemente este o manifestare a divergenței dintre ele *Se deosebea de colegii săi printr-o rară dibăcie*.

prinț *sm* [At: RÂND. JUD. pref 3/8 / V: (înv) ***prens*** / Pl: *~i* / E: ger ***Prinz***, rs ***принц***; fr ***prince***] **1** Titlu purtat de conducătorul unui principat și de membrii unor familii princiare, regale sau imperiale Si: *principe* (**1**). **2** Persoană care are titlu de prinț (**1**) Si: *principe* (**2**). **3** (Îe) **A trăi ca un ~** A avea de toate din belșug.

prință[1] *sf* [At: ALR II, 2865/812 / Pl: *~țe* / E: ***prinț*** + *-ă*] (Reg) **1-3** Prințesă (**1-3**).

prință[2] *sf* [At: H III. 141 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Haină femeiască nedefinită mai îndeaproape.

prință[3] *sf* vz ***priință***

prințăluș *sn* vz ***pințăluș***

printeasă *sf* vz ***prințesă***

prințep *sm* vz ***principe***[1]

prințepeasă *sf* vz ***principesă***

prințeps *sm* vz ***principe***[1]

prințesă *sf* [At: EUSTATIEVICI, I. 112/6 / V: (reg) ***~ncesă***, ***~easă***, (înv) ***prensasă***, (reg) ***~nceasă*** / Pl: *~se* / E: ger ***Prinzess(in)***, rs ***принцесса***, fr ***princesse***] **1** Titlu purtat de conducătoarea unui principat și de descendentele unei familii regale sau imperiale Si: *principesă* (**1**), (reg) *prință*[1] (**1**), *prințoaică* (**1**). **2** Femeie care poartă titlul de prințesă (**1**) Si: *principesă* (**2**), (reg) *prință*[1] (**2**), *prințoaică* (**2**). **3** Soție a unui principe Si: *principesă* (**3**), (reg) *prință*[1](**3**), *prințoaică* (**3**). **4** (Fig) Femeie distinsă, stilată. **5** (Fig; irn) Femeie snoabă, care face pe nobila.

prințesc, ***~ească*** *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 38/28 / Pl: *~ești* / E: ***prinț*** + *-esc*] (Înv) **1-6** Princiar (**1-6**).

prințește *av* [At: POLIZU / E: ***prinț*** + *-ește*] (Îvr) Ca un prinț (**2**).

prințiar, ***~ă*** *a* vz ***princiar***

prințip[1] *sm* vz ***principe***[1]

prințip[2] *sn* vz ***principiu***

prințipal, ***~ă*** *a* vz ***principal***

prințipaleș *a* vz ***principal***

prințipat *sn* vz ***principat***

prințipe[1] *sm* vz ***principe***[1]

prințipe[2] *sn* vz ***principiu***

prințipeasă *sf* vz ***principesă***

prințipează *sf* vz ***principesă***

prințipesă *sf* vz ***principesă***

prințipie *sf* vz ***principiu***

prințipisă *sf* vz ***principesă***

prințipiu *sn* vz ***principiu***

prințișor *sm* [At: VALIAN, V. / Pl: *~i* / E: ***prinț*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Prinț (**2**) (tânăr). **3** (Șdp) Monarh al unui stat de mică însemnătate.

prințoaică *sf* [At: ALR II. 2865/260 / Pl: *~ice* / E: ***prinț*** + *-oaică*] (Reg) **1-3** Prințesă (**1-3**).

prinvară *sf* vz ***primăvară***

prinveni *vi* [At: BREZOIANU, Î. 17/18 / Pzi: ? / E: ***prin*** + ***veni*** cdp fr ***parvenir***] (Îvr; urmat de un infinitiv) A reuși (să...).

prinzaci, ***~ace*** *a* [At: BĂNUȚ, T. P. 38 / Pl: ~, *~ace* / E: ***prinde*** + *-aci*] (Trs; d. oameni) Descurcăreț.

prinzare *sf* [At: JAHRESBER. V. 190 / Pl: *~zări* / E: ***prinde*** + *-are*] **1-3** (Reg) Prindere (**19, 22, 24**). **4** (Olt) Închisoare. **5** (Spc) Capturare. **6** (Spc) Vânare.

prinzaș, ***~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~i*, *~e* / E: ***prinde*** + *-aș*] (Îvr; d. oameni) Care lucrează cu plăcere.

prinzăcios, ***~oasă*** *a* [At: DRLU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***prinde*** + *-ăcios*] (Îvr) Ușor de sesizat, de înțeles.

prinzător, ***~oare*** [At: DRLU / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***prinde*** + *-ător*] **1** *a* Care apucă. **2** *a* Care capturează. **3** *sm* Persoană care prinde pe cineva care vrea să fugă, să facă ceva reprobabil etc. **4** *sm* Persoană care se ocupă cu capturarea păsărilor sau a animalelor sălbatice vii. **5** *sm* (Spc) Copil care, în unele jocuri, aleargă după ceilalți copii pentru a-i prinde. **6** *sm* Copil care, la unele jocuri, prinde mingea și o aruncă într-o groapă făcută în pământ. **7** *sf* Cursă de prins păsări sau alte animale. **8** *sf* Unealtă sau loc special amenajat pentru prins pește. **9** *sf* (Spc) Cursă de prins păsări, de forma unei duble colivii, în care un compartiment este ocupat de o pasăre cântătoare în captivitate, iar celălalt compartiment, cu un perete mobil deschis, are rol de momeală pentru o pasăre liberă care, intrată în el, este prinsă prin închiderea peretelui mobil. **10** *sf* (Îvr) Închisoare. **11** *sf* (Trs) Săculeț făcut dintr-o pânză rară și groasă în care se pune cașul la scurs sau prin care se storc fagurii. **12** *sn* (Pan) Mașină sau instalație folosită pentru separarea anumitor impurități dintr-un material. **13** *s* (Pop; pan) Grindă principală care leagă căpriorii unei case țărănești. **14** *snf* (Reg; pan) Lemn care leagă ceafa jugului de policioară Si: (reg) *bulfeu*. **15** *sf* (Reg; pan) Mâner la coasă. **16** *sf* (Reg; pan) Fiecare dintre cele două bare de lemn care fixează părțile laterale ale războiului de țesut sau tălpile războiului de țesut una de alta Si: (pop) *chingă*, (reg) *prinsoare*. **17** *sf*

(Buc; pan) Tindeche la războiul de țesut manual. **18** *s* (Reg; pan) Unealtă de tors nedefinită mai îndeaproape. **19** *sf* (Pan; îs) *~oare de muște* Fâșie de pânză sau de hârtie, îmbibată cu o materie lipicioasă, care servește la prinderea muștelor.

prinzioner *sm* vz ***prizonier***

prinzoner *sm* vz ***prizonier***

prinzonier *sm* vz ***prizonier***

prinzonir *sm* vz ***prizonier***

priocă *sf* [At: CONV. LIT. XLIV$_1$, 204 / V: ***preucă*** (A și: *preucă*) / A și: *prio~* / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg) Herghelie.

priochiti *vt* [At: ALR SN I, h 128 / 2 / Pzi: *~tesc* / E: *prio-* + ***chiti***] (Reg; c. i. fânul) A împrăștia pentru a se usca Si: (reg) *a priontinde, a priosparge*.

priod *s* vz ***prihod***

priontinde *vt* [At: ALR SN I, h 128/2 / Pzi: *priontind* / E: *prio-* + ***întinde***] (Reg; c. i. fânul) A priochiti.

prior[1] *sm* [At: SCL 1973, 46 / Pl: *~i* / E: nct] Prigoare (4) (*Merops apiaster*).

prior[2] *sn* vz ***proor***

prior[3]***, ~ă*** *smf* [At: ȘINCAI, HR. III, 182/14 / P: *pri-or* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***prior***, ger ***Prior***] Conducător al unei mănăstiri catolice sau al unei congregații de călugări catolici Si: *egumen, stareț*.

priorat *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 154/15 / P: *pri-o~* / Pl: *~e* / E: lat ***prioratus***, ger ***Priorat***, it ***priorato***] **1** Funcție de prior[3]. **2** Perioadă cât îndeplinește cineva funcția de prior[3]. **3** Unitate teritorial-administrativă bisericească condusă de un prior[3] sau depinzând de o mănăstire catolică. **4** (Înv; pgn) Unitate teritorial-administrativă din unele țări.

prioritar, ~ă *a* [At: RL 1968, nr. 7387 / P: *pri-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prioritaire***] **1-10** Care (are sau) trebuie să aibă prioritate (**1-3**, **5-6**).

prioritate *sf* [At: NEGULICI / P: *pri-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***priorité***] **1** Însușire de a fi primul într-o succesiune temporală Si: *întâietate, primat, primordialitate*, (nob) *primordialism*. **2** Importanță primordială pe care o are sau trebuie să o aibă cineva sau ceva în raport cu altcineva sau cu altceva Si: *întâietate, primat, primordialitate*, (nob) *primordialism*. **3** Situație sau stare a ceva care are întâietate Si: *întâietate, primat, primordialitate*, (nob) *primordialism*. **4** (Îlav) **Cu ~** Îndeosebi. **5** (Spc; jur) Drept recunoscut creditorilor titulari ai unor garanții reale (ipotecă, gaj etc.) sau ai unor privilegii de a fi plătiți din prețul obținut prin vânzarea silită a unor lucruri ale debitorilor lor mai înaintea altor creditori Si: *preferință*. **6** (Spc) Posibilitate pe care o are inventatorul sau autorul unei mărci de fabrică, înregistrate într-o țară, într-un anumit termen, de a-și valorifica drepturile de creație intelectuală fără ca o altă înregistrare a unei aceleiași invenții sau mărci, făcută în altă țară, în cadrul aceluiași termen, să-i fie opozabilă.

prioroc *sm* vz ***proroc***

prios, ~oasă *a* [At: POLIZU / P: *pri-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prii***[1] + *-os*] (Îdt) Prielnic.

priosparge *vt* [At: ALR SN I, h 128/2 / Pzi: *priosparg* / E: *prio-* + ***sparge***] (Reg; c. i. fânul) A priochiti.

priostrica *vt* [At: ALR SN V, h 1337 / 2 / Pzi: *priostric* / E: *prio-* + ***stric***] (Reg; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A modifica.

priot[1] *sm* vz ***preot***

priot[2] *s* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: nct / E: nct] **1** (Mun) Uger al unei vaci când fată. **2** (Reg) Organ genital al vacii Si: (reg) *fătăciune*.

prioteasă *sf* vz ***preoteasă***

prioteșică *sf* vz ***preoteșică***

pripac *sn* vz ***pripec***

pripas[1] [At: PARACLIS (1639), 258 / V: (îrg) **~aș**, (înv) ***prepaș*** / Pl: *~uri*, (înv) *~e, ~ure*, (**1-5**) *~ași* / E: slv ***прнпасъ***] **1** *smn* (Îvp) Pui de animal domestic. **2** *smn* (Pex) Copil. **3** *smn* (D. vaci; îla) **Bun de ~** Prolific, fătând în fiecare an. **4** *a* (Trs) Sprinten ca un animal tânăr sau ca un copil. **5** *sm* (Înv) Persoană străină care s-a pripășit pe lângă casa cuiva sau undeva. **6-7** *sn* (Fam; d. animale domestice, mai ales d. câini; îla) **De ~** (Care este sau) care a rămas fără stăpân. **8** *sn* (Fam; d. copii; îal) Care a fost abandonat și rătăcește de colo până colo. **9** *sn* (Pex; d. copii; îal) Din flori Si: *nelegitim*. **10** *sn* (Dep; d. oameni; îal) Venetic. **11** *sn* (Rar; îe) **A lăsa pe cineva de ~** A abandona pe cineva într-un moment dificil. **12** *sn* (Îvr) Lucru găsit. **13** *sn* (Înv) Vită rătăcită rămasă fără stăpân. **14** *sn* (Înv) Vită prinsă în semănături străine. **15** *sn* (În legătură cu verbe ca „a lua", „a prinde", „a cădea"; îlav) **De ~** Drept zălog până la răscumpărarea pagubelor cauzate de vita altuia în semănăturile proprii. **16** *sn* (Pex) Despăgubire sau amendă plătită pentru o vită prinsă în semănături străine. **17** *sn* (Buc) Loc îngrădit unde se țin vitele prinse în semănături străine.

pripas[2] *sn* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: cf *păsui*[1]] (Mun) **1-2** (Înlesnire sau) păsuire[1] în plata unei datorii. **3** (Pex) Odihnă.

pripastânie *sf* vz ***prăpăstenie***

pripaș *sm* vz ***pripas***[1]

pripă *sf* [At: CORESI, EV. 88 / V: (înv) ***prepă*** / Pl: *~pe* / E: ***pripi***] **1** (Îlav) **În ~** (sau, îrg, **de ~**, **cu ~**) Grabă mare Si: (pop) *zor*. **2** (Înv; îla) **De ~** Care se face sau are loc repede. **3** (Înv; îal) Care trebuie făcut repede. **4** (Îlav) **Fără ~** Pe îndelete.

pripăc *sn* vz ***pripec***

pripăg *av* vz ***pripec***

pripăgi *v* vz ***pribegi***

pripăgit, ~ă *a* vz ***pribegit***

pripăji *v* vz ***pribegi***

pripăloagă *sf* [At: ȘEZ. V, 119 / Pl: *~age* / E: nct] (Buc) **1** Femeie singură care se descurcă greu. **2** Prostituată.

pripășar *sm* [At: (a. 1821) IORGA, S. D. VI, 75 / Pl: *~i* / E: ***pripas***[1] + *-ar*] (Înv) Slujbaș însărcinat cu încasarea amenzilor pentru vitele găsite în semănături străine.

pripăși [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 352/2 / V: (reg) ***prep~***, ***prop~***, (îvr) ***prăp~*** / Pzi: *~șesc* / E: ***pripas***[1]] **1-2** *vr* (D. ființe) A se stabili (temporar) undeva sau pe lângă cineva, venind din altă parte Si: (pop) *a se aciua, a se oploși*. **3** *vr* (Fam; d. ființe) A se încuiba. **4** *vt* (C. i. ființe venind din altă parte) A lua și a ține pe lângă sine, oferind adăpost și cele necesare traiului Si: (pop) *a oploși*.

pripășire *sf* [At: POLIZU / V: (îvr) ***prăp~*** / Pl: *~ri* / E: ***pripăși***] **1-2** Stabilire (temporară) a unei ființe undeva sau pe lângă cineva, venind din altă parte Si: (pop) *aciuare, oploșire, pripășit*[1] (**1**). **3** (Fam) Încuibare. **4** Luare și ținere a unei ființe venind din altă parte pe lângă sine, oferind adăpost și cele necesare traiului Si: (pop) *oploșire, pripășit*[1] (**3**).

pripășit[1] *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pripăși***] **1-3** Pripășire (**1-2**, **4**). **4** (Fam) Încuibare.

pripășit[2]***, ~ă*** *smf, a* [At: I. IONESCU, P. 526 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pripăși***] **1-2** (Ființă) care s-a rătăcit, rămânând fără stăpân, fără îngrijitor etc. **3-4** (Ființă) care a venit sau a fost adusă din altă parte, din alt ținut și s-a stabilit undeva sau pe lângă cineva Si: (pop) *aciuat, oploșit*.

pripeală[1] *sf* [At: (a. 1750) GCR II, 64/38 / Pl: *~eli* / E: ***pripi*** + *-eală*] **1** (Îvp) Grăbire. **2-5** Pripire (**2-5**). **6** (Îlav) **Fără ~** Pe îndelete. **7** (Reg) Umflătură la mână provocată de un efort fizic excesiv sau de o grabă prea mare în efectuarea unei munci. **8** (Met; îrg) Arșiță.

pripeală[2] *sf* [At: PARACLIS (1639), 244 / Pl: *~ele* / E: slv ***припѣлъ***] (Bis) Vers sau refren care se cântă după psalmi, înaintea stihurilor sau laudelor închinate unui sfânt.

pripec [At: PSALT. SCH. 520 / V: (înv) *prep~*, *preprec*, *~pac*, *~păc*, (reg) ***~păg*** *av* / A și: *~pec* / Pl: ? / E: bg ***припек*** cf srb *pripeka*] **1** *sn* (Met; înv) Arșiță. **2** *av* (Ban; îf *pripăg*) Urgent.

pripegit, ~ă *a* [At: ALR II/I, h 81/836 / Pl: *~giți, ~e* / E: nct] (Reg) Pipernicit.

pripeleac *sn* vz ***prepeleac***

pripelnic, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 159 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pripă*** + *-elnic*] (D. oameni și acțiunile, manifestările lor) **1** (Îrg) Pripit. **2** (Îdt) Zelos. **3** (Îdt) Prompt.

pripelnicie *sf* [At: DDRF / Pl: *~cii* / E: ***pripelnic*** + *-ie*] (Îvr) **1** Pripă (**1**). **2** Nerăbdare. **3** Promptitudine. **4** Exces de zel.

pripi [At: (cca 1550), ap. DHLR II, 469 / V: (îrg) ***prepi***, (reg) ***~ispi*** / Pzi: *~pesc* / E: slv **приспети** cf slv *припещи*] **1-2** *vir* (Înv; d. unități militare) A (se) deplasa grabnic către un loc. **3-4** *vri* (Îvp; d. oameni) A (se) grăbi când face ceva. **5-6** *vri* (Îvp; d. oameni) A da greș într-o acțiune din cauza grabei. **7** *vtf* (Înv; c. i. oameni) A determina pe cineva să acționeze în grabă Si: *a grăbi, a îndemna, a zori*. **8** *vr* (Îrg; d. oameni) A se strădui să facă ceva cât mai repede, la vreme etc. **9-10** *vtr* (Asr; c. i. acțiuni, deplasări etc.) A accelera pentru a realiza ceva. **11** *vt* (Înv; c. i. oameni) A urmări de aproape și în grabă pentru a pune pe fugă, pentru a învinge, pentru a prinde etc. Si: *a fugări*. **12** *vt* (Îrg) A surprinde asupra unui fapt reprobabil. **13-14** *vtr* (Îrg) A (se) încălzi puternic, la foc. **15** *vt* (Reg; c. i. un aliment) A coace sau a frige repede și superficial Si: *a rumeni*. **16** *vr* (Olt; Mun; spc; d. pâine) A se coace prea repede, făcând găuri mari sub coajă Si: (reg) *a se coși*. **17-18** *vit* (Îrg; d. soare) A arde. **19-21** *vtri* (Reg; d. soare; c. i. cereale sau fructe) A coace prematur, prin căldură și uscăciune.

pripici *sn* vz ***prichici***

pripie *sf* [At: DDRF / A: ? / Pl: *~ii* / E: ***pripă*** + *-ie*] (Îvr) Precocitate.

pripileac *sn* vz ***prepeleac***

pripire *sf* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 63 / Pl: *~ri* / E: ***pripi***] **1** (Îvp) Grăbire. **2** (Îvp; spc) Îndeplinire a unei acțiuni (prea) în grabă și adesea fără chibzuială Si: *pripeală[1]* **(2)**. **3** (Îvp) Ratare a unei acțiuni din cauza grabei Si: *pripeală[1]* **(3)**. **4** (Înv) Determinare a unei persoane de către altă persoană să acționeze în grabă Si: *grăbire, îndemnare, pripeală[1]* **(3)** *zorire*. **5** (Îrg) Strădanie a unei persoane să facă ceva cât mai repede, la vreme etc. Si: *pripeală[1]* **(5)**.

pripit, ~ă [At: DRLU / V: (înv) ***prep~*** *a* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pripi***] **1** *a* (D. ființe) Care acționează prea în grabă și fără o suficientă chibzuială. **2** *a* (D. acțiunile, manifestările etc. ființelor) Care este făcut prea repede și fără chibzuială. **3-4** (Excesiv de) grăbit. **5** (Pex) Necugetat din cauza grabei excesive. **6** (Îrg) Pripelnic. **7** *sf* (Reg; îlav) **În ~e** Grabnic. **8** *sf* (Mun; art.) Horă cu ritm grăbit. **9** *sf* (Mun; art.) Melodie după care se dansează pripita **(8)**. **10** *a* (D. mâncăruri) Copt sau fiert, fript în grabă și superficial la un foc prea puternic. **11** *a* (Îs) *Mămăligă* (sau *mămăliguță*) *~ă* Mămăligă puțin consistentă, moale, pregătită prin amestecarea continuă pe măsură ce se adaugă mălaiul în apă clocotită. **12** *a* (Reg; d. cereale) Copt înainte de vreme, din cauza căldurii și a uscăciunii excesive. **13** *sn* (Mdv; med; Mun) Antrax.

pripitor, ~oare [At: CANTEMIR, IST. 108 / V: (înv) ***prepitoriu***, (reg) ***prisp~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pripi*** + *-tor*] **1** *a* (Înv) Zorit. **2** *sfp* (Înv; în superstiții) Ființe imaginare despre care se credea că au darul de a prevesti moartea grabnică a cuiva. **3** *a* (Ban; Olt; d. soare) Arzător. **4** *a* (Reg; d. cereale și fructe) Copt prea devreme Si: (pop) *pretimpuriu*. **5** *a* (Reg; d. pomi fructiferi) Care face fructe prea devreme. **6** *a* (Mol; Olt; d. pământ) Nisipos.

pripoană *sf* vz ***pripon[1]***

pripoi[1] *sn* [At: MARIAN, NU. 653 / Pl: *~oaie* / E: rs **припой**] (Buc; Olt) Ospăț oferit de părinții mirelui după cununie, la care mesenii oferă daruri mirilor.

pripoi[2] *sn* [At: CANTEMIR, IST. 295 / Pl: *~oaie* / E: slv **припой**, rs **припой**] (Îvr) Metal care servește la lipit sau la sudat.

pripoi[3] *vt* [At: TDRG / V: ***~pui*** / Pzi: *~esc* / E: srb ***pripojiti***, rs **припоить**] (Îrg; c. i. metale) A suda.

pripoite *sp* [At: BIBLIA (1688), 309[2]/37 / E: cf *pripoi[3]*] (Îvr) Obiecte de artă modelate din metal prețios.

pripon[1] [At: ANON. CAR. / V: (reg) *~oană sf* / A și: (reg) *prip~* / Pl: *~oane*, (reg) *~e* / E: slv **прѣпонъ**] **1** *sn* Frânghie sau alt obiect cu care se leagă vitele la păscut pentru a nu se putea deplasa decât pe o suprafață limitată, o ambarcație la țărm pentru a nu fi luată de valuri etc. **2** *sn* (Pex) Țăruș sau altceva de care se prinde priponul[1] **(1)**. **3** *sn* (Pex) Pripon[1] **(1)** împreună cu pripon[1] **(2)**. **4** *sn* (Îlv) **A lega** (sau **a sta**, **a pune**, **a lăsa**) **în ~** A (se) priponi. **5** *sn* (Mun; pex) Perioadă cât durează înfășurarea maximă și desfășurarea totală a funiei legate cu un capăt de steajer și cu celălalt de caii care treieră, învârtindu-se la arie în jurul steajerului. **6** *sf* (Reg; îf *pripoană*) Fiecare dintre prăjinile care, legate câte două la vârf, se pun de-o parte și de alta a acoperișului de paie sau de stuf al unei case, pentru a-l susține împotriva vântului. **7** *sf* (Reg; îf *pripoană*) Par sau alt obiect care se folosește pentru a sprijini ceva. **8** *sf* (Reg; îf *pripoană*) Șiret de piele. **9** *sn* (mpl) Unealtă de pescuit formată din mai multe cârlige cu nadă, prinse din loc în loc de o funie care se așază pe fundul sau la suprafața apei și ale cărei capete sunt fixate de țăruși Si: (reg) *sfoară, cârmăcuță, carmac*. **10** *sn* (Pex) Țăruș sau altceva de care se prinde priponul[1] **(9)** sau alte unelte de pescuit. **11** *sn* (Reg) Coadă sau mâner al juvelnicului.

pripon[2] *sn* vz ***pripor***

priponaș *s* [At: GRAIUL, I, 286 / Pl: ? / E: ***pripon[1]*** + *-aș*] (Reg) **1-2** (Șhp) Pripon[1] mic.

priponeală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***priponi*** + *-eală*] (Rar) **1-5** Priponire **(1-5)**.

priponi [At: ANON. CAR. / Pzi: *~nesc*, (reg) *pripon* / E: ***pripon[1]***] **1-2** *vtrp* (C. i. animale, ambarcații etc.) A lega de un pripon[1] sau de un obiect fixat, solid, ca să nu se îndepărteze. **3-4** *vtrp* (C. i. animale) A pune o piedică sau ceva similar ca să nu se poată deplasa repede și departe. **5** *vt* (Pan; c. i. oameni sau părți ale corpului lor) A imobiliza sau a fixa cu ajutorul unei frânghii, al unui dispozitiv etc. **6** *vt* (Pgn; c. i. diverse obiecte) A prinde sau a lega ori a fixa bine de ceva. **7** *vr* (Reg; d. oameni) A se rezema. **8** *vr* (Rar; d. oameni) A se posta provocator în fața cuiva. **9** *vr* (Fig) A ține cu dârzenie sau cu încăpățânare la ceva.

priponire *sf* [At: LB / V: (îvr) ***prep~*** / Pl: *~ri* / E: ***priponi***] **1** Legare a unui animal, a unei ambarcații etc. de un pripon[1] sau de un obiect fixat, solid, ca să nu se îndepărteze Si: (rar) *priponeală* **(1)**. **2** Punere la picioarele unui animal a unei piedici sau a ceva similar, ca să nu se poată deplasa repede și departe Si: (rar) *priponeală* **(2)**. **3** (Pan) Imobilizare sau fixare a unei persoane sau a unei părți a corpului său cu ajutorul unei frânghii, al unui dispozitiv etc. Si: (rar) *priponeală* **(3)**. **4** (Pgn) Prindere sau legare ori fixare solidă a unui obiect de ceva Si: (rar) *priponeală* **(4)**. **5** Postare provocatoare a unei persoane în fața cuiva Si: (rar) *priponeală* **(5)**. **6** Rezemare. **7** (Fig) Dârzenie sau încăpățânare în susținerea a ceva.

priponit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 108 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***priponi***] **1** (D. animale, ambarcații etc.) Legat de un pripon[1] ori de un obiect fixat, solid, ca să nu se îndepărteze. **2** (Pan; d. oameni sau părți ale corpului lor) Imobilizat sau fixat în sau de ceva. **3** (Rar; d. oameni) Postat provocator în fața cuiva.

pripor [At: LB / V: (înv) ***prepor***, (reg) ***pripon, pripore*** / A și: (îrg) *prip~* / Pl: *~oare* / E: bg **припор**] **1** *sn* Porțiune de teren cu suprafața înclinată față de planul orizontal și care formează, de obicei, versanții unor forme de relief Si: *coastă, muchie, pantă[1], povârniș*, (rar) *prăvălac, prăvăluc*, (pop) *clină, prăvăliș*, (îrg) *piez*, (înv) *povârnitură*, (reg) *piezișea, poncis, povârghie, prăval, prăvălitură[1], răpăguș[1]*. **2** *sn* Porțiune de teren cu suprafața foarte înclinată, abruptă, prăpăstioasă. **3** *a* (Rar) Pripos. **4** *sn* (Ban; Trs) Porțiune de pădure pe un versant, cu copacii tăiați, pe unde se dă drumul lemnelor la vale, de la locul de tăiere. **5** *sn* (Ban; Trs; pex) Jgheab folosit pentru a se da drumul, pe un versant, lemnelor la vale, de la locul de tăiere. **6** *sn* (Trs) Poiană. **7** *sn* (Trs) Loc îngrădit lângă strungă, în care se odihnesc oile după muls. **8** *sn* (Trs) Adăpost de iarnă pentru oi.

priporaș *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 56 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Un fel de șal pe care îl poartă unii flăcăi de la țară.

priporât, ~ă *a* [At: CAZIMIR, GR. 199 / Pl: *~âți, ~e* / E: ***pripor***] (Rar) Priporos.

pripore *sn* vz ***pripor***

priporos, ~oasă *a* [At: VLAHUȚĂ, R. P. 140 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pripor*** + *-os*] (D. forme de relief, terenuri, drumuri etc.) **1** Care are multe pripoare **(1)** Si: (rar) *pripor, priporât*, (reg) *pripuriu, pripos*. **2** Care are forma unui pripor **(1)** Si: (rar) *pripor, priporât*, (reg) *pripuriu, pripos*.

pripos, ~oasă *a* [At: LEXIC REG. 107 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pripă*** + *-os*] (Buc) Priporos.

priposi v vz *prisosi*

pri-prip i, sn [At: ALR SN III, h 698/605 / E: fo] (Reg; rep) **1-2** (Cuvânt care imită un) strigăt caracteristic al graurilor.

pripsosi v vz *prisosi*

pripțici sn vz *prichici*

pripui v vz *pripoi*[3]

pripune v vz *prepune*

pripuriu, ~ie a [At: LUC. III, 344 / P: ~i / E: *pripor* + *-iu*] (Trs) Priporos.

pripus sn vz *prepus*[1]

prirod sn [At: CANTEMIR, HR. 100 / Pl: *~uri* / E: slv **природъ**] (Îvr) Neam.

prirofori v vz *pliroforisi*

prirofor̀ie sf vz *pliroforie*

priroforisi v vz *pliroforisi*

prisacă sf [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 212/13 / V: (reg) *pres~, presea~, ~agă, ~sea~* / Pl: *~săci* / E: slv ***прѣсѣка**] **1** (Pop) Loc într-o pădure unde s-au tăiat copacii. **2** (Pop) Poiană rămasă după tăierea copacilor. **3** (Reg) Vale îngustă și seacă. **4** (Pop) Trunchi de copac care a fost curățat de crengi. **5** (Reg; îf *presacă*) Crestătură făcută în trunchiul unor copaci, care servește la marcarea unei porțiuni de pădure. **6** Loc unde sunt așezați stupii, pentru a se crește albine Si: *stupărie, stupină*, (rar) *albinărie, prisăcărie* (**2**), (reg) *pivniță, polată*. **7** Totalitate a stupilor aflați în prisacă (**6**) Si: *prisăcărie* (**3**), *stupărie, stupină*, (rar) *pivniță, polată*. **8** (Csc) Totalitate a albinelor dintr-o prisacă (**6-7**). **9** (Trs) Loc unde se adăpostesc ori s-au adăpostit cândva oile sau caii în timpul nopții Si: *staniște, stână*. **10** (Trs) Îngrăditură făcută prin îngrămădire de lemne, nuiele, spini etc. **11** (Reg; îf *prisagă*) Fiecare dintre bucățile de lemn sau de fier ale unei grape, în care sunt înfipți colții.

prisacân s [At: BORZA, D. 45 / A: nct / Pl: nct / E: cf *prisacă*] (Bot; reg) Zburătoare (*Chamaenerion angustifolium*).

prisad, ~ă a vz *prăsad*

prisagă sf vz *prisacă*

prisăcar sm [At: SIMION DASC., ap. LET. 15 / V: (reg) *~sec~* / Pl: *~i* / E: *prisacă* + *-ar*] Persoană care se ocupă cu îngrijirea prisăcii (**6-8**) și cu creșterea albinelor, pentru a obține de la ele miere și ceară Si: *albinar, apicultor, stupar*.

prisăcări vi [At: SIMION DASC., ap. LET. 15 / Pzi: *~resc* / E: *prisăcar*] (Îvr) A se îndeletnici cu apicultura.

prisăcărie sf [At: I. IONESCU, D. 246 / Pl: *~ii* / E: *prisăcar* + *-ie*] **1** Îndeletnicire a prisăcarului Si: *albinărit, apicultură, prisăcărit* (**1**), *stupărie, stupărit*. **2-3** (Rar) Prisacă (**6-7**).

prisăcărit sn [At: NECULCE, L. 304 / Pl: (rar) *~uri* / E: *prisăcar* + *-it*] **1** (Reg) Prisăcărie (**1**). **2** (Iuz) Impozit care se plătea în Moldova pe stupi.

prisăcăriță sf [At: SADOVEANU, P. M. 50 / Pl: *~țe* / E: *prisăcar* + *-iță*] Femeie care se îndeletnicește cu prisăcăria.

prisăci [At: PSALT. HUR. 23ʳ/14 / V: (îrg) *preseci, ~seci* / Pzi: *~ăcesc* / E: slv **прѣсѣкати**] **1** *vt* (Îrg; îf *preseci, priseci*) A tăia. **2** *vt* (Reg) A zdrobi. **3** *vr* (Mar; Trs; d. cereale) A se scutura din cauza coacerii excesive. **4** *vr* (Pex) A se răscoace[1].

prisădi v vz *presădi*

prisădire sf vz *presădire*

prisădit, ~ă a vz *presădit*

prisăra v vz *presăra*

prisc sms [At: BORZA, D. 67 / E: ns cf *plisc*[1]] (Bot; reg; îs) *~ păsăresc* Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*).

priscalău sn [At: ALR II/I, h 250/346 / Pl: *~laua* / E: ns cf *priscălău*] **1** (Reg) Închizătoare de lemn la o ușă. **2** (Reg) Clanță la o ușă. **3** (Mar) Închisoare.

priscaveț sm [At: REV. CRIT. IV, 145 / Pl: *~i* / E: nct] (Trs) Om mincinos.

priscă sf vz *prispă*

priscopală sf vz *prișcopală*

priscornic sn vz *pistornic*

priseacă sf vz *prisacă*

prisecar sm vz *prisăcar*

priseci v vz *prisăci*

prisel sn sg vz *prizâl*

priselniță sf [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 168 / Pl: ? / E: nct] (Ban) Salcie tânără.

prisfira v vz *prefira*

prisliță sf vz *prâsliță*

prisloapă sf vz *prislop*

prisloc sn vz *prislop*

prislop [At: ȘTEFANELLI, D. C. 36 / V: (înv) *pres~ sn*, (reg) *~oapă sf*, *~oc sn* / Pl: (**1-2**) *~oape*, (**2**) *~i* / E: sl ***прѣслопъ**, bg **преслоп**] **1** *sn* Loc adâncit în formă de șa sau de curmătură care separă două culmi de munte sau de deal. **2** *sn* Trecătoare îngustă între munți, situată la înălțime și având formă de șa. **3** *sm* (Reg; lpl) Gropi de hotar.

prislopi [At: COMAN, GL. / Pzi: *~pesc* / E: *prislop*] (Reg) **1** *vr* A se dărâma. **2** *vt* (C. i. semne, urme etc.) A lăsa.

prisluga sf [At: LB / V: (reg) *pres~, pis~* / Pl: *~ugi* / E: cf srb *prislušiti* „a aprinde", rs *прислуга* „serviciu"] **1** (Înv) Pișlugă. **2** (Trs) Tub care conține pulbere explozivă pentru minat. **3** (Trs) Chibrit.

prism sn vz *prismă*[1]

prismatic, ~ă a [At: EGT 52ʳ / V: *~izm~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *prismatique* cf ger *prismatisch*] **1** Care este în formă de prismă[1]. **2** Care se prezintă ca o prismă[1]. **3** (Chm) Care cristalizează în formă de prismă[1]. **4** (Îs) *Culoare ~ă* Fiecare dintre cele șapte culori fundamentale în care se descompune lumina soarelui când trece printr-o prismă[1] de sticlă. **5** (Îs) *Spectru ~* Totalitate a culorilor în care se descompune lumina soarelui când trece printr-o prismă[1] de sticlă.

prismatin sms [At: CANTUNIARI, L. M. 110 / V: *~ă* / E: fr *prismatine*, ger *Prismatin*] Minereu compus îndeosebi din silicat de aluminiu și de magneziu.

prismatoid, ~ă [At: LM / Pl: *~izi, ~e* / E: fr *prismatoide*] **1** *a* Care are o formă asemănătoare cu aceea a prismei[1]. **2** *sn* Poliedru care are două baze poligonale și celelalte fețe cu câte o latură sau un vârf pe una dintre baze.

prismă[1] *sf* [At: GHEOGRAFIE, ap. URSU, T. Ș. 261 / V: *~izmă*, (înv) *prism sn*, *prizm sn* / Pl: *~me*, (înv) *~izmi, ~izmate* / E: ngr **πρῖσμα**, lat *prisma*, ger *Prisma*, fr *prisme*] **1** Poliedru cu două fețe paralele și egale, numite baze, și cu celelalte fețe laterale în formă de paralelogram. **2** Corp solid care are formă de prismă[1] (**1**). **3** Piesă din sticlă sau din alt material transparent, de formă poliedrică, de obicei prismatică, folosită pentru descompunerea luminii, pentru reflexia razelor luminoase etc. **4** (Îlpp) **Prin** (sau rar, **sub**) **~ma** Din punctul de vedere al... **5** (Îal) Potrivit cu...

prismă[2] *sf* vz *prispă*

prismoid sn [At: NEGULICI / Pl: *~e* / E: fr *prismoide*] (Îdt) Corp solid care are o formă asemănătoare cu aceea a prismei[1].

prisnalic s vz *prisnilic*

prisnar sn vz *prâsnel*

prisnă av, sf vz *prisne*

prisnăr sn vz *prâsnel*

prisne [At: PO 260/22 / V: (îrg) *~nă av, sf*, *~izne av, a* (îvr) *prăsni av* / E: slv **прѣснѣ** cf rs *присныи*] **1** *av* (Îrg) În întregime. **2** *av* (Îrg) Exact. **3** *ain* (Reg) Pur. **4** *ain* (Îvr) Veritabil. **5** *sfi* (Înv; îf *prisnă*) Candelă la biserică.

prisnel sn vz *prâsnel*

prisni v vz *prâsni*[2]

prisnic, ~ă a [At: (a. 1809) URICARIUL, X, 254 / V: *pres~, prâs~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf slv **присьнъ**] **1** (Buc; Trs; înv) Pur. **2** (Trs; îf *prâsnic*) Veritabil.

prisnilic s [At: VAIDA / V: *~nal~, ~stinic, ~izn~* / Pl: nct / E: *prisnel* + *-ic*] (Trs) **1-2** (Șhp) Prâsnel de dimensiuni mici. **3-4** (Șhp; îf *prisnalic*) Prâsnel de dimensiuni mici. **5** (Îf *priznilic*) Om sprinten, iute. **6-7** (Șhp; îf *priznilic*) Prâsnel (mic).

prisnire *sf* [At: ALEXI. W. / Pl: *~ri* / E: ***prisni***] (Rar; îdt) **1** Foșnire. **2** Fâșâire. **3** Scârțâire. **4** Trosnire a focului. **5** Vuire a focului. **6** (Reg) Sfârâire a fusului când este învârtit la tors.

prisnit *sn* vz ***prâsnet***

prisos *sn* [At: URICARIUL. V, 43/5 / V: (îrg) ***~stos***, (îvr) ***~t*** / Pl: *~uri*, (îrg) *~oase* / E: ngr ***περισσός***] **1** Ceea ce depășește necesarul ori întrece o cantitate sau o limită obișnuită, reprezentând un spor sau un plus inutil Si: *excedent*, *plus²*, *surplus*, (asr) *prisosință*, (înv) *prisoseală* (**1**), *prisosire* (**7**), *prisosit¹* (**1**), *prisositură* (**1**). **2** (Pex) Abundență. **3-4** (Îljv) **De** (sau, nob. **în de**) **~** (Care este) din belșug. **5-6** (Îal) (Care este) în plus. **7-8** (Pex; îal) (Care este) inutil. **9-10** (Înv; îljv) **Cu ~** (Într-o măsură) care depășește obișnuitul, normalul, cerințele, așteptările etc. Si: *excesiv*. **11-12** (Îvr; îlav) **La ~** Oprit de la consum, (ca rezervă sau) ca economie. **13** (Mat; înv) Rest. **14** (În orânduirea feudală; lpl; îf *prisoase*) Teren agricol care prisosea moșierului și pe care acesta îl arenda țăranilor, direct sau prin mijlocirea arendașilor. **15** (Buc; Mol) Teren folosit pentru pășune. **16** (Buc; Mol) Fânețe. **17** (Mun) Mănunchi de fire de urzeală care nu încap în spată și care se fac ghem, rămânând pe lângă război Si: (reg) *mânzălău*, *mânzoc*, *mânzoi*.

prisoseală *sf* [At: BIBLIA (1688), 46¹/18 / Pl: *~eli* / E: ***prisosi*** + *-eală*] (Înv) **1** Prisos (**1**). **2** (Pex) Abundență. **3-4** (Îljv) **De ~** De prisos (**3-4**).

prisoselnic, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 261 / Pl: *~ici*, *~ice* (înv, *af*) *~ici* / E: ***prisosi*** + *-elnic*] **1-10** Care prisosește (**1-10**) Si: (asr) *prisositor* (**1-10**). **11** (Pex) Care este inutil Si: (asr) *prisositor* (**11**). **12** (Înv) Disponibil.

prisosi [At: VARLAAM, C. 194, CF 283, 408 / V: (îrg) ***~sto~***, (înv) ***pres~***, (îvr) ***~ipo~***, ***~ips~*** / Pzi: *~sesc* / E: ***prisos***] **1** *vi* (Ccd) A fi sau a exista ori a se afla în cantitate mai mare decât este necesar sau decât îi trebuie cuiva Si: (reg) *a prisosi*. **2** *vi* (Ccd) A întrece măsura sau limita obișnuită, găsindu-se din abundență Si: (reg) *a privești*. **3** *vi* (Ccd) A fi sau a rămâne în surplus după ce s-a consumat cât era necesar Si: *a privești*. **4** *vi* (Nob; d. oameni) A fi inutil. **5** *vi* (Îvr) A da în plus. **6** *vi* (Înv) A prevala. **7** *vi* (Îvr) A face o precizare suplimentară. **8-10** *vi* A crește ca număr, cantitate, intensitate, calitate etc. **11** *vt* (Reg; îe) **A fi ~t** (**pe cineva** sau **pe ceva**) A avea nevoie de cineva sau de ceva.

prisosință *sf* [At: AETHIOPICA, 40ʳ/3 / V: (îvr) ***pres~*** / Pl: (rar) *~țe* / E: ***prisosi*** + *-ință*] **1** (Asr) Prisos (**1-2, 5-8**). **2** (Îlav) **Cu** (sau, înv, **de**, **din**) **~** Mai mult decât trebuie. **3** (Pex; îal) Din plin. **4** (Pex; îal) Îndeosebi.

prisosire *sf* [At: HERODOT (1645) / Pl: *~ri* / E: ***prisosi***] **1** (Înv) Existență a ceva în cantitate mai mare decât este necesar sau decât îi trebuie cuiva Si: *prisosit¹* (**5**). **2** (Înv) Depășire a măsurii sau a limitei obișnuite Si: *prisosit¹* (**6**). **3** (Înv) Rămânere în surplus după ce s-a consumat cât era necesar Si: *prisosit¹* (**7**). **4** (Înv; nob) Inutilitate. **5** (Îvr) Dare în plus. **6** Aducere a unei precizări suplimentare. **7** (Pex) Prisos (**1**). **8** (Îlav) **Cu ~** Cu prisosință. **9** (Îvr) Folos.

prisosit¹ *sn* [At: BIBLIA (1688), 57²/59 / E: ***prisosi***] (Înv) **1** Prisos (**1**). **2** (Pex) Abundență. **3-4** (Îljv) **De ~** De prisos (**3-4**). **5-7** Prisosire (**1-3**).

prisosit², ~ă *a* [At: MOLNAR, E. S. 124 / 15 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***prisosi***] (Înv) **1-10** Care prisosește (**1-10**).

prisositor, ~oare *a* [At: N. TEST. (1648), 267ᵛ/6 / V: (înv) ***presositoriu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***prisosi*** + *-tor*] (Asr) **1-11** Prisoselnic (**1-11**).

prisositură *sf* [At: VARLAAM, C. 408 / Pl: *~ri* / E: ***prisosi*** + *-tură*] (Înv) **1** Prisos (**1**). **2** (Pex) Abundență.

prisosnic, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***prisosi*** + *-nic*] (Înv) Inutil.

prisost *sn* vz ***prisos***

prispar *sn* [At: CHEST. II, 270/86 / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: ***prispă*** + *-ar*] (Reg) **1** Fiecare dintre grinzile din care este făcută prispa. **2** Margine exterioară de lemn a prispei.

prispață *smp* [At: BARONZI, L. 117 / E: ns cf *prin spate*] **1** (Reg) Cusături oblice pe partea din spate, la umeri, a unei ii, făcute cu fire de mătase sau de lână colorată. **2** (Mun) Pânză din spatele cămășii.

prispă *sf* [At: URICARIUL, V, 323/5 / V: (reg) ***~scă***, ***~smă***, ***~izmă*** / Pl: *~pe* / E: ucr ***присла***] **1** Parte exterioară a unei case țărănești, ca un fel de terasă îngustă și acoperită în partea de sus, construită din lut sau din pământ bătătorit, din lemn sau din piatră, de-a lungul peretelui din față și a celor laterali, adesea mărginită de o balustradă de lemn sau de zidărie și de stâlpi care susțin streașina Si: (reg) *podmol*, *praguș*, *prici³*, *prus*, *streașină*, *streie*, *suparete*, *taban*, *tălpoane*, *târnaț*, *târnăcior*, *vatra*, *văruță*. **2** (Îvr) Platformă la vagoanele de cale ferată. **3** (Olt) Tindă la o casă țărănească. **4** (Reg) Temelie la o casă țărănească. **5** Formă de relief, situată la o altitudine oarecare Si: *platformă*. **6** Dig rudimentar de pământ sau de lemn, folosit pentru a menține un anumit nivel al apei din bălți, lacuri etc. provenite din apele curgătoare.

prispi *v* vz ***pripi***

prispișoară *sf* [At: TDRG / Pl: *~re* / E: ***prispă*** + *-ișoară*] (Rar) Prispușoară.

prispitor, ~oare *a* vz ***pripitor***

prispuliță *sf* [At: HASDEU, R. V. 10 / Pl: *~țe* / E: ***prispă*** + *-uliță*] (Pop) Prispușoară.

prispușoară *sf* [At: POP., ap CADE / Pl: *~re* / E: ***prispă*** + *-ușoară*] **1-6** (Șhp) Prispă (**1-3**) mică Si: (rar) *prispișoară*, (pop) *prispuliță*.

pristanda *sf* [At: CADE / Pl: *~le* / E: nct] **1** Dans popular asemănător cu brâul. **2** Melodie după care se execută dansul pristanda (**1**).

pristani *v* vz ***pristăni***

pristaniște *sf* [At: COD. VOR. 86/17 / Pl: *~ti* / E: slv ***пристанище***] (Înv) **1** Port³. **2** (Pex) Țărm unde se află un port³ sau condiții de acostare a navelor. **3** (Pex) Loc de refugiu sau adăpostit pe țărmul unei ape.

pristariu *sn* vz ***pristol***

pristav [At: (a. 1630) IORGA, S. D. I, 274 / A și: (reg) *pris~* / Pl: (**1-13**) *~i*, (**14**) *~uri* / E: slv ***приставъ***] **1** *sm* (Îrg) Persoană însărcinată cu supravegherea unui grup de oameni care lucrează la o construcție. **2** *sm* (Reg) Persoană care supraveghea munca oamenilor de pe o moșie Si: (înv) *logofăt*, *vătaf*. **3** *sm* (Reg; îs) **~** *de pluguri* Persoană care supraveghea plugurile și plugarii de pe o moșie. **4** *sm* (Înv; pgn; de obicei urmat de determinări care arată felul) Supraveghetor. **5** *sm* (Înv; pgn; de obicei urmat de determinări care arată felul) Administrator. **6** *sm* (Înv; pgn; de obicei urmat de determinări care arată felul) Paznic². **7** *sm* (Înv; îs) *~ul casei* Majordom. **8** *sm* (Înv) Slujbaș care avea diverse atribuții financiare sau juridice, mai ales ca executor. **9** *sm* (Mol; Trs) Fiecare dintre persoanele care făceau parte din consiliul de conducere al unei comune Si: *pârgar*. **10** *sm* (Îrg) Fiecare dintre persoanele care îndeplinesc sarcini subordonate cu prilejul unei sărbători religioase, al unei ceremonii etc. **11-12** *sm*, *a* (Persoană) care avea sarcina să anunțe public pristavurile (**14**) Si: *crainic*, (îvr) *pristavnic*. **13** *sm* (Trs) Argat. **14** *sm* (Trs) Odăiaș. **15** *sn* Dispoziție anunțată de pristav (**11**).

pristavlisi *vt* [At: BULETIN, F. (1833), 196²/13 / Pzi: *~sesc* / E: cf rs *представлять*, (**2**) cf *pristav*] **1** (Înv; c. i. acte oficiale, documente etc.) A prezenta sau a înainta ori a preda în mână. **2-14** (Îvr; c. i. persoane) A numi în funcția de pristav (**1-13**).

pristavnic *sm* [At: CORESI, L. 284/2 / Pl: *~ici* / E: slv ***приставьникъ***] (Îvr; csnp) **1-2** Conducător (ecleziastic). **3-15** Pristav (**1-13**).

pritazi *v* vz ***pristăvi¹***

pristalog *sn* vz ***prostovol***

pristăn *sn* vz ***prâsnel***

pristăni [At: PSALT. HUR. 1ᵛ/3 / V: (înv) ***~tani***, ***pres~***, (reg) ***~timi***, ***~tini***, ***~iștini*** / Pl: *~nesc* / E: slv ***пристати***, ***-станѫ***] **1** *vi* (Înv) A fi sau a se ridica împotriva cuiva. **2** *vi* (Îvr) A urma pe cineva. **3** *vi* (Îrg) A face ceea ce dorește cineva. **4** *vi* (Îrg) A susține pe cineva. **5** *vi* (Îrg) A lua sau a ține partea cuiva. **6** *vi* (Îrg) A urma exemplul cuiva. **7** *vt* (Nob) A aproba. **8** *vi* (Înv) A fi de acord. **9** *vi* (Înv) A adera. **10-11** *vit* (Îrg) A îngădui. **12-13** *vit* (Îrg; spc) A primi în gazdă, oferind adăpost pentru o vreme. **14** *vit* (Îrg; spc) A ceda un drept, un privilegiu. **15** *vt* (Reg; îf *pristini*) A amăgi. **16-17** *vi* A se stabili (temporar) într-un loc.

pristănire *sf* [At: CORESI, L. 427/4 / V: (reg, **2**) ***~timi~***, ***~tin~*** / Pl: *~ri* / E: ***pristăni***] **1** (Îvr) Cauză pentru a cărei apărare se duce o luptă susținută. **2** (Olt; Mun; îf *pristimire*, *pristinire*) Îngăduință.

pristănitor, ~oare *smf* [At: CORESI, L. 315/21 / Pl: *~i* / E: ***pristăni*** + *-tor*] (Îvr) Persoană care pristănește (**2-9**).
pristăpi *vi* [At: CORESI, L. 148/3 / Pzi: *~pesc* / E: slv ***пристѫпити***] (Îvr) A păcătui.
pristăpnic, ~ă *a* vz ***preastâpnic***
pristăvel *sm* [At: GOGA, P. 91 / Pl: *~ei* / E: ***pristav*** + *-el*] **1-26** (Trs; șhp) Pristav (**1-13**) (tânăr). **27-39** Ajutor de pristav (**1-13**).
pristăvi[1] *vr* [At: CORESI, EV. 248 / V: (înv) ***preas~***, ***pres~***, ***~tovi***, (reg) ***~tazi*** / Pzi: *~vesc* / E: slv ***прѣставити сѧ***] (Îrg) A muri[1].
pristăvi[2] *vt* [At: CIHAC, II, 294 / Pzi: *~vesc* / E: ***pristav***] (Îvr; c. i. oameni) **1-13** A numi pristav (**1-13**).
pristăvie *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 120 / Pl: *~ii* / E: ***pristav*** + *-ie*] (Îvr) **1-13** Funcție de pristav (**1-13**).
pristăvire *sf* [At: GAVRIL, NIF. 18/22 / V: ***prăs~***, ***pres~*** / Pl: *~ri* / E: ***pristăvi***[1]] (Înv) Încetare din viață Si: *moarte*.
pristăvit, ~ă [At: (a. 1650) BV I, 177/12 / V: ***pres~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pristăvi***[1]] **1** *smf* (Îvr) Mort. **2** *a* (Înv) Mort.
pristăvoaie *sfi* [At: ALECSANDRI, T. 665 / P: *~voa-ie* / E: ***pristav*** + *-oaie*] (Îvr) **1-13** Soție de pristav (**1-13**).
pristâpnic, ~ă *a* vz ***preastâpnic***
priste *pp* vz ***peste***
pristen *sn* vz ***prâsnel***
pristene *sn* vz ***prâsnel***
pristenior *sm* [At: LB / V: ***~tin~***, ***~tinioară*** *sf* / Pl: *~i* / E: ***pristen*** + *-ior*] (Bot; înv) Silnică (*Glechoma hederaceum*).
pristerie *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Bis; reg) Împărtășanie.
pristigală *sf* vz ***prăstăvală***
pristil *sn* vz ***pristol***
pristimi *v* vz ***pristăni***
pristimire *sf* vz ***pristănire***
pristin[1] *sn* vz ***prâsnel***
pristin[2]***, ~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***pristinus***] (Îdt) Vechi.
pristinac *sm* vz ***păstârnac***
pristineală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***pristini*** + *-eală*] (Reg) **1** Păsuire[1]. **2** Răsfăț.
pristini *v* vz ***pristăni***
pristinic *s* vz ***prisnilic***
pristinioară *sf* vz ***pristenior***
pristinior *sm* vz ***pristenior***
pristinire *sf* vz ***pristănire***
pristlan *sn* vz ***prâsnel***
pristnel *sn* vz ***prâsnel***
pristoare *sf* [At: GLOSAR REG. / V: ***~iștoale***, ***~išt~*** / Pl: (pbl) *~ori* / E: nct] (Buc) Catrință.
pristoc *sn* vz ***pritoc***
pristoci *v* vz ***pritoci***
pristocit *sn* vz ***pritocit***[1]
pristocitor, ~oare *a, smf* vz ***pritocitor***
pristocitură *sf* vz ***pritocitură***
pristoi[1] *vi* [At: COD. VOR. 2/22 / Pzi: *~esc* / E: slv ***пристоꙗти***] (Îvr) A debarca.
pristoi[2] *vi* [At: COD. VOR. 22/23 / V: (reg) ***~tui*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***прѣстаꙗти***] (Îrg) A înceta.
pristol *sn* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 466/15 / V: (îrg) ***pras~***, ***preas~***, ***pres~***, (înv) *~or*, ***~til***, (reg) ***~tariu*** / Pl: *~uri*, (rar) *~oale* / E: slv ***прѣстолъ***] **1** Masă din mijlocul altarului pe care se țin obiectele necesare oficierii serviciului religios. **2** (Pgn) Altar. **3** (Trs; pcf) Pistornic.
pristoleanca *sfa* [At: DEX[2] / E: nct] **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul pristoleanca (**1**).
pistolnic *sn* vz ***pistornic***
pristor *sn* vz ***pristol***
pristornic *sn* vz ***pistornic***
pristos *sn* vz ***prisos***
pristosi *v* vz ***prisosi***
pristovi *v* vz ***pristăvi***[1]
pistrit, ~ă *a* vz ***pestriț***
pristui[1] [At: ȘEZ. VII, 182 / Pzi: *~esc*, *pristui* / E: srb ***pristati***] **1** *vi* (Reg) A conviețui. **2** *vt(a)* (Trs; Mar; c. i. necazuri, supărări, dureri) A îndura. **3** *vt* (Trs; Ban; c. i. oameni) A suporta pe lângă sine. **4** *vr* (Reg) A se ascunde.
pristui[2] *v* vz ***pricestui***
pristură *sf* [At: Com. LIUBA / Pl: ? / E: nct] Păstură[1].
pristoale *sp* [At: A V. 20 / E: cf *tol*] (Reg) Obiecte vechi de îmbrăcăminte.
prișcai *sn* vz ***prășcău***[2]
prișcală *sf* [At: MARIAN, Î. 212 / Pl: ? / E: ***prișcă*** + *-ală*] **1** (Trs; Buc) Scândurică sau lopățică de brad despicată la un capăt, care se folosește la unele jocuri de copii pentru a lovi pe cineva. **2** (Îcs) *De-a ~la* Joc în care un participant este lovit pe spate cu prișcala (**1**) de către ceilalți participanți, până când ghicește cine l-a lovit. **3** (Reg) Praștie.
prișcă *sf* vz ***frișcă***
prișcăla *v* vz ***prișcăli***
prișcăli *vt* [At: DR, V, 895 / V: ***~la***, ***fr~*** / Pzi: *~lesc* / E: ***prișcală***] (Reg) A lovi sau a plesni cu o nuia, cu șfichiul biciului sau cu prișcala (**1**).
prișcălit *sn* [At: VICIU, GL. 71 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prișcăli***] (Trs) Lovire sau plesnire cu o nuia, cu șfichiul biciului sau cu prișcala (**1**).
prișcău *sn* vz ***prășcău***[2]
prișcopală *sf* [At: ALR I, 1656/1 / V: ***prâsc~***, ***~isc~*** / Pl: *~le*, *~păli* / E: ns cf *prișcală*] **1** (Ban; Olt) Pușcoci de soc. **2** (Reg; îf *priscopală*) Pocnitoare făcută de copii dintr-un bulgăre de lut muiat cu apă, scobit la mijloc, care, prin izbire, face un zgomot specific.
prișcui *v* vz ***plișcui***
prișcupi *v* vz ***priștipi***
prișleci *sm* vz ***prișleț***
prișlesi *vtir* [At: BIBLIA (1688), 176[2]/54 / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *prișleț*] (Îvr) **1-3** A (se) stabili în altă parte. **4-6** A (se) strămuta. **7-9** A (se) înstrăina.
prișleț *sm* [At: COD. VOR. 138/23 / V: (înv) ***~eci***, (reg) ***prâș~*** / Pl: *~i* / E: slv ***пришьлецъ***] **1** (Înv) Străin. **2** (Înv) Venetic. **3** (Înv) Vagabond. **4** (Înv) Pribeag. **5** (Reg; îf *prâșleț*) Om bicisnic.
prișliță *sf* vz ***prâsliță***
prișniț *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 293 / V: ***~ijniță*** *sf*, ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ger ***Priessnitz***] (Asr) Compresă.
prișniță *sf* vz ***prișniț***
priștchit, ~ă *a* vz ***prichiștit***
prișten *sn* vz ***prâsnel***
priștin *sn* vz ***prâsnel***
priștini *v* vz ***pristăni***
priștipeală *sf* [At: REV. CRIT. III, 166 / Pl: *~eli* / E: ***priștipi*** + *-eală*] (Trs) **1** Crutare. **2** Păstrare.
priștipi *vt* [At: REV. CRIT. III, 166 / V: ***~șcupi*** / Pzi: *~pesc* / E: nct] (Trs; Olt) **1** A cruța. **2** A păstra. **3** A economisi.
priștipit *av* [At: PĂCALĂ, M. R. 141 / E: ***priștipi***] (Reg) Cu superficialitate.
priștit, ~ă *a* vz ***pestriț***
priștoale *sf* vz ***pristoare***
priștoare *sf* vz ***pristoare***
pritan *sm* [At: M. D. ENC. / Pl: *~i* / E: fr ***prytane***] (În Grecia antică) **1** Magistrat principal. **2** Fiecare dintre cei cincizeci de delegați ai fiecărui trib, care formau, la Atena, Sfatul celor cinci sute.
pritaneu *sn* [At: DM / Pl: *~ee* / E: fr ***prytanée***] (În Grecia antică) Edificiu unde se întâlneau pritanii.
prită *sf* vz ***plită***
prităci *v* vz ***pritoci***
pritcă *sf* vz ***pretcă***
pritce *sf* vz ***price***
pritici *v* vz ***prici***[4]

priteală *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~eli* / E: *priti*[1] + *-eală*] (Ban; înv) Avertisment.

priteașcă *sf* [At: CONTEMPORANUL, VI$_2$, 298 / Pl: ? / E: ucr **притяжка**] (Rar) Orcic care se adaugă la una dintre marginile crucii căruței, pentru a se putea înhăma un al treilea cal în rând cu ceilalți.

pritegă *sf* [At: H XVIII, 277 / Pl: *~egi* / E: srb *pritega*] (Reg) Fiecare dintre cele două stinghii puse cruciș la ambele capete ale loitrelor.

pritfor *sn* vz *pridvor*

priti *vt* [At: ANON. CAR. / V: *~tita*, *preti* / Pzi: *~tesc* / E: srb *pretiti*] (Trs; Ban; ccd) **1** A preveni[1]. **2** (Pex) A sfătui. **3** A porunci.

pritici *sn* vz *prichici*

pritindarisi *v* vz *pretenderisi*

pritindirisi *v* vz *pretenderisi*

printinghel *sm* vz *prichindel*

pritini *v* vz *prieteni*

pritinie *sf* vz *prietenie*

pritiniță *sf* [At: ALR II, 4382/29 / Pl: *~țe* / E: *prietină* + *-iță*] (Reg; șhp) **1-2** Prietină.

pritita *v* vz *priti*

prititoare *sf* [At: BORZA, D. 137 / Pl: *~ori* / E: nct] (Bot; reg) Coada-racului (*Potentilla anservina*).

pritoacă *sf* [At: DAMÉ, T. 81 / Pl: *~ace* / E: *pritoci* cf *pritoc*] **1** Vas de lemn în formă de cadă, în care se transportă strugurii la teasc ori acasă după culesul viei. **2** (Reg) Vas pentru păstrarea apei de băut.

pritoc [At: (a. 1727) IORGA, S. D. XIV, 274 / V: (înv) *~ist~*, (reg) *pret~* *sn* / Pl: *~uri* / E: *pritoci* cf *pritoacă*] **1-7** *sn* (Pop) Pritoceală (**1-7**). **8** Cicălire. **9** *sn* (Îrg) Vas scurt și larg, de obicei pentru pritocirea (**1**) vinului. **10-11** *sn*, *a* (Îrg; șîs *vin ~*) (Vin) care este tras de pe drojdie prin cep.

pritoceală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~celi* / V: (reg) *pitro~* / E: *pritoci* + *-eală*] **1** Turnare a vinului dintr-un butoi în altul, după fermentație, pentru a se limpezi prin separarea de drojdia care s-a așezat la fund Si: (pop) *pritoc* (**1**), *pritocire* (**1**), *pritocit*[1] (**1**), *pritocitură* (**1**). **2** (Olt; îf *pitroceală*) Stare de beție Si: (pop) *pritoc* (**2**), *pritocire* (**2**), *pritocit*[1] (**2**), *pritocitură* (**2**). **3** (Pgn) Turnare a unui lichid dintr-un vas în altul Si: (pop) *pritoc* (**3**), *pritocire* (**3**), *pritocit*[1] (**3**), *pritocitură* (**3**), *transvazare*. **4** (Reg; îf *pitroceală*) Rafinare a țuicii a doua oară Si: (pop) *pritoc* (**4**), *pritocire* (**4**), *pritocit*[1] (**4**), *pritocitură* (**4**). **5** A scoate zeama dintr-un vas cu murături sau cu varză acră și a o turna la loc, de mai multe ori la rând, pentru a dizolva sarea rămasă la fund și a determina o acrire uniformă Si: (pop) *pritoc* (**5**), *pritocire* (**5**), *pritocit*[1] (**5**), *pritocitură* (**5**), *vânturare*. **6** (Rar) Învolburare a unui lichid Si: (pop) *pritoc* (**6**), *pritocire* (**6**), *pritocit*[1] (**6**), *pritocitură* (**6**). **7** (Rar; pgn) Mutare a unor materii, obiecte etc. dintr-un loc în altul sau dintr-o parte în alta Si: (pop) *pritoc* (**7**), *pritocire* (**7**), *pritocit*[1] (**7**), *pritocitură* (**7**). **8** (Mun; fig; îf *pitroceală*) Cicălire.

pritoci [At: CANTEMIR, I. I. II, 328 / V: (înv) *~tăci*, *~ist~*, (reg) *petro~*, *pitro~*, *pli~*, *potrici*, *pret~* / Pzi: *~ocesc* / E: bg **приточа**] **1-2** *vtrp* (C. i. vinul) A turna dintr-un butoi în altul, după fermentație, pentru a limpezi prin separarea de drojdia care s-a așezat la fund Si: (reg) *a preface*, *a prefira*. **3** *vt* (Olt; îf *pitroci*) A fi beţiv. **4** *vt* (Pgn; c. i. lichide) A turna dintr-un vas în altul Si: *a transvaza*. **5** *vt* (Reg; îf *pitroci*; c. i. țuica) A rafina a doua oară. **6** *vt* (Mol; Buc; îf *petroci*; c. i. tortul de cânepă) A spăla turnând leșie în butoiul în care se află și scurgând-o prin cep. **7-8** *vtrp* (C. i. zeama dintr-un vas cu murături, cu varză acră) A scoate și a turna la loc, de mai multe ori la rând, pentru a dizolva sarea rămasă la fund și a determina o acrire uniformă Si: *a vântura*, (reg) *a premeci*. **9** *vt* (Rar; c. i. un lichid) A învolbura. **10** *vt* (Rar; pgn; c. i. materii, obiecte etc.) A muta dinr-un loc în altul sau dintr-o parte în alta. **11** *vt* (Reg; pgn; îe) **A pitroci limba** (sau **vorbele**) **în gură** A vorbi încurcat sau nedeslușit. **12** *vt* (Reg; pgn; îae) A trăncăni. **13** *vt* (Reg; pgn; îae) A nu fi ascultat. **14** *vt* (Mun; fig; îf *pitroci*; c. i. oameni) A cicăli.

pritocire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: *pritoci*] (Pop) **1-7** Pritoceală (**1-7**). **8** Cicălire.

pritocit[1] *sn* [At: CADE / V: (înv) *prist~*, (reg) *pitro~* / Pl: (rar) *~uri* / E: *pritoci*] **1-7** Pritoceală (**1-7**). **8** Cicălire.

pritocit[2], *~ă* *a* [At: TEODORESCU, P. P. 673 / V: (reg) *pret~* / Pl: *~ciți*, *~e* / E: *pritoci*] (D. vin sau zeama de varză, de murături) Care a fost supus pritocirii.

pritocitoc *s* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: nct / E: cf *pritoci*] (Mun; csnp) Vas folosit la pritocitul[1] verzei.

pritocitor, *~oare* [At: LM / V: (înv) *prist~* (S și: *pristro~*) / Pl: *~i*, *~oare* / E: *pritoci* + *-tor*] **1** *a* (D. vase) Care este folosit la pritocit[1]. **2-3** *smf*, *a* (Persoană) care pritocește vinul.

pritocitură *sf* [At: LM / V: (înv) *~ist~* (S și: *~istro~*), (reg) *pitro~* / Pl: *~ri* / E: *pritoci* + *-tură*] (Pop) **1-7** Pritoceală (**1-7**). **8** Cicălire.

pritvor *sn* vz *pridvor*

priț *sn* [At: PAMFILE, I. C. 278, cf 495 / Pl: *~i* / E: ger *Spreize*] (Mol; Buc) Fiecare dintre scândurelele care alcătuiesc partea principală a tindechei de la războiul de țesut manual.

prițilui *v* vz *prețălui*

priținui *v* vz *pricinui*

prițipitat *sn* vz *precipitat*[1]

priu, *~ie* *a* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ii* / E: ns cf *prian*] (Reg; d. animale) Prian.

priumbla *v* vz *plimba*

priur *sn* vz *proor*

priut *sm* vz *preot*

priuți *v* vz *preoți*

priva *vtr* [At: CALENDARIU (1794), 37/29 / Pzi: *~vez* / E: fr *priver*, lat *privare*] (Liv) **1-4** A (se) lipsi (de un avantaj sau) de un drept care i se cuvine. **5-6** A (se) lipsi de ceva necesar.

privabil, *~ă* *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *privable*] (Rar) **1-2** (Care se poate priva sau) care poate fi privat de ceva.

privadă *sf* vz *privat*

prival *sn* vz *prăval*

privală *sf* vz *priveală*

privant[1] *sn* [At: CHEST. II, 175/233 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Ramă[1] a ferestrei.

privant[2] *sn* vz *proviant*

privar *sn* vz *pridvor*

privare *sf* [At: DL / Pl: *~vări* / E: *priva*] (Liv) **1-3** Lipsire (de un avantaj sau) (de un drept care i se cuvine ori) de ceva necesar Si: *privațiune* (**1-3**).

privariu *sn* vz *pridvor*

privas *sn* vz *plaivaz*

privască *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: ? / E: nct] (Înv; Mol) Jaf.

privașcă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: nct] (Nob) Chelie.

privat, *~ă* [At: CANTEMIR, I. I. II, 329 / V: (reg) *prevadă* (Pl: *prevăzi*, *prevezi*) *sf*, *~adă* (Pl: *~văzi*, *~vezi*) *sf*, *~văd* *s* / Pl: (**1-6**) *~ați*, (**7**) *~văți* / E: lat *privatus*, ger *privat*, fr *privé*] **1** *a* (Liv) Particular. **2-3** *a*, *sm* (Liv) (Care aparține unui) particular. **4-5** *av*, *a* (Liv) (În mod) individual. **6** *a* (Înv) Diferit. **7** *sf* (Pop) Closet. **8** *sf* (Pop) Una dintre figurile realizate cu un fir de ață înnodat și petrecut printre degete într-un anumit fel, la jocul de copii numit „chipurile cu ața".

privaticesc, *~ească* *a* [At: SP I, 60/11 / Pl: *~ești* / E: *privat* + *-icesc*] (Îvr) Particular.

privatier *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i* / E: ger *Privatier*] (Trs; înv) **1** Particular. **2** Rentier.

privatim, *~ă* *a* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i*, *~e* / E: lat *privatim*] (Înv; Trs) Particular.

privatist *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~iști* / E: ger *Privatist*] (Trs; gms; iuz) Persoană care își face studiile în particular.

privativ, *~ă* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *privatif*, lat *privatius*] **1-3** *a* (Liv) Care lipsește pe cineva (de un avantaj sau) (de un drept care i se cuvine ori) de ceva necesar. **4** *a* (Liv) Care arată o privațiune. **5** *sn*, *a* (Lin) (Afix) care exprimă lipsa ori excluderea, dând cuvântului derivat un sens opus celui de bază.

privatiza [At: POLIZU / Pzi: *~zez* / E: ***privat*** + *-iza* cdp ger ***privatisieren***] **1** *vi* (Trs; înv) A trăi ca persoană privată sau retras. **2** *vi* (Trs; înv) A trăi ca rentier. **3-4** *vtrf* (C. i. întreprinderi, instituții) A trece din proprietatea statului în proprietatea particulară. **5** *vr* A începe o afacere pe cont propriu.

privatizare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***privatiza***] **1** (Trs; înv) Trai retras. **2** (Trs; înv) Ducere a unei vieți de rentier. **3** Trecere a unei întreprinderi sau a unei instituții ori a mai multora din proprietatea statului în proprietatea particulară. **4** Începere a unei afaceri pe cont propriu.

privatizat, ~ă [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***privatiza***] **1** *a* Care a trecut din proprietatea statului în proprietatea particulară. **2-3** *smf, a* (Fam) (Persoană) care are o întreprindere proprie.

privatnic, ~ă *a* [At: (a. 1843) ȘTEFANELLI, D. C. 423 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***privat*** + *-nic*] (Îvr) Particular.

privație *sf* vz ***privațiune***

privațiune *sf* [At: VÂRNAV, L. 141ᵛ / 15 / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***privation***, lat ***privatio, -onis***] (Mpl) **1-3** Privare (**1-3**). **4** Abținere voită de la ceva. **5** (Pex) Lipsă. **6** (Pex) Sărăcie. **7** (Pex) Mizerie.

privaz *sn* vz ***pervaz***

privăd *s* vz ***privat***

privăli *v* vz ***prăvăli***

privătar *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 28ᵛ/16 / V: ***~iu***, ***prăvătariu*** / Pl: *~i* / E: lat ***privatarius***] (Înv) **1** Negustor. **2** Cămătar.

privătariu *sm* vz ***privătar***

privăzător, ~oare *a* vz ***prevăzător***

privdor *sn* vz ***pridvor***

priveache *sf* vz ***priveghi¹***

priveag, ~ă *smf, a* vz ***pribeag***

priveală *sf* [At: HERODOT (1645), 333 / V: (înv) ***~vală*** / Pl: *~eli* / E: ***privi¹*** + *-eală*] **1** (Îrg) Privire (**4**). **2** (Pex) Câmp vizual. **3-4** (Îvr; îlpp) **În ~la (cuiva)** (În văzul cuiva sau) în prezența cuiva. **5** (Înv; ilv) **A ieși** (sau **a se afla**) **în ~** sau **a face ~** A privi¹. **6** (Înv; ial) A asista. **7** (Nob; îe) **A fi în ~** A inspecta. **8** (Îvr) Orientare vizuală. **9** (Înv) Priveliște. **10** (Înv) Priveliște (**18**).

privealiște *sf* vz ***priveliște***

privechea *sn* vz ***priveghi***

privechi *sn* vz ***priveghi***

priveci *sn* vz ***priveghi***

privedea *v* vz ***prevedea***

privedere *sf* vz ***prevedere***

priveditor, ~oare *a* vz ***prevăzător***

priveg *sn* vz ***priveghi***

privegătoare *sf* vz ***privighetoare***

privege *sf* vz ***priveghi***

privegea *v* vz ***priveghea***

privegetoare *sf* vz ***privighetoare***

priveghe *sf* vz ***priveghi***

priveghea [At: COD. VOR.² 11ʳ/10 / V: (îvp) ***prev~***, ***~vighea***, (reg) ***prevegea***, ***~echea***, ***~egea***, ***prevechea***, (cscj) ***preveghi***, ***~eghi*** / E: ml ***pervigilare***] **1** *vi* (Rel) A petrece noaptea în rugăciuni, în reculegere și în meditații. **2** *vi* (Îvp) A veghea (**1**). **3** *vi* (Trs; îf *privegh̦i*) A pierde nopțile în chefuri, în petreceri. **4** *vt(a)* (Pop) A sta treaz noaptea la un mort, potrivit unor practici religioase. **5** *vi* (Îvp) A păzi (**1**). **6** *vi* (Îvp) A străjui. **7** *vt(a)* (Îvp) A pândi. **8** *vt(a)* (Îvp) A urmări. **9** *vi* (Asr) A avea grijă de cineva sau de ceva Si: *a supraveghea*.

privegheală *sf* [At: CIHAC, I, 310 / V: ***~vighe~*** / Pl: *~gheli* / E: ***priveghea*** + *-eală*] (Reg) Veghe.

privegheare *sf* vz ***priveghere***

privegheat *sn* [At: BĂRAC, T. 74/26 / Pl: *~uri* / E: ***priveghea***] **1** (Îvp) Veghe. **2-5** (Îvr) Priveghere (**1, 3-5**).

privegher *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~e* / E: ***priveghi*** + *-ar*] Carte bisericească cu rânduiala slujbei privegherii (**3**).

priveghere *sf* [At: PSALT. 115 / V: (îrg) ***~gheare***, ***~vighe~***, (înv) ***prevegheare***, ***prev~***, ***preveghiere***, ***~vigheare***, (reg) ***previghe~*** / Pl: *~ri* / E: ***priveghea***] **1** (Rel) Petrecere a nopții în rugăciuni, în reculegere și în meditații Si: *privegheat* (**2**). **2** (Îvp) Veghe. **3** Serviciu religios care se face în noaptea sau în seara din ajunul unei sărbători, într-o biserică sau într-o mănăstire Si: *privegheat* (**3**). **4** (Pgn) Serviciu religios de noapte care se oficiază în diverse împrejurări speciale Si: *priveghi¹* (**1**), *privegheat* (**4**). **5** (Spc) Veghere a unui mort în conformitate cu anumite practici religioase Si: *priveghi¹* (**6**), *privegheat* (**5**). **6** (Îvp) Pază (**1**). **7** (Îvp) Străjuire. **8** (Asr) Atenție față de cineva, de ceva Si: *grijă*, *supraveghere*. **9-10** (Îljv) **Cu ~** (Care este) cu grijă.

priveghetor, ~oare [At: MOXA, 370/4 / V: (reg) ***~iu***, ***~eghit~***, ***~eghitoriu***, ***~vighe~***, ***~vighit~***, ***~vighitoriu***, (îvr) ***previgătoriu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***priveghea*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Înv; șîf *privighetor*) (Persoană) care veghează. **3** *smf* (Trs; îf *preveghetor*) Persoană care veghează noaptea la un mort Si: (reg) *privegieș*. **4** *sf* (Trs; pex) Lumânare care arde la capul unui mort și care are, de obicei, lungimea acestuia Si: (reg) *toiag*. **5** *sm* (Asr) Paznic. **6** *a* (Înv) Păzitor. **7** *a* (Înv) Străjuitor. **8** *a* (Înv) Pânditor. **9** *a* (Înv) Urmăritor. **10** *a* (Înv) Atent. **11** (Mol; înv) Subprefect.

priveghetoriu, ~oare *smf, a* vz ***priveghetor***

priveghetoroi *sm* vz ***privighetoroi***

privegheturoi *sm* vz ***privighetoroi***

priveghi¹ [At: PSALT. 188 / V: (pop) ***~u***, (îrg) ***prev~***, (reg) ***prevechi***, ***prevegi***, ***~eache*** *sf*, ***~echi***, ***~eci***, ***~eg***, ***~ege*** *sf*, ***~eghe*** *sf*, ***~egi***, ***~vichi*** / Pl: *~uri* / E: ***priveghea***] **1** *sn* Priveghere (**4**). **2** *sn* (Pgn) Serviciu religios de noapte care se oficiază în diverse împrejurări speciale. **3** *sn* (Ban; Trs) Datină de a sta de veghe petrecând în ajunul unei sărbători. **4** *sn* (Ban; Trs; pex) Foc în jurul căruia se petrece noaptea în ajunul sau în preajma unei sărbători, în cântece și jocuri. **5** *sn* (Pop) Veghe. **6** *sn* Priveghere (**5**). **7** *sn* (Buc; pex) Cântec ce se cântă la mort. **8** *sn* (Rar) Pază. **9** *sm* (Înv; ccr) Paznic². **10** *sm* (Rar) Străjuire. **11** *sm* (Înv; ccr) Strajă.

priveghi² *v* vz ***priveghea***

priveghime *sf* [At: ȘEZ. II, 33 / Pl: *~mi* / E: ***priveghi¹*** + *-ime*] (Trs) Petrecere de noapte.

priveghitoare *sf* vz ***privighetoare***

priveghitor, ~oare *smf, a* vz ***priveghetor***

priveghitoriu, ~oare *smf, a* vz ***priveghetor***

priveghiu *sn* vz ***priveghi¹***

privegi *sn* vz ***priveghi¹***

privegieș *sm* [At: FL. A. 51 / Pl: *~i* / E: ***priveghi¹*** + *-aș*] (Reg) Preveghetor (**3**).

privegitoare *sf* vz ***privighetoare***

priveleghiat, ~ă *a* vz ***privilegiat***

priveleghie *sf* vz ***privilegiu***

priveleghiu *sn* vz ***privilegiu***

privelegiat, ~ă *a* vz ***privilegiat***

privelegiu *sn* vz ***privilegiu***

priveliște *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 93ᵛ/35 / V: (înv) ***~eal~***, ***prăviriș~*** / Pl: *~ti*, (rar) *~te* / E: ***priveală*** + *-iște*] **1** (Asr) Privire (**4**). **2** (Asr; pex) Câmp vizual. **3** (Asr; ilav) **În** (înv. **spre**) **~** În văzul tuturor. **4** (Asr; ial) Ca să vadă oricine. **5** (Asr; ial) În prezența cuiva sau a tuturor. **6** (Îvr; îlpp) **În ~a (cuiva)** În văzul cuiva. **7** (Îvr; ial) În prezența cuiva. **8** (Reg) Orientare. **9** Parte din natură, care formează un ansamblu estetic, cât poate fi cuprinsă dintr-o privire Si: *peisaj*, *priveală*. **10-11** (Aspect propriu unui) teritoriu rezultat din îmbinarea unor factori naturali și acțiunea omului. **12-13** (Loc unde se desfășura) o reprezentație teatrală, de circ, de bâlci etc. **14** (Înv; îe) **A se face prăviriște** A se da în spectacol în fața cuiva. **15** (Îf *prăviriște*) Artă dramatică. **16** (Csc) Spectatori. **17** Aspect. **18** Spectacol, fapt, fenomen etc. interesant sau neobișnuit care se înfățișează sau este oferit cuiva Si: (înv) *privire* (**28**), *priveală* (**10**). **19** (Îvr) Examinare a ceva sau a cuiva. **20-21** (Îvr) (Fapt ce servește drept) prezentare generală a ceva.

privență *sf* vz ***prevenție***

privesti *v* vz ***privești***

privesti [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / V: (reg) ***~esti, prevesti, prev~, ~visti, ~viș~*** / Pzi: *~tesc* / E: ml **pervestire*] **1** *vt* (Reg; d. lichide) A acoperi. **2** *vt* (C. i. lichidul din vase, recipiente, gropi) A (se) revărsa peste margini. **3** *vi* (Mol; pex) A prisosi. **4** *vt* (Reg; c. i. țesături, materiale textile) A tivi îndoind sau înnădind materialul. **5** *vt* (Reg; c. i. țesături, materiale textile) A întoarce pentru a face o tivitură dublă. **6** *vt* (Reg; c. i. țesături, materiale textile) A coase unul peste altul pentru a petici sau pentru a înnădi. **7** *vt* (Trs; c. i. țesături, materiale textile) A însăila. **8** *vt* (Mun; c. i. marginile unui obiect de îmbrăcăminte) A petrece una peste alta, pentru a încheia. **9** *vt* (Pop; c. i. șindrilă, scânduri etc.) A fixa și a așeza parțial una peste alta, într-un anumit fel. **10** *vt* (Reg; c. i. bucăți de lemn, grinzi) A suprapune capetele pentru a înnădi. **11** *vt* (Reg; c. i. obiecte, pereți etc.) A astupa o crăpătură. **12** *vi* (Ban; îf *privesti*) A umbla încercând să nu fie observat.

privez *s* [At: PRIBEAGUL, P. R. 138 / Pl: nct / E: srb ***privez***] (Trs; Ban) Bucată mare de stofă sau de mătase pe care nașul sau nașa o dăruiește miresei și care se pune la cununie pe spatele sau pe capul mirilor.

privi^{1} [At: PSALT. HUR. 27^{r}/12 / V: (îvr) ***prăvi***, (înv) ***previ***, (reg) ***~iivi*** / Pzi: *~vesc* / E: slv ***правити***] **1-2** *vti* (D. ființe) A-și îndrepta ochii spre cineva sau ceva, pentru a vedea Si: *a se uita*, (reg; fam) *a ochi*^{2}. **3** *vr* (D. ochi, privire) A se îndrepta spre cineva sau spre ceva pentru a vedea Si: *a se uita*, (reg; fam) *a ochi*^{2}. **4** *vi* (D. clădiri; îc) **A ~ spre** (sau **către**) **ceva** A fi cu fațada spre ceva. **5** *vt* A aprecia. **6** *vt* (Înv; îf *prăvi*) A trăi fiind martorul a ceva. **7-8** *vti* (Înv) A observa. **9-10** *vtr* A (se) cerceta cu privirea sau cu mintea Si: *a (se) examina, a (se) scruta*. **11** *vr* (Spc) A-și cerceta propria imagine într-o oglindă. **12** *vt* (Îvr; îf *prăvi*) A pândi. **13** *vt* (Udp „ca") A considera într-un anumit fel Si: *a crede, a socoti*. **14** *vt* A lua în considerație. **15** *vt* (Îvr) A aprecia. **16** *vt* A se referi. **17** *vt* A implica. **18** *vt* A fi de competența cuiva. **19** *vt* A intra în obligația cuiva. **20** *vt* (Îlpp) **În (ceea) ce** (sau **cât**, înv, **întrucât**, **încât**) **~veşte** (ori, rar, **~vea**)... Referitor la... **21** *vt* (Îal) Din punct de vedere. **22** *vi* (Înv; udp „la", „către") A tinde. **23** *vi* (Înv) A se cuveni.

privi^{2} *v* vz ***plivi***

priviant *sn* vz ***proviant***

privicătoare *sf* vz ***privighetoare***

privichetoare *sf* vz ***privighetoare***

privichi *sn* vz ***priveghi***^{1}

privichitoare *sf* vz ***privighetoare***

privicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***privi***^{1} + *-icios*] (Îvr) Care își îndreaptă ochii spre cineva sau ceva, pentru a vedea.

privídere *sf* vz ***prevedere***

prividitor, ~oare *a* vz ***prevăzător***

privigatoare *sf* vz ***privighetoare***

privigătoare *sf* vz ***privighetoare***

privigător *sm* vz ***privighetor***^{1}

privigetoare *sf* vz ***privighetoare***

privighea *v* vz ***priveghea***

privigheală *sf* vz ***priveghează***

privigheare *sf* vz ***priveghere***

privighere *sf* vz ***priveghere***

privighetoare *sf* [At: PRAV. GOV. 49^{r}/9 / V: (îrg) ***pligit~, plivigit~, prevăcăt~, prevăgăt~, prevechit~, prevedit~, prevegăt~, preveget~, preveghet~, preveghit~, previchit~, previdit~, previgăt~, previghit~, prevígit~, ~igăvit~, ~igiit~, ~igivit~, ~irigit~, ~vegăt~, ~veget~, ~veghit~, ~vegit~, ~icăt~, ~ichet~, ~ichit~, ~igat~, ~igăt~, ~iget~, ~ighit~, ~igit~*** / Pl: *~ori*, (rar) *~* / E: ***priveghea*** + *-toare*] **1** (Șîc **~mare**, **~filomelă**, **~proprie**) Pasăre călătoare, insectivoră, de talie mijlocie, cu spinarea brună-sură-roșcată închis, cu gâtul alb mărginit de un gri șters, cu partea superioară a pieptului sură închis, care cântă foarte frumos Si: *filomelă*, (reg) *presură* (*Luscinia luscinia*). **2** (Șîc **~roșie**, **~mică**, **~sură**) Pasăre călătoare, insectivoră, de talie mijlocie, cu spinarea sură-roșcată-gălbuie, cu gâtul și mijlocul pieptului albe, cu coada ruginie Si: (reg) *pitulus*^{2}, *minunea, mierloi, mierlă-gulerată* (*Luscinia megarhynchos*) **3** (Șîc **~albastră**) Pasăre de culoarea brună-măslinie-sură, cu coada predominant ruginie-roșcată Si: (reg) *gât-vânăt, gușu-vânăt* (*Luscinia svecica*). **4** (Orn; îc) **~a-bălților** (sau **~a-tamariscului**, **~a-tamarinului**), ori **~de-stuf** (sau **~cu-mustăți-negre**) Lăcar (*Lusciniola melanopogon*). **5** (Îc) **~de-stuf**, **~de-stufărie**, **~de-trestii**, **~greușel**, **~de-trestie-fluvială** Pasăre cu spinarea de culoare brună-verzuie, cu gâtul alb cu pete sure Si: (reg) *lăcar-de-țărm, silvie-greușel, silvie-de-țărne* (*Locustela fluviatilis*). **6** (Îc) **~de-stuf**, **~de-stufărie**, **~de-trestii**) Pasăre cu spinarea brună-măslinie-roșcată, cu gâtul și mijlocul pântecelui alb-brun, cu restul pântecelui galben-brun-ruginiu (*Locustella luscinoides*). **7** (Îc) **~de-stuf**, **~de-stufărie**, **~de-trestii**, **~pătată**, **~de-stuf-pătată**) Pasăre cu spinarea de culoare măslinie-sură cu striuri brune, cu gâtul și mijlocul pântecelui albe, cu laturile pântecelui și picioarele galbene (*Locustella naevia*). **8** (Orn; reg; îc) **~de-stuf**, **~de-stuf-ruginie**, **~de-baltă**) Caracatet mare Si: *lăcar mare* (*Acrocephalus arundinaceus*). **9** (Orn; reg; îac) Lăcar (*Acrocephalus palustris*). **10** (Orn; reg; îc) **~de-stuf**, **~de-stuf-ruginie**, **~de-baltă**, **~de-lac** Țârâiac Si: *lăcar mic* (*Acrocephalus scirpaceus*). **11** (Orn; reg; îc) **~de-stuf**, **~de-stuf-ruginie**, **~de-baltă**, **~de-lac**, (reg) **~cu-cap-negru** (sau **~neagră**) Purcelușă-neagră (*Sylvia atricapilla*). **12** (Orn; reg; îc) **~de-grădină** Silvie-de-grădină Si: *scrofiță* (*Sylvia borin*). **13** (Reg; îac) Pasărea *Sylvia hortensis*. **14** (Orn; reg; îc) **~cenușie** Grieluș Si: *silvie-de-câmpie* (*Sylvia communis*). **15** (Îac) Păsărică de culoare cafenie-roșcată, cu capul cenușiu, care trăiește prin livezi și prin grădini (*Sylvia cinerea*). **16** (Orn; reg; îc) **~cafenie** (sau **~pitică**) Purceluș (*Sylvia curruca*). **17** (Orn; reg; îc) **~porumbacă** (sau **~vărgată**) Țârâitoare (*Sylvia nisoria*). **18** (Orn; reg; îc) **~de-stânci** Urzicar (*Saxicola rubetra*).

privighetoi *sm* vz ***privighetoroi***

privighetor^{1} *sm* [At: CR (1846), 180^{1}/10 / V: (reg) ***prevegit~, ~igăt~, ~igitoriu*** / E: ***privighetoare***] **1-2** Bărbătuș al privighetoarei (**1-2**) Si: (reg) *privighetoroi* (**1-2**).

privighetor^{2}, ***~oare*** *a, sm* vz ***privighetor***

privighetorică *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 143 / Pl: *~ici* / E: ***privighetoare*** + *-ică*] (Orn; reg) Coadă-lată (*Cettia cetti*)

privighetoroi *smi* [At: MARIAN, O. I, 244 / V: ***~veghe~, ~toi, ~veghetur~, ~ighit~*** / E: ***privighetoare*** + *-oi*] **1-2** (Reg) Privighetor^{1} (**1-2**).

privighicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***priveghea*** + *-icios*] (Îvr) Care ține treaz, atent.

privighind, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. II, 76 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***privighea***] (Îvr) Care veghează.

privighitoare *sf* vz ***privighetoare***

privighitor, ~oare *smf, a* vz ***priveghetor***

privighitorie *sf* [At: CIHAC, I, 310 / Pl: *~ii* / E: ***privighitor*** + *-ie*] (Înv) **1** Sarcină a priveghetorului (**11**). **2** Funcție a priveghetorului (**11**). **3** (Mol) Subprefectură.

privighitoriță *sf* [At: ALECSANDRI, T. 677 / Pl: *~țe* / E: ***privighitor*** + *-iță*] (Mol; înv) Soție a priveghetorului (**11**).

privighitoriu, ~oare *sn, a* vz ***priveghetor***

privighitoroi *sm* vz ***privighetoroi***

privigitoare *sf* vz ***privighetoare***

privigitoriu *sm* vz ***privighetor***

privileghia *v* vz ***privilegia***

privileghiat, ~ă *a* vz ***privilegiat***

privileghie *sf* vz ***privilegiu***

privileghiu *sn* vz ***privilegiu***

privileghium *sn* vz ***privilegiu***

privilegia [At: (a. 1829) URICARIUL VIII, 108 / P: *~gi-a* / V: (înv) ***~eghia, ~lighia, ~ligia*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***privilégier***, it ***privilegiare***] **1** *vt* (Asr; c. i. oameni, comunități umane, instituții etc.) A acorda un privilegiu (**1**). **2** *vrp* (Înv; îf *priviligia*; d. publicații) A fi autorizat să apară. **3** *vt* (Jur) A supune unui privilegiu (**5**) sau unei preferințe de altă natură.

privilegial, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~gi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** Care se referă la privilegiu. **2** Care prevede un privilegiu.

privilegiare sf [At: POLIZU / P: *~gi-a~* / Pl: *~giări* / E: ***privilegia***] (Îvr) Acordare a unui privilegiu (1).

privilegiat, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 66 / P: *~gi-at* / V: (înv) ***preveleghiat, ~veleghiat, ~vel~, ~eghiat, ~lighet, ~lighiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***privilegiatus***, fr ***privilégié***] 1 *a* (D. oameni, grupuri ori clase sociale, așezări umane, organizații sau instituții etc.) Care se bucură de privilegii (1). 2 *a* (D. creditori) Care se bucură de privilegii (5). 3 *sm* (Mol; înv îf *privilighet*) Subprefect. 4 *a* (Înv) Autorizat.

privilegiativ, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~gi-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: cf it *privilegiativo*] **1-5** Care conferă privilegii (**1-5**).

privilegiu *sn* [At: IST. Ț. R. 14 / V: (înv) ***prevel~, preveligiu, ~veleghie*** *sf*, ***~veleghiu, ~velc~, ~eghie*** *sf*, ***~eghiu, ~eghium, ~lighion, ~lighiu*** / Pl: *~gii*, (înv) *~ri* / E: lat ***privilegium***, fr ***privilège***] 1 Avantaj, scutire de obligații către stat. 2 Drept sau distincție socială care se acordă în anumite perioade sau în situații speciale unei persoane, unui grup social, unui partid, orașelor, mănăstirilor etc. 3 (Pex; ccr) Act, document prin care se acordă un privilegiu (2). 4 (Pgn) Drept, avantaj, libertate, favoare de care se bucură cineva sau pe care și le ia cineva datorită unor circumstanțe determinate. 5 (Jur) Drept conferit de lege unui creditor de a fi preferat celorlalți creditori ai aceleiași persoane în satisfacerea creanței sale.

privilie sf [At: AN. IST. NAȚ. III, 520 / Pl: *~ii* / E: cf *privilegiu*] **1-4** (Îvr) Act primitiv pe care se baza un privilegiu (**1-4**).

privilighet *sm* vz ***privilegiat***

priviligh*ia** *v* vz ***privilegia

priviligh*iat, ~ă** *a* vz ***privilegiat

privilighion *sn* vz ***privilegiu***

privilighiu *sn* vz ***privilegiu***

priviligia *v* vz ***privilegia***

privină *sf* vz ***prevină***

privință^1 *sf* [At: CR (1846), 17^2/33 / Pl: *~țe*, (înv) *~ți* / E: ***privi^1*** + *-ință*] 1 (Îrg) Privire (1). 2 (Pex) Câmp vizual. 3 Punct de vedere Si: *aspect, considerent, opinie, părere*. 4 Înfățișare. 5 (Îlav) **În această** (sau, pop, **astă**) **~** Din acest punct de vedere. 6 (Îlav) **Într-o (oarecare) ~** Dintr-un anumit punct de vedere. 7 (Îlav) **În unele ~țe** Din unele puncte de vedere. 8 (Îlav) **În multe ~țe** Din multe puncte de vedere. 9 (Îlpp) **În această ~** (sau **într-o ~**) În ceea ce privește. 10 (Îlpp) **În ~ța...** (înv, **cu ~ la...**) Referitor la... 11 (Îlpp) **În ~ța...** Sub aspectul... 12 (Îal) Sub raportul... 13 (Înv; îe) **A lua în ~** A lua în considerație. 14 (Îvr) Gând. 15 (Îvr) Intenție.

privință^2 *sf* vz ***prevenție***

privire *sf* [At: N. TEST. 1648 / V: (înv) ***prăv~, prev~*** / Pl: *~ri* / E: ***privi^1***] 1 Îndreptare a ochilor spre cineva sau ceva, pentru a vedea (1) Si: *privit^1* (1), (îrg) *privință^1* (1). 2 (Pex) Câmp vizual. 3 Funcție fiziologică a ochilor Si: *văz, vedere, privit^1* (2). 4 Mod de a-și îndrepta ochii spre cineva sau ceva, pentru a vedea Si: *căutătură, uitătură*, (înv) *priveală* (1), *privit^1* (3), *privitură* (1), (asr) *priveliște* (1). 5 (Reg; îs) *~a cea rea* Deochi. 6 (Îlav) **Dintr-o ~** Imediat ce s-a uitat. 7 (Îal) Cât a putut vedea uitându-se repede. 8 (Înv; îlpp) **În** (sau **la**) **~a (cuiva)** În văzul cuiva. 9 (Ccr) Ochi^1 (1). 10 Expresie a ochilor^1 (1) Si: *privit^1* (4). 11 (Spc) Contemplare. 12 (Înv) Perspectivă vizuală Si: *privit^1* (5). 13 (Înv) Observație (1). 14 Punct de vedere Si: *considerent*. 15 (Îlav) **În această ~** Din acest punct de vedere. 16 (Îlav) **Într-o (oarecare) ~** Dintr-un anumit punct de vedere. 17 (Îlav) **În unele ~ri** Din unele puncte de vedere. 18 (Îlav) **În multe ~ri** Din multe puncte de vedere. 19 (Îlav) **În toate ~rile** Din toate punctele de vedere. 20 (Îlpp) **Cu ~ la...** Referitor la... **21-22** (Îlpp) **În** (sau **din**) **~a** În privința^1 (**11-12**). 23 Examinare, cercetare, apreciere, cu ajutorul văzului sau cu ajutorul minții Si: *privit^1* (6). 24 (Înv; îe) **A avea ~ la...** A ține seamă de... 25 (Îvr) Luare-aminte Si: *grijă, atenție*. 26 (Înv) Reprezentație teatrală, de circ, de bâlci etc. Si: *spectacol, privit^1* (7). 27 (Pex) Loc unde se desfășura această reprezentație Si: *privit^1* (8). 28 (Înv) Priveliște (18).

privirigitoare *sf* vz ***privighetoare***

privisină *sf* [At: ANTIPA, P. 598 / A: nct / Pl: *~ne* / E: nct] (Pes; Dob) Prevină.

privisti *v* vz ***privești***

privistului *vt* [At: (a. 1757) GCR II, 53/29 / Pzi: *~esc* / E: rs **привятствовать**] (Îvr) A saluta.

priviștea *sf* vz ***preveșteală***

privișteală *sf* vz ***preveșteală***

priviști *v* vz ***privești***

privit^1 *sn* [At: DOSOFTEI, V. S., septembrie 3^v/26 / V: (înv) ***prăv~*** / Pl: (rar) *~uri, ~e* / E: ***privi^1***] **1-8** Privire (**1, 3-4, 10, 12, 23, 26-27**). 9 (Îvr; îe) **A se tâmpla în prăvit(e)** A fi de față.

privit^2 *sn* vz ***plivit^1***

privita *v* vz ***priviti***

priviță *sf* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 406 / V: (îrg) ***~iță, plivița*** / Pl: *~țe, ~ți* / E: nct] 1 (Îrg) Nuia flexibilă, răsucită, cu care se leagă o sarcină de lemn, de fân etc. 2 (Îe) **A pune în ~** A strânge laolaltă fânul, vreascurile etc. și a lega cu nuiele. 3 (Olt; pex) Sarcină, legătură de lemne, de fân etc., legată cu o priviță (1), care poate fi dusă în spinare. 4 (Pes; reg) Fiecare dintre cele două nuiele flexibile, puse cruciș, pe care se fixează prăjina și plasa crâsnicului. 5 (Pes; Olt) Parte inferioară, în formă de greblă, a ramei metalice pe care este fixat sacul pentru pescuitul scoicilor. 6 (Reg) Prinzătoare de păsări confecționată din lațuri fixate pe un cerc de nuiele. 7 (Olt) Nuia îndoită cu care se lărgesc mațele de porc pentru a putea fi umplute. 8 (Mun; îf *priviță*) Bețișor pus în putină, deasupra verzei, ca s-o țină scufundată în saramură. 9 (Reg; îf *priviță*) Stinghie la cotețul găinilor, pe care acestea se suie. 10 (Reg) Piesă formată din mai multe nuiele de salcie cu care se fixează, la roata morii, aripile de colaci. 11 (Trs) Piesă metalică ce îmbracă partea de jos a leucii carului. 12 (Reg) Inel de fier sau lanț scurt care leagă două tânjale la plug când sunt folosite două sau mai multe perechi de animale. 13 (Reg) Parte inferioară a tocului unei ferestre la casele țărănești, adesea zidită și folosită ca poliță. 14 (Reg; pex) Firidă. 15 (Reg; pex; îf *priviță*) Etajeră mică Si: *raft*.

priviti *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 88^r/13 / V: ***privita*** / Pzi: *~tesc* / E: pn ***przywitać***] (Înv) A saluta, închinându-se și manifestându-și bucuria.

privitiș *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 147^r/33 / Pl: *~uri* / E: ***priviti*** + *-iș*] (Înv; îe) **A-și lua ~** A-și lua rămas-bun.

privitoare *sf* vz ***privighetoare***

privitor, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 35^v/35 / V: (înv) ***prăv~*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***privi^1*** + *-tor*] 1 *a* Care se uită la cineva sau la ceva. 2 *smf* Persoană care își îndreaptă ochii spre cineva sau ceva, pentru a vedea. **3-4** (Îlav; îlpp) **Privitor la...** Referitor la... 5 *smf* Persoană care se privește în oglindă. 6 *smf* (Spc; rar) Persoană care asistă la un spectacol artistic sau la o adunare, la o ceremonie etc. Si: *spectator*. 7 *sm* (Înv) Persoană care observă sau supraveghează. 8 *sm* (Îvr; îf *prăvitor*) Reprezentant al puterii centrale într-o subunitate administrativ-teritorială. 9 *a* (Îvr; d. discipline, științe) Care are un caracter teoretic.

privitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 197^v/6 / V: ***prăv~, prev~*** / Pl: *~uri* / E: ***privi^1*** + *-tură*] 1 (Înv) Privire (4). 2 (Fig; îf *prăvitura*) Reflectare. 3 (Fig; îf *prăvitură*) Vrajă făcută cu privirea.

priviță^1 *sf* vz ***plevița^1***

priviță^2 *sf* vz ***priviță***

privor *sn* vz ***pridvor***

priza^1 *vt* [At: NEGRUZZI, ap. TDRG / Pzi: *~zez* / E: fr ***priser***] (C. i. tutun, droguri) A aspira pe nas.

priza^2 *vt* [At: CĂLINESCU, B. I. 404 / Pzi: *~zez* / E: fr ***priser***] 1 (Liv) A aprecia Si: *a prețui*. 2 A stima. 3 (Rar) A intui Si: *a înțelege, a sesiza*.

priză *sf* [At: MUMULEANU, C. 125/8 / V: (înv) ***preză*** / Pl: *~ze* / S și: *prisă* / E: fr ***prise***] 1 Cantitate mică de tutun sau de drog care se trage pe nas. 2 Doză mică dintr-un medicament. 3 (Înv) Pradă. 4 (Îe) **A fi** (sau **a se afla**) **în ~** (D. o piesă de șah) A fi în pericol de a fi capturată. 5 (Liv) Capacitate de intuiție, de sesizare, de înțelegere a realității. 6 (Fam) Influență. 7 Autoritate. 8 Interes. 9 (Teh; șîs *~ electrică, ~ de curent*) Dispozitiv cu ajutorul căruia se realizează conectarea la o rețea electrică a unui aparat, instrument etc. prin intermediul unei fișe de curent. 10 (Prc) Orificiu, cu un dispozitiv de obturare sau de reglare, făcut în peretele unei

încăperi, al unui generator, al unei conducte etc., care realizează legătura electrică. **11** (Îs) ~ *de pământ* Dispozitiv cu ajutorul căruia se realizează o legătură electrică conductoare directă cu pământul a unei rețele electrice, a carcaselor metalice, a utilajelor acționate electric etc. pentru a se obține anumite circulații de curenți sau pentru asigurarea protecției contra pericolului de electrocutare. **12** (Îs) ~ *aeriană (de curent)* Priză în formă de bară, de liră etc. prin care se realizează legătura dintre o rețea electrică aeriană și un tramvai, un troleibuz, o locomotivă electrică. **13** (Fam; îe) **A fi** (sau **a băga pe cineva**) **în ~** A fi sau a face ca cineva să fie în contact direct cu ceva. **14** (Îae) A fi sau a face ca cineva să fie foarte activ. **15** (Șîs ~ *electrică*) Derivație dintr-o înfășurare electrică prin care se poate realiza o legătură electrică suplimentară. **16** Angrenare a două roți dințate într-un mecanism. **17** (Îs) ~ *directă* (sau *constantă*) Cuplare directă între arborele principal al unui schimbător de viteză și arborele de la care primește sau căruia îi transmite mișcarea. **18** Orificiu, piesă, dispozitiv sau construcție cu ajutorul cărora se absoarbe sau se captează un fluid, aer, abur, apă etc. în scop utilitar. **19** Fenomen de transformare din stare plastică în stare rigidă a amestecurilor hidratate de lianți folosiți în construcții. **20** (Îs) ~ *de aterizare* (sau *de teren*) Ansamblu al manevrelor executate de un pilot pentru a ateriza exact în punctul dorit. **21** (Spt) Poziție a mâinilor în momentul în care se prinde sau se aruncă mingea de handbal, de baschet, de rugbi etc. **22** (Spt) Poziție a mâinilor unui portar de fotbal la prinderea sau la aruncarea mingii. **23** (Spt) Mod în care atleții țin sulița sau prăjina, tenismenii racheta sau paleta etc. **24** (Îe) **A avea ~** A trezi interesul cuiva. **25** (La judo, lupte etc.) Dezechilibrare și proiectare a adversarului. **26** (Cig; îs) ~ *directă* Tehnică de înregistrare a dialogului sincron cu filmarea, asigurând veridicitatea interpretării actoricești.

prizăluit, ~ă *smf, a* [At: ALR I, 1426/378, 388 / V: ***presă~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *prăzălui*] (Buc) **1-2** (Om) rănit în război.

prizăratic, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prizări*** + *-atic*] (Reg; d. animale și plante ori d. părți ale lor) Prizărit (1).

prizări [At: ap. TDRG / V: ***prezări, pre~, prizeri*** / E: slv **прѣзьрѣти (сѧ)**] **1** *vr* (Mol, Buc; d. animale și plante ori d. părți ale lor) A se pipernici. **2** *vr* (Mol; Buc; d. animale și plante ori d. părți ale lor) A deveni firav. **3** *vi* (Reg; d. oameni) A duce o viață modestă, grea. **4** *vtr* (Reg) A (se) răni[1] (1) în război.

prizărit, ~ă [At: I. IONESCU, C. 177/18 / V: (reg) ***~rât*** *a*, ***präz~, presă~, presărât, prez~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prizări***] **1** *a* (D. animale și plante ori părți ale lor) Care s-a oprit din creștere sau a degenerat din punct de vedere biologic din cauza unor condiții nepriehnice Si: *(în)chircit, pipernicit, pirpiriu, pricăjit, sfrijit*, (rar) *nevoiaș*, (reg) *obidnic, patic, pimnicit, pizghirit, prizăratic, răit*. **2** *a* (Pex) Firav. **3-4** *smf, a* (Pop) (Persoană) care duce o viață modestă, grea Si: *amărât, nenorocit, prăpădit, sărac, sărman*. **5** *a* (Fig; fam) Lipsit de importanță, de valoare Si: *neînsemnat*. **6-7** *smf, a* (Reg) (Om) rănit[2] în război.

prizăritură *sf* [At: BARCIANU / V: (înv) ***presă~*** / Pl: *~ri* / E: ***prizărit*** + *-ură*] **1** (Îrg) Ființă sau plantă, ori parte a lor, care s-a oprit din creștere sau a degenerat din punct de vedere biologic din cauza unor condiții nepriehnice. **2** (Pex; înv) Rezultat prost.

prizărât, ~ă *a* vz ***prizărit***

prizâl *sns* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 145 / V: ***prisel*** / A: nct / E: nct] (Înv) Stofă fină de lână cu un fir negru și unul cenușiu închis.

prizeri *v* vz ***prizări***

prizil *sns* [At: IORGA, S. D. XII, 81, XIII, 303 / A: nct / E: ns cf ger *Prise*] (Îvr) Tutun de prizat[1] Si: *tabac*.

prizioner *sm* vz ***prizonier***

prizlaz *sn* vz ***pârleaz***

prizlucă *sf* vz ***prelucă***

prizm *sn* vz ***prismă***[1]

prizmă[1] *sf* vz ***prisma***[1]

prizmă[2] *sf* vz ***prispă***

prizmel *sn* vz ***prâsnel***

priznăl *sn* vz ***prâsnel***

priznăs *sn* vz ***prâsnel***

priznătoare *sf* [At: H XVII, 240 / Pl: *~ori, ~* / E: nct] (Reg) Vas de bucate.

prizne *av, a* vz ***prisne***

priznel *sn* vz ***prâsnel***

prizniłic *s* vz ***prisnilic***

prizometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***prisomètre***] Instrument folosit pentru determinarea începutului și sfârșitului prizei unui ciment.

prizon[1] *sn* [At: ORBONAȘ, MEC. 428 / V: ***prez~*** / Pl: *~oane* / S și: *prison* / E: fr ***prison***, ger ***Prison***] (Teh) Tijă metalică, filetată la ambele capete, care se folosește ca organ de îmbinare amovibilă a două sau mai multe piese de mașini sau de construcție Si: *șurub, prizonier* (4).

prizon[2] *s* [At: FILIMON, O. I, 392 / Pl: ? / S și: *prison* / E: fr ***prison***] (Frî) Închisoare.

prizoner *sm* vz ***prizonier***

prizonier, ~ă [At: CR (1829), 268[1]/21 / P: *~ni-er* / V: (pop) ***~ner***, (reg) ***prezoner ~insioner, ~insio~, ~insoner, ~inso~, ~insuner, ~inzioner, ~inzoner, ~inzo~, ~inzonir, /~nir, ~zioner*** / S și: *~iso~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prisonnier***] **1** *smf* (În legătură cu verbele „a lua", „a face", „a cădea") Militar luat în captivitate de inamic în timpul unui război și reținut de acesta pentru a fi împiedicat să participe la ostilități. **2** *smf* (Pgn) Persoană căzută în mâinile unui dușman, ale unui bandit, ale unui răpitor etc. și rămasă în puterea acestuia Si: *captiv*. **3** *smf* Persoană arestată, întemnițată, închisă Si: *arestat, deținut*. **4** *a* (Teh; îs) *Șurub* ~ Tijă metalică, filetată la ambele capete, care se folosește ca organ de îmbinare amovibilă a două sau a mai multe piese Si: *prizon*[1].

prizonierat *sni* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2354 / P: *~ni-e~* / E: ***prizonier*** + *-at*] **1-3** Stare de prizonier (**1-3**). **4-6** (Pex) Perioadă de timp cât cineva este prizonier (**1-3**) Si: *captivitate*, (nob) *prizonierie* (**1-3**).

prizonierie *sf* [At: V. ROM, martie, 1956, 19 / P: *~ni-e~* / Pl: *~ii* / E: ***prizonier*** + *-ie*] **1-3** (Nob) Prizonierat (**4-6**).

prizonir *sm* vz ***prizonier***

prizvar *sn* vz ***pridvor***

prizviter *sm* vz ***prezbiter***[1]

prî *pp* vz ***pe***

pro[1] *pp* [At: DN[3] / E: lat ***pro***] (Îoc, îcr „contra") În favoarea cuiva sau a ceva.

pro-[2] [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 145 / E: lat ***pro***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Pentru. **2** În sprijinul. **3** Înainte. **4** Dinainte. **5** În loc de. **6** În caz de. **7** Anterior. **8** Prioritar.

pro-[3] [At: / E: ns cf slv *про-*] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Din nou. **2** Iar. **3** Foarte.

proafla *vt* [At: ARH. FOLK. III, 153 / P: *pro-a~* / Pzi: ***proaflu*** / E: ***pro-***[2] + ***afla***] (Reg) A regăsi.

proafrican, ~ă [At: SFC IV, 25, FORM. CUV. II, 201 / P: *pro-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pro-***[1] + ***african***] (D. oameni și manifestările lor) **1** Care este favorabil africanilor. **2** Care susține pe africani. **3** Care este de partea africanilor.

proamerican, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 15/1, SFC IV, 26 / P: *pro-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pro-***[1] + ***american***] (D. oameni și manifestările lor) **1** Care este favorabil americanilor. **2** Care susține pe americani. **3** Care este de partea americanilor.

proaptă *sf* vz ***proptă***

proaspăd, ~ă *a* vz ***proaspăt***

proaspăt, ~ă [At: URECHE, L. 132 / V: (îrg) ***~păd, ~pâd, ~ped, ~pet, pros~*** / Pl: *~peți, ~pete* / E: gr ***πρόσφατος***] **1** *a* (D. alimente sau produse alimentare) Care a fost preparat, recoltat, obținut etc. de curând. **2** *a* (D. alimente sau produse alimentare) Care își păstrează nealterate calitățile originare. **3** *a* (D. alimente sau produse alimentare; pex) Care nu a fost supus unui procedeu de conservare. **4** *a* (Reg; d. vinuri) Din recolta anului în curs Si: *nou*. **5** *a* (D. plante) Culcs de curând. **6** *a* (D. apa potabilă) Scos de curând de la sursă. **7** *a* (D. apa potabilă; pex) Rece. **8** *a* (D. aer) Care este oxigenat. **9** *a* (Pex; d. mirosuri) Plăcut. **10** *snf* (Trs) Carne proaspătă (1) de porc. **11** *av* (Îe) **A face ~** A tăia porcul. **12** *sf* (Trs) Grăsime

de porc Si: *slănină*. **13** *a* Care există de puțină vreme. **14** *a* Care s-a produs de curând Si: *nou, recent*. **15** *av* (Pop; îlav) **Din** (sau, înv. **de**) **~** De curând. **16** *a* (Îvr; îlav) **În ~ă vreme** Imediat. **17** *a* (Spc; d. oameni) Care se află într-o anumită situație sau care are o anumită calitate de puțină vreme. **18** *a* (Spc) Care apar. în locul a ceva mai vechi Si: *nou*. **19** *a* (Spc) Care este de strictă actualitate. **20** *a* (Spc) Care își păstrează noutatea. **21** *a* (Spc) Care este încă viu, actual în memorie. **22** *a* (D. plante sau d. părți ale lor ori, pgn, d. vegetație) Care este în plină dezvoltare Si: *fraged, crud*. **23** *a* (Pex) Gingaș. **24** *a* (D. oameni) Care este plin de vitalitate. **25** *a* (D. obraz, privire, manifestări etc. ale oamenilor) Care vădesc tinerețe. **26** *a* (D. ființe) Care are forțele intacte Si: *odihnit*[1]. **27** *a* (Fig) Care a fost schimbat în bine Si: *nou*. **28** *a* (Fig) Curat.

proaspâd, ~ă *a* vz ***proaspăt***

proasped, ~ă *a* vz ***proaspăt***

proaspet, ~ă *a, sf* vz ***proaspăt***

proască *sf* [At: MOXA, 375/12 / V: (înv) *procică, pros~*, (reg) *~schie, ~șică* / Pl: *~ște*, (înv) *~șce*, (reg) *proști* / E: (îm)***proșca***] **1** (Înv) Punct de ochit Si: *țintă*[2]. **2** (Înv) Distanță (variabilă) egală cu aceea parcursă de o săgeată aruncată cu arcul. **3** (Pop; îe) **A face** (sau **a da**) **~** sau **~ca** (**în, între, prin, printre** sau **împrejurul...**) A năvăli în, între, prin, printre sau împrejurul a ceva Si: *a se năpusti, a da iama*. **4** (Pex) A distruge prin mijloace violente și instantanee Si: *a nimici, a prăpădi*. **5** (Reg) Praștie. **6** (Reg) Pușcoci pentru împroșcat apă. **7** (Buc) Stropitoare. **8** (Reg) Aparat de stropit via. **9** (Reg) Pompă de incendiu. **10** (Udp „de") Cantitate de apă, de noroi etc. care țâșnește de undeva și împroașcă. **11** (Reg; îf *proașche*) Prăjină crestată la un capăt cu care se culeg fructele.

proașche *sf* vz ***proască***

proașică *sf* vz ***proască***

proavă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ve* / E: ns cf *probă*] Gest, mișcare, grimasă sau vorbă indecentă.

prob, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***probe***] (Liv) **1** Cinstit **2** Onest. **3** Integru.

proba *vt* [At: LB / V: (reg) ***pruba***, (cscj) ***~bi, ~vi*** / Pzi: *~bez*, (înv) *prob* / E: lat ***probare***] **1** A supune la o probă, o încercare, pentru a vedea dacă corespunde scopului, cerințelor etc. Si: *a încerca, a verifica*, (îrg) *a probălui* (3), (reg) *a prabali*, (îvr) *a probăi, a probui* (1). **2** (Îrg; c. i. metode, șiretlicuri etc.; îf *probi*) A încerca ceva pentru a atinge un anumit scop. **3** (Trs) A repeta pentru a învăța pe dinafară. **4** A arăta cu argumente, cu probe materiale, prin rezultate etc. că cineva sau ceva este într-un anumit fel, are anumite trăsături etc. Si: *a dovedi, a demonstra*, (îrg) *a probălui* (5), (îrg) *a prubui* (2).

probabil, ~ă [At: BREZOIANU, R. 9/14 / V: (înv) *~e a* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***probabilis***, fr ***probable***, it ***probabile***] **1** *a* Care se poate întâmpla, petrece, produce. **2** *a* Care se scontează să se producă Si: *posibil*. **3** *a* (Îs) *Timp ~* Condiții meteorologice care se prevăd pentru zilele care urmează. **4** *a* (Precedat de „mai") Care pare a corespunde cel mai bine realității Si: *plauzibil*. **5** *av* După toate probabilitățile Si: *poate*, (îvp) *pasămite*, (pfm) *pesemne*, (înv) *opsă, probabilmente*. **6** *av* (Îe) **Este** (sau **e**) **~ că...** Este posibil să...

probabile *a* vz ***probabil***

probabiliorism *sns* [At: DN[3] / P: *~li-o-rism* / E: it ***probabiliorismo***, cf lat *probabilior*] Sistem catolic de teologie morală potrivit căruia nu suntem obligați să respectăm legea când existența acesteia e mai puțin probabilă decât nonexistența ei Si: *probabilism* (2).

probabilism *sni* [At: GHEȚIE, R. M. / E: fr ***probabilisme***] **1** (Flz) Concepție potrivit căreia nu se poate stabili cu certitudine dacă o afirmație este sau nu adevărată. **2** Sistem catolic de teologie morală potrivit căruia, atunci când există un conflict între o normă și libertate, o acțiune contra normei este permisă dacă are consensul unei persoane prudente Si: *probabiliorism*.

probabilist, ~ă [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***probabiliste***] **1-4** *smf, a* (Adept) al probabilismului (**1-2**). **5-6** Privitor la probabilism (**1-2**). **7** *a* Care folosește calculul probabilităților. **8** *smf* Matematician specialist în calculul probabilităților.

probabilistic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***probabilistico***] **1** (Rar) Care are caracter de probabilitate (**1**). **2-3** Care se referă (la teoria probabilităților sau) la calculul probabilităților.

probabilitate *sf* [At: CUCIURAN, D. 88/27 / Pl: *~tăți* / E: fr ***probabilité***] **1** Caracter a ceea ce este probabil (**1**). **2** Fapt, întâmplare probabilă. **3** Modalitate ca ceva să se poată realiza, să fie posibil. **4** (Îlav) **Cu ~** În mod probabil. **5** (Îlav) **După toate ~tățile** sau (înv) **după toată ~a** După cât de pare Si: *probabil, poate*, (pfm) *pesemne*, (înv) *probabilmente*. **6** (Mat) Mulțime numerică prin care se exprimă caracterul aleatoriu, posibil sau nesigur al unui eveniment, al unui fenomen. **7** (Îs) *Calculul* (sau *teoria*) *~tăților* (sau *~tății*) Calcul matematic care permite să se aprecieze dacă un eveniment complex se va întâmpla sau nu, în funcție de eventualitatea unor evenimente mai simple, presupus cunoscute. **8** (Îas) Capitol al matematicii care studiază proprietățile claselor de mulțimi de evenimente înzestrate cu o probabilitate și proprietățile variabilelor aleatorii.

probabilmente *av* [At: ODOBESCU, S. II, 263 / E: fr ***probablement*** cf *probabil*] (Înv) Probabil (**5**).

probagiu *sm* [At: NOM. PROF., 42 / Pl: *~gii* / E: ***probă*** + *-agiu*] (Rar) Persoană specializată în efectuarea unor probe de laborator.

probaje *sf* vz ***preobrajenie***

probajeni[1] *sf* vz ***preobrajenie***

probajeni[2] *v* vz ***probăgeni***

probajine *sf* vz ***preobrajenie***

probajne *sf* vz ***preobrajenie***

probalău *sm* vz ***prăbălău***

proband, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~nzi, ~e* / E: it ***probando***] (Bis) Persoană care cere să fie primită într-un ordin religios catolic.

probandat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: it ***probandato***] Perioadă de probă la care sunt supuși aspiranții la anumite ordine de călugări catolici.

probant, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***probant***] **1** Care constituie o probă (**1**) Si: *edificator, concludent*. **2** Care dovedește în mod temeinic.

probar [At: (a. 1811) BV III, 51 / V: (înv) ***prub~*** *sm* / Pl: (**1**) *~i*, (**2**) *~e* / E: ***probă*** + *-ar*] (Tip) **1** *sm* (Înv) Zețar. **2** *sn* (Șîs *~ de litere*) Album care cuprinde modelele de litere și de cifre de care dispune o tipografie. **3** Album de imprimare, în special de accidențe, executate într-o tipografie.

probare *sf* [At: BREZOIANU, T. 31/13 / Pl: *~bări* / E: ***proba***] **1** Supunere la o probă, o încercare, pentru a vedea dacă corespunde scopului, cerințelor etc. Si: *încercare, verificare*, (îrg) *probăluire*. **2** Dovedire cu argumente, cu probe materiale, prin rezultate etc. că cineva sau ceva este într-un anumit fel, are anumite trăsături etc. Si: *dovedire, demonstrare, probăluire*. **3** (Rar; ccr) Probă (**1**).

probat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 118 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***proba***] **1** Care a fost încercat, verificat Si: (îvr) *probăit*. **2** (Pex; d. oameni) Experimentat. **3** Care a fost dovedit Si: *arătat, demonstrat, evidențiat*.

probator, ~oare *a* [At: BARASCH, M. III 38/1 / V: (înv ***~băt~*** / E: fr ***probatoire***] **1** Care are calitatea de a dovedi ceva Si: *probatoriu* (**3**). **2** Care poate servi drept dovadă.

probatoriu, ~ie [At: CADE / Pl: *~ii* / E: lat ***probatorius, -a, -um***] **1** *sn* (Jur) Procedură de culegere a probelor (**1**) în justiție. **2** *sn* Totalitate a probelor adunate și prezentate într-un litigiu. **3** *a* Care are calitatea de a dovedi ceva Si: *probator* (**1**).

probație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: lat ***probatio***, fr ***probation***] Noviciat.

probațiune *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 281 / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***probatio, -onis***, fr ***probation***] (Jur) **1** Dovedire. **2** (Ccr) Dovadă.

probază *sf* [At: MARIAN, Î. 523 / Pl: *~ze* / E: ***probozi***] (Buc) Mustrare (**1**).

probă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 164 / V: (îvp) ***prubă***, (reg) ***~ovă, prublă*** / Pl: *~be* / E: lat ***proba***, ger ***Probe***, it ***prova***, pn ***próba***, mg ***próbá***, fr ***(é)preuve***] **1** Confirmare a unui adevăr, a unui fapt, a unei afirmații etc. **2** (Ccr) Dovadă etc. în sprijinul sau împotriva cuiva sau a ceva ori pentru

confirmarea unui fapt, a unei afirmații, a unei presupuneri etc. Si: (rar) *probare* (3). **3** (Jur; îs) ~ *cu martori* Dovedire cu martori a unei afirmații, a unei situații etc. în fața instanțelor de judecată. **4** (Îlv) **A da** ~ (sau **~be**) **de...** A dovedi Si: *a demonstra, a proba.* **5** (Îvr) Marcă² aplicată pe un obiect de metal prețios pentru a întări valoarea lui. **6** (În legătură cu verbele „a face", „a pune la") Acțiune, cercetare, analiză etc. întreprinsă pentru a constata dacă ceva sau cineva îndeplinește condițiile cerute Si: *verificare.* **7** (Spc; de obicei în legătură cu verbele „a face", „a pune la...") Experiment. **8** (Îla) **De** (sau, pop, **de o**) ~ Care servește ca încercare. **9** (Îlav) **De** (sau, pop, **de o**) ~ De verificare. **10** (Spc) Încercare a unei mașini, a unui aparat, a unui material, a unui obiectiv tehnic etc. pentru a verifica buna lor funcționare ori însușirile lor tehnice, funcționalitatea lor etc. **11** (Spc) Încercare a unui obiect de îmbrăcăminte care este în lucru, pentru a vedea dacă se potrivește pe purtător. **12** (Spc) Fiecare dintre părțile din care se compune un examen. **13** (Pgn) Examen. **14** (Spc) Fiecare dintre întrecerile sportive organizate în cadrul unei competiții mai largi, în cadrul unui concurs etc. **15** (Îvr; îs) ~ *la metale* Totru. **16** (Îvr) Vas în care se topeau sau se încercau aurul, argintul etc. **17** (Spc; asr) Repetiție făcută în vederea unei reprezentații, a unei ceremonii etc. **18** (Spc) Verificare a exactității unui calcul matematic. **19** (Udp „de") Obiect dintr-o serie de obiecte identice sau cantitate mică dintr-un material, care poate să servească la determinarea anumitor caracteristici ale obiectelor respective din care face parte Si: *eșantion, mostră,* (reg) *modă¹*. **20** (Îs) *Corp de* ~ Epruvetă. **21** (Îs) *Arbore de* ~ Arbore ales după anumite criterii, apoi doborât, tăiat și stivuit, astfel ca din volumul obținut să se poată deduce volumul unei specii de arbori sau de arbuști. **22** (Reg) Arbore pregătit anume pentru ca anumite insecte parazite să-și depună în el ouăle, care apoi sunt distruse. **23** (Asr) Text de tipar pe care se operează corecturile tipografice. **24** (Îs) *~be de tipar* Modele de tipărituri colecționate de un tipograf pentru a arăta varietatea literelor de care dispune. **25** Analiză a funcției unui organ în vederea stabilirii unui diagnostic. **26** Formă particulară care, prin însușirile sale, ilustrează o categorie, un ansamblu de fenomene, o situație generală Si: *mostră.* **27** (Reg; îe) **A-i trage (cuiva) o ~ de bătaie** A bate zdravăn pe cineva.

probăi *vt* [At: TRDG / Pzi: *~esc* / E: ***probă*** + *-ăi*] (Îvr) A proba (**1**).

probăit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, I. I. II, 165 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***probăi***] (Îvr) Probat (**1**).

probăjăni *v* vz ***probăjeni***

probăjeni *vr* [At: ZANNE, P. I, 64 / V: ***~jăni, ~baj~*** / Pzi: 3 *~nește* / E: ***probajeni¹***] (Mol; d. frunze, iarbă, vegetație etc.) A se veșteji la sosirea toamnei.

probăli *v* vz ***probălui***

probălui *vt* [At: CANTEMIR, HR. 184 / V: (îrg) ***prăb~, prubul~***, (înv) ***probol~***, (reg) ***preb~, ~bul~***, (css) ***prăbăli, ~li, prubăli*** / Pzi: *~iesc* / E: ***probă*** + *-ălui*] **1** (Îrg) A încerca să dovedească ceva. **2** (Îrg) A face tentative de... **3** (Îrg) A proba (**1**). **4** (Îrg; c. i. oameni) A pune la încercare. **5** (Îrg) A proba (**4**). **6** (Reg; urmat de o propoziție introdusă prin „că", „cum" etc.) A chibzui. **7** (Reg; urmat de o propoziție introdusă prin „că", „cum" etc.) A presupune Si: *a bănui, a crede.* **8** (Îf *prubului*) A stabili. **9** (Îf *prubului*) A potrivi.

probăluire *sf* [At: DRLU / V: (înv) ***prăb~, ~bol~*** / Pl: *~ri* / E: ***probălui***] (Îrg) **1** Dovedire a unui fapt, a unei afirmații, a unei idei etc. **2** Tentativă. **3** Supunere a cuiva la o probă (**1**). **4** Chibzuire. **5** Presupunere.

probătate *sf* vz ***probitate***

probător, ~oare *a* vz ***probator***

probăzătură *sf* vz ***probăzitură***

probăzitură [At: CANTEMIR, I. I. II, 98 / V: ***~zăt~*** / Pl: *~i* / E: ***probozi*** + *-tură*] (Înv) Mustrare.

probejenie *sf* vz ***preobrajenie***

probelă *sf* [At: I. IONESCU, M. 751 / V: ***~ope~*** *sn* / Pl: *~le* / E: eg ***propeller***, ger ***Propeller***] **1** (Ist) Navă acționată cu vapori. **2** Navă de mare care poate naviga pe Dunăre.

probi *v* vz ***proba***

probic *s* [At: ALR SN V, h 1306/2 / Pl: nct / E: ns cf srb *proviti* „a desfunda"] (Reg) Băț care împinge dopul la pușca de soc.

probita *sfi* [At: AR (1839), 359¹/4 / E: it ***probità***] (Îvr) **1** Cinste. **2** Onestitate. **3** Integritate.

probitate *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 51/3 / V: (înv) ***~băt~*** / E: lat ***probitas, -atis***, fr ***probité***] (Liv) **1** Cinste. **2** Onestitate. **3** Integritate. **4** (Îvr; îf *probătate*) Valabilitate. **5** (Îvr; îf *probătate*) Autenticitate. **6** (Îvr; îf *probătate*) Valoare.

problem *sm* vz ***problemă***

problema *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 241 / Pzi: *~mez* / E: ***problemă***] (Nob) A problematiza.

problematic, ~ă [At: LEON ASACHI, B. 98/14 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***problematique***, ger ***problematisch***] **1** *a* Care are caracter de problemă (**6**). **2-3** *sm, a* (Creator) care ridică probleme (**6**). **4** *sf* Ansamblu de preocupări care caracterizează un domeniu al cunoașterii, o disciplină, o operă, activitatea cuiva etc. **5** *a* Care provoacă îndoieli. **6** *a* (Log; îs) *Judecată ~ă* Judecată în care raportul dintre termenii ei este doar probabil. **7** *a* (Pex) Dubios.

problematiza *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 241 / Pzi: *~zez* / E: ***problematic*** + *-iza*] (Rar) **1** A face din orice lucru o problemă (**6**) Si: (nob) *a problema.* **2** A crea probleme (**6**). **3-4** A formula probleme pe care să le rezolve (o lucrare filozofică sau) un plan de cercetare științifică.

problematizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***problematiza***] **1** Atitudine a cuiva care obișnuiește să complice inutil lucrurile. **2** Punere în discuție a unor idei, a unor situații neclare sau dificile. **3** (Prc) Metodă de învățământ care urmărește declanșarea activității independente a elevului, gândirea și efortul personal ale acestuia. **4-5** Formulare a unor probleme pe care să le rezolve (o lucrare filozofică sau) un plan de cercetare științifică.

problemă *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 195 / V: (înv) ***problem*** *sm*, ***~limă, provlemă, provlimă***, (reg) ***provnimă*** / A și: (îrg) *problemă* / Pl: *~me* / E: lat ***problema***, fr ***problème***, ger ***Problem***] **1** Întrebare. **2** (Înv; construit cu verbul „a face") Propunere (**1**). **3** (Pex; ccr) Cerere care conține o propunere (**1**), o doleanță etc. **4** (Îrg; îf *provlima, provnima*) Pricină. **5** (Îrg; spc; îf *provlimă, provnimă*) Proces. **6** Chestiune care prezintă aspecte dificile, neclare, discutabile, care necesită o lămurire, o precizare, care se pretează la discuții, care impune o rezolvare Si: (asr) *pricină.* **7** (Îs) ~ *deschisă* Problemă (**6**) care nu a fost rezolvată satisfăcător până în prezent sau care permite mai multe rezolvări satisfăcătoare opționale. **8** (Spc) Chestiune importantă care constituie o sarcină, o preocupare majoră și care cere o soluționare imediată. **9** (Spc) Chestiune care intră în sfera preocupărilor, cercetărilor unui domeniu sau ale cuiva. **10** (Spc) Obiect principal al preocupărilor unui domeniu sau unei persoane. **11** (Mat; spc) Temă de lucru care expune o situație în care, fiind date anumite ipoteze, se cere să se determine alte date cu ajutorul metodelor specific matematice. **12** Dificultate pe care o întâmpină cineva și care ar fi de dorit să fie rezolvată. **13** Lucru greu de înțeles, de explicat, de aflat sau de rezolvat.

problemist, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: ***problemă*** + *-ist*] Specialist în elaborarea de probleme în domeniul șahului sau al matematicii.

problemuță *sf* [At: V. ROM. octombrie 1954, 155 / Pl: *~țe* / E: ***problemă*** + *-uță*] **1-2** (Rar; șhp) Problemă (**6**) (ușoară). **3-4** (Șdp) Problemă (**6**) (lipsită de importanță).

problimă *sf* vz ***problemă***

probojenie *sf* vz ***preobrajenie***

probolui *v* vz ***probălui***

proboluire *sf* vz ***probăluire***

proboschidă *sf* vz ***proboscidă***

proboscidă *sf* [At: LEON ASACHI, B. 61/4 / V: ***~schidă, ~oștidă, ~ovoschidă*** / Pl: *~de* / E: lat ***proboscis, -idis***, fr ***proboscide***] (Înv) **1** Trompă a elefantului. **2** (Pex) Trompă a unor insecte diptere.

proboscidian *sm* [At: C. PETRESCU, C. V. 196 / P: *~di-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***proboscidien***] **1** (Lpl) Ordin de mamifere mari, din care face parte elefantul, caracterizate prin trompa lungă și mobilă, folosită ca organ tactil.

olfactiv și de apucare, și prin caninii transformați în defense. **2** (Șls) Animal care face parte din ordinul proboscidian (**1**).

probosțidă *sf* vz ***proscidă***

probosag *sn* [At: ARH. FOLK. I, 229 / Pl: *~uri* / E: ***probă*** + *-oșag*] (Reg) **1** Încercare. **2** Exercițiu.***probotează*** *sf* [At: CADE / Pl: ? / E: ***pro***^{2} + ***botează***] (Ban) Molitvă (**1**) care se citește mamei și copilului la șase săptămâni după naștere.

probozeală *sf* [At: PSALT. 132 / V: (înv) ***~brăzeală*** / Pl: *~zeli*, (înv) *~zale* / E: ***probozi*** + *-eală*] (Îrg) Mustrare (**1**) aspră.

probozenie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***probozi*** + *-enie*] (Reg) Mustrare (**1**) (aspră).

probozi [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 74r/22 / V: (înv) ***pobrăzi***, ***pobrozi***, ***~băzi***, ***~brăzi***, (css) ***pobrăzui***, (reg) ***propozi*** / Pzi: *~zesc* / E: slv **проѡбразити**, **прѣобразити** (**сѧ**)] **1-2** *vt* (Îvp) A mustra[1] (aspru) Si: *a probrăzui* (**1-2**). **3** *vt* (Îvp) A face de rușine Si: *a probrăzui* (**3**). **4** *vr* (Trs; Buc) A se întrista. **5** *vr* (Trs; Buc) A se rușina (**1**). **6** *vr* (Mol; Trs; d. frunze, iarbă, vegetație etc.) A începe să se ofilească.

probozire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 144 / V: ***~brăzare*** / Pl: *~ri* / E: ***probozi***] (Îrg) **1-2** Mustrare (**1**) (aspră). **3** Rușinare. **4** Întristare. **5** (Mol; Trs) Ofilire a frunzelor.

probăzare *sf* vz ***probozire***

probrăzeală *sf* vz ***probozeală***

probrăzi *v* vz ***probozi***

probrăzui *vt* [At: PSALT. 62 / V: ***pob~*** / Pzi: *~esc* / E: slv **проѡбразовати**] (Înv) **1-3** A probozi (**1-3**).

probrejeni *sf* vz ***preobrajenie***

probrejenie *sf* vz ***preobrajenie***

probui *vt* [At: PSALT. 199 / V: ***prubui*** / Pzi: *~esc* / E: pn ***próbować***, rs **пробовать**] (Îvr) **1** A proba (**1**). **2** (Îf *prubui*) A proba (**4**).

probului *v* vz ***probălui***

procaină *sf* [At: LTR^{2} / Pl: *~ne* / E: fr ***procaïne***] (Far) Produs de sinteză care se prezintă sub formă de cristale aciculare, incolore, inodore, cu gust ușor amar, puțin solubile în apă, și care exercită o acțiune anestezică locală Si: *novocaină*.

procajen, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 58 / Pl: *~i*, *~e* / slv **прокаженъ**] (Med; îvr) Lepros.

procajenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie, 247r/11 / Pl: *~ii* / E: slv **прокаженик**] (Med; îvr) Lepră.

procariot *sn* [At: DEX^{2} / P: *~ri-ot* / Pl: *~e* / E: fr, eg ***procaryote***] (Blg) **1** (Lpl) Grup de organisme primitive (viruși, bacterii, alge albastre etc.) unicelulare, cu structură simplă. **2** (Șls) Specie din grupul procariote (**1**).

procatalepsă *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~se* / E: gr ***προκατάληψις*** „anticipare"] Figură de stil constând în dislocarea și anticiparea unui membru al unei propoziții subordonate și introducerea lui în propoziția regentă.

procatăr *sm* vz ***procator***

procatâr *sm* vz ***procator***

procatoh *sm* [At: URICARIUL, IV, 209/19 / Pl: *~i* / E: ngr ***προκάτοχος***] (Grî) Predecesor (**1**) al unui monarh.

procator [At: N. TEST. (1648), 167r/6 / V: (înv) ***plocatăr***, ***pocrătol***, ***potracăn***, ***potracăr***, ***potrăcân***, ***potroacăn***, ***potroacăr***, ***~tăr***, ***~catăr***, ***protacăr***, ***protacâr***, ***protocâr*** / Pl: *~i* / E: mg ***prókátor***] **1** *sm* (Trs) Avocat. **2** *a* (Reg; îf *procatăr*) Cu minte, cu umor. **3** *sm* (Zlg; reg; îf *protocâr*, *potracăr*) Broatec (Hyla arborea). **4** *sm* (Ban; îf *procatăr*) Procuror fiscal. **5** *sm* (Înv) Persoană împuternicită.

procatori *vi* [At: KLEIN, D. 407, 408 / V: ***~cătărî*** / Pzi: *~resc* / E: ***procator***] (Trs; înv) **1-2** A exercita funcția de procator (**4-5**). **3** A practica avocatura.

procatorie *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~cătărie***, ***~cătorie*** / Pl: *~ii* / E: ***procator*** + *-ie*] (Trs; Ban; înv) Avocatură.

procatorit *sn* [At: LB / V: ***~cătărit*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***procatori***] (Trs; înv) Avocatură.

procătări *v* vz ***procatori***

procătărie *sf* vz ***procatorie***

procătărit *sn* vz ***procatorit***

procătorie *sf* vz ***procatorie***

proced *sn* vz ***procedeu***

proceda *vi* [At: HELIADE, F. 14/11 / V: (înv; cscj) ***~cede*** / Pzi: *~dez* / E: lat ***procedere***, it ***procedere***, fr ***procéder***] **1** (Udp „la") A trece la... **2** (Udp „la") A începe să... **3** A lucra după o anumită metodă. **4** A folosi anumite mijloace în săvârșirea unei acțiuni, pentru atingerea unui scop etc. **5** (Îdt) A proveni din... **6** (Olt) A porni (**1**).

procedare *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~dere*** / Pl: *~dări* / E: ***proceda***] **1** (Asr) Procedeu (**1**). **2** (Îvr; îf *procedere*) Proveniență. **3** Folosire a anumitor mijloace în săvârșirea unei acțiuni, pentru atingerea unui scop etc. **4** Lucru după o anumită metodă.

procede *v* vz ***proceda***

procedere *sf* vz ***procedare***

procedeu *sn* [At: BREZOIANU, Î. 49/3 / V: (înv) ***proced*** / Pl: *~ee*, *~ri* / E: fr ***procédé***] **1** Cale folosită pentru a ajunge la un anumit rezultat, pentru a atinge un anumit scop Si: *manieră*, *metodă*, *mijloc*, *mod*[1], *modalitate*, *procedură*, (asr) *procedare* (**1**), (rar) *patentă*, (îvr) *mers*[1]. **2** (Spc) Soluție tehnică, tehnologică etc. adoptată sistematic pentru efectuarea sau producerea unui lucru. **3** (Frr) Bucățică rotundă de piele prinsă în vârful tacului de biliard.

procedibil, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~i*, *~e* / E: cf it *procedibile*] (Jur; d. procese, judecăți) **1** Care poate avea ulterior curs. **2** Care poate fi deschis ca procedură (**1**).

procedibilitate *sf* [At: COD. PEN. RPR. 217 / V: ***~dub~*** / Pl: *~tăți* / E: ***procedură***] (Nob) Punere în mișcare a procedurii (**1**).

procedubilitate *sf* vz ***procedibilitate***

procedural, ~ă [At: LOVINESCU, S. I, 364 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***procédural***] **1** *a* Privitor la procedură (**1**). **2** *a* Care este în conformitate cu procedura (**1**). **3** *a* (Rar) Privitor la procedeu (**1**). **4** *av* Sistematic.

procedură *sf* [At: LOVINESCU, S. I, 364 / V: (înv) ***protedură*** / Pl: *~ri* / E: lat ***procedura***, fr ***procédure***] **1** Totalitate a actelor și formelor îndeplinite în cadrul activității desfășurate de un organ de jurisdicție, de executare sau de un alt organ de stat Si: (rar) *practică*. **2** Ramură a dreptului care are ca obiect studiul procedurii (**1**). **3** Procedeu (**1**).

procedurist *sm* [At: M. I. CARAGIALE, C. 137 / Pl: *~iști* / E: ***procedură*** + *-ist*] Specialist în dreptul procesual.

procelă *sf* [At: MUREȘANU, P. 123/9 / Pl: ? / E: lat ***procella***] (Ltî) **1** Furtună. **2** Vijelie.

proceleusmatic, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~le-us-matic* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***procéleusmatique***] (D. picioare metrice) Care este compus din patru silabe scurte.

procelnic *sm* [At: URICARIUL, XVIII, 445 / Pl: *~ici* / E: slv **прочелникъ**] (Înv) Slujbaș în cancelaria domnească cu atribuții nedefinite mai îndeaproape.

procent *sn* [At: ARITM. (1805), 83/10 / V: (îrg) ***protent***, ***protento***, (înv) ***protânt*** / Pl: *~e* / E: lat ***pro cento***, ger ***Prozent***, rs **процент**] **1** Dobândă calculată la o sută de lei sau la o sută de alte unități monetare, pe intervalul de un an. **2** (Pgn) Dobândă acordată pentru o sumă de bani Si: (reg) *sazolic*, *pertent*. **3** Număr care arată câte unități sunt luate în considerație pentru fiecare sută dintr-o sumă Si: *sutime*, *procentaj*. **4** Semn special alăturat unui număr, care indică procentul (**3**).

procentaj *sn* [At: TITULESCU, D. 97 / Pl: *~e* / E: ***procent*** + *-aj*] **1** Valoare a unei părți dintr-un întreg exprimată în procente (**3**). **2** (Pex) Procent (**3**). **3** Calcul făcut pentru stabilirea procentului (**3**). **4** (Pex) Număr obținut prin calculul făcut pentru stabilirea procentului (**3**).

procentual, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *~tu-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***procentuel***] **1** Calculat sau exprimat în procente (**3**) Si: (înv) *protentualnic* (**1**). **2** Care reprezintă un anumit procent (**3**) dintr-o cantitate Si: (înv) *protentualnic* (**2**). **3** (Rar; d. oameni care prestează un serviciu) Care este plătit cu un procent (**3**) dinainte stabilit din totalul încasărilor, al vânzărilor etc.

proces *sn* [At: (a. 1762) IORGA, S. D. XII, 75 / V: (pop) *~cest*, (îrg) *protes*, (reg) *profăsc*, *protest* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***processus***, ger ***Prozess***, fr ***procès***] **1** (Jur) Acțiune în justiție făcută pentru soluționarea unui diferend între două părți care sunt în litigiu sau pentru constatarea și sancționarea încălcării legilor statului Si: *acțiune judecătorească*, *judecată*, *pricină*, (îrg) *provlimă*, *pâră*, (înv) *pârâre*, *pricinuire*, *prigonire*, (reg) *petrecuare*. **2** (Rar; ccr) Totalitate a actelor, hârtiilor adunate în vederea procesului (**1**). **3** (Jur; îe) **A face** (sau **a intenta**) **cuiva** (sau, înv, **asupra cuiva**) **~** A chema pe cineva în fața instanțelor de judecată. **4** (Îe) **A face ~ul** (**cuiva** sau **a ceva**) A ataca în cuvinte pe cineva sau ceva Si: *a critica*. **5** (Îe) **A-i face cuiva ~ de intenții** (sau **intenție**) A învinui pe cineva pentru intenții reprobabile pe care nu poți dovedi că le-a avut. **6** (Îe) **A-și face ~(e) de conștiință** A-și reproșa anumite atitudini sau acțiuni Si: *a regreta*. **7** (Mol; Mun; înv) Sentință judiciară. **8** (Rar) Punct de vedere. **9** (Pex) Cauză. **10** (Rar) Discuție în contradictoriu Si: *ceartă*, *dispută*, *neînțelegere*. **11** (Îc) **~-verbal** Înscris, act cu caracter oficial, în care se consemnează un fapt de natură juridică. **12** (Îac) Act cu caracter oficial, în care se consemnează pe scurt discuțiile și hotărârile unei adunări constituite Si: (înv) *jurnal*, *tacrir*. **13** (Cu determinări care arată domeniul, scopul, caracterul etc.) Succesiune de stări prin care trec, în desfășurarea lor temporală, diverse ființe, lucruri, fenomene etc. **14** Șir de operații, de fenomene etc. prin intermediul cărora se efectuează o lucrare, o transformare, se obține un produs etc. **15** (Ecp; îs) *~ de producție* Activitate socială în cadrul căreia oamenii acționează, cu ajutorul uneltelor de producție, asupra obiectului muncii, pentru a crea bunuri materiale. **16** (Teh; îas) Totalitate a procedeelor folosite pentru transformarea materiilor prime și a semifabricatelor în produse finite. **17** (Med; spc) Boală considerată din punctul de vedere al felului cum evoluează.

procesa *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~sez* / E: eg ***process***] A prelucra semnalele înregistrate pe bandă magnetică prin intermediul unui procesor.

procesare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~sări* / E: ***procesa***] Prelucrare a semnalelor înregistrate pe bandă magnetică prin intermediul unui procesor.

procesat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***procesa***] (D. semnale înregistrate pe bandă magnetică) Care a fost prelucrat prin intermediul unui procesor.

proceselnic, ~ă *smf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 161 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***proces*** + *-elnic*] (Reg) Procesoman.

procesie *sf* vz ***procesiune***

procesif, ~ă *a* vz ***procesiv***

procesional, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / P: *~si-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***processionnel***] **1** *a* (Rar) De procesiune (**1**) Si: (îvr; pcf) *procesual* (**5**). **2** *a* (Rar) Care formează o procesiune (**1**). **3** *sn* (Îdt) Carte bisericească în care sunt scrise rugăciunile care se cântă la procesiuni (**1**).

procesionar *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~si-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***processionnaire***] (Îdt) Persoană care ia parte la o procesiune (**1**).

procesiune *sf* [At: DRLU / V: (îrg) *~cesie*, (înv) *protesie*, (reg) *prosâtâie*, *protision* / Pl: *~ni* / E: fr ***procession***, lat ***processio, -onis***, ger ***Prozession***] **1** Ceremonie religioasă în timpul căreia credincioșii, precedați de slujitorii bisericii, merg în convoi, purtând adesea diferite obiecte de cult, cântând imnuri religioase sau rostind rugăciuni, pentru a cere ajutorul ori a mulțumi divinității într-o anumită împrejurare. **2** (Reg; îf *procesie*) Totalitate a obiectelor de cult care se folosesc în timpul unei procesiuni (**1**) sau în ritualul înmormântării. **3** (Pgn) Grup de oameni care merg într-un șir lung în aceeași direcție și cu același scop Si: *alai*, *convoi*, *cortegiu*. **4** (Pgn; rar) Șir de elemente. **5** (Pex; rar) Repetare, succesiune la intervale regulate de timp.

procesiv, ~ă *a* [At: BREZOIANU, Î. 12/27 / V: (îvr) *~sif* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***processif***] **1** (Rar; d. oameni) Care este procesoman. **2** (Pex) Cârcotaș. **3** (Nob) Procesual (**1**).

procesivitate *sf* [At: D. GUSTI, P. A. 146 / Pl: *~tăți* / E: ***procesiv*** + *-itate*] (Nob) Tendință de a intenta nejustificat procese (**1**).

procesoman, ~ă *smf* [At: SCÎNTEIA, 1961, nr. 5293 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***proces*** + *-oman*] Persoană care are mania de a intenta procese (**1**) fără motive serioase Si: (reg) *proceselnic*, *protestaș*.

procesomanie *sf* [At: DEX[2] / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: ***procesoman*** + *-ie*] Manie de a intenta nejustificat procese (**1**).

procesor *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: eg ***processor***] Aparat electronic sau circuit integrat specializat pentru operații complexe sau pentru transformarea esențială a semnalelor înregistrate pe bandă magnetică.

procest *sn* vz ***proces***

procesta *vt* [At: KOGĂLNICEANU, S. 220 / Pzi: *~tez* / E: ***procest***] (Îvr) A cere daune printr-un proces (**1**).

procesual, ~ă *a* [At: MARIAN, Î. 255 / P: *~su-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***processualis***] **1** Care aparține unui proces (**1**) Si: (nob) *procesiv* (**3**). **2** Specific procedurii unui proces Si: (nob) *procesiv* (**4**). **3** Propriu modului de executare a hotărârilor într-un proces Si: (nob) *procesiv* (**5**). **4** (Trs; înv; îs) *Jude ~* Subprefect. **5** (Îvr; pcf) Procesional (**1**).

procesualitate *sf* [At: DN[3] / P: *~su-a~* / Pl: *~tăți* / E: cf it *processualità*] **1-3** Caracter procesual (**1-3**).

procesuant, ~ă *a* [At: (a. 1875), ap. BARIȚIU, P. A. I, 661 / P: *~su-ant* / Pl: *~nți*, *~e* / E: ***proces***] (Trs; înv) Care se află în proces (**1**).

proceta *v* vz ***prociti***

procetanie *sf* vz ***procitanie***

proceti *v* vz ***prociti***

procetire *sf* vz ***procitire***

procheilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Procheilie***] (Atm) Malformație în care o buză este mai ieșită în afară.

prochema *vt* [At: CR (1833), 159[2]/37 / Pzi: *prochem* / E: ***pro-***[1] + ***chema*** cf lat *proclamare*, it *prochiamare*] **1** (Înv; c. i. oameni) A proclama (**3**). **2** (Îvr) A proclama (**1**).

prochestor *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: lat ***proquaestor***] Magistrat roman care exercita funcții financiare în provincii și era recrutat în general dintre foștii chestori.

prochimen *sn* [At: (a. 1715) GÁLDI, M. PHAN. 236 / V: (înv) *~ohi~*, (reg) *porochi~* / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: ngr ***προχείμεννον***] **1** (Bis) Versete din psalmi care se cântă înainte de a se citi un pasaj din Biblie sau înainte de o rugăciune ori de o cântare. **2** (Îrg) Chestiune care formează obiectul unei discuții. **3** (Îe) **A veni** (**iar** sau **iarăși**) **la ~** A reveni la subiectul în chestiune, după o digresiune. **4** (Reg; îae) A se potrivi (**1**). **5** (Îe) **A aduce** (pe cineva) **la ~** A aduce pe cineva pe calea cea bună.

prochiti *vt* [At: HODOȘ, C. 63 / Pzi: *~tesc* / E: ***pro-***[2] + ***chiti***] (Reg) A chiti din nou.

proci *av* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 20/3 / E: slv ***прочь***] (Slî; îs) *I ~* Și așa mai departe.

procică *sf* vz ***proașcă***

procidență *sf* [At: DN[3] / Pl: *~țe* / E: fr ***procidence***] (Med) Coborâre sau prolabare a unui organ sau a unei părți mobile dintr-un organ.

procilă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 161 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Ban) Margine a spetei de la războiul de țesut.

procita *v* vz ***prociti***

procitanie *sf* [At: LB / V: (înv) *procet~* / Pl: *~ii* / E: rs ***прочитание***] **1** (Îdt) Lectură cu voce tare și din scoarță în scoarță. **2** (Înv) Recitire. **3** (Înv) Examinare recapitulativă a elevilor. **4** (Reg) Mustrare (**1**).

prociteală *sf* [At: CADE / Pl: *~eli* / E: ***prociti*** + *-eală*] (Îrg) **1** Citire în întregime sau mereu. **2** Citire cu voce tare în fața cuiva. **3** Recitire. **4** Repetare (**1**) în gând sau cu voce tare. **5** Examinare recapitulativă. **6** Mustrare (**1**). **7** Pălăvrăgeală.

prociti [At: (sec. XVI) DHLR II, 527 / V: (îrg; cscj) *~ceta*, *~cita*, (reg) *~ceti* / Pzi: *~tesc* / E: slv ***прочитати***] **1** *vt* (Înv; c. i. acte, cărți, texte etc.) A citi în întregime sau mereu. **2** *vt* (Înv; c. i. acte, cărți, texte etc.) A citi cu voce tare în fața cuiva. **3** *vt(a)* (Îvp; c. i. acte, cărți, texte etc.) A reciti. **4** *vt* (Îrg; c. i. lucruri citite, cunoscute, știute, presupuse etc.) A repeta (**1**) în gând sau cu voce tare. **5** *vt* (Înv; c. i. elevi) A examina din toată materia,

recapitulativ. **6** *vt* (Pop; c. i. oameni) A mustra[1]. **7** *vi* (Olt) A vorbi fără rost Si: *a flecări, a pălăvrăgi, a trăncăni.*

procitire *sf* [At: HR (1829) / V: ***~cetire*** / Pl: *~ri* / E: ***prociti***] (Înv) **1** Citire integrală sau continuă Si: *procitit* (**1**). **2** Citire cu voce tare în fața cuiva Si: *procitit* (**2**). **3** Recitire. **4** Repetare în gând sau cu voce tare Si: *procitit* (**3**). **5** Examinare recapitulativă a materiei de studiu Si: *procitit* (**4**). **6** Mustrare. **7** Flecăreală.

procitit *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 187v/15 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prociti***] (Îvp) **1-4** Procitire (**1-2, 4-5**). **5** Recitire. **6** Mustrare. **7** Flecăreală.

proclama [At: HELIADE, D. J. 60/16 / V: ***~clăma*** / Pzi: *proclam*, (înv) *~mez* / E: lat ***proclamare***, fr. ***proclamer***] **1** *vt(a)* (C. i. fapte, evenimente, hotărâri, acte etc. de o mare importanță) A anunța în mod solemn și oficial Si: (îvr) *a prochema* (**2**). **2** *vt(a)* (C. i. fapte, evenimente, hotărâri, acte etc. de o mare importanță) A hotărî în mod public să se realizeze. **3** *vt* (C. i. oameni) A acorda în mod oficial o împuternicire, un titlu, un drept, o calitate Si: *a învesti*, (înv) *a prochema* (**1**). **4-5** *vtr* A (se) stabili cu fermitate, cu claritate. **6** *vt* A susține deschis, cu convingere. **7-8** *vtr* A (se) califica în mod deschis, public într-un anumit fel Si: (îvr) *a (se) proclamarisi* (**1-2**).

proclamare *sf* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 192 / Pl: *~mări* / E: ***proclama***] **1** Anunțare solemnă și oficială a unui fapt, a unui eveniment, a unei hotărâri etc. de o mare importanță pentru o colectivitate. **2** Hotărâre de a realiza un lucru de mare importanță. **3** Stabilire declarată cu fermitate și public a unui lucru important Si: (înv) *proclamație* (**4**). **4** Acordare oficială a unei împuterniciri, a unui titlu, a unei calități etc. pentru o persoană Si: *învestire*. **5** Considerare publică într-un anumit fel. **6** Susținere a unui punct de vedere. **7-8** (Înv; ccr) Proclamație (**1, 3**).

proclamarisi *vtr* [At: ALECSANDRI, M. C. 18/29 / Pzi: *~sesc* / E: ***proclama*** + *-arisi*] (Îvr) **1-2** A proclama (**7-8**).

proclamativ, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. III, 410 / Pl: *~i, ~e* / E: ***proclama*** + *-ativ*] (Rar) Care proclamă ceva cu ostentație, cu vorbe goale etc.

proclamator *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: fr ***proclamateur***] (Îdit) Persoană care anunță ceva în public.

proclamație *sf* [At: BELDIMAN, ap. DDRF / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ții* / E: fr ***proclamation***, lat ***proclamatio***] **1** Comunicare oficială prin care se aduce la cunoștința publică un fapt de o mare importanță și de interes general Si: (îvr) *proclamare* (**7**). **2** Declarație scrisă prin care se face un apel către mase în vederea unei acțiuni importante. **3** (Pex) Document, afiș etc. care cuprinde o astfel de comunicare Si: *manifest*, (înv) *proclamare* (**8**). **4** (Înv) Proclamare (**3**).

proclamațiune *sf* vz ***proclamație***

proclăma *v* vz ***proclama***

procleat, ~ă *a* vz ***proclet***

procleciune *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~ni* / E: ***proclet*** + *-ciune*] (Bis; îvr) **1** Anatemă **2** Afurisenie.

proclet, ~ă [At: CORESI, EV. 69 / V: (înv) ***poclet, priclet, ~cleat, ~cliat, proglet***, (reg) ***prăclit, ~clit*** / A și: *proclet* / Pl: *~eți, ~e* / E: slv **проклѧтъ**] **1** *a* (Bis; înv; d. oameni; în imprecații) Anatemizat. **2** *a* (Pex) Necredincios. **3** *sm* (Pop) Drac. **4-5** *smf, a* (Asr) (Om) ticălos, rău. **6-7** *smf, a* (Om) ipocrit, fățarnic. **8** *a* (D. manifestările oamenilor) Care vădește ticăloșie, răutate. **9** *a* (D. manifestările oamenilor) Care vădește ipocrizie, fățărnicie. **10** *a* (Trs) Cumplit. **11** *a* (Trs) Grozav. **12** *smf* (Reg) Om înfocat.

procletel *a* [At: ARH. FOLK. III, 153 / V: ***poclițăl*** / E: ***proclet*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Proclet (**1**) (tânăr).

procletenie *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 292/21 / Pl: *~ii* / E: ***proclet*** + *-enie*] (Bis; înv) **1** Anatemă. **2** (Pex) Blestem. **3** (Pex) Faptă rea.

procleți [At: CORESI, EV. 182 / V: (reg) ***prec~*** / Pzi: *~țesc* / E: ***proclet***] **1** *vt* (Bis; înv) A excomunica. **2** *vt* (Pex) A blestema. **3** *vt* (Pex) A dezaproba. **4** *vr* (Reg; d. boli; îf *precleți*) A se înrăutăți.

procleție *sf* [At: CORESI, L. 376/13 / Pl: *~ii* / E: ***proclet*** + *-ie*] **1** (Bis; înv) Anatemă. **2** (Înv) Ipocrizie. **3** (Reg; csnp) Iuțeală.

procletire *sf* [At: BIBLIA (1688), 288[1]/1 / Pl: *~ri* / E: ***procleți***] (Bis; îvr) **1** Anatemizare. **2** Afurisire.

procletit, ~ă *a* [At: GRAIUL, I, 297 / V: ***precle~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***procleții***] (Reg: în descântece) Care provine dintr-un blestem al cuiva.

procliat, ~ă *a* vz ***proclet***

proclinteală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***proclinti*** + *-eală*] (Med; Mun) Luxație.

proclinti *vtr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~tesc* / E: ***pro-***[2] + ***clinti***] (Med; Mun). **1-2** A (se) luxa. **3-4** (Pex) A (se) strivi.

proclintire *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***proclinti***] (Med; reg) **1** Luxare. **2** (Pex) Strivire.

proclintit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proclinti***] (Med; reg) **1** Luxat. **2** (Pex) Stivit.

proclit, ~ă *a* vz ***proclet***

proclitic, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***proclitique***] (Grm; d. articole și pronume; îoc *enclitic*) Care este așezat înaintea altui cuvânt cu care formează o unitate sintactică Si: (rar) *prepozitiv* (**1**).

procliză *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 105 / Pl: *~ze* / E: fr ***proclise***] (Grm; îoc *encliză*) Poziție a unui cuvânt proclitic.

proclu *sm* [At: BARONZI, L. 117 / Pl: *~li* / E: cf lat ***procus***] (Îvr) Pretendent acceptat de o fată.

procoase *vt* [At: CDDE / Pzi: *procos* / E: ***pro-***[2] + ***coase***] (Ban) A coase la loc.

procoavă *sf* vz ***procrov***

procobiță *sf* vz ***pocroviță***

procoiță *sf* vz ***pocroviță***

procojor *sn* [At: LUNGIANU, CL. 105 / Pl: *~oare* / E: ***procov***] (Reg) Pocladă mică pusă sub șaua calului.

proconsul *sm* [At: NICOLAU, P. 252/23 / V: (îvr) ***~le*** *sm* / Pl: *~i* / E: lat ***proconsul***, fr ***proconsul***] **1** Magistrat roman care, după ce înceta să mai fie consul, era însărcinat cu guvernarea unei provincii. **2** (Fig) Persoană care se poartă ca un tiran, abuzând de drepturile sale.

proconsular, ~ă *a* [At: DRLU / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***proconsularis***, fr ***proconsulaire***] **1** Referitor la proconsul (**1**). **2** Guvernat de un proconsul (**1**).

proconsulat *sn* [At: VÎRNAV, F. 110r/17 / Pl: *~e* / E: lat ***proconsulatus***, fr ***proconsulat***] **1** Funcție de proconsul (**1**). **2** Timp în care un proconsul (**1**) își exercită atribuțiile.

proconsule *sm* vz ***proconsul***

procop *sm* vz ***procopie***

procope *sm* vz ***procopie***

procopeanca *sfa* [At: VARONE, D. 125 / E: ns cf *procopie*] **1** Dans popular asemănător cu brâul. **2** Melodie după care se execută procopeanca (**1**).

procopie *sm* [At: CADE / V: ***precup, pricop, pricope ~cop, ~cope*** / Pl: *~i* / E: ***Procopie***] (Mpl) Sărbătoare bisericească populară care se ține la 8 iulie în cinstea mucenicului Procopie.

procopseală *sf* vz ***pricopseală***

procopsi *v* vz ***pricopsi***

procopsință *sf* [At: GT (1839), 99[2]/21 / Pl: *~țe* / E: ***procopsi*** + *-ință*] (Îvr) Pricopseală.

procopsire *sf* vz ***pricopsire***

procopsit, ~ă *smf, a* vz ***pricopsit***

procorarisi *vt* [At: (a. 1835) DOC. EC. 593 / Pzi: *~sesc* / E: ns cf *procura*] (Îvr) A procura (**1**).

procorod *sm* vz ***procuror***

procorol *sm* vz ***procuror***

procoror *sm* vz ***procuror***

procoț *sn* vz ***pocruț***

procou *sn* vz ***procrov***

procov *sn* vz ***pocrov***

procovanca *sfa* [At: SEVASTOS, N. 282 / E: ***procov*** + *-ancă*] **1** Dans popular cu lăutari care se joacă la nuntă, după ce s-a terminat masa de cununie. **2** Melodie după care se execută procovanca (**1**).

procovanță *sf* [At: CV 1950, nr. 1, 32 / Pl: ? / E: ns cf *procovanca*] (Mun) Discuție fără rost.

procovăt *sn* vz ***pocrovăț***

procovăț *sn* vz ***pocrovăț***

procoveț *sn* vz ***pocrovăț***

procoviță *sf* vz ***pocroviță***

procrea *vi* [At: NEGULICI / P: *~cre-a* / Pzi: *~eez* / E: fr ***procréer***] **1** (D. femei) A rămâne însărcinată. **2** (D. femele) A fi fecundată. **3** A zămisli. **4** (D. ființe, organisme etc.) A se perpetua prin generare Si: *a se înmulți, a prolifera, a se reproduce*. **5** *vi* (Pex; d. femei sau femele) A naște. **6** (D. perechi umane sau animale) A avea un act sexual din care rezultă o fecundare.

procreare *sf* [At: CĂLINESCU, O. I, 92 / P: *~cre-a~* / Pl: *~eări* / E: ***procrea***] (Rar) **1** Fecundare a unei femei sau femele Si: *procreație* (**1**). **2** Perpetuare a unor organisme prin reproducție Si: *procreație* (**2**). **3** Naștere. **4** Act sexual din care rezultă o fecundare Si: *procreație* (**3**).

procreativ, ~ă *a* [At: VIANU, P. 10 / P: *~cre-a* / Pl: *~i, ~e* / E: ***procrea***+ *-(a)tiv*] (Liv) Procreator.

procreator, ~oare *a* [At: BARONZI, I. L. IV, 204/32 / P: *~cre-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***procrea*** + *-tor*] **1** Care procreează. **2** Care servește la procreație Si: (liv) *procreativ*.

procreație *sf* [At: NEGULICI / P: *~cre-a~* / V: (înv) ***~iune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***procréation***] **1-3** Procreare (**1-2, 4**). **4** (Pex) Naștere.

procreațiune *sf* vz ***procreație***

procrintă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~te* / E: ns cf *crintă*] (Reg) Covățică în care se taie carnea pentru cârnați.

procriște *vi* [At: ARH. FOLK. III, 82 / Pzi: 3 *procriște* / E: ***pro-***[2] + ***crește***] (Reg; d. pâine) A crește la loc.

procșor *sm, sn* vz ***porcușor***

proct- *ec* vz ***procto-***

proctalgie *sf* [At: DN[3] / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctalgie***] (Med) Durere a anusului Si: *rectalgie*.

proctectazie *sf* [At: DN[3] / P: *~zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctectasie***] (Med) **1-2** Dilatație a anusului sau a rectului.

proctectomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctectomie***] (Med) Rezecție a unei părți a rectului.

proctită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***proctite***] (Med) Inflamație a anusului Si: *rectită*.

procto- [At: DN[3] / V: ***proct-*** / E: fr, it ***procto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) anus. **3** Din regiunea anusului. **4** Al anusului.

proctolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***proctologue***] Medic specialist în proctologie.

proctologie *sfs* [At: DN[3] / P: *~gi-e* / E: fr ***proctologie***] Disciplină medicală care se ocupă cu afecțiunile anusului.

proctoplastie *sf* [At: DN[3] / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctoplastie***] (Med) Operație chirurgicală de creare sau de refacere a orificiului anal.

proctor *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr, eg ***proctor***] (Rar) Funcționari însărcinat cu supravegherea disciplinei în universitățile engleze de la Oxford și Cambridge.

proctoragie *sf* [At: DN[3] / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctorrhagie***] (Med) Rectoragie.

proctoree *sf* [At: DN[3] / P: *~re-e* / Pl: *~ei* / E: fr ***proctorrhée***] (Med) Scurgere mucoasă prin anus.

proctoscopie *sf* [At. DN[3] / P: *~pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctoscopie***] (Med) Rectoscopie.

proctotomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctotomie***] (Med) Secționare chirurgicală a anusului.

procumbent, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***procumbens***] (D. tulpină) Care stă culcată pe pământ, având numai vârful îndreptat în sus.

procufunda *vr* [At: ARH. FOLK. III, 97 / Pzi: *procufund* / E: ***pro-***[2] + ***cufunda***] (Reg) A se cufunda din nou.

procunoaște *vt(a)* [At: PANN, E. II, 125/14 / Pzi: *procunosc* / E: ***pro-***[1] + ***cunoaște***] (Îvr) A cunoaște dinainte.

procunoștință *sf* [At: PANN, E. II, 152/17 / Pl: *~țe* / E: ***pro-***[1] + ***cunoștiință***] (Îvr) Cunoaștere a ceea ce urmează să se întâmple.

procura *vt* [At: CUCIURAN, D. 90/25 / Pzi: *procur*, (îvr) *~rez* / E: fr ***procurer***, lat ***procurare***] **1** (Ccd) A face rost de ceva sau de cineva pentru a utiliza Si: *a obține*, (grî) *a proftaxi*, (îvr) *a procorisi*. **2** (Îvr) A prevedea. **3** (Înv) A prilejui. **4** (C. i. noțiuni abstracte) A fi cauza a ceva Si: *a ocaziona, a pricinui, a produce, a provoca*, (rar) *a prilejui*, (înv) *a pricini*. **5** *vt* (C. i. noțiuni abstracte; pex) A determina. **6** (Îvr) A crea.

procurant *sm* [At: CADE / Pl: *~nți* / E: it ***procurante***] (Înv) Procurator (**2**).

procurare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~rări* / E: ***procura***] **1** Obținere a ceva în scopul utilizării, al valorificării. **2** Provocare a unui anumit efect.

procurator *sm* [At: URECHE, L. 113 / A și: *procurator* / Pl: *~i* / E: lat ***procurator***, fr ***procurateur***] **1** (Înv) Înalt funcționar împuternicit în numele altora cu atribuții administrative, politice și îndeosebi juridice. **2** (Jur) Persoană care acționează în numele cuiva pe bază de procură (**1**) Si: (înv) *procurant*. **3** (Pgn) Împuternicit. **4** (Iuz; pex) Avocat al unei întreprinderi economice. **5** (Spc) Magistrat roman, ales de obicei dintre liberți, însărcinat cu strângerea impozitelor și cu administrarea provinciilor imperiale. **6** (Spc) Înalt magistrat în unele republici italiene din evul mediu. **7** (Înv) Persoană care procură cuiva ceva.

procuratorie *sf* [At: NICOLAU, P. II, 237/23 / V: ***~rătorie*** / Pl: ? / E: ***procurator*** + *-ie*] (Înv) **1** Funcție de procurator (**5**). **2** Profesie de procurator (**5**).

procuratură *sf* [At:BARCIANU, V. / V: (înv) ***~rătură*** / Pl: *~ri* / E: ger ***Prokuratur***, rs ***прокуратура***] **1** (Înv) Avocatură. **2** (Îvr; îs) *~ finanțiară* Organ care avea atribuția să supravegheze respectarea legalității în activitățile financiare. **3** Organ de stat care exercită activitatea de supraveghere a aplicării și respectării corecte a legilor, asigură trimiterea infractorilor în fața justiției, susținerea acuzării înaintea instanțelor judiciare, reprezentarea intereselor statului în aceste instanțe etc. **4** (Pex) Clădire în care își are sediul acest organ.

procurație *sf* [At: CARCALECHI, C. 40/14 / V: ***~țiune*** / Pl: *~ții* / E: lat ***procuratio, -onis***, fr ***procuration***] (Jur) **1** Procură (**2**). **2-3** (Înv) Procură (**4-5**).

procurațiune *sf* vz ***procurație***

procură *sf* [At: AR (1829), 54[2]/7 / Pl: *~ri* / E: lat ***procura***, fr ***procure***, ger ***Prokura***] (Jur) **1** Împuternicire legalizată, oficială prin care cineva poate reprezenta o persoană fizică sau juridică și poate acționa în numele ei, în anumite limite, specificate expres. **2** Act prin care se dă această împuternicire Si: *procurație* (**1**). **3** (Îs) *~ generală* Împuternicire legalizată, oficială prin care o anumită persoană investește cu puteri depline pe o altă persoană pentru a acționa în numele ei într-o anumită situație dată. **4** (Înv) Împuternicire pe care o avea un epitrop Si: (înv) *procurație* (**2**). **5** (Înv) Act prin care se dădea procura (**4**) Si: (îvr) *procurație* (**3**).

procurătorie *sf* vz ***procuratură***

procurătură *sf* vz ***procuratură***

procurist *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~iști* / E: ger ***Prokurist***] (Asr) **1** Persoană care acționează în numele cuiva pe bază de procură (**1**), în special în domeniul economic-comercial. **2** (Pgn) Împuternicit. **3** (Pex) Avocat al unei întreprinderi economice.

procuror *sm* [At: CR (1829), 308[2]/33 / V: (îvp) ***proco~***, (înv) ***pricorod***, (reg) ***pricu~, ~corod, ~corol*** / Pl: *~i* / E: fr ***procureur***] **1** (Înv) Dregător care avea atribuții judecătorești în divan în perioada Regulamentului organic. **2** (Înv; îs) *~ general* (sau *crăiesc*) Înalt fucționar, cu grad militar, însărcinat să apere interesele regelui și ale maselor în fața parlamentului, în Franța. **3** (Csnp) Înalt funcționar diplomatic acreditat într-o țară străină. **4** (Jur) Membru al parchetului, care avea rolul de a exercita acțiunea penală și de a susține acuzarea. **5** Membru al procuraturii (**3**), care supraveghează

justa aplicare și respectare a legilor, care decide trimiterea infractorilor în fața justiției, susține acuzarea înaintea instanțelor judiciare, reprezintă interesele statului într-un proces etc. **6** (Îs) *Procuror general* Șef al parchetului de pe lângă o curte de apel sau de pe lângă Curtea de Casație. **7** (Îas; șîs ~ *general al Republicii*) Șef al Procuraturii, care exercită supravegherea respectării legilor de către toate organele centrale și locale ale statului și care numește pe procurori (**5**). **8** (Îc) **Prim-procuror** Șef al parchetului de pe lângă un tribunal.

procuroraș *sm* [At: CARAGIALE, O. I, 44 / Pl: *~i* / E: ***procuror*** + *-aș*] **1-2** (Rar; șhp) Procuror (**3**) (tânăr).

procusta *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: cf *Procust*] (Rar; fig) A lungi sau a scurta ceva, în funcție de împrejurări.

procustare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***procusta***] (Rar; fig) Lungire sau scurtare a ceva, în funcție de împrejurări.

procuț *sn* vz ***pocruț***

procuvântare *sf* [At: (a. 1826) GCR II, 251/32 / Pl: *~tări* / E: ***pro-[1]*** + ***cuvântare***] (Înv) Prefață.

proda *vi* [At: ARH. FOLK. III, 100 / Pzi: *prodau* / E: ***pro-[2]*** + ***da***] (Reg) **1** A da din nou. **2** A da la rândul său.

prodaci *smi* [At: I. CR. IX, 125 / V: ***~daș*** / E: ns cf. rs *продавщик*] (Mun) Persoană trimisă înaintea unei armate pentru a face provizii.

prodaș *sm* vz ***prodaci***

prodaxi *v* vz ***proftaxi***

prodat, ~ă [At: SĂULESCU, HR. I, 21/4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ngr ***προδότης***] (Îvr) Trădător.

prodată *sf* [At: SBIERA, F. S. 142 / Pl: ? / E: ***pro-[1]*** + ***dată*** „soartă, destin"] (Îvr) Soartă.

prodănou *av* [At: ARH. FOLK. III, 142 / E: ***pro-[2]*** + ***dă*** + ***nou***] (Reg) Din nou.

prodecan, ~ă *smf* [At: NOM. PROF. 72 / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Prodekan,*** it ***prodecano***] **1** Titlu dat membrului corpului profesoral universitar care are funcția de locțiitor de decan. **2** Persoană care are titlul de prodecan (**1**). **3** (Jur; înv) Titlu dat avocatului care avea funcția de locțiitor al decanului baroului. **4** (Jur; înv) Persoană care avea titlul de prodecan (**3**).

prodenție *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: ger ***Prodentie***] Orientare spre înainte a dinților.

prodgade *sf* vz ***progadie***

prodidit, ~ă *a* [At: BARONZI, L. 98 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Îvr) Proeminent (**2**).

prodig, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~igi, ~ige* / E: fr ***prodigue***] **1** (Liv; d. oameni) Risipitor. **2** (D. bacșișuri) Excesiv de mare.

prodiga *vt* [At: HELIADE, D. J. 65/16 / Pzi: *prodig* / E: fr ***prodiguer***] (Asr) **1** A acorda cu generozitate. **2** A folosi din plin. **3** (C. i. averi, bunuri materiale, bani etc.; îoc *economisi*) A risipi. **4** (C. i. grămezi, șiruri, mulțimi etc.) A risipi.

prodigalitate *sf* [At: CR (1848), 24[2]/64 / Pl: *~tăți* / E: fr ***prodigalité***] (Liv) **1** Risipă. **2** Generozitate excesivă Si: *dărnicie*. **3** (Pex) Folosire din plin, cu dărnicie. **4** (Lpl) Fapte de om risipitor.

prodigios, ~oasă *a* [At: NEGULICI / P: *~gi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***prodigieux***] Ieșit cu totul din comun prin cantitate, bogăție, varietate, calitate, efecte etc.

prodigiozitate *sf* [At: SFC. VI, 56 / P: *~gi-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***prodigiosité***] (Nob) Însușire de a fi prodigios.

prodigiu *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~gii* / E: fr ***prodige,*** lat ***prodigium***] (Îdt) **1** Lucru, fapt ieșit cu totul din comun. **2** Epitet pentru o persoană cu calități ieșite cu totul din comun.

prodit, ~ă *a* [At: (a. 1680) CP 55/23 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf ngr *προᾄδίτης*] **1** (Înv) Pribeag. **2** (Îdt) Nevoiaș.

proditor, ~oare *smf, a* [At: PRAVILA (1788), 27/23 / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***proditor***] **1-2** (Înv) Trădător (al patriei sau) al unei cauze.

proditură *sf* [At:TEAHA, C. N. 257 / Pl: *~i* / E: ***prodit*** + *-ură*] (Trs) Venetic.

prodiție *sf* [At: PRAVILA (1788), 27/18 / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***proditio, -onis***] **1** (Înv) Trădare.

prodițiune *sf* vz ***prodiție***

prodoc *sn* vz ***produh***

prodosi *vt(a)* [At: (a. 1821) IORGA, S. N. 165 / Pzi: *~sesc* / E: cf ngr *προδίδω*] (Înv) A trăda.

prodosie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 94 / Pl: *~ii* / E: ngr ***προδοσία***] (Înv) Trădare.

prodosire *sf* [At: ASACHI, I, 39/15 / Pl: *~ri* / E: ***prodosi***] (Îvr) Trădare.

prodositor, ~oare *smf, a* [At: ASACHI, I, 120/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prodosi*** + *-tor*] (Îvr) Trădător.

prodot *sm* [At: (a. 1808) GÁLDI, M. PHAN. 237 / V: ***~tis*** / Pl: *~oți* / E: ngr ***πεοδότης***] (Înv) Trădător.

prodotis *sm* vz ***prodot***

prodrom [At: CANTEMIR, IST. 198 / A și: *prodrom* / Pl: *~uri*, (rar) *~oame* / E: ngr ***πρόδρομος,*** fr ***prodrome***] **1** *smf* (Înv) Precursor (**1**). **2** *sn* (Med; înv) Simptom care precedă sau anunță apariția unei boli sau a unei stări patologice. **3** (Rar) Introducere în studiul unei științe.

produ *sn* vz ***produh***

produc *sn* vz ***produh***

producălui *vt* [At: AARON, în CONTRIBUȚII, III, 126 / Pzi: *~esc* / E: mg ***produkál***] (Îvr) A produce[1] (**1**).

producător, ~oare [At: SĂULESCU, HR. I, 1/12 / V: (rar) ***~ctor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***produce[1]*** + *-ător*] **1** *a* (Rar; d. fenomene, abstracte etc.) Care este cauza, mobilul[1] a ceva. **2** *smf* (îoc *consumatori*) Persoană care, prin munca sa, produce[1] bunuri materiale, valori artistice sau științifice etc. **3** *a* (D. oameni, activitățile lor sau d. mijloace sau unități de producție) Care fabrică ceva Si: *productiv* (**2**). **4** *sm* (D. mijloace sau unități de producție) Care servește la producerea unor bunuri Si: *productiv* (**3**). **5** *sm* (D. unități de timp) În care se produce[1]. **6** *sm* (Rar; d. comerț, activități lucrative etc.) Productiv (**4**). **7** *a* (Înv; d. pământ, ținuturi etc.) Productiv (**6**). **8** *a* (D. plante) Roditor. **9-10** *sf, a* (Îs) *Viță ~oare* Viță de vie nealtoită. **11** *smf* Persoană sau societate care asigură finanțarea unui film cinematografic.

produce[1] [At: PETROVICI, P. 45/8 / Pzi: *produc* / E: lat ***producere***] **1** *vt* (D. oameni; c. i. acte, declarații etc.) A aduce în instanță, la o instituție etc. ca dovadă în sprijinul celor susținute. **2** *vt* (Pgn) A arăta. **3** *vr* A se prezenta în fața spectatorilor cu un program artistic, sportiv etc. **4** *vt* A fi cauza, mobilul a ceva Si: *a cauza, a ocaziona, a pricinui, a prilejui, a provoca*, (rar) *a prileji*, (înv) *a pricini*. **5** (Mat; îvr) A determina ca rezultat. **6** *vru* (D. evenimente, fenomene, acțiuni etc.) A avea loc Si: *a se înfăptui, a se realiza*. **7** *vt(a)* (C. i. bunuri materiale, valori științifice sau artistice etc.) A realiza. **8** *vt(a)* (Spc) A fabrica. **9** *vt* (C. i. plante, fructe etc.) A face să crească, să rodească. **10** *vt* (C. i. fructe) A face rod[1] Si: *a rodi[1]*. **11** *vt* (Îvr; d. plante) A reproduce. **12** *vt(a)* (C. i. profituri, venituri etc.) A realiza prin muncă, investiții etc.

produce[2] *vt* [At: ARH. FOLK. III, 82 / Pzi: *produc* / E: ***pro-[2]*** + ***duce***] (Reg) A duce din nou.

producere *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ri* / E: ***produce[1]***] **1** Aducere a unor dovezi în sprijinul celor susținute. **2** (Pgn) Prezentare. **3** Cauzare. **4** Realizare a unor bunuri materiale, a unor valori științifice sau artistice etc. **5** (Spc) Fabricare. **6** (Îvr; ccr) Bun produs de natură. **7** (Îvr; ccr; mpl) Operă artistică.

producică *sf* vz ***preducea***

product[1] *sn* [At: DAS 56/4 / V: ***~dut*** *sn* / Pl: *~e, ~uri* / E: lat ***productus,*** ger ***Produkt***] (Înv) **1** (Mat) Produs (**3**). **2** (Pex) Formulă aritmetică, algebrică etc. prin care se exprimă o înmulțire. **3** Produs (**2**). **4** (Spc) Operă de artă. **5** (Îvr; îf *produt*) Materie. **6** (Îvr) Descendent. **7** (Urmat de determinări care arată proveniența, scopul, felul etc.) Produs (**4**). **8** Venit. **9** Beneficiu.

product[2] *sn* vz ***produh***

productibil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***productible***] Care poate fi produs.

productibilitate *sf* [At: ISIS (1859), 55[2]/29 / Pl: *~tăți* / E: fr ***productibilité***] (Îvr) Productivitate (**1**).

productiv, ~ă *a* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 216/18 / Pl: *~tivi, ~e* / E: fr ***productif***] **1** (Înv) Care determină ceva. **2** (D. oameni sau d. activitățile lor) Care fabrică ceva Si: *producător* (**3**). **3** (D. mijloace sau unități de producție etc.) Care servește la producerea unor bunuri Si: *producător* (**4**). **4** (D. comerț, activități lucrative etc.) Care aduce câștig Si: *rentabil*, (rar) *producător* (**6**). **5** (Rar) Eficient. **6** (D. pământ, ținuturi etc.) Care dă recolte bogate Si: *fertil, rodnic, roditor, mănos*, (înv) *producător* (**7**). **7** (D. sufixe, prefixe, elemente de compunere etc.) Care formează numeroase sau mai multe derivate, compuse etc. **8** (D. cuvinte) Care are numeroase derivate. **9** (D. conjugări) Care se îmbogățește mereu cu noi verbe.

productivamente *av* [At: I. IONESCU, M. 298 / V: ***~vămintre, ~vemente*** / E: ***productiv*** + *-amente*] (Înv) **1** În mod productiv (**6**). **2** În mod rentabil.

productivămintre *av* vz ***productivamente***

productivemente *av* vz ***productivamente***

productivitate *sf* [At: LAURIAN, M. IV, 17/15 / Pl: *~tăți* / E: fr ***productivité***] **1-3** Capacitate de a fi productiv (**4-6**). **4** Capacitate de a produce[1] mult. **5** Eficiență concretă, materială, a muncii productive Si: *randament* (**1**). **6** (Ecp; îs) *~a muncii* Eficiența a muncii sociale exprimată prin raportul dintre cantitatea de produse realizată și volumul de muncă consumat. **7** Capacitate a unor sufixe, prefixe, elemente de compunere etc. de a forma numeroase sau mai multe derivate, compuse etc. **8** Capacitate a unor cuvinte de a forma numeroase derivate. **9** Capacitate a unor conjugări de a se îmbogăți mereu cu noi verbe. **10** (Îvr) Producție (**2**).

productometru *sn* [At: DM / Pl: *~re* / E: cdp ger ***Produktionsmesser***] Înregistrator automat de producție.

productor, ~oare *smf, a* vz ***producător***

producție *sf* [At: CR (1829), 227[1]/18 / V: (asr) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***production***, rs ***продукция***] **1** Rezultat direct, concret și util al unui proces de muncă. **2** Totalitate a produselor, a bunurilor obținute în procesul muncii într-o perioadă de timp determinată și într-un anumit sector Si: (îvr) *productivitate* (**10**). **3** Operă literară, științifică sau artistică. **4** Totalitate a operelor unui scriitor, ale unui om de știință sau ale unui artist. **5** Totalitate a operelor create într-un anumit gen, într-o anumită epocă etc. **6** Proces al creării bunurilor materiale necesare existenței și dezvoltării societății. **7** (Ecp; îs) *~ de mărfuri* Formă de organizare a economiei sociale în care produsele muncii sunt create de către diferiți producători independenți, autonomi unii față de alții, specializați fiecare dintre ei în obținerea unui produs oarecare, astfel încât pentru satisfacerea nevoilor sociale este necesară vânzarea-cumpărarea de produse de piață. **8** (Ecp; îs) *Mica ~ de mărfuri* Formă de economie bazată pe proprietatea privată și munca personală a proprietarului mijloacelor de producție, în care se produce pentru vânzare. **9** (Ecp; îs) *Mod de ~* Fel istoricește determinat în care oamenii produc bunurile necesare existenței lor, caracterizând o orânduire socială și determinând-o din punct de vedere istoric. **10** (Ecp; îs) *Relații de ~* Raporturi economice care se stabilesc între oameni în procesul de producție a bunurilor materiale. **11** (Ecp; îs) *Mijloace de ~* Totalitate a obiectelor muncii și a mijloacelor de muncă pe care oamenii le folosesc în procesul de producere a bunurilor materiale. **12** (Ecp; îs) *Forță de ~* Însumare între mijloacele de producție și forța de muncă a oamenilor implicați în producție. **13** (Îe) **A fi** (sau **a se afla, a intra** etc.) **în ~** A fi sau a intra într-un serviciu care produce ceva pentru schimbul de mărfuri. **14** (Înv) Porvocare a ceva. **15** Spectacol organizat la sfârșitul unui an sau unui ciclu școlar în institutele de artă teatrală și cinematografică, în școlile de muzică, de coregrafie etc.

producțirui *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 64/20 / Pzi: *~esc* / E: ger ***produzieren***] (Îvr) A face.

producțiune *sf* vz ***producție***

produf *sn* vz ***produh***

produft *sn* vz ***produh***

produh *sn* [At: MUSTE, ap. LET. III, 18/28 / V: (îvp) ***brăduf, burduf, podruv, potrumb, potruv, prădug, prăduh, prăduv, preduc, preduf, ~duf, ~duv***, (înv) ***~duj***, (reg) ***produ, ~duc, ~duct, ~duft, ~dul, ~duș, ~duu, ~doc, pru~*** / Pl: *~uri* / E: slv ***продоухъ***] **1** (Îvp) Copcă în gheață. **2** (Reg; îf *preduf*) Vrană la butoi. **3** (Reg; îf *produv*) Gaură mică făcută lângă vrana unui butoi, pentru aerisire sau pentru evacuarea gazelor în timpul fermentației vinului. **4** (Trs; Olt) Organ genital la vacă sau la iapă.

produj *sn* vz ***produh***

produl *sn* vz ***produh***

produs *sn* [At: MAIORESCU, L. 157 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ***produce***[1]] **1** Rezultat material al unui proces social sau natural, al unui proces fiziologic, chimic, de creație etc. **2** (Pgn) Consecință concretă Si: (rar) *product*[1] (**3**). **3** (Mat) Rezultat al înmulțirii unor factori numere, mărimi scalare, vectoriale etc. Si: (înv) *product*[1] (**1**). **4** (Ecn; urmat de determinări care arată proveniența, scopul, felul etc.) Bun material rezultat dintr-un proces de muncă Si: (înv) *product*[1] (**7**). **5** (Ecn) Totalitate a bunurilor materiale obținute prin prelucrarea unor materii prime în procesul de producție. **6** (Ecn; îs) *~ brut* Material obținut dintr-o exploatare, înainte de sortare sau de prelucrare finită. **7** (Ecn; îs) *~ finit* Produs (**4**) care, având procesul de fabricație încheiat, corespunde întocmai condițiilor tehnice stabilite și este apt pentru folosire. **8** (Ecn; îs) *~ de schimb* Marfă. **9** (Ecn; îs) *~ necesar* parte a produsului (**5**) creat de lucrătorii din sfera producției materiale care este necesară pentru asigurarea reproducerii forței de muncă. **10** (Ecp; iuz; îs) *~ pentru sine* Formă istorică a produsului necesar în socialism (**9**). **11** (Ecp; iuz; îs) *~ pentru societate* Formă istorică a plusprodusului destinat lărgirii producției și ridicării bunăstării materiale și culturale a societății în socialism (**9**). **12** (Ecn; îs) *~ global* Totalitate a bunurilor materiale create într-o ramură din sfera productivă. **13** (Ecn; îs) *~ net* Parte a produsului global care reprezintă valoarea nou creată. **14** (Ecn; pex; îas) Venit național. **15** (Ecn; îs) *~ social total* Totalitate a bunurilor materiale create în decursul unei perioade de timp de lucrătorii ocupați în sfera productivă. **16** (Ecn; îas) Sumă a produsului global din toate ramurile economiei, într-o perioadă dată. **17** (Îdt) Venit. **18** (Îdt) Beneficiu. **19** (Ecn; îs) *~ intern brut* Valoare monetară la prețurile pieței a bunurilor și serviciilor produse de o economie în decursul unei perioade, de regulă un an sau trimestru și care include numai bunurile și serviciile pentru consumul final sau destinate investițiilor, datorită faptului că valoarea consumului intermediar, spre exemplu, materiile prime sunt incluse în prețul bunurilor finale, deosebindu-se de produsul național brut . **20** (Ecn; îs) *~ național brut* Valoare monetară la prețurile pieței a bunurilor și serviciilor produse de o economie în decursul unei perioade, de regulă un an sau trimestru și care include produsul intern brut la care se adaugă producția finală brută a agenților naționali care-și desfășoară activitatea în străinătate și din care se scade producția finală a agenților economici străini realizată în interiorul țării.

produș *sn* vz ***produh***

produșcă[1] *sf* [At: ANTIPA, P. 62 / V: (reg) ***ploduscă*** / Pl: *~ște, ~ști* / E: rs ***продушка*** „răsuflătoare"] (Mol) Copcă în gheață.

produșcă[2] *sf* vz ***podușcă***[2]

produt *sn* vz ***product***[1]

produu *sn* vz ***produh***

produv *sn* vz ***produh***

proedrie *sf* [At: (a. 1821) GÁLDI, M. PHAN. 237 / Pl: *~ii* / E: ngr ***προεδρεία***] (Grî) Rang de prim ordin într-o ierarhie nobiliară.

proedru *sm* [At: DN[3] / P: *~pro-e~* / Pl: *~ri* / E: gr ***πρόεδρος***] Fiecare dintre cei nouă cetățeni din Atena aleși prin tragere la sorți să prezideze adunările consiliului celor cinci sute și adunările populare.

proegumen *sm* [At: (a. 1593), ap. TDRG / V: ***proigu~*** / Pl: *~i* / E: ngr ***προηγούμενος***] (Înv) **1** Călugăr care avea funcția de egumen. **2** Ajutor de egumen.

proemina *vi* [At: ALEXI, W. / Pzi: 3 *~nează* / E: drr ***proeminent, proeminență***] (Rar) **1** A ieși în relief. **2** A fi proeminent.

proeminent, ~ă a [At: NEGULICI / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***proéminent,*** ger ***proeminent***] 1 Care iese mult în relief. 2 Care este cu mult mai ridicat decât suprafața înconjurătoare Si: (îvr) *prodidit.* 3 (Fig; d. oameni și manifestările lor) Care iese din comun prin valoare, calități etc. Si: *remarcabil, excepțional, eminent.*

proeminență sf [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~țe* / E: fr ***proéminence,*** ger ***Proeminenz***] 1 Ceea ce iese mult în relief. 2 Ceea ce este cu mult mai ridicat decât suprafața înconjurătoare Si: *ieșitură, ridicătură.* 3 (Pex) Înălțime.

proemiu sn vz ***proimion***

proen a vz ***proin***

proeres ss vz ***proeresis***

proeresi v vz ***proerisi***

proeresie sf vz ***proeresis***

proeresis ss [At: MAG. IST. IV, 176/17 / V: ***~resie*** *sf,* ***proere, ~eris, ~erisis*** / E: ngr ***προαίρεσις***] (Grî) 1 Intenție bună Si: *bunăvoință.* 2 (Îe) **Din** (sau **cu**) **bun ~** ori **de bun ~resul (cuiva)** De bună voie. 3 (Îe) **A lăsa la (bun) ~ul (cuiva)** A da cuiva libertatea să procedeze cum dorește.

proeresit, ~ă a [At: (a. 1783) IORGA, S. D. XIV, ~ / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proeresi***] (Îvr) 1 Intenționat. 2 Voit.

proeris ss vz ***proeresis***

proerisi vr [At: (a. 1794) GÁLDI, M. PHAN. 237 / V: ***~eresi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προαίρεσω*** (aor *προαιρούμαι*)] (Grî) 1 A se milostivi. 2 A se îndura.

proerisis ss vz ***proeresis***

proerisit sn [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 237 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***proerisi***] (Îvr) Bunăvoință.

proeriticos av [At: (a. 1799) GÁLDI, M. PHAN. 237 / E: ngr ***προαιρετικῶς***] (Grî; rar) Din proprie inițiativă.

proest sm vz ***proestos***

proestoasă sf [At: (a. 1851) TDRG / V: ***proist~*** / Pl: *~se* / E: ***proestos***] (Înv) 1 Stareță. 2 Persoană cu rang înalt în ierarhia unei mănăstiri de femei.

proestos sm [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XIII, 3 / V: ***proest, proistos*** / Pl: *~oși* / E: ngr ***προεστώς***] (Îrg) 1-2 (Călugăr sau) preot cu cel mai înalt rang în ierarhia unei (mănăstiri sau) a unei biserici. 3 Cleric mai mare peste o plasă. 4 (Înv) Șef al unei bresle, al unei corporații etc. Si: *staroste.* 5 (Îvr) Șef al unui serviciu public, al unei instituții administrative, politice etc.

proface vt [At: ARH. FOLK. III, 60 / Pzi: *profac* / E: ***pro-***[2] ***+ face***] (Reg) A face din nou.

profan, ~ă [At: (a. 1811) B. V. III, 30 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***profanus, -a, -um,*** fr ***profane***] 1 *a* Care se află în afara religiei. 2 Care aparține lumii laice. 3 *a* (Pex) Păgân. 4 *a* Care este împotriva religiei stabilite, a canoanelor ei. 5 *a* (Pex) Care nesocotește lucrurile considerate sacre. 6-7 *smf, a* (Om) care este neinițiat într-un domeniu al cunoașterii, într-o problemă de viață etc.

profana vt [At: HELIADE, ap. GHICA, A. 725 / V: (îvr) ***~făni*** / Pzi: *~nez,* (îvr) *profan* / E: fr ***profaner***] 1 A trata fără respectul cuvenit, cu dispreț, cu violență ceva considerat sfânt. 2 (Pgn) A știrbi cinstea, curățenia unei ființe, a unui lucru venerabil etc. Si: *a batjocori, a pângări, a spurca.*

profanare sf [At: ALEXANDRI, T. 1965 / Pl: *~nări* / E: ***profana***] 1 Tratare fără respect, cu dispreț, cu violență a ceva considerat sfânt Si: *profanațiune* (1). 2 Știrbire a cinstei, curățeniei unei ființe venerabile Si: *pângărire, profanațiune* (2).

profanat, ~ă a [At: BOLLIAC, C. 172 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***profana***] 1 (D. ceva considerat sfânt) Care este sau a fost tratat fără respectul cuvenit, disprețuit. 2 (D. ființe venerabile) Care este sau a fost batjocorit, dezonorat, necinstit Si: *pângărit.*

profanator, ~oare [At :PROT. - POP., N. D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***profana*** + *-tor*] 1-4 *smf, a* (Persoană) care profanează (1-2) Si: *pângăritor* (1-2).

profanație sf vz ***profanațiune***

profanațiune sf [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ți-u~* / V: ***~nație*** / E: fr ***profanation***] 1-2 Profanare (1-2).

profascist, ~ă [At: BENIUC, M. C. I, 387 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pro-***[1] + ***fascist***] 1 *a* Care este favorabil fascismului. 2-3 *smf, a* (Persoană) care îi susține pe fasciști. 4-5 *smf, a* (Persoană) care este de partea fasciștilor.

profasin s vz ***profasis***

profasis s [At: CANTEMIR, I. I. I, 235 / V: ***~fasin*** / Pl: nct / E: ngr ***πρόφασις***] (Grî) Pretext.

profasisi vt [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 238 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προφασίζω***] (Grî) A pretexta.

profază sf [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***prophase***] (Blg) Prim stadiu al mitozei, în care are loc formarea cromozomilor.

profăni v vz ***profana***

profecsor, ~oară smf vz ***profesor***

profect sm vz ***prefect***

profecticie sf [At: PRAVILA (1814), 112/12 / Pl: *~ii* / E: lat ***profecticius***] (Îvr) Zestre.

profeminist, ~ă a [At: S. C. ȘT. (IAȘI), 1957, 300 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pro-***[1] ***+ feminist***] 1-2 *smf, a* (Persoană) care susține drepturile femeilor. 3 *a* Care este favorabil femeilor.

profera vt [At: VALIAN, V. / V: (înv; cscj) ***~feri*** / Pzi: *~rez,* (rar) *profer* / E: fr ***proférer***] (C. i. de obicei blesteme, amenințări etc.) A rosti[1] cu voce ridicată Si: (grî, rar) *a proferisi.*

proferanță sf vz ***preferans***

proferare sf [At: CANELLA, V. 251 / Pl: *~rări* / E: ***profera***] Rostire cu voce ridicată a unor blesteme, amenințări etc.

proferi v vz ***profera***

proferisi vt [At: (a. 1820) GÁLDI, M. PHAN. 238 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προφέρω***] (Grî, rar) A profera.

proferment sm [At: DN[3] / Pl: *~nți* / E: fr ***proferment***] Substanță proteică inactivă, care se activează în prezența proenzimei.

profes[1] *sm* vz ***profesor***

profes[2] *sn* [At:VÎRCOL, V. 98 / Pl: *~e* / E: nct] (Olt) Prosop.

profesa vt [At: HELIADE, ap. GHICA, A. 678 / V: (cscj) ***~si, ~sui*** / Pzi: *~sez* / E: fr ***professer,*** lat ***professare***] 1 (C. i. concepții atitudini, păreri etc.) A expune. 2 (C. i. îndeletniciri, meserii, profesiuni, discipline etc.) A se ocupa cu... Si: *a exercita, a îndeplini, a practica,* (înv) *a metanisi.* 3 (Spc) A exercita profesiunea de profesor.

profesare sf [At: POLIZU / Pl: *~sări* / E: ***profesa***] 1 Expunere a unei concepții, a unei atitudini etc. 2 Exercitare a unei îndeletniciri, a unei meserii, a unei profesiuni etc. 3 (Spc) Exercitare a profesiunii de profesor.

profesăr sm vz ***profesor***

profesări vt [At: ȘEZ. I, 88 / Pzi: *~resc* / E: ***profesăr***] (Reg) A face să devină profesor.

profesi v vz ***profesa***

profesie sf vz ***profesiune***

profesiogramă sf [At: DN[3] / P: *~si-o~* / Pl: *~me* / E: ger ***Professiogramm***] Elaborare a surselor de rezistență și de periclitare în legătură cu o profesiune în vederea orientării profesionale științifice.

profesional, ~ă [At: ASACHI, R. 6[1]/14 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***professionel***] 1 *a* Referitor la o profesiune. 2 *a* (Îs) *Boală ~* Boală determinată de acțiunea unor factori chimici, fizici sau biologici nocivi ori de suprasolicitarea unor aparate, sisteme etc., care intervin în exercitarea anumitor profesiuni. 3 *a* (Îs) *Secret ~* Informație pe care o deține cineva datorită profesiunii sale și pe care nu are dreptul să o divulge. 4-5 *sf, a* (Șîs *școală ~ă*) (Instituție de învățământ) care pregătește muncitori calificați. 6 *a* (Îs) *Învățământ ~* Învățământ pentru pregătirea și pentru specializarea muncitorilor calificați. 6 *av* Cu obișnuința unui profesionist.

profesionalism[1] *sns* [At: CONTEMP. 1948, nr. 105, 10/6 / P: *~si-o~* / E: fr ***professionnalisme***] (Rar) 1 Profesionism. 2 Conștiință profesională.

profesionalism[2] *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 102 / P: *~si-o~* / Pl: *~e* / E: ***profesional*** + *-ism*] (Lin; rar) Cuvânt care aparține unui limbaj profesional.

profesionalitate sf [At: T februarie 1969, 54 / P: *~si-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***profesional*** + *-itate*] (Rar) Calitate de a fi un bun profesionist.

profesionaliza *vrt* [At: VIANU, P. 20 / P: *~si-o~* / Pzi: *~zez* / E: ***profesional*** + *-iza*] (Rar) **1-2** (A căpăta sau) a face să capete un caracter profesional. **3-4** (A deveni sau) a face să devină o profesiune.

profesionalizare *sf* [At: VIANU, P. 18 / P: *~si-o~* / Pl: *~zări* / E: ***profesionaliza***] (Rar) **1** Dobândire a unui caracter profesional. **2** Transformare în profesiune.

profesionalmente *av* [At: ARGHEZI, S. XI, 36 / P: *~si-o~* / E: ***profesional*** + *-mente*] (Rar) Din punct de vedere profesional.

profesionism *sn* [At: SFC. I, 126 / P: *~si-o~* / E: ***profesio(ist)*** + *-ism*] **1** Practicare a unei îndeletniciri ca profesionist. **2** Pregătire corespunzătoare a unui profesionist. **3** (Pex) Ramură a artei, a sportului etc. practicată ca profesiune.

profesionist, ~ă [At: FUND. 41/12 / P: *~si-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: lat ***professionista***, it ***professionista***, ger ***Professionist***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care lucrează într-un anumit domeniu de activitate pe baza unei pregătiri corespunzătoare. **3** *a* Care este făcut de către persoane de profesie. **4** *a* Care activează ca persoane de profesie. **5-6** *smf, a* (Spc; euf) (Persoană) care practică prostituția.

profesiune *sf* [At: GOLESCU, E. 339/11 / P: *~si-u~* / V: ***~fesie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***profession***] **1** Activitate cu caracter permanent pe care o desfășoară cineva în baza unei calificări Si: *meserie, ocupație*. **2** Complex de cunoștiințe teoretice și de deprinderi practice de un anumit gen și de un anumit grad care definesc pregătirea cuiva pentru exercitarea unei ocupații. **3** (Îla) **De profesie** Profesionist. **4** (Îs) ~ *de credință* Declarație publică pe care o face cineva despre principiile sau convingerile sale.

profesor, ~oară [At: CALENDARIU (1794), 27/6 / V: (reg) ***pofresor, prafisor, prăfesur, prefesor, prefețor, ~fecsăr, profes, ~săr, ~fisăr, ~fisor, ~fisur*** / A și: *profesor* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***professor***, fr ***professeur***, ger ***Professor***] **1** *smf* Persoană cu o pregătire specială într-un anumit domeniu de activitate care predă o materie în învățământul gimnazial sau liceal ori într-o instituție de învățământ superior, sau pregătește pe cineva în afara școlii într-un domeniu al cunoașterii. **2** *smf* (Imp) Învățător. **3** *sf* (Mol; Olt) Profesoreasă (2).

profesoral, ~ă *a* [At: CR. (1834), 282²/17 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***professoral***] **1** (Îvr) Referitor la învățător Si: (înv) *profesoresc* (1). **2** Referitor la profesor (1) Si: (înv) *profesoresc* (2). **3** (Șîs *consiliu ~, corp ~*) Care este alcătuit din profesori (1) Si: (înv) *profesoresc* (3). **4** (D. manifestări ale oamenilor) Care denotă pedanterie, prețiozitate, gravitate, solemnitate Si: (înv) *profesoresc* (4).

profesoraș *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***profesor*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Profesor (1-2) (tânăr). **5** (Dep) Profesor (1) slab pregătit și fără experiență.

profesorat *sn* [At: DRLU / Pl: ? / E: fr ***professorat***] **1** Meserie, funcție sau carieră de profesor (1) Si: (rar) *profesorie* (1), (îvr) *profesură* (1). **2** Timp cât o persoană exercită meseria de profesor (1) Si: (rar) *profesorie* (2), (îvr) *profesură* (2).

profesoreasă *sf* [At: F (1877), 542 / Pl: *~ese* / E: ***profesor*** + *-easă*] (Înv) **1** Profesoară (1). **2** Soție de profesor (1) Si: *profesoară* (3), *profesoriță* (5).

profesoresc, ~easă *a* [At: DRLU / Pl: *~ești* / E: ***profesor*** + *-esc*] (Înv) **1-4** Profesoral (1-4).

profesorică *sf* [At: BUL. FIL. VII, 74 / Pl: *~ici* / E: ***profesoară*** + *-ică*] (Rar) **1-2** (Șhp) Profesoriță (1-2). **3** (Șdp) Profesoriță (3).

profesorie *sf* [At: POLIZU / Pl: ? / E: ***profesor*** + *-ie*] (Rar) **1-2** Profesorat (1-2).

profesorime *sf* [At: CADE / Pl: ? / E: ***profesor*** + *-ime*] **1** Totalitate a profesorilor (1). **2** Mulțime de profesori (1).

profesoriță *sf* [At: CR (1830), 110²/39 / Pl: *~ițe* / E: ***profesoară*** + *-iță*] **1-2** (Rar; șhp) Profesoară (1) (tânără) Si: (rar) *profesorică* (1-2). **3** (Dep) Profesoară slab pregătită și fără experiență Si: (rar) *profesorică* (3). **4** (Buc) Învățătoare. **5** (Reg) Profesoreasă (2).

profesui *v* vz ***profesa***

profesură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ? / E: ger. ***Professur***] **1-2** (Îvr) Profesorat (1-2). **3** (Reg) Studii făcute de cineva pentru a deveni profesor.

profet¹ *sm* [At: GOLESCU, C. / V: (înv) ***~fit, ~feta*** / Pl: *~eți* / E: lat ***proheta***, fr ***prohète***] **1** Predicator religios considerat ca trimis al divinității pe pământ și înzestrat cu darul de a prezice viitorul Si: *proroc*. **2** (Îe) **Nimeni nu e ~ în țara lui** Se spune despre cineva care are puțină influență, care găsește puțină crezare sau înțelegere în mijlocul celor din jur. **3** Epitet dat de musulmani lui Mahomed Si: *proroc*. **4** Persoană care intuiește apariția sau desfășurarea unor evenimente în viitor Si: *proroc*.

profet² *sn* vz ***profit²***

profeta¹ *sm* vz ***profet¹***

profeta² *v* vz ***profeți***

profeteasă *sf* vz ***profetesă***

profetesă *sf* [At: HELIADE, O. II, 49 / V: ***~teasă*** / Pl: *~se* / E: it ***profetessa***, fr ***prophétesse***] Femeie considerată drept trimisă a divinității pe pământ și înzestrată cu darul de a prezice viitorul.

profetic, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 8/7 / V: (înv) ***~fitic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prophétique***] **1-2** (Ca) de profet¹ (1). **3** Care prezice. **4** Care are caracter de profeție. **5** Care conține o profeție Si: (liv) *mesianic*, (îvr) *pitliv*.

profetism *sn* [At: NEGULICI / E: fr ***prophétisme***] Curent religios care susține opinia, funcția profetului¹ (1).

profetiza *vt* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~fitiza*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***prophétiser***] A profeți.

profetizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***profetiza***] Prorocire a unei întâmplări.

profeți *vt* [At: LB / V: (îvr) ***~feta*** / Pzi: *~țesc* / E: ***profet¹***] A anunța, a arăta dinainte ce se va întâmpla în calitate de profet¹ (1) Si: *a prezice, a proroci, a prevesti¹, a profetiza*.

profeție *sf* [At: CANTEMIR, IST. 275 / V: (înv) ***~fiție*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prophétie***] Ceea ce profețește cineva Si: *prorocire, prevestire, prezicere*.

profezmie *sf* vz ***protesmie***

profierbe *vt* [At: CDDE 96 / Pzi: *proficrb* / E: ***pro-²*** + ***fierbe***] (Ban) A fierbe din nou.

profil¹ *sn* [At: AR. (1829), 154² / 40 / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***profil***, ger ***Profil***] **1** Contur a feței cuiva, privită dintr-o parte. **2** (Pgn) Contur al unui obiect privit dintr-o parte. **3** (Îla) **Din** (sau **în**) **~** Dintr-o parte a feței sau a corpului. **4** (Fig) Aspect general caracteristic pentru cineva sau ceva. **5** (Pex) Caracter predominant, propriu unei ființe, unui lucru, unui fenomen etc. Si: *caracteristică, specific*. **6** Vedere laterală, dintr-o parte sau aspect al unui lucru în care trăsăturile și contururile se detașează ca un profil¹ (1). **7** Contur al unui lucru, al unei forme de relief etc. **8** (Pgn; rar) Aspect. **9** (Spc) Contur al unei acțiuni plane, al unui element de construcție, al unui corp geometric etc. **10** Contur al unui plan, al unui proiect etc. **11** Contur aparent al unui obiect, rezultat dintr-o proiecție ortogonală pe un plan. **12** Desen care reprezintă o secțiune verticală făcută într-o construcție, într-un obiect, în sol etc. pentru a evidenția distribuția elementelor sau structura acestora. **13** (Îs) ~ *geologic* Reprezentare grafică, în plan vertical, a structurii geologice a unei porțiuni din scoarța terestră. **14** Secțiune în plan vertical a straturilor geologice. **15** Piesă decorativă, în relief, folosită la ornamentarea unei clădiri, la consolidări aparente, la îmbunătățirea acusticii unei săli etc. **16** Elemente de decor care ies din planul general al fațadei unei construcții. **17** Obiectiv de bază și relativ stabil al producției unei instituții, căruia îi corespunde un anumit mod de organizare, de înzestrare etc. **18** Structură organizatorică ce corespunde acestui obiectiv. **19** (Îla) **De ~** Care aparține unei anumite specialități.

profil² *sn* vz ***porfiră¹***

profila [At: PROT. – POP., N. D. / Pzi: *~lez* / E: fr ***profiler***] **1** *vr* A ieși în evidență din ansamblul căruia îi aparține ori din cel înconjurător Si: *a se contura, a se proiecta, a se reliefa*. **2** *vr* (Pex) A se vedea. **3** *vt* (C. i. obiecte, materiale etc.) A da o anumită formă. **4** *vt* (C. i. întreprinderi, instituții etc.) A stabili în linii generale obiectivul de bază al producției, al activității. **5** *vt* (C. i. întreprinderi, instituții etc.) A organiza într-un mod corespunzător unui obiectiv de bază al producției, al activității.

6 *vt* (C. i. întreprinderi, instituții etc.) A da o anumită orientare. 7 *vt* (Pgn) A specializa.

profilactic, ~ă [At: CUCIURAN, M. 12ᵛ/21 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prophylactique***] 1 *a* Referitor la profilaxie (1) Si: (îvr) *profilactiv* (1). 2 *a* Care apără organismul de boli Si: (îvr) *profilactiv* (2). 3 *a* Care se ocupă cu mijloacele de apărare a organismului împotriva bolilor, de combatere a condițiilor care favorizează apariția acestora Si: *preventiv*, (îvr) *profilactiv* (3). 4 *a* (Rar; pgn) Care apără de ceva Si: *apărător*, (îvr) *profilactiv* (4). 5-6 *sf* (Înv) (Tratat de) profilaxie.

profilactiv, ~ă [At: I. IONESCU, D. 473 / Pl: *~i, ~e* / E: cf. *profilactic*] (Îvr) 1-4 Profilactic (1-4).

profilare sf [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4837 / Pl: *~lări* / E: ***profila***] 1 Ieșire în evidență a ceva din ansamblul căruia îi aparține ori din cel înconjurător Si: *conturare, proiectare, reliefare*. 2 Dobândire a unei anumite forme. 3 Stabilire în linii generale a obiectivului de bază al producției, al activității. 4 Organizare într-un mod corespunzător obiectivului de bază al producției, al activității. 5 (Pex) Specializare.

profilaxi vt [At: IORGA, S. D. XVI, 209 / Pzi: *~xesc* / E: ngr ***προφυλάσσω*** (aor *προφυλάττω*)] (Grî) A garanta.

profilaxie sf [At: (a. 1788) GÁLDI, M. PHAN. 238 / V: ***~filaxis*** (S și: *profilacsis*) / Pl: *~ii* / E: fr ***prophylaxie***] 1 Totalitate a măsurilor medico-sanitare care se iau pentru prevenirea apariției și răspândirii bolilor. 2 (Pex) Totalitate a activităților cu caracter preventiv care stau la baza principiilor de ocrotire a sănătății publice. 3 Ramură a medicinii care se ocupă cu profilaxia (1).

profilaxis s vz ***profilaxie***

profilă sf [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***profile***, it ***profilo***] (Bot) Bractee mică Si: *bracteolă*.

profilograf sn [At: DL / Pl: *~e* / E: fr ***profilographe***] Profilometru care depistează și înregistrează sau măsoară denivelările suprafeței unui drum, a unui teren sau neregularitățile, asperitățile de pe suprafața unei piese prelucrate.

profilogramă sf [At: LTR² / Pl: *~me* / E: fr ***profilogramme***] Înregistrare grafică a asperităților de pe suprafața unei piese prelucrate, obținută cu profilograful.

profilometru sn [At: DL / Pl: *~re* / E: fr ***profilomètre***] Aparat pentru măsurarea gradului de netezire al suprafeței unui drum, a unui teren, a unei piese prelucrate.

profimie sf vz ***protimie¹***

profir¹ sn [At: (a. 1763) IORGA, S. D. XI, 71 / V: ***plofir*** / Pl: *~uri* / E: it ***profilo*** „ornament la haină"] (Înv) Fâșie de blană cusută ca ornament pe marginea unei haine.

profir² sn vz ***porfiră¹***

profiriu, ~ie a vz ***porfiriu***

profisăr sm vz ***profesor***

profisor, ~oară smf vz ***profesor***

profisur, ~oară smf vz ***profesor***

profit¹ sm vz ***profet¹***

profit² sn [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***~fet*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***profit***, ger ***Profit***, it ***profitto***] 1 Ceea ce reprezintă un folos material sau spiritual pentru cineva sau ceva Si: *avantaj, beneficiu, câștig, folos*, (înv) *priință*. 2 (Îlp) **În ~ul (cuiva)** În interesul material sau spiritual al cuiva. 3 (Fam; îae) **Un ce ~** Un oarecare beneficiu. 4 (Ecp; spc) Formă transformată a plusvalorii, reprezentând beneficiul capitalistului. 5 (Ecn; îs) *~ mijlociu* Parte a plusvalorii creată în societate care revine fiecărui capitalist proporțional cu mărimea capitalului avansat. 6 (Ecn; îs) *~ comercial* Parte a plusvalorii creată în sfera productivă.

profita vi [At: HELIADE, D. J. 147/21 / Pzi: *profit*, (înv) *~tez* / E: fr ***profiter***] 1 (Udp „de") A avea un profit² (1) Si: *a beneficia*, (îvr) *a profitui*. 2 A folosi un prilej pentru a beneficia de ceva, pentru a face ceva. 3 (Rar; ccd) A aduce cuiva profit² (1).

profitabil, ~ă a [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***profitable***, it ***profitabile***] Care aduce profit² (1) Si: *avantajos, folositor, util*.

profitabilitate sf [At: DN³ / Pl: (rar) *~tăți* / E: it ***profittabilità***] Însușire a ceva de a fi profitabil.

profitare sf [At: DN³ / Pl: (rar) *~tări* / E: ***profita***] Obținere a unui profit² (1).

profitasire sf vz ***proftaxire***

profiterol sn [At: VINEA, L. I, 133 / Pl: *~uri* / E: fr ***profiterole***] Prăjitură făcută din produse de patiserie de forma unor gogoși mici umplute cu cremă de vanilie, din mai multe sortimente de înghețată, din frișcă și din sos de ciocolată cu rom.

profitic, ~ă a vz ***profetic***

profitiza v vz ***profetiza***

profitor, ~oare smf, a [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 91 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***profiteur***] 1-2 (Persoană) care caută să obțină câștig din orice împrejurare netinând seamă de interesele altora. 3-4 (Persoană) care urmărește un folos din munca sau în dauna altora. 5-6 Speculant.

profitui vi [At: SĂULESCU, HR. I, 150/5 / Pzi: *~esc* / E: ***profit²*** + *-ui*] (Îvr) A profita (1).

profiție sf vz ***profeție***

profond, ~ă a vz ***profund***

profont sn [At: LB / V: ***pref~, prefund, prif~, ~funt*** / Pl: *~uri* / E: mg ***prófont***] Pâine de calitate inferioară care se prepara în trecut pentru militarii din fostul Imperiu austro-ungar.

profora sf [At: R. POPESCU, ap. C M I, 530 / Pl: (rar) *~ale* / E: ngr ***προφορά***] (Înv) Pronunțare după anumite norme Si: *dicțiune*.

proforisi vtr [At: ASACHI, ALGHEBRA, 5ᵛ/12 / Pzi: *~sesc* / E: ***profora*** + *-isi*] 1-2 (Înv; d. litere, sunete, silabe etc.) A (se) pronunța Si: *a (se) rosti*.

proftamsi v vz ***proftaxi***

proftasi v vz ***proftaxi***

proftaxi [At: (a. 1781) URICARIUL, III, 147 / V: ***~amsi, ~asi, ~tăxi, prodaxi, prohtaxi*** / S și: *~thacsi* / Pzi: *~xesc* / E: ngr ***προφθάσα*** (aor *προφθάνω*)] (Grî) 1 *vt* A pregăti din timp. 2 *vi* A urgenta. 3 *vi* A sosi. 4 *vt* A avea timpul necesar pentru a întreprinde ceva. 5 *vt* A expedia. 6 *vt* A transmite. 7 *vt* A satisface o trebuință. 8 *vt* A prinde.

proftaxire sf [At: (a. 1781) ARH. OLT. XIV, 256 / V: ***~fitasire*** / Pl: *~ri* / E: ***proftaxi***] Expediere.

proftăxi v vz ***proftaxi***

proftea sf vz ***proptea***

proftimisi v vz ***protimisi***

profum sn vz ***parfum***

profuma v vz ***parfuma***

profumare sf vz ***parfumare***

profumat, ~ă a vz ***parfumat***

profumător, ~oare a vz ***parfumator***

profumătoriu, ~oare a vz ***parfumator***

profund, ~ă a [At: CALENDARIU (1794), 32/17 / V: (înv) ***~fond*** / Pl: *~nzi, ~e* / E: lat ***profundus, -a, -um***, fr ***profund***] 1 (D. stări fiziologice sau psihice, însușiri ori manifestări morale etc.) Care are o mare intensitate Si: *adânc, intens, mare*. 2 (Spc; rar; d. culori) Foarte intens. 3 (Spc, d. saluturi, reverențe etc.) Care este făcut prin înclinare adâncă a capului, a corpului etc. 4 (Pex) Care exprimă respect deosebit. 5 (D. oameni) Înzestrat cu o putere de înțelegere, cu o temeinică cultură etc. Si: *pătrunzător, perspicace*. 6 (D. gândurile, gândirea, judecățile, cunoștiințele, înțelegerea etc. omului) Care denotă multă inteligență, cultură, pregătire, seriozitate. 7 Care este făcut cu multă seriozitate, competență. 8 (D. creații ale oamenilor) Care are o mare valoare. 9 (D. creații ale oamenilor) Care este încărcat de semnificații. 10 (D. ochi, privire) Care exprimă sentimente adânci, însușiri morale deosebite. 11 (D. voce, sunete, zgomote etc.) Cu tonul cel mai de jos Si: *adânc, grav*. 12 (D. procese, modificări etc. fizice, sociale etc.) Care are un caracter radical. 13 (D. procese, modificări etc. fizice, sociale etc.) Care duce la schimbări esențiale. 14 (D. procese, modificări etc. fizice, sociale etc.) Care se deosebește în mod esențial de altceva sau de ceea ce fusese înainte. 15 (D. ape, cavități,

săpături, obiecte concave etc.) Al cărui fund se află la o distanță foarte mare față de marginea de sus, de suprafață, de un reper dat etc. Si: *adânc*. **16** (D. zone, regiuni etc.) Care se află la mare adâncime. **17** (Spc; d. plăgi, infecții etc.) Care pătrunde ori se află adânc în interior. **18** (D. respirație, suspine etc.) Care vine sau pare că vine din interiorul corpului Si: *adânc*.

profundamente *av* [At: HELIADE, ap. SFC II, 197 / E: fr ***profondément***] (Înv) În mod profund (**1**).

profundare *sf* [At: LTR² / Pl: *~dări* / E: ***profund***] (Teh) Ambutisare a unui obiect în formă de cupă, cu adâncime mare în raport cu diametrul.

profunditate *sf* [At: CR (1848), 16³/79 / Pl: (rar) *~tăți* / E: lat ***profunditas, -atis***] (Liv) **1-2** Profunzime (**1, 3**).

profundor *sn* [At: DER / Pl: *~oare* / E: fr ***profondeur*** cf *profund*] Parte posterioară, mobilă, a ampenajului orizontal al unei aeronave, care asigură ușurința mânuirii, echilibrul și stabilitatea aeronavei.

profunt *s* vz ***profont***

profunzime *sf* [At: MARIN, F. 9/21 / Pl: *~i* / E: ***profund*** + *-ime*] **1** Capacitate de a judeca, de a înțelege, de a înfățișa lucrurile în esența, în semnificația lor adâncă Si: *adâncime*, (liv) *profunditate* (**1**). **2** Punct, loc, considerate de la suprafața unui lucru, de la un reper dat până la o distanță mare spre interior. **3** Însușire de a fi profund Si: *adâncime*, (liv) *profunditate* (**2**).

profuzie *sf* vz ***profuziune***

profuziune *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ***~fuzie*** / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***profusion***, lat ***profusio, -onis***] (Liv; udp „de") **1** Cantitate foarte mare din ceva Si: *abundență, bogăție*. **2** (Îlav) **Cu ~** Din abundență.

progadă *sf* vz ***progadie***

progade *sf* vz ***progadie***

progadie *sf* [At: (cca 1800) IORGA, S. D. XV, 312 / V: ***podradie, pogradă, pograde, pogradie, prodgade, ~gadă, ~gade, ~grade, ~gradie, vrogadie*** / Pl: *~ii* / E: slv ***подъградиѥ***] **1** Curte a unei biserici folosită ca cimitir. **2-3** (Pex) Cimitir (pe lângă o biserică).

progalben, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 1519 / Pl: *~i, ~e* / E: *pro-*² + ***galben***] (Reg) Foarte galben.

progenie *sf* [At: DN³ / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: ger ***Progenie***] (Med) Prognatism.

progenitură *sf* [At: HELIADE, O. I, 386 / Pl: *~ri* / E: fr ***progéniture***] **1** Totalitate a puilor unui animal. **2** Pui al unui animal Si: *prăsilă*, (rar) *plod*, (rar) *prăsitură*. **3** (Fam; prt) Totalitate a fiilor și fiicelor unei persoane Si: *copil, odraslă*. **4** Urmaș.

progerie *sf* [At: DEX² / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***progérie***] (Med) Îmbătrânire prematură a țesutului cutanat.

progesteron *sn* [At: DM / V: ***~ă*** / Pl: *~ne* / E: fr ***progestérone***] **1** Hormon care se formează în ovare și care este indispensabil în procesul de reproducere Si: *luteină*. **2** Medicament preparat cu hormonul progesteron (**1**).

progesteronă *sf* vz ***progesteron***

proget *sn* vz ***proiect***

progetat, ~ă *a* vz ***proiectat***

proglet, ~ă *a* vz ***proclet***

proglot *sn* vz ***proglotă***

proglotă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***proglottis***] (Blg) Fiecare dintre segmentele unui vierme inelat.

prognat, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***prognathe***] Caracterizat prin progmatism.

progmatism *sm* [At: cf. ȘĂINEANU, D. U. / E: fr ***prognathisme***] Conformație particulară a feței omului care constă în proeminența anterioară, în formă de bot, a maxilarelor sau a arcadelor dentare ale acestora.

prognitic *s* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 23/6 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Pronostic (**1**).

prognostic *sn* vz ***pronostic***

prognostica *v* vz ***pronostica***

prognosticale *sfp* vz ***pronostic***

prognosticator, ~oare *smf* [At: CĂLINESCU, S. 206 / Pl: *~ri, ~oare* / E: ***prognostica*** + *-tor*] (Nob) Persoană care face un pronostic (**1**).

prognostici *v* vz ***pronostica***

prognosticon *sn* vz ***pronostic***

prognoza *vt* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: ***prognoză***] **1-2** A elabora o prognoză (**1-2**). **3** A prevedea (**1**).

prognozare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***prognoza***] **1-2** Elaborare a unei prognoze (**1-2**). **3** Prevedere (**1**).

prognozat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prognoza***] A cărui apariție sau desfășurare a fost prezentată anticipat.

prognoză *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ze* / E: fr ***prognose***, ger ***Prognose***] **1** Estimare a apariției și desfășurării în timp a unui fenomen, a unui proces etc., bazată pe studiul împrejurărilor care îi determină apariția și evoluția. **2** Estimare a valorilor probabile pe care le vor lua în viitor unele măsuri nesigure, inconstante din prezent. **3** (Pex) Prognostic (**1**).

progon¹ *sn* [At: (a. 1780) URICARIUL V, 395/21 / Pl: *~oane* / E: rs ***прогон***] (Înv) Taxă pentru transportul cu căruța de poștă.

progon² *sn* vz ***prigon***²

progradare *sf* [At: DN³ / Pl: *~dări* / E: eg ***progradation*** cf lat *progredi* „a înainta"] (Glg) **1** Proces de lărgire și de înălțare spre uscat a unei plaje prin depunerea nisipului dislocat de apă. **2** Mărire a concentrației în carbonați și în alte săruri în orizonturile superioare ale solului, ca urmare a mișcării ascendente a apei.

prograde *sf* vz ***progadie***

progradie *sf* vz ***progadie***

program, ~ă [At: AR (1829), 6¹/37 / Pl: *~e*, (îvr, *sm*) *~i* / E: fr ***programme***, ger ***Programm***, ngr ***πρόγραμμα***, rs ***программа***, lat ***programma***, it ***programma***] **1** *sn* (Înv) Ansamblu al momentelor care alcătuiesc o ceremonie, o serbare, un spectacol etc. sau o emisiune de radio ori de televiziune, în ordinea desfășurării acestora. **2** *sn* Ceremonie alcătuită confrom programului (**1**). **3** *sn* Foaie de hârtie, publicație etc. care anunță și descrie ansamblul momentelor care alcătuiesc o ceremonie, o serbare, un spectacol etc. sau o emisiune radio ori de televiziune. **4** *sn* (Spc) Emisiune de radio sau de televiziune. **5** *snf* Expunere scrisă a principiilor, a scopurilor, a sarcinilor etc. unei organizații politice, sociale, culturale etc. **6** *sf* (Îs) *~ă școlara* sau *analitică* Document care stabilește și detaliază volumul cunoștiințelor și sistemul lor de predare pentru o anumită clasă ori an de studii și la un anumit obiect de studiu, în cursul unui an de învățământ, sau tematica unui concurs, a unui examen etc. **7-8** *snf* (Plan de) activitate în care sunt stabilite în ordinea desfășurării lor etapele sau muncile, operațiile propuse pentru o perioadă dată. **9** *snf* Timp afectat programului (**8**) Si: *orar*². **10** *snf* Desfășurare a activității individuale, dintr-o instituție etc. după un program (**7**). **11** *snf* (Fam) Ocupație. **12** *sn* Ansamblu de instrucțiuni codate, într-o anumită succesiune, folosit de un calculator pentru rezolvarea unei probleme. **13** *sn* (Rar; îs) *Muzică cu ~* Muzică programatică.

programa [At: LEG. EC. PL. 255 / Pzi: *~mez* / E: fr ***programmer***] **1** (C. i. acțiuni, activități etc.) A organiza potrivit unui program (**7**). **2** A fixa un program (**7**) pe baza căruia urmează să se desfășoare o activitate. **3** A include într-un program (**1**). **4** (C. i. oameni) A planifica la o anumită dată pentru rezolvarea unei probleme. **5** A introduce un program într-un calculator în vederea rezolvării unor sarcini de lucru.

programabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr, eg ***programmable***] **1** Care poate fi programat. **2** Care trebuie să fie programat.

programare *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 2/3 / Pl: *~mări* / E: ***programa***] **1** Organizare potrivit unui program (**7**). **2** Stabilire a unui program (**7**) pe baza căruia urmează să se desfășoare o activitate. **3** Includere într-un program (**1**). **4** Planificare a unei persoane la o anumită dată pentru rezolvarea unei probleme. **5** Introducere a unui program (**12**) într-un calculator în vederea rezolvării unei probleme. **6** Ansamblu de metode de rezolvare matematică a problemelor de tipul celor care intervin în planificare, urmărind optimizarea unor funcții de mai multe variabile.

programatic, ~ă *a* [At: D. GUSTI, P. A. 311 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***programatisch***] **1** Privitor la un program **(7)**. **2** (Îs) *Muzică* (sau *lucrare, compoziție* etc.) *~ă* Muzică sau lucrare, compoziție etc. muzicală care își propune să ilustreze, să urmărească explicit o temă dată.

programatism *sns* [At: S iulie 1960, 81 / E: ***programat(ic)*** + *-ism*] **1** Caracter al unei muzici programatice **(2)**. **2** Curent care promovează muzica programatică **(2)**.

programator, ~oare [At: M. D. ENC. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***programmateur***] **1** *a* Care face programe **(12)**. **2** *smf* Persoană specializată în întocmirea programului **(12)** unui calculator.

progrebanie *sf* vz ***pogrebanie***

progres *sn* [At: (a. 1699) FN 87 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***progressus***, it ***progresso***, fr ***progrès***] **1** Mișcare înainte, evolutivă în spațiu, în timp, într-un proces, într-o stare de lucruri etc. **2** Dezvoltare în linie ascendentă, de la simplu la complex, de la inferior la superior (înv) *progresie* **(5)**. **3** Apariție și consolidare a noului. **4** (Spc) Schimbare favorabilă datorită căreia se ajunge la un rezultat scontat ori se atinge un anumit scop. **5** (Înv; d. oameni; îla) **De ~** Progresist **(3)**.

progresa [At: GHICA, S. 217 / Pzi: *~sez* / E: fr ***progresser***] **1** A trece de la o stare sau de la o formă inferioară de dezvoltare la una superioară Si: *a înainta, a propăși, a avansa, a se dezvolta*, (înv) *a prohorisi*, (reg) a *noji*[1]. **2** A evolua spre rău Si: *a se agrava*.

progresie *sf* [At: ARITM. (1823), 8ᵛ/23 / V: (înv) ***~iune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***progression***, lat ***progressio, -onis***] **1** Șir finit de numere ai cărui termeni se deduc unul din altul după un anumit procedeu progresiv cu ajutorul unui număr fix. **2** (Pex) Cantitate corespunzătoare acestui șir. **3** (Îs) *~ aritmetică* (sau înv, *prin diferență*) Șir de numere a cărui proprietate constă în faptul că fiecare termen al său în afară de primul, se obține din cel care îl precedă prin adăugarea la el a aceluiași număr constant, numit rație. **4** (Îs) *~ geometrică* Șir de numere a cărui proprietate constă în faptul că fiecare termen al său, în afară de primul, se deduce din cel care îl precedă, prin multiplicarea lui cu același număr constant, numit rație. **5** (Înv) Progres **(1)**. **6** (Nob) Înaintare pe jos.

progresif, ~ă *a* vz ***progresiv***

progresism *sns* [At: CV 1950, nr. 3, 48 / E: fr ***progressisme***] **1** Doctrină politică progresistă **(4)**. **2** Poziție politică progresistă **(4)**.

progresist, ~ă [At: CR (1846), 28[1]/15 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***progressiste***] **1** *smf* Partizan al progresului pe plan politic, social, economic, cultural etc. **2** *smf* Persoană care are o atitudine înaintată în epoca sa. **3-4** *a* Care ține (de progres sau) de progresiști **(1)** Si: *progresiv* **(8-9)**, (înv) *progres* **(5)**. **5-6** *a* Privitor (la progres sau) la progresiști **(1)** Si: *progresiv* **(10-11)**. **7** *a* Care promovează, susține progresul (politic, social, economic, cultural, etc.) Si: *progresiv* **(12-13)**. **8** *a* Care are o atitudine înaintată sau un caracter avansat pentru epoca respectivă Si: *progresiv* **(14)**.

progresiune *sf* vz ***progresie***

progresiv, ~ă *a* [At: DACIA LIT. 267/15 / V: (înv) ***~sif*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***progressif***] **1** Care are loc treptat. **2** Care urmează o linie ascendentă. **3** Care duce la progres **(2)**. **4** (Îs) *Impozit ~* Impozit care crește procentual, pe măsura creșterii venitului, averii cuiva. **5** (Lin; îs) *Asimilare* (sau *asimilație*) *~ă* Asimilare sau asimilație în care sunetul modificat stă după cel care exercită influența modificatoare. **6** (Lin; rar; îs) *Derivare ~ă* Derivare care are loc prin adăugare de sufixe sau, mai rar, prin substituție de terminație. **7** (D. boli, dereglări) Care evoluează spre rău. **8-14** Progresist **(3-8)**

progresivemente *av* [At: MARIN, F. 382/16 / E: fr ***progressivement***] (Frî) **1-3** În mod progresiv **(1-3)**.

progresivitate *sf* [At: M 1965, nr. 4, 22 / Pl: *~tăți* / E: fr ***progressivité***] (Rar) **1-3** Calitate a de a fi progresiv **(1-3)**. **4-6** Caracter progresiv **(1-3)**. **7-9** Evoluție progresivă **(1-3)**.

progrom *sn* vz ***pogrom***

proh *s* vz ***pruhă***

prohab *sn* [At: GANE, N. III, 29 / V: (reg) ***prolab, ~ap, ~av, pruhab, pruhap*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e*, (reg, *sm*) *~i* / E: bg ***прохаб***] **1** Deschizătură din față a pantalonilor bărbătești Si: *șliț*[1]. **2** Despicătură, în dreptul taliei, a rochiei sau a fustei Si: *șliț*[1]. **3** (Rar; îe) **A descoase (pe cineva) din toate ~urile** A încerca cu orice preț să afli secretele cuiva. **4** (Reg) Despicătură în lungul hainei, rochiei, fustei Si: *șliț*[1]. **5** (Reg; dep) Epitet pentru un om care poartă haină despicată la spate. **6** (Reg) Ruptură mare într-o haină. **7** (Buc; Trs; pex) Haină, rufă ruptă Si: *zdreanță*. **8** (Reg) Încrețitură la fustă. **9** (Trs) Fiecare dintre cele două clape care astupă pe dinăuntru deschizăturile dinainte, în formă de buzunar, ale cioarecilor, ca să nu se vadă cămașa Si: (reg) *oblon*. **10** (Reg) Motiv ornamental în cojocărie format din mai multe motive de broderie Si: (reg) *annar*. **11** (Buc) Tăietură mare de cuțit. **12** (Mar) Prăpăd.

prohabiță *sf* vz ***prahaiță***

prohap *sn m* vz ***prohab***

prohar *sm* vz ***pohar***[1]

prohas *s* vz ***prohaz***

prohav *sn* vz ***prohab***

prohaviță *sf* vz ***prahaiță***

prohaz *s* [At: CANTEMIR, HR. 21 / V: *~as* / Pl: nct / E: ns cf mg *póráz*] (Înv) Zgardă pentru câini.

prohdeorisi *vt* [At: (a. 1806) GÁLDI, M. PHAN. 239 / P: *~de-o~* /V: ***prosadiarisi, prosodiorisi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr **προσδιόρισα** (aor προσδιορίζω)] (Grî) A preciza.

prohdiorihmos *s* [At: (a. 1806) GÁLDI, M. PHAN. 239 / P: *~di-o~* / V: ***prosodiorizmos*** / Pl: nct / E: ngr **προσδιορισμός**] (Grî) Precizare.

prohiba *v* vz ***prohibi***

prohibă *sf* vz ***pofidă***

prohibe *v* vz ***prohibi***

prohibi *vt* [At: NEGULICI / V: (înv) ***proibi***, (cscj) ***~ba, ~ibe, proiba*** / Pzi: *~besc* / E: fr ***prohiber***, ger ***prohibieren***] (C. i. producerea, vânzarea, exportul sau importul unor mărfuri) A interzice printr-o măsură de ordin administrativ sau prin lege.

prohibire *sf* [At: DM / Pl: *~ri* / E: ***prohibi***] Interzicere printr-o măsură de ordin administrativ sau prin lege a producerii, vânzării, exportului sau importului unor mărfuri.

prohibit, ~ă *a* [At: CADE / V: (înv) ***proibit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prohibi***] (D. mărfuri) A căror producere, vânzare, al căror export sau import sunt interzise prin măsuri de ordin administrativ sau prin lege.

prohibitiv, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***prohibitiv*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prohibitif***, ger ***prohibitov***] **1** (D. legi) Care interzice producerea, vânzarea, exportul sau importul unor mărfuri Si: (rar) *prohibitoriu* **(1)**. **2** (D. măsuri) Care aplică prohibiția Si: (rar) *prohibitoriu* **(2)**. **3** (Îs) *Tarif ~* Taxe vamale mari, fixate pentru a face imposibilă pătrunderea și concurența produselor străine pe piața internă a unui stat care fixează aceste taxe.

prohibitoriu, ~ie *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~rii* / E: fr ***prohibitoire***] **1-2** Prohibitiv **(1-2)**.

prohibiție *sf* [At: DRLU / V: (înv) ***~țiune, ~oib~, ~oibițiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prohibition***] **1** (Liv) Interdicție. **2** (Spc) Măsură legislativă sau administrativă prin care se interzice producerea, vânzarea, exportul sau importul unor mărfuri.

prohibiționism *sns* [At: DM / P: *~ți-o~* / E: fr ***prohibitionnisme***] Curent social care susține prohibiția **(1)** alcoolului.

prohibiționist, ~ă [At: SCRIBAN, D. / P: *~ți-o~* / V: (înv) ***prohibiționist, ~ă*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***prohibitionniste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al prohibiționismului. **3** *a* Referitor la prohibiționism. **4** *a* Care susține prohibiția **(2)**. **5** *a* Care aplică prohibiția **(2)**.

prohibițiune *sf* vz ***prohibiție***

prohim *sn* vz ***porfiră***[1]

prohimen *sn* vz ***prochimen***

prohir *sn* vz ***porfiră***[1]

prohiră *sf* vz ***porfiră***[1]

prohită *sf* vz ***pofidă***

prohiti vt [At: DOSOFTEI, PS. 130/22 / Pzi: ~*esc* / E: ***prohită***] (Îvr) A batjocori.

prohod sn [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 43v/24 / V: (îrg) ~***ovod*** / Pl: ~*oade*, ~*uri* / E: slv **проводъ**] **1** Slujbă religioasă la înmormântările creștine. **2** (Pgn) Înmormântare. **3** Slujbă religioasă făcută în Vinerea Paștilor, în amintirea morții lui Hristos. **4** (Reg) Slujbă religioasă oficiată la fiecare oprire din cursul ducerii mortului la groapă.

prohodi vt [At: VARLAAM, C. 380 / V: (îvr) ***provodi*** / Pzi: ~*desc*, (rar) *prohod* / E: slv **проводити**] **1** A oficia slujba prohodului (1). **2** (Pgn) A duce la groapă, oficiind slujba prohodului (1). **3** A înmormânta. **4** (Rar) A boci. **5** (Reg; îf *provodi*) A ura. **6** (Buc) A popi[2].

prohodire sf [At: CONACHI, P. 97 / Pl: ~*ri* / E: ***prohodi***] **1** Slujbă religioasă la înmormântările creștine Si: *prohodit[1]* (1). **2** (Pgn) Înmormântare.

prohodit[1] sn [At: DL / Pl: (rar) ~*uri* / E: ***prohodi***] **1** Prohodire (1). **2** (Pgn) Înmormântare.

prohodit[2], ~***ă*** a [At: SADOVEANU, O. VII, 414 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***prohodi***] **1** Căruia i s-a oficiat prohodul (1). **2** (Pgn) Înmormântat.

prohorisi vi [At: (a. 1782) URICARIUL, VI, 461 / Pzi: ~*sesc* / E: ngr ***προχώρισα*** (aor *προχωρῶ*)] (Înv) **1** A progresa. **2** A câștiga teren.

prohorisire sf [At: IST. AM. 76r/71 / Pl: ~*ri* / E: ***prohorisi***] (Înv) **1** Progresare. **2** Înaintare.

prohtaxi v vz ***proftaxi***

proiba v vz ***prohibi***

proibi v vz ***prohibi***

proibit, ~ă a vz ***prohibit***

proibitiv, ~ă a vz ***prohibitiv***

proibiție sf vz ***prohibiție***

proibiționist, ~ă a, smf vz ***prohibiționist***

proibițiune sf vz ***prohibiție***

proidi vti [At: PSALT. 219 / P: *pro-i~* / Pzi: ~*desc* / E: slv **пронти, -ндж**] (Înv) **1-2** A străbate cu putere, cu forța.

proidire sf [At: SCL 1960, 606 / P: *pro-i~* / Pl: ~*ri* / E: ***proidi***] Străbatere cu putere, cu forța.

proidit sm [At: PSALT. 195 / P: *pro-i~* / Pl: ~*iți* / E: ***proidi***] (Înv) **1** Venetic. **2** Străin. **3** Pribeag.

proiect sn [At: IST. CAROL XII, 31v/17 / P: *pro-iect* / V: (înv) ***proget, project, projet*** / Pl: ~*e*, (înv) ~*uri* / E: lat ***proiectus***, ger ***Projekt***] **1** Plan de a întreprinde ceva, de a organiza, de a face ceva în viitor. **2** (Ccr) Înscris care conține un asemenea proiect (1). **3** Formă pregătitoare a unei lucrări, a unei redactări etc. care urmează să fie definitivată. **4** Cea dintâi formă a unui plan economic, social, financiar etc., care urmează să fie discutat, îmbunătățit și aprobat pentru a primi caracter oficial și a fi pus în aplicare. **5** (Îs) ~ *de lege* (sau înv, de *legiuire*) Text provizoriu al unei legi, însoțit de expunerea de motive, care este supus dezbaterii și aprobării organului legislativ pentru a deveni efectiv lege. **6** Lucrare tehnică întocmită pe baza unei teme date, care cuprinde calculele tehnico-economice, desenele, instrucțiunile etc. necesare pentru justificarea utilității și executarea unei construcții, a unei mașini etc. **7** (Îs) ~ *de diplomă* Lucrare cu caracter preponderent tehnic pe baza căreia studenții institutului politehnic, ai institutului de arhitectură etc. obțin diploma la sfârșitul studiilor.

proiecta [At: DESEN ARH. 21/20 / P: *pro-iec~* / V: (înv) ***projecta, projeta*** / Pzi: ~*tez* / E: fr ***projeter*** cf *proiect*] **1** vt A elabora un proiect (1). **2** vt A face o proiecție (1). **3** vt (C. i. fascicule de raze, de particule, succesiuni de imagini cinematografice etc.) A trimite pe o suprafață, a reproduce pe un ecran. **4** vt (C. i. activități) A organiza în vederea atingerii unui scop în viitor Si: *a plănui*, (reg) *a proista*. **5** vr A ieși în evidență din ansamblul căruia îi aparține ori din cel înconjurător Si: *a se contura, a se reliefa, a se profila*. **6** vt (C. i. corpuri solide) A arunca cu forță într-o anumită direcție. **7** vt (C. i. lichide sau materiale pulverescente) A împrăștia sub presiune și la distanță mare.

proiectabil, ~ă a [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: cf it ***proiettabile***] Care poate fi proiectat (1-7).

proiectant, ~ă [At: ORESCU, T. 54/6 / P: *pro-iec~* / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***projetant***, ger ***Projektant***] **1** a Care servește la proiecție. **2** a De proiecție. **3-4** sf, a (Șîs *dreaptă* ~*ă*) (Dreaptă) cu ajutorul căreia se efectuează proiecția (1). **5-6** smf, a (Persoană calificată) care face proiecte.

proiectare sf [At: CALENDAR (1857), 64/10 / P: *pro-iec~* / Pl: ~*tări* / E: ***proiecta***] **1** Elaborare de proiecte. **2** Trimitere pe o suprafață a unor fascicule de raze, de particule pentru a le reproduce. **3** Desenare a unei proiecții (1). **4** Ieșire în evidență din ansamblul căruia îi aparține ori din cel înconjurător. **5** Aruncare cu forță într-o anumită direcție a unui corp solid. **6** Împrăștiere, sub presiune și la mare distanță, a unui material în stare lichidă ori pulverulentă.

proiectat, ~ă a [At: CR (1834), 343[1]/32 / P: *pro-iec~* / V: (înv) ***progetat*** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***proiecta***] Care a fost plănuit să fie făcut în viitor.

proiectil sn [At: CR (1829), 138[1]/17 / P: *pro-iec~* / V: (înv) ***projectil*** / Pl: ~*e* / E: fr ***projectile***] **1** Corp metalic exploziv de formă cilindrică-ogivală, aruncat în spațiu de o armă de foc sau lăsat să cadă asupra unei ținte, pentru a o distruge. **2** (Pgn) Orice corp greu care poate fi aruncat în spațiu asupra cuiva sau a ceva cu o forță oarecare. **3** (Îc) ~-***rachetă*** Rachetă alcătuită dintr-un proiectil obișnuit prevăzut, în partea dinapoi, cu un motor-rachetă pentru a-i asigura propulsia.

proiectiv, ~ă a [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***proiectif***] Care proiectează (1, 4).

proiectivitate sf [At: DEX[2] / P: *pro-iec~* / Pl: ~*tăți* / E: eg ***projectivity***] Ansamblu de proprietăți funcționale ale unui sistem de a se proiecta (5) sau reflecta în altul.

proiector sn [At: NICA, L. VAM. 203 / P: *pro-iec~* / V: (rar) ***projictor*** / Pl: ~*oare* / E: fr ***projecteur***] **1** Aparat care concentrează cu ajutorul unei oglinzi, lentile, prisme etc., într-un fascicul intens razele produse de o sursă de lumină și care se folosește pentru semnalizări luminoase ori pentru luminare la autovehicule, în săli de spectacole, pe aeroporturi etc. **2** (Spc) Aparat pentru proiectarea imaginilor pe un ecran cinematografic, compus dintr-o sursă luminoasă și dintr-un sistem optic.

proiecție sf [At: D. ASACHI, T. 27/18 / V: (asr) ~***țiune***, (înv) ~***iepciune, projecție*** / Pl: ~*ii* / E: fr ***projection***, lat ***projectio, -onis***] **1** Operație de reprezentare a unui corp geometric pe un plan sau a unei figuri plane pe o dreaptă. **2** (Ccr) Corp, figură obținute prin această operație. **3** (Îs) ~ *cartografică* Procedeu matematic de reprezentare în plan pe o hartă a suprafeței pământului sau a unei porțiuni din suprafața pământului, în care fiecărui punct de pe glob îi corespunde un punct de pe plan. **4** (Înv) Aruncare cu putere a unui corp. **5** (Înv) Traiectorie pe care o urmează un corp ceresc în jurul altui corp ceresc. **6** Trimitere de raze luminoase. **7** (Ccr) Fascicul de lumină, traiectorie luminoasă. **8** (Pex; înv) Emanație. **9** (Fig) Mod în care este reflectat, reprezentat un anumit fenomen, un anumit obiect etc. din realitatea obiectivă. **10** (Ccr) Fenomen, obiect etc. reprezentante într-o proiecție (9). **11** Reproducere pe un ecran a imaginilor înregistrate pe un film, cu ajutorul unui fascicul luminos. **12** (Îc) *Aparat de* ~ Aparat care servește la proiectarea pe un ecran a imaginilor de pe o peliculă cinematografică și la reproducerea sunetelor înregistrate pe pista sonoră.

proiecționist, ~ă smf [At: DN[3] / P: ~*iec-ți-o~* / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***projectionniste***] Operator însărcinat cu proiectarea filmelor.

proiecțiune sf vz ***proiecție***

proiepciune sf vz ***proiecție***

proigumen sm vz ***proegumen***

proimie sf vz ***proimion***

proimion sn [At: CANTEMIR, IST. 33 / V: ***proemiu ~mie*** sf, ***~mios, ~miu***, / Pl: ~*oane* / E: ngr ***προοίμιον***] **1** (Îvr, îf *proimiu*) Parte introductivă la un discurs. **2** (Înv) Prefață. **3** (Îvr; îf *proimiu*) Prevestire.

proimios sn vz ***proimion***

proimiu sn vz ***proimion***

proin a [At: N. COSTIN, ap. GCR I, 205/31 / V: ***proen*** / Pl: ~*i* / E: ngr ***πρώην***] (Înv) **1** Care a avut o calitate pe care nu o mai are. **2** Care a avut

o funcție pe care nu o mai are Si: (fam) *fost*. **3** Care a avut un rang pe care nu-l mai are Si: (înv) *biv*.

prois *s* [At: SCRIBAN, D. / Pl: nct / E: ns cf *proeresis*] (Reg) **1** (Îla) **De ~** sau **de bun ~**, **din ~ (cuiva)** Din proprie inițiativă. **2** (Îal) De bunăvoie.

proista *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~tez* / E: ns cf *prois*] (Reg) A proiecta (4).

proistoasă *sf* vz ***proestoasă***

proistos *sm* vz ***prostos***

proizvolenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. pref II^V/11 / Pl: *~ii* / E: slv **произволение**] (Înv; îla) *De ~* De bunăvoie.

proîmbla *v* vz ***plimba***

proîncălica *vt* [At: ARH. FOLK. III, 66 / Pzi: *proîncalic* / E: ***pro-***^{2} + ***încălica***] (Reg) A încăleca din nou.

proîncepe *vt* [At: ARH. FOLK. III, 99 / Pzi: *proîncep* / E: ***pro-***^{2} + ***începe***] (Reg) A începe din nou.

projar *sn* vz ***pojar***

project *sn* vz ***proiect***

projecta *v* vz ***proiecta***

projectil *sn* vz ***proiectil***

projector^1 *sm* [At: (a. 1811) DOC. EC. 108 / V: ***prozec~*** / Pl: *~i* / E: rs **прожектёр**] (Înv) **1** Persoană care proiectează ceva. **2** Persoană care prospectează ceva.

projector^2 *sn* vz ***proiector***

projecție *sf* vz ***proiecție***

projecțiune *sf* vz ***proiecțiune***

projet *sn* vz ***proiect***

projeta *v* vz ***proiecta***

projganie *sf* vz ***poșganie***

prolab *sn* vz ***proliab***

prolabare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~bări* / E: lat ***prolabi***] (Med) Deplasare în sus sau în jos a unui organ.

prolactină *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ne* / E: fr ***prolactine***] Hormon al hipofizei, care provoacă lactația.

prolalie *sf* [At: DN^3 / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: gr ***προλαλία***] (Liv) Compliment adresat auditorilor înainte de începerea unui discurs.

prolan *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***prolan***] (Blg) Hormon al placentei din timpul sarcinii femeii.

prolanemie *sf* [At: DN^3 / P: *~mi-e* / Pl: (nob) *~ii* / E: fr ***prolanémie***] **1** Prezență a prolanului în sânge. **2** Cantitate de prolan prezentă în sânge.

prolanurie *sf* [At: DN^3 / P: *~ri-e* / Pl: (nob) *~ii* / E: fr ***prolanurie***] **1** Prezență a prolanului în urină. **2** Cantitate de prolan prezentă în urină.

prolaps *sn* [At: ABC SĂN. / Pl: *~uri* / E: lat ***prolapsus***, fr ***prolapsus***] (Med) Deplasare a unui organ sau a unei părți a unui organ din poziția lor normală ori ieșirea lor în afara cavității în care se află.

prolațiune *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ni* / E: cf lat *prolatio*, fr ***prolation***, it ***prolazione***] **1** (Lin) Pronunțare. **2** Discurs, vorbire.

prolecă *sf* vz ***poreclă***

prolecră *sf* vz ***poreclă***

prolega *vr* [At: ARH. FOLK. III, 116 / Pzi: *proleg* / E: ***pro-***^{2} + ***lega***] A se lega din nou.

prolegat *sm* [At: DN^2 / Pl: *~ați* / E: lat ***prolegatus***] Magistrat roman care înlocuia un legat.

prolegomen *sn* vz ***prolegomene***

prolegomena *sf* vz ***prolegomene***

prolegomene *sfp* [At: CANTEMIR, HR. 57 / V: (înv) ***prolegomen*** *sn*, ***~na***, ***~menă*** / E: ngr ***προλεγόμενα***, fr ***prolégomènes***] **1** Parte introductivă, explicativă, care precedă expunerea propriu-zisă, într-o operă științifică. **2** Ansamblu de noțiuni preliminare aparținând unui domeniu științific.

prolemă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~me* / E: fr ***prolemme***] (Log) Propoziție sau serie de propoziții care servesc ca bază unei leme.

prolepsă *sf* [At: CADE / Pl: *~se* / E: fr ***prolepse***] Procedeu științific constând în enunțarea unei obiecții pe care un adversar ar putea s-o ridice și combaterea ei anticipată.

proleptic, ~ă *a* [At: cf. PROT. - POP., N. D. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***proleptique***] **1** Care ține de prolepsă. **2** Relativ la prolepsă. **3** Care formează o prolepsă.

prolet, ~ă *a* vz ***proletar***

proletar, ~ă [At: NEGULICI / V: (nob) ***prolet*** *a* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***prolétaire***] **1** *sm* Cetățean sărac din Roma antică, considerat ca aparținând ultimei clase de cetățeni și fiind scutit de impozite. **2** *smf* (Iuz) Muncitor. **3** *a* Care aparține proletariatului. **4** *a* Referitor la proletariat. **5** *a* Realizat de proletariat. **6** *a* De proletar. **7** *a* Format din proletari Si: (frî) *proletarian*.

proletarian, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 6/3 / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni*, *~e* / E: fr ***prolétarien***] (Frî) Proletar (7).

proletariat *sn* [At: ROMÂNUL (1858), 150^2/79 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***prolétariat***] **1** Una dintre cele două clase fundamentale ale societății capitaliste în filozofia marxistă. **2** Totalitate a proletarilor (2). **3** Masele cele mai sărace ale cetățenilor liberi din Roma antică.

proletariza *vtr* [At: GHEREA, ST. CR. IV, 25 / Pzi: *~zez* / E: fr ***prolétanser***] **1-2** (A aduce sau) a ajunge în starea de sărac.

proletarizare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 26 / Pl: *~zări* / E: ***proletariza***] Aducere în starea de sărăcie.

proletarizat, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 4/2 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***proletariza***] **1** Transformat în proletar. **2** Ajuns la condiția de proletar.

proletcult *sns* [At: DN^3 / E: rs ***пролеткульт***] Organizație literară apărută în fosta Uniune Sovietică, după Revoluția din Octombrie, care promova proletcultismul.

proletcultism *sni* [At: IORDAN, L. R. 105, / E: rs ***пролеткульт*** + *-ism*] Curent cultural apărut în Uniunea Sovietică după Revoluția din Octombrie, ale cărui principii estetice se reduceau la ideea formării unei culturi pur proletare și care respingea aproape întreaga moștenire culturală a trecutului.

proletcultist, ~ă [At: IORDAN, L. R. 92 / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***proletcult*** + *-ist* cdp rs ***пролеткультовец***] **1** *a* Care ține de proletcultism. **2** *a* Privitor la proletcultism. **3** *a* Specific proletcultismului. **4-5** *smf*, *a* (Adept) al proletcultismului.

proli- [At: DN^3 / E: fr, it ***proli-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Referitor la copii. **2** Copil. **3** Progenitură.

prolică *sf* vz ***poreclă***

prolifer, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***prolifère***] **1** (Bot; d. plante sau părți ale lor) Care generează accidental un nou organ, suplimentar. **2** (Blg; d. celule sau țesuturi celulare) Care se înmulțesc prin diviziune celulară.

prolifera *vi* [At: DN^2 / Pzi: *~rează* / E: fr ***proliférer***] (Blg) **1-2** (D. celule, țesuturi celulare) A se înmulți prin diviziune (în mod anormal ori suplimentar). **3** (D. ființe, organisme) A se perpetua prin generare Si: *a se înmulți*, *a se reproduce*, *a procrea*. **4** (Fig) A se dezvolta în mod nefiresc, inutil.

proliferare *sf* [At: BABEȘ, O. A. I, 134 / Pl: *~rări* / E: ***prolifera***] (Blg) **1-2** Înmulțire (anormală ori) suplimentară a celulelor sau a țesuturilor celulare dintr-un organism prin diviziune celulară Si: *proliferație* (**1**). **3** Reproducere. **4** Dezvoltare excesivă, nefirească.

proliferat, ~ă *a* [At: BABEȘ, O. A. I, 134 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***prolifera***] **1** (Blg; d. celule) Care s-a înmulțit în mod anormal ori suplimentar prin diviziune. **2** (Blg; d. țesuturi celulare) Cu celule înmulțite în mod anormal ori suplimentar prin diviziune.

proliferație *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: (rar) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prolifération***] **1** (Blg) Proliferare (**1**). **2** (Bot; nob; ccr; îf *proliferațiune*) Boboc apărut într-un loc neobișnuit.

proliferațiune *sf* vz ***proliferație***

prolific, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***prolifique***] **1** (D. ființe) Care se înmulțesc ușor și repede Si: (pop *puios*, (îvr) *plodicios*,

(înv) *plodit*, *ploditor*, *plodnic*, (reg) *plodos*, (nob) *plodarnic*. **2** (D. căsătorii, relații sexuale) Din care rezultă mulți copii. **3** (Rar; d. pământ, terenuri) Rodnic. **4** (Fig) Care creează mult și ușor. **5** (Fig) În care se creează mult și cu ușurință.

prolifica *vi* [At: BARCIANU / Pzi: 3 *prolifică* / E: ***prolific***] (Îdt; d. plante) **1** A încolți. **2** A se înmulți.

prolificare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~cări* / E: ***prolific***, cf fr *prolifération*] **1** Înmulțire a plantelor. **2** Încolțire. **3** (Spc) Naștere a unui lujer cu frunze, din floare.

prolificație *sf* [At: BARCIANU / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Prolifikation***] (Îdt) **1** Încolțire a unei plante. **2** Înmulțire a unei plante.

prolificațiune *sf* vz ***prolificație***

prolificitate *sf* [At: ENC. AGR. I, 122 / Pl: *~tăți* / E: fr. ***prolificité***] **1** Însușire de a fi prolific (1) Si: (înv) *plodiciune*, *plodnicie*. **2** (Spc) Indice care reprezintă numărul total de pui născuți la o fătare de femelele mamiferelor multipare. **3** (Spc; pgn) Capacitate de înmulțire a unor animale.

prolips *sn* vz ***prolipsis***

prolipsis *sn* [At: (a. 1777) GÁLDI, M. PHAN. 239 / V: ***prolips*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***πρόληψις***] (Grî) Prejudecată.

prolipticos, ~oasă *a* [At: (sec. XIX) CAT. MAN., I, 319 / V: ***prili~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ngr ***προληπτικός***] (Grî; d. oameni) Care are prejudecăți.

prolix, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~icși*, *~e* / E: fr ***prolixe***, lat ***prolixus, -a, -um***] (D. vorbire, stil, scrieri etc.) **1** Care este lipsit de concizie Si: *confuz*, *greoi*, *neclar*. **2** (Pex; d. oameni) Care se exprimă cu prea multe cuvinte, complicat sau confuz Si: (rar) *polilogic*.

prolixitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: fr ***prolixité***, lat ***prolixitas, -atis***] **1** Însușire de a fi prolix (1). **2** Lipsă de concizie, de simplitate, de claritate în vorbire, în scriere, în stil etc.

prolog[1] *sn* [At: (a. 1675) GCR. I, 221 / Pl: *~oage* / E: slv ***прологъ***] (Bis; înv) **1-2** (Carte care cuprinde) viețile sfinților Si: *prologar* (1-2). **3** (Pex) Biografie a unui sfânt.

prolog[2] *sn* vz ***polog***[1]

prolog[3] [At: CANTEMIR, IST. 376 / Pl: (1-5) *~uri*, (rar) *~oage*, (6) *~ogi* / E: ngr ***πρόλογος***, lat ***prologus***, fr ***proloque***, it ***prologo***] **1** *sn* (Înv) Discurs, prezentare orală care se rostește la deschiderea unei adunări, la inaugurarea unei activități. **2** *sn* (Îoc *epilog*) Parte introductivă a unei opere literare, dramatice sau muzicale, care prezintă evenimentele premergătoare acțiunii sau elemente care îi înlesnesc înțelegerea Si: (nob) *pronaos* (3). **3** (Spc) Introducere. **4** *sn* Parte a unei piese antice de teatru care se prezenta înainte de intrarea corului în scenă și în care se expunea subiectul și se făcea apel la bunăvoința spectatorilor. **5** *sm* Actor care recita prologul (4).

prologar *s* [At: (a. 1724) IORGA, S. D. XV_2, 121 / Pl: nct / E: ***prolog***[1] + *-ar*] (Înv) **1-2** Prolog[1] (1-2).

prolongație *sf* [At: DN / Pl: *~ii* / E: fr ***prolongation***, lat ***prolongaso***] Poziție a unei note muzicale care, făcând parte dintr-un acord, se continuă și în acordurile următoare.

prolua *vt* [At: ARH. FOLK. III, 54 / V: ***~uva*** / Pzi: *proiau* / E: ***pro-***[2] + ***lua***] (Reg) A lua din nou.

prolungi *v* vz ***prelungi***

proluva *v* vz ***prolua***

proluviu *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: lat ***proluvuim***] Depozit sedimentar detritic format sub acțiunea torenților și acumulat la baza unor pante sub formă de conuri de dejecție.

proluziune *sf* [At: DN[3] / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: cf lat *prolusio*, it *prolusione*] (Liv) **1** Cuvânt introductiv. **2** Lecție de deschidere ținută de un profesor universitar imediat ce a obținut o catedră.

promâșlenie *sf* vz ***promișlenie***

promedita *vt* [At: PR. DRAM. 196 / Pzi: *~tez* / E: ***pro-***[1] + ***medita***] (Îvr) A premedita.

promena *vr* [At: ALEXI, W. / Pzi: ? / E: ger ***promemieren*** cf. fr *promener*] (Îvr) A se plimba.

promenadă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***promi~*** / Pl: *~de* / E: fr ***promenade***, ger ***Promenade***] **1** Deplasare în spațiu și de obicei pe jos în scop recreativ, curativ etc. Si: *plimbare*, (rar) *plimbet*. **2** (Ccr) Loc special amenajat pentru plimbare Si: (înv) *plimbare*.

promenoar *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: fr ***promenoir***] (Frr) Foaier.

promenor *sm* [At: GALACTION, A. 424 / Pl: *~i* / E: fr ***promeneur***] (Frr) Persoană care frecventează o promenadă (2).

promesă *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~se* / E: ger ***Promesse***, fr ***promesse***] (Îdt) Bilet care dă drept de participare la tragerea unei loterii.

prometazină *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ne* / E: fr ***prométhasine***] Substanță medicamentoasă de sinteză, folosită în tratamentul unor alergii Si: *fenergan*, *romergan*.

prometeian, ~ă *a* [At: DEX / P: *~te-ian* / Pl: *~ieni*, *~e* / E: fr ***prométhéen***] (Rar) **1-2** Prometeic (2-3).

prometeic, ~ă *a* [At: V. ROM. noiembrie 1962, 94 / P: *~te-ic* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***Prometeu*** + *-ic*] **1** Care aparține lui Prometeu. **2-3** Privitor (la Prometeu sau) la mitul acestuia Si: (rar) *prometeian* (1-2).

prometeism *sni* [At: V. ROM. noiembrie 1962, 94 / E: ***Prometeu*** + *-ism*] (Rar) Concepție legată de mitul lui Prometeu.

promețiu *sni* [At: DN / E: fr ***prométhium***, ger ***Promethium***] Element chimic din grupul pământurilor rare.

promil *sn* vz ***promilă***

promilă *sf* [At: I. PANȚU, PR. 1 / V: ***~mil*** *sn* / Pl: *~le* / E: ger ***Promille***] (Rar) Parte raportată la o mie de părți dintr-un întreg Si: *miime*[1].

prominadă *sf* vz ***promenadă***

promis, ~ă *a* [At: BARONZI, I. L. II, 209/25 / Pl: *~iși*, *~e* / E: ***promite***] Care constituie obiectul unei promisiuni (1) Si: *făgăduit*.

promiscuitate *sf* [At: BARCIANU / P: *~cu-i~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***promisciuté***] **1** Amestec eterogen, nepotrivit, nesănătos, imoral etc. de persoane. **2** Amestec de indivizi foarte diferiți pe care îi reunește un mod de viață mizerabil, dubios, imoral. **3** Conviețuire în condiții de mizerie sau de imoralitate a mai multor persoane. **4** Locuință, loc, mediu în care se trezește în promiscuitate (3). **5** (Pex) Mizerie sau imoralitate dintr-un astfel de loc.

promiscuu, ~cuă *a* [At: CAMIL PERTRESCU, T. II, 123 / Pl: *~cui*, *~cue* / E: fr ***promiscue***, lat ***promiscuus***] Care are caracter de promiscuitate (3).

promisie *sf* vz ***promisiune***

promisiune *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 27 / V: (înv) ***~sie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***promission***, lat ***promissio, -onis***] **1** Angajament prin care cineva se obligă să facă ceva pentru altcineva Si: *făgăduială*, (înv) *promitere*. **2** (Rar) Perspectivă promițătoare, favorabilă. **3** (Îvr) Jurământ.

promisoriu, ~ie *a* [At: DN[2] / Pl: *~rii* / E: cf fr *promissoire*] (Jur; d. jurăminte) Care se face în vederea aducerii la îndeplinire a unor fapte viitoare.

promișlenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 11V/21 / V: ***~mâșlenie*** / E: slv ***промишлѥниѥ***] (Îvr) Pronie (1).

promit *sn* [At: ȚICHINDEAL, F. 352/20 / Pl: *~uri* / E: ngr ***προμίθιον*** „morala de la începutul unei fabule"] (Îvr) Amintire.

promite *vt* [At: CALENDARIU (1794), 12[1]/10 / V: (reg; cscj) ***~iți*** / Pzi: *promit* / E: lat ***promittere***, fr ***promettre***] **1** (Înv) A prevesti[1] (1). **2** (Înv) A anunța. **3** A-și lua obligația, angajamentul de a face ceva pentru altcineva Si: *a făgădui*. **4** (Fig; rar) A sorti. **5** A prezenta perspective favorabile, temeinice, certe etc. **6** A da speranțe.

promitere *sf* [At: ALECSANDRI, S. 163 / Pl: *~ri* / E: ***promite***] (Înv) Promisiune (1).

promitie *sf* [At: (a. 1754) GÁLDI, M. PHAN. 239 / S și: *promithie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***προμήθεια***] (Grî) **1** Pronie (1). **2** (Ctb) Comision.

promitirui *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 352/18 / Pzi: *~esc* / E: ***promite*** + *-irui*] (Îvr; csnp) A atrage atenția.

promitisi *v* vz ***protimisi***

promițător, ~oare *a* [At: GALACTION, A. 226 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***promite*** + *-ător*] Care promite (5).

promiţi v vz *promite*

promoară sfs [At: MARIAN, S. R. I, 97 / V: *~moroară* / E: ns cf *promoroacă*] (Reg) Promoroacă.

promontor sn vz *promontoriu*

promontorie sf vz *promontoriu*

promontoriu sn [At: AR (1829), 171[1]/29 / V: (înv) *~tor, promontorie* sf, *~toriu, ~muntorium* / Pl: *~ii* / E: lat *promontorium*, it *promontorio*, fr *promontoire*] **1** (Înv) Munte. **2** (Pex) Vârf de munte. **3** Fâşie de pământ înaltă şi stâncoasă care înaintează în mare Si: (îvr) *promunte*.

promorar sms [At: ALECSANDRI, P. P. 34 / E: *promoară* + *-ar*] (Mol) Luna noiembrie.

promoroacă sf [At: ALECSANRI, P. III, 48 / V: (reg) *pomor~, ~agă, ~roc* s, *promu~* / Pl: *~oace* / E: cf ucr *приморозок*, rs *поморок*] **1** Cristale de gheaţă poroasă care se depun pe sol, pe arbori, pe case etc. când temperatura este scăzută şi vântul slab Si: *chiciură*, (reg) *nea*[2], *promoară*. **2** (Rar) Strat fin, alburiu, asemănător brumei, care acoperă unele fructe Si: *brumă*. **3** (Mol) Abureală care se formează pe vasele de sticlă umplute cu apă rece. **4** (Reg) *Moină*[1].

promoroagă sf vz *promoroacă*

promoroară sf vz *promoară*

promoroc s vz *promoroacă*

promorocit, ~ă a [At: GOROVEI, CR. 39 / Pl: *~iţi, ~e* / E: *promoroc* + *-it*] (Reg) Plin de promoroacă (1).

promotor, ~oare smf [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr *promoteur*, lat *promotor, -oris*] **1-2** Persoană sau colectivitate care iniţiază şi animă, susţine o acţiune, un curent, o idee etc. Si: *iniţiator*. **3** (Chm) Substanţă care măreşte eficacitatea unui catalizator. **4** (Chm) Substanţă folosită pentru a pune în libertate radicali liberi, capabili să iniţieze o reacţie în lanţ Si: *iniţiator*.

promoţie sf [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) *~ţiune* / Pl: *~ii* / E: fr *promotion*, lat *promotio, -onis*] **1** (Iuz) Înaintare în grad. **2** (Iuz; pex) Trecere a unui elev într-o clasă superioară, în urma rezulatelor obţinute la învăţătură. **3** (Iuz) Totalitate a persoanelor ridicate în acelaşi timp la o demnitate, la un grad. **4** Serie de absolvenţi ai unei şcoli, ai unei facultăţi etc. **5** Totalitate a persoanelor care absolvă în acelaşi an un ciclu de învăţământ. **6** Publicitate.

promoţional, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr *promotionnel*] **1** Care se referă la creşterea vânzărilor unei întreprinderi. **2** Care se referă la publicitate.

promoţiune sf vz *promoţie*

promova vt [At: BARCIANU / Pzi: *~vez* / E: lat *promovere*] **1** (C. i. oameni) A ridica sau a înainta într-o funcţie, într-o demnitate, într-un post de răspundere etc. Si: *a avansa*. **2** (C. i. oameni) A declara absolvent al unui an şcolar sau al unui ciclu de învăţământ, în urma rezulatelor obţinute la învăţătură. **3** (C. i. cicluri de studii, ani de învăţământ, examene etc.) A termina cu succes. **4** (C. i. elevi, studenţi etc.) A trece într-o clasă, într-un an superior, în urma rezultatelor obţinute la învăţătură. **5** (C. i. acţiuni, idei, curente, teorii etc.) A iniţia şi a susţine, a sprijini făcând să progreseze, să se dezvolte.

promovare sf [At: CALENDAR (1857), 25/29 / Pl: *~vări* / E: *promova*] **1** Ridicare sau înaintare într-o funcţie, într-o demnitate, într-un post de răspundere etc. Si: *avansare*. **2** Absolvire a unui an şcolar sau a unui ciclu de învăţământ, în urma rezultatelor obţinute la învăţătură. **3** Terminare cu succes a unui ciclu de studii, an de învăţământ, examen etc. **4** Trecere într-o clasă, într-un an superior, în urma rezultatelor obţinute la învăţătură. **5** Iniţiere şi susţinere, sprijinire a unei acţiuni, idei, teorii, a unui curent etc. făcând să progreseze, să se dezvolte.

promovat, ~ă [At: DDRF / Pl: *~aţi, ~e* / E: *promova*] **1-2** smf, a (Persoană) care a terminat o clasă sau un an de învăţământ, un ciclu de studii etc., pe baza rezultatelor obţinute la învăţătură.

prompt, ~ă a [At: NEGULICI / Pl: *~pţi, ~e* / E: fr *prompt*, lat *promptus, -a, -um*] **1** (D. fapte, acţiuni etc.) Care se produce repede, fără întârziere şi la timpul oportun. **2** (D. oameni) Care acţionează repede şi la timp.

promptitate sfs [At: ARISTIA, PLUT. / E: *prompt* + *-itate*] (Îvr) Promptitudine (1).

promptitudă sf vz *promptitudine*

promptitudine sfs [At: NEGULICI / V: (înv) *~titudă* / E: fr *promptitudine*, lat *promptitudo, -inis*] **1** Rapiditate şi punctualitate în executarea unui lucru, într-o intervenţie etc. Si: (rar) *nepreget*, (îvr) *promtitate*. **2** (Îlav) **Cu ~** În mod prompt, repede şi la timpul potrivit.

promptuar sn [At: DN[3] / P: *~tu-ar* / Pl: *~e* / E: fr *promptuaire*] (Liv) Manual prescurtat.

promucior ss [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 18 / A: nct / E: cf *promoroacă*] Cer înnorat la asfinţit.

promulga vt [At: CR (1848) 13[3]/11 / Pzi: *promulg* / E: fr *promulguer*, lat *promulgare*] (Jur) **1** (C. i. proiecte de legi, decrete, hotărâri etc. ale unor state) A da caracter executoriu după votarea în parlament, atestând oficial existenţa prin publicare. **2** (Pex; c. i. proiecte de legi, decrete, hotărâri etc. ale unor state) A face să intre în vigoare.

promulgare sf [At: RUSSO, S. 155 / V: (înv) *~mulgere* / Pl: *~gări* / E: *promulga*] (Jur) Intrare în vigoare a unei legi Si: (asr) *promulgaţie*.

promulgator sm [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: *promulga* + *-tor*] (Îdt) Persoană care promulgă (1) proiecte de legi, decrete, hotărâri etc.

promulgaţie sf [At: I. GOLESCU / V: *~ţiune* / Pl: *~ii* / E: lat. *promulgatio, -onis*, fr *promulgation*, it *promulgazione*] (Asr) Promulgare.

promulgaţiune sf vz *promulgaţie*

promulgere sf vz *promulgare*

promunte s [At: VASICI, M. I, 76/20 / Pl: nct / E: *pro*[1] + *munte* cdp lat *promontorium*] (Îvr) Promontoriu.

promuntoriu sn vz *promontoriu*

promuntorium sn vz *promontoriu*

promuroacă sf vz *promoroacă*

prona vt [At: NEGULICI / Pzi: *~nez* / E: fr *prôner*] (Îdt) A lăuda.

pronaos sn [At: IORGA, ap. TDRG / A şi: (rar) *pronaos* / Pl: *~uri* / E: ngr **πρόναος**] **1** Parte de la intrare a bisericilor creştine, care precedă naosul. **2** Încăpere a unui templu grec, situată în faţa sanctuarului şi servind drept vestibul. **3** (Nob) Prolog[3] (3).

pronator sm, a [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr *pronateur*] **1-2** (Atm) (Muşchi) care permite mişcarea de pronaţie.

pronaţie sf [At: KRETZULESCU, A. 58/23 / Pl: *~ii* / E: fr *pronation*] **1** (Îoc *supinaţie*) Mişcare de rotaţie pe care antebraţul o execută din afară către corp, în jurul axei sale longitudinale. **2** (Înv) Poziţie a antebraţului în care jumătatea inferioară a radiusului se află înaintea cubitusului.

pronazist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~işti, ~e* / E: *pro-*[1] + *nazist*] **1** a Care este favorabil nazismului. **2-3** smf, a (Persoană) care simpatizează nazismul. **4-5** smf, a (Persoană) care susţine nazismul.

proná sf vz *pronie*

pronie sf [At: CANTEMIR, HR. 1 / V: (îvr) *~nă, ~oon~* / Pl: ? / E: ngr **πρόνοια**] **1** (Flz) Înţelepciune supremă cu care divinitatea conduce lumea Si: (grî) *pronitie*, (îvr) *promişlenie*. **2** Divinitatea însăşi Si: *providenţă*. **3** (Pex) Grijă ca atribut al divinităţii. **4** (Pex) Milă ca atribut al divinităţii. **5** (Înv) Prevedere.

pronistimos s [At: GÁLDI, M. PHAN. 240 / Pl: nct / E: ngr **προνηστήσιμος**] (Grî, rar) Post[3] la mahomedani.

pronoisi vi [At: (a. 1764) URICARIUL, I, 308 / Pzi: *~sesc* / E: ngr **επρονόησα** (aor *προνοέω*)] (Grî, rar) A se preocupa de ceva.

pronom sn vz *pronomion*

pronomie sf vz *pronomion*

pronominal, ~ă a [At: I. GOLESCU / V: (înv) *proniminal* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *pronominal*, lat *pronominalis*] **1** Care ţine de pronume. **2** Referitor la pronume. **3** Cu valoare de pronume. **4** Exprimat prin pronume. **5** (D. propoziţii sau părţi de vorbire) Care este introdus ori însoţit de un pronume sau care este construit cu un pronume.

pronominaliza vtr [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr *pronominaliser*] (Lin) **1** vt A transforma în pronume. **2** vr A deveni pronume. **3** vr A primi funcţie pronominală.

pronominalizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***pronominaliza***] (Lin) Trecere a diverselor părți de vorbire în categoria pronumelui.

pronomion *sn* [At: (a. 1773) GCR. II, 86/22 / V: ***~nom, ~nomie*** *sf*, ***~nomiu*** / Pl: *~uri, ~ii, pronomii* / E: ngr ***προνόμιον***] (Înv) Privilegiu (1).

pronomiu *sn* vz ***pronomion***

pronosport *sn* [At: SP. POP. 1967, nr. 5366, 3/1 / Pl: (rar) *~uri* / E: *prono*(stic) + ***sport***] Sistem de loterie în care jucătorii trebuie să indice rezultatele unor meciuri de fotbal care urmează a fi disputate.

pronostic *sn* [At: (a. 1693) FN 16 / V: ***progno~***, (înv) ***~ognosticon***, (îvr) ***~ognosticale*** *sfp* / Pl: *~uri*, (înv) *~ice* / E: fr ***pronostic***, it ***prognostico***, lat ***prognosticus***, ngr ***προγνωστικόν***] **1** Ipoteză referitoare la desfășurarea, la sfârșitul unor fenomene, al unor evenimente, al unor acțiuni, al unor întreceri sportive etc., (îvr) *prognitic*. **2** (Pex) Prognoză. **3** (Pex) Semn prevestitor. **4** (Asr; spc) Previziune asupra evoluției, a duratei, a sfârșitului unei maladii. **5** (Pex) Diagnostic.

pronostica *vti* [At: CANTEMIR, IST. 51 / V: ***prognostica***, (înv) ***prognostici*** / Pzi: *~ichez* / E: fr ***pronostiquer***] A face un pronostic (1).

pronosticare *sf* [At: DEX² / Pl: *~cări* / E: ***pronostica***] Elaborare a unui pronostic (**1-2, 4-5**).

pronosticat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pronostica***] Pentru care există un pronostic (**1-5**).

pront *s* [At: ALRM SN I, h 210/987 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Staniște a vitelor.

prontoarce *vr* [At: ARH. FOLK. III, 96 / Pzi: *prontorc* / E: ***pro-²*** + ***întoarce***] (Reg) A se reîntoarce.

prontozil *s* [At: LTR / Pl: nct / E: ger ***Prontosil***] (Îuz) Medicament din clasa sulfamidelor, puțin solubil în apă, cu acțiune directă asupra streptococilor.

pronume *sn* [At: ALBOTEANU, GRAM. ROM. 22ᵛ/16 / E: lat ***pronomen***, fr ***pronom*** cf ***nume***] **1** (Grm) Parte de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv. **2** (Îrg) Nume de familie provenit din poreclă. **3** (Pex) Poreclă. **4** (Pcf) Prenume.

pronumi *vt* [At: ASACHI, S. L. II, 81 / Pzi: *~mesc* / E: ***pro-²*** + ***numi***] (Înv) A supranumi.

pronuminal, ~ă *a* vz ***pronominal***

pronumire *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 98/19 / Pl: *~ri* / E: ***pronumi***] (Îvr) Supranume.

pronumit, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 41/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pronumi***] (Înv) Supranumit.

pronuncia *v* vz ***pronunța***

pronunciament *sn* [At: BARIȚIU, P. A. II, 622 / V: ***~mento***, (înv) ***~nunția~*** / P: *~ci-a~* / Pl: *~e* / E: it ***pronunziamento***, sp ***pronunciamiento***, fr ***pronunciamiento***] Declarație, manifest, acțiune prin care o provincie, o grupare politică, o armată etc. își manifestau atitudinea împotriva unui sistem politic, social etc.

pronunciamento *sn* vz ***pronunciament***

pronunț *s* [At: DDRF / Pl: nct / E: ***pronunța***] (Îdt) Pronunțare.

pronunța [At: IORGOVICI, O. 5/18 / V: (înv) ***~ția***, ***~nuncia*** / Pzi: *pronunț*, (înv) *~țez* / E: după fr ***prononcer***] **1** *vt* (C. i. sunete, silabe, cuvinte sau grupuri de cuvinte) A emite, a articula cu ajutorul organelor vorbirii Si: *a rosti¹*. **2** *vt* (Pex) A spune. **3** *vr* (Îvr, îf *pronunția*) A se citi. **4** *vt* (C. i. cuvântări, discursuri etc.) A prezenta prin viu grai unui auditoriu. **5** *vr* A-și spune părerea sau intenția asupra unei probleme. **6** *vr* A-și da avizul într-o problemă. **7** *vr* A lua atitudine într-o problemă Si: *opina*. **8** *vt* (Jur; c. i. hotărâri, sentințe etc. judecătorești) A decide în urma unor dezbateri și a comunica în mod public. **9** *vt* (Jur; c. i. hotărâri, sentințe etc. judecătorești) A declara ceva în virtutea autorității cu care cineva este învestit.

pronunțabil, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~e* / E: ***pronunța*** + *-bil*] (Rar) Care poate fi rostit.

pronunțare *sf* [At: CARTE TREB. II, 56/17 / V: (înv) ***~țiare*** / E: ***pronunța***] **1** Emitere a sunetelor, silabelor, cuvintelor etc. cu ajutorul organelor vorbirii. **2** Articulare a sunetelor, silabelor, cuvintelor etc. cu ajutorul organelor vorbirii. **3** Mod de a pronunța Si: *pronunție* (**3**), (înv) *pronunțiație*, (îvr) *pronunțiatură*. **4** (Jur) Decizie într-un litigiu comunicată părților de către autoritatea competentă care a luat-o.

pronunțat, ~ă *a* [At: BOLLIAC, O. 266 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pronunța***] **1** (D. sunete) Care a fost emis. **2** (D. hotărâri judecătorești) Care a fost decis în urma unor dezbateri și comunicat public. **3** Care are un caracter evident, pregnant. **4** Care este scos în evidență Si: *reliefat, accentuat*.

pronunția *v* vz ***pronunța***

pronunțiament *sn* vz ***pronunciament***

pronunțiare *sf* vz ***pronunțare***

pronunțiatură *sf* [At: ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 366 / P: *~ți-a~* / Pl: *~ri* / E: ***pronunția*** + *-tură*] (Îvr) Pronunțare (**3**).

pronunțiație *sf* [At: BREZOIANU, Î. 19/23 / V: ***~tiațiune*** / P: *~ți-a~* / Pl: *~ții* / E: fr ***prononciation***] (Înv) Pronunțare (**3**).

pronunțiațiune *sf* vz ***pronunțiație***

pronunție *sf* [At: CALENDARIU (1794), 29/16 / Pl: *~ii* / E: lat ***pronuntio***, it ***pronunzia***] **1** Emitere a sunetelor, silabelor, cuvintelor etc. cu ajutorul organelor vorbirii. **2** Articulare a sunetelor, silabelor, cuvintelor etc. cu ajutorul organelor vorbirii. **3** Pronunțare (**3**).

prool *sn* vz ***proor***

proonie *sf* vz ***pronie***

proor [At: HEM 1107 / V: ***preir, preoor, preor, prer, preur, priăr, prier, prior, priur, prool, pror, prour*** / Pl: ? / E: ngr ***πρόωρος***] **1-3** *sns* (Reg) Perioadă a zilei care cuprinde, după regiuni, (primele ore de după miezul nopții sau) (vremea prânzului ori) întreg intervalul de timp de la răsăritul soarelui până la prânz. **4** *sn* (Îe) **A da oile în prior** A duce oile la pășune înainte de mulsul de dimineață. **5** *sn* (Îf *prour*) Vreme care precedă un anotimp. **6** *a* (Reg; d. miei, îf *prior*) Născut în prima perioadă a anului. **7** *sns* Ajun al sărbătorii Sfântului Gheorghe Si: *mânecătoare*, (reg) *proroc*. **8** *sn* (Rar) Ajun al Bobotezei. **9** *sns* (Olt; csc) Crengi verzi care se pun la porți sau la case în ajunul sau în dimineața unei anumite sărbători. **10** *sn* Petrecere a băieților care aduc proor (**9**).

proora *vt* [At: DR. V, 897 / V: ***prăura, proura***, (cscj) ***proori*** / P: *pro-o~* / Pzi: *~rez* / E: ***proor***] **1** (Reg; c. i. oile; îf *proori*) A duce la pășune în timpul proorului (**1**). **2** (Reg) A uda cu apă.

prooratec, ~ă *a* vz ***proorатic***

prooratic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 409 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***προορατικός***] (Grî; rar) Care are darul profeției.

proori *v* vz ***proora***

proorism *sns* vz ***proorismos***

proorismos *sns* [At: IST. AM. 29ᵛ/21 / V: *~ism, ~izm~* / E: ngr ***προορίσμος***] (Grî) Destin.

proorizmos *sn* *sg* vz ***proorismos***

prooroc *sm* vz ***proroc***

proorocea *sf* vz ***prorocea***

proorocesc, ~ească *a* vz ***prorocesc***

proorocește *av* vz ***prorocește***

proorоci *v* vz ***proroci***

proorocie *sf* vz ***prorocie***

proorocire *sf* vz ***prorocire***

prooroga *v* vz ***proroga***

proorogare *sf* vz ***prorogare***

propaga [At: HELIADE, O. I, 361 / Pzi: *propag*, (înv) *~aghez* / E: lat ***propagare***, fr ***propaguer***] **1** *vr* (Înv) A se înmulți prin reproducere. **2** *vr* (D. epidemii, infecții, microbi etc.) A se transmite de la un individ la altul. **3** *vr* (D. multe acțiuni, elemente, surse etc. fizice) A se transmite din aproape în aproape, în spațiu și în timp, cu viteză finită. **4** *vt* (Pgn; c. i. idei, principii, teorii, metode etc.) A recomanda cu insistență. Si: *a populariza, a predica, a propovădui, a răspândi*.

propagandă *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 141 / Pl: *~de* (înv) *~dii* / E: fr ***propagande***] **1** Acțiune organizată de răspândire în mase a unor idei care prezintă și susțin un partid politic, o teorie, o concepție etc., cu scopul

de a le face cunoscute și acceptate, de a câștiga adepți etc. Si: (îvr) *propaganție*. 2 (Rar) Acțiune de lămurire, de convingere.

propagandist, ~ă *smf* [At: NEGULICI / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***propagandiste***, rs ***пропагандист***] 1 Persoană care face propagandă (1) Si: (nob) *propagant*. 2 (Iuz) Activist de partid care conduce un cerc de studii al învățământului de partid.

propagandistic, ~ă *a* [At: CONTEMP., 1949, nr. 156 3/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***propagandist*** + *-ic*] 1 Care aparține propagandei (1). 2 Care are caracter de propagandă (1). 3 Care este făcut cu ajutorul propagandei (1). 4 Care urmărește să facă propagandă (1). 5 Care servește propagandei (1). 6 De propagandă (1).

propagandiza *vt* [At: STANCU, R. A. I, 360 / Pzi: *~zez* / E: ***propagandă*** + *-iza*] (Nob; prt) A face să fie lămurit, convins cu ajutorul propagandei (1).

propagant *sm* [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 125 / Pl: *~nți* / E: ***propaga*** + *-ant*] (Nob) Propagandist (1).

propaganție *sf* [At: ZILOT, CRON. 354 / Pl: *~ii* / E: cf *propaganda*] (Îvr) Propagandă (1).

propagare *sf* [At: HELIADE, O. I, 360 / Pl: *~gări* / E: ***propaga***] 1 (Înv) Înmulțire prin reproducere Si: (înv) *propagație* (1). 2 Transmitere sau extindere a unei boli, a unei infecții etc. Si: (înv) *propagație* (2), (îvr) *propăgăciune* (1). 3 Transmitere a unor acțiuni, elemente, surse etc. fizice, din aproape în aproape, în spațiu și în timp, cu viteză finită Si: (rar) *propagație* (3). 4 Fenomen fonetic care constă în transmiterea parțială a vibrațiilor unui sunet dintr-un cuvânt și în repetarea sunetului în cuvânt. 5 (Pgn) Recomandare cu insistență a unor principii, teorii, metode etc. pentru a le răspândi Si: (înv) *propagație* (4), (îvr) *propăgăciune* (2).

propagator, ~oare [At: NEGULICI / V: (înv) ***propăgător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***propagateur***] 1 *smf* Persoană care propagă idei, principii, teorii, metode etc. 2 *smf* (Spc) Propovăduitor. 3 *a* Care (se) propagă.

propagație *sf* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 105/7 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat ***propagatio, -onis***, fr ***propagation***] (Înv) 1-4 Propagare (1-3, 5).

propagațiune *sf* vz ***propagație***

propagulă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***propagule***] (Blg) Formație de celule filamentoase sau frunzoase la alge, care asigură înmulțirea vegetativă.

propan *sns* [At: MARCOVICI, CH. 434 / E: fr ***propane***] Hidrocarbură saturată gazoasă din seria metanului, care se găsește în țiței și în gazele asociate cu țițeiul și este folosită drept combustibil menajer, ca materie primă în industria chimică etc.

propanol *sns* [At: LTR[2] / E: fr ***propanol***] Alcool acidic saturat primar obținut la fabricarea alcoolului etilic sau din etilenă.

propanonă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***propanone***] (Chm) Acetonă.

proparoxiton, ~ă *sn, a* [At: ALBOTEANU, GRAM. ROM. 13[r]/9 / Pl: *~ii, ~e* / E: fr ***proparoxyton***] 1-2 (Cuvânt) care are accentul pe silaba antepenultimă.

proparoxitonie *sf* [At: SCL 1954, 87 / Pl: *~ii* / E: ***proparoxiton*** + *-ie*] (Fnl; rar) 1 Însușire de a fi proparoxiton (2). 2 Fapt de a fi proparoxiton (2).

propaste *sf* vz ***prăpastie***

propastie *sf* vz ***prăpastie***

propator *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 217[v]/2 / Pl: *~i* / E: ngr ***προπάτωρ***] (Îvr) Străbun.

propăgăciune *sf* [At: STAMATI, D. 222 / Pl: *~ni* / E: lat ***propagatio, -onis***] (Îvr) 1-2 Propagare (2, 5).

propăgător, ~oare *smf, a* vz ***propagator***

propăstenie *sf* vz ***prăpăstenie***

propăși[1] [At: URICARIUL, VIII, 191 / Pzi: *~șesc* / E: ***pro-***[1] + ***păși*** (după lat *progredior*)] 1-2 *vt* (Îvr) A preceda (2-3). 3 *vi* (Îrg) A merge înainte Si: *a înainta*. 4 *vi* (Rar; d. incendii) A lua proporții. 5 *vi* (Rar; d. incendii) A întinde. 6 *vi* A trece de la o stare sau de la o formă inferioară de dezvoltare la una superioară Si: *a avansa, a se dezvolta, a înainta*, (înv) *a prohorisi*, (reg) *a noji*[1].

propăși[2] *v* vz ***pripăși***

propășire *sf* [At: SĂULESCU, HR. II, 340/21 / Pl: *~ri* / E: ***propăși***[1]] 1 (Înv) Expansiune în spațiu Si: *înaintare*. 2 Mișcare înainte, evolutivă. 3 Dezvoltare în linie ascendentă. 4 Progres obținut de cineva sau de ceva.

propășitor, ~oare [At: ASACHI, E. I, 120/4 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***propăși***[1] + *-tor*] 1 *sn* (Mat; îvr) Termen care precedă un alt termen. 2 *a* Care propășește[1]. 3 *a* Care face să propășească[1] (6). 4 *a* (Pex) Avansat. 5 *a* (Pex) Progresist.

propăvădui *v* vz ***propovădui***

propăvăduire *sf* vz ***propovăduire***

propăvedui *v* vz ***propovădui***

propăveduire *sf* vz ***propovăduire***

propea[1] *sf* vz ***popreală***

propea[2] *sf* vz ***proptea***

propedeutic, ~ă [At: STAMATI, D. / A și: *propedeutic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***propédeutique***] 1 *sf* Învățământ pregătitor care cuprinde elementele de bază ale unei științe. 2 *sf* Disciplină care constituie o introducere necesară în studiul altei discipline. 3 *sf* Ramură a medicinii care are ca obiect învățământul pregătitor chimic. 4 *a* (Rar) Care aparține propedeuticii (2). 5 *a* Privitor la propedeutică (1). 6 *a* Bazat pe propendeutică (1).

propedică *sf* [At: ARH. OLT. X, 213 / Pl: *~ici* / E: ***propedie***] (Mat.; îvr) Operație de înmulțire.

propedie *sf* [At: (a. 1713) CAT. MAN. I, 144 / Pl: *~ii* / E: ngr ***προπαιδεία***] (Îvr) 1 Prime elemente de învățătură. 2 Studiu pregătitor. 3 Parte introductivă a unui studiu.

propel *sn* vz ***probelă***

propelant *sm* [At: DN[3] / Pl: *~nți* / E: it ***propellante***] Amestec de combustibil și de oxidant necesar arderii acestuia, folosit de motoarele unei rachete sau ale unui avion care zboară la mare înălțime.

propelă *sf* vz ***probelă***

propeliște *sf* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 53 / Pl: *~ti* / E: ***propi***[1] + *-eliște*] (Nob) Interdicție.

propenă *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***propène***] Compus organic din clasa hidrocarburilor acidice nesaturate, care se găsește în gazele de cracare izolate din petrol și care se folosește ca materie primă la fabricarea glicerinei, acetonei, alcoolului izoproprilic etc. Si: *propilenă*.

propensie *sf* vz ***propensiune***

propensiune *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 81 / P: *~si-u~* / V: (rar) ***propensie*** / Pl: *~ni* / E: lat ***propensio, -onis***, fr ***propension***] 1 (Liv) Atracție naturală către ceva. 2 (Îdt) Tendință de atracție între corpuri. 3 (Îdt) Atracție între corpuri.

properdină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***properdine***] Principiu activ al serului sanguin.

propergol *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***propergol***] Amestec de substanțe capabil de reacții chimice puternic exoterme, folosit drept combustibil pentru rachete.

propetar *sn* vz ***proprietar***

propi[1] *v* vz ***popri***

propi[2] *v* vz ***propti***

propice *ai* [At: HELIADE, D. J. 97/25 / V: (înv) ***~pici, ~picie, ~pițiu*** / E: fr ***propice***, lat ***propitius***] (Liv) 1 Favorabil. 2 Potrivit. 3 (Nob) Capabil să...

propici *a* vz ***propice***

propicie *a* vz ***propice***

propietar *sm* vz ***proprietar***

propietăreasă *sf* vz ***proprietăreasă***

propieter *sm* vz ***proprietar***

propieție *sf* [At: (sec. XVIII) MAG. IST. I, 377/24 / Pl: *~ii* / E: nct] (Îvr) 1 Ocrotire. 2 Prietenie. 3 Familiaritate.

propiitar *sm* vz ***proprietar***

propiităreasă *sf* vz ***proprietăreasă***

propil *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: cf it, fr *propile*] (Chm) Reziduu monovalent derivat din propan prin pierderea unui atom de hidrogen.

propilee *sfp* [At: BARCIANU / V: (rar) ***~eu*** *sn* / P: *~le-e* / E: fr ***propylée***] Intrare monumentală a unui templu, a unui palat etc. din antichitate, formată dintr-un ansamblu de vestibuluri și de porți legate între ele prin porticuri și prin scări.

propilenă *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***propylène***] (Chm) Propenă.

propileu *sn* vz ***propilee***

propilic *a* [At: LTR^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***propylique***] (Îs) *Alcool ~* Alcool acidic saturat primar obținut la fabricarea alcoolului etilic din etilenă Si: *propanol*.

propilit *sm* [At: DN^3 / Pl: *~iți* / E: fr ***propylite***] (Glg) Porfirit alterat, format din caolin, hornblendă, calciu etc.

propilitizare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~zări* / E: cf fr *propylitisation*] (Glg) Proces de transformare a porfiritelor în propilite.

propilnic *sm* vz ***popilnic***

propina *vt* [At: MUREȘANU, P. 150/6 / Pzi: *propin* / E: lat ***propinare***] (Ltî; rar) **1** A da. **2** A insufla.

propinac *sn* vz ***propunac***

propinație *sf* [At: (a. 1843) ȘTEFANELLI, D. C. 422 / V: (2) ***prepânație*** / Pl: *~ii* / E: cf lat *propinatio* „întrecere între băutori"] **1** (Îvr) Comerț cu băuturi alcoolice. **2** (Reg; ccr; îf *prepânație*) Cârciumă.

propis *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 170 / V: (reg) ***popris, ~iță*** *sf* / A și: *propis* / Pl: *~uri, ~e* / E: srb ***propis***] **1** (Ban; Trs) Caiet. **2** (Reg) Hârtie liniată special de care se servesc elevii la exercițiile de caligrafie. **3** (Ban) Scrisoare.

propitar *sm* vz ***proprietar***

propitor, ~oare *a, sf* vz ***proprietar***

propiță *sf* vz ***propis***

propițiu, ~ie *a* vz ***propice***

propiu, ~ie *a* vz ***propriu***

propivnic *sm* vz ***popilnic***

propleca *vi* [At: ARH. FOLK. III, 60 / Pzi: *proplec* / E: ***pro-***^{2} + ***pleca***] (Reg) A pleca din nou.

propoadă *sf* vz ***broboadă***

propocni *vi* [At: ARH. FOLK. III, 143 / Pzi: *~nesc* / E: ***pro-***^{2} + ***pocni***] (Reg) A pocni din nou.

propodelnic *sn* vz ***brobodelnic***

propolis *sns* [At: ALEXI, W. / E: lat ***propolis***] **1** Substanță rășinoasă, aromată și amară, culeasă de albine de pe mugurii arborilor pentru a o folosi la astupatul crăpăturilor din stup, la lipitul fagurilor etc. Si: *păstură*^{1}. **2** (Reg) Venin al albinei.

proponderență *sf* vz ***preponderență***

proponiment *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: it ***proponimento*** „hotărâre, rezoluție"] (Îdt) **1-2** Prelegere (universitară).

proporție *sf* [At: ȘINCAI, Î. 72/12 / V: (înv) ***proporțiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***proportio, -onis***, fr ***proportion***] **1** (Mat) Egalitate între două rapoarte, având patru elemente constitutive. **2** Raport între dimensiunile unor obiecte, între dimensiunile părților unui întreg ori ansamblu de elemente sau între fiecare dintre aceste părți și întreg sau ansamblu. **3** (Pex) Raport echlibrat, armonios între elementele unui ansamblu. **4** (Pgn) Relație adecvată, echilibrată între ființe, lucruri, fenomene, noțiuni etc. **5** (Iuz; îs) *~ii economice* Raporturi între două sau mai multe sectoare, ramuri, activități, procese etc. din cadrul economiei sub aspectul utilizării unor părți din munca socială în concordanță cu nevoia socială.

proporționa *vt* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~nez* / E: fr ***proportionner***] **1** A stabili anumite proporții în raport cu ansamblul, cu o circumstanță, cu un reper, cu un anumit scop. **2** A stabili un raport just, echilibrat, între elementele unui ansamblu.

proporțional, ~ă [At: ȘINCAI, HR. III, 213/2 / P: *~ți-o~* / V: ***~nel, ~iunariu*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***proportionalis***, ger ***proportionel***, fr ***proportionnel***] **1** *a* Care formează o proporție Si: (înv) *proporționalnic* (**1**), (îvr) *proporționicesc* (**1**). **2** *a* Care corespunde unei proporții Si: (înv) *proporționalnic* (**2**), (îvr) *proporționicesc* (**2**). **3** *av* Într-o anumită proporție cu... Si: (îvr) *proporționalnicește* (**1**). **4** *av* În raport cu... Si: (îvr) *proporționalnicește* (**2**). **5** *av* Comparativ cu Si: (îvr) *proporționalnicește* (**3**).

proporționalitate *sf* [At: MN (1836) 41^1/27 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***proportionnalité***, lat ***proportionalitas, -atis***] **1-2** Însușire a elementelor unui ansamblu, a unor lucruri, a unor fenomene, a unor noțiuni (de a fi proporționale între ele sau) de a forma o proporție. **3** Fapt de a fi proporțional. **4** Însușire de a avea elementele componente echilibrate, armonioase. **5** (Spc) Stare în care se înfăptuiesc toate componentele necesare echilibrului economic și dezvoltării social-economice. **6** (Mat; spc) Raport între două mărimi care variază prporțional. **7** (Mat; spc) Raport între două proporții (**1**).

proporționalnic, ~ă *a* [At: ARITM. (1806), 72 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***proporțional*** + *-nic*] (Înv) **1-2** Proporțional (**1-2**).

proporționalnicește *av* [At: ARITM. (1806), 88 / P: *~ți-o~* / E: ***proporționalnic*** + *-ește*] (Îvr) **1-3** Proporțional (**3-5**).

proporționare *sf* [At: POLIZU / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***proporționa***] **1** Stabilire a anumitor proporții în raport cu ansamblul, cu o circumstanță, cu un reper, cu un anumit scop. **2** Stabilire a unui raport just, echilibrat, între elementele unui ansamblu.

proporționat, ~ă *a* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 65/8 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***proporționa***] **1** Care se află într-un anumit raport de proporționalitate Si: (înv) *proporțuit* (**1**). **2** Care urmează, respectă anumite proporții Si: (înv) *proporțuit* (**2**). **3** (Înv) Care are o anumită dimensiune în raport cu... Si: (înv) *proporțuit* (**3**). **4** Care are proporții echilibrate, armonioase. **5** Care se potrivește cu celelalte elemente sau cu ansamblul din care face parte.

proporționel, ~ă *a* vz ***proporțional***

proporționicesc, ~ească *a* [At: ASACHI, G. 35^v / P: *~ți-o~* / Pl: *~ești* / E: ***proporțiune*** + *-icesc*] (Îvr) **1-2** Proporțional (**1-2**).

proporțiunariu, ~ie *a* vz ***proporțional***

proporțiune *sf* vz ***proporție***

proporțuit, ~ă *a* [At: DAS 138 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proporție***] (Îvr) **1-3** Proporționat (**1-3**).

proposi *v* vz ***poposi***

proposire *sf* vz ***poposire***

proposta *sf* [At: DN^3 / E: it ***proposta***] (Muz) Primă voce într-un canon, care expune tema.

propovădui [At: CORESI, L. 73/9 / V: (înv) ***~păv~, ~păved~, ~ved~*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***проповѣдовати***] **1** *vt* (C. i. învățături morale, concepții, doctrine religioase, divinitatea etc.) A recomanda cu insistență, prezentând în mod cât mai convingător, unui mare număr de oameni și în diferite locuri Si: (înv) *a mărturisi*, (îrg) *a povesti*, (îvr) *a povestui, a predica*, (îrg) *a propovedi* (**1**), *a proroci* (**2**). **2** *vi* (Înv; d. clerici) A predica. **3** *vt* (Pgn) (C. i. idei, principii, teorii etc.) A răspândi printre oameni, recomandând cu insistență Si: *a populariza, a predica, a propaga*. **4-5** *vti* (Înv) A face cunoscut Si: *a dezvălui* (**1**), *a revela*. **6-7** *vtr* (Înv: îf *propovedui*) A (se) alege (**29, 31**).

propovăduire *sf* [At: (a. 1765) GCR II, 79/23 / V: (înv) ***~păv~, ~păved~, ~ved~*** / Pl: *~ri* / E: ***propovădui***] **1** Recomandare publică a unor învățături morale, concepții, doctrine religioase cu scopul de a fi împărtășite de cât mai mulți oameni Si: (înv) *mărturisire*, (înv) *mărturisitură*, (înv) *propovedanie* (**1**), (îvr) *propovedire*. **2** (Îvr; îf *propoveduire*) Ceea ce este prezis. **3** (Îrg) Prezentare a unor idei, principii, teorii, metode etc., în scopul popularizării și împărtășirii lor Si: *popularizare*.

propovăduit, ~ă [At: CORESI, EV. 417 / V: (înv) ***~ved~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***propovădui***] **1** *a* (D. concepții religioase) Recomandat cu insistență spre a fi răspândit. **2** *a* (Înv) Predicat^2. **3** *smf* Persoană a cărei existență a fost prezisă.

propovăduitor, ~oare [At: CORESI, EV. 130 / V: (înv) ***~ved~, ~oare*** / P: *~du-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***propovadui*** + *-tor*] **1-3** *smf* Persoană care

propovăduiește (**1-3**) Si: *mărturisitor, predicator, propagator*, (înv) *propovednic*. **4** *sm* (Îvr; îf *propoveduitor*) Persoană care prorocește (**2**).

propoveadanie sf vz *propovedanie*

propoveadnic sm vz *propovednic*

propovedanie sf [At: CORESI. EV. 130 / V: (înv) *~vead~* / Pl: *~ii* / E: slv **проповѣданиє**] (Înv) **1** Propovăduire (**1**). **2** Vestire. **3** Oratie funebră.

propovedi vt [At: COD. VOR. 20/14 / Pzi: *~desc* / E: slv **проповѣдати**] **1** (Îrg) A propovădui (**1**). **2** (Îvr) A pomeni.

propovedire sf [At: CORESI. L. 159/5 / Pl: *~ri* / E: *propovedi*] (Îvr) Propovăduire (**1**).

propovednic sm [At: CORESI. EV. 209 / V: (înv) *~vead~* / Pl: *~ici* / E: slv **проповѣдьникъ**] (Înv) Propovăduitor (**1**).

propovedui v vz *propovădui*

propoveduire sf vz *propovăduire*

propoveduit, ~ă a vz *propovăduit*

propoveduitor, ~oare smf vz *propovăduitor*

propozi v vz *probozi*

propozit[1] sm vz *prepozit*

propozit[2] sn [At: CANTEMIR. HR. 153 / S și: *~osit* / Pl: ? / E: lat *propositum*] (Înv) **1** Plan. **2** Subiect de discuție.

propoziție sf [At: (a. 1694) FN 41 / V: (înv) *~ține*, (îvr) *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat *propositio, -onis*, it *proposizione*, fr *proposition*] **1** (Liv) Propunere (**1**). **2** (Asr) Lucru susținut de cineva. **3** Cea mai mică unitate sintactică prin care se exprimă o idee, o judecată Si: (înv) *propunere* (**9**). **4** (Log; Mat) Enunț a cărui valoare de adevăr este întemeiată pe bază de reguli explicit exprimate. **5** (Mat) Teoremă. **6** Cea mai mică construcție muzicală care se încheie printr-o cadență.

propozițional, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr *propositionnel*, eg *propositional*] Referitor la propoziții.

propozițione sf vz *propoziție*

propozițiune[1] sf vz *prepoziție*

propozițiune[2] sf vz *propoziție*

propozui vt [At: DOSOFTEI. V. S. decembrie 227[r]/5 / Pzi: *~esc* / E: cf *propozit[2]*] A propune[1] (**1**).

proprea sf vz *popreală*

propretor sm [At: CADE / Pl: *~i* / E: lat *propraetor*, fr *propréteur*] (Înv) Magistrat roman locțiitor al unui pretor.

propretură sf [At: SCRIBAN. D. / Pl: *~ri* / E: fr *propréture*] (Înv) **1** Funcție de propretor. **2** Perioadă în care cineva deținea această funcție. **3** Reședință a propretorului.

propri v vz *popri*.

proprieta sf vz *proprietate*.

proprietar, ~ă [At: ÎNVĂȚĂTURĂ. 32/3 / P: *~ri-e~* / V: (îrg) *poprit~, ~pet~, ~pie~, ~pieter, ~piit~, ~pit~, ~iu, ~ter* / Pl: *~i, ~e* / E: lat *proprietarius*, fr *propriétaire*] **1** *smf* Persoană care are drept de proprietate asupra unui bun Si: *posesor, stăpân*. **2-3** *smf* (Spc) Persoană care posedă un imobil, considerată în raport cu chiriașii săi. **4** *sm* (Îs) *Mare* ~ Moșier. **5** *sm* (Mil; înv; îf *proprietariu* și *propieter*) Comandant (**7**).

proprietaricesc, ~ească a [At: (a. 1837) DOC. EC. 659 / P: *~ri-e~* / V: *~tăr~* / Pl: *~ești* / E: *proprietar* + *-esc*] (Înv) **1-3** Proprietăresc (**1-3**).

proprietariu sm vz *proprietar*

proprietate sf [At: DOSOFTEI. V. S. decembrie 204[v]/26 / P: *~ri-e~* / V: (înv) *~eta* / Pl: *~tăți* / E: lat *propietas, -atis*, it *proprietà*, fr *propriété*] **1** Trăsătură dominantă ce caracterizează o ființă, un lucru, un fenomen etc. și care le diferențiază între ele Si: *caracteristică* (**4**), *însușire*. **2** Calitate a unui cuvânt, a unui termen, a stilului etc. de a reda exact ideea sau noțiunea exprimată. **3** (Adesea cu determinări care arată felul, natura) Stăpânire deplină asupra unui bun în baza unui drept recunoscut sau impus. **4** (Ccr) Bun material, mai ales imobil sau pământ, aflat în posesia cuiva. **5** (Îs) ~ *literară* (sau *artistică*) Drept de care se bucură un autor de a dispune după voie de operele sale, putându-le edita, reproduce etc.

proprietăreasă sf [At: POLIZU / V: (reg) *~piet~, ~piit~* / P: *~ri-e~* / Pl: *~ese* / E: *proprietar* + *-easă*] **1** Soție a unui proprietar. **2** Femeie care deține dreptul de proprietate asupra unui bun Si: *stăpână*. **3** (Spc) Femeie care posedă un imobil, considerată în raport cu chiriașii ei.

proprietăresc, ~ească a [At: (a. 1833) DOC. EC. 528 / P: *~ri-e~* / Pl: *~ești* / E: *proprietar* + *-esc*] **1-3** Care aparține unui proprietar (**1-3**) Si: (înv) *proprietaricesc* (**1-3**). **4** Care reprezintă o proprietate privată.

proprietărime sf [At: CAMIL PETRESCU. O. II, 406 / P: *~ri-e~* / E: *proprietar* + *-ime*] (Rar; csc) **1-2** Totalitate a proprietarilor (de pământ). **3** Mulțime de proprietari (**1**).

proprieter sm vz *proprietar*

proprinac sn [At: CIHAC, II, 229 / V: *~pin~* / Pl: *~ace* / E: cf *propri*] (Îvr) **1** Zid de apărare Si: *meterez*. **2** (Pex) Închisoare.

proprioceptiv, ~ă a [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *proprioceptif*] (D. senzații provenite din corp) Care informează asupra mișcărilor, echilibrului etc.

proprioceptor sm [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~i* / E: fr *propriocepteur*] (Atm) Formație nervoasă senzitivă care transmite stimuli din diferite organe despre mișcare, echilibru etc.

propritură sf vz *popritură*

propriu, ~ie [At: DOSOFTEI. V. S. ianuarie 16[v]/3 / V: (îvp) *~piu*, (îvr) *~ium* / Pl: *~ii* / E: lat *proprius, -a, -um*, fr *propre*, it *proprio*] **1** *a* (Construit cu *aps*) Care aparține în mod exclusiv cuiva Si: *personal*. **2** *a* (Îs) *Nume* (sau *substantiv*) ~ Nume dat unui lucru sau unei ființe spre a le deosebi de alte lucruri sau ființe din aceeași categorie și care se scrie cu majusculă. **3** *a* (Rar; îas) Persoană considerată ca purtătoare a unui nume propriu (**2**). **4-5** *a, smf* (Care constituie o) particularitate a cuiva sau a ceva Si: *caracteristic* (**4-6**), *specific*. **6** *a* Care este bun pentru... Si: *adecvat, indicat, potrivit*. **7** *a* (D. cuvinte, îmbinări de cuvinte, limbaj etc.) Care redă exact ideea ce trebuie exprimată. **8-9** (Îljv) **~-zis** (Care este sau trebuie considerat) în sensul strict al cuvântului. **10** (Îlav) **~-zis** La drept vorbind. **11** (Îlav) **La ~** În mod real. **12** (Îal) Concret (**1**). **13** (Îal) Obiectiv. **14** *a* (D. sensuri) De bază. **15** *a* (Înv) Real. **16** *a* (Îs) *Amor* ~ Sentiment al propriei demnități.

proprium a vz *propriu*

propt sn vz *proptă*

proptar sn [At: DAMÉ, T., 136 / Pl: *~e* / E: *proptă* + *-ar*] Piesă la războiul de țesut țărănesc ce împiedică derularea sulului pe care sunt înfășurate ițele sau pânza țesută Si: (reg) *cățel* (**24**), (pop) *cordenci* (**1**), *piedică, răzuș, tocălie*.

proptă sf [At: ANON. CAR. / V: (reg) *proap~, propt sn* / Pl: *~te* / E: *propti*] (Reg) **1** Proptea (**1**). **2** (Pop; pex; îe) **A sta ~ gardului** A sta degeaba. **3** (Îlpp) **În ~** În contra. **4** (Îe) **A se pune (în) ~ (cu cineva)** sau **a sta în ~a cuiva** A se împotrivi cuiva. **5** (Fig; rar) Protecție neprincipială.

proptea sf [At: ANON. CAR. / V: *proft~, ~pea*, (reg) *~eaua, ~eua* / Pl: *~ele*, (rar) *~eli* / E: drr *propteală*] **1** Lemn, stâlp, bară etc. cu care se sprijină un gard, un zid, un pom etc. Si: (pop) *poprea*, (reg) *prijin, proptă* (**1**), *propteală* (**4**). **2** (Pop; îs) *~ua* (*~eala*) *gardului* Persoană leneșă și urâtă. **3** (Îas) Copil nelegitim. **4** (Îvr; lpl) Gard. **5** (Reg) Piedică la car, la căruță. **6** (Înv; fig) Favoare nemeritată Si: *sprijin*. **7** (Pex) Persoană care acordă cuiva un sprijin neprincipial. **8** (Reg; fig; fam) Lovitură de pumn. **9** (Înv; îf *propteală*) Rezemare.

propteală sf [At: DLR / Pl: *~tele* / E: *propti* + *-eală*] **1-3** Proptire (**1, 3, 7**). **4** (Ccr) Proptea (**1**).

propteaua sf vz *proptea*

prioptеuă sf vz *proptea*

propti [At: PSALT. 69/31 / V: (pop) *~pi*, (îvr) *protpi* / Pzi: *~tesc* / E: slv **подъпрѣти**] **1** *vt* (C. i. garduri, ziduri, construcții etc.) A pune un element de susținere. **2** *vt* (Înv; fig) A argumenta. **3-4** *vtr* A (se) rezema de ceva. **5-6** *vtr* A (se) apăsa cu putere, pentru a împiedica intrarea sau ieșirea cuiva. **7** *vt* (Pgn; rar) A imobiliza. **8-9** *vtr* A (se) sprijini cu toată forța de ceva în vederea unui efort. **10-11** *vrt* A (se) înțepeni într-un loc, sprijinindu-se. **12** *vr* A lua o poziție rigidă și provocatoare în fața cuiva. **13** *vr* (Îvr; fig) A se folosi de o proptea (**1**). **14** *vr* (Îvr; fig) A recurge la

sprijinul cuiva pentru a obține ceva. **15** *vr* (Reg; fig) A se reface după o boală.

proptire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***propti***] **1** Punere a unui element de susținere pentru a sprijini un gard, un zid, o construcție etc. **2** (Înv; fig) Argumentare. **3-4** Rezemare de ceva. **5** Apăsare puternică, pentru a împiedica intrarea sau ieșirea cuiva. **6** Imobilizare. **7** Sprijinire în vederea unui efort. **8** Înțepenire. **9** Luare a unei poziții rigide și provocatoare în fața cuiva. **10** (Îvr; fig) Recurgere la sprijinul cuiva pentru a obține ceva. **11** (Îvr; fig) Folosire a unei proptele (1). **12** (Reg; fig) Refacere după o boală.

proptiș [At: SLAVICI, N. I, 62 / Pl: *~uri* / E: ***proptă*** + *-iș*] **1** *sn* (Rar) Barieră la marginea unei râpe sau a unui râu pentru a opri căderea oamenilor sau a animalelor. **2-3** *sn* (Pgn) Ceea ce servește spre a (se) propti (8-9). **4** *sn* Balustradă a unei scări. **5** *av* (Rar) În mod sprijinit.

proptișoară *sf* [At: DDRF / Pl: *~re* / E: ***proptă*** + *-ișoară*] **1-2** (Rar; șhp) Proptă (1) (mică).

proptitor, ~oare [At: BĂLCESCU, M. V. 307 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***propti*** + *-tor*] **1** *a* (Rar) Care proptește (1). **2** *sf* (Reg; spc) Bârnă care se pune deasupra ușorilor ferestrei și ai ușii pentru a întări peretele.

proptitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***propti*** + *-tură*] (Reg) **1** Sprijin cu proptea (1). **2** Proptire (7).

propuitor, ~oare *a, smf* vz ***propunător***

propulsa *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 183 / Pzi: *~sez* / E: fr ***propulser***] **1** (C. i. corpuri mobile) A imprima o mișcare de înaintare cu ajutorul unui propulsor. **2** (Fig) A stimula. **3** (Pex) A proiecta departe cu violență Si: *a arunca* (15).

propulsant *sm* [At: DN^3 / Pl: *~nți* / E: ***propulsa*** + *-ant*] (Teh) **1** Propulsor. **2** Substanță în stare gazoasă sau de plasmă ejectată din motoarele cu reacție în sens opus direcției lor de mișcare și care le asigură forța de împingere.

propulsare *sf* [At: DL / Pl: *~sări* / E: ***propulsa***] **1** Imprimare a unei mișcări de înaintare a unui vehicul, cu ajutorul unui propulsor Si: *propulsie* (1). **2** (Fig) Stimulare. **3** (Pex; rar) Proiectare a unui obiect departe, cu violență.

propulsie *sf* [At: BARCIANU / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***propulsion***] **1** Exercitare a unei forțe asupra unui vehicul, a unui sistem tehnic etc., provocând înaintarea acestuia. **2** Forță exercitată asupra unui vehicul, a unui sistem tehnic etc., pentru a provoca înaintarea lui. **3** Sistem tehnic prin care se realizează propulsarea (1) unui vehicul.

propulsiune *sf* vz ***propulsie***

propulsiv, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***propulsif***] Care produce o propulsie (2).

propulsor *sn, a* [At: CADE / Pl: *~oare*, (rar) *~i sn* / E: fr ***propulseur***] **1-2** (Organ sau aparat de mașină) care asigură propulsia (1).

propunător, ~oare *smf, a* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 214 / V: (înv) ***~uitor, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***propune***^{1} + *-ător*] **1-2** (Persoană) care propune (1) ceva.

propune^1 [At: ȘINCAI, HR. III, 286/29 / Pzi: *propun*, (rar) *propui*; Grz: (înv) *propuind* / E: lat ***proponere***, fr ***proposer*** cf *pune*] **1** *vt(a)* (C. i. idei, păreri, soluții etc.) A supune discuției, aprobării sau hotărârii Si: (înv) *a propozui*. **2** *vt* (Mat) A oferi spre a introduce într-un calcul, într-o demonstrație. **3** *vt* (Urmat de determinări la conjunctiv sau infinitiv) A da un sfat, o sugestie Si: *a recomanda*. **4** *vt* (Înv) A prezenta. **5-6** *vtr* (C. i. oameni) A recomanda pentru numirea într-un post, într-o funcție, într-o misiune etc. **7-8** *vtr* A pune la dispoziție. **9-10** *vtr* A intenționa. **11** *vt* (Înv; c. i. materii, discipline) A preda. **12** *vt* (Înv) A pretexta.

propune^2 *vt* [At: DLR / Pzi: *propun* / E: ***pro-***^{2} + ***pune***] (Reg) A pune din nou.

propunere *sf* [At: CALENDARIU BUDA (1818), 39/7 / Pl: *~ri* / E: ***propune***] **1** Idee supusă discuției, aprobării sau hotărârii Si: (înv) *predoljenie, problemă, propozit*^{2} (3), *propoziție* (1). **2** (Pex) Sfat. **3** (Îvr) Părere. **4** Recomandare pentru numirea cuiva într-un post, într-o funcție etc. **5** Intenție. **6** (Rar) Predare a unei materii de studiu. **7** (Pex; rar) Oră de curs. **8** (Îvr) Tratare a unei teme. **9** (Grm; înv) Propoziție (3).

propurta *vr* [At: ALRM I/I, h 136 / Pzi: *propori* / E: ***pro-***^{2} + ***purta***] (Ban) A se plimba.

propus *sn* [At: HELIADE, O. II, 417 / Pl: *~uri* / E: ***propune***^{1}] **1** (Îvr) Expunere (1). **2** (Îrg) Intenție.

propuscă *sf* [At: MIHĂIESCU, ap. SCL 1973, 47 / Pl: *~uști* / E: rs ***пропуск***] (Rsî; reg) Act prin care se certifică ceva.

pror *sm* vz ***proor***

proră *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: *~ova* / Pl: *~re* / E: lat, it ***prora***, ngr ***πρῶρα***] **1** Parte din față a unei nave Si: *bot* (19), (înv) *prudă* (1). **2** (Prc) Extremitate din față a prorei (1) unde se află postul de comandă.

proreclama *vi* [At: DLR / Pzi: *proreclam* / E: ***pro-***^{2} + ***reclama***] (Reg) A reclama din nou.

prorector *sm* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i* / E: lat ***prorector***, ger ***Prorektor***] Locțiitor al rectorului.

prorică *sf* vz ***poreclă***

prorig *s* vz ***prurigo***

proroc *sm* [At: COD. VOR. 80/14 / V: (îrg) ***prio~, proo~*** / Pl: *~oci* / E: slv ***пророкъ***] **1** Predicator al voinței lui Dumnezeu înzestrat cu darul de a prezice viitorul Si: *profet* (1). **2** (Îs) ~ *mincinos* Fals proroc. **3** (Pex; îae) Persoană care prevestește lucruri care nu se realizează. **4** Persoană care intuiește apariția sau desfășurarea unor evenimente în viitor. **5** (Mol) Ajun al sărbătorii Sfântului Gheorghe Si: *mânecătoare, proor*.

prorocea *sf* [At: PAMFILE, CR.134 / V: (îrg) ***prooro~*** / Pl: *~ele* / E: ***proroc*** + *-cea*] **1** (Olt) Colind de Crăciun. **2** (Prc) Ultimă recitare pe care o fac colindătorii de Crăciun, înainte de a părăsi casa la care au colindat. **3-4** Orație (care conține prorocirea belșugului pentru anul următor).

prorocenie *sf* [At: (a. 1822) CAT. MAN. II, 80 / Pl: *~ii* / E: ***proroci*** + *-enie*] (Îvr) Prorocire (2).

prorocesc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 176 / V: (îrg) ***proor~*** / Pl: *~ești* / E: ***proroc*** + *-esc*] (Înv) **1** Care aparține prorocului (1). **2** Referitor la proroc (1) Si: *profetic*. **3** Format din proroci (1).

prorocestvie *sf* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II, 358/6 / V: (înv) ***~cost~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***пророчьствиe***] (Înv) Prorocire (2).

prorocestvui *vt(a)* [At: DOSOFTEI V. S. noiembrie 116^r/10 / Pzi: *~esc* / E: slv ***пророчьствовати***] (Înv) A proroci (1).

prorocește *av* [At: CORESI, EV. 493 / V: (îrg) ***prooro~*** / E: ***proroc*** + *-ește*] (Înv) **1-2** În maniera prorocilor (1, 4).

proroci *vt(a)* [At: COD. VOR. 140/11 / V: (îrg) ***prooro~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***proroc***] **1** (Rel) A prezice viitorul, voința divină Si: *a prevesti, a profetiza, a profeti*, (înv) *a prorocestvui*. **2** (Pgn) A prevedea și a anunța evenimente viitoare. **3** (Îvr) A propovădui (1).

prorocie *sf* [At: COD. VOR. 166/19 / V: (îrg) ***prooro~*** / Pl: *~ii* / E: ***proroc*** + *-ie*] (Asr) Prorocire (2).

prorocire *sf* [At: (a. 1650) GCR I, 134/3 / V: (îrg) ***prooro~*** / Pl: *~ri* / E: ***proroci***] **1-2** Prezicere a viitorului de către un proroc (1, 4). Si: *prevestire, prezicere, profeție*, (asr) *prorocie*, (înv) *plaz*^{2}, *prorocestvie, prorocitură* (1), (îvr) *prorocenie*. **3** (Reg) Orație de nuntă care prevestește viitorul tinerilor căsătoriți.

prorocitor, ~oare [At: CORESI, L. 330/7 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***proroci*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care prorocește (1) Si: *proroc* (1). **3** *a* (Îvr) Care anunță cu anticipație starea vremii.

prorocitură *sf* [At: CORESI, L. 321/11 / Pl: *~ri* / E: ***proroci*** + *-tură*] **1-2** (Înv) Prorocire (1-2). **3** Dar de a proroci (1).

prorociță *sf* [At: CORESI, EV. 515 / Pl: *~țe* / E: slv ***пророчица***] **1** Femeie care prorocește (1). **2** (Pex) Ghicitoare (1).

prorocli *v* vz ***porecli***

prorocostvie *sf* vz ***prorocestvie***

proroforie *sf* vz ***pliroforie***

proroga *vt* [At: BARIȚIU, P. A. III, 170 / V: (îvp) ***prooro~*** / Pzi: *prorog*, 3 (înv) *~roagă* / E: lat ***prorogare***, fr ***proroger***] **1** (C. i. activitatea unui corp constituit, a unei adunări legislative etc.) A amâna din oficiu pentru o dată ulterioară. **2** A prelungi în timp un tratat. **3** (Pgn) A amâna (2). **4** (Pex) A suspenda.

prorogare *sf* [At: DRLU / V: (rar) ***prooro~*** / Pl: *~gări* / E: ***proroga***] 1 Act prin care se amână sau se suspendă activitatea unui corp constituit, a unei adunări legislative etc. Si: *prorogație*. 2 Extindere a competenței unui organ de jurisdicție.

prorogat, ~ă *a* [At: DRLU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***proroga***] 1 (Îvr) Prelungit. 2 (Îvr) Amânat.

prorogativ, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prorogatif***] (Jur) Cu caracter de amânare, de prelungire.

prorogație *sf* [At: AR (1829) 51[1]/19 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***prorogatio, -onis***, fr ***prorogation***] Prorogare (1).

prorogațiune *sf* vz ***prorogație***

proros, ~oasă *a* [At: MAT. FOLK. 1519 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pro-***[2] + ***ros***] (Reg) Foarte roș.

proruga *vr* [At: ARH. FOLK. III, 108 / Pzi: *prorog* / E: ***pro-***[2] + ***ruga***] (Reg) A se ruga din nou.

prorumpe *v* vz ***prorupe***

prorumpere *sf* vz ***prorupere***

prorupe [At: HELIADE, O. I, 352 / V: (înv) ***~umpe*** / Pzi: *prorup* / E: ***pro-***[2] + ***rupe*** cdp lat ***prorumpere***] 1 *vi* (Îrg; d. oameni; udp „în") A se manifesta brusc și cu putere prin vorbe, țipete, plâns, râs etc. 2 *vi* (Înv; d. sunete, vorbe, țipete, râsete, plânsete etc.) A izbucni. 3 *vi* (Înv; d. mișcări sociale) A începe. 4 *vr* (Ban; d. sunete, zgomote) A înceta.

prorupere *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 61 / V: (înv) ***~ump~*** / Pl: (rar) *~ri* / E: ***prorupe***] 1 (Îrg) Manifestare bruscă a oamenilor prin vorbe, plâns, țipete, râs, etc. Si: (înv) *proruptie*. 2 (Înv) Izbucnire a sunetelor, vorbelor, țipetelor, râsetelor, plânsetelor etc. 3 (Înv) Declanșare (1) a unor mișcări sociale. 4 (Ban) Încetare a sunetelor, zgomotelor.

proruptie *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***proruptio, -onis***] (Înv) Prorupere (1).

proruptiune *sf* vz ***proruptie***

prosac, ~ă *smf, a* vz ***prusac***

prosadiarisi *v* vz ***prohodeorisi***

prosaie *sf* vz ***prosie***

prosate *sfp* [At: LEXIC REG. II, 76 / E: cf *prăsad, prăsade*] (Reg) Fructe (1).

prosăc *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 170 / Pl: net / E: srb ***prosek***] (Îrg) Vale din marginea unui sat.

prosădi *vt* [At: PAMFILE, C. Ț. 33 / Pzi: *~desc* / E: ***pro***[2] + ***sădi***] (Mun) A răsădi.

prosăsie *sf* [At: LEXIC REG. 107 / Pl: ? / E: ucr ***процесія***] (Buc; csc) Prapuri și cruci folosite la un cortegiu religios.

prosâie *sf* vz ***prosie***

prosâtâie *sf* vz ***procesiune***

proscalesi *v* vz ***proscalisi***

proscalisi *vt* [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 240 / V: (înv) ***~lesi***, ***~lipsi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐπροσκάλησα*** (aor *προσκαλῶ*)] (Înv; c. i. oamani) A invita.

prosceniu *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (rar) ***~m*** / Pl: *~ii* / E: lat ***proscenium***, fr ***proscenium***, ger ***Proscenium***] 1 (În teatrul antic) Parte a teatrului corespunzătoare scenei și avanscenei de azi. 2-3 (În teatrul modern) (Avan)scenă.

proscenium *sn* vz ***prosceniu***

proschinitar *sn* [At: (a. 1799) URICARIUL I, 92 / V: ***~iu*** / Pl: *~e* / E: ngr ***προσκυνητάρι***] 1 (Bis; înv) Iconostas. 2 Scăunel pe care se îngenunchează pentru rugăciune. 3 Capelă. 4 Loc de pelerinaj. 5 Carte de rugăciuni și de informații asupra locurilor sfinte.

proschinitariu *sn* vz ***proschinitar***

proscoate *vt* [At: ARH. FOLK. III, 95 / Pzi: *proscot* / E: ***pro-***[2] + ***scoate***] (Reg) A scoate din nou.

proscomedi *v* vz ***proscomidi***

proscomedie *sf* vz ***proscomidie***

proscomidi [At: TDRG / V: (rar) ***~medi*** / Pzi: *~desc* / E: drr ***proscomidie***] (D. preoți; c. i. pâinea și vinul) A sfinți pentru împărtășanie.

proscomidie *sf* [At: (a. 1652) GCR I, 160/30 / V: (îrg) ***~med~***, (îvr) ***~oni~*** / A și: *~midie* / Pl: *~ii* / E: slv ***проскомидиа***] 1 Parte din liturghie în care preotul pregătește pâinea și vinul pentru împărtășanie Si: (înv) *predoljenie*. 2 Masă sau firidă în peretele de nord al altarului unde are loc proscomidia (1) Si: (înv) *jertfelnic*.

proscomidit, ~ă *a* [At: (a. 1652) GCR I, 160/25 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proscomidi***] (Bis; îvr; d. pâine sau vin) Sfințit pentru împărtășanie.

proscondie *sf* vz ***proscomidie***

proscoviță *sf* vz ***pocroviță***

proscrie [At: HELIADE, D. J. 3/6 / Pzi: *~iu* / E: fr ***proscrire*** cf *scrie*] 1 *vt* (Rar) A blama (1). 2-3 *vtrp* A (se) lua măsuri represive împotriva cuiva, mai ales pe motive politice, prin scoatere de sub protecția legilor. 4-5 *vtr* A (se) îndepărta în mod forțat din patrie Si: *a exila* (1), *a surghiuni*. 6 *vt* (În antichitatea romană) A condamna la moarte pentru infracțiuni politice, fără forme judiciare, publicând pe o listă numele celui osândit. 7 *vt* (Asr) A interzice.

proscriere *sf* [At: BOLLIAC, ap. GHICA, A. 629 / Pl: *~ri* / E: ***proscrie***] 1 Blamare (1). 2 Scoatere a cuiva de sub protecția legilor pe motive politice. 3 Exilare (1). 4 (În antichitatea romană) Condamnare la moarte pentru infracțiuni politice, fără forme judiciare Si: *proscripție* (4). 5 (Asr) Interzicere.

proscriptor *sm* [At: DDRF / A și: *~tor* / Pl: *~i* / E: lat ***proscriptor***, fr ***proscripteur***] (Îvr) Persoană care hotăra o proscripție (1).

proscripție *sf* [At: SĂULESCU, HR. II, 282/10 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***proscriptio***, fr ***proscription***] 1 Pedeapsă la care autoritatea publică supunea pe cineva pentru motive politice. 2 Exilare (1). 3 (Rar) Emigrare (1). 4 (În antichitatea romană) Proscriere (4). 5 (Înv; îs) *Listă de ~* Listă afișată ce cuprindea numele condamnaților. 6 (Rar) Interzicere.

proscripțiune *sf* vz ***proscripție***

proscris, ~ă [At: NEGULICI / V: (îvr) ***pres~*** / Pl: *~iși, ~e* / E: ***proscrie***] 1-2 *smf, a* (Persoană) care suferă rigorile unei proscripții (1). 3-4 *smf, a* (Persoană) obligat(ă) să-și părăsească patria, pentru o vină politică Si: *exilat* (1-2), *surghiunit*. 5-6 *smf, a* (În antichitatea romană) (Om) condamnat la moarte fără forme judiciare, pe motive politice. 7 *a* (Rar; d. idei, atitudini, acțiuni) Interzis.

prosector *sm* [At: CUCIURAN, D. 15/20 / A și: *~sec~*, *pro~* / Pl: *~i* / E: lat ***prosector***, fr ***prosecteur***, ger ***Prosektor***] 1 (Med) Persoană specializată în efectuarea disecțiilor și autopsiilor. 2 Persoană însărcinată să prepare piesele anatomice necesare la cursul unui profesor, pentru examenele de laborator etc.

prosectură *sf* [At: DER / Pl: *~ri* / E: ger ***Prosektur***] (Med; rar) 1 Morgă[2]. 2 Încăpere în care se pregătesc piesele anatomice pentru disecție.

proseuc *sm* [At: DN[2] / P: *~se-uc* / Pl: *~uci* / E: fr ***proseuque***] Orator public al evreilor din Alexandria.

prosferisi *v* vz ***prosforisi***

prosfeti *vtf* [At: PSALT. 53 / Pzi: *~tesc* / E: slv ***просвѣтити***] (Îvr) A face să strălucească.

prosfora[1] *sf* [At: DOSOFTEI V. S. decembrie 211r/23 / Pl: *~le* / E: ngr ***προσφορά***] 1 (Înv) Dar[2] (1). 2 (Pex) Ofrandă.

prosfora[2] [At: SĂULESCU, HR. I, 215/11 / Pzi: *~rez, ~for* / E: ngr ***προσφορῶ***] 1 *vt* (Îrg) A dărui. 2 (Îvr) A sacrifica.

prosforat, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 65/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prosfora***] 1 (Îvr) Primit în dar. 2 (Îvr) Sacrificat.

prosforisi *vt(a)* [At: (a. 1809) GÁLDI, M. PHAN. 241 / V: (înv) ***~fer~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προσεφόρησα*** (aor *προσφορῶ*)] (Înv) A oferi.

proshimă *sf* [At: I. GOLESCU, ap. PR. DRAM. 12 / Pl: ? / E: ngr ***πρόσχημα***] (Grî) Aparență (4).

prosie *sf* [At: (a. 1771) IORGA, S. D. VII, 95 / V: (înv) ***~saie***, (reg) ***~sâie***, ***~șie*** / Pl: *~ii* / E: cf slv ***просо***] 1 (Pop) Ogor arat și semănat pentru prima dată sau după ce a fost lăsat necultivat timp de mai mulți ani. 2 (Pex) Ogor nelucrat sau abia desțelenit. 3 (Pgn) Ogor. 4 (Reg; îf *prosâie*) Fâneață. 5 (Reg) Loc din apropiere. 6 (Mol) Moșie strămoșească.

prosilogism *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: *~e* / E: fr ***prosyllogisme***] Silogism a cărui concluzie este premisa unui silogism următor Si: *episilogism*.

prosilogistic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prosyllogistique***] Care are caracterul unui prosilogism.

prosimian *sm* [At: SCRIBAN, D. / P: *~mi-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***prosimiens***] (Zlg; rar) Lemurian.

prosinghilă *sfs* [At: A V, 31 / A: nct / E: nct] (Reg; rar) Vreme rea.

prosiri *v* vz ***prozări***

prosiritură *sf* vz ***prozăritură***.

prosit *i* [At: DN[2] / V: ***~ozit*** / E: ger ***Prosit***] Urare la un toast, însemnând „Să vă fie cu noroc!".

proslavă *sf* [At: PALIA (1581) / Pl: ? / E: srb ***proslava***] (Îvr) **1-2** Slavă (deosebită).

proslavnic, ~ă *a* [At: COȘBUC, P. II, 247 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ucr ***прославен***] (Îvr) Slăvit.

proslăvi [At: PSALT. HUR. 73[r]/20 / V: (reg) ***prăslăgi***, (înv) ***pres~*** / Pzi: *~vesc* / E: slv ***прославити***] **1-2** *vtr* A aduce întreaga laudă, cinste, slavă Si: (înv) *a pohfăli, a preacânta, a preaînălța, a prealăuda*, (îvr) *a prearădica*, (asr) *a (se) preaslăvi, a (se) slăvi*. **3** *vtf* (Îvr) A face să aibă calități deosebite. **4** *vrp* (Înv; d. evenimente sau personalități religioase) A se celebra (**1**). **5** *vt* (Îvr) A binecuvânta (**2**). **6** *vt* (Înv) A milui. **7** *vt* (Înv) A dota cu calități morale, fizice deosebite. **8** *vr* (Îrg) A se simți mulțumit. **9** *vr* (Îrg) A se odihni în voie. **10** *vr* (Îrg) A se lăfăi. **11** *vr* (Înv) A o duce bine. **12** *vr* (Înv) A muri[1]. **13** *vi* (Reg) A-și petrece viața. **14** *vi* (Reg) A se ocupa. **15** *vi* (Buc) A umbla de la stână la stână.

proslăvire *sf* [At: (a. 1820) URICARIUL II, 68 / Pl: *~ri* / E: ***proslăvi***] **1** Acordare a slavei cuvenite cuiva Si: (îvr) *pohfală, pohvalenie*, (înv) *prealăudare, preamărire, preaslăvire, proslăvitură* (**1**), *slăvire*. **2** (Înv; d. evenimente sau personalități religioase) Celebrare (**1**). **3** (Îvr) Binecuvântare (**2**). **4** (Înv) Miluire.

proslăvit[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 25[r]/24 / Pl: ? / E: ***proslăvi***] **1-4** (Îvr) Proslăvire (**1-4**).

proslăvit[2]***, ~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 11[v]/14 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proslăvi***] **1** Vrednic de întreaga slavă Si: (îvr) *pohvălit*, (înv) *preacântat, preaIuminat*, (reg) *prealuminos, preaseninat, preaslăvit*. **2** (Fig; îvr) Transfigurat.

proslăvitor, ~oare *smf* [At: OȚETEA, T. V. 301 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***proslăvi*** + *-tor*] (Rar) Persoană care proslăvește (**1**).

proslăvitură *sf* [At: CORESI, EV. 464 / Pl: *~ri* / E: ***proslăvi*** + *-tură*] (Îvr) **1** Proslăvire (**1**). **2** Binefacere.

proslujnic *sm* vz ***poslușnic***

prosob *sn* vz ***prosop***

prosocoti *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 170 / Pzi: *~tesc* / E: ***pro***[2]***-*** + ***socotesc***] (Reg) A chibzui (**4**).

prosodic, ~ă *a* vz ***prozodic***

prosodicesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, S. M. 341/9 / Pl: *~ești* / E: ***prosodie*** + *-icesc*] (Îvr) **1-3** Prozodic (**1-3**).

prosodie *sf* vz ***prozodie***

prosodiorisi *v* vz ***prohodeorisi***

prosodiorizmos *s* vz ***prohdiorihmos***

prosomie *sf* [At: SEVERIN, S. 116 / Pl: *~ii* / E: ngr ***προσομοιόω***] **1** (Nob) Asemănare (**2**). **2** Tip de melodie după care se intonează unele cântări bisericești. **3** (Spc) Cântare bisericească din minei sau octoih.

prosop[1] *sn* [At: (a. 1794) IORGA, S. D. XI, 223 / V: (reg) ***~sob, ~oțop*** / Pl: *~oape* / E: ngr ***πρόσωπον*** „pentru față", ***προσωπίς*** „ștergar"] **1** Bucată de țesătură care se folosește la șters după spălare sau, mai rar, ca obiect de podoabă în casele țărănești Si: (îrg) *chindeu* (**1**), (îrg) *mânăștergură, peșchir, profes, senic*, (înv) *sprijineală, ștergar, ștergătoare*. **2** Țesătură de bumbac, de obicei flaușată, folosită pentru halate de baie, ștergare, articole de lenjerie pentru copii.

prosop[2]***-*** *ec* vz ***prosopo-***

prosopalgie *sf* [At: FĂTU, D. 33 / V: (îvr) ***~lție*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prosopalgie***] (Med) Nevralgie facială.

prosopalție *sf* vz ***prosopalgie***

prosopel *sn* [At: COȘBUC, AE. 28 / Pl: *~e* / E: ***prosop*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Prosop (**1**) (mic).

prosoplegie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***prosoplégie***] (Med) Paralizie facială.

prosopo- [At: DN[3] / V: ***prosop-*** / E: fr, it ***prosopo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) față. **3** Facial.

prosopografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***prosopographie***] (Lit) Figură de compoziție ce constă în descrierea trăsăturilor exterioare ale ținutei unui om sau animal.

prosopometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: ***prosopomètre***] Instrument folosit pentru măsurarea diferențelor diametrelor feței și ale craniului.

prosopopee *sf* vz ***prozopopee***

prosopopie *sf* vz ***prozopopee***

prosoposcopie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***prosoposcopie***] Studiu al aspectului feței și al modificărilor pe care i le imprimă bolile.

prospăt, ~ă *a* vz ***proaspăt***

prospăta[1] [At: DRLU / Pzi: *~tez* / E: ***prea*** + ***ospăta***] **1-2** *vtr* (Trs) A (se) ospăta din belșug. **3** *vt* (C. i. oameni) A avea o anumită atitudine față de ceva sau cineva. **4** *vt* (Spc) A mustra.

prospăta[2] *vt* [At: CANTEMIR, HR. 288 / Pzi: *~tez* / E: ***proaspăt***] (Îvr) A reîncepe.

prospătaș *sm, a* [At: (a. 1701) IORGA, S. D. V, 341 / Pl: *~i* / E: ***proaspăt*** + *-aș*] (Înv) **1-2** (Pescar) care vindea pește proaspăt prin sate.

prospătate *sf* [At: PENESCU, M. 53/13 / E: ***proaspăt*** + *-ătate*] (Îvr) Calitate de a fi proaspăt.

prospătură *sf* [At: CARAGIALE, O. III, 152 / Pl: *~ri* / E: ***proaspăt*** + *-ură*] **1** Aliment proaspăt. **2** Amestec de făină, apă și drojdie comprimată, omogenizat și fermentat, folosit la prepararea plămădelii. **3** (Arg) Persoană tânără și atrăgătoare.

prospect[1] *sn* [At: CALENDARIU BUDA (1816), 53/23 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***prospectus***, fr ***prospectus***, ger ***Prospekt***] **1** (Înv) Perspectivă[1] a unui colț de natură. **2** (Îvr) Aspect (**1**). **3** (Înv) Perspectivă[1] de viitor. **4** Broșură, afiș, pliant etc. în care se prezintă sumar planul unei lucrări în curs de apariție, calitățile, condițiile de vânzare și de folosire ale unui produs, intențiile unor instituții sau ale unor întreprinderi. **5** (Înv) Prezentare sistematică și sumară.

prospect[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: rs ***проспект***] (Liv) Magistrală.

prospecta *vt(a)* [At: C. PETRESCU, R. DR. 185 / Pzi: *~tez* / E: fr ***prospecter***] **1** (C. i. terenuri) A cerceta în scopul de a descoperi și localiza zăcăminte minerale utile. **2** A cerceta cererea și oferta de mărfuri de pe o piață dată.

prospectare [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4837 / Pl: *~tări* / E: ***prospecta***] **1** Ansamblu de cercetări efectuate pentru a descoperi și localiza zăcăminte minerale utile Si: *prospecțiune*. **2** Studiere a cererii și ofertei de mărfuri de pe o piață dată.

prospectiv, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prospectif***] **1-2** (Studiu) referitor la viitor, la evoluția viitoare a societății prin analiza unor factori și tendințe actuale.

prospectivă *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ve* / E: fr ***prospective***] Analiză asupra viitorului constând în studierea factorilor tehnici, științifici, economici, sociali etc. și în stabilirea influenței lor asupra lumii moderne.

prospectivist, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***prospectivă*** + *-ist*] Specialist în prospectivă.

prospector, ~oare *smf, a* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***prospecteur***] **1-2** Specialist în prospecțiuni.

prospecție *sf* vz ***prospecțiune***

prospecțiune [At: LEG. EC. PL. 427 / V: ***~ție*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***prospection***] Prospectare (**1**).

prosper, ~ă *a* [At: CALENDAR (1847), 41/8 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prospère***] **1** Care se dezvoltă sau se află în condiții extrem de favorabile Si: *înfloritor*. **2** Care dovedește o stare bună, favorabilă.

prospera *vi* [At: HELIADE, O. II, 376 / Pzi: *prosper* și *~rez* / E: fr ***prospérer***] A se afla sau a se dezvolta în condiții extrem de prielnice Si: *a înflori, a progresa.*

prosperare *sf* [At: ARISTIA / Pl: *~rări* / E: ***prospera***] Dezvoltare în condiții extrem de favorabile.

prosperător, ~oare *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 428 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prospera*** + *-ător*] Care prosperă.

prosperitate *sf* [At: HELIADE, F. 13/3 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***prospérité***, lat ***prosperitas, -atis***] Stare sau dezvoltare prosperă a unei întreprinderi, instituții, a vieții unui individ sau a unei colectivități, a unei așezări, a unei regiuni Si: *bunăstare.*

prospețel, ~ea *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 157 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***proaspăt*** + *-el*] **1-2** (Rar; șhp) (Destul de) proaspăt.

prospețime *sf* [At: DONICI, F. II, 17/19 / E: ***proaspăt*** + *-ime*] **1** Calitate de a fi proaspăt. **2** Frăgezime. **3** (Fig) Tinerețe. **4** (Fig) Noutate.

prospicia *vi* [At: GHEȚIE, R. M. / V: ***~piția*** / P: *~ci-a* / Pzi: *~iez* / E: lat ***prospicere***] **1** (Lat; d. oameni) A părea într-un anumit fel după înfățișare. **2** (Liv) A prevedea.

prospicient, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ci-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: cf it *prospiciente*, lat *prospiciens*] (Liv) **1** Care dă către un anumit loc. **2** Care privește către un anumit loc. **3** Orientat într-un anumit fel, către ceva.

prospiciere *sf* [At: DN³ / P: *~ci-e~* / E: ***prospicia***] (Rar) Prevedere.

prospiția *v* vz ***prospicia***

prospoiet, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 74 / P: *~po-iet* / Pl: *~eți, ~e* / E: net] **1** (Reg) Proeminent. **2** (Spc; d. haine, țesături) Înfoiat.

prost, proastă [At: CORESI, EV. 347 / Pl: *~oști, ~oaste* / E: slv ***простъ***] **1** *av* (Îvr) Vertical. **2** *av* (Îvr) Din belșug. **3-4** *av, a* (Înv; d. oameni și manifestările lor) (În mod) inocent. **5-6** *av, a* (În mod) sincer. **7-8** *av, a* (În mod) natural. **9** *a* Comun (**25**). **10** *a* (Îcn) De importanță redusă. **11** *av* Intens. **12** *a* (Spc; îvr; d. ani) Care nu este bisect. **13** *a* (Spc; îvr; d. zile) Lucrătoare. **14** *a* (Spc; înv; d. cuvinte) Simplu. **15** *a* (Îvp; d oameni) De condiție socială modestă. **16** *a* (Îs) *Soldat ~* Militar fără grade. **17** *a* (Pfm; îs) *Neam ~* Persoană lipsită de bunele maniere. **18** *s* (Spc; îvr) Iobag. **19** *smf* (Trs) Țăran. **20** *a* (Înv; d. limbă) Popular. **21** *a* (D. obiecte materiale) Nesatisfăcător din punct de vedere calitativ, funcțional etc. **22-23** *a, av* (Spc) (Care este) de calitate inferioară. **24** *a* (D. creații sau manifestări ale spiritului) Lipsit de valoare. **25-26** *a, av* (D. stări, situații, manifestări etc.) (Care evoluează) în mod nefavorabil. **27** *av* (Îe) **A se simți ~** A fi stânjenit. **28** *av* (Pe lângă verbe ca „a vorbi", „a pronunța") Incorect. **29** *a* (Spc; d. sănătate, stare fizică a cuiva, stări fiziologice) Care lasă de dorit. **30-31** *a, av* (Care este) modest ca aspect Si: (înv) *prostac* (**2**), (îvr) *prostatic¹* (**5**). **32** *a* (Îrg; d. oameni și înfățișarea lor) Urât. **33** *a* (D. bani) Care nu mai are putere de circulație. **34** *a* (Înv; d. bani) Care valora o pătrime dintr-un ban vechi. **35** *a* (Înv; îs) *Palmă ~oastă* Veche unitate de măsură pentru lungime, mai mică decât palma¹. **36-37** *smf, a* (D. oameni) (Persoană) fără știință de carte Si: *neinstruit*, (înv) *neștiut²*, (îrg) *prostav*. **38** *a* (Îvr; d. popoare, națiuni, colectivități umane) Înapoiat. **39** *a* Lipsit de rafinament. **40** *a* (Nob; d. limbi) Aflat într-un stadiu mai puțin evoluat decât vechile limbi clasice. **41-42** *a, av* (Care are) efecte nefavorabile. **43** *av* (Pfm; îe) **A pica ~** A sosi într-un moment nepotrivit. **44** *a* (Spc; îvr) Prevestitor de nenorocire. **45-46** *a, av* (D. trai, stare materială) (Care este) cu lipsuri, greutăți și privațiuni. **47** *a* (Pop; d. cuvinte, afirmații) Jignitor. **48** *a* (Pex) Trivial. **49** *a* (Îs) *Glumă proastă* (sau *de ~ gust*) Glumă nepotrivită, care jignește. **50** *a* (Îla) **De ~ gust** Deplasat (**3**). **51** *a* (D. obiceiuri, deprinderi) Rău. **52** *a* (D. vreme) Nefavorabil. **53-54** *smf, a* (Cu sens atenuat) (Om) lipsit de inteligență Si: *moroiman, motănos, năbârceac*, (reg) *năgăbui, năprui, năsărâmb, năsilnic, nătărău, nătâng, natânt*, (îvp) *năuc, năvleg, năvligos, neajuns², necălit, neghiob, nerod, netot, opac², paliu³, pălui²*, (pop) *palavratic, pătrășcan, pliurd, ploncios*, (îrg) *prostan* (**1-2**), *prostatic¹* (**7-8**), *prostănac* (**1-2**), *prostănatic* (**1-2**), *prostovoi, puncău, tanău¹, tălășman, tărăntuc, tăul, tântăit, telepiz, tont, trașcaliu, trenches, tronc², tutunac*. **55** *s* (Reg; îlav) **A ~oasta** sau **a** (ori **de-a**) **~ul** În zadar. **56** *smf* (Pfm; îe) **A-și găsi ~ul** A găsi omul pe care să-l poată înșela ușor. **57** *smf* (Pfm; îe) **A face pe ~ul** sau (reg) **a se face ~** A simula prostia. **58** *smf* (Îe) **A fi un ~ și jumătate** sau **a fi ~ ca noaptea** A fi foarte prost. **59** (Reg; îe) **A fi ~ în dungi** A fi foarte prost. **60** *a* (Pe lângă substantive nume de profesioniști) Lipsit de pricepere sau pregătire profesională. **61** *a* (Spc) Lipsit de talent într-un domeniu al artei. **62-63** *smf, a* (Reg; d. oameni) Nebun. **64** *a* (Pop; d. oameni) Bădăran (**1**). **65** *a* (Reg; d. oameni; șîs *~ la gură*) Flecar (**2**). **66** *a* (Reg; d. oameni) Bleg (**5**). **67** *a* (Reg; d. oameni) Mâncăcios. **68** *a* (Trs; d. oameni) Murdar. **69** *a* (Reg; d. oameni) Invidios.

prosta *v* vz ***prosti¹***

prostac, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 11ᵛ/23 / Pl: *~aci, ~ace* / E: pn ***prostak***, ucr ***простак***] **1** *sm* (Înv) Prost (**15**). **2** *a* (Înv) Prost (**31**). **3** *sm* (Înv) Persoană fără știință de carte.

prostan, ~ă *smf, a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 255/714 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prost*** + *-an*] (Îrg) **1-2** Prostănac (**1-2**).

prostasie *sf* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 241 / E: ngr ***προστασία***] (Grî; rar) Protecție (**1**).

prostată [At: ANTROP. 241/20 / V: (îvr) ***~te, ~stra~*** / Pl: *~te* / E: lat ***prostata***, fr ***prostate***] **1** *sf* (Atm) Oragan musculos și glandular situat la nivelul porțiunii inițiale a uretrei și care aparține aparatului genital masculin Si: (îvp) *gâlca sămânții*. **2** *a* (Îvr; îs) *Ghindă ~* Prostată (**1**). **3** *sf* (Med; imp) Prostatită (**2**).

prostate *sf* vz ***prostată***

prostatec, ~ă *a* vz ***prostatic***

prostatectomie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***prostatectomie***] (Med) Extirpare a prostatei sau a adenoamelor prostatice² (**1**).

prostatic¹, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 12ʳ/36 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prost*** + *-atic*] **1-2** *smf, a* (Înv; d. oameni și manifestările lor) Simplu. **3** *a* (Înv; d. oameni și manifestările lor) Firesc (**4**). **4** *a* (Înv; d. oameni și manifestările lor) Sincer. **5** (Îvr) Prost (**31**). **6** *a* (Îvr; îf *prostatec*) Numeros. **7-8** *smf, a* (Îrg) Prost (**53-54**). **9** (Îvr; îf *prostatec*) Nepriceput într-o meserie. **10** *a* (Înv) Prostesc (**3**). **11** *av* Prostește (**3**).

prostatic², ~ă [At: KRETZULESCU, A. 336/3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prostatique***] **1** *a* Privitor la prostată (**1**). **2** *sm* Bolnav de prostatită.

prostatită *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~te* / E: fr ***prostatite***] **1** (Med) Afecțiune inflamatorie a prostatei. **2** (Imp) Prostată (**1**).

prostatotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***prostatotomie***] (Med) Incizie chirurgicală a prostatei (**1**).

prostație *sf* vz ***prostrație.***

prostav, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 212 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *prost*] (Reg) Prost (**36**).

prostăciune *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ni* / E: ***prost*** + *-ăciune*] (Reg) Om foarte prost (**53**).

prostălan, ~ă *a* vz ***prostolan***

prostălancă *sf* [At: ALR SN V, h 1240/346 / Pl: *~nce* / E: ***prostălan*** + *-că*] (Reg) Femeie proastă (**53**).

prostălaucă *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 217 / Pl: *~uce* / E: ***prostălău*** + *-că*] (Reg) Femeie proastă (**53**).

prostălău [At: LB / Pl: *~ăi* / E: ***prost*** + *-ălău*] **1-2** *sm, a* (Om) foarte prost (**53-54**) Si: (reg) *năvrăc*, (pop) *prostolan* (**1-2**), (pfm) *prostovan* (**1**). **3** *a* (Reg; d. oameni) Ursuz. **4** *a* (Reg; d. oameni) Grosolan (**1**). **5** *sm* (Reg) Om fără căpătâi.

prostănac [At: POLIZU / V: (reg) ***~ton~*** / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***prostan*** + *-ac*] **1-2** *smf, a* (Om) lipsit de inteligență Si: *prost* (**53-54**). **3** *a* (Rar) Prostesc (**3**).

prostănatec, ~ă a vz ***prostănatic***

prostănatic, ~ă *smf, a* [At: TÎMPEANUL, G. 101/15 / V: ***~tec, ~tin~, ~ton~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prostan*** + *-atic*] **1-2** (Îrg) Prostănac (**1-2**).

prostănău *sm* [At: PANN, ap. CADE / Pl: *~ăi* / E: ***prostan*** + *-ău*] (Îvr) Om prostănac (**1**).

prostănel, ~ea *a* [At: MARIAN, Î. 123 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***prostan*** + *-el*] (Reg) Prostuț (**1**).

prostăticie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 124r/33 / E: ***prostatic*** + *-ie*] (Îvr) Calitate a ceea ce este prost **(21)**.

prostătură *sf* vz ***prostitură***

prostăvală *sf* vz ***prostovol***

prosteală[1] *sf* [At: BACALBAȘA, S. A. I, 28 / Pl: *~eli* / E: ***prosti***[1] + *-eală*] **1** Pierdere a capacității de a judeca, de a gândi. **2** Stare a omului prost **(53)**. **3** Înșelare sau încercare de a înșela. **4** Fandoseală **(2)**. **5** (Reg) Lucrare făcută superficial.

prosteală[2] *sf* [At: ISPIRESCU, L. 364 / Pl: *~eli* / E: ***prosti***[2] + *-eală*] (Îrg) Cerșetorie **(1)**.

prostelcă *sf* vz ***pestelcă***[1]

prostelui *v* vz ***protestălui***

prostercă *sf* vz ***pestelcă***[1]

prosterna *vr* [At: HELIADE, O. II, 78 / V: (înv; cscj) ***prosterne*** / Pzi: *prostern, ~nez* / E: fr ***prosterner***] **1** A se înclina până la pământ. **2** A îngenunchia în semn de venerație, de supunere, de umilință etc.

prosternare *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 288 / Pl: *~nări* / E: ***prosterna***] **1** Înclinare până la pământ. **2** Îngenunchere în semn de venerație, de supunere, de umilință. **3** Atitudine a celui care se prosternă Si: (asr) *prosternație*.

prosternat, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prosterna***] **1-2** Care se prosternă **(1-2)**.

prosternație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr ***prosternation***] (Asr) Prosternare **(3)**.

prostesc, ~ească *a* [At: PANN, P. V. III, 64[1]/4 / Pl: *~ești* / E: ***prost*** + *-esc*] **1** (Înv) Ordinar. **2** (Înv) Popular. **3** Care denotă prostie **(6)** Si: *nătâng, neghiob*, (rar) *neghiobesc, nerod, nerozesc, nesărat, nesocotit, prostănac* **(1)**, (înv) *prostatic*[1] **(10)**.

prostește *av* [At: VARLAAM, C. 255 / E: ***prost*** + *-ește*] **1** (Înv) Cu simplitate. **2** (Spc; îvr) În limba simplă, populară. **3** În mod prostesc **(3)** Si: (rar) *năucește, nerozește*, (înv) *prostatic*[1] **(11)**, *stupid*. **4** (Cu sens atenuat) Fără o justificare logică. **5** (Pfm; îe) **A râde** (sau **a zâmbi**) **~** A râde sau a zâmbi fără nici un motiv și atunci când nu trebuie.

prostetic, ~ă *a* vz ***protetic***[1]

prosteță *sf* vz ***prostețe***

prostețe *sf* [At: GORJAN, H. II, 218/24 / V: (îvr) ***~ță*** / E: ***prost*** + *-ețe*] (Înv) **1** (Rar; csc; îf *prosteță*) Prostime **(8)**. **2** Atitudine prostească **(3)**. **3** Purtare prostească **(3)**.

prosteză *sf* vz ***proteză***

prosti[1] [At: LB / V: (reg) ***~sta*** / Pzi: *~tesc* / E: ***prost***] **1** *vt* (C. i. oameni) A aduce la starea de prost Si: (pop) *a îndobitoci*. **2** *vr* (D. oameni) A deveni prost **(53)** Si: *a se năuci*, (înv) *a se neghiobi, a se tâmpi*, (reg) *a se tutui*[2]. **3-4** *vrt* (A-și pierde sau) a face să-și piardă cumpătul Si: *a (se) fâstâci* **(1-2)**, (reg) *a (se) ului, a (se) zăpăci*. **5** *vr* (Rar) A-și pierde forțele fizice. **6** *vr* (Îvr) A se urâți. **7** *vr* (D. lucruri) A-și pierde din calități, din valoare și a nu mai corespunde scopului. **8** *vt* (Fam; c. i. oameni) A induce în eroare Si: *a înșela, a păcăli*, (pfm) *a trișa*. **9** *vr* (Fig; îvr) A se travesti. **10** *vr* (Fam) A se fandosi **(1)**.

prosti[2] [At: DOSOFTEI, MOL. 85 / Pzi: *~tesc* / E: slv ***простити***] **1** *vt* (Îvr; c. i. oameni) A scuti de o pedeapsă. **2** *vt* A permite ceva interzis. **3** *vrr* (Îvr) A se împăca. **4** *vr* (Înv; udp „de") A demisiona **(1)**. **5** *vr* (Spc) A abdica **(1)**. **6** *vr* (Îvr) A se retrage într-un anumit loc. **7** *vi* (Pop) A cerși **(2)**.

prostic[1] *sn* vz ***prostichi***[1]

prostic[2]***, ~ă*** *a* [At: REBREANU, NUV. 192 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prost*** + *-ic*] **1-6** (Rar; șhp) Prosticel **(1-6)**.

prosticel, ~ea *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 209r/22 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***prost*** + *-icel, -icea*] **1-6** (Șhp) (Cam) prost **(22, 36, 53)** Si: *prosticica* **(1-6)**, (rar) *prostic* **(1-6)**, *prostuleț* **(1-6)**, (pfm) *prostișor* **(1-6)**, *prostuț* **(1-6)**.

prostichi[1] *sn* [At: (a. 1810) GÁLDI, M. PHAN. 241 / V: (înv) ***~ichion***, ***~tic*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***προσθήκη***] (Înv) Adaos la o dare.

prostichi[2] *vtrp* [At: (a. 1813) GÁLDI, M. PHAN. 241 / Pzi: ? / E: ***prostichi***[1]] **1-2** (Îvr; c. i. venituri) A spori.

prostichion *sn* vz ***prostichi***[1]

prosticică *a* [At: BRĂESCU, V. 21 / Pl: *~icele* / E: ***prost*** + *-icică*] **1-6** (Șhp) Prosticea **(1-6)**.

prostie *sf* [At: CORESI, EV. 170 / Pl: *~ii* / E: ***prost*** + *-ie*] **1** (Înv) Curățenie sufletească. **2** (Înv) Cinste **(1)**. **3** (Înv) Naturalețe. **4** (Înv) Modestie. **5** (Înv) Neștiință. **6** Stare a celui prost **(53)** Si: *mărginire*, (îrg) *nătărăie, nătângie, neghiobie*, (rar) *neminte, nerozie, nesocotință, netoție*, (înv) *prostime* **(7)**. **7** (Mpl) Faptă sau vorbă prostească **(3)** Si: *inepție*. **8** Vorbă, lucru sau faptă lipsite de seriozitate, de importanță Si: *fleac*[1] **(1)**, *nimic*. **9** (Pfm; îlav) **În ~** Fără măsură. **10** Faptă nesocotită de gravitate redusă Si: *boroboață, poznă, trăsnaie*.

prostietate *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 311/3 / P: *~ti-e~* / E: ***prost*** + *-ietate*] (Îvr) Stare de înapoiere culturală.

prostil *sn, a* [At: NEGULICI / Pl: *~uri* / E: fr ***prostyle***] **1-2** (Edificiu antic) care are coloane numai pe fațada principală.

prostime *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 79/5 / E: ***prost*** + *-ime*] **1** (Înv) Curățenie sufletească. **2** (Înv) Cinste **(1)**. **3** (Înv) Umilință. **4** (Înv) Modestie. **5** (Înv) Neștiință. **6** (Îvr) Însușire a ceea ce este prost **(41)**. **7** (Înv) Prostie **(6)**. **8** (Csc) Număr mare de oameni Si: *gloată* **(1)**, *mulțime, norod*, (îvr) *prostețe* **(1)**. **9** (Spc) Țărănime.

prostimon *s* [At: (a. 1797) GÁLDI, M. PHAN. 241 / Pl: nct / E: ngr ***πρόστιμον***] (Grî; rar) Despăgubire **(1)**.

prostinac, ~ă *a* vz ***prostănac***

prostire[1] *sf* [At: (a. 1730) DOSOFTEI, ap. GCR I, 258/26 / Pl: *~ri* / E: ucr ***простирало***] **1** (Reg) Cearceaf **(1)**. **2** (Reg) Cuvertură. **3** (Mol) Față de masă albă. **4** (Reg) Țesătură de bumbac sau de borangic dungată, folosită la decorarea pereților, la învelitul hainelor etc. **5** (Îvr) Glugă preoțească.

prostire[2] *sf* [At: CR (1833), 195[1]/39 / E: ***prosti***[1]] **1-2** (Trecere în) stare de îndobitocire. **3** Pierdere a inteligenței, a capacității de judecată. **4** Degradare a calității unui obiect. **5** Inducere în eroare.

prostire[3] *sf* [At: VĂCĂRESCU, IST. 288 / Pl: *~ri* / E: ***prosti***[2]] (Înv) **1** Demisie. **2** Abdicare **(1)**.

prostisi *vt* [At: (a. 1803) GÁLDI, M. PHAN. 241 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐπρόστεσα*** (aor *προστέτω*)] (Grî; rar) A adăuga la un venit, la un câștig, la o dare etc.

prostișor, ~oară *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 237r/26 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prost*** + *-ișor*] **1-6** (Pfm; șhp) Prosticel **(1-6)**.

prostit, ~ă *a* [At: EMINESCU, O. I, 59 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prosti***] **1** Îndobitocit. **2** Asemenea unui prost **(54)**. **3** (Pex) Buimăcit. **4** Care denotă prostie **(6)**. **5** (Pex) Care denotă dezorientare. **6** Indus în eroare.

prostitua *vtr* [At: IORGOVICI, O. 69/8 / V: (rar; cscj) ***~tui*** (Pzi: *~tuesc*) / P: *~tu-a* / Pzi: *~uez*, (rar) *prostitui* / E: fr ***prostituer***, lat ***prostituere***] **1-2** (A practica sau) a face pe cineva să practice prostituția. **3-4** (Fig) A (se) necinsti prin folosire nedemnă.

prostituare *sf* [At: POLIZU / V: ***~tuire*** / P: *~tu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***prostitua***] **1** Practicare a prostituției. **2** Obligare la practicarea prostituției. **3** (Fig) Necinstire prin folosirea în mod nedemn. **4** (Fig) Dobândire a unui aspect degradant.

prostituat, ~ă *sf, a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~tuit*** / P: *~tu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***prostituée***] **1-2** (Femeie) care practică prostituția Si: (pop) *curvă* **(1)**, (înv) *muiere*, (arg) *maimuță, marcoavă, mastroacă*, (rar) *palațandră, parașută, târfă*.

prostitui *v* vz ***prostitua***

prostituire *sf* vz ***prostituare***

prostituit, ~ă *a* vz ***prostituat***

prostitură *sf* [At: MURNU, O. 185 / V: (rar) ***~tăt~*** / E: ***prosti***[1] + *-tură*] (Rar) Lucru de calitate inferioară.

prostituță *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~te* / E: lat ***prostituta***] (Îvr) Prostituată **(1)**.

prostituție *sf* [At: IORGOVICI. O. 69/12 / V: (înv) ***~iune*** / E: fr ***prostitution,*** lat ***prostitutio, -onis***] **1** Întreținere de relații sexuale pentru bani. **2** Faptă (infracțională) comisă de cel ce practică prostituția (**1**). **3** Ocupație a celui ce practică prostituția (**1**). **4** Viață dusă de cel ce practică prostituția (**1**). **5** (Fig) Corupție (**4**). **6** (Fig) Înjosire. **7** (Fig) Degradare (**2**).

prostituțiune *sf* vz ***prostituție***

prostogală *sf* vz ***prostovol***

prostogoală *sf* vz ***prostovol***

prostogol *sn* vz ***prostovol***

prostolan *sm, a* [At: LB / V: (pop) ***~tăl~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***prostălău*** css] (Pop) **1-2** Prostălău (**1-2**).

prostolog *sn* vz ***prostovol***

prostoloj *sn* vz ***prostovol***

prostoman *sm* [At: ȚICHINDEAL. F. 435/6 / Pl: *~i* / E: ***prost*** + *-oman*] (Îvr) Om foarte prost (**36**).

prostonac, ~ă *a* vz ***prostănac***

prostonatic, ~ă *a* vz ***prostănatic***

prostovală *sf* vz ***prostovol***

prostovan, ~ă [At: PAMFILE. J. II. 162 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prost*** + *-ovan*] **1-2** *smf, a* (Pfm) Prostănac (**1-2**). **3** *a* (Reg) Zăpăcit. **4** *a* (Reg) Ursuz.

prostovăli *v* vz ***prăstăvăli***

prostovoi, ~oaie *a* [At: DLR / Pl: *~* / E: ***prostovan*** css] (Reg; rar) Foarte prost (**54**).

prostovol *sn* [At: ISPIRESCU, ap. CADE / V: (reg) ***păstrăgală*** *sf*, ***plos~, prastavală*** *sf*, ***prăstăgală*** *sf*, ***pristalog***, ***~tăvală*** *sf*, ***~togală*** *sf*, ***~togoală*** *sf*, ***~togol, ~tolog, ~toloj, ~tro~, ~vală*** *sf*, ***rostofol*** / Pl: *~oale, ~uri* / E: nct] **1** Unealtă de pescuit formată dintr-o plasă conică, prevăzută pe margine cu greutăți de plumb care o trag la fundul apei și o strâng, formând în apă un sac în care este prins peștele Si: (reg) *năpastă, năpastnic, plașcă*[1], *trandada*. **2** (Reg; îlav) **De-a ~vala** De-a rostogolul. **3** (Reg) Crâsnic[2] (**3**).

prostovoli *v* vz ***prăstăvăli***.

prostrat, ~ă *a* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ. 63/22 / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***prostratus,*** fr ***prostré***] (Rar) **1** (Med; rar; d. oameni) Aflat într-o stare de prostrație. **2** (D. însușiri sau manifestări ale organismului uman) Extrem de diminuat. **3** (Fig) Lipsit de energie morală. **4** (D. tulpinile unor plante) Care crește culcat la pământ.

prostrată *sf* vz ***prostată***

prostrație *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 271/8 / V: ***~sta~***, (înv) ***~iune*** / E: fr ***prosration,*** lat ***prostratio, -onis***] Stare patologică de indiferență totală față de ceea ce se petrece în jur, cauzată de o slăbire extremă a forței fizice și psihice Si: *apatie* (**1**).

prostrațiune *sf* vz ***prostrație***

prostrânge *vt* [At: CADE / Pzi: *prostrâng* / E: ***pro-***[2] + ***strânge***] (Ban) A strânge la loc.

prostuleț *sm, a* [At: ALECSANDRI, T. 1264 / Pl: *~i* / E: ***prost*** + *-uleț*] **1-12** (Rar; șhp) (Om) prosticel (**1-6**).

prostuț, ~ă *smf, a* [At: DONICI. F. II. 51/3 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prost*** +*-uț*] **1-12** (Pfm; șhp) (Om) prosticel (**1-6**). **13-14** (Pex) (Om) naiv.

prosumțiune *sf* vz ***prezumție***

proș *sn* [At: AL LUPULUI. P. G. 104 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1-2** Alică (mai mare).

proșca *vt* [At: FOLC. MOLD. I. 287 / Pzi: *proșc* / E: cf *proșcă*] (Reg) A împroșca.

proșcai *sn* vz ***prășcău***

proșcă *sf* vz ***proașcă***

proșcău *sn* vz ***proașcă***

proședea *vi* [At: ARISTIA. PLUT., ap. DLR / Pzi: *proșed* / E: ***pro-***[1] + ***ședea***] (Îvr) A ocupa un loc în față într-o adunare.

proședere *sf* [At: SFC IV. 25 / Pl: *~ri* / E: ***proședea***] (Îvr) Ocupare a unui loc aflat în față într-o adunare.

proșie *sf* vz ***prosie***

proșterne *v* vz ***prosterna***

proștitirui *vt* [At: ȚICHINDEAL. F. 432/12 / Pzi: *~esc* / E: ger ***prostituiren***] (Îvr) A desconsidera.

prot[1] *sm* [At: VALIAN. V. / Pl: *~oți* / E: fr ***prote***] (Înv) **1** Șef al lucrărilor într-o tipografie. **2** Director al unei tipografii. **3** (Rar) Corector tipografic.

prot[2] *sm* [At: (a. 1654) GCR I. 170/31 / E: slv ***протъ***] (Înv) Conducător al comunității monahale de la muntele Athos.

prot[3]- vz ***protero-***

prot[4]- vz ***proto-***

prota *no* vz ***protos***[2]

protacar *sm* vz ***procator***

protacâr *sm* vz ***procator***

protactiniu *sns* [At: MACAROVICI. CH. 401 / E: fr ***protactinium***, ger ***Protaktinium***] Element chimic radioctiv, izotop al uraniului.

protagină *sf* vz ***pătlagină***

protagonist, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU. C / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***protagoniste***] **1** Persoană care joacă un rol principal într-un film, într-o piesă de teatru, într-o operă etc. **2** (Pgn) Erou principal într-o operă literară. **3** Reprezentant de frunte al unei mișcări, al unei teorii etc. Si: *cap* (**122**), *fruntaș* (**1**), *inițiator, promotor*. **4** Persoană care joacă rolul principal într-o acțiune, într-o afacere etc.

protal *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: fr ***prothale***] (Bot) Lamă verde de forma unei frunze, rezultată din germinarea sporilor criptogamelor vasculare.

protamină *sf* [At: MACAROVICI. CH. 630 / Pl: *~ne* / E: fr ***protamine***] Proteină bazică specifică peștilor, care conține în proporție mare aminoacizi.

protandrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***protandrie***] (Blg) Proterandrie.

protanopie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***protanopie,*** eg ***protanopia***] Incapacitate a ochiului de a vedea culoarea roșie.

protapop *sm* vz ***protopop***

protargol *sns* [At: NICA. L. VAM. 204 / E: fr ***protargol,*** ger ***Protargol***] Substanță sub formă de pulbere galbenă sau galben-brună, solubilă în apă, folosită ca astringent și antiseptic.

protas *sn* vz ***protază***

protasă *sf* vz ***protază***

protasis *sf* vz ***protază***

protav, ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL. F. 203/713 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Îvr) Neplăcut.

protază *sf* [At: CANTEMIR. IST. 39 / V: (înv) ***~tas*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***~asă*** (Pl: *~ases*), ***~asis*** / Pl: *~ze* / E: fr ***protase,*** lat ***protasis,*** ngr ***πρότασις***] **1** Primă parte a unei perioade condiționale, care cuprinde propozițiile secundare și care îndreaptă atenția asupra consecințelor ce se enunță în apodoză. **2** (Înv) Premisă. **3** (Înv; îs) *Protase părtnicești* Premise particulare. **4** (Înv; îs) *Protase adeveritoare* Premise afirmative. **5** (Îvr; îf *protas*) Teză. **6** Parte de început a unei drame antice, care cuprinde expunerea subiectului.

protă *sm* [At: CONV. LIT. V. 3 / Pl: *~oți* / E: srb ***prota***] (Înv; Ban; Trs) **1-2** Protopop (**1-2**).

ptotăc *sm* [At: LIUBA – IANA. M. 100 / Pl: *~ăci* și (rar, *sn*) *~ăce* / E: srb ***protak***] (Ban) Ciur de piele cu găuri mari prin care se cerne grâul.

protăcări *v* vz ***procatiri***

protălui *v* vz ***protestălui***

protăștălui *v* vz ***protestălui***

protâlcă *sf* vz ***potârcă***.

protează *sf* [At: DN[2] / P: *~te-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***protéase***] (Chm) Enzimă care catalizează descompunerea peptidelor din aminoacizi.

protecsie *sf* vz ***protecție***

protecsui *vt* [At: (a. 1794) GCR II. 153/2 / Pzi: *~esc* / E: ***protecsie*** + *-ui*] (Îvr) A proteja (**1**).

protecștație *sf* vz ***protestație***.

protecștului *v* vz ***protestălui***.

protecta *vt* [At: CR (1830). 56[2]/30 / Pzi: *~tez* / E: drr ***protector***] (Înv) A proteja (**1**).

protectoară *sf* vz ***protector***

protector, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 29ᵛ/33 / V: (rar) ***~toară*** *sf*, (înv) ***~toră*** *sf*, ***~tic~*** / A și: *~tec~* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***protector, -oris,*** fr ***protecteur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care protejează (1) Si: (îvr) *proteguitor* (1-2), *protectoriță, protectrice* (1-2). **3-4** *av, a* (Într-un mod) care protejează (îvr) *proteguitor* (3-4). **5-6** *av, a* (Pex) (În mod) respectuos. **7** *a* (D. state) Care își exercită protecția asupra unui protectorat Si: (înv) *protectrice* (3), (îvr) *protectuitor*.

protectorat *sn* [At: SĂULESCU, HR. II, 332/14 / Pl: *~e* / E: fr ***protectorat***] **1** Formă de dependență politică a unui stat față de altul în baza unei convenții conform căreia statul protector conduce politica externă a statului protejat, acesta păstrându-și autonomia internă. **2** Conducere exercitată de statul protector. **3** Stat sau teritoriu în care se exercită protectoratul (1).

protectoră *sf* vz ***protector***

protectoriță *sf* [At: POLIZU / Pl: *~te* / E: ***protector*** + *-iță*] (Îvr) Protectoare (1).

protectrice [At: ZILOT, CRON. 350 / V: *~iță*, ***~tictriță*** / Pl: ~ / E: fr ***protectrice*** cf it *protettrice*] **1-2** *sf, a* Protectoare (1-2). **3** *a* (D. state) Protector (7).

protectriță *sf* vz ***protectrice***

protectuitor, ~oare *a* [At: (a. 1831) URICARIUL II, 213/3 / P: *~tu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *protecta*] (Îvr) Protector (1).

protecție *sf* [At: CANTEMIR, HR. 256 / V: (înv) ***~csie, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***protectio, -onis,*** fr ***protection,*** rs ***протекция***] **1** Ocrotire acordată cuiva sau cerută de cineva Si: (grî; rar) *protasie*. **2** (Pex; îs) *~a muncii* Ansamblu de măsuri luate pentru ocrotirea vieții și a sănătății celor ce muncesc și pentru asigurarea celor mai bune condiții de muncă. **3** (Pex; iav) **De ~** Protector (1). **4** Sprijin neprincipial acordat cuiva pentru obținerea unui avantaj. **5** (Pex) Persoană care acordă cuiva un sprijin neprincipial. **6** (Îla) **Cu ~** Influent. **7** Sprijin politic sau militar acordat sau cerut de un stat altui stat în schimbul unor compensații. **8** (Înv) Protectorat (2). **9** (Înv) Consulat (2). **10** (Asr) Sistem protecționist.

protecționism *sn* [At: HASDEU, I. C. I, 105 / S și: (înv) *~izm* / P: *~ți-o~* / E: fr ***protectionnisme***] Sistem de măsuri politico-economice al cărui scop este dezvoltarea și ocrotirea industriei și a agriculturii indigene împotriva concurenței străine prin aplicarea unui regim de taxe vamale ridicate la mărfurile de import.

protecționist, ~ă [At: GHICA, S. 190 / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***protectionniste***] **1** *a* Privitor la protecționism. **2-3** *smf, a* (Adept) al protecționismului.

protecțiune *sf* vz ***protecție***

protegarisit, ~ă *a* [At: (a. 1824) T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***protégé*** + *-arisit*] (Îvr) Protejat (1).

protege *v* vz ***proteja***

protegere *sf* vz ***protejare***

protegiare *sf* vz ***protejare***

protegiat, ~ă *a, smf* vz ***protejat***

protegui *vt* [At: SĂULESCU, HR. II, 262/5 / Pzi: *~esc* / E: ***protege*** + *-ui*] (Îvr) **1-3** A proteja (1-3).

proteguire *sf* [At: XENOPOL, I. R. IV, 176 / Pl: *~ri* / E: ***protegui***] (Îvr) **1-2** Protejare (1-3).

proteguit, ~ă *smf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***protegui***] (Îvr) Persoană protejată (1) de cineva.

proteguitor, ~oare [At: (a. 1835) URICARIUL VIII, 130 / P: *~gu-i~* / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***protegui***] (Îvr) **1-2** *smf, a* Protector (1-2). **3-4** *av, a* Protector (3-4).

proteguitoriu, ~oare *a, smf* vz ***proteguitor***

proteic, ~ă *a* [At: SCRIBAN / P: *~te-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protéique***] **1** Cu caracter schimbător. **2** (D. unele substanțe) Care își modifică neîncetat forma. **3** (Blg) Care se referă la proteine sau la protide. **4** Care conține proteine sau protide.

proteidă *sf* [At: ENC. AGR. IV, 201 / Pl: *~de* / E: fr ***protéide***] (Blg) Substanță chimică naturală rezultată din combinarea unor proteine cu substanțe neproteice.

proteidemie *sf* [At: DN³ / P: *~te-i~* / E: fr ***protéidémie***] (Blg) **1-2** Proteinemie (1-2).

proteiform, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~te-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***protéiforme***] Cu formă variabilă.

protein- *ec* vz ***proteo-***

proteină *sf* [At: ALDEA, S. 36 / Pl: *~ne* / E: fr ***protéine***] (Blg) Substanță organică alcătuită din carbon, hidrogen, oxigen, azot, sulf etc. care intră în compunerea protoplasmei celulelor animale și vegetale, îndeplinind în organism funcții variate fundamentale.

proteinemie *sf* [At: DN³ / P: *~te-i~* / E: fr ***protéinémie***] **1** Prezența a proteinelor în sânge Si: *proteidemie* (1). **2** Cantitate de proteine prezentă în sânge Si: *proteidemie* (2).

proteinic, ~ă *a* [At: ENC. VET. 79 / Pl: *~ici, ~ice* / Pl: ***proteină*** + *-ic*] **1** Referitor la proteine. **2** Care conține proteine.

proteino- *ec* vz ***proteo-***

proteinogramă *sf* [At: DN³ / P: *~te-i~* / Pl: *~me* / E: fr ***protéinogramme***] **1** Examen de laborator care determină prezența și cantitatea proteinelor din sânge. **2** (Ccr) Buletin care conține rezultatul proteinogramei (1).

proteinoterapie *sf* [At: M. D. ENC. / P: *~te-i~* / E: fr ***protéinothérapie***] Tratament care constă în injectarea în organism a unor proteine, în scopul stimulării proceselor biologice de apărare împotriva infecțiilor.

proteinurie *sf* [At: DN³ / P: *~te-i~* / Pl: *~ii* / E fr ***protéinurie***] (Med) Prezența a proteinelor în urină Si: *albuminurie* (3).

proteism *sn* [At: DN³ / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***protéisme***] (Liv) **1** Comportare de proteu (1). **2** (Pex) Tendință de a lua forme diferite.

proteja [At: HELIADE, O. I, 200 / V: (înv) ***~tege, ~tegia*** / Pzi: *~jez* / E: fr ***protéger,*** lat ***protegere,*** it ***proteggere***] **1** *vt* A ajuta pe cineva facilitându-i reușita prin recomandări, sprijin material sau moral Si: *a ocroti*, (îvr) *a protecsui*, (înv) *a protecta*, (rar) *a protegui* (1), *a sprijini*. **2** *vt* (Spc) A favoriza (2). **3-4** *vtr* A (se) apăra (27-28).

protejare *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL I, 180 / V: (înv) ***~egere, ~tegiare*** / Pl: *~jări* / E: ***proteja***] **1** Ajutor acordat cuiva în scopul de a-i facilita reușita. **2** (Spc) Favorizare (2). **3** Ocrotire.

protejat, ~ă [At: CR (1848), 28²/64 / V: (înv) ***~egiat, ~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***proteja***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se bucură de protecția cuiva. **3-4** *smf, a* (Persoană) favorizat(ă). **5** *a* Ocrotit de ceva dăunător. **6** *a* (Spc; d. sisteme tehnice, instalații) Prevăzut cu un sistem de protecție.

protejator, ~oare *smf* [At: BL XIV, 121 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***proteja*** + *-tor*] (Rar) Protector (1).

protemisi *v* vz ***protimisi***

protemisire *sf* vz ***protimisire***

proteo- [At: DN³ / V: ***protein-, proteino-*** / P: *~te-o-* / E: fr ***protéo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) proteină. **3** De proteine. **4** Proteic (4).

proteolitic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protéolitique***] (Med) **1** Referitor la proteoliză. **2** De proteoliză.

proteoliză *sf* [At: DN³ / P: *~te-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***protéolyse***] (Med) Descompunere și degradare a proteinelor.

proterandrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ie* / E: fr ***protérandrie***] Dezvoltare a organelor reproducătoare masculine înaintea celor feminine la organismele hermafrodite.

proterimă *sf* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 241 / Pl: *~me* și *~mi* / E: ngr ***προτέρημα***] (Grî) **1** Privilegiu. **2** Însușiri superioare.

protero- [At: DN³ / V: *prot-* / E: fr *protéro-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Anterior (1). **2** Timpuriu.

proteroginie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ie* / E: fr ***protérogynie***] (Rar) **1-2** Protoginie (1-2).

proterozoic *sn, a* [At: GEOLOGIA, 61 / P: *~zo-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protérozoïque***] (Glg) **1-3** Algonkian (1-3).

proterv, ~ă a [At: DN[3] / E: cf it *protervo*, lat *protervus*] (Liv; rar) Arogant și insolent.

protese s [At: BĂCESCU, P. 186 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Olt; rar) Pește nedefinit mai îndeaproape.

protesmie sf [At: (a. 1792) GÁLDI, M. PHAN. 241 / S și: *~the~* / V: (înv) ***~ezm~, ~tizm~, profezmie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***προθεσμία***] (Înv) **1** Termen. **2** Răgaz.

protest sn [At: (a. 1703) FN 155 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***protestum***, it ***protesto***] **1** Manifestare energică împotriva unei stări de fapt, a unei măsuri etc. considerată drept abuzivă, injustă Si: (rar) *protestare* (1), *protestație* (1), (îvr) *protestăciune*. **2** (Ccr) Protestare (2). **3** (Șîs *notă de ~*) Act al unui guvern prin care acesta dezaprobă o acțiune a guvernului altui stat, considerată contrară tratatelor sau normelor de drept internațional. **4** (Jur) Act public prin care organele judecătorești constată neplata la scadență a unei polițe Si: (înv) *protestație* (3). **5** (Rar) Declarație (18).

protesta [At: HELIADE, D. J. 11 / Pzi: *~tez* / E: it ***protestare***, fr ***protester***] **1** *vi* A-și manifesta energic dezaprobarea față de o stare de fapt, față de o măsură considerată injustă, abuzivă, dăunătoare Si: (înv) *a prerecui, a prici[4]*, (îvr) *a protestui, a protestălui, a protestarisi*. **2** *vt* (Înv) A contesta (5). **3** *vt* (Jur; c. i. polițe, cecuri etc.) A stabili pe cale judiciară că o poliță nu a fost achitată la scadență. **4** *vt* (Rar) A declara (4).

protestabil, ~ă a [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***protestable***] (Rar) Care poate fi protestat (1).

protestan sm vz ***protestant[1]***

protestant[1], ~ă [At: DRLU / V: (îvr) ***~tan sm*** / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Protestant***] **1-2** *smf, a* (Adept) al protestantismului Si: *reformat*, (îvr) *protestanticesc* (1). **3** *a* Referitor la protestantism Si: (îvr) *protestanticesc* (2). **4** *a* Specific protestantismului Si: (înv) *protestanticesc* (3). **5** *a* Care susține protestantismul.

protestant[2], ~ă smf [At: STAMATI, D. / Pl: *~nți, ~e* / E: ***protesta*** + *-ant*] (Înv) Protestatar (1).

protestanticesc, ~ească a [At: POLIZU, SFC II, 112 / Pl: *~ești* / E: ***protestant[1]*** + *-icesc*] (Îvr) **1-3** Protestant[1] **(2-4)**.

protestanticește av [At: POLIZU / E: ***protestant[1]*** + *-icește*] (Îvr) În felul protestanților[1] (1).

protestantism sn [At: CR (1829), 58[1]/23 / S și: (rar) *~izm* / E: fr ***protestantisme***] **1** Confesiune religioasă creștină separată de catolicism prin mișcarea Reformei din prima jumătate a sec. XVI. **2** Totalitate a popoarelor sau țărilor protestante[1] **(5)**. **3** Totalitate a protestanților[1] **(1)**.

protestare sf [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***protesta***] **1-4** Protest **(1-4)**.

protestarisi vi [At: ALECSANDRI, T. 1395 / Pzi: *~sesc* / E: ***protesta*** + *-arisi*] (Îvr; gmț) A protesta (1).

protestatar, ~ă [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 73 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***protestaire***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care protestează (1) într-o împrejurare oarecare, de obicei cu implicații sociale largi. **3-4** *smf, a* (Persoană) care aderă la o acțiune de protest (1). **5** *a* (D. manifestări, creații ale oamenilor) Care conține un protest (1).

protestator sm [At: HELIADE, O. II, 69 / Pl: *~i* / E: ***protesta*** + *-tor*] (Îvr) Persoană care părăsește o anumită doctrină, o anumită religie și trece la alta.

protestație sf [At: (a. 1737) IORGA, S. N. 102 / V: (înv) ***~ecsta~, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***protestatio, -onis***, fr ***protestation***] (Înv) **1-3** (Rar) Protest **(1, 3, 5)**. **4** (Ccr) Act scris prin care se exprimă un protest (1).

protestațiune sf vz ***protestație***

protestăciune sf [At: NEGRUZZI, ap. PR. DRAM. 475 / Pl: *~ni* / E: ***protest*** + *-ăciune*] (Îvr) Protest (1).

protestălui vi [At: (a. 1728) IORGA, S. N. 110 / V: ***prostel~, proștului***, (sst) ***protălui, ~tăștă~, ~ecștului, ~telui*** / Pzi: *~esc* / E: lat ***protestari***, mg ***protestálni***] (Îvr; Trs) A protesta (1).

protestelui v vz ***protestălui***

protestui vi [At: DONICI, F. II, 25/10 / Pzi: *~esc* / E: ***protest*** + *-ui*] (Îvr) A protesta (1).

protestuit, ~ă a [At: (a. 1820) URICARIUL I, 265 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***protestui***] (Îvr) Contestat (1).

protesea sf [At: BĂCESCU, PĂS. 143 / Pl: *~ele* / E: nct] (Orn; Olt) Specie de presură[1] mică.

protetic[1], ~ă a [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (înv) ***proste~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prothétique***] **1** (Med) Referitor la proteză (1). **2** (Fon; d. sunete) Care se adaugă la începutul unui cuvânt ce începe cu o consoană, fără a-i schimba sensul.

protetic[2], ~ă a [At: SCRIBAN, D. / E: ngr ***προθετικός***] (Grî; nob) Care este proiectat.

proteu sm [At: NEGULICI / V: ***~s*** / Pl: *~ei* / E: fr ***protée***, lat ***proteus***] **1** (Liv) Persoană nestatornică. **2** (Zlg; șîs *~ de peșteră*) Batracian care trăiește în unele peșteri (*Proteus anguinus*). **3** (Blg) Bacterie polimorfă foarte mobilă, care conține elemente baciliare (*Proteus*). **4** (Mit) Zeu marin care avea darul prevestirii și putea lua după voie diferite forme.

proteus sm vz ***proteu***

proteză sf [At: TURNESCU, C. 3 / S și: (înv) *~the~* / V: (înv) ***proste~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***prothèse***] **1** Aparat sau piesă medicală care înlocuiește un organ, un membru, o parte dintr-un membru amputat sau un conduct natural al corpului sau pe care se fixează o dantură falsă. **2** Operație chirurgicală prin care se înlocuiește un organ, un membru, o parte dintr-un membru al corpului printr-o proteză (1). **3** (Fon) Apariție accidentală a unui sunet la începutul unui cuvânt care începe cu consoană, fără a se schimba sensul acestuia.

protezmie sf vz ***protesmie***

protictor sm vz ***protector***

protictriță sf vz ***protectrice***

protidă sf [At: BOTANICA, 8 / Pl: *~de* / E: fr ***protide***] (Mpl) Denumire generică pentru orice substanță azotată.

protidic, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protidique***] **1** Care conține protide. **2** De protide.

protie sf [At: CANTEMIR, HR. 88 / E: ngr ***πρωτειά***] (Înv) **1** Prioritate. **2** (Jur; spc) Drept de prioritate al unei persoane în raport cu altele. **3** (La jocul de cărți) Protos[1] (2).

protihnic, ~ă a, smf vz ***potrivnic[1]***

protim a vz ***protimos***

protimi v vz ***protimisi***

protimie[1] sf [At: CANTEMIR, I. I. II, 330 / S și: (înv) *~thi~* / V: (înv) ***prat~, profi~*** / E: ngr ***προθυμία***] (Grî) **1** Zel. **2** Bunăvoință (1).

protimie[2] sf [At: (a. 1813) BUL. COM. IST. IV, 93 / S și: (înv) *~thi~* / E: cf *protimis, protie*] (Îvr) **1** Prioritate în raport cu alții. **2** Protos[1] (2).

protimis sn vz ***protimisis***

protimisi vt [At: (a. 1776) BV II, 216 / V: (îvr) ***proft~, promitisi, ~tem~, ~timi, ~tism~, ~tom~*** / E: ngr ***προτίμησω*** (aor *προτιμώ*)] (Grî) **1** A acorda prioritate cuiva Si: *a prefera, a privilegia*. **2** A favoriza (2).

protimisie sf vz ***protimisis***

protimisire sf [At: (a. 1784) / V: (îvr) ***~tem~*** / Pl: *~ri* / E: ***protimisi***] (Îvr) **1** Acordare a priorității cuiva. **2** Favorizare (2).

protimisis sn [At: (a. 1765) BUL. COM. IST. IV, 214 / S și: (înv) *~thi~* / V: (înv) ***~sie*** *sf*, ***~timis, ~tmisie*** *sf*, ***~tom~*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***προτίμησις***] (Grî) **1** Preferință. **2** Drept de prioritate. **3** Drept de preempțiune.

protimisitor, ~oare a [At: ASACHI, I. 123/10 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***protimisi*** + *-tor*] (Îvr) Care acordă dreptul de prioritate sau de preempțiune.

protimos a [At: (a. 1783) GÁLDI, M. PHAN. 242 / S și: (înv) *~thi~* / V: (înv) ***~tim*** (Pl: *~i*) / E: ngr ***πρόθυμος***] (Înv; d. oameni) Prompt.

protipend sm [At: P. CONSTANT, O. 128 / Pl: *~nzi* / E: drr ***protipenda***] (Nob) Protipendist.

protipenda sf vz ***protipendadă***

protipendad, ~ă a vz ***protipendat***

protipendadă sf [At: (a. 1827) URICARIUL VII, 99 / V: (înv) ***~da*** (Pl: *~das*), ***~dală, ~ndă, ~ntadă, protis-pentados*** / Pl: *~de* / E: ngr ***πρώτη πεντάδα***] **1** Aristocrație care se bucura în Evul Mediu de privilegii speciale. **2** (Pex) Elită socială.

protipendală *sf* vz *protipendadă*

protipendar, ~ă *smf, a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 17 / Pl: *~i, ~e* / E: *protipenda* + *-ar*] (Înv) **1-2** Protipendist.

protipendat, ~ă *smf, a* [At: ALECSANDRI, ap. CONV. LIT. VII, 369 / V: (înv) *~ad* / Pl: *~ați, ~e* / E: *protipenda* + *-at*] (Înv) **1-2** Protipendist.

protipendă *sf* vz *protipendadă*

protipendesc, ~ească *a* [At: ALECSANDRI, ap. GÁLDI, M. PHAN. 243 / Pl: *~ești* / E: *protipenda* + *-esc*] (Îvr) Care aparține protipendadei.

protipendist, ~ă *smf* [At: ALECSANDRI, T. 1338 / Pl: *~iști, ~e* / E: *protipenda* + *-ist*] (Înv) Persoană care făcea parte din protipendadă (**1**) Si: (înv) *protipendar* (**1**), *protipendat* (**1**).

protipentadă *sf* vz *protipendadă*

protiron *sn* [At: DN² / Pl: *~oane* / E: ngr **πρόθιρον**] **1** (Ant) Vestibul al unei case grecești. **2** Mică construcție adăugată peretelui de intrare într-o biserică, portalului sau pronaosului, constând dintr-o boltă în formă de baldachin sprijinită pe perete și susținută, în față, de două coloane.

protismisi *v* vz *protimisi*

protis-pentados *s* vz *protipendadă*

protist *sn* [At: ARHIVA, II, 287 / V: (îvr) *~a* *sf* / Pl: *~e* / E: fr *protiste*] (Blg; rar) Microorganism unicelular Si: *protozoar* (**2**).

protista *sf* vz *protist*

protistologie *sfs* [At: M. D. ENC. / E: fr *protistologie*] (Blg) Disciplină care se ocupă cu studiul protistelor.

protiu *sn* [At: DEX / E: fr, eg *protium*] (Chm) Hidrogen ușor.

protivă *av* vz *potrivă*

protivădare *sf* vz *potrivădare*

protivi *v* vz *potrivi*

protivire *sf* vz *potrivire*

protivitor, ~oare *a* vz *potrivitor*

protivnic¹, ~ă *a, smf* vz *potrivnic¹*

protivnic², ~ă *smf* vz *potrivnic²*

protivnicie *sf* vz *potrivnicie*

protizmie *sf* vz *protesmie*

protmisiie *sf* vz *protimisis*

proto- [At: FORM. CUV. I, 256 / E: ngr **πρωτο-**, fr *proto-*] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Primul. **2** Preistoric. **3** (Lin) Foarte vechi. **4-5** (Lin) Anterior (unui grup etnic). **6** Primitiv.

protoamibă *sf* [At: FORM. CUV. I, 146 / P: *~to-a~* / Pl: *~be* / E: *proto-* + *amibă*] Amibă primitivă.

protoanie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: *protă* + *-oane*] (Ban; îvr) Protopopeasă.

protoasicrit *s* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 22ᵛ/7 / A: nct / Pl: nct / E: ngr **πρωτο-** + **ασύγκριτος**] (Îvr) Persoană care ocupa cel mai înalt rang într-o ierarhie.

protobiologie *sf* [At: DN³ / P: *~bi-o~* / E: fr *protobiologie*] Ramură a biologiei care studiază formele de viață mai mici decât bacteriile.

protobitumen *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: ger *Protobitumen*] Bitumen în stare de formare, reprezenând prima fază de transformare a materiei organice în petrol.

protoblast *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *protoblaste*] (Blg) Celulă lipsită de membrană.

protobromură *sf* [At: CADE / Pl: *~uri*, (rar) *~ure* / E: *proto-* + *bromură*] (Chm) Combinație a unui corp simplu cu cea mai mică cantitate de brom.

protocală *sf* vz *portocală¹*

protocarbonat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: fr *protocarbonat*] (Chm) Care este combinat cu cea mai mică proporție de carbon.

protocarburat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: fr *protocarburat*] (Chm) **1** Care formează o protocarbură. **2** Aflat în stare de protocarbură.

protocarbură *sf* [At: CADE / Pl: *~uri*, (rar) *~ure* / E: fr *protocarbure*] (Chm) Combinație săracă în carbon pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta.

protocatedrie *sf* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 244 / E: ngr **πρωτοκαθεδρία**] (Grî; rar) Întâietate în rang.

protocăli *v* vz *protocoli*

protocălui *v* vz *protocoli*

protocâr *sm* vz *procator*

protocinghel *sm* vz *protosinghel*

protoclorurat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: fr *protochloruré*] (Chm) **1** Care formează o protoclorură. **2** Aflat în stare de protoclorură.

protoclorură *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ri*, (îvr) *~re* / E: fr *protochlorure*] (Chm) Combinație săracă în clor pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta.

protococale *sfp* [At: DN³ / E: fr *protococcales*] (Bot) **1** Ordin de alge verzi unicelulare, lipsite de flageli, care trăiesc în scoarța arborilor. **2** (Șls) Algă din acest ordin.

protocol *sn* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 226 / V: (îrg) *potro~* / Pl: *~oale*, (înv) *~uri, ~e*, (îvr, *sm*) *~i* / E: lat *protocollum*, ger *Protokoll*, fr *protocol*] **1** (Îrg) Formular oficial pentru acte publice, corespondențe etc. **2** (Pex) Registru cu date oficiale. **3** (Reg; îe) **A se pune la ~** A se înscrie în registrele stării civile și parohiale în vederea căsătoriei și a cununiei. **4** Document în care sunt consemnate rezoluțiile unei ședințe, ale unei conferințe internaționale, ale unui congres, ale unei convorbiri diplomatice etc. **5** Document diplomatic cu valoarea unui acord internațional, care cuprinde hotărârile luate la o conferință internațională. **6** Totalitate a formelor și practicilor de ceremonial ce se aplică la festivități oficiale în relațiile diplomatice. **7** (Pgn) Reguli de conduită ce trebuie respectate în societate într-o anumită situație. **8** Serviciu însărcinat cu organizarea oficială a ceremonialului.

protocola *v* vz *protocoli*

protocolant *sm* [At: SBIERA, F. S. 81 / Pl: *~nți* / E: ger *Protokollant*] (Gmr) Secretar.

protocolar, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. III, 31 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *protocolaire*, ger *protokollarisch*] **1** *a* (Înv) Cu caracter de protocol (**4**). **2** *a* Care este înscris într-un protocol (**4**). **3-4** *a, av* (Care este) conform protocolului (**6**). **5-6** *a, av* (Care este) impus de protocol (**6**). **7-8** *a, av* (D. oameni și manifestările lor) (În mod) ceremonios (**1, 5**).

protocolare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~lări* / E: *protocola*] (Înv) **1** Autentificare a unui document. **2** Înregistrare într-un protocol (**4**). **3** (Spc) Redactare a unui proces-verbal. **4** Colaționare.

protocolarmente *av* [At: GHEȚIE, R. M. / E: *protocolar* + *-mente*] (Îvr) Conform cu procesul-verbal.

protocoli [At: (a. 1784) URICARIUL V, 430/14 / V: (înv) *~căli*, (css) *~călui*, (cscj) *~la* / Pzi: *~lesc* / E: lat *protocollare*, ger *protokolliren*] (Înv) **1-2** *vtrp* (C. i. acte, documente etc.) A autentifica (**1**). **3** *vt* A înregistra în protocol. **4** *vt* (Spc; c. i. procese-verbale de constatare) A redacta. **5-6** *vtrp* A colaționa.

protocolist *sm* [At: DRLU / Pl: *~iști* / E: ger *Protokollist*] (Înv) **1** Persoană care redactează un proces-verbal. **2** (Pex) Secretar.

protocordat *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *protochordé*] **1** (Lpl) Încrengătură de animale marine care prezintă notocord și fante branhiale persistente în timpul întregii vieți a individului (*Protocordata*). **2** (Șls) Animal din încrengătura protocortate (**1**).

protocronie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: *protocronism* cf *sincronie*] Protocronism.

protocronism *sn* [At: DEX / E: *proto-* + (*sin*)*cronism*] Curent de idei preocupat să pună în valoare elementele de prioritate în afirmarea unei idei, a unei teme etc. în istoria culturii la nivel universal.

protocronist, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: *protocronie* + *-ist*] **1-2** (Adept) al protocronismului.

protodiacon *sm* [At: LM / P: *~di-a~* / Pl: *~i* / E: ngr **πρωτοδιάκονος**] (Înv) Arhidiacon (**2**).

protodiaconie *sf* [At: BARCIANU / P: *~di-a~* / Pl: *~ii* / E: *protodiacon* + *-ie*] (Rar) **1** Calitate de protodiacon. **2** Rang de protodiacon.

protodoric, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *protodorique*] **1** Care aparține doricului primar din secolele VII-VI î. Hr. **2** (Îs) *Ordin ~* Denumire dată fazei de elaborare a ordinului doric grec.

protofit *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***protophyte***] Organism vegetal unicelular primitiv din care a evoluat regnul vegetal.

protogamie *sf* [At: I. IONESCU, D. 82 / Pl: *~ii* / E: cf ngr *πρωτο-* + *γάμος*] (Îvr) Căsătorie între persoane care nu au mai contractat înainte o altă căsătorie.

protogin, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***protogyne***] **1** *a* (Bot; d. flori hermafrodite) Al cărui pistil se dezvoltă înaintea staminelor. **2** *sf* (rar) *sn* (Glg) Rocă granitică cu structură de șist.

protoginie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***protogynie***] **1** (Bot; la flori hermafrodite) Dezvoltare a pistilului înaintea staminelor Si: (rar) *proteroginie* (**1**). **2** (Zlg) Organism hermafrodit care produce inițial ovule, apoi spermatozoizi Si: (rar) *proteroginie* (**2**).

protoiereu *sm* [At: (a. 1818) GCR II, 220/40 / P: *~to-ie~* / V: (reg) ***protaie~***, (înv) ***~tuiriu*** / E: ngr ***πρωτοιερεύς***] **1-2** Protopop (**1-2**).

protoierie *sf* [At: (a. 1863) GÁLDI, M. PHAN. / P: *~to-ie~* / Pl: *~ii* / E: ***protoiereu*** + *-ie*] **1** Funcție de protoiereu Si: *protopopie* (**1**), *protoprezbiterie* (**1**). **2** Perioadă în care era deținută această funcție Si: (înv) *protopopiat* (**2**). **3** Unitate administrativă bisericească ortodoxă, formată din mai multe parohii, condusă de un protoiereu Si: *protopopie* (**3**). **4** Reședință a unui protoiereu (**1**).

protoiodură *sf* [At: CADE / P: *~to-io~* / Pl: *~ri*, (rar) *~re* / E: fr ***protoiodure***] (Chm) Combinație săracă în iod pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta.

protoistoric, ~ă *a* [At: ARHIVA, I, 264 / P: *~to-is~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protohistorique***] Referitor la protoistorie.

protoistorie *sf* [At: PÂRVAN, G. 289 / P: *~to-is~* / E: fr ***protohistoire***] Perioadă intermediară între preistorie și istorie, corespunzând epocii fierului.

protojude *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~uzi* / E: ***proto-*** + ***jude***] (Îvr) Prim judecător.

protomă *sf* [At: ARHIVA, II, 397 / Pl: *~me* / E: fr ***protomé***] (În arheologie) Bust al unui om sau al unui animal care împodobea, în antichitate, un obiect de metal sau de ceramică.

protomedic *sm* [At: (a. 1844) DOC. EC. 816 / V: (înv) ***~os*** / Pl: *~ici* / E: ***proto-*** + ***medic***] (Înv) Medic șef.

protomedicos *sm* vz ***protomedic***

protomeșter *sm* [At: (a. 1824) DOC. EC. 311 / Pl: *~i* / E: ***proto-*** + ***meșter*** cdp ngr ***πρωτομάστορας***] (Înv) Staroste.

protomisi *v* vz ***protimisi***

protomisis *sn* vz ***protimisis***

proton[1] *sm* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 101 / Pl: *~i* / E: fr ***proton***, ger ***Proton***] (Fiz) Particulă elementră stabilă, cu sarcina electrică pozitivă, care constituie nucleul atomului de hidrogen.

proton[2]***, ~ă*** *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 70 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *protonic*[2]] (Fon; rar) Protonic[2].

protonefridie *sf* [At: ZOOLOGIA, 27 / Pl: *~ii* / E: ns cf *nefridie*] Aparat excretor caracteristic viermilor lați.

protonema *sf* vz ***protonemă***

protonemă *sf* [At: ENC. AGR. / V: ***~ma*** / Pl: *~me* / E: fr ***protonéma***] (Bot) Formație verde, reprezentând stadiul inițial de dezvoltare a gametofitului.

protonic[1]***, ~ă*** *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protonique***] (Fiz) **1** Referitor la protoni[1]. **2** Care conține protoni[1].

protonic[2]***, ~ă*** *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protonique***] (D. sunete și silabe) Care se află înaintea silabei accentuate Si: (rar) *proton*[2].

protonotar *sm* [At: (a. 1652), ap. CADE / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: lat ***protonotarius***] **1** (Înv) Prelat la curtea papală sau, rar, patriarhală, însărcinat cu înregistrarea și expedierea actelor pontificale sau patriarhale. **2** (Îvr) Jurisconsult al statului.

protonotarăș *sm* [At: AARON, ap. CONTRIBUȚII, III, 124 / Pl: *~i* / E: ***proto-*** + ***notarăș*** cf lat *protonotarius*] (Îvr) Secretar șef.

protonotariat *sn* [At: DN^3 / P: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: it ***protonotariato***] **1** Funcție de protonotar. **2** Demnitate de protonotar.

protonotariu *sm* vz ***protonotar***

protopărinte *sm* [At: BARIȚIU, P. A. II, 46 / Pl: *~nți* / E: ***proto-*** + ***părinte***] (Înv) Strămoș.

protoplasmatic, ~ă *a* [At: ARHIVA, II, 428 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***protoplasmatisch***] **1** Referitor la protoplasmă Si: *protoplasmic* (**1**), *protoplastic* (**1**). **2** Compus din protoplasmă Si: *protoplasmic* (**2**), *protoplastic* (**2**).

protoplasmă *sf* [At: IONESCU-RION, S. 125 / S și: *~azmă* / Pl: *~me* / E: fr ***protoplasma***] (Blg) Substanță albuminoidă complexă, cu aspectul unei mase vâscoase, incolore, semifluide, reprezentând baza celulei vii Si: (rar) *protoplast*.

protoplasmic, ~ă *a* [At: MARINESCU, P. A. 41 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protoplasmique***] **1-2** (Rar) Protoplasmatic (**1-2**).

protoplast *sn* [At: BOTANICA, 8 / Pl: *~e* / E: ger ***Protoplast***] (Blg) **1-2** (Parte din) protoplasmă.

protoplastic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***protoplast*** + *-ic*] (Blg; rar) **1-2** Protoplasmatic (**1-2**).

protopop *sm* [At: (a. 1642) GCR I, 92/31 / V: (îrg) ***pătrupop, pătrupopa***, (pop) ***potro~, potrupop***, (reg) ***~tapop***, (înv) ***~a, ~tupop*** / Pl: *~i* / E: slv **протопопъ**] **1** Preot ortodox care conduce o protopopie (**3**) Si: (înv) *prota* (**1**), *protoprezbiter* (**1**). **2** Funcție deținută de protopop (**1**).

protopopa *sm* vz ***protopop***

protopopeasă *sf* [At: LB / V: (pop) ***potro~*** / Pl: *~ese* / E: ***protopop*** + *-easă*] Soție a unui protopop (**1**) Si: (reg) *protoaie*, (pfm) *protopopoaie*, (înv) *protoprezbitera*.

protopopesc, ~ească *a* [At: (a. 1763) IORGA, S. D. IV, 93 / Pl: *~ești* / E: ***protopop*** + *-esc*] **1** Care aparține protopopului (**1**). **2** Referitor la protopop (**1**). **3** De protopop (**1**).

protopopește *av* [At: LB / E: ***protopop*** + *-ește*] (Îvr) Ca un protopop (**1**).

protopopi *vi* [At: LB / Pzi: *~pesc* / E: ***protopop***] (Îvr) A exercita funcția de protopop (**2**).

protopopiat *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 556 / P: *~pi-at* / Pl: *~e* / E: ***protopop*** + *-iat*] **1-3** Protopopie (**1-3**).

protopopie *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 40/30 / Pl: *~ii* / E: ***protopop*** + *-ie*] **1** Funcție de protopop (**2**) Si: *protoierie* (**1**), (înv) *protopopiat* (**1**), (înv) *protoprezbiterie* (**1**). **2** Perioadă în care cineva deține această funcție Si: *protopopiat* (**2**), *protoprezbiterie* (**2**). **3** Unitate administrativă bisericească ortodoxă, formată din mai multe parohii, condusă de un protopop Si: *protoierie* (**3**), *protopopiat* (**3**), *protoprezbiterie* (**3**). **4** Reședință a unui protopop (**1**). **5** Sediu al unei protopopii (**3**). **6** (Înv) Instanță bisericească de judecată.

protopopoaie *sfi* [At: HOGAȘ, DR. II, 88 / P: *~poa-ie* / E: ***protopop*** + *-oaie*] (Pfm) Protopopeasă.

protopotar *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 80/10 / Pl: *~i* / E: nct] (Îvr; pbl) **1-2** Protopop (**1-2**).

protoprezbiter *sm* [At: (a. 1754) IORGA, S. D. XII, 68 / S și: *~esb~* / V: (înv) ***~zvi~*** / Pl: *~i* / E: ngr ***πρωτοπρεσβύτερος***] (Înv) **1-2** Protopop (**1-2**).

protoprezbiteră *sf* [At: DL / Pl: *~re* / E: ***protoprezbiter*** + *-ă*] (Înv) Protopopeasă.

protoprezbiterie *sf* [At: LB / V: (înv) ***~zvi~*** / Pl: *~ii* / E: ***protoprezbiter*** + *-ie*] (Înv) **1-3** Protopopie (**1-3**).

protoprezviter *sm* vz ***protoprezbiter***

protoprezviterie *sf* vz ***protoprezbiterie***

protopsalt *sm* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 290/25 / V: (înv) ***~is*** / Pl: *~lți* / E: ngr ***πρωτοψάλτης***] (Înv) Prim cântăreț la o biserică.

protopsaltis *sm* vz ***protopsalt***

protopter *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***ptotoptère***] Pește care trăiește în râurile și mlaștinile din Africa tropicală, respirând prin branhii și plămâni.

protorace *sni* [At: CADE / V: ***~torax*** / E: fr ***prothorax***] Prim segment al toracelui la insecte.

protoromână *sf* [At: DEX / E: ***proto-*** + ***română***] (Lin) Română comună.

protos[1] [At: (a. 1798) URICARIUL VIII, 441 / E: ngr **πρῶτος**] **1** *no* (Înv) Primul. **2** *smi* (Fam; la jocul de cărți) Cel care are dreptul să deschidă jocul Si: (înv) *protie* **(3)**, *protimie*[2] **(2)**. **3** *smi* (Rar) Cel care este dispus să facă primul ceva.

protos[2] *sm* vz ***protoz***

protosâncel *sm* vz ***protosinghel***

protosinghel *sm* [At: MAG. IST. IV, 136/3 / V: (înv) ***~sâncel***, ***~ocin~*** / Pl: *~i* / E: ngr **πρωτοσύγκελλος**] **1** Grad ecleziastic ortodox superior singhelului și inferior arhimandritului. **2** Persoană care deține gradul de protosinghel **(1)**.

protospătar *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 88r/5 / Pl: *~i* / E: ngr **πρωτοσπάθαριος**, lat ***protospatarius***] (Înv) Comandant general al oștirii.

protostea *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ele* / E: ***proto-*** + ***-stea***] (Ast) Stea în faza de formare.

protosulfură *sf* [At: CADE / Pl: *~ri*, (rar) *~re* / E: fr ***protosulfure***] (Chm) Combinație săracă în sulf pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta.

protoștului *v* vz ***protestălui***

prototip, ~ă [At: EPISCUPESCU, O. Î. 288/17 / Pl: *~uri*, (înv *sn*) *~e*, (rar, *sm*) *~i*, / E: fr ***prototype***, ger ***Prototyp***] **1** *sn* Exemplar care reprezintă un model ilustrativ. **2** *sn* (Spc) Model care servește ca etalon. **3** *sn* Exemplar originar. **4** *sn* (Rar) Manuscris original după care se fac copii. **5** *sn* Model reprezentând tipul original după care se realizează ceva. **6** *sn* Prim exemplar. **7** *sn* (Teh; spc) Produs unicat sau exemplar dintr-un lot de piese, de mașini etc. care urmează să se realizeze în serie. **8** *a* (Îvr) Prototipic **(2)**.

prototipic, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. S. 70 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***prototypique***] **1** Care este caracteristic pentru ceva sau cineva. **2** Care aparține unui prototip Si: *prototip* **(8)**. **3** Care constituie un prototip.

protovestiarit *sm* [At: ȘINCAI, HR. 283/27 / P: *~ti-a~* / Pl: *~iți* / E: cf *protovistiar*] (Îvr; csnp) Protovistier **(2)**.

protovistiar *sm* vz ***protovsitier***

protovistier *sm* [At: SĂULESCU, HR. I, 162/21 / P: *~ti-er* / V: (înv) ***~tiar*** / Pl: *~i* / E: ngr **πρωτοβεστιάριος**] (Înv) **1** Rang superior celui de vistier. **2** Persoană care purta titlul de protovistier **(1)**. **3** (Pgn) Vistier.

protoxid *sm* [At: FĂTU, D. 155/19 / Pl: *~izi*, (rar, *sn*) *~e* / E: fr ***protoxyde***] (Chm) Oxid mai puțin oxigenat al unui element.

protozoar *sn* [At: BARCIANU / P: *~zo-ar* / V: ***~e*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***protozoaire***] **1** (Lpl) Încrengătură de animale microscopice unicelulare, cu o structură anatomică foarte simplă. **2** (Șls) Animal care face parte din această încrengătură.

protozoare *sf* vz ***protozoar***

protozoologie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***protozoologie***, eg ***protozoology***] Ramură a zoologiei ce studiază organismele unicelulare.

protpi *v* vz ***propti***

protractil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***protractile***] Care poate fi întins în direcția înainte.

protriton *sm* [At: M. D. ENC. / Pl: *~i* / E: fr ***prototriton***] (Glg) **1** (Lpl) Ordin de amfibieni din carboniferul superior permian, din grupa stegocefalilor. **2** (Șls) Animal care făcea parte din acest ordin.

protrombină *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ne* / E: fr ***prothrombine***] Substanță din sânge care, în caz de hemoragie, se tranformă în trombină Si: *trombogen*.

protrombinemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***prothrombinémie***] Prezență a protrombinei în sânge.

protruzie *sf* [At: DN[3] / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***protrusion***] Proeminență anterioară foarte pronunțată a unei formații anatomice.

protruziune *sf* vz ***protruzie***

protubera *vt* [At: CĂLINESCU, S. 137 / Pzi: 3 *~rează* / E: it ***protuberare***] (Nob) A acoperi cu broboane de sudoare.

protuberant, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, S. 322 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***protubérant***] Care formează o protuberanță **(1)**.

protuberanță *sf* [At: KRETZULESCU, A. 91/13 / V: (înv) ***~ren~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***protubérance***] **1** Formație anatomică ce constă într-o proeminență pe suprafața unui organ. **2** (Atm; îs) *~ inelară* Segment al encefalului, situat între bulb, pedunculii cerebrali și cerebel. **3** (Pgn) Proeminență. **4** (Ast) Nor de gaze incandescente la marginea discului solar.

protuberență *sf* vz ***protuberanță***

protuiriu *sm* vz ***protoiereu***

protupop *sm* vz ***protopop***

protură *sf* [At: SIMIONESCU, F. R. 249 / Pl: *~re* / E: fr ***protures***] **1** (Lpl) Ordin de insecte inferioare, fără aripi, antene și ochi, cu rudimente de picioare și cu armătură bucală pentru supt și mestecat. **2** (Șls) Insectă din ordinul proturelor **(1)**.

protutor, ~oare *smf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr ***protuteur***] Persoană numită să administreze bunurile unui minor, aflate în afara țării în care acesta este stabilit.

proțac *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: cf *proțacă*] (Reg) Batistă **(1)**.

proțacă *sf* vz ***prutuc***

proțap [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~țiap*** / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: slv **процѣпъ** cf bg *прощеп* (dal *прощап*)] **1** *sn* Prăjină groasă de lemn, bifurcată la un capăt, care se fixează la dricul carului, al saniei etc. și de care se prinde jugul Si: (reg) *tânjală*, *turșug*. **2** *sn* (Reg; pex) Oiște[1]. **3** *sn* Prăjină lungă. **4** *sn* (Pop; îe) **A umbla** (sau **a veni, a purta, a se înfățișa** etc.) **cu jalba** (sau, rar, **cu hârtia**) **în ~** A umbla sau a veni, a se înfățișa etc. cu o jalbă în vârful unei prăjine pentru a se face remarcat din mulțime și a putea înmâna plângerea domnitorului, unui demnitar etc. **5** *sn* (Pex; fam; îae) A cere ceva cu insistență. **6** *sn* (Pex; fam; îae) A protesta **(1)**. **7** *av* (Fig) Drept **(102)**. **8** *av* (Fam; îe) **A sta ~** A sta drept, nemișcat. **9** *sn* (Ban; Olt) Lemn despicat în două până la mijloc, cu care se melițează tulpinile de cânepă. **10** *sn* Fiecare din cele două bețe despicate la un capăt și înfipte în pământ cu celălalt capăt, lângă jar, între care se fixează peștele întreg pentru a se frige. **11** *sn* (Mun; Olt) Prăjină despicată la un capăt cu care se culeg fructele Si: (reg) *popârtac*. **12** *sn* Uncaltă pentru prins racii, în forma unei prăjini despicate la un capăt. **13** *sn* (Reg) Bucățică de lemn folosită pentru a ține depărtate fălcile sau buzele unei ființe ori marginile unei deschizături. **14** *sn* (Olt; înv) Bețișor despicat cu care unii învățători răsuceau părul netuns al unor școlari, drept pedeapsă. **15** *sn* Pârghie la moara de vânt sau la fântână. **16** *sn* (Reg) Laț pentru prins păsări. **17** *sn* (Olt; Mun; șîs *~ul nunții*) Petrecere care se face luni, după nuntă. **18** *sn* (Olt; Mun; șîs *~ul soacrei*) Masă festivă care se face luni, după nuntă, când soacra primește daruri.

proțăpaș *sn* [At: LEXIC REG. 93 / V: (reg) ***~țop~*** / Pl: *~e* / E: ***proțap*** + *-aș*] (Reg) **1-20** (Șhp) Proțăpel **(1-20)**. **21** (Spc) Proțap **(1)** mobil, cu vârful în formă de cârlig.

proțăpeală *sf* [At: C. PETRESCU, A. R. 18 / Pl: *~eli* / E: ***proțăpi*** + *-eală*] **1** (Reg) Înțepenire. **2** Oprire. **3-9** Proțăpire **(3-9)**. **10** (Fig) Îngâmfare. **11** (Fig; rar) Împotrivire.

proțăpel *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***proțap*** + *-el*] (Pop) **1-20** (Șhp) Proțap **(1-3, 9-15)** (mic) Si: (reg) *proțăpel* **(1-20)**, *proțăpior* **(1-20)**. **21** Bucată de lemn sau de fier îndoit, așezat deasupra proțapului, pe care se prinde jugul Si: *japiță*.

proțăpi [At: LB / V: (reg) ***~țopi*** / Pzi: *~pesc* / E: ***proțap***] **1-2** *vtr* (Reg) A (se) înțepeni. **3-4** *vtr* A (se) sprijini. **5** *vt* (C. i. obiecte) A pune o pană de lemn pentru a face să rămână deschis, despicat etc. **6** *vt* (Spc) A pune proțap **(13)** sau căluș în gură pentru a nu vorbi, a nu țipa etc. **7** *vt* (Rar; c. i. ființe) A lovi cu proțapul **(3)**. **8** *vr* (D. oameni și animale) A se propti bine pe picioare. **9** *vr* (Fam; d. oameni) A lua o poziție rigidă și provocatoare în fața cuiva. **10** *vr* (Fig; fam; d. oameni) A-și da importanță. **11** *vr* (Fig; rar) A se împotrivi. **12** *vt* (Fig; înv) A pretexta. **13** *vt* (Buc; fig; c. i. oameni) A constrânge pe cineva să facă ceva. **14** *vt* (Reg; fig) A străpunge cu privirea.

proțăpior *sn* [At: MARIAN, D. 58 / Pl: *~oare* / E: ***proțap*** + *-ior*] (Reg) **1-20** (Șhp) Proțăpel **(1-20)**. **21** (Spc) Mică bucată de lemn care se fixează pe osia cotigii plugului.

protăpire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***proțăpi***] **1** (Reg) Înțepenire. **2** Oprire. **3** Fixare a unei pene de lemn la anumite obiecte, pentru a le face să rămână deschise, despicate etc. Si: *proțăpeală* (**3**). **4** (Spc) Introducere a unui proțap (**13**) sau a unui călluș în gura cuiva, pentru a nu vorbi sau a nu țipa Si: *proțăpeală* (**4**). **5** (Rar) Lovire cu proțapul (**3**) Si: *proțăpeală* (**5**). **6** (Fam) Proptire (**7**) pe picioare Si: *proțăpeală* (**6**). **7** Luare a unei poziții rigide și provocatoare în fața cuiva Si: *proțăpeală* (**7**). **8** (Buc; fig) Constrângere a cuiva să facă ceva Si: *proțăpeală* (**8**). **9** (Reg; fig) Străpungere cu privirea Si: *proțăpeală* (**9**). **10** (Fig) Îngâmfare. **11** (Fig; rar) Împotrivire.

protăpit, ~ă *a* [At: DEȘLIU, G. 26 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proțăpi***] (Reg) **1** Care este înțepenit. **2** Care este fixat. **3** Care este nemișcat. **4** (Spc; d. gură) Căscat (**2**). **5** (Fig; fam; d. oameni) Îngâmfat.

protaptorat *sn* vz ***perceptorat***

profăsc *sn* vz ***proces***

profânt *sn* vz ***procent***

protedură *sf* vz ***procedură***

protent *sn* vz ***procent***

protento *sn* vz ***procent***

protentualnic, ~ă *a* [At: ST. INST. 25/9 / P: *~tu-al~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf ger *prozentual*] (Îvr) Procentual.

protes *sn* vz ***proces***

protesie *sf* vz ***procesiune***

protest *sn* vz ***proces***

protestaș, ~ă *smf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 162 / Pl: *~i, ~e* / E: ***protest*** + *-aș*] (Îrg) Procesoman.

protiap *sn* vz ***proțap***

protision *s* vz ***procesiune***

protop *sn* vz ***prosop***

protopaș *sn* vz ***proțăpaș***

protopi *v* vz ***proțăpi***

proudhonian, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / P: *~ni-an* / S și: *pru~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***proudhonien***] **1-2** Proudhonist (**1-2**).

proudhonism *sn* [At: DN[3] / P: *prudonism* / S și: *pru~* / E: fr ***proudhonisme***] Doctrină inițiată de Pierre Joseph Proudhon, care preconiza menținerea și întărirea micii proprietăți.

proudhonist *a, smf* [At: DN[3] / P: *prudonist* / S și: *pru~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***proudhoniste***] **1-2** (Adept) al proudhonismului.

prour *sn* vz ***proor***

proura *v* vz ***proora***

prourma *vt* [At: BL IV, 193 / P: *pro-ur~* / Pzi: *~mez* / E: ***pro***[1] + ***-urma***] (Buc) A continua pe cineva.

provalisi *vtr* [At: (a. 1817) GÁLDI, M. PHAN. 244 / V: (înv) ***prav~, prev~, ~vl~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προβάλλησα*** (aor *προβάλλω*)] **1-2** (Jur; înv) A face o propunere.

provansal, ~ă *smf, a* vz ***provensal***

provaz *sn* vz ***pervaz***

provază *av* [At: I. CR. IV, 201 / E: nct] (Îrg) După el.

provă[1] *sf* vz ***probă***

provă[2] *sf* vz ***proră***

provărsa *vr* [At: ALR I, 1331/5 / Pzi: 3 *~varsă* / E: ***pro-***[2] + ***-vărsa***] (Reg; d. lichide) A se prelinge[2].

provăzător, ~oare *smf* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: ***provedea*** + *-ător*] (Înv) Om prevăzător.

proveală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 192 / Pl: *~eli* / E: ***provi*** + *-eală*] (Olt) **1** Probă. **2** Mostră.

provedea *vt* [At: HELIADE, O. I, 207 / Pzi: *provăd* / E: lat ***providere*** cf *vedea*] (Îvr) **1-2** A înzestra pe cineva sau ceva cu cele necesare Si: *a prevedea*.

provedenta *sf* vz ***providență***

provedere *sf* [At: SFC IV, 288 / Pl: *~ri* / E: ***provedea***] (Îvr) **1-2** Înzestrare a cuiva sau a ceva cu cele necesare Si: *a prevedea*.

provedință *sf* vz ***providență***

proveditor *sm* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 199 / Pl: *~i* / E: it ***provveditore***] (Înv) Funcționar public al vechii republici venețiene, însărcinat cu guvernarea unei provincii, cu diverse funcții de control etc.

provel *sn* vz ***proverb***

provenanță *sf* vz ***proveniență***

proveni[1] *vi* [At: BĂLCESCU, M. V. 58 / Pzi: *provin* / E: ***pro-***[2] + ***veni***] (Udp „din") **1** A lua naștere din ceva sau de undeva. **2** A rezulta din ceva sau de undeva. **3** A-și avea originea, proveniența din ceva sau de undeva.

proveni[2] *vi* [At: ARH. FOLK. III, 84 / Pzi: *provin* / E: ***pro-***[2] + ***veni***] (Ban) A reveni[1].

proveniență *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ni-en~* / V: (înv) ***~nan~, ~nin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***provenance***, it ***provenienza***] **1** Loc de unde vine sau provine[1] (**3**) cineva sau ceva. **2** Sursă de unde vine sau provine[1] (**2**) ceva. **3** (Pex) Origine. **4** (Nob) Ceea ce vine sau provine[1] (**1**) de undeva.

provenință *sf* vz ***proveniență***

provenire *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 124 / Pl: *~ri* / E: ***proveni***[1]] (Rar) **1-2** Proveniență (**1-2**). **3** (Pex) Proveniență (**3**).

provenit *sn* vz ***provent***

provensal, ~ă [At: ALECSANDRI, POEZII, 537 / V: (rar) ***~van~, ~nțal*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***provençal***] **1** *smf* Persoană care face parte din populația de bază din Provence. **2** *smf* Persoană care este originară din Provence. **3-4** *a* Care aparține regiunii Provence sau populației ei. **5-6** *a* Referitor la Provence sau la populația ei. **7** *a* Originar din Provence. **8** *sf* Limbă romanică vorbită de provensali (**1**). **9** *sf* (Pex) Limbă romanică vorbită în mai multe provincii din sudul Franței.

provent *sn* [At: DRLU / V: ***~nit*** / Pl: *~e* / E: lat ***proventus***] (Înv; Trs) **1** Beneficiu realizat de stat prin acordarea de privilegii comerciale. **2** (Pex) Venit.

provențal, ~ă *smf, a* vz ***provensal***

provențalism *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: ***provențal*** + *-ism*] (Rar) Expresie împrumutată din limba provensală.

proverb *sn* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 107 / V: (reg) ***~vel***, (înv) ***~ie*** *sf*, ***~iu, ~vorbă*** *sf* / Pl: *~e*, (înv) *~uri*, (îvr, *sm*) *~i* / E: fr ***proverbe***, lat ***proverbium***] **1** Învățătură morală populară născută din experiență, exprimată printr-o formulă eliptică sugestivă, de obicei parabolică, ritmică sau ritmată Si: (rar) *parimie*, (pop) *pildă, zicală, zicătoare*. **2** (Reg; îe) **A fi** (sau **a se face**) **de ~** (A fi sau) a se face de râs. **3** (Rar; șîs *~ dramatic*) Operă dramatică, de prorporții reduse, cu conținut moral, care ilustrează un proverb (**1**).

proverbial, ~ă [At: ASACHI, T. B. 7 / P: *~bi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***proverbial***] **1-2** *a, av* (Care este) vestit. **3-4** *av, a* (Pex) (În mod) intens. **5** *a* Care ține de proverb (**1**). **6** *a* Referitor la proverb (**1**). **7** *a* Cu caracter de proverb (**1**) Si: (îvr) *parimicesc*.

proverbialist *sm* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *~bi-a~* / Pl: *~iști* / E: ***proverbial*** + *-ist*] (Îvr) Autor de proverbe (**1**).

proverbie *sf* vz ***proverb***

proverbiu *sn* vz ***proverb***

provezion *sn* vz ***provizion***[1]

provi *v* vz ***proba***

proviant *sn* [At: NECULCE, L. 364 / P: *~vi-ant* / Pl: *~uri* / V: (înv) ***privant, priv~*** / E: pn ***prowjant***, rs ***провиант***, ger ***Proviant***] **1** (Îrg) Alimente necesare pentru aprovizionarea armatei. **2** (Pgn) Provizii alimentare. **3** (Înv; îc) **(Mare-)~-maistru** Șef al aprovizionării armatei. **4** (Înv) Dare din care se aduna fondul pentru proviant (**1**).

provianta *vt* [At. POLIZU / P: *~vi-an~* / Pzi: *~tez* / E: ***proviant***] (Înv) A aproviziona cu proviant (**1**).

proviantare *sf* [At: POLIZU / P: *~vi-an~* / Pl: *~tări* / E: ***provianta***] (Înv) Aprovizionare cu proviant (**1**).

providență *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 210[r]/10 / V: (înv) ***~ved~, ~vedință, ~ție*** / E: lat ***providentia***, fr ***providence***] **1** Grijă, milă, îndurare ca atribute ale divinității. **2** (Rel) Înțelepciune supremă a divinității în conducerea destinelor lumii Si: (îvr) *promișlenie*, (grî) *protimie* (**1**). **3** (Pex) Divinitate însăși Si: *pronie*. **4** (Îvr; îf *provedență*) Prevedere (**1**). **5-6** (Fig)

(Persoană sau) împrejurare miraculoasă care contribuie la salvarea sau la fericirea cuiva.

providențial, ~ă [At: MAG. IST. I, 2/1 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***providentiel***] **1** *a* Care aparține providenței (2). **2** *a* Care este hotărât de providență (2). **3** *a* Care este trimis de providență (3). **4-5** *a, av* (Pex) (Care apare) la momentul potrivit, printr-o întâmplare favorabilă ieșită din comun Si: *excepțional* (5-6). **6-7** *a, av* (Pex) (Care rezolvă o situație dificilă) în mod miraculos.

providențialism *sn* [At: CONTEMP. 1948, nr. 111, 8/1 / P: *~ți-a~* / E: fr ***providentialisme***] Concepție filozofică idealistă bazată pe credința în providență (2).

providențialist, ~ă *smf, a* [At: IORDAN, L. R. A. 183 / P: *~ți-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***providentialiste***] **1-2** (Adept) al providențialismului. **3-4** (Persoană) care crede în providență (2).

providenție *sf* vz ***providență***

providet, ~ă *smf, a* [At: GAVRIL, NIF. 12/9 / Pl: *~i, ~e* / E: slv ***провидецъ***] (Înv) **1-2** Prezicător.

provincial, ~ă [At: MAN. ÎNV. 77/22 / P: *~ci-al* / V: (înv) ***~țial*** / E: lat ***provincialis***, fr ***provincial***] **1-2** *a* Care aparține provinciei (1, 3). **3-4** *a* Referitor la provincie (1, 3). **5-6** *a* Caracteristic provinciei (1, 3). **7-8** *a* De provincie (1, 3). **9-10** *smf, a* (Persoană) care locuiește în provincie (3). **11-12** *smf, a* (Persoană) care este originară din provincie (3). **13-14** *smf, a* (Pex) (Persoană) care se comportă cu stângăcie, în mod naiv.

provincialism *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *~ci-a~* / V: (înv) ***~nți~*** / Pl: *~e*, (îvr, *sm*) *~i* / E: fr ***provincialisme***] **1** Fapt de limbă caracteristic unei anumite provincii (1) Si: *regionalism*. **2** (Pex) Rostire caracteristică unei provincii (1). **3** Fel de a se purta și de a gândi propriu unei anumite provincii (1). **4-5** Atitudine de provincial (1, 5). **6-7** Comportare de provincial (1, 5). **8-9** Mentalitate de provincial (1, 5).

provincialist, ~ă [At: (a. 1784) IORGA, S. D. XIII, 14 / P: *~ci-a~* / V: (înv) ***~nția~*** (Pl și: *provințialiște*) / Pl: *~iști, ~e* / E: ***provincial*** + *-ist*] **1** *sm* (Înv; Trs) Persoană care nu făcea parte din cadrele armatei. **2** *smf* (Înv) Provincial (9). **3** *a* (Rar) Provincial (14).

provincializa *vrtf* [At: CR (1848), 19[1]/39 / P: *~ci-a~* / Pzi: *~zez* / E: ***provincial*** + *-iza*] **1-2** (A căpăta sau) a face să dobândească trăsături specifice celor din provincie (3).

provincializare *sf* [At: BARCIANU / P: *~ci-a~* / Pl: *~zări* / E: ***provincializa***] Dobândire a unor trăsături specifice celor din provincie (3).

provincializat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ci-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***provincializa***] Care a dobândit trăsături specifice celor din provincie (3).

provincie *sf* [At: DESC. AM. 17/21 / V: (înv) ***~nță, ~nție*** / Pl: *~ii* / E: lat ***provincia***, ger ***Provinz***, fr ***province***] **1** Unitate geografică sau administrativă dintr-o țară. **2** (Urmat de determinarea „romană") Teritoriu cucerit de romani în afara Italiei, supus legilor și organizării romane. **3** Teritoriu sau localitate dintr-o țară situate în afara capitalei. **4** (Îla) **De ~** Situat în provincie (3).

provincioară *sf* [At: CARAGIALE, O. III, 98 / P: *~ci-oa~* / Pl: *~re* / E: ***provincie*** + *-oară*] **1-2** (Rar; șdp) Provincie (1) (mică).

provință *sf* vz ***provincie***

provințial, ~ă *a, smf* vz ***provincial***

provințialism *sn* vz ***provincialism***

provințialist, ~ă *a, smf* vz ***provincialist***

provinție *sf* vz ***provincie***

provitamină *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ne* / E: fr ***provitamine***] Substanță inactivă din alimente, activată de organism și transformată în vitamină.

provivasi *vt(a)* [At: (a. 1795) GÁLDI, M. PHAN. 244 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προβίβασα*** (aor *προβιβάζω*)] (Grî; c. i. oameni) **1** A numi într-o demnitate sau într-o funcție. **2** (Pex) A promova.

provivasire *sf* [At: (a. 1833) URICARIUL VII, 226 / Pl: *~ri* / E: ***provivasi***] (Înv) **1** Numire într-o demnitate sau într-o funcție. **2** (Pex) Promovare.

provizer *sm* vz ***provizor[1]***

provizie *sf* [At: BELDIMAN, N. P. I, 137/25 / V: (înv) ***~ion*** *sn*, ***~iune[1]*** / E: fr ***provision***, lat ***provisio, -onis***, ger ***Provision***, rs ***провизия***] Rezervă de produse, mai ales alimentare, necesare pentru o anumită perioadă de timp.

provizion[1] *sn* [At: (a. 1749) IORGA, S. D. XII, 52 / P: *~zi-on* / V: (înv) ***prevezon, ~vez~, ~iune*** *sf* / Pl: *~oane* / E: ger ***Provision***] (Înv) Comision (6).

provizion[2] *sn* vz ***provizie***

proviziona *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *~zi-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***provizion[2]***] (Înv) A aproviziona (1).

proviziune[1] *sf* vz ***provizie***

proviziune[2] *sf* vz ***provizion[1]***

provizor[1] *sm* [At: (cca 1733) BUL. COM. IST. II, 252 / V: (înv) ***~zer*** / A și: *~zor* / Pl: *~i* / E: lat ***provisor***, ger ***Provisor***] (Înv) Persoană care se ocupa cu îngrijirea și administrarea unei instituții, a unei moșii etc.

provizor[2], ~oară *a* vz ***provizoriu***

provizora *vt* [At: BUL. FIL. III, 186 / Pzi: *~rez* / E: drr ***provizorat[2]***] (Nob) A numi pe cineva într-o funcție în mod provizoriu.

provizorat[1] *sn* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~e* / E: ***provizor[1]*** + *-at*] (Înv) **1** Funcție a provizorului[1]. **2** Perioadă de exercitare a provizoratului (1).

provizorat[2] *sn* [At: GALACTION, O. A. I, 49 / Pl: *~e* / E: fr ***provisorat***] **1-2** (Stare a) ceea ce este provizoriu Si: *provizoriu* (5-6). **3** Fapt provizoriu. **4** Situație provizorie. **5** Timp cât cineva sau ceva este provizoriu.

provizoric, ~ă *a* [At: CR (1830), 168[1]/39 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***provisorisch***] (Înv) (1-2) Provizoriu (1, 4).

provizoriu, ~ie [At: ZILOT, CRON. 350 / V: (înv) ***~zor, ~oară*** / Pl: *~ii* / E: lat ***provisorius***, fr ***provisoire***] **1-2** *a, av* (Care se face) pe un termen limitat Si: (înv) *provizoric* (1-2), *provizornic* (1-2), *temporar, vremelnic*. **3-4** *a, av* (Care durează) pe o perioadă limitată de timp, după care se înlocuiește Si: (înv) *provizornic* (1-2). **5-6** *sn* (Înv) Provizorat[2] (1-2).

provizornic, ~ă *a* [At: CR (1829), 238[1]/9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***provizor[2]*** + *-nic*] (Înv) **1-2** Provizoriu (3-4).

provlemă *sf* vz ***problemă***

provlimă *sf* vz ***problemă***

provlisi *v* vz ***provalisi***

provnimă *sf* vz ***problemă***

provoca [At: CUCIURAN, D. 93/18 / Pzi: *provoc* / E: fr ***provoquer***, lat ***provocare***] **1** *vt* (C. i. oameni) A incita pe cineva printr-un act de sfidare, printr-un gest șocant etc. Si: *a ațâța* (4), *a instiga, a întărâta*. **2** *vt* (Jur; spc) A aduce pe cineva (prin acte de violență, lezarea demnității sau alte acte ilicite) într-o stare de surescitare favorabilă comiterii unei infracțiuni. **3** *vt* (Înv) A soma să facă un anumit lucru. **4** *vt* A chema la luptă, la o întrecere, la o competiție etc. Si: (înv) *a provocarisi*. **5** *vt* A avea drept urmare Si: *a cauza* (2), (înv) *a pricini, a pricinui*, (rar) *a prileji, a produce*. **6** *vt* (Spc) A produce intenționat un eveniment, un proces, un frenomen Si: *a stârni*. **7** *vr* (Trs; Buc; înv) A se referi.

provocabil, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***provoca*** + *-bil*] (Înv; d. oameni) Irascibil.

provocant, ~ă [At: LM / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***provoquant***] **1** *a* (Rar) Provocator (1). **2** *sm* (Îvr) Persoană care provoca pe cineva la duel Si: *provocator* (9).

provocare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 90 / Pl: *~cări* / E: ***provoca***] **1** Incitare a cuiva printr-un act de sfidare, printr-un gest șocant etc. Si: *ațâțare* (4), *instigare, întărâtare*, (rar) *provocație* (1). **2** (Jur; spc) Aducere a cuiva într-o stare de surescitare favorabilă comiterii unei infracțiuni Si: (rar) *provocație* (2). **3** Chemare la luptă, la o întrecere, la o competiție etc. Si: *provocație* (3). **4** Cauzare (2). **5** Somare. **6** (Ccr; rar) Somație scrisă Si: (rar) *provocație* (6). **7** (Spc) Producere intenționată a unui eveniment, proces sau frenomen Si: *stârnire*, (rar) *provocație* (7). **8** (Înv; Trs) Referire.

provocarisi *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1402 / Pzi: *~sesc* / E: ***provoca*** + *-arisi*] (Înv) A provoca (4).

provocator, ~oare [At: CR (1846), 87^2/ 33 / V: (asr) ***~cât~, ~oare*** *a, smf* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***provocateur***] **1-2** *av, a* (În mod) incitant Si: *provocant* (**1**). **3-4** *av, a* (În mod) sfidător. **5-6** *av, a* (Într-un mod) care atrage atenția prin aspect, conținut, comportare. **7-8** *smf, a* (Persoană) care instigă la producerea unui act reprobabil. **9** *sm* (Îvr) Provocant (**2**). **10-11** *smf, a* (Care constituie o) cauză a ceva.

provocație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***provocation***, lat ***provocatio, -onis***] (Rar) **1-3** Provocare (**1-3**). **4** Cauzare (**2**). **5** Somare. **6-7** Provocare (**6-7**).

provocațiune *sf* vz ***provocație***

provocălui *vr* [At: AARON, ap. CONTRIBUȚII, III, 126 / Pzi: *~esc* / E lat ***provocare***, mg ***provokál***] (Trs; înv) A se referi.

provocător, ~oare *a, smf* vz ***provocator***

provocov *sn* vz ***pocrov***

provod *sn* vz ***prohod***

provodi *v* vz ***prohodi***

provodnic *sm* [At: BELDIMAN, N. P. I, 142/19 / Pl: *~ici* / E: rs ***проводник***] (Îvr) Călăuză (**2**).

provorbă *sf* vz ***proverb***

provoschidă *sf* vz ***proboscida***

proxen *sm* [At: DN^2 / E: ngr ***προξέν***] (Ant) Magistrat grec însărcinat cu primirea oaspeților oficiali.

proxenet, ~ă *smf* [At: NEGULICI / Pl: *~eți, ~e* / E: fr ***proxénète***] **1** Persoană care mijlocește prostituția Si: *codoș*^{2} (**1**), (îrg) *pezevenchi*, (reg) *prohoț*, (înv) *verigaș*. **2** Persoană care îndeamnă sau constrânge pe cineva să practice prostituția, pentru a trage foloase materiale personale.

proxenetism *sn* [At: COD PEN. R. P. R. 463 / V: (rar) ***~nit~*** / E: fr ***proxénétisme***] **1** Ocupație a proxenetului (**1**) Si: (înv) *pezevenclâc, verigășie*. **2** Câștig obținut prin obligarea la prostituție a altei persoane. **3-4** Infracțiune comisă de proxenet (**1-2**).

proxenisi *vt* [At: (a. 1713) GÁLDI, M. PHAN. 245 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προξένισα*** (aor *προξενῶ*)] (Grî; rar) A cauza (**2**).

proxenitism *sn* vz ***proxenetism***

proxim, ~ă *a* [At: MARIAN, NA. 102 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***proximus***] (Liv) **1** Cel mai apropiat în timp sau spațiu. **2** (Log; îs) *Gen* ~ Prim termen relevant al unei definiții, cel mai apropiat ca sens de noțiunea de definit.

proximal, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***proximal***] (Ant; îoc *distal*) **1** Apropiat în raport cu un punct central. **2** (Mai) apropiat de axa mediană a corpului.

proximitate *sf* [At: NEGULICI / V: *~răți* / E: fr ***proximité***, lat ***proximitas, -atis***] (Liv) Apropiere imediată în timp sau spațiu Si: *vecinătate*.

prozaic, ~ă *a* [At: HELIADE, D. J. 82/6 / P: *~za-ic* / S și: *~osa~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prosaïque***] **1** (Înv) Scris în proză (**4**). **2** (Înv) Care este specific prozei (**1**). **3** (D. opere literare, stil etc.) Lipsit de calități artistice. **4** (D. scriitori) Lipsit de talent. **5** (Pex) Banal (**1**). **6** (Pex) Vulgar.

prozaicitate *sf* [At: DN^3 / P: *~za-i~* / E: ***prozaic*** + *-itate*] (Rar) **1-4** Prozaism (**1-4**).

prozaism *sn* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *~izm* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***prosaïsme***] **1** Însușire de a fi prozaic (**3**). **2** Ceea ce este prozaic (**5**). **3** (Pex) Banalitate (**2**). **4** (Pex) Vulgaritate.

prozaist *sm* [At: POLIZU / S și: *~osa~* / Pl: *~iști* / E: ger ***Prosaist***] (Înv) **1** Prozator (**1**). **2** (Pgn) Persoană care scrie un text, o lucrare nepoetică.

prozaiza *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***prosaïser***] (Rar) A face să devină prozaic (**3**).

prozaizare *sf* [At: DN^3 / P: *~za-i~* / Pl: *~zări* / E: ***prozaiza***] **1-3** Impunere a unui caracter prozaic (**3, 5-6**).

prozapodoză *sf* [At: DN^2 / E: fr ***prosapodose***, ngr ***προσαπόδοσις***] Figură retorică constând în adăugarea la argumentație a unei probe scurte care să o întărească.

prozastic, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1962, nr. 845, 1/7 / S și: *~osa~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***proză***] **1** (Liv) De proză (**1**). **2** Scris în proză (**1**). **3** Care aparține prozei (**4**).

prozator, ~oare *smf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***prosateur***] Autor de opere literare în proză (**1**).

prozaurian *sm* [At: M. D. ENC. / P: *~za-u-ri-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***prosauriens***] **1** (Lpl) Ordin de reptile primitive terestre și acvatice. **2** (Șls) Reptilă din ordinul prozaurienilor (**1**).

proză *sf* [At: CR (1829) 130^2/14 / Pl: (rar) *~ze* / E: fr ***prose***, lat ***prosa***] **1** Mod de exprimare în literatură care nu se supune regulilor de versificație. **2** (Ccr) Compunere literară care folosește ca mod de exprimare proza (**1**). **3** (Csc) Totalitate a operelor în proză (**1**) ale unui scriitor, ale unui popor, ale unei epoci, ale unei culturi etc. **4** Literatură scrisă în proză (**1**). **5** (Rar) Text neliterar scris în proză (**1**). **6** (Fig) Platitudine în exprimare, în tratarea unei teme etc. **7** (Fig) Lucruri comune, banale, aparținând realității cotidiene. **8** (Îs) ~ *poetică* Proză (**2**) ritmată și rimată. **9** (Pex; îas) Probă care are conținut liric.

prozări *vru* [At: MOLNAR, ap. DR. IV$_1$, 390 / V: (rar) ***prosiri, ~zori*** / Pzi: 3 *~rește* / E: ns cf *zări*] (Asr; d. bube) A erupe (**4**).

prozăritură *sf* [At: LB / V: (înv) ***~osir~*** / Pl: *~uri* / E: ***prozări*** + *-tură*] (Îdt) **1** Eczemă. **2** Erupție (**8**).

prozector *sm* vz ***projector***

prozelit, ~ă *smf, a* [At: NICOLAU, P. 320 / S și: *~ose~* / Pl: *~iți, ~e* / E: lat ***proselytus***, fr ***prosélyte***] **1-2** (Persoană) convertit (ă) de curând la o credință, la o doctrină etc. **3-4** (Adept) al unei credințe, al unei doctrine etc.

prozelitic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / S și: *~ose~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prosélytique***] (Rar) **1-2** Care aparține prozeliților (**1, 3**). **3-4** Privitor la prozeliți (**1, 3**). **5-6** Caracteristic prozeliților (**1, 3**).

prozelitism *sn* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *~ose~, ~izm* / Pl: (nob) *~uri* / E: fr ***prosélytisme***] **1** Râvnă în a face prozeliți (**1**). **2** Devotament față de o credință, doctrină etc. specific prozeliților (**2**).

prozelitist, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***proselitista***] **1-2** Referitor la prozelitism (**1-2**).

prozenchim *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: it ***prosenchima***, ger ***Prosenchym***] (Blg) Țesut fals rezultat din împletirea hifelor miceliene.

prozice *vt* [At: ARH. FOLK. III, 105, 113, 154 / Pzi: *~zic* / E: ***pro***^{2}***- + zice***] (Ban) A zice din nou.

prozit *i* vz ***prosit***

proznoșenie *sf* [At: (a. 1789) BV II, 329 / Pl: *~ii* / E: rs ***произношение***] (Rsî; rar) Pronunțare.

prozodem *sn* [At: L. ROM. 1967, 59 / Pl: *~e* / E: fr ***prosodème***] (Liv) Element prozodic (**1**) cu rol distinctiv.

prozodic, ~ă [At: HELIADE, PARALELISM, II, 153/16 / S și: *~oso~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prosodique***] **1** *a* Care aparține prozodiei (**1**) Si: (îvr) *prosodicesc* (**1**). **2** *a* Privitor la prozodie (**1**). **3** *a* De prozodie (**1**). **4** *av* În mod prozodic (**1**). **5** *a* (Înv) Ortografic.

prozodie *sf* [At: MACARIE^1, GRAM. 133^r/21 / V (asr) ***~oso~*** / E: ngr ***προσωδία***, fr ***prosodie***, lat ***prosodia***] **1** Parte a poeticii care studiază versificația și normele ei sub raportul structurii versurilor, al numărului accentelor sau lungimii silabelor versurilor. **2-3** (Mod de) aplicare a normelor prozodiei (**1**). **4** (Înv) Ortoepie.

prozodist, ~ă *smf* [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***prozodie*** + *-ist*] Cunoscător al prozodiei (**1**).

prozopopee *sf* [At: MOLNAR, RET. 277/19 / V: ***~oso~***, (îvr) ***~pie*** / P: *~pe-e* / E: fr ***prosopopée***, lat ***prosopopeia***] Figură retorică prin care autorul pune să vorbească o persoană absentă, defunctă sau un personaj alegoric.

prozori *v* vz ***prozări***

prozorliv, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 329 / Pl: *~i, ~e* / E: slv ***прозорьливъ***] (Îvr; d. oameni) **1** Pătrunzător. **2** Perspicace.

prozorlivie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 190^v/17 / E: ***prozorliv*** + *-ie*] (Îvr) **1** Pătrundere. **2** Perspicacitate.

prozornică *sf* [At: ALR SN III, h 649/353 / Pl: *~ice* / E: cf ucr dal *прозорник „sovârvariță"*] (Bot; reg) Pojarniță (*Hypericum perforatum*).

prr *i* [At: CHEST. V, 77/77 / E: fo] (Pop) Cuvânt cu care sunt opriți caii din mers.

prș *i* vz ***ptru***

prșiu *i* vz ***ptru***

ptroa *i* vz ***ptruia***

prua *sf* [At: KLEIN. D. 408 / Pl: *~ue* / E: it ***prua,*** fr ***proue***] (Înv) **1-2** Proră (**1-2**).

pruba *v* vz ***proba***

prubar *sm* vz ***probar***

prubă *sf* vz ***probă***

prubăleală *sf* [At: LEXIC REG. II, 81 / Pl: *~eli* / E: ***prubăli*** + *-eală*] (Reg) Încercare.

prubăli *v* vz ***probălui***

prublă *sf* vz ***probă***

prubui *v* vz ***probui***

prubuit, ~ă *a* [At: AR (1831), 59^2/3 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prubui***] (Îvr) Verificat.

prubului *v* vz ***probălui***

pruc *s* [At: MDT / Pl: nct / E ger ***Bruch***] (Trs; rar) Surpătură în mină.

pruceda *v* vz ***purcede***

prud, ~ă *a* [At: CĂLINESCU. S. 269 / Pl: *pruzi, ~e* / E: fr ***prude***] (Frr) Care simulează o atitudine virtuoasă.

prudă *sf* vz ***pudră***

prudent, ~ă [At: IORGOVICI. O. 41/10 / V: (înv) ***~e, ~ă*** / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***prudens, -ntis,*** fr ***prudent***] **1-2** *smf, a* (D. oameni) (Persoană) care se ferește de tot ce ar putea să-i producă un neajuns sau să constituie o primejdie Si: *circumspect* (**3-4**), *precaut, prevăzător.* **3** *av* Cu prudență (**1**). **4** *a* (D. manifestări, acțiuni sau creații ale oamenilor) Care dovedește prudență (**1**) Si: *circumspect* (**1-2**), *precaut, prevăzător.*

prudente, ~ă *a* vz ***prudent***

prudență *sf* [At: IORGOVICI. O. 41/13 / V: (înv) ***~ție, ~din~*** / E: lat ***prudentia,*** fr ***prudence***] **1** Calitate de a fi prudent (**2**) Si: *circumspecție* (**1**), *precauție, prevedere.* **2-3** (Îljv) **Cu ~** (Care acționează, se manifestă) în mod precaut.

prudenție *sf* vz ***prudență***

pruderie *sf* [At: CR (1848), 18^3/73 / Pl: *~ii* / E: fr ***pruderie***] (Frî) **1** Afectare a unei rezerve excesive în ceea ce privește pudoarea, decența. **2** Atitudine care exprimă pruderie (**1**). Manifestare care dovedește pruderie (**1**).

prudhonian, ~ă *a, smf* vz ***proudhonian***

prudhonism *sn* vz ***proudhonism***

prudhonist, ~ă *a, smf* vz ***proudhonist***

prudință *sf* vz ***prudență***

pruduh *sn* vz ***produh***

prufni *vi* [At: CREANGĂ. A. 43 / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Reg) A scoate sunete asemănătoare buhaiului folosit de colindători.

prugă *sf* [At: GĂMULESCU. E. S. 180 / Pl: ? / E: srb ***pruga***] (Ban) Cale liberă.

pruglă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~le* / E: srb ***pruglo***] (Îvr) Laț.

pruh *s* [At: DLR / Pl: nct / E: ucr ***пруг***] (Reg; rar) Cingătoare improvizată.

pruhab *sn* vz ***prohab***

pruhap *sn* vz ***prohab***

pruhă *sf, a* [At: RUSSO. S. 115 / V: (îrg) ***proh*** *s* / E: nct] (Îrg) **1-2** (Parte) mai bună a ceva.

pruhist, ~ă *a* [At: RUSSO. S. 120 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pruhă*** + *-ist*] (Îvr; d. oameni) Care aparține protipendadei.

prui *smi* [At: H IX, 92 / E: nct] (Reg) Prost.

pruină *sf* [At: DM / E: fr *pruine*] (Blg) Strat de materie ceroasă, incoloră sau violacee, care acoperă pielița unor fructe, a ciupercilor etc. ca o brumă.

prujalnic, ~ă *a* [At: SCRIBAN. D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prujă*** + *-alnic*] (Mol) Glumeț (**1**).

prujă¹ *sf* [At: PAMFILE. A. R. 257 / Pl: *~ji* / E: ***pruji¹***] (Mol) **1-2** Glumă (**1-2**). **3** Anecdotă (**2**).

prujă² *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: nct] (Reg; rar) Parte a sumanului nedefinită mai îndeaproape.

prujălui *vi* [At: I. CR. XIII. 45 / Pzi: *~esc* / E: ***prujă¹*** + *-ălui*] (Reg) **1-2** A glumi (**1-2**).

pruji¹ *vi* [At: DRĂGHICI. R. 238/6 / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Mol. Buc) **1-2** A glumi (**1-2**). **3** A sporovăi.

pruji² *vi* [At: TEODORESCU. P. P. 46 / Pzi: *~jesc* / E: rs ***пружиться***] (Mun; rar) A munci.

prujire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***pruji¹***] (Mol) **1-2** Glumă (**1-2**). **3** Sporovăială.

prujitor, ~oare *a* [At: COSTINESCU. 130 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pruji¹*** + *-tor*] (Mol; rar) **1-2** Glumeț (**1-2**). **3** Flecar (**2**).

prujitură *sf* [At: COSTINESCU. 130 / Pl: *~ri* / E: ***pruji¹*** + *-tura*] (Mol. Buc) **1-2** Glumă (**1-2**). **3** Snoavă. **4** Anecdotă (**2**).

prumână *sf* vz ***plămân***

prumâne *s* vz ***plămân***

prumuta *vt* [At: DOSOFTEI. ap. DA II_1, 529 / Pzi: *prumut* / E: ml ****promutuare***] (Îrg) A împrumuta.

prumutiv, ~ă *a* [At: GORJAN. H. II. 83/28 / V: (îvr) ***preme~*** / Pl: *~i, ~e* / E: cf *prumuta*] (Îvr) Reciproc.

prun *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ml ***prunus***] (Bot) **1** Pom fructifer din familia rozaceelor, înalt de 6-10 m, cu frunze eliptice, cu flori albe-verzui, cultivat pentru fructele sale, drupe sferice alungite, de obicei, de culoare vineție Si: (reg) *pom* (**2**) (*Prunus domestica*). **2** (Reg; îe) **A umbla cu mintea prin ~i** A nu avea minte. **3** (Reg; îs) *~ gogoneț* Goldan (**1**) (*Prunus insititia*). **4** (Reg; îs) *~ salbatic* Mălin (*Prunus Padus*). **5** (Reg; îas) Goldan (**1**) (*Prunus insititia*).

prunar¹ *sm* [At: DR. VIII. 207 / Pl: *~i* / E: ***prun*** + *-ar*] Cultivator de pruni Si: (reg) *perjar* (**1**).

prunar² [At: CONV. LIT. XXIV. 916 / Pl: *~i* / V: (înv) ***~iu*** / E: ***prun*** + *-ar*] **1** *sm* Insectă mică, de culoare cafenie, acoperită cu peri moi, care atacă prunele și cireșele Si: (reg) *burghiaș, firezar* (*Rhynchites cupreus*). **2** *s* (Reg; îf *prunariu*) Ceea ce rămâne după fiertul țuicii. **3** *sm* (Reg; gmț) Om care nu vrea să muncească.

prunariu *sm* vz ***prunar²***

prună *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~e* / E: ml ***pruna***] **1** Fruct comestibil al prunului (**1**), drupă sferică, alungită, de obicei de culoare vinețic sau gălbuie, cu sâmbure mare Si: (reg) *perjă, pearjă, poamă.* **2** (Pop; îe) **A fi cu ~na în gură** A fi prost. **3** (Pfm; îe) **A vorbi (sau a răspunde) de parcă are (sau este cu) ~ne (sau o ~ ori cu ~na în gură)** (A vorbi sau) a răspunde neinteligibil. **4** (Reg; prt) Organ genital al iepei. **5** (Fam; îs) *Rahat cu ~ne* Rahat². **6** (Fam; îe) **A nu fi nici de zeama ~nelor** A nu fi bun de nimic. **7** (Reg; îc) **~-pădureață** Porumbă¹. **8** (Pex) Mâncare din prune (**1**) uscate. **9** (Rar) Țuică de prune (**1**).

prunărie¹ *sf* [At: I. IONESCU. M. 469 / Pl: (rar) *~ii* / E: ***prunar*** + *-ie*] Ocupație a prunarului¹.

prunărie² *sf* [At: MACEDONSKI. O. III. 5 / Pl: *~ii* / E: ***prun*** + *-ărie*] Livadă de pruni Si: *prunet, pruniș, pruniște,* (reg) *perjărie.*

prunău *sms* [At: TEAHA. C. N. 257 / E: ***prună*** + *-ău*] (Reg) Ceea ce rămâne după fiertul țuicii.

prunc [At: PSALT. HUR. 52^V/11 / Pl: *~nci* / E: cf lat *puerunculus*] **1** *sm* (Îvp) Copil de orice vârstă și indiferent de sex Si: (îvp) *plod.* **2** *sm* Sugar. **3** *sm* (Îrg) Copil de sex bărbătesc considerat în raport cu părinții săi. **4** *sm* (Pgn) Fiu (**1**). **5** *sm* (Reg) Băiat (**1**). **6-7** *sm, a* (Trs: Mar; îs *~ tânăr* sau *om ~*) (Băiat) de însurat.

pruncar *sm* [At: BELDIMAN. E. 8/13 / Pl: *~ri* / E: ***prunc*** + *-ar*] (Îvr) **1-2** Copil (de sex masculin).

pruncatcu *sm* [At: TEAHA. C. N. 257 / Pl: *~ei* / E: ***prunc***] (Trs) Băiețandru.

pruncă *sf* [At: VARLAAM. C. 382 / Pl: *~nce* / E: ***prunc*** + *-ă*] (Îrg) **1** Copil de sex femeiesc. **2** (Pop; șîs *~ tânără, ~ tinerea*) Fată tânără. **3** Fiică.

pruncenie *sf* [At: ALR II/I. h 153 / E: ***prunc*** + *-enie*] (Mar; Trs) Copilărie (**1**).

pruncesc, ~ească *a* [At: VARLAAM, C. 13 / Pl: *~ești* / E: ***prunc*** + *-esc*] **1** Care aparține pruncului **(1)**. **2** Privitor la prunc **(1)**. **3** Care provine de la prunc **(1)**. **4** Care este specific pruncului **(1)**. **5** Pentru prunc **(1)**. **6** (Fig) Care este lipsit de seriozitate, de temei Si: *copilăresc* **(5)**.

prunches *sm* [At: BENIUC, V. CUC. 18 / Pl: *~i* / E: ***prunc*** + *-eș*] **1-10** (Rar) Pruncușor **(1-10)**.

prunci *vi* [At: DRLU / Pzi: *~ncesc* / E: ***prunc***] (Rar) A copilări **(1)**.

pruncie *sf* [At: VARLAAM, C. 405 / E: ***prunc*** + *-ie*] **1** (Îvp; precedat de *pp* „din" sau „în") Copilărie **(1)**. **2** (Pop; îla) **Căzut în ~** Căzut în mintea copiilor Si: *ramolit, senil*.

pruncime *sf* [At: (a. 1775) GCR II, 108/34 / E: ***prunc*** + *-ime*] (Înv) **1** Mulțime de prunci **(1)**. **2** Totalitate a pruncilor **(1)**.

pruncoi *smi* [At: CABA, SĂL. 92 / E: ***prunc*** + *-oi*] **1-10** (Trs; șdp) Prunc **(1-5)** (mare).

pruncoieș *sm* [At: VAIDA / P: *~co-ieș* / Pl: *~i* / E: ***pruncoi*** + *-aș*] (Trs) Copil între 7-12 ani.

pruncotan *sm* vz ***pruncotean***

pruncotean *sm* [At: LB / V: (reg) ***~tan*** (Pl: *~tani, ~teni*) / Pl: *~eni* / E: ***prunc*** + *-otean*] **1-2** (Mar; Trs; șdp) Băiețandru **(1-2)**. **3-4** (Trs) Copilaș **(1-2)**.

pruncșor *sm* vz ***pruncușor***

pruncucidere *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***prunc*** + ***ucidere***] **1-2** Infracțiune care constă în uciderea (de către mamă) a propriului copil nou-născut Si: *infanticid*.

pruncucigaș, ~ă *smf, a* [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: ***prunc*** + ***ucigaș***] **1-2** (Persoană) care comite pruncucidere **(1)**.

prunculeană *sf* [At: GR. S. VI, 243 / Pl: *~ene* / E: ***pruncă*** + *-uleană*] **1-6** (Reg; șhp) Prunculiță **(1-6)**.

prunculeț *sm* [At: BOLLIAC, O. 181 / Pl: *~i* / E: ***prunc*** + *-uleț*] **1-10** (Pop; șhp) Pruncușor **(1-10)**.

prunculiță *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 53 / Pl: *~țe* / E: ***pruncă*** + *-uliță*] (Reg; șhp) **1-6** Pruncă **(1-3)** (mică) Si: (reg) *prunculeană* **(1-6)**, *pruncuță* **(1-6)**, *pruncușoară* **(1-6)**.

pruncușoară *sf* [At: MARIAN, NA. 348 / Pl: *~re* / E: ***pruncă*** + *-ușoară*] (Reg; șhp) **1-6** Prunculiță **(1-6)**.

pruncușor *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 310 / V: (pop) *~cș~* / Pl: *~i* / E: ***prunc*** + *-ușor*] (Pop; șhp) **1-10** Prunc **(1-5)** (mic) Si: (pop) *prunculeț* **(1-10)**, (rar) *prunches* **(1-10)**, (îrg) *pruncuț* **(1-10)**. **11-12** (Trs; înv; îf *pruncșor*) Tânăr.

pruncuț *sm* [At: ȘINCAI, HR. I, 58/59 / Pl: *~i* / E: ***prunc*** + *-uț*] (Îrg; șhp) **1-10** Pruncușor **(1-10)**.

pruncuță *sf* [At: DRLU / Pl: *~țe* / E: ***pruncă*** + *-uță*] (Reg; șhp) **1-6** Prunculiță **(1-6)**.

prund *sn* [At: VARLAAM, C. 318 / V: (îrg) ***~nt*** (Pl: *~uri, ~e*) / Pl: *~uri* / E: slv ****пржд*ъ** cf srb *prud*, pn *prżd*] **1** Pietriș mărunt amestecat cu nisip, care se găsește pe fundul apelor sau, în straturi, în scoarța pământului Si: (reg) *prundar* **(1)**, *prundiș* **(1)**. **2** Pietriș mărunt așternut pe drumuri, pe șosele Si: (reg) *prundiș* **(2)**. **3** (Reg) Nisip de râu Si: (reg) *prundiș* **(3)**. **4** (Reg) Grămadă de pietre Si: *grohotiș* **(1)**. **5** (Pop) Albie **(4)** (cu pietriș). **6** Țărm acoperit cu prund **(1)** Si: (reg) *prundar* **(3)**, *prundiș* **(4)**. **7** Teren nisipos Si: *prundar* **(4)**, *prundiș* **(5)**. **8** Insulă mică pe cursul unei ape curgătoare, fără vegetație Si: *prundiș* **(6)**. **9** (Reg) Bucată de pământ cuprinsă între răzoare Si: (reg) *delniță* **(3)**. **10** (Reg) Poiană.

prundac *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 143 / Pl: *~aci* / E: ***prund*** + *-ac*] (Orn; reg) Fluierar (*Tringa totanus*).

prundar [At: LM / Pl: **(1-5)** *~e*, **(6-13)** *~i* / E: ***prund*** + *-ar*] **1** *sn* (Trs) Prund **(1)**. **2** *sn* (Trs) Îngrămădire de lemne, bușteni, crengi etc. aduse de apă și oprite la cotitura râurilor, pâraielor etc., unde formează un fel de baraj. **3-4** *sn* (Trs; Mun) Prund **(6-7)**. **5** *sn* (Buc) Cute făcută din piatră de râu. **6** *sm* (Orn; Mol; Mun; șîc **~-de-șes**) Prundăraș **(1)** (*Charadrius dubius curonicus*). **7** *sm* (Reg) Pasărea *Charadrius pluvialis*. **8** *sm* (Orn; reg) Codobatură **(1)** (*Motacilla alba*). **9** *sm* (Orn; reg) Lăstun (*Delichon urbica*). **10** *sm* (Orn; reg) Pescărel (*Cinclus cinclus*). **11** *sm* (Reg) Pasărea *Cinclus aquatica*. **12** *sm* (Iht; reg) Fusar **(3)** (*Aspro streber*). **13** *sm* (Rar) Persoană care scoate și transportă prund **(1)**.

prundaș *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***prund*** + *-aș*] (Orn; reg) **1** Fugaci **(5)** (*Calidris*). **2** Codobatură **(1)** (*Motacilla alba*).

prundăios, ~oasă *a* [At: A I, 12 / P: *~dă-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prundos*** css] (Reg; d. terenuri) Nisipos.

prundălău *sn* [At: DLR / Pl: *~laie* / E: ***prund*** + *-ălău*] (Reg) Gunoi vegetal.

prundăraș *sm* [At: CONV. LIT. XXIII, 342 / V: (reg) ***~ntă~*** / Pl: *~i* / E: ***prundar*** + *-aș*] (Orn) **1** (Șîc **~-de-râu, ~-de-râu-cu-cioc-negru, ~-gulerat-mic**) Pasăre călătoare de mărimea unei prepelițe, brună-roșcată pe spate și albă pe pântece, cu două dungi albicioase pe cap și pe piept Si: (reg) *pietrai, pietrar, ploier gulerat mic, ploier de râu, prundărel* **(3)**, (*Chardrius dubius curonicus*), *prundar* **(6)**, *prundurel*[1] **(1)**, *tilic, văcărel* (*Charadrius apicarius*). **2** (Reg; îf *pruntăraș*) Ploier (*Charadrius apicarius*). **3** (Reg; îc) **~-lobat** Notătiță (*Phalaropus lobatus*). **4** (Reg; îc) **~-de-nămol** (sau **~-cu-cioc-lat**) Pasărea *Limicola falcinellus*. **5** (Reg) Pasărea *Cinclus aquaticus*.

prundărel *sm* [At: CADE / Pl: *~ei* / E: ***prundar*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Prund **(6)** (mărunt). **3** Prundăraș **(1)** (*Charadrius dubius curonicus*). **4** *sm* (Reg) Pasărea *Charadrius pluvialis*. **5** *sm* (Orn; reg) Codobatură **(1)** (*Motacilla alba*). **6** *sm* (Orn; reg) Lăstun (*Delichon urbica*). **7** *sm* (Orn; reg) Pescărel (*Cinclus cinclus*). **8** *sm* (Reg) Pasărea *Cinclus aquatica*.

prundărie *sf* [At: CAMILAR, C. P. 159 / Pl: *~ii* / E: ***prund*** + *-ărie*] (Rar) **1** Teren format din prund **(1)** aluvionar. **2** Loc de unde se scoate prund **(1)**.

prundăriu, ~ie *a* [At: A I, 17 / Pl: *~ii* / E: ***prund*** + *-ăriu*] (Reg; d. terenuri) Nisipos.

prundăros, ~oasă *a* [At: ALR SN I, h 10/349 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prund*** + *-ăros*] (Trs; Mar; d. terenuri) Nisipos.

prundi *vt* [At: TDRG / Pzi: *~desc* / E: ***prund***] (Reg) **1** A prundui **(1)**. **2** (Pgn) A acoperi cu un strat de nisip etc.

prundiș *sn* [At: CANTEMIR, IST. 205 / V: (reg) ***~ntiș*** / Pl: *~uri* / E: ***prund*** + *-iș*] **1-6** Prund **(1-3, 6-8)**.

prundișor *sn* [At: SADOVEANU, O. IX, 11 / Pl: *~oare* / E: ***prund*** + *-ișor*] **1-8** (Șhp) Prunduleț **(1-8)**.

prundit, ~ă *a* [At: REBREANU, I. 211 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prundi***] (Reg) Prunduit.

prundoi *sn* [At: TAFRALI, S. 36 / Pl: *~oaie* / E: ***prundi***] (Reg; rar) Plaur.

prundos, ~oasă *a* [At: N. TEST. (1648), 171r/29 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prund*** + *-os*] (D. terenuri) **1** Acoperit cu prund **(1)**. **2** Alcătuit din prund **(1)**. **3** (Pex) Pietros (). **4** (Reg; pex) Nisipos.

prundui *vt* [At: ALECSANDRI, T. 694 / V: (reg) ***prântui*** / Pzi: *~esc* / E: ***prund*** + *-ui*] **1** (C. i. drumuri, șosele etc.) A acoperi cu prund **(1)** Si: (reg) *a prundi* **(1)**, *a pruduli*. **2** (Buc; îf *prântui*) A risipi.

prunduiaș *s* [At: PASCU, S. 351 / P: *~du-iaș* / Pl: nct / E: ***prund*** + *-uiaș*] **1-8** (Reg; șhp) Prunduleț **(1-8)**.

prunduit, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prundui***] (D. terenuri etc.) Pe care s-a așternut prund **(1)** Si: (reg) *prundit*.

prunduleț *sn* [At: JAHRESBER. VIII, 196 / Pl: *~e* / E: ***prund*** + *-uleț*] **1-8** (Șhp) Prund **(1-4)** (fin, mărunt) Si: *prundișor* **(1-8)**, (reg) *prunduiaș* **(1-8)**, *prunduț* **(1-8)**, *pruduțel* **(1-8)**. **9-10** (Reg) Prund **(5)** cu adâncime mică.

prunduli *vt* [At: PODARU, FL. 58 / Pzi: *~lesc* / E: ***prund*** + *-uli*] (Reg) A prundui **(1)**.

prundunea *sf* [At: ȘEZ. IV, 136 / Pl: *~ele* / E: ***prundunel*** + *-ea*] **1-5** (Orn) Femelă a prundurelului[1] **(1-5)**.

prundunel *sm* vz ***prundurel***[1]

prundurel[1] *sm* [At: DDRF / V: (reg) ***brundărel, ~unel*** / Pl: *~ei* / E: ***prundar*** + *-el*] (Orn; reg) **1** Prundăraș **(1)** (*Charadrius dubius curonicus*) **2** (Șîc **~-de-pădure**) Codobatură (*Motacilla cinerea*). **3** (Îf *brundărel*) Sticlete (*Carduelis carduelis*). **4** Pescărel (*Alcedo atthis*). **5** Fugaci **(5)** (*Calidris*).

prundurel[2] *sm* [At: ȘEZ. XV, 110 / Pl: *~ei* / E: *prund* + *-urel*] (Buc) Plantă spinoasă, nedefinită mai îndeaproape, care crește pe prundurile (**6**) pâraielor de munte.

prundurele sfp [At: TDRG / V: (reg) *prân-* / E: *prunduri* (pll *prund*) + *-ele*] **1-4** (Pop; șhp) Prund (**6-7**) (mic).

prunduros, ~oasă a [At: A IX, 3 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *prund* + *-uros*] (Reg; d. terenuri) Pietros.

prunduț sn [At: TEODORESCU, P. P. 411 / Pl: *~uri* / E: *prund* + *-uț*] (Reg; șhp) **1-8** Prunduleț (**1-8**).

prundușel sn [At: BÂRLEA, C. P. 145 / Pl: *~ele* / E: *prunduț* + *-el*] (Reg; șhp) **1-8** Prunduleț (**1-8**).

prunel sms [At: SCL 1973, 48 / E: *prună* + *-el*] (Rar) Țuică (de prune).

prunelă sf [At: MARIN. F. 423/31 / Pl: *~le* / E: fr *prunelle*] (Atm; frî) Pupilă.

prunet sn [At: DRLU / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: *prun* + *-et*] Livadă de pruni (**1**) Si: *prunărie*[2], *pruniș, pruniște*, (reg) *perjărie*.

prunic sm [At: CV 1950, nr. 3, 36 / Pl: *~ici* / E: *prun* + *-ic*] **1-2** (Reg) Prunișor (**1-2**).

pruniș sn [At: DR. XI, 72 / Pl: *~uri* / E: *prun* + *-iș*] Prunet.

prunișoară sf [At: CADE / Pl: *~re* / E: *prună* + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Prună (**1**) (mică). **3** (Pop; rar) Roșie sub formă de prună (**1**).

prunișor sm [At: JAHRESBER. VIII, 212 / Pl: *~i* / E: *prun* + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Prun (**1**) (mic) Si: *prunuț* (**1-2**), (reg) *prunic* (**1-2**).

pruniște sn [At: SLAVICI, O. II, 30 / Pl: *~ti* / E: *prun* + *-iște*] (Reg) Prunet.

prunjăl sm vz *pătrunjel*

prunt sn vz *prund*

pruntăraș sm vz *prundăraș*

pruntiș sn vz *prundiș*

prunuț sm [At: PASCU, S. 154 / Pl: *~i* / E: *prun* + *-uț*] **1-2** (Șhp) Prunișor (**1-2**).

pruriginos, ~oasă a [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr *prurigineux*] **1** Care provoacă mâncărime. **2-3** De natura bolii prurigo (**1-2**).

prurigo sn [At: DESCR. APE. 5/13 / V: (îvt) *prorig* / E: lt *prurigo*] (Med) **1** Boală cronică a pielii, caracterizată prin apariția unor leziuni superficiale persistente în formă de bășicuțe, însoțite de mâncărime intensă. **2** Dermatoză alergică.

prurit sn [At: ÎNVĂȚĂTURĂ. 121/16 / Pl: *~uri* / E: lat *pruritus*, fr *prurit*] Senzație de mâncărime intensă la nivelul tegumentului, care apare în diferite boli de piele sau în unele afecțiuni generale.

prus[1] *sm* [At: MARIAN, INS. 490 / Pl: *~uși* / E: ucr *прус*] (Ent; Buc) Șvab[1].

prus[2], *~ă* [At: URECHE, L. 110 / Pl: *~uși, ~i, ~e* / E: pn *prus*] **1-9** *sm, a* (Înv) Prusac (**1-9**). **10** *sm* (Lpl) Triburi care populau în antichitate și în evul mediu țărmul de sud al Mării Baltice dintre cursul inferior al râurilor Vistula și Niemen. **11** *smf* (Lsg) Persoană care aparținea acestor triburi.

prusac, ~ă [At: CANTEMIR, HR. 415 / V: (îvt) *prosac, ~ă smf, a* / Pl: *~aci, ~ace* / E: rs *прусак*, pn *prusak*] **1-4** *smf, a* (Persoană) (care face parte din populația de bază a Prusiei sau) este originară de acolo Si: *prusian* (**1-4**), (înv) *prus*[2] (**1-4**). **5** *smp* Popor care trăiește în Prusia Si: (rar) *prusian* (**5**), (înv) *prus*[2] (**5**). **6-7** *a* Care aparține (Prusiei sau) populației ei Si: (rar) *prusăcesc* (**1-2**), (înv) *prusesc* (**1-2**), (rar) *prusian* (**6-7**), (înv) *prusienesc* (**1-2**), *prus*[2] (**6-7**). **8-9** Care este specific (Prusiei sau) populației ei Si: (rar) *prusăcesc* (**3-4**), (înv) *prusesc* (**3-4**), (rar) *prusian* (**8-9**), (înv) *prusienesc* (**3-4**), *prus*[2] (**8-9**).

prusăcesc, ~ească a [At: MACEDONSKI, O. III, 95 / Pl: *~ești* / E: *prusac* + *-esc*] **1-4** (Rar) Prusac (**6-9**).

prusăcește av [At: SCRIBAN, D. / E: *prusac* + *-ește*] **1-2** Ca prusacii (**1, 3**).

prusesc, ~ească a [At: AR (1830), 9[1]/43 / Pl: *~ești* / E: *prus*[2] + *-esc*] **1-4** (Înv) Prusac (**6-9**)

prusian, ~ă smf, a [At: TÂMPEANUL, G. 30 / 9 / P: *~si-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr *prussien*] (Rar) **1-9** Prusac (**1-9**).

prusiancă sf [At: CADE / P: *~si-an~* / Pl: *~ience* / E: fr *prussien*] (Rar) **1-2** Femeie (care face parte din populația de bază a Prusiei sau) este originară de acolo.

prusianesc, ~ească a vz *prusienesc*

prusianiza vtr [At: BUL. FIL. VI, 51 / P: *~si-a~* / Pzi: *~zez* / E: *prusian* + *-iza*] **1-2** A (se) asimila cu populația de limbă prusacă Si: (rar) *a (se) prusifica* (**1-2**).

prusiat sm [At: CADE / P: *~si-at* / Pl: *~ați* / E: fr *prussiate*] (Chm; rar) Sare a acidului prusic Si: *cianură*.

prusic am [At: BARCIANU / E: fr *prussique*] (Chm; îs) *Acid ~* Acid care se prezintă sub formă de lichid incolor, volatil, foarte toxic, cu miros de migdale amare Si: *acid cianhidric*.

prusienesc, ~ească a [At: (a. 1825) DOC. EC. 352 / V: (înv) *~ian~* / P: *~si-e~* / Pl: *~ești* / E: *prusian* + *-esc*] (Înv) **1-4** Prusac (**6-9**).

prusifica vtr [At: BUL. FIL. VI, 51 / Pzi: *prusific* / E: *prus*[2] + *-ifica*] (Rar) **1-2** A (se) prusianiza (**1-2**).

prusliuc sn vz *prusluc*

prusluc sn [At: ȚICHINDEAL, F. 399/26 / V: (reg) *prâsluc, ~liuc, pruzliuc, pruzluc, puslic, puzlic* / A și: *~luc* / Pl: *~uce, ~uri* / E: srb *prsluk, prusluk*, mg *pruszlik*] (Ban; Trs) Vestă (fără mâneci).

prust[1] *s* [At: ANTIPA, P. 62 / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Lemn care ține deschisă gura matiței năvodului.

prust[2] *s* [At: FD I, 151 / Pl: nct / E: ger *Brust*] (Îvr) Perete de cărbune într-o mină, la care se lucrează în abataj cu ciocanul de abataj.

prustar sn [At: DR. IV, 1557 / V: (îrg) *~iu* / A și: *prus~* / Pl: *~e* / E: *prust*[2] + *-ar* cf mg *prusztoló*] (Îrg) Sfredel scurt, de cca 30-50 de centimetri, de formă hexagonală, folosit de mineri pentru găurit stânca.

prustariu sn vz *prustar*

prustuli vt [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~lesc* / E: mg *prusztol*] (Reg; c. i. rocile dure din mine) A găuri cu prustarul.

prușaică sf [At: DLR / Pl: ? / E: ns cf *brus*] (Reg) Praf de var.

prușni vi [At: DLR / Pzi: *~nesc* / E: fo cf *pufni, prufni*] (Reg) A izbucni în râs.

prușuvi vt [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~vesc* / E: bg **прошивам**] (Reg; c. i. bucățele de piele sau de pânză) A coase margine la margine, punând un petic pe dedesupt.

prutaș sm [At: T. PAPAHAGI, M. 113 / Pl: *~i* / E: *Prut* + *-aș*] (Reg) Persoană care locuiește în regiunea Prutului sau care este originară de acolo.

pruteț s [At: ANTIPA, P. 788 / Pl: nct / E: *Prut* + *-eț*] (Reg) **1** Baltă alimentată cu apă din Prut. **2** Fost braț al Prutului rămas ca baltă.

prutișor s [At: PAMFILE, J. III, 93 / Pl: nct / E: ns cf ger *Brot*] (Reg) Pesmet.

prutuc sn [At: CADE / V: (reg) *protacă* / Pl: *~uce* / E: ger *Brotsack*] (Mar; Trs; înv) Traistă de pânză pentru hrană, pe care o purtau soldații.

pruvireag sm [At: BULET. GRĂD. BOT. V, 6 / A: nct / Pl: *~agi* / E: ns cf mg *virág*] (Bot; Trs) Micsandră (*Matthiola incana*).

pruzgiuc s [At: (a. 1726) N. A. BOGDAN, C. M. 160 / A: nct / Pl: nct / E: ger *Prusszeug*] (Îvr) Postav de Brusa.

pruzliuc sn vz *prusluc*

pruzluc sn vz *prusluc*

psalm sm [At: CORESI, L. 429/8 / V: (înv) *~lom* / Pl: *~i*, (înv, *sn*) *~e* / E: slv **псалмъ**] **1** Imn religios biblic. **2** (Lpl) Psaltire (**1**). **3** (Pgn) Imn de proslăvire. **4** (Pgn) Poezie lirică.

psalmic, ~ă a [At: M. D. ENC. / Pl: *~ici, ~ice* / E: *psalm* + *-ic*] **1-4** Care aparține sau este specific psalmilor (**1-4**). **5-8** Privitor la psalmi (**1-4**) Si: *psaltic*.

psalmist sm [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 239/8 / V: (înv) *~a* / Pl: *~iști* / E: fr *psalmiste*] **1** Autor de psalmi (**1**). **2** (Art) Regele evreu David, considerat autorul majorității psalmilor biblici Si: (înv) *psaltistul*. **3** (Pex) Cântăreț de psalmi (**1**).

psalmista sm vz *psalmist*

psalmodia *vt(a)* [At: HELIADE, O. I, 120 / P: *~di-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***psalmodier***] **1** (C. i. psalmi, rugăciuni, cântări religioase) A cânta în biserică, după un anumit tipic Si: (înv) *a psălmui*. **2** A spune cu glas monoton, uniform, neexpresiv.

psalmodiare *sf* vz ***psalmodiere***

psalmodie, ~ă [At: VLAHUȚĂ, O. A. I, 57 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***psalmodique***] **1-3** *a* Care aparține psalmodiei **(1-3)**. **4-6** *a* Privitor la psalmodie **(1-3)**. **7-9** *a* Care este specific psalmodiei **(1-3)**. **10-12** *av* În felul psalmodiei **(1-3)**

psalmodie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 197ʳ/27 / Pl: *~ii*, (înv) *psăl~* / E: ngr ***ψαλμωδία,*** fr ***psalmodie***] **1** Melodie bisericească lentă, cu multe modulații, de origine bizantină, cu care se cântă psalmii (1) și alte cântări religioase Si: *psalmodiere* (1), *psălmuire* (1). **2** (Pex) Mod de a cânta o psalmodie (1) Si: *psalmodiere* (2), *psălmuire* (2). **3** (Fig) Rostire cu glas monoton, uniform, neexpresiv.

psalmodiere *sf* [At: DDRF / V: (înv) ***~iare*** / P: *~di-e~* / E: ***psalmodia***] **1-2** Psalmodie (1-2).

psalom *sm* vz ***psalm***

psalt *sm* [At: N. COSTIN, ap. GÁLDI, M. PHAN. 245 / Pl: *~lți* / E: ngr ***ψάλτης***] Cântăreț de strană în biserică Si: (reg) *cantor*[1], *dascăl* (14), (îvr) *psaltichieș*, *psălticaș*.

psalterion *sn* [At: CADE / V: ***~riu*** / P: *~ri-on* / A și: *~rion* / Pl: *~oane* / E: fr ***psaltérion,*** lat ***psalterium***] Vechi instrument muzical cu coarde, de formă triunghiulară, folosit până în evul mediu Si: (înv) *psaltire* (2).

psalteriu *sn* vz ***psalterion***

psaltic, ~ă *a* [At: M 1965, nr. 2, 8 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***psalt*** + *-ic*] **1-8** Psalmic (1-8).

psaltichie *sf* [At: (a.1713) CAT. MAN. I, 144 / V: (înv) ***pis~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***ψαλτική***] **1** Muzică vocală bisericească specifică ritului ortodox. **2-3** Lucrare care conține o asemenea muzică (cu îndrumări de execuție).

psaltichieș *sm* [At: LB / P: *~chi-eș* / Pl: *~i* / E: ***psaltichie*** + *-aș*] (Îvr) Psalt.

psaltir *s* vz ***psaltire***

psaltire *sf* [At: (cca 1580) CUV. D. BĂTR. II, 154/12 / V: (înv) ***psaltir*** *s*, ***psăl~, psel~***, (reg) ***sa~***, (îvp) ***săl~*** / Pl: *~ri*, (înv) *~* / E: slv ***псалтирь,*** ngr ***ψαλτήριον***] **1** Carte bisericească de ritual, aparținând Vechiului Testament și cuprinzând cei 151 de psalmi atribuiți în cea mai mare parte regelui evreu David, și care a fost folosită, pe vremuri, la noi, drept manual școlar. **2** (Înv) Psalterion.

psaltistul *sma* [At: VARLAAM – IOASAF, 40ʳ/3 / E: drr ***psaltire***] (Înv; art) Psalmist (2).

psam- *ec* vz ***psamo-***

psamit *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***psamite***] (Glg) **1** Material detritic cu granulație dată de elemente cu dimensiuni până la 2 mm, care alcătuiește unele roci sedimentare. **2** Denumire generică dată nisipului și gresiilor.

psamo- [At: DN³ / V: ***psam-*** / E: fr, it ***psammo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) nisip. **3** De nisip. **4** Nisipos.

psamom *sn* [At: DN³ / Pl: *~oame* / E: fr ***psammome***] (Med) Tumoare cu depozite asemănătoare nisipului, localizată la nivelul sistemului nervos.

psamon *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***psammône***] (Blg) Asociație de animale de nisip.

psamoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***psammothérapie***] Tratament medical extern cu ajutorul băilor sau al săculețelor cu nisip încălzite.

psălmui *vt(a)* [At: PSALT. 281/20 / Pzi: *~esc* / E: ***psalm*** + *-ui*] (Înv) A psalmodia (1).

psălmuire *sf* [At: PILLAT, P. 21 / Pl: *~ri* / E: ***psălmui***] (Îvr) **1-2** Psalmodie (1-2).

psălmuitoriu *sm* [At: DRLU / P: *~mu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***psălmui*** + *-tor*] (Îvr) Persoană care psălmuiește.

psălticaș *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: ***psaltichie*** + *-aș*] (Îvr) Psalt.

psăltire *sf* vz ***psaltire***

psââî *i* vz ***pst***

psâât *i* vz ***pst***

psânî *av* vz ***pesemne***

psefit *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***psèphite***] **1** Material detritic cu granulația dată de elemente cu dimensiuni mai mari de 2 mm. **2** Denumire generică dată rocilor sedimentare detritice grosiere.

psefologie *sf* [At: DN³ / E: cf gr ψέφος + λόγος] Formă a sociologiei care studiază atitudinea politică și comportamentul grupurilor de alegători, pentru a detecta factorii care îi influențează în deciziile luate Si: *sociologie electorală*.

psela- [At: DN³ / E: fr, it ***psela-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) pipăire. **3-4** (De) palpare. **5-6** (De) tatonare.

pselafobie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: cf it *pselafobia*] (Med) Teamă patologică de contactul cu obiectele.

pseltire *sf* vz ***psaltire***

psente *av* [At: DLR / E: ns cf *pesemne*] (Reg) Pesemne.

pseud- *ec* vz ***pseudo-***

pseudartroză *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *pse-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pseudarthrose***] (Med) Lipsă de consolidare a capetelor osoase ale unei fracturi care are drept consecință crearea unei false articulații.

pseudo- [At: CADE / V: (înv) ***pseud-, psevdo-*** / P: *pse-u~* / E: fr ***pseud(o)***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Fals. **2** Pretins. **3-4** (Cu) asemănare exterioară.

pseudoacid *sm* [At: MACAROVICI, CH. 110 / P: *pse-u-do-a~* / Pl: *~izi* / E: ***pseudo-*** + ***acid***] (Chm) Acid anhidru care nu mai este electrochimic acid.

pseudoafix *sn* [At: DN³ / P: *~do-a~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo-*** + ***afix***] Afixoid.

pseudoaldehidă *sf* [At: LTR² / Pl: *pse-u-do-al~* / Pl: *~de* / E: ***pseudo-*** + ***aldehidă***] (Chm) **1** (Lpl) Grup de substanțe odorante de sinteză. **2** (Lsg) Substanță care face parte din grupul pseudoaldehidelor (1).

pseudoalelă *sf* [At: DEX² / Pl: *pse-u-do-a~* / Pl: *~le* / E: eg ***pseudoallele***] (Blg) Genă care se comportă asemenea alelelor, dar se manifestă ca o singură unitate funcțională.

pseudoanacreontic, ~ă *a* [At: DEX / P: *pse-u-do-a-na-cre-on~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo-*** + ***anacreontic***] Care dă impresia că este scris în genul anacreontic.

pseudoantic, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, B. I. 8 / P: *pse-u-do-an~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo-*** + ***antic***] Fals antic.

pseudoapendicită *sf* [At: D. MED. / P: *pse-u-do-a~* / Pl: *~te* / E: ***pseudo-*** + ***apendicită***] Boală manifestată prin dureri abdominale, care dau impresia unei apendicite.

pseudoaristocratic, ~ă *a* [At: V. ROM. august 1960, 111 / P: *pse-u-do-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo-*** + ***aristocratic***] Fals aristocratic.

pseudoarmonic, ~ă *a* [At: LTR² / P: *pse-u-do-ar~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo-*** + ***armonic***] (Mat; d. funcții) Care are calitatea de a fi egală cu produsul unei funcții armonice printr-o funcție neperiodică de aceeași variabilă.

pseudoartist, ~ă *smf* [At: MAIORESCU, CR. II, 195 / P: *pse-u-do-ar~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pseudo-*** + ***artist***] Fals artist.

pseudoautonomie *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 109, 6/3 / P: *pse-u-do-a-u~* / E: ***pseudo-*** + ***autonomie***] Autonomie aparentă.

pseudobacă *sf* [At: M. D. ENC. / P: *pse-u~* / Pl: *~ace* / E: ***pseudo-*** + ***bacă***] (Bot) Bacă falsă întâlnită la plantele curcubitacee, la soc etc.

pseudoblepsie *sf* [At: D. MED. / P: *pse-u~* / Pl: *~ii* / E: ***pseudo-*** + ***blepsie***] (Rar) Iluzie optică.

pseudobunătate *sf* [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 65 / P: *pse-u~* / E: ***pseudo-*** + ***bunătate***] (Rar) Bunătate aparentă.

pseudocarst *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: cf fr *pseudo-karst*] **1-2** (Proces și) formă de relief asemănătoare celor carstice.

pseudocălugăr *sm* [At: ASACHI, S. L. II, 40 / P: *pse-u~* / Pl: *~i* / E: ***pseudo-*** + ***călugăr***] Fals călugăr.

pseudocelebritate *sf* [At: CONTEMP. 1961, nr. 778, 1/7 / P: *pse-u~* / Pl: *~tăți* / E: ***pseudo-*** + ***celebritate***] **1-2** (Persoană care se bucură de o) falsă celebritate.

pseudocilindru *sm* [At: D. MED. / P: *pse-u~* / Pl: *~ri* / E: ***pseudo- + cilindru***] Formație cu aspect cilindric, alcătuită din aglutinări de celule, neînglobate într-o materie proteică, din conglomerate de cristale sau de săruri amorfe etc. prezentă, uneori, în urină și putând fi confundată cu cilindrii adevărați.

pseudococaină *sf* [At: LTR^2 / P: *pse-u~* / E: ***pseudo- + cocaină***] (Far) Ester obținut, alături de cocaină, din frunzele arbustului *Erytroxylon coca*, folosit, în medicină, ca anesteziant ușor.

pseudococs *sn* [At: LTR^2 / P: *pse-u~* / Pl: *~uri* / E: ***pseudo- + cocs***] Produs obținut din cărbuni neaglutinați, având toate proprietățile mecanice și chimico-tehnice ale cocsului obișnuit Si: *cocs brichete*.

pseudocoloid *sm* [At: LTR^2 / P: *pse-u~* / Pl: *~izi* / E: ***pseudo- + coloid***] (Chm) Sistem dispers eterogen format din particule mai mari vizibile și particule coloide.

pseudoconcept *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: cf it *pseudoconcetto*] **1** Concept iluzoriu, căruia nu-i corespunde ceva în mod real Si: *pseudoidee*, *pseudonoțiune*. **2** (În filozofia lui Benedetto Croce) Reprezentare sau grup de reprezentări care nu ajung la adevărata universalitate sau la o autentică înțelegere a vieții determinate de spirit, distingându-se prin aceasta de adevăratele concepte.

pseudoconglomerat *sn* [At: LTR^2 / P: *pse-u~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo- + conglomerat***] Formă rotunjită care apare la unele roci sub influența proceselor de alterare superficială și care se poate confunda cu conglomerate autentice.

pseudocreație *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 164, 9/1 / P: *pse-u-do-cre-a~* / Pl: *~ii* / E: ***pseudo- + creație***] Creație falsă, fără valoare.

pseudocredință *sf* [At: S. C. ȘT. (Iași), 1956, nr. 1, 56 / P: *pse-u~* / Pl: *~țe* / E: ***pseudo- + credință***] Credință falsă.

pseudocritică *sf* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 35, 4/1 / P: *pse-u~* / Pl: *~ici* / E: ***pseudo- + critică***] Critică falsă și fără valoare.

pseudocronică *sf* [At: V. ROM. iulie 1960, 150 / P: *pse-u~* / Pl: *~ici* / E: ***pseudo- + cronică***] Cronică falsă și fără valoare.

pseudocrup *s* [At: BELEA, P. A. 188 / P: *pse-u~* / E: ***pseudo- + crup***] (Med) Crup fals.

pseudocuadrofonie *sf* [At: DEX^2 / P: *pse-u-do-cu-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudoquadrophonie***] Obținere a efectului cuadrofonic prin prelucrarea, cu diferite mijloace, a unui semnal stereofonic.

pseudocultură *sf* [At: L. ROM. 1953, nr. 1, 6 / P: *pse-u~* / Pl: *~ri* / E: ***pseudo- + cultură***] Cultură falsă.

pseudodemocrat, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *pseudodemocrație*] Referitor la pseudodemocrație.

pseudodemocrație *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 113, 5/3 / P: *pse-u~* / Pl: *~ii* / E: ***pseudo- + democrație***] Democrație aparentă.

pseudodipter *sn* [At: M. D. ENC. / P: *pse-u~* / Pl: *~e* / E: lat ***pseudodipterium***] (În antichitatea greco-romană) Templu în care distanța dintre colonadă și pereții cellei este egală cu distanța a două intercolonamente plus o grosime de coloană.

pseudodomiciliu *sn* [At: CĂLINESCU, B. I. / P: *pse-u~* / Pl: *~ii* / E: ***pseudo- + domiciliu***] (Rar) Fals domiciliu.

pseudodramă *sf* [At: T februarie 1969, 51 / P: *pse-u~* / Pl: *~me* / E: ***pseudo- + dramă***] Dramă falsă.

pseudoencefal *sm* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudoencéphale***] Monstru care prezintă pseudoencefalie.

pseudoencefalie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudoencéphalie***] (Med) Malformație congenitală caracterizată prin absența encefalului, care este înlocuit de o tumoare vasculară.

pseudoepigraf, ~ă *sn, a* [At: BUL. COM. IST. I, 36 / P: *pse-u-do-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pseudo- + epigraf***] **1-2** (Text) care este atribuit pe nedrept unui anumit autor.

pseudoepiscop *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 216/5 / P: *pse-u-do-e~* / Pl: *~i* / E: ***pseudo- + episcop***] Fals episcop.

pseudoestet, ~ă *smf* [At: BUL. COM. IST. I, 38 / P: *pse-u-do-es~* / Pl: *~eți, ~e* / E: ***pseudo- + estet***] Fals estet.

pseudoestetic, ~ă *a* [At: BLAGA, Z. 44 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo- + estetic***] Cu aparență estetică.

pseudoestezie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudoesthésie***] Senzație căreia nu-i corespunde nici o vibrație care să fi fost prinsă de organele senzoriale și transmisă centrilor nervoși pentru prelucrarea ei în conștiință.

pseudoetimologic, ~ă *a* [At: SCL 1950, 61 / P: *pse-u-do-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo- + etimologic***] Fals etimologic.

pseudoetimologism *sn* [At: DN^3 / P: *pse-u-do-e~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo- + etimologism***] Sistem ortografic intermediar între cel etimologic și cel fonetic.

pseudofecundare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~dări* / E: cf fr *pseudo-fécondation*] Fel de partenogeneză în care polenul nu intervine decât ca excitant al țesuturilor ovulare.

pseudofilozofie *a* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: cf fr *pseudofilosofia*] Falsă filozofie.

pseudofonetic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***pseudofonetico***] Referitor la pseudofonetism.

pseudofonetism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***pseudophonétisme***] Sistem ortografic propus de Aron Pumnul, care se caracterizează prin utilizarea unui anumit sistem de semne pentru anumite sunete, în mod independent de evoluția istorică a acelor sunete din sistemul originar din care provine cel românesc.

pseudohermafroditism *sn* [At: M. D. ENC. / P: *pse-u~* / E: fr ***pseudo-hermaphrodisme***] (Med; liv) Anomalie în care caracterele sexuale aparente sunt opuse sexului respectiv Si: *androginie* (1).

pseudoidee *sf* [At: DN^3 / P: *~do-i-de-e* / Pl: *~ei* / E: cf it *pseudoidea*] (Rar) Pseudoconcept (1).

pseudoinginer *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: ***pseudo- + inginer***] Fals inginer.

pseudoinstrument *sn* [At: DLR / P: *pse-u-do-in~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo- + instrument***] Fals instrument muzical.

pseudoinvalid, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~izi, ~e* / E: ***pseudo- + invalid***] **1-2** Fals invalid.

pseudoistoric *sm* [At: DN^3 / Pl: *~ici* / E: cf fr *pseudohistorique*] Fals istoric.

pseudolatin, ~ă *a* [At: OȚETEA, R. 319 / P: *pse-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pseudo- + latin***] Fals latin.

pseudoliberalism *sn* [At: CONTEMP. 1948, nr. 106, 5/4 / P: *pse-u~* / E: ***pseudo- + liberalism***] Fals liberalism.

pseudolingvist, ~ă *smf* [At: L. ROM. 1953, nr. 2, 95 / P: *pse-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pseudo- + lingvist***] Fals lingvist.

pseudoliterat, ~ă *smf* [At: DEMETRESCU, O. 178 / P: *pse-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pseudo- + literat***] Fals literat.

pseudoliteratură *sf* [At: DEX^2 / P: *pse-u~* / Pl: *~ri* / E: ***pseudo- + literatură***] Literatură lipsită de valoare Si: *paraliteratură*.

pseudomembrană *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *pse-u~* / Pl: *~ne* / E: ***pseudo- + membrană***] Membrană patologică formată pe amigdale, pe cerul gurii și în nas, în unele boli ca anghina difterică, laringita, etc.

pseudometaforă *sf* [At: VIANU, M. 25 / P: *pse-u~* / Pl: *~re* / E: ***pseudo- + metaforă***] Falsă metaforă.

pseudomilitar *sm* [At: GALACTION, O. 132 / P: *pse-u~* / Pl: *~i* / E: ***pseudo- + militar***] (Rar) Persoană lipsită de aptitudini militare.

pseudomnezie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudomnésie***] Memorie falsă, constând în imposibilitatea de a recunoaște împrejurările în care s-au format anumite idei și impresii venite din subconștient, în lumina conștiinței, acestea fiind socotite ca noi.

pseudomorfoză *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 428/23 / P: *pse-u~* / V: (înv) ***~evd~*** / E: fr ***pseudomorphose***] Modificare fizică sau chimică a unui mineral care continuă să-și păstreze forma cristalografică inițială.

pseudoneuropteră *sf* vz ***pseudonevropteră***

pseudonevropteră *sf* [At: SIMIONESCU, F. R. 252 / V: ***~neur~*** / P: *pse-u~* / Pl: *~re* / E: ***pseudo- + nevropteră***] **1** (Lpl) Familie de insecte din grupul nevropterelor, cu aripi membranoase egale, cu metamorfoză

incompletă, al căror aparat bucal este adaptat pentru tăiat și sfărâmat. **2** (Șls) Insectă din familia pseudonevropterelor (**1**).

pseudonim, ~ă [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~evd~*** / P: *pse-u~* / Pl: (**2**) *~e*, (**1, 3**) *~i* / E: fr ***pseudonyme***] **1** *sm* (Înv; îf *psevdonim*) Persoană care se dă drept ceea ce nu este. **2** *sn* Nume creat sau adaptat sub care cineva își ascunde adevărata identitate, folosit mai ales de scriitori, artiști etc. Si: (rar) *pseudonume*. **3** *sm* (Rar) Persoană care poartă un pseudonim (**2**). **4** *a* Care are un nume fictiv. **5** *a* Publicat sub un pseudonim (**2**). **6** *a* Care este un pseudoepigraf.

pseudonoțiune *sf* [At: CONTEMP. 1956, nr. 506, 7/1 / P: *pse-u-do-no-ți-u~* / Pl: *~ni* / E: ***pseudo-*** + ***noțiune***] Pseudoconcept.

pseudonume *sn* [At: IONESCU-RION, C. 65 / P: *pse-u~* / E: ***pseudo-*** + ***nume***] (Rar) Pseudonim (**2**).

pseudoocultist, ~ă *a* [At: CONTEMP. nr. 1030, 3/2 / P: *pse-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pseudo-*** + ***ocultist***] Fals ocultist.

pseudooriental, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, nr. 3, 391 / P: *pse-u-do-o-ri-en~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pseudo-*** + ***oriental***] Aparent oriental.

pseudoparazit *sm* [At: ENC. AGR. / P: *pse-u~* / Pl: *~iți* / E: ***pseudo-*** + ***parazit***] **1** Plantă care are unele asemănări cu plantele parazite, fără să intre în categoria acestora. **2** Animal care are unele asemănări cu animalele parazite, fără să intre în categoria acestora.

pseudopatriot, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *pse-u-do-pa-tri-ot* / Pl: *~oți, ~e* / E: ***pseudo-*** + ***patriot***] Fals patriot Si: *patriotard*.

pseudopatriotic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *pse-u-do-pa-tri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pseudo-*** + ***patriotic***] Cu pretins caracter patriotic.

pseudoperipter *sn* [At: DN³ / P: *pse-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***pseudo-périptère***] Templu antic roman înconjurat de coloane, la care coloanele laterale sunt ieșite doar în parte din nivelul zidului.

pseudopod *sn* [At: SCRIBAN, D. / P: *pse-u~* / V: ***~ium*** / Pl: *~e* / E: fr ***pseudopode***] Prelungire temporară a protoplasmei unor protozoare sau a unor celule, ca leucocitele, care servește la locomoție și la prinderea prăzii.

pseudopodium *sn* vz ***pseudopod***

pseudopoezie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: cf it *pseudopoesia*] Poezie lipsită de calitățile adevăratei poezii.

pseudopopularizare *sf* [At: CV 1949, nr. 6, 2 / P: *pse-u~* / Pl: *~zări* / E: ***pseudo-*** + ***popularizare***] Popularizare aparentă.

pseudoprefix *sn* [At: L. ROM. 1965, 407 / P: *pse-u~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo-*** + ***prefix***] (Lin) Element de compunere sau cuvânt cu ajutorul căruia se formează, în compunerea savantă, mai ales termeni științifici și tehnici Si: *prefixoid*.

pseudoprefixa *vt* [At: DEX / P: *pse-u~* / Pzi: *~xez* / E: ***pseudoprefix***] A forma un cuvânt cu ajutorul unui pseudoprefix.

pseudoprefixare *sf* [At: L. ROM. 1962, 399 / P: *pse-u~* / Pl: *~xări* / E: ***pseudoprefixa***] Formare a unui cuvânt cu un pseudoprefix.

pseudoprefixat, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, 399 / P: *pse-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pseudoprefixa***] (D. cuvinte) Format cu ajutorul unui pseudoprefix.

pseudoproblemă *sf* [At: L. ROM. 1953, nr. 2, 94 / P: *pse-u~* / Pl: *~me* / E: ***pseudo-*** + ***problemă***] Falsă problemă.

pseudoprofesor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: ***pseudo-*** + ***profesor***] Fals profesor.

pseudoproroc *sm* [At: FORM. CUV. I, 150 / P: *pse-u~* / Pl: *~oci* / E: ***pseudo-*** + ***proroc***] Fals proroc.

pseudoprudență *sf* [At: GALACTION, O. A. I, 52 / P: *pse-u~* / Pl: *~țe* / E: ***pseudo-*** + ***prudență***] (Rar) Falsă prudență.

pseudosavant *sm* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2, 384 / P: *pse-u~* / Pl: *~nți* / E: ***pseudo-*** + ***savant***] Pretins savant.

pseudoscorpie *sf* [At: ENC. AGR. / P: *pse-u~* / Pl: *~ii* / E: ***pseudo-*** + ***scorpie***] (Zlg) **1** (Lpl) Subclasă a arahnidelor care cuprinde insecte caracterizate printr-un apendice în formă de clește legat de o glandă cu secreție. **2** (Șls) Insectă din subclasa pseudoscorpiilor (**1**).

pseudoscorpion *sm* [At: SIMIONESCU, F. R. 418 / P: *pse-u-do-scor-pi-on* / Pl: *~i* / E: ***pseudo-*** + ***scorpion***] (Ent) Insectă asemănătoare cu scorpionul, fără coadă și fără venin.

pseudoscriitor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: ***pseudo-*** + ***scriitor***] (Liv) Fals scriitor.

pseudosferă *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: ***pseudo-*** + ***sferă*** cf ger *Pseudosphäre*] (Mat) Suprafață de rotație generată de o traiectorie care se rotește în jurul asimptotei ei.

pseudosmie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudosmie***] Falsă senzație de miros.

pseudosocialist *sm* [At: CONTEMP. 1950, nr. 184, 2/1 / P: *pse-u-do-so-ci-a~* / Pl: *~iști* / E: ***pseudo-*** + ***socialist***] Fals adept al socialismului.

pseudosperm *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***pseudosperme***] Sământă falsă.

pseudostenografic, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, nr. 3, 391 / P: *pse-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo-*** + ***stenografic***] (Rar) Pretins stenografic.

pseudostereofonie *sf* [At: M. D. ENC. / P: *pse-u-do-ste-re-fo~* / E: ***pseudo-*** + ***sterefonie***] Procedeu de reproducere a sunetelor, care imită efectul stereofonic și care constă în trimiterea sunetelor din toate părțile, nefiind posibilă localizarea sursei sonore.

pseudosufix *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***pseudosuffixe***] Cuvânt folosit ca un sufix în compunerea termenilor neologici Si: *sufixoid*.

pseudoștiință *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 91 / P: *pse-u~* / Pl: *~țe* / E: ***pseudo-*** + ***știință***] Falsă știință.

pseudoștiințific, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 6/4 / P: *pse-u-do-ști-in~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo-*** + ***științific***] Fals științific.

pseudotalent *sn* [At: GALACTION, A. 130 / P: *pse-u~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo-*** + ***talent***] (Rar) Pretins talent.

pseudoturcoaică *sf* [At: GALACTION, A. 66 / P: *pse-u~* / Pl: *~ice* / E: ***pseudo-*** + ***turcoaică***] (Rar) Falsă turcoaică.

pseudovaloare *sf* [At: DN³ / Pl: *~ori* / E: ***pseudo-*** + ***valoare***] Falsă valoare.

pseudovânător *sm* [At: VÎN. PESC. martie 1964, 1 / P: *pse-u~* / Pl: *~i* / E: ***pseudo-*** + ***vânător***] Fals vânător.

pseudovulcan *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: cf fr *pseudo-volcan*] (Glg) Depresiune de forma unui crater care nu este însoțită de manifestări vulcanice recente.

psevdo- *ec* vz ***pseudo-***

psevdomorfoză *sf* vz ***pseudomorfoză***

psevdonim *sm* vz ***pseudonim***

psi *smi* [At: CADE / E: ngr **ψῖ**] **1** A douăzeci și treia literă a alfabetului grecesc, corespunzând sunetelor *ps*. **2** A patruzecea literă a alfabetului chirilic, corespunzând sunetelor *ps* și având valoarea numerică 700.

psicamente *av* [At: GHICA, ap. SFC II, 189 / E: ***psihic*** + *-(a)mente*] (Rar) Psihic (**10**).

psicho- *ec* vz ***psiho-***

psicolog *sm* vz ***psiholog***

psicologic, ~ă *a* vz ***psihologic***

psicologicamente *av* [At: SFC II, 197 / E: fr ***psychologiquement***, it ***psicologicamente***] (Îvr) Psihologicește.

psicologie *sf* vz ***psihologie***

psicro- [At: DN³ / V: ***psihro-*** / E: fr ***psychro-***, it ***psicro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Rece. **2** Răceală. **3** Frig.

psicroalgie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***psychroalgie***] (Med) Senzație dureroasă la rece Si: *psicroestezie*.

psicroestezie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***psychroesthésie***] (Med) Psicroalgie.

psicrofil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***psychrophile***] (D. microorganisme) Care se dezvoltă la temperaturi scăzute.

psicrofit, ~ă *sf, a* [At: DN³ / V: ***psihr~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: cf fr *psychrophite*] **1-2** (Plantă) care crește la umiditate și la frig.

psicrometrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***psychrométrie***] Tehnică de măsurare a umidității.

psicrometru *sn* [At: DN^3 / V: ***psihr~*** / Pl: *~re* / E: fr ***psychromètre***] Instrument cu care se măsoară umiditatea aerului, bazat pe efectul de răcire al evaporării.

psicroterapie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***psychrothérapie***] (Med) Tratament prin aplicații reci.

psif *sn* [At: CANTEMIR, ap. CIHAC, II, 692 / V: (înv) ***psifos*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***ψῆφος***] (Înv) **1-2** (Alegere prin vot sau) numire în funcție a unui mitropolit.

psifii *sfp* vz ***psifoi***

psifisi *vt* [At: CANTEMIR, I. I. I, 160 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐψήφισα*** (aor ψηφίζω)] (Înv) **1-2** (A alege prin vot sau) a numi într-o funcție înaltă.

psifoi *sfp* [At: (a. 1715), ap. TDRG / V: (înv) ***~fii*** / E: ngr ***ψηφί***] (Înv) Mozaic^1.

psifos *sn* vz ***psif***

psih- *ec* vz ***psoho-***

psihagog, ~ă *smf* [At: DN^3 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***psychagogue***] Specialist în psihagogie.

psihagogic, ~ă *a* [At: DN^3/ Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychagogique***] Care se referă la psihagogie.

psihagogie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***psychagogie***] Ramură a psihopedagogiei reeducării și a psihoterapiei care se ocupă de recuperarea personalității deformate, potrivit exigențelor și normelor sociomorale.

psihalgie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***psychalgie***] Varietate de nevralgie în care predomină elementul psihopatic.

psihanalist, ~ă *smf* [At: VIANU, M. 59 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***psychanalyste***] **1** Specialist în psihanaliză (**2**). **2** Titlu de psihanalist (**1**). **3** Adept al psihanalizei (**1**).

psihanalitic, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 198 / V: (rar) ***~hoa~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychanalytique***] **1** Care aparține psihanalizei (**2**). **2** Privitor la psihanaliză (**2**). **3** Specific psihanalizei (**2**). **4** Care se bazează pe psihanaliză (**2**).

psihanaliză *sf* [At: GALACTION, O. A. I, 124 / V: (rar) ***~hoa~*** / E: fr ***psychanalyse***] **1** Ansamblu al concepțiilor lui S. Freud privind viața psihică conștientă și inconștientă, după care tendințele sau dorințele profunde ale individului vin în conflict cu convingerile sale morale și sunt refulate în subconștient, de unde tind să reapară sub o formă travestită. **2** Metodă de analiză psihologică și de tratament al bolilor neuropsihice, care își propune, prin diverse probe, asociații de cuvinte, relatări de vise, interpretări de figuri confuze etc., să descopere cauzele nevrozelor și psihozelor și să vindece aceste boli prin defulare.

psihastenic, ~ă *smf, a* [At: RALEA, S. T. II, 37 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychasthénique***] **1-2** (Persoană) care suferă de psihastenie.

psihastenie *sf* [At: DL / Pl: *~ii* / E: fr ***psychasténie***] Formă de nevroză caracterizată prin obsesii și fobii, prin stări de nehotărâre și nesiguranță etc.

psihe *sf* [At: CADE / Pl: *~* / E: fr ***psyché***] Oglindă mobilă de mari proporții, în care cineva se poate vedea în totalitate.

psihedelic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***psychedelic***, fr ***psychédélique***] **1** Referitor la psihedelism. **2** Care se caracterizează prin efecte de lumină, culoare, atmosferă sonoră etc. **3** Care evocă viziuni, halucinații, vise produse prin drogare.

psihedelism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***psychédélisme***] Stare de visare trează, specifică, dată de unele halucinogene.

psihiatric, ~ă *a* [At: BARASCH, I. F. 20/21 / P: *~hi-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychiatrique***] **1** Care aparține psihiatriei. **2** Privitor la psihiatrie. **3** Care provine din psihiatrie. **4** Specific psihiatriei.

psihiatrie *sf* [At: BARCIANU / P: *~hi-a~* / E: fr ***psychiatrie***] Disciplină medicală care se ocupă cu studiul bolilor psihice și cu tratamentul lor.

psihiatru, ~ră *smf* [At: BARASH, I. F. 20/10 / P: *~hi-a~* / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***psychiatre***] Medic specialist în psihiatrie.

psihic, ~ă [At: ALBINEȚ, M. 189/9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychique***, ger ***psychisch***] **1** *sn* Formă de reflectare a realității proprie omului și animalelor superioare, produs al activității sistemului nervos. **2** *sn* Totalitate a fenomenelor și proceselor prin care se realizează psihicul (**1**). **3** *sn* Structură sufletească proprie unui individ. **4** *sn* (Pex) Individ cu o structură sufletească proprie. **5-7** *a* Care aparține psihicului (**1-4**). **8-9** *a* Privitor la psihic (**1-3**). **10-12** *a* Specific psihicului (**1-3**). **13** *av* Din punct de vedere al psihicului (**1**) *psicamente*.

psihism *sn* [At: RALEA, S. T. II, 10 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***psychisme***] Totalitate a fenomenelor psihice proprii unui individ sau unei colectivități.

psihiza *vi* [At: SFC III, 102 / Pzi: *~zez* / E: ***psih***(ic) + *-iza*] (Rar) A face o analiză psihologică amănunțită Si: (rar) *a psihologiza*.

psiho- [At: DN^3 / V: ***psicho-, psih-*** / E: fr ***psycho-***, it ***psico-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Psihic. **2** Suflet. **3** Spirit. **4** Spiritual. **5** Psihologic.

psihoanalitic, ~ă *a* vz ***psihanalitic***

psihoanaliză *sf* vz ***psihanaliză***

psihoanaleptic, ~ă *a, sn* [At: DEX^2 / P: *~ho-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychoanaleptique***] (Far) **1-2** (Substanță psihotropă) cu acțiune euforizantă.

psihoanalgezie *sf* [At: DN^3 / P: *~ho-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***psychoanalgésie***] (Med) Calmare a senzațiilor dureroase prin psihoterapie.

psihobiogramă *sf* [At: DEX^2 / P: *~bi-o~* / Pl: *~me* / E: ***psiho***(logic) + ***biogramă***] **1** Examen al dezvoltării personalității în relație cu dezvoltarea biologică. **2** (Ccr) Buletin care cuprinde rezultatul unui astfel de examen.

psihochirurgie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***psychochirurgie***] Termen generic pentru metodele chirurgicale de tratament al bolilor psihice.

psihodiagnostic, ~ă [At: DN^3 / P: *~di-ag~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychodiagnostique***, eg ***psychodiagnostic***] **1** *sn* Rezultat al psihodiagnozei. **2** *a* Cu caracter de psihodiagnoză. **3** *a* De psihodiagnoză.

psihodiagnoză *sf* [At: DN^3 / P: *~di-ag~* / Pl: *~ze* / E: fr ***psychodiagnose***, eg ***psychodiagnosis***] (Med) Acțiune complexă de investigare a individului prin intermediul tehnicilor psihologice pentru cunoașterea particularităților sale psihice specifice.

psihodramatic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychodramatique***] Cu caracter de psihodramă.

psihodramă *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~me* / E: fr ***psychodrame***] **1** (Psh) Metodă psihoterapeutică modernă care utilizează jocul dramatic improvizat pe o temă dată pentru dezvăluirea gândurilor și a aptitudinilor bolnavului psihic. **2** (În sociologie) Test folosit ca mijloc de selecție a candidaților la anumite posturi care necesită multă dezinvoltură în contactul cu publicul.

psihodramatist *sm* [At: DN^3 / Pl: *~iști* / E: cf fr *psychodramatiste*] Medic care folosește metoda psihodramei.

psihoendocrinologie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***psycho-endocrinoligie***] Ramură a endocrinologiei care studiază influența sistemului endocrin asupra psihicului.

psihoenergetică *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ici* / E: fr ***psycho-énergétique***] Disciplină biofizică care studiază fenomenele energetice ale psihismului.

psihofarmacologie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***psychopharmacologie***] Studiu referitor la întrebuințarea și efectele substanțelor farmaceutice asupra psihicului.

psihofizic, ~ă [At: MAIORESCU, CR. II, 143 / S și: *psich~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychophysique***, ger ***Psychophysik***] **1** *sf* Curent psihologic care studiază, pe cale experimentală, raporturile cantitative dintre intensitatea stimulilor fizici și intensitatea stărilor psihice corespunzătoare, dând o formulare matematică concluziilor obținute. **2** *a* Care aparține psihofizicii (**1**). **3** *a* Privitor la psihofizică (**1**). **4** *a* Specific psihofizicii (**1**). **5** *a* Care aparține psihicului și fizicului. **6** *a* Privitor la psihic și la fizic. **7** Specific psihicului și fizicului.

psihofiziologic, ~ă *a* [At: GHICA, S. 318 / S și: *psicho~* / P: *~zi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychophysiologique***] **1** Care aparține psihofiziologiei. **2** Privitor la psihofiziologie.

psihofiziologie *sf* [At: DL / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***psychophysiologie***] Disciplină psihologică care studiază relațiile dintre procesele psihice și cele somatice pentru a stabili mecanismele neurologice și fiziologice

corespunzătoare fenomenelor psihice, precum și influența activității psihice asupra funcțiilor neurovegetative Si: *psihologie fiziologică*.

psihogen, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***psychogène***] **1-6** Care are cauze psihice (**4-9**).

psihogeneză *sf* [At: DL / Pl: *~ze* / E: fr ***psychogenèse***] **1** Apariție și dezvoltare a funcțiilor psihice la om. **2** Proces al apariției unei boli din cauze psihice.

psihografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***psychographie***] Descriere a aptitudinilor și trăsăturilor biopsihologice și a atitudinilor sociale pe care le cere o profesiune.

psihogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***psychogramme***] (Psh) **1** Caracterizare psihologică detaliată a structurii și dezvoltării personalității unui individ. **2** (Ccr) Buletin care cuprinde o astfel de caracterizare.

psihoigienă *sf* [At: DEX² / P: *~ho-i-gi-e~* / E: ***psiho***(logie) + ***igienă***] Domeniu al psihiatriei care se ocupă de măsurile de igienă impuse de diferite categorii de activitate.

psiholeptic, ~ă *sn, a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psycholeptique***] **1-2** (Medicament psihotrop) cu acțiune hipnotică, sedativă.

psiholingvist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***psycholinguiste***, eg ***psycholinguist***] Specialist în psiholingvistică.

psiholingvistic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psycholinguistique***] **1** *sf* Studiu psihologic al limbajului. **2** *a* Care aparține psiholongvisticii (**1**). **3** *a* Privitor la psiholingvistică (**1**).

psiholoagă *sf* vz ***psiholog***

psiholog, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / S și: (înv) *psich~* / V: ***~oagă*** *sf*, (înv) ***psico~*** / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***psychologue***] **1** Persoană specializată în studiul psihologiei (**1**). **2** Persoană dotată cu însușirea de observator fin, cu capacitatea de a sesiza și de a analiza viața sufletească a cuiva, de a cunoaște psihologia (**2**) omenească.

psihologic, ~ă *a* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 74/12 / S și: (înv) *psicho~*, *psych~* / V: (înv) ***psico~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychologique***] **1-3** Care aprține psihologiei (**1, 5, 6**) Si: (îvr) *psihologicesc* (**1-3**). **4-6** Privitor la psihologie (**1, 5, 6**) Si: (îvr) *psihologicesc* (**4-6**). **7-9** Specific psihologiei (**1, 5, 6**) Si: (îvr) *psihologicesc* (**7-9**). **10** (Îs) *Moment* ~ Moment potrivit pentru a influența pe cineva în soluționarea unei probleme. **11** (Îas) Moment de tensiune în așteptarea producerii unui fapt.

psihologicesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***psihologie*** + *-icesc*] (Îvr) **1-9** Psihologic (**1-9**).

psihologicește *av* [At: POLIZU / E: ***psihologic*** + *-ește*] **1-9** Din punct de vedere psihologic (**1-9**) Si: *sufletește*.

psihologie *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 276/26 / V: (rar) ***psico~*** / S și: *psich~* / Pl: *~ii* / E: fr ***psychologie***] **1** Știință care studiază psihicul (**13**), legile proceselor psihice și particularilățile psihice individuale. **2** (Îs) ~ *fiziologică* Ramură a psihologiei (**1**) care combină metodele psihologice cu cele fiziologice pentru a stabili mecanismele neurologice și fiziologice corespunzătoare diferitelor fenomene psihice, precum și influența activității psihice asupra funcțiilor neurovegetative Si: *psihofiziologie*. **3** (Îs) ~ *abisală* Ramură a psihologiei (**1**) care înglobează diverse curente psihanalitice și care își propune să studieze straturile cele mai profunde ale personalității individului. **4** (Îs) ~ *animală* Ramură a psihologiei (**1**) care studiază geneza și stadiile de dezvoltare ale psihicului la animale Si: *zoopsihologie*. **5** Ansamblu de procese psihice (**12**) care caracterizează un individ sau o colectivitate. **6** (Cu determinări care indică domeniul) Ansamblu de procese psihice (**12**) care sunt determinate, generate de un fenomen, de un proces etc. sau care condiționează o anumită activitate. **7** (Îs) ~ *socială* Latură a vieții sociale a societății care, împreună cu ideologia și cu științele naturii, alcătuiește conștiința socială. **8** (Îs) *~a artei* Disciplină care își propune examinarea structurilor psihologice definitorii pentru crearea și receptarea valorilor artistice.

psihologism *sn* [At: IBRĂILEANU, S. L. 64 / Pl: *~e* / E: fr ***psychologisme***] **1** Orientare psihologică ce extinde cauzalitatea psihologică la interpretarea unor fenomene din alte domenii ale realității sau care exagerează rolul factorului psihologic în diverse sfere ale activității omenești. **2** (Spc) Exagerare a factorului psihologic în literatură. **3** (Îs) ~ *lingvistic* Curent inițiat de Steinthal în Germania și de Potebnea în Rusia, conform căruia unicul obiect de studiu al lingvisticii ar trebui să fie actul individual al vorbirii, înțeles ca un proces psihic, fără nici o legătură cu viața socială.

psihologist, ~ă [At: LL I, 128 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***psychologiste***] **1-4** *smf, a* (Adept) al psihologismului (**1-2**). **5-6** *a* Care se bazează pe psihologism (**1-2**). **7-8** *a* Privitor la psihologism (**1-2**).

psihologiza [At: MACEDONSKI, O. IV, 108 / Pzi: *~zez* / E: fr ***psychologiser***] (Rar) **1-9** *vi* A face o analiză psihologică (**1-9**) (amănunțită) Si: (rar) *psihiza*. **10** *vt* (C. i. discipline, științe etc.) A studia cu ajutorul metodelor psihologiei (**1**). **11-19** *vt* A face să capete un pronunțat caracter psihologic (**1-9**).

psihologizant, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 159, 2/3 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***psychologisant***] **1-2** Care acordă o importanță (mare sau) exagerată factorului psihologic.

psihomanție *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***psychomancie***] Pretinsă artă de a ghici viitorul prin invocarea spiritelor celor morți.

psihometric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychométrique***] Referitor la psihometrie.

psihometrie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***psychométrie***] Măsurare a fenomenelor psihice.

psihomotor, ~oare *a* [At: ABC SĂN. 347 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***psychomoteur***] **1** Care se referă la funcțiile motrice realizate prin activitatea nervoasă superioară. **2** Care este determinat de aceste funcții. **3** (Îs) *Centru* ~ Regiune a scoarței cerebrale care intră în acțiune sub influența unei excitări cerebrale fizice.

psihomotoriu, ~ie *a* vz ***psihomotor***

psihonevroză *sf* [At: DM / Pl: *~ze* / E: fr ***psychonévrose***] (Med) Nevroză.

psihopat, ~ă *smf, a* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 104 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***psychopathe***] **1-2** (Persoană) care suferă de psihopatie.

psihopatic, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychopathique***] **1-2** Care aparține psihopatiei (**1-2**). **3-4** Privitor la psihopatie (**1-2**). **5-6** Specific psihopatiei (**1-2**).

psihopatie *sf* [At: DM / Pl: *~ii* / E: fr ***psychopathie***] **1** Boală psihică. **2** (Spc) Stare morbidă cu tulburări de afectivitate, de comportament de caracter.

psyhopatolog, ~ă *smf* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 213 / S și: *psich~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***psihopatologie***] Specialist în psihopatologie.

psihopatologic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychopatologique***] **1** Care aparține psihopatologiei. **2** Specific psihopatologiei. **3** Referitor la psihopatologie.

psihopatologie *sf* [At: DM / Pl: *~ii* / E fr ***psychopathologie***] Ramură a psihologiei care studiază aspectele patologice ale activității psihice.

psihopedagog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***psychopédagogue***] Specialist în psihopedagogie.

psihopedagogic, ~ă *a* [At: DN³ / V: ***psihr~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychopédagogique***] Referitor la psihopedagogie.

psihopedagogie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***psychopédagogie***] Aplicare a metodelor psihologiei experimetale în pedagogie.

psihoprofesiogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***psycho-professiogramme***] Profesiogramă cuprinzând aptitudinile și trăsăturile psihologice ale unei persoane.

psihoprofilaxie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***psychoprophylaxie***] Tratament psihic preventiv al unui pacient care urmează să suporte încercări psihice sau dureri extraordinare.

psihosexologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***psychosexologie***] Psihologie a sexelor și a relațiilor sexuale.

psihosocial, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *psycho-social*] Referitor la psihologia socială.

psihosociolog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: cf fr *psychosociologue*] Specialist în psihosociologie.

psihosociologic, ~ă a [At: V. ROM. martie 1960, 76 / P: ~ci-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **psychosociologique**] 1 Care aparține psihosociologiei. 2 Privitor la psihosociologie. 3 Referitor la psihosociologie.

psihosociologie sf [At: DEX / P: ~ci-o~ / Pl: ~ii / E: fr **psychosociologie**] Studiu psihologic al fenomenelor sociale.

psihosomatic, ~ă [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **psychosomatique**] 1 *sf* Orientare în medicină care studiază originea psihică a unor boli din domeniul patologiei generale și posibilitatea folosirii mijloacelor psihologice în terapie. 2 *a* De psihosomatică (1).

psihotehnică sf [At: BENIUC, M. C. I, 167 / E: fr **psychotechnique**] Ramură a psihologiei (1) care studiază problemele activității oamenilor sub aspectul practic, aplicativ.

psihotehnician, ~ă smf [At: D. GUSTI, P. A. 169 / P: ~ci-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr **psychotechnicien**] Specialist în psihotehnică.

psihoterapeut sm [At: DN³ / Pl: ~uți / E: fr **psychothérapeute**] Medic specialist în psihoterapeutică.

psihoterapeutic, ~ă [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **psychothérapeutique**] (Med) 1 *sf* Psihoterapie. 2-4 *a* Psihoterapic (1-3).

psihoterapic, ~ă a [At: DN² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **psychothérapique**] 1 Care aparține psihoterapiei. 2 Privitor la psihoterapie. 3 Bazat pe psihoterapie.

psihoterapie sf [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 9 / Pl: ~ii / E: fr **psychotérapie**] Metodă de tratare a bolnavilor prin influențarea psihicului lor, utilizându-se explicația rațională, hipnoza, persuasiunea, sugestia etc.

psihotonic, ~ă sn, a [At: M. D. ENC. / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **psychotonique**] 1-2 (Medicament, substanță) care are o acțiune stimulentă asupra funcțiilor psihice.

psihotronic, ~ă [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: eg **psychotronics**] 1 *sf* Disciplină biofizică care studiază interacțiunile psihice la distanță. 2 *a* De psihotronică (1).

psihotrop, ~ă sn, a [At: M. D. ENC. / Pl: ~i, ~e / E: fr **psychotrope**] 1-2 (Medicament) care are acțiune asupra psihicului.

psihoză sf [At: GHEREA, ST. LR. II, 116 / S și: *psich~* / Pl: ~ze / E: fr **psychose**] 1 Boală psihică cu grave tulburări ale comportamentului, gândirii sau afectivității bolnavului și de care acesta nu este conștient. 2 (Pgn) Boală mintală. 3 (Cu determinări care arată cauza) Stare de spirit bolnăvicioasă, adesea cu caracter colectiv, caracterizată printr-o surescitare obsedantă și contagioasă, creată de cauze exterioare Si: *obsesie*.

psihro- ec vz **psicro-**

psihrofil, ~ă smf, a [At: M. D. ENC. / Pl: ~i, ~e / E: fr **psychrophile**] 1-2 (Animal sau plantă) care trăiește la temperaturi scăzute Si: *criofil* (1-2).

psihrofit, ~ă a, sf vz **psicrofit**

psihrometru sn [At: ALEXI, W. / S și: *psich~* / Pl: ~re / E: fr **psychromètre**] Higrometru utilizat pentru determinarea umidității atmosferice.

psili ss [At: EUSTATIEVICI, GR. RUM. 20ʳ/13 / E: ngr **ψιλή**] (Lin; grî) Spirit lin.

psilo- [At: DN³ / E: fr, it **psilo-**] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: 1 Neted. 2 Golit. 3 Epilat.

psilofitală sf [At: LTR² XIII, 449 / Pl: ~le / E: lat **psilophytales**] 1 (Lpl) Grup de plante criptogame devoniene din încrengătura pteridofitelor, cu tulpină subpământeană și aeriană, fără frunze sau cu frunze solzoase, care se înmulțesc prin spori. 2 (Șls) Plantă din grupul psilofitalelor (1).

psilofită sf [At: LTR² / V: (înv) **~ton** *s* (S și: ~ophyton, A și: ~ophyton) / Pl: ~te / E: fr **psilophyton**] Plantă din grupul psilofitalelor (1), cu rizomul prevăzut cu perișori, cu tulpina aeriană ramificată dihotonic, cu ramurile fără frunze, prevăzute cu sporangi, și care se înmulțește prin spori.

psilofiton s vz **psilofilă**

psilomelan sn [At: LTR² / E: fr **psilomélane**] Oxid natural de mangan, de culoare neagră, cu luciu semimetalic sau mat, care se găsește frecvent în zăcămintele de mangan.

psimit s [At: GRECU, P. 392 / S și: (înv) ~th / E: ngr **ψίμυθος**] (Îvr) Praf obținut prin pisarea varului sau a tencuielii de pe pereți, utilizat în picturile murale Si: *ceruză*.

psimitizi vt [At: (a.1805) GRECU, P. 92 / Pzi: ~zesc / E: ngr **ψιμυθίζω**] (Îvr) A zugrăvi cu psimit.

psitaci- ec vz **psotaco-**

psitacism sn [At: SCRIBAN, D. / S și: (înv) ~izm / E: fr **psittacisme**] 1 Denumire dată de filozoful german Leibnitz teoriei nominalismului. 2 (Med) Reproducere mecanică a celor auzite sau citite, fără a le înțelege Si: *papagalism*. 3 (Pan) Maimuțăreală.

psitaco- [At: DN³ / V: **psitaci-** / E: fr, it **psittaco-**] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1-2 (Referitor la) papagal. 3 De papagal.

psitacoză sf [At: ENC. AGR. / Pl: ~ze / E: fr **psittacose**] Boală infecțioasă care se localizează de obicei la plămâni, provocată de un virus transmis mai ales de papagali Si: *boala papagalilor*.

psoas sm [At: KRETZULESCU, A. 238/1 / Pl: ~asi / E: fr **psoas**] (Atm) Fiecare dintre cei doi mușchi inserați pe fața anterioară a vertebrelor lombare și la capătul femurului, contribuind la flexiunea coapsei.

psofo- [At: DN³ / E: fr **psopho-**, it **psofo-**] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1-2 (Referitor la) zgomot. 3 Zgomotos.

psofometric, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **psophométrique**] Referitor la psofometrie.

psofometrie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **psophométrie**] Tehnică a măsurării zgomotelor.

psofometru sn [At: M. D. ENC. / Pl: ~re / E: fr **psophomètre**] Aparat care măsoară perturbațiile introduse într-un circuit telefonic de circuitele învecinate.

psoită sf [At: DN³ / P: pso-i~ / E: fr **psoïte**] (Med) Inflamație a mușchiului psoas.

psoră sf vz **psoriazis**

psoriază sf vz **psoriazis**

psoriazic, ~ă a [At: DN³ / P: ~ri-a~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **psoriasique**] Referitor la psoriazis.

psoriazis sn [At: BIANU, D. S. / S și: ~asis / P: ~ri-a~ / V: **~ză** *sf*, (rar) **psoră** *sf* / E: fr **psoriasis**] Boală de piele caracterizată prin descuamări abundente, localizate în diverse regiuni ale corpului.

pss i vz **pst**

pst i [At: ALECSANDRI, T. I 732 / V: **pss, psâât, psâât** / E: fo] 1-2 (Rep; cu „s" prelungit) Cuvânt prin care (se atrage cuiva atenția sau) se cere cuiva să tacă, să asculte etc. 3 (Spc; reg) Cuvânt cu care se strigă oile. 4 (Spc; Mun) Cuvânt cu care se alungă pisicile.

pso i [At: CHEST. V, 77/6 / E: fo] (Reg; rep) Cuvânt cu care se strigă caii.

psuicăle i [At: PAȘCA, GL. / A: nct / E: fo] (Reg) Cuvânt cu care se strigă oile.

pter¹- ec vz **ptero-**

-pter² [At: DN³ / E: fr **-ptère**] Element secund de compunere savantă cu semnificația: 1-2 (Referitor la) aripi. 3-4 (Cu sau) de aripi.

pteranodon sm [At: LTR² / Pl: ~i / E: fr **ptéranodon**] Reptilă zburătoare fosilă din ordinul pterozaurienilor, cu aripi foarte mari.

pteri- ec vz **ptero-**

pteridă sf [At: BRANDZA, FL. 515 / Pl: ~de / E: fr **ptéride**] (Bot; rar) Ferigă de câmp (*Pteridium aquilinium*).

pteridofită sf [At: LTR² / Pl: ~te / E: fr **ptéridophytes**] 1 (Lpl) Încrengătură de plante superioare cu rădăcină, tulpină și frunze, care se înmulțesc prin spori. 2 (Șls) Plantă din această încrengătură. 3 Criptogamă vasculară.

pteridologie sf [At: DN³ / E: cf ngr **πτερίδος** ++**λόγος**] Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul ferigilor.

pteridospermă sf [At: LTR² / Pl: ~me / E: fr **ptéridospermes**] 1 (Lpl) Grup de gimnosperme primitive arborescente sau erbacee, cu frunze asemănătoare celor de ferigă și care se înmulțesc prin semințe provenite

din ovule neînvelite în ovare. 2 (Șls) Plantă din grupul pteridospermelor (1).

pterigion s [At: BIANU, D. S. / P: *~gi-on* / E: fr *ptérygion*] Îngroșare în formă triunghiulară, cu aspect de aripioară, a conjunctivei, care acoperă (total sau parțial) corneea.

pterigotă sf [At: M. D. ENC. / Pl: *~te* / E: fr ***ptérigotes***] 1 (Lpl) Subclasă de insecte superioare care cuprinde majoritatea insectelor, caracterizate, în general, prin prezența aripilor și prin dezvoltarea prin metamorfoză. 2 (Șls) Insectă din această subclasă.

ptero- [At: DN³ / V: ***pter-, pteri-*** / E: fr ***ptéro-***, it ***ptero-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) aripi. **3-4** (Cu sau) de aripi.

pterodactil sm [At: ISIS (1859), 7/1 / V: (înv) ***~tylus*** / S și: *~tyl* / A și: *~dac~* / Pl: *~i* / E: fr ***ptérodactyle***, lat ***pterodactylus***] 1 (Lpl) Gen de reptile fosile zburătoare de mărimea unei vrăbii, care au trăit în jurasicul superior și în cretacic. 2 (Șls) Reptilă din genul pterodactil (1).

pterodactylus sm vz ***pterodactil***

pterodon sm [At: M. D. ENC. / Pl: *~i* / E: fr ***ptérodon***] 1 (Lpl) Gen de mamifere carnivore fosile din eocen, asemănătoare cu hienele. 2 (Șls) Mamifer pterodon (1).

pteropod, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***ptéropodes***] 1 *a* (D. unele animale) Care are picioare proprii pentru înotat. 2 *sn* (Lpl) Ordin de moluște gasteropode care trăiesc în planctonul marin. 3 *sn* (Șls) Moluscă din acest ordin.

pterozaur sm [At: DN² / P: *~za-ur* / Pl: *~i* / E: lat ***Pterosaurus***] (Rar) Pterozaurian.

pterozaurian *sm* [At: LTR² / P: *~za-u-ri-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***ptérosauriens***] 1 (Lpl) Ordin de reptile folosile adaptate pentru zbor. 2 (Șls) Reptilă din ordinul pterozaurienilor (1) Si: (rar) *pterozaur*.

ptialagog, ~ă *sn, a* [At: M. D. ENC. / P: *pti-a~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***ptyalagogue***] **1-2** (Substanță, aliment etc.) care activează salivația.

ptialină sf [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *ptya~* / P: *pti-a~* / E: fr ***ptyaline***] Enzimă secretată de glandele salivare, care are proprietatea de a transforma amidonul din alimente în maltoză și glucoză Si: *amilază salivară*.

ptialism *sn* [At: BIANU, D. S. / S și: *~izm* / P: *pti-a~* / E: fr ***ptyalisme***] Salivație abundentă care apare în unele afecțiuni.

ptii *i* vz ***ptiu***

ptioa *i* vz ***ptiu***

ptitălogoi *sm* vz ***pitpălăcoi***

ptiu *i* [At: GCR II, 343 / V: (reg) ***m~, ptii, ptioa, ptui, ptuu, tpiu*** / E: fo] (Pfm; rep) 1 Cuvânt care redă zgomotul pe care-l face cineva când scuipă Si: (reg) *pfui, puc¹, tfu*. 2 Cuvânt care exprimă dezgust, nemulțumire, mirare etc. în fața unui lucru neașteptat Si: (reg) *pfui, puc¹, tfu*. 3 Cuvânt care însoțește acțiunea de a scuipa, utilizat în descântece.

ptolemeic, ~ă *a* [At: LABIȘ, P. 283 / P: *~me-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Ptolemeu*** + *-ic*] (Rar) 1 Privitor la Ptolemeu. 2 Privitor la concepția lui Ptolemeu, bazată pe doctrina geocentrică.

ptomaină sf [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***ptomaïne***] (Mpl) Substanță toxică azotată rezultată din descompunerea proteinelor de origine animală.

ptoză sf [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ze* / E: fr ***ptôse***] Fenomen patologic care constă în deplasarea în jos a unor organe interne, datorită slăbirii și relaxării unor ligamente de susținere.

ptr *i* vz ***ptru***

ptrio *i* vz ***ptru***

ptriu *i* vz ***ptru***

ptroa *i* vz ***ptruia***

ptrșii *i* vz ***ptru***

ptrt *i* vz ***ptru***

ptru *i* [At: PANN, H. 36/7 / V: (reg) ***prșiu, pru, ptr, ~rio, ~riu, ptrsii, ptrt, ~i, ptu, tpr, tpriu, tpru, tpruș, tptroa, tr, tru*** / E: fo] (Pop; are: cu „r" sau „u" prelungit) 1 Cuvânt cu care se opresc sau se cheamă caii ori măgarii. 2 (Pex) Cuvânt care redă zgomotul morii. 3 (Pop) Cuvânt cu care se strigă vitele prinse la jug, ca îndemn să meargă la stânga. 4 (Reg; îcr *ni³* și *nea*) Cuvânt cu care se strigă vițeii. 5 (Pop; îf *pru, ptu, tptroa, tpru, tru*) Cuvânt folosit la mânarea oilor. 6 (Reg) Cuvânt care imită sunetul produs de împrăștierea apei cu buzele.

ptrua *i* vz ***ptruia***

ptrucă *i* [At: CHEST. V, 77/92 / E: cf *ptru*] (Reg) Cuvânt cu care se strigă oile.

ptrui *i* vz ***ptru***

ptruia *i* [At: MAT. FOLK. 130 / P: *ptru-ia* / V: (pop) ***prtroa, ~roa, ~ua*** / E: cf *ptru*] (Pop; rep) Cuvânt cu care se cheamă unele animale, îndeosebi caii și oile.

ptrusca *i* [At: LEXIC REG. 107 / E: fo] (Buc) Cuvânt cu care se alungă oile.

ptu *i* vz ***ptru***

ptui *i* vz ***ptiu***

ptuși *v* vz ***căptuși***

ptuu *i* vz ***ptiu***

ptu *i* [At: UDRESCU, GL. / E: fo] (Reg) Cuvânt care imită plescăitul buzelor când se dă un sărut.

pu *i* [At: CREANGĂ, A. 52 / V: ***pup*** / E: fo] (Rep) Cuvânt care imită strigătul pupezei.

puah *i* [At: STANCU, D. 406 / E: fo] (Pop) Cuvânt care exprimă greață, dezgust, silă.

pubelă sf [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***poubelle***] Recipient portabil pentru gunoiul menajer.

puber, ~ă *smf, a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pubère***, lat ***puber***] (Liv) **1-2** (Individ) care a ajuns la vârsta pubertății.

puberal, ~ă *a* [At: PARHON, B. 128 / Pl: *~i, ~e* / E: ***puber*** + *-al*] (Liv) 1 Care aparține pubertății (1). 2 Privitor la pubertate (1). 3 Care este specific pubertății (1).

pubertar, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pubertaire***] Referitor la pubertate (1) Si: (liv) *puberal* (**1-3**).

pubertate sf [At: EPISCUPESCU, O. Î. 51/23 / E: fr ***puberté***, lat ***pubertas, -atis***] 1 Perioadă a vieții omenești cuprinsă între copilărie și adolescență, caracterizată prin maturația funcțiilor sexuale, prin apariția caracterelor sexuale secundare și printr-o dezvoltare psihică intensă. 2 (Îvr; îs) *Oasele ~tații* Pubis. 3 (Jur; rar; șîs *vârsta pubertății*) Vârstă minimă admisă de lege pentru căsătorie.

pubes *sn* vz ***pubis***

pubescent, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 92 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pubescent***] (D. frunze, tulpini etc.) Care este acoperit cu peri mici și fini ca un puf.

pubescență sf [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~țe* / E: fr ***pubescence***] (Bot) Stare a tulpinelor și a frunzelor pubescente.

pubian, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 70/13 / P: *~bi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pubien***] 1 Care aparține pubisului (1). 2 Privitor la pubis (1). 3 Care formează pubisul (1).

pubis *sn* [At: KRETZULESCU, A. 71/22 / V: ***pubes*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***pubis***] Os format din segmente-pereche, care formează partea anterioară a centurii pelviene Si: (îvr) *oasele pubertății*.

public, ~ă [At: (a. 1782) URICARIUL XI, 266 / V: (reg) ***pob~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***publicus, -a, -um***, fr ***public***] 1 *sns* Totalitate a unor persoane, considerată în raport cu ceva care îi este atribuit, adresat, destinat etc. Si: *lume, obște*. 2 *sns* Număr mare nedefinit de persoane Si: *lume, mulțime, popor*. 3 *sn* (Îs) *Marele ~* sau (rar) *~ul cel mare* Mase largi ale populației considerate în raport cu participarea la un eveniment social, cultural, artistic etc. **4-5** *sn* (înv) *sf* (Îljv) **În ~** sau (înv) **în ~ă** (Care are loc) în văzul lumii Si: (înv) *publicamente*, (îvr) *publicește*. 6 *sf* (Îvr; îe) **A da (ceva) în ~ă** A aduce ceva la cunoștința unei colectivități. 7 *sn* (Reg; îe) **A da (pe cineva) în poblic** A demasca pe cineva. 8 *sn* (Spc) Totalitate a persoanelor care asistă la un spectacol, la o conferință, la o reuniune etc. Si: *asistență* (1), *auditoriu* (**1-2**), *spectatori*. 9 *sn* (Înv) Populație a unei așezări umane. 10 *a* La care asistă sau ia parte un număr mare de

oameni. **11** *a* (Spc; d. examene, concursuri etc.) Care se desfășoară în prezența unui număr de oameni care pot aprecia. **12** *a* (D. examene, concursuri etc.) Care permite o participare a tuturor celor ce îndeplinesc condițiile prevăzute. **13** *a* (Spc) Care se face sau devine cunoscut unei colectivități umane prin publicare. **14** *a* Care aparține unei colectivități umane Si: *comun* **(1-2)**, *general* **(2-3)**, *obștesc*. **15** *a* Care provine de la o colectivitate umană Si: *comun* **(7-8)**, *general* **(2-3)**, *obștesc*. **16** *a* Privitor la o colectivitate umană Si: *comun* **(3-4)**, *general* **(2-3)**, *obștesc*. **17** *a* (Îs) *Opinie* (sau, îvr. *opiniune*) *~ă* Părere a colectivității într-o anumită chestiune. **18** *a* (Îas) Colectivitate umană considerată din punctul de vedere al părerii, al judecății sale într-o anumită chestiune. **19** *a* Care aparține statului. **20** *a* Privitor la stat. **21** *a* Care provine de la stat. **22** *a* (Înv; îs) *Drept ~* Subîmpărțire a dreptului care trata despre relațiile persoanelor, ca indivizi particulari, cu statul. **23** *a* (Înv; îas) Relații juridice stabilite pe baza acestui drept. **24** *a* (Înv) *Minister ~* Minister. **25** *a* (Iuz; îs) *Învățământ ~* sau *instrucție* (ori *instrucțiune*, *școală*) *~ă* Învățământ sau școală organizate și controlate de stat. **26** *a* (Iuz; îs) *Forță ~ă* Poliție. **27** *a* (Îs) *Viață ~ă* Activitate politico-administrativă a unui stat. **28** *a* (Îas) Activitate a cuiva în legătură cu funcțiile de stat pe care le ocupă. **29** *a* (Îs) *Datorie ~ă* Suma totală datorată la un moment dat de către un stat în baza unor împrumuturi interne și externe. **30** *a* (Îs) *Om ~* (sau *persoană ~ă*) Persoană care joacă, prin funcția sa, un rol important în viața politică și socială a unei țări. **31** *a* (D. persoane) Care ocupă o funcție de stat. **32** *a* Care este pus la dispoziția tuturor sau a unor anumite categorii de oameni. **33** *a* (Îs) *Grădină ~ă* Parc. **34** *a* (Înv) *Femeie ~ă* Prostituată. **35** *a* (Înv) *Casă ~ă* Bordel.

publica *vt* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 262/9 / V: (înv; cscj) ***~ici*** / Pzi: *public* / E: lat ***publicare*** cf fr *publier*] **1** (Asr; c. i. știri, informații etc.) A face cunoscut tuturor ceva prin tipărire, afișare etc. Si: (rar) *a publicita*, (înv) *a publicarisi* **(1)**, *a publicălui* **(1)**, *a publicui* **(1)**. **2** (C. i. articole, cărți, reviste, creații literare etc.) A face să apară prin intermediul tiparului sau al altor mijloace tehnice de multiplicare Si: *a da publicității* **(17)**, (înv) *a publicarisi* **(2)**, *a publicui* **(2)**, *a tipări*. **3** (Reg) A oficializa prin tipărire. **4** (Olt) A calomnia.

publicabil, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 8/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***publica*** + *-bil* cf fr *publiable*] Care se poate publica **(2)**.

publicamente *av* [At: HELIADE ap. SFC II, 197 / V: (înv) ***~minte*** / E: it ***publicamente*** cf fr *publiquement*] (Înv) În public.

publicaminte *av* vz ***publicamente***

publican *sm* [At: N. TEST. (1648) V[v]/16 / V: (îvr) ***pob~*** / E: lat ***publicanus*** cf fr *publicain*] (Înv) Persoană care strângea impozitele la vechii romani.

publicare *sf* [At: CR (1830), 226[2]/40 / Pl: *~cări* / E: ***publica***] **1** (Asr) Aducere la cunoștință prin tipărire, afișare, persoane intermediare etc. Si: *anunțare*, (înv) *publicarisire*, *publicație* **(1)**, *publicuire*, *vestire*. **2** Apariție a unui articol, a unei cărți, a unei reviste etc. Si: (înv) *publicație* **(2)**, *publicitate* **(1)**, *tipărire*. **3** (Spc) Afișare. **4** (Înv; ccr) Publicație **(6)**.

publicarisi *vt* [At: IST. AM. 14[v]/21 / Pzi: *~sesc* / E: ***public*** + *-arisi*] (Înv) **1-2** A publica **(1-2)**.

publicarisire *sf* [At: BULETIN. F. (1833), 50[1]/24 / Pl: *~ri* / E: ***publicarisi***] (Înv) **1-2** Publicare **(1-2)**.

publicație *sf* [At: (a. 1785) URICARIUL IV, 36/17 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***publication***, ger ***Publikation***, rs ***публикация***] **1-2** (Înv) Publicare **(1-2)**. **3** (Spc) Afiș. **4** (Spc) Ordonanță publică. **5** (Spc) Declarație tipărită. **6** (Șîs *~ periodică*) Apariție editorială periodică Si: *periodic*, (înv) *publicare* **(4)**.

publicațiune *sf* vz ***publicație***

publică *sf* [At: CANTEMIR, IST. 31 / Pl: *~ici* / E: lat ***publica***] (Înv) **1** Republică. **2** (Pgn) Stat.

publicălui *vt* [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XII, 94 / Pzi: *~esc* / V: (înv) ***~cul~*** / E: ***public*** + *-ălui*] (Înv) A publica **(1)**.

publicește *av* [At: CALENDARIU (1794), 36/20 / E: ***public*** + *-ește*] (Îvr) În public.

publici *v* vz ***publica***

publicism *sn* [At: LM / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***publicisme***] (Frr) Publicistică **(2)**.

publicist, ~ă *smf* [At: CR (1836), 43[1]/1 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***publiciste***] **1** Persoană care publică **(2)** opere cu caracter politic, social, cultural, legate de actualitate Si: *autor* **(6)**. **2** Persoană care publică în calitate de profesionist articole în presă, răspunzând interesului public Si: *gazetar*, *jurnalist*, *ziarist*. **3** (Pgn; rar) Scriitor.

publicistic, ~ă [At: MAIORESCU, CR. I, 209 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***publicist*** + *-ic*] **1** *sf* Totalitate a publicațiilor periodice dintr-un anumit interval de timp, dintr-o țară, dintr-un domeniu etc. considerate ca mijloc de informare a publicului Si: *presa*, (înv) *publicitate* **(4)**. **2** *sf* Activitate a publicistului **(2)** Si: *gazetărie*, *presă*, (frr) *publicism*, (înv) *publicitate* **(2)**, *ziaristică*. **3-5** *a* Care aparține (publiciștilor **(1-2)** sau) publicisticii **(1)** Si: *gazetăresc*, *jurnalistic*, *ziaristic*. **6-8** *a* Privitor (la publicist **(1-2)** sau) la publicistică **(1)** Si: *gazetăresc*, *jurnalistic*, *ziaristic*. **9-11** *a* Care provine (de la publicist **(1-2)** sau) de la publicistică **(1)** Si: *gazetăresc*, *jurnalistic*, *ziaristic*.

publicita *vt* [At: T noiembrie 1962, 62 / Pzi: *~tez* / E: cf *publicitate*] (Rar) A publica **(1)**.

publicitar, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 926 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***publicitaire***] **1-3** Care aparține publicității **(6-8)**. **4-6** Privitor la publicitate **(6-8)**. **7-9** Care servește publicitatea **(6-8)**. **10-12** Care se ocupă de publicitate **(6-8)**.

publicitate *sf* [At: CR (1848), 25[1]/16 / E: fr ***publicité***] **1** (Înv) Publicare **(2)**. **2-3** (Înv) Publicistică **(1-2)**. **4** (Rar; csc) Opere publicate de cineva. **5** (Înv; îs) *Organ de ~* (sau al *~tății*) sau *organul ~tății* Publicație **(6)** periodică. **6** Caracter a ceea ce este de interes public **(13)** și nu este ținut secret. **7** Fapt de a deveni cunoscut în cercuri cât mai largi. **8-9** Mijloace prin care cineva sau ceva (este făcut să devină sau) devine cunoscut de cercuri cât mai largi. **10** (Iuz; îs) *~a judecății* sau *principiul ~tății* Principiu al dreptului procesual socialist potrivit căruia soluționarea litigiilor se face de regulă în ședință publică. **11** (Îs) *Mica ~* Rubrică a unei publicații periodice în care se publică, contra plată, cereri și oferte de serviciu, anunțuri de vânzări și cumpărări, înștiințări cu caracter personal etc. **12** (Îas) Totalitate a anunțurilor de acest fel. **13** (Îs) *Agenție* (sau *birou*, îvr. *agentură*) *de ~* Birou unde se pot da, pentru a fi publicate în periodice sau difuzate prin radio și televiziune, anunțuri cu caracter particular. **14** (Șîs *Marea ~*) Vastă activitate în presă și în mass-media, prin care se recomandă publicului diverse produse comerciale, servicii, publicații **(2)**, evenimente culturale sau politice, se strâng fonduri în diferite scopuri caritabile și se încearcă manevrarea opiniei publice referitor la diferite probleme de interes general, pentru care publicațiile și posturile de radio și televiziune primesc fonduri însemnate, constituind unul din cele mai importante mijloace de finanțare a lor. **15** Totalitate a anunțurilor și programelor de publicitate **(14)**, în realizarea cărora sunt implicați numeroși oameni de artă, psihologi, sociologi, politicieni, economiști etc. **16** (Îs) *Agent de ~* Persoană angajată de o firmă comercială pentru a face reclamă mărfurilor ei. **17** (Îlv) **A da ~tății** (sau, rar, **în ~**) A publica **(2)**.

publicui *vt* [At: MAN. LEG. 4[v]/19 / Pzi: *~esc* / E: ***public*** + *-ui*] (Înv) **1-2** A publica **(1-2)**.

publicuire *sf* [At: (a. 1844) BULETIN, G. 10[1]/19 / Pl: *~ri* / E: ***publicui***] (Înv) Publicare **(1)**.

publicului *v* vz ***publicălui***

pubn *sm* vz ***pumn***

puc[1] *i* [At: PĂCALĂ, M. 163 / E: fo] (Reg; rep) Ptiu.

puc[2] *sn* [At: DM / Pl: *~uri* / E: eg ***puck***] Obiect în formă de disc, făcut din cauciuc tare, folosit la jocul de hochei pe gheață pentru a marca goluri în poarta adversă.

pucă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: ns cf *pucar*[1]] (Reg) Termen depreciativ la adresa unei femei sau a unei fete.

pucăr¹ *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Olt; Mun) Om prost, nătâng. **2** Epitet depreciativ pentru un tânăr necăsătorit, care umblă haimana.
pucăr² *sm* vz ***mucăr***
pucecios, ~oasă *a* [At: AMFILOHIE, G. F. 55ᵛ/1 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: cf *pucios*] (Îvr) Sulfuros.
pucheană *sf* vz ***puchină***
puchen *sm* vz ***puchină***
puchenos, ~oasă *a* vz ***puchinos***
puchi *smi* [At: SCRIBAN, D. / E: nct] **1** (Mol; Buc) Urdoare. **2** (Reg) Pată mică. **3** (Reg) Păduche. **4** (Reg) Joc de cărţi nedefinit mai îndeaproape.
puchin *sm* vz ***puchină***
puchină *sf* [At: TDRG / V: ***pucheană, puchen*** *sm*, ***~n*** *sm* / A şi: *puc~* / Pl: *~ni* / E: ns cf *puchi*] (Reg) Urdoare.
puchineală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***puchini*** + *-eală*] (Reg) Migală.
puchini *vi* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~nesc* / E: ***puchin***] (Mol; Mun) A migăli (1).
puchinisit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iţi, ~e* / E: cf *puchini*] (Reg; d. scris) Puchinos (11).
puchinit¹ *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***puchini***] (Reg) Migălire.
puchinit², ~ă [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***puchini***] (Reg) **1** (D. oameni) Care migăleşte. **2** (D. un obiect) Migălit².
puchinos, ~oasă [At: CANTEMIR, IST. 107 / V: (reg) ***~hen~*** / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***puchină*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Pop) (Om) care are urdori la ochi Si: *puchios* (1), *urduros*. **3-4** *a* (Pop; pex; prt) (Om) nespălat şi neîngrijit Si: *puchios* (2). **5** *av* (Reg; îe) **A se uita ~** A miji ochii. **6-7** *smf, a* (Om) sărac. **8** *a* (D. aşezări omeneşti) Mic şi sărăcăcios. **9-10** *a, av* (Mol; fam; d. lumină) (Care este) extrem de slab. **11-12** *a, av* (Mol; fam; d. scris, litere) (Care este) extrem de mărunt, şters şi se descifrează cu greutate Si: (reg) *puchinisit*.
puchios, ~oasă *a* [At: BELDIMAN, E. 10/33 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***puchi*** + *-os*] (Reg) **1-2** Puchinos (**2, 4**). **3** (Reg) Care este bolnav de trahom.
puchiţel, ~ea [At: CONTEMPORANUL, VI$_2$, 1 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***puchi*** + *-iţel, -iţea*] **1** *smf* (Pop; mpl; cu determinări care indică culoarea) Picăţel. **2** *a* (Reg) Cu picăţele. **3** *a* (Reg; pex) Pestriţ. **4** *a* (D. ochi) Căprui.
puchiţică [At: H III, 306 / Pl: *~ici* / E: ***puchi*** + *-(i)ţică*] (Reg) **1** *sf* Puchiţel (1). **2** *af* Puchiţea (2). **3** *af* Pestriţă.
puchpuruchi *i, a* vz ***pitpalac***
puci *sn* [At: BENIUC, M. C. I, 178 / S şi: *putsch* / Pl: *~uri* / E: ger ***Putsch***] Acţiune armată a unui grup politic militar având drept scop răsturnarea prin violenţă a unui regim politic, a unei ordini statale.
puciagnă *sf* vz ***puciognă***
pucigăios, ~oasă *smf, a* [At: I. CR. VI, 127 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ns cf *pucios*] (Mol) **1-2** (Om) urât, neîngrijit.
pucignă *sf* vz ***puciognă***
pucingă *sf* [At: BARCIANU / Pl: ? / E: ns cf srb *pučenka*] (Trs) Unealtă de cizmărie cu care se netezeşte, se poleieşte sau se lustruieşte pielea.
pucinog *s* vz ***pocinog***
pucioacnă *sf* vz ***puciognă***
pucioagnă *sf* vz ***puciognă***
pucioancă *sf* vz ***pucioagnă***
puciocnă *sf* vz ***puciognă***
puciognă *sf* [At: ECONOMIA, 46/26 / V: (reg) ***puciagnă, pucignă***, (îrg) ***~oacnă***, (pop) ***~oagnă***, (îvr) ***~oancă, ~ocnă*** / E: cf *pucios*] (Bot) **1** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe, care creşte prin semănături Si: (reg) *buruiană-pucioasă, puturoasă* (*Bifora radians*). **2** (Trs) Coriandru (*Coriandrum sativum*).
pucios, ~oasă [At: PSALT. 17 / V: (reg) ***pâci~*** / E: ***puţi*** + *-os*] **1-2** *a, sf* (Chm; îvp; şîs *piatra* sau, înv, *iarbă ~oasă*) Sulf. **3** *sf* (Trs) Chibrit. **4** *a* (Reg; îs) *Pere ~oase* Varietate de pere nedefinită mai îndeaproape. **5** *a* (Îrg; d. substanţe, materii etc.) Sulfuros. **6** *a* (Pex) Care miroase urât. a sulf sau a hidrogen sulfurat. **7-8** *sf, a* (Şîs *Apă ~oasă* sau *apă de ~oasă*) (Apă minerală) sulfuroasă. **9-10** *smf, a* (Mun; Dob) (Om) murdar, care miroase urât. **11-12** *smf, a* (Reg; pex) (Om) trândav. **13** *a* (Reg) Nesuferit. **14** *a* (Reg; d. lemne) Plin de apă. **15** *a* (Reg; csnp) Plin de sevă.
pucioşit, ~ă *a* [At: AR (1830), 236¹/44 / Pl: *~iţi, ~e* / E: cf *pucios*] (Chm; înv; îs) *Idrogeniu ~* Hidrogen sulfurat.
pucist *sm* [At: DN³ / Pl: *~işti* / E: ger ***Putschist***] Participant la un puci.
puclăuă *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 144 / A: nct / Pl: *~laie* / E: nct] (Orn; reg) Bibilică (1) (*Numida meleagris*).
pucliş, ~ă *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***buk(e)lig***] (Reg) Cocoşat² (2).
puclui [At: CADE / Pzi: *~esc* / V: (reg) ***~cului***, (css) ***~culi*** / E: cf *pocoli*] **1** *vi* (Trs; Buc) A nu reuşi. **2** *vt* (Buc) A lucra superficial. **3** *vi* (Reg; îf *puculi*) A locui. **4** *vt* (Reg; îf *pucului*) A fura (1).
pucost *s* vz ***pocost***
pucosti *v* vz ***pocosti***
pucşă *sf* [At: A III, 17 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Mai².
puculi *v* vz ***puclui***
pucului¹ *v* vz ***pocoli***
pucului² *v* vz ***puclui***
pucurici *smi* [At: ALR I, 1895/28 / E: ns cf *licurici*] (Ent; reg) Licurici (*Lampyris noctiluca*).
pud *sn* [At: AR (1829), 236¹/12 / Pl: *~uri* / E: rs ***пуд***] Unitate rusească de măsură pentru greutăţi egală cu 16,38 kg.
pudăr *sn* vz ***pudră***
pudără *sf* vz ***pudră***
pudărele *sfp* [At: ALR I, 790/116 / E: ns cf *pudră*] (Reg) Podoabe.
pudări *v* vz ***pudra***
pudel *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1309 / V: (rar) ***pudl*** / Pl: *~i* / E: ger ***Pudel***] Rasă de câini de mărime mică sau mijlocie, cu părul lung, lăţos şi creţ, uşor de dresat, folosită mai ales la vânatul păsărilor acvatice sau drept câine de companie Si: *caniche*.
puder *sn* vz ***pudră***
puderi *v* vz ***pudra***
pudibond, ~ă *a* vz ***pudibund***
pudibonderie *sf* [At: DN² / V: ***~bund~*** / E: fr ***pudibonderie***] (Frr; liv) Afectare a unei pudori exagerate.
pudibund, ~ă *a* [At: LM / V: ***~bond*** / Pl: *~nzi, ~e* / E: lat ***pudibundus***, fr ***pudibond***] (Liv) **1** Care afectează o pudoare (1) exagerată. **2** Care aparţine unei persoane pudice (1).
pudibunderie *sf* vz ***pudibonderie***
pudic, ~ă [At: PROT. - POP., N. D. / A şi: (rar) *~ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pudique***, lat ***pudicus***] **1** *a* (D. oameni) Plin de pudoare (1). **2-3** *a, av* (Care se manifestă) cu pudoare (1).
pudicitate *sf* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~tăţi* / E: fr ***pudicité***] **1-2** Pudoare (1-2).
pudiciţie *sf* [At: GHEŢIE, R. M. / Pl: *~ii* / E: lat ***pudicitia***] (Ltr) **1-2** Pudoare (1-2).
puding¹ *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: eg ***pudding***] Budincă englezească preparată din făină, ouă, grăsime de vacă, zahăr, măduvă, prune şi rom.
puding² *sn* [At: SCRIBAN, D. / V: (rar) ***~ă*** (A: nct) *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***poudingue*** cf eg *puddingstone*] (Glg) Varietate de conglomerat foarte compact, format din blocuri perfect rotunjite, cu mult pietriş.
pudingă *sf* vz ***puding²***
pudl *sm* vz ***pudel***
pudla *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~lez* / E: fr ***puddler***, eg ***puddle***] (Mtg) A separa fonta de impurităţi pentru a obţine un oţel cu însuşiri speciale.
pudlagiu *sn* vz ***pudlaj***
pudlaj *sn* [At: PONI, CH. 222 / V: (înv) ***~agiu*** / E: fr ***puddlage***] (Mtg) Procedeu de îndepărtare a impurităţilor din fontă, în cursul elaborării oţelului.

pudlare *sf* [At: SFC V, 201 / Pl: *~lări* / E: ***pudla***] (Mtg) **1** Separare de impurități pentru a obține un oțel special. **2** Oțel obținut prin pudlare (**1**). **3** Ansamblu de operațiuni de elaborare a oțelului prin pudlaj.

pudlat, ~ă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 47 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pudla***] (Mtg; d. oțel) Care a fost supus operației de pudlaj.

pudli *s* [At: ALR SN IV, h 1019 / V: (reg) ***podli*** / Pl: nct / E: mg ***pudli***] (Trs) Tejghea într-un magazin.

pudoare *sf* [At: FIS. 79/28 / Pl: (rar) *~ori* / E: fr ***pudeur,*** lat ***pudor***] **1** Sentiment de sfială, de jenă, de decență etc. manifestat în comportarea cuiva Si: *pudicitate* (**1**), (ltr) *pudiciție* (**1**). **2** Comportare care arată pudoare (**1**) Si: *pudicitate* (**2**), (ltr) *pudiciție* (**2**). **3** (Rar) Modestie. **4** (Jur) Castitate. **5** (Jur; îs) *Atentat la ~* Infracțiune care constă în încercarea de a viola o femeie.

pudoinică *sf* [At: CV 1951, nr. 9-10, 45 / Pl: *~ici* / E: cf *podoiniță*] Podoiniță.

pudra [At: POLIZU / V: (reg) ***pudura,*** (cscj) ***pudări, puderi*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***poudrer***] **1-2** *vtr* A(-și) da cu pudră (**1**) Si: (înv) *a (se) pudrui* (**1-2**). **3** *vt* A acoperi cu un strat subțire de zahăr etc.

pudrare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~rări* / E: ***pudra***] **1** Fardare cu pudră (**1**). **2** Acoperire cu un strat subțire de pulbere de zahăr etc.

pudrat, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pudra***] **1** (D. oameni) Care are pe toată fața sau pe unele părți ale ei un strat de pudră (**1**) Si: (asr) *pudruit*. **2** Acoperit cu un strat subțire de pulbere de zahăr.

pudră *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 179 / V: (reg) ***pudăr*** *sn*, ***pudără, puder*** *sn*, ***pudură, puldăr*** *sn*, ***prudă*** / Pl: *~re* / E: fr ***poudre***] **1** Pulbere fină, parfumată și colorată, care se folosește ca fard. **2** (Pgn) Material solid prefăcut în pulbere. **3** (Spc) Pulbere fină dintr-o substanță medicamentoasă, folosită pentru acoperirea, protejarea sau tratarea pielii și în terapeutica unor boli.

pudretă *sf* [At: I. IONESCU, P. 38 / S și: (iuz) *~rettă* / E: fr ***poudrette***] (Iuz) Preparat industrial sub formă de pudră (**3**), folosit ca îngrășământ.

pudrieră *sf* [At: NICA, L. VAM. / P: *~dri-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***poudrier***] Cutioară prevăzută cu o oglindă, în care se păstrează pudra de fardat.

pudrui *vtr* [At: DACIA LIT. 140/8 / Pzi: *~esc* / E: ***pudră*** + *-ui*] (Înv) **1-2** A (se) pudra (**1-2**).

pudruit, ~ă *a* [At: GTN (a. 1836), 107[1]/15 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pudrui***] (Asr) Pudrat (**1**).

pudura *v* vz ***pudra***

pudură *sf* vz ***pudră***

puer- *ec* vz ***pueri-***

pueri- [At: DN[3] / P: *pu-e~* / V: ***puer-*** / E: fr ***puéri-,*** it ***pueri-*** cf lat *puer*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) copii. **3** De copii.

puericultură *sf* [At: CADE / P: *pu-e~* / Pl: (rar) *~ri* / E: fr ***puériculture***] Ramură a medicinii care se ocupă cu metodele și mijloacele de creștere și dezvoltare armonioasă, în condiții sănătoase, a copiilor în primii ani de viață.

pueril, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *pu-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***puéril***] (D. însușirile, activitățile etc. oamenilor) **1-2** Caracteristic (copilului[1] (**1**) sau) copilăriei (**1**) Si: *copilăresc* (**5**), *copilăros* (**1**), *naiv*. **3** (Pex; prț) Căruia îi lipsește maturitatea, profunzimea, seriozitatea Si: *naiv, neserios*.

puerilism *sn* [At: PARHON, B. 71 / P: *pu-e~* / E: fr ***puérilisme***] Stare patologică în care bolnavul se află la nivelul psihicului unui copil.

puerilitate *sf* [At. PROT. – POP., N. D. / P: *pu-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***puérilité***] (Rar) **1-3** Atitudine puerilă (**1-3**).

puerperal, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, M. 113/20 / P: *pu-er~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***puerpérale***] **1-2** Care aparține (lăuzei sau) lăuziei. **3-4** Care se referă (la lăuză sau) la lăuzie. **5** (Îs) *Febră* (sau *infecție*) *~ă* ori (înv) *friguri ~e* Boală infecțioasă care apare la lăuze datorită pătrunderii în uter a unui agent patogen.

puerperalitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: cf fr *puerpéralité*] Stare a femeii de la fecundație până la sfârșitul lăuziei.

puf[1] [At: ȚICHINDEAL, F. 214/24 / Pl: (**4-5**) *~uri* / E: fo] **1** *i* Cuvânt care redă zgomotul înfundat produs de lovirea, în cădere, a unui corp de o suprafață moale Si: *buf*. **2** *i* Cuvânt care redă zgomotul produs de eliminarea bruscă și cu intermitențe a aerului pe nări, pe gură. **3** *i* (Mun) Bășină (**1**). **4** *sn* (Mun) Înțepătură de ac. **5** *sn* (Mun; spc) Injecție.

puf[2] [At: NEGRUZZI, S. II, 37 / V: (îvr) ***puh*** *sn* / Pl: *~uri*, (**14, 16**) *~i* / E: slv ***поухъ** cf bg *пух*] **1** *sn* (Csc) Pene mici, moi și fine, care constituie primul penaj al puilor sau care acoperă corpul unor păsări pe burtă și sub aripi și care servesc la umplerea pernelor, a plăpumilor etc. **2** *sn* (Pfm; îe) **A crește** (sau **a trăi, a ține** etc.) **în** (sau **pe**) **~** (sau, rar **~uri**) sau **în perini de ~** A crește, a trăi etc. în confort, neducând lipsă de nimic. **3** *sn* (Pan; csc) Fulg de zăpadă. **4** *sn* (Csc) Păr[1] mărunt, moale și mătăsos din blana unor animale. **5** *sn* (Csc) Peri[1] foarte fini și moi care le cresc, la pubertate, băieților pe obraz. **6** *sn* (Csc) Peri[1] mici și fini care acoperă unele plante ori unele părți ale lor sau cu care sunt prevăzute unele semințe ca să poată pluti în aer. **7** *sn* (Îs) *~ de piersică* sau *~ul piersicii* Păr[1] fin și moale care le crește oamenilor pe obraz și pe ceafă. **8** *a* (Lsg; îc) **Bumbac-~** Bumbac brut obținut la cules. **9** *sn* Obiect de toaletă făcut din puf[2] (**1**) sau alt material pufos (**2**), care servește la pudrat. **10** *sn* (Reg) Pilotă (**1**). **11** *sn* (Reg) Făină de cea mai bună calitate. **12** *sn* Ou bătut pus în supe sau în ciorbe după ce acestea s-au fiert și care, coagulându-se, stă la suprafață sub formă de ghemotoace neregulate Si: *zdrențe*. **13** *sn* (Reg) Joc de copii care constă într-o întrecere a forței dintre arătătorul unui copil și cel al altui copil. **14** *sm* (Bot; reg) Gogoașă (*Globaria gigantea*). **15** *sn* (Bot; reg; îc) **~-vegetal** Bumbăcariță (**3**) (*Eriophorum scheuzeri*). **16** *sm* (Olt; lpl) Gogoși ale viermilor de mătase.

puf[3] *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: fr ***pouf***] Scaun scund, fără spătar, de formă cilindrică, capitonat cu stofă sau făcut din material plastic umplut cu aer.

pufa *i* vz ***pufai[1]***

pufai[1] *i* [At: GÎRLEANU ap. CADE / V: (rar) ***pufa*** / E: fo] (Rep) Cuvânt care redă zgomotul produs de pufăitul lulelei.

pufai[2] [At: LB / Pl: *~e, ~uri* / E: cf *puf[2]*] **1** *sn* (Înv) Ceea ce este înfoiat, umflat, asemănător cu puful[2] (**1**). **2** *smi* (Bot; pop) Gogoașă (*Globaria gigantea*).

pufan *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 162 / Pl: *~i* / E: ***puf[2]*** + *-an*] (Reg) Iepure (*Lepus europaeus*).

pufar *sn* [At: CONV. LIT. XLIV$_2$, 132 / Pl: *~uri* / E: ***puf[2]*** + *-ar*] **1** (Mol) Nisip foarte fin. **2** (Reg) Zăpadă măruntă.

pufat, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *puf[2]*] (Rar) Înfoiat ca puful[2] (**1**).

pufă[1] *sf* [At: H XVIII, 169 / Pl: *~e* / E: cf *puf[2]*] (Bot; reg; îs) *Pufa calului* Burete nedefinit mai îndeaproape.

pufă[2] *sf* [At: DLR / Pl: *~e* / E: ns cf *pufăi*] (Reg) Pâclă (**1**).

pufăi *vi* [At: LB / V: (rar) ***bu~***, ***păfăi***, ***pâhăi***, ***pâhâi***, ***pfăi***, ***pihăi***, (reg) ***pufui***, ***puhăi***, ***puhui*** / Pzi: *pufăi*, (înv) *~esc* / E: ***puf[1]*** + *-ăi*] **1** (D. oameni și animale) A respira cu zgomot și greu pe nări. **2** (Spc) A pufni (**1**). **3** (D. oameni) A fuma expulzând fumul cu mici întreruperi zgomotoase, provocate de dezlipirea bruscă a buzelor Si: *pufui* (**2**). **4** (Pex) A fuma. **5** (D. lulea) A scoate fum. **6** (Buc; Trs) A sufla în foc. **7** (D. locomotive) A scoate aburi sau fum cu presiune și cu zgomot. **8** (Îvr) A râde pe înfundate. **9** (Ban; Mun; îf *pâhâi*) A produce un zgomot specific, în timpul fierberii, coacerii etc.

pufăială *sf* [At: SADOVEANU, O. II, 48 / P: *~fă-ia~* / V: (reg) ***păhă~*** / Pl: *~ieli* / E: ***pufăi*** + *-eală*] **1-4** Pufăire (**1, 3, 5-6**). **5** (Spc) Pufnire (**1**). **6** Fumegare (**1**). **7** (Ccr) Fum scos de o persoană care fumează. **8** (Mol; îf *păhăială*) Ceață (**3**).

pufăios, ~oasă *a* [At: LB / P: *~fă-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***puf[2]***] (Trs; d. oameni, d. părți ale corpului lor etc.) Puhav (**1**).

pufăire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pufăi***] **1** (D. oameni și animale) Respirație cu zgomot și cu greutate pe nări Si: *pufăială* (**1**), *pufăit[1]* (**1**), *pufăitură* (**1**). **2** (Spc) Pufnire (**1**). **3** (D. oameni) Scoatere afară pe gură și pe nas a fumului de tutun cu zgomot înfundat, prelung și șuierător Si:

pufăială (2), *pufăit[1]* (2), *pufăitură* (2), *pufnet* (2), *pufnire* (2), *pufnitură* (2). **4** Fumegare (**1**). **5** (D. locomotive) Scoatere de aburi sau de fum cu presiune și cu zgomot Si: *pufăială* (**3**), *pufăit[1]* (**3**), *pufăitură* (**3**). **6** (Îvr) Râs pe înfundate Si: *pufăială* (**4**), *pufăit[1]* (**4**), *pufăitură* (**4**).

pufăit[1] *sn* [At: ARDELEANU, V. P. 8 / V: ***~fuit***, (reg) ***păf~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pufăi***] **1-4** Pufăire (**1, 3, 5-6**). **5** (Spc) Pufnire (**1**). **6** Fumegare (**1**).

pufăit[2], ***~ă*** *a* [At: COMȘA, N. Z. 36 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pufăi***] (Rar; d. pământ, terenuri) Afânat (**1**).

pufăitor, ***~oare*** *a* [At: LM / P: *~fă-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pufăi*** + *-tor*] (Îvr) **1-6** Care pufăie (**1, 3-5, 7, 9**).

pufăitură *sf* [At: SADOVEANU, O. IX, 360 / P: *~fă-i~* / V: (rar) ***păf~***, ***pufui~*** / Pl: *~ri* / E: ***pufăi*** + *-tură*] (Rar) **1-4** Pufăire (**1, 3, 5-6**). **5** (Spc) Pufnire (**1**). **6** Fumegare (**1**).

pufăneață *sf* [At: H V, 10 / Pl: ? / E: cf *puf[2]*] (Bot; reg) Iarbă de baltă.

pufărie *sf* [At: JIPESCU, O. 155 / Pl: *~ii* / E: ***puf[2]*** + *-ărie*] **1** Mulțime de puf[2] (**1**). **2** Așternut de puf[1] (**1**).

pufăriță *sf* [At: SIMIONESCU, FL. 284 / Pl: *~țe* / E: ***puf[2]*** + *-ăriță*] (Bot; reg) Pufuriță (**1**) (*Epilobium hirsutum*).

pufeică *sf* vz ***pufoaică***

pufin *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 144 / Pl: *~i* / E: lat ***Puffinus***] (Orn; rar; îs) ~ *mediteranean* (sau *răsăritean*) Furtunar (*Puffinus puffinus*).

pufișor *sm* [At: BORZA, D. 171 / Pl: *~i* / E: ***puf[2]*** + *-ișor*] (Bot; reg) Papanaș (*Trifolium arvense*).

pufnă *sf* [At: DM / Pl: *~ne* / E: cf *pufni*] Ridicătură conică formată prin erupția la suprafața pământului a gazelor degajate dintr-un zăcământ de hidrocarburi care au antrenat apă și nămol Si: *pâclă*, *vulcan noroios*.

pufnet *sn* [At: CANTEMIR, IST. 156 / Pl: *~e* / E: ***pufni*** + *-et*] **1** Pufnire (**1**). **2** Zgomot produs prin cădere, izbire, explozie etc. **3** (Reg) Râs înfundat.

pufni [At: CANTEMIR, IST. 156 / V: (reg) ***puvni*** / E: ***puf[1]***] **1** *vi* (D. oameni și animale) A expira brusc, cu zgomot, scurt și sacadat, pe nas (și pe gură) (din cauza oboselii, a mâniei, a nemulțumirii etc.) **2-3** *vi* (D. oameni) A pufăi (**3-4**). **4-5** *vti* (Îe) **A-l ~ pe cineva râsul** sau **a ~ în** (sau **de**) **râs** A începe să râdă (brusc și zgomotos). **6** *vi* (D. locomotive, mașini) A da afară cu zgomot înfundat, scurt și sacadat, gaze, aburi, fum. **7** *vi* (Pex) A produce un zgomot înfundat, scurt și sacadat în timpul funcționării.

pufnire *sf* [At: DM / Pl: *~ri* / E: ***pufni***] **1** (D. oameni și animale) Expirație bruscă, cu zgomot, scurtă și sacadată, pe nas și pe gură, din cauza oboselii, a mâniei, a nemulțumirii etc. Si: *pufăială* (**5**), *pufăire* (**1**), *pufăit[1]* (**5**), *pufnet* (**1**), (rar) *pufăitură* (**5**), *pufnitură* (**1**). **2** (D. oameni) Pufăire (**3**). **3** (Șîs ~ *în râs*, *de râs*) Izbucnire în râs înfundat. **4** (D. mașini) Scoatere de gaze, aburi, fum, cu zgomot scurt, înfundat și sacadat Si: (rar) *pufnitură* (**2**). **5** (Pex) Producere de zgomote scurte, sacadate, înfundate din timpul funcționării Si: (rar) *pufnitură* (**3**).

pufnitură *sf* [At: MIRONESCU, S. A. 137 / Pl: *~ri* / E: ***pufni*** + *-tură*] (Rar) **1-3** Pufnire (**1, 5-6**).

pufniță *sf* vz ***bufniță***

pufoaică *sf* [At: V. ROM. octombrie 1954, 112 / V: (reg) ***~fei~*** / E: rs **фуфайка** cf *puf[2]*] Haină scurtă, vătuită și matlasată.

pufos, ***~oasă*** *a* [At: POLIZU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***puf*** + *-os*] **1** (D. perne, saltele etc.) Cu mult puf[2] (**1**) sau cu mult material având consistența, moliciunea pufului[2] (**1**). **2** (Pex) Moale ca puful[2] (**1**). **3** (D. zăpadă, pământ, roci, pâine etc.) Care este puțin compact și are aspectul structural al pufului[2] (**1**) Si: *afânat* (**1-2**), *poros*. **4** (D. cer) Acoperit cu nori ca puful[2] (**1**). **5** (Rar; d. oameni sau d. părți ale corpului lor) Puhav (**1**). **6** (D. animale sau d. blana lor) Care are mult puf[2] (**4**) Si: (îvr) *pufulin*. **7** Ca puful[2] (**4**). **8** (D. față sau părți ale feței) Acoperit cu puf[2] (**5**). **9** (D. plante) Acoperit cu puf[2] (**6**) Si: (rar) *pufuiat*.

pufoșit, ***~ă*** *a* [At: POPA, V. 137 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pufos*** + *-it*] (Rar; d. oameni și d. părți ale corpului lor) Puhav (**1**).

pufui *v* vz ***pufăi***

pufuiat, ***~ă*** *a* [At: POPA, V. 174 / P: *~fu-iat* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***puf[2]***] (Rar; d. plante) Pufos (**9**).

pufuit[1] *sn* vz ***pufăit[1]***

pufuit[2], ***~ă*** *a* [At: VINEA, L. I, 67 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***puf[2]***] (Nob) Ca un puf[2] (**5**).

pufuitură *sf* vz ***pufăitură***

pufulete *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~eți* / E: ***puf[2]*** + *-ulete*] (Bot; reg) **1** Gogoașă (*Globaria gigantea*). **2** Păpălău (**1**) (*Physalys alkekengi*).

pufuleț *sm* [At: ISPIRESCU, L. 44 / Pl: *~i*, (rar, *sn*) *~e* / E: ***puf[2]*** + *-uleț*] **1-8** (Șhp) Pufușor (**1-8**). **9** (Reg) Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu frunzele ovale și florile albastre sau albe, care se cultivă ca plantă ornamentală Si: (reg) *pufușor* (**10**) (*Ageratum houstonianum*). **10** (Bot; reg; lpl) Pejnă (**1**) (*Amberboa moschata*). **11** (Bot; reg) Gogoașă (*Globaria gigantea*). **12** (Lpl) Produs alimentar în formă de tubulețe, preparat din mălai cu adaos de cașcaval etc.

pufulin, ***~ă*** *a* [At: HELIADE, O. I, 366 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***puf[2]***] (Îvr; d. animale, d. blana lor sau d. unele părți ale corpului lor) Pufos (**6**).

pufuliță *sf* [At: GRECESCU, FL. 224 / Pl: *~țe* / E: ***puf[2]*** + *-uliță*] (Bot) **1** Plantă erbacee cu tulpina cilindrică, ramificată, acoperită cu peri lungi, cu flori roșii-purpurii, care crește prin locuri mlăștinoase Si: (reg) *limbrișor*, *pufăriță*, *răscoage*, *zburătoare* (*Epilobium hirsutum*). **2** (Reg) Planta *Epilobium montanum*. **3** (Reg) Zburătoare (*Chamaenerion angustifolium*).

pufușor [At: DONICI, F. 26 / Pl: *~i* sm, *~oare* sn / E: ***puf[2]*** + *-ușor*] **1-8** *sm* (Șhp) Puf[2] (**1, 5-6, 9**) (mic) Si: *pufuleț* (**1-8**). **9** *sm* (Bot; Mol) Papanaș (*Trifolium arvense*). **10** *sm* (Bot; reg) Pufuleț (**9**) (*Ageratum houstonianum*).

pughibală *sf* vz ***poghibală***

pughilareș *sn* vz ***bughilaș***

pugilat *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***pugilat***] **1** (În antichitatea greco-romană) Luptă cu pumnii goi practicată ca sport. **2** (Pex; rar) Bătaie cu lovituri de pumni. **3** (Spt; rar) Box.

pugilism *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 84 / E: eg ***pugilism***] Sport în care doi adversari luptă pe ring, cu pumnii îmbrăcați în mănuși speciale Si: *box[2]* (**1**), *pugilat* (**3**), *pugilistică*.

pugilist *sm* [At: CADE / Pl: *~iști* / E: fr ***pugiliste***] Boxer[1] (**1**).

pugilistic, ***~ă*** [At: DM / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***pugilistique***] **1** *a* Care ține de pugilism. **2** *a* Privitor la pugilism. **3** *a* Specific pugilismului. **4** *sf* Pugilism.

pugleu *sm* [At: MERA, L. B. 204 / Pl: *~ei* / E: cf mg *pudli*] (Trs) Dulău[1] (**1**).

pugn *sm* vz ***pumn***

pugnaș *sm* vz ***pumnaș***

pugnașă *sf* vz ***pumnaș***

pugnășel *sm* vz ***pumnășel***

pugnișor *sm* vz ***pumnișor***

puh *sn* vz ***puf[2]***

puha *sf* vz ***paha***

puhab, ***~ă*** *a* vz ***puhav***

puhace *sfi* [At: CANTEMIR, IST. 135 / E: ucr **пугач**] (Orn; îrg) Bufniță (*Bubo bubo*).

puhai *smi* [At: BORZA, D. 138 / E: nct] (Bot; Trs) Corcoduș (*Prunus cerasifera*).

puhată *sf* [At: FOLC. MOLD. I, 445 / Pl: *~te* / E: cf *puhă[2]*] (Reg) Bici lung și gros.

puhav, ***~ă*** *a* [At: ANON. CAR. / V: (rar) ***buhab***, (pop) ***bu~***, (reg) ***pâhav***, ***pihav***, ***~ab*** / A și: *~hav* / Pl: *~i*, *~e* / E: bg **пухкав**] **1** (D. oameni și d. părți ale corpului lor) Cu carnea moale, flască și umflată Si: (reg) *buged*, *buhăit[1]*, *pâhăvit*, (rar) *pufos* (**5**), *pufăios*, *pufoșit*, *scarbăd*, *umflat*. **2** (Olt; Mun; d. oameni; îf *pâhav*) Care nu rezistă la eforturi Si: *bolnăvicios* (**1**), *slab*. **3** (Reg; d. aluat, pâine și preparate din aluat) Moale. **4** (Pex) Proaspăt. **5** (Mun; d. boabele cerealelor; îf *pâhav*) Care nu are miez Si: *sec*. **6** (Reg; d. carne) Fraged (**2**). **7** (Reg; d. pământ, roci, zăpadă etc.) Care este puțin

compact și se fărâmițează ușor. **8** (Reg; d. terenuri) Umed. **9** (Mol; d. mirosuri) Stricat.

puhă¹ *i* vz ***puhăi¹***

puhă² *sf* [At: NECULCE, L. 299 / V: *(reg)* ***buhă*** / Pl: *~he* / E: pn ***puha***, ucr ***пуга***] (Reg) Bici lung cu care se joacă copiii Si: *biciușcă* (**2**), *cravașă*, *gârbaci* (**1**), *harapnic* (**1-2**), *pil³*.

puhă³ *sf* [At: MARIAN, Î. 199 / Pl: *~he* / E: cf *buhă*] (Trs) **1** Bucată de pânză răsucită, înnodată la un capăt (sau la ambele capete), folosită într-un joc de copii. **2** (Îcs) *De-a ~ha* Joc de copii în care jucătorii ascund puha³ (**1**), iar unul dintre ei trebuie s-o găsească.

puhă⁴ *sf* [At: ȘEZ. V, 120 / E: cf *buhă*] (Buc; rar) Perucă.

puhă⁵ *sf* vz ***buhă***

puhăgială *sf* [At: DR V, 308 / Pl: *~ieli* / E: ns cf *puhav*] (Reg) Vână aflată în partea inferioară a burții calului.

puhăi¹ *i* [At: CHEST. V, 77/48 / V: (reg) ***puhă¹*** / A: nct / E: fo] (Reg) Strigăt cu care se alungă lupii.

puhăi² *vti* [At: PRECUP, P. 9 / Pzi: *~esc* / E: ***puhăi¹***] (Trs) **1-2** A striga foarte tare, puternic.

puhăi³ *vi* [At: CHEST. V, 16, 88 / Pzi: ? / E: ***puha²*** + *-ăi*] (Mol; Trs) A pocni din puhă².

puhăi⁴ *v* vz ***pufăi***

puhăi⁵ *v* vz ***puhăvi***

puhăi⁶ *v* vz ***puhoi²***

puhăială¹ *sf* [At: PAMFILE, J. II, 162 / P: *~hă-ia~* / Pl: *~ieli* / E: nct] (Reg) Canicula (**2**).

puhăială² *sf* vz ***puhoiala***

puhăier *sm* vz ***puhoier***

puhăvi *vr* [At: VLAHUȚĂ ap. CADE / V: (reg) ***pâh~***, (rar) ***~ăi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***puhav***] **1** (D. oameni sau d. părți ale corpului lor, în special d. față) A deveni puhav (**1**) Si: *a se buhăi²*, *a se umfla*. **2** (Mun; d. plante; îf *păhăvi*) A păli. **3** (Mun; d. oameni; îf *pâhăvi*) A se anemia (**2**).

puhăvie *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ii* / E: ***puhav*** + *-ie*] (Înv) **1** Calitate de a fi puhav Si: *buhăială¹*. **2** Stare a celui puhav Si: *buhăială¹*.

puhlă *sf* [At: A VI, 26 / Pl: *~le* / E: ns cf *pujlă*] (Reg) Om bătrân neputincios și ramolit.

puhoală *sf* vz ***puhoială***

puhoi¹ *sn* [At: URECHE, L. 112 / V: (reg) ***covoi***, ***hopoi*** (Pl: *~uri*), ***opovon***, ***pávoi***, ***pâh~***, ***povon***, ***puvoi***, (îvr) ***pogh~***, (pop) ***poh~***, (îrg) ***povoi*** / Pl: *~oaie*, (rar) *~uri* / E: slv ***повонь***] **1** Cantitate foarte mare de apă, formată de ploi sau de zăpezile topite, care curge cu repeziciune și forță. **2** Apă curgătoare umflată de ploi care iese din matcă și se revarsă cu forță Si: *șuvoi*, *torent*. **3** Ploaie mare, torențială Si: *potop*. **4** (Reg; îf *hopoi*) Picătură mare de ploaie. **5** (Pan; cu determinări care arată felul, natura) Cantitate imensă de ființe sau de lucruri în mișcare năvalnică, în agitație etc. Si: *mulțime*, *potop*. **6** (Reg; îf *povoi*) Cărare făcută în pădure de animalele sălbatice. **7** (Trs) Îngrămădire de lemne, crengi etc., blocate pe cursul unei ape, formând un stăvilar.

puhoi² [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 369 / V: (reg) ***poh~***, ***~hăi***, (cscj) ***~ia***, (înv) ***puvoi*** / Pzi: *~este* / E: ***puhoi¹***] **1** *vi* (D. ape curgătoare) A curge în cantitate mare, năvalnic. **2** *vi* (Pex) A inunda cu forță, luând totul în cale Si: *a se revărsa*. **3** *vt(a)* (Rar; d. oameni) A invada. **4** *vi* (Reg; d. pământ) A se prăvăli (**1**).

puhoia *v* vz ***puhoi²***

puhoială *sf* vz ***pohoială***

puhoier *sm* [At: DDRF / P: *~ho-ier* / V: (reg) ***poh~***, ***~hăi~*** / Pl: *~i* / E: ***puhoi¹*** + *-ar*] **1** (Reg) Specii de păsări despre care se crede că ar prevesti furtună și ploaie. **2** (Orn; Mol; Buc) Ploier (*Charadrius apicarius*). **3** (Orn; Mol; Buc) Fluierar-argintiu (*Squatarola squatarola*). **4** (Orn; Mol; îf *pohoier*) Caie (*Buteo buteo*). **5** (Orn; Mol; Trs) Gaie (*Milvus milvus*). **6** (Reg) Hăitaș (**1**) la o vânătoare.

puhoire *sf* [At: C. PETRESCU, S. 6 / Pl: *~ri* / E: ***puhoi²***] **1** Revărsare năvalnică de ape în cantitate mare. **2** (Fig) Fierbere (**10**).

puhonț *sm* vz ***pahonț***

puhoțog *s* [At: ALR SN IV, h 917/574 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Burete pentru tabla de scris.

puhui *v* vz ***pufăi***

puhuială *sf* vz ***puhoială***

pui¹ [At: PSALT. 304 / Pl: (rar, *sn*) *~uri* / E: ml ****pulleus***] **1** *smi* (Urmat de determinări care indică specia) Pasăre, de la ieșirea din ou până la maturitate. **2** *smi* (Îs) *~ de cuc* Bastard (**1**). **3** *smi* (Reg; îe) **A vorbi ~ și ouă** A spune nimicuri Si: *a flecări*. **4** *smi* (Reg; îe) **A sta** (sau **a trăi**) **ca ~ul în găoace** A sta sau a trăi izolat. **5** *smi* (Îae; reg) A fi resemnat. **6** *smi* (Pfm; îe) **A muri ca ~ul de găină** A muri repede, fără chinuri. **7** *smi* (Bot; Ban; îc) **~-de-gâscă** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **8** *sfa* (Pop; îcs) (*De-a*) *~a-gaia* (sau *~a-caia*, *~-gai*, *~-gaie*) ori (reg) *puiegaie* Joc de copii în care unul dintre jucători are rolul cloștii sau păsării care își apără puii¹ (**1**) de atacul găii Si: (pop) (*de-a*) *cloșca cu pui*, (*de-a*) *uliul și porumbeii*, (reg) (*de-a*) *mama-gaia*, (*de-a*) *baba-gaia*. **9** *smi* (Fig; rar) Începător într-o profesiune. **10** *smi* (Pex) Om naiv. **11** *smi* (Spc) Pui¹ (**1**) de găină sau de altă pasăre de curte. **12** *smi* (Prc) Carne de pui¹ (**11**). **13** *smi* (Pex) Mâncare gătită din pui¹ (**12**). **14** *smi* (Pgn) Orice animal de la naștere până la maturitate, considerat în raport cu părinții lui. **15** *smi* (Bot; reg; îc) **~ul-Sivei** Vasilică. **16** *smi* (Reg; îs) *~ de leu* Om viteaz. **17** *smi* (Îs) *~ de vipera* (sau *de năpârcă*) Om rău, viclean. **18** *smi* Ou sau larvă de insectă, mai ales de albină Si: (reg) *cățel* (**14**). **19** *smi* Puiet (**4**). **20** *smi* (Urmat de determinări care indică specia) Ramură tânără, subțire și flexibilă a unei plante lemnoase Si: *lăstar*, *mladă*, *mlădiță*, *vlăstar*, (reg) *mlădoacă*, (nob) *mlăstară*, (îvp) *odraslă*. **21** *smi* (Reg) Mugur de viță de vie Si: (reg) *căpușă* (**9**). **22** *smi* (Pop; lpl) Vlăstar crescut la tulpina porumbului Si: (reg) *copileț* (**1**), *puiec* (**2**). **23** *smi* (Reg) Porumb tânăr, rupt cu scopul de a rări porumbiștea. **24** *smi* (Trs) Mănunchi de fân. **25** *smi* (Trs) Bob¹ (**5**) de porumb, de fasole, de mazăre etc. **26** *smi* (Mun; Trs) Porumb tânăr, înainte de a se forma mătasea și boabele Si: (pop) *păpușă*, (reg) *pănușie*, *puică*. **27** *smi* (Trs; Mol) Știulete de porumb îngemănat Si: (reg) *babă* (**27**). **28** *smi* (Reg) Cățel (**18**) de usturoi. **29** *smi* (Cu valori stilistice; udp „de") Copil (**1**). **30** *smi* (Pex) Persoană tânără, considerată în raport cu ascendenții săi. **31** *smi* (Fam; îs) *~ de lele* (sau *de bogdaproste*) Copil (**21**) din flori. **32** *smi* (Pex; îs) *~ de lele* Om șmecher. **33** *smi* (Fam; îas) Bărbat afemeiat. **34** *smi* (Pfm; îas) Femeie de moravuri ușoare. **35** *smi* (Fam; îs) *~ de drac* Copil (**1**) sau om neastâmpărat. **36** *smi* (Fam; îs) *~ul dracului* Om nesupus. **37** *smp* (Reg) Spumă care se ridică deasupra când începe să fiarbă urda. **38** *smi* (Reg; îs) *~ de giol* Potlogar. **39** *smi* (Reg; îe) **A da ~ de giol** A înșela. **40** *smi* (Pop; îe) **A nu fi nici ~ de...** A nu fi nimeni sau nimic. **41** *smi* (Îla) **Ca un ~ de bogdaproste** Prăpădit. **42** *smi* (Îal) Necăjit. **43** *smi* (Fam) Termen de adresare dezmierdător sau ironic folosit când se vorbește cu sau despre un copil ori cu sau despre un bărbat tânăr. **44** *sfa* (Reg; îcs) *De-a ~a moartă* Joc de copii în care fetele bocesc, ca la mort, o păpușă făcută din cârpe. **45** *smi* (Pop) Iubit. **46** *smp* Cusături decorative mărunte, în cruciulițe, pe iile, cămășile, cojoacele etc. țărănești. **47** *smp* Fel de a coase pui (**46**). **48** *smp* (Mol; Buc) Picățele. **49** *smi* (Reg) Mișină. **50** *smi* (Reg) Desen cu care se încondeiază ouăle. **51** *smp* (Reg) Modele ornamentale făcute pe turte la anumite sărbători religioase. **52** *smp* (Reg) Asperități care se fac pe dosul palmei din cauza frigului și a muncii manuale. **53** *smi* (Fam; udp „de") Obiecte de dimensiuni reduse sau considerate ca atare în rapot cu altele de același fel. **54** *smi* Obiecte, fenomene, manifestări etc. de proporții, intensitate etc. foarte mari, cu însușiri superlative etc. **55** *smi* (Reg; îs) *~ul târgului* Obiect deosebit. **56** *smi* (Trs) Sertar mic. **57** *smi* (Trs; îs) *~ul șurii* Pod de deasupra șurii, în care se păstrează nutrețul. **58** *smi* (Trs; Mar; îs) *~ de fereastră* Ochi¹ mic de fereastră. **59** *smi* (Reg) Șopron. **60** *smp* (Olt) Surcele pe care cineva le împarte prietenilor, familiei etc. în ajunul Crăciunului, însoțindu-și gestul cu urări de bine. **61** *smi* (Mol) Bucată de alun din care e format răbojul (**1**). **62** *smi* (Reg) Bucăți de lemn prinse pe căpriori pentru a-i ține mai bine încheiați și pentru a le mări rezistența la vânt. **63** *smi* Ambarcație mică cu vâsle, folosită pentru anumite servicii la bordul vaselor mai mari. **64** *smi* (Ecn) Acțiune (**11**) dintr-o nouă emisiune, care are un curs mai

scăzut decât acțiunile vechi ale aceleiași întreprinderi. **65** *smi* (Reg) Petic de diferite forme care se pune la răscroiala de la subsuoară sau la poalele cămășilor țărănești Si: (reg) *palhă^2*, *pălăcrimț*, *puiete^2* **(3)**, *puiuț* **(9)**. **66** *smi* (Reg) Bazon. **67** *smi* (Trs) Bomboană mică. **68** *i* (Rep) Cuvânt cu care se cheamă puii^1 **(11)**, găinile și alte păsări de curte. **69** *i* (Reg; îcr *nea^1*) Cuvânt cu care se strigă mânzul să vină după căruța în mers. **70** *i* (Reg) Cuvânt cu care se asmut câinii.

pui^2 [At: ANON. CAR. / V: (reg; cscj) ***poia***, ***puia*** / Pzi: 3 *~ește* / E: ***pui^1***] **1-2** *vt(a)* (Îvr; d. păsări) A face pui^1 **(1, 11)**. **3** *vrr* (Reg; d. animale) A se împreuna. **4** *vrr* (Reg; pex) A se înmulți. **5** *vt* (Trs) A făta **(1)**. **6-7** *vri* (Îrg; d. insecte) A depune ouă. **8-9** *vri* (Pex) A se răspândi în număr mare. **10** *vr* (Reg; d. albine; îf *puia*) A-și depune ouăle în vederea înmulțirii. **11** *vra* (Reg; d. ouăle de albine; îf *puia*) A scoate larve de albină. **12** *vi* (Reg; d. plante, spc d. porumb) A înfrăți. **13** *vi* (Pex) A forma copileți **(3)**. **14-15** *vtr* (C. i. plante) A (se) tăia lăstarii fără rod Si: (reg) *a copili* **(2)**. **16** *vi* (Olt; Ban; pan; în descântece; d. bube; îf *puia*) A se întinde. **17-18** *vir* (Îrg; fig) A crește în intensitate. **19** *vt* (Reg; îe) **A ~a capul** (sau **urechile**) **cuiva** A nu lăsa în pace pe cineva, încercând insistent să-l determine să accepte o idee.

puia *v* vz ***pui^2***

puiac *sm* [At: ALR SN I, h 103/27 / P: *pu-iac* / Pl: *puieci* / E: ***pui^1*** + *-ac*] (Bot) **1** (Ban) Arpagic **(5)**. **2** (Reg) Copileț **(1)** la tulpina porumbului.

puiag *sn* [At: VUIA, Ț. H. 101 / P: *pu-iag* / Pl: *~uri* / E: ***pui^1*** + *-ag*] (Trs) Pod al grajdului în care se păstrează nutrețul și recolta.

puian *sm* [At: SLAVICI ap. TDRG / P: *pu-ian* / Pl: *puieni* / E: ***pui^1*** + *-an*] **1-14** (Reg; șdp) Puiandru **(1-14)**. **15-16** (Spc; șdp) Cățelandru **(1)** (mare).

puiancă *sf* [At: CAMILAR, N. II, 425 / P: *pu-ian~* / Pl: *puience* / E: ***puian*** + *-că*] **1-2** (Rar; șdp) Puică **(8)** (mare).

puiandru, ~ră [At: DELAVRANCEA, S. 166 / P: *pu-ian~* / Pl: *~ri, ~re*, (pop) *~iendri, ~iendre* / E: ***pui^1*** + *-andru*] **1-14** *sm* (Pop; șdp) Pui^1 **(1, 11, 14, 20, 22, 29-30)** (mare) Si: (reg) *puian* **(1-14)**, *puigan* **(1-14)**, *puioc* **(1-14)**.

puiat *sn* vz ***puit^1***

puiată *sf* vz ***poiată***

puiață *sf* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / P: *pu-ia~* / Pl: ? / E: ***pui^1***] (Mun) Puier **(2)**.

puic *sn* [At: CHEST. II, 70/232 / Pl: *~uri* / E: ***pui^1*** + *-ic*] **1-2** (Buc; Trs; șhp; cu determinări care arată felul) Pui^1 **(53)** (mic). **3** (Buc) Despărțitură în șură, în care se păstrează cereale, alimente etc. **4** (Reg; pex) Șură. **5-8** (Reg) Pui^1 **(56, 65)** (mic).

puicană *sf* [At: DM / Pl: *~ne* / E: ***puică*** + *-ană*] **1-4** (Reg; șhp) Puică **(1-2)** (grasă, mare).

puicar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / Pl: *~i* / E: ***puică*** + *-ar*] (Rar) Vânzător ambulant de pui^1 **(11)**.

puică *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *puici*, (pop) *puice*, (G-D; pop) *~i*, *puichii* / E: ***pui^1*** + *-că*] **1** Pui^1 **(11)** de sex feminin. **2** Găină tânără, care abia a început să ouă. **3** (Pop; îe) **A face mâna** (sau **degetele**) **~** A apropia vârfurile degetelor de la mână. **4** (Rar; îe) **A se lăsa ~** sau **a ședea** (ori **a se da** etc.) **~ca** A se lăsa pe vine. **5** (Reg; îe) **A i se face (cuiva) părul ~** A i se face cuiva părul măciucă. **6** (Reg; îe) **A fi cu inima ~** A fi extrem de înfricoșat. **7** (Orn; reg) Curcă **(1)**. **8** (Rar) Pui^1 **(14)** de sex feminin Si: (rar) *puiancă*. **9** (Fam) Termen de adresare dezmierdător sau ironic folosit când se vorbește cu sau despre o fată ori o femeie tânără. **10** (Pfm) Iubită. **11** (Rar; dep) Prostituată. **12** (Mun; Olt) Porumb recoltat tânăr, înainte de se a forma mătasea și boabele Si: (pop) *păpușă*, (reg) *pănușie*, *pui^1* **(26)**. **13** (Reg) Copileț **(1)** la tulpina porumbului. **14** (Trs; Mol; mpl; lsg csc) Boabe de porumb rămase neînflorite după ce s-au făcut floricelele Si: (reg) *puichiță* **(8)**, *puicuță* **(9)**. **15** (Reg; îs) *~ de curechi* Sarma. **16** (Ent; Mun; îc) **~a-popii** Buburuză **(3)** (*Coccinella septempunctata*). **17** (Iht; Ban) Lostriță (*Hucho hucho*).

puichiță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe*, (reg) *~ți* / E: ***puică*** + *-iță*] **1-6** (Ban; Olt; șhp) Puicuță **(1-6)**. **7** (Reg) Bibilică **(1)** (*Numida meleagris*). **8** (Ban; lpl) Puică **(15)**. **9** (Bot; reg) Calce^1 **(1)** (*Caltha palustris*). **10** (Bot; Ban; șîs *~ d-ali albe*) Floarea-paștilor **(74)** (*Anemone nemorosa*). **11** (Bot; Ban) Plantă nedefinită mai îndeaproape. **12** (Reg) Specie de broască nedefinită mai îndeaproape.

puicoi *smi* [At: DR. IV$_2$, 1328 / E: ***puică*** + *-oi*] (Trs) Curcan **(1)** (*Meleagris gallopavo*).

puiculea *sf* [At: ȘEZ. XXIII, 89 / E: ***puică*** + *-ulea*] **1-6** (Reg; șhp) Puicuță **(1-6)**.

puiculeană *sf* [At: VARONE, D. 126 / Pl: *~ene* / E: ***puică*** + *-uleană*] **1-6** (Pop; shp) Puicuță **(1-6)**. **7** (Buc; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **8** (Buc; art.) Melodie după care se execută puiculeana **(7)**.

puiculiță *sf* [At: CR (1846), 124^2/32 / Pl: *~țe* / E: ***puică*** + *-uliță*] **1-6** (Șhp) Puicuță **(1-6)**. **7-8** (Șhp) Puicuță **(7-8)**. **9** (Ent; Mun; îc) **~a-popii** Buburuză (*Cocinella septempunctata*). **10** (Olt; Trs; lpl) Floricele de porumb.

puicuță *sf* [At: ALECSANDRI, POEZII, 573 / Pl: *~țe* / E: ***puică*** + *-uță*] (Pop) **1-6** (Șhp) Puică **(1-2, 10)** (mică) Si: *puiculiță* **(1-6)**, (reg) *puichiță* **(1-6)**, *puiculea* **(1-6)**, *puiculeană* **(1-6)**. **7-8** (Rar; dep; șhp) Puică **(11)** (mică) Si: *puiculiță* **(7-8)**. **9-10** (Buc; lpl; șhp) Puică **(15)** (măruntă). **11** (Reg; lpl) Specie de cartofi lunguieți.

puidăi *vi* [At: CĂTANĂ, P. B. III, 33 / Pzi: 3 *~ește* / E: nct] (Ban; d. câini) A lătra.

puiec *sm* [At: ALRM SN I, h 176/27 / P: *pu-iec* / Pl: *~i* / E: cf *pui^1*] (Reg) **1** (Lpl) Pui^1 **(18)** de albine. **2** (Lpl) Pui^1 **(22)**. **3** Cățel **(18)** de usturoi. **4** (Lpl) Arpagic **(5)**.

puiecior *sm* [At: CIAUȘANU, GL. 53 / P: *pu-ie~* / Pl: *~i* / E: ***puiet*** + *-ior*] (Olt) **1-2** (Șhp) Puiet **(4)** (mic). **3** (Prt) Ceapă mică.

puiede *sf* vz ***poiede***

puiedie *sf* vz ***poiede***

puielniță *sf* vz ***puierniță***

puier *s* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / P: *pu-ier* / Pl: nct / E: ***pui^1*** + *-ar*] **1** (Reg) Sertar la masă. **2** (Mun) Coteț în care se dă mâncare puilor **(11)** Si: (reg) *pilișnic*, *puiață*, *puierniță* **(2)**.

puierime *sf* [At: DLR / P: *pu-ie~* / E: ***pui^1*** + *-ărime*] (Reg; csc) Mulțime de pui^1 **(1)**.

puieriță *sf* [At: ALR SN I, h 103/29 / P: *pu-ie~* / E: ***pui^1*** + *-ariță*] (Reg; csc) Copileți **(1)** la tulpina porumbului.

puierniță *sf* [At: NOM. MIN. I, 26 / V: (reg) ***~eln~*** / P: *pu-ier~* / Pl: *~țe* / E: ***pui^1*** + *-arniță*] **1** Instalație simplă folosită în crescătoriile de pești pentru dezvoltarea puietului de păstrăv. **2** Instalație special amenajată pentru creșterea puilor^1 **(1)** unor păsări de curte fără cloști, în primele luni de viață. **3** (Reg; îf *puielniță*) Clocitoare. **4** (Mun) Puier **(2)**. **5** (Mun; îf *puielniță*) Prostituată.

puiestru *s* [At: A III, 17 / P: *pu-ies~* / Pl: nct / E: ***pui^1***] (Reg) Mlădiță.

puiet *sm* [At: LB / V: (reg) ***~e***, ***puieț*** / P: *pu-iet* / Pl: *~eți* / E: ***pui^1*** + *-et*] (Lsg; csc) **1** Mulțime de pui^1 **(1)** Si: (înv) *puime*. **2** Mulțime de pui^1 **(18)**. **3** Pești mici, în prima lor perioadă de viață, adesea obținuți prin fecundare artificială și folosiți la repopularea apelor. **4** Plante lemnoase tinere, din momentul în care formează primele frunze și până când ating înălțimea de 1-2 m, apărute în păduri sau cultivate în pepiniere silvice sau pomicole spre a fi transplantate ulterior Si: *pui^1* **(19)**, (reg) *puiț* **(23)**. **5** (Pgn) Plantă tânără. **6** (Rar) Mulțime de pui^1 **(29)** Si: (îvr) *puietură*.

puiete^1 *sm* [At: CIAUȘANU, GL. / P: *pu-ie~* / Pl: *~eți* / E: ***pui^1*** + *-ete*] (Olt) **1-2** (Șhp) Pui^1 **(19)** (firav). **3-4** (Șhp) Pui^1 **(44)** (mic). **5** Adaos de lemn la grinzile care au o adâncitură.

puiete^2 *sm* vz ***puiet***

puietoare *a* [At: ST. LEX. 225^r/5 / P: *pu-ie~* / E: ***pune*** + *-ătoare*] (Grm; îvr; îs) *Spiță ~* Grad pozitiv.

puietor, ~oare [At: DLRU / P: *pu-ie~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pui^2*** + *-ator*] **1** *a* (Înv; d. animale) Care umblă după împerechere. **2** *sf* Closcă.

puietură *sf* [At: (a. 1694) FN 42 / P: *pu-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***pui^2*** + *-ătură*] (Îvr; csc; pbl) Mulțime de copii, de urmași Si: (rar) *puiet* **(6)**.

puieț^1 *sm* vz ***puiet***

puieț[2] [At: CHEST. II. 180/61, 63 / P: *pu-ieț~* / Pl: (1) *~e*, (2) *~i* / E: ***pui***[1] + *-eț*] (Trs) 1 *sn* Sertar mic. 2 *sm* Scândură din partea de jos a ferestrei.

puiezea *sf* vz ***puizea***

puiezi [At: MINEIUL (1776), 62[1]/2 / V: (îrg) ***poi~***, (reg) ***poieji***, ***puizi*** / P: *pu-ie~* / Pzi: 3 *~zește* / E: ***pui***[1] + *-ezi*] 1 *vi* (Înv) A veni în mare cantitate și în număr mare Si: *a năpădi*, *a năvăli*. 2 *vr* (Mol) A se înmulți prin procreare. 3 *vr* (Mol) A se înmulți indivizii pe un teritoriu. 4 *vr* (Olt; d. apă; îf *poieji*) A se revărsa. 5 *vr* (Olt; d. apă) A picura. 6 *vt* (Mun; c. i. suprafețe; îf *poiezi*) A umple cu ființe.

puiezitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *pu-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***puiezi*** + *-tură*] (Reg) 1 Mulțime de pui[1] (11). 2 Mulțime de copii.

puigan *sm* [At: SADOVEANU, O. XIII, 849 / Pl: *~i* / E: ***pui***[1]] **1-14** (Mol; șdp) **1-14** Puiandru (**1-14**).

puigros *sm* [At: MARIAN, O. I, 416 / V: (reg) ***puing~***, ***puingroș***, ***puiug~*** / E: ***pui***[1] + ***gros***] (Orn; reg) Bot-gros (*Coccothraustes coccothraustes*).

puilete *sm* [At: MAT. DIALECT. 266 / Pl: *~eți* / E: ***pui***[1] + *-(u)lete*] (Reg) Porumb semănat des, care se recoltează verde și este folosit ca furaj.

puiluș *s* [At: DDRF / P: *pu-i~* / Pl: nct / E: ***pui***[1]] (Înv) Împletitură făcută din nuiele și folosită ca funie.

puiluț *sm* [At: SFC VI, 124, 127 / P: *pu-i~* / Pl: *~i* / E: ***pui***[1]] **1-22** (Reg; șhp) Puișor (**1-22**).

puime *sf* [At: DDRF / E: ***pui***[1] + *-ime*] (Înv) Puiet (**1**).

puingros *sm* vz ***puigros***

puingroș *sm* vz ***puigros***

puinită *sf* [At: BUL. FIL. XI-XII, 494 / Pl: *~te* / E: ***pui***[1] + *-niță*] (Mol) Prostituată.

puioară[1] *sf* [At: PAȘCA, GL. / P: *pu-ioa~* / Pl: *~re* / E: ***pui***[1] + *-ioară*] (Reg) Haină femeiască făcută dintr-o stofă cu picățele.

puioară[2] *sf* vz ***păioară***

puioc [At: CADE / P: *pu-ioc* / Pl: (**1-14**) *~oci*, (**15**) *~uri* / E: ***pui***[1] + *-oc*] **1-14** *sm* (Trs; Ban; șdp) Puiandru (**1-14**). **15** *sn* (Reg) Sertar mare.

puios, ~oasă *a* [At: CANDREA, F. 311 / P: *pu-ios* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pui***[1] + *-os*] 1 (Pfm; d. ființe) Prolific. 2 (Trs; îs) *Fagure ~* Fagure din care ies puii[1] (18) de albine. 3 (Ban; îs) *Bubă ~oasă* Boală de piele care se manifestă prin ieșirea unor bube mărunte, mai ales pe față.

puipuruchi *sm* vz ***pitpalac***

puire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***pui***[2]] (Reg; rar) Înmulțire.

puiriță *sf* [At: ALR SN I, h 98/29 / P: *pu-i~* / Pl: *~te* / E: ***pui***[1]] (Reg) **1-7** Copileț (**1**) la tulpina porumbului (**1, 11, 14, 20, 22, 29-30**).

puișor, ~oară [At: MOXA, 386/36 / P: *pu-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pui***[1] + *-ișor*] **1-22** *sm* (Șhp) Pui[1] (**1, 11, 14, 20, 22, 29-30, 43, 45, 53, 65**) (mic) Si: (reg) *puiluț* (**1-22**), (pop) *puiuleț* (**1-32**), (Mar) *puiț* (**1-22**), (pop) *puiuc* (**1-22**), (reg) *puiuluc* (**1-22**), *puiuluț* (**1-22**), *puiuț* (**1-22**). **23** *sm* (Rar; îe) **A fi ~ cu caș la gură** A fi copil, încă nematurizat. **24** *sm* (Pex; îae) A fi lipsit total de experiență. **25** *sm* (Reg; șlp; îcs) *De-a ~ii*, *de-a ~u* (De-a) puia-gaia cf *pui*[1] (**8**). **26** *sm* Veche monedă austriacă de argint care a circulat și în țările române. **27** *sn* Pernă mică, pusă direct sub cap, peste o pernă mare Si: *perniță* (**1**), *pernuță* (**1**). **28** *sn* (Mun) Doniță mică. **29** *sm* (Mol) Mușchi fraged de porc. **30** *sm* (Pgn) Carne fragedă. **31** *smp* (Reg) Bucăți de lemn, lungi de circa un metru, care se pun pe acoperișul caselor fără streașină, pentru a feri pereții de ploaie. **32** *i* (Reg; rep) Cuvânt cu care se strigă puii[1] (**11**), găinile și alte păsări de curte.

puiște *sf* [At: H III, 71 / A: nct / Pl: *~ti* / E: ***pui***[1] + *-iște*] (reg) Teren de pe care s-a cules porumbul.

puit[1] *sn* [At: CADE / V: ***~iat*** / Pl: *~uri* / E: ***pui***[2]] 1 (Rar) Înmulțire. 2 (Reg) Perioadă de împerechere la animale și la păsări.

puit[2]***, ~ă*** *a* [At: DLR / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pui***[1] + *-it*] (Reg; d. cai) Care are o pată albă pe crupă.

puitor, ~oare [At: DM / P: *pu-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pune*** + *-itor*] (Înv) 1 *smf* Lucrător tipograf care alimentează cu coli de hârtie presa de imprimat. 2 *sn* (Îs) *~ de mine* Navă militară amenajată pentru transportul și punerea minelor marine și fluviale.

puitură *sf* [At: CADE / P: *pu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pune*** + *-itură*] (Reg) 1 Semănat al unor plante. 2 Perioadă de timp când se seamănă anumite plante. 3 Cusătură cu fluturi sau cu fir pe o cămașă țărănească.

puiț *sm* [At: GR. S. V, 123 / Pl: *~i* / E: ***pui***[1] + *-iț*] **1-22** (Mar; șhp) Puișor (**1-22**). **23** (Olt) Puiet (**4**). **24** (Olt) Arpagic. **25** (Trs; mpl) Bomboană.

puiță *sf* [At: CONTEMPORANUL, VII$_2$, 102 / P: *pu-i~* / Pl: *~te* / E: ***pui***[1] + *-iță*] (Mol; Buc) 1 (Lsg; csc) Haită de câini sau de lupi care umblă după o cățea sau după o lupoaică în perioada împerecherii. 2 Cățea sau lupoaică în perioada împerecherii. 3 (Îla; d. femelele unor animale) **În ~** Care este în călduri. 4 Femeie depravată.

puiți *vr* [At: N. LEON, MED. 105 / P: *pu-i~* / Pzi: 3 *~țește* / E: ***pui***[1] + *-iți*] (Reg) A se înmulți.

puiuc [At: BARIȚIU, P. A. II, 272 / P: *pu-iuc* / Pl: (**1-23**) *~uci*, (**24**) *~uri* / E: ***pui***[1] + *-uc*] **1-22** *sm* (Pop; șhp) Puișor (**1-22**). **23** *sm* (Reg) Bob de fasole. **24** *sn* (Trs) Sertăraș.

puiug *s* [At: TODORAN, GL. / P: *pu-iug* / Pl: nct / E: ***pui***[1] + *-ug*] (Reg) Pod la șură sau la grajd.

puiugros *sm* vz ***puigros***

puiuleț *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 558 / P: *pu-iu~* / Pl: *~i* / E: ***pui***[1] + *-uleț*] **1-22** (Pop; șhp) Puișor (**1-22**).

puiuluc *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 13 / P: *pu-iu~* / Pl: *~uci* / E: ***pui***[1] + *-uluc*] **1-22** (Reg; șhp) Puișor (**1-22**).

puiuluț *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 36 / P: *pu-iu~* / Pl: *~i* / E: ***pui***[1] + *-uluț*] **1-22** (Reg; șhp) Puișor (**1-22**).

puiurel *sn* [At: TEAHA, C. N. 257 / P: *pu-iu~* / Pl: *~e* / E: ***pui***[1] + *-urel*] **1-2** (Reg; șhp) Pui[1] (**65**) (mic).

puiuț *sm* [At: ANON. CAR. / P: *pu-iuț* / Pl: *~i* / E: ***pui***[1] + *-uț*] **1-22** (Pop; șhp) Puișor (**1-22**). **23** (Reg) Boboc de floare. **24** (Ban) Pui[1] (**54**). **25** (Reg) Sertăraș. **26** (Reg) Bomboană mică.

puiza *sf* vz ***puizea***

puizea *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 11 / V: (reg) ***~iez~***, ***~za*** / Pl: *~ele* / E: nct] (Bot; reg) 1 Pansea (*Viola tricolor*). 2 (Îc) **Puiezea-pe-fasole** Cebare (**2**) (*Sanguisorba minor*). 3 (Îf *puiza*) Buruiană măruntă care crește întinsă și lipită de pământ.

puizi *v* vz ***puiezi***

pujână *sf* vz ***pujlă***

pujdină *sfs* [At: SCRIBAN, D. / E: ns cf *spujină*] (Mun; udp „de") Mulțime.

pujinar *sn* vz ***buzunar***

pujiță *sf* vz ***pojghiță***

pujlă *sf* [At: PASCU, S. 237 / V: (reg) ***pujână***, ***pujnă***, ***pușlă*** / Pl: *~le* / E: ucr ***пужла***] (Reg) 1 Potaie (**1**). 2 (Reg; îe) **A umbla ca o ~** A umbla de colo colo fără nici un rost. 3 (Dep) Persoană neascultătoare și leneșă. 4 (Dep; pex) Pușlama. 5 (Dep; pex) Haimana (**1**). 6 (Dep) Femeie de moravuri ușoare. **7-9** (Bot) Coada-calului (**95-97**) (*Equisetum telmateja*, *arvense* și *silvaticum*). **10** (Îf *pujână*) Fâneață care se cosește o singură dată pe an.

pujlău [At: LB / V: (reg) ***pușlău***, ***pușleu*** / Pl: *~ăi* / E: ***pujlă*** + *-ău*] 1 *sm* (Reg; îf *pușlău*) Dulău[1] (**1**). 2 *sm* (Îvr; dep) Persoană neascultătoare și leneșă. 3 *sm* (Dep; pex) Pușlama. 4 *sm* (Dep; pex) Haimana (**1**). 5 *av* (Reg; îe) **A umbla pușlău** A umbla de colo colo fără nici un rost. 6 (Îvr; îf *pușlău*) Dezertor (**1**). 7 (Îvr; îaf) Cal de pripas.

pujletic, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***pujlă*** + *-etic*] (Reg; d. oameni) Leneș.

pujli [At: ȘEZ. V, 120 / V: (reg) ***pujni*** (Pzi: 3 *~nește*) / Pzi: nct / E: ***pujlă***] (Buc) 1 *vi* (D. câini; îf *pujni*) A lătra în mod neplăcut și răgușit. 2 *vr* A se strica, a se face de nimic.

pujnă *sf* vz ***pujlă***

pujni *v* vz ***pujli***

pujniță *sf* [At: CHEST. II, 49/363 / Pl: ? / E: ***pujnă*** + *-iță*] (Mar; Trs) Casă urâtă, sărăcăcioasă, în ruină.

pul *sn* [At: CHIRIȚESCU, GR. 253 / Pl: *~uri* / E: tc ***pul***] 1 Fiecare dintre cele treizeci de piese rotunde, de lemn, de la jocul de table. 2 (Rar) Pion.

pulan sn [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***pulă*** + *-an*] (Înv) **1-2** Pular (**1-2**). **3** (Trv) Baston de polițist. **4** (Trv) Obiect cu aspect falic.

pular sn [At: TDRG / Pl: ? / E: ***pulă*** + *-ar*] **1** (Înv) Scăunel pentru mulgător Si: *pulan* (**1**), *pulău* (**1**), *puliei* (**1**). **2** (Înv) Câine ciobănesc (german) Si: *pulan* (**2**), *pulău* (**2**), *puliei* (**2**).

pulă sf [At: TDRG / Pl: *~le* / E: lat ***pulla***] (Trv) **1** Penis. **2** (Înv) Nuia. **3** (Înv) Coadă. **4** (Iht; îc) **~la ciobanului** Pietrar (*Aspro zingel*). **5** (Îac) Pește care trăiește în bălți, pe fundul mlăștinos sau argilos, cu corp scund, turtit, mai mult gros decât înalt, lung de 12-18 centimetri, și care aduce pagube însemnate, hrănindu-se cu puii de pește (*Gobius kessleri*) Si: *guvidie-de-baltă*. **6** (Bot; îc) **~la calului** Burete pucios (*Ithyphallus impudicus*). **7** (Trv; îs) **~ bleagă** Individ neînsemnat, fără personalitate. **8** (Trv; îe) **Ce ~la mea?** Se spune pentru a exprima un sentiment de frustrare, de neputință sau de revoltă față de o problemă dificilă în care vorbitorul refuză să se implice. **9-10** (Trv; îe) **Îmi bag ~la** Se spune pentru a exprima (disprețul pentru ceva sau) nepăsarea și renunțarea de a se mai implica în ceva greu de rezolvat. **11** (Trv; dep; d. bărbați; îe) **A sta cu ~la în mână** A fi onanist. **12** (Trv; d. bărbați; îae) A nu face nimic, a fi leneș și indolent. **13** (Trv; îe) **Du-te-n ~la mea** Expresie injurioasă care de obicei se adresează unui coleg sau unui prieten acuzat de lipsă de solidaritate, sinceritate, principialitate etc., cu intenția de a pune capăt relației cu acesta. **14** (Trv; îe) **Îmi bag ~la în mă-ta** Expresie injurioasă foarte răspândită între bărbați, care consideră actul sexual drept un mod de înjosire atât a interlocutorului cât și a persoanei la care acesta ține cel mai mult.

pulărău sm [At: MDA ms / Pl: *~ăi* / E: ***pulă*** + *-(ăr)ău*] (Trv) **1** Bărbat superdotat din punct de vedere sexual. **2-3** (Prt) Persoană (matură) de sex masculin.

pulău s [At: TDRG / Pl: nct / E: ***pulă*** + *-ău*] (Înv) **1-2** Pular (**1-2**).

pulbăr s vz ***pulbere***

pulbăre sf vz ***pulbere***

pulbăros, ~oasă a vz ***pulberos***

pulber s vz ***pulbere***

pulbera vt [At: PANN, E. IV, 58/7 / Pzi: *~rez* / E: ***pulbere***] (Îvr) A umple de praf.

pulberă sf vz ***pulbere***

pulberărie sf [At: VLAHUȚĂ ap. TDRG / V: (rar) ***~rer~*** / Pl: *~ii* / E: ***pulbere*** + *-ărie*] Fabrică sau depozit de muniții Si: (înv) *prafarie*.

pulbere sf [At: N. TEST. (1648) ap. DLR / V: (reg) ***~băr s, ~băre, ~r s, ~ră, ~bire, ~bure, pulvăr s, pulvere*** / Pl: *~ri* / E: ml ***pulvis, -veris***] **1** Material solid care se prezintă sub forma unor particule fine Si: (reg) *colb*, *praf* (**1**). **2** (Pgn) Orice amestec pulverulent de corpusculi care se pot menține în suspensie în aer. **3** (Pop; îe) **A se ține norocul sau sărăcia (după cineva) ca ~a după câini (sau câine)** A nu reuși. **4** (Îae) A fi sărac. **5** (Pop; îe) **A (se) face sau a (se) preface în (praf și) ~ ori ~ și cenușă** sau **a (nu) se (mai) alege (sau rămâne) (nici) (praful și) ~a** ori (reg) **~a și paradichiul (din cineva** sau **ceva)** A fi zdrobit, nimicit. **6** (Îae; d. obiecte, bani, bunuri materiale etc.) A nu mai rămâne nimic. **7** (Înv; îe) **A pune (ceva) în foc și ~** A distruge. **8** (Îe) **A arunca ~ în ochi(i) (cuiva)** A da cuiva impresia că lucrurile sunt altfel decât în realitate. **9** (Rar; îe) **A-și scutura ~a de pe picioare** A se lepăda cu totul de un lucru. **10** (Rar; îe) **A se ridica** (sau **a se scula**) **din ~** sau **din ~ri** A evolua. **11** (Rar; îae) A parveni. **12** (Rar; îe) **A ridica (sau a ardica) capul din ~** A se emancipa. **13** (Îe) **A scoate (sau a ridica) din ~ (pe cineva)** A scoate din anonimat pe cineva. **14** (D. oameni; îlav) **(Cu fruntea) în ~** Umilit. **15** (Reg; îlav) **Câtă ~ și spuză** Numeros. **16** (Irn; îe) **A face ~a praf** A nu face nici o ispravă. **17** (Bis; fig) Trup omenesc considerat ca ceva pieritor, supus acțiunii distrugătoare a timpului. **18** (Fig; udp „de") Mulțime de... **19** (Pan) Materii solide reduse la starea de particule foarte fine, ca pulberea (**1**), cu diferite utilizări Si: *praf*. **20** (Spc; reg) Pulbere fină de făină care se formează în timpul măcinatului și se depune pe toate obiectele din moară Si: *pospai*. **21** (Ban; Mun; spc) Lamură a făinii. **22** (Îrg; pan) Polen[1] (**1**). **23** (Pan) Exploziv granular utilizat la armele de foc, în tehnica rachetelor, în tehnica minieră etc. **24** (Spc; șîs ~ *neagră*) Substanță pulverulentă formată dintr-un amestec de azot de potasiu, sulf și cărbune de lemn, folosită ca exploziv, îndeosebi la armele de foc Si: (pop) *iarbă*, (înv) *praf de pușcă*, (îvr) *prăvărie*. **25** (Îs) ~ *fără fum* Exploziv pe bază de nitroceluloză, care conține un absorbant de vapori. **26** (Reg; îf *pulvăr*) Aspirină.

pulbererie sf vz ***pulberărie***

pulberic, ~ă a [At: BOLINTINEANU ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pulbere*** + *-ic*] (Îvr) Care este ca pulberea (**1**).

pulberice sf [At: VICIU, COL. 97 / Pl: *~ici* / E: ***pulbere*** + *-ice*] (Reg) **1-2** Pulbere (**1**) (foarte fină sau) în strat subțire.

pulberiza v vz ***pulveriza***

pulberos, ~oasă a [At: TOMICI, C. A. 101/20 / V: (reg) ***~băr~***, (înv) ***~lve~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pulbere*** + *-os*] **1** (Înv; pex) Acoperit cu praf Si: *prăfos*. **2** Care se prezintă sub formă de pulbere (**1**) Si: *prăfos*.

pulberulent, ~ă a vz ***pulverulent***

pulbire sf vz ***pulbere***

pulbure sf vz ***pulbere***

pulcă sf [At: LEXIC REG. 115 / Pl: ? / E: ucr **пулька**] (Buc) Femeie leneșă.

puldăr sn vz ***pudră***

puleart sn [At: LEXIC REG. 117 / Pl: *~uri* / E: ucr **пулярець**] (Buc) Portofel.

puleaznă sf vz ***pleasnă***

pulei sn vz ***polei***[2]

pulgărmeșter sm [At: DHLR II, 541 / Pl: *~i* / E: mg ***polgármester***] (Îvr) Primar[2] al unei comune.

pulheică sf vz ***puliheică***

pulie sf [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***poulie***] Roată specială cu șanț pe circumferința exterioară, pe care se mișcă o frânghie sau o curea și care servește la ridicarea unor greutăți, la transmiterea unei mișcări circulare etc. Si: *scripete*.

puliheică sf [At: H III, 18, 140 / V: (reg) ***~lhe~*** / Pl: ? / E: nct] (Mol) Parte a plugului nedefinită mai îndeaproape.

pulihoc sm [At: ALR SN III, h 731/386 / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg) Mormoloc.

pulică sf [At: MDA ms / Pl: *~ici* / E: ***pulă*** + *-ică*] (Trv) **1-2** Puță (**1, 5**).

puliei s [At: TDRG / Pl: ? / E: pbl ***pulă*** + *-ei*] (Înv) **1-2** Pular (**1-2**).

pulman sn [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: eg, fr ***pullman***(-car)] **1** Vagon de lux. **2** (Pex) Tren compus din pulmane (**1**).

pulmă sf [At: CADE / Pl: *~me* / E: mg ***puma*** „bombă"] (Ban) **1** Minge. **2** (Îcs) *De-a ~ma* Joc cu mingea nedefinit mai îndeaproape. **3** Groapă făcută în pământ pentru pulmă (**2**).

pulmânărică sf vz ***plămânărea***

pulmân sm vz ***pulmon***

pulmânărea sf vz ***plămânărea***

pulmnarică sf vz ***plămânărea***

pulmon sm [At: TEODORI, A. 65/15 / V: ***plumon, pneumân, ~mân, ~mun*** / Pl: *~i* / E: lat ***pulmo, -onis***] (Atm; liv) Plămân (**1**).

pulmonal, ~ă a [At: ANTROP. 79/4 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pulmonalis***] (Înv) **1-4** Pulmonar (**1-4**).

pulmonar, ~ă a [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pulmonaire***] **1** Care aparține plămânilor Si: (înv) *pulmonal* (**1**). **2** Care se referă la plămâni Si: (înv) *pulmonal* (**2**). **3** Care este localizat la plămâni Si: (înv) *pulmonal* (**3**). **4** Care afectează plămânii Si: (înv) *pulmonal* (**4**).

pulmonariță sf [At: SIMIONESCU, FL. 17 / Pl: *~țe* / E: lat ***Pulmonaria*** cf *măselariță, săpunariță*] (Bot; rar) Cuscrișor (**6**) (*Pulmonaria officinalis*).

pulmonate sfp [At: DN[3] / E: fr ***pulmonés*** cf lat *pulmonata*] **1** Subclasă de moluște gasteropode care respiră printr-un plămân. **2** (Șls) Moluscă din această subclasă.

pulmonic, ~ă [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pulmonique***] (Iuz) Tuberculos.

pulmonie *sf* [At: PROT. - POP., N. D. / V: (reg) ***plum~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pulmonie***] **1** (Îvr) Pneumonie. **2** (Iuz) Tuberculoză.

pulmun *sm* vz ***pulmon***

puloinic *sn* vz ***polonic***

puloroză *sf* [At: DN[3] / E: fr ***pullorose***] Boală contagioasă a puilor de găină transmisă prin ouă, care provoacă moartea puilor după ecloziune.

pulovăr *sm* vz ***pulover***

pulover *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 245 / A și: *pulover* / V: (reg) ***plo~, polovăr,*** (pop) ***~văr*** / E: fr, eg ***pull-over***] (Cu determinări care indică materialul) **1** Obiect de îmbrăcăminte tricotat care acoperă partea superioară a corpului. **2** (Pex) Jachetă tricotată.

pulp *sn* vz ***pulpă***

pulpa *vt* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~pez* / E: ***pulpă***] (Reg; rar; c. i. fructe) A separa pulpa de sâmbure.

pulpan *sn* [At: DLR / Pl: *~e* / E: ***pulpă*** + *-an*] (Reg) Copan[1] (**3**) de pasăre.

pulpană *sf* [At: I. GOLESCU ap. DR. I, 291 / V: (înv) ***plop~, poloa~, pol~, polpoană, ~poa~,*** (reg) ***plosp~, plospară*** / Pl: *~ne* / E: ***pulpă***] **1** Parte despicată la spate de la talie în jos a unei haine bărbătești lungi Si: *poală*. **2** (Pop; îe) **A se ține de ~na cuiva** A urmări cu insistență pe cineva. **3** (Pfm; îe) **A trage de ~ (pe cineva)** A stărui pe lângă cineva pentru a obține ceva. **4** (Pfm; îe) **A lua pe cineva sub ~** A proteja (**1**). **5** (Reg) Clapă (**10**) dintr-o țesătură groasă care acoperă gluga ciobanilor, păzitorilor de vite etc.

pulpar[1] *sn* [At: AR (1829), 174[2]/15 / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: ***pulpă*** + *-ar*] (Mpl) **1** Apărătoare de metal sau de piele purtată în trecut de războinici pe pulpe Si: (îvr) *pulpă* (**18**). **2** Carâmb de piele care protejează piciorul călărețului Si: (înv) *tibială, tureatcă, tuzluc[1]*.

pulpar[2], ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pulpaire***] **1** Care aparține pulpei (**11**). **2** Privitor la pulpă (**11**).

pulpare *sf* [At: PREDA, R. 82 / Pl: *~pări* / E: ***pulpa***] (Rar; d. fructe) Separare a pulpei de sâmbure Si: (rar) *pulpat[1]*.

pulpat[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pulpa***] (Rar) Pulpare.

pulpat[2], ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pulpă*** + *-at*] (Îvr; d. oameni sau d. animale) Pulpos (**1**).

pulpă *sf* [At: PSALT., 304 / V: (reg) ***pol~, pulpe,*** (rar) ***pulp*** *sn* / Pl: *~pe*, (înv) *~pi* / E: ml ***pulpa,*** fr ***pulpe***] **1** Parte musculoasă posterioară a piciorului, situată între genunchi și gleznă Si: (reg) *icră*. **2** Parte a piciorului care cuprinde pulpa (**1**). **3-4** (Pex; imp) Coapsă (**1-2**). **5** Pulpă (**1**) de animal, care servește ca aliment. **6** (Pgn) Orice fel de carne macră. **7** (Pan) Părți cărnoase ale corpului care seamănă, ca formă, cu pulpa (**1**). **8** (Pop; îs) *~pa mâinii, ~pa de la mână, ~pa de la brâncă* Biceps (**2**). **9** (Trs; Mun; îs) *~pa mâinii* Antebraț. **10** (Rar) Parte cărnoasă de la ultima falangă a degetelor. **11** Țesut conjunctiv bogat în vase și nervi, care se găsește în unele organe sau care umple unele cavități osoase. **12** (Pop) Uger. **13** (Pan) Țesut celular spongios, bogat în sevă, care constituie pericarpul unor vegetale. **14** (Pgn) Parte moale și cărnoasă a unor fructe și legume. **15** (Îs) *~ de fructe* Fructe închise ermetic în butoaie parafinate și păstrate cu ajutorul unui conservant pentru industrializare. **16** Reziduu obținut în industria zahărului, în distilerii și la prepararea feculei, folosit ca hrană pentru vite. **17** (Min) Apă care conține în suspensie granule minerale. **18** (Pex; îvr) Pulpar[1] (**1**). **19** (Fig; înv) Virtute.

pulpe *sf* vz ***pulpă***

pulpectomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pulpectomie***] (Med) Extirpare totală a țesuturilor pulpare[1] (**1**) ale unui dinte.

pulpeș, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ***pulpă*** + *-eș*] (Reg; d. oameni sau d. animale) Pulpos (**1**).

pulpișoară *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 190 / Pl: *~re* / E: ***pulpă*** + *-ișoară*] **1-8** (Șhp) Pulpă (**1-4**) (mică) Si: (reg) *pulpiță* (**1-8**), *pulpuliță* (**1-8**).

pulpit *sn* [At: DRLU / Pl: *~e* / E: lat ***pulpitum***] (Trs) **1-3** Pupitru (**1, 5-6**). **4** Sertar la masă.

pulpită *sf* [At: DN[2] / Pl: *~te* / E: fr ***pulpite***] Inflamație a pulpei (**11**) dentare.

pulpitru *sn* vz ***pupitru***

pulpiță *sf* [At: ALRM SN I, h 245/182 / Pl: *~țe* / E: ***pulpă*** + *-uliță*] **1-8** (Reg; șhp) Pulpișoară (**1-8**).

pulpoană *sf* vz ***pulpană***

pulpoduct *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: cf fr *pulpeduc*] (Min) Conductă pentru transportul pulpei (**17**).

pulpos, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pulpă*** + *-os*] **1** (D. oameni sau d. animale) Care are pulpe (**1**) mari și groase Si: (îvr) *pulpat[2]*, (reg) *pulpeș*. **2** (Prc; d. picioarele oamenilor sau ale animalelor) Musculos. **3** (Olt; Mun; d. oameni sau d. părți ale corpului lor) Bine dezvoltat ca musculatură Si: *robust, vânjos, zdravăn*. **4** (Reg; d. mamifere, spc d. vaci) Cu uger mare. **5** (D. fructe) Cu pulpă (**14**) bogată.

pulpuliță *sf* [At: ALRM SN I, h 245/182 / Pl: *~țe* / E: ***pulpă*** + *-uliță*] **1-8** (Reg; șhp) Pulpișoară (**1-8**). **9-10** (Spc) Picior de găină (fript).

puls *sn* [At: FIZIOLOG. 128/16 / V: (înv) ***pols, pulz, pulzum*** / Pl: (rar) *~uri* / E: lat ***pulsus,*** fr ***pouls,*** ger ***Puls,*** it ***polso***] **1** Ansamblu de mișcări fiziologice ritmice de dilatare și de contractare a pereților arterelor determinate de creșterea și scăderea succesivă a volumului de sânge pompat de inimă Si: *pulsație* (**2**). **2** (Pex) Loc unde se simte această mișcare ritmică. **3** (Îe) **A lua (cuiva) ~ul** sau **a-și lua ~ul** A număra cuiva pulsațiile (**1**) inimii. **4** (Îe) **A simți** (sau **a prinde**) **~ul** A înțelege sau a intui exact o situație, o stare de lucruri. **5** (Îe) **A pipăi ~** A căuta să-și dea seama de intențiile cuiva, de o stare de spirit existentă etc.

pulsa *vi* [At: POLIZU / V: (îvr) ***pulza*** / Pzi: *~sez* / E: lat ***pulsare***] **1** (D. sânge) A circula ritmic prin vasele sangvine. **2** (D. inimă) A se dilata și a se contracta ritmic, pompând sânge prin artere. **3** (Fig; d. viață, gânduri etc.) A se manifesta cu putere Si: *a palpita, a vibra*.

pulsant, ~ă *a* [At: ENC. AGR. I, 118 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***puls*** + *-ant*] **1** (Îs) *Vas ~* Organ care pompează sânge în corpul albinei, îndeplinind rolul inimii. **2** (Rar; d. curentul electric) Pulsator (**3**).

pulsar *sm* [At: M. D. ENC. / Pl: *~e* / E: eg ***pulsar***] (Ast) Sursă galactică de unde radio a cărei emisie este alcătuită din impulsuri cu frecvențe de ordinul megahertzilor și cu perioade de până la o secundă.

pulsare *sf* [At: POLIZU / Pl: (rar) *~sări* / E: ***pulsa***] **1** Circulație a sângelui prin vasele sanguine. **2** (D. inimă) Pulsație (**2**). **3** (Fig; d. viață, gânduri etc.) Pulsație (**6**).

pulsatil, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pulsatile***] **1** (D. senzații, procese patologice etc.) Care se manifestă prin pulsații (**1**) anormale, prin zvâcnituri Si: (rar) *pulsativ*. **2** Privitor la puls (**1**). **3** (D. boli, simptome) Care afectează pulsul (**1**). **4** (Îs) *Durere ~ă* Durere care se accentuează la intervale regulate, provocând zvâcnituri.

pulsativ, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pulsatif***] (Rar) Pulsatil (**1**).

pulsator, ~oare *a* [At: MG I, 414 / V: (îvr) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***pulsatoire***] **1** (D. fenomene) Care este alcătuit dintr-o succesiune de pulsații (**4**) identice. **2** (Rar; îf *pulsatoriu*) Periodic. **3** (D. curentul electric) Care este format numai din alternanțe de un singur sens Si: (rar) *pulsant* (**2**).

pulsatoriu, ~ie *a* vz ***pulsator***

pulsație *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 206/25 / V: (îvr) ***~iune, pulza~, pulzațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pulsation,*** lat ***pulsatio, -onis***] **1** Mișcare a pulsului (**1**) Si: (rar) *pulsare* (**2**). **2** (Pex) Puls (**1**). **3** (Pex) Mișcare vibratorie de scurtă durată. **4** Număr de perioade pe care le efectuează o mărime periodică într-un anumit număr de unități de timp. **5** (Spc; fiz) Mărime caracteristică proceselor periodice, egală cu frecvența acestor procese înmulțită cu 2 π. **6** (Fig) Desfășurare a unui proces, a unui fenomen etc. într-un ritm intens Si: (fig) *palpitare, pulsare* (**3**), *vibrare*.

pulsațiune *sf* vz ***pulsație***

pulsi-[1] *ec* vz ***pulso-[1]***

pulsi-[2] *ec* vz ***pulso-[2]***

pulsiune *sf* [At: DN[3] / P: *~si-u~* / E: fr ***pulsion***] (Med) Senzație de tracțiune într-o parte, care apare în unele boli, perturbând echilibrul.

pulso-¹ [At: DN³ / V: *pulsi¹-* / E: fr, it *pulso-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Propulsie. 2 Propulsor.

pulso-² [At: DN³ / V: *pulsi²-* / E: fr *pouso-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) puls.

pulsograf sn [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *pulsographe*] Stigmograf.

pulsometru sn [At: LTR² / Pl: *~re* / E: fr *pulsomètre*] Pompă pentru deplasarea apei prin presiunea exercitată de aburi asupra apei respective.

pulsoreactor sn [At: DP / P: *~re-ac~* / Pl: *~oare* / E: fr *pulsoréacteur*, ger *Pulsoreaktor*, rs **пульсореактор**] Reactor pentru avioane supersonice la care arderea combustibilului se face în mod discontinuu.

pulsuleț sn [At: GORUN, F. 84 / Pl: *~e* / E: *puls* + *-uleț*] **1-2** (Rar; șhp) Puls (1) (slab).

pult sn [At: COȘBUC, P. II, 251 / Pl: *~uri* / E: ger *Pult* cf mg *pult*] (Trs; Ban) 1 Tejghea. 2 (Prc) Sertar.

pultaceu, ~ee a [At: DN² / Pl: *~ei*, *~ee* / E: fr *pultacé*] 1 (Rar; d. materii, substanțe) Păstos. 2 (Îs) *Anghină ~ee* Anghină în care amigdalele sunt acoperite cu un exudat alb.

pululație sf [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr *pullulation*] 1 Înmulțire rapidă și abundentă. 2 Producere rapidă de țesuturi morbide.

puluman sm [At: BORZA, D. 119 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Luminiță (*Oenothera biennis*).

pulvăr s vz *pulbere*

pulvere sf vz *pulbere*

pulverină sf [At: DN² / Pl: *~ne* / E: fr *pulvérin*] Pulbere neagră cu granule foarte fine folosită ca exploziv și la fabricarea artificiilor.

pulveriza [At: CORNEA, E. II, 176/24 / V: (înv) *pulbe~* / S și: *~isa* (Pzi: 3 (rar) *pulverisă*) / Pzi: *~zez* / E: fr *pulvériser*, lat *pulverisare*] 1 *vt* (C. i. diverse corpuri solide) A transforma în pulbere prin mijloace mecanice sau manuale Si: *a măcina*, *a mărunți*. **2-3** *vtr* (A face să dispară sau) a dispărea prin violență de pe fața pământului, împrăștiindu-se în particule Si: *a (se) distruge*, *a (se) prăpădi*. 4 *vt* (C. i. lichide sau pulberi) A împrăștia în particule extrem de fine cu ajutorul unui pulverizator Si: *a dispersa*.

pulverizabil, ~ă a [At: CADE / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *pulvérisable*] 1 (D. corpuri solide) Care poate fi transformat în pulbere. 2 (D. lichide sau pulberi) Care poate fi pulverizat (4).

pulverizare sf [At: ALEXI, W. / Pl: (rar) *~zări* / E: *pulveriza*] 1 Transformare în pulbere prin mijloace mecanice sau manuale Si: *măcinare*, *mărunțire*. 2 Împrăștiere în particule extrem de fine cu ajutorul unui pulverizator Si: *dispersare*, (rar) *pulverizație*.

pulverizat, ~ă a [At: DM / Pl: *~ați*, *~e* / E: *pulveriza*] Care este prefăcut în pulbere sau în particule lichide foarte fine.

pulverizator sn [At: ALEXI, W. / S și: (rar) *~isa~* / A și: (rar) *~izator* / Pl: *~oare*, (rar, *sm*) *~i* / E: fr *pulvérisateur*] Aparat pentru împrăștierea în particule fine a lichidelor sau pulberilor Si: *atomizator*, *vaporizator*.

pulverizație sf [At: ALEXI, W. / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *pulvérisation*] (Rar) Pulverizare (2).

pulverizațiune sf vz *pulverizație*

pulveros, ~oasă a vz *pulberos*

pulverulent, ~ă a [At: ARHIVA, II, 148 / V: (înv) *pulbe~* / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr *pulvérulent*, lat *pulverulentus*] (D. corpuri solide) Sub formă de pulbere Si: *prăfos*.

pulverulență sf [At: CĂLINESCU, B. I. 15 / E: fr *pulvérulence*] (Rar) Calitate a unui corp pulverulent sau pulverizat.

pulz sn vz *puls*

pulza v vz *pulsa*

pulzație sf vz *pulsație*

pulzațiune sf vz *pulsație*

pulzum sn vz *puls*

pum sm vz *pumn*

puma sfi [At: ISIS (1856), 50/1 / V: *~mă* (Pl: *~me*) / E: fr *puma*] Mamifer carnivor din familia felinelor, cu blana de culoare galbenă-roșcată, care trăiește în America Si: *cuguar* (*Felis concolor*).

pumă sf vz *puma*

pumătuf sn vz *pămătuf*

pumer sn vz *pumnar*

pumice sf [At: DDRF / E: lat *pumex*, *-icis*] (Îdt) Rocă de origine vulcanică, poroasă, ușor friabilă, folosită de obicei la lustruitul metalelor Si: *piatră ponce*.

pumn sm [At: PRAV. 231 / V: (înv) *pubn*, (îvr) *pugn*, *pum* (Pl: *~uri*) *sn*, (reg) *puni smp* / Pl: *~i*, (pop. *sn*) *~uri* / E: ml *pugnus*] 1 Palmă¹ (1) închisă, cu degetele îndoite și strânse. 2 (Reg; îs) *~ii obrajilor* (sau *obrazului*) Pomeți. 3 (Îla) **Cât ~ul** sau **cât un ~** Extrem de mic. 4 (Îal) Extrem de mare în comparație cu pumnul (1). 5 (Îe) **A sta cu capul** (sau **cu tâmpla**) **în ~i** (sau, rar, **în ~**) A contempla, proptindu-și capul sau tâmpla cu pumnii (1). 6 (Îe) **A arăta ~ul (cuiva)** A face un semn de amenințare cu pumnul (1) spre cineva. 7 (Rar; îe) **A rămâne cu ~ul în gură** A rămâne păcălit. 8 (Pfm; îe) **A(-i) pune** (sau **vârî**) **(cuiva) ~ul în gură** A împiedica pe cineva, cu mijloace dure, să vorbească sau să acționeze. 9 (Pop; îe) **A-și da cu ~ii în cap** A nu mai putea de necaz. 10 (Îae) A regreta extrem de mult. 11 (Pfm; îe) **A-și plânge în ~i** A plânge pe ascuns, de necaz sau de durere. 12 (Îae) A regreta greșeala făcută. 13 (Pfm; îe) **A râde în ~i** A râde pe ascuns. 14 (Reg; îe) **A(-i) bate (cuiva) în** (sau **din**) **~i** sau (rar) **a juca ~ii** A necăji sau a lua în râs pe cineva, lovindu-și pumnii (1) unul de altul și zicînd „sâc". 15 (Îe) **A-și rupe ~ii și picioarele pe cineva** A bate foarte tare pe cineva. 16 (Reg; irn) **A cânta în ~i** A fi supărat. 17 (Reg; îe) **A lăsa pe cineva cu ~ la inimă** A lăsa pe cineva adânc îndurerat. 18 Regiune aflată la încheietura antebrațului cu extremitatea inferioară a mâinii. 19 (Șîe **a da, a trage un ~**) Lovitură dată cuiva cu pumnul (1) Si: (îvr) *pumnitură*. **20-21** (Rar; îla) **Iute de ~** Care este gata să se ia la bătaie Si: *bătăuș* (1-2). 22 (Pop; îe) **A lua (pe cineva) în** (sau **la**) **~i** A lua pe cineva la bătaie cu pumnii (1). 23 Palmă¹ sau palme¹ făcute căuș pentru a putea reține ceva, de obicei un lichid. 24 (Pex) Conținut al pumnului (23). 25 (Îlav) **Cu ~ul** (sau **~ii**) În mare cantitate sau număr Si: *cu ghiotura*, *cu toptanul*. 26 Cantitate mică sau mare din ceva, atât cât poate încăpea în palma¹ cuiva. 27 (Reg) Pumnaș (1). 28 Veche unitate de măsură pentru lungimi, folosită astăzi doar de pescari.

pumnaci smi [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / E: *pumn* + *-aci*] (Îdt) Gladiator.

pumnal sn [At: ASACHI, S. L. I, 207 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: *pumn* + *-al* cdp it *pugnale*] 1 Armă albă cu lamă scurtă, cu două tăișuri și cu vârful ascuțit Si: *junghег*, (înv) *pumnar* (1), *stilet*. 2 Lovitură dată cuiva cu un pumnal (1).

pumnala vt [At: MACEDONSKI, O. I, 280 / Pzi: *~lez* / E: *pumnal* cdp it *pugnalare*] (Rar) A înjunghia sau a ucide cu ajutorul unui pumnal (1).

pumnar [At: LB / V: (reg) *pom~*, *puvnar*, (înv) *pumer* / Pl: (1) *~e*, (reg) *~uri*, (2) *~i* / E: *pumn* + *-ar* cf *pumnal*] 1 *sn* (Înv) Pumnal (1). 2 *sm* (Reg) Pumnaș (1).

pumnaș [At: KLEIN, D. 65 / V: (reg) *pugnaș*, *~ă sf* / Pl: (1-3) *~i*, (4) *~e*, *~uri* / E: *pumn* + *-aș*] 1 *sm* Manșetă încrețită și brodată la cămăși țărănești și la ii Si: (reg) *pumn* (27), *pumnar* (2). 2 *sm* Bandă sau șiret de pânză care se aplică la o mânecă, servind ca manșetă. 3 *sm* (Reg; pex) Broderie cusută pe manșeta unei cămăși țărănești sau a unei ii. 4 *sn* (Reg) Mânecuțe.

pumnată sf [At: TEAHA, C. N. 257 / Pl: ? / E: nct] (Trs) Bentiță cusută de jur-împrejurul părții de jos a rochiei.

pumnă sf [At: ARISTIA, PLUT. 19 / Pl: ? / E: *pumn* + *-ă*] (Îvr) Luptă sau bătaie cu pumnii (1).

pumnăcel sm vz *pumnicel*

pumnări [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 162 / Pzi: *~resc* / E: *pumn* + *-ări*] 1 *vt* (Ban; c. i. oameni) A pumni. 2 *vrr* (Reg; la unele jocuri de copii) A se număra pe pumni (1) pentru a alege pe cel care urmează să fie căutat sau prins.

pumnășel sm [At: GHEȚIE, R. M. / V: (reg) *pugn~* / Pl: *~ei* / E: *pumnaș* + *-el*] **1-4** (Trs; Ban; șhp) Pumnaș (1-2) (mic) Si: *pumnicel* (9-12), *pumnișor* (9-12), *pumnușel* (1-4).

pumneală *sf* [At: TDRG / Pl: *~eli* / E: ***pumni*** + *-eală*] 1 (Rar) Lovitură de pumn (1). 2 (Pex) Bătaie cu pumnii (1).

pumnecel *sm* vz ***pumnicel***

pumni *vt* [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: ***pumn***] (Pop; c. i. oameni) A lovi cu pumnii (1) Si: (reg) *pumnări*, (pop) *pumnui*.

pumnicel *sm* [At: PANN, P. V. II, 67/16 / V: (reg) ***~năcel, ~necel*** / Pl: *~ei* / E: ***pumn*** + *-icel*] (Șhp) **1-8** Pumnișor (**1-8**). **9-12** (Reg) Pumnășel (**1-4**).

pumnism *sn* [At: DEX² / E: ***Pumn***(ul) + *-ism*] (Lin) Ciunism.

pumnist, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 183 / V: (rar) ***~nulist*** / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pumnism*** css] (Lin) **1-2** *smf, a* (Adept) al sistemului lingvistic preconizat de Aron Pumnul Si: *ciunist* (**1**), (nob) *pumnulean* (**1**). **3-4** *a* Privitor (la Aron Pumnul sau) la adepții lui Si: *ciunist* (**2**), (nob) *pumnulean* (**2**). **5-6** *a* Care este specific (lui Aron Pumnul sau) adepților lui Si: *ciunist* (**3**), (nob) *pumnulean* (**3**).

pumnișor *sm* [At: LB / V: (îvr) ***pom~, pugn~*** / Pl: *~i* / E: ***pumn*** + *-ișor*] **1-8** (Șhp) Pumn (**1, 18, 23-24**) (mic) Si: *pumnicel* (**1-8**), (reg) *pumnuț* (**1-8**). **9-12** (Trs; mpl) Pumnășel (**1-4**).

pumnitură *sf* [At: F (1870), 367 / Pl: *~ri* / E: ***pumni*** + *-tură*] (Îvr) Pumn (**18**).

pumnor *sn* [At: CHEST. II, 294/407 / Pl: *~oare* / E: nct] **1** (Reg) Parte a tindei unei case țărănești unde se află vatra Si: (reg) *cuptoriște*. **2** (Pex) Vatră.

pumnoriște *sf* [At: CHEST. II, 331/407 / Pl: *~ti* / E: ***pumnor*** + *-iște*] (Reg) Ridicătură de zid la o casă țărănească pe care este așezată vatra sau soba.

pumnui *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~esc* / E: ***pumn*** + *-ui*] (Pop; c. i. oameni) A pumni.

pumnuială *sf* [At: TDRG / P: *~nu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pumnui*** + *-eală*] (Reg) Pumnuire.

pumnuire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pumnui***] (Reg) Lovire cu pumnii (**1**) Si: (reg) *pumnuială*.

pumnulean, ~ă *a* [At: SFC VI, 120 / Pl: *~eni, ~ene* / E: (Aron) ***Pumnul*** + *-ean*] (Nob) **1-3** Pumnist (**1-3**).

pumnulist, ~ă *a, sm* vz ***pumnist***

pumnuliza *vt* [At: VARLAAM – SADOVEANU, 226 / Pzi: *~zez* / E: ***Pumnul*** + *-iza*] (Nob) A modifica în conformitate cu sistemul lingvistic preconizat de Aron Pumnul sau de adepții lui.

pumnușel *sm* [At: CADE / Pl: *~ei* / E: ***pumn*** + *-ușel*] **1-4** (Trs; Mar; mpl) Pumnășel (**1-4**).

pumnușor *sm* [At: ALR SN IV, h 1167/349 / Pl: *~i* / E: ***pumn*** + *-ușor*] (Reg; șhp) **1-4** Pumnășel (**1-4**).

pumnuț *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: ***pumn*** + *-uț*] (Trs; șhp) **1-2** (Șhp) Pumnișor (**1-2**).

pumpă *sf* vz ***pompă¹***

puna *sf* [At: DN³ / E: sp, fr ***puna***] Semideșert rece în Anzi, situat la mari altitudini, cu o vegetație rară alcătuită din smocuri de graminee și boschete de arbuști spinoși.

punalua *sf* [At: DN³ / P: *~lu-a* / E: ger ***Punalua*** cf pn *punalua*] A doua treaptă în evoluția familiei primitive, în care este interzis incestul între generații.

pună *pp* vz ***până***

punără *sf* vz ***pănură***

punc, ~ă *a* vz ***ponc***

puncăr *sn* vz ***buncăr***

puncău *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~ăi* / E: ns cf mg *brunkó*] (Reg) Prost.

puncer *sm* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 85 / V: ***puncior*** / S și: *puncher, puncheur* / E: eg ***puncher***, fr ***puncheur***] (Spt) Boxer care are o lovitură foarte puternică.

pueri- [At: DN³ / P: *pu-e~* / V: ***puer-*** / E: fr ***puéri-***, it ***pueri-*** cf lat *puer*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) copii. **3** Copil. **4** De copii.

puncher *sm* [At: DN³ / P: *pán-cer* / E: eg ***puncher***] Muzician care cântă un punci² (**3**).

puncheur *sm* [At: DN³ / P: *pan-ciör* / fr ***pancheur***] Boxer cu pumnul greu.

punching-ball *sn* [At: DN³ / P: *pancing-bol* / E: eg ***punching-ball***] Punctbal.

punci¹ *sn* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. VIII, 51 / V: (înv) ***ponci***, (rar) ***punș*** / S și: *punch* / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***punch***] Băutură preparată de obicei dintr-un amestec de portocale, suc de lămâie, zahăr, la care se adaugă rom sau lichior și unele mirodenii.

punci² *sn* [At: M. D. ENC. / S și: *punch* / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***punch***] **1** Calitate a unui boxer de a executa lovituri puternice, decisive. **2** Lovitură puternică, decisivă aplicată adversarului de un boxer. **3** (Jazz) Acompaniament instrumental plin de vigoare, cu nuanțe dinamice remarcabile.

puncior *sm* vz ***puncer***

puncite *sn* vz ***pântece***

punct *sn* [At: M. COSTIN, O. 45 / V: (îvp) ***pont***, (îrg) ***ponct, punt***, (îvr) ***~um*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***punctum***] **1** Articol, paragraf etc. dintr-o lege, dintr-o convenție, dintr-un statut etc. **2** (Pgn) Lege, convenție, statut în totalitate. **3** (Prc) Hotărâre, prevedere, clauză etc. cuprinsă într-un act juridic. **4** (Spc) Obligație a țăranului pontaș¹. **5** (Înv; îlav) **Ponturi – ponturi** În mod amănunțit. **6** (Buc; îf *pont*) Proprietate pe care cineva o poseda pentru totdeauna în baza unui act, a unei înțelegeri etc. **7** (Mol) Parte. **8** (Înv; pgn; îf *pont*) Pasaj, capitol etc. dintr-o lucrare, dintr-o scriere etc. **9** Element al unui ansamblu, al unei acțiuni etc. **10** Idee, principiu care stă la baza unei discuții. **11** (Îlav) **Din ~ în ~** sau **~ cu ~** Unul după altul. **12** (Pex; îal) Detaliat. **13** (Îe) **A pune (ceva) la ~** A regla un aparat sau un sistem tehnic. **14** (Îae) A aranja lucrurile așa cum trebuie, fără a neglija nici un amănunt. **15** (Îae) A restabili cu fermitate adevărul. **16** (Pfm; îe) **A fi pus la ~** A fi bine și îngrijit îmbrăcat. **17** (Pfm; îe) **A pune (pe cineva) la ~** A interveni în mod ferm, ca o ripostă la manifestarea necontrolată a cuiva. **18** (Îs) *~ de onoare* Problemă care angajează prestigiul cuiva. **19** (Spc) Etapă în desfășurarea unui proces. **20** (Îs) *~ de plecare* (sau *de pornire*, înv *de purcedere*) Început al unei acțiuni. **21** (Îlav) **La ~** La momentul oportun Si: *la timp*, (fam) *la țanc*. **22** (Îlav) **Până la un ~** Până la un moment dat. **23** (Îal) Într-o anumită măsură. **24** (Reg; îlav) **Pe pont** Așa cum trebuie. **25** (Îlav) **Până la ce ~** În ce măsură. **26** (Îe) **A fi** (sau **a se găsi** etc.) **pe** (sau **la**) **~ul de a...** (sau, înv, **în ~ul..., în ~ de...**) A fi gata să... **27** (Îe) **A ajunge** (sau **a se găsi, a se afla**) **la un** (sau **într-un**) **~ mort** A ajunge sau a se găsi, a se afla într-un impas. **28** (Cu determinări temporale introduse prin *pp* „la") Exact. **29** (Îrg; îf *pont*) Prilej favorabil pentru cineva Si: *ocazie*. **30** (Pop; îe) **A avea ponturi** A începe bine o treabă. **31** (Pop; îe) **A-i face (cuiva) pontul** A-i crea cuiva o situație favorabilă. **32** (Îae) A păcăli pe cineva. **33** (Arg; îe) **A-i vinde (cuiva) pontul** A destăinui cuiva un secret prin care poate obține un avantaj. **34** (Trs; mpl; îf *pont*) Moft. **35** (Pex) Deprindere urâtă. **36** (Reg; îe) **A grăi pe ponturi** A vorbi afectat. **37** (Reg; mpl; îf *pont*) Vorbe de spirit sau cu caracter aluziv. **38** (Pop; îe) **A vorbi** (sau, reg, **a da**) **în ponturi** sau **a bate cuiva pontul** A vorbi aluziv. **39** (Reg; lpl; îf *pont*) Variațiuni pe o temă muzicală. **40** (Cor; Trs; Ban; îf *pont*) Figură cu tropăituri la anumite dansuri populare, pe care o execută numai flăcăii. **41** Semn de punctuație cu valoare de pauză care se pune la sfârșitul unor fraze și propoziții independente, după grupuri de cuvinte sau cuvinte izolate care echivalează cu propoziții independente etc. **42** Semn grafic, mic și rotund, folosit în scriere. **43** (Îs) *Două ~e* Semn de punctuație din două puncte (**41**) așezate vertical, care arată că urmează o vorbire directă, o enumerare, o explicare, o concluzie etc. Si: (înv) *colon*. **44** (Îs) *~ și virgulă* sau (îvr) *~ cu opritoare* Semn de punctuație care marchează o pauză pentru a despărți propoziții sau grupuri de propoziții relativ independente într-o frază, constând dintr-un punct (**41**) și o virgulă așezate vertical Si: (înv) *semicolon*. **45** (Îs) *~e de suspensie* sau *~e-~e* Semn de punctuație format din trei sau, nerecomandabil, mai multe puncte (**41**) așezate în linie

orizontală, folosit pentru a arăta o pauză mare în cursul vorbirii, o întrerupere în șirul gândirii sau al acțiunii ori o omisiune voluntară într-un text reprodus. **46** Punct (**41**) după un cuvânt prescurtat. **47** Semn grafic care se pune deasupra literelor „i" și „j". **48** (Îe) **A pune ~ul** (sau, rar, **~ele**) **pe i** A preciza ce este esențial într-o chestiune. **49** (Asr; îs) ~ *de întrebare* sau, înv, *punt întrebător* Semnul întrebării. **50** (Asr; îs) ~ *al mirării* sau ~ *de mirare* (ori *de exclamație*) Semn al exclamării. **51** Punct (**42**) folosit în matematică în locul semnului grafic „x", pentru efectuarea unei înmulțiri. **52** Punct (**42**) pus la dreapta unei note sau a unei pauze muzicale pentru a marca prelungirea intonării notei sau a pauzei cu o jumătate din valoarea lor. **53** (Îs) ~ *de orgă* Punct (**41**) pus deasupra unei note muzicale, care indică suspendarea măsurii și prelungirea ei oricât de mult este necesar. **54** Semn convențional care indică pe o hartă așezările omenești mici. **55** Semn convențional care marchează zarurile, piesele de domino etc. **56** Obiect, corp etc. care, din cauza depărtării sau a dimensiunilor mici, apare într-o formă aproximativ rotundă și cu detalii greu perceptibile. **57** Adâncitură, pată etc. mică, rotundă pe suprafața unui obiect, a unei piese tehnice etc. **58** Pată mică, rotundă, detașată pe un fond de altă culoare. **59** (Înv; îf *pont, punt*) Grup de (douăzeci de) obiecte de același fel luate împreună, formând astfel o unitate la vânzarea, folosirea etc. unor mărfuri. **60** (Șîs ~ *tipografic*) Unitate de măsură a lungimii, folosită în tipografie, egală cu 0,376 mm. **61** Fel de a coase, de a broda, de a croșeta prin care se obțin mici ornamente de formă rotundă. **62** Model de cusătură, de broderie, de împletitură astfel realizat Si: (reg) *puntură* (**2**). **63** (Mpp; șîs ~ *negru*) Comedon. **64** Concept teoretic fundamental ireductibil în matematică și în geometrie, definit ca locul de intersecție a două linii. **65** (Pex) Porțiune a spațiului în care dimensiunile lineare sunt nule. **66** Unitate de măsură pentru unghiuri egală cu 1°. **67** Valoare a unei mărimi fizice, tehnice etc. **68** (Spc; îs) ~ *de topire*, ~ *de fierbere* Temperatură fixă, caracteristică, la care se petrece un anumit fenomen fizico-chimic. **69** Unitate de măsură, exprimată numeric, care arată golurile marcate sau punctele obținute de cineva într-o întrecere sportivă, în unele jocuri etc. **70** (Mpl) Unitate de măsură, exprimată numeric, care arată punctajul obținut de cineva în finalul sau pe parcursul unei competiții sportive, al unor jocuri cu mai multe etape etc. **71** (Iuz) Diviziune a unei cartele pentru raționalizarea produselor desfăcute prin unitățile de stat sau cooperatiste. **72** (Iuz) Tichet detașat dintr-o cartelă de raționalizare a produselor. **73-74** (Îljv) **Pe ~e** (Care este cumpărat, procurat, raționalizat) în baza dreptului conferit de cartelă. **75-76** (Pfm; îal) (Care este) fără pregătire corespunzătoare funcției pe care o ocupă sau titlului pe care îl deține. **77** Loc determinat pe o lungime, pe o suprafață, în spațiu. **78** Porțiune de teren cu anumite caracteristici. **79** (Pex) Așezare omenească. **80** (Îs) ~ *de ochire* Loc din țintă în care trăgătorul potrivește precis linia de ochire. **81** (Îs) ~ *de articulare* Loc pe bolta palatului unde se emite un sunet cu ajutorul organelor de vorbire. **82** (Rar; îs) *~e de foc* Procedeu terapeutic folosit în anumite afecțiuni și constând din termocauterizări locale. **83** (Îs) ~ *material* Abstractizare folosită în mecanică, conform căreia corpurile reale își păstrează masa, dar își reduc dimensiunile la zero. **84** (Îs) ~ *de sprijin* (sau *de reazem*) Loc fix pe care se sprijină o pârghie pentru a ridica ceva. **85** (Îas) Proptea. **86** (Fig; îas) Sprijin. **87** (Îs) ~ *medical* (sau *sanitar*) Serviciu medical organizat cât mai aproape de locul de muncă sau cât mai aproape de un loc în care se pot întâmpla accidente. **88** (Înv; îs) ~ *de vedere* (sau *de privire*) Loc de unde se poate privi ceva din unghiul cel mai bun cu putință. **89** (Înv; îas) Loc de unde se vede o priveliște frumoasă. **90** (Îas) Mod de a gândi. **91** (Îs) ~ *de plecare* Loc de unde pleacă cineva sau ceva. **92** (Îlpp) **Din ~ de vedere...** sau **din ~ul de vedere al...** În privința... **93** (Îlpp) **Din ~ul de vedere al cuiva** După felul în care concepe sau în care privește cineva ceva sau pe cineva. **94** (Reg; îe) **A pune pont** A fixa un anumit loc pentru efectuarea unei acțiuni. **95** (Mol; îf *pont*) Loc unde își efectuează o persoană serviciul, în special de pază. **96** (Mol; pex) Serviciu al unei persoane. **97** (Reg; la unele jocuri de copii) Țintă extremă până unde pot fugi copiii care participă la jocul respectiv Si: (reg) *țăcăr*. **98** (Înv; spc; îf *pont*) Pol[1]. **99** (Reg; spc; îf *pont*) Capăt al unui obiect.

puncta *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 150 / V: (înv) ***punta*** / Pzi: *~tez* / E: ***punct*** cf fr *pointer*)] **1** (Fig) A scoate în evidență Si: *a accentua, a marca, a sublinia*. **2** (Rar; c. i. texte scrise) A pune semnele de punctuație Si: (rar) *a punctua*. **3** (C. i. suprafețe, obiecte) A face sau a forma puncte care ies în evidență pe un fond mai larg, de obicei de altă culoare. **4** (Spt; c. i. puncte) A înregistra pe măsură ce se marchează. **5** (Rar; c. i. puncte) A marca. **6** (Îvr; la jocul de cărți) A miza. **7** (Înv; c. i. arme, proiectile etc.) A ținti. **8-9** (În limbajul vânătorilor; c. i. animale) A adulmeca (**2**, **4**). **10** (Fig; rar) A pătrunde.

punctaj *sn* [At: SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 959 / Pl: *~e* / E: ***punct*** + *-aj* cf fr *pointage*] **1** Însemnare care conține ideile principale sau mai importante ale unei expuneri, ale unei lucrări etc. Si: (înv) *punctațiune* (**1**). **2** Stabilire a unui plan de acțiune sumar Si: (înv) *punctațiune* (**2**). **3** Notație de puncte (**69**) a rezultatelor obținute la o întrecere sportivă. **4** Totalitate a punctelor (**69**) obținute de un sportiv sau de o echipă într-o întrecere sportivă.

punctar *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 224 / Pl: *~e* / E: ***puncta*** + *-ar*] (Teh; rar) Punctator.

punctare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***puncta***] **1** Formare de puncte care ies în evidență pe un fond mai larg, de obicei de altă culoare. **2** Indicare cu punctatorul, pe suprafața unei piese, a unor repere care urmează să fie perforate. **3** (Fig) Scoatere în evidență Si: *accentuare*. **4** (Spt) Înregistrare a punctelor pe măsură ce se marchează. **5** (Rar) Marcare a punctelor.

punctator *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: ***puncta*** + *-tor*] Unealtă de oțel cu vârf conic, cu ajutorul căreia se trasează, prin lovire cu ciocanul, pe diverse piese metalice, reperele unor perforații Si: (rar) *punctar*.

punctație *sf* vz ***punctațiune***

punctațiune *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 23 / V: ***~ie*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: ger ***Punktation***] (Înv; Trs) **1-2** Punctaj (**1-2**).

punctaveraj *sn* [At: M. D. ENC / Pl: *~e* / E: fr ***point-avérage*** cf *punct*] Raport dintre punctele (**69**) marcate și cele primite, care departajează doi sportivi sau două echipe aflate la egalitate într-un clasament Si: *coșaveraj, golaveraj, setaveraj*.

punctbal *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: cf fr, eg *punching-ball*] Minge în formă de pară, suspendată de o frânghie, care servește pentru antrenament la box Si: *punching-ball*.

punctiform, ~ă *a* [At: PARHON, B. 62 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***punctiforme***] **1** Care are forma și dimensiunile unui punct (**42**). **2** Care are puncte (**56**). **3** (Fiz; d. corpuri cu sarcină electrică, magnetică etc.) Care are dimensiuni neglijabile. **4** Care acționează intermitent.

punctișor *sn* [At: POPA, V. 34 / Pl: *~oare* / E: ***punct*** + *-ișor*] **1-4** (Șhp) Punct (**42**, **56**) (mic) Si: *punctuleț* (**1-4**), (rar) *punctuliță* (**1-4**).

punctua *vt* [At: BARCIANU / P: *~tu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***poncteur*** cf *punct*] (Rar; c. i. texte scrise) A puncta (**2**).

punctual, ~ă [At: BREZOIANU, Î. 29/18 / P: *~tu-al* / V: (înv) ***pont~***, ***punt~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***punct*** + *-al* cf fr *ponctuel*] **1** *a* (D. oameni) Care respectă termenul sau momentul fixat Si: (reg) *pontoș*, (nob) *punctuos*. **2** *a* (Rar; d. verbe) Care arată că acțiunea se petrece într-un singur moment. **3** *av* La timp.

punctualitate *sf* [At: CR (1848), 29[2]/36 / P: *~tu-a~* / V: (înv) ***pon~*** / E: fr ***ponctualité*** cf *punct*)] **1** Respectare a momentului sau a termenului fixat. **2** Promptitudine în executarea la termen a unei lucrări, în îndeplinirea unei îndatoriri etc.

punctualmente *av* [At: SFC II, 197 / E: fr ***ponctuellement*** cf *punct*] (Înv) Cu punctualitate (**2**).

punctuare *sf* [At: CARAGIALE, O. IV, 284 / P: *~tu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***punctua***] (Rar) **1-3** Punctuație (**1-3**).

punctuație *sf* [At: HELIADE, GR. ROM. XV/28 / P: *~tu-a~* / V: (înv) ***pont~***, ***~nt~***, (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***ponctuation*** cf *punct*] **1** Sistem de semne grafice convenționale care servesc pentru a marca în scris pauzele, întreruperea șirului vorbirii, intonația, momentele afective,

raporturile sintactice ale unui enunț etc. Si: (rar) *punctuare* (1). 2 Mod de a folosi punctuația (1) Si: (rar) *punctuare* (2). 3 Parte a gramaticii care cuprinde regulile de întrebuințare a acestor semne Si: (rar) *punctuare* (3).

punctuațiune *sf* vz ***punctuație***

punctuleț *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e* / E: ***punct*** + *-uleț*] 1-4 (Șhp) Punctișor (1-4).

punctuliță *sf* [At: REBREANU, NUV. 85 / Pl: *~țe* / E: ***punct*** + *-uliță*] (Rar; șhp) 1-4 Punctișor (1-4).

punctum *sn* vz ***punct***

punctuos, ~oasă *a* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 136 / P: *~tu-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***punct*** + *-uos*] (Nob; d. oameni) Punctual (1).

puncție *sf* [At: BREZOIANU, R. 331/10 / V: (îvt) ***pon~, poncțiune,*** (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***ponction,*** lat ***punctio, -onis***] Procedeu chirurgical de introducere a unui ac sau a unui trocar într-un vas, într-un țesut sau într-o cavitate a organismului în scopul extragerii unui lichid, normal sau patologic, a unui fragment de țesut sau pentru introducerea unui medicament Si: (rar) *puncționare*.

puncționa *vt* [At: ABC SĂN. 357 / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***ponctionner*** cf *punct*] (Rar; c. i. țesuturi, organe, cavități etc.) A face puncție.

puncționare *sf* [At: ENC. AGR. III, 578 / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***puncționa***] (Rar) Puncție.

puncțiune *sf* vz ***puncție***

pund *sm* vz ***pfund***

pune [At: PSALT. HUR. ap. PSALT. 29 / Pzi: *pun*, (pop) *pui* / E: ml ***ponere***] 1 *vt* (C. i. obiecte) A lua și a așeza într-un anumit loc, pe ceva, sub ceva etc. 2 *vt* (C. i. obiecte, ființe, (pex) diverse noțiuni abstracte) A face să ocupe locul dinainte stabilit ca fiindu-i propriu sau cel mai potrivit Si: *a plasa*[2]. 3 *vt* (Îe) **A ~ mâna** A lua ceva în mână Si: *a apuca* (1), *a prinde*. 4 *vt* (Pex; îae) A se apuca de lucru Si: *a acționa* (2). 5 *vt* (Îae) A-și însuși ceva prin abuz Si: *a fura* (1), *a jefui, a prăda, a sustrage*. 6 *vt* (Îae) A captura (1). 7 *vt* (Pex; îae) A lua prizonier. 8 *vt* (Îae) A dobândi un lucru interesant. 9 *vt* (Pex; îae) A găsi în mod întâmplător ceva sau pe cineva interesant, deosebit. 10 *vt* (Îae; prt șîe **a ~ laba**) A aresta (1). 11 *vt* (Îae; îcn) A se atinge de ceva ce nu-i aparține. 12 *vt* (Înv; îe) **A ~ mâna pe pâine și pe cuțit** A obține putere deplină. 13 *vt* (Înv; îe) **A ~ mâna asupra cuiva** A amenința pe cineva cu bătaia. 14 *vt* (Pex; înv; îae) A bate. 15 *vt* (Înv; îe) **A ~ la mână pe cineva** A face ca cineva să fie la discreția cuiva. 16 *vt* (Îe) **A ~ piciorul (undeva, la cineva)** A pătrunde undeva. 17 *vt* (Îae) A păși undeva. 18 *vt* (Îae) A se duce la cineva. 19 *vt* (Rar; îe) **A ~ piciorul** (sau **picioarele**) **la pământ** (ori **pe uscat, jos** etc.) A coborî dintr-un vehicul. 20 *vt* (Înv; îe) **A ~ în ajutor** sau **a ~ mână de ajutor (cuiva)** A veni în ajutorul cuiva. 21 *vt* (Îe) **A ~ umărul** sau (reg) **a ~ piept (pentru cineva)** A împinge cu umărul. 22 *vt* (Îae) A veni cuiva în ajutor. 23 *vt* (Îae) A contribui cu munca sa. 24 *vt* (Fam; îe) **A ~ osul** A participa la o muncă grea. 25 *vt* (Îe) **A ~ gura (pe ceva)** A mânca (1). 26 *vt* (Îe) **A ~ ochii** (sau, rar, **ochiul**) **(pe cineva** sau **pe ceva)** A se opri cu interes asupra cuiva sau a ceva, dorind să și-l apropie, să-l obțină. 27-28 *vtr* (Îe) **A (se) ~ degetul pe rană** (sau **pe bubă, pe rană deschisă,** rar, **unde trebuie** ori **unde ar trebui)** A atinge o problemă dureroasă, dificilă sau delicată. 29 *vt* (Îe) **A ~ ochii** (sau **capul, nasul, privirea) în pământ** A avea o atitudine modestă, rușinoasă, vinovată etc., plecându-și privirea. 30 *vt* (Îe) **A ~ problema...** A aduce în discuție o anumită chestiune teoretică sau practică importantă care cere o rezolvare Si: *a ridica problema*. 31 *vt* (Îe) **A ~ probleme** A crea o situație dificilă care trebuie rezolvată. 32 *vt* (Îe) **A ~ (mâncare) înainte(a) (cuiva)** sau **a ~ (cuiva) dinainte** A pune masa pentru cineva și a servi. 33 *vt* (Îae) A prezenta. 34 *vt* (Înv; îae) A propune[1] (1). 35 *vt* (Îvr; îae) A aduce sau a invoca drept argument. 36 *vt* (Îe) **A ~ (ceva) în evidență** A sublinia ceva. 37 *vt* (Îe) **A ~ în lumină (ceva)** A da la iveală. 38 *vt* (Pex; îae) A pune în evidență. 39 *vt* (Spc) A lăsa o vreme undeva, cu un anumit scop. 40 *vt* (C. i. alimente; îe) **A ~ la foc** A expune acțiunii focului pentru a pregăti o mâncare. 41 *vt* (Îe) **A(-i) ~ (cuiva) la dispoziție** (sau **la îndemână**) A oferi cuiva ceva din proprie inițiativă sau la cerere. 42-43 *vtr* (Îvp) A (se) stabili într-o localitate, într-un loc etc. 44-45 *vtr* (C. i. corpuri de pază) A (se) instala în anumite locuri pentru a supraveghea etc. 46-47 *vtr* (Îvr) A (se) adăposti. 48 *vt* (Înv) A introduce în... 49 *vt* (Reg) A lăsa pe cineva sau ceva undeva, după ce l-a transportat. 50 *vt* A lăsa jos sau în altă parte ceva. 51 (Îlv) **A ~ amanet** A amaneta. 52 *vt* (Înv; îe) **A ~ armele jos** A se da bătut. 53 *vt* (Reg; îe) **A ~ buza** A lăsa colțul buzelor în jos, fiind gata de plâns. 54 *vr* (Înv; îe) **A-și ~ sufletul (sau avuția, capul, sănătatea, viața) (pentru cineva)** A fi în stare de orice sacrificiu pentru cineva. 55 *vr* (Înv; îe) **A-și ~ capul** A-și risca viața. 56 *vt* (Pex; îae) A fi absolut sigur de ceva, garantând cu viața pentru cele susținute. 57 *vt* (Reg; îe) **A ~ (cuiva) capul** (sau **sufletul**) A zăpăci. 58 *vt* (Pex; îae) A nenoroci pe cineva. 59 *vt* (Reg; îe) **A ~ zilele (cuiva)** A omorî. 60 *vt* (Îvr) A da deoparte. 61 *vt* (Îrg) A pierde. 62-63 *vtr* (Urmat de determinări modale) A (se) așeza într-un anumit fel, după un anumit tipic Si: *a (se) aranja*. 64 (Îe) **A ~ în ordine (sau în bună orânduială,** sau, îvp, **la orânduială** ori, reg, **în rost)** A așeza ordonat. 65 (Îe) **A ~ la un loc** (sau, reg, **laolaltă,** înv, **depreună**) A așeza diverse elemente de același fel sau eterogene la un loc. 66 *vt* (Îe) **A ~ deoparte** A sorta. 67 *vt* (Îae) A păstra pentru sine sau pentru altcineva. 68 *vt* (Îae; șîe **a ~ la o parte**) A agonisi bunuri. 69 *vt* (Îe) **A ~ bine** sau **la păstrare** A așeza ceva într-un loc ferit sau special amenajat pentru menținere în bună stare, pentru a nu putea fi găsit de alții etc. 70 *vt* (Îae; c. i. sume de bani) A economisi. 71 *vt* (Îe) **A ~ pânză** (sau **pânza**) A pregăti urzeala pentru țesut, trecând firul de pe mosor pe alergătoare sau pe urzitoare, de unde se montează apoi pe război. 72 *vt* (Pop; îe) **A ~ fuiorul în două** (sau **în trei, în patru** etc.) A împleti firul sau fuiorul în două, în trei etc., pentru a obține un fir mai trainic. 73 *vt(a)* (Îe) **A ~ (pe) sul** A înfășura urzeala pe sulul de dinapoi, la războiul de țesut manual. 74 *vt(a)* (Îe) **A ~ (pe) ghem** (sau **pe rășchitor**) A depăna firele toarse de pe fus pe ghem, pentru a obține gheme, sau de pe fus ori ghem pe rășchitor pentru a face jirebii. 75 *vt* A așeza sau a acoperi, total ori parțial capul, corpul, membrele cu obiecte de îmbrăcăminte. 76 *vr* (Îrg; îe) **A-și ~ marama** A se mărita. 77-78 *vtr* A (se) îmbrăca. 79 *vr* (Arg; d. bărbați; îe) **A se ~ în fustă** (sau **în fuste**) A plânge cu ușurință. 80-81 *vtr* (D. zăpadă, praf, nisip etc.) A (se) așterne în strat mai mult sau mai puțin dens și gros peste ceva Si: *a (se) depune*. 82-83 *vtr* (D. gheață, promoroacă) A (se) forma. 84 *vr* (Fig) A începe să se producă. 85 *vt* (C. i. substanțe pulverulente) A presăra pe... 86 *vr* (Îe) **A-și ~ cenușă în cap** A se pocăi[1]. 87 *vr* (Pex; îae) A-și recunoaște vina sau greșeala în mod public. 88-89 *vtrp* (C. i. furaje, paie, plante recoltate etc.) A așeza jos, în strat uniform. 90 *vt* (C. i. cuvinte, propoziții, idei etc.) A așterne pe hârtie. 91 *vt* (Spc) A preciza în scris. 92 *vt* (Pex) A introduce într-o lucrare sau într-un înscris Si: *înscrie*. 93 *vt* (Spc) A transpune prin pictură. 94 *vt* (Îlv) **A ~ iscălitură** (sau **semnătură**) A iscăli. 95 *vt* (Îe) **A ~ pe note** (sau, rar, **pe muzică**) A compune muzica adecvată unui text, unei poezii. 96 *vt* (Îe) **A ~ pe curat** A transcrie. 97 *vt* (Îe) **A ~ aprobarea** A aproba cererea, propunerea, soluția dintr-un document scris, prin semnătură proprie. 98 *vt* (Îe) **A ~ accent(ul) (sau un accent deosebit) pe ceva** A scoate în evidență un anumit lucru. 99 *vt* (Îe) **A ~ lipsă pe cineva** sau (pop) **a ~ lipsă cuiva** A nota absența cuiva de la cursuri, de la o ședință etc. 100 *vt* (Jur; c. i. o avere imobiliară; îe) **A ~ pe numele cuiva** A înscrie cu drept de proprietate pe numele altcuiva. 101 *vt* (Jur; c. i. un proces; îe) **A ~ pe rol** A înscrie pe lista tribunalului în vederea judecării efective la o anumită dată. 102 *vt* (Înv) A publica printre alte materiale. 103 *vt* A fixa lângă ori pe un punct de sprijin ca să se mențină în poziția dorită Si: *a propti, a rezema, a sprijini*. 104 *vt* A aplica pe sau peste ceva, făcând să adere sau să se întipărească. 105-106 *vtr* A (se) agăța pe, la sau de ceva. 107 *vt* (Îe) **A(-i) ~ (cuiva) lingura** (sau **lingurile**) **de gât** (sau **de** ori **în brâu,** reg, **la gușă**) A lăsa pe cineva nemâncat fiindcă a venit târziu la masă. 108 *vt* (Reg; îae) A pierde ocazia favorabilă pentru a realiza sau a dobândi ceva. 109 *vr* (Reg; îe) **A-și ~ lingura de brâu** A termina de mâncat. 110 *vt* (Reg; îe) **A ~ cuiva ștreangul de gât** A forța pe cineva să facă un lucru neplăcut și nedorit de acesta. 111 *vt* (Reg; îe) **A ~ cuiva funia-n coarne** A înșela pe

cineva. **112** *vt* (Reg; îae) A dispune de cineva după bunul plac. **113** *vt* (Reg; îe) **A ~ (cuiva) ghiocei la ureche** A înșela pe cineva. **114** *vt* (Reg; îe) **A(-l) ~ (pe cineva) în sus** A spânzura pe cineva. **115** *vt* A monta[1] (1). în cadrul unui ansamblu, la locul destinat. **116** *vt* (Pex) A fixa. **117** *vt* (Reg; îe) **A ~ coadă la oală** A găsi un motiv pentru a-și justifica refuzul. **118** *vt* (Îe) **A ~ în scenă** A regiza un spectacol. **119** *vt* (Îae) A înscena. **120** *vt* (Spc) A aplica și a fixa prin coasere sau prin batere în cuie, lipire etc. **121** *vt* (Înv; îe) **A ~ cuiva iacana** A ruga cu stăruință pe cineva. **122** *vt* (Îvr; îe) **A-i ~ (cuiva) pingeaua** A păcăli pe cineva. **123** *vt* (Arg; îe) **A ~ guler** A nu plăti datoria. **124** *vt* (C. i. animale de tracțiune) A înhăma. **125** *vt* (Îlv) **A ~ șaua (pe cal)** A înșeua. **126** *vt* (C. i. copii; îe) **A ~ șaua (pe cineva)** A face să devină ascultător. **127** *vt* (Pex; c. i. oameni maturi; îae) A constrânge să muncească foarte mult. **128** *vt* (Îlv) **A ~ frâul** (unui cal) A înfrâna. **129** *vt* (C. i. sentimente, pasiuni; îe) **A ~ frâu (la ceva)** A reuși să domine. **130** *vt* (Îae; c. i. o acțiune în desfășurare) A face să înceteze brusc. **131** *vr* (Îe) **A-și ~ frâu limbii** (sau **gurii**) ori **a-și ~ frâu la limbă** A vorbi cumpătat, cu prudență. **132** *vt* (C. i. un dispozitiv de închidere, de încuiere) A manevra astfel încât să închidă ori să încuie o ușă, un capac, o cutie etc. **133** *vr* (Pop; îe) **A-și ~ lacăt la gură** A-și impune tăcere, discreție. **134-135** *vtr* A introduce într-un spațiu mărginit. **136** *vt* (Îlv) **A ~ în groapă** (sau **în mormânt**) A îngropa. **137** *vr* (Reg; îe) **A-și ~ lingura unde nu-i fierbe oala** A se amesteca într-o problemă care nu-l privește. **138** *vt* (Rar; îe) **A ~ în mormânt** A omorî. **139** *vr* (Îe) **A-și ~ ceva în gând** (sau **în cap**) A lua hotărârea să... **140** *vt* (Îae; înv) A ține minte. **141** *vt* (Îae) A se gândi la un lucru dorit, cu speranța că el se va îndeplini. **142** *vt* (Îe) **A nu avea nici ce ~ în gură** (sau reg. **în căldare**) A fi lipsit de orice mijloc de existență. **143** *vt* (Îe) **A nu ~ țigară în gură** A nu fuma. **144** *vt* (C. i. expresii, cuvinte; îe) **A ~ în gura cuiva** A introduce în vorbirea cuiva ca element specific. **145** *vt* (C. i. țări, popoare; îe) **A ~ pe cineva sub călcâi(e)** A supune. **146** *vt* (Rar; c. i. oameni, îae) A desconsidera. **147** *vt* (Îe) **A ~ pe toți într-o ciorbă** A trata un grup de oameni la fel, fără a face deosebire între ei după merite, după valoare etc. **148** *vt* (Îe) **A ~ cuiva pumnul în gură** A împiedica pe cineva să vorbească. **149** *vt* (Fam; îe) **A ~ (pe cineva) în cofă** A întrece pe cineva prin pricepere, viclenie, istețime. **150** *vr* (Gmț; îe) **A-și ~ capul sub comânac** A se călugări. **151** *vt* (Înv; îe) **A ~ (pe cineva) sub sabie** sau **a ~ capul cuiva sub picior** A ucide. **152** *vt* (Îe) **A ~ (ceva) sub picior** A neglija. **153** *vt* (Reg; îe) **A ~ lumea în pântece** A mânca sau a bea cu lăcomie. **154** *vt* (Spc) A trece prin... **155** *vt* (Spc; c. i. un inel, o verighetă etc.) A vârî în deget. **156-157** *vt* (Spc) (A face sau) a lăsa să intre complet într-un lichid. **158** *vt* (Pop; c. i. plante) A planta. **159** *vt* (C. i. lichide) A face să intre într-un recipient. **160** *vt* (Pex) A vărsa. **161** *vt* (Îe) **A ~ benzină** (sau **gaz** ori, reg. **oleu**) **pe foc** A agrava o situație deja neplăcută. **162** *vt* (Reg; îe) **A ~ plumb topit în capul cuiva** A domoli pe cineva. **163** *vt* A adăuga. **164** *vt* (C. i. oameni; îe) **A ~ la** (sau **în**) **închisoare**, **a ~ la** (sau **în**) **pușcărie** A închide. **165** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) în lanțuri** (sau **în** ori **la lanț** sau **în fiare**, **în obezi**, **în butuc**) sau **a ~ (cuiva) cătușe** A imobiliza pe cineva prin legare în lanțuri, în cătușe, în butuci, în obezi. **166** *vt* (Pop; c. i. obiecte ascuțite) A înfige. **167** *vt* (Îe) **A ~ un glonț în piept** A împușca pe cineva. **168** *vt* (Îe) **A-i ~ (cuiva) cuțitul** (sau **cuțitele**) A omorî. **169** *vt* (Îe) **A ~ (cuiva) sula în coastă** (sau **cuțitul în** ori **la gât**) A constrânge pe cineva să facă un lucru neplăcut și greu pentru el. **170** *vt* (Îe) **A ~ (carne) în frigare** A înfige carnea în frigare pentru a se frige la jăratic. **171** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) în țeapă** A trage pe cineva în țeapă. **172-173** *vtr* (Îe) **A (i se) ~ (cuiva) un ghimpe** (sau **un cuțit**) **la inimă** (sau, rar, **la stomac**) (A face să fie sau) a fi cuprins de anxietăți sau de supărare. **174** *vr* (Îe) **A-și ~ gheara-n gât** A se încăiera. **175** *vt* (Reg; îe; d. albine, viespi etc.) **A ~ acul** A înțepa. **176** *vr* (Pop; d. oameni) A se așeza pe ceva. **177** *vr* (Îe) **A se ~ pe capul cuiva** sau **a se ~ cu rugăminte pe lângă cineva** A stărui fără încetare pe lângă cineva, pentru realizarea unor dorințe, pentru obținerea a ceva etc. **178** *vt* (Îe; c. i. copii) **A ~ la colț** A obliga să stea în genunchi într-un colț al camerei, cu fața la perete, drept pedeapsă. **179** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) la zid** A împușca, în urma unei sentințe de condamnare. **180** *vt* (Îae) A blama. **181** *vt* (C. i. bolnavi; îe) **A ~ pe** (sau **în**) **picoare** A reda sănătatea cuiva, prin îngrijire medicală adecvată. **182** *vt* (Reg; îae; c. i. oameni) A scoate dintr-o încurcătură. **183** *vt* (C. i. lucrări, acțiuni, construcții; îae) A crea condiții necesare pentru a începe, a se desfășura, a exista etc. **184** *vt* (Îae) A realiza. **185** *vr* (Îe) **A se ~ pe** (sau **în**) **picioare** A se însănătoși. **186** *vr* (Îae) A se reface din punct de vedere material. **187** *vr* (Îe) **A se ~ (în) piuă** (sau **piua**) A se apleca ghemuindu-se la pământ, de obicei prin sprijinire în mâini (astfel încât cineva să se poată sui sau înălța pe, ori sări peste spinarea lui). **188** *vr* (Îae; rar) A sprijini pe cineva într-o acțiune. **189** *vr* (Îe) **A se ~ luntre** (sau, rar, **cruce**) și **punte** ori (pop) **a se ~ în ruptul capului, și(-n) curciș și(-n) curmeziș** A se strădui din răsputeri pentru a obține, a realiza ceva. **190** *vr* (Îe) **A (i) se pune în curmeziș** (sau **de-a curmezișul**) A împiedica pe cineva în acțiunile sale. **191** *vt* (Îe) **A ~ jos (pe cineva** sau **ceva)** A trânti la pământ. **192-193** *vtr* (Pop) A (se) urca pe sau într-un mijloc de locomoție pentru a se deplasa undeva. **194-195** *vtr* A (se) culca pe ceva. **196** *vr* (Reg) A sta pòstat înaintea cuiva sau a ceva, cu un anumit scop. **197** (Îe) **A i se ~ (cuiva) în cale** (sau **în drum**) ori **a se ~ în calea cuiva** (sau **a ceva**) A bara drumul cuiva sau a ceva. **198** *vr* (Îe) **A se ~ împotrivă** (sau **împotriva...**) sau (înv) **a se ~ înainte** (sau **tare**) A se împotrivi. **199** *vr* (Rar; îe) **A se ~ cu capul** A se opune din răsputeri, cu prețul vieții. **200** *vr* (D. oameni; îe) **A (i) se ~ soarele drept inimă** A-i fi foame. **201** *vr* (Pop) A se repezi la cineva. **202** *vrr* (Pop; udp „cu") A se lua la întrecere. **203** *vr* (Îrg; îe) **A se ~ de pricină** (sau **în poară, în pizmă, de** sau **la price**, înv. **în** ori **cu price**) A fi în conflict cu cineva. **204** *vr* (Îae) A se împotrivi. **205** *vt* A fixa o dată, o limită etc., în urma unei înțelegeri prealabile. **206** *vt* A determina în urma observării atente. **207** *vt* (C. i. impozite, taxe) A stabili un anumit cuantum drept obligație. **208** *vt(a)* A da cuiva ordin să... **209** *vr* A începe să. **210** *vt* A face să ajungă într-o anumită stare sau situație. **211** *vr* (Îe) **A se ~ în situația** (sau **în locul, în postura, în pielea**) **cuiva** A-și imagina că se află în împrejurările în care se găsește cineva, pentru a-și da seama de modul acestuia de a gândi sau de a reacționa în asemenea împrejurări. **212** *vr* (Îe) **A se ~ în postura...** A se manifesta ca... **213-214** *vtr* A (se) situa într-o ierarhie. **215** *vr* A-și asuma un rol de conducere. **216** *vt* (Îlv) **A ~ (pe cineva** sau **ceva) la probă** (sau **la încercare**) A proba. **217** *vt* (Îlv) **A ~ (pe cineva) la chinuri** (sau **la cazne, la torturi**, îvp. **la munci**) A chinui, a tortura etc. pe cineva. **218** *vt* (Înv) A socoti. **219** *vt* (Înv; îe) **A ~ în socoteală că...** A băga de seamă că... **220** *vt* (Îe) **A ~ (ceva) la socoteală** A avea în vedere ceva. **221** *vt* (Scn; îe) **A ~ temei** A avea încredere. **222** *vt* (Îvr; urmat de determinări introduse prin *c* „că") A presupune că... **223** *vt* (Îlv) **A(-i) ~ nume** (sau **poreclă**, rar, **porecliri**) A numi[1]. **224** *vt* (Îal) A porecli. **225** *vt* (Îlv) **A ~ întrebări** (sau **o întrebare**) A întreba. **226** *vt* (Reg; îe) **A ~ pace** A încheia pace. **227** *vt* (Reg; îe) **A ~ tăcere** A impune tăcere. **228** *vt* (Îe) **A(-și) ~ pomană** A face pomană.

punere *sf* [At: BIBLIA (1688), 69[1]/22 / Pl: (rar) *~ri* / E: ***pune***] **1** Așezare într-un anumit loc, pe ceva, sub ceva etc. Si: *pus[1]* (1). **2** Plasare în locul dinainte stabilit ca fiindu-i propriu sau cel mai potrivit Si: *pus[1]* (2). **3** (Reg; îs) *~a capului* (sau *~ de cap*) Omorâre. **4** (Reg; îas) Dezastru. **5** (Fiz; îs) *~ la pământ* Legare a unui circuit electric cu pământul sau cu o masă metalică în contact cu pământul. **6** Aranjare într-un anumit fel, după un anumit tipic Si: *pus[1]* (3). **7** (Îs) *~ la cale* Plănuire a unei acțiuni. **8** Îmbrăcare. **9** Încălțare. **10** Aplicare sau prindere prin lipire etc. Si: *pus[1]* (6). **11** (Înv) Sfat demn de pus în aplicare. **12** (Înv; îs) *~ în lucrare* Tranzacție. **13** (Înv; îas) Aplicare în practică. **14** (Îs) *~ în libertate* Eliberare din detenție. **15** (Îs) *~ în scenă* Regizare a unui spectacol. **16** (Îas; fig) Înscenare. **17** (Tip; îs) *~ în pagină* Paginație. **18** (Tip; îas) Așezare în format de pagini a unui text cules, pentru a obține forma definitivă a lucrării care se tipărește Si: *pus[1]* (7). **19** (Udp „în") Începere a activității. **20** (Înv; îs) *~ înainte* Propunere.

pangaci[1] *smi* [At: ALR I, 1554/270 / E: ***pungă*** + *-aci*] (Reg) Hoț.

pungaci, ~ace [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 57 / Pl: ~ / E: ***punge*** + *-aci*] 1 (Îvr; d. obiecte) Care înțeapă. 2 (Fig) Sarcastic. 3 (Îrg; d. vite) Care împunge.

pungălău *s* [At: ALR II. 6 618/353 / Pl: nct / E: ***punge*** + *-ălău*] (Reg) Unealtă cu vârful ascuțit cu care se fac găuri în opinci.

punganiinte *av* [At: CARAGIALE, O. VII, 291 / E: ***pungă*** + *-amente*] (Rar; gmț) Din punct de vedere al situației materiale.

pungar *sm* [At: JAHRESBER. V, 327 / Pl: *~i* / E: ***pungă*** + *-ar*] (Înv) Persoană care păstra și care administra banii unei comunități.

pungaș [At: PANN ap. GCR II, 323 / Pl: *~i* / E: ***pungă*** + *-aș*] 1 *sm* Hoț de buzunare. 2-3 *sm, a* (Pgn) (Persoană) care fură Si: *hoț* (1,9). 4 *sm* (Pex) Escroc.

pungă *sf* [At: (a. 1642) GCR I, 95/14 / Pl: *pungi*, (reg) *punge* / E: ngr ***πούγγι***, lm ***punga***, slv ***пѫгва***] 1 Săculeț cu băieri, din diferite materiale, cu una sau mai multe despărțituri, în care se țin monedele și alte obiecte mici. 2 Conținut al pungii (1). 3 (Îs) *Negustor de ~ngi* Hoț de drumul mare. 4 (Pfm; îe) **A(-și) strânge (sau a face, a i se face, a avea) gura (sau buzele) ~** A avea sau a produce o contractare a buzelor din cauza unui aliment astrigent, acru etc. 5 (Îae) A strânge buzele în semn de nemulțumire, de amărăciune etc. 6 (Îe) **A sufla în ~** sau **a-i sufla vântul în ~** ori **a avea pe dracu-n ~** sau **a-i fi ~ ofticoasă** sau **a da de fundul pungii** A nu mai avea bani. 7 (Reg; îe) **A i se întoarce (cuiva) ~ga pe dos** A-și cheltui toți banii. 8 (Reg; îe) **A-l mânca (pe cineva) în ~** A simți nevoia să facă cheltuieli de prisos. 9 (Reg; îe) **A-l ustura (pe cineva) în** (sau **la**) **~** A plăti un lucru cât nu face. 10 (Reg; îe) **A sta cu mâna în ~** A cheltui mereu. 11 (Reg; îe) **A-l scurma paralele în ~** A fi cheltuitor. 12 (Îs) *~ goală* Om fără bani. 13 (Reg; îe) **A-i face ~ga păienjeni la gură** A fi foarte zgârcit. 14 (Reg; îe) **A umbla cu doi bani în trei ~gi** A se purta necinstit. 15 (Reg; îe) **A fi ca un ban în două ~gi** A fi sărac, dar fudul. 16 (Reg; îe) **A trăi ca banul în ~ga săracului** A trăi liniștit. 17 (Reg; îe) **A bate pe cineva în ~** A produce cuiva o pagubă. 18 (Îe) **A fi gros** (sau, rar, **cald**) **la** (ori **de**) **~** A fi foarte bogat. 19 (Reg; îe) **A avea cheag la ~** A avea bani. 20 (Reg; îe) **A sta cu ~ga în drum** A fi datornic. 21 (Îe) **A-și dezlega** (sau **a-și desface**) **~ga** (ori **băierile ~ngii**) A da cuiva bani. 22 (Pex; îae) A fi darnic. 23 (Reg; îe) **A-l avea** (sau **a-l băga**) **în** (sau **la**) **~ (pe cineva)** A dispune de cineva. 24 (Reg; îe) **A-și căuta în ~** A fi foarte bolnav. 25 (Reg; îe) **A-l băga (popa) în ~ (pe cineva)** A muri. 26 (Fam; îs) *~ga statului* Bugetul statului. 27 (Spc; îs) *~ de bani* Săculeț cuprinzând 500 de galbeni, taleri, lei vechi etc., cu care se făceau unele plăți înainte de sec. XIX. 28 (Pex) Sumă de 500 de galbeni, taleri, lei vechi etc. 29 (Udp „de") Săculeț confecționat din hârtie, din plastic etc., care are diferite utilizări. 30 Conținut al pungii (29), mai ales alimente. 31 (Pan) Nume dat unor organe ale oamenilor, ale animalelor sau ale plantelor, formații etc. ale acestor organe care seamănă cu o pungă (1). 32 (Atm; pop; îs) *~ga boașelor* Scrot. 33 (Atm) Pungă (31) triunghiulară de pe piciorul albinei, în care aceasta strânge și transportă polenul. 34 Cantitate mică într-un țesut în care se acumulează un lichid patologic. 35 (Pop; îs) *~ de apă* Ascită. 36 (Bot; rar) Coleoriză. 37 Umflătură a pielii situată mai ales sub pleoapa inferioară. 38 Cavitate naturală în scoarța pământului, de forma unei pungi (1), care conține o anumită substanță. 39 (Îc) **~ga-babei** Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene-aurii, care crește prin locuri umede Si: (reg) *albeață* (9), *cioroinic, iarbă-de-inimă-rea, iarbă-roșie, tătășiță*[1] (*Pulicaria dysenterica*). 40 (Bot; pop; îac) Turtă (*Carlina acaulis*). 41 (Bot; reg; îac) Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*). 42 (Bot; reg; îc) **~ga-ciobanului** Limba-mării (*Iberis umbrellata*). 43 (Bot; reg; îc) **~ga-popii** Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*). 44 (Bot; reg; îac) Stupitul-cucului (*Cardamine pratensis*). 45 (Bot; reg; îac) Pungulită (3). 46 (Reg) Sângerete.

pungăleală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 193 / V: (reg) ***punghil~*** / Pl: *~eli* / E: ***pungăli*** + *-eală*] 1 (Olt) Pungălitură (1). 2 (Reg; îf *punghileală*) Migăleală.

pungăli [At: CADE / V: (reg) ***punghili*** (Pzi: *punghil*) / Pzi: *~lesc* / E: ***punge*** + *-ăli*] 1 *vt(a)* (Pop) A coase prost, cu împunsături neregulate și inestetice, cu crețuri etc. Si: (reg) *punge* (3), *pungui* (3). 2 *vt* (Pgn) A coase. 3 *vi* (Reg; îf *punghili*) A migăli.

pungălit, ~ă *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 73 / V: (reg) ***punghil~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pungăli***] 1 (Pop) Prost cusut Si: (reg) *punguit*[1]. 2 (Reg; îf *punghilit*) Care lucrează cu migală Si: (reg) *punghinit*[2].

pungălitură *sf* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: ***pungăli*** + *-tură*] (Pop) 1 Cusut de mântuială, cu împunsături neregulate, cu crețuri etc. Si: (reg) *pungăleală* (1). 2 (Ccr) Împunsătură cu acul într-un material.

pungări *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~resc* / E: ***pungă*** + *-ări*] (Înv) Pungăși (2).

pungărire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pungări***] (Înv) Pungășire.

pungășeală *sf* [At: JIPESCU ap. CADE / Pl: *~eli* / E: ***pungăși*** + *-eală*] 1 (Fam) Furt. 2 (Pex) Escrocherie.

pungășesc, ~ească *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ești* / E: ***pungaș*** + *-esc*] 1 (Fam) Hoțesc. 2 (Rar; îs) *Geamparalele ~ești* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 3 (Rar; îas) Melodie după care se execută acest dans.

pungășește *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***pungaș*** + *-ește*] Ca pungașii.

pungăși *vtr* [At: BARONZI, L. 125 / Pzi: *~șesc* / E: ***pungaș***] (Fam) 1-2 A (se) fura. 3-4 (Pex) A (se) escroca.

pungășie *sf* [At: CARAGIALE, O. V, 411 / Pl: *~ii* / E: ***pungaș*** + *-ie*] 1 Furt. 2 (Pex) Escrocherie.

pungășire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***pungăși***] (Rar) Furt.

pungășoaică *sf* [At: CADE / Pl: *~ice* / E: ***pungaș*** + *-oaică*] (Fam) 1 Hoață de buzunare. 2 (Pex) Escroacă. 3 (Pex) Femeie șmecheră.

pungășoi *smi* [At: ALR I, 1550/746 / E: ***pungaș*** + *-oi*] 1-4 (Reg; șhp) Pungaș (1-2) (mare).

pungător, ~oare *a* [At: MAIOR, P. 120/26 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***punge*** + *-ător*] (Înv) Care împunge Si: *împungător*.

punge *vt(a)* [At: CLEMENS / V: (reg) ***pungi*** / Pzi: *pung* / E: ml ***pungere***] 1 (Îrg; d. obiecte cu vârf ascuțit) A împunge. 2 (Îrg) A înțepa. 3 (Olt; îf *pungi*) A pungăli (1).

pughileală *sf* vz ***pungăleală***

punghili *v* vz ***pungăli***

punghilit, ~ă *a* vz ***pungălit***

punghineală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***punghini*** + *-eală*] (Reg) Lucru făcut încet, atent, cu migală Si: (reg) *punghinit*[1].

punghini *v* vz ***bunghini***

punghinit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***punghini***] (Reg) Punghineală.

punghinit[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***punghini***] (Reg) Pungălit (2).

punghisi *vt* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~sesc* / E: css ***pungăli***] (Reg) 1 A migăli. 2 A mocoși.

punghiță *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***pungiță~*** / Pl: *~țe* / E: ***pungă*** + *-iță*] (Ban; Olt; șhp) 1-2 Pungulită (1-2).

pungi[1] [At: BĂLCESCU ap. GHICA, A. 614 / Pzi: *~gesc* / E: ***pungă***] 1 *vt* (C. i. gura sau buzele; ccd prn personal; șîe **a-și ~ gura sau buzele**) A strânge și a țuguia, dând aspectul unei pungi (1) Si: (rar) *a pungui* (5). 2 *vr* (Reg) A se chirci. 3-4 *vt* (Înv) A pungăși (1-2). 5 *vr* (Mun; Olt) A fi zgârcit. 6 *vt* (Înv) A obține de la cineva bani prin mijloace incorecte.

pungi[2] *v* vz ***punge***

pungit, ~ă [At: D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 47 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pungi***] 1 *a* (D. gură sau buze) Strâns și țuguiat, cu aspectul unei pungi (1) Si: (reg) *pungos*. 2 *a* (Reg; pex; d. obraji, piele) Cu riduri multe. 3 *a* (D. oameni) Cu obrazul ridat. 4 *a* (Reg; fig; d. oameni) Necăjit. 5 *a* (Bot; d. unele organe) Ascuțit la vârf. 6-7 *smf, a* (Mun; Olt) (Persoană) zgârcit(ă).

pungiță *sf* vz ***punghiță***

pungiuc *s* [At: FILIMON, O. I, 223 / Pl: nct / E: tc ***bunğuk***] (Trî) Ornament pentru stofe, pentru țesături, făcut din mărgele.

pungoci *sn* [At: CARAGIALE, O. III, 145 / Pl: *~oace*, (rar) *~uri* / E: ***pungă*** + *-oci*] (Pop; aug) 1-2 Pungoi (1-2).

pungoi *sn* [At: ANON. CAR / Pl: *~oaie* / E: ***pungă*** + *-oi*] 1-2 (Pop; șdp) Pungă (1) (mare) Si: (pop) *pungoci* (1-2).

pungos, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pungă*** + *-os*] (Reg; d. gură sau buze) Pungit (1).

pungui [At: POLIZU / Pzi: *~esc*, (reg) *pungui* / E: ***pungă*** + *-ui*] **1** *vr* (Pop) A pungăși (1). **2** *vr* (Mun) A se căuta prin buzunare de bani. **3** *vt* (Reg) A pungăli (1). **4** *vr* (Reg; d. fructe) A se încreți. **5** *vt* (Rar; c. i. gura sau buzele; ccd) A pungi[1] (1). **6** *vr* (D. obraji etc.) A se zbârci.

punguială *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~gu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pungui*** + *-eală*] (Reg) **1** Pungășeală (1). **2** Scotoceală prin buzunare în căutare de bani.

punguire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pungui***] (Îvr) Pungășire (1).

punguit[1], ~ă *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 73 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pungui***] (Reg) Pungălit (1).

punguit[2], ~ă *a* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pungă***] (Olt) Zgârcit.

pungulíță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118^v/5 / Pl: *~țe* / E: ***pungă*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Pungă (1) (mică) Si: (reg) *punghiță* **(1-2)**, *pungușoară* **(1-2)**, *punguță* **(1-2)**. **3** (Reg) Plantă erbacee din familia cruciferelor, de culoare verde-deschis, cu miros neplăcut, cu tulpină dreaptă, cu frunze oblonge și sagitate la bază, cu flori mici, albe, în racem, cu fructe semicirculare, aripate și cu stilul scurt Si: (reg) *banul-diavolului*, *buruiana-viermelui* **(177)**, *iarba-roșie*, *limbușoară*, *mazărea-mâții*, *plașca[1]-ciobanului*, *punga-popii* **(43)**, *tașcă*, *tașculița*, *traista-ciobanului*, *turta-cioarei* (*Thlaspi arvense*). **4** (Bot; reg) Păstăioară (*Thlaspi perfoliatm*). **5** (Bot; reg; șîs *~ța păstorului*) Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*).

pungușoară *sf* [At: POP. ap. CADE / Pl: *~re* / E: ***pungă*** + *-ușoară*] **1-2** (Șhp) Pungulíță (**1-2**).

punguță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***pungă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Pungulíță (**1-2**).

puni[1] *smp* [At: M. D. ENC. / E: lat ***Puni***] Nume dat de romani cartaginezilor.

puni[2] *smp* vz ***pumn***

punibil, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 242 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***punibilis***, it ***punibile***] (Jur) Pasibil de pedeapsă Si: (rar) *punisabil*.

punic, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***punicus***, fr ***punique***] **1-2** Care aparține (Cartaginei sau) locuitorilor ei Si: *cartaginez* **(6-7)**, (înv) *punicesc* **(1-2)**. **3-4** Referitor (la Cartagina sau) la locuitorii ei Si: *cartaginez* **(8-9)**, (înv) *punicesc* **(3-4)**. **5** Care provine din Cartagina Si: *cartaginez* **(12)**, (înv) *punicesc* **(5)**. **6-7** Care era specific (Cartaginei sau) locuitorilor ei Si: *cartaginez* **(10-11)**, (înv) *punicesc* **(6-7)**. **8** (Îs) *Război ~* Fiecare dintre cele trei războaie purtate de Roma antică împotriva Cartaginei, la 264-241, 218-201 și 149-146 î. Hr., pentru hegemonia din bazinul occidental al Mării Mediterane Si: (înv) *război punicesc* **(8)**.

punicesc, ~ească *a* [At: MAIOR, IST. 19/7 / Pl: *~ești* / E: ***puni[1]*** + *-icesc*] (Înv) **1-7** Punic **(1-7)**. **8** (Îs) *Război ~* Război punic **(8)**.

punie *sf* vz ***pâlnie***

punihos, ~oasă *a* vz ***ponivos***

punisabil, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***punissable***] (Liv; rar) Punibil.

punitiv, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***punitif***] Care pedepsește.

puniție *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat ***punitio, -onis***, fr ***punition***] (Înv) Pedeapsă.

punițiune *sf* vz ***puniție***

punoaie *sf* vz ***puroi[1]***

punoi[1] *sn* vz ***puroi[1]***

punoi[2] *v* vz ***puroia***

punoia *v* vz ***puroia***

punoios, ~oasă *a* vz ***puroios***

punș *sn* vz ***punci[1]***

punt[1] *sm* vz ***pfund***

punt[2] *sn* vz ***punct***

punta[1] *v* vz ***ponta[1]***

punta[2] *v* vz ***ponta[2]***

punta[3] *v* vz ***puncta***

puntarisi *v* vz ***pontarisi***

puntat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***punte***] (D. nave, ambarcațiuni) Cu punte.

puntă *sf* [At: HELIADE, O. I, 233 / Pl: *~te* / E: it ***punta***] (Îvr) Vârf ascuțit al spadei.

punte *sf* [At: BIBLIA (1688), 239^2/19 / Pl: *punți* / E: ml ***pons, -ntis***] **1** Pod[1] îngust, de obicei dintr-o scândură sau dintr-o bârnă, așezat peste o apă mică, peste un șanț, o râpă etc., care poate fi trecut numai cu piciorul. **2** (Îs) *~ de scăpare* Mijloc de a ieși dintr-un impas. **3** (Pfm; îe) **A se face (sau a se pune) luntre** (sau, rar, **munte**, reg, **cruce, scară**) **și ~** A-și da toată silința în vederea realizării unui scop. **4** (Pop; îe) **A trece ~a** A scăpa de o primejdie. **5** (Pfm; îe) **A face ~** A nu merge la serviciu într-o zi de lucru care se află între două sărbători legale. **6** (D. servicii publice, instituții; îac) A nu funcționa într-o zi de lucru care se află între două sărbători legale. **7** (Îcs) *De-a ~a ologului* Joc de copii în care un copil, care își murdărește călcâiul, începe să șchiopăteze și cere altui copil, care nu cunoaște jocul, să-l ajute întinzându-i palma peste care primul copil trece cu călcâiul murdar. **8** (Înv) Pod. **9** (Spc) Punte (1) mobilă care leagă vasele de chei. **10** (Spc; rar șîs *~ cu macara*) Punte (1) mobilă peste un șanț adânc, plin cu apă, la o cetate sau la un castel medieval. **11** Scândură groasă sau panou îngust așezat pe o schelă, pe care circulă muncitorii când lucrează la înălțime. **12** (Șîs *~ de comunicație*) Placă de metal rabatabilă care servește la legătura dintre două vagoane de cale ferată. **13** (Mun; Trs) Pârleaz. **14** (Buc; Mar) Trunchi întreg de copac tăiat și curățat de crengi și de coajă. **15** Stinghie de lemn care unește cele două brațe ale ferăstrăului de tâmplărie, situată la distanță (aproximativ) egală de pânza și de frânghia ferăstrăului și pe care se sprijină pana cu care se răsucește frânghia Si: (reg) *curmeziș*, *mijloc*, *mijlocar*. **16** (Reg) Stinghie care susține fagurii în stupi. **17** (Trs) Policioară. **18** (Reg) Bucată de fier care unește coarnele plugului. **19** (Reg) Arc care unește cele două picioare ale compasului. **20** (Reg) Stinghie de lemn care desparte ochiurile geamului. **21** (Pex) Pervaz. **22** Stinghie de lemn sau bară de fier care se pune de-a curmezișul doagelor de la fundul ciuberelor, ciuturilor, butoaielor, gălețiilor etc. **23** (Reg) Brăcinar (5) la căruță. **24** (Reg) Parte a unei piese metalice formată dintr-o bară cu capetele îndoite, până la locul unde se îndoaie cele două capete. **25** (Reg) Parte a greblei în care sunt fixați colții. **26** (Reg) Talpă la joagăr. **27** (Reg) Parte mai lată a potcoavei folosite de lucrătorii forestieri, pe care stă talpa piciorului. **28** (Reg) Lama țapinei. **29** (Reg) Stinghie la grapă. **30** Parte a scaunului de doage pe care este sprijinită doaga în timpul prelucrării. **31** (Muz; rar) Cordar. **32** (Trs) Platcă[1] la cămășile bărbătești. **33** (Reg; îs) *~a bogdanelor* Lemn orizontal mobil care unește capetele stâlpilor din care este alcătuit stăvilarul morilor de apă. **34** (Reg) Pârghie cu ajutorul căreia se reglează înălțimea pietrelor morii de apă sau de vânt, pentru a obține o făină mai mare sau mai măruntă Si: (pop) *posadă* **(1)**. **35** (Reg) Strat de lemn de care este prinsă broasca morii. **36** (Reg) Schelet de lemn pe care este așezată roata morii. **37** (Buc; Trs) Grindă longitudinală care unește ursoaiele morii. **38** (Trs) Bârnă orizontală, paralelă cu fruntarul, cu un capăt mobil, care se reazemă pe calul morii. **39** (Reg; Ipl) Fiecare din lemnele care fixează piatra zăcătoare a morii Si: *crivace* **(3)**. **40** (Rar) Mică piesă metalică pe care este așezat capătul de jos al fusului care învârtește piatra alergătoare la moara de apă Si: *grindă*, *podoimă[1]*, *posadă[2]*. **41** (Reg; șîs *~a prâsnelului*) Masă a tigăii. **42** Planșeu din lemn sau din metal care închide corpul unei nave la partea superioară sau care compartimentează nava pe nivele Si: (înv) *pod[1]*. **43** Bucățică de plută[2], de lemn ușor sau de metal în care se înfige fitilul candelei ca să plutească în untdelemn. **44** (Olt) Coardă de viță de vie întinsă între araci. **45** (Atm; Trs; îs) *~a umărului* Claviculă. **46** (Atm; Trs; Mol; îs) *~a nasului* Cartilaj care desparte fosele nazale Si: (pop) *zgârciul nasului*. **47** (Mun) Două crengute în formă de furcă între care se așează o crenguță orizontală, ca o punte (1), sau alte obiecte, pe care fetele de la țară le puneau afară în noaptea Sf. Vasile sau a Bobotezei, pentru a-și visa ursitul.

48 (Bis; reg) Pânză îngustă și lungă care se așterne în drumul cortegiului mortuar. 49 (Pex) Pomană care constă din colaci, bucăți de pânză, covoare, căni de apă etc. și care se împarte pe drumul pe care este dus mortul la cimitir Si: (reg) *pod[1]*.

puntece *sn* vz ***pântece***

punticea *sf* [At: LB / Pl: *~icele* / E: ***punte*** + *-icea*] (Rar) **1-2** (Șhp) Puntișoară (**1-2**).

punticică *sf* [At: CADE / Pl: *~icele* / E: ***punte*** + *-icică*] (Rar) **1-2** (Șhp) Puntișoară (**1-2**).

puntișoară *sf* [At: CIHAC, I, 223 / Pl: *~re* / E: ***punte*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Punte (**1**) (mică) Si: (rar) *punticea* (**1-2**), *punticică* (**1-2**), (pop) *puntiță* (**1-2**).

puntiță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***punte*** + *-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Puntișoară (**1-2**). **3** (Reg) Lopățică la răschitor. **4** Interval aflat între găurile țevilor la o placă tubulară a unei căldări de aburi.

puntru *pp* vz ***printru***

puntual, ~ă *a* vz ***punctual***

puntuație *sf* vz ***punctuație***

puntură *sf* [At: BIBLIA (1688), 469[2]/54 / Pl: *~ri* / E: lat ***punctura*** cf it *puntura*] **1** (Înv) Împunsătură. **2** Urmă lăsată de o împunsătură. **3** (Reg) Punct (**61**).

puotoros, ~oasă *a* vz ***puturos***

pup[1] *i* vz ***pu***

pup[2] *sm* [At: KLEIN, D. 408 / Pl: *~i*, (rar, *sn*) *~uri* / E: srb ***pupa***, ucr **пуп**] **1** (Reg) Boboc de floare. **2** Mugur. **3** (Fig; Trs) Copil mic. **4** (Reg; îs) *~ul făinii* Lamura făinii. **5** (Reg) Altoi (**3**). **6** (Olt; Ban) Pată mică. **7** (Trs; Ban; mpl) Motiv ornamental, desen în forma unor cerculețe folosit la cusăturile și la țesăturile țărănești. **8** (Reg) Motiv ornamental făcut pe colaci.

pup[3] *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl.: *~i* / E: drr ***pupa***] (Pfm; în limbajul copiilor) Sărut.

pup[4] [At: SLAVICI, N. I, 22 / Pl: (**1, 3-4, 12-25**) *~i*, (**1, 3-6, 11**) *~uri* / E: mg ***pup***] **1** *smn* (Med; reg) Cocoașă (**1**). **2** *av* (Ban; Trs; îc) **A sta** (sau **a se pune**) **~** A sta chircit. **3** *smn* (Pan) Aglomerări în formă de pup[4] (**1**) de obiecte. **4** *smn* (Trs; pan) Stog de fân, grâu, coceni etc. așezați pentru iarnă. **5** *sn* (Trs; îs) *Fasole ~uri* Specie de fasole care crește fără araci, ca niște mici tufe. **6** *sn* (Trs) Grămadă mică de gunoi. **7** *av* (Trs; îc) **A sări tot ~uri** A face sărituri scurte și dese, de bucurie. **8** *s* (Reg) Vârf de deal. **9** *s* (Trs) Calotă la pălărie. **10** *s* (Reg) Moț[1]. **11** *sn* (Ban; Trs) Coc[2]. **12** *sm* (Ban; Trs) Un fel de colac. **13** *sm* (Spc) Pupăză. **14** *sm* (Ban; Trs) Gogoașă. **15** *sm* (Trs; Mar) Turtă de mălai, coaptă în cenușă. **16** *sm* (Reg) Turtă de mure uscate. **17** *sm* (Reg) Franzelă. **18** *sm* (Reg) Pâine mică. **19** *sm* (Reg) Bucată de aluat care se scurge din pâinea crăpată și se coace mai târziu, căpătând o coajă rumenă Si: (reg) *cursură*. **20** *sm* (Reg) Bucată de prescură. **21** *sm* (Trs) Prună care se usucă în pom. **22** *sm* (Bot; reg) Zbârciog (*Morchella esculenta*). **23** *smp* (Bot; reg) Zbârciogi-grași (*Gyromitra esculenta*). **24** *smp* (Bot) Bobonei (*Gomphrena globosa*). **25** *smp* (Bot) Maghiran (*Origanum majorana* sau *Majorana hortensis*).

pupa [At: PRAV. GOV. 60[v]/13 / Pzi: *pup* / E: lat ****puppare***] **1-2** *vtrr* (Pfm) A (se) săruta. **3** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) în bot** A se da bine pe lângă cineva. **4** *vrr* (Pfm; îe) **A se ~ în bot** (sau, rar, **în gură**) **cu cineva** A fi în relații extrem de strânse cu cineva. **5** *vt* (În imprecații; îc) **A-l ~ (pe cineva) (mă-sa) rece** A vedea pe cineva mort. **6-7** *vtrr* (Îe) **A ~ luleaua neamțului** (sau **a se ~ cu clondirul**) A se îmbăta. **8** *vt* (Îe) **A-l ~ (pe cineva) cucul armenesc** A se scula târziu, după ce a lenevit în pat. **9** *sm* (Rar; îc) **~pă-vânt** Om neserios, fără căpătâi. **10** *sm* (Rar; îc) **~ă-lapte** Om blond. **11** *vt* (Fam; îcn) A ajunge să obțină ceva râvnit sau care i se cuvine. **12** *vt* (Rar) A vrea ceva.

pupar, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Harnic. **2** Aspru. **3** Amar.

pupară *sf* vz ***papară***

pupare *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 463/8 / Pl: *~pări* / E: ***pupa***] (Pfm) **1** Sărutare. **2** (Ccr) Sărut.

pupat *sn* [At: POLIZU / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pupa***] (Pfm) **1** Sărutare. **2** (Ccr) Sărut.

pupază *sf* vz ***pupăză***

pupă[1] *sf* [At: MAIOR, T. 18/19 / Pl: *~pe* / E: fr ***poupe***] Parte de dinapoi a unei nave.

pupă[2] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~pe* / E: lat ***pupa***] (Ent) Formă de dezvoltare în metamorfoza unor insecte, reprezentând faza de trecere de la larvă la adult Si: *nimfă*, (pop) *păpușă*.

pupă[3] *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 266 / Pl: *~pe* / E: nct] (Reg) Cartof copt.

pupăcios, ~oasă *a* [At: CADE / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pupa*** + *-ăcios*] (Pfm; d. oameni) Căruia îi place să sărute.

pupăgioară *sf* vz ***pupejoară***

pupăi *vi* [At: LB / Pzi: *~esc*, (înv) *pupăi* / E: ***pup[1]*** + *-ăi*] **1** (D. pupeze) A scoate sunete caracteristice speciei Si: (reg) *a pupui[2]* (**1**). **2** (Pfm; d. oameni) A flecări. **3** (Reg; d. broaște) A orăcăi.

pupăire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***pupăi***] (Îvr) **1** (D. pupeze) Scoatere de sunete caracteristice speciei. **2** Sunet caracteristic pupezei (**1**).

pupăjoară *sf* vz ***pupejoară***

pupător, ~oare *smf, a* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pupa*** + *-ător*] (Rar) **1-2** (Om) căruia îi place să se sărute.

pupătură *sf* [At: D. ZAMFIRESCU ap. CADE / Pl: *~ri* / E: ***pupa*** + *-ătură*] (Pfm) **1** Sărutare. **2** (Ccr) Sărut.

pupăță *sf* vz ***pupăză***

pupățele *sfp* [At: LEXIC REG. 115 / E: ***pupa***] (Buc) Săruturi.

pupăza [At: ALEXI, W. / V: (reg) *~zi* (cscj), ***pupeza*** / Pzi: *~zez* / E: ***pupăză***] **1** *vi* (Reg; îf *pupăzi*) A pălăvrăgi. **2** *vr* (Mun) A se îmbăta. **3** *vr* (Reg) A sta ridicat. **4** *vr* (Reg) A se împopoțona. **5** *vt* (Reg; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A scurta prea mult. **6** *vr* (Reg; d. vedere) A slăbi. **7** *vr* (Olt) A se îngusta.

pupăzat, ~ă [At: IOVESCU, N. 69 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pupăza***] (Mun) **1-2** *a, av* (Care este) strâmb. **3** *a* (Reg; îe) **A fi** (sau **a umbla**) **cu nasul ~** A fi îngâmfat. **4** *a* (Îae) A fi supărat.

pupăză *sf* [At: BIBLIA (1688), 137[1]/8 / V: (reg) ***~pază, ~ăță, ~peză, ~poză, ~puză*** / E: alb ***pupëzë***] **1** Pasăre insectivoră migratoare, cu penaj pestriț, cu cioc lung, subțire și curbat în jos, cu moț de pene mari, roșii-ruginii, așezate ca o creastă în vârful capului Si: (reg) *nevăstuică*, *pasăre-de-balegă* (*Upupa epops*). **2** (Îs) *Cuib de ~* Loc murdar. **3** (Pex; îas) Locuință murdară, urât mirositoare. **4** (Reg; îs) *Brânză de ~* Mâncare proastă. **5** (Reg; îe) **A-l spurca (pe cineva) ~za** A auzi, pe nemâncate, pupăza (**1**) cântând pentru prima oară într-un an. **6** (Gmț; îae) A vedea o femeie goală. **7** (Reg; îe) **A aduce tot pui** (sau **ouă**) **de ~** sau **a-i cânta ~za** A-i merge totul rău, în pagubă. **8** (Reg; îe) **A-i merge (cuiva) gura ca ~za** A vorbi mult. **9** (Reg; îe) **A-și umple cuibul ca ~za** (sau **ca o ~**) A fi murdar. **10** (Reg; îae) A avea obiceiuri proaste. **11** (Reg; îe) **A-i lua (cuiva) dracul din pupeze** A-și pierde răbdarea. **12** (Reg; îae) A fi nebun. **13** (Reg; îe) **A-i pune** (sau **a-i da**) **(cuiva) o ~ în obraz** A batjocori. **14** (Reg) Femelă a cucului. **15** (Reg; fig) Persoană care flecărește, clevetește. **16** (Prc) Gură, considerată ca organ al vorbirii. **17** (Pfm; îe) **A bate din ~** A vorbi mult. **18** (Fig) Femeie îmbrăcată sau fardată strident Si: (reg) *pupezoaică*. **19** (Pex) Prostituată. **20** (Trs; Olt) Organ genital feminin. **21** (Trs; Olt) Organ genital al iepei. **22** (Reg) Preparat din aluat, în formă de pasăre sau de cuib de pasăre, care se face la botezuri, nunți, înmormântări etc. Si: (reg) *păpurojnie*, *păsărică*, *păsăruică*, *păsăruță*, *peștișor*. **23** (Îs) *Colac peste ~* sau (rar) *~ peste colac* Supărare, pagubă etc. care se adaugă la o altă nenorocire, supărare. **24** (Rar; îs) *~ pe colac* Lucru excepțional. **25** (Bot; reg) Nopticoasă (*Hesperis matronalis*). **26** (Bot; reg) Orăstică (*Orobus vernus* sau *Lathyrus vernus*). **27** (Olt; Ban) Ciocan mare, ascuțit la un capăt, folosit la spart și cioplit pietre și pentru făcut găuri sau scobituri în lemn. **28** (Med; Olt) Cicatrice. **29** (Olt) Semn convențional pus de dogari pe fundul vaselor.

pupăzea *sf* vz ***pupezea***

pupăzi *v* vz ***pupăza***

pupăzoi *sm* vz ***pupezoi***

pupăzui *sm* vz ***pupezoi***

pupegioară *sf* vz ***pupejoară***

pupegioi *sm* vz ***pupezoi***

pupejoară *sf* [At: MARIAN, O. II, 157 / V: (reg) ***pupăgio~, pupăjo~, ~egio~*** / Pl: *~re* / E: ***pupăză*** + *-ioară*] **1-2** (Orn; șhp) Pupăză (**1**) (mică și drăgălașă) Si: *pupezea* (**1-2**). Si: *pupezică* (**1-2**). **3-8** (Fig; șhp) Pupăză (**18, 20, 22**) (mică) Si: *pupezea* (**3-8**), *pupezică* (**3-8**). **9-10** (Bot; reg; mpl) Orăstică (*Orobus vernus* sau *Lathyrus vernus*). **11-12** (Bot; reg; mpl) Orăstică (*Orobus niger* sau *Lathyrus niger*).

pupejoi *sm* vz ***pupezoi***

pupele *sfp* vz ***păpălău***

pupeza *v* vz ***pupăza***

pupeză *sf* vz ***pupăză***

pupezea *sf* [At: BRANDZA, PL. 545 / V: (reg) ***~elă, ~păz~*** / Pl: *~ele* / E: ***pupăză*** + *-ea*] **1-2** (Orn; șhp) Pupejoară (**1-2**). **3-8** (Fig; șhp) Pupejoară (**3-8**). **9-10** (Mpl) Orăstică (*Orobus vernus* sau *Lathyrus vernus*). **11-12** (Mpl) Orăstică (*Orobus niger* sau *Lathyrus niger*).

pupezelă *sf* vz ***pupezea***

pupezică *sf* [At: H XI, 389 / Pl: *~ele* / E: ***pupăză*** + *-ică*] **1-2** (Orn; șhp) Pupejoară (**1-2**). **3-8** (Fig; șhp) Pupejoară (**3-8**). **9-10** (Mpl) Orăstică (*Orobus vernus* sau *Lathyrus vernus*). **11-12** (Mpl) Orăstică (*Orobus niger* sau *Lathyrus niger*).

pupezoaică *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ice* / E: ***pupăză*** + *-oaică*] (Mun) Pupăză (**18**).

pupezoi *smi* [At: MARIAN, O. II, 157 / V: (reg) ***pepigioi, pepingioi, pipigioi, pipijoi, pupăzoi, pupăzui, ~egioi, ~ejoi, pupuzoi*** / E: ***pupăză*** + *-oi*] **1** (Orn) Bărbătuș al pupezei (**1**). **2** (Mun; fig) Tânăr ușuratic. **3-4** (Bot; reg) Orăstică (*Orobus vernus* sau *Lathyrus vernus*). **5-6** (Bot; reg; îf *pupegioi*) Orăstică (*Orobus niger* sau *Lathyrus niger*). **7** (Bot; reg; îf *pupegioi*) Floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*). **8** (Bot; reg) Ciuboțica-cucului (*Primula veris*). **9** (Bot; reg; lpl; îf *pipigioi*) Brebenei (*Corydalis marschalliana*).

pupi *vi* [At: LEXIC REG. 85 / Pzi: 3 *pupește* / E: ***pup***[2]] (Reg) A îmboboci.

pupic *s* [At: PAS, Z. II, 152 / Pl: nct / E: ***pup***[3] + *-ic*] **1-2** (Fam; șhp) Pup[3] (mic).

pupicnică *sf* [At: HODOȘ, P. P. 106 / V: (reg) ***~iln~*** / E: ns cf *pup*[2]] (Ban) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

pupil, ~ă *smf* [At: ȘINCAI, HR. III, 146/5 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pupillus***, fr ***pupille***] **1** Persoană orfană minoră, aflată sub tutela sau în grija cuiva, altul decât părinții. **2** (Înv) Copil.

pupilar[1]***, ~ă*** *a* [At: DRLU / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pupillaris***, fr ***pupillaire***] **1** Care aparține pupilului (**1**). **2** Referitor la pupil (**1**). **3** Specific pupilului (**1**).

pupilar[2]***, ~ă*** *a* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pupillaire***] **1** Care aparține pupilei (**1**). **2** Referitor la pupilă (**1**). **3** Specific pupilei (**1**).

pupilaritate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***pupillarité***] (Îdt) Timp cât durează tutela unui pupil (**1**).

pupilă *sf* [At: ANTROP. 176/14 / Pl: *~le* / E: fr ***pupille***, lat ***pupilla***] **1** (Atm) Deschizătură circulară în partea centrală a irisului, prin care se face adaptarea vederii în funcție de luminozitate, de distanță etc. Si: (înv) *gaura irisului*, (pop) *lumina ochiului*, (reg) *negruș*, (frî) *prunelă*. **2** (Fiz; îs) ~ *de intrare* Deschidere reală sau o imagine a sa care limitează cantitatea de lumină care pătrunde printr-un instrument optic. **3** (Fiz; îs) ~ *de ieșire* Deschidere reală sau o imagine a sa care limitează conul de raze de lumină emergente dintr-un sistem optic.

pupilincă *sf* vz ***pupicnică***

pupilometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pupillométrie***] Măsurare a dimensiunilor pupilei.

pupilometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***pupillomètre***] Aparat pentru măsurarea diametrului pupilar.

pupiloscopie *a* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pupilloscopie***] Schiascopie.

pupin, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 346 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***poupin***] (Frr) **1-2** (Ca) de păpușă.

pupitru *sn* [At: FILIMON, O. I, 226 / V: (înv) ***pulp~*** / Pl: *~re* / E: fr ***pupitre***] **1** Suport special, cu picior înalt, cu suprafața înclinată, pe care se așază partitura cu notele muzicale Si: (reg) *pulpit* (**1**). **2** (Îlav) **La ~** La conducerea unei orchestre în calitate de dirijor. **3** Suport înclinat pe care se sprijină o carte, un caiet etc. **4** (Teh; îs) ~ *de comandă* Instalație în formă de masă înclinată de unde se execută comanda, măsurarea și controlul operațiilor unui proces tehnologic sau de altă natură. **5** Mobilă cu partea de sus în formă de plan înclinat, folosită pentru scris, citit, desenat etc., în care se păstrează diverse materiale în acest scop Si: (reg) *pulpit* (**2**). **6** Parte din față a unei bănci, cu fața înclinată, cu sau fără capac rabatabil, pentru una sau pentru două persoane, folosită în școli Si: (reg) *pulpit* (**3**). **7** (Pgn) Bancă în școală.

pupoi[1] *sn* [At: CREANGĂ, O. 233 / Pl: *~oaie* / E: ***pup***[3] + *-oi*] **1-2** (Rar; dep) Pup[3] (marc, zgomotos și grosolan).

pupoi[2] *s* [At: DLR / Pl: nct / E: ***pup***[4] + *-oi*] (Reg) Lipie.

puponieră *sf* [At: DN[3] / P: *~ni-e~* / P: *~re* / E: fr ***pouponnière***] Secție de prunci într-o creșă.

pupoș, ~ă *a* [At: DR. V, 222 / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***pupos***] (Med; Trs; d. oameni) Cocoșat.

pupoză *sf* vz ***pupăză***

pupui[1] *sn* [At: CONV. LIT. IX, 190 / V: ***bubui*** / Pl: *~e* / E: ***pup***[4]] **1** (Med; Trs) Cifoză. **2** (Trs; Ban) Moț[1]. **3** (Reg) Coc[2].

pupui[2] [At: H III, 325 / Pzi: *~esc, pupui* / E: ***pup***[1] + *-ui*] **1** *vi* (Reg) A pupăi (**1**). **2** *vr* (Olt; Mun) A pune ceva la cale Si: *a șușoti*. **3** *vt* (Reg) A agasa (**1**). **4** *vrr* (Mun) A se giugiuli.

pupui[3]***, ~e*** *a* [At: PASCU, S. 135 / Pl: ~ / E: ns cf *pup*[2]] (Mol; d. copiii mici) Frumos.

pupuia *vr* [At: GR. S. VI, 95 / P: *~pu-ia* / Pzi: *~iez* / E: ***pupui***[1]] (Mar) A se cocoța pe ceva.

pupuială *sf* [At: CIAUȘANU, V. 193 / P: *~pu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pupui***[2] + *-eală*] (Olt; Mun) **1** Șușotire. **2** Agasare.

pupuiat[1]***, ~ă*** *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 162 / P: *~pu-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pup***[2]] (Reg; d. animale) **1** Cu pete. **2** Pestriț.

pupuiat[2]***, ~ă*** *a* [At: RETEGANUL, TR. 178 / P: *~pu-iat* / V: ***bubu~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pup***[4]] **1** (Reg) Ascuțit. **2** (Trs, Ban; d. păsări) Moțat.

pupuică *sf, a* [At: NEGRUZZI, S. III, 51 / A și: *~uică* / Pl: *~ici* / E: ***pupui***[1] + *-ică* cf *puică*)] (Reg) **1-2** (Fată, femeie) drăguță, agreabilă, cochetă etc.

pupuieț *sm* [At: GOROVEI, C. 290 / P: *~pu-ieț* / Pl: *~i* / E: ***pupui***[1] + *-eț*] **1** (Reg; îg) Umflătură. **2** (Trs) Căpiță de fân.

pupuit *sn* [At: CIAUȘANU, V. 193 / Pl: *~uri* / E: ***pupui***[2]] (Olt; Mun) **1-2** Pupuială (**1-2**).

pupuitură *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 234 / P: *~pu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pupui***[2] + *-tură*] (Olt) **1-2** Pupuială (**1-2**).

pupurei *smp* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 64 / V: ***~ele*** *snp* / E: ***pupuri*** (pll *pup*[2]) + *-el*] **1** (Reg) Pete mici pe corpul unui animal. **2** (Trs) Motiv ornamental în formă de cerculețe, folosit la cusăturile și la țesăturile țărănești.

pupurele *snp* vz ***pupurei***

pupurez [At: REV. CRIT. III, 166 / V: ***hubu~*** *av* / Pl: (**2**) *~e* / E: ***pup***[4]] **1** *av* (Trs; Ban; îe) **A sta** (sau **a se pune**) **~** A sta chircit, cu spatele curbat. **2** *sn* (Trs) Pâine mică.

pupușă *sf* vz ***păpușă***

pupușuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***pupușă*** + *-uță*] **1-2** (Trs; șhp) Păpușică (**1-2**).

puputț [At: BĂCESCU, PĂS. 145 / Pl: *~i* / E: ***pup***[4] + *-uț*] **1-2** *s* (Trs; șhp) Pup[4] (**1**) (mic). **3** *av* (Trs; îe) **A sta ~** A sta chircit, cu spatele curbat. **4** *sm* (Reg) Pasăre mică cu moț[1], neidentificată mai îndeaproape.

puputare *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țări* / E: cf *împupuța*] (Reg) Împopoțonare.

pupuză *sf* vz *pupăză*

pupuzoi *sm* vz *pupezoi*

pur¹ *sm* [At: LB / V: (reg) ***por, poriu*** / Pl: *~i*, (înv, *sn*) *~e* / E: ml ***porrum***] **1** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu bulbul format din numeroși bulbi mici, acoperiți cu o membrană, cu tulpina rotundă, cu frunze lungi și înguste, cu flori purpurii, dispuse în umbele Si: (reg) *ai* (*Allium rotundum*). **2** (Bot; reg; îc) **~-de-grădină** Hajme (*Allium ascalonicum*). **3** (Bot; reg) Usturoi sălbatic (*Allium ochroleucum*). **4** (Bot; reg) Praz (*Allium porrum*). **5** (Bot; reg) Arpagic (*Allium schoenoprasum*). **6** (Bot; reg) Aiul-șarpelui (*Allium scorodoprasum*). **7** (Bot; reg) Ceapa-ciorii (*Allium vineale*). **8** (Bot; reg) Usturoi (*Allium sativum*). **9** (Bot; reg) Lumânărică (*Verbascum thapsus*). **10-11** (Bot; reg) Coada-vacii (*Verbascum phlomoides* sau *thapsiforme*). **12** (Bot; reg) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).

pur², ~ă [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***purus***, fr ***pur***] **1** *a* Care nu conține elemente străine Si: *curat, neamestecat*. **2** *av* (Îlav) **~ și simplu** Nimic altceva decât... **3** *a* (D. noțiuni abstracte, d. valori spirituale) Care realizează sau încearcă să realizeze un tip, un model considerat perfect, absolut. **4** *a* (D. noțiuni abstracte, d. valori spirituale) Care se conformează (întocmai) unui tip, unui model, unui etalon, care este neamestecat cu elemente ale unui alt tip sau ale unui alt model din același domeniu. **5-6** *a, av* (D. artă și produsele ei) (Care este) în afara oricăror tendințe, a oricăror scopuri. **7** *av* (Reg; îlav) **De ~ ce...** Extrem de...; foarte. **8** *a* (Spc) Care se conformează întocmai unei doctrine, unei credințe etc. **9** *a* (Spc) Care este nealterat, neviciat. **10** *a* (D. zăpadă) Foarte albă. **11** *a* (D. cer, zare, atmosferă) De o seninătate desăvârșită. **12** *a* (D. chip, față) Care este de o desăvârșită armonie, frumusețe. **13-14** *a, av* (D. voce, sunete) Clar (**9-10**). **15** *a* Curat din punct de vedere moral. **16** *a* (Spc) Virgin. **17** *a* Care se limitează exclusiv la...

puradău *sm* vz *puradel*

puradel *sm* [At: KLEIN, D. 409 / V: (reg) ***~dău*** (A și: *puradău*), ***~eu***, ***purde*** (A și: *purde*), ***purdea***, ***purdel***, ***purdeu*** / Pl: *~ei* / E: rrm ***purdé***, mg ***purdé***] **1** (Pfm) Copil de țigan Si: (pop) *danci, parpandel*. **2** (Pgn; fam) Copil.

puradeu *sm* vz *puradel*

puradichi *smi* [At: STĂNOIU ap. SCL 1973, 50 / E: nct] (Rar) Pește nedefinit mai îndeaproape.

puradichiu *s* vz *paradichiu*

puraș, ~ă *a* vz *poroș¹*

purav, ~ă *a* vz *porav*

pură *sf* [At: (a. 1847) URICARIUL X, 405 / V: (înv) ***poră*** / Pl: *pure* / E: ucr ***пора***] **1** (Înv) Perioadă în care se împerechează bovinele. **2** (Buc; csnp) Pasiune.

purăncită *sf* vz *poruncit*

purăț *sm* [At: I. BOTEZ, B. I, 19 / Pl: *~i* / E: cbr ***pursts***] (Rar) **1** (Dep) Evreu (bogat). **2** (Pgn) Om bogat.

purăvi *vt* [At: CV 1951, nr. 9-10, 44 / Pzi: *~vesc* / E: ***purav***] (Trs) A trata rău pe cineva.

purăzău *s* vz *porozău*

purcar¹ *sm* vz *porcar¹*

purcar² *sm* vz *porcar²*

purcariu *sm* vz *porcar¹*

purcălab *sm* vz *pârcălab*

purcălaș *sm* [At: CONV. LIT. XX, 1016 / Pl: *~i* / E: ***porc*** + *-alaș*] (Trs; Buc; șhp) **1-2** Purceluș (**1-2**).

purcănaș *sn* vz *porcănaș*

purcăraș *sm* vz *porcăraș¹*

purcăreală *sf* vz *porcăreală²*

purcăreață *sf* vz *porcăreață*

purcări¹ *v* vz *porcări¹*

purcări² *v* vz *porcări²*

purcărie¹ *sf* [At: CONV. LIT. XX, 1 016 / E: ***purcar¹*** + *-ie*] (Trs; Mun) Meserie a porcarului¹ (**1**).

purcărie² *sf* vz *porcărie¹*

purcăriță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***purcar¹*** + *-iță*] (Reg) Colac din aluat care se dă porcarului (**1**) în ajunul Crăciunului.

purcea *sf* [At: LB / Pl: *~ele* / E: ml ***porcella***] **1-2** (Șhp) Pui (mic) de sex feminin al scroafei Si: *purceluca* (**1-2**), *purcică* (**1-2**), (reg) *purcicuță* (**1-2**). **3-4** (Pex; șhp) Scroafă (tânără) Si: *purceluca* (**3-4**), *purcică* (**3-4**), (reg) *purcicuță* (**3-4**). **5-6** (Mun; Olt; șhp; îs) ~ *mistreață* (sau *sălbatică*) Femelă (tânără) a porcului mistreț Si: *purceluca* (**5-6**), *purcică* (**5-6**), (reg) *purcicuță* (**5-6**). **7** (Fam; îe) **A lua ~ua de coadă (sau de nas)** A se îmbăta. **8** (Reg; îe) **A pune cuiva ~ua** A necăji pe cineva. **9** (Art.; îcs) *De-a ~ua, de-a purcica* Joc de copii, în care unul împinge cu un baston o minge, o bilă, un os etc. spre o groapă care se află în mijlocul unui cerc, timp în care ceilalți jucători încearcă să-i împiedice cu bastoanele trecerea Si: *de-a poarca*. **10** (Pex) Minge, bilă etc. cu care se joacă de-a purceaua (**9**). **11** (Reg; îe) **A se juca de-a ~ua în ceafa** (sau **pe spinarea**) **cuiva** A trage cuiva o bătaie. **12** (Atm; Trs) Biceps. **13** (Olt) Cavitate care se află după pavilionul urechii. **14** Capăt de traversă pe care este rezemat lonul în timpul așezării la cotă a șinelor unei linii de cale ferată. **15** (Arg) Ladă.

purceda *v* vz *purcede*

purcede [At: PSALT. HUR. 37ᵛ/11 / V: (reg) ***proceda***, ***~da***, ***~ege*** / Pzi: *purced*, (înv) *~dez* / E: ml ***procedere***] **1** *vi* (Îvp; d. ființe) A porni la drum Si: *a pleca*. **2** *vi* (Înv; îe) **A ~ în** (sau **spre**) **risipă** A se împrăștia. **3** *vi* (Înv; îae) A decurge în mod nefavorabil. **4** *vi* (Înv; îe) **A ~ către Domnul** (sau **dintru această viață**) A muri. **5** *vi* A străbate. **6** *vr* (Nob) A se ivi. **7** *vi* (Înv; spc; udp „asupra", „contra", „împotriva") A porni cu armată la atac. **8** *vt* (Înv; c. i. oameni) A trimite undeva. **9** *vi* (Înv; d. suprafețe de pământ; cu determinări locale) A se întinde până... **10** *vi* (Înv; d. ape curgătoare; pex, d. lichide, secreții organice) A curge. **11** *vi* (Reg; îe) **A ~ de veste** A prinde de veste. **12-14** *vtr* (Îvp; d. oameni) A (se) dezlănțui. **15** *vi* (Înv; d. suprafețe de pământ) A se întinde de la... până la... **16-17** *vtr* (D. sunete, zgomote etc.) A (se) porni. **18** *vi* (Îvr; d. evenimente, acțiuni) A se desfășura. **19** *vi* (Rar) A proceda la... **20** *vi* (Îvp) A-și avea originea. **21** *vi* (Îrg) A deveni. **22** *vi* (Îvp; îe) **A ~ grea** (sau **îngreunată, groasă**) A rămâne însărcinată.

purcedere *sf* [At: BIBLIA (1688), 69²/44 / V: (reg) ***~dire*** / Pl: *~ri* / E: ***purcede***] (Înv) **1** Pornire la drum Si: *purces¹* (**1**), *purcezătura*. **2** Trimitere. **3** (Spc) Pornire la luptă contra unui dușman. **4** (Pop) Origine.

purcedire *sf* vz *purcedere*

purcegător, ~oare *a* vz *purcezător*

purcegătură *sf* vz *purcezătură*

purcege *v* vz *purcede*

purcel *sm* [At: MOXA, 354/32 / V: ***pâr~*** / Pl: *~ei* / E: ml ***porcellus***] **1-4** (Șhp) Pui (mic) (de sex masculin) al scroafei, de obicei până la înțărcare Si: *purcelaș* (**1-4**), *purceluș* (**1-4**), *purceluț* (**1-4**). **5-6** (Pex; șhp) Porc (tânăr) Si: *purcelaș* (**5-6**), *purceluș* (**5-6**), *purceluț* (**5-6**). **7-10** (Reg; șhp; îs) ~ *sălbatic* (sau *de pădure, de gligan*) Pui (mic) (de sex bărbătesc al) porcului mistreț Si: *purcelaș* (**7-10**), *purceluș* (**7-10**), *purceluț* (**7-10**). **11-12** Carne de purcel (**5-6**). **13** (Fam; îlav) **Cu cățel, cu** (sau **și**) **~** Cu tot ce are. **14** (Îal) Cu toată familia. **15** (Pex; îal) Cu toții. **16** (Zlg; îc) **~-de-India** Cobai (*Cavia porcellus*). **17** (Reg) Sarma. **18-19** (Reg; aug) Ciorchine (mare) de strugure Si: (reg) *purcelaș* (**11-12**). **20-21** (Reg; aug) Mugur (mare) de viță de vie Si: (reg) *purcelaș* (**13-14**). **22** (Bot; lpl) Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **23** (Bot; lpl) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **24** (Reg) Bucată mică de lemn, de formă cilindrică, care ține loc de minge, la unele jocuri de copii. **25** (Reg; lpl) Unealtă la războiul de țesut, nedefinită mai îndeaproape.

purcelandru *sm* [At: H IV, 153 / Pl: *~ri* / E: ***purcel*** + *-andru*] (Reg; șhp) **1-10** Purcel (**1, 3, 5, 7, 9**) (mare și gras) Si: (reg) *purcelete* (**1-10**).

purcelaș *sm* [At: PASCU, S. 347 / Pl: *~i* / E: ***purcel*** + *-aș*] **1-10** (Șhp) Purcel (**1-10**). **11-14** (Reg; aug) Purceluș (**18-21**). **15** (Bot) Scaietele-popii (*Xanthium strumarium*).

purcelete *sm* [At: JAHRESBER. XII, 157 / Pl: *~eți* / E: ***purcel*** + *-ete*] **1-10** (Reg; șhp) Purcelandru (**1-10**).

purceli *vrr* [At: TDRG / Pzi: 3 *~lește* / E: ***purcel***] (Reg; d. porcine) A se împerechea.

purcelime *sf* [At: CIAUȘANU, V. 117 / Pl: *~mi* / E: ***purcel*** + *-ime*] (Olt) **1-2** Friptură de purcel (**11-12**). **3** (Csc) Mulțime de porci.

purceluca *sf* [At: RETEGANUL ap. CADE / Pl: *~uci* / E: ***purcel*** + *-ucă*] **1-6** (Trs; șhp) Purcea (**1-6**).

purceluș, ~ă [At: POLIZU / Pl: *~i, ~e* / E: ***purcel*** + *-uș*] **1-10** *smf* (Șhp) Purcel (**1-10**). **11-12** *smf* (Fam) Epitet alintător dat copiilor (dolofani). **13** *sf* (Reg) Pasăre de culoare sură spre maroniu pe spate și albă pe pântece, care trăiește prin grădini Si: (reg) *pitulice, țâț* (*Sylvia curruca*). **14** *sf* (Reg) Pasăre de culoare măslinie pe spate, albă pe gât și pe pântece, care își face cuibul prin tufișuri și prin iarbă Si: (reg) *pitulice, scrofiță* (*Sylvia hortensis*). **15** *sf* (Reg; îc) **~ă-neagră** Pasăre mică, de culoare sură închis pe spate și sură deschis pe burtă, care trăiește prin tufișuri și prin păduri și cântă plăcut Si: *pitulice* (*Sylvia atricapilla*). **16** *sf* (Mpp; reg) Pușchea.

purces[1] *sn* [At: PALIA (1581) ap. GCR I, 35/31 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***purcede***] (Înv) **1** Purcedere (**1**). **2** (Pop; îs) *~ul de grea* Sarcină. **3** Începere. **4** (Fig) Pornire. **5** (Fig; pex) Furie. **6** (Îvp) Origine.

purces[2], ~easă *a* [At: COȘBUC, AE. 20 / Pl: *~eși, ~e* / E: ***purcede***] (Înv) **1** Care pleacă. **2** Care își are originea Si: *purcezător* (**2**).

purcezător, ~oare *a* [At: (a. 1644) GCR I. 109/34 / V: (înv) ***purcegă~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***purcede*** + *-ător*] (Înv) **1** Care pornește. **2** Purces[2] (**2**).

purcezătură *sf* [At: CIHAC, I, 223 / V: (îvr) ***purcegat~*** / Pl: *~ri* / E: ***purcede*** + *-ătură*] (Îvr) Purcedere (**1**).

purci[1] *smp* [At: GLOSAR. REG. / E: nct] (Reg) Varietate de ciuperci nedefinită mai îndeaproape.

purci[2] *v* vz ***pârci[4]***

purcică *sf* [At: SBIERA, P. 251 / Pl: *~ici* / E: cf lat *porcella*] **1-6** (Șhp) Purcea (**1-6**). **7** (Reg; îe) **A avea ~** A fi arțăgos. **8** (Reg; îae) A avea toane.

purcicuță *sf* [At: PASCU, S. 155 / Pl: *~țe* / E: ***purcică*** + *-uță*] **1-6** (Mol; Buc; șhp) Purcea (**1-6**).

purcoi *smn* vz ***porcoi***

purcoia *vt* [At: UDRESCU, GL. / P: *~co-ia* / Pzi: *~iez* / E: ***purcoi***] (Mun; c. i. fânul) A strânge purcoaie.

purcoiaș *sn* vz ***porcoiaș***

purculete *sm* vz ***porculete***

purculeț *smn* vz ***porculeț***

purd, ~ă *a* [At: GR. S. I, 138 / Pl: *~rzi, ~e* / E: nct] (Olt; Mun) Surd.

purdalnic, ~ă *a* vz ***pârdalnic***

purdă *sf* [At: SCL 1973, 50 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Praf (**1**).

purde *sm* vz ***puradel***

purdea *sf* vz ***puradel***

purdel *sm* vz ***puradel***

purdeu *sm* vz ***puradel***

purdic *sm* vz ***poghircă***

purec *sm* vz ***purice***

pureca *v* vz ***purica[1]***

purecan *sm* [At: MARIAN, INS. 419 / Pl: *~i* / E: ***purece*** + *-an*] **1-2** (Șdp) Purice (**1**) (mare).

purecar *sm* [At: ȘEZ. IX. 57 / Pl: *~i* / E: ***pureca*** + *-ar*] (Reg) Omorâtor de purici (**1**).

purecare *sf* vz ***puricare***

purecariță *sf* vz ***puricariță***

purecaș *sm* vz ***puricaș***

purecat *sn* vz ***puricat***

purecărie *sf* vz ***puricărie***

purecătură *sf* vz ***puricătură***

purece *sm* vz ***purice***

purecel *sm* vz ***puricel***

purecește *av* vz ***puricește***

purechet *sn* vz ***puricat***

pureci *v* vz ***purici***

purecime *sf* [At: LABIȘ, P. 276 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***purece*** + *-ime*] (Rar) Puricărie.

purecitură *sf* [At: CHEST. II, 369/260 / Pl: (rar) *~ri* / E: ***pureci*** + *-tura*] (Reg; csc) Șipci subțiri care se bat pe pereții caselor de lemn, pentru a fixa tencuiala sau lutul.

purecos, ~oasă *a* vz ***puricos***

purga [At: OLLĂNESCU, H. A. P. 45 / Pzi: *~ghez*, (rar) *purg* / E: fr ***purger***, lat ***purgare***] **1-2** *vrt* A(-și) provoca purgație. **3-4** *vrt* (A lua sau) a da un purgativ (**3**). **5** *vt* (Liv) A elimina. **6** *vt* (Jur; c. i. o obligație, un impozit etc.) A face să piardă. **7** *vt* (Jur; c. i. o obligație, un impozit etc.) A scuti.

purgament *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~e* / E: lat ***purgamentum***] (Îdt) **1** Înlăturare. **2** Purgativ (**3**).

purgar *sm* vz ***pârgar***

purgare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~gări* / E: ***purga***] **1-2** (Înv) Purgație (**2-3**). **3** (Liv) Eliminare. **4** (Jur) Scutire de impozite.

purgativ, ~ă [At: APA MINER. 23/10 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***purgatif***, lat ***purgativus***] **1-2** *a* Care provoacă purgație (**2-3**). **3** *sn* Substanță medicamentoasă de origine chimică sau vegetală, care favorizează eliminarea materiilor fecale din organism Si: (pop) *curățenie*, (înv) *purgament* (**2**), *purgație* (**1**).

purgator *sn* vz ***purgatoriu***

purgatoriu *sn* [At: HELIADE, D. C. 222/28 / V: (rar) ***~or, ~m*** / Pl: *~ii* / E: lat ***purgatorium***, fr ***purgatoire***, it ***purgatorio***] **1** (Rel) Loc în care catolicii cred că poposesc sufletele morților cu păcate mai ușoare, pentru a fi purificate, prin suferințe, înainte de a intra în paradis. **2** (Îvr) Infern. **3** (Pan) Loc de suferință trecătoare. **4** (Pan) Perioadă temporară de încercări, de suferințe.

purgatorium *sn* vz ***purgatoriu***

purgație *sf* [At: VULCAN, T. 547 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***purgatio, -onis***, fr ***purgation***] **1** (Înv) Purgativ (**3**). **2** Eliminare (în mod regulat) a materiilor fecale Si: *purgare* (**1**). **3** Curățire a intestinelor cu un purgativ (**3**) Si: *purgare* (**2**). **4** (Rel) Curățire de păcate prin ispășire.

purgațiune *sf* vz ***purgație***

puric[1] *sm* vz ***purice***

puric[2] *sn* vz ***porih***

purica[1] [At: ANON. CAR. / V: ***~reca*** / Pzi: *puric* / E: ml ***pulicare***] **1-2** *vtr* (Pfm) A (se) curăța de purici (**1**). **3** *vt* (Olt; pan; c. i. omizile; îf *pureca*) A curăța de pe pomii fructiferi. **4** *vt* (Fig) A examina atent. **5** *vt* (Rar; fig) A aduna cu de-amănuntul. **6** *vt* (Fig; c. i. ființe) A bate tare. **7** *vt* (Olt; fig; c. i. oameni; îf *pureca*) A lăsa fără bani, prin mijloace necinstite.

purica[2] *v* vz ***purici***

puricale *sfp* vz ***poricale***

puricar [At: KLOPSTOCK, F. 295 / Pl: (**1**) *~e*, (**2**) *~i* / E: ***purice*** + *-ar* cf *policar*] **1** *sn* (Atm; pfm) Policar. **2** *sm* (Trs) Hoț.

puricare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 642 / V: ***~rec~*** / Pl: *~cări* / E: ***purica[1]***] **1** Curățare de purici (**1**) Si: *puricat* (**1**), *puricătură* (**1**). **2** (Fig) Examinare minuțioasă, atentă Si: *puricat* (**2**), *puricătură* (**2**).

puricariță *sf* [At: POLIZU / V: ***~rec~, ~căr~*** / Pl: *~țe* / E: ***purice*** + *-ariță*] Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina cenușie, păroasă, cu frunze ondulate și flori galbene, dispuse în capitule, cu miros neplăcut, care crește prin locurile umede Si: (reg) *iarba puricelui, puriceasă* (**1**), *puricică* (**1**), *puricioasă* (**1**), *rozovă* (*Puricaria vulgaris*).

puricarniță *sf* [At: BORZA, D. 135 / Pl: *~țe* / E: ***purice*** + *-arniță*] (Bot; reg) Iarbă-roșie (*Polygonum persicaria*).

puricaș *sm* [At: MARIAN, INS. 419 / V: ***~rec~*** / Pl: *~i* / E: ***puric[1]*** + *-aș*] **1-8** (Rar; șhp) Puricel (**1-8**). **9** (Ent; Buc) Purice (**24**)-de-omăt (*Podura nivalis*).

puricat *sn* [At: RUSSO, S. 77 / V: *~rec~*, (îvr) ***~rechet*** / Pl: *~uri* / E: ***purica[1]***] **1-2** Puricare (**1-2**).

puricăresc, ~ească *a* [At: CĂLINESCU, C. O. 48 / Pl: *~ești* / E: ***purice*** + *-aresc*] (Nob) **1** Care aparține puricilor (**1**). **2** Privitor la purici (**1**). **3** Care provine de la purici (**1**). **4** Specific puricilor (**1**).

puricărie *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 294 / V: *~rec~* / E: ***purice*** + *-ărie*] Mulțime de purici Si: (rar) *purecime*, (rar) *puricărime*.

puricărime *sf* [At: SFC III, 57 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***purice*** + *-ărime*] (Reg) Puricărie.

puricăriță *sf* vz ***puricariță***

puricătură *sf* [At: POLIZU / V: *~rec~* / Pl: *~ri* / E: ***purica*** + *-ătură*] **1-2** Puricare **(1-2)**. **3** (Fig; rar) Bătaie zdravănă dată cuiva.

purice *sm* [At: DOSOFTEI ap. GCR I, 264/27 / V: *~rece*, (rar) *~rec*, (reg) *~ric* / Pl: *~ici* / E: ml ***pulex, -icis***] **1** (Șîc **~comun, ~de-casă**) Insectă de circa 2 mm lungime, de culoare neagră-cafenie, cu corpul turtit lateral, cu aparatul bucal pentru înțepat și supt și cu picioarele posterioare adaptate pentru sărit, care parazitează omul (*Pulex irritans*). **2** Specii de insecte mici, asemănătoare cu puricele **(1)**, parazite hematofage pe diverse animale. **3** (Fam; îe) **A nu (mai) face (mulți** sau **prea mulți) ~ici** sau **~ici mulți** A pleca repede de undeva sau de la cineva. **4** (Fam; îae) A nu rezolva nimic acolo unde se duce. **5** (Fam; îe) **A i se face inima cât un ~** sau **a fi cu inima cât un ~** A se speria foarte tare de o primejdie iminentă. **6** (Reg; îe) **A avea ~ici pe limbă** A avea mâncărime pe limbă. **7** (Pop; îe) **A avea ~ici** A nu avea astâmpăr. **8** (Reg; îe) **A face ~ici** A fi nerăbdător. **9** (Pop; îe) **A scutura (pe cineva) de ~ici** A bate. **10** (Reg; îe) **A-și scutura ~icii** A scăpa de sărăcie. **11** (Rar; îlav) **Nici cât (ai chiorî) un ~** Deloc. **12** (Pop; îe) **A fi plin de parale ca câinele de ~ici** A avea mulți bani. **13** (Pop; îlav) **De când** (sau **pe când**) **se potcoavea ~le** De demult. **14** (Pop; îal) Niciodată. **15** (Reg; îe) **A i se cerni (cuiva) ~icii** A nu-i păsa. **16** (Gmț; îc) **~-bătrân** Păduche (*Pediculus vestimenti*). **17** (Șîc **~-de-câmp, ~-de-curechi, ~-de-grădină, ~-de-iarbă, ~-de-răsad, ~-de-varză, ~-verde**) Insectă parazită mică, albastră sau verde, cu cap mic și antene subțiri, filiforme, care distruge legumele, mai ales varza (*Haltica oleracea*). **18** (Șîc **~-de-câmp, ~-de-iarbă, ~-de-in, ~-de-pământ, ~le-pământului**) Insectă parazită mică, neagră, care atacă inul, trifoiul și varza (*Haltica nemorum*). **19** (Îc) **~le-cânepii** Insectă mică, verzuie sau arămie, cu luciu metalic, care atacă cânepa (*Psylliodes attenuata*). **20** (Îc) **~le-ciupercilor** Insectă care sapă galerii în țesuturile ciupercilor (*Hypogastrura manubrialis*). **21** (Îc) **~le-inului** Insectă mică, neagră-verzuie sau neagră-albăstrzuie, cu luciu metalic, care atacă plantele tinere de in (*Aphthona euphorbiae*). **22** (Îc) **~le-sfeclei** Insectă care atacă frunzele sfeclei (*Chaetocnema tibialis*). **23** (Îc) **~le-dracului** Insectă castanie, lunguiață și subțire, cu corpul păros, cu antene și picioare cărămizii, care, mai ales în stare de larvă, atacă rădăcinile grâului și ale ierbii Si: (reg) *faur* (*Elater segetum*). **24** (Îc) **~-de-omăt** Insectă mică, neagră-verzuie, care trăiește iarna sub lemnele putrezite Si: (reg) *puricaș* **(2)** (*Podura nivalis*). **25** (Șîc **~-de-apă, ~-de-baltă**) Crustacee inferioare mici de apă dulce stătătoare, transparente, cu corpul acoperit cu o crustă membranoasă, care sunt hrana de bază a puietului de pește Si: (liv) *dafnie* (*Daphnia*). **26** (Lpl) Puncte negre de pe țesăturile crude de bumbac, rezultate din resturi de semințe care aderă la fibre, și care, prin albirea țesăturilor, nu se mai observă. **27** (Reg) Ornament la bondiță. **28** (Trs; lpl) Puricei **(8)**. **29** (Art.; îcs) *De-a ~le, de-a ~le pe labe* Joc de copii în care jucătorul trebuie să prindă o minge, o bilă etc., așezată pe unul din capetele unei pârghii, care sare spre el în momentul când atinge celălalt capăt al pârghiei. **30** (Pop; șîs *în ~ici, la ~*; îcs) *De-a ~recile, de-a ~recile pă babe* Popic[1]. **31** (Trs) Titirez cu care se joacă copiii. **32** (Mpl) Bucăți mici de piatră, beton, oțel etc. care se așază pe fundul cofragului, sub armături, pentru a menține armăturile în poziția prescrisă în timpul turnării betonului. **33** (Mpl) Cui mic cu floare mare, folosit în cizmărie, în tapițerie etc. **34** (Reg; mpl) Cui de lemn. **35** (Reg; mpl) Lemn subțire bătut pe pereții de lemn ai unei case, pentru a ușura fixarea tencuielii, a lutului. **36** (Trs) Pârghie de lemn care servește la ridicarea sau la coborârea pietrei morii. **37** (Trs) Bucată de oțel sau de fier fixată în centrul piuliței de sub fusul crângului morii, pe care se învârtește capătul de jos al fusului. **38** (Îrg; îf *purece*) Bucată de lemn sau de fier pe care se sprijinea grindeiul morii Si: (înv) *broască* **(27)**. **39** (Reg) Parte a plugului nedefinită mai îndeaproape. **40** (Reg; îf *purec*) Plută[2].

puriceală *sf* [At: LEXIC REG. 62 / Pl: *~celi* / E: ***purici*** + *-eală*] (Reg) **1** Lipire a pereților noi ai unei case, pentru a le mări rezistența. **2** (Ccr) Pietriș cu care se face puriceala **(1)**.

puriceasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***purice*** + *-easă*] (Bot; reg) **1** Puricariță (*Pulicaria vulgaris*). **2** Iarbă-roșie (*Polygonum persicaria*).

puricească *sf* [At: BORZA, D. 197 / Pl: *~ești* / E: ***purice*** + *-ească*] (Bot; reg) Părul[1]-crăjei (*Lecanora confluens*).

puricel *sm* [At: DDRF / V: ***purecel*** / Pl: *~ei* / E: ***purice*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Purice **(1-2, 17, 18)** (mic) Si: (rar) *puricaș* **(1-8)**. **9** (Reg; îf *purecel*) Cusătură în formă de râuri mărunte la cămașă. **10** (Reg; îf *purecel*) Broderie cu care se unesc marginile a două bucăți de pânză. **11** (Reg; lpl; îf *purecel*) Șir de găurele cusute pe marginea unui tiv. **12** (Pop; lpl) Fel de mâncare constând din bucăți de mămăligă sau de turtă prăjite în grăsime Si: (reg) *gâgău, scornici*. **13** (Reg; lpl) Nisip aruncat la scăldat pe corpul ud al aceluia care vrea să se îmbrace și să plece, pentru a-l obliga să intre iar în apă, ca să se spele. **14** (Mol) Pană mică de lemn fixată pe pereții de lemn ai caselor pentru a susține lipitura. **15** (Reg; îf *purecel*) Bucată de lemn, conică, care, așezată la capătul unei scânduri, este azvârlită prin lovirea celuilalt capăt al scândurii. **16** (Reg; îcs) *De-a purecelu* (De-a) țurca.

puricește *av* [At: ALAS 28 IV, 1935, 1/1 / V: *~rece~* / E: ***purice*** + *-ește*] **1-2** Ca un purice **(1-2)**.

purici [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: *~reci* (cscj) *~ica*, / Pzi: *~icesc* / E: ***purice***] **1-2** *vtr* (Mol; Trs; c. i. șipci, pene de lemn etc.) A (se) fixa cu purici **(33)**. **3** *vt* (Reg; c. i. bucăți mici de cărămidă sau de piatră) A lipi pe pereții noi ai unei case, pentru a le mări rezistența.

puricică *sf* [At: BRANDZA, FL. 270 / Pl: (rar) *~ici* / E: ***purice*** + *-ică*] (Bot; reg) **1** Puricariță (*Pulicaria vulgaris*). **2** Iarbă-roșie (*Polygonum persicaria*).

puricioasă *sf* [At: BRANDZA, FL. 270 / Pl: *~oase* / E: ***purice*** + *-oasă*] (Bot; reg) **1** Puricariță (*Pulicaria vulgaris*). **2** Iarbă-roșie (*Polygonum persicaria*).

puricos, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / V: *~rec~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***purice*** + *-os*] **1-2** Cu mulți purici **(1-2)**. **3** (Reg; d. animale; îf *purecos*) Nărăvaș.

purif *sn* vz ***porih***

purifica [At: BARIȚIU, P. A. I, 428 / Pzi: *purific* / E: fr ***purifier***, lat ***purificare***] **1-2** *vtr* (A face să fie sau) a deveni pur[2] **(1)** Si: *a (se) curăța* **(1-2)**. **3** *vt* (Îvr) A dezinfecta. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) curăța de păcate. **6** *vr* (Rel) A se disculpa conform regulilor prescrise de canoane. **7** *vt* (Teh) A epura **(1)**.

purificare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 245 / Pl: *~cări* / E: ***purifica***] **1** Proces prin care un corp, un ansamblu etc. devine pur[2] **(1)** Si: *curățare* **(1)**, *purificat[1]* **(1)**, (rar) *purificație* **(1)**. **2** (Fig) Curățare de păcate Si: *purificat[1]* **(2)**, (rar) *purificație* **(2)**. **3** Ceremonie religioasă consacrată ispășirii păcatelor, curățirii morale Si: *purificat[1]* **(3)**, (rar) *purificație* **(3)**. **4** (Îs) *~a apei* Epurare a apei.

purificat[1] *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: ***purifica***] **1-3** Purificare **(1-3)**.

purificat[2], ~ă *a* [At: BARASCH, I. N. 67/13 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***purifica***] **1-2** Care a fost supus purificării **(1-2)**.

purificator, ~oare [At: PROT. - POP., N. D. / V: (înv) ***~căt~*** *a* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***purifica*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care purifică **(1)**. **3** *sn* Aparat, utilaj etc. care servește la purificarea **(1)** unei substanțe Si: *epurator*. **4** *a* Care purifică **(5)**. **5** *sm* (Rar) Pânză cu care preotul șterge potirul după cuminecătură.

purificație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***purification***] (Asr) **1-3** Purificare **(1-3)**.

purificațiune *sf* vz ***purificație***

purificător, ~oare *a* vz ***purificator***

purih *sn* vz ***porih***

purim *sm* [At: ALEXI, W. / E: ebr ***purim***] Sărbătoare mozaică, celebrată la începutul primăverii, în amintirea salvării evreilor din masacrul plănuit de Aman, demnitarul regelui persan Ahașveroș.

purină¹ *sf* [At: DLR / A: nct / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Oaie albă cu pete negre în jurul botului.

purină² *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: fr ***purine***] Compus organic heteroclitic, unitate de bază a acidului uric, care formează adenina și guanina din structura acizilor nucleici.

purioasă *sf* vz ***puroios***

purisa *vt* [At: BARIȚIU, P. A. II, 120 / Pzi: *~sez* / E: lat ***purisare***] (Îvr) A transcrie pe curat în formă definitivă.

purism *sn* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***purisme*** cf ger *Purismus*] **1** Tendință exagerată și formalistă de a înlătura din limbă toate elementele considerate străine. **2** (Îs) ~ *estetic* Tendință în arta modernă de restaurare a reflectării obiectelor în simplitatea lor arhitecturală și în autenticitatea lor.

purist, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***puriste***] **1-4** *smf, a* (Adept) al purismului. **5-6** *a* Care practică purismul (**1-2**). **7-8** *a* Privitor la purism (**1-2**).

puritan, ~ă [At: FILIMON, O. II, 100 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***puritain***] **1-2** *smf, a* (Adept) al puritanismului (**1**). **3-4** (Pex) *smf, a* (Persoană) care practică, afișează sau pretinde o morală foarte severă sau care manifestă o rigoare excesivă în respectarea principiilor religioase și morale. **5** *a* Privitor la puritanism (**1**). **6** *a* Specific puritanismului (**1**).

puritanism *sns* [At: ȘĂINEANU, D. U. / E: fr ***puritanisme***] **1** Sectă prezbiteriană engleză care își întemeiază doctrina numai pe textul Bibliei, luptând împotriva rămășițelor catolicismului din biserica reformată. **2** (Pex) Rigoare exagerată, adesea formală, privind respectarea perceptelor religioase și morale.

puritate *sf* [At: LAURIAN, M. IV, 93/22 / Pl: *~tăți* / E: fr ***pureté***, lat ***puritas, ~atis***] **1** (D. substanțe etc.) Neamestecare cu elemente străine. **2** (D. noțiuni abstracte, d. valori spirituale) Perfecțiune. **3** Consecvență față de un principiu, de o ideologie, de o credință etc. **4** (D. aer etc.) Nepoluare. **5** (D. artă și produsele ei) Nealterare. **6** (D. cer etc.) Seninătate. **7** (D. voce, sunete) Claritate. **8** (D. chip, față) Frumusețe. **9** (Spc) Castitate.

puritoare *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~, ~ori* / E: nct] (Reg) Baraj (**1**).

puriță *sf* [At: BORZA, D. 31 / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) **1** Dentiță (*Bidens tripartitus*). **2** Cârligioară (*Bidens cernuus*).

puriu, ~ie [At: BARBU, G. 383 / E: rrm ***puro***] **1** *a* (Reg; d. oameni) Cărunt. **2** *a* (Reg; d. oameni) Bătrân. **3** *sm* (Arg) Tată.

puriure *av* vz ***pururi***

purja *vt* [At: SFC IV, 297 / Pzi: *~jez* / E: fr ***purger***] (Teh) **1** (C. i. instalații tehnice, cazane, recipiente) A evacua în timpul funcționării o cantitate de apă cu un conținut ridicat de săruri, pentru împiedicarea formării pietrei etc. **2** (Îe) **A ~ balastul** A goli balastul de apă prin introducerea aerului sub presiune, la submarine.

purjare *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~jări* / E: ***purja***] Evacuare continuă a unui fluid, de obicei apă sau gaz, pentru curățirea pietrei din instalațiile tehnice.

purjă *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***purge***] (Teh) Deschidere în partea de sus a celulelor unui balast la un submarin prin care iese aerul sau apa.

purjor *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: fr ***purgeur***] Dispozitiv pentru purjare.

purli *v* vz ***pârli***

purligan, ~ă *a* [At: ALR I, 452/125 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Sărac.

purligar *sm* vz ***potlogar***

purlui *vt* [At: ALR I, I 496/361 / Pzi: *purlui* / E: nct] (Reg; c. i. oameni) **1** A-și bate joc. **2** A porecli. **3** A plictisi.

puroaie *sf* vz ***puroi¹***

puroare *sf* vz ***puroi¹***

puroi¹ *sn* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 470/4 / V: (îvr) ***punoaie*** *sf*, ***punoi***, (înv) ***~oaie*** *sf*, (reg) ***pânoi, pâr~, ~oare*** *sf*, ***~on, purur*** / Pl: *~oaie*, (înv) ~ / E: ml ****puronium***] **1** Colecție de detritus tisular și de leucocite formate dintr-un focar inflamator de germeni patogeni sau de unii agenți fizici și chimici Si: (pop) *coptură* (**3**), *materie*, (reg) *material*. **2** (Trs; Mar) Corastă. **3** (Reg; îf *punoi*) Zeamă din boabele porumbului necopt. **4** (Reg; d. porumb; îe) **A fi în ~** A avea boabele necoapte, tocmai bune de fiert.

puroi² *v* vz ***puroia***

puroia *vi* [At: LB / V: (reg) ***punoia***, (cscj) ***punoi***, (înv) ***~oi*** / P: *~ro~ia* / Pzi: 3 *~ază* / E: ***puroi¹***] (D. țesuturi animale) **1** A forma puroi¹ (**1**). **2** A colecta puroi¹ (**1**). **3** A elimina puroi¹ (**1**) Si: *a supura*.

puroiat, ~ă *a* [At: DRLU / V: ***puruiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***puroia***] (Rar) Purulent.

puroinic, ~ă *sm, a* vz ***poroinic***

puroios, ~oasă [At: MAN. SĂNĂT. 245/3 / V: (reg) ***puno~*** *a*, ***purioasă*** *sf*, ***puruios*** *a* / P: *~ro-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***puroi¹*** + *-os*] **1** *a* (Îvr) Care elimină puroi¹ (**1**) Si: *purulent*. **2** *sf* (Mun) Varietate de struguri cu boabele mărunte, albe și dulci.

puroire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***puroi²***] (Înv) **1** Formare de puroi¹ (**1**). **2** Colectare de puroi¹ (**1**). **3** Eliminare de puroi¹ (**1**) Si: *supurare*.

puron *sn* vz ***puroi¹***

purpur *sn* vz ***purpură***

purpura *vt* [At: HELIADE, O. I, 180 / Pzi: *~rez* / E: ***purpură***] (Îvr) A înroși.

purpurat, ~ă *a* [At: BOLLIAC, O. 68 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***purpură*** + *-at*] (Îrg) Purpuriu.

purpură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***pârpor*** *sn*, ***pârpur*** *sn*, (asr) ***purpur*** (A și: *purpur*) *sn* / Pl: *~ri, ~re* / E: lat ***purpura***, fr ***purpura***] **1** (Înv) Boli contagioase caracterizate prin apariția pe piele a unor pete de culoare roșie. **2** (Înv) Boală caracterizată prin erupții hemoragice subcutanate. **3** Substanță colorantă roșu-închis cu nuanță violetă, care în antichitate se extrăgea din molusca *Mulex brandaris*, iar astăzi se obține pe cale sintetică. **4** (Pgn) Culoare roșu-închis. **5** Stofă scumpă, plușată, vopsită cu purpură (**3**) Si: (înv) *porfiră¹*. **6** (Pex) Veșmânt de ceremonie pentru regi, nobili, arhierei etc. făcut din purpură (**5**). **7** (Înv; fig) Demnitate a consulilor, împăraților etc. la romani. **8** (Înv; fig; pgn) Demnitate regală. **9** (Înv; fig; pex) Tron. **10** (Înv; fig; pex) Imperiu. **11** (Îs) ~ *retiniană* Substanță fotosensibilă de culoare roșie, care se găsește în celulele cu bastonaș de pe retină.

purpurător, ~oare *a* [At: HELIADE, O. I, 94 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***purpura*** + *-ător*] (Îvr) Care împurpurează.

purpurină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 620 / Pl: *~ne* / E: fr ***purpurine***] Substanță de culoare roșie-cafenie extrasă din rădăcina unor plante din familia rubiaceelor sau obținută pe cale sintetică, care se utilizează ca intermediar la prepararea coloranților.

purpuriu, ~ie *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ***purpură*** + *-iu*] De culoare roșu-închis ca a purpurei (**3**) Si: (îvr) *porfiriu*, *purpurat*, (rar) *purpuros*.

purpuros, ~oasă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 243 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***purpură*** + *-os*] (Rar) Purpuriu.

pursânge [At: ENC. VET. 352 / S și: *pur-sânge* / E: ***pur²*** + ***sânge*** cdp fr ***pur-sang***] **1** *ai* (D. animale, spc d. cai) Care este de rasă pură² (**1**). **2** *sm* Cal de rasă pură² (**1**), de obicei de origine engleză sau arabă.

purta [At: PSALT. HUR. 116ʳ/8 / V: (înv) ***porta*** / Pzi: *port* / E: ml ***portare***] **1** *vt* A ține în mâini, în spate, pe umăr etc. ducând cu sine undeva. **2** *vt* (Înv; îs) *Poartă-voce* Portavoce. **3** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) pe degete** A dispune de cineva după bunul plac. **4** *vt* (Pex; îae) A înșela. **5** *vt* (Reg; îe) **A ~ poșta** A flecări. **6** *vt* (Reg; îe) **A ~ sufletul în traistă** A nu se ține de cuvânt Si: *a minți*. **7** *vt* (Fig; asr) A suporta consecințele. **8** *vt* (Fig; asr; pex) A suporta. **9** *vi* (Rar; îe) **A-i ~ (cuiva) de cheltuială** A suporta toate cheltuielile cuiva. **10** *vt* A trece dintr-o mână în alta, de la unul la altul. **11** *vt* A trece dintr-o parte în alta. **12** *vt* A avea asupra sa pentru a se folosi la nevoie. **13** *vt* (D. mijloace de transport, d. ființe) A transporta. **14** *vt* A duce cu sine. **15** *vt* (Înv; c. i. victorii, succese) A repurta. **16** *vt* A sprijini în mers, să nu cadă. **17** *vt(a)* (D. femele, femei) A fi însărcinată. **18** *vt* (D. plante) A rodi. **19** *vt* (C. i. ființe) A călăuzi¹ (**1**). **20-21** *vtrp* (Pgn) A (se) duce dintr-un loc într-altul. **22** *vt* A determina să se ducă undeva, în mod real sau imaginar. **23** *vt* A duce cu forța și sub pază. **24** *vt* (Înv; pfm; fig) A înșela, ducând pe o cale greșită. **25** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) cu vorba** (sau **cu vorbe** ori, înv. **cu voroave**) A face

promisiuni fără a-și ține cuvântul, pentru a obține răgaz. **26** *vr* (Pop; pex) A se perinda. **27** *vr* (Pop) A se plimba. **28** *vr* (Îvr) A pleca. **29** *vr* (Rar) A se îndrepta către... **30** *vt* (Rar) A trimite. **31** *vt* (Rar; c. i. drumuri) A parcurge. **32** *vr* (Reg) A se grăbi. **33** *vt* (C. i. corpul sau o parte a corpului unei ființe, un organ anatomic) A mișca ritmic încoace și încolo, de obicei în timpul mersului. **34** *vtf* (Spc; rar; c. i. părul) A flutura. **35-36** *vtrp* (Rar) A trece pe suprafața a ceva dintr-o parte în alta. **37-38** *vtrp* (Îvp; c. i. vorbe, vești, zvonuri etc.) A răspândi. **39** *vr* (Înv; îe) **A i se ~ numele** A ajunge să fie cunoscut de toți. **40** *vt* (Îrg) A avea grijă de... **41** *vt* (Îvr) A întreține din punct de vedere material. **42** *vt* (C. i. acțiuni) A desfășura cu eforturi proprii. **43** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) prin judecăți** A da pe cineva în judecată, târându-l mereu pe la procese. **44** *vt* A îndeplini o funcție, o însărcinare sau a deține un titlu, o demnitate. **45** *vt* (C. i. instrumente, unelte, arme etc.) A mânui cu pricepere, cu îndemânare. **46** *vt* A avea o anumită înfățișare de la natură ori potrivit obiceiului, modei etc. **47** *vt* (Rar; îe) **A ~ coarne** A fi înșelat în căsnicie. **48** *vt* (Spc; c. i. obiecte de îmbrăcăminte, de încălțăminte, podoabe etc.) A umbla îmbrăcat încălțat, împodobit cu... **49** *vi* (Jur; udp „asupra") A se referi la... **50** *vi* (Reg) A fi mai rezistent. **51** *vt* (Îe) **A ~ doliu** A umbla îmbrăcat în negru sau a avea aplicată o fâșie neagră pe haine, în semn de doliu. **52** *vt* A avea imprimat, gravat, pictat, scris. **53** *vt* A avea în structura sa. **54** *vt* (Înv) A deține pentru a conduce, a decide etc. **55** *vt* (C. i. gânduri, sentimente, intenții etc.) A nutri. **56-57** *vti* (Îlv) **A ~ (de) grijă** (sau **grija**) **cuiva** sau **de** (ori, înv, **despre**) **ceva** A se îngriji de cineva sau de ceva. **58** *vt* (Fam; îe) **A-i ~ cuiva un dinte** A urmări să se răzbune pe cineva. **59** *vt* A conține într-o manieră abstractă, psihologică. **60** *vt* (C. i. nume) A se numi. **61-62** *vtrp* (C. i. conversații, corespondență) A întreține. **63-64** *vtrp* (Pop) A îndeplini conform tradiției sau rânduielilor bisericești. **65** *vr* A avea o anumită conduită. **66** *vr* (Pex) A acționa într-un anumit fel. **67** *vt(f)* (Pop) A se comporta cu cineva după bunul său plac. **68** *vr* (Îvr; fig) A se desfăta (**5**). **69** *vr* (Înv) A se desfășura.

purtabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***purta*** + *-bil* cf fr *portable*)] (Fam; d. îmbrăcăminte) **1** Care este comod de purtat. **2** (Pex) Care nu este încă uzat.

purtabilitate *sf* [At: SFC VI, 56 / E: ***purtabil*** + *-itate*] (Rar; d. îmbrăcăminte) Comoditate în a purta ceva care se uzează mai greu.

purtală *sf* [At: VASILIU, P. L. 163 / Pl: *~le* / E: ***purta*** + *-eală*] (Reg; d. îmbrăcăminte; îla) **De ~** De purtat[1] (**9**).

purtare *sf* [At: PRAV. GOV. 115ᵛ/15 / Pl: *~tări* / E: ***purta***] **1** Transportare pe umeri, pe brațe etc. Si: *purtat[1]* (**1**), *purtătură* (**1**). **2** (Îvr; fig) Suportare. **3** (Îvr; fig) Îngrijire. **4** (Îvr) Ducere a sarcinii de către o femeie gravidă. **5** (Îvr; pex) Graviditate. **6** (Îvr) Ducere cu sila, contra voinței sale. **7** (Reg) Circulație a oamenilor, a vehiculelor Si: *purtat[1]* (**4**). **8** (Trs) Afacere. **9** (Pop; cer) Folosire a unui obiect de îmbrăcăminte, de încălțăminte, de podoabă Si: *purtat[1]* (**5**). **10** (Îe) **A lua (un lucru) la ~** A începe să folosească un lucru foarte des, aproape zilnic Si: *purtat[1]* (**6**). **11** (Mpl) Conduită (**1**). **12** (Înv) Conducere. **13** (Spc) Mod de comportare disciplinară a unui elev în școală. **14** (Reg) Stare meteorologică bună. **15** (Pfm; îe) **A-și lua nasul la ~** A deveni obraznic. **16** (Art; îs) *~a de fete* Dans popular cu acompaniament vocal, executat de femei care se țin de braț în formație de cerc. **17** (Îas) Melodie după care se execută purtarea (**16**) de fete.

purtat[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 343/34 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***purta***] **1** Purtare (**1**). **2** (Îvr; fig) Suportare. **3** (Îvr; fig) Îngrijire. **4-6** Purtare (**7, 9-10**). **7** (Mpl) Conduită (**1**). **8** (Înv) Conducere. **9-10** (Îljv) **De ~t** (Care servește) de îmbrăcăminte.

purtat[2], ~ă [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: ***purta***] **1** *a* (D. oameni) Care a călătorit mult prin lume. **2** *a* (Pex) Cu experiență. **3** *a* (D. îmbrăcăminte, încălțăminte) Uzat. **4** *a* (Înv; d. pământ) Cultivat fără întrerupere, până la secătuire. **5** *sfa* Dans popular care se execută în perechi, în ritm binar moderat, cu mai multe variante, executat la deschiderea ciclurilor de joc. **6** *sfa* Melodie după care se execută purtata (**5**).

purtativ, ~ă *a* vz ***portativ[1]***

purtărel *sm* vz ***portărel***

purtăreț, ~eață [At: PRAV. GOV. 146ᵛ/10 / V: (rar) ***por~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***purta*** + *-ăreț*] **1** *a* (Înv; d. obiecte) Care se poate muta cu ușurință Si: *mobil*. **2** *a* (Îs) *Dicționar* (sau *vocabular*) *~* Dicționar portativ. **3** *a* (Med; înv; d. boli) Care este ușor de suportat Si: *stenic*. **4** *sn* (Trs) Prăjină cu care se transportă fânul la locul unde se face claia. **5** *sm* (Îvr; îs) *~ de viață* Ființă care trăiește. **6** *a* (Pop; d. îmbrăcăminte, încălțăminte) Care nu se rupe și nu se murdărește ușor Si: *durabil* (**4**), *trainic*. **7** *a* (Îvr; d. limbă) Comun (**1**). **8** *a* (Îvr; d. oameni) De rând.

purtător, ~oare [At: CORESI, EV. 30 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***purta*** + *-ător*] **1-2** *smf, a* (Ființă) care poartă (**1**). **3** *smf* (Îs) *~ de cuvânt* Persoană fizică sau juridică împuternicită să difuzeze în țară și în străinătate știri și textele documentelor oficiale sau ale unor organizații, instituții etc. **4** *smf* (Rar; îs) *~ de condei* Scriitor. **5** *a* (Îs) *Undă ~oare* Undă electromagnetică de înaltă frecvență care, fiind modulată de un semnal de mesaj, servește la transmiterea acestuia. **6** *sn* (Îs) *~ de germeni* Organism uman sau animal care adăpostește microbi patogeni, de obicei într-una din cavitățile naturale ale corpului, constituind o sursă permanentă de infecție. **7** *smf* Persoană care are ceva asupra sa. **8-9** *smf* (Îljv) **La ~** (Care poate fi plătit, achitat, folosit etc.) fără a avea indicat numele titularului. **10-11** *smf, a* (Ființă) care răspândește, propagă etc. **12-13** *smf, a* (Înv; șîs *~ de Dumnezeu*, *~ de dumnezeire*) (Om) care crede în Dumnezeu și care practică ori propagă religia creștină. **14** *smf* (Pex) Sfânt. **15** *smf* (Înv; îs) *~ de grija* Persoană care se ocupă de cineva sau de ceva. **16** *sm* (Înv) Conducător (**1**). **17** *smf* (Îvr) Persoană îmbrăcată, împodobită cu ceva. **18** *a* (Reg; d. îmbrăcăminte) Trainic. **19** *a* Care are imprimat, gravat, pictat etc. ceva. **20** *a* (Rar) Care produce ceva.

purtătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***purtat[1]*** + *ură*] (Îrg) **1** Purtare (**1**). **2** (Îvr; fig) Suportare. **3** (Îvr; fig) Îngrijire. **4** (Mpl) Conduită (**1**). **5** (Înv) Conducere. **6** (Îs) *~ de grijă* Solicitudine arătată cuiva.

purtiță *sf* vz ***portiță***

purtucală *sf* vz ***portocală[1]***

purțotină *sf* vz ***pârțotin***

purțulan *sn* vz ***porțelan***

puruiat, ~ă *a* vz ***puroiat***

puruios, ~oasă *a* vz ***puroios***

purulent, ~ă *a* [At: MAT. MEDIC. 66 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***purulent***] (D. țesuturi animale, organe, leziuni etc.) Care conține, elimină puroi[1] (**1**) Si: (rar) *puroiat*, (îvr) *puroios, supurant*.

purulență *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~țe* / E: fr ***purulence***] (Rar) Supurație.

purumb, ~ă *a* vz ***porumb***

purung *sm* vz ***porumb***

purur *sn* vz ***puroi[1]***

purură *s* [At: ALR I, 1852/93, 94 / Pl: nct / E: nct] (Trs) Rumeguș de la tăierea lemnului cu ferăstrăul.

purure *av, sf* vz ***pururi***

pururea *av* vz ***pururi***

pururi [At: PSALT. HUR. 43ʳ/9 / V: ***~rea***, (înv) ***porurea***, ***puruire*** *av*, ***~re*** *av, sf*, ***~le***, ***~lea*** *av* / E: ns cf lat *purus*] **1** *av* (Îvp) Fără încetare Si: *întruna, mereu, necontenit, neîncetat*. **2** *av* (Îvp) Veșnic. **3** *av* (Îvr; îcn) Niciodată. **4** *av* (Nob) Din ce în ce mai mult. **5** *sf* (Îvr; îf *purure*) Veșnicie. **6-7** *av* (Îlav) **De-a ~** (Pentru) totdeauna.

pururelnic, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 48/27 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pururi*** + *-elnic*] (Îvr) Permanent.

pururelnicie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***pururelnic*** + *-ie*] (Îvr) Veșnicie.

pururile *av* vz ***pururi***

pururilea *av* vz ***pururi***

pus[1] *sn* [At: MAN. SĂNĂT. 48/26 / E: ***pune***] **1-3** Punere (**1-2, 6**). **4** Îmbrăcare. **5** Încălțare. **6-7** Punere (**10, 18**). **8** (Pop) Turnare a unui lichid într-un recipient. **9** (Reg) Semănare prin așezarea semințelor în brazdă. **10** (Reg; pex) Perioadă de timp în care se seamănă.

-pus[2] [At: DN³ / E: fr ***-pus*** cf ngr πούς] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) picior. **3** De picior.

pus³ *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr, lat *pus*] (Med) Exudat patologic vâscos, care se formează în focarele de infecție Si: *puroi¹* (1).
pusat *s* vz *păsat*
pusăciune *sf* [At: RUS. I. I. 60/25 / V: (înv) *~ățiune* / Pl: *~ni* / E: *pus* cf it *posizione*, fr *position*] (Înv) **1** Fel în care este așezat sau situat ceva sau cineva în spațiu, în raport cu altcineva sau altceva Si: (înv) *pusătură* (1), (înv) *pusoare* (1). **2** Împrejurare în care se găsește cineva.
pusătură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 69 / Pl: *~ri* / E: *pus* + *-ătură*] **1** (Înv) Pusăciune (1). **2** (Reg) Boală căpătată prin farmece. **3** (Reg; pex) Farmec pentru îmbolnăvirea cuiva Si: *vrajă*.
pusățiune *sf* vz *pusăciune*
pusce *sf* vz *pușchea*
puscea *sf* vz *pușchea*
puscelos, ~oasă *a* [At: LB / V: (înv) *puste~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *pușchele* (pll *pușchea*) + *-os*] (Îdt) Pustulos.
puschea *sf* vz *pușchea*
pusdarie *sf* vz *puzderie*
puseism *sn* [At: DN³ / Pl: *~se-i~* / E: fr *puseyisme* cf *Pusey*] Curent în biserica anglicană care cerea să fie restabilite ceremoniile catolice și unele dogme ale catolicismului.
puseist, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr *puseyiste*] **1-2** (Adept) al puseismului.
puseu *sn* [At: GRAUR. E. 48 / P: *pu-seu* / Pl: *~ri* / E: fr *poussée*] **1** Acces al unei boli. **2** (Fig) Vervă momentană.
push-pull *sn* [At: DN³ / P: *puș-pul* / E: eg, fr *push-pull*] (Elt) Montaj amplificator în care două elemente cu caracteristici simetrice funcționează în opoziție.
pusilanim, ~ă *a* [At: GALACTION. A. 212 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *pusillanime*] (Liv; d. oameni și manifestările lor) Care este lipsit de curaj Si: *fricos*, *laș*.
pusilanimitate *sf* [At: V. ROM. ianuarie 1954, 193 / E: fr *pusillanimité*] (Liv) **1** Slăbiciune morală. **2** Stare a unui om pusilanim. Si: *lașitate*.
pusiutic *sm* vz *poșidic*
pusuc *sn* vz *prusluc*
puslușanie *sf* vz *poslușanie*
puslușnic *sm* vz *poslușnic*
pusnic, ~ă *smf* vz *pustnic*
pusnici *v* vz *pustnici*
pusnicie *sf* vz *pustnicie*
pusnicire *sf* vz *pustnicire*
pusnicit, ~ă *a* vz *pustnicit*
pusoare *sf* [At: PRAV. 21 / Pl: *~ori* / E: *pus* + *-oare*] **1** (Îvt) Pusăciune (1). **2** (Înv) Statură. **3** (Înv) Comportare. **4** (Înv) Vie sădită de curând Si: (îvp) *sad*. **5** (Înv; pgn) Plantație recentă. **6** (Ban; Trs) Loc îngrădit pe unde trec animalele sălbatice și unde stau vânătorii la pândă.
puspai *sn* vz *pospai*
puspan *sm* [At: LB / V: *pos~*, *pospang*, *pospeang*, *~d*, *puşpan*, *sospain*, *sospan* / Pl: *~i* / E: mg *puszpáng*] (Bot; Trs) Cimșir (1) (*Buxus sempervirens*).
puspand *sm* vz *puspan*
pust *sm* vz *pușt*i
pustă *sf* [At: ECONOMIA, 16/3 / Pl: *~te* / E: mg *puszta*] **1** Stepă situată în Câmpia Panonică. **2** (Pgn; asr) Stepă. **3** (Ban) Pășune (1). **4** (Trs) Luminiș în pădure. **5** (Îvr) Ținut pustiu. **6** (Mar) Loc pustiit² (1). **7** (Ban; Trs) Proprietate rurală la o oarecare distanță de o comună. **8** (Ban; Trs; pex) Dependințe ale pustei (7). **9** (Ban; Trs; pex) Conac boieresc. **10** (Reg) Unitate de măsură pentru suprafețe agrare, egală cu circa 12 iugăre.
pustăni *v* vz *pustii¹*
pustâi *v* vz *pustii¹*
pustâieșag *sn* vz *pustieșag*
pustâietate *sf* vz *pustietate*
pustân, ~ă *a* vz *pustiu*
pustânătate *sf* vz *pustietate*
pustâni *v* vz *pustii¹*
pustâniu, ~ie *a* vz *pustiu*
pustânoșag *sn* vz *pustieșag*
pustea *sf* vz *pușchea*
pusteire *sf* vz *pustiire*
pusteit, ~ă *a* vz *pustiit²*
pusteitate *sf* vz *pustietate*
pusteiu *sn* vz *pustiu*
pustelnică *sf* vz *pustielnic*
pustelnici *vi* [At: PAMFILE, CR. 140 / Pzi: *~cesc* / E: ucr **пустельник**] (Olt) A pusnici (1).
pustenecie *sf* vz *pustnicie*
pustia *v* vz *pustii*
pustiatate *sf* vz *pustietate*
pustieciune *sf* vz *pustiiciune*
pustielnic, ~ă [At: BĂCESCU, PĂS. 146 / P: *~ti-el~* / V: *~telnică* *sf* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *pustiu* + *-elnic*] **1** *a* (Reg; d. păsări) Care anunță o nenorocire, o moarte. **2** *sf* (Orn; reg) Cucuvea (1) (*Athene noctua*).
pustiere *sf* vz *pustiire*
pustiesc, ~iască *a* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 12ᵛ/4 / P: *~ti-esc* / Pl: *~ești* / E: *pustiu* + *-esc*] (Îvr) **1-6** Pustnicesc (**1-6**).
pustieșag *sn* [At: (sec. XVIII) CAT. MAN. I, 294 / P: *~ti-e~* / V: (reg) *~tâi~*, *~tânoșag*, *~iișag*, *~iș*, (îvr) *~tușag* / E: *pustiu* + *-șag* cf mg *pusztaság*] (Reg) **1** Pustiu (1). **2** Ogor necultivat. **3** Casă lăsată în ruină. **4** (Îvr; îf *pustușag*) Prefacere în pustiu (1) a unui loc fertil. **5** (Îf *pustușag*) Avere mare.
pustiet, ~ă *a* vz *pustiit²*
pustietate *sf* [At: URECHE. L. 192 / P: *~ti-e~* / V: (reg) *~tâi~*, *~tânăt~*, *~iat~*, (înv) *~teit~*, *~inie~*, (îvr) *~iit~* / Pl: *~tăți* / G-D (rar) *~tăței* / E: *pustiu* + *-etate*] **1** Pustiu (1). **2** (Spc) Deșert (23). **3** (Reg; îe) **Ducă-se-n ~** Ducă-se pe pustii. **4** (Înv) Teritoriu devastat, jefuit Si: *pustiu* (12). **5** (Mol; Dob) Loc sau casă lăsată în paragină, părăsită. **6** (Îvr) Teren care nu aparține nimănui Si: *pustiu* (13). **7** Loc foarte puțin populat Si: (îvp) *pustiu* (17), *singurătate*. **8** Liniște. **9** (Mol) Avere mare în bani.
pustietor, ~oare *a* vz *pustiitor*
pustietură *sf* [At: DOSOFTEI. V. S. decembrie 188ᵛ/28 / P: *~ti-e~* / Pl: *~ri* / E: *pustii¹* + *-etură*] (Îvr) Pustiire (1).
pustii¹ [At: PALIA (1581), 199/14 / V: (reg) *~tăni*, *~tâi*, *~tâni*, (îvp; cscj) *~ia*, (înv) *~ini* / Pzi: *~tiesc* / E: *pustiu*] **1** *vt* (C. i. locuri fertile sau teritorii populate, așezări umane) A lăsa pustiu (1) de vegetație, de animale, de oameni, de bunuri etc. Si: (reg) *a pustului*. **2** *vt* (Pgn) A devasta. **3** *vt* (Îvr; c. i. ființe) A prăpădi (1). **4** *vt* (Îvr) A omorî. **5** *vt* (Ban; Trs; c. i. animale sau plante) A stârpi. **6** *vr* (Înv; d. locuri cultivate) A se părăgini. **7-8** *vtrp* (Reg; c. i. bunuri materiale) A (se) risipi. **9** *vt* (Îvr; c. i. bunuri materiale) A jefui. **10** *vt* (Îrg; c. i. oameni, așezări omenești) A părăsi. **11** *vr* (Pop; d. oameni) A se refugia. **12** *vr* (Reg; îe) **A se ~tâni în ha lume** A deceda.
pustii², *~ie* *a* vz *pustiu*
pustiicios, ~oasă *a* [At: SLAVICI, O. I, 117 / P: *~ti-i~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *pustii¹* + *-cios*] (Înv) **1** Pustiitor (1). **2** (Pgn) Devastator. **3** Nepopulat.
pustiiciune *sf* [At: PSALT. 145 / P: *~ti-i~* / V: (înv) *~tieci~* / E: *pustiu* + *-ciune*] (Înv) **1** Pustiu (1). **2** (Îf *pustieciune*) Deșert (23).
pustiire *sf* [At: CORESI, EV. 459 / V: (îvr) *~teire*, (înv) *~tiere* / Pl: *~ri* / E: *pustii¹*] **1** Prefacere în pustiu (1) a unui loc fertil, a unui teritoriu populat etc. Si: *pustiit¹* (1). **2** (Pgn) Devastare (1). **3** (Îvr) Moarte a ființelor. **4** (Îvr) Omorâre. **5** (Ban; Trs) Stârpire a animalelor, plantelor Si: *pustiit¹* (2). **6** (Înv) Părăginire a locurilor cultivate Si: *pustiit¹* (3). **7** (Reg) Irosire a bunurilor materiale Si: *pustiit¹* (4). **8** (Înv) Jefuire a bunurilor materiale Si: *pustiit¹* (5). **9** (Îvr) Părăsire a așezărilor omenești Si: *pustiit¹* (6). **10** (Pop) Refugiere a oamenilor Si: *pustiit¹* (7). **11** (Ccr; prc) Deșert (**23**).
pustiișag *sn* vz *pustieșag*
pustiit¹ *sn* [At: CORESI, PS. 193/13 / V: (înv) *~init* / Pl: (rar) *~uri* / E: *pustii¹*] (Îvr) **1-7** Pustiire (**1, 5-10**). **8** (Pgn) Devastare (1).

pustiit², *~ă* [At: PRAV. 55 / V: (înv) *~teit*, *~tiet* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *pustii¹*] 1 *a* (D. locuri fertile, teritorii populate) Prefăcut în pustiu (1). 2 *a* (Pgn) Devastat. 3 *a* (Îvr; d. oameni) Rămas fără nici un bun material. 4 *sf* (Îvr; nob) Femeie părăsită. 5 *a* (Pop) Solitar.

pustiitate sf vz *pustietate*

pustiitor, *~oare a* [At: ANON. CAR. / P: *~ti-i~* / V: *~tietor*, (înv) *~iu* / E: *pustii¹* + *-tor*] 1 Care pustiește¹ (1) de vegetație, de animale, de oameni, de bunuri etc. Si: *pustiicios* (1). 2 (Pgn) Devastator.

pustiitoriu, *~oare a* vz *pustiitor*

pustiiu, *~ie a* vz *pustiu*

pustin, *~ă a* vz *pustiu*

pustini v vz *pustii¹*

pustinic, *~ă smf* vz *pustnic*

pustinietate sf vz *pustietate*

pustinit sn vz *pustiit¹*

pustiniu, *~ie sn*, *a* vz *pustiu*

pustișag sn vz *pustieșag*

pustiu, *~ie* [At: PSALT. HUR. 45ᵛ/9 / V: (reg) *~tân a*, *~teiu sn*, *~iiu a*, *puștiu sn*, (îvr) *~in a*, (înv) *postine sn*, *~tâniu a*, *~ii a*, *~iniu a*, *sn* / Pl: (1-6, 10-13, 17-19, 30-32) *~uri*, (14-20, 22, 24-43) *~ii*, *~ie* / E: slv **поустыни**, bg **пустиня**] 1 *sn* (Îvp) Regiune sălbatică fără vegetație și nepopulată de oameni Si: *pustietate* (1), (reg) *pustieșag* (1), (înv) *pustiiciune*, *pustiire* (1). 2 *sn* (Îvp; spc) Deșert (23). 3 *sn* (Îlav) **În ~** sau (pop) **în ~ie** Zadarnic. 4 *sn* (Îlav) **A ~** Prevestind moartea sau o altă mare nenorocire. 5 *sn* (Îe) **A fluiera în** (sau **a**) **~** A fluiera în semn de pagubă. 6 *sn* (Reg; îe) **A puti a ~** A fi gol. 7 *av* (Reg; îe) **A vorbi ~** (sau **~tii**) A vorbi prostii, lucruri neadevărate. 8 *av* (Reg; pex; îae) A aiura. 9 *av* (Reg; îae) A vorbi obscen. 10 *sn* (Reg; îe) **A arunca (pe cineva) în ~ie** A distruge pe cineva. 11 *sn* (Înv; îe) **A lua munții și ~iile-n cap** A pleca fără nici o țintă precisă. 12 *sn* Pustietate (4). 13 *sn* (Înv) Teren între sate sau în afara hotarelor unui sat, care nu e în proprietatea cuiva Si: (îvr) *pustietate* (6). 14 *a* (D. locuri, ținuturi) Care se află în stare sălbatică, fără vegetație și nepopulat de oameni. 15 *a* (Spc; d. locuri, ținuturi) Care formează un deșert (23). 16 *a* (Îvp; d. locuri cultivate) Lăsat în paragină. 17 *snf* (Îvp) Pustietate (7). 18 *snf* (Îvp; pex) Liniște. 19 *snf* (Îvp) Loc în care cineva nu se poate adapta. 20-21 *a*, *av* (D. așezări omenești) (Care este) nepopulat. 22-23 *a*, *av* (Pex) (Care este) lipsit de viață. 24 *a* (D. străzi, drumuri etc.) Puțin circulat. 25 *a* (Rar; d. recipiente, spații, obiecte) Care nu conține nimic înăuntru Si: *gol* (23). 26 *a* (D. copaci) Lipsit de frunze, de flori. 27 *a* (D. ochi, pex, d. privire) Lipsit de expresie. 28 *a* (Îrg; fig; d. manifestări ale oamenilor) Care este fără sens. 29 *a* (Udp „de") Care este lipsit de... 30-31 *a*, *snf* (Fig) (Care este cuprins de o) senzație de singurătate apăsătoare. 32-33 *a*, *snf* (Fig; pex) (Care este cuprins de o) stare de tristețe apăsătoare. 34 *snf* (Fig) Liniște absolută de după moarte. 35 *a* (Îvp; d. oameni, ființe) Părăsit (1). 36 *a* (Îvp; pex) Nesupravegheat. 37 *a* (Îvp; pex) Neîngrijit. 38 *sm* (Reg; îe) **~tânu de mine!** Nenorocitul de mine! 39 *a* (Îvr; d. oameni) Care este fără ocupație. 40 *smf* (Pop; îsg; art.) Drac (1). 41 *smf* (Pfm; îe) **Ducă-se** (sau **duce-te-ai, duce-s-ar** etc.) **pe** (sau **la** ori **în**) **~ii** sau **~**, **~ia** Se spune pentru a exprima enervarea, nemulțumirea față de cineva sau de ceva. 42 *smf* (Pfm; îe) **A lăsa (la) ~ia** sau **la ~ii, ~iei, în ~ie** A nu se mai interesa în continuare de cineva sau de ceva. 43-44 *smf*, *a* (Îvp; lsg) (Persoană, sentiment, dorință) care macină, chinuie.

pustnic, *~ă* [At: COD. TOD. 216 / V: *pusnic*, (înv) *postnec*, *pos~*, *~tinic* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: slv **поустынникъ**] 1-2 *smf* Om (laic sau) călugăr care trăiește izolat de lume, ducând o viață închinată rugăciunii și plină de privațiuni Si: *anahoret*, (liv) *ascet*, *eremit*, *schimnic*, *sihastru*. 3-4 *smf*, *a* (Pan) (Persoană) care duce o viață retrasă, izolată de societate etc.

pustnicesc, *~ească a* [At: MINEIUL (1776), 83ʳ¹/36 / Pl: *~ești* / E: *pustnic* + *-esc*] 1-5 Care aparține (pustnicilor (1-3) sau) pustniciei (1-2) Si: (îvr) *pustiesc* (1-5). 6-10 Privitor (la pustnici (1-3) sau) la pustnicie (1-2) Si: (îvr) *pustiesc* (6-10). 11-15 Specific (pustnicilor (1-3) sau) pustniciei (1-2) Si: (îvr) *pustiesc* (11-15).

pustnicește av [At: MAIOR. P. 66/27 / E: *pustnic* + *-ește*] (Rar) 1-2 Ca pustnicii (1-2) Si: (înv) *sihăstrește*.

pustnici [At: MINEIUL (1776), 179ʳ²/34 / V: *pusn~* / Pzi: *~icesc* / E: *pustnic*] 1 *vi* A duce o viață de pustnic (1) Si: *a sihăstri*, (rar) *a schimnici*, (reg) *a pustelnici*. 2-3 *vr* A se face pustnic (1-2) Si: *a se sihăstri*, (rar) *a se schimnici*. 4-5 *vr* (Rar) A se stabili undeva ca pustnic (1-2).

pustnicie sf [At: MINEIUL (1776), 49ʳ²/17 / V: *pusn~*, (înv) *~tenecie* / Pl: *~ii* / E: *pustnic* + *-ie*] 1-2 Viață de pustnic (1-2) Si: *sihăstrie*. 3 (Pan) Izolare totală în care trăiește cineva sau se află ceva. 4 (Pex; ccr) Loc singuratic.

pustnicire sf [At: DEX / V: *pusn~* / Pl: *~ri* / E: *pusnici*] (Rar) 1 Sihăstrire. 2-3 (Rar) Stabilire undeva ca pustnic (1-2).

pustnicit, *~ă a* [At: STĂNOIU, C. I, 143 / V: *pusn~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *pustnici*] (Rar) Retras din lume în calitate de pustnic (1) Si: *izolat*, *retras*, *sihăstrit*.

pustulație sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *pustulation*] (Med) Acoperire cu pustule (1).

pustulă sf [At: POLIZU / A și: *pustulă* / Pl: *~le* / E: fr *pustule*, lat *pustula*] 1 (Med) Veziculă purulentă la nivelul tegumentelor, produsă prin infecția cu germeni patogeni. 2 (Med; îs) *~ malignă* Formă de localizare pe piele a antraxului, manifestată prin apariția unei pete minuscule care se transformă într-o veziculă plină cu puroi care ulcerează. 3 (Med; pgn; îas) Antrax (2). 4 (Bot) Îngrămădire de ciuperci sau de conidii formată pe tulpina sau pe frunzele plantelor atacate de ciuperci parazite.

pustulos, *~oasă a* [At: POLIZU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr *pustuleux*, lat *pustulosus*] Plin de pustule (1) Si: (pop) *bubos*, (îdt) *puscelos*.

pustului vrp [At: ARH. FOLK. I, 180 / Pzi: 3 *~ește* / E: *pustă* + *-ului*] (Reg; c. i. locuri fertile, teritorii populate, așezări umane) A lăsa pustiu (1) de vegetație, de animale, de oameni, de bunuri etc. Si: *a pustii* (1).

pustuloză sf [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr *pustulose*] (Med) Afecțiune caracterizată prin leziuni pustuloase.

pustușag sn vz *pustieșag*

puș¹ sm [At: BL VI, 192 / Pl: *~i* / E: ger *Bursch*] (Trs) Ordonanță.

puș² sn [At: A II, 2 / Pl: *~e* / E: ger *Busch*] (Reg) Grămadă de struguri.

puș³ sn vz *poșă¹*

pușă sf vz *poșă¹*

pușca [At: LEX. MARS. 214 / Pzi: *pușc*, 2 *puști*, (reg) *pușci*, Cj: 3, 6 (reg) *să pusce*, *să pușce* / E: *pușcă*] 1-2 *vti* (Îvp) A trage cu pușca. 3-4 *vti* (Îvp; pgn) A descărca orice armă de foc. 5 *vi* (Reg; îe) **A ~ în lună** A nu fi conștient de realitate. 6 *vt* (Reg; îe) **A ~ cu biciul** A pocni din bici. 7 *vt* (Reg; îe) **A ~ în palmă** A bate palma la încheierea unui târg. 8 *vi* (Trs; Mol) A ochi cu pușca (1). 9 *vi* (Reg) A trage cu arcul. 10 *vrr* A trage cu pușca (1) unul în altul. 11 *vrr* (Spc) A se duela cu o armă de foc. 12 *vi* (Min) A produce sfărâmarea rocilor cu ajutorul unui exploziv. 13 *vi* (Reg) A împroșca în jur. 14 *vt* (Trs; fig) A provoca o durere fizică acută Si: *a înjunghia*, *a săgeta*. 15 *vi* (Reg) A crăpa (1). 16 *vt* (Înv) A lucra superficial.

pușcală sf [At: ALR I, 1696/870 / Pl: *~le*, *~căli* / E: drr *pușcăli*] (Reg) Pușcoci (1).

pușcalău sn [At: SCL 1973, 51 / Pl: *~ăi* / E: *pușcală* + *-ău*] (Rar; prt) Vânător prost.

pușcar sm [At: URECHE, ap. LET. I, 195/26 / Pl: *~i* / E: *pușcă* + *-ar*] (Înv) 1 Tunar. 2 Fabricant de puști (1) Si: (îvr) *pușcaș* (5).

pușcare sf [At: PRAV. COND. (1780), 48 / Pl: *~cări* / E: *pușca*] 1 (Înv) Împușcare. 2 (Îvp) Ucidere sau rănire prin împușcare. 3 (Min) Sfărâmare a rocilor cu ajutorul unui exploziv.

pușcaș sm [At: URECHE, L. 190 / Pl: *~i* / E: *pușcă* + *-aș*, cf mg *puskás*] 1 (Înv) Tunar. 2 (Înv; spc) Soldat dintr-un corp de armată ce forma paza pușcăriilor. 3 (Asr) Vânător înarmat cu pușcă (3). 4 (Pex) Persoană care ochește bine cu pușca (3), la vânat. 5 (Îvr) Pușcar (2). 6 (Înv) Om ticălos.

pușcat, *~ă* [At: BARIȚIU, P. A. II, 498 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *pușca*] (Reg) 1 *a* Ucis prin împușcare. 2 *a* (D. vânat) Împușcat. 3 *av* (Îe) **A fugi** (sau **a ieși, a se duce**) **ca ~** A fugi, a ieși foarte repede.

puşcaviţă *sf* [At: ALR I, 1696/9 / V: *~cov~* / Pl: *~ţe, ~căviţi* / E: ***puşcă***] (Olt; Ban) Puşcoci (1).

puşcă *sf* [At: MOXA, 403/36 / Pl: *~şti,* (îvr) *pusci, ~şte,* (înv) *~şce, ~şci* / E: mg ***puska***] 1 (Înv) Tun. 2 (Înv) Puşcă primitivă cu cremene Si: *sâneaţă.* 3 Armă de foc portativă şi individuală, cu patul de lemn şi cu ţeava metalică lungă, care trage lovitură cu lovitură, încărcarea şi descărcarea executându-se manual. 4 (Îc) **~-mitralieră** Puşcă (3), la care încărcarea şi descărcarea se execută automat şi care, într-un timp scurt, trage un număr mare de gloanţe. 5 (Îs) ~ *antitanc* Puşcă (3) mai mare, folosită pentru trageri împotriva tancurilor. 6 (Îvr; îs) ~ *împărătească* Puşcă (1) veche militară care era pusă la primărie ca simbol al autorităţii. 7 (Reg; îs) ~ *de soc* Puşcoci (1). 8 (Reg; îs) ~ *cu* (sau *de*) *apă* Puşcoci (1). 9-10 (Îljv) **Gol ~** (şi, înv, **îmbrăcat ~**) (Care este) complet dezbrăcat. 11-12 (Îal) (Care este) foarte sărac. 13-14 (Îe; îlav) (**A ieşi** sau **a scăpa, a fugi, a pleca, a se duce** etc.) **ca din ~** sau ~ (A se duce) în cea mai mare grabă. 15 (Reg; îe) **A sta drept ca ~** sau **oblu ca ţeava ~ştii** A sta foarte drept. 16 (Fam; îe) **A da cu ~ca-n Dumnezeu** A nu-i fi teamă de nimic. 17 (Ban; Mol) Praştie (1). 18 (Îvr; îs) ~ *de apă* Pompă de incendiu. 19 (Gmţ) Persoană care umblă după zestre. 20 (Mar; Buc) Ciocan de fier cu care se bat pene în buştenii ce se târăsc cu boii la vale, de la locul de exploatare. 21 (Trs) Cilindru metalic care căptuşeşte pe dinăuntru butucul roţilor de căruţă sau de camion Si: *bucea* (1). 22 (Bot; îc) **~ca-lupului** Garofiţă (14) de grădină (*Dianthus barbatus*). 23 (Bot; reg; îac) Garofiţă (3) (*Dianthus carthusianorum*). 24 (Bot; reg; îac) Planta *Dianthus saxigenus*. 25 (Bot; reg; îac) Lipicioasă (*Viscaria vulgaris*). 26 (Bot; reg; îc) **~ca-dracului** Ciupercă în formă de sferă, de culoare albă-aurie, apoi brună, din regiunile de câmpie (*Mycenastrum corium*). 27 (Bot; reg; îac) Mică plantă erbacee, cu frunzele inferioare ovale, iar cele superioare lanceolate, cu flori albastre, din păşunile pietroase ale regiunilor alpine şi subalpine (*Phyteuma tetramerum*). 28 (Arg) Fiţuică (2).

puşcăi *vi* [At: ARH. FOLK. III, 62 / Pzi: *~esc* / E: ***puşcă*** + *-ăi*] (Reg) A împuşca.

puşcăleaţă *sf* [At: ALR I, 1696/798 / Pl: *~eţe* / E: ***puşcă*** + *-ăleaţă*] (Reg) Puşcoci (1).

puşcăli *v* vz ***puscări***

puşcăliţă *sf* vz ***puşculiţă***

puşcălui *vi* [At: LB / Pzi: *~esc* / E: ***puşca*** + *-ălui*] (Îvr) A trage cu puşca (1) des, la intervale scurte.

puşcări *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 173 / V: (îvr; css) *~ăli* / Pzi: *~resc* / E: ***puşcă*** + *-ări*] 1 (Îvr) A trage cu tunul. 2 (Îvr) A împuşca. 3 (Reg) A vâna prin împuşcare.

puşcăriaş, ~ă *smf* [At: JIPESCU, O. 94 / P: *~ri-aş* / Pl: *~i, ~e* / E: ***puşcărie[1]*** + *-aş*] Persoană care a fost sau este în închisoare Si: *deţinut* (2).

puşcărie[1] *sf* [At: (cca 1650) IORGA, B. R. 176 / V: (înv) *~cherie* / Pl: *~ii* / E: ***puşcă*** + *-ărie*] 1 Clădire în care sunt deţinute preventiv până la judecare sau în care îşi execută pedeapsa persoanele arestate sau private de libertate Si: *închisoare, penitenciar* (1), (îpp) *prinsoare, temniţă.* 2 (Pex) Timp petrecut la puşcărie (1). 3 (Reg; îe) **A fi ~ (de fum)** A fi mult fum. 4 (Înv) Pedeapsă cu închisoarea Si: *întemniţare.*

puşcărie[2] *sf* [At: N. COSTIN, L. II, 70/14 / Pl: *~ii* / E: ***puşcar*** + *-ie*] (Înv) Artilerie (2).

puşcărire *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 152 / Pl: *~ri* / E: ***puşcări***] (Înv) Canonadă (1).

puşcăriţă *sf* [At: ALR I, 1696/835 / Pl: *~ţe* / E: ***puşcă*** + *-ariţă*] (Reg) Puşcoci (1).

puşcător *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: ***puşca*** + *-ător*] 1 (Trs; Buc) Vânător. 2 (Trs; Buc; spc) Vânător care ocheşte bine. 3 (Reg) Şfichi de bici.

puşcătură *sf* [At: ŞINCAI, HR. II, 301/37 / Pl: *~ri* / E: ***puşcă*** + *-ătură*] 1 (Îvp) Împuşcătură. 2 (Îvp) Detunătură (6). 3 (Îvp) Distanţă până la care ajunge proiectilul unei arme de foc. 4 (Îvp; rar) Vânătoare. 5 (Reg) Zgomot produs de explozia unor materiale explozive puse în mină pentru sfărâmarea rocilor. 6 (Ccr) Cartuş special folosit pentru sfărâmarea rocilor Si: *patron[2]* (1). 7 (Reg) Potricală[1]. 8 (Reg) Coardă de arc.

puşcău *s* [At: PUŞCARIU, L. R. I, 393 / Pl: nct / E: ***puşca*** + *-ău*] (Trs) Dinamită (1).

puşcăvi *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 163 / Pzi: 3 *~veşte* / E: nct] (Reg) 1 (D. coaja fructelor) A se zbârci. 2 A putrezi.

puşcăvit, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***puşcăvi***] (Trs; d. pâine) Mucegăit.

puşcea *sf* vz ***puşchea***

puşche *sn* vz ***puşchea***

puşchea *sf* [At: KLEIN, D. 409 / V: (reg) ***fâşta, fâştie, fuscea, fuş~, fuşteală, fustie*** (Pl: *~eli*), ***pâş~, pusce, puscea, puschea, pustea, puşcea, puşche*** *sn*, *~ei sn*, ***puşchie, ~ua, puştea*** / Pl: *~ele,* (reg) *puşchi* / E: ml ****pustella***] 1 Veziculă dureroasă pe mucoasa cavităţii bucale, mai ales pe limbă Si: *aftă, băşică,* (îrg) *pojghiţă, purceluşă, puşchineaţă, mărgea.* 2 (Fam; îe) **~(-ţi) pe limbă(-ţi)** Ferească sfântul să nu se întâmple lucrul neplăcut despre care ai vorbit! 3 (Pex; îf *puşchei*) Boală care se manifestă prin apariţia unor puşchele (1).

puşcheauă *sf* vz ***puşchea***

puşchei *sn* vz ***puşchea***

puşcherie *sf* vz ***puşcărie[1]***

puşchia *sf* [At: ALR SN V, h 1305/182 / Pl: *~iele* / E: ***puşcă***] (Reg) Puşcoci (1).

puşchie *sf* vz ***puşchea***

puşchineaţă *sf* [At: PR. DRAM. 186 / Pl: *~eţe* / E: ***puşchea***] (Înv) Puşchea (1).

puşcoaie *sf* vz ***puşcoi***

puşcoci, ~oace [At: POLIZU / V: (reg) ***piş~, pitc~*** *s* / Pl: *~oace,* (reg, *sn*) *~uri, ~* / E: ***puşcă*** + *-oci*] 1 *snf* Jucărie care imită puşca (1), făcută de copii dintr-o ţeavă de lemn de soc sau dintr-o tulpină de cucută şi dintr-un beţişor care intră în ţeavă, cu ajutorul căruia se împuşcă cu gloanţe de câlţi sau se împroaşcă cu apă Si: (reg) *pliscoci* (2), *pocnitoare, puşcală, puşcaviţă, puşcăleaţă, puşcăriţă, puşchia, puşcoi* (3), *puşculie, puşculiţă* (3), *puşcuroi, puşcuţă* (3). 2 *sn* (Irn) Puşcă (1) primitivă, de proastă calitate. 3 *sn* (Irn) Imitaţie de puşcă (1). 4 *sn* (Pan; rar) Irigator. 5 *sn* (Reg) Arc (1). 6 *smf* (Pop) Fiinţă mică de vârstă sau de statură, nedezvoltată sau pitică. 7 *sf* (Pop; îe) **A fi o pişcoace** sau **cât pişcoacea** A fi mic de tot. 8 *sm* (Orn; reg; îf *pitcoci*) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

puşcoi *sn* [At: ŞINCAI, HR. II, 270/25 / V: (reg) ***~oaie*** / Pl: *~oaie, ~* / E: ***puşcă*** + *-oi*] (Reg) 1-2 (Înv; şdp) Puşcă (1) (mare). 3 Puşcoci (1). 4 Săgeată pentru arc.

puşcoviţă *sf* vz ***puşcaviţă***

puşculie *sf* [At: ARL I, 1696/355 / Pl: *~ii* / E: cf *puşcă*] (Mrm) Puşcoci (1).

puşculiţă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~căl~*** / Pl: *~ţe,* (reg) *~ţi* / E: ***puşcă*** + *-uliţă*] 1-2 (Şhp) Puşcă (1) (mică) Si: (pop) *puşcuţa* (1-2). 3 (Trs) Puşcoci (1). 4 (Reg) Praştie (1). 5 Vas mic de lut, de lemn sau de metal, cu o deschizătură îngustă pentru introducerea banilor care se economisesc Si: (reg) *picsă, mut.*

puşcuroi *sn* [At: ALR I, 1677 / Pl: *~oaie* / E: ***puşcă*** + *-(ur)oi*] (Dob) Puşcoci (1).

puşcuţă *sf* [At: C. STAMATI ap. CADE / Pl: *~ţe* / E: ***puşcă*** + *-uţă*] 1-2 (Pop; şhp) Puşculiţă (1-2). 3 (Trs; Mar) Puşcoci (1). 4 (Reg) Praştie (1). 5 (Reg; îcs) *De-a ~ţa* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 6 (Îvr) Colivie mică. 7 (Reg; îc) **~ţa-lupului** Garofiţă (*Dianthus cartusianorum*).

puşghiţă *sf* vz ***pojghiţă***

puşina *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 171 / Pzi: ? / E: ***poci[1]*** + *-ina*] (Reg) „A poci[1]".

puşit *s* vz ***puşiţă***

puşiţă [At: ALR II/I, h 122/310 / V: (reg) ***puşit*** *s* / Pl: *~ţe* sf / E: nct] 1 *sf* (Reg) Puroi[1] (1). 2 *sf* (Reg) Panariţiu. 3 *sf* (Trs; d. copii; îe) **A avea ~** A plânge mereu. 4 *s* (Reg; îf *puşiţ*) Flori de mucegai Si: *muşiţă.*

pușitos, ~oasă *a* [At: CV 1951, nr 3-4, 46 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *pușiță*] (Trs; d. copii) Plângăreț.

pușkinian, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ni-an* / S și: *pușchi~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Pușkin*** + *-ian*] 1 De Pușkin. 2 Al lui Pușkin. 3 În maniera lui Pușkin.

pușlalău *sm* [At: LM / Pl: *~ăi* / E: ***pușlă*** + *-alău*] (Înv) Haimana.

pușlama *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 248 / Pl: *~le* / E: ns cf *pușți*] (Pfm) 1 Om lipsit de caracter, care nu este capabil de nimic bun Si: *lichea, pramatie, secătură*. 2 Om care trăiește din expediente, neavând o ocupație serioasă, stabilă Si: *derbedeu, haimana*.

pușlamalâc *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 190 / Pl: *~uri* / E: ***pușlama*** + *-lâc*] (Pfm) **1-6** (Atitudine) (comportare sau) viață de pușlama (**1-2**).

pușlanie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***pușlă*** + *-anie*] (Reg) Vagabondaj.

pușlaucă *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 189 / Pl: *~uce* / E: ***pușlă*** + *-aucă*] (Reg) Fată neserioasă.

pușlă *sf* vz ***pujlă***

pușlățel *sm* [At: PASCU, S. 148 / Pl: *~ei* / E: ***pușlă*** + *-țel*] **1-2** (Mun; Olt; șhp) Pujlă (**1**) (mică).

pușlău *sm* vz ***pujlău***

pușleac *s* [At: PAPAHAGI, M. 230 / Pl: nct / E: nct] (Mar) Cuțit cu mânerul de lemn.

pușlească *sf* [At: ALR SN I, h 241/531 / E: cf *pușlete*] (Reg; îs) *~ rea* Vin de proastă calitate.

pușlete *s* vz ***poslet***

pușleu *sm* vz ***pujlău***

pușliac *sms* [At: TOMESCU, GL. / E: ns cf *pușlete*] (Mun) Țuică inferioară, cu procent redus de alcool, care se scurge din alambic la sfârșitul distilării.

pușoarcă *sf* vz ***poșircă***

pușpan *sm* vz ***puspan***

puștan *sm* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 296 / V: (rar) ***~tean*** / Pl: *~i* / E: ***puști*** + *-an*] (Fam; aug) **1-2** Băiețandru (**1-2**).

puștancă *sf* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 175 / Pl: *~nce* / E: ***puștan*** + *-că*] **1-2** (Fam; aug) Fetișcană (**1-2**).

puștea *sf* vz ***puschea***

puștean *sf* vz ***puștan***

puștelos, ~oasă *a* vz ***puscelos***

pușten *sn* vz ***prâsnel***

puștesc, ~ească *a* [At: IORDAN, L. R. A. 171 / Pl: *~ești* / E: ***puști*** + *-esc*] (Rar) 1 Specific puștiului (**5**). 2 Care aparține puștiului (**5**).

puști *smi* [At: NECULCE, L. 168 / V: (înv) ***pușt*** / E: tc ***pușt***] 1 (Înv) Tânăr corupt. 2 (Înv; spc) Tânăr care practică sodomia. 3 (Înv) Tânăr neserios. 4 Ștrengar. 5 (Pop; îf *pușchi*) Amant (**1**). 6 (Fam) Tânăr. 7 (Reg) Om scund.

puștica *vi* [At: T. POPOVICI, S. 148 / Pzi: 3 *puștică* / E: cf *pușca*] (Trs; d. sânge) A țâșni.

pușticat, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 87 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***puștica***] (Reg) 1 Găurit. 2 Spart.

puștiman *sn* vz ***peștiman***

puștime *sf* [At: SCL 1973, 52 / Pl: *~mi* / E: ***puști*** + *-ime*] (Fam; csc) Mulțime de copii, de puști (**6**).

puștism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***puști*** + *-ism*] **1-3** Comportament de puști (**3-4, 6**).

puștiu *sn* vz ***pustiu***

puștiulică *sm* [At: BENIUC, M. C. I, 44 / Pl: *~ici* / E: ***puști*** + *-ulică*] **1-2** (Fam; șhp) Puști (**6**) (mic sau drag, simpatic etc.).

puștlă *sf* [At: MAIOR, IST. 278/15 / E: cf ger *Pustel*] (Îvr) Pestă[1] (**1**).

puștoaică *sf* [At: ALAS 18 III, 1923, 5/3 / Pl: *~ice* / E: ***puști*** + *-oaică*] **1-2** (Fam; aug) Fetișcană (**1-2**).

puștoc *sn* [At: ALR SN V, h 1306 / V: ***poș~, lu~*** / Pl: *~uri* / E: ns cf *pușcoci*] (Trs) Bețigaș cu care se împinge dopul pușcociului (**1**) Si: (reg) *arbiu, clempuș*.

putativ *a* [At: HAMANGIU, C. C. LXXVIII / Pl: *~ve* / E: fr ***putatif***] (Jur; îs) *Căsătorie ~* Căsătorie de bunăvoie, făcută în necunoașterea, din partea soților, a unor cauze care împiedică existența sau validitatea căsătoriei.

pută *sf* [At: CORESI, EV. 233 / Pl: ? / E: nct] (Îvr; csnp) Izvor.

putea *vt* [At: COD. VOR. 88/8 / V: (reg) *potea* / Pzi: *pot*, (îvp) *poci*, (pop) 2 *poci*, (reg) 3 *poa*, (înv) 4 *putum* / E: ml ****potere***] 1 *vt(a)* (Cu valoare de semiauxiliar de mod) A avea forța fizică, morală, intelectuală de a înfăptui ceva. 2 *vt* (Pfm; îe) **Cât** (sau **ce**) **îi poate capul** (sau **pielea, mâna** etc.) sau **ce poate osul (cuiva)** Cât sau ce este în stare să facă cineva. 3 *vt* (Pfm; îae) Câtă rezistență are cineva când face ceva. 4 *vt* (Pfm; îe) **A nu (mai) ~ de...** A fi cuprins de un sentiment, de o senzație extrem de puternică sau insuportabilă. 5 *vt* (Pfm; îe) **De nu mai pot** (sau **nu mai poți, nu mai poate** etc.) ori **nu mai pot** (sau **nu mai poți, poate** etc.) **de...** (Sunt sau ești, este etc.) foarte mult, intens etc., extrem de... 6 *vt* (Pfm; îe) **A nu mai ~ după...** A-i plăcea foarte mult. 7 *vt* (Pfm; îae) A ține foarte mult la cineva. 8 *vt* (Pfm; îae) A regreta foarte mult ceva care nu mai este. 9 *vt* (Pfm; îe) **A nu (mai) ~ fără...** A avea absolută nevoie de... 10 *vt* (Pfm; îlav) **Cât** (sau **ce**) **poate** (sau **pot, ~em**) Din răsputeri. 11 *vt* (Pfm; îlav) **Cum poate** (sau **~, ~tu, ~em** etc.) În limita posibilităților cuiva. 12 *vt* (Fam; îe) **A nu mai ~ (de...)!** A nu se sinchisi de cineva, ceva. 13 *vt* (Înv; îe) **Cum mai poți?** Ce mai faci? 14 *vt* (Rar) A avea influență asupra cuiva. 15 *vt* (Îvr) A învinge. 16 *vt(a)* A avea posibilitatea, mijloacele, ocazia de a înfăptui ceva. 17 *vt* A exista posibilitatea sau probabilitatea de a se întâmpla ceva. 18 *vrim* (Îlav) **Cât se poate (de... sau mai...)** ori **(cum) nu se poate mai...** sau (pop) **de nu se mai poate** În cel mai înalt grad. 19 *vrim* (Îal) Din cale-afară. 20 *vrim* (Îe) **Se prea poate** Este foarte posibil. 21 *vr* (Reg; îe) **A i se ~** A se supăra. 22 *vt* (Înv; îlav) **Poate fi (că... sau de...)** Probabil că... 23 *vt* (Pop; îlav) **Peste poate** Cu neputință. 24 *vt* (Pop; îal) Foarte mult. 25 *vt* (Pop; îlav) **Fără doar și poate** Cu siguranță. 26 *vt* A avea dreptul de a face ceva. 27 *vt* (Spc) A avea permisiunea conform legii de a face ceva. 28 *vt* A avea motive întemeiate. 29 *vt* A fi indicat să... 30 *vt* (Pex) A se cuveni să...

puteca *sf* vz ***poteca***

putenă *sf* vz ***putină***

putencios, ~oasă *a* vz ***putencios***

putere *sf* [At: PSALT. HUR. 49ᵛ/22 / V: (înv) ***pot~*** / Pl: *~ri* / E: ***putea***] 1 Capacitate, forță, însușire fizică, morală, intelectuală de a acționa, de a face, de a realiza ceva Si: (liv) *potență* (**1**), *putință* (**1**), (înv) *putернicie* (**1**), *puterință* (**1**), (gmț) *puterișcă*. 2 (Îs) *~ de muncă* Forță de muncă. 3 (Îs) *~a vârstei* Perioadă din viața unui om când acesta se află în deplinătatea capacităților fizice și intelectuale. 4 (Îs) *(Vin) ~a ursului* Sortiment de vin negru. 5 (Îas) Sortiment de vin roșu. 6 (Pgn; îas) Vin foarte bun. **7-8** (Înv; îljv) **În ~** (Care are loc) prin forță armată. **9-10** (Pop; îal) (Care este) în toi. **11-12** (Îal) (Care este) în plină dezvoltare, maturizare Si: *înfloritor*. 13 (Îe) **A fi în toată ~a vârstei** (sau, reg, **vieții**) A fi în plină vigoare fizică și intelectuală. 14 (Îlav) **Din** (sau **cu**) **toate ~rile** ori **din** (sau **cu**) **toată ~a** ori **cu** (sau, înv, **din**) **~** Extrem de mult, de intens etc. 15 (Îal) Cu toată voința. 16 (Îvr; îlav) **Cu (de-a) ~a** sau **în ~** Cu forța. 17 (Îlav) **Peste ~a** (sau **~rile**) **cuiva** Depășind posibilitățile cuiva. 18 (Înv; îlav) **Cu ~** Temeinic. 19 (Înv; îlav) **În toată ~a** Pe deplin. 20 (Îvr; îlav) **În ~a calului** În goana calului. 21 (Reg; îlav) **Cu ~a** De-a valma. 22 (Înv; îlpp) **În ~ de** În ceea ce privește... 23 (Îe) **A fi (sau a sta) în ~a cuiva** sau **a-i sta (cuiva) în ~** (sau **în ~ri**) A depinde de cineva rezolvarea unui lucru. 24 (Reg; d. plante; îe) **A-și prinde** (sau **a-și apuca**) **pe ~** A se împuternici. 25 (Reg; îae; d. oameni) A se îmbogăți. 26 (Irn; îc) **~a-oamenilor** Epitet dat unui om slab, neajutorat. 27 Însușire excepțională cu care este înzestrat cineva de la natură, datorită unui factor supranatural etc. 28 (Spc) Calitate de a reda în mod pregnant ceva, emoționând auditoriul. **29-30** (Îljv) **În (toată) ~a cuvântului** (Care este) în înțelesul adevărat. 31 Forță de acțiune irezistibilă sau de dominație asupra cuiva sau a ceva. 32 (Lpl; ccr) Persoană considerată din punctul de vedere al eforturilor fizice depuse. 33 (Înv; mpl) Minune. 34 (Reg) Speranță. 35 Drept de a dispune Si: *autoritate*, (înv) *puternicie* (**2**), (îvr) *putință* (**22**). 36 Situație a celui care deține putere

(35). 37 (Pex) Stăpânire. 38 (Asr; îla) **În ~** (sau **~ri**) Care dispune de autoritate. 39 (Înv; îlav) **De ~a sa** De sine stătător. 40 (Asr; îlpp) **În** (sau, înv, **după**) **~a** În baza... 41 (Îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **în ~a cuiva** A fi sau a rămâne la dispoziția cuiva. 42 (Bis; înv; cu referire la divinitate) Atotputernicie. 43 (Urmat de determinări) Divinitate. 44 (Bis; înv; lpl; art.; șîs *~rile cerești, ~rile cerurilor*) Totalitate a îngerilor. 45 (Bis; înv) Cei puternici. 46 (Îs) *~rile iadului* sau *~rile infernului* Totalitate a diavolilor. 47 Forță de influențare, de convingere etc. 48 Influență asupra cuiva. 49 (Ccr) Persoană care se impune prin prestigiul sau meritele sale Si: *autoritate, forță*. 50 (Șîs *~ de stat*) Funcție socială fundamentală care constă în adaptarea deciziilor privind societatea și în îndeplinirea acestora cu ajutorul autorității suverane a statului. 51 (Îas) Atribut esențial al clasei dominante care folosește statul ca instrument pentru a conduce societatea. 52 (Îas) Conducere a unei țări, a unui teritoriu etc. prin organele reprezentative. 53 (Îs) *~ populară* Regim social-economic în care conducerea politică și cea a statului aparțin clasei muncitoare și aliaților ei. 54 (Șîs *~a legislativă, ~a executivă* etc.) Formă de organizare prin care statul își exercită conducerea. 55 Țară. 56 (Îs) *~rile centrale* În primul război mondial, Germania și Austro-Ungaria. 57 (Îs) *Mare ~* Stat care dispune de mari forțe economice, militare, politice etc. 58 (Îvt) Forță economică, militară, socială etc. a unui teritoriu, a unei țări, a unui stat suveran. 59 (Spc) Potențial de luptă al unei țări, al unei armate. 60 (Spc; asr; ccr) Armată. 61 Capacitate de apărare militară. 62 Permisiune. 63 (Îlav) **Cu de la sine ~** sau (înv) **cu ~a sa** (ori **a lui, a ei** etc.) Din proprie inițiativă și în mod abuziv. 64 (Îe) **A avea ~ri depline** A avea dreptul nelimitat și necondiționat de a acționa în numele cuiva. 65 Valabilitate. 66 (Îs) *~ de circulație* (sau *circulatorie*) *a banilor* Valoare pe care o au banii în circulația lor. 67 (Îs) *~ de cumpărare (a banilor)* Cantitate de mărfuri și de servicii care poate fi obținută în schimbul unei anumite sume de bani, a unei unități bănești, sau pe care o poate plăti populația într-o perioadă dată. 68 (Înv; îlpp) **În ~a** În schimbul... 69 Calitate a ceva de a produce un anumit efect. 70 (Pex) Efect produs de această calitate. 71 Forță mare. 72 (Rar; îlav) **Din ~** Tare. 73 Grad mare de concentrație Si: *tărie*. 74 (Spc) Eficacitate. 75 (Pex) Ceea ce produce eficacitatea. 76-77 (Înv; îljv) **Cu ~** (Care se produce) în mod eficient. 78 (Urmat de un substantiv în genitiv sau udp „în") Moment culminant în desfășurarea unei acțiuni, a unui fenomen etc. Si: *toi*. 79 (Pop; îs) *~a nopții* Miezul nopții. 80 (Îvr) Centru al unei așezări. 81 (Mun; îs) *~a apei* Loc adânc în mijlocul unei ape curgătoare. 82 (Mat) Număr sau element egal cu rezultatul obținut prin înmulțirea unui anumit număr sau element cu el însuși de un anumit număr de ori Si: (înv) *potență*. 83 (Îs) *Ridicare la ~* Operație prin care se obține puterea (82) unui număr. 84 (Îs) *~ a unui punct față de un cerc* Valoare absolută a diferenței dintre pătratul razei cercului și pătratul distanței între punct și centrul cercului. 85 Denumire a exponentului puterii (82). 86 (Fiz) Lucru mecanic efectuat sau primit într-o unitate de timp Si: (asr) *putință* (24). 87 (Fiz) Energie primită sau cedată într-o unitate de timp Si: (asr) *putință* (25). 88 (Fiz) Raport dintre o energie produsă și o mărime caracteristică materialului care a produs această energie Si: (asr) *putință* (26). 89 (Fiz) Raport dintre valoarea efectivă a unei mărimi și valoarea sa maximă. 90 (Îs) *~ nominală* Putere (86) pentru care a fost construit un sistem tehnic. 91 (Îs) *~ instalată* Sumă a puterilor (90) nominale ale mașinilor de forță dintr-o uzină, centrală electrică sau de pe un vehicul. 92 (Teh) Mărime egală cu puterea (86) dezvoltată de un sistem tehnologic în anumite condiții. 93 (Înv) Mărime vectorială care caracterizează acțiunea unuia sau a mai multor sisteme fizice asupra unui corp, prin schimbarea stării de mișcare a acestuia față de sistemele de referință inițiale Si: *forță*, (asr) *putință*. 94 (Fiz; teh) Capacitate de a produce un anumit efect. 95 (Fiz; Teh) Mărime care caracterizează puterea (94). 96 (Îvp; îcn) Posibilitate. 97 (Pop; spc) Posibilități materiale. 98 (Pop; spc; pex) Stare materială bună. 99 (Rar; ccr) Bun material. 100 (Mol; Buc; îlav) **De-a ~(a) fi** Cum s-ar spune.

puteri *vt* [At: TEODORESCU, P. P. 568 / Pzi: *~resc* / E: ***putere***] (Reg) A da cuiva putere (1) Si: *a întări*.

puterință *sf* [At: PANN, P. V. I, 128/9 / Pl: *~țe* / E: ***putere*** + *-ință*] (Înv) 1 Putere (1). 2 Posibilitate.

puteriscă *sf* [At: STĂNOIU ap. SCL 1973, 52 / E: ***putere*** + *-iscă*] (Gmț) Putere (1).

puternec, ~ă *a* vz ***puternic***

puternic, ~ă [At: CORESI, EV. 40 / V: (îrg) ***pot~***, (îvr) ***~nec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***putere*** + *-nic*] 1 *a* (D. oameni, d. trăsături ale caracterului lor) Capabil să facă ceva prin forța capacității intelectuale și psihice Si: (înv; liv) *potent*, (înv) *putincios* (1). 2 *a* (D. oameni sau d. caracterul lor) Caracterizat prin dârzenie, tenacitate, fermitate. 3 *a* (Îvr) Bun cunoscător al... 4 *a* (Înv) Care are forță de convingere. 5 *a* (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Care are o mare forță fizică sau o construcție robustă Si: (înv; liv) *potent*, (înv) *puteros* (1), *putincios* (2), (reg) *putut, tare, vânjos, viguros*. 6 *a* (Pex; rar) Sănătos. 7 *a* (D. părți ale feței oamenilor) Pronunțat. 8 *a* (D. lucruri) Solid. 9 *a* (D. mașini, unelte etc.) Care posedă o forță mecanică sau motrice însemnată. 10 *a* (D. oameni, organe, organizații social-politice etc.) Care (se) impune prin rolul său prin calitățile sale, prin inteligența sa etc. Si: (înv; liv) *potent* (2), (înv) *putincios* (4). 11 *a* (Înv; îla) **~ de bani** Înstărit. 12 *sm* (D. oameni; lpl; art.) Persoană care deține un loc de frunte într-o ierarhie, într-o comunitate socială. 13 *a* (Bis; cu referire la divinitate) Atotputernic (2). 14 *sm* (Bis) Dumnezeu. 15 *smp* (Bis; înv; art.) Totalitate a îngerilor. 16 *sfp* (Mtp; art.) Iele. 17 *a* (D. țări, organizații statale, populare, națiuni etc.) Înzestrat cu mare forță organizatorică, politică, militară etc. Si: (înv; liv) *potent* (1), (înv) *putincios* (8). 18 *a* (Spc; d. forțe armate; prc d. membrii unor forțe armate) Care are o mare capacitate de luptă. 19 *a* (Îvr) Excepțional. 20 *a* Care nu poate fi pus la îndoială Si: *temeinic, solid*. 21 *a* Esențial. 22 *a* Care se manifestă cu intensitate Si: *intens, tare, viu*. 23-24 *a, av* (D. lumină, surse de lumină, fenomene ale naturii etc.) (Care este) intens. 25 *a* (Rar; d. anotimpuri) În miezul... 26-27 *a, av* (D. stări sufletești, sentimente, senzații etc.) Intens. 28-29 *a, av* (D. stări patologice, simptome etc.) (Care evoluează) rapid. 30-31 *a, av* (D. acțiuni, manifestări, însușiri etc. ale ființelor) (Care are sau se produce) cu o mare forță. 32-33 *a, av* (Rar; d. privire) (Care este) pătrunzător. 34 *a* (D. ape curgătoare, izvoare etc.) Care curge, țâșnește cu forță și debit bogat. 35 *a* (D. substanțe chimice, medicamente etc.) Care acționează imediat și cu efect. 36 *a* (D. creații literare, artistice etc.) Care are caracter mobilizator.

puternicește *av* [At: LB / E: ***puternic*** + *-ește*] (Îvr) Cu putere.

puternici [At: PALIA (1581), 197/1 / Pzi: *~cesc* / E: ***puternic***] (Îvr) 1 *vt* A da putere (1) Si: *a întări*. 2 *vi* A deține sau a-și menține puterea (35). 3 *vr* (D. fenomene ale naturii) A se intensifica, producând pagube.

puternicie *sf* [At: PSALT 300 / Pl: *~ii* / E: ***puternic*** + *-ie*] 1 (Înv) Putere (1). 2 (Înv) Putere (35). 3 Formulă de adresare folosită de o persoană de rang înalt. 4 (Bis) Atotputernicie. 5 (Îrg) Faptă brutală.

puternicos, ~oasă *a* [At: BIBICESCU, P. P. 363 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***puternic*** + *-os*] (Bis; reg) Atotputernic (2).

puteros, ~oasă *a* [At: BARIȚIU, P. A. II, 82 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***putere*** + *-os*] (Trs; înv) 1 Puternic (5). 2 Care creează condițiile pentru a realiza ceva.

puteruță *sf* [At: RETEGANUL, TR. 108 / E: ***putere*** + *-uță*] 1-2 (Reg; șhp) Putere (1) (mică).

putibil, ~ă *a* [At: BREZOIANU, Î. 225/16 / Pl: *~i, ~e* / E: ***putea*** cf fr *possible*] (Îvr) Posibil.

putibilitate *sf* [At: BREZOIANU, Î. 136/6 / Pl: *~tăți* / E: ***putibil*** + *-itate*] (Îvr) Posibilitate.

putiheș *sn* vz ***pochiheci***

putinar *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: ***putină*** + *-ar*] (Mol; Trs) 1 Persoană care lucrează sau vinde putini (1). 2 (Pgn) Dogar (1).

putină *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***pot~, putenă, ~iră*** / Pl: *~ni*, (rar) *~ne* / E: ml **putina*] 1 Vas de lemn făcut din doage legate cu cercuri, folosit la păstrarea laptelui, a unor brânzeturi, a murăturilor, a peștelui conservat etc. Si: *cadă, ciubăr, hârdău*. 2 (Pex) Butoi (1). 3 Capacitate a putinei (1) Si: *cadă, ciubăr, hârdău*. 4 (Îlav) **De-a ~na** De-a rostogolul.

5 (Pfm; îe) **A spăla** (sau **a șterge, a rade**) **~na** A fugi, a pleca pe furiș din fața unui pericol sau a unei situații neplăcute. 6 (Reg) Epitet pentru o femeie leneșă. 7 (Bis; reg) Cristelniță. 8 (Rar) Cadă (2) de baie din lemn. 9 (Reg; pan) Coș în care se pun strugurii culeși. 10 (Mun; Olt) Ciubăr în care se toarnă strugurii din coș. 11 (Mun; Olt) Cadă (1) în care se varsă strugurii spre a fi călcați Si: (pop) *călcătoare*. 12 (Reg) Tocitoare. 13 (Olt) Coș al teascului. 14 (Reg) Vas în care se argăsesc pieile.

putincios, ~oasă *a* [At: N. COSTIN, L. II, 13/17 / V: (înv) ***puten~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***putință*** + *-ios*] **1-2** (Înv) Puternic (**1, 5**). **3** (Îvr; d. lucruri) Rezistent. **4** (Înv) Puternic (**10**). **5** (Înv) Influent. **6** (Bis; cu referire la divinitate) Atotputernic. **7** (Rar; îs) *~ din avuție* Înstărit. **8** (Înv) Puternic (**17**). **9** (Îrg) Posibil. **10** (Îvr) Necesar. **11** (Înv; d. acțiuni) Eficace.

putincioșie *sf* [At: CIHAC, I, 214 / Pl: *~ii* / E: ***putincios*** + *-ie*] (Îdt) Posibilitate.

putinei *sn* [At: LB / V: (înv) ***~eu*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: ***putină*** + *-ei*] **1** Putină (**1**) mică, înaltă și strâmtă, în care de obicei se bate laptele ca să se aleagă untul Si: (reg) *maslincă, potroșcă* (**1**), *tic*[4]. **2** Conținut al putineiului (**1**) Si: (reg) *maslincă, potroșcă, tic*[4]. **3** (Reg; îe) **A bate ca într-un ~ deocheat** A încerca în zadar să facă ceva. **4** (Mun; Dob) Vas în care se duce mâncarea la câmp. **5** (Reg; îe) **A fi trântit de un ~** A fi gras.

putineiu *sn* vz ***putinei***

putinică *sf* [At: POLIZU / Pl: *~nele, ~ei* / E: ***putină*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Putină (**1**) (mică) Si: (reg) *putinioară* (**1-2**). **3** (Pex) Conținut al putinei (**1**).

putinioară *sf* [At: TDRG / V: ***putio~*** / Pl: *~re* / E: ***putină*** + *-oară*] **1-2** (Reg; șhp) Putinică (**1-2**).

putinte *a* vz ***potent***

putință *sf* [At: PRAV. LUCACI, 172 / V: (înv) ***pot~*** / Pl: *~țe*, (rar) *~ți* / E: ***putea*** + *-ință*] **1** Putere (**1**). **2-3** (Îljv) **Peste ~** sau **peste ~ța cuiva** (Care este) mai presus de puterile sau posibilitățile (de realizare ale) cuiva. **4** (Rar; îal) Foarte tare. **5-6** (Îljv) **Cu ~** Posibil. **7** (Îlav) **Pe cât cu ~** Pe cât este posibil. **8-9** (Îlv) **A(-i) fi cu ~** sau (înv) **a(-i) fi (la, prin) ~** A (se) putea (**16-17**). **10** (Îe) **A(-i) sta cuiva în** (sau, înv, **prin**) **~** ori **a fi în ~ța cuiva** A depinde (numai) de cineva realizarea a ceva. **11** (Îe) **A face tot ce-i stă în** (sau, înv, **prin**) **~** A face tot posibilul. **12** (Îla) **Cel mai... cu ~** Extrem de... **13** (Îvr; îe) **A fi fără ~** A nu mai avea nici o posibilitate de a realiza ceva. **14** (Rar; îe) **A fi în ~ța de a...** A fi în situația de a... **15** (Înv; îe) **Pe** (sau **prin**) **cât îi va fi cuiva** (sau **îl iartă pe cineva**) **~ța** În măsura în care (îi) este posibil. **16** (Îrg) Stare materială. **17** (Îrg; pex) Situație socială. **18** (Îla) **Cu ~** sau **cu ~ți** Înstărit. **19** (Înv) Influență (a cuiva). **20** Modalitate de realizare Si: (îvp) *putere* (**96**), (înv) *puterință* (**2**), *putincioșie*, (reg) *modru*, (îvr) *putibilitate*. **21** Posibilitate (**1**). **22** (Îvr) Putere (**35**). **23** (Îvr) Țară. **24-26** (Fiz; teh; asr) Putere (**86-88**).

putioară *sf* vz ***putinioară***

putiră *sf* vz ***putină***

putmal *sms* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 163 / E: nct] (Reg) Om puturos.

putoană *sf* vz ***puton***

putoare *sf* [At: PRAV. GOV. 126[v]/12 / V: (îvr) ***~ore*** / Pl: *~ori* / E: ml ***putor, ~is***] **1** (Cu determinări care precizează sensul) Emanație rău mirositoare Si: *duhoare, exalație, puturoșenie* (**3**), (frr) *miasmă*. **2** Atmosferă viciată de putoare (**1**) Si: (frr) *miasmă*. **3** (Rar; îc) **~a-dracului** Substanță medicamentoasă urât mirositoare, nedefinită mai îndeaproape pbl. pe bază de sulf. **4** (Pfm) Persoană leneșă, murdară sau lipsită de caracter. **5** (Pfm) Femeie de moravuri ușoare. **6** (Îvr; îf *putore*) Fecale.

putoi *s* [At: CHEST. V, 8/65 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Stâlp la stână.

puton *sn* [At: ECONOMIA, 157/5 / V: (reg) ***~oană*** / Pl: *~oane, ~uri* / E: mg ***putton***] **1** (Trs) Vas din doage de lemn, asemănător cu putina (**1**), care se poartă adesea în spate și care are diverse utilizări. **2** (Reg) Bidon pentru untură.

putore *sf* vz ***putoare***

putori *vi* [At: REV. CRIT. III, 166 / Pzi: *~resc* / E: ***putoare***] (Trs; Mol) A lenevi.

putorișcă *sf* [At: DEX / Pl: *~ști* / E: ***putoare*** + *-ișcă*] **1-4** (Pfm; prt; șhp) Putoare (**4, 5**).

putos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, HR. 139 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *puți*] (Îvr) Puturos (**1**).

putpuduche *i, sm* vz ***pitpalac***

putpuduchi *i, sm* vz ***pitpalac***

putrăgai *sn* vz ***putregai***

putrăganie *sf* [At: POLIZU / V: (îrg) ***~rig~*** / E: ***putregai*** + *-anie*] (Îrg) Putregai (**1**).

putrăjune *sf* vz ***putrejune***

putrăt, ~ă *a* vz ***putred***

putred, ~ă [At: CORESI, EV. 419 / V: (reg) ***~răt, ~rid, ~rit*** / Pl: *~ezi, ~e* / E: ml ***putridus***] **1** *a* (D. corpuri ori d. substanțe organice sau d. obiecte confecționate din astfel de substanțe) Care a intrat în putrefacție (**1**) Si: *alterat*[2] (**3**), *descompus*[2] (**3**), (pop) *putregaios* (**1**), *putregăit* (**1**), *putrezit* (**1**), (liv) *putrid*[1], *stricat*. **2** *a* (Reg; îs) *Friguri ~e* Febră tifoidă. **3** *a* (Înv) Emanat de corpuri sau substanțe putrede (**1**). **4** *a* (Pex) Rău mirositor. **5** *a* (Rar; d. ape stătătoare) Stătut. **6-7** *a, av* (Care este) foarte... **8** *a* (Pop; d. ploi; șîs *ploaie ~ă*) Persistent și mărunt, specific toamnei. **9** *a* (Înv) Care este supus morții Si: (înv) *putregăios* (**2**). **10** *a* (Înv; pex) Trecător. **11** *a* (Fig; d. oameni, grupuri sociale, regimuri politice etc.) Ineficient. **12** *a* (Îe) **A fi ceva ~ la mijloc** (sau **în Danemarca**) Există ceva suspect în felul cum se desfășoară lucrurile. **13** *a* (Îla) **~ de bogat** Foarte bogat. **14** *a* (Îla) **~ de copt** Foarte copt Si: *răscopt*.

putredi *v* vz ***putrezi***

putredire *sf* vz ***putrezire***

putredit, ~ă *a* vz ***putrezit***

putreditor, ~oare *a* vz ***putrezitor***

putrefacție *sf* [At: BREZOIANU, A. 35/17 / V: (asr) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***putréfaction***] **1** Proces de descompunere a unor substanțe organice vii sau moarte, sub influența unor agenți externi normali sau patogeni Si: (liv) *putrefiere*, (îrg) *putrejune* (**1**), (asr) *putrezeală* (**1**), *putreziciune* (**1**), *putrezire*, (îvr) *putrificațiune*. **2** (Spc) Fază ultimă a procesului de asimilare și dezasimilare a hranei de către un organism viu, care constă în descompunerea sub acțiunea fermenților a resturilor neasimilate din materia cu care s-a hrănit organismul. **3** (Fig; rar) Ineficiență. **4** (Îs) *Bacterii de ~* Grup de bacterii care provoacă fenomenele de descompunere a substanțelor organice.

putrefacțiune *sf* vz ***putrefacție***

putrefia *vr* [At: CĂLINESCU, B. I. 104 / P: *~fi-a* / Pzi: 3 *~ză* / E: fr ***putréfier***] (Liv) A putrezi (**1**).

putrefiabil, ~ă *a* [At: DN[2] / P: *~fi-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***putréfiable***] (Liv) **1-2** Putrescibil (**1-2**).

putrefiere *sf* [At: DN[2] / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***putrefia***] (Liv) Putrezire (**1**).

putregai *sn* [At: DOSOFTEI ap. C. CR. 240/17 / V: (reg) ***~răg~*** (Pl: *~răgaie, ~răgăi, ~răgai*) *smn*, (îvr) *~e sf*, (îrg) ***~rig~*** (Pl: *~rigaie, ~rigăi, ~rigai*) *smn* / Pl: *~uri*, (îvp) *~e*, (pop, *sm*) *~* / E: ***putred***] **1** Lemn, plantă putredă (**1**). **2** Masă vegetală în descompunere. **3** Obiect de lemn putred (**1**) Si: (rar) *putrezitură* (**1**). **4** (Pex) Obiect vechi, extrem de uzat Si: (rar) *putrezitură* (**2**). **5** Boală provocată de unele specii de ciuperci, care duce la putrezirea plantelor. **6** (Îvr) Mucegai. **7** (Îvr; îf *putregaie*) Miros de putrefacție (**1**). **8-9** (Fig; dep) Om (bătrân și neputincios sau) decăzut, corupt. **10** (Fig) Ineficiență. **11** (Fig) Ceea ce este corupt. **12** (Ent; pop) Licurici (*Lampyris noctiluca*).

putregaie *sf* vz ***putregai***

putregăi *vi* [At: TAFRALI, S. 152 / Pzi: *~esc* / E: ***putregai*** + *-ăi*] (Rar) A putrezi (**1**).

putregăios, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, HR. 169 / P: *~gă-ios* / V: (îrg) ***~rig~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***putregai*** + *-os*] **1** (Pop; d. corpuri, substanțe vegetale) Putred (**1**). **2** (Înv) Putred (**9**). **3** (Pex) Trecător.

putregăit, ~ă *a* [At: GANE, N. II, 37 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***putregăi***] (Pop; d. corpuri vegetale) **1** Putred (1). **2** Plin de putregai (1).

putregiune *sf* vz ***putrejune***

putrejiciune *sf* vz ***putreziciune***

putrejuciune *sf* vz ***putreziciune***

putrejune *sf* [At: CORESI, EV. 213 / V: (înv) ***~răj~, ~egiune, ~eziu~*** / Pl: *~ni* / E: ***putred*** + *-iune*] **1** (Îrg) Putrefacție (1). **2** (Îrg; pex) Putreziciune (2). **3** (Înv) Mortăciune. **4** (Îrg) Putreziciune (4). **5** (Fig) Ineficiență.

putrescent, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~nți* / E: fr ***putrescent***] (Liv) Care a intrat în putrefacție (1).

putrescență *sf* [At: DN[3] / E: fr ***putrescent***] **1-2** Intrare în putrefacție (1-2).

putrescibil, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***putrescible***] **1** (D. corpuri sau substanțe organice, ori d. obiecte confecționate din aceste substanțe) Care putrezește (1) ușor Si: (liv) *putrefiabil* (1), (înv) *putrezicios* (1), *putrezitor* (1). **2** Care este supus putrezirii (1) Si: (liv) *putrefiabil* (2), (înv) *putrezicios* (2), *putrezitor* (2).

putrescibilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: cf fr *putrescibilité*] Însușire a ceea ce este putrescibil.

putret *sn* vz ***portret***

putrezeală *sf* [At: LB / Pl: *~eli* / E: ***putrezi*** + *-eală*] (Asr) **1** Putrefacție (1). **2** Putreziciune (2). **3** Putreziciune (4).

putrezi [At: PSALT. HUR. 44[v]/1 / V: (îrg) ***~edi***, (înv) ***~rizi*** / Pzi: *~zesc* / E: ***putred***] **1-2** *vir* (D. corpuri sau substanțe organice ori d. obiecte confecționate din astfel de substanțe; pex, fig) A-și pierde treptat aspectul, consistența, duritatea etc. sub influența agenților externi normali sau patogeni Si: *a (se) altera, a (se) descompune, a (se) strica*, (liv) *a (se) putrefia*, (rar) *a putregăi*. **3** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) ciolanele** (sau **oasele, oscioarele**) A zăcea mort (1). **4** *vi* (Pex; îae) A muri[1] (1). **5** *vi* (Rar; d. ape) A deveni stătut, clocit. **6-7** *vir* (D. semințe) A (se) descompune în vederea germinării. **8** *vi* (Reg; îf *putredi*) A zăcea bolnav de moarte. **9** *vi* (Fig) A sta închis multă vreme, în condiții de distrugere fizică și morală. **10** *vi* (Fig; d. oameni) A duce o viață monotonă, de lâncezeală Si: *a lâncezi, a mucezi*. **11-12** *vir* (D. organe și țesuturi ale corpului) A se cangrena.

putrezicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***putrezi*** + *-icios*] **1-2** (Îdt) Putrescibil (1-2).

putreziciune *sf* [At: CORESI, EV. 99 / V: (înv) ***~eji, ~ejuc~*** / Pl: *~ni* / E: ***putrezi*** + *-iciune*] **1** (Asr) Putrefacție (1). **2** Materie organică putredă (1) Si: (liv) *putriditate* (1), (rar) *putrezime* (1), *putrezeală* (2), (îrg) *putrejune* (2). **3** Mortăciune. **4** Stare a unei materii, a unui organism putred (1) Si: (liv) *putriditate* (3) (rar) *putrezime* (3), *putrezeală* (3), (îrg) *putrejune* (4). **5** (Fig) Corupție.

putrezime *sf* [At: AGÎRBICEANU, A. 532 / Pl: *~mi* / E: ***putred*** + *-ime*] (Rar) **1-3** Putreziciune (2-4)

putrezind, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 291 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***putrezi***] (Rar) Care este în curs de putrezire (1).

putrezire *sf* [At: PSALT. HUR. 10[r]/14 / V: (înv) ***~edi~*** / Pl: *~ri* / E: ***putrezi***] Proces de descompunere aflat în curs, a unui corp, a unei substanțe organice, a unui obiect făcut din asemenea substanțe Si: (liv) *putrefacție* (1), *putrefiere*.

putrezit, ~ă *a* [At: COD. TOD. 221 / V: (înv) ***~edit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***putrezi***] **1** (D. corpuri ori d. substanțe organice sau d. obiecte făcute din astfel de substanțe) Care și-a pierdut aspectul, consistența, duritatea etc. sub influența agenților externi normali sau patogeni și care a intrat în putrefacție (1) Si: *alertat, descompus, putred* (1), *stricat*, (liv) *putrid[1]* (1). **2** (Rar; d. ape stătătoare) Clocit.

putrezitor, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 217 / V: (înv) ***~edi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***putrezi*** + *-tor*] (Înv) **1** (Pex) Putrescibil (1). **2** (Pex) Care este muritor, efemer. **3** Care face să putrezească (1).

putrezitură *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ri* / E: ***putrezi*** + *-tură*] (Rar) Putregai (1).

putreziune *sf* vz ***putrejune***

putric *s* [At: PRIBEAGUL, P. R. 57 / Pl: nct / E: mg ***putri***] (Trs) Colibă.

putrid[1], ~ă *a* [At: BABEȘ, O. A. I, 324 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***putride***] (Liv) **1** Putred (1). **2** Produs de putrefacție.

putrid[2], ~ă *a* vz ***putred***

putriditate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: fr ***putridité***] (Liv) **1-3** Putreziciune (2-4).

putrificațiune *sf* [At: BARASCH, M. III, 174/8 / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: cf *putrefia*] (Îvr) Putrefacție (1).

putrigai *sn* vz ***putregai***

putriganie *sf* vz ***putreganie***

putrigăios, ~oasă *a* vz ***putregăios***

putrit, ~ă *a* vz ***putred***

putritudine *sf* [At: DN[3] / E: cf it *putredine*] (Liv) Putriditate.

putrizi *v* vz ***putrezi***

putroacă *sf* vz ***potroacă[1]***

putto *sn* [At: DN[3] / Pl: *putti* / E: it ***putto***] (Art) **1** Denumire în sculptura și pictura italiană pentru motivul plastic al copilului Amor Si: *amoraș*. **2** Denumire dată figurilor de îngerași care apar frecvent în compozițiile iconografice sau decorative din epoca Renașterii și apoi în baroc.

putuoacă *sf* vz ***picioică***

puturos, ~oasă [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***puotoros*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***putoare*** + *-os*] **1** *a* Care miroase urât Si: (liv) *mefitic, pestilențial*, (îvr) *putos*. **2** *a* Care este acoperit, îmbâcsit, plin de murdărie, de pete Si: *jegos, murdar* (1), *nespălat, soios, slinos*, (reg) *mârșav, mocicoș, muruit, muscuros, muzgurit*. **3** *a* (Reg; îs) *Rachiu* ~ Rachiu de calitate inferioară. **4** *a* (Fig) Mizerabil. **5-6** *a, s* (Om) leneș. **7** *sf* (Bot) Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu rădăcina pivotantă, groasă, cu tulpini numeroase, ramificate, cu frunze lung pețiolate, adânc penate și cu inflorescență deasă Si: (reg) *cerențel, ridichioară* (*Diplotaxis tenuifolia*). **8** *sf* (Bot; reg; șîs *buruiană ~oasă, iarbă ~oasă*) Puciognă (1) (*Bifora radians*). **9** *sf* (Bot; reg) Mărul[1]-lupului (*Aristolochia clematitis*). **10** *sf* (Bot; Olt) Mușcată[1] (*Pelargonium zonale*). **11** *sf* (Bot; reg) Păpălău (1) (*Physalis alkekengi*). **12** *sf* (Bot; înv) Coriandru (*Coriandrum sativum*). **13** *sf* (Bot; reg) Ciubotica-cucului (*Primula veris*). **14** *sm* (Zlg; reg) Sconcs (*Mephitis mephitis*). **15** *sn* (Mar) Petrol.

puturoșenie *sf* [At: C. PETRESCU, C. V. 105 / Pl: *~ii* / E: ***puturos*** + *-enie*] **1** Ceea ce miroase urât. **2** Stare a lucrului sau a ființei puturoase (1) Si: *puturoșie* (1). **3** Putoare (1). **4** Stare a omului puturos (6). **5** Lene. **6** (Fam) Om leneș.

puturoși *vri* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~șesc* / E: ***puturos***] (Pop) **1-2** A (se) lenevi.

puturoșie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***puturos*** + *-ie*] **1** Puturoșenie (2). **2** Lene.

putut, ~ă *a* [At: PASCU, S. 138 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***putea***] (Reg) Puternic (5).

puț[1] *i* [At: CV 1950, nr. 11-12, 40 / E: ger ***putz***] (Buc) Strigăt cu care se asmut câinii asupra cuiva.

puț[2] *sn* [At: CORESI, EV. 151 / V: (îvr) ***poț*** / Pl: *~uri* / E: ml ***puteus***] **1** Fântână. **2** (Îs) ~ *colector* Cavitate în care se adună apele captate prin drumuri, dintr-un strat de apă freatică. **3** (Rar; îs) ~ *artezian* Fântână arteziană. **4** (Îs) ~ *absorbant* Groapă făcută până la un strat de pământ permeabil, prin care se introduc în sol, în cantități mici, apele uzate din canale, după o curățire prealabilă de corpurile în suspensie pe care le conțin. **5** (Îe) **A căra apă la ~** A întreprinde acțiuni zadarnice. **6** (Pfm; îe) **A cădea** (sau **a sări**) **din lac în ~** A da de un rău mai mare, fugind de alt rău. **7-8** (Rar; îe; îlav) (**A se simți**) **ca câinele în ~** (A se simți) prost. **9** (Rar; îe) **A cădea ca pisica în ~** A ajunge într-un loc sau într-o situație care nu ți se potrivește sau în care nu te-ai fi așteptat să ajungi. **10** (Reg; îs) ~ *părăsit* Persoană care consumă băuturi alcoolice fără să se îmbete. **11** (Reg) Joc de copii care constă din construirea, din coceni de porumb suprapuși, a unui puț[2] (1). **12** Gaură cilindrică forată în scoarța pământului pentru exploatarea unui zăcământ de petrol. **13** (Pex) Sondă. **14** Spărtură în mină care leagă zăcământul cu suprafața sau cu o galerie principală, făcută pentru extracție, aeraj sau pătrunderea personalului în

mină. **15** (Pan) Locaș al unei nave în care se depozitează lanțurile ancorelor. **16** (Mun; Dob) Groapă în pământ pentru păstrarea cerealelor. **17** (Reg) Zgomot care se face la golirea lichidului din ulcior. **18** (Ast; reg; art.) Pegas.

puțar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***puț²*** + *-ar*] **1** (Reg) Fântânar. **2** Persoană care sapă puțuri² **(12)** de petrol. **3** (Pex) Muncitor la puțurile² **(12)** sau la sondele de petrol.

pułă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ml ***praeputium***] **1** (Pop) Penis la copii și la unele animale mici Si: (trv) *pulică* **(2)**. **2** (Pfm; pex) Organ sexual la copil. **3-4** (Pfm; șdp) Penis (mic) al adultului. **5** (Arg) Termen de adresare ironic adresat unui băiat mic sau unei persoane tinere de sex bărbătesc Si: (reg) *puțicane* (fam) *puțică* **(3)**, *puțoi* **(5)**, (trv) *pulică* **(1)**, *sulică* **(5)**. **6** (Arg) Vulvă. **7** (Reg; îc) **~ța-cocoșului** Plantă erbacee din familia orhidaceelor, care crește prin păduri umbroase și pășuni umede, cu tulpina dreaptă, frunze ovale, opuse și flori verzi-gălbui, dispuse într-un spic terminal Si: *buhai* (*Listera ovata*). **8** (Bot; reg; îc) **~ța-țiganului** Coada-vacii (*Verbascum phlomoides*). **9** (Reg; îc) **~ța-cânelui** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **10** (Reg; îc) **~ța-cucului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **11** (Reg; îc) **~ța-ursului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **12** (Reg; îc) **~ța-preotesii** Plantă cu tulpina subțire, cu frunzele rare, de formă lunguiață, cu flori albastre, care crește prin fânețe, nedefinită mai îndeaproape. **13-14** (Iht; reg; șîc **~ța-ciobanului**) Două specii de guvizi (*Gobius gymnotrachetus* și *marmoratus*). **15** (Atm; Trs; îs) *~ța-gâtului* Omușor. **16** (Pop) Băiat mic sau tânăr.

puțăn, ~ă *a, av* vz ***puțin***

puțănel, ~ea *a, av* vz ***puținel***

puțănică, ~ea *a, av* vz ***puținică***

puțăr *sm* [At: MAT. DIALECT. I, 189 / Pl: *~i* / E: ger ***Putzer***] (Trs; Buc) Ordonanță.

puțân, ~ă *a, av* vz ***puțin***

puțcă *sf* [At: ALR II, 6 454/365 / Pl: *puțce* / E: nct] (Buc; Trs; Mar) Baros.

puți [At: CORESI, EV. 96 / Pzi: *put*, 2 *puți*, 3 *pute*; Cj: 3, 6 (îrg) *să pută* / E: ml ***putere***] **1** *vi* A răspândi un miros greu, neplăcut. **2** *vi* (Îe) **A ~ locul (sub cineva) (de lene)** sau **a-i ~ cuiva și urma (de lene)** A-i fi cuiva foarte lene. **3** *vi* (Îe) **Nici nu pute, nici nu miroase** Nu-i nici bun, nici rău, e așa și așa. **4** *vi* (Pfm; îe) **A(-i) ~ (cuiva) gura** A fi mincinos. **5** *vi* (Reg; îe) **A ~ a pustiu** A fi gol. **6** *vi* (Rar; îe) **Parcă tot îi pute ceva** A nu-i plăcea cuiva nimic, a fi mereu nemulțumit. **7** *vi* (Fig; fam) A fi în cantitate mare, a fi plin de... **8** *vi* (Fig; înv) A aduce a..., a semăna cu... **9** *vi* (Înv) A mirosi. **10-11** *vti* (Fig; pop; udp „a", care arată elementul de referință) A mirosi (ceva).

puțiană *sf* vz ***pițiană***

puțicane *s* [At: CIAUȘANU, V. 193 / Pl: nct / E: ***puță***] (Olt) Puță **(5)**.

puțică *sf* [At: CIAUȘANU, V. 193 / Pl: *~ici* / E: ***puță*** + *-ică*] **1-2** (Fam; șhp) Puțișoară **(1-2)**. **3** Puță **(5)**.

puțin, ~ă [At: COD. VOR. 8/5 / V: (înv) ***poțin, puțăn, puțăn, puțun*** / Pl: *~i, ~e* / E: ml ***putinus** (= *pitinus*)] **1** *a* (Îoc *mult, numeros*) Care este în cantitate mică Si: (pop) *nițel, nițică*. **2** *a* (Îoc *mult, numeros*) Care există în sorturi, în locuri etc. reduse ca număr Si: (pop) *nițel, nițică*. **3** *a* (Pex) Care are un nivel cantitativ sau valoric scăzut. **4** *a* Insuficient. **5** *a* (Îlav) **De ~e ori** Rareori. **6** *a* (Îlav) **În ~e zile** (sau, rar, **ceasuri**) Peste câteva zile sau ceasuri. **7** *a* (Rar; îla) **~ la minte** Prost. **8** *a* (Rar; îal) Naiv. **9** *a* (Îvr; îla) **~ la simțire** Nesimțitor. **10** *s* Ceea ce este sau ar trebui să fie în cantitate mică, în măsură mică, în număr redus, în cantitate valorică scăzută etc. **11** *a* (Înv; d. prețuri; îoc *mare, ridicat*) Scăzut. **12** *av* În cantitate, în măsură sau în număr mic. **13** *av* În cantitate, în măsură sau în număr insuficient. **14** *av* (Îlav) **Mai ~** În afară de. **15** *av* (Îlav) **Cel ~** sau **pe ~** Exprimă determinarea restrângerii unei stări, manifestări, acțiuni etc. la un stadiu minimal acceptat ca necesar, indicat, potrivit, posibil etc. Si: *măcar*. **16** *av* (Îlav) **Cât de ~** În foarte mică măsură. **17** *av* (Îlav) (Îcn) **Câtuși de ~** Nici în cea mai mică măsură. **18** *av* (Îlav) **(~) câte ~** sau **(câte) ~, ~** Pe rând. **19** *av* (Îlav) **Pe ~** Cu un preț scăzut. **20** *a* (Înv) Care este de dimensiuni, de proporții, de capacitate redusă. **21** *a* (Îpp) Mărunt. **22** *a* Care are durată scurtă. **23** *a* (Îlav) **În** (sau **peste**) **~ă vreme** ori **în** (sau **peste**) **~ timp** Curând. **24** *av* Pentru scurt timp. **25** *av* (Îlav) **Peste** (sau, îvr, **în**) **~** În curând. **26** *a* (Pex) Care are forță, intensitate, putere scăzută. **27** *a* De valoare scăzută. **28** *av* În oarecare măsură. **29** *av* (Îlav) **Cu atât** (sau, înv, **atâta**) **mai ~** Într-o măsură și mai mică, determinată de împrejurarea respectivă. **30** *av* (Îlav) **Nu mai ~...** Deopotrivă. **31** *av* (Înv; îcn) Cât pe-aci.

puțina *vt* [At: DRLU / Pzi: *~nez* / E: ***puțin***] (Înv) A împuțina.

puținare *sf* [At: (a. 1710) GCR I, 366/17 / V: (înv) ***~nire*** / E: ***puțina***] (Înv) Împuținare.

puținătate *sf* [At: (a. 1643) BV I, 134 / E: ***puțin*** + *-ătate*] **1** Cantitate sau număr mic Si: *micime*, (rar) *puțintime*, (îrg) *puținime*, (îvr) *puțineala* **(1)**. **2** Cantitate sau număr insuficient Si: *micime*, (rar) *puțintime*, (îrg) *puținime*, (îvr) *puțineală* **(2)**. **3** Dimensiune, proporție, volum sau capacitate redusă Si: *micime*.

puțineală *sf* [At: CLEMENS / E: ***puțin*** + *-eală*] **1-2** (Îvr) Puținătate **(1-2)**.

puținel, ~ea [At: PSALT. HUR. 95ᵛ/22 / V: (înv) ***~țun~*** / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***puțin*** + *-el*] **1-12** *a* (Îvp; șhp) Puținte! **(1-12)**. **13-20** *av* (Îrg; șhp) Puțintel **(13-20)**. **21** *av* (Înv; îlav) **Cât de ~** În cât de mică măsură. **22** *av* (Înv; îlav) **Câte ~** Încetul cu încetul.

puținelnș *av* [At: ANON. CAR. / E: ***puținel*** + *uș*] (Îrg; șhp) **1-8** Puțintel **(13-20)**.

puținică *af* [At: ODOBESCU, S. III, 313 / Pl: *~ici* / E: ***puținea*** css] (Îrg; șhp) **1-8** Puțintea **(13-20)**.

puținime *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, II/6 / Pl: *~mi* / E: ***puțin*** + *-ime*] (Îrg) Puținătate **(1)**.

puținire *sf* vz ***puținare***

puțintel, ~ea [At: PRAV. 159 / V: (înv) ***~țăn***, (reg) ***~tun~*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***puțin*** + *-el*] **1-12** *a* (Șhp) (Cam) puțin **(1-2, 20, 22-23, 27)** Si: (îvp) *puținel* **(1-12)**. **13-20** *av* (Șhp) (Cam) puțin **(13-14, 25, 29)** Si: (îvp) *puținel* **(13-20)**.

puțintelnș, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 134 / Pl: *~i, ~e* / E: ***puțintel*** + *-uș*] (Înv; șhp) **1-4** *a* (Cam) puțintel **(1-4)**. **5-8** *av* (Cam) puțintel **(13-16)**. **9-10** *av* Puțintel **(19-20)**.

puțintică *af* [At: HELIADE, O. II, 9 / Pl: *~ici* / E: ***puțintea*** css] (Îrg; șhp) **1-8** Puțintea **(13-20)**. **9** (Îlav) **În ~ vreme** Foarte curând.

puțintime *sf* [At: MARIAN ap. CADE / E: ***puțintel***] (Rar) Puținătate **(1)**.

puțișoară *sf* [At: ALR I/I, h 33/512 / Pl: *~re* / E: ***puță*** + *-ișoară*] **1-2** (Pfm; șhp) Puță **(1)** (mică) Si: (înv) *puțuică* **(1-2)**, (fam) *puțică* **(1-2)**. **3** (Mpl) Produs culinar din cartofi fierți, făină și ouă, având forma de baston presărat cu pesmet prăjit în grăsime și cu zahăr. **4** (Atm; reg) Omușor.

puțoaică *sf* vz ***picioică***

puțoi [At: DDRF / Pl: **(1-2, 6-12)** *~oaie* / E: ***puță*** + *-oi*] **1-2** *sn* (Șdp) Puță **(1)** (mare). **3-4** *smi* (Pfm; șdp) (Puști) care, în viziunea adulților, dovedește lipsă de respect față de aceștia sau pretenții nefondate de emancipare. **5** *smi* (Fam) Puță **(5)**. **6-7** *sn* (Olt) Țoi pentru țuică, rachiu etc. **8** *snp* (Reg) Țurțuri de gheață. **9** *sn* (Reg) Mică plantă erbacee din familia orhidaceelor, care crește prin poieni și pășuni în regiunea subalpină, cu frunze numeroase și flori mici purpuriu-negricioase, cu miros plăcut de vanilie Si: *sângele-voinicului* (*Nigritella nigra*). **10-11** *sn* (Olt) (Fruct de) ardei iute (*Capsicum annuum*). **12** *sn* (Reg) Specie de cartofi lunguieți, gălbui.

puțoli *v* vz ***puțului***

puțui [At: CV 1950, nr. 11-12, 40 / Pzi: *~esc* / E: ger ***putzen***] **1** *vt* (Buc) A curăța. **2** *vt* (Spc; c. i. încălțămintea) A lustrui. **3** *vt* (Reg; spc) A țesăla. **4** *vt* (Spc; reg) A spoi. **5** *vt* (Buc; fig) A certa. **6** *vt* (Buc; fig; pex) A bate. **7** *vr* (Reg) A se împodobi.

puțuială *sf* [At: LEXIC REG. 107 / P: *~țu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***puțui*** + *-eală*] **1** (Buc) Lustruire a încălțămintei. **2** (Reg; fig) Ceartă.

puțuică *sf* [At: LB 565 / Pl: *~ci* / E: ***puță*** + *-uică*] (Înv; șhp) **1-2** Puțișoară **(1-2)**.

puțuitură sf [At: LEXIC REG. 107 / P: *~țu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***puțui*** + *-tură*] **1** (Buc) Lustruire a încălțămintei. **2** (Reg; fig) Ceartă.
puțuleț sn [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***puț***[2] + *-uleț*] **1-2** (Rar; șhp) Puț[2] (1) (mic).
puțuli v vz ***puțului***
puțului [At: COMAN. GL. / V: (reg) ***~li***, ***~urlui***, ***~urui***, ***puțoli*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***pucol***] **1** *vt* (Trs; c. i. încălțăminte) A lustrui. **2** *vt* (Trs) A țesăla. **3** *vr* (Trs; Mol) A se găti.
puțuluială sf [At: CV 1950, nr. 11-12, 40 / P: *~lu-ia~* / V: ***~uru~*** / Pl: *~ieli* / E: ***puțului*** + *-eală*] **1** (Buc; îf *puțuruială*) Lustruire a încălțămintei. **2** (Reg; fig) Bătaie.
puțun, ~ă *a, av* vz ***puțin***
puțunel, ~ea *a, av* vz ***puținel***
puțuntel, ~ea *a, av* vz ***puțintel***
puțurele *snp* [At: BL VI, 161 / E: ***puțuri*** (pll *puț*[2]) + *-ele*] (Reg; șhp) Puțuri (mici) Cf *puț*[2] (1).
puțurgău *sn* vz ***puțurgoi***
puțurgoi [At: LEXIC REG. / V: ***~gău*** (Pl: *~gaie*) *sn* / Pl: ? / E: nct] **1** *s* (Reg) Rachiu. **2** *sn* (Mar; îf *puțurgău*) Spirt denaturat.
puțurlui *v* vz ***puțului***
puțurui *v* vz ***puțului***
puțuruială *sf* vz ***puțuluială***
puvnari *sn* vz ***pumnar***
puvni *v* vz ***pufni***
puvoi *sn* vz ***puhoi***[1]
puvuială sf [At: ALR I, 1085/776 / P: *~vu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: nct] (Atm; reg) Flămânzare.
puzdarie *sf* vz ***puzderie***
puzdărie *sf* vz ***puzderie***
puzderie sf [At: PSALT. 329 / V: (îrg) ***pozdărie, poz~, ~dăr~***, (înv) ***pâsdere, pozdarie, pusdarie***, (reg) ***pâzdării*** *sfp*, ***pâzdărie, pâz~, posdire, pozdare, pozdărăi, pozdeie, ~darie*** / S și: *pusd~* / Pl: *~ii* / E: slv **поздерик**] **1** (Lsg; csc) Resturi lemnoase care cad din tulpina cânepei sau a inului la melițare, destrămare etc., folosite pentru ațâțarea focului Si: (reg) *spâhdării, zgreben*. **2** (Pop; îe) **A (se) face ~** A (se) sfărâma. **3** (Reg) Pleavă (1). **4** (Olt; Mol; lpl îf *pâzdării, pozderii*) Surcele pentru aprins focul. **5** Cantitate mare de praf, de stropi de ploaie, de fulgi etc. (răscolită de vânt, împrăștiată). **6** Număr, cantitate extrem de mare Si: *mulțime*.
puzzle sni [At: DN[3] / P: *pazl* / E: eg ***puzzle***] (Agm) Joc de reconstituire a unui întreg din fragmente decupate.
puzlic *sn* vz ***prusluc***
puzzolană sf [At: LTR[2] / P: *~țo~* / E: it ***puzzolana***] **1** Material de construcție bogat în bioxid de siliciu, solubil în soluții alcaline, întrebuințat ca adaos hidraulic la fabricarea cimentului. **2** (Glg) Tuf format din sedimentarea cenușii vulcanice, rezistent la apa de mare.
pya sm [At: DN[3] / Pl: *pyas* / E: fr *pya*] Monedă divizionară în Birmania, valorând a suta parte dintr-un kyat.